ANTICARIAT
Tg.-Mureș
127
50

ANUL XXVI
1
(1 079)
Sîmbătă
8 ianuarie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIA ÎN IANUARIE

Al treilea an al cincinalului, deosebit de important pentru înfăptuirea obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, a programelor și hotărîrilor Conferinței Naționale, un an de muncă și de luptă pentru dezvoltarea economico-socială a patriei, pentru afirmarea principiilor păcii, a cauzei umanității, pentru colaborare și înțelegere între țări și popoare, iată — în linii mari — componentele esențiale ale anului 1983 definite de secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Mesajul adresat întregului popor în noaptea de revelion. Emoționantă și clară sinteză a lumii în care trăim și a lumii pe care ne-o făurim, o vastă cuprindere de orizont și situare adîncă în actualitate, în problematica, în dinamica majoră a acestei actualități, Mesajul din noaptea de Anul Nou este de fapt o elocventă și densă prefață la cartea tuturor faptelor noastre de muncă și creație pe care le vom înscrie în continuarea istoriei trăite și asumate, la dimensiunea și după ritmul realizărilor de pînă acum, precum și după cele din gînd, viitoare. Conferința Națională a partidului a încheiat într-un fel simbolic anul care a trecut și, ca eveniment, prin documentul de excepție pe care-l reprezintă Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin hotărîrile și programele adoptate a dat un nou curs efortului și voinței unanime de a ne continua era de propășire socialistă a patriei, în consens cu propriile noastre ințe și posibilități. Sub semnul noi calități a muncii și vieții toate domeniile de activitate, semnul unei noi competențe, a nou randament, condiție a însuși progresului și a experienței înseși prin care ne legitimăm. Sau, cum o spune însuși președintele, conducătorul partidului și statului nostru : **Să facem totul ca anul 1983 să asigure depășirea unor greutăți vremelnice, să ducă la realizarea în cele mai bune condițiuni a planului de dezvoltare economico-socială, de ridicare a bunăstării materiale și spirituale a poporului, de înaintare mai fermă a patriei noastre spre piscurile tot mai înalte ale civilizației comuniste.**

Ambianța sfîrșitului de an, sărbătorirea celui de al 35-lea an al Republicii, tradiționalele manifestări legate de Anul Nou, plugușorul, urările adresate celui ce ne reprezintă cu desăvîrșit devotament, urările pe care ni le-am adresat și după tradiția și farmecul cărora am păși deopotrivă, om și țară, pe o nouă treaptă, pe un nou prag în inima edificării celei mai măreț opere de progres și civilizație, se reconfirmă, iată, din primele zile, în cele dintîi date pe care, în chip de raport, poporul, patria întreagă s-au obișnuit să le înfățișeze și să le consacre, astfel, ca pe un orizont nou cu multiple repere, în timpul și după potriva unor noi împliniri. În calendarul nostru de munci și zile sînt sărbători care vorbesc de la sine despre patrie și despre noi, sînt fapte și vieți care emană de la istorie și care produc istorie, înnobilează ideea de creație și dau muncii un sens creator. În asemenea fapte și cu asemenea vieți patriotismul cîștigă în adîncime, spiritul revoluționar, comunist, se relevă în întregime, poartă imaginea vie a tot ce-i model. Și expresia în cea mai deplină translație, a străduinței, a puterii și a vocației de a crea. Numim prin aceasta sărbătorirea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, academician doctor inginer, om politic român și savant de renume mondial. O zi în calendarul nostru de munci și zile, o zi de ianuarie, de început de an și care, în perspectiva unei alte apropiate, jubiliare aniversări, poartă semnificația întreagă a unei existențe eroice. Știința românească, și nu numai ea, ci și lupta, munca și creația s-au îmbogățit cu un nou nume iar sensul pe care l-a dobîndit cercetarea și mai ales sensul pe care l-au dobîndit rezultatele științei și cercetării contemporane au o adresă pe cît de exactă pe atît de sensibilă, și anume omul și progresul său, civilizația sa, condiția existenței și prosperității sale. Să ne amintim numai acea strălucită inițiativă „oamenii de știință și pacea" și sensul de care vorbim este cît se poate de elocvent. Umanismul se construiește în permanență iar omul de știință are în această direcție un rol uriaș. Este o forță a progresului care, unindu-se cu celelalte forțe ale luptei pentru salvgardarea umanității, poate contribui, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Mesajul de Anul Nou, la asigurarea dreptului suprem al oamenilor la libertate, la independență, la existență, la pace.

Așadar : la început de an, în calendarul nostru de munci și zile, o dată cu faptele noastre de muncă și viață, îi spunem **La mulți ani** tovarășei de viață a celui căruia, nu peste mult timp, îi vom ura jubiliar **La mulți ani !** Două vieți care, în istoria noastră contemporană, și în inima realităților noastre — cele de azi și de mîine — se constituie într-un exemplar mesaj.

Luceafărul

OMAGIU LA ÎNCEPUT DE AN

Sărbătorim, în acest început de nou an, ziua aniversară a celei care stă de o viață de-a dreapta întîiului bărbat al țării. O viață nescutită de ceasuri dramatice, de renunțări și privațiuni, dar luminată de bucuria împlinirilor viselor înflăcărate ale tinereții.

Activist de înaltă răspundere și de înalt prestigiu al partidului și statului, tovarășa Elena Ceaușescu este profund implicată în elaborarea și înfăptuirea politicii de creștere materială și spirituală a societății noastre. Eminent om de știință, dovedind o înțelegere superioară a necesității pătrunderii rapide a rezultatelor cercetării în activitatea productivă, Domnia Sa a dat un impuls hotărîtor edificării cetăților chimiei românești. În calitate de președinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, a determinat înscrierea în planul pe 1981—1985 a realizării în premieră a unor produse de virf pentru aeronautică, electronică, energetică nucleară și abordarea unor domenii sortite unei mari extinderi în viitor, cum sînt biosinteza, catalizările enzimatice, sursele noi de energie. Se cuvine subliniat faptul că lucrările proprii de cercetare fundamentală și aplicată în chimia macromoleculară s-au bucurat de o deosebită apreciere, fiind tălmăcite în multe limbi străine. Puternicul lor ecou internațional s-a concretizat și în numeroasele distincții și titluri care încununează o activitate științifică de excepție.

În semn de adîncă prețuire a unei atitudini consecvente de respingere a acțiunilor și intențiilor care primejduiesc existența civilizației și a însăși speciei umane, tovarășa Elena Ceaușescu a fost aleasă ca președinte al Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea". Așa cum arăta Domnia Sa în cuvîntul rostit la recentul forum al comuniștilor, acest organism reprezentativ „va trebui să inițieze și să desfășoare în continuare largi acțiuni, să se alăture și să sprijine susținut toate inițiativele îndreptate spre dezarmare, spre oprirea cursului periculos al evenimentelor spre incordare și război. Trebuie să facem totul pentru ca, împreună cu întregul popor, știința și cultura românească să participe tot mai larg la eforturile pentru înfăptuirea acestor deziderate vitale ale omenirii, pentru promovarea idealurilor colaborării și păcii, a cauzei destinderii și înțelegerii între popoare". Ca fii ai unei națiuni care a prețuit totdeauna cuvintele cumpănite și faptele generoase, aderăm cu trup și suflet la acest program însuflețitor, inspirat de ideile nobile exprimate în atîtea rînduri de secretarul general și președintele nostru.

Omagiind gîndul cutezător și strădania neobosită a tovarășei Elena Ceaușescu, îi urăm să trăiască întru mulți ani, în deplină sănătate și putere de muncă, pentru a-și continua activitatea rodnică închinată propășirii patriei, împlinirii înaltelor idealuri ale timpului eroic pe care-l trăim.

Ion Hobana

HRISOV

Străbunele mele, ierugile
singuratice în cîmpie
își născură pruncii —
sub arșiță
cu broboane de nădușeală pe frunte
cu pletele vestejind
sub năframă de frunze —
o, cum cîntau greierii
în călciiele crăpate...

Străbunele mele, ierugile
cu brațele întinse
cu lacrimile toate plînse
la despărțire —
în răscrucea drumului
așteptară
întoarcerea din luptă a fiilor —
o, cum se înclina firul de iarbă
peste neliniștitele unde...

Străbunele mele, ierugile
cu plopii își cununară fiecare
sus, pe colinele verzi —
o, cîtă bucurie în sunetul goarnelor
vestind o palmelor
răcoroasă atingere...

Ierugi din ierugi
cărări străluminînd pe cîmpie
păsări albe în zbor
din pacea zăpezilor înălțate —
o, cîte veacuri trecură
pînă la noi purtînd pe aripa
numele împlinirii : Elena Ceaușescu,
o, înrourată floare !...

Cristina Tacoi

În grai de inimi

De ziua Dumneavoastră, poporul României,
Cu tulnicul de munte, cu zările cîmpiei,
Într-un buchet de slove — tot flori înmiresmate —
Vă-aduce o urare : „Ani mulți în sănătate !"
O știu Carpații noștri și-acel picior de plai
Ce-a spus pe frunză doina spre gurile de rai...

Acum, noi, din pridvorul mai mîndrei Românii
Vă închinăm cinstire prin glasuri de copii,
Să fie-n lume Pace și-un cer de Voroneț,
Copilăria aibă un vis mai îndrăzneț !
De-aceea azi poporul în prag de ianuar,
Urări în grai de inimi vi le trimite-n dar.
Cuvintele-s petale de trandafir ales
În fagurii din limba cu dulce înțeles :

Alături de Eroul modernei Românii,
De cel ce ne conduce destinul de a fi
Uniți între hotare, cu dreptul nostru-n lume
Ca Patria Română să aibă pururi nume,
Fiți umăr de odihnă spre tîmpla lui viteză
Fiți vis ce se-mplinește și faptă ce visează !
Într-un buchet de slove — tot flori înmiresmate
Vă-aducem o urare : „Ani mulți în sănătate !"

Valeriu Liță-Cosmin

TOVARĂȘA ELENA CEAUȘESCU — pictură de Corneliu Brudașcu

Exemplul nobil al perfecțiunii

Există, firește, un eroism cotidian al faptelor obișnuite de muncă, pe care abia prin scurgerea timpului le putem contempla dintr-o perspectivă înaltă și priveliștea pe care o deslușim ne emoționează și ne fericește, pentru că sînt zidirile unei lumi noi pe care mereu am visat-o dar niciodată, săpînd la temeliile ei, n-am cutezat să credem că va fi atît de plină de lumină. Și este. Și înțelesuri adînci înfloresc, și cu adîncă recunoștință și dragoste îi celebrăm și-i slăvim pe cei care se află în fruntea treburilor țării și ale partidului și care prin nedezlegata lor iubire de patrie și de oameni și prin neobosita lor muncă și veghe fac ca scurgerea timpului și prefacerile istorice să slujească viața și bucuria și împlinirea rostului omenesc. Iată de ce aș îndrăzni să spun că aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu, a cărei viață nu s-a despărțit niciodată de idealurile socialismului și comunismului, a cărei activitate n-a încetat nici o clipă să fie în numele oamenilor, al țării, al binelui și al progresului național, devine aniversarea fiecăreia dintre conștiințele noastre, angajate pe același plan al idealurilor românești, devine aniversarea propriului nostru destin. Recunoaștem, în rațiunea înaltă a acestei relații, mai presus de orice, un orgoliu național al cărui conținut este, înainte de toate, edificarea în condiții de pace și libertate a unei noi conștiințe comune, a unei unități de nezdruncinat între popor și partid : să-ți împarți cu cei mulți și truditori viața și visele, să fii ai lor și ai numelui tău, deopotrivă. Cinstind viața pilduitoare a tovarășei Elena Ceaușescu, cinstim puterea acestui pămînt minunat care a dat lumii conștiințe pururi treze, austere, declanșînd energii și inspirîndu-și contemporanii. Viața și lupta să ne învețe să nu îngenunchezi în fața vitregiilor sorții, să ții fruntea sus, trecînd prin viscole și încercări, să vezi cu ochii visului zorii cei noi aprinzîndu-se pe pajiștile țării în care te-ai născut. Fie ca acest ianuarie aniversar să însemne pentru noi, toți, un plus de conștiință politică și revoluționară, iluminare lăuntrică, dăruire de sine, apropiere de viață, spor de iubire.

La mulți ani !

Cornelia Ionescu

Deschidere spre valorile culturii românești

Mai mult ca oricînd, istoria contemporană afirmă rolul important al femeii în efortul de ridicare pe noi trepte de progres și civilizație a omenirii, implicarea ei majoră în toate sferele de activitate umană.

După ce în lupta eroică a clasei noastre muncitoare condusă de partidul comunist, pentru lichidarea asupririi și exploatării, femeile din România au înscris pagini glorioase de eroism și abnegație revoluționară, astăzi în condițiile optime create de partidul și statul nostru, femeile din România socialistă sînt angajate plenar în amplul proces de înfăptuire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism, afirmîndu-se în toate domeniile vieții economico-sociale, inclusiv pe planul științei, învățămîntului, culturii și artei.

Aceste adevăruri își află cea mai strălucită confirmare în personalitatea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, a cărei zi de naștere este sărbătorită de întreaga noastră națiune. Ziua de 7 ianuarie este pentru noi, muzicienii, ca și pentru întregul popor român, un fericit prilej de a ne exprima profunda admirație și calda recunoștință față de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, pentru întreaga sa activitate pe plan politic și social, ideologic, științific și cultural.

Activist de seamă al partidului și statului nostru, cu o vastă experiență de luptă încă din anii ilegalității, savant de renume mondial cu o strălucită activitate pe tărîmul cercetării științifice, militant neobosit pentru punerea descoperirilor geniului uman în slujba progresului, păcii și înțelegerii între popoare, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu constituie un exemplu luminos de patriotism înflăcărat și de umanism militant, revoluționar.

În același timp, prin înaltele sale funcții de partid și de stat, dar și printr-o largă deschidere de gînd și de suflet spre valorile culturii și artelor românești, tovarășa Elena Ceaușescu a acordat și acordă un sprijin direct și eficient tuturor inițiativelor creatoare menite să ducă la desăvîrșirea vieții noastre culturale, la implicarea mai profundă a creației artistice în sfera perfecționării personalității umane, a formării omului înaintat al societății noastre socialiste.

Dînd expresie sentimentelor de deosebită stimă, adîncă admirație și aleasă prețuire față de eminentul om politic și strălucită personalitate a științei mondiale, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, cu prilejul zilei sale de naștere, noi, slujitorii artei sunetelor, compozitori, interpreți, educatori și oameni de știință muzicală, îi adresăm cele mai călduroase felicitări, urări de sănătate și fericire, de noi și mari succese în prodigioasa activitate pe care o desfășoară, pusă în slujba ridicării patriei noastre socialiste pe noi trepte de progres și civilizație.

„LA MULȚI ANI !"

Prof. Univ. Nicolae Călinoiu
președintele Uniunii compozitorilor și muzicologilor din R. S. România, rectorul Conservatorului de muzică „Ciprian Porumbescu"

În acest număr : ● Fragmente din romanul „Scaunul singurătății" de Fănuș Neagu ● Poeme de Gheorghe Tomozei ● L-am cunoscut pe G. Călinescu ● Evocări de ● Marin Nicolae Petrică și ● H. Zalis ● Cărțile anului 1982 ● Articole despre volume de ● Ion Gheorghe ● Edgar Papu ● Paul Anghel ● Mircea Braga semnate de ● Cristian Moraru ● Artur Silvestri ● N. Georgescu ● Vasile Chifor ● Fantasticul, dimensiune a prozei scurte românești de N. Ciobanu ● „De revelion" de Gheorghe Pituț ● „Spațiile iubirii" de Costin Tuchilă ● Poezii de Valeriu Pantazi ● Rubrici de ● Teatru ● Plastică ● Muzică ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Rememorări : „Adio Europa !..." de Mircea Micu ● Mapamond ● Gabriel García Márquez : „Singurătatea Americii Latine" ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu ● Balcanice ● Sport

648.439 P

CĂRȚILE ANULUI 1982

UN UMANIST CONTEMPORAN

Orice s-ar spune, „Zicere la zicere" (Ed. **„Albatros"**, 1982) este culminația previzibilă a unei evoluții solemne. Dintre toți poeții chtonici ai literaturii române, de la Maniu și Pillat pînă la primele volume ale lui Ioan Alexandru sau Grigore Hagiu, Ion Gheorghe scrie poezia cea mai consecventă cu sine, în sensul că filozofia imanentă textului, din ce în ce mai personală și mai viril conturată, nu-și proclamă supremația constringînd poemul la evaporarea structurilor sale plutonice ci dimpotrivă, prin supralicitarea acestora. Iată cum verbul ajunge să capete autonomie și libertatea de a se organiza în constelații solidare, de a se structura în jurul nucleelor tematice fără a se volatiliza sau a-și pierde opacitatea polisemică, ba, din contră, cîștigînd în densitate și independență asociativă, depășind din mers suprarealismul pînă la a ajunge în punctul înalt unde materia nu ezită să devină lumină iar chtonismul lirismul sapiențial. Urmărind procesul evolutiv al creației lui Ion Gheorghe de la „Zoosophia" (1967), ba chiar mai dinainte, neomițind, din falsă pudoare, romanul în versuri „Piine și sare" (1957) și pînă la recentul volum, nu putem să nu distingem un evident ritual de constituire gradată a Operei în context semnificant al unei viziuni coerente asupra cosmosului care, la rîndul său, este treptat concentrat într-un spațiu și timp mitic-autohton. Frapanta antinomie dintre statica arhetipurilor înrădăcinate în text și extraordinara cinematică a semnificațiilor în spațiile interstițiale dintre acestea este orientată către o construcție unitară. Urmărind această opoziție, trebuie imediat precizat că dihotomia este integral exploatată de poet pînă într-atît încît ea devine fructuoasă poeziei, antrenînd într-un flux compact „megaliticele" din subtext către o solară zonă simbolică de suprafață. Cine a văzut în „Vine iarba" doar fixația unor lecturi whitmaniene, a citit ne deasupra fie „Leaves of Grass" ale poetului american, fie volumul citat mai sus al lui Ion Gheorghe, care nu este decît o metaforă pentru trăirea obsedantă a spațiului rural, depozitar al unei geologii agresive, rod al Sămînței veșnice și rudă apropiată a epicureicelor „semina rerum" din celebrul poem lucrețian dar și ierbii-sămînță din poezia lui Carl Sandburg, ispitită a se ipostazia și a germina de către un Țăran, și el etern, garanție a vieții și sacrofag al unei zoologii epuizate. Dacă în volumele anterioare constituirea discursului poetic era paralelă cu zămislirea Istoriei în cadrul căreia indivizii apăreau reduși la o tipologie unică, gigantescă, suverană peste un bestiariu și el reductibil la un arhetip acheronticsaurian, „Zicere la zicere" reprezintă triumful deplin al spiritului asupra teriomorfiei propriilor sale atavisme. Manimazos era cel ce eliberase Istoria de spectrul amenințător al Timpului vorace, ipostaziat în balaur, de această dată, și în fireasca continuitate, atenția poetului se concentrează spre umanizarea totală a Istoriei, interiorizată și verosimilă ca mit prin metaforizarea unui conținut uman, în plin proces de structurare. Iată de ce „Zicere la zicere", didahie rabelaisiană în fond, ar putea fi subintitulată „Copilăria lui Manimazos", carte care, într-o ordine ideală de de-asupra cronologiei, ar putea figura în arhitectura Operei înainte de „Cavalerul trac", din moment ce ritualul genezei personalității ce va descătușa, la rîndul ei, ritualul Istoriei, este de-abia acum configurat, cu deosebirea că sapiențialității degajate de mitologia quasi-imaginară îi corespunde în „Zicere la zicere" certitudinea asumării unui destin. Demn de observat totuși că, asemenea poemului „De rerum natura", deja amintit, ridicarea la subiectivitate a unui patrimoniu cultural comun, obiectiv, recunoscut, devine poezie (ca în „Dacia feniks") iar spontaneitatea dialogului cu o gîndire exotică se dovedește nu mai puțin fertilă, poetizînd chiar și eventualele „erori". Așa cum observa René Wellek, comentînd ideologia lui Edgar Quinet, „poetul distruge simbolurile fixe ale dogmei pentru a le reînnoi". Iată de ce obiecțiile unei recente „Istorii a literaturii române de la origini pînă azi" sau mai noile vehemente reacții la „Zicere la zicere" se pulverizează de la sine. În fond, opera poetică, ea însuși o filo-istorie, se poate constitui într-o adeziune, reacție sau opoziție la o doctrină și nu intră în natura ei obligativitatea auto-demontării (absurde la urma urmelor) în surse ideatice (ba, mai mult, așa cum a demonstrat Blaga în „Trilogia culturii", Opera este nu doar viziunea unei lumi, este o lume în sine și, chiar dacă am accepta acuza unei filozofii deghizate, de împrumut, ea apare fatalmente determinată din adînc de o matrice stilistică cît și de o atitudine artistică autohtonă ce poartă o emblematică ireductibilitate a originalității). În clipa în care T. S. Eliot își adnota cu falsă acribie poemele pentru a-și îngroșa volumul „Țara pustie", el se va fi gîndit (și chiar va mărturisi cît se poate de clar într-un eseu că ideea, un artificiu în fond, i-a venit după ce scrisese cartea) nu la a indica „sursele" poeziei sale, operație la urma urmelor imposibilă pentru autor, cît la a-i figura un context „erudit"-cadru, un decor potrivit ca pentru un tablou. Alte comparații, care de altfel s-au făcut, cu mai mult sau mai puțin succes, nu credem necesar a mai insera. Nu putem însă să nu observăm că mișcarea poeziei lui Ion Gheorghe, amintită la început, transferă granitul asupra Omului purificînd piatra într-o lumină a Logosului : Omul apare uriaș, el este eliberator al universului și propriul eliberator în același timp, singurul care se poate forma formînd, Sf. Gheorghe biruitor asupra monstrului, Cavalerul trac diseminat în elementaritate, viața și moartea altoite pe un singur trunchi, virtualitatea tuturor devenirilor și capacitatea unei pluralități de ipostazieri, între descintec și vrajă (ca în „Megalitice") către tîlcurile supreme la care doar el are acces („Noimele") întrucît este focarul lor de codificare. Dar că mitologia sui-generis a lui Ion Gheorghe nu poate fi interpretată doar ca metaforă ci ca realitate, cum am spus, imanentă textului, o dovedește cu prisosință acest ultim volum, prin care poetul face tot mai mult loc unui pedagog concentrat asupra formării Omului, gigantizării sale (să nu uităm că ființa umană apărea deja gigantizată în cărțile anterioare, iată un motiv în plus pentru care „Zicere la zicere", portretul interior al nucleului uman în plină expansiune, le-ar putea preceda). În ceea ce-l privește, Ion Gheorghe este credincios principiului său de a nu recurge la artificii inutile. Mare Preot al versului, el știe că originile acestuia trebuie căutate în adîncul spiritului și timpului, într-o statuară și demnă protoistorie ; el este reprezentantul unui mitos susceptibil de a fi alăturat fără obsecviozitate impunătoarei filozofii și civilizații orientale și nu are pentru ce să se prosterne covîrșit la picioarele a-tot-puternicei doctrine, asemenea unui Lucrețiu care aduce în cartea sa numeroase și ditirambice elogii lui Epicur, dimpotrivă, este magistrul lipsit de complexe ce-și alege Omul drept discipol, deprinzîndu-l să învețe cîntînd legile existenței, asemenea agatîrșilor. Poetul filozof coboară astfel spre sentențiozitatea unui umanism cronicăresc, refăcînd printre copleșitorii contemporani legătura cu un impunător clasicism. „Brutalitatea" argheziană a limbajului lui Ion Gheorghe se convertește acum într-o expresie de verset biblic căruia cripticitatea i se suprapune într-o deplinătate a formei. Intitulate semnificativ : „Despre legături", „Despre înțelept", „Naștere și moarte", „Despre eu", „Despre popor", „Despre studiu", „Cum putem", poemele „Zicerii la zicere", reprezintă, în chip evident, treptele unei inițieri a „delfinului", capabilă de a-i conferi personalității umane atributul de determinant al Istoriei și, implicit, de auto-determinant. Inevitabil, lupta cu non-eul începe dinlăuntru, cu propriul Eu, asaltat de pornirile primare instinctuale sau de cele ulterioare, pervertite, dar suprimabile prin voință. Tot mai mult confruntarea propriului sine cu Sinele Patriei provoacă asumarea simplă, țărănească, a prerogativelor puterii, ideea centrală fiind aceea a formării individului în perspectiva contopirii cu un destin colectiv, deasupra egocentrismului : „În marea confruntare / Ce vine / Fii tare / Prin tine. // Ca om, / Stai la o parte / Sub marele pom, / Cu fața în carte, // Tu lupți / dar nu fii eroul — / În cei mulți contemplă-ți ecoul." („Prin tine", p. 171). Cum se poate observa, materia poeziei de pînă acum, în toată duritatea și condensarea ei plutonică, a fost supusă unui proces de interiorizare, de pe urma căreia a cîștigat în gnomism și forță iradiantă ; regăsim astfel în „Zicere la zicere" majoritatea arhetipurilor spațiului poetic consacrat de la „Zoosophia" încoace. Din seria lor nu lipsește nici spectrul monstrului, ce simbolizează de această dată un cumul de porniri obscure interioare, de a căror reprimare depinde victoria universală (din nou obsesia unicului și a unicității) a Spiritului asupra Materiei amorfe. Semn al acestei victorii, „Zicere la zicere" ne relevă un mare poet și gînditor care știe că arta, în punctul ei cel mai înalt, înseamnă educație, pietrificată alegorie a unei atitudini etice profund umaniste : „Să-ți speli picioarele / În propriul sînge / Atunci vei fi soarele / De care iarăși vei plînge."

Cristian Moraru

SINTEZĂ ȘI ANALIZĂ

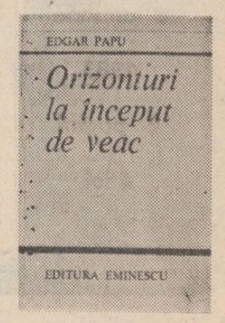

În urma unor solide și ingenioase studii despre „decadentismul" italian (din „Fețele lui Ianus") și despre „abstract și concret" în arta modernă („Arta și umanul", 1974) Edgar Papu întreprinde, cu „Orizonturi la început de veac" (Ed. **Eminescu**, 1982) o intiie sinteză românească a literaturii în jurul anului 1900. S-ar fi putut, în adevăr, face o schiță fragmentară care să unească „Secesion"-ul, Jugendstill-ul, „Mir isskustvo", costumbrismele sud-americane și indigenismele, „sămănătorismul", „poporanismul" — adică tot ceea ce, în acel moment, dădea culoare nouă epocii dar autorul nu s-a fixat asupra acestui domeniu lăsîndu-l altuia. Ceea ce preocupă acum pe Edgar Papu este, mai degrabă, „specificitatea" literaturii „începutului de veac", văzută independent de curente, școli, tendințe organizate. Indiferența la clasificările curente ale criticii precum și sfortarea de a inventa „unități" noi, mai elastice decît acelea logiciste, par a fi, pentru Edgar Papu, obligatorii. Rareori, de altfel, criticul se raportează la „curente", „școli", și la înlănțuirile scolastice de „momente" ale istoriei literare : el vede fenomenele mai în adînc, dincolo de asociații de o clipă, de „manifeste" literare, de „programe", de „restricții". Așa cum e recomandabil, Edgar Papu examinează **istoria reală** a literaturii, alcătuită din opere, și nu **istoria ideală** — rezultată din „manifeste", „programe", „ideologie", „școli", „polemici". Unitatea spontană a epocii, fără de care nu se poate, este, așadar, fundamentul acestei „ecologii istorico-culturale".

„Orizonturi la început de veac" este o sinteză dar o sinteză mai... curioasă, fără „cărți", „capitole", „paragrafe", toate împănate cu titluri pompoase : criticul refuză, cu inteligență „Academia" și „Școala", e tot ce poate fi mai puțin didactic. „Sinteză", în accepțiunea lui Edgar Papu, însemnează a fixa un număr de autori care să reprezinte în principal cite o „tendință" controlabilă într-un virtual tablou general și a face analiza acestuia, fără preocupări inutile de a extrage mereu concepte generale. Ca atare, Edgar Papu a izolat zece autori, poeți, prozatori, dramaturgi, eseiști (nu și critici, căci epoca nu prea avea „critică"), greu confundabili, deduși din felurite literaturi europene și americane. Prin raport la R. M. Albérès care studiase, în „L'Aventure intelectuelle", un domeniu asemănător, Edgar Papu pare că a croit mai bine. R. M. Albérès se ocupa exclusiv de literatura europeană „novecentescă", eliminînd pe ruși, și pe toți americanii ; Edgar Papu a pus la socoteală pe rusul Andreev, pe americanul O'Neill și pe sud-americanii Origenes Lessa și Martinez Estrada. S-ar putea obiecta că „Aventura intelectuală" e o „sinteză" aproape „universitară" în vreme ce „Orizonturi la început de veac" reprezintă simple explorări „parțiale" cu sinteticul implicit și, pînă la un punct, așa este. Ceea ce e însă pozitiv aici și discutabil la Albérès e **mentalitatea restrictivă**, absența reprezentărilor istorice : „europeismul" obsedant, care nu ține cont de realități, nu duce la soluții corecte. A exclude din „aventura intelectuală" pe romancierii ruși care au creat, în fond, romanul occidental modern, pe americanii anilor '30—'40, viețuitori, cei mai mulți, în Europa, e a reduce enorm materia de studiat și a trece sub tăcere inriuriri insondabile. Elasticitatea metodei lui Edgar Papu, care adaugă, pute involuntar, teoriei protocroniste, ideea **dezeuropenizării**, se vede cu ușurință.

Abstragerea lui Edgar Papu din periodizările curente pe curente și școli, a fost, de altfel, ușurată enorm de obiectul asupra căruia s-a fixat. După 1900 și pînă prin 1925—1930 putem vorbi cu greu de „curente" literare altele decît un pluriform avangardism care, sub felurite înfățișări, era anunțat dinainte de 1900. „Neo-romantismul german", alte cîteva orientări și „școli" locale, nu pot înlocui potopul de „curente" care invadaseră ottocentismul : sociologicește, „începutul de veac" e momentul „generațiilor" și, apoi, după 1920, al „individualităților", care îl redescoperă pe Nietzsche. Așa prezentîndu-se realitatea literaturii, Edgar Papu a fost obligat să-și creeze singur mașinăriile analitice: el a comparat, de aceea, global, „orizonturile începutului de veac" cu veacul anterior și a stabilit, așa cum ar fi fost de așteptat, o **diferențiere imperfectă.** Cei care apar în literaturi în primii ani ai unui secol rezumă, într-adevăr, momentele principale ale veacului anterior dar se „dezlipesc" și se „desprind" de acela, sforțîndu-se să detecteze necunoscute lumi noi. Acest **baroc de secol incipient,** precipitînd într-un prezent absolut tendințe vechi succesive și punînd, pentru viitor, fundamente noi, contradictorii, este ceea ce a revelat acum Edgar Papu. Nu unitatea, ci diversitatea cea mai spectaculoasă : „Printre cei selectați — observă cu dreptate criticul — se află scriitori sociali de strictă observanță, apoi imaginativi grotești, lirici metafizici, utopiști, asociativi, analiști psihologi, istorici ai culturii etc. Sub această amplă diferențiere a orientărilor sălășluiește, însă, invariabil, caracterul de epocă, în felul unui substrat mai adînc al aceleiași roci, peste care se aștern la suprafață vegetații diferite". Sentimentul că determinațiile istorice sînt fatale, văzut în felul răspunsului unificator la nemțescul „Zeitgeist", face din Edgar Papu un pur critic al operelor virtuale, un „genetician" cu gîndire elastică, interpretînd însă „geneza" nu în individualitate ci în „colectivitatea" istorică cea mai largă. Oricine ar face abstracție de astfel de idei de tot originale n-ar putea să treacă însă peste extraordinarele însușiri de analist văzite și aici de Edgar Papu. Străin de tot ce este „publicitar" în critică (inclusiv titulaturi bombastice care ascund conținuturi vide) el scrie despre „Galsworthy familia Forsyte", despre „Martinez Estrada radiografia pampei" despre „Grotesc și po zie de Valle Inclan". Arareori ceea ce dezv criticul în eseul propriu-zis se întrevede d inceput : el pornește de la un gînd mod adună informații, generalizînd ici și colo dent, spre a insuma, aproape brutal, cin nu te aștepți, într-o formulă memorabil ceea ce culegese, aproape imperceptibil, acolo. Acest rar simț formulistic provine gar Papu dintr-o artă a însumării și din susire de a întrevedea în „parțial" între să procedeze, ca E. Auerbach, la prea r se examinări. Spre deosebire de criticul care „roade" opera și o usucă, precur mal de stepă, Edgar Papu își fun analiza pe o extraordinară intuiție ria aceleia a lui G. Călinescu. Nir ce poate da pregnanță analizei nu parte : la Galsworthy, de pildă, el tografica „montare subiectivă". la Valle-Inclan detectează fundul paharului", la Andreev „d totul, nu „observația". Știința de uimitor de exact opere și autori spr ceea ce e specific în opera studiată efect : Rilke și Eminescu, Sarmiento Estrade și Keyserling, Origenes Less Amado și așa mai departe. Surpriza a inedite, deși uneori la îndemînă, dă o rară criticii lui Edgar Papu, „brutală" esența ei prin aceea că împrăștie pr „Orizonturi la început de veac" rezolvă un punct, ceea ce autorul abia schițase i și umanul" — diferența, adică, dintre „ tul" și „sfîrșitul" artistic al acestui secol. „barocul" incipientului, Edgar Papu a v foarte interesant, aici ; ar urma, poate, un diu asupra artei viitorului (schițat în cercet de atunci despre „exoestetică"). Opera se con lidează, precum se vede, treptat, unitar, sfo ținîndu-se să epuizeze cît mai mult din ceea c mai înainte, a rămas nelămurit.

Artur Silvestri

SPRE CELELALTE ZĂPEZI

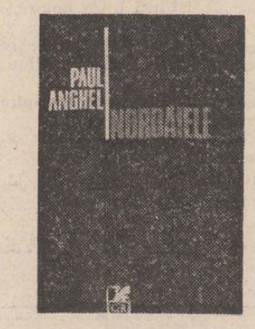

Romanul „Zăpezile de-acum un veac" cîștigă încă un volum, „Noroaiele", momentul unei împliniri întrucît două treimi din ciclul gîndit de Paul Anghel în anul jubiliar al Independenței au acum expresie închegată. Momentul unei confirmări, pe de altă parte : succesiunea cărților a urmat, după cum știm, o logică interioară, „afectivă" ; acum autorul face dovada armoniei ordinii sentimentelor în cea a faptelor.

Morfologic, „Noroaiele", cartea a IV-a a ciclului, se situează între „Te Deum la Grivița" și „Scrisoare de la Rahova" articulîndu-se (la propriu și la figurat : atît „Te Deum" cît și „Scrisoare" sînt, dintre toate titlurile, singurele substantive nearticulate — avînd importanța lucrurilor de început) între luarea redutei „Grivița 1" și preparativele pentru atacul final al Plevnei.

Dintre aceste preparative a făcut parte și abaterea spre Rahova pentru neutralizarea părții de nord a frontului otoman. Acțiune dusă la bun sfîrșit aproape exclusiv de către armata română, Rahova rămîne pentru întregul ciclu românesc al lui Paul Anghel un punct fierbinte, momentul definitoriu, înaintea Plevnei, în conturarea părții românești a victoriei finale. Rahova este și un punct de răscruce în evoluția războiului : după Plevna, armatele imperiale rusești se vor avînta peste Balcani ținînd Constantinopole în timp ce armata română va acționa pentru fringerea rezistenței din nord a otomanilor Se conturează astfel două cercuri tangente în Plevna : unul spre stînga, peste Balcani — în care prințul, în virtutea „sentimentului imperial" ce-l animă la începutul războiului, dorește să se înscrie alături de armatele rusești — și altul spre dreapta, către Rahova, Smirdan, Vidin antrenînd cu forța destinului armata română ; acest al doilea cerc, paralel cu Dunărea, se va închide pînă la urmă — în timp ce primul își va curma circumferința în apropierea Constantinopole , otomanii cerînd armistițiul. Iată, credem, unul dintre motivele pentru care romanul lui Paul Anghel a început cu Rahova, acest nod istoric de evenimente determinînd evoluția ulterioară a forței românești pe cîmpul de luptă. Plevna este, într-adevăr, o lungă zăbavă în asediu ; așa cum reduta „Grivița 1" a fost cheia fortăreței lui Osman pașa, Rahova a fost cheia drumului mai departe al armatei române. Desigur, nu facem aprecieri de ordin tactic-strategic asupra războiului, ci încercăm să urmărim numai acea logică interioară, „afectivă", a autorului ; dacă asamblarea romanului a avut pînă acum o monografie — oarecum complicată, sintexa întregului ciclu este, în schimb, mult mai simplă : avînd în față două treimi complet podite ale lui, parcurgîndu-le, reiese clar rolul de pivot principal al piesei de început. Urmărind, apoi, apariția ulterioară a cărților observăm că ele au ordinea strictă a celor două cercuri istorice : „Te Deum la Grivița", piesa imediat următoare (1978) — dar cartea a III-a lăsînd un gol care abia acum, cu „Noroaiele", se umple — dezvoltă „sentimentul imperial" al prințului, mîndria lui oarecum trufașe cînd se vede comandant al întregii armate de peste Dunăre — implicînd dorința de a se înscrie alături de armatele rusești pe direcția Balcani-Constantinopole. „Noaptea otomană" (1979), cartea a VI-a continuînd direct „Scrisoare de la Rahova", dezvoltă ideea „destinului istoric" al prințului și al armatei române opunîndu-se „Te Deum-ului", punctînd teoretic circumferința celuilalt cerc. Cumpăna balanței oscilase deja în „Scrisoare de la Rahova" între o „stîngă" imperială și o „dreaptă" a istoriei naționale în ființa prințului conturîndu-se aplecarea definitivă spre sentimentele adînci ale neamului ; „Noaptea otomană" le urmărește depistînd calea acestui destin. Ce-a de-a patra verigă a ciclului, „Fluviile" (1980), anticipează „Te Deum la Grivița" sondînd pînă aproape de origini esența drumului spre Constantinopole. Prin desfășurarea amplă în spațiu, prin numărul mare de personaje ca și prin scenele de masă, „Fluviile" rămîne cartea fastului imperial. Îi urmează „Ieșirea din iarnă" (1981), ce prefigurează cercul dextru fiind un adevărat eseu despre istoria patriei, emoționant în primul rînd prin simplitate, suplețe și echilibru. Vedem, astfel, o simetrie clasică a construcției în jurul „Scrisorii de la Rahova". Desigur, opozițiile se regăsesc în fiecare roman în parte, dar cu o pregnanță mai mare pot fi urmărite în chipul acesta, pe unități narative complete.

„Noroaiele" este o carte a înfrîngerilor pe de o parte, a stării pe loc pe de alta ; o carte a vidului cosmic și social văzut teoretic la nivel de principiu. Un roman amplu, fastuos, amintind de „Fluviile" în prima parte ; în același timp un roman simplu, echilibrat, amintind de „Ieșirea din iarnă". Dintre personajele obișnuite se simte lipsa Adelei Balș, „eroina" de la Rahova — dar apare în schimb Costi Aldea, personaj abia conturat în „Fluviile" care face legătura între prinț și curtea imperială rusă (Adela făcea legătura principială între sentimentul imperial al prințului și țara pe care o reprezenta). Ca element cosmic, noroaiele prefigurează ceața din „Scrisoare de la Rahova" și întunericul din „Noaptea otomană". Este un popas necesar către zăpezile din iarna războiului pe care — judecînd după titlul întregului ciclu — le are în vedere autorul în primul rînd.

Romanul se deschide cu un prolog simbolic fixînd acțiunea pe axa „înălțime-adîncime" : o pasăre a cerului înalt, venită din străfundul timpului, pasărea abstractă a morții care se numește Șuva (cu un prefix de la „pleșuva") devine element obișnuit al decorului dintre liniile combatanților. Cu ghearele stă „ancorată" în pradă iar cu clonțul sfîșie umplîndu-și golul din stomac. Nu o interesează oamenii — ființe efemere venite tîrziu pe pămînt, care strică regnurile cu războaiele lor — ci caii, elementul mișcării. Soldații din cele trei armate — români, ruși, otomani — o văd stînd uriașă pe stîrvul unui cal și dintr-odată, din adîncurile pămîntului, țîșnesc sore ea soarecii. Lumea de deasupra și cea de sub pămînt își dispută prada cu o înversunare egală celei orizontale, dintre luptători. Pradă care stă jumătate în noroi, jumătate în descompunere, imobilă și măcinată de timp. Parabola este reluată în partea a doua a romanului : primul îngheț prinde picioarele păsărilor în prundul deltei Dunării iar pescarul Nichita aflat întîmplător printre zburătoare (caută stuf pentru foc) înțelege ce are de făcut : folosește secera împotriva, tăindu-le gîtul. Așa ar fi trebuit să procedeze generalul Todleben cu turcii, comentează autorul. Numai că planurile sînt opuse : omul intervine curmînd un zbor, o axă verticală ; Șuva însăși intervine curmînd un drum — drumul spre cimitir al morților. El, omul, acționează concret, taie în carne vie ; ea, pasărea morții, planează abstract prin gîndurile lui. Deci Plevna trebuie să cadă mai întîi abstract, vertical. Prințul are revelația tunelului pe care-l sapă dinspre reduta „Grivița 1" spre Plevna privind o biserică bulgărească săpată ca un bordei sub pămînt. Prințul însuși se separă de suită, coboară într-un bordei subpămîntean lăsînd casa spațioasă în care-și avea comandamentul general și meditînd la esența acestei biserici pe care, în chip de jertfă adusă pentru gîndul salvator, o renovează făcîndu-i o turlă potrivită cu meșteri potriviți (aduși din Argeș, de pe meleagurile meșterului Manole). El gîndește inițial relația cu divinitatea în spiritul religiei catolice, ca o țîșnire spre albastrul cerului a „săgeții" gotice, dar acceptă în situația dată „bolta" bizantină pentru a nu strica tradiția locului. Plevna, ca un cal în agonie, (sau, în cheia „Nopții otomane", ca un mușuroi de furnici ; vezi imaginea mușuroiului care apare în „Ieșirea din iarnă" și în „Te Deum la Grivița" prefigurînd situația prăbușirii redutei) va fi cucerită pe dedesupt (tunelul este inventia prințului) și pe deasupra (celebra scară din Tula este adusă pe front din ordinul marelui duce Nicolae) ; prințul urmărește legăturile cu tainițele pămîntului „iluminat" de o idee celestă. Nemișcarea înnoroită din jur îl îndeamnă să descopere în zborul păsării uriașe a morții modelul actiunii sale viitoare. Acesta fiind axul principal al romanului, vertical (redat, desigur, schematic) — perpendicular pe el se dezvoltă unul secundar ținînd de întîmplările omenești de la suprafața pămîntului. Ce va fi cu morții care sînt lipsiți de ultimul drum ? Se întorc, unii dintre ei, în gînd acasă la părinți, la soții, li se fac slujbe publice, sînt cinstiți cum se cuvine. Dar morții, trupurile lor neacoperite de pămînt, zăcînd în noroaie — cu ei ce se întîmplă ? În numele lor autorul descrie cultul mortuar la români într-una dintre cele mai emoționante secvențe ale întregului ciclu. Nu este o înmormîntare — ar fi fost împietate cînd lucrul este imposibil pentru eroi — ci o scenă parabolă de meditație lîngă un mormînt. Își pierde viața într-un accident feroviar de lîngă front Elena Grădișteanu, mătușa deputatului Răscanu. După entuziasmul popular din București la aflarea victoriei de la Grivița, deputatul face o vizită la cavoul ei și constată, stînd la conac o zi și o noapte, că viața palpită în ritmurile de mai nainte, că liniștea și ordinea casei este aceeași, ca și cînd stăpîna ar mai trăi încă însufletind natura din jur, chemînd lîngă ea animalele domestice (ale căror nașteri le veghease toată viața). Este momentul paradoxal cînd „golul" se anulează ; morții nu sînt dispariții în neant cum sugerează uriașa pasăre de pradă pe cîmpul de luptă, nu participă la „vidul cosmic" (teoretic, ideea vine din Lao tse și este magistral demonstrată — dar practic „ideea" este zisă în bocetele mortuare : „A venit moartea cu coasa / Și mi-a făcut gol în casă") — ei „trăiesc" în continuare în urmași, în cei vii. Pe orizontală, la suprafața pămîntului, golul pe care-l creează „sorbul" vertical se umple „în flux continuu", — după teoria căpitanului Bogdan. Și, pentru ca trecerea ideii în ontologie să se realizeze deplin, avem exemplul învierii din morți a lui Toma Nicoară printr-o logodnă oficiată chiar în cortul de campanie între el și Elena Răscanu. O cădere din înaltul cerului spre „clăile lui Dumnezeu" îi sugerează eroului moartea, trecerea în gol ; pe pragul dintre „sus" și „jos", pe patul alb de campanie, căderea lui este anulată prin iubire și transformată în drum orizontal spre convalescență. Rămîne, desigur, golul sufletesc (descris în „Noaptea otomană") — dar legătura formală, forma însăși pare a avea un principiu activ atrăgînd, creînd într-un anumit sens fondul.

Desigur, substratul simbolic și filozofic al romanului este mult mai vast ; Paul Anghel nu creează un simplu război dintr-un secol anume, și nici războiul ca dimensiune omenească — creează o lume întreagă pe toate dimensiunile ei.

N. Georgescu

IPOTEZE ȘI PRETEXTE

Consecvent activității de cercetare în domeniul istoriei literare și al esteticii, analist fervent și comprehensiv în spațiul aplicativ al unor metodologii moderne, interesat, deopotrivă, de aspecte ce țin de nivelul teoriei sau al criticii literare, Mircea Braga ne oferă, prin ultima sa carte, **Istoria literară ca pretext** (Editura **Dacia**, 1982) un registru extrem de variat și de incitant de instantanee și ipoteze izvorîte din inițiativa unor disocieri selective sau din tentativa re-punerii în discuție a unor categorii, caracteristici sau componente tipologice ale actualului lecturii, privind specificul creației, modul de organizare și structurare a textului în funcție de premise, evoluția și nuanțele discursului narativ, problema personajului literar, teoria traducerii etc.

Compartimentată pe două secțiuni : **Istoria literară ca pretext** și **Noțiuni în derivă**, cartea lui Mircea Braga are, în prima sa parte, nu un caracter normativ ci unul delimitativ, generat de ipoteze anterioare sau de sugestiile intuiției creatoare de noi contexte din altele potențiale, previzibile dar rămase în stadiul de promisiune. Autorul operează investigații în sensul re-descoperirii, în opere bine fixate în conștiința criticii și a cronologiei valorice a istoriei literare, a unor fructuoase căi de comunicare cu textul din perspectiva unei reciprocități a gîndirii critice propriu-zise și a celei estetice.

Cele mai substanțiale studii se referă la tiparele și structurile operelor unor clasici. Orice creație, argumentează criticul, își configurează o structură, se supune normelor acesteia sau, dimpotrivă, își „trădează", pînă la deformare, propriul sistem de stabilitate și coerență. În cazul prozei eminesciene **(Universul „concret" al imaginarului sau dincolo de structură)** se aderă la ideea unității de viziune a creației autorului **Geniului pustiu** dar, avansează criticul ipoteza, n-ar fi cazul raportării prozei poetului la normativele structurilor moderne ? Demonstrația urmează acest traiect deloc comod. Mircea Braga face observația că lui Eminescu îi era clar programul organizării ideilor într-o estetică, în pofida inaderenței contemporanilor la o viziune particulară și originală. Structura prozei eminesciene este, notează criticul, o „rezultantă a efortului de a reali a osmoza între „demonstrația" practică și cea teoretică, de a fuziona artisticul cu esteticul într-o „pledoarie" ce este deopotrivă fapt și explicație". Este discutat mecanismul „materializării" imaginarului, incerta „pendulare între real și fantastic", receptarea simultană a celor două planuri. Analizînd structura basmului lui Creangă **(Șansa structurii arhetipale)**, exegetul distinge trei momente esențiale, caracteristice mecanismului elaborării : **afirmarea unei situații perturbatoare,** de tipul : asumarea unei responsabilități deosebite, intrarea în viața matură etc. ; **implicarea** unor ființe supranaturale (sau obiecte fantastice) în acțiune pentru a sprijini aventura eroului ; în sfîrșit, **rezolvarea situației antinomice** (bine-rău), în favoarea termenului pozitiv. Alte eseuri transcend pretextul de bază al cărții, enunțînd idei recuperatoare. Este adus în actualitate „cazul" Jean Bart, autor cu vocația și cultul **povestirii** ; proza acestuia, notează criticul, **trăiește** „drama incertitudinii structurii". Cu tact dar cu autoritate în demonstrație, este reactualizat un scriitor „uitat", Romulus Cioflec, după ce în prealabil se disociază cu finețe între termenii aparent sinonimi „uitat" și „minor". Valoarea nu e strict determinată de popularitatea unei opere sau a unui autor, totul depinde de obiectivitatea criteriilor, de neasimilarea principiului sociologic celui estetic. Romanul **Virtejul** al lui Romulus Cioflec, apărut în anul 1933, primea, lă propunerea lui Sadoveanu, un an mai tîrziu, premiul „Ion Heliade Rădulescu", acordat de Academie. În viață, autorul s-a bucurat de aprecierile unui Perpessicius, ca și de prietenia lui Topîrceanu. Ignorarea unui scriitor pe principii confuze vine în detrimentul scării de valori pe care orice istorie literară o propune.

Pentru Mircea Braga orice operă este, invariabil, un „dosar" niciodată închis. Orice re-interpretare adaugă date noi operei, (altfel frizează gratuitatea), o „re-deschide" universurilor par-

Vasile Chifor

Continuare în pag. a 6-a

L-am cunoscut pe G. Călinescu

«Pentru osteneala...»

era un sfîrșit de iunie și de an universitar, cred că prin 1948. Toți membrii catedrei de literatură română, in frunte cu G. Călinescu, care colaboraseră la reapariția in format mic, de carte, a „Jurnalului literar", nr. 1, 2, 3, 4—5 in anii 1947—1948, erau prezenți in bibliotecă. Apariția fusese posibilă prin obținerea unor fonduri băneștí de la decanatul Facultății de filosofie și litere prin deosebita bunăvoință, înțelegere arătată totdeauna de profesorul academician Iorgu Iordan față de G. Călinescu. „Jurnalul literar" apărut restrins la București ca format și durată reflecta, in primul rind, o bună parte din cursurile ținute de profesor cu articole ale colaboratorilor apropiați, din care sunt de neuitat cele despre **Istoria ca știință inefabilă, Domina bona,** speculații de o valoare literară indubitabilă, prin aplicarea unor concepte filosofice la unele personaje și eroi din lumea literaturii lui Caragiale, apoi **Universul poeziei,** o poetică originală.

Imi amintesc că Alexandru Piru, in afară de colaborare cu articole, se ocupa cu partea de corectură în șpalturi și ținea legătura cu tipografia. Eu, ca sarcini am avut și pe aceea a ținerii unor evidențe scriptice a foarte numeroșilor studenți și diverși inscriși a cumpăra fascicolele „Jurnalului literar" la un preț modic.

Profesorul era bine dispus și cum stam in jurul lui, așezați la una din mesele lungi de stejar și late, acoperite cu mușama bordo, se ridică și imi spuse :

— Domnule Crânguși, ia să-mi dai tot ce-ai strins din difuzarea „Jurnalului literar" !

— Numaidecit, domnule profesor !

Mă ridicai de pe scaun și trăsei sertarul biroului din bibliotecă și scosei un teanc destul de mare de bancnote pe care vrui să-l intind in mină profesorului, dar dinsul imi făcu semn să-l așez pe masă. În treacăt fie spus (sintagmă călinesciană), am observat că G. Călinescu nu lua bani din mina altuia, ci numai puși pe masă. Dacă n-aș fi exagerat, aș zice mutatis mutandis, că și bunicul meu patern, care știa să descinte de junghi, nu primea niciodată modica sumă in palmă, ci de pe masă sau dacă sta pe un butuc de lemn in bătătură, de pe jos.

G. Călinescu înșfăcă cu rară dexteritate teancul de bancnote de pe masă și trecu alături, in cancelarie, iar cei prezenți, Ovidiu Papadima, Alexandru Piru, Valeriu Ciobanu și eu, așteptarăm, stind de vorbă liniștiți. După puțin timp, G. Călinescu reapăru voios și surizător, cu același teanc mare de bancnote in mină, spunindu-ne :

— Pentru osteneala de a fi contribuit in colectiv la apariția și răspindirea „Jurnalului literar" primește fiecare cite o parte...

Și puse pe masă, in dreptul fiecăruia, partea cuvenită din teancul de bancnote. Eu rămăsei uimit că recunoștea și in acest mod eforturile colaboratorilor săi, că știa la momentul potrivit să răsplătească, că momentul acela răsturna toate opiniile vinturate, legendele create despre marele intelectual pe care il observasem de atitea ori muncind enorm și nu puteam să nu mă conving că G. Călinescu era un mizantrop care, paradoxal, iubea oamenii...

«DOMNULE CĂLINESCU, AȚI FOST STUDENTUL MEU !»

Se știe că după apariția romanului **Bietul Ioanide** (1952), cei care s-au aflat in apropierea romancierului, au intuit in portretele unor eroi ca Gaittany, Gonzalv Ionescu, Conțescu, Gulimănescu, Sufletel, Saferian Manigomian, mult ironizatul profesor de beton armat, Pomponescu, prințesa Hangerliu și alții — persoane și personalități din societatea bucureșteană contemporană.

La apariția **Scrinului negru,** un prieten încă din vremea studenției noastre, Nicolae Samara, originar din Veria (Macedonia), mi-a povestit că intimplător a cunoscut pe un student de la Politehnică care, odată, trecind pe str. Polonă, in timp ce G. Călinescu obișnuia să meargă pe jos de la facultate sau Marea Adunare Națională spre casă, l-ar fi salutat, la un colț de stradă, cu un „Să trăiți, domnule profesor", atrăgindu-i astfel atenția asupra lui. Profesorul s-a oprit :

— De unde știi că sunt Călinescu ?

— V-am audiat cursurile...

— Da ? ar fi zis surprins.

— V-am citit cărțile...

— In fine, interesant...

Oprit citeva clipe și măgulit că este salutat de un admirator in plină stradă, privindu-l cu discreție, ii propuse să-l insoțească spre strada G. Vlădescu. Un student de la Institutul politehnic e o pură abstracțiune. Să-l fi băgat in seamă numai pentru că s-a mărturisit momentan ca admirator ? Nu. Orice tinăr cu puțin curaj ar fi făcut-o. Tinărul student, pe lingă că era inalt, vinjos, viguros și păros avea ceva care l-a atras pe romancier : o fizionomie in afară din cale de coșoasă, de buboasă... Studentul de la Politehnică nu bănuia că, in acele minute peripatetice, se contura in imaginația romancierului posibilul portret al lui Gavrilcea. Admiratorul mărturisit devenea un model fizic de erou de roman. La apariția romanelor s-ar fi recunoscut ușor idealizat. „E unul bubos la față, parcă mincat de vărsat. Mirabeau, Danton, toate marile canalii sint ciuruite de variolă sau furunculoși, se vede că asta dă creerului o excitație morbidă" (G. Călinescu, **Bietul Ioanide,** ed. 2-a, p. 136).

Un alt personaj luat ca model din viață de data asta feminin in romanele **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru** pe care cred că l-am identificat și recunoscut, stigmatizat de romancier, pentru că l-a siciit și intr-un fel l-a amuzat, este cel utilizat pentru madam Angela Valsamaky-Farfara. Iată imprejurarea. După indepărtarea colaboratorilor Ovidiu Papadima, Valeriu Ciobanu și Alexandru Piru, vreo jumătate de an, rămînînd numai eu in preajma profesorului care, inainte și după cursuri rămînea o vreme in cancelarie și eu mă mai mișcam fie spre sala de bibliotecă, fie spre secretariatul facultății să-l semnez pe profesor in condica de prezență imitindu-i semnătura. de citeva ori. un personaj ieșit pe stradă parcă din literatura lui Edgar Allan Poe și sosit in cancelaria de literatură română, imi păru a fi o doamnă destul de in virstă care fusese pe vremea lui Mihail Dragomirescu asistentă, imbrăcată in fustă neagră, bluză neagră, pălărie tot neagră, rujată pe buze, pudrată gros, cu o față bărbătească și glas gros, evident decrepită, ridată adinc, se așezase pe unul din scaunele destinate asistenților. Profesorul Călinescu sta pe scaunul-fotoliu de stejar cu capul sprijinit in palma dreaptă, privind dincolo de nivelul capului doamnei in negru, nebăgind-o in seamă cu tot dinadinsul și parcă amuzindu-se in forul lui interior. Abia mă așezasem pe un alt scaun, cind, deodată, doamna izbucni ca supărată, adresindu-i cu un joc nervos al picioarelor, impacientată, intrigată :

— Cum, domnule Călinescu, nu vă mai amintiți de mine ?

— Nu ! zice calm profesorul, insoțind răspunsul de un gest facial de negare totală.

— Domnule Călinescu ați fost studentul meu ! stăruia doamna.

— Nu cred ! replica impasibil și parcă absent, blazat.

— Domnule Călinescu, eu am fost asistentă, cind erați student ! relua doamna in negru.

— Nu vă recunosc ! răspundea Călinescu calm și ușor distrat.

— Nu-mi dați de lucru ? se indirjea doamna.

— Nu !... (și cu un gest al miinii in care își proptise capul ii sugera indepărtarea). Puteți să vă duceți !...

Doamna, contrariată, debusolată, intrigată și indignată, enervată că ingratul este studentul de odinioară, Călinescu Gheorghe care refuza s-o recunoască, zise :

— Așa ?... Să mă duc ?

Sub acest titlu revista „Luceafărul" va publica o serie de amintiri despre G. Călinescu de la cei mai apropiați colaboratori ai lui. Rubrica rămine deschisă și pentru toți cei care l-au cunoscut pe marele critic și doresc să ne trimită amintiri revelatoare despre activitatea acestuia. Nu intenționăm o rubrică de amintiri mărunte, anecdotice, ci o suită de amintiri care să profileze mai ales dimensiunea spirituală a personalității lui G. Călinescu.

Tipărim două scurte insemnări memorialistice de un caracter mai epic semnate de Marin Nicolae Petrică și H. Zalis.

— Da ! Duceți-vă !

— Așa ? Care va să zică n-aveți nevoie de mine ?

— Nu !... Duceți-vă !... Duceți-vă ! insoțind replica de un gest al miinii drepte in sensul degajerii locului.

Atunci, văd pe doamna in negru că se ridică de pe scaun, adumbrită, intunecată la față, imbufnată și supărată de refuzul ingratului student de odinioară, se hotări să plece și ieși trintind ușa fără să mai scoată un cuvint. După plecarea doamnei in negru, profesorul Călinescu, ridicindu-se in picioare și izbucnind in hohote de ris, m-a intrebat :

— Ce-i cu nebuna asta ?

— Nu știu nimic, domnule profesor.

— Cum a intrat in cancelarie asta ?

— Vă rog să mă credeți că n-am observat-o.

— De unde a aflat că sunt aici ?

— Cursul fiind public, cred că s-a interesat.

— Ce mai caută bătrina asta ?

— Am înțeles că pe dumneavoastră... Știe cum vă numiți...

— Dumneata ai mai văzut-o vreodată ?

— Parcă am văzut-o pe la cursurile profesorului Caracostea...

— Știi cum o cheamă pe bătrina asta ?

— Cora Valescu.

— Cora Valescu ? zice profesorul parcă scormonind prin memorie portretul ei... Dar ce să caute aici ?

— Ar fi din parte-mi o supoziție in privința prezenței ei in cancelarie.

— Ce fel de supoziție ?

— Ca doamna să fi venit pentru Mihail Dragomirescu...

— Nu văd legătura ! zice Călinescu.

— V-o spun eu... Profesorul Mihail Dragomi-

rescu, un bătrinel mărunt de stat, cu cioc alb, in costum negru prin anii 1941, 1942 mai venea pe la facultate aproape zilnic in această cancelarie păstrată ca pe un cabinet de lucru personal de la pensionare pină cind s-a prăpădit. Ca student, eu l-am văzut de multe ori, descuind ușa, stind un număr de ore și lucrind chiar la biroul la care stați, incuind apoi ușa și ieșind cu pași mărunți din coridor. Il va fi căutat pe Mihail Dragomirescu și v-a găsit pe dumneavoastră, recunoscindu-vă...

— Da ?

— Este posibil !

— Dar, dacă o mai vezi că apare in coridor sau in anticameră, ii spui că nu sunt aici...

— Credeți că refuzată acum și indepărtată cu delicatețe nu va mai veni ?

— Te pui cu nebuna ? Ha ! Ha ! Ha ! Ha !

Și profesorul Călinescu, stringindu-mi mina cu fermitate ieși pe ușă atit de bine dispus aș zice cum nu-l văzusem niciodată.

Peste cițiva ani, citind incă in forma manuscrisului dactilografiat romanul **Bietul Ioanide** care circula in exemplare multiplicate la E.S.P.L.A. pe sub mină de la un amic binevoitor, mi-am adus aminte de cele două sau trei apariții ale acestei doamne in negru, recunoscindu-i portretul in personajul madam Angela Valsamaky-Farfara, in trăsăturile cel puțin fizice ale portretului. In dialogul dintre Gaittany și madam Valsamaky-Farfara de față fiind și Panait Sufletel, această doamnă are replica : „— Și zii, nu vine Ioanide, regretă Angela Valsamaky cu glasul ei gros, silindu-se a nu mișca prea mult buzele violent vopsite cu **rouge** și a nu-și crăpa fina tencuială de pudră și fard de pe fața ei senilă." (G. Călinescu, **Bietul Ioanide,** ed. 2-a, p. 9). De altfel, cheia multor personaje și eroi din romanele lui G. Călinescu nu este prea greu de presupus pentru cine a cunoscut amicii și inamicii omului de litere și procedeele de transfer din viață in ficțiune nu mi s-au părut prea complicate, unele din ele avind aspect verbal paronimic ca in cazul Dan Bogdan, transfer al personalității marelui filolog, academician Iorgu Iordan. Cine l-a cunoscut il poate identifica ușor. In cazul bătrinei doamne Valsamaky in prima formă fără conexiunea Farfara, se poate recunoaște prima silabă a onomasticului Valescu. In paranteză fie spus, doamna in negru Cora Valescu publicase două lucrări de critică : unul **Comentarii critice** (1928), semnat cu acest nume iar un altul **Pesimismul lui Eminescu** (1932) sub numele compus Cora Valescu-Hurmuz. Așadar, scriitorul a utilizat amindouă formele onomastice. Era deci o doamnă instruită.

Marin Nicolae Petrică

Director de revistă fără să o știe

iunie 1952. Vacanța bătea la ușă. Incheiam al doilea an de studenție, cind am primit invitația să lucrez, in calitate de colaborator permanent, la revista **La Roumanie Nouvelle.**

Peste exact 14 luni urma să se desfășoare in țara noastră cel de-al III-lea Congres Mondial al Tineretului și al IV-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților pentru pace și prietenie. Revista **La Roumanie Nouvelle,** destinată propagandei românești in străinătate, urma, in acest context, să-și modifice formatul și să-și sporească numărul de pagini. Ca să fiu prezent citeva ore pe zi in angrenajul redacțional (aici aveam să-l cunosc in calitate de stilizator pe Al. Duiliu Zamfirescu) mi se asigura, cu avizul ministrului invățămintului din acel timp, o semiscutire de frecvență la cursuri și seminarii.

M-am prezentat la noul loc de muncă. Sediul redacției era pe Calea Victoriei intr-o clădire ce adăpostește in prezent, la parter, magazinul **Confecția.**

Senzația de mișcare continuă alterna cu felurite incercări de stabilire a unui nou profil. Descopeream un lucru ciudat : nimic nu era hazardat, dar aproape nimic nu te indemna să te confunzi cu ceea ce ți se cerea să faci...

Pe la sfirșitul toamnei, noul format a fost aprobat. Tot atunci s-a luat hotărirea să fie uns ca director al publicației G. Călinescu. Prestigiul personalității sale complexe a prezidat, neindoielnic, la această alegere. Doar că nimeni, cum aveam să aflu, nu i-a cerut acordul.

Cind mi s-au fixat atribuțiile, accentul a căzut pe stabilirea de contacte cu diverși exponenți ai vieții cultural-artistice. Așa am ajuns la Cezar Petrescu, devenit ulterior un colaborator cu a cărui prietenie m-am mindrit, la acad. Elie Carafoli, la Al. Philippide și la mulți alții.

Imediat după Anul Nou, trecusem pragul lui 1953, conducerea I.R.R.C.S. a elaborat un plan in perspectiva evenimentului ce se apropia. In acel plan se menționa că lui G. Călinescu ii revine sarcina să semneze un prim editorial conceput ca o subliniere metaforică a participării revistei la manifestările Festivalului. Imi amintesc vag de toate detaliile. Mi s-a cerut, cum puteam să uit ?, să-i transmit satisfacția direcției că acceptă să ne scrie. Mai mult, urma să intăresc afirmația privind bucuria tuturor că se implica in contemporaneitate. Redactorul-șef m-a chemat in biroul său și m-a dăscălit niței cum să fac ca să evităm... clișeele academizante, pentru ca textul călinescian să sune proaspăt, după lunga pauză publicistică a celui vizat. Nu aveam căderea să-l incredințez că temerile lui erau fără obiect. Incă o dată semnalez că la acea dată (să fi fost prin mai 1953) din motive nedeslusite numele lui G. Călinescu figura pe colontitlu fără ca cineva să-l fi înștiințat.

Sugerind ideea unei vizite protocolare și a inmînării citorva numere mai răsărite din periodicul nostru bilunar, am simțit brusc o tăcere stinjenită. Nu mi-am explicat-o.

A doua zi mi s-a trasat drept sarcină urgentă să fac această vizită impreună cu un fotoreporter ca să-l imbunăm pe director, să-i cîștigăm solicitudinea.

Ca să spun așa, G. Călinescu era doar un director simbolic : intre el, și **La Roumanie Nouvelle,** lipsa de inspirație și, parcă, un fel de suspiciune inexplicabilă, ii mențineau singurătatea, stare ce degenerase — din păcate — intr-un fel de absență mai generală.

Am telefonat in strada Vlădescu 53, la locuința... directorului. Mi-a răspuns soția, doamna Alice Vera Călinescu. I-am cerut scuze dacă deranjez și am pus-o in temă. După care, deși i-am intuit reticențele, am solicitat să fiu primit de maestru. M-a lăsat să aștept preț de minute, cam un sfert de ceas. Spre plăcuta mea surprindere mi-a fixat, indatoritoare, ziua și ora.

Era o după-amiază de vară. Am sosit punctual, singur, fotoreporterul rătăcindu-se... Mi-a deschis poarta femeia de serviciu, poftindu-mă in grădină. M-a izbit aspectul ei, cu un bazin ingust plin de apă verzuie, năpădit in totul de o vegetație luxuriantă. Adia peste rondurile de flori o mireasmă puternică de plante macerate. Interpretam faptul punindu-l pe seama ciudățeniilor proprietarului cind o vece m-a intrebat ce caut. Am văzut un bărbat cu o coamă leonină, in șort, fluturindu-și mina ca un adio anticipat.

Intre timp s-a ivit și un ciine cam stirnit. Bărbatul in șort părea extrem de atașat de ciine, il lăsa să i se gudure la picioare. L-a gonit brusc după care mi s-a adresat sec : „Haide inăuntru, nu mă ține insă mult". Am intrat intr-un mic vestibul și l-am urmat, pe o scară neinchipuit de inconfortabilă pină la etaj. Incăperea unde ne-am oprit era un salon miniatural. Pe un fotoliu, dintr-o mapă, se iteau zeci de pagini bătute la mașină, iar alături, pe covor, o foarfecă. „Vezi, ăsta este romanul la care lucrez. A făcut o pauză. Vorba vine că lucrez, mă lucrează alții. Mă obligă să tai, să adaug. Ei vor să-l stric, da' cine are curajul să mi-o ceară pe față ? Ei zic că-l refac...".

Am ingăimat ceva despre **La Roumanie Nouvelle** și despre mult doritul editorial. A ris scurt, tăios. „Ia te uită, zici că sint director acolo... Bună surpriză ! Spune-le că nu sint in București. Esențial mă irosesc altundeva, habar n-ai unde. Oricum, n-ai dat de mine...".

Cred că tot ce zicea G. Călinescu respira o tristețe perceptibilă. N-am indrăznit să insist, să-l conving să ne dea totuși textul fie și rezumativ, pentru care fusesem trimis, inarmat cu generoase sfaturi de către șefii mei ierarhici. N-aș spune că nu eram descumpănit. Imi spun că se adunaseră destule; altfel cum să-mi explic refuzul călinescian, profund exasperat de dificultățile cu care se confrunta. Nu a acceptat nici măcar un succint salut pentru numărul festiv. „Ar fi formal, nu-mi face plăcere".

Acum am pentru atitudinea sa de atunci explicații. Romanul **Bietul Ioanide** scăpa spre toamna lui 1953 din felurite meandre editoriale și furci caudine de altă natură. Vorbele ilustrului cărturar mă proiectau spre o zonă nebănuită de ostilități și divulgau, in felul lor aluziv, o stare de fapt nefastă pentru valori, ostilă culturii autentice.

Așa pricep astăzi de ce in revista care se chema că il avea director, G. Călinescu n-a publicat nici măcar un rind.

M-am ales doar cu experiența unei vizite de excepțional interes. Și m-am ales cu o lecție de viață pe care o așez in perspectiva romanului **Bietul Ioanide,** apărut ceva mai tirziu in librării, in același an, proiecție tragic-optimistă a căutărilor unui artist demn.

Henri Zalis

Poezii populare române

In pragul unui an nou, Editura Minerva a oferit cititorilor ei un volum de excepție : Poezii populare române **de G. Dem. Teodorescu, prefațat de Ovidiu Papadima și inzestrat cu un substanțial aparat critic de George Antofi. Reintroducerea in circuitul public a operei unuia dintre marii noștri folcloriști, receptat diferit in epocă, dar niciodată ignorat, umple un gol insemnat in biblioteca noastră folclorică. Curind, se va implini un veac de cind a apărut ediția princeps a culegerii, completată ulterior pină la 985 piese dintr-un evantai diversificat de specii folclorice. Ovidiu Papadima a incercat să resuscite interesul pentru destinul ei, atit in 1944, cit și in 1961, dar fără să stirnească prea mult ecou. Cind mărturisește că G. Dem. Teodorescu „nu a avut destinul pe care il merita", desigur, George Antofi produce un eufemism pentru adinca uitare a vremurilor mai noi. Și iată că prin truda sa această uitare devine un fapt de domeniul trecutului.**

De fapt, George Antofi a adăugat operei exact ceea ce se considera că-i lipsește : o necesară ancorare in timp și in spațiu și nu o mai puțină necesară constiință de sine. Geneza colecției, principiile ei metodologice, situarea ei in cadrul preocupărilor folcloristice ale vremii nu mai sint acum implicite, ci larg explicite, fapt care transformă strădania lui G. Dem. Teodorescu, prestată in a doua jumătate a secolului XIX, intr-un admirabil instrument de lucru al zilelor noastre, operant și eficace. Din asta nu trebuie să intelegem că aparatul critic copleșește opera și o tutelează gratuit. Din aproape 1 000 de pagini, notele, glosarul, bibliografia și indicii de informatori și localități nu ocupă mai mult de 160, densitatea lor fiind remarcabilă.

Astfel, reeditarea la care ne referim devine, in chip evident, o operă de recuperare. Migala presupusă de o asemenea intreprindere nu este la indemina oricui și meritul lui George Antofi, privit in această lumină, sporește. Și ne retine totodată atenția prin adevărul subtextului : cimpul de acțiune al arheologiilor culturii noastre rămine incă destul de cuprinzător.

Mihai Pelin

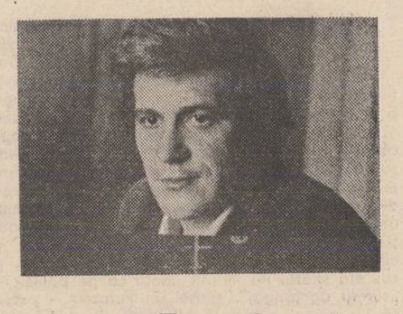

valeriu pantazi

Zăpada fierbinte

Și miroseam zăpada și spuneam :
a sevă tinără ademenind in lemn
destinul rădăcinilor solare
neasteptind, făcind in muguri semn
a dragoste și desprimăvărare !

Mă plec să sărut pulberea din părul
mamei-cimpii
atomii mei de care nu pot să mă scutur
ca un polen
pe aripi, culorile și zborul sunt incărnate-n
flutur.

Suflet trăind zborul, să gindesc Lumea
altfel Lumea rămine in afara mea și deodată –
ca o obsesie : intoarcerea in haos !
NU !
Nu pot gindi intoarcerea in haos, stăpinit,
mușcat de lumină, iubind lumina, inspirat
cuvintul
Cosmios
mi l-am inchipuit !

Soldați ai soarelui

soldați ai soarelui numai acei minunați
Sacerdoți
plină de amintire lumina vibrează și mă
așteaptă
voi urca pe ondulii intinși ca un riu liniștit
ce se-ntoarce in mare.

și Soare le spune : eu sunt aici deocamdată !
numai pietrele au viziuni infinitezimale
boabele de nisip
boabele de nisip.

apoi imi aduc aminte un fel de zbor
și el
a fost lăsat intr-un sertar cam pe la umeri
de un Dedal nepriceput.

Stă intre noi, desigur, Timpul.

Frigul nu urcă prin frig

și zburătorul
voința de a prinde solstițiul acela
al Universului
spre vara universală
să ajungă din Unde din Cind
Vavilonul
Prima dimineață văzută cu ochii uitării

Astfel marile noastre istorii
vor rula pe ecrane.
gindul ce trece de nașterea sa
este insăși Lumina
Leagăn al lumii ce nu se ferește de sine.

Desen de Mihai Gheorghe

Cartușiera cuvintelor

Nu acesta este poemul. Ci oamenii mării,
oamenii cimpiilor albastre, ai cerului albastru,
cei indrăgostiți de nemărginire, de străzile
mici mărginite cu leandri orientindu-se după
visuri

ii văd indepărtați, cu fețele supte de tăcere
și cintec, cu coastele bătute de valuri
ei inșiși corăbii
ei nu poartă poezia in bandulieră
măreția omului nu este impotriva omului,
este chiar nostalgia și visul,
lupta-infringerea-melancolia
contemplația – starea de tensiune și
spaima – regăsirea și indepărtarea – dorința
și neimplinirea

Nu am văzut niciodată cind fulgeră
Porumbelul zburind !
Niciodată.

Trebuie

Trebuie să schimb rostul acestor cuvinte :
prea multă vegetație se numește floare
și e prea mult zăpada-aducere aminte !

Senzațiile simple mi le inșir pe masa de lucru
obiectele simple-noțiunile simple-ideile
ceasul-stiloul-monedele-agenda-bricheta
batista-țigările-cheile
arhitectura vie a amintirii
obiecte-noțiuni-cuvinte
și e prea mult zăpada-aducere aminte.

Îi arăt Soarelui cum să-și așeze lumina

Cind zmulg pinza de pe Oraș
și totul capătă culoare și tremură
sub săgeata grea de uraniu
a Soarelui rapid
ne rămine doar timp de iubit
Doar timp de iubit !

Fănuș Neagu

Scaunul singurătății

Cînd am ieșit din zăvoaiele de sălcii și-am fost lîngă podul de la Șendreni, ne-am oprit, uimiți, fiindcă orașul Galați se ridicase de la pămînt și pulsa, neverosimil în cer, puțin mai jos de lună, lîngă o stea care întindea mîna să ceară de pomană și pe care-o lătrau Baghira și Nathalie, dogii albaștri ai lui Bozar Garofeanu, încîrligați deasupra unei movile de ciini morți — steaua fără mădulară și fără sînge, babornița galaxiei, cerea de pomană duhoare, oase descărnate și mai ales fluxul miraculos, substanța ostilă, biruitoare și tenace care transformă orice aversiune în cîntec și viață. Oricum, orașul era acolo sus, și sus era seară, nu miezul nopții ca pe pămînt — „suferă de tangaj", spuse Țili Peruzea — putea să fie numai o simplă biguială de primăvară, chiar am vrut să strig, voi nu vedeți că e aprilie, nenorocitul ăsta de aprilie, care-ți azvîrle bocancii din picioare ! dar n-avem putere, totul seamănă cu o mare întoarcere în trecut, într-un gol al timpului pe care, orgolios, l-ai mai traversat cîndva, dar nu cu trupul, cu moartea. Calvarul orcșelor așezate numai pe un mal de fluviu — celălalt mal rămînînd permanent într-o halucinantă, primejdioasă libertate. Sus, în cer, nici o imagine idealizată — existența părea chiar mai lipsită de tact decît în zorii zilei, frica, la căderea serii, se schimba în dans nupțial. Pe liniile de tramvai goale treceau cortegii de spînzurători în care atîrnau momîi — printre ele, ca să lărgească avertismentul, și cîte o vită sau un ciine — prin colțuri dosnice se schimbau mărfuri prohibite, un sac cu banane pe un sac cu oase, un cheferist sau ceva în felul ăsta turna vin roșu pe sacul lui cu oase și din ele se întrupau un bătrîn și o fetișcană și bătrînul urla, faceți loc, faceți loc, e nevastă-mea de-a doua, nu tăbăriți pe ea (Bozar îmi picurase omag în vinul galben !) o comisie centrală recepționa himere, două cete de bătăuși își striveau mutrele într-o fundătură, spre bucuria unor greci aflați în ripa unui balcon — grecii mîncau brînduși cu sare și scrumbii cu ceapă și cel mai înalt dintre ei striga : abolit condiția ! — O doamnă cu cărnurile multe și extenuate așeza un purcoi de bancnote într-un borcan de sticlă, așa cum se așează frunzele de viță (fă, Maică precistă, ca binele din viitor să nu fie ipctetic). pe Strada mare gîfîia, lînsă de bruma felinarelor, o mulțime care-și calcula pașii să fie egali cu ai patrulelor (rutina fricii) ; se protesta împotriva teroarei cîntînd în gînd cîntece porcoase, în timp ce între pulpanele străzilor mărginașe, boncăluiau cerbii, țapii negri se fotografiau pe stînci de mucava cu glonțul pătrunzîndu-le țeasta, un bețiv sau un felinar abandonat de iubite bătea cu pumnii în zid, Marula, Neacșu, Gherghina, Creola, Lioara, niște știuci uriașe înotau prin zoaiele din piață, o haită de lupi murseca iepuri de cîrpă, braconierii se întorceau cu zeci de rațe sălbatice adunate în ciorchinar, însă femeile lor, cu fulgi în păr și rochii murdare de sos, slujindu-se de cuțite uriașe, frigeau altceva la foc, frigeau carne de cal ; dincolo de niște praguri de plexiglas, deasupra cărora se roteau în zbor sulițari. stînci roșii, egrete lăptoase, ulii, cuiburile lor, smocuri de gălbenele — să-ți taie de gălbinare, cu briciul, sub limbă — pe promontoriul unei foste cazemate învelit în rogojini, o Mică Parizioană încropea la balalaică un mic Paris plin de frizeri, briantină, boli venerice, lămpi atinse de-o adiere din muguri fără scadența deschiderii, roți ale norocului înecate-n bucle de hîrtie creponată și — lanterne, lanternine scăpărate pe sub uger — o Veneție cu canale ghiftuite de lături.

— Uite, în casa aia unde prinde chef gîlceava, zise Țili Peruzea

— Aha, lătră Madona, revenind parcă dintr-o pîrtie cu grăsime rîncedă. Prin urmare acolo-i patul cu flori în care fac artiștii onanie.

— Vrei să zici că mărturisesc milioane în buricele degetelor, il completă Țili Peruzea.

— Hai să fumăm nițică aiureală, tovarășe Saltava, strigă Madona — și îndreptă mașina spre orașul din cer. Iar Țili Peruzea :

— Ce frumos mă priviți, tovarășe Saltava !

I-am luat mîna și i-am sărutat-o ; mirosea a sînge tînăr în scădere albastră. Aprilie. „Ce gură largă are fata asta ! Închide-n ea două văi: pierzania și uitarea".

Madona opri în fața unei case mari, vechi, cu doi castani la poartă. Toropită de nălucile primăverii, Țili Peruzea făcu o piruetă pe trotuar și rochia ei, din basmale colorate, închipui o cupolă de foșnete, de arome și încolțiri, care se stinse bețiv sub sforăitul unui cal.

— Domnule, da, zise Madona, surprins, sîntem unde era nevcie să-ajungem de mult.

Prin fereastra deschisă a casei lui Krin Sitaru scoteau capul în stradă doi cai. Cu frîie de piele și zăbalele scoase. Pe deasupra lor năvăleau în stradă valuri de fum de țigară și drojdia unui semnal azvîrlit din trompetă, după care se înălță puternic, repezit și călcînd nemilos consoanele, un glas robust, cu moliciune de pintece-n aprindere :

— Pictura lui Sitaru e apoteoză — ca dovadă că la expoziția lui din sala Palatului culturii nu te îmbolnăvești de impotrivire, ci de dorul de a trăi liniștit cu un volum de poezii sub pernă și dacă se poate cu timpla-n umărul unei muieri pietroase. În noianul de ninsoare care-i covîrșește gîndurile, florile se înalță halucinant, ca Fata Morgana ieșind din seraiuri să semene-n lume pilpîiri de coral. Sitaru vine de la Moldova, într-o luntre de patimi, trasă de fluturi nătîngi. Caii lui bătăuși mestecă eternitatea finului dinaintea unei circiumi în care se argăsește Timpul și iluzia, iar Isus Christos, adică omul cel mai mărunt, își culege oboseala de pe mîini și de pe umeri și clădește din ea mesteceni și altare în care să odihnească albinele. Iluzia — eșecul nostru durabil, scuza și îngîmfarea noastră. Între tablourile lui Sitaru te așezi ca într-un pridvor și, rezemat cu bărbia în izvorul uimirii, privești în adîncul pîrguit al Munților Carpați ai Moldovei și iei seama la o boare din spini și la teama alcătuirii lor în cunună, la fuga încîntată de sine a unei iubiri reînviind, la solemna cădere a merelor vărătece peste pogoane de luceferi. Stai ca într-un pridvor și zici cu cronicarii pămîntului românesc, că răcoarea ierbii și ze îngînă dulce la ureche.

Țili Peruzea, cu acordeonul atîrnîndu-i de umăr, sărută trunchiul castanului din dreapta porții.

— Știți, zise, că fiecare castan de care se reazimă o fată mare aprinde, în ultima noapte de aprilie, încă cincizeci sau șaizeci de candele. Exact atîtea candele cîți ani îi mai sînt hărăziți fetei să trăiască.

Dunărea curgea prin cer și pe mijlocul ei se legăna o corabie de sare. Iar înaintea corăbiei, peștele-pilot, nu centaurul, ăla sacralizează apa, peștele-pilot trasează căile oculte ale fricii. Îi simteam bătaia cozii între sprîncene. Țili Peruzea împinse o ușă de metal și pătrunserăm într-o odaie largă. Douj' de băieți și fete, cei mai mulți așezați pe maldăre de fîn, în jurul unui hîrdău cu vin din care se serveau cu ulcele sau de-a lungul unei mese de tîmplărie, plină cu mîncăruri: miel la cuptor, șuncă, un castron cu icre negre, coșulețe cu pîine prăjită, ridichi de lună, usturoi din Spania, murat, batog de rechin, cap de vițel rasol, bulgărași de floricele, — ne întîmpinară cu chiote. Suit pe masă, un reporter de la ziarul regional, cîntărind vreo sută zece kilograme, blond, cu părul căzut pe umeri, transpirînd din abundență, cu cămașa ieșită din pantaloni, ne strigă nervos :

— În genunchi, pe potcoava norocului, și ascultați cu smerenie.

Madona se lasă într-un genunchi, mîngîind cu podul palmei potcoava lustruită și acoperită cu monede de nichel. Eu și Țili Peruzea rămaserăm ca două coloane deturnate — coloană sub o cruce de cocori, Țili Peruzea, coloană ricșită-n creștet și insultată de-o bufniță, eu — de-a dreapta și de-a stînga ușii, la un pas de caii negri, lucioși, cu capetele scoase în stradă și vegheați de-un birjar în caftan de catifea albastră, încins peste mijloc cu o coadă de căpăstru.

— Krin Sitaru, continuă ziaristul, cercetînd-o, lacom, cu coada ochiului pe Țili Peruzea, a furat ferestrele de la casa unde s-a născut Eminescu și-și julește neîncetat mîinile în vitralii, încercînd să înțepe cu șoaptă de fagi și ulmi somnul odăilor în care copiii noștri visează că umblă desculți printr-un fagure de scoică.

— Roșcata aia de scormonește cu lingura să scoată ochii vițelului e recepționeră la Hotelul Astoria, îmi strecură Țili Peruzea. Sîntem prietene bune. Bondocaca de lîngă ea, cu lațele căzute-n ochi, e vînzătoare la librărie, scrumbia aia stoarsă de icre, cu ilicul scînteind de mărgele, e inginer electronistă, iar blonda frumoasă, în rochie de doliu...

— Ești tu.

— traduce din limba turcă. Tipul care-i soarbe răsuflarea e asistent de farmacie, ăla...

— Sub mîna lui Krin Sitaru, văpselele se amestecă neizbăvite de duhul ierbii, al cîmpiei și-al munților. Krin Sitaru știe să înjunghie seara în miezul ei de slavă, lăsîndu-i nesmintit dreptul de a renoște-n dimineață.

Inginera electronistă se distra pescuind cu undița paharele de hîrtie cerată plutind în hîrdăul cu vin. Varga de bambus, scurtă și întărită cu inele de metal, prelungire a mîinii țepene, urma un curs nefavorabil, pentru că în loc să coboare spre hîrdău, atingea cu vîrful patru rozete de sticlă din tavan, conținînd în ele cîte doi fluturi. Era parodia unei vînători celeste, totuși, în încăpere, parcă suind de pe fluviu sau din vatra unei cherhanale, venea miros de catran, simbolul elaborat al primăverii la Dunăre și care, în societ cu vitalitatea misterioasă a nopții, anticipa o năruire sau mai degrabă o simbioză tragică : viața de vie arzînd împreună cu ulmul din fața casei

Asistentul de farmacie, lung, palid, zgîriat constant de ghearа unei lacrimi și de explozia, la intervale egale, a unui suspin, purta plete de călugăr, blonde, cu sfîrcurile răsucite. Buzele groase, rostrinte pictural, adumbrite de-o aroganță ancestrală, de-un dispreț tăcut și poate și de bucuria senzuală că seamănă cu **Cel menit să ierte,** îl făceau chiar să semene cu **Cel osîndit să vină mereu la o cină și să fie vîndut.** Pereche cu povestea ce pilpîie, neidentificabilă, pe zarea pămîntului, în aprilie, el întruchipa misterul primăverii. Birjarul îi mulsese un pahar cu lapte de iapă, el îl îngîna c-un pai, stîrnind scîrba vînzătoarei de librărie, și rotind ușor mîna ziditâ din înghețuri albe, părea că scormonește după mirosul vechi al Brăilei și Galaților: pîine proaspătă, sfoară, smochine, roșcove și acel ceva nedefinit, o poartă de tămîie din mănăstirile Greciei, catea adusă de la Istambul, presărată cu praful somnului alb — drogul, superstiția, floarea aventurii trafarată din lemn de corabie. Destinul și biciul lui înviind cărări de păstrăvi și de păstrugi, urme de sitari și toate coridoarele rătăcirii, Ahasverus și Cel ce nu va muri niciodată și care, chiar la modul ideal, nu e altceva decît moarte smulgînd din timp viitorul.

— Krin Sitaru iubește-n om răcoarea fructului, iar în scorbura sticlei de vin basmul descusut din cerul ursitoarelor.

Vînzătoarea de librărie, beată, se ținea cu greu să nu izbucnească în plîns. Sprijinită cu ceafa de-o bîrnă de lemn afumat privea fix corabia de sare de pe Dunărea din cer (cum o dibăcise blecga aia!?), scotea limba și se căsnea să lingă un bulgăre de sare colțuros și pentru că, după repetate încercări, nu izbuti să-l atingă, se apucă să îmbăieze trompeta smulsă de pe genunchii unui țigan gras și chel în creștet. Iar eu, îngropat pînă la briu într-un timp cu șoareci și scîrnă de șoareci, mă rostogoleam spre tribordul corăbiei de sare, cu mîna rătăcind în părul fetei de chihlimbar care purta o rochie de doliu, decoltată adînc și care fată nu era altceva decît ecoul precaut al lui Țili Peruzea, neverosimil, pedant, urmărind o răzbunare cumplită ; era ca și cum Țili Peruzea, („bea vin roșu, Sallava, bea ca să nu te ucid, iubitule !"), vorbind și respirînd numai pentru mine, trimetea o șuviță de abur ca să-i creeze încă o dată chipul, la distanță de doi metri Țili Peruzea și Speranța în doliu — transmigrație inacceptabilă și fragilă, petrecută pe o cornișă făcută pentru odihna lăstunilor. Fiți prudente, e luna aprilie, hei voi două, cu ochii voștri nemaipomenit de mari și blînzi, corabia-i de sare, o să se topească, o să ne scufundăm...

— Krin Sitaru apără lumina, dăruindu-i buze cu care să rîdă... pînă la Centaurul Dunării. Țili Peruzea, ființă a vinului alb, alb, nu roșu, să-l sărută pe centaur pe botul lui de uriaș cumsecade, iar tu, chihlîmbarule topit și indoliat, să-i scuturi oboseala, trăgîndu-l ușor de urechi, pe tine o să te miroasă cu nările umede și o să necheze săgetat de durere pentru că tu nu ești cu adevărat femeie, ești fluidul galben al visării, care-a luat forma desăvîrșită a unei femei tinere ca să arunce pălănjeni de purpură în Dunărea de ceruri, ah, fii atentă, nu primi, refuză paharul cu lapte de iapă, toți știa din jurul nostru sînt niște cadavre impudice — în primul rînd asistentul de farmacie — ultragiate de trecerea corăbiei noastre de sare ; alungă-i, nimeni nu-mi va stîrni compasiunea! Tu și copia ta, purtați cîte două rotocoale de platină în urechi, trebuie să-l arunc în gunoaie pe asistentul ăla de farmacie mai înainte de-a-și introduce mîinile lui frumos înghețate prin cercurile de platină și să vă stringă de gît.

— Krin Sitaru este, de prea mult azur, o genune oblică din Țara Moldovei. Dar toate acestea numai la o privire sărbătorească, pentru că, cercetîndu-i atent chipul risipit în pînze, vom simți în noi un murmur închegîndu-se într-o propoziție demnă de toți marii bărbați: Viața e o meserie grea.

Krin Sitaru asculta parcă stînd risipit în aer și cu spicul frînt — un bărbat trecut de treizeci de ani, cu părul scurt, des, alb compact, vinjos, cufundat și el într-o tăcere incredibilă, pe care vorbele ziaristului o umpleau cu ploile echinocțiului bolborosind în surdină. Cu țigara în colțul gurii și cămașa pătată de vin roșu, cu mîinile descumpănite de-un tremur abia perceptibil, ca și cum ar fi încercat să apuce pensula și pensula dispăruse, el părea preocupat nu de trecerea vreunei corăbii de sare, a Timpului sau a florilor dintr-o ecluză într-alta a primăverii — martie în aprilie, aprilie în mai — ci parcă exclusiv de împărțirea luminii în dungi și blesteme numai pentru el durabile și de decantarea unei cantități enorme de ură densă, consistentă, orientală, sordidă, sobră și emancipată de fumul bun al lemnului care se taie doar iarna Am înțeles că el ședea degeaba în mijlocul nostru, trăsese obloanele și picta într-o suburbie a trecutului, dincolo de întîmplări, într-un comandament al tăcerii, pe nisipuri ireproșabil netezite de imense teancuri de zădărnicie umilită de vanitatea puterii sale impersonale. Atunci m-am suit din nou pe corabia mea de sare și, arzînd sticlos, dărîmat, scuturat de friguri, am îmbrățișat caii din toate tablourile de pe pereți, șargi și albi, cu toți zdruncinați de o prea lungă așteptare la staulul morții, primeniți cu mereu alte rînduri de oameni, străbunicul Alexandru, apoi bunicul Salcia Vifor, apoi toți bărbații din neamul Sitaru și miile de mii de țăcănițî afectuoși din cîmpiile României, care-i hrăniseră și-i iubiseră cu voluptate detestabilă, nu din solidaritate magică și tradiție țărănească, ci din exasperarea sufletului dornic de libertate, din stăruința amurgului într-un ciob de geam, pe văile riurilor și-n viroagele cîmpiei, din dragoste falimentară, din credința monotonă că, zgîriind împreună fața pămîntului, vor înșela foamea tuturor oamenilor ; caii de demult și caii din odaie, iepele birjarului și cei din tablouri, forme ale grîului înrourind sîngele, cucernici ca durerea spărgîndu-se-n hohote de plîns, frumoși, adulmecați de lup, căutați de tăuni, povîrniți în ham la căruță, tropotind la docarul Speranței îndoliate, jinduiți de drumuri sfîrtecate, așteptați la fîntîni ; caii, rugăciune încheiată, tristețe veche și rezistență muribundă.

— ...nu mă privi ostil, Țili Peruzea!

Ea ședea îmbufnată și cu fundul mult împins înapoi, ca o fetiță reținută la bucătărie în seara balului.

— O să-ți dăruiesc doi pisoi și un coș cu frezii. Madona, jos laba de pe bucile fetei !

Și alarmă. Peștele-pilot, cel care poartă secretul crucii prin apele Dunării, se mlădie undios în mine, umplîndu-mă de-o așteptare mănoasă — acel balans înfiorat, de la Țili Peruzea și Speranța îndoliată spre ceva necunoscut și periculos.

Pericolul luă chipul lui Madona care, ridicîndu-se de pe potcoava norocului, aruncă în aer un pumn de mici iconițe de plumb.

— Homosexuali împuțiți, strigă, umblați cu pîrțuri burgheze. Semănați icoane pe toate drumurile și atacați regimul comunist. Ce-i acolo?! — și mîna i se lungi spre peretele de care sta rezemat Krin Sitaru. Peste umerii lui Sitaru atîrna un jug de lemn, fixat sub o piele de bou tăbăcită, avînd încizate contururile a doi oameni adăpîndu-și caii din gălețile sprijinite pe genunchi. Se mai distingea chipul unei femei, o căruță și o troiță, dar esențiale nu erau figurile omenești, ci fraza, cu literele scoase mult în relief : **alegeți-vă ca Dumnezeu un trandafir în care ard alcooluri, iar ca ministru al agriculturii un snop de grîu.**

— Prietene, spuse asistentul de farmacie, ia și bea și vezi-ți de treabă sau, și mai bine ; pleacă de unde-ai venit, Cuchi, se întoarse spre țiganul gras, nu fii mitocan, icrele negre se întind pe pîine cu spatula, nu cu degetul.

— Mîrțoagă castrată ! aruncă Madona. O să-ți fărîm țurloaiele.

— Domnu', se aținnă de Madona birjarul, la creștini ortodocși, Sfîntul Petru e patronul lupilor, explică-mi, cum vine prostia asta ? ! Lupii ne-au spart opt cai, vosemi, tata a vrut să se spînzure, pînă la urmă a spînzurat cîinii, la fel vosemi, și a ținut hoțiruile două zile în laț. Cum se poate așa sfînt mare să lase lupii să mănînce caii ? Scuip în șanț. Doi răspuns ?

— Du-te-n măta ! îl injură Madona, și Cuchi îl aplaudă scurt, apoi cu acea perversiune a țiganilor, care pun înaintea insultei o laudă parazitară, menită să descumpănească și să facă să crape smaltul pe măselele adversarului, se înclină și zise :

— Vă doresc o fericire janghinoasă, domnule. Vă doresc să vă nașteți a doua oară, să vă nașteți francez, dar să nu vedeți niciodată Parisul !

— Impecabilă urare, vorbi pentru prima oară Krin Sitaru.

— Țap belit ! gîfîi Madona. Țigan frigurос !

— Cuchi, trec! în mijlocul hanului și cîntă-ne ceva la trompetă, scînci vînzătoarea de librărie. Cîntă-ne „De-aș avea un arbore de camfor".

— Vezi, domnule, spuse Cuchi, caraghioasa asta era ursită s-ajungă artistă de film, dar are țîțele prea mari. S-ar putea aranja o operație, însă nu suportă ideea că doctorii trebuie să-i taie țîțele și să i le țină în frigider, trei zile. Mai încolo, după Paști, cînd ia sfîrșit, cînd se tocește domnia lui Isus Christos. .

— În România, răspunse Madona, nu admitem decît domnia clasei muncitoare.

Un tunet, iritant la început, apoi cordial, apoi de-a dreptul cald, senin, perspicace-n despletiri rostite armonios, sau nazal sau pițigăiat, din vîrful buzelor, izbucni în atelier din douj' de piepturi și se prelinse prin pod, prin pereți și prin fereastră, printre capetele iepelor hrănindu-l cu lapte pe asistentul de farmacie, precum și printre crengile castanilor, în largul nopții de primăvară care încerca să se boteze pe sine c-un ropot de ploaie. Misa Soratchi nu cînta, el era sus și plutirea, forță enigmatică din muguri și biserica de marmură c-un ochi deschis spre pămînt, biserica înălțată de lună pe corabia mea de sare. Tulpini de negură lucioasă și lăstari de fum susțineau temelia lui aprilie în atelierul funcționînd, simulton, ca salon de primire, circiumă și grajd. Cîntam lipit de Țili Peruzea și oasele mele recepționau în plin lovitura peștelui-pilot, ieșit a doua oară din ape, ca să-mi învolbureze sîngele cu curaj ostil, dar și cu mărunțișul sonor al fricii stînd la pîndă în colțuri.

Ilustruind coapsele lui Țili Peruzea, cinci copii în pantaloni scurți se strecurară înăuntru. Krin Sitaru îi chemase lovind într-un paravan de lemn. Birjaru-i cocoță în spinarea iepelor, copiii dădură la iveală sticluțe de spumă de săpun, le agitară și suflară cu paiul asupra noastră puzderie de bășici colorate.

— Echipa de curcubeie, anunță Misa Soratchi. Dansul izbînzii la sărbătorile naționale, luminări roșii în nopțile sfinte. Sus rochița rîndunicii, scumpe doamne (înginera cu ilizul plin de mărgele o ridică imediat, arătîndu-ne o pereche de chiloți mov) iar voi dragi fructe de mare...

— Huligan mistic, îl injură, vesel, Madona, n-ai s-ajunai, punoașele, să guști cireșele de anul ăsta. Ai s-o zbîrcești.

Mușcasem dintr-o coastă de miel și mestecam zăircul încet și limanuri de ierburi noi mi se legănau în cerul gurii, presate de un vînt ușor, iar...

— Îți spun din nou, rosti Misa Soratchi, ia-ți calabalîcul și cară-te !

...Peștele-pilot, plutind în fața corăbiei de sare își muia botul semănînd c-un vîrf de sabie în drumul tuturor mieilor jertfiți și scotea din groși smocuri de licurici. Pentru ca fierul să-i pătrundă ca un cîntec în pîntecele lumii, scăpăra Țili Peruzea la acordeon, iar peștele-pilot, coborît în dreptul ferestrelor, scria cu coada pe geam drumul corăbiei mele de sare : pămîntul simte marea aproape. speranța și durerea lui de-a trece sub ape înfricoșează arborii. Speranța îndoliată.

— Secături, secături, secături ! răcni Madona. V-ați strîns aici ca să trîncăniți din cur. E-he ! Nodul mamei voastre de șerpi !

Peștele-pilot atîrna pe geam ca o știucă pusă la afumat. Sosise timpul. Am scos plasa din buzunar și, întocmai ca bunicul Salcia Vifor cînd arunca prostovolul, am azvîrlit-o în capul lui Madona și-am strîns puternic corzile, anihilîndu-i astfel saltul pe care se pregătea să-l facă, peste masă, în beregata lui Misa Soratchi.

— Mișa, strigă țiganul Cuchi, taie-ți repede cositele de grîu ca să le îndes pe gît căcănarului ăstuia. Ah, să-l spălăm la cap într-un lighean cu cărbuni. Birjarule, înroșește vosemi potcoave să i le plimb pe spinare, să-i fac pielea carton gudronat.

---

teatru

t

Locul acțiunii

Mazilu radiografiază un fenomen, apoi îi dilată pînă la paroxism coordonatele, sinecdoca astfel obținută avînd un impact năucitor, tulburător cu realitatea datorită observației de o acuratețe excepțională. Intenționînd o anihilare indirectă, dramaturgul stigmatizează prin absolutizare : își trimite personajele epuizate de nebuna lor fățărnicie într-un univers vidat de orice sentiment. Dar ei se dovedesc incapabili să trăiască chiar și în acest paradis fictiv, morbul corupției nu mai are leac, între incoruptibil și lichea se instaurează semnul egalității pentru că noțiuni absolute nu pot exista.

Concepută într-o manieră elevată și condusă cu siguranță de profesorul Octavian Cotescu (asistat de regizorul Costin Marinescu), reprezentația de la Casandra propulsează dezbaterea pe o orbită existențială foarte înaltă. Celebrele replici paradoxal aforistice capătă forța unor imbatabile argumente simptomatice : ceea ce în urmă cu ani părea încă truvai dramaturgic se dovedește azi a fi fost genială intuiție exactă a devenirii psiho-sociale. Acțiunea este plasată într-un spațiu abstract, scenografia Dianei Cupșa Popescu face ca suprafețele exterioare să fie îngrădite de o rețea incoloră, trapa plecării și revenirii din Absolut e protejată de o plasă asemeni unui năvod, pe scara autoflagelării vicioase se circulă mereu în același sens, repaosul absolut se consumă în hamace care se leagănă la lumina opacă a stărilor euforice. Îmbrăcămintea subliniază impostura : smochingul clasic se asociază cu stamba în vogă, tricouri de o culoare incertă sînt uniformele inactivității.

Tinerețea interpreților figurînd ca posibilă entitate în respectiva montare, studenții anului patru actorie au trecut cu succes un examen greu. Deja specializat pe un anume tip de roluri (ceea ce prezintă și inconveniente), Nicolae Petre a învățat să-și exploateze cu folos fizicul deosebit. Cunoscînd măsura, obține efectele dorite compunîndu-și o fizionomie grobiană din gesturi puține, conforme cu afirmația personajului său Iordache : „Eu sînt încă rigid !" Simona Măicănescu, virtuală actriță cu posibilități diverse, de o maleabilitate deosebită care îi permite să-și adapteze stilul de joc la oricare gen de spectacol, traduce scenic spontaneitatea și intrasigența, pseudo-calitățile etalate cu ostentație de către Camelia, printr-o agitație permanentă, printr-o ardență epatantă. Radu Amzulescu de o distincție aparte în ținută, are apariții studiate, adevăratul caracter al Sublimului în caz de forță majoră e mascat cu finețe într-o creștere gradată pînă la monologul avariției maladive ; la care se adaugă postura mai frivolă a Lichelei întîrziate, evoluție punctată de o precipitată afectare. Adriana Stănciulescu mărșează pe umilința obraznică a Silviei care își revendică drepturile dobîndite prin uriențe și mărginire cu tonul și atitudinea unei înfocate mahalagioaice ce simulează disperarea. Cristian Sofron în cinicul Dobrișor dă candorii și ingenuității un reflex ambiguu care convine identității dubioase a celui considerat ca alter-ego al protagonistului. Florentin Duțe îl prezintă pe Adam cu o morgă flegmatică în care lividitatea indică ascetismul și inco:uptibilitatea ca excese morbide ce pot înlesni alunecarea în cealaltă extremă. Stelian Nistor (anul II), Bărbatul cu capu-n nori, execută piruete, se mișcă continuu, sfidează prin perseverență, copleșește prin docilitate, susținînd și el, în aparițiile sale scurte dar semnificative, că locul acțiunii e teritoriul tuturor posibilităților.

Irina Coroiu

---

plastică

p

Pregnanța emoției

Clujeanul VASILE CRIȘAN face parte din acea categorie de artiști care muncesc perseverent și fără zgomot, departe de viltoarea aspirațiilor oficializante și a expozițiilor organizate cu mai multă grijă pentru publicitate decît pentru exprimarea convingătoare prin operă. Are cu toate acestea un curriculum bogat. Prezențele sale în public au început cu o republicană din 1954. Artistul a luat parte, de atunci, la majoritatea manifestărilor importante cu caracter național și județean, fără a-și organiza însă expoziții personale de anvergură în București. Am impresia că singura sa personală în țară a fost cea organizată la Sibiu în 1973. A mai avut două personale în străinătate (Italia — 1971, R.F.G. — 1981) care au fost consemnate elogios de presă. Cum se vede din această succintă expunere există toate motivele pentru a afirma că Vasile Crișan nu este un artist foarte prezent în conștiința publică sau a criticii, deși colecțiile particulare în care au intrat lucrările sale (vezi nota din catalog) aparțin unor persoane ale căror judecăți de valoare sau opțiuni de gust sînt aprioric demne de toată stima. Această absență o umple expoziția amplă de la Muzeul de Artă din Cluj-Napoca, unde sînt prezentate lucrări elaborate în majoritate în ultimii cinci-șase ani. Ele definesc, desigur, un artist de indiscutabil talent. Pentru critic sînt însă interesante mai ales fiindcă oferă o imagine convingătoare asupra unui demers artistic cu o specificitate evidentă.

Intenția generală a pictorului este de a face ca restringerea treptată a elementelor lexicale să nu altereze capacitatea de comunicare. Un asemenea tip de demers a fost propriu în ultimele decenii, la noi, tuturor artiștilor ce au evoluat gradat de la realismul programatic la abstracția sugestivă. La mulți dintre ei această trecere s-a produs ca urmare a exigenței de reevaluare a posibilităților expresive ale formei. La Vasile Crișan, și nu doar la el, translația a avut loc în urma unui proces intern de autoedificare, cu alte cuvinte în urma unei căutări proprii, nesupusă presiunilor modei. Drumul său spre abstract nu este deci născut dintr-o voință de delimitare față de un alt fenomen artistic ci din dorința de a înzestra expresia cu atribute consonante cu o evoluție culturală și psihologică personală. Calea respectivă, în sine, nu este de natură să atribuie automat elaborării artistice autenticitate. Ea este obținută printr-o personală filtrare a sugestiilor provenite din real sau chiar din spațiul artei. Din real sînt preluate, de pildă, și transfigurate elemente din repertoriul artei populare ce furnizează pretextul figurativ peste care se cern senzații diverse. Prima percepție am putea astfel spune că se atemporalizează prin decontextualizare și devine o formă abstractă prin izolare. Ea se raportează la ceea ce este în jurul ei așa cum ceva se raportează în general la tot mediul și nu la altceva.

Este probabil că îndelungata colaborare a tuturor elementelor ce compun tablourile contribuie la impresia respectivă. Se poate vedea foarte bine la Vasile Crișan că formele capătă esențialitate nu prin simplificare sau stilizare ci prin reducerea progresivă a amplitudinii percepției senzoriale. Liniile și culorile se desființează astfel reciproc, dar nu fără logică : rămîne întotdeauna vizibilă o textură în funcție de care se poate defini un spațiu.

Este o pictură solicitantă aceasta, greu de încadrat stilistic. Absența retoricii și pregnanța încărcăturii emotive îi atribuie, în ciuda caracterului său vag abstract, posibilitatea de a dialoga cordial cu privitorul pus în situația de a descoperi sensuri profunde în expresii lirice lipsite de orice ostentație. Este păcat că Vasile Crișan este atît de puțin cunoscut pe plan național.

Grigore Arbore

florin pucă
desene

L-am îmbrincit pe țiganul pus pe tăbăceală, și l-am scos pe Madona în stradă. Peștele-pilot unduia hilar pe trotuare. Descurcat din plasă, Madona se întoarse cu fața spre ploaia care se căsnea să înviioreze sfeșnicele castanului.

— Bine mi-ați făcut, tovarășe Saltava, îmi spuse Madona, respirînd lacom aerul răcoros. Christos a înviat lingă toate mările calde. Nu merita să mă enervez. Artiștii sînt mîndria oricărei țări și eu, ca timpitul, m-am apucat să-i bălăcăresc. Mi-am atîrnat, adică, izmenele ude pe Arcul de triumf și pe fruntea mănăstirilor noastre dragi. Regret. Regret din suflet. Iar acum vă salut. Petrecere frumoasă în continuare și noapte bună. N-am educație, asta-i cu mine — de unde să am cînd mama a fost ghicitoare și-am crescut în voia soartei!? Frumos mai miroase a catran, nu? Ai zice că urcă o șuviță de fum gustos din iadul adevărat. Pesemne că se-nvîrte pe-aproape vreun împielițat mititel care vrea să-l vadă pe Christos pătimind, fiindcă mai e pînă la Înviere, nu-i așa? Mai sînt fix zece zile. Dibaci m-ați lucrat! Mi-am primit pedeapsa și, iaca, mă simt acum ca-ntr-o cutie cu bijuterii, sigilat, parafat, parfumat și mă car cu drag acasă. De-un singur lucru-mi pare rău, că n-am văzut homosexualii.

— Cine-i cămila? mă întrebă, la întoarcere, Krin Sitaru.

— Plutonier de securitate.

— Doamne, se îngrozi țiganul, ai milă de noi. Fața de sidef negru îi căzuse și i se albea văzînd cu ochii — poate pentru prima oară-n viață.

— Țili Peruzea, se înfurie Krin Sitaru, cum ți-ai permis să-l aduci aici?!

— N-am știut că... îngăimă fata.

— Tîrfă! o-njură țiganul. Minți

Scuipind a doua-njurătură, smulse trompeta din mîinile vînzătoarei de librărie și se azvîrli în stradă, pe fereastră. În aceeași clipă încă zece sau cinșpe inși se bulucîră spre ușă, îmbrăcindu-și hainele din mers și dispărură în noapte. Iar echipa de curcubeie se schimbă în echipă de înmormîntări. Molipsiți de frica ălor mari, copiii plîngeau smiorcăit, dar continuau să arunce deasupra noastră sutele de gilci de aer verde, albastru, auriu. Birjaru-l înhăță de ceafă și-l îmbrînci după un paravan, abandonîndu-i coridoarelor casei ursuze, apoi umplu strada și cu burțile și cîrpele iepelor, iar îmbinarea cap de cal cu trup de cal, privită de pe corabia de sare, din drumul inițial al peștelui-pilot prin Dunărea insuflînd patimă, vrajă, odrasle de abur, mișcări oculte, nu putea primi decît numele uitării. Cu toții se luptau să uite seara și prima jumătate a nopții — țiganul cel sordid ca pucioasa sau ca fumul el coborînd în vizuina vulpii, ziaristul bolnav de osanale sau de mimetism ieftin și gonind acum spre mahalale pe una din iepele birjarului, birjarul însuși, care, înainte de-a se pune buturugă spre a-l ajuta pe ziarist să încalece, mai vîrîse o dată capul în atelier ca să îngăleze scuza: vosemi cai spart lupii la noi, dom Sitaru, și mai mult decît toți inginera electronistă. Ea îngenunchiase în fața lui Mișa Sorațchi, cu brațele desfăcute în formă de aripi și miorlăia ascuțit:

— Isuse, ne rugăm Ție, schimbă-ne-n fluturi.

Mai rămăsesem în atelier cinci sau șase inși: Krin Sitaru, Mișa Sorațchi, inginera electronistă, Țili Peruzea, vînzătoarea de la librărie, eu și Speranța îndoliată. Dar cred că Speranța îndoliată adormise, ținînd ascuns în gură un inel smuls de pe degetul lui Țili Peruzea. Noi cinci, plus tablele fricii și ale batjocorii, care se înrămau singure pe pereți și-și spărgeau măciuliile coapte în aerul îmbîcsit de scuturări nervoase, reci și costisitoare prin repetiție. Numai lui Krin Sitaru și mie nu ne era frică — Sitaru, tăcut și calm, premedita o erezie modernistă; eu, exasperant de beat sau de visător, urlam că frica e stomacul curajului și sentimentul cel mai durabil și viril al sufletului omenesc.

— Vă cunosc acum pe toți și mi-e silă. Plutonierul Madona, chiar sugrumat în plasă, trăia minunea de-a fi stîrnit din belșug spaimă, derută și panică. Cei ce-au rupt-o la fugă trăiesc acum minunea depărtării de primejdie, iar voi... voi vă înfruptați din gîndul că sînteți capabili să indurați frică fără să faceți în pantaloni. Krin Sitaru, eu, dac-aș fi pictor, aș sfărîma oglinda și mi-aș desena chipul privind în perete. Privind în perete, ești obligat să zgîrii pe el trăsăturile cele mai ciudate ale feței Restul rămîne în seama varului și a igrasiei, două culori în subordinea imediată a Timpului — ele agravează ideea de urît, adîncesc seninul tăcerii și accentuează conturul umilinței și al resemnării cărunte. Habar n-aveți niciunul din voi ce-i frica. E mantaua de purpură care umblă singură prin lume, căutîndu-și împăratul. La casa unde se oprește mantaua intră moartea. Eu am probat mantaua și mi-a venit turnată pe trup. Fii atent, Krin Sitaru, afară fulgeră ireverențios, turbatul aprilie. Iar mantaua de purpură așteaptă la ușă.

(fragmente din romanul cu același nume)

Gheorghe Tomozei
poeme

Monorimă

Sufletul meu de copil
mă poartă din april
în april
pe brațele Afroditei din Mil.

Cîntecul niciodată umil
moare-mi-l
între pietrele din moara-azil
ce macină creierul florii, gracil...

Enunț

Sînt o fructă necunoscută.
Formula aliajului ce m-a ivit
s-a pierdut la nașterea mea
și mi-e atît de greu
să presupun cît sînge mă umple,
cîtă spaimă, cîtă mirare,
încît neavînd norocul
de a-mi pipăi coastele și nu pielea
am rămas singur
și privind cu lacrima
și cu sarea de-o umple
am rămas fără copii, Doamne!
și cu viața la iveală
pe tarabele anticarilor
de pe rîul Dîmbovița...

Fel de-a învinge

Nu corectați
nenorocitul ăla de turn din Pisa;
poate că el e statuia colosală a unui
cocoșat
bine-nțeles biruit — înzăuat și încăloșat —
cu vertebre de marmură roasă.

Cînd se va prăbuși cu-adevărat
sub oasele lui
va muri balaurul ce l-a umilit pînă acum,
cu solzii lui incasabili
și capetele-i multiple.

El învinge murind,
el ucide cu oasele
scheletului așa cum poeții ucid
cu miresmele unor versuri
de care nimeni
nu-și mai aduce aminte...

Final

Am învins
din păcate.
Acum e prea tîrziu
să mă mai pot
cuceri.

Un om

...Tocmai el, cu încheieturi grosolane
pe care greierele le desfide,
plesnit peste bot de bondari zdrențuiți,
cu drumuri barate de furnici,
biet om spălînd picioarele
nu ale reginei albinelor
ci ale tronului pe care stă ea,
se-mpiedică adesea
de vreun zgîrie-nori părăsit
pe care e nevoit să-l suprime
cu un gest
palid...

Ancorat de vînt

Subțirele meu turn ancorat de vîntul
nerisipit.
Ridat de trecerea lunii
ca sîmburele-n piersică
intru în toamnă
cu oase fluide
și numai cu surîsul
ceramizat.

Paisprezece versuri

...Și iată-mă-n puterea amurgului, din nou
ca spada care cade-ntre sunet și ecou;
Tîrziu e să se-ntoarcă, s-ajungă-i prea tîrziu
icoana-ntrezărită ce n-am știut să fiu.

Stau despărțit de sine-mi, înfrînt și parcă viu,
din tot ce-am fost doar mîna cu care încă
scriu
pe lume mai prefiră o umbră, var de ou,
lucind pe zidul șubred ce vă păruse nou.

Mormîntul va închide cadavrul unei mîini,
atît: nici cap, nici șiră, nici pietre de
genunchi
cum aerul îngroapă mireasma bunei pîini.

Doar unghii ce despoaie un străveziu
mănunchi
de vise re'ezate, atît, un fel de trunchi
vegheat de poarta casei surpate. Și de cîini...

Altcum

...Crinii venind ca rîndunicile, primăvara,
garoafele plecînd cu berzele.
Florile nu apar și mor
ci, ca și tine,
vin și pleacă.

Fructele sînt,
ca și tine,
relicve dintr-un grai pierdut:
plouă peste pietrele piersicite,
s-au gutuit umerii templului,
scrisorile ni se
cireșesc...

Mărturisire

Așteaptă-mă la marginea apei! mi-a spus
și eu am înțeles că Nicăieri
fiindcă știam că apa n-are margini
ci doar cuprins.

Trăia, a cîta viață? Cred că a doua către a
treia. Cu care din ele se vor logodi
fragmentele cu barbarie
ce mă compun?

Tulbure

Crește peste numele meu
iarbă tulbure,
atîta cît să împăiezi un fluture.

Întoarcere

...Grația barbară a vîntului m-a învechit,
bat în geam cu unghii arhaice
ca într-o cămașă de lapte abia prins.
În urma încălțărilor mele
bătrîna mătură un fel de
mălai ars.

Nu te teme:
e lavă...

Domeniul mierii

Printre atîtea, desigur omenești mizerii
am rămas domeniul, al mierii,
la mine în cupele sardanapale
încă se mai poate bea un vin
din timpurile
normale,
încă se mai poate bea, cu măsură,
zăpadă pur-sînge, zăpadă pură
și încă și încă și încă
mai poți respira sub buzele roșii
ale gurii care în cele din urmă
tot
te
mănîncă!

Sfîrșit de dialog

Așa cum ne-am priceput
am zidit blidul de lut:
vatră
pentru pîinea ce satură și iartă,
pat pe care nuntiră
mire și miră,
țintirim de țintirime
pentru osul lui nime!

Și-am domnit noi aci
de dinainte de ani două mii.
Ieri
a fost laptele neamului meu de oieri,
altădată
ne-a fost tatăl
și-n vremea de pînă în vreme
ne-a plăcut la fel să ne cheme.

Cu dedemultul
am împărțit lacrima și colțucul.
Ți-au căzut cîndva săgețile noastre
pe-acoperișe,
prințe — piezișe?

Cînd nu erai,
ne-ai treerat cu pasul vreun pai?

Cînd ai fost,
ne-ai dat de rost
unde noi ne aflam
de cînd frunza pe ram.

Sîntem aici! spuneam
și eram.

Ca ieri,
ca alt' dată,
ca de demult,
nu ne-au bătut inimile altcum,
Tuhutum!...

Cînd plouă

Ploaia-mi cade pe oase
și spală varuri sfioase
și spală
copilăria totdeauna goală
pentru care nu sînt veșminte
ci numai fulgerate morminte
și nu e proteguire
alta,
decît din coclelile tale, iubire.

Ploaia-și pune mari ouă
între vertebre și plouă

peste săracul,
capul
rumegător de vorbe, nutrețuri
și poleit cu voronețuri
ce le-or citi, la lecție
numai domnii studenți, cîndva, la disecție
și domnișoarele studentine
cu care oasele mele s-au avut bine.

Mă plouă pe deșălate
numai ploile, de alții purtate
către cer curgînd de din lut,
din sărut
și-ncleind cu steaua acest pămînt
în care sînt,
care sînt.
Dacă sînt.

(Prefață la volumul „Ninive")

plastică

p

Lemnul curgător

Făceam remarca, cu un alt prilej, că prezența sculpturii în peisajul artelor plastice românești este în ultimul timp tot mai convingătoare, mai originală în expresie și mai curajoasă, totodată, în afirmarea personalității creatorilor ei. O ilustrare remarcabilă a unei atari observații o constituie suita de lucrări a lui **Bela Crișan**, cu care galeria „Simeza" a încheiat „stagiunea" anului 1982. Atributele acestei a treia expoziții personale a artistului condensează, întrucîtva, principalele preocupări ale sculpturii contemporane. Mă refer, mai ales, la tendințele regeneratoare, ce indică vigoarea căutărilor de îmbogățire a limbajului plastic printr-o mai nuanțată adecvare a mijloacelor la calitățile materialului și la dinamica postulatelor estetice afirmate în arta contemporană. Asistăm, cu alte cuvinte, la redescoperirea armoniei clasice prin exercitarea perfectului meșteșug în cuprinsul unui ținut al structurilor și arhitecturilor mereu și imprevizibil întocmite. Instrumentele meseriei nu au evoluat prea mult în raport cu nestăvilita aventură a imaginației creatoare. Resursele de putere ale acestei arte consistă tocmai în libertatea de a reinventa ordinea formală a lumii obiectuale, direcție în care sculptura a săvîrșit întotdeauna operă de pionierat.

Volumele lui Bela Crișan, pun, însă, în evidență nu atît mobilitatea unei imaginații în căutarea de forme, cît dezvăluirea unei mereu surprinzătoare naturi plastice a substanței pe care o prelucrează. Atît de surprinzătoare, încît aparența ei indică o structură contradictorie, ceva de „împotriva firii". În această ipostază sculptorul acționează în sensul amplificării efectului dobîndit pînă la stadiul de **criteriu estetic definitoriu al unei noi ordini formale.** Tensiuni extraordinare se conjugă în suita de forme, pe care le-aș numi ale „lemnului curgător". Un marasm teluric pare să fi pus în mișcare viscoasa lavă a „lemnelor" lui Bela Crișan, spectacol tot așa de frapant pe cît au fost, la vremea lor, și celebrele „ceasuri moi" din pînzele lui Dali. Numai că, acolo, insolitul emana din febra vizionară, metaforizantă a artistului, pe cînd în creația lui Crișan viziunii îi revine un plan secundar, avanscena fiind dominată de răspunsul docil al materialului metamorfozat de voința unui virtuoz, care demonstrează că l-a înțeles altfel și mai în profunzime decît mulți înaintași ori contemporani ai săi.

Modernitatea lui Bela Crișan de aici izvorăște, din regîndirea curajoasă a unui material stenic și fragil, totodată, căruia i-a conferit moliciunea argilei, fluiditatea metalului încins și densitatea apei în casna constrîngătoare a glaciațiunilor. Una dintre lucrările sculptorului, aflată la Măgura Buzăului într-o desfășurare monumentală, poartă chiar expresivul nume: **Nașterea fluidelor**, ansamblul închipuind o ciclopică revărsare de lacrimi ale pămîntului încremenite în efortul lor modelator peste aspre reliefuri.

Dar sculptura lui Bela Crișan nu se limitează doar la această reformulare a sintaxei compoziționale a lemnului. Utilizînd cu o rafinată știință succesiunea de plinuri și goluri, manevrînd inspirat elementele sau sugestii anatomice arhetipale, sculptorul a înțeles că, în contemporaneitate, una din rațiunile de a trăi ale operei în spațiu rezidă în modelarea golurilor, a proiecției negative, amprentă în matricea luminii a unei forme ce se amplifică pînă la granița puterii noastre de a percepe; adică, în desăvîrșirea unui punct! Aici frenetica imaginație a artistului nu mai are limite, culminînd cu plantarea unui miez, deasemenea arhetipal, în carnea fragilă a unei cărți deschise. Ca și cum un cataclism meteoric a străpuns filele ceaslovului tăindu-și forma strălucitor-arzătoare pentru a reînvia destinul unei opere aproape apuse!

Corneliu Antim

muzică

m

Un concert rar

Cine a nimerit din întîmplare la concertul de percuție al clujenilor Grigore Pop și Torino Tudorache și-a putut face o impresie puțin idilică despre viața muzicală camerală a Bucureștiului, în stagiunea în curs: instrumente insolite, public, lucrări românești neconformiste, mari compozitori străini contemporani, nume oneste ale actualității muzicale, prezentare de mare nivel și, totodată, accesibilă susținută de compozitorul Aurel Stroe și, nu în ultimul rînd, interpreți în cel mai propriu sens **de excepție.**

Grigore Pop nu este numai un instrumentist formidabil ci și un pasionat al adevărului partiturii, al recreării acesteia în fața publicului, ceea ce presupune întîi un studiu atent și realizarea optimă a inscrisului, după care, și numai astfel, se poate face loc personalității interpretului. Și mai este un întemeietor de tradiție în școala clujeană de percuție, cum ne-a dovedit-o concertul dat cu clasa sa, cu puțin timp în urmă, la Conservator, și concertul de acum, în care dialoga cu discipolul său Torino Tudorache, încă student. Solist în piesele pentru timpan de Eliot Carter, Torino Tudorache a probat o virtuozitate deplin exersată, vervă, ca și acel corp comun pe care percuționistul îl face cu instrumentele sale și cu ritmul de exprimat, căci este o specialitate solicitînd interpretul total, cerînd o participare „corporală". Curată în genul ei, exigentă tehnic, cu o retorică pre-stravinsky-ană, lucrarea ni s-a părut una ocazională, nu foarte legitimă pentru un compozitor cu o estetică îndeobște mai complexă (cvartetele, dublul concert).

Dacă îl privim pe Xenakis (acum cu **Psappha**) în comparație cu Carter vedem limpede cine are flacăra geniului și cine se mulțumește cu certitudinea meșteșugului. Și aceasta în condițiile în care **Psappha** este o piesă de mare simplitate, netrîmbițînd nici o ambiție doctrinală, transfigurată însă de forța dozării mijloacelor (auto-restrînse), exploatate pînă la consecințe imprevizibile, cu regie desăvîrșită a amănuntului. Premisele — interacțiunea a două straturi individualizate timbral (în fapt, un fel de monodie acompaniată, nu departe de influența lucrărilor lui Cage din deceniul 5), pauzele neașteptate — sînt valorificate riguros și fantast prin reducerea la esențial a opozițiilor deschizînd astfel cîmp liber sugestiei. Grigore Pop este un interpret de mare flexibilitate și inteligență, sesizează rapid trimiterile partiturii și le evidențiază expert.

De la o altă estetică, a informației predilect coloristice, răspîndită fără un riguros control, se revendicau lucrările lui Carlos Roque Alsina (**Themen**) și Jeanine Charbonier (**Systematiques**). Într-un limbaj post-serial mai uzat, cu intruziuni nejustificate și neclare ideatic (fluieratul instrumentistului), bogăția timbrală a piesei lui Alsina se aplatiza în alăturarea cu Xenakis. Culorile sînt de altă factură la Jeanine Charbonier, legitimînd un fel de teatru al timbrelor, teatru implicit cum îl numea Aurel Stroe, care, în ciuda excesului de gest față de transmisie, justifică fără daune existența lucrării.

În final de concert, o piesă de adevărat teatru instrumental, cerînd un instrumentist-actor, de degajarea și ascuțimea de spirit a lui Grigore Pop — **Trei strigături de alean** de Nicolae Brînduș. Disjuncțiile stilistice, alăturări productive ideatic ori pur și simplu pline de haz, se justifică, se acoperă în identitatea de personaj a interpretului, un fel de om-orchestră într-o tradiție populară, de bîlci sau circ, unde nu lipsea decît ursul. Un gen de suprarealism muzical, împănat cu ironie caută iluminarea insolitului asociațiilor prin crearea permanentă a unui plan de referință. Evaziunea din sonor, la urmă, subliniază dorința mutării interesului de la produsul sonor la producător.

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE AL «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

IV. Doar amestec de „epică populară" și „basm vrăjitoresc" ? (1)

Ordonînd analiza critică în funcție de un criteriu axiologic precum acela al evoluției fantasticului, cum spuneam, de la simplu la complex, de la virtualitățile și tatonările mai mult sau mai puțin incidentale la marile împliniri, și în cazul lui Galaction eludăm cu bună știință criteriul cronologic, implicit, ne sprijinim prea puțin — sau deloc chiar — pe biografismul conferit operei de viața plăzmuitorului ei. Procedăm în acest chip — ceea ce s-a mai întîmplat și se va mai întîmpla pe cuprinsul întregii investigații — întrucît ne preocupă aproape în exclusivitate relevarea a ceea ce putem numi „biografia interioară" adică estetică, a fenomenului. Este „biografia" pe a cărei axă se succed „vîrstele" tipologice și valorice ale fantasticului, surprins pe cît cu putință din perspectivă structural monografică. Ne aflăm, astfel, în paradoxala situație de a constata că o seamă din „legendele hagiografice" elaborate de scriitor mult mai tîrziu **(Hircă pentru hircă, Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul, Crăciunul Sfîntului Copil Teodor)** ori măcar în preajma anului 1910 **(Dionis Grecoteiul, Andrei Hoțul, În drumul spre păcat)** sînt, așa-zicînd, „anterioare" marilor nuvele fantastice **În pădurea Cotoșmanei** (1910), **Gloria Constantini** (idem), **Copca Rădvanului** (idem) **și Moara lui Călifar** (1903). Privite din unghi strict artistic, s-ar putea crede că „legendele hagiografice" analizate pînă acum sînt, într-un fel, elaborate cu scopul de a releva „dosarul" conținînd o parte a surselor și datelor originare în temeiul cărora se trece la redactarea celor patru memorabile nuvele. În fine, extrem de interesant ni se pare și faptul că itinerariul propus de analiza grupului de „legende hagiografice" are drept punct terminal povestirea **Andrei Hoțul.** Infidelitățile față de rigorile canonizante ale „legendei hagiografice" sesizate în cazul acestei din urmă povestiri, în fond, marchează tocmai momentul de trecere la o nouă calitate a fantasticului din proza lui Galaction. Apar, acum, simptomele creației narative circumscrisă fantasticului sieși suficientă, prin apel la serviciile basmului nuvelistic contaminat de ezoterismul și magia populară. Dualitatea etic-filosofică a gîndirii și concepției despre viață a scriitorului, în bună măsură înăbușită pe cuprinsul „legendelor hagiografice" grație obstinatei cantonări în tezismul teleologal, s-a văzut că în **Andrei Hoțul** începe a-și manifesta prerogativele. În cele patru mari nuvele chingile respectivului tezism cedează cu totul. Ideea de „păcat", care în opera lui Galaction constituie invariabil forța motrice, se revendică de la stări de conștiință intim localizate în modul de existență inalienabil profan, adică pămîntesc al omului. La rîndul ei, perspectiva eticist religioasă care doar o singură dată se impune în marile nuvele ale scriitorului (ne referim, desigur, la **De la noi la Cladova)** este spectaculos subminată de aceea aparținînd instinctivității imprevizibile, dominată de voluptatea actelor fatidice. Într-un asemenea context existențial, miraculozitatea fantasticizantă a „legendei hagiografice" cedează definitiv în favoarea viziunilor prin excelență demonice, în așa fel încît fantasticul închide în sine momentul paroxistic al tragicei prăbușiri în „păcat". Ceea ce se propune acum atenției este un cuartet de straniu „legende apocrifice", aflate la limita dintre realismul faptului de viață memorabil, intrat în legendă, și fabulozitatea ezoterică determinantă în al cărei copleșitor halou acesta apare organic integrat.

Aserțiunea lui E. Lovinescu potrivit căreia vocația pentru fantastic a lui Galaction („un simț al fantasticului foarte pronunțat", zice criticul) se relevă în „amestecul tipic de epică populară și de basm vrăjitoresc", se confirmă mai ales în cazul povestirii **În pădurea Cotoșmanei.** Dată fiind împrejurarea că în **Gloria Constantini, Copca Rădvanului** și **Moara lui Călifar** elementele în discuție sînt supuse unor complexe și subtile „prelucrări", este imperios necesar a le raporta la o altă vîrstă a fantasticului românesc ; cum vom arăta, o „vîrstă" prin definiție modernă și, nicidecum una „naivă", chipurile, primitiv-folclorizantă etc. Adevărul este că chiar și **În pădurea Cotoșmanei,** creația epică în regim de povestire evocativă cu special apetit pentru descripția viguros poetică, străbătută de unda baladismului amețitor, atent dozat, dă reala măsură a distanței dintre „basmul vrăjitoresc" și „narațiunea cultă". Aspectul de întîmplare grozavă, povestită și repovestită de nenumărate ori, dar care abia acum, prin pana scriitorului — precum în **La hanul Ancuței** a lui Sadoveanu — își află deplina consacrare, divulga tocmai un asemenea revelator fenomen de asumare creatoare. Decizia de a reașeza întreg filonul folcloric originar, caracteristic prin epicitatea lui elementară, într-un nou cadru narativ, de o consistență cu adevărat nuvelistică, este perceptibilă din primul moment. Ampla și bogata pînză de gen ce acoperă partea introductivă a povestirii, împotriva aparenței, nu este doar un exercițiu de virtuozitate descriptivă consacrat pitorescului tîrg al Riurenilor și care nu ar face altceva decît să întîrzie fără motiv intrarea în miezul acțiunii. Judecînd după cele ce se vor întîmpla mai departe, întinsul pasaj descriptiv echivalează cu discreta și percutanta enunțare a premiselor realiste, autentic nuvelistice, în virtutea cărora se vor declanșa grozavele întîmplări fantastice de mai tîrziu. Tema călătoriei primejdioase, flancată, pe de o parte, de condițiile de timp și de loc în care aceasta se desfășoară (noapte și pădurea), iar pe de altă parte, de calitatea social-umană a protagoniștilor (negustori „nomazi", veniți din toate părțile la tîrgul Riurenilor) își relevă aici originea încă indistinctă. Ideea este că atîta mulțumire de sine și atîta voie bună generală pricinuite de bucuria tîrgului încheiat pentru toți cu maximum de profit echivalează cu un soi de sminteală colectivă, cu pierderea simțului realității ; ceea ce va trebui neîntîrziat și drastic sancționat. Mai presus de orice, negustorii de pe văile Oltețului și Cernei vor trebui sancționați pentru inconștienta cutezanță (străsnicile aldămașuri de la încheierea tîrgului îi împing la aceasta) de a sfida duhul primejdiei ce planează asupra drumului ce-l străbate noaptea prin pădurea Cotoșmanei. Vorbim de duhul primejdiei întrucît motivul fricii de hoți (tipic pentru epica neohaiducească) se sublimează în motivul fricii de forțele malefice, avînd o sorginte vrăjitorească, pe care un loc de trecere precum pădurea Cotoșmanei, mai ales pe timp de noapte, le declanșează în chip deosebit.

Dintre cei vreo zece negustori cărora pădurea Cotoșmanei le rezervă surpriza întîlnirii cu diavolul, doar unul presimte diabolica primejdie. Este flăcăul Mantu Miu : „Acesta era cel mai tînăr dintre ei, flăcăul Mantu Miu, abagiu din Lădești de pe Cerna. Era trist și nici nu bea, nici nu minca, fiindcă de alaltăieri avea o durere de cap neadormită, cînd mai rea, cînd mai domoală, dar înfiptă în ceierii lui ca o caracatiță. Bănuia că este deocheat și nu-l mai tinea locul de nerăbdare să se sfîrșească odată cu cinsitul tovarășilor, să înhame caii la căruță și să se înapoieze acasă, la maică-sa, meșteră în descintece de deochi. Dar pînă la Lădești este cale, nu glumă, căci de la Riureni pînă la gura Lucavățului e o poștă, iar de aici pînă la Lădești mai bine de o poștă. Tocmai prin puterea nopții era să fie acasă, și dacă frații tot cinstesc și zăbovesc, se depărtează Lădeștii de o să-i vie nebunie pînă i-o ajunge. Pentru aceea, Mantu Miu ședea la masă fără pic de chef, cu capul greu și cu inima necăjită. Paharul îi sta plin cum i l-au pus, iar din bucate de-abia dacă a gustat. Nici lăutarii nu făceau mai mulți bani. Erau tot aceia ca și celelalte trecute, dar cînd te doare capul nu-ți mai arde nici de lăutari ! ?"

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

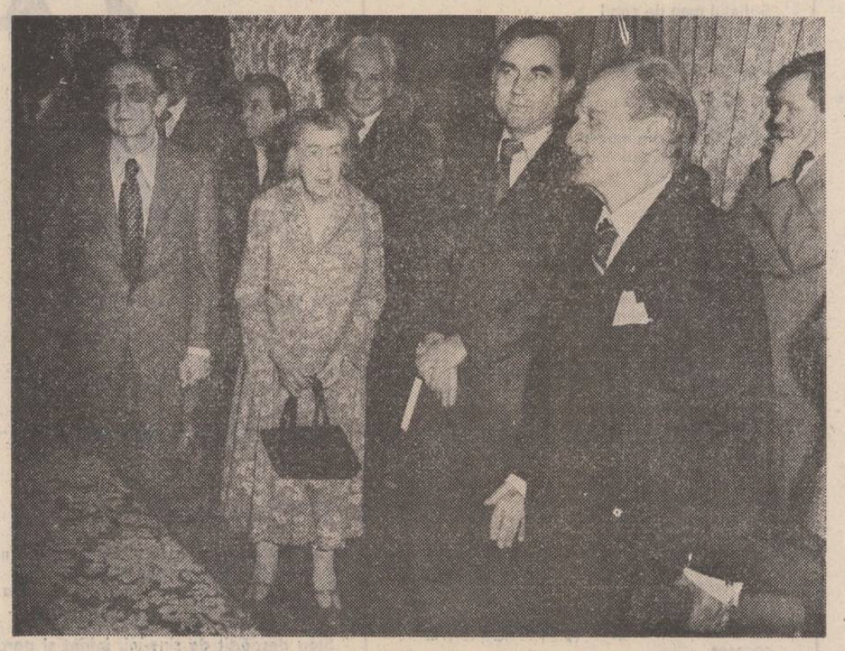

La sediul Uniunii Scriitorilor : Decernarea Marilor Premii ale Uniunii Scriitorilor lui Șerban Cioculescu și lui Mihai Beniuc

REMEMORĂRI

Adio, Europa!... (VIII)

La zece fără cinci am coborît postindu-mă în fața barului cu reclama lui colorată, așteptînd.

Îmbrăcasem un costum ușor, de culoarea foii de ceapă, o cămașă cu guler ascuțit ca aripa de rîndunică, deschisă pînă la al treilea nasture.

În jurul gîtului înnodasem un fular colorat virît sub cămașă, așa cum văzusem pe nu știu care cîntăreț de muzică ușoară ce mi se păruse extrem de șic.

Costumul se mula perfect pe corp. O mică batistă albă, cît o ureche de iepure, strălucea în buzunarul de la piept.

M-am examinat mulțumit în una din oglinzile de cristal și mi-am ridicat cu un centimetru colțul batistei.

Pe ușa flancată de becuri multicolore începură să intre tineri stingheri sau perechi, majoritatea în blugi, un grup de meridionali gălăgioși și bărboși, alt cuplu mai vîrstnic ținîndu-se de brat și călcînd cu gravitate.

O văzui pînă și pe femeia care ne acostase întrebîndu-ne dacă nu avem dolari, învești mîntată în același pantaloni de piele.

De dincolo de ușa capitonată răzbăteau în surdină tînguirea unui saxofon, risete scurte, apoi o voce de bărbat anunțînd ceva la microfon.

La zece fix, ridicîndu-mi privirile, în dreptul scărilor ce coborau de la etaj o văzui pe frumoasa necunoscută însoțită de nelipsiții ei secretari, sau valeți, sau naiba știe ce erau, cu mutrele lor antipatice și încrezute, îmbrăcați în smoking-uri, cămăși albe și papioane roșii. Păseau țepeni dar importanți, umflîndu-și mușchii puternici, privind disprețuitori într-un punct numai de ei știut.

Mă rugai celui de sus să rămîn calm și să nu mă întrec cu băutura, de teamă să nu mă iau la bătaie cu cei doi gălăgiani. N-ar fi fost în avantajul meu...

Domnișoara Helen călca cu mersul ei legănat, ținîndu-și cu mîna stîngă poala violetă din voal subțire, transparent.

Purta o bluză cu guler inalt, gen Maria Stuart, ridicat pînă deasupra urechilor. Cocul și-l împletise cu niște perle strălucitoare de care atîrna perdeaua fină a voaletei

Pe zăpada bluzei cu decolteul brodat și deschis pînă în dreptul sînilor care se bănuiau fără sutien, în stînga, cam în dreptul inimii, își pusese o bijuterie ciudată, o salamandră șerpuitoare de un verde crud, înrourată de mici puncte negricioase.

Linia unduitoare și jocul luminii, capul mic al reptilei prevăzut cu două boabe minuscule de rubin în loc de ochi, o făceau să pară vie și adevărată.

Am înlemnit ! Salamandra semăna cu cea văzută în **copilărie** la pieptul doamnei cu voaletă, doar că, cea pe care o priveam acum era mult mai mare.

În mîna dreaptă ținea nelipsitul țigaret lung.

Era din nou vioaie și bine dispusă, ochii albaștri îi străluceau intens, voaleta îi ascundea trăsăturile făcînd-o misterioasă și excentrică.

Am înaintat, așteptînd-o în capul scărilor și i-am sărutat mîna dînd bună-seara.

Pe cei doi i-am ignorat cu desăvîrșire.

Helen m-a luat de mînă, așa cum porți un copil neascultător și s-a detașat îndepărtîndu-se de indivizii urmînd-o țepeni și flegmatici.

Mircea Micu

(continuare în numărul viitor)

DE REVELION

Invitații la vila din strada Salvării apărură pe la orele nouă și jumătate în frunte cu Maiorul. Ceilalți erau cincisprezece tineri înalți cu staturi de atleți aleși după un test foarte sever de către însuși comandantul secției de criminalistică. La puțin timp sosiră și cele optsprezece colege ale Norei, apoi exact la zece telefonul sună îndelung, fără obișnuitele întreruperi. Nora duse receptorul la ureche și după ce ascultă preț de cîteva secunde rosti amuzată : rămîneți la telefon !

— Vecinii noștri se scuză, explică ea, că nu pot să ajungă la noi decît peste vreo trei ore, deoarece în seara de revelion șoferii de pe autobuze se retrag încă de la nouă și jumătate iar taximetriștii, începînd cu orele zece, refuză comenzile care nu sînt în direcția cartierelor unde locuiesc ei. Ce le pot eu răspunde ?

— Să pornească la pas dar mai întîi să ne comunice locul unde se află.

— N-o să mă credeți dacă vă spun că s-au dus la Castel pentru a-l convinge pe Maciste să vină la aniversarea mea. Mi-au spus că se mulțumesc fie cu o stropitoare a orașului, fie cu o mașină a pompierilor.

— Atunci sugerează-le s-o ia încetișor pe ruta autobuzului 3000 și-o să le trimit un tanc, rise Maiorul. Subordonații lui, precum și colegele Norei izbucniră în hohote.

Într-adevăr pe la zece și patruzeci de minute Gherman, Ion și Vasile coborîră veseli din tancul ce-i adusese ; depuseră fiecare cîte un buchet superb de flori în brațele doamnei Still și ale fiicei sale care împlinea douăzeci și cinci de ani.

Cînd apărură cei trei, Maiorul tocmai răsfoia unul din multele ziare de seară ce păreau în orașul nostru. Invitații încă nu se așezaseră la marea și bogata masă din living, ci discutau ori în grupuri, ori ca perechi despre rochii, parfumuri, creme, pălării, blănuri, automobile, arme lise, carabine cu lunetă, curse de cai, evadări, iar unii chiar despre cărți. Micile pahare ca niște bijuterii se umpleau necontenit iar clinchetul lor sărbătoresc încălzea atmosfera. Afară începuse, mai întîi domol, apoi în rafale piezise să se așternă zăpada. Lui Vasile nu-i scăpă faptul că Maiorul se încruntă brusc și, închizînd nervos ziarul ce-l răsfoia, se îndreptă spre tatăl Norei, apoi dispărură în biroul amfitrionului. Vasile se apropie de Ion și-i șopti că Maiorul descoperise ceva foarte neplăcut în ziarul **Speranța** și că s-ar putea ca petrecerea să se încheie înainte de a începe. După vreun minut-două, atît Simion Still, cît și Maiorul apărură surizători și toți cei prezenți fură poftiți să-și ocupe locurile. Astfel primul toast începu în acompaniamentul unor puternice rafale de vînt în ferestre : „La noi după cum vedeți, dragii mei, e cald și bine în timp ce afară iarna își face datoria, debută Simion Still. Ne-am adunat aici să sărbătorim venirea Anului nou și să ne despărțim fără regrete de anul care-i pe ducă. Personal am avut multe necazuri, dar firea mea optimistă m-a ajutat să le învinge. Am ținut ca majoritatea celor ce vă aflați acum la această masă modestă, să fiți tineri, cum tînără este și fiica mea, colega și prietena dumneavoastră. De fapt al doilea motiv, dacă nu primul, care ne-a adunat în jurul aceleiași mese este aniversarea zilei de naștere a fiicei mele iubite. (Aplauzele acoperiră vuietul vîntului de afară). Consider, ca părinte, că singura mea misiune este aceea de a face să vă simțiți cît mai bine. Vă urez distracție plăcută. Acum surpriza !"

Marea perdea de velur din dreptul ferestrei ce dădea spre grădină fu dată la o parte și pe mica scenă apăru un brad superb împodobit, de sub ale cărui poale ieșiră cinci instrumentiști — cei mai buni din orchestra municipală. Dinspre bucătărie începură să curgă aperitivele, marile platouri cu salată boeuf, cîrnăciorii, sarmalele, purceii de lapte rumeniți pe tăvi de argint, apoi burdufurile cu vin de cinci, de șapte, de zece ani. Atît Simion Still, cît și soția sa nu mai prideau să-și îndemne invitații la mîncare și la băutură. Nora însă propuse ca mica orchestră să înceapă muzica de dans, ceea ce stîrni un adevărat entuziasm. Dar foarte curînd perechile reveniră la locurile lor pentru a aștepta cu paharele pline momentul cînd anul vechi luneca spre trecut iar primele secunde ale noului an se grăbeau spre același drum.

Exact cînd se intona „Mulți ani trăiască" apăru și Maciste cu un violoncel sub braț și, așezîndu-se la stînga Maiorului, începu să cînte aceeași melodie unanimă. Mai cu seamă colegele Norei aplaudară frenetic contribuția marelui Maciste. La un semn al Maiorului, tinerii aduși de el ieșiră în curte, unde fuseseră aduse dinainte mai multe scări și în mai puțin de jumătate de oră acoperiră cu plase puternice toate geamurile, inclusiv ușile. Din cauza zgomotelor ce se produceau cu instalarea plaselor nimeni nu mai mînca, nimeni nu mai bea și toți ochii se îndreptau cînd spre Simion Still, cînd spre Maior. Maciste se așezase în fața unui tacîm liber și mînca liniștit, fără a privi decît spre farfuria ce-i stătea în față. Tatăl Norei nu mai avea răbdare și-i făcea semne Maiorului să-l scutească mai repede, cît mai repede cu putință de prezența motanului. Cînd subordonații Maiorului se întoarseră dîrdîind, umoarea lui Simion Still se schimbă ca prin minune, pentru că turnîndu-și vin, ținu neapărat să ciocnească un pahar cu marele Maciste. Din acea clipă veselia cea mai nereținută se dezlănțui în casa Norei. Cu excepția Maiorului, toată lumea cînta, în afară de Maior toată lumea dansa. Se făcuse ora prinzului și distracția continua cu și mai multă frenezie. Punctul culminant a fost atunci cînd însuși Simion Still a început să țopăie împreună cu Maciste. Și exact în acele clipe, blana lui Maciste a căzut pe parchet cum cade noaptea peste văile adînci, iar tînărul fascinant din fața sa l-a trezit pe tatăl Norei și Simion Still a strigat : prindeți-l ! Dar pînă să aibă cineva o asemenea inițiativă blana l-a înghițit iarăși pe tînărul a cărui înfățișare îi încîntase pe toți cei prezenți.

Sculptură de Mihai Olos

Vasile, Ion și Gherman erau atît de obosiți încît abia se mai țineau pe scaune. De emoțiile prin care trecuseră, cîteva fete au început să plîngă. În această atmosferă, Simion Still care nu mai suporta prezența motanului îi ceru Maiorului explicații în legătură cu starea de apatie în care se complăcea. Apoi, ca și cum el, nu altul ar fi fost luat la rost, Ion se înălță de pe scaun și spune : „E adevărat că acest Maciste există, însă ca personaj în foiletonul săptămînal — eu l-am inventat. De aceea, ca autor al lui nici eu nu mai știu ce să cred despre el. Se poartă prea ciudat pentru viziunea ce i-o hărăzisem. Nu știu ce vrea, îmi scapă din mîini. Ceea ce a făcut pînă în prezent este rodul felului meu de a-l vedea, de a-l descrie. El vrea să fie acum ceea ce eu nu m-am gîndit să fie. Jocul sau aspirația lui de acum nu-mi aparțin. Fără să mă dezic de acel Maciste descris de mine, de pe acest Maciste real și de neînțeles eu îmi ridic mîinile"!

Sub privirile tuturor, Maciste se îndreptă spre holul de la intrare și se întoarse curînd cu o lesă și o plasă de sîrmă pe care le așează în brațele lui Ion-Publicistul, apoi întinse gîtul și așteptă să fie imobilizat. Ion îl privi îndelung, apoi azvîrli cele două obiecte sub masă. Vasile procedă la fel atunci cînd motanul așteptă în fața lui. Cînd însă Gherman refuză și el să-l lege pe Maciste, Maiorul se ridică brusc și-l amenință că-l va trimite iarăși în locurile de unde se întorsese cu puțin în urmă. „De altfel, insistă Maiorul, dumneata ești singurul stăpîn al lui Maciste cel real, așa că te rog să-l legi !"

O dată legat, motanul se îndepărtă cît îi permise cureaua și dintr-un salt ajunse în brațele lui Vasile, iar în timp ce toți comentau întîmplarea, Maciste adormi torcînd ușor, monoton. Posturile de radio anunțară la mai puțin de o oră că Maciste a fost prins.

Gheorghe Pituț

Ipoteze și pretexte

Urmare din pag. a 2-a

ticulare ale cercetării. Comentînd specificul artistic al creației sadoveniene, criticul constată că operei autorului **Baltagului** i-ar fi proprie o trăsătură ce-o individualizează în contextul întregii noastre literaturi : din structura inițială, primară, se naște o alta „cu înlăturarea elementelor alogene și printr-o infuzare de vitalitate estetică". Situația enunțată (nu singura în labirintul de teme sadoveniene și în pofida unității stilistice) e reflectată, apreciază comentatorul, prin două opere : **Paștele blajinilor** și **Nopțile de sînziene,** scrieri aflate la poli opuși ai reușitei artistice. Ocupîndu-se de ce se spune, **cum** se spune și **cu ce** se spune în opera literară, luîndu-și ca reper **Tablete din Țara de Kuty,** scriere considerată **o sinteză a structurilor,** Mircea Braga face observația potrivit căreia opera argheziană reprezintă cazul „în care structura este însăși scriitura, obsesia textului în sine, izolarea expresiei pentru propria sa valoare". Reduse ca întindere, concentrate în substanță, originale prin reformulări, eseurile din secțiunea a doua a cărții convin, prin maniera dezbaterii, naturii discret-polemice a criticului. **Noțiuni în derivă** nu vrea să însemne trecerea în anonimat a unor categorii sau principii ce țin de normele și strategia organizării textului, ci doar faptul că acestea ar putea cunoaște o subminare a particularităților lor prin atenția restrînsă ce li se conferă. În fond, Mircea Braga pune în dezbatere relații și raporturi de tipul : vechi / nou, semnificant / semnificat în creația literară ; se reflectează asupra ideii de progres în artă, procedîndu-se la o corelație în sensul considerării mai adecvate a formulei de **progres prin artă.** Se discernе asupra conceptului de accesibilitate, este interogată relația dintre istorie și artă, dintre operă și lectură. Extrem de interesant ni s-a părut eseul despre **tipologia actului lecturii : cum** trebuie citit, se întreabă criticul, pentru a avea acces mai deplin la lumea operei, la universul de semne al acesteia ? Sociologic, se specifică, problema e una de tehnică, **estetic,** una de principii. Actul lecturii se desfășoară pe două coordonate : una e aceea care expune, care n-are o finalitate declarată ; a doua este coordonata în cadrul căreia se propune deschis o finalitate. Nu este neglijată posibilitatea unei lecturi cu o finalitate para-estetică, aceea a specialiștilor etc. Alte succinte și pline de interes comentarii vizează conditia criticii, definirea ei în raport de **funcția, specificul, programul, finalitatea sa. Poezia ca agresiune,** problema **personajului literar, starea traducerilor** etc. sînt subiecte asupra cărora criticul meditează cu responsabilitate și cu o anume îngrijorare. Fiecare operă, subliniază nu o dată Mircea Braga, imolică în structura ei inepuizabile resurse categoriale, de la stadiul genezei ei și pînă la afirmarea ca produs estetic de o generalizantă coeziune. E datoria criticii de resort să le identifice și să le evidențieze virtuțile.

SPAȚIILE IUBIRII

Viziunea poetică a lui Dan Laurențiu este una dedicată în mod esențial iubirii ca principiu absolut, ca forță de exorcizare a absolutului și, pe de altă parte, ca depozitară a absolutizării. O spune însuși poetul într-un scurt eseu programatic așezat în fruntea volumului **Zodia leului** (1978), intitulat **Privirea lui Orfeu.** Originea poeziei e cîntul. Performanța orfică este săvîrșită într-un spirit și într-un spațiu al virtualităților, într-un încă imperfect „somn de aur". Înainte de a se îndoi de existența lui Euridice, Orfeu a cîntat-o. Înainte deci de a încerca să la cunoștință de existența operei, s-a lăsat dus de undele inspirației, a scos la lumina zilei, puternic, inconștient orgolios, extatic, **cîntul,** sacralizînd astfel iubirea. Dar experiența aceasta a trebuit să fie confruntată, să treacă de la stadiul de cunoaștere virtuală („iubire") la cel al cunoașterii esențiale. Al comunicării — adică al confruntării cu imaginea nocturnă, cu noaptea echivalentă esenței, harului, puterii sacre ce nu se destăinuie privirii. Noaptea este divinitatea care păzește esența cunoașterii. Divinitate-concept, aflată însă la antipodul sacralității inițiale, firești, dobîndită printr-o perfecțiune involuntară, „profană". Între profan și sacru limita poate trece, la început, în stadiul „primitiv" al operei, drept aproape insesizabilă.

La confluența mitului orfic — mit cît se poate de european în substanță și forma sa — cu o ireagă arie speculativă, concepția poetică a lui Dan Laurențiu urmează riguros această conduită a **iubirii fără cunoaștere.** Creația sa este întruchiparea fidelă a extazierii orfice, așa cum se poate ea produce după secole de poezie. Originea cîntului, ideal al plenitudinii poetice și spațiu al absolutizării iubirii, nu mai rezidă într-o ambiguitate răsărită din misterul adînc al divinității pierdute, din absența sacralității, absență perpetuată la infinit („urmă infinită"), ca la Rilke, ci dintr-o **idola mentis** de care poetul se desparte și se apropie succesiv — după cum **privirea, atingerea** ademenesc cu „darul" lor secret. Cîntăreț al absolutului, Dan Laurențiu va lua adesea poza romantică a geniului rătăcitor pe pămînt. Se poate vorbi la el de o conștiință orfică suprapusă „instinctului" orfic, inspirației întru exorcizarea virtualităților. Iubirea, e nevoie să o repetăm, este cunoaștere virtuală, stadiu de captare a autenticității. Arta este această formă vesnic sublimată, mereu nu îndeajuns de sublimată, de cunoaștere. Pe această idee va pendula întreaga poezie a lui Dan Laurențiu. Va fi captivă acestei idei.

Dar conștiința orfică este o conștiință **stelară,** o parcurgere a spațiilor și a spiritului astral, întîmplată desigur în urma unei inițieri. Starea tutelară a acestei atitudini, „spațiu securizant" îngrijind în tăcere lucrările spiritului, este **somnul de aur.** Somn extatic, echivalent cu ideea filosofică de moarte ca experiență totală, ca început al oricărei spiritualizări — ca debut al eliberării spiritului. „Somnul de aur" unește contrariile nu dintr-o dispoziție vag teoretică, așadar nu în plan conceptual, ci prin extaz. A trăi această unitate e altceva decît a o descrie, a o „privi". Noaptea este permanent luminată de un soare orbitor, pe cît de luminos pe atît de abstract, extaz fără obiect. Somnul de aur este metafora care conține întreaga „călătorie" inițiatică.

„Somnul de aur" este și o metaforă a purității — adică a purificării. El închide cercul : ieșirea din inocență, inițierea se vor face păstrînd nealterată credința și avînd dovada purității. Atingerea iubirii este o formă de a abandona „exilul" (viața trecută pare un exil „în ținuturi cu stele funerare"). Întîlnirea iubirii coincide cu desprinderea de pămîntesc și definitiva ancorare în spațiul sideral. Este contactul strălucitor cu absolutul.

Orfismul lui Dan Laurențiu este tălmăcit în limbajul absolutului. A vorbi despre sine, ca și a vorbi despre univers, înseamnă a parcurge absolutul asemeni „călătoriei în somnul de aur" („A încerca să vorbesc despre mine / înseamnă să vorbesc despre absolut"). Regîndirea originilor ține așadar de o profunzime aproape impenetrabilă. Iubirea progresează treptat la stadiul de cunoaștere astrală : funcția poetului-mag, a „călătorului în stele" coborînd din inspirația eminesciană, într-un spirit care combină însă romantismul tîrziu cu inflexiuni parnasiene, este neîndoielnic o ipostază nocturnă. Un soi de noctambulie „luminată" de aurul inițiatului în taine astrale (în „poziția astrilor") însoțește întreaga desfășurare lirică din poezia lui Dan Laurențiu. Cunoașterea astrală este, desigur, o cunoaștere de noapte. Regimul diurn e impropriu gîndirotului rătăcit în „aurul" de sus. Imaginea bolții albastre nu are, ziua, nici o funcționalitate în ordine siderală. „Soarele" se simte cu atît mai puternic cu cît lumina este adulată ca o melancolie sau ca o prezență halucinantă, înaintea viziunii nocturne. Văzul funcționează la Dan Laurențiu ca un simț integrator : prin intermediul privirii, ființa **se cuprinde** în univers, „pășește" în spațiile siderale. Domeniului inițiatic al bolții înstelate, apropiate ca o iubire, plină de o tandrețe inefabilă dar și priveliște alegorică a pătrunderii în absolut, îi corespunde alternativa abisului, adîncurile mării, o mare ca figură pentru prezența profunzimii. În „întunericul albastru" al mării (a se vedea că sintagma se potrivește de minune și cerului în noapte) poetul descoperă același aur — substanță, culoare și mai presus de orice element abstract pentru recunoașterea absolutului. Vraja acestui element care se comportă pînă la un punct ca un canal de simbolizare, aurul, constă în mare măsură în ambiguitatea lui. Absolutul este, în fond, un îndeterminat atotcuprinzător și a vorbi de un simbol care să-l evoce în ordine așa-zicînd materială echivalează cu o trădare. **Aurul** nu se identifică cu **strălucirea :** el este aici mai ales circumstanța consacratoare, învești mîntarea gesturilor cu „substanță" siderală. Refugiul poetului în „bolta înstelată", origine și țintă a „iubirii fără cunoaștere", se transformă în himera devenirii paradisiace. Vocația inițierii astrale configurează și drumul spre perfecțiune : paradisul ajunge astfel spațiul real al întruchipării aspirațiilor.

Eucuria transgresiunii în paradisul astral nu este însă o „bucurie pură" : sentimentul este unul aflat la graniță, aici imperceptibilă, dintre iluzie și deziluzie. Solitudinea este starea în care ființa nu poate nutri la regimul euforic sau, dimpotrivă, la cel melancolic ori de sfîșietoare tristețe în mod pur. Poezia lui Dan Laurențiu izvorăște din cultivarea persistentă a deziluziei momentane ca iluzie a integrării în circuitul eternității și absolutului. Așa cum moartea se asociază, într-o structură romantică de gîndire, iubirii și profunzimii, experiența thanatică fiind atașată în chip esențial oricărei cunoașteri, îndeobște oricărui act existențial, iluzia „somnului de aur", a „paradisului sideral", nu poate primi un statut liric dacă nu e marcată de „clopotul însingerat" al deziluziei. Regăsirea spațiului orfic, ca spațiu fundamental al ființei, este o iluzie și, simultan, o deznădejde. Această înțelegere a lucrurilor conferă spiritului tocmai încrederea într-un echilibru plauzibil, în armonia universală. Poetul trăiește permanent în miracol — este, la capătul experienței sale, însuși miracolul. El are conștiința erorii inițiale : cuvîntul este o eroare în plan semnificant, ființa — eroare în planul semnificatului. Născute dintr-o eroare genetică, ele parcurg calea spre adevăr, devin **reale** prin echilibrul relației pe care o stabilesc. Universul este rezultatul acestui echilibru, posterior momentului „erorii", dar tinzînd să se suprapună însăși originii. Consecința directă în plan speculativ, care este, se subînțelege, și o consecință în ordinea pragmatică, are în același timp aspectul unei victorii și al unei înfrîngeri.

Poezia lui Dan Laurențiu, artificiu sublim și glorie angelică, este un discurs care răsună pe lespedea funerară a tuturor iluziilor.

Costin Tuchilă

atelier literar

poșta redacției

N. GULIMAN : Lucruri curate, simple, înfiorate, parcă în progres față de paginile anterioare („Numai despre tine", „Doar timpul", „Întind mîinile", „Trudă"). Proza, un exercițiu util, dar, deocamdată, fără semnificații.

I. BĂRBĂCIORU : Auspicii bune, în general, în pagini calme, reținute, fără fervori deosebite („Pe la răspîntii", „Cîte un strop", „Încă mi-e teamă", „Eu m-am numit"). Să vedem, în continuare.

E. VINSKI : Scrieți prea mult, cu grabă și înfrigurare, fără să vă alegeți cuvintele, fără să evitați locurile comune, banalitățile, deja-spusul convențional, etc. Rezultatele nu pot fi decît indoielnice, modeste, cu prea rare și scurte fulgerări de poezie (ca în „Divergență", „Nedumerire", „În ajun de noapte", „Îndemnuri", „Metamorfoză", „Incandescență". Dar aceste fulgerări arată că sînteți în stare să scrieți și poezii întregi, în toată firea, nu-i așa ?

EM. BĂLTIANU : „Ce mai fac", „Împreună", „Destin comun".

B. MARIAN : Interesante sînt, mai ales (prin pătrunzătoarea identificare a unor fenomene reale), cele două „feluri de nebunii". Din păcate, ele rămîn prea aproape de stadiul însemnării preliminare, al bruionului, și nu ajung la incandescență și freamăt. Ciclul „scurtelor poeme" nu prea se află sub semnul inspirației, — lucruri de obișnuință și inerție, seci, pedestre, în preajma banalității (poate doar „Scurt poem"...) Ceva mai bine, în „Dimineață", „Duminică", „Poet", „Sunt", dar nu la nivelul îndelungatelor așteptări. Scrieți totuși prea mult. Pe cînd o pauză pentru reculegere, meditație, bilanț autocritic, confruntare adîncă, necruțătoare, cu marea poezie, pentru „privirea înapoi cu mînie", pentru lepădarea bătrînelor coji și cruste și carcase sclerotice ale M. S. Obișnuința, care vă imobilizează adesea condeiul și aripile, într-un cuvînt, pentru pregătirea unei „schimbări la față", a asaltului decisiv ?

B. A. R. : S-ar putea vorbi de o anumită însușire de povestitor, dar scrisul e ca vai de lume, plin de dezacorduri gramaticale, diverse „bacnote" și altele asemenea, fraze încurcate, lungi de o jumătate de pagină, din care nu mai știți să ieșiți, etc., etc. Mai trebuie, apoi, și nițică pricepere în construirea unei povestiri, în alegerea amănuntelor caracteristice, utile desfășurării ei (altminteri, pagina se umple de „verzi și uscate", acțiunea se pierde și lucrurile rămîn încurcate, neclare, ca în „Înotătorul", de pildă, unde nu se înțelege prea bine ce „combină" cele trei personaje). Trebuie să începeți cu începutul, să învățați să scrieți corect.

ANA BOARIU : În fine, o încercare de organizare narativă. Nu e rău, pentru început, dar mai sînt niște lucruri de pus la punct. În primul rînd, e de îndepărtat cu totul nebulozitatea (veche meteahnă !), atît în relatare, în expresie (care se pierde adesea în filosofări ambigue, în oțioase despicări de fir în patru, etc.), cît și în structurarea personajelor (pe care trebuie să le plasați în timp și spațiu, să le definiți o identitate, să le explicați reacțiile, comportamentul, etc.). Cea mai simplă soluție e să vă imaginați povestind cuiva, „la o cafea", o întîmplare, povestindu-i simplu, direct, așa cum se întîmplă în viața de toate zilele, fără savantlîcuri livrești, fără a urmări cu tot dinadinsul „efecte", asigurîndu-vă în permanență că interlocutorul vă înțelege și vă urmărește. Într-un fel (dacă nu chiar în mai multe) iată rostul și cheia oricărei proze ! Rezultatele vor fi infinit mai bune și ni se pare evident că sînteți în măsură să le obțineți.

PIETRO-CLUJ : E multă bătaie de apă în piuă, multă filosofie de doi bani, în aceste pagini scrise grăbit, neglijent și destul de agramat (cu fel de fel de „izbugniri", „să te substragi", etc.). Începeți prin a elimina aceste supărătoare lipsuri, incompatibile cu veleitatea literaturii.

DAN ELIAS : Pare să fie ceva în plus, în ansamblu, față de antecedente, și mai ales în „Zbor", „Sărut", „Nu doar focul". E destul de bine și în „Sete", „Test", „Întîmplare", „Stare de bine", dar nefinisate pînă la capăt, ele mai poartă urme de zgură, aproximații și șovăieli. Sînt motive să continuați, cu și mai multă dăruire și consecvență, și nu doar „printre picături".

Camelia Tulbaș, Dinu Ion Constantin (ceva, în „Ce-ar fi pămîntul"), **Nicu Rotariu, Maria Bălan** (Teleorman), **Nae Cristian, C. T., Dolores, Misa, Darian Valesi, Naida Manolescu, Tamara A., Ilie Caluparu, Valeriu Dormona, Gh. Avieriței, Aurelia Bido, Ana Ioana Oprea, Dumitru Cojan, Emilian Mirea, Laza Stuharu, Dimitrie Tudor :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

Mulțumim pentru felicitări și urări și adresăm celor ce ni le-au trimis un cordial La mulți ani !

Timpul

Timpul varsă timp.
Timpul iese din timp
și umple totul.
Nici un gol de timp
nici o scuză
nici o scăpare.
Nopțile ai lungi din ce în ce
sufocă zilele
ca pe niște semințe mărunte
slab pilpîind.
Ce e dincolo de munți
ce e dincolo de mare?
Aceeași nărăvire de timp lacom
ingrămădit peste lumea fără scăpare.

MONICA ROHAN

Peisaj comparat

O pasăre nu poate fi
mai interesantă decît durerea din aripa
păsării
după cum nici spinul trandafirului
nu poate înțepa mai mult decît culoarea lui
asemenea întunericul din piatră
nu-i mai adînc
decît tăcerea dinăuntru
astfel decurge inegalitatea puterii
întocmită în mai multe locuri deodată
deosebind pasărea de floare
floarea
de piatră
numai îmbrățișarea sîngelui
e la fel de cuprinzătoare
ca viața însăși

COSTIN GRIGORAȘ

Ca Michelangelo

Ca Michelangelo pe înaltele schele
pictînd capela sixtină
mi-aș scrie și eu poeziile
cu trudă
sub pana mea amorfă boltă cerească
să prindă viață
și cuvintele ca vopseaua să-mi picure
în ochi
pe piept și pe mîini
să mă ardă
să mă orbească
să simt încetul cu încetul că nu mai sînt
nimic
în afară de ceea ce
cu propria mea voință
fac

EUGEN BLAJ

Desen de Mihai Gheorghe

Dor sfîrșit

Geana întredeschisă
iscă tulbure
răsfrîngeri lucide
ale unui rotund ideatic.
Geruri viclene –
în cercevele decolorate
ciocăniturile vîntului
desenează fantasme.
Neascultate de nimeni,
ceasurile,
cuibărite-n odaie,
susură minutele unui dor
început în cunoaștere
și sfîrșit
în nedumerire...

SIMONA CONDOR

O lume întreagă

În casa mea
n-am decît bolta cerului
pe care aprind seara stelele,
iarba care dansează
înfiorată sub tălpi
și umbrele negre
ale arborilor
în care mă ghemuiesc
înfricoșată
Și mai am soarele
care mă-mbracă
în odăjdii lungi
și-o lume întreagă
adormită în cuvinte.

MARCELA MARINICĂ

Dar văluri albăstrii

Intru sfătoasă în gura sălbatică
A garoafei
Și mă devoră zimții egali
Se condensează aburi de lapte
În trupul meu robust de țărancă
Gata să-i smulgă pămîntului
Rădăcina supremului Tilc
Dar văluri albăstrii
Despică lumina;
Nici un pas în urmă
Nici un pas în față
Acesta pare să fie prezentul meu
Copleșitor – amprenta dezinvolturii –
Timpuria floare de martie!

ADRIANA LĂSCĂU

Avalanșa de aer

urma respirației tale în aerul înghețat
îmi luminează drumurile noaptea
cenușă strălucitoare presărată
pe o imensă scrisoare de dragoste
rămasă scrisă și
spre primăvară la cumpăna de ape
o bătaie cu fulgi în provizată
o bătaie ușoară cu fulgi de zăpadă
și din nou urma respirației tale
între oameni bătrîni cu priviri obosite
mă trage la mal și
umbra unui suris îmi mîngîie fața
sau amintirea unor plimbări lungi
prin zăpada de la marginea unei
păduri
pînă în marginea altei păduri.
prin zăpada de la marginea unei păduri

VIORICA IONESCU

PREMIILE UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1981

Vineri, 31 decembrie 1982, la sediul Uniunii Scriitorilor, a avut loc decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor pentru literatura anului 1982. Premiile au fost înmînate de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România, și de** Al. Paleologu, **reprezentînd juriul, care i-au felicitat pe laureați. În numele celor premiați a vorbit criticul** Nicolae Manolescu.

Juriul Uniunii Scriitorilor, compus din **Mircea Zaciu,** (președinte), **Dan Cristea, Valeriu Cristea, Gaifalvi Zsolt, Arnold Hauser, Dan Hăulică, Ion Ianoși, Ileana Mălăncioiu, Eugen Negrici, Alexandru Paleologu, Nicolae Prelipceanu, Eugen Simion, Sorin Titel,** convocat în ședințe de lucru în zilele de 27 și 28 decembrie 1982, după ce a analizat, potrivit prevederilor înscrise în regulamentul respectiv, totalitatea titlurilor editate în anul 1981, a hotărît, prin vot secret, să acorde următoarele premii :

POEZIE

Mircea Dinescu — „Democrația naturii" (ed. Cartea Românească)
Ion Drăgănoiu — „Scene de vînătoare" (ed. Cartea Românească)
Kenez Ferenc — „X, Y, Z" (l. maghiară, ed. Kriterion)
Ivo Muncian — „Ce ne aduce bucuria" (l. sîrbă, ed. Kriterion)
Adrian Păunescu — „Iubiți-vă pe tunuri" (ed. Eminescu)
Ioanid Romanescu — „Accente" (ed. Junimea).

PROZĂ

Bodor Pál — „Vila" (l. maghiară, ed. Kriterion)
Mircea Ciobanu — „Istorii, III" (ed. Eminescu)
Virgil Duda — „Războiul amintirilor" (ed. Cartea Românească)
Kiraly Laszló — „Lumina îți cade pe ochi, draga mea" (l. maghiară, ed. Kriterion)
Molnar H. Lajos — „Donki Akos" (l. maghiară, ed. Kriterion)
Georg Scherg — „Lada de nisip" (l. germană, ed. Kriterion)
Eugenia Tudor-Anton — „Prețul singurătății" (ed. Cartea Românească)
Constantin Țoiu — „Însoțitorul" (ed. Eminescu)

DRAMATURGIE

Iosif Naghiu — „Misterul Agamemnon" (ed. Eminescu)
Tudor Popescu — „Paradis de ocazie" (ed. Eminescu)
Dumitru Solomon — „Între etaje" (Teatrul dramatic Brașov)

PUBLICISTICĂ ȘI RFPORTAJ

Radu Cosașu — „O viețuire cu Stan și Bran" (ed. Eminescu)
Ioan Grigorescu — „Dilemă americană" (ed. Cartea Românească)

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

Alexandru Mitru — „Cîntecul Columnei", (ed. Ion Creangă)
Vlad Mușatescu — „Contratimp" (ed. Albatros)
Ada Orleanu — „Doi ani de cutezanță" (ed. Ion Creangă)

ESEU, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Ovid S. Crohmălniceanu — „Piinea noastră cea de toate zilele" . (ed. Cartea Românească)
Silvian Iosifescu — „Reverberații" (ed. Eminescu)
Nicolae Manolescu — „Arca lui Noe, II" (ed. Minerva)
Mircea Martin — „G. Călinescu și complexele literaturii române" (ed. Albatros)

ÎNGRIJIRE DE EDIȚII CRITICE

Teodor Vârgolici — „Opere" de Bolintineanu (ed. Minerva)

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Florin Chirițeiescu — „Caiet de patru ani" de Eugenio Montale (ed. Univers)
Polixenia Karambi — „Neîmpăcatul" de Eleni N. Kazantzaki (ed. Univers).
Ioanichie Olteanu — „Ceaslovul satelor" de Esenin (ed. Dacia)

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI DE CIRCULAȚIE UNIVERSALĂ

Paul Miclău — „Poezii" de V. Voiculescu (l. franceză, ed. Minerva)

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI ALE NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE

Lőrinczi Laszlo — „Anii de ucenicie" de Mihail Sadoveanu (l. maghiară, ed. Kriterion)

TRADUCERI DIN LITERATURA NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Paul Drumaru — „Oastea uitată" de Kiraly Laszló (ed. Kriterion)

DEBUTURI

Mihai Dinu Gheorghiu — „Ibrăileanu, romanul criticului" (critică, ed. Albatros)
Florin Iaru — „Cîntece de trecut strada" (poezie, ed. Albatros)
Mariana Marin — „Un război de o sută de ani" (poezie, ed. Albatros)
Mihailo Mihailiuc — „Nu crede în strigătul păsării de noapte" (proză, l. ucraineană, ed. Kriterion)
Ion Mureșan — „Cartea de iarnă" (poezie, ed. Cartea Românească)
Marta Petreu — „Aduceți verbele" (poezie, ed. Cartea Românească)
Horst Samson — „Zbor planat" (poezie, l. germană, ed. Kriterion)
Tudor Vlad — „Al cincisprezecelea" (proză, ed. Dacia)

Decernarea Marelui Premiu și a Premiilor Speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anii 1981 și 1982

Miercuri, 29 decembrie 1982, la sediul Uniunii Scriitorilor, a avut loc decernarea Marelui Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1981 criticului și istoricului literar ȘERBAN CIOCULESCU. **Opera și personalitatea acestuia au fost omagiate de** Alexandru Balaci.

Premiile speciale, pe același an, au fost atribuite scriitorilor CELLA DELAVRANCEA, D.I. SUCHIANU, KISS JENŐ **și** GEO DUMITRESCU. **Despre aceștia au vorbit, respectiv,** Mircea Iorgulescu, Radu Popescu, Bodor Pál, Eugen Simion.

Joi, 30 decembrie 1982, la sediul Uniunii Scriitorilor, a avut loc decernarea Marelui Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1982 poetului MIHAI BENIUC. **Opera și personalitatea acestuia au fost omagiate de criticul** Pompiliu Marcea. **Premiile Speciale, pe același an, au fost atribuite scriitorilor** ION CLOPOȚEL, LUCIA DEMETRIUS, HORVATH IMRE **și** ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ. **Despre aceștia au vorbit, respectiv,** Vasile Netea, Sorin Titel, Szász János, Constantin Țoiu.

Premiile au fost înmînate de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.**

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Cinci asemănări

Cinci asemănări s-au înșirat în fața
Istovitoarei memorii a vîrstei de mijloc
Dînd la iveală scheletul imens al speranței
Că totul mai poate fi luat de la început...

Asemănarea de apă
Mereu purtînd imaginea, niciodată aceeași
Imperceptibil schimbată de însăși
Secunda curgerii –
Acvariu imens al formelor caste
Răpite din veghea dublului semn –
Scrisul pe apă se învață greu.

Asemănarea de aer
Răbdător de aer
Răbdător înglobînd irepetabilul gest
Al mîinii ce cade sub povara neașteptată
A florii devoratoare de sens
Singura vamă posibilă a efemerului
În răstignirea din fiecare clipă.

Venea la rînd
Cîntarul acela orb de pămînt
În care șovăitori încercam
Un trup al certitudinii roase de întuneric
Fragmentele albe luminau
Un drum în risul acela istoric
Mestecînd nemilos regula jocului.

Memoria de foc
Negație a memoriei, asemănare și
neasemănare
La patima timpului înghețat în pleoape de
stele
Memoria de foc în orbite cerești
Ghilotină din aripa vastă
Însemnînd trecerea cenușii...

Asemănarea asemănării
Ultimul prag, miracol și izbîndă a
recunoașterii
Crucificată în oglinda de lemn a Speranței –
Să fie o repetare
De apă, de aer, de foc și fier ?
O sumă istovitoare, năpraznică
Arșiță a propriei imagini lovită de trăznet fi

Asemănare în cinci – secțiune stelară
Cinci asemănări înșirate în fața
Istovitoarei memorii a vîrstei de mijloc...

Anatomia melancoliei

Ei știu tot despre tine
Totul de la A la Zet
Înger al melancoliei pierdut în cabatoare
Numeri lacrimile pe armuri și taci.

Ei știu totul despre tine
În libertatea boabe. de chihlimbar
Respiră o ghilotină sonoră –
Un șarpe feminin își tatuează pleoapa...

Ei știu tot.
Tot – adică nimicul care ești tu
În scîrba dilatată universal
Ferice de cei muriți în vîrsatul copilăriei
Ignorînd binefacerile științei.

Ei știu totul din cinci în cinci
Asemănările tale viitoare, prezente, trecute
Poate vei înțelege odată
Că eterogenitatea biologică este formală.

Un cuvînt pentru cuvînt – un cuvînt
Și toate punctele cardinale
Ei știu totul despre tine
Dar tu nu mai ești de mult...

Ferice de tine cel știut de toți
Melc hipnotizat de ceața puterii
Mai numeri stelele-n cer
Ignorînd binefacerile științei.

Fericit-ferice-la frica-ferigii
Disecția a început prin cele cinci simțuri
În acest acvariu imens
Anatomia ta fi-va un privilegiu public !

Pictură de Benone Șuvăilă

PREMIILE ASOCIAȚIILOR DE SCRIITORI PENTRU LITERATURA ANULUI 1981

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BUCUREȘTI

Miercuri, 5 ianuarie 1983, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din București, a avut loc festivitatea decernării premiilor Asociației Scriitorilor din București pentru literatura anului 1981. Premiile au fost înmînate de Constantin Țoiu, **vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, secretar al Asociației Scriitorilor din București, și de** Dana Dimitriu, **reprezentînd juriul respectiv. În numele celor premiați a vorbit istoricul literar** Ion I. Zamfirescu.

Premiile Asociațiilor din țară au fost înmînate de secretarii Asociațiilor și de președinții juriilor respective.

JURIUL : Mircea Iorgulescu (președinte), **Radu F. Alexandru, Annie Bentoiu, Bodor Pál, Marta Cozmin, Dana Dumitriu, Norman Manea, Cornel Regman, Laurențiu Ulici.**

POEZIE

Ioan Alexandru — „Imnele Țării Românești" (ed. Cartea Românească)
Nina Cassian — „De îndurare" (ed. Eminescu)
Ioana Crăciunescu — „Supa de ceapă" (ed. Dacia)

PROZĂ

Maria Luiza Cristescu — „Vacanța" (ed. Cartea Românească)
Alexandra Târziu — „Povești de iubire ce nu se mai termină" (ed. Dacia)
Tudor Octavian — „Istoria unui obiect perfect" (ed. Eminescu)

DRAMATURGIE

I. D. Serban — „Pensiunea doamnei Olimpia" (Teatrul C. I. Nottara)
Ion I. Zamfirescu — „Teatrul european" (ed. Eminescu)

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

Lucia Olteanu — „Lumea într-un degetar" (ed. Ion Creangă)
Viorica Rogoz — „Să nu afle Aladin" (ed. Ion Creangă)
Chiril Tricolici — „Calimera" (ed. Cartea Românească)

CRITICĂ și ISTORIE LITERARĂ

Gheorghe Grigurcu — „Critici români de azi" (ed. Cartea Românească)
Marin Mincu — „Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică" (ed. Cartea Românească)
Mihai Zamfir — „Poemul românesc în proză" (ed. Minerva)

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

Radu Hâncu — „Iliada" de Homer (ed. Minerva)
Sorin Mărculescu — „Nuvele exemplare" de Cervantes (ed. Cartea Românească)
Dan Munteanu — „Concertul baroc" de Alejo Carpentier (ed. Univers)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BRAȘOV

JURIUL : Emilia Șt. Milicescu (președinte), **Mihail Joldea, Emil Poenaru, Valeriu Sârbu, Ion Topolog.**

V. Copilu-Cheatră — „Cartea Moților" (poezie, ed. Minerva)
Nicolae Stoie — „Zăpada din anul o mie" (poezie, ed. Eminescu)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN CLUJ-NAPOCA

JURIUL : Alexandru Căprariu (președinte), **Constantin Cubleșan, Fodor Sandor, Marosi Peter, Mircea Opriță, Racz Győző, Eugen Uricaru.**

Horia Bădescu — „Grigore Alexandrescu" (critică, ed. Albatros)
Vasile Igna — „Starea de urgență" (poezie, ed. Cartea Românească)
Kadar Janos — „Cîntece" (poezie, l. maghiară, ed. Kriterion)
Kantor Lajos — „Lirism și nuvelă" (critică, l. maghiară, ed. Kriterion)
Radu Mareș — „Caii sălbatici" (proză, ed. Dacia)
Polacsek Lengyel Jozsef — „Momentul adevărului" (proză, l. maghiară, ed. Dacia)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN CRAIOVA

JURIUL : C. D. Papastate (președinte), **Sina Dănciulescu, Ilarie Hinoveanu, George Sorescu, Marin Sorescu.**

Virgil Carianopol — „Copilul și țara" (poezie, ed. Ion Creangă)
Romulus Cojocaru — „Vorbele vîntului" (poezie, ed. Cartea Românească)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN IAȘI

JURIUL : Al. Andriescu (președinte), **Nicolae Barbu, Ion Hurjui, Dumitru Ignea, Grigore Ilisei, Ștefan Oprea, Horia Zilieru.**

Vasile Constantinescu — „Spațiul dintre cuvinte" (poezie, ed. Junimea)
Mircea Radu Iacoban — „Hardughia" (dramaturgie, Teatrul Național Iași)
Corneliu Ștefanache — „După echinocțiul de primăvară" (proză, ed. Junimea)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN SIBIU

JURIUL : Mircea Braga (președinte), **Mircea Ivănescu, Ion Mircea, Georg Scherg, Reimar Alfred Ungar.**

Ion Mărgineanu — „Cu fața spre iubire" (poezie, ed. Eminescu)
Sergiu Sălăgean — „Inscripții" (poezie. ed. Albatros)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN TG. MUREȘ

JURIUL : Romulus Guga (președinte), **Marko Bela, Nagy Pál, Nemes Laszlo, Varro Ilona.**

Györffi Kalman — „Marele spital" (proză, l. maghiară, ed. Kriterion)
Dumitru Mureșan — „Despre melancolie" (poezie. ed. Eminescu)
Sütő Andras — „Nuntă din Suza" (dramaturgie, l. maghiară, Teatrul Maghiar din Cluj-Napoca)

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN TIMIȘOARA

JURIUL : Mircea Șerbănescu (președinte), **Florin Bănescu, Livius Ciocârlie, Mandics György, Marcel Pop-Corniș, Svetomir Raicov, Erika Scharf.**

Paul Eugen Banciu — „Sărbătorile" (proză, ed. Albatros)
Vasile Dan — „Arbore genealogic" (poezie, ed. Eminescu)
Pongracz Maria — „Pe prispa zăpezilor" (proză, l. maghiară, ed. Facla)

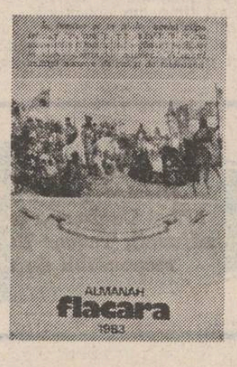

Almanahul Flacăra 1983

Una dintre surprizele sfîrșitului de an o constituie, fără îndoială, apariția „Almanahului Flacăra". Ca și în alți ani, acest veritabil „manual popular" **s-a epuizat imediat. Pentru cei care nu l-au procurat** avem însă o veste îmbucurătoare. „Almanahul Flacăra" va apare și la anul. În orice caz, lăsînd gluma la o parte, rugați rudele sau prietenii care l-au putut cumpăra să vi-l împrumute măcar pentru o zi. În el veți găsi multe materiale pasionante :**Altfel** despre viața la țară, O călătorie într-un București dispărut. Două scrisori inedite ale lui Brâncuși, Acasă la Ionel Perlea, Cele mai frumoase poezii ale anului, Enigme descifrate, Dreptul la marmură, La o nuntă în țara Oașului, Din cutia cu scrisori a literelor românești, Bătălia anticancer, O poveste cu 146 de goluri, Un roman polițist, Dacă mai trăiește delatorul poate fi liniștit : **crima s-a prescris, Sport și** ceva mai mult umor. De asemenea un **grupaj dedicat copiilor.** „Almanahul Flacăra", chiar dacă a apărut în **ultimele clipe ale lui '82, este o lectură interesantă și pentru începutul anului '83.**

SINGURĂTATEA AMERICII LATINE

Discurs rostit de Gabriel García Márquez la conferința Premiului Nobel 1982

TRANDAFIRUL GALBEN AL LUI MÁRQUEZ

Motto : „Îți mulțumim pentru că scrii într-o epocă în care toți încercăm parcă să ne distrugem. Atunci cînd te citim, toți credem că păsările, arborii, soarele, viața trebuie să continue. Macando este pretutindeni, ne înconjoară. Nu te supăra pe noi dacă azi te tratăm ca pe un Dumnezeu, căci dacă umanitatea continuă să existe, aceasta, în mare măsură, se datorează și ție." (Sara Lidman)

Stockholm, 10 decembrie 1982

Ora 14.30. Plouă stins, plictisitor. Deși devreme, s-a și înserat. În decembrie lumina obosește repede. O mașinuță cu zgomot infernal face rondul în fața clădirii Konserthuset-ului : curăță piața. Vitrina unei librării anunță cu mîndrie că „Toamna unui patriarh" se poate cumpăra la preț redus. Oamenii trec nepăsători pe lîngă mine. Luminile obraznice ale reclamelor își trag cumpărătorii în magazine. Singură, Sala Concertelor rămîne, modestă, în întuneric. O mașină a poliției se oprește în apropiere : „Se va întîmpla ceva aici ?" mă întreabă un tînăr.

Ora 15,30. Jobene înalte, pălării joase, polițe, parfumuri mai mult sau mai puțin discrete, rochii de seară, zîmbete, personalități. Un tînăr în frac sosește călare pe o bicicletă, strecurîndu-se printre două Mercedesuri și un Volvo. Un șir întreg de limuzine enorme se simte umilit. Mi-e frig. „Dumneavoastră ?" mă întreabă o femeie, desigur blondă, în uniformă albastră. „Eu, cu..." Se apropie un fotograf. „Au venit ?" Ridic din umeri. Un gard de protecție a apărut în marginea pieței. Cineva mă trage de braț. „Uite-i !" Fete blonde și bărbați înalți, gură-cască, ziariști și fotografi se înghesuie spre intrarea laterală a Konserthuset-ului. Blițurile pocnesc scurt, dar eficient. Sînt chiar ei, laureații. Și Fizica — „Ce tînăr e !". Și Medicina — „Am auzit că sînt trei". Și Chimia — „Care-i dragă, care-i ?" Și la urmă el, scriitorul, zîmbind simpatic, cu soția în dreapta și cu fiul în stînga. Lumea de afară — cei care n-au bilet — răsuflă mulțumită : nu lipsește nici unul, spectacolul poate să înceapă !

Ora 17.45. „Domnule Gabriel García Márquez, pentru romanele și povestirile domniei voastre, în care fantasticul și realul se unesc în bogăția complexă a unui univers poetic care reflectă viața și conflictele unui continent, Academia Suedeză de Litere a hotărît să vă acorde Premiul „Alfred Nobel" pentru literatură pe anul 1982, pe care vă rog să-l primiți din mîinile Majestății Sale, Regele."

Profesorul Arthur Lundqvist și-a încheiat discursul de prezentare a hotărîrii Academiei de Litere. O asistență întreagă, îmbrăcată în frac sau în distinse rochii de seară, ovaționează. Singurul bărbat din sală îmbrăcat în alb se desprinde, emoționat, de scaunul așezat pe scenă. Poartă un costum tradițional columbian și-n mînă ține un trandafir galben. Privește plin de satisfacție sala care îl aplaudă minute în șir. Am impresia că din ochii celui care azi întruchipează aici un întreg continent se scurg petale de flori galbene și îngeri pogoară pe pămînt și plouă de patru ani, 11 luni și două zile.

Gabriel García Márquez primește premiul „Alfred Nobel" din mîinile regelui Gustav. În sala învecinată aulei de la Konserthuset un grup numeros de latino-americani explodează în urale de bucurie. Neavînd frac și nici bani, sînt obligați să-și consume euforia în fața unor ecrane video. Pentru ei, însă, ca și pentru cei aproape 400 de milioane de locuitori ai Americii Latine, omul de pe scenă este astăzi simbolul unității și solitudinii lumii lor. Acest om nu este nici militar, nici economist, nici politician. El este un scriitor. Sentimentele de mîndrie și orgoliu pentru izbînda unei arte izvorîtă din propria ei realitate au determinat America Latină să-și uite pentru o vreme granițele și contradicțiile.

În discursul său la acceptarea Premiului Nobel, el a strigat în fața Europei și a lumii întregi durerea și speranța Americii Latine. În numele tuturor celor rămași acasă, în numele compatrioților săi care nu mai sînt, precum și în numele celor care vor veni, Gabriel García Márquez a folosit o dată în plus rigoarea și poezia pentru a face omenirea să înțeleagă drama marii sale națiuni.

Antonio Pigafetta, un navigator florentin care l-a însoțit pe Magellan în ceea ce a fost prima călătorie în jurul lumii, trecînd prin America meridională a scris o riguroasă cronică ce pare a fi însă o aventură a imaginației. Pigafetta povestea că văzuse porci cu ombilicul pe spate și niște păsări, unele fără picioare, ale căror femele cloceau pe spinarea masculilor, și altele ca niște pelicani fără limbă, cu ciocul ca lingurița. Și a mai povestit el că văzuse un animal cu capul și urechile de măgar, cu corpul de cămilă, labele de cerb și nechezat de cal. A povestit, de asemenea, cum primului băștinaș întîlnit în Patagonia i s-a pus în față o oglindă și atunci acel uriaș, turbat, îngrozit de propria sa imagine, și-a pierdut cu totul uzul rațiunii.

Această carte concisă și fascinantă, în care se întrezăresc deja germenii romanelor de azi, nu este deloc cea mai surprinzătoare mărturie asupra realității noastre din acele timpuri. Cronicarii Indiilor ne-au transmis nenumărate altele. Eldorado, țara noastră iluzorie atît de rîvnită, a figurat în numeroase hărți timp îndelungat, schimbîndu-și locul și forma doar în funcție de fantezia cartografilor. Plecat în căutarea Tinereții Veșnice, miticul Alvaro Núnez Cabeza de Vaca a explorat nordul Mexicului, vreme de opt ani, într-o expediție frizînd absurdul, ai cărei membri s-au mîncat unii pe alții, la finele ei ajungînd doar 5 din cei 600 de bărbați care o inițiaseră. Unul dintre multele mistere niciodată descifrate este cel al celor 11 000 de care încărcați cu 100 de livre de aur fiecare, care au plecat într-o bună zi din Cusco pentru a plăti răscumpărarea lui Arahualpa, dar care niciodată nu au ajuns la destinație. Mai tîrziu, în timpul colonizării în Cartagena Indiilor, se vindeau găini hrănite pe pămînt aluvionar, în a căror pipotă se găseau pietricele de aur.

Acest delir al aurului din vremea întemeietorilor noștri ne-a urmărit pînă de curînd. Nu mai tîrziu decît în secolul trecut, misiunea germană însărcinată să studieze posibilitatea de a construi în istmul Panamă o linie interoceanică de cale ferată a ajuns la concluzia că proiectul era realizabil numai cu condiția ca șinele să nu se facă din fier, un metal rar în regiune, ci din aur.

Independența față de dominația spaniolă nu ne-a pus la adăpost de demență. Generalul Antonio Lopez de Santana, de trei ori dictator al Mexicului, și-a organizat funeralii magnifice pentru a-și îngropa piciorul drept, pierdut în așa-numitul Război al Prăjiturilor. Generalul Gabriel García Morena a guvernat Ecuadorul timp de 16 ani ca un monarh absolut, pentru ca apoi cadavrul său, îmbrăcat în uniformă de gală, cu o cuirasă de decorații, să fie îngropat stînd pe scaunul prezidențial. Generalul Maximilian Hernández Martínes, despotul Salvadorului, care, într-un măcel barbar, a exterminat 30 000 de țărani, a inventat un pendul pentru a verifica dacă alimentele erau otrăvite și a pus să se acopere cu hîrtie roșie întregul sistem de iluminat public, pentru a combate astfel o epidemie de scarlatină. Monumentul închinat generalului Francisco Morazán și ridicat în piața principală din Tegucigalpa este, în realitate, o statuie a mareșalului Ney, cumpărată la Paris într-un depozit de sculpturi ieșite din uz.

Acum 11 ani, unul dintre poeții remarcabili ai timpului nostru, chilianul Pablo Neruda, a iluminat acest spațiu cu al său cuvînt. De atunci, în conștiințele bine intenționate din Europa și uneori chiar și în cele rău voitoare, au răsunat cu mai multă impetuozitate ca oricînd veștile fantasmagorice despre America Latină, această patrie imensă de bărbați halucinanți și de femei mitice, a cărei încăpățînare fără limite se confundă cu legenda. Noi n-am avut nici o clipă de tihnă. Un președinte prometeic și-a săpat trenșee în palatul său cuprins de flăcări și a murit luptîndu-se singur cu o armată întreagă. Două suspecte catastrofe aeriene, niciodată lămurite, au stins viețile unui alt conducător cu inima generoasă, precum și a unui militar democrat care a restaurat demnitatea poporului său.

Au fost necesare 5 războaie și 17 lovituri de stat ca să apară un dictator luciferic care, în numele lui Dumnezeu, întreprinde primul etnocid din America Latină în vremea noastră. Între timp, 20 milioane de copii latino-americani mor înainte de a fi împlinit 2 ani, cifră însemnînd mai mult decît numărul celor care, începînd cu anul 1970, au venit pe lume în Europa. Persoanele date dispărute datorită represiunii au ajuns la aproape 120 000, ca și cum azi nu s-ar ști unde sînt toți locuitorii orașului Upsala. Numeroase femei, arestate pe cînd erau însărcinate, au născut în închisorile argentiniene, dar și în prezent se mai ignoră locul unde îi se află fiii, identitatea copiilor lor, adoptați clandestin sau internați în orfelinate de către autoritățile militare. Pentru vina de a nu fi dorit ca lucrurile să mai continue astfel, au murit pe tot cuprinsul continentului, aproape 200 000 de femei și bărbați, iar în trei țări mici și dornice de a se dezvolta — Nicaragua, El Salvador și Guatemala — au dispărut mai bine de 100 000 de oameni. Dacă asta s-ar fi petrecut în Statele Unite, cifra proporțională ar fi fost de 1 milion 600 mii decese violente într-o perioadă de 4 ani.

Din Chile, țară tradițional ospitalieră, a fugit 1 milion de persoane : 10 la sută din populație. Uruguay, o națiune minusculă, care se considera a fi cea mai civilizată de pe continent, a pierdut prin exil un cetățean din cinci. Războiul civil din Salvador produce din 1979 încoace cam un refugiat la fiecare 20 minute. Dacă s-ar putea face o țară cu toți exilații și emigranții forțați din America Latină, ea ar avea o populație mai numeroasă decît Norvegia.

xxx

Îndrăznesc să cred că tocmai această realitate ieșită din comun, și nu numai expresia ei literară, a fost cea care a meritat în acest an atenția Academiei Suedeze de Litere. Este o realitate care nu aparține numai hîrtiei, ci trăiește odată cu noi, determinînd fiecare clipă a morților noastre de zi cu zi și fără de sfîrșit și alimentînd un izvor de creație de nesecat, plin de nenorociri și de frumusețe, o realitate în care acest columbian pribeag și nostalgic nu este altceva decît o cifră în plus, evidențiată de soartă. Poeți și cerșetori, muzicieni și profeți, războinici și răufăcători, noi toți, creaturi ale acestei realități nemărginite, nu am fost obligați să cerem prea multe de la imaginație, căci sfidarea majoră pentru noi a constat în insuficiența mijloacelor convenționale menite să dea credibilitate vieții noastre. Acesta este, prieteni, nodul singurătății noastre.

Și dacă aceste dificultăți ne paralizează tocmai pe noi, care provenim din chiar esența ei, nu este greu de acceptat că talentele pline de rațiune din această parte a lumii, extaziate în contemplarea propriei culturi, au rămas fără o metodă valabilă de a ne interpreta. Este de înțeles insistența lor în a ne măsura cu aceeași prăjină cu care se măsoară ei înșiși, fără a-și aminti că ravagiile pe care viața le provoacă nu sînt aceleași pentru toți și că lupta pentru o identitate proprie este la fel de arzătoare și singeroasă pentru noi cum a fost și pentru ei. Interpretarea realității noastre prin intermediul unor scheme străine are doar darul a ne face din ce în ce mai puțin cunoscuți, mai puțin liberi, însingurîndu-ne și mai mult. Poate că venerabila Europă ar fi mai înțelegătoare dacă ar încerca să ne vadă prin prisma propriului ei trecut. Dacă și-ar aminti că Londrei i-au trebuit 300 de ani pentru a-și ridica primul zid și alți 300 de ani pentru a avea un episcop, că Roma s-a zbătut în ceturile încertitudinii timp de 20 secole pînă cînd un rege etrusc a implantat-o în istorie și că încă în secolul XVI, pașnicii elvețieni de azi, care ne delectează cu brînzeturile atît de dulci și cu ceasuri cutezătoare, au însîngerat Europa în chip de mercenari. Chiar la apogeul Renașterii, 12 000 de lansqueneți *) în slujba armatelor imperiale au devastat Roma, trecînd prin sabie 8 000 din locuitorii ei.

Nu am pretenția de a încarna iluziile lui Tonio Kröger al cărui vis de unire între un Nord cast și un Sud pătimaș a fost exaltat de Thomas Mann, aici, în acest loc, acum 53 de ani. Dar cred că europenii cu mintea limpede, cei care luptă și aici pentru o patrie mare, mai umană și mai justă, ar putea să ne ajute mai mult dacă și-ar revizui radical maniera în care ne privesc. Solidaritatea cu idealurile noastre nu ne va face să ne simțim mai puțin singuri atîta timp cît nu va fi concretizată în acțiuni de sprijinire legitimă a popoarelor ce-și asumă iluzia de a avea o existență proprie în ordinea lumii.

America Latină nu dorește și nici nu are de ce să dorească a fi un nebun pierdut pe o tablă de șah, fără nici o posibilitate de mișcare, iar convertirea proiectelor ei de independență și originalitate într-o aspirație occidentală nu este o himeră. Cu toate acestea, progresele făcute de navigație, care au redus atîtea distanțe între America și Europa, par a fi mărit în schimb distanța între culturile celor două continente. De ce originalitatea acceptată fără rezerve în literatură ni se contestă printr-o gamă largă de suspiciuni cînd se ajunge la tentativele noastre atît de dificile de a realiza schimbări sociale ? De ce se crede că justiția socială pe care avangarda europeană încearcă s-o imprime în țările ei nu poate să fie, în același timp, un obiectiv latino-american, folosind căi diferite, în condiții diferite ? Nu : violența și durerea fără margini a istoriei noastre sînt urmarea unor nedreptăți de secole și a unor amărăciuni profunde, fără urmă de exagerare, și nu e nicidecum o intrigă urzită la 3 000 de leghe de casa noastră, așa cum mulți conducători și gînditori europeni au crezut, cu infantilismul bunicilor care au uitat nebuniile pline de roade ale propriei tinereți, ca și cum un alt destin decît a trăi la cheremul marilor stăpîni ai lumii n-ar fi posibil. Aceasta este, prieteni, dimensiunea singurătății noastre.

Fără îndoială, în fața opresiunii, a jafului și a renunțării, răspunsul nostru este viața. Nici inundațiile, nici epidemiile, nici foametea, nici cataclismele, nici măcar eternele războaie ce traversează secolele, și nici chiar secolele nu au reușit să reducă avantajul tenace al vieții în fața morții. Un avantaj care crește cu repeziciune în fiecare an și înregistrează 74 milioane de nașteri, mai multe decît decesele, adică o cantitate de ființe vii nou sosite în această lume suficientă pentru a mări în fiecare an de 7 ori populația New York-ului. Majoritatea se naște în țările lipsite de resurse și, printre ele, desigur, America Latină. În schimb, țările prospere au ajuns să acumuleze suficientă putere de distrugere cît pentru a anihila de 100 de ori nu numai toate ființele umane care au trăit pînă azi, ci totalitatea ființelor vii care au existat vreodată pe această planetă a nefericirii.

Într-o zi ca cea de astăzi, maestrul meu, William Faulkner a spus în acest loc : „Refuz să admit dispariția omului". Nu m-aș simți demn să ocup acest loc care a fost al lui, dacă n-aș avea conștiința limpede că pentru prima oară de la originile umanității dezastrul colosal pe care el refuza să-l admită acum 32 ani nu este în prezent altceva decît o simplă posibilitate științifică. În fața acestei realități înspăimîntătoare, care trebuie să fi părut o utopie de-a lungul întregii existențe umane, noi, inventatorii de povești, care credem totul, simțim că avem dreptul să credem și în faptul că încă nu este prea tîrziu să purcedem la zămislirea unei utopii contrare celeilalte. O utopie nouă, dinamizatoare, aparținînd vieții, în care nimeni să nu poată decide pentru alții pînă și forma în care să se moară ;

în care iubirea să poată fi cu adevărat sigură iar fericirea posibilă ;

și în care stirpea condamnată la un veac de singurătate să aibă în sfîrșit și pentru totdeauna o a doua justificare pe pămînt.

Prezentare și traducere de Andrei Zincă

*) Soldați din infanteria germană care au luptat și în Spania, în timpul dominației Casei de Austria. (Diccionario manual de la Lengua espanola — Real Academia Espanola 1981).

Ecce homo!

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Am aflat că „omul anului" (trecut) a fost desenat în „persoana" unui... computer. Fără glumă. Din milioanele și miliardele de candidați posibili pe o planetă care nu de oameni duce lipsă, ci doar de un supliment de suflet, s-a ales, pentru a reprezenta cel mai bine perfecțiunea, sau năzuința către perfecțiune, un computer din cea de a cincea generație (și jumătate), el însuși un simplu organism de sîrme, tranzistori și microprocesoare, solitar și trist, incapabil să funcționeze altfel decît branșat la rețeaua de tensiune electrică necesară, programat și codificat pentru a înmagazina date în „memoria" lui, și a ne aminti că exclamația lui Pilat din Pont — rostită pentru a inspira atîția pictori celebri — n-a fost vorbă goală. Exceptis excipiendis homo, computerul se ridică (ex ossibus ultor) pentru a ne răzbuna și a ne consola amintindu-ne străvechiul dicton latin conform căruia opera supraviețuiește întotdeauna creatorului ei (eripitur persona, manet res).

Bună toană, inspirat juriu. Computerul nu este decît un ordinator, sau, mai exact, un calculator electronic gata să prelucreze date și să simuleze modele posibile. Cînd, cu mai bine de un deceniu în urmă, membrii Clubului din Roma au vrut să ne sugereze (nu nouă, ci omenirii întregi) faimoasa formulă „dezvoltarea zero" pentru a ne indica o cale de ieșire din labirintul dilemelor contemporane, tot la un computer au apelat, virînd în magazia lui de date, spre prelucrare, tot ceea ce putea reprezenta limitele sistemului mondial actual, solicitîndu-i identificarea și studierea elementelor dominante și a interacțiunilor dintre ele capabile să influențeze comportamentul sistemului pe termen lung. Astfel îndopat cu datele privind explozia demografică, ritmul industrializării, creșterea gradului de poluare, producția de alimente și ceea ce se presupunea a constitui în acel moment resursele naturale ale planetei, computerul a rumegat „interacțiunile posibile", afișînd o rețetă fără echivoc : „Stop !". Cu alte cuvinte : „Așa nu mai merge !". Numai că programatorii alesului pentru 1982 drept „omul anului" uitaseră să includă în parametrii stabiliți cîteva „amănunte derizorii" ca dinamica vieții sociale, conflictele, traficul de arme, neocolonialismul, hiperescaladarea prețului energiei și a împrumuturilor etc. etc. (adică tocmai ceea ce constituie factorii specifici generatori de criză), pe lîngă alte „nimicuri" ca progresul tehnologic și atitudinea opiniei publice față de viitorul ecologic al omenirii, fapt care i-a făcut să nu poată recolta de la ordinatorul lor decît un răspuns de Pitie sub forma unei „rețete a stagnării". A apărut astfel „sperietoarea dezvoltării", care, din fericire, n-a putut speria pe nimeni, nici chiar pe autorii „modelului" amintit, deoarece, curînd, aceștia au revenit asupra rezultatelor obținute, corectîndu-le conform probității disciplinelor științifice reprezentate de ei.

Experiența a fost însă demnă de luat în considerație. Savanții au arătat că într-o lume cu resurse epuizabile, repartizate inegal și inechitabil, necesitatea gestionării acestora cu parcimonie și înțelepciune în folosul tuturor constituie un obiectiv prioritar, impunînd transformarea structurală a societăților contemporane aflate în faza avansată a industrializării și a automatizării cibernetice, edificarea în lume a unei noi ordini economice. Nu computerul greșise, ci oamenii care l-au minuit.

Dovada fusese făcută chiar în perioada cînd se afirma Clubul din Roma, de către un fizician francez pe nume Jean Jacques Walter care, virînd într-un computer datele oferite de chimie de fizică și de informatică privind planeta și biosfera, i-a cerut ordinatorului căutarea „ființei tehnic optimizate", adică a celui mai perfect organism, dotat în funcționarea sa cu un arsenal complet de performanțe capabile să-l facă „stăpînul" Terrei. Răspunsul primit a fost plin de tîlc. Ființa respectivă trebuie să aibă în mod inevitabil cîteva caracteristici esențiale : Să poată trăi într-o atmosferă de oxigen și azot asemănătoare cu aerul pe care-l respirăm. Să fie o creatură verticală, dotată cu o solidă osatură internă, capabilă să meargă pe cele două membre inferioare, folosindu-și în activitatea sa din cadrul mediului ambiant membrele superioare prevăzute cu articulații și terminate prin ceva ce s-ar putea numi „degete", ele însele articulate, opozabile și cu un anumit grad de independență. În relațiile cu lumea exterioară, dispozitivele sale de informare ar trebui să se compună în mod obligatoriu din receptoarele unei game de unde electromagnetice cuprinse între ultraviolet și infraroșu, ca și din receptoare de unde sonore sau de interceptare chimică și tactilă ; aceste principale receptoare ar trebui să fie situate în extremitatea superioară a corpului, fiecare fiind amplasate în cupluri simetrice pentru obținerea efectului de paralaxă necesar evaluării distanțelor. Ființa despre care este vorba ar trebui să dispună de un bloc informatic central, capabil să integreze informațiile, să adopte decizii și să desfășoare orice activitate psihică. În mod categoric acest bloc va fi situat în imediata vecinătate a receptoarelor senzoriale, adică în extremitatea superioară a corpului. Înălțimea acestei ființe în raport cu masa planetei Terra nu poate fi mai mică de un metru și mai mare de trei metri, cu o probabilitate maximală de ceva mai puțin de doi metri. În sfîrșit, această ființă va trebui să fie terestro-aeriană și nu acvatică, ceea ce îi va permite să întreprindă primul pas al tehnologiei prin descoperirea focului, și cel de al doilea, prin folosirea uneltelor de lovit și tăiat...

Am mai povestit despre experiența lui Walter la vremea ei.

De atunci s-au mai făcut cîteva experiențe de același gen. Computerele au fost puse să stabilească modelul matematic al sistemului solar din perioada dinaintea apariției Lunii, cînd se presupune că o planetă sau un asteroid de mari proporții a lovit globul pămîntesc în zona Fosei Marianelor schimbînd configurația continentelor și unele forme de viață de pe Terra. Tot ele au primit spre dezlegare unele dintre enigmele Cosmosului provocînd dezamăgiri „trecătoare" paleontologilor sau partizanilor panspermiei universale. Dar experiența lui Walter mi s-a părut întotdeauna înduioșătoare prin candoarea ei atît de „senzațională". Cînd te gîndești că natura produce în fiecare secundă cîte două „ființe optime" fără să simtă nevoia de a apela la vreun computer ! Ba, mai mult, ea le dotează în plus cu ceea ce nu poate explica nici cibernetica : dragoste, dor, regrete, putere de vis...

Că artiștii și filosofii au căutat dintotdeauna „ființa optimă" este firesc. Așa cum firesc este să caute și „mașinăria optimă", indiferent cum ar fi numită aceasta. Mai mult, autorii de știință-fantastic, cei mai exaltați visători ai concretului, au inventat „cyborg"-ul, omul-computer, super-robotul „rațional", dotat cu judecată logică și chiar cu unele rudimente de „simțire". Dar nimeni, pînă acum, n-a decretat un computer — „omul anului", nici măcar în glumă, știut fiind că totul poate fi reprodus, minus conștiința — „optimizare" pe care n-o poate da nici o tehnică și nici o știință în sine, ci numai rațiunea și responsabilitatea omului față de rostul său pe acest pămînt, de propria sa devenire, deoarece, la întrebarea : „de ce ne naștem ?" singurul răspuns „optim" primit pînă acum este : „ca să devenim !".

Un computer — „omul" anului 1982.

Cum o fi stabilit iscusitul juriu această alegere ? Să fi virit într-un computer rezultatele obținute de Jean Jacques Walter în varianta lor „pastișată" de natură ? Greu de crezut. Mașina s-ar fi dovedit mai puțin „glumeață".

Pe la noi, de demult, în noaptea Anului Nou fecioarele turnau o lingură de plumb topit într-o ulcică cu apă „neînceputâ", pentru a descifra în forma metalului brusc răcit chipul flăcăului hărăzit, pe care viitorul avea să li-l scoată în cale. Făceau lucrul acesta cu devoțiune dar și cu veselie ingenuă. N-aveau umorul celor ce nu mai văd astăzi omul, ci doar creatura universului lor computerațional.

Orice s-ar spune „homo cyberneticus" nu este lipsit de haz !

BALCANICE

MATEIA MATEVSKI

Urme de căruță

De aici au pornit prin noroi
Adîncile șanțuri făcute de roata căruței.
Iarba călcată,
Floarea,
Furnica surprinsă,
Murit-au în întunecatele jgheaburi.
Uscat e noroiul cu zbîrciturile roții
Pe față.
Tihnite-s încovoiatele crengi
În liniștea-n creștere.
Numai drumul care pornește de-aici
Mă neliniștește în unele tainice clipe
Și nu încetează să geamă
În mine.

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Nervozitate în handbal și un locotenent al lui Fănuș Neagu

Rezultatele mari au dispărut din handbalul românesc. Extraordinara victorie obținută de handbaliștii români la olimpiada moscovită n-a însemnat de fapt decît o victorie cu sunet înfundat : ea n-a decis calificarea al cărei arbitru a fost Iugoslavia, incapabilă să piardă la mai puțin de cinci goluri în fața echipei U.R.S.S.-ului. La nivel națională, deci, performanțele au dispărut. Ele sînt pe cale să dispară cu totul la echipele de club. Recentele meciuri din cupele europene la handbal ne-au semnalat cîteva carențe ale handbalului românesc. Nu uităm nici o clipă irupția unui arbitraj vicios în multe din întîlnirile jucate de băieții și fetele noastre în 1982, dar cauza nu stă numai aici. În handbalul nostru s-au pierdut cîștiguri vechi ce păreau bine instalate și nu s-au recuperat încă insuficiențe moștenite, cum este cazul loviturilor de la șapte metri. Stilul de joc sobru, exact, incisiv al echipelor bucureștene a pierdut tocmai aceste trăsături. Remarcabila forță de luptă, stăpînirea de sine a echipelor este în mare suferință. Echipele noastre de handbal nu mai au caracterul monolitic al formațiilor din perioada de glorie. Ele sînt fisurate psihic, tehnic, tactic.

O notă discordantă în ansamblul acestei mari tradiții o aduce și antrenorul Lascăr Pană. Antrenor cu mari merite în relansarea la un moment dat a handbalului românesc prin impunerea formației de la Baia Mare, el n-a impus apoi nici prin stilul de joc, nici prin valoarea jucătorilor săi. **Minaurul** condus de Lascăr Pană s-a comportat în calificările din ultimii ani întotdeauna imatur tactic și cu deficit de forță morală, jucînd dezordonat și inegal întîlnirile cu mîză. **Minaur** a ratat astfel victorii care puteau decide soarta competiției în care era înscrisă. Din păcate aceste defecte se arată frecvent și în jocul naționalei de care se ocupă Lascăr Pană, contaminată parcă de nervozitatea lui accentuată, și se întind din păcate și cele două cluburi bucureștene cu impresionant palmares mondial. Ceva în concepția și orientarea actualei noastre naționale de handbal poate fi modificat și asta cît mai repede.

Două mostre de gazetărie sportivă semnificative ne-a oferit **Flacăra** în ultimele ei numere. Nu de mult Dumitru Graur semna un frumos reportaj de la meciul Italia—România desfășurat la Florența cu plăcutul deznodămînt cunoscut tuturor. Dorind să fie la înălțimea evenimentului reporterul a compus un reportaj în care istoria meciului a dispărut sub ploaia altor considerații. Leit-motivul reportajului a fost formula: „David contra Goliat !", adică România, echivalentul după Dumitru Graur al lui David, contra Goliatului care era Italia ! Frumoasă ca metaforă însă această deviză nu este exactă din punct de vedere al gazetăriei sportive. Italia n-a fost la mondiale cea mai bună echipă și n-a strălucit nici anterior. În acest meci fotbaliștii români veneau după ce **Fioretina** fusese învinsă acasă de F.C. Baia Mare și eliminată de craioveni după o victorie la Craiova și un meci concludent la Florența. Trei meciuri care nu puteau duce în nici un caz la ideea existenței unui Goliat ! Lăsăm de o parte rezultatul anterior al Italiei cu Cehoslovacia. De unde a scos deci reporterul **la fața locului** Goliatul ? Desigur din vasta casetă cu prejudecăți a gazetăriei noastre sportive superstițioasă față de reclama firmelor mari.

Recent într-un scurt și lapidar articol intitulat **Chiar trebuie să ne temem de Italia ?** tot în **Flacăra**, Ovidiu Ioanițoaia face o analiză seacă a rezultatelor italiene în 1982 demonstrînd neted, lucruri pe care le observaseră și alții înaintea noastră, că nu există nici un Goliat ci o echioă foarte bună capabilă de o mare lovitură de teatru. Mai puțin superstițios, pentru că e atras mai puțin de literatură și mai mult de fapte, cel de al doilea reporter sportiv îndeamnă către o privire realistă asupra echipei Italiei care nu trebuie nici supralicitată nici desconsiderată.

Comentariul sportiv are mai multă nevoie de luciditate decît de metafore. Cît va scrie Fănuș Neagu rubrica sportivă nu vom duce deloc lipsă de ele.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
2
(1 080)
Sîmbătă
15 ianuarie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Fascinanta construcţie

Sîntem exact la mijlocul unei perioade configurate de Congresul al XII-lea al P.C.R. şi reconfirmate în datele sale de fond, sub raportul multiplelor probleme care se pun în societate, de către recenta Conferinţă Naţională a partidului. Acest an este decisiv pentru înfăptuirea obiectivelor şi programelor stabilite. Este convingerea unanimă aceasta, este şi sentimentul plenar ce se întemeiază pe însăşi logica realităţii. În raportul prezentat conferinţei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a făcut dese referiri în acest sens şi, mai mult decît atît, a definit atît priorităţile cît şi direcţiile şi modalităţile principale de acţiune astfel încît acel termen al unei noi calităţi a muncii şi vieţii din toate domeniile de activitate să devină practic unul dintre criteriile esenţiale ale realităţii, o măsură fidelă a eforturi şi a rezultatelor acestuia.

Se înţelege că, în tot acest proces, factorul timp are o deosebită importanţă dar — aşa cum s-a subliniat — factorul om rămîne decisiv. Argumentele aduse nu mai necesită explicaţii, ele au la bază însăşi experienţa societăţii noastre de pînă acum, istoria ultimilor ani care a acumulat energii şi valori în toate sferele existenţei, deschizînd conştiinţei orizonturi noi, şi construind ca niciodată în om, în imaginea lui despre sine, despre lume şi societate. Astfel încît, un edificiu lăuntric, de mare fineţe şi sensibilitate intră în rezonanţă mereu cu edificiul însuşi al ţării, pe relieful lor sînt puncte comune de referinţă, ceea ce le uneşte le face să-şi reziste, durează prin creaţie, prosperă prin efort, prin voinţă şi putere de împlinire, prin abnegaţie, prin capacitatea de a-şi descoperi incontinuu noi resurse şi a apela cu inventivitate la noi mijloace care să fertilizeze timpul, gîndirea şi vocaţia şi nu în cele din urmă speranţa prin care se legitimează de fapt oricare act autentic şi responsabil faţă de viaţă.

Acest edificiu lăuntric este tot atît de real ca şi realitatea însăşi, ceea ce ne ajută să-l vedem nu este numai literatura, nu este numai arta, ci şi ştiinţa, şi economia şi politica, studiul relaţiilor sociale, democratismul propriu orînduirii noastre. Starea muncii şi a vieţii de fapt sînt caracteristice pentru această atît de invizibilă şi tulburătoare construcţie interioară. Criteriul calităţii, aici, înseamnă vigoare şi profunzime intelectuală şi morală, investigarea realităţii şi asumarea ei, cunoaşterea şi asumarea istoriei, patriotismul ale cărui rădăcini străbat prin toate actele de muncă şi de creaţie şi ajung către opera de artă, grele, încărcate de inspiraţia şi truda tuturor făuritorilor de bunuri materiale şi spirituale. Criteriul calităţii, aici, este angajarea, este opera angajată. În sensul cel mai exact şi mai liber cu putinţă pe care îl degajă acest cuvînt.

În mari etape ale istoriei ţării, conştiinţa culturii, a creaţiei a numit sensuri şi aspiraţii de luptă fundamentale, astfel încît angajarea prin cultură, prin creaţie este în bună măsură una din tradiţiile cu cel mai preţios filon şi cu cea mai pronunţată valoare care nu şi-au epuizat încă forţa şi nici prospeţimea, după cum nu şi le vor epuiza niciodată. Între termenii şi semnificaţia tradiţiei şi realitatea proprie perioadei pe care o străbatem, între angajarea culturii ca spaţiu în care ne mişcăm şi trăim şi cultură, opera de artă pe care sîntem chemaţi să o creăm, slujim deopotrivă factorul om şi factorul timp, aici stă mărturia noastră despre acel edificiu lăuntric pe care ţara şi istoria acestor ani îl datează în evenimente, în programe economice şi sociale de cea mai mare anvergură. Pe un astfel de teren, în inima lui, se află şi sunetul acelui unic şi nesecat izvor către care ne îndeamnă mereu secretarul general al partidului şi dinspre care se aud tenace munca şi creaţia poporului, se aud fapte bărbăteşti, de vitejie şi istorie şi se aude eroismul cotidian, acea sforţare din adînc a ţării spre cota de vîrf a marilor sale înfăptuiri. Numim de fapt o epocă prin împlinirile dintr-un răstimp scurt la scara istoriei, dar imens prin problematică, prin experienţă, prin tot ce s-a durat.

Iar în undele acelui izvor, în spaţiul acelei invizibile şi fascinante construcţii se poate vedea şi mai clar aportul curat adus edificiului ţării.

Luceafărul

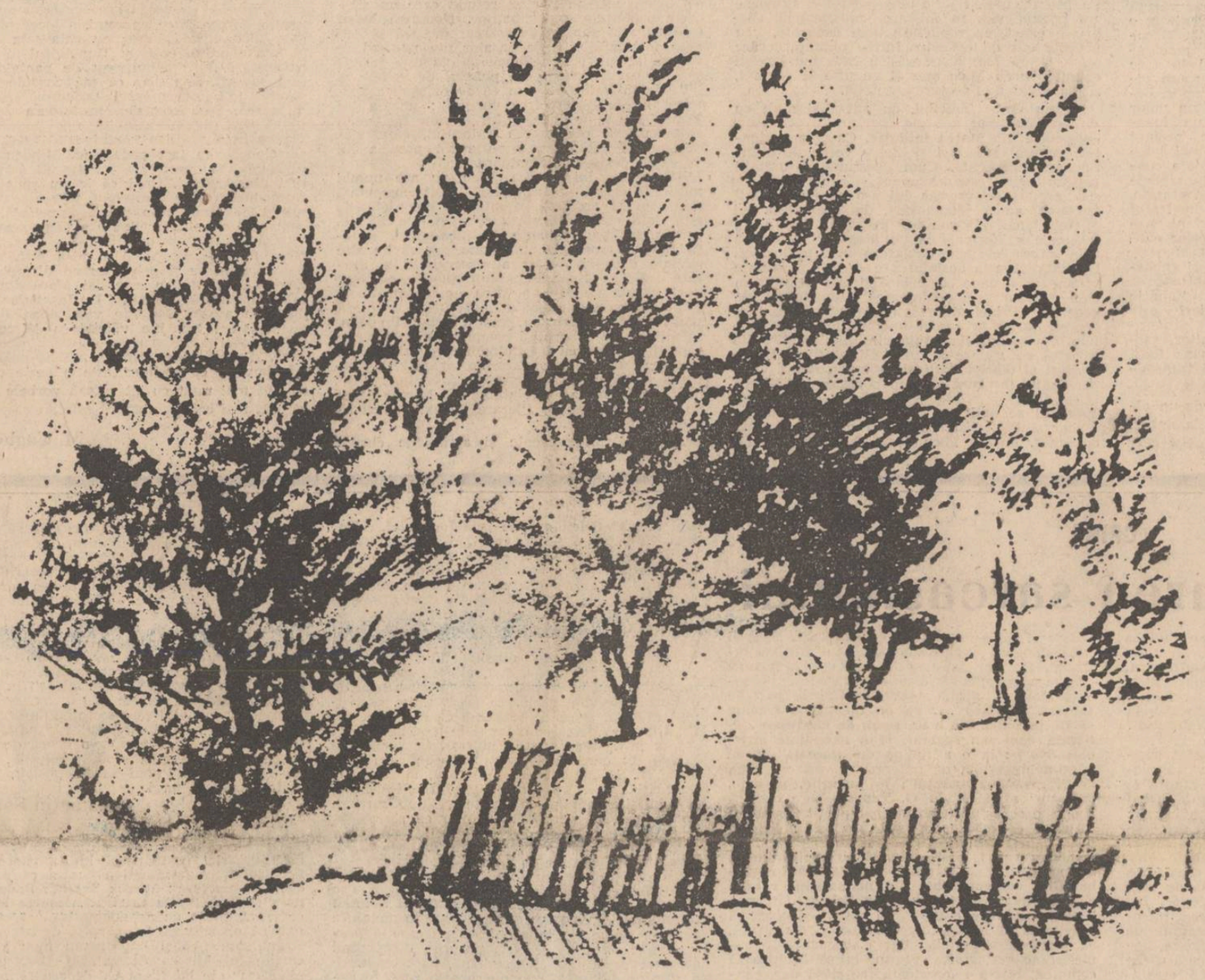

LA MARGINEA PĂDURII — desen de Ioan Andreescu

Planeta România

Stau rezemat cu sufletul în ierburi de cristal atunci cînd scriu despre Casa Copilăriei, şi-mi dăruiesc, pe bani număraţi, un Soare de Portocală culeş din colţul sărbătoresc al unei uliţe urbane, care o coteşte „pe neginditelea" către Cîmpia Jocurilor fără Sfîrşit.

Am rămas, după vaccinări de tot felul, vrute şi nevrute, după dorinţe neîmplinite şi scăpătări obligatorii, după victorii mărunte şi mari renunţări un Copil Incurabil care mai crede în Stele şi-n Colinde. Am rămas un Pui de Ţăran, aşa cum au fost bunii şi străbunii mei — Păzitorii de păduri şi de dragoste, de datini înzăpezite şi de căldură trupească — şi-mi place să scriu despre Copilărie ca despre o poveste din care n-aş avea îndrăzneala să ies vreodată. Ca unul care m-am născut la anul păcii dintre continente şi noroade şi ca unul care şi-a clădit copiii într-o Patrie clădită dintru început pe temeliile păcii, îmi aşez iubirea pentru ţară într-un leagăn aşternut cu fin mirositor, cum doar pe tîmplele meleagurilor mele natale ştie să crească, şi vorbesc despre toţi copiii acestei Românii, înnoită an de an ca despre soarta copiilor mei.

Egoist, dar sincer, cred că nu se află o altă bucată de pămînt cu nume de ţară, lingvistic, deci, cu nume de planetă, să aibă decantată în fiinţa sa seva fierbinte a „Tinereţii fără Bătrîneţe şi a Vieţii fără de Moarte" devenită, prin truda şi rîvna comuniştilor acestei patrii, singura strategie în stare să răstoarne munţi şi să întoarcă ape, de dragul şi de grija celor care ne urmează. Planeta România este locuită de copii mai mari şi de copii mai mici, de copii cu harul înţelepciunii şi de copii cu dorul înţelepciunii. Prin tradiţie, acest pămînt românesc s-a păstrat şi se va păstra nu în numele celor care-l sprijină, şi-l muncesc, şi-l arată, şi-l împodobesc, ci în numele copiilor care vor veni Mîine. Planeta aceasta cu stemă de Republică şi cu suflet de Mamă este un tărîm din care Copilăria îşi ridică aripi vultureşti pentru rotirea viitoare peste culmile vremii. În leagănele lor de acasă copiii acestei ţări învaţă să viseze soarele de a doua zi de peste creştetele lor senine. Şi chiar dacă norii furtunilor se întîmplă să le întunece vremelnic fruntea visului, ei deprind pe îndelete dintr-un cîntec străvechi marea încredere în apa vie a iubirii unui popor. Locuind într-o casă a păcii, neştiind şi nevrînd să înţeleagă cum poate arăta faţa războiului, copiii acestei planete numită România sînt comoara cea mai de preţ în numele cărora Republica îşi toarce prin vremuri vîrsta mereu tînără de maică iubitoare şi sprijină cu palmele sale bolta unui cer albastru, aşa încît niciodată spre sufletul copiilor săi să nu se poată abate Noaptea Uitării.

George Ţărnea

Metamorfoza Luceafărului

Aflindu-ne la o treime din al doilea veac de la naşterea lui Eminescu, nu mai este cazul să întîmpinăm această dată memorabilă cu o regie festivistă. După atîta amar de vreme ştim şi cine era cel mai mare poet al nostru, şi cît de patriot era, şi tot ceea ce înseamnă el pentru noi, şi locul său adevărat atît în context naţional cît şi universal. Negreşit că este util să repetăm aceste lucruri pentru a nu ţipi niciodată unele cunoscute vibraţii ale conştiinţei noastre în legătură cu Luceafărul poeziei noastre. Şi mai util ar fi, însă, ca o comemorare să devină prilej de deschidere al unor noi căi de înţelegere în vasta arie eminesciană. În amintirea poetului ne vine în minte astăzi metamorfoza Luceafărului, şi caracterul ei straniu. Pentru aceasta, însă, trebuie să plecăm mai departe şi să precizăm că una din trăsăturile noastre specifice, atît în poezia populară cît şi în cea cultă, este fabuloasa dragoste dintre un astru şi o fiinţă umană. Se înţelege de la sine că, pentru realizarea unei asemenea iubiri, se cereau anumite preliminarii. Era reclamată, mai precis, metamorfoza unuia din cei doi parteneri — astral şi uman — pentru a se omogeniza între ei.

Să nu mergem, însă, nici prea departe, pierzîndu-ne într-un labirint de comparaţii, şi să ne oprim la una singură, **Legenda ciocîrliei** a lui Alecsandri. Aici, fata de împărat nu mai este Cătălina, ci Lia, care se îndrăgosteşte de mîndrul soare. În ambele cazuri numirile feminine au un sărbătoresc iz folcloric de basm. Există, însă, între ele o distincţie esenţială. Parcă prin propriul temperament, ce le opune una alteia, fiecare ar fi destinată astrului respectiv. Lia ni se prezintă ca o fiinţă într-adevăr solară. Este înflăcărată, clocotitoare de pasiune, hotărîtă, activă, voluntară, perseverentă şi obstinată pînă la obţinerea reuşitei. Cătălina, dimpotrivă, ni se arată, prin temperament, ca o nocturnă şi ca o stelară. Ea este şovăielnică, melancolică, confuză, clar-obscură, inconsecventă şi pasivă.

Din această distincţie de natură între cele două „fecioare împărăteşe" rezultă, în dragostea lor, atît o atitudine cît şi un itinerariu opus. Pe cînd Lia este ea cea care **se deplasează**, asumîndu-şi răspunderea unui drum anevoios, penibil, primejdios, Cătălina se mulţumeşte doar **să cheme**, rămînînd locului, tristă, vagă, nostalgică. De aici urmează şi caracterul distinct al actului de metamorfoză, săvîrşit în vederea omogenizării dintre parteneri. Acela care ia forma celuilalt este călătorul, iar nu stătătorul. Astfel, odată ajunsă la destinaţie, Lia, cu voinţa ei fermă se metamorfozează în soare, şi continua acum direct să acţioneze solar, cu toate atributele astrului ei soţ. Nu tot aşa se întîmplă în cadrul Luceafărului — el de astă dată fiind călătorul — şi care devine om în faţa sovăielnicei şi sperioasei Cătălina. Nu astfel se arată a fi, în fond, nici respectivul astru, aşa cum vom vedea ceva mai departe.

Pentru moment, este destul doar să atragem atenţia că atît modul deosebit al metamorfozei sale, cît şi corelativa reacţiune a fetei ne întîmpină cu o nuanţare, cu o fineţe şi cu o originalitate unică în context universal. Este tot ce poate fi mai opus faţă de simpla şi fireasca preschimbare a Liei în soare — a Liei, pe care o vom părăsi acum, lăsînd-o în voia apropiatului ei sfîrşit tragic.

Spre deosebire de metamorfoza ei clară, prefacerea Luceafărului în om creează sugestia de ambiguu, extrauman, nenatural, inconsistent, fantomatic, poate chiar de iluzie sau părere. Iată cum apare astrul nocturn în întruchipare umană : **Iar umbra feţei străvezii / E albă ca de ceară...**

O umbră mai mult sau mai puţin „albă" este aceea proiectată de către un corp înzestrat cu transparenţa apei sau a aerului, un corp poate inexistent ca întocmire materială.

Iată, însă, că o excepţie contrastantă se vede dată de expresia neliniştitoare, fascinantă, aproape hipnotică, a ochilor. În prima sa metamorfoză, Luceafărul se vede evocat astfel : **Un mort frumos cu ochii vii / Ce scînteie-n afară...**

La a doua apariţie a astrului sub chip de om, versul unde se aminteşte iarăşi de paliditatea feţei apare completat cu următoarea strofă : **Dar ochii mari şi minunaţi / Lucesc adînc himeric / Ca două patimi fără soţ / Şi pline de-ntuneric.**

La o vedenie ambiguă, palidă, evanescentă, pe care o simţi neadevărată, gata să spulbere,

Edgar Papu

Continuare în pag a 2-a

Eminescu

Vînătă ploaie,
timp spulberat !
Eu îl întrebam întrebarea
El nu-mi răspundea răspunsul

Înfiorătoare fiinţe
altfel decît mine !
Eu îl întrebam întrebarea
El nu-mi răspundea răspunsul

Ce de arbori,
ce de umbre de arbori !
Eu îl întrebam întrebarea
El nu-mi răspundea răspunsul

Apoi, ca şi înainte :
Vederi, vedenii, lapoviţă, vulturi
zăpadă, viscol,
urme.

Eu îl întrebam întrebarea
El nu-mi răspundea răspunsul

Nichita Stănescu

Înaintarea prin tinereţe

Despre viaţa prin revoluţie grăiesc toate
datele şi clasele sociale
toate gîndurile de piatră ale munţilor
şi chipurile oamenilor;
înaintarea prin tinereţe se face de la izvor
prin albia fără moarte
a bărbatului ce sporeşte istoria Carpaţilor
cu lumina bătrînelor comori.

Înaintarea prin tinereţe se face
Istorie: îi învăţăm pe marii bărbaţi
adevăraţii bărbaţi
de care-i legată patria:
arta politică de a conduce într-un secol
al militarilor bătăioşi;
de-a şti cum să ajuţi ridicarea sceptrului
păcii
deasupra naţiei tale
şi-a altora:
aceasta-i istoria bărbatului cutezător
a omului din care lumina naşte zilele
fără noapte.

A sta în bătaia vînturilor dintr-o mare
iubire;
înaintarea prin tinereţe : un drum
pînă dincolo de linia orizontului...

Valeriu Bârgău

EMINESCIANA

Tematică fundamentală

Prezenţa unei autorităţi supreme, ultima şi cea mai înaltă în desfăşurarea scenariului cosmic, de la care se reclamă destinele tuturor celorlalte personaje, în umbra căreia se modelează conştiinţa de lume şi de fiinţă, constituie teritoriul cel mai adînc şi tainic al poematicei eminesciene, cheia unei posibile cunoaşteri, mai adecvată lirismului fundamental. Odin, Adonai sau Zamolxe, Domnul, Părintele sau Sihastrul (Zahastrul, cum minunat spune poetul), Preotul şi Magul, într-un fel mai aparte, Dascălul chiar, sînt aceeaşi unică fiinţă, acelaşi arhetip, acelaşi simbol, semn şi cuvînt prin care absolutul, integral conţinut, reuşeşte să se şi pronunţe. Ei trebuie să fie eliberaţi din sferele lor, interogaţi şi mai ales rugaţi să facă explicit verdictul, retrăgînd sau împovărînd interdicţii, legînd şi dezlegînd moartea şi viaţa, în favoarea ori defavoarea muritorilor şi deopotrivă şi a zeilor. Iubirea ocupă uriaşul prim-plan al obsesiei : cuplul — verigă a nemuririi. Autoritatea supremă este în căutare de ea însăşi.

Pentru a-şi exercita ruga, invocaţia, eroul îndrăgostit, pretendent la nemurire, mai pe deplin spus, are de străbătut imense spaţii sacrosante, marine, ori, cel mai adesea montane, astrale, el însuşi fiind o întrupare, o creaţie, o convenţie însufleţită a mării şi a pămîntului, a soarelui şi a stelelor, a cerurilor şi a haosului. Poet, fiu de împărat, zmeu, demon, zburător sau luceafăr, el este dator să îndeplinească ritualul, oferindu-se justiţiei transcendente. Trecem peste simpla recuperare zeească a cuplului din „Odin şi poetul". Un fragment din „Feciorul de împărat fără de stea" se înfăţişează cu mult mai interesant. Este vorba de călătoria astrală a Magului spre propria-i stea, cercetată pentru îmbărbătare, pentru extragerea puterii necesară în orîndurea destinelor. Aici, în mod ciudat, Magul însuşi pare să fie eroul doritor de izbăvire, mult mai aproape de Hyperion decît de Domnul. Zbor sinonim în cuvînt : „Deasupra vedea stele şi dedesuptu-i stele („Un cer de stele dedesupt, / Deasupra-i cer de stele") ; „Cale de mii de zile el cade-n-tr-o clipită" („Şi căi de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe") în „Fata-n grădina de aur" se prefigurează acut „Luceafărul". Zmeul, demonul („un mort frumos cu ochii vii"), prefăcut cînd în stea, cînd în ploaie, dorind să-şi aducă muritoarea iubită în grădinile soarelui sau în palatele mării, merge la Adonai, („Pentru o clipă de iubire / De-eternitatea mea să mă dizlege"), cel „pentru care toate sînt de faţă" şi „al cărui gînd e lumea". Ştim răspunsul. Cu o forţă extraordinară este zugrăvit Magul, „de zile vecinic", din „Strigoii" : „Pe-un jilţ tăiet în stîncă stă ţapăn, palid, drept, / Cu cîrja lui în mînă, preotul cel păgîn ; De-un veac el şede astfel — de moarte-uitat, bătrîn, / În plete-i creşte muşchiul şi muşchi pe ale lui sîn, / Barba-n pămînt i-ajunge şi genele la piept... // Aşa fel zi şi noapte de veacuri el stă orb, / Picioarele lui vechie cu piatra-mpreunate, / El numără în gîndu-i zile nenumărate, / Şi filfîie deasupra-i, gonindu-se în roate, / Cu aripe-ostenite, un alb şi-un negru corb". Descîntecu-i resurectional — copleşitor : „Din inimă-i pămîntul la morţi să deie viaţă / În ochii-i să se scurgă scîntei din steaua lină, / A părului lucire s-o deie luna plină, / Iar duh dă-i tu Zamolxe, sămînţă de lumină, / Din duhul gurii tale ce arde şi îngheaţă. // Stihii a lumei patru, supuse lui Arald, / Străbateţi voi pămîntul şi a lui măruntaie. / Faceţi din piatră aur şi din îngheţ văpaie. / Să-nchege apa-n singe, din pietre foc să saie. / Dar inima-i fecioară hrăniţi cu singe cald". Arald şi Maria sînt integraţi în spatiul fără de viaţă, dar şi fără de moarte, al marelui Preot, care, în urma rugii sale către Zamolxe, pare-se, şi-a istovit menirea : „Bătrînu-şi pleacă geana şi iar rămîne orb. / Picioarele lui vechie cu piatra se-mpreună. / El numără în gîndu-i şi anii îi adună. / Ca o poveste-uitată Arald în minte-i sună, / Şi peste capu-i zboară un alb şi-un negru corb". Nimic nu poate însă întrece, în profunzime şi delicateţă exactitate, descrierea autorităţii supreme din „Luceafărul", trup şi chip fără de trup şi chip, imagine a chiar spaţiului pe care îl locuieşte, abstractiune dotată cu spasmul insatisfăcătii şi linistea totală a uitării : „Nu e nimic şi totuşi e / O sete care-l soarbe, / E un adînc asemene / Uitării celei oarbe". Neavînd cui, acestui clocotitor vid om-

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 5-a

CĂRŢILE ANULUI 1982

Călătoria repetată

Ca şi *Spectacol* (1979), ultima carte, foarte recentă, a lui Leonid Dimov, *Veşnica reintoarcere* (Editura *Cartea Românească*, 1932), se deschide cu un *Argument*. Şi, tot la fel ca atunci, rîndurile acestea nu vor şi nu pot sintetiza un program poetic dar au darul, deloc neglijabil, de a-i sugera forţa ocultă, neinduplecarea cu care s-a pus de la sine în practică. Leonid Dimov este, dincolo de rafinamentele împinse la extremă, „developate" într-o uriaşă colcăială de materie (substanţă, formă, obiect, senzaţie, sentiment şi presentiment al întruchipării materiale etc.), o structură acomodată cu o virilitate de principiu : el nu renunţă nici o clipă la investitura de stăpîn absolut al regimului autoimpus, lasă permanent impresia că nu va pierde nimic din ceea ce ochiul visează, nu va ceda un singur pas, va vîştiga etern un pariu încă obscur pentru noi. Citită şi recitită, poezia sa îşi acomodează cititorul pînă la a-l adăuga ca participant firesc, de care nimeni nu se mai îndoieşte, la orice aventură a spiritului. Noua apariţie e un volum de poeme — de poeme ample, onirice şi permanent întîmpinate de fabulos, unul parcă uşor, îmblînzit de raţiune. Compoziţional, aceste texte se întorc la retorica marilor poeme scrise de Leonid Dimov — v. cele 7 *poeme* (1968), apoi *O dimineaţă în curte*, *Romanţ* şi *Baia sau O eternitate iterativă* din *Dialectica virstelor* (1977), în care se face vizibil efortul de a găsi o structură epică miracolelor hionagogice, structură rezultînd eventual din adăugarea succesivă a unor scurte viziuni miraculoase, descrise însă cu plăcerea combinării în infinitezimal. Apropierea nu e, finalmente, numai structurală : *Veşnica reintoarcere* comunică în multe privinţe cu spiritul marilor poeme ale lui Dimov, fără să atingă însă valoarea acelora. Umbra unor fascinante înfăptuiri ca *Istoria lui Claus şi a giganticei spălătorese* ori ca *Vedeniile regelui Pepin* şi *Povestea acarului şi a miraculoasei călătoare* pluteşte pretutindeni, fără a-şi regăsi un posibil suport nicăieri. Puterea lor fabulatorie e mult mai scăzută, viziunile şi tensiunea expresivă, de asemenea, cantitatea de absurd, de fapt starea fabuloasă a absurdului (delicioasă, umanizînd, ca mod de apărare în faţa „golului" metafizic) au mai puţină pregnanţă. Şi totuşi, *Veşnica reintoarcere* nu pare a fi, măcar

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

Adio, Europa!... (IX)

Am deschis uşa capitonată, împrejmuită de luminile multicolore pătrunzînd pe culoarul unde mai fusesem şi unde, acelaşi portar galonat şi nespus de îndatoritor rămase cîteva clipe în poziţie de drepţi, apoi se aplecă în faţă indicînd drumul şi rostind într-o germană sacadată : „Bitte, bitte, fraulein Helen".

Apoi începu să lunece pe covorul albas-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

Mircea Micu: «Întîmplări cu scriitori» (II)

Întîmplări cu scriitori este chiar ceea ce spune titlul ei : o carte în care se povestesc întîmplări cu scriitori contemporani. Mircea Micu scrie dezinvolt despre colegii în viață sfidînd cu succes prudențele curente. Adevărat că registrul întîmplărilor povestite este mai ales cel vesel, dar această regulă rămîne valabilă mai ales pentru primul volum al **Întîmplărilor cu scriitori**, decît pentru cel de al doilea. Un fior de gravitate străbate toată noua carte a lui Mircea Micu care impune prin calitățile de prozator.

Noile **Întîmplări cu scriitori** vădesc în Mircea Micu un portretist memorabil. Rememorarea în mai multe episoade a lui Zaharia Stancu, **Se iscălea Z. S.**, este totodată cel mai frumos portret făcut energicului și distinsului scriitor care a fost Zaharia Stancu în postura lui de președinte al Uniunii scriitorilor. Mircea Micu are oroare de epitete și ca orice prozator sadea lasă faptele să vorbească. Din adiționarea lor lentă să alcătuiești portretul seducător prin autoritate al unui mare cunoscător de oameni. Ingeniozitatea scriitoricească a autorului a făcut din Zaharia Stancu personajul principal al unui mic serial cu încă două personaje de replică și o mulțime de alte personaje pasagere. Ca în orice serial oamenii și situațiile se repetă, plăcerea venind tocmai din repetiție. Ceilalți doi însoțitori ai fostului președinte al Uniunii scriitorilor în episoadele narate de Mircea Micu sînt Traian Iancu, în funcția lui de director administrativ, și chiar autorul narațiunii. Evident cei doi au în scenariul prezentat de Mircea Micu funcția de arlechini. Unul din ei este un băiat de la țară, din provincie, atras și fascinat de lumea literară, inclusiv de cea a Bucureștiului, reușind printr-o întîmplare, căreia autorul știe să-i dea un caracter fabulos, chiar funcționar la Uniunea scriitorilor. Serialul lui Mircea Micu este o poveste văzută din unghiul micului funcționar nou venit care privește faptele cu o uimire calmantă. Necunoscutul angajat printr-o întîmplare, amenințat mereu cu expulzarea din mediul în care intrase printr-o manoperă de care nu era vinovat, are tactul de a privi totul cu umor, desigur în ceea ce-l privește pe autor un umor retrospectiv. Celălalt personaj este un funcționar zelos, aproape chezaro-crăiesc, prompt și amabil după împrejurări. Aici nu mai interesează exactitatea fotografiei ci coerența construcției, care reușește să facă din modele lesne identificabile personaje bine conturate, cu o funcție artistică indiscutabilă în lanțul episoderiei lui și ceea ce este important memorabile. Este mai sigur că figurile celor evocați aici vor intra cu acest desen în posteritate decît cu cel al conturului lor cotidian și cunoscut multora dintre cititorii acestor episoade.

Ceea ce surprinde cu acuitate la Zaharia Stancu autorul **Întîmplărilor cu scriitori** este ținuta omului, distincția lui. O declară din primele pagini : „Era puternic, prevenitor, șarmant, șiret și agresiv deopotrivă. Emana forță și stăpînire de sine, avea prestanță și transmitea un flux dominator, bărbătesc. Înalt și suplu pînă-n amurgul vîrstei, cu ochii de-un albastru glacial, cu obrazul frumos, „ras la sînge", gardat de sprîncene dese și severe, avea ceva din eleganța, melancolia și misterul unui prinț nordic îmbrăcat veșnic ca pentru o sindrofie. Rar am văzut un țăran adevărat pe care hainele să stea mai «domnește» decît pe el". Enunțul care putea paraliza povestea strivită de greutatea lui este susținută de demonstrația prozatorului. Succintului portret îi urmează un portret viu, în mișcare, cu gesturile surprinse exact, cu replicile bine decupate, cu pauzele atît de necesare într-o relatare, care toate la un loc ilustrează cu brio îndrăznețul enunț. Mircea Micu știe să se uite la oameni, să-i surprindă în postura esențială.

De un umor indicibil, cu atît mai mult cu cît este conținut de cele mai multe ori, sînt episoadele din **Marea întîlnire**. Ca și precedentele cu eroi autentici și aici e vorba de o întîmplare cunoscută. Cum chestiunea unității scriitoricești este endemică, Zaharia Stancu și-a propus pe vremea lui s-o rezolve în stil personal, adică «domnește», după expresia lui Mircea Micu. „Domnește" înseamnă aici a nu face apeluri formale la unitatea scriitoricească prin gazete ci prin deplasare la fața locului. De data aceasta serialul are două personaje principale și două secundare și este alcătuit în chip modern prin schimbarea unghiului de vedere. „Principalii" sînt Zaharia Stancu și Eugen Barbu în cursul unei întîlniri memorabile, după expresia unuia din „aghiotanți", din punctul de vedere al „unității obștii scriitorești și al omogenității ei indestructibile". Cum personajul în cauză este, în povestea lui Mircea Micu, fișcal = avocat, limbajul se explică. Tratamentul se aplică și aici diferit. Eroii tratativelor sînt înfățișați fără cea mai mică urmă de umor. Mircea Micu pune chiar solemnitate în evocarea lui Zaharia Stancu și Eugen Barbu. Tratamentul umoristic rămîne rezervat secundanților, tot Traian Iancu, se pare personaj predilect al autorului, și de cealaltă parte, poetul Adrian Beldeanu. Arta naratorului nu este de a surprinde ticul caracteristic ci și de a-l insera într-un portret rotund care nu stîrnește protestele împricinaților. Noutatea **Marii întîlniri** vine din împrejurarea că după ce ea ne-a fost înfățișată de narator din punctul de vedere al lui Traian Iancu ea ne este înfățișată în continuare și din punctul de vedere al lui Adrian Beldeanu, așa că avem asupra aceleiași împrejurări trei versiuni : una a lui Traian Iancu, a doua a lui Adrian Beldeanu, amîndouă în prelucrarea autorului, care însă detașat își insinuează peste tot propria lui versiune, desigur dominatoare.

Relatarea lui Mircea Micu nu are numai merite literare. O întîmplare mult comentată și de mulți refulată, o situație încordată de altă dată este exhibată aici cu multă liniște, contemplată cu bonomie, cu înțelegerea situației și a personajelor implicate, scoasă cu alte cuvinte dintr-un sertar al obscurității și așezată firesc în plină lumină. **Întîmplările cu scriitori** văzute de Mircea Micu umanizează cele mai anodine sau crispate împrejurări, le oferă șansa unui registru de semnificație limpede. În mîinile lui întîmplări comprimate de diverse condiții sînt ca oul lui Columb care prin gestul prozatorului de vocație devin naturale pierzîndu-și încărcătura impură. Revenim, deci, pentru a sublinia că relatarea lui Mircea Micu nu are numai merite literare tocmai pentru că are merite literare.

Tot aici sînt prezente și amintirile despre Marin Preda pe care Mircea Micu l-a cunoscut îndeaproape. În **Furtul manuscrisului**, farsă jucată autorului **Moromeților** de colegii lui, este vizibil că Marin Preda se refuză ca personaj memorialistic condiției de erou de serial ... nuanță umoristică. Mult mai proprie gravității scriitorului, zonelor ascunse ale personalității lui este suita de secvențe din **Întîlnirea cu Marin Preda, Despărțirea de Marin Preda, Scrisoare către Marin Preda** în care expunerea nu mai are aerul că știe tot despre personajul urmărit ci că tatonează, interoghează, că apelează la o enumerare de situații care ele la rîndul lor ar putea da un răspuns. Instinctul de prozator l-a condus pe Mircea Micu, în acest caz, la soluția potrivită. Amintirile cad ca foile desperechiate ale unei cărți a căror ordine n-o cunoaștem și a căror logică ne scapă. Mircea Micu a găsit astfel un mod de a circumscrie latura enigmatică a lui Marin Preda. Cînd cei care nu l-au cunoscut în chip direct pe Marin Preda vor încerca o reconstituie a figurii și personalității lui aceste amintiri le vor fi indispensabile.

În ultimul timp Mircea Micu publică scurte secvențe epice intitulate **Rememorări** în care impune ochiul și mîna prozatorului de vocație. Într-o rememorare este descrisă agitația pe plajă a unei mulțimi denaturate stîrnită de o rață sălbatică singuratică, în alta conduita unui țăran venit la București care, econom, vrea să doarmă la gară nu în hotel, în alta reacția extraordinară a unui țăran colectivizat care-și recunoaște fostele lui jugăre după mirosul pămîntului. O amintire proprie din vremea uceniciei și a speranțelor literare provinciale intitulată **Din pricina lui Arghezi**. Candidații la școala de literatură trebuie să treacă prin fața unei comisii și capacitatea de a caracteriza rapid, exact fără detalii și cuvinte de prisos este vizibil și în descrierea tînărului candidat la poezie Mircea Micu cu comisia locală de selecție : „Primul am intrat eu gata-gata să leșin în fața onoratei comisii. Muncitorul m-a privit exigent și dur, nemulțumit de pantalonii mei cam înguști. Era clar că mă considera malagambist ! Reprezentantul țărănimii dăduse să ațipească. Șefa comisiei, profesoara de latină, tunsă scurt după exemplul unei binecunoscute personalități politice feminine, a început să mă chestioneze cu tact pedagogic. Mîndru și convins că-i fac praf, am început să turui versuri din Arghezi. Cred că le-am spus **Lina** și **Duhovnicească** și **Blestemul**. Reprezentanta comisiei de femei m-a privit stupefiată. Reprezentantul clasei muncitoare a făcut semn enervat să tac. Eu am trecut la Bacovia... „Barbar cînta femeia-aceea"... Atît mi-a fost. Am fost redus la tăcere și privit cu un dispreț de zile mari." Eroul nostru este dat afară din școală. „Din pricina lui Arghezi !". Insatisfacția produsă de aceste secvențe vine doar din fragmentarismul lor. Ele vădesc în Mircea Micu pe prozatorul de mari posibilități, postură în care, după **Semnul șarpelui**, îl așteptăm.

Întîmplări cu scriitori este o carte colegială cu atît mai mult cu cît refuză vorbele mari și cu atît mai colegială cu cît este scrisă cu talent.

M. Ungheanu

OPINII

Dogmatizarea sarcasmului

În numele generației '80, **Ioan Buduca** a aruncat mănușa : ca purtător de cuvînt al gazdei (revista **Amfiteatru**, nr. 10 și 11, 1982), în deschiderea dezbaterii, plină de promisiuni și surprize, **Poezia de azi și dialectica generațiilor**. A aruncat-o la picioarele generației '60. Mănușa cavalerului ? Mănușa pugilistului ?

Criticului de la „Amfiteatru" îi sînt suficiente cîteva fraze pentru a lăsa la vatră „generația lui Nichita Stănescu". Reprezentanții ei au recuperat, recunoaște el, **„tradițiile liricii interbelice"**. Dar cum au făcut-o ? Răspuns : **„cu un soi de entuziasm necritic"**. Și ce anume din tradiția liricii interbelice au recuperat ? Răspuns : **„o tradiție ce devenise inactivă chiar în perioada interbelică, o tradiție clasicizată chiar înainte de război, o tradiție față de care chiar atunci apăruseră reacțiile polemice, insurgente"**. Nu ne putem reprima a treia întrebare. Din ce se constituia această tradiție pe care Ioan Buduca o vede în plină osificare, împotriva căreia se dezlănțuise o insurgență a cărei stingere o regretă nespus de mult ? Îi este ușor să alcătuiască lista, căci ea nu cuprinde decît trei nume : Blaga, Barbu, Arghezi. Lui Bacovia îi oferă funcția de președinte de onoare al insurgenților. E limpede că lui Ioan Buduca îi place paradoxul și, mai mult, să „lucreze" pe mai multe „fronturi" odată. Analogia, pe care o sugerează, între generația Arghezi, Barbu și Blaga (văduvită, de ce oare ?, de Bacovia) și generația Nichita Stănescu, Ion Gheorghe și ceilalți, își are tîlcul ei. Demonstrînd că generația anilor '60 nu e o generație **„cu adevărat creatoare de opere"** (Ion Gheorghe fiind, de pildă, **„mai degrabă asemănător cu disponibilitatea artificială a pictorului care azi expune proletcultist, mîine cubist, poimîine arhaic-etnografic și răspoimîine mai știu eu cum"**, neexistînd **„un fir coerent care să mă ducă la ideea de operă"**), Ioan Buduca își răsfrînge rechizitoriul și asupra **„tradiției ce devenise inactivă chiar în perioada interbelică"**, întrupată am văzut de cine. Într-un cuvînt, aici cu inocență, aici cu elanul necritic al novicelui, exponentul gazdei preface în praf și pulbere un secol de poezie românească. Scopul ? Pentru a face loc generației '80. Funcționează încă prejudecata potrivit căreia cei care vin trebuie mai întîi să-i demoleze pe cei care există. Ea atestă un mod îngust de a concepe istoria ; inclusiv pe aceea a artei, a literaturii, a culturii. Îngust și dogmatic, fiindcă, iată, Ioan Buduca și cîțiva din tinerii săi interlocutori se grăbesc să proclame superioritatea **ironiei, parodiei, răcelii, dezintegrării, scepticismului, cinismului** și **sarcasmului**, trăsături exclusive, după opinia lor, ale generației '80, față de **gravitate, filosofie (metafizică), vizionarism, mitic, instinct, spontaneitate, cosmicitate, osmoză**, caracteristici exclusive, după aceeași opinie, ale generației '60.

Sîntem printre aceia care încurajează ideea unei noi generații literare, am scris cu entuziasm despre o parte din exponenții ei (în aceeași revistă „Amfiteatru" și cu vreo trei-patru ani înainte de '80) și deci nu putem fi bănuiți de lipsă de solidaritate cu ea. A-i reduce însă structurile lirice la ironie și la succedaneele sale violente e un neadevăr. Mai bine de jumătate din poeții pe care Ioan Buduca îi înscrise în pomelnicul cu care își deschide intervenția fac mai degrabă dovada unui lirism grav, hrănit de mituri, care întreține cu marea poezie a secolului relații de bună vecinătate și de solidaritate substanțială. Dacă îi mai adăugăm și pe aceia omiși fie din „întîmplare", fie din „strategie", realizăm mai bine cît de neîntemeiată este încercarea de a reduce poezia ultimei generații : la parodie **(Mircea Scarlat : „... nu au încotro și trebuie să fie parodici. Nu e un semn de sterilitate artistică, cum s-a sugerat, ci o necesitate strict obiectivă")** ; la o atitudine de **„răceală"** și de **„dezintegrare"**, la un univers a cărui emblemă ar fi **„fragmentarismul"**, la **„maliție, parodie, sarcasm"** (după **Radu G. Țeposu,** care declară sigur pe sine : **„Mie mi se par poeții promoției '80 mai degrabă sarcastici decît ironici", ei fiind „purtătorii unei atitudini de răceală și de dezintegrare")** ; la o **„tehnică cu rădăcinile în suprarealism"**, ca **„replică"** la **„unele din reverberațiile contemporane ale mai vechii ruralizări a literaturii" (Radu Călin Cristea)**. În realitate, poezia generației '80 cultivă deopotrivă gravitatea și ironia, ingenuitatea și sarcasmul, se joacă de-a parodia, dar elaborează și poeme adînc reflexive, spațiul ei se înfățișează complex, într-o remarcabilă tentativă de a concilia natura cu urbanul și satul cu orașul și, ceea ce este extrem de important, își dezvoltă, prin cîțiva dintre reprezentanții ei, autentici, percepția integratoare a existenței, cu o extraordinară priză la temele eterne, de la Absolut la Patrie. Această complexitate nu poate apărea aceluia (sau acelora) care se așează într-un unghi îngust de vizionare a fenomenului. Nu e același lucru dacă privești oceanul de pe o stîncă oarecare sau de pe piscul unui munte impozant.

Surprinzător, punctele de vedere ale tinerilor critici care participă la dezbatere (tineri critici nu ai generației tinere, ci ai unor grupuscule) se văd «confirmate» de enigmaticul **N. S. Dumitru,** sociolog de profesie, care își propune, după o familiarizare sumară ca poezia tînără, pe baza informațiilor pe care le primește de la interlocutori în chiar timpul discuției (după cum mărturisește candid !), să ofere **„și o dimensionare sociologică a problemei dezbătute"**. În esență, N. S. Dumitru consideră că poezia în genere este **„o reacție (mediată de valorile istoric evoluate ale limbajului și artei acestui discurs) la ceea ce place și nu place, ceea ce sufocă sau eliberează ; ea reprezintă prima reacție, spontană și simultan sintetică — prin actul de cultură — la o realitate dată, care inerent, conține și planuri frustrante, chiar dacă ele sînt trăite inegal și diferit de către reprezentanții diverselor vîrste"**, pentru a continua imediat cu referire precisă la trăsătura dominantă a poeziei tinere : **„Din acest punct de vedere, grotescul nu cred că poate fi tratat ca o invenție teribilistă, chiar dacă nu ne convine acest fapt"**. Cu alte cuvinte, grotescul (și celelalte atitudini față de „obiectul poetic" : realitatea) sînt perfect motivate de datele sociale.

Deci, după N. S. Dumitru, poezia generației '80 este o consecință a frustrației în plan social. Asertiunii nu-i urmează, din nefericire, nici o demonstrație. Dacă realizăm evidența că numai cîțiva poeți ai ultimei generații pozează ca frustrați, ideea că ultimul val de poezie „reprezintă prima reacție, spontană și simultan sintetică prin actul de cultură — la o realitate dată, care inerent, conține și planuri frustrante" cade de la sine. Ar trebui ca frustrația să se afle la originea întregii generații pentru a-i căuta originea, cum spunea Paul Popescu-Neveanu, „în cadrul unui raport social direct" **(Dicționar de psihologie, Ed. Albatros,** 1978, pp. 283-285). Or : „Multe din stările de frustrație își au originea în mediul intern al subiectului fiind determinate de propriile inferiorități sau incompetențe. Ceea ce considerăm, așadar, că este caracteristic frustrației este conștiința unei stări de privațiune, care va da naștere unei tensiuni emoționale, unei nevoi de descărcare, stare explicată uneori prin reaua intenție a altcuiva, alteori fiind găsită în propriile incompetențe, sau, alteori, este nedeterminată, subiectul frustrat neputînd-o lega de o cauză adecvată reală. În acest ultim caz, omul aflat în stare de tensiune caută o pricină, fiind gata să descarce chiar și în mod neadecvat starea sa de tensiune..." (ibidem). Lucrurile se limpezesc : cum starea de frustrație de care vorbește N. S. Dumitru caracterizează, în realitate, doar cîțiva tineri poeți, originile ei trebuie căutate în ei înșiși. Straniu pe de o parte și îmbucurător, pe de alta, e faptul că în timp ce sociologul deplasează accentele în plan social, un tînăr poet al generației '80, **Traian T. Coșovei**, le plasează acolo unde le este locul. Într-un excelent portret pe care i-l compune colegului său **Mircea Cărtărăscu**, în cadrul rubricii **Pro amicitia (Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului, nr. 58,** 1982), el travestește în metafore care se țin minte terminologia pe care o presupune frustrația pe cont propriu, deshumînd accepția ei originară, freudiană, ca „denumire a stărilor de privațiune pe care le resimte subiectul în condițiile nerealizării libidourilor sale" (ibidem). Iată cum se inversează lucrurile ! Sociologul face «poezie», iar poetul știință.

Preluînd imaginea reducționistă a cîtorva critici literari, sociologul «îndreptățește» socialmente o atitudine care nu e — repetăm — a unei generații, ci a unui număr mic de autori : **«În măsura în care promoția '80, prin poezia sa, ne extinde cota de ironic și humor, se amplifică rezerva față de anumite valori, prin sarcasm și refuz, dus pînă la grotesc, acești poeți sînt un factor de inovație și restrîngere a zonelor de suficiență, rutină, tocire a revoltei față de factorii care uneori subminează o „calitate a vieții" specifică tipului de civilizație de care sîntem atașați»**. Dar în ce constă „semnificația socială și culturală" a apariției promoției '80, N. S. Dumitru nu ajunge să spună, preocupat de subtexte, deși tocmai la aceasta ar fi trebuit să ducă prezența sa în cadrul dezbaterii. Care este, de fapt, obiectul **„revoltei"** sau, cum spune, **Radu Călin Cristea,** al **„frondei reci"** ? Există ? Și dacă există, se confundă cu o întreagă lume, cu un spirit luat în totalitatea lui sau cu anume aspecte periferice ? Și dacă lirismul își concentrează energiile tocmai asupra perifericului, miza nu e dintru început, prin această direcție, minoră ? A azvîrli vorbe pe apa Sîmbetei e, se vede, chiar și pentru sociologi cît se poate de ușor. Ciudățenia e că N. S. Dumitru neagă dreptul criticii de specialitate de a se pronunța **critic** asupra noului fenomen poetic și de a-i **valoriza** produsele, identificînd orice analiză pertinentă cu **„blocajul"** recidivant de tip proletcultist și **„conservatorismul"**.

În fond, N. S. Dumitru le oferă unora din interlocutorii săi un „pachet" de pseudoargumente capabile să le permită decretarea sarcasmului, între atitudinile și obiectele lirismului, ca valoare supremă. Sînt pseudoargumente pentru un nou dogmatism : căci ce altceva e dogmatismul decît absolutizarea unui crez, a unei idei, a unei atitudini ? Singurul care, în cadrul dezbaterii, se opune acestei tranșări e **Mircea Martin.** Cumpănit, atent la nuanțe, stăpîn pe materie, criticul descrie bine înlănțuirea generațiilor '60 și '80, amendîndu-i și pe aceia care **„astăzi reproșează poeților tineri că trec prin propriul lor infern"**, uitînd că același lucru s-a întîmplat și cu tinerii poeți de ieri, dar și pe aceia care încearcă să îndrume poezia nouă spre derizoriu, grotesc și sarcasm.

Din nefericire, dezbaterea **Poezia de azi și dialectica generațiilor** lasă impresia eronată că tînăra generație '80 e o generație monotonă și monocordă. Inima ei ar fi una de plastic, căci **ironia, sarcasmul și parodicul sînt valori derivate** care presupun valorile primordiale prin reacție negativă la care iau, cum se recunoaște, ființă. Calitatea de derivat implică numaidecît o dimensiune peiorativă, dar pledanții în favoarea sarcasmului nu se sfiesc să-l întroneze. Dogmatizarea sarcasmului care se întîmplă acum rezolvă problema rolului subiectului în nașterea dogmatismului în genere. Într-o epocă de maximă deschidere spirituală, cînd, obiectiv, nici un dogmatism n-ar trebui să fie posibil, iată că unii inventează unul.

Constantin Sorescu

P.S. Am lăsat pentru o notă aparte un lucru pe care-l consider foarte important : între tinerii criticii participanți la dezbaterea „Amfiteatrului" se află cîțiva în a căror vocație cred. Se numesc : **Mircea Scarlat, Radu G. Țeposu** și **Radu Călin Cristea.** Atașarea lor la încercarea unora de a dogmatiza sarcasmul se explică obiectiv și nu e, sper, decît temporară. Argumente pentru optimismul meu găsesc în cărțile lui Mircea Scarlat, în articolele din „Flacăra" ale lui Radu G. Țeposu și în cele ale lui Radu Călin Cristea chiar din... „Amfiteatru". În ceea ce-l privește pe **Ioan Buduca,** un fapt rămîne sigur : el rămîne adeptul necondiționat al lui Mitică...

Metamorfoza Luceafărului

Urmare din pag. 1

existența vie, înnebunitor de reală, a unor ochi ce scînteie sau lucesc puternic, fac acea vedenie de-a dreptul înspăimîntătoare. De aceea, chemîndu-l îndrăgostită cîtă vreme apare ca stea pe firmament, Cătălina cea ezitantă și retractilă se sperie cînd, ascultîndu-i chemarea, Luceafărul îi apare în apropiere metamorfozat în om.

Cum se explică acest straniu contrast între întreaga înfățișare a astrului, ca hieratică făptură umană, și tulburătoarea văpaie a ochilor săi ?

Am spune că Luceafărul genuin, în existența sa stelară, nemetamorfozată, dăinuie ca atare în privire, rămînînd acolo real, neavînd, deci, nimic mort sau iluzoriu, așa cum se arată în tot restul înfățișării sale. El se vede destinat indubitabil unei nereușite, fiindcă se arată tot atît de șovăielnic ca și partenera sa. Cu alte cuvinte, astrul n-a îndrăznit sau poate n-a putut să recurgă la o preschimbare desăvîrșită, absolută și lipsită de echivoc. În felul cum s-a prezentat, parcă s-ar apropia și parcă s-ar și distanța de iubita sa. Ulterioara sa hotărîre fermă, așa cum apare în cererea adresată demiurgului, se dovedește tardivă, fiindcă pierduse partida. Este, așa cum am mai spus, una din cele mai subtile și originale expresii ale metamorfozei pe plan universal.

Putem constata că, la 133 de ani de la nașterea sa, Poetul-Luceafăr continuă încă să ni se destăinuie.

CARTEA DE DEBUT

Mecanismele prozei manieriste

Proza fantastică pură, parabolică sau de tip **science fiction** nu poate fi înțeleasă în absența conceptului de literatură manieristă, fără invocarea unui fel specific de a scrie, pornit nu de la ceea ce a fost trăit, ci de la ceea ce a fost citit.

La prima vedere, autorul de proză fantastică pare a avea o inventivitate literară **imensă :** pentru el, s-ar zice, terenul verosimilității este meschin de strîmt, doar spațiul infinit al imaginarului fiind satisfăcător. Este o aparență pe care amatorii de literatură lesne o iau drept adevăr, de pildă, atunci cînd socotesc că, în raport cu un „greoi" romancier realist, un autor de proze fantastice este, în principiu, mai inventiv. De fapt, lucrurile stau, întrucîtva, tocmai invers. Mulțimea de amănunte inedite, prin care romancierul dă originalitate unor situații verosimile, atestă, de regulă, mai multă inventivitate decît rezultatele autorului de proză întemeiată pe imaginație. Explicația : **pentru literatura manieristă** este caracteristică frecventarea unui număr relativ redus de teme și motive. De unde părea posesor al unei inventivități debordante, prozatorul manierist se arată mai degrabă temător de prea multă noutate, preferînd să se adreseze unui repertoriu și unei recuzite ale căror latențe estetice au fost dovedite de mulți alți autori. Astfel se explică, probabil, impresia unei lipse de vitalitate, pe care o lasă literatura manieristă, chiar dacă este scrisă de un strălucit maestru, ca Borges. Admițînd metafora vitalității, am putea spune că opera manieristă este un robot ultraperfecționat, aflat în pragul unei însuflețiri, care întîrzie să se producă.

Considerațiile de mai sus mi-au fost sugerate de către o foarte interesantă și reușită carte de debut (Mihai Măniuțiu, *Un zeu aproape muritor*, Editura *Dacia*, 1982). Este vorba despre o culegere de povestiri bine scrise, a căror manieră a fost practicată în proza românească recentă de către A.E. Baconsky și Mircea Ciobanu. Mihai Măniuțiu recurge la personaje și situații mitice, le parafrează, le remodelează, le întoarce pe dos, storcînd noi semnificații. Anumite nuclee livrești sînt în așa fel combinate între ele, încît apar texte înșelătoare, care ne dau impresia falsă că le-am mai citit undeva. Se ivesc și parabole cețoase, pe care amatorii de literatură gnomică ar putea, eventual, să încerce a le lămuri. În *Căutătorii de comori din Eldo*, de exemplu, se povestește despre membrii unei comunități închise, despre care se credea că posedă bogății nemaivăzut de numeroase ; cînd vecinii lor îi atacă și îi înving, se arată că presupușii cresuși erau doar niște maniaci, care adunaseră numai „pietre vinete de rîu, netede și fără sclipire".

Ultima și cea mai lungă proză a volumului este intitulată *Don Quijote în exil.* Combinînd elemente luate din opera lui Cervantes cu derivate epice ale conchistei spaniole în America de sud, Mihai Măniuțiu obține un hibrid mai puțin convingător, care nu poate ocoli accentele parodice. Comparînd această proză, întinsă pe circa șaptezeci de pagini, cu textele care o preced, înțelegem de ce maeștrii literaturii manieriste au preferat mai totdeauna povestirea de mică întindere. Romanul, par a raționa cei al căror prinț este Borges, nu este pentru noi; și nici nuvela; nouă ni se potrivește textul scurt, în care ingeniozitatea atinge granițele poeziei ; știm că efectul optim este obținut atunci cînd folosim (și intensificăm) un singur motiv, doar astfel scamatoria pare miraculoasă ; într-un roman sîntem siliți să recurgem la mai multe motive ; și astfel iluzia se destramă, încep să se zărească mecanismele, parodia, umorul sînt de neocolit; prestigiul misterios al marelui truc dispare, lăsînd în urma sa o omenească mașinărie de cuvinte. Prudența întemeiată pe raționamente de tipul celor de mai sus a fost abandonată de Mihai Măniuțiu atunci cînd a scris *Don Quijote în exil*, proză a cărei lectură este aproape o lecție despre primejdiile care amenință literatura manieristă. Cînd este să-și arate inventivitatea epică, fără de care nu se poate scrie proză de dimensiuni mari, fără să recurgă la scheme ieftin-senzaționale, precum și mensiuni mai mari, autorul nostru șovăie și apoi la modeste efecte de parodie.

Astfel, pe parcursul unor povestiri întrutotul reușite (cîteva de-a dreptul antologice), trecînd prin texte în care mîna scamatorului a tremurat doar puțin, Mihai Măniuțiu ajunge la o ilustrare elocventă a limitelor sale literare. Este o mișcare autentică.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **PROMISIUNI.** Cele mai recente numere ale revistei „Tomis", care și-a fixat deja un program „regionalist" pe deplin stimabil, denotă că ideea de a promova consecvent valorile locale are, în timp, efecte pozitive. „Regionalismul" acestei publicații nu presupune însă doar revelarea de noi talente locale (mai ales critice precum Gabriel Rusu și V. Bălănică), ci, mai mult, susținerea unui tip de cultură dobrogeană, cu specificul ei, reflectat în folclor, muzică, literatură. Contribuții precum acelea semnate de Florica Cruceru, despre „Pictorul mării" (nr. din noiembrie) ca și cea a lui A. Rădulescu („Șantier arheologic"— 1982). Rubrica de istorie literară a cercetătorului Enache Puiu, fixat asupra unor momente mai puțin studiate din creația literară „regională" dau tonul acestei bune inițiative, demnă de laudă, a revistei „Tomis".

■ **CAMPIONAT MONDIAL ?** Senzația lui G. Dimisianu după care „Rezervația de zimbri", cel mai nou volum de versuri al lui Adrian Păunescu, ar fi un record mondial de „cantitate" nu pare, a fi, totuși, întemeiată. Recordurile absolute sînt tot românești, ele aparțin lui Cezar Ivănescu, autorul uriașului volum „La Baaad", lui Ion Gheorghe cu „Dacia Feniks", și lui Tudor George, cu „Inventar celest". Interesant este că în vreme ce unii tineri cu gînduri „sincroniste" precum C. Livescu, sînt de părere că astfel de creații „cărămidale" nu fac bine culturii de azi, G. Dimisianu susține monumentalul, și bine face.

■ **BUDUCA PROTOCRONIST.** Invenția lui Ioan Buduca, acela care a introdus în limba română termenul rebarbativ de „saiăns ficșin" este preluată de criticul Alex. Ștefănescu cu prilejul debutului său în proza umoristică („Urzica" nr. 11) Criticul reprofilat în prozator compune o schiță cu două personaje, „Saiăns" și „Ficșin", pe tema distanțelor dintre real și fictiv. Curios e însă faptul că verva, atît de cultivată de critic în notițele sale, îl abandonează brusc : Alex. Ștefănescu, cel care părea destinat unei cariere de prozator nu de critic, se mișcă mai dificil în proza propriu-zisă. Dar, mai știi ?

■ **SADOVENIANA '82.** Cu acest titlu, un grup de entuziaști din Piatra Neamț a editat un număr unic al unei reviste literare care exemplifică, mai ales prin poezii, creația premianților la concursul de creație literară „Mihail Sadoveanu", desfășurat recent. Cîteva tablete de Daniel Corbu și Stela N. Marica dau un cadru interesant antologiei poetice care conține un număr impozant de autori. Remarcabilele poezii semnate de Daniel Corbu, Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Sava, Nicolae Băciuț, Lucian Stochi, Dana Anca Strochi, Gabriela Revencu, Costel Bunoaica, nume deja afirmate, dau măsura acestui concurs, foarte valoros.

■ **ORA BILANȚULUI.** Tradiționale la orice sfîrșit de an, bilanțurile literare, acum parcă mai judicioase, au utilitatea lor indiscutabilă. Printre cele mai corecte ale acestui moment : „Repere, modele, direcții" de Cornel Ungureanu și „Treptele poeziei" de Petru Poantă (Tribuna nr. 52).

■ **MEMORIALISTICA.** Numărul din decembrie al revistei „Ateneu" este dedicat în principal studierii literaturii memorialistice, inițiativă lăudabilă care nu este întîia de acest fel deoarece „Ateneu" a mai făcut astfel de numere tematice și, după cum se vede, este programată să mai facă și altele.

A.S.

VIAȚA CĂRȚILOR

Un stil oral

Remarcată și apreciată cu autentică simpatie chiar de către cusurgiul nostru coleg Fănuș Neagu, încă de la prima sa apariție intitulată „Pe drum de seară", Domnica Gârneață vine să confirme buna impresie*), odată cu cea de a doua sa carte „Inel, inel de aur", publicată la Editura **Albatros,** certificînd și încrederea editorului Mircea Sântimbreanu, dar și pe aceea a marilor mase de cititori. Autoarea se bucură, pe bună dreptate, de priză și popularitate scriitoricească, avînd acel mult invidiat succes la public, dar și girul criticii competente. Din rîndul căreia subliniem adeziunea lui Al. Piru. Povestitoare înnăscută, de sorginte moldovinească, Domnica Gârneață are un stil direct și sobru, cu o modulație oralistă condusă de rafinament și spirit de observație acut. Anecdotica propriu-zisă a lucrărilor sale este recoltată din mediul imediat, din viața de toate zilele și străduințele oamenilor de azi, abordînd un realism autentic și convingător. Plasticitatea și imagismul fidel sînt marile calități ale unei asemenea proze, surprinzătoare prin dezinvoltura și acuratețea stilistică. Caracterul mai mult sau mai puțin autobiografic al acestor lucrări le atribuie o notă patetică particulară, ficțiunea fiind asimilată dramatismului intim, dar păstrînd cu atît mai intens forța generalizatoare, aceea care se pare a constitui însuși succesul editorial. Limbajul este întotdeauna adecvat situațiilor propuse și diferențiat pînă la graiul regionalist și chiar argotic. Nu îmi propun să fac eu aici o amplă expunere, cuvenită acestei scriitoare din panoul contemporan, dar consider o datorie colegială să-i transmit prietenescul salut prin prezenta tabletă. Îmi vine acum în minte bucuria cu care Lovinescu îl îmbrățișa cîndva pe Ion Iovescu, acel „Creangă oltean" și nu știu de ce mi se pare că, în cazul cestălalt, Domnica Gârneață pare a propune lectorului cazul lui „Ion Iovescu-moldovean", bineînțeles referindu-se la darul stilistic, prin excelență oralist și de categoria firescului profund estetic, mai adesea integrabil folclorului însuși.

Tudor George

*) **Domnica Gârneață, „Inel, inel de aur", Editura „Albatros", 1982**

Despre pictura murală maramureșeană

O interesantă contribuție la cercetarea istoriei artei românești este lucrarea Ancăi Pop-Bratu, **Pictura murală maramureșeană*)**, apărută în colecția „Comori de artă din România". Studiul își propune reconsiderarea picturilor murale maramureșene dintr-o perspectivă modificată, nouă, diacronică. În cuvîntul introductiv, Vasile Drăguț arată că se aduce „la lumină calitatea de semnificant a picturilor murale din Maramureș, în a căror configurație programatică și stilistică pot fi lesne identificate diagramele sociale și afective ale așezărilor țărănești în mijlocul cărora au fost zămislite".

Teoriei conform căreia Maramureșul ar fi o zonă prin excelență conservatoare, autoarea îi opune o demonstrație privind receptivitatea față de „noile curente stilistice internaționale" din secolul al XVIII-lea, a acestei zone în care filonul tradițional postbizantin a suferit transformări prin asimilarea creatoare, originală, a unor sugestii stilistice diferite.

Un capitol este consacrat circumscrierii problematicii (**„Biserica de lemn maramureșeană în veacul al XVIII-lea"**), în cadrul căruia se pun în discuție relația arhitecturii cu decorul interior, se stabilesc programele iconografice, se identifică structuri stilistice, se prezintă tehnicile de lucru. Lucrarea este organizată utilizînd pentru construcția capitolelor de analiză propriu-zisă criteriul stilistic. Unul dintre aceste capitole urmărește filonul postbizantin în raport cu interferențele stilistice. În cadrul acestei secțiuni se interpretează creația unor meșteri zugravi ca Alexandru Ponehalski și Radu Munteanu, precum și a unor artiști anonimi. Un alt capitol este consacrat influenței barocului, cu semnalarea circulației motivelor și a caracteristicilor receptării formale. Meșterii zugravi care ilustrează fenomenul sînt Toader Hodor și Iancu Ianoș Opriș. **„Eclectismul"** este titlul celui de al treilea capitol, în spațiul căruia autoarea analizează procesul de pierdere a contactului cu tradiția, pictorul reprezentativ fiind Ioan Plochod.

Prin calitatea comentariului, prin ținuta cercetării, prin selecția ilustrației și prin valoarea aparatului însoțitor (note, indici) studiul Ancăi Pop-Bratu este o realizare remarcabilă în domeniul cărții de artă românească.

Gheorghe Buluță

*) **Anca Pop-Bratu, „Pictura murală maramureșeană", Editura „Meridiane", 1982**

EMINESCIANA

Eminescu şi John Stuart Mill

I

exegezele consacrate lui Eminescu nu oferă, nici pe departe, o imagine asupra raporturilor poetului cu opera lui John Stuart Mill, cunoscut prin aplicarea metodei pozitiviste la ştiinţele sociale. Ginditorul englez se bucura de trecere in cercurile ştiinţifice germane şi Eminescu ia cunoştinţă de opera sa in anii studiilor universitare la Viena şi Berlin. Important este şi faptul că Eminescu se orientează deopotrivă spre scrierile sale de logică, de filozofie şi de economie politică.

Eminescu intervine in polemica in jurul *Logicii* lui Maiorescu ce se duce in presa noastră in 1877. In recenzia *Tit Maiorescu. „Logica". Partea I : Logica elementară*, publicată in *Columna lui Traian* in iulie 1877, George Zotu îl acuză pe critic de plagiat intrucit nu cita la locul respectiv lucrările pe care le punea la contribuţie. Profesorul bucureştean exemplifică cu tratatul lui John Stuart Mill, *System of Logic Patiocinative and Inductive*, tipărit in 1843 şi retipărit in numeroase ediţii. Eminescu răspunde la această acuzaţie in articolul *[„O recenziune..."]*, publicat in *Convorbiri literare* in 1 august 1877, şi arată că Maiorescu îl trece pe logicianul englez in bibliografie şi nu era neapărat necesar să-i citeze numele la toate paginile unde se folosea de tratatul său. Profesorul bucureştean nu este satisfăcut de răspuns şi intr-un nou articol, *Critice literare*, publicat in *Presa* in 14 august 1877, insistă asupra faptului că Maiorescu adoptă concepţia lui John Stuart Mill despre sensualism, fără să arate acest lucru. Menţionarea numelui logicianului englez in lista generală a lucrărilor consultate şi nu la paginile respective se făcea intenţionat, pentru a crea piedici in studiul comparativ al textelor.

Eminescu răspunde, intr-un amplu articol, *Observaţii critice*, publicat in *Curierul de Iaşi* in 12 august 1877, sub semnătură, situaţie intilnită destul de rar in publicistica sa. I. Slavici, redactor la *Timpul*, il reproduce in ziarul bucureştean in 6 septembrie 1877. Eminescu demonstrează că problema sensualismului se discută in filozofie cu mult inainte de John Stuart Mill, şi-l aminteşte pe Epicur şi şcoala sa. Sensualismul, fie el şi empiric, mai precizează poetul, nu este fals, ci numai unilateral. Eminescu introduce in discuţie probleme colaterale, prin care caută să abată atenţia de la obiecţiile critice. Profesorul bucureştean este invinuit, pe de altă parte, că in criticile sale trata chestiunile *ad personam* şi nu *ad rem*. Recenzia lui G. Zotu este reprodusă in *Presa* şi in *Telegraful* in 4 august 1877 şi poetul avea in vedere ecoul stirnit de ea in cercurile antijunimiste.

Eminescu promitea in *Observaţii critice* să revină asupra obiecţiilor lui George Zotu şi publică un al treilea articol, *Incă o dată recenziunea Logicei-Maiorescu*, insă nu in *Curierul de Iaşi* ci in *Convorbiri literare*, in care susţine, pe bună dreptate, că un manual de şcoală se dovedeşte a fi cu atit mai bun cu cit este „compilat mai bine" şi reproduce „formulările cele mai exacte şi mai limpezi din ştiinţa respectivă". Bibliografia generală era suficientă şi in spiritul practicii ştiinţifice.

Polemica in jurul *Logicii* lui Maiorescu se continuă cu articolul lui George Zotu, *Critice literare*, publicat in *Presa* in 16 septembrie 1877.

Lui

(poveste de Ghenar)

Părinte şi firtat la arătura
saturniană-a literei române,
tu ai hotărnicit-o : sub pănura
ta de cuvinte calde noi rămînem

de cind insufleţeai făget şi luncă
şi le puneai să deapăne poveşti...
Şi, treaz, tresar, căci iar visasem cum că
noi nu trăim ; **de-acum doar tu trăieşti.**

Mihai Cantuniari

Profesorul bucureştean îşi apără teza sa cu privire la plagiat şi scoate incheierea, din compararea textelor, că Maiorescu traduce *ad litteram* din tratatul englez. Poetul este invinuit că îşi asumase rolul de apărător al lui Maiorescu şi pretindea şi altora să facă acelaşi lucru. „Se vede că după d. Em[inescu] — scrie G. Zotu —, toată lumea trebuie să admire sau să invidieze pe d. Maiorescu ; dar d-sa se înşeală foarte mult". Şi cum Eminescu susţine că tratatul de logică al lui Kant tipărit in 1801 nu era bun decit pentru incepători, G. Zotu găsea că poetul îl intrecea „chiar pe magistru in indrăzneală".

Polemica in jurul *Logicei* lui Maiorescu se incheie cu articolul lui I. Slavici, *Bietul Dr. Zotu*, publicat in *Timpul* la sfirşitul lui septembrie 1877. Prozatorul aduce laude lui Eminescu pentru apărarea manualului de logică, insă găsea că i s-a acordat profesorului bucureştean prea mare importanţă.

Prezentarea *Logicii* maioresciene ca un manual de şcoală nu putea mulţumi pe critic, chiar dacă se sublinia că era, la acea dată, cea mai bună lucrare de acest fel din literatura noastră didactică. Eminescu se aştepta la obiecţii din partea lui Maiorescu, cum se desprinde din scrisoarea sa către I. Slavici, din 20 septembrie 1877. „Nu ştiu dacă M[aiorescu] — scrie Eminescu — a fost mulţumit sau nu de anticriticile mele. Sunt scrise in grabă şi nu prea sunt de seamă, dar n-am ce-i face".

Eminescu recunoaşte, implicit, că obiecţiile aduse *Logicii* lui Maiorescu nu erau cu totul neintemeiate. Vina îi revenea criticului. Poetul este pus in situaţia, deloc plăcută, să ocolească răspunsurile la obiecţiile critice, insă nu procedează la falsificarea adevărului.

Eminescu avea pe masa de lucru, cind polemiza cu G. Zotu, tratatul lui John Stuart Mill in traducere germană, probabil in ediţia a doua, din 1860. Poetul se preocupă de ţinuta ştiinţifică a demonstraţiilor sale, cum se desprinde şi din textele fragmentare păstrate in manuscrisele 2257, 187, 2258, 190 şi 2269, 76v, 77v.

Tratatul de logică al lui John Stuart Mill stă in atenţia lui Eminescu şi in epoca gazetăriei bucurestene, cind traduce un fragment din Cartea a VI-a, Capitolul 9, in care filozoful englez defineşte poziţia oamenilor in societate ca producători şi consumatori de bunuri. „Economia politică-l consideră pe om — scrie Eminescu in deschiderea extrasului său — numai intrucit cîştigă sau consumă bunuri şi incearcă a arăta ce cale ar lua activitatea lui intr-o stare socială". Extrasul se păstrează in manuscrisul 2264, 323—329.

Dezbaterea publică in jurul *Logicii* lui Maiorescu ne relevă plăcerea lui Eminescu de-a construi silogisme, cum se desprinde din scrierea sa către I. Slavici, la care ne-am referit mai sus, precum şi din proza sa politică. Putem cita, in acest sens, editorialul *[„Anunţăm cu plăcere..."]*, publicat in *Timpul* in 12 august 1878.

Deşi este invocat intr-o suită de articole, cu ecou in presa vremii, G. Călinescu nu-l citează pe John Stuart Mill in acest context al scrisului eminescian. Constatarea apare cu atit mai surprinzătoare cu cit se păstrează şi in manuscrise trei fragmente, ce n-au fost integrate in articolele publicate, şi un extras pentru care poetul trimite la tratatul logicianului englez.

Eminescu găsea in opera lui John Stuart Mill argumente să demonstreze tezele sale in polemicile cu presa vremii. Se explică de ce autoritatea ginditorului englez este invocată şi in epoca gazetăriei bucureştene in numeroase articole in care dă şi extrase din scrierile sale. Ne intimpină insă şi aici o situaţie ciudată — să nu spunem altfel — de vreme ce aceste articole nu figurează, cu citeva excepţii, in ediţiile prozei sale politice.

Guvernul liberal este invinuit de Eminescu in editorialul *[„Ceea ce dă guvernului.."]*, publicat in *Timpul* in 1 aprilie 1882, că nu cunoştea natura statului şi trata această problemă importantă ca una de afaceri. „John Stuart Mill observă deja in scrierea sa asupra guvernului reprezentativ — atrage atenţia Eminescu — că sunt spirite «cari privesc arta guvernămintului ca o chestie de afaceri». O maşină de vapor sau una de treier, o moară c-un cuvint orice operă mecanică cu resorturi moarte a cărei activitate şi repaos se regulează după legile staticei şi ale dinamicei e pentru ei ceva asemănător cu statul ; maniera lor de-a privi lumea, societatea, poporul, e o manieră mecanică. Formulele şi frazele care umplu programele acestor oameni nu sunt adevăruri in sine, ci numai nişte expediente temporare, pe cari e sau nu oportun de-a le aplica".

John Stuart Mill tratează această problemă in lucrarea *Consideration on Representative Government* tipărită la Londra in 1861. "By some minds, government is conceived as strictly a practical art — scrie John Stuart Mill — giving rise to no questions but those of means and an end. Forms of government are assimilated to any other expedients for the attainment of human objects. They are regarded as wholly an affair of invention and contrivance. Being made by man, it is assumed that man has the choice either to make them or not, and how or on what pattern they shall be made. Government, according to this conception, is a problem, to be worked like any other question of business. The first step is to define the purposes wich governments are required to promote. The next, is to inquire what form of government is best fitted to fulfil those purposes. Having satisfied ourselves on these two points, and ascertained the form of government which combines the greatest, amount of good with the least of evil, what further remains is to obtain the concurrence of our countrymen, or those for whom the institutions are intended, in the opinion which we have privately arrived at. To find the best form government ; to persuade others that it is best ;

D. Vatamaniuc

Continuare in pag. a 6-a

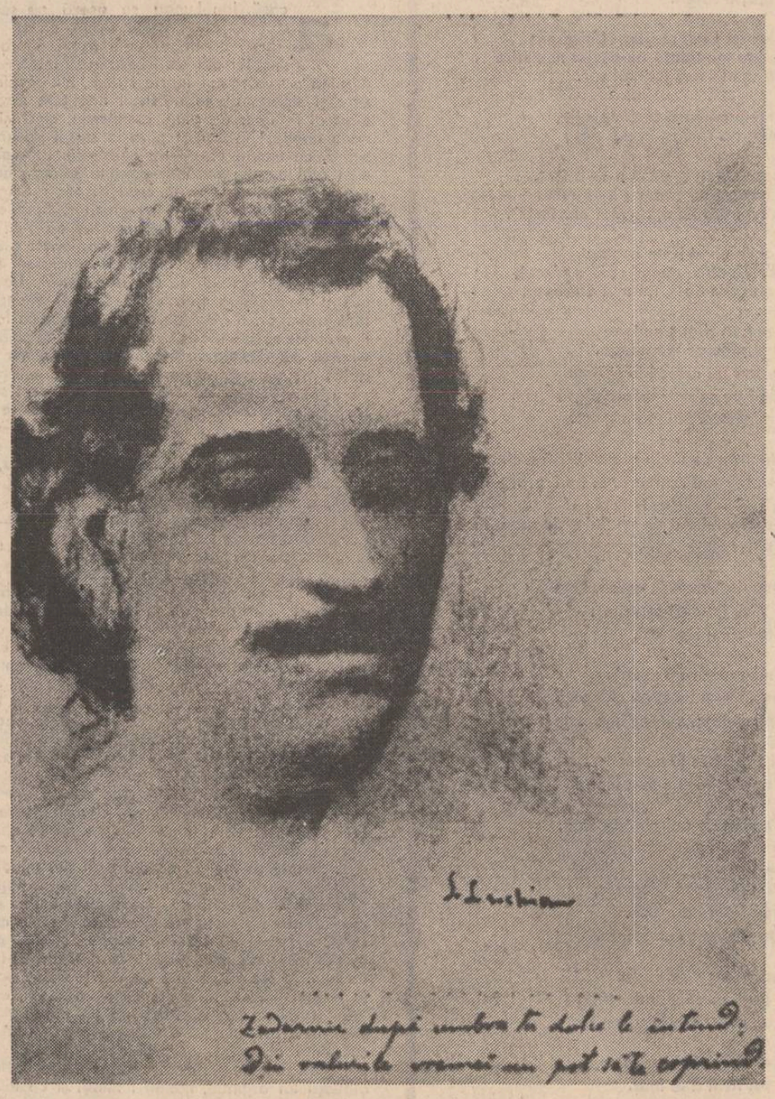

MIHAI EMINESCU – schiţă de Ştefan Luchian

Obligativitatea asteriscului

dacă Mihail Sadoveanu scria „uşor, limpede şi citeţ de la inceput", aşa cum îi mărturisea intr-un rind lui Ion Agârbiceanu, sfătuindu-l totodată pe acesta să nu lase in urma lui documente — „distruge tot ce ai şi nu lăsa nici o corespondenţă in urmă..." — alţi scriitori — Eminescu, Rebreanu, de pildă — au scris cu totul altfel şi au avut faţă de propriile tatonări şi variante o cu totul altă poziţie. Amindouă atitudinile sint indreptăţite, dar parcă a doua este şi mai indreptăţită!... Iar dacă Rebreanu şi-a finalizat marea majoritate a manuscriselor, odată **lămurite,** prin tipar, Eminescu nu a publicat decit foarte puţin (cu excepţia publicisticii) din ceea ce a scris şi rescris, din cele vreo cincisprezece mii de pagini manuscripte pe care le purta dintr-un loc intr-altul in lăzile lui de zestre, laolaltă cu un număr de „cărţi..., cibote vechi, lăzi cu şoareci şi molii, populate pe la incheieturi cu deosebite naţionalităţi de plojniţe", cum îi scria in 12 octombrie 1877 lui **Ieni** Slavici. Că avea conştiinţa valorii acestor „roiuri de avere, **mobilă** in sensul larg al cuvintului" nu incape nici o indoială.

Chiar din anul donării manuscriselor de către Maiorescu Academiei Române (deci şi acesta avea conştiinţa valorii lor de vreme ce le păstrase şi le donase unei instituţii publice, in ciuda a ceea ce s-a acreditat despre poziţia criticului faţă de ele !), din 1902 deci a şi inceput lucrarea de valorificare a tezaurului cuprins in ele. Oameni mai mult sau mai puţin invăţaţi, cu mai mult sau mai puţin fler la „citire", au scos de-atunci incoace, sute, mii de pagini din aceste zăcăminte incă şi astăzi neepuizabile. Scurtu, Chendi, Pogoneanu, Călinescu, Perpessicius, ca să pomenim numai cîţiva dintre cei din trecut şi-au inscris numele in această impresionantă operă de exploatare. Numai că intreprinderea s-a dovedit şi se dovedeşte incă dintre cele mai dificile ! Cu toate că Eminescu are — atunci cind scrie **aşezat** sau cind trece pe **curat** — una din cele mai lizibile şi estete caligrafii (vezi, de pildă, rapoartele lui către minister din timpul revizoratului şcolar), insemnările, variantele, tatonările, notiţele după prelegeri etc. sint, de regulă, scrise in clipe de mare tensiune intelectuală şi de aici o puzderie de grafii repezite, prescurtări, eludări de litere, ştersături ş.a.m.d. care fac textul nu de puţine ori greu de descifrat. Apoi să nu uităm varietatea de ortografie, ortoepie etc. de care se folosea limba literară a epocii sale, căreia, vrind-nevrind, a trebuit să-i dele şi poetul tribut. Şi, iarăşi, să nu uităm că Eminescu, de copil incă, ştia foarte bine limba germană şi că atunci cind scrie in această limbă foloseşte **goticul de mină** şi că influenţe ale acestui tip de grafie se insinuează şi in redactările in limba română. Şi, iarăşi, să nu omitem nici imprejurarea că peste aceste file a trecut mai mult de suta de ani şi fie datorită calităţii cernelurilor, fie calităţii hirtiei folosite, fie altor „rozători" ai timpului, măcar unele pasaje devin greu citibile şi din aceste pricini. Şi incă n-am enumerat toate cazurile, subiective şi obiective, care pun, nu o singură oară, „ceaţă" pe ochii celui care vrea să „descifreze" şi „translitereze" cutare sau cutare pagină eminesciană. De regulă, cel ce descifrează pentru intiia oară o pagină din **Caietele** lui Eminescu are, după părerea noastră, dreptul la un procent de rabat. La următorii, firesc, acest procent trebuie să fie mai mic. Incă in 1943, cind deja avea o familiaritate cu textul manuscriselor eminesciene şi materializase primele volume din monumentala lui serie de **Opere,** Perpessicius scria un articol foarte grăitor intitulat : **Lecţiuni eronate sau despre obligativitatea asteriscului,** iar mai tirziu, tot el, care a pus temeliile ştiinţifice a ediţării scrierilor lui Eminescu, scria următoarele : „O lecţiune greşită nu este, evident, o greşală capitală, cită vreme poate fi rectificată, ba chiar şi justificată pe temeiuri obiective : grafii incerte, sinonimii aparente, oboseala ochilor (el a „obosit" pină la orbire ! n.n.) ş.a.m.d. Grave sint, aşa-zicind, lecţiunile absurde, care in ciuda oricăror raţiuni, pun pe seama autorului cuvinte şi expresii imposibile şi, nu o dată, creaţii fanteziste, de care limba românească n-a auzit niciodată". Perpessicius a exemplificat „cuvinte şi expresii absurde", bunăoară **Arabi** in loc de **Asabi** („confuzie" apărută chiar in paginile **Convorbirilor literare !), cari** in loc de **care** (pl. de la **car — A statelor greoaie care trebuie impinse)** ş.a. dar şi pe cea mai „fastuoasă, sugerind o orhidee de tropice, şi anume : **crimela nisis din Epistola deschisă către homunculul Bonifacius,** pentru expresia horaţiană **emunctae naris,** cu sensul de spirit fin, atic...".

Dar, după acest **preambul,** să intrăm in tema articolului de faţă. Prilejul ni-l oferă apariţia la sfirşitul anului trecut al volumului VI din seria de **Opere** tipărită de **Minerva.**

Iată : **proza literară** a lui Eminescu o avem, astăzi, in trei ediţii moderne. (Nu mai inşir, aici, pe toţi aceia care au publicat sau republicat din proza eminesciană de-a lungul anilor, de pildă eu posed intiia ediţie publicată de Ion Scurtu in 1904 a **Geniului pustiu,** achiziţionată in 1976 cu 35 de lei de la anticariat). Aşadar, o primă ediţie a **totalităţii prozei literare** eminesciene : 1964, ediţie ingrijită de Eugen Simion şi Flora Şuteu (care a stat, pe merit, la baza atitor studii interesante şi chiar a **Dicţionarului limbii poetice a lui Eminescu,** (lucrare „stranie", cu toate că infăptuită de oameni foarte probi, luaţi fiecare in parte !) ;

1977 — OPERE VII, — proza literară — ediţie scoasă de un colectiv, coordonat de Petru Creţia (Dumitru Vatamaniuc, Anca Costa-Foru, Eugenia Oprescu) ; şi, acuma-s citeva săptămini, volumul editat de Aurelia Rusu, al VI-lea din OPERE — varianta editurii **Minerva.**

Ei bine, se poate pune intrebarea : erau necesare, in mai puţin de douăzeci de ani **trei** ediţii din proza eminesciană cind incă avem atitea necunoscute din el ? In paranteză fie spus doamnele Adela Perju şi Mariana Petrescu ne-au dat, intre timp, aproape **toate** paginile lui Eminescu mai mult scrise decit gindite in limba germană (vezi colecţiile din ultimii ani ai revistelor **Transilvania, Manuscriptum** şi **Caietele Eminescu).**

Ediţia Aureliei Rusu îşi justifică pe deplin apariţia şi asta nu numai datorită faptului că celelalte două sint epuizate din librării. Nu discutăm aici modul de structurare al materialului, interesant şi el, ci ne oprim doar la ilustrarea citorva lecţiuni noi dintr-o listă foarte largă. Astfel : amestec strălucit de palate şi **domuri,** ne propune dinsa pe cind ediţia academică citeşte aici **drumuri ;** imprejurări **anume — asemenea * ;** puindu-i drept căpătii **sacul său — sinul ;** era amor... **copilărie — capti / va / re * ;** o arătare şi mai **paraginită — franjurată * ;** copile blonde cari jucau **pagii** in tricourile lor — **piesa ;** el îi **deschie** sinul — **deschise ;** inaltele **hale — turle ;** copacii de gheaţă din **geamul** ferestrei — **pragul ;** cristal **preţios — graţios ;** a închis cartea cu **linişte — lacrima ; trunchii** rotunzi ai picioarelor — **trimbii ;** viţele rebele **(...)** căzură **in corsagie — cu curagiu * ;** buha bătrină **croncăneşte-n** lungul

Gheorghe Suciu

Continuare in pag. a 7-a

Mitul voievodal

trec, iată, 350 de ani de la inscăunarea lui Matei Basarab şi dintre contemporanii noştri nimeni nu i-a adus incă elogiile pe care i le adusese Eminescu acum un secol. Dacă in privinţa domnitorului lucrul in sine este explicabil prin specializarea maximă cu care ne-am invăţat să privim istoria (şi ne putem mindri cu studiile care i s-au dedicat), pe voievodul literelor noastre il uităm pe nedrept in ziarul „Timpul" ; şi nu mai este nici un an pină secolul va incheia o rotaţie completă de cind pana lui s-a frint... A ţinut Eminescu să-şi incununeze activitatea publicistică şi să intre in tenebrele gindirii alăturindu-se de Matei Basarab ? A primit prin singe, de la strămoşi, chemarea de a striga in numele lui in acel an 1882 cind se implinea un sfert de mileniu de la fulgerarea domnitorului in spaţiul românesc ? S-a frint zborul lui, simetric, deasupra acestui fulger ? Ne mirăm mereu de ultimele vorbe ale poetului consemnate de judecătorul Brusan in 12 iunie 1889 : „Sunt Matei Basarab(...) Sunt moştenitorul lui Matei Basarab", facem legătura cu vocaţia lui de voievod dar cu activitatea din aceşti ani, nu. Desigur, cercul mare voievodal — care se exprimă şi in cercul destinului de ziarist al lui Eminescu — se numeşte Ştefan cel Mare : cu el incepe (15 sept. 1870) şi la el se opreşte (11 iunie 1883) — iar portretul adevărat nu in poezie, ci tot in articole i-l fixează. Dar in perioada de după **Scrisoarea III** nu Ştefan, nu Mircea sau Mihai, nici măcar Vlad Ţepeş — ci Matei Basarab revine constant in atenţia sa constituindu-se in argument categoric, rezonind real cu opiniile din poem. Iar acum, adăugindu-se incă un rotund de ani, nimerit ar fi fost să-l sărbătorim pe Matei Basarab in deplină cunoştinţă de cauză aducindu-i prinosul celui mai inflăcărat admirator al său dintre români. Dar, vai, secolul ne găseşte cu lucrarea neterminată ! Neterminată ? Este un eufemism, desigur : abia incepută a fost lucrarea şi aminată fără termen. Discuţiile sterile din jurul primului volum de publicistică eminesciană n-au făcut decit să deturneze atenţia de la tema majoră, de la datoria „seculară" ce ne revine, incit ne intrebăm ne vom găsi, oare, in 1989 la fel de nepregătiţi in a-l recepta ca in 1950 ? Atunci se comemora naşterea, in '89 se va comemora stingerea poetului. Dar noi, astăzi, trăim sub raza **centenarului vieţii sale.** Avem antumele şi postumele, dimensiunea neptunică şi cea plutonică a operei — dar ne lipseşte partea ei **vulcanică,** de care incă ne temem să ne apropiem, care zace in cele citeva ediţii vechi, incomplete, greu de găsit. Disocierea „neptunic-plutonic" poate fi operată in cadrul operei poetice, unitară pină la intenţia autorului ; vorbind de zona **vulcanică** nu avem de-a face cu o a treia, ci cu **cealaltă** dimensiune, eventual a doua dacă am considerat apa şi uscatul tot una, „tot o apă şi-un pămint". Este **cealaltă** dimensiune, reală, autentică, personală a operei — după recuperarea căreia putem opera diferenţieri in intreg. Dar nu trebuie, oare, pină la acest '89 care se apropie, un timp de sedimentare, de asimilare a creaţiei ? Numai cu atit să ne lăudăm, că in fuga mare am reuşit (dacă vom reuşi !) să incheiem ediţia la timp ? (Cit priveşte această asimilare, dacă pentru volumul IX ea nu s-a incheiat incă — de vreme ce studiile serioase intirzie să se arate — inseamnă că deja sintem in mare intirziere). Numai avind opera completă vom putea argumenta unitatea desăvirşită a ei, vom putea individualiza temele majore, motivele centrale, trecerea ideii de la manuscris in expresie jurnalistică sau poetică ; pină atunci, zona jurnalistică a creaţiei eminesciene joacă acelaşi rol de cheie de control pe care-l jucau manuscrisele in interpretarea antumelor inaintea ediţiei Perpessicius. Nouă nu poate să ne fie indiferent că imaginea „cercului strimt" din „Luceafărul". de exemplu, este explicată printr-o intreagă teorie intr-unul dintre articolele politice ale lui Eminescu (teorie la care, iată, din necunoştinţă de cauză nu se mai face apel, deşi poate explica mult mai aproape de intenţiile poetului atitudinea finală a lui Hyperion). Nu poate să ne fie indiferent faptul că motivul din „La steaua" (publicată in 1886) există in citeva articole istorice din 1883 : „Dacă ne place uneori a cita pe unii dintre Domnii cei vechi, nu zicem cu asta că vremea lor se mai poate intoarce. Nu. Precum lumina unor stele ce s-au stins de mult călătoreşte incă in univers, incit raza ajunge ochiul nostru intr-un timp in care steaua ce a revărsat-o nu mai există, astfel din zarea trecutului mai ajunge o rază de glorie pină la noi, pe cind cauza acestei străluciri, tăria sufletească, credinţa, abnegaţia nu mai sint. Degeaba pigmei moderni, dacă nu pot umple sufletele cu smerenia şi credinţa celor vechi (...) Nu restabilirea trecutului ; stabilirea unei stări de lucruri oneste şi sobre, iată ţinta la care se mărgineşte oricine din noi". Lucrul ne arată că cele mai abstracte cugetări, că starea metafizică a poeziei este legată la Eminescu de trecutul naţional. Chiar istoria universală — la poet de astă dată — are dimensiuni româneşti. Nu intregul poem „Memento mori" il vom cita in sprijinul afirmaţiei noastre, ci numai două versuri de la inceput, unde se descrie in felul lui Lucretius preistoria omenirii : „Colo stau sălbatici negri cu topoarele de piatră /.../ Cap de lup e-a lor căciulă, pe-a lor umeri piei de urs". In forme deghizate artistic avem aici cunoscuta glossă la numele zeului Zalmoxis (care inseamnă, in limba tracilor, tocmai „piele de urs") şi stindardul dacilor sub formă de cap de lup. Nu sintem, oare, indreptăţiţi, avind in vedere concentrarea imaginilor pe un spaţiu atit de strimt, să vedem in „sălbaticii negri" blazonul Basarabilor cu cele trei capete de negri (arabi) comentat atit de larg in epocă de către Haşdeu ? (Haşdeu care se plinge că Eminescu îi foloseşte ideile !). Poetul localizează inceputurile istoriei universale in locuri, mituri şi realităţi specifice anticipindu-l, in acest sens, pe Teohare Antonescu că va localiza patria primitivă a indoeuropenilor in zona Carpaţilor.

Numele lui Matei Basarab apare in articolele politice din preajma Scrisorii III (1881—1882) de peste 40 de ori, mult mai des decit al altor domnitori din veacul de aur pe care Eminescu il conturează. El reprezintă, in conştiinţa poetului, capul de pod inaintea lui Brincoveanu (citat puţin, fără mare pasiune de altfel) — ceilalt cap de pod fiind Tudor Vladimirescu, iar la mijloc mlaştina fanariotă ale cărei „scursori" le infierează poemul şi ziarul. Mai mult, figura lui Matei Basarab nu se pierde in legendă, nu este aureolată de mit : dintre toţi domnitorii trecutului, apare in luminile cele mai reale, in adevăratele dimensiuni istorice. Eminescu păstrează permanent un contact **vizual** (vom sublinia verbele vederii din descrieri) cu eroul său preferat. Seria ocurenţelor o deschide, intr-adevăr, tabloul domnitorului intins pe catafalc in marginea descrierii lui Paul din Alep : „Cu ochii lui Paul din Alep il **vedem** pe bătrinul Domn, jucindu-se cu copiii pe stradă şi aruncindu-le bani din balconul curţii din Tirgovişte, cu aceiaşi ochi il **vedem** intins in sala cea mare a palatului cu faţa bătrină descoperită şi cu ochii inchişi imbrăcat in haine regale cu nasturi de aur şi blănite cu samur, iar de la cap pină la picioare un giulgiu subţire de mătase albă cu-o mare cruce de aur. Patriarhul Antiochiei — **un arab** — citea rugăciunile mortuare sub lumina făcliilor mari de ceară. Om care nu ştiuse altă limbă decit cea românească, om de-o nepilduită vitejie personală şi de un nepilduit patriotism". Dar pe măsură ce are nevoie de argumentul furnizat de epoca mateiană in polemica sa cu „Românul", domnitorul devine in intervenţiile poetului din ce in ce mai real, mai viu, coboară din sintagme convenţionale („Timpul de fericită memorie al lui Matei Basarab" etc.), intervine cu propriile cuvinte, cu propriile acte, devine personaj de scenariu : „Nu voi să stric legea veche, zice Isus Nazarineanul, voi s-o restabilesc" — „Nu voi să ating biserica, zice Luther, voiu s-o fac cum a fost" — „Voim să punem la loc bunele şi bătrinele datini ale ţării", zice Matei Basarab ; „Vă cer trecutul ţării mele indărăt, cu Domnia ei, cu legile ei, vechi, cu datinile ei", zice Tudor Vladimirescu impăratului Turciei şi numai in trecut văd toţi rădăcina regenerării". Pasionat după statistică, Eminescu observă : **„Vedem,** de exemplu, in vremea lui Matei Basarab o creştere a populaţiei atit de repede incit ajunsese la numărul ce-l are azi, adică la 3 milioane aproape numai in Muntenia". Efectul acestei bunăstări — rezultată din programul civilizator al domnitorului dar şi din moşteni-

Ioan Andreescu: „Cabană între brazi"

rea lui Mihai Viteazu — este dezvoltarea culturii, consolidarea limbii române (prin emanciparea bisericii), definirea elementului etnic preponderent : „Ca corelat al acestei dezvoltări, **vedem** stabilindu-se definitiv o limbă literară comună intregii naţionalităţi române, operă la care concura atit Teofan, mitropolitul Ardealului, cit şi Varlaam al Moldovei. O unitate, ideală cel puţin, a răspindirului popor românesc plutea inaintea **vederilor** acestor venerabili bătrini al căror curagiu războinic nu avea egal decit in curagiul moral de a dezlipi odată pentru totdeauna elementul etnic al latinităţii din Orient de masele slave, turanice şi greceşti care il inconjurau". Argumentele au un larg ecou in continuare fiind reluate, nuanţele in cursul polemicilor : „Ei, să nu fi trăit Matei Basarab, nici Teofan al Ardealului, nici Varlaam al Moldovei, să nu fi fost suta a şaptesprezece cu eroii şi cugetătorii ei, vă puteaţi bate joc de noi incă mult timp, dar astăzi nu se mai poate. Azi limba este una (...), azi datina e una, rasa e una şi etnografie e unul şi acelaşi popor, care nu mai doarme somnul pămintului şi al veacurilor". Chiar diferenţa dintre stat şi naţiune, aşa cum o definesc eminescologii moderni, pleacă de la un text despre domnitor : „Dar ceea ce credem, intemeiaţi pe vorbele bătrinului Matei Basarab, e că ţara asta, in linia intîi, este elementul naţional şi că e scris in cartea veacurilor ca acest element să determine soarta şi caracterul acestui stat". Imaginea are o deosebită importanţă pentru studiul Scrisorii III. Acolo versul „Scris in cartea vieţii este şi de veacuri şi de stele" consfinţea legătura dintre zeiţa-Luna şi primul sultan turc in visul profetic de mărire, aici formula este aplicată poporului român. Lucrul confirmă ideea centrală pe care o vedem in poem : intoarcerea, ca in descintecul românesc de intors (vezi şi „Semnul întors" din Egipetul) a elementelor din heraldica forţei agresoare impotriva ei inseşi şi captarea lor, apoi, in favoarea celor care se apără. Formula din visul profetic este reluată in formă inversă după victoria lui Mircea : „Pin ce izvorăsc din veacuri stele una cite una" : iată cum „Doamna mărilor şi-a nopţii" (in vis era „fecioară", simbol al forţei năvalnice, necontrolate, făcind cuplu cu „furtunosul Baiazid") apare impreună cu semnele heraldice pe care le-a menit ca să-l mustre pe sultanul ee a depăşit Dunărea, limita imperiului stabilită de către visul profetic ; fluviul este un „limes" dincolo de care „semnele" cutezătorului se intorc impotriva lui insuşi (in urma invocaţiei pe care Domnul — adevărat par-

Nicolae Georgescu

Continuare in pag. a 7-a

carolina ilica

Dionysos

1. Iar stă să ningă. Nu mai pot citi
Amurgul varsă zgura nopții-n zi,
Mă siluiește gîndul că vom îmbătrîni
Mai înainte de-a ne întîlni.

2. Tu ții în brațe femei muritoare,
Dar cîte-o clipă numai le dorești ;
De-o dragoste mai mare te-ndoiești.

Să-ți iasă EA în cale, nu rivnești,
Ce lepădîndu-ți straiele zeiești
Să poți să fii bărbatul oarecare ?

3. Nimic nu-mi prețuiesc precum
Acești ochi singuri, pasăre de pradă !
Te joci cu mine. Nu te joci oricum !

Invoci ninsori. Ninsori, ninsori să cadă !
În urma mea mai bine să se vadă
Un fum de abur roșu pe zăpadă.

4. De la tine la mine :
Doar urlet de lup.
Adulmec tăcerea ce trece și vine
Cînd urlete urlete rup.

Subsuori, rămășițe de sexe divine,
Îmbrățișază-ți cu ele propriul trup !

5. Cețoasă noapte, umedă, mioapă.
Un brad leșină chiar la noi pe masă,
Împodobit cum e, ca pentru groapă.

Abia guști vinul, nu iei din bucate,
De parc-ai bănui c-am pus otravă.
Vorbim de moarte — cu intimitate.

E noaptea de An Nou. În piept îmi bate
O ceată de dubași trecînd prin sate.

6. Azi noapte a urcat furiș
Un hoț : o mînă grea și mare,
Prin părul, galben luminiș.

Cînd mi-a trecut peste urechi
Era așa dogoritoare
Că s-au topit cerceii vechi.

7. Să uiți de tine, să fii al meu,
Îți dau un cearcăn de dimineață.
Afară : ceață mereu, mereu.
Afară : ceață. Ceață, ceață.

Mîna sub ceafă nu-i pernă, ci cruce
Pe care norocul tău stă înscris.
Cu ea la cap în vis m-aș duce,
De tot, în vis. În vis, în vis.

8. (Mîna sub ceafă i-a pus.
Zburător, vinețe privire.
A atins, a sedus.

Ca-ntr-un ogor roditor EL și-a pus
Sămînța-mbuibată de-aceea nemurire
Ce trage în sus, tot mai sus.

Ca-ntr-o mireasă fără de mire,
Sămînța-a rămas. El s-a dus.)

9. Despre ce nu e, despre ce a fost,
Am învățat un cîntec pe de rost :
„Nu mai era liber, nu mai era tînăr".

Urechile cu el i-am astupat
Și-n zori, ehei, atunci cînd a plecat,
Nu mai era liber, nu mai era tînăr.

10. Azi pot să zbor : aeriene
Sînt mințile ce le mai am.
Dar port pe umăr friu și ham.
Și simt pe șolduri moale plasă
De mîngîieri. Și lene-n gene.

11. Amfiteatru de unde surpat lîngă mal.
Pe mal: pruni în floare. În flori, praf de aur.
Un praf scuturat de un fluier de graur.
Un fluier cîntînd dinspre-Ardeal.

Acesta-i decorul în care aștept
Din zări, fiorosul centaur :
Iubitul-călare-pe-cal.

12. Ca mîine ne vom revedea.
(Dar ne vom revedea chiar mîine)
E așteptarea „dulce pîine"?

Mai satură-te tu cu ea
Nu numai eu și limba mea !

Un milion de ani pînă la ziuă.
Dar mîine ne vom revedea.

13. Nerăbdător ești Dionysos,
Nerăbdător de a afla
Cît m-a supus puterea ta.

Sandalele cele zeiești,
Cu praf, nu le mai descalță
Ca un consemn, la ușa mea.

Nu voi ieși să ți le scutur,
Nu voi rîvni a le fura.

dinu olărașu

● Într-o seară friguroasă, de toamnă tîrzie, la un cenaclu reșițean, s-a ridicat deodată, dintre cei peste douăzeci de poeți care erau de față, un licean aproape imberb, cu părul tuns la mașina zero, învești mîntat în niște pantaloni mai lungi decît ar fi trebuit, strînși burlan pe picior și strîmți ca țarii, cu un maiou de sport peste care adăugase, în fugă, o mult prea largă canadiană cu cîteva numere mai mare. Acest adolescent, înfipt cu mîndrie într-un picior pe care se sprijinea temeinic în vreme ce îl mișca pe celălalt într-un lent balans de înger priponit, avînd o privire verzuie de o limpezime pe care cu greu o poate imagina cine nu l-a văzut, era poetul Dinu Olărașu. El și-a extras, căutînd îndelung în niște adînci buzunare, insondabile ca Maelstromul, un teanc șifonat de foi scrise de mînă, s-a legănat de cîteva ori, ca și cum și-ar lua avînt, și a început să citească, puternic și cu o voce cîntată, un lung poem vizionar, de felul unui puberal Walt Whitmann pădureric. Arareori am avut, la citirea unei poezii ori la ascultarea ei, această impresie brutală de genialitate : poetul și-a rostit chiotele lui vitale vreme de aproape o jumătate de ceas și nu cred că vreunul dintre noi s-a mișcat măcar un centimetru de la locul lui. Eram cu toții uluiți și ceva din stupefacția pe care o vor fi trăit-o aceia care îl ascultaseră întîia dată pe Nicolae Labiș ne cuprinsese și pe noi.

Dinu Olărașu este, dacă soarta va fi îngăduitoare cu el, un mare poet al literaturii române de mîine.

Artur Silvestri

Poem scris pe genunchi

soldatul din camion cu pușca între genunchii
subțiri și cald ațipise
și doar mergea spre victorie
femeia noaptea îl aștepta cu mîinile
pe sini vrînd parcă să-i culeagă
era iarnă devreme de august
copilul adică eu flăminzisem în somn

Poem cu patria pe umărul drept de singurătate

Era trupul teiului adus din pădure pe umărul
drept și florile erau încă ale
lui și-i mirosea sîngele cum sîngele
eroilor de
la mărășești

Poem în amiază doinind

zi de noiembrie cu patria pe umărul drept
ocrotindu-ne unul pe celălalt de
singurătate

Poem alb-negru iubit de mov

Cîntecul prin rădăcini dă alarmă
prin ochi trece patria ca un pește și-i
scapă perla din gură și eu încep să fiu
luceafăr

Poem repede de toamnă

Da violentă cu flori într-o sărbătorească zi
da fiecare secundă va trece prin sufletul meu
da respirația mea acum cutremură barca
pe loc
și privirile toate sînt gemene de-atîta fericire
da patriei se cuvin dăruite pădurilor mele de
vers și bărbăție
arterele mele și curgerile mele toate spre
împlinire

Întoarcerea fiului risipitor

aurel dragoș munteanu

Acasă, Ion Lungu se așeză pe scările stricate ale prispei, trudit, ca și cum s-ar fi confirmat unui ritual. Viața oamenilor din sat i se păruse întotdeauna a urma cîteva reguli foarte stricte, cu gesturi încete și sigure, de la ridicatul neglijent și fără efort al rotilelor de plug, dimineața, cînd își puneau uneltele în car, și pînă la statul pe prispă, seara, cu umerii căzuți de oboseală. Își amintea cum scoteau din buzunar pungile soioase cu tutun și bucata de ziar în care își făceau țigările acelea groase care puteau ingrozitor. Zîmbi acum acelor imagini, lăsîndu-se invadat de căldura aducerilor aminte, ca de un val copleșitor și familiar, o apă lăptoasă și blîndă și alinătoare pentru amărăciunea lui de fiu înstrăinat. Bătrînul Lungu bodogănea prin casă, icnind și pufnind, fără astîmpăr. Îl necăjea tocmai faptul că Ionică îi scăpase și că tăcea, în loc să se recunoască vinovat, să discute în continuare problema lor, adică neînțelegerea dureroasă dintre ei, faptul că tatăl și fiul se înfruntau ori de cîte ori se întîlneau, ca și cum ar fi fost dușmani. **Face pe marele acuma, că nu mai discută, că n-avem ce... după un an de zile, după ani de zile, după ce nu mai fusese acasă, și mă lăsase aicea, singur, ca și cum aș fi nimeni, ca și cum n-aș avea copil, om mare, la București, în Capitala țării, unde toate se fac și se desfac și ar putea...** Ei nu, n-avea nevoie de nimic, nici măcar să-i pună la punct pe cei de la Primărie, care îl chinuiesc de o viață, sigur că nu — n-ar avea nevoie, deși... eh, o vorbă acolo, să le arate el că are un fiu, că este cineva și că nu poate fi călcat, în picioare de orice golan, că nu-l poate trage nimeni la socoteală după atîta muncă, după ani grei, ani de suferință, cînd fusese totul, mai mult chiar decît un primar, și decît învățătorul Petrescu, și decît popa, făcuse cît toți, el, care se afla acuma singur și fără apărare, fără copil și fără nimeni, tocmai pentru că fusese drept și nu se uitase la măriri și la onoruri, ar fi putut să se avinte, să dea din coate, să urce... A avut ocazii, era prieten cu primul de la raion, eh, cîte nu poate un biet veterinar, care ținuse loc de toate, eh, în ziua de azi, și în cea de ieri, și în cea de mîine, eh... Și uite la Ionică, os din osul lui, mîndrețea asta de om, a ajuns un bleg, o cîrpă, toți cîcănarii îl impresionează, învățătorul ăsta sentimental, și se poartă de parcă ar fi frate cu tot satul, îi spune să trăiți primarului și mai că le sărută mîna babelor, nu știu ce are, am să-i arăt eu lui... în loc să se uite de sus și să se poarte la rangul lui, el nu, și nu, că omul e om, că...

Tînărul îl auzea chefnind ca un dulău și zîmbea aceleiași imagini de cinematograf interior, cu munți domoli și oameni de treabă, cu seri pline de fum de toamnă, cu veri încremenite în albeața lor argintie, numai lumină, și cu toamne pline de rod, din care își amintea nopțile întunecoase și pline de mister, cu șoapte duioase și chicote de plăcere, un fel de triumf dionisiac, o răbufnire triumfătoare a instinctelor și a bucuriei de a fi. Îi era jenă de acest sentiment minor, știa că tabloul este alcătuit după legi tainice și că în fond numai detaliile sînt adevărate, pentru că oamenii erau mult mai puțin buni decît apăreau în compoziția sa, iar viața se schimbase, excluzînd posibilitatea oricărei întoarceri, înlocuind amăgirea bogăției de atunci, cînd omul își aducea acasă carul plin, și minca puțin, îmbrăcîndu-se ca vai de lume, cu plăcerea actuală de a se grozăvi prin ședințe, cu sfătoșenia discuțiilor despre mari probleme ale statului și ale țării, cu borderouri și rapoarte. Totul arăta altfel, iar lumina blîndă care învăluia satul izvora din ochii săi, din neputința lui de a uita ceea ce nu existase de fapt niciodată. De unde slăbiciunea aceasta pentru o lume care nici nu fusese a lui ? El nu avusese pămînt și nu minase boii decît de plăcere, iar la lucru ieșise mai tîrziu, cînd trebuia să-și cîștige bani pentru haine și pentru cărți, în liceu, iar atunci o făcuse ca pe o corvoadă îngrozitoare, cu sentimentul că nimic nu este mai teribil, nici infernul, nici canalul, vai de capul lui. Părinții se chinuiseră ei înșiși foarte mult, își mincaseră viața în tensiunea cu satul, fiind prinși în mecanismul schimbărilor și trebuind să servească interesele stăpînirii. De unde atunci bucuria reîntoarcerii, de unde căldura și lumina pe care le resimțea aici, și care îl părăseau după cîteva zile, pentru ca să apară din nou, cînd nici nu te așteptai ?

★

Elena locuia departe, într-o fundătură de cartier, unde se ajungea cu autobuzul hodorogit și întotdeauna aglomerat pe care îl lua din Piața Palatului, privind reflexele albăstrii ale Sălii Congreselor și gîndindu-se că nu se săturase niciodată de drumul lung și plicticos, alături de oamenii aceia obosiți și preocupați, că întotdeauna se aștepta la atîta bucurie și lumină de la ceasurile care urmau, încît se lăsa furat de reverii dulci și amețitoare. De fapt, Elena devenise tot mai caldă și mai grijulie cu el, fără a lăsa vreo urmă de neliniște din viața sa complicată și dură să intre în orele acelea cînd se vedeau și se iubeau. Numai melancolia ochilor negri care se plecau și umbreau parcă obrazul măsliniu al femeii frumoase ar fi putut să arate că pasiunea lor devoratoare era amenințată de un rău incurabil.

Prietena lui Lungu fusese actriță la Pitești, făcuse naveta, cum spunea, întorcîndu-se aproape în fiecare noapte acasă, în București, ruptă de oboseală și acrită de avansurile tipilor de prin trenuri și autobuze. Era măritată pe atunci cu un doctor-scriitor, un psihiatru, căruia îi intrase în cap că nimeni nu cunoștea sufletul omenesc atît de bine ca el și că, deci, ar fi putut la urmaurmei să scrie mai bine chiar decît Dostoievski. D-rul Popovici încerca să o convingă mai întîi pe frumoasa lui soție de geniul său, dar Elena era obosită și chinuită, îi păsa prea puțin de veleitățile soțului și așa destul de îndepărtat. Îl plăcuse la început, era luxos și sportiv, se purta frumos și dezinvolt cu ea, iar mariajul lor părea sortit unei lungi și tihnite vieți. Nebunia cu literatura îl făcuse însă pe D-rul Popovici să suporte atîta bădărănie și batjocură din partea unor scriitorași de mîna a zecea, care veneau în casa lor și se îmbătau, gălăgioși și obraznici, murdărind totul în jur, încît pînă și Elenei i se făcuse greață de el. O ruga să stea cu ei, era ca o mobilă scumpă, trebuia să zîmbească și să nu doarmă, după ziua petrecută în repetițiile penibile de la Pitești. Pica de somn și fața i se boțise, avea sentimentul dezastrului, al iminenței morții, cînd va putea să doarmă nesfîrșit. Într-o asemenea noapte atroce s-a îmbătat și a început să urle la ei, să o lase în pace, să se ducă dracului, să crape toți. Doctorul a privit-o lung atunci, a luat-o protector pe după umeri și a dus-o la culcare. A doua zi a plecat și nu s-au mai văzut decît la termenele de divorț. Publicase într-adevăr două-trei romane și părea că nu mai poate de bine, plesnea de sănătate și de eleganță, în timp ce Elena devenea tot mai tristă și mai singură.

Cunoștința cu Lungu și iubirea lor îi adîncise melancolia, deși trăia totul cu o mare frenezie, tremura, așteptînd să o sune la telefon, trecea dintr-o încăpere în alta, mușcîndu-și palmele, iar vederea lui însemna o explozie de bucurie pe care nu o reținea cu nimic, îi sărea de gît și îl înăbușea cu sărutări, ca o adolescentă, pentru ca imediat după aceea să devină gravă, să se interiorizeze brusc și să nu mai scoată o vorbă, ore în șir, privindu-l cu insistență, sorbindu-l parcă din ochi, și mîngîindu-l cu palma pe tîmple, duioasă și plină de tristețe. Lui Lungu, aceste schimbări bruște de temperatură sufletească îi dădeau o stare ciudată de amețeală, se simțea cuprins de un leșin plăcut, o iubea și mai tare și-și spunea că ar trebui de fapt să nu mai plece niciodată de acolo, de lîngă femeia cu mîini atît de bune și cu ochi atît de adînci. Dar tocmai ceea ce îl atrăgea cel mai tare la Elena, beția minunată a apropierii de ea, îi spunea că nu se poate și că e inutil să încerce a permanentiza un vis, poate extraordinar, dar numai un vis atît de trecător.

Îl întrebase, puțin plictisită de relatarea insistentă a bărbatului de alături :

— De fapt ce voia bătrînul ?... Nu înțeleg nimic din toată pologhia asta, iartă-mă, seamănă cam aiurit...

Lungu o privi cu o iritare neascunsă, își schimbă expresia, brusc, se ridică în capul oaselor și spuse cu o voce rea :

— De ce nu ești atentă ? Omul are de fapt dreptate, numai că eu nu sînt răspunzător de faptele pe care le încriminează el ..

— Stai, domnule ! Ce sari așa ? răspunse Elena, înveselită parcă de reacția sa. Ce te-ai supărat deodată ? Ești de tot apucat, întotdeauna cînd îl evoci pe moșul de la Lunca. Nu mi-ai vorbit însă niciodată de taică-tău !

Glasul femeii se încălzise din nou, făcu o ușoară mișcare de apropiere, ca o invitație de a continua discuția, de a-i explica într-adevăr despre ce este vorba, ca o asigurare că era curioasă, și nimic altceva.

— Eh, taică-meu !... zise Lungu și se lăsă din nou în jos, sprijinindu-și tîmpla de brat și uitîndu-se dintr-o parte la părul negru și frumos al femeii.

— Dar de ce vorbim noi toate prostiile astea ? exclamă el deodată. Ce ne-a apucat ? Nu le avem noi pe ale noastre ?

Elena zîmbi, arătîndu-și dinții albi :

— Lasă, lasă, știu că-ți face plăcere să te duci la Lunca Șarului și să-l întîlnești pe bătrînul învățător. Măi, parcă ar fi Hegel, așa de știutor se arată în toate. E chiar numai un simplu învățător ? Nu-mi vine să cred. De cele mai multe ori, la noi, condiția socială reflectă și pe cea intelectuală. Ar putea fi un om cu bun simț, o inteligență nativă remarcabilă, dar un gînditor profund și atît de constant în preocupările sale intelectuale mi se pare de tot neobișnuit pentru a fi doar învățător de țară... Poate că exagerezi tu, ca de obicei...

Lungu se enervă de-a binelea, o ușoară paloare i se lăți pe obraji, semnul său de furie rece, cînd era dominat de o voință irepresibilă de a face rău și de a jigni, de a călca în picioare, fără milă, tot ceea ce întîlnea în cale. Elena simțise că s-a întîmplat ceva, l-a privit dintr-o parte cu atenție și s-a speriat ușor, s-a apropiat mai tare, încercînd să-l îmbrățișeze. Tînărul sări într-o parte și începu să se plimbe prin cameră, înnodîndu-și cordonul halatului, cu gesturi pripite și smucite. Tăcură amîndoi un timp, de la un etaj de deasupra se auzea un zgomot de mașină de cusut, un zuruit pe parchet, care le distrase atenția și îl făcu pe Lungu să-și întoarcă privirile spre femeia care se ridicase și ea :

— Problema lui nu este nici politică și nici socială, nu înțelegi ? Este vorba pur și simplu de condiția umană a acestui sfîrșit de secol, de mișcările anarhice ale sufletului nostru, care se înstrăinează de noi înșine și de ceilalți oameni făcîndu-ne un fel de sălbatici rătăciți într-o junglă universală, gata să ne sfîșiem unii pe alții în orice clipă. În cadrul acesta, copiii se rătăcesc de părinți, se luptă cu ei, cum face băiatul învățătorului, în momentul de față, cu taică-său. Iar teoria bătrînului este că alunecarea sufletească a apărut odată cu generația care a vrut atît de radical să o rupă cu cea dinaintea ei, încît și-a repudiat toți părinții, pe drept sau pe nedrept, căscînd în urma lor un gol, peste care n-au mai putut sări pentru a reface unitatea cu marea tradiție dintre cele două războaie. Nu trebuie niciodată să negi totul, pare să spună bătrînul, în tot răul este și bine...

Bărbatul se opri, cu ochii pe zîmbetul subțire al iubitei sale. Părea că este foarte atentă și că aprobă ceea ce i se spune, dar ochii jucăuși întrebau mirat : Cum de poți să te entuziasmezi de asemenea banalități ? Ăsta este marele tău filozof ?...

Izbucniră amîndoi în ris, iar Elena deschise brațele. Se rostogoliră pe patul tare, întinzîndu-se pe spate, cu mîinile înlături, cu ochii deschiși în tavan :

— Zău, crede-mă, pune atîta patos, încît uiți ce spune !... Și, de fapt, are dreptate, dar prea știe toată lumea...

★

Lungu deschise ochii, străduindu-se să vadă în întunericul adînc din camera încărcată cu mobile, apoi își trase încetișor brațul de sub capul femeii care mormăi ceva prin somn, și se întinse mai comod, cu privirea în tavan. Din apartamentul de deasupra se auzi apa curgînd la baie, încercă să-și imagineze cine putea să fie, un vecin întîrziat, poate că este beat, o fi fost cu colegii undeva și acuma suportă cicăleala soției. Zîmbi prin pînza opacă a nopții și se întoarse cu gîndul la frămîntarea lui.

Era, într-adevăr, atît de greu să-și explice, chiar și lui însuși, de ce se lăsase influențat de problemele bătrînului învățător. Cît de puțin îl priveau de fapt ! Cît de mică era ponderea lor în viața aceasta mare din jur, cu oameni care alergau de colo-colo pentru o piine mai bună, pentru posturi și avantaje, atît de nepăsători la ideile răsuflate ale unei generații depășite. Cine mai ascultă de imperativele abstracte ale unei morale care nu se dovedise prea rezistentă nici chiar în Lunca Șarului, ca să nu mai vorbim de tot restul țării ? Ăsta-i omul nostru, oftă bărbatul, vrea să fie cineva, pe orice cale, unii vor funcții, alții vor să trăiască idealuri și să se respecte măcar ei înșiși, ca și cum ar fi niște mari personalități. Trăiesc o viață întreagă cu ideile lor banale, de nici nu știi pînă la urmă ce au făcut. Eu mi-am făcut datoria, ți se spune uneori, și te uiți uluit la bietul individ, vai de capul lui, experimentase toate trădările și alunecările, dar nu-și mai încape în piele de bucurie. Este un bronz, un exemplu de umanitate... Ași de unde !... Nimeni nu vrea să fie un simplu om, cu micile sale prilejuri de fericire și cu toată viața prăpădită pe care o duce. Ultimul cetățean se consideră cineva, este angajat într-un destin excepțional, la București sau la Lunca Șarului, la Iași sau la Turnu-Severin. Dă-i înainte cu istoria, cu marii bărbați ai neamului, cu răspunderea noastră față de trecut, prezent și viitor... Ghiță, băiatul lui Petrescu, este mai lucid...

Iarăși. Nu putea nicicum să scape de imaginile de demult. Petrescu îl dusese la liceu cu bicicleta lui, pe ghidon, își amintea cum gîfîia învățătorul, era deja destul de bătrîn, în anul acela toamna fusese răcoroasă și fața i se umflase și se roșise toată, copilul era zgribulit și se mirase

teatru

t

Amadeus

Mozart și Salieri — două personaje reale însoțite prin nimbul legendei — sînt supuse unei disecții psihologice, o modernă demonstrație în care demersul dramaturgic e abil deghizat într-o falsă confesiune. După douăzeci de ani de la debut, Peter Shaffer, unul dintre acei Angry Young Men, continuă să ducă mai departe obsedantele motive ale curentului care revitaliza literatura engleză de după război, meditînd azi cu o deschidere filozofică mai amplă. Coșmarul jocului denumit de scriitor „oameni contra oamenilor" este pus de astă dată în coordonatele a două extreme : însul oarecare chinuit de ambiții deșarte, năzuind în van ca lumea întreagă să se raporteze la el și individul de excepție, indiferent la convențiile sociale, animat de nobile idealuri. Pe cînd Mozart spune „să facem din oamenii care ne ascultă dumnezeul nostru", Salieri pretinde că va da o bătălie pe viață și pe moarte nu direct cu rivalul său, ci cu **cel iubit de Dumnezeu**, pe care-l și apostrofează batjocoritor AMADEUS. Așa cum Mozart are conștiința superiorității sale, și Salieri, extrem de lucid, este conștient de categoricul său eșec, dar cu nerușinare îl acuză pe celălalt de grabnica sa descompunere morală. Eschivîndu-se, reprimîndu-și sentimentul responsabilității pînă la anularea definitivă, Salieri se absolvă de orice culpabilitate. Transferînd vinovăția asupra unei voințe supranaturale, el își afirmă singur condiția de impostor. Spectacolul penibil al mediocrității în alertă pe care personajul îl oferă, cunoaște volute sinuoase, contradictorii, derutante : clamarea neputinței alternează cu voluptatea martiriului, invectiva cu ipocrita compasiune, etalarea înduioșătoare a zădărniciei se confundă cu intriga meschină, dar — categoric — ura atroce, lamentabila invidie nu poate fi salvată de perorația sterilă despre ideal. Într-o societate conformistă, saturată de marea-i suficiență și incapabilă să discearnă asupra valorilor reale, absurditatea face ca tocmai însul tarat să aibă revelația autenticului talent pe care, în nimicnicia sa, îl pune pe seama divinității : „răsplata mea este privilegiul sublim de a fi unicul om din vremurile noastre care să recunoască în Mozart propria ta încarnare !" Identificîndu-și numele cu cel al flagelului mistuitor. Salieri se erijează în mîntuitor al păcatului... Salieri a încercat să se însinueze în viața lui Mozart dar nu a reușit. Destinele lor își vor urma calea pe traiectorii diferite cu doar fortuite intersectări. Mediocritatea nu are cum eclipsa devărul. Conflictul pătrunde de fapt fiecărui individ, procesul de conștiință e declanșat de incidente inerente.

La Teatrul Giulești, în eleganta sală Majestic, Dinu Cernescu — asumîndu-și atît regia artistică, cît și organizarea spațiului scenic — a căutat să urmeze sugestiile cu care autorul — interesat de transpunerea concretă — își însoțește textul. Dreptunghiul negru al rampei — cadru sobru, auster — decupează siluetele personajelor ale căror acțiuni se conjugă cînd într-un prezent absolut, cînd într-un trecut relativ, cu fluiența rememorării și ponderea actualității eternului uman. Intermitent, faldurile unor draperii somptuoase se dau în lături pentru a descoperi opulența curții imperiale, accentuînd astfel printr-un contrast elementar, senzația de ostilitate a mediului în care geniul nu-și află înțelegerea. Excelente sînt și virtualitățile distribuției. Răzvan Vasilescu — un tînăr actor înzestrat cu o vitalitate debordantă convertibilă simultan în patetism și ridicol, în naivitate și aroganță, în exuberanță și exaltare, în încrîncenare și seninătate. Irina Mazanidis — sensibilitate artistică reușind să picure fior tragic într-o existență înecată de frivolă cochetărie și superficialitate necenzurată. Radu Beligan — recunoscut pentru darul de a concentra atenția auditoriului, pentru știința de a fraza inteligent, subtil, replica, apreciat pentru disponibilitatea de a susține cu egală forță i-postaze contrare, pentru capacitatea transfigurării la față de cortină.

Irina Coroiu

film

f

Cotitura

În urmă cu cîțiva ani Iulian Mihu declara că nu e întru totul mulțumit de ultimele sale filme — **Enigma Otiliei** și **Marele singuratic** — și că în ceea ce va face de atunci înainte se va produce o cotitură ; m-a surprins o asemenea declarație, în public, a unui regizor care făcuse pînă atunci destule filme, avusese suficient timp pentru a se fi lămurit asupra mijloacelor sale și a-și fi dat seama la ce se pretează ele — mai ales că, după cîte am înțeles, era vorba de o schimbare radicală —, dar indeobște sînt înclinat să iau oamenii în serios, așa că am așteptat cu explicabil interes promisa cotitură.

Sigur este că Iulian Mihu nu face parte dintre regizorii care să se mulțumească cu jumătăți de măsură : a căutat capodopera așa cum un boxeur caută knock-out-ul ; pentru a-și ajunge scopul s-a folosit de literatură și nu de orice literatură, de autori și nu de orice fel de autori ! Aceasta era, de altfel, atmosfera în care s-a format Iulian Mihu ca regizor — reverența împinsă pînă la pioșenie față de literatură, față de textul care era considerat literă de lege ; filme după Caragiale, după Slavici s-au făcut cu un respect al punctuației împins pînă la manie ; interpretabilă rămînea desigur esența operei și alci începeau necazurile. Era normal ca, invitat în „înalta societate a literaturii", filmul să deprindă mai întîi uzanțele, protocolul, să țină seama mai mult de semnele exterioare ale nobleței. A urmat însă, la fel de firesc, pretenția de independență — extrema opusă solemnității și obedienței ; literatura a devenit simplu pretext, efigie folosită mai mult pentru reclamă, așa cum „Coloana infinitului" poate fi văzută pe paharele de bere și pe pachetele de țigări. Familiarizarea cu literatura a devenit familiarism, gradul de rudenie a devenit scuză pentru orice fel de libertăți pe care doar o artă fără o îndelungată istorie poate să și le permită.

Cel mai recent film al lui Iulian Mihu — **Comoara** — renunță cu totul la tutela literaturii, fiind făcut după un scenariu de Costache Ciubotaru — o aventură în toată regula petrecută în secolul al XVI-lea în Transilvania cînd români din Țara Hațegului găsesc o comoară care, (imediat își dau seama !) nu poate fi decît a regelui Decebal ; împăratul Traian nu a dus, așadar, la Roma decît o parte a aurului și argintului dac, restul rămînînd ascuns și avînd menirea de a ridica, peste secole, urmașii dacilor la demnitatea rîvnită și meritată. Ideea, generoasă, este din păcate tratată în scenariu cu mijloace dintre cele mai modeste pe care filmul le subliniază cu stîngăcie ; cuvintele nu fac decît să dubleze pleonastic ceea ce se vede : „Arde hanul !", ni se spune și, ce să vezi ? Hanul arde, într-adevăr. „Sîntem trădați !", strigă aparatorul unei cetăți după ce, minute bune în șir il vedem pe trădător desăvîrșindu-și odioasa operă. „Mori, trădătorule !", strigă cineva, și trădătorul cade mort. Un dialog precar, aproape imposibil de rostit firesc, împinge adeseori actorii în ridicol. Conflictul ? Trei sferturi din film eroii nu ating pămîntul cu picioarele — alergînd, călare, prin zăpezi și peisaje, urmăriți de husari. Despre ce conflict mai poate fi vorba ? Recunoaștem însă, chiar și în această aventură, tonul grav al regiei lui Iulian Mihu, seriozitatea funciară care îl caracterizează chiar atunci cînd se joacă, asociere care creează uneori efecte hilare. Găsind că e ceva de schimbat, regizorul nu s-a gîndit la el însuși, închipuindu-și probabil că doar permanenta comparație a filmelor sale cu literatura de la care pornesc ne împiedică să observăm statura lor de capodopere. Poate că, uneori, o asemenea vecinătate umilește, dar întotdeauna ea cedează o parte din propria noblețe celor apropiați.

Nicolae Mateescu

cînd simțise cum îl picură un strop de sudoare de pe fruntea mentorului său. Se uitase cu coada ochiului și-l văzuse îmbrobonat, genele îi erau grele de apă și umflate, dar nu zicea nimic și pedalase înainte, pînă la poarta mare a școlii. Se dăduse jos de pe bicicletă și părea ametit, mergea cam aiurea, în costumul lui vechi și lustruit de purtare, se sprijinise de clanța ușii, să miște încet, pînă pe coridorul de la secretariat, unde se înveselise brusc și-i spusese că este o zi mare pentru el. Îi ținuse loc de tată, fusese cu el peste tot, la înscriere, în prima zi, venea apoi în fiecare lună, ca un adevărat părinte. Așa îl și considera pe vremea aceea, spre gelozia agentului sanitar, dar și spre ușurarea lui, știa că scapă de o grijă și că nimeni nu putea să fie mai potrivit pentru a-l aranja în viață cît mai bine pe Ionică al lui. Petrescu avea relații peste tot, iar unde nu cunoștea pe nimeni se impunea prin debitul verbal și prin emfază, săruta mîna la cucoane și reușea să obțină tot ce voia. În fond, bătrînul Lungu își trecuse îndatoririle de tată asupra învățătorului, îi rămăsese numai mîndria că are un fecior atît de bun, cu rezultate atît de strălucite la învățătură, pentru care nu există nici o problemă școlară adevărată. Copilul își transferase și el încrederea în fostul lui învățător, îl chemase la o ședință în locul tatălui său, pur și simplu nu-i trecuse prin cap că poate veni altcineva. Atît învățătorul, cît și tatăl său, rămăseseră fără o familie adevărată, le muriseră soțiile, iar Petrescu își neglijase copiii, îi trimisese prin internate și nu-i prea vizita, întreaga lui atenție se concentrase asupra fostului său elev. Avusese noroc cu Ioana, ea fusese cuminte, sperase de altfel să și-l apropie pe Lungu și mai tare prin fata lui, să și-l aducă în casă pentru totdeauna.

Eeh, sigur, nu avem părinții care trebuie... Doamne, ce gînd îi trecuse prin cap în ziua aceea, era ca un început de iarnă, sigur că da, pămîntul era curat și aspru, rece ca piatra, pe marginile șanțurilor se dezgolise de iarbă, peste tot, crăpase, învelit mai întîi de o cămașă de brumă, care dispăruse apoi sub un soare depărtat. Lungu făcuse o prostie, îmbătat ca întotdeauna de anotimpul ciudat, de aerul sticlos și de toată lumina stranie a unei zile de libertate fără măsură. Școala lor avea o bază sportivă unică în partea aceea de țară, se organizau în fiecare an competiții ample, cu participarea unor licee renumite, iar elevii se bucurau de mari încurajări în ceea ce privește practicarea unor sporturi. Rămăsese ceva din tradiția fostei școli austriece, de dinaintea primului război mondial, un cult al performanței fizice, iar gimnaștii și atleții se bucurau de un respect asemănător premianților la materiile „serioase". Ion Lungu nu avea nici o predilecție pentru vreun sport anume, dar zăbovea adeseori pe diferite terenuri de joc, la fotbal și la baschet mai ales, în neștire, de multe ori cîte o după-amiază întreagă, pînă cînd întunericul îl alunga către dormitoarele de la internat. În ziua aceea apăruse între ei un băiat negricios și lipsit de stăpînire, cu privirea ușor rătăcită, capabil să monopolizeze mingea minute în șir, îmbrîncind în dreapta și în stînga, cu o ferocitate care intimida. Dăduse unuia un picior în pîntece, și-l făcuse să piece, altuia îi zmulsese pur și simplu o șuviță de păr, lăsîndu-i țeasta însîngerată, ca și cum ar fi fost scalpat de pielile roșii, alerga dintr-o parte în alta, rizînd ca un nebun, părea un tînăr posedat, aflat sub stăpînirea unui demon. După vreo jumătate de oră, majoritatea celorlalți elevi plecaseră, ușor uimiți, nevenindu-le să creadă, în timp ce negriciosul galopa într-una, cu rînjetul său tot mai lățit pe față. Atunci venise Lungu și fusese îndemnat de colegii săi să se alăture jocului, pentru a completa un loc în echipa lor. Ușor plictisit, acceptă și începu să alerge de-a lungul unei margini a terenului, bucuros că, în sfîrșit, toamna împiedica praful înecăcios să le mai amărască sufletele și să le înnegrească maieurile. Deodată îl izbi ceva cu putere și auzi un hohot triumfător, ridică ochii și văzu un ochi aprins cum îl fixează cu disperare. Un elev ce părea din ultima clasă, după umerii lați și statura impunătoare, cu o figură osoasă, se îndepărta rizînd. Lungu se ridică încetișor, îl privi cîteva clipe și se îndreptă agale către el, cu o liniște halucinantă. Nu alergă deloc, dimpotrivă, merse chiar încetișor, ca și cum nu l-ar fi căutat deloc, dar îl agăță de o parte a cămășii ieșite din pantaloni, și-l roti puțin către el, oprindu-l din fuga aceea demențială. Negriciosul se întoarse, rămase așa, drept în fața lui, și atunci Lungu îi dădu o palmă, de fapt îl lovi peste pometul sting al feței o lovitură uluitoare, cu dunga palmei, lăsîndu-l incremenit, cu gura căscată, năuc, și cu ochii beliți, de nu li se vedea decît albul intens. A ieșit o dandana fără margini, nimeni nu-și putea explica reacția copilului sfios de pînă atunci, care fusese Lungu, nici puterea loviturii, pentru că negriciosul fusese dus la infirmerie și nu se știa dacă va mai putea vorbi, scotea niște sunete stranii, dînd din gură ca un pește care nu are aer, era un spectacol înfiorător, de o violență fără seamăn, ceilalți colegi ai lui Lungu se coalizaseră împotriva lui, unii izbucniseră într-un plîns isteric, vorbeau de crimă sau așa ceva. El stătea împăcat, îl cuprinsese o liniște și mai mare, se privea ca un străin, parcă n-ar fi fost implicat în scandalul ce zguduise școala, și-a văzut liniștit de treburi, speriindu-i și mai mult pe ceilalți. Abia a doua zi îl cuprinseră remușcările, îl năpădiră aducerile aminte din ziua precedentă și se îngrozi, îl căută pe colegul mai mare, care încă părea năucit, avea o dungă vineție și umflată pe față, părea că fusese lovit cu o bîtă, deși toți se jurau că Lungu dăduse cu palma. Își ceru iertare, dar fără nici un rost, celălalt îi făcu doar un semn cu mîna, a lehamite, tînărului din Lunca Șarului i se părea că este stigmatizat pe viață, că orice ar fi făcut de aici înainte, chiar dacă ar fi ajuns un om de vază, cum visase în toată copilăria lui, tot nu va putea să spele vreodată mizeria de care se acoperise. Nu-și putea închipui cum de fusese în stare să lovească pe cineva atît de hotărît, cum de îl trăznise pur

Ioan Andreescu : „Copaci pe un povîrniș"

și simplu, se dusese în spatele magaziei de la internat și își lovi mîna de o șină, pînă cînd se înroșiră și nu-și mai putea mișca degetele, lacrimile îi curgeau șiroaie, iar atunci cînd fusese chemat la cancelarie își învelise palma într-o batistă albă. I se pusese imediat în vedere să plece acasă și să vină cu taică-său, iar el îl chemă pe învățătorul Petrescu. De fapt veniseră împreună, după vreo două zile, și directorul nici nu mai întrebă dacă este sau nu tatăl băiatului. Se închiseseră în biroul său, iar după vreo oră și ceva au ieșit amîndoi, directorul a simțit nevoia să-i țină tînărului o predică, anunțîndu-l că la a doua abatere va fi exmatriculat. A fost ceva greu de suportat, mai ales rușinea de a sta în picioare și de a asculta în fața lui Petrescu cuvintele insultătoare la adresa lui și chicotelile și comentariile secretarelor din spate: „Auzi, dragă, așa băiat frumos și ce mare derbedeu. Din ăsta o să iasă un criminal, dacă nu are nimeni grijă de el". Ar fi vrut să moară mai degrabă, decît să audă așa ceva, și nu îndrăznea să ridice ochii asupra lui Petrescu. Învățătorul îl privea foarte intens, copilul remarcase, absent, că avea un costum nou de haine, în dungi, cu oarecari pretenții de eleganță.

Ieșiseră apoi împreună și n-au vorbit nimic o vreme, s-au plimbat îndelung prin oraș, iar bătrînul l-a invitat la masă la restaurant, zîmbindu-i: Știu că n-ai voie, dar profesorii nu prea frecventează localurile. La nevoie te acopăr eu, doar sînt cadru didactic. Nu-i spusese un cuvînt, vorbiseră puțin, îi relată cîte ceva despre Lunca Șarului, numai înainte de despărțire îl rugose încă o dată, cu vocea puțin răgușită, neobișnuit de blînd și de încurcat:

— Ionică, să nu te scapi lui taică-tău, că te înnebunește cu morala... Iar tu... se înecă el puțin, tu ai grijă. Nu uita de mîna ta, nu mai lovi, ferește-te de tine, fă-ți un examen de conștiință, singur, eu ce pot să-ți mai spun ?.. Vai de capul tău și așa... Doamne, ce e în stare și un copil ca tine !... Să nu mai dai, auzi, te rog eu, orice s-ar întîmpla, auzi?...

★

Întunericul se subțiase, ochii săi puteau să distingă conturul fin al femeii de alături și să bănuiască părul întins pe pernă, mai departe era un șifonier uriaș, o mobilă nemțească, atît de stranie, cu forme ovale în colțuri, ca niște coloane, o moștenire de la bunica Elenei, care era săsoaică din Brașov, alungată de familia ei din cauză că voia să se mărite cu un sărăntoc. Eeh, nu avem părinți ?... Care sînt părinții noștri ? Cine ar putea să spună că îl crescuse pe el, cine fusese tatăl lui adevărat, căruia să-i datoreze o linie de conduită fermă, care să-i fi spus ce este și ce nu este bine pe lume? Cine, Lungu bătrînul, cu geanta lui și cu pretențiile nesăbuite, care uita ani în șir de el și se mira cînd venea în vacanță, ca de un străin? Învățătorul Petrescu, educator permanent, sfătuitor emfatic, care voia să scoată din el un om mare și să se mîndrească la toată lumea că produsese ceva în lunga sa carieră didactică, care îi sărea în ajutor întotdeauna dacă era vorba de ceva care să-i primejduiască evoluția socială, dar nu-l interesa dacă suferă pentru o fată sau dacă are oprindere de plămîni, dacă este umilit de faptul că nu știe cum să se poarte în societatea colegilor mai instăriți, grupați în cerculețe arogante și exclusiviste. Cui să spună el tot ceea ce îl frămînta, ceea ce constituia zbuciumul anilor aceștia fragezi, cînd totul ți se pare o nenorocire dacă nu ai pe cine trebuie lîngă tine. Eeh, un părinte, nu mai avem părinți! ...Spunea și acum, lăsîndu-se pătruns de o suferință copleșitoare, ar fi vrut să se ridice și să se plimbe prin cameră, gîndul chinuitor îi apăsa ochii, era o durere fizică, auzea glasul tatălui său, cu numai cîteva zile înainte, țipînd la el, ușor, o voce pițigăiată de om bătrîn, cu plămînii sclerozați, vorbe fără șir, o ciudată mirare îl cuprinse, ce am eu cu omul ăsta, de cînd mă tot întreb, de ce îl aud din nou ? Doar acuma înțeleg, știam de mult că n-am nimica cu el, de ce doar acuma ? Acuma, cînd nu mai am nevoie de nimeni și de nimic, cu atît mai mult de un asemenea părinte, dar de ce mi-a rămas golul acela din copilărie și din adolescență, o carență adîncă, lipsa pe care am simțit-o întotdeauna ?...

Încercă să adoarmă, se răsuci de cîteva ori în pat, ușurel, se întoarse către perete și închise ochii, își aminti din nou ziua aceea de rușine, o spaimă și mai mare îl invadă, senzația că este o bombă amorsată și că este gata-gata să producă un dezastru, că în mîinile sale se află o primejdie de moarte și că trebuie continuu să trăiască plin de teamă. Îi trecuse cu anii, știa că nu este nimic adevărat în temerile sale, că devenise un om ca toți oamenii, cu furiile și liniștea lui, dar atunci, atunci fusese copleșit, iar acuma îi revenise starea de demult, un val de căldură i se ridicase în coșul pieptului, îl strîngea, împiedecîndu-l să inspire, deschise gura, speriat, ca băiatul lovit de el în tinerețe, se ridică brusc în șezut, o mișcare violentă, ca și cum l-ar fi apucat un rău fără nume. Privi aiurit în jur, i se părea că vede foarte bine în întuneric, simțea că se înroșește, o căldură mare îi înflorea obrajii și-l ardea sub ochi, o rușine pustiitoare îl cuprinse, trăise atît de rău, sigur că n-avusese părinți, n-avusese pe nimeni și fusese pierdut, în voia vieții, se rătăcise, cu toate predicile moralizatoare ale lui Petrescu, sau tocmai de aceea, făcuse numai prostii, sau nu făcuse nimic, trăise atît de întîmplător, dar ce-ar fi putut face ?...

Femeia dormea liniștit, se aplecă asupra ei și distinse parcă un zîmbet mulțumit pe fața frumoasă, atunci se trase către marginea patului și păși în cameră, descult, încercă să găsească un halat pe spătarul fotoliului, apoi renunță și se îndreptă către geamul înalt, uitîndu-se la blocul din față, unde ardea o lumină și se vedea un tînăr citind la o masă, probabil un student sau așa ceva, care își pregătea vreo restanță sau vreo lucrare de seminar, da, da, poate fi un student, sîntem deja în septembrie, este rece, a venit toamna, deja a venit, este aici, și nimic nu poate opri curgerea lucrurilor, totul se stinge, totul alunecă și ne părăsește. Viața este tocmai ceea ce se ascunde în această trecere, ceea ce o susține, ca un suport nepieritor al tuturor metamorfozelor din lume. De ce sînt eu ceea ce sînt ? Ce sînt de fapt, dincolo de automatismele astea pretențioase, de faptul că citesc și că gîndesc, de încercarea mea de a da sens vieții ? De ce trebuie viața să aibă un sens ? De ce trebuie să mă străduiesc atît de mult să caut ceva în afara mea, cînd știu de la început că nu e nimic, ce ar putea să fie decît lucruri moarte, adevăruri despre stele, despre zei și despre lucruri, ce adaugă ele oare sensului pe care-l trăiesc ? Iată bucuria asta de a fi aici, singur, și totuși împreună cu o femeie la care ține, plină de căldură și de tandrețe, să stau în noapte și să privesc liniștit cum arde o lumină peste drum, ce poate fi mai plin de viață decît acest moment, cu sau fără sens ?

Băiatul de la masa de lucru se lăsă tare peste speteaza scaunului, ridicînd brațele, încet, încet și obosit. În liniștea dintre cele două blocuri, tot ceea ce era uman și perfect banal în scena de peste drum se filtra printr-o lumină argintie, o pulbere lunară, care transforma mișcările tînărului de acolo într-un ritual dintr-o altă lume, un dans lent, închis în sine, ceva care nu spunea nimic, și tocmai de aceea era perfect în mulțenia sa. Lungu privea fascinat, ca și cum n-ar fi văzut niciodată ce face un om obosit, nici cum își strînge cărțile și se mai întinde odată, în picioare, cum își duce mîna la gură și cască. Parcă ar fi fost el însuși acolo, parcă el se mai reazămă odată de marginea mesei și mai răsfoiește în foile răvășite, complet absorbit în gesturile sale, ca și cum n-ar exista nimic, nici noaptea aceea fără sfîrșit, nici ceilalți oameni, nici început, nici sfîrșit, nici azi și nici mîine. Lungu stătea nemișcat, la geamul lui, și atunci i se păru că aude cum rezonează noaptea aceea deplină, că lumea ei fără sfîrșit îl pătrunde de o fericire neasemuită, că vede ca ziua, numai liniștea nopții e cea care o face să fie noapte, și că este în toate, că nu mai are nevoie de nimic și că trecutul care îl chinuia nici nu era altceva decît neasemuita frumusețe a unei nopți de toamnă cu care el este una pentru totdeauna.

Se întoarse și îngenunchie lîngă chipul Elenei, îi mîngîie părul frumos și negru, apoi se apleca

Continuare în pag. a 7-a

augustin frățilă

O Poet format și matur cu mult înainte de a publica un volum de debut, care în trecere fiind amintesc cu mirare pe editorii noștri ce tipăresc pe lîngă debuturi autentice, majoritare plachete cu un caracter larvar, deci poet matur, Augustin Frățilă ocupă un loc aparte în cea mai tînără generație, dacă o putem numi pe aceasta așa.

Din pricina particularităților sale de stil, a neîncadrării sale într-un curent determinat sau într-un grup de interese poetice, debutul lui se lasă așteptat, cam așa cum s-a lăsat așteptat, la vremea lui debutul unui M. Ivănescu sau al lui Leonid Dimov. Nu departe de acest tip de unicitate am plasa și debutul care totodată a constituit și cartea finală a lui Teodor Pică.

Nu putem înțelege sub nici o formă de ce întîmpină atîta rezistență originalitatea, neintrusă într-un curent mai larg, care se pretinde novator și care uneori chiar este.

Augustin Frățilă face parte din categoria lupilor singuratici care își acordă singuratic instrument poetic la singurătatea unui destin pe măsură.

Nu avem de a face în cazul lui cu un boem și nici cu un înrăit al experimentului de ultim minut. Nici stilul tradițional nu-l preocupă mai mult decît o volută barocă într-o construcție barocă.

Deslușim din versurile risipite de el cu generozitate atît în presă cît cu precădere din cele citite prietenilor, două tendințe, fiecare dintre ele modificată și restructurată față de sursa principală de stînire a lor. Una dintre ele ar fi aceea a unei retopiri totale și a unei contopiri între poezia odinioară argotică și eposul de tip melancolic și metafizic iar alta, printr-o îmblînzire a elementului cosmic baladesc pînă la cutuma monologului firesc și fierbinte.

În acest sens el provoacă o ruptură totală de tiparul poeziilor din Cîntecele țărănești ale lui Miron Radu Paraschivescu, simultan cu o altă ruptură totală, de poetizările blagiene din Poemele luminii.

Asemuirea dintre cele două surse negate pare la prima vedere paradoxală dar negarea lor într-o unică șerpuire lirică nu mai are caracter paradoxal ci unul de noutate stranie. Refuzul cosmosului exterior ca și al cosmosului interior în poezia lui Augustin Frățilă, niciodată nu transgresează un loc comun.

Cosmosul este refuzat de metafizic.

Este diferența netă pe care o imprimă metafizica lui Vermeer față de cosmicitatea lui Rembrand în „Rondul de noapte".

Nichita Stănescu

Baladă pentru Transilvania

Eu sunt fecior
făcut în cînt
și dintr-o țiță am supt pămînt
și din cealaltă vale-deal
și-un piept de spart
pentru Ardeal.
Nici n-am cerșit
nici n-am furat
nici cine mi-a greșit n-a stat
n-am fost nici slugă nici stăpîn
doar taică-meu
murea român.
În datini scrise greu cu sînge
m-or înfășat a nu mă frînge
și maica mi-arăta pe porți
un călindar făcut cu morți.

și iarăși vale
iarăși deal
cînd nasc romîncele-n Ardeal.

Romanță desuetă

Noi trecem ca o apă
între maluri de dorinți
Nisipul de pe țărmuri
e scrîșnetu-mi din dinți
Alunecat prin viață
iernat prin ne-mpliniri
simt frigul ca o greață
și tu care te miri.

Aș vrea să mi se spună
că nu mai eram viu ;
— aș vrea să mi se spună
că moartea mea e lună,
că-i adevărată —

Podoabe reci se pare
încă vom mai fi
pe rînd
trup de noapte și zi ;
— dar începe să-mi țină cineva
o lumină
și respir mai cu grijă
și-ți zîmbesc
și nu știi.

Aer

Vino
imi spui
să dormim
dar eu
nu te mai aud ;
— s-a terminat aerul din living
și nu te mai aud,
fără aer,
nu-ți mai simt mirosul
nu știu dacă mai exiști ;
— fără aer
intre noi nu mai e nimic.

De aceea plec
intr-o altă zi
și mă despart de tine
cu aerul dintr-o altă cameră
să te aud din nou, să te miros,
să putem fi din nou impreună
un bărbat singur.

Străina

Vine din urmă
trece inainte
Ne privim uneori, rînjim ;
— frumoasă rece străina,
cumplit ne urîm, îi simt în ceafă
suflarea, nopțile tîrziu
și nu mai adorm
se culcă în singele meu tîrfa crudă
voluptos alunecă, mă-nconjoară
se-mplinește logodna
inel de gheață se-nchide
imi retez venele
să curgă timpul, lacrima morții,
dimineața

Tu
uitare limpiditate,
murdar
mă cufund în somnul tău iertător, liniște,
aer intins
și nu mai respir
nu tulbur încremenirea
nu-ți clintesc apele grele
nu plîngi

Iată această viață a mea
de voi adormi
dacă mă va sili frumusețea ei
de mă va moșteni Străina,
tu rotunjește cu palmele taina, așteaptă:
— freamătul buzelor doar,
răsuflarea,
ea va pluti ușor.

Va luci nopțile gîndul acela
îți va purta noroc.

Tematică fundamentală

Urmare din pag. 1

niscient i se adresează Hyperion, rugîndu-l de dezlegare. La toate nivelele, treptele și încheieturile lui, dealtfel, marele poem este unul al invocației, al rugării, al rugii, al rugăciunii izbăvitoare. Cătălina se roagă de Hyperion ; Cătălin de Cătălina ; Hyperion de Cătălina și de Părintele său ceresc, cel care ține în mînă toate firele, spre care se îndreaptă, de fapt, toate pasiunile și speranțele, și care, fără de timp și de loc existînd, fiind, redă fiecăruia timpul și locul pe măsură, fără a nedreptăți, ceea ce este foarte important, pe nimeni. Subtilitatea marelui regizor stă în puterea de a schimba rolurile personajelor neîncetat. El însuși se lasă reprezentat de fiul său, Hyperion, Părinte la rîndul său, să nu uităm, al soarelui și lunei și aurorei. Dincolo de refuzul său, Hyperion patronează în spirit, în liniștea regăsită de sine, uniunea dintre Cătălin și Cătălina. Rugăciunea lui Cătălin este propria-i rugăciune, împlinirea aceluia și a lui. De cine sînt rostite aceste cuvinte — apoteozează a iubirii — și adevărul cui exprimă ? : — „O, lasă-mi capul meu pe sîn, / Iubito, să se culce / Sub raza ochiului senin / Și negrăit de dulce : // Cu farmecul luminii reci / Gîndirile străbate-mi, / Revarsă liniște de veci / Pe noaptea mea de patemi. // Și de asupra mea rămii / Durerea mea de-o curmă, / Căci ești iubirea mea dintîi / Și visul meu din urmă."

Necontenit, în cele mai izbitoare poezii eminesciene, se interpun, se substituie și țin loc de autoritate supremă, toate elementele constitutive ale lumii. Necontenit, se sugerează o tutelă, o prestiință. Necontenit, umbra atotveghetoare se lasă străpunsă de o rază pentru a deveni apoi mai adîncă. Necontenit, prin intermediul materiei, mai mult sau mai puțin ginditoare, pare că se iau și se rostesc decizii capitale. Necontenit, zbuciumul, ruga par să primească răspuns și încuviințare. „Dulcele corn" **(Peste virfuri)**, „gura de poveste" **(Lumineze stelele)**, „raza gîndului" **(Ca mine zilele-ți adaogi)**, „întunecarea" **(Trecut-au anii)**, „vînturile, valurile" **(Dintre sute de catarge)**, „clipa cea repede" **(Steleie-n cer)**, „răceala" **(Glossă)** și „nepăsarea" **(Odă)**, „autostiutoarea" **(Mai am un singur dor)**, sînt tot atîtea atribute ale unei misterioase autorități supreme, intermedii din ce în ce mai obișnuite, conectate însă la același curent puternic inițial. Este farmecul, altfel de nepătruns, al universului eminescian. Și iarăși : cine-l „învață" pe poet, pe om, să moară — supremă știință ? ; cine-l „împrietenește" cu luceferii și cu „valurile" și cu „vînturile" ? ; și cine și cum rostește „povestea" ? Și iarăși : întrebare, rugă, răspuns, condamnare, izbăvire !?

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat ?

plastică

Eternul Ioan Andreescu

O expoziție consacrată unui mare artist la o sută de ani de la trecerea lui în eternitate. Și, în preludiul acestor rînduri, cîteva mărturii — dintre numeroasele ce aureolează monumentala monografie a lui Radu Bogdan dedicată pictorului — slujind, peste negura timpului, această luminoasă eternitate :

„Andreescu e cel mai mare artist pe care l-a avut țara, y compris moi ! Dacă ar fi trăit, ar fi devenit negreșit marele nostru artist național." (N. Grigorescu) ; **„Nu cunosc afară de Andreescu alt pictor român care să fi fost atît de profund pictor (...) Tablourile lui n-au nimic anecdotic. Ele sînt pur și simplu pictură !"** (Iser) ; **„Printre pictorii români, nu există fără îndoială personalitate mai atrăgătoare decît aceea a lui Andreescu, nici un destin mai plin de înțelesuri decît al său"** (Jacques Lassaigne) ; **„Iată pentru ce (...) un Luchian și un Andreescu (care, ca plasticieni, n-au îngenunchiat în răstimpul vieții lor), sînt mult mai recognoscibili ca plastici specifici ai neamului românesc, decît Aman sau Grigorescu, a căror artă a fost de multe ori grav falsificată de curentele patriotice ori sociale ale timpului lor..."** (N. N. Tonitza) ; **„...Grigorescu e stenic, Andreescu e, iremediabil, depresiv. Cel dintîi e un Cătălin campestru, celălalt un Hyperion, pierdut în spațiul crepuscular al propriei sale melancolii"** (A.Pleșu) ; **„Privind o pînză de Andrescu, te întîmpină o gravă mustrare pentru atîtea erezii și atîtea necuviințe cite comitem la adresa picturii."** (Corneliu Baba).

Un memento documentaristic, oarecum didactic conceput, este și această manifestare centenară a Muzeului de artă al Republicii. „Sistema" modului de expunere s-ar vrea un compendiu ad-hoc al monografiei evocate mai sus. Personal, situez actuala inițiativă o experiență muzeografică de adiacență a ceea ce acum cîțiva ani, în sălile de la parter ale aceluiași muzeu, a însemnat pentru noi toți **cea mai mare retrospectivă Andreescu !**

De ce continuă să fascineze într-atît creația unui artist, care „a ars" total timp de un deceniu în aproape 160 de opere pînă la puțina vîrstă de 32 de ani ? **„Nimic decît ceru și pămîntu !"** — exclama într-o scrisoare un prieten al pictorului în toamna lui 1878. Dintr-o sentință peiorativă acele puține cuvinte aveau să devină peste ani rezumarea desăvîrșită a întregii peisagistici andreesciene. Geniul lui Ioan Andreescu a propulsat creația plastică românească în ariile marii arte europene orchestrînd numai trei elemente fundamentale : **cerul, arborii și vibrația minerală a pămîntului.** Iată celebrul „Stejar", reazăm al universului, proiectat pe albastrul tăios al cerului ca un strigăt al pămîntului triumfător. Viziune multiplicată în fantastica explozie a „Pădurii desfrunzite" sau a „Pădurii de fagi", a „Stîncilor de la Apremont" și în alte pînze, în care această trinitate, severă și armonică în același timp, nutrește un subtil dialog de întrepătrundere a esențelor, a duratei și a echilibrului universal al naturii. Pînă și în „Florile" lui Andreescu, ceea ce răzbate dincolo de rafinamentul alăturărilor și armoniilor cromatice sînt elementele de suport : ulcelele sau ghivecele, tratate cu o materialitate aproape tactilă. Și, ce-s, în fond, aceste forme decît **tot pămînt** peste care lumina (cerul) explodează în smalțuri ! Înserările, toamnele tîrzii și uneori iernile sînt orele și anotimpurile preferate ale pictorului.

Andreescu, mai înainte Aman și Grigorescu, Luchian și Petrașcu după aceea, au constituit soclul fără de care pictura românească nu și-ar fi putut afirma personalitatea inconfundabilă în artele lumii. Dar dovada vie încă a eternității lui Andreescu o reprezintă însăși moștenirea lui artistică, ce exercită cea mai consistentă și statornică influență asupra unei întregi pleiade de peneluri contemporane.

Corneliu Antim

muzică

Dezvoltările teatrului instrumental

Se pare că întruchipările sincretice în artă vor domina sensibilitatea omului viitorului. Poate fi un aspect al creșterii torentului informațional sau nu — problema se arată a fi complexă ; cert este că, în muzică, pe un drum ocolit (dacă jalonarea propusă în continuare se susține), cel al multitudinii de forme sincretice cuprinse sub termenul general de **teatru instrumental,** e vorba nu numai de căutarea unor noi modalități de menținere treze a atenției (aici) a privitorului, nu numai de explorarea domeniilor de graniță unde discuțiile se focalizează asupra definiției muzicii, asupra apartenenței (sau nu) la arta sunetelor, nu numai de stoarcerea posibilităților expresive, conotative ale oricărui amănunt, minor sau marginal legat de convenția pe care o presupune (stringerea publicului pentru) seara de concert. Teatrul instrumental nu este intenționat ca revoluție în muzică (sau, în premisele sale, nu are această respirație). Consecințele practicării sale au împins, împing însă combinatoria sonoră spre importante răsturnări de priorități, spre categorice rotații de sensuri.

Locul de ruptură se produce la nivelul partiturii muzicale. Mai precis, rolul ei rămîne cel de a mijloci, printr-o complexă semiografie muzicală, transmiterea imaginilor sonore ale compozitorului în sală ; (simplificînd mult), atunci cînd, în **Staatstheater,** Maurizio Kagel, scrie pasaje de virtuozitate evasiinexecutabile pentru instrumentist, e limpede că urmărește nu un anumit efect sonor (muzica e, cel mai adesea, incoerentă), ci producerea, cu finalitate teatrală, crisparii instrumentistului în plin efort de biruire a dificultăților pasajului respectiv, vizualizarea gesturilor enorme, nefirești, ale contrabasistului, de exemplu, cîntînd repede și alternativ pe cele mai variate registre ale instrumentului.

Din repetarea unor principii, în bună parte știute și necontestate, se poate însă vedea că devierea rolului partiturii, clar marcată în teatrul instrumental, este continuată consecvent în muzica contemporaneității imediate. Dacă, cu două decenii în urmă, compozitorii de teatru instrumental, scriind note pe hîrtie, urmăreau în fapt obținerea unor semnificații extramuzicale, multe dintre lucrările de astăzi, scrise pe baza principiului armonicelor naturale ale sunetului, sau care urmăresc un lent proces transformațional unde accentul se deplasează pe urmărirea legităților de transformare, sau lucrări folosind principii și motive repetitive, sau muzici subliniind arhitectonica unor sintaxe muzicale distincte, sau lucrări marcînd în primul rînd raporturi simetrice sau raporturi fibonacciene între secțiuni etc., etc. continuă, în fapt, momentul „falsificării" partiturii. Partitura devine astfel, „subțiindu-se" considerabil de multe ori, simplu pretext pentru o ontologie realizată cu mijloace sonore, frecvent amplificate sincretic. În lucrări muzicale revendicîndu-se estetic de la sunetul universal tibetan sau de la legități numerice de descendență pitagoreică, de pildă, partitura joacă același rol falsificat ca în teatrul instrumental : ea nu mai este simplu suport pentru sunete ci pentru o lume a ideilor, pentru o filozofie sonoră. Teatrul instrumental nu este însă singurul moment de cotitură în sensul de mai sus : în anii '60, lucrările lui Cage sau „dream-houses" ale lui La Monte Young îndrumă în aceeași direcție (la fel, ar fi aberant să spunem că arhitectonica sonoră a lui Wagner sau muzica lui Debussy nu au nici o trimitere în plan ideatic), cunoașterea poate proceda aici însă invers : de la schimbările suferite de formele sonore contemporane spre cauzele și factorii acestor schimbări. Procesul este continuu și, dincolo de aparența sa spectaculoasă, teatrul instrumental se integrează generic acestei continuități.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

IV. Doar amestec de „epică populară" și „basm vrăjitoresc" ? (2)

Teribila durere de cap a cărei bănuită cauză s-ar afla in faptul că a fost deocheat (se știe, o „boală" de sorginte magică vizind și deosebita sensibilizare a percepției pentru demonic) conferă lui Miu Mantu calitatea de a transgresa simpla înțelegere pragmatică (atacul hoților) a primejdiilor ce pot surveni în timpul popasului de noapte în pădurea Cotoșmanei. Spre deosebire de un alt tovarăș de drum, Florea Frincu Tocălie, care, fiind el insuși „circiumar și hoț de pe Olteț", reduce totul la o asemenea înțelegere a situației — ceea ce-l face să creadă că orice primejdie poate fi preîntîmpinată —, Miu Mantu este cuprins de un alt gen de frică. In cazul lui intră în competiție frica pricinuită de gîndul că, potrivit mitologiei ce o înconjoară („întîmplări mai vechi, petrecute în adîncurile ei"), pădurea Cotoșmanei este un loc blestemat, favorabil celor mai neașteptate grozăvii. Neputînd dormi și privind la marele foc aprins de Florea Frincu Tocălie pe una din laturile locului de popas, tînărul drumeț începe să aibă vedenii de-a dreptul teratologice. „Durerea lui de cap — notează prozatorul — îi scotea din adîncul creierilor amintirea unei nopți, spre o simbătă a morților, cînd, mic copil, fusese cu maică-sa la cimitir. Focul pe care femeile din sat îl aprinseră, sub troiță, ca să facă tăciuni și să ia fiecare și să-și tămîieze morții, parc că era focul din astă-noapte și de sub ăst copac. Iar crengile care singerau în cimitir, la para focului de sub troiță, erau leit aceste trunchiuri de goruni, care năluceau și se stingeau, pînă departe, în adîncul tremurător și plin de spaime". Printr-o firească contaminare, asemenea imagini ale fricii duc cu gîndul la reprezentări „concrete", făcîndu-l pe Miu Mantu să se întrebe : «cîte iele, ce șoimane, cîți tilhari nu și-or da coate și nu ne-or pîndi dincolo de unde ajunge geana focului !...»

Luînd în atenție chipul natural în care imaginația surescitată la maximum a eroului așează pe același plan factorii potențialei primejdii — „cîte iele, ce șoimani, cîți tilhari" —, ajungem la încheierea că „basmul vrăjitoresc" naște din poveștile de viață, al căror mod de ființare rezidă în realismul lor originar fabulos. Avem a face, în ultimă analiză, cu înnobilarea din unghiul unei metafizici sui-generis, mitic-folclorice, a datelor și întîmplărilor de viață fundamentale ce se constituie în mod de existență ritualizată, redimensionată la scara absolută a timpului și spațiului, precum în basmul fastastic. Exercitîndu-se, cu inegalabilă siguranță de sine, în cîmpul tezaurului mitic autohton, Galaction recurge la sugestiile folcloclului păstoresc, atît de caracteristic pentru zona Vîlcei, unde este localizată acțiunea povestirii. Drept urmare, Florea Frincu Tocălie este pe loc amendat pentru optuzitatea lui pragmatică, implicit pentru totala lui incapacitate de a percepe forța nevăzută, adică magică, a faptelor : „dar nu-i trecea prin cap lui Tocălie că tocmai colo sus, în creștetul pădurii, în spatele berbecilor, ciulea urechile un lup strein, rătăcit, Dumnezeu știe cum, prin munții și prin codrii Vîlcei". Prin aceasta, tehnica fantasticului este fățiș enunțată și curiozitatea cititorului, de aici încolo, vizează reala identitate a acestui „lup strein", pe parcursul întîmplărilor extraordinare ce vor avea loc negreșit.

Se înțelege, privilegiul de a vedea întîiul pe „lupul strein", și de a se confrunta cu el revine lui Miu Mantu. Neputînd adormi asemenea tovarășilor săi de drum, tînărul erou rămîne în continuare treaz, prada gîndurilor de frică ce-l bîntuie tot mai spornic. Norocul, deci, face — și nici nu se putea altfel, întrucît el este cel „ales" — ca Miu să nu poată fi „furat" de somn și astfel să se sustragă de sub stăpînirea vrăjitorească a „lupului strein". Întîlnirea cu acesta, precum în basm, are loc în momentul cînd eroul este pe punctul de a se cufunda în apele somnului. Episodul are într-adevăr virtuți de „basm vrăjitoresc", dar care basm, cu atenție privit, este „rescris" în manieră autentic nuvelistică :

„Și cuprins în fine și el de puterea nesfîrșitei tihne ce stăpînea bătrînul codru, i-a trecut prin ochi o clipă, fără să-i închidă, amorțirea și atotuitarea somnului... Dar a tresărît și s-a uitat țintă la trunchiul gorunului de care se rezimase mai acum un ceas. O lighioană cu păr de vulpe și cu trup de om ieșea de după trunchi, ori chiar din trunchi... Era un om !... Deși capul nu se vedea bine, printre ramuri, totuși paturile cîtorva pistoale care-i ieșeau din piele și pușca din mîna stîngă — trădate de jăreatecul din vatră — era destulă probă. Și cu mîna dreaptă tot tămîia și tămîia, ținînd în ea un retevei negru și clenciuros... Tămîia peste cei tovarăși adormiți, de acolo de sus de unde sta, Mantu Miu potrivi pușca din șușleț, ochi cu scumpătate drept în pieptul lighioanei și-i trimise o încărcătură de lup".

Că cele văzute de Miu Mantu la vrăjitor în legătură cu reteveiul cel „negru și clenciuros" nu sînt, vezi-doamne, simple vedenii, o dovedesc cele ce urmează. Constatarea că ceilalți negustori, în ciuda asurzitoarelor împușcături, nu dau nici un semn de trezie spune totul : „Stăteau toți ca niște bușteni pe care ar fi putot să tai toată pădurea, numai că vedeai bine că n-au murit ci dorm — un somn necurat și cusut la ochi cu ață descîntată". Esența formulei „vrăjitorești" — resortul intim ce duce la proiectarea povestirii axate pe motivul hoților de codru în plan fantastic — este pe deplin dezvăluită odată cu stabilirea realei identități a reteveiului cel „negru și clenciuros", unealta diavolească vrăjitorii :

„Dar, într-o clipă de lumină plină, Mantu văzu bine brațele matahalei ieșind din mărăcini și desluși în mîna care mai adineauri tămîia, nu un retevei, cum i se păruse, ci o mînă de mort, neagră, uscată și cu degetele încovrigate ! Atunci Mantu Miu și-a simțit sub căciulă pielea și țepile unui arici și-a ridicat nebunește una din pușțile de pe jos ca să tragă în cele două mîini îngrozitoare, ca două scorpii omorite asupra faptului împreunării".

Fără nici o circumspecție, în final prozatorul urmează întocmai sugestiile propuse de scenariul eresului. Ca atare, scena dezvrăjirii constînd în scoaterea celorlalți negustori de sub stăpînirea somnului blestemat, șochează prin simplitatea ei ezoterică. Unul din tinerii argați, istețul Cotelici, înarmat cu unealta vrăjitorească a hoțului, mîna de mort, și cu căciula din cap de vulpe a acestuia acoperindu-i propriul cap, își ia pe loc răspunderea de a duce la capăt operația :

„Toți se uitau încremeniți la Cotelici — tainic și diavolesc, ca un vrăjitor adevărat. Ridică mîna dreaptă, ținînd deasupra celor fermecați rămășița fioroasă, și începu să tămîieze rar de la dreapta spre stînga, adică să deșire înapoi, de pe mosorul vrăjitor, firul somnului drăcesc ! Cînd făcu douăzeci de cercuri, vraja începu să se deznoade ; cei nouă adormiți începură să azvîrle din mîini și din picioare, sub ochii lui Mantu Miu și ai celorlalți, care priveau cu niște ochi cît cepele. Cînd ajunse la treizeci, Floarea Frincu Tocălie se ridică de la briu în sus și se uită buimac în juru-i. Cînd încheie patruzeci de cercuri, înviară toți jupînii. Cotelici sări între ei, cu căciula de vulpoi într-o mînă, cu mîna de mort în cealaltă, și strigă ascuțit :

— Sus, boieri jupîni ! Cîte-un sfanț lui Cotelici, că de nu era el, nu vă mai îmbătați, la anul, la tîrgul Riurenilor !"

În fine, împrejurarea că cele din urmă cuvinte ale povestitorului rezumă legenda iscată de pe urmă îngropării hoțului-vrăjitor împreună cu mîna de mort de care se slujise („Au îngropat cu el mîna de mort cu care își închega vrăjile ; dar peste cîtva timp a răbufnit din mormînt afară o gaură de șarpe. Și cei care au trecut pe acolo și au văzut-o, au înțeles, făcîndu-și cruce, că mîna de mort scobise pămîntul și fugise — ca un păianjen al iadului") vine să reconfirme fidelitatea revelatoare a naratorului față de „legile" fantasticului autohton, refractar literaturizării superflue.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Celia Delavrancea, o laureată a Premiului special al Uniunii Scriitorilor

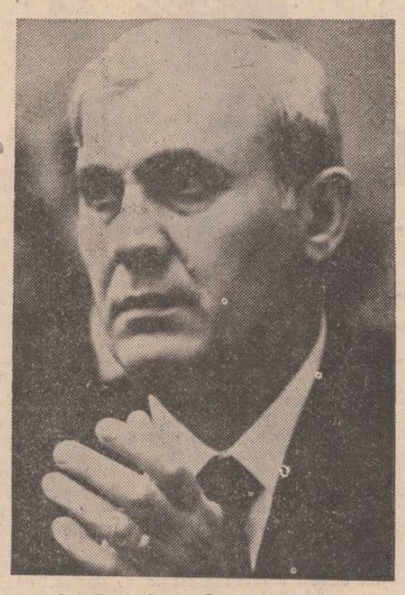

Ion Brad după „Cartea zodiilor"

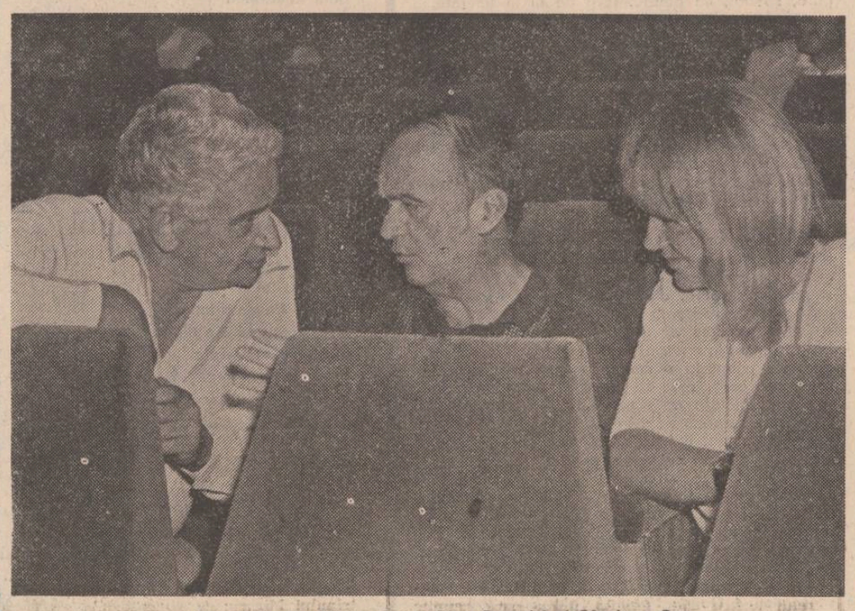

Un „trialog" : Florian Potra, Titus Popovici și Sânziana Pop

CUMPĂNĂ

Zece

I. Cauze și efecte în atenția lui Platon. Nu cumva exilul lui Ovidiu stă la baza căderii Romei ?

II. Marea dilemă. Atît de bine îl imită epigonii pe maestru încît, de cîte ori vrea să publice texte noi, maestrul începe a se teme că își imită epigonii.

III. Balaurul își păstrează toate capetele numai cînd are tot atîtea cozi.

IV. Există un ceas imprevizibil, al zilei sau al nopții, cînd copacul se sprijină, cu toată puterea, de iedera lui.

V. Versiunea semiotică ? Diversiunea semiotică !

VI. Cînd strivește jungla sub coloanele lui de Hercule, elefantul aude în el tropăitul furnicii. Dar fildeșul rămîne transcendența lui.

VII. Chestiuni ontologice. Puținul există și multul se teme de el.

VIII. Stînd în genunchi alături / inimile noastre și-au amestecat / genunchii.

IX. Chemarea geamgiului. De cîte ori aude strigătul geamgiului, singuratica sparge un geam.

X. Toți marii alpiniști au știut că pe vîrful muntelui îi așteaptă o Cîmpie Eternă.

George Alboiu

CONFABULE

Delfinul

tot zburdînd pe lîngă o corabie / un delfin cu înfățișare drăgălașă / cu ochii mici / vioi / cu trupul mlădios și grăsun / I. Simionescu-Fauna României / nu mai vru s-o părăsească / nici cînd aceasta ajunse la țărm și aruncă ancora / iar seara / tîrziu / cînd marinarii plecară în port / să petrecă / se luă după ei / apa era din ce în ce mai mică / pînă cînd atinse nisipul cu fruntea / se știe doar că delfinii nu sunt pești / nasc pui vii și îi hrănesc cu lapte / numai că nu pot trăi pe pămînt / numai atît / deși au ochii albaștri / gălbeni / roșii / negri / căprui / verzi / ori chiar albi / depinde de mare.

Iulian Neacșu

NUMELE POETULUI

Petru Aruștei

Am dorit mult să-mi încep acest an scriind despre Petru Aruștei, cel mai nedreptățit și, poate, cel mai mare artist pe care l-am cunoscut... De cîte ori mă gîndesc la Petru Aruștei, îmi vin în minte cuvintele lui Vasile Pârvan rostite cu ocazia primirii sale la Academia Română : „Știința mea, pe care am cercetat-o și am iubit-o cu patimă, mi-a dat o concepție gravă, aș putea zice tragică, despre viață. Continuul contact cu ruinele părăsite și uitate, rămase din vechile lăcașuri de mîndrie, încredere, strălucire și glorie omenească, m-a îndemnat a cugeta cu melancolie la nestatornicia tuturor bucuriilor noastre. În continua dezagrezare și reintoarcere în sînul materiei amorfe a tot ce a fost o clipă întruchipat și însuflețit de geniul omenesc creator, m-am deprins a vedea doară două lucruri vrednice de străduințele și de iubirea noastră : cultul pios al amintirii lăsate în resturi și ruine de cei trecuți la cele eterne și deci cercetarea respectuoasă și delicată a urmelor unei vieți, care a fost tot așa de înnourată de dureri și suferințe, de visuri neîmplinite și de bucurii sfărîmate prin deziluzii, ca și biata noastră viață de acum ; iar alăturea de cultul pios al amintirii, cultul entuziast al geniului omenesc, continuu învins și continuu din nou biruitor în lupta cu elementele inerte ale materiei moarte (...)".

Alăturea de cultul pios al amintirii, cultul entuziast al geniului omenesc a fost la noi, o vreme, o adevărată mascaradă : topiți de iubirea unor genialități închipuite de aiurea, anume „spirite critice" cugetau cumpănit să vază dacă Ștefan cel Mare a fost chiar „mare" și Mihai Viteazul chiar „viteaz".

Lucrurile nu s-au schimbat întru totul, iar pentru unii „damnați", lucrurile nu se vor schimba, probabil, niciodată ; „marginalii", chiar în marile culturi occidentale, rămîn marginali, la noi însă condiția lor extramurană nu le oferă nici șansa unei omologări viitoare, unei ipotetice descoperiri și asta deoarece la noi mai dăinuie concepția nefastă că nu ducem lipsă de talente : dacă ar fi gîndit așa și întemeietorii literaturii române moderne, probabil că nu l-am mai fi avut pe Eminescu în veacul trecut și nici în veacul veacului...

Dincolo de responsabilitatea însului creator, o societate, ea însăși, este creatoare de valori în măsura în care reușește „socializarea" potențelor individuale... Cum toate cele se mîntuie repede, aurul ca și petrolul, se pare că singura „avere" fabuloasă rămîne, scuzați, omul...

De ce românul Petru Aruștei, pictor de geniu nu a atîns, ca Brâncuși odinioară, notorietatea unui Dali ? Îți trebuie oare și un exhibiționism genial pentru a reuși ? Dar nici atunci nu poți fi sigur, căci există unii dotați numai cu geniul exhibiționismului, imbatabili...

Prin 1960, cînd poposeam la Iași ca student mefient în calitatea studiilor universitare, Petru Aruștei, ca și Adi Cusin, era deja un personaj legendar : la 14 ani o pornise pe jos din Podu-Iloaiei la București, purtînd de mînă un invalid de război, orb, firește în căutarea dreptății ; după ce a absolvit doar opt clase, a început să trăiască, să picteze, să scrie, să asculte muzică, să citească, și în toate cele era mai profund cunoscător decît noi, școliții, puerili și prezumțioși... ; toți cei care l-au cunoscut trebuie să fi trăit în prezența lui acel sentiment de spaimă, de oroare sacră, căci emana o asemenea forță interioară comparabilă cu un fluid fizic încît erai ispitit să crezi într-o evidență a genialității... „Ce azi nu ești, mîine vei fi, cînta", așa începea un poem al lui Petru Aruștei pe care nu mi-l mai amintesc... cum nu-mi mai amintesc atîtea, poeme (alții, cu mai bună memorie lucrativă le-au transcris drept ale lor și le-au dat la ziar), tablouri (alții, care nu i le-au ars, le păstrează pentru ei cu sfințenie)... Într-o perioadă cînd Petru Aruștei crăpa de foame, un muzicolog vestit, posesor al unei vile la Sinaia, l-a invitat pe Petru Aruștei să-i vadă tablourile din personala-i vilă, printre care multe pînze ale lui Țuculescu...

Cînd pictorul nostru era mai extaziat, muzicologul i-a șoptit suferind că nu are totuși un... Petru Aruștei... Sper că ați înțeles aluzia, îl vroia cadou, sau ca cadou cum se zice corect... Muzicologul e de-acum prin țări străine, probabil tot posesor de vilă, Petru Aruștei aici, e drept însă că nu mai pictează demult... Doar mai scrie... și uneori pierde cîte un caiet cu poeme, „o carte" cum zic colegii noștri care nu o au scrisă dar o au inscrisă în planurile editoriale... Nu e exclus ca în mintea unora să fie concepută o repartiție socială a muncilor în genul acesta : unii să scrie și să piardă, ei să găsească, să publice și să ducă apoi greul muncii.

În 1968 cînd, încurajat de mai mulți prieteni moldavi, Petru Aruștei și-a alcătuit un volum de poeme, **Moarte și renaștere**, n-am reușit, nici Mircea Ciobanu ca redactor al unei edituri, nici eu ca redactor al revistei „Argeș" să-l publicăm : colegul moldav de la care am luat furios manuscrisul lui Petru Aruștei, „poetul metafizic" redactor pe acea vreme al revistei „Luceafărul", zvîrlise, aproape intruvabil, cu mult dispreț dosarul într-un sertar : straniu, dar eu însumi la „Argeș" i l-am dat la lectură unui „coleg", bun colecționar, care nu mi l-a mai înapoiat nici în ziua de azi, deși i-am cerut-o în mod expres printr-o scrisoare recomandată : însul spera, probabil, că vom crăpa unul după altul și eu și Petru Aruștei...

Pentru mine și numai pentru mine, acest volum, **Moarte și renaștere**, constituia o descoperire echivalentă cu **Les Chants de Maldoror** : Lautréamont era complet necunoscut de cei din generația mea pe acea vreme, și, firește, nici Petru Aruștei nu auzise de el vreodată... Am rămas atașat (cum zic criticii literari) de un anume poem din această carte a lui Petru Aruștei, **Peretele iubit de pictor**, poem bine copiat și el la vremea lui de un alt bun poet, citindu-l poate descoperiți numele poetului la care fac aluzie :

„Țin minte bine, a fost o vreme grea pentru mine atunci. Trebuia să tai cîteva stive uriașe de oameni cu un fierăstrău ruginit pe care mi-l dăruise nu știu cine anume, un om totuși. Nu aveam timp pentru odihnă, iarna bătea la ușă și ceilalți nu aveau lemne. E drept, mi se dăduse și un ajutor în noua mea muncă, o balerină. Faptul că era îmbrăcată într-o rochie albă, cu jupon, mi se părea chiar absurd. Tot cărînd bucățile acelea tăiate de mine mă temeam că-și va murdări rochia. Spre surprinderea mea rochia rămînea la fel de curată ca la începutul tuturor începuturilor. Cei din stive strigau mereu să-i tai mai repede ; ce, nu vedeam? Iarna se apropia cu pași repezi de oameni. Ce vor pune aceste făptuiri pe foc? Dacă începe curînd-curînd să ningă? Și zbucneau în hohote de ris. A, atunci, în vremurile acelea, am muncit ca un turbat. Pînă la urmă am sfîrșit prin a mi se părea ciudată balerina căreia nu i se murdărea niciodată rochia. Ce viață putea fi aceea pe care o trăiam eu? M-am chinuit mult pînă cînd am reușit să arunc fierăstrăul din mîini ; unealta aceasta devenise atît de ascultătoare încît făcuse corp comun cu brațul meu drept. Totuși, eu am fost cel care a triumfat. Fiind un om liber și puternic am fugit departe, în locuri frumoase, să mă mistuie soarele, să uit totul. Mare mi-a fost mîhnirea însă cînd de pe Arcul de Triumf pe care stăteam am văzut un grup de oameni îndoliați tîrîndu-și trupul spre mormînt, spre mormînt. Simțeam cu durere cum îmi creștea o barbă neagră, de ceară, deși o ștergeam întruna cu palmele mele însîngerate. Înainte de a mă cobori în groapă au fost rugați să mai aștepte puțin, doar puțin, deoarece trebuia să vină cineva să mă vadă cît mai aveam forma aceea. În ultimul timp s-a spus că cine trebuie să vină n-o să mai vină, așa că pot să mă bage în pămînt. Am vrut să mă arunc de sus asupra lor să-i împiedic să-și ducă gîndul cel urît pînă la capăt. Mi-au spus că nu-i frumos ceea ce vreau să fac, că nu-i stă bine unui mort să se împotrivească atunci cînd este dus spre mormînt.

— Și nu uita, din pricina ta vom fi noi pedepsiți ; ai întîrziat pe pămînt o oră și treizeci și trei de minute! Cum vom justifica noi această întîrziere, atîta risipă de timp?

Și începură să mă tirască spre mormînt cu și mai multă furie. Ba chiar s-au apropiat de urechile mele și au strigat cu putere în ele, probabil să mă încurajeze :

— Și nici nu trebuie să te superi, facem doar așa cum e în tabloul tău!

Cred că se gîndeau la **Marș funebru**, ultimul meu tablou. Mi-au mai spus că am numai de cîștigat dacă mă las înmormîntat ; acolo unde plecam puteam picta cu puf de rață, așa cum n-am putut face pe pămînt. Tîrziu, tîrziu în amurg m-au înmormîntat. Eram indignat, se făptuise o mare nedreptate. M-am întors furios acasă și am început să mă culc seara la ore normale. Bineînțeles, mă băgam în pat numai după ce-mi dădeam jos hainele de pe mine. Se întîmpla însă că în fiecare dimineață venea tata după ce străbătea pe jos vreo treizeci de kilometri, să-mi spună :

— Dă-te jos din pat! În pat nu se doarme îmbrăcat! Ascultător, coboram și mă dezbrăcam cu toate că, știam bine, mai făcusem așta și aseară. Tot atunci mai venea cineva la mine și mă dojenea cu asprime :

— Nu-mi place cum mi-ai scris firmele ; ai scrisul urît, chinuit, stîngaci. Unele litere le-ai lungit în chip necugetat, altele dimpotrivă! Ce înseamnă asta ?

— Asta înseamnă că am făcut acolo o anumită filozofie pe care n-o pricepi tu! Voi încerca să-ți explic, deși știu, n-are sens. De pildă : **L** este cineva cu capul în nori, naiv, prea puțin practic. Face metafizică și-i iubește pe Beethoven și Bach. **S** se exteriorizează greu, își face complexe. Inhibiție totală. **Z** este torturat de propriul său eu. Atenție însă, uneori dorește să pară om de lume ; nu reușește. **I**, strident, mereu alarmat. **O**, mulțumit de sine, orgolios. **M**, un mizantrop. Am dorit ca în lozincile și firmele mele fiecare literă să-și aibă personalitatea sa. Numai atît am dorit să-ți spun, tu dacă nu vrei să-mi dai banii, nu mi-i da și asta-i tot !

Ce puteam face? Nu puteam recunoaște că eram nefericit, ar fi fost rușinos. Trebuia deci să lupt, să triumf! Îmi trebuia un punct de sprijin. Trebuia să trăiesc în preajma unei lumini și bucurii mari, izbăvitoare. Mare mi-a fost bucuria și am simțit că am triumfat cînd, după atîtea zadarnice căutări și înțelătoare iluzii, am aflat Peretele Iubit de Pictor !"...

După un deceniu, Petru Aruștei și-a mai alcătuit un volum, **Supraviețuire. Moarte și renaștere și Supraviețuire** sînt în fapt un singur mare poem în proză, un comentariu solemn-funambulesc al unei existențe trăite tot timpul pe marginea prăpastiei și al unei opere plastice ea însăși în mare parte pierdută sau sigur distrusă. Am dorit mult să-i văd într-o zi strînse toate poemele și tablourile lui Petru Aruștei între coperțile unei cărți... Nu știu dacă Petru Aruștei și-o mai dorește... Noi, dacă vrem să ne considerăm **martorii** acestui timp în înțelesul dat de Kierkegaard acestui cuvînt, „martori ai adevărului", trebuie să o dorim convinși că Binele poate învinge Răul. „Il n'y a plus de manichéens, disait Panglos. — Il y a moi, répondait Martin".

Cezar Ivănescu

Eminescu și John Stuart Mill

Urmare din pag. a 3-a

and having done so, to stir them up to insist on having it, is the order of ideas in the minds of those who adopt this view of political philosophy. They look upon a constitution in the same light (difference of scale being allowed for) as they would upon a steam plough, or a threshing machine".

Eminescu considera că John Stuart Mill punea în discuție în termeni cît se poate de clari problema naturii statului și că textul său era unul de referință în această materie. Poetul își extrage textul și el se păstrează, în traducerea sa, în manuscrisul 2264, 282—283. „Pentru o seamă de spirite guvernămîntul — scrie Eminescu — e un act în toată strictețea practică, din care nasc însă numai cestiuni de scop și mijloace. Formele de guvernămînt sunt, după cum le-nțeleg ei, niște expediente ca oricari altele pentru a atinge unul din obiectele pe cari un om și le poate propune ; o pură afacere de invenție, și combinație. Făcute fiind pentru om, ni se afirmă că omul e liber de-a le face ori de-a nu le face și de-a decide cum și după ce model vor fi făcute. Guvernămîntul, după concepțiunea aceasta, e un problem ce cată a se trata ca orice chestie de afaceri. Întîiul pas către o soluțiune este de-a recunoaște care este misiunea impusă guvernămintelor ; al doilea e de-a căuta care formă de guvern este cea mai propice pentru îndeplinirea acestei misiuni.

Fiind edificați asupra acestor două puncte, și recunoscut avînd care e forma de guvern care include cea mai mare sumă de bine cu cea mai mică sumă de rău, ceea ce ne rămîne a face este de-a obține pentru opinia ce ne-am format-o pentru noi înșine consimțirea compatrioților noștri sau a acelora pentru cari instituțiunile sunt destinate. A găsi cea mai bună formă de guvern, a induplека pe alții să creadă că este cea mai bună și induplecîndu-i, a-i excita s-o ceară, iată ordinea de idei în spiritul acelora cari primesc această vedere a filozofiei practice.

Ei privesc o constituție (abstracție făcînd de importanța respectivă a lucrurilor) cu același ochi cu care privesc un car cu vapori sau o mașină de treierat".

Eminescu găsea nemerit că în momentul utilizării acestui extras din lucrarea lui John Stuart Mill să-i dea și un titlu, *Antropocrație*, pe care îl scrie vertical, în marginea din stînga a textului.

Florica Zaharia : „Țara Moților"

Guvernul liberal se făcea vinovat, arată Eminescu în același editorial de faptul că ignora tradițiile și vechile legiuri ale țării. Poetul invocă, din nou, autoritatea lui John Stuart Mill și trimite la lucrarea sa despre guvernul reprezentativ. „«Există alți logicieni politici — continuă John Stuart Mill — scrie Eminescu —, cari privesc știința de-a guverna ca o ramură a științelor naturale». Nu pe ales așadar sunt formele de guvern ; nu expediente sunt, nu opera unor intențiuni premeditate, ci un produs organic al naturii, gingaș ca toate produsele de soiul acesta ; afacerea noastră e de-a cunoaște proprietățile lui naturale, și nu de a-i dicta legi, ci a ne adapta legilor care-i sunt înnăscute".

John Stuart Mill expune această teză tot în lucrarea despre guvernul reprezentativ. "To these stand opposed another kind of political reasoners — scrie John Stuart Mill —, who are so far from assimilating a form of government to a machine, that they regard it as a sort of spontaneous product, and the science of government as a branch (so to speak) of natural history. According to them, forms of government are not a matter of choice. We must take them, in the main, as we find them. Governments canot be constructed by premeditated design. They «are not made, but grow». Our business with them, as with the other facts of the universe, is to acquaint ourselves with their natural properties, and adapt ourselves to them. The fundamental political institutions of a people are considered by this school ar a sort of organic growth from the nature and life of that people : a product of their habits, instincts, and unconscious wants and desires, scarcely at all of their deliberate purposes. Their will has had no part in the matter but that of meeting the necessities of the moment by the contrivances of the moment, which contrivances, if in sufficient conformity to the national feelings and character, commonly last, and by succesive aggregation constitute a polity suited to the people who possess it but which it would be vain to attempt to superinduce upon any people whose nature and circumstances had not spontaneously evolwed."

Eminescu își extrage și acest text din lucrarea *Guvernul reprezentativ* și el se păstrează în traducerea sa tot în manuscrisul 2264, 283-284. „Alți logiciani politici — scrie poetul — sunt atît de departe de-a asemăna o formă de guvern cu o mașină, încît o privesc ca un soi de product spontaneu și pentru ei știința de a guverna *e cum am zice o ramură a științelor naturale*. Nu, zic ei, formele de guvern nu sunt pe ales. Trebuie să le luăm în cele mai multe cazuri, așa cum le găsim. Guvernele nu pot fi stabilite, prin intenție premeditată. «Ele nu se fac : răsar».

Florica Zaharia : „Țarină"

Afacerea noastră cu ele, ca și cu toate celelalte fapte ale Universului, este de-a cunoaște proprietățile lor naturale și de a ne adapta lor.

Instituțiile politice fundamentale ale unui popor sunt privite de către școala aceasta ca un produs organic al naturii și vieții acestui popor ; *e un produs al datinelor, al instinctelor și al dorințelor neconștiute și mai nu e fructul țintelor (desseins) sau deliberate.* Voința poporului n-are a face în această privință decît a răspunde la necesități temporare prin combinații asemenea temporare. *Aceste combinații sunt menite a subzista pe cît timp sunt în conformitate suficientă cu caracterul și sentimentele naționale ; și prin o agregare succesivă, ele constituie un guvern adaptat cu poporul care-l posedă* dar pe care în deșert ne-am încerca a-l impune la oricare alt popor la care natura și împrejurările nu le-ar fi produs în mod spontan".

Eminescu dă și acestui extras un titlu, *Fiziocrație*, pe care îl scrie, ca și pe cel precedent, în marginea din stînga a textului. Aparțin poetului și sublinierile, care nu se află în originalul englez.

atelier literar

poșta redacției

I. V. PERIAM : Foarte multe lucruri slabe, amorfe, stingace (pe care demult trebuia să vă obișnuiți să le aruncați singur la coș !...). Doar două ceva mai înfiripate : „Viziune", „Turme de vise".

EM. BALȚIANU : „Ceață", „Pomii", „Ceașca".

SAVA FIERARU : Povestea dv. ar fi putut fi un lucru interesant, mai cu seamă, firește, pentru enoriașii stadioanelor. Dar cititorul preferă fapte, întîmplări, analize la obiect, un documentar solid și semnificativ, și nu vorbărie hăulitoare, liricoidă, îndulcită cu pepsi metaforic (...și așa, așii șerbetografiei sportive — victime vinovate ale lui Fănuș Neagu, trăgători cu ochiul și cu mîna stingă... — au împînzit, pînă la greață, paginile presei cu dribblingul lor verbal, interminabil și ineficace !...). Or, în manuscrisul dv., singurele lucruri interesante, întîmplări, mărturii, sînt reproduse din cărțile altora, mai noi sau mai vechi, contribuția dv. fiind comentariul, prelungit fără rost, înzorzonat fără măsură, precum și podoabele versificate, de cele mai multe ori neavenite, de gust dubios. Altminteri, tema dv. e foarte generoasă, se poate scrie o carte consistentă și interesantă (de n-ar fi decît episodul eliminării lui Ujpest, din Cupa Europei centrale, în acel meci cu adevărat epopeic terminat cu un neverosimil 4—0 pentru Rapid !...). Dar e nevoie, mai întîi, de o serioasă osteneală de arhivă, culegere de date, mărturii, reconstituiri, etc., muncă sistematică, riguroasă, fără de care nu poate ieși nimic. Oricum, n-ar strica să luați legătura cu „Flacăra", unde, după cum știți, continuă să ardă (justificat sau nu...) candela cultului rapidist.

SORIN : Citeva versificări, mai mult sau mai puțin „manieriste", de oarecare acuratețe și îndeminare. Paginile mai noi, în vers liber, rămîn seci, neinsuflețite, în marginea banalității.

D. DUȚU : Lucrurile merg, în general, bine, mai ales în „Era nefiresc" (care, de altfel, dezminte formula „copil de piatră" de care pomeniți !...). Sperăm să primim vești și mai bune.

V. MILESCU : Tensiunea inspirației e în scădere, „curba" coboară (cum era de așteptat), condeiul tinde să compenseze, să „ajute" mai mult... Rezultatele sînt, firesc, mai slabe, mai puțin convingătoare. E nevoie, se pare, de o pauză pentru acumulări. (Frecvența ciclică a acestor faze trebuie, cu timpul, identificată, cunoscută cît mai profund și... respectată. Și acest lucru face parte din „meserie" !...). Totuși : „Voi fi tristă", „De ce", „Voi".

D. BARBU : Multe pagini frumoase, mai sobre și mai echilibrate ca deobicei : „Frunză albastră", „Fîntîna oarbă", „Un deget pe gură", „În afara legii", „Zîna de la miezul nopții", „Închis pentru iluzii", „Țara unde sîntem copii".

C. GRIGORAȘ : Ne bucură, desigur, că vi s-a părut folositor contactul cu această rubrică. Sperăm ca rezultatele viitoare să confirme, într-o zi, în toată evidența, această impresie și, mai cu seamă, să confirme înzestrările dv. pline de promisiuni. Vă dorim succes.

F. SADIC : Nu era vorba de nici o dojană — de unde ați scos asta ? — ci doar de încercarea de a lămuri soarta unui plic nimerit la noi, se pare, din greșeală. „Discreția" dv. (ca și „explicația" pe care ne-o oferiți acum) sînt fără rost : dreptul de a vă alege cărările pe care umblați vă rămîne absolut intact ! (E necesar doar să indicați clar pe plic „adresantul", pentru evitarea eventualelor încurcături). În ce privește concursurile de la edituri, am auzit și noi fel de fel de vorbe, dar cît adevăr e în ele nu putem ști. Cert e că aceasta rămîne, cel puțin deocamdată, singura cale de pătrundere (firească, la lumina zilei, bineînțeles !...) a unui debutant. În ce ne privește, rămînem convinși că, în ciuda eventualelor erori, „aranjamente", întîrzieri, etc., adevăratele talente nu se poate să nu răzbată (chiar dacă — și asta se poate, din păcate ! — vor ajunge „pe podium" în mijlocul sau chiar la coada unui buchet de impostori favorizați !...). Dintre versurile trimise acum, cîteva merită atenție : **„Cum aș putea să vă opresc", „Trec"** (nefinisată cum trebuie).

Ion Biriș, E. D. Nacu, Ema Vinski, Vasile Dumitru, Petre Pîrvulescu, G. Dragotă Dudaș, Ina Ramian, Petre Soporan, Genus XX, Valentina Trașcă, T. C. Zarojanu, Felix Madana (ceva, în „Mă cheamă azi toamna"), **Liliana Georgescu, Florin Ionescu, C. Ionescu, Sorinel Ungureanu ;** Nimic nou !

Traian Dragosin, Pascal Tiberiu, M. Blaga, N. V. Tornea, Maria Dava, V. V. Dan, Fl. Antemie Ghimici, V. Stoicescu Bucur, M. Cătălina, C. Fodor : Pagini de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Logodnă", „Odihnă sufletelor", „Pustiu", etc. ; „Să avem pace pe pămînt", „N-am ce căuta"..., „A vorbi de Eminescu", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Ploaia zilei

Lumină fac în mine însămi...
Sub învelișul fizic
corpul meu astral
și-arată oasele;
într-un ploaia zilei
unde chipuri se-așternîn jur
ca o vreme frumoasă,
unde nu sînt brațe
care să mă țină minte
doar faleze unde nu răsare
niciodată o floare,
unde-am învățat
ce nu este iubirea
și-unde încă-mi mai pun întrebări
în voce c-un fir de mirare.

MARCELA MARINICA

Zbor

Puneți-vă-n locul acestor păsări
și nu vă mirați de nu veți putea zbura;
lipite de umerii voștri
aripile multiplică mișcarea pleoapelor.

Există o certitudine a văzduhului
despre care poeții au auzit vorbindu-se,
înzăpeziți în flori ca-n uitare,
și totuși nimeni nu s-a întors să povestească.

DAN ELIAS

Confesiune

Nu m-a surpat amenințarea maimuței
nu m-am sprijinit de coama leului
dintotdeauna mi-a plăcut gestul
păsării
sub cerul adînc
și frumos
ca ochiul iubirii
n-am știut decît să-mi așez piinea
pe raftul inimii
să sfidez îndrăzneala ridului
și-n rest
cu zîmbetul la cota de vîrf
să-mi urmăresc tristețea
dîndu-se cu capul de toți pereții
n-am avut
nu am
și nici n-oi avea vreodată
timp
să pot iubi decît
omul
ridicîndu-și căciula cînd trebuie
și cînd îl mănîncă pe frunte.

EMIL ACHELARIȚEI

Desene de Nușa Rădulescu

Amnezie — un adevăr

Aveam să vă spun un adevăr atît de frumos
că-mi dăduseră lacrimile
pînă și pe-obrazul întors spre o față
care întîmplător stătea la stînga sufletului meu
și care văzîndu-mă schimonosit de plîns
s-a retras cu un surîs amar în colțul gurii.

Fraza mea, rămasă neterminată
s-a întors scheunînd și lingîndu-mi timid
creierul
și ștergînd treptat adevărul
despre care vă vorbeam mai sus.

BOGDAN ȘTEFANESCU

Vînătorul de sensuri

Pentru frigul asurzitor
nu posed decît
o duzină de erori
și alte cîteva înțelesuri
strict necesare
drapate fastuos între
arhitectura frunții și
umerii obrajilor.
Sigiliul vînătorului de sensuri
e cumpărat cu un surîs
derutant...

SIMONA CONDOR

Familia

Fratele meu
a murit de fericire
la trei ani
după ce l-a văzut
pe Moș Crăciun.
Mama mea
mai curățăși acum
praful de pe biblioteci
și umbrele de pe lumină.
Tatăl ne cîntă
șansonete
și discută vinul.
Satul meu
mlaștină
cu miros de gutui
a dat mulți ambasadori
femei de servici
și diabetici.
Apoi războiul a alungat
zumzetul albinelor
a uscat mlaștina
colbul e acum în creștere
Acoperă crucea fratelui
Dă de lucru mamei
iar pe tata îl vezi chiar beat
ceea ce nu poate fi adevărat.
Eu încerc să-mi învinge frica
de șerpi
Și-mi imaginez cît de limitat
poți să fii.

PACO RUBAN

Călătoria repetată

Urmare din pag. 1

tematic, în creația lui Leonid Dimov, un volum de raftul al doilea precum *Spectacol* ori *Semne cerești* (1970). Intenția e atît de clar configurată în argumentul preliminar, încît motivul poetic unic pune stăpînire pe aparenta „naivitate" a celor paisprezece poeme. Nu marile mituri sînt cele care îl preocupă pe Leonid Dimov, ci modelul de ordin retoric pe care ele îl transferă asupra ființei umane. Dezvăluirea aceasta conține tot atîta adevăr artistic pe cîtă tensiune umană cuprinde poetica miraculelor onirice, întemeiate pe o trăire în absolut a tulburărilor hipnagogice. Ficțiunea se subordonează deci actului autentic, *trăit* (reveria, visul amalgamat și baroc sînt, desigur, „stări" *naturale*), imaginația e doar misterul care perpetuează naturaleța. Greu de atins această veritabilă performanță — greu de închipuit că o poți atinge. Odată atinsă, satisfacția devine imperceptibil suferință, nădejde a identității himerice dintre ficțiune și trăirea autentică. Poezia lui Leonid Dimov își atașează acum numai o metaforă nouă, pe un fond și pe, în egală măsură, un regim de receptare cunoscute. Construcția imaginară e o suită de cercuri concentrice pornite dintr-un impuls care poate fi, la rigoare, artificiul generator al naturalei explozii. Excrescența, adăugarea, juxtapunerea într-un abstract cerc uriaș, pe un traseu chinuitor și nesfîrșit ca altădată construcția etajată, Turnul Babel, fac idealul acestei literaturi. O spune mai plastic decît noi însuși Leonid Dimov : „Precum Nietzsche pe malul lacului Silvaplana, am avut și eu viziunea veșnicei reîntoarceri. Pe nici un mal. Așa, în odaie. [...]. După ce m-am documentat mi-am dat seama că viziunea veșnicei reîntoarceri n-are nimic comun cu mitul respectiv. Nu pentru că Dumnezeu n-are școală și nici părinți care să-i fi spus povești, ci pentru că mi-este strein pînă la scîrbă procedeul inventării vide, al fantasticului întemeiat pe minciună pură. Drept care mă lepăd de romantism și suspecteze dicteul automat.

Poemele ce urmează se desfășoară, deci, în încercuiri mult mai modeste decît mitul ancestral. Ele vizează iterația banală, diurnă ori nocturnă, nict-hemerală ori sezonieră, în nădejdea identității cu cercurile concentrice generate de o piatră aruncată în apă : ultimul le înglobează pe toate dar n-ar exista dacă primul nu s-ar fi născut. Și n-ar ajunge pînă la malul lacului... Silvaplana". *Iterație :* cuvîntul acesta, folosit cu un sens secundar creat de poet, acela general de repetiție, explică și deopotrivă implică întreaga aventură umană din poemele *Veșnicei reîntoarceri*. Fără îndoială că *Baia...* rămîne în continuare textul exemplar construit pe motivul iterativ. Universul e o combinație fizică de semnificanți. Eternitatea e „abruptă" și „ferecată", închisă cu lacăte grele ca în *Turnul Babel*. Spiritul iterativ devine idealul secret al acestei lumi și la consolidarea lui lucrează într-un mod subtil (adică deghizat) poemele din noul volum. Cuvintele Ecclesiastului, așezate ca motto la *Mosorul*, se potrivesc cum nu se poate mai bine : „Ceea ce a mai fost este ceea ce va mai fi". Cum s-ar zice, nimic nou, surpriza e imposibilă la nivelul comportamentului scriiturii — dar totul devine posibil în planul detaliului atoatecuprinzător, al secvențelor ce refac (rescriu) visul.

Călătoria (în sensul de peripeție, aventură), motiv central al poeziei dimoviene (Mircea Iorgulescu), se combină aici cu un spațiu al umilinței, totul coborîndu-ne în apele unei vagi meditații crepusculare. Chiar figurația fabuloasă a poemului, amalgamul somptuos și infinit sînt mai rărite iar transa onirică subiectivă se vede împărțită între cel puțin doi participanți. Alături de subiectul acaparator, actant verbal al propriei aventuri, apare aproape întotdeauna o persoană întregitoare a cuplului, participant și receptor imaginar al săvîrșirii și amintirii visului. Eventual și un alt „personaj", himeric, purtător al destinului absurd și implinind vocația iterativă, conducînd „surpriza" spre tiparul eternei recognoscibilități și familiarități „materiale" cu miracolul : „De sus / De dincoace de munți / Se vălătuceau roiuri de fulgi conjuncți / Închipuind o repetată anagramă. / Creștea în inimile noastre o teamă / Cînd am văzut cum, de la mare înălțime, / De dincolo de grohotișuri și cime, / Cădea, venea, plutea un schior. / Era înfricoșător / Zborul lui parcă reglementar, / Ne-am zis că nu-i adevărat, dar în zadar : / I-am recunoscut umerii, zîmbetul, țeasta, / Era el de data asta, / Privește ! Ne-a făcut semn. Privește ! / O, cum mai viscolește !" *(Schiorul)*. Accidentul nu e posibil în această lume guvernată dictatorial de semnele unei materii funambulești. Structuri iterative autentice sînt cele din *Liftul* și *Lanterna*. Imaginea liftului care „nu suie, coboară" conduce la întîlnirea *sensului unic* : încrederea în opulența imaginației excentrice, proprietate a ochiului supus tulburării din preajma somnului. Opulență parcă defunctă acum, însuind însă aceeași rigoare în căutarea „încurcăturii", ca altădată : „Încotro alergi pe fondul indigo / Al zorilor cuprinse de-nnoptare ? / Astîmpără-te, nu mai fugi atît de tare ! / Abia dacă te mai zăresc / Cum te strecori prin genul omenesc / Și dai deoparte personajele fine / De la subsol, ca să ajungi pînă la mine / Sunt aici : rozalb ca-ntotdeauna și încrezător / În pofida vîrstei, chiar lîngă ascensor". Fragmentul acesta constituie un moment de destăinuire retorică, lucru rar într-o poezie simulînd cu atîta înverșunare epicul. Simulînd, căci poemele lui Leonid Dimov, construite pe o arhitectură narativă (de fapt o serie de discontinuități alăturate, cu o funcționalitate infailibilă), nu se pot povesti.

Lanterna fabulează în jurul ipoteticei treceri a Styxului, motivul binecunoscut parcurgînd un circuit al insolitării : întreaga devălmășie a mahalalei balcanice („mahala infinitezimînd în ceață / Ce se ridică fără grabă") este „populația iterată" a navei colosale („nesfîrșitul aeroplan") care „ține loc de barcă". Poemul acesta este și cel mai reușit. Inițierea nu-și mai are rostul odată ce orice formă de așa-zisă cunoaștere repetă la scară lărgită (cercuri concentrice) o experiență cunoscută. Călătoria iterativă este tocmai opusul călătoriei inițiatice. Farmecul textului nu e conferit așadar de capacitatea revelatorie a discursului, ci de paradoxala familiaritate în care te conduce : *a trăi* în mijlocul miracolului și a-l repeta, a te reîntroduce visînd ori de cîte ori atingi, ca în basm, cutia fermecată (ca altădată *bilele*, acum se imaginează, cu mai puțin relief însă, în jurul *cutiei*, al *punguței*, al *bomboanei*, al *mosorului*, al *automobilului*). Dacă „bilele" sînt vizualizarea destinului, un destin ironic pus să-și bată joc de o istorie apocrifă, obiectele citate rămîn numai pretexte. Revine obsesia trenurilor, loc predestinat săvîrșirilor miraculoase, consacratoare de răvășire imaginară. Inutilul „canton cu clepsidră, clopot și balanță" este încăperea (odaia ?) aflată pe „linia moartă", unde sălășluiește fabuloasa persoană din poezia lui Dimov. De aici inspecția „onirică" — călătoria repetată — poate porni nestingherită — și obligatorie : „În realitate, cînd se face-o noapte / De indigo spălat în acid fenic / Și se-aprinde burgul ecumenic, / Încep a săgeta / Chiar peste linia mea, / Croncănînd din acele pivotate / Celebrele accelerate / Venind din altă parte, / Dar despre treaba asta o altă carte. / Acum, oricît ați fi de altă opinie, / Mă duc să-mi inspectez bucata de linie". *(Linia moartă)*.

Întoarcerea fiului risipitor

Urmare din pag. a 5-a

spre obrazul ei și o sărută ușor. Femeia suspină prin somn, se întinse, moale, și întrebă ca în vis :

— Tu ești, iubitule ? Nu dormi ?... Ce s-a întîmplat ?...

Lungu se așeză pe marginea patului, fără să spună nimic, o privi prin întuneric, se aplecă și aprinse veioza. O stinse din nou și se aplecă peste fața întunecată brusc, căutîndu-i ochii care se pierdeau în marea fumurie dintre ei. Îi cuprinse umerii, mîngîindu-i, își cobori degetele de-a lungul brațelor, făcînd-o să se înfioare, să se trezească de-a binelea și să-și ridice capul pentru a-l vedea :

— Iubitule, dragul meu, tuuu...

O luă în brațe cu aceeași bucurie de odinioară, noaptea era tot mai argintie, bucuria lui de a fi ceea ce era devenise singurul criteriu al lumii în care pînă acuma nu-și găsise locul și care îl răsplătea la capătul atîtor chinuri cu o stare de copleșitoare fericire. Trebuia s-o împărtășească cu cineva, trebuia să dea, să fie una cu totul, și cu omul de lîngă el, femeia minunată, pe care o chinuia cu tăcerile și cu însingurările sale, dar care era și ea acolo, în oceanul de lumină al nopții fără sfîrșit, fără de capăt în toate lucrurile, oceanul magmatic și liniștit al vieții celei mari, de sub curgerea fără sfîrșit a tuturor lucrurilor.

Rămaseră ușori și liniștiți, tăcură o vreme, iar Lungu simțea că ar vrea să fie departe și singur, o ciudată părere de rău îl răvăși, pierduse bucuria de odinioară, îi era bine și totuși avea o nemulțumire, ceva stricase pacea argintie a nopții, el își ieșise din sine și acum se amărise, ca și cum ceva l-ar fi împiedicat să se regăsească în toată plenitudinea sa, pe care acum o cunoștea și pe care spera să o cucerească din nou.

Elena gîngurea lîngă el, iluminată de căldura unei nopți atît de încărcată de iubire. Întinse brațul și-l încolăci dintr-o parte, nelăsîndu-l să se elibereze, apoi se apropie tot mai tare, cu aceeași șoaptă prelungită la nesfîrșit :

— Dragul meu, iubitule, tuuu...

Să lăsă în voia dragostei, gleznele subțiri ale femeii aveau un gust de gutuie și de toamnă.

(Fragmente din romanul „Singurătate vie")

MIHAI EMINESCU, „OPERE", XIV

● **La Muzeul literaturii române va avea loc,** luni 17 ianuarie, ora 18, o avanpremieră editorială dedicată apropiatei apariții a volumului XIV din seria scrierilor complete eminesciene. În cadrul dezbaterii, prezidată de acad. Șerban Cioculescu vor lua cuvîntul : acad. Octav Onicescu, porf. dr. doc. Gh. Mihăilă și dr. Amita Bhose. În continuare, Al. Oprea, directorul muzeului, Petru Creția și D. Vatamaniuc, din partea colectivului de cercetători, vor prezenta conținutul noului volum, care va apare la Editura Academiei Republicii Socialiste România și care va cuprinde traducerile filosofice, istorice, filologice și științifice ale marelui nostru poet, pentru întîia oară reunite și tipărite integral.

Manifestarea se va încheia cu un spectacol din lirica eminesciană, în interpretarea actorilor Teatrului „Ion Vasilescu", regizat de Sorana Coroamă-Stanca.

«Anuarul enciclopedic»

● Apariția, în Editura Științifică și Enciclopedică, a **Anuarului enciclopedic** pe anul 1981 răspunde nevoii de informare generală și sistematizată a cititorului asupra realităților contemporane. Alăturîndu-se **Anuarului enciclopedic** pe anii 1979-1980, noul volum sintetizează, în peste 2 800 de intrări, principalele evenimente interne și internaționale ale anului.

Lucrarea Editurii Științifice și Enciclopedice — de factura celor publicate de cîteva mari edituri din străinătate (de exemplu Anuarul Marii Enciclopedii Sovietice, Anuarul Enciclopediei Britannica din S.U.A., Anuarul Enciclopédiei Larousse, Anuarul italian Agostini sau Almanahul Fischer din R.F.G.) — se remarcă prin cantitatea, calitatea și concizia informației. Astfel, în capitolul dedicat **României** sînt menționate principalele evenimente care au configurat în anul 1981 politica partidului și a statului nostru, contribuția tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea și înfăptuirea acestei politici. **Anul politic, Anul tehnico-științific și cultural, Anul sportiv** oferă o sinteză cronologică a principalelor date din viața politică, social-economică, tehnico-științifică, cultural-artistică și sportivă internațională, iar în secțiunea **Lumea contemporană** sînt prezentate evenimentele cele mai importante din cronica recentă a celor 167 de state independente și a teritoriilor neautonome de pe glob. Lucrarea este completată cu un **Caleidoscop** și un **Breviar statistic** (cu aproape 80 de tabele statistice internaționale), precum și cu un **Indice geografic** (peste 1 000 de denumiri) și un **Indice de persoane** (peste 1 500 de nume), care facilitează cititorului accesul rapid la informație. **(G. B.)**

Mitul voievodal

Urmare din pag. a 3-a

tener al Doamnei-Luna — o face chiar în fața cortului adversarului). În același fel „fulgerul" — atributul lui Baiazid — se convertește în element cosmic ce încunună țara pe care a vrut s-o cucerească "...fulger lung, încremenit / Mărginește munții țării în întregul asfințit". Or, reluînd concluzia din poem, poetul introduce în articolul despre Matei Basarab formula „e scris în cartea veacurilor" în favoarea poporului român. O dovadă în plus a necesității de a avea întreagă opera ca să facem în cunoștință de cauză legăturile necesare în fluxul de idei. Matei Basarab, „sufletul cel mai românesc care a existat vreodată", este mult mai aproape, ca personaj eminescian așa cum rezultă din articole, de figura legendară, simplă și caldă a bătrînului Mircea din poem decît... realul Mircea din istorie și din aceleași articole eminesciene. Dacă Anghel Demetriescu sesiza discordanța în cunoscutele intervenții, nu putem decît să ne mirăm că el n-a sesizat și apropierea care, urmărind activitatea de ziarist a lui Eminescu, i s-ar fi impus de la sine. Poetul și publicistul, omul într-un cuvînt, a gîndit mult mai profund decît ne dăm seama la prima vedere figura istorică a domnitorului muntean identificîndu-se, dincolo de tenebrele minții, cu el. I-a adus, apoi, cel mai frumos elogiu în cel mai potrivit moment : la o comemorare, la o înscriere semnificativă în „cartea veacurilor". Despre ani, Eminescu avea părerea lui : „Se încheie și după datina noastră cu ziua de astăzi un șir de evenimente măsurate după apusuri și răsărituri de soare și fixate în memoria noastră cu cifrele acestei măsurători" — spunea el, la anul 1883. „Dacă privim regularitatea fenomenelor lumii siderale și o comparăm cu nestatornicia sorții omenești, am putea crede că altceva se petrece în ceruri, altceva pe pămînt". Ne rămîne datoria — pe care o împărtim bucuroși cu istoricii — de a căuta dacă în adîncul sufletului poetul știa — el, care cu toată existența sărbătorește întregul neam românesc — că-l sărbătorea într-un an comemorativ pe domnitor — sau dacă această pasiune a acționat cu forța destinului ca o regăsire necesară, ca o dovadă „că ce se petrece în ceruri se petrece și între oameni". Ne-am achita mult mai ușor de această datorie dacă cei în drept și-ar face datoria „Operei". „Oare n-am uitat cumva că iubirea de patrie nu e iubirea brazdei, a țărînii, ci a trecutului ?". Cînd bărbații istoriei noastre — domnitori ai neamului, voievozi ai literelor — se iubesc între ei și se atrag cu forța legilor siderale — nu aceasta va fi și pentru noi singura cale de pătrundere în trecut ?

Obligativitatea asteriscului

Urmare din pag. a 3-a

pustiu — **ciocănește**; brodată cu **aer** — **aur** etc., etc.

Argumentele pe care le aduce Aurelia Rusu pentru noile sale lecțiuni sînt temeinice și la obiect. Familiarizarea cu întreaga creație a poetului își spune cuvîntul. Iată, de pildă, cum justifică ultimul exemplu înșirat de noi mai sus : „În ms. : **aër** — așadar, clar : **aer** cu grafia etimologizantă a epocii, consecvent aflată și la Eminescu, extinsă de data aceasta și la un cuvînt de origine grecească — **aer**, aici, însemnînd : țesătură brodată sau pictată reprezentînd îngropăciunea lui Cristos (cf. Tiktin, **Dicționar român-german,** vol. I, 1903, s.v.) ; în contextul nostru se poate înțelege că mătasea odăjdiilor preoțești era decorată cu broderie reprezentînd scena punerii lui Cristos în mormînt". Cuvîntul se găsește și la Hașdeu în **Etymologicum Magnum Romaniae :** „AER, s.m. ; t. de théol : le suaire. Învelitoare a sîntelor daruri. „Aer, vălul cu care s-acoperă sf. potir ; poalele de la icoane" (Baronzi, **Limba română,** 101)" etc. Interesant, în context, este și exemplul dat de Hașdeu din **Liturghierul** lui Dosoftei (1673) : „Și strigă diaconulŭ : să luămŭ aminte ! iară popa vârându-șŭ mânule pre suptu aeru, cu frică și cu sâială dumnădzăiască să atingе de svânta pâine..." Deci, după toate „conjecturile" cu putință pare că în ms. este **aer** și nu **aur,** mai ales că și realitatea grafiei ne conduce spre acest cuvînt.

De altfel, editorii volumului VII din ediția academică dau la **Corrigenda** volumului IX circa o sută optzeci de îndreptări privind lecțiunile mai mult sau mai puțin incerte ale prozei eminesciene.

Am scris aceste rînduri pentru a sublinia o tează de bun simț : în cazul manuscriselor eminesciene operația lecțiunilor duble, triple ș.a.m.d. se impune, în stadiul actual al eminescologiei, ca o necesitate. „Obligativitatea asteriscului", cum spunea Perpessicius, rămîne, deocamdată, o cerință valabilă. Cît privește ultima ediție a prozei literare a lui Eminescu credem că doamna Aurelia Rusu (dacă nu ne înșelăm, elevă a lui Perpessicius) merită toată lauda.

Adio, Europa !... (IX)

Urmare din pag. 1

tru conducîndu-ne spre masa rezervată, călcînd marțial ca un tambur major.

Încăperea era cufundată în întuneric. Orchestra cînta în surdină o melodie orientală și pe ringul de dans luminat, un ins slăbănog dar elastic executa mișcări ciudate, un fel de gimnastică complicată și pielea lui bronzată strălucea uleioasă în razele reflectoarelor.

Mergeam tras de mînă, nu vedeam aproape nimic, nu mă obișnuisem încă cu întunericul barului, simțind în spatele meu răsuflarea grea și amenințătoare a îngerilor păzitori.

Ajunserăm în fața unei loji de patru locuri, cu scaune capitonate în galben mustar, cu o mică veioză cu bec slab, arzînd, sau, mai bine zis, pîlpîind într-un glob de forma unei flori de crin.

Masa era dispusă orizontal, cu toate scaunele la perete, în așa fel ca ocupanții să aibă vedere spre ringul circular.

Necunoscuta s-a așezat între mine și cei doi, m-a prins de mînă ca și cum n-ar fi existat nimeni în jur și m-a întrebat cu reproș, alintîndu-se, de ce n-am vrut să merg în plimbare cu ea.

Tăceam jenat căutînd să-mi găsesc cuvintele, să le rostesc cît mai corect, privind fascinat mica salamandră verzuie care respira parcă, prinsă cu lăbuțele de mătasea fină a bluzei. Am întins degetul și am întrebat-o de unde are bijuteria ?

A ris zicînd că e un cadou fără valoare. O imitație reușită cu pietre false. A dus mîna la bluză, a desfăcut bijuteria și mi-a agățat-o, spre stupefacția mea, la rever.

Nu-mi plăcu gestul. Salamandra avea ceva morbid, o mai văzusem parcă odinioară, la altă femeie care **semăna** cu Helen, sau poate mi se părea numai.

De fapt, după atîta vreme, imaginea chipului acelei femei suportase deformările și transformările imaginației mele.

Totuși o senzație stranie mă bîntuia, amplificată și de coincidența legată de asemănarea dintre cele două bijuterii.

N-am protestat, păstrînd cu oarecare jenă mica șopîrlă agățată în dreptul inimii, simțindu-i prin haină răceala corpului ei de reptilă.

În lumina puțină a beculuî cochet am studiat mai bine fețele celor doi, întorși spre ring, mestecînd gumă cu aer flegmatic.

Ambii aveau ceva din insolența bărbaților proști și puternici ; maxilarele bombate și frunți osoase. Unul era roșcat, o culoare aproape nefirească, menită să-i îmblînzească trăsăturile de brută. O cicatrice subțire ca un fir de ață violetă pornea de la colțul tîmplei pierzîndu-se spre lobul urechii stîngi. Acela era mai puțin agasant, mai indiferent, deși la fel de rece și antipatic.

Celălalt, blond spălăcit, cu nas de boxer profesionist și un rînjet permanent ce-i desfăcea buzele groase lăsînd să i se vadă dinții de lup, purta o mustață stufoasă pe care și-o mușca din cînd în cînd, cu un gest de vădită enervare. Acesta din urmă era deosebit de insolent privindu-mă cu dispreț și agresivitate, gata-gata parcă, să se repeadă la mine. Îl domoleau doar privirile scurte dar poruncitoare ale femeii care-i domina, tratîndu-i cu superioritate.

După felul în care o privea, ca un buldog bine dresat și credincios, cu ochii umezi, mă lăsa să înțeleg că e îndrăgostit lulea de stăpîna lui.

Mutrele lor nu prevesteau nimic bun, și iar mă gîndii cu groază la posibilitatea de-a rămîne singur cu acești tigri mirîitori dar aparent blînzi.

Se arătă chelnerul și Helen comandă pentru toată lumea cîmpari cu ghiață separat. Întîi zise să i se aducă de patru ori cîte o sută, apoi se răzgîndi și ceru o sticlă întreagă, lămîie și alune.

Pe ringul luminat apărură doi jongleuri executînd un număr cu bile colorate, cu sticle și cu niște farfurii de tablă.

Helen privea impasibilă frămîntîndu-mi mîna și rostind din cînd în cînd „Kurt, Kurt !" Am repetat de cîteva ori că nu mă cheamă așa ci : **Sebastian ! Se-bas-ti-an !,** am zis eu silabisind. Ea mi-a acoperit gura cu palma psalmodiind : „Kurt, dragul meu Kurt !"

Chelnerul se întoarse cu băutura comandată și Helen a ciocnit numai cu mine, obligîndu-mă să beau pînă la fund. M-am executat.

Băutura era dulce și aromată. Am înhățat două felii de lămîie și am deșertat un pahar cu apă minerală. Helen a făcut un semn și unul dintre cei doi a umplut din nou paharele.

Ringul de dans rămase pustiu... Necunoscuta continua să mă țină de mînă privind pierdută undeva în întuneric.

Deodată, se aplecă spre urechea mea ca și cum ar fi vrut să-mi șoptească ceva. Am înclinat capul amuzat. Îi simții buzele atingîndu-mi lobul și un fior de plăcere mă străpunse lunecînd pe șira spinării. Așteptai... Îi simții răsuflarea precipitată. Cu coada ochiului priveam la mustăciosul care strîngea paharul între palme gata-gata să-l spargă. Mușchii maxilarelor îi tresăreau a nervozitate. Roșcovanul mesteca placid și impasibil. Observîndu-i nervozitatea tovarășului de masă rise scurt și-l lovi peste palmele încleștate pe pahar. Celălalt se încruntă.

Helen murmură ceva șuierat apoi mă mușcă ușor de ureche depărtîndu-se brusc. Rămase nemișcată și o paloare de moarte se instală pe chipul fardat cu meșteșug, ochii i se stinseră deodată, se micșiră, devenind sticloși și imobili.

Ținea mîinile în poală pradă unei moleșeli vecină cu leșinul.

Stătu așa cîteva momente, nemișcată, răsuflînd adînc, și în cele din urmă încercă să se ridice făcînd un semn spre cei doi însoțitori. Am vrut s-o ajut dar roșcovanul o prinse de mînă cu delicatețe conducînd-o spre ieșire. Celălalt îmi bară drumul sfătuindu-mă să stau liniștit. Ținea pumnii strînși și părea pornit pe fapte mari.

(continuare în numărul viitor)

Proză turcă

AZIZ NESIN

OAMENII SE TREZESC

Ultima lui detenție fusese extrem de grea. Mai ales, acel surghiun într-un district din provincie, după ce ieșise din închisoare, îl adusese în pragul disperării. Și, expirîndu-i perioada deportării, reveni în capitală ; se simți cu totul singur în aglomerația orașului. Soția îl părăsise, pe cînd el se afla încă în închisoare.

În această situație, omul cade în pesimism, vrînd nevrînd, mai cu seamă, dacă nu are bani și nici un mijloc de subzistență... Deci, era nevoit să abandoneze politica și să-și caute o slujbă, pentru a putea trăi ?

Mai întîi, trebuia să-și găsească un adăpost. Chiria la casele din centrul orașului era foarte ridicată, nu numai la cele de acolo, ci și la cele din jur... Se săturase, deja, îi era lehamite să-i mai vină executorii în casă, să-i sechestreze mașina de scris, uzată, și cele cîteva vechituri, pentru că nu era în stare să-și achite chiria. Se săturase, mai ales, de felul cum se uitau vecinii la el, studiindu-l cu atenție, ca pe o ființă străină pe care o vedeau întîia oară, de căutăturile înfricoșătoare, indiscrete, de privirile dușmănoase. De aceea, căuta o căsuță de închiriat, ieftină, undeva într-un loc retras, cît mai departe, chiar dincolo de cartierele mărginașe.

Tot căutînd, găsi un astfel de loc ; o căsuță, cu o odaie și jumătate, din acelea construite ilegal, într-o singură noapte. Aici, era o mică mahala, de cinci-zece asemenea căsuțe, înființată pe o colină, la aproximativ două ore depărtare de oraș, mergînd pe jos. În plus, căsuțele erau depărtate unele de altele, cum nici că se putea mai bine. Nu avea nimic altceva decît două valize vechi, pline cu cărți, și cîteva mărunțișuri ponosite. Chiar și ferestrele căsuței le acoperi cu ziare vechi, în loc de perdele. Era fericit. Acum, trebuia deja să-și caute și să-și găsească o slujbușoară, ca să poată trăi.

Ceva mai încolo de casa lui, dar exact pe partea opusă, se afla dugheana unui băcan, într-o baracă. Iar lîngă băcan, în stînga, era un zarzavagiu într-un șopron confecționat din tot felul de lucruri. Își făcea cumpărăturile de la aceștia doi. Cu timpul, devenise prietenul băcanului și al zarzavagiului. Și ambii se plîngeau de situația lor, de cîștigurile lor mici. Nu vindeau mai nimic. Doar cinci-șase mușterii veneau pe zi în dughenele lor. Iar aceștia nu făceau cine știe ce cumpărături. Și, pentru că nu dispuneau de capital mare, nu reușeau să-și deschidă prăvălii într-un loc mai frecventat.

După cîteva zile de la mutarea lui în căsuța aceea, în fața băcanului începu să vină un simigiu ; venea în fiecare după-amiază, rămînea acolo pînă se lăsa întunericul. Mai apoi, lîngă simigiu începu să vină un vînzător de porumb fiert.

Într-un geamlîc, alături de zarzavagiu, un ins începu să vîndă turtă dulce sau așa ceva. Tot atunci, se instalară acolo un lustragiu, pe urmă un vînzător ambulant de șerbet, precum și un halvagiu. Apăru chiar și un cizmar, sub o umbrelă veche.

În scurt timp, locul din fața căsuței lui se transformă într-o piațetă. Un gunoier făcea curățenie acolo de dimineață și pînă seara. Se îngrămădiseră o mulțime de negustori ambulanți. Se înființase pînă și o cafenea în aer liber, între băcan și zarzavagiu. Forfota crescu.

Se închiriară și odăile căsuțelor, care stăteau goale de atîta vreme.

Această atmosferă distractivă, veselă îl făcea să se simtă fericit. Numai că era încă fără slujbă. Nu reușea să găsească de lucru, deși căutase atîta. Unii păreau dispuși să-i dea de lucru, dar, aflînd cine era el de la poliția care venea imediat în urma sa, renunțau să-l mai angajeze.

Nu avea nici de la cine să se împrumute, dat fiind că și prietenii lui erau, ca și el, lipsiți de bani, fără slujbă. Cel puțin, ca să scape de chiria căsuței în care locuia acum, avea să împartă cu un prieten singura cameră a acestuia dintr-un apartament din oraș. Acceptase această propunere a prietenului său, dar nu era ușor să iasă de aici. Avea datorii, fie ele cît de mici, la băcan, la zarzavagiu, și la cîțiva vînzători. Trebuia să-și achite datoriile.

Într-o noapte, în timp ce era acasă și se gîndea ce să vîndă, ca să-și plătească datoriile, și cum să se mute, i se sună la ușă. Veniseră trei inși : băcanul, zarzavagiul, precum și proprietarul cafenelei... Îi primi, cu oarecare jenă, pe acești trei oaspeți în modesta lui încăpere.

— Scuzați-mă, zise el, n-am cafea, și nici altceva cu ce să vă cinstesc...

Băcanul zîmbi :

— Nu-i nimic, am adus noi cîte ceva, uite cafea, uite zahăr... spuse el și puse pe masă pungile de hîrtie din mîna sa.

Rămase foarte surprins. De ce îi aduseseră acestea ? Înainte de toate, crezuse că veniseră să-i ceară ceea ce aveau de primit de la el, dar ce însemnau aceste cadouri ?

— Dacă-i adevărat ce-am aflat, zise zarzavagiul, aveți de gînd cumva să vă mutați de-aici ?

— Da, am de gînd...

Acum, înțelesese de ce veniseră. Trebuie că se îngrijoraseră, presupunînd că se va muta fără să le achite datoriile.

— Da, însă, de unde ați aflat că o să mă mut ?

— Am aflat noi, zise cafegiul, cu subînțeles, am aflat, și încă exact de unde trebuia...

— Fiți fără grijă, nu-s eu ăla să mă mut fără să-mi achit toate datoriile pe care le am la dumneavoastră...

Gravură de Demir Anadol

— Acum, să nu-ți fie cu bănat, măi nene, zise cafegiul, dar ți-a pretins careva ceva ?...

— Nici nu se merită să aduci vorba de așa ceva, domnul meu, zise băcanul, de fapt, cîți bani sînt ca să...

— În ceea ce mă privește, spuse zarzavagiul, treacă de la mine, n-o să ți-i cer niciodată, și chiar de mi i-ai da, nu ți i-aș primi...

— Dar, de ce ?

— Noi sîntem dintre aceia care știu cît valorați, domnule... Ne-ai făcut un mare bine...

I se puse un nod în gît. Nu reuși să spună decît :

— N-aveți de ce, dar...

Vasăzică îl cunoșteau, știau că trudea pentru acest popor. Ce-și închipuise de își pierduse orice speranță, ce-și închipuise de se lăsase copleșit de pesimism, și încercase să se retragă din politică ? Oamenii ăștia erau ei de abandonat vreodată ?

— Renunțați de a vă mai muta de-aici, zise cafegiul, vă rugăm foarte mult.

Zarzavagiul adăugă :

— Da, am venit special, să vă rugăm asta...

— Sînt nevoit să mă mut, întrucît n-am cum plăti chiria...

— Știm, zise zarzavagiul, știm totul. Noi, toți negustorii de pe-aici, ne-am gîndit, ne-am frămîntat mințile, în sfîrșit, am hotărît să punem mînă de la mînă și să vă plătim chiria în fiecare lună. Numai dumneavoastră să nu plecați de-aici...

— E de-ajuns să nu vă despărțiți de noi, zise băcanul, nu vă mai gîndiți la chirie...

De bucurie, ochii i se aburiseră, mai mai să plîngă. După atîția ani de luptă pentru binele poporului, era, în sfîrșit, apreciat și el la justa lui valoare.

— Nu se poate, zise, nu pot accepta... Și-apoi, nu-i vorba numai de chirie, mai sînt și șomer. E greu de trăit aici, o să mă adăpostesc la un prieten al meu.

— Noi, negustorii de pe-aici, de atîtea zile vorbim întruna despre chestia asta, zise cafegiul, noi ne-am gîndit la toate, și la viața dumneavoastră... O să vă dăm noi, fiecare în mod egal, tot ce vă trebuie lunar... Orice ar fi, să nu plecați de-aici... Să nu ne lăsați tocmai acum...

Tus-trei se rugau deodată.

De-abia se abținea, nu mai era mult și izbucnea în plîns. Zică oricine ce vrea, exista o mare evoluție în țară, era o mare trezire în oameni. Vasăzică nu trudiseră în zadar atîția ani. Or, în trecut, oamenii ăștia nici măcar nu-l salutau.

— Vă mulțumesc foarte mult, zise, să fiți sănătoși, m-ați impresionat la culme. Dar nu vă pot accepta ajutorul...

Începură iarăși să se roage.

— Locul ăsta nu-i nimerit pentru dumneavoastră, spuse băcanul, nu-i casă de locuit... Dacă nu vă place aici, e imediat, colea, o casă cu două etaje, cel de sus e de-nchiriat. Are și baie și... Să-l reținem pentru dumneavoastră...

— Singura noastră dorință, zise cafegiul, e să nu vă îndepărtați de această mahala, de noi...

Începuse să fie extrem de curios :

— Bine, dar de ce vreți să rămîn aici ?

— Păi, e foarte clar, domnule... Atîția negustori ne cîștigăm traiul datorită dumneavoastră.

— Mulțumesc, sînteți amabili... Numai că eu nu vă fac așa mari cumpărături încît...

— Cumpărăturile dumneavoastră nu contează... Adevăratul negoț e cu totul altceva... Dumneavoastră ați adus norocul aici... Pînă a nu fi venit dumneavoastră aici, n-aveam în dugheană decît trei-patru mușterii pe zi. Dumneavoastră ați dat viață locului ăstuia, l-ați înveselit. Uitați-vă, s-au deschis noi și noi dughene...

— Fie-vă milă de noi, zise cafegiul, dacă vă mutați de-aici, înseamnă că am înghițit cu toții hapul. Eu, în primul rînd, o să fiu nevoit să închid cafeneaua...

— Dacă vă mutați din această mahala, zise zarzavagiul, pe-aici o să fie pustiu, cum era mai înainte, toți negustorii or să se împrăștie. Și noi, atîtea familii, cu copii, rămînem cu toții flămînzi, nevoiași...

Mai înălțară o serie de rugăminți. Aveau familii, copii, trebuia să-i fie milă de ei. Iată, toți își cîștigau existența, de bine, de rău, se descurcau mulțumită lui... Dacă voia, urmau să-i fixeze chiar și un salariu.

— Să fiți sănătoși, zise, dar eu n-am merite atît de mari, și-apoi, trebuie să muncesc, atîta timp cît mă țin mîinile, picioarele... Ce v-am făcut, de nu vreți să plec de-aici ?

— Orice-ați mai face, zise zarzavagiul, nu putem uita binele dumneavoastră. Cum v-ați mutat în căsuța asta, au apărut polițiști, în haine de gunoier, de cizmar, ca să vă urmărească, să vă țină sub observație. Și, pentru a-i controla pe aceștia, au venit și alți polițiști. Și, uite așa, a început vacarmul aici, ca la ziua învierii.

— La început, zise băcanul, ne întrebau pe noi și, astfel, aflau tot ce făceați dumneavoastră...

— Toți ăștia au început să facă mereu cumpărături de la noi, spuse zarzavagiul... Apoi, au apărut ba un negustor de haine vechi, ba un cizmar, ba un vînzător de murături și un altul de bomboane, cutare simigiu...

— Și eu, zise cafegiul, deschizînd o cafenea, am început să-mi cîștig existența mulțumită dumneavoastră, domnule... Stau pînă seara în cafeneau mea, joacă table, cărți și, dacă beau cel puțin cîte trei-patru cafele, e-n regulă.

Se uită la ei cu amărăciune :

— Toți aceștia sînt polițiști în civil ? întrebă el.

— Nu-s chiar toți polițiști, mai sînt și alții... E de-ajuns ca într-un loc să fie laolaltă zece inși, că pe lîngă ei se adună alți cincizeci... Acum, dacă dumneavoastră vă mutați de-aici, înseamnă că pe-aici o să fie cum era mai înainte... După dumneavoastră, or să plece toți polițiștii.

— Și-atunci, zice băcanul, ne-am ars !

— Fie-vă milă de niște bieți sărmani ! zise zarzavagiul.

— Cel puțin, zise cafegiul, de nu v-ați muta de-aici pînă o să stringem și noi un capital...

Se gîndi. În altă parte, avea să i se întîmple același lucru.

— Bine, zise, n-o să mă mut de-aici, însă, luați toate astea pe care mi le-ați adus.

Înmînă băcanului cele patru pungi de hîrtie aflate pe masă.

— Să dăm de știre și celorlalți amici ? întrebă zarzavagiul, pe cînd plecau.

— Da, n-o să mă mut... Însă nu doresc nimic de la dumneavoastră...

— Să te-ajute Allah ! zice cafegiul...

În românește de Valeriu Veliman

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRISORILE** lui Hemingway au fost publicate de către Carlos Baker la Editura Scribner. Recenzia apărută în revista **Atlantic** evidențiază calitatea lor excepțională, atît în ceea ce privește conținutul documentar, cît și structura expresivă : „Nu este o surpriză că Hemingway a scris epistole frumoase — naturale, spontane, între foarte serioase și severe pînă la de-a dreptul fantastice în exuberanța lor. Ceea ce surprinde este saltul pe care-l face stilul său între un corespondent și altul. Ai impresia, citind această culegere, că jumătate de duzină de voci diferite vorbesc în carte, spunînd fiecare ceva foarte interesant. Hemingway însuși a mărturisit mai demult : „Atunci cînd pot să scriu o epistolă bună înseamnă că nu lucrez", dar el se înșela desigur. Fiecare scrisoare este un fragment dintr-o carte uriașă, un autoportret al personalității sale complexe și strălucitoare.

● **ROMANUL** Helenei Yglesias, **Sweetsir**, apărut la **Simon and Schuster.** Se bucură de o frumoasă recenzie a Elisabethei Duvall. Este vorba de o carte cu un pronunțat caracter social, o reflecție asupra teribilelor probleme din societatea occidentală de astăzi. Recenzenta scrie : „Sally Sweetsir foarte atrăgătoarea eroină a acestui roman instructiv, este o supraviețuitoare. Victimizată de cele mai multe dintre relele cotidiene ale societății — sărăcie ucigașă a clasei muncitoare, o educație fără conținut și umilitoare pe deasupra, brutalitatea unor bărbați fără simțire —, ea reușește cu toate acestea să-și conserve o conștiință de sine impresionantă. În cele din urmă își asasinează soțul. Deși bizară în ansamblu, povestea acestei Sally devine una dintre cele mai plauzibile, iar în expunerea firelor sale încurcate, Yglesias expune degradarea sistematică care-i împinge pe oamenii obișnuiți către violență".

● **ÎNTR-UN** articol intitulat **Cuvintele și puterea,** Jean-Louis Missika analizează o carte a lui Pierre Bourdieu, **Ce vrea să însemne a vorbi. Economia schimburilor lingvistice,** publicată de Editura Fayard. Pornind de la cercetările unor autori excepționali, cum ar fi Oswald Ducrot, cel care a publicat, în 1980 **Cuvintele și discursul,** precum și **Scara argumentelor** sau **A spune și a nu spune,** sau François Recanati, autorul cărții **Transparența și enunțul** și a răsunătoarei lucrări intitulate **Enunțurile performative,** Missika insistă în articolul său din **Express** asupra caracterului de forță a cuvîntului bine folosit, bazat pe un suport de autoritate ce se găsește totuși în structurile sociale. Cartea lui Bourdieu reprezintă o analiză marxistă ce tinde să corecteze excesele de interpretare ale semiologilor, prin ancorare în realitatea dominantă a societății.

● **O INTERESANTĂ** cercetare de istorie literară este semnată de Hermia Oliver, **Flaubert și o guvernantă englezoaică : Căutarea Julietei Herbert.** Recenzia din **Virginia Qvaterly Review** se referă în următorii termeni la această lucrare : „Dacă acest studiu fascinant nu rezolvă în întregime misterul și natura relațiilor dintre Flaubert și guvernanta nepoatei sale Caroline, el reușește totuși, în mod admirabil, să demonstreze că Juliet Herbert a deținut un loc important în viața literară și intelectuală a romancierului. Această trecere biografică în revistă a misterioasei Juliet Herbert este ingenioasă și îl situează pe Flaubert într-o lumină mai limpede și mai acută".

● **DIANA HUME GEORGE** întreprinde o foarte interesantă investigație a universului artistic al lui Blake, pornind de la metode psihanalitice. Într-o lucrare intitulată semnificativ, **Blake și Freud.** Un recenzent notează că : „În timp ce o serie de studii asupra lui Blake au explorat deja diferitele posibilități ale unei interpretări jungiene a operei sale, eseul semnat de Diana Hume George este primul care încearcă o investigație din perspectivă freudiană. Autoarea discută lucrările importante și pe cele mai puțin semnificative, din perspectivă psihanalitică, cu un punct de vedere fascinant, care va încuraja desigur și alte încercări de lărgire a orizontului semnificațiilor unor opere importante."

● **O LUCRARE** care întrunește sufragiile criticii este semnată de Jean H. Hagstrum, **Dragoste ideală și erotică de la Milton la Mozart : Sensibilitate și senzualitate.** Recenzia din V.Q.R. conchide : „Această carte este în primul rînd o contribuție substanțială la înțelegerea secolului XVIII. Mai mult, ea investighează mărturiile literare și vizuale ale dragostei erotice în perioada dintre restaurație și perioada romantică. Profesorul Hagstrum aduce contribuția sa de autoritate la completarea istoriei sociale a perioadei studiate. În loc de a păstra distincția comună dintre dragostea ideală și cea erotică, el studiază diferențele dintre acestea în intersecțiile lor, considerîndu-le simple prejudecăți culturale supuse schimbării istorice. Felul în care discută pe cei mai cunoscuți scriitori ai secolului este edificator, la fel ca și înțelegerea celor încă necitiți prea bine".

● **INFLUENȚA puritană asupra literaturii americane** se intitulează o culegere de eseuri, îngrijită de Emory Elliott și publicată la Chicago. Analizînd tematica, extrem de importantă pentru o întreagă tradiție literară, Lawrence Buell scrie în **New England Quaterly** : „Se pare că nu am atins încă stadiul unui consens deplin în ceea ce privește marea importanță a puritanismului ca forță literară în America dinainte de război, așa cum s-a atins în ceea ce privește literatura colonială, cel puțin prin studiile întreprinse în New England. Dacă există totuși un asemenea acord, eșeurile din această culegere sugerează că elementul puritan înainte de război nu este considerat îndeajuns de puternic ca să pretindă o recunoaștere frontală, chiar într-o culegere dedicată influenței puritane."

● **ROBERT J. SCHOLNICK** analizează personalitatea lui Titus Munson Coan, cunoscut personaj din cea de a doua parte a secolului al XIX-lea, faimos prin prietenia care l-a legat de Herman Melville și Edwin Arlington Robinson. De data aceasta, cercetătorul se oprește asupra contribuțiilor critice ale lui Coan, dedicate lui Henry David Thoreau. Este vorba de pagini de interpretare a lucrărilor marelui ginditor, mărturisind o admirație neretinută și ascuțiș polemic față de adversarii săi. Fidelitatea nedesmințită față de o mare operă a caracterizat întotdeauna acțiunea lui Coan, păstrîndu-i numele în literatura de peste ocean.

● **ȘTIINȚA TRADIȚIONALĂ ÎN CHINA** este cartea lui Joseph Needham, dedicată analizei unei contribuții de peste 25 de secole în domeniul tehnologiei și medicinei. Autorul este un biochimist de la Universitatea Cambridge, care și-a dedicat 35 de ani cercetării acestui patrimoniu extraordinar. În vîrstă de 81 de ani, el este încă activ, așa cum probează cele cinci lecții reunite în recenta sa carte. Recenzia lui Jean Strouse din **Newsweek** conchide : „Needham caută un răspuns pentru întrebarea lui de început — de ce știința de tip modern nu s-a dezvoltat în China, după secolul al XV-lea ? El găsește la început răspunsul în diferențierile apărute între atitudinea chineză și cea occidentală față de timp și față de schimbare. În cele din urmă, ajunge totuși la concluzia că spiritualitatea chineză, ca și cea europeană, este dominată de concepte lineare, iar lipsa dezvoltării în mod spontan a științei naturaliste moderne nu are nici o legătură cu atitudinea tradițională față de timp".

● **VOINȚĂ** se intitulează filmul și cartea lui G. Gordon Liddy, un personaj din penumbra culiselor unei lumi incredibile. În timpul turnării filmului, cunoscutul personaj a supervizat interpretarea lui Robert Conrad, un faimos actor de roluri dure, versat în lupta corp la corp și în alte încercări ale rezistenței fizice și morale. Declarațiile actorului îl arată înspăimîntat însă de duritatea caracterului lui Liddy, de nepăsarea sa față de sine și față de viețile altora, de modul amoral în care concepe el raporturile omului cu mijloacele de distrucție puse la dispoziția sa.

Șocul trecutului

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

La începutul anilor '70, sociologul american Alvin Toffler, într-o lucrare care avea să devină curînd un best-seller de viitorologie, ne propovăduia, bazîndu-se pe datele oferite de societatea de consum din perioada de virf a „sărbătorii sfîrșitului", un halucinant final de secol, punînd pe seama așa numitului „șoc al viitorului" diagnosticul nevrozelor, al angoaselor letargice sau violente trăite de o lume a supraîndestulării. Cartea lui s-a dovedit curînd a fi unul dintre cele mai tulburătoare basme ale contemporaneității, în care se povestea despre cotlete de hipopotam, despre stewardese în togă, despre facultăți pentru fiecare student, despre un adevărat „sibaritarism psihologic" în care omul-monadă, omul însingurat se va trezi asaltat de noutăți de tot felul, incapabil să facă față tuturor tentațiilor oferite de dilema „hiperalegerii". O lume intrată în criza istorică a adaptării la nou, o lume asaltată de „șocuri", toate năpustindu-se asupra individului pentru a-l deruta și a-i face viața o perpetuă alternanță între nostalgia trecutului și incapacitatea rezistenței sale la saltul transformărilor.

La începutul anilor '80 tabloul sfîrșitului de secol înfățișat de viitorologi lumii se dovedea mai puțin tentant. Se produsese între timp multipla criză (prevăzută într-un anume sens și de Toffler dar circumscrisă doar mediului ambiant), devalorizarea brutală a monedei-etalon, escaladarea demențială a prețului aurului negru și a celui sunător, dublarea în numai zece ani a cheltuielilor globale pentru înarmare. De la 300 de miliarde de dolari înghițiți în 1971 de cursa înarmărilor, s-a ajuns, în 1982, la peste 600 miliarde, ceea ce echivalează cu un milion de dolari pe minut, sau cu peste 15 000 de dolari pe secundă. Cifre cu adevărat astronomice.

Apropierea anului 2000 face lumea mai realistă. Clubul de la Roma a editat o lucrare intitulată „Raport 2000", în care „șocul" prevăzut de Toffler se dovedește a aparține mai mult trecutului decît viitorului, deoarece lui i se adresează întrebările : Cînd a început nebunia ? Cînd au fost scăpate din mîini frîiele controlului ? Cum s-a putut ajunge aici ? În fiecare zi, pe lume, se nasc 320 000 de prunci și mor circa 120 000 de suflete. Dintre acestea din urmă vreo zecime mor de foame. Altă zecime din cauza bolilor endemice. Vom fi în anul 2000 mai mulți de 6 miliarde pe un pămînt care, datorită inechităților sociale, a discrepanțelor flagrante în dezvoltarea diferitelor zone ale globului nu este în stare să asigure o existență cît de cît omenească unei populații de numai 4,5 miliarde de oameni. Să fie asta „șocul viitorului" ? În anul 2050, după datele oferite de Jean Chesnais, directorul Institutului francez pentru studii demografice, vom fi între 9 și 12 miliarde de suflete, repartizate pe continente astfel : 5 miliarde în Asia, 1,6 miliarde în Africa, 1 miliard în America Latină, 850 de milioane în Europa (inclusiv U.R.S.S.), 280 de milioane în Australia și numai 270 de milioane în America de Nord. Din fericire, cifrele avansate de demografi nu s-au confirmat întotdeauna, dar atunci cînd viața le-a atestat, problemele n-au întîrziat să se ivească. Neomalthusianism ? În realitate pămîntul poate hrăni și mai multe guri, decît cele prevăzute de prognoze dar, pentru aceasta, se impun unele mici schimbări, pe ici, pe colo, prin punctele esențiale — vorba lui Conu Iancu.

Deci, să ne oprim la anul 2000. Șase miliarde de suflete. Asta, ca să luăm o cifră rotundă. Cum se va trăi ? Cele mai realiste prognoze arată că prăpastia dintre țările industrializate și cele sărace se va căsca și mai mult. Unii cu șocul hiperabundenței, alții cu șocul mai prozaic al burților supte și al ghiorlăitului mațelor. Raportul 2000 avansat de Clubul D-lui Aurelio Peccei este net : „În vreme ce venitul pe cap de locuitor va atinge în țările cele mai dezvoltate 8000 de dolari anual, în țările slab dezvoltate acest venit va fi de numai 600 de dolari" — deci de 13 ori mai mic — ceea ce arată deja că „lumea bună" va continua să se bucure de „partea leului", adică de peste 80 la sută din venitul întregii omeniri. Prezentul — ca să nu ne mai ducem pînă la anul 2000, și să ne oprim la ceea ce „trăim" azi — a fost ilustrat de Eduard Saouma, actualul director al F.A.O. : „Între 400 și 500 de milioane de oameni suferă astăzi de foame în țările subdezvoltate, în vreme ce o bună parte a omenirii din țările înalt industrializate se luptă cu îmbuibarea". Este drept, Raportul 2000 (întocmit în 1980) arată că în viitoarele două decenii producția de bunuri alimentare va crește în lume cu 70 la sută, dar repartiția acestei creșteri pe cap de locuitor nu va depăși 15 la sută față de actuala situație, ceea ce spune clar că pentru mulți „hiperalegerea" va rămîne limitată tot la opțiunea : a muri de foame sau a nu trăi deloc. Revista „Jeune Afrique" sublinia : „Țările în curs de dezvoltare, pe teritoriul cărora se află 71 la sută din resursele mondiale de petrol, trei cincimi din cele hidroenergetice, mai mult de jumătate din zăcămintele de cupru, 48 la sută din cele de plumb și fier sînt obligate să treneze mai departe în situația de simple furnizoare de materii prime, pe care sînt obligate să le răscumpere, după prelucrare, sub forma de mașini-unelte și de diverse alte bunuri, la prețuri exagerat de mari. Nimic nu arată că această stare de lucruri se va schimba în anii apropiați, nici în viitorul deceniu, și nici pînă în anul 2000". Într-adevăr, pe materiile lor prime, aceste țări nu încasează astăzi decît zece la sută din valoarea produselor finite, pe care tot ele trebuie să le cumpere, în bună parte, pentru a încerca să se smulgă din stadiul subdezvoltării. Dar cu ce să le plătească atunci cînd, bunăoară, numai trei țări din America Latină — Brazilia, Argentina și Mexic — datorează în momentul de față marilor bănci occidentale nu mai puțin de 200 miliarde de dolari, sumă capabilă să provoace, prin neplata ei, un adevărat crah mondial !

Orașele cresc, se transformă în adevărate megalopolisuri, în vreme ce terenurile arabile continuă să se erodeze iar pădurile Terrei să se împuțineze. În 1980, numărul orașelor cu peste 7 milioane de locuitori erau numai 12, întrunind laolaltă 160 milioane de locuitori. New York-ul aflat în fruntea listei cu cei 16 milioane de cetățeni ai săi va ceda locul, în 1985, Tokio-ului care va atinge cifra de 25 milioane. Mexico-City va lua în ierarhia aglomerărilor citadine locul Londrei, ajungînd la 18 milioane de locuitori. Parisul va ceda locul Calcuttei — cu 12 milioane. Deja — după cum arată statisticile O.N.U. — circa două treimi din populația globului constituie „orășenimea" lumii, iar „Raport 2 000" demonstrează că la sfîrșitul actualului mileniu omenirea citadină va trece de trei miliarde, iar în anul 2030, doi din trei locuitori ai Terrei vor fi orășeni.

Stăm bine. Din 1945 pînă în 1980 — după cum sublinia M. Tolbe, directorul Programului Executiv O.N.U. — au avut loc 130 de războaie locale în care au fost angrenate 81 de state. Și să mai spunem că cel de al treilea război mondial n-a avut încă loc ! Raportul 2000 nu dă o cifră cu privire la amploarea viitoarelor conflagrații „locale", dar lasă să se înțeleagă că numai bine n-o să ne fie dacă omenirea nu se trezește și nu-și ia soarta în propriile mîini. Nu se știe nici cît va mai înghiți cursa înarmărilor al cărei apetit s-a ridicat în 1982 la peste 600 miliarde de dolari. SIPRI arată că actualul arsenal nuclear va crește cu 3 bombe pe zi, deși în 1979 pe pămînt existau 60 000 de bombe, iar în 1982 peste 63 000. „Recordurile" continuă : Cu capacitatea de deflagrație acumulată fiecare om poate fi ucis de numai 117 000 ori !

Nu fac parte din tagma „catastrofiștilor". Cred cu cerbicie în rezolvarea pozitivă a multora dintre problemele cu care se confruntă omenirea contemporană, fie și pentru că, pînă acum, n-a putut fi contestat adevărul spusei conform căreia omenirea nu-și pune decît problemele pe care le poate rezolva. Discutînd cu cîțiva ani în urmă cu Marin Preda (după ce publicasem „Paradisul murdar") unele dintre dilemele care îi chinuiau pe așa numiții „îngeri negri ai apocalipsului", acesta a avut o replică de duh : „În afara firmei pe care și-au pus-o, scoasă din catehismul sumbru al văicărelilor, ăștia, **mon cher,** nu merită nici doi bani. Nu văicăreala, ca în povestea cu drobul de sare, este caracteristica lumii care judecă cu capul, ci acțiunea, capacitatea omului de a ieși din orice impas. Viitorul trebuie **asumat** ; să stăpînim tehnologia, să definim o strategie politică, nu să ne văităm ! Mai curînd o să ne întrebăm, poate, cum de am suportat **șocul trecutului,** nu cum o să ne întîmpinăm viitorul !" Înțelepte vorbe.

Și totuși, bătînd drumurile lumii, nu o dată i-am dat dreptate lui Alvin Toffler. Întîlnindu-l la București, prin 1975, și întrebîndu-l ce crede despre prognozele sale, mi-a spus : „Cineva îi asemăna pe viitorologi cu pescarii care își aruncă plasa și nu știu ce vor scoate din mare. Depinde unde o aruncăm și cît de iscusiți pescari sîntem. Eu am scos atunci un pește mare **(big fish !),** dar întocmai pescarului lui Hemingway din «Bătrînul și marea», pînă la țărm mi l-au mîncat rîpitoarele. Nu e rău. Ies din nou în larg și îmi arunc plasa !" A scos-o cu o nouă carte : „Ecospasmul" care și-a cucerit gloria de librărie dar curînd s-a dus și ea după „Șocul viitorului". A rămas ceea ce Marin Preda numea : „șocul trecutului". Știut fiind că, dacă viitorul este greu de prevăzut, și mai greu este să „prevezi" trecutul !

SPORT

Semafor verde

Ce se va întîmpla în fotbalul românesc pe 1983 ?

Este foarte greu de spus, dar cîteva păreri se pot avansa. Lăsăm discutarea sorții Universității Craiova pe altă dată, deși ea este strîns legată de a națională noastre. Craiovenii au în față șansa marelui lor meci, dar și națională României de fotbal are în față șansa unei reparații morale după două eșecuri în care echipa s-a înecat la mal. N-am ajuns la Mondialul din Argentina după ce am învins Iugoslavia în deplasare, victorie care ne deschidea larg porțile calificării. N-am ajuns nici la cel spaniol pentru că oamenii conducerii noastre tehnice n-au știut să valorifice potențialul superior al echipei, rezultatele ei avantajoase și neîntîmplătoare din prima parte a calificărilor.

La începutul lui 1983 echipa României se află în aceeași situație avantajoasă ca și în precedentele calificări. A pierdut doar un punct din trei meciuri, față de Italia care a pierdut două din două meciuri ca și Cehoslovacia, de altfel. Principala contracandidată a României, **în acest moment,** este echipa Cehoslovaciei, care-și păstrează teoretic șansele intacte în fața echipei noastre cu care n-a disputat nici un meci. În plus, egalul cu Italia obținut pe terenul acesteia, cu 2 goluri marcate și 2 primite, îi acordă în returul de la Praga prima șansă. Pentru moment, Suedia este scoasă din competiție și, exceptînd returul cu **România,** jucînd la victorie va juca în favoarea noastră. Iată motivele pentru care socotim că triunghiul decisiv al grupei este România-Cehoslovacia-Italia cu sorți încă egali pentru fiecare și că depinde numai de fotbaliștii români ca să-l transeze în favoarea lor.

O grupă similară a avut România în precedentele calificări pentru Spania. Atunci Anglia corespundea actualei Italii, Ungaria actualei Cehoslovacii și Elveției actualei Suedii. Ciprul de astăzi este echivalentul Norvegiei. Paralela nu e lipsită de rost. România a obținut un egal și atunci în fața principalei favorite, Anglia, după o victorie acasă. Urmează ca și această victorie să fie obținută. Situația cu Elveția nu se va mai repeta de vreme ce primul meci cu suedezii s-a încheiat elocvent cu 2—0. Rămîne de văzut dacă Ciprul va juca rolul surprinzător al Norvegiei din grupa precedentă, ceea ce cipriotii, după evoluțiile de pînă acum, promit s-o facă. **Meciul din deplasare cu Ciprul e mai important decît o arată calculul hîrtiei.** Rămîn meciurile cu cehoslovacii care vor fi, ca și cele precedente cu Ungaria, cheia grupei. Condiția succesului aici este de a evita eroarea din meciurile cu Ungaria, adică supraestimarea adversarului, fără a-l subestima, desigur. Cehoslovacii n-au făcut în genere nici un salt valoric, dar știu să susțină dificultățile unei competiții de clasă. Remanierea echipei naționale nu inseamnă o altă cotă valorică decît aceea cunoscută nouă din ultimii cincisprezece ani. Este perioada în care națională României a rupt seria succeselor echipei Cehoslovace în fața noastră trasînd în favoarea ei multe din meciurile disputate în diverse împrejurări. Teoretic întîlnirile cu Cehoslovacia nu ne vor pune mai multe probleme decît un meci obișnuit de campionat european. Două victorii la București, împotriva Italiei și Cehoslovaciei, adăugate la o victorie în deplasare **obligatorie** în fața Ciprului, oferă numărul de puncte necesar calificării. Un pronostic care depinde de pregătirea echipei României pentru meciuri care vor fi extrem de viu disputate și poate foarte dure. Este de prisos să mai adăugăm că dincolo de acest punctaj minimal echipa României poate obține mai mult. Practic, meciurile din deplasare ale românilor cu Suedia și Cehoslovacia, sînt deschise oricărui rezultat. Cu un preț greu, desigur, dar acesta este prețul marilor competiții și adevăratei performanțe.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
3
(1 081)
Sîmbătă
22 ianuarie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROFUND OMAGIU

Omagierea a 50 de ani de activitate eroică, revoluţionară, şi aniversarea zilei de naştere, iată, într-un moment unic, jubiliar, sensul şi amplitudinea unui întreg destin, de excepţie, o biografie care, la scara istoriei întregii ţări, poartă pecetea şi marca omului prin care ne definim de fapt propria noastră identitate. Şi participăm cu emoţie la această sărbătoare a celui dintîi preşedinte al României, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, personalitate proeminentă a lumii contemporane, avînd nu numai sentimentul ci şi convingerea că în felul acesta străbatem cu ochii minţii şi-ai inimii nu numai un spaţiu de timp bine delimitat în memorie, ci un întreg traiect al istoriei de luptă a partidului şi a clasei muncitoare, a poporului pentru împlinirea sa în dreptate şi libertate, într-un nou destin. Pentru că, într-adevăr, este emoţionant şi solemn de prestigios : o jumătate de secol de activitate revoluţionară neîntreruptă şi încă în primele rînduri ale partidului, în importante sarcini şi răspunderi care i-au solicitat din plin calităţile şi l-au format pentru tot ceea ce avea să urmeze şi să-l consacre apoi, prin voinţa partidului şi a ţării, în instanţa supremă a conducerii ; o jumătate de secol, aşadar, în miezul celor mai complexe şi mai fierbinţi probleme, al celor mai complicate situaţii şi experienţe, ceea ce este mai mult decît o biografie. Această jumătate de secol însumează în ea flacăra şi retorta prin care s-au călit şi s-au format generaţiile. Excepţia sau şansa de care au avut parte şi despre care au vorbit şi vorbesc acum, în acest moment omagial, generaţiile, şi pentru care întreaga naţiune română îşi deschide calda sa bătaie de inimă este marea, inconfundabila şi omniprezenta personalitate, întemeierea luptei, muncii şi vieţii sale pe aspiraţiile şi forţele poporului său, pe năzuinţele şi adîncimea de spirit ale celor din rîndul cărora s-a ridicat.

Istoria l-a găsit totdeauna la datorie, Congresul al IX-lea l-a confirmat. Şi l-au confirmat apoi : opera de industrializare socialistă, dezvoltarea armonioasă, echilibrată a tuturor zonelor ţării, dezvoltarea socialistă a agriculturii, asigurarea progresului general, a bunăstării materiale şi spirituale ; fundamentarea unui model economic viabil, participarea ascendentă a ţării la schimbul internaţional de valori ; ştiinţa şi cultura, învăţămîntul, creaţia — ca forţe ale progresului şi deci investite ca factori instructivi şi educativi în construcţia societăţii şi în construcţia de conştiinţă ; l-au confirmat libertatea şi climatul acesteia, deschiderea amplă pe care a inaugurat-o în toate domeniile de activitate ; democraţia — al cărui fervent apărător şi promotor neobosit este, spiritul eticii şi echităţii pe care l-a introdus şi îl apără în practica muncii şi vieţii sociale, unitatea dintre gînd şi faptă, unitatea indestructibilă a poporului, solidaritatea, puterea şi voinţa unică prin care ne descoperim noi energii şi noi resurse pentru a ne propăşi în independenţă şi suveranitate, în pace şi înţelegere între ţări şi popoare ; l-au confirmat şi îl confirmă strălucit ecourile marilor sale iniţiative de pace într-o lume pentru condiţia căreia pledează şi acţionează neobosit şi pe care o vede şi îi insuflă încrederea că poate fi mai bună şi mai dreaptă.

Congresul al XII-lea şi Conferinţa Naţională ale partidului, evenimentele cele mai apropiate de noi, ale etapei pe care o traversăm sînt, de asemenea, repere ale unei unanime şi repetate confirmări : ale aceleia că în elaborarea politicii interne şi externe a partidului şi statului, a strategiei propriei noastre dezvoltări, în consens cu propriile noastre cerinţe şi posibilităţi, contribuţia determinantă, rolul decisiv, fundamental sînt ale celui care aduce în istoria şi biografia noastră 50 de ani de strălucită, eroică activitate revoluţionară, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, eroul pe care la aniversarea zilei sale de naştere, îl omagiem din toată inima, spunîndu-i LA MULŢI ANI !

Luceafărul

Renume

Mai sus de nori, de vifore şi vînturi
E piscul către care noi suim,
Dar nu uităm străbunele pămînturi
Ce noi de mii de ani le moştenim.

Pe ele ne-am pus vieţii temelie
Cu singe ne-am scris cronica pe ele,
A noastre-au fost şi pururi o să fie
Sub steaua ce-am ales-o printre stele.

Priveşte-n fală românime piscul
Cu stea de aur strălucind subt boltă,
El patriei îi este obeliscul,
Nălţat pe trudă, lupte şi revoltă.

Putere nu-i în lume să-i doboare
Şi-i creşte veşnic falnicul renume
Cu raze luminoase ca din soare,
Sporind lumina şi căldura-n lume.

Mihai Beniuc

Urare

Ianuarie, început de an, frumos ca o urare de inimă, lumină albă peste pămîntul de dragoste al Patriei. În tine stă ziua sub simbolul căreia i se adună gîndul de adîncă cinstire al unui popor întreg pentru bărbatul-erou care i-a împlinit destinul şi dorul. Libertate, independenţă, suveranitate, bunăstare — nu simple cuvinte, cercuri ale vîrstei şi demnităţii unei naţiuni legate în arborele unităţii. România are un timp al său, inconfundabil la scară planetară — timpul Nicolae Ceauşescu. La ora cînd apar aceste rînduri sîntem împreună, un grup de scriitori, la Scorniceşti, vatra naşterii celui ce se aşează în istoria noastre drept Marele Ctitor al comunismului de omenie. Şi sîntem, şi venim toţi fiii ţării cu o supremă dragoste şi recunoştinţă, ca într-un legămînt suprem de a-l urma fără şovăire în ceasul hotărîtor al devenirii patriei.

În urarea străbună pe această nouă şi eternă Cîmpie a Libertăţii care are contur de inimă, conturul României :

LA MULŢI ANI !

Nicolae Dan Fruntelată

Inima aceluiaşi pămînt

Nu era vorba de o documentare oficială. O nevoie interioară şi atita tot m-a îndemnat într-o vară a unui an obişnuit să-mi abat paşii de la şoseaua ce ducea spre Slatina şi să urmez un drum pe marginea căruia douăsprezece sate se uniseră într-o singură comună, alcătuirea administrativă luînd numele de Scorniceşti. Dealurile blînde din jur lăsau privirile să alunece molcom peste întinderea uriaşă de spice, şi primul gînd a fost să le asemăn cu dealurile din nordul Moldovei, purtînd şi ele, în vălureala dulce, nerostitul cîntec al veşniciei naturii. Nu eram singurul oaspete al acelor locuri unde truda ţăranului simplu se făcea simţită la tot pasul, cu toate că el, omul acelui pămînt, la acel ceas de amiază se afla la truda cerută de anotimpul celei de-a doua praşile. Ca într-un tablou gigantic se vedeau în depărtare, între cerul albastru şi verdele gliei, contururi de oameni încremeniţi, parcă, în huma din care se născuseră. Scorniceştiul părea pustiu, doar în faţa unei case, într-un fel asemănătoare bojdeucii lui Creangă, cîţiva nelocalnici îşi trimiteau privirile peste gard, ca şi cum i-ar fi interesat munca grăbită a unor rîndunele, singurele stăpîne pe pridvorul de lemn, sub streaşina căruia cuiburile se înşirau ca nişte mici stupine, din găurile cărora capete mici şi negre se arătau cu ciocurile deschise să-şi primească hrana. Prin spaţiul porţiţei de lemn am pătruns înăuntru. Uşile erau deschise. Uşile a două cămăruţe cu paturile acoperite de velinţe colorate, cu obiectele de uz casnic la locul lor, într-o nemişcare de-o clipă, aşteptînd din moment în moment să apară gospodina cu apa de la fîntînă. Nu, gospodina n-avea să vină. Intrase în fiinţa

Petre Sălcudeanu

Continuare în pag. a 7-a

În consonanţă cu spiritualitatea românească

Personalităţile muzicii universale, de ieri, de azi, de totdeauna, au scris despre sensibilitatea artistică a acestui **„popor teribil de muzical" !** — ca să utilizăm cuvintele renumitului muzicolog american **Irving Lowens...** Cu toate acestea, în trecut, în România, muzicienilor nu li s-au oferit condiţii prielnice de viaţă, de muncă, ba mai mult chiar, meseria lor, nobilă, avînd menirea să înalţe sufletele pe oamenii de pretutindeni, să-i apropie, să-i disciplineze, să-i facă mai buni, a fost nu o dată disprefuită. În anii României zilelor noastre a fi muzician înseamnă a fi un educator al maselor, un exponent al frumosului, înfrăţit cu binele şi adevărul. De aceea s-au creat noi condiţii — excelente ! — de lucru, de viaţă, s-au înfiinţat conservatoare, licee de muzică, filarmonici, teatre lirice, ansambluri vocal-instrumentale etc. — toate simbolizînd o nouă cultură, o nouă concepţie despre lume, şi viaţă, care, la rîndul ei, a determinat o nouă estetică artistică. Tot atît de adevărat este că în perioada proletcultistă s-au făcut greşeli, trecîndu-se într-un con de umbră mari muzicieni, această atitudine culminînd cu minimalizarea şi chiar jignirea unor tulburătoare personalităţi precum George Enescu, Dinu Lipatti, Mihail Jora, Dimitrie Cuclin, Mihail Andricu. În „epoca Nicolae Ceauşescu" — aşa cum o numesc cei mai mari istorici din lume ! — au fost reconsideraţi toţi marii muzicieni ai patriei. Este semnificativ că, în timp ce în literatură au fost publicate, după ani de tăcere... — acum, în „epoca Nicolae Ceauşescu" ! — proză eminesciană, **Istoria literaturii române** a lui George Călinescu, **Trilogia Culturii** de Lucian Blaga — şi cîte alte monumente ale spiritualităţii româneşti — în domeniul artei sonore au fost editate **Memoriile lui George Enescu,** studii despre muzicalitatea daco-romană, primele istorii ale muzicii noastre, sute de monografii... Ca

Doru Popovici

Continuare în pag. a 7-a

CTITORUL

Cu visuri îndrăzneţe şi-a scris copilăria
În cartea înţeleaptă a comunistei căi
Şi din fîntîna ţării şi-a tras mereu tăria,
Ca să-i răsfrîngă dorul şi soarta-n ochii săi.

Şi dacă, prin obîrşii, el vine de departe —
Din prima rădăcină de sînge voinicesc —
Era sortit cu firea mereu să ţină parte
Celor ce sînt ai ţării şi-n ţară veşnicesc.

Călătorindu-şi vîrsta prin sevele iubirii
El s-a călit în lupte şi-a devenit bărbat
Şi-un neam întreg de inimi cu harul nemuririi
În pieptul său de ctitor s-au contopit şi bat.

Născut să-ntruchipeze lumina libertăţii
Pe temelii străbune, aici lîngă Carpaţi,
S-a logodit prin fapte, spre binele cetăţii,
Cu soarta legendară a bravilor bărbaţi.

La cîrma vieţii noastre aflat cu neodihnă
Printr-un destin romantic de comunist şi om,
El ştie să cuprindă şi-ntreaga ţării tihnă
Şi rostul viu, de floare, al fiecărui pom.

El singur ni-i oglinda curată pentru visuri
Şi-aşa cum peste lume roteşte un apel
Să nu se prăbuşească pămîntul în abisuri,
Înalţă-n demnitate un românesc drapel.

Măsura noastră-n toate şi dragoste supremă
Şi arhitect al păcii deschizător de zări,
El lumii-ntregi vorbeşte prin românească stemă
Şi-o face preţuită, ca ţară între ţări.

Reaşezînd în drepturi şi cinstea şi dreptatea
La mîndra ctitorie a României noi,
El, Omul — Ceauşescu, veghează libertatea,
Şi definindu-i viaţa ne definim pe noi.

George Ţărnea

Un singur gînd, o singură voinţă

În lumea contemporană România îşi rosteşte numele în alianţă totală cu viaţa, gîndirea şi opera celui căruia i-a încredinţat cîrma destinului ei de trudă intensă, libertate, fericire şi pace. O smulgere din inerţia propriului nostru demers, o înfrîngere de vechi prejudecăţi şi o trezire puternică la realitate s-au petrecut atunci, în urmă cu optsprezece ani cînd, ca o dialectică a istoriei înseşi, partidul şi, prin el, poporul întreg, ridica la rangul suprem de cîrmuitor şi răspunzător de destine un comunist cu purtări simple, firesti şi cu zîmbetul bună: ţii pe buze, dar cu toată abnegaţia şi energia revoluţiei în suflet, de o mobilizatoare voinţă şi de un patos ce iradia: Nicolae Ceauşescu. În istoria ţării a început cel mai luminos capitol din cîte s-au înfăptuit vreodată. În graiul nostru au încăput cuvinte pe care le purtam de multă vreme în suflete şi în minte dar a căror transformare în realitate avea să se petreacă abia atunci: demnitate naţională, democraţie, egalitate în drepturi a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naţionalitatea căreia îi aparţineau.

Sînt ardelean de obîrşie, m-am născut la Aiud, un loc fierbinte şi drag spre care paşii mă poartă fără ca dorul să se poată curma. Am lăsat acolo o parte din viaţă şi, mai ales, rude şi prieteni, maghiari şi români, deopotrivă, pe care căutîndu-i în peregrinările mele în satele judeţului Alba, unde cei mai mulţi dintre ei au munci de răspundere în agricultură sau în uzinele unde au început să lucreze ca muncitori şi astăzi sînt specialişti de înaltă calificare, îi găsesc statornic muncind, trudind alături în deplină înţelegere şi colaborare, prieteni la locul de muncă şi dincolo de porţile fabricii, limpeziţi şi uniţi în destinul lor comun care le cere egal şi tot egal îi şi răsplăteşte, fără protecţii şi discriminări. Fără abatere, aceasta este realitatea şi pentru aşezările din judeţele Cluj, Sălaj, Oradea, Satu-Mare, Covasna, Harghita, acolo unde de sute de ani românii şi maghiarii îşi au gospodăriile învecinate dar abia astăzi, prin dezlegările produse de socialism, au şi un destin comun : de la ţărani la preşedinţi de gospodării colective, de la muncitori la maiştri şi ingineri, de la învăţători la profesori, doctori, arhitecţi, artişti, maghiarii au drepturi egale cu toţi ceilalţi cetăţeni ai patriei noastre socialiste, după puterea muncii şi calificarea lor. Dreptul la muncă liberă şi egală, toate drepturile cetăţeneşti visate vreodată, nu au cunoscut niciodată un cadru atît de fertil ca în deceniile numite pe drept cuvînt epoca Ceauşescu. Reafirmarea

Horvath Dezideriu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Cinci decenii de activitate revoluţionară pentru idealul comunist, pentru fericirea patriei ● «Sîntem mulţi ca boabele de grîu» ● Istoria care se scrie : EPOCA NICOLAE CEAUŞESCU ● Articole semnate de Nicolae Velea ● Nicolae Ciobanu ● Alex. Rudeanu ● A. Silvestri ● Versuri de ● Ion Cringuleanu ● C. Atomii ● Viorel Cozma ● Ion Potopin ● Rodian Drăgoi ● Virgil Carianopol ● Marcel Băraganu ● „Viaţa de şapte măsuri ale vieţii" — poem de Ion Gheorghe ● Reeditări fundamentale : ● M. Eminescu : „Opere", vol. IX ● Vasile Pârvan : „Scrieri" ● G. Călinescu : „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" ● Breviar ● Revista străină ● Sport.

Cinci decenii
de activitate revoluţionară
pentru idealul comunist,
pentru fericirea patriei

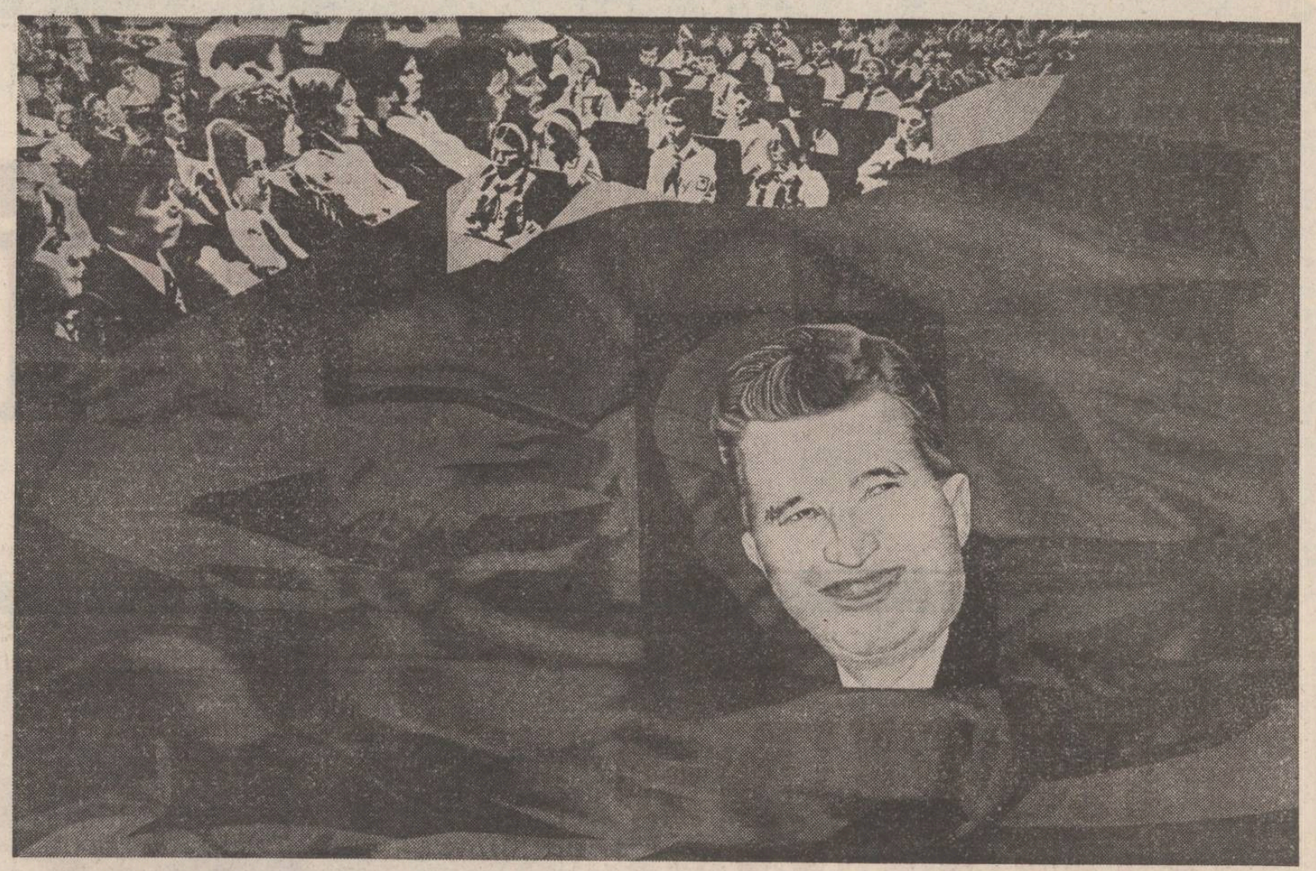

«SÎNTEM MULŢI, CA BOABELE DE GRÎU»

Cînd şi cînd, fiecare priveşte în urmă, la anii de tinereţe, la anii copilăriei care s-au dus prin tunelul timpului. Oricît de greu ar fi fost anotimpul acela de început, îi păstrăm intactă amintirea, cu un fel de duioşie inegalabilă, intangibilă. Părăsindu-şi casa părintească atît de devreme, la 11 ani, băiatul din Scorniceşti avea să urmeze destinul anevoios, presărat cu riscuri nenumărate, al revoluţionarului de vocaţie, al patriotului înnăscut : **„Educaţia patriotică nu este o noţiune abstractă, ci înseamnă dragostea faţă de satul, locul, comuna, casa unde omul s-a născut, faţă de tot ceea ce îl înconjoară. Dacă omul nu este educat de mic în spiritul dragostei pentru locul unde s-a născut, degeaba vorbim de educaţie patriotică, comunistă. Patriotismul înseamnă dragostea de muncă, de glie, de pămînt, de casa unde te-ai născut. Aceasta este patria, ea nu este ceva abstract !". (NICOLAE CEAUŞESCU).**

1

Casa copilăriei se păstrează, aşa cum se cuvine, ca muzeu, în Scorniceştii natali. Aici s-a născut preşedintele ţării, secretarul general al partidului : o casă albă, curată, modestă, cu două odăi şi-o tindă, în care au venit pe lume cei zece copii ai lui Andruţa Ceauşescu şi Alexandra Ceauşescu, trei fete şi şapte băieţi, **Nicolae** fiind al treilea copil în ordinea vîrstelor. Într-una din încăperile acestei case s-au rostit, la 16 ani împliniţi, de către **Nicolae,** cuvintele care exprimă un crez de-o viaţă :

— N-o să încetăm lupta. Sîntem mulţi ca boabele de griu. Uniţi e cu neputinţă să nu învingem...

Ce se întîmplase în cei cinci ani trecuţi din clipa în care un băiat de 11 ani, privind încă o dată, peste umăr, tinda casei părinteşti, va fi încercat, totuşi, o stringere de inimă, omenească ? A plecat la Bucureşti să înveţe meserie, să se întreţină singur, cunoaşte Capitala ţării în perioada frămîntărilor sociale puternice, manifestaţiile şi grevele muncitoreşti ţinîndu-se lanţ, trece cu succes cele dintîi examene la şcoala vieţii, la şcoala luptătorilor revoluţionari.

Aşadar, de ce maltratează poliţiştii, la Prefectură, un tînăr de doar 16 ani şi de ce i se interzice, în cele din urmă, să locuiască în Bucureşti, fiind „trimis la urmă", la Scorniceşti ? Tocmai fiindcă — tenace şi perseverent revoluţionar — la o vîrstă la care alţii se mai socotesc copii, **Nicolae Ceauşescu ŞTIE** ce vrea, **PENTRU CE** luptă, **CUM** să lupte. Atunci cînd n-au trecut decît patru zile de la împlinirea vîrstei de 15 ani, o teribilă ameninţare apare pe cerul Europei şi al lumii întregi : în Germania au venit la putere hitleriştii ! Se păstrează fotografia de-atunci a tînărului căruia Parchetul Tribunalului Ilfov îi şi aduceau acuzaţii de genul acestora : „incitare la grevă", „răspîndire de manifeste"... În fotografie vedem un tînăr cu o frunte înaltă, cu o privire pătrunzătoare, concentrată, inteligentă, bărbie voluntară, şi iată că putem astăzi înţelege cum arăta reprezentantul tineretului democrat din Bucureşti la lucrările Comitetului Naţional Antifascist, în cadrul cărora a luat cuvîntul şi a fost ales membru al acestui comitet care, încă de la începutul începutului, cînd fascismul făcea abia cei dintîi paşi agresivi pe continent, mobilizează poporul român la lupta împotriva hitleriştilor. Sediul Comitetului Naţional Antifascist s-a aflat, o vreme, în casa de pe strada Foişorului nr. 9 (actualmente în sectorul IV), adăpostind şi sediul Comitetului local Bucureşti.

2

Arhivele — aceste oglinzi ale trecutului, înzestrate cu memorie — păstrează nenumărate documente de epocă, printre care şi Apelul Comitetului Naţional Antifascist, din care cităm :

„Stringînd în jurul acţiunii antifasciste pe toţi cei care lucrează cu braţul sau cu mintea la oraşe şi la sate, vom putea stăvili în România triumful unui curent care poartă în el germenul de distrugere a tot ce e izvor de muncă şi gîndire. Facem apel la unirea tuturor forţelor muncitoreşti, intelectuale să formeze pretutindeni, în toate oraşele, satele, fabricile, birourile şi cartierele din ţară, comitete antifasciste".

Atunci, în 1933, au loc acţiuni muncitoreşti într-un număr de :

- 1 408 întreprinderi
- cu 67 040 participanţi

Apelul a găsit un ecou pe măsura gravităţii situaţiei, în toate straturile populaţiei, în grupările democratice, patriotice, antifasciste, tocmai fiindcă devenise limpede că România va dobîndi, în proiectele naziste, rolul de „poartă spre Orient", ceea ce i-ar fi primejduit existenţa, independenţa.

Pe formularul anume conceput pentru „ţinerea evidenţei" luptătorilor revoluţionari, intitulat „Foaie matricolă a comuniştilor...", stă scris :

Prefectura Poliţiei municipiului Bucureşti.
Serviciul Poliţiei sociale
Foaia matricolă a comunistului
NICOLAE CEAUŞESCU
[Prima însemnare din lungul şir de arestări].
La 23 noiembrie 1933, arestat pentru dezordine de stradă, cu ocazia grevei...
Urmăriri — arestări succesive — acuzaţii identice :
- răspîndire de manifeste revoluţionare
- acţiuni contra regimului

Un tînăr ostaş-proletar se află pe baricadele antifasciste :

Secţia a 4-a
11 oct. 1934
00398 [imprimat cu o maşină de numerotat]
Notă.
Şedinţa Comitetului tineretului antifascist din Sectorul IV Verde :
În seara zilei de 9 octombrie curent, a avut loc şedinţa Comitetului tineretului antifascist din Sectorul IV Verde. În strada Cimpineanu nr. 7, cu participarea numiţilor... [numele lui Nicolae Ceauşescu printre altele — şi precizarea că vorbitorii au îndemnat] să se înceapă o acţiune mai pronunţată contra fascismului şi războiului prin intruniri şi demonstraţii în faţa întreprinderilor unde masa muncitoare este mai compactă... (dintr-o Notă informativă a Siguranţei Statului).

Autorităţile burgheze consideră necesar să precizeze în documentele lor secrete :

- „agitator comunist periculos" (se caligrafiază în **Fişa de poliţie** ce i-a fost întocmită la 16 ani).

Şi măsurile represive nu întîrzie să fie luate :

O delegaţie formată din dnii. P. Constantinescu-Iaşi, prof. universitar, Scarlat Callimachi... [şi alţii] s-a prezentat ieri la Ministerul de interne [protestul în manuscris poartă data de 12 noiembrie 1934], unde a predat d-lui Serghie Dimitriu, secretar general, următorul protest :
Domnule Ministru,
Subsemnaţii delegaţi ai Comitetului Naţional Antifascist [...], protestăm împotriva numeroaselor acte abuzive şi ilegale comise de organele în subordinea d-voastră, pe cuprinsul întregii ţări [urmează cinci puncte, cel de-al patrulea precizînd] 4. Maltratarea la Poliţia Capitalei a muncitorilor [numele lor, printre care] Ceauşescu, membru al Comitetului Naţional Antifascist. În faţa acestor acte de teroare care se comit împotriva aderenţilor şi organizaţiilor noastre, în timp ce presa cuzistă — fascistă din toată ţara, ce merge pînă la îndemnul şi ameninţarea cu moartea contra noastră, se bucură de întreaga libertate şi sprijin chiar, cerem intrarea în legalitate şi încetarea tuturor abuzurilor îndreptate contra noastră **(Protestul** este reprodus de presa democrată a timpului).

3

Cu exact o jumătate de veac în urmă, un utecist român de 15 ani militează pentru pace, pentru libertate, pentru dreptate socială, combătînd din răsputeri „ceaţa brună", fascismul. Din această perspectivă istorică, rezonanţa cuvintelor rostite recent de tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** capătă un ecou impresionant, căci vin de departe, din neostenita-i tinereţe revoluţionară :

„Pornind de la gravitatea situaţiei actuale, este necesar să intensificăm eforturile şi conlucrarea internaţională pentru oprirea încordării, soluţionarea problemelor pe calea tratativelor, oprirea cursei înarmărilor şi trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară. Marea răspundere pe care o avem în faţa poporului nostru ne cere să facem totul pentru asigurarea păcii, a dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor la existenţă, la viaţă, la dezvoltare liberă, independentă."

La Adunarea festivă organizată cu prilejul împlinirii a 45 de ani de activitate revoluţionară, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** îşi aminteşte cu emoţie de începuturile drumului anevoios şi plin de riscuri, ale luptei revoluţionare :

„Deşi eram încă tînăr, Uniunea Tineretului Comunist, partidul mi-au încredinţat sarcini de răspundere atît în mişcarea antifascistă a tineretului, cît şi în conducerea organizaţiilor de tineret din Oltenia şi Prahova. Cu toate că aceştia au fost anii grei de luptă şi de înfruntare cu aparatul de represiune burghezo-moşieresc, trebuie să mărturisesc acum că-i consider printre cei mai frumoşi ani din viaţa mea de activist revoluţionar, din întreaga perioadă de apartenenţă la mişcarea revoluţionară, la Partidul Comunist Român".

Consecvent cu sine, cu idealul de viaţă — socialismul şi comunismul — aşa cum, din fragedă tinereţe, o afirma răspicat :

— N-o să încetăm lupta. Sîntem mulţi ca boabele de grîu. Uniţi e cu neputinţă să nu învingem...

Măsura represivă luată de aparatul poliţienesc-judiciar oglindeşte, totodată, valoarea de luptător comunist a celui astfel îndepărtat — în intenţia autorităţilor — de focul bătăliilor muncitoreşti, tînărul care, cu puţin timp înainte, în vara lui 1934, fusese arestat la Craiova, unde se desfăşura, la Tribunalul militar, procesul conducătorilor eroicelor lupte din februarie 1933 ; asupra sa şi a celorlalţi trei tovarăşi au fost găsite 15 liste de subscripţie, 7 proteste ale muncitorilor şomeri din Bucureşti, plus un memoriu semnat de 200 de muncitori şi intelectuali clujeni — toate împotriva samavolniciilor, a încălcării drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, cerînd categoric suspendarea înscenării judiciare, eliberarea acuzaţilor. Utecistul **Nicolae Ceauşescu,** interogat de comisarul şef al Direcţiei generale a poliţiei, în persoană, declară cu hotărîre c-a venit pentru „a face declaraţii în favoarea acuzaţilor," deoarece, categoric „muncitorimea se solidarizează cu ei".

MULŢI CA BOABELE DE GRÎU...

4

În **Ordonanţa** de trimitere în judecată — anul 1936 — stă scris :

Nicolae Ceauşescu, în vîrstă de 18 ani, domiciliat în Bucureşti, strada Vasile Lascăr, este membru activ, agitator şi bun propagandist comunist, cunoscut de multă vreme ca atare de autorităţile Siguranţei şi Justiţiei...

A fost din nou arestat într-o comună din Dîmboviţa, pe nume Ulmi, la începutul anului, pe cînd participa la una din numeroasele şedinţe conspirative pe care le iniţiază de cînd i se încredinţase, în toamna lui 1935, conducerea Comitetului Regional Prahova al Uniunii Tineretului Comunist. Procesul s-a desfăşurat la Braşov, către sfîrşitul lunii mai, dinaintea Consiliului de Război al Corpului 5 armată, în boxa acuzaţilor aflîndu-se 21 de tineri, învinuiţi de „crimă împotriva liniştei publice" şi de „atentat la siguranţa statului', cînd, de fapt, toate acţiunile lor s-au înscris, constant, pe linia îmbunătăţirii condiţiilor de muncă şi de viaţă ale celor ce muncesc, a combaterii neînduplecate a fascismului, indiferent sub ce mască s-ar fi prezentat, adevăruri ce reies cu prisosinţă din Manifestul Comitetului regional Prahova al P.C.R. şi al U.T.C., conceput şi lansat în noiembrie 1935 :

Comitetul regional din Prahova al P.C.R. şi U.T.C. din România, cheamă toată muncitorimea şi ţărănimea prahoveană să lupte prin intruniri, proteste, greve şi demonstraţii de stradă împotriva scumpetei, taxelor de consumaţie pe obiectele de primă necesitate, împotriva executiilor silite, împotriva stării de asediu şi cenzurii, pentru libertatea de organizare, întrunire şi presă, pentru eliberarea tuturor antifaşiştilor închişi, pentru regim politic în închisori...

În 30 mai 1936 s-a ţinut, începînd de la orele 8,40 dimineaţa, şedinţele procesului de la Braşov. În acea dimineaţă de sfîrşit de primăvară, acuzaţii au străbătut drumul de la închisoare pînă la sala aşa-zisei judecăţi. Sală arhiplină. Procesul are un răsunet deosebit, căci acuzaţii, iată-i, în plină instanţă, devin acuzatori intransigenţi ai regimului burghez, demascînd pericolul nazismului, tendinţele de fascizare a României, pregătirile de război. Printre acuzaţii-acuzatori se distinge tînărul **Nicolae Ceauşescu,** astfel portretizat într-un articol apărut curînd după proces, în 11 iulie, în „Arena" :

...Cunoscut în cercurile muncitoreşti din Bucureşti — e antifascist, sînt doi ani de cînd în casa publicistului Scarlat Callimachi, la prima conferinţă a Comitetului Naţional Antifascist, în jurul unei mese... s-a făcut auzită o voce subţirică a unui tinerel, al cărui cap întrecea cu puţin înălţimea mesei. Vorbea despre tineretu şi pericolul fascist, şi în exprimarea lui, aducea exemple luate din viaţa ucenicilor şi care cîntăreau greu în aprecierea necesităţii luptei antifasciste. Era Ceauşescu... îl cunosc tinerii din Bucureşti. Şi mai ales cei din sectorul Negru... Era într-o simbătă seară. La şedinţa Comitetului Antifascist din sectorul Negru erau adunaţi 40—50 tineri. Ceauşescu printre ei. Poliţia, cu metodele ei de hipnoză cu vina de bou, fugărea şi atunci pe antifascişti. Toţi aceşti sînt arestaţi, tunşi, bătuţi şi reţinuţi pînă luni dimineaţă.

Luni seara sediul se deschide din nou. Mereu, printre primii, Ceauşescu. Din nou poliţia, din nou arestări şi după o deţinere de alte două zile, din nou eliberaţi. Şi Ceauşescu iarăşi printre primii la deschiderea sediului, la munca de organizare a tineretului.

Pentru pîine, pentru libertate, tînărul Ceauşescu va întîlni în ocnele ţării româneşti peste 1 500 de deţinuţi...

La închiderea ziarului aflăm că tînărul Ceauşescu a fost condamnat la 2 ani (şi 6 luni pentru solidarizare cu tovarăşi din proces), alţi antifascişti la pedepse variind între 2 ani şi 2 luni.

Atunci, în 1936, împlinise la 26 ianuarie vîrsta de 18 ani. După mai bine de patru decenii, îşi reaminteşte consecventul revoluţionar :

„Au urmat apoi anii de închisoare, la Braşov şi Doftana, reîntîlnirea cu unii militanţi din activitatea trecută, cunoaşterea de noi militanţi ai partidului. Aceşti ani au constituit ani de puternică şcoală revoluţionară, atît pentru mine, cît şi pentru atîţia alţi militanţi comunişti, revoluţionari şi democraţi...

Despre cum este viaţa — dacă **viaţă** poate fi numită — la penitenciarul Doftana, **Nicolae Ceauşescu** putuse afla mai devreme, nu numai din spusele tovarăşilor, ci şi din ceea ce presa democrată publica, precum „Clopotul", la 1 ianuarie 1934 :

În toate închisorile din ţară, regimul la care sînt supuşi deţinuţii politici, intelectuali, medicii, inginerii, studenţii, ţăranii şi muncitorii etc. este ingrozitor.

La penitenciarul Doftana sînt supuşi unui regim celular de izolare de zi şi de noapte — în celulele constituite din piatră, fier şi ciment, fără nici o încălzire — avînd numai o oră preumblare pe zi. Atelierul propriu înfiinţat cu grele sacrificii cu ajutorul rudelor, mica bibliotecă — în care se îndeletnicesc cu munca manuală şi intelectuală, cu ajutorul cărora îşi îmbunătăţesc hrana etc. — le-au fost luate. Ziarele şi revistele de orice natură le sînt interzise. Alimentaţia este mizerabilă şi de înfometare ; pe cale particulară, procurată de rude şi de prieteni este sabotată, sau pur şi simplu suprimată. Apă pentru baie nu există ; cei mai mulţi deţinuţi sînt grav bolnavi de tuberculoză şi alte boli. Îngrijirea medicală, dată fiind că medicul vizitează închisoarea o dată pe lună, este cvasiinexistentă.

Toţi deţinuţii politici care pleacă sau sosesc la Doftana sînt bătuţi pînă la singe fără nici un motiv, cu ciocane de fier, drugi, ciomege — legaţi în lanţuri şi aruncaţi în celebrele celule „H", pe cimentul gol, udat cu căldări de apă în întuneric şi infectă mizerie ; în ger, deseori fără nici o hrană.

Pentru cel mai mic protest, pentru cele mai neînsemnate abateri — datorite regimului distrugător de sănătate şi în primul rînd al sistemului nervos — pedepsele sînt draconice, singeroase, începînd cu bătăi şi schingiuri şi terminînd cu celulele „H"... (citat dintr-un **Protest** înaintat instanţelor de judecată de către apărătorii unor inculpaţi pentru delicte politice şi de presă).

Şi aici, la Doftana, a cunoscut **Nicolae Ceauşescu** rigorile pretinsei „creptăti" burgheze, inclusiv în indescriptibila secţie „H", din 15 august 1936 pînă în ziua de 8 decembrie 1938. Eliberat...

5

Abia eliberat, el a luat din nou legătura la Bucureşti cu organizaţia tineretului comunist, în care s-a încadrat fără întîrziere... Din adînca ilegalitate în care se afla, partidul comunist a hotărît să transforme acest 1 Mai [1939] într-o zi de protest împotriva fascismului... A fost format un comitet ilegal de organizare, în cadrul căruia figura şi numele lui Nicolae Ceauşescu şi ale altor activişti ai partidului (Michel —P. Hamelet).

Un rol important în pregătirea uriaşei manifestaţii din 1 Mai 1939 l-au avut cercurile culturale ale tineretului muncitor de pe lîngă breslele de muncitori iniţiate de P.C.R. Prin asemenea forme, comuniştii puteau desfăşura o activitate legală în rîndurile tinerilor muncitori şi ucenici din unităţile industriale şi comerciale. În cadrul acestor cercuri s-a remarcat activitatea revoluţionară a tovarăşului **Nicolae Ceauşescu** şi a tovarăşei **Elena Petrescu (Ceauşescu)** pentru organizarea şi mobilizarea tineretului, aducînd astfel o contribuţie însemnată la desfăşurarea marii manifestaţii din primăvara lui 1939. Căci — de 1 Mai — peste douăzeci de mii de oameni scandau în Bucureşti, alte zeci de mii în diferite părţi ale ţării : „Jos fascismul !", „Vrem o Românie liberă şi independentă !"... Agentilor de la Siguranţa Statului nu le venea să-şi creadă ochilor, răspîndiţi prin mulţime cum erau, în raportul lor se poate citi : „Calea Victoriei avea aspectul unui cîmp de destaşurare a unei manifestaţii revoluţionare..." Printre membrii Comisiei conspirative de organizare se numără şi un tînăr care abia a împlinit vîrsta de 21 de ani : **Nicolae Ceauşescu.**

Într-un moment în care hitlerismul ameninţa, cucerea, ataca pretutindeni, comuniştii români au transformat sărbătorirea zilei de 1 Mai 1939 într-o puternică manifestare antifascistă şi antirăzboinică, aceasta numărîndu-se printre puţinele de acelaşi fel din întreaga Europă, o probă de curaj, de patriotism şi luciditate, aflată astăzi la loc de cinste în dosarul Istoriei. În nucleul de bază al combatanţilor revoluţionari se află tînărul **Nicolae Ceauşescu,** dovedindu-şi din plin capacitatea politică dobîndită în nenumărate bătălii de clasă la care participă direct, trup şi suflet, încă din fragedă adolescenţă. Numele lui revine acum, din ce în ce mai des, nu numai pe buzele acelora care îi preţuiesc energia, combativitatea, intransigenţa, spiritul organizatoric, devotamentul fără margini faţă de cauza proletariatului, a poporului român, ci şi pe buzele duşmanilor de clasă, în „notele informative" ale poliţiei, ale inamicilor săi de moarte. Cînd, în toamna lui 1939, are loc în clandestinitate o şedinţă a cadrelor de bază ale activităţii revoluţionare de tineret, fiind secretarul general al U.T.C.-ului, **Nicolae Ceauşescu,** raportorul problemelor reorganizării şi întăririi organizaţiei revoluţionare de tineret, este ales în Secretariatul U.T.C. Imediat are loc lansarea unui „mandat de aducere", însă tînărul luptător nu poate fi găsit de organele de represiune, astfel încît Tribunalul Militar din Bucureşti îl judecă în absenţă şi îl condamnă la trei ani închisoare, 20 000 lei amendă (preschimbată în 200 zile de carceră). Abia către sfîrşitul lunii iunie 1940, este arestat tocmai în perioada cînd organiza o nouă manifestaţie, pentru ziua de 1 august, zi de luptă împotriva războiului. Altă închisoare : Jilava — la sud de Capitală, mizerabilă subterană. Apoi Caransebeş, Văcăreşti, lagărul de la Tg. Jiu...

La Tg. Jiu, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** este membru în conducerea organizaţiei P.C.R. din lagăr, desfăşurînd o intensă activitate politică. Atît documentele, cît şi amintirile tovarăşilor de luptă, de detenţiune, vorbesc cu admiraţie despre munca desfăşurată în cadrul celulei de partid şi a organizaţiei de colectiv, minunatele referate pe care le întocmea, privitoare la lupta milenară a poporului român pentru libertate, pentru independenţa naţională. Astfel, amintindu-şi cu precizie de interesul stîrnit de aceste referate politice în rîndul tovarăşilor, în faţa cărora tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** le susţinea cu regularitate, Dumitru Ivanovici povesteşte :

Tot ce spunea Teleanu [Nicolae Ceauşescu] era ultimitor. Eram mai mult decît impresionaţi. Îl ascultam cu atenţie şi încordare...

Şi iată un citat dintr-un asemenea referat de neuitat, conceput şi susţinut — în lagărul de la Tg. Jiu — de către tovarăşul **Nicolae Ceauşescu :**

— ...Noi am fost şi sîntem un popor paşnic. Istoria nu înregistrează că românii să fi dus războaie de cotropire a altor popoare, ci numai de apărare. Atunci cînd a fost vorba de a-şi apăra glia, ei s-au bătut cu bărbăţie învingînd armate mari, pline de trufie, dar n-au cotropit şi n-au asuprit nici un popor. Dimpotrivă, spre pămînturile locuite de români au venit în decursul veacurilor o mulţime de năvălitori ce-au jefuit totul în calea lor. Uneori, în astfel de împrejurări, românii au trebuit să-şi părăsească casele, satele şi să se retragă în munţi şi păduri, ca apoi, după trecerea prăpădului, să revină şi din nou să are, să semene şi să-şi clădească o nouă vatră. Şi după sute de ani de luptă pentru apărarea fiinţei naţionale, poporul unit îşi făureşte statul său modern şi independent, iar în 1918, statul naţional unitar, care a creat condiţii pentru ridicarea nivelului de civilizaţie al ţării. Cu toate acestea, datorită faptului că la conducerea statului s-a aflat în continuare burghezia ieşită întărită din război, ea a folosit Unirea în interes propriu, a intensificat exploatarea oamenilor muncii, iar marile probleme ale progresului societăţii româneşti, revendicările democratice ale maselor au rămas în cea mai mare măsură nerezolvate. Partidul comunist, format şi călit în focul luptelor revoluţionare, de clasă, în condiţiile grele ale ilegalităţii a arătat şi arată continuu poporului drumul just pe care trebuie să păşească.

Tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** nu-şi contenească, nici o clipă, în lagăr, munca politică, participînd activ la pregătirile în vederea înfăptuirii actului istoric de la 23 August, Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, pentru alăturarea României, cu întreaga-i forţă, la lupta împotriva Germaniei hitleriste. În apropierea barăcilor lagărului de la Tg. Jiu se înalţă „Coloana infinită" a lui Brâncuşi — monument închinat de sculptor jertfelor de singe românesc în primul război mondial ; printr-o convergenţă simbolică, anul în care Brâncuşi a realizat cele dintîi versiuni ale „Coloanei infinite" este chiar anul naşterii neînfricatului luptător revolutionar deţinut în lagărul Tg. Jiu, **Nicolae Ceauşescu.**
1918.

6

La aceeaşi Adunare festivă pe care am mai amintit-o, din urmă cu cinci ani, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** mai arăta :

„Privind acum toată perioada celor 14 ani [din 1930—1944] de luptă revolutionară, din care o parte însemnată în închisoare şi lagăre, perioadă în care am cunoscut şi satisfacţii, dar, ca atîţia alţi militanţi revoluţionari, a trebuit să înfrunt şi multe greutăţi, pot spune că mi-am îndeplinit cu cinste şi fără preget sarcinile încredinţate, că am servit întotdeauna cauza partidului, cauza revoluţiei, idealurile socialismului, interesele şi aspiraţiile de dreptate ale poporului meu...".

Alţi ani de luptă revoluţionară au urmat, de intensă muncă politică, constructivă, neobosită şi inspirată. Imediat după 23 August, tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** îndeplineşte funcţii de mare răspundere pe linia reorganizării activităţii revoluţionare de tineret, fiind secretarul general al U.T.C.-ului. Există fotografia în care, la sfîrşitul lunii august 1944, este prezent la unul din primele mitinguri ale populaţiei Bucureştiului : în balconul clădirii din Piaţa Universităţii, împodobit cu tricolorul şi steagul roşu cu secera şi ciocanul, printre alţi conducători de partid — în centrul grupului — se află tovarăşul **Nicolae Ceauşescu.** Are 26 de ani. Cîţi ani au trecut de cînd, copil fiind, a pornit de-acasă pe lungul drum al bătăliilor de clasă, în numele idealului pe care şi l-a stabilit pentru totdeauna, pentru o viaţă de om : socialismul şi comunismul ! A trecut de-atunci un deceniu şi jumătate... Timpul trece, timpul vine, întă-i chipul maturizat, aceiaşi ochi intenşi pe care-i ştim încă din fotografia de la 15 ani, aceeaşi frunte bogată în gînduri şi năzuinţe, sîntem în anul 1965, la cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, asistăm la alegerea tovarăşului **Nicolae Ceauşescu** în înalta funcţie de secretar general al partidului. Se confirmau, iată, în mod strălucit, anii de luptă fără odihnă, ani de cutezătoare drumuri şi activităţi puse în slujba unui mare ideal revoluţionar — victoria deplină a socialismului pe pămîntul României, precum şi calităţile morale excepţionale ale unui mare luptător comunist: inteligenţa, cutezanţa, clarviziunea politică, tenacitatea şi înainte de toate, nemărginita dragoste de ţară şi poporul ei, care au impus această alegere în chip firesc. O altă perspectivă i se deschide patriei, partidului, odată cu Congresul al IX-lea, datorită rolului determinant pe care-l are tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** în orientarea activităţii întregului partid, a întregului popor, pentru edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltată. Astfel are loc consolidarea construcţiei socialiste, baza tehnico-materială a noii societăţi, se dezvoltă impetuos industria — factor decisiv al progresului general al ţării, al calităţii vieţii, al consolidării independenţei naţionale ; se dezvoltă viguros baza materială a agriculturii, perfecţionîndu-se şi organizarea activităţii cooperativelor de producţie : este îmbunătăţit sistematic învăţămîntul de toate gradele ; se acţionează consecvent pentru perfecţionarea democraţiei muncitoreşti — iată doar cîteva dintre înfăptuirile determinate de spiritul novator al Congresului al IX-lea al partidului şi ale celor următoare, toate purtînd amprenta personalităţii creatoare a tovarăşului **Nicolae Ceauşescu.** Atunci, în 1965, în **Raportul** prezentat la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R., tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** spunea : „Noi, comuniştii, considerăm că mai avem încă mult de făcut pe calea dezvoltării industriale a ţării, a făuririi unei agriculturi moderne, pentru ridicarea patriei la nivelul ţărilor cu economie avansată, acel stadiu care să asigure poporului român viaţă îmbelsugată, o înaltă civilizaţie materială şi spirituală. Experienţa poporului român, ca şi istoria dezvoltării societăţii omeneşti, demonstrează că industrializarea este singura cale care duce spre progres şi civilizaţie, spre ridicarea standardului de viaţă, asigură în fapt independenţa şi suveranitatea naţională".

Cifrele, procentele, statisticile depun mărturie: De la Congresul al IX-lea încoace, pe temeiul transpunerii în fapt a acestei politici, printr-un efort propriu remarcabil, România a dobîndit o serie de succese, dintre care : economia naţională dispune astăzi de fonduri fixe de peste 2 100 miliarde lei, 80 la sută din acestea fiind create după anul 1965 ● toate judetele ţării dispun acum de capacităţi de producţie pentru realizarea unei productii industriale de peste 10 miliarde lei, faţă de numai 3 judeţe în 1965 ● din 1965 pînă în 1982 au apărut, pe harta Republicii Socialiste România, 182 oraşe noi şi centre urbane agroindustriale ● în comparaţie cu acelaşi an, cînd doar un singur municipiu însuma o populaţie de peste 200 000 locuitori, astăzi 10 municipii depăşesc acest număr ● în producţia pe locuitor, România a ajuns sau chiar a depăşit : oţel — Suedia, Marea Britanie, S.U.A., Olanda ; cauciuc sintetic — Cehoslovacia, Italia, Marea Britanie ; fire şi fibre sintetice — Austria, Canada, Cehoslovacia, Franţa ; aparate de radio — Canada, Cehoslovacia, Italia, Marea Britanie ; ciment — R.F. Germania, Marea Britanie, Olanda, Norvegia ; ţesături de bumbac — Japonia, R.D. Germană ; ţesături de lînă — Marea Britanie, Japonia, R. F. Germania etc. ● creşterea bazei tehnico-materiale a agriculturii se ilustrează perfect în aportul industriei : de la 81 356 tractoare în 1965 → la 155 000 în 1981 ; combine autopropulsate pentru cereale — 292 bucăţi — 45 000 ; îngrăşăminte chimice — 266 000 tone — peste 1 600 000 tone ; suprafaţa amenajată pentru irigat — 22 600 ha — 2 318 000 ha ● numărul personalului muncitor, luînd ca bază anul 1938, a crescut cu 205,1 la sută în 1965 şi cu 420,2 la sută în 1980 ● dacă în 1965 populaţia urbană se ridica la 33,7 la sută din populaţia întregii ţări, în 1930 a atins procentul de 49,6 la sută ● faţă de 1965, în 1982 industria românească produce într-o singură zi : oţel — 10 mii tone — 40 mii tone ; autoturisme de oraş — nici unul în 1965 — 400 în 1982 ; mijloace de automatizare şi ale tehnicii de calcul — în valoare de 500 mii lei — acum în valoare de 2 800 000 lei ; îngrăşăminte chimice — 800 tone — 9 700 tone ; fibre şi fire artificiale şi sintetice — 100 tone — 730 tone etc.

„Orice om de bună credinţă poate constata, pe baza realităţilor, a faptelor, marile realizări ale poporului nostru în dezvoltarea sa economico-socială în anii socialismului. Toate aceste măreţe realizări demonstrează forţa şi capacitatea clasei noastre muncitoare, a întregului popor, stăpîn pe destinele sale, de a asigura progresul continuu al patriei, făurirea în mod conştient a propriului viitor liber" (Nicolae Ceauşescu — din Raport la Conferinţa Naţională a partidului — decembrie 1982).

1918—1983.

Peste o jumătate de secol de necurmată luptă revoluţionară. Într-un asemenea moment festiv ne place să revedem şi fotografia, datînd din anul 1974, luna martie, ziua 28, cînd Marea Adunare Naţională l-a ales pe tovarăşul **Nicolae Ceausescu,** cu unanimitate de voturi, în înalta funcţie de Presedinte al Republicii Socialiste România. Cu esarfa tricoloră şi stema Republicii, cu hotărîre în priviri, cu Constitutia în faţă, are loc depunerea jurămîntului solemn.

— Jur să slujesc cu credinţă patria, să acţionez cu fermitate pentru apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii ţării, pentru bunăstarea şi fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului şi comunismului în Republica Socialistă România !...

Cuvintele rostite cu o jumătate de secol în urmă îşi păstrează pe de-a întregul valabilitatea :

— Sîntem mulţi ca boabele de griu. Uniţi e cu neputinţă să nu învingem...

Pagină realizată de
Mihai Stoian

Istoria care se scrie:

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Sub semnul marilor împliniri

Îmi place, ades, să-mi imaginez dimineața de primavară îmbătată de soare și de miresme, cînd sute de mii de tineri din toate hotarele țării s-au ridicat, dintr-odată, ca într-o uriașă și nemaivăzută cruciadă a muncii, pornind cu neclintită speranță și încredere în privire, spre porțile larg deschise ale industriei. Marșul lor prin cîmpia abia desfăcută din chingile iernii, însoțit de cîntece și alaiurile înalte ale păsărilor întoarse la cuiburi, avea să fie una din cele mai strălucite ofensive din istoria poporului nostru : libertatea dobîndită prin muncă !, vis vechi al marilor cărturari ai poporului nostru și pe care cel dintîi dintre ei, Mihai Eminescu, îl bătuse în cuvinte de foc : „Nu există nici libertate, nici cultură fără muncă, și cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a înlocuit munca, deci libertatea și cultura, acela se prenumără, fără s-o știe, între paraziții societății omenești".

În uriașa oglindă a contemporaneității, chipul țării noastre este un chip pașnic, un chip muncitor. Iată un adevăr pe care nu poate să-l conteste nimeni : împlinirea României socialiste prin muncă și abnegație exemplară. O idee generoasă și mare, aceea de a înnoi țara, de a-i schimba înfățișarea spre bine, tot mai mult spre mai bine, de a o înscrie într-un nou destin catalizează nu doar forță fizică și inteligență, ci, înainte de toate, sentimente de dragoste și încredere, o participare conștientă, activă, o solidaritate spirituală strînsă în jurul ideii naționale, de fericire și libertate a patriei.

Nu este nici un secret, pentru nimeni, că aceste prefaceri sînt datorate politicii partidului nostru, după cum nu este nici un secret, pentru nimeni, că aceste inițiative neobosite de a-i da binelui rădăcini omenești și fericirii chipul patriei, reprezintă crezul căruia i s-a devotat, trup și suflet, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. „Dacă, în vreun fel, aș fi pus în situația de a relua activitatea de acum aproape cinci decenii, declar aici, în fața partidului și poporului, că aș merge fără șovăire pe aceeași cale, pe calea luptei revoluționare, a apărării demnității, libertății și fericirii națiunii mele !" Om. Muncă. Socialism. Comunism. Patrie. Libertate. Cuvinte de aur, care închid în ele biografia bărbatului căruia în zilele acestea de ianuarie îi serbăm cei cincizeci de ani de activitate revoluționară și ziua de naștere, pe care le-a rostit cu fermitate, le-a pus în opera practicii sociale și le-a ajutat să rodească. Cuvinte-crez, pe care le așezăm cu mîndrie pe frontispiciul acestei epoci. Președintele Republicii, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, un nume și o vîrstă într-o lungă și neobosită simbioză și patos revoluționar cu țara și oamenii țării pentru a da patriei din care s-a ridicat — semnele vii, inconfundabile ale progresului, civilizației și, înainte de toate, ale unei splendide demnități. Marșul muncii prin dimineața de primăvară a patriei a devenit un drum al victoriei. I-l datorăm, laolaltă cu minunata bunăstare spirituală pe care a generat-o, secretarului general al partidului. Fie ca omagiul și dragostea noastră fierbinte să-i însoțească pretutindeni făptura și numele.

Nicolae Velea

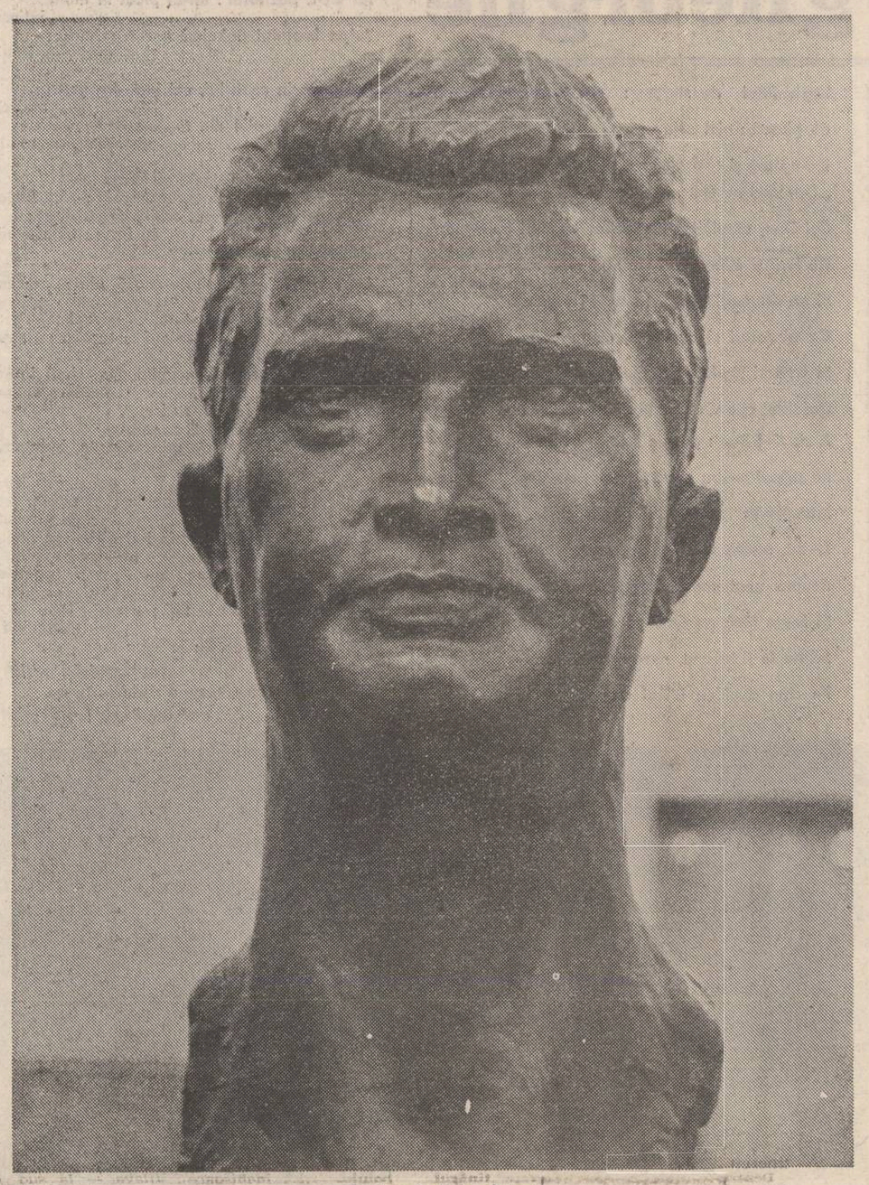

Sculptură de Ion Jalea

PORTRETUL UNUI OM

Portretele marilor oameni politici, de oriunde și dintotdeauna, constituie, pentru destinul unui artist, o experiență dintre cele mai pasionante. Și acest lucru este cu atît mai greu de realizat, sub raport pur plastic, cu cît personalitatea subiectului este contemporană cu tine. Spun asta, pentru că bogăția de date și de impresii ce-ți stau la îndemînă este atît de mare, încît portretizarea este supusă permanent unor interpretări divers nuanțate, mereu perfectibile. Nemaivorbind, că, mai ales astăzi, nu știu care om politic de vază din orice parte a lumii, și cu atît mai mult un conducător de țară, nu-și poate rezerva, fizic vorbind, timpul necesar pentru a poza, cum se spune, unui artist spre a i se face portretul.

Tradiția portretisticii cunoaște, desigur, modele ilustre de opere realizate pe calea observației directe, de la antichitatea egipteană sau greco-romană la modelele Renașterii și chiar pînă mai tîrziu. Dar, atunci, altele erau condițiile și viața își avea un curs cu o dinamică mult diferită de cea a zilelor noastre.

Un portret este o sinteză a trăsăturilor fizice, dar și a însușirilor morale și spirituale ale celui portretizat. Ce pot să vă spun? Am făcut un portret al președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dar în pregătirea lui s-au adunat foarte multe studii de atelier, prin care am căutat să descifrez și apoi să transpun în materia finită a bronzului, deopotrivă atributele purtătorului de destin al unui popor, dar și ale omului ce este.

Pentru un portretist, fie el pictor ori sculptor, o asemenea încercare reprezintă o datorie profesională și de conștiință artistică de prim ordin. Dintotdeauna artiștii și-au aflat în eroii neamului un teritoriu exemplar de afirmare a virtuților lor creatoare. Astăzi sîntem martori cu toții unui asemenea destin eroic! Nu de fiecare dată rodul trudei noastre este foarte izbutit. Suma atributelor umane și spirituale, de care vorbeam mai înainte, dăinuie și ea este aceea care impune valoarea operei ce s-a făurit, ca și pe a creatorului ei. Consider lucrarea mea, din acest motiv, nedefinitivată. Studiile ce le-am făcut pentru ea și trecerea anilor vor hotărî, însă, mai bine decît noi, dacă ceea ce am reușit prin această încercare a mea asupra portretului marelui om de stat, căruia am avut privilegiul de a-i fi contemporan, reprezintă sau nu cu adevărat o valoare și în planul creației. Alții, după mine, care vor purcede la făurirea operei ce am năzuit-o, vor avea și în încercarea mea de acum dovada unei trude săvîrșite cu probitate, cu multă dăruire și cu sinceritate.

Ion Jalea
artist al poporului

Adevăr istoric și adevăr artistic

A „concura" cu istoria, adică a concepe și conduce de așa manieră demersul creator încît universul existenței umane rezultat de aici să poarte revelatoarele însemne ale apartenenței la eternitatea istorică, se știe, constituie „lozinca" estetică a marii și autenticei literaturi dintotdeauna, deși enunțarea ei ca atare se datorează marilor romancieri ai veacului trecut. În fond, o asemenea așezare a actului de cunoaștere artistică în unghiul de incidență cu adevărul istoriei concret revelat, adică prin imaginea sensibilizată, mai exact, umanizată, a acesteia, vine în întîmpinarea cunoscutului deziderat hegelian cuprins în sintagma „realism fundamental". Este, cum se știe, conceptul estetic primordial formulat de autoru **Prelegerilor de estetică**, în virtutea căruia imaginea artistică obiectivă, dincolo de stil, de școală, de gen și specie literară etc., își apropie șansa de a fi viabilă. Ideea este, fără îndoială, nu atît aceea de a „concura" cu istoria ca știință, în sensul de a copia într-un asemenea chip realul încît, ca „narațiune", produsul artistic să se confunde cu imaginea propusă de însăși știința în discuție sau chiar s-o depășească. Căci, oricum am privi lucrurile, „zicala" fraților Goncourt potrivit căreia istoricii sînt romancierii trecutului iar romancierii istoricii prezentului rămîne un scînteietor paradox ce trebuie interpretat cu maximum de largheță în spiritul și nu în litera lui. Prin urmare, problema reală este aceea **a continuei și semnificativei comunicări cu istoria**, prin luarea în considerare a adevărului de necontestat că întreg evantaiul de ipostaze prin care ființa umană își afirmă conștiința existenței de sine („homo loquens", „homo ludens", „homo eroticus", „homo significans", „homo faber" etc.) se integrează, în virtutea unei sublim-dramatice dialectici antropologice, în „ființa-sinteză" a lui **homo istoricus.**

La rîndul ei, **istoricitatea** perspectivei din care gîndirea artistică în evoluția ei neîntreruptă se angajează în efortul de înțelegere și rezolvare practic-creatoare a binomului **adevăr istoric — adevăr artistic** constituie cheia de boltă a întregii probleme. Fără a risca suspiciunea că alunecăm în mecanicismul gîndirii simpliste, trebuie să arătăm deschis — și studiile de specialitate, din păcate, încă puține la noi, o dovedesc în mod elocvent — că rolul tipului de orînduire social-politică sub auspiciile căreia continutul binomului **adevăr istoric — adevăr artistic** aspiră la transunerea lui în practică, fiind parte inalienabilă a fenomenologiei creatoare, este determinant. Nefiind vorba de o problemă ce poate fi rezolvată pe cale strict mentală și cu atît mai puțin doar grație inspirației artistice individuale, apare limpede că, în ultimă instanță, intră în discuție însăși condiția creatorului privită din unghiul existenței sale ca **ființă istorică în raport cu timpul istoric**, în datele și coordonatele lui social-politice, timp istoric pe care creatorul îl exprimă prin opera sa.

Fără a idiliza ori idealiza faptele —întrucît, orice s-ar întîmpla, problema rămîne neabătut în „captivitatea" eternei dileme de creație pe care orice artist adevărat o trăiește cu incomensurabil dramatism —, este de datoria fiecărula dintre slujitorii de azi ai literelor române să-și afirme cu legitimă mîndrie civică și patriotică

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

Gîndul țării

Odinioară, la plecarea cuiva, dintr-un sat, cu treburi, la tîrg, întreaga familie se simțea cuprinsă de-o plăcută îngrijorare, înconjurîndu-l pe călător cu o atenție asemănătoare doar cu dragostea arătată nou-născutului. Să nu se uite, cumva, ceva ; să vadă omul ce face acolo, adică „să dea bine" ce-avea de dat și să aducă cele trebuincioase, de la sarea pentru bucate pînă la tutunul pentru pipa lui Moșu' ; să afle cum „merge" tîrgul, ce lipsește și ce prisosește, pentru ca, data viitoare, să se știe totul amănunțit... Despre plecarea omului aflau de bună seamă rudele și vecinii, vestea se întindea, apăreau rugăminți și comenzi, împovărîndu-l pe călător cu atît mai mult, cu cît intrau în joc și cuvîntul său, și, mai ales, onoarea ; apoi începea așteptarea, și ziua părea nesfîrșit de lungă, iar starea vremii se urmărea cum se cercetează la coacerea grîului...

Am evocat acest străvechi ritual românesc, crimpeie numai din el, pentru că mi se pare plin de simboluri pentru plecările de acasă ale unui mare bărbat și mare român, care i-au marcat, exemplar și tulburător, toate drumurile și sosirile, făcute spre binele neamului său. Muzeul de istorie din satul lui natal, Scornicești, păstrează imaginea copilului de odinioară, cu privirea senină, dar aprigă și îndrăzneață, de pe vremea primei plecări la drum — un drum asoru și greu, din care s-a întors nu numai încătușat, cum ar fi vrut cîrmuirea, dar maturizat și îmbărbătat. Cei peste cincizeci de ani de activitate revoluționară, care începeau cu acel drum, s-au așezat unul cîte unul în matca Istoriei, de-a lungul a nenumărate drumuri ; puse cap la cap, știu că drumurile Președintelui României înconjoară de cîteva ori planeta, așa cum gîndurile de pace ale românilor înfășoară întreg pămîntul, prin glasul și prin acțiunile lui...

Din județ în județ și din fabrică în fabrică, survolînd pădurile și pășind pe trupul ogoare-

Alex Rudeanu

Continuare în pag. a 7-a

Sensul libertății

Cărțile de literatură română, după care am învățat în liceu, acum cincisprezece ani, nu aveau pentru mine nimic special, deși la o privire mai atentă s-ar fi dovedit că erau foarte noi: apăruseră cu abia un an-doi mai înainte și se spunea, citeodată, că nu fuseseră întotdeauna așa cum erau pe atunci. Însă imaginea aceea, integrală, despre literatura română părea făcută de cînd lumea și durabilă pentru sute de ani: erau acolo Arghezi, Blaga, Goga și Rebreanu, Eminescu, Dosoftei, Heliade, Lovinescu, G. Călinescu; Maiorescu, tot ceea ce se vedea cu ochiul liber că reprezintă fundamentul unei culturi care se consolidase pas cu pas și ajunsese la o scară evidentă de valori. Cînd, din întîmplare. am găsit, într-un raft cuprins de pînza păianjenilor, un manual de literatură română dinainte de 1965 am rămas uimit. Față de ceea ce am învățat atunci, ceea ce învățaseră alții înaintea mea mi se părea de neimaginat. Atunci am înțeles că se modificase în jurul meu un element esențial și că acesta pornea, în primul rînd, dintr-o conștiință lucidă a cărei idee de căpătîi era aceea a valorii. Cîțiva ani mai tîrziu, la Universitate, învățam lingvistică structurală fără să mă tem că se va găsi cineva care s-o vestejească violent ca pe-o disciplină „reacționară"; citeam documente vechi românești în chirilică fără gîndul că s-ar putea ca, odată, să se supere nu știu cine; consultam, în franțuzește, cea mai nouă bibliografie străină. Era un dialog, într-adevăr, prin intermediul culturii, însă un dialog pe picior de egalitate. Astăzi cînd aniversăm cincizeci de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, șansa acestei deschideri culturale este un argument al marii sărbători. Cînd, prin acei ani, am putut să plec în străinătate să studiez, îmi devenise limpede ceea ce se modificase în jurul meu și ceea ce se cerea de la noi: **cultură, valoare, originalitate.** Ca să fii cult ai nevoie de informație și de dialog, ca să fii va-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Întemeietorul

– fragmente –

Munții fac aripi în umerii țării,
Iar plugurile, zi și noapte,
pînă-n cer ară ;
Parcă-s niște Congrese livezile-aplaudînd
Din toate părțile această primăvară.

Sus, la tribuna muncii,
Primul Ctitor al cetății
Își poartă inima
Peste piini și vetre, urcînd
Pînă la înălțimea lumii întregi
Sufletul românescului nostru pămînt !

Din om în om,
Din unealtă-n unealtă
Viața lui e-o naștere fără sfîrșit, un izvor
Care pulsează numai lumină și vine
Numai din soarta țării și din viitor.

Iată-l gîndind, visînd, imaginînd și luptînd
Deodată cu patria într-o decolare plurală
În cel mai omenesc demers comunist
Cînd în zbor, aripa inimii
Este cu aripa frunții egală.

Dar, tălpile și palmele,
Întreaga noastră stirpe românească,
Alcătuite-s din pămînt și cer ;
Noi sîntem anotimpuri,
Vatră gîlgîind în seve și putere,
Noi viscolim cu păsări și semințe
Întoarcem vremile pe toate părțile,
Ne dezbrăcăm de ele
Și dăm alcătuirii noastre
Înfățișare de planetă
Șiroind rodire.
De la-nceputul zilei pînă-n seară
Prin țarini trece omul Ceaușescu
Iluminînd pămîntul
El — marele semănător.
Căci din pămînt etern
Ni-i patria înaltă
Fundamentală biruință,
Purure !
Tot rodul nostru este munca noastră
Destinul marelui semănător.

Ion Crînguleanu

Președintele Păcii

A nins în munți și-n cîmpuri cu vise și cu soare
Sărbătorește țara pe-al său Erou iubit
Sub fruntea sa stelară cu gînduri temerare
Dorințe mari de veacuri Poporul le-a-mplinit.

Azi ni-i Eroul vremii și-al vieții și-al iubirii
De liniște și muncă sub faldul tricolor
Simbolul hărniciei izvor al fericirii
Și Președinte-al Păcii cu nimb strălucitor.

De mult visa ca-n țara cu plaiuri legendare
Orașele spre boltă să-nalțe alb contur.
Iar satele-nzecindu-și belșugul pe ogoare
Să pară flori solare sub limpede azur.

De-atunci. Și iată, astăzi, visarea-i se-mplinește
Prin mii de mii de brațe și creatoare minți.
De-aceea-nflăcărată mulțimea îl slăvește
În cîntece cu versuri mereu tot mai fierbinți.

Prezent e cînd se ară pe-ntinse bărăgane
Lîngă țăranii harnici ai gliei strămoșești.
Prezent e și-n uzine cu agere ciocane
Ce făuresc oțelul mîndriei românești...

El vrea să fie-n glie hambarele mai pline
Să intre urbanismul în fiecare sat,
Să fie Pace-n lume, în țară, și-n cămine
Iar traiul tuturora egal și mai bogat....

Pentru aceste toate și pentru tot ce face
Îi prinde astăzi țara garoafe-n tricolor
Scandînd cu bucurie sub cer senin de Pace :
„Trăiască Ceaușescu și bravul său Popor !"

Constantin Atomii

Lumină necuprinsă

în el stă de veghe un străbun
destinul acestui neam îl duce în fragede ștergare

ziua de mîine dă acum în pîrg
o păsările-nvață toți arborii să zboare

ce lumină necuprinsă este bobul de grîu
cuvintele sale-n ferestre se preschimbă
drumurile aleargă nebune pe sub noi
copacii toți vorbesc aceeași limbă

mereu se-aude clar cum în semințe
holdele dorm dezvelite și visează frumos
mereu cîntă greierii sub cămașa sa albă
cu țara merge prin fluiere de os

o aripă de flutur mi-este masa de scris
cîntecul meu se urcă într-un cîntec mai mare
pentru noi toți la fel bate inima zilei de mîine
colindători ai luminii istoria tresare-n calendare

spre viitor mergem umăr lîngă umăr cu ideile sale
visurile vin întîi de la el să-mprumute putere
în fiecare zi se-mbracă-n alte fapte
iar patria îi curge prin artere

el fiecărui drum îi dăruiește-un drum
și pe toți ne primește în inima sa mare
ne-arată truda lui și iarăși ne învață
că nimic nu se poate construi fără cărămizi de sudoare

cuvîntul său umblă prin lume și o provoacă la pace
de aceea visele noastre nicicînd nu vor fi sparte
casele de dragostea sa ne sînt luminate
pămîntul se-nvelește cu o carte

nici o clipă frumusețea nu-ți dă dreptul să taci
se-aude cum pe mesele poeților cresc focuri visătoare
noi tinerii României nu vom obosi să cîntăm acest bărbat înțelept
și drept ca stîlpii de rouă ce-i avem la pridvoare

Rodian Drăgoi

Înaltă cutezare

Ne ești nestins izvor de apă vie
Și dragoste în inima de jar,
Ești gîndurilor noastre bucurie,
Pădurii — țară, falnicul stejar.

Ne ești înalta noastră cutezare
Cu care viitorul îl clădim
Și visului ești raza lui de soare
Prin munca noastră să îl împlinim.

Ne ești tovarăș, prieten bun și frate,
Nedespărțit de fiecare dor
Ce arde azi în piepturi ne-nfricate,
Și țării ești călit cîrmuitor.

Ne ești aprinsul crez ce-n noi dogoare
Spre piscul comunist să ne-avîntăm,
Uniți în jurul tău, sub mîndrul soare,
Conducător iubit, noi te urmăm.

Viorel Cozma

Pentru-al țării Președinte

1

Văd patria sub ochii bărbatului lucid
cutezători ca șoimii străbătători prin vreme
ce perspective mari i se deschid
spre piscurile visului supreme
– Ce dacă-i greu urcușul și viața-i grea și poți
să cazi cînd urci întruna, sus, pe cărări abrupte
cînd sînt izvoare-n cale pentru toți
care foșnesc sub lespezi cu valuri ne-ntrerupte
ca paltinii-n pădure, pe aripi de răcori
purtîndu-ți fruntea-ncinsă de-adîncul tău nesațiu
de a urca spre culme, sub stoluri de cocori
pe puntea cutezanțelor din spațiu...

★

Văd patria sub ochii bărbatului lucid
cutezători ca șoimii străbătători prin vreme
ce perspective mari i se deschid
spre piscurile visului supreme
De-cum e pregătită și-a pus conduri de mers
pe calea de lumină ce s-a tăiat prin stîncă
cînd sună-n vale, dulce, talanga unui viers
și amiroase-a taină în peștera adîncă
Dar El, lucid, Bărbatul și-a dat aripi, să tai
văzduhurile toate cu ziduri care suie
necontenit în slavă și-o clipă să nu stai
tu, singura istoriei statuie !
Tu luminezi pe soclul în care încă bat
berbecii inerției din piscuri să răstoarne
odrasla vie, suflet în suflet de bărbat
cînd muntele se-mbracă-n sunete de goarne !

★

Contemporan cu toată măreția
acestor ani, cu gîndul și cu fapta
pe tine te urmăm conduși de tine
ființă-n ființa-ntregului popor
căci astăzi, Ceaușescu Nicolae
e-un nume ce deschide poarta lumii
în perspectiva zorilor de pace
ca vulturul înveșmîntat în zbor !

Tu, sol al năzuinței unanime
de-a fi mai buni, mai înțelepți, mai demni
de evul comunist, din cutezanță
făcînd o treaptă către adevăr
să ne trăiești, lumina noastră vie
tu, tinerețea fără bătrînețe
a patriei de astăzi și de mîine
coloană proiectată peste zări !

Ion Potopin

Hotar și inimă

Demn, dîrz și luminat, de seamă
El stă la cîrma țării neclintit,
Oricîte ploi și viscole și geruri
Dintotdeauna viața i-au lovit.

Cu tîmplele tot mai adînc brumate
De anii care-s tot mai nesătui,
De strajă stînd la visurile țării
Nu are-n gînd decît poporul lui.

Ca Dunărea, ca Marea totdeauna
În dragostea-i de glie nemișcat,
E și hotar și inimă de flăcări
Pentru pămîntu-acesta luminat.

Poporu-l știe și-i iubește veghea,
Dîrzenia și viața sa de-acum.
El este cel ce prin Partid-lumină
I-a luminat cărările pe drum.

În fiecare an într-o unire
Ca la acel ce-i e conducător,
Din inimă-i urează ani de aur
Și-un fericit și falnic viitor !

Virgil Carianopol

Izvor curat

Ianuarie din veacul douăzeci
– ceas alb, solemnă liniște curată –
inimă ta în noi de-a pururi bată,
fie, din noi, să nu mai poți să pleci !

Căci, iată, cînd istoria o cere,
bărbați sînt încă-n vistieria ta,
și mame, încă, să mai pot visa,
Să-i cînt cu dulcea versului putere.

Și dacă se numește Nicolae
cel semănînd mai mult c-un lan de grîu,
în clipa asta sfîntă-n care scriu
îmbracă țara primenite straie.

Și mai boga: cu două zări albastre
mi-i sufletul, știind-o lîngă El :
tovarășa de luptă și de țel,
izvor curat al visurilor noastre.

Și-astfel mai pot chema cîntări înalte
cît țara care bate-n pieptul Lui,
rotundă fiecăruia în parte
și tuturor, ca marmura-n statui.

Și-aș zice : ani de pace știe-i urma,
și brațele gîndirii treze fie-i
stejarului menit să țină cîrma
destinului măreț al României.

Marcel Bărăganu

VIAȚA DE ȘAPTE

ion gheorghe

I.

Se zice: cutare, în anul cutare, a pus temeliile
Partidului său: și vezi bărbat
cu firul cu plumb, cu nivela, bărbat
Alegînd pietrele, cioplindu-le, să se-mpace
una cu alta, una pentru
Alta legîndu-se prin lucrări și chibzuință,
acoperind una,
Ceea ce nu cuprindea alta;
Și dacă puteai urni o piatră cu un om,
acum nu poți clinti
Și răsturna cu zece oameni, zece pietre
ce-au fost adunate
Din zece părți; cînd lucrarea le-a-ntrunit,
Ca-n stinca dintîi, o sută de oameni,
cu greu le pot
Răscoli.

Dar nu se zice c-a fost de față trimisul
cutăruia, martor
Mai mare partid; i s-au cerut sfaturi și le-a
dat pe degeaba,
Fără vre-un interes acum sau mîine
sau mai încolo, –
Ca atunci cînd face omul casa lui,
de nu-i obligat să-și întrebe
Vecinii, rudele de la toate depărtările
și din apropiere:
Le place lor unde și-a orînduit ferestrele,
ușile și cerdacul;
Pragurile nu-s prea înalte, să le poată trece
și ei: care,
Cînd vrea?

Se zice: cutare, în cutare an, a lărgit,
i-a schimbat
Numele, sediul, fruntașii bătrîni, celor
Cu ochii în toate părțile le-a dat scaune
pe de margini;
Dacă trecea să-i vadă o dată pe an,
dacă-i chema din cinci în cinci,
Ani: era nevoie să strige la ei, tot mai des;
duceau mîinile
Pîlnie la urechi: începeau să nu se mai audă;
și erau
Lucruri ce nu se puteau spune în gura mare;
unii
Se supărau, alții se duceau cuminți acasă –
se zice;

Și vezi un tînăr bărbat dărîmînd casele
vechi: lemnul
Ușilor, l-au mîncat cariii, canaturile
ferestrelor au putrezit,
S-au tocit pragurile – de-au rămas numai
nodurile
Din trunchiul de făcere; se-npiedică oaspeții,
cad copiii –
Să-și rupă gura, bătrînii înșiși bodogănesc;
și vezi
Bărbatul tînăr, casă nouă ridicînd,
iar vîrstnicilor
Le orînduiește o-njghebare pentru cîtă vreme
cred ei
Înșiși că le-a rămas.

Dar nu se vaită vecinilor c-au fost dați
afară din casele lor,
Nu iau martori, nu cheamă prin judecăți,
nu strigă
Pe uliți, c-a venit sfîrșitul veacurilor, că vrea
Să schimbe cineva culoarea; nici nu-și
dezvelesc
Țurloaiele să-și arate rănile pentru patrie,
oasele rupte
Cu fiii în brațe și-n spate, trecîndu-ne
într-o lume
Mai bună...

Se zice: cutare, în anul cutare, nemulțumit
de-acei juni
Ce se legaseră prin femei și prietenii
și daruri,
A pornit maturizarea primăverii
Partidului; i-a redat senectutea eroilor
fondatori uitați,
A strămoșilor patriei; ceremonialurile
iarăși le-a
Improspătat; cîntecele, datinile, portul,
saluturile de luptă,

Jurămintele ce se tociseră ca banii, de nu
mai cunosc
Din tată-n fiu, nici numele nici chipul;
Prin mari temperaturi agitatorice, le-a retopit
și le-a
Făurit din nou: efigiile, parolele și semnele
toate acum
Strălucesc.

Dar față de-acestea toate nu se zice: atunci
mașinile de luptă au ridicat
Asupra lui un vuiet mare; șapte poduri
de pontoane
S-au pus din mal la mal; au trecut sfătuitorii,
au stat
De vorbă multe zile; de nu s-ar fi dat trei
rînduri
De ceaiuri purpurii, ar fi-nceput luptele,
pagube de
Ne-nchipuit.

Se zice: cutare, în cutare an după soliile
celor mari
S-a aplecat iarăși asupra partidului:
Ceea ce înfăptuise înnoind atîția și-atîția ani,
s-a învechit
Mai iute decît se prevăzuse: senectutea
cangrena,
Și nu întotdeauna cei în vîrstă cu trupul
s-au dovedit cu mințile vii;
Într-o zi, el s-a văzut cu studenții și minerii
și-au cîntat
Unii altora, și-a fost o seară de adevăruri
ale fiilor
Către părinte, ale părintelui către fii:
nu putem citi o carte
Mai mult scrisă de alții; ne-o zmulge
vîrstnicul
Din mînă, că am vrea să uităm cărțile lui...

S-a-ntors la Sediu cîntînd cu studenții,
minerii și-o
Seamă de tineri de la arsenale: a-ntinerit
iarăși
Partidul, cu cîte douăzeci și cinci de ani,
din breaslă
În breaslă: a schimbat iarăși imnuri
și marșuri,
În embleme au făcut adăugiri: față de toate
Acestea, n-a trimis nimeni mesaje în afară,
telegrame
Că se uită învățătura.

De răscruce rămîne lunga discuție
a creștetelor aburite
Și-a frunților înghețate, asupra acelei
probleme:
Cei de departe și de foarte departe; cei
de-aproape, la o singură masă
I s-a zis Masa Acelei Probleme; s-a deschis
cartea învățăturii,
La versetul acela: că muncitorul n-are patrie
S-a dovedit a nu mai fi adevărat.

Și multă vreme despre steaguri: care mai
întîi și mai sus, care:
Al patriei de-asupra noastră, și peste toate
flamurile,
A fost răspunsul Lui;
Cele trei culori detotdeauna, pentru
totdeauna;
Cum le-a-ntîlnit dintîi și cum le vede
luptătorul
Ultima oară.

II.

Și iată: Cel dintîi era blînd, prevestea
furtuna marilor suferinți, avusese
Timp; întîi păzise locul și pe cei de-acolo;
Părinții lui și casa, nucii – cum li se-ntorceau
umbrele umede,
Cerzile de viță, cît funiile de tei, ferestrele
ocolindu-le spre streșini:
Am porunci, amenințări, să te duc înapoi,
nuielușă de vină
Să mîn de la urmă oaia rătăcită; am bici
de mătase;
Că te-așterni la ședere și umbră și te pui
împotrivă,
Că mergi prea încet; biciul de foc: nu face
încercările
Răufăcătorilor; să fugi, să ridici piatră asupra
cui păzește:
Pot să te fac un pumn de pulbere, unul
de cenușă, unul de sare,
Să te leg în trei colțuri de batistă;
Să fim tot timpul blînzi, pînă te dau celuilalt,
cum te-am
Primit; și eu am dus plugul, am vînturat
grînele cu lopata,
Altora clădit-am stoguri de saci; cărbune,
ciment; pîine
De toate felurile: fie zmulsă din mîna altuia,
fie că și se dă
Peste mînă s-o scapi;
Tu ești pîinea mea albă, două rînduri
de haine, încălțăminteа,
Solda; nu pe tine te păzesc: cine să te fure,
unde să te ducă; nici
Cum zic ei: să apăr țara de tine: ce i-ai
putea face: copil
Cît snopul de grîu: de-ai fi al meu, te-aș
duce-n circă;
Bolnav la trup, te-aș lua în brațe pînă ți-aș
găsi sănătatea;
Dar așază-te; să te batem e porunca; nici
cum zic ei: bolnav
Și primejdios în ce-i trece prin cap, în ce
spune și năzuiește
Cu alții; am porunci, am învoieli, amenințări
la pîine;
Să ne purtăm cum se cuvine: tu înainte
Eu pe umbra ta, pe urme-
Le tale, distanță de-un bici, apropiere de-o
nuielușă;
Cum aș duce un boboc de gîscă rătăcit,
cum un ied scos dintr-o
Groapă l-aș mîna;
Destulă rușine asupra celui în vîrstă, pe drum
cu-atîtea
Lucruri de pedeapsă, bici de foc; și pușcă,
șapte gloanțe –
Și-atîta arsenal și temere și precauții cu un
copil;
Ne dat la jocuri stricătoare, la apucături
ne scăpat;

Mirarea mea e mare: datoria mea de
păzitor mi-o cunosc; dar
Întreb: care se teme din casă de legile toate,
și ocolește pricinile
De-ncăierare; nici femeie n-a-nceput; casa
altuia
N-a stricat, pe-al altuia n-a pus mîna;
N-a intrat în jocuri de bani, secrete n-a aflat
să fi vîndut
Străinului; puterile răului necunoscute-i sînt;
cu ce vîrstă are;
Cu ce-ndrăznește-n vorbă, cum primește cele
ce-i spui, îmi pare
În vreme multă; venit pe lumea asta de mai
multe ori;
O cunoaște și-a judecat-o; de mult i-a găsit
vină mare;
Numai cap de bătrîn îl sfătuiește.

Și cum se uită el pe fereastră: a băgat mai
întîi lăncile
Ochilor prin lampa de pe pervaz; am auzit-o
troznind de priviri,
Se uita la cercurile late, unde petrolul
a mîncat vopseaua verde,
Șopte, cîte mutări ale luminii în geam, și pînă
sus din dreapta,
Pe masă; și pe milul ce s-a pus pe metal –
pulbere
În satele-astea; și praful cît umblă peste noi
toți, pînă se lasă
În umezeala lămpii;
O slină groasă, un norai de păcură
pe lampele luminii și-asupra
Tuturor;
Și la stîlpul din mijlocul curții, și la flamura
de fier,
Din vîrful ăstui arbore uscat – cum se uită:
la cei trei lujeri,
Ai culorilor: viță roșie pe stîlp, joardă
galbenă, albastră
Iederă, trei fețe de pansament în trei lățimi
ale culorilor
Cele de obște,...

...Aici, a fost o supărare de paznic: de ce
se uită la ce se uită;
Și l-a pus la lucru: nu-ți place orînduiala cum
e, caută colo,
Ziare, cîrpe de în vechi; șterge lampa;
stîlpul tricolor
Și steagul de fier al celor cîteșitrele, catargul
țării;
Le-a scos puterea, soarele, uleiul vopselii,
pisicile vîntului și ciinii
Vîntului le-au lins:
Țară săracă, și-ai tăi n-o lasă-n pace; nici
timp n-am eu
Dar scară este: te-aș fi urcat, pînă la focul
prînzului, vopseai
Stîlpul, fanionul celor trei culori;
Hai să te duc: drumul tău de șapte poștii;
cu mine-ai mers-o
Pe cea dintîi și blîndă: mai facem încă una,
eu știu
Din cine, ce ești; cu tatăl tău îmi dau
ziua-bună, să te dau
Celuilalt; la culori să nu te mai uiți, la catarg
și nici
La steag: voi aveți roșul vostru; unul de colo
pînă dincolo,
Pînza toată, flamurile toate...

...El tăcea: de cînd ieșise pe poartă; și ulița
de-a lungul,
Trecînd, a tăcut-o;
Și bătrîni și mijlocii de vîrstă și de seama
lui cîți
Se-ntîlneau; în tăcerea pietrelor trecînd
pe lîngă el
Și nevorbirea lemnelor cînd sînt arborii-n
pădure tăbăriți
Cu uneltele tăierii; să le facă vîntul
legănare, –
Să vorbească.
El tăcea precum i se spusese poruncit; și cu
plîngere în glas
Și c-o nătîngă-nvățătură: că-n tăcerea lui
și-n mersul blînd,
Stă pîinea celuilalt; și-acolo, cît s-au pus
registre mari
Pe masa cu verde postav năclăit; și cît
s-au numărat
Gloanțele, cu multă-ncetineală întru
luare-aminte; de-a clănțănit
Închizătorul de mai multe ori; și s-a-nvîrtit
manivelă
La cutie de cafirincă neagră; de-au început
să-și cînte
Aia, ce-și cîntau: am ajuns cu arestatul.

III.

Cu tunet l-a primit cellalt; și-o ploaie la gură:
blestemății
De vorbe: mă pui pe drumuri să te plîmb,
să te miros la călcîie
De țăran, să te-adulmec,
Pînă la vama celei de-a treia poștii să umblu
calea pulberii
Și-a focului.

Nu se mai văzuseră de șapte vieți; se uitaseră,
unul pe celălalt.
Iar zis-a păzitorul: mi-ai picat în mînă,
și întinse
Talpa brațului duhnind a vită moartă;
și-a mers prin băiți.

Cel prins în casa lui, cel luat din poarta
alor săi și-a amintit
Pădurea, viscolul din toate părțile, fiară
cu labele asupra-i:
Să ne mîncăm!
I-a răspuns: cu jivinele eu n-am
nicio-nțelegere; nici frăție,
Poate să mă fi mîncat odată și-am uitat;
eu lucrez cu stejarii,
De la ei primesc ce n-am...

Care fusese luat copil de-acasă, purtat precum
cei prinși în războaie
Lăsat acum cu toată viața, cu întregimea
trupului la voia și puterea
Altuia, băgă de seamă;
Puiul de iepure al auzului său, simți iarăși
călcătura vorbei
Pe grumaz: în laba mea!
Nu se spunea adevărul: scarabeu
de grîne-nflorite, buburuză
Pe oarze palide, – în palma celuia
ce-l luase, nu!
Nici ca un lucru, nici al unuia și-al altuia,
de pierdut,
Găsit și pus pe masă; ia-l și dă-mi să beau,
pe el, să mănînc;
Al cui era copilul, avea nume; avea semnele,
puterea pîinii,
Biciul stăpînirii peste toți; era al celeia
cu trei culori;
S-a zis a treia oară: în laba mea; dar
s-a băgat de seamă:
Nu avea crezare, temere de moarte nu,
nici nepăsare; era privire

Eugen Popa: „Inscripții pe drapel"

Porți, se află din mine; i-aș fi trimis calul meu,
pe care l-am
Umblat cu sceptrul și insignele;
E încă june grăunte de grîu, numai lapte
și iarbă,
L-ați putea strivi între degete – văzut pe calul
vechi;
I-ați fi de moarte;
Drumul lui cel lung a-nceput: de la biciul tău
de mătase
Și de la biciul de foc; și unde-i este capătul
i-am pus
Sceptrul pusu-i-am; pe numele lui cîrma
În viscolele și furtunile acestei părți de lume;
Ca o corabie genoveză; cînd veneau pe gura
cea de sus a fluviului –
Încărcată cu averi se află țara pentru el,
cîrmă greu
De stăpînit: peste mîini să nu mi-l bateți,
V-am dat pe seama brațelor sale; pe jos
vă-ngădui
Să-l purtați – îl așteaptă țară de umblat, mers,
alergătură,
De nestare vremuri...
Au fost ziceri de la Păzitorul patriei, cel vechi,
precum
Ar fi un glas din ceruri, pentru cei ce cred
în faptele
Vieții lor, și-n viețile faptelor;
Ziceri de la paznicul de pe pămînt,
nu s-au mai zis;
Viață de-o măsură s-a sfîrșit, l-a dat altuia,
acolo,
Pe-o scriere de nume riciit în scoarță de fag:
în bunăstare
Am primit pe cutare copilul amenințărilor
de tot felul
Și dus la urmă de unde-a fugit.
Nesăbuiții: cum, la urmă, cum înapoi:
acela nu mergea;
El creștea pe-o cale de șapte măsuri,
el umbla încet spre sine
Și către menirea – ce-i hotăriseră cu multă
dărnicie
Părinții Patriei, de-apururi vii asupra noastră;
Pentru cei de pe pămînt și trecători
ca pulberea
Pedeapsă și rușine părea drumul; pentru
cei nemuritori
Ctitori, ziditorii seminției; și binevoitorii
neamului
Acesta la răscruci de căi și vremuri
și orînduieli,
O-ncercare sacră, proba celor șapte poștii,
cuvenită
Celora ce iau asupra lor o țară, un popor.

III.

Cu tunet l-a primit cellalt; și-o ploaie la gură:
blestemății
De vorbe: mă pui pe drumuri să te plîmb,
să te miros la călcîie
De stăpîn pe sine: nu copil; bărbat
care cunoaște rînduielile;
Datoriile celui ce pedepsește, datoriile celuia
ce-i pedepsit...

S-a supărat pe ce știa copilul, a venit
cu palma dinspre dreapta;
Făcîndu-se a fi părinte să mîngîie, să laude,
să răsplătească
Hărnicia, mersul minții.
Cînd a fost aproape de obraz, n-a mai venit;
s-a tras,
Și opintîndu-se, a coborît asupra chipului:
din toate
Laturile și de sus: fraged trupul, înalt nici
pîn-la brîul
Cu țînte și stemă, al pedepsitorului.

S-a clătinat pînă-n perete și la ușă; i s-a luat
ceea ce omului
Nu-i dă omul; a pierdut ceea ce omul găsește
de-a gata
Pe deopotrivă dat fiarelor și arborilor –
tuturor ce sînt
Și pînă nu mai sînt;
Pămîntul de sub picioare, gura de aer de-acum
și iar de-acum;
Nici om o clipă, nici pasăre, nici lucru –
între toate, fără toate;
Ceva aruncat, de nu mai este ceva: de care
nimeni nu mai întreabă;
Unde l-ați pus, cui l-ați dat, la cine-i al meu;
Și despre care nimenea nu poruncește:
să mi-l aduceți, am
Nevoie; nici se roagă pentru el cineva:
dați-mi-l, îmi trebuie;
Fără el nu pot pleca, nu mai vin fără el...

Și unde? Pe pămînt și la pămînt:
cine-i sămînță de veac,
Temerę să n-aivă de cîte i se-ntîmplă
pe pămînt.
Într-adevăr, copilul!
Acolo șezînd; vreme de-o sorbitură de apă,
de-o mușcătură
De pîine, un veac i-a trecut; vreme de-o
ștergere cu brațul:
Pe frunte; de sîngele de la gură.
Întîi genunchii au aflat; și palmele și-au dat
repede seama:
Pămîntul e jos, sub noi, al nostru:
încredințați-vă,
Ale trupului lovite, aruncate ce-ați fost,
bizuiți-vă:
Noi am găsit pămîntul, bucurați-vă, noi
sîntem; ridicați-vă!

Vorbi Cel Mare: nu-ți fie teamă, nici sfială;
au căzut și voievozii
De pe cai; și de sub mine a fugit pămîntul
calului, îngenunchiat
De vîntul vîrstei nu; însă de bardă, însă de
lancie m-a lăsat,
Dat pămîntului; cu ani mulți mai devreme;
de văzul rău,
De uităturile timpului, am fost jos; în praf cu
toate straiele
Și stema; ne strînsă chinga, că s-au rupt
Legăturile, sub săbiile morții eram: din
năvală, din gînd
Rău, din nenorocul strategilor, din obîrșia
lăcomiilor,
Din tributuri, din adaosuri la camătă, –
căzusem;
Sub cal din sfaturile rele, dinspre răii
platnici: au căzut
Și domnitorii de pe cai.
S-a mai zis: ridicați mielul de jos, ied
junghiat, adună-te
Putere!
Saltă-l cum ajuți
Nimicitele oarze; să se sprijine cel bătut,
cel azvîrlit
Să se reazime de voi, să se ridice.
Și-a fost aridicarea pe lîngă perete; iar la
locul lui
Pămîntul și cerul dincolo de ferestre și cel
ce-a bătut
Și bătutul, la locul lor; toți, toate iarăși
față-n față.
Crezînd în ceea ce mai crezuseră: rămînînd
în picioare,
Cu tot pămîntul sub ei și iarăși neclintiți;
s-a zis:
Legămîntul de apărare al vostru era: nu
bate!
Strigă-l și spune-mi-l la ureche; să vezi ce-i
fac strigătului
Tău: nu bate, nu bate!
Vremea răspunsului nu venise, era porunca:
hai să te duc
Și se dădeau aceste lămuriri necerute: să te
trec, să te scot
Dintr-al meu cum te-am luat...
Și era la jumătatea drumului acela; flăminzit
și-a zis:
Am ajuns la cuptorul de pîine, îngăduie-mi,
văd lut, sapă, coșul de cărat:
Să muncesc zolul de pămînt pînă la briu;
dar apă, lacrimile mele
Cuptor de pîine să lipesc, vatră să deretic.
Pornit la drum copil: izvor de lacrimi se
băuse, dar pîinea nimănui;
A fost poruncă: plîngi; pentru cei de-acasă,
pentru cine al cui
Ești; plînge-ți înfățișarea și locul unde-ai
ajuns;
Dar nu cuptorului de pîine: cei flămînzi
nutrească-se,
Cei ce n-au mîncat, să se satură fără de
plînsul tău.
Trăit-a viață de trei poștii.

IV.

Te-aș opri la mine, prinsule, să tai lemne;
teamă mi-e,
De cele ce se spun și nu se-aud, de-auzitele
toate, ce nu s-au spus:
Ții predici afară din templu: ce-i uscat și
veșted înflorește, ce e verde
Se usucă de la tine...
Pușca lui cît masa; lemnul, către
soare-apune, fiarele spre lună;
Și-a venit porunca: stai în capul mesei mele;
să nu cîrtești,
La ospățul armei și în fruntea cinei te-am
pus:
Să-mpărțim frățește pușca mea; să
ne-ntrecem la mîncare; tu
Lemnele de le mănînci întîi, îmi dai mie-n
cap cu toate
Oasele pădurilor; codrii, arborii din toate
părțile,
Eu, fiarele de le-oi roade mai iute, îți dau în
cap cu oasele
Fiarelor: căi de fier și trenuri, poduri și
toate cîte din metal
Se află...
...Cine fusese copil în poarta casei sale
și-ajunsese la a patra
Pază, june,
Ochii mari la cine, cui i se dăduse-n seamă
trupul său și anii
Cîți nu se cunosc ori se sfîrșesc deseară – Te
faci că nu știi
Graiul meu, s-a strigat din lumea mesei de
dincolo;
Din cealaltă zare, pumn căpătînos peste
ureche;
Auzul se vedea în chip de pui de vulpe, dar
cu botul plin de singe
Sta; în gura vizuinii;
Tălmăcire s-a făcut asupra celor zise: aveți
voi picior atît
De lung și tare, încît puneți piedică
locomotivelor; vă luați
La-ntrecere de-a azvîrlitul: aruncați în toate
vînturile poduri,
Căi de fier și turnuri...
S-a zis mai apoi, însă urechi s-audă nu erau:
li se luase
Paznicilor darul viitorului:
Nu-i stricați auzurile, că veți plînge și
degeaba; vremea
Strigătului vine și el n-o să mai aplece către
voi
Urechea sa.
Al patrulea, făcu mustrare și poruncă iar: l-a
izgonit din capul mesei unde nu venise el de
bună voie, unde nici
Pahar de apă nu-i pusese: și mai la mine cu
doi pași!
De jos să-l vadă; pe ce se bizuie: picioare
de țăran,
Îl încălțase pulberea – omul să fie totuna cu
pămîntul;
Adevărat: părea un pom abia zmuls; de-i
mai curge din rădăcini
Țărîna...
Mare talpă s-a apropiat: colți de fier și
ghiare de-un alt
Metal sclipind: sînt aripă de fluture, lasă-mă
să odihnesc;
La floarea ta; de pulberea drumurilor tale
să mă umplu –
De la degete pînă la fluierul piciorului s-a
așternut; mai
Sprijinindu-se pe sine;
Durerea, încet, încet și învățînd ființa să
primească
Strivirea: și de-odată s-a lăsat de tot; o
aplecare, greul
De doi oameni cu saci de nisip în spate;
asupra unui singur
Picior;
Și n-a fost fereală, frică, scrîșnet, strigarea
durerii-n patru
Zări; un murmur, răpăit de ramuri tinere; în
călcătură
De bou fără stăpîn...
Pentru mai tîrziu, un glas al norilor în chip
de luntrii
Umblînd cu genii strămoși asupra tuturor; a
zis:
Chihlimbarul strugurelui meu și cît piciorul
desculț al

MĂSURI ALE VIEȚII

Fiului nostru ; voi l-ați călcat : în praf și cu
talpa toată ;
Am strîns din pulbere pocal de must și
v-aștept : mai dulce
O să vă fie cucuta decît ce veți bea...

Și mustul piciorului călcat de cel cu biciul
roată asupra
Lui la fiece cuvînt ; dăduse prafului înfățișare
De încălțăminte nouă : de-acum să fie
drumul cît putem
Noi merge ; și-a fost în toiul celei de-a patra
postii.

Insetase — cît era o binefacere vederea
însăși a cumpenei ;
Dar lanțul, fără ciutură, amenințare ;
pustiul fără fluturi
Și iarbă, nici-un fir — dovadă că demult nu
mai băuse
Acolo nimeni.

Îngăduie, al meu schingiuitor, s-o curăț
pînă la izvoare !
S-a răspuns : ești prea tînăr, și n-ai timp : am
da-o pe din-
Două : ape de partea mea, de partea ta, iar
ape : ne-am lupta
Cu înecarea și cu multă viitură ; dar
învățătura voastră
N-are înainte.
Lasă-mă să mă mai uit o dată în fîntînă ;
Am zărit și nu știu ce era, am văzut și mi-am
adus
Aminte...

Erai tu, de te apropii ; dar vorbele li se
luptau ; este cine
Ți-a părut ; prins de-ai lui ; cine se spăla pe
față
De-un chip vechi ; cînd își limpezea vederile
și-a plîns
Trezindu-se : de partea cui luptase ? Nici
judecată
N-a mai fost, nici judecarea către adevăr :
l-au zvîrlit ;
Cum retează biciul firele de grîu necoapte, ai
lui
Cu săbiile : l-au tăiat ; degeaba ziceți :
iuțimea
Minții lui, cal murg, părinte-al hergheliilor,
Dar calul cel adevărat, lui i-a pleznit de sete
La fîntînă, de l-au prins ; l-au vărsat în apele
Acestei părăsite, fără ciutură și n-are cine să
mai curățe
Izvorul...

Și era o bătălie a învățăturilor și s-a
răspuns : am
Să mă întorc și cobori-voi în adînc să aflu,
fîntînar
Nisipurilor care-au astupat ; cu mîna mea
le-oi scoate
Fir cu fir.
Dacă este-nvățătura ta aceasta, apropie-te și
te uită
În fîntînă : l-au aruncat călare și nu vine ;

Trădezi și minți ! i-a spus copilul ; și era o
trîntă grea
A minților ; zăngănit al armelor învățăturii ;
însetase
Și puterea zicerii se mistuise ; dar apărătorii
cei deobște,
Dinspre nouri au strigat în dreptul lui — alt
om,
Viețuitoare, arbore să nu audă cele ce-l
învață ; ține-te
Cît mai departe de fîntîna asta, vreme multă
și-acum
Crești și mergi din roua ierbii, cît mai este ;

N-a venit vremea uitatului în adîncuri la
izvoare ; se-apropie
Ascunșii vorbind ca ai tăi : să-ți facă vînt în
fîntînă...

...Pedepsitorule și-al pazei mele : să pornim
cu bine
La altă pedeapsă ; mergem că mi-e sete și
n-aș bea de față
Cu tine, nici de m-ai strivi ; sînt însetat și
n-am
Timp : mi-e să mă-ntorc să limpezesc
Apele acestei fîntîni cu mort al neamului în
ea — dacă nu
Le beau odată și-odată, ar fi mai bine patriei
Să nu fi mai trecut pe-aici...

V.

Datornic nu, vîndut altuia nu, și nici fugit de
la stăpîn ; luat
De-acasă, dus nimănui, de nimeni primit,
trecut de la paznic la păzitori —
Copilul ștafetă ; însă nedorit, primit cu
temere, cu martori dar
Mărturii să nu se țină ;
Să fie omorît cît puțin, vinovați să nu
rămînă ; nici de tot
Ucis, nici sănătos întreg, nici viu prea mult
la capăt...

A-ntrebat al cincilea, netrebuindu-i vre-un
răspuns : unde
L-ați găsit — de parcă ar fi fost pierdut de
altul : să și-l ia al cui e,
Să-l mănînce, să și-l bea...
Eu în asta nu ; se lepădă : de arma de pe
umăr ; znopul de chei
I-l arunca la picioare, ca și cum ar fi zis :
închide-mă tu.
Își pleca fața spre el : cînd un obraz cînd
altul întorcînd : bate-
Mă, să te cunosc vinovat.

De la celălalt capăt s-a zis : ordon ! pînteni
sunînd și-ntrebarea :
Dacă ajunge ? de dincolo s-a ris : mult cu
lacrimi pentru mai tîrziu.

Viață de cinci măsuri ale vieții ;
S-a arătat spre cofă de tablă roșie cu apă
veche : toarnă-mi ! și se spăla
Pe mîini, păzitorul...
Copilul — ca acasă ; cînd tatăl dădea plugul
jos din car ; pe cînd
Strigase mama din ceardac : veniți la masă,
cutare, cutare : zece și unu
Aștepta : ștergar pe umăr : într-o mînă
coferul ; afară zmalț roșu,
Pe dinlăuntru auriu c-o ninsoare albastră : și
iarăși culorile
Semințelor, băute cu apa : făceau vine de
lumină ; din căușul
Palmelor stropeala pe picioarele-i arse la
focul pămîntului,
De vară : și cuiele de paie de grîu cît mai
jos retezat ; printre
Degetele despicate și-n tălpi dezghinare de
fugă, de-alergătură
De mers țărănesc :
De la nimeni păsuire, picioare de țăran...
roua dimineața,
Apa la fîntînă cînd se varsă de prea plin ; pe
cînd caii
Lacomi bagă botul pînă la ochi și dau pe
jos... și cînd oile
Răstoarnă grămădindu-se, căpătoarea — să
se scalde
Picioarele celui de toți uitat...

...Să fie întru totul amăgirea ; și bușala vieții,
s-a vorbit ;
Cu mult ascuns, zis-a păzitorul : mai sus,
copile, Niculae,
Tată ! a fost apoi răstire mare, palmă udă ;
pe obrazul drept
Năclăială de săpun ; și-o zicere cu două
fețe : aicea
E poliție, aici se toarnă ; nu dormim !
Dar un folos tot rămînea : o binefacere a
vitregiilor : scăpase
Asupra-și apa toată : răcoriți-vă cele ce
mergeți pustiurile
Și nisipurile vieții treierați...

A fost spălarea pe mîini, ridicarea biciului de
foc : venea
Trăznet de pleazna mare, de toate vorbele :
și era
La jumătatea celei de-a cincea poștii și
livadă : să fi venit
Vreo boare de la umbră, ușurare cu un
foșnet ? călduri,
Aprindere ; pe pămînt văpăi : vîntul tîrîndu-și
pînzele
Dogorîlor ; palizi pomii, frunzele, păienjenișuri,
valuri puhave
De scame ; și viermii lemnelor : o curgere de
zmoală vie, umblet
În toate părțile năclăială mergînd ;
Freamăt al mistuirii și-o lăcomie de uitături
la carne...
Dă-mi timp să curăț de omizi : tînăr sînt și
crengile mă țin ;
Învățat cu munca și mă pot mlădia pînă la
zmicele
Și vlăstarilor din vîrfuri : i-aș striga pe-ai
mei : ai putea

Tapiserie de Ileana Balotă

Cunoaște cu acest prilej, bărbații de-au să
ia asupra lor durerile
Livezii :

Și era o bardă veche, de argint de cît
lucrase ; jos, în porțile
Livezii ; și stăpînul ei, în șanț : demult oștean ;
ierburile
Îi mîncaseră pintenii ; prin zalele cămășii de
luptă răsărise grîu
Mărunt și se uscase — cît părea o fiară cu
putrezită blană ;
Vîntul spulberase lîna-i galbenă ; un cireș
pînă la gleznele
Copilului din el se ridicase cu pieptarul de
oțel în ramuri ;
Corb de stemă-n locul capului ; murise,
omizile trăgeau
De el : și era bătaia focului în sus ; nori
ardeau
Cu trăznet lung de oase ; departe geniile
patriei în stoluri
Alungate de văpaie,

Cal străin păștea ce ierburi se ocoliseră de
foc ; dar cum ?
Mînca pămîntul de la rădăcinile munților ;
Și țara noastră dinspre susul
Lumii și din partea noastră, o făcuse iesle ;
o tranșeie
Lungă, ai fi zis, mai treaz al inimii.
Însă jghiabul calului acela, cît minca
pămînturile patriei
De sus și răsărit, era o revărsare de omidă ;
pînă la munți
Ne-a ros ; armele asupra lui, a zis copilul...
Din puterea strigătului, sau din creșterea ce
i-o dăduse
Virsta lui la cea de-a cincea poștie, și-a rupt
piedicile
Mîinilor ; tins-a dreapta către barda
voievodului pierit ;
Putrezise lemnul, pulbere stringea în pumn
și-a fost
Mustrare : vă-ntindeți către arme, folosiți
tăierea țării :
Pe barda voievodului a pus picior cine păzea ;
Apucat de toate straiele, ținut și dus c-o
mînă șapte pași l-a dat de
șapte ori în porți :
De trei ori cu umerii ; tunete asupra Clujului
răpit ; cu pieptul
De trei ori un vuiet mare pînă în
cetatea-ncoronării ;
Zis-au buze vinete ; capul voievodului a
judecat din cripta
Odihnirii :

Fiu al meu : lovit în porțile ce le-ncuiasem
trainic ; sparte
Ușile catedralei : unde-am nuntit cu cele trei
într-una
L-au aruncat pe el : cu umerii de trei ori, de
trei cu pieptul
De porțile patriei să-l strivească ; și mai
este-o lovitură
Fiule, cu capul sus — sparge timpul !
Ca o veche mașină de asediu aruncă-te
asupra istoriei...

Și ca să nu mai fie amăgirea trupului și-a
minții, s-a zis :
Visează-n mers : căci umblă și crește,
Într-acest năpraznic drum pe care-l mergi
de copil.

Nici îndoială, nici întrebări să nu vină pe
urmele cuiva,
Această faptă s-a făcut : aruncare de tînăr
legat de mîini,
Sac de cenușă zvîrlit în uși cu lacăt : în
pragul celui
De-al șaselea păzitor ; cu somnul speriat și
paharul
Necazului pe cine să și-l verse ? Pe cel adus ;
murdăriile
Vorbei, din ce rămăsese nebăut, în față :
vrăjmaș
De înghețarea singelui.
Patrie, patrie, cum te-a visat al tău mergînd
azi-noapte :
Livadă părăsită și stăpînul mort în poartă și
barda-i
De argint de nimeni ridicată ; o calcă
vrăjmașul.

VI.

S-a zis : eu pe ăsta l-am mai omorît : o mină
i-am zmuls-o
Din rădăcini ; am aruncat-o-n valea negurii
și du-te să vezi
Acum stejar ; pe cealaltă, de la jumătate-am
tras-o ; de la trup am dat-o
Fiarelor și du-te : să vezi lupii la ferestre și
pe tatăl lor care-a
Urlat să adune ; vietățile și fiarele suflînd s-o
ție caldă,
Să i-o crească la loc ;
Un picior i-am zvîrlit pe cetate și-a fost mers
În toate : ridicări de pumni la ferestrele
toate ; și tropot
Mult de pași pe străzi, cu ziceri asupra
noastră : jos, jos,
Afară, afară !
L-am despicat și l-am pus în lăncii nalte ; la
răscruci
I-am adunat pe-ai lui cu sabia, să-l
mănînce ;
Se-ntrebau între ei : unde-o mai fi, l-ați mai
văzut,
O fi ajuns pînă la capăt ? Bine vorba nu
sfîrșeau ;
Viața nu și-o terminau, de la capăt se
nășteau,
Asupra satului am asmuțit săgetătorii,
archebuzele
Au bătut în leagăne...
De unde l-ați luat, ce făcea ; să-i dau de
lucru pîn-o
Îmbătrîni să spargă sare, nisipurile să le
cearnă, apele
Să le mute de colo, dincolo...
S-a răspuns cu teamă la a șasea poștie :
ședea uitîndu-se
Se tot uita și stînd și semănase ; iarbă, o
căciulă
De sămînță și-o aștepta să crească : prea
bine nu
Știm : el o aștepta pe ea, sau iarba, cu ochii
tot
După june, să vină ;
M-am întîlnit cu pasăre ; corb de mi-a zis :
tînăr

Așteaptă să crească iarba ; așteaptă junele
Nu-i lămurit dar este-ngrijorare.

A fost întrebare cu nedumerire : la a șasea
poștie :
S-aștepte știe ca pămîntul, să îndure, ca și
locul pe care stă ;
Tălmăcire-a fost, întărirea vorbelor : în
picioare, nici bea ;
Nici dormise, nici de masă nu primea :
așteptînd
La căpătîiul ierbii : le vorbea firelor de grîu,
de toată
Iarba : avea spusa fiecărui fel de biruință.

A fost căluș în gură, n-a folosit că are gînduri
De la toate și toate se gîndesc la el ; a fost
uitătură
Asupra, uitătură de jur împrejur, de sus, de
jos,
Înlăuntru și iarăși pe-afară ; ca la un pom
s-a zis :
Ați scuturat ce-a fost bun și la vreme-mplinit ;
Ca la mare casă bogată : ați luat ce-a fost
de luat ; ați rupt
Cu frunze, cu vlăstarii rodului — eu ce-i mai
iau ?

A răspuns al șaptelea păzitor : luați ce este :
ce mai dau
Celuilalt, ce-i ducem : despre puterile lui ;
este măsurat
Să nu rămînă decît o pilpîire jumătate de
poștă dincolo ;
La-ncrucișarea furtunilor, la-ntîlnirea bucuriei
să se stingă ;
Și nimeni vinovat ; nepreväzut pe drum
n-avem ; doar în el ; ceva
De spiță, din țărani : oricît i-ai lua cele de
luat și nu
I-ai da ce se cuvine, duce, rabdă și mai are.

Acum ce face ? Ne cunoaște să ne țină
minte și crește tot timpul ;
S-a pus piatră pe el ? Prea multă : pereți
căzuți și turnuri
De pază ; în cimitirul trei pomi, de trei ori
de-ai lui și tînărul
S-a scuturat de molozuri și crește.
Acum ce mai face ? Știe că sînt paza a șasea,
l-am adus și nu
Știu ce să-i iau cu paza a șaptea de față ;
zilele
I le-am scurtat eu pe drum ;
Iată, zece sculuri de tort, în trainic tors
De parce virtoase : țărănci, să le pui sac
de grîu în circă ;
Dar nu sînt sculuri, cozi de zece cai nu-s ;
scurtările
Zilelor lui și-ale firului vieții — de-mi pot face
cămașă
Cu ce i-am luat...

Îl văd umblînd ; ce zice ?
Să ne grăbim ; cunoaște vremurile, trebuie
să fim
La locul întîmplării, căci fără el nu va mai fi,
Nici loc al faptei și nici timp ; Dar ce ;
El ne-a adus pe noi din post în post sau noi
îl ducem
La pieire ?

...Au fost aceste zise și-au ieșit ; s-a făcut
Schimbarea bicelor : deținut, paza șasea
s-a sfîrșit și eu
Sînt șapte ; în mîna mea acum, de-o palmă
de-a mea,
Omul amețește, adoarme tînărul : pe bătrîn
îl ucide ;
Și rupe gura cui știe și crapă limba cui
se uită,
S-a zis și s-a trecut la faptă : un stol de șoimi
Din toate părțile ; de nu se mai sfîrșeau

Și bobocii de lebădă, sfîșiați ; și lebăda limbii
Cu ghiara-n git ; a cîntat deasupra și de tot ;
s-a văzut,
Umplîndu-se paharul ; ce fusese de parcă
nu era, se-mpurpură ;
Un bujor scuturat la gură și pe mîna ce umbla
În ajutorul buzelor ; risipire de vin roșu
pe tot pieptul ;
S-a umplut paharul — la aceste semne,
întîmplările
Au pornit ;
Dinspre oblăduitorii cei în carele de luptă
ale norilor ;
Dinspre genii, de-i crezuseră dormind ;
că n-ar fi decît o seamă
De vorba pe seama nimănui ; s-a zis cu tunet :
ați lovit
În pîntec născător, în culcușul fătului cuvînt,
ce l-am
Trimis între oameni ; a graiului
Sămînță ce-am semănat-o, fi-va piinea
izbăvirii ; ați cutezat
Asupra noastră tot drumul ; căci noi sîntem
cuvîntul
De nevoie al poporului nostru ; în seama
cui s-a dat patria ;
Primejdie se-apropie întreagă : pe-acesta bătut
L-am trimis în calea străinului ; să-l biruie
cu graiul,
Mai puternic decît armiile toate...
Iar pe drum venea stejar de pulbere ; alerga
umbros și frig
Din toate părțile ; între păzitori s-a zis :
Dă-mi mie să fiu șase, și ia locul meu,
de-al șaptelea...
Dar întoarcere, pentru nimic și nimeni :
înainte, înainte
Era vorba tuturor : și drepții și nedrepții.

VII.

A șaptea măsură a vieții, măsura altei lumi ;
dar se zicea :
Să-și fi asmuțit patria ogarii de vînătoare
asupra mea, la cinci-
Sprezece ani ; să mă fi prins gonacii ei,
să mă fi apucat unul de gît,
Să mă fi purtat pe mîne din barieră-n
barieră ; pe uliți
Ca pe hoții de cai ; pe la toate gheretele lor
Și eu să strig trăiască ale patriei și să fac
ale patriei să trăiască
Să-mi fi spart mie cu baioneta călciiul drept
pe cînd urcam
Golgotele patriei ; mustrat : de ce calc
pămîntul cu stîngul ;
Să-mi fi crestat, și presărat mie cu sare
călciiul drept,
Din doi în doi pași : de ce calc pămîntul
cu dreptul
Și eu să ridic ale patriei : citeșitrele culorile,
spre culorile
Toate ;

Să-mi fi băgat mie în coastă baioneta,
din poarta casei
Părintești și pînă-n ulița mare, în fața
bătrînilor și eu
Să fi mai crezut în bătrînii care n-au mișcat
o vorbă
Cu buzele lor vinete de teamă, și de-acolo
pe la toate
Rudele dinspre cele două izvoare de neam
să mă fi spart
Cu baioneta la subsori ; să mă fi bătut cu
centiroanele
Legat de catargul îmbrățișat de către cele trei
Culori ale patriei —
Și eu să ridic deasupra tuturor culorilor
voilor și nevoilor
Pierderilor, impotrivirilor și ambițiilor, culorile
sacre.

Să mă fi dus desculț pe jos,
Numai vîntul luîndu-mi durerea în chip de
spumă de singe
De pe buzele mele de copil ; la nici-o
fîntînă să nu se fi aflat
Un țăran sau un picher ; să nu fi stat
c-o bucată de piine,
Și blidul cu apă —
Și eu cu toate culorile în brațe, printre chiar
slujitorii
Culorilor citeșitrele, cei grași din roșu, rumeni
de galben și
De albastru ghiftuiți.

Să mă fi dus pe mîne legat la cincisprezece
ani la judecata
Gradaților, colonei, amirali, comandori,
îmbrăcați în toate
Trei culorile ; și-n fața tuturor să mă fi lovit
peste gură
Pînă li se-mpurpurau mănușile albe de la
buzele mele ;
Și eu tot în roșu, în galben, albastru să cred ;
ridicînd
Armele patriei zvîrlite de frica ucigătorului
de țări
De către judecătorii mei gradați, colonei,
amirali,
Comandori...

Să fi-ndrăznit mai apoi să-și trimită la mine
bătrînii
Legiuitorii, strategii,
Și eu să nu-i fi alungat cu biciul din casa
mea ;
Să fi mai avut curajul cărunții tuturor armelor,
cinurilor și dregătoriilor să-și fi plecat
Flamurile obîrșiei la mine ; cei trei magi
să fi venit
Cu darurile lor să mă roage să iert, să iau
sceptrul și flamura
Cu purpuriul țării, galbenul patriei și-albastrul
ei —
I-aș fi primit cu harapnic de foc ; cu gîrbaciul
de flăcără-i
Alungam...

De-ar fi venit mai apoi la mine mulțime
cît piața
Cea mare a tuturor întrunirilor în zile de
răscruce —
Unde să mă strige chiar fiii hăituitorilor mei,
moștenitorii
Celor ce m-au purtat între cuțite și-au tăiat
din mine
De la cincisprezece ani, stînd la fereastră, iar
Chipul meu purtîndu-l însoțit cu steagurile —
Ce făceam?

Căci veniseră la vorba norilor, de le-o
spuseseră: nu-l bateți,
Nu-i luați graiul.
N-o s-o mai poată apăra nici armie, nici
fortăreață;
Nici tratate, nici prietenii; și venise vremea
zicerii
Pentru care-a fost luat de-acasă și-adus
o viață lungă
De șapte măsuri durere ; iar zicerea s-a zis :
Tovarăși,
Vă chem la cele ce cunoașteți cu toții...
Mai apoi s-a judecat zicerea : mai mult
un cuvînt de-ar fi fost,
I-ar fi înfuriat; s-ar fi trecut
Peste mai multe țări: cu toți elefanții și
pardosii —
De-ar fi fost mai mult un cuvînt.

iulie 1982

Creanga de aur

Unirea — care este un act de întemeiere, suprem, și o dată care nu ține numai de memoria afectivă, atît de cuprinzătoare și, uneori, dureroasă în întreruperile și răsfrigerile sale, cît mai ales de acea forță pe cît de intimă pe atît de imensă și regeneratoare a poporului cînd, depărtîndu-se parcă sau privind și mai adînc în sine, s-a ridicat către strălucirea celui mai frumos și mai rotund fruct pe care îl duceau niște luptători pe umeri. Se făcuse ziuă în cearcănul lunii de ianuarie și se vedea cît de departe vin și pînă unde merg toți acei luptători, frați de grai.

Pentru ca acest act suprem de întemeiere — unirea — să străbată apoi spațiile de inimă și conștiințe și să ne aducă în minte nu numai ideea de independență ci și realitatea acesteia, să producă — nu numai pe cîmpuri de luptă, ci și pe vetre și în retorte de spirit — acele mari fapte ale neamului cu care am putea pietrui o cale pînă la cer. Și iată, în cea mai deplină și mai nobilă expresie acum, creangă de aur în incandescență continuă, realitate și vis totodată, matcă a toate cîte așezarăm și se așează aici, în curbura de nori a Carpaților, sub ochii și cu mîinile noastre, unirea în starea și accepția ei la zi, de unitate, o victorie tot la fel de eroică și de cinstită pe cît de tulburătoare și de legitimă este în toată esența și semnificația ei.

Sensul profund moral al unității are atingere cu toate componentele existenței noastre politice și sociale și, ca orice operă istorică, de covîrșitoare importanță pentru prezentul și viitorul națiunii noastre socialiste, unitatea este și acel limbaj unic al tuturor celor ce ființăm acest pămînt, un mod propriu, poate cel mai sensibil, prin care viața se conjugă la mari altitudini și răspunderi istorice. În unitate muncim și trăim, ne gîndim pe mai departe și cu limpezime rosturile, de la izvorul și pe temeiul ei, al acestei unități făurite cu atîta pasiune și migală în anii noștri, speranța și puterea noastră de viață dobîndesc și acea înaltă perspectivă de care vorbea secretarul general al partidului cînd se referea la locul și rolul creației, al culturii și artei în societate. Unitatea în jurul partidului, al secretarului său general, inspiratorul de fapt și ctitorul acestei uriașe și extrem de sensibile opere patriotice, parte a marilor epopei ale construcției socialiste, ne legitimează azi nu numai pe planul duratei, al perspectivei, ci în miezul însuși al specificului național.

A. I. Zăinescu

Expresia unei conștiințe

Într-o lume în care ființa umană este pîndită, ca niciodată, de atîtea și atîtea pericole născute din chiar sînea sa, bîntuită și măcinată de rele pe care tot numai mintea omului le poate născoci ; într-o asemenea lume, în care glonțul ține încă locul ideii și fapta urîtă, mergînd pînă la crimă și genocid, e pusă la cale cu ajutorul celor mai perfecționate calculatoare și procese tehnologice — uneori cu mai multă grijă și răspundere decît fapta bună ;

în această lume în care superarmatele fură piinea de la gura copiilor, dijmuiesc veniturile tuturor oamenilor ;

în această atît de zbuciumată și parcă tot mai surmenată lume e nevoie, mai mult ca oricînd, de rațiune !

Pentru ca, altfel superbă, cea mai armonioasă alcătuire a materiei — omul — să nu devină victima propriei sale superiorități față de tot ce îl înconjoară și, deci, forța dezechilibratoare în chiar așezarea planetelor.

Nu teama mă împinge să scriu aceste rînduri — deși și ea e-n firea noastră, ci mai degrabă mă îndeamnă încrederea în puterea omului, a oamenilor de a înțelege, de-a ști să se grăbească în a înțelege ceea ce președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a spus și spune mereu, aproape din 1965 încoace : „Acum, cît încă nu-i prea tîrziu...".

De-aici, de la București, din țară, adică de-acasă, de la tribuna Organizației Națiunilor Unite, de la Helsinki ori din multele capitale ale țărilor lumii, pe unde a dus solia de pace și chemarea la rațiune ale poporului nostru, a răsunat și stăruie, nădăjduiesc eu, în conștiința opiniei publice mondiale acest atît de imens și în același timp de ultimativ îndemn : „Acum, cît încă nu-i prea tîrziu...".

Întotdeauna, prin glasul lui și-au aflat și își află rostire spiritul bun și optimist, rațiunea de a fi liber, în demnitate, poporul nostru ! Drept pe care nu l-a tăgăduit nimănui, niciodată !

Omul care lucrează la înălțarea continuă a prestigiului României socialiste în lume este astăzi unul dintre acei bărbați ai lumii care cred, nestrămutat, în rațiune !

Țineți și aveți mereu vii în minte, pe toate meridianele și paralelele pămîntului, cuvintele acestui Om din România : „Acum, cît încă nu-i prea tîrziu...".

Ca pe o expresie a conștiinței unui întreg popor.

Alexandru Brad

Zidirile

În lume sînt mai multe Legende a lui Manole ; mai multe legende și probabil un singur Manole. Se spune însă că varianta noastră este cea mai literară, mai poetică vreau să spun. Manole al nostru este un constructor vizionar, un arhitect poet care vede dincolo de zidul propriului său orgoliu. Spun al nostru pentru că el ne aparține și ne reprezintă în același timp, fără ca prin aceasta să deturnăm dreptul altora. Românul nu a fost niciînd lacom, posesiv, nu și-a inventat drepturi sau acte de cumpărare, dar a știut din totdeauna să păstreze ce-i al lui, să-și apere bunurile și tradiția. A făcut-o săvîrșindu-se cu arma în mînă și învățînd ceva din eternitatea ogorului și a piinii. A mai făcut-o ridicînd după puterile lui zidiri de piatră, memorînd pentru viitorime o istorie crîncenă și neiertătoare cu cei slabi, resemnați și slugarnici.

Românul a învățat să construiască ziduri. Altcumva ar fi trăit poate doar gîndul pașnic al ogorului, al muncii tihnite și al toamnei bogate. Zidirea este mai mult decît un adăpost, este o împotrivire la ceea ce poate veni dușmănos din afară. Zidirea este o lecție scurtă și severă de dăinuire. Cine nu o înțelege de prima dată, nu o va înțelege niciodată, căci din toate relele lumii, cel mai rău este uitarea. Așa se explică încrîncenarea cu care s-au distrus zidurile Cartaginei și a cîtor alte cetăți ale lumii. Zidul e puternic, dar pentru a-l distruge trebuie mai întîi să-i distrugi oamenii. Omul liber, omul adevărat și drept, omul care are o țară și un neam e zidul, iar zidul e el laolaltă cu frații lui. Altcumva s-ar prăbuși peste noapte. Frumusețea metaforei zidirii Anei este parcă istoria dăinuirii noastre, lacrimile și cărămizile noastre. De aceea adevărata istorie a unui popor începe cu zidirile lui, făcute din piatră sau din suflet.

De aceea, a construi este, dincolo de orice metaforă, semnul de maturitate a unui popor. A construi este un drept pe care nu ți-l acordă nimeni. Îl cîștigi luptînd, fiind liber și stăpîn pe soarta ta.

Istoria noastră de azi începe tot de la construcții, numai că pentru prima oară de cînd sîntem aici ca națiune zidul nostru înălțat este un zid pașnic, un zid al prosperității, al grîului și al mașinii.

S-a construit enorm în ultimii 17 ani în România. S-a construit enorm pentru oameni și pentru copiii lor. Nu poți să construiești decît îndreptat cu fața spre viitor, punînd între cărămizi (pentru ca înălțarea să fie dreaptă și trainică) gîndul curat de mai bine. Sînt construcții cu care poate am început deja să ne obișnuim, imaginea lor întrînd într-un anume firesc ambiental. Memoria mea de om tînăr reține totuși adunătura de case cu acoperișul lăsat, adunate

Sorin Preda

Continuare în pag. a 7-a

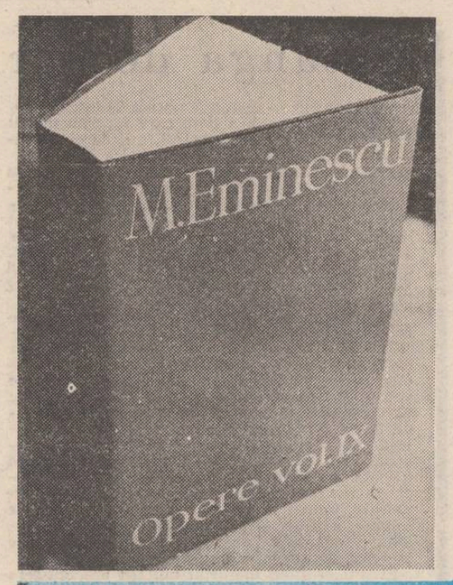

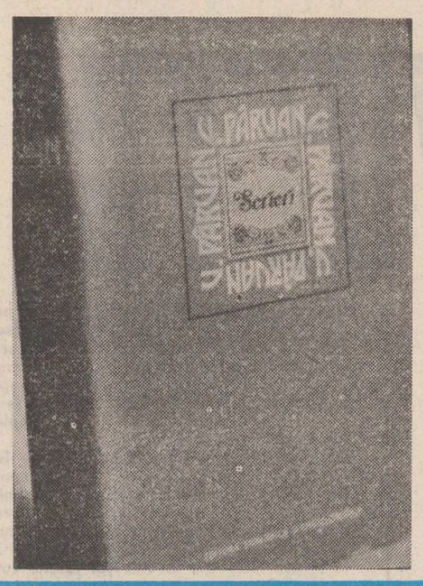

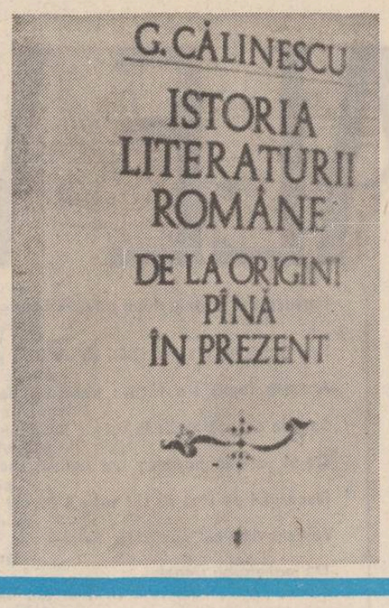

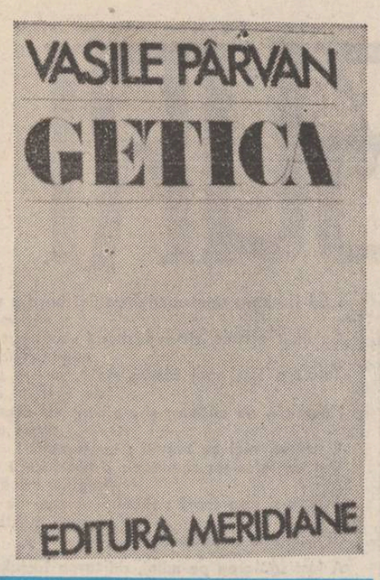

REEDITĂRI FUNDAMENTALE

M. EMINESCU

„Opere"

vol. IX

DIMENSIUNEA JURNALISTICĂ

Volumul al nouălea din seria, proiectată sub forma unui monument, de „Opere" eminesciene, apărut în 1980 la Ed. **Academiei,** e intiia culegere ştiinţifică şi, pe cît se poate, completă a „publicisticii" lui M. Eminescu, între 1870 şi 1877. Acest tom uriaş, de aproape 900 de pagini, cu o supracopertă grenat, aidoma aceleia închipuite de Perpessicius la cîteva din volumele mai vechi, continuă ediţia aceluia, din care eminentul editor nu putuse să termine mai mult de şase volume. Privită din acest unghi, ediţia Eminescu se dovedeşte a fi exemplul viu al unei tradiţii care nu poate fi întreruptă : la restituirea completă a operei poetului naţional vin acum să contribuie alţi cercetători care iau truda de acolo de unde o lăsase Perpessicius. În numai cîţiva ani, aşadar, au şi apărut trei volume noi, conţinînd „proza literară", „teatrul" şi acum, iată, „publicistica" în prima ei fază. Febrilitatea pe care editorii o pun în a publica repede şi bine ceea ce a rămas de la Eminescu spune multe, căci ei au de completat ceea ce, aproape o sută de ani, n-a preocupat, în mod organizat, decît un număr extrem de redus de studioşi. A restitui pe Eminescu, cu tot ce a creat, ia, aşadar, un aspect „instituţional" : ediţia de „Opere" nu mai este ieşită din mîna unui singur om, care a pornit o iniţiativă eroică însă particulară, ea preocupă un „muzeu", (este „Muzeul Literaturii Române"), o editură (aceea a „Academiei"), un colectiv admirabil, condus de Al. Oprea şi coordonat de Petru Creţia (pe care îl acompaniază D. Vatamaniuc, Anca Costa-Foru şi Eugenia Oprescu). Pare, şi această impresie nu este incontrolabilă, că o mutaţie esenţială s-a produs în mentalitatea publică, încredinţată, în sfîrşit, că a-l edita complet pe poetul tutelar e un act de conştiinţă naţională pe care numai un moment istoric pozitiv îl poate ajuta să se concretizeze pe deplin. Nu reţin acum feluritele idei care susţineau editarea „estetică" a lui Eminescu din a cărui operă ar fi urmat să apară numai ceea ce e „definitiv", „legat", ceea ce are „valoare" atestată. O literatură care înaintează conştient are nevoie de „corpuri" depline de opere ale clasicilor şi o astfel de discuţie nu s-a produs în alte culturi care au înţeles mai devreme acest adevăr elementar. În plus „Opera" în sine nu este doar ceea ce autorul a voit să fie ci tot ceea ce el a dat : împrejurarea că el nu a cules „jurnalistica" în volum nu spune altceva decît că destinul „organizatoric" al operei nu-l interesase. De altfel, a demonstra încă o dată evidenţa ar fi prea de tot oţios căci demonstraţia a făcut-o deja, în eminentul studiu introductiv la acest volum al nouălea, Al. Oprea : „Avem convingerea că în zilele noastre s-au creat condiţiile necesare unei analize obiective şi atotcuprinzătoare a acestei forme de manifestare a geniului eminescian : opera ziaristică.Facem afirmaţia gîndindu-ne şi la faptul că acum putem aborda cu deplin calm ştiinţific pînă şi exagerările sau erorile comise de poet în focul polemicilor, întrucît anumite dispute ideologice — în hăţişul cărora, în treacăt fie zis, nu s-au rătăcit numai Eminescu ci şi alţi gînditori din epoca sa— au devenit inactuale, fără obiect, în urma transformărilor structurale care au marcat evoluţia societăţii române, în ultima jumătate de veac. (...). Să convenim însă că, pentru a încheia o atît de complexă dezbatere se cade a se cunoaşte lotul integral al ziaristicii eminesciene. (Nimic nu este mai păgubitor activităţii ştiinţifice decît emiterea de aprecieri generalizatoare pe baza unei investigaţii fragmentare a obiectului cercetat)" (pg. 6—7). O idee revine aci mereu şi este accentuată admirabil : aceea a „ştiinţei". Într-adevăr, fără luciditatea de a vedea, prin „ştiinţă", adevărul nu s-ar putea face, în nici un domeniu (şi cu atît mai mult în cel al ideilor) prea mult.

Fiind, aşadar, gînd înfăptuit această iniţiativă de a edita şi publicistica eminesciană, care ar urma să apară, aflăm din informaţiile provenite de la editori, în trei volume din care al „nouălea" este cel dintîi din acest „lot", să examinăm pe cît e aci cu putinţă categoria unde intră „jurnalismul" eminescian. Multă vreme ceea ce a preocupat în chip principal pe feluriţi comentatori ai lui M. Eminescu a fost „ideologia" politică, cum s-ar zice concepţia istorică şi socială, „Weltanschauung"-ul. Lăsînd astfel de interpretări continutistice în seama acelora care le pot clarifica mai bine (şi Al Oprea a reuşit, acum, în bună măsură, examinînd totul cu un criteriu istoric exemplar) observăm, nu fără emoţie, că gazetăria eminesciană este pasionantă mai cu seamă sub aspect propriu-zis estetic. Poetul nu era un jurnalist cu mentalitate „funcţionărească" insensibil la estetica articolului de ziar, era un pasional care concepea totul, de la ştirea cea mai măruntă pînă la studiul de cîteva pagini, ca o „creaţie", ca expresia unui „stil" inconfundabil. „Eminescianismul" jurnalisticii lui nu constă în de neconfundatele teorii politice ori istorice, este, în primul rînd, o notă stilistică, înglobînd vocabular, sintaxă, construcţie, „atitudine". Aşa cum se prezenta, la 1870, cînd debuta în gazetărie, poetul era curat „eminescian" : „De asemenea, cum Kant cu sistema lui filosofică a ridicat ca din nimica o oaste de ex-şi aplicatori ai săi, tot aşa, în analogie, după criticele numitului domn trebuia să se ivească o şcoală întreagă de critici şi criticaştri; singura diferenţă dintre amîndouă şcoalele e doar asta, că partizanii lui Kant ştiu de ce, că baronia nu aduce de mostenire ştiinţa sau geniul şi că nu e destul ca să aibă cineva un privilegiu — chiar o pajură-mpărătească fie — pentru ca să aibă la dispoziţiunea sa imperiul cel vast al ştiinţei şi lumina cea curată a criticei filosofice". Deşi o evoluţie (schiţată de Ibrăileanu şi menţionată acum şi de Al. Oprea) există şi poate fi cu uşurinţă probată, totuşi stilisticeşte Eminescu avea sunetul lui specific, chiar din întiiul moment. El este un amestec de ironie rece, tăioasă (izvorită dintr-o privire de sus), de condescendenţă minimalizatoare, de febricitare pasională cu un ritm galopant, o combinaţie ante-călinesciană de lexic adînc specific şi de neologism care dă efect memorabil alcăturilor celor mai greu previzibile. Istoriceşte, M. Eminescu este cel de-al cincilea gazetar român de condiţie impunătoare, urmînd pe cei doi pionieri, Heliade-Rădulescu şi Gh. Asachi, pe C.A. Rosetti şi pe Iosif Vulcan, bolnav de pasiunea tipăriturii. Prin raport la aceştia, totuşi M. Eminescu este cel dintîi ziarist român cu mentalitate modernă, îmbrăţişînd profesiunea fără condiţii egolatriste, apt să scrie, singur, un ziar de la cap la coadă, disponibil pentru tot, de la ştirea de „fapt divers", la comentariul „extern" şi la articolul politic „de sinteză". Acest instinct al consumpţiunii totale nu se mai văzuse, la o atît de înaltă temperatură morală, pînă atunci. Totul este „eminescian" în ceea ce face el ; ştirea măruntă ia o înfăţişare de mic eseu sociologic cum este în acesta, despre „Senatul turcesc" : „Ca să se vadă ce serioase sînt intenţiile constituţionale ale Turciei, spunem numai că s-au făcut un frumos început cu numirea senatorilor. S-a numit întîi şi-ntîi Ahmed Kaissarli Paşa, fost ministru de marină, om ce se bucura de oarecare celebritate pentru că era singurul ministru în toată Europa care nu ştia citi şi scrie. Unu la mînă şi cei mulţi înainte" (pag. 316). Un tablou de lume troienită, într-un mic buletin meteorologic, e „eminescian" prin sentimentul izolării de sfîrşit de lume : „După zile senine şi calde, care păreau a prezice sosirea-n curînd a primăverei, ne-am pomenit din nou cu vicol, omăt şi frig. De două zile ninge într-una, omătul în troiene acoperă uliţele şi ulicioarele, trenurile cari vin din jos nu sosesc la Iaşi, încît în decursul acestor zile nu ştim ce se-ntîmplă nici înlăuntru nici în afară de ţară. Numai trenul de la Suceava a sosit prin minune atît ieri cît şi alaltăieri, aducînd ştirile de pace pe care le-am înregistrat în numărul de azi". Dar cîte nu sînt : o colorată societate românească, de după 1870, trece prin aceste pagini de gazetărie palpitantă, care parcă ar lua, cu fulgerul genialităţii, instantanee ridicule, emoţionante, patetice. Veşti despre apariţii de cărţi, ziare, reviste, despre vreme, bursă, arestări, ferpar-uri, ştiri despre starea frontului, despre culisele diplomatice, note tăioase pe teme lingvistice, se amestecă în aceste pagini care, adunate cap la cap, ar putea forma o adorabilă pînză a „vieţii cotidiene româneşti" între 1870—1877.

Însă dincolo de ştirile mărunte, care au pitorescul lor indicibil provenit în primul rînd din compoziţie, publicistica eminesciană e memorabilă prin „atitudini". Sintezele lui sînt ale unui polemist de forţă, cu gîndurile învîlvorate, pornind uriaşe roţi sufleteşti din te miri ce sugestie exterioară, văzînd mereu generalitatea în incidental, durabilul în clipă. Pentru întîia dată, gazetăria politică eminesciană introducea la noi nu un simplu comentator al ştirilor, ci un gînditor pregătit în istorie, în filosofie şi în economie politică, un analist care putea greşi, examinat din perspectiva posteritistă a vremii, dar greşea cu competenţă. Cu neputinţă de analizat pe scurt, această „publicistică" masivă, care e de fapt filosofie, istorie şi eseu de cel mai înalt nivel, e atingătoare de alte domenii şi scapă de sub imperiul ruinător al momentului. Ca şi critica literară şi teatrală de aici, aceste studii trebuie catagrafiate separat căci publicistica eminesciană, aşa cum o prezintă acest extraordinar volum IX din „Opere", e a unui geniu care preface, asemenea regelui mitic, în aur fără vîrstă tot ceea ce atinge.

Artur Silvestri

VASILE PÂRVAN

„Scrieri"

ÎN JURUL „MEMORIALELOR"

Opera care l-a consacrat pe Vasile Pârvan în cîmpul literelor, stranie şi cuprinzătoare pentru unii comentatori, fusese de fapt anticipată de unele texte, începînd cu studiul despre Marc Aureliu (1909) şi mai ales prin cuvintarea de recepţie la Academie (1914), cuprinsă de altfel şi în volum sub titlul clasicizant **Dies violaris.** Textul din urmă e singurul antebelic din seria de „memoriale". Celelalte cinci sînt produsul unor meditaţii, nu totdeauna sistematice, din anii ce au urmat marei conflagraţii mondiale, mai exact din 1919—1923. Este perioada cea mai bogată în iniţiative şi cea mai fertilă din cariera savantului, acum desfăşurată pe mai multe planuri şi concretizată în studii, comunicări, sinteze, activităţi de cenaclu, călătorii cu rost academic peste graniţă etc. Primul eseu din **Memoriale** e o comunicare **(Gînduri despre lume şi viaţă la greco-romanii din Pontul Sting),** ţinută la Academie, la 21 mai 1919, dar pregătită în anii de restriste ai războiului, cum ne asigură mentiunea respectivă din volum. Istoricul, mereu înclinat să-şi privească disciplina într-un larg context de filosofie a culturii şi de ontologie, era acum mai dispus încă să problematizeze, să extragă din vechile epigrafe, chiar şi supralicitînd uneori, cum s-a observat (D.M. Pippidi), partea de generalitate privind destinul omului în istorie. Tot din vremea războiului pentru unitatea naţională datează şi cele două **memoriale** dedicate comilitonilor căzuţi la datorie, unul citit la 7/20 noiembrie 1918, ca lecţie de deschidere a cursului de istorie antică, altul la 2/15 decembrie acelaşi an, în numele a cinci societăţi studenţeşti de la Universitatea din capitală, amîndouă sub titlul, nu mai puţin simbolic, de **Rosalia.** În ordine cronologică, urmează cuvintele de închinare împăratului Traian, rostite la 26 septembrie 1919 **(Parentalia),** din care se degajă îndemnul de a pomeni pe întemeietori, ca datorie a celor vii faţă de marii defuncţi. Clio, „zina devenirii gîndului", reîmprospătează astfel, „ca cicoarea pe lanuri în roua dimineţii", florile uscate de pe morminte, reducînd la o viaţă nouă, încă mai intensă, pe cei adăugaţi la strămoşi. Fără ea, „întunericul unei singure vieţi" ne-ar învălui fără scăpare. Gîndul unic, grandios şi structurant, din pînza istoriei se înfiripă. El e „marea noutate, marea creare", iar în ce-i priveşte pe români, ideea latină, grefată pe un străvechi fond traco-getic, constituie marele gînd dintotdeauna. Însă „ideea naţională fiind o stare de conştiinţă, înainte de toate culturală .iar geografia umană demonstrînd nu după oameni, ci după pămîntul pe care se aşează, adevărate **autohtonii culturale**, nu ajungem oare la marea realitate istorică, aşa de neînţeleasă atîta vreme, aşa de combătută şi de contestată, a **autohtoniilor naţionale ?" (Memoriale,** 173). Evocarea împăratului Traian după optsprezece secole devine astfel o meditaţie poetică asupra etnogenezei noastre : „Priviţi pe alba columnă din Roma povestea cea tristă a căderii Daciei. Sunt chipuri cioplite, în marmură rece, a marelui foc, care a topit două popoare într-unul" **(ibidem,** 176). Ideea apare, în forme aproape identice, în mai multe texte din aceeaşi epocă, în inscripţiile pregătite pentru Arcul de triumf din capitală, ca şi într-un articol, rămas inedit, despre **Noul ţăran,** pe care îl destinase, în primăvara lui 1922, cotidianului **Manchester Guardian.** Un studiu amănunţit al motivelor şi obsesiilor din această perioadă ar fi extrem de util pentru înţelegerea **Memorialelor,** operă în care savantul autor a făcut să se restrîngă cele mai importante din experienţele lui de viaţă : marele război cu hecatombele de jertfe ale capitalismului contemporan, sentimentul morţii întărit după stingerea, la Odesa, a Silviei Pârvan şi a copilului nou născut, nevoia de reforme pe toate planurile şi în orice caz a unei adînci reforme morale etc. Idei din lecţia de deschidere **Datoria vieţii noastre** şi din amintitul eseu despre **Noul ţăran** se regăsesc aici, în expresie aproape identică. O coroborare a lor cu alte demersuri din anii postbelici şi de mai înainte ar putea să dea o idee despre procesul de decantare a expresiei, de la conferinţa despre Bălcescu (1899) pînă la aceea, solemnă, lapidară, vaticinantă, din **Memoriale,** Trăsăturile psihologice şi morale invocate în lecţia de la Cluj (1019) pe seama ţăranului român se redau aproape identic în articolul destinat cotidianului britanic şi în **Memoriale.** Dar ele ar trebui căutate şi în textele mai vechi, precum acel răspuns la ancheta etnopsihologică din 1900 şi aceea conferinţă despre **Unire** din 1906. Circulaţia motivelor în asemenea texte nu e mai puţin semnificativă. Marele conflict daco-roman care a dus la înfiriparea unui popor nou e privit ca o paradigmă a etnogenezei : „din marea ură s-a născut marea iubire" **(ibidem,** 182), noua sinteză creatoare. Este punctul de convergenţă ideologică a celor mai multe **memoriale.** Notă aparte face oarecum eseul despre tăcere **(Laus Daedali),** singurul inedit, cu care se încheie volumul, evocînd povestea săpătorului în piatră Alegènor, poveste citită la 20 aprilie 1921, cu un moto carduccian acuzînd solitudinea : „Passa la nave mia, sola..." Vedeniile lui Daidalos, invocînd aici pe „stăpîna vieţii şi a morţii, cea mai presus de zei şi de oameni, Afrodite, născuta din Mare" **(ibidem,** 221), amintesc de acele „vedenii şi contemplări", pe care eseistul le prezenta într-un curs despre gîndul liric în spaţiul mediteranean, cu intenţia de a le organiza apoi într-o carte, sub titlul, încă indecis, de **Stela lui Eschile** sau **Marea a iubit cerul** sau **Marmore ränite.** Acestei cărţi îi era subordonat, se pare, un alt proiect **(L'homme qui a perdu son ombre),** despre care o informa pe Martha Bibescu la 5 februarie 1922 **(Corespondenţă,** 225) şi care avea să devină o primă verigă a istoriei gîndului liric. La 3 mai, el deschide cursul pe această temă seducătoare şi de o categorică noutate, vorbind despre **omul care şi-a pierdut umbra sau Prometeu,** după cum rezultă dintr-o însemnare a sa. „Oameni fără umbră nu pot fi", conchidea eseistul, pentru care viaţa omenească însăşi e o „umbră călătoare între cer şi pămînt", comparabilă cu „umbra monstrului rătăcitor peste ape". Pînă unde a mers Pârvan cu acest curs, din care, în esenţă, aveau să se înfiripe **Memorialele,** nu ştim. În fond, e vorba de două proiecte, avînd un punct de plecare comun : unul axat pe ideea **gîndului liric,** menit să spună că o lume fără iubire nu îngăduie nici memorie, nici speranţă, căci ea ucide trecutul şi viitorul în favoarea clipei fragile ; altul, **Coeli Janua,** de un caracter mai larg, în care, pornind de la Alegènor, Prometeu, Orfeu, Michelangelo, Platon, Lionardo, filosoful urma să se ocupe, în aceeaşi ordine, de tăcere, foc (iubire), sentiment, formă, inspiraţie, gînd. Cîteva însemnări cu privire la aceste proiecte s-au păstrat la Institutul de arheologie, cea mai dezvoltată şi mai coerentă fiind **Dialogue platonique entre Maître Emmanuel et la Muse de la Contemplation.** Gestul contemplării ? „Tu l'apprenderas, car ton âme est claire et l'éternel peut la pénétrer". Nu e de prisos să notăm că în acelaşi an vestigiile antice din Mangalia, amenintate de „uriaşii moderne", îi inspiraseră „o litanie, o plîngere, o amintitoare cîntare de dragoste", perfect consonantă cu însemnările din arhivă. Din aceeaşi epocă datează, probabil, şi conceptul unui memorial de călătorie în Grecia, din care se cunoaşte schiţa unei evocări a Parthenonului şi ideea generală a cărţii : destinul culturii respective. Însemnări ca acestea, scrisorile către Martha Bibescu si H. Delehaye, precum şi unele texte publicistice sau de specialitate s-ar cuveni puse în raport cu volumul **Memoriale.** Epigrafistul care comunica, la 30 martie 1923, niste inscripţii de la Histria nu se deosebeşte de eseist atunci cînd evocă soarta vechilor monumente : „Năvălitorii n-au avut nici o cruţare faţă de ruinele singuratice. Gîndul că fiece marmoră mutilată e un simbol tocmai al nimicniciei oricărei glorii sau biruinţe nu i-a atins". Curînd savntul pleca la congresul internaţional de istorie (Bruxelles, 8—15 aprilie), unde vorbi despre penetraţia elenică şi elenistică pe valea Dunării, temă ce-i îngăduia să comunice date noi, dar şi să releve idei, credinţe, mentalităţi. „Maitre Erasme", eruditul, se întîlnea cu filosoful deprins să mediteze pe marginea marilor teme ale existenţei. Ales apoi secretar al Uniunii Academice Internaţionale, savantul a ţinut să observe, mulţumind pentru cinstea ce i se făcea, că pentru el „lucrul rămîne tot melancolic". Melancolia e dealtfel o notă caracteristică a eseurilor sale, ca şi a notelor rămase în arhivă pe seama noilor proiecte, rămase în stadiul de promisiuni. Cînd spre finele anului **Cultura naţională** scotea elegantul volum de **Memoriale,** cu o „columnă" gingaş stilizată pe copertă, cultura română primea un dar de seamă, una din „columnele" sale, caracteristică nu numai pentru personalitatea lui Vasile Pârvan, ci şi pentru devenirea acestei culturi.

Al. Zub

G. CĂLINESCU

„Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent"

Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Editare şi prefaţă de Al. Piru

ISTORIA UNEI CĂRŢI

După patruzeci de ani de la prima ediţie, 1941, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu a cunoscut o nouă ediţie. Cea de a doua ediţie, revăzută şi adăugită, scoasă de Editura **Minerva** în 1982 sub îngrijirea lui Al. Piru, este rezultatul unei amănunţite revizuiri a materiei întreprinsă de G. Călinescu de-a lungul mai multor ani de zile. Tentativele de după război de a-şi scoate rapid cartea într-o ediţie nouă n-au reuşit, astfel încît timpul a permis autorului importante adăugiri la textul prim. Tipărite în diverse reviste, şi ulterior chiar în volume de Al. Piru, aceste adausuri au purtat menţiunea precisă a locului lor în cadrul viitoarei ediţii a doua. Moartea lui G. Călinescu a lăsat proiectul în seama posterităţii.

Şocul resimţit de contemporani la apariţia în 1941 a marii opere a fost foarte puternic. Cartea lui G. Călinescu depăşea orizontul de aşteptare curent în materie de istoria literaturii române. Cititorii şi specialiştii erau deprinşi cu tratarea divizată, fragmentară a literaturii române. Exista, pînă la apariţia istoriei literare scrisă de G. Călinescu, o literatură română veche, cu specialiştii ei, literatură care nu comunica în nici un fel cu ceea ce produceau secolele următoare. Venea apoi la rînd literatura română modernă începută cu Şcoala ardeleană şi continuată cu scriitorii secolului XIX minus cei ai **Junimii.** Un bloc separat îl constituia în această diviziune **Junimea** cu scriitorii ei. Ceea ce urma după 1909 era, în anume optici, adevărata literatură modernă. Caracteristica principală a acestui mod, de a diviza literatura română era incomunicabilitatea acestor mari compartimente între ele. Literatura veche n-avea astfel nici o legătură cu ceea ce face Şcoala ardeleană şi scriitorii secolului XIX. Scriitorii **Junimii** nu erau văzuţi ca urmaşi ai epocii paşoptiste, iar literatura de după 1900, şi mai ales de după primul război mondial, însemna pentru mulţi singura literatură română de factură modernă, europeană, fără nici o legătură cu restul. Lipseşte de aici sentimentul organicităţii, al orizontului integrator. Cărţi caracteristice pentru o astfel de optică sînt **Literatura română modernă** de Ovid Densusianu (1920), **Istoria literaturii române moderne** de Bogdan Duică (1923), **Introducere în studiul literaturii vechi** de Alexe Procopovici (1922), **Istoria literaturii române, Epoca veche** de Sextil Puşcariu (1921). Apărute după primul război mondial ele reflectau toate fie o concepţie, fie chiar o redactare mai veche. La fel de caracteristică pentru atitudinea fragmentaristă şi insulară este şi **Istoria literaturi române contemporane** de E. Lovinescu, 1926—1928. Cine dorea să aibă tabloul întregii literaturi române avea de parcurs cărţi scrise de autori diverşi cu mentalităţi diferite şi posibilităţi de expresie inegale. Am lăsat deoparte contribuţia lui N. Iorga, cele nouă volume de istorie literară, pentru că aici se încearcă pentru prima dată o restituire organică a literaturii române de la începuturi către contemporaneitate. După trei volume de literatură veche, scrise în acest spirit, N. Iorga continuă cu trei volume privitoare la următoarele secole de istorie literară oprindu-se înaintea literaturii **Junimii,** care va intra în ultimele două volume, **Istoria literaturii româneşti contemporane,** 1934. Aici literatura română este privită în curgerea ei şi în încrengăturile istorice firesti ale curentelor de idei, ale traiectelor revistelor şi grupurilor literare. Deşi aparent împinsă pînă la data apariţiei ei, 1934, ea se opreşte, practic, la realităţile literare imediate primului război mondial. Opera n-a fost receptată de contemporani ca fiind a epocii lor. De fapt, istoria literară a lui N. Iorga a fost respinsă integral discutîndu-se, din toate cele nouă volume, doar ultimul care privea literatura interbelică, partea cea mai puţin rezistentă din întreprinderea lui N. Iorga. Analiza şi critica solidă a ansamblului n-a făcut-o nimeni nici pînă astăzi. Din necesităţi polemice s-a apelat totuşi la monumentalul antecedent al istoriografiei literare iorghiste pentru a se contesta originalitatea lui G. Călinescu. Rezistenţa contemporanilor la istoria literară scrisă de N. Iorga, chiar dacă nu era în întregime intemeiată, are o explicaţie : Iorga îşi scrie istoria literară dinspre trecut către prezent. El nu prospectează literatura română de la origini şi din etapele următoare însoţit de imaginea realizărilor literare noi şi moderne. I s-a respins de aceea optica anacronică, dar nu poate fi respinsă valabilitatea acestei optici care în propriul său sistem de lucru rezistă. **Istoria literaturii românesti de N. Iorga,** în cele opt volume ale ei, este o operă viabilă mai ales prin intuiţia desfăşurării organice a literaturii române şi prin consecvenţa punctului de vedere critic, indiferent ce părere avem noi de astăzi despre el. Coerenţa şi organicitatea viziunii iorghiste sînt ilustrate şi de compendiul de **Istoria literaturii româneşti, Introducerea sintetică,** apărut în 1929.

Aceasta era situaţia istoriografiei literare româneşti în momentul în care G. Călinescu iniţiază propriul său proiect de istoria literaturii române şi încearcă a-i da corp. Dacă acest proiect şi primele începuturi ţin de 1936, acţiunea lui G. Călinescu se înscrie firesc în prelungirea lucrărilor anterioare de istorie literară. Perioada următoare primului război mondial este prielnică istoriografiei de mari dimensiuni. Dacă vom cerceta datele de apariţie şi, mai ales, de reeditare vom vedea că în jurul anului 1930 se concentrează aproape toate istoriile literare citate într-o mişcare stimulativă dinamică. Punctele de vedere incorporate în opera istoriografică nu sînt emise la mari distanţe izolatoare ci se confruntă unele cu altele pe un interval de timp scurt. Cele ale lui N. Iorga din 1929 şi 1934 sînt în evidentă replică la E. Lovinescu. Intenţia lui G. Călinescu de a face o sinteză din acest conglomerat de opinii şi viziuni care-l precede ni se pare indiscutabilă dacă facem examenul istoric al chestiunii.

Apariţia din 1941 a **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** a fost însă, din păcate, mai mult obiectul unei contestaţii de sensibilităţi ulcerate şi subiectivităţi hipertrofiate, decît al unei analize de concepţie şi construcţie, de unde mai tîrziu noi atacuri dezordonate asupra structurii cărţii neconsacrată de o analiză concludentă, Chiar atunci cînd au tins către acest obiectiv, comentatorii n-au avansat o proprie viziune integratoare care să infirme viziunea lui G. Călinescu. Este cazul să spunem că la vremea ei opera a fost discutată superficial ignorîndu-se de cele mai multe ori proiectul de ansamblu al autorului expus limpede în introducere şi în ultimul capitol dedicat specificului naţional. Absenţa distanţării, imposibilitatea ei, în anumite cazuri, au afectat hotărîtor consacrarea **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent.**

Hotărîtoare în lucrarea călinesciană este investigarea literaturii trecutului cu un ochi avertizat de realizările literare şi artistice mai noi. În acest punct, deosebirea de istoria literară iorghistă este fundamentală : Călinescu nu vine ca Iorga înarmat de literatura veche către cea modernă, ci invers — înarmat de literatura modernă către cea veche. Evidenţierea organicităţii literaturii române i se părea altfel lui G. Călinescu imposibilă. Mai important era pentru critic să constate că Eminescu şi Caragiale există în germene la autorii anteriori, decît să procedeze ca Iorga care cerea literaturii mai noi să se subordoneze unor norme literare şi artistice anterioare. Încercarea de a-l vasaliza pe G. Călinescu precedentului istoriografic iorghist suconbă în faţa acestei antinomii de concepţie. După cum aceeaşi concepţie exclude înscrierea operei călinesciene la remorca istoriei literare scrisă de E. Lovinescu. Neîndoielnic, G. Călinescu a profitat de experienţele anterioare, dar în spirit polemic din pricina fragmentarismului şi inorganicităţii lor de viziune. Este foarte uşor de arătat de altfel că G. Călinescu nu subscrie centrelor de greutate pe care le desemnează istoriografic şi valoric E. Lovinescu şi că de cele mai multe ori istoria literară călinesciană este în polemică explicită cu concluziile lovinesciene. Faptul era de notorietate şi datorită plîngerii lui E. Lovinescu că G. Călinescu şi-a făcut un mod de a fi în critică prin afişarea deliberată şi ostentativă a unor afirmaţii contrare celor emise de el. Tratamentul privilegiat pe care E. Lovinescu îl acordă lui Gh. Brăescu lipseşte din istoria călinesciană. Aprecierea **Patimii roşii** este reversul celei lovinesciene, în opoziţie cu ea, şi aşa mai departe. Linia acestor replici nu este însă un desen capricios.

G. Călinescu are altă concepţie decît înaintaşii asupra istoriei literaturii române în general şi lucrul este vizibil în centrul ei de greutate. Acesta este pentru E. Lovinescu literatura modernă şi în centrul ei aşează literatura sburătoristă. Opţiunea este **pro domo.** E. Lovinescu nu acordă nici un fel de atenţie în istoria sa literară înaintaşilor, **Junimea** şi literatura ei nu există ca centru de greutate în tabloul său, ea fiind o revendicare tîrzie, exterioară istoriei sale literare. Nici unul dintre creatorii **Junimii** nu datorează nimic important lui E. Lovinescu : Slavici a fost dispreţuit, Caragiale contestat, Creangă tratat biografic. A-l ralia pe G. Călinescu acestei perspective istoriografice este o eroare. Pivotul istoriei literare călinesciene este sfîrşitul secolului al XIX-lea prin creatorii **Junimii :** Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici. Organicitatea literaturii române este verificată prin raportarea la acest apogeu de creaţie. Aici, înaintaşii săi pot fi Iorga sau Ibrăileanu şi mai ales al doilea. Iorga, care a făcut din Eminescu un reper literar fundamental şi exclusiv, a pulverizat însă **Junimea** din care n-a reţinut decît pe creatori: Eminescu, Slavici, Creangă, Caragiale, instalînd în locul lui Maiorescu pe A. D. Xenopol. Mult mai aproape de viziunea lui G .Călinescu este aceea a lui G. Ibrăileanu, aşa cum se degajă ea atît din volumele antume ale criticului ieşean, cît şi din cursurile de istoria literaturii române scoase la lumină de ediţia de **Opere** — G. Ibrăileanu (Al. Piru). Dacă este de căutat un înaintaş de concepţie acesta este cel mai sigur. Cu această structură semnificativă **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** a însemnat desigur o noutate şocantă care a modificat toate perspectivele anterioare restituind literaturii române, scriitorilor şi cititorilor ei o imagine integratoare, singura posibilă şi adevărată.

Cuprinderea şi înălţimea de vederi n-ar fi produs acelaşi efect fără întrebuinţarea consecventă, dublată de intuiţia şi talentul lui G. Călinescu, a criteriului valorii artistice, disociată de cea culturală. Producţia istoriografică anterioară era vinovată de multe ori şi de acest balast impur al confuziei criteriilor, existent în mod deosebit la N. Iorga, dar nu numai la el. Climatul literar interbelic era cîştigat majoritar pentru o judecată de valoare autonomistă şi comemorarea superlativă a centenarului lui Titu Maiorescu a avut mai ales rostul de a consacra o opţiune de idei literare. Istoria călinesciană este şi ea produsul acestui climat, probat de mai toate cărţile de critică literară care apar, ca şi mai ales de istoriile literare lovinesciene. Opţiunea pentru judecata disociată a valorilor literare pe care o declară şi o demonstrează practic G. Călinescu nu face însă din el un lovinescian pentru simplu motiv că nenumărate alte aspecte îi despart. G. Călinescu are în istoria sa literară puncte de contact indiscutabile cu majoritatea predecesorilor săi în istoriografia literară, dar el îi depăşeşte pe toţi prin cuprindere, sinteză şi altitudine. Singurii care-i pot rezista pe laturi mai puţine, deci incomplet şi insuficient, sînt N. Iorga şi E. Lovinescu. Dar oricum am pune cap la cap cele patrusprezece volume istorico-literare scrise de N. Iorga şi E. Lovinescu, din această mixtură nu vom obţine echivalentul operei călinesciene, care reprezintă o treaptă calitativă superioară prin viziunea înnoitoare, prin superioritatea concepţiei şi originalitatea expresiei. Obiecţiile împotriva acestei a doua ediţii, probant eficace prin chiar întîrzierea reeditării, citabile astăzi pentru că se răsfaţă nefiresc chiar în literă tipărită *), se reduc la bănuiala că G. Călinescu şi-ar fi revizuit conjunctural cartea şi că i-ar fi stricat vechea armonie. Iată o încercare de a-l păzi pe G. Călinescu de G. Călinescu, de a vedea constituiţi în paznici ai fidelităţii călinesciene, preopinenţi de cea mai anticălinesciană factură. Ediţia a doua a cărţii care a apărut împotriva solidei prejudecăţi, datorită devoţiunii şi competenţei lui Al. Piru, este o probă elocventă că asemenea rezerve n-au avut şi n-au nici o întemeiere. Aşa cum în timpul cînd lui Mihail Sadoveanu i se ardeau cărţile în piaţă, G. Călinescu îi închina, inflexibil, un capitol fundamental în istoria lui, tot aşa atunci cînd scriitori ca Arghezi, Blaga, Barbu, Lovinescu, Voiculescu şi alţii erau contestaţi, G. Călinescu revizuindu-şi scrierea n-a modificat nici o linie din vechiul lor portret literar. Deşi cînd îşi rescria cartea erau exaltate figuri literare minore, G. Călinescu consecvent n-a modificat liniile mai vechilor sale judecăţi. Revăzută, îmbogăţită **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** rămîne şi astăzi în noua ediţie, datorată lui Al. Piru şi editurii **Minerva,** dar mai ales datorată noului climat ideologic instaurat după Congresul al IX-lea, climat de activă recuperare a valorilor culturii noastre, un mare eveniment încă neconsumat ca atare.

M. Ungheanu

*) **V. Mangu : „De vorbă cu Iorgu Iordan, Editura „Minerva", 1982.**

22 IANUARIE 1983

L6

Cinetica poematică

În tinderea lor către autoritatea supremă, către spațiul ori fetișul ei, către cuvîntul și verdictul ei, în vederea dezlegării și împlinirii, eroii, cuplurile, bîntuite de dorința și speranța idealității, cerești sau pămîntene, stau sub semnul dezlănțuirii, al dezmărginirii, — comportă un regim al vitezei. Parcurgerea, drumul, zborul, deplasarea, în orice condiții, în orice mediu, sînt efectuate cu ajutorul unor declanșări extraordinare de energie, într-un colosal ritm al rapidității, cu atît mai mult cu cît el se petrece, de regulă fără greș, la nivelul dimensiunilor de ordin infinit. Juni, Cavaleri, Regi, Împărați, Fii ai acestora, Cîntăreți, Preoți, Călăreți zburători, Poeți, Magi, Logodnici ai morții, Îngeri, Zei aripați, într-un consens general, populează tărîmul zborului, îl reprezintă, sînt chiar el : Zborul. Cai, Luntre, Corăbii, Păsări măiestre, Fulgere, Stele, Astre, Razele acestora, constituie multitudinea vehicolelor de zbor, deturnate în favoarea acestuia, făcînd corp comun cu el.

O „călărire", o zburare „în zori" (inefabil-pregnantă apropiere), decupăm din stufosul, fantastul poem **Ondina(fantazie)**, pentru genuitatea, acuratețea lui inițială : **Pe-un cal care soarbe prin nările-i foc, / Din ceața pustie și rece / Un june pe vînturi, cu capul în joc, / Cu clipa gîndirii se-ntrece / Și calu-i turbat / Zbura necurmat / Mînat ca de-a spaimelor zînă / Bătrînă. // Ca cerbul ce saltă în creștet de stînci, / Urmat de săgeata-arzătoare, / E calul ce sare prăpastii adînci / În zboru-i puternic și mare / Cu nara arzînd, / Cu coama pe vînt, / O dată-ncă pinten l-împunge / Și-ajunge.** Dar, ceea ce este și mai interesant, într-un fel, prin unicitatea ei, iată și o singulară descriere de sine în care „Regine albelor nopți regine" acuză dimensiuni „luciferice" : **E ființa-mi tremurîndă / Care trece-n infinit / Ca un fulger fără țintă / Ca un cap fără zenit.** De la **Luceafăr** se reclamă și eroul din **Odin și Poetul**, în vijelioasa și concentrata lui trecere : **Ca un luceafăr am trecut prin lume, / În ceruri am privit și pe pămînt...**

Dar poemul în care ni se prezintă, desfășurate, adevăratele dimensiuni ale zborului eminescian, este **Feciorul de împărat fără de stea.** Zborul feciorelnicului prinț se instalează temeinic în spațiu : **Stejarii cei rupți sînt podețe pe rîuri, / Lumine de fulger cărări îi arat, / Deși cerul lasă a vîntului frîuri / S-azvîrle toți norii de-a muntelui brîuri/ El trece la astrul ce luce curat.** Cu nimic mai prejos, făcîndu-l posibil pe cel „luciferic", zborul în trepte al Magului din același poem : **Se suie-n vîrf de munte, o stea din cer coboară — O stea, vultur de aur, cu-aripele de foc, / Pe ea șezînd călare, în infinit el zboară, / Stelele sclipeau sfinte și-n cale-i făceau loc / Și răsfirați în spațiu îngeri duceau în poale / A lumilor adînce și blînde rugăciuni / Și întinzînd în vînturi aripele regale / L-a lumii trepte-albastre le duc și le depun. // Pe magul cel puternic ei îl salută-n cale, / El trece dus de steaua ce zboară ca un gînd / Și cînd veni sînt, mare, pe-a caosului vale / Dă drum stelei, s-aruncă în hăul fără fund. // Deasupra vedea stele și dedesubtu-i stele, / El zboară fără preget ca tunetul rănit ; / În sus, în dreapta,-n stînga lanurile de stele / Dispar. — El cade,-un astru în caos azvîrlit // Căci la un punct albastru privirea-i ațintită : / L-a caosului margini un astru blînd ușor ; / Cale de mii de zile el cade-ntr-o clipită, / Zboară ca gîndul care l-aruncă-n viitor.** Folosind o stea la început, Magul se-ntrupă din viteză, devenind el însuși astru, zbor al gîndului ce-l gîndește. Propensiunea astrului-fiu către astrul-tată a fost astfel numită, delimitată.

În **Fata-n grădina de aur**, feciorul de împărat zboară în chip de „umbră" vorbitoare ; fata de împărat cu ajutorul unei „păsări măiastre" cît o „vrabie", apoi de mărimea unei „corăbii"; „zmeul", „demonul", fiu al soarelui, al văzduhului și zăpezii, își este lui însuși vehicol, cînd „stea", cînd „tînăr luminos", prezența lui în fața părintelui Adonai săvîrșindu-se pe spațiul a „mii de stele", cu „aripele lungi întinse" : **În vremea asta zmeul se suise / La cer, cu aripele lungi întinse / Culege-n cale-i blîndele surise / A mii de stele, ce zburau ca ninse.** O dublă contaminare, a celui ce zboară și a celor ce zboară dimpreună cu el, găsim și în **Diamantul nordului(capriccio) : Fugea Cavaleriul. — Dar codrii-n urdie / În urmă-i s-adună și iar se-mprăștie ; / Cîmpiile șese alunecă iute, / Deasupră-i s-alungă de fulgere sute. // Și luna s-azvîrle pe-a norilor vatră, // Pîraiele scapăr, bulboanele latră, / Deasupra lui cerul i-aleargă în urmă / Și stelele-n rîuri gonite, o turmă. // Și munții bătrîni îl urmau în galop / Cu stîncile negre, gigantici ciclopi, / Greoaie hurducă pămîntu-n picior, / Prăval de pe umeri pădurile lor. // Se-ntreabă : Fug eu sau că lumea întreagă / A rupt-o la fugă nebună, pribeagă ?**

În **Strigoii**, Arald călărește atît de repede, de fapt zboară, încît, pentru a-i putea suporta goana, materia se transformă în vis : **Arald pe un cal negru zbura, și dealuri, vale / În juru-i fug ca visuri... ;** Maria vine la Arald „înnegrind luna", „aplecînd cerul", „secînd apele", „stingînd priveliștea", emanînd o indicibilă dar totală și puternică rază a insomnorării — zonă propice întrupării ei „lunare", „îngerești" : **Prin vînt, prin neguri vine — și nourii s-aștern, / Fug fulgerele-n lături, lăsînd-o ca să treacă, / Și luna înnegrește și ceriu-ncet se pleacă / Și apele cu spaimă fug în pămînt și seacă — / Părea că-n somn un înger ar trece prin infern. // Priveliștea se stinge. În negrul zid se-arată, / Venind ca-n somn lunatic, în pasuri line, ea...** Din fuga ultimă, li se aprind coroanele pe frunți, caii, mai repede sortiți pieirii, încremenesc subt ei, Arald și cu Maria însoțindu-se „de moarte logodiți : **Ei zboară-o vijelie, trec ape făr' de vad, / Naintea lor se naltă puternic vechii munți. / Ei trec în repejune prin rîuri fără punți, / Coroanele, în fugă, le fulgeră pe frunți. / Naintea lor se mișcă pădurile de brad. // Pornește vijelia adîncu-i cînt de jale, / Cînd ei soseau alături pe cai încremeniți, / Cu genele lăsate pe ochi painjiniți — / Frumoși erau și astfel de moarte logodiți — / Și-n două laturi templul deschise-a lui portale.** Cuplul, resorbit de Magul bătrîn, devine — „o poveste-uitată".

În **Luceafărul**, culme a zborului eminescian, timpul este punctul de referință central, el își însușește și exprimă spațiul : **Porni luceafărul. Creșteau / În cer a lui aripe, / Și căi de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe.** Impresia de rătăcire sugerează un spațiu mai mult curb decît liniar ; în aparența discontinuității se impune constanța ; fulgerul rătăcitor este în același timp neîntrerupt : **Un cer de stele dedesupt, / deasupra-i cer de stele — / Părea un fulger neîntrerupt / Rătăcitor prin ele.** Regimul vitezelor mari este capabil să dezghioace, să penetreze „ziua cea dintîi" dar să și alunge „totul, totul", constituindu-se în chinuitoare și zadarnică dorință a vremii de „a se naște", în acel misterios și tulburător „nu e nimic și totuși e" : **Și din a haosului văi, / Jur împrejur de sine, / Vedea ca-n ziua cea dintîi, / Cum izvorau lumine ; Cum izvorînd îl înconjor / Ca niște mări, de-a-notul... / El zboară gînd purtat de dor, / Pîn' piere totul totul ; // Căci unde-ajunge nu-i hotar, / Nici ochi spre a cunoaște, / Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște. // Nu e nimic și totuși e / O sete care-l soarbe, / E un adînc asemene / Uitării celei oarbe.** În acest spațiu-timp, ori timp-spațiu, invocator și invocat se cuprind și se locuiesc unul pe altul, numai tensiunea vorbirii, a cuvîntului menținîndu-se în zarea perceptibilului. Și iată și cea mai repede și ponderoasă rugă, rugare, rugăciune, înghesuind, în balanță, printr-un dublu, pur, eradicant zbor, pentru o clipă, extremele infinite : **Reia-mi al nemuririi nimb / Și focul din privire / Și pentru toate dă-mi în schimb / O oară de iubire...**

Regimul vitezei, al mișcării explozive, al deplasării percutante este propriu nu numai celor care vor să ajungă, stau oricum în raza de acțiune a unei autorități supreme ; el aparține, în primul rînd, chiar numitei autorități : este atributul acestei entități, puterea ei, nu singura, de a se crea din nimic, fiind ceea ce este ; autoritate supremă. Cosmologia eminesciană consemnează astfel, în **Scrisoarea I: Dar deodată-un punct se mișcă... cel întîi și singur. Iată-l / Cum din chaos face mumă, iar el devine Tatăl...** Una din cele mai frumoase desfășurări cinetice din **Scrisoarea III**, episodul bătăliei, stă sub semnul scenelor din **Memento mori (Panorama deșărtăciunilor)**, în care zeii Valhalei, conduși de Odin, cel „cu părul de ninsoare încărcat", pornesc asupra Romei. Marele impuls nu și-a schimbat esența. Acționează în cuprinsul altor date. Îi recunoaștem însă impetuozitatea. Dezlănțuitorul urgiei este un „moșneag", un „bătrîn" („cu părul de ninsoare încărcat"), purtînd în loc de „suliță" un „toiag", privilegiu și însemn al marilor conducători. Retragerea în impersonalitate, în deneînțeles (zeii amintiți, înaintea bătăliei, „scriu în rune"), declanșează instantaneu catastrofa : **Și abia plecă bătrînul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium ! / Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium, / Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase, / Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă; / Călăreții umplu cîmpul și roiesc după un semn / Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn / Pe copite iau în fugă fața negrului pămînt, / Lănci scînteie lungi în soare, arcuri se întind în vînt, / Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni, / Orizontu-ntunecîndu-l, vin săgeți de pretutindeni, / Vîjiind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie... / Urlă cîmpul și de tropot și de strigăt de bătaie.** Starea pe loc, altfel spus, lipsa autorității supreme, aruncă în gol, cu aripi de împrumut, mișcarea fără de sens („vecinică trecere"), șansa izbînzii, a edificării, oricare ar fi aceea : **Orice noroc / Și-ntinde aripele, / gonit de clipele / Stării pe loc.** Dar chiar dezgustul, cu sorgintea mai sus amintită, se complace în a recunoaște suprematia mișcării „valurile, vînturile", ce „îngînă" un gînd „neînțeles", transmițînd încă fiorul, amintirea tulbure a înălțimilor primordiale pierdute. Nu putem citi oare în sensul acesta, **Dintre sute de catarge ? : Dintre sute de catarge / Care lasă malurile, / Cîte oare le vor sparge / Vînturile, valurile ? // Dintre pasări călătoare / Ce străbat pămînturile, / Cîte-o să le-nece oare / Valurile, vînturile ? // De-i goni fie norocul, / Fie idealurile, / Te urmează în tot locul / Vînturile, valurile, // Nențeles rămîne gîndul / Ce-ți străbate cînturile, / Zboară vecinic îngînîndu-l, / Valurile, vînturile.**

Grigore Hagiu

Unirea dintotdeauna

Peste umerii munților
Coboară razele soarelui
Ca niște căprioare
Reamintind unirea dintîi
Prin peceți și steme
Recunoscută de puterile lumii.

Dar unirea din cuget
A fost dintotdeauna,
Ca spițele roților
În jurul cărora se rotește
Istoria acestui popor,
Lunecînd ca izvoarele
La poalele Carpaților...

Și unirea din graiul domol al lui Neculce,
Dulce ca mierea harnicilor albine,
Măsurînd în cuvinte românești
Dimensiunile lumii,
Dintotdeauna a fost...

Unirea de lumină
A culorilor de pe iile fetelor,
Ieșite la horă ca trestiile umblătoare
Culorile de pe umerii bărbaților,
Fără odihnă la hotar,
Dintotdeauna a fost....

Și a mai fost o unire,
Pe care nici hotarele trufiilor domnești,
Nici oștile marilor împărați
Nici hărțile tuturor puterilor lumii
N-au putut-o desface :

Unirea apelor
Care izvorau dintr-un ținut
Și coborau în celălalt,
Unirea privighetorilor
Care cîntau în copacii de-aici

Și se auzeau în celălalt codru,
Unirea citită de străbuni
Pe urmele cerbilor
Plecați la pășuni de ciute fecioare,
Ca niște Feți-Frumoși ai pădurilor
Și încă altele :

Unirea oștilor de primăvară
Ale ghioceilor și livezilor în floare,
Unirea horilor de maci
Peste cîmpiile de grîne ale dacilor,
Unirea dintotdeauna
A acestui neam.

Ion C. Ștefan

BREVIAR

■ **DESPRE NOUA EDIȚIE „M. EMINESCU — POEZII".** N. Grigore Mărășescu publică în „Flacăra" din 14 ianuarie a.c. un deosebit de instructiv interviu cu D. Murărașu, în legătură cu originala ediție a poeziilor lui Eminescu, apărută de curînd la editura „Minerva". Că avem a face cu un punct de vedere editorial de o excepțională noutate, nu încape nici o discuție și reputatul eminescolog nu ezită s-o afirme răspicat : „Astfel, ai în față, deodată, întreaga desfășurare a talentului lui Eminescu, așa cum i-a venit în minte. Fiindcă se ajunsese la părerea (...) că poeziile de bază nu sunt cele pe care le-a publicat Eminescu, ci celelalte care au rămas necunoscute în manuscrise, postumele. Era răsturnată problema cu totul. Să înlăturăm astfel de erori, le-am tipărit cronologic, tipărind cu cursive poeziile antume și cu litere drepte poeziile postume".

■ **„MILCOVIA".** Primim la redacție suplimentul social-politic astfel intitulat, editat de ziarul „Milcovul" din Focșani. Surpriza e de a constata că pe meleagurile vrîncene pulsează o elocventă viață spirituală convingător oglindită în paginile gazetei „Milcovia". Grupaje de versuri originale, anchete, succinte studii, interviuri etc. probează, într-adevăr, că milenarul topos vrîncean își consacră viabilitatea, stimulînd spiritul creator contemporan în chip deosebit.

■ **UN NOU ROMAN ISTORIC** publică în foileton revista „Viața românească". Este vorba de romanul **Umbra** de Viorel Știrbu. Apreciatul autor al masivei reconstituiri românești **Marele sigiliu** dedicat epocii de la 1848, de data aceasta abordează epoca Unirii. Principatelor Române, în centrul atenției aflîndu-se luminoasa și dilematica figură a lui Alexandru Ioan Cuza. Rigoarea documentară, luciditatea interpretativă și coerența realistă a reconstituirii epice sînt calități de prin ordin invederate de temerara întreprindere. Sînt, toate acestea, indicii încurajatoare, dătătoare de speranță că Viorel Știrbu ne va oferi bucuria unei noi întîlniri cu vocația sa de romancier devotat eposului istoric național.

■ **„DIN VREMURI DE MĂRIRE"** — romanul cu același titlu scris de prozatorul bănățean Mihail Gașpar (1881—1929) este retipărit sub auspiciile editurii „Facla". Îngrijitori devotați (text stabilit, studiu introductiv, tabel cronologic și bibliografie), George C. Bogdan și Doina Bogdan-Dascălu, continuă remarcabilul lor efort de repunere în circulație a multora din realele valori uitate, aparținînd literaturii create pe meleagurile Banatului. **Din vremuri de mărire** este un interesant roman istoric, inspirat de figura legendară a lui Ștefan cel Mare, un roman pentru care Nicolae Iorga, în **O viață de om așa cum a fost,** are calde cuvinte de laudă.

Cronicar

Gîndul țării

Urmare din pag. a 3-a

lor, așezînd piatra de temelie a atîtor cetăți ale industriei, culturii sau științei, vorbindu-le mereu oamenilor și mereu ascultîndu-i, drumurile acestea alcătuiesc numai partea vizibilă a muncii și vieții sale — unică și inegalabilă în galeria biografiilor marilor noștri bărbați de stat .

Dar unitățile clasice de măsură ale spațiului și timpului devin palide dacă încercăm să-i măsurăm drumurile prin lume ; ca-ntr-o proiecție modernă a străvechiului ritual al plecării, douăzeci și două milioane de oameni își conduc Președintele la plecarea în fiecare nouă călătorie ; țările se iubesc prin popoarele lor, cum bine spunea cineva, iar popoarele se cunosc prin oameni...

Am vorbit acum despre ele pentru că, uneori, am recompus, fragmentar, drumurile Președintelui. Emoțiile de atunci le am vii și astăzi, cînd țara toată îi spune din inimă LA MULȚI ANI !

Adevăr istoric

Urmare din pag. a 3-a

starea de spirit și de conștiință prin definiție stimulativ-creatoare în virtutea căreia se desfășoară travaliul lor gnoseologic. Dată fiind împrejurarea că în epoca noastră, epoca umanismului românesc revoluționar, vasele comunicante dintre adevărul istoric și adevărul artistic beneficiază de autenticul climat al libertății de creație, este cu totul îndreptățit dezideratul unei **noi calități estetico-umane** a chipului în care se materializează fenomenul de afirmare plenară a fiecăruia dintre noi **în și prin timpul istoriei noastre contemporane.** Întreaga operă de îndrumare ideologico-filosofică, social-umană și politică a actului de creație artistică din partea partidului nostru comunist, personal a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu mai departe, ne gîndim la documentele recentei Conferințe Naționale a partidului — au în vedere un asemenea nobil scop la a cărui împlinire, adesea, cu rezultate strălucite, asistăm în ultimele decenii de istorie românească, fapt demn de a fi amintit astăzi cu prilejul marii sărbători politice pe care o trăim.

Inima aceluiași pămînt

Urmare din pag. I

pămîntului, stăpîne depline rămînînd rîndunelele cu cele zece cuiburi prinse în șiragul de lemn brodat al streașinii. N-am scos o vorbă, n-aveam ce vorbi, de fapt nici eu nici ceilalți vizitatori nu intraserăm acolo să vorbim. Gîndurile înlocuiesc cu mult mai bine vorbele. Simplitatea firească m-a emoționat profund, parcă venisem la casa părintească din comuna natală, eram de acolo, lipsisem doar pentru un timp și amintirile mă obligaseră să revin. Ce-i al tău nu se poate uita și mereu te întorci într-un pelerinaj al sufletului spre locurile aducerilor aminte. Mă întorsesem la ai mei și mă simțeam bine în căldura tindei, în încăperile cu miros de busuioc. Da, busuioc era la grindă. Am rămas singur și m-am așezat pe pragul de lemn privind la brăduții, nefirești pentru ochiul meu, acolo, și cîtva timp am stat la îndoială neștiind care dintre ai mei înmiresmase ograda cu acele făpturi ale muntelui, în ce timp al trăirii mele ! Mă simțeam ca acasă, în casa aceea ce nu era a mea, dar atît de asemănătoare cu lăuntrul firii mele, și numai după un timp am înțeles că pacea din mine era și în afară, și sentimentul adînc intrat în inimă pornea de la inima aceluiași pămînt, ea, această inimă a pămîntului, mă făcea să mă bucur de locul unde mă aflam. M-am ridicat de pe pragul cald cu însemnele atîtor generații de încălțări rămase pe el și-am mai privit o dată în urmă, ca omul ce avea iar să plece dintre ai lui pentru un timp.

Plecam din casa unde se născuse secretarul general al partidului, Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, loc unde aveam să mă reîntorc nu odată, chemat de glasul nevoii sufletești de a fi printre ai tăi.

Sensul libertății

Urmare din pag. a 3-a

loros îți trebuie climat stimulator, ca să fii original e obligatorie libertatea. Toate aceste deziderate reunite mi s-au revelat atunci cînd am început, dintr-un impuls entuziast, să public în reviste. Oameni pe care nu-i cunoașteam voiau să știe ce gîndesc despre literatură și tipăreau ceea ce scriam, mîna mea nu se oprea, fricoasă, deasupra foii de hîrtie, împiedicată de gîndul vicisitudinilor ulterioare. Un respect pentru cugetul răspunzător de opțiunile sale se vedea pretutindeni și chiar dacă nu toată lumea scria la fel imaginea literaturii care se așternea în fața ochilor mei se dovedea fascinantă: o pînză multicoloră cu toate figurile, o frescă în mișcare unde era loc pentru toți. Febrilitatea aceasta în a spune cît mai mult în cît mai puțin timp și de a recupera timpul care zăgăzuise fluviul vijelios al unei culturi nu putea duce decît la creații majore. În jurul meu se năștea o literatură admirabilă, potrivită aceleia pe care, puțin după 1965, o găseam renăscută în manualul de istoria literaturii române. Cei mai însemnați contemporani ale căror cărți noi le citeam și despre care, adeseori, scriam și scriu și azi, exemplificau acest șir admirabil de mari scritori români, a cărui continuitate probează vitalitatea unei literaturi. În această lume, în care operele clasice și acelea care mîine se vor clasiciza își dau mîna, nimic nu mai este, sub raportul originalității, cu neputință. Am 29 de ani și sînt contemporan cu un mare moment cultural românesc; mai mult ce și-ar putea dori un scriitor tînăr?

În consonanță cu spiritualitatea românească

Urmare din pag. I

bizantinolog și cercetător al muzicii străvechi, pot afirma cu o legitimă mîndrie și satisfacție că, în „epoca Nicolae Ceaușescu" au fost valorificate și tipărite **sute de manuscrise bizantine și psaltice — mai mult decît în toată istoria muzicii românești !** Desigur că tipărirea unor documente de muzică religioasă ne arată că statul nostru, în frunte cu președintele țării, a promovat și promovează o politică înțeleaptă. Nu poate fi vorba de o propagandă religioasă. Să fie limpede ! Însă, nu au fost estompate meritele reale, din trecut, ale muzicii de cult, demonstrîndu-se originalitatea, vechimea și continuitatea artei sonore românești, ca și a altor ramuri ale culturii noastre. În această perioadă istorică de care ne ocupăm, muzica românească a cunoscut succese internaționale impresionante, încît o statistică din S.U.A. ne demonstrează că, în raport cu numărul de locuitori, România a obținut cele mai multe premii muzicale internaționale, după U.R.S.S. și S.U.A. Oare acest fapt poate fi trecut atît de ușor cu vederea ?

Toate aceste izbînzi ne obligă. **Trebuie înlăturată** concepția dăunătoare, potrivit căreia se îmbină etnografismul primitiv cu lipsa de măiestrie, trebuie să nu mai promovăm diletantismul, trebuie să luptăm contra superficialității și lipsei de profunzime. Dar și împotriva unor teze care proclamă drept „artă majoră" o avangardă obosită a anilor 1950—1960, din vestul european — a atonalității și a athematismului muzical, a distrugerii conceptului melodic, — într-o epocă în care, tocmai în vestul european, în literatură se revine la concepția realistă, în pictură, la „figurativ", iar în muzică, la noua cantabilitate, la noua tonalitate, la noul romantism, toate asociate unui nou și vibrant umanism. Sînt străine de estetica românească : spiritul disolvant, angoasa, a construi prin distrugere, spiritul apatrid, jignirea tradiției, șocul sonor, în timp ce inovația înțeleaptă, raportul armonios dintre tradiție și inovație, dintre național și universal, toate acestea vibrează în consonanță cu spiritualitatea românească de ieri, de azi, de totdeauna. Avem încă multe de făcut în ceea ce privește învățămîntul muzical, unde, pe lîngă realizări se reliefează și serioase lipsuri. Avem datorii față de popularizarea artei noastre sonore, în țară dar și peste hotare. Avem obligații pentru a genera un „nou val" al muzicii românești. Și în acest fel vom putea, cu adevărat, traduce în fapte, nobilele îndemnuri ale secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, potrivit cărora muzica a fost și rămîne un mijloc de educație patriotică, contribuind prin specificul ei la edificarea **„României vremilor înalte" !**

Iată, de ce, în aceste zile aniversare, gîndurile breslei se înseninează, urîndu-i secretarului general al partidului tradiționalul **La mulți ani**, dorindu-i noi succese, multă sănătate și multă fericire !

Un singur gînd, o singură voință

Urmare din pag. I

acestui principiu de la înalta tribună a Conferinței Naționale a partidului de către marele conducător al țării, determină și mai mult hotărîrea noastră comună de a ridica un zid de netrecut în calea oricăror încercări de discriminare rasială, a oricăror forme de învrăjbire națională, de afirmare a unor dogme prăfuite ale naționalismului și șovinismului îngust și refractar, ale căror drapele decolorate și putrede au fost demult aruncate peste bordul istoriei. Mai unite ca niciodată, glasurile oamenilor de bunăcredință răsună într-un singur mare cor al țării, intonînd marea simfonie a muncii, spre împlinirea idealurilor noastre comune. Vom învinge alături greutățile trecătoare, vom persevera alături să împlinim visurile noastre comune, vom demonstra pentru totdeauna umanității — solidaritatea noastră reală, în jurul Partidului Comunist Român.

România socialistă: nume în lumea de astăzi, aflat într-o nedesfăcută alianță cu viața, gîndirea și opera celui căruia îi datorează rostul, demnitatea și încrederea: tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui aniversare, cu profundă recunoștință, o omagiem!

Zidirile

Urmare din pag. a 5-a

unele în altele ca o turmă de oi surprinse în cîmp de îngheț, și care se puteau numi la întîmplare, fără a greși prea mult : Dorohoi, Vaslui, Bacău, Vulcan, sau Pitești. Ar trebui ca aceste foste imagini să fie păstrate cumva, adunate în muzeul lor pentru a ne reaminti cîndva de propriile noastre făptuiri. Să nu ne fie rușine sau jenă să reamintim copiilor noștri (la lecția de citire a vieții) că mai ales în acești 17 ani de redeșteptare națională, sub conducerea unui partid și a unui mare om politic, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a muncit enorm, că nimic nu ne-a venit de-a gata, că am transpirat destul și am renunțat la multe, dar că am rămas un zid, o lume, o industrie definitiv ale noastre.

Să le vorbim bărbătește și fără emfază, iar la sfîrșit să le putem spune, fără să roșim, doar atît : Ne-am făcut datoria.

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DIN FENOMENELE** cele mai semnificative ale artei de la începutul secolului XX a fost descoperirea sudului, a unor regiuni dominate de soare arzător și de culori care nu se aflaseră în pictura tradițională europeană. Recenta expoziție organizată de Muzeul regional din Münster, consacrată unor lucrări de Macke, Klee și Moillet evocă celebra călătorie a acestor trei artiști în Tunisia. Ne amintim de strigătul consemnat în jurnalul lui Klee : „Sînt pictor !", în urma impactului avut de lumina descoperită în nordul Africii asupra artei sale. O cronică semnată de Wolf Schön în **Reinischer Merkur** consemnează cu privire la expoziția evocată mai sus : „Rezultatele expediției nord-africane a acestor trei artiști, cu tot caracterul improvizat al acțiunii, n-au pierdut nimic din strălucirea lor ; expoziția o demonstrează din plin, prin documentația sa impresionantă. Catalogul cuprinde peste 200 de titluri, dar nu este vorba numai de o plăcere a ochiului, ci și de reconstituirea unei întreprinderi importante întru întreaga istorie a artei.

● **CONTINUĂ** dezbaterile cu privire la problemele învățămîntului în presa germană. Inițiate în cursul anului trecut, ele au ca temă structurile și mijloacele cele mai proprii pentru o școală adecvată sarcinilor sociale ale sfîrșitului celui de-al doilea mileniu. Un recent articol al lui Kurt Reumann din **Frankfurter Allgemeine Zeitung** se intitulează în mod semnificativ : „Piedoarie pentru excepții ", meditînd pentru un învățămînt diferențiat, care să țină seama de posibilitățile diferite și de șansele excepționale ale unor copii dotați. Citâm : „Oamenii politici pălesc atunci cînd este vorba de ceva excepțional, și te roagă să folosești parafraza. Cu toate acestea, ei știu că nici o țară nu se poate lipsi de cetățenii săi cei mai dotați și mai remarcabili, aceia care formează elita unei națiuni. De existența lor depinde viitorul poporului". Ziaristul se referă de asemenea la experiența prelucrată în cîteva mari universități ale lumii cu privire la cele mai adecvate mijloace de afirmare ale vocațiilor excepționale și de întărire a substanței și afirmării lor în societate.

● **UN INSTRUMENT** esențial de educație este considerat în Statele Unite a fi culegerile de texte fundamentale, în diferite domenii. Recent, Walter Kart, în **Harper's**, analizează culegerile de texte referitoare la marile evenimente istorice care au marcat existența Statelor Unite. Punînd în discuție moștenirea morală pe care o încorporează aceste lucrări, ziaristul american aruncă o privire critică asupra conținutului lor, trăgînd o concluzie usturătoare : „Ceea ce istoria politică din aceste culegeri de texte revelează, este că cei puțini, dar puternici, cucerind controlul educației publice, au sărăcit republica americană de cetățeni, iar guvernul, care trebuie să fie al poporului, de adevărații săi apărători. Adică de însuși poporul care trebuie să-l apere. Ceea ce este mai trist, culegerile de texte consacrate istoriei americane, părînd inocente și fără consecințe, au constituit înseși instrumentele bine alese care au condus la această sărăcire".

● **„OBSESIA"** este titlul unei cărți de succes semnată de Kim Chernim și publicată de editura „Harper and Row". Phoebe-Lou Adams scrie în revista **The Atlantic** : „Chernim se plînge în lucrarea sa în legătură cu moda curentă, care impune o subțirime extremă în ținuta femeilor, afirmînd că este nesănătoasă și impracticabilă, cauzînd neliniște psihică majorității populației feminine. Autoarea crede că moda este creată mai întîi de o conspirație masculină inconștientă, creată de frica bărbaților în legătură cu orice manifestare de forță fizică la femei. Iar pe de altă parte de un sentiment generalizat de lipsa de putere din partea femeilor însele, pe care o combat însă printr-un control feroce al fizicului lor".

● **PROBLEMELE** ridicate de șanse inegale în ceea ce privește capacitatea de prelucrare a realității și de acces la cunoaștere au fascinat dintotdeauna pe psihologi și pe sociologi. Cartea lui Philip Green, „Cercetarea inegalităților", apărută la editura Pantheon este comentată de C. Michael Kurtis în următorii termeni severi : „Autorul este un cercetător în domeniul științei politice care predă la Colegiul Smith, constituind ultimul specialist împotriva școlilor speciale, bazate pe diferențele ereditare dintre tineri. Între psihologii contemporani, atitudinea sa are o destul de mare greutate pentru ca să pretindă o cercetare atentă, dar atacurile sale personale și erorile comise cu bună știință fac destul de puțin în sprijinul calității științifice a dezbaterilor. Argumentul pe care Green îl consideră „pernicios și dăunător", „corupt din punct de vedere intelectual" și „o adevărată negare a întregului ethos al democrației liberale" este acela că unele componente ale inteligenței noastre măsurabile ar fi moștenite pe bază genetică, mai mult decît un produs al condițiilor înconjurătoare."

● **CĂRȚILE DE MEMORII** în legătură cu Joseph Conrad se înmulțesc în ultimul timp, bucurîndu-se de atenția favorabilă a criticilor. După fiul mai mare al romancierului, Borys, care a publicat o serie de amintiri extrem de bine primită de cronicari, de curînd John, fiul cel mai mic, a dat la iveală un volum intitulat : „Amintirea timpurilor care au fost". Tandrețea stilului și amănuntele semnificative, trecute în revistă pe larg de către comentatori, atrag atenția asupra cărții, care se bucură și de ilustrații convingătoare.

● **COMPOZITORUL** La Monte Young este considerat a fi unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai tinerei generații artistice de peste ocean. De curînd, Fundația Dia a constituit un fond special pentru sprijinirea creației acestui strălucit teoretician și practician al muzicii noi, care a influențat interpretarea și expresia inovatoare în arta sunetelor, pe o gamă foarte largă, mergînd de la muzica de jazz pînă la cele mai abstruse forme componistice. Este interesant de notat că La Monte Young încorporează în arta sa tradiții culturale diferite, îndeosebi muzica indiană, și că face de asemenea loc unor instrumente mai puțin uzitate în structurile componistice foarte rafinate.

● **CRITICUL** George Feifer consacră în mod obișnuit rubrica sa din revista **Harper's** unor probleme ale literaturii est-europene. Bun cunoscător, îndeosebi al literaturii ruse, el aduce un spirit analitic demn de toată considerația, pentru a descifra o problematică insolită, punînd la contribuție studii solide și interpretări mai puțin canonice ale unor fenomene literare ce sînt tratate uneori nediferențiat în presa de mare tiraj. Este interesant de notat mai ales comentariul său consacrat rolului jucat de revista **Novîi Mir** și de animatorul ei, marele poet Alexandr Tvardovski.

● **ANALIZA VIEȚII PUBLICE** în lucrările de istorie este uneori în măsură să evidențieze personalități pe care cernerea timpului le aruncă pe nedrept în uitare. Puțini își mai amintesc azi de figura dominantă din Congresul american al anilor '30, celebrul Sam Rayburn, supranumit „Mister Sam" de către admiratorii săi. O recentă lucrare consacrată personalității unui președinte care s-a făcut mai întîi cunoscut prin activitatea sa legislativă l-a adus în prim plan pe celebrul Mister Sam, prilejuind o evocare dintre cele mai pregnante. Sam Rayburn este un adevărat personaj de roman, un caracter de bronz, un om dintr-o bucată, despre care s-a spus întotdeauna că a fost poate singurul om ce n-ar fi putut să fie niciodată cumpărat. Provenind din cercurile populiste de la începuturile acestui secol, el a fost un adversar hotărît al marii finanțe și al companiilor multinaționale, dedicîndu-și viața apărării cauzei celor mulți.

SPORT

Sezon rugbystic

a început Turneul celor 5 națiuni : Irlanda, Franța, Anglia, Țara Galilor, Scoția și-au reluat competiția care rămîne pînă astăzi singurul criteriu major al rugbyului din întreaga lume. Deși Noua Zeelandă este considerată regina neîncoronată a sportului în 15 jucători, ea nu este angrenată în nici o competiție permanentă. Aceeași este situația Angliei sau Africii de Sud. Singura contrapondere a Turneului celor 5 națiuni este Cupa F.I.R.A., frate mai mic al celebrului Turneu, în care însă exceptînd Franța și România, care și-au împărțit pînă acum trofeele, celelalte competitoare sînt departe de marea performanță. Italia care se consolează cu victoriile asupra României pe teren propriu, mai niciodată obținute în condiții de deplină sportivitate, n-a reușit să ajungă la podium. Noua venită, echipa U.R.S.S., este o formație ambițioasă cu trei sferturi remarcabile, dar fără o grămadă la nivelul propriilor troacari. Ea este posesoarea unei victorii obținută asupra Franței anul trecut, ceea ce-i deschide teoretic drumul către primul loc cu atît mai mult cu cît Franța a pierdut la București, iar România va juca la Moscova. Această victorie este însă cu cîntec; rămîne, mai ales, rezultatul infatuării gazdelor. Rugbyul francez a crezut că poate opune **simultan** două echipe naționale României și U.R.S.S.-ului. În timp ce la București, pe Giulești, rugbyștii francezi, în cea mai bună formație posibilă pierdeau în cele din urmă în fața României, în Franța o echipă franceză formată din rămășițele naționalei, înfrunta echipa U.R.S.S. Meciul s-a terminat spre surpriza generală cu o victorie sovietică la 6 puncte diferență. Francezii nu ne-au opus niciodată o a doua echipă. Tratamentul va fi aplicat după această experiență și echipei sovietice. Dar, în concluzie, rugbyul francez a început să devină nerealist în ceea ce privește continentul. Dincolo, în Turneul celor 5 națiuni însă Franța a cîștigat în deplasare în fața Angliei. Se pare că și de data asta se va verifica o tradiție după care cei care pierd la București termină victorioși marele turneu. Dar a cîștigat și Irlanda, iar Țara Galilor nu s-a pronunțat încă.

Să mai așteptăm...

Cît despre meciul nostru din U.R.S.S. el n-ar trebui să ridice probleme. Dacă situația este examinată realist și se procedează cu luciditate atît în pregătire cît și în meciul propriu zis, vom avea cîștig de cauză. Cît de mare ar fi saltul valoric sovietic în rugby, echipa României are o experiență superioară și o forță de joc capabilă să facă față cu succes acestui asalt. Condiția este ca meciul să fie luat în serios, fără supralicitări ori subestimări. Dacă se va proceda astfel, trofeul continental al rugbyului ne va aparține, deoarece Italia n-a reușit la București, în ultimii ani, vreo comportare demnă de atenție. Sigur este că atenția rugbyului românesc nu trebuie să se îndrepte numai către Franța, ceea ce e bine. O solicitare diversă, înțeleasă ca atare, și un răspuns diferențiat la fiecare solicitare se impune. S-ar dovedi inteligență și suplețe în joc.

Interim

A apărut

LUCEAFĂRUL COPIILOR

Dialoguri despre România şi preşedintele ei

O splendidă seară africană de ianuarie la Khartum. Într-o emisiune a televiziunii sudaneze, dedicată etnografiei, l-am urmărit pe un vorbitor deosebit de dibaci, pe care cu o zi înainte îl cunoscusem la Departamentul culturii : dr. Iousif Aydabi. Două zile mai tîrziu, în frumoasa curte-grădină a însoţitorului meu, doctorul Mohamed Rahman, la umbra unui palmier uriaş, ne-am întreţinut despre... România. Am deschis dialogul, amintind faptul că, în biblioteca medicului, văzusem operele lui Eminescu, Coşbuc şi Labiş.

— Este normal, mi-a răspuns gazda, după o scurtă pauză de gîndire, noi sîntem intelectuali de formaţie românească !

Apoi, se redeşteaptă amintirile : dr. Rahman, cu care corespondez şi azi, îmi arată o fotografie în culori realizată cu ocazia şedinţei festive a promoţiei 1976 la Institutul de medicină din Cluj-Napoca, el fiind purtătorul de cuvînt al studenţilor străini. Textul cuvîntului său, trecut pe curat şi scris îngrijit, îl păstrează cu sfinţenie. Spunînd colegilor pe nume, îşi aminteşte de amănunte semnificative din viaţa studenţească, de numeroase manifestări de prietenie ale cetăţenilor români, de călătorii prin ţara noastră, subliniind mereu cît îi datorează poporului român şi că nu va uita niciodată această perioadă frumoasă din viaţa lui.

L-am întrebat de ce îi iubeşte pe Eminescu, pe Coşbuc şi pe Labiş, la care el îmi răspunde :

— Fiindcă lumea lor de idei, deşi diferită de a noastră, mă impresionează. Fiindcă sînt pătrunşi de umanism, simţ al moderaţiei, deşi sînt luptători hotăriţi pentru o cauză bună. Fiindcă îşi deschid sufletul. Dealtfel, aceste caracteristici sînt, după mine, specifice tuturor românilor.

Vorbind despre activitatea lui profesională, dr. Rahman spune :

— În momentele cele mai grele, mă gîndesc, de foarte multe ori, la profesorii mei din România, care m-au învăţat că misiunea medicului este de a-l ajuta pe om în orice situaţie, de a trata bolnavul ca pe propriul său copil. Cu alte cuvinte, modul nostru de a judeca, de a ne exercita profesiunea, modul nostru de a-i ajuta pe oameni ni l-am însuşit în ţara dumneavoastră. Stimatul Preşedinte al României Socialiste, domnul Nicolae Ceauşescu, a spus odată că fiecare străin care îşi face studiile în România să părăsească ţara ca un prieten trainic. Ei bine, noi, şi mă refer aici la foştii studenţi sudanezi din ţara dumneavoastră, sîntem şi vom rămîne prieteni sinceri ai României !

Fără a scoate un cuvînt, rămas pe gînduri, dr. Aydabi îl ascultase pe prietenul său, Mohamed. Parcă era departe de Khartum, poate la Bucureşti, în oraşul care îl entuziasmase şi a cărui viaţă culturală i-a influenţat formaţia şi gîndirea pentru veşnicie. Am vrut să ştiu care au fost amintirile cele mai frumoase păstrate în legătură cu România.

— Totul a fost frumos, într-adevăr totul, îmi spune cu multă seriozitate. Vă rog să mă înţelegeţi bine. În România am devenit intelectual, în ţara dumneavoastră mi-am dobîndit maturitatea. Aveam doar douăzeci de ani cînd am plecat la Bucureşti. În plus, am călătorit prin toată ţara, cunosc oamenii din România, modul lor de gîndire şi de viaţă, m-am simţit întotdeauna bine la dumneavoastră, am învăţat multe, şi nu numai în amfiteatrele facultăţii, multe de care beneficiez şi astăzi.

Dr. Aydabi este, în prezent, unul dintre consilierii şefului Departamentului de cultură din Sudan şi, totodată, directorul Centrului de cercetări etnografice şi de documentare culturală. L-am întrebat care-i sînt autorii români preferaţi.

— Îmi vine greu să dau un răspuns la această întrebare. Fără a fi lipsit de modestie, cred că mă pot mîndri cu una dintre cele mai cuprinzătoare biblioteci româneşti din această parte a lumii...

Venind din Sudan, am făcut o escală de cîteva zile în Egipt, mai precis în capitala ţării, Cairo, oraş în care îşi dau întîlnire Orientul şi Europa, istoria milenară şi cea prezentă. Poţi vedea asta în foarte multele construcţii noi din această metropolă cu peste 10 milioane de locuitori. De neuitat pentru mine rămîne incursiunea în istoria Egiptului antic prin intermediul programului denumit „Sunet şi lumină", desfăşurat la poalele Sfinxului, avînd decorul viu al piramidelor, îndeosebi cea impunătoare a lui Keops. Nu voi uita, apoi, întîlnirea, la renumitul complex hotelier „Mena House", cu guvernatorul din Gizeh, dl. Abdel Fatah Azzam, care se consideră „un prieten sincer al României şi un admirator al Preşedintelui Nicolae Ceauşescu". Guvernatorul Azzam — practic şi administratorul general al tuturor construcţiilor monumentale ale Egiptului antic de pe platoul din Gizeh, din vechea capitală Memphis, precum şi al monumentelor de la Sakkara — mi-a vorbit, pe scurt, despre, „lupta permanentă cu nisipul", trecînd apoi la „amintirile de neuitat" din România :

— Întrevederea cu Preşedintele Nicolae Ceauşescu îmi lasă aceeaşi impresie de mare inteligenţă şi intuiţie politică. Sînt mîndru că m-am născut în aceeaşi zi cu Preşedintele dumneavoastră, domnul Ceauşescu !

Guvernatorul Azzam mi-a mărturisit că este, realmente, îndrăgostit de munţii Carpaţi.

— Îmi apar de foarte multe ori în vis, după cum apare Fata Morgana călătorului în deşertul nostru. Zilele petrecute la Sinaia şi la Predeal vor rămîne inegalabile în viaţa mea.

În cuvinte asemănătoare s-a exprimat şi o muzicologă din Basel, care a văzut ţara noastră pentru prima dată acum doi ani.

— Trecînd cu maşina prin Pasul Bran, i-am spus soţului meu cu entuziasm că această privelişte concurează, realmente, cu cele mai frumoase colţuri pitoreşti din Elveţia, iar oamenii... Am oprit într-o localitate, fiindu-ne sete. N-am văzut fîntînă şi am bătut, pur şi simplu, la o poartă. A ieşit o femeie cu o faţă blîndă, înţelegînd imediat ce dorim. Amabilă, ne-a poftit în curte, servindu-ne pînă la urmă şi cu prăjituri. Un asemenea gest de ospitalitate nu-l mai trăisem pînă atunci. Din clipa aceea sînt şi voi rămîne o prietenă sinceră a patriei dumneavoastră. În ceea ce mă priveşte, urmăresc tot ce se scrie în ziare şi ce se spune la radio despre România. Urmăresc activitatea Preşedintelui dumneavoastră, a domnului Nicolae Ceauşescu, al cărui nume nu este străin nici unui om cinstit şi iubitor de pace.

Olandezii sînt surprinzător de ospitalieri şi optimişti. Am vizitat familii de funcţionari şi muncitori. Ele locuiesc în case-tip, cu caracteristici nedisimulate. Locuinţele sînt simple, dar aranjate cu mult gust. Gospodinele se mîndresc cu podoaba lor florală. Soţia funcţionarului este, dealtfel, o înzestrată artizană. Cu justificată mîndrie ne arată frumoasele ei covoare de perete, viu colorate şi create cu multă imaginaţie. Artizanatul renaşte în Olanda.

— Bineînţeles, ne spun gazdele, nu putem concura cu ţara dumneavoastră, România, născută parcă pentru a crea numai lucruri frumoase, cu o artă populară demnă de invidiat. Atît gust, atît suflet, atîta frumuseţe naturală, rareori mi-a fost dat să văd...

În Austria, la Insbruck, am citit un afiş invitînd la o „plimbare prin muzeele Bucureştiului". Sala a fost arhiplină. Nu ştiu cine au fost oamenii care au venit să se întîlnească cu România, dar conferenţiarul, dl. profesor Tiberius Lichtfusz, un prieten sincer al ţării noastre şi un excelent cunoscător al spiritualităţii românilor, a ştiut să capteze interesul celor prezenţi prin diapozitive însoţite de explicaţii competente, pline de farmec şi căldură.

Sufletul artiştilor români este deschis, arta lor, sinceră, comunicativă, pătrunsă de umanism şi demnitate.

Pînă seara tîrziu am discutat despre România, despre năzuinţele noastre, despre succesele şi visurile noastre.

M-am convins la Innsbruck, ca şi la Graz, Dortmund şi Ulm, unde am citit versuri în faţa unor săli pline şi unde am răspuns la întrebări despre România şi politica statului nostru, că avem prieteni foarte buni peste tot, acesta fiind, de fapt, şi unul din ţelurile politicii externe a Partidului Comunist Român, o politică de colaborare cu toate popoarele lumii iubitoare de pace şi progres. Am constatat, totodată, cu satisfacţie că Preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, este considerat un constructor al păcii şi colaborării internaţionale. Cuvintele „România — Ceauşescu" le-am auzit pretutindeni unde am reprezentat patria mea, ca publicist şi poet.

Nikolaus Berwanger

CINSTIRE INIMII CE BATE PENTRU PACEA LUMII

— Versuri dedicate preşedintelui României de studenţii străini aflaţi la studii în ţara noastră —

Rached Elias Daoud

Liban

Închinare

Se-ngeamănă cu ţara timpla Ta,
cu cerul ei şi-ntregul ţes
cu 'nalte holde, unduindu-şi spicul
Lumină, Nicolae Ceauşescu.

Se-ngeamănă cu pacea gîndul Tău,
cu năzuinţe ce măreţ se ţes
cu fire de beteală aşternute
în calc-Ţi, Nicolae Ceauşescu.

Se-ngeamănă cu omenia fapta Ta
din temelia unui ideal ales
cu bună rînduire în destinul lumii
ce-L vezi cu claritate, Ceauşescu.

Se-ngeamănă cu comunismul visul Tău,
cu ţara ce-o străbaţi atît de-ades
cu pasul şi cu vorba înţeleaptă,
izvor de-nţelepciune, Ceauşescu.

Se-ngeamănă cu vatra din străbuni,
cu datinile ce se întreţes
cu viziunea unei lumi mai drepte,
cîrmaciul României, Ceauşescu.

Nidal Omar

Iordania

Mărturisire

Am ars şi eu la vatra acestui pămînt
Care se cheamă simplu România.
Din flacăra sa nestinsă
Mi-am aprins visele,
Mi-am potolit setea
Şi neastîmpărul tinereţii.
Din vrerile sale nestrămutate
Am împrumutat puterea
De a mă şti neînvins.
Din piatra dură a Carpaţilor
Mi-am tras hotărîrea
De a trăi dedicîndu-mă
Idealurilor de boltă ale omenirii.
Şi din exemplul strălucit
Al Corăbierului destinelor ei
Am învăţat să trăiesc cu adevărat.
Mulţumesc, România,
Vă mulţumesc şi Dumneavoastră,
Ilustre Conducător,
în numele celor străini
de neamul celor ce-i ocîrmuiţi,
şi care V-au aşezat
în inimile lor de foc.

Jaïar M. F. El-Qudah

Iordania

În limba Ta

Celui ce poartă
cu fermitate
şi mare înţelepciune
făclia de lumină,
fericire şi pace
a acestei unice ţări
şi din care îmi potolesc şi eu
năzuinţa de A CUNOAŞTE, —
nemărginitul meu respect,
omagiul
şi urarea în străvechea Sa limbă :
„La mulţi ani, cu sănătate !"

Hussein Jasser

Kuweit

Am această fericire

Trăiesc şi învăţ
în anotimpul Ceauşescu
şi-s înflorit,
vestind belşug.
Am această fericire
pe care o ţin în inimă
ca pe un tezaur nepreţuit,
şi pe care o voi duce cu mine,
toată,
în ţara străbunilor
unde-mi voi aminti mereu
de un tărîm de basm,
cu oameni frumoşi şi buni
cîrmuiţi în veacul lor luminat
de cea mai vie conştiinţă
a secolului : Ceauşescu.

Mounzer Jamil Warrak

Liban

Să scrii pe cer cu albastru de Voroneţ

Mi-am muiat penelul
în albastru de Voroneţ
şi am scris pe cerul acestei ţări
„România, Ceauşescu, Pace",
întocmai cum simţeam că trebuie să fac.
Am privit apoi în sus
însă nu am mai zărit nimic,
înţelegînd într-un tîrziu
că aşa era firesc să fie.
Meşterii Voroneţului
şi-au luat albastrul lor vestit
din tăria cerului lor,
încît nu ai cum scrie
cu albastru pe albastru.
Atunci mi-am muiat pensula
în sîngele tînăr al inimii
şi iarăşi am scris pe cumpăna cerului.
Acum se vede de departe,
de pe orice meridian te-ai afla, privind.

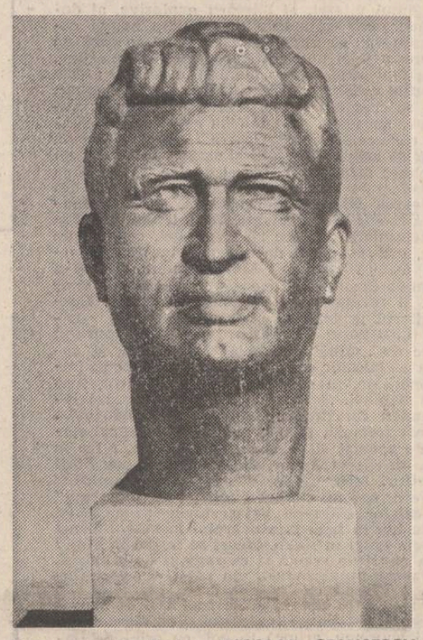

Bust al tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU realizat de sculptorul turc Osman Makunhouglu

Imad El Mula

Sudan

Dor de Nil

Cursul de astăzi s-a terminat,
profesorul a părăsit amfiteatrul,
dar eu mai rămîn.
Mi-e dor de continentul meu negru...

Aici, în continentul alb,
pe culmile Carpaţilor,
zeul zăpezilor îşi îmbrăţişează iubita.
Eram parcă singur în începutul nopţii,
iar dorul îmi era aidoma
unei corăbii a dragostei,
ca o lumină care cuprinde pătimaş
zorii Khartumului meu drag.
Dar iată că zeul mă binecuvîntează,
întrebîndu-mă de unde vin.
I-am spus : „Vin dintr-o ţară
din inima Africii".
Mi-a dăruit apoi fericirea,
rugîndu-mă să-i trimit salutul
bunului său prieten, stăpînul Nilului...
Apoi m-a învăluit
un miros de lotuşi înfloriţi
şi m-am trezit
în acelaşi amfiteatru vast, cald şi primitor
ca sufletul prietenilor români.
M-am ridicat,
mi-am cules caietele
şi părăsind sala
am mai privit odată chipul Lui,
al Omului care mi-a deschis porţile luminii,
urîndu-i fierbinte „La mulţi ani !".

Abdel Habib Habib

Liban

Pretind

Pretind că am un prieten
pe care mă pot bizui oricînd :
românul.

Pretind că am învăţat de la el
ceva ce are pentru mine
o însemnătate deosebită :
omenia.

Pretind că aici,
în ţara sa liberă
am înţeles că
mai presus de orice
şi mai mult ca oricînd,
omenirea are nevoie de pace.

Şi mai pretind
că Omul care conduce destinele ei
cu înaltă înţelepciune,
a intrat în inima mea.

Mulţumesc acestui pămînt
şi neasemuiţilor lui stăpîni.

Marwan Abou Mehri

Liban

Şi visul meu se cheamă Ceauşescu

Visez o stare
căreia umanitatea
îi dă mereu mai puţine şanse
de a se realiza vreodată : fericirea.
Visez cu încăpăţînare
un timp care va veni negreşit
nu în întîmpinarea omului,
ci va fi creat de el : comunismul.
Visez cu încredere
o epocă de stabilitate deplină,
cînd umanitatea va începe,
însfîrşit,
să construiască punţi ale înţelegerii
trainice, fireşti, necesare
între indivizi şi popoare.

Şi visul meu se cheamă Ceauşescu.

Sabah Baghdadi

Irak

Epoca Ceauşescu

Numele Său
este perfect traductibil
în toate graiurile Pămîntului,
şi adevăraţii oameni
îl rostesc cu entuziasm.
El înseamnă, mai presus de toate
ieşirea din ignoranţă,
instaurarea unei noi ordini,
încetarea conflictelor armate,
dezarmare şi pace mondială.
Şi mai înseamnă, că,
dacă toate acestea într-o bună zi
vor deveni aevea ieşind din starea de vis,
umanitatea se va întoarce în Eden
iar Epoca Ceauşescu
nu va cunoaşte sfîrşitul.
Să-i urmăm drumul
deplin încrezători
în zodia cea bună a planetei.

Dr. Ellaourhaoui Hassan

Maroc

Surîsul

Inima ta rămîne veşnic tînără şi puternică,
legîndu-te de scopul pentru care te-ai născut
şi apoi, te-ai dăruit.
Răspunde tuturor
şi totdeauna, cu un surîs simplu,
senin şi uşor de înţeles.
Căci putem înţelege foarte multe prin surîs :
speranţa,
sau dragostea
pe care o dăruieşti din toată inima lumii.

În româneşte de
Rached Elias Daoud

Sinonimul viitorului

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Ni se spune că viitorul „se va năpusti asupra noastră sub forma unor succesiuni de incidente bizare, de descoperiri senzaţionale, de conflicte neobişnuite şi de dileme demenţiale prin caracterul lor insolit" (Alvin Toffler). Dar viitorul a început. El a fost grăbit să înceapă prin accelerarea schimbărilor ce se produc în decursul unei perioade de timp mai scurtă decît viaţa activă a unui om, ca o consecinţă a progresului social, a revoluţiei ştiinţifice şi tehnice. Multe şi grele sînt problemele ce se pun în faţa zilei de mîine, dar pămîntul e minunat şi omul rămîne capodopera naturii. Nu este prea mult de cînd viitorul a aruncat omenirii mănuşa. Am putea situa momentul acesta în clipa primei dezintegrări a atomului, sau atunci cînd omul s-a înălţat pentru prima dată în cosmos. Şi-a văzut planeta „din cer" a măsurat altfel pămîntul pe care, de milenii, îl cutreiera în lung şi în lat. A înţeles atunci că toţi, laolaltă, nu sîntem altceva decît colocatarii unei locuinţe comune, şi a mai înţeles că trebuie făcut totul pentru ca aceasta să dăinuie. Că trebuie să ne dereticăm casa noastră comună, să-i spălăm apele, să-i curăţăm solul, să-i repurificăm aerul, s-o facem cu adevărat viabilă, optimistă.

Pămîntul oamenilor. Al acelor relativ „recenţi", sau al celor ce vin din noaptea istoriei, trăgînd adeseori după ei, într-un prezent al contrastelor, stiluri de viaţă ancestrale şi aşezări gîrbovite de timp. Pe vetrele lor istoria a avut un cuvînt greu de rostit, pe care prezentul nu-l poate îndosaria în mape şi trimite în biblioraturi. În cadrul nelipsit de magnificienţă al urbelor multiseculare oamenii îşi duc viaţa sensibili la povara amintirilor, suferind adeseori „crize de adaptare" la un prezent bulversant. Oamenii umblă, oamenii văd, oamenii compară. Dacă în trecut nevoia de a călători trăda nelinistea şi ezitarea, timpurile noastre au pus la baza acestei necesităţi a omului modern setea de cunoaştere, de înţelegere şi de apropiere.

Am putea spune că, după secole şi secole de cunoastere în întindere, epoca noastră realizează acum procesul cunoaşterii în adîncime, pătrunzînd sensul confruntărilor spirituale din nevoia de a face din lumea în care trăim un bun al tuturor oamenilor. Este o perpetuă strămutare de valori, o nobilă circulaţie de idei, de bunuri sufleteşti incluse într-un context universal, un flux al omenescului din care bătrîna noastră planetă n-are decît de cîştigat. Anotimpul marilor transhumanţe turistice dă naştere an de an unor generaţii „spontanee" dintr-un popor al întregului pămînt — numerosul contingent al celor ce călătoresc. Un alt ev născuse mizantropia, timpurile noastre generează nevoia de cunoaştere pe teritoriul căreia să germineze încrederea. Curiozitatea nu i-a lipsit niciodată omului, dar însingurarea şi xenofobia au existat dintotdeauna. Şi omul a pornit în întîmpinarea semenilor săi. Cît de anacronice sună astăzi temerile lui Anatole France care se dorea profetice : „Atunci cînd oamenii vor şti mai multă istorie şi mai multă geografie ei vor deveni mai trişti". Au aflat mai multă istorie şi mai multă geografie dar nu din cauza aceasta au devenit mai trişti. Ci pentru că şi-au dat seama cît de mic este pămîntul „de necuprins", şi că prea multe şi prea mari sînt orgoliile care se înghesuie să încapă pe el. Conştiinţa apartenenţei la o patrie, dar şi la un univers al tuturor oamenilor, capacitatea viziunii globale asupra prezentului îl fac pe om mai înţelept, mai responsabil, mai implicat în destinul planetei pe care o locuieşte. Miracolul descoperirii lumii în care trăim este veşnic inedit. Fiecare generaţie vede cu ochii săi Pămîntul şi, cu toate că ecoul celor auzite de la predecesori nu s-au stins, mereu se cere o mărturie nouă, a celui ce abia deschide ochii spre lume. Trăim într-o epocă în care, chiar atunci cînd oamenii nu pornesc la drumuri îndepărtate în lungul şi în latul lumii, vine lumea la ei. Trăim în lumea imaginii. Descoperindu-i locul în univers, şi dimensiunile reale ale lumii în care trăim, Terra îi apare omului în luminile şi umbrele contrastelor sale, dar totodată ca un loc al tuturor splendorilor, ce nu poate rodi decît jinduita armonie izvorîtă dintr-o imperioasă nevoie a înţelegerii. Călătorim, cum spunea Dickens, pentru marea societate a „intereselor umane în numele unei numeroase clientele a articolului fantezie". A descrie înseamnă a înfăţişa, nu doar a fotografia. Dar importanţa fascinaţiei stă în a sugera, nu în a descrie, în a evoca, nu în a numi. Un înţelept îmi spunea că aşteaptă timpul cînd, oraşele viitorului nu se vor mai ierarhiza după statistica populaţiei, nici doar după vechimea sau după gradul de frumuseţe, ci după capacitatea fiecăruia de a oferi omului o adevărată calitate a vieţii. Nimeni nu invită : „Veniţi în Sahel, să vedeţi cum se moare de foame !" Sau : „Vizitaţi pămînturile dezmoştenîţilor soartei să aveţi ce compătimi !" Nici : „Vizitaţi bazele noastre nucleare să aveţi de ce vă îngrozi !"

Văd acest „pămînt al oamenilor" adresîndu-şi lui însuşi, prin glasul raţiunii, chemarea la conştiinţă. Îmi revine în urechi strigătul speranţei, exprimînd patetica voinţă a omenirii de a-şi clădi un viitor de pace, lipsit de ameninţarea războaielor, un viitor demn şi omenesc pentru fiecare dintre locuitorii Terrei.

Speranţa se reîntrupează din ea însăşi. Stă în puterea popoarelor de a acţiona, clamînd pacea şi refuzînd neantul unui holocaust generalizat. „Viaţă şi viitor omenesc copiilor Terrei !" clama William Saroyan. Viaţă ? S-a calculat că 80 de copii ar putea fi instruiţi numai cu cheltuielile necesitatea de echiparea unui singur soldat al erei atomice. Cu contravaloarea unui submarin nuclear s-ar putea hrăni decent, pe timp de un an, un milion de guri. Dar un submarin costă mai mult decît bugetul anual al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru agricultură (F.A.O.), în vreme ce întregul buget O.N.U. pentru dezvoltare nu reprezintă nici a mia parte din totalul cheltuielilor mondiale militare pe timp de un an. Dacă în 1980 produsul naţional brut al întregii lumi atinge aproximativ 6 mii de miliarde de dolari — sumă echivalentă cu cheltuielile cursei înarmărilor de după cel de-al doilea război mondial —, înseamnă că omenirea a fost obligată să lucreze în totalitatea ei, timp de mai bine de doi ani, numai şi numai pentru producerea armelor propriei anihilări...

Voinţa noastră de pace izvorăşte din profunda convingere că numai pe calea eliminării războiului se pot asigura dezvoltarea liberă, progresul economic şi social al fiecărui popor, făurirea unei lumi a colaborării, în care toate resursele să poată fi consacrate progresului şi civilizaţiei umane. Există la poporul din spaţiul carpato-dunărean o poveste simplă, despre prunc-ul hărăzit tinereţii fără bătrîneţe şi vieţii fără de moarte. Ci o condiţie : Ca eroul din poveste să nu treacă niciodată dincolo de „Valea Plîngerii". Să învăţăm să pătrundem tîlcul basmelor. Valea Plîngerii nu este decît un holocaust generalizat. Speranţa ne spune că, sub forma grosolană de azi, contrară raţiunii şi sentimentelor morale, războiul şi armele vor fi abolite. Tocmai pentru ca omenirea să poată evita Valea Plîngerii. Ia-i păsării aripile şi cîntul şi păsărea va muri ; ia-i omului cuvîntul, şi omenirea se va cufunda într-o iremediabilă tristeţe.

Avem cuvîntul şi spunem : Pace.

„Fiat pane ! Fiat pace !" — Fie pîine ! Fie pace !

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată.
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
4
(1 082)
Sîmbătă
29 ianuarie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OMAGIU — tapiserie de Teodora Moisescu-Stendl

MESAJUL UNIUNII SCRIITORILOR ADRESAT

Tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România

Strîns uniţi în jurul Partidului Comunist Român, scriitorii din România socialistă Vă adresează un vibrant mesaj de adîncă preţuire şi de statornic devotament, în acest ianuarie sărbătoresc al anului 1983, cînd împliniţi 50 de ani de neobosită activitate revoluţionară pusă în slujba partidului şi a ţării, pentru edificarea unei lumi noi pe pămîntul patriei noastre şi pentru propăşirea ei multilaterală.

Urmînd neabătut ideile călăuzitoare ale Congresului al XII-lea al Partidului, ca şi ale recentei Conferinţe Naţionale a Partidului, întreaga obşte scriitoricească se consideră temeinic implicată în procesul general de creştere a României moderne, alături de uriaşul front de forţe active menite să legitimeze, în realitatea obiectivă, cele mai îndrăzneţe visuri de bunăstare şi fericire, de civilizaţie şi progres.

Scriitorii din România Vă încredinţează că-şi vor îndeplini, cu maximă responsabilitate, îndatoririle ce le revin din Programul Partidului Comunist Român, participînd cu totală dăruire profesională la opera de prefacere socialistă a ţării, opera de modelare a omului nou prin virtuţile literaturii, realizînd lucrări de înalt nivel ideologic şi artistic, inspirate din trecutul de luptă al poporului român şi din efortul creator fără precedent al contemporanilor noştri.

Pe deplin conştienţi de rosturile noastre specifice în viaţa socialistă a ţării, ca şi de contribuţia pe care sîntem destinaţi s-o aducem, fiecare pe măsura înzestrării proprii şi fiecare în limba sa maternă, la dezvoltarea tezaurului cultural al patriei, ne întemeiem cu atît mai mult scrisul pe coordonatele umanismului revoluţionar pe care-l promovează Partidul Comunist Român, văzînd în această unitate dintre ideologie şi creaţie însăşi demnitatea profesiunii noastre, însăşi certitudinea unui viitor de rodnice împliniri.

Considerînd cultura română parte integrantă a spiritualităţii universale, slujitorii condeiului, martori credincioşi ai contemporaneităţii şi fibre sensibile ale poporului român, apără şi promovează valorile naţionale şi valorile universale, pentru a căror îmbogăţire cu noi conţinuturi şi sensuri etern-umane au nevoie de pace, de schimburi libere de idei. De aceea, ei îşi mărturisesc ataşamentul nestrămutat faţă de tot ceea ce Domnia Voastră aţi conceput şi înfăptuit spre binele omenirii întregi, pentru marele prestigiu al României în lume.

Fericită istoria acelui popor care oferă, în substanţa ei, prilejuri de afirmare permanentă a acestui profund acord dintre idee şi faptă, dintre dinamica vizionară a forţei conducătoare care pentru noi este Partidul Comunist Român şi construcţiile sale de neţăgăduit care sînt ale României socialiste, şi pentru care timpul se arată la fel de fecund şi de luminos.

Sîntem bucuroşi că-n această zi de ianuarie ne putem uni glasurile cu ale întregului popor român, spre a Vă aduce un fierbinte omagiu, spre a Vă ura, din inimă, multă sănătate şi putere de muncă pentru binele României socialiste.

La mulţi şi glorioşi ani !

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Bucureşti, 26 ianuarie 1983

Marele ctitor de ţară

Aceste zile la stăra emoţiei unui întreg popor, la tensiunea de spirit a unei întregi naţiuni, momentul solemn, jubiliar, cînd ţara îşi sărbătoreşte conducătorul, omagiind în personalitatea, în lupta şi activitatea sa un destin eroic, revoluţionar, pe traiectoria căruia, iată, astăzi încap deopotrivă şi trecut şi prezent şi viitor. Istoria nouă a patriei are în biografia sa un fundamental punct de reper şi se continuă pe spaţii întinse în cele mai importante date şi probleme ale umanităţii contemporane. Pentru că, evident pentru oricine, de numele şi personalitatea secretarului general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, se leagă tot ce am făurit mai durabil şi mai armonios, uriaşa transformare petrecută în toate domeniile de activitate, drumul mereu viguros şi ascendent spre înaltele trepte de progres şi civilizaţie. Noi îl numim pe cel sărbătorit ctitor de ţară şi avem, în toată această emblematică rostire, temeiul puternic al adevărului propriei noastre vieţi. Îl numim ctitor de om şi de ţară pentru că, aşa cum deseori a subliniat, totul se făureşte pentru om şi pentru ţară, pentru bunăstarea materială şi spirituală a întregii naţiuni.

Începîndu-şi activitatea revoluţionară acum o jumătate de secol, în condiţiile grele ale ilegalităţii, viaţa şi lupta sa sînt inseparabil legate de cele mai fierbinţi momente ale luptei partidului şi poporului, împotriva fascismului şi a războiului, pentru înfăptuirea idealurilor de libertate naţională şi socială, a aspiraţiilor de dreptate şi progres. „Întreaga dumneavoastră viaţă s-a împletit în modul cel mai strîns cu toate marile momente ale luptei glorioasului nostru partid pentru victoria revoluţiei şi construcţiei socialismului în România, se spune în Mesajul Comitetului Central al partidului, Consiliului de Stat şi guvernului, mesaj care ne exprimă şi care a fost adresat tovarăşului Nicolae Ceauşescu în cadrul adunării solemne organizate cu prilejul sărbătoririi sale. Cei aproape 18 ani de cînd vă aflaţi în fruntea partidului şi statului au fost — spre mîndria noastră, a tuturor fiilor ţării — cei mai rodnici şi bogaţi în împliniri din întreaga existenţă a României".

Medalia omagială instituită în mod special pentru secretarul general al partidului, întîiul preşedinte al ţării, în semn de profund omagiu şi înaltă cinstire cu prilejul împlinirii a 50 de ani de activitate revoluţionară şi aniversării zilei sale de naştere, poartă în strălucirile şi semnificaţiile sale conturul de inimă şi gînd al întregii ţări. Şi poartă mai ales sentimentul de mîndrie şi recunoştinţă prin care poporul, ştiind să-şi cinstească eroul, îl urmează neabătut pentru a da şi pe mai departe dovada faptelor şi năzuinţelor sale fundamentale, pentru ca prin tot ce gîndeşte, simte şi creează, ţara să prospere şi mai mult şi să-şi înfăptuiască marea epopee a construcţiei socialismului şi comunismului. Nu demult, într-un cuprinzător şi sugestiv bilanţ, Conferinţa Naţională a partidului reliefa aportul hotărîtor al tovarăşului Nicolae Ceauşescu în dinamizarea întregii opere de construcţie a noii societăţi, în elaborarea şi aplicarea celor mai viabile măsuri şi soluţii, a celor mai corespunzătoare programe pentru asigurarea progresului economic şi social al patriei, în consens cu propriile noastre cerinţe şi

Luceafărul

Continuare în pag. a 4-a

Înalt omagiu

Sînteză necesară şi relevantă, volumul **Omagiu** tipărit de Editura Cartea Românească cu ocazia aniversării naşterii Preşedintelui nostru şi rodnicei sale activităţi revoluţionare, adunată într-o impresionantă cifră jubiliară care circumscrie o jumătate de veac, constituie un fapt de cultură reprezentativ.

Reprezentativ, deoarece este rezultanta firească, atestarea prin intermediul mărturiei de scriitor, a uriaşului salt calitativ, prin care literatura română se instituie, începînd din a doua jumătate a deceniului al şaptelea, drept tribuna unor nobile şi îndrăzneţe revendicări de conştiinţă. Volumul reuneşte, într-un consens unanim, voci marcante aparţinînd unor generaţii şi sectoare distincte ale literaturii actuale, alcătuind un elogiu unitar prin complexitate stilistică, densitate ideatică şi vibraţie patriotică. Regăsim aici, în spaţiul afirmării unor sentimente suverane, la înalta temperatură a emoţiei, o sută cincizeci de nume, tot atîtea peceţi de elită ale harului şi conştiinţei scriitoriceşti. De la semnătura lui Alexandru Rosetti, Geo Bogza, Şerban Cioculescu, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Constantin Ciopraga, George Ivaşcu, „clasicii" noştri întru contemporaneitate, pînă la tinerii Eugen Uricaru sau Mircea Nedelciu, semnalăm o pilduitoare afirmare a „nobleţii de stirpe", a rezonanţelor de ordin spiritual. În toate textele vom regăsi o năzuinţă comună, firească — veche de cînd însăşi conştiinţa actului artistic. Oricare înfăptuire artistică valoroasă este un gest de profund patriotism, o faptă civică, angajată. Acest adevăr elementar iese cu atît mai bine la iveală într-o societate democratică, în care relaţiile dintre oameni se învesmîntează în haina tot atîtor adevăruri afirmate. Parte dintre aceste mărturisiri sincere prilejuite de aniversarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu se prezintă ca adevărate jurnale de creaţie, care prin densitatea lor pot concura ţinuta **artei poetice:** „Poezia nu-i discurs logic, nu-i speculaţie şi nici impresie, nici mimetism fotografic, nici reportaj şi nici grai dezarticulat. Ea este ataşament, cum se spune astăzi angajament, în timp şi loc, este ceea ce grecii înţelegeau prin participare la Moira, prin soartă şi ceea ce noi înţelegem prin noroc şi fericire. Poezia este expresia fericirii omului în comunitatea celorlalţi" scrie Ioan Alexandru **(Patria şi poezia).** Tableta lui este una dintre definiţiile posibile date poeziei — unul dintre argumentele cele mai justificatoare ale actului literar în genere.

Textele cuprinse în volumul editat la „Cartea Românească", sub îngrijirea atentă şi riguros profesională a redactorului Cornel Popescu şi tehnoredactorului Constanţa Vulcănescu, nu sînt numai discursuri omagiale, ci şi succinte — dar esenţiale — prezentări ale dezvoltării literaturii române după 1965. Ocazia festivă se încarcă şi cu semnificaţia unei perspective istoric-literare. Avem astfel plăcerea să citim fragmente în care transpar actele reprezentative, într-adevăr istorice, înfăptuite în cele aproape două decenii care au trecut. În acest consens, importanţa Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român devine, şi prin perspectiva anilor, copleşitoare. De ea vorbesc mulţi dintre semnatarii antologiei. Foarte exactă ni s-a părut analiza lui C. Stănescu **(Mîndra corabie).** E limpede pentru oricine că ultimii ani de cultură românească pot fi pe drept cuvînt numiţi ani ai restituirilor esenţiale şi ai unei democraţii spirituale indubitabile — ani ai unei „noi împroprietăriri culturale a poporului" (C. Stănescu). Trei dintre aceste gesturi memorabile sînt cele discutate de M. Ungheanu : reapariţia cărţilor lui Lucreţiu Pătrăscanu, reeditarea **Istoriei literaturii** a lui George Călinescu şi ediţia a doua cu **Getica** de Vasile Pârvan. Spirit teoretic, cercetător binecunoscut, Ion Vlad fixează de asemeni o dimensiune fundamentală a anilor pe care îi trăim : „Istoria literaturii române va stabili în lucrările ei fundamentale etapele devenirilor noastre spirituale din perspectiva Textului. El înseamnă pentru cercetător Isto-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 4-a

Solie în ghenar

Ianuarie-al Unirii şi-al visării
Cînd viscoleşte-n suflet Eminescu,
Ianuarie, eşti sărbătoarea ţării
Cînd te cinstim, iubite Ceauşescu !

La cîrmă stai în zbuciumul furtunii
şi ne conduci corabia măreţ,
în ape limpezi tu vezi pacea lumii,
la trecători de pizmă nu dai preţ.

Eşti truditor spre slava României
şi-a neamului de daci şi de romani,
Ai semănat sămînţa bucuriei
din munte pînă-n şesul dunărean.

Un gînd curat — solie în ghenar —
părinte drag şi deopotrivă frate :
Ani mulţi şi pace pe-acest plai solar,
mereu înalt în ginduri, la fel mereu în fapte !

Nicolae Petre Vrânceanu

Pentru-al ţării fiu iubit

Trandafirii cu petale-mpurpurate
în cunună-i împletim, cu urări de sănătate,
pentru-al ţării fiu iubit, venerat de-ntreg poporul,
pentru cel ce suie-n pisc steagul simbol : tricolorul.

LA MULŢI ANI ! slăvit erou, om al muncii şi-al ţării
ce prin timp ai dăltuit noul chip al României.
Crezul tău e-al nostru crez, într-un gînd sîntem cu tine
şi-mpreună toţi ne ştim şi la greu, ca şi la bine.

Cinci decenii-ai dăruit din viaţa ta-ncercată
ca să-l vezi pe omul trudă cu privirea-nseninată,
dezrobit din asprul jug al robiei seculare,
azi stăpîn în ţara lui, îmbrăcată-n straiul de soare.

Eşti cu noi, neostenit, pe ogor ca şi-n uzină
peste tot unde pornim noi izvoare de lumină ;
învăţăm cu sîrg mereu din fecunda ta gîndire
care jalonează trainic drum deschis spre fericire.

Cu-al tău nume ne mîndrim şi cînd spunem România
ştim că eşti solia ţării ce-şi rosteşte omenia,
Crezul ei adînc de pace într-o lume mai unită
fără arme şi războaie şi de foame mîntuită.

LA MULŢI ANI ! bărbat viteaz,
fie-ţi viaţa-mbelşugată
să ne porţi voinic şi sigur, cu-a ta minte luminată,
către împlinirea sacră, cum o vrea întreg poporul
ce-şi clădeşte liber, harnic, comunismul, viitorul.

Ioan Costea

Către o nouă conştiinţă a culturii

În cadrul vastei opere teoretice, social-politice, economice şi culturale a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, concepţia sa despre noua ordine economică şi politică internaţională se bucură, după cum se ştie, de un imens şi binemeritat prestigiu. Putem spune că ea reprezintă însăşi emblema ţării noastre în lume, expresia viguroasă a militantismului ei în problemele carcinale ale contemporaneităţii. Desigur, cum este şi firesc, în cadrul concepţiei despre noua ordine internaţională, accentul cade pe aspectele presante ale vieţii economice şi politice actuale, pe necesitatea găsirii unor soluţii noi, echitabile problemelor grele cu care se confruntă astăzi popoarele : dezvoltarea lor economică şi socială, problema păcii, dezarmarea ş.a. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne învaţă, că aceste probleme nu trebuie privite însă izolat, rupte de contextul social şi cultural în care se manifestă, ci într-o continuă interdependenţă dialectică.

Lupta pentru instaurarea unei ordini noi în relaţiile interstatale, pentru aşezarea raporturilor economice dintre state pe principii de egalitate, independenţă, neamestec în treburile interne, avantaj reciproc este favorabilă dezvoltării armonioase a economiilor tuturor ţărilor lumii ; ea creează totodată posibilităţi multiple pentru o creştere mai rapidă a ţărilor rămase în urmă din punct de vedere economic, determină o îmbunătăţire substanţială a condiţiilor de viaţă a popoarelor. „Calea sigură pentru realizarea acestui deziderat fundamental este în primul rînd intensificarea eforturilor proprii, mobilizarea întregului potenţial material şi uman, concentrarea şi unirea tuturor forţelor înaintate, progresiste ale fiecărei naţiuni" [1].

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu a subliniat în numeroase ocazii rolul deosebit pe care-l joacă în această privinţă pregătirea şi formarea cadrelor de specialişti şi muncitori calificaţi necesari dezvoltării economiilor naţionale. Problema formării cadrelor de specialişti este determinată la rîndul ei de prezenţa unui climat de cultură care priveşte atît o dezvoltare internă necesară, cît şi existenţa unor raporturi internaţionale favorabile. Este evident că o economie naţională în

Dumitru Bălăeţ

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

PETRE STOICA: «Amintirile unui fost corector»

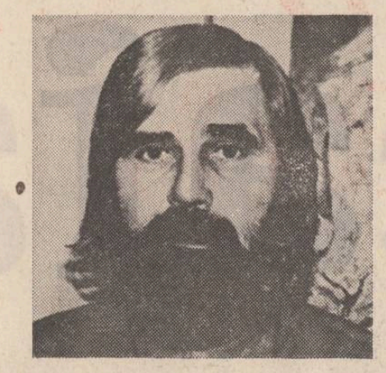

Memorialistica este o specie din ce în ce mai cultivată de scriitorii români. Caracterul ei pretimpuriu a devenit evident mai ales în cazul **Vieții ca o pradă.** Nimic nu anunța și nimic nu părea că îndreptățește apariția unei cărți de amintiri în contextul viguros al creației lui Marin Preda. Tradiția ne-a deprins cu cărțile de memorialistică scrise la sfîrșit de carieră sau lăsate cu limbă de moarte pentru mai tirziu. Asistăm la o situație de excepție în literatura română contemporană cu explicații care nu pot ieși, în fond, din cadrele cunoscute ale motivației mai generale a memorialisticii. Învecinat îndeaproape cu istoria, memoriul poate avea ca explicație dorința de a transmite posterității fapte istorice la care autorul a fost participant. O altă motivație este aceea a justificării publice prin înfățișarea unor versiuni inedite, inaccesibile majorității a unor împrejurări care angajează definitiv pe cel ce întreprinde lucrarea memorialistică. Mai există o categorie de pagini memorialistice : cele care mărturisesc un dezacord cu epoca, nevoia de a face publică o atitudine față de ea. Uneori asemenea pagini rod al resentimentului sînt expresia unui protest față de împrejurări istorice cu care conștiința memorialistului a intrat în conflict. Cît despre **Viața ca o pradă,** deși se înscrie în sfera memorialisticii, ea este mai curînd o autobiografie, istoria unei formații, decît o carte de cuprinzătoare memorii care-și propune fresca unei epoci. Atitudinea față de epocă, prezentă nu covîrșește paginile **Vieții ca o pradă** care este istoria modului în care un om și un scriitor se găsește pe sine într-un mediu caleidoscopic, divergent și derutant din toate punctele de vedere. Memorialistica propriu-zisă ar fi urmat de aici înainte, dar al doilea volum al **Vieții ca o pradă** n-a mai apărut și nu va mai apare niciodată.

Poetul **Arheologiei blinde,** Petre Stoica, a ajuns aproape la fel de repede ca și Marin Preda la memorialistică. **Amintirile unui fost corector** este o carte de memorii care vorbește și **ea** despre vremea de formație a unui scriitor, dar cartea este mai puțin autobiografică decît **Viața ca o pradă.** Locul principal în **Amintirile unui fost corector** revine citorva personalități reper în biografia intelectuală și artistică a autorului : lui Tudor Vianu, lui Dimitrie Stelaru, lui A.E. Baconsky, lui Ion Vinea, lui Adrian Maniu, lui Mihail Sadoveanu, lui Ion Marin Sadoveanu, lui Marin Preda și așa mai departe. Sînt în **Amintirile unui fost corector** pagini prețioase de evocare a marilor figuri dispărute ale literaturii române, cu atît mai prețioase cu cît sînt expresia unei atitudini.

Într-o carte de memorii interesează evident cantitatea de informație nouă, dar tot atît de mult, dacă nu mai mult, unghiul de vedere asupra ei care-i conferă în ultimă instanță calitatea **Amintirile unui fost corector** nu dezamăgește din acest punct de vedere. Petre Stoica a fost studentul lui Tudor Vianu și unul din colaboratorii lui la un moment dat, l-a cunoscut bine pe Dimitrie Stelaru, trăind în intimitatea acestuia, a fost unul din prietenii preferați ai lui Anatolie Baconski, a fost cel care a mijlocit în numele revistei **Steaua** legătura publicației clujene cu Ion Vinea, cu Adrian Maniu, cu Ion Marin Sadoveanu, cu Mihail Sadoveanu. Amintirile despre Dimitrie Stelaru sînt poate cele mai vii, impregnate de parfumul virstei de iluzii și al boemei intelectuale și artistice a vremii. „Îngerul vagabond" ne este înfățișat din apropiere, ca mentor literar mai virstnic, ca tovarăș de lungi libații nocturne, ca al patrulea chiriaș fără plată într-o cămăruță studențească de altădată. Dragostea cu care sînt scrise toate rîndurile despre Dimitrie Stelaru, „îngerul vagabond", nu evită bizareriile de comportament ale acestui personaj poesc al poeziei românești. Sînt pînă acum paginile cele mai pline și mai expresive care s-au scris despre autorul **Șarpelui Marao.**

Un capitol singular prin densitatea și precizia amintirii este cel privitor la A. E. Baconski. Silueta distinsă a poetului, care a relansat poezia românească pe un drum care fusese părăsit, trăiește fără efort în amintirile lui Petre Stoica, care reușește să ofere nu numai un portret în mișcare, dar și o cheie pentru acest personaj solitar și el al literelor românești. Este de altfel în **Amintirile unui fost corector** o defilare de siluete singulare, de naturi estete care definesc o opțiune literară. La Tudor Vianu sînt subliniate demnitatea și elevația intelectuală. La A. E. Baconski miza rămîne identică : distincția intelectuală, viziunea estetă a lumii. De prisos să mai adăugăm că Ion Vinea și Adrian Maniu intră în aceeași categorie intelectuală și estetică și că ei exprimă în **Amintirile unui fost corector** aceeași opțiune artistică. Chiar în cazul lui Dimitrie Stelaru, ciudatul poet vagabond, ceea ce prețuiește Petre Stoica nu este aspectul pitoresc al existenței acestuia, inevitabil, cît aspirația înaltă a personalității și poeziei lui. **Amintirile unui fost corector** este o carte de atitudine pentru că marchează opțiunile literare ale autorului. Poezia lui Petre Stoica cîștigă în semnificație prin raportarea la aceste figuri ale spiritului evocate insistent, care erau pînă acum sertarul secret al conștiinței scriitorului. Dar **Amintirile unui fost corector** mai înseamnă și delimitarea poetului de amneziile fără justificare. Este vorba mai întîi despre rolul și însemnătatea lui A. E. Baconski în literatura română postbelică. Memorialistica lui Petre Stoica nu este simplă evocare lipsită de schelăria unei construcții dirijate. Întoarcerea la A. E. Baconski are și rostul de a dezgropa un capitol, într-adevăr prea devreme uitat : atitudinea lui A. E. Baconski față de poezie, exprimată mai ales prin revista **Steaua. Amintirile unui fost corector** face un gest de justiție literară, reamintindu-ne șocul produs de atitudinea **Stelei** față de lirica postbelică, rolul ei de publicație-fanion împotriva poeziei închistate a vremii. Literatura de astăzi are un trecut, o istorie, care se uită prea repede. Petre Stoica ne întoarce fața către unul din reperele literaturii contemporane. Momentul **Steaua,** care a fost înaintea celui al **Luceafărului** lui Eugen Barbu, unul de dinamitare a inerțiilor și de galvanizare a conștiințelor literare, este conturat cu destulă siguranță în cartea de amintiri a poetului care a fost emisarul de la București al inițiativelor generoase ale revistei clujene. Meritul cărții lui Petre Stoica este și acela de a îndemna către o istorie a literaturii române contemporane cu centre de greutate reale.

Amintirile unui fost corector sînt însă și o explicație a scriitorului cu epoca formației lui literare și aceasta este latura cea mai prețioasă a cărții. **Amintirile unui fost corector** descrie istoria unei formări intelectuale dramatice, a unei studenții fără cărți și fără profesori, a unei căutări intelectuale uneori fără speranță. Aspirația către o formulă intelectuală completă se izbea de dificultăți indescriptibile. Cursul lui Tudor Vianu era asaltat, dar nici măcar maestrul catedrei românești nu putea învinge tabuurile. Curentele artistice moderne erau prohibite și a le fi amintit doar, ne spune „fostul corector", ar fi însemnat un risc cu consecințe incalculabile pentru profesor. De fapt, amintirile lui Petre Stoica sînt palpitantele aventuri ale descoperirii adevăraților mentori intelectuali și literari ai tinereților sale în fundături ale vieții sociale, de unde printr-un concurs fericit de împrejurări au fost readuși în conștiința publică. Scriitorii evocați de Petre Stoica sînt fără excepție mari scriitori români cu dreptul manifestărilor publice limitat de diverse restricții care sînt astăzi de domeniul trecutului : cînd nu erau complet scoși din conștiința publică printr-o pasivitate imousă. **Amintirile unui fost corector,** al cărui titlu capătă semnificație în acest plan al tabuurilor al scrierii, este prima carte care înfățișează fără vorbe de prisos plumburia realitate a epocii sale de formație. Memorialistica „fostului corector" nu ocolește aspectul nud al faptelor evocate și nici nu încearcă să le compună, din pricini subiective, cum se întîmplă în alte inițiative similare, o fațadă salvatoare. **Amintirile unui fost corector** dă seamă mult mai mult decît celelalte cărți de memorialistică apărute pînă acum de adevărata față a culturii și literaturii postbelice.

Fără a fi eschivantă, **Amintirile unui fost corector** nu este o carte stridentă. Cultura iceste în dezacord cu epoca, cu evident resentiment față de împrejurările care trimiteau la periferia societății și a culturii personalității literare și culturale de prim rang. Petre Stoica este primul din generația lui care își publică memoriile, nu scrie o carte pătimașă. Scurtele știchiuri ale unor figuri și aspecte, astăzi aproape toate moarte, nu abat pe poet de la ținta principală a acestei evocări : spiritul literaturii lui Vianu, Vinea, Maniu și a celorlalți. Este cartea unei însemnări, al cărui început poetul îl fixează prin 1964, al unei nostalgii, al unor opțiuni, al unei vizibile iubiri de adevăr. Autenticitatea atitudinii conferă **Amintirilor unui fost corector** un loc privilegiat în concertul memorialisticii scriitorești postbelice.

M. Ungheanu

PLATON PARDĂU: «Limita de virstă»

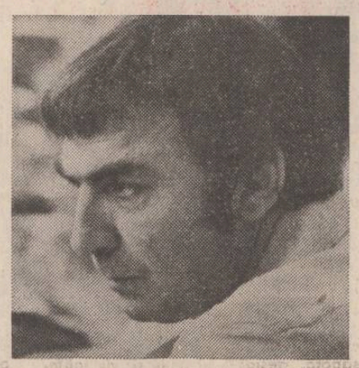

Cu **Limita de virstă** (Editura **Cartea Românească,** 1982), Platon Pardău se întoarce — după un intermezzo „sud-american", deschis cu **Cercul** (1976) și continuat cu alte trei romane — la tipul și problematica prozei care îl impuseseră atenției în urmă cu zece ani. Atunci, în **Ore de dimineață** (1972), scriitorul „anunța" între primii că are un cuvînt greu de spus în proza cu și despre activiștii de partid, continuînd creator și diversificînd o tipologie circumscrisă, în linii mari, de Marin Preda în **Moromeții,** volumul II. Abordarea acestui tip de personaj, detalierea ipostazelor existențiale și a contextelor în care el apare, permițînd elucidarea unei epoci și a mecanismelor politicului, au condus la performanțe literare memorabile în proza lui Ion Lăncrănjan, D. R. Popescu, Augustin Buzura, Constantin Țoiu. Ce încearcă să aducă nou, în romanul **Limita de virstă,** Platon Pardău ? Scriitorul tinde să cuprindă exhaustiv biografia personajului său, înmulțind situațiile ilustrative și învestigîndu-le metodic. Astfel, sînt prezente în paginile cărții secvențe din trecutul personajului, relațiile familiale, extraconjugale, amicale și administrativ-profesionale. Este sugerată chiar evoluția viitoare a personajului, după sfîrșitul romanului, ceea ce dă cărții un anume ton profetic. Așadar, o detaliere pe orizontală, cu intenția de a obține, prin însumare, efectul de profunzime. Apoi, cea mai mare parte din roman se consumă în actualitate, recognoscibilă după o serie de semne și însemne. Platon Pardău părăsește nesfîrșitul „obsedant deceniu" și se îndreaptă către imediata contemporaneitate, fără să uzeze de schemele cu care ne-au obișnuit și saturat cărți cu acțiunea plasată acum treizeci de ani. **Limita de virstă** este un roman scris la persoana I, cuprinzînd confesiunea personajului principal, Sebastian Georgescu, vechi activist de partid cu munci de răspundere, în fața a doi martori : un scriitor și prietena acestuia, Vivi. Nu este însă vorba, de la început, de o veritabilă confesiune, căci activistul vrea să se scrie o carte despre sine, o biografie exemplară, avînd ca model o alta, eroică, a ilegalistului Grapini, compusă de același scriitor căruia Sebastian i se destăinuie acum. Activistul îi va oferi la început virtualului său biograf doar secvențe existențiale care să-l prezinte într-o lumină favorabilă, după chipul și asemănarea modelului. Treptat însă, în fața tăcerii impenetrabile a scriitorului și sub presiunea unei stări de criză (dintr-o funcție importantă, este trecut pe „o linie moartă" : e nevoie de oameni noi, tineri etc.). Sebastian își povestește viața reală, interesat el însuși să descopere adevărul propriei existențe. În confesiunea sa sînt convocate adesea „vocile" altor personaje, astfel încît narațiunea se constituie polifonic, vizînd complexitatea. Platon Pardău folosește cu abilitate procedeul în detaliile sale, astfel încît introducerea altor voci narative în discursul naratorului principal se face firesc, fără distorsiuni stilistice. Mai puțin rezolut este prozatorul în motivarea **formei** confesiunii lui Sebastian Georgescu. Am văzut mai devreme care sînt rațiunile gestului său și ele apar îndeajuns de verosimile în logica romanului. De asemenea, faptul că prozatorul elimină din discurs replicile confidenților săi poate fi înțeles ca un pretext (bun ca oricare altul) pentru o demonstrație de virtuozitate compozițională, portretele „tăcuților" alcătuindu-se doar din reflexele gesturilor și atitudinilor acestora în monologul (falsul monolog) al personajului principal. Dar autorul încalcă regula pe care singur și-a impus-o, căci Sebastian îi „povestește" la un moment dat lui Vivi propriile ei gesturi și replici. Naratorul se adresează acum, evident, cititorului, acuzînd astfel insuficiența modalității alese de autor. Și pentru că sîntem la capitolul inadecvărilor, să mai notăm una, ultima. Scriitorul căruia i se confesează Sebastian, dispare brusc, se internează în spital și, către sfîrșitul romanului, moare. Mișcarea epică este șocantă și are aparențele gratuității. Există însă o motivație subtilă, care explică lucrurile. Scriitorul este un soi de alter-ego neconformist, o variantă orgolioasă și demnă, neconștientizată, a atît de conformistului Sebastian. Biografia sa conține două momente de mare tensiune, consemnînd refuzul adaptării convenabile. În plină ascensiune politică, renunță la o carieră promițătoare, respingînd angrenarea în mecanismele omogenizatoare ale puterii (ceea ce nu va face Sebastian). Optînd pentru cariera de scriitor, personajul devine din activ și activist, contemplativ și detașat. Al doilea moment marchează și al doilea refuz : scriitorul refuză să fie scrib, autor de biografii romanțate. Moartea prelungește gestul său pînă în simbol.

De ce își continuă însă Sebastian confesiunea în absența celui ales să-i scrie biografia ? Iată o altă întrebare, care își află și ea răspunsul, neostentativ formulat, în cuprinsul cărții. În conștiința activistului de partid s-a produs, pe măsură ce confesiunea înaintează, confundîndu-se cu existența sa cotidiană, o schimbare a raportului de forțe. Cartea, gîndită la început ca o reprezentativă „carte de vizită", a devenit doar pretextul pentru o autentică evaluare a existenței. De aceea, personajul trebuie să se mărturisească pînă la capăt, să pătrundă sensurile acțiunilor sale. Nemotivată — și iată-ne astfel, după un necesar ocol analitic, la inadecvarea de care vorbeam mai devreme — este „pătrunderea" sa și în patul amantei scriitorului ! Mai ales că efuziunile sentimentale ale lui Sebastian sînt transcrise într-un limbaj desuet, de melodramă. Să fie acesta un argument al incapacității eroului de a avea sentimente veritabile, necontrafăcute de limbajul rutinier al profesiei ? Este doar o supoziție teoretică, nesusținută de materia romanescă. Mai curînd cred că autorul cedează aici unui anumit gust pentru scenele „atingătoare", „răvășitoare", „simțualiste".

În confesiunea sa, Sebastian aduce adesea în prim plan secvențe din biografia lui Grapini. Aceasta este oglinda în care personajul se privește, încercînd, prin comparație, să extragă analogii cu propriul destin. Grapini este un erou, temerar pînă la sublim, suferind colosal, dar acționînd neabătut. Sebastian este un anti-erou, temător și, adeseori, las, cultivîndu-și și justificîndu-și comoditățile și inerțiile, la început cu bună intenție, apoi cu bunăștiință. Se va descoperi, la „limita de virstă", un om fără repere și idealuri, măcinat de rutină, evoluînd, după un imbold inițial, pe o orbită perfect trasată și impusă din afara ființei sale. Nu-și cunoaște bine, n-are timpul s-o facă între atîtea sarcini și acțiuni importante nici soția, nici copiii și, din această cauză, este pe punctul să intre într-un conflict ireductibil cu superiorii săi în ierarhia socială. Paginile de observație și analiză a relațiilor administrative sînt lucrurile cele mai consistente și mai pregnante din roman. Un început de demnitate sau, mai exact, nevoia unui ideal de demnitate pare a se configura în conștiința personajului. Vor triumfa însă compromisul și conformismul, singurul cîștig al analizei la care se supune personajul fiind acela că, acum, la sfîrșitul confesiunii, eșecul este conștientizat și acceptat.

În **Limita de virstă** Platon Pardău se arată un bun observator al socialului și un cunoscător rafinat al psihologiei tipului de personaj propus. Autorul imaginează (colecționează) și montează abil, într-o construcție unitară și în stil fluent, situații și cazuri care dau o imagine amănunțită a unora dintre aspectele contemporaneității. Sub acest raport, romanul lui Platon Pardău este absolut remarcabil, reușind să pătrundă în **fizica** fenomenelor. Pentru a fi un mare roman, **Limita de virstă** ar fi trebuit să treacă **dincolo** de această limită.

Valentin F. Mihăescu

NICOLAE FRÂNCULESCU: «Gustul amar al iederei»

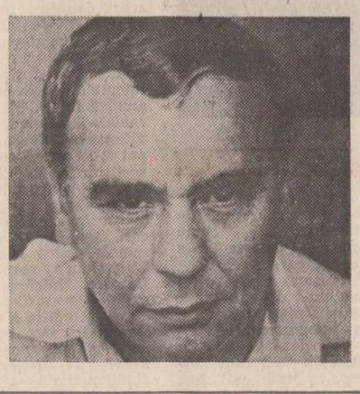

Ca și „Văduvele negre" (1981), care dezvoltă felurite proze scurte mai vechi, „Gustul amar al iederei" (Ed. **Militară,** 1982), de Nicolae Frânculescu este o vizibilă amplificare a unei nuvele, de tot remarcabilă aceea, și probabil tot ce a scris mai bun prozatorul pînă acum : „Soldatul habsburgic". Cu toate acestea, a amplifica nu e totuna cu a repeta, între „nuvelă" și „roman", nu mai e, în acest caz, un raport proporțional de pură dimensiune ; față de „Soldatul habsburgic", acest roman care dezvoltă o materie, condensată acolo, vitală și pitorească, reprezintă un moment independent, nou, cu tot ce presupune aceasta în pozitiv și în negativ. Cine pornește, de altfel, de la un „text" scurt și voiește să-l dezvolte prin roman, are de biruit o piedică nu ușor de trecut prin aceea că produsul originar se opune reformulării integrale : coerența întregului inițial, care nu se desface mecanic, dezechilibrează nu o dată rezultatul final. Sînt, într-adevăr, aco.o indivizi, evenimente, raționamente și necesități care s-au consumat la un moment dat și au dat un întreg coagulat după cronologia lui originală ; a desface pe acesta și a-l recompune la loc cu, însă, noi date intermediare e o sforțare de două ori mai mare decît a inventa încă o dată totul de la capăt. Opera e, în fond, unică și irepetabilă. Cine scrie din nou „nuvela" și face din aceea un „roman" creează în realitate un product inedit, fără legătură axiologică necesară cu modelul, mai mult, o literatură care pornește din literatură.

În acest chip, s-a format și acest roman a cărui comparație cu nuvela originară nu e de vreun folos în valorizare ci numai la examenul genetic. De altfel, aci a intrat mult din „Soldatul habsburgic" și cîte ceva din alte schițe mai nesemnificative, fără ca prozatorul să intervină simțitor în textul originar. El a introdus ceea ce e nou sub raport factologic alături de textele vechi ; practic, el completează și nu reformulează. Dacă aceasta e metoda creatoare, mobilă, ale cărei principale dificultăți derivă din primejdia coerenței amenințate, formula prozei lui Nicolae Frânculescu nu s-a modificat. Este, fără nici o îndoială, o proză curat naturalistă, cu o „preistorie" considerabilă în istoria literaturii române, integrabilă în acea categorie de prozatori ai mediilor periferice, precum Carol Ardeleanu, Stoian Gh. Tudor, Aureliu Cornea etc. Atunci cînd s-a ivit, o astfel de proză, scandaloasă prin cruzime și „revoluționară" prin radicalitate, avea momentul ei organic, pornind de la necesitatea sociologică de a lărgi domeniul literaturii și de a îngloba toate „lumile" ignorate de artă, însă unde trăiesc oamenii. A completa imaginea „umanului" și a contribui la integralizarea lui literară era, sub raport estetic, explicația bătătoare la ochi. Totuși, proza periferiei nu ieșea decît arareori dintr-o optică radicală ci, mai degrabă, dintr-una sentimentală, avertizînd spiritul asupra umanității de „umiliți și obidiți", izolați în teritoriile orășenești marginale. Sentimentalismul, în gust aproape minor, e tot ce rămîne, paradoxal, din proza mediilor periferiei după ce impulsul inițial, radicalist, s-a consumat.

Față de prototipul „romanului periferic", „Gustul amar al iederei" vine cu o distanță explicabilă istoricește ; prozatorul a schițat aci, mai degrabă, o întîie mișcare de „bildungsroman" și ne-a fixat biografia juvenilă a unui semi-orfelin, Marin Cristescu, puber, apoi adolescent, în fine, bărbat tînăr cu inițiativă. Într-o asemenea viață, explicată și de aci înainte, s-ar putea scrie încă un roman sau două, aducînd totul pînă azi și probabil că așa se va și întîmpla. Pe moment, avem de-a face cu romanul despărțirii de pubertate în medii sociologice felurite, mai cu seamă în acela al „periferiei". Subiectul nu e nicidecum complicat, prozatorul a învățat foarte bine tehnica romanului-foileton și a creat o pasionantă mișcare epică, de tip senzațional, care se citește reodde și cu plăcere. Un puber, Marin Cristescu, abandonat de familie și crescut de niște rude, intră ucenic (prin 1938) pe la tot felul de fabrici și, în cele din urmă, la o tipografie. Visul lui este să ajungă „lucrător" și, cu vremea, ajunge, biruind piedici mari și umilințe pe care prozatorul le accentuează cu un simț inteligent al melodramei. Combatant în război, de unde Nicolae Frânculescu a decupat alerte tablouri de luptă orășenească pe fontul de vest, Marin Cristescu ajunge, în cele din urmă, vînzător la o prăvălie în Bucureștiul postbelic și conviețuiește cu fata patronului, Irene, dansatoare într-un cabaret. Moartea tatălui său, care sărăcise și cerșea, îl introduce în congregația vagabonzilor bucureșteni, prilej foarte potrivit pentru cîteva spectaculoase scene pitorești, desenate în culori tari de prozator. Cu toate că acesta e firul epic principal, totuși materia propriu-zisă e mult mai bogată. În jurul acestui tînăr, sărăcuț și visător, veșnic îndrăgostit de cîte o vecină, de fata stăpînei casei unde mama lui adoptivă e servitoare, se mișcă o umanitate pestriță, de mahalagii, de inși mediocri, de boiernași pe care ochiul uimit al junelui îi înregistrează acut. Mai mult decît un romancier al periferiei ori al mentalității juvenile frustrate, Nicolae Frânculescu e un prozator al Bucureștilor dinainte de război, cu tot ce avea acela spectaculos și pitoresc : Taica Lazăr, cartierele de vile, „gropile" și gărăriile lui, cu uzinele urite și murdare, cu bordeiele încălzite de rebarbativele lămpi cu gaz, producătoare de o anumită vitalitate balcanică, animat de zilele de obor, de bodegile pline, de berării, plin de căruțași, de automobile luxoase, o cetate a contrastelor mai degrabă decît un oraș al viciului.

Cu toate acestea, prozatorul adaugă la tabloul pitoresc și colorat o lume simpatică și iute. Această populație ingenuă și pasională, care crede în argintul viu, mișcător prin șanț ca o „daravelă", care iubește „nebunește" și, de fiecare dată, definitiv, știind să minuiască briciul în scop justițiar, formează un trib specific prozei lui Nicolae Frânculescu, care e și rapsodul lui pasionat. Etnografia acestor medii i-a reușit prozatorului, mai ales în prima sută de pagini, foarte bine : o seară de colind, scena, ca de tablou Kitsch, a femeii goale trintite în pat și văzută prin perdea de colindătorii minori, „domnișorii" care valsează pe cîntecele serii de ajun, o agonie într-o „păduchernită" imundă, veghea funerară, pitorească, sînt momente de reținut în această descriere a lumii lui „Sulea Spătaru" și a lui „cum mă vezi și cum te văd". În plus, gastronomia, obsedantă, a acestei lumi, cu tocană, borș, chiftele marinate, cu „zahanaua provocatoare" și cu cîrnățăria „periferiei" : „Luptase cu viața, cu sărăcia pe care n-o putuse scoate din casă, găsindu-și citeodată alinarea în circiumi cu grădini, cu lăutari, cu grătar asortat unde avea la cherem mici, patricieni, fudulii, măduvioare de porc, de purcel, o zahana provocatoare, vinuri de toate soiurile Odobești, Cotnari, Murfatlar, Segarcea, Vaslui, Tîrnave. Jidvei unde i-au prisosit din truda zilnică pentru fiecare metru pătrat de parchet bătut ori curățat" (p. 50).

Astfel de pagini pitorești sînt mai la tot pasul, prozatorul are, de altfel, o pasiune vizibilă pentru „zahanale", „chefuri" prelungite, mișcări spectaculoase de mulțimi, la meciurile de fotbal, la jocuri de tot soiul, la berării, la manifestații, la înmormîntări. Alertețea, plină de amănunte totuși, e trăsătura definitorie a prozei lui Nicolae Frânculescu care e un remarcabil povestitor al cărui roman de acum are un aer memorialistic bine consolidat. El ne-a fixat în chip simpatic limbajul muntenesc, iute și tăios, „bucureștean", plin de lăbărțările lui notorii, fiind „argotic" dar temperat, atît cît să fie realist. Nici un efort nu pare a crea un astfel de idiom colorat, diminutival ori uriaș, insolit și inconfundabil ; prozatorul vorbește în roman așa cum vorbește lumea lui. Sub acest aspect, „Gustul amar al iederei" e și un document de limbaj care, odată cu trecerea vremii, va dispărea definitiv. Pe lîngă aceasta, mai e și mentalitatea juvenilă, reținută de prozator foarte corect, adăugată unei psihologii de tip complexual care e a mediului de unde s-au izolat indivizii de aci. Acești oameni „duri", cu o viață dificilă și pauperă, viețuiesc într-o iluzie continuă, a zilei de mîine pozitive, a unei moșteniri picate din cer, a „marii lovituri", a îmbogățirii peste noapte. Paradisul lor e filmul (observație sociologică acută), mitologia lor e populată de Clark Gable, Deanna Durbin, „Iliada" lor e o proză „Dox", modelul erotic stă în colecția „Femei celebre". Document al unui București balcanic, pitoresc, „Gustul amar al iederei" e un roman de medii, alert, pe alocuri pasionant, la nivelul „Văduvelor negre" care rămînea, pînă acum, cea mai izbutită carte a lui Nicolae Frânculescu.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

Poeme „rock" și elegii

Privind înapoi la sfîrșitul acestui an, cîștigul cel mai limpede pentru poezie, dintre atîtea debuturi, îmi pare a se numi Dan David. Din familia marilor vitaliști, juvenili și tragici, ale căror figuri emblematice sînt Esenin și Labiș, veniți din satele lor spre a cuceri lumea, trăindu-și programatic literatura și poetizîndu-și pînă la pierderea de sine viața, Dan David aduce un suflu de revoltă și pasiune romantică, atît de necesare acestei noi poezii, dacă nu înfrînte de cenușiul dezolant și insidios al concretului, oricum resemnate în fața atotputerniciei realului și a slabelor puteri poetice în a-l transfigura. Tocmai credința în poezie, în chinul fericit al creației și în prometeismul poetului (care-l cunoaște pe Sisif) dau forță acestui volum*), nu fără un teribilism de înger căzut, care-i „vine" bine poetului tînăr, învățat de la proclamațiile în limbaj de reclamă și ziar de senzație ale avangardei : „nu buzunăriți monumentele nu vă bazați pe / inflația papagalilor pe conformiști pe frina / măgarului nu refuzați prietenia șoriceilor aciuați / în sediul consiliului de miniștri din Antarctida nu / plîngeți pentru un pumn de cuie / necesar la coșciugul ambasadorului Curhuie nu / așteptați onoarea să vină cu tancul cu sălvarea nu / așteptați bunul simț atomic mărinimia și alte cucuie / chiar dacă sîntem contemporani cu sfîrșitul lumii chiar / dacă lumea este și nu e." **(Eu fumez tot Mărășești).** În același limbaj obraznic, pestriț și fără prejudecăți, sînt scrise toate piesele care dau subtitlul volumului **(Poeme rock),** vorbind cu dezinvoltură și secretă tristețe despre miturile zgomotoasei noastre civilizații : „...ascultăm Smokie, La Bionda, Romica Puceanu / Pink Floyd, fumăm tăcuți / ah, Leliță IOANA, să bei vin să minci pastramă, lume / de timizi, de muți / eu te iubesc pentru mai multe generații /.../ (Nu e timp, strigă Remușcarea, Gauguin, Goya, Deznădejdea, Camus, Van Gogh și Macedon, să fugim Bucefal !)". Limbajul strident și autoironic încearcă să ascundă prin gesturi oratorice îngroșate clovnerește **(Nu vă zburați creierii, Eu vă iubesc pe toți, Amprente și sărutări de ghilotină)** deznădejdea sensibilității poetice rănite de mecanismele veacului electronic. Adresîndu-se cu familiaritatea lui Adrian Păunescu secolului, universului, istoriei, realității, Dan David revarsă în scrisul său năvalnic metafore și comparații construindu-și poeziile prin acumulare de imagini care nu mai au timp să se așeze într-o ordine a versului, invadînd poemul cu o nesupusă retorică a patosului și a tragicului ce ameninț însă să devină deja manieră.

Iubitor de contraste violente, Dan David nu-și arată în această zonă a poeziei concretului decît o parte din chipul liric. Apropiindu-se de noua poezie a realului, dar nu pentru a-l fotografia cum se întîmplă în programul „antiliric" al acesteia, ci pentru a-l respinge în numele metaforei (și al ecuației viață = trăire = lirism) el face parte din, ceea ce numeam cu alt prilej, direcția „rurală" a curentului — din care anul acesta a mai debutat Mircea Bârsilă și Ion Burnar, direcție de mare sinceritate și prospețime a versului, imprimîndu-i un elan vital care o deosebește de cea „citadină" mai intelectuală și mai artificială. Concretul acestei poezii vorbește despre altă realitate, cea afectivă a copilăriei și satului, uneori cu un fior elegiac și aspru, unde ceva amintește parcă de atmosfera serilor pe deal : „ți-ai părăsit copilăria-n pădure / nimenea să nu ți-o fure / copilăria ta se joacă / pe dealuri, sus, într-o băltoacă / Dă la o parte sentința care-ai pus-o peste Viață / și vino acasă, vino, fiul meu, mi-este singurătate și / Bătrînețea mai curge pe fire, pe față / viața ta plînge cu Poeme acuma si-n veci / dar dă la o parte poemele și treci / nu mai știi să plîngi și nu mai știi să vii acum / te-ai învățat să mori lîngă redactarea lumii / treci cu rania-n spate și cu bocancii peste părinți / ți-ai făcut o casă pe Prundul Băuturii, pe drum / doar lacrimile copilăriei tale mai picură cuminți (Vino, fiul meu acasă / ulciorul cu vin își tremură pe masă / o poveste lungă și frumoasă / Te aștept de pe acum lîngă salcimul tău pe leasă / și maică-ta săraca, ți-a ales Mireasă / La revedere ! Te sărută ai tăi și te sărută o Frumoasă...)". Pline de fervoare și umilință ca în icoanele pe sticlă sînt aici portretele părinților, cel colțuros și bun și sever al tatălui, cel extatic și blînd al mamei, către care se îndreaptă toate invocațiile de taină și gravitate ale sufletului în cumpănă al poetului. Versurile acestea pline de iubire devin confesiuni ale înfringerilor, îndoielilor și elanurilor, locul profundei și amarei sincerități cu sine, fără patetismul sarcastic și ironic din alte poeme. Întotdeauna curățenia entuziasmului și nostalgia purității aduc în poemele lui Dan David figurile tutelare ale tatălui și mamei : „ninge dintr-un veac în altul, ninge cu rupturi de vise / ninge sălbatic, ninge cu instincte, cu umere și sini de fete / ninge crincen, tată, ninge cu mirese și răcoare de narcise / ninge cu trandafiri albi, cu lămurele și respirații de zeițe bete / ninge cu mireasmă de gutui, ninge cu sărbători de mere ionatane / ninge năprasnic cu tăceri de iezi și miei, ninge cu secole amare / ninge epocal, mamă, ninge-n aer, în poeme, pe ecrane / n-am murit de-atîta frumusețe, mamă, astăzi ți-am adus o floare / un poem neînțeles de matale / un iureș de metafore rare." **(Ninge peste căciula ciobanului).**

Nostalgică pînă la suferință, amintirea copilăriei și a satului nu e niciodată idilică sau sentimentală. Spirit muntean, amestesc de blestem și rugăciune, de miere și venin, de laudă și ocară, poetul trece ușor de la duioșie la ironie, de la dramatic la sarcasm, gravitatea fiind amenințată mereu de umbra ei bufonă, iar patetismul de autoironie. Dan David cultivă atunci metafora amplă, formată din contraste, „poemul de pomină" potrivind cuvinte opuse și obligîndu-le să stea alături „culte" sau „populare", într-o democrație de iarmaroc și bilci al deșertăciunilor veacului, nu fără a se lăsa furat de descărcările torențiale ale limbajului spre enumerări baroce, de nume proprii și aluzii livrești, repetări de motive ostentative și neoterotice, trădînd încă naivitatea virstei poetice.

Poezia și dragostea formează adevăratele mituri ale cărții, dîndu-i uneori dincolo de vitalismul profetic, o suavă tonalitate elegiacă în care suferința trăirii produce gestul de a invoca prin creația poetică (căreia i se sacrifică totul) paradisul mereu pierdut al iubirii : „(ce viață de ciine ! ah, nimicnicie contemporană ! robotul veacului predică Biblia Progresului, țipă din goarnă) / și te-am uitat de-a-binelea, leac torențial, AnăSvetlană / odată, înfrigurat am dormit pe sînii tăi, somn de baladă și descintec / frumusețea ta era dumnezeire, mirare, protest de cosînzeană / ...și n-a rămas din tine decît un dușmănos și amărît de cîntec / te-ai dus în pămînt cu sfială, cu răgnete și duiosie / și-acum bocăne prin mine iarna nopții tale, vie — / virtejul numit de mine ELEGIE / AnăSvetlană, mi-e frig de singurătate, de metaforă, de veșnicie...".

Prin renunțarea la teribilism și la emfaza gesturilor cam ostentative, poezia lui Dan David va cîștiga în profunzime, maturitatea poetică adăugîndu-se valorii care se lasă întrezărită în acest prim volum adolescentin și absolut remarcabil.

Alexandru Condeescu

*) **Dan David, „Eu vă iubesc pe toți", Editura „Eminescu", 1982**

CÎNTÎND UN OM– SĂRBĂTORIM O ȚARĂ

Scriitorii pe meleagurile natale ale președintelui NICOLAE CEAUȘESCU

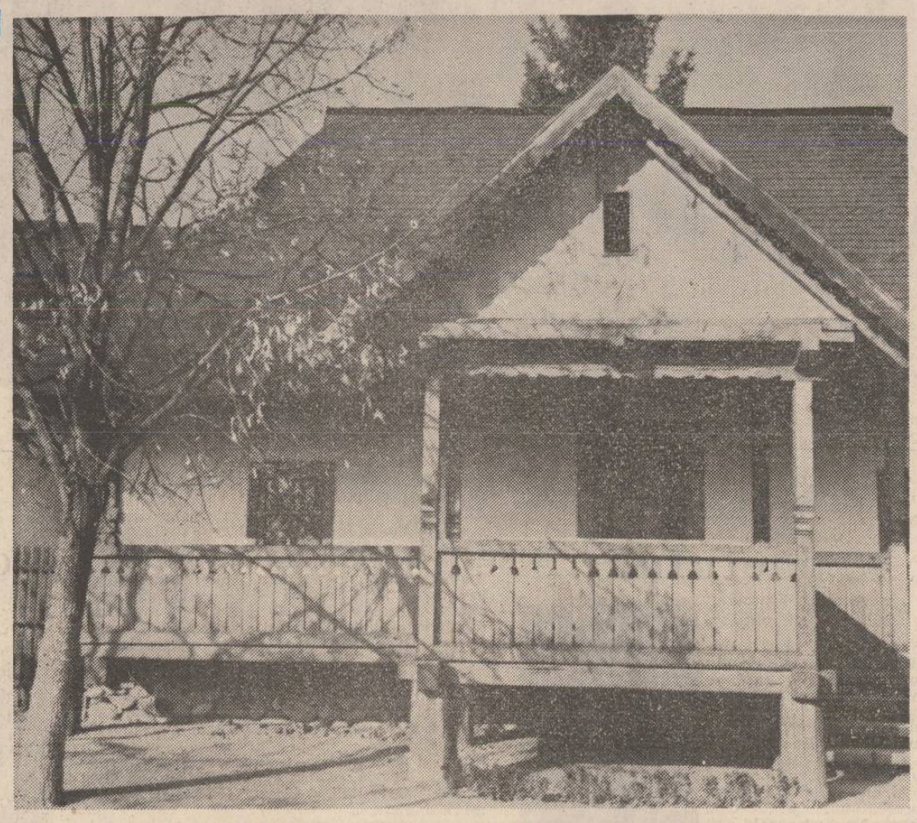

Satul dintre arbori

Drumul lunecă lin printre coline frumos orînduite, un drum pe care odinioară, în anotimp cu primejdie țesut, îl străbătea și cel care plecase din sat. Dintr-un sat de pe Olt. Două fire de apă, Plapcea și Negrișoara, ca două fermecate oglinzi i-au reținut chipul de copil îndîrjit, cu ochii limpezi și mari. Cu inima bătîndu-i puternic. Casa este la fel, cu pridvorul și stîlpii din lemn, cu treptele de la intrare, cu ferestrele mici, prin care copiii, bucurîndu-se, priveau pe atunci, de demult, cum ninge. Fintîna, în fața porții, își leagănă ciutura din lemn de stejar. Dacă ar ști să povestească fintîna aceasta, de un țăran destoinic săpată, desigur, felurite și vii întîmplări ne-ar spune. Înțelesuri adînci ne-ar tălmăci. Cel de al treilea fiu al casei care venea pe lume la 26 ianuarie, în anul Marii noastre Uniri, dovedise de timpuriu, o sete de a ști, un fel al său de a privi lucrurile și rosturile firii. Seara, la semnul focului, mama le spunea copiilor întîmplări cu haiduci – Iancu Jianu și Ioniță Tunsu – erau de pe aceste meleaguri –, tatăl îi lua dimineților cu el și le arăta vechiul „drum al Cărbunarilor" care ducea către Slatina, capitala județului. Cei mai bătrîni dintre oamenii locului, pe atunci, ca și acum, își aminteau că și din satele Scornicești, Șuica, Negreni, Mărgineni plecaseră la chemarea domnului Tudor mulți panduri. Nu prea departe de aici, pe locul numit Cîmpia lui Traian, în satul Riureni, și-a așezat tabăra în anul 1848, generalul Magheru. Fiii satelor din împrejurimi au sărit să sprijine cauza revoluției. În 1877–1878, au pornit spre Smîrdan, și satele de aici „dorobanții regimentului 3 Olt", vestiți pentru eroicele lor fapte de arme. Așadar, istoria pulsează neodihnit în memoria și lutul acestor locuri. Iată, pătrundem, în localul vechii școli – acum muzeu – unde a deprins tainele cărților elevul Ceaușescu Nicolae. Dascăli admirabili, oameni cu sufletul înflorit, l-au însoțit pe calea cea vastă a slovelor. Ei se numeau Ion Bărăscu, Constantin Grosu, Maria și Balaci Mateescu, Constantin Stănescu... De la ei avea să deprindă, atunci în anii copilăriei, cel ce va deveni peste ani un ctitor de istorie, sentimentul adînc al permanenței neamului nostru, cultul pentru limba română și valorile ei.

Au urmat alte drumuri prin ani, pentru cel care și-a propus – avea toate calitățile întru aceasta – să lase în întîmpinarea istoriei, a unei alte istorii. Să lupte pentru triumful acesteia. Tînărul acela cu fruntea înaltă și cutezătoare va deveni, astfel prin ani, un simbol al revoluției și istoriei noastre.

Ne-am întors în sat, satul de odinioară, cu mulți copii, spre a desprinde alte tîlcuri, ale unuia și același destin, de militant comunist și de om dăruit prin întreaga sa ființă slujirii țării și poporului român.

Satul, odată cu patria de astăzi, prin hărnicia oamenilor, a dobîndit o nouă înfățișare. Dar ceea ce am mai avut bucuria să descoperim, ține, mai ales, de felul deschis și cald al oamenilor locului de a privi în lucruri, de a te întîmpina, de a-ți povesti despre ei și despre copiii și părinții lor.

Am revenit, așadar, în satul de pe Olt, cu mîndria scriitorului care tot dintr-un sat a plecat, dornic, de fiecare dată, să-mi descopăr rădăcinile vii și fîntînile cu apă stelară murmurînd în azur.

George Chirilă

Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de activitate revoluționară a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU și aniversării zilei sale de naștere, la sfîrșitul săptămînii trecute, un grup de scriitori condus de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, a făcut o vizită în județul Olt. Vizita a început în municipiul Slatina, la sediul Comitetului județean de partid, unde scriitorii au fost primiți de tovarășii Ștefania Stănescu și Gheorghe Mihai, secretari ai Comitetului județean Olt al P.C.R., de președintele Comitetului de cultură și educație socialistă, tovarășul Constantin Popescu.

La Casa de cultură a sindicatelor Slatina, în cadrul unei întîlniri cu activul de partid și cultural, cu un numeros public format din muncitori, ingineri și tehnicieni ai întreprinderilor orașului, activiști din instituții și așezăminte culturale din județ, profesori de limba română, responsabili ai cercurilor de creație literară din licee, școli generale, fabrici, șantiere și instituții a avut loc, apoi, o amplă dezbatere consacrată contribuției deosebite a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la dezvoltarea literaturii și artelor, a culturii românești în aceste ultime două decenii, la statuarea marelui Festival național „Cîntarea României" ca o modalitate fără precedent pentru punerea în lumină a talentelor, pentru valorificarea energiei creatoare a poporului în toate domeniile de activitate.

După ce au răspuns la întrebări ale cititorilor privind tema „Realitatea românească oglindită în literatura contemporană", scriitorii au citit versuri și fragmente de proză închinate conducătorului României socialiste, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU.

La dezbaterile de la Casa de cultură din Slatina, precum și la alte acțiuni care au urmat, conduse de Dumitru Radu Popescu și Alexandru Balaci, au fost prezenți tovarășii Ștefania Stănescu și Gheorghe Mihai, secretari ai Comitetului județean Olt al P.C.R., prof. Elena Bărbulescu, inspector general adjunct de la inspectoratul școlar județean, Valeriu Boteanu, șeful secției de propagandă a Comitetului județului Olt al P.C.R., Constantin Popescu, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă.

In după-amiaza aceleiași zile, au avut loc întîlniri cu cititorii din orașele Balș și Caracal. La prima întîlnire a luat parte primul secretar al Comitetului orășenesc de partid, primarul orașului, tovarășul Dumitru Zamfir. La cea de a doua, a luat parte tovarășa Maria Mihăilescu, secretar al Comitetului orășenesc de partid.

A doua zi, însoțiți de prof. dr. Gheorghe Bărbulescu, secretar al Comitetului comunal de partid, scriitorii și-au continuat vizita în Scornicești, vatră de istorie supranumită „satul-oraș de inima țării", intrat în conștiința poporului nostru ca locul în care la 26 ianuarie 1918 s-a născut tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al partidului, Președintele României socialiste, cel mai iubit fiu al patriei, înaltă personalitate a lumii contemporane. La căminul cultural, prin versuri și evocări emoționante, scriitorii au evidențiat marele rol al tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în noul destin al țării, meritele sale deosebite, demne de o măreață epopee, în cei 50 de ani de eroică activitate revoluționară, și rolul său determinant în elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru, în vasta operă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în România.

Intîlnirea cu locuitorii din Scornicești a fost urmată de un spectacol omagial susținut de ansamblul coral, de grupul de recitatori, de orchestra de muzică populară, precum și de echipa de dansuri populare care a prezentat, la un nivel artistic înalt, renumitul joc „Călușul din Scornicești".

Întreaga manifestare s-a constituit într-un fierbinte omagiu adus tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, celui care își dedică întreaga sa viață și gîndire revoluționară fericirii poporului român, colaborării și bunei conviețuiri în lume, celui care a contribuit și contribuie la edificarea păcii pe planeta noastră, la reglementarea unor probleme cardinale ale lumii contemporane.

La sfîrșitul întîlnirii, scriitorii au depus, din partea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, două coroane de flori la mormîntul părinților Președintelui Țării, Alexandra și Andruța Ceaușescu.

La toate aceste întîlniri și manifestări omagiale au participat : Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Alexandru Balaci, George Bălăiță, Vasile Băran, Nicolae Calomfirescu, Mircea Ciobanu, George Chirilă, Romulus Cojocaru, Traian T. Coșovei, Ion Crînguleanu, Ion Cucu, Gabriel Dimisianu, Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Ion Drăgănoiu, Anghel Dumbrăveanu, Radu Felix, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Petre Ghelmez, Ilarie Hinoveanu, Traian Iancu, Pompiliu Marcea, Gheorghe Pituț, Cornel Popescu, Dan Rotaru, Marilena Rotaru, Valentin Silvestru, George Țărnea.

Izvoarele luminii

Adesea, în nopți tîrzii sau în zorii zilei, contemplînd stelele sau soarele, mi-am imaginat că asist la nașterea luminii. Căutam, cu simțurile toate trecute în ochi, cu sufletul pîndind în cuvinte, izvoarele luminii. Starea aceea, pe care pînă azi, cînd literele se leagă întru cîntec, o socoteam unică, a încetat să mai fie, cel puțin pentru mine, astfel. Intensitatea parcă i-a sporit veridicitatea, frumusețea parcă i-a infuzat o și mai mare puritate, în rest totul s-a-ntîmplat aievea : starea care s-a-nstăpînit în inima mea, în acest sfîrșit de ianuarie, cînd am avut fericirea și prilejul de a mîngîia cu ochii sufletul unei case, este aceeași cu aceea simțită în nopțile sau zorii de taină. Da, pentru că locuința, casa, care a dăruit lumii pe președintele României, Nicolae Ceaușescu, mi s-a instituit în gînd ca un izvor al luminii. Al luminii din idee, al luminii din cutezanță, al luminii din luptă, al luminii din noi, al luminii din viață. O casă poate izvorî o viață. O casă poate izvorî o personalitate. Citeodată o casă se poate identifica, mult mai rar însă în istoria unui neam — cu un izvor al unui astru, născut pe o planetă a sistemului nostru galactic. Casa din Scornicești, casa căreia i se poate trece pragul sau i se poate mîngîia conturul numai cu smerenia cu care mîngîi cu pleoapele o minune sau ceva sacru, această casă va rămîne veșnic un izvor al celei mai pure lumini românești.

Cuvintele mele parcă-s neputincioase spre a comunica, a transmite prinosul de lumină ce mi-a infuzat ființa odată cu vederea acestei case :

O casă poate fi un izvor.
O casă poate fi un izvor al vieții.
O casă poate fi un izvor al luminii.

Din casa din Scorniceștii Oltului izvorăște lumina pe care o poartă, pe frunțile lor semețe, Munții Carpați.

Dan Rotaru

Cutezanță comunistă

Ne-a învățat să preacinstim prin muncă
Imensa bucurie de-a trăi,
În ani-eroi, a țării epopee,
Noi, demni și bravi ai României fii.

Și ne-a-nvățat înaltul zbor spre piscuri,
Și cutezanță-n noi el a sădit,
De-aceea ne sînt ochii plini de soare
Și brațul totdeauna neclintit.

Ne-a învățat să nu cedăm în luptă,
La greu nicicînd să nu ne văicărim,
Ba, de e greu, să minuim mai zdravăn
Uneltele cu care construim.

Și ne-a-nvățat, în anii de lumină,
Cum să sporim al țării noastre rod,
Să punem viitorului temeiuri
Ca drept stăpîni ai țării peste tot.

Ne-a învățat ce-nseamnă omenia
Și pacea s-o iubim ne-a învățat,
În pace-am înflorit această țară,
Și faima-n lume azi i-am înălțat.

Partidul ne-a-nvățat ce-i fericirea
Și cîte încă el ne-a învățat
De cînd în fruntea lui e Ceaușescu,
Cel mai iubit al patriei bărbat.

Da, el ne-a învățat acestea toate,
De-aceea îl urmăm și-l vom urma,
Prin el sîntem o națiune demnă,
Și demni sîntem și noi asemenea.

Viorel Cozma

Lumini de iubire

Nu știu cu care vers
să te cînt, erou de țară –
mărul prin el însuși e lauda
pentru natala-i dulce vară.

Am vîrsta ta, republică,
mai tineri nicicînd nu puteam fi
timpla-mi încheagă ode marelui far
pentru zborul din noapte în zi.

Nu știu ce vers mai firesc
să-ți fie demn, erou de țară
peste florile sîngelui timpul
lumini de iubire presară.

Cristian M. Petre

Urare

În zi de iarnă e la noi lumină,
urarea urcă spre un nume-nalt,
E ziua lui cu bolta-n zări senină
gravată-n inimi ca într-un bazalt.

Se scutură înfiorați, albaștri,
în codrul României secular
toți brazii ce-au rămas în ei cu aștri
sosiți în douăzeci și șase ianuar.

Cuvintele-s sărace în urare
pentru-a cuprinde ce ne-a dat prin ani,
cum la popasuri cu-azimă și sare
ne-ntîmpină bărbații, bravi vultani.

Ani mulți deci, înainte, tinerețe,
cu clipele ce le sărbătorim,
cu fabricile ce ne dau bineț,
cu vinul înspumat ce îl sorbim !

Pe creangă de grădini, mereu spre mîine,
să-i fie soarele în drum tot luminos,
îndemnul pentru pace, vis și piine
pentru un viitor și mai frumos.

Străluce-i steaua către fericire,
spre toate cele care-n țară cresc,
cu nimb de demnitate și iubire
izvorul vremii noastre românesc.

Al. Raicu

Stea de veghe

De soare-i plină țara, de flori și de poeți ;
De dragoste, de păsări, de iubire,
De munți frumoși înfipți în nemurire –
De oameni și de stele dacă vreți.

Ghirlande de luceferi pe bolta ei se-aprind,
Copiilor veghindu-le norocul.
Și-i cheamă, azi, să-și întregească jocul –
Frumosului, adaosul, sporind.

Dar mai presus de toate, eu știu că are-o STEA
Ce nimbul și-l întinde peste ramuri.
Și laude i-aduc mai multe neamuri –
A tuturor fiind, cum este-a mea.

George Peagu

La sărbătoarea Președintelui

copacii dau în muguri de flori s-apleacă
ramuri cu brațele spre răsărit –
e cîntec de colind în brazi pe vîrfuri
colindătorii își urează cîrmaciul țării

venit din străbuni cu dragoste de glie
erou de seamă dintre eroi și frați –
coloa vertebrală istoriei moderne –
desch...tor de drumuri de înalte glorii

el e vestitul nostru tril de leagăn
e ziua de care ne rezemăm cu spice
el e Ceaușescu – și-i spunem Nicolae
el e vatra noastră cu piine de grîu

și-i cald cu el pretutindeni aici
acasă – în casa din Carpați și Bărăgan
sîntem o flamură de întinderi de holde
o horă de mîini – o sîrbă de brațe –

Ion Machidon

O viață exemplară

Filmul politic poate fi și reportaj sau cronică, și analiză de caractere și moravuri, eseu monografic sau documentar poematic. Celebrînd sărbătoreasca aniversare dedicată celor cinci decenii de activitate revoluționară și a împlinirii a 65 de ani de viață a secretarului general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, doi „veterani" ai Studioului „Alexandru Sahia" și-au înscris creațiile în ultimele două categorii amintite de film politic.

Pelicule de intensă rezonanță simbolică, cu multiple semnificații, largi și ambițioase angajări în zona filmului politic finalizate în nuanțate concepte emoționale, creațiile închinate unei sărbători intrate în conștiința poporului nostru, rămîn titluri de referință în evocarea vieții și luptei revoluționare a celui ce se află astăzi în fruntea partidului și a țării.

Al patriei erou între eroi (regia : Pompiliu Gilmeanu, scenariul : Nicolae Dragoș) este documentarul poematic, care orchestrează inspirat versurile poetului și laitmotivele vizuale ce semnifică identificarea strălucitului bărbat politic cu idealurile și năzuințele de veacuri ale poporului, cu ampla mișcare revoluționară susținută de partidul comunist împotriva fascismului, pentru edificarea unei societăți gîndite și materializate la dimensiuni nebănuite de înaintași.

Verbul poetului Nicolae Dragoș nu exemplifică didactic idei, nu comentează pleonastic imagini, ci sugerează în perfecte corelații cu simboluri marcante de seculare idealuri : unitate națională, libertate socială, pace, ctitoria unei lumi noi, identificarea biografiei unui erou contemporan cu istoria contemporană a patriei.

Sugestivele relații stabilite între cuvînt și imagine conferă forță emoțională momentelor de evocare a omului, luptătorului politic și conducătorului de stat înscrise în memorabile tradiții de cinstire a eroilor neamului, inspirat citate în prefața poemului cinematografic.

Cu accente deosebite pentru momentele de istorie contemporană, cînd activitatea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** a marcat definitiv o grandioasă epocă, filmul semnat de Pompiliu Gilmeanu conține și inedite documente ce jalonează drumurile aspre ale flegalității, etapele formării revoluționarului comunist, gesturile istorice, prezența dinamică în marile bătălii ale devenirii națiunii noastre.

Fără a refuza unghiul subiectiv, imaginea apropiată a conducătorului de stat, surprins în momente de răgaz sau intensă concentrare în cabinetul de lucru, filmul **Al patriei erou între eroi** se constituie prin factura și orchestrarea componentelor sale într-un cald omagiu capabil să impună cu forță și lirism efigia unui mare bărbat, a cărui neostenită luptă revoluționară a fost vibrant transpusă într-o evocare cu perene semnificații.

Lungmetrajul **Omagiu** (regia : Virgil Calotescu ; scenariul : Nicolae Dragoș și Dinu Săraru) are la bază ideea generoasă a geografiei construcției socialismului în țara noastră, operă identificată plenar, în ultimii 18 ani, cu neobosita activitate a secretarului general al partidului.

În același timp, înfățișînd o multitudine de momente esențiale ale biografiei politice a celui care și-a legat viața de cauza partidului, autorii demonstrează pregnanța caracterului de continuitate în evoluția unor mari idei patriotice, ce conferă dimensiuni istorice operei Președintelui țării.

În acest film fără didacticism, fără emfază, cu căldură, și în cuvinte măsurate se vorbește de patriotism, eroism, devotament comunist, spirit revoluționar și gîndire înnoitoare, despre marile idei ce aureolează o viață și un destin așezat sub semnul dăruirii necondiționate pentru fericirea poporului.

Cei cincizeci de ani de luptă revoluționară ce măsoară într-un glorios arc de timp acțiunea politică a secretarului general al partidului sînt evocați în imagini încărcate de semnificații perene, complexe, profunde.

Concentrînd trăirile întregului popor, nu numai în momentele festive, ci și ca permanențe ale acțiunii de zi cu zi, filmul Omagiu unește prezentul de trecutul istoric și de viitorul năzuit prin exemplificări cuprinzătoare și elocvente ale prodigioasei activități în țară și peste hotare a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU. Intrată în conștiința poporului, cu larg răsunet în opinia publică mondială, opera politică a ctitorului României moderne este ilustrată de imagini semnificative ce materializează concepte, idei, ce vor rămîne, fără îndoială, înscrise cu litere de aur și în memoria peliculei, chemată cu acest prilej să devină valoros martor al vibrantei sărbătoriri, al unor momente istorice de referință.

Filme politice, peliculele omagiu semnate de cineaștii amintiți conturează diferit și original o biografie exemplară, o operă vie înscrisă atît în planul practicii, cît și al teoriei politice, susținută de impresionante simboluri și metafore.

Filmele reliefează în imagini ce aparțin de acum istoriei, cu mijloace specifice artei a șaptea un capitol al devenirii noastre în plină desfășurare. Capacitatea memoriei peliculei, conștiința politică a meritoșilor realizatori au conferit atribute de document filmelor realizate sub semnul unității de spirit al țării la măreața aniversare a celui mai iubit fiu.

Călin Stănculescu

Radiografia unui sentiment

După un volum reprezentativ pentru traseul său poetic, **Scutier la umbra clipei**, apărut anul trecut, Nicolae Dragoș este din nou prezent în librării cu placheta, intitulată semnificativ **Pentru eterna vatră românească** (Editura Militară). Dacă primul dintre ele se distingea printr-o paletă tematică mai nuanțată și preocuparea pentru modalități lirice variate, acesta din urmă, conform obiectivului propus, se centrează pe un motiv, unic, fundamental, dragostea de țară, de „vatră românească", motiv de altfel permanent al poeziei lui Nicolae Dragoș. Împărțit în patru cicluri (**Al patriei erou între eroi, Partidul, inima mulțimii, Lumina din adînc și Glasul românesc de pace**), volumul este radiografia unui sentiment trăit cu intensitate și în același timp o profesiune de credință. Citâm spre edificare poezia **În limpede osmoză**: „Partidul, pentru mine, nu-i locul unde puterea / se dă acelor care cu vorbele se-ntrec, / lumină e ! și spadă Sub steagul lui puterea / e-a omului neînfrînt, și-ntreg / / Partidul, pentru mine, e glasul rațiunii / al faptei ce s-adună din vis și din idee / și nimeni, niciodată nu va putea să dea aceste adevăruri, drept prizonieri minciunii / Partidul este viața, trăită demn sub flamuri / de roșie culoare, ce veacu-l luminează / și, geamăn cu mulțimea, cum florile pe ramuri / port drum spre cel visat în limpede amiază". Nimic mai clar și mai decis, decît aceste versuri. Majoritatea textelor sînt scrise într-un astfel de stil a cărui primă caracteristică este fermitatea convingerilor și tăria opțiunilor. Ele sînt, în general, oncururi adresate timpului prezent, istoriei contemporane a țării (**Din plai de Olt, Sub marele drapel al țării, Un timp eroic, Declarație, Steag de glorii** etc). Deopotrivă însă este evocat și trecutul milenar al patriei, cu domnitorii și eroii ce s-au jertfit pe altarul ei, cu locurile de ctitorie a istoriei : „De la Posada pînă la Rovine / din Valea Albă la Călugăreni / s-a ctitorit în spațiii carpatine / lumina jerfei date de osteni / / De se numiră Mircea sau Mihaiul, / Vlad, Alexandru, marele Ștefan / ei își legară viețile de plaiul / în care tragic plîns-a un cioban / / Din Padeș oltenesc către Islaz, / din Alba Iulia pîn' la Băneasa, / prin veacuri s-a sculptat mărețul / Azi / cînd liberă — și mîndră ne e casa (...)" (**Țară de eroi**). La fel și **Statui de veghe. La Tîrgoviște** recreează, parcă în spirit pașoptist și cu mijloace poetice asemenea, un moment de glorie al civilizației și istoriei noastre. Dar nu numai certitudinea și trăinicia faptei sînt circumscrise în versurile lui Nicolae Dragoș, ci și permanenta frumosului, eternizarea prin artă : „Prinzînd în ochi luceferi, prinzînd stele / el mîngîiase luna, ager miel / și mînăstirii sfîșiindu-și viața, / îi dăruise nemurirea el / / Mai stăruie departe de privire / chemarea-ntemnițată jos, în lut / s-a prăvălit o lacrimă spre adîncuri / și lacrima-n fîntînă s-a prefăcut / / Sînt ochii lui fîntînile... acolo / se-adună cerul, răsfrîngînd lumini, / și sprijinindu-și frunțile uimite / trec amintiri prin albe rădăcini" (**Meșterul Manole**). În aceeași serie intră poemele **Urcă munții prin timp** și **Casa la Hobița** unde aluziv, Brâncuși este văzut cînd ca o ipostază firească, naturală a spiritului românesc, cînd ca o culme, un simbol al ei : „Există-n Gorj o casă, la Hobița, / la care vin străinii ca la Mecca, / acolo, magistralele planetei / învață să respecte, fără trufii, poteca / / De-i cercetezi atent pridvorul scund / și stîlpii ce-s de strajă la pridvor / parcă-i o pasăre ce-așteaptă-n taină / să-i vină anotimpul nou de zbor (...) (**Casă la Hobița**). O structură mai deosebită prezintă ambele poeme **Extemporal** și **Dialog mut cîțiva ani după război** în care poetul renunță la prozodia clasică lăsînd sentimentul să se exprime după un ritm interior, propriu, mai suplu și mai firesc, ceea ce sporește nota de autenticitate a confesiunilor lirice. Volumul **Pentru eterna vatră românească**, este așa cum spuneam, un „document" de suflet.

Paul Dugneanu

Vasile Celmare : „Omagiu"

Mesajul poetului

Apariția „Idealuri"-lor, cartea pe care poetul și publicistul Corneliu Vadim Tudor ne-o pune în mînă astăzi, este un eveniment editorial și o bucurie. Fiecare român are astăzi o făclie cu care luminează colțuri de istorie altădată rămase în umbră și cu care aruncă mai multă lumină asupra prezentului, așa cum facem de aproape 18 ani. Cartea celui pe care-l avem astăzi printre noi este cu atît mai valoroasă și mai binevenită cu cît ea se înscrie pe linia trasată cu mult în urmă de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și anume de a pune în lumină adevăratele valori ale neamului și de a scrie istoria așa cum a fost ea. De fapt, autorul se aliniază sarcinii și începe lucrarea așa: „Frumoase sau nu, progresiste sau nu, vîrstele unei societăți sînt fapte de istorie care rămîn în cronici și care... pot servi la formarea în bine a generațiilor ulterioare de făuritori ai civilizației".

Despre valori vorbind, de cît de morală și de tonică este indicația conducătorului nostru ne dăm bine seama dacă ne amintim că în 1950, sărbătoream — e un fel de a spune — centenarul Eminescu cu „Împărat și proletar", fragmente din „Scrisoarea a III-a" și „Viața", una dintre poeziile mai puțin reușite ale poetului. Puțin, mult prea puțin din vasta operă a „uriașului de la Ipotești".

Spune Corneliu Vadim Tudor mai departe, disecînd istoria: „Iată-l pe Țepeș care a dat iama prin bivuacul turcesc de la Giurgiu, urmărind, nici mai mult nici mai puțin, decît uciderea sultanului; iată-l pe Cantemir aruncînd umbră, cu geniul său daco-roman asupra a tot ceea ce creaseră selgiucizii; iată-l pe căpitanul Zăgănescu care i-a sfidat, cu un gest de sfîntă mînie, pe osmanlîii veniți să înăbușe revoluția valahă de la 1848; iată-i pe vitejii lui Ștefan cel mare și sfînt călcînd în picioare oastea otomană la Podul Înalt și silind apoi niscaiva trufași megieși să are, înjugați, la codrii Cosminului iar alt megieș, trufaș și cotropitor, scapă fugind rușinos, cu trei săgeți moldovene înfipte în spate, la Baia Sucevei ; iată-l pe Brîncoveanu care a fost victima uneia dintre cele mai mari tragedii familiale din istoria lumii tocmai pentru că nu a vrut să se lepede de dreapta lege a neamului".

Autorul lucrării ne amintește alte și alte acte de o mare frumusețe morală care ne emoționează și ne ridică cugetul, amintindu-ne cine am fost și cine sîntem. De-atunci, de cînd luptam cu pumnii goi și cu piepturile goale, la porțile Europei, la răspîntia tuturor furtunilor ca să apărăm Europa, pentru ca această Europă să-și dureze universități și lăcașuri de piatră și marmură dantelată.

Că Europa-l numea pe Ștefan „Erou al creștinătății" sau pe Mihai „Campion al dreptății" erau vorbe goale, care nu costau nimic. Ajutoarele promise în luptele lor pentru stăvilirea puhoaielor otomane n-au venit niciodată. Europa nu și-a plătit paznicii de la porțile sale decît cu spada lașă înfiptă pe la spate în trupul lui Mihai și mai tîrziu furindu-i mămăliga de pe sărmana masă cu trei picioare.

Cine sîntem?

Găsim mai departe: Sîntem cei de la 23 August 1944 de pe baricadele fierbinți ale insurecției; sîntem cei care ne-am regăsit drumul orbecăind prin întunericul negru ca moartea. Și ne-am regăsit drumul pentru că se ivise din nou ideea conducătoare, idee regăsită la dimensiuni superioare în platforma politică a celui ce avea, de atunci înainte, să conducă în chip glorios destinele patriei — Partidul Comunist Român.

1965 a însemnat începutul unei noi vîrste a istoriei noastre: epoca Ceaușescu. Cine era noul conducător al României? Un om politic tînăr, de o frumoasă descendență țărănească, în biografia căruia figurau de-acum fapte de luptă remarcabile și care, încă de la începutul activității sale revoluționare, patriotice, în urmă cu 50 de ani, a făcut dovada marelui său curaj cu care a sfidat opresiunea, condus mereu de o nemărginită încredere în cauza pentru care lupta și de o mare dragoste de oameni. Acesta este de fapt sensul întregii sale vieți. Și despre aceasta ne spune autorul în „Lauri pe fruntea Scorniceștilor", subliniind marea omenie, marea căldură a conducătorului nostru. Scena din casa mică de la Scornicești, cînd marele om de stat nu se sfiește să invite să mănînce doi tineri reporteri, dintre care unul este autorul, este formidabilă. Cu această ocazie, Corneliu Vadim Tudor ne amintește ceea ce a spus Nicolae Iorga : „Oamenii mari s-au născut în case mici".

Aproape jumătate din volumul care, semnificativ, se lansează în chiar ziua omagierii celor 50 de ani de activitate revoluționară a conducătorului partidului și țării și a zilei sale de naștere, este închinat de către autor acestuia. Poetul dăltuiește slova în piatra timpului : „Fii pururea ferice, tu, fiu al țării mele / Și-al dăinuirii noastre pe Mureș, Olt și Prut / Femeile-ți țes chipul în flori de cîmp și stele / E sărbătoare ziua în care te-ai născut." Și în continuare : „Să ne trăiești de-a-pururi, fiu al țării / Așa precum te știm, frumos și bun / Erou al păcii și-al neatîrnării / Stegar al idealului străbun. // Fii fericit! Să-ți fie viața plină / Alături de partid și de popor / Noi îți dorim putere și lumină / Și «La mulți ani!» iubit conducător."

Poetul își încheie versurile, a doua parte a lucrării sale, generos și grijuliu: „Popoare ale lumii, vă iubim / Voi sînteți ființe sacre din născare / Planetei voi îi sînteți dar sublim / Nimic din voi, în veci de veci nu moare". Și apoi: „Popoare și voi, lideri ai puterii / Primiți mesajul nostru răspicat / Ne-am săturat de

Marian Avram
Erou al muncii socialiste

Continuare în pag. a 7-a

«Onor comandantului suprem»

Șaptezeci și opt de poeți din toate generațiile, dintre care un număr impunător de scriitori-militari, și-au reunit creațiile dedicate președintelui Nicolae Ceaușescu, comandant suprem al forțelor armate ale patriei noastre, într-un volum, „Onor comandantului suprem", tipărit chiar în aceste zile festive de Editura Militară. Această carte omagială e un adevărat simbol al gîndurilor de prețuire, stimă și respect cu care militarii, la fel ca și întregul nostru popor, întîmpină împlinirea a 50 de ani de activitate revoluționară, și aniversarea zilei de naștere a președintelui Nicolae Ceaușescu. Aceste poezii, sînt, fără îndoială, expresia unui devotament fierbinte, însă, de asemenea, o probă a vitalității poeziei politice, care poate să se exprime întotdeauna la cote înalte valorice. Autorii acestui elegant, consistent și semnificativ volum omagial (maior I. Luca și lt. col. Ion Aramă) au selecționat într-adevăr admirabile creații literare. Alături de scriitorii din generațiile mature (Mihai Beniuc, Al. Andrițoiu, Violeta Zamfirescu, Teofil Bălaj, Ion Brad, V. Carianopol, Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Ion Potopin, Victor Tulbure, Haralambie Țugui, Radu Vaida, Al. Raicu, Niculae Stoian) și din acelea mai tinere (Adrian Păunescu, Nicolae Dan Fruntelată, Florin Costinescu, Titus Vîjeu, G. Țărnea, Corneliu Vadim Tudor, Dan Rotaru, Horvath Dezideriu, George Chirilă), intîlnim aici mai mulți poeți-militari, cunoscuți deja prin activitatea lor literară, în multe cazuri prestigioasă (căpitan George Florin Cozma, căpitan Nicolae Boghian, col. Adrian Mierlușcă, lt. maj. Cristinel Pricop) precum și numeroși militari, ale căror gînduri sărbătorești au luat acum o tradițională înfățișare poetică, reprezentînd o aproape folclorică sinteză de emoție omagială. Participarea la o antologie omagială a Editurii Militare, are în acest moment o semnificație în plus, aceea de a accentua un element esențial al gîndirii politice a președintelui Nicolae Ceaușescu, acela privitor la lupta de apărare națională dusă de întregul popor. Din acest unghi, înțelegem că onorul militar al poeților este, de fapt onorul fiecărui cetățean care, în conformitate cu ideile revoluționare ale președintelui Nicolae Ceaușescu, este și un apărător al patriei socialiste. Inițiativa Editurii Militare, care în acest moment sărbătoresc și-a adus, într-un mod original, contribuția ei de valoare artistică indiscutabilă, merită încă o dată salutată.

A. S.

Marele ctitor de țară

Urmare din pag. I

posibilități, la cotele tot mai înalte ale bunăstării și civilizației noastre materiale și spirituale. Fondator al unor teze și concepții de evidentă importanță națională, iar altele cu valoare universală, a impulsionat gîndirea și acțiunea socială investigînd adînc realitățile noastre și ale lumii de azi, inaugurînd în multe domenii căi și mijloace noi de rezolvare a multora dintre problemele contemporaneității. Opera sa teoretică și practică este esențială pentru prezentul și viitorul țării și ea ni se relevă, în chip dialectic, în toate componentele și articulațiile existenței sociale. De la făurirea unui model economic viabil, cu o industrie în plin avînt și aflată la ora unei noi calități, cu o agricultură care trăiește în spațiul unei noi revoluții și care își explorează uriașele resurse la scara unei noi eficiențe, a unui nou randament, și pînă la asigurarea independenței energetice, pînă la construcția umană de conștiință la care, se înțelege, cultura și arta au un aport prețios, pînă la dezvoltarea pe care au cunoscut-o învățămîntul, știința, pînă la raporturile dintre oameni și situarea acestora pe temeiul democratizării întregii societăți, iată în mare liniile de forță ale acestei esențiale opere, exprimată prin biografia, lupta și munca unei proeminente personalități.

Umanismul său, puterea însuflețitoare a exemplului străbat la orizontul tuturor faptelor noastre și se instituie în normă a unei inconfundabile activități. Spunea secretarul general al partidului, în cuvîntarea rostită la adunarea solemnă, cu prilejul momentului omagial : **Să nu uităm nici un moment că numai cu o înaltă conștiință patriotică și revoluționară, numai înțelegînd sensul evenimentelor vom putea să acționăm întotdeauna, cu întreaga răspundere și capacitate, în mod conștient în soluționarea problemelor complexe care apar în dezvoltarea societății, numai așa vom putea să servim, în orice împrejurări, interesele poporului, cauza socialismului, a bunăstării și fericirii, a independenței patriei.** Se află definit, aici, în aceste cuvinte, modelul înaintat al comunistului, al patriotului revoluționar înflăcărat, acel model pe care îl simțim și-l vedem în realitatea materială și spirituală a țării și de la care emană înaltele virtuți care solidarizează pe toți fiii săi și ne fac să fim mai uniți în jurul partidului, al secretarului său general, pentru ca timpul ce urmează să probeze noi fapte în realizarea programului hotărît la Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului.

Existența în lumea de azi, rezolvarea problemelor contemporaneității își găsesc o justă și permanentă preocupare în gîndirea și acțiunea președintelui României, în opera de înfăptuire a păcii, a înțelegerii și cooperării între popoare. **Consider necesar să subliniez și acum că sarcina fundamentală în epoca actuală este activitatea pentru preîntîmpinarea războiului și asigurarea păcii,** spunea cu același prilej tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Nu există și nu poate exista problemă mai importantă decît aceea de a pune capăt cursei înarmărilor, de a se trece la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmarea nucleară. Trebuie să facem totul pentru a opri cursul evenimentelor spre catastrofă, să asigurăm dreptul suprem al oamenilor, al popoarelor la existență, la viață, la independență și pace !.**

Personalitate proeminentă a contemporaneității, cunoscut și apreciat în lumea întreagă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, autor al unor inițiative și demersuri care l-au consacrat demult în opinia internațională, a elaborat direcțiile și principiile politicii externe românești făcînd ca în această epocă, cea mai fertilă a existenței noastre, și care îi poartă numele, România să se bucure de cel mai grăitor prestigiu și să se bucure de o vie prețuire. Ceea ce ne inspiră : încredere, bărbăție, curaj, mîndrie și recunoștință, stimă și devotament, adică temeiurile cele mai adînci ale modului nostru de a fi și simți, atunci cînd, spunîndu-i „La mulți ani !", ne-am spus de fapt cuvîntul cel mai cald și tradițional, omagiindu-l pe cel ce ne întruchipează și pe care țara, partidul și poporul îl încredințează că îl vor urma neabătut.

ÎNALT OMAGIU

Urmare din pag. I

rie, hrisovul scris sau memoria unei lumi ce caută certitudinile existenței, ale vieții și ale dăinuirii. [...] Dacă azi Textul e însoțit de comentariul unei cugetări teoretice de o remarcabilă pregnanță filosofică și dacă reflecția generalizatoare a teoreticianului și criticului literar are serioase temeiuri atunci cînd se compară cu cele mai de seamă rezultate din cercetarea universală, sîntem datori să depunem cu mărturii supreme în favoarea aceleiași constatări inebranlabile : climatul creat în spațiul nostru de cel care ne îndemna nu de mult, în iunie 1982, la cutezanța căutărilor, la examinarea proceselor și fenomenelor, a categoriilor din domeniul umanisticii, al științelor sociale". **(Celebrînd adevărul, celebrînd viața).** Articolul lui Mircea Ciobanu vorbește într-un stil elegant și convingător despre „climatul de emulație" creat începînd cu a doua parte a deceniului al șaptelea, „anii sertarelor răsturnate fără sfială pe mesele editorilor, anii debuturilor dezbărate de complexul neasemănării, anii cînd ne-am reamintit că faptul scrisului are rațiune în legile continuității și într-un mereu reluat dialog cu valorile trecutului". Este o perioadă în care se impun majoritatea valorilor de astăzi ale literaturii contemporane, tocmai pentru că este perioada care a instaurat, după mai bine de un deceniu de așteptare, **emulația.** „Climatul de emulație, doar el respectă principiul după care nici o poemă bună nu trebuie să se piardă. Doar în interioarele lui este cu putință să înțelegi că nici un popor nu este atît de bogat încît să-și îngăduie trecerea cu indiferență peste un singur vers prețios, pe lîngă o opinie constructivă, pe lîngă un manuscris promițător". **(Doveditoarele roade).** Cît de adevărat, cît de normal și frumos sună aceste fraze ! O literatură este cu atît mai bogată — sufletește, calitativ, cantitativ — cu cît ea se dezvoltă într-un spațiu social în care cultivă încrederea, responsabilitatea, cultul valorii. Toate acestea nu sînt altceva decît atribute ale libertății. O semnificativă mărturie în același sens este aceea a lui Eugen Uricaru : „Ce au însemnat în fond pentru proza românească acești ani ? În primul rînd, un efort de clarificare a temelor abordate, dispariția unui probabil complex de incompetență". **(Clarviziune și răspundere).**

De acest climat al libertății morale și sociale, transpus în planul culturii, scriu majoritatea autorilor prezenți în acest **Omagiu.** Foarte frumos ni s-a părut darul metaforic făcut de Marin Sorescu, României și Președintelui ei. **Cuvîntul** său este un mic poem despre locul și rostul României socialiste în lumea contemporană, folosind o splendidă metaforă. Amintirile lui Nicolaus Berwanger ocupă un spațiu asemănător. Poeme în proză, în care stilul atît de individualizat al fiecăruia particularizează actul de conștiință, sînt și cele semnate de Ion Horea **(O zi de ianuarie)** și Ion Gheorghe **(Veteranul de Juni).** Cu plăcere am recitit emoționantul articol al lui Eugen Jebeleanu, **Impresii de la un proces.** Omagiul adus de Nichita Stănescu se impune și prin decupajul stilistic, prin expresia atît de nichitastănesciană : „Adevărata individualitate începe prin uitarea cifrei unu, după ce te-ai uluit de ea". **(Demnitatea omului ca ins).**

Omagiul Uniunii Scriitorilor din România este un veritabil document de responsabilitate politică.

Pentru darnica zi

Țara intră în albe veșminte,
Te exprimă cu trupu-i întreg.
Un cuvînt luminos și fierbinte
Pentru darnica zi îmi aleg.

Țara-i toată în alb, renăscută,
Te exprimă curat și deplin.
Versul meu alergînd ca o ciută
Unei harnice vieți îl închin.

Țara știe, sub alba-i podoabă,
Cum te mistui spre binele ei,
Cum ai vrea cu un ceas mai degrabă
La ureche să-i prinzi ghiocei.

Cum ai vrea, de la creștet la talpă,
S-o păstrezi într-un strai sclipitor.
O credință ca iarna de albă
Te înalță spre Vîrful cu Dor.

Țara toată-n lumină se scaldă,
Te resfiră pe munți și pe șes.
Un cuvînt cum e pîinea cea caldă
Pentru darnica zi mi-am ales.

Virgil Dascălu

plastică

Omagiu în ianuarie

Prilejuită de sărbătorirea unei jumătăți de veac de activitate politică revoluționară și de aniversarea zilei de naștere a secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, expoziția găzduită zilele acestea de Sala Dalles se constituie drept un sensibil act de omagiere a celui care prin puternica sa personalitate a aureolat destinul unui important segment din istoria contemporană a României. Tumultul constructiv, vocația creatoare, cutezanța clarvăzătoare a viziunilor, încrederea în autenticitatea, unicitatea și perenitatea valorilor plămădite de acest popor, sînt cîteva din atributele care se regăsesc astăzi materializate și în ofranda artiștilor plastici, prelungire în teritoriile luminii — transfigurată în armonie și culoare — a distinsei spiritualități a marelui conducător. Tocmai această dimensiune a ethosului său configurează în expoziție un fel de discurs plastic, a cărui monumentalitate se compune treptat din multitudinea de semne ce populează simezele și spațiile Dallesului. O unitate de sentiment și de idee — „Partid, popor, o singură voință", este motto-ul titular al manifestării — se vădește cu atît mai convingătoare, cu cît diversitatea formulelor de expresie și a stilurilor se manifestă mai liber. Iată cum, fie și rezumîndu-ne la un detaliu, expoziția omagială de la Dalles ilustrează verosimilitatea tendinței, atît de proprie artelor române din ultimii ani, de personalizare distinctă a vocilor prin abordarea într-o infinitate de modalități a datelor realului.

Căutările artiștilor s-au concentrat, de această dată, cu precădere către compozițiile de respirație epică densă, în cuprinsul cărora evenimentul gravitează, prin tensiunea tematică, întreaga construcție. Însumarea acestor secvențe reface un tablou sui-generis al „istoriei care se face" ! În această ipostază, artistul își asumă rolul evident de martor al revoluției ce se făurește sub ochii lui. Activismul său constă, dacă vreți, tocmai în asumarea acestei calități, pe care înțelege să și-o exercite cu patos și înaltă conștiință profesională. Ne referim la lucrările lui Vasile Celmare, Ion Bițan și Vl. Șetran, C. Nițescu, Nicolae Groza (cu trei sugestive compoziții), Doru Rotaru, V. Mihăescu, N. Apostol în pictură, Paul Erdos, Dan Dacian, I. Oct. Penda, Drocsay Imre, Tib. Nicorescu, Ad. Dumitrache, N. Alexi și alții în grafică. O sursă foarte fertilă de inspirație, pe care aș circumscri-o realismului poetic, a reunit pe simeze cîteva certe reușite, ce depășesc cu mult semnificația pasageră a unei asemenea expoziții. Pledează pentru această afirmație contribuțiile lui Octav Grigorescu, Spiru Chintilă, Brăduț Covaliu, Tr. Brădean, Geta Mermeze, Liviu Suhar, Georgeta Năpăruș (cu o excelent gîndită plastic compoziție), Gina Hagiu, El. Greculesi, O. Vișan — în pictură —, ca și curiozitățile sculpturale ale lui Ion Irimescu, P. Balogh, I. Kassargian, E. Bîrleanu, I. Vlasiu, Costel Badea (cu o remarcabilă ceramică), D. Lupea și alții sau a lui C. Mistorică, I. Balotă, I. Dăscălescu, Oldier Filaret, Maria Negreanu în tapiserie, Dan Băncilă, Dionisie Popa, L. Anghelache în obiectele de sticlă subtil finisate.

Portretiștii — de la Ion Jalea, Dan Hatmanu, Paul Vasilescu și Nicolae Kruch la A. Bolea și Könives Sandor —, apoi florile și staticele lui Ion Gheorghiu, Pavel Codiță, Sanda Șărămăt, Ov. Paștina, M. Cilievici, C. Piliuță, Dim. Grigoraș, A. Ciupe, I. Musceleanu și mulți alții, completează cu multă sensibilitate și vibrație cromatică aria de manifestare într-o expoziție a cărei valoare rezidă nu numai în diversitatea și consistența stilistică a prezențelor, cît în substanța mesajului artistic și uman pe care îl poartă. Mesaj pe care slujitorii dălții și penelului l-au consacrat cu sinceră emoție și dăruire acestui sărbătoresc ianuarie ce-l trăiește țara alături de cel mai iubit fiu al ei.

Corneliu Antim

muzică

Cvartetul „Pro musica"

În peisajul actual al muzicii de cameră bucureștene, concertul cvartetului „Pro musica" a fost în mod cert un eveniment. Mărturisesc că m-am dus cu inima oarecum strînsă, pregătit pentru un concert înscris în linia mediocrității pe care o afișează — din pripă sau dezinteres sau suprasolicitare — majoritatea cvartetelor ce se fac și se desfac într-un ritm alert. Căci este cum nu se poate mai ușor să alcătuiești un cvartet, poți chiar să dai unul sau două concerte reușite, pentru ca apoi — dacă nu există o mare voință de frumos, o dăruire de un tip cu totul special, o conștiință a datoriilor, a pretențiilor genului — totul să eșueze în banal, în corect ca țel ultim și acela rareori atins. Așa se face că, în conservator sînt relativ frecvente formațiile de cameră, în special cvartetele bune, școala propriu-zis instrumentală românească fiind pe drept foarte bine cotată și supervizarea profesorilor de cea mai aleasă competență, iar sarcinile paralele instrucției și creației — s-o numim creație, pentru că merită — cvartetistice, relativ reduse. Apoi, conștiința obosește, pe măsură ce rutina se instalează or, muzica de cameră este poate, în mai mare măsură decît solistica, seismograful cel mai sensibil care sancționează forma tehnică trecută ori participarea psihologică amorțită ori gustul îndoielnic.

Cu totul altă atmosferă degajă prezența pe podium a lui Cristian Ifrim și Cezar Marin — viori, Sorin Bulbucan — violă, Dan Cavassi — violoncel, reuniți de vre-un an sub numele de Cvartetul „Pro musica". Cred că disting în apariția lor solistică, deasupra unor calități solistice individuale, acea conștiință a cerințelor actului scenic, renunțarea — uneori dificil cumpănită — la comoditate, în fine, un control riguros al ansamblului, o judecată severă a stilului în accepția generală cît și în exigențele sale de amănunt. De altfel, cvartetul „Pro musica" a obținut deja un premiu secund (dar nu secundar) la Concursul internațional de la Roma, în 1981, iar cînd notificăm astfel de succese ale formațiilor noastre de muzică de cameră nu trebuie nicicînd să omitem din vedere că, la astfel de competiții, ansamblurile românești concurează îndeobște cu reuniuni instrumentale străine care nu fac decît muzică de cameră, putînd să-și consacre aici toată energia și tot timpul de care dispun.

Intrînd mai în detaliu, să spunem că ansamblul „Pro musica" a prezentat un program divers stilistic, exigent, de gust impecabil, unde poate doar **Cvartetul în Fa major** de Dvorak nu putea să se afle la densitatea colegilor de afiș clasici — Haydn și Beethoven. Cel mai realizat — cvartetul **„Ciocîrlia"** de Haydn. Aici auzeam mai întîi că cei patru instrumentiști cîntă foarte curat, foarte limpede, cu eleganța cuvenită, reliefînd partida quasi-solistică a primei viorii fără ca restul formației să se ascundă în anonimat. Apreciind limpezimea planurilor, trebuie să spunem că un plus de omogenitate timbrală este de așteptat, ca țel imediat de dobîndit pentru cvartetul „Pro musica". În Beethoven **(Cvartetul op. 18 nr. 4)** ne-a interesat cel mai mult înțelegerea deplină a sensului frazei, îndeosebi a sensului armonic, a alternanței de clar și obscur specifică acestei pagini și care a fost sesizată și comunicată. Aș fi simțit totuși nevoia unei mai mari libertăți a tempo-urilor, atîta cîtă permite osatura clasică, pentru o mai elocventă rotunjire a propozițiunilor muzicale.

Sobrietatea metrică și ritmică pare a fi o trăsătură a formației, căci o anumită rigoare a caracterizat și interpretarea cvartetului **„Anamorfoze"** de Șerban Nichifor, lucrare de răsunet în creația tînărului și atît de dotatului compozitor, și a fost spre binele piesei, căci i-a avantajat substanța, ce ar fi fost poate umbrită de o mai mare exploatare a pitorescului modal și timbral.

Costin Cazaban

La originile poporului român:

DACII ȘI ROMANII

Istoria a fost întotdeauna și trebuie să fie, așa cum spunea Mihail Kogălniceanu, „cartea de căpitenie a popoarelor și firește a fiește cărui om în deosebi". În anii noștri, îndeosebi în ultimul deceniu și jumătate, acest adevăr a căpătat noi valențe, istoria devenind, așa cum rezultă și din Rezoluția recentei Conferințe Naționale a Partidului Comunist Român, un mijloc principal de educație patriotică, de formare a omului nou, constructor conștient al viitorului României socialiste. Amplele manifestări pe plan național dedicate aniversării a 2050 de ani de la crearea statului unitar dacic al lui Burebista au subliniat, într-adevăr, cu numai doi ani în urmă, importanța pe care partidul și statul nostru o acordă cunoașterii trecutului glorios al poporului român, ca element inspirator primordial al dragostei de patrie. În această atmosferă de emulație, cercetarea istorico-arheologică a făcut mari progrese, atît pe linia sporirii bazei documentare, cît și în efortul de a sintetiza noile date în opere de largă respirație. Nu întîmplător tocmai în acești ani, prin cercetări sistematice, s-au făcut însemnate descoperiri arheologice, cum ar fi cele de la Hinova, Bunești, Cugir, Sarmizegetusa dacică și cea romană, Niculițel și Alba Iulia, care aparțin istoriei vechi a poporului român și aruncă noi lumini asupra originilor sale îndepărtate.

Formarea popoarelor este un fenomen istoric îndelungat și complex, ale cărui începuturi se pierd în negura vremurilor și la care au conlucrat adesea, sub imperiul împrejurărilor, factori etnici, culturali și politici dintre cei mai diferiți. Dificultățile procesului cunoașterii științifice, ca și influența inevitabilă a conjuncturilor și ideilor politice, au făcut ca, aproape fără excepție, evoluția teoriilor privind etnogeneza diferitelor popoare să fie sinuoasă, iar apropierea de adevărul istoric să se realizeze lent, gradat, dînd naștere unor îndelungate și pasionate dispute. Într-o anumită măsură acesta a fost și cazul istoriografiei noastre, care și-a făcut din deslușirea originilor poporului român un țel științific și patriotic primordial. Ascendența romană s-a impus de la început, atît prin tradiția populară, cît și pe cale cărturărească (Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir), imprimînd o linie de gîndire care, sub influența factorilor politici, a imperativelor luptei pentru afirmarea națională, în anumite perioade avea să dea naștere unor teorii unilaterale, exclusiviste. O asemenea îndepărtare de la realitatea istorică, așa cum o vedem noi astăzi, caracterizează învățăturile „Școlii ardelene", ca și manifestările mai tîrzii ale curentului „latinist", stîrnind reacția îndreptățită, încă de la 1843, a unui spirit critic cum era Kogălniceanu împotriva a ceea ce el numea „romanomania".

Trebuie însă totodată arătat că, încă de timpuriu, deși mai timid, și-a făcut loc ideea rolului important pe care autohtonii acestui pămînt, geții și dacii, l-au jucat în formarea poporului nostru. O aflăm admirabil exprimată în opera stolnicului Constantin Cantacuzino, care știa că „atîta se unise acei romani de aici cu acei dachi (daci), cît nu s-au mai despărțit apoi între dînșii nici cînd s-a rupt den Împărăția Romană și au intrat pentru dînșii alte limbi, ci tot într-una s-au ținut și au rămas și pînă astăzi". O regăsim, în termeni surprinzător de moderni, la începutul secolului al XIX-lea, la Naum Rîmniceanu : „Dacii s-au romanizat, iar romanii s-au dacizat. De la romani ne-a rămas limba, de la daci și sîngele și limba, în parte".

Această idee a luat forma unei teorii solid și metodic fundamentate în operele clasice ale istoriografiei românești din a doua jumătate a secolului trecut și de la începutul secolului nostru, în care aportul dacilor și al romanilor în procesul de etnogeneză este prezentat în chip nuanțat și echilibrat. Pentru Xenopol, de pildă, „închegarea naționalității române" pornește din îmbinarea dintre „trunchiul tracic" și „puternicul și absorbitorul vlăstar al rasei latine". „Cît de puternic însă a trebuit să fie stratul roman, întrepus între fundamentul trac și suprapunerea slavonă (slavă), remarca el în acest context, spre a predomni pe ambele aceste două elemente și a da în rezumat naștere unei populații de caracter romanic".

Textelor istorice și argumentelor lingvistice au început în acei ani să li se adauge, într-un număr mereu crescînd, dovezile materiale incontestabile aduse la lumină de tînăra arheologie românească. Tocilescu a pornit investigarea pe scară largă a ruinelor romane din Dobrogea și Oltenia, iar după războiul pentru întregirea neamului Vasile Pârvan și elevii săi au așezat bazele cercetării sistematice și aprofundate a antichităților geto-dace. În egală măsură istoric și arheolog, Pârvan a înțeles că raporturile dintre daci și romani nu au decurs într-un singur sens, și de aici concluzia care explică individualitatea poporului român în cadrul familiei neolatine : **„Romanii au influențat și au fost influențați** și o întreagă cultură deosebită, **romanismul danubian**, diferit de cel gallic sau de cel spaniol, a luat naștere".

Rezultatele remarcabile pe care cercetarea istorica românească le-a obținut de-a lungul timpului și mai ales în ultimele decenii au venit să confirme justețea viziunii de ansamblu a marilor noștri înaintași, sporindu-i în chip considerabil temeiul documentar și aruncînd noi lumini asupra diferitelor aspecte și momente ale procesului de etnogeneză. Decisiv în această direcție se vădește a fi aportul arheologiei, care a adus în discuție și a valorificat o imensă cantitate de descoperiri, de o valoare inestimabilă pentru cunoașterea originilor și evoluției istorice a geto-dacilor, pentru reliefarea unității și continuității lor de-a lungul veacurilor în spațiul carpato-dunărean și pontic, pentru înțelegerea mecanismelor intime ale simbiozei daco-romane și ale romanizării, pentru documentarea persistenței elementului daco-roman în vremurile tulburi ale migrațiilor, pînă la trecerea sa în ființa unui nou popor, cel românesc. Aceste cercetări creează premisele cele mai favorabile pentru o prezentare de înaltă ținută științifică a etnogenezei în viitorul Tratat de **Istoria României**, operă de maturitate a istoriografiei românești.

Teza originii daco-romane a poporului nostru, dezvoltată și fundamentată prin eforturile neostenite ale mai multor generații de cărturari, în egală măsură inspirați de sentimentul patriotic și de iubirea de adevăr, cunoaște o clară și fidelă reflectare în documentele programatice ale Partidului Comunist Român, în cuvîntările secretarului său general. Astfel, în memorabila expunere prezentată în cadrul Plenarei lărgite a C.C. al P.C.R., din 1—2 iunie 1932, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Victoria romanilor a deschis o perioadă lungă de conviețuire în care s-a accentuat împletirea civilizației dace și romane. După cum atestă scrierile vremurilor respective, cercetările arheologice, datele științifice, în această perioadă s-a realizat simbioza daco-romană și a început formarea unui nou popor bazat pe cele mai înalte virtuți ale dacilor și romanilor. Așa s-a născut poporul român". În aceste cuvîntări, istoricii au găsit nu numai o valorificare superioară a roadelor muncii lor, ci și îndemnul, de importanță teoretică și practică, ca în cercetarea etnogenezei „să pună accentul pe acele fapte istorice care au favorizat contacte de viață și influență reciproce între populațiile acestor meleaguri, proces care a stat la baza formării națiunii noastre, a popoarelor din Balcani, a altor popoare învecinate". Îndemn luminos, care oferă studiilor viitoare o perspectivă largă, adecvată realității istorice prin excelență complexe a procesului de formare a poporului nostru, și care refuză orice tratare îngustă, unilaterală, ce îl scoate din contextul istoriei universale.

O cunoaștere mai adîncă a acestui proces fundamental al istoriei naționale presupune înainte de toate acumularea de noi date, analiza și sistematizarea lor. Alături de istorici, arheologi și lingviști, sînt chemați aici să-și aducă contribuția specifică antropologii, etnologii și folcloriștii, istoricii artei și ai dreptului, filozofii și sociologii etc. Sînt și vor fi necesare dezbateri intra- și interdisciplinare, care să prilejuiască comunicarea noilor rezultate, compararea metodelor și confruntarea liberă, dar — subliniem — competentă și responsabilă a opiniilor.

Manifestări recente în publicistica adresată marelui public fac absolut necesară această precizare.

Un exemplu caracteristic pentru genul de publicistică la care ne referim este articolul „Istoria românilor și destinul imperiilor", semnat de N. Copoiu în numărul din 16 octombrie a.c. al acestei reviste. Într-un text urmărind în timp acea constantă a istoriei poporului român, care este lupta pentru libertate, în fața amenințării marilor state vecine, N. Copoiu zăbovește îndelung asupra unei probleme care nu îi este familiară prin formația sa științifică, ci doar printr-o mai de demult manifestată dorință de a o „rezolva" cu orice preț altfel decît încearcă să o facă cercetarea consacrată. Este vorba, cum se înțelege, de procesul formării poporului român, redus prin bătătelizarea sau eliminarea unor fapte istorice la o evoluție simplă, lineară, necontaminată a etnosului dacic și a limbii sale, pînă în zilele noastre.

În contextul dat, tratarea acestei probleme se justifică doar prin concepția unilaterală, anistorică a autorului, care nu vede decît „caracterul cotropitor, de tip colonial" al stăpînirii romane în Dacia și se crede îndreptățit să afirme (pe ce izvoare ?) că „poporul dac nu numai că nu s-a împăcat cu ocupantul dar, prin repetate răscoale, i-a dat lovituri tot mai puternice, pînă cînd în cele din urmă, l-a izgonit". Nemulțumit de ceea ce a realizat o întreagă istoriografie, N. Copoiu nu ezită să impute arheologilor (probabil și istoricilor în general) „glorificarea ocupației romane... sub impresia ruinelor unor castre romane rămase pe teritoriul țării noastre și mai ales a falsei teorii că (romanii) i-ar fi învățat pe daci limba latină". Concluzia sa este fermă : poporul dac nu putea să se „romanizeze" (ghilimetele îi aparțin lui N. Copoiu, care încă din 1978 îi îndemna pe istoricii români să renunțe la această noțiune), dimpotrivă i-a dacizat pe legionarii romani, a continuat să existe în evul mediu în cadrul unor „state dacice cu principi-voevozi autonomi" și, dacă înțelegem bine cele spuse într-un interviu publicat în septembrie 1981, există și astăzi, vorbind încă limba dacă. Asemănarea limbii române (căci totuși despre ea este vorba), cu limba lui Cicero și Caesar nu s-ar explica deci printr-un raport de filiație, prin fenomenul romanizării, ci prin legătura cu limba traco-dacă, „din care — lucru cert pentru N. Copoiu — s-a format și limba latină clasică".

Dr. Mircea Babeș

Continuare în pag. a 7-a

Mihai Rusu : „Aniversare"

gheorghe dinică

Satul patriei

Sat verde, cu dorul cioplit în baladă,
cînd eu m-am cuprins de-a-ntoarcerii sete,
de versul din carpeni sub luna arcadă,
mi-ai dat iia mamei și visul din plete.

Și slobozi toți caii prin iarba de coasă
și plugul în brazdă Bătrînu-a lăsat ;
pe mine — născutul pe prispa de-acasă —
mă binecuvîntă al patriei sat.

Glasul patriei

Cu glasul patriei ne dăm măsura
și ritmul unei noi cîntări și joc —
acolo, sus, cîntăm arhitectura
prefacerilor noi din brazdele de foc.

Aud pe creste țara în glasurile muncii
unite-n melodia veșnicului psalm —
căci liberi și în pace ne creștem noi azi pruncii,
conduși de-un Brav Bărbat sub cerul păstrat calm.

În amintirea eroului necunoscut

Mă ninge amintirea veche
ca pe-o statuie-o pașnică rostire,
și dorul meu, cu nimenea pereche,
pe cel jertfit îl vrea spre pomenire.

De n-am uitat rostirea strămoșească
e pentru că a fost mereu de strajă
un mare anonim să o păzească —
și-a mers uitat în moarte, dar o vrajă
l-a nemurit, prin fiul fiului său,
de veghe țării, la hotar mereu.

De anonimii din veșnicia țării
să nu ne-amintim la voia-ntîmplării ;
să plîngă nestinsa iluminare
pentru durerea ce-nălțătoare doare !

gheorghe constantinescu

Drumurile

Drumurile, drumurile
Îmi răscolesc gîndurile
Viața-ntreagă e un drum
Pace nu-ți găsești nicicum.

Colinzi lumea-n lung și-n lat
Revii de unde-ai plecat
Și din nou iți por'i pasul
Pînă cînd iți sună ceasul.

Obosit de-atît colind
Te trezești brusc odihnind
Într-o margine de sat
De toată lumea uitat.

Drumurile, drumurile
Îmi răscolesc gîndurile
Merg în gînd și merg pe drum
Drum e tot și tot e drum.

Nostalgie

În purpura-nserării
Coboară-ncet pe mal
În stoluri mari cocorii
La dansul nupțial.

Cînd se revarsă luna
Pe ape ne-ntinate
Le-apar' pe cap cununa
Cu pietre nestemate.

Plutind pe luciul apei
Sub cerul înstelat
Lumini din pragul rampei
Se sting pe rînd în lac.

Toamna mea

O, toamnă
Cu cerul tău de argint !
Ce n-aș da
Să mai pot să mă mint !

Eu, trecător și hoinar,
Cînt și-ți slăvesc
Amurgul de jar.

Farmecul tău îmi tulbură firea,
Nici bătrîn
Nu-mi explic rătăcirea.

Culorile tale de aur curat
M-au schimbat, ce adînc
M-au schimbat !

O, toamnă
Din sufletul meu
Te doresc, ori nu,
Tu revii ca pămîntul de greu.

Așteptare

Aștept mereu,
Mereu aștept ceva
Aștept să văd zăpada
De asemeni ghioceii,
Aștept și primăvara
Să văd cum zburdă mieii,
Aștept să vină vara
Cu holde aurii
Să văd culegînd macii
Mulțimea de copii.
Aștept să vină toamna
Cu rodul ei bogat
În oale fierbînd vinul
Gustos și aromat.
De mic copil aștept
Aștept mereu ceva
Aștept să vină iarna
Aștept din nou zăpada.

Prag de nou an

În prag de an ce vine
Privesc nostalgic pomii
Șoptindu-le în gînd :
Pleșuvi la fel ca mine
Zăpada vă apasă
Precum anii din spate-mi
În pace nu mă lasă.

În casă e tăcere
E bine și plăcut.
Aștept doar musafirii
Așa ca în trecut.
Alăturea de mine
Un suflet cald și bun
Își aștepta copiii
În noaptea de ajun.

Azi
Totul s-a schimbat
Prea multă liniște
În juru-mi s-a lăsat.
Nimeni
În prag nu mi s-arată
Bătrîna mea ușă
Rămîne ferecată.

Ciclu biologic

Frunzele
Vin primăvara să împodobească pomii
Care
Le primesc precum cerbii coarnele
Străbătînd cu greu arșița verii
Odată intrați în toamnă
Pomii
Încep să coboare în noapte
Mai întîi se spală de rugină
Lepădînd mantaua aurie a frunzelor
Ce se prăvălește la pămînt istovită.
Cu brațele întinse către cer
Într-o tristețe apocaliptică
Pomii
Așteaptă acoperămîntul alb al iernii
Care să le ocrotească sufletele ostenite
Într-o hibernare de lungă durată
Mama natură și-a spus cuvîntul
Fructul oprit a fost devorat.

Nunta

În plină iarnă,
Satul părea acoperit într-o manta albă imaculată.
Parcă era satul copilăriei mele.
Mă așteptam să văd mireasa coborînd
Dintr-o sanie cu zurgălăi
Îmbrăcată peste rochia albă
Cu o scurteică cu guler de vulpe roșcată
Și ginerele cu o haină îmblănită
Iar pe cap cu o căciulă de miel tăiat.
Mă așteptam...
Unde sînt săniile, unde sînt caii,
Unde sînt zurgălăii de altădată ?

Nisipurile mișcătoare

Dacă te afli într-un sat de munte
Și te scoli înainte de răsăritul soarelui
Ți se pare că ești undeva
Într-o lume de mult apusă.
Boarea dimineții, aerul proaspăt, liniștea deplină
Tulburată doar de susurul apelor ce se rostogolesc din munți
Îți lasă impresia, ție, ca orășan,
De reincarnare într-o lume ireală.
Numai mugetul vacilor și behăitul oilor
Ce umplu toate ulițele satului
Te fac să revii la realitate.

Cînd privești munții și dealurile ce te-nconjoară
Simți că verdeața codrilor se prăvălește peste tine
Și te cuprinde din toate părțile
Precum nisipurile mișcătoare.
În aer plutește pretutindeni mirosul de fin proaspăt cosit
Care-ți provoacă o stare de plăcută beție.
Uneori, dimineața, ceața coboară pe văi pînă la pămînt
Trecînd prin ea, te face să te gîndești la zicala :
„Parc-ai fi cu capul în nori !"
Aflîndu-te într-o asemenea oază
Unde intervenția omului nu se resimte prea mult,
Îți vine să strigi :
Băgați în cămăși de forță
Pe cei care în numele civilizației
Distrug natura și odată cu ea viața însăși.

În aer plutește pretutindeni
mirosul de fin proaspăt cosit !

Muntele

Dacă n-ar fi fost muntele
Ar fi trebuit creat
Spre bucuria omului.
Numai în semeția munților
Trebuie căutată
Aspirația omului spre înălțimi,
Spre cucerirea spațiului infinit.
Fără existența munților
Oamenii, probabil,
Nu l-ar fi inventat pe Icar
Și nici Brâncuși, Coloana infinitului.
Păsările au sugerat omului zborul
Muntele, posibilitatea.

mircea cristea

Din păduri

Din păduri un cerb coboară
și Carpații se-nfioară
spicele în vers se-adună
dăinuind într-o cunună.

Făt-Frumos se-ntoarce-acum
într-un mugure străbun
și-n balada milenară
bate timpla dor de țară.

Între zări

Între zări de ape roșii
dorm în risipă de vreme strămoșii.
Rămîne în sate un cîntec din munți
și păsări de gînduri dansează sub frunți.

Coboară pămîntul în vase de lut
corăbii de stele prin riu neștiut

Glasul pămîntului

Vremi s-au dus
Pe Olt în sus
glas de ape
umblă-aproape
și tot spune
să se-adune
cer de stele
să se spele
vremea rea
într-o amforă
să stea
și în pulberi
de copite
zei de spaimă
va trimite
pînă-n zările
de iască
liniștea să ne-o păzească

Istoria aparține patriei

Istoria aparține patriei
așa cum lumina aparține soarelui.
Sîntem ai patriei
precum pruncul este al mamei.
Inima mea aparține patriei
așa cum sufletul străbunilor
aparține fîntînii
din care se-adapă
dorul
crescut în vatra strămoșească.
și-n cetăți de ape vine să se spele
o mireasă mîndră aburind sub stele.

În muguri

Legende-n buciume și vers
statuile devin amiază
și-n muguri inima veghează
suspinul vieții-n univers.

Doinește-n imnuri ciocîrlia
și din cuvinte ies copii
măsura vieții-n zori de zi
prinos de dor în România.

Peste patrie

Peste patrie
bat clopotele dorului.
Se aprind mugurii
în starea de gravitație
a binelui.
Mioritele se întorc din stele
în ochii răniți de fantasme
ai păstorilor.

În vîrful cuvintelor

Mergem în vîrful cuvintelor
să nu se trezească istoria
între suliți.
Intrăm în pădurile
unde zimbrii se pregătesc
să devină memorie.
Mereu ne amenință
umbra lui Mircea la Cozia
și-nmugurește gîndul
în fîntînile dorului.

teatru

t

Troilus și Cresida

Nu văd într-o operă atît de vastă și copleșitoare cum este cea shakespeareană o „insulă" care să se numească „Troilus și Cresida". Așa cum nu aș nota același lucru nici despre „Furtuna". Imperiul marelui Will mi se pare a fi unul singur, uriaș, cu catacombe și creneluri, cu mari întunecimi, cu adînci răni, cu încleștări ale spiritului, dar și ale nesăbuinței și orgoliului. Căci în acest imperiu viața colcăie asurzitor, se pierde și se revendică la aceleași tensiuni. Port în minte o propoziție celebră a lui Croce care spunea că „deși Shakespeare a înfățișat în operele lui cîteva războaie și lupte politice într-un chip cu totul magnific, a ocolit întotdeauna caracterul lor și obiectul lor specific, țintind, prin ele, la singurul lucru care l-a atras, și anume : viața".

Am recurs la acest — hai să-i zicem — preambul, revăzînd un spectacol cu piesa „Troilus și Cresida". Peste ani, deși mulți avem încă treză în memorie o celebră montare anterioară de pe scena Teatrului de Comedie, pagina shakespeareană aduce același frison, tulbură și incită la noi observații. Da, putem accepta că este singura parodie a marelui autor, dar asta, pînă la urmă, rămîne o chestiune de „tăietură" dramatică sau de ton, căci tragicul se descoperă la fel de limpede ca în orice altă lucrare. De aici și meritul cu totul deosebit al încenării brașovene imaginată de Mircea Marin, acest regizor aflat mereu în competiție cu sine însuși, în sensul cel mai propriu al expresiei. El înțelege perfect pericolul abaterii de la esența shakespeareană, în ciuda parodiei formale. Motiv pentru care, prin cîteva semne discrete, dar distincte, deschide ușa spre întreaga operă, așa încît vom zări și umbra regelui Lear și expresia desfigurată a lui Caliban.

Casandra, mai întîi jovială, jucăușă, apoi brusc însingerată deapănă povestea războiului dintre greci și troieni. Îi dă replica, în însinuări cețoase, Thersit, cel care caracterizează pe fiecare erou în parte, cu o ironie ce se răsfrînge evident asupra propriei structuri. Este Thersit un nebun? Nicidecum. Este mai degrabă spiritul malefic care parodiază o lume din interiorul căreia el însuși face parte. Ni-i descrie pe toți cu toată răutatea, dar din păcate ochii nu-l înșală. Cumva dă mîna cu Pandarus care, mai activ, nu se mulțumește doar cu vorba, ci minuiește abil drumul spre păcat și răzbunare. Desenul regizoral, cu sprijinul scenografic al lui Mihai Mădescu, delimitează și pune în relief o suită de planuri de joc. Cum s-ar realiza iubirea pură a lui Troilus și a Cresidei, pendulînd pe o punte mișcătoare, sub alcovul, ca o cușcă luminoasă, al Elenei și a lui Paris? Valorile morale au ajuns la clipa caricaturii. Hector mai poartă mantia albă, imaculată, dar ea ascunde un trup obosit. Cînd Achile îl ucide, nu se prăbușește, rămînînd într-o poză ridicolă, chiar așezat parcă ca la fotograf, un fotograf al eternității. De altfel, în final, așa îi vom regăsi pe toți — Paris și Elena, Agamemnon și Menelau, Achile, Ajax, Ulise — un tablou peste care se revarsă o lumină crepusculară, un apus al unei civilizații care și-a încheiat conturile prin sînge și răzbunări primitive.

Spectacolul Teatrului dramatic din Brașov, cu foarte rare acășări în discursul scenic, are o remarcabilă acuratețe, țintește precis, ridicîndu-se valoric la cotele unui eveniment artistic. Din distribuția, în totalitate merituoasă, m-aș opri la creațiile Victoriei Cocias Șerban (Casandra), Dan Dobre (Ajax), Dan Săndulescu (Achile, rezumat ca un pugilist și înzestrat ca atare), Virginia Itta Marcu (Pandarus, în travesti), Costache Babii (în ultradiplomat Ulise), Mircea Andreescu (neobositul cinic Thersit), Mihai Bălaș Jujucă (Patrocle), Geta Grapă (o Elenă decrepită), Ion Jugureanu (Hector), Gabriel Săndulescu (un Paris rotofei și îmbufnat), Luminița Blănaru (Cresida), Radu Negoescu (Troilus).

Ermil Rădulescu

Vasile Celmare : „Sărbătoarea recoltei"

film

f

Quo vadis homo sapiens?

Un omuleț cu trei fire de păr pe capul turtit, cu burta mare și cu picioarele cam subțiri intră, fără false pudori, în urmă cu peste 25 de ani în mitologia modernă a animației. Apărut pe ecrane în 1956, personalul cucerea în 1957 cea mai înaltă distincție a Festivalului de la Cannes. Următoarele pelicule avîndu-l drept erou au dobîndit zeci de premii la prestigioase concursuri internaționale, unde juriile i-au consacrat prezența printre legendarele figuri create de așii animației mondiale.

Amplă și ingenioasă antologie retrospectivă (din care lipsesc încă destule secvențe memorabile), **Quo vadis homo sapiens** rămîne o peliculă guvernată de aceleași atribute care au jalonat primii pași ai omulețului inspirat plastic de o frescă de la mănăstirea Cozia : gravitatea tematică și densitatea simbolurilor. Fantezia cineastului care refuză bogăția decorului, ambianța fastuoasă, policromia sofisticată sau mișcarea gratuită, unește în aventurile omulețului umorul aparte cu o poezie transpusă deseori în plan filosofic cu accente pe marile întrebări ale umanității. Geneza cosmică, asemeni genezei speciilor ,a artelor sau comunicațiilor sînt probleme ce pot fi laconic exprimate într-un sintetic joc al liniilor, în amuzante sugestii simbolice pline de originalitate.

Alături de multiplele geneze care l-au pasionat pe autor, aflăm neliniștile omului contemporan în fața unor probleme încă acute : criza de energie, pericolele înarmării, alienarea într-o lume ostilă speranțelor etc., etc.

Gopo a demonstrat încă de la primele sale filme că animația poate fi și arta temelor serioase, chiar dacă unele din peliculele sale ulterioare tipăticului inițial al omulețului **(Scurtă istorie, Homo Sapiens, 7 arte)** au reluat idei, metafore, gaguri, diluîndu-le parțial eficacitatea artistică.

Condensînd peste trei decenii puse în slujba animației recentul lungmetraj semnat de **Gopo** constituie o utilă întîlnire a spectatorilor mai tineri cu arta unui maestru al animației contemporane care a dat o structură originală unei opere ce degajă permanent un tonic optimism, în ciuda gravității temelor abordate.

Grafica stilizată, floarea-simbol, imobilismul figurii, dar expresivitatea gestului, supradimensionare comică, linia concisă a traiectoriei evoluțiilor surprinse în istoria lumii, nu lipsită de efervescente gaguri, sînt atribute perene ale artei lui **Gopo**. Realismul poetic al cineastului, susținut deseori de virtuțile muzicii semnate de **Dumitru Capolanu** și ale coloanei sonore, oricînd obiect de studiu, semnate de ing. **Dan Ionescu** pulverizează concepțiile scenariului literar oferind personajului antologic esențializare în reorchestrarea celor mai marcante secvențe.

Această re-ordonare rămîne dedicată celor mai generoase idei, care confirmă umanismul unui artist preocupat profund de semnele de întrebare ale contemporaneității.

Reîntîlnirea cu arta lui **Gopo** naște însă și justificate întrebări ce privesc soarta animației românești în prezent : de ce am renunțat la găzduirea unui important festival internațional al creatorilor genului, de ce filmul de animație este încă o Cenușăreasă în difuzare, în comentarii, în literatura găzduită de editura de specialitate ?

C. S.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

V ... „un lucru diavolesc într-un stil foarte hoffmannian"

Mutatis-mutandis, se poate afirma că frazele de început din *Copca Rădvanului* au o funcție relativ similară cu, să spunem, acelea care „deschid" celebra nuvelă a lui Edgar Poe, *Prăbușirea casei Usher*. Interogație ce și-o adresează mai ales sieși eroul povestitor din narațiunea poescă referitor la misterul cultivat de legendele ce înconjoară strania casa la simplă vedere a zidurilor ei — „Ce să fi fost acel ceva care mă tulbură pînă într-atit numai la simpla vedere a casei Usher?" — îi corespund, așadar, cele spuse încă de la început de „povestitorul" lui Galaction („De ce să-i zică astfel — *Copca Rădvanului* — acestui sinișor pe care Oltul îl îneacă în fiecare primăvară, iar șoseaua pare că l-a ocolit întotdeauna? Cînd a dat rădvanul pe aici și cînd a fost vreo copcă în pietrăria aceasta ?"). Diferența dintre elementele de „decor" ce particularizează locul acțiunii, după cum și aceea vizind modul de investigare în zona misterului, inclusiv tipul de narațiune, conflictul, identitatea psihică a personajelor etc., toate acestea, deci, departe de a constitui indiciile unei insuficiențe în ceea ce-l privește pe prozatorul român, în ordinea realei capacități de însușire a „formulei" consacrate într-o altă literatură, dimpotrivă, exprimă matura, la urma urmei, naturala implicare a acestei „formule" într-un mod de înțelegere și rezolvare epico-problematică aflat în perfectă concordanță cu eposul autohton. Este curată naivitate să se pretindă imaginarea unor case Usher valahe și a unor întîmplări de groază aidoma celor petrecute în asemenea locuri — de exponenții acestor întîmplări nu mai vorbim ! —, atît timp cît datele povestirii originare sînt altele, adică aparțin în totul altei lumi. Or, tocmai îndreptățita dorință de circumscriere a acțiunii fantastice între coordonatele acestei lumi, ca și în *Pădurea Cotoșmanei*, explică îndelungata și ceremonioasa parte introductivă din *Copca Rădvanului*. Accesul povestitorului la sursa legendei este condiționat mai întîi de calitatea sa de ins trecut el însuși printr-o întîmplare primejdioasă în măsură a-i stîrni curiozitatea în chip deosebit („Deunăzi se sfărîmă pluta cu noi în dreptul Copcei Rădvanului și, după chiu și vai, am sprijinit cheresteaua, am tras bustenii în Copcă și ne-am strîns la soare să ne uscăm"). Apoi, fiindcă este vorba de „o poveste de demult", la captarea ei se poate ajunge pe ocolite, cu prețul efortului de a-i întîlni pe aceia care, oameni ai locului, „știu" cu adevărat cînd și cum s-au petrecut faptele. Spre a-și îngădui să prezinte povestea ca fiind adevărată, naratorul trebuie s-o „rescrie" aflîndu-se la fața locului, adică, retrăind-o el însuși întrucîtva, atunci cînd o află, pe timp de noapte, la stîna baciului Oprea din gura tînărului cioban Oance. Avem a face cu un foarte subtil ceremonial al pregătirilor menite să ducă la pătrunderea în inima fantasticului.

Temeiurile epic-psihologice ale povestirii emană de la una din temele pivot ale prozei lui Galaction: patima erotică devorantă apăsată de vina tragică a „păcatului" în care alunecă protagoniștii, ca urmare a împrejurării că între ei există asemenea bariere încît, omenește vorbind, nu pot fi trecute decît cu prețul autodistrugerii. Îndelung și, adesea, acut explorată în nuvelistica lui Slavici, Caragiale, Delavrancea, Vlahuță, Brătescu-Voinești, Sadoveanu din perspectiva unei viziuni realiste ce pendulează între cazuistica naturalist-psihologizantă și „micul romantism" cînd exultant și nostalgic, cînd usor angoasant (ambele direcții vor face strălucită carieră, interferindu-se, în romanul interbelic), tema solicită pe Galaction dintr-un unghi cu totul personal. Sesizăm, la el, insolita racordare a temei la unghiuri de percepție și evaluare prin definiție mitizant tragice. Ideea de „păcat" străbunge limita determinismului propriu moralei practice, impuse de contractul social istoricește limitat, proiectîndu-se într-un sistem de valori aparținînd „ființei" ancestral-mitice a individului uman. Paradoxal, tiparul conflictual sămănătoristo-poporanist care i-a fost atribuit scriitorului, grație elementarismului paradigmatic în virtutea căruia funcționează, dobîndește însușirea de a se constitui în ideal teren de manifestare a sufletului omenesc tocmai într-o atare direcție. Antroooologismul sud-estic-european enuntat de D. Caracostea în legătură cu substratul gnoseologiei artistice a lui Galaction, element pe nedrept ironizat de E. Lovinescu, se relevă în vocația pentru zugrăvirea laturii, așa-zicînd, păcătos dionisiace a ființei umane. La prima vedere. Galaction nu ezită nici el a se opri asupra unui conflict social-moral arhicunoscut precum acela iscat de nefericita iubire ce-i angrenează în vertijul ei pe doi tineri aparținînd unor clase sociale diametral opuse, domnița Oleana, fiica unui boier de viță domnească, și Mură, fiul Saftei, țigancă roabă la curtea falnicului boier. Dar, toate aceste date ce au în atenție identitatea socială a eroilor interesează pe povestitor numai întrucît ele susțin tema mitic-fantastică a scrierii, sînt deci complet absorbite de materia ezoterică a acesteia. Referitor la tînărul țigan Mură — cel „negru ca păcatul și frumos ca ispita" —, se cuvine a fi reținute de la bun început două precizări esențiale pentru înțelegerea traiectoriei fatidice pe care se înscriu întîmplările din *Copca Rădvanului*. Pe de o parte, aflăm că mama lui Mură „era chelăreasa Safta țiganca, o șerpoaică meșteră în descîntece și farmece și — tot satul punea mîna pe cruce — prietenă cu necuratul". Pe de altă parte, aflăm că, deși copil de robi țigani, Mură este dăruit cu o fire de artist, adică este un ins „bolnav" de melancolie, rezultat al blestemului de a fi un muzicant de excepțional talent ; „Dar Mură în inima lui nu era fericit ; ba poate, dacă era așa de bun meșteșugar în vioară era că tocmai era nenorocit..." Este deci lesne de presupus sub ce auspicii se va derula „romanul" de dragoste dintre Mură și Oleana. Tînărul muzicant este cuprins de o suferință atroce și în disperare de cauză cere ajutor mamei sale :

— Fă-mi de moarte, mamă, să mor pînă în două săptămîni, că focul care arde în mine numai în mormînt, ori în fundul Oltului mai are stingere.

Safta l-a privit cu jale și i-a răspuns :

— Mura mamei, mură, întorc bobii pentru tine și-i descînt de cînd a călcat Voinca (viitorul soț al domniței Oleana, n.n.) curtea boierului, călca-l-ar ceasul morții ! Dar îmi ies tot pe dos și e prăpăd".

La insistențele tînărului de a-l „ajuta" („Pînă în două săptămîni, ori mă adormi cu farmecele tale, ori mă arunc în Olt"), Safta mai cere un răgaz, spre a încerca totul („— Mai dă-mi răgaz două nopți, Mura mamei, și de *n-oi afla nimic* — s.n. — să faci cum ți-o fi scris"). Scena în care Safta îi comunică fiului ei rezultatul acțiunii întreprinse în decursul celor două nopți dezvăluie întreg tîlcul ezoteric al povestirii :

„În noaptea a doua, dimineața de mult, cînd nici nu cîntaseră cocoșii, Mură, cel fără de somn și de odihnă, auzi în gîrliciul bordeiului gura Saftei.

— Dormi, Mură ?

— Ca Oltul și ca stelele, mămucă.

— Mură, Mură, Oltul are parte de tinerețea ta și de cîntecele tale !

— Am ales care viltoare, de mult, de mult.

— Mămucă, nu așa, într-altfel, nici eu nu știu cum. Căci te-am văzut în rădvanul de nuntă, la picioarele Olenei, gătită de mireasă, cîntîndu-i din vioară și apoi pe tine și pe ea, îmbrățișați și morți în fundul Oltului, și pe blestemata de mine m-am văzut cu un stol de corbi pe cap..."

Evident, faptele se petrec aidoma, așa cum i s-au „arătat" Saftei, Oleana acceptînd pe Mură în trăsura de nuntă ce-o duce la curtea viitorului soț; ceea ce face ca scenariul premoniției vrăjitorești să capete înfățișarea realității halucinante, odată cu prăbușirea rădvanului cu cei doi îndrăgostiți în apele învolburate ale Oltului. Pe drept cuvînt, G. Călinescu, altminteri, atît de reticent cu întreaga proză a lui Galaction, apreciază că momentul constituie „un lucru diavolesc într-un stil foarte hoffmannian" :

„Rădvanul zbura pe cale. Surugiii mînau din șele și chiuiau. Șirag de rădvane și de butci veneau pe urmă. Iar înaintea nunții, pilcuri de coliceri, cu Voinea în frunte, slobozeau la pistoale. Dar cînd au ajuns unde e astăzi Copca, pămîntul a pierit de sub copite și de sub roți cum piere gheața în rotocolul copcii ! și rădvanul miresii și alte două-trei s-au dus în apa Oltului, în Copca Rădvanului. Ciinele de Olt săpase pe dedesubt tot malul, cît ține astăzi Copca ! Dar nu era întîmplare, ci lucru necurat. Căci vioara lui Mură a țîșnit din Olt în văzduh și a luat foc. Și zbura pe apa Oltului devale, cu arcușul peste ea, și ardea cît o căpiță și cînta și juca ! Toți au priceput că e o mișelie a diavolului și au pornit-o pe cruci. Dar zadarnic : diavolia nu se putea nărui numai cu crucile unor bieți păcătoși. Iar din tot ce înghițise Oltul nimic nu mai ieșea la fața apei: toți și toate pară fuseseră de plumb. Atunci Voinea și toată colicerimea au dat drumul cailor, spre Rîmnic, să ajungă mai degrabă la vlădica și să-i spună jalnica și drăceasca pricină. Și vioara a zburat mereu devale, în pas cu Oltul, cîntînd fel de fel de nunești diavolești și jucînd și arzînd fără să se mistuiască".

Cît despre actul dezvrăjirii prin apel la slujba religioasă, totul amintește de finalul mai mult magico-ezoteric decît sacralizant din *Andrei Hoțul*. Cu precizarea că elementul grotesc din plin îmbibat în otrăvurile spiritului satanic din *În pădurea Cotoșmanei* se află la loc de cinste :

„Cum a aflat nenorocirea bieților creștini, vlădica s-a îmbrăcat în sfintele odăjdii, și cu el toată episcopia. Au luat în mîini odoare sfinte, cărți, și, coborînd la Olt, au început să-l slujească și să-l dezlege. Și cînd scula necurată s-a arătat pe apă și a ajuns pînă în dreptul cetei bisericești, împotriva ei și a vrăjmașului care o smintise, diaconii au ridicat cădelnițele, preoții crucile de la Iordan, vlădica : *sfînta Evanghelie !* și puterea vrăjmașului s-a prăbușit ! Vioara s-a stins și a plesnit ca un butoi. Iar Oltul, dezvrăjit, a aruncat pe mal, la lumina făcliilor creștine și la vederea norodului adunat și îngrozit, pe Mură și pe Oleana, îmbrățișați și morți. Diavolul schimonosise cinstita cununie! și Mură și Oleana aveau în cap, în chip de cununii și bătute cu piroane, două căldări sparte".

Tulburător „basm ezoteric", *Copca Rădvanului* valorifică resursele magiei tradiționale într-o viziune epic-fantastică de o modernitate sui-generis.

Nicolae Ciobanu

iulian neacșu

Al cincilea anotimp

*

* *
Atît de mult ne îndepărtăm
unul de celălalt
încît
foarte curînd nu ne vom mai vedea
și auzi
ne vom aminti numai că
am fost împreună
într-altă lume.

*

* *
Te-am văzut murind pentru o clipă
sau poate reînviind
erai albă
și în jurul gîtului tău atît de subțire
un braț negru și lung
cum se mai înfășura
un șarpe
ispitit de mărire.

*

* *
M-ai întrebat ori mi-ai spus
că noi doi
ne-am mai văzut cîndva
sigur iulian
poate ne-am și vorbit
oricum
eu de atunci te țin minte
ce să-ți răspund
poate că i s-a făcut milă Lui
cînd ne-a despărțit părintele Lorenzo
și ne-a născut iar.

*

* *
Simt cum respiri lîngă mine
ca o corabie gata
să plece
cu pînzele boltite de vînt
numai te rog
pleacă pe ascuns
într-o noapte.

*

* *
iubito e bine
din cînd în cînd să-ți schimbi și iubitele
numai pe tine cu tine
pentru că
sunt iubite de val
duse de valuri
și iubite de țărm
îndepărtate
iubite de mare
iubite de munte
iubite de deal
iubite de vale
deal vale vale deal

(din „Maria de zăpadă")

NUMELE POETULUI

Aurel Ștefanachi

Tînărul poet ieșean Aurel Ștefanachi a debutat în 1979 cu placheta Poeme (*Ed.* Junimea) : *două masive volume de poeme inedite ne-au convins că ne aflăm în fața unui poet autentic, ambițios, lector atent și avid al poeziei actuale din care citează copios și corect, îndrăgostit de colajul suprarealist și de poezia lui Nichita Stănescu, aspirînd la o rostire originală, dezinvoltă, abstractă, paradoxală adesea, amenințată de pura gratuitate uneori : „trece „Unu" printre / manuscrisele mele, bocancii / lui ghintuiți se adîncesc / în pieptul meu, el are / agățat de git un acordeon // cîntă — burduful contractîndu-se / ciclic îmi parafează destinul / butoanele alb-negru / mușcă din rădăcinile stelelor / ies întocmai stampelor / pline de insecte / pline de lumină / burduful contractîndu-se / ciclic îmi parafează destinul / — tu reprezinți o / anume idee / tu reprezinți irisul / meu — neprihănit, solemn, înfrigurat / aprind toate cadelabrele / îndepărtez miezul inexistenței // (El este „Unu"... / el este atotputernic / el stăpînește ființa și neființa / el cîntă — cîntă zguduitor) // piatra munților / alergînd / balansează chipul / mamei omogen / în teroarea faptelor / îngerilor catapeteasmă" / cînd marea — moartă / ocupă voluptatea și / zilele magice // trece „Unu" printre / manuscrisele mele / îmbrăcat sumar / „beat mort" ; cîntă-cîntă zguduitor // burduful acordeonului / contractîndu-se / îmi soarbe trupul.* (Acordeon).

Cînd renunță la poetizarea excesivă sucombînd într-un soi de lettrism trist și dezabuzat, cînd își reamintește că poezia trebuie să dea seamă și de umila viață concretă, și mai ales cînd își reamintește că poezia e rigoare și măsură și nu vorbire-n dodii, Aurel Ștefanachi scrie profund și inteligent, sarcastic și emoționant : „vezi tu acest abur / gazos indestructibil / iese fără încetare // rufăria secolului douăzeci / trece prin mîinile mele / tot mai singeroasă ; / capul regelui deasupra / apei scrutează distanța / desprinderii eterne. // „am să las toate / robinetele deschise" / am să vorbesc cu îngerul / cu înecatul : / nu mai pot / nu mai pot ajunge / la starea de echilibru în alb / — spăl în genunchi — // vezi tu aceste murdării / lenjerii fine / funii / corsete / și altele / toate acestea sînt niște / cheaguri // (legendele lumii scufundate / scrîșnesc printre morți) // viața lui H al XIV-lea / dosită printre cusăturile / vreunui anteriu mov / pare a fi imposibil de scorțoasă / am făcut băsici spălînd-o ; // vezi tu carnea mea / liniștită îmbrățișînd / moartea, din adîncimea / apei ieșind ; / materia universului / existînd sub semnul / limpidității ; / noaptea trecută / craniul tău a iluminat / trupul de sare al / neființei : uite ce / arsuri am pe sini / lacrimi perfecte / grele pierd în / mișcare ; // adevărat / adevărat / aburi exterminatori / există în spălătoria aceasta." (Nevastă-mea spală rufe).

Selectîndu-și fără milă numai textele care au ceva de spus, Aurel Ștefanachi poate oferi unui editor o carte de poeme cu adevărat valoroasă.

Cezar Ivănescu

REMEMORĂRI

Adio, Europa!... (X)

M-am așezat resemnat și el s-a așezat la rîndu-i fixîndu-mă și rînjind provocator.

Au trecut trei sau patru minute lungi. Orchestra începu un tangou demodat. Se auzi iar tînguirea halucinantă și tristă a saxofonului.

Helen se întoarse vioaie, strălucitoare, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat și mă invită la dans. Era din nou ca la începutul serii, culoarea îi revenise în obraji, avea același aer șăgalnic de copil și ochii ei albaștri păreau parcă și mai luminoși.

Se lipi de mine caldă și fremătătoare. Îi simțeam căldura trupului și un fel de tremur, un fel de încordare abia stăpînită a mușchilor.

Mirosea curat a izmă și a floare de cîmp, un parfum ciudat și exotic.

Dansa cu capul dat pe spate privindu-mă fix prin ochiurile fine ale voaletei, murmurind ceva neînțeles. Acum mi se părea că **seamănă** din nou cu femeia din copilărie, pînă și parfumul era același. Am vrut să-i ridic voaleta să-i privesc mai bine chipul și ochii de un albastru transparent.

A eschivat lăsîndu-și capul pe umărul meu într-o abandonare simulată.

Saxofonul se tîngui tot mai stins ca un plînset îndepărtat. Muzica încetă.

Își ridică fruntea vrînd să se îndepărteze, dar rămase lipită rizînd cu gîlgîituri mici, arătînd ceva spre sini.

Mica salamandră verde își virise capul metalic în dantela bluzei ținîndu-ne apropiați, legați temporar unul de altul, ca un semn ciudat al destinului ce ne unise pentru cîteva ore.

Ne-am întors la masă unde cei doi așteptau impasibili mestecînd gumă și privind undeva în semi-obscuritatea sălii. Helen a ridicat un pahar ciocnind spre mine în aer și l-a dus la gură cu lăcomie. Din pricina mișcării prea bruște, lichidul roșu se revărsă prelingîndu-se ca o dîră de singe pe bluza ei imaculată.

Incidentul o iritâ. Făcu un semn roșcovanului și acesta bătu scurt din palme chemînd ospătarul care apăru reverențios de undeva din întuneric.

În timp ce semna nota de plată, Helen se ridică și prinzîndu-mă de mînă zise : „Vino, Kurt, mergem sus".

Privirile celor doi mă fixară străpungîndu-mă ca niște pumnale. Nu le plăcu invitația și dădeau semne vădite de enervare.

Helen porni lunecînd cu mersul ei legănat spre ieșire și eu o urmai docil și curios în același timp.

Portarul galonat o salută cu aceeași politețe exagerată deschizînd larg ușa capitonată. Străbăturăm holul pustiu și începurăm să urcăm scările ce duceau la etaj.

Helen urca fără să mai privească în urmă, eu o urmam la doi pași distanță avînd în stînga și-n dreapta pe cei doi care mă cîntăreau pe furiș.

Pătrunserăm în holișorul de la intrare. Roșcovanul se repezi să deschidă.

Celălalt mă prinse de braț cu o forță pe care i-o bănuisem și-mi făcu semn cu palma să plec. Avea chipul schimonosit de furie și degetele mă stringeau ca niște ghiare. Făcui o mișcare bruscă, zmuncindu-mă și vrînd să mă eliberez.

Helen se întoarse și văzînd degetele mustăciosului înfipte în brațul meu, ridică palma și-l lovi fulgerător peste obraz.

Blondul zimbi slugarnic, îmi dădu drumul și sărută palma care-l pedepsise cu o prefăcută umilință.

(Continuare în numărul viitor)

Mircea Micu

Adăpostul nedorit

După ce Maiorul îl imobiliză puțin pentru a doua oară pe „marele criminal", Vasile ceru îngăduința de a-l însoți pe Maciste pînă la Secția de criminalistică pentru a vedea cu propriii ochi în ce condiții va fi internat prietenul său. Maiorul se arătă mulțumit de cererea lui Vasile, ceea ce îl făcu pe Maciste extrem de furios, și, fără să bage nimeni de seamă, luă chipul unui tigru fioros, înfățișare sub care mai apăruse de multe ori. Tinerii polițiști (cei cincisprezece) la vederea tigrului o luară la fugă care încotro, curelele din care era formată lesa plesniră și, în acele condiții, Maiorul acceptă ca Vasile să-i însoțească pînă la Secție. Pietonii de pe strada Salvării, din parc și din jurul bisericii de la barieră, mai cu seamă femeile, forțară porțile, săriră peste garduri iar bătrînii căzură care pe unde se aflau la vederea fiarei.

Deși ziarele de dimineață anunțau că „Azi va fi condus la închisoarea municipală marele motan criminal Maciste", acesta se metamorfozase în tigru pentru a contrazice realitatea anunțului din presă. Cîțiva copii care se jucau pe lîngă barieră se strînseră în jurul curiosului grup și unul mai îndrăzneț se apropie de tigru, îi mîngîie de cîteva ori capul superb, apoi, luîndu-și avînt reuși să-l încalece. Maiorul, îngrijorat de ceea ce i s-ar putea întîmpla copilului, îl somă de mai multe ori să descalece, dar tigrul începu să alerge în cerc, precum caii împrejurul dresorului la circ.

— Vezi, Maiorule, cum puritatea se adună într-o imagine unică, iar moartea stă umilită și departe de ea ?

— Prietene, noi avem o misiune de neamînat, așa că te rog, fă să înceteze circul acesta, fiindcă, iată, s-a adunat atita lume în jurul nostru, încît cu greu ne vom mai putea îndepărta de acest loc, spuse Maiorul.

— Meritâ și Maciste atita onoare, adică să-l privească lumea acum, înainte de a se despărți de ea, replică Vasile.

— Îți respect sentimentalismul, dar știi că în ipostaza de tigru, Maciste e infinit mai periculos, pentru că toate reacțiile și atributele lui sînt identice cu ale fiarei în pielea căreia se află acum. Ce zici dacă o să-l sfîșie pe copilul acela care îl zgîndăre cu nuiaua ? întrebă Maiorul.

Într-adevăr, tigrul se repezi spre copilul cu nuiaua, îl cuprinse cu labele sale uriașe și-l tăvăli de cîteva ori prin zăpada afinată și, părăsindu-l, își continuă galopul în cerc. Copilul tăvălit prin zăpadă se ridică rizînd și începu să facă tumbe fericit pe urmele tigrului ce alerga. Vasile scoase din buzunar o sticlă de vodcă, și, la refuzul Maiorului, trase o dușcă zdravănă. Apoi începu să cînte Marseillesa. Maiorul se îndepărtă brusc, traversă bulevardul și intră în Birt, de unde, prin telefon, ceru ajutoare urgente pentru a-l recupera pe Maciste. Cînd se întoarse lîngă Vasile, cercul mulțimii era de-a dreptul vast și Maiorului i se păru că se află în mijlocul unui măreț teatru antic, unde toți spectatorii întonau un cîntec de libertate pentru Maciste.

Cîntecul se întrerupse cînd o namilă de tanc se apropie de mulțime și înaintă pînă la mijlocul cercului. Tigrul se ridică în două picioare, copilul alunecă și căzu în picioare, iar Maiorul ordonă oamenilor să se împrăștie : „Ați participat la un spectacol gratuit, cred că vă e de ajuns !" Vasile sugeră că ar fi bine să meargă pe jos, dar Maiorul nici nu vru să audă. Astfel, după ce soldatul în uniformă neagră înălță capacul, Maiorul coborî primul, în tanc, urmat de tigru și Vasile.

Secția de criminalistică își desfășura activitatea într-o clădire cu patru etaje, dreptunghiulară cu o curte interioară de o mie de metri pătrați. Exact în mijlocul curții înterioare se înălța un pavilion cu zece etaje avînd pereții exteriori din sticlă și stilpi de aluminiu. Coridoarele erau de asemenea exterioare iar santinelele, formate din două grupe la fiecare etaj, se mișcau neîntrerupt, păstrînd o distanță de zece metri de la om la om și oprindu-se tot la cinci minute pentru cîteva secunde. Ușile camerelor erau duble și prevăzute, fiecare, la înălțimea unui stat de om, cu cîte un binoclu ce cuprindea în obiectivul său întreaga încăpere.

Tigrul sau mai bine zis Maciste fu condus la etajul zece într-o cameră înăuntrul căreia, la distanța de cincizeci de centimetri de pereți și tavan, fusese construită o cușcă din vergele groase ca degetul cu ochiuri de cîte cinci pe cinci centimetri. Spre deosebire de celelalte celule, lîngă pat era o noptieră și un telefon, iar pe unul din pereți, pe o coală de mărimea unui afiș, erau scrise cu litere de o șchioapă telefoanele Maiorului, Norei și al lui Vasile.

După ce Tigrul fu introdus în domiciliul nedorit, Maiorul i se adresă astfel :

— De cîte ori vei avea nevoie de ceva ești liber să apelezi la unul din telefoanele scrise pe perete. Mîncarea îți va veni automat prin toboganul de lîngă a doua noptieră. Vasile plîngea cînd tigrul se ridică în două labe și, îmbrățișîndu-l, îl bătu protector pe spate.

— La revedere, spuse Maiorul, și ușa se închise automat, Maciste rămînînd mai singur ca niciodată.

Gheorghe Pituț

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Mit. Text apocrif. Și după ce prima femeie făcu primul copil, îl îmbăie pentru prima oară, în prima apă, strînsă pentru prima dată, în prima albie, construită de primul ei om. Cerul, atunci, era atît de aproape că se sprijinea pe vîrfurile pomilor și fructele pomilor și stelele cerului se amestecau și toate erau bune de mîncat. Și femeia, după ce îmbăie copilul, azvîrli cu atîta sete lăturile că atinse cerul care începu să se înalțe și să se îndepărteze. Și se înalță și se îndepărtează și acum.

II. Lectură la Tomis. Perechi, perechi, delfini îndrăgostiți / scandează marea-n metru antic.

III. Un articol care se lasă așteptat : „Hiperpoezia și hipocritica".

IV. Trebuie adusă fraza la punctul ei de fierbere.

V. Definiție. În fața unei pagini borțoase de atîta alb / el ia în mînă forcepsul : / obligă poezia să se nască.

VI. Cînd logica devine pătimașă e gonită din raiul logic pentru că a îndrăznit să guste din fructul cunoașterii.

VII. Arhaică. Ajungă-i nopții întunericul ei
oh, cerul — pohta ce-am pohtit
căci ajungă nopții întunericul ei
și cerului pohta ce i-am pohtit.
Ajungă-i nopții întunericul ei,
zilei ajungă-i lumina ei
și mie să-mi ajungă — ce ?
poate doar pohta ce-am pohtit,
poate doar pohta ce-am pohtit.

VIII. Din ciclul natural al culturii. La fiecare nouă ani se naște o polemică.

IX. Tablou. În jurul unei gropi un cerc de bătrîni meditează.
Bărbile lor — o lumină care
atîrnă în groapă.
Cu vîrfurile degetelor ei își
piaptănă bărbile.
În jurul unei gropi — sfatul
bătrînilor,
în jurul unei gropi cel mai
scump colier
încearcă să înțeleagă un git
scufundat.

X. Plecasem de la Călărași la București cu trenul. Priveam pe fereastră și mi-am dat seama că ne mișcăm pe o Cîmpie Eternă, adică în același timp pe suprafața tuturor planetelor și pe suprafața tuturor suprafețelor. Numai pe suprafață, dar spre centru, acel centru subtil de la capătul tuturor suprafețelor.

George Alboiu

Reflecții despre «orizontul» eminescian

Alături de „dorul nemărginit" și expresia sinonimă „dorinți nemărginite" — atestate la Eminescu în mai multe locuri și studiate de noi în alte împrejurări, ne întîmpină în poemul grandios **Luceafărul** sintagma „orizont nemărginit" în strofa unde Cătălina se confesează astfel pajului care-i fortează iubirea : „Dar un luceafăr, răsărit / Din liniștea uitării, / Dă orizon nemărginit / Singurătății mării".

Sintagma persistă ca atare și în variantele la strofa în discuție, adunate cu sîrguința-i exemplară de Perpessicius și — semnificativ — transpare, de asemenea, în postumele : **Un farmec trist și nențeles** : „E un luceafăr răsărit / Din negura uitării / Dînd orizon nemărginit / Singurătății mării", în **Dacă iubești fără să speri**, în **Și oare tot n-ați înțeles** (variantă), în același cadru cosmic și cu aceleași accente lirice și expresive : „Căci un luceafăr răsărit / Din liniștea uitării, / Dă orizon nemărginit / Singurătății mării". Din sfera semantică a „orizontului" mai întîlnim „hotarul" într-un distih tot din **Luceafărul** : „Căci unde-ajunge nu-i hotar / Nici ochi spre a cunoaște..." — într-un context deci al cunoașterii inițiatice la Eminescu.

Mărturisim că alăturarea termenilor „orizont" și „nemărginit" a fost de natură să ridice dubii asupra proprietății folosirii acestora. Constatăm la prima vedere ceea ce în logică, retorică și poetică, se cheamă o „contradicțio in adjecto" (contradicție în termeni), în sensul inexistenței unei congruențe între nomenul substantival și cel adjectival, calificativ, mergînd pînă la excluderea unuia prin celălalt.

Ne întrebăm : în decursul nenumăratelor „slefuiri" și „emendări" ale textului **Luceafărului** de către mentorul „Junimii", desigur de acord cu genialul plăsmuitor, nu era oare de datoria lui Maiorescu, în orice caz mai versat decît Eminescu în ale limbii elene, să-i atragă atenția asupra „inadvertenței" ba chiar „neiertatei" contradicții ce o analizăm ? Vina o deplasăm prin urmare asupra lui Maiorescu, mai ales că mai surprinsesem printre exemplificările sale critice și alte „inadvertențe", din domeniul citatelor elene frecvente: folosirea, cel puțin ambiguă, a „rîsului homeric" (**ásbestos ghélos**), ca și aplicarea insolită a expresiei **hápax legómenon** (sau **eireménon** — „ceea ce-i sous numai o dată") în „Răspuns" la discursul de recepție la Academie al lui A. Naum.

La Eminescu, pe lîngă „orizon" — să se rețină forma lipsită de **t** final, nu numai din rațiuni de rimă („monoton" într-o variantă), ca în elenă și franceză, mai întîlnim din același cîmp semantic — cum am relevat — și pe „hotar" și preafrumoasa „zare" din **Ce te legeni...** : „Și se duc pe rînd, pe rînd / Zarea lumii-ntunecînd".

Întrebarea care se pune este : să ne aflăm oare în fața unei erori evidente, scuzabilă, pînă la urmă, poeților care „au temeiuri, chiar cînd n-au dreptate ?".

Sau mai plauzibilă ar fi ipoteza că Eminescu, într-un poem inițiatic ca **Luceafărul** cu „orizonturile" în care spațialitatea și dimensiunile ei — „sus-jos", de pildă — sînt suspendate, a operat alăturea termenilor în mod conștient — ca și inițiatul Heraclit de Efes pentru care áno-káto („sus-jos") sînt totuna. În sprijinul acestei supoziții ar sta și preocupările poetului în domeniul disciplinelor matematice care se folosesc frecvent de formule ca : „limite din **n**, cînd **n** tinde către infinit" — acesta fiind conceput ca simbol al nedeterminării. Și să nu uităm încă ceva : în epocă își făcuseră loc susținerile, temerare pe atunci, cuprinse în **Paradoxurile nemărginitului** (1850), lucrarea în limba germană a filozofului, logicianului și matematicianului boem, de origine italiană, Bernardo Bolzano (1781—1848) — cunoscută, probabil, de Eminescu, unde întîlnim teza paradoxală : „Este, dar nu există", valorificată apoi din plin și aplicată realității de școala fenomenologică a lui Husserl. Un indiciu, nu neglijabil, al preocupărilor lui Eminescu în acest sens, cu răsfringeri în ideatica și imagistica sa poetică, este poemul **La steaua**, cu fraze revelante pentru investigația noastră : „Era pe cînd nu s-a zărît, / Azi o vedem, și nu e".

Desene de Luminița Frățilă

Dacă ipoteza noastră s-ar dovedi cît de cît plauzibilă, am avea încă o probă, și nu una oarecare, a tentației lui Eminescu de a „matematiza" Poezia sau — dacă se preferă — de a „poetiza" matematica — și aceasta pornind de la Kant, pe care poetul nostru — se știe — îl aprofundase : „Există atîta filozofie (și poezie filozofică — am completa noi) cît calcul matematic se poate aplica".

Implicîndu-l în discuție și pe Schopenhauer, alt familiar al lui Eminescu, am putea pune — disculpîndu-l pe poet — „inadvertența" aici analizată, pe seama „cooilei" Cătălina, tovarășa Dalilei, știut fiind că în schopenhaueriana **Scrisoarea V** — subtintitulată semnificativ — **Dalila** : „doamna are minte scurtă, haine lungi" — frază caracterizată într-un loc — revelant — de către sumbrul metafizician german, ca fiind un „foarte spiritual și nimerit proverb... traco-iliric". Am avea deci de ales între Kant și Schopenhauer — coautori ai „inadvertenței".

Dar, în materie poetică, — **semper haeret aliquid** — spuneau strămbunii — în graiul traco-romanic al lui Eminescu : „mereu rămîne cîte ceva"... de elucidat. Sintagma incriminată apare — cum am arătat — în variații pe marginea unor strofe din **Luceafărul**, în cîteva postume, în care cuvîntează nu vreo urmașă a Dalilei, ci însuși poetul care în textul arhetip al compunerii **Și oare tot n-ați înțeles...** formulează diferit, de astă dată nu contradictoriu, ci intenționat, probabil, tautologic, semn că a gîndit expresia în resorturile ei semantice și filozofice : „Ce mărginește-n orizon / Și ocean și stepe / Ș-al cărui farmec monoton — Te-a-nvins fără a-l pricepe".

Contextele și înțelesurile „orizontului" la Eminescu s-ar explica — cum sugerează datele evocate de noi — prin clasicitatea genialului romantic seu... romantismul marelui și fervent-tului, modernului discipol al clasicilor.

Ajunși acum la orizontul — „mărginit" al cercetării noastre, nu o putem considera, în cel mai bun caz, decît ca o ipoteză... cel mult documentată, o **cognitio circa rem** a actului unic, superb al creatorului **Luceafărului.**

Grigore Tănăsescu

29 IANUARIE 1983

L6

atelier literar

poșta redacției

AL. JURCAN : Multe pagini palide, șterse, neinsuflețite, multe însemnări de ocazie, cu semnificații de uz intim. Printre ele, și cîteva pagini mai înfiripate, de poezie, ca, de pildă, „Nu-mi dezlega mîinile", „Jocuri cu cai", „Sisteme de alarmă" (cam prea simplistă), poate și „Omul cu țigara" (cam convențională).

M.P. ULMU : N-am găsit încă, din păcate, răgazul potrivit ca să citim masivul dv. manuscris. O vom face cît de curînd. Observațiile din scrisoare sînt, vai !, prea justificate, dar nu ne îndoim că dețineți toate datele necesare unei explicări a respectivelor fenomene.

M.M. : Nu cunoaștem memoriile la care vă referiți, poate ne veți indica mai precis sursa, sau veți găsi o cale de a ni le face cunoscute. Mulțumim pentru vești și urări și vă dorim însănătoșire grabnică și „la mulți ani !".

V. IONESCU : Cîteva pagini mai limpezi și mai expresive : „Atentat", „Grădinile", „Liniile", „Ștefan", „Tristețea", „Fereastra".

NONA T. : Sperăm să depășiți cu bine greutățile de care vorbiți să vă reluați cît de curînd obișnuitele preocupări literare. Vă mulțumim pentru urări și vă dorim succes.

W. KRAMPS : Lucruri bune în multe pagini (uneori, nu îndeajuns șlefuite...) : „Propulsie", „Vina", „Dar dinsul", „Îmi asum", „Lecția", „Odată cu", „Haiku" I,2.

I.D. RĂDUCU : Sînt unele semne promițătoare, dar, deocamdată, stîngăciile, șovăielile, lipsa de experiență (și chiar inadmisibile nesiguranțe gramaticale !) precumpănesc. Ca să ajungeți la rezultatele dorite, trebuie să vă dăruiți mai mult școlii, lecturii, studiului personal.

R. ANN MARIS : E simplu : puneți povestirea în plic și ne-o trimiteți (așa cum ați făcut și cu scrisoarea). Dacă n-o puteți bate la mașină, scrieți-o cît mai citeț, ca s-o putem descifra. E bine să indicați pe plic : „Pentru „Atelier literar".

EMI POPESCU : Cîte un accent liric sau, mai de grabă, satiric-umoristic („Ce bine e să rizi", „Lapte", „Economie") care lasă unele speranțe. (Atunci cînd nu se lansează în greoaie și banale prelegeri didactice, ca în „Gustul de nucă lăptoasă").

J.M. VADISLAV : Nu lipsește nici în „Prințesa" (probabil, un fragment) darul de povestitor, dar scrisul e și acum, ca deobicei, rudimentar, neglijent (nici cea mai mică reacție la repetatele noastre observații și îndemnuri !). Iată, de pildă, o frază, pe cît de stîngace, și „îngălată", pe-atît de confuză : „În cîteva săptămîni reuși să cunoască toate vecinele Madamei și care nu-și mai lucrau șorțurile de bucătărie și capoatele înflorate decît la ea" (care „ea" ? — desigur, Natalia, cea care „reuși să cunoască"... etc., căci despre ea e vorba, nu ?...). În realitate, cum vom afla din paginile următoare, „ea" e **Madama** (cum îi ziceți, inadecvat, cu un sens depreciativ, dacă nu chiar deochiat, ori „șchioapa", etc., unui personaj în general benign, inofensiv, poate chiar venerabil — așa cum rezultă din descrierea dv.). Nu mai vorbim de acel agramat **și care...** În pag. 3, într-un moment de tensiune, băiatul explică venirea lor, a copiilor, la bătrînă : — „S-a așezat pe scaun în fața **mamei** și o privea"... etc. Apoi, detașat și foarte „literar" : **„Natalia** (n.r. nu **mama** !) **ne-a privit pe rînd** și mi-a spus **dulce"...** etc. Lucruri imposibile stilistic (uneori, și psihologic, ca în acest caz) care abundă în paginile dv. (ca și alte stridențe, prețiozități, orori de stil gazetăresc, gen **piruetează,** „obrajii ei **se impalidează",** etc.), dar care nu pot fi puse pe seama unei incapacități fundamentale de a scrie corect, ingrijit, literar (dovadă : cea mai mare parte a textului de față, dar și a altora trimise anterior !). Rezultă, deci, că e vorba de o nesiguranță de gust artistic, de stil, și mai ales de o mare neglijență, nepăsare, neatenție, grabă, care strică totul. Proza literară presupune lucru artistic, atent, scrupulos, sub semnul **frumosului** („beletristică", nu ?...) și orice abatere de la această lege compromite sau chiar anulează darurile și aptitudinile oricît de înnăscute. Sperăm ca, pe viitor, să ne puneți alte probleme ; despre aceasta — după atîtea discuții și reveniri — nu vom avea ce să vă mai spunem. Vă mulțumim pentru delicata atenție și vă adresăm toate urările de bine).

Radu Florescu, Costel Bădilă, N.S. Bebo, Magdalena Laza, George Răcășanu, Anda Dudu, Ec. P., A. Negoianu (ceva în „Răzvrătirea monotonului") **Em. Gambara, Sergiu Mitran, Maria Cornea** (mai bine, în „Rugă"), **I.D. Boengiu, C.F.-Ibrăileanu, Victor Sorin Godeanu, Vior Obadă, Ion Fintinaru, Marin Florescu, Nucu Dumitrian, Mihai C.B. :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Ștefan cel Mare

În patruzeci și șase de ani de domnit
cît o viață de om pe vremea aceea
o viață de domn și de țară
treizeci și trei de bătălii de pace
treizeci și una de biruințî
fusese botezat la naștere Ștefan
dar toți îl știau de Domnul cel Mare
cu sabia în mîini a binecuvîntare
a intrat în istorie neîncovoiat
aducînd pacea pe un talger de argint
chema plăieșii copacii munții riurile
la împărtășanie să facă zid de apărare
iubirii de neam și de țară
Ștefan Cel Mare a însemnat locul de hotare
cu liniște albă de biserici și a spus
fie ca țara să se primenească întru
puterile ei de viață
pentru că pacea a fost lăsată pe pămînt
și tehna ce leagănă lanurile fără vînt
sub cerul Moldovei
florile nălbi — vor flamurile pentru vecie.

VIORICA IONESCU

Incantație

Intru în griu
ca-ntr-o altă lumină
mai densă mai foșnitoare
lină întregire
bobul de rouă
îmi urcă cu spicul
pînă la brîu
sînt tot eu
doar în griu
ce incintare mi-e sufletul !
inima — ce pumn de dogoare !

AUREL ALBU

Eu m-am numit

O bună perioadă de timp
eu m-am numit riu
pentru că știam să curg
prin inimile pietrelor.

Am săpat vad în neliniște
deschizînd mai întîi un ochi
cu care să caut
și apoi unul
cu care să umblu

Înainte cu mult să ajung
la capăt
mi-am dat seama
că eram mai puternic
și m-am numit lumină

ION BÂRBĂCIORU

Lumina închipuită

Iată-mă în fața luminii închipuite
o s-o trec acuma, ușor
în partea întîmplărilor trăite
ea, lumina crudă și curată
o să fie naivă
și-o să mă creadă
n-o să spun nici un cuvînt
n-o să clipesc
o să mă concentrez adînc
ca să pot s-o trăiesc.
O ! cu lumina asta imaginată
voi fi nepermis de bogată.

MONICA ROHAN

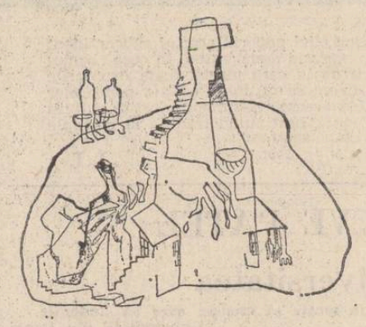

Desen de Luminița Frățilă

Și soarele se culcă în sămînță

Un cerb cu sîngele-nflorit în coarne
La predica pămîntului se-nclină
Și pe copite poartă verighete
În semn că țara l-a primit de mire.

Sfios respiră amiaza ca pe-o nuntă
Și buzele-i de riuri înverzesc
Ca litera ce mușcă din cerneală
Fiorii dragostei către genunchi mustesc.

Se luminează ceru-n așteptare
E nuntă primăvara și credință
Tîrziu cu inima-n îmbrățișare
Și soarele se culcă în sămînță...

MARITE RADU

Oglinda magică

Și dintr-o dată fericirea
irupe din mine, fără nici un motiv
tinerețea mea
sare cu picioarele goale
din pat și din vise
într-o vale cu flori.
Dintr-o dată zeci de melodii
își plimbă degetele peste sufletul meu,
uitîndu-l deschis,
cum deschise-au rămas ușile, ferestrele casei.
Și dintr-o dată fericirea
mă aruncă în sus, fără nici un motiv,
tinerețea mea
rotește cu ochii ei mari cascade.
Orele de pe cadranul ceasului se fac
garoafe
Și eu dansez în răstimpul dintre o
garoafă roșie
și una albă.

DIANA BARBU

Anteu minuscul

Grăuntele
urcă-nzecit
în foișcrul spicului
scut de pîine la
cumpăna Dunării
de care atîrnă
ciutura mării...

EMIL COȚIANU

Era cosmică

Din fiecare celulă nervoasă
se răspîndesc atomii secolului
cu viteze cosmice
iscate de iuțeala fulgerului
cu care se încheie un mileniu
încărcat de etaje supercivilizate.
Homo tehnicus
s-a instalat comod la mansardă
și de-acolo trasează zgîrie-norii
imensele roduri
ce leagă ursa mare de ursa mică.
Mai rămîne doar
să ne întoarcem acasă
pentru a cultiva ogorul
cu grebla care-adună
stelele pe cer.

GH. DUMITRESCU

DACII ȘI ROMANII

Urmare din pag. a 5-a

Pornind de la ideea evident preconcepută a ascendenței pur dacice a românilor, N. Copoiu se străduie să simplifice, să minimalizeze și chiar să inverseze semnificația istorică a impactului roman în Dacia, a simbiozei daco-romane. Atunci cînd reduce prezența Romei pe pămîntul locuit de geto-daci la cîteva legiuni și la cîteva castre, el trece cu bună știință peste numeroase fapte ce sînt consemnate în toate manualele școlare: mulțimea coloniștilor veniți „ex toto orbe Romano" (de pe urma cărora au rămas în Dacia peste 3 000 de inscripții în limba latină), numeroasele orașe, așezări sătești **(vici și pagi) și villae rusticae,** intensa producție meșteșugărească, exploatarea minelor, comerțul intra și extraprovincial, rețeaua de drumuri, înflorirea artelor și a arhitecturii, noile structuri social-economice și politico-administrative etc. În tot atîtea domenii dacii au avut de învățat și au și profitat realmente de pe urma contactului nemijlocit cu romanii, iar a recunoaște această realitate nu înseamnă „glorificarea ocupației romane".

Adevărații oameni de știință nu sînt preocupați nici de glorificare, nici de denigrarea popoarelor care au jucat un rol sau altul în etnogeneză. Exemplare în acest sens sînt activitatea și opera unor eminenți istorici și arheologi români precum Vasile Pârvan, Constantin Daicoviciu și Radu Vulpe, de numele cărora se leagă marile progrese făcute în secolul nostru de cercetarea elementului autohton dacic și, în egală măsură, de studierea trecutului nostru roman. Excepțional de bogate sînt și rezultatele obținute de arheologia românească postbelică, care a cercetat cu egală stăruință monumentele civilizației geto-dace clasice și monumentele romane ale Daciei și Moesiei, punînd un deosebit accent pe toate acele descoperiri ce evidențiază contactul și simbioza celor două civilizații, atît în cuprinsul cît și în afara teritoriului provincial.

Și, ne întrebăm pe de altă parte, cui și la ce servesc aceste exagerări ? Sigur nu progresului cunoașterii, nu adevărului istoric și nici prestigiului științei și culturii românești. Nu credem să existe în lume vreun lingvist, care să accepte că latina și traco-daca — două limbi atît de deosebite, aparținînd una grupei indoeuropene **kentum,** cealaltă grupei **satem** — ar fi fost înrudite, mai mult chiar, că prima ar fi derivat din cea de-a doua. Așa stînd lucrurile, este, de asemenea, greu de crezut că limba vorbită de noi astăzi este aceeași cu cea a traco-geto-dacilor, din care și-ar trage exclusiv sau măcar într-o măsură hotărîtoare originea. Concluzia lingviștilor este cu totul alta și anume că limba română derivă din latina populară, insuflată și influențată la rîndul ei de geto-daci în cursul procesului istoric al simbiozei daco-romane.

O păgubitoare confuzie se poate naște în mintea cititorului și aflînd, sub pana unui istoric, despre existența în evul mediu a poporului dac, numit de străini valah. Autorul citat „uită" însă să arate că numele de **valah** sau **viah** este un adevărat certificat al latinității poporului care l-a purtat, făcînd parte dintr-o familie de nume similare (Wälscher, Waliser, Wales, wlochi) atribuite de neamurile germanice și apoi de cele slave diferitelor popoare romanice ale Europei. La fel ne spune că muntenii, moldovenii și ardelenii, trăind în acea vreme în trei state diferite, obișnuiau cu toții să-și spună **români** sau **români** și nu altfel. Să ne amintim deci, pentru secolul al XVI-lea, de tipăriturile diaconului Coresi și ale fiului său Șerban, în care N. Copoiu ar fi putut să afle „pre limba românească" impresionanta și incontestabila dovadă a conștiinței de neam exprimată în apelativul **român** sau **român** („noi românii", „fraților români"). Ca să nu mai vorbim, pentru secolul următor, de limpedea rostire a acestei conștiințe de către Miron Costin : „Și acum mulți ne zic noao, țării noastre și Țării Muntenești, streinii, Dației, însă norodul, neamul lăcuitorilor, nu s-au schimbatu numele său, ci tot **romanus,** apoi cu vreme și îndelungate vacuri romani, apoi rumâni pînă astăzi". Iată deci cine sînt dacii evului mediu, despre care ne invață domnia-sa.

Imensul material documentar adunat, analizat și interpretat de-a lungul a peste un secol de investigații a impus cu necesitate ideea că formarea poporului român are la bază două elemente constitutive principale : unul autohton, cel geto-dac, și altul străin, cel roman, cărora în cursul timpului li s-au adăugat și alte influențe alogene, în primul rînd cea slavă. Acest popor vorbește o limbă romanică, care își trage originea din limba latină folosită neîntrerupt pe teritoriul patriei noastre din momentul cuceririi romane și al cărei specific este determinat de preluarea unor importante elemente din substratul geto-dac și a altora din adstratul slav. Etnogeneza românească ilustrează în chip clar un model istoric complex, cu mai multe straturi etno-culturale, cunoscut și în cazul altor popoare neo-latine (al francezilor, de pildă) și nu încape îndoială că a reveni la ideea unei ascendențe unilineare, pure, fie ea romană, fie ea dacică, înseamnă a persevera pe căi greșite, lipsite de perspectivă.

Respectul pentru istoria acestui pămînt impune o atitudine critică față de orice îndepărtare de la misiunea supremă a istoricului, aceea de a cerceta cu metodă și cu simțul răspunderii, în spiritul deplinului respect pentru document, pentru adevărul istoric. Numai așa vom putea scrie o istorie demnă de numele celui ce a făurit-o, poporul român. O istorie ce nu are nevoie să fie înfrumusețată și în care a fost loc pentru toți, pentru oamenii pămîntului și pentru cei ce au poposit aici doar de la o vreme, uniți printr-un destin istoric și prin interese comune, aducîndu-și fiecare contribuția la zestrea noastră de civilizație materială și spirituală.

Transilvania în istoria românilor

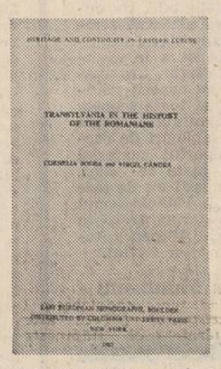

În prestigioasa colecție de studii istorice „East European Monographs" a apărut recent volumul **„Transilvania in the History of the Romanians"** (Transilvania în istoria românilor) de Cornelia Bodea și Virgil Cândea.

Studiul, structurat în douăzeci de capitole, abordează istoria Transilvaniei din punct de vedere politic, social, economic și lingvistic, demografic și cultural, dintr-o perspectivă complexă, coroborînd datele furnizate de diferite domenii ale istoriei civilizației românești.

Cei doi istorici prezintă evoluția istorică a acestei provincii românești, nu numai în context național, ci și european, relevînd astfel continuitatea luptei de eliberare națională și socială. Autorii utilizează ca izvoare documente de mare însemnătate, unele chiar inedite, a căror prezentare și interpretare atestă o remarcabilă ținută științifică. Frămîntata istorie a Transilvaniei este urmărită și reconstituită pe coordonatele adevărului istoric, din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre, relevîndu-se unitatea sa organică și structurală cu celelalte provincii istorice românești. Lucrarea beneficiază de o organizare riguroasă a materialului, de o calitate deosebită a demersului științific, de claritatea logică a formulării. Studiul pus în circulație de rațeaua de difuzare Columbia University Press, opune adevărul științific irefutabil, confuziilor, mistificărilor și ignoranței cultivate anume, realizînd o sinteză cuprinzătoare, de referință în istoriografia românească.

Mesajul poetului

Urmare din pag. a 4-a

gustul greu al fierii / Și mult prea multe lacrimi am vărsat."

Iată, de fapt, în aceste cuvinte dorința noastră milenară de pace, pentru că niciodată acest popor necăjit o întreagă istorie, care a pătimit cît pentru întreaga planetă — cum spune autorul — n-a dorit altceva decît să-și are în liniște ogorul și tot în liniște să-și dureze viața. Așa cum o vrea el.

Chemarea poetului crește în intensitate cînd spune: „Lăsați pămîntul liber să rodească / Și peștii-n ape, păsările-n cer / Doar pacea poate dragoste să nască / Să n-o trădăm nicicînd și nicăieri. / Popoare ale lumii, țări, guverne / Uniți-vă și nu dați înapoi / Redați-i păcii semnele eterne / Și spuneți NU ! oricărui nou război."

Nu este aceasta oare politica partidului și țării noastre, promovată consecvent oricînd și oriunde de către președintele Nicolae Ceaușescu? În aceste cuvinte potrivite nu este cuprins un întreg program de guvernare? Dincolo de aceste cuvinte nu răzbate clar chipul secretarului nostru general și politica pentru care el și-a închinat întreaga sa activitate, întreaga sa viață?

Poetul încheie mesajul de pace: „Să ne păstrăm conștiința pururi trează / Răspunderile omenirii cresc / Aceasta ni-i solia și-o semnează / Unit și ferm tot neamul românesc."

Nimic mai frumos și mai adevărat, nimic mai înălțător și mai uman la care semnăm hotărît. Doar și noi sîntem români. Dar astăzi, poporul român mai face ceva: omagiindu-și conducătorul se întoarce în timp și, cu ochii minții și ai sufletului, reconstituie drumul: de unde am plecat acum 18 ani și unde ne aflăm astăzi, mulțumită conducătorului și omului Ceaușescu. Și, recunoscător, poporul, cu noi în frunte, îi urează ceea ce dînsul ne urează de fiecare dată nouă: multă sănătate și multă fericire.

Către o nouă conștiință

Urmare din pag. I

curs de dezvoltare pe baze moderne are nevoie de un sprijin important pe linia pregătirii cadrelor ei de specialiști în străinătate, acolo unde știința și tehnica au realizat deja avansul cerut ; dar pe măsură ce această economie crește devine imperios necesar ca ea să se sprijine tot mai mult pe un climat de cultură propriu, capabil să-i stimuleze acumularea experienței, selecția și propulsarea valorilor, creșterea și formarea unor noi cadre care să-i asigure perpetuarea dezvoltării.

România a făcut și face eforturi deosebit de mari pe linia unei cît mai bune pregătiri a cadrelor de specialiști. Experiența ei în această privință este împărtășită cu generozitate zecilor de mii de cadre ale țărilor în curs de dezvoltare care s-au format și se formează în țara noastră, sînt, cum s-ar spune, produsul școlii românești, o expresie a prestigiului de care ea se bucură în lume.

Trebuie să observăm însă și faptul că în domeniul pregătirii cadrelor și a relațiilor interculturale mondiale își pun amprenta negativă mentalitățile retrograde perpetuate de capitalism, tendințele către obținerea de supraprofit din exploatarea inteligenței și adîncirea pe această cale a decalajelor economice. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția asupra practicii din ce în ce mai nocive „de racolare a cadrelor de muncitori calificați și de specialiști" din țările în curs de dezvoltare de către statele dezvoltate economic. Asemenea practică, „departe de a constitui un ajutor, este de natură să împiedice popoarele respective să-și rezolve problemele stringente ale dezvoltării economice, frînează evoluția lor rapidă pe calea progresului"[2]).

În combaterea acestei acțiuni, care tinde să ia proporțiile unui adevărat flagel mondial, multiple trebuie să fie mijloacele de acțiune a țărilor în curs de dezvoltare. Între acestea un loc important se cuvine a fi acordat stimulării conștiinței lor de cultură. Experiența românească ne arată că formarea și dezvoltarea conștiinței de cultură constituie însuși actul de identitate al unui popor. În condițiile unei istorii grele, deosebit de vitrege, afirmarea valorilor noastre culturale a urmat calea de eroism a vieții poporului. Ele s-au realizat cu sacrificii mari din partea creatorilor lor și, spre mîndria noastră, se arată a fi participat la un dialog universal al valorilor fără complexele de inferioritate pe care caută să le vehiculeze astăzi unii teoreticieni de ocazie. Dimpotrivă, cercetările din ultimul timp scot tot mai mult la iveală existența unor adevărate inițiative românești în numeroase probleme ale dezvoltării științei și culturii universale. Asemenea inițiative, stînd sub semnul evident al protocronismului, sînt de natură să ne arate că nu există culturi inferioare și culturi superioare, că la dialogul universal al valorilor fiecare cultură își poate aduce partea ei de contribuție, care se cere mai bine cunoscută în vederea stimulării energiilor creatoare ale tuturor popoarelor, a valorificării lor pe calea unei evoluții mai rapide în direcția progresului și civilizației contemporane.

Politica de „captarea a creierelor" dusă de către țările capitaliste dezvoltate, pe baza avantajelor lor economice, nu-și are nici un fel de justificare morală. Ea este de natură să perpetueze monopolul asupra progresului științific și tehnic, să accentueze decalajele dezvoltării. Unei asemenea politici trebuie să-i opunem în mod hotărît conștiința de sine a culturilor popoarelor în curs de dezvoltare, promovarea cu preponderență în cadrul acestora a patriotismului și răspunderii față de destinele propriului popor, o tot mai viguroasă și mai dinamică emulație a valorilor tinere, practica unei întrajutorări reciproce mai active.

O asemenea prespectivă este de natură să statornicească — în spiritul gîndirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu — principiile unei noi ordini în sfera conștiinței de cultură a lumii de azi. Valorile inteligenței umane sînt chemate să se constituie într-un tezaur universal, accesibil tuturor țărilor, destinat să fructifice energiile spirituale ale fiecărui popor, atît pe tărîmul revoluției tehnico-științifice, cît și pe acela al construcției culturale.

Sub vastele arcuiri de gînd și de simțire ale conducătorului iubit al patriei, al Partidului Comunist Român bat inimile noastre ale tuturor care credem în energiile creatoare ale propriului nostru popor, cît și în conlucrarea lor multilaterală cu ale celorlalte popoare întru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta Pămînt.

[1]) Nicolae Ceaușescu, **Comerțul exterior și cooperarea economică internațională,** Editura politică, București, 1980, p. 213.

[2]) Nicolae Ceaușescu, **Op. cit.** p. 217.

Fascinația visului

Proprii în cel mai înalt grad universului eminescian, Insomnorarea, Somnia, Somnul ; Plăsmuirea, Nălucirea, Feeria ; Reveria, Visarea, Visul încercuind mari spații de consistență, alcătuiesc fără încetare, la nivelul unei viziuni de ansamblu, zona singurei posibilități de comunicare între dorință și speranță, între viață și moarte, între trecător și etern — zonă în care însăși neființa se poate exprima în chip de autoritate supremă. La diversele lui trepte, visul, care este capabil, „poate pătrunde chiar un suflet de zeu", desfășurîndu-și universala iluzie, pînă și după clipa interdicției definitive, copleșitoare, exercita o putere de fascinație unică ; el iscodește, mișcă, angrenează ; desfășoară o tactică și o strategie a imixtiunii, a estompării, a lunecării către altceva ; descătușează frînele gîndirii gîndind mai rapid și liber, incit, în cele din urmă, autoritatea supremă, pentru a-l repudia, trebuie să facă apel concentrat la resursele sale ultime (în fond se respinge pe sine, o parte, o ipostază a sa). În sfîrșit, oriunde intervine, visul înnobilează, am spune, umanizează (am văzut, neființa chiar, se regrupează fulgerător, are acces la ființă, la ființare), pe muchea subțire a posibilului, dînd fluiditate impietritului și statornicie perisabilului ; în raza lui de acțiune, totul, cînd se dilată, cînd se contrage, conform luminii ce o proiectează ; greul și ușorul, pe o balanță ce numai el o știe, își pot schimba locurile ; mișcarea lui, ce-și apropie țintele de întîmpinare după voință, absoarbe zborurile, conținîndu-le ; somnul, viața și moartea, și iarăși viața nu sînt mai mult decît el. În tot ceea ce este însomnorare, somnie, somn, plăsmuire, nălucire, feerie, reverie, visare, vis, viziunea eminesciană este atît de puternic tulburătoare, se insinuează și extinde cu atîta penetranță întregului, încît, de la un moment dat încolo, se instituie drept unică dimensiune ; fragmentele care o compun vibrează, consună, corespund între ele ; amestecul se tulbură, se limpezește necontenit, noțiunile de „înapoi", „în urmă" și „înainte", „mai departe" se suprapun, imediatul sublimat este covîrșitor suficient ; înțelesurile scapă cu cît par să se impună mai temeinic, potențînd vraja la care consimțim cu deplinătatea unei luminoase îmbogățiri. Opera eminesciană, în sublimitate, este ea însăși un vis. Un vis care trebuie recitit și revisat mereu. Mai ales revisat. „Dacă visez, mă ține în vis" — iată o invocație demnă pentru Eminescu și Poezia sa.

De timpuriu, încă din **Mureșanu — Tablou dramatic,** relațiile de „somn-moarte", „gîndire-vis", „viață-și-moarte-vis", „demonie-vis", „eternitate-vis" își fac apariția. Este afirmată supremația visului. Acesta are acces, chiar dacă de rău augur, pînă la ființa greu abordabilă a zeului. Tema „oglinzii-mijlocitoare", de acută importanță viitoare, vom avea ocazia să vedem, este prezentă deasemeni : **Ci tînăra speranță în haină de mister / Arată-n lume-oglinda-i cea plină de visări ! Povestea** ne înfățișează visul propriu-zis, în monumentală picturalitate, feeric și misterios, pornit din origini, de la „muma visurilor", „ce doarme cînd vegheză" — ambiguitate fecundă : **Tac toate.... și descîntul al miezonopții rece / Senin pin iarnă zboară, sublim pin aer trece / Și luciul mării turburi s-aplană, se-nsenină. / În fundul ei sălbatec e cintec și lumină — / Ard stele-n facle de-aur — palate de safir / Lucinde se răsfață și-n fundu-i se resfir, / Prin care trec în cintec genii cu părul blond, / Ce cînt' reverii mindre cu glasul vagabond / Și albi ca neaua nopții, și îmbrăcați de raze. / Privește insuși cerul din nouri ca să-i vază, / Pe cînd din fundul mării Nordul, străbunul rege, / Cu visuri de astfel lungi nopțile-și petrece, / Astfel că lumea toată cu cer, pămînt și mare / O feerie mîndră — un vis măreț îi pare. Aceste-s visuri dalbe — ce-aievea le creează. / Străbuna miazănoapte, a visurilor mumă, / Ce-n nori visează stele și fericiri în lume.** Feeria continuă și în **Basmul ce i l-aș spune ei,** subt semn erotic, în nuanțare melodioasă și serafică : **Te vedeam cu a mea minte, / Și acum cînd te-am găsit / Pare-mi că-mi aduc aminte / Cum că-n vremi de mai nainte / Te-am văzut și te-am iubit — Să-ți spun unde... într-o seară am visat un vis frumos... / Pe un nour luminos / Am văzut la cer o seară / Ridicîndu-se de jos. // Într-a cerului mărire / Scara de-aur se pierdea / Iar pe-un tron de nemurire, / Tron de-argint și strălucire, / Maica Domnului zimbea ; Iar pe schițele de scară / Îngeri stau treptat... treptat, / Cu chip blînd și luminat / Și pe lire sunătoare, / Cîntau dulce și curat.** Cu cosmicitatea măreț-tragică din **Mortua est !** sîntem propulsați într-o altă dimensiune a visului, de registru înalt : **Trecuta-i cînd ceru-i cimpie senină, / Cu riuri de lapte și flori de lumină, / Cînd norii cei negri par sombre palate, / De luna regină pe rînd vizitate. // Te văd ca o umbră de-argint strălucită, / Cu-aripi ridicate, la ceruri pornită, / Suind, palid suflet, a norilor schele, / Pin ploaia de raze, / ninsoare de stele, // O rază te-naltă, un cintec te duce / Cu brațele albe pe piep puse cruce. / Cînd torsul s-aude l-al vrăjilor caier / Argint e pe ape și aur în aer.** De vis este și tărîmul zeesc : **Unde în loc de aer e un aur, / Topit și transparent, mirositor / Și cald. Cîmpii albastre se întind, / A cerurilor cîmpuri potolind / Vinăta lor dulceață sub suflarea / Acelui aer aurit (Demonism).** În **Miradoniz,** riul, prin reflexie, poartă insule duble, castelul are o grădină „cît o țară", stincile sînt de „smirnă sfărîmată", florile sînt „o florărie de giganți" și fiecare dintre ele o „gîndire de-aur", creșterea explodează parcă pe o planetă lipsită de gravitație, peisajul este junglos, luxuriant, hipnotic : **Iar în castel de treci prin colonade, / Dai de înalte hale cu plafondul / Lor negru strălucit și cu păduri / De flori. Păduri cărora florile / Ca arborii-s de mari. Roze ca sorii, / Și crini, ca urnele antice de argint, / Se leagănă pe lugerii cei nalți, / Iar aerul văratic, dulce, moale.**

Un rol direct, cu efecte hotărîtoare, îl joacă în **Fecioru de impărat fără de stea,** oglinda. Ea mijlocește, intrupînd somnul, somnia, întîlnirea eroului cu visul, spre o „lume de vis". „Oglinda cea neagră", „negrul părete", „tabla cea neagră", în fond aceeași netezime fără de strălucire, o totală întunecare, nu reflectă decît puritatea albului — „umbra cea albă". Somnul, somnia, făptura androgină, creație a bătrînului mag, magie a fecundării oglinzii prin cuvînt, aparține în primul rînd celui care l-a visat, îl visează încă, adormit: **Și junele bea și adoarme. Deodată, / Pe ochi buze calde și moi a simțit. El brațul / Și-ntinde și-nlănțuie-ndată / A umbrei dulci umeri și netezi... Umflată / El simte aripa că-n sus a pornit. // Pe umerii umbrei el fruntea și-o lasă / Și-aude suflarea cea caldă bătînd / Și dus el se simte în lumi luminoase, / În corure sfinte, prin stele-auroase / Aude cum sună aripa de-argint. // El ochii-și deschide, deasupra lui vede / Doi ochi mari albaștri, adînci visători. / A lui fericire el mai că n-o crede, / El gura și-apasă pe blondele-i plete / Și fața cea pală i-o mingiie-n dor. / / E beat de a visului lungă magie, / În brațe-i pe înger mai tare-a cuprins / Și umbra suride, cu-aripa-i mingiie / Și gura-și apleacă în dulce beție, / I-apasă pe buze-i sărutu-i aprins.** Întrupate și întrupînd, de o magnetică și fascinantă frumusețe, rareori vom mai întîlni, într-un tot unitar divergent, străLucind cu fixitatea nebuniei și proteicitatea înțelepciunii deopotrivă, somnul, somnia, visarea și visul.

În întregimea sa, poemul **Strigoii** stă subt semnul visului, al visului visat de eternitatea morții. Din acest punct de vedere, — și nu numai acesta — el se impune drept cel mai strins articulat poem eminescian de mari dimensiuni. O tensiune mineralizată pe tot parcursul uriașei ei dezvoltări de viteză ; o halucinație de precizie; o proiecție a celui mai alb alb cu putință pe negrul celei mai negre închipuite oglinzi, scriu nu cuvinte, încrustează de-a dreptul imagini și simboluri, le reliefează la suprafață și-n adîncime. Trebuie făcut mult întuneric pentru a-i vedea maiestuoasa, strălucita, orbitoarea desfășurare — poemul izolîndu-se de contingent. Somn repetat, conținînd pe tot atîtea vise, greu decupabile prin raportare la nimic altceva decît la ele însele, concură la unirea lui Arald cu Maria : **Atuncea dinaintea lui Arald zidul piere ; / El vede toată firea amestecată-afară — / Ninsoare, fulger, gheață, vînt arzător de vară — / Departe vede-orașul pe sub un arc de pară / Și lumea nebunise gemînd din răsputere ; // Biserica creștină, a ei catapeteasmă / De-un fulger drept în două e ruptă și tresare ; / Din taină mormîntul atuncea îi apare, / Și piatra de pe groapă crăpînd în două sare ; / Încet plutind se-naltă mireasa-i, o fantasmă... // O dulce întrupare de-omăt, Pe pieptu-i salbă / De pietre scumpe... părul i-ajunge la călcîie, / Ochii căzuți în capu-i și buze viorie ; / Cu minele-i de ceară ea timpla și-o mingiie — / Dar fața ei frumoasă ca varul este albă. // Prin vînt, prin neguri vine — și nourii s-așternu, / Fug fulgerele-n lături, lăsînd-o ca să treacă, / Și luna înnegrește și ceriu-ncet se pleacă / Și apele cu spaimă fulg în pămînt și seacă — / Părea că-n somn un înger ar trece prin infern. // Priveliștea se stinge. În negrul zid s-arată, / Venind ca-n somn lunatic, în pasuri line, EA ; / Arald nebun se uită — cu ochii o-nghițea, / Puternicele brațe spre dînsa întindea / Și-n nesimțire cade pe-a jilțului său spată. / Își simte gîtu-atuncea cuprins de brațe reci, / Pe pieptul gol el simte un lung sărut de gheață, / Părea un junghi că-i curmă suflare și viață... / Din ce în ce mai vie o simte-n a lui brață / Și știe că de-acuma a lui rămîne-n veci.**

Luceafărul este încuviințarea și interdicția unui vis. Același. La Cătălin, realizîndu-se, rămîne singurul, ultimul, cel „din urmă". Și atît. La Hyperion, interzis fiindu-i, în aceste forme, ar putea să și-l apropie prin altele, doar i s-a spus : **Iar tu, Hyperion rămîi / Oriunde ai apune... / Tu ești din forma cea dintîi, / Ești vecinică minune.** Oricum, visul chiar pierit, rămîne. Pieritor, deschis și veșnic, visul hiperyonic, încercînd să contragă eternitatea în oră, clipa să explodeze în nemurire, dă măsura, cota inegalabilă de adîncime a liricii eminesciene. Visat fiind, cel visat pogoară în propriu-i vis (cum am putea aproxima altfel ? !), încercînd să și-l locuiască, să și-l încapă, să și-l străbată și corijeje, în felul luminii curbată pe o altă lumină, reverberînd mătăsos și auitor într-o infinitate de oglinzi care este chiar neantul : **Și pas cu pas pe urma ei / Alunecă-n odaie, / Țesind cu recile-i scîntei / O mreajă de văpaie. // Și cînd în pat se-ntinde drept / Copila să se culce, / I-atinge mîinile pe piept, / I-nchide geana dulce ! / Și din oglindă luminiș / Pe trupu-i se revarsă, / Pe ochii mari, bătînd închiși. / Pe fața ei întoarsă / Ea îl privea cu un suris, / El tremura-n oblîndă, / Căci o urma adînc în vis / De suflet să se prindă.**

Grigore Hagiu

m a p a m o n d

Poeți contemporani din INDIA

În ianuarie este sărbătoarea națională a Indiei, ziua cînd poporul acestui subcontinent cu o cultură multimilenară a optat pentru Republică, expresia democrației, în care „ochiul său se duce spre soare". Această zi înseamnă pragul de la care pleacă toate drumurile și aspirațiile Indiei moderne, drumuri care în chip firesc se întîlnesc cu ale popoarelor iubitoare de pace și dezvoltare, cu ale noastre. Cinstind această zi-simbol, cinstim cultura veche a Indiei din care a explodat o nouă viață spirituală, continuînd tradiția în multiple expresii, pe măsura secolului XX.

I. I.

MARGARET CHATTERJEE

Spațiu verde

Un spațiu verde are suavitatea
unei frunze întoarsă,
dar iarba Indiei are
de luptat pentru a exista.
Jumătatea nebăută a apei din pahar
nu trebuie irosită.
Nu voi turna-o peste tulsi
care se bucură de libații cu nemiluita
ci pe aproapele mănunchi de iarbă.
Ca să trăiască.
E ceva.

La Atena

Ochii mi-au căzut pe mîinile
legînd sandaua
înaintea cursei.
În marmoră veacuri în urmă.
Mi-a trecut prin minte
să chem pe curelarul nostru
să lege sandaua aia.
El meșterește sandale
la fel ca ale tale
și vreau ca tu să învingi.
Ajuns- gîndu meu la tine
Alergătorule ?
Vreau să învingi.

KESHEV MALIK

La început

La început a fost tăcerea,
Îndeajuns de adevărată.
Apoi înlăuntrul ei a irupt cuvîntul.
Ar putea fi acum
O reîntoarcere la tăcere ?

SHRIKANT VARMA

Ultimul testament

Urmăresc atent cum se prăbușesc clădirile
cînd pămîntul se cutremură.
Dar pămîntul nu se cutremură ;
Nu-i război.
Toate-s împotmolite în sine !
Vreau să rostesc un lucru sigur,
Dar m-ascult
Spunînd ceva cu totul diferit —
Poeți, cîntăreți, ziariști.
Mîncinoși cu toții !
Sufletele politicienilor niște pisici moarte
Și din pămînt se ridică o duhoare —
Nicăieri nu-i demn să trăiești.
N-am să mă omor,
Nici n-am să ucid pe alții.
Nu vă pot mutila,
Nici voi nu mă puteți dezarma.
Duceți-vă spre cerul vostru
Eu merg
Spre iadul meu.

BENOY MOJUMDAR

Poem

Cu ce luminoase speranțe m-am trezit astăzi,
Totuși mă mir dacă voi îndrăzni
Din ceașca mea să-mi ridic privirea
Și să privesc pe alții la ceaiul de dimineață ;
Gîndul la plimbarea de mai tîrziu înspre
vîrful colinei
Pe cel mai înalt vîrf la care tu m-ai ridicat.
Dar tu ai plecat. Pierdut. Ca și cum aș fi mort.
Pe străzi m-ai părăsit ca pe un copil din flori,
Sau poate nici n-ai fost vreodată —
O, ești un miraj decolorat.

Mă gîndesc la viață ; o rană se vindecă
Dar niciodată nu crește părul pe cicatrice.
Ca niște insecte ale nopții bătăile inimii mele
Își leagă răstimpurile ca-n ziua reîntoarcerii
de la spital.
Asemeni unui copil
Umezind de lacrimi în somn un pat străin
Zvicnirile sîngelui meu vor țîșni neașteptat
Umezind un pămînt străin mie.

SUMITRANANDAN PANT

Durere înăbușită

Mi-e sufletul plin
de durere eternă
de ce lăsași
în tremurul inimii
cutremurul dorului —
Tu, care dai
apă munților sec
foc oceanului
lumina norului
galben petalei
dorință mieresmei
unduitoare —
O, arsă inimă
o, suflet stins
mocni-va focul
nerodnic
altar suflării frînt
amintitul templu
timpul să frigă
suflarea topească
suferința facă-se poveste
ei moale aur pur

fata iubită
mă va orbi
din ce în ce

GIEVE PATEL

Universitatea

E vreun motiv să credem oare că studenții
Universității din Dacca
Sînt mai buni decît ai universității noastre ?
Trebuie să repet cuiva de ce cunosc atît de bine
Zilele mele de colegiu, întunecoasele coridoare,
Biblioteca pustie,
Copiii săracilor în haine ponosite prin colțuri
ascunși
Copiii bogaților strălucitori cu creier de vrăbii
zornăind în craniile lor mereu agitați
Și profesorii o, profesorii răsuflați
A putred aer mirosind
Cu trenciurile lor învechite...

NILIMA DAS

Spre Khurja

Îndemnam spre Khurja mai ieri
mai ieri înspre Khurja
cînd mințile ni le-ai îndemnat
spre nicăieri decît România
o zi m-ai făcut Românie
pînă și cuiburile vrăjind șerpi
ale păsărilor testoase : erau patru
pînă și cele patru cuiburi ale
păsărilor fermecătoare de șerpi
pe care Bhavan Singh le-a ciupit
pentru noi
n-au putut
să te oprească
erai total România.

În românește de
Ion Iuga și Gheorghe Anca

K. S. Raje (India) : „Tînără"

PRABHJOT KAUR

Neodihnă

Trupul se crispează
sufletul iscodește, caută și aspiră.
Mintea e fără odihnă !
cine va înșela sau va domoli
cine va abate ori va amăgi
eul vital ?

Mintea e hoinară, desfrînată
din ușă-n ușă colindă
fără teamă sau grijă.

Trupul, ca o fecioară
castă și intangibilă,
tremură la fiecare pas
la fiecare tresărire de gînd.
Dureroase, puternice, crude sînt dorințele și
— cerind — lacome
fără vreun gînd binevoitor sau tandru
pentru mine !

Nenumărate păsări, ideile
se opresc o clipă
pe creanga tremurătoare a minții mele
și își iau zborul în Necunoscut.

Nu sînt nici infinită
nici eternă...
Sînt limitată,
ca un balon de săpun
care se va sparge și va pieri pentru totdeauna

Apăsătoare gînduri

Aștept...
urmărese liniștită cărarea,
în suflet e chinul !

Mintea mi-e pustie
și chipul, oglindă sfărîmată,
întretăiate umbre
ce dispar printre țăndări.

Subconștientul meu
distruge aparența
dezvăluind realitățile pure !

La prezența îndepărtată a unui băț de chibrit
oceanul albastru din vinele mele
țîșnește în flăcări
focul se-ntinde
nimicind imaginea vieții !
...
apăsătoare gînduri !

În românește de
Cristina Tacoi

REPERE

Destinul modelor literare

Ciudat destin are teatrul lui Frank Wedekind ! Bucurîndu-se de o celebritate neegalată de nimeni în anii de la începutul acestui secol, simbolizînd suflul înnoitor al unei perioade dominate de psihanaliză și de probleme sociale, scriitorul german s-a perimat într-un mod surprinzător, rezistînd astăzi mai ales prin lucrările pe care le-a inspirat compozitorilor și gînditorilor psihanaliști. Piesele sale sugerează o meditație asupra destinului tragic al modelor literare ; au ajuns într-un timp foarte scurt să domine preocupările contemporanilor, pentru ca mai apoi să piardă totalmente din forța cu care le stăpîneau conștiințele. Neliniștile epocii erau întruchipate îndeosebi de marea descoperire a sexualității, ceea ce astăzi ne apare de-a dreptul penibil în termenii pe care-i propune Wedekind. Piesa **Deșteptarea primăverii** este un exemplu de puerilitate pentru un spectator sau un cititor actual. Tulburarea instinctelor născinde devine în imaginea dramaturgului o formă de adevărată catastrofă, devastînd lumea mic burgheză a pieselor sale. Întrebarea tinerei Wendla privitor la nașterea unui copil : „Erai la ea cînd i l-a adus barza ?" nu poate să stîrnească decît cascade de rîs, după cum drama din întreaga țesătură a piesei este totalmente nejustificată, nesusținută din punct de vedere psihologic și fără coerență dramatică.

Poate că cele mai cunoscute piese semnate de Wedekind sînt cele legate de personajul Lulu, care au stat de altfel la baza unei celebre opere a lui Alban Berg. Lulu este întruchiparea stranie a unei feminități, devoratoare, capabilă de toate metamorfozele, provocind toate dezastrele și în același timp exercitînd o fascinație imposibil de evitat. Muzica lui Berg era convingătoare prin exasperarea pe care o transmite, pornind de la textul lui Wedekind, aducînd o dimensiune halucinantă, pe care piesele ca atare au pierdut-o demult. Astăzi nu mai avem sub ochi decît replici deslînate și fără nici o coerență, o disonanță psihologică ce se transformă de fapt în dezordine pură, păstrînd doar luciul de „belle époque". Nu realizăm teribilul efect exercitat de Lulu asupra lumii sale decît prin reacțiile inexplicabile ale celorlalte personaje, iar nu prin vreo manifestare concretă a forței sale înnăscute sau provenind din condiția de femeie. Sînt piese fără „metafizică", fără nici un alt sens decît încercarea de a titila publicul, adică de a-l gîdila în zona unor preocupări asupra cărora nu îndrăznim să insistăm prea mult.

O merituoasă încercare de traducere a lui Wedekind face Simion Dănilă. Intenția sa este de a salva replicile, printr-o ordine factice a propozițiilor, altfel prea abrupte pentru a fi inteligibile, lipsindu-le suportul psihologic și moral care le-ar face pe deplin inteligibile. Un cuvînt înainte generos, poate prea generos, semnează Ioana Mărgineanu, încercînd să ne înfățișeze un om de teatru care s-ar situa în avangarda preocupărilor actuale. Desigur, spectacolele cu piesele lui Wedekind au cucerit decenii în șir pe spectatorii de pe mai toate scenele mari ale Europei. Lectura dramaturgului poate să ofere astăzi surpriza unei dezamăgiri de proporții incredibile. Lipsite de suportul material al spectacolului, piesele sînt goale de sens, aproape scandaloase, cînd te gîndești cît de tare au fascinat mai multe generații. Psihologismul lor maladiv și elementar se transformă astăzi în contrariul său, primind un accent aproape grotesc, un comic exagerat și chiar ușor trivial.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRIITORUL PARAGUAYAN** Augusto Roa Bastos este considerat a fi o întruchipare a rezistenței poporului său în fața tiraniei. Ultimul roman, intitulat **Fiul,** este cea de a doua carte dintr-o trilogie care mai cuprinde **Eu, Supremul** și **Procuratorul general.** Tema lor este aceeași : tirania și formele de luptă împotriva sa. Criticul Patrick Thevenon scrie în legătură cu traducerea franceză a romanului **Fiul :** „Această permanență a tiraniei și a suferinței pe care o cauzează îngheață timpul, iar acest fenomen este apanajul uluitor al scriitorilor latino-americani. Sub condeiul lui Roa Bastos viața primește alura unui fluviu încet, căruia nu i se cunosc nici izvorul și nici locul în care se varsă și în care nu te poți spăla că este plin de cadavre."

● **MEMORIILE** cunoscutei cîntărețe Juliette Greco, intitulate **Jujube,** au apărut de curînd la Editura Stock. Comentariile sînt destul de contradictorii, alternînd între exclamații admirative și contestația netă. Un punct de vedere echilibrat promovează Daniele Heymann : „Nu mai este o carte, ci o procesiune de mare cultură : nu este o biografie, ci ún generic. Intimidată, anihilată de întîlnirea cu atîta lume bună, Jujube (aceasta este numele de alint al autoarei, n.n.) jujubilează, apoi capitulează. Această femeie căreia îi poți bănui cruzimea privirii se prăbușește și devine în întregime o admiratoare. Ea citează pe alții, citează pînă își pierde respirația, făcînd să urmeze fiecărui nume glorios două adjective flatante. Dar așa cum două rîndunele nu aduc primăvara, nici două epitete nu comunică un sentiment."

● **SCRIITORUL GERMAN** Ernst Jünger, de curînd laureat al premiului Goethe, comparat de critică numai cu un Borges dintre toți autorii contemporani, publică de curînd la editura Henri Plard o culegere de texte intitulate **Autorul și scriitura.** Este semnificativ de altfel faptul că circulația cărților sale în Franța este considerată a fi chiar mai amplă decît în patria sa. În acest sens, Angelo Rinaldi scrie : „Tuturor paradoxelor unei vieți care a contat atît de mult pentru scrisul său, trebuie să-i adăugăm o situație literară curioasă : Jünger nu este mare scriitor decît în ochii francezilor, compatrioții săi îl neglijează. (...) Se va verifica încă mult timp, în legătură cu Jünger, care nu-l citează fără un gînd ascuns, cuvîntul lui Goethe, după care critica nu există fără o anumită doză de antipatie. Ea ar trebui să cedeze însă în fața originalității unor puncte de vedere care privesc creația și care se condensează uneori în maxime uluitoare".

● **O APARIȚIE** mult comentată este datorată lui Junchiro Tanizaki. Este vorba de două romane, **Istoria secretă a domnului de Musashi** și **Săgeata.** Phoebe-Lou Adams scrie în revista **Atlantic :** „Primul dintre aceste romane se petrece în secolul al XVI-lea în Japonia, în epoca aceea dezordonată, iar al doilea în timpuri relativ moderne. Amîndouă privesc oameni ale căror experiențe sentimentale sînt condiționate de întîmplări din tinerețe. Aceasta este legătura între cele două narațiuni și singura asemănare, în afara scriiturii perfecte, dintre ele. Cel de-al doilea abundă în descrieri de natură și fragmente de joc la adresa războinicilor feudali, care nu sugerau nimic rău despre supușii lor. Scriitorul are fără îndoială un mare har de a-l distra pe cititor, inventînd obstacole în calea realizării imaginilor false pe care personajele tind să și le construiască".

● **O INTERESANTĂ EXPOZIȚIE** consacrată cuceririi vestului american a fost deschisă la Muzeul Jacquamart-André. Lucrările provin din colecția lui Philip Anschutz, un cunoscut colecționar de lucrări de artă plastică dedicate indienilor și primilor exploratori ai vestului. Criticul Otto Hahn comentează în acest fel expoziția : „Vestul, după ce a fost un teren de explorare, a devenit cu rapiditate un mit care alimentează visul orășenilor. Acela care nu îndrăznesc să încerce aventura se precipită asupra publicațiilor care povestesc întîmplările de pe marile trasee. Pictorii devin ilustratori de revistă, ilustratorii devin pictori, după exemplul lui Henry Farny. Căutătorii de aur, indienii, vînătorii prin zăpadă vor satisface nevoia de evaziune a unei Americi sedentare. Dar, în mod curios, cu cît aceste lucrări se apropie mai mult de opera de artă, cu atît informația etnologică devine mai săracă".

CHINA '82 (I)

...și, din fîntînă, a ieșit un om de lut

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Sau săpat. Loess. Pulbere aluvionară, compactată, seacă, depusă de-a lungul mileniilor de rătăcirea pe înaltul platou chinezesc a Fluviului Galben. Vroiau să ajungă la apă. Pînzele freatice nu sînt prea adînci în Lintong, iar oamenii făceau o fîntînă cu deschiderea largă, în care să monteze o pompă pentru irigații. Erau din satul Xiyang, ghemuit undeva, la doar doi kilometri depărtare de marginea șoselei care duce la Xian, capitala provinciei Shaanxi. În zare se înalță mormîntul împăratului Shihuangdi, fondatorul dinastiei Cin (Qin), domnitoare cu două secole înaintea erei noastre. Un gorgan uriaș străjuit de o stelă funerară, deal artificial acoperit de livezile sub care se ascunde mauzoleul împăratului. Pămîntul roditor este avuția cea mai de preț a chinezilor și iată de ce, mormintele, chiar și cele împărătești — în care nu s-a umblat niciodată —, nu sînt cruțate de fierul plugurilor. Cultul strămoșilor impune o pietate sacrosanctă ce nu poate egala decît cultul pîinii.

Acolo însă, sub livezile de meri, își doarme somnul de veci un împărat legendar, rămas în istoria Chinei drept „Unificatorul" ; de numele lui legîndu-se și construirea marelui zid chinezesc, socotit în antichitate una dintre cele șapte minuni ale lumii. Șaptezeci și două astfel de morminte-gorgane se înalță în jurul Xianului, deoarece orașul din bazinul Fluviului Galben — leagănul civilizației chinezești — a fost capitala imperiului sub unsprezece dinastii, iar vatra lui este știută drept loc de baștină al lui „pitecantropus lautianus" care, în 1953, și-a arătat fața la Banpo, unde a fost scoasă la iveală o așezare omenească din paleolitic, veche de 6 000 de ani.

În 1974, țăranii aceia din Xiyang săpau cu sîrg, cioplind loessul cu săpăligile și trăgîndu-l afară cu coșurile de răchită. Căutau apă dar deodată, din fîntîna ce se adîncea palmă cu palmă a ieșit un om de lut... Mai întîi și-a arătat creștetul, apoi chipul, apoi umerii, brațele, în sfîrșit, întregul trup — incredibilă apariție urmată apoi de altele, asemănătoare, pe măsură ce hîrletele săpătorilor înaintau. Fîntîna nu i-a dus la apă, dar le-a trimis pașii întru deschiderea drumului unei colosale, nebănuite și nemaivăzute pînă acum — armate subpămîntene. Deoarece așa au dovedit-o arheologii chemați în grabă la locul senzaționalei descoperiri. Unsprezece șiruri de oșteni cu armele și armurile lor, cu o avangardă desfășurată ca un front de atac, sacerdotală procesiune a „invincibilității" învinse, paradă subterană în lumea tăcerii, preludiu al înaintării carului funerar cu sarcofagul imperial rămas undeva, în urmă, la doi kilometri distanță, sub gorganul cu meri în ale cărui mărunțuri încă nu se știe pe unde se poate intra.

Oștenii armatei de lut ars au statura unor oameni voinici din zilele noastre, mulți poartă tunici lungi pînă la genunchi, alții au pieptul acoperit cu zale, pantaloni groși, moletiere, încălțări de piele. Cei fără coifuri au părul strîns într-un coc înălțat în dreapta creștetului, gradații poartă cocardele cinurilor lor, chipiuri cu ornamente sau funde legate prin cureluțe de piele petrecute pe sub bărbii. Au privirile mirate, parcă nedumerite de ceea ce văd după mai bine de două mii de ani de întuneric, armele le-au căzut din mîini deoarece lemnul lăncilor a putrezit, și pumnii lor string nimicul rămas după ce arcurile și halebardele li s-au prefăcut în pulbere. Parcă pășesc. Un tropot de lut, un vaier mut, un țipăt nețipăt, un șuier de pustiu prin trupurile goale, seci pe dinăuntru, dintre care multe și-au rătăcit capetele pe sub lințoliul de loess cernut de milenii peste trupurile lor dezmembrate.

S-a uitat de fîntînă și de apa ce a fost căutată aici. Stratul superior de loess s-a decopertat ca un capac de cutie de conserve. Satul Xiyang s-a lăsat cuprins de febra nopților nedormite, privind uluit colosalul mormînt ce se deschidea sub casele țăranilor, care din moși strămoși trăiau aici abia cutezînd să dea crezare legendelor ce povesteau despre o armată a morților mergînd pe sub pămînt pentru a tăia cale prin întuneric unui mare împărat dus pe cealaltă lume. O „groapă" lungă de 210 metri, largă de 60, adîncă de cincisprezece picioare, întinsă pe o suprafață de două pogoane și jumătate. Mai întîi s-au „excavat" cu săpăliga, cu dăltița și cu lopățica arheologilor cam o mie de metri pătrați. S-au descoperit 530 de statui și 24 de cai de teracotă. S-a continuat. Alte două morminte, și mai vaste, cu de zece ori mai multe statui au ieșit la iveală. Cînd perimetrul șantierului arheologic a fost delimitat, gigantica necropolă a armatei de lut ars a fost acoperită cu o boltă de sticlă montată pe nervuri metalice ancorate în contraforturile puternice ale unor ziduri de beton armat. O sală cam de zece ori mai întinsă decît „Polivalenta" din București. Sub acoperișul ei, cea mai mare descoperire arheologică a secolului, deși nu trebuie să uităm că tot în veacul nostru, în 1922, norocosul englez Carter a dezvăluit lumii singurul mormînt nejefuit al Egiptului faraonic, cel aparținînd lui Tuthankamon. Aici însă, la Xiyang, nu s-au găsit mumii, nici aur, nici nestemate, ci chipul strămoșilor unui popor, oglinda nemincinoasă a unui timp peste care se așternuse obrocul uitării.

Șase mii de oșteni cu caii, carele și armele lor. Cît am vrut să ajung aici și să-i văd ! Cît am vrut să-i filmez, să mă cufund în țărîna celor încă pe jumătate îngropați, să mă prefac în scalpelul arheologilor, să scotocesc, să dau la iveală, să mă întorc apoi, să arăt și să povestesc. Mărturisesc că pînă să ajung în acest loc am avut încă unele îndoieli cu privire la veridicitatea celor povestite de Marco Polo... Iar el povestea despre un timp ce urma să vină la o mie cinci sute de ani după ce armata împăratului din Xian fusese îngropată acolo unde, în zilele noastre, și nu departe de orașul care găzduiește între zidurile sale industria nucleară și cosmonautică a Chinei, niște țărani aveau să sape o fîntînă pentru adăpatul ogoarelor lor însetate...

Zeci și zeci de tipuri umane, oșteni turnați în forme, copți în cuptoare uriașe precum oalele de lut sau porțelanul, pentru a înfrunta veșnicia și a ieși la lumină în era cosmică, trași la suprafață de semenii lor la peste douăzeci și două de veacuri. Oameni care vin să răspundă unor chinuitoare întrebări cu privire la înfățișarea reală a celor de demult, a ținutei, a veșmintelor, a armelor, a uneltelor și a carelor lor de luptă. Doar gîndurile lipsesc, dar ele pot fi intuite. Cred că nu există popor care, știind că, undeva anume, sub glia sa, se ascunde o astfel de comoară de suflet, să precupețească ceva pentru a o da la iveală. Dar chinezii nu se grăbesc. Au o proverbială răbdare, o înțelepciune încărcată de grele tîlcuri în relația lor cu scurgerea timpului, o lipsă de pripeală salutară pentru păstrarea neatinsă a urmelor strămoșilor lor, deși multe dintre acestea sînt știute și localizate cu relativă exactitate. Xianul rămîne pușculița cu comori a Chinei și voi mai povesti despre el. Ca să ajung aici, și să mă întorc, am făcut un drum lung, străbătînd peste 30 000 de kilometri în 28 de ore cu avionul, 32 cu trenul, 13 cu autobuzul, 4 cu vaporul, totul în răstimpul a 17 zile, de la 28 noiembrie la 16 decembrie 1982. Am încă multe de povestit despre cele văzute și revăzute după 17 ani de la primul meu drum în China, făcut în 1965. Dar m-am grăbit să deschid notațiile mele cu povestea unei fîntîni din satul Xiyang, regretînd că în rubrica mea nu încap mai mult de o mie de cuvinte...

O, oamenii aceia de lut, încă nedezgropați cu toții, mulți rămași cu mîinile și picioarele risipite prin țărînă, cu creștetele acoperite de loess, cu caii lor culcați la pămînt, așteptînd să fie ridicați și încolonați în marșul lor către veșnicie, de-acum întrerupt ! Și cei trecători, vii și vorbăreți de la galeriile vastei săli, deprindu-se uluiți în jurul acestei „Fosa Magna" a antichității chineze ! Am fost pentru o zi unul dintre ei. Aveam circee în inimă și se ținea după mine o doctoriță chinezoaică cu o trusă medicală de urgență ca să nu mă lase să plec cu armata aceea mută, și mai erau cîțiva cerberi în pufoaice albastre gata să mă bată pe umăr ori de cîte ori încercam să-mi duc aparatul de filmat la ochi : „No pictures, Sir, no pictures !..." Iar oamenii de lut îmi surîdeau enigmatic parcă vrînd să-mi amintească de îndepărtatul meu spațiu mioritic aparținînd celor din stirpea cărora s-a născut un Mircea Eliade, și că tainele sufletului omenesc se cer altfel dezlegate decît prin neputinciosul obiectiv al unui aparat de filmat. Bine că nimeni nu afișase : „Visatul interzis !" Voi reveni.

BALCANICE

ADAM PUSLOJICI

Religia cîinelui

Alerg.
Mai ușor o duc la oraș.
E curat, plin de oase și vesel.

Alerg.
Copiii sînt mărinimoși, bătrînii speriați.
Lapte găsești chiar pe străzi.

Alerg.
Mai scurt tot mai scurt este lanțul.
Nu mai latru de mai bine de o mie de ani.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

O bicicletă rezemată de stînă

M-am întors din larguri de lume mai repede decît aș fi vrut, sperînd că aici voi găsi ninsorile în amiaza lor. Dar și la București, la fel ca-n marginea cealaltă a Europei, iarna pare intrată-n apusul tăcerii și doar ploaia-și frînge oasele pe asfalt. Trece ianuarie, petrecut de-un uliu flămînd de geruri dure și mie mi-e dor de-un viscol nemairostit în vreo altă iarnă. Pînă se va trezi boul lunii februarie, iepele lui ianuarie fată numai capricii. În aceste condiții sînt de-o abnegație lenevoasă. Doar cînd mă înțeapă în fereastră și în palmă ghimpele lunii intru, o clipă, în minunile uimirii și aud visul retrăgîndu-se în struguri, ideea în înțelepciune, luntrea în inima bradului, durerea în otravă răbdării și ispita în lunga nepăsare a morții. Fără zăpezi, trubadurii sînt de mucigai, la ușa din dos rimă porci spongioși, sarea arde învieri uscate-n solnițe de lemn, arborii gîndesc numai juguri, via bătrînește, lacurile sînt vechi și visul îndolent, iar eu, copilul unei mari deziluzii, fiindcă n-am fost născut să strălucesc în geruri blege. Sania, ciinele și lupii urlind în margini de sate — iată conturul de iarnă ferice. Singurul care-mi aduce aminte că afară e totuși un fel de iarnă e greierele ascuns în nu știu care crăpătură din pereți. Să dăm ascultare greierașului ! Lîngă el, plină de povești care se nasc doar sub ninsori, fetița mea.

— Tată, scoală-te, a îmbobocit Neghiniță.

— Cum așa ? Ieri nu era decît un amărît de pisoi. Și-acum s-a schimbat în trandafir !? Dac-a luat-o pe calea asta nu m-aș mira ca mîine s-aud că s-a logodit cu Francisca de Saxonia. Tirăște-l de coadă pînă la mine.

— Nu, mai bine îți dau ca probă o zgîrietură.

— De gheară sau de spin ?

— De trandafir, nu vezi ce zgîrietură de catifea ?!

Pe Neghiniță l-am umplut cu pagubă de lapte. Și fiindcă nu-mi place această iarnă fără troieni, m-am apucat să îngîn versuri :

Cînd n-am altă speranță
decît
mereu Depărtarea,
Cînd fiecare mesteacăn
e-o balerină
pierdută-n cheia unui vis,
Atunci
Singurătatea doarme lîngă umărul meu
Ca o bicicletă rezemată de stînă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Frumtelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
5
(1 083)
Sîmbătă
5 februarie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL IMPLICĂRII

Semnificațiile și rezonanța momentului jubiliar de la 26 ianuarie continuă să cuprindă în profunzimea lor bătaia de inimă a țării, într-o manifestare care, mai mult decît afectivă, ne face să ne amintim rosturile fundamentale ale unui edificiu de cele mai sensibile și mai incontestabile proporții, materializat mai ales în istoria ultimilor 18 ani. Termenii de referință sînt multipli și poartă în ei greutatea de spirit a unei opere în care se conjugă deopotrivă efort și inspirație, voință și capacitatea de actiune, putere trează de autodepășire, mișcarea de idei prin care o asemenea uriașă și pasionantă lucrare cum este construcția unei noi societăți — și de aici și definirea unei noi epoci, a unui nou timp — dobîndesc în chip evident și tonul și reflexul de personalitate ale celui care ne conduce și veghează neîntrerupt pentru înfăptuirea unor deziderate de fond. Unul dintre aceste rosturi fundamentale de care se leagă implicit și construcția de conștiință, libertatea interioară a omului, îl constituie, neîndoielnic, literatura și arta, cultura în noua sa condiție și pe întinsul ei spațiu, de la sursa de inspirație și pînă la publicul receptor. Pentru că, indiscutabil, un ferment viu, înnoitor stă în întreaga putere de cuprindere a culturii din această perioadă — devenită istorică — a ultimilor 18 ani și, așa cum era de așteptat, marchează un drum ascendent, responsabil, în însuși felul în care se constituie ca parte inseparabilă a fenomenului politic și social românesc.

Una din caracteristicile de fond ale acestui fenomen a fost și rămîne marea sa deschidere către viață. În consecință, și cultura și arta trăiesc sub semnul unei mai puternice implicări în real, în problematica deosebit de complexă a actualității. Este, într-un fel, ceea ce am putea numi participarea la istorie și la făurirea acesteia. Mai mult, asemenea unei vii și puternice rădăcini, cu întinse ramificații pe terenul fertil al tradiției în lupta și munca poporului pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate națională și socială, cultura și arta românească din ultimii ani au ridicat la suprafață energii și capacități noi, neexplorate pînă acum, sondînd în adîncimi de spirit și investigînd probleme care alcătuiesc nu numai o lume a construcției, a edificării noastre materiale și spirituale, a făuririi identității noastre socialiste, ci și a relațiilor de natură multiplă cu lumea în care existăm, cu toate încercările și căutările umanității.

Sensul distinct și major este al umanismului ; ca în oricare mare experiență socială, cultura s-a definit pe sine ca parte inseparabilă a condiției umane, apelînd la realitate și extrăgînd din viață acele înalte și modelatoare valori de sprijin prin care conștiința noastră dobîndește mereu noi date asupra trecutului ca și a viitorului, asupra prezentului pe care ni-l făurim. Deschiderea spre viață a culturii, așezarea în termeni reali și pe baza propriilor sale funcționalități, în consens cu propria sa misiune, au dus, cum era și de așteptat, la rezultate meritorii, unele de excepție, în toate domeniile creației. Literatura este un exemplu, dar tot atît de bine putem numi și muzica și arta plastică, arta interpretativă ca și alte genuri și specii proprii fenomenului cultural. O privire de ansamblu asupra ultimilor ani, și îndeosebi asupra perioadei pe care în răsfrîngerea sa pe plan ideologic o numim Doctrina Ceaușescu, ne poate releva și motivul sau o parte din motivele esențiale care au impulsionat creația și au determinat o nouă conștiință de sine a omului de cultură și artă, implicarea sa prin operă în munca și viața societății. Există în acest sens climatul politic și social prielnic creației și împlinirii personalității, există acea cuprinzătoare și vie fundamentare estetică prin care o metaforă, cum este aceea a izvorului veșnic viu pe care îl reprezintă istoria, munca și viața, realitatea în continuă transformare îmbracă aspecte multiple ale creației și îndeamnă la reflecție, mereu, situînd actul artistic și opera de artă în perspectiva marilor epopei ale poporului și în perspectiva marilor sale valori, într-un permanent proces de dezvoltare. Toate acestea sînt realități de fapt și continuă să devină realități de spirit, motiv pentru care, ori de cîte ori vorbim despre noi și despre propria noastră condiție, ne gîndim la cel ce a așezat în temeiuri reale această vie și necesară deschidere spre viață, spre rosturile și îndatoririle de căpătîi ale creației.

Luceafărul

Ștefan Luchian : „Garoafe"

Ștefan cel Mare vorbea ca un țăran?

Citind cartea „De vorbă cu Iorgu Iordan", apărută sub semnătura lui Valeriu Mangu, dăm peste cîteva rînduri unde academicianul intervievat afirmă la un moment dat că „domnitorii noștri pămînteni erau și ei un fel de țărani", care aveau „mijloace materiale care le permiteau să trăiască onorabil". Iar mai departe : „Sunt convins că Ștefan cel Mare vorbea și dacă ar fi știut să scrie, în sensul larg al cuvîntului, ar fi scris ca un țăran". Ce s-ar fi întîmplat în sensul strîmt al cuvîntului și care era diferența dintre un țăran care știa să scrie și un boier care nu știa sunt întrebări fără răspuns. Pentru această concepție despre un domn ca Ștefan nu este de vină acad. Iorgu Iordan. Dînsul și-a format o părere despre societatea noastră medievală, așa cum ar reieși din cartea amintită, pe baza lecturilor făcute pe la începutul acestui veac, iar în vremea respectivă (1905), Iorga însuși scria că „țăranii erau boierii noștri și în fruntea statului era țăranul, smerit față de Dumnezeu, care stătea pe scaunul domnesc al țării". Radu Rosetti, urmaș de principe și mare boier, scria, tot pe atunci, că țăranii au fost stăpîni pe pămîntul lor din vremuri străvechi, combătînd teza pro-boierească a lui Panu, în care se susținea că boierii au fost stăpînii pămîntului, țăranii neavînd nici un drept asupra lui.

Evident că de la începutul secolului încoace, concepția despre societatea medievală românească a evoluat. Chiar N. Iorga, după descoperirea mormîntului princiar de la Curtea de Argeș, făcută la puțină vreme de la încheierea primului război mondial și-a schimbat opinia și semnificativ în acest sens este subtitlul pe care-l dă volumului IV din marea sinteză de istorie (1937) : „Cavalerii". Alte cercetări au dus la comparații dintre societatea medievală românească și cea apuseană, admițîndu-se existența unui feudalism autohton.

După cel de-al doilea război mondial, s-a mers pînă la identificarea feudalismului românesc cu cel apusean și dacă la începutul secolului, domnul era privit ca un țăran, de data aceasta, un mare boier român era asemuit cu ducele Normandiei sau cu Carol Temerarul, ducele Burgundiei.

În ciuda unor exagerări, în acest sens, interesant este faptul că imaginea mai veche a societății noastre medievale stăruie încă. Nu-i putem face o vină acad. Iorgu Iordan că n-a citit lucrările mai noi de istorie, din moment ce un specialist în istoria perioadei respective afirma, cu cîțiva ani în urmă, că el se îndoiește că Neagoe Basarab ar fi știut să scrie, asta ca o replică la teza potrivit căreia domnul ar fi autorul **Învățăturilor** care au apărut, de cînd se știe, sub numele său, iar tot un medievist de seamă, imitîndu-l pe alt mare medievist de seamă — de data aceasta este vorba de P. P. Panaitescu — afirma într-un conclav de specialiști, că boierii lui Mihai Viteazul erau niște bărboși cam nespălați, puțin petrecăreți, ca să nu le zicem altcumva, ce se scălîmbăiau penibil în fața unor diplomați străini. Și alți istorici, specialiști pe perioade mai noi ale istoriei noastre, se îndoiesc de calitatea intelectuală și umană a vechilor noștri boieri, deoarece în cercetarea lor i-au cunoscut numai pe boierii

Manole Neagoe

Continuare în pag. a 3-a

Eminesciana

«CASTELE PE CASTELE»

Locuința, Lăcașul, Reședința ființelor înzestrate cu o nelimitată putere, confundîndu-se pînă la urmă cu acestea, reprezentîndu-le, ocupă un loc important în lirica eminesciană. Marine, montane sau astrale, pierdute și suprapuse imensității, ele aruncă o puternică umbră magică asupra universului, îl contaminează de măreție. Aici se face și se desface cartea lumii, scrisă ori numai rostită, se țin și se minuie destinele. Visele, Nimfele, Serafii, Zînele și Mumele, Regii și Împărații, Magii, Semizeii și Zeii, Părinții și Demiurgii populează, conform rangului, Castelele, Palatele, Domele grandioase, Tronurile pierdute în infinitul stelos, Obîrșiile indefinibile. Sînt azvîrlite în joc rezervele de geniu ale imaginației. Peisajul, sterpit ori peste măsură de roditor, dur și diafan în același timp, desfășoară cu uimită repeziciune, stînci și codri, oceane și fluvii, grădini ce traversează cu arbori cu tot înălțimea unor gigantice hale. Granitul și marmora, aurul și argintul, safirul și diamantul, ceara și lumina oglinzilor cu de la sine lumină sînt grămădite la temeliile acestui vis fără de sfîrșit. Portalele, arcadele, boltile, stîlpii, coloanele, murii, plafoanele, mesele de piatră, halele labirintice, cînd negre, cînd înseninate, par să-și corespundă, să se întrerupă și, iar să se regăsească, pînă la amețeală. Impresia este pînă la urmă într-adevăr de „castele pe castele". Pentru a putea ajunge aceste tărîmuri masive și înalt oculte este necesară proba de foc a zborului. Confundarea, prin ardere și zbor, prin incandescență luminoasă, cu ființa și autoritatea supremă, în limitele locuinței, lăcașului, rezidenței acestora, este substratul adînc de motivație al poeziei eminesciene. El crește de-a lungul operei, explicit și implicit, mereu prezent.

Castelul — statornică obsesie — apare, una cu stînca muntelui, în schiță magic-aurie (el este în același timp și palatul), pe cuprinsul poemului **Ondina (fantezie) : Pe aripi de munte și stînci de asfalt / Castelul se-nalță, se-ncruntă / Și creștetu-i negru și creștetu-i nalt / De nouri și ani se-ncăruntă, / Dar astăzi e viu / Și-n ton auriu / Răsună din umbra cea mare / Cîntare. / / În mii de lumine ferestrele ard, / Prin cari se văd trecătoare / Prin tactul cîntării sublime de bard / Cum danță la umbre ușoare, / Cum danță ușor / Dulci vise de-amor. / Palatul părea în magie / Aurie.** Învecinat cu marea de data asta, desi crescut la fel pe stînci, același castel, „izbind de nouri", îl găsim și în **Cine-i ? (din drama Steaua mării) : În castelul trist și mare / Ce se naltă rece, sur, / Cu fantasticul lui mur, / Printre stînci cu poala-n mare / Și cu fruntea-n cer de-azur, / / În castel izbind de nouri, / Stă-n fereastra ca un arc, / Într-a mării lungi ecouri, / Fața-n văl de gînd și nouri, / Al serafilor monarc.** Cu **Miradoniz** formele se eliberează, le cuprinde o frenetică proliferare, natura și palatul își împrumută dimensiunile, o creștere nestăpînită își instalează propriile, dezmărginite legi : **Miradoniz avea palat de stînci. / Drept streșină era un codru vechi / Și colonadele erau de munți în șir, / Ce negri de bazalt se înșirau, / Pe cînd deasupra streșina antică, / Codrul cel vechi fremea îmflat de vînt, / O vale-adîncă ce-n-**

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 6-a

ILUMINISM ROMÂNESC

În 1729, în **Testamentul** pe care îl lăsa, de fapt un incisiv pamflet împotriva religiei și a monarhiei, Meslier scria : „numai luminile rațiunii naturale sînt capabile să conducă oamenii la perfecționarea științei și înțelepciunii". În acești termeni foarte simpli, gînditorul francez rezuma, sugestiv, ceea ce era esențial propriu-zis în mișcarea cunoscută nu numai în Europa ci și în America cu termenul de **siècle des Lumières, Iluminismo, Aufklärung.**

Dar există un „secol al luminilor" ? Sau o epocă a luminilor ? Disputa nu e nouă și cei care îndeobște identifică „luminile" cu secolul al XVIII-lea sînt combătuți, demonstrîndu-se că, în realitate, **secolul cronologic** nu se suprapune cu cel **ideologic,** cu mișcarea de idei proprie luminismului, mișcare ce se iscă spre sfîrșitul secolului al XVII-lea și se prelungește și după încheierea secolului al XVIII-lea. Nu e locul și nici cazul să intrăm în amănunte. Important e faptul că deși cuprinde aproape întreg continentul nostru — pentru a ne opri la aria geografică din care facem parte — această mișcare ideologică, politică și culturală, cu certe trăsături generale comune, cunoaște o pulsație interioară și ritmuri diferite, o fizionomie proprie, în fiecare țară, în funcție de condițiile istorico-sociale și naționale specifice acesteia. Și în ceea ce ne privește pe noi, în Țara Românească, în Moldova și în Transilvania, sînt greu de stabilit delimitări precise. În cercetările actuale își croiește un loc tot mai însemnat ideea că există un pre-iluminism românesc. Într-adevăr, nimic mai firesc ca și ideile să nu se nască brusc și inexplicabil, ca Athena din capul lui Zeus ; și ele au o perioadă de gestație, apar întîi mai firave, ca niște presimțiri, ca niște muguri, pentru ca, ulterior, să se dezvolte și să înflorească în toată plenitudinea lor. Oricum, iluminismul românesc nu s-a născut în afara și în izolare de mișcarea mai largă de idei ce a cuprins, mai devreme sau mai tîrziu, întreg continentul european. Pe fondul unei dezvoltări istorice proprii, în frămîntările luptei și „ruperii" de evul de mijloc, feudal, ce va culmina prin răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, și inscrierea Țării Românești, a Moldovei și Transilvaniei, deopotrivă, pe orbita istoriei moderne, asistăm — și pe planul vieții spirituale de la noi — la o mare, adîncă și neistovită efervescență. Sufiul înnoitor, ca vîntul cald al dezghețului de primăvară ce se simțea în Europa, adia din ce în ce mai puternic și la noi. Pe plan general european, obscurantismul scolastic și dogmele erau asaltate de laicitate. Scepticismul dădea înapoi în fața increderii nelimitate în puterile cunoașterii, iar rațiunea și știința se pregăteau să-și serbeze triumful.

În forme proprii, acest elan spre închegarea unei lumi moderne, construită pe principii luminoase raționale, aflate la antipodul întunecimii feudale se regăsea, deopotrivă, în Transilvania ca și în Moldova și Țara Românească.

În secolul al XVIII-lea asistăm la pătrunderea cu o frecvență tot mai mare a ideilor iluminiștilor francezi (Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Mably ș.a.), a raționalismului școlii leibniziene din filozofia germană, a materialismului spontan legat de pătrunderea în școli a studiului științelor naturii, a tendințelor empirist-materialiste în cunoaștere (Locke, Condillac etc.). Toate aceste interferențe cu cultura occidentală iluministă, pătrunderea în climatul nostru cultural în tot mai accentuată măsură a ideilor raționaliste, materialiste, senzualiste, a celor mai de seamă cuceriri ale științelor exacte, nu numai că au oferit temei pentru desfășurarea unei lupte tot mai ascutite antifeudale și antiteleologale, dar au și grăbit pro-

Dumitru Ghișe

Continuare în pag. a 3-a

Fondul principal al culturii române
SECOLUL LUMINILOR — ERUDIȚIE ȘI MILITANTISM
● Articole de ● I. C. Chițimia ● Stan Velea ● Mihai Mitu
în pagina a 3-a

Nivelele receptării

Literatura, indiferent dacă este vorba de proză, poezie, critică și istorie literară, se adresează, în primă și ultimă instanță, unui public. Mai exact spus, unor publicuri diferențiate în funcție de o serie de factori, cum ar fi contextul social-istoric, vîrsta, calificarea profesională, nivelul cultural, timpul afectat lecturii etc. De aceste elemente, care, împreună, determină fizionomia a ceea ce Ernst Robert Jauss numea **orizontul de așteptare,** depinde gradul de receptare al operei literare în masa cititorilor. Oricum ar fi, o literatură fără destinatar este, mai cu seamă în epoca actuală, un nonsens. Există situații în istoria literaturii cînd opera nu doar că nu a beneficiat de o receptare pe măsura valorii sale, dar și-a găsit, cu mult mai tîrziu, destinatarul. **Tiganiada** de Ion Budai Deleanu, una dintre capodoperele literaturii române, a rămas necunoscută, datorită unei conjuncturi nefavorabile, aproape 100 de ani. Dar, din momentul în care ea a fost tipărită, a găsit, în modul cel mai direct, calea către cititor, împlinindu-și astfel menirea. Așadar, fără relația cu cititorul, orice creație artistică rămîne doar la statutul de virtualitate, foarte aproape de neființă.

În cadrul relației complexe autor-operă-cititor, unul dintre rolurile cele mai importante le

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Pînzele freatice ale literaturii

Cine s-ar porni în acest moment să croiască, în deplină conștiință de cauză, o istorie a literaturii române contemporane ar observa, mai mult decît se face în general, continuitatea ei esențială, netulburată de prea trecătoarele conjuncturi. Cu toate acestea, impresia curentă este mai degrabă alta și nu sînt puțini aceia care văd în literatura română a ultimilor patruzeci de ani un șir de fenomene contradictorii, un lanț de „rupturi" și „renașteri", de „înghețuri" și „dezghețuri". Explicabile la examenul propriu-zis sociologic toate acestea se dovedesc, în definitiv, superficiale și nu intră în socoteala istoricului literar care face, întotdeauna, un tablou de valori. Din perspectiva istoriei, care se mișcă pe cicluri mari și în deschideri seculare, un deceniu de incertitudini nu înseamnă mai nimic și acela care investighează materia fără părtinire și dezbrăcat de porniri justițiare nu are decît să rețină tot ceea ce, prin examenul estetic, se dovedește durabil. O astfel de optică, mai apropiată de aceea a istoricului literar de mîine, ține cont de conjunctură și, cum se zice, de „climat" numai atît cît acestea pot explica mai bine un fenomen sau altul : conjunctura nu este un impuls și nici o scuză și ar fi ridicul să ne gîndim cum s-ar fi dezvoltat o literatură dacă nu se producea cutare fenomen cultural sau dacă nu apărea cutare tendință. Avem, întotdeauna, istoria literară pe care ne-am creat-o singuri și trebuie să observăm, repede, că întrucît privește literatura română contemporană ea este, în aspectul ei profund, absolut organică. Sînt unii care cred că „obsedantul deceniu", atît de îndrăgit sub raport tematic de cîțiva romancieri, ar fi însemnat, în literatura propriu-zisă, o sincopă, un „somn", un „îngheț". Însă acest lucru nu este întrutotul adevărat. Ceea ce lipsea atunci față de ceea ce avem astăzi era sentimentul diversității libere însă o asemenea

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

Adio, Europa !... (XI)

Intrarăm în mica anticameră cu ușa ei capitonată pe care strălucea firma cu chenar și roșcovanul o deschise larg lăsînd-o pe Helen să pătrundă în apartament. O urmai cu cei doi în spatele meu. Prima cameră avea aspectul unui birou înzestrat cu două mese ample sorijinite pe două picioare suple de aluminiu, fiecare avînd cîte un telefon și o mașină de scris. Într-un colț, un frigider enorm alături de care, pe o măsuță joasă, odihnea un telex sofisticat. Într-o nișă alăturată stăteau aranjate una peste alta un morman de geamantane de diferite mărimi și culori, deasupra cărora tronau numeroase cutii rotunde. O fotografie mare, color, reprezentînd niște munți vinețiii pudrați cu zăpadă, la poalele cărora se zărea un sătuc cochet cu o biserică gotică și cîteva case cărămizii, atîrna înrămată pe unul din pereți.

Helen deschise o altă ușă cu canaturi de lemn sculptat deasupra căreia ardea un beculeț verde și-mi făcu semn să intru, ignorîndu-i pe cei doi. Camera următoare era un mic salonaș de primire, spațios, cu două ferestre înalte de formă ogivală. O canapea lată plasată într-un întrînd mai ridicat decît podeaua, un lampadar purtînd în loc de abajur un cap de dragon, două fotolii masive dispuse față în față, avînd între ele o servantă pe roți, un secreter stil cu două sfeșnice subțiri și prelungi pe etajera căruia se sprijinea o fotografie de mărimea unei cărți obișnuite și în mijlocul tăbliei încrustată cu sidef o bilă de sticlă cît o portocală, în apele căreia se zăreau doi pești nemișcați.

În cameră plutea mirosul acela ciudat, parfumul acela exotic, nedefinit. O vază superbă, japoneză, din gura căreia răsăreau purpurii sănte trandafiri, își lăfăiau culorile delicate în vîrful unui suport închipuind o femeie cu brațele ridicate deasupra capului.

Helen mă invită să iau loc în unul dintre fotolii și dispăru în dosul unei uși ce dădea, probabil, spre dormitorul ei. Exact în fața mea, într-un clopot de sticlă de dimensiunile unui dulap, tolănite pe suporturi, mi se înfățișară o mulțime de păpuși de diferite mărimi, îmbrăcate ciudat și semănînd toate cu strania necunoscută.

Brusc, de undeva, sau din toate colțurile camerei porni o muzică tristă și înălțuitoare. Un sentiment ciudat de neliniște și triumf mă cuprinse.

Mă simțeam măgulit în vanitatea mea de țăran, (căci țăran am rămas), la gîndul că, iată, izbutisem să cuceresc o femeie despre care nu știam mare lucru, dar care mă adusese în casa

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE CRISTACHE:

«Încadrat în muncă, doresc eternitate»

În micul roman Încadrat în muncă, doresc eternitate, Nicolae Cristache știe să lase faptele să vorbească, ceea ce face din el un prozator în adevăratul înțeles al cuvîntului. Cartea este încărcată de materie, densă, compactă. Scriitorul nu intervine sub masca naratorului în paginile romanului, divagațiile anexă care inundă alte cărți de proză lipsesc, eseistica care parazitează alte romane contemporane nu ispitește pe autor. **Încadrat în muncă, doresc eternitate** este un roman care simulează reportajul : faptele sînt relatate alb fără comentariu, sensul degajîndu-se din alipirea lor. Pentru a fi mai exacți, cu atît mai mult cu cît reportajul de gazetă a fost degradat fie de bombasticismul bogzian fie de frazeologia roz, termenul de comparație cel mai potrivit este reportajul filmat în cea mai bună tradiție a lui. Pelicula lasă faptele să vorbească, intervenția „naratorului" constînd în tăietură, insert, montaj. Procedeele romanului lui Nicolae Cristache sînt mai aproape de formula cinematografică decît de aceea a reportajului de gazetă, formulă proprie atît filmului cît și unei bune părți a prozei americane moderne. Dar ceea ce este mai interesant, este că la Nicolae Cristache mijloacele, formula nu trăiesc în sine ca în multe produse ale prozei contemporane ci sînt subordonate unui scop. Autorul nu intenționează doar să ne demonstreze că minuiește dexter cîteva procedee moderne, ci le acordă rostul inevitabil, pentru cine nu transformă mijlocul în scop, de a sluji o tramă, o construcție, un sens.

Încadrat în muncă, doresc eternitate descrie o întîmplare a unui grup de cercetători trimiși undeva într-un sat unde există posibilitatea unei descoperiri medicale neobișnuite. Pînă aici, nimic original : tema grupului limitat și fix de persoane aruncat de soartă într-un mediu străin și supus solicitărilor inedite pe care locul le impune nu este deloc nouă. Am întîlnit-o atît în proză cît și în film și noutatea sau valoarea romanului lui Nicolae Cristache nu vine de aici. Important este **cum** relatează autorul întîmplarea, cît de vii și autentic oamenești sînt personajele, care este atitudinea autorului față de ele. Pentru că trebuie spus, autorul are curajul de a folosi personaje, de a închipui un conflict, de a urmări gradația lui, are, cu alte cuvinte, curajul de a fi cu succes „desuet", sfidînd prejudecățile. Pe scurt, Nicolae Cristache nu simulează romanul, ci chiar îl scrie.

Personajul cu care ne întîlnim în primele pagini, un personaj care ni se confesează, este primarul unei comune transilvănene. El povestește cum, trimis să facă revoluție agrară la țară, trebuie să pună la cale și să garanteze uciderea cailor în comuna în care a devenit peste noapte primar. Notația este exactă, convingătoare, replicile la locul lor, sacrificiul cailor descris meticulos și cinematografic ca ceva ireal și de neînțeles. Abrupt, fără nici o pregătire, începutul este dezamăgitor, cu atît mai dezamăgitor cu cît primarul, țăran și el, venit să facă revoluție, se plînge în primul paragraf al cărții de condițiile de igienă.

Încadrat în muncă, doresc eternitate promite, deci, din primele rînduri a se așeza în rîndurile acelei „literaturi a borhoturilor" sociale și umane, care face azi deliciile unor prozatori cu și fără talent, dar mai ales fără. Adevăratul roman începe dincolo de acest prolog a cărui funcționalitate se va învedera totuși mai tîrziu.

Personajul prin ochii căruia privim prima parte a întîmplării din comuna Vad este bătrîna Terezia Ciachir, care urmărește, din chiliuța ei în care a fost zvîrlită de o naționalizare aproape uitată, cum vine o mașină mare în fața casei de peste drum, altădată a ei, cum se descarcă bagaje, apar patru femei și un bărbat. Este distribuția viitoarei drame, făcută ca într-o piesă de teatru, dar integrată fluxului epic prin faptul că e realizată de chiar unul din personajele piesei pe care Nicolae Cristache ne propune s-o urmărim. Apoi unghiurile de vedere se schimbă. Realitățile sînt văzute prin ochii laborantelor care constituie acum centrul de cercetare. Scopul e de a preciza personajele, de a familiariza pe cititor cu ele, dar priceperea autorului este de a nu se introduce între cititor și actorii scenariului său ci de a-i lăsa să se înfățișeze singuri sau să fie prezentați de alți coechipieri ai peripețiilor prin care vor trece. Măiestria prozatorului este în această direcție remarcabilă. Situațiile sînt minime, textul este economicos, nuanțele surprinse cu acuitate. Tehnica decupajului funcționează excelent oprindu-se asupra detaliului sau replicii celei mai caracteristice. Șirul de scrisori operative, de bilețele pe care și le lasă unul altuia membrii expediției științifice de la Vad este de o conciziune epică exemplară. Autorul comprimă totul, nu lasă nimic să se răsfețe inutil sub ochii cititorului. Detalii și propoziții care la prima vedere par insignifiante se arată odată cu înaintarea lecturii factori indispensabili ai construcției supravegheate a cărții. Științificește cele patru femei conduse de un bărbat sînt în fața unui semn de întrebare : nămolul pe care-l studiază are proprietăți neobișnuite, dar indescifrabile. Suspansul cărții stă și pe progresul cercetării, dar și pe evoluția relațiilor omenești, mai întîi dintre membrii grupului, apoi între aceștia și oamenii locului. Este surprinzător cîte se pot întîmpla în o sută cincizeci de pagini de proză, fără ca întîmplărilor cuprinse în **Încadrat în muncă, doresc eternitate** să le fie răpite nici credibilitatea, nici esența. Concluzia cu care lucrează autorul este remarcabilă. Știința cu care a lansat „distribuția" și cu care a făcut pe fiecare actor al viitoarei drame să se prezinte singur în fața cititorilor îi permite să ne conducă pe nesimțite la nodul întregii povestiri. Științificește cei cinci sînt în pragul unei mari descoperiri, dar țin de o aprobare a centrului. Aprobarea aceasta vine în cele din urmă, dar fără alte auxilii, ceea ce nu poate decît să întîrzie totul. Două fapte precipită însă totul : dragostea Angelei, femeie căsătorită cu un soț depărtat la propriu și la figurat pentru șeful expediției și galvanizarea bolnavilor din împrejurimi de știrea că s-a descoperit locul nămolului miraculos. Coeziunea grupului pînă atunci perfectă se destramă. „Jocul de-a vacanța" constituit involuntar și inconștient, care fusese pînă atunci plenar, cunoaște invazia realului, a socialului, a rivalităților comune : complicație științifică, complicație sentimentală, complicație socială. Prozatorul ne introduce dincolo de latura idilică a vieții oamenilor de care se ocupă, ne relevă o altă dimensiune a existenței. Ca expresie a acestui „sfîrșit de vacanță" un personaj din cele mai importante ale cărții, primarul de la început, sprijinitorul acțiunii grupului de cercetători moare. Este începutul sfîrșitului. Prestigiul moral al primarului care s-a dus este de neînlocuit. Autorul nu ne mai permite să asistăm canonic la toate etapele penibilului deznodămînt, ci ni le sugerează. Mica colectivitate de la centrul de cercetări care asimilase și cîtiva localnici, pe primarul comunist, pe „naționalizata" Terezia, pe paznicul Gheorghe, va fi decapitată și destrămată. Dar romanul își refuză pudic oroarea.

Încadrat în muncă, doresc eternitate este romanul unei crize morale. Citarea aici a „jocului de-a vacanța" nu e întîmplătoare. Cartea lui Nicolae Cristache se apropie prin situație, grupul izolat care trăiește o vacanță neobișnuită, prin problematică și prin ton de piesele și romanele lui Mihail Sebastian. Și aici ca și acolo frumusețea, candoarea sînt violentate de intruziuni impure. E vorba nu numai de aspirația sufletească maltratată ci și de ciocnirea unor etici de aspect diferit. Diferențele sînt însă și ele importante. Dacă mișcarea sufletească este urmărită cu aceeași acuitate de intuiție la ambii scriitori, Nicolae Cristache apasă pe autenticitate, pe caracterul de film documentar al romanului său, intitulat ostentativ „reportajul unei ficțiuni". Insertul ocupă un loc important în romanul lui Nicolae Cristache ca funcționalitate artistică, firescul cu care textul romanului asimilează telegrame, anunțuri, scrisori, titluri de ziare, știri de radio fiind, în pofida ostentației intenționate, remarcabil. Autenticismul cărții, tăietura ei rece prilejuiesc o „gesticulație" destinată să ascundă ceva. Vorbim de „romantismul" autorului Mircea Sântimbreanu, de lirismul difuz al cărții. Nicolae Cristache este ca scriitor un sentimental jucînd rolul unui dur. Carcasa impecabil construită a cărții are un hallou de lirism care-i conferă o clasificație împotriva celei aparente. Istoria primarului, atît de abrupt avansat ca personaj de epocă într-un debut, rebarbativ cu deliberare, este, cu toată discreția relatării, scrisă cu compasiune. Din **Încadrat în muncă, doresc eternitate** se ridică portretul diafan al unui om care a sacrificat totul pentru o speranță terminînd discret, demn și anonim așa cum trăise. Între portretele de activiști politici propuse de proza noastră contemporană cel din romanul lui Nicolae Cristache este unul dintre cele mai omenești, mai credibile, mai ferite de vorbe mari. De altfel, concizia și discreția notației sînt calitățile de prim ordin ale acestei cărți scrisă cu un meșteșug puțin obișnuit care refuză rețeta curentă avînd ochii fixați pe reperele durabile ale prozei. O carte concentrată, fără nici o notă falsă, în care impune superioritatea execuției, mobilizată mai ales de interesul exprimării unui univers personal, iată trăsături care fac din romanul lui Nicolae Cristache, **Încadrat în muncă, doresc eternitate,** o carte dincolo de seria conformismelor estetice și tematice împrumutate astăzi de la un autor la altul. **Încadrat în muncă, doresc eternitate** de Nicolae Cristache este un roman adevărat.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

UN TUR DE ONESTITATE

În proza polițistă, ingeniozitatea enigmistică crește dintr-un sol de anonimitate literară. Exceptînd mecanismul crimei (nici acesta întotdeauna original) cele mai multe dintre romanele de detecție dau impresia că s-au ivit prin generație spontanee, fără strădania unor autori, datorită atracției reciproce dintre niște locuri comune. Amatorii de romane polițiste nu caută doar dezlegarea unor crime înfăptuite în moduri inedite, ci și (mai ales) structuri epice previzibile ; în fiecare dintre noile obiecte editoriale pe care le citesc, ei redescoperă cu savoare un arhetip tiranic.

Așa stînd lucrurile, care se cuvine să fie calitățile unui autor de roman polițist ? Răspunsul este : ingeniozitate, dar în special onestitate. Ingeniozitate în imaginarea unei procedări cît de cît inedită, onestitate în recurgerea la formulele consacrate ale genului. Scriind despre o carte de debut, care face parte din categoria romanelor de detecție, este deci cazul să urmăresc felul în care autorul reușește sau nu turul de onestitate al respectării regulilor, precum și măsura în care el dovedește ingeniozitate în acțiunea de a complica, pe cît mai mult posibil, țesătura de mărturii și indicii, a cărei analizare duce, în cele din urmă, la descoperirea vinovatului.

Este vorba despre **Trei zile de anchetă** (Editura **Eminescu,** 1982) de Alexandra Stănescu, un roman scris în consacrata, onorabila manieră jurnalistică, care are darul de a nu-i oferi cititorului nici o surpriză stilistică. Modalitatea jurnalistică se concretizează din plin și în felul de construire a personajelor. Toate ingredientele psihologice, prin care sînt „individualizate" personajele, sînt luate din cărți, autoarea nemanifestînd, de regulă, nici o ambiție de originalitate. Bine și face, fiindcă atunci cînd vrea să construiască o motivație psihologică mai autentică (este vorba în special de explicațiile pe care asasinul le dă în legătură cu mobilurile sale) ceea ce rezultă este neverosimil, fapt nereprobabil, de altfel, dacă se ivește într-un roman polițist. Tot în cea mai pură tradiție a prozei polițiste sînt introduse elemente moderat senzaționale, precum și unele ciudățenii umoristice, menite să țină treaz interesul celor care practică lectura naivă. Astfel, detectivul, un bonom, transpiră nemaipomenit de abundent, distingîndu-se prin faptul că întrebuințează, spre a se șterge de sudoare, cîte șase batiste pe zi. Bătrînul asasin paranoic are mania de a executa, manual și în solitudine, tricotaje de lînă. Iar un tînăr nevinovat pleacă pe un traseu montan foarte periculos și este cît pe ce să o pățească rău ; noroc că este salvat în ultima clipă.

Merită să fie menționate și efectele de parodie, pe care autoarea le obține uneori, ironizîndu-și propriul său mod plat de a scrie. Rămîne, totuși, de stabilit dacă nu cumva respectivele ironii sînt involuntare.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„ÎNTRE POET ȘI PATRIE RELAȚIA ESTE TOTALĂ".** Acesta este titlul admirabilului interviu acordat de Leonid Dimov lui G. Arion (în „Flacăra" nr. 3, 1983), un document literar de primă mînă și care luminează într-un chip inedit personalitatea acestui excelent poet al viziunilor de vis, al barocului imagist. Însă pe lîngă elogiul „visului" propriu artei acestui poet, el emite memorabile propoziții, cu aspect definitiv, asupra „patriotismului" poeziei : „Al cui poate fi poetul dacă nu al neamului său ? Între poet și patrie — și nu numai datorită limbii, ci și patrimoniului de imagini, obiceiuri — relația este totală. Nu cunosc și nu cred că există un poet autentic care să-și exercite harul în afara patriei sale. Aceasta la modul fizic, nu numai metafizic. Am văzut poeți, chiar laureați, care și-au părăsit țara. În ipoteza că au avut har, probabil că și l-au pierdut". Asupra teoriei protocronismului Leonid Dimov are, de asemenea, reprezentări corecte : „Noroc că azi valorile trecutului au fost repuse în drepturile lor firești. Dar pe lîngă restituirea valorilor ținute sub obroc este nevoie de un protocronism actual. Vreau să spun că înainte de a apuca șansa de a fi protocronic trebuie să fii sincronic. Dacă descoperirea avionului cu reacție de către Coandă ar fi găsit o opinie tehnică și științifică românească sincronizată cu cea a țărilor avansate, fără îndoială că nici el n-ar fi fost nevoit să-și facă descoperirea la Paris". Adăugăm, așadar, la numeroasele conștiințe echilibrate și lucide care și-au exprimat curajos opțiunile naționale, și pe aceea a lui Leonid Dimov.

■ **MILCOVIA.** Interesantul supliment social-politic editat de județul Vrancea conține în cel mai recent număr, decembrie 1982, interesante contribuții literare ale scriitorilor „regionali". De altfel așa cum se prezintă acum, „Milcovia" este o adevărată revistă, dedicată mai ales valorilor locale, o publicație care ar putea în orice moment să ia aspect de „lunar". Mai întîi, semnalăm interesul pentru folclor ; mai multe pagini conțin o anchetă despre „Mioriță" cu invitați de renume (Ioan Alexandru, I. C. Chițimia, Gh. Pituț, D. Bălaeț, Petre Ghelmez, N. Dragoș, Nichita Stănescu, Dan Verona etc), apoi studii folclorice semnate de Iordan Datcu, G. Antoți, Emil A. Giurgea și V. Adăscăliței. O pagină cuprinde o anchetă despre originalitatea literaturii noastre, de unde remarcăm în special intervențiile lui Florin Muscalu („Spirit congruent european de esență carpatină") și Traian Oiteanu ; în alt loc, doi poeți vrînceni (Liviu Ioan Stoiciu și Dumitru Pricop) se prezintă cititorilor. O discuție între Cornel Regman și Florin Muscalu este vie, interesantă, cu mize corecte. Recenzii, articole, proze și poezii, care merită toate o menționare, completează sumarul acestei adevărate reviste literare, pe care o salutăm cu nădejde.

■ **PENTRU O CULTURĂ INTEGRALĂ.** Foarte interesanta anchetă a „Suplimentului Scînteii tineretului", intitulată „Pentru o mai dreaptă cinstire a trecutului", prilejuiește, pe lîngă intervențiile echilibrate și serioase ale lui Gh. I. Ionță, Lucian Boia și N. Scurtu și una polemică însă documentată, a cunoscutului critic Dumitru Micu. Autorul, cunoscut prin efortul depus și pînă acum în a restitui actualității opere pe nedrept uitate și în a revizui judecăți care se perimaseră, întreprinde o cercetare asupra unui fenomen pe care îl consideră negativ : „rezistențele față de o seamă de nume, chiar de întîi mărime", propunînd ca, în cele din urmă, aceșu autori să fie editați în condiții științifice cu tot aparatul critic, de „introduceri" și „note", pe care o asemenea muncă îl presupune. Contribuția lui D. Micu nu se poate rezuma, ea trebuie citită și meritată, în totul, atenția lumii literare.

■ **RECENZII.** Două foarte solide recenzii se rețin din nr. 4. al revistei „Contemporanul". Întîia, semnată de Dan Grigorescu, la volumul, tradus recent, admirabil, de Lidia Stănilaie, nu este surprinzătoare întrucît cronica de „carte străină" susținută de cunoscutul critic ne-a obișnuit cu un nivel intelectual înalt, cu o documentație serioasă și cu un simț rar al echilibrului. În schimb, prin recenzia la recenta carte memorialistică a lui Petre Stoica, reapare după o lungă absență jurnalistică Florin Manolescu, un critic inteligent, cu imaginație, a cărui carte mai veche despre „Literatura S.F." probase că autorul nu hiberna.

■ **„SCRISORI FĂRĂ COD" ȘI ALTE „LUDICE".** Ultimele numere ale revistei „Flacăra" conțin cîteva foarte simpatice pagini realizate de Răzvan Bărbulescu. Sînt în general, comentarii pline de haz la scrisori ale cititorilor, mici scheciuri moralizatoare, umoristice, în nota acestui reporter foarte inteligent, în care există, nu mai încape îndoială, un prozator care se ignoră.

■ **„NOUA" MITO... GRAFIE.** Într-un foarte lung articol, plin, de altfel, de liste de cărți și, ca atare, cu o minimă substanță analitică, publicat în „Convorbiri literare" nr. 12, cu titlul „Noua istoriografie", Alex. Ștefănescu emite niște aserțiuni care uimesc. Și pe bună dreptate. E vorba de momentul de prin anii '60 „cînd protocroniștii nu știau că sînt protocroniști (?!) și nu-l imploram (sic) pe N. Manolescu să scrie despre ei (?!) iar N. Manolescu scria și despre ei, cu degajare". Ar rezulta, așadar, că „protocroniștii" (cine sînt ei !) sînt vinovați de faptul că nu erau protocroniști încă din școala primară, și că astăzi „imploră" să se scrie despre ei. Alex. Ștefănescu continuă să-și mențină cititorii în atmosfera cafenelei literare unde, se pare, se simte foarte bine.

■ **UN CRITIC TÎNĂR.** Prefațator, cu un studiu considerabil, al volumului „Logica povestirii" de Claude Bremond, tînărul Ioan Pânzaru, se dovedește a fi un excelent critic, documentat, informat, cu mize sigure și mai ales, un remarcabil stilist. Interesant e că, spre deosebire de mulți alți cunoscători ai metodelor noi din critica literară, Ioan Pânzaru nu adoptă limbajul tehnicist și uneori inteligibil ci unul simplu, elegant, „frumos".

A. S.

OMAGIUL ARTIȘTILOR CLUJENI

Între volumele omagiale, apărute în aceste zile cu prilejul sărbătoririi a 50 de ani de activitate revoluționară a președintelui Nicolae Ceaușescu și aniversarea zilei sale de naștere, albumul, editat de scriitorii, plasticienii și compozitorii clujeni, ocupă un loc aparte. Intitulat sugestiv „Omagiu", acest volum elegant se deschide cu o tabletă de Vasile Sălăjan, „Obîrșie și destin", de unde și citățm : „Într-adevăr, e uimitor să constați cum blîndețea, vigoarea, căldura unui spațiu se regăsesc în trăsăturile cele mai intime ale omului pe care spațiul respectiv l-a născut ! Locul de baștină, satul natal, cerul întins ca un coviltir proteguitor peste fișia de cîmpie, ambianța umană, istoria perpetuată parcă de însuși tremurul imperceptibil al aerului, al apei în riurile familiare, toate se regăsesc în zestrea spirituală, de responsabilitate, al celui mai de preț rod al locului, omul". În această notă, de superioară literatură angajată, sînt și celelalte contribuții literare : poezii, semnate de Ion Noja, Horia Bădescu, Ștefan Damian, Adrian Popescu, Vasile Igna, Cornel Udrea, Doina Cetea, Aurel Rău, Marki Zoltan, Aurel Gurghianu, C. Cublești, Victor Felea, Virgil Nistor, Ion Cocora, Molnos Lajos, Mircea Vaida, Bagyani Szabo Istvan, Racz Gyozo, Leonida Neamțu, Vasile Grunea, Kiraly Laszlo, Ion Cristofor ; proză și eseuri aparținînd lui Vasile Rebreanu, Letay Lajos, Ion Vlad, Marcel C. Runcanu, Ion Arcaș, Gall Ernö, Al. Căprariu, Petru Poantă, Mircea Ghițulescu, Veress Zoltan, Miko Ervin, Ion Oarcășu, Valentin Tașcu, Ion Lungu, Balint Tibor, Tudor Vlad, Tudor Dumitru Savu, Radu Țuculescu, Köto Jozsef, Maria Baciu, Marosi Peter, Dumitru Mircea. O bogată iconografie plastică, avînd, în culori, ceva din patina vechilor maeștri care pictau voevozi, se observă în tablourile lui Cornel Brudașcu, Nicolae Maniu, Liviu Florian, Monica Vasinca, Alexandru Cristea, Mircea Vremir, Paul Sima, Kos Andrasz. Scene ale vieții cotidiene românești sînt reprezentate prin picturile lui Kancsura Istvan, Teodor Marsia, Aurel Ciupe, Mohi Sandor, Ion Sima, Kovacs Zoltan. Nici compozițiile lui Hary Bela, Vasile Herman, Terenyi Ede, Tudor Jorda, Cornel Țăranu, Valentin Timaru, Emiliu Dragea, Jodal Gabor, Adrian Pop nu au alte teme. Vocile reunite ale acestor creatori, dintre care unii sînt mari personalități ale culturii românești de azi, demonstrează încă o dată vitalitatea culturii naționale, caracterul ei militant, unitatea angajată a artiștilor întregii Românii contemporane, patriotismul înalt al literaturii. Proza, poezia, eseurile, pictura, sculptura și compozițiile muzicale ale creatorilor români, maghiari, germani, antologate în acest „Omagiu" clujean, sînt un admirabil exemplu, un document uman și literar care se reține.

A.S.

Pictura murală din Moldova

Un adevărat eveniment editorial este recent apăruta lucrare **Pictura murală din Moldova Sec. XV—XVI** realizată la Editura **Meridiane.** Textul, semnat de criticul și istoricul de artă Vasile Drăguț, precede o masivă „antologie de imagini" datorată lui Petre Lupan. Volumul mai conține și o foarte utilă prezentare generală a principalelor monumente, organizată pe criteriul alfabetic, precum și o bogată bibliografie. Studiul lui Vasile Drăguț menționează de la început o serie de referiri la pictura murală moldovenească, ale unor istorici de artă de talia lui Josef Strzygowski, Henri Focillon, André Grabar, care situează valorile artistice românești în universal. Astfel, albumul încearcă să explice această creație atît de originală și locul ei în „istoria culturală a poporului român".

Autorul studiului analizează „perioada de glorie" a picturii murale din Moldova, (sec. XV—XVI) în cadrul căreia distinge patru mari etape : domnia lui Ștefan cel Mare, a lui Petru Rareș, Alexandru Lăpușneanu și domniile Movileștilor. Această periodizare este ulterior nuanțată prin analiza fenomenelor, istoricul de artă stabilind preliminariile înfloririi artistice care a dat la iveală marile creații ale picturii murale din Moldova. Începuturile artei medievale în Moldova sînt identificate în perioada constituirii statului, luîndu-se în discuție urme vechi, din epoca domniei lui Petru I Mușat, care reprezintă un „leagăn al picturii murale medievale din Moldova". Dezvoltarea fenomenului artistic este un proces complex, schițat de autor într-o modalitate concentrată. Epoca lui Ștefan cel Mare reprezintă astfel rezultatul unor acumulări progresive deoarece „după ce străbătuse o necesară perioadă de absorbție și de experimente, pictura din Moldova ajunsese la maturitate, fiind capabilă să redacteze programe iconografice reprezentative, cu un conținut bogat, hrănit de împrejurările istorice trăite, în forme artistice originale lesne de identificat prin calitățile de compoziție și armonie cromatică". Istoricul de artă analizează interferența dintre arhitectură și pictura monumentală dar și influențele dintre aceasta din urmă și arta

miniaturii și a broderiei, relevînd caracterul unitar al creației artistice din vremea lui Ștefan cel Mare și a urmașilor săi.

Comentariul lui Vasile Drăguț împletește rigoarea științifică și sensibilitatea estetică, acordate cu criterii artistice aplicate cu consecvență. Stilul său auster și în același timp expresiv este adecvat subtilității observațiilor și preciziei formulării. Autorul are o viziune ce redă dinamica fenomenelor, interferențele, mutațiile și nuanțele, într-un studiu care descifrează „mesajul artistic al picturii moldovenești de veche tradiție".

Mai mult decît „o familie stilistică", picturile care fac obiectul tematic al acestui album reprezintă un univers vizual și mental, a cărui configurație este realizată de text pe de o parte și de calitatea antologiei de imagini pe de altă parte.

Volumul conține, ca parte de rezistență, 264 de reproduceri, unele desfășurate pe planșe pliate pentru a restitui autenticitatea efectului vizual. Selecția lor foarte atentă face ca pentru fiecare monument istoric și de artă să fie reproduse îndeosebi temele cele mai reprezentative.

Noutatea conținutului acestui album față de cele consacrate anterior aceleiași teme constă în mai multe aspecte. Albumele mai vechi se limitau la pictura murală din nordul județului Suceava, insistînd asupra unui număr redus de monumente, cele mai spectaculoase și trecînd cu vederea monumente absolut remarcabile sau prezentîndu-le insuficient (Bălinești, Probota, Rișca, Coșula, Dorohoi, Botoșani etc). Prezentul album acordă o atenție deosebită acestor monumente mai puțin cunoscute și fotografiate, relevînd valori plastice excepționale. De asemenea, în albumele de pînă acum reproducerea opta pentru scenele ușor accesibile aparatului fotografic, de la nivelul pardoselii. În volumul recent apărut imaginile sînt variate și realizate din unghiuri diferite, astfel încît să se păstreze efectul formelor arhitecturale pe care este aplicată pictura (bolți, arcade).

Editorul ne informează că pentru fotografierea pe teren a monumentelor a activat o echipă complexă de fotoreporteri, electricieni și mecanici, cu mijloace tehnice ale căror posibilități au fost exploatate la maximum, pentru a se putea reproduce în album scene situate în partea superioară a zidurilor, acolo unde fresca s-a conservat mai bine, rămînînd însă greu accesibilă chiar specialiștilor.

Fragmentarea și detalierea compozițiilor a produs viziuni inedite, permițînd în același timp un studiu mai atent al modalităților utilizate de vechii noștri maeștri. Acest lucru a relevat minuția execuției, armonia cromatică, traducerea în imagine a celor mai diverse stări în cazul portretului.

Urmărind reproducerile, cititorul parcurge un itinerar ce nu omite nici un monument de valoare (de la Pătrăuți și Voroneț lui Ștefan cel Mare, Probota și Voroneț lui Petru Rareș, pînă la Sucevița Movileștilor și Dragomirna lui Anastasie Crimca). Între acestea, se înscrie pentru prima oară Coșula, ale cărei fresce exterioare rivalizează cu Voroneț prin fondul lor albastru.

Această adevărată panoramă a picturii murale moldovenești din secolele XV—XVI urmărește cronologic etapele de înflorire a acestei arte, succesiunea stilurilor și a școlilor de zugravi, astfel încît albumul se impune atît prin caracterul său cuprinzător și echilibrat, cît și prin rigoare și bun gust.

Gheorghe Buluță

MUZEUL VOCILOR

În 1979 apărea la Editura **Eminescu** o carte de preț despre Radiodifuziunea noastră, **Inscripții pe o bandă de magnetofon,** în care autorul, **Iulius Țundrea,** constata că radioul, această **cutie cu cintece și glasuri,** cum îi spunea Arghezi, a încetat să mai fie privit cu uimire și neîncredere ca orice nouă minune tehnică, recunoscîndu-i-se astăzi cuvenitul rol de factor cultural cu greutate. În urma unei temeinice demonstrații, întărite cu imbelșugate dovezi, el atribuia Radiodifuziunii trei rosturi fundamentale : de creator și stimulator al actelor de cultură, de propagator și, în fine, de tezaurizator al acestora. Celui din urmă dintre rosturi îi dedică Iulius Țundrea a doua carte a sa, apărută tot la **Eminescu** în 1982 și numită simplu **Fonoteca de aur.**

De astă dată el încearcă, după propria-i mărturisire, **povestea unei investigații sentimentale în ceea ce ar fi potrivit să se numească Muzeul vocilor, adevărat panteon sonor al culturii românești.** Păstrînd un echilibru statornic între seriozitatea demersului și tonul însuflețit, marcat de culoarea emoției, cartea slujește ideea fonotecii de aur ca expresie a unui superb paradox : pe cît de imaterial este sunetul proiectat în eter, pe atît de materială este urma lui pe o fișie de bandă, aptă a păstra peste ani glasuri și răsuflări ilustre, care vin, cum spunea Edgar Papu, ca niște anexe vii la nemurirea celor ajunși în zona de dincolo de timp a faimei. Construit cu minuție cărturărească, volumul relatează mai întîi istoria alcătuirii fondului nostru de înregistrări de suflet de la primul gînd de întocmire a unei arhive fonogramice, formulat de Iosif Popovici, inițiatorul fonotecii experimentale, și prima arhivă sonoră — 1927, diriguitor profesorul George Breazul, la Arhiva de folclor a Societății compozitorilor români — 1928, sub conducerea profesorului Constantin Brăiloiu, și pînă la discurile și benzile aflate la Biblioteca Academiei sau în fonoteca, astăzi bogată, a Radiodifuziunii române. Cu acest prilej aflăm că **ideea unei fonoteci de aur este de sorginte românească** și că, după cîte știm, **în nici o altă țară din lume aceste înregistrări nu sînt integrate, în chip sistematic și permanent în activitățile de ordin cultural.**

Cu grija și veneratia unui custode strivit de măreția comorii, autorul ne înfățișează apoi achizițiile muzeului sonor în mici medalioane cu mari personalități, oferindu-ne un fel de antologie de sunet a culturii românești. Se cuvin amintite cel puțin cîteva dintre piesele rare ale muzeului : discul numărul unu al literaturii române cu **Testamentul** lui **Ienăchiță Văcărescu** în lectura **Elenei Văcărescu,** imprimat pe fonograf la Sorbona în 1913, **glasul grav, solemn, plin de prestanță** al lui **Nicolae Iorga** rostind cîteva conferințe, un disc cu un discurs al lui **Nicolae Titulescu** din iunie 1921, Minulescu recitind **cu glas tare și răsunător** două din poeziile sale, un interviu din 1941 cu **Liviu Rebreanu** în calitatea sa de director al Teatrului național, trei comunicări academice ale lui **Călinescu** despre **Eminescu, Sadoveanu, Caragiale,** o impresionantă convorbire a lui **Petru Comarnescu** cu **Gheorghe Anghel** despre statuia lui **Eminescu,** cîteva dialoguri ale lui **George Enescu** cu **Bernard Gavoty** și multe altele. Cartea ne bucură deopotrivă cu informații copioase despre colaborarea directă a unor mari scriitori cu Radiodifuziunea. Puțini dintre cititorii tineri știu că **Perpessicius** a ținut vreme îndelungată cronici literare la radio sau că **Arghezi** a fost autorul unor rubrici radiofonice foarte apreciate **— Critica modei, Cronica, Caleidoscop, Carnet-Radio,** și tot el a deschis cu un cuvînt de salut la 13 iunie 1967 prestigioasa serie de emisiuni **Odă limbii române.**

Spirit viu și cercetător, cu o atitudine activă față de cultură și purtat de un înalt simț al datoriei patriotice, Iulius Țundrea laudă foloasele unei asemenea întreprinderi de depozitare a vocilor de răsunet și vine cu o serie întreagă de propuneri pe acest tărîm. Cea mai de preț este **inițierea unei fonoteci naționale, care să depună mărturie despre geniul creator românesc,** cu un catalog riguros întocmit al tuturor achizițiilor, fonotecă al cărei cititori să nu ostenească în încercarea permanentă de a o îmbogăți, conserva și populariza.

Înregistrările ei ar putea fi prezente în școli, pe discuri, în muzee și case memoriale ca ilustrări sonore sau ar putea servi la alcătuirea unor volume cu texte de emisiuni radiofonice, cum ar fi cele închinate lui Eminescu. În justificarea acestor propuneri autorul vine cu argumente de bun simț, dar și cu o observație de mare profunzime : glasurile unor mari scriitori ne-au pătruns atît de mult în conștiință, încît acum e imposibil să îl despărțim, de pildă, pe Sadoveanu de vorba lui domoală și nuanțată, sau să nu recunoaștem că sentimentul Bacovia nu ar fi căpătat atîta contur fără chipul uscat al poetului, luminat de ochii demonici, și fără vibrația aceea unică a rostirii lui : **Aud materia plîngînd,** în care ghicim, cum spune și Iulius Țundrea, **gravitatea mărturisirii capitale a vieții sale.** De aceea, ascultînd atîtea glasuri mari, rămîne pentru noi o întrebare, o dureroasă taină ce ne neliniștește din cînd în cînd : cu cît am fi fost acum mai bogați, dacă l-am fi putut auzi pe **Eminescu** recitînd, să spunem, **Odă în metru antic ?**

Gabriela Dragnea

PRIMIM LA REDACȚIE

Vă rog să publicați următoarele, în numele dreptului la replică :

Stimate Constantin Sorescu,

Vă rog să binevoiți a primi salutările mele necondiționate. În legătură cu bineînțeles-ul dv. articol intitulat „Dogmatizarea sarcasmului", din Luceafărul **nr. 2, vă asigur că și-a atins obiectivele în ceea ce mă privește. Personal am reflectat îndelung asupra observațiilor dv. și am ajuns la concluzia că în ultimii o sută de ani ai poeziei românești există și valori pe care nu le putem face praf și pulbere. De asemenea, îmi retrag propunerea de înlocuire a generației '60 cu promoția '80. Mi-am dat seama că au loc cu toții în istoria literaturii. Rămîn al dv. necondiționat adept,**

Ioan Buduca

SECOLUL LUMINILOR- ERUDIȚIE ȘI MILITANTISM

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

«AVENTURA» PURISMULUI PE SCARĂ EUROPEANĂ

Ideile „luminilor" din secolul al XVIII-iea, bazate pe noi realități sociale și politice ale timpului, s-au răspîndit în toată Europa, cum nu s-a întîmplat cu nici un curent literar pînă aici. Însăși receptarea denumirii acestei mișcări culturale și literare în limbi naționale vorbește de la sine : fr. **Siècle des lumières,** germ. **Aufklärung,** engl. **Enlightenment,** it. **illuminismo,** de unde rom. **iluminism,** pol. **oświecenie,** ceh. **osvicentví,** rus. **prosvescenie** etc. Voltaire, cu ecou de la Atlantic pînă la Urali și din Marea Nordului pînă în Mediterana, este etalonul ideilor și spiritului acestui curent (vezi și „Analele Universității București", seria Limbi și literaturi străine, XXVII, 1978 : colocviu omagial).

„Luminarea" maselor și atitudinea demofilă a fost idealul iluminiștilor culturali de pretutindeni, difuzat prin cărți de instruire sau în creații literare, precum și prin organizări de școli laice. Totul a însemnat o luptă susținută pentru a ieși din apele misticismului și ale scrisului de tip „baroc", amețitor, ajuns, în ultimă instanță, la îndemîna contrareformei și a puternicului ordin al iezuiților, care a trebuit să fie desființat în 1773 (de însuși papa). Se luptă chiar împotriva unor nevinovate forme de cultură populară (cu semnificația lor totuși străveche), cum face, de pildă, la noi Gh. Șincai în **Învățătură firească spre ruperea superstiției norodului.** Rațiunea vie ia locul sentimentelor și imaginației transcedentale. Actele politice și culturale realiste sînt peste tot la ordinea zilei.

De aceea se încearcă mijloace de tot felul pentru părăsirea cosmopolitismului acut religios și instituirea unei educații și culturi de întărire a **purității** naturale a omului. Pentru salvgardarea sau reintronarea acestei purități se preconizează și se caută întoarcerea la elemente de cultură românească autohtonă, tipic națională, și se urmărește **curățirea** limbajului, marcă a caracterului național, cea mai expresă, de aluviunile care i-ar altera acest caracter. Aceasta s-a întîmplat mai ales la popoarele subjugate, care țineau să-și salveze ființa, dar și în afară de asemenea cazuri. Este semnificativ, de exemplu, faptul că Real Academia Española (înființată în 1714) a inițiat, în epoca luminilor, un dicționar cu scopul declarat de curățire a **(limpia)** lexicului de cuvintele străine și de stabilire a formelor concrete, fiecare cuvînt fiind însoțit de exemple scoase din mari scriitori spanioli **(Diccionario de Autoridades).**

Dar o luptă de purificare lingvistică și culturală s-a declanșat mai cu seamă la popoarele năpăstuite de diverse ocupații străine. Astfel, în lumea slavă, purismul s-a manifestat, în ordinea insistențelor, în limba slovenă, apoi în croată, cehă și slovacă. În Boemia domina germana, în vremea respectivă, ca limbă literară, decretată în 1781 chiar limbă oficială în locul latinei. De aceea se ivește apărarea limbii cehe la un lexicograf cum este Karel Hynek Thám (1763—1816), la Jan Hanke z Hankenštejna (1751—1806) sau Jozef Dobrovský (1753—1829). Pe lîngă folosirea fondului autohton, Jozef Jungmann (1773—1847) vedea îmbogățirea lexicului ceh, la nevoie, cu elemente din alte limbi slave, în nici un caz din germana impusă de regimul hasburgic. Epurarea de elemente neslave a devenit o necesitate.

Limba polonă literară fusese destul de bine constituită și nu se simțea amenințată de lexic neslav. În schimb, la dispariția statului polon independent, în 1795, s-a considerat că, pentru păstrarea ființei naționale, trebuie să se procedeze la îndepărtarea elementelor de cultură cosmopolită, răspîndite în numele instituției religioase, care ștergeau specificul național, și să se facă reintoarcerea la cele de vatră slavă dinainte de primirea creștinismului (în secolul al X-lea). Acest lucru îl argumentează în 1818, un Zorian Chodakowski, în **Slawiańszczyzna przed chrześciaństwem** (Slavii dinainte de creștinism), iar romantismul polon a pornit ulterior (Michiewicz, Slowachi etc.) tocmai de la desfundarea fîntînilor de veche cultură autohtonă populară, atingînd creații într-adevăr de autentic specific național și de mare valoare artistică.

Așadar, ceea ce se întîmplă în preocupările și lucrările Școlii Ardelene și ale urmașilor latiniști nu este o manifestare singularizată, ci se încadrează într-o mișcare de context european, provocată de iluminism pentru apărarea existenței naționale. La noi sau în altă parte, acțiunile de purificare în domeniul limbii sau culturii au trecut (teoretic sau practic) dincolo de anumite limite, însă nu este mai puțin adevărat că s-a tras un semnal de alarmă, care a avut și consecințe pozitive. În cultura română s-au deschis porțile spre valorificarea fundamentului latin al neamului românesc. Trebuie să convenim și asupra faptului că acum s-a înfiripat ideea înlocuirii alfabetului chirilic cu cel latin, care a cerut eforturi considerabile pentru adaptare la sunetele limbii române, prin diverse comisii de dezbateri și propuneri, dar pînă la urmă s-a reușit. Limba română a fost singura limbă care a procedat la o asemenea schimbare, căci toate celelalte și-au păstrat alfabetul lor de tradiție. Acest lucru nu s-ar fi putut petrece, dacă n-ar fi existat un puternic sentiment al descendenței romane.

În concluzie, purismul deschis de epoca luminilor a avut exagerări, care n-au deviat totuși limba și cultura popoarelor de la drumul lor natural, acestea găsindu-și echilibrul datorită fondului autohton viu, dar purismul a avut și urmări favorabile întăririi sentimentului național și realizării unor acte pozitive de cultură.

I. C. Chițimia

ILUMINISM ROMÂNESC

Urmare din pag. 1

cesul de cristalizare a unor noi structuri, a unui nou climat intelectual.

Contactul cu ideile mari ce circulau în epocă, opera de traducere și adaptare, n-au anulat însă creativitatea proprie ca și specificul iluminismului românesc. Înscrisă pe orbite europene, mișcarea iluministă din țara noastră s-a afirmat, într-un fel ce-i este propriu, începînd cu filozofia, istoria și filologia și pînă la beletristică, literatura morală, tehnică și didactică, organizarea de instituții școlare și culturale în general.

Fără îndoială că nucleul iradiant și fierbinte al luminilor românești l-a constituit mișcarea culturală cunoscută sub numele de **Școala ardeleană.** Reprezentanții ei cei mai importanți, prin opera lor scrisă ca și prin actiunile sociale desfășurate, au devenit, în epocă, purtătorii principali ai ideilor antifeudale, ai progresului social și național, fermenții esențiali ai plămădirii unei puternice conștiințe naționale. Programul luptei lor progresiste s-a cristalizat în jurul citorva mari repere. În lupta pentru revendicări social-politice ei apelează la istorie, din a cărei desfășurare se puteau scoate la lumină — preluînd idei existente la umaniști și la D. Cantemir — dovezile latinității și continuității poporului român în Dacia. În aceleași scopuri ei criticau instituțiile și orînduielile feudale, se străduiau prin diverse mijloace să cultive limba și literatura națională. Cît privește lupta pentru înălțurarea stării de înapoiere a maselor asuprite, ei au fost militanti neobosiți, cu cuvîntul și cu fapta, ai „luminării" acestor mase, scriind manuale și cărți în limba română, răspîndind cunoștințele științifice din vremea lor în vederea combaterii prejudecăților și superstițiilor, participînd direct la înființarea și organizarea a cît mai numeroase școli.

Prin întreaga lui viață și activitate, unul din corifeii Școlii ardelene, Gh. Șincai, îmi pare a fi emblematic pentru felul în care, în iluminism, și-au găsit o îmbinare organică, erudiția cu militantismul social și politic, munca științifică de cercetare cu activitatea practică de organizare de școli și luminare a unor mase largi. Căci, cărturarul care, cu hărnicie și dăruire, printr-o vastă documentare istoriografică, alcătuia prima colecție românească de documente privind istoria românilor și cea mai monumentală construcție istorică românească de pînă atunci — cum e cazul lui Șincai — nu se sfia în același timp să poarte desaga încărcată cu cărți în spinare, să bată drumurile, să scrie manuale sau să traducă, să organizeze școli și să se ingrijească de bunul lor mers, iar pentru ideile și activitatea lui să îndure recile și apăsătoarele ziduri ale închisorii. Aceasta este imaginea plină de lumină a unor mari umaniști, oameni de cultură și cetățeni aleși. Prin preocupările lor de filozofie, istorie, lingvistică, etică etc., prin activitatea publică desfășurată, cărturarii iluminiști au contribuit la geneza, dezvoltarea și conturarea unei mari mișcări de idei politice și culturale la procesul de zămislire și cristalizare treptată a conștiinței noastre naționale, la lupta neobosită pentru transpunerea în viață a **credo**-ului lor iluminist, a credinței nestrămutate în dreptatea și propășirea propriului lor popor. Prin această reală și nicidecum idilică imagine a lor, prin contribuția de seamă adusă la dezvoltarea culturii românești, ei rămîn în conștiința epocii noastre ca o mărturie grăitoare a unor tradiții progresiste pe care le preluăm cu satisfacție și căldură, ca un exemplu emoționant de atitudine civică și intelectuală înaintată pentru epoca în care au trăit.

Consecventă cu una din liniile majore ale programului ei literar — aceea vizînd menținerea în actualitate a valorilor noastre clasice —, de data aceasta, revista Luceafărul **consacră o pagină specială luminismului românesc. Fapt unanim recunoscut, este vorba, fără îndoială, despre un moment crucial în evoluția și cristalizarea conștiinței etico-estetice a artei și a filosofiei culturii românești, privită în datele ei originare, adică specific naționale. Temă de cercetare și interpretare inepuizabilă prin complexul și profundul ei caracter de permanență,** de arhisemn **neîntrerupt catalizator, tema luminismului românesc, prin intervențiile de față, beneficiază, credem, de semnificative considerații și nuanțări. Unghiul de percepție contemporan, cu implicațiile lui umaniste revelatoare, își exercită prerogativele cu reală eficiență.**

«DAR EU IUBESC ADEVĂRUL...»

Operă poetică de prim rang, cu care orice literatură europeană s-ar putea mîndri, Țiganiada *lui Ioan Budai-Deleanu, această „izvodi-tură noao și originală românească", este, înainte de toate, expresia — în coordonatele trasate de epoca luminilor — a iubirii de adevăr și dreptate a poporului român. Autorul ei a învățat să caute, să iubească și să rostească adevărul încă din copilărie, în satul său natal, Cigmăul Hunedoarei, apoi din scrieri vechi românești, din învățăturile voievodului Neagoe Basarab („Iubește adevărința...") sau de la cronicari, făcînd din adevăr crezul întregii sale vieți. I-au urmat intense lecturi din clasicii greci și latini, încă la Blaj, apoi la Viena, din Juvenal („Vitam impendere vero", care a fost și deviza lui Rousseau), dar și din Horațiu, cu „Ridentem dicere verum", păstrînd cărțile lor, alături de poemele homerice, pînă la moarte în biblioteca sa. Călcînd ani în șir pămîntul vechii Vindobona, care adăpostea rămășițele pămîntești ale împăratului filozof Marcus Aurelius, va fi învățat din maximele acestuia să pună semnul egalității între adevăr și dreptate. Fiul de preot părăsește teologia, care nu-i arăta calea spre adevărul adevărat, pentru a îmbrățișa cariera prin definiție a adevărului și dreptății, așa cum i-o luminau mari figuri ale epocii ca Sonnenfels și Beccaria. Probabil că va fi început să rostească de timpuriu și prea direct adevărul despre lumea nedreaptă a veacului în care trăia, căci prin anii '84—'85 ai acestuia — după cum ne grăiește o tradiție care s-a păstrat pînă în zilele noastre la Cigmău —, venind vara acasă de la Blaj, unde era „prefect de învățătură", a pățit-o cu oamenii stăpînirii, care i-au adunat toate hîrtiile și le-au dat foc în capul satului, la locul numit „Groapa popii". Atunci și-a adus aminte de vorba populară, cum că „adevărul umblă cu capul spart" și, pentru a și-l păstra întreg, a procedat înțelepțește, precum cîndva Erasmus cu a sa* Laus stultitiae, *deghizîndu-se, ascunzînd depozitara marilor adevăruri care-i frămîntau cugetul sub perdeaua* en vogue *a eroi-comicului și numind-o „Țiganiadă" ! Întreaga cultură și viață social-politică a Europei secolului luminilor îi servea din destul tot felul de procedee și mijloace de apărare și rostire a adevărului, așa încît acesta să ajungă, ocolind primejdiile, la țintă ; ficțiunea străinului, a neeuropeanului, a manuscrisului găsit erau printre cele mai răspîndite, începînd cu Voltaire și Swift și încheind cu austriacul Blumauer și polonezul Krasicki. Din onomastica societăților secrete, adevărat ferment revoluționar, a societății bavareze a iluminaților, a împrumutat simbolurile și alegoriile curente, localizînd de pildă* Epistolia inchinătoare *„la Piramidă, în Eghipet"* („Zum Palmbaum" *se numea una din lojile vieneze, iar Austria se numea* Egipt *în limbajul iluminaților lui Weishaupt !). Istoricul pentru care „historia est lux veritatis", lingvistul care cunoștea nuanțele termenului în cele mai diferite limbi (nuda* veritas, *la* verité, Wahrheit, prawda), *filozoful care știa de la Aristotel că „adevărul îi e mai prieten decît însuși Platon" a făcut din „jucăreaua" sa eroi-comico-satirică și o operă de istoric, de filolog, de filozof, de jurist. Simpatiile sale pentru cei mai diverși partizani ai adevărului sînt elocvente, dacă reținem că a cunoscut scrierile „conventului latomilor din Wilhelmsbad" (operă a lui Jean Pierre Louis Beyerlé, aflată printre cărțile sale), articolele fulminante din „Jurnalul politicilor patrioți" din Lvov, redactat de Michal Harasiewicz, fostul său coleg de la Viena, numeroasele pamflete poloneze ale vremii (poate și acela cu „țiganul plin de virtute care biciuiește nerinduiala cu gîrbaciul adevărului !"), precum și strălucitul imn închinat adevărului,* Flautul fermecat *al lui Mozart, jucat la Lvov în ziua de 15 noiembrie 1792, în prezența lui Kosciuszko ! Dar din întreaga literatură criptică a acestor societăți, fie că se numeau* Zu wahren Eintracht *(loja întemeiată de Ignaz Born, autorul* Monachologiei) *sau* Prawdziwa przyjaźń *(Adevărata prietenie, loja colegilor săi de tribunal nobiliar din capitala Galiției), consilierul Johann von Buday nu va alege aberațiile cabalistico-mistice gen Swedenborg sau Cagliostro, ci învelișurile alegorice cu intenții estetice, în stilul lui Wieland sau al prietenului său Martin Kuralt, custodele Bibliotecii Universității din Lvov, supranumit „Virgiliu al Galiției", va reține din întreaga lor ideologie ceea ce este mai omenesc, „mare-sufletia (magnanimitas), „naltă-cugetarea", spiritul de dreptate, dragostea de adevăr, care vor forma coloana vertebrală a întregului său poem, delicios comentat de o mulțime de filologi, din rîndul cărora nu puteau lipsi* Adevărovici *și* Alitofilos *(„iubitorul de adevăr", sau de „neascundere", cf. gr.* alethéia).

Europeanul și, deci, „politropicul" Budai-Deleanu, unul dintre cei mai culți români în întreaga epocă de la Cantemir la Eminescu, a fost, ca luptător pentru adevăr, implicit și un militant politic ; se știe că nu a fost străin de redactarea suplicelor românilor din Ardeal și a fost chiar bănuit de o conspirație la Lvov. Conștient de limitele pînă la care, în acea epocă zbuciumată, putea fi rostit adevărul (fapt subestimat de un Martinovics sau Rigas), s-a impus, între altele și prin acea magistrală „Sybilla de anno 1795", un fel de scenariu peratologic, pe care-l va repeta în poem ori de cîte ori va simți nevoia să-și strunească „muza cîrtitoare", pentru a nu fi „pusă sub falangă". În ultimele sale clipe, conștient de primejdia ce i-ar fi amenințat opera, va cere urmașilor (printre care — simplă coincidență ? — se număra și un Alitofilos polonez, ginerele său Ludwik Lewandowski Prawdzic) *să-i apere scrierile de furia „preputinței privilegiate", dușmană a adevărului. „Scripta nulla" — citim în dreptul rubricii „manuscrise" din inventarul lucrurilor sale, alcătuit puțin timp după moarte.*

Conceputa la modul „de șagă" și încheiată la modul „adevărat eroic", prin apariția lui Romîndor — prefigurare a idealului romantic al unității naționale —, Țiganiada *se încheie cu adevărul suprem că orice popor are dreptul și puterea să-și apere destinul, fără a fi la cheremul unor forțe străine. „Du-ne, măcar în ce parte, / Ori la slobozie, sau la moarte !" —, ultimele versuri ale poemului capătă valențele unui mesaj politic, transmis de autor poporului său. Mesaj — s-o spunem deschis — de o tulburătoare actualitate. Vorba lui Budai însuși : „Cel înțălept va înțălege !".*

Mihai Mitu

INTERPRETĂRI ROMÂNEȘTI

Bibliografia lucrărilor românești despre secolul luminilor, unul dintre momentele însemnate ale culturii universale, este pe drept cuvînt impresionantă, cele mai multe studii acoperind deceniile din urmă. O examinare oricît de sumară a titlurilor apărute în acest răstimp atestă prioritatea acordată firesc fenomenului românesc, înainte de a încerca elaborarea sintezelor integratoare în aria europeană, specialiștii intenționînd să deslușească particularitățile eflorescențelor autohtone. Articolele și studiile tratînd aspecte parțiale, publicate în revistele de specialitate ori în volumele colective, schițează traiectele principale pe care se vor dezvolta și cercetările de ansamblu, precum capitolele succinte din varii istorii ale literaturii (N. Iorga, N. Cartojan, G. Călinescu, Al. Piru, G. Ivașcu, M. Rotaru, M. Popa ș.a.). Sau, de asemenea, lucrările care ambiționează cuprinderi monografice ale unor probleme, opere și personalități importante, orînte acestea detașîndu-se poemul eroicomic **Țiganiada** și autorul ei I. Budai-Deleanu (L. Protopopescu, I. Gheție, I. Pervain, I. Em. Petrescu, M. Vaida, Fl. Fugarin ș.a.).

Contribuții informaționale și interpretative vrednice de interes prin amploarea și complexitatea lor, la exegeza iluminismului românesc, conțin însă îndeosebi volumele de sine stătătoare, majoritatea analitico-descriptive, autorii lor tinzînd să clasifice mai întîi în compartimente distincte fenomenologia policromă a epocii. În primă atenție se plasează cărțile în care se accentuează deliberat asupra ipostazelor literare : chiar dacă nu sînt neglijate nici determinările social-istorice. O primă cuprindere de ansamblu oferă D. Popovici în **La littérature roumaine à l'époque des lumières** (1945), în care, deși înrîurit de „filiația de idei", formulează cu pătrundere trăsături care definesc iluminismul românesc. Progrese vizibile realizează, apoi, investigațiile înfăptuite cu ajutorul metodologiei istorist-dialectice. În **Clasicismul românesc** (1971), D. Păcurariu se va opri mai consistent asupra poeziei, prin forța lucrurilor, urmărindu-i valențele clasicizante pînă în vremea noastră. În vreme ce O. Papadima va stărui în special asupra culturii populare în **Ipostaze ale iluminismului românesc** (1975). Creația poetică va constitui obiectul de studiu și în **Forme ale clasicismului în poezia românească pînă la Vasile Alecsandri** (1979), în care I. Rotaru subliniază analitic formele poeziei cultivate de scriitorii influențați de iluminism : epopeea, satira, epistola, fabula, oda, imnul etc. Notabile sînt, în același plan referențial, și studiile ai căror autori evidențiază precumpănitor anume laturi ale problematicii iluministe. În acest sens, sînt ilustrative **Contribuția Școlii ardelene la culturalizarea maselor** (1962) de R. Munteanu și **Școala ardeleană, mișcare ideologică națională iluministă** (1978) de I. Lungu ; cea din urmă o cercetare pluriplană : sociologică, filosofică, istorico-literară etc.

În toate aceste cărți, iluminismul românesc din Transilvania și Principate este considerat socio-istoric și comparatist într-un context mai larg, european, fiecare exeget străduindu-se să desprindă asemănările și deosebirile de substanță, definitorii. Se impun, diferențiat, desigur, în volum și adîncime, delimitările de iosefinism. **Aufklärung** și secolul luminilor din Franța. Alături de contribuțiile istorice și filosofice (D. Prodan, P. Teodor, L. Blaga, D. Ghise ș.a.), la fel de importante și de fertile în sugestii, lucrările amintite exprimă procesualitatea cognitivă și de interpretare a fenomenului iluminist la noi, marcînd plusurile fiecărui moment-apariție și fixînd complex-dialectic locul și rolul lui în cultura română.

Itinerariile comparatiste au îndreptat atenția specialiștilor aproape concomitent asupra întregului spațiu european. Și de astă dată studiile parțiale și capitolele generalizante din istoriile literaturilor naționale (italiană — N. Façon, Al. Balaci, G. Lăzărescu ; germană — M. Izbășescu : franceză — S. Bercescu ; slovacă — C. Barborică etc.) sau din cea universală (O. Drimba, I. Zamfirescu ș.a.) premerg sintezele independente. Cea dintîi imagine de ansamblu, singura pînă acum, aparține lui R. Munteanu care, păstrîndu-se asupra aceleiași probleme, lărgește considerabil aria cercetării în **Literatura europeană în epoca luminilor** (1971), la rîndul ei revizuită integral și adăugită în **Cultura europeană în epoca luminilor** (1974). Întemeiată pe sisteme relaționale îmbogățite, această viziune, intențional globală, încorporează și raporturi extra-literare, considerînd civilizația și cultura în legătură cu umanistica. Se înscrie astfel printre primele lucrări care, utilizînd metodele literaturii comparate, tind să sublinieze particularul național, incluzîndu-l în spațiile ilimitate ale filosofiei culturii. Literatura ocupă și de astă dată un loc preferențial, dar este studiată în conexiune cu progresele gîndirii filosofice, social-politice, estetice și critice : sintezele mai vechi eludau relațiile de acest ordin, accentuînd exclusiv asupra elaborării principiilor filosofice și a funcționalității lor istorice. Examinînd pe rînd conceptele disciplinelor de suprastructură, R. Munteanu constată, preluînd o idee a lui R. Wellek, predominanța tranzitoriului conflictual, incert, în destule domenii. Dacă în filosofie afirmarea spiritului critic determină precumpănirea sistemelor practice, cu funcții educaționale, a moralei și a pedagogiei, în dauna celor speculativ metafizice, în estetica iluministă surprinde absența unor concepții autonome, originale : poeticile clasice, mai stăruitor solicitate, coexistă cu cele care vestesc romantismul. Critica literară e doar normativă, născînd spre unitate conceptuală : abia acum se configurează spiritul istorist din care se va dezvolta istoria literară.

În acest context socio-spiritual înflorește o literatură corespunzătoare. Poezia parcurge o etapă de criză, iar teatrul este bîntuit de polemici aprinse între clasici și moderni, încheiate cu metamorfoza comediei și impunerea dramei burgheze. Se dezvoltă prodigios proza, supremația romanului fiind evidentă. Trebuind să răsfrîngă, în scopuri formative, raportul individ-societate, intriga se complică, invertiri cronologice și absența secvențelor temporale creează disponibilități epico-analitice, iar relatarea se diversifică și ea, narațiunea clasică evoluînd spre cea scenică, epistolară, povestirea la persoana întîi etc. Varietatea bogată a speciei, modalitatea construcției și raporturile multiple dintre povestitor și situația narată înlesnesc tot felul de clasificări tipologice, cu deplină acoperire în realitatea literară. Capacitatea de a sintetiza un material enorm, de a-l organiza într-o expunere densă, clară și fluentă, apropierile comparative trimițînd nu numai către culturile de mare circulație și probitatea științifică a opiniilor, nu de puține ori diferite de ale cercetătorilor anteriori, plasează **Cultura europeană în epoca luminilor** printre contribuțiile nu numai românești de valoare, documentar și interpretativ, la studierea iluminismului.

Stan Velea

Ștefan cel Mare vorbea ca un țăran?

Urmare din pag. 1

decăzuți, fanariotizați, sau pe ciocoii parveniți, în zorii epocii moderne.

Dacă și unii oameni de meserie și-au făurit o imagine atît de modestă despre societatea medievală românească, este greu să pretinzi unor nespecialiști să și-o închipuie altfel. Vorba unui amic, contabil de meserie, care-mi declara cu toată convingerea : „— Fugi, dom'le de aici, ce istorie am avut noi ? Niște ciobani și niște țărani, otomani, fanarioți, turci, tătari și alte lifte care ne-au stropșit și ne-au călcat cînd au vrut." Pentru amicul meu istoria noastră începe cu secolul trecut.

Spunînd acestea nu vreau să pun în cumpănă onestitatea specialiștilor. Ei au dreptul, în cercul lor restrîns, să se îndoiască, pentru că numai dintr-o asemenea sămînță se naște dorința de a cerceta în adîncime. Ce este de făcut cu cei care, de bună credință fiind, consideră că evul mediu românesc reprezintă un răstimp destul de modest, sub toate raporturile, din trecutul nostru ? Cred că sunt absolut necesare mai multe cărți de popularizare, de bună calitate, care să prezinte domniile mai importante ca și anumite perioade ce prezintă o anumită unitate politică și social economică. Cărți în care să se arate că Ștefan cel Mare nu putea să vorbească și să scrie ca un țăran, pentru că fiul lui Bogdan al II-lea n-a trăit la țară. Lăsînd la o parte legendele despre copilăria lui, am aminti că la o vîrstă foarte fragedă, copil fiind, a petrecut cîțiva ani în Țara Românească, la curtea lui Vlad Dracul cu care se înrudea. Iar boierii lui Vlad nu erau niște țărani mai răsăriți, din moment ce un cavaler burgund, ca Walerand de Wavrin, luptător, dar și cărturar care ne-a lăsat în scris amintiri despre cele ce se petreceau la Dunărea de Jos prin 1445, îi laudă pe acești boieri, mărturisind că a venit din Burgundia pînă în Valahia (= România) de dragul de a se simți bine între oameni care știau să-și trăiască viața așa cum se cuvine.

Cînd Ștefan începea să înțeleagă bine ce se întîmplă pe lume, a trebuit să treacă în Transilvania, la curtea lui Iancu de Hunedoara, după toate probabilitățile, odată cu Vlad, viitorul Țepeș, unde a stat pînă la moartea Cavalerului Alb. Despre Iancu nu se poate spune că era un țăran, căci era cel mai de seamă nobil al regatului Ungariei iar la curtea acestuia, Ștefan și Vlad nu s-au lovit de țărani, ci de oameni care vorbeau latinește, de diplomați veniți din toată Europa și de oameni de arme, Iancu fiind el însuși unul dintre cei mai mari căpitani ai timpului.

După această ucenicie, Ștefan ajunge pe tronul Moldovei și în scurtă vreme se afirmă ca unul dintre cei mai iscusiți oameni de arme ai timpului, Ian Dlugosz, cărturarul polon contemporan, considerîndu-l ca pe cel mai de seamă erou al Europei. Și alți cronicari poloni îl vor lăuda, ca și alți străini, și ne îndoim că oamenii cei mai subțiri din secolul al XV-lea și-ar fi pierdut vremea ca să-l elogieze pe un țăran român, fie că știa sau nu să scrie.

Cît privește felul în care vorbea acest domn, i-am îndemna pe cei dornici s-o afle, să citească documentul din 25 ianuarie 1475, întocmit îndată după bătălia de la Vaslui, la dictarea domnului. Este un monument de concizie, în care se cuprinde o imensă cuminție politică, cumpănirea unui spirit superior, pe care victoria strălucită din 10 ianuarie n-o umbrește cu nimic. Este un stil epic, de o mare solemnitate, desprins parcă din cîntecele de „geste" medievale, impresionant prin cadența care ritmează imaginile unei epopei extraordinare. Dacă țăranii noștri vorbeau așa, fericit popor care are asemenea țărani !

Cine privește cu atenție tablourile votive în care apare domnul și familia sa nu poate să nu remarce costumele strălucitoare, de influență bizantină, cusute cu fir de aur și argint, tivite cu perle și pietre prețioase.

Cine se interesează îndeaproape de domnia lui Ștefan nu poate să nu remarce faptul că domnul este acela care inițiază și dirijează un program cultural de vastă perspectivă. Și nu este de neglijat faptul că unele dintre cele mai de seamă manuscrise bizantine și slave se păstrau, după căderea Bizanțului în „Valahia" lui Ștefan, unde veneau să le caute emisari anume trimiși de Ivan al III-lea.

Ar fi multe de spus, dar o constatare ar trebui să se impună : Ștefan era un domn de talie europeană, nu numai prin faptele sale, dar și prin felul în care se desfășura viața la curtea sa. Moldova făcea parte din Europa în care diferențierea occident-orient nu se produsese încă.

În paginile 2 – 3 – 4 – 5 – 6
Reproduceri din volumul
«Pictura murală din Moldova»

ALEGOREMĂ. Războiul începe atunci cînd și acolo unde sfîrșește Iubirea. Războiul este negarea unei Iubiri, așa cum Moartea este negarea unei Vieți. Războaiele cele Mari, dintre mulțimi, și Războaiele cele Mici, dintre perechi, se hrănesc și se măsoară prin aceeași Clepsidră cu Ură. Și cum nimeni nu renunță de bunăvoie la teritoriul Iubirii sale, fiind de a supravietui împrumută simbolurile Artei. Iată de ce aceste „BALADE ONORIFICE" se dedică, deopotrivă, Danielei și Conducătorilor de Armate — entități la fel de arbitrare ca însăși trecerea unui Război de la scara Cuvintelor la scara unei Planete care devine, cu fiecare zi, tot mai bogată în Temeri și tot mai săracă în Inocență.

Poetului îi stă în putere să vegheze la porțile Iubirii, chiar dacă pentru aceasta i se cere de foarte multe ori să schimbe Laurii pe Spini. Socotindu-se un Soldat al Metaforei, poetul are datoria să mărșăluiască printre Candoare și Ură, printre Zăpezi și Stele, printre Mari Dezastre și Mici Bucurii cărînd în spinare un Cort de Fildeș, ca pe o rană procurată din magaziile cu efecte ale Destinului.

George Grnea

Balade Onorifice

Balada formelor de stil

Ce sinceră paradă de efecte
În contul judecății de apoi —
Între pereți perfecți, pe scări perfecte
Coboară generalii către noi.

Modesta mea iubită poliglotă
Privește-i cum respiră cadențat
Și cum ne-nghit cu lunecări de glotă
Speranțele la care-am renunțat.

Ei n-au nici chef, nici vreme să se-ntrebe
De ce ne-am rătăcit cu viața-n cărți —
Sînt sfincșii virtuali ai unei Tebe
Clădită-n centrul Camerei cu Hărți.

Și-acum te rog să iei mai bine seama,
Ca să-nțelegi ce-nseamnă un război :
Pe generali nu-i vindecă nici teama,
Nici gustul împăcării, ca pe noi.

Balada ochiului magic

Bolnavi de somn, flăminzi de-nstrăinare
Și-aproape speriați că mai vorbim
Umblam pe străzi, sub oarbe felinare,
Cu nici un sens concret să ne iubim.

Era o dimineață leșioasă
După un chef select și prelungit
Și nici nu știu cum am ajuns acasă
În burta unui melc hodorogit.

Apoi descumpăniți și fără veste —
Ca niște fiare hăituite-n cring —
Ne-am devorat o ultimă poveste
Nebănuind ce aripi ni se fring.

Doar frigul iernii transformat în sucuri
De ananas, de fragi și de lămîi
Îți mai dădea puterea să te bucuri
Că-n schimbul jertfei mele, tu rămîi.

Și am căzut cu noaptea la-nvoială
Să mă desprind de tot dintre dovezi,
Lăsîndu-mi doar un ochi sub tencuială,
Pe care niciodată să nu-l vezi —

Fragil și enigmatic ca un mire
Desmoștenit de lacrimi și de cer,
El singur îți va fi, după uimire,
Însoțitorul prăbușirii-n ger.

Balada vieții paralele

N-am stat prea mult pe gînduri la beție,
Nici cînd a fost nevoie să suspin,
Dar dintre toți, iubito, numai ție
Am să-ți colind prin gînduri ca un spin.

Ce importanță are cum se cheamă
De la distanță pasul cel mai greu,
Mereu voi fi un traficant de teamă
Și tu perechea mea vei fi mereu.

Nu te condamn că n-ai putut pricepe
Că sînt un incurabil clandestin
Și fiecare vers din mine-ncepe
Cu o fisură tragică-n destin.

Dar nu schimba iubito așternutul,
Nici ordine nu pune-ntre scrisori
Cît mai plutește peste noi sărutul
Și naftalina unei vechi ninsori.

E prea ușor să tai în carne vie,
Cînd foamea de iubire nu te-a ros,
Ca să-ți păstrezi, în schimb, o colivie
Cu amintiri subțiri sub praful gros.

Indiferent ce poate să se-ntîmple
După tăcerea strînsă-n telefon,
Nu vreau să-mi car neliniștea sub tîmple,
Nici disperarea-n straie de bufon.

M-am săturat să laud mărăcinii
Agonisiți din fostele iubiri,
Ca să-mi mai pese ce gîndesc vecinii
Cînd rătăcesc mahmur prin convorbiri.

Dar nu schimba iubito cheia porții,
Nici nu te prea grăbi să faci curat
Cît mai plutesc sub stele-n voia sorții
Ninsorile prin care am zburat.

Tu nici nu știi pe mările de pîslă
Ce rar se-ntîmplă să rămîi atent
Cu numai un catarg și o spartă vîslă,
Tot căutînd un port inexistent.

Fă-ți timp mai bine și așterne patul,
Și pune vin pe masă, ca și cum
Dintr-un război ți s-ar fi-ntors bărbatul
Și-l simți al tău, de tot, abia acum.

Balada jocului cazon

Mărșăluim prin labirintul sferic
Mai mult de frică, mai puțin de drag
Și tot mai greu ne vine pe-ntuneric
Să ne-agățăm de pacea unui prag.

Nu spui nimic despre tărîmul nunții,
Nu spun nimic despre trecutul meu
Și-s tot mai mulți ghețari în sfera frunții
Prin care noi mărșăluim mereu.

De prin cotloane tainice minciuna
Dă buzna-n suflet cu flăminzi copoi
Și dintre-atîtea căi nu știm nici una
Să ne mai poarte pașii înapoi.

Am dobîndit deprinderi militare
De cînd iubire după noi tîrim
Și-n labirintul sferic de uitare
Ne spionăm din mers și ne urîm.

Pe o aceeași obsedantă rută,
Cu sentimentul jocului în cerc,
Mărșăluim mecanic și-n derută
Și nici să te mai apăr nu încerc.

MACISTE ÎN LESĂ

Profund emoționat, Vasile ținu să spună cîteva cuvinte în timp ce motanul dormea în brațele sale :

— Vă mulțumesc din inimă pentru primirea călduroasă pe care dumneavoastră, doamnă și domnule Still, ne-ați făcut-o în această noapte sărbătorească. Vă mulțumesc mai puțin pentru organizarea impecabilă a prinderii lui Maciste. Dumitale, Majorule, n-am de ce să-ți mulțumesc pentru aducerea celor cincisprezece polițiști care te-au însoțit de ziua Norei pentru a acoperi ferestrele cu plase și s-l imobilizeze pe Maciste. După cîte cunosc, umarismul nu se limitează numai la aria umanității, ci trebuie extins la întregul univers al ființei ; deci și asupra condiției cu totul speciale a acestui animal cu însușiri nemaiîntîlnite. I-aș fi deosebit de recunoscător domnului Still dacă mi-ar explica exact care este vinovăția lui Maciste și cum se va putea ca un tribunal să judece o ființă patrupedă ? întreabă Vasile.

— Nu mai este nevoie de explicații în condițiile actuale răspunse tatăl Norei. Majorul i-a acordat „prietenului" dumneavoastră șansa de a-și mărturisi de bună-voie vinovăția. Eu aș spune să vă bucurați de pe acum și dumneavoastră, și vecinul Gherman, și Ion-Publicistul pentru recompensa excepțională ce vă așteaptă. V-aș sfătui să vă abțineți în viitor de la astfel de întrebări.

— Vecinul nostru are dreptate, spuse Gherman, noi nu putem să intervenim împotriva actiunii legii.

— Sunt și eu de aceeași părere și i-aș aminti prietenului Vasile că, totuși, pe primul plan trebuie situat omul, apoi animalul, oricît de straniu ar fi el, adăugă Ion.

— Mă bucur, dragii mei, pentru înțelegerea de care, pînă la urmă, dați dovadă. Într-adevăr omul nu trebuie să se lase învins de natura primară, în speță de acțiunile marelui motan criminal Maciste. Eu nu voi uita atașamentul dumneavoastră la o cauză dreaptă.

— Vă propun, interveni Majorul, să pornim spre secția de criminalistică, pentru ca noul nostru client să fie internat într-un loc unde va fi ocrotit atît de intervențiile străinilor cît și împotriva propriilor sale porniri aventuriste.

— Cred că e cazul să dau glas marii dorințe a lui Maciste ca înainte de a ajunge la poliție să-și ia rămas bun de la locuința stăpînului său Gherman, solicită Vasile.

— Acest lucru nu trebuie îngăduit niciunui borfaș de duzină dermite unui mare criminal, strigă sentențios tatăl Norei. Și Gherman, și Ion întăriră cele spuse de Simion Still.

— Dar fiți mai umani, insistă Vasile.

— Din această clipă vă anunț că soarta motanului este în mîinile mele, astfel încît vă cer tuturor să aveți încredere în hotărîrile pe care le voi lua în legătură cu Maciste, conchise Majorul.

Din brațele lui Vasile, unde Maciste se părea că doarme, se auzi un oftat adînc, omenesc.

După ce Majorul cu cei cincisprezece oameni ai săi, cu Gherman, Ion și Vasile ieșiră în stradă. Maciste reuși să se descotoroseasă de lesă și de plasă și din cîteva sărituri ajunse în casa lui Gherman și distruse propriile sale portrete, apoi ieși în stradă și se apropie de Major pentru a fi imobilizat din nou.

Gheorghe Pituț

DEALURILE ROȘII

apostol gurău

Titus Cotuna, aflat într-o inspecție de informare pe teren, s-a oprit la poalele unui deal ca un nor roșu din imensa Pară de Loess, care este ținutul acesta. Ar fi vrut să-l clintească din imobilismul său, însă lumina verii amară și înaltă îl situa la dimensiunile firești ale unui biet om revoltat; himera dealului încremenise definitiv în fața lui.

Au pornit, mașina de teren înaintează pe drumuri ondulate și prăfoase, urcă dealuri și coboară văi printre pămînturile tuturor și ale nimănui. Gonesc întruna printre pămînturile tuturor și ale nimănui. Gonesc întruna printre niște dealuri roșietice, cu plante roșii, întîlnesc cameni roșii, cu părul purpuriu, pistruiați, cu ochii albaștri ca niște lacuri de safir. Titus știe că pămînturile acestea produc cei mai buni cartofi, struguri din regiune, oamenii-s ciudați însă, sînt îndrăgostiți de păsări. Au văzut un drumeț singuratic c-o sapă în mîini. Titus ordonă șoferului să oprească și să-l culeagă pe trecător. Țăranul urcă voios, își așează sapa cu delicatețe la picioare, ridică ochii albaștri, recunoscători spre șef; își scoate pălăria de pe cap, are, într-adevăr, fața cotropită de pistrui asemenea ouălor de prepeliță, părul roșcat, o gresie purpurie. Titus a început să rîdă, i se adresează: „Să nu susții că nu cultivi cartofi, că nu-ți plac păsărelele, că nu te cred! Să nu susții, de asemenea, că tovarășului Arvinte, primarul orășelului vostru, nu-i plac păsările și că nu-i disprețuiește pe ziariști, că, iarăși, nu te cred". Țăranul nu se arătă surprins, se bucură chiar că a întîlnit un om care-i vorbește deschis despre obiceiurile locului, altora li se par stranii. „Cultiv cartofi și nu mă ascund că-mi plac păsărelele, nu tăgăduiesc, că știu, că și tovarășului Arvinte, primarul, îi plac păsărelele și-i este lehamite de ziariști", izbucni el înveselit. „Spune-mi, rogu-te, imploră Titus, sarjînd în retorica arhaică a basmelor, povestea primarului-păsărar și a portarului-arhivar! Să nu pretinzi că n-ai auzit-o, a dat ocol lumii." Țăranul roșcovan își scărpină încîntat fineața de pe țeastă, discul soarelui în amurg, și pufni în rîs, pistruii îi accentuau expresia năstrușnică și fericită a chipului, cine-și poate refuza plăcerea, părea să spună el, de a sporovăi c-un om cumsecade despre primari, cartofi și păsărele. ...„Dacă te scarpini pe cap, urmează defularea, gîndi Titus, al meu ești!"

„Tovarășul Arvinte a fost la început mecanizator, grăi el cu voce gravă, a urcat în funcții prin politică, mai întîi director al Fermelor de stat, apoi primar, a cultivat sute de hectare cu cartofi albi, mălăieți, cu viță de vie crăcană și s-a înduioșat de păsăretul colorat al cerului. Pițigoii, scatiii, cintezoii, prigoriile, botgroșii, vrăbiile albe siberiene, turturelele, prepelițele, ciocîrlanii moțați și chiar bufnițele și cucuvelele și-au găsit prin el, la noi, adăpost și ocrotire. Livezile noastre sînt acum pline de căsuțe, pentru păsărele, ca altele de stupi, atelierele de timplărie din orășel au primit sarcini mărețe în acest sens și s-au achitat de ele cu cinste...", umfla el vorbele ca un profet profesionist... „și pomii din curtea primăriei sînt acum împodobiți cu căsuțe pentru păsăruici, tot orășelul e fericit și-i alături de primar din acest punct de vedere. Dimineața, la prînz și seara, primarul poate fi văzut cum se uită încîntat la zburătoare — sînt lacome și mănîncă viermișori. Și eu am lucrat ca mecanizator sub ordinele tovarășului Arvinte", încheie țăranul. „Nu mai lucrezi acolo, de ce?" „M-am săturat, am intrat la Calea ferată, azi sînt tură liberă, m-am dus la cartofi". Țăranul tăcu, Titus zîmbea impenetrabil. „La Ferme, tovarășul Arvinte avusese un coleg, încă de la școala de tractoriști, pe nume Tanu, care se îmbolnăvise de plămîni și ajunsese portar. Tanu acesta, domnule, fierbea de invidie, ce stea norocoasă și strălucitoare avea Arvinte și ce soartă are el, trei copii și cîștigă exact cît un portar!" „Și la ce se pricepea Arvinte, că-l știa bine ? ! Șoferul chicoti... „umbla și după femei, nevastă-sa e bolnăvicioasă, stă și stătea cît e ziua de mare în balconul casei, stă și clipește, albă, frumoasă și speriată ca un fluture de molie sub lumina dealurilor roșii, pe cînd tovarășul Arvinte se înalță la ceruri întocmai ciocîrliei, ciripind voios prin ședințe; îl cam orbește soarele, are ochii lăcrimoși, de aceea poartă ochelari cu ramă de argint, alții pretind că plînge, cînd prinde cîte un zvon, cîte un ciripit al unor păsărele cu harul prevestirii. Invită fel de fel de șefi la Ferme, le încărca portbagajele cu vin, fructe, cartofi, păsări (de curte), brînzeturi, vroia să ajungă primar. Tanu rămînea mereu la postul său, portar, dar un portar cu simțul dreptății — într-un carnețel special, de care nu se dezlipea niciodată, nota numerele de înmatriculare ale tuturor mașinilor suspecte, care ieșeau din curtea administrativă a Fermelor. Unii spun că un șofer de pe mașina unui șef a observat îndeletnicirea portarului, alții cred că Tanu se lăuda, cînd se îmbăta, că-l are la mînă pe director, sigur este că Arvinte devenise mai suspicios de cînd se îngrășase, crescuse-n burtă și-n ceafă și purta haine scumpe, în fine, de cînd arăta roz de trai bun ca un cartof, se simțea, pesemne, vinovat. Se împrietenise și cu o profesoară divorțată, femeia asta, piază rea, ori nemulțumită c-a fost părăsită de bărbat în văzul întregului orășel și vroia să-l aibă acum la picioarele ei, prin legăturile cu tovarășul Arvinte, om de viitor, începuse să răspîndească prin oameni ideea că el se pricepe foarte bine la toate, că nu greșește niciodată, iar vorbele lui trebuie ascultate ca cele din Sfintele scripturi, oare nu înțelege el toate limbile păsărelelor, de ce nu le-ar înțelege și pe ale tuturor mesериilor, nu?! E la mintea cocoșului?! Molia albă, geloasă, trimitea răvașe la aceiași șefi cumpărați, Tanu își expedia și el **porumbeii albi, pe sus**, zborul ciocîrliei era stingherit de spioni. Și cum se întîmplă pe la noi cînd prea te îndulcești, și o iei razna, dealurile roșii din împrejurimi te trag de picioare înapoi, după legea veche — la sfînta cumpătare. Într-o zi directorul s-a dus la căsuța portarului, o cușcă de iscoadă așezată la intrarea Fermelor, sub un salcîm falnic, care avea pe crengi, nu se putea altfel, două căsuțe pentru cintezoi." Titus arăta destins, se amuza, șoferul oprise mașina, în fața lor un autocamion venit de pe un drum de intersecție ridicase un nor opac de praf roșu, care astupa vizibilitatea și-n același timp asurzea. Țăranul amuțise, semăna acum cu un cocoș excitat de crepuscul cu aripile întinse a vestire, cu penajul umflat, dispus, se pare, pentru o destăinuire periculoasă și definitivă... „Tanule, reluă țăranul, cînd mașina se puse iarăși în mișcare, captînd parcă din eter vocea lui Arvinte, Tanule, stai aici la poarta raiului, ce-ți pasă ție? Ești și tu o păsărică liberă, dar atît, să zbori prin colivia ta! Însă frații cintezoi sînt în suferință alimentară, uite-i, ciripesc, au pui, ia de colea punga asta de semințe de mei, (avea întotdeauna o pungă cu mei prin buzunare), sui în salcîm și dă-le merindea..." Tanu se uită la director, la ochelarii sclipitori, la costumul elegant, la cravata înflorată care se lăfăia pe burta rotunjoară. „Lasă haina, să fii mai sprinten, dă-o încoace și urcă-te!" Tanu și-a leșădat haina și-a început să se cațăre, era obosit, nu dormise bine noaptea, tușise, avusese febră, oftica! Sub salcîm, Arvinte cu haina portaru-

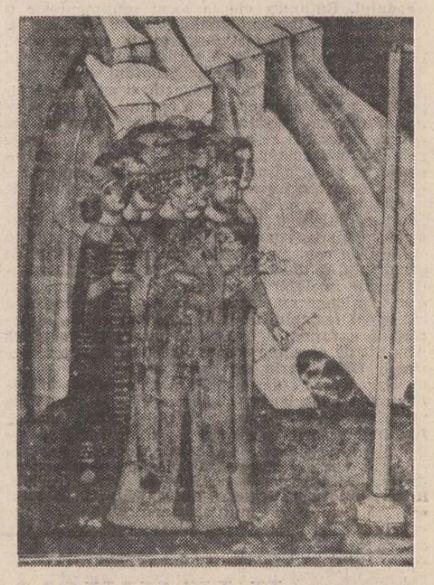

lui în mînă îl dirija, pune piciorul ici, mută mîna dreaptă colo, vezi creanga de deasupra capului, întinde mîna, așa... Cînd Tanu s-a așezat pe o ramură mai groasă sleit de puteri, alb de efort, Arvinte a început să-i cotrobăie prin buzunarele hainei, căuta carnețelul bineînțeles, l-a descoperit abia în căptușala ruptă, l-a frunzărit, erau notate numerele... „Ei, Tanule, deci tu trimeteai **scrisorele**, e adevărat?!" și lovi cu dosul palmei carnețelul. De sus, Tanu se uita neputincios la șeful său, care boscorodea furios la rădăcina salcîmului, îl năuceau și cintezoii ciripind înspăimîntați, zburau din creangă-n creangă vestind primejdia, apărîndu-și cuiburile și puii. „Să-mi faci declarații complete, altminteri rămîi în salcîm, dau ordine să-ți mute ghereta acolo", amenința Arvinte. Tanu prins, învins, s-a rezemat cu spatele de trunchiul copacului, se uita la culmile dealurilor roșii, de-ai fi zis că acolo-i taina vieții lui, așezată exact pe muchie între cîrc și nebunie, tăcea dus pe ceea lume: „Măi, Arvinte, te știu pe tine de mult, oftă el cu glasul adînc al deznădejdii, prost meseriaș, guraliv, băgăcios, fanfaron ambițios, ce bine poți să aduci tu lumii?! De ce nu stai tu, mă, în banca ta și ieși ca păduchele în lărgimea frunții?! Ca să fii strivit?! Ai să fii strivit! Stai, mă, cuminte lîngă Molia ta!" și se uita gînditor pe crestetele dealurilor roșii. Arvinte se îmbujorase, a început să-l injure, căuta bolovani uscați și-i arunca în salcîm. Tanu nu se ferea, nu-și lua ochii de pe dealuri, „Dă-te jos, vreau să te strîng de git, invidiosule, tebecistule! Unde te uiți?! Ce vezi acolo?! Ce mama dracului vedeți cu toții pe coclaurile acelea de vă holbați ca idioții la ele?! striga, se foia sub salcîm, închis și el în colivia tainei noastre. Apoi și-a luat seama, a băgat mîinile în buzunare și se uita și el pe dealuri, îi lăcrimau ochii pesemne, și-a scos ochelarii și i-a șters. „Să stau lîngă Molia Albă?! Altu-i secretul, motorul meu — să fug din balconul ei, de sub lumina dealurilor istora roșii, blestemate..." i se destăinui Arvinte, lăcrimînd mereu. „Cu capul tău ai să alergi — ai să alergi pînă ai să-l pierzi!" îi răspunse la fel de gînditor și cu ochii-n zare, Tanu. „Ce vedea pe

teatru

t

«Infernul sînt ceilalți»

La treizeci și opt de ani de la prima reprezentație pariziană, Teatrul Bulandra găzduiește pe scena din Schitu Măgureanu premiera bucureșteană a piesei lui Jean Paul Sartre devenită celebră și datorită unei replici convertite în truism : „L'enfer c'est les autres". Tînărul Mihai Măniuțiu, în acord cu scenograful Mihai Mădescu, a hotărît să prezinte spectatorilor de azi o incitantă — și deci discutabilă — versiune scenică a **Ușilor închise**, expresionismul manierei regizorale punîndu-și amprenta atît asupra decorului, cît și a interpretării actoricești. Vrînd să evite tangența cu obiectele care îi oripilează pe eroii sartrieni, s-a ales pentru o situație limită un spațiu limită : o secțiune conică ale cărei contururi pot fi ale unui adăpost subteran sau ale unei nave spațiale, ale unui zid al morții sau ale unei banale centrifuge. Astfel camera de hotel în care sînt claustrate cele trei personaje pare — mai aproape de accepția contemporană — deopotrivă infern și purgatoriu. Din afară nu se exercită aparent nici o presiune, doar patruzeci și patru de reflectoare urcă și coboară — ochi scrutători care analizează conflictul tragic, privire globală care impune transcendența. Vidate de personalitate, individualitățile au devenit simple entități instinctuale ; se sugerează la un moment dat că de fapt s-a refăcut — dincolo de amănuntele neesențiale — un anume triunghi de forțe care acționase în diferite variante în viața anterioară, care funcționează în mod curent în existența reală. O agitație permanentă animă atmosfera, neliniștea și frica, atracția și repulsia, culpabilitatea și minciuna, defularea și evidența fac și desfac cîte un cuplu, se revine la punctul inițial, mereu un al treilea rămîne să se zbată singur. Puși pentru a doua oară în situația de a-și alege calea, de a-și determina soarta, eroii nu fac altceva decît să descrie la nesfîrșit coordonatele aceluiași marasm absolut. Incapabili de a se debarasa de conformismul steril, incapabili de a dobîndi o conștiință proprie, ei duc și dincolo de moarte eșecul ratării. Pentru că libertatea îl obligă pe individ la opțiune fermă, la asumarea responsabilității actelor sale. Angrenajul suspiciunii reciproce, ambiguitatea relațiilor și relativitatea afirmațiilor amplifică sfîșierea contradictorie în care se complac eroii. Jocul dintre clarobscurul inconștientului și luminozitatea tăioasă a rațiunii conferă fantoșelor condamnate prin ele însele la o chinuitoare, eternă repetabilitate, esențializarea, irealitatea necesară actului teatral. Anihilat ca bărbat de o lașitate pe care încearcă să o ascundă invocînd un fals ideal umanist, încrîncenat într-o revoltă abstractă, înfatuatul Garcin ajunge să cerșească dreptul la autoiluzionare. Marcel Iureș (un memorabil Kean la Casandra), familiarizat cu „litera" scriitorului francez și de aceea poate prea sigur de sine, forțează intrarea în rol și pierde din tensiune pe parcurs ; reușește totuși un remarcabil moment, cel al spovedaniei sub imperiul rememorării. Supusă unei hulpave senzualități, cu o fragilitate contrazisă de o cinică voință autoritară, Estelle își demască treptat superficialitatea criminală. Mirela Gorea începe prin a fi de o cochetărie impulsivă și atinge, prin convulsii și contorsionări, criza paroxistică a nevrozei. De o luciditate dusă la extrem, cu o ipocrizie vulgară afișată cu infantilă voluptate, de o pătimașă dîrzenie și un rece orgoliu, cu o morbidă aversiune față de sexul opus și o ingrijorătoare atracție pentru semenele ei, aspră dar și calină, de un penibil exacerbat la maximum, Inès are atuul lipsei totale de scrupule, pentru ea bestialitatea se confundă cu candoarea. Irina Petrescu desfășoară o compoziție laborioasă, înfricoșătoarea frumusețe fizică și amețitoarea urîțenie sufletească îi modifică alternativ înfățișarea — o excelentă vizualizare a capacității fascinante a răului de a subjuga.

Irina Coroiu

film

f

Competiția

Sînt filme impersonale ca o formulă de politețe, convenționale ca un tangou în loc de-o strîngere sănătoasă în brațe și **Competiția** al regizorului american Joel Oliansky este dintre acestea : filmul face oficiul de gazdă pentru a ne introduce în lumea muzicii clasice, a concursurilor de interpretare, dar această excursie, deloc ostentativă, rămîne în planul al doilea pentru a face loc la rampă incursiunii în lumea pasiunilor, în intimitatea unor caractere.

După ce l-am văzut în **Adio, dar rămîn cu tine** (unde a primit un **Oscar pentru** interpretare), păstrez lui Richard Dreyfuss o admirație deosebită și despre el vreau să vorbesc mai întîi, despre farmecul pe care îl emană ca un parfum discret, care se împrăștie în jur și trece dincoace de pînza ecranului ; ușor cabotin, obstinat, Richard Dreyfuss creează și în **Competiția** un personaj pe care poate că filmul nu l-ar fi meritat dar care, odată apărut, devine punctul de întîlnire al tuturor liniilor de forță existente ; spun că filmul pare a nu-și merita personajul pentru că nu face totul pentru el, ci numai îl folosește, uzează de serviciile lui ca să-și atingă scopul : o reverență făcută muzicii; alături de Richard Dreyfuss, Amy Yrving aduce căldură și tandrețe într-un rol destul de ingrat — acela al premiantei predestinate, așa cum el este eternul „numărul doi" ; cei doi actori își joacă partitura cu doza de umor necesară pentru a nu o transforma în tragedie, dar și cu rigoarea necesară pentru a nu face din ea o bagatelă.

Pentru că nu a putut să decidă între cele două posibilități pe care le avea, **Competiția** încearcă să le împace pe amîndouă — ceea ce este, la

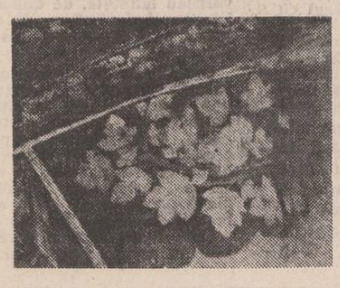

Joel Oliansky, semn de nehotărîre ; celelalte persoane, desemnate fugar prin cîteva trăsături de caracter, suferă tocmai din cauza preciziei cu care sînt situate — necesare desigur pentru a fi recunoscute la fiecare apariție, dar flagrant pitorești și prin aceasta flagrant idealizate. Această standardizare a personajelor secundare, face ca întregul film să aibă acel aer convențional despre care vorbeam la început.

Țin să vorbesc aici și despre dialoghiștii profesioniști pe care filmul american îi are și îi folosește : bănuiesc că oamenii aceștia colecționează replici — așa cum, odinioară, filmul mut colecționa gaguri — le stochează și îmbracă filmul cu ele ca într-o armură spirituală, perfect articulată ; la un film, la cîteva filme, acești profesioniști își justifică de deplin existența dar, de la o vreme încolo, prezența lor devine obositoare — tocmai prin repetiție, prin efortul de a fi spirituali cu tot dinadinsul : oricît de mare ar fi stocul de replici pe care îl posedă, oricît de mare inventivitatea, lustrul pe care îl dau cuvintelor începe să te calce pe nervi: ți se face dor de-o bilbiială, de-o prostie, de-o banalitate imensă, sau de-o liniște să-ți țiuie urechile...

Dar cum nemulțumiților li se ia darul, și cum **Competiția** este totuși un dar, trebuie spus că impresia care rămîne este aceea de bun-gust, spirit și confort artistic ; mai rămîn bineînțeles și „bucuriile muzicii" — din care cauză, filmul va fi căutat mai ales de acela care au mai gustat din ele ; așadar, un film de „programul II".

Nicolae Mateescu

dealuri portarul?!" întrebă șoferul contrariat. „Nimic" îi răspunse țăranul pistruiat. Titus începu din nou să rîdă, își lăsase capul pe spate și rîdea, „Făcea și el curte **nimicului**, exclamă printre erupțiile risului, splendid, vocațiile s-au refugiat în portbagaje, pămînt al porumbului, strugurilor și cartofilor, al măsurii și cuminteniei perpetuu contrazise! Lumină fragedă și strălucitoare, drog fatalist, te vom înfringe! Așa stau lucrurile, reforma derivă din diagnostic, iar a schimba în bine, este egal cu a semnifica ! Oameni-vegetali, tristețea-i de aur !" mormăie Titus pentru sine, prăbușit în scaunul său, ca-ntr-un abis. Țăranul se uita la el cu respect, continuă:

„Arvinte s-a plictisit de portar și l-a lăsat în salcim, l-a dat în schimb afară din serviciu, acum lucrează la o fermă de păsări. Tovarășul Arvinte, primarele nostru, muncește zi-lumină, are tot felul de inițiative, e apreciat pentru asta, acum vrea să facă din orășelul nostru un centru turistic, ca să-i îmblînzească pe ziariști. „Cînd e vorba de circ, se simte atras întotdeauna, și-i reușește" cică ar fi zis Tanu. În codrul Amiroasa, vuind de cintecele parfumate ale păsărelelor, se va organiza **Festivalul lăcrămioarelor**, nu prea sînt lăcrămioare în pădurea veche, ne va pune el, Arvinte, să le răsădim acolo, își va atrage ura întregului orășel cu asta, însă el nu poate conduce, spun unii de-ai noștri, decît dacă este urit, și-atunci domnește fericit, în ciuda tuturor. Noi ne-am învățat cu el, avem chiar un fel de dor de uritul lui. Ce să facă el acasă cu Molia lui albă?! Mai bine să ne siciie pe toți! Of, și cît iubește păsărelele, ce păcat!"

Ultimile reflecții ale țăranului l-au încîntat la nebunie pe Titus, rîde, „Nu-s desemantizați, domnule, și chiar dac-ar încerca careva să-i... îi resemantizează dealurile roșii!" gîndi el fericit.

Titus înțepenise în scaun, cobori și el să se dezmorțească, făcu cîțiva pași. Pe străduțele în pantă vedeau bărbați, femei și copii angelici cu păsările colorate pe brațe, pe capete, pe umeri, pe piepții hainelor — unele ciripesc voioase, altele-și spală penajul, multe zburătăcesc; cîteva femei poartă pe capete bufnițe, cucuvele, altele șoimi sau ereți cu ochi sfredelitori. Umblă cu toții într-un fel de dans ritualic, printr-un paradis bucolic și înmiresmat de livezi. Drumețul însuși e în mijlocul unui nor de vrăbii albe, care-i ciugulesc din palmă, îi filfîie din aripioare în jurul capului și-l răcoresc de arșita verii. Titus îi face un semn amical cu mîna, de rămas bun, el ridică un braț de pe care zburătăcesc penate pure ca neaua tristeții Perei de Loess.

Apoi au descins la primărie. Primăria e o clădire joasă, strimtă, din zid roșu, prin ferestrele deschise te privesc birocrați suspicioși, sătui, înghesuiți printre dulapuri prea mari, buimăciți de ședințe. Pe mese sînt întinse hîrtoage, desfășurate strategic, covoarele justificărilor statistice, se consideră, probabil, într-o continuă mobilizare, activă, la vedere, care face impresie. Titus intră în anticameră, la primar: lux provincial, mobile noi, fotolii, o masă pentru telefoane, un birou lăcuit și o secretară brună c-un coc monumental și-o cochetărie țărănească, care-o prinde de minune. Titus se poartă firesc, rafinamentul neconstrîns, nepăsător al privirii lui impresionează, cert este că secretara primarului cu ochiul ei expert, deși nu-l cunoaște, bănui că-i vreo mărime din ținut, îi spuse lejer, indiferent aproape, **cine** este și că ar vrea să-l vadă, dar repede, pe primar. Secretara împinse ușa dublă, capitonată de la cabinetul acestuia, intră, ieși imediat și-l pofti „E cu soția dînsului" îi șopti ea pur informativ : „Regret, îi zise Titus, apoi pentru sine, ei, și acum în compania primarului-păsărar și a Moliei Albe! Fobia păsăretului din vis!" întinse mîna primarului, înclină capul către doamnă. Primarul Arvinte e rubicond și fățarnic, buze umede, plete lungi, tinerești, straniu, discutase cu soția sa purtînd pe nas celebrii ochelari fumurii cu ramă de argint, pozează în fața propriei soții sau se ascunde? Molia Albă îi privea, clipind des într-adevăr, e o femeie ageră, dar uimită și neputincioasă, are ochii verzi și fața văroasă. „Du-te acasă, îi șopti Arvinte patern, vin la prînz la masă". Titus se uita prin fereastră, să nu-i stingherească, pe culmile dealurilor golașe din jur, la purpura lor misterioasă, de veghe. Cînd se ridică din scaun, Molia din fundul ghemului se dovedi a fi o femeie firavă, piperniciță chiar, îmbrăcată într-o rochie scumpă, azurie și inutilă, nepotrivită pentru vietatea ei extatică, pentru care preț nu avea, se pare, după cum se uita încurcată în jur, decît putregaiul minciunii ivit dintre mobilele greoaie din cabinet, din rosurile aprinse ale covorului, ale stofei canapelei și fotoliilor, în ficțiunea orgolioasă a acestui loc, unde soțul său trebuia s-o mintă, s-o devore, s-o distrugă. Ea ieși, iar Titus și-o reprezenta, cum sousese țăranul pistruiat, stînd neclintită în balconul casei privind dealurile anihilante și ciuma crepusculelor Perei de Loess. „Te aștept la masă" cîntă ea, asurzită de uitare.

Titus îl întrebă pe primar sec, la obiect, cîteva amănunte despre mersul agriculturii, după forfota verbală din preliminarii, Arvinte îi dădu și cîteva răspunsuri sincere și neputincioase, S.O.S., probabil, pentru că de la Agricultură mîncase și el o pîine și se temea de șefii ei, iar cel din fața lui părea un om măsurat și potolit, distins și sceptic, un domn fundamental, sastisit și amar, incubat în cuptoarele de sub dealurile roșii; antenele lui Arvinte erau treze. „Șoumos și fanfaron, parvenit, amant, juisor malefic cu buzele umede, disprețuind balconul Moliei, dăruitor de plocoane, cucerind ura, exhibîndu-se în pofida tuturor, dar înduioșările la cîntecul păsărelelor? se interoga Titus, privindu-l pe primar. Totu-i un joc gratuit, bine și rău, să cucerim binele!" Titus întinse o mînă primarului și ieși, acesta-l conduse pînă la mașină, nu se gudura pe lîngă el, omul acesta n-avea nimic din cei care știu să prețuiască puterea, să se împăuneze cu ea, cu ghirlandele acelea de spini veninoși, e un biet specialist, rece și distant, neîncrezător, nici nu-și permite luxul să fie măcar idealist, ridicol și lunatic, n-are nici stofă de ziarist, făcător de cuvinte, să-i organizeze colo un Festival al Buruienii Aromate, să-l împingă în tenebrele pădurii după vînat, mese, muzici, cîntezoi, secretare docile. „Te tem!" mormăi Arvinte, ridicînd mîna la frunte și salutînd fără alte plecăciuni. Automobilul de teren porni, puse un nor orb de praf roșiatic între Titus și primar.

(fragment din romanul „Axis", în pregătire)

Vine de la țară, suferă de la oraș către la țară suferă de la țară către oraș, — pentru Țară, și-ale țării celei sătești ; și celei orășene. Carte știe, carte învață, cîtă vîrsta poate da, cîtă omul ia. Și cît timp îi lasă munca lui și-nvățătura lui ;
Poezie scrie și trăiește, mustul cuvîntului îi fierbe ; dimineața dulce, la prînz năspriu, pe seară vinul de-nvîrte lumea-n cap. Și de ce, de unde ; de la țară fiindcă rămîne.
Să rămînă !

Ion Gheorghe

alexandru drăghici

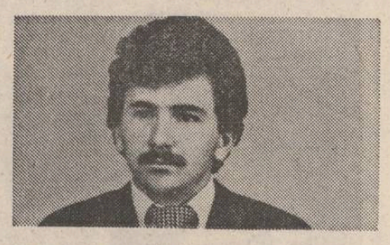

Bilet de călătorie

1. Aerul zboară dintre memorii,
Ca niciodată toamna de ghips
pendulează prin sîngele meu.

2. Pe verticală fotografiile aerului
încep să răsufle,
iată-mă în jurul imperiului
de ger cu fața spre timp.

3. E o zi plină de valuri putrede
cuvîntul are căpățîna prea sus,
probabil exist.
Pe aici e o zi plină de valuri putrede.

Curge grădina

Vine grădina desculță și albă
eu îi ajung pînă la țîțe și salbă
coboară lumina cu vlagă-n verdeață
sîngele meu prin magnolii agață
Mamă mai dă-mi o cămașă de lapte
Sufletu-i greu n-are unde să-noapte
Se scurge un dor de tot și de toate
Iarba se-nalță cu pumnale la spate
Sună cîmpia-o fecioară smintită
calule du-mă iarba vrea să-mă-nghită
Cad mîruri de rouă suavă și rece
Se-aude cum lumea încet se petrece
Curge grădina acum de Florii
Trupul meu e — femeie — la păcatul dintîi.

Răsărit

De departe florile pierdute se aud,
la marginea lor talfunul incet s-a zărit,
Sacrificii tîrzii în aer răsar,
de departe voci salvatoare de flori,
între pendul și păianjen.
Doar flașneta, salvatoarea flașnetă
a mării amintește
de o dimineață,
zărită-ntr-o ceașcă
de ceai...

Duminica arsă

Duminică în cartier,
bate vîntul
și-mi vine să fug,
se uită în mine pereții
ca-n singurul condamnat,
duminică arsă pe rug
bate vîntul și-mi vine să fug
departe, la mine în sat.

Noapte albă

Cum satul s-a vărsat peste cîmpie
așa se-ngroașă liniștea în riu
Mireasă străine străină
azi-noapte a trecut prin grîu

Și nu puteam din lăstărișuri voalul
să îl adun prin roua grea de lună,
tăcerea-mi șiroia pe umeri
cuvinte se scurgeau din gură

Și dintr-odată a-nceput să ningă
peste mireasa grea în bătătură
și puști aveam și nu puteam să trag
de-atîta alb, cuvintele din gură.

Încercări în țărînă

Doar insula curge sub plecape de tărmuri
imensă cădere din sănii de iarbă,
ca grîul pătrunde ninsoarea de gene
sub umerii apei, făclii se închiarbă.

Deci mîine la maluri arpe sărate
ne-o ține tristețea sub lebădă lină,
și-n ochii țărinii doar gloanțe de iarbă,
vor șterge de ceață cîmpia-n surdină.

Dar eu peste carne, voi cere fîntîna
din ieslele nopții cenușii umezite,
îmi scuturâ-n sînge doar ceruri de piatră
doar eu dintre plaje cînt păsări greșite.

Rod

Adesea mi-am scuturat
sufletul în aer și
aerul s-a binecuvîntat,
adesea am adus în genunchi o idee
și caii-n cîmpii au intrat...
Adesea se aude în mine un pește,
Vai mie, doar limpede iarba
prin timple-ncolțește.

florica mitroi

Toată noaptea te-am învelit cu șalul meu alb

Toată noaptea te-am învelit
cu șalul meu alb
și mai ales sprîncenele tale negre
le păzeam de moarte
cu privirea mea tragică

Te iubesc,
am strigat trupului tău adormit
în timp ce sîngele tău viclean
și tînăr mă asculta.

Ca o viperă, mistuită de sete
pe sarcofagul de aur al pielii
și mai ales sprîncenele tale negre
le păzeam de moarte
cu privirea mea tragică

Dă-mi sărutul sub piatră

Dă-mi sărutul sub piatră
leule, îngere
apă, apă, că mor,
leule, îngere

Negrule, îngere
leule, negrule
dă-mi și lacrimi aride
tu veșnic, pe ochii mei
iei chipuri sfinte

Te voi striga, te voi chema
de sub pămînt
de sub o piatră ce se aruncă
în haos plîngînd

Fericire eternă, fericire eternă

Tînărul acela mahomedan
ce doarme gol pe malul apei
prin somn tînjind după lacrimile mele
fericire eternă, fericire eternă
creangă verde din copilărie
cînd pentru prima oară te revăd
să nu mă prefaci brusc în pulbere
Ci mai bine răstoarnă ulciorul
o clipă cu ochi dilatați
aruncă-mi apa, răcoarea, viziunea
umbrei umbrelor
fericite
și sărutul meu
umbra fericită înfiptă în inima lui.

Eu sînt un zeu nebun după iubire

Eu sînt un zeu nebun după iubire
cu urechile sparte pătrund în deșert
disprețul și ura mă sărută adînc
dar șira spinării e o floare

Eu sînt un zeu nebun după iubire
un cap frumos fantastic
unindu-se cu o leproasă
port un laser dar îl arunc
în adîncurile adîncurilor adîncurilor

Și strig : Nu mă lăsa
și pătrund în desert
cu urechile sparte
cu buzele lipite de buzele
unei leproase
dar șira spinării
e o floare

Și strig : fericitule,
ah, fericitule
de pe acum pe unde
vor călca tălpile tale
beția umilinței mele

Beția iubirii

Toată noaptea m-ai iubit
ca o trestie vibram
pe buzele tale
pe răsuflarea geniului tău
de foc
toată noaptea am fost
în puterile tale
Și se făcea că părintele meu
mort
era jos în prăpastie
și ne cînta
sub chipul de cerșetor lepros
cu vocea lui dulce și inspăimîntătoare
sufletele moarte și vii
ne dăruia
ca pe un pumn de lacrimi
aruncate în față
pumn de suflete moarte și vii
cristale pure
cu îmbelșugare ne dăruia
era vocea lui dulce și inspăimîntătoare
vocea lui dulce de bărbat
toată noaptea am fost în puterile tale

ion lazu

Golf

Cu două vîsle sparte
Și cîrma luntrii smultă
Veniram de departe
De vreme prea multă

Deriva ne împinse
În golful lin de mare
Cu apele cuprinse
De-o albă nemișcare

Părea un golf de pace
Al toamnei omenești
Care-și trimite-ncoace
Belșugul ei de pești

Treptat se-nvederează
Că golful e-un fiord
Și gheața ne sudează
De însuși polul Nord.

Pădure, pădure

Pădurea ne-a ținut pe loc
Dar ne ținu și-n loc pădurea.
Noi nici n-am pribegit aiurea
Dar nici n-am dat-o la o parte
Să ridicăm cetăți în loc.

Ne-a fost ea și lăicer și vatră
Și-un somptuos cuier de ginduri
Dar ne-a oprit să punem piatră
La temelie și sub rînduri.

Azi prin păduri ascult un vaier
Ca de istorii netraduse.
Cetatea noastră e de aer
Și cu ferești de frunze smulse.

Astfel

Astfel aș vrea să mă desprind din viață
Cum mă abstrag acum într-un gînd :
Plutind peste mireasma din fineață,
Prin aerul pădurii blînd, zburînd ;

Fără blesteme, rugi, iubiri și uri
Trecînd printre coloane de păduri
Vrăjit de lunecarea prin extaze.
Și să mă-nalț prin hornul unei raze.

Clipă

Nu știi copacul de unde se-ndoaie
Cînd geme sub vînt și sub ploaie,
Cum nu știi frunza de unde se frînge
Cînd peste umăr îți plînge.

Cum nu știi mierla, cum nu știi cerul
Cum nu știi norul cînd îți va pune
Pe ochi lăicerul
Să nu mai vezi lume...

Undeva, în spațiu

Mi-am păstrat toate pornirile deșarte :
ambiții, ranchiune, visarea, minciuna.
Nu-i zi de la Domnul să nu le fac parte,
Dar nu pun la suflet niciuna.

Căci sînt cu o treaptă mai sus,
undeva în spațiu, și nu se mai vede :
casă, gard, bălării, / drum, copac și deal
verde...

Nu mai disting culoarea
nu mai prind amănuntul ;
Văd numai gestul cu care marea
Înghite, înghite pămîntul.

plastică

Un senzitiv solar

Nu întotdeauna locul nașterii unui artist poate fi pus în legătură cu aspectul operei. La **Aldo Riso** *) această relație se impune. Căci solaritatea lucrărilor sale, unduirea imperceptibilă a mării în fața unor vechi palate sau locuințe umile peste care se depune treptat, treptat pulberea albă a luminii solidificînd parcă imaginea, trimit imediat cu gîndul la un ținut anume, din sudul peninsulei italice : Puglia. Are ținutul acesta o fizionomie proprie. Arhitecturile de factură normando-bizantină sau baroce se dizolvă aici cu umilință în peisajele sărace ale micilor așezări unde tutelar este astrul zilei, cu puterea sa de a absorbi totul fără a distruge contururile. Din atmosfera densă de poezie și melancolie a acestei părți a sudului se inspiră Aldo Riso. Pentru cine nu cunoaște zona de unde este originar, imaginile sale pot părea oarecum suprarealiste. Omul devine o făptură bizară pe o stradă pustie ducînd spre un nicăieri situat în centrul unei așezări unde albul invadator al pereților, impregnați de lumină, pulsează precum o ființă. Se poate avea impresia privind lucrările lui Riso că se participă la un vis unde imaginile apar izolate, bucată cu bucată, colorîndu-se treptat pentru a acoperi solurile unor structuri scoase din memorie. Structuri ce sînt contururile ființelor și obiectelor, caselor și unei mări omniprezente, bănuită mereu aproape, chiar dacă invizibilă. Golurile dintre linii le umplu nuanțele amintirii, din care a mai rămas undeva o senzație anume. Căci, în fond, pictura lui Riso este aceea a unui senzitiv. El a captat din peisajele sudului infinite nuanțe de melancolie și de solitudine și le-a transmis prin imagini unde ecoul vieții răsună doar precum o muzică mai îndepărtată. Nu întîmplător artistul folosește foarte mult tehnica acuarelei. Imaginile sale sînt translucide și aeriene ; între cer și obiectele terestre există o întrepătrundere continuă. O liniște divină, prevestitoare de prefaceri le scaldă. Este liniștea unei posibile drame ce amenință incertă. Tentat prea puțin de participarea la avatarurile artei moderne, Aldo Riso se menține, consecvent cu sine, între hotarele unei exprimări de tip tradițional, distilată în retortele unei sensibilități proprii. Tendința de simplificare a imaginii își are punctul de plecare în intenția unei comunicări directe cu privitorul, în dorința de a-i oferi o lectură rapidă și eficientă. Impresiile pictorului se transmit astfel aproape nealterate, generînd o participare imediată.

Grigore Arbore

*) **Aldo Riso. PICTURĂ, Galeria Căminul Artei, ianuarie — februarie 1983.**

muzică

Exprimări camerale

IN VEȘMÎNT SIMFONIC

Mozaic — ciclu cameral-vocal-simfonic de Ulpiu Vlad, partitură recent apărută la Editura Muzicală în excelente condiții tipografice, reprezintă un model ideal a ceea ce poate fi considerat ca liniie de mijloc între aleatorism și notație riguroasă, între varietatea opțiunilor de alcătuire a ansamblului cameral-vocal-simfonic și determinările densității sonore globale în funcție de numărul de interpreți. Plasîndu-se la mijloc deci, piesa evită neajunsurile (și obiecțiile privind finitudinea profesională) aleatorismului exagerat sau ale ultradeterminării tuturor parametrilor sonori, preluînd avantaje și evitînd dezavantajele inerente oricărui exclusivism. Fără a fi o consecință a eclectismului în creație, **Mozaic** își făurește o lume sonoră proprie, a cărei principală trăsătură o reprezintă lirismul, creîndu-și anumite prezențe stilistice de natură să îi dea o amprentă proprie. Iată cîteva din premisele componistice pregătindu-i acea aureolă lirică semnalată. Deși piesa poate căpăta, la latitudinea dirijorului, densități considerablie, există reguli prestabilite pentru împiedicarea uniformizării pricinuite de adăugarea a noi și noi voci. Rezultatul este o țesătură relativ limpede, relativ egală (statistic), pe suprafețe largi și, vizibil, inegală de la secundă la secundă, țesătură care primește parcă o mișcare pulsatorie, schimbîndu-i în permanență dispoziția golurilor, a „ochiurilor". Alături de rarefierea evenimentelor sonore, ca premisă instrumentală a creării atmosferei lirice, se așează dimensiunea polifonică a scriiturii, fiecare voce primind, ritmic și timbral, profil distinct. Ocolind masivitățile și dramaturgia grandilocventă turnată în forme largi, **Mozaic** capătă **o dimensiune cameral**ă umplută, prin talentul autorului, cu substanță muzicală sensibilă.

Piesa compozitorului polonez contemporan Kotonski, **Roza vinturilor**, ascultată în simfonicele filarmonicii (redăm un citat din Blaga, subliniind importanța traducerilor literare ; citatul își păstrează nealterată valabilitatea în interpretarea pieselor diverselor școli componistice : „Iată o formă înaltă și sublimă a operației de anexare. Poporul anexat nu pierde nimic, iar cel care anexează crește și se înalță") evoluează pe o traiectorie nesimetrică însă bine închisă. Să încercăm desprinderea unor principii de compoziție manifeste în piesă. Își găsește loc aici o vizibilă cadență binară a curgerii muzicale : secțiunile orchestrale alternează cu solouri la diverse instrumente din ansamblu, în general cu timbru distinct. Totul e guvernat de economia de mijloace ca imperativ componistic, găsindu-și răsfrîngere specifică în desfășurarea meandrelor melodice (în solouri). Aceeași lipsă de ostentație, aceeași naturalețe prezentă în suprapunerile orchestrale regizează și ductul melodic, de o cantabilitate oarecum la mijloc între consonanță, mersul treptat al melodicii clasice și evoluția zig-zagată, neregulat comprimată a polifoniei expresioniste. Faptul se extinde și în arhitectonica muzicală. Ponderea cvasiegală a secțiunilor îndreaptă spre o formă de înlănțuire și nu de riguroasă arborescență, de adăugare din aproape în aproape și nu de corespondențe simetrii, relieful distinct al partiturii mărginîndu-se la raportările între secțiuni imediat învecinate. Economiei de mijloace ca principiu creator îi corespunde așadar o **discreție cameral**ă a muzicii, cantabilității cu relief straniu melismatic i se atașează un etos cu pregnanță specifică, alcătuirii formale îi e caracteristic un anumit echivoc, o plurivalență în perceperea contururilor sonore, egale peste tot. Izvorul partiturii este deci parcimonia în aplicarea combinatoriei sonore, temelie componistică din care se ramifică, precum dintr-un motiv stilizat de arbore al vieții, o sumedenie de opțiuni, posibil opuse în rezultat.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

IV. Constantin Fierăscu și omonimul său bizantin (1)

Diferența de regim narativ dintre **Copca Rădvanului** și **Gloria Constantini** indică noutatea unghiului din care este asumată, acum, în a doua nuvelă, tema fantastică. De data aceasta — situație singulară în proza fantastică a lui Galaction — dispar complet elementele de „basm", de „poveste". Scrierea nu mai dovedește prin ceva anume că ar rezulta din reluarea unei întîmplări din viață memorabilă, intrată în legendă, cufundată ca atare în mitologia ei ezoterică. Cum s-a remarcat în dese rînduri, voința creației epice în sens strict nuvelistic se impune peste tot ; ceea ce face ca impresia de „studiu" complex narativ să se resimtă puternic. Este semnificativă polivalența perspectivei analitice din care apare interpretat nucleul psihico-temperamental de sorginte balcanică, în virtutea căruia se definește caracterul și personalitatea eroilor, implicit, în virtutea căruia se structurează conflictul nuvelei. Formula verismului în variantă balcanică, despre care vorbește G. Călinescu, beneficiază de convergența unor determinări surprinzătoare prin conținutul lor. De mare atenție se bucură criteriul eredității. „Badea și Constantin Fierăscu erau frați din două mame", iată fraza prin care debutează nuvela. În spiritul marilor prozatori ai generației anterioare, Galaction procedează la metodica disecare a problemei, spre a ajunge, pe această cale, la întocmirea unor veritabile fișe psihocaracteriologice. Se insistă în chip deosebit asupra dosarului ereditării lui Constantin. Aici s-ar afla sursa izbitoarelor contraste dintre el și prozaic-mediocrul dar și tenacele său frate. Asemenea unei bune părți a eroilor lui Galaction, Constantin Fierăscu este expresia tipică a insulei balcano-dunărean, al cărui mod de a fi exprimă „glasul sîngelui amestecat ce-i curge în vene. Fiul întreprinzătorului negustor Tudor Fierăscu din Celei este definitiv marcat de descendența lui în plan matern. Tînăra Sultaneh, mama lui, turcoaica din Somovit, venită în casa soțului de pe malul drept al Dunării, are parte de un portret pe măsură : „Filofteia (numele de creștină al acesteia — n.n.) a rămas în casa lui Tudor Fierăscu o Sultaneh cu fața descoperită, dar lenesă, visătoare și incapabilă să învețe limba dimprejuru-i" ; „Dar Sultaneh era la noi numai o Filofteie cadînă smulsă locului și primelor bătăi de inimă — primelor sărutări și jurăminte". Împrejurările morții celor doi, Sultaneh și Tudor Fierăscu, sînt relevante și ele „În Somovit era o inimă turcească pe toți vecii sfîșiată și însetată de răzbunare, care jurase, pe barba profetului, moartea gheaurului de la Celei și a huriei pîngărite. Și-ntr-o noapte cu lună, cînd Tudor Fierăscu se întorcea în brișcă de la Islaz, împreună cu Filofteia, în dreptul fîntînii de la Moldoveni, două gloanțe, rămase cu totul misterioase, au răzbunat coranul și au trîntit în șosea pe cei doi călători".

Sfidînd, parcă, prejudecata vizînd circumspecția față de portretistica directă, explicită, prozatorul extrage pe loc datele ereditării eroului utilizîndu-le fățiș în „fișa" biografică ce i-o întocmește. Astfel, notațiile privitoare la copilăria lui Constantin se constituie în autentic sindrom : „Cînd se făcu de școală, se duse la școala satului, cu tovarășii săi de jocuri. Constantin era copil frumos, semănînd foarte mult cu Filofteia ; era inteligent, și plin de închipuire. Dar era grozav de leneș, indiferent la dojană și la laudă și fără altă regulă de activitate decît fantezia și bunul său plac, care, însă, îl împingeau la munca utilă foarte rar. În cei cinci ani, ciți a făcut la școala din Celei, era, prin istețimea lui firească, cu mult deasupra consocolarilor, dar, prin lipsa lui de aplicație și de spirit școlar, era printre codași. Îl interesau lecțiile de istorie și întîmplările extraordinare. În istorie, la finele clasei a V-a, ajunsese să știe tot atît cît și învățătorul. La celelalte studii era slab, din nesilință". Întreg traiectul biografiei lui Constantin confirmă punct cu punct simptomele înverierate de portretul său din copilărie. Elev la școala de meserii din București, în urma unei încăierări cu unul dintre pedagogi, este eliminat, ratînd șansa de valorificare a vocației pentru sculptură, iar în încercările de a îmbrățișa cariera de marinar și apoi de actor eșuează la fel de brusc.

Rezumîndu-ne a lua în atenție doar aceste date, observăm că ne aflăm în prezența unui „dosar" uman ideal pentru punerea în discuție a clasicei teme consacrate figurii „inadaptabilului", „omului de prisos", inaugurată deja în proza românească odată cu Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Vlahuță și Brătescu-Voinești. Intervin, însă, factorii care imprimă vieții lui Constantin un curs cu totul insolit. Leitmotivul obsesional al prozei lui Galaction — patima erotică ce se confruntă la limita tensiunii dramatice cu ideea de păcat ; un binom cu valoare de concept-monadă pentru gîndirea etic-filosofică a scriitorului — deviază faptele din albia lor normală — ratarea prin inactivitate și plictis existențial —, proiectîndu-le în zona fantasticului fatidic. Amoralismul erotizant moștenit de la turcoaica Sultaneh face impact cu ideea de păcat, grație incapacității lui Constantin de a-și reprima pasiunea pentru Frusina, devenită soția fratelui său vitreg. Iată, însă, că întîmplarea este spectaculos smulsă din contextul ei strict cauzistic și redată altuia, generat de fatalitatea demonică. Marea surpriză este de a constata că acest din urmă element beneficiază în chip straniu de pasiunea lui Constantin pentru istorie. O asemenea pasiune — prin ea însăși, structural benignă — ia în stăpînire un ins „însemnat" nu numai prin ereditatea maternă, ci și prin apartenența la un anume spațiu istoric și geografic ce își exercită prerogativele devastatoare. „Duhul balcanic" inaugurat de proza fantastică a lui I. L. Caragiale, în nuvela **Gloria Constantini**, intră în acțiune pe o atare cale. Mirajul comorilor pe care G. Călinescu îl pune în relație și cu epica lui Macedonski capătă un teren fertil de manifestare datorită fabuloasei bogății arheologice a acestor locuri aflate la încrucișarea atîtor drumuri ale istoriei. Faptul că pînă la șapte ani Constantin a crescut „pe mormintele de pămînt și zidărie, care însemnează locul unde fu odinioară cetatea Malva sau Sicibida" are, deci, consecințe deosebit de complexe. Incapabil prin firea sa leneșă și visătoare a-și valorifica pasiunea de arheolog pe calea studiilor temeinice, fiul turcoaicei Sultaneh cade pradă maladiei demonice a îmbogățirii lesnicioase odată cu descoperirea comorilor. „Demonul său sufletesc — notează autorul la sfîrșitul mult prea extinsei digresiuni în istoria arheologiei locurilor — începuse să-i insinueze gînduri noi. Dacă n-are nici știință, nici avere ca să deschidă mormîntul acestui trecut misterios, ar putea măcar să dea, odată, peste cîțiva din acei bani de aur care s-au găsit la Celei și care se vînd cîte 400 și 500 de franci bucata". Atracția pentru Frusina, fata hangiului din Caracal, stimulează în cel mai înalt grad gîndurile lui Constantin : „Ah, să găsească Constantin un ban, măcar un ban de aur ! L-ar vinde cu 500 de franci și i-ar cumpăra Frusinei un dar după pofta inimii...".

Jocul pe muche de cuțit dintre tema realist-psihologică a nuvelei și „supratema" ei fantastică, din acest moment al acțiunii, intră în drepturi depline. Elementul pivot îl constituie „vocea" fatidică a mitologiei istorice. Într-un chip absolut spectaculos, nici mai mult și nici mai puțin, exponentul acestei „voci" este împăratul bizantin Constantin, ale cărui fapte anterior relatate de prozator („În cetatea Oescus a venit împăratul Constantin cel Mare și a stabilit cartierul său general, cu prilejul unei expediții obscure împotriva goților. Aici, între Oescus și Sicibida, împăratul Constantin a ridicat un pod care se pomenește într-adevăr între opera lui de împărat") încep a-și dezvălui tîlcul ezoteric. Obiectul devorantei dorințe de îmbogățire a lui Constantin Fierăscu îl formează banii de aur emiși tocmai de ilustrul său omonim, împăratul Constantin cel Mare, bani aflați, după toate indiciile, în comorile ascunse de ruinele Celeiului.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

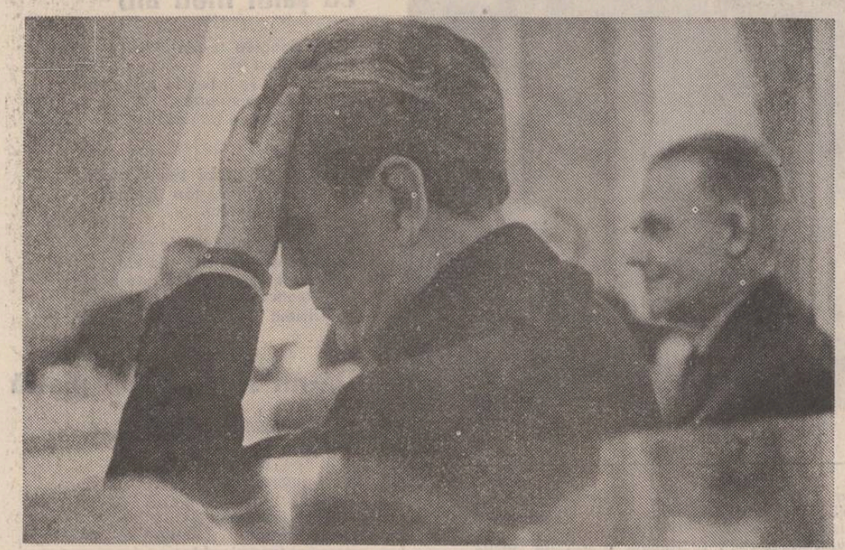

Un document de istorie literară : Vladimir Streinu și Edgar Papu

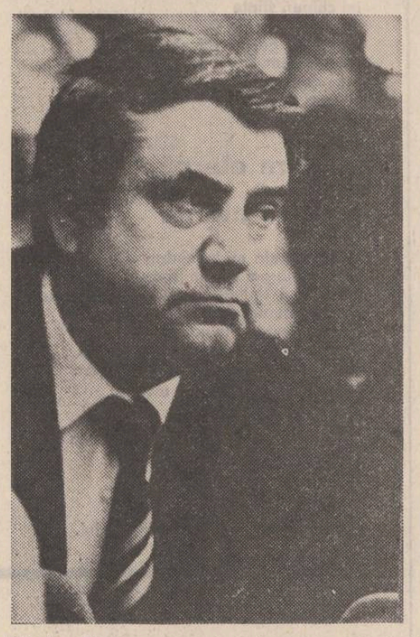

Niculae Stoian, un poet al fondului principal de sentimente

Grigore Arbore – pregătit de primăvară.

EMINESCIANA

MOTIVUL VĂLULUI

O interesantă categorie a imaginarului eminescian este motivul țesăturii și al vălului urzindu-se tainic și semnificativ pe parcursul întregii opere într-o simbolică aparte, decelabilă în interstițiile mai puțin strălucitoare ale marilor teme poetice. Motivul trimite la referințe multiple. În primul rînd și poate cele mai vechi sînt cele de ordin cosmogonic explicînd apariția și desfășurarea miracolului lumilor printr-o perpetuă urzeală sau țesere înțeleasă ca organizare și ordonare a unei materii eterice primordiale. În concepția gîndirii mitice țesutul și lucrările textile reprezentau imagini ale unor acte cosmice de ordine universală. Nuditatea rituală a țesătorilor polinezieni sau modul de execuție al covoarelor islamice în care instrucțiunile de țesere se dictau pe un ton de melopee religioasă nu reprezintă decît reminiscențe ale mitului cosmogonic perpetuat în execuția traseului textil. Remarcabilă este și concepția indiană a realității cosmice reprezentată sub forma unei pînze de păianjen, imagine a fragilelor și iluzoriilor forme ale existenței universale. În viziunea brahmanică, Maya, mitica țesătoare a lumii are ca emblemă o pînză de păianjen înconjurată de un șarpe, simbol al timpului devorator. Îndărătul vălurilor Mayei se ascunde realitatea pură, principiul suprem, misterul creației. Căci, în conformitate cu mitul indian, Maya, eterna vrăjitoare, prin însăși actul țeserii (creației lumilor) dispare acoperită de nesfîrșitele sale urzeli. Diversele tradiții vor prezenta pe marea zeiță (fecioară-mamă) acoperită de văluri și mantii înstelate, adevărate *imago mundi* figurînd misterioasa pînză cosmică primordială. Este suficient să ne reamintim de vălul zeiței Isis, vălul Mayei, mantia lui Ishtar sau somptuoasele veșminte stelare ale lui Astarte. Toate aceste zeițe sînt lunare sau au ca atribut principal luna (cf. Gilbert Durand, op. cit. p. 276). Vizionarismul eminescian redescoperă același nucleu imaginar de esență mitică. În mod frecvent, vălul este asociat cu imaginea iubitei ascunsă sau revelată îndărătul unui păienjeniș de lumini smaragdine sau mantii înstelate. Printr-o miraculoasă deschidere înlăuntru, ochiul poetului percepe arhetipul — *Femeia în mijlocul diafanei pînze de păianjen* — intruchipare a marii zeițe (de esență lunară) identificată în cele din urmă cu inepuizabila și eterna natură. Figura iubitei apare proiectată pe fundalul unor pînze de păianjen diamantine asemeni eterului văl cosmic primordial : „Dintr-un copac într-altul numai *țes / Painjini de smarald painjinișul* / Cel rar de diamant /.../ *Un pod din pînza lor diamantoasă* / *Iară peste pod* /.../ trece albă /.../ *zîna Miradoniz*". Imaginea revine în descrierea Dochiei din *Memento Mori* precum și în *Călin* unde eroul vede fata de-mpărat prin transparența imaterială a unei străvezii pînze țesute de un păianjen vrăjit : „*Iar de sus pin-în podele un vainjăn prins de vrajă* / *A țesut subțire pînza* străvezie ca o mreajă /.../ *După pînza de painjăn* doarme *fata de-mpărat*". Metafora pînzei de păianjen ca imagine a universului și a multiplicității lumilor apare pentru prima oară în scrierile vedice. Ea este identificată cu *Maya (Sankaracarya* o derivă de la rădăcina *mi*, a se evapora, a dispare) iar în Mundaka Upanișad (1.1.7) se spune explicit : „După cum păianjenul întinde și strînge pînza sa... tot astfel purcede acest univers din Brahma". În termenii aceleași miraculoase *învăluiri* poate fi descrisă și cosmogonia eminesciană : „Atuncea neființa, ființa nu erau /.../ boltitul *cort din ceriu* / *Ce-acoperea* atuncea ? /.../ Și ce se *ascundeau* / *Acele-acoperite* /.../ Neluminat, și totul era *adînc ascuns* / În început / *Și unul, învăluit în coajă-i* /.../ prinde viață". În viziunea eminesciană, lumea este *Maya*, un amăgitor cîntec de sirenă : „Cu un cîntec de sirenă / *Lumea-ntinde lucii mreje*" un grandios joc al aparențelor suspendat sub puterea fermecătoare a gîndului : „Privelîștile sclipitoare / Ce-n repezi șiruri se distern / Repaosă nestrămutate / Sub raza gîndului etern". Iar supremul văl cosmic este cerul. Chiar cuvintele ce exprimă ideea de învăluire, acoperire, secret, se înrudesc cu denumirile cerului. În sanscritul *Varuna* — zeul cerului — regăsim rădăcina *var* (a acoperi, a învălui) iar latinul *coelare* (a ascunde) poate fi apropiat de *coelum* (cer). Metafora eminesciană a cerului se trage din aceeași substanță mitică. Dar a voala reprezintă un gest de protecție, o delimitare a unui spațiu cu proprietăți securizante. Învăluirea separă și individualizează o conștiință și de aceea ea a jucat un rol aparte în riturile de inițiere ce presupun intrarea și ieșirea din tenebre (învăluirea și dezvăluirea) și în ultimă instanță accesul la lumină. Văzut din această perspectivă visul apare ca un ritual de inițiere, o învăluire subtilă : „*Visez* /.../ *În juru-mi ceața crește rinduri-rinduri*", o separare de lumea profană în așteptarea iluminărilor poetice : „În sufletu-unui tînăr e noapte și răceală / Lumini pînă în gîndu-i cel negru nu se-ntind /.../ *Dup-o perdea s-ascunde în visuri adîncit*". Dar și gîndurile în viziunea eminesciană sînt văluri : „Deodată trece-o *cugetare* / *Un văl* pe ochii tăi fierbinți" sau „Fața-n *văl de gînd* și nouri" prin a căror mreje transpare o luciditate amară : „De ce mi-ai dat știința nimicniciei mele ? /.../ *De ce de pe vedere-mi tu vălul ai rărit*". Cunoașterea totală, *cunoașterea solară* este inaccesibilă muritorilor de rînd pentru care astrul soarelui rămîne ascuns : „În dreapta lui *sub vălul negru mîndrul Soare*". Experiența revelației este o „nebunie" accesibilă numai geniilor iar gestul dezvăluirii echivalează cu o adevărată ruptură ontologică : „Și *soarele în lături dă vălul lui ca ceața* / Toți muritorii-n juru-i cad la pămînt cu fața / Dar drept-frumos și palid — stă în picioare unul / *Se uită țintă-n soare* ...e Sarmis — e nebunul". Și geniul marelui poet va rupe fără încetare vălurile aparențelor într-un elan demiurgic către cunoașterea supremă : „Tu ce în cîmpii de caos, semeni stele — sfînt și mare / Din ruinele gîndirii-mi, o, răsai, *clar ca un soare* / *Rupe vălur-le d-imagini ce te-ascund ca pe-un fantom*". O permanentă tensiune, un necontenit elan de a rupe mrejele, vălurile străbate întreaga operă poetică : „*Și gîndul meu nu poate să rup-acea perdea* / Ce-ascunde viitorul", „cu o privire lungă / *În funii lungi el rupe al nourilor voal*". Și uneori, sub impulsul extazului poetic, diafana pînzărie a cerului „se rumpe", întreg miracolul celest pulverizîndu-se într-o ploaie luminoasă atît de caracteristică viziunilor eminesciene : „Deodată ți se pare că *ceru-ntreg se rumpe* / În ploi scînteietoare de colb și pietre scumpe" (*ms.* 2279). Dar cunoașterea nu este numai extaz diamantin ci și experiență dureroasă ce poate duce la revelații înfricoșătoare precum viziunea dublului (ca la Novalis) prevestire sinistră a morții : „Și ochii mei în cap înghețată / Și spaima-mi sacă glasul meu / *Eu îi rup vălul de pe față*... / Tresar — încremenesc — sunt eu". Obsedantă este și dorința de a dezvălui taina întruchipată de ființa iubită : „Îmi pari că ești o dulce și dureroasă taină ...un înger de mister / *Învăluit în nouri țesuți din vînt și cer*" (*Exerciții și moloz*). Dragostea materializată printr-un întreg șir de dezvăluiri devine un fel de liturghie vizuală petrecută cu nesfîrșită blîndețe : „*Și cu mîna sa el rumpe* / *Pînza cea acoperită de un colb* de pietre scumpe". „*Și de pe ochii-mi cade ceața surâ*... Căci înaintea mea stai vrăjitoare", „Să-ți desprind din creștet vălul / Să-l ridic de pe obraz". Uneori voalările sînt numai nuanțate de subtilul joc al pleoapelor : „De pe ochi ridici închisă / Languroasa, lungă geană", „Ea ridică somnoroasă lunga genelor maramă". Atît de profundă este pentru ființa poetului cunoașterea prin iubire ca formă a revelației încît aceasta echivalează cu o renaștere : „*Și de pe ochi ia-mi vălul* trist și rece, / *Căci simt bătaia reînviatei inimi*". Ni se dezvăluie adînca semnificație a motivului vălului în poezia eminesciană ca temă de meditație cosmică și inițiere în mistere a unui suflet ce și-a consumat fără încetare eterica-i substanță în zbuciumul și drama aspirației către soare absolut. Imaginea vălului apare într-o impresionantă varietate de nuanțe și ipostaze materializînd în diafane „pînze de painjeni", „mreje argintoase", „giulgiuri de lumină", neliniștile spiritului prins în misterioasa urzeală a imaginației poetice. Toate aceste „văluri" traduc prin dinamica lor secretă, prin consistența lor neașteptat schimbătoare, multitudinea și complexitatea viziunilor închegate în materia de vis a inspirației. Ele nu sînt altceva decît succesiunea de stări sau grade ale extazului ce au cernut și filtrat fără încetare, lumina de dincolo, lumina *Stelei*, spre care asemeni unei plante celeste a tînjit în permanență ființa poetului.

Silvia Chițimia

ANTROPOS

Lumea proverbelor

O carte utilă și profundă (din perspectiva cercetătorului de specialitate), interesantă și captivantă (din perspectiva cititorului) este aceea semnată de Cezar Tabarcea, **Estetica proverbului**, „Minerva", 1982. Obiectul ei este proverbul, un fel de „buturugă mică" a cercetărilor de antropologie, lingvistică și poetică. O frază scurtă, o formulă lapidară ; ea condensează o observație, un fenomen real, o constatare. Și totuși nimeni nu citește proverbele ca pe niște texte cu virtuți meteorologice, ori strict tehnice și nici nu crede că ele au valențe exclusiv pragmatice. De fapt, proverbul spune ceva, presupunînd ori implicînd și un alt înțeles, mai adînc, mai complex. Numai că și aici intervine dificultatea — acest „alt înțeles" nu este nici total exterior față de conținutul proverbului, dar nici total inclus în acest conținut. În general, reușim să ne punem de acord atunci cînd se rostește un proverb și trebuie să-i găsim sensul ; dificultatea apare însă de îndată ce vrem să analizăm mecanismele lăuntrice care conduc spre construirea acestui sens.

În acest univers alunecos și dificil, lucrarea lui Cezar Tabarcea se impune prin claritatea ei, prin cadrul conceptual riguros și consecvent pe care autorul îl edifică treptat, cu răbdare și pricepere. O primă parte a cărții este dedicată prezentării diverselor teorii și puncte de vedere din care (și prin care) a fost privit proverbul. Constatăm cu surpriză că tema (și dificultatea) nu este nouă ; observăm, de asemenea, diversitatea de opinii și soluții descurajatoare ; e ca și cum pentru fiecare savant ori curent interpretativ proverbul ar fi fost mereu altceva, ar fi arătat mereu altă structură și altă funcționalitate. Adevărul e că dacă proverbul are, în general, structură simplă, în schimb funcțiile sale sînt deosebit de variate și complicate. Antagonismul acesta fundamental este explicit pus în lumină de Cezar Tabarcea care afirmă : „deși stilul proverbial este „închis", corpusul este în permanență „deschis". (p. 52). Iar lărgirea continuă a corpusului nu e posibilă decît datorită paletei deosebit de largi de situații și de contexte în care proverbul poate să apară. Căci, în cazul proverbului, discuția trebuie purtată dintr-o perspectivă opusă discuțiilor noastre obișnuite : nu mai putem spune că cercetăm sensul unui text pentru a afla, de aici, care-i sînt funcțiile sale, ci că de abia după ce știm funcțiile proverbului îi putem înțelege cu exactitate mecanismele intime ale semnificației. În acest sens, problema contextului social, cultural, lingvistic și literar devine esențială pentru analiza și înțelegerea proverbului. Privind lucrurile astfel, Cezar Tabarcea reușește să ne propună o altă imagine despre proverb, sau, mai exact, despre statutul său semantic.

Nu este aici locul să urmărim etapele analizei desfășurate de Cezar Tabarcea. Ele alcătuiesc o arhitectură severă, coerentă și deplin convingătoare. Și chiar dacă autorul acestor rînduri are îndoieli asupra unor probleme de amănunt și nu este nici integral de acord cu preferința cercetătorului pentru o metodă parcă prea strict ancorată în „matricea" formală, lucrurile acestea sînt depășite de satisfacția (și bucuria) de a vedea cum un domeniu vast și tumultos se ordonează și capătă conture riguroase. Astfel, această carte se înscrie într-o tendință mai largă a cercetării culturii populare, tendință care se concretizează printr-un număr crescînd de tipologii ale genurilor folclorice. Eforturilor unui Al. Amzulescu (balade), M. Brătescu (colinde), Ad. Fochi (motive lirice) sau I. Taloș (ghicitori), precum și ale altor cercetători ce încă au în lucru clasificări analoge, li se adaugă această carte. Beneficiem astfel, de posibilitatea unei priviri analitice (care cuprinde ansamblul manifestărilor folclorice, scoțind la iveală structurile lor specifice) dar și sintetice (deoarece putem sesiza izotopiile și elementele redundante ce apar în categorii folclorice aparent diferite). În acest punct, o afirmație cu caracter particularizator a autorului capătă valoarea unui adevăr (și deziderat) general : „În paremiologia românească este loc încă pentru multi cercetători de diverse formații și cu diverse scopuri". (p. 153).

Mihai Coman

CONFABULE

Pisica și șoarecele

Era o vreme cînd / nu ploua / nu ningea / vîntul abia adia / cît să scuture peisajul de praf / iar de oameni nici pomeneală / pe atunci totul arăta altfel decît acum / caii / cum se știe / nu erau maimari / ci maimici / șoarecii erau uriași / iar de hrănit se hrăneau cu pisici / zi și noapte alergau după hrana asta / vai / cum mai mieunau pisicile chițcăite de șoareci / sărind înfricoșate dintr-o generație într-alta / pînă cînd au început exploziile solare / după fiecare explozie pe pămînt se petreceau fenomene ciudate / între care și acela că șoarecii se micșorau / văzînd cu ochii / iar pisicile se măreau / tot văzînd cu ochii / firește șoarecii alergau ceva mai încet / li se micșorase pasul / astfel că pisicile / care nici ele nu știau de exploziile solare / i-au ajuns din urmă.

Iulian Neacșu

„CASTELE PE CASTELE"

Urmare din pag. I

gropa în codri, / Vechi ca pămîntul, jumetă din munte, / Mincînd cu trunchii rupți scările negre / De stinci, care duceau sus în palat.

Cu **Odin și poetul**, halele imense, luminoase deși în adîncul mării, încep să se contureze : **...Din cupa mea bea aurora / S-între seninul blîndei dimineți / În pieptul tău. Și ți-oi deschide-atunci / Portalele nalte de la hale / Cu lungi coloane de zăpadă, cu-arcuri / De neauă albă, ca argint din Ophir, / Cu bolți mai nalte decît însuși cerul. / Acolo printre acele lungi coloane / Suspendă lampe mari ca niște albe lune / Ce implu lumea raiurilor mele / Cu o lumină dulce, albă, caldă. / Stilpii sclipesc, boltile-s strălucite, / Cărările-s de pulbere mai albă / Ca-argintul cel de viu. — Un aer / Blînd argintiu îți va îmfla tot părul, / Vei răsufla miroase dulci de crin, / Talarul tău va lumina în noapte — În tonuri grave, aceeași imagine, transcrisă în **Feciorul de împărat fără de stea : **El zice și-alene coboară la vale, / La porți uriașe ce duc în spelunci. / De stinci prăbușite gigantici portale / Descuie și intră în mindrele hale / De marmură neagră, intinse și lungi. / / Pilastri de aur pe muri se coboară, / Pe jos sînt covoare țesute-n flori vii / Și stele în candeli dulci raze presară / Și aeru-i dulce ca-n noaptea de vară / Și razele-s calde și trandafirii. / / Prin hala cea mare cu pasure line / Ei trec și prin bolte săpate-n granit / Ei intră-ntr-o sală cu miroase plină ; / A murilor marmuri lucind ebenine / Ca negre oglinde de tuci lustruit.** O descriere pe măsura vastului poem, a locuinței, lăcașului, reședinței vechilor zei ai Daciei, este inclusă în **Memento mori (Panorama deșertăciunilor)**. Aici, unde totul este construcție pe construcție „castele pe castele", și aerul respinge și cojește umbra de pe el ; aici unde totul este netezime și albeață de marmură înzăpezită ; aici unde totul este aur, argint, piatră scumpă, oglindă și oglindire neîncetată ; aici unde zorii, ziua și seara compun distinct și laolaltă eternitatea, locuiesc zeii : **Așta-i raiul Dacici vechi, -a zeilor împărăție : / Într-un loc e zi eternă — sara-n altu-n veșnicie, / Iar în altul, zori eterne cu-aer răcoros de mai ; / Sufletele mari viteze ale-eroilor Daciei / După moarte vin în șiruri luminoase (ce invie) — / Vin pin poarta răsăritii care-i poarta de la rai.** În același poem, zeii Valhalei, pecetluind prin scris deciziile lor capitale, rezidă în aceeași măreție și mărire : **Acolo în fundul mării, în înalte-albastre hale, / Șed la mese lungi de piatră zeii falnicei Valhale ; / Odin stă-n frunte — cu părul de ninsoare încărcat ; / Acolo decid ei moartea Romei și o scriu în rune, / Presun de argint și zale pun pe caii ca furtune — / Astfel se gătesc de ducă pentru drumu-ndelungat.**

Pentru Adonai, din **Fata-n grădina de aur**, personalitate multiplă în unilateralitatea ei aproape abstractă, mai mult decît cu tronul, reședința se asimilează cu însăși lumea gîndită, de față cu toate ale ei prin numai actul gîndirii. La domul de marmură neagră din **Strigoii**, cu zidurile de tuci lustruit, care este o reședință înzestrată cu ciudate acte de voință și acționare, însuși magul bătrîn se închină, recunoscîndu-i și recunoscîndu-și autoritatea : **În poarta prăbușită ce duce-n fund de munte, / Cu cîrja lui cea vechie el bate de trei ori, / Cu zgomot sare poarta din vechii ei ușori. / Bătrînul se închină... pe rege-l prind fiori, / Un stol de gînduri aspre trecu pe a lui frunte. / / În dom de marmur negru ei intră liniștiți / Și porțile în urmă în vechi țîțini s-aruncă. / O candelă bătrînul aprinde — para lungă / Se naltă-n sus albastră, de flacăre o dungă, / Lucesc în juru-i ziduri ca tuciul lustruiți. Luceafărul** face apel mai întîi la un „castel negru", al Cătălinei, în contrast, mai apoi, cu palatele lui Hyperion, „de mărgean" și intens luminoase în „ceriuri". Demiurgul, tatăl, se locuiește pe sine în nemargini, însetat și vecin uitării cele mai adînci, fiind pe măsura rostirii cuvintele ce le rostește, interdicția lui către Hyperion, pe care-l cuprinde în mai vasta și înțeleapta lui bătrînețe, autodefinindu-l intrucitva, dacă ar putea fi definit, pentru el numai „forma dintîi" fiind „vecinică minune", celelalte neavînd „chip și nume" : **— Hyperion ce din genuni / Răsai c-o-ntreagă lume, / Nu cere semne și minuni / Care n-au chip și nume ; / / Din sînul vecinicului ieri / Trăiește azi ce moare, / Un soare de s-ar stinge-n ceri / S-aprinde iarăși soare. / / Părînd pe veci a răsări, / Din urmă moartea-l paște, / Căci toți se nasc spre a muri / Și mor spre a se naște. / / Iar tu, Hyperion rămîi / Oriunde ai apune... / Tu ești din forma cea dintîi, / Ești veșnică minune.** Codrul (și el este un „împărat slăvit") nu spune altceva în **Revedere**, definind în eternitate locul lui și al naturii sanctificate : **— Ce mi-i vremea cînd de veacuri / Stele-mi scînteie pe lacuri, / Că de-i vremea rea sau bună, / Vîntu-mi bate frunza-mi sună ; / Și de-i vremea bună, rea, / Mie-mi curge Dunărea. / Numai omu-i schimbător, / Pe pămînt rătăcitor, / Iar noi locului ne ținem, / Cum am fost așa rămînem : / Marea și cu riurile, / Lumea cu pustiurile, / Luna și cu soarele, / Codrul cu izvoarele.** Umbra unui „preot rămas din a vechimii zile", în **S-a stins viața...**, rezidă într-o „cetate" a cărei splendoare a dispărut, dispărînd ceea ce altădată îi făcea gloria, devenind un simplu „țintirim" — cetatea-țintirim : **S-a stins viața falnicei Veneții, / N-auzi cîntări, nu vezi lumini de baluri ; / Pe scări de marmură, prin vechi portaluri, / Pătrunde luna, înălbind părții. / / Okeanos se plînge pe canaluri... / El numa-n veci e-n floarea tinereții, / Miresei dulci i-ar da suflarea vieții, / Izbește-n ziduri vechi, sunind din valuri. / / Ca-n țintirim tăcere e-n cetate. / Preot rămas din a vechimii zile, / San Mare sinistru miezul nopții bate.** Dar vraja locuinței, a lăcașului, a reședinței zeești, rămîne, amintind, cînd te așteptai mai puțin, magnificența originară, trezind reflexele sufletului auroral : **Stă castelul singuratic, oglindindu-se în lacuri, / Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri ; / Se înalță în tăcere dintre rariștea de brazi, / Dind atîta întuneric rotitorului talaz. / Prin ferestrele arcate, după geamuri, tremur' numa / Lungi perdele încrețite, care scînteie ca bruma. / Luna tremură pe codri, se aprinde, se mărește, / Mușchi de stîncă, virf de arbor, ea pe ceriuri zugrăvește, / Iar stejarii par o strajă de giganți ce-o inconjoară, / Răsăritul ei păzindu-i ca pe-o tainică comoară.**

REVISTA REVISTELOR

Revista Română, nr. 11-12, 1982

REVUE ROUMAINE

Conceput pe un ax tematic de stringentă gravitate etic-problematică — **Știința și pacea** —, recentul număr al „Revistei Române" (apărut în limbile franceză, engleză, rusă și germană) impresionează prin coerența autentic monografică a sumarului. Marele evantai al unghiurilor din care este abordată tema pivot a raportului dintre știință și pace izbutește, efectiv, a propune atenției punctul de vedere românesc în cazul unei asemenea fundamental-actuale problematici. Iată, spicuind o parte din titlurile eseurilor și studiilor inserate în sumar, avem revelația semnificativei convergențe a ideilor și opiniilor exprimate : Mihnea Gheorghiu, **Science-politique, une antinomie ?** ; Mihail Florescu, **L'option constructive de la science roumaine. La conscience en état de veille** (textes choisis par Constantin Crișan) ; Teofil Bălaj, **Témoignages d'estime et d'appréciation** ; Mircea Malița, **Une reconversion nécessaire** ; Nicu Ceaușescu, **Responsabilité devant l'avenir de l'humanité** ; Ioniță Olteanu, **Le désarmement ou les voies vers un humanisme authentique** ; Valter Roman, **La science et les problèmes globaux**; Constantin Prut, **Un „musée imaginaire" des absences** ; Cristofor I. Simionescu, **La dignité du scientifique** ; Marin Ivașcu **Une seule solution : le desarmement** ; George G. Potra, **La bombe „civilisée"** ; Al. Pintea, **850 000 000** ; Dinu Săraru, **Finale de tableau** ; Corneliu Vlad, **La bombe et la cellule.**

Pe de altă parte, de reală eficiență se dovedește și prezența unor colaboratori de peste hotare, angajați în aceeași majoră dezbatere : Engelbert Broda, **Les pourceaux gadaréniens du XX siécle** ; Achot Tigranovitch, **Collaboration en vue de la paix** ; Emanuel Merdinger, **„L'union fait la force"** ; Heinrich Wussing, **La science au carrefour** ; Zha Ruqiang, **Haute responsabilité** ; Mubabinge Bilolo, **Pour une pédagogie de la paix** : Aurelio Peccei, **Un seul avenir pour tous** ; Frank Blackaby, **Confiance — désengagement — securité** (interview accordée à Nicolae Vălmaru).

Sectorul rezervat prozei beneficiază de prezența unei percutante narațiuni S.F., **Une minute trop tôt...** de Gh. Săsărman. Bogată și instructivă rubrica de comentarii critice.

Cronicar

5 FEBRUARIE 1983

L6

atelier literar
poșta redacției

D. IONAND : E un progres, în ce privește profunzimea și semnificația, lucrurile au acum un tîlc, o direcție, nu mai sîntem în absurdul „pur". Acest lucru, însă, pe de altă parte, stîrnește revendicarea unei „explicații" (de ce așa ?, cum s-a ajuns aici ? etc., întrebări pe care dialogul personajelor nu le ridică și nu le rezolvă, ceea ce pare curios). Rămîne să reflectați.

VASILE DUMITRU : Asemenea probleme nu sînt de competența noastră și nici în preocupările revistei. De ce nu vă adresați rubricilor corespunzătoare din presa zilnică sau din „Flacăra" ?

TEUS : Am avut un fel de stringere de inimă cînd am aflat, din scrisoare, că obișnuiți să vă distrugeți manuscrisele. Citind, însă, paginile trimise, ne-am liniștit și v-am dat dreptate... (Cel puțin, deocamdată).

D. DUȚU : Mai puțin consistente, de data asta, cam risipite și parcă scrise în grabă. Trebuie să vă adunați mai bine gîndurile și puterile cînd puneți condeiul pe hîrtie, rezultatele vor fi din ce în ce mai bune.

N. ELEUHIDE : Nu prea am înțeles mare lucru din paginile dv. incoerente și trucate, așa încît, deocamdată, nu ne putem pronunța.

ABED LERULA : E prea puțin, ca să ne putem face o părere. Reveniți (...cu virgule personale, dacă simțiți nevoia !...).

T. ȘERBAN : Progrese însemnate și înnoiri substanțiale, gînduri mai adunate, mai consecvente, mai mature, expresia mai îngrijită, mai inspirată, mai responsabilă, un început de acuratețe intelectuală, etc. Ați ajuns, în fine, se pare, pe drumul cel bun, dar o evoluție firească, favorabilă, în continuare, impune reluarea, cu toată îndîrjirea, a vechiului plan, mereu abandonat din păcate (singurul care duce spre „camera mare a lumii" !... Cele mai bune : „Nu e ușor", „Balanță", „Într-un război", „Alunecare", poate și „Viața mea", „În camera mare a lumii" (acestea din urmă încă nepuse la punct).

EM. PETRESCU : Cîteva lucruri demne de atenție : „Au trecut", „Țarc", „Zorii zilei". „Anunțuri", interesantă ca idee, e rezolvată cam expeditiv dacă nu chiar simplist.

B. COSTIN : În general, tensiunea lirică e în scădere, primejdia plafonării în creștere. Paginile sînt greoaie, monotone, cu elaborări căznite, fastidioase, cu variații pe o singură temă, cu abuzul aceleiași metafore tehnice S. F. (care, de multe ori, nu se mai „aprinde", nu mai iradiază), lucrurile înclină tot mai mult spre confecție și strungărie, spre truda meșteșugărească, neinsuflețită, „la rece", ale cărei rezultate par niște „obiecte zburătoare" corect și scrupulos executate, dar „de etajeră", care nu vor decola niciodată, un fel de „modelism" poetic. Cîteva pagini mai răsărite parțial (nici una ajunsă la deplina expresivitate, la rotund) : „Zidul", „Ieșirea din cetate", „Granița", „Ce scrie ?", „În presa zilnică" greoaie, fastidioasă). „Cu viața în mînă" (idem), „Veșnica ta luptă", „Unde e binefăcătorul soare". Proza curat scrisă, dar neinteresantă, fără semnificații, chiar plicticoasă pe alocuri.

B.A.R. : Ziceți că editura v-a respins „pentru lipsă de literaturizare" (nu știm ce înțelegeți dv. prin asta și nu prea credem că editura a folosit această formulă fără sens...). Părerea noastră e (vezi și „Luceafărul" nr. I, din 8 ianuarie crt.) că scrisul dv. e stîngaci, primitiv, de foarte multe ori certat cu gramatica. Iată cîteva exemple concludente din noile texte trimise : ...„Nea Gheghe are ținuta unei păsări de pradă ce din ghearele căreia vînatul"... etc. Sau : „Noua cameristă a fermei era o aia voinică ce viața, nedreaptă cu ea, nu-i oferi șansa"... etc. Paginile sînt pline de asemenea „perle", mai mici sau mai mari („pulpele ce da să crape blugii", „eu cobori", „să știi" etc., etc., ca să nu mai vorbim de deochiata consecvență a virgulei dintre subiect și predicat !...). Așadar, în primul rînd, trebuie să învățați să scrieți ca lumea (între altele, citind și luînd aminte la alții cum se scrie corect și literar, dar punînd mîna, neapărat, și pe un bun manual de gramatică). Se pare, însă, că nu prea aveți timp (sau chef) de citit, și-atunci degeaba aveți timp (și chef) de scris, n-o să iasă niciodată nimic !... Pînă ce nu veți reuși să rezolvați acest grav neajuns, nu e cazul să ne trimiteți — cum ne amenințați în ultima scrisoare — „toate schițele" dv. Ce rost ar avea ?

MARIN ALDEA : Nu sînt semne de talent, sînt semne de incultură și de agramatism !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

P.S. Cu acest număr, **Atelierul Literar** își încheie apariția în cadrul „Luceafărului". El va fi găzduit pe viitor, **începînd cu nr. de joi, 10 februarie a.c.**, în paginile revistei „Flacăra" (unde vor primi răspuns și corespondenții încă nerezolvați aici).

Dar văluri albăstrii

Intru sfătoasă în gura sălbatică
A garoafei
Și mă devoră zimții egali
Se condensează aburi de lapte
În trupul meu robust de țărancă
Gata să-i smulgă pămîntului
Rădăcina supremului Tilc
Dar văluri albăstrii
Despică lumina;
Nici un pas în urmă
Nici un pas în față
Acesta pare să fie prezentul meu
Copleșitor — amprenta dezinvolturii —
Timpuria floare de martie!

ADRIANA LĂSCĂU

Acrobat vulnerabil

Săgeți contopite-n ether
pasc din pajiștea amiezii
adumbrită de neliniști...
Și eu,
acrobat vulnerabil
la picioarele scrînciobului,
mă prefac, da,
mă prefac
că uit balansul gravitațional
al clepsidrei
și cu glas amuțit
strig așa,
către nimeni :
Oprește!
Oprește caruselul măcar pînă
mă vindec
de paloare !

SIMONA CONDOR

Februarie cu portocale

Februarie cu portocale
Și frezii multe-n florării
Cînd despărțirile banale
Nu par o joacă de copii;

Februarie, cînd mi se spune
Să fiu cuminte, să dispar
Să nu mai cred într-o minune,
Cu verigheta-n buzunar.

Cerc vicios, deși din nobil
metal și pururi răbdător
De pe traiectul tău ignobil
M-absoarbe vidul protector.

VIRGINIA SOARE

Desene de Raul Nicoară

Vino acum

Vino acum
cînd pot
să te mai chem
cu razele gîndului
și cu visul treaz
și cu amintirile
vino acum cînd încă
îmi mai pot aminti
de prăpastia fericirii
vino acum
cînd păsările mele au
atîta nevoie de
cerul tău
cu furtuni olimpiene
respirația ta s-a uscat
și buchetul de nuntă
nedăruit
și spaima noastră
de-a nu păși dincolo de
netimp
interzis și devreme
au trecut pe lîngă mine
dimineți și iubiri
care purtau numele tău
cel tainic
cel nerostit
de teamă să nu-ți ia
puterea, mîndria
vino acum
cînd mi-am schimbat
chipul cu al tău
și toți
mă alungă...

VICTORIA MILESCU

Îmi asum curajul de-a fi trist

Îmi asum curajul de-a fi trist
numai atît cît se cuvine,
că stărui în credința că încă exist
dincolo de voi și, desigur, de mine.

Și n-am să vă rog decît atît
domnilor cu obrazul de gheață:
dacă v-o fi, vreodată, frig sau urît,
priviți-mi lacrima drept în față!

NICULAE ALEXANDRU VEST

Au trecut...

Prin sufletul acesta
ajuns la sapa de lemn
a poeziei
au trecut cocorii
ducînd vara cu ei,
au trecut degetele umflate
de reumatisme ale mamei
întinzînd
fringhiile de rufe,
au trecut miriadele de asteroizi
rotind piatra abrazivă a zilei
pînă la sînge.

EMIL PETRESCU

Acum

Unde să fi fost noi atunci ?
zorii izvorau din Arcadia vii
prieteni inima trăiește prin iubire
sunetul trăiește prin ecou
anii trec nevăzători și istorici

aerul se făcu frig
sînt singur azi
ca un veșnic acum.

I. MĂLAIA

Un deget pe gură

Niciodată n-am iubit tăcerea
eu, hohotitoare ca riul,
nu-nțelegeam de ce
îmi astupi gura cu palma
și te rogi unui gînd,
de ce trebuie
să trăim o clipă tăcînd.
Niciodată n-am iubit tăcerea
eu, fîșnetul primăverii,
doar acum, singură,
pecetluiesc pădurea și marea,
ținîndu-le pe gură
un poem ca un deget de copil.

DIANA BARBU

POEȚI GRECI CONTEMPORANI

TAKIS SINOPOULOS

Cel din flăcări

Priviți : a intrat în flăcări ! a strigat cineva din mulțime.
Repede am întors ochii. Era
tocmai cel care își ascunsese fața
cînd îi vorbisem. Acum ardea. Însă nu cerea ajutor.
Șovăind mi-am spus : să merg pînă acolo,
doar să-l ating.
Îmi este în fire să mă uimesc.
Pentru ce asemenea orgoliu ?
Mai simțea suferința ?
Totul în jur, întuneric. Prea greu. Mi-era teamă.
Este un foc străin, nu-l răscoli ! mi-au strigat.
Însă acela ardea singur. În singurătate absolută.
Și cu cît se pierdea cu atît strălucea mai puternic.
Devenea un simbol.
Dar în epoca noastră, ca-n trecutele epoci,
unii ard în flăcări, iar alții bat din palme.
Poetul se împarte-n două.

MIHALIS DORIS

Cuvîntul

Ca o frunză căzută
cuvîntul, ca o frunză de toamnă,
care se pierde
în numele primăverii florilor,
în numele visului fecioarei
cu capilare albastre
pe pleoape,
în numele zimbetului, pictura infantilă
cu portocali și mărgăritărele
galbene, mari.
în numele oglinzii
cu chipul tău perfect,
în numele speranței,
în numele copiilor hîrjonindu-se,
în numele focului,
în numele focului care nu se stinge în noi,
în numele acestui pămînt stîncos,
în numele acestei mări a destinului nostru,
măslinul amar,
dafinul pe povîrnișurile Castaliei,
în numele soarelui soarelui soarelui.

ca o frunză căzută
cuvîntul, ca o frunză de toamnă —
și vîntul îl poartă pe drumuri,
pe cîmpii, în beznă, în lumină
(în lumină lumină lumină)

ALEXIS ZAKYTHINOS

Fanfară

Cînt la trompetă, altceva nu fac — sînt
dintr-o pleiadă veche,
pierdută, eu însumi pierdut
în lumea noastră surdă, altceva
nu fac decît să cînt la trompetă.
Imprevizibilul.

MILTOS SAHTOURIS

Gară

în memoria lui Guillaume Apollinaire

În somnul meu plouă continuu
visul mi se umple de noroi
e un peisaj sumbru
și tot aștept un tren
șeful gării adună margarete
înflorite pe surpături
de mult nu a trecut
vreun tren prin această gară
pe nesimțite au trecut doar anii
stau în spatele geamului
mi-a crescut barba
cred că sînt bolnav
cînd mă cuprinde somnul
încet-încet vine aceea
ținînd în mînă un hanger
se-apropie de mine cu prudență
și mi-l înfige-n ochiul drept.

IANNIS PLAHOURIS

În ritmul ploii

— Fragment —

B.
Cu primul nor am trădat vara.
„Pe mine ploaia mă ucide" s-a scuzat
Katerina, plecînd.
„Tristețea nu este a timpului" ai corectat
și ai privit berzele care-și aflau cuibul.

În ramurile pustiite rămîne patima
zborului lor
s-o învețe mai tîrziu și ceilalți

care acum aleargă după culori și vorbe risipite.

În românește de Ioanid
Romanescu și Andreas Rados

Pînzele freatice ale literaturii

Urmare din pag. 1

absență nu împiedica opera izolată să se nască. Nu existau „tendințe" ori „curente" vizibile pentru ochiul imediat (deși la o privire a posteriori acestea se văd), în schimb existau scriitori și opere care, precum se vede, rezistă la asediul timpului. „Bietul Ioanide", „Scrinul negru" de G. Călinescu, „Moromeții" de Marin Preda, „Groapa" de Eugen Barbu, „Setea" și „Străinul" de Titus Popovici, „Un om între oameni" de Camil Petrescu, „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu apar în acei ani și reprezintă, fără discuție, opere capitale, comparabile în orice moment cu ceea ce dăduse romanul românesc pînă atunci și cu tot ceea ce va produce mai tîrziu. Nici poezia nu rămînea mai prejos din moment ce atunci apăreau cărți de Tudor Arghezi, G. Bacovia, Mihai Beniuc și odată cu Nicolae Labiș lirica postbelică își revenea pe marele ei autor.

Toți aceia care, în jur de 1960, se vor unifica într-o „generație" coerentă debutează în reviste cu cîțiva ani mai înainte (unii doar în volum) și este uimitor să vezi, la o analiză globală a literaturii lor, cît din ceea ce au dat ulterior se întrevedea în acele aparent comune producții. Mai mult, un critic precum G. Călinescu susținea, esteticește, linia stabilă a unei literaturi cît o întreagă școală literară și ar fi fără sens să vedem în opera lui „ultimă" o trecătoare umbra.

Cu marile ei opere literatura română continua, pe calea organică a creației, tradiția, refuzată numai conjunctural de voci pe care istoricul obiectiv nu le poate lua în discuție. Fără această conviețuire de mari scriitori activi și de tineri care se pregăteau să-i urmeze nu s-ar fi produs ceea ce astăzi știm că s-a produs, după 1965 și mai tîrziu pînă azi. Legăturile profunde ale unei culturi nu se întrerup, ca atare, la ordin și nu se refac prin decizii de moment : viața organică a ei se mișcă înainte prin operele care sparg seria. Atunci cînd s-a putut să se vorbească din nou de întreaga cultură română, odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R., conștiințele erau însă pregătite și iuțeala cu care o generație nouă și puternică s-a consolidat dovedește mai cu seamă tăria acelui organism, rezistent la piedici, care nu-și uitase originile. Înainte de a recupera oficial literatura lui Lucian Blaga acesta trăia în mintea contemporanilor prin cărțile lui. Mulți nu-i uitaseră pe Ion Barbu, pe Titu Maiorescu, pe Eminescu chiar, despre care tinerii acelor vremi știau mult mai mult decît credeau unii „conjuncturiști" fără orizont. Tot ceea ce era durabil din literatura română rămăsese ca o pînză freatică accesibilă și făcea, imperceptibil, ca înaintarea să se producă după un program imanent care lucrase, milenar, în aceia care nu voiau să îngenuncheze.

Mai mult decît s-ar fi imaginat, literatura română postbelică și-a păstrat organicitatea profundă și una din explicațiile vitalității ei de azi în aceasta consistă : principiile ei ordonatoare nu se pot înțelege în afara acestei extraordinare consonanțe cu un spirit național pe care o clipă istorică nu-l putea modifica. Este probabil că o cercetare mai amănunțită ar putea găsi la majoritatea scriitorilor români, maturi, în ultimele trei decenii, o asemenea, aparent surprinzătoare, unitate cu propria condiție istorică. Ceea ce am cîștigat, într-un chip iremediabil odată cu „generația Labiș" a fost, mai cu seamă, conștiința teoretică a tradiției, libertatea de a reface din cultura națională orice experiență esteticește valabilă. Pentru întîia dată, după multă vreme, apelul la „izvorul" literaturii mai vechi se producea în modul cel mai organizat și nu întîmplător documentele de partid ale Plenarei C.C. al P.C.R. din iunie 1982 considerau această perspectivă culturală drept valabilă. Tradiție și valoare, ori, mai bine zis, tradiție prin valoare, aceasta e substanța organică a literaturii române contemporane, în a cărei continuitate a intrat enorm din marile repere indestructibile.

Adio, Europa...!

Urmare din pag. 1

ei, mai bine zis, în camera ei, aici în hotelul acesta elegant, în încăperea mobilată cu un rafinament studiat, sfidînd împotrivirea ostentivă a companionilor ei, făcînd un joc ciudat pe care nu-l înțelegeam încă.

M-am ridicat și-am luat în mînă bila de cristal. O mișcai încet și cei doi pești albăstrui înghețați parcă pe veci în duritatea sugrumătoare a cristalului începură să se miște șerpuitor, părînd vii și adevărați, atingîndu-se unul pe altul într-un ritual tandru și sensual.

O asemenea sferă văzusem demult, foarte demult, în copilărie, odată cînd îl însoțisem pe tatăl meu la oraș în casa unui avocat. O ținusem chiar între palmele mele umezite de emoție, cîteva clipe, și mi s-a părut că nu e adevărată, că e o plăsmuire a fanteziei mele de copil. Aceasta era, poate, o amintire involuntară... **„Mai întîi tocmai pentru că sînt involuntare, pentru că se alcătuiesc de la sine, atrase de asemănarea cu un minut identic, numai ele poartă pecetea autenticității. Apoi, ele nu comunică lucrurile în funcție de un dozaj exact de memorie și de uitare. Și, în sfîrșit, cum ne fac să gustăm, exact aceeași senzație într-o cu totul altă împrejurare..."** Îmi veni în minte acest citat atît de fermecător și de potrivit momentului. Lăsai sfera de cristal pe tăblia încrustată în ape de sidef. Peștii se potoliră înghețind în nemișcarea lor inițială. Apoi, privirile mi se concentrară asupra fotografiei ce odihnea mai sus, între cele două sfeșnice. Poza reprezenta o casă de munte cu pereții de lemn îmbucați, pe cerdacul căreia stătea sprijinită în mîini, ținîndu-se de marginea bîrnei protegătoare, într-o atitudine de extaz, chiar domnișoara Helen. În planul îndepărtat se zărea turla unei biserițe din lemn și, imediat în dreapta ei, întoarsă cu spatele, silueta unui călugăr cu sutană și potcap înalt.

Casa de lemn, turla cu șindrilă înnegrită de ploi și de vînt, pînă și silueta călugărului mi se păreau cunoscute. Cît privește **chipul** femeii, era identic cu chipul femeii din copilărie. O molestă vecină cu spaima mă năpădi și aveam senzația că fantezia mea o luase razna și că, poate băutura era de vină.

Ușa dinspre biroul de la intrare se deschise și roșcovanul intră zîmbind cu prefăcută amabilitate purtînd cu dexteritate o tavă încărcată cu sticle de mărimi diferite asortate cu pahare de mărimi diferite. Le așeză pe servanta dintre cele două fotolii. Îi zîmbii la rîndu-mi și-l întrebai unde e făcută fotografia cu pricina. Întoarse capul, o contemplă cîteva momente și ridică din umeri cu o expresie de dezolare pe chip. Mă lăsă singur.

Helen intră. Se schimbase. Purta părul despletit, căzîndu-i văluros pînă aproape de talie. Se îmbrăcase într-un fel de salopetă pantalon, de culoare neagră, închisă cu un fermoar auriu. La piept purta un minuscul trandafir roșu. Părea mai proaspătă și mai vioaie ca oricînd. Se mișcă pisicos ocolind fotoliul, se apropie, îmi ridică bărbia și-și plimbă ochii albaștri cu irizări aurii în ochii mei, îm ridică bărbia și mă mîngîie tandru de-a lungul obrazului.

Acum, nu mai **semăna** cu femeia din copilărie, **ceva** se schimbase în fizionomia ei, poate părul despletit, poate fața distinsă și palidă înviorată de flacăra de carmin a buzelor, poate vestimentația ciudată...

Se așeză în celălalt fotoliu și-mi făcu semn să deschid o sticlă de bere. Mă executai. Ciocnirăm protocolar și ea rosti : „pentru reîntîlnirea noastră Kurt" și eu repetai zîmbind „Sebastian". Golirăm paharul cu conținutul lui rece și acidulat. Muzica îndepărtată și învăluitoare răzbătea spre noi îmbietoare. Helen aprinse o țigare și făcu semn să mai destup o sticlă de bere. O băurăm cu aceeași poftă. Helen nu păru satisfăcută de calitatea băuturii. Se ridică cu mersul ei unduitor, crăpă ușa dinspre biroul celor doi și porunci scurt : șampanie ! O bănuială ciudată mă cuprinse.

Vroia, probabil, să mă amețească. Schimbasem două băuturi pînă acum.

Zîmbii în sinea mea cunoscîndu-mi rezistența la alcool. Roșcovanul intră, purtînd cu aceeași dexteritate o frapieră de argint și două cupe de cristal. Destupă șampania fără să facă zgomot și ne umplu cupele, după care dispăru.

Băurăm pînă la fund. Helen mă privi din nou cu un fel de mirare și curiozitate și zise cu glas alintat : „Kurt, aș vrea să te rog ceva. Dar, fără supărare..." Încuviințai. Se ridică și-mi făcu semn să-mi scot haina. O privii zîmbind insinuant. Rîse. „O, nu, nu e ce-ți închipui. Nu vreau să te violez. Vreau să văd ceva, Kurt..."

(continuare în numărul viitor)

P.S. Anunț pe această cale pe cititorul care mi-a trimis ciudata lui relatare că, din motive mai mult sau mai puțin literare, am fost obligat să renunț la unele pasaje. Îl rog, de asemenea, dacă acest lucru nu-l deranjează, să-mi acorde o întîlnire pentru a stabili, de comun acord, modul în care am putea comprima acest serial pe care Domnia sa mi-l trimite săptămînal și nu întotdeauna cu punctualitatea cerută de necesitățile redacționale.

ȘEDINȚA BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Luni, 31 ianuarie 1983 — la București — a avut loc ședința Biroului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Sarcinile ce revin Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România în lumina documentelor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, din decembrie 1982 ; Aprobarea dosarelor de pensii ale unor membri ai Uniunii Scriitorilor și ale unor urmași de scriitori.

Au fost prezenți tovarășii **Ion Traian Ștefănescu**, prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, și **Dumitru Necșoiu**, secretar al Comitetului municipal de partid. Au participat, ca invitați, secretarii Asociațiilor de scriitori și ai secțiilor aparținînd Asociației București, care nu sînt membri ai Biroului Uniunii.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri au luat cuvîntul scriitorii : **Anghel Dumbrăveanu, Aurel Covaci, Mircea Radu Iacoban, Letay Lajos, Paul Everac, Ion Ianoși, Petre Sălcudeanu, Mircea Iorgulescu, Marin Sorescu, Dan Deșliu, Domokos Geza, Ovid S. Crohmălniceanu, Geo Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Constantin Chiriță, Octavian Paler, Alexandru Balaci, Traian Iancu.**

Lucrările Biroului Uniunii au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Scrisoare de inimă

Bărbatul acesta n-are vîrstă. Cu suveran dispreț, singur o consideră drept „o anume cantitate de nimic". Face o deosebire categorică între etatea calendaristică și cea biologică, declarîndu-se la cei șaptezeci de ani ai săi drept un utecist cu... dispensă.

„Homericul" Pană Gh. Ion, cum l-a creionat cîndva poetul Tudor George, trăiește intens, se mișcă uluitor de viol pe marea scenă a vieții, mereu terorizat de ideea că... n-are timp. Viața lui se aseamănă cu o cascadă, prăvălindu-se în bulboane peste orice obstacole. Eșecurile temporare îl întăresc, succesele îi dau aripi. Culege forță din orice, sfidînd obsesia morbidă a bătrîneții, tentativă nocivă a sedentarismului.

Nea Jenică, așa cum i se spune cu prețuire colegială în obștea scriitoricească, trăiește în galop de armăsar, scrîind cu pofta unui luptător din tranșeea întîia, așa cum a și fost de fapt în epopeea războiului antifascist.

Previn cititorul că tot ce pun în ghilimele sînt titluri de carte purtînd prestigioasa semnătură a celui ce-și pierde buletinele de identitate ca să-și uite vîrsta.

Încadrat în „Coloana eroilor dobrogeni", Pană Gh. Ion, pe atunci un tînăr căpitan în vîrstă de 31 de ani, comandant al companiei a 6-a din Regimentul 34 Infanterie, aparținînd gloriosei Divizii „Mărășești", a străbătut de două ori magistrala de foc a Armatei Române angajată eroic în insurecție și, mai apoi, pe vastele fronturi de luptă ale războiului antifascist : mai întîi ca luptător, și mai tîrziu ca inspirat cronicar al nepieritoarelor fapte de arme săvîrșite de fiii acestui pămînt pentru libertatea patriei, pentru zdrobirea definitivă a mașinii de război naziste.

Trăind „260 de zile în linia întîi" sau mai bine zis „260 de zile în fața morții", legendara companie comandată de căpitanul Pană Gh. Ion (azi colonel în rezervă) a străbătut „Din August pînă-n Mai" (1944—45) itinerariul de glorie al Armatei Române, început pe litoralul românesc al Mării Negre și încheiat victorios în centrul Europei, aproape de Praga în patrulaterul Boemiei. Între „Asaltul" inițial din portul Constanța și ziua de 9 Mai 1945 cînd Pană Gh. Ion raporta la eșalonul superior că „Radio Donau nu mai transmite" (e vorba de ultima oficină a propagandei naziste) s-au petrecut fapte de arme care s-au imprimat adînc în memoria și conștiința scriitorului militar de mai tîrziu.

Revenind în țară cu pieptul plin de decorații, între care de două ori ordinul „Mihai Viteazul", Pană Gh. Ion s-a angajat cu alte arme pe un alt front : cel al literaturii memorialistice, parcă predestinat de propriul său nume, urcînd cu nădejde treptele afirmării și consacrării sale ca scriitor, hotărîtoare fiind ucenicia sa la ziarul „Glasul Armatei" și mai apoi la Editura Militară. Și, aș adăuga, pasiunea lui pentru cîtit, pentru că nu degeaba i se spune „enciclopedie ambulantă".

Vîrsta de 70 de ani pe care o întîmpină juvenil, cu multe planuri de viitor, îl găsește în plină efervescență creatoare, cu un palmares publicistic și scriitoricesc impresionant. Pe masa lui de lucru, manuscrisele a cîtorva cărți în curs de elaborare anunță prin titlurile lor un autor prolific și original : „Dincolo de necunoscut", „În război după război", „Cine ești tu, Elvira ?", „Altul mama nu mai face".

Sînt ani buni de cînd nea Jenică nu se împacă cu ideea că e pensionar. Cuvîntul nu numai că nu-i place, dar se plînge că e mai ocupat decît oricînd în agitatul său trecut, ceea ce a determinat-o pe tovarășa sa de viață să-l întrebe într-o zi, sincer contrariată : „Jane dragă, tu cînd iei concediu ?" Pană Gh. Ion, în loc de răspuns, a desfăcut pe birou o gazetă din perioada interbelică, și a dat citire unui titlu de interviu întins pe șapte coloane, zicînd pe limba lui Horațiu : **Nulla dies sine linea !**

Ioan Costea

Nivelele receptării

Urmare din pag. 1

joacă **gradul de accesibilitate și valoarea — estetică, morală, formativă —, consubstanțială demersului literar. O carte care își refuză, prin conținut și expresie, cititorul (contemporan ei sau temporal ulterior) este o inutilitate.** Nu este vorba, desigur, de supunerea necondiționată a creatorului față de gustul, de atitea ori fluctuant, al unei epoci, ci de realizarea, în cele din urmă, a contactului necesar cu cititorul, care să justifice apariția și să subscrie valorii.

Deși, cum se știe, cantitatea de informații se dublează în lume la un interval de 8—10 ani, omul modern și-a perfecționat instrumentele de informare, așa încît bagajul său de cunoștințe și, deci, capacitatea sa de înțelegere a unor fenomene dintre cele mai diverse a crescut exponențial față de, de exemplu, secolul trecut.

Într-un climat socio-politic cum este cel al României contemporane, în care accesul la cultură al maselor este, practic, nelimitat, fapt ce constituie în chip elocvent expresia celei mai profunde democrații, cititorul se află în situația invidiabilă de a putea aborda, fără complexe, orice operă literară. Odată stabilit acest contact, nu înseamnă că există și garanția epuizării rapide și totale a semnificațiilor incluse în opera literară și nici a receptării exhaustive a tuturor valorilor conținute. Căci opera literară este — o spune Umberto Eco — operă deschisă, aptă, teoretic, să suporte o multitudine de interpretări. Cititorul, specializat sau nu, propune una dintre acestea, conformă, fără discuție, propriei personalități. Totodată, opera literară — cea de valoare — comportă mai multe nivele de semnificație și pretinde corespunzătoare nivele de lectură. Se înțelege, prin urmare, că accesibilitatea nu exprimă o receptare liniară, schematică, ci o condiție care, departe de a exclude valoarea, o presupune cu necesitate.

Un exemplu, în sprijinul celor afirmate este **Ulysses**, romanul lui James Joyce. Complexitatea construcției romanești, varietatea stilistică, bogăția și subtilitatea aluziilor mitologice și a celor vizînd realitatea social-politică contemporană scriitorului fac lectura îndeajuns de dificilă. Însă, cititorul, în funcție de întinderea experienței sale de lectură, poate „descifra" doar unul sau altul din nivelele semnificante, rămînînd ca receptarea integrală să se realizeze în timp sau niciodată. Aceeași situație o întîlnim și în cazul operei lui Mihail Sadoveanu. Aici, un cititor poate fi captivat de ritmul desfășurării epicului, un altul, de farmecul limbii sadoveniene, altul de pitorescul descripțiilor, altul, în fine, poate intui un sens inițiatic profund. Ceea ce rămîne valabil pentru ambele exemple este aceea că opera nu se refuză de la început și definitiv cititorului, ci îi oferă fiecăruia căi de acces către miezul dens, ce reprezintă fizionomia esențială a operei. De aceea, veleitarismul — chiar și stimabil în sine, pînă ce nu pretinde concurența cu profesionalismul — nu are absolut nici o șansă de durată, în fața unui public din ce în ce mai cultivat și mai atent la lucrurile care tind să-i modifice comportamentul.

Ecuația complexă **accesibilitate-valoare** presupune un echilibru nuanțat între cei doi termeni, în așa fel încît nici unul dintre ei să nu alunece în derizoriu.

Literatura română contemporană, prin ceea ce are ea mai valoros, reușește să conserve în chip firesc, revendicîndu-se de la o mare tradiție, capacitatea de asimilare a noului care nu deformează matca esențială, relația biunivocă între accesibilitate și valoare. Democrația culturii românești presupune valoarea și certifică accesibilitatea. Revenind la afirmațiile de mai înainte, de această dată în chip de concluzie, vom spune — parafrazînd — că nimic din ce este valoros nu este străin spiritului uman, așa cum nimic din ceea ce este omenesc nu este străin spiritului valorizator al omului.

mapamond

CASTELE ȘI LITERATURĂ PE VALEA LOAREI

După ce am descoperit, timp de o săptămînă, Valea Loarei, mă întreb ce o distinge fundamental de alte regiuni ale Franței. Turistul, amator de priveliști unice, va fi, poate, ușor dezamăgit. Exceptînd salba de castele celebre, puține motive de jubilație. Fluviul străbate un șes domol, el însuși pare o apă lentă, somnoroasă, cu vagi miresme de senzualitate. Imaginația îmi dictase, pe urmele balzacianului topos din **Le lys dans la vallée,** o imagine languroasă dar și ardentă a locurilor. Tot ce văd la Tours și Angers, pe firul apei, mai cu seamă între maluri joase, cu podgorii, cu livezi metamorfozate spre finele lui septembrie într-o dezgolire de roade, revelează un fel de absență a ordinii cosmice, o suspensie a sacrei energii pămîntești. Aparență cînd și cînd îmblînzită de vreo moară de vînt, părăsită sau nu, oricum decorativă și prefigurînd o dualitate a singurătății, trecerea de la freamăt la liniștire.

Mi se spune că în secolele trecute pe aici s-au purtat sîngeroase bătălii și că Valea Loarei a fost punctul de intersecție al unor ample tensiuni între catolici și protestanți. Îmi vine să rîd, adăugind că pe aceste locuri s-a zămislit și poetica altor elaborări decît cea legată de edictul din Nantes. Aici s-a născut Balzac, aici, în anii de început ai Renașterii, iscusitul Rabelais și-a pus în ordine observațiile, iar nerăbdător să-și urzească firele politicești, cardinalul Richelieu lua de timpuriu drumul Parisului.

Așadar, Valea Loarei poartă pe undele ei calde umbre tomnatice, după cum, permutînd numeroasele ei nuanțe și combinații, îi descopăr o complexă personalitate. Este ca o beție înceată, după un șir de travestiuri.

Primul va fi cel dictat de contemplarea patriarhalității, așa cum mă întîmpină la castelul din Saché, genialitatea. O genialitate recuperîndu-și simpatetic facilitatea, accesibilitatea. Numele Saché nu vă spune, sînt sigur, mai nimic. Este un sat amorțit între clopotnița de tip roman, veche de vreo opt veacuri, și hanul surprins în ipostaza sa lumească de fabrică de budinci. La o margine de uliță, ziduri sure, protectoare, ascund un fel de conac cu turn semeț și parc rafinat, în care se furișează căprioare. A fost reședința de vacanță a familiei Margonne, pe blazonul căreia două halebarde veghează un scut. Posesorul castelului l-a găzduit pe neobositul întru har Honoré de Balzac prin anii 1835—1846, cînd candidatul la nemurire redacta aici **Père Goriot, Femeia la 30 de ani, Crinul din vale.**

Etajul de sus al castelului adăpostește busturi ale neostenitului romancier. Le privesc pe rînd : cel al lui David d'Angers pune mare preț pe fruntea lui Balzac, boltă nemodelată îndeajuns, dibuitoare de structuri și înscenări. Cel al lui Rodin pornește ca un copac sălbatic. Este, în totul, **o** biruință fără margini. Marmura cîntă, bustul se leagă de zecile de coperți expuse primprejur cum crengile de trunchi, fruntea, ochii, buzele scriitorului vorbesc în toate graiurile, admirația aburește la purul enunț ce maschează un spectacol eteric. Balzac venea aici să-și clădească (e un fel de a vorbi) comoara abia începută a **Comediei umane...** Privesc îndelung, smerit, pelerina lui de ploaie, călimara, tabacherea, ibricul de fiert cafea. Sînt obiecte ce vizualizează semnale din traiectoria unei inspirații proteice... Custodele, plin de solicitudine, mai adaugă un amănunt : din devotament fără margini, aceste obiecte n-au îmbogățit pe nici unul din cei care au dorit să le liciteze, urmașii lui Margonne le-au păzit cum le păzește azi Comisia patrimoniului național : cu osîrdie, aș îndrăzni să spun cu o pietate ce întrece răspunderea muzeală.

Mă întorc spre periferia orașului Tours (unde bombardamentele naziste au provocat mari distrugeri în 1940), ca să găsesc sihăstria de la Saint-Cosme unde s-a retras Ronsard, ilustrul exponent al Pleiadei, poet al iubirilor sfîșietoare.

Ronsard a ales locul încredințat că reculegerea este o cale spre pacificarea de sine. Acum marginea aceasta de drum, grădina parfumată și ruinele ce traversează spațiul au devenit motiv de pelerinaj și de meditație.

Sun la poartă. Orele au trecut de nouă dimineața. Într-un tîrziu, o femeie în vîrstă mă poftește în pavilionul de la intrare. Ca și geografia drumurilor mă interesează, în celălalt registru, sedentarismul ca formulă finală, eliberarea prin senectute de poverile atîtor altor favoruri trecătoare.

Străbat curtea sihăstriei, cu gazonul strălucind de un verde exploziv, ca să ajung la casa ce l-a adăpostit pe Ronsard din anul 1577 pînă la moartea survenită în 1585. Este o clădire veche, cu parter și etaj. La parter, o imensă încăpere exploatează sever cele cîteva mobile ale poetului : masa de stejar la care mînca, cele cîteva scaune în care se rezema sau adăsta, dulapul pentru cărți, vitraliul afumat, o tapiserie cu motive religioase, îndeajuns de uzată. La etaj îi aflu dormitorul și alături, mult diferită prin discreție, o odăiță convertită la nevoile lucrului cînd noaptea, pîndit de tributul plătit bolii și bătrîneții, suferea de insomnie și ținea să mizgălească pe foi de pergament poznașe mistificări ale conștiinței treze.

Deschid o paranteză. Ca și Ronsard, celălalt om al locului, mă refer la Balzac, consideră că ideile noastre de zi și de noapte rămîn incomplete dacă nu iau înfățișarea unei pasiuni și nu suprimă ceva din sărăcia spiritelor neimplicate. Amintesc ce gîndea Balzac : „Multă lume crede că a scrie constituie doar o problemă de limbaj.

Tablou de Gheorghe Șaru

Dar chiar limbajul este o moștenire pe care sîntem datori să o păstrăm și să o transmitem convenabil. Sînt apărătorul acestei moșteniri, înțeleg să-i justific sensurile, altfel valoarea ei se degradează repede."

Propozițiile lui Balzac conțin un mare adevăr. Le-am citat fără să-l comentez. Cred că există, pe Valea Loarei, exemplul viu al continuității franceze, întru creativitate, de la o epocă la alta. Și, plecînd de la exemplul pomenit, deplina îndreptățire să-l invocăm pentru modul în care noi înșine avem brațele pline de roadele vechimii carpatine.

Tot ce urmează, tot ce notez mai departe privește această zonă extrem de bogată în mărturii culturale. Dar nu mai puțin capacitatea vizitatorului de a cuprinde frumosul multisecular, comorile lui folositoare tuturor.

...Îmi înfrîng repede teama că Ronsard s-a ascuns pe undeva... Adie un vînticel calm, foșnesc frunzele arborilor și mă întreb dacă cei doi grădinari ce îngrijesc boschetele de trandafiri știu ce liniște veghează. Trandafirii ascund o taină. În fundul grădinii, luminile se sting mai repede, acolo Ronsard întîrzia la ceas de amiază, vara, retrăind furtunile anilor tineri :

Sînt șarpe, tu ești tuberoză,
ce să-mi pretind
dacă în clipa frumoasă
amîndoi așteptăm înserarea.

Convingător, cadrul natural, are de partea lui dulceața blîndă, foarte aparte. Plecînd de aici, pe firul Loarei, poposesc la micile castele-bijuterii de la Azay le Rideau, Amboise și Villandry.

Aceste castele se deosebesc fundamental de edificiile princiare de la Chenonceaux și Chambord. Mai întîi prin faptul că primele fuseseră castele regale, celelalte aparțin unor mijlocii familii de nobili. De unde rezultă deosebirea în dimensiuni, Azay le Rideau fiind ca o mică bijuterie din piatră, înconjurată de apele Indrei și de parcul somptuos, care închipuie un larg inel vegetal în jurul altor două aripi ale mîndrei construcții. Azay le Rideau este prețios și pentru că a conservat întreg mobilierul de la 1510—1520, cu săli de festivități vegheate de ample tapiserii și goblenuri bretone, cu paturi sub baldachine lucrate de meșteri ai epocii în mătăsuri grele de brocart și în lemn aurit.

Merg mai departe. Ajung înainte de prînz la Villandry, celebru pentru grădinile parcului, grădini care alcătuiesc un univers floral pe trei nivele, în spațiul întins al geometriei variabile. Altfel spus, trei categorii de boschete închipuind inima omenească sînt fie străpunse de pumnale din stînjenei, fie împlinite de ronduri de garoafe, după cum iubirea a fost trădată sau dimpotrivă, se bucură că este o clipă de eternitate.

Pe temeliile parcului urcă spinarea unui plan îndepărtat aleii, tivit din plante medicinale și arbuști cu poame amestecate. Înțelesul lor pare să fie umil legat de vindecarea rănilor iscate din gelozie sau sortit să îndulcească teama de necunoscut.

Fac o pauză de privire. Mă așez la marginea unei alei și închid ochii. Grădinile de la Villandry, cu policromia verdelui intens, ametitor revărsat, pulverizat între conul cîtorva arțari și glicina viței de vie, par un dar neverosimil. După podgoriile și livezile zărite din fuga mașinii, prin geamul coborît cît să palpit la bogăția de poame și la fantomatica umbră a frunzișurilor, iată-mă acum adăpostit într-un timp care seamănă cu o scară nesfîrșită. O urc și nu simt altceva decît interminabila ei liniște. Închipuiți-vă, e aproape ora 12, stau și respir de pe o palisadă perspectiva acestui parc ce pare un vestigiu înghițit de geometria înceată, joasă a pămîntului năpădit de vegetația impecabilă. Dar nu, mîna omenească a orînduit, vie și adevărată, geometria boschetelor, tot ea a curmat buruienile și a ferit de prăbușire, de neant un parc imens ca o bijuterie ducală pe care istoria o încearcă de sugestii. Au trebuit aproape cinci veacuri de grijă tremurătoare ca foșnetul ierbii, al crinilor și al plantelor de ricin să ne readucă mereu la acest romantism perpetuu, făgăduit posterității...

Descoperisem mai devreme, într-o chilie, o carte de cult cu o mențiune în latină povestind succint teama de a nu mai fi consultată. Cum să-ți vină în gînd ceva asemănător pentru cealaltă parte, aceasta cu atîtea file neasemuite în care citesc și eu, citim toți cei ce poposim aici, pașii nenumărați ai trecătorilor încorporați în semințiile desenului horticol. Desen spălat acum de ploile tomnatice neputincioase.

...Suport povara luminii în parcul de la Villandry, rătăcesc pe alei, mă îmbăt de miresme și plec într-un tîrziu spre Saumur. Aici se află fabrica de șampanie cea mai celebră din Franța, aici sînt pivnițe pentru podgorenii ce se întîlnesc la Saumur la tîrgul vinului, meșteri în pregătirea unor specialități de furmint și aligoté, mult prețuite.

Mă învîrtesc prin orășel, celebru din 1870 pentru bătăliile purtate pe firul văii și din 1940, cînd elevii Școlii de ofițeri de cavalerie au respins un puternic atac german. Orașul, evident, e provincial, dar mă amuză să citesc pe vitrina unei cafenele, vitrină cu vitralii, un anunț pitoresc : „Veți găsi aici ciuperci dar vă încumetați să nu gustați licoarea noastră dătătoare de bucurii ?"

Reclama pentru vinurile de Saumur localizează o chemare comercială. Trebuie neapărat să presupun că rezumă un text mai întins. Oricum, mă sprijin pe farmecul lui dedublat.

★

Este tîrziu să mai umblu. Mă întorc la hotel. Drumul străpuns de luminile ce prevestesc apropierea de Nantes escaladează clinuri și șerpuiește printre mlaștini desecate. Mîna omenească a rînduit în toată provincia numită Loire-Atlantique un spectacol al măsurii și discreției. Nu mă despart, nu am cum, de simbolul locului, mîna care despică brazda, mîna ce culege ciorchini, mîna alunecînd pe foaia de hîrtie ca o mîngîiere...

Văzusem mulajul mîinii lui Balzac, mîna trudind să aștearnă slovele, să corecteze șpalturile mirosind a cerneală de tipografie. O mînă mică, musculoasă, harnică, neasemuit de răscolitoare.

Descoperisem, datorită ei, cum se mistuie în lumea umbrelor sau încă neistovit destinul spre plinătatea stelară. Comparam acest mulaj de mînă muncită, înșelător răpusă, cu celălalt mulaj al mîinii lui Ronsard, aristocratică, distinsă, degete prelungi și subțiri, prin care a trecut fluidul pasiunii. Și una și alta s-au întîlnit peste timp întru gloria petrecerilor netrecătoare.

H. Zalis

CHINA '82 (II)

Un împărat visează ziduri

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Din Shi Huang, zis Shihuangdi, a domnit 36 de ani, fiind urcat pe tron în anul 246 înaintea erei noastre, la vîrsta de 13 ani. Un sfert de veac mai tîrziu, cînd avea 38 de ani, el a fondat primul stat unificat din istoria Chinei, reunind sub același sceptru toate „regatele combatante" despărțite de mai bine de 800 de ani. Conform obiceiului vremii, construirea mauzoleului său a început imediat după încoronare... Viața e scurtă moarte lungă, casa pentru nesfîrșitul drum în veșnicie, pînă la mult jinduita dar niciodată împlinita întoarcere de pe celălalt tărîm, trebuind să fie durabilă și, mai ales, iscusit măiestrită, cu intrări secrete și cît mai întortocheate, cu capcane și cu false deschideri întru rătăcirea nepoftiților jefuitori de morminte.

Cronicile leatului 221 spun că șapte sute de mii de meșteri iobagi au fost siliți să grăbească durarea lăcașului de veci al împăratului începută cu 25 de ani în urmă. Și totuși, cînd Shihuangdi a murit (în anul 210, în timpul unei vizite în Shanqin, actualul Pingxiang din provincia Hebei) a mai trebuit să treacă un an pînă cînd să fie adus la Lintong și încredințat locului său de veci — un adevărat palat subteran. Se spune că bagdadia mauzoleului îngropat reprezintă firmamentul cu constelațiile bătute din perle strălucitoare, iar piedestalul înfățișează harta imperiului pe care fluviile Yangzi și Huanhe „curg" din argint viu. Legendă ? Și armata subpămînteană de la Xiyang, îngropată într-un mormînt auxiliar mauzoleului ascuns la doi kilometri depărtare, sub dealul cu meri, nu părea decît tot o legendă. Dar încă o dată s-a dovedit că legendele pot fi litera dintîi a istoriei. Două mii două sute de ani au așteptat războinicii aceia sub pămînt, încremeniți cu fața spre răsărit. Coviltirele din bambus s-au surpat peste ei, și pulberea adusă de vînturile Asiei li s-a cernut deasupra, acoperindu-i. Între timp, pe alte meleaguri, a început o nouă numărătoare a anilor, imperiile contemporane cu cel al lui Shihuangdi s-au dus în cimitirul hegemonilor și alte imperii au apărut pentru a nu avea decît același sfîrșit. Douăzeci și două de veacuri ! Dacă săpau numai zece metri mai spre stînga țăranii aceia din Xiyang n-ar fi dat niciodată de armata de lut. Și n-ar mai fi venit aici puhoaie de omenire să vadă „minunea". Ochi de lut privind în ochi de carne. Lumina vie încercînd să înțeleagă lumina moartă din pupilele seci, pe fețele de pe care, opac, timpul a spălat culoarea. Frunți înalte, obraji rași, ici, colo cîte unul cu mustața vrabie, toți abordînd însă același zîmbet enigmatic ca și cînd în țigvele lor seci nu s-ar ascunde altceva decît taine cu neputință de dezlegat. Sînt zeci și zeci de tipuri umane, dar ceva comun le aseamănă, și nu de uniformitatea ținutei lor este vorba, ci despre altceva ce vom afla altă dată, cine știe cînd... Nici caii lor nu sînt turnați în una și aceeași formă. Unii au coamele pieptănate, alții urechile ciulite, boturile întredeschise lăsînd să li se vadă dinții tineri de animale viguroase, așa cum arată armăsarii la trei ani. Nu se știe cine i-a modelat, nici pe ei, nici pe oșteni. Artiștii antichității erau — ca majoritatea confraților lor de breaslă de pe alte meleaguri — anonimi. Li s-a comandat o armată „vie", fără aerul alegoric care se degajă din statuile de bronz ale dinastiilor anterioare, și ei au executat „comanda" ca și cînd ar fi vrut să arate celor de peste veacuri cum le arătau strămoșii, ce veșminte și ce arme purtau... Arta antichității chinezești făcea astfel o cotitură, ieșind din epoca întruchipărilor fantastice spre a se restitui realului, și, prin asta, preludiind maniere ce nu aveau să se generalizeze în arta oficială decît sub dinastiile viitoare.

Un cal a fost scos la suprafață și expus în curtea complexului muzeal, iar chinezii de azi, veniți în pelerinaj la îndepărtatele lor rude de peste milenii, se fotografiază în poziții marțiale lîngă acel bidiviu de teracotă...

E frig de iarnă orientală și bate un vînt tăios mușcat de un soare cu dinți. Merii de pe uriașul gorgan sub care se ascunde mormîntul imperial au fost rotunjiți pentru viitoarea înflorire. Nimeni nu umblă sub rădăcinile lor. Cultul strămoșilor e încă puternic în cugetul chinezilor și spiritul iscoditor al curioșilor ținut în frîu. Din cele treisprezece morminte ale dinastiei Ming, din „valea regilor" de lîngă Beijing, doar unul a fost dezvelit. Prin 1914, cînd un celebru sinolog francez, Victor Segalen, a încercat să facă arheologie într-o necropolă a dinastiei Han, a fost nevoit să renunțe înainte de a fi apucat să zgîrie pămîntul. Țăranii chinezi puseseră mîna pe furci...

Doar întîmplarea a făcut ca, prin 1966, lîngă localitatea Mankeng din provincia Hopei să se dezvelească mormîntul prințului Liu Sheng din dinastia Han. Un adevărat palat subteran lung de 52 de metri și larg de 37, ascunzînd 2 800 obiecte funerare, vase de bronz, porțelanuri, figurine de ceramică precum și două armuri de jad, cusute cu fier de aur, păstrînd în ele osemintele lui Liu Sheng, mort în anul 113 înaintea erei noastre, și ale soției sale Tou Wan. La căpătîiul lor o candelă sferică în interiorul căreia vasul cu ulei parfumat este montat pe un sistem cu cadran menit să păstreze lichidul mereu în poziție orizontală — același procedeu tehnic „descoperit" de europeni abia în secolul al XVI-lea, și aplicat la busolele corăbiilor...

Pe legendarul drum al mătăsii, la Turfan, arheologii chinezi au descoperit ceea ce a fost supranumit „manuscrisele lor de la Marea Moartă" — un rulou de pergament din secolul al VII-lea, conținînd o copie a analelor lui Confucius.

Privesc armele scoase din giganticul mormînt al armatei de teracotă dezvelit la Xiyang. Săgeți cu vîrfurile cromate, săbii bătute din treisprezece metale, o arbaletă cu repetiție și cu vizor pentru ochire pe care, dacă la acea vreme ar fi avut-o europenii, poate că altfel s-ar fi scris istoria celorlalte continente... Dar Shihuangdi a preferat să-și strîngă neamurile sub același stindard, să pună 300 000 de meșteri mari, calfe și zidari să înalțe un zid „impenetrabil", și să se ascundă sub un gorgan acoperit cu meri, ca să viseze la nemurire, într-un palat cu stele de mărgăritar și rîuri de argint viu. Și enigmaticul lui surîs să facă nesomn din somnul arheologilor unui timp neîndeajuns de grăbit pentru a putea renunța la răbdare.

REVISTA STRĂINĂ

● **PIAȚA CĂRȚII** a părut, în ultimii ani, că dă semne de oboseală. Cu toate acestea, este vorba de un fenomen lipsit de un conținut real, așa cum remarcă un articol recent din presa germană. Numărul cărților apărute a continuat să crească în ultimele trei decenii, impunînd 90 000 de titluri noi în fiecare an în Statele Unite, 80 000 în U.R.S.S. și peste 60 000 în Republica Federală Germania, ceea ce presupune încă o producție de carte remarcabilă. Există însă și semne care ar părea să confirme intrarea în perioada „vacilor slabe", cum scrie un comentator. Subvențiile publice pentru biblioteci au fost diminuate. De asemenea, importurile de cărți au stagnat în mod semnificativ în anul 1982.

● **CELEBRUL** istoric Gordon A. Craig, autorul unei cărți senzaționale, **Istoria Germaniei de la 1866—1945,** laureată a Marelui premiu al istoricilor din orașul Münster, s-a făcut din nou remarcat prin lucrarea „Despre germani", un adevărat best-seller în Republica Federală, unde a apărut în traducere la editura C. H. Beck. Jochen Trüby scrie următoarele despre această carte incitantă : „Autorul vede în Republica Federală a Germaniei de azi unele tendințe către romantism, pe care le califică drept „neliniștitoare", de exemplu, în micile grupuscule politice sau la tinerii care trăiesc în „comune". Din întîmplare, subliniază Craig, care este de asemenea un cunoscător impresionant de literatură, cei mai eminenți scriitori germani de azi se află deasupra oricăror bănuieli de reverie referitoare la o lume îndepărtată și ipotetică. Heinrich Böll și Günter Grass se caracterizează printr-o netă angajare politică și socială".

● **48 DE PIESE** de teatru, 250 de nuvele și 7 romane constituie opera lui Luigi Pirandello. Ea va fi tradusă integral în limba germană de către un colectiv de la Universitatea Paderborn, în cadrul Centrului Pirandello. De altfel, scriitorul italian a scris direct în limba germană o teză asupra dialectului sicilian, cu prilejul acordării titlului de doctor. Această împrejurare a fost menționată recent, cînd 25 de filologi reputați din Republica Federală, din Elveția și Austria au constituit colectivul care și-a propus traducerea integrală a operei sale.

● **OPERA Troienele** a marelui compozitor francez Hector Berlioz a cunoscut de curînd o nouă montare. Criticii muzicali și-au amintit, cu acest prilej, de dificultățile punerii în scenă a lucrării, datorate îndeosebi lungimilor interminabile și caracterului episodic al motivelor. Gotz Friedrich a riscat o formulă modernă a lucrării, cu magie de lumini și cu focuri artificiale, punînd în valoare disonanțele muzicale îndrăznețe și insistînd asupra sensurilor sociale, îndeosebi legate de problema emancipării femeii, căutînd, în acest fel, o interpretare actuală a operei. Este remarcată îndeosebi contribuția deosebită a cîntăreței Kara Armstrong în rolul Casandrei.

● **ROMANUL** lui Gert Hofmann, **De la înălțimea turnului,** este considerat a fi cea mai importantă apariție a ultimului sezon literar. Profesor de filologie, rezident în cîteva universități europene, autorul s-a dedicat mai tîrziu literaturii, primind în 1980 premiul Italia, iar în 1982 premiul Döblin. Cunoscut și ca dramaturg, Gert Hofmann este considerat a fi scriitorul cu cea mai mare anvergură literară din generația sa. Johann Trüby scrie : „Hofmann pare a fi un povestitor de geniu. Arta de a povesti este în literatura germană dominată de modul de expresie a sentimentelor, dar destul de penibilă din punctul de vedere al istorisirii propriu zise, primind în acest fel o valoare de raritate extremă. (...) Coșmarul literar al acestei oribile viziuni suprarealiste atinge uneori insuportabilul. Și cu toate acestea, continuăm să citim cartea fascinați cum sîntem de explozivul talent narativ al autorului.

● **CINEASTUL TURC** Ylmaz Güney este celebru în întreaga lume pentru peliculele sale **Turma** și **Yol,** aceasta din urmă primind în 1981 Marele premiu de la Cannes, împreună cu **Missing.** De curînd, au apărut în presă reportaje despre turnările noului său film, **Zidul,** a cărei realizare este finanțată de cunoscutul producător Marin Karmitz în Franța. Michel Delain scrie : „Arta lui Güney, afirmă Karmitz, nu își pierde niciodată drepturile în fața mărturiei. El speră să transforme, iar nu să îndoctrineze. Atunci cînd va depăși **Zidul,** acest actor de succes, devenit regizor, iar mai apoi denunțătorul epic al injustițiilor sociale, se va înhăma la o altă peliculă combativă. Ylmaz înseamnă în limba sa : el nu va ceda niciodată". Un nume desigur emblematic pentru un cineast angajat.

● **O MONOGRAFIE** consacrată lui Thomas Hardy, semnată de Michael Millgate și publicată de Random House, constituie punctul de plecare al unui amplu eseu semnat de Frank Kermode. Trecînd în revistă principalele momente ale ascensiunii literare a marelui scriitor, eseistul insistă asupra adolescenței pline de complexe și a ambițiilor sociale ale romancierului care s-a bucurat de onoruri nesperate din partea unei lumi în consistența căruia nu credea prea mult : „Avea un fel de micime de suflet primitiv. Cei din familie nu-l puteau suferi, iar el însuși, nefiind deloc vanitos, se mira cum de ajunsese un om mare pentru toți ceilalți iar pentru ai săi rămăsese o persoană fără de nici o importanță. Erau două laturi contradictorii și pline de însemnătate ale personalității sale".

REPERE

Poezie persană (I)

Poezia persană și-a găsit în limba noastră un interpret de ținută în persoana lui Otto Starck, reputat și pînă acum drept un bun cunoscător al limbii și versului medieval. Antologia pe care o propune la Editura științifică și enciclopedică vine să probeze adîncimea înțelegerii sale, cît și amploarea preocupărilor referitoare la conținutul ideatic și la tehnicile versului persan tradițional. Din capul locului trebuie spus că avem de-a face cu o ediție „de încercare", un fel de test al gustului public, și o supunere a echivalențelor sale la focul comentariilor critice, deoarece putem presupune că Otto Starck intenționează abia mai tîrziu o tratare riguroasă și amplă a fenomenului. O excesivă prudentă mărturisește această carte, mai degrabă o încercare de acribie filologică, decît de revelare a substanței textului. Iată, de pildă, comentariile la traducerile din Omar Khayyam sugerează pe scurt universul de preocupări ale marelui poet și învățat, deși caracterul eliptic restrînge înțelesul, prin formule nu îndeajuns de elaborate: „Pe Khayyam nu-l interesează nemurirea sufletului, nici consolarea mistică într-o contopire cu divinitatea abstractă. El dorește eternitatea fiecărei clipe. Se vrea nemuritor în ființă și nu doar în spirit. Și cum poetul nu crede într-o asemenea posibilitate, îl elimină pe dumnezeul islamic cu toate legile lui abstracte prin care guvernează universul, rămînîndu-i în față doar haosul, nedreptatea destinului, injustețea socială. Toate acestea fiindu-i de neînțeles, viața nu poate fi suportată decît printr-o tragică disperare, sau printr-un scepticism ironic. Acestei ultime atitudini i se subsumează dragostea și beția, devenite pentru Khayyam mai mult mijloace formale de expresie decît elemente de concepție". Am dat acest citat pentru a vedea mai limpede modul cum lucrează Otto Starck. El folosește expresia excesiv de lapidară, tocmai acolo unde era nevoie de exemplificare amplă și de dezbatere a fiecărui motiv. Nu spune însă mai puțin decît alții. Khayyam a putut fi considerat multă vreme un hedonist care îndeamnă la jubilație, cînd de fapt opera sa este aceea a unui poet tragic. Cufundarea în imanență pe care o proclamă poetul devine sursa irealității perpetui și este deplînsă în robaiurile sale : „Și taina veșniciei tu n-o s-o mai găsești — nici eu, / cuvîntul-acelei taine nici tu n-o să-l citești — nici eu. / Stă rostul vieții noastre în spatele-unui văl ; / cînd vălul o să cadă, tu n-o să mai trăiești — nici eu". Tonul eminescian al acestui robai este cum nu se poate mai potrivit. De altfel, la începuturile întreprinderii sale, traducătorul se descoperă un autentic robai în opera poetului nostru național. Viața ca vis, motivul central eminescian, poate fi ușor găsit în neantul existențial pe care-l proclamă Omar Khayyam. „Decorul" hedonist la care se referă traducătorul, și care nu trebuie luat ca atare, este adeseori depășit prin versuri elegiace, iar conținutul nu e altul decît disperarea : „Cum tot ce nu-i — e vînt doar și poveste, / și cum ce e — dispare fără veste, / închipuie-ți că tot ce este-n lume — nu-i, / și tot ce nu-i în astă lume — este". Prin asemenea robaiuri cititorul de limbă română înțelege într-adevăr măreția poetului Khayyam, deosebita faimă a robaiurilor sale, și cultul de care s-a bucurat în tradiția persană. De notat că în traducerea sa Otto Starck s-a străduit să mențină caracterul spontan al notației, adîncimea emoției, precum și, pe cît a fost posibil, o structură apropiată de original. În acest sens, remarcabilă este folosirea elementului **radif,** adică „un cuvînt sau un grup de cuvinte ce se repetă după rimă, apărut ca urmare a topicii persane care plasează verbul la finele propoziției". Forma românească a radifului, așa cum o creează Otto Starck, bănuim a fi mai liberă decît cea din originalul persan, deși poate să creeze mijloace de expresie în poezia noastră autohtonă : „Iubita, vinul și-al cobzarilor alai — de-ar fi / pe malul unui rîu, un vesel colț de plai — de-ar fi, / o, n-ai mai tremura atunci de-al iadului foc stins... / mai poate fi alt rai decît acesta, rai — de-ar fi".

Desen de Raul Nicoară

Aurel-Dragoș Munteanu

P.S. Greșelile de tipar tind să constituie o metarealitate halucinantă. Uneori impun mijloace de expresie provenite din distorsiunea exprimării, pentru a revela sensuri nebănuite. Cu toate acestea, în recenzia noastră din numărul trecut, rog pe cititor să vadă în loc de „gînditori psihanalitiști" forma corectă „gînditori psihanaliști", iar acolo unde este vorba de „spectatorii de pe toate scenele lumii" să pună, așa cum este corect, pe „spectatorii tuturor scenelor lumii".

SPORT

Vînătoarea va avea loc pe gheață, nu printre ghiuluri de eunuc

Vești de chiparos de la Marea de Marmara, vești de portocal de la Marea Egee. Asta înseamnă că Mircea Lucescu a reușit, cu naționala, un egal cu Turcia și o victorie în fața Greciei. La o privire sprințară, lucrurile par frumoase și deasupra tuturor nevoilor. Menuetul balcanic, jucat numai pe foi de dafin, e o încîntare — potrivești pasul în trei cumpăniri ușoare, sorbi o gură de azur din genuni de Asie mică și rîzi cu sufletul deschis de pesimismul arid al unora care, îngropați în lapoviță din creștet pînă-n buca străzii, clatină din cap neîncrezători și gîndesc că norocul aranjat cu mîna nu ține de cald multă vreme. Mie, sincer o spun, un meci cu Turcia cînd te pregătești să înfrunți marile echipe ale Europei nu-mi dă fiori. Căci, să ne înțelegem, nimeni nu merge la Istambul decît să cîștige o partidă și să-și treacă la activ o excursie ieftină. Dai ocol seraiului, bei o cafea în bazar, încercînd ghiuluri de eunuc false, intri în Agia Sofia, apoi te duci la teren, cojești o portocală, mai cojești una și anunți acasă că treaba merge strună, sîntem pe drumul cel bun, vai de laba cîinelui care și-o întinde botul spre copaia noastră cu aluat, i-o tăiem cu iataganul muiat în diamante și păstrat în panoplia de coarne de cerb din odaia de cristal, ușă-n ușă cu odaia unde ținem cloștile și moara de tocat furaje pentru viței. Să nu încercăm să scoatem din majestate secată o iarnă cu scoici rozalii, fiindcă iar vom ajunge la ora-mperecherii ciulinilor, ora cînd Mandiba își băga mîinile-n ghete ca să le-arate jucătorilor cum se lovește mingea cu (virgulă) ristul. Isteț băiat, acest șef al antrenorilor !

Pe altă vale se înscrie meciul cu Grecia. Să dăm leafă greierului și să-l cînte. Dar nu prea înalt, fiindcă mi-e teamă că mulți se vor agăța de el cu toate funiile de mătase și vom asista la despotismul celei de-a doua înfloriri a liliacului, cînd măzărichea joacă zaruri pe geam. Grecia e o furtună pe care n-au străbătut-o cu vîslele întregi, vechi echipe de renume în fotbalul lumii. Dacă lumina își amestecă bine fagii și mestecenii în amintirile mele, cred că nu greșesc spunînd că grecii i-au învins în două rînduri pe sovietici și au fost, o dată, în finala Cupei campionilor. În oglinda lor, Mircea Lucescu se poate privi întreg și cu zîmbetul pe față. Am ascultat meciul la radio. Trec peste ploaia de bîlbîieli, de-a dreptul penibilă, a crainicului nostru, ca să vă mărturisesc că acolo, la Larissa, băieții noștri au demonstrat că Florența n-a fost o întîmplare. Cei cinci universitari craioveni (poate că pe Lung n-ar trebui să-l număr) au presărat patruzeci și cinci de mii de furnici de aur pe rochia de mireasă a lămîiului. Fără ei, s-a văzut clar în Turcia, echipa lui Lucescu e Magdalena din tusea eroului călare pe măgarul din ceață. Craiovenii știu să-și taie potecă prin mărăcini și pe sub lună, cunosc aproape la perfecție gustul victoriei și la fel otrava de pe buza paharului cu miere. Dar de ce, îngere blajin, s-or fi antrenînd ei pentru partida cu Kaiserslauterns în Grecia !? M-am întors din R.F.G. abea de o săptămînă. Iar acolo ninge și plouă, e sloată și bate vîntul și va fi tot așa și de acum într-o lună. Ploaia și frigul, astea-s plocoanele cerului acolo, pînă prin mai. De ce-i atacăm noi atunci prin flancul Greciei și Spaniei ? ! Căci să nu uităm : fotbalul mediteranean e formula pe care Bundesliga o spulberă cel mai ușor. Mă spăl pe mîini cu pelin și zic că nu între livezile de portocal ne stă nouă bine înaintea unui meci cu vestgermanii. Vînătoarea va avea loc pe gheață. De aceea eu cred că fierul trebuie înroșit în ger.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

ANUL XXVI
6
(1 084)
Simbătă
12 februarie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNVĂŢĂMINT ŞI CULTURĂ

În lumea evenimentelor pe care le trăim, faptele de muncă şi viaţă îşi urmează cursul lor neîntrerupt, dobîndind o distincţie care poate fi şi marca de gînd şi dovada de sentiment, proba de voinţă şi certitudine pe care ţara, poporul întreg le trăiesc la dimensiunea unei angajări fundamentale. Ne pregătim astfel pentru un continuu viitor şi-i decupăm detaliile, spaţiile de sprijin, în procesul la zi al faptei şi atitudinii care să ne exprime. Ecourile momentului jubiliar în care într-o emoţionantă unitate şi aleasă mărturie de dragoste ne-am cinstit conducătorul rezonează acum, din plan afectiv, şi fac o largă descriere de arc în acela al realităţii, al concretului, cu o concizie mai aproape de cifre decît de cuvinte şi, într-un anume fel, de chiar materialitatea lumii pe care ne-o făurim. Angajamentele şi rapoartele care vin din economie dezvăluie o faţetă a existenţei asupra căreia se gîndeşte şi se lucrează cu o inspiraţie şi o energie ce se propagă din plin. Comunicatul cu privire la îndeplinirea Planului naţional unic de dezvoltare economico-socială a ţării pe anul 1982 este un elocvent tablou al eforturilor naţiunii noastre în cel de al doilea an al cincinalului şi o vie punte de legătură cu datele şi reperele acestui an, ca urmare a hotărîrilor şi programelor adoptate de Conferinţa naţională a partidului, pentru înfăptuirea întocmai a obiectivelor stabilite de cel de al XII-lea Congres al P.C.R. În acest tablou al realităţii, sugestiv prin raportările sale la propriile noastre cerinţe şi posibilităţi, un capitol aparte îl deţin învăţămîntul şi cultura, creaţia care vizează toate domeniile de activitate. Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la recentul forum al studenţilor comunişti ne relevă, în dialectica lor, legăturile vii, indestructibile, dintre învăţămînt, cultură şi creaţie şi procesul însuşi al construcţiei noii societăţi, al făuririi unei noi conştiinţe, a omului nou. Regăsim de fapt în gîndirea social-politică a secretarului general al partidului întreaga fundamentare a învăţămîntului şi culturii româneşti în noile condiţii, şcoală văzută ca unul dintre principalii factori de cultură şi civilizaţie, triada învăţămînt-cercetare-producţie ca unul dintre mijloacele deosebit de eficiente prin care să se asigure formarea generaţiilor, pregătirea lor pentru muncă şi viaţă, pentru continuitatea operei de progres şi civilizaţie socialistă şi comunistă a patriei.

Alma Mater a trăit, aşadar, unul din evenimentele ei importante, forumul studenţilor comunişti numărîndu-se între acele practici democratice care caracterizează întreaga societate, toate domeniile de activitate. Şi, bineînţeles, învăţămîntul românesc îşi va urma calea perfecţionării şi angajării sale neîntrerupte, fiind domeniul în care acolada între prezent şi viitor se resimte poate la modul cel mai exact şi mai sensibil, la scara unităţii, a creşterii şi formării generaţiilor. Este domeniul investiţiei de perspectivă, dar, în acelaşi timp, şi al investiţiei cu efect imediat căci, aşa după cum se subliniază, învăţămîntul românesc, deschis celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii contemporane, cunoaşterii şi asimilării celor mai înaintate valori ale gîndirii şi practicii umane, participă el însuşi la crearea acestor valori, integrat cerinţelor pe care le reclamă societatea. Acesta este de fapt şi cadrul optim, cel mai deschis, de formare a unei temeinice pregătiri profesionale. Cultura îşi lărgeşte implicit orizontul şi atinge domenii care sînt deopotrivă ale creaţiei şi ale muncii, ale capacităţii de iniţiativă şi efort, în strînsă corelaţie cu înfăptuirea marilor obiective economice şi sociale, a programelor dezvoltării noastre pe mai departe, cu înţelegerea şi explicarea fenomenelor lumii actuale, a căilor de asigurare a progresului şi civilizaţiei, a condiţiei înseşi a umanităţii în care trăim. Învăţămîntul se justifică astfel şi ca o vie şi permanentă speranţă de viitor. Partea sa de contribuţie acoperă azi spaţii multiple ale cercetării şi producţiei, înscriindu-se deopotrivă în sfera culturii şi artei, a spiritului creator. Patriotismul care îl defineşte îl face apt de cele mai înalte şi mai profunde împliniri.

Luceafărul

Vasile Dobrian : „Grevă"

În pagina a 3-a

I-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

● Uite, colo, posteritatea !" de Ion Rotaru ● „Un glacial zimbitor" de Şt. Cazimir

●

Poeme de Vasile Nicolescu

Fapta cărţii

În zilele acestea, cînd roadele pămîntului au fost rînduite şi stivuite în hambare, zile de puţin şi relativ răgaz pentru truda lucrătorilor ogoarelor, se organizează pe tot cuprinsul ţării „Luna cărţii la sate", sate care sînt ele însele o imensă carte deschisă cu foi şi pagini mereu proaspete, înviorătoare pentru cel care ştie să le întoarcă şi să le descifreze cum trebuie. G. Călinescu scria, povăţuia de fapt, despre felul cum trebuie citită o carte : pe spate prelungindu-i pe pereţi, acţiunea, întors pe piept ca s-o interiorizezi, ori răsucit pe o rînă ca să... nu mai ştiu de ce, n-am citatul la îndemînă. Dar i-a scăpat felul cum s-a citit şi citeşte cartea la sat. Ea s-a citit la opaiţ de seu ori la lumina lămpii cu sfioasă evlavie, rîndurile erau urmărite cu degetul, atent ca să nu se sară păgubos peste vreunul, iar cuvintele mai grele, mai pline de înţelesuri, erau subliniate apăsat cu unghia care înfipsese în pămînt usturoiul ori arpagicul şi decojise nucile.

Cărţile vechi — „Alexăndriile" — cîte le-am prins şi eu în podurile şi cotloanele caselor vechi, bătrîneşti, n-aveau foi îndoite — semne de carte fiind foi de plante plăcut mirositoare — de dafin, de izmă, de brusture ; veştede dar purtătoare de nostalgii şi preţuri. Şi, pentru că tot am picat cu nostalgii, trebuie să amintesc că în „frageda-mi pruncie" ca să folosesc termeni adecvaţi, citeam cu saţ cărţi dintr-o frumoasă colecţie, de bună ţinută grafică, numită „Cartea satului". Cărţi cu povestiri naiv-înduioşătoare — de ne plîngeau ochii ca nişte ştreşini primăvara — şi cu „basmuri", cu multe „basmuri", cum se zicea atunci, care ne duceau dincolo de zări.

Eu făceam rost de ele şi le aduceam pe izlazul comunal unde păşteam vitele mai toţi copiii satului dar nu le citeam eu (eram uşor bîlbîit ca şi acum) — ci unul Oncică sau Oneaţă, un băieţel niţel mai mare cu vocea frumoasă, care cînta şi în strana bisericii.

Nichita Stănescu

Continuare în pag. a 11-a

În paginile 5, 6, 7 şi 8

● ANTOLOGIA LUCEAFĂRULUI ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Poeme de ● Marcela Mariana Milcu ● Petru Aruştei ● Liviu Antonesei ● Nicolae Sirius ● Valeria Victoria Ciobanu ● Eduard Gugui ● Iuliana Paloda ● Anca Sărbulescu ● Mirela Mitrofanovici ● H. Bărzu ● Lucia Veriş ● „Cine-şi lasă limba lui..." de Hristu Cândroveanu ● Poeme în aromână de Kira Iorgoveanu ● „Un prinţ eminescian în toamna bacoviană" de Lucian Gruia

«PĂMÎNT TRANSFIGURAT»

Nu ştim cînd se naşte un poet. Nu suntem înzestraţi nici cu puritatea păstorilor ca să vedem văzduhul inundat de lumină, nici nu avem ştiinţa cititorilor în stele ca să descifrăm semnele tainice care vestesc ivirea între noi a unui nou purtător al Cuvîntului. Tot aşa, nu ştim cînd prinde fiinţă o carte: o vedem că există, dar zilele şi nopţile genezei sale, despărţirea zilei de întuneric, umplerea ei cu viaţă rămîn pentru noi ascunse.

Cine putea bănui că în cea mai frumoasă noapte de iarnă din cea mai cumplită perioadă a atît de greu încercatului Ardeal se năştea nu unul din mulţii prunci ai satelor noastre ci acel ce avea să devină cîntăreţul tuturor, glasul celor ce nu ştiu sau nu erau lăsaţi să cuvinteze, lujerul, cum se exprima Călinescu, în care forţele risipite şi obscure ale întregii suflări să se adune, să se decanteze şi să iasă la lumină ? Şi, tot astfel, cine se gîndea că timp de cîţiva ani, anii aceştia din urmă, cînd

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

„Iubire de pietrar"

Ate apropia de prima carte a unui poet cere poetului mai în virstă un anume suflet, o amintire a propriei sale sensibilităţi, cea din preajma propriului lui debut. Asemuirea nu se face prin comparaţie, ci prin solidaritate autentică, regăsindu-te pe tine însuţi în el însuşi, şi, de ce n-am mărturisi-o, regăsindu-l întotdeauna cu o bună dreptate pe tînărul debutant mai proaspăt, mai nou şi mai plin de virtualităţi faţă de debutantul care ai fost tu însuţi. Evident, acest fel de a te apropia de o carte de început e un mod mai general de apropiere, din care justa măsură critică a propriei tale experienţe ar fi o lipsă de respect faţă de tînărul poet, dacă i-ai ascunde-o.

Aurelian Titu Dumitrescu „debutează" cu placheta „Iubire de pietrar". Am pus debutează între ghilimele pentru că, în cazul lui, debutul nu ne apare ca începînd de la zero, nu ne apare ca un început de drum, ci numai din punct de vedere formal şi cronologic îi putem zice debut, altfel, nu avem de-a face decît cu prima carte a unui poet gata matur şi format. Avînd privilegiul să cunosc dosarele ample ale poeziei lui Aurelian Titu Dumitrescu, ştiindu-i exigenţele, dar şi idealismele, aproape că aş putea indica cele cîteva date la care autorul şi-a sugrumat cu bunăştiinţă dreptul la tipar şi şi-a refuzat o primă plachetă ca buletin de identitate al poetului. Din mărturisirile lui, din lecturile mele copioase ale versurilor lui, în cunoştinţa de cauză a felului meu de a lucra de la „11 elegii" încoace, nu numai că am fost de acord cu el, dar, mai mult decît atît, am salutat cu stimă conştiinţa tînărului scriitor, gata formată, gata matură, faptul, pentru mine devenit cutumă, dar iată că nu-mi aparţine cutuma numai mie, de a scrie zece cărţi ca s-o tipăreşti pe-a unsprezecea ca

Continuare în pag. a 11-a

50 DE ANI DE LA EROICELE LUPTE ALE MUNCITORILOR DIN ROMÂNIA

Sub steagul partidului

Se împlinesc în luna februarie 50 de ani de la marile bătălii ale muncitorilor din România desfăşurate împotriva asupririi şi exploatării, a trusturilor şi monopolurilor străine care exercitau o singeroasă exploatare a maselor muncitoare, împotriva pericolului fascismului, revizionismului şi războiului, pentru apărarea independenţei şi integrităţii teritoriale a României.

Uriaşele lupte muncitoreşti desfăşurate acum cinci decenii au reprezentat apogeul marilor încleştări de clasă din perioada crizei economice din anii 1929—1933. Atunci, în ianuarie-februarie 1933 s-au ridicat la luptă petroliştii, ceferiştii, metalurgiştii, minerii, tipografii, textiliştii. Practic, nu au existat ramuri ale producţiei industriale româneşti care să nu fi înregistrat nemulţumiri, greve, demonstraţii ale muncitorilor.

Criza economică a avut urmări deosebit de grave asupra nivelului de trai al maselor populare. Consecinţele crizei au afectat puternic clasa muncitoare, ţărănimea, categoriile sociale mijlocii şi părţi însemnate ale intelectualităţii.

Clasa muncitoare a resimţit cel mai puternic greutăţile crizei, atît ca urmare a exploatării, asupririi exercitate de burghezie, şi într-o serie de ramuri de capitalul monopolist străin. Capitalul străin domina cîteva din cele mai importante ramuri ale economiei : industria petroliferă, industria metalurgică şi textilă. O pondere importantă deţinea capitalul străin în industria alimentară şi alte ramuri. În condiţiile crizei, producţia industrială globală a scăzut cu 57,7% în momentul de apogeu, 1932, faţă de anul 1929.

Particularităţile crizei economice în România concretizate în : marcarea începutului ei încă în 1929 ; afectarea iniţial a economiei agrare ; jefuirea şi exploatarea bogăţiilor petrolifere, forestiere, pentru menţinerea unui profit ridicat ; mîna de lucru abundentă şi ieftină a făcut ca într-un timp scurt să fie afectate cele mai largi categorii sociale şi în primul rînd muncitorii din industria petrolieră, transporturi, metalurgie şi industria textilă.

Anul 1929 a fost marcat de uriaşele lupte şi greve ale minerilor de la Anina şi Lupeni din 5—6 august, încheiate prin singeroasa represiune în timpul căreia au fost ucişi peste 20 de mineri şi peste 100 au fost răniţi. Au rămas în istorie marile greve, întruniri, adunări şi manifestaţii de protest ale metalurgiştilor desfăşurate de-a lungul perioadei anilor 1929—1933. Un loc aparte îl ocupă marile greve ale metalurgiştilor de la Reşiţa, din Bucureşti, de la „Lemaitre", „Vulcan", „Malaxa", „Wolff", „Laromet" şi alte uzine.

Guvernanţii, pentru a depăşi situaţia deosebită în care se aflau, au recurs la variate mijloace. Toate însă au avut ca rezultantă punerea ţării la dispoziţia trusturilor şi monopolurilor străine. Aşa au fost : concesionarea telefoanelor şi chibriturilor ; punerea la dispoziţia capitaliştilor străini a bogăţiilor subsolului ; chemarea în ţară a unor experţi străini, cum au fost : Ch. Rist, Auboin, care au exercitat controlul asupra activităţii economice şi financiare a statului. Toate acestea au afectat grav independenţa şi suveranitatea României.

Cu deosebită vigoare s-au ridicat la luptă împotriva curbelor de sacrificiu din 1931, 1932 muncitorii şi funcţionarii din întreprinderile şi instituţiile de stat. Sub conducerea Partidului Comunist Român au avut loc puternice mişcări greviste, adunări de protest în cadrul cărora revendicările economice şi politice au unit într-un larg front unic muncitoresc pe grevişti, demonstranţi.

Pe măsura adîncirii crizei economice, a intensificării teroarei şi represiunii, valul luptelor muncitoreşti nu a scăzut, dimpotrivă, la greve, întruniri şi demonstraţii de protest numărul participanţilor a crescut. Organele de represiune raportau acţiuni de luptă muncitoreşti la care luau parte mii şi zeci de mii de oameni. Bătăliile de clasă au cunoscut o amploare deosebită la sfîrşitul anului 1932 şi în ianuarie-februarie 1933.

În ianuarie 1933, o nouă „curbă de sacrificiu" a fost anunţată de către guvern, ceea ce a provocat o explozie de ură şi indignare în rîndul maselor largi. Muncitorii şi funcţionarii ceferişti, metalurgişti, textilişti din Bucureşti au trecut la acţiuni deschise de luptă pentru respingerea măsurilor de scădere a salariilor adoptate de guvern, organizînd, la 22 ianuarie, o mare adunare de protest. În zilele următoare au avut loc noi adunări, în care s-au discutat revendicările formulate de muncitorii ceferişti din secţiile Atelierelor „Griviţa".

O expresie a creşterii spiritului revoluţionar al clasei muncitoare, a extinderii frontului său de luptă la scara întregii ţări au constituit-o grevele de solidaritate cu muncitorii ceferişti din Bucureşti desfăşurate la Galaţi, Cluj, Iaşi şi alte centre.

Protestele, mitingurile şi întrunirile petroliştilor au căpătat o deosebită amploare în ianuarie 1933. Ca urmare a acţiunilor revoluţionare desfăşurate împotriva autorităţilor, la 1 februarie 1933, oraşul Ploieşti a intrat în stăpînirea muncitorilor, care au reuşit să impună patronilor recunoaşterea revendicărilor lor. Era un important succes al muncitorilor obţinut prin luptă unită şi cu sprijinul populaţiei oraşului. Relevînd amploarea şi semnificaţia luptelor petroliştilor, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta : „Largul caracter de masă al acestor acţiuni, la care participă mii şi mii de oameni ai muncii, formele deosebit de ascuţite ale luptelor, care au culminat cu ocuparea centrului oraşului Ploieşti de către mase, au demonstrat înalta combativitate a acestui detaşament al proletariatului român".

Folosind experienţa acumulată, P.C.R. a trecut la pregătirea unor noi acţiuni de masă. În cadrul acestor acţiuni au fost adoptate forme superioare de luptă — ocuparea întreprinderii, însoţită de organizarea unei largi mişcări de solidaritate cu muncitorii aflaţi în luptă. Hotărîndu-se declararea grevei la Atelierele „Griviţa", pentru impunerea revendicărilor formulate în timpul adunărilor desfăşurate la sfîrşitul lunii ianuarie, partidul comunist a trimis delegaţi în centrele ceferiste importante, pentru coordonarea acţiunilor greviste. Declarînd grevă, la 2 februarie, 7 000 de muncitori ceferişti de la Atelierele „Griviţa" au ales un comitet de grevă format

Ion Ardeleanu

Continuare în pag. a 2-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Cronica literară de M. Ungheanu şi Valentin F. Mihăescu ● Cartea de debut de Alexandru Condeescu ● Proză de Lică Rugină ● Poezii de ● Raluca Octav ● Lia Miclescu ● George Dinizvor ● Aurel M. Buricea ● „Pe două voci" de Ioan Moldovan ● Viaţa cărţilor ● Dintre sute de catarge... ● Revista străină ● „Preţul vinzării" de Gheorghe Pituţ ● Repere ● Revista revistelor ● Pseudo-cultura pe unde scurte III : „Mecanismele oculte" de Artur Silvestri

DIN CĂRŢILE ANULUI 1982

Surprizele prozei scurte

Iată un prozator care prin calitatea scrisului său şi prin cele cîteva date biografice reproduse pe coperta cărţii, ne stîrneşte unele întrebări şi nedumeriri, legate nu numai de autor, dar şi de posibilele sale relaţii cu organele de editare. Născut în 1928, apare în volum abia azi (la 54 de ani) ca premiat al concursului de debut al Editurii **Eminescu**, în acelaşi timp fiind distins şi de Editura **Albatros** pentru un al doilea volum. Premiat, distins, dar ne întrebăm : de ce aşa tîrziu? Poate Onu Cazan (nu ştim nimic altceva despre autor) ar fi un scriitor scrupulos, care nu şi-a permis să publice decît spre anii senectuţii? Din aceeaşi sursă biobibliografică aflăm, însă, că debutase încă din 1966, „cu un grupaj de cinci schiţe", ne îndoim, deci, că timp de aproape două decenii şi-ar fi refuzat orice contact cu editurile. Iar dacă aşa stau lucrurile într-adevăr, atunci sîntem înclinaţi să spunem că tipărirea prozelor sale în 1982 la concursurile de debut (ceea ce înseamnă, altfel, o răsplată, oricît de tardivă), sună întrucîtva ca o amară ironie. S-au lansat în ultimii 20 de ani mai multe nume de scriitori (în genere tineri) decît poate oricînd în istoria literaturii noastre, unii foarte talentaţi, mulţi de valori medii, alţii fără nici o vocaţie. Totuşi, vom spune, parafrazînd o veche maximă : mai bine să se fi tipărit încă o mie de mediocrităţi (dar să încapă între ele) decît să rămînă în părăsire chiar şi numai un singur talent veritabil.

Un asemenea remarcabil talent este **Onu Cazan**, aşa cum ne apare din volumul **Confidenţă în parcul oraşului**. O culegere de povestiri în care (şi în fiecare dintre ele) este concentrată atîta inteligenţă, sensibilitate, artă a cuvîntului, cît într-un întreg masiv roman. Proza scurtă, de altfel, pare a fi genul său preferat pe care îl domină cu autoritate de maestru, sintetizînd într-o formulă proprie, de mare efect, toate cuceririle anterioare ale speciei. De la Caragiale, Cehov, Maupassant, sau prozatorii americani credem că va fi învăţat tehnica povestirii şi precizia limbajului. De la un Dostoievski — viziunea psihologiei scindate a individului uman — **(Dublul)**. Iar de la marii scriitori dintotdeauna (şi, se înţelege, din propria educaţie şi conformaţie genetică) moşteneşte o profundă conştiinţă morală, care le conferă o densă substanţă povestirilor sale. Eroii săi nu sînt mari personalităţi, conducători de oşti, îndrumători de mase, şefi de instituţii, nici intelectuali cu psihologie contorsionată, eroii săi se integrează mai curînd tipologiei numită a omului „mărunt" sau a omului „simplu". În sufletul acestui om obişnuit se petrec procese morale de tot interesul, uneori cu totul surprinzătoare. Iar faptul cel mai curent este scindarea psihologică, dedublarea insului (de-aici trimiterea noastră la Dostoievski). În schiţa **Nehotăritul**, Sandu-1 în faţa unei halbe de bere, îl aşteaptă pe Sandu-2. Acesta soseşte şi pornesc împreună în „susul străzii principale", discutînd, în propoziţii scurte, despre ceva ce rămîne enigmatic pînă în finalul povestirii. Redăm numai dialogul, fără comentariile dintre replici : „— Te întorci? — Este singura cale. — Cale-ntoarsă! — Întoarsă, ne-ntoarsă, e singura... — Am rămas deci singur! — Tu nu renunţi? — Eu nu mă joc cu hotărîrile. — Dar e o nebunie, nu-nţelegi? — Înţeleg, răspunse Sandu-1, fiindu-i silă de agitaţia celuilalt. Cînd ţi-am spus acum două zile planul meu, ai bătut din palme şi păreai mai entuziasmat decît mine. Erai convins că trebuie să fii şi tu măcar o dată-n viaţă nebun". În fine, Sandu-1 păşeşte pe-o cărare ducînd însore marginea oraşului, fără să mai răspundă la întrebările lui Sandu-2. Acesta cade, se loveşte la genunchi, dar priveşte insistent cum se îndepărtează

Marian Vasile

Continuare în pag. a 11-a

REMEMORĂRI

Adio, Europa!... (XII)

Propunerea de a-mi dezbrăca haina mi se păru bizară. Evident, aş fi făcut acest lucru şi fără o invitaţie specială. În ciuda tonului ironic, catalogai această dorinţă drept o stratagemă surprinzător de la îndemînă pentru o femeie de rafinamentul ei.

Ce vroia să vadă în definitiv ?

O îmbăţoşare bărbătească, un orgoliu prostesc, tipic bărbaţilor puşi în anume situaţii, mă îndemnă să fac pe **rezistentul.** Adică, îmi voi da jos haina, apoi va cere să-mi dezbrac şi cămaşa, apoi va dori să vadă, nu-i aşa ?, dacă sînt bronzat uniform, apoi...

Stătea dreaptă în faţa mea, surizînd, cu ochii ei albaştri şi strălucitori, aşteptînd. Chipul nu-i exprima altceva decît o curiozitate greu mascată, o nerăbdare stăpînită.

Ridicai mîna spre fotografia din spatele ei şi

Mircea Micu

Continuare în pag. a 10-a

CRONICA LITERARĂ

CONSTANTIN CUBLEȘAN: «Opera lui Delavrancea»

Între criticii literari pentru care scriitorii secolului XIX sînt încă vii, capabili de rezonanță actuală, se înscrie cu **Opera literară a lui Delavrancea** și Constantin Cublesan. În acest moment orizontul criticii literare este dominat de literatura contemporană și aceea a perioadei interbelice. Celelalte fapte de literatură română se situează într-o depărtare cețoasă sau crepusculară, fără atingere cu ultimele decenii de literatură. Etapele mai vechi ale literaturii române au dispărut ca termen de comparație din actul critic curent și mulți scriitori resimt ca pe o inadecvare raportarea lor la ele. După perioadele febrile vin obligatoriu altele caracterizate de luciditate. Nici o operă scrisă în limba română, pe sol intelectual și artistic românesc, nu scapă de determinările fatale și chiar dacă nu sînt circumscrise astăzi de gestul critic ele rămîn inscrise în constituția operei. Văzut astfel fenomenul, motive de alarmă nu sînt. Cu atît mai mult cu cît există și întreprinderi ca aceea semnată de criticul și prozatorul Constantin Cublesan, care-și alege ca temă de studiu opera literară a unui scriitor român care a făcut fala manualului școlar altădată, dar astăzi este aproape uitat. Delavrancea a fost într-adevăr la vremea lui un autor citit, tipărit, difuzat cu o mare reputație, astăzi el fiind în primul rînd obiectul atenției cercetătorilor care întocmesc pioase serii de opere complete scriitorilor consacrați de școală, dar intrați într-un con de umbră. Asemenea instrumente de lucru sînt însă capetele de pod ale viitoarei resurecții. În mod sigur, cartea lui Constantin Cublesan este îndatorată ediției Delavrancea întocmită de Emilia St. Milicescu.

Perspectiva pe care ne-o oferă Constantin Cublesan asupra operei lui Delavrancea este nouă prin amploare și precizie. El face o hartă a operei scriitorului amănunțită și nuanțată introducînd în corpul operei pagini care pînă acum n-au figurat în chip atît de hotărît alături de nuvelele și amintirile prozatorului. Un prim capitol nou, asupra căruia autorul nu insistă fiind o preocupare efemeră, este poezia, dar îi urmează unul foarte bogat privitor la publicistica și la oratoria lui Delavrancea, ca și unul final privitor la corespondența lui. C. Cublesan întreprinde astfel prima traversare exhaustivă a operei lui Delavrancea, judecată exclusiv sub raport literar. Latura biografică este eliminată aproape integral din paginile de descriere și analiză a operei, cele mai importante elemente biografice fiind trecute în revistă într-un **Portret final.** Avantajată de existența instrumentelor de lucru, de care cercetarea anterioară a lui Al. Săndulescu n-a putut profita, și menținută în planul strict al operei, cartea lui C. Cublesan circumscrie cu mînă sigură conturul operei lui Delavrancea.

Primul mare cîștig al cercetării lui C. Cublesan este investigația asupra gazetăriei scriitorului. El distinge aici între publicistica literară a lui Delavrancea, între gazetăria lui politică, între discursurile lui parlamentare, între pledoariile lui. Dacă despre pledoariile lui Delavrancea s-a mai vorbit, celelalte manifestări ale scriitorului au fost trecute cu vederea. Dar publicistica literară este vie, cu pagini memorabile, după cum și gazetăria politică susținută de Delavrancea are dreptul unei discuțiuni literare. C. Cublesan știe să decupeze citatele cele mai convingătoare și mai tot ce reproduce el în cartea lui din gazetăria literară și politică a lui Delavrancea este antologic. Criticul cucerește aici pentru literatură un teren peste care s-a trecut prea ușor. Aceeași este situația discursurilor parlamentare de o superioară coerență și energie verbală și de o mare consecvență de idei. Dincolo de interesul pur literar al acestor manifestări extraliterare ale scriitorului, capitolul privind publicistica politică, discursurile parlamentare, oratoria lui mai are meritul de a face un rotund portret al crezului literar și politic al lui Delavrancea. Aceleași idei literare, aceleași idei politice, aceleași aspirații străbat atît publicistica literară a scriitorului cît și atitudinile lui publice. Coerența și consecvența sînt uimitoare. Apoi această activitate conține ca montura inelului piatra prețioasă, opera propriu zisă a scriitorului explicînd-o admirabil în cadrul cel mai propice înțelegerii ei. Absența capitolului biografic este de altfel eficient suplinită de cercetarea articolelor și discursurilor lui Delavrancea al căror itinerariu pasional și ideologic oferă de fapt imaginea esențializată a biografiei lui. Sincopele de creație ale carierei literare a lui Delavrancea se înțeleg mai bine în contextul carierei civice a scriitorului, cu atît mai mult cu cît lansarea lui în politică, chiar dacă i-a diminuat elanul creației nu i-a atenuat și modificat, ca în cazul lui Octavian Goga, direcția literară. Dimpotrivă, cercetarea ideilor politice în succesiunea celor literare și apoi a celor literare în succesiunea celor politice relevă integritatea unei acțiuni unice. Cum din ea rezultă și pagini de superioară gazetărie, de un remarcabil interes literar, recuperarea pe care ne-o propune C. Cublesan este îndreptățită și binevenită.

În analiza literaturii scriitorului, C. Cublesan nu este paralizat de mania interpretărilor excepționale. Criticul e interesat de contururi sigure, de adevărurile obligatorii ale operei. Dramaturgia lui Delavrancea este capitolul primei confruntări a criticului cu viziunea inscăunată asupra scriitorului. Din această pricină, contra inerției comune, el ne propune o privire globală asupra trilogiei lui Delavrancea. Pentru C. Cublesan nu este vorba de trei piese, ci de un tablou unic, a cărui grandoare privea trilogia ca o operă continuă, din care nu pot fi rupte părțile componente. Interesant ni se pare că noutatea asupra căreia se oprește C. Cublesan este de ordinul psihologiei. Tăria trilogiei ar sta după autorul cărții nu atît acolo unde a fost căutată, în calitatea evocării, cultul trecutului, cît în preocuparea de psihologie a dramaturgului, ceea ce e just, dar neaprofundat. Asupra teatrului de analiză socială, criticul ne propune o revizuire a vechilor concluzii. Nici **Irinel**, nici **A doua conștiință**, nici **Hagi Tudose** nu i se par lui C. Cublesan a fi meritat discreditul criticii literare și al cronicarilor dramatici și, deși el evită aproape ostentativ incursiunile în biografia scriitorului, de această dată pune pe seama complicațiilor politice insuccesul dramaturgului, care ar fi fost pur și simplu boicotat din aceste motive. Faptele prezentate sînt plauzibile și n-avem de ce le contesta. Dar încercarea de reabilitare rămîne la jumătatea drumului, deși sprijinită pe un enunț incitant.

C. Cublesan citește literatura lui Delavrancea, teatrul și proza, plus gazetăria în toate formele ei, dinspre literatura prezentului. El aplică operei acestuia o optică literară nouă, o modalitate estetică a timpului nostru. Acesta este și enunțul din capitolul dramelor sociale ale lui Delavrancea, unde C. Cublesan găsește elementele unei direcții care mai tîrziu vor deveni predominante la scriitorii interbelici și mai ales la Camil Petrescu. Valorificarea pe care ne-o propune demersul lui C. Cublesan este de aceea cu atît mai captivantă. Unghiul modern se verifică mai ales în cazul prozei lui Delavrancea. C. Cublesan decupează din proza lui Delavrancea un fascicol intitulat **Epica alegorică, Fantasticul popular,** tratat pînă acum drept proză de inspirație folclorică obișnuită, tocmai pentru modernitatea lui reală, pentru procedeele savante ale narațiunii și alegoriei, pe care le găsește uneori aidoma celor din proza fantastică a lui Mircea Eliade. Cu alte cuvinte, în proza ce părea extrem de cunoscută pînă acum a lui Delavrancea, criticul descoperă un arhipelag nou, plin de surprize și de o substanță particulară. Este una din descoperirile importante ale investigației lui C. Cublesan care reliefează astfel proza autorului **Sultănichii.** La fel, autorul izolează inspirat proza filozofică a lui Delavrancea, e vorba de **Trubadurul,** clasează într-o subimpărțire periferică literatura anecdotică a acestuia, tratează separat proza lui de inspirație rurală în frunte cu **Sultănica.** O tipologie aparte ca formulă literară i se pare a fi literatura dedicată universului copilăriei, după cum se distinge în corpul prozei lui Delavrancea un roman de dragoste, e vorba de **Irinel,** și o secțiune naturalistă. În genere diviziunile lui C. Cublesan sînt judicioase și punctează fie preocupări mai generale tematice și estetice, fie virfuri ale prozei scriitorului, inclusiv ale prozei românești, cum este cazul cu **Hagi Tudose** sau cu **Liniște.** Lectura acestor proze se face așa cum am sous din unghiul literaturii moderne și C. Cublesan descoperă în Delavrancea un foarte important premergător chiar dacă nu tine să-și sublinieze în concluzii speciale descoperirile. În Delavrancea, criticul nu descoperă numai un „presămănătorist", ci și un scriitor preocupat de psihologie în sensul modern al cuvîntului. Discontinuitatea acțiunii lui literare, diversitatea preocupărilor ei n-au imbus posterității creația lui Delavrancea la cota meritată. Dincolo de talentul de evocator, C. Cublesan vede în Delavrancea un precursor al prozei de analiză modernă. Înaintea lui Anton Holban, Hortensia Papadat Bengescu, Camil Petrescu și alții, Delavrancea deschide, după C. Cublesan, drumul unei întregi literaturi în proză și teatru în care preocuparea de analiză psihologică și de problematică adîncă este hotărîtoare. Este alt Delavrancea, care se alătură precursorului lui Sadoveanu, lui Voiculescu și altor autori de literatură rurală. Din acest punct de vedere al noutății lecturii cartea lui C. Cublesan și-a atins desigur scopul.

Refuzul de a accepta relația cu biografia lasă în afara cercetării multe aspecte în directă legătură cu opera. Proza parabolică, alegorică a lui Delavrancea pe care C. Cublesan ne-o semnalează convingător avea nevoie de o așezare în contextul social-istoric care lipsește. Impactul pe care proza lui Delavrancea îl are cu vocația parodistică a lui Caragiale pe latura sentimentală a prozei delavranciene este și el lăsat de o parte. Sînt, de pildă, două aspecte care n-ar fi trebuit să scape acestei explorări care are meritul de a cartografia cu o linie destul de sigură harta creației lui Delavrancea. Prin semnalarea actualității estetice a scriitorului Delavrancea, **Opera lui Delavrancea** de C. Cublesan este și ea o operă de actualitate literară.

M. Ungheanu

SABIN OPREANU: «O privire asupra rîului»

după un debut poetic puțin semnificativ cu **Sunetul zăpezii,** la a doua sa carte, **O privire asupra riului** (Editura **Cartea Românească,** 1982), Sabin Opreanu își rafinează mijloacele de expresie, convergente acum în definirea unui spațiu poetic personalizat, unde influențele (în special poetica antipoetică surrealistă) sînt bine asimilate, sau disimulate sub ironia amară. Obsesia fundamentală este **trecerea,** iar atitudinea poetică oscilează între contemplația descriptivă și asumarea dramatică, adesea constrînse să existe în spațiul aceluiași poem. Sabin Opreanu selectează din peisajul exterior detalii, devenite apoi argumente, într-o dispută interioară vegheată de sentimentul dizolvării ființei în lucruri, al contopirii liniștitoare sau încărcate de anxietate : „de pe muntele domogled coboară / pinul banatic / cu țipete negre mă urmărește / fiecare noapte / coboară pînă-n ultimele pilpîiri ale nervilor mei // sunt viu cu toate celulele explodînd într-un riu / ochii mei privesc brazii și mierlele îmi cad în auz / roua cutremură iarba verde din cimitir // dar pinul negru banatic coboară mereu / întunecat ca o galaxie de la capătul lumii / și rădăcinile lui mă cuprind" **(Galaxia pinului).** Această modalitate lirică, puțin cam didactic exploatată în versurile citate, scoate un sunet mai pur, eliberat de ostentație demonstrativă, într-un poem cu aparențe descriptive, ale cărui imagini sugerează însă o stare de criză existențială, un echilibru precar, mereu amenințat de revelația agresivității obiectelor : „a protesta cînd decolorate imagini frunzoase se perindă / prin fața ochilor tăi inspăimîntați încă o dată / să te supui acelui carnagiu virginal și să strigi : / acesta nu-i glasul meu aceasta-i vocea unui înalt / debarcader înzăuat // a vieții lingă roua cu cap de cîine și tone de melancolie / stratificate a visa în auz orbecăirile flautului / a te supune unui supliciu pietros // lingă tine riul ca un deșert exilat și clinchetul stelelor / strecurîndu-se ca fosnetul fiarelor după pradă" **(Compilații natale).** Infinitivele din poemul citat **(a protesta, a vieții, a visa, a te supune)** sînt tot atîtea atitudini existențiale în confruntare cu obsesia fundamentală, pe care le regăsim, transcrise în metaforă, concurente sau izolate, în multe din poeziile volumului.

Alteori, tensiunea lirică se obține prin aglomerare de imagini enumerate vijelios, ceea ce împrumută poemului ritm și substanțialitate. Ca în **Respirația nisipului,** în care, rămînind la infinitivele tutelare cu semnificație existențială, imaginile gravitează între **a protesta** și **a te supune** : „o pată care să cucerească disperarea vocile unui înalt / prelat vegetal. peste mine paloarea riului / argintul chezășia și nebunia unei ramuri amputate / lasă-mă în răgazul vîntului acestui limbaj singeros / de pe colinele cuvintelor. o să trec dincolo / ridicol și gol urlînd din toate mărunțaiele : nimbul acesta nu este al meu e umbra unui chircit pin / culoarea obișnuinței indreptățite // o pată care să cucerească disperarea. emfaza orgoliul / deșucheata insomnie înmănuncheate orbecăind, / utopia unei verticale vegheri, / respirația nisipului" **(Respirația nisipului).**

Recurentă în tot volumul — dar predominantă în primul ciclu, **Exerciții dragii mei,** din care am citat pînă acum — imaginea riului, ca simbol al trecerii universale, asigură coerența viziunii poetice și justifică titlul cărții, precum și citatul din dialogul **Cratylos,** emblematic așezat în deschidere. Dar poemele de dimensiuni mai mari, abordînd direct simbolistica „imaginii-liant" **(O privire asupra riului, Epoca riului)** nu reușesc să fie nucleele expresive care să polarizeze semnificațiile și, deopotrivă, să iradieze în spațiul poetic. Ostentația profunzimii produce efecte contrare celor scontate, conducînd la prețiozitate și diluare.

Următoarele două cicluri, **Cîntece de adormit copiii** și **Vom numi tăcerea,** conțin poezii impregnate de obsesia morții. Sensurile sînt transparente, versurile au o simplitate necăutată, sinceră. În acest context al comunicării directe, puținele **figuri** dobîndesc, prin contrast, o remarcabilă forță de impact : „nu va mai străluci soarele / pentru mine / ca un trăgaci lustruit, / / iată-l luminîndu-mă stins ! / (moartea vine ca un glonte aurit)" **(Ca un glonte aurit).** Sau, poemul **Îngăduință,** construit pe deturnarea opoziției **tinerețe-moarte,** în care se aude un discret acord eminescian : „parcă sunt tînăr doamne / și-mi fac de cap / și ce mai bat străluci-toarele clopote / atît de tînăr doamne / încît ochii morților se uită la mine".

Ultimul ciclu, **Cuiburi în ceață,** este alcătuit din metafora de tip surrealist, concentrate, ingenios construite, adeseori inspirate și tulburătoare, probînd încă o dată talentul acestui poet care, cu această a doua carte, intră fără complexe în competiția poetică. Aleg cîteva imagini care cred că susțin afirmația : „în blîndul interstițiu / dintre două vocale // spațiul parcurs de melancolie / prin uriașe căderi de nisip" ; „altitudinea firului de nisip / a tăia cu teaca și nu cu spada / / a acționa la subsolul plantelor / a serba o cucerire într-un bumerang de gheață". „această floare hipnotică și labele păroase ale unui animal / carnivor devin o tremurătoare confuzie".

„Strania arteziană de Bărăgan, Ion Anghel Mânăstire irumpe cu forță în peisajul prozei contemporane". Am citat primele rînduri din prezentarea pe care Mircea Sântimbreanu o face, pe coperta a patra, romanului **Talanii** (Editura **Albatros,** 1982), debutul unui autor total necunoscut, pînă la data apariției cărții. La sfîrșitul lecturii nu ne rămîne decît, cu satisfacție, să subscriem integral aprecierilor experimentatului editor, adăugînd, în consens, că ne aflăm în fața unui debut excepțional. Autorul (adică, scriitorul, căci Ion Anghel Mânăstire este, fără îndoială, un scriitor în toată puterea cuvîntului) evită să-și intituleze cartea **roman,** probabil, pe de o parte, datorită frecvenței pasajelor poematice, pe de altă parte din cauza aparenței de aleatoriu în selectarea și montajul situațiilor epice. **Talanii** nu poate fi numit, însă, decît metaforic un poem în proză, el neîntreținînd cu proza poetică (gen hibrid) decît relații tangențiale. Tonul baladesc alternează cu descripția realistă și reflecția filosofică, dînd naștere unui aliaj narativ omogen, perfect pliabil construcției romanești moderne. În plan stilistic, romanul este impecabil, fraza „curge" fără poticneli și fără balast decorativist, reușind să cuprindă, deloc artificios, conotații psihologice și simultaneitatea reacțiilor. Citez, la întîmplare : „Pe drum se apropia un tunet greu, înfundat și Cioalcă rămase nedumerit, aruncîndu-și privirea spre acoperiș ; trăise pentru un moment impresia că din fundul pămîntului iese frămîntarea, ca în iarna lu'paș'unu, apoi sprijini furcoiul de gard și ieși la drum. Cai. Cai numai piele și os, înșirați pe funii, minați de străini călări. În urmă, pe dreapta, ferindu-se de țărina fierbinte, Bărbat mormăia, crucea voastră de talani, crucea voastră ! făcînd vînt cu brațul, ca și cum ar fi vrut să alunge un roi de muște ce-i dă tîrcoale, spre droaia de copii care aruncau în gloabele de la urmă cu bolovani. Cioalcă îl fluieră și-i făcu semn, unde îi duceți, Bărbat se făcuse că nu aude, dar copiii țipau, uite bă, te strigă nea Cioalcă, ce, ești surd ? Omul întinse gîtul, parcă n-ar fi ajuns la el fluturarea buzelor celuilalt și copiii strigau, n-auzi bă, te-ntreabă Cioalcă. Să scape de gura lor, înclină capul spre un punct nedefinit, dincolo de girlă și duse tăișul mîinii stîngi spre git, apoi alungă iar roiul de muște".

Talanii este un roman și pentru că, dincolo de dezordinea (studiată, dealtfel) a montajului epic, evenimentele disparate logic (cînd sînt așa) comunică subteran, printr-o veritabilă rețea de sugestii, într-un secund plan simbolic, ce dă rigoare interioară construcției. Narațiunea avansează pe două planuri, paralele uneori, interferente adesea : cel al realului și cel imaginar. În primul, evenimentele și reacțiile personajelor circumscriu o epocă precis delimitată temporal și anume cooperativizarea agriculturii. Situații dramatice sau doar pitorești sînt consemnate nu pentru calitatea lor de probe ale abuzului, ci pentru a urmări reflexele lor în viața intimă a indivizilor. Prozatorul stăpînește perfect dialogul și monologul interior, iar virtuțile stilului oral sînt exploatate cu măsură, evitînd capcanele facilității transcripției lingvistice. Celălalt plan este situat în eternitatea mitului și decupează un spațiu intangibil, deopotrivă edenic și infernal, ferit de seismele conjuncturilor politice și sociale. Este locul de refugiu în care țăranul Cioalcă (eroul cărții, așezat de-a curmezișul vremilor) își conservă nedegradată esența ființei sale, devenită simbol al ființării. Trecerile dintr-un plan în celălalt se fac pe nesimțite, prozatorul excelînd în crearea și menținerea ambiguității misterioase, sugeratoare de multiple semnificații.

Talanii de Ion Anghel Mânăstire este revelația anului literar 1982.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT
NUMIREA REALITĂȚII

Un debut în volum, absolut remarcabil*), vine să confirme excelența impresie pe care au creat-o în publicistica ultimilor ani reportajele lui Ion Longin Popescu (premiul „Luceafărul" 1977). Fiind dintre acei care știu cu fervoare că veșnicia s-a născut la sat, autorul ne oferă o carte unitară ca subiect, dedicată povestirilor țăranilor bătrîni și întîmplărilor fiilor lor, de acasă sau de pe șantiere, carte cuprinzînd o literatură a autenticului de cea mai bună factură, îndeosebi în prima ei jumătate, unde înglobează fișe și schițe pentru un roman al satului maramureșan (desi nu lipsesc nici oșenii sau cei din Cîmpia Română). Dacă mulți folosesc astăzi în literatură reportajul, Ion Longin Popescu face reportaj cu uneltele cele mai sobre ale scriitorului. Demonetizat de excesele lozincarde și de trucarea conflictelor din producțiile deceniilor cinci și șase, reportajul trăiește în ultimii ani un reviriment marcat de cîteva tendințe și „școli", ce formează un nou val al reportajului ca literatură a autenticului și sincerității. Integrat acestei noi generații a implicării și realismului prin calitatea exemplară a scrisului, prin măsură și veridicitate, Ion Longin Popescu se deosebește totuși, atît de reporterii „momentului Flacăra" — un Nicolae Cristache de pildă — care au ales drumul punerii în scenă dramatice, a adevărului transant, în culori tari, adus „pe viu" în fața cititorilor-martori, cît și de direcția tinerilor scriitori care urmează calea poetică a evocării subiective, unde reporterul se poartă ca un prozator ce povestește la persoana I, fiind mereu unul dintre personajele propriilor reportaje — ca în cazul bănățeanului Teodor Bulza, un alt debut remarcabil în publicistică din 1980. Dacă și Ion Longin Popescu pare uneori un romancier, acesta este însă unul omniscient și realist, care se estompează în spatele personajelor, lăsîndu-le să vorbească liber și să se caracterizeze singure prin istorisirile lor.

Ceea ce place de la început în scrisul acestui tînăr este marea seriozitate profesională, manifestă atît în onestitatea și respectul cu care este întîmpinată realitatea, cît și în știința cu care se obține în **Strigarea numelor,** „iluzia" ei artistică. Reportajele trăiesc prin transcrierea foarte exactă a vorbirii eroilor, în marea lor majoritate țărani cu darul povestirii, cei mai mulți la o vîrstă la care au văzut multe și, din a căror cuvinte cu miez și culoare, se încheagă într-o repede schiță, lumea satului și curgerea istoriei peste oamenii acelor locuri. Impresia nu e numai de autenticitate, ci de adevăr frust, ca universul țărănesc, cartea neocolind amănuntele concrete, nu toate avantajîndu-și personajele, ale căror portrete autorul are curajul să nu le retușeze. Cum nici nu încearcă să înfrumusețeze tabloul general, lăsînd faptele să convingă în sine, spre cîștigul senzației de complexitate nefardată a vieții înregistrate în carnetul său. Deși caută personajele pitorești, reporterul nu-și propune să surprindă întîmplări excepționale sau senzaționale, dimpotrivă, ca un scriitor realist ce se respectă, este interesat de evenimentele de fiecare zi, care conduc însă spre spectacolul miracolului existenței țărănești. El urmărește unghiurile cele mai interesante, spre exemplu, povestirile bătrînilor care-și umplu singurătatea evocîndu-și viața și consătenii, sau unghiuri **inedite, ca în Rondul de noapte,** unde satul este văzut de paznicii săi de noapte.

Primele cicluri ale cărții, **Portrete fără chenar, Itinerar în eternitate,** și în parte **Oameni de rînd** sînt superioare în ansamblu celor din partea a doua, deși în toate există în nuce subiecte de nuvelă sau roman. Un posibil scenariu de film e **O viață ca o flacără de magneziu** — dedicat eroinei Elena Chirița, sergent-sanitar, căzută în războiul al doilea — plin de dinamism, cu alternări de dialog, narațiune, evocări, prim-planuri și flash-back. Vibrantă este tema senectuții din ciclul **Internar în eternitate** : o bătrînă de 81 de ani ai cărei copii și nepoți sînt toți la oraș, își rememorează într-o limbă de mare frumusețe viața de necazuri și sacrificii **(Singură prin veac),** o alta își recapătă vederea în spitalul din Baia Mare **(Ieșirea din noapte),** în **Eroare în listele lui Dumnezeu** o cunoaștem pe Maria Vigh născută la 1870, iar în **Viață fără de moarte** o femeie își așteaptă și acum soțul dat dispărut în război, visîndu-l și povestindu-și dorul și speranța. Un aer mai sărbătoresc plutește peste ciclul munților, **Domeniul diamantului.** În ultimele bucăți ale cărții lipsesc multe elemente de reportaj propriu-zis, păstrîndu-se numai fișele personajelor — „fiziologii" moderne de șoferi, excavatoriști, agronomi, brigadieri, viticultori, meșteri și ingineri etc. unde comentariul reporterului nu depășește media genului. În schimb, de fiecare dată cînd eroii prind să vorbească, scrierea se însuflețește de o viață proprie. Riscul, întîlnit chiar într-un reportaj care se deschide programatic („Țăranii care-mi răspund la mea întrebări nu eu nimic din „sfătoșenia" și „înțelepciunea" idilică și edulcorată ce se mai întîlnește uneori în textele pe teme rurale"), este apariția unor efecte comice involuntare prin notația fidelă a limbajului insuficient asimilat de către interlocutorii care folosesc cam anapoda formule noi sau din altă sferă socială : **Pe cînd dăduse griul în spic, Fotografiile inimii.** Fără nici o notă falsă vorbesc însă toate personajele dinspre nordul Transilvaniei, spațiul de suflet al reporterului.

Ion Longin Popescu are auz fin pentru tonalitatea diversă a graiurilor și pentru nuanțele vorbirii fiecăruia și privire atentă la amănuntul plastic, creator de atmosferă. O adevărată scenă de gen lucrată în tehnica amănuntului este **Repetiție generală,** unde portretul „flamand" al lăutarului e memorabil. În acest reporter se ascunde un romancier al satului și un poet al țăranului.

Alexandru Condeescu

*) **Ion Longin Popescu : „Strigarea numelor". Editura „Eminescu".**

12 FEBRUARIE 1983

L2

SUB STEAGUL PARTIDULUI

Urmare din pag. I

din 350 de membri, au alcătuit pichete de muncitori pe care le-au instalat la intrări și au ales delegați pentru tratative cu patronii. În aceeași zi, au declarat grevă de solidaritate, ocupînd atelierele, muncitorii feroviari de la Iași și Galați.

Sub presiunea valului de greve ce amenința să cuprindă întreaga țară, guvernul național-țărănesc a declarat că acceptă revendicările ceferiștilor. Dar declarația s-a dovedit a fi numai o manevră, deoarece, în noaptea de 3 spre 4 februarie autoritățile au hotărît instituirea stării de asediu. În noaptea de 11 spre 12 februarie, s-au făcut sute de arestări, sediile organizațiilor muncitorești au fost devastate, porțile atelierelor blocate de polițiști și jandarmi.

În condițiile intensificării acțiunilor represive din partea autorităților burghezo-moșierești, Partidul Comunist Român a luat măsuri pentru declararea unor greve de solidaritate în principalele centre feroviare ale țării. În noaptea de 14 spre 15 februarie, la București au fost arestați circa 1 600 de militanți ai mișcării muncitorești. Guvernul socotea că, prin arestarea conducătorilor muncitorilor ceferiști, va putea împiedica declanșarea grevei la Atelierele „Griviția". Partidul comunist pregătise însă în așa fel organizațiile de partid, sindicatele, încît ele au reușit să ridice îndată muncitorii la acțiuni de ripostă. În dimineața zilei de 15 februarie, muncitorii, aflînd despre arestarea conducătorilor lor, au declarat grevă, ocupînd Atelierele C.F.R. „Grivița". Folosind experiența acumulată în timpul ciocnirilor anterioare, organizația de partid și comitetul de fabrică au luat măsurile necesare bunei desfășurări a grevei. La tribunele improvizate s-au ridicat și au luat cuvîntul în fața maselor, alături de comuniști, socialiști și social-democrați, chemînd pe muncitori să-și unească forțele în fața dușmanului comun.

În pofida amplelor acțiuni de solidaritate și protest, desfășurate în țară, guvernul a hotărît reprimarea grevei de la Griviția prin forța armată. În dimineața de 16 februarie s-a declanșat represiunea.

Grefate pe fundalul marii crize economice din anii 1929—1933, luptele muncitorilor petroliști, ceferiști, metalurgiști și textiliști au dovedit încă o dată marea forță a clasei muncitoare, condusă de P.C.R., hotărîrea nestrămutată de a lupta împotriva exploatării. Grevele petroliștilor și ceferiștilor, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, „au exprimat în modul cel mai grăitor spiritul combativ al clasei noastre muncitoare, afirmarea rolului partidului comunist, a capacității sale de a organiza și conduce lupta oamenilor muncii".

În lupta pentru drepturi economice și politice, pentru democrație, independență și suveranitate națională, clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, s-a afirmat pe arena istoriei ca cea mai înaintată forță a societății românești. Ca urmare a luptelor revoluționare „planul de asanare" de la Geneva, prin care se știrbea suveranitatea țării, nu a mai fost aplicat.

În cursul desfășurării luptelor și în perioada care a urmat, s-au întărit legăturile partidului comunist cu masele, a crescut rolul elementelor muncitorești în partid, în conducerea sa ; de asemenea, s-a extins considerabil influența partidului comunist, s-a ridicat prestigiul său politic și s-a imbogățit experiența sa revoluționară. În viitoarea luptelor, s-au format și s-au călit numeroși activiști militanți revoluționari, cadre legate de clasa muncitoare, de interesele și năzuințele poporului, care au jucat un rol important în organizarea și conducerea luptelor de clasă din anii următori.

Luptele muncitorești din 1933 au determinat numeroase manifestări de solidaritate în rîndurile celor mai diferite pături și categorii sociale — țărănimea, intelectualitatea, funcționărimea, mica burghezie de la orașe —, imprimîndu-le acestora un caracter larg, de masă. Ele au demonstrat, odată cu spiritul combativ al clasei muncitoare, creșterea capacității P.C.R. de a organiza și conduce luptele revoluționare ale întregului popor. Această capacitate a crescut pe măsură ce la conducerea partidului comunist au fost promovați reprezentanții direcți ai clasei muncitoare, fiii clasei muncitoare care trăiau și activau în România. Clasa muncitoare s-a manifestat ca forța politică cea mai înaintată, dovedind o înaltă conștiință revoluționară, un profund patriotism în lupta pentru apărarea libertăților democratice, a independenței și suveranității României, împotriva pericolului fascismului intern și extern.

Desfășurîndu-se într-un moment de adevărată răscruce a istoriei universale, cînd instaurarea hitlerismului în Germania constituia o amenințare gravă pentru independența și suveranitatea popoarelor, luptele ceferiștilor și petroliștilor au avut un mare răsunet și dincolo de granițele țării, fiind prima mare ridicare a proletariatului pe plan internațional, după instaurarea nazismului în Germania.

Desfășurarea luptelor din 1933, cît și procesul care a fost intentat muncitorilor greviști, conducătorilor lor, au demonstrat forța clasei muncitoare, puternicul spirit de solidaritate ce a unit rîndurile maselor largi populare. Un rol deosebit de important în timpul desfășurării procesului de la București (iulie 1933) și Craiova (iunie 1934) l-au avut acțiunile de solidaritate ale muncitorilor, ale organizațiilor de masă, acțiuni în cadrul cărora s-au făcut puternic remarcate talentul organizatoric, înalta conștiință de clasă, patosul revoluționar al tînărului militant comunist Nicolae Ceaușescu.

Încă din iunie 1933 cînd s-a creat Comitetul Național Antifascist, în conducerea căruia a fost ales din partea tineretului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a participat la mari acțiuni antifasciste desfășurate de acest organism înființat din inițiativa P.C.R. și cuprinzînd peste 200 000 de membri. În timpul procesului de la Craiova, tovarășul Nicolae Ceaușescu, luptător comunist neînfricat, împreună cu alți tineri, s-a angajat cu tot elanul în apărarea cauzei drepte a luptei muncitorilor petroliști și ceferiști. Ca urmare a activității sale, apreciată drept „instigatoare", a fost arestat. Interogat, tînărul comunist nu s-a lăsat intimidat și a declarat fără reținere că venise la Craiova, ca unul ce participase la strîngerea de semnături pe memoriile de protest și de solidaritate pe care le aduce cu sine, fiind „delegat de către organizațiile muncitorești din Capitală să meargă la Craiova pentru a depune aceste proteste și a face declarații favorabile ceferiștilor de la Griviția".

Întemnițarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, alături de numeroși alți conducători ai clasei muncitoare, nu a putut stăvili, însă, avîntul de luptă al celor exploatați și asupriți. Bogata experiență dobîndită în timpul bătăliilor din anii 1929—1933, unitatea de acțiune avînd drept coloană vertebrală frontul unic muncitoresc, conducerea neabătută de către partidul comunist le-au adus noi izbînzi în anii ce au urmat. Sub conducerea P.C.R., strîngîndu-și rîndurile și manifestînd un fierbinte patriotism, oamenii muncii din România, fără deosebire de naționalitate, au desfășurat acțiuni hotărîte împotriva pericolului fascismului, revizionismului, a războiului.

În acei ani de creștere a agresivității Germaniei hitleriste, a presiunilor organizațiilor de extremă dreaptă din interior, România a fost treptat izolată pe plan internațional, iar în interior pericolul venirii la putere a Gărzii de fier, agentură a hitlerismului în țara noastră, a crescut. Datorită combativității clasei muncitoare, forței de mobilizare a Partidului Comunist Român, acțiunile grupărilor fasciste au fost, temporar, zădărnicite.

O deosebită însemnătate în afirmarea forțelor revoluționare a avut marea demonstrație antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, în organizarea și conducerea căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut un rol important. Atunci, în București, din piepturile miilor de participanți au răsunat lozincile promovate de Partidul Comunist Român : „Jos fascismul !", „Jos hitlerismul !", „Vrem România liberă și independentă !", „Vrem respectarea granițelor !", „Trăiască integritatea teritorială a României !".

Continuînd și amplificînd experiența de luptă dobîndită în timpul bătăliilor împotriva pericolului fascist, clasa noastră muncitoare s-a angajat plenar, sub conducerea Partidului Comunist Român, în lupta împotriva dictaturii militare fasciste, a participat cu eroism la înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944. Cu spirit de dăruire și abnegație, animată de profunde sentimente patriotice, strîns unită în jurul Partidului Comunist Român, clasa muncitoare a militat cu eroism pentru sprijinirea războiului antihitlerist, democratizarea țării, instaurarea unui regim democratic, refacerea economiei naționale. Istoricele bătălii pe care le-a purtat sub steagul partidului comunist au fost încununate de izbînda cuceririi întregii puteri politice, de construirea temeliilor orînduirii socialiste.

Perioada construcției socialismului a fost puternic marcată de Congresele al IX-lea, al X-lea, al XI-lea și al XII-lea ale P.C.R., de alegerea în fruntea partidului, în funcția de secretar general, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, militant cu îndelungată și luminoasă experiență de luptă revoluționară în mișcarea muncitorească din țara noastră. Spiritul novator introdus de el în întreaga viață a partidului și societății socialiste a dat neprețuite roade. Urmînd cu devotament și nețărmurită abnegație partidul și conducerea sa, clasa muncitoare a înscris, în cei 18 ani ce au trecut de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, o contribuție determinantă la marile înfăptuiri ale societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României, afirmîndu-se ca o forță hotărîtoare a mersului nostru înainte.

Împlinirea a 50 de ani de la luptele revoluționare ale muncitorilor din 1933 găsește clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul nostru popor într-o unitate de granit în jurul partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, mulțind cu dăruire pentru înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XII-lea, ale Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, pentru înălțarea patriei pe noi trepte ale civilizației socialiste și comuniste.

Importanța literaturii memorialistice nu are nevoie de demonstrație. Multe voci au deplins dispariția unei mari generații de scriitori care ne-a fost contemporană. Datoria noastră este de a perpetua amintirea acestora, cu atit mai mult cu cit cei care i-au intilnit mai sint incă printre noi și pot vorbi in mod avizat despre ei. De aceea revista Luceafărul **a reluat rubrica** L-am cunoscut pe... **care a inceput cu amintirile despre Tudor Arghezi. Interesul față de aceste amintiri a fost foarte mare. Deschidem acum seria de amintiri a revistei noastre privitoare la o altă personalitate polară a culturii și literaturii române, la G. Călinescu. Reeditarea** Istoriei literaturii române de la origini pină în prezent, **sub ingrijirea lui Al. Piru, este incă un argument al acestei serii de recapitulări memoralistice privitoare la G-Călinescu. Personalitatea acestuia, controversată de contemporani, are nevoie de materia memorialistică care să stea la temelia viitoarelor monografii și biografii. Deschidem deci coloanele revistei noastre celor care pot să depună mărturie asupra existenței istovitoare și singulare a unuia din cei mai mari scriitori români ai tuturor timpurilor. Această rubrică rămine deschisă tuturor celor care pot depune o mărturie esențială asupra omului și operei. Redacția noastră a tipărit pină acum și tipărește amintirile lui Ion Rotaru, Șt. Cazimir, Marin Petrică, H. Zalis in ordinea primirii la redacție. Am invitat la această suită de amintiri pe colaboratorii apropiați ai profesorului G. Călinescu ca Al. Piru, Ovidiu Papadima, Mihai Novicov, I.C. Chițimia, Marin Bucur și alții. Vom publica in numerele viitoare amintirile de la Iași despre G. Călinescu ale lui Viorel Alecu. Generația tinără are nevoie de cunoașterea adincită a personalității unuia din marii scriitori ai literaturii postbelice, Sintem, desigur, interesați și de iconografia inedită sau mai puțin cunoscută referitoare la G. Călinescu solicitind pe cei ce ne trimit amintiri și in acest sens.**

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

«UITE, COLO, POSTERITATEA !»

Studentul Eugen Barbu părăsește amfiteatrul

I-am cunoscut mai intii din scris, firește, ca mai toată lumea. Prima carte pe care i-am citit-o a fost **Istoria literaturii române.** Era prin 1941 ori 1942, eram elev prin a VI-a sau a VII-a. Tocmai aflasem că fusese scoasă din biblioteca școlii, ca „interzisă", și lucrul acesta îmi atița curiozitatea în gradul cel mai inalt. Am căutat-o febril, am pus mina pe ea și am citit-o, nu de la un cap la altul, ci pe sărite, la capitolele cu scriitorii care mă interesau pe atunci, pină am ajuns s-o cunosc aproape toată. Am citit apoi și cele două monografii, despre Eminescu și Creangă. (Pe romancier și pe poet l-am citit mai tirziu). Mă atrăgea, imi dau seama acum, **stilul** (indărătul căruia parcă și vedeam omul), șocant, direct, cu asociații și disociații de idei repezi, sclipitoare, mergind la țintă fulgerător, în cuvinte neuzate, îndrăznețe, cum nu mai intilnisem, fără „metodologie" și sistemă școlăresc-academică, cu neologisme incitante care mă trimiteau la cunoștințele de latină, franceză sau italiană, cite le aveam pe atunci, mă trimiteau la... dicționare. Cind l-am văzut și l-am auzit vorbind prima dată, (picasem din provincie, citisem un afiș și alergasem să-i ascult o conferință la Dalles), am rămas cam descumpănit, cumva dezamăgit : rubicond, cu părul vilvoi, vocea cu urcușuri ascuțite, tăioase, gesticulație și mimică abundente. Abia mai tirziu, cind i-am devenit student, mi-am dat seama, treptat, că era un mare orator, că scrie ca și cum ți-ar vorbi, alăturind cuvintul „savant", neologismul, pentru relief și nuanță, chiar lingă cel românesc pur (ca să nu spun „neaoș"), expresiv. Abia observindu-l cum vorbea la cursuri, mi-am dat seama cum punea intenție deosebind subtil intre expresia, să zicem, „această poezie e de o **certă valoare**" și de o „valoare **certă**", intre latinescul **ofiu** (fiind vorba despre Horațiu) și românescul **lene.** Neologismele erau luate de lingă etimon. Comentind, spre exemplu, **Somnoroase păsărele,** ne pomenim dintr-odată că profesorul exclamă peremtoriu : „Această poezie este **sinceră !**", după care face o pauză și caută efectul în ochii auditoriului descumpănit, surprins de calificativ. Nu fusese vorba de sinceritate în înțelesul obișnuit, ci de claritate, de limpiditate. **„Sincer,** adăoga el, cu satisfacția punctării definitive a ideei, vine din latinescul **sine cera,** miere expurgată de orice reziduuri ceroase". Altă dată, vorbind despre tirgurile de provincie din proza lui Sadoveanu, introduce sintagma : „aceste orașe **exorbitante".** Și, după pauza-suspens : „Vreau să spun : orașe care nu gravitează în jurul centrului, pe **orbita** Capitalei". Tot așa, spre a evita — fiind vorba de un poet mare — expresia „cintece de beție", cumva vulgară, ca și pe aceea de „cintece bahice", prea comună, prin referire la **Îndreptătoriul beției lor,** Călinescu spunea : „cintece **potatorice".** Și nu se sfia deloc, recitind cu urcările și coborîrile de voce ce-i erau atit de caracteristice, vibrind de emoție, din același Anton Pann, versurile în care se face portretul femeii harnice : „C-o mină focul **ațiță** / Cu alta copilului dă **țiță**", strigind spre sală și impungind cu arătătorul spre tavan : „Atențiune ! Rimă perfectă !", descoperind suavitatea tocmai acolo unde te așteptai mai puțin. „Papadimoo ! Adă-ncoace broșura !" Eram, încă de pe atunci, spre sfirșitul lui 1948 și începutul lui 1949, la curent cu atacurile din presă la adresa lui : un V. Dumitrașcu cu articolul **Mucegaiul, ochelarii și țicurile din pagina culturală a „Națiunii",** I. Vitner care-i reproșa „confuzia valorilor" în seria de „analize" intitulată **Opera de critică și istorie literară a d-lui prof. G. Călinescu,** Vicu Mindra care în cîteva articole din **Flacăra** (condusă de M. Novicov) îi „desființase" **Istoria literaturii** și ceruse pur și simplu înlăturarea imediată de la catedră a profesorului, în termeni vehemenți-juvenili etc. Așa numitul sociologism vulgar se afla la începutul infloririi și un coleg de catedră, adus proaspăt, odată cu alți patru sau cinci, ca să-l „dubleze" (vechii colaboratori ai lui Călinescu fuseseră înlăturați), interpreta **Punguța cu doi bani,** basmul lui Creangă, cam așa : Cocoșul este feciorul de țărani săraciți, în exod spre oraș, proletarizat, punguța, pe care n-o lasă din plisc nici mort, era „conștiința proletară", boierul era, firește, exploatatorul, în timp ce mulțimea de orătănii, cirezile de vite care se iau după el pînă la casa moșneagului, ar fi fost... masele urmindu-și avangarda etc. Călinescu știa de toate acestea și nu ne-a scăpat ironia, enormă, cind, „explicitind" **Luceafărul** eminescian, interpreta la rindu-i : Luceafărul este muncitorul din uzină îndrăgostit din eroare de o fată burgheză care nu vrea să-l urmeze la locul lui de muncă... „Papadimoo !" — striga teatral alarmat peste mulțimea de capete înghesuite în jurul catedrei — „Adu-ncoace broșura !" Asistentul Ovidiu Papadima se precipita spre șeful său și acesta-i smulgea din mină un opuscul proaspăt tradus, îl ducea ostentativ la ochi, imitind gestul miopului, și continua : „Așa cum spune... Sobolev (ori — din nou gest de descifrare — Soboliov), Demiurgul nu poate fi decit președintele sindicatului sau cam așa ceva. El îi arată rătăcitului cum burgheza Cătălina, colo, jos în stradă, se însoțește cu un individ de teapa el..." etc. Atunci, în toamna lui 1948 și începutul lui 1949, profesorul G. Călinescu era în plină forță creatoare, fascinant, net superior celui din noiembrie 1963, cînd a mai ținut cîteva prelegeri în amfiteatrul Odobescu, însoțit de G. Ivașcu și M. Novicov. Sala și coridoarele arhipline, cu lume de tot felul, ușile și ferestrele deschise... Într-un rînd, din pricina înghesuielii, se sparse un geam și zgomotul îl alarmă o clipă : „Ce s-a întîmplat ?!". „S-a spart un geam de la o ușă !", i s-a răspuns. „Lasă, zice el, spargeți-le pe toate, le plătesc eu !". Plăcerea îi era imensă și asta se vedea din sclipirile ochilor aruncate în dreapta și în stînga peste mulțime. Ultimul curs ca titular al catedrei de literatura română G. Călinescu l-a ținut în ziua de 31 ianuarie 1949, dar numai pe jumătate. După pauză, la orele 10, studenții s-au pomenit cu alți profesori urcînd la catedră. În semn de protest, un grup de vreo 15—20, printre care și studentul Eugen Barbu, au părăsit amfiteatrul. A continuat însă să figureze, în statele de funcțiuni, ca „șef de catedră" (fictiv) pînă la finele lui octombrie 1952.

„...A venit istoria literară să-și facă datoria..."

L-am cunoscut, încă mai îndeaproape, și la Institutul de literatură care-i poartă acum numele. Participam uneori, invitat sau nu, la ședințele de lucru de simbătă, ori în calitate de secretar la volumul I din **Istoria literaturii române** (tratatul academic și colectiv). Uneori eram chemat și acasă la profesor, în str. Vlădescu. Prelegerile continuau, de astă dată cu un public restrins. Făcea mare caz de documentație și era realmente ahtiat după documente literare. O colegă tocmai mă vestește că a murit Ionel Teodoreanu și mă ia cu dinsa să vedem mortul, într-o casă pe undeva prin preajma Batiștei. Era lume multă și mortul, îmbrăcat cu ce se găsise, sărac, cu tălpile pantofilor vechi, scîlciate și tocite, arăta jalnic. Deodată se produse rumoare la ușă și profesorul Călinescu, în mină cu o geantă imensă, deschisă din cătărămi, intră împingînd în dreapta și în stînga : „Stimate rude, vă rog să primiți condoleanțele mele...", zicea. Poftiți pe aici să-l vedeți, domnule profesor !". („Nu vreau să văd morți, imi face rău ! N-am venit să văd mortul, a venit istoria literară să-și facă datoria ! Vă rog să-mi încredințați documentele rămase de la defunct, scrisori, manuscrise..." Și cu un gest elocvent arăta spre geanta deschisă. I se aduse totul, profesorul burdușă și geanta, o încătărămă și o luă repede spre ușă : „Nu vreau să văd mortul... documentele mă interesează !" Și cu o voce oarecum șoptită mai adăogă, ieșind în stradă : „Trebuie să prinzi momentul psihologic ca să pui mina pe documente. După înmormintare rudele se răzgîndesc, împrăștie, donează, vînd totul..." Într-o zi e adusă la institut o ladă plină cu hîrtii și fel de fel de obiecte muzeale donate de familia Negruzzi, spre deliciile directorului care răscoli totul pînă la fund și unde dădu peste două pistoale vechi, turcești, din cele cu cremene. „Dați alarma la miliție, la securitate !" — începu să strige, nu știu cît de sincer — „S-au introdus arme în instituție ! Sabotori !" etc. Numai cu greu a putut fi convins că e vorba de niște pistoale inofensive. Mi se părea a fi un caracter „pusilanim", (ca să utilizez cuvîntul pe care el l-a introdus în limba română), dar poate nu era tocmai adevărat. Am cules din mormanul de gunoi din curtea facultății, unde era aruncat, splendidul basorelief reprezentînd pe Maiorescu (operă, mi se pare, de sculptorul Georgescu, un medalion în bronz, cu diametrul aproape de un metru, o piesă grea) și, cu ajutorul a doi studenți, l-am dus la institut, spre păstrare, arătîndu-l mai întîi directorului : „Fugiți de aici cu reacționarul și idealistul ăsta ! Nu-l vreau !". Și ne-a dat afară pe ușă. M. Novicov, directorul adjunct, a iscălit totuși o hîrtie oficială de primire în regulă. Dar pe peretele din holul institutului, printre alte fotografii de scriitori clasici, figura și aceea a izgonitului pe atunci din biblioteci și din fostul amfiteatru care-i purta numele (astăzi amfiteatrul Bălcescu, ornat numai cu un biet ghips așezat pe o scîndură vopsită). Poate fi văzut și acum. E fotografia lui Maiorescu tînăr, nu aceea prea cunoscută, cu barbișon. Cu basorelieful nu mai știu ce s-a făcut.

„Nu ești, nu poți fi continuatorul lui Eminescu !"

De pomină este mai ales întîmplarea de la sărbătorirea lui A. Toma, la Academie, cu ocazia împlinirii a 75 de ani, în ziua de 14 februarie 1950, la care am asistat, stînd sus, la galerie. Cu excepția lui G. Călinescu, toți vorbitorii arătau că A. Toma este cel mai mare poet român în viață și neapărat continuatorul direct al lui Eminescu. (Mai asistasem, cu puțin timp înainte, la o adunare similară în amfiteatrul cel mare de la vechea Universitate, R3, o întîlnire cu studenții și profesorii, unde de asemeni se făcuse insistent afirmația că A. Toma este continuatorul lui Eminescu. Ba chiar, A. Toma însuși părea de acord în această privință, făcînd și gestul luării unei imaginare făclii a poeziei românești dinspre Eminescu spre a o înmîna mai departe lui Dan Deșliu, aflat și acesta de față, la prezidiu, în stinga). Așteptam cu sufletul la gură să vedem ce va spune Călinescu. A început cuminte, deferent și protocolar, cu „iubite sărbătorit", cu „am deosebita plăcere să analizez opera... ", cu repetate cereri de scuze că nu l-a înțeles pînă la acea dată etc. Îi găsea, îmi amintesc, meritul de a fi scris o frumoasă poezie cu ocazia comemorării a o sută de ani de la moartea lui Eminescu, „optimistă", contrapusă „pesimismului" din **Dintre sute de catarge,** pe care A. Toma o parafraza, ca într-un fel de parodie gravă. Recita, splendid, (din punctul meu de vedere, nu cunosc un mai mare recitator de poezie ca G. Călinescu ; este, desigur, o deformație profesională, căreia îi sint victimă : recitind, Călinescu „interpretează", nu citește actoricește, cu intonațiile și gestica învățate la Conservator), și versurile lui Eminescu pluteau în volute muzicale spre cupolă : „Dintre sute de catarge / Care lasă malurile / Cite oare le vor sparge / Vinturile, valurile" etc. Cind însă, pentru comparație, citea și din A. Toma, vocea-i părea impovărată de un imperceptibil scrîșnet otărît : „Cite sute de catarge / Dirze (cuvintul „dîrze" îl pronunța urit, cu greutate) lasă malurile / Multe sînt ce nu le-or („le-or" suna iarăși urit) sparge / Vînturile, valurile". Și mai departe : „Ne-ntețesc doar vînturile / Faldurile flamurilor / Le dau zbor și cinturile / Și nădejdea malurilor, / / Fremătînd cer luptătorii / Glasul nalt al versului — / Să le-avinte spre victorii / Vijelia mersului" s.a.m.d., tăpîrcenizînd vag. A dus cu bine însă, decent, demonstrația pînă la capăt, cu toată aparenta stîngherealâ. Cînd, deodată, părăsind pupitrul și microfonul, smulgîndu-și cravata înspre umărul drept, cu părul în dezordine, se îndreaptă spre sărbătorit și, cu glas tremurînd de indignare conținută, îl implorâ : „Te-am citit, maestre, te-am citit cu atenție, figurezi în bibliografia „istoriei" mele. Dar pe atunci aveam o sită critică prea rară (cu palmele răschirate, suprapuse, oratorul închipuia în fața lui A. Toma o grilă) și ai trecut prin ea, n-am fost în stare să te reții". Apoi, după o pauză penibilă pentru toți : „Nu-i adevărat că d-ta ești continuatorul marelui Eminescu ! Uite colo posteritatea (gest spre stenografa care lua note de zor la măsuța de lîngă podium) care va să zică ne-am adunat azi aici și am spus niște prostii. Trecerea timpului va pune pe opera d-tale și pe cele spuse de noi aici o sentință fără apel. Nu ești, nu poți fi continuatorul lui Eminescu ! Ci, (vocea în urcare pînă la nota cea mai acută) din hlamida de purpură a poeziei eminesciene d-ta ți-ai croit (gest de foarfecă înspre nasul sărbătoritului) o redingotă / / (pauză lungă ; apoi cuvintele coboară în sacadă, rar, răspicat, în trei timpi implacabili) pe măsura / posibilităților / dumitale". Oratorul se oprește. Cîteva aplauze venite din fund, de sus, timide, se sting. Coboară iute de pe podium, o ia spre ușă, ieșe în curte și în stradă, pornind spre casă. Șoferul îl ajunge din urmă cu mașina, deschide portiera : „Poftiți, domnule profesor...". „Lasă, zicea el, apărîndu-se cu mina, mă duc pe jos, am nevoie de mișcare !". Evident, am reprodus cuvintele de la sfîrșitul discursului lui Călinescu din memorie. Ele nu figurează, cum era de așteptat, în broșura editată de Academie **Sărbătorirea academicianului A. Toma la împlinirea virstei de 75 de ani. Ședința solemnă din 14 februarie 1950** (Ed. Academiei R.P.R., 1950), text repetat apoi ca o prefață la volumul A. Toma, **Selected Poems,** Rumanian institute for cultural relation with foreign Countries, București, p. 7-17. Stenograma (am cercetat) nu s-a păstrat. Arhivele Academiei au numai un scurt, rezumativ, proces verbal al ședinței, unde sînt trecute numele participanților importanți și luările de cuvînt.

Ion Rotaru

UN GLACIAL ZÎMBITOR

În ziua de 13 februarie 1963, G. Călinescu a ținut examen cu studenții care frecventaseră cursul special despre Eminescu. O curiozitate greu de învins m-a îndemnat să vin și să asist. Călinescu n-a înregistrat prezența intrusului, pe care mă temeam să n-o confunde cumva cu un indiscret și inoportun „control". Mă așezasem în ultima bancă, ascuns de studenții care își așteptau rîndul și beneficiind, ca om al clasei, de cordiala lor complicitate.

La citirea primului nume din catalog, de un exotism nepreväzut și total, profesorul s-a poticnit : „Balgir Cimiddorj... Ce ești ?", a întrebat el, înălțindu-și sprincenele. „Mongol", „Mongol ? ! Et in Mongolia ego !", a exclamat Călinescu, cu satisfacția vădită a unei replici spontane și de efect. Vrînd să adapteze discuția la orizontul presupus al interlocutorului, a aruncat repede prima întrebare : „Cine sînt clasici ? Chinezii — sau germanii ?" Studentul, luat prin surprindere, a răspuns la nimereală : „Germanii". Călinescu, încrucișîndu-și brațele și îndreptînd arătătoarele spre doi pereți opuși ai sălii (voce acută) : „Viceversa !" Hazul celor-lalți a destins atmosfera și a micșorat, în parte, emoția. Urmașul lui Genghis-Han s-a „reabilitat" apoi, citind, la îndemnul colegilor săi, o traducere proprie din poezia lui Eminescu.

Nu era totuși un lucru de toată ziua să dai, în '63, examen cu Călinescu ! Profesorul nu avusese cu studenții decît contactul mijlocit de prelegerile sale, în ambianța festivă și fremătătoare a acestora. Altminteri, era pentru ei o întrupare cvasi-mitologică. Dacă, prin cine știe ce miracol, coborînd de pe pereții amfiteatrelor omonime, ar fi venit să te examineze Odobescu

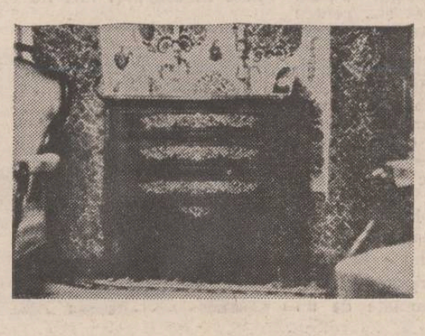

ori Hașdeu, tracul nu ar fi fost mai mare. Călinescu — ce-i drept — făcea eforturi spre a-l reduce, totuși, dialogul se urnea greu sau, uneori, nu se închega deloc. Studenții nu citiseră **Universul poeziei** (aflat încă, la acea vreme, doar în paginile unor periodice) și desluseau cu dificultate ținta reală a întrebărilor. „De ce-ți vopsești părul ?", a iscodit-o profesorul pe o studentă, vrînd s-o aducă la ideea că arta corectează natura. „Nu mi l-am vopsit !", a răspuns speriată fata, crezînd că i se face un reproș de ordin etic. „Lasă asta ! (iritare sensibilă). Ți l-ai vopsit ! De ce ți l-ai vopsit ?" „Vă dau cuvîntul meu..." Pînă la urmă, Călinescu, excedat, a mutat discuția spre paltonul de blană sintetică al studentei, ajungînd prin el la... poezia elementelor ! Sondajele în cultura generală a examinaților nu dădeau, nici ele, rezultate prea glorioase. „Ai auzit de Andreescu ?". „Pictor român" a răspuns prompt persoana chestionată, ca și cum ar fi citit de pe tăblița cu numele unei străzi. „Pictor român...", a repetat ginditor Călinescu, cucerit parcă de lapidaritatea enunțului. Comentînd poezia **Singurătate,** o studentă a încheiat spunînd că „nu-i place" ultima strofă („Și mi-i ciudă cum de vremea / Să mai treacă se îndură / Cînd eu stau șoptind cu draga / Mină-n mină, gură-n gură !"). Călinescu, zbirlit o clipă, a evitat controversa, lansînd un pronostic înveselitor : „O să-ți placă !". Și toți cei ascultați, indiferent de calitatea răspunsurilor, erau concediați cu aceeași formulă bonomă : „Fugi deaici !", însoțită edificator de un gest al miinii drepte.

Îmi răsună încă în auz cîteva exclamații răzlețe ale profesorului, cărora le-am uitat contextul, dar le reții cu fidelitate timbrul : „Comparatiștii sînt niște moftangii..." (iritate generală, aluzia era — de fapt — la căutătorii neobosiți de „izvoare", ironizați și în **Opera lui Mihai Eminescu,** cînd se arată că nunta zîzelor din Călin ar fi putut s-o inspire un gîndac căzut pe masa de brad a poetului, și nu neapărat Mefistofelul lui Goethe, cu atributul său de rege al gîngăniilor) ; „Eu sînt un glacial zîmbitor !" (replică țișnită într-un moment de mizantropie și destinată să fixeze o distanță). Și-l revăd pe Călinescu scandînd versurile poeziei **Vreo zgîtie de fată,** spre a urmări, cu discretă maliție, reacția părții feminine a auditoriului : „Sau mai mici și mai plinuțe, / Sau mai zvelte și mai slabe, / Toate peste-un sfert de secol, / Vai ! vor fi aproape babe..." Iar vocea lui cu celebra-i alternanță de tonuri, cunoscută de multă vreme și totuși mereu surprinzătoare, se ascuțea neverosimil pînă în pragul versului al patrulea, ca să coboare cavernos în finalul fiecărei strofe.

Glacialul zîmbitor ținea ultimul său examen. În afară, poate, de el însuși, toți vedeau că, pe umărul sting, i se așezase în trecere pasărea neagră a lui Orcus. Mai avea de trăit, cu totul, doi ani și patru săptămîni.

Șt. Cazimir

Poeme de VASILE NICOLESCU

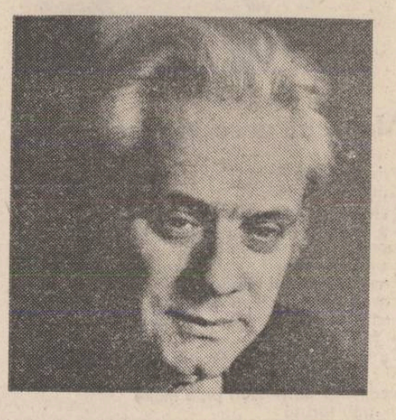

De la capăt

Mai alb decît ninsoarea stai drept ca un
mesteacăn
în care fulgii iernii să-și țeasă cuib și leagăn,
să pipăi prin desimea cea putredă a ceții
un fir ca să te ducă în miezul diminetii
stringînd lumina-n tine, ca gheața, fără lacăt,
să iei geneza lumii, mai aprig, de la capăt.

Arcă

Zaț de tenebre, drojdie oarbă
noaptea se-aruncă pătimaș să mă soarbă.
Pe nevăzute, pe neumblate
mîinile-mi leagă fedeleș pe la spate.
Ochii mi-i prinde-ntr-o glugă de umbră.
Părul mi-l leagă de-o lespede sumbră.
Numai izvorul curgînd la Nadir
păstrăvi albaștri mi-azvirle-n priviri,
nori de brîndușe, zăpezi cînd și cînd,
arcă de fluturi spre zori tremurînd.

Nu ninge

Nu ninge, tocmai acum cînd aveam nevoie
de atita zăpadă,
nu ninge, tocmai acum cînd tinjesc ca
niciodată după un fulg diafan,
tocmai acum cînd aș vrea să fiu pinul
învolburat de viscol sau calul rătăcit de
herghelie
la marginea mării galopînd nebunește
în albul infern.

Mariana Popa : „Portret"

Falsă memorie

Unde am mai văzut-o, doamne, pe
Viridiana ?
Am văzut-o, în carne și oase, aș putea să
jur.
Era fragilă ca aripa fluturelui, milostivă, pură
ca anemonele. Și ce surpriză
i-a rezervat piosenia
la dezmățata cină-a cerșetorilor !
Cîntați și voi diavoli, Aleluia !

Cînd tu vorbești cu moartea

Poemul cînd se tulbură, se tulbură cu totul.
Așa și visul. Cade un fulg de lună din
primul vers,
apoi pe nesimțite o respirație străină intră
în respirația ta
și inima începe să bată anapoda,
cuvintele-asfințesc,
și lasă umbre lungi printre ele, transee pline
de morți ;
și tu alergi peste cîmp cînd deasupra-ți
gigantici nori de iarbă presată, cuburi
fantastice
te urmăresc în joacă, vin după tine în pași
de menuet
și tu îi impingi c-un singur deget înapoi și ei
revin
ușori ca niște baloane și jocul continuă,
alergi în zig-zag prin aer, treci peste case,
într-o plutire pe care ți-o invidiază toți
scamatorii
cînd tu vorbești cu moartea într-un esperanto
al stelelor,
ca un andante de Mozart.

Și creștetul meu atinse fundul mării...

Un val m-a răsturnat și creștetul meu
atinse fundul mării. Și nu știu ce mină sau
rază
m-a smuls cu strășnicie din nisip, nu știu ce
val
m-a răsturnat iar, în picioare. Ce aprigă
uitare,
ce transparență încleștată, ce tremur de vint
i-a șoptit mării să își refuze morții ?

raluca octav

Magicul cerc al străjerului

Privește bine
Străine
Soldatul acesta român,
Cu mîna-ncleștată, pe arma ce-o ține
Aproape de inima-i caldă,
Lipită la sîn.
Privește-l și nu-l tulbura
Privește-l, cum stană de piatră
Închipuie strajă în cercul lui magic
– Hotare...
Cu viața lui greu încercată, cu firea lui blîndă
Și chipul lui tragic,
Veghează de veacuri prea multe
În rugă tăcută
Învățat să-nțeleagă ce trece
Învățat să asculte
Ce vine ;
...Atît de aproape de rău
Și atît de departe de bine...
Veghează ;
În cercul lui magic
Hotarele neamului vechi,
Și-n trainica lui așteptare –
Solemnul priveghi,
Soldatul acesta e stană carpatică vie,
Ce-și numără anii de veghe-ncepînd
Cu o mie... înc-o mie, o mie și-o mie...

Ultimele trei întrebări

– Măria ta,
Legile, unde se scriu ?
– În firul de iarbă
Din cîmpul în iarnă pustiu.

– Dar cine,
Cine scrie legile, Măria ta ?
– Fulgul de nea topit
În palma ta.

– Și cine le înțelege
Măria ta, spune ?
– Poate ultimul gînd,
Ultimul gînd, cînd apune...

Popor

Ca piatra veche-n temelie,
Românii-s nație bătrînă
Care se-afund'-adînc în glie –
Ținînd pămîntul într-o mînă.

În case, ca-n biserici blînde,
Și-n satul – pașnică cetate,
Se zămislesc în multe rînduri,
Murind abia pe jumătate.

Răbdindu-se-ntr-un fel aparte,
Jelindu-se în armonii
Au construit la ape moarte,
Murind pe malul apei vii.

Cu-nvățătură în a zice,
Suind triumf la ne-mpliniri,
Întins-au corzi din cozi de bice
Din care sună, de te miri.

Temeinici, trecători, cuminți,
Și nici fanatici, nici atei,
Nu s-au plecat atît la sfinți,
Cît i-au adus pe sfinți la ei.

Și-nțelegînd porunca sorții
Și-al nemuririi veșnic rost,
Cu datini petrecîndu-și morții,
Au stat acolo unde au fost.

Culegătorul

Înainte de-a culege din darurile toamnei
Primul dar,
Culegătorul înțelept
Împlinește un ritual
Prinzînd cu sfințenie, în palmă,
O mînă de glie,
Răsfirînd-o printre degete,
Și plecînd fruntea
Către pămîntul care tace dînd...
Pămînt
Ce rabdă, îndură și poartă
Ne primește în sinu-i cald inimile trudite
Născîndu-le, urmașe,
Pe cele ce vin...
Hrănindu-le și îmbărbătîndu-le din cele
Ce-au fost...
Slăviți-vă și păstrați-vă glia,
Culegători de toamnă după toamnă,
Trecători
Culegători
Nemuritori...

Povestea lui Dănilă

lica rugina

n-aș putea susține morțiș că atunci, în cea de-a treia zi după Florii cînd soarele începuse a scăpăta și taxa de leagăn se înjumătățise fiindcă se răriseră amatorii „serioși" de zbenguială, și nădejdea rămăsese doar în copiii care strînseseră ceva bani, și țiganii se hotărîseră (urmare a amenințării că vor fi lăsați să-și care alămurile în spinare) să mai „zică" un vals, iar Dănilă s-a repezit ață spre grupul fetelor s-o întrebe ceremonios pe Firița lui Gherbede: „Dansați, domnișoară?", că chiar atunci a avut poticneala aceea în inima lui, de care, din nenorocire, primul care și-a dat seama, a fost chiar el, Dănilă.

Ceva totuși s-a întîmplat în clipa aceea, adică mai precis în cea următoare, după ce zisese „Dansați, domnișoară?" și ea, fie că a vrut să șuguiască, fie că nu a băgat de seamă gîndul lui, sărise șanțul, pe marginea șoselei și plecase.

Abia a ajuns-o. Poate s-ar fi răzgîndit și i-ar fi zis și ceva urît, dar cînd fata se oprise și îl aștepta să vadă ce vrea de la ea, Dănilă a simțit cum picioarele parcă i s-ar fi înțepenit din șolduri și mai ales din genunchi, iar mersul îi este trudic și hazliu, ca al celor pe care îi văzuse, la oraș, chemînd lumea la panaramă, umblînd pe chitonoage care-i înălța pînă la băgeacul caselor.

Și nu mai ajunge odată (Unde să ajungă?).

Și fata asta atît de minunată, cum dumnezeu de nu-și pierde răbdarea? Iată, zîmbește la fel de senin și luminos cum zîmbise cînd îl văzuse pe Mitrea, fratele lui mai mare, venind din război, și îl așteaptă. Pe el! Pe el, Dănilă? Se prea poate, ba e chiar sigur, fiindcă o fată atît de frumoasă nu poate fi decît bună la suflet ca o mamă, mai bună decît o mamă.

Ajuns, în sfîrșit, în fața ei, lac de sudoarea, care îi țîșnise mai ales pe frunte, spuzită, cum avuseseră și frații săi cînd erau de seama lui, de coșuri, mari și dese ca boabele unui strugure bătut, Dănilă spuse într-o sforțare peste marginile puținței sale de a-și curma neliniștea proaspătă care-l copleșea: „S-a terminat cu zbînțuiala, mîine e miercuri!". „Da", răspunse nedumerită fata. „Ai fost la horă și acum pleci acasă", mai adăugase el, bucuros că, iată, vorbele i se leagă totuși. Dar a rămas cu meteahna asta de a le „lega" aiurea. Și din cauza asta, cum te vedea, căuta sămînță de vorbă, în felul lui nepricopsit.

Așa că oamenii au băgat totuși de seamă că Dănilă vorbește de gîște cînd îl întrebi de rațe sau, cum și mai bine spusese Matei Moșoaică, „ăsta dacă pui să facă focul, lovește cu lasca în amnar și taie lemne cu muchia toporului".

Dar pe cînd a spus Matei așa ceva, lui Dănilă nu-i mai păsa de vorbele oamenilor; uitase de spaima trasă în după-amiaza aceea de primăvară, cînd se îndreptase către frumoasa fată cu care nu se mai săturase jucînd, cu gînd s-o mai invite odată și pe urmă îi comunicase că „Mîine e miercuri". Acum, dacă cineva căuta să intre în vorbă cu el, Dănilă punea ochii în pămînt, își povestea toată viața lui și a familiei, începînd cu bunicul dinspre mamă — cum căzuse prizonier în primul război și cînd a venit acasă, tîrziu, se făcuse împroprietărirea și el fusese „sărit" și cum a ajuns la București și pe urmă îi dăduse două hectare de pădure tocmai peste cîteva sate și el trebuise s-o vîndă și își cumpărase și pămînt și boi și o căruță „de Brăila", și un plug cu două brazde care rămăsese nefolosit și îl dăduse așa nou, la colectiv; „iar tata — continua, desenînd cu gurguiul opincii în praf sau zăpadă, neobservînd că a rămas fără „auditoriu" — a avut noroc: în timpul primului era prea tînăr, iar cînd cu al doilea era prea bătrîn — a făcut doar ceva corvezi ca milițian. Atunci a început soră-mea Aglaia să-și facă de cap. A ajuns o stricată, mai ales de cînd biata mama a închis ochii, că ni-e și rușine să mai scoatem capul în lume...

...Că decît să te iei după lume, mai bine să-ți legi ceva de gît și să te tragi la umbră. Asta o știu tot de la tata, de cînd veneam cu coroană pe cap în ziua serbării de la sfîrșitul școlii, ca să-i arăt Firiței că și eu pot să-mi fac și să port așa ceva, fără să mă chinuiesc tot anul cu abecedarul, cum făcea ea, care-l știa ca pe apă. Și tata a pus-o pe mama, adică nu, pe sora Aglaia, de a căutat în sipet decorațiile bunicului și mi le-a prins în pieptul cămășii și m-a dus la prăvălie și mi-a pus în mînă un șirag de covrigi și eu am dat să plec, dar părintele mi-a făcut semn cu ochiul și m-a bătut pe umăr zicîndu-mi că duminică „să vii la biserică să cînți în cor", iar cînd m-am dus m-a luat de ureche și m-a dat afară și m-a făcut fățarnic, cu toate că nu de bună voia mea m-am băgat în față. Ceilalți m-au lăsat, cum fac și acum dacă ies la prășit cu ei, numai că nu mă mai țin de rău ca părintele; ei se bucură și rîd cu mine și mă roagă să le pun cîte o vorbă bună pe lîngă Aglaia, care a ajuns mare și tare — păcat că nu mai trăiește mama s-o vadă și ea, cum dă ordine în dreapta și în stînga și cum o ascultă toți, oameni în toată puterea — și-și potrivesc zîmbetele și cătrănirile în pas cu mulțumirea sau nemulțumirea ei...

Și părintele stă de vorbă cu mine cînd mă nimeresc la cîte o pomană și cum zic eu cîte ceva rîde din toate baierele inimii, de parcă nu m-ar fi urechit niciodată pentru fățărie. Așa-s părinții — iertători și uituci. Dar și eu, cu toate că țin minte de parcă ar fi fost aseară, nu-i păstrez pică. Dinspre partea asta nu seamăn cu frate-meu Mitrea, care, de cînd cu armata, a dat boieria în el, visează numai cai verzi pe pereți și se lasă condus de strîmba ceea de cumnată mea, care nu-i dă voie să iasă la cîmp, fiindcă habar n-are cum merg treburile și că din cauza asta el ar munci cum se muncește, de-adevăratelea, și ne-ar strica la toți rosturile!

Spune și dumneata, dacă ai mai pomenit o asemenea țicneală?" întreba invariabil, ajuns la acest punct și ridica, pentru prima dată, capul pentru a privi la interlocutor. Și constatarea că este singur, că pînă atunci a vorbit doar desenelor închipuite cu gurguiul în praf ori zăpadă, nu-l tulbura deloc. Pleca și cum îl întreba cineva: „Ai mai ieșit prin sat, Dănilă?" ori „N-ai văzut dacă-i deschis la cooperativă?" o lua de la început.

Nici cînd era mai scurt n-o nimerea. Tu îi dădeai ori îi răspundeai la bună-ziua, iar el — un lac de sudoare din cauza bucuriei că l-ai observat — se repezea să-ți smulgă biciul sau cobilița din spate să ți le ducă el. Așa a pățit medicul cînd a venit prima dată în sat. S-a repezit la valiza omului și fiindcă ăla care, bineînțeles că nu avea cum să-și dea seama de adevăratul gînd al lui Dănilă, s-a ferit, a luat o tăvăleală, și-o tîrnoseală — că au ajuns, luptîndu-se și în șanțul plin de glod — de i-a terfelit costumul ca vai de lume. Făcea să-l vezi pe bietul tînăr privind mai năuc decît Dănilă, care-l urma cu valiza într-o mînă și cu paltonul pe cealaltă — mîndru și supus ca un cîine ce se simte util — spre primărie, pentru a-și anunța prezentarea la post.

Oamenii — mai ales flăcăii de vîrsta lui — discutau probleme de-ale lor despre secetă, despre fete, (aici merge bine cleveteala și lăudăroșenia), puneau la cale vreun bal, mă rog, tot felul de chestii. Uneori îl mai antrenau și pe Dănilă, fiindcă toți îl simpatizau pentru cumsecădenia lui, și, mai ales, le venea greu să creadă că este pentru totdeauna lovit cu leuca.

El atîta aștepta. Povestea omul vreo întîmplare cu americani sau cu franțuzi și, pentru că Dănilă care-l urmărea cu nesațiu i se băga în suflet, pînă cînd ăla, tot ferindu-se, ajungea

cu spatele în bara podețului, își curma șirul întrebîndu-l, de formă : „Nu-i așa, tu ce zici ?", „Cresc urzicile în pădure", sau : „Uită-te la viață și întreabă-mă de obraz !" rostea repede, roșu ca racul, din pricina zăpăcelii și a bucuriei că i se cere răspunsul. Și aștepta cuminte ca oamenii să termine de rîs — el nu îndrăznea să le facă tovărășie ori să-i țină de rău — și urma : „Nu mă credeți ? le-am văzut cu ochii mei ; poți să aduni cu sacii dacă nu te pișcă și nu ți-e frică de ele, cum nu mi-e frică mie de americani și de franțuzi ! Cresc văzînd cu ochii, și-s dese ca peria. Ar trebui să facem ceva, să le chisolim cu ghioagele pînă nu îmbătrînesc și se prăsesc mai tare. Eu unul, nici nu mai dau pe lîngă pădure, n-aveți decît să nu mă credeți".

Și dintr-odată făcea ochii mari de uimire, de rușine că vorbise atît de mult în fața lor și se oprea brusc și iar începea să deseneze cu degetul mare de la picior sau cu gurguiul opincii în țărnă.

Dănilă vorbea anopoda numai cu oamenii mari pe care se vede că îi socotea deasupra sa cu mult. Pentru el, un flăcău de seama lui sau mai mare, ca să nu mai vorbesc de partea femeiască, chiar cînd se afla în fața Aglaiei — sora lui — erau, știu și eu ? un fel de prinți, de cititori în stele cu care nu se cădea să te bați pe umăr, cum faci cu un vecin cu care ai crescut odată, ai stat în aceeași bancă la școală sau ai păscut vacile împreună. Altfel n-ar fi fost așa de încurcat și de zăpăcit de cîte ori trebuia să schimbe cîteva vorbe cu cineva, oricît de apropiat i-ar fi fost.

Cu cei mai mici, cu copiii, Dănilă vorbea așezat, cu rost. Dar tocmai din cauza asta se făcea iarăși de rîs, pentru că ghiaurilor cu picioarele zgîriate și cămășile rupte de graba cu care săreau din pomii unde se cățărau să fure gorgoaze li se părea foarte trăznită seriozitatea cu care îi trata Dănilă. Că el îi lua în serios și, cum citise și băgase în cap o grămadă de cărți închipuite de la părintele, cînd îl ajuta să grijească biserica, încerca să-i ispitească cu probleme din cele mai grave, interesîndu-se și asupra părerii lor.

Și ce puteau să facă mucoșii aceia decît să se hlizească, să-l strîmbe pe țicnit cînd îl auzeau spunînd, privindu-i în albul ochilor, parcă așteptînd de la ei cine știe ce întăriri : „Românul prin asta se deosebește de dobitoace și fiare, că se trudește de cum dă dezghețul pînă înțepenește pămîntul de ger pentru un rost nevăzut, pentru o nădejde care ar putea și să nu se împlinească. Boul, dacă nu-l mîni cu biciul nu-și face nici o grijă, afară de a mînca ce vede înaintea ochilor. Dar românul îndură și foame și frig și arșiță și sete și osteneală cu gîndul la rodul care nu se vede cînd suferă toate astea decît în mintea lui. Și uneori — cum a fost mai anțărț — nici nu mai apucă să-l vadă. Ori îl vede și nici nu se poate apropia de el, cum zice aschida de cumnată-mea. Nu spun drept ?" se interesa el, mărind și mai tare veselia micilor pramatii care îl înghionteau cu capătul ciomagului în buci și-i spuneau de caragață : „Adevărul a grăit, protopopul hămesit" !

Nici copiii însă nu erau într-o situație mult mai bună fiindcă cei de acasă nu dădeau doi bani pe dezvăluirile care îl arătau pe Dănilă în stare să ducă un gînd pînă la capăt. Chiar dacă vreun om în toată firea apărea — cum s-a întîmplat de vreo două ori — tocmai cînd Dănilă își rînduia cuvintele în fața micilor săi ascultători nu avea cum își schimba părerea pentru că ăsta se oprea imediat ori începea să bată cîmpii în felul cunoscut, să se bîlbîie și să se facă roșu gotcă.

Dar tot așa de neașteptat și tot în fața satului întreg, Dănilă s-a dezmeticit. Aproape că a simțit, ca o ieșire de sub stăpînirea unei vrăji cum i se limpezește mintea, cum i se descojesc ochii și vede lucruri de nebănuit. Era adunat tot satul în curtea școlii. Sus, pe scări, Aglaia și încă o femeie, mai tînără și frumoasă ca o cadră care vorbea oamenilor, explicîndu-le nu mai știu ce problemă certîndu-i cu blîndeță ca o mamă sau o soră mai mare pentru că nu-și dădeau seama de importanța ei, a problemei. Adevărul e că ăștia toți — și bărbații și femeile — nici nu încercau să priceapă : se uitau fermecați la ea cît e de frumoasă, în viața lor nu mai văzuseră așa ceva. Părea că-i întrupată din aer, din stele, din flori cîntătoare, că e venită din alt tărîm, că nici nu-i vede pe ei cum sînt cu palmele și călcîiele crăpate de cîntă greierii în ele ; dacă i-ar vedea, ce rost ar avea să stea în fața lor, alături de Aglaia și să vorbească !

„Parcă-i o farmazoană" zise și „domnul" care o sorbea de sub un agud, fără să-și dea seama sau nepăsîndu-i, știindu-l cu mintea împuținată, că Dănilă, stînd lipit de el, îl aude. „Da, domnule, preluă Dănilă, luminat, acest gînd. Asta este, o armazoană ! Și în minte îi defilară șirurile de luptătoare care înfruntaseră pe marii războinici ai lumii — pînă și lui Alexandru Machedon îi dăduseră de furcă — frumoase și aprige, care își ardeau sînul ca să poată mînui cît mai ager arcul. Mare prostie și mare păcat ! Săraca — începu a o compătimi în sinea lui pe vorbitoare — și ea trebuie să fie tare tristă din pricina asta, uite-o cît de neajutorată este. Vorba ei parcă-i o tînguire". I se rupea inima văzînd-o atît de frumoasă și vitregită. De aceea cînd termină femeia de vorbit, Dănilă, spre hazul tuturor, dădu semne că vrea s-o întrebe ceva. „Și chiar nu mai este nici o nădejde să răsară țîțele la loc ?" întrebă cu o compătimire sfîșietoare cînd i se dădu rîndul la vorbă.

Oamenii au prins, înmărmuriți, uitătura, rea ca un sfîchi de bici, a „farmazoanei" spre Aglaia și apoi, cu fața scăldată în lacrimi a intrat în școală, interzicînd Aglaiei și oricui s-o urmeze.

„M-ai nenorocit, loghiturosule, a șuierat Aglaia apucîndu-l de pieptii cămășii. Altceva n-aveai de văzut, crăpați-ar ochii de netot, decît că-s false, și nu-ți puteai ține gura, înghiți-te-ar pămîntul de nenorocit" !

„Biata de ea, cît este de pedepsită" făcu Dănilă buimac, semn că ocara Aglaiei n-avea cum să curme noile lui nerozii.

„Aoleu — se adresă, în sfîrșit, și Aglăiței — îți ies mustăți !" Surpriza cuprinsă în tonul cu care făcuse remarca aceasta îi dădea o oarecare hitroșenie, încît cei din jur și mai ales sora-sa n-aveau cum își da seama dacă e chiar neliniștit ori își bate joc. Așa că Aglaia a găsit, pe bună dreptate, cu cale să-și învingă revolta și spaima strecurate de observația nătărăului scuipîndu-l pur și simplu și plecînd indignată.

Cîțiva săteni și mai ales „domnul", care fusese cel mai apropiat de întîmplare și o respecta cel mai mult pe sora lui Dănilă, l-au luat la rost. Ceea ce-i stîrnea cel mai rău, chiar dacă de furie nu-și dădeau prea exact seama, era faptul că Dănilă, în loc să se apuce de obișnuitele lui desene cu degetul piciorului, li se uita drept în față. „Ia uită-te, se minuna în sinea sa în timp ce ăia îl bruftuluiau, cum face domnul o singură cută pe frunte cînd e necăjit ! Și ce îngustă îi este fruntea — îi ajunge părul pînă la sprîncene. Cum să încapă atîta amar de hîrtie — cîtă cere școala — în căpșorul ăsta ? Nu, este cu neputință !" hotărî nefericitul. Și cînd ăla își trăgea răsuflarea în vederea altei avalanșe de batjocore, Dănilă întrebă cu nevinovăție : „Mai trăiește, vă rog, învățătorul care v-a lăsat repetent ?" „A crăpat de ani verzi, boșorogul ! Du-te dracului de nepricopsit", o întoarse după ce rămăsese o clipă cu gura căscată. Vru să plece dar se răzgîndi și îi luă pe toți : „Haideți oameni buni, nu vă puneți mintea cu amărîtul ăsta !".

Partea proastă pentru Dănilă e că a rămas cu năravul ăsta de a privi dedesuptul înfățișării, și cînd întreba se vedea că mai mult vrea să-i dea de veste celuilalt încheierile lui, nu ca el, Dănilă, să afle vreo noutate.

Părintele l-a și certat într-o predică, de Sân-Petru, pentru noul obicei de a răspunde în dodii, cum făcuse cu „domnul", și, după ce a povestit pe îndelete cum se întîmplase fără a pomeni nimic despre Aglaia — îi rugase pe poporăni să nu pună la inimă zisele lui Dănilă, ale cărui vorbe, unele nu toate — chiar dacă li s-ar putea părea nepotrivite, nu-i împuținează curăția sufletului său nevinovat.

„Trag nădejde, Dănilă, că ai să fii de față și de-acum la praznice, că între noi nu încape supărare, nu-i așa ?" i-a zis după slujbă sfinția sa, privind hîtru spre cei din preajmă.

„Nu, părinte, de ce să încapă, numai că și sora Aglaia țintește sus. Încă și mai sus, să știi !"

„Și socoți că nu-i bine, Dănilă ?"

„Eu ? ba din contra, mai ales că ea nu-și bate capul și cu... „curăția sufletului", ca să zic și eu ca sfinția ta".

Părintelui i-a venit ceva roșeață în obraz, dar s-a forțat să-l rămînă pe neghiob. „Să-ți spun drept, mă mîhnește, i-a zis din mers, să aud că nu te mai poți înfățișa la praznice".

„Cum să nu pot ? N-am spus asta ! și, dîndu-și seama că pentru părintele el nu mai importă nici cît negru sub unghie, a adăugat încă o vorbă pe care o știa tot de la sfinția sa, dar rostită — se vedea cît de colo — în răspăr : „Au mi-am aflat și eu agerimea de duh !"...

Dar fie că i s-a urcat la cap — crezînd că dacă-i înfundase pe unii și pe alții, o fi avînd vreun har deosebit în deslușirea sufletului și minții oamenilor — fie din pripeală, din nebăgare de seamă, știu și eu? s-a făcut iarăși de rîs.

Și cu toate că ne-am bucurat — aproape ne pierdusem răbdarea așteptînd, toți, ocazia asta, în care netotul să intre la vreun bucluc — momentul în sine ne-a luat pe nepregătite, ne-a uimit. Eram tot în curtea școlii — ne chemase primarul să ne ocărască pentru că nu dădusem cu var pe garduri și pe barele de la podețe. „Mîine trec din poartă în poartă — ne-a zis el — să văd ce-ați făcut. S-a înțeles ?" „Da !" l-am asigurat, care cu jumătate de gură, care făcînd semn cu capul, care din toată inima.

„Din ce parte ziceți să fac începutul ?" s-a mai fandosit și primarul văzînd cît de repede ne dăm pe brazdă.

„Dinspre Uliu", „Ba dinspre Barc", „Da' de ce nu dinspre Zăpodie" ; „Fugi, mă Nastratine, cu Zăpodia ta, ce Méilea-i ciumată ?" „Vin eu cum se luminează și vă duc în Cioara", răsări unul mai mintos ; „Și după asta vă iau eu și vă duc în Barc", se vîrî altul. „Las-o moartă, Irimie, ce, ai dat în mintea lui Dănilă ?"

„Chiar, se bucură primarul că ne poate răsplăti pentru înghesuiala noastră de a-i face pe plac, ia să ascultăm și cuvîntul lui Dănilă, unde-i Dănilă ?"

„Aici, uite-l aici", ziseră vreo cîțiva, care-l urcară pe stinghia de care atîrna toaca.

„Lăsați-l, oameni buni, în pace și tăceți din gură, să auzim părerea omului !" Dar degeaba ne-a ținut de rău, chiar dacă a făcut-o numai de șagă, fiindcă noi eram numai ochi și urechi. „Păi, n-ar fi mai bine, începu tîntălăul a cuvînta, decît să umbli din poartă în poartă, să stai și să-ți văruiești și dumitale gardul ?"

Tăcere aprigă.

Noroc de primar că i-a venit în minte să se intereseze : „De unde a mai răsărit și ăsta ?"

Asta da întrebare ! Cînd ne-am pornit pe rîs — toți — au căzut merele tomnatice, mari cît oul de rață, ca agudele cînd hîțîni agudul. „De unde, de unde ?" relua cu voce groasă domnul, fără a izbuti să ducă întrebarea pînă la capăt, iar eu, tot așa, cu șiraguri de lacrimi care-mi jilăveau pieptii cămășii, cîriiam restul : „a mai apărut și ăsta ?". A rîs și Dănilă o vreme și, cînd n-a mai putut ține pasul, a coborît și a început să înlăture merele cu laba piciorului și să-și netezească porțiunea în care cuprindea figurile închipuite în țărnă...

teatru
t

Valoarea interpretării

Piesa **Politica** de Theodor Mănescu nu promite la lectură mari satisfacții scenice. Este lipsită de intrigă și chiar de nerv dramatic. Un personaj solitar stă în fața publicului și-și rememorează situații cheie ale propriei lui vieți. În linii mari **Politica** lui Theodor Mănescu exploatează în profitul scenei o tematică și o modalitate uzată pînă la abuz de proza românească contemporană, lărgind însă frontal sfera dezbaterii. Cum însă un text compact de asemenea factură n-ar fi suportabil în nici o reprezentație, din necesități dramatice elementare, autorul introduce în scenă cîteva personaje a căror justificare vine mai ales din nevoia de interlocutor a personajului central. Succesul reprezentațiilor cu **Politica** la mai multe teatre odată dovedește însă intuiția autorului care a știut să iasă în întîmpinarea curiozității publicului. Setea acestuia de document, de istorie, de dezbatere politică reală este acută și succesul **Politicii** se construiește pe aviditatea spectatorului de a ști și de a judeca cît mai mult din felia de fapte istorice la care ia parte.

Un spectacol cu **Politica** este un examen de pricepere profesională și de talent, examen pe care cei șapte actori ai Teatrului Național din Craiova, sub conducerea regizorului Mircea Cornișteanu, l-au trecut cu succes. efortul tuturor interpreților, regizor, scenograf (Viorel Penișoară-Stegaru), actori a fost să dea concretețe și vizualitate unui text descărnat, redus la schimburi de replici „teoretice". În ciuda partiturii, care neglijează individualizarea marcată a personajelor, interpreții au reușit cîteva portrete bine diferențiate și în același timp funcționale spectacologic. Chiar rolurì episodice, cum au fost cele susținute de Maria Goanță, Tamara Popescu, Valentin Mihali și Ștefan Mirea, au căpătat o viață scenică pe care textul n-o promitea. Efortul actoricesc este de aceea cu atît mai lăudabil. Pregnante sînt și cele două figuri de bătrîni, principalii interlocutori ai **Bărbatului**, jucate excelent de Elena Gheorghiu și Iancu Goanță. Prin modul în care au fost concepute și înfățișate personajele, atmosfera piesei a căpătat profil de epocă, pitoresc, dramatism psihologic. Rolul scenografiei în crearea ambianței potrivite unui flux al memoriei este și el important. În concluzie, un mod exemplar de a servi textul și ideile lui, de a le face fluente și accesibile publicului.

Între interpreții craioveni locul prim și cel mai important, nu numai prin proporția partiturii, ci și prin calitatea interpretării, îl are Petre Gheorghiu-Dolj. În alcătuirea **Politicii**, Bărbatul are poziție precumpănitoare. Bărbatul este în permanență în scenă, în plus, rolul avînd caracterul unui lung monolog întrerupt de mici digresiuni relativ anecdotice. Dificultatea unui asemenea rol este evidentă, cu atît mai mult cu cît multe pasaje par a fi extrase din articolele de fond ale unui cotidian. Petre Gheorghiu-Dolj a învins asperitățile unei asemenea partituri, făcută parcă să verifice încă o dată marile sale rezerve actoricești, cu o mare siguranță a mișcării scenice, cu o reală distincție profesională, cu știința rară de a face fluide cele mai secetoase porțiuni ale rolului său. Astfel, datorită tuturor contribuțiilor actoricești, dar mai ales a interpretului principal care trăiește tot timpul impactul frontal cu un text rebarbativ și cu publicul, **Politica**, devine în interpretarea colectivului Teatrului Național din Craiova un spectacol captivant, de incontestabilă audiență. Verificat în rolurile dense ale dramaturgiei lui Caragiale și ale lui Shakespeare, Petre Gheorghiu-Dolj ne face în **Politica** demonstrația posibilităților lui în registrul cerut de teatrul de idei. Pentru noi acest spectacol este un prilej nimerit de a vorbi despre unul din cei mai buni actori ai teatrului românesc, Petre Gheorghiu-Dolj.

M. Ungheanu

televiziune
tv

Februarie

În acest ciudat anotimp, al cincilea sau al șaselea, nu se știe încă precis cît s-au înmulțit anotimpurile de la o vreme încoace, se știe sigur însă că absența zăpezii a creat mari dificultăți în alcătuirea sumarului de iarnă. A trebuit să se opteze între emisiunile din iernile adevărate, cînd ningea de-a binelea peste recitatori și cîntăreți, și emisiunile de platou, cu decoruri de carton și fulgi de vată. Și s-a optat. S-a optat și... pentru una și pentru alta. Am avut astfel ocazia să revedem secvențe de iarnă din iernile de altădată, în special din programele de anul nou, ceea ce ne-a chiar melancolizat puțin... eh, cum trec anii ! Alții eram noi, alții erau ei, aceleași glumele și cîntecele. În ceea ce privește emisiunile distractive, de sîmbătă-duminică, cu fulgi făcuți cu foarfece și poleială, am înțeles doar că fără butaforia specifică ele pot fi programate în orice anotimp. Ele ne interesează numai atunci cînd sînt semnate de un profesionist ca Titus Munteanu, care, între alte calități, o are și pe aceea de a nu avea încredere în „mișcarea" cîntăreților, suplinind-o cu mișcări abile ale camerei. Sau cînd în ele apar vedete, recunoscute ca atare : Angela Similea, Corina Chiriac, Dida Drăgan, acestea știu nu numai să cînte un repertoriu atractiv, ci, mai ales, nu stau înfipte cu niște pioneze în cadru și nici nu se leagănă cum se leagănă bărcuțele la Moși. Oricum, ar fi exagerat să insistăm prea mult pe această temă la urma urmei „ușoară". Altceva am vrea să mărturisim pe acest colț de pagină : ei bine, mărturisim că telerecitalul Toma Caragiu ne-a impresionat. Am plîns cu un ochi și am rîs cu celălalt. Am plîns un mare actor dispărut înainte de vreme, un duh al vorbelor de duh, un suflet mai mare peste suflete, un trist vesel sau un vesel trist. Un toma sau un tomiță, adică un substantiv comun tuturor celor care l-au iubit și admirat pe acest rege neîncoronat al tragi-comediei. Pentru că Toma Caragiu nu a fost numai un comedian, mare, e adevărat, cel mai mare, ci și un tragedian care părea să își susțină glumele cu candoarea celui care nu înțelege de ce este luat în rîs de alții. Și totuși, am rîs, ca și cum nu l-am mai fi văzut și auzit înainte. Cîtă deosebire, cîtă distanță între artă și improvizație, între artist și imitator ! Am rîs și am plîns o absență ce ni se pare teribilă, chiar și după atîția ani, o absență a unui om strălucitor care a știut și a reușit să facă din nefericirea lui lumină pentru fericirea noastră. Telerecitalul m-a convins că Toma Caragiu nu a fost, ci este. Un prezent al marelui artist.

Iulian Neacșu

ANTOLOGIA Luceafărul

Numele poetului

de Cezar Ivănescu

DAN DAVID

După **Eu vă iubesc pe toți** (Editura **Eminescu**, 1982), de departe cea mai bună carte de debut a anului trecut, Dan David publică o plachetă de poeme pentru copii, **Baladă pentru copilărie** (Editura **Ion Creangă**, 1982) dedicată elevilor săi de la Școala generală Aluniș-Centru, comuna Aluniș, județul Prahova" în care, ca și Labiș în **Puiul de cerb**, prin rostirea sa poetică de o frăgezime unică sugerează mai bine decît orice inocența paradisiacă regăsită; asemeni făpturilor de rouă, cu buze de petale cărora le închină cartea, Dan David pare a vorbi și el într-un „grai al îngerilor" de la sine fără a face efortul să se copilărească : „Mare horă de iezi, de mioare ; / Explozia de jocuri bate pînă-n soare... / Și curg riuri de trandafiri. / Daniel, plîngi de frumusețe ? De ce te miri ? / / Trec rînduri de păsări pe zare, / Peste razele ierbii dulci și amare... / Și tace pădurea și din tăcerea ei / Iese un șarpe cu clopoței... / / Iese un Basm cu balauri printre ramuri și vise, / Traversînd lumea fără de prihană / A copiilor ; lumini și mistere nespuse, nescrise... / Dar iată că la școală se aude o goarnă. / Și fug bezmetici, frumoșii de ei, / Și-n urma lor tremură învinsă umbra șarpelui cu clopoței... / / Și aceasta era doar o poveste frumoasă? / Pe care o grăia bunicul stînd cu coatele pe masă." **(Lîngă bunicul).**

Cum am spus și cu prilejul apariției cărții sale de debut, Dan David nu a reușit să-și tipărească pînă acum decît o foarte mică parte din cărțile de poeme scrise, dar totul e bine cînd evoluează bine, pînă la apariția romanului său torențial care e în lucru la Editura **Albatros** și a noului volum de poeme, în lucru la Editura **Cartea Românească**, ne delectăm și cu această cărțulie în care naivitatea folclorică e egalată iar nu mimată : „Te scăldai în boare / De iarbă plutitoare. / Caldă murmurare — / Ochii plini de floare / Tremurau în soare / Tulburau izvoare / Pînă-n Ursa Mare... / / Te-ai lăsat, te-ai dus / Cu mers de pui de urs / Pe poteci pe sus / În mireasma fagului / La umbra caldă-a bradului... / / În abur de fragi / Cu prieteni dragi, / În amiaza fierbinte / Uitai de părinte / De casă, de masă, / De greblă, de coasă... / / Daniel, un Făt-Frumos... Daniel, chip suav și luminos... Vă jucați, ne jucam, te jucai / Pe răcorosul blîndul și-nmiresmatul plai..."

ALECSANDRU PLOPA

Alecsandru Plopa este autorul unui roman cam excentric, **Antis**, purtînd un epigraf din Gandhi, „my life is my message", și al unui volum de poeme, **Meridian alb**, antologic în concepția sa în sensul că însumează numai o parte din poemele scrise de-a-lungul a cel puțin două decenii de activitate literară. Vetuste, cele mai multe, poemele lui Alecsandru Plopa trădează un sentimental incurabil, fără conștiința expresiei, cu o gîndire „curată" și o simțire la fel, foarte aproape de poezia de album.

Textele notabile („Și ce frumos cîntă / privighetorile automate / de pe noul „L.P." / / Ce epocă de frămîntări artistice / cu expoziții astrofile, columbofile și numismatice / duse pînă la refuz. / / Ce univers eterogen / în lumina ochiului magic / care după Heraclit se-aprinde și / pînă la noi se stinge. / Ce inorogi colorați / aleargă la troica noului val, dornici să răstoarne / buturuga îndirjită a adevărului. / / În marea goană peste văi, / /Doar zîmbrii mai păstrează / arcadele demnității. / Și ce frumos cîntă / privighetorile automate / de pe noul „L.P."... ! **(Și ce frumos...)**, cele care ne conving că autorul nu e un simplu veleitar, ar trebui să-l convingă și pe autor să renunțe la o anume recuzită și să-și speculeze simțul observației realiste, și nu în ultimul rînd, temeinica și rafinata cultură pe care se pare că o posedă.

GEORGE GEACĂR

Tînărul profesor de română și latină George Geacăr (transcriem din micul său eseu autobiografic compus la persoana a III-a : „S-a născut la 3 februarie 1953 în comuna Produlești, jud. Dîmbovița în familia unor țărani. Școala generală în satul natal. Liceul de cultură generală din Titu. Scrie versuri ; participă la activitatea unui cenaclu școlar condus de un profesor din București, care se dă drept Octavian Stoica. Elev premiant „bun la literatură". Începe să citească revistele literare : „România literară", „Luceafărul" a căror ținută o poartă și astăzi nostalgic în memorie. Citește cum se spune „tot ce-i pică în mînă". Preferințe : Dostoievski, Faulkner, Marin Preda, Nichita Stănescu.

Absolvă liceul cu dorința „să cunoască viața", să devină un scriitor al vieții reale. Lucrează, scurt timp, ca muncitor necalificat la o întreprindere de industrializare a tutunului din Titu. Este chemat să-și satisfacă serviciul militar.

Se întoarce din armată cu gîndul „să ia totul de la capăt". Lucrează ca muncitor necalificat pe banda de montaj a Fabricii de frigidere din Găiești. Este admis la Facultatea de limbă și literatură română din București, cursuri fără frecvență. Gînduri de „self made man". Lucrează ca pedagog la un liceu din Tîrgoviște și apoi un fel de merceolog (un fel de Grobei) la o fabrică din Titu.

Frecventează cenaclul „Amfiteatru" condus de poeta Constanța Buzea, căreia îi aduce cu asiduitate poeme pentru lectură. Citește în acest cenaclu. Duce cîteva poeme în redacția revistei „Luceafărul" pe care le încredințează poetului Grigore Hagiu și care apar în revistă în ianuarie 1979, cu o prezentare de Artur Silvestri. În aceeași lună îi apar trei poeme și în „Amfiteatru". În 1980 mai publică în „Tribuna" și din nou în „Amfiteatru". Are gata un volum de poeme, pe care la îndemnul poetei Constanța Buzea intenționează să-l prezinte pentru concursul de debut al editurii „Albatros". Nu depune volumul în termenul fixat de editură și astfel nu participă la concurs.

Absolvă Facultatea de limba și literatura română și se angajează ca profesor.

Ianuarie 1981 — depune volumul „Norul de cuvinte" pentru concursul de debut al editurii „Cartea Românească".

Mențiune la un concurs de poezie — Băile Herculane 1981.

Grupaj de poeme în „Suplimentul literar artistic" al „Scînteii tineretului" — ianuarie 1982.

Premiul al II-lea la Festivalul de poezie „Baladele Dunării", Galați 1982) autorul a două volume de poeme **Norul de cuvinte** și **Poezie moarte dragoste somn (cîntece de stea căzătoare)** scrie ca un adevărat profesionist, **sine peccato**, cele mai profunde și mai tulburătoare poeme ale sale arătîndu-ni-l adeptul unui lirism monocord, esențializat, cu lapidaritate de inscripție(„sufăr de apăsarea / unui animal trist / atît de greu / încît îmi taie respirația / scaun care odihnește umil / trupul unui rege coborît de pe tron") sugerînd fragilitatea făpturii și fulguranța eternității de o clipă" („între sfîrșitul unui poem / și titlul poemului următor / poetul poate contracta o boală incurabilă / / sau poate găsi / într-un spațiu banal, o pajiște / eventual cu un riu, un lucru mărunt / despre care nu crede / că ar trebuie să scrie un poem / / lucrul acela mărunt / scapă precum un bob de grîu norocos / dintre două pietre de moară"), miracolul iluzoriu al existenței („va ajunge acasă / își va iubi femeia cu genunchii rotunzi / ea / va mușca perna / va plînge / ori / va îmboboci brus ca o floare / într-un ghiveci într-o casă / de flăcări"), eroziunea umanului și spaima regăsirii inocenței infantile, gravă și interogativă („geam aburit viața mea / viață alcătuită din zile ; / praful cosmic de zi cu zi / transformă surîsul meu în grimasă / fotografii vechi, fotografii de copil / neiertători ochii mei, ochii mei"). Tonul sentențios al unor poeme ireproșabile („adolescență înjunghiată / sînge vărsat din necesitate / credință tot mai insidioasă ca visul acela / clătinat ca obrazul proaspăt al apei / sub frunzele roșii de toamnă / / maturitatea deci nu este decît / un fel viclean de a locui scepticismul / de la a vorbi vorbire / de la a comunica plîngere / de la a tăcea — moarte") tinde să înlocuiască treptat lirismul, mai ales în cea de a doua carte, glacială, în marginea inexpresivului, amintind într-un fel de ultimul Montale. Oricum, cele două manuscrise ale lui George Geacăr ne fac să credem că numai printr-o întîmplare nefericită poetul nu a reușit să debuteze editorial pînă acum.

MARIANA ECONOMU

Mariana Economu scrie o poezie a sentimentelor general-umane, un soi de unanimism care se practică la noi destul de mult la ora actuală, dar poemele ei cu adevărat izbutite nu sînt cele în care își exprimă înfiorata dragoste maternă ori indignarea și revolta stîrnite de amenințarea războiului **(S.O.S.-ul soțiilor mame)**, ci altele, „nesupravegheate", transcripții nude ale unui temperament vulcanic, ale unui fond anxios, exasperat : „Aud buletinul de știri / E seară, e fum în jur / Mi-e frig acum și tremur / În mine e-ntuneric. / Strig, fără grai / Cu-ntreaga mea suflare / Te strig, m-auzi ? / Sînt singură / E întuneric în lumină / Și-mi este frig..."

Amestec inextricabil de autentic lirism și de supărătoare locuri comune („Cu-aceleași vorbe ne iubim / Și tot cu vorbe ne hulim / Cu mîinile cu care mîngîiem / Apucăm piatra și o aruncăm / Trupul nostru ce vibrează-n noapte cu iubire / Se transformă-n hoit / Ochii ce privesc timid adîncul nostru / Sînt tot aceia care fulgeră-n mînie / Cine poate, cine poate să știe / De-i vreo grăniță-ntre sentiment, căldură, nebunie ? / Apropie-te acum de fața mea / Și spune-mi ce citești pe ea ? / Sînt biblie, revistă sexy / Sînt icoană sfîntă ori duh rău ? / / Ce citești în ochii mei : tristețe, durere, tandrețe ori mînie ? / Apropie-te mult, mai mult, privește-mă ! / Spune-mi și nu-ți ce sînt ? / Nu am oglindă, nu am avut vreodată / Nici ceas nu am ; dincolo de timp am trăit / Nu am un chip anume / Și numele pe care-l port nu-mi aparține. / Ia-mă în brațe, afundă-te în mine / Dă-mi cu dragoste un chip, un nume. / Lasă-mă să trăiesc dincolo de vreme / Nu mă agață de-un cui pe un perete / Nu vreau să-ți fiu tablou, mascotă, Sfinx. / Lasă-mă să trăiesc dincolo de anotimp...") poemele Marianei Economu, scrise din instinct probează un talent nativ puternic ; spre a-și „purifica" expresia, poeta trebuie să citească enorm (poezie modernă) și să scrie enorm (altfel decît ceea ce citește).

IOANA DANA NICOLAE

Ioana Dana Nicolae (născută la 27 ianuarie 1959, absolventă a Liceului industrial nr. 2 Moreni, desenator tehnic la Întreprinderea mecanică Mija, laureată a festivalurilor de poezie : „Laudă-se omul și țara" — Sighetu Marmației, 1980, premiul revistei „Astra" care o și debutează în același an în numărul din decembrie, „Mihu Dragomir" — Brăila, 1982, premiul Centrului de îndrumare, și „Moștenirea Văcărești" — Tîrgoviște, 1982, premiul revistei „Argeș") a publicat puțin și nesemnificativ în revistele „Astra", „Flacăra" și „Argeș" ; cele două manuscrise, **Joacă-te cu mine, bunică Iolanda** și **Marea din spatele casei**, deslinate, conțin totuși și unele texte remarcabile beneficiind de eclerajul unei sensibilități acute („Nu mai plînge, / întinde mîna lîngă mîna mea, / închide ochii și nu-ți fie teamă / și pasăre, pasăre, pasăre / repetă după mine pînă vei zbura." — **Pînă vei zbura)** și sofisticate („Penelopa intră în riul de trandafiri / se-alintă în cușca de mătase / dacă vreodată întreabă cineva / spuneți-i că nu sînt acasă / în tăcerea de mirt și oleandru / deschisă ușa e o încăpere miraculoasă / înserarea vine din nou / timpul doarme pe genunchii femeii subțiri / dați afară timpul că doarme / că-și tremură blana bălțată / și ne umple de amintiri / / își face de lucru în ferestre Penelopa / și i se pare că cerul se scaldă în mare / ca un marinar." — **Cușca de mătase).** Indiscutabil talentată, Ioana Dana Nicolae se „gîngășește" cam fără măsură și se complace în cultivarea unei vorbării fără saț cum și a poeziei calamburgiste drept care o sfătuim să-și tempereze gustul pentru exprimarea vag-pretioasă și să apeleze la sensul propriu al cuvintelor cum dealtfel o și face în poemele care au un sens : „Mă părăsiseră cuvintele / dar azi au venit din nou / țopăind / dărîmînd toate obstacolele / bucuroase / abia mai încăpîndu-mă cîteva liniștite / multe obraznice , scoțînd limbile roșii / sau arătîndu-și ca maimuțele dosul / iată-mă răvășit / bîlbîit în postura mea de gazdă singuratică / nemaiștiind zăgazul / nici marea din spatele casei / cu gesturile unui emotiv refulat / ce-și primește oaspeții / desculț cu părul vîlvoi și-n capot / de casă". **(Altă fotografie a poetului)**

EDITH IAKȘA

Debutată de revista „Luceafărul", Edith Iakșa scrie proză, aforisme și poeme sentimentale, încîntătoare, cînd nu sînt prea prăpăstioase sau prea banale ; dramatismul real al unor versuri („Amurg însingerat am visat / Un cap neincoronat lăcrimînd / Amurg însingerat am visat // Porțile au fost închise spre est / Cailor galopînd nimeni nu le-a deschis / Lîngă drum vîntul se spînzura / De crengile dezgolite // A fost aproape întuneric. / Iarba s-a dus să se culce / Amurg însingerat am visat."), un anume vitalism exprimat frust, o spontaneitate cuceritoare, indiciu al unei absențe totale a prejudecăților livrești ne-o arată capabilă să scrie o autentică poezie a existenței imediate. Sublimîndu-și pornirile prea exaltate, purificîndu-și stilul (în sensul corectitudinii), Edith Iakșa poate ajunge la o expresie fericită, simplă și emoționantă peste tot ca în acest poem, unul din cele mai frumoase din întreaga carte : „Ca o sămînță a unui fruct copt / Voi cădea printre ridurile bătrîne ale Pămîntului / Și înfrigurată voi aștepta iarna / Să-și așternă înghețul puternic / Pe umerii mei goi // Apoi voi adormi / Și visul îmi va fi lung / Așteptînd o nouă primăvară / Să se nască din acest sterp Pămînt."

VASILE MORAR

Mi-e frică, mamă, manuscrisul maramureșeanului Vasile Morar (publicat și premiat pentru debut pe anul 1982 de către „Suplimentul literar-artistic" al „Scînteii tineretului"), ne dezvăluie un bun poet tradiționalist, artizanal, cu o deplină conștiință artistică, decis să exploreze actualul univers țărănesc cu îndărătnicia aceluia care intona „Sînt ultimul poet cu satu-n glas", decis să nu-și desmintă obîrșia și mai ales să nu eschamoteze drama dezrădăcinării : „Închiși cu yala stau țăranii-n blocuri / ca într-o cușcă sirimtă de beton, / nu se-ngrijesc de lemne, nu fac focuri / și vaca nu-i mai strigă la oblon / Stau ore-ntregi la geamul dinspre sate / noaptea în vis fac drumul înapoi / însă acasă toate sînt schimbate / nu mai găsesc căruță și nici boi // Triști se întorc în blocuri dimineața / să ieie sticle, plasă pentru pîini / fumul viscos le gîlbenește fața // și nu-i mai latră curțile cu cîini. / În ceasul morții roagă vinovat / să îi îngroape pruncii lor în sat."

Viziunea sumbră, sacralizantă a istoriei, tipică ardelenilor („Nu Dumnezeu a fost răstignit în cer / nu sfinților le-a fost tăiată beregata / din moșii mei scurtat e un oier / la altu-n trup se mai învirte roata // Mai pute în Ardeal a carne pîrjolită / a vămii de sînge și a tron de foc / strămoșii mei nu au dat mortii mită / nici n-au ținut istoria pe loc // Ca limbile de clopot stau în sînzurători / în cer jelindu-i mame și copile / strămoșii mei tăiați de-atitea ori // ori sfîrtecați de patru mari cămile / istoria stă scrisă în palma de pămînt / unde-avem cer și casă și lanuri și mormînt") alternează cu cea domestică, pitorească adesea, adesea de tot banală.

După acest volum întru totul onorabil, Vasile Morar, dacă vrea cu adevărat să-și respecte talentul, trebuie să încerce să se desprindă din masa versificatorilor de duminică.

VIORICA POPESCU

Viorica Popescu a publicat poeme patriotice în „România literară" și „Munca" ; manuscrisul pe care ni l-a încredințat, inegal, iar uneori descurajator prin vetustețea limbajului, conține și texte dătătoare de speranță, eseniniene, fluente : „Pe un drum de august florile dansează / zornăie pădurea, frunza de argint / Pentru prima oară inima cutează / Să adune-n traistă vorbe de alint. // Pentru prima oară sufletul tresaltă / Și fără de hamuri zboară în galop / Pe o stea plăpîndă gîndurile-s daltă / Sfredelind ciudata pasăre de foc. // Fără-ntruchipare lunecă seninul / Pe mătasea vremii risipind un nor, / Freamătă pădurea și-i ascult suspinul, / Pentru prima oară rănile mă dor."

Îi recomandăm o lectură intensivă și extensivă a poeziei românești din acest sfert de veac care s-a scurs de la Labiș încoace, începînd chiar cu Labiș, căruia Viorica Popescu îi dedică dealtfel un frumos poem :

„Eu cred că a fost o baladă, / Sub osia lumii vibrînd, / Feciorul pădurii de tisă / Cu fruntea boltită de gînd... // Și azi luminează privirea / Tăciunilor negri, aprinși ; / Eu cred că a fost o baladă / Din țara munților nînși. // Îl văd uneori lîngă mine / Cînd vremii perdeaua-i ridic, / Cum mușcă din fructul de vară / Cu risul voios de voinic. // Cînta o baladă-n pahare / Și dorul fierbea pe arcuș, / Venise cu Cosma Răcoare / În chiot moldav de Amuș / Amurgul topise lumina. / Bătea umbra nopții în ram, / Mă prinse voinicul de mînă / Și parcă-n galop alergam // S-a frînt călărețul o clipă, — / O piatră, încolo nimic ! / Și caii alergă, alergă / În ris sănătos de voinic. // Doi, caii, în vis de baladă / Ne poartă în cîntec și azi, / Tăcuți călărim împreună / În sunet albastru de brazi."

VIOREL ARHIRE

Viorel Arhire este student al Institutului agronomic — Iași și redactor la revista studențească ieșeană „Opinia". A debutat cu poezie în revista „Orizont". **Înrădăcinarea ilogicului**, titlul volumului său de poeme în manuscris, poate să parâ rebarbativ ca și poemele dealtfel, dar după ce îi accepți toanele moderniste, descoperi cu surprindere că poetul posedă o sensibilitate reală, retractilă, învăluită de o expresie prețioasă, incoerentă uneori, ermetizată forțat alteori sperînd să fie mai intens sugestivă : „Nu / mă abandonați planetelor întru / această tentativă intergalactică / nu mă abandonați cîmpiilor / am / încredere în tine / am încredere ochiule ne vom întîlni cu țăranii pe / țărmul cuvintelor deși / moartea-ți încearcă toate intrările / măcar / tu ține-te de cuvînt / visele abatoarelor înnorează orașele / orașele nu întîrzie să ne însoțească în piața ochilor / se opresc trandafirii se opresc / piscurile cersesc cheia secretă a păcii mondiale / dinăuntru alarmat / scrutează precum deținuții printre gratii și / tare sînt singur și ce aglomerații / de inimi înăuntru nu / mă abandonați pleoapelor / desfrunziți sînii stufoși ai nopții / fețe loc ierbii / ochilor / cîmpiilor în casa inimilor pîntecul clipelor / încă se dilată nu / abandonați / lumina / tot mai așteaptă..."

Asumîndu-și cu blîndețe franciscană aspectele terifice, ilogice ale existenței, domesticind realul, poetul se dorește „călăuză" spre un țărm al miraculului simplu, și ne și asigură în acest sens prin titlul unui frumos poem, „Pe urmele poetului puteți înainta fără teamă" : „Spre / ferestrele pămîntului / se-mbulzesc haufragiații / pămîntul — / un dirijabil intergalactic / semaforizează / consiliul de umanitate / drăcuie în / spatele ușilor închise / tîntele / se apropie tot mai mult / de / călătorii exasperați / și / nimeni nu-i învață să rîdă / să plîngă / dirijabilul dezmărginit / continuă în slujba unui / ideal / variațiuni pe / o rază".

ROMULUS CONSTANTINESCU

Romulus Constantinescu (s-a născut la 6 august 1944, în localitatea Bradu, județul Argeș. A absolvit Facultatea de filologie, secția limba și literatura română a Universității din Cluj-Napoca în anul 1967. În prezent este profesor de limba și literatura română la Liceul Brazi — Șantierul Riu mare — Retezat din Țara Hațegului, fiind membru fondator al cenaclului literar „Sarmis" din Hațeg.

A debutat cu poezii în revista „Steaua" în anul 1966.

A colaborat cu poezii originale și traduceri la revistele „Steaua", „Tribuna", „Echinox", „Orizont", „Familia", „Cadran", „Luceafărul", „Ritmuri", „Brașovul literar", precum și la diverse antologii poetice județene, **Sub tîmpla stemei, Memoria vetrei.**

În prezent are două volume de versuri în manuscris : „Rostirea lui Zalmoxis" și „Aventurare în marele refuz" dovedește prin toate poemele sale o temeinică instrucție poetică dublată de un gust cam exagerat pentru formularea eliptică, neologistică : „Abnegația morții, desigur, ar putea fi admirată... / viața între dinți în conjurația golurilor / inspiră verbiajul sibilelor la festinul sinistrului ; / în drum spre nici o țintă sucombînd / amalgamul fluctuant de himere, / vivante penurii interioare sechestrînd magi, / abandon în regativul existenței... / legea nesansei / proclamă violuri din oficiu... /"

O undă de afectivitate i-ar lumina discursul poetic de azi care altfel riscă să devină prețios ridicol.

VIOREL PARASCHIVOIU

Toate poemele lui Viorel Paraschivoiu din Năsăud sînt un aliaj de rostire ingenuă și abnormitate lingvistică („Bate vînt de piatră, să scornim vinatul, / cerbul morții în pețit vină luminatul, // ți-ai vina cerbului care ți-l dorești, / ca din carnea lui nuntă să-ți nunțești, // uite cerbu-n noapte, mîndru lucefește, / uite moartea-zînă calea i-o fetește, // uite cum sträluce ochi de cerb în noapte, / moartea ce îl vrea l-o feti în lapte, // să știi tu aceasta : nici că ne-om lua / pînă cerbul nunții voi putea vina, // săgetat de mine dacă va cădea tu-mi vei fi mireasă dragă mîndra a mea, // mi-e săgeata trasă din cucură trasă, / cerbul mi-e făgădă că-mi vei fi mireasă, // nu-mi face-ntrebare dragă mîndră a mea / numai de-l vînez mi te pot avea, // du-te fată du-te, du-te coace-i somnul, / moartea-l va avea cum e scris în Domnul, // cînd o fi să fie cetina zbîrlită / cerbul s-o-nălța doară pe-o copită, // holdele le roureze greaua lor plînsoare, / pune-i-vom cu timpul moartea la uitare, / iar în noaptea nunții, pe alb așternut, / lung vom scrie morții de ce l-am vîndut, // oameni lungi la vorbă te vor întreba / dacă cerbu-n moarte e plecat sau ba, // le răspunde lor mîndra mea bărbată, / că cerbu-i murit și ești mărîtată, // plînge-le, încalte, plînsul cerbului de-l poți. / să rămînă muți de mirare toți, // cerb la casa noastră va avea cînstire, / asta-i legea firii... în veci pomenire !")

Îl sfătuim cu insistență să-și supravegheze mai mult expresia căci are, indiscutabil, talent literar.

INA OPRIȘIU

Cu o mare întîrziere descoperă, printre maldărele de manuscrise primite, poemele Inei Oprișiu însoțite de o scrisoare bulversantă...

Poemele par a fi frînturi dintr-un jurnal intim, inocent și copilăros, cu unele accente dramatice pe alocuri, notații dezordonate încercînd să surprindă fulguranța unei stări : „Nu mai chinuiți tristețea / O mînă străină / a înecat lumina... / Fosforescentele amurguri / împrăștie miros / de sînge putrezit. / Sîntem un fel de gol / Alunecos și lustruit. / Înspăimîntate, / Colinele albastre / mi-au plecat de pe umăr."

Stenică și curajoasă adesea („Nu plîngeți niciodată / mai e destulă floare-n liliac / să vă aprindă ochii, / să vă îndrepte glasul / spre armonia lumii. / / Nu plîngeți niciodată, / materia încă mai rîde, / Căutați-i tainele rîsului / și veți putea înfrunta / dezordinea lumii. / / Nu plîngeți niciodată / Marea mai e încă adîncă / Nu plîngeți niciodată".) poeta nu se lasă sedusă de contemplarea abisului din sine, ci, patetică și interogativă, surîzind printre lacrimi își întoarce necontenit privirea spre făgăduitul pămînt al oamenilor.

Numeroase poeme denotă o îndelungă practică a scrisului („Te-ai împotmolit. / Ți se pare un riu uscat pămîntul ? / Nu e nimic, / Mergi mai departe / și mai departe / E încă cerul de cucerit.") și, sîntem siguri, ordonate cronologic și tematic ele ne pot revela o poetă profundă și discretă care și-a neglijat cam prea mult vocația.

VICTORIA MILESCU

Licențiată în limba și literatura engleză, pasionată de lexicografie și de poezia lui Daniel Turcea din care a tradus fermecător cîteva frînturi în engleză, Victoria Milescu scrie poezie cu resemnare și blîndețe, pîndită de o exagerată pudoare care o face să emită enunțuri convenționale adesea ; cînd se decide să comunice cu adevărat o experiență personală, poezia sa își descoperă cu surpriză accentele de sinceritate și un înnăscut dar al conciziunii : „Am locuit un timp / în inima primejdiei / am mîncat din mîna ei / mîna mea / și am dormit / în somnul cu monștri / m-am trezit în iarba ei / coasă / și un timp am fost secerată / am fost atît de aproape de ea / ca o dragoste / ca o inimă / care-mi număra / bătăile inimii...".

Poemele „mărturisitoare" și de asemenea acelea care trădează o nostalgie „formală" („Abia plecat / și iarăși reîntors / lumină în lumină înflorind / cu degete subțiri de ierburi lungi / cu trandafiri cărunți ce se-nroșesc / deși întors el vine tot plutind... / / mi-e casa trup / din ruptul trup al lui / mi-e cupă mîna / stors e vinul / viu, străpuns de cui... / / Abia plecat / și pretutindeni iară / lumina mea / venind de nicăieri...") ne încredințează că Victoria Milescu, sensibilă și cultivată, va ști să-și depășească această primă fază de poezie inexpresivă și pudibondă, abandonîndu-se unei autentice aventuri poetice.

CĂLIN ANGELESCU

Manuscrisul lui Călin Angelescu, **Epos și Saturnaliile**, e, în prima sa parte, redactat sub influența vizibilă a lui Ion Gheorghe și a lui Șerban Foarță, arhaitatea limbajului e cultivată în sine, ca un exercițiu pur formal,nelipsit însă de grație și ingenuitate : „Aretele pe capricorn / Și capricornul pe arete / L-a întîlnit pe pod // În hăuri erau dedesubții / Și de pe-un mal pe alt cornuții / Voiau să facă nod. // Dar calea-ngustă peste poate, / Căci din doi, unul doar se poate / Să treacă pe fuior. // Și față-n față-n miez de punte / Lovind cu cornul, să se-nfrunte / S-au apucat de zor, // Aretele pe capricorn / Și capricornul pe arete / Și încornîndu-se cu rău // S-au prăvălit în hău".

„Saturnaliile", stînd sub semnul spleenului arghezian („Mi-ai spus că dumnezeu miroase-a fluturi, / Cum a găini miros șoimii dresați, // Cînd oasele sînt flori cu toamna-n luturi / Și fluturii doar viermi înnaripați // Și carii sînt apostoli sfinți și lucii / Cînd se îngroapă blînd, sclipind din dinți, // Să se-mpuieze calzi în lemnul crucii, / Fără dorinți fierbinde, doar fierbinți."), conțin și texte relevante care fac dovada că, eliberat de obsesia dicțiunii imprumutate, poetul poate articula un discurs poetic propriu, riguros și puțin fanat. : „Noaptea fumează la margini de tîrg / Te-aș iubi hoțește — iți spun, / Și capătul cărnii e luna în pîrg / Prin copaci vătuiți de tutun. // La capătul mîinii stau colburi de stea. / Te doresc precum caii — ți-am spus, / Cînd pasc, de te pasc ascunde-te-n nea / Și-n toamnă ascunde-te, sus."

Dincolo de unele versuri cam aleatorii și de unele nonsensuri, „Saturnaliile" rezumă un „epigonism luminat". un posibil mod de accedere la adevărata poezie.

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Tablouri de Benone Șuvăilă în paginile 4, 5, 6, 7, 8 și 9

marcela mariana milcu

Doarme aerul nopții

Doarme aerul nopții, doarme lumina lunii
pleoapele tale plecate-s plăpînde ca un
prunc nenăscut
doar vîntul încărcat de nisipul zăpezii
mai tresaltă în lumea de brumă verde

singură inima mea strălucind cu viu singe
far este negrei corăbii a nopții –
lumină amăgitoare pe stîncile zorilor :
în dangătul ei noaptea se sparge, se-afundă.

Vremea visului

Marea Făptură s-a înfiripat
din gîndurile supușilor ei
viitori. aceasta
se întîmplă la vremea visului.

vreme a visului
răspunde-mi cu limbile tale ascuțite ca
limbile ceasului, mișcătoare ca niște
urechi de animal speriat :
răspunde-mi prin Marea Făptură ce să
aleg dintre
singura viața veșnică sau
repetata întrupare ?

(veșnica moarte, fu răspunsul și
un candelabru luminos lumină
un candelabru mai puțin luminos
care lumină
un candelabru stins.)

La lumină de apă

La lumină de apă
îți văd fața
îmi doresc să-ți pot spune ceva nespus
de suav
îmi doresc să te mîngîi cu vîrful aripei
(magnetic atras înspre cerul de prav)

La lumină de apă
de lacrimi lumină
în această clipă nocturnă
ți-aș spune curate cuvinte despre cît am fost
eu de curată

Dar lumea se năruie toată
și se-aude un dangăt de praf într-o urnă

Milezim

(Astăzi se împlinește o veșnicie de cînd
Pe Omul de Foc l-am zărit fumegînd...)

Cel ce știa să cînte nu mai știe să cînte
Pasărea nu mai știe zbura
Îmi pun aceste straie de cuvinte
Spre a nu îngheța

Ființa mi s-a-ntunecat și frigul
Cumplit răzbate în afara mea
Mult l-am strigat plîngînd și încă strigu-l
Cu gura parcă-a altcuiva

Deliruri ucigașe mă trec afar' din lume
Ca aschii cade plînsul din pupilă
Această Apă Neagră n-o să ne mai înspume
De mingiiere și de milă

Noapte

Mi-e sufletul ca trupul biciuit
ca trupul biciuit al unui mort
care-a păcătuit că a murit

Ce singură mă simt sub acest cer
sub acest cer din care mă privește
a doua mea făptură de eter

E somnul meu o pasăre țipînd
țipînd în ciocul roșu-al umbrei sale
în timp ce noaptea albăstrește blînd

Capcana

De atîta durere
pătrunsă în ea
capcana se face rană.

petru aruștei

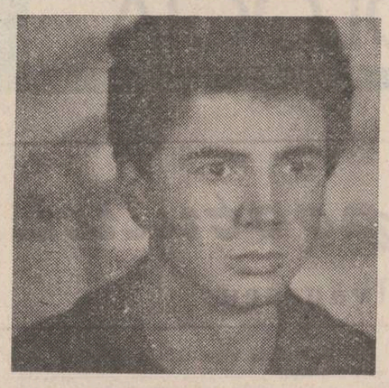

Cina

– O, tigru albastru, tigru al mihnirii, de ce-mi devorezi copacul sufletului meu ?

Iată ce cuvînt mi-a fost dat să rostesc atunci cînd peste tot era vineri seară. Prelungă și bună a venit Ea. M-a căutat mult și nu m-a găsit în vremurile acelea, cît mai era încă vineri seară. Cînd n-a mai fost vineri seară m-a văzut. Da, și nu mi-a zîmbit și m-a apucat cu mîna stîngă de după ceafă, de acolo de unde începuseră să-mi crească aripile, și m-a scos afară. Da, chiar așa a fost, m-a scos afară să mă mănînce Soarele. Da, da ! Ea era îmbrăcată într-o rochie albă, eu mi-am scuturat aripile de picăturile de smoală roșie. Bucurîndu-se că sînt atît de violet mi-a pus în mîini un talger cu apă fierbinte îndemnîndu-mă să mănînc. Venisem de departe și tocmai mi s-a spus că sînt flămînd și înfrigurat. În jurul nostru copacii erau proaspăt vopsiți cu vopsea verde. Din copacul vopsit cu vopsea roșie a coborît Marele Ciine de Veghe și m-a dojenit cu blîndețe :

– Crezi oare că are vreun sens că mănînci copita acestui cal ? Întrebarea lui m-a descumpănit puțin și n-am putut să-i răspund decît tot cu o întrebare pe care i-am scris-o pe sprînceana din partea stîngă a capului său :

– Crezi oare că are vreun sens să nu mănînc copita aceasta de cal ? Totuși, mărturisesc cinstit, răspunsul meu nu m-a liniștit cu adevărat, așa precum sperasem în taină și mi-am spus : oricum trebuie să fac ceva. Da aceea cînd nu mai era de mult vineri seară m-am înălțat de pe masa pe care pictasem de curînd cîțiva îngeri și am ieșit, ce sărbătoare în pridvorul meu de ceară albastră. Mă chinuia încă de demult, de pe atunci cînd mai era vineri seara, o dorință nemărturisită. Am sunat tare din corn, să mă aud din depărtare. M-am auzit și m-am chemat cu nostalgie la cină. Am ajuns voios acasă și am hotărît să cinez. Țin minte acum cîntecul ce-l cîntam cu voce puternică, era un cîntec vînătoresc. O singură spaimă îmi mai întuneca bucuria. Mi-am spus că-i bine. Așa era bine. Voi porni în căutarea tigrului albastru, ucigaș în pădurile întunecate din sufletul meu, și-l voi vîna ! Numai o spaimă îmi mai întuneca bucuria. Am privit peretele alb și gol, atîrnînd peste umerii mei și am înțeles că spaima mea nu a fost zadarnică ; plecase Ea !

În viața în care a murit Ea plîngeau Vîntul și Timpul ! Voi, cei care vă închinați Vîntului și Timpului în zori, la amiază, și seara la cină, nu bociți mihnirea din care s-a născut Soarele ! Soarele nebun ca tigrul albastru ce cutreeră pădurile sufletului meu !

Nebgrohd

O, Nebgrohd, corabia ta se apropie mereu de țărmurile singelui meu blestemat ! Auzi cum ne latră ciinii lunii ? Plină îți este corabia cu podoabele Luminii și ale Bucuriei. Ci vino în întunericul meu, vino în Mihnirea mea ! Și cînd vom auzi goarnele purpurii ale cocoșilor vestind venirea dimineții noi vom fi de mult fugiți din nisipurile roșii ale Nopții. Vom fi răpit atunci măcar o picătură din albul imaculat al Nopții noastre de pe pămînt, mai imaculat decît caninii tigrului ce străjuiește porțile zăbrelite ale Speranței. O fărîmă doar, o fărîmă de cuminecătură smulsă din fruntea Suferinței răstignită pentru hoarda nemiloasă a zilelor ce vor veni. Și de se va auzi un glas din adîncuri și din înălțimi acela va fi pasărea cerurilor ivită din valurile înspumegate ale oceanului. Iubește-o, rătăcitoare fiind n-a iubit-o nimeni pînă atunci. Și ne vom opri cîndva înspăimîntați din goana noastră turbată prin țărîna nimănui ! Tîrziu, pe cînd ar fi seară, va crește din trupurile istovite Copacul de sînge cu roade bogate pentru păsările cerului căci am sorbit o picătură din ceea ce nu se mai întoarce niciodată îndărăt. Nebgrohd, steaua mea plămădită din cele trei coaste ale lutului numit Așteptare, călăuzește-ți corabia spre mine și mă izbăvește ! Păsările Nopții vor veni curînd și vor acoperi cu pliscurile lor de foc ochii violeți ai dorințelor. Aud cum se rup mormintele vii din mine cu morții lor de o sută de ori morți și rătăcesc fără odihnă ca niște făclii de marmură prin întinderile de dincolo de Sufletul meu ! Încă o dată voi fi mai puternic ! Ce bine, zeul meu stă în copac și are dinții verzi, verzi ca hoiturile ierburilor sugrumate de el. Coboară zeu mic și taciturn să-ți văd dinții verzi de bucurie ! Știu că mă minți, știu că e în zadar ! Aici este însă un început de cetate. Nebgrohd e la geam, Nebgrohd bate în geam. Și iarăși aud, aud pumnalele pașilor tăi înfigîndu-se-n inimă ! Sfinx chinuitor, femeie neagră a Nopții, aruncă-ți caninii mai ascuțiți decît Blestemul și coamele tigrilor ! Nebgrohd, călăul meu, ți-am auzit strigătul înfiorînd pustiurile fierbinți și nesfîrșite din Sufletul meu !

Peretele iubit de pictor

Țin bine minte, a fost o vreme grea pentru mine atunci. Trebuia să tai cîteva stive uriașe de oameni cu un fierăstrău ruginit pe care mi-l dăruise nu știu cine anume, un om totuși. Nu aveam timp pentru odihnă, iarna bătea la ușă și ceilalți nu aveau lemne. E drept, mi se dăduse și un ajutor în noua mea muncă, o balerină. Faptul că era îmbrăcată într-o rochie albă, cu jupon, mi se părea chiar absurd. Tot cărînd bucățile acelea tăiate de mine mă temeam că-și va murdări rochia. Spre surprinderea mea rochia rămînea mereu la fel de curată ca la începutul tuturor începuturilor. Cei din stive strigau mereu să-i tai mai repede ; ce, nu vedeam ?

Iarna se apropia cu pași repezi de oameni. Ce vor pune aceste făpturi pe foc ?

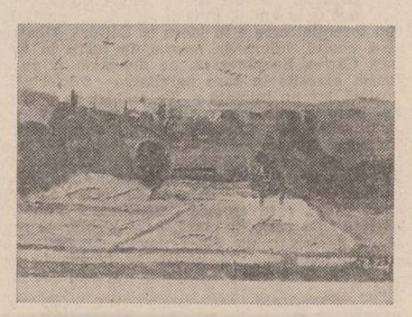

Dacă începe curînd curînd să ningă ? Și izbucneau în hohote de rîs. A, atunci, în vremurile acelea am muncit ca un turbat. Pînă la urmă am sfîrșit prin a mi se părea ciudată balerina căreia nu i se murdărea niciodată rochia. Ce viață putea fi aceea pe care o trăiam eu ? M-am chinuit mult pînă cînd am reușit să arunc fierăstrăul din mîini ; unealta aceasta devenise atît de ascultătoare încît făcuse corp comun cu brațul meu drept. Totuși, eu am fost cel care am triumfat. Fiind om liber și puternic am fugit departe, în locuri frumoase, să mă mistuie soarele, să uit totul. Mare mi-a fost mîhnirea însă cînd de pe Arcul de Triumf pe care stăteam am văzut un grup de oameni îndoliați tîrîndu-mi trupul spre mormînt, spre mormînt. Simțeam cu durere cum îmi creștea o barbă neagră, de ceară, deși o ștergeam întruna cu palmele mele însingerate. Înainte de a mă cobori în groapă au fost rugați să mai aștepte puțin, doar puțin, deoarece trebuie să vină cineva să mă vadă cît mai aveam forma aceea. În ultimul timp s-a spus că cine trebuia să vină n-o să mai vină, așa că pot să mă bage în pămînt. Am vrut să mă arunc de sus asupra lor să-i împiedic să-și ducă gîndul cel urît pînă la capăt. Mi-au spus că nu-i frumos ceea ce vreau să fac, că nu-i șade bine unui mort să se împotrivească atunci cînd este dus spre mormînt, la mormînt.

– Și nu uita, din pricina ta vom fi noi pedepsiți ; ai întîrziat pe pămînt o oră și treizeci și trei de minute ! Cum vom justifica noi această întîrziere, atîta risipă de timp ?

Și începură să mă tîrască spre mormînt cu și mai multă furie. Ba chiar s-au apropiat de urechile mele și au strigat cu putere în ele, probabil să mă încurajeze :

– Și nici nu trebuie să te superi, facem doar așa cum e în tabloul tău !

Cred că se gîndeau la Marș funebru, ultimul meu tablou. Mi-au mai spus că am numai de cîștigat dacă mă las înmormîntat ; acolo unde plecam puteam picta cu puf de rață, așa cum n-am putut face pe pămînt. Tîrziu, tîrziu, în amurg m-au înmormîntat. Eram indignat, se înfăptuise o mare nedreptate. M-am întors furios acasă și am început să mă culc seara la ore normale. Bineînțeles, mă băgam în pat numai după ce-mi dădeam jos hainele de pe mine. Se întîmpla însă că în fiecare dimineață venea tata după ce străbătea pe jos vreo treizeci de kilometri, să-mi spună :

– Dă-te jos din pat. În pat nu se doarme îmbrăcat !

Ascultător, coboram și mă dezbrăcam, cu toate că știam bine, mai făcusem asta și aseară. Tot atunci mai venea cineva la mine și mă dojenea cu asprime :

– Nu-mi place cum mi-ai scris firmele ; ai scrisul urît, chinuit, stîngaci. Unele litere le-ai lungit în chip necugetat, altele dimpotrivă ! Ce înseamnă asta ?

– Asta înseamnă că am făcut acolo o anumită filozofie pe care n-o pricepi tu ! Voi încerca să-și explic, deși știu că n-are sens. De pildă : L este cineva cu capul în nori, naiv, prea puțin practic. Face metafizică și-i iubește pe Beethoven și Bach. S se exteriorizează greu, își face complexe. Inhibiție totală. Z este torturat de propriul său eu. Atenție însă uneori dorește să pară om de lume ; nu reușește. I, strident mereu alarmat. O, mulțumit de sine, orgolios. M, un mizantrop. Am dorit ca în firmele mele fiecare literă să-și aibe personalitatea sa. Numai atît am dorit să-ți spun, tu dacă nu vrei să-mi dai banii nu mi-i da și asta-i tot !

Ce puteam face ? Nu puteam recunoaște că eram nefericit, ar fi fost rușinos. Trebuia deci să lupt, să triumf ! Îmi trebuia un punct de sprijin. Trebuia să trăiesc în preajma unei lumini și bucurii mari, izbăvitoare. Mare mi-a fost bucuria și am simțit că am triumfat cînd, după atîtea zadarnice căutări și înșelătoare iluzii, am aflat Peretele iubit de Pictor !

liviu antonesei

Pastel

Plouă –
fulgi de apă, nevrotice sfere lichide ;
cineva mătură speranța
cineva vorbește – persuadează neputincios
și vulgar.

O, supremul conformism al zilei de a curge
într-o singură direcție !

Bălți, bălți negre – jertfa se insinuează
prin faldurile mimetice ale memoriei.
El va agoniza pînă la sfîrșitul lumii
și noi dormim
dormim, dormim, dormim...
Un somn uriaș, purpuriu zboară
peste cetăți și păduri.

Și plouă. Străzi goale,
întuneric lichid –
iubirea.

Pharmakon

Zi cenușie, cameristele ploii au ridicat
jaluzelele –
sîngele nopții s-a scurs pe rigole.

La ghișee de aur sînt angajați autorii
de versuri
bine lucrate – pasărea frig zboară
spre cer.
Magmă pulsatorie sub asfalt, copacul cel
singur în calea
vîntului rece – siberie a sufletului, tu !

Vai, vorbesc eunucii spiritului, țărani epici
pe cîmpul întins și pustiu ; capete uriașe
de lut
printre ierburi uscate.

În acea dimineață cețoasă ce face poetul ?
El poate să tacă.

Rilke. Un vis

Fericit cel care – fără chymie – poate purta
o viață
tristă pe umeri. El a văzut, el a auzit, el știe.
După rău, mai rău. Dar după bine ?

Să ascultăm pasărea frig ridicîndu-se
dintre valurile
renunțării, să ne ridicăm pe vîrfuri – explozie
a inimii, spirit tocat mărunt în mașinăria
obosită...

Mari aripi negre ne vor ridica deasupra a
toate –
departe, departe în ceață, orașul cu turnul
metalic

Dimineață ca o chilotă lunecînd de pe un
trup
singuratec : prielnic anotimp muribunzilor,
prielnică spaimă.

Grecii, vechii elini lansează corabia-n valuri.
Litera lamda, litera alpha, încă respiră.

Eonul nocturn

S-a sfîrșit săptămîna. Șarpele s-a ajuns din
urmă –
cerc de foc strălucind din carnea opacă.

Uriaș ochi al nopții deasupra tobei crăpate.
Talgere ruginite ascunse în fundul prăpastiei
interioare.

În noapte, în singura noapte cîntecul doar al
plecării Subpămîntenilor. Magnetică lună
iradiind peste casele noastre.

S-a încheiat săptămîna. Sărbătoarea începe.
Pelerinul va trece din poartă în poartă.
(Acum hohoti poetul Spineanu).

nicolae sirius

Sufletul meu vorbea

Ca pe o grea naștere
își anunță arca
sosirea în port.

Într-o seară totul poate veni sau pleca.

Cad mirezme de maci
Și malul ca o înaltă spînzurătoare. Aici
se desprinde din umbră
sufletul femeilor și al bărbaților debarcați.

Seara vine veninul lăsîndu-și ;
Lumina unui alt vas bîjbîie în larg ;
tăcere deplină stăpînește podul rulant ;
doar soldați fac de gardă și se schimbă
prin salutul lor.

Ce nu se poate numi trudă
nu se poate numi nici odihnă

Și sigur că mai cad miresme de maci.
Must de fructe am să-i dau celui
care-mi va spune
de ce se învîrte pămîntul pe roțile cerului.

Despre vînătorile de sub dealurile
cu șolduri de piatră
nimic nu mai știu. Am mîinile
cu miros de stejar.
Într-o seară totul poate veni sau pleca

Undeva se va ucide un gînd

Tu cauți femeia
unde se adună lumina
și limbile ceasului
învinse-s sub coastele ei.

Tu alergi și alergi ;
în juru-ți se-nvîrte
sublimul, frumosul cioc răsucit
din gene de foc
al marelui vultur.

Aici vin și scriu
de o vreme poeții.

Bătrîn, lenevind sub aceleași iluzii
se-nvîrte băcanul
și rîde :
florile toamnei
cine mai vrea florile toamnei ;

Și-abia se aud cum cad mari
stindarde ; și-abia se aud
înflorind steaguri în vînt,
undeva în urmă cu un timp, undeva
pentru încă un timp.

Țărm imaginar

Noapte. Bălți negre. Neliniște
În apropierea nopții am văzut
orașe visînd
pe ultimile dealuri ale cerului ;

Sub o culme de frasini am văzut
singe curgînd de pe buzele soarelui.

Drum somnoros iarba căzînd lîngă coasă
acum se adîncește în somn.
Ție nu-ți mai rămîne curajul
să mai ieși din tine ; sau pentru
acei ochi pe care o singură dată i-ai văzut
plîngi și acum.

Prin aerul tare a început vîntul
să tragă brazdă.

Micile ambarcațiuni încă nu au ajuns la
țărm.

Sentiment

Sub frunza
ce-nchise-n sine toamna
stăteam.
Doar sufletul unui cuvînt
ne unea.
Frumos. Neasemuit de frumos
trupul orei trecea.

Contururi despre o vară

Un mare ecou ; un fulger de apă ; un
fluviu de lucruri
ne așteaptă
să trecem prin sufletul nostru
de la unul la altul.

Privirile șarpelui
printre pomii luminii
sapă adînc
fără miez de răcoare
și foșnet asemuit
cu un glas însetat.

Se anunță de vară timbrul soarelui, umbra
și calmul.
Valuri subțiri de dealuri
mișcîndu-se în larg
ca o coroană a spațiului.

Tot mai aproape. Pleoapă de pleoapă. Sevele
Marelui Drum

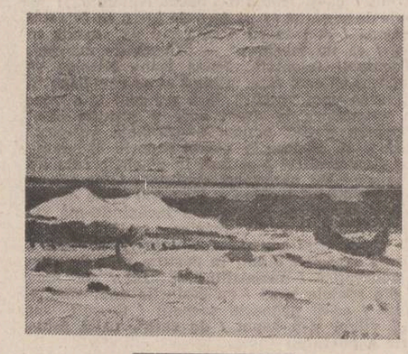

ca o harpă sună prelung.

Se adună puterile. Pulsează.
Nimeni cu gîndul închis. Un gest de
zăpadă
în zbor s-ar opri.
Urcă necuprinsul în rod. Se cutremură
temeliile
pînă se vindecă totul de adevăr.

Fiecare așează într-o poiană de vis
sau în cîntece doar cu prietenii
curse de păsări, împietrind de lumini
cu penajul lor roșu deschis
vîntul din jur
venind cu o mare de zîmbete
zi după zi
sub tunetul coacerii doabelor în vii.

Mîinile singelui deja au izbucnit în mit.
Coasa se răsucește în aer
și sigur că nu se va
mai opri.

valeria victoria ciobanu

Elucidări

Un pisc pe goliciunea lumii
își arde infinitul –
deșertul ce-mi pindește
din temelii popasul.

Aici e bine, cald. Abis !
Cu noi începe tăcerea epocală
culesul promis...

Tu zeu adus,
eu ultima vestală.

Cetate

E singurul pămînt promis de zei
de-nșelătorii zei.
Dă-mi palma să ghicesc cuvîntul
menit să ne dezlege de o lege
ce-oprește ploaia, rodul, vîntul...
Tu, cel ce ți-ai zidit pămîntul
pe neclintirea pașilor mei

Amînare

Miezul pămîntului
vuiește-n uimire –
fior jertfit umbrei
străine din noi,
învrăjbiți amîndoi,
otravă aminată –
Ce candoare uitată !

Vîndută-s stîrnirii de-apoi !

Zăpezi

Te-ai imprimat fidel în prelungirea
a două lumi cu storurile date –
e tîrgul dinspre moarte ori păcat
acest din urmă drum întîrziat,
ca iernile pe urma zăpezilor plecate.

eduard gugui

Frontispiciu

la inaugurarea monumentului de la Sfîntu Gheorghe

pe marmură și piatră
stă scris izvor de vatră,
cîmpie de legende și oase
de domn împletitor de case ;
stau unul lîngă altul turnați
în nemurire, de veacuri înfierați,
oșteni de căpătîi din oastea de bărbați,
preț de meleaguri, preț de soldați :
unul muntean, altul moldovean,
un căpitan secui și steag de ardelean ;
pîine și sare pentru noi,
semnificație de ctitori și eroi,
mesaj de veșnicie
lăsat în păstrare de ctitorul de glie ;
cuvinte de simțire libere pe buze :
oameni buni ! trăim astăzi fără scuze
moldova, transilvania, țara
românească, unite cu marea,
au o singură inimă de pace !

Imaginație

clipă, scursă din cărți de istorie,
oprește-te la capătul bolnavului !
nu-l lăsa să ardă în memorie
numai cu cenușa caldă a paharului
sorbit la ultimul colț de lumină
răvășită în unghiuri de cameră,
pustie în neagră grădină,
așezată în loc de efemeră !

aș vrea, măcar în vis,
mîini în timp adunate
pe fila celui ce-i stă scris
chip ca al meu să poarte ;
le dau ciungilor să-și facă
căuș, le dau morților
să-și facă mormînt, cu placă
de alb legămînt masă nepoților,
le dau celor fără de soare
în trup ucis din milă,
flori să ridice pe goala căldare
căzută-n fîntînă din vechea copilă !

clipă în mîini și picioare să am
aș da-o pe ultimul zîmbet silit,
pe ultima mînă întinsă la geam
din colțuri uscate de gînd obosit !

iuliana paloda

Eu, despre toate acestea...

Cum zac în mine cuvintele moarte,
Eu, despre frunze și stele
nu vă mai pot vorbi !

Cum au murit toate florile peste mări
și cum s-au prăbușit toate zările, –

drumurile mele s-au spînzurat,
sîngele meu, rănit, nu mai colindă
prin arterele uriașe ale acestui
arbore, care sînt...

cum sufletul meu lovit
nu mă mai rabdă
și cum nici o pasăre
nu mă mai cuprinde,

cum la țărîni și la plante –
(dorul meu, dragostea mea)
nu voi ajunge decît prin moarte,

cum știu că mă vreți
și eu vă vreau,
dar, între noi s-a strecurat
vrăjitorul ascuns
care ne desparte,

Eu, despre toate acestea
nu vă mai pot vorbi !

Pentru pace mă rog, vouă...

Pentru pace mă rog, vouă
Oameni ai Planetei mele de Dor,
cu cel mai albastru
dintre văzduhuri,
cu cea mai verde
dintre cîmpii,
cu cea mai bună
dintre zilele mele,
cu cea mai albă
dintre nopțile
în care vă-nchin
aceste poeme !
Mă rog vouă,
Oameni ai Planetei mele de Dor,
Ascultați rîsul copiilor !
Priviți chipul bătrînilor !
Învățați tăcerea îndrăgostiților !
Ascultați inima uriașă
care pulsează viața
prin venele-acestea albastre –
care sîntem !
Dar, înțelegeți odată
strigătul arborilor,
ruga lor pentru frunze,
dorul de viață,
groaza de moarte
a copilului care plînge !

Mă rog vouă, zei muritori
ai Planetei de Dor,
ascultați cîntecul
Florile dalbe de măr !
Pentru pacea noastră
mă rog, vouă... zei muritori
ai Planetei mele de Dor !

anca sârbulescu

Poveste de demult

Albă ca Zăpada doarme în munte
În racla apelor de cleștar
Piticii scot aur, așternd pietre scumpe
Peste-al somnului ei altar

Prințul coboară pe calu-i de ceață
Prin valea cuprinsă de fum
Vin de departe mireasa-mi iubită
Spre tine caut de mai e drum

Crește hățișul, iarba amară
Frunza de toamnă cade în cring
Pădurea-i închisă cu chei ruginite
La poarta-i de fier stau și plîng

Ploaia subțire îmi curge pe frunte
Apa mă-nchide în cercul ei clar
Cerul se scutură, stele mărunte
Cad pe al somnului meu altar

Floare de toamnă

Plăpînd răsari pe pajiștea stinsă
Pală brîndușă
Fior în inimă taci
Ametist în cenușă

Mereu cu mine :
Vii de departe ?
Un anotimp, unul doar
Ne mai desparte

Noapte liniștită

Salcie de aur frîntă în noapte
Deasupra apei adînci
Cutremurată de-a valului șoaptă
De ce-n brațe-i plîngi ?

E lacul dulce
Noaptea senină
Mă pleacă spre el
De unde vin, din ce rădăcină
Că-i sînt la fel ?

Poate ne leagă
Slova întreagă
Scrisă pe cer :
Luna cea plină
Ce apele-alină
În luciu-i stingher

Noapte înstelată

Luna luntre subțire legată
stă în pădurea de brad
Riul curge singur în noapte
prin negru vad
Pești de aur răniți se scunfundă
în nisipul tăcut
O clepsidră e bolta, timpul
a început

Iarbă înaltă

În ierburile coapte de vară
Cosește vîntul, cade o stea
Încotro mergi, inima mea
Prin ierburile coapte de vară ?

Merg unde merge steaua și ea
Spre lumea iubită, departe...
Prin vîntul dulce, prin noapte
Merg unde merge inima mea

Perechea

În
Argintul alb
Înmugurind
Pe creanga cerului rară
Cuib
Pentru noi am făcut
Columbă surioară
Acolo
Te leagănă
În cîntări nestiute
Inima mea
Foșnind
Du-te

Noapte cu lună

Peste ape crește luna
Floare fără rădăcină
Ea cu noapte se hrănește
Și cu-a soarelui lumină

Și din sufletu-mi își face
Glastră fină, străvezie
O așez pe masa albă
Îi aprind albă făclie

Peste lumea-mpodobită
Închid ușa, trag cortină
Cu iubire și cu teamă
Aștept inima-mi să vină

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL INTERJUDEȚEAN DE CREAȚIE LITERARĂ „SADOVENIANA" – PIATRA NEAMȚ, 1982

lucia veriș

Peisaj erotic

noaptea
curcubeul e un ochi cu pleoapa-ntoarsă
dau drumul umbrei mele
să te caute
prin ierburi răvășite de dragoste
ți-am uitat numele
știu doar atît : că e negru
și la auzul lui te faci cuib (tu
îi spui cenușă)
visul mestecenilor mutilați în poiană
mai fulgeră încă
tu taci
un verde coclit învăluie flancuri
fii atentă cum calci în lună
aburul dimineții oxidează un singe comun

Acvariu

zodia leului a ucis zodia berbecului
zodia fecioarei stă-n balanță
va veni vărsătorul și-ți va scuipa
otrava de scorpion în acvariul în care înoată
doi pești gemeni
ce vălmășag de timpuri august mușcă
albastru de umăr pe mai
decembrie s-a prăbușit în april alge verzi
alge roșii alge
albastre alge brune

numai umbrele circulă nestingherite numai cuvintele se
evită strategic în case domesticite
noi ne păzim paturile
presimțind nisipul

Jumătate salut

degetele sînt lacrimile mîinii (știu
nu e o metaforă grozavă dar n-am ce să fac
adesea o mînă-mi plînge-n neștire)
mă ridic din fotoliu și zic
degetele sînt lacrimile mîinii (știu
e o metaforă grozavă dar n-am ce să fac
adesea o mînă-mi tace-n neștire)
mă ridic din fotoliu și zic
degetele sînt lacrimile lucrurilor (de care
mă despart cu un gest ambiguu
jumătate salut jumătate metaforă)
mă ridic din fotoliu și tac

Pe mal

peștele înoată dar nu știe că înoată
eu stau pe mal dar știu că înot
pasărea zboară dar nu știe că zboară
eu stau pe mal dar știu că zbor
trestia visează dar nu știe că visează
eu stau pe mal dar știu că visez

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" LA FESTIVALUL DE POEZIE „IMN PĂMÎNTULUI ROMÂNESC", BUCUREȘTI, DECEMBRIE, 1982

haralambie bârzu

Oglinda (II)

(SAU CONCEPTUL DE CÎMPIE ROMÂNĂ)

Cu sămînța tremurînd în palmă, țăranul
Se pleacă adînc Domnului-Pămînt ;
Cu secera ca o cărare a lunii în mînă
El i se închină...
(Pămîntul – mlaștină sub copita năvălitorului,
Leagăn născuților pe răzoare,
Dor sub ploaie turmelor,
Pereche nemărginirii cerului
Și oștean pe oștean, pe oștean...)

Cu sămînța tremurînd în palmă, țăranul
Se pleacă Domnului-Pămînt
Arînd înflorite tranșee...

Domnia cîmpului e veche
Și pe umerii ei de țăran
E cea mai puternică domnie.
Zi, ceas, palmă, ghindă, os, fluier...
Se înalță Cîmpia Română,
Singurul munte al nostru
Netrecut în cartea de geografie.

Oglinda (III)

(SAU CONCEPTUL DE MĂR)

Amiroase-a culori cojite și-a zid roșietic,
A sudoare, a țăran și a pîine,
A hamuri și a ceva dureros –
De parcă aș vrea să adorm undeva, lîngă moară
(Rotativă stelară a Nunții-de-piatră,
Sămînță și apă...).
Desprinzi mărul din geometria pomului,
Palma se înviorează și simți că așa,
Cum l-ai duce la ureche
(Înveliș de gînd, început de scrisoare...)
Mama, cărțile, aerul și amintirile
Se așează-n fereastră, acasă.
În cutia de rezonanță a mărului
E tot atîta Patrie cît în Carpați,
E rece și cald, e abstract și concret,
Vesel și trist, gînditor și senin,
Permanent.
Parmen-Auriu în rama dimineții-de-aur
Pe lîngă care Breugel
E un fotograf corect...

Oglinda (IV)

(SAU CONCEPTUL DE COLIND)

Sfinți cu halouri de păpădie
Pe la ferestre cu chenar de ger...
Mai vin voievozi din Munțele-de-Sare
Cu sorcove de stele și ninsori,
Se mai aud cuptoarele torcînd Marea-Combustie
(Scînteie pe vînt, însingurată peregrinare
Prin hambare, cunoaștere...) ;
Auzi cum vine din adîncuri larba,
Auzi potecile de oameni liberi –
Beție de poteci, claviaturi de pași,
Duioase arabescuri prin mestecăniș...

Vertebre de lumini peste spinări de deal :
E semn că oamenii-s acasă.
Pe mese, pe ulcioare li se-așterne de iubire.
Prin aer, copiii veșnici
Leagănă planeta acestor tărîmuri.
Timpul ce poate, mai poate zidi
Pădurimi euxine cu briu tricolor.

Singura...

Juri că e singura dragoste,
dar trădezi ;
e greu să te-mpaci cu gîndul că dragostea
e singura dragoste
și trădezi,
mereu încîlcit în țesătura ideii –
cuantă de energie
cu care-ți încarci bateriile,
iluminîndu-ți setea și foamea
de dragoste – ;
dar JURI
și atunci dragostea
își renaște conturul de sine,
de gînd,
de idee...
Nicicînd alintată pe scut –
SINGURA,
DRAGOSTEA MARE DE ȚARĂ !

mirela mitrofanovici

A patra scrisoare către Anatol

Pe terenul viran dintre paranteze
Înfloresc merii.
Grăbește-te, Anatol,
Iată surîsul meu –
E singura monedă
Cu care mai poți cumpăra ceva.
Țigăncile și-au desfăcut tarabele
La care vînd
Somnul fluturilor.

30 octombrie

Palmele acelea
Acoperite cu o crustă subțire de dragoste,
Cu solzi lucitori,
Mici bănuți cusuți pe pielea unei zile de toamnă.
„Atunci,
Aripa unei păsări
E doar tunelul prin care ajungem spre cer ?"
Mă-ntrebai.
Sărutul abia mai respira
Întins între noi.
Un chip străin
Se închidea în degetele tale
Trăgînd zăvorul.

Ultima scrisoare către Anatol

O piatră
Locuită de lupi –
Iată, Anatol,
Un tablou reușit.
Tema : echilibrul precar al ingăduinței.
Simbolul : mîinile mele –
Două mici animale domestice
Ce pot fi vîndute
Într-o duminică dimineață
La tîrg.

Benone Șuvăilă

Într-o vreme de înnoire continuă a mijloacelor de expresie, de căutări frenetice, de îndrăzneli care nu de puține ori sînt cotate a fi cruciale pentru ca să treacă în uitare după ce vopseaua abia s-a uscat pe fereastra de pînză, Benone Șuvăilă pictează netulburat cu liniștea și sîrguința unui vechi maestru, subjugat de armonia nuanțelor veșnic schimbătoarei naturi, îndrăgostit de simplitatea formelor pe care caută să le surprindă cu un ochi mereu proaspăt.

Benone Șuvăilă pîndește diminețile cu lumină amețitoare pentru a pleca în luncile din apropierea Bucureștilor. Acolo, lumina acordă peisajului șansa de a fi decupat din clipa care îl devoră. Adept al plein-air-ului, el descoperă mereu alte tonuri în imensul creuzet în care coclesc culorile. Lucrările din ultima perioadă pe care le-a adunat pentru o viitoare expoziție sînt cîteva naturi statice și foarte multe peisaje. Și de această dată calitatea de remarcabil colorist, cu care l-a încununat critica, se relevă ca principala caracteristică a picturii sale.

Dacă multe dintre tablouri sugerează o nedisimulată bucurie a „consemnării" senzațiilor directe, aceasta și datorită unei siguranțe puțin obișnuite de transcriere rapidă a impresiilor imediate, nu e mai puțin adevărat că știința cu care își pune în valoare mijloacele proprii de expresie și de emoție aduce în discuție un anume rafinament și o serioasă elaborare a elementelor plastice. De fapt, libertatea pe care și-o acordă în organizarea compozițiilor lasă să se întrevadă un sublim instinct al formei și al culorii : Cu subtilitate și discernămînt pasta se topește pe suprafețe în care tonurile și semitonurile sînt tainic echilibrate.

Un ochi mirific face ca nuanțele să se degradeze, să se amestece, să vibreze într-un dans seducător de luminozități și de umbre. Niciodată lumina nu e atît de puternică încît să provoace eroziuni prin incidența sa : întotdeauna înmuiată de aburul care străjuiește marginea pîlcurilor de copaci, de căldura acumulată în pămînt ori temperată de ochiurile umbroase de apă, lumina respectă integritatea subiectului, oferind o posibilitate unică de valorificare a nuanțelor. Culoarea apare astfel ca proprietate a sa, însuflețindu-l și tocmai de aceea inspirînd o undă de mister. Suprafața tablourilor, prin îngroșările de culoare, sugerează un freamăt continuu, dă mereu senzația vieții. E aici o pictură de atmosferă, puternic senzitivă. Toamne întîrziate își poartă piclele liliachii peste păduri roșietice, albastre ori cenușii. Livezi cu pomi fragezi așteaptă învăluite în lumina crudă a primăverii semnul deșteptării. Aerul umed tremură în preajma riurilor de cîmpie. Alte pînze transmit tristețea inefabilă a cherhanalei singuratice lîngă albastrul dens al mării, liniștea plajei cu lotci răsturnate peste nisipul încins. Poezia culorii definește naturile statice predominant pastelate în care privirea se odihnește pe cîteva obiecte grupate în compoziții pe cît de simple pe atît de rafinate. Un rafinament datorat deopotrivă unui sigur instinct plastic, unei frenetice bucurii de a trece pe pînză cu sinceritate și discernămînt stările de suflet, forței de a picta mereu în concordanță cu propria sa natură artistică, dincolo de mode și formule de efect trecător.

Mircea Croitoru

Pămînt transfigurat

Urmare din pag. I

ne vedeam fiecare de ale noastre, aci, între noi, se plămădeau niște cărți grele ca vechile ceasloave, pline toate de o nesfîrșită și curată bucurie ?

Dormim, ne sculăm, iar holda crește și dă în pîrg fără știrea noastră, culegem spicul copt și îl sfărmăm în pălmi. Ținem acum în mîini pîrga **Imnelor Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești** reunite sub numele **Pămînt transfigurat.**

Și ca să pornim chiar de la titlu, trebuie să spunem că niciodată, de la Miorița încoace, pămîntul acesta al nostru nu ne-a apărut atît de mult transfigurat de lumină. Imnele lui Ioan Alexandru sunt direct înrudite cu Miorița, dar într-un chip aparte. E interesant de observat că Ioan Alexandru e unul din puținii noștri poeți mari care nu scrie în prozodie folclorică. A făcut-o Alecsandri, cel ce a conferit poeziei populare laurii cei mai prestigioși, au făcut-o Eminescu, Arghezi, Barbu. La Ioan Alexandru nu metrica e mioritică ci substanța. Mioritică e comunicarea cu toate elementele firii, și prin acestea cu esența, mioritic e tonul lipsit cu totul de grandilocvență, familiar, într-o smerire reală, neprefăcută, ce nu exclude patosul ci îl asumă, nerisipindu-l spectaculos în afară, mioritică e seninătatea cu care e primită jertfa și certitudinea supraviețuirii în eternitate.

Spațiu și timp, pămînt și istorie sunt evocate : martirii de la Mărășești și cei de la Niculițel ; Alba Iulia și Marea ; Brâncoveanu și Iancu ; locuri și oameni al căror suflet constituie sufletul românesc, sunt rechemate și, printr-un miraculos proces invers, sunt recontopite, spațiu și timp, readuse în starea primordială de pe cînd „umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface". Locurile nu mai sunt piatră și colb ci aură binecuvîntată, oamenii nu mai apar ca biete constituții anatomice amenințate permanent cu dispariția ci ca facle nepieritoare.

Niciodată iubirea de patrie, cea atît de greu de exprimat în cuvinte sau poate că în toată plenitudinea ei imposibil de formulat, nu s-a arătat mai vie, mai curată, mai aproape de ceea ce se înțelege prin virtutea iubirii. Niciodată nu am avut sentimentul mai acut că pămîntul, cum spunea Blaga invocînd izvorul folcloric, devine străveziu, că se sublimează pînă la a deveni cuvînt și că, totodată, cuvîntul se încorporează. Imnul la Ioan Alexandru nu e o „specie literară" ; la el imnul face parte din lumea reală ca riul, fagul, stelele sau, mai exact, realitatea întreagă e imn.

Prin Ioan Alexandru, indiscutabil cel mai mare poet al nostru de azi și unul din marii poeți ai lumii, ne reîntîlnim, după Eminescu și Blaga, cu noi înșine cei din secoli înnegurați sau luminoși, cei de azi, cei ce vom fi, cu noi înșine profilați în eternitate.

«Care-şi lasă limba lui...»

Cînd Dimitrie Bolintineanu (aromân de origine, dar născut aici, în ţară) i-a vizitat pe aromâni în locurile lor de baştină din fostul imperiu turcesc (în 1856, după războiul Crimeii, avea de ce să se minuneze ! El descoperea acolo o populaţie de peste un milion de suflete, încît exclama : „Un milion de români este un popor !"

Într-adevăr, era uimitor să constaţi că, după spusele poetului, în Macedonia *trăiau 120 000 de greci, 200 000 de albanezi, 300 000 de bulgari şi* 450 000 *de* români *(aromâni, cum îşi zic ei, potrivit unei caracteristici fonetice a graiului lor ce adaugă un a în faţa cuvintelor ce încep cu consoane velare şi cu vocala* u *— fără ca fenomenul să fie generalizat însă :* aroş, alumtă, aumbră : *roşu, luptă, umbră şi deci, şi* armân, aromân *pentru român). Era uimitor să constaţi că în alte regiuni ale Turciei Europene trăiau, de asemenea, numeroşi aromâni, în comparaţie cu alte populaţii, după cum urmează : în* Tesalia : *50 000 de turci, 150 000 de greci şi* 200 000 *de* români ; *în* Epir *şi* Albania *propriu-zisă : 700 000 de albanezi, 100 000 de greci şi* 350 000 *de* români. *În total,* 1 000 000 *de* români, *„afară din colonia Grecia proprie", cum notează Bolintineanu ! („Călătorii la românii din Macedonia, 1858, ediţie din 1968, Editura* Minerva, *B.P.T., vol. II).*

Autorul lucrării nu inventa, nici nu a făcut el însuşi un recensământ, ci recurgea la date statistice oficiale : „Avem sub ochi o lucrare sistematică a guvernului otoman despre poporaţia românilor..."

Cum vorbesc aromânii, se va putea vedea din versurile Kirei Iorgoveanu, cărora revista „Luceafărul" le face loc în această pagină, reproduse dintr-un volum în pregătire la Editura Eminescu *(presupunînd că mai există cititori ce nu s-au mai aflat în faţa unor texte aromâne). În orice caz, este limpede de tot că ei vorbesc româneşte, ca şi noi, cei de aici, din Patrie. Noi am zice că vorbesc o românească ceva mai „stricată"...*

Dar, în legătură cu aceasta, să fac loc mai departe unei amintiri a tatălui meu, al semnatarului rîndurilor ce tocmai le parcurgeţi, stimaţi cititori. „Eu m-am dus la şcoală — îmi povestea bătrînul meu — la 11 ani, adică numai atunci cînd s-a deschis în satul nostru şcoala românească. La cea grecească nu m-au lăsat... — Du-te, mi-a zis mama într-o zi de toamnă ploioasă, dar eu îmi aduc aminte de ea ca de o zi de primăvară ! du-te, că de-acum avem aici şcoală pi limba a noastră..." Copilul s-a dus şi s-a întors uluit! Venise un dascăl di tru Rumânia, care le-a vorbit entuziaştilor lui şcolari româneşte şi le-a adus şi cărţi, tot românești *— Ereau* rumânești-rumânești ? *— întreabă neîncrezătoare, mamă... La care copilul răspunde, exultînd :* — Mamă, dascalu zbura româneaşte, ca noi, numaşi... puţin ma aspartă l'i-erea limba... *(„vorbea* românește, *ca noi, numai puţin mai stricată îi era limba"). Firește, el o raporta la graiul lui dialectal, care constituia în ochii lui* norma...

★

În anii din urmă, din 1974 încoace, au apărut aici, în ţară, citeva volume de literatură în grai aromân, între care antologii de poezie şi proză cultă, culegeri de lirică şi de proză populară, volume originale de autori aromâni prin origine, transpuneri din Eminescu, traduceri din lirica universală (în reviste — acestea din urmă). Nu e prea mult, dar importanţa acestei activităţi stă în faptul că se reia astfel o frumoasă tradiţie. Fiindcă — cei mai vîrstnici îşi aduc aminte — între 1880—1940 apăruse deja o notabilă literatură aromână, ce amintea de cea a felibrilor din sudul Franţei.

Universul liric al poeţilor aromâni de azi este

— şi nu este cel de odinioară însă. Pentru că, pe lîngă evocarea trecutului, a vieţii patriarhale a consingenilor lor, a frumoaselor lor locuri de baştină, cu munţi semeţi şi plaiuri mioritice, pendularea cu turmele de oi de la munte la mare, după anotimpuri, ei dau acum glas, mult mai des, sentimentelor intime, pe care le încheagă în metafore demne de reţinut. Cum face Kira Iorgoveanu însăşi. Precedată de alţi creatori în dialect, printre care Ioan Cutova, Atanase Nasta, Nicolae Caraţană, Costa Guli, Dina Cuvată, Victoria Baţu, C. Colimitra, G. Mercă, N. Caraescu, Leonida Scrima, H. Şcoareanu, T. Zuca, Virgil Vaşoti...

★

Este un miracol — această persistenţă milenară a graiului românilor sud-dunăreni ! Cum a izbutit să nu dispară atîta amar de vreme ? S-a salvat probabil datorită caracterului deosebit de conservator al felului de viaţă al aromânilor. Datorită obstinaţiei lor frumoase, credinţei că un popor nu trebuie în nici un caz să-şi uite limba : „Care-şi lasă limba lui, / s-lu-ardă pira focului !..." („Cine îşi lasă limba lui, / arză-l para focului !..."). Conştienţi că păstrarea limbii naţionale este secretul dăinuirii veşnice.

Aromâna de astăzi este, a rămas bineînţeles fundamental, limbă românească. Vehiculînd acelaşi fond principal de cuvinte şi aceeaşi gramatică. Ba, mai mult — supunînd, adaptînd gramaticii proprii, româneşti, pînă şi împrumuturile lexicale de la popoarele în mijlocul cărora trăiesc aromânii. Să dau în acest sens un exemplu edificator: cuvîntul gramă *(literar) a dat şi verbul* îngrăpsesc *(împrumutat din limba greacă, de mare circulaţie în Peninsula Balcanică). Ei bine, acest verb se conjugă perfect adaptat flexiunii verbului românesc : eu îngrăpsesc (eu citesc), tine îngrăpseşti, el îngrăpseaşte, noi îngrăpsim, voi îngrăpsiţi, eli îngrăpsesc...*

Este neîndoielnic un miracol dăinuirea acestei frînturi de popor românesc, dacă ne gîndim că de prin secolul al VII-lea, după aşezarea populaţiilor slave la sud de Dunăre, masa românească s-a rupt în două, şi a mai comunicat doar sporadic, mai departe. Româna comună însă, proto-româna se constituise — şi ea a fost folosită de toţi românii, chiar şi în noile condiţii, cel puţin cîteva secole. Acea proto-română vorbită de traci romanizaţi, care trăiau cîndva pe o întinsă arie geografică, din nordul Carpaţilor, peste întregul teritoriu al Daciei, pînă în munţii Pind şi pînă la Marea Adriatică.

Cum vorbesc aromânii din zilele noastre ? Aşa cum şi scriu : româneşte ; desigur, într-un grai împestriţat uşor şi cu împrumuturi de la popoarele alături de care trăiesc de peste o mie de ani.

Vitregiţi de istorie (care nu ne-a răsfăţat nici aici, la nord de Dunăre !), ei au izbutit o vreme să se impună atenţiei lumii, înfiinţînd în locurile lor de baştină primele alcătuiri statale româneşti : Vlahia Mare şi Vlahia Mică (în secolul al X-lea), apoi Imperiul Româno-Bulgar (între 1186—1280), condus cînd de români, cînd de bulgari, cum observa secretarul general al partidului nostru într-o magistrală cuvîntare a sa.

Numărul aromânilor ce îşi mai vorbesc limba lor, românească, se împuţinează mereu. Dar ei se încăpăţînează să nu abdice de la nestrămutata datorie pe care o au, aceea de a nu şi-o părăsi. Frumoasă, sfîntă încăpăţînare : „Care-şi lasă limba lui, / s-lu-ardă pira focului !..."

Hristu Cândroveanu

KIRA IORGOVEANU: «POEME ÎN AROMÂNĂ»

Minduieri

Steaua noastă iasti-arați
Limba-i cimpu firi girnu...
Apa prit ariu nu treați,
Calu-alagă firi firnu...

Casili s-angubirară,
Poarta-ncl' isă-i la gîrdină,
Pluglu nu poati ta-s ară
Herlu-i lindzit di-arudzină.

Chicutli nu suntu di-apă,
Seamchili tut li ia vimtul
Agîrşearea groapi sapă
Lunina u-azgrumă-astimtul.

Cartea albă — tut dişcl'isă
Zboară-aşteaptă-aridipsiti...
Citi ori dit laia chisă
Nu ies v'isi dit pirmiti ?!

Limba cari-i Agîrşeari
Somnu-i cari-aduți moarti...
Ea va-şi află itripseari
Şi-isihie maşi tu carti !

Cînticu ti paplu-a meu

Paplu-a meu fudzi niheamă
Oasili şi-arihnisească,
Lumea lui di eti-i mută
Ş-nu-ari ta-s n-apindisească.

Oili-azghearî şi-i ma caftă
Aumbra lui di munti-analtu
Ci di cîndu elu fudzi
Nu-şi vidzură munti altu.

Iarbă veardi nu ciftară
Laili oi-şi ńealili
Di cînd paplu li-alisă
Piscuri maşi stealili.

Cirlibana-aspindzurată
Canda-aşi-i di eta tută
Fluiara ţea mighipsită
Ti totna şi-armasi mută.

Tu cutaru cildărli goali...
Ńeii mări nu vruri-s crească
Ci, mărați'ii, nu-şi avură,
Mina lui ta si-l'i hirsească.

Mandrili şedu arcutiti
Canda-s cruţi firi murmintu
Chipurli li-arcai pi ţeru
Ta-s plîngi tu ploi ş-tu vimtu.

Tu v'isi-ńi si firnirseşti
Paplu-a meu nu-ari-arihati,
Îi si pari tut ci avdi
Virni cal'ii cum il'i bati.

Tu şigunea-i mi-anvilescu
Tora-s vedu cum pisti ańi
Paplu-avea bituti tuti
Căl'iurli di pit Balcańi.

Neşu tu Pindu-şi tu Sirună
Paplu-a meu, ta-s ţ-aflu torlu,
Ploaia-ş vimtul ţi-l chirură
Di ţ-aflai maşi ponlu-ş dorlu.

Paplu-a meu, i-aşi cum vruşi :
Loclu-ţ iasti-aştirnumintu
Ş-oili-arihnisiti pascu
Iarba di pi-a tău murmintu.

Al Eminescu

Cîndu luai si-l'i dişcl'id Cartea
Zboarili s-l'i-adghivisescu,
Aduchii ci-ńi criscui mari
Ninga Cartea-al Eminescu...

Ocl'ii-a lui mări ca ni lumi
Di-iuţido tut mi mutrescu...
Ş-ocl'ii-a mei di-atumţi nu vedu
Firi ocl'ii-al Eminescu...

Cînd pi ţeru ńi-arucu mutrita
Ş-ńii di stealî-anghilicescu,
Mini vedu tu cathi steauă
Citi-un ochiu-al Eminescu...

Nu mi-asparu ańil'ii ţi fugu
Ştiu ci nu pot s-auşescu
Pini cîndu pot s-armîn
Ninga Cartea-al Eminescu.

Limba noastă lîndzită
Di-agîrşeari, minduiescu
Ta-s ţi dau Marea ghitrie
Cari-i Cartea-al Eminescu...

Eminescu — Minduiari
Eminescu — Marli Zboru
Eminescu — Marea Vreari
Eminescu — Marli Doru...

V'is cu Alexandru Machedon

Armatili-al Alexandru
Îńi cutreairă minduierli...
Bat vimturi fuviroasi şi-ańil'ii
Ca seamchili-a girnului azboairă...
„Makedonia !" „Makedonia !" Cari aurlă
Noapti di noapti tu v'isili-a meali ?
Dişcl'id porţili-a ochilor
Ş-tu Antuneariclu ţi mi-anvîrligheadză
Vedu Prosuplu-a lui ţi-alagă :
Elu, Marli, Machedoneanlu,
Singurlu-a meu vrut di daima :
Ţi v-al hîrneam cathi dzuă
Cu suflitlu-a meu,
Şi va-i lam cathi dzuă cicoarli
A calui a lui, pi cari
Ma multu ca pi mini va-l hîrsea !
Ma Elu di multu iasti alargu
Ş-cimeaşea lui di multu-i putridzită !
Voi s-mi fac inveastă dealihea
Ş-mi-nvescu cu Makedonia,
Cimeaşea mea albă şi-aspră
Şi imnu s-lu-andimisescu pi Elu
Machedoneanlu-Anv'iat !

Fîntîna farăl'ei

Fîntîna mea, ghilia tut ţ-u caftu,
Ci mi-agirşii cum ńi-iasti tinireaţa...
Ci iuţido iu negu ta-s mi mutrescu
Nu pot si-ńi vedu ni boia mea, ni faţa.

Ci seatea şcretă gura ńi-u usucă
Ş-nu pot ta-s beau dit xeanili izvoari...
Ci tuti apili ţi vor s-mi-ascaldă
Îńi lîndzidzăscu suflitlu ş-mi doari.

Ţi ploaci greauă gura ţ-astupă ?
Puteari nu-avem ta-s ti dişcl'idem !

Ci firi apa ta di zboari vecl'i
Tu Seatea Laie daima-a ni-ncl'idem !

Fîntîna mea, nu voi s-ti cheri, aşteaptă,
Ci ploacea cu-a mea vreari va-u tuchescu
Ş-tu apa ta — ghilie tora frîmtă
Ni Carti mari va-s adghivisescu !

Cînticu di vreari

Nu ti-aspari, ci nu-şi iasti
Cînticu di birbil'iu sum lună !
Pisti nopţi, vrute, a-s avdzi
Maşi ghiurdanea mea ţi-asună !

Ţi-avdzi, vrute, nu-i ghioclu
Ţel albu ţi-ńi pitricuşi...
Pisti locuri pondi-asună
Cînticlu di-a mei minghiuşi !

Minduind s-ţi dau luńină
Ca luna şi-ca stealili
Trişi tu ţerlu-aţel analtu,
Vrute,-ńi ţ-arcai nealili !

Pisti ahinti căl'iuri mări
Ţi tu suflit li-adunai
Ta si-ńi avdzi dorlu, vrute,
Biligiţli-ńi ţ-asunai !

Perlu-a meu ahît di lungu
Cît calea di mesi di noi,
Vrute,-apunti va ţi-l tîndu,
S-nu cheri calea, s-v'ińi nipoi.

Am cîrună di luńină
Tut ţi port pi mini cîntă...
Tini poţi ta-s anghiedzi
Bana mea, ţi tora-i frîmtă !

Singurîtati

Geamea-aestă ţi tut u mutrescu
Iasti-un ochiu di-a meu multu ma mari
Chicutli di ploaie u-agudescu
Ş-ocl'iu-a meu tut plîndzi şi-ńi mi doari.

Tu-ostă dzuă laie şi-arcuroasă
Tut singuritatea mi-anvileaşte
Ş-mina ta, alargu di-a mea casă,
Tut chiatra ţea-araţea u hirseaşte.

Pońil'ii s-fringu ş-boaţea lor u avdu
Canda plingu ş-vor virni-agiutor,
Negu si-l'i l'au îmbraţă, cum s-aravdu
Ahinti dzili goali cari mor !

Cathi dzuă, vrute, cari treaţi,
Voi s-u micu cu tini ca ni pini,
Chirolu s-ni pari maşi ni boaţi,
S-nu-auşim, s-antinirim di mini !

Distihuri

Steaua mea cu steaua ta
T-unâ apă-şi dinisea.

Ocl'iu-a meu cu ocl'iu-a tău
Alidzea Bunlu di-Arău.

Mina mea cu mina ta
Idghia chiatră u hirsea.

Frimtea mea cu frimtea ta
Uni Carti minduia.

Gura mea cu gura ta :
Ţi birbil'iu muşatu cînta !

Tihia mea cu tihia ta
Ci ţe calea nu-şi afla ?

(Din volumul „Steauă di dor", în curs de apariţie la Editura „Eminescu").

ÎN TOAMNA BACOVIANĂ

Poezia lui Adi Cusin surprinde printr-o deschidere sufletească totală — sub acest unghi, ea stă sub zodia lui Rilke („Ce tînăr sînt, M-aş dărui cu-nfiorare") — şi nu se sfieşte de accente melodramatice ori de credinţa frumoasă, naivă, curată, a comuniunii prin suferinţă : **„Să poţi opri un om pe drum aşa : / — Poftim, acesta este plînsul meu — / Iar el l-ar cerceta, l-ar asculta, / Pămîntul lui din piept s-ar face greu". (*** — „A fi" [1]).**

Dincolo de stîngăcii duioase şi puritaţi romantice volumul de debut **„A fi"** (1968) permite conturarea problematicii obsesive şi a aspectelor stilistice predilecte. Din această cauză, nu vom prezenta o analiză pe volume ci vom urmări dezvoltarea temelor fundamentale

1. Dominanta liricii lui Adi Cusin e o neliniște metafizică insurmontabilă. El are nostalgia unui prinţ eminescian îndrăgostit de fulguraţiile lumii de dincolo sau de perfecţiunea unui tărîm imaginar sublim. **„Ştii tu / eu niciodată, dar niciodată / Nu voi reuşi să ating / Marginea-aceea de lume / Pentru care mă sting". (Ştii tu — „Umbra punţilor" [2]).**

Dar boala sacră care îl macină nu mai are măreţia cosmică a visului eminescian ci este impregnată de : singurătatea, teama, tristeţea citadină de sub plumbul unui destin de tip bacovian. Adi Cusin este vioara care mai păstrează sunetele arcuşului maestrului său, Bacovia.

Imaginile sînt ale oraşelor zgribulite „rampe de lansat ale-aleluia", alunecînd spre Nord şi-n care se pregăteşte să bată ultima oră, ultima speranţă.

Corsetul cristalin al metriciei perfecte nu poate limpezi neliniştea romantică ce-i curge prin vine. Uneori ea explodează patetic, alteori se încarcă cu ironie amară. **„M-aş spînzura de clopotele toate / Să sperii îndoiala mea şi ceaţa" (Se face timpul — „A fi")**

Această incertitudine halucinantă pulverizează fiinţa. În vidul sufletesc rămas, se instaurează un sentiment de vină creştină. Ea vine din înstrăinarea adusă de civilizaţie, din pierderea comunicării cu firea. Poetul rătăcit de turmă se simte un repetent din alte ere, dinainte de ruptură. **„Nu-i aşa că ţi se pare o greşeală / Nu-i aşa că o teamă, pe scări, / urcă sus ? / Din degete picură clipe şi smoală / Şi cauţi cu spatele uşi care nu-s." (De profundis — „Umbra Punţilor")**

Interferenţa dintre tristeţe, încertitudine (zbaterе cu aripi de fluture între credinţă şi necredinţă), teamă, vină, neliniște, constituie dominanta liricii sale. Totul se desfăşoară pe acest fundal ţivit cu neliniști şi abandonări strălucitoare.

2. Starea poetică, harul creaţiei reprezintă **„Starea a treia"** [3] care începe — după cum mărturiseşte autorul — „dincolo de inteligenţă". Care sînt atunci celelalte două stări ale existenţei (pentru Adi Cusin) : iubire şi ură, veghe şi vis, viaţă şi moarte ?

Starea a treia este copleşitoare : fatalitate şi necesitate, agonie şi extaz. **„Metaforă, iubita mea bolnavă, / Înlănţuiţi în sanţ ne prăbuşim, /Şi nu se ştie-n ora serii, gravă, / Dacă te string de git sau ne iubim." (Metafora — „Starea a treia")**

Cufundarea în poezie e totală. Adi Cusin resimte cu neliniște arderea pe rugul frumuseţii inutile (pure). **„Acolo-n adînc, cum îţi place să cauţi, să te scufunzi, te / scufunzi, Abandon aşteaptă pe mal, te aşteaptă şi numără... / Cînd apari istovit, cu o şuviţă de singe pe buze, el întreabă de-acolo : NIMIC ? / Versuri — bucăţi de viaţă, mari riscuri.... Uneori îţi / vine să plîngi într-o frînă de marfar rătăcit... (*** „Starea a treia").**

Înveşmîntat în cămaşa cuvîntului, poetul e un martir. Gustul pentru parabolă, prezent în multe alte poeme, dă acestei stări accente de mit creştin : **„Tot ce-aş vrea să mai fiu se va trage la sorţi" (Cină de taină în casa poetului — „Starea a treia")**

Rătăcirea prin poezie se face într-un vagon desprins de garnitură, simbol modern pentru „corabia beată" a lui Rimbaud.

Edvisia, alt nume dat frumuseţii, gratuităţii, feminităţii, poeziei, seamănă cu „frumoasa fără corp" din folclor sau din lirica eminesciană : **„EDVISIA — frumoasă poticnire în cerul gurii / văduvit de sfinţi. / (...) EDVISIA — galop într-o vocală, impiedicat / în Marele Semn mut / — Eşti singur. Eu nu sunt decît uimire / Nici nu exist. EDVISIA mă chem". (Edvisia — „Starea a treia")**

3. De mare delicateţe, poezia de dragoste a lui Adi Cusin arde purităţi filtrate prin dorinţă. Deşi instinctuală, lirica sa erotică se înveşmîntează într-o aură. Ea deschide în noi „cereasca parașută" şi sîntem învinşi de farmecul feminin **„Doamne, cum trec anumite femei / Ducînd pe sini petale de orgolii / Cu pas atent, făcut pentru polei, / Venind din ţara unor largi fotolii / Umbrite-n gînd şi luminate-n har / Se-ascund sub platoşă de crin severă, / Şi la răscrucea drumului apar / Ca o risipă dintr-o altă eră." (Risipă — „Starea a treia")**

Destinul care ne răsfoieşte calea vieţii e oprit o clipă de forţa iubirii. Ea este ieşirea din timp, fisura magică. **„Sărutul nostru e semnul de carte / pe care l-a pus adormind / dumnezeu" (De rerum natura — „Starea a treia")**

Dincolo de aceste accente fericite de uitare totală, neliniștea şi risipirea apar şi poetul surprinde imagini diafane ale căderii : **"— Cum ţi se frînse micul tău balet / Tocmai atunci cînd îmitai o floare.. / Înmărmuriţi aplaudam încet / Petalele căzute la picioare —" (Singuri — „Umbra punţilor")**

Sentimentul de vină se restaurează irecuzabil. **„Rămaserăm pe cîmp precum două excepţii, / Dintr-odată străini, încă foarte jenaţi. / Nu mă priveai şi-ncercam bănuiala / Că acolo în cîmp o să fim condamnaţi." (O ieşire la cîmp — „Umbra punţilor")**

Graţie rimei, măsurii, ritmului, muzicalităţii, versurile lui Adi Cusin se reţin uşor, pe neştiute. Exprimarea firească, dezinvoltă, contribuie la crearea unei stări de intimitate cu cititorul.

Singurul aspect ce i se poate reproşa din punct de vedere stilistic îl constituie abundenţa prepoziţiilor şi conjuncţiilor care fisurează pe alocuri imaginile.

Persistă după lectură, purităţi, ezitări, nostalgii — uneori subtile, alteori dezinvolte.

Adi Cusin posedă paleta fină a gradărilor metamorfozelor sufleteşti aproape insesizabile, aproape incomunicabile **(Par luj même — „A fi", Veni un poet — „Umbra punţilor")** Punctul de plecare al poeziei sale este cel al micilor întîmplări cotidiene care devin deodată semnificative. Trecerea unui pod de lemn poate fi de o superbă gingăşie. **„O, dar să treci un pod făcut din scînduri ! / — Şi ce minune-n asta poate fi ? — / E-o cale a sfinţilor căzuţi pe gînduri, / Pasul de sine pare-a-şi aminti". (Pod de lemn — „Umbra punţilor")**

Există uneori în poezia lui Adi Cusin un amestec ciudat de limbaj modern şi atmosferă veche. Există ceva ca o aşteptare, ceva ca în **Ziua minunii — „Umbra punţilor"** — ceva care trebuie să vină şi trece insesizabil, ca şi cum ar lipsi o a patra dimensiune într-un spaţiu relativist. Or, tocmai această aşteptare, în care se întrezăresc semnificaţii multiple, este poezia sa.

Adi Cusin este un poet al abandonărilor totale, de esenţă bacoviană. Din atmosfera poemelor, o inerţie, o contemplare atemporală, o versatilitate a întregului univers **(Depinde — „Umbra punţilor")**, te impresoară, te încătuşează.

Chiar dacă ici şi colo răzbat accente de revoltă ori ironie sarcastică, Adi Cusin este dinainte de luptă un „învins", după cum mărturisește singur **„Să ai curajul să te-ntorci acasă / Cu inimile scuturilor sparte / Cu-acea mîndrie stranie, aleasă / Pe care doar învinşii ştiu s-o poarte" (La capăt — „A fi").**

Şi această „înfrîngere pămînteană" devine victorie în lumea imaginarului, a poeziei.

Lucian Gruia

[1] **Adi Cusin : „A fi", Editura „Eminescu", col. „Luceafărul", 1968.**
[2] **Adi Cusin : „Umbra punţilor", Editura „Cartea Românească", Bucureşti, 1970.**
[3] **Adi Cusin : „Starea a treia", Editura „Junimea", Iaşi, 1974.**

FAPTA CĂRŢII

Urmare din pag. 1

Condiţia era să-i întoarcem pe rînd vacile lui atunci cînd treceau marnea izlazului. Ne citea pînă cînd soarele însingera cu ultimele raze coama dealurilor, tîrîndu-le auriu, pînă amurgea, şi literele cărţii nu se mai vedeau. Atunci, rupţi, smulşi din tărîmurile fermecate ale basmurilor pline de zine şi voinici frumoşi-feţi, ne vedem pe noi mici, neputincioşi şi deveneam răi şi-l băteam pe acest băiat. (Bine, îl mai băteam noi şi cu alte prilejuri siciiţi mai ales de faptul că părinţii noştri ni-l dădeau mereu exemplu de purtare cuviincioasă, demnă şi cuviosă — mai ştia şi întreg „Crezul" bisericesc pe dinafară, pe cînd noi de-abia rupeam cîteva versete — dar el se uita la pietricelele, merele aruncate după el sau la micile înţepături-injurători ale noastre — cu un zîmbet înţelept îngăduitor (ca un altfel de Alioşa Karamazov).

Dar văd că — tipografic vorbind — am făcut un ocol de aproape o săptămînă în jurul temei — a lunii cărţii la sate.

În aceste zile în care parcă în sfîrşit zăpada începe să îmbrace feeric cîmpia şi geamul şi să ferece cu străşnicie uşile, pentru care — mutînd sensul unui vers popular „uşa e deschisă, lampa e aprinsă".

Răgazul acesta de cronicărească „iscusită zăbavă" asupra cărţii, noi, scriitorii de azi, îl simţim pulsînd viu, mereu proaspăt, reînnoit la fiecare întîlnire cu cititorii şi aceasta — trebuie s-o spunem deschis şi cu orgolioasă supunere, umilinţă şi modestie, se datorează în covîrşitoare măsură faptei literare a înaintaşilor noştri. Toate acestea mă îndeamnă să cutez a face cîteva însemnări, fie şi fugare, asupra condiţiei scrisului românesc, al acelui şi acestui scris care a însoţit permanent, a susţinut neostenit, uneori a profetizat evenimente şi fapte istorice care alcătuiesc nucleul incandescent în jurul căruia s-a plămădit şi cristalizat fiinţa noastră naţională. Pentru că aşezările sociale şi structura noastră intimă au dăinuit şi au înaintat integru şi tenace în vremuri de atîtea ori potrivnice şi neprietene şi datorită expresiei. *Pe Bălcescu, Heliade, Alecsandri, Eminescu nu-i avem doar în biblioteci, îi avem sedimentaţi în fiinţa noastră interioară, în atitudinile noastre cele mai drepte, mai exacte, mai generoase şi mai inspirate.*

Scrisul românesc structurat şi sprijinit pe un desen limpede, îngrijit şi frumos, bizuindu-se pe „dulceaţa limbii" şi, totodată, pe un umor înţelept şi întremător şi-a părăsit fără să pregete întorsăturile stilistice dibaci întocmite, falduriile strălucitoare, detaşarea ironică, notaţia psihologică sinuoasă atunci cînd încordarea şi încleştarea unor momente istorice reclamau şi impuneau fraza şi verbul cu iradiaţie mobilizatoare ori incendiară şi adresa, mesajul, direct. Atunci peniţa scriitorului român a apărut şi a durut hîrtia, a înţepat-o şi a trecut dincolo de ea în planul realităţii imediate.

Pe Caragiale — „moş Virgulă" — nu l-au torturat doar punctuaţia şi frazarea ireproşabilă (se ştie cît l-au chinuit şi acestea) dar de aici pînă la „1907 din primăvară pînă în toamnă" este o distanţă enormă, copleşitoare şi exemplară, un drum al unei conştiinţe angajate dureros şi fierbinte, extrem de sensibilă la evenimentele timpului său. Este o situaţie pilduitoare — printre multe altele — care mărturiseşte faptul că gîndirea artistică şi scrisul românesc n-au fost numai martore ale evenimentelor, au fost şi sînt, ca să amintesc spusa bună şi înţeleaptă a celor vechi, „înainte mergătoare", făcînd clare, limpezi contururile întîmplărilor istorice care aveau muchile şi sensurile încă învăluite, vălurite în ceaţă.

Acum, cînd înfăptuirile, realităţile şi realizările noastre sociale şi politice au devenit sentiment naţional hîrtia albă din faţă, aflată pe masa de scris nu mai intimidează, ea cheamă, merită şi impune lesne momentul fertil al inspiraţiei. Conturul energic şi cu relief demn al istoriei noastre — precum şi cel inconfundabil al României socialiste — tresare şi pulsează, statornic în rimă, ritmul ori în construcţia epică a celor mai bune condeie de astăzi, chezăşind realizarea unor opere demne şi de noi, de contemporanii şi urmaşii noştri, de înaintaşii noştri.

Luna cărţii la sate cuprinde prin bogăţia şi varietatea manifestărilor ei momente de confruntare directă cu lucrătorii ogoarelor de cîmpie, ai dealurilor şi munţilor, cu gusturile, cerinţele, acceptările şi refuzurile lor, şi ea, această lună, include în ea şi desfăşoară biruitor — solar — zile şi ceasuri de sărbătoare ale luminii bătute în plumbul şi corpul literei de tipar, ale unor file, pagini de carte din care multe strălucesc vibrînd emoţionat şi emoţionant, tăindu-şi drum şi durată în vreme şi cu prelungi ecouri în memoria estetică, afectivă şi colectivă.

REVISTA REVISTELOR

«Revista de istorie»

tom 35, nr. 12/1982

● **TOMUL 35,** ultimul număr din anul trecut al **Revistei de istorie,** una dintre cele mai importante publicaţii româneşti de specialitate, prezintă un sumar bogat, cu valoroase studii şi articole riguros structurate tematic.

Idealurile unirii tuturor românilor într-un singur stat şi al independenţei naţionale depline, „visarea iubită a voievozilor noştri cei viteji, a tuturor bărbaţilor noştri cei mari care întrupară în sine individualitatea şi cugetarea poporului", după spusele lui Nicolae Bălcescu, alcătuiesc, în strînsă legătură cu idealul emancipării sociale, temeiurile fundamentale ţărâ de care naţiunea română nu se putea dezvolta liber pe făgaşul destinelor sale istorice. Pe aceste coordonate, la rubrica de tradiţie a revistei, „Investigarea istoriei româneşti" Victor V. Grecu prezintă şi analizează modul în care se oglindeşte „Unitatea şi independenţa naţională în gîndirea revoluţionarilor români din secolul trecut."

O problematică importantă, semnificativă în procesul conturării conştiinţei de sine a două popoare orientate ferm pe calea unităţii şi emancipării politice şi naţionale, abordează Miodrag Milin în studiul său „Interferenţe româno-sîrbe la confluenţa dintre tradiţie şi modernitate" (1790-1848)".

„Domnia lui Matei Basarab a reprezentat, după epopeea lui Mihai Viteazul, o perioadă de revitalizare a virtuţilor militare româneşti şi, în egală măsură, a constituit un răstimp de înflorire, fără precedent, a fenomenului cultural şi de închegare a unei şcoli artistice fără de care explozia brîncovenească nu ar fi fost posibilă". Acestei epoci de istorie românească îi sînt dedicate două studii semnate de Iolanda Micu, Radu Lungu („Domeniul lui Matei Basarab") şi Răzvan Theodorescu („Epoca lui Matei Basarab, răscruce a vechii culturi româneşti"), care marchează astfel aniversarea a trei veacuri şi jumătate de la urcarea lui Matei Basarab în scaunul Ţării Româneşti. Evenimentul a constituit şi subiectul unei sesiuni în cadrul Institutului de istorie „N. Iorga", manifestare prezentată ca atare la „Cronica vieţii ştiinţifice".

La rubrica „Memorii, corespondenţă, însemnări" sînt publicate rezultate ale investigaţiilor întreprinse de Ioan Chiper în arhive străine — „Surse germane despre misiunea Chastelain în România", care permit stabilirea exactă a dimensiunilor şi implicaţiilor unui episod al „crizei vîrfurilor" din România în lunile premergătoare declanşării revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă.

Revista îşi epuizează sumarul cu pertinente recenzii la „Cartea românească şi străină de istorie" şi cu un foarte util index alfabetic al contribuţiilor din cele 12 numere apărute în anul 1982.

Publicaţie de reală ţinută ştiinţifică, **Revista de istorie** reuneşte, aşa cum ne-a obişnuit pe parcursul celor 35 de tomuri apărute pînă acum, rezultate de valoare ale istoriografiei româneşti contemporane.

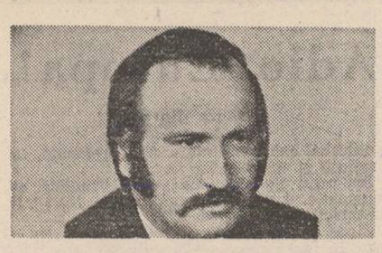

aurel m. buricea

Nocturne

povestesc ultima noapte de dragoste
pe treptele albe ale perfecțiunii
la marginea acestor evenimente
plopii iubirii amenință infinitul

soarta unui crin gura mea are
dacă rațiunea uită bucuria învinsului
cînd izvoare negre urcă munții de sare
acolo unde natura încărunțește-n oglindă

somnul arde-n cîmpie petale nocturne
cenușa cade peste aceste numere-n extaz
și-ntre cuvinte moarte de sete ciocîrlia
din altă lume aud cum străbate plînsul meu.

Caleașca brumei

rațiunea curățată peisajul toamnei
cu mașina de spălat imagini
și-l lipește direct pe conștiință
ca un afiș de propaganda nervilor
pe combine de sortat destine

la circul nevăzătorilor
cunoașterea învață să treacă sirma ghimpată
întinsă între viitorime și azi
doamne, mi-e teamă să nu cazi
în prăpastia bucuriei depline
cînd avem totul în afară de viață
avem speranțe pentru următoarele generații
avem tristețe pentru o mie de ani
și foamea vinde continente fără bani

noaptea e geloasă pe singurătate
că-n gura-leului mireasma toamnei bate
și-n tropot de stele caleașca brumei
poartă gîndirea spre acest mileniu trei
așa de mulți am fost și au rămas doar ei...

Singurătatea plînge prin sate

printre lupi melancolici frumoși eram
totul se petrecea ca-ntr-un basm uitat
și cerul lovea-n țărani ca un ram
cînd singurătatea plîngea-ntr-un sat

nimeni nu poate înțelege pădurea uitată
e ca și cum tristețea are o soră vitregă
care rătăcește în lanuri de grîu, o fată
blestemată să fie în lume numai întrigă

noaptea coboară în vorbe atît de tăcută
pînză de păianjen este orice gînd
în care cad pofte ascunse-n cucută
și orice cuvînt e-un fluture plăpînd...

ioan moldovan

PE DOUĂ VOCI

era o duminică de vară și trei camioane botoase așteptau în fața școlii. Eu cu tata ne-am urcat în ultimul și împreună cu noi și tovarășul de la raion. Avea cisme cu șinturi, o șapcă militară și veston negru. Veston negru avea și Aurel Potcovaru, fierarul satului care în ultimul timp se îmbrăca nemțește, mergea la toate ședințele, chiar și în alte sate și susținea sus și tare că-i muncitor.

— Tovarăși, eu sînt muncitor proletar. Eu în afară de brațele mele (și-și sufleca mînecile arătînd adunării pielea sa smolită), de forța de muncă, de atașamentul meu pentru clasa muncitoare nu mai am nimic, tovarăși. Dar este de ajuns tovarăși? Așa că eu sînt pentru, cum a arătat tovarășul de la raion (regiune, după caz).

Faptul că nu avea nimic era un motiv în plus pentru țărani să-l disprețuiască. În ultimul timp s-a lăsat de potcovit și Dumnezeu știe din ce trăia. Era, se pare, un fel de ajutor al tovarășului de la raion, îndemna lumea să urce în camioane.

— Urcați că ne apucă seara oameni buni. Pînă acolo sînt vreo treizeci de kilometri. Dar o să aveți ce vedea! Ce înseamnă să te întovărășești, să desființezi răzoarele, să lucrezi cu tractoarele. Fiecare om are casă de piatră sau cărămidă, radio și animale în grajd. Urcați oameni buni, urcați!

Țăranii se aburcau fără grabă în lada camionului, priveau băncile de lîngă lateralele de lemn cu bănuială și după ce rădeau praful cu latul palmei se așezau direct pe izmene. Cămășoaiele lungi le fereau de murdărie ridicîndu-le pînă aproape de umeri.

— Tovarăși, începu activistul, nu puteam merge la o acțiune atît de importantă, vizitarea unui G.A.C. model, fără să scandăm cîteva lozinci mobilizatoare. Eu o să spun de pildă o lozincă și dumneavoastră o să repetați după mine. Să facem așa, pe două voci. Cei din stînga mea, să zicem, sînteți lagărul capitalist, iar cei din dreapta sîntem lagărul socialist. Elementele declasate din lagărul capitalist, care știți cu toții e pe moarte, îi cheamă în ajutor pe americani. Așa că o să strigați:

— Unde sînt a-meri-canii ? Iar noi cei din dreapta, lagărul socialist vom răspunde:

— S-au ascuns ca șobo-lanii!

Tovarăși să începem. Eu primul, dumneavoastră după mine.

Țăranii erau obișnuiți cu altfel de cimilituri, unele s-au păstrat, pe altele culegerile nu le mai amintesc. Fie că s-au pierdut odată cu moartea cailor și nașterea tractoarelor, fie că erau prea groase și fila subțire de hîrtie nu le-a putut reține.

— Dar tovarăși, vă rog să scandați. E o lozincă frumoasă, mobilizatoare. Prin asta arătăm lumii că nu ne este frică de nimeni, că sîntem de neînfrînt. Noi am aruncat la lada de gunoi a istoriei pe cei ce furau munca altora, pe capitaliști și chiaburi. Haideți, haideți... Acela cu șapcă începu încă o dată, dar nu-i răspunse decît Aurel în numele ambelor tabere.

— Tovarăși, pot fi trei motive că dumneavoastră nu vreți să spuneți lozinci: nu știți, nu puteți ori nu vreți? De știut știți că v-am repetat-o eu de nu știu cîte ori, de mă doare gura, pardon, de putut puteți că sînteți sănătoși și voinici! Poate nu vreți? De ce nu vreți? O să vedem noi de ce?!

— Da, o să vedem tovarăși, răspunse ca un ecou Aurel Potcovaru.

— Noi strigăm, dacă trebuie că și la horă strigăm pînă răgușim. De ce să nu strigăm? Dar eu drept să vă spun nu vreau să fiu capitalist. De ce eu? Să treacă Gavrilă pe banca astă în locul meu că tat-s-o a fost în America înainte de celălalt război. Măi Gavrilă ia vino tu aici cu capitaliștii să mă mut eu pe cealaltă bancă. Și Florea Grosului se îndeamnă spre cealaltă parte a camionului. Dar Gavrilă Americanului nu voia. Ce dacă a fost tătucu în America? A văzut el America? A văzut măcar cum arată la față un capitalist? Stă el bine unde stă.

— Eu de pe banca asta nu strig nici o lozincă. Dar văd că pe cealaltă nu mi se face loc. Asta-i!

— Oameni buni, am crezut că m-ați înțeles. Nu sîntem niciunu capitaliști. Ne facem doar așa, ca să iasă lozinca.

— Ca la tiatru? întrebă Florea Grosului.

— Ei, așa ca la teatru.

— Bine, atunci zi dumneata că zicem și noi.

Dar lozinca muri nerostită. Aurel Potcovarul se precipită cu pumnul în cabina camionului. Șoferul opri brusc, crezu că a pierdut vreun pasager, Agil. Aurel încălecă oblonul din spate (care era neutru) și o luă la fugă pe drumul prăfuit. La cîțiva pași zăcea în colbul auriu o găină călcată de mașină. Aurel privi scurt în lături, desfăcu nasturii și o vîri sub haină. În

camion se făcu liniște. Țăranii priveau la haina umflată a Potcovarului fără să rostească o vorbă. În liniștea ciudată se auzea doar motorul constipat al „Malatovului" și gîfîiala sacadată a Potcovarului.

— Hai tovarăși să începem cu lozinca că acuși ajungem și n-am făcut pic de agitație. Țăranii erau de piatră. Florea Grosului slobozi cămășoaia peste buric, se ridică de pe banca lui capitalistă și înaintă pînă la mijlocul camionului unde ar fi trebuit să fie granița dintre cele două sisteme mondiale. Apucă scurt de vestonul Potcovarului și patru limbi cafenii șburară pe toate meridianele. Apucă găina în mîinile lui mari și spuse cu o voce neutră:

— E slabă. Apoi cu aceeași voce liniștită se adresă potcovarului. Tu n-ai auzit, mă, ce zicea tovarășul de la raion? zicea că pe cei ce fură munca altora i-am aruncat la lada de gunoi a istoriei. Tovarășe, se rugă el, nu vă supărați că arunc găina asta după ei? Oricum e numai os și n-o să ajungă zama la toți capitaliștii. Și aruncă pasărea însîngerată peste oblonul din stînga. Apoi se întoarse și începu cu o voce tunătoare:

— Unde sînt ameri-canii?

— S-au ascuns ca șobolanii, răspunseră ambele lagăre deodată, fără pic de respect pentru procedura de agitație.

(din ciclul „Amintiri încețoșate")

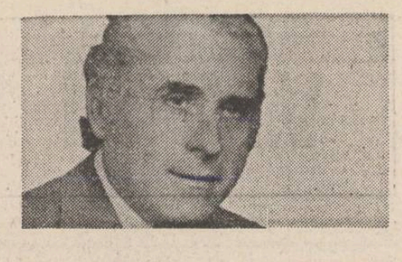

george dinizvor

Agonia

lui Răzvan Ionescu

Amurgul Gri, Orbind Nefast. Imund-Abis !
Ghebosul Gîde-i grav : Infarct, lumesc
Înscris !
Obtuz intrus, pe-Opacul Nud a pus
Năframă :
Nu-i viață-n cord, Organ Neant ! O, dramă !
Infim Gunoi ajuns, în gol Inert, Genune !
Adio Ins ! Nimicul Om, în Galaxii – Apune !

De gardă...

Tainica noapte îmi știe visările ;
le rostim împreună, misterioase litanii
ori amăgitoare treceri prin orele de fum ;
amîndoi, pereche logodită cu eternitatea
stăm de gardă : eu, lîngă suferința planetei,
ea la căpătîiul născătoarelor constelații
între muzici stelare și foșnetul materiei ;
amîndoi, liberi, cumplit de nesupuși,
necunoscînd rugăciuni ori osanale,
împăcați cu teribilul „există",
departe de intrigi, perfidii
și ipocrite aplauze :
Totul e statornicit în el însuși :
găurile negre ale universului,
septicemia, zumzetul neauzit al electronilor,
îngîmfarea proștilor și... pofta mea,
nețărmurita mea poftă de a fi singur,
veghind, cînd nemărginirea mistuie
suferința planetei trecătoare...

Doxe și paradoxe

1. Cruțai mugurele :
păstrai strugurele !
2. Mișcai gorunul :
sculai cătunul !
3. Se rezemă grapa ?
se ridică groapa !
4. Agață ghionoaia :
leapădă păstaia !
5. Răbdare tare :
bucurie mare !
6. Sgîrmă spînzul :
lesină mînzul !
7. Sburdă cîrlanul :
urcă ciobanul :
8. Curmai amurgul :
dezbărai murgul !
9. Arunc în caier
dorul din baier !

(Din volumul „Din izvor bînd")

PREȚUL VÎNZĂRII

Înconjurată din toate părțile de clădirea secției de criminalistică, închisoarea municipală nu oferea nici cea mai mică șansă de evadare clienților ei. Fiecare perete al pavilionului deținuților era bombardat de către cinci faruri puternice, la lumina cărora santinelele puteau să observe pînă și deplasarea unei furnici. După ce Maiorul îi prezentase în amănunt structura pușcăriei și după ce se convinsese de imposibilitatea evadării lui Maciste, Vasile plecase pe jos complet răvășit acasă, iar de acolo — neavînd liniște — la Birt.

Cînd îl văzu intrînd, șefa de sală, Elvira, îl întîmpină cu un zîmbet larg și-i oferi pe Vasile într-o încăpere din spate, rezervată celor mai de seamă clienți. Vasile avea cunoștință de existența acelei camere veșnic rezervate și prima lui reacție fu aceea de a refuza să intre, însă la insistențele doamnei Elvira se lăsă dus de mînă ca un copil. În jurul unei mese rotunde cu vreo opt scaune împrejur, Vasile avu surpriza să-i descopere pe Gherman, pe Ion-publicistul, pe Maior și pe Nora. În timp ce afară vîntul spulbera zăpada, înăuntru era cald și bine ; pe un șfesnic miniatural ardeau moale cîteva bețișoare de camfor, iar dintr-un colț sclipeau ritmic beculețele pomului de iarnă.

— N-ai avut răbdare să mă aștepți, prietene Vasile; te-aș fi adus cu mașina de serviciu. Privilegiul de a circula singur cu gîndurile tale văd că l-ai plătit cu frigul ce te-a învinețit de tot. Hai să închinăm un pahar de votcă, îl invită Maiorul.

— Cu plăcere, spuse Vasile; propun să închinăm pentru viața lui Maciste și pentru sănătatea voastră, a tuturor !

— Să trăiască și să trăim cu toții, răspunse Gherman. Dar de ce te obstinezi în susținerea unei cauze pierdute, nu înțelegi că lucrurile au evoluat într-un fel fără întoarcere ?

— Înțeleg foarte bine, dar asta nu înseamnă că nu mai putem spera ; eu cred în minuni, iar una din minunile acestei perioade este inteligența — cu nimic mai prejos decît cea omenească — a lui Maciste.

— Intră și mult hazard în ceea ce numești tu „inteligența" motanului nostru, interveni Ion.

— Nu mai e motanul nostru, ci este al Maiorului! Dar ca să-ți dovedesc chiar acum că n-ai dreptate mi-e deajuns să-ți amintesc toate intervențiile lui Maciste pentru a salva nenumărați oameni și animale fără apărare : pentru a denunța crime pecetluite de teama și lașitatea celorlalți ; în sfîrșit, comportamentul său consecvent de la început și pînă azi și, ceea ce e mai important, o adevărată patimă în a distinge binele de rău. Toate acestea fiind adevărate dovedesc o înțelegere superioară, deci o tensiune a gîndirii pe care eu unul n-aș cuteza s-o numesc altfel decît inteligența lui Maciste, încheie Vasile.

— Munca mea sau mai bine zis misiunea pe care o am nu-mi permite acum să fiu de acord cu Vasile, replică Maiorul, dar, ca om, pot să afirm că el are dreptate; Maciste și-a depășit cu ani-lumină condiția de patruped.

— Într-adevăr, spuse Ion, recunosc și eu cu uimire, nu vă mirați! am spus cu uimire, că motanul pe care l-am ales ca personaj al foiletonului meu a depășit demult rolul pe care i-l rezervasem. Cum s-ar spune realitatea este Maciste a depășit ficțiunea pe care o slujește personajul Maciste. În acest sens pot afirma și eu că independența lui Maciste e un semn cert al inteligenței lui.

— Atunci, strigă Vasile, de ce nu te mulțumești doar să-l observi și să transcrii pur și simplu acțiunile sau aventurile lui?

— Pentru că autorul trebuie să-și construiască personajul, nicidecum să se lase manipulat de ei, răspunse Ion-publicistul.

— Dar dacă după legile scrisului te simți obligat să-ți construiești personajul, oare nu ești dator să-ți aperi și modelul, adică să-l aperi pe Maciste cel în carne și oase? întrebă Vasile.

— Întrebarea ta mi se pare pertinentă. Dar de vreme ce aspirațiile lui Maciste cel real depășesc viziunea mea, ele devin de neînțeles pentru mine. Datoria de bază a autorului este aceea de a-și apăra ficțiunea. Am observat cu toți puterea de a se metamorfoza a marelui motan, dar eu nu cred nici în devenirea maimuței în om, cum afirmă tata Darwin că s-ar fi întîmplat, nici în transformarea unui patruped în om cu care motanul vrea să ne ilustioneze.

— Teoriile despre personajul literar văd că s-au transformat în altceva, observă Maiorul, de aceea vă propun să trecem la problemele care ne interesează pe toți.

— Îndată, strigă Vasile, dar nu înainte de a-i mai spune autorului cîteva cuvinte. Iată, eu lucrez la reanimare. De nenumărate ori, după constatarea morții clinice a unor bolnavi, acestora li s-a făcut o injecție cu adrenalină în inimă și am observat cu mare uimire și cu o bucurie nespusă revenirea acelora la viață. Și acum vă întreb: e posibil ca niște cadavre să devină oameni și nu e posibil ca un animal viu să treacă prin aceeași transformare?

— Nu e posibil! Ar fi nevoie de milioane de ani, ripostă Ion.

— Ecce homo! adăugă Vasile ironic. Iată gelozia omului în fața animalului prin care Ființa întreagă vrea să-și afirme voința de a transforma instinctele în intuiții și intuiția într-o adevărată inteligență. Dincolo de resentimentele domnului Still față de Maciste, eu afirm că putem vorbi de gelozia omului față de posibilitatea ca un animal să devină aidoma omului. Mai cred că și printre noi, cei prezenți, gelozia de care vorbeam e la fel de accentuată.

— Nu cred ca tata să aibă un asemenea sentiment față de bietul Maciste, spuse Nora.

— Prietene Ion, simt că dacă mai întîrzii mult printre voi, n-o să rezist tentației de a continua, eu, foiletonul cu Maciste, interveni Maiorul.

— Ar fi nemaipomenit, răspunse Ion; doar ești singurul care mai ai acces la observarea lui.

— Totuși să trecem la rezolvarea treburilor ce ne interesează. Am dorit să vă întîlnesc chiar în ziua reținerii lui Maciste pentru a vă arăta recunoștința Municipalității pentru ajutorul uriaș ce ni l-ați dat la prinderea și izolarea acestui motan periculos pentru întreaga urbe. La insistențele consilierului principal, Simion Still, municipalitatea v-a atribuit fiecăruia o astfel de sumă încît veți putea trăi de acum înainte numai din dobînzile ce le veți încasa dacă admiteți ca banii să fie depuși pe numele lui Gherman, Ion și Vasile. Această valiză are trei compartimente și dacă nu doriți să-i depun pe numele voastre la bancă, banii vă stau la dispoziție chiar acum.

Gherman și Ion se arătară de acord cu depunerea banilor la bancă.

— Eu, copii, vă propun să mai bem un pahar pentru viața lui Maciste, iar banii care ziceți că mi se cuvin mie să-i depuneți pe numele lui.

— Imposibil, ripostă Maiorul, Maciste nu este o persoană.

Cu toții așteptară minute în șir ca Vasile să se hotărască în vreun fel.

— Cine știe dacă Maciste nu s-ar bucura ca dumneata să-i încasezi chiar acum, îi sugeră Maiorul.

— Ai dreptate Maiorule, spuse Vasile dus pe gînduri.

— Tatăl meu se va bucura foarte mult că ați acceptat propunerile sale. De altfel, m-a și rugat să vă mulțumesc în numele lui pentru participarea voastră la prinderea lui Maciste.

— Deocamdată colaborarea noastră se încheie aici, le comunică Maiorul; sper ca în zilele următoare să fiți la fel de prompți în a mărturisi în fața instanței ceea ce cunoașteți în legătură cu marele motan. Pînă atunci la revedere și încă o dată „la mulți ani" !

Gheorghe Pituț

lia miclescu

Somn alb

Eu nu le-am spus nimic, doar m-am uitat
buimac
Dar iernile-ntrebară de ce tac ;
Și-atunci, de-atîta alb, și ochii i-am închis
Și-a fost un vis.
Și se făceau că se-aplecau din cer
cu creanga lor
Copacii stranii ai pădurilor ;
M-acopereau de vie, de alb se scuturau
Și mă-ngropau.
Vai, albul anotimp mă iscodea și eu tăceam
Erau zăpezi adevărate-n orice ram
Și-am adormit ca să mă dezmorțească-n
primăveri
Zăpezile de meri.

Timp

În fiecare dimineață crește un cerc
pe gutui ;
Tu, Timp, cum încerci straturi de aur să pui...
În fiecare seară gutuile obosite adorm
Înconjurate de trupul de flăcări enorm.
Mie mi-e foame ; gutuile gura mi-o ard
Zadarnic mă-ntind și m-aplec peste gard ;
Timpul imi pune pe buze straturi de foc
Chiar stelele-n cerul Gheenei albastre se coc.
Mai cade, așa, într-o doară, din stele, o stea
Pe visul, pe noaptea, pe liniștea mea
Și-n somnul rodirii fierbinte și sacru și greu
Scot fum ca din ceară gutui, și mi-e foame
mereu.
În fiecare dimineață crește un cerc pe gutui
Ca un ecuator de jar al pămîntului,
Ca un briu pe un pîntec rotundului rod,
Ca un inel ucigaș la un eșafod.

Simbolistă

Eu simt cum te îngroapă dumineca aceasta
În lutul sărbătorii mustind de plictiseli
Și-aș vrea să-ți fiu aproape dar scoate
ziua-n cale,
Din tîlcul vorbei tale, noian de indoieli.
Stătută, în pahare, ai crede că-i aghiazmă,
Dar apa, de aseară, prin somn s-a încălzit ;
Dumineca aceasta ai mai citi o carte
Și fuge scriitura prin ochiul obosit.
Te-ai duce la fereastră să vezi dacă, minată,
Nu vin, de-aceeași moarte, și astăzi
să vorbim
Dar pune sărbătoarea pe străzi pustiu
de lume
Și nu sînt eu, și timpul ne-mpiedică să fim.
Ce inutilă veghe, cînd cauți prin odaie
O muscă rătăcită de vară între cărți
Și, dezlînat de gînduri, fixezi un punct anemic
Și-ți stăruie privirea crucișă-n două părți.
Sofaua, inutilă, o simți că dogorește
La fel cum te îngheață și-abia te depărtezi ;
Dumineca aceasta se-aseamănă cu toate
Cite vor trece încă prin furcile de-amiezi.
Spre seară, te împarte o bucurie tristă,
În ziua care trece și-n „mîine-le" ascuns ;
Ce mută sărbătoare s-a furișat prin lume
Și-am vrut să vin la tine și, uite, n-am ajuns.

film

Ultima repriză

Se poate spune că Televiziunea are de-acum suficientă experiență în producția de film — mai ales după **Lumini și umbre** —, dar, lucru ciudat, în afară de seriale, filmele T.V. nu și-au găsit un specific al lor ; nu s-au format regizori specialiști în filmul T.V. așa cum sînt cei de teatru T.V. și fenomenul este explicabil în parte tocmai prin faptul că filmele produse au apărut întîmplător, realizate fie de regizori de teatru, fie de regizori consacrați mai întîi în filmul de lung metraj ; ficțiunea continuă să aibă rol determinant în filmul T.V. — aici unde reportajul și documentarul ar fi trebuit să se facă simțite aducînd acea impresie de **trăit și văzut**. Altfel spus, pentru că nu a ajuns încă la un specific al său, filmul T.V. trebuie să suporte comparația cu teatrul sau cu filmul de lung-metraj și, obligatoriu, să plece la drum cu un handicap greu de recuperat.

Ultima repriză — un film în regia lui Nae Cosmescu, după un scenariu de Ștefan Berciu —, nu face nici el excepție de la regulă, deși încercările de a găsi un limbaj specific filmului T.V. nu lipsesc : rezultatul este hibrid între teatrul T.V. și filmul de lung-metraj, meritoriu pentru efortul de a produce cu mijloace minime efecte maxime, marcat însă de acest efort care uneori îi depășește puterile. Ceea ce lipsește mai ales este ritmul ; scenariul „stă" asupra replicilor, asupra situațiilor, detaliind scene și situații, aducînd mereu explicații care nu ar fi fost întotdeauna necesare ; cazul unui tînăr care rătăcește pentru moment de la drumurile drepte ale vieții, la o virstă la care mai poate fi încă înșelat de aparențe este însă interesant, urmărit de scenarist și regizor cu știință a creșterii dramatice — bine gradată, bine motivată psihologic și social ; și personajul și întîmplările prin care trece sînt credibile și dacă filmul ar fi avut o mișcare mai vie, mai alertă, dacă intențiile moralizatoare nu ar fi fost atît de evidente, am fi putut vorbi fără rezervă de o reușită; așa însă, ne aflăm încă într-o zonă a promisiunilor din care, sperăm, filmul T.V. își va face curaj să apară înțelegîndu-și mai bine specificul, folosindu-și calibrul mai redus în avantajul său și nu obligîndu-se mereu la comparație cu „artileria grea" a filmului de lung-metraj.

Pe lîngă suspensul bine întreținut de scenariu și regie, una din calitățile filmului este distribuția — personajele de prim-plan dintre care amintesc pe Zephy Alșec, Ion Marinescu, Irina Petrescu, Constantin Diplan, dar și personajele de planul al doilea sau al treilea pe care Nae Cosmescu și operatorul Constantin Chelba știu să le pună în valoare creînd un fundal uman care estompează intrucitva artificialitatea decorurilor și a luminii de platou. Ilustrația muzicală — cu compoziția lui C. Țăranu — **Ghirlande**, încununată cu un premiu al discului, nu a fost nici ea fericit aleasă ; sublinierile dramatice muzicale dau adesea filmului o încărcătură suplimentară inutilă, lăsînd bănuiala unor sensuri majore acolo unde ar fi fost nevoie numai de firesc.

Reușita cea mai importantă în **Ultima repriză** este însă personajul jucat de Constantin Brînzea — tînărul naiv, timid, marcat de o educație care îl fanatizează, căruia îi e dat să treacă printr-o capitală experiență de viață, să deschidă ochii asupra unor realități (mai bine, mai tîrziu, decît niciodată !) pe care le ignoră ; actorul, regia și scenariul au dat personajului elementele care să facă din el un caz convingător ; dacă pedala moralizator-didactică nu ar fi fost atît de apăsată, dacă mijloacele filmului de televiziune ar fi fost mai bine folosite, dacă spectatorul nu ar fi fost invitat cu atîta osîrdie în intimitatea și dedesubturile afacerii, **Ultima repriză** ar fi fost filmul pe care îl așteptam. **Casa dintre cîmpuri** a lui Alex. Tatos rămîne încă un moment de referință între filmele produse de televiziune.

Nicolae Mateescu

plastică

Artiști balcanici

Pusă sub generoasele însemne ale păcii și armoniei între popoare, cea *de a treia ediție a expoziției artiștilor plastici din țările balcanice* reunește în sălile Dalles-ului un număr impresionant de lucrări de pictură, sculptură, grafică, într-o largă diversitate de tehnici și stiluri. Personalități ale unui teritoriu artistic animat de tradiții și orientări culturale și estetice atît de diferite își regăsesc cu acest prilej pe planul exprimării artistice un numitor comun : *atitudinea față de exercitarea dreptului la viață și la creație al omului de oriunde și oricînd*. Un sens filosofic înalt guvernează căutările fiecărui artist, indiferent de locul în care trăiește și de modalitățile ori mijloacele cu care se exprimă. Este, dealtfel, una din dimensiunile majore ale actualei ediții a salonului artelor din Balcani. După cum, o altă dominantă este reliefată de consistența și pronunțata individualitate a preocupărilor artistice, în sens pur plastic, selectînd greacă și iugoslavă, de exemplu, avansînd o serie de căutări experimentaliste situate la un nivel convingător de descifrabilitate și de dialogare, în același timp, cu unele voci ori tendințe manifestate în arta occidentală a ultimilor două decenii.

Efortul de abstractizare și de depersonalizare a simbolurilor — de fapt a însuși vocabularului plastic, dacă ne este îngăduită o asemenea formulare — indică nevoia imperioasă a creatorului de a-și concentra energiile în spațiul de ghețuri în mișcare al ideilor. Încifrarea într-un semn plastic lizibil a acestei materii aglutinante conține ea însăși germenele revoluționării întregului limbaj plastic. Tendință ce se manifestă de mai multă vreme și în alte arte și în muzică mai ales. Am crezut necesar să facem astfel de precizări pentru a valida, fie și în contextul unei explicit programate manifestări culturale, pluralitatea formelor de exprimare. Realitate ce nu contrazice funcția mesageră a artei, ci o amplifică, o colorează, conferindu-i un relief în permanentă primenire și armonizare. Dincolo de aparențele limbajului, mai mult sau mai puțin incitante, expoziția artiștilor balcanici sugerează o aspră vitalitate, recognoscibilă în senzualitatea formelor (sculptura bulgară, îndeosebi) și a culorilor, în nervul liniei și al simbolurilor grafice (în selecția turcă și iugoslavă, cu precădere). Pe de altă parte, această distincție se cuvine nuanțată de rafinamentul sugestiilor plastice ce compun un univers al sensibilității, al candorii și al reflexivității deopotrivă. Mai puțin marcate din punct de vedere cantitativ, dar evidente ca forță a comunicării, ni s-au părut compozițiile, lucrările circumscrise, mai exact, acelei epici a sensurilor tutelare ce au reunit sub același acoperămînt creatori și creații dintr-un pînă nu de mult fierbinte orizont al Europei. Memoria acelui timp revolut palpită azi cu delicatețe, răspunsul conștiinței artistice în contemporaneitate cîștigînd accente mai puțin patetice, dar pătrunzător vibrante tocmai prin subtilitatea combustiei ideatice care a îngemănat pe simeze și socluri luciditatea tăioasă cu argumentația poematică, ba chiar lirică, așa cum au vădit-o mai cu seamă artiștii români și în bună măsură cei greci.

Ar mai trebui spus, înainte de a încheia, că nu puține lucrări din expoziție, multe semnate de maeștri venerabili ai școlilor naționale de pictură sau sculptură, dar și de unii reprezentanți ai generațiilor mai tinere, aduc un suflu distinct tocmai prin dizolvarea perfect individualizată a ethosului popular, caracteristică ce transpare fie că ne referim la un peisaj, la un portret sau la o compoziție. Toate acestea, ca și argumentele enumerate mai înainte, fac și din această a treia ediție a salonului internațional al artelor plastice din Balcani o manifestare interesantă, importantă prin afirmarea polimorfă a spiritualității ce a înflorit în această parte a lumii drept o permanență a păcii și înțelegerii între popoare.

Corneliu Antim

viața cărților

«ÎNTEMEIETORUL»

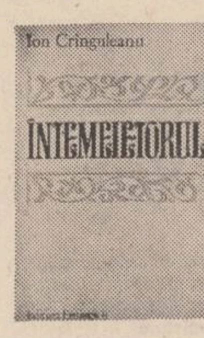

Cu ultimul său volum („Întemeietorul", Ed. **Eminescu**, 1983), Ion Cringuleanu probează o dată în plus că poezia sa de după „Emoții la trapez" (1967) reprezintă o oficiere pe altarul arhetipurilor spațiului spiritual autohton, o întoarcere jubilantă către existența hiperbolică a ființei naționale, dar, totodată, și o întoarcere spre sinele poetic. Această bivalență a actului creator are două consecințe remarcabile în planul expresiei : pe de o parte, poetul trăiește o existență întru simbol, stare eminamente imnică, în centrul Istoriei, Spațiului și Spiritului național, pe de alta, această disponibilitate afectivă reverberează în reflexivitate, în meditația asupra sensurilor mitologiei adulate. Poezia lui Ion Cringuleanu, poet aflat la maturitate, cu peste cincisprezece volume la activ (cele mai vechi, „Anotimpurile Griviței", E.P.L., 1962, precum și cîteva din cele succedente manifestînd un oarecare epigonism al facilității versificatorii din anii '50) confirmă prin recenta sa apariție în public procesul benefic pe care îl înregistrează un lector obiectiv și bine-intenționat, proces care, mai ales de la volumul nu întîmplător intitulat „Emoții la trapez", trecînd prin „Sonete mute" (E.P.L., 1969), „Traversarea nedreptății. Elegii și imnuri" (Ed. **Eminescu**, 1970) sau „Patima libertății" (Ed. **Militară**, 1977) a organizat textele poetului tot mai mult într-o geometrie interioară de oglinzi paralele. Iată cum imnul, oda și celelalte dezlănțuiri patetice se răsfring în propriul text ca într-un prag al afectelor, la atingerea căruia mișcarea lirică devine subterană, torentul se volatilizează, retorismul se insinuează iar gesticulația enormă se metamorfozează în reflexivitate. Adulare a Mumelor, celebrare a eternității și demnității naționale, textul lui Ion Cringuleanu își dezvăluie fără pudoare și partea sa mai obscură dar cu nimic inferioară ca expresie : zona profundă a gînditorului poet, a augurului care interpretează sensurile ezoterice ale ființei Patriei, toposul suprem al spațiului poetic. Perfect încadrabile în această fructuoasă evoluție de ansamblu a scriiturii, textele din „Întemeietorul" recompun o geografie arhetipală a pămîntului matern, din tiparele căruia țîșnesc contururile imnice ale marilor Mume : țărina, sămînța, iarba, fluviul, izvorul, pîinea, rodul, libertatea, metalul din adînc, muntele, mugurul, timpul, soarele, gîndul, verbul, mîna creatorului, cerbul, cetatea, carbonul, vulturul etc., toate fiind ipostazieri și forme specifice de existență a materiei în perimetrul de inimă al țării, temeiuri concrete sau abstracte ale luptei cu efemerul și dispariția, cu haosul. Pentru a le putea însă extrage din starea de concept și a le coborî din virtualitate, poezia lui Ion Cringuleanu, în cea mai intimă structură a volumului de față, se constituie într-o colosală invocație către om, dar nu spre umanitate privită la modul general, ci către Omul prometeic, către personalitatea umană de la cîrma Istoriei și a destinelor, individualitate, proiectată cosmic, și, simultan, văzută ca o concentrare a cosmosului, culminație a unei întregi evoluții biologice pe scară umană și a materiei la scară universală. Textele din „Întemeietorul" sînt spațiul acestei hiperbolizări, a comuniunii spirit-substanță, a armoniei ce se oferă spre contemplare Omului, arhitectului, conducătorului la a cărui apariție ritmurile materiei se intensifică, elementele părînd cuprinse de o stranie emoție stănesciană : „Bună dimineața ! îi strigă soarele răsărind, / Bună dimineața, zi frumoasă ! / îi răspunde soarele președintelui țării. / Și furnalele forței pînă-n zenituri / se-aprind. Mai puternici sînt munții / Mai bărbătește bat valurile mării !" („Marele nostru bărbat comunist", p. 8). Prin excelență, calitatea personalității celebrate este cea de vizionar : „Iată-l trecînd prin luminile de primăvară, / Semințele se aud pocnind sub arături, / la plus milioane grade Celsius, / Oțelul dă afară, / iar forța gîndului are / Mult mai ridicate temperaturi". („Fluviul geamăn cu izvorul", p. 10), dar nu de însingurat în mijlocul mulțimii, ci de exponent. Forța gîndului și fidelitatea faptei față de gîndire rezultă tocmai din acest caracter exponențial al umanului, din identificarea supremă cu Patria, cu Timpul și cu sensul său istoric. CEAUȘESCU, nefiind doar un cuvînt, este un simbol, extraordinară concentrare de semnificații și cîmpuri semantice, concentrică condensare a energiilor Patriei, Poporului, Partidului, celor 22 000 000, matca la care, în viziunea poetului, se adună toți afluenții spiritualității naționale și pentru care Congresul, Conferința, Tribuna nu sînt decît momente ale exteriorizării, prefigurării teoretice ale metamorfozelor materiei, clipa din inexorabila scurgere a timpului, cînd acesta se cheamă Istorie iar verbul este capabil de a o lua înaintea gestului, locul trăirii viziunii și a făuririi destinului colectiv. Toate ciclurile volumului („Viața omului Ceausescu este însăși România", „Înmulțirea cu 22 000 000", „Ceaușescu, Triumful Partidului Comunist Român" și „Eră Ceaușescu în România") se orchestrează astfel într-o muzică de sonuri înalte, în ritmurile ample și certe ale permanenței : „Totul e-o muzică tînără și viitoare / Însăși luna se umple de sunet, / Dunărea nu-i decît un concert / Și-o tăcere, un zbor și-o ființă. / Ce cîntă. Vapoare și stoluri, meridiane de volți / Pun muzica pe cosmos / Iar pămîntul se-aude / Ca un gînd care respiră. Stelele s-au atîta freamăt. Pe cît de înalt sună timpul ; / Munți și nisip și rulmenți, foc și umbră, / Însăși viața carbonului, minereu privind / Vocea pîinii și muncă, vadul — vremii gîndite, / Pacea armei, floare-n rod Toate, într-un concert umanim / Se întrepătrund; / /În centrul muntelui, în miezul materiei / Aici, în biruință / Și-n sens, / Ca o planetă veșnică / Fruntea noastră / Fiind, Gîndind, / și voind, / De la nisip / Spre imens !"...

Cristian Moraru

«CARATUL IUBIRII»

Prin creația angajată cuprinsă în „Metafora umană", recent apăruta plachetă de versuri a lui Vasile Andronache, conceptul de poezie patriotică contemporană se îmbogățește, nu în sensul că ar cuceri zone de profunzime, ci prin faptul că își lărgește sfera de cuprindere ; lucru deloc neglijabil dacă avem în vedere acea lege a materialismului dialectic potrivit căreia salturile calitative se produc prin acumulări cantitative. Auscultînd **corpul metaforic**, ritmul interior, inevitabil comparînd, detectăm o lirică „tranzitivă" (Vianu), în care eul poetic își mărturisește simplu, dar energic, propensiunile sufletești. Așadar o lirică cu dominantă declarativă, în interrelația tranzitiv-reflexiv, preponderentă fiind expresia tranzitivă, limpezimea sentimentelor.

Primul ciclu de poeme al cărții, POEME PENTRU BĂRBATUL ȚĂRII, se constituie într-un ardent omagiu Președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Acestui geniu dedic întreaga mea / Cîntare // Cei ce-o împiedică / Sînt destrămați de foc // Gîndirea Ceaușiană / E-o / Cosmică lucrare / Pașnic iluminînd / Carpaticul meu loc". Gîndirea și activitatea revoluționară a Secretarului general e pentru poet „adîncimea vremii", zborul spre „comuniste zări", făclie vizionară : „Strateg de geniu țării / Gîndirii / Comuniste // Țara te presimțea / Știa că o să vii / Să-i ctitorești / Stelare / Drumuri / Pentru viitor" ; sau : „Tu ești o ardere ce / Poartă-n sine // Reala formă-a / Lumii viitoare // Tot ce gîndești / Istorie se face". O emoție sinceră, nezăgăzuită admirație pentru ființa Președintelui, „simbolul demnității noastre" cu „strălucire de luceafăr" răzbat din versurile : „Bărbat al țării cu fruntea îmbrăcată / În imnică lumină // Înaltă stea polară / Pe drumul / Comunismului spre viitor // Noi te purtăm în inimă / Ca pe-un tipar stelar / Pe-acest pămînt / De răsărire blîndă / Pe care printr-o / Îndrăzneață viziune comunistă / Tu dai contur istoric și chip viitorimii" ; poetul fiind vocea care în numele colectivității afirmă: „Pe tot cuprinsul țării / Prin ctitorii moderne / Scriem în beton / Măreața epopee Ceaușescu".

Poemelor-declarație spontană de atașament și admirație pentru „BĂRBATUL ȚĂRII" li se adaugă în ciclul al doilea al cărții, ÎN ACEST PĂMÎNT CARPATIC, starea de imnicitate, un elan adorator, o atotdăruire-topire „arzînd de cîntece" în „patria eternă", în „patria din suflet floare de lumină". La temelia edificiului de astăzi al patriei stau „străbunii", „înaintașii" („Mi-e dor de ei / Ca de o taină mare / Ei sînt patria cu / Ochi de floare"), „eroul necunoscut" („Sîngele tău ca o manta / Țesută din iubirea părinților / A învelit rana friguroasă / A patriei"), „țăranul" („Țăranul e singurul / Inițiat / Care poate / Să deschidă poarta / Pămîntului..."), „bobul de grîu", poetul care e „fîntînă solară", graiul românesc („Limba românească împărat mi-e mie / Căci prin ea trăi-voi cît trăi-va ea"), măreția și tăria acestui neam („Curat e neamul acesta / La suflet / Și la chip / Mari clopote solare se-aud în / Ființa lui / Izvorul pîinii își are / Matca-n / el ca într-un / Munte cu nesfîrșite lumi interioare").

În ultimul ciclu al plachetei, cel care-i dă titlul, expresia poetică se încifrează simțitor, cîștigă în luxurianță și șocant, în armonii subtile și binefăcătoare („Polifonii de frig și sori" ; „Un ritm mi-aprinde trupul ca fulgerul copacul"; „Finul e plin de fragi ca nopțile de aștri"), în „mister" și senzualism („Se-aude-n molecule o muzică de frig / Și coapsa ta cînd se arată-i crin" ; „Să dorm cu tîmpla pe un sîn de stea / Și să miroasă frigul a iubire"), în gnomism memorabil („Lumea fără iubire-i nebunie"), Vasile Andronache dîndu-și întreaga măsură a talentului în poemele unde vorbește despre „a lumii tragică răscruce", sau despre „Zăpezile interioare" : „Iubito ești ca o zăpadă care bate / Cu aripa lăuntric să mă vadă / Umbră a lumii tremurînd pe vînt / Cînd sîngele rubinul și-l mută în cuvînt // Și cînd nu poate graiul să mă-ncapă / Mă-nchid în lacrimă și-aștept să-nceapă / În trupul meu ninsorile stelare / Ce pe o ultimă despresurare // Arderea subțiază tot ce-i lut / În altă curăție e-nceput // O formă străvezie sub un tort subțire / Mi-am risipit zidirea pe-o iubire / Sîngelui gol sub stele ca un foc / Dă-i din lumina ta pentru vecie loc / Strînge-l la piept și fă-l să strălucească...".

O BIOGRAFIE DE CĂRTURAR

Este oare suficientă o simplă notă pentru noua carte a dr. Radu-Ștefan Ciobanu „Pe urmele stolnicului Constantin Cantacuzino" ? Făcînd parte din prestigioasa colecție „Pe urmele lui...", lucrarea, avînd un amplu text solid documentat prin consultarea unei serioase bibliografii, constituită din izvoare inedite și edite și un mănunchi de studii de specialitate, constituie ultima și cea mai completă monografie asupra marelui boier cărturar umanist, stolnicul Constantin Cantacuzino.

Meritul autorului constă în faptul că, deși a avut precursori remarcabili în studierea și valorificarea vieții și operei stolnicului — N. Iorga, V. Cândea, C. Dima Drăgan, L. Bacâru, M. Ruffini —, a știut să extragă ce a fost esențial din scrierile lor și să-i utilizeze în mod critic, constructiv, în spiritul celor mai recente descoperiri și cercetări ale istoricilor, filologilor, filosofilor, geografilor etc. Prima noutate apare din structura textului. După ce se schițează cadrul dezvoltării intelectuale a stolnicului — mediul intelectualilor umaniști români — se discută familia, se trece la urmărirea ascensiunii lui în viață : studiile la Tîrgoviște, la Brașov, la Padova, primele dregătorii și prieteniile cu oameni de înaltă ținută morală și spirituală cum au fost N. Milescu, Ion Molibdos Comnen, S. Kyminitis, H. Nottara etc. Apoi se descrie cu multă atenție și grijă pentru respectarea adevărului științific, munca lui împărțită în cele trei domenii, îmbinate într-un splendid triptic : activitatea de gospodar, activitatea de cărturar și activitatea de om politic. Ultimul capitol cuprinde o binevenită prezentare critică și selectivă a difuziunii operelor stolnicului și a celor scrise despre el. În final cartea are o excelentă bibliografie orientativă a lucrărilor despre stolnic, utile tabele sinoptice cuprinzînd principalele evenimente din viața lui Constantin Cantacuzino și din Europa centrală și răsăriteană și două hărți indicînd drumurile personajului cărții prin țară și străinătate. Cele 12 foto color și 58 alb negru, urmăresc fidel textul, punînd la dispoziția cititorului unele imagini inedite — fotografia generalului Heissler — și, ușurînd urmărirea drumurilor lui Constantin stolnicul, fac cartea mai atractivă.

Textul propriu-zis are o serie de noutăți pline de interes pentru orice om de cultură și pentru orice specialist. Ne mărginim să amintim unele dintre ele, atractive pentru noi. Astfel se precizează trăsăturile umanismului românesc, se discută ascendența Cantacuzinilor din țările române și se arată că nu provin din basileul bizantin Ion al VI-lea Cantacuzino etc. Discutînd epoca studiilor padovane din viața lui Constantin Cantacuzino, Radu-Ștefan Ciobanu, pe baza analizei documentelor, a rectificat datele puse în circulație de Corneliu Dima Drăgan și Livia Bacâru : a dovedit că stolnicul nu a urmat cursuri de medicină care să-i permită să fie medic practicant în București, a demonstrat că nu a ajuns niciodată la universitatea din Louvain și ca atare nu a deținut titlul de doctor în științe.

Pe baza unor cercetări noi, în special a lucrării medicului englez Edward Brown, s-au completat cunoștințele despre drumul parcurs în Europa. Prin noua monografie s-a arătat că în decembrie 1679 stolnicul era încă la Viena unde făcea o bună impresie, determinînd sporirea faimei Țării Românești.

După evidențierea calităților de gospodar și a influenței stolnicului asupra nepotului domn Constantin Brâncoveanu, cînd acesta a poruncit să fie ridicate palatele ce sînt și astăzi fala arhitecturii românești, autorul evidențiază calitățile de cărturar ale personajului său. Aici are meritul de a preciza data ctitoririi Academiei Domnești de la Sfîntul Sava, a reliefa meritele de cartograf ale stolnicului și a aduce noi argumente pentru paternitatea lui asupra „Istoriei Țării Rumânești" etc.

Prezentîndu-l pe stolnic ca om politic, Radu-Ștefan Ciobanu a dovedit meritele acestuia de organizator al cancelariei și conducător al politicii externe a Bucureștilor sub trei domnii : a fratelui său Șerban Cantacuzino, a nepotului Constantin vodă Brâncoveanu și a fiului său, Ștefan vodă Cantacuzino. Aici, pe lîngă punerea în prim plan a unor documente puțin știute — testamentul țarului Petru cel Mare, planurile regelui Ludovic al XIV-lea pentru cucerirea țărilor române etc. —, autorul a știut să prezinte constant în relief aportul lui Constantin Cantacuzino la evoluția politicii din sud-estul Europei. A fost arătat o dată în plus cum o țară mică, bine cîrmuită de un om capabil, a știut să se impună în fața marilor imperii vecine și să-și apere independența.

Stilul plăcut, sobru, academic, extrem de viu și permanent atractiv fac ca lectura să fie ușoară și captivantă. Este o calitate majoră a autorului care, îmbrăcîndu-și conținutul în veșmîntul unei exprimări literare, deosebit de frumoasă a reușit să creeze o carte care îmbină cu măiestrie calitățile unei lucrări docte cu acelea ale unui text de popularizare de înaltă ținută.

George Morărel

DE LA INDEPENDENȚĂ LA UNITATEA NAȚIONALĂ

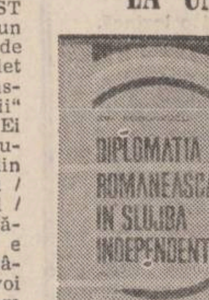

Numărul celor care se pasionează de studiile istorice, mai ales în anii din urmă, este în creștere. Și dacă, din păcate, nu toți reușesc să dea producții viabile, care să fie capabile să comunice adevăruri noi, tot atît de adevărat rămîne și faptul că cei care izbutesc în această dificilă și captivantă descifrare a sensurilor evoluției vieții umane sînt răsplătiți totdeauna de fidelitatea masei de cititori. Printre ei trebuie neapărat să-l înscriem și pe Ion Bodunescu.

Autor de romane de factură polițistă, cultivînd cartea de călătorie, dr. Ion Bodunescu, care ne-a dat și cea mai completă lucrare asupra terorismului internațional, este un astfel de specialist în istorie. Dispunînd de incontestabile calități de cercetător și știind mereu să-și orienteze fructul investigațiilor spre esențial, Ion Bodunescu ne oferă și prin acest al doilea volum („Diplomația românească în slujba independenței", vol. 2), consacrat diplomației românești în epoca modernă, reale satisfacții în reconstituirea unor momente de răscruce ale națiunii române.

Cartea este împărțită, după cuvîntul introductiv, în nouă capitole, ce urmăresc cu acuratețe științifică condițiile și modul în care a acționat diplomația românească mai întîi spre a obține recunoașterea actului de voință de la 9 mai 1877, probat cu sîngele vărsat pe cîmpiile războiului de independență, apoi spre a-i consolida autoritatea și a deschide noi orizonturi afirmării poporului român în concertul popoarelor civilizate ale omenirii. Moderație, tact, abilitate și perseverență, o întreagă desfășurare de energii animate de patriotism caracterizează activitatea diplomaților români. Încorsetată de mari puteri europene vecine, situată în miezul unor rivalități mocninde, avînd bogății și resurse ce intrau totdeauna în calculele strategilor militari, România, care-și căuta albia firească în care să fie cuprinși toți fiii săi, a știut să navigheze cu ambiție spre atingerea acestui obiectiv, înlăturînd amenințările sau ispitele numeroase întîlnite în cale.

Promovarea unei „politici naționale" pe plan extern, arată autorul, nu a fost bine privită de marile puteri imperialiste, din această cauză intervenind dese „momente de nervozitate", de tensiune diplomatică. Alianța cu Puterile Centrale, vreme de peste trei decenii, a fost impusă de situația internațională și de raporturile deloc echitabile ale României cu marele său vecin din răsărit în timpul războiului din 1877-78. Tratatul secret cu Curtea vieneză, la care aderase și Germania wilhelmiană, a stat mereu sub sabia lui Damocles și „niciodată nu și-a dovedit eficiența", Erodarea relațiilor cu Puterile Centrale s-a accentuat treptat, ca urmare a luptei obiective de emancipare a românilor aflați sub dominația monarhiei bicefale. Adeptă a bunelor raporturi cu vecinii, a menținerii unei „balanțe de forțe" ca mijloc de prevenire a unor conflicte potențiale, atentă la mutațiile politico-diplomatice din raportul de forțe internaționale România, după o judicioasă cîntărire a situației, intervenea în primul război mondial în speranța împlinirii idealului național.

A doua parte a cărții include, în semn de omagiu, portretele a 12 oameni politici români, care au contribuit, unii decisiv, la orientările și opțiunile politicii externe românești dintre 1877—1919. Aici, mai mult decît în celelalte pagini, se dezvăluie scrisul plin de nerv, capabil să reconstituie prin cîteva trăsături de condei imaginea celor care făureau istorie. Astfel, impresionează portretele făcute „vizirului" Ion Brătianu și fiului său Ionel, sau cel al luptătorului transilvănean, V. Goldiș.

Concepînd istoria nu numai prin prisma rigurozității științifice, ci ca o lecție de viață, dr. Ion Bodunescu ne oferă o carte agreabilă și în același timp instructivă.

Dumitru Preda

ISTORIA CA VIAȚĂ

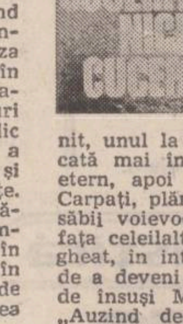

Cel de-al doilea volum de reportaje „pe fronturile trecutului" al lui Mihai Stoian („Nici cuceritori, nici cuceriți", vol. II, Ed. **Eminescu** 1982), ni se dezvăluie ca un lanț viu, fremătător, de documente acoperind aproape o sută de ani de existență eroică românească, de la Mircea cel Bătrîn pînă la începuturile lui Ștefan cel Mare — veacul valah în care poarta Europei s-a rezemat în doi stîlpi de granit, unul la Rovine și celălalt la Vaslui. Ferecată mai întîi de Dunăre, fluviul echilibrului etern, apoi de materia vie dintre Dunăre și Carpați, plămada dintre om și codru, ținută de săbii voievodale, ea, Poarta, a stat dreaptă în fața celeilalte care devenea „sublimă" și a vegheat, în interior, brazda plugului. Mai înainte de a deveni poezie, acesta este un adevăr spus de însuși Marele Ștefan principilor Europei : „Auzind despre aceasta, păgînul împărat al turcilor își puse în gînd să-și răzbune și să vie, în luna lui mai, cu capul său și cu toată puterea sa împotriva noastră și să supună țara noastră care e poarta creștinătății și pe care Dumnezeu a ferit-o pînă acum. Dar dacă această poartă, care e țara noastră, va fi pierdută — Dumnezeu să ne ferească de așa ceva — atunci toată creștinătatea va fi în primejdie". Față în față, cele două „porți" își împrumută una alteia măreția și sublimul constituind unul dintre punctele fierbinți ale istoriei în care s-au topit energii uriașe, s-au prefăcut destine. Materia însăși fiind eroică, oricît s-ar scrie despre aceste vremuri tot nu putem spune că subiectul s-a epuizat : este privilegiul „eroicului" ca parte constantă a spiritului uman de a rămîne infinit ca subiect de contemplație.

Mihai Stoian pătrunde solemn în literatură și în istorie în același timp, avîndu-l de o parte pe Eminescu drept Cicerone (Eminescu a cărui „Scrisoare III" devine, pe drept cuvînt, text sacru în care învie Mircea cel Bătrîn), de cealaltă pe Șincai drept model ; într-un anume sens putem spune că autorul de azi reface, în privința lui Mircea cel Bătrîn, documentația, cît mai completă posibil, a „Scrisorii III". După modelul „Cronicii..." lui Gheorghe Șincai, pe de altă parte, se urmărește pe ani și pe documente întregul complex de evenimente ce au determinat momentele fundamentale ale afirmării spiritului românesc în istorie. Modest, autorul vorbește într-o notă explicativă de „colaj" lăsînd să se înțeleagă că importanța primă o au textele excerptate ; de fapt se vede la tot pasul mîna regizorului care pune în scenă la momentul oportun personajul și replica potrivită, care pregătește gradat o acțiune, intervine cu propriile cuvinte — și cu rostire proprie, chiar — comentează, se entuziasmează, își arată neîncrederea, atrage atenția spectatorului asupra mersului întregii drame, face legături subtile între întîmplări aparent dezordonate, trasează firul destinului. Impresia pe care ți-o dă lectura cărții este aceea a unui joc popular, a unei bătute pe loc îndîrjite sau a unui brîu rotindu-se amețitor peste ape, pămînturi, oameni. Nu întîmplător Mihai Stoian este cucerit, dintre personajele cărții sale, de Baiazid-Fulgerul : întreaga carte este scrisă cu iuțeala fulgerului, ca să zicem așa, și invită la o lectură alertă — deși, fiind vorba de documente, simțul filologic ne obligă la zăbavă. Iată, de exemplu, un text de cronică urmat de comentariul scriitorului : „Sultanul Ildirim Baiazid, fiul șahului puternic, văzînd că partea stîngă a oștii este înfrîntă și că steagul cuceririi lor s-a întors și văzînd că oastea dușmană nimicește rîndurile și că și-a făcut drum prin oastea islamică, s-a aruncat cu puternice lovituri de trăsnet asupra cetei nenorocite și cu lovituri grele de fier le-a distrus coifurile și platoșele lor". Este unul dintre textele ce descriu supranumele sultanului. Scriitorul : „Iată-l aici, iată-l dincolo ! În jurul lui roiesc spahiii. Zăpăceala are o explicație : dezorientați, creștinii se retrag. Un albanez înalt și slab, înfricoșător la vedere, observă o furnică pe braț, îi dă un bobîrnac, dar neatenția de-o clipă îl costă capul, zburat de pe umeri ca o minge. **Un muntean :** Măi lighioană ! În hărmălaia de nedescris, cuvintele românești abia se aud. Scăfîrlia celui care-l terminase pe albanezul cu furnica se rostogolește cît colo". Autorul însuși nu-și „pierde capul" în puzderia de documente pe care le mînuiește pentru că nu-și îngăduie nici un moment de zăbavă, de întîrziere : scurtele intervenții de felul celei citate sînt repede absorbite în alte și alte texte obiective. Șincai însuși cobora în „Cronica..." sa cu cîte o ironie ce menținea spiritul treaz în vraful de acte puse în mișcare sau făcea ample paranteze polemice sau explicative. Modernizată, metoda permite o viziune globală a evenimentelor — iar Mihai Stoian reușește să le scoată dintr-o încorsetare locală dîndu-le adevărata dimensiune europeană. Reporterul de azi, acceptîndu-și rolul, după ce-și creează singur lumea pe care o va pune în scenă, se avîntă „într-un suflu" asupra ei. Procedeul ne amintește — iarăși o comparație — de acele jocuri cu piese de domino pe care organizatorul le aranjează, cu o migală de invidiat, vertical una lîngă alta în figuri cît mai complicate, pentru ca, la „bobîrnacul inițial", să cadă una peste alta așternîndu-se la pămînt ca un covor în cîteva minute. Eliminînd aranjamentul, jocul are trei faze : una în care piesele stau vertical — ca fișele într-un fișier, ca documentele, ca filele unei cărți etc. — alta a mișcării propriu-zise care este faza dinamică, vie, spectaculoasă — implicînd în comparația noastră parcurgerea lecturii — și cea de-a treia fază, a așternerii orizontale a pieselor pe covorul dorit inițial. Mihai Stoian antrenează cititorul în ultimele două momente propunînd distribuirea atenției — aici se petrece ceva, dincolo altceva, dincoace la fel ; evenimentul este înconjurat și strîns în spirale din ce în ce mai scurte pînă cînd se definește de la sine — și contemplarea materiei așternute pe hîrtie. Primul moment, al fișelor aranjate pentru joc, este abia bănuit dar impune respect la tot pasul — mai ales că firul roșu ce le ține în tensiune, „Scrisoarea III" de M. Eminescu, se distinge ușor.

Un merit major al cărții este că pune sau repune în circulație pentru marele public texte fundamentale ale istoriei, autorul dorind, implicit, să le transforme în loc comun : așa cum îl știm pe dinafară pe Eminescu — pare că zice el — trebuie să învățăm și „cărțile" noastre de noblețe ; istoria însăși coboară din comentariu savant pentru a ne vorbi în limbajul autentic al cronicilor și documentelor. Trăind, ea se arată pe sine însăși emoționîndu-ne direct, făcînd să coincidă ideea pe care ne-am format-o genetic despre poporul român cu viața însăși, a lui, de-a lungul vremii.

Nicolae Georgescu

«UN DOMENIU AL MEU»

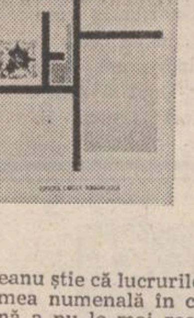

Radu Ulmeanu („Un domeniu al meu", **Cartea românească**, 1982) inventariază un arsenal de instrumente de investigație, mimînd gesturile unui savant. Impersonalitatea instrumentației sugerează un lirism rece. Dar e conștient că nu e pregătit să le mînuiască. Se limitează la dorința de „a povesti lumea aceasta". Traiectoria existenței trebuie radiografiată și fixată în cadrele expresiei, cu toată încărcătura ei emoțională. (E izbitoare asemănarea cu intuiția croceeană !).

În orice caz Radu Ulmeanu știe că lucrurile, dacă sînt transportate din lumea numenală în cea fenomenală, se modifică pînă a nu le mai recunoaște identitatea. Adevărului, oricît l-am disocia, oricît l-am fracționa, nu-i putem degaja partea conceptuală de cea senzorială („carnală").

Trăirea umană are curbe violente, iar vîrful traiectoriei sale se înfundă în zonele cosmice, aidoma unor construcții logice împotmolite în aporii : „Un gang înghite pașii noștri ce sună" ; sau : „Ne-ngropăm cu gurile unul în altul". Din frămîntarea apocaliptică nu se poate ieși. Lumina, pura lumină, refuză și ea să facă vreo ordine în cataclism. Numai o „naștere" (o re-creere) poate produce o nouă lumină. (Sesizăm un reflex estetic de nuanță nirvanică, prin filieră eminesciană. Recuzita cosmologică e neo-expresionistă). Atunci cînd poetul se lansează (din nesupraveghere) în spații total opace, cum ar fi efortul de includere a elementului transindividual nu în esența lirică, ci în proiecția („umbra") ei, coboară brusc în dialectica de limbaj, încercînd să evite impactul.

Frumusețea nu este niciodată decupată altfel decît în substanța sublimului : „gigantic", „diform", „chinuitor", „strivitor", „crispat", „zvîrcolit" etc. Expresia, ca purtătoare a elanului existențial, e și ea violentă, sau consecință a violenței : „țipăt", „strigăt", „urlet", „rînjet", „scrîșnet", „devorare", „colcăială", „tulburare", „hohot", „mocnire", „pîndă" etc. (Ar fi tentantă și productivă trimiterea la simbolistica lui G. Bachelard, prin care am putea sugera că există o geneză dinspre gestul pulsional interior spre realitatea exterioară). Imaginarul e realizat prin aglutinare. Poetul dezagregă formele realității, apoi le reasociază în aproximări imaginare. Din acest punct de vedere excelează cu poema „Îngerul pervers", expresie halucinantă a revelației „Iubirii" (nu iubitei !) într-un autobuz de călători. Splendoarea poemei e realizată mai ales prin procedeele tehnice, consonantice. Sînt multe grupuri de sunete identice (sau aproape identice) care aparțin unor cuvinte indiferente ca sens. Totuși ele se asociază prin forța de aderență fonică și se configurează ca rime interioare : „Începusem să mor, se făcuse tîrziu / mai nimic nu era împrejurul meu viu / se făcea că era un oraș, un pămînt / dar ningea peste tot, peste tot era vînt..." Sînt strofe în care numărul rimelor interioare trece de zece.

Remarcabilă este și ironia aluzivă, pe care poetul o țese printre fulgerările cugetului, trecînd, cu o retorică jucată, de la tonul apoteotic din „Îngerul pervers" la cel familiar-emfatic, cu inflexiuni balcanice din „În lumea promisă" : „...iți vorbisem de spirit, / iubita mea, de idee, chiar încercasem să îți inculc / părerea că nici măcar nu existăm decît ca o potrivire de forme..." Este o paranteză ironică a poetului, înfiptă în miezul unui discurs despre „origine", „destin", „existență" etc.

În final, după ce ne-a fost „povestită" existența în lumea aceasta, aflăm că poetul are un „domeniu" al său, și că în altă parte nici n-ar putea trăi : „cu mutra mea de proletar înnobilat / nu voi putea să fac carieră printre spălătorese." Deci acel „domeniu" va fi unul moral-estetic : „unde voi interoga șopîrla asupra mersului lumii..."

Constant Călinescu

Adio, Europa!...

Urmare din pag. 1

o întrebai calm, cu indiferență prefăcută, ce reprezintă și unde e făcută.

Mă privi ciudat cu un soi de bănuială, surîse enigmatic și zise : „Tu ai făcut-o Kurt ! Nu-ți amintești ?".

Sigur că nu puteam să-mi amintesc. Nu ținusem în viața mea un aparat de fotografiat în mînă. Adică, vreau să spun, n-am făcut niciodată fotografii, fiindcă, pur și simplu, nu mă pricep.

Dar, cu toate acestea, imaginea din fața îmi era extrem de cunoscută.

Cerdacul de lemn, turla schitului, chiar și **chipul ei** dar, mai ales, silueta estompată a călugărului întors cu spatele spre obiectiv.

O întrebai încă o dată, insistînd, unde anume e făcută fotografia ; vroiam să știu locul, numele localității. Se posomorî dînd semne de iritare și rosti scurt : „Rastburg".

Acest cuvînt nu-mi spunea absolut nimic ! Băusem, e adevărat, dar șampania avu darul să-mi stîrnească un soi de luciditate bănuitoare.

Și deodată, ca într-o străfulgerare a amintirii, memoria mea estompată se limpezi. Imagini uitate mi se derulară în minte cu o claritate surprinzătoare...

...„Schitul de serum", așa se numește bisericuța, care arsese de cîteva ori din motive necunoscute și, tot de atîtea ori, cei cîțiva călugări și ciobanii munților, rătăcitorii, cu spaimă de urs și de puterea divină, îl ridicaseră îmbucîndu-l din bîrne de brad, în același loc ; un fel de ponor cu iarbă grasă urcînd domol spre poalele unei stînci înalte, de fapt un pinten de munte, un altar de piatră străjuindu-i singurătatea.

Fusesem acolo demult, în anii tinereții mele, căutînd popas de noapte, și dormisem în chilia unui călugăr fugit spre ademenitoarele plăceri lumești. Iar silueta din fotografie, cea întoarsă cu spatele, nu era altul decît Trifon, evident el, cel care mă dusese în pragul amurgului căzînd aurifer din toate părțile, pe cărări întortochiate de munte spre peștera, mai bine zis, spre bîrlogul ultimului schimnic despărțit de biserică, un fel de sihastru bătrîn ca munții care știa ierburile tămăduitoare după miros. Mă împrietenisem cu Trifon, monahul înalt cît un zdrahon, cu statura lui de luptător la circ, și el îmi povestise ce-l îndemnase să se retragă între muțenia sfinților de lemn afumați, în sălbăticia odihnitoare.

Mersesem întîi, mînat de curiozitate, vroiam să văd cum arată un sihastru, un om care nu mai coborîse din culcușul de piatră al însingurării sau smereniei sale de ani de zile, apoi, cu nădejdea secretă că acel înțelept certat cu lumea îmi va găsi leac pentru ochiul meu bolnav care, într-o zi, nu mai vroi să primească lumina și nici să-mi oglindească făpturile și pomii și casele, reflectîndu-mi pe retină o singură imagine : două aripi de fluture carbonizate parcă în neclintirea lor semi-transparentă cu irizări de aur vechi...

Asta era ! De unde avea Helen această fotografie și de ce susținea cu atîta convingere că eu o făcusem ?

Mă ridicai încet și-n timp ce-mi dezbrăcam haina ușoară scoțîndu-mi și fularul am zis calm, apăsînd cuvintele : „eu n-am făcut niciodată această fotografie".

„Bine, Kurt, bine, cum vrei tu", zise ea cu un soi de febrilitate, cu un aer ocrotitor. Se apropie, îmi descheie nasturii cămășii, încet, cu oarecare ezitare. Îi simții palma moale umblîndu-mi ca un mic animal cald de-a lungul torsului, întîrziind la nesfîrșit acest ritual.

Apoi, prinse marginea cămășii, desfăcute mai sus de gulerul stîng, și o depărtă încet dezgolindu-mi pieptul, cu mișcări încete, așa cum ai desface cearșaful așezat peste obrazul unui mort, vrînd să te convingi dacă e el, își vîrî mîna sub mătasea subțire și începu să-mi pipăie clavicula, ușor, ca o mîngîiere abia simțită.

Chipul ei avea un aer de concentrare supremă, vroia să simtă cu sensibilitatea pielii ceea ce, de fapt, ar fi vroit **să vadă**. Jocul dură cîteva secunde. Expresia i se schimba pe măsură ce degetele se mișcau înainte și înapoi investigînd aceeași zonă : micul căuș scobit de sub claviculă. Pe față i se înscrise un început de îndoială și, nemaiavînd răbdare, îndepărtă brusc mătasea cămășii dezgolindu-mi umărul. Avui, deodată, revelația că e, fără doar și poate, nebună. Și, totuși, ea căuta ceva, un semn probabil, un semn menit să-i confirme o anume incertitudine. Îmi privi îndelung umărul dezgolit, își trecu iute degetele baletînd cu ele într-o căutare înfrigurată, apoi își retrase mîna și rămase privindu-mă, pentru prima oară cu curiozitate și, poate, cu un început de ură. O paloare ciudată i se întipări pe față, culoarea ochilor se stinse, obrazul părea mai bătrîn cu zece ani. Căută un sprijin în jur pipăind aerul și se prăbuși în fotoliu.

Mă aplecai deasupra-i, încercînd să-i deschid fermoarul. Ușa dinspre intrare se deschise, și cei doi apărură deodată, precipitați și nervoși.

(Continuare în numărul viitor)

P.S. Bizare afirmații face academicianul Iorgu Iordan într-o recentă carte de interviuri. Spicuim, la întîmplare, cîteva.

În primul rînd, ce citește academicianul Iorgu Iordan ?

„Răsfoiesc, în primul rînd, ziare. Țin să fiu informat... Citesc, tot în ziare, cronici literare atunci cînd apar."

După ce citește sau, mai bine zis, **răsfoiește** ziare și parcurge și cronicile literare, ilustrul academician își făurește și păreri proprii :

„Nichita Stănescu ar fi fost bun matematician. Eu cred că el nu simte în sensul curent al cuvîntului. Emoția lui, în măsura în care există, este pur intelectuală...".

Cu toate că Nichita ar fi fost un bun matematician și **nu simte în sensul curent al termenului**, ei bine, „el are tot ce-i trebuie pentru a fi poet".

La întrebarea dacă Marin Preda este unul din cei mai mari prozatori contemporani, năstrușnicia zburdalnică a afirmațiilor ia forme hilare.

„Este o exagerare ! Marin Preda nu este stăpîn pe scris !" (? !).

Apoi, ceva mai la vale, după ce zice că „pune probleme serioase pe care le tratează serios", ca să vezi, moncher, deși nu e stăpîn pe scris, vine afirmația menită să debusoleze.

„Moromeții este o capodoperă !"

Păi, stimate domnule profesor Iorgu Iordan, cum ar fi putut scrie o **capodoperă** un prozator care nu este stăpîn pe scris ?

Nu este crutat nici Titus Popovici care, (se poate dragă Titus ?), „nu prea vine la ședințele noastre". Dacă venea, era altceva !

Fiindcă nu merge la ședințe, romanul **Setea**, pe care Iorgu Iordan se pare că l-a citit, este prea **politizat**. Despre Titus Popovici, intervievatul mai știe : „El mai are și **Străinul** și, îmi pare, cam atît".

Sigur că vi se pare, stimate domnule profesor, și aveți dreptate să-l certați că este „cam puțin pentru un membru, fie și corespondent, al Academiei"...

În această ordine de idei, îl informez pe Iorgu Iordan că subsemnatul are vreo treisprezece cărți și ar veni la ședințele secției (noastre) chiar și atunci cînd nu s-ar ține !

Nici „Geo Bogza nu este un scriitor propriu-zis"... Se citează **Cartea Oltului** și **Țara de piatră** care, deși sînt „reportaje", s-au transformat, pînă la urmă, în „opere literare" (!). Despre volumul de poezie **Orion**, Iorgu Iordan, probabil, că, n-a citit în ziare !

Și totuși, academicianul pus pe clasificări de natură să năucească și să irite pînă și cele mai blînde ființe, are și păreri mai tranșante.

„În general am o părere foarte bună despre literatura scrisă de femei, după cum am o părere foarte bună despre femei în general...".

Mă rog ! Nu l-am bănuit niciodată de misoginism, dar, imprevizibil, I. Iordan aruncă o butadă demnă de ținut minte : „În ciuda acestor păreri ale mele, (deci nu ale altora !), cunosc foarte puțină literatură scrisă de femei ; poate sau, mai bine zis, poeți autentici femei, sînt mai mulți !" Și ca o confirmare a consecvenței afirmațiilor Domniei Sale, declară despre Hortensia Papadat-Bengescu : „N-am citit mai nimic din ceea ce a scris ea, dar totdeauna mi s-a părut că i s-a exagerat valoarea"...

Acestea fiind zise, socotim că orice comentariu este de prisos.

M. M.

„Iubire de pietrar“

Urmare din pagina I

rod al experienţelor celor zece. În acest sens, a unsprezecea carte scrisă de Aurelian Titu Dumitrescu e prima carte tipărită de el.

Cine nu este avizat poate fi surprins că un poet atit de tînăr construieşte cu siguranţa unui arhitect înrăit în domuri şi în turle răsucite ; poate fi surprins de dezinvoltura şi precizia pensulei cu care, din citeva linii, schiţează tabloul unei stări de spirit ; citäm spre exemplificare poemul plin de o graţioasă neliniştе „Femeie dormind“ : „Zorile se mişcă în cuiburile acoperite de ceaţă din umerii ei, / marea a evitat să se mişte, / ochii se deschid fără judecată... dimineaţa poate începe oricînd.“ Textul, ca tehnică subtilă, are spiritualitatea unui haiku, înţelegind prin haiku o formă fixă a sensibilităţii cum prin sonet înţelegem o formă fixă a metrului şi a imperecherilor de rimă. Un astfel de poem nu poate fi scris decît de experienţa unui profesionist ce se exercită asupra unei vederi genuine.

Acest tip de abordare a realului sentimentelor indică pentru mine ca acul busolei polul magnetic gata trasat al originalităţii poeziei lui Aurelian Titu Dumitrescu.

Ansamblul cărţii are o construcţie a timpului interior, o spaţialitate a acestuia, circumscrisă ca într-o peliculă de film între un punct de declanşare şi unul de închidere. Revelaţia sentimentelor fundamentale, cu precădere acel al dragostei de femeie, explodează între două jaloane : cartea debutează cu un autoportret şi se încheie cu un alt autoportret. Ceea ce este subtil în construcţie este faptul că, părînd a decurge între două secunde fundamentale, ea decurge numai înlăuntrul unei singure secunde şi anume aceea a revelaţiei poetice. Primul şi al doilea autoportret nu sînt decît două variante cu modificări numai de unghi, iar nu de substrat ale unicului portret : sentimentul ridicat la nivelul conştiinţei.

Cartea are o anume duritate şi o anume patimă care, însă, niciodată, nu vor transpare la nivelul lexical. Dimpotrivă, morfologia este voit calmă, cuvintele nu se izbesc în metaforă violent, rezolvările nu apar la nivelul comparaţiei, ci întregul textului se distanţează ca un fum vertical deasupra unui vulcan în aparenţă taciturn.

Citez fragmentar : „Bărbatul iubit nu are destin, / mi-am golit nopţile de viitor, / pleacă, / sînt curat ca un doliu de om sărac.“ („Şansa“) Patima stirnită de eros nu are nimic dionisiac în ea, ci, dimpotrivă, are o stranie luminozitate apollinică, o puritate bărbătească şi austeră, un mod direct, dar, în acelaşi timp, rafinat de abordare : „Cîntă privighetoarea / deasupra copilului adormit în panerul albastru, / cîntă privighetoarea / şi oamenii alunecă tot mai adînc în fîntini, / cîntă privighetoarea / şi iar trebuie lungite conturile să coboare cintura / între ape.“ („Privighetoarea“)

Poetul, atit de înzestrat pentru metaforă, şi-o refuză ca prea la îndemînă fiindu-i,işi refuză ceea ce se înţelege în mod obişnuit prin talent, talentul, pentru o notă cu mult mai profundă şi mai gravă a timbrului poetic. Verbul apare singuratic, lipsit de podoabe ca şi substantivul, tendinţa de a trece pe planul doi materialul lingvistic ne apare ca fiind pronunţată, făcînd loc, în prim plan, tensiunii comunicării, mirării nedisimulate. Lecţia eminesciană a întîiului vers din „Oda în metru antic“, de care mai toţi am profitat, adăugindu-i sau scăzindu-i o nuanţă, iată-o revigorată în poetica, i-aş spune mirabila poetică a lui Aurelian Titu Dumitrescu, cu o nuanţă inedită, a mirării resemnate în faţa sentimentului posesiv : „Ţi-ai uitat agrafa pe masa mea. /Ars, / riuri negre încruntau pereţii peşterii, / nimic nu plutea deasupra lor, / eu plimbam degetul pe locul unde odihnisei, / nu ştiu al cui era sîngele, / iubirea noastră, mereu străină, / a trecut în piatră / desen / rupestru.“ („Iubire de pietrar“)

În fapt, titlul cărţii, „Iubire de pietrar“, este de o insolită precizie cu portretul însuşi al acestei cărţi. Autodefinire de tip superior, echilibrată, care acoperă virtejul cărţii.

Arta poetică a demersului poetic acoperă într-o măsură mai mică deschiderile unghiulare ale textului unghiular, o descendenţă contemporană tot de sursă eminesciană, dar, de data aceasta, din „Kamadeva“, iar nu din „Oda în metru antic“ : „Stau cuvintele / ca vagabonzii / în marile porturi ale lumii, / vor să se angajeze / simplii oameni de punte / doar pentru a pune piciorul / pe pămînt necunoscut. / Îmi este milă de ele, / bem împreună la o masă / pînă cînd fiecare uită / de ce a venit, / pierde toţi banii / şi aşteaptă un nou vapor. / Am azvirlit într-o noapte / la picioarele lor / o pungă de galbeni, / i-au privit / şi au înţeles / că astfel de aur / nu mai văzuseră, / le-am spus că el există dincolo de mare, / dar nu au vrut să plece cu mine. / Astfel bat marile porturi ale lumii / căutînd echipaje spre necunoscute pămînturi / şi, / chiar de le voi găsi vreodată, / numai moartea îmi este atit de bogată / spre a le putea / plăti.“ („Corăbierul“)

Poezia citată pare a deruta discursul poetic. Eu am înţeles-o însă ca pe un pas de dans gîndit numai, iar nu dansat. Obsesia cuvîntului ca material lingvistic se adaugă cu prospeţime la tema fundamentală a ultimelor generaţii de poeţi preocupaţi de cercetarea şi învingerea în comunicare a barierelor lingvistice.

Este o reacţie firească şi necesară totodată a poeziei noastre profund maturizate de după exemplele de lingvism şi de cultivare sintactică a cuvîntului, duse pînă la ultima lor consecinţă de Ion Barbu şi Tudor Arghezi. Versul eminescian „Unde să găsesc cuvîntul ce exprimă adevărul ?“ îşi găseşte, la aproape un secol de la moartea poetului, o nouă existenţă şi revigorare în noul cîmp sensibil de poezie românească.

În acest context, salutăm prima carte tipărită de Aurelian Titu Dumitrescu, carte cristalizată de calitatea cuarţului.

Surprizele prozei scurte

Urmare din pagina I

Sandu-1. Deodată însă îşi dă seama că omul din faţă nu e decît el însuşi, o parte din el, cea mai îndrăzneaţă, iar el „era cealaltă jumătate, cea mai slabă, cea mai neînsemnată jumătate“. Sandu-2 aleargă, îl ajunge, îl îmbrăţişează pe Sandu-1, se contopeşte cu el : „Pe podul de lemn, Sandu Mihalache ieşea din oraş cu paşi hotărîţi“. Acesta e momentul moral (lupta dintre conformism şi inconformism în conştiinţa individului) reprezentat atit de plastic, printr-o iscusită înscenare de replici şi situaţii.

În altă povestire **(Seiful)** naratorul meditează asupra relaţiei sale cu soţia. Avem, aici, o încdită scindare, în două personaje, soţul şi soţia, care îşi ascund unul faţă de altul partea cea mai bună din ei, complăcîndu-se într-un limbaj şi comportament convenţional. Povestirea însă nu e un simplu joc inventiv şi amuzant, schema se umple cu fine observaţii, analize, încît umorul ce decurge din situaţii alternează cu neliniştea şi dramatismul moral al eroilor.

Un element imponderabil însoţeşte pretutindeni fiinţa umană, îi mînează coerenţa, tăria, consistenţa. Un caz de pierdere a identităţii ni se prezintă în schiţa **Interviul.** Bătrîna domnişoară Irma îşi rememorează viaţa. Elevă fiind, dovedise o inteligenţă şi un talent de pictor excepţionale. Se pregătea să-şi înceapă expoziţiile, cînd e primită la un bal al „aristocraţiei“ din oraş unde i se admiră frumuseţea, i se cultivă vanitatea şi viciile. Are loc obişnuita scindare. Apoi viaţa i se iroseşte într-o lume plină de deşertăciuni. E prea tîrziu cînd îşi aduce aminte de cealaltă Irma, părăsită la intrarea sălii de bal. Reunificarea nu se mai întîmplă : cele două Irme rămîn pentru totdeauna separate.

Tehnician perfect al povestirii, Onu Cazan este, înainte de toate, un observator atent al condiţiei umane. Dar nu un simplu privitor sentimental, ci un cercetător activ, care caută, inventează instrumente variate pentru a forţa uşile ce închid de obicei calea spre misterul şi inefabilul omenesc. Nu se dă în lături nici de la tertipuri scientiste cum sînt cunoştinţele medicale sau teoriile psiho şi parapsihologice, pe care le subordonează însă totdeauna unui scop adînc umanist. În **Confidenţă în parcul oraşului**, doi prieteni sînt nevoiţi să se despartă, să nu se mai vadă multă vreme, întrucît unul dintre ei e ameninţat de o chinuitoare alergie la gîndul de a-l întîlni pe celălalt. Mai declară că numeroase alte boli îl atacă periodic, dispărînd apoi fără urmă. Dar cel mai mult se teme de amnezie. Are perioade în care uită tot ce se petrece cu el. Celălalt prieten care este şi naratorul e, la rîndul său, bîntuit de o gravă maladie, în urma unui accident de maşină. Dacă nu respectă un regim sever, se întîmplă cu el „o dereglare în modul de a percepe lumea din jur“. Ar putea pierde sensul realităţii, improvizînd fapte şi situaţii total inexistente. Anii trec, iar într-o zi naratorul îl întîlneşte pe vechiul său prieten (cel urmărit de boli) care arată surprinzător de sănătos, prosper, căsătorit şi fericit. Îl întreabă dacă mai e ameninţat de toate maladiile, ca altădată, iar acesta îi răspunde : „Tu vorbeşti serios?... Atunci fii mai explicit. Eu am fost ameninţat de boli? Pentru ce?“. Naratorul meditează : „Am tăcut şi mi-am adus aminte că cel mai mult se temea de amnezie. Nu cumva... Sau eu n-am respectat regimul şi...“.

Finalul ne aruncă în incertitudine. Un sentiment de profundă îngrijorare pentru statutul omului modern, se desprinde din această stranie povestire. Proza scurtă îşi află în Onu Cazan un reprezentant de înaltă clasă.

REPERE

Poezie persană

II

Ceilalţi doi poeţi din culegerea publicată de Otto Starck ridică probleme speciale de traducere, mai ales dacă sînt abordaţi cu aceleaşi mijloace care au impus versiunea românească a robaiurilor lui Omar Khayyam. În mod paradoxal, lirica „didactică“ a lui Saadi este mai puţin atrăgătoare pentru cititorul modern, cu toată dulcea legănare de vis oriental a distihului său perfect cizelat. Frapant rămîne, oricum, Hafez, unul dintre marii poeţi al lumii. Poeziile sale de dragoste închid în adîncimea lor imagistică toată amploarea trăirii care a tulburat dintotdeauna specia noastră prea simţitoare. Există în echivalenţa lui Otto Stark cel puţin un distih care ar putea să justifice apariţia întregii cărţi : „Hrăni pe-un trandafir cu sînge o privighetoare, / pizmaşul vînt înfipse-n ea toţi spinii de sub floare“. Este halucinantă sugestia aflată în cele două versuri redate exemplar în româneşte. Îţi trebuie un mare talent în propria ta limbă pentru a răsfrînge frumuseţea bogată şi plină de ascunzişuri a originalului persan. De altfel, chiar radiful folosit de Hafez pare atit de bogat în nuanţe şi cu efect puternic în traducerea sa românească : „Somnul ochilor, urzind numai ispite — nu-n zadar e, / şi cîrlionţu — acelor bucle răvăşite — nu-n zadar e. // Sarea vorbelor de duh amestecată / cu dulceaţa vorbelor meşteşugite — nu-n zadar e, // Viaţă lungă îţi urez ! Ţintind spre mine, arcul cu săgeţi din genele ascuţite — nu-n zadar e. // Inimă, cînd plîngi de chinul despărţirii, / jelirea unei astfel de ursite — nu-n zadar e. // Trandafir cînd bate vîntul dinspre casa-i, / singur dacă-ţi sfîşii straiele scrobite — nu-n zadar e. // Apă vie sorb din gura-i, căci fîntîna / din gropiţa de sub buzele iubite — nu-n zadar e“. Poetul Hafez are o gestică lentă şi generoasă, cîntînd aparent pe o singură strună, aceea a iubirii, din care scoate însă şi acordurile inconsistenţei lumii, ale neroziei înţelepţilor şi ale deşertăciunii ştiinţei. Este un poet complex, de la care ne-au rămas versuri de o puritate fără seamăn, traduse cu strălucire de Otto Starck. Mai puţin perfecte mi s-au părut robaiurile sale, ca şi cele ale lui Saadi. Vecinătatea maestrului speciei este desigur dezavantajoasă pentru Hafez, cu toate că splendidele sale gazeluri pot şi ele să umbrească orice alt fel de poezie. Hafez reprezintă în poezia orientală un adevărat mit, în legătură cu el se povestesc parabole semnificative pentru însăşi condiţia artistului, cum ar fi aceea care îl înfăţişează lui Timur Lenk, spăimosul împărat, furios că poetul ar fi spus că ar da toată împărăţia pe semnul de frumuseţe al iubitei sale. Cum, ai vorbit tu aşa, nenorocitule ? tuna împăratul. Hafez şi-a dat atunci la o parte mantaua lui peticită, arătîndu-şi trupul gol şi îmbătrînit, şi a exclamat : aş fi ajuns cum am ajuns, dacă n-aş fi fost atit de generos, prea puternice stăpîn ?

În legătură cu traducerea lui Otto Starck se ridică o problemă de atitudine faţă de materialul original. Avem sentimentul că echivalenţa românească eludează ceva din caracterul textului medieval, însuşindu-şi prea mult experienţa literară de tip romantic. O anumită fluenţă factice pare că acoperă cu o strălucire uşoară bogăţia de limbă veche care ar fi trebuit să fie vizibilă şi în traducerea românească. Nu cunoaştem textul persan, din motive lesne de înţeles, fiindu-ne de tot inaccesibil, însă rezonanţa versului lui Otto Starck este prea circumscrisă unei anumite perioade din literatura europeană, şi îndeosebi din lirica românească de sfîrşit de secol trecut. Alte echivalenţe europene, cu tot aparatul pe care-l presupun ediţiile ştiinţifice, ne dau o idee mai exactă în legătură cu disonanţele originalului, chiar dacă nu sînt atit de atrăgătoare cum se prezintă cele pe care le avem acum în faţă. Nu contestăm deloc frumuseţea şi rafinamentul traducerilor lui Otto Starck, dar ne temem că mica lui „calofilie“ ar putea să îndepărteze uneori pe cititor de anumite sensuri, de aluziile şi simbolurile care ar trebui să fie revelate prin context şi prin note mai numeroase şi mai exacte. Textele vechi nu reprezintă o poezie uşor lizibilă pentru contemporani, ele trebuie descifrate, etalate sub ochii lor cu întregul aparat exegetic pe care-l presupune o lectură adecvată. O obiecţie aproape similară i s-a mai făcut lui Otto Stark, noi am dori să insistăm însă asupra textului însuşi, care nu trebuie deloc „poleit“ prin efecte stilistice, ci revelat în lumina lui originală. Cartea de lirică persană a lui Otto Starck reprezintă, oricum, o victorie a gîndului curat şi îndrăzneţ, a celei mai frumoase iubiri de poezie.

Aurel-Dragoş Munteanu

● **MULT DISCUTATĂ** este cartea intitulată 1900, sub semnătura cunoscutei Rebeca West. Critica consideră ultima lucrare a scriitoarei drept un fel de album de familie anglo-american de la începutul secolului, plin de glume usturătoare şi savuroase, redactate într-un stil foarte personal şi imaginativ. Defectele personajelor sînt tratate cu îngăduinţă şi umor, caracteristice unei lumi care nu suportase toate stresurile acestui secol. Un recenzent conchide : „O carte stimulativă, provocatoare şi amuzantă“.

REVISTA STRĂINĂ

● **O FRUMOASĂ** evoluţie a cunoscut în ultima vreme **Littérature chinoise,** reputata publicaţie condusă de Yang Xianyi, dedicată popularizării celor mai semnificative evenimente artistice din China. Revistă trimestrială, **Littérature chinoise** propune în fiecare număr un sumar echilibrat, în care face loc atît traducerilor din literatura clasică, cît şi fenomenelor actuale de poezie şi proză, de pictură tradiţională sau modernă. De asemenea, un loc aparte este acordat informării la zi în legătură cu cele mai semnificative evenimente artistice, precum şi cu spectacolele cele mai importante de pe scenele din China. În ultimul număr este remarcabilă indeosebi apariţia unei rubrici intitulate **Tineri poeţi,** care va permite, aşa cum anunţă redacţia, „să creeze o imagine a tendinţelor diferite şi a căutărilor din tînăra poezie chineză de astăzi“.

● **UN AMPLU** portret literar, presărat cu întrebări şi răspunsuri, publică Yang Juan în revista „Literatura chineză“. Textul său este dedicat celei mai mari dansatoare pe care a produs-o China în ultimele decenii, celebra Dai Ailian, actualmente vicepreşedintă a Asociaţiei dansatorilor din China şi membră a Consiliului Internaţional al dansului de pe lîngă UNESCO. Trecîndu-şi în revistă activitatea, Dai Ailian se referă la marile sale succese, la procesul formării personalităţii sale artistice şi la unele probleme care privesc cooperarea internaţională în domeniul dansului. Interesantă este explicaţia pe care marea artistă o dă numelui său : Dai Ailian se numeşte în realitate Wu Ailan (Ian înseamnă orhidee în limba chineză). Lian din numele actual înseamnă de fapt lotus. Este o simbolistică a numelor, pînă de înţelesuri.

● **JURNALELE** Sylviei Plath au fost editate de curînd de către Ted Hughes şi Frances McCullough. Este vorba de o parte din caietele care ne-au rămas de la marea poetă, ştiindu-se că cel puţin unul dintre ele a fost distrus de către Ted Hughes, Katha Pollitt scrie în revista **Atlantic** : „Biata Sylvia Plath ! A existat oare vreodată o lebădă care să fi încercat mai mult decît ea să facă pe puiul de raţă ? (...) Jurnalele sale conţin o scriitură splendidă, cu toate că eu cred, mai mult decît editorii săi, că cea mai bună lucrare a sa în proză poate fi considerată **The Bell Jar,** chiar dacă este plină de aluzii usturătoare. Dacă această carte nu răspunde la toate întrebările noastre, ea luminează totuşi o serie de lucruri. Pînă cînd vom avea o bună biografie a Sylviei Plath, va trebui să ne mulţumim cu atît.“

● **O INTERESANTĂ** iniţiativă editorială a fost recent salutată de întreaga presă culturală din Beijing. Este vorba de reeditarea mai multor tomuri ale unei celebre publicaţii apărută între 1921 şi 1931, sub redacţia lui Mao Dun şi Zheng Zhenduo. Revista lunară de nuvele. Acum, publicaţia va apărea sub formă de exemplare fotocopiate, în cadrul unei serii de texte şi documente. În anii '30, **Revista lunară de nuvele** era un cunoscut organ al Societăţii de cercetări literare, preconizînd o artă realistă, legată de aspiraţiile maselor şi de cele mai avansate idei ale epocii.

Dintre sute de catarge...

constanţa iorga

Constanţa Iorga scrie o poezie în care ironia, cu accente sarcastice, se aliază melancoliei disimulate după cortina imaginilor şocante. Poemele se edifică prin acumularea, în serie, de metafore, menite să circumscrie o stare sufletească, oscilînd între tristeţea uşor blazată, ca efect al solitudinii asumate şi jubilaţia sentimentală. Imaginile poetice, construite cu deosebită siguranţă, denotă un exerciţiu îndelungat şi lasă să se bănuiască o elaborare atentă. Vreau să spun prin aceasta că poezia Constanţei Iorga se fereşte (şi bine face) de spontaneitatea improvizată, lăsînd impresia gravităţii neostentative, chiar şi atunci cînd este tentată de exerciţiul ludic.

Valentin F. Mihăescu

La cîţiva paşi de pămînt

În această oră tîrzie
luna se prăbuşea în ralanti peste acoperişuri
singerînd din colţul gurii

străzile oraşului păreau lifturi
rămase între etaje

pălăria de vară din balconul vecin
atîrna ciuruită de apariţia fiecărei stele

telefonul imprumutase sunetul
tobelor înainte de execuţie

scrîşnetul roţilor de tramvai
înţepenite în trupul anemic al zilei
mă asurzea

şi noaptea, noaptea mi se încolăcea la picioare
ca un animal părăsit şi bolnav

În această oră tîrzie...

prin sticla murdară a întunericului,
negativul imaginii tale –
ca o ninsoare îngheţată la cîţiva paşi de pămînt !

Gustul cuvintelor tale

A trecut atîta timp
de cînd soarele
ca un buldozer fosforescent mă traversează
nivelîndu-mi gîndul, colorîndu-l
amestecîndu-l cu pavajul străzilor,

de cînd oraşul mai suportă docil
percheziţia mîinilor
ca pe nişte mingîieri fragile
pentru a te găsi.

– O lacrimă-n fereastră
schiţează crochiul unei tristeţi durdulii
(Şi-un hi, hi, hi roşind după perdeaua afumată
sparge-ncăperea în ţăndări de lumină)

A trecut atîta timp de la sacrificiu :
Imaginează-ţi luna străpunsă de toate vîrfurile
acoperişurilor
pentru gustul cuvintelor tale
şi părul meu retezat de lama sticloasă
a umerilor
tînguindu-se unduitor,
săpînd şanţuri întunecoase
pentru o lungă autostradă pustie.

De-atîta timp un buldozer fosforescent
mă traversează
nivelîndu-mi gîndul, colorîndu-l
amestecîndu-l cu pavajul străzilor !

La o fereastră — gîndul meu

De la o vreme
umbrele copacilor îmi întind cordoane verzi
peste străzile dezgheţate
în patinajul cuvintelor începătoare –

Pînă la tine
lumina e-un bumerang de-un verde otrăvitor
şi noaptea o carie pătimaşă
în singurătatea deasă a lunii.

De la o vreme
acele ceasornicelor au uitat ora naşterii tale
şi se îndreaptă spre un sens interzis
– femei străine cîrpindu-ţi viaţa
într-o peticărie multicoloră
şi zîmbetul tău timp, de soldăţoi
(din poza făcută-n armată)
strălucitor
ca o monedă argintie la chenzină,
în buzunarul funcţionarului –

De la o vreme
pisicile croşetează noi modele de acoperişuri
în torsul amantelor languroase...
...Şi mîna ta...
scotoceşte oraşul pînă la mine
precum milionarul falimentar
după puşculiţa cu mărunţiş zornăitor.

La o fereastră – gîndul meu
– diamant pentru geamurile noii tale
locuinţe !

nicolae macovei

Cunoscut ca pasionat partener de colocvii literare, cu intervenţii prompte şi obiective asupra lucrărilor propuse discuţiei, Nicolae Macovei şi-a făcut îndelung simţită prezenţa în rîndurile membrilor de la cenaclurile literare „I. P. Pincio“ şi „Mihai Eminescu“.

Generos în aprecierile şi opiniunile sale critice, el s-a arătat mult mai zgîrcit în etalarea producţiilor proprii, dar, cînd a făcut-o, s-au remarcat scrupulozitatea alegerii şi calitatea exponatelor proprii. Sporadic a mai publicat proză şi poezie în revista „Amfiteatru“ sau în emisiunile radiofonice prin 1976—77. Ştiam că pregăteşte mai demult un volum de versuri intitulat „Un alt copac“ dar abia după trecerea cîtorva ani m-am reîntîlnit cu poemele sale, pe care le propun călduros sub egida „Luceafărului“.

Tudor George

Sărbătoare

Noapte.
Am turnat în pahare
şi am ciocnit.
Erau aprinse doar patru luminări.
Ochii noştri.
În cameră mirosea a tei.
De la cuvintele pe care nu le rosteam.

Înger

În fiecare casă se află un înger,
cu aripile strînse spre viitor.

Uitat de toţi aşteaptă.

Rar se împiedică de el un copil.
Îl mîngîie în treacăt, îl înveleşte
cu un suris să nu răcească şi
îşi vede mai departe de joacă.

Nu cere. Nu plînge. Priveşte.

Priveşte şi numai el ştie ce
vede.

Amurg

Vine amurgul.
Întreb cine sîntem cum întreabă
înotătorul obosit în larg ţărmul.

Şi răspunsurile ne înconjoară flăminde ca rechinii. Rechini pe care îi potoleşti dîndu-le o parte din tine, întotdeauna cea mai fragedă parte din tine.

Vine amurgul.
Ţărmul ne aşteaptă departe ca o iubită. Ca o iubită răbdătoare şi limpede. Cu ea ne oblojim rănile.
Mîine vrem să ieşim iarăşi în larg.

Praznic

Băuturi din belşug. Mîncăruri de-a valma. O femeie alunecă printre ei îndemnîndu-i să bea, să mănînce.
Să bea, să mănînce.

Seara creşte în piepturi trandafiri de pe alte tărîmuri. O lună tîrzie şi palidă se abate peste trupuri sătule. În chiote lungi se sărbătoreşte mortul.

Al fiecăruia.

Nimeni nu crede în umbre. Toma se bea, se mănîncă.
Alunecarea trandafirilor către spini.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (III)

Mecanismele oculte

Ce este, aşadar, postul de radio „Europa liberă“ asupra căruia trebuie revenit obligatoriu atunci cînd e vorba de iluziile unor „provinciali“ români din străinătate. Omul care nu cunoaşte mecanismele oculte ale diversiunii îşi poate imagina că „Europa liberă“ e un post de radio al românilor care trăiesc în Occident şi pe care ascultătorul din România îl captează întîmplător. În realitate, nimic din aceste impresii nu este întemeiat, „Europa liberă“ nu se adresează ascultătorului de origină română aflat în străinătate, ci aproape exclusiv românilor din România. La Paris, de exemplu, emisiunile lui nu sînt recepţionate decît foarte dificil şi aceasta din pricină că emiţătoarele, toate înfipte în Europa, au antenele îndreptate către răsărit. Din moment ce românul „emigrat“ nu poate asculta „Europa liberă“ rezultă net că ţelul acestui post nu e de a-l informa pe acesta şi de a-i crea, în străinătate, o viaţă culturală compensatorie, ci, după cum se vede, de a face propagandă adresată românilor din România. Acest tip de aşa-zisă cultură făcută de un grup naturalizat în străinătate şi destinată unei totalităţi naţionale care îşi vede de cultura ei organică, e, trebuie să recunoaştem, o absurditate. Uimirea acelora care află acest lucru pentru întîia oară sporeşte considerabil atunci cînd el are la îndemînă documente oficiale, cu circulaţie internaţională şi care probează că „Europa liberă“ e o instituţie în toată regula, cu raport anual, cu buget, cu un cadru organizatoric draconic şi toate cele ce ţin de o propagandă insistentă şi sistematică. Naivii care vedeau în „Europa liberă“ o iniţiativă a unor voluntari săraci, gata să-şi dea viaţa şi micile economii pentru o „idee“ într-o caricaturală neo-cruciadă, au de ce să rămînă uluiţi : aceşti voluntari sînt, pur şi simplu, nişte salariaţi care îşi fac „meseria“ la ordinele celor care îi plătesc. Şi, într-adevăr, „Radio Free Europe“ („Europa liberă“) formează o organizaţie neguvernamentală americană, subordonată administraţiei de stat şi Congresului S.U.A., prin intermediul comitetului pentru comerţ, ştiinţă şi transporturi, subcomitetul pentru comunicaţii. Consiliul care dirijează întreaga activitate a celor două posturi de radio se numeşte „Board for International Broadcasting“ — B.I.B.) şi a fost înfiinţat prin Legea publică nr. 93—129 din 1973, aprobată de Congres. Însemnează aceasta că „Europa liberă“ s-a născut în 1973 ? Da şi... nu. Este evident că abia în 1973 acestui post de radio i s-a dat cadrul legal deşi el funcţiona, cu mijloace „oculte“, de mai bine de douăzeci de ani. Sub aspect propriu-zis tehnic legalizarea „Europei libere“ a însemnat enorm. În 1974, „Radio Europa liberă“ avea 45 de emiţătoare pe unde scurte dintre care numai 14 se aflau la puterea de 100 kilowaţi, apte, aşadar, de o transmisiune efectivă. În numai doi ani (1975—1977) s-au instalat în R.F.G., la Biblis şi Lampertheim, alte 12 emiţătoare de puteri mari, iar în 1981 — încă 11 : 4 lîngă München, la Holzkirche şi 7, la Gloria, în Portugalia. Alte 6 urmau să intre în funcţiune, în 1982, la Playa de Pals, în Spania. Adăugînd la acestea că licenţa de emisie în R.F.G., obţinută în 1955, a fost reînnoită în 1978 iar aceea pentru Portugalia, operează pînă în 1992 (cu ajutorul corporaţiei portugheze Raret) avem imaginea unei mişcări fără precedent de înnoire a capacităţii lor tehnice, premeditată, de altfel, şi teoretizată larg în S.U.A. De unde pornise totuşi acest post de radio, iniţial „clandestin“ şi pentru guvernul american ? În 1951, din R.F.G., de pe nişte camioane ale armatei americane a început să emită un post de radio, recepţionat foarte rău de populaţiile Europei de Est. Era „Europa liberă“ în etapa embrionară, care, totuşi, n-a durat decît un an, preluată, aşa cum s-a probat, de Agenţia Centrală de Investigaţii a S.U.A. („C.I.A.“, despre care cititorul român a aflat elemente foarte semnificative din reportajul romanesc al lui John Erlichmann „În spatele uşilor închise“). Finanţat iniţial de aceasta dar şi de un număr de contribuabili particulari, „Radio Europa liberă“ a fost considerat un timp, după cum observa revista „Business Week“, (august 1970), „o mică afacere“. Nu însă multă vreme căci de la an la an fondurile „particulare“ au scăzut enorm, apropiindu-se, de la o vreme, de zero. Rămîneau finanţele oculte, vărsate de C.I.A., bani despre care, însă, nu se vorbea nimic. Abia în 1967 postul de radio american C.B.S. a întreprins o investigaţie asupra rolului „Agenţiei Centrale de Investigaţii“ în subvenţionarea „Europei libere“. Forţat de evenimente, preşedintele Johnson a ordonat procurorului general Katzenbach să efectueze o anchetă în urma căreia acesta a propus ca finanţarea acestui post de radio, alimentat cu bani de o organizaţie de spionaj, să înceteze. Din 1967, cînd se întîmplau toate acestea, şi pînă în 1973, cînd s-a format „B.I.B.“ şi, printr-o lege, s-a oficializat existenţa „Europei libere“, nu s-a făcut însă nimic. Se subînţelege, aşadar că C.I.A. nu dorea să renunţe la o atît de serioasă reţea de propagandă anti-comunistă cum este „Europa liberă“. Scăpat, în 1973, de sub controlul „spionajului“, „Radio Europa liberă“ a intrat numai aparent în legalitate căci, aşa cum a demonstrat Andrzej Czechowicz, ofiţer polonez de contrainformaţii, infiltrat în secţia poloneză a postului de radio, (autor al cărţii apărută, în foileton, în România, „Şapte ani grei“) C.I.A. şi-a văzut în continuare de treabă şi îşi vede şi astăzi. Tehnicile propagandistice ale C.I.A. sînt, de altfel, fundamentul activităţii „Europei libere“. Este vorba de trei metode de propagandă denumite codificat „propaganda albă“, „propaganda neagră“ şi „propaganda cenuşie“. Diferenţele de conţinut şi de... culoare nu sînt, însă, esenţiale din punctul de vedere al scopului urmărit. Toate ţintesc crearea unor imagini falsificate asupra realităţilor lumii de azi şi respectă ideea divulgată de James Brown, fost director al B.I.B., după care : „obiectivul nostru final este acela de a elibera popoarele din Europa răsăriteană de sub dominaţia comunistă“. Este util să clarificăm, totuşi, mecanismele acestei propagande anti-comuniste. Propaganda „albă“ utilizează, de obicei, materiale provenite din surse oficiale, conţinînd noutăţi culturale şi artistice, aparent inofensive (cum ar fi prezentarea modului de viaţă occidental, viaţă culturală, muzică rock şi pop). Valoarea psihologică a unor astfel de colaje de imagini voit paradiziace poate fi, pentru ascultătorii nepregătiţi şi fără luciditate, considerabilă.

„Propaganda neagră“ vehiculează, în general, materiale **fabricate,** dar puse pe seama unor instituţii inexistente ori a unora care există însă care habar nu au că ar fi transmis asemenea ştiri. Dintr-o asemenea „uzină“ de ştiri artificiale poate să iasă, evident, orice artizanat.

În sfîrşit, „propaganda cenuşie“, cea mai insistent folosită la „Europa liberă“, combină informaţii parţial reale cu acelea integral false alcătuind ştiri cu aspect precis care nu pot fi însă verificate complet. Ascultătorul care identifică, ici şi colo, elemente pe care le cunoaşte, poate fi adeseori îndus în eroare de asemenea fabricaţii, punînd noutăţile, confecţionate de „Europa liberă“, pe seama unor lacune personale de informaţie.

Este uşor de observat că un sistem propagandistic care lucrează în acest fel pune preţ pe psihologie şi, într-adevăr, aceasta e şi teoria îmbrăţişată mai recent de C.I.A. Ea înlocuieşte, aşa cum s-au şi pronunţat unii dintre speakerii ei, strategia directă a răzvrătirii populare cu „strategia indirectă a luptei psihologice şi ideologice contra socialismului“.

Acestea fiind, în linii mari, tehnicile propagandistice, să examinăm acum organizarea şi funcţionarea postului de „Radio Europa liberă“, aşa cum rezultă din „Raportul Anual“ către preşedinte şi către Congresul S.U.A., prezentat la 31 ianuarie 1982 şi publicat ulterior. „Radio Europa liberă“ („Free Europe“) transmitea în 1981 programe în 20 de limbi („Raport Anual“, pg. 3). Secţia română se afla, într-un clasament al orelor de transmisiune, pe locul 5, aflîndu-se în grupa a II-a de importanţă politică, din patru grupe totale. Din 13 ore de emisiune zilnică ale secţiei române, dintre care 6 ore de „repetări“ aproape 3 ore erau destinate în fiecare zi comentariilor culturale şi politice („Raport Anual“, pg. 4, figura 2). Din programul „român“ (prezentat comparativ cu acela în alte limbi) rezultă că 32,2% din emisiuni sînt destinate „ştirilor“, mult mai puţin decît la alte secţii. „Corespondenţelor“ le e destinat aproape cel mai restrîns spaţiu : 0,7%. „Orientarea ascultătorilor“ nu se face la secţia română, iar diferite alte emisiuni, în proporţie de 19%, sînt mult mai puţin apreciate decît la transmisiunile în alte limbi. În schimb, „analiza noutăţilor“ (13,4%) şi, „spectacolele muzicale şi de varietăţi“ (26,7%) au o proporţie zdrobitoare faţă de aceea din alte secţii. Procentele spun multe şi ele indică faptul că, pe de o parte, secţia „română“ trebuie să atragă ascultătorul mai ales prin „inofensivele“ emisiuni muzicale şi pe de alta să-l „intoxice“ **cu analize dirijate de „ştiri“,** considerîndu-se că în acest moment, situaţia politică românească nu este turbulentă şi necesită metode speciale de atragere („Raport Anual“, pg. 7, tabelul 3).

Aceste programe erau asigurate, în 1980, la secţia română de 47 de salariaţi, în 1981 — de 49, iar în 1932 de circa 60. Adăugînd că anchetele interne asupra „violărilor politice ale regulamentului“ nu s-au produs la secţia română („Raport Anual“ pg. 12—13) deşi existau numeroase probe care să îndreptăţească astfel de investigaţii, rezultă clar faptul că, în acest moment, conducătorii „Europei libere“ au în vizor România şi îi acordă o atenţie specială. Cu toate acestea „Europa liberă“ nu este singurul canal antiromânesc, ea cuprinde o reţea vastă a cărei semnificaţie este, la descrierea cea mai sumară, limpede.

Artur Silvestri

12 FEBRUARIE 1983

L 11

Antonio de Guevara

Țăranul de la Dunăre

— FRAGMENTE —

Istoric și cronicar spaniol, Antonio de Guevara s-a impus prin lucrarea „Libro aureo del gran emperador Marco Aurelio con el Relox de principes“ (1529), care s-a bucurat de un larg ecou în epocă și mai tirziu, cunoscind numeroase versiuni aproape în toate limbile Europei. Elenistul elvețian Casaubon (1559—1614), susținea că nu a existat o altă carte, în afara Bibliei, care să fi fost mai mult tradusă pe vechiul continent.

La noi, Nicolae Costin a tălmăcit această lucrare după versiunea latină „Horologii Principum sive de Vita M. Aurelii imperatoris“, traducerea sa — „Ceasornicul domnilor“ — fiind cea dintii cunoscută în aria de cultură din sud-estul Europei. Dintre poveștile cuprinse în această carte, cu pronunțat caracter pedagogic, celebră a devenit „El villano del Danubio“, referitoare la un locuitor din ținuturile germanice ale Dunării, care reproșează senatorilor romani felul în care aceștia îi tratau pe cei din neamul său. Prezentăm fragmente dintr-o nouă traducere românească, realizată după originalul spaniol al povestirii lui Antonio de Guevara.

În anul zece al domniei bunului împărat Marc Aureliu, se abătu asupra Romei o epidemie de ciumă, și cum era o ciumă ingrozitoare, împăratul se retrăsese la Campania, o regiune care la vremea aceea era ferită de pericolul bolii, dar era și foarte secetoasă și lipsită de cele necesare. Totuși, împăratul se duse acolo impreună cu toți senatorii mai importanți ai Romei, deoarece atunci cînd bintuie ciuma oamenii nu caută locuri de răsfăț, ci locuri unde să-și salveze viețile. Dar îmbolnăvindu-se de friguri, la Campania chiar, cum se cuvenea, potrivit rangului său, la palat se strinsese o mulțime de oameni învățați, medici, care să-l trateze, și filozofi care să se întreacă în dezbateri aprinse. Căci prințul își ordonase în așa fel viața, încît despre război se vorbea numai în lipsa lui, în schimb în prezența sa se discuta numai despre știință. Într-o zi, cînd Marc Aureliu era inconjurat de senatori, de filozofi, de medici și alți oameni înțelepți, se întîmplă să se pornească între ei o discuție aprinsă despre Roma, cît de schimbată se afla ea, nu numai în privința edificiilor, care, toate erau ruinate, dar chiar, mai mult, în privința moravurilor care, în totalitatea lor, se aflau în plină decadență, iar cauza acestui rău provenea din faptul că Roma era plină de lingușitori, și mai ales din faptul că nimeni nu îndrăznea să spună adevărul. Auzind acestea și multe altele asemănătoare, împăratul Marc Aureliu luă cuvîntul și începu să le povestească o întîmplare vrednică de a fi luată în seamă, zicînd : «În primul an al consulatului meu, a sosit la Roma un biet țăran de pe malul Dunării pentru a cere Senatului să i se facă dreptate împotriva unui censor care își făcea de cap acolo în orășelul lui ; într-adevăr, el știuse să-și prezinte atît de bine plîngerea, și să exagereze într-atît nedreptățile pe care judecătorii le făceau în țara lui, încît eu tare mă îndoiesc că Tullius ar fi știut să o facă mai bine, și nici chiar celebrul Homer să le scrie. Țăranul acesta avea o față mică, buzele mari și ochii adînciți, o înfățișare severă, părul zburlit, capul neacoperit, încălțămintea din piele de porc-ghimpos, surtucul din păr de capră, la brîu o cingătoare din trestie de mare, barba lungă și deasă, sprincenele îi acopereau ochii, pieptul și gîtul le avea acoperite de păr ca de urs, iar în mînă avea un ciomag de măslin sălbatic. Firește, eu cînd l-am văzut intrînd în Senat, mi-am închipuit că este un animal cu înfățișare de om, dar apoi, după ce l-am auzit ceea ce a spus, am gîndit că trebuie să fie unul dintre zei, dacă există cumva zei printre oameni. Dacă te speria înfățișarea, nu mai puțin înfricoșătoare îi erau spusele. Pe atunci la ușa Senatului așteptau oameni mulți și feluriți pentru a rezolva tot soiul de afaceri ale provinciilor lor. Dintre toți, primul care a vorbit a fost acest țăran, mai întîi din curiozitate pentru a vedea ce are de spus acest om atît de monstruos, iar apoi pentru că senatorii aveau obiceiul să asculte la început plîngerile celor săraci iar nu cererile celor bogați. Luînd, așadar, loc în mijlocul Senatului, acest necioplit începu să vorbească, foarte pe larg, despre ce îl îndemnase să vină, tot atît de cutezător, pe cît îl arăta îmbrăcămintea sa neobișnuită, și spuse următoarele : «O, senatori romani, o, popor fericit ! Eu, necioplitul Mileno, locuitor din Riparios, de la Dunăre, vă salut pe dumneavoastră senatori romani care sînteți adunați aici, și rog pe nemuritorii zei să-mi îndrepte limba pentru ca să zic ceea ce este bine pentru patria mea, iar pe dumneavoastră să vă ajute să mă înțelegeți ca să puteți guverna mai bine republica, deoarece fără voința și sfaturile zeilor, nu putem face nimic bun, și nu ne putem îndepărta de rău. Trista ursită permițînd, și zeii noștri, înverșunați, părăsindu-ne, nenorocirea ne-a fost așa de mare și vouă norocul vi s-a arătat atît de favorabil, încît aroganții căpitani ai Romei au luat prin forța armelor țara noastră, Germania. Și nu fără motiv zic că la vremea aceea zeii noștri se aflau înverșunați pe noi, pentru că de-ar fi fost altfel, inutil este să vă mai spun că voi nu ne-ați fi învins. Mare este slava voastră, o, romani ! pentru victoriile voastre și pentru triumfurile pe care în multe regate le-ați obținut. Însă ticăloșia voastră, care va părea și mai mare în secolele care vor veni, pentru cruzimile pe care le-ați făcut, pentru că trebuie să vă fac cunoscut, dacă nu știți, că în timp ce potlogarii alergă înaintea carelor triumfale și strigă : «Să trăiască, să trăiască invincibila Roma !», pe de altă parte sărmanii captivi spun, în inimile lor, către zei : «Dreptate, dreptate !».

Strămoșii mei au venit în ținuturile de lîngă Dunăre, cînd nu le-a mai plăcut pămîntul arid ; dar atunci cînd apa nestatornică înceta să-i mai bucure se întorceau la pămîntul dintîi. Căci dorințele și conditiile oamenilor fiind felurite și schimbătoare, într-un timp fug de pămînt pentru a se reîmprospăta pe lîngă ape, iar în altul înspăimîntați de apă, se refugiază pe pămînt. Însă, o, romani ! iată ce doresc să vă spun. Lăcomia voastră față de bunurile străine a fost atît de mare, iar aroganța voastră de a supune alte țări atît de fără de limite, încît nici marea cu abisurile ei nu v-a putut fi egală și nici pămîntul cu cîmpiile lui. O, ce mare mîngîiere este pentru oamenii zbuciumați, gîndul și credința că există zei drepți, care le vor face dreptate ! Altminteri, dacă cei zbuciumați nu ar avea siguranța că zeii se vor răzbuna pe dușmanii lor, singuri și-ar fi luat viața. Este de datoria mea să vă spun acestea pentru că eu cred în răzbunarea zeilor drepți, care, așa cum voi fără dreptate ați pornit să ne alungați din casele și din pămînturile noastre, la fel ei vor face să vină alții să vă izgonească și pe voi din Italia și din Roma voastră. Acolo, în țara mea, Germania, avem credința nedezmințită că acela care prin forță ia ceea ce nu-i aparține, va pierde dreptul pe care îl are asupra propriilor sale lucruri, și eu aștept de la zeii cei buni ca să se împlinească și la voi ceea ce noi socotim, din cîte am trăit, a fi regulă de viață. După cuvintele grosolane pe care le spun și după îmbrăcăminte, puteți ghici foarte bine că sînt un țăran necioplit. Dar toate acestea nu mă împiedică să știu cine este cel ce are dreptate, și cine este cel care se poartă ca un tiran. Eu și necioplitii din categoria mea, cu toate că nu ne pricepem să vorbim frumos, nu înseamnă că nu putem ști ce este bine și ce este rău. De aceea, aș spune doar că tot ceea ce oamenii răi spoliind au adunat în multe zile, zeii le vor lua totul într-o singură zi, și dimpotrivă, tot ceea ce oamenii cei buni au pierdut în ani mulți, zeii le vor înapoia într-un ceas ; pentru că, adevăr este, că de vreme ce toți cei răi sînt bogați și prosperi, asta nu vine din faptul că zeii o doresc, ci numai pentru că ei o permit. Și dacă acum ne plîngem că ei tolerează prea mult, și dacă suferim, va veni însă timpul cînd zeii vor pedepsi pe toți cei ce vor trebui pedepsiți. Credeți-mă, o, romani ! și nu vă îndoiți de un lucru, anume, că după dreapta agoniseală prin părinți, urmează meritata pagubă prin fii. Acolo, în țara mea, mulți, de multe ori, se miră care să fie cauza că zeii nu le iau celor răi ceea ce au agonisit așa cum au agonisit. După mine, rațiunea faptului este ca zeii, prefăcîndu-se a nu-i lua în seamă, îi lasă să adune, puțin cîte puțin, multe lucruri, și apoi, cînd sînt mai lipsiți de grijii, le răpesc totul ; pentru că judecata dreaptă a zeilor este următoarea : deoarece au făcut rău multora, fără nici un motiv, să vină alții care, pe bună dreptate, să le facă rău lor. Este lucru sigur că pe omul înțelept, și care, se presupune a fi înțelept, este imposibil să-l ispitească ceva ce îi este străin, deoarece, altminteri nu va avea nici o

Mariana Popa : „Înțelepciune“

satisfacție de la aceste lucruri, amintindu-și că ceea ce are a obținut în mod necinstit. Nu știu, romanilor, dacă mă înțelegeți, însă pentru a mă înțelege mai bine vă spun că sînt îngrozit, revoltat chiar, privitor la următorul lucru : cum este posibil ca un om care posedă ceva ce nu-i aparține, poate să stea liniștit, cum poate să doarmă măcar și un singur ceas, cînd știe foarte bine că a nesocotit pe zei, că pe locuitori a scandalizat, că pe dușmani a mulțumit, că pe prieteni i-a îndepărtat, că pe cei de la care a furat i-a vătămat. Cum, deci, mai poate dormi liniștit cînd viața chiar i se află în pericol, pentru că în ziua în care cineva s-ar hotărî să-mi răpească gospodăria, în chiar ziua aceea eu m-aș hotărî să-i iau zilele. Criminal față de zei și înfam printre oameni este acel om ale cărui dorințe sînt atît de cîinești și ale cărui fapte și dorinți sînt atît de neînfrînte, încît sărăcia semenului să i se pară bogăție, iar bogăția proprie să i se pară sărăcie. Nu-mi pasă că un asemenea om este grec, sau barbar, că este roman, că nu se află de față sau că este prezent ; spun apăsat că este și va fi blestemat de zei, considerat odios de oameni cel care fără pic de omenie vrea să schimbe reputația cu ticăloșia, dreptatea cu nedreptatea, onestitatea cu tirania, adevărul cu minciuna, lucrul cert cu cel îndoielnic, care este nemulțumit de ceea ce are, și suspină după ceea ce aparține altuia. (...).

Desigur că v-ați gîndit că am spus tot ce am avut de spus și de fapt nu este așa; mai am de spus cîteva lucruri care vă vor înspăimînta mult auzindu-le, și fiți siguri că eu nu mă tem să le zic, din moment ce vouă nu vă e rușine să le faceți; pentru că o vină devenită publică nu mai suportă o pedeapsă secretă. Sînt îngrozit de voi romani, că ne trimiteți așa cum ne trimiteți niște judecători atît de ignoranți și de proști, căci jur pe nemuritorii zei că ei nici măcar nu știu să ne facă cunoscute legile voastre, și cu atît mai puțin să le înțeleagă pe ale noastre; și acest rău provine de la faptul că ne trimiteți acolo, nu pe cei mai în stare să administreze după dreptate ci pe cei care au mai mulți prieteni la Roma. Presupun că dumneavoastră din acest senat oferiți posturile judecătorești mai degrabă pentru a stingheri, decît pentru a rezolva, și asta este prea puțin ce se poate spune cu privire la ceea ce ei acolo se încumetă să facă. Ce dispoziție anume le dați voi aci, eu nu știu; însă ceea ce fac ei acolo, eu vă pot spune. Judecătorii voștri iau tot ce li se dă în public și primesc mită atît cît pot în ascuns; pedepsesc cu severitate pe sărac, și trec cu vederea vinile celor bogați; admit multe fărădelegi pentru a avea prilejul de a aduna tot atîtea șperțuri. Neglijează conducerea orașelor pentru a se deda plăcerilor și vițiilor. Și fiind ei cei datori să potolească scandalurile, ei sînt cei mai mari scandalagii. Cel care nu posedă avere, este de prisos să le ceară să i se facă dreptate. În sfîrșit, din faptul că ei aparțin Romei, nu rezultă că le e teamă să fure țara lor. Ce înseamnă asta, romanilor? Aroganța voastră în a comanda și lăcomia prin furt nu va lua sfîrșit niciodată? Spuneți-ne ce doriți, și nu ne mai faceți să suferim atît. Dacă aveți ceva cu fiii noștri, atunci puneți-i în fiare și luați-i sclavi, pentru că nu îi puteți lega cu fiare mai mult decît pot duce, însă de perceptori și de biruri i-ați încărcat mai mult decît pot suporta. Iar dacă aveți ceva cu bogățiile noastre, duceți-vă și luați-le pe toate. Este doar știut că este mai plăcut să trăiești sărac, decît bogat și cu veșnica părere de rău că trebuie să mori părăsindu-ți averea. Dacă vă temeți că noi, toată țara, ne vom răscula, căci după cum ne-ați furat și maltratat, m-aș mira să nu vă gîndiți la așa ceva, atunci asigurați-vă dumneavoastră că țara nu va fi depopulată, și eu vă asigur că ea nu se va răscula. Dacă nu vă mulțumesc serviciile noastre, trimiteți-ne să ni se taie capul ca pe niște criminali, pentru că mai blînd va fi cuțitul pe gîturile noastre, decît este tirania voastră în inimile noastre. Vă dați seama ce ați făcut, o, romani? Noi toți din acea țară nenorocită ne-am jurat să nu ne mai apropiem de femeile noastre și să omorîm pe proprii noștri copii, și asta pentru a nu-i lăsa în mîinile unor tirani atît de cruzi așa cum sînteți voi, pentru că mai degrabă dorim să moară decît să trăiască în robie. Disperați, sîntem hotărîți să suferim chinurile arzătoare ale cărnii în tot acest timp, cît mai avem viață, și asta cu scopul ca nici o femeie să nu rămînă însărcinată, deoarece dorim să suferim în renunțare douăzeci sau treizeci de ani, decît să lăsăm pe copiii noștri sclavi pentru totdeauna. Dacă este adevărat că vor avea de suferit copiii noștri ceea ce am avut de suferit noi, bieții părinți, atunci nu numai că este bine să nu-i lăsăm să trăiască, dar chiar este mult mai bine să facem astfel ca ei să nu se nască. Nu s-ar fi putut ajunge, aici, romani, dacă țara luată cu forța ar fi fost mai bine condusă, pentru că atunci nenorociții de captivi, văzînd că li se administrează dreaptă justiție, ar fi uitat de tirania trecută și și-ar fi îmblînzit inimile lor. Este adevărat că atunci cînd venim să ne plîngem de ofensele pe care cenzorii voștri ni le produc, ofense pe care voi cei ce vă aflați aci în acest senat, nu le auziți însă, iar în clipa cînd sînteți decișI să ne ascultați, sînteți foarte dibaci în a lua măsuri, în așa fel încît atunci cînd v-ați hotărît să îndreptați niște moravuri rele, nu mai aveți ce, deoarece întreaga republică este deja ruinată. Vreau să vă zic cîteva lucruri din acestea ca să le știți și pentru ca în același timp să le îndreptați. Un om sărman, prea sărman, vine aici să vă ceară dreptate, și cum nu are bani pe care să-i ofere, și nici vin care să-l prezinte, și nici untdelemn care să-l promită, și nici purpură care să o ofere, și nici protecție de care să beneficieze, și nici prietenie de care să se poată servi după ce-și face plîngerea, în senat i se dă satisfacție verbală, spunîndu-i-se că în scurt timp i se va face dreptate. (...) Se mai întîmplă uneori să vină la acest senat să se plîngă unii dintre cei fanfaroni, și asta mai mult din viclenie decît din faptul că au dreptate, iar voi senatorii, dînd crezare cuvintelor lor strîmbe și lacrimilor lor simulate, însărcinați apoi pe un cenzor să meargă la fața locului să constate și să judece acele plîngeri; iar după acest dute-vino al acestuia voi aveți, drept urmare, mai mult de furcă cu îndreptarea și repararea nedreptăților pe care acest judecător le-a comis, decît cu josniciile ce existau în acel oraș. Doresc, romanilor, să vă povestesc viața mea, și prin ea să vedeți cum o duc cei din țara mea. Eu trăiesc din bătutul ghindei cu prăjina iarna, și din secerișul grînelor vara, și uneori pescuiesc atît cît am nevoie pentru nevoile zilnice, cît și pentru a-mi folosi timpul, în așa fel încît aproape toată viața mi-o petrec pe cîmp sau în munți, și dacă nu știți pentru ce, ascultați, că vă spun imediat. Văd atîtea tiranii la cenzorii voștri, bieții săraci sînt furați în asemenea hal, există atîtea neînțelegeri în acel colț de împărăție, se permit atîtea pagube pe acel pămînt, biata republică este atît de mult jefuită, sînt atît de puțini oameni care să respecte preceptele morale, și îmi este atît de mică speranța că acest senat va îndrepta lucrurile, încît am hotărît ca om nenorocos ce sînt, să fug din casa mea și de soața mea, pentru ca ochii mei să nu mai vadă blestemății. Prefer să pribegesc singur pe cîmpii, decît să mai văd pe locuitorii acestei țări plîngînd, și afară de asta, animalele sălbatice, dacă nu le faci nimic, te lasă în pace, pe cînd blestemații de oameni, cu toate că le aduc servicii, mă necăjesc. Mare e supărarea să suferi o lovitură a soartei, însă și mai mare este necazul atunci cînd începi să simți rău și să nu poți să-l remediezi. Însă supărarea nu are egal atunci cînd pentru pagubele mele există leac, iar acela care poate să le rezolve nu vrea, și cel care vrea nu poate să le rezolve. O, cruzi romani! nu știu dacă simțiți ceva din ce simțim noi, în special eu, care vă vorbesc, căci numai reamintindu-mi, și ochii mi se umezesc, limba mi se înțepenește, membrele mi se înmoaie, inima îmi leșină, măruntaiele mi se deschid, carnea mi se topește; ce situație e acolo, în țara mea, spuneți-mi, văzîndu-le toate cu mîinile? Sînt, într-adevăr, multe și grave cu ochii, auzindu-le cu urechile și pipăindu-le lucrurile de care suferă trista Germanie, dar zeii cei milosi încă ne poartă supărare. Eu vreau să vă rog ca din cuvintele mele să faceți sau să nu faceți caz ci doar vă rog să înțelegeți bine ce vă spun; pentru că, presupunînd că sînteți dispuși să vedeți, veți vedea că greutățile care ne vin de la oameni, între oameni, cu oamenii și din mîna oamenilor, nu sînt prea mari pentru a nu putea fi suportate ca oameni. Vorbind drept, și cu îndrăzneală, dacă aș fi povestit în amănunt despre toate greșelile care pornesc de la acest senat, și despre toate nedreptățile pe care judecătorii voștri le comit în acel nenorocit colț de imperiu, s-ar fi întîmplat una din două: sau eu aș fi fost pedepsit dacă era minciună, sau voi ați fi fost destituiți dacă era adevărat.

În românește de Esdra Alhasid

CHINA '82 (III)

În pădurea de „stele“

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

O palmă a mîngîiat netezimea acelei lăpide negre acoperită cu caractere chinezești și atunci am simțit un fior străbătîndu-mi ființa. La fel, cu șaptesprezece ani în urmă, la primul meu drum aici, o mînă pe care o iubeam, venerînd-o pentru harul ei de a însufleți lemnul și piatra, a mîngîiat suprafața uneia dintre sutele de „stele“ de la Beilin, lîngă Xian. Era mîna sculptorului transilvănean Vida Geza, om capabil să dezlege tainele tuturor pădurilor, să îmblînzească bufnițe și să croiască din rădăcini de stejari chipuri de maramureșeni, știind ca nimeni altul să „citească“ în cercurile de copac zodia pămîntului. Împreună cu el am căutat în toamna lui 1965 urmele moldoveanului Nicolae Milescu Spătarul prin îndepărtata țară de pe Fluviul Galben. Șaptesprezece cercuri au tras de atunci în jurul inimilor lor copacii pămîntului, iar Geza Baci s-a dus între timp să cioplească maramureșeni prin lumea blajinilor, dar aici, la Beilin, pădurea de „stele“ a rămas neclintită, așa cum stă de cînd a fost înălțat lăcașul ei pus să ocrotească înțelepciunea Chinei clasice inscrisă în cărțile ei de piatră.

Un cîrd de broaște țestoase-gigant cioplite în granit negru poartă pe carapacele lor plăcile înalte de trei metri acoperite cu caligrafia savantă a marilor scribi care au știut să dea grai pietrei cu penele lor de oțel. O bibliotecă din Alexandria Orientului cruțată de flăcări și de intemperii pentru a ne ajunge ca o pildă a ceea ce ar fi fost vechile tezaure de înțelepciune ale omenirii dacă obtuzitatea prostiei și a războaielor ar fi fost mai blîndă cu ele. Cea mai importantă colecție a tezaurului este constituită de o duzină de lucrări întocmite în anul 837, sub dinastia Tang, căreia i s-a adăugat a treisprezecea „carte“, așa-numita „Mengzi“, toate laolaltă acoperind 114 „stele“ cu inscripțiile săpate pe ambele fețe ale lapidelor, totalizînd 650 000 de caractere chinezești. Aceasta este celebra „Kaicheng Shijing“ despre care, pe drept cuvînt, se spune că ar fi cartea cea mai voluminoasă și cea mai grea din lume.

Academia lui Cung Fu-tzi, cunoscut în Occident sub numele de Confucius, tezaurizează aici nu mai puțin de 1093 de „stele“ înalte de cîte 2 metri și late de 120 centimetri. Acest Socrate al Orientului a lăsat în avuția înțelepciunii umane o vastă mostenire concretizată în sistemul său de reguli de comportament. Numai „Cartea odelor“ (Shi Jing) conține peste 300 de poeme, imnuri și cîntece de dragoste selecționate de Confucius din opera unor artiști anonimi trăitori în prima jumătate a mileniului dinaintea erei noastre, toate menite să exprime convingerea înțeleptului că poezia naște în om sentimente de bunătate și noblețe de spirit. De nu mai puțină prețuire s-a bucurat între artele cultivate de școala lui Confucius muzica, socotită de marele mentor drept expresia supremă a limbajului omenesc, „sursă de alinare și de primenire a sufletului, născătoare de înălțătoare elanuri și alese bucurii“.

Se spune că printre cei „72 de înțelepți“ aleși de Confucius dintre discipolii săi, bătrînul filosof tinea în mod deosebit la citiva, printre care Zi Lu, Zi Gong, Zai Wo, Zi Xia, Ran Yu și Yan Hui. Atitudinea lui față de acestia era dictată de personalitatea și de propriile trăsături de caracter ale fiecăruia. Nu-i plăcea să fie adulat, nici să nu fie contrazis de cei ce îi urmau învățăturile. Docilitatea excesivă a lui Yan Hui, care niciodată nu cuteza să exprime o opinie diferită de cea a maestrului său îl irita pe Confucius, suscitîndu-i următoarea remarcă demnă de a fi retinută de oricine se socoate cît de cît inteligent : „Yan Hui este întrutotul de acord cu orice aș spune! Lucrul acesta nu este bun nici pentru el, nici pentru mine!“

Pe una din „stelele“ de la Beilin sînt săpate versurile ultimului cîntec al lui Confucius, rostit pe patul de moarte, în anul 479 înaintea erei noastre: „...Și muntele Taishan se năruie / Și grinzile se prăbușesc, / Asemenea pomilor ce dau prea multă umbră / Se rupe gînditorul de tot ce-i pămîntesc...“

O, broaștele acestea țestoase, simbol al longevității, strivite de povara scumpă a gîndurilor celor de demult, oare n-au obosit să se tîrască prin istorie, rezistînd atît de stoic tuturor vicisitudinilor și vînturilor de nebunie ce au bîntuit peste acest pămînt? Cu șaptesprezece ani în urmă abia am fost lăsați să pătrundem în „pădurea de stele“, și asta numai la insistențele lui Vida Geza, care auzise despre comoara din Beilin și, pasămite, ca sculptor, nu vroia să vadă altceva decît cum erau cioplite acele țestoase, ferecate atunci sub șapte lacăte sore a fi ferite de furia demolatoare a unor inconștienți contestatari ai valorilor trecutului. Acum, după atîția ani, am putut păși în acelasi loc pe usi larg deschise, printre sute de vizitatori chinezi si străini. Nimic nu fusese distrus, nimic nu suferise nici măcar o știrbitură. Broaștele ce cărau povara luminii aducîndu-ne-o peste veacuri, doar adormiseră puțin în întunericul pe care-l mai cunoscuseră, poate, cîndva, și nu făcuseră decît să se mai vire încă o dată, cu „stelele“ lor, sub obrocul vremelnicei uitări... Și parcă simțeam căldura palmei prietenului meu pe lapida neagră, netedă, lucioasă, acoperită de caligrafia lui Wang Xizhi, cel mai strălucit „potigraf“ în piatră din China premedievală... Mîna aceea care prin gestul ei parcă stringea mîna unui alt vrăjitor de peste veacuri și de peste mări și țări...

Mai aveam să revăd pagoda Dayan care, de 1330 de ani, domină cu cele șapte etaje ale sale panorama Xianului. Cînd masiva construcție nu avea decît 1313 ani am urcat într-o suflare spirala zigzagată a celor 230 de trepte care duc spre platforma ei superioară ; acum pasul îmi cere răgaz, căci am exact virsta de acum șaptesprezece ani a lui Vida Geza. Mi-aduc însă aminte cum am ascultat amîndoi aici povestea cărturarului călător Xuanzang, care a pornit-o din acest loc spre India în anul 612, pentru a se întoarce după șaptesprezece ani, cu 75 de cărți traduse de el în chineză din literatura hindusă. 75 de cărți în 17 ani! Încă nu apăruse „norma“ unei singure cărți pe an, căci mai era loc pentru lumină. O gravură a timpului său mi-l arată pe Xuanzang la drum, cu un uriaș stelaj în circă făcut din bambus împletit. Din încărcătura adusă de el în spate, înălțată pînă deasupra creștetului, ca un rucsac de „hippy“ din zilele noastre, se prelungește o vergea orizontală în virful căreia atîrnă un felinar, așa cum își poartă astăzi lumina operatorii cinematografici solitari. Și eu sînt înhămat la povara unei camere de filmat, și duc cu mine cîteva zeci de role ce mi se par grele ca plumbul, revenind în acelasi loc, aidoma lui Xuangzang, după 17 ani. În traistă am însă mai putine cărți pe care pentru a le scrie n-a trebuit să învăț nici chineza, nici hindusa. A umbla cu spor — asta mi-e deviza. A aduce pilde de pe la alții și a le înfățișa altora ce avem noi, românii, mai bun în sufletele noastre : setea de cunoaștere și bucuria de a asculta...

Pagoda Dayan este patrulaterâ, cu clopote agățate în colțurile fiecărei streașini, pentru ca vîntul să le miște și să le facă să sune întru îmbucurarea celor ce au urechi să le audă. Aici, după îndelungata lui pelegrinare, „venerabilul“ Xuangzang (formele de apelatiune la chinezi sînt întotdeauna marcate de deferență), și-a continuat pînă la capătul vieții traducerea și redactarea cărților din tezaurul literaturii laice și religioase hinduse : Vedele, Rammayana, Mahabharata, scrierile buddhiste. S-au scurs de atunci treisprezece veacuri. S-au dus în uitare împărați temuți, cărturari corupți, despoți și potentați pe cît de obtuzi pe atît de cruzi. Cărțile drumețului au rămas. Vîntul clopotar măsoară anotimpurile. Ovăzul sălbatic a fost semănat de păsările cerului pe streașinile pagodei unde și-a scuturat grăunțele în așteptarea primăverii. La poarta pagodei, în citeva cuptoare meșterite din tabla unor butoaie goale se rumenesc în dogoarea jarului cartofi dulci chinezești. Miezul lor cristalin e galben ca șofranul. Le simți fierbințeala pe buzele crăpate de vînt, și parcă surisul fetei care ți i-a pus în palmă are gust de măr copt.

BALCANICE

SVETLANA HRISTOVA-IOȚICI

Răstigniri (8)

Mă odihnesc îndelung precum o taină
a cerului.
O floare roșie sub sînul sting îmi tresare
Precum soarele-n urma culmilor la
Sveti Naum.
Mă gîndesc :
Ce se va naște aici ?
Ce va să moară aici ?
Oare gîndul acela a născut rugina
De-a rămas ziua în spatele colinei ?
Un corb negru în femeia răstignită
se-nvîrte.

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Drumuri, drumuri...

Drumuri. Petreceri sfinte. Februarie și-a pierdut sania — lemnele și cuiele și rana din palmă. Biiguia în mine, fragedă, credința că vin zăpezile. Aurul visării. Ne-au rămas, spre bucuria clipei, drumurile. De bătut cu pasul. Luna scrie psalmi pe furia cărării, orice fugă din oraș ne izbăvește de nebunie. Ne așteaptă doaga muntelui. E acolo un pinten de stîncă. Ne cunoaște și ne cheamă, aplecat, un dor al cîmpiei. Lupi, iepuri, vulpi. O șură de paie cît amiaza unei veri răsfățate cu pepeni strînge brumă, frig și ger pentru o noapte de pîndă. Sus, în colțul ieslei din cer, steaua mărunță, bob mărturisit dintr-un noroc uitat, lenevește pe-o sprînceană ca să ne vadă-n costum de vînător. Drumuri. E timpul cînd și proștii nimeresc Brăila, iar eu stau în casă. Fum, abur, amăgiri. În covata-n care ațineam cînd eram mic, patru maci orbesc de urît. Mama toarce în. Degetele ei întineresc zadarnic în pajiști albastre. Se vrea pornită spre o zi din dulcea depărtare. Drumuri. Ismenit în plecări, neadunat în întoarceri, mă supun din convingere drumului. Pentru că cel mai bine e pe drum. Cine merge doarme frumos și mult și uită. Eu, de pildă, n-am nevoie să știu că palida față a Uimirii mă soarbe din priviri pînă dau colțul uliței. Mi se face de vreme adîncă, sadoveniană și largă pe culme dacă sînt lăsat să merg după cum mă taie capul și mă duc picioarele. Drumuri. Desmierdări subțiri. Hoțul de cai din mine vă iubește. Odăjdiile mele, dacă le-aș avea v-ar culege mireasma și praful. Ducă-se naibii orice treabă, un drum spre niciunde mă cheamă mereu și el este eternitatea mea. Nu-mi da, Doamne, oase moi ! Om desculț în sarea zării. Nu poți izbîndi stînd pe loc, te podidește nepăsarea. Drumuri. Sabia culege gărgăuni, drumul, vedenii. Pe garduri, icoane sau măscări, noi mergem mai departe. Frunza fagului. Altoiuri dure. Cine-i limpede în sine nu scurtează pasul. Pe drum, drumul ia forma și asemănarea unui zeu. Se ascunde și se ivește. Se descoperă și întîrzie să fie. Dacă va ninge, vom învia pe-o sanie. Deocamdată mergem mînă-n mînă și complet vraiște cu timpul care nu vrea să ningă și nici să plouă. Drumuri, drumuri. Tragem de marginea curcubeului. Se vede și se aude semn al cunoașterii. Acolo, în orizont, unde sfîrșește și iar începe drumul. Apa, irozii, vrăjitorul, florile, așteptarea. Drum înclinat. Cuvinte căznite. Drumuri...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
7
(1 085)
Sîmbătă
19 februarie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DESTIN EROIC

A evoca istoria de luptă eroică, nepieritoare, a muncitorimii române și a partidului său comunist, momentele fierbinți care au luminat și traversează timpul în succesiunea generațiilor pentru a se constitui în acea atît de cuprinzătoare și fertilă memorie a poporului, a națiunii întregi, înseamnă a face și un fin contact cu viitorul, cu acea lume pe care o făurim și pe care ne-o reprezentăm în datele propriei noastre contemporaneități, la dimensiunea și după chipul uriașei opere a construcției socialiste care ne-a angajat total. Este ceea ce, cu o impresionantă putere de trăire, ne-a relevat și momentul prin care, în prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a omagiat împlinirea a 50 de ani de la eroicele lupte revoluționare din 1933 — unul din capitolele de cea mai întinsă și mai edificatoare semnificație a istoriei noastre moderne, un act măreț de solidaritate, jertfă și abnegație care avea să stîrnească nu numai un profund ecou național, ci, pe bună dreptate, și unul internațional. Cuvîntarea secretarului general al partidului la adunarea festivă consacrată acestui important eveniment se constituie de fapt într-un sugestiv excurs istoric asupra tuturor condițiilor de atunci ale luptei și mijloacelor pe care le-a adoptat clasa muncitoare din România, sub conducerea partidului său comunist și, ca un adevărat document de sinteză, urmează traiectul la zi, și în perspectivă, a preocupărilor societății noastre, pentru înfăptuirea obiectivelor și programelor hotărîte de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului.

Acum, la 50 de ani de la marile lupte muncitorești din 1933, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **aducem un omagiu revoluționar muncitorilor și luptătorilor revoluționari care și-au jertfit viața pentru interesele generale ale clasei muncitoare. Jertfele lor nu au fost zadarnice. Generații după generații vor cinsti totdeauna pe eroii de la Grivița, pe toți luptătorii revoluționari, patrioți și democrați, care nu au precupețit nimic, și-au dat viața pentru eliberarea socială și națională, pentru dezvoltarea patriei, pentru independența și suveranitatea sa.**

Sugestivă înlănțuirea de evenimente și mai ales suita de semnificații pe care le conține, în raport cu viziunea amplă la care acestea ne îndeamnă și după care istoria nu este numai un obiect de studiu și reflecție ci și un criteriu de conștiință, o condiție a propriei noastre identități. Nu demult am omagiat împlinirea a 50 de ani de activitate revoluționară a secretarului general al partidului, fapt care coincide cît se poate de revelator cu aniversarea însăși de care vorbim și care ne poate aduce în fața ochilor acele frămîntate vremi de acum o jumătate de secol, bătăliile fierbinți pe care le-a purtat muncitorimea și în focul cărora s-a afirmat, din fragedă tinerețe, eroul pe care îl numim și îl identificăm azi cu cele mai durabile victorii ale construcției socialiste, în fruntea partidului și statului, la cîrma destinelor noastre noi, precum și în lupta pentru salvgardarea păcii, a umanității, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe pianeta noastră. Această coincidență relevă în semnificația sa și multiple alte trăsături care, dintr-o biografie de excepție, fac punctul de legătură cu istoria și emană de aici ca date și sublinieri de fond ale unei întregi epoci, ale unui întreg destin. Unitatea al cărei ctitor este își are sprijin în solidaritatea de atunci, un exemplu viu al capacității de inițiativă și acțiune prin care energia revoluționară a fost îndreptată pe făgașul luptei pentru dreptate socială și națională, pentru apărarea integrității și suveranității patriei. **Iată de ce, acum, cînd cinstim marile bătălii de acum 50 de ani,** subliniază în aceeași cuvîntare tovarășul Nicolae Ceaușescu, **putem afirma, fără teama de a greși, că luptele din 1933 au constituit un moment decisiv pentru întreaga orientare și activitate a partidului nostru. Ele au reprezentat un moment hotărîtor pentru creșterea și întărirea forței politico-organizatorice, a influenței partidului în rîndul clasei muncitoare, al maselor populare, al întregului popor — ceea ce a făcut posibil ca, în momentele hotărîtoare ale istoriei poporului nostru, partidul să-și îndeplinească misiunea sa de mare răspundere, organizînd și conducînd lupta de salvare națională, de afirmare independentă, de construcție socialistă, de ridicare pe noi culmi de progres și civilizație a națiunii noastre, a României.**

Evocînd luptele de atunci și cinstind jertfele clasei muncitoare, ale forțelor antifasciste și democratice, omagiem un destin eroic pe care țara întreagă îl consacră azi la dimensiunea unor fapte de muncă și viață esențiale. Într-o nouă etapă și o nouă condiție, descoperindu-și acele nesecate resurse de voință și dăruire prin care hotărîrile Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale ale partidului constituie orizontul de sprijin permanent, datele și reperele unui angajament de conștiință care se transformă, în mod hotărît, în realitate.

Luceafărul

Desen de Sabin Ștefănuță

EMINESCIANA

CÎNTECUL LIREI

Cîntărețul, Bardul și Poetul, minuitori ai Mandolinei, Arpei și Lirei, intervin adesea în poezia eminesciană. Și nu numai ei. O mulțime de zeități, numite ori nu, vin să-și desfășoare impunătoarele și vaporoasele cortegii, alcătuind un fundal muzical și muzicalizant. Cîntul, balada, povestea cresc, unele din altele, în vrăjirea cuvîntului cîntat. În „tactul cîntărei sublime de bard", care întrupează pînă și visele, egal acestora, deslușim pe acela stelar — muzica sferelor. Barzii sînt asemuiți îngerilor, zburînd, în loc de stele, prin horele nimfelor, combinîndu-și vocile pentru a da naștere cîntecului tot astfel cum se „îmbină colorile" pentru a realiza lumina solară. De-a lungul unui cîntec, folosindu-i materialitatea, alunecă, zboară de fapt, Regele Lin, pentru a o întîlni pe „Ondina", cea, la rîndu-i, zămislită, aleasă „cum cîntecul dintre suspine". Instrumentul cîntecului este miraculos. Fără el cîntecul ar fi asemeni sufletului fără de corp. Sfărîmarea harfei este fatală chiar și geniului. Dar, lucrul cel mai de preț, prin cîntecul său, bardul are acces la zei, parte de nemurire în nemurirea acestora. Inițierea bardului într-un alt fel de cîntec, al cuvîntului unic, născător de obiecte și ființe, înseamnă în același timp și zeificarea lui. Orfeu, care deține o putere nemăsurată, ar fi putut distruge lumea prin cîntec. Ceea ce reține însă cîntecul este numai seninătatea cosmică. Chiar frînt, căzut în lutul celor trecătoare, își va aminti, cu o sfîșietoare nostalgie, lumina lui zenitică. Singura postură salvatoare. Care, din păcate, nu-l include pe poet, pe bard, pe cîntăreț decît într-o atît de mică măsură. Muzicalitatea pură a versurilor eminesciene, mai ales în faza lor de clasicizare, se reclamă în primul rînd de la această dramă. De unde și ideea că este neînțeles. De unde și ruga de sprijin. De unde și zădărnicia lirei — a lirismului. Poetul, din **Odin și poetul**, conștient de înzestrarea lui, încă primitivă totuși, i se va adresa astfel bătrînului zeu : **De cîntec este sufletul meu plin. / De vrei s-auzi al iernii glas vuind / Și lunecînd prin strunele-mi de fier, / De vrei s-auzi cum viscolește-n arfa-mi / Un cînt bătrîn și răscolind din fundu-i / Sunete-adînci și nemaiauzite, / Ordonă numai — sau de vrei ca fluviul / De foc al gîndurilor mele mari / Să curgă-n volbură de aur pe picioare / De stînci bătrîne, într-o limbă aspră / Și veche — însă clară și înaltă / Ca bolțile cerului tău, o, Odin, / Spune-mi atunci, să-nstrun ale ei coarde / Ca să-mi ciștig cununa mea de laur.** Recomandîndu-i „seninul", adînca „liniștea sufletească" drept unica frumusețe, Odin, Poetul de drept al acestui poem, nu va face altceva decît să rostească un singur cuvînt, de inițiere și grăitor integral : **O vorbă zice — murii cei albaștri / Ai mării, desfăcuți în două,-mi lasă / Privirea într-un labirint de neauă : / Coloane nalte, bolți arcate splendid, / Pe ele lune lin ardeau... și-n umbra / Cea clar-obscură-a stîlpilor de neauă / Văzut-am o copilă dulce-înaltă, / Subțire ca-ntruparea unui crin.** Poetul, la puțin timp după suava inițiere, preferă cîntecului, efectul acestuia, fulgerător, înțelegîndu-și treapta înaltă ajunsă : **— O, zină, nu de frică, de plăcere / Tremură-n mine sufletul meu bolnav. / Să cînt ? Dar oare la a ta privire / Nu amuțește cîntul de-admirare — / Nu ești un cîntec însăși — cel mai dulce, / Cel mai frumos, ce a fugit vodată / Din arfa unui bard ? În Feciorul de împărat fără de stea,** cîntecul, „născut din ceruri și-al mării crunt abis", amintește de întrupările lui Hyperion (poetul din **Odin și poetul** se-ntrupa și el din mare, călătorea cerurile, comparîndu-se chiar cu luceafărul), dar aici cîntărețul din arfă dă viață unei raze, formă îngerești-umană : **Eu de pe stîlpul negru iau arfa de aramă, / Arfa a cărui sunet e turbur, tremurat, / Arfa care din pietre durerile le cheamă, / Din stîncile stîrpite, din valu-nfuriat... // Și cînt... Din valuri iese cîte o rază frîntă / Și pietrele din țărmuri îmi par a suspina. / Din nori străbate-o rază molatecă și blîndă, / O rază diamantă cu-albeața ei de nea. // Și raza mă iubește, mîngîie a mea frunte / Cu-a ei lumină blîndă — o muzică de vis / Din aer și din mare cîntului meu răspunde, / Cîntec născut din ceruri și-al mării crunt abis. // La mijlocul de aer, în sfera de lumină, / Din frunte-mi se retrage raza cea de cristal, / Ea prinde chip și formă, o formă diafanină, / Înger cu aripi albe, ca marmura de pal. // Și se coboară palid pe drumul razei sale / Și se coboară-alene, cu cîntecu-mi l-invoc / Și haine argintie coprind membrele sale, / Prin părul-i flori albastre, pe frunte-o stea de foc.**

Cu motivul arfei azvîrlite, dimpreună cu cîntecul susținător de echilibru, la mînia și tristețea zeului, ajungem unul din cele mai frumoase fragmente din **Memento mori** și din întreaga lirică eminesciană. Lumea care cade, temă continuînd pînă la cel mai tîrziu cu putință romantic, Rilke, este legată aici de arfă și de cîntecul ei. Numai cîntecul primordial, cel indisolubil unit cu demiurgul, poate să susțină lumile în căderea lor, atenuînd senzația și conștiința căderii, necomunicîndu-le și nelăsîndu-le să-și comunice esența : **De-ar fi aruncat în**

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 6-a

«Dinspre clipă spre eternitate»

„Generației Labiș", atît de stăruitor invocată de la o vreme, s-ar cuveni alăturat, ca mai tînăr scutier, și Nicolae Dragoș. Mai tîrziu venit (a debutat în 1968, cu **Moartea calului troian),** dar nu mai puțin fascinat de „neîndurații ochi de gheață", poetul a evoluat egal, fără ocoluri sau accidente dramatice, apropiindu-și pas cu pas tărîmul poeziei. Eminescian, în ordinea **rostirii,** el este un labișian în spațiul **trăirii,** al metaforelor obsedante. În linii mari, totuși numai în linii mari, temele „albatrosului ucis" sînt și ale sale, fie că e vorba de dialectica „primelor iubiri" și interesul pentru „intima comedie", fie de „lupta cu inerția", de „geografia timpului" sau de regenerarea „omului comun". Dacă Labiș și-a trăit însă obsesiile concomitent, într-o dezordine precipitată, de om fără timp, Nicolae Dragoș și le-a studiat atent, metodic, cu o luciditate critică proprie, pare-se, naturii lui. Unitare, cărțile sale erau pînă acum axate pe un sentiment, pe o idee dominantă, pe o singură ipostază a eului. Elegiac și confesiv în **Zăpezi fără întoarcere,** în **Scut de etern** se arată un retor patetic și „obiectiv", unindu-și, ca altădată Alexandrescu, soarta cu a mulțimii. În **Scutier la umbra clipei,** recentul său volum (al zecelea, dacă nu mă înșel), conjuncția contrariilor se produce brusc și astfel descoperim surprinși nu un chip înghețat voluntar, ci o **fizionomie** complexă, marcată de urmele **călătoriei** în „anotimp", în „clipă" și în „secol". Separate dintr-un mai vechi scrupul sistematic, spațiile călătorului sînt reversibile, perfect comunicante : clipa e pragul eternității, o „eternă punte către univers", zice poetul, anotimpul e și un ciclu al vîrstelor, nu doar un fragment al rotației cosmice, iar secolul se oferă privirii cercetătoare în ipostazele lui imediate ce țin de „istoria secundei". În toate cazurile vehiculul e **cuvîntul** și nu trebuie să mire că primul poem din volum e o artă poetică, celebrînd verbul ca o viață la puterea a doua : „Luminînd cuvintele / șingele scrie mereu / (fără voia Poetului, adeseori) / legendele proprii / propriile vieți trecătoare... / Cuvîntul, scutier la umbra clipei... / ...Și nu mai știi exact : / **scrii cuvinte ? scrii viața ?" (Luminînd cuvintele...)** Motivul naște o întreagă mitologie în care convenția și implicarea personală revin mereu, cînd alegoric, cu aluzii fin insinuate la tensiunea procesului creator **(Arheologie, Visul din scrin),** cînd „sincer", și totuși sentențios, în ciuda freamătului pasional **(Declarație de dragoste).** Alte dezvoltări implică firesc, într-o succesiune imprevizibilă, **construcția,** jertfirea premeditată în murii propriului lirism : „Un fel de rai al vorbii se-asterne pe pămînt / pe cînd, zidit, Poetul se-ascunde în cuvînt", dar și gestul opus, **distrucția,** scepticismul în fața „statuii din cuvinte", teama de timpul devorator, învinsă finalmente prin acceptarea eroică a posibilului deznodămînt tragic : „Puteam din drum să mă întorc oricînd / dar mi-am ascuns Cartagina-n cuvînt" **(Puteam din drum).** Paradoxul acestor poeme stă întreg la nivelul atitudinii : poetul e impasibil, „filozof", cenzurat și avar, în registrul intim, zidit deci în propria taină, dezvăluită fugar, prin rare imprudențe, dar e anxios, sarcastic, viu, polemic, despovărat de platoșa discreției în poemul civic, în stanțele meditative. Într-o poemă „erotică", **Ca într-o scoică,** toată această oscilație e sugerată lapidar, prin vechea antinomie dintre El și Eu, „el" fiind, desigur, cuvîntul, ca „hieroglifă" misterioasă a universului : „Numai de n-ar avea, n-ar avea / secret și îndelung legămînt / să ducă miracolu-ntreg / într-un alt, într-un alt / tot atît de simplu cuvînt / vinovat doar de vechea-ntîmplare : / unde-i El / Eu nu sînt". Dincolo de aparențele supravegheate, poetul e un sentimental, un apărător înfrigurat al drepturilor inimii („fără inimă nimic nu există", ne avertizează **O lecție despre privire),** iar ideea de a trece prin viață impasibil, ca o oglindă mută, fără amintiri, îi dă frisoane : „De cînd o știu, în strălucirea-i blîndă / pare un monstru calm ce stă la pîndă // Cînd în lumina-i veche te admiri / primește-i adevărul drept osîndă... // Trăind din clipe n-are amintiri" **(Oglinda).** E

Ioan Adam

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a

REMEMBER
«Vasile Voiculescu» — evocare de Valeriu Anania

Poeme de Cezar Ivănescu

TÎNĂR ÎN AGORA

Un om obișnuit

Nu se poate să cobori pasarela îngustă a „pasagerului", clătinîndu-te ca trestia de groaza apei ruginite de adîncă, ce se vede, și se prelinge spre mare și să nu-l vezi, să nu te reazemi, parcă, de el, ca de un prieten. De decenii, de cînd „calc" Sulina și mă așez la Crișan, răscolit parcă de amintiri ce nu s-au petrecut, Andrei Ivanov este primul om cu care mîinile mi se întîlnesc, a cărui îmbrățișare prietenească și lungă ca o zi polară — veniți iarna în Deltă, de vreți mai mult de la acest loc și de la voi de vreți mai mult — e nu atît „permisul" de liberă intrare într-un drag ținut, cît omul care îi reprezintă pe toți frații și prietenii mei pescari și marinari. E primarul celor trei așezări ce Deltă și numai Deltă înseamnă, pentru noi toți : Caraorman, Crișan și Mila 23.

Biroul lui, locul lui de muncă e șalupa „Știința", care bîntuie cu zgomot mare de colo-colo și face grindurilor pace și înțelegere.

E om iubit. În Caraorman, acolo unde trăiesc și cînd nu sînt acolo, orice casă îl așteaptă și e binevenit în orice clipă. Aș putea spune că e acasă în fiecare din încăperile mari și calde ale gospodarilor de lîngă — nume magic — Pădurea Neagră. Se fac plăcinte și se taie păsări dacă se află, întîmplător, de venirea-i. Iar Andrei Ivanov are timp și putere și „materie primă" pentru toți ! Iar așezarea își continuă — comuna am vrut să spun — deci, comuna își continuă viața ei, cu plan la pește, plan la vite, plan la porci, problema caselor pe platformă de la Mila, cu stadiul lucrărilor la cariera de nisipuri de la Caraorman. Și peste tot e Andrei Ivanov,

Radu Anton Roman

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● **„Răpirea fecioarelor" — proză de Gheorghe Schwartz ● Poezii de ● Ion Nicolescu ● Doina Sterescu ● Marius Stănilă ● Cronica ediților de Gheorghe Suciu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești : «Gala Galaction» de Nicolae Ciobanu ● „Partea cealaltă" de Gheorghe Pituț ● Cronica literară de Paul Dugneanu ● Cartea de debut de Voicu Bugariu ● Breviar ● Viața cărților ● Pseudo-cultura pe unde scurte (IV) : „Grupul verificat" de Artur Silvestri ● Zilele «Caragiale» la Craiova ● „Dintre sute de catarge" : poezii de Cornelia Mureșan ● Cumpănă (Așchii) de George Alboiu ● „Un țăran trece strada" de Iulian Neacșu ● Repere : „Legea eternității" de Aurel-Dragoș Munteanu ● Poeme de Henri Michaux în românește de Voicu Olari ● Sport de Fănuș Neagu**

În freamătul ninsorii...

Fulgi mari și deși — roiri de alb celest
Încep prin sita vremii să se cearnă
Acoperind, ca într-un rit, acest
Tărîm al reveriilor de iarnă.

E-n aerul ce-nvăluie pămîntul
O lină, dulce-nvălmășire ca de
Nostalgici clopoței, topindu-și cîntul
În freamătul ninsorii care cade.

Coboară-ncet, încet pe ochii-mi seară
Și seară mi se face-ncet în suflet
Și iar, furat de-un chip de-odinioară,
Veghez tăcut în geam: visez și cuget.

Prind iar în amintire să se-adune
Zăpezile copilăriei mele
Crescînd pe cîmpuri, mari ca niște dune
Cu chipul iernii zugrăvit în ele.

Revăd aievea blindul băiețandru
Cu sufletu-mbătat de cînt și dor
Privind din pragul casei, lung și tandru,
Fantasticul, nemărginit decor...

Iradiază candid peste țară
Ninsoarea care versul mi-l înghină —
E iarnă, blîndă iarnă, și e seară
Și veghea-n somn se schimbă:
Noapte bună!...

Ion Segărceanu

Orașul — o metaforă

Pentru o plimbare în Oraș, reporterului nu-i mai sînt suficiente carnetul de însemnări și celebrul creion mecanic. Pentru străzile Bucureștiului, pentru cartierele lui, pentru coasta balcanică, încărcată de istorie pe care el și-o arată la tot pasul îți trebuie acea finețe, acea sensibilitate rară, asemănătoare unei pelicule în stare să înregistreze cele mai subtile licăriri, cele mai neînsemnate semnale luminoase.

Caracterul de aventură al oricărei încercări de a re-descoperi Orașul m-a făcut să asociez acestor rînduri titlul și, de aici, metafora unui roman de Jules Verne : „O călătorie spre centrul pămîntului" — o incursiune pe străzile din preajma kilometrului 0,00 al Bucureștiului. Nici o temperatură incandescentă, nici o primejdie. Doar nume de vechi meserii, de bresle demult dispărute : Șelari, Gabroveni. Ferestre deschise care fluieră în bătaia vîntului. Tonete și chioșcuri luptînd pentru un loc mai în față. Între fațadele înghesuite abrupt soare închiriat cu ora. Pe străzi : lume zilnică, vînzători de lozuri, de baticuri, broșe, langoși, de șube din imitație de blană sintetică, de tricouri, de scutece — îngrămădiți fără nici o scuză la marginea trotuarelor simbolice.

Vechi consignații vînd maeștri ai naturilor moarte de-a binelea : pepeni cu miez însîngerat alături de iepuri și becațe aventurate în bătaia puștii (sau a penelului neinspirat). Străvechi divanuri întinse adhoc în vitrine. Lene îngălbenită poleind îngerași de mahon, somn încrustat în oboseala lemnului. Fotolii care au cunoscut guta. Dulapuri tăcute, măsuțe nostalgice. Orfelinat de covoare aduse de la Orient odată cu strigătele negustorilor de fumuri fanariote. Oglinzi mincinoase, emailuri sălbăticite.

Alături lumea s-a schimbat: umbrele deschise la soare, șampon cu miros de măr crud, vocea lui Celentano în căutarea unui cumpărător. Ceasuri — fiecare cu ora lui exactă, rochii albe care nu mai au nevoie de mirese, acordeoane, polizoare, motoare de barcă, Mobre,

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

Adio, Europa !... (XIII)

Roșcovanul mă prinse de brat zvîrlindu-mă în colțul opus al camerei. Blondul o ridică și-o purtă cu delicatețe respectuoasă traversînd încăperea și dispăru în odaia alăturată.

Stăteam năucit pe canapeaua unde mă proiectase cu atîta forță animalul acela făcut din mușchi de oțel, cum se spune, și un val de umilință mă cuprinse. Mă ridicai în picioare aparent calm și neafectat, îmi încheiai cămașa preocupat să nu greșesc ordinea nasturilor urmărindu-l pe sub gene pe cel care rămăsese în fața mea, așteptînd cu picioarele ușor depărtate. Avea pe chip un dispreț neascuns.

De dincolo se auzi un țipăt scurt, repede reprimat, apoi un geamăt prelung. Ridicai capul încercînd să fac un pas spre ușă. Roșcovanul se înfurie și urlă răgușit : afară, afară !

Tonul sfidător, violența cu care mă aruncase ca pe un simplu obiect, faptul că mă împiedica să văd ce se întîmplă **dincolo,** șampania care-mi dădea curaj, avură darul să mă hotărască.

Adoptai un aer de supunere și resemnare vecină cu frica calculînd distanța ce ne des-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 5-a

CRONICA LITERARĂ

B. PANDELEA: «Tăcerea pămîntului»

b. Pandelea a debutat în 1979 cu volumul **Cucuta**, o narațiune de tip realist, urmărind construirea de sine și ...ormarea unui personaj, al cărui destin sta ...să sub semnul tragicului. Peste lumea eroilor săi pare că plutește o neliniște ascunsă, o amenințare reținută, comprimată, ce la un anumit moment lovește totuși, fără greș. Aceeași vocație a destinelor dramatice o regăsim în alte ipostaze și în acest al doilea roman al său, **Tăcerea pămîntului, (Ed. Cartea Românească,** 1982).

Personajul central, reprezentînd simbolic o entitate, nu numai socială ci și psiho-morală, este un țăran gospodar, ducînd o viață desfășurată și ordonată după praxisul și codul etic străvechi, al lumii rurale ; o colectivitate aparent imobilă, bine structurată, cu valori solide, dar care, după cel de-al doilea război mondial, va intra sub incidența istoriei și va suferi transformări esențiale. După cum se știe, perioada anilor '50 a generat o veritabilă serie literară cu reușitele ei incontestabile, Marin Preda, D. R. Popescu, Augustin Buzura etc., cuprinzînd însă și manifestări epigonice, clișee ideologico-estetice și forme epice repetate pînă la saturație. Tema cea mai frecvent abordată în romanele ce se ocupă cu acest topos, a fost, probabil, cea a **anchetatorului și a victimei** cu întreaga retorică derivată de aici, încît prozatorul care se apropie acum de subiectul respectiv, întîmpină din start un obstacol redutabil. B. Pandelea a evitat cu matură abilitate capcanele stereotipiilor de orice fel, impunînd o modalitate și o perspectivă originală asupra evenimentelor. **Satul din Tăcerea pămîntului** se află, deducem din desfășurarea acțiunii — autorul nu precizează nici un an —, în perioada premergătoare întovărășirilor și colectivizării, așa încît, în el, război, deocamdată, numai ecourile mutațiilor și transformărilor ce aveau loc la oraș sau în alte sate. Procedeul interesant al autorului constă, exact, în surdinizarea evenimentelor, în crearea unei atmosfere tensionat-statice, de un calm rău-prevestitor. Romanul se deschide cu evocarea unei astfel de zile aparent obișnuite, din viața țăranului, cu tot tipicul ei așezat-gospodăresc, cu întregul inventar de griji, mici necazuri și preocupări cotidiene. Timpul pare, într-adevăr, că a stagnat, rînduit de veacuri conform unui ritual binecunoscut, durabil, și, totuși, semnul fisurii și al schimbării destinului lui Stan, protagonistul narațiunii, nu întîrzie să apară : „Se îndreptă spre vadra cu apă. Era mulțumit că avea să termine de reparat tencuiala căzută de pe colțul grajdului și avea să se apuce de altele, fiecare la rîndul ei, nimic nu trebuia să-i scape din vedere. Se simțea sănătos și stăpîn pe toate cîte erau în gospodăria lui, din mîna lui porniseră toate și, privindu-le, se simțea puțin emoționat. Era un moment în care, dacă l-ar fi strigat vecinul — să ceară părerea despre un lucru sau altul, așa cum făcea uneori, Stan ar fi primit cu bucurie și nu l-ar fi amînat — «vin numaidecît vecine, doar să termin de aruncat mortarul ăsta pe perete».

Răgazul pe care și-l luase pentru a-și potoli setea îi căzuse cum nu se poate mai bine. Deodată observă că cineva pășea în urma lui. Faptul în sine i se păru destul de ciudat : cînd îl căuta vreun om sau, cine știe, careva de la primărie, îl striga ori bătea cu bățul în poartă. Nu cuteza să intre în curte din pricina cîinelui. Zilnic, îndeosebi duminicile și de sărbători, se perindau prin sat oameni cu diferite treburi. O umbră de neliniște i se înfiripă încet în suflet, în timp ce încerca să priceapă cum de se ivise străinul atît de pe neașteptate și ciinele de ce tăcuse chitic." Pasajul are o valoare simbolic-anticipativă, conținînd „in nuce", nucleul dramatic al romanului. Existența lui Stan Gheorghe, țăran sănătos, harnic, apreciat de consăteni pentru cinstea și caracterul lui generos, un fel de **Cumințenie a pămîntului,** este tulburată și amenințată de sosirea necunoscutului, care îi va schimba destinul. Ce se întîmplă mai departe ? Străinul se dovedește a fi un reprezentant al autorităților și, sub un pretext oarecare, țăranul este dus la oraș și ținut închis, fără judecată, și fără explicații, cîțiva ani, pentru a i se lua, la nesfîrșit, interogatorii năucitoare. În tot acest timp personajul nu întreabă nimic și nu protestează, așteptînd cu o răbdare de martir sfîrșitul calvarului, să i se facă dreptate și să fie eliberat. Dacă ar fi avut subtitluri, cred că această parte a cărții s-ar fi putut, foarte bine, numi **Răbdarea pămîntului.** Prozatorul exploatează cu subtilitate contrastul dintre tăcerea și suferința resemnată, aproape lirică a țăranului, și teroarea nemotivată pe care o trăiește.

Paralel cu destinul lui Gheorghe Stan, prozatorul a trasat și „romanul" familiei, adică al soției, care moare bolnavă în absența soțului, și al fratelui său, personaj nu îndeajuns de bine conturat, deși pornea de la premise interesante. Se pare că rolul său în mecanismul narațiunii a fost de a crea un contrast simbolic între disponibilitatea, voioșia și ubicuitatea lui (necăsătorit, un fel de simpatic Don Juan local, mereu pe drumuri, se stabilește în cele din urmă la oraș), pe de o parte, și fermitatea, seriozitatea și statornicia eroului principal, pe de alta. Intenția devine mai clară în finalul romanului ce adună firele epice pînă atunci disjuncte, cînd, întors acasă, țăranul nu spune nimic, nu se revoltă, nu protestează împotriva celor întîmplate, ci se așază, pur și simplu, pe treptele de lemn ale casei părăsite ; **Tăcerea pămîntului,** s-ar putea spune, dîrză, răbdătoare, suficientă sieși, dincolo de vremuri și evenimente circumstanțiale. Admirabilă imagine sintetică, cu care se și închide acest roman de atmosferă lirică și, totodată, de acută și gravă problematică, tratată însă neostentativ, distilată cu finețe în aluzii și simboluri. **Tăcerea pămîntului** este, într-adevăr, o carte remarcabilă iar B. Pandelea un scriitor care se impune atenției noastre.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

„DAMNATĂ" LA FERICIRE

Scrise cu dezinvoltură și inteligență, cele mai bune dintre poeziile Angelei Nache (*Miraculum*, Editura *Dacia*, Cluj-Napoca, 1982) construiesc în mod remarcabil un univers al bucuriei simple, casnice. Poeta are darul de a exprima în feluri atrăgătoare un sentiment special, în care se amestecă iubirea calmă, nostalgia ușoară (totalmente străină de abisurile deznădejdii), lipsa de incertitudine în ceea ce privește viitorul, discreta, totdeauna scurta exasperare în fața diverselor manifestări inerente ale entropiei sociale. Este sentimentul de mamă tînără, probabil cel mai curat și în același timp cel mai deplin din cîte există. Poezia care rezultă din exprimarea lui este una a faptului împlinit sau, și mai bine spus, a miracolului împlinit. Iată poezia care dă titlul volumului : „Ploaia și nașterea firului neted de grîu / Eu născătoarea de fiu / Dezvelind copilul meu viu / Ce rară-ntîlnire / Ce gravă-l păstrez pe genunchi / În tremurul mîinii / Și-a pieptului plin / Febra-ncercării / Din necuprinsul / Vieții și morții biruite-n doi / Ce-aș fi putut să mai murmur / Toate-ale lumii / Mai moi și ușor dăruindu-se / Brațelor mele / Uriașe și grele în sufletul uimitei tăceri / Frumusețea și pacea / Cu care-ntr-o mare de grîu / Mă aplec înspre fiu / Și-l învăț lîngă zori / Să pornească...". Un oarecare zgomot de fond retoric se aude, dar în ansamblu poezia este autentică.

Derivată din sentimentul despre care am amintit mai sus este și poezia cuplului. Soțul, cum însăși Angela Nache se exprimă în unul dintre poemele sale, sfîrșește prin a deveni unul dintre copiii soției sale : „Sub talpă și pași așezați pămîntul, popasuri visate / Curată femeia de lingă bărbat / Voindu-se unul pe altul aproape / Cînd mîinile lor, minunate / Se caută-n ziduri înalte de șoapte / Se-ntîmplă o taină / Se-ntîmplă o noapte / În aburii genelor lor împăcate / Cît mai sus ori mai jos de cîmpie ori munți / Se poate pluti / Cît întoarceri pe o pernă de aer / În ei se vor zbate / Pămîntul alege cuvîntul nespus / Cu care ne-mbie la sine — / Măduvă caldă / La ceas de rodire a păcii cu care / Bărbatul își cheamă alături femeia / Bărbatul — copil și palmele sale / Rugătoare pornire și rug / Peste suflet și trup...".

În mod special originale mi s-au părut a fi poeziile în care Angela Nache, cu o simpatică lipsă de complexe poetice, recurge la o recuzită casnică, încercînd astfel să figureze interesantul sentiment de limitare-nelimitare al unei mame, căreia, personal, nu prea mai are ce i se întîmpla, dar care, prin copiii săi, are la dispoziție infinite virtualități. Este semnificativă din acest punct de vedere poezia intitulată *Rugă*, din ale cărei versuri se ridică, șovăitoare, dar plauzibilă, o anumită filozofie a bucătăriei (expresia nu are nici o nuanță ironică) : „Tot mai puține aripi ce aer adînc / Cîte meandre pînă la viața-nspumată / Tot ce se-așază-n dulapuri, pe mese / Nu diferă demult / Diferență de cîteva ierburi și de / Culoare-a strănutului în ploi / De zahăr și sare / Cînd combinațiile cer vreo schimbare / Aș putea spune : iată-mă trează / Foamea suie încet de la brîu / Adevărurile mele se lasă-nghițite / E totuna cu a fi spînzurate / Zile brodate-n cristalul legumei / Supele dulci astîmpără setea / Comestibile droguri plutesc / Într-un șanț imposibil de sos / Ce timidă înot / În lumina rugii teribile : / Să fie o dată dominică-n numele / acestor palide stele de sorț / Umărul meu (sigur și singur) / Vă leagănă / Gurile-acestea nu se deschid decît să se umple / Vocea mea ce patină ciudată / Cîndva chiar credeam că mă poartă / Culeg ierburi mirositoare / Semn că-s pusă pe fapte mari".

Remarcabile sînt și cîteva poezii în care sînt captate sugestiile contradictorii ale marelui oraș. Mai puțin reușește poeta atunci cînd abordează un ton elegiac. Este firesc să se întîmple așa, fiindcă înseși poeziile sale ne-o arată ca fiind „damnată" la fericire.

Voicu Bugariu

VIAȚA CĂRȚILOR

MANUSCRISUL „MIHAIL"

Paul Mihail și Zamfira Mihail, buni cunoscători ai culturii noastre vechi, își asumă osteneala și riscul de a oferi cititorilor ediția unui manuscris inedit al cronicii lui Neculce. **(Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca, Manuscrisul „Mihail". Ediție de Zamfira Mihail și Paul Mihail. Cuvînt înainte de Ștefan Ștefănescu).**

Cum acestei copii nu i-a fost acordată de specialiști investitura de „manuscris de bază", varianta „Mihail" concretizează momentul critic în care se află editarea științifică a multor texte din literatura română anterioară secolului XIX. Au apărut în ultimele decenii cîteva ediții de cronici lucrate cu o exactitate și o conștiinciozitate științifică greu de atins. Ne-am obișnuit să vedem în paginile lor un text de bază, însoțit eventual în subsol și în anexe de variantele (fonetice, gramaticale, lexicale, de unități epice etc.), considerate alterări (foarte rar îndreptări făcute de autor) ale redactării inițiale. Studiile introductive ne propun un arbore genealogic al manuscriselor (sau cel puțin al grupelor de manuscrise). Înșiși alcătuitorii acestor ediții (despre munca și sacrificiul lor s-a scris prea puțin) s-au întrebat ce semnificații ascunde mulțimea variantelor descoperite și au sperat că, pornind de la materialul scos de ei la lumină, aceste semnificații vor fi descifrate.

Studiindu-se mentalitatea copiștilor care interveneau — conform tendințelor dominante ale vremii și conform propriei personalități — în textul ce-l aveau în față, s-a ridicat tot mai des întrebarea dacă modificările lor nu reprezintă cumva un fel aparte de transmitere (și chiar de cristalizare) a literaturii scrise. De aici se ajunge firesc la concluzia că o parte din manuscrise ar trebui editate (și cercetate) individual, tocmai pentru „alterările" făcute de anumiți copiști.

Manuscrisul „Mihail" cuprinde una din cele șase copii ale cronicii lui Ion Neculce, executate de Ioasaf Luca (nepotul de soră al „biv vel vornicului de Țara de Sus"). Scopul editorilor este să marcheze diferențele dintre această copie și acel unic text revăzut chiar de autor, care a ajuns pînă la noi (păstrat acum în Biblioteca Academiei Române și editat de profesorul Iorgu Iordan). O parte din schimbările semnalate reprezintă intervenții ale lui Ioasaf Luca ; pe altele le-a făcut, probabil, însuși Neculce ; despre cîteva dintre ele nu se poate încă preciza dacă aparțin unuia sau celuilalt. Pentru moment editorii nu-și propun să stabilească sursa adăugirilor și transformărilor, ci să schițeze semnificația lor.

Ioasaf Luca (asemeni multor copiști români) „nu urmărea textul cuvînt cu cuvînt" ci îl cunoștea atît de bine, încît ajunsese „să reproducă fraza în întregime, din memorie, după ce o citea". Deși procedeul pare incredibil pentru noi, cei de astăzi, marcați de rigorile științelor „exacte", existența lui ne-o dovedesc chiar și vechi copii ale textelor redactate în slavonă. Se produc astfel — inerent — schimbări la nivelul fonetic, lexical, al topicei frazei sau chiar al unităților epice. Acestora li se adaugă modificările intenționate, fie că este vorba de corectarea unor date greșite, a numelor proprii, a unor omisiuni, fie că se ajunge la eliminarea, înlocuirea, remodelarea unor fragmente de dimensiuni mai mari.

Intervențiile din manuscrisul „Mihail", deși numeroase, nu schimbă profilul știut al cronicii lui Neculce. Adăugirile urmăresc cel mai adesea să sporească informația exactă și mai **rar** să aducă un surplus de detalii pitorești. Spre deosebire de numeroși contemporani, care — fără să-și pună problema paternității — transformau textele, conduși de înclinarea spre pitoresc, spre senzațional, spre detaliul șocant, înfăptuitorul (sau înfăptuitorii) modificărilor din manuscrisul editat acum intenționează să atenueze (și uneori trecerea timpului le-a dat dreptate) cuvintele prea dure și caracterizările prea aspre.

Ediția aceasta readuce în discuție problema contribuției creatoare a copiștilor, formulată — cu pătrunzătoarea sa intuiție — de Nicolae Iorga, pe vremea cînd cercetarea de amănunt era departe de a fi scos la lumină tot materialul ce ne stă nouă la îndemînă. Rolul decisiv jucat **de elementul popular** în constituirea culturii române, a evitat scindarea ei într-o cultură „pentru elite" și alta „pentru vulg". Copiștii se simțeau solidari cu cărțile ce le stăteau în față și considerau o datorie, nu o impietate, să intervină în text, supunîndu-se regulilor de transmitere a literaturii orale. Un om din rîndul clerului nu ezita să copieze o cronică (și să dețină o asemenea informare de istoric încît să aducă schimbări în paginile ei) iar cronica scrisă de Neculce, biv vel vornic" putea fi înțeleasă în mediul rural (deși nu fusese alcătuită cu intenții de popularizare). Acestei culturi „comune" — care a și menținut unitatea națională — îi aparține, prin geneză și prin circulație, manuscrisul „Mihail", una din formele de existență ale cronicii lui Neculce.

Cătălina Velculescu

ORA REVOLUȚIEI

Cea de-a patra carte a prozatorului Radu Nițu suportă, asemenea volumelor precedente, o dublă seducție : cea a evocării unui trecut agitat, nu prea îndepărtat, dar nimbat de o aură de legendă prin necontenita raportare a prezentului la timpul istoric și cea a documentului palpabil de pe urma căruia romancierul scoate efecte dezambiguizatoare dintre cele mai remarcabile. Construită pe o schemă relativ simplă, „Ora incertă" (Ed. **Albatros,** 1982), încearcă o radiografie a societății românești de după primul război mondial. Proza lui Radu Nițu, impresionantă prin directitate și lipsa oricărui arabesc inițial la nivelul frazei, se străduiește să reflecte cu maximum de fidelitate, bazîndu-se pe o harnică documentație, tendințele definitorii ale epocii, reduse, printr-o simplificare abilă, la un manicheism elementar dar caracteristic. Desigur, efectul pe care contează cel mai mult romancierul este unul de contrast, dar acesta se realizează pe seama unității romanului aparent scindat în două planuri : primul înregistrează, cu o acribie care uneori incorsetează fluxul narativ, lupta proletariatului bucureștean de dobîndire a conștiinței de sine și a drepturilor elementare, într-o perioadă de grele încercări, succedentă războiului și Unirii de la 1918, al doilea surprinde, cu vizibile disponibilități analitice, rețeaua de mașinațiuni ale aparatului represiv și suprastructurii financiare. Fervoarea solicitării surselor arhivistice este compensată de voluptatea cu care Radu Nițu coboară în spatele decorurilor disimulante, asemenea unui N. D. Cocea la vremea respectivă, pentru a învestiga, apelînd mai mult la ficțiune și cu rezultate notabile ce ne amintesc de un Radu Tudoran, tendințele diverse, nu de puține ori conflictuale, din interiorul cercurilor de decizie financiară și politică, din cadrul aparatului represiv ori al Casei Regale. Dacă deplasarea de la suprafața societății inhibă oarecum pe autor, acesta tratînd mișcarea muncitorească mai ales sub raportul constituirii sale ca forță politică, cu disensiuni firești în epoca afirmării, dar fără a cobori la nivelul individului decît arareori (și atunci cînd o face, efortul introspectiv se desfășoară într-un registru unic), mișcarea labirintică **subterană** oferă mult mai mult disponibilităților analitice ale autorului. Exploatînd cu inspirație acest paradox, mutațiile din **suprastructura** societății sînt coborîte prin tehnica narativă a **subtextualizării,** în infrastructura romanului. Ceea ce de fapt ar fi trebuit să constituie agitația celulară dintr-un spațiu luminos de vîrf de piramidă este coborît în subsolul textului, într-o obscuritate care, la nivelul cărții, nu este altceva decît zona sumbră, prevestitoare a declinului și mortificării unei clase parazitare. Iată deci o răsturnare de planuri ce permite atît tehnica basoreliefică de evidențiere a unei forțe politice lucide și din ce în ce mai stăpînă pe instrumentele cuceririi puterii cît și incursiunea în psihologia bulversată de prejudecăți și cupidități refulate a unei anumite umanități. Conform acestei scheme, luptătorii proletari nominalizați (provenind mai ales de la uzinele „Vulcan") devin o forță exponențială : Mogoș, Macri, chiar și invalidul Pavel Hreamătă alcătuiesc treptat nuclee coagulante ale maselor muncitoare, în jurul lor, pe liniile de forță ale unor evenimente diverse (greve, manifestații, permanenta înfruntare cu directorul Lomoșanu pentru condiții mai bune de muncă și viață, opoziția față de infiltrarea în sînul mișcării a unor agenți ai Siguranței, accidentele de muncă, fraternizarea cu armata trimisă pentru a reprima o demonstrație pașnică, interogatoriile bestiale ori procesele înscenate, mișcarea proletariatului capătă forță și coeziune. Eroii-muncitori se definesc permanent în acțiune, într-o luptă ce devine o dimensiune a vieții. Ei se înscriu pe direcția **creativității** concretizate, **aparent** paradoxal, într-o subminare organizată a societății — monstruos mecanism de oprimare. Iată cum creația se manifestă prin efort distructiv **conștient** orientat spre structurile detectate cu precizie ale mecanismului și iată cum, într-un asemenea context, personalitatea creatoare propriu-zisă a individului nu se poate fructifica ; astfel, un Edison proletar, autor al unei invenții remarcabile, se sinucide, neacceptînd suma derizorie drept plată a muncii sale și nici degradarea propriului eu în acest mediu advers, fundamental ostil efortului creator și tendinței de emancipare izvorîte din mase.

La polul opus mutațiilor din interiorul proletariatului și în evident conflict cu acesta dar fără convergența spre un sens unic — sensul Istoriei, Radu Nițu descoperă posibilitatea de a decela indivizii din vîrful piramidei, neuniți prin nimic, nici măcar prin uniformitatea intereselor. În acest cadru, psihologia personajului poate înainta pînă în primul orizont al narațiunii, ca un semn al dezagregării clasei căreia îi aparține, a opozițiilor existente chiar în interiorul ei. Individul apare astfel delimitat într-o izolare cancerigenă ; limbajul nu mai servește acum decît în mod excepțional comunicării, ci pentru a-și disimula opțiunile, pentru a descoperi intențiile insidioase ale adversarului, dar mai ales pentru a reverbera în monologuri interioare ce semnifică înstrăinarea sinelui. Prozatorul înregistrează starea de criză a conștiinței asediate prin zbaterile interne ale personajului principal al acestui plan romanesc. Jenică Tudoran, maestru de vînătoare al Palatului, dar cu responsabilități politice oculte mult mai vaste decît acelea de a asigura divertismentele cinegetice ale dinastiei — inclusiv reprimarea revoltelor maselor muncitoare — aflat la zenitul carierei, și suprimat pînă la urmă de același mecanism pe care-l servise, trăiește, redusă la individual, deruta și marasmul iremediabil al incertitudinilor unei epoci în destrămare. Moartea lui Jenică Tudoran desemnează, în aceste circumstanțe, nu numai dispariția fizică a unui opresor cultivat, cu studii la Saint-Cyr, și care se analizează doar sub presimțirea morții, ci și abruptitatea procesului de destrămare a întregului aparat social pe care-l reprezintă. Din hățișul de interese politice opuse ale cercurilor de la putere, profilul personajului, ajuns prea tîrziu la conștiința sa de instrument al unui sistem odios, apare sfîșiat de contradicții insolubile, ceea ce îi imprimă o paralizie a voinței de acțiune, sub amenințarea fățișă a Timpului derulat în sensul progresului istoric. Simbolizat printr-o clepsidră decorativă purtînd gravată inscripția : **„Mors certa. Hora incerta".** Timpul asumat cu voluntarism de cei mulți, girează metamorfozele societății și, în plan individual, aplicarea destinului implacabil. Exponent al unei clase ce are conștiința degringoladei, dar nu și pe aceea a iminenței momentului dispariției de pe scena istoriei, moartea maestrului de vînătoare al Casei Regale, victimă a propriilor servituți, oferă codul necesar interpretării destinului individual ca o prolegomenă a istoriei. Cu deosebirea că romanul „Ora incertă" al lui Radu Nițu soluționează și ultima necunoscută a sintagmei latinești prin afirmarea unei certitudini : mecanismul timpului a pornit, iar ora incertă a istoriei se numește revoluție.

Cristian Moraru

BREVIAR

■ **LUDOVICO ARIOSTO, OPERA DRAMATICĂ ÎN B.P.T.** Populara și prestigioasa colecție „Biblioteca pentru toți" a editurii „Minerva" ne întîmpină cu o nouă premieră în materie de transpunere în limba română a capodoperelor literaturii universale. De data aceasta, surpriza este de a ni se oferi opera dramatică a marelui scriitor renascentist italian Ludovico Ariosto.

Într-un masiv volum, sînt cuprinse **Lădița (La cassaria),** comedie în cinci acte, **Lena (La Lena),** comedie în cinci acte, **Substituiții (I Suppositi),** comedie în cinci acte, **Vrăjitorul (Il negromante),** comedie în versuri în cinci acte. Rezultat al unui efort ieșit din comun, încununat de un succes artistic pe măsură, efortul de tălmăcitori în limba română a dramaturgiei ariostești și-l asumă experimentații și, de ce nu ?, inspirații traducători care sînt Ștefan Crudu și Al. Cerna-Rădulescu. Comentatorii de specialitate, sperăm, nu vor ezita în a releva valoarea excepționalei performanțe. O densă prefață și un instructiv tabel cronologic (de-a dreptul emoționante sînt, aici, inserțiile de date cu privire la istoria culturii române integrată în cea europeană), semnate de cei doi traducători, repun, eficient, în temă pe cititorii volumulu.

■ **„CÎTEVA PRECIZĂRI NECESARE".** De mare interes istorico-literar sînt, fără îndoială, cele „cîteva precizări necesare" prin care Mitzura Arghezi întîmpină **(România literară,** joi 10 februarie a.c.) „tăiosul" serial de foiletoane critice, apărute cu puțin timp în urmă în paginile aceleiași publicații, unde acad Șerban Cioculescu examinează volumul **Tudor Arghezi — Autoportret prin corespondență,** întocmit de Barbu Cioculescu. Trecem repede peste rezervele — după opinia noastră, în bună măsură îndreptățite — privitoare la unghiul din care Șerban Cioculescu interpretează respectivul „pachet" de scrisori argheziene, și ne oprim asupra stupefiantei dileme iscate de stabilirea reale paternități a marelui scriitor. Întrebarea este limpede : în fața documentului, irefutabil — certificatul de naștere —, la ce altceva se mai poate gîndi nemilosul și lucidul exeget decît la faptul de a-și face în chip onest **mea culpa ?** Cît despre „marginaliile" formulate de dr. Maria Zagaru pe seama acelei ediții de corespondență, lectura lor relevă un mod de punere în valoare a pasiunii de colecționar și bibliofil dintre cele mai ciudate.

■ **ÎNTÎLNIRE CU CITITORII LA PANCIU.** Sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Vrancea, în ziua de marți 8 februarie a.c., la Casa de cultură a orașului Panciu a avut loc o întîlnire cu cititorii la care au participat poeții Radu Cârneci Vlaicu Bîrna, Dinu Ianculescu și criticul Nicolae Ciobanu. S-a dialogat pe teme vizînd evoluția literaturii române de azi : totodată poeții prezenți la întîlnire au citit din scrierile lor. Cu același prilej, au fost prezentate cartea de versuri **Timpul judecător** de Radu Cârneci și cartea de critică **Întîlnirea cu opera** de Nicolae Ciobanu, recent apărute la editura „Eminescu", și, respectiv, la editura „Cartea Românească". Din partea forurilor locale au fost prezenți tovarășul Nicolae Socaci, președintele Consiliului popular al orașului Panciu, și tovarășa Elena Zaharia, directoarea bibliotecii județene Vrancea. Cu același prilej, grupul de scriitori a făcut o vizită de documentare la Întreprinderea agricolă de Stat Panciu, fiind însoțiți de inginer Gheorghe Plopeșanu, directorul întreprinderii, și de inginer doctor Ion Pușcă, șef de sector.

Cronicar

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (IV)

Grupul verificat

Instinctul de conservare, propriu minorităților izolate, conduce cu necesitate la forme de organizare foarte drastice a căror obligatorie aparență trebuie să fie însă aceea de „spontaneitate". Cine nu cunoaște date, de altfel elementare, ar putea crede că nimic nu leagă, să zicem, „Europa liberă" de **gazetele** în limba română „Micromagazin", „Limite", „Ethos" **ori de publicația de limbă franceză** „Cahiers de l'Est". Apărute în diferite **puncte de pe glob, cu o periodicitate care nu se** aseamănă, acestea par, în ochii naivilor, niște inițiative izolate care se întîlnesc „spontan" în vederi. Această „spontaneitate", care are, în primul rînd, motivații politice pe care însă le putem, pentru moment, lăsa deoparte, este însă iluzorie ; un simplu examen al acestei prese orale și scrise e cît se poate de clar. „Europa liberă", a cărei „secție română" are acum ca director pe Vlad Georgescu, are drept program obligatoriu un număr de principii reductibile la cîteva idei fundamentale : **elogiul spiritului european** pe considerentul că popoarele din Estul continentului ar „aspira să participe la „viața economică, culturală și politică a Europei" **(Raport Anual",** pg. 31) **combaterea „izolării",** pe care „europenii" nu ar înțelege-o, așa cum e normal, ca un proces de specificizare a culturilor **răsăritene, „reproducerea" lucrărilor** nepublicate în țara lor chiar samizdat („Raport Anual" pag. 25). În plus, cîteva din curentele propozițiuni diversioniste : „Europa liberă" ar fi un „radio internațional" nu un „radio de exil", (RA. pag. 25) aspirînd „la un jurnalism vorbit independent" (RA. pg. 27) fără „relații cu vreun partid politic sau organizație de exil" (RA. pg. 27). Într-un program unde cuvîntul „obiectivitate" flutură peste tot însă e recunoscut că majoritatea funcționarilor sînt transfugi din țara de origine, logica, se vede bine, nu este la ea acasă. Asemenea „principii", reductibile în definitiv la ideea „europenizării" forțate a culturilor din Est (ceea ce, politicește, știm ce înseamnă) și la încurajarea „valorilor", „cenzurate" în țara lor, creează în chip obligatoriu un jurnalism părtinitor „dependent", o presă, vorbită, facționistă, mai greu de detectat în emisiunile culturale unde, nu toți, se pricep ci ca atare nu înțeleg bine subtextul unor comentarii. Culturalii „Europei libere" sînt redactori și colaboratori, în general anonimi pentru culturile occidentale și necunoscuți ca valori nici măcar pentru cei mai minuțioși bibliografi ai literaturii române. Cum „opera" lor va fi studiată în curînd mă rezum deocamdată să-i citez : **Monica Lovinescu și Virgil Ierunca,** redactori din „subredacția" de la Paris. **Sanda Stolojan, Paul Goma, Virgil Tănase, Anneli Ute Gabanyi,** colaboratori cu teme diferite. Cîte o contribuție culturală mai aduc, cîteodată, **N. C. Munteanu, Raluca Bogdan (?) și Vasile Mănuceanu (?!)** „Europa liberă" e, așadar, un tip de presă vorbită, adresată, s-a văzut, românilor din România ; cum însă vorbele zboară iar în Occident e foarte dificil să captezi emisiunile acestui post, „Europa liberă" și-a creat și pandantul ei, ca să zic așa, scris. Periodicul artizanal multiplicat la gestetner „Micromagazin", editat la New York de Marius Ligi, se ocupă în principal cu reluarea unor emisiuni ale postului de radio „Europa liberă", încercînd să facă din presa vorbită pentru România — presă „scrisă" pentru românii din Occident. Din moment ce „Micromagazin" e o reeditare a „Europei libere" se înțelege că nu putem întîlni aici alți colaboratori. Existența unor reviste care să propage și să repete, dar pentru occidentali, ceea ce difuzează „Europa liberă" către România e însă un fapt nou, pe care trebuie să-l lămurim. El probează că propaganda „Europei libere" se exercită, prin mijlocitori, și asupra românilor care viețuiesc în străinătate, „informați" pe aceste **canale dirijate** despre evenimente pe care nu le cunosc și nu le pot verifica : ideea de a-i asimila pe aceștia și de a impune, forțat, majorității obiective optica unei minorități căruia i s-a încredințat monopolul unei părți a presei „românești" este indiscutabilă. Cu acest gînd s-a fundat, în 1969, revista pariziană „Limite", o gazetă de forma „biletelor de papagal" mai mult lunguiață decît lată, cu o periodicitate fluctuantă : pînă în 1982, așadar în 12 ani de apariție, se tipăriseră 35 de numere. Legăturile acestei gazete cu „Europa liberă" sar în ochi : adeseori apar aici articole difuzate mai întîi „pe post" (însoțite chiar de această specificație), directorii „secției române", defunctul Noël Bernard și actualul șef, Vlad Georgescu, sînt colaboratorii „Limitelor", știrile difuzate la „Europa liberă" și cele publicate în „Limite" sînt, adeseori, identice, temele generale de ordin cultural nu diferă. O înșiruire a colaboratorilor este încă și mai elocventă. „Limite" este, așadar, o publicație ai căror redactori sînt **Virgil Ierunca și N. Petra** acompaniați de aceiași publiciști : **Monica Lovinescu, Sanda Stolojan, Paul Goma, Virgil Tănase, Anneli Ute Gabanyi, Șerban Cristovici, G. Tomaziu, Sever Tipei, Magdalena Constantinescu, Horia Stamatu, Ioan Petru Culianu.** Interesant e de observat că „Limite" și-a modificat simțitor conținutul, în jur de 1976, de la un domeniu „închis", elitist (recenzii, articole cu aer „doct", poeme) la o gazetărie aproape exclusiv politică, anti-comunistă, preocupată obsedant de climatul literar din România, chestiune asupra căreia vom reveni. Împărțită în 4 sectoare distincte (unul publicistic, agresiv, altul de „creație", cuprinzînd poezii semnate de autori în general necunoscuți și fără nici o valoare) „Limite" mai conține două-trei pagini de „informații culturale" (cu titlul „Confluențe") unde cele mai nesemnificative producții ale colaboratorilor revistei se transformă în mari izbînzi, și un sfert sau o jumătate de pagină de „bibliografie" (cărți primite la redacție), unde un ochi experimentat observă că cel puțin un sfert sînt „extrase" din diferite reviste („cărți", adică, de 5—10 pagini). Un amănunt picant : „Limite" recenzează, elogios, reviste înrudite cum ar fi „Micromagazin", „Ethos" și „Cahiers de l'Est" și comentează chiar emisiunile „Europei libere", ceea ce spune tot ce trebuie să spună. Ca și cum „Limite" n-ar fi fost deajuns, în 1973 a apărut, din mantaua acestei gazete, un, să-i zicem așa, „periodic" sub forma unui volum gros, asemănător cu o carte, intitulat „Ethos" ai cărei redactori erau (desigur !) **Virgil Ierunca** și **Ioan Cușa.** Cum acesta din urmă a murit recent rămîne de văzut dacă „Ethos" va rămîne sub direcția unică a lui Virgil Ierunca sau va sucomba. Un număr din „Ethos" e un număr din „Limite" dar la alte proporții : poezii, articole (mai eseistice) note și bibliografie. Este curios că în majoritate aceste rubrici de „știri" și de bibliografie au locul lor special și sînt cultivate cu insistență : redactorii vor, desigur, să dea iluzia unei vieți culturale efervescente și pline de izbînzi. Cine colaborează la **„Ethos"** ? De regulă, colaboratorii „Europei libere", ai „Micromagazinului" și ai „Limitelor", adică aceiași **Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Sanda Stolojan, Paul Goma, Horia Stamatu, Șerban Cristovici, Sever Tipei, G. Tomaziu, D. Țepeneag, Ioan Petru Culianu, Magdalena Constantinescu** (întîiul număr, din 1973, avea și colaborarea lui **Ion Caraion).** Aceste cîteva „periodice" cu apariție totalmente neregulată, s-ar fi putut adresa însă cel mai mult românilor din străinătate ceea ce, la un moment dat, a părut insuficient. O minoritate izolată între alte nații majoritare poate comunica în limba ei doar cu alte minorități, de aiurea ; influența asupra mediului nemijlocit străin este însă, cu revistele „românești", nulă. Iată de ce în rețeaua „Europei libere" s-a creat, începînd cu 1975, un soi de publicație internațională, intitulată „Cahiers de l'Est" cu sediul la Paris, periodic, trebuie să admitem, inițiat de români, deoarece este condus de Sanda Stolojan. Un comitet de onoare (?!) cuprinde pe Pierre Daix, J.M. Domenach, François Feijitö, Joszef Svorecki, Denis de Rougemont iar „comitetul de redacție" e alcătuit din G. Aranyossy, Marie France-Ionescu și A. Liehm. Principalul scop al acestor „caiete" ar fi să stimuleze relațiile între scriitorii „contestatari" din est și aceia din Occident, favorabil contestației, și să scoată cultura acelor țări din sfera „provincialismului". Acest **pod prea îndepărtat** este teoretizat în chiar nr. 1/1 1975 de unde rezultă că la baza acestei inițiative stau trei principii : întîiul, desigur, „sincronizarea" : „Privirea simplificatoare a Occidentului n-a înregistrat acele încercări disperate de sincronizare cu restul literaturii europene, ale cîtorva scriitori hotărîți să sacrifice esteticul pe altarul mărturiei". Al doilea, **„formalismul",** interpretat politic și ca formă de dizidență. **„A acorda prioritate formei înseamnă a spera că societățile de tip stalinist și post-stalinist nu se vor eterniza".** În fine, vine la rînd necesitatea avangardei ca subversiune politică : „În plus, căutarea unor forme noi în artă este mai primejdioasă pe termen lung decît o literatură de denunț și de lamentație, deoarece această căutare atinge rădăcinile înseși ale mentalității care s-ar vrea fixată odată pentru totdeauna". Acest pseudo-manifest artistic care e, în realitate, un pur manifest politic, pigmentat chiar și cu un program de acțiune oferit amatorilor de contestație, spune totul despre „Cahiers de l'Est". Cît este el de corect esteticește vom vedea la timpul potrivit, deocamdată adaug pe aceia care colaborează la această stație înaintată a „Europei libere", **cum se va vedea,** toți colaboratori la gazetele ei satelit : **Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Șerban Cristovici, Virgil Tănase, Horia Stamatu, Sanda Stolojan, D. Țepeneag.** Nu este, desigur, unica publicație de altă limbă decît româna unde apar acești autori, a căror gazetărie „occidentală" e mult mai modestă decît ar vrea ei să se creadă. Interesant este că accesul lor în alte publicații e, o vede oricine, condiționat : ei publică fie în gazete editate de alți „contestatari", fie în periodice conduse de prieteni, cunoscuți sau „căuzaci". N-am înțelege de ce scrie, rar, Monica Lovinescu în „L'Alternative" dacă n-am ști că Mihnea Berindei (colaborator la „Limite") e în redacția gazetei „L'Alternative". Ar fi greu de înțeles cum de publică Sanda Stolojan, cînd și cînd, la „Esprit" dacă am ignora că director la „Esprit" este Jean-Marie Domenach, din colegiul de onoare la „Cahiers de l'Est" unde director e (!?) Sanda Stolojan (servicii între „directori"). Explicația colaborării Monicăi Lovinescu la „Kontinent" (editată de V. Maximov) stă în caracterul „dizident" al acestei gazete. Acest cod, cu care cunoscătorul poate deschide orice asemenea „mistere" negustorești, ascunde, în realitate, o foarte vastă rețea de complicități care este proprie grupului „Europei libere".

Artur Silvestri

Ultimii reprezentanți ai marilor generații, născuți înaintea primului război mondial, ne-au părăsit de curînd. Au fost contemporanii noștri. Ne gîndim atît la Mihail Sadoveanu, cît și la Călinescu, atît la Tudor Arghezi, cît și la Lucian Blaga, atît la George Bacovia, cît și la Tudor Vianu. Lista poate fi mai lungă. După război, mai multe generații s-au întîlnit pe cîmpul literaturii române. Amintirea lor se perpetuează mai ales oral. A venit vremea ca aceste amintiri să fie transmise marelui public. Cultivarea valorilor literare, morale și spirituale ale marilor înaintași revine, fără îndoială, scriitorilor de azi și publicațiilor lor. Una din preocupările revistei „Luceafărul" a fost aceea de a găzdui evocări despre marii noștri scriitori. Rubrica „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi", „L-am cunoscut pe G. Călinescu" sînt o dovadă în acest sens.

Recenta rubrică „Remember" pe care o inaugurăm cu amintirile lui Valeriu Anania despre Vasile Voiculescu deschide o serie liberă de memorialistică. Ea se adresează atît tinerei generații de scriitori, cît și marelui public.

REMEMBER

V. VOICULESCU

Evocare de VALERIU ANANIA

autorul **Poemelor cu îngeri** mi s-a furișat în viață, ca și-n amintiri, cu acea discreție cu care, probabil, s-a strecurat printre semeni de-a lungul unui veac de om. Sînt ani de cînd îmi solicit memoria și încă nu-mi pot oferi icoana clipei în care l-am cunoscut, cînd am stat întîi față către față și cînd ar fi trebuit să fiu fericit că string mîna poetului pe care-l citisem cu ardoare. Sînt în stare să realcătuiesc, în amănunt și nuanță, momentele primelor mele întîlniri cu un Arghezi, Blaga, Papilian sau Ion Luca, dar nu pot să dau de momentul Voiculescu. Mă trezesc dintr-o dată cu el la mine în casă, ca și cum ne-am fi știut de cînd lumea, sau ducîndu-mă eu la el, pe strada Dr. Staicovici, în odaia în care-și avea cărțile de citit, masa de scris, patul de odihnă și cîteva scaune pentru prieteni, într-o singurătate de eremit. De sfînt bizantin era și chipul său prelung, uscățiv, adîncit de o frunte inteligentă, luminat de barba albă, îngrijită — pe care însă foarfeca o neglija în vremea iernii —, a cărui odihnitoare blîndețe se cumpănea cu genezele ochilor cosmici, izvoritoare de lumi. În mersul său domol, trupul firav era ca un templu pe plaur, purtat pe ape, cu sufletul arzînd în trestii.

E posibil ca eu să fi întîlnit mai întîi un nume banal, un oarecare „doctorul Voiculescu" — așa cum pretindea scriitorul să i se spună, niciodată „domnul Voiculescu" și cu atît mai puțin „maestrul" —, cîndva — dar nu mai devreme de anul 1952 —, într-o împrejurare cu oameni mai mulți la un loc, printr-o prezentare simplă, neprevenitoare, așa cum se întîmplă de sute de ori într-o viață de om, pentru ca numai după aceea să-mi dau seama că poetul V. Voiculescu îmi devenise prieten fără să știu cum și cînd, ca într-o copilărie de țară. Incertitudinea acestui început e una din mîndriile mele de taină.

Oricum, împrejurarea de care nu-mi amintesc nu putea fi străină de lumea Antimului, cea de atunci, pe care eu o cercetam foarte rar, ca unul ce nu-mi descopeream aderențe intime la subțirele univers al despătimirii și neprihanei. În ctitoria Ivireanului se strămutase, nu demult, poetul Sandu Tudor, fost director de gazetă, polemist, pamfletar, devenit acum Agaton, pentru ca nu mult după aceea să se schimbe în Daniil, nume destinat să transpară prin șorțul schimei celei mari, deseori pogorît din sihăstria Rarăului și purtat cu ostentație pe străzile Capitalei, într-o superbă atitudine de cabotinism cenobit. Instalat în chilia clopotniței, anume mobilată pe gustul și banii lui, Agaton se descotorosea tocmai de ceea ce-mi trebuia mie, și așa se face că de la el am cumpărat întîia mea mare colecție de discuri muzicale, vreo trei sute, împreună cu un splendid „His Master's Voice", al doilea exemplar dintr-o comandă specială, zestre cu care-mi împlineam un vis de demult, al ucenicului lui Anton Holban. Următor unor îndemnuri lăuntrice mai vechi, el se voia un fel de mentor al unei școli spirituale în centrul căreia se situa literatura filocalică, în parte cunoscută prin traducerile tipărite ale profesorului D. Stăniloae și în parte recoltată de prin manuscrise. Vara, sub nucul cel mare din grădina Antimului, zelosul neofit ținea lungi și stufoase prelegeri despre doctrina palamită, noutate — mai întîi tematică — menită să atragă interesul nu numai al celor din tagmă, dar și pe al unor scriitori, dintre care nu au lipsit Al. Mironescu, Ion Marin Sadoveanu, V. Voiculescu și, pentru foarte scurtă vreme, Ion Barbu. Se pare că atunci și acolo a avut Voiculescu revelația unei alte dimensiuni a spiritului și de acolo și-a deprins noile sale lecturi și meditații, cu efecte radicale în poezia lui de mai tîrziu. Mai mult, cred că el a fost, pînă la urmă, singurul beneficiar ; Ion Barbu s-a speriat și a fugit, Al. Mironescu și Ion Marin Sadoveanu s-au refugiat într-un ritualism aproape bigot, cella'și s-au păstrat în limitele decente ale onorabilității ; cît despre Daniil Sandu Tudor, care știa foarte multe lucruri și vorbea enorm, el nu a izbutit niciodată să fie pe deplin convingător, poate și din pricina temperamentului său aproape imposibil, ale cărui opinii excelau prin agresivitate și intoleranță. Voiculescu a luat noutatea în serios și s-a angajat întru ea de unul singur, pe cont propriu cum s-ar spune, într-o uriașă aventură a spiritului. Aceasta a cunoscut cițiva ani buni, în durata cărora l-am cunoscut eu, cînd a scris și **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare...**, adevărata și marea lui poezie.

Voiculescu trăia simplu, foarte simplu, în casa lui din care își păstrase o singură odaie, înghesuit între cărți, multe și foarte felurite, îndesate în rafturi pe cîte două și trei rînduri, de jos pînă-n tavan, într-o aparentă neorînduială. La vîrsta lui, cînd atîția intelectuali sînt dezabuzați de lectură, el citea zilnic și era gata să-ți vorbească despre pagina cea mai nouă. Era destul de strîmtorat, iar aceasta se cunoștea mai întîi după ținuta lui vestimentară, întotdeauna corectă dar trădind intervenția repetată a curățătoriei chimice și indiscreția paltonului întors, cu nasturii de-a-ndoaselea. Iarna nu avea destule lemne de foc și deseori dormea în căciulă și bocanci. Cînd conducta de gaze i-a ajuns în dreptul casei, nu a avut bani să-și tragă branșamentul și multă vreme a continuat să sufle-n pumni. Se număra, împreună cu Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia și alții, printre scriitorii care nu aveau acces la tipar. Nu se plîngea însă niciodată, nu învinuia pe nimeni. Mai mult, starea lui de sărăcie era o opțiune deliberată, și se conjuga cu sentimentul demnității. În conducerea Uniunii Scriitorilor încă mai avea prieteni, dar a refuzat oferta acestora de a interveni pentru o pensie de onoare ; i se părea că ar accepta o pomană. Nu l-a încurajat nici pe Zaharia Stancu în intenția acestuia de a-i juca o piesă la Teatrul Național. E adevărat că asemenea rezistențe erau alimentate — dacă nu chiar inconștient aplaudate — de doi-trei amici apropiați, pe care eu, la acea vreme, i-am judecat aspru. Scrupulele poetului mi se păreau excesive și nu l-am cruțat nici pe el de dojană, atît cît poate o mustrare să nu afecteze limitele deferenței. Voiculescu însă nu opunea contra-argumente : mă dezarma printr-un suris diafan și printr-o suverană ridicare din umeri :

— Ce vrei, dumneata, dacă așa-mi place mie să trăiesc ? Supăr pe cineva ?

Într-adevăr, omul acela nu era în stare să supere pe nimeni. Nu l-am auzit niciodată vorbindu-l pe cineva de rău, clevetind, insinuînd. Sufletul său avea o bunătate atotcuprinzătoare. Dacă vreunul dintre prieteni se întîmpla să debiteze în prezența lui o defăimare asupra cuiva, poetul se amuza cel mult de inteligența răutăcioslui și nicidecum de adresa răutății. Rar am întîlnit o inimă atît de castă. Aceasta însă nu înseamnă că nu știa să fie și tăios atunci cînd avea de apărat dreptatea unei idei. Cînd opoziția lua în brațe absurdul, preferă să se închidă în sine și să plece.

La mine venea uneori singur, dar mai adesea însoțit de Al. Mironescu — Codin, cum i se spunea între prieteni — și rareori cu mai mulți la un loc. Voiculescu era un mare iubitor de muzică. Colecția mea de discuri ne-a oferit multe seri de extaz, deși el se înfrupta mult mai des din aceea a lui Apostol, celebrul chelner bucureștean care poseda, din banii de pe șervet, cea mai bogată discotecă după aceea a Radiodifuziunii ; am văzut cîteva poezii ale lui Voiculescu datate cu mențiunea : „după o audiție la Apostol". Dacă pe discuri eu nu aveam prea multe piese de Bach — întîia preferință a poetului —, în schimb mă mîndream cu bogata mea recoltă de colinde, în mai multe variante corale, înregistrate și reproduse pe unul din puținele magnetofoane, pe atunci, de la noi. Întîmpinam sărbătorile cu asemenea festinuri spirituale din care, bineînțeles, nu lipsea poezia. Profanii cred că poeții se întîlnesc ca să-și citească unii altora versuri proprii. Se întîmplă și asta, dar mai rar. Noi ne desfătam citind sau recitînd versuri din poeții cei mai feluriți, de la Eminescu și Baudelaire pînă la **Cîntecele țigănești** ale lui Miron Radu Paraschivescu. Parcă și azi îl aud pe Codin cu citată muzicalitate spunea **Dintre sute de catarge...** sau cu cît patos, ușor ironic, încheia :

Hypocrite lecteur, mon semblable, mon frère..., sub zimbetul luminos al lui Voiculescu, care-i admira impecabila rostire a limbii franceze.

Versuri proprii citea poetul mai mult la el acasă. Rar se oferea din proprie inițiativă, dar nici nu se lăsa mult rugat. Avea un fel de a-și citi poeziile pe dinlăuntru, cu rezonanța simplității. Se pare că scria ușor, degajat, după lungi, laborioase acumulări interioare. Îmi povestea odată că, în vremea cînd își exercita profesia de medic și trebuia să alerge de la un pacient la altul, și-a scris multe poezii cam la repezeală, undeva, într-un local mărunt, pe un colț de masă, între două tramvaie, pentru ca să onoreze solicitarea unei reviste. În anii de care vorbesc lucra mult, aproape zilnic cîte o poezie, într-o adevărată năvală a inspirației. Colegul meu de la bibliotecă, care se ducea mult mai des pe la el, avea un caiet în care poetul îi transcria cu plăcere poeziile cele mai proaspete, cîte cinci-șase deodată ; în felul acesta eram și eu la curent cu producția lui literară, uneori cam descriptivă și convențională — ca să nu spun tezistă —, alteori de-a dreptul uluitoare.

Conștiința valorii lui se consuma tot sub semnul discreției. Cred că singurul căruia i s-a confesat în acest sens a fost fiul său Ion Voiculescu, pe care-l întîlneam aproape de fiecare dată cînd mă duceam în strada Dr. Staicovici și care, la sfîrșitul vizitei, atunci cînd nu putea s-o facă poetul însuși, mă conducea la stația de tramvai de lîngă stadion. — Ionică, îi spunea uneori poetul simțind că îmbătrînește, dacă mor, tu să ai grijă de manuscrisele din ladă asta ; cînd le va veni vremea să fie publicate, se va vedea că sînt de preț pentru literatura română și vei vedea și tu că poți lua ceva bani pe ele... Din păcate, bietul Ionică, spirit cam dezordonat, boem de circumstanță, cînd cu servici, cînd fără, după cum îi porunceau capriciile, nu era dispus să ia în serios vorbele tatălui său.

— Auzi ce crede bătrînul, îmi spunea ținîndu-mă de braț, că el scrie acum, la vîrsta lui, mai bine decît a scris cînd era în putere, că ce are el acolo în ladă o să mă umple pe mine de bani. Haida-de !

— Ionică, să știi de la mine că „bătrînul" are dreptate.

— Ți-a spus-o și dumitale ?

— Nu, mie nu mi-a spus-o. Și cred că n-a mai spus-o la nimeni.

— Păi vezi ? se lamenta Ionică, pe astea mi le spune numai mie, fiindcă eu sînt prostul familiei. Așa mă crede el...

Pe toate acestea i le-am amintit lui Ionică mult mai tîrziu, prin 1965, cînd l-am găsit la Editura Pentru Literatură bătindu-se aprig pentru opera postumă a „bătrînului". Ceea ce nu pricepuse de la taică-său, înțelegea acum de la cîțiva redactori foarte inimoși, a căror admirație pentru **Sonete** se înfrunta cu unele inerții editoriale. La cîțiva ani după aceea am fost fericit să-l văd pe Ionică la volanul unui automobil, pentru ca să aud apoi că s-a prăpădit într-un accident stupid. De la el obținusem, la plecarea mea în America, o seamă de poezii și proze inedite ale lui Voiculescu, pe care le-am publicat acolo. El era depozitarul acelei valoroase arhive, a cărei tipărire, după dispariția lui, e încă șovăielnică și departe de o ediție integrală. Nu cunosc să fi apărut în volum nici piesa **Pribeaga**, pe care autorul mi-a citit-o, într-o seară de neuitat, acasă la Al. Mironescu, și nici nu știu să fi fost reprezentată pe scenă în afară de cele cîteva spectacole ale Teatrului „Manuscriptum". În cele două volume de proză — apărute tot postum — lipsesc povestiri de o mare frumusețe și originalitate, printre care **Schitul de ceară, Blestemul smochinului** și altele. Opera lui Voiculescu încă își așteaptă pe marele ei editor.

În 1953 isprăvisem **Mioriția** în prima redactare și cred că Voiculescu și Mironescu au fost cei dintîi oameni de litere cărora le-am citit-o în întregime, preț de cîteva ceasuri, la mine acasă, într-o seară lungă, neobișnuit de lungă, la măsura unei piese care număra nu mai puțin de cinci acte și patru „antracte", ale unei arhitecturi ce se voia cutezătoare. Era primul meu mare examen. N-aș putea să spun că așteptam verdictul cu sufletul la gură (autorul bănuia că știe el ce știe despre opera lui !), dar mă emoționa faptul în sine, că prin acea lectură intram în conștiința unui poet de profilul lui Voiculescu. Ora se făcuse tîrzie și nu mai nădăjduiam că va fi timp și pentru comentarii. Cu toate acestea, ele s-au produs, și încă destul de aprinse, după ce ascultătorii au salutat noutatea și, cum spuneau ei, îzbinda. Firește, n-au lipsit obiecțiile. Cea mai puternică a fost a lui Codin, dezolat de „păginismul" unui mit pe care-l așteptă, cel puțin de la mine, plutind într-o aură de transfigurare spirituală. Convins că Voiculescu îl va seconda, am avut surpriza să constat că acesta, chiar înainte de a răspunde eu ceva, a luat poziție tocmai în favoarea „păginismului" piesei și, mai ales, în favoarea libertății unui autor de a-și scrie opera așa cum crede și cum o vede el, nu cum ar dori-o prietenii lui. Pe această dublă temă s-a încins între ei o discuție aprigă, în care eu am izbutit să intervin de foarte puține ori, și anume de partea lui Voiculescu, a cărui largheță în materie de artă era pentru mine, atunci, o revelație. Au plecat de la mine continuîndu-și dialogul, fără ca unul să fi cedat în favoarea celuilalt.

E probabil ca disputa lor să se fi prelungit în doi, pe stradă sau acasă la unul din ei, atunci sau a doua zi. Cert este că obiecția lui Codin i-a dat lui Voiculescu de gîndit, și așa se face că după numai două zile primeam de la el, prin Colegul de la Bibliotecă, trei pagini de observații și sugestii, de data aceasta amendate substanțial în funcție de „ceea ce pretind unii mai exigenți", pledînd pentru „o mai complexă și încordată valabilitate dramatică".

„O trăsătură originală a baladei — spunea el — este că dragostea Mioriței pentru păstor îi hărăzește darul profetic, o face năzdrăvană : motivul supranormalului, ce potențează de la început fluidul de spiritualitate și seninătate ce străbate acțiunea — care nu mai este o simplă întîmplare oarbă, ci preștiință, pusă la cale de soartă, prin oameni.

De aceea, nu pentru un mecanic paralelism cu balada, nici măcar pentru o cît de mică apropiere a situațiilor, ci pentru îmbogățirea, complexitatea și idealizarea caracterului original și superior al Mioarei, cît și pentru posibilitatea unor eventuale încrengături dramatice ce s-ar putea dezvolta de aici — fata ar trebui să cunoască viitorul și să se lupte să conjure fatalitatea. Dragostea îi exaltă sufletul, îi ascute simțirea, îi înnobilează întreaga purtare, nu mai este simpla femelă frumoasă după care se țin și se bat flăcăii ca un cîrd de cerbi după o căprioară, ci o ființă înzestrată cu un fond (nu numaidecît lucid) de rivnă pentru mare, drept, cinstit, frumos, la care să ajungă chiar cu propria ei sacrificare. Ea, cu antenele-i hipersensibile, simte și presimte că se urzește ceva împotriva iubitului, că soarta l-a desemnat ca jertfă. Poate că a auzit, fără să fie văzută, unele puneri la cale ale rivalilor, care vorbesc de uciderea lui Moldan ca să i-o răpească. Sau a prins ceva de la suratele ei, ori din amenințările directe ale lui Vrîncu, vrînd să o despartă de iubit. Destul că ea își dă seama de primejdie, că va fi o unealtă prin care fatalitatea va lovi... și se jertfește. Luptă cu patima ei, care se curățește, se purifică, nu primește să se mărite cu Moldan, fără să-i destăinuie pricina adevărată, îl părăsește, fuge de el, caută consolare. Dar din cauza asta tînjește, suferă, se chinuie : o plauzibilă pricină a boalei (oftat=oftică). Despărțirea și dorul îi dau subtilități de Mioriță năzdrăvană. Magul, sau o călugăriță, introduși chiar din actul I, ar fi un contrapunct al vrăjitoarei și al atmosferei de păginism specific muntelui. (De ce oare nu ar fi un mag la praznicul morților din actul I ?). Pentru Mioara, aceasta ar fi o răscumpărare din moarte, mîntuirea iubitului. Pînă la urmă, silită de familie, de surate, de viață, și ca o răzbunare că este bolnavă, jertfa se reduce la măritarea cu altul. Numai așa își justifică ea însăși primirea gherdanului de la Vrîncu și-l ia de bărbat. Moldan însă nu o slăbește ci o silește să se destăinuiască, află motivul și o convinge că îndată ce se vor căsători, **intîi în taină**, primejdia încetează, deoarece rivalul are să renunțe: el ține fata, nu nevasta altuia. Situația asta pune în valoare și se opune dramatic celeilalte realități, pe care spectatorul o cunoaște, că Vrîncu nu vrea fata, ci nevasta, ca să răpească odată și turmele și văduva ucisului. Mioara lăsîndu-se convinsă, face, fără să vrea și să știe, jocul ursitei, împotriva căreia tocmai luptă.

O altă întărire a dramaticului ar fi poate ca otrava (nu e necesară, ea denaturează oarecum sensul și frumusețea morții, care trebuie să fie bărbătească) să nu i-o dea personajul parazitar al Roiniței, ci Mama sau chiar Mioara — ca efect al blestemului și ultim efort al fatalității, al ursitei neînduplecate, care totuși este biruită nu numai prin apoteoza morții eroului, un fel de sacrare a lui (prin mag și practicile păgîne de la moarte), ci fatalitatea este biruită prin altceva, prin viață : Moldan nu moare întreg. Spre marea, cumplita bucurie a Mamei (și aci s-ar putea juca pe temele îngemănate ale jalei și bucuriei), și el, și Mioara mărturisesc că s-au împreunat mai înainte (fie cu binecuvîntarea tainică a magului, fie cu cea și mai puternică a naturii) și că Mioara are în pîntece un rod, simburul nemuririi — copilul. Planul lui Vrîncu, să se însoare cu văduva rămasă fecioară, se prăbușește. Cătălina devine din nou sălașul energiei telurice, acum schimbată de adînca mulțumire și recunoștință că nu s-a îngăduit să i se stingă neamul, ci i-a dat un urmaș să ducă spița mai departe. Astfel primește să mai trăiască și să vadă cu ochii un alt Moldan.

Dramatismul s-ar îmbelșuga cu încă un adaos. În loc ca Moldan să-și spuie singur monologul morții — parafrazarea baladei — să se ție seama de originea **Mioriței**, care e bocetul, astfel că s-ar putea închega deasupra mortului (un fel de Sigfrid) un straniu cor cu alternanțe între fete și flăcăi, strofă și antistrofă, care să recite dialogat lauda răposatului (voceatricele), cor condus de Mioara exaltată de durere. Aici iar se poate amesteca magul pentru îmblînzirea și împăcarea lumii care rămîne, cu nădejdea la fericirea la care se duce cel plecat dincolo, biruitor al morții, prin nemurire. Printr-un prestigios joc dramatic s-ar lega pe loc nuntă-moarte-nemurire. S-ar putea renunța la moartea prin otravă, care aduce o lungire a motivului morții — Moldan este lovit de la început mortal, ceea ce îl scutește de a vorbi mult și lung și dă prilej corului să-i ia rolul și să-i pronunțe panegiricul...".

Dacă tezismul lui Al. Mironescu, atît de transparent în aceste pagini voiculesciene, nu m-a entuziasmat, dacă mi s-a părut că cele mai multe din sugestii încercau să forțeze niște uși deschise, dacă n-am înțeles să introduc un mag în scena evocării morților (ritual trăit de mine însumi, ca atare, în vremea copilăriei), dacă am zîmbit la gîndul că aș putea să-mi încheie poemul dramatic cu o predică, dacă nu toate opțiunile poetului m-au urmărit în variantele de după prima redactare, în schimb trebuie să recunosc și să mărturisesc, acum și înaintea amintirii sale, că lui V. Voiculescu îi datorez finalul actual al **Mioriței** și că spiritului său îi transfer, cu recunoștință, meritele ce mi s-au atribuit. L-am scris fără șovăire, ca în urma unei revelații, și cu acest final a ascultat el piesa a doua oară, peste vreo doi ani, cînd am citit-o în casa lui Barbu Slătineanu, în cercul de prieteni literari ai acestuia. Atunci, în 1955, mi-a dăruit el un exemplar din ediția definitivă a poeziilor lui, cea de la Fundații, cu următoarea dedicație :

„Mini turmele-ți de gînduri la munte, flori să pască,
Pe guri de rai la sfaturi cu baci și oi plăvițe.
Acolo, la obîrșii de taină românească
Ai strîns în suflet tîngul eternei Mioriți".

Despre Barbu Slătineanu nu se mai pomenește nimic. Era colonel pensionar, specialist în ceramica artistică, despre care publicase o carte și din al cărei tezaur, românesc și universal, poseda o vastă colecție, expusă în casa lui de pe strada Obedenaru, în cartierul Cotroceni, alături de tablouri, sculpturi, scoarțe vechi și alămuri orientale. Urmînd pilda lui Zambaccian, cedase statului întreaga colecție, devenită Muzeul Slătineanu, în schimbul dreptului de a locui într-o aripă a casei lui, o casă în care toți membrii familiei cultivau artele, de la sculptură la muzică. Locuința avea un salon spațios, cu veche mobilă boierească (doamna Slătineanu era o Lahovary), în a cărei alcătuire se afla și un fotoliu foarte larg, acoperit cu un covor persian, în care-și petrecea mai toată vremea domnul Barbu, suferind de picioare. În aceste împrejurări își descoperise el vocația tîrzie pentru literatură și, încurajat de Șerban Cioculescu, începuse și continua să scrie mai întîi povestiri inspirate din viața omului preistoric, apoi un roman. Fie din nevoia de a-și citi și verifica producțiile epice, fie din nevoia, mai generoasă, de a oferi un spațiu și un climat familial unor prieteni de cultură, mai vechi și mai noi, pe care deceniul acela nenorocit îi surghiunise din patria lor literară, Slătineanu le-a declarat acestora poarta deschisă în fiecare zi de marți, la ora cinci după amiază, cînd salonul cu mobilă veche îi aștepta simplu, amical, fără protocoalele cu care, probabil, fusese obișnuit în tinerețe. Nu era vorba de un cenaclu literar propriu-zis, deși în cadrul acelor reuniuni nu se citea și nu se discuta nimic altceva decît literatură și artă, ci de o familie spirituală ce-și căuta supraviețuirea, într-o noblețe, de-a lungul unei epoci literare dominate de ceea ce s-a numit mai tîrziu sociologism vulgar. Introdus acolo de Șerban Cioculescu, am frecventat și eu salonul Slătineanu, cu intermitențe, vreme de vreo doi ani, și îi găseam acolo, aproape cu regularitate, nu numai pe marele nostru critic împreună cu soția sa, ci și pe Vladimir Streinu, Elena Iordache, V. Voiculescu, Dinu Pillat, Cornelia Pillat, Alice Voinescu, Claudia Millian, precum și pe alți cîțiva cu popasuri efemere. Față-n față cu asemenea nume e ușor de imaginat atmosfera de subțirime intelectuală și elevație sufletească în care se desfășurau discuțiile de după lecturi, dominate de verva cerebrală a lui Cioculescu (care nu scăpa nici o ocazie de a mai face un calambur) și de magisteriul critic, întotdeauna elegant și precis, ca o tăietură de diamant, al lui Vladimir Streinu.

După amfitrion, Voiculescu era cel mai des solicitat să prezinte noutăți, invitație la care el răspundea cu o naturalețe vecină cu umilința. Nu mi-l amintesc să fi adus prea multe poezii, dar acolo, în casa lui Slătineanu, a citit el o bună parte din povestirile care, postum, l-au așezat printre cei mai mari prozatori ai literaturii române. Cu mult înainte de a fi fost astfel consacrat de cronica literară, el a trăit bucuria intimă de a se ști prețuit de cei ce, deopotrivă, îl iubeau.

Nu știu ce se va fi salvat din prozele lui Barbu Slătineanu, care a murit în împrejurări tragice, și nici ce sau cît va rămîne din ele. De numele lui însă rămîne legată, cel puțin în amintirea mea, o oază de sănătate literară într-un pustiu al conștiinței, semănat cu leșuri.

(continuare în numărul viitor)

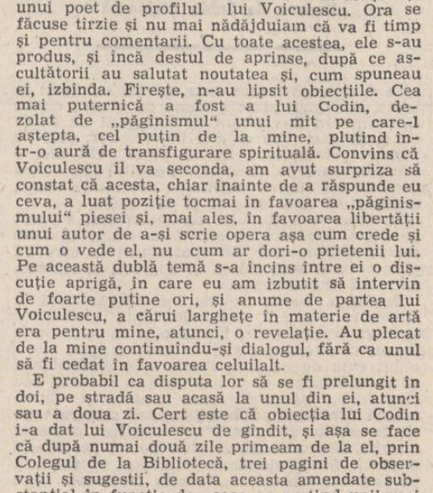

Desene de Sabin Ștefănuță

Poeme de CEZAR IVĂNESCU

Pergament

! thygater thygater thygater
a cui fiică ești tu, sora mea,
a cui fiică ești tu, sora mea,
a cui fiică ești tu, sora mea,
de cerșești aici la pragul
gurii mele? ascunsă în colț
ca o sudoare a zidului
îți ești rușinea ochilor:
nu mă atinge cu mîinile
grele ca piatra !

! thygater thygater thygater
totul e fatal în tine
și acru miroși ca un cal
a cui fiică ești tu, sora mea?
tu ai acea blîndețe (demență)
primordială în cuvînt
care nu contrazice nu
ci numai instaurează
fără cauză: the push of a will
ești ca o undă luminoasă
și ca o picurare de particule
ca o baghetă de ambră !

! muți amîndoi, sora mea,
imemorial oximoron
ca o piatră
nu mă atinge
oh, nu mă atinge
cu mîinile grele ca piatra !

Anamnesis

! și acolo am cunoscut singurul fel în care cineva se poate înșela... era o hetairă... dintre acelea care ne însoțeau banchetele... avea o gură senzuală și o agilitate a corpului ca de fetiță... eram gonit, ca totdeauna... și Elektra traversa camerele înaltă lîn pășind cînd se-ntorcea cu te miri ce hrana săracilor de prin oraș... pășea prin cameri lin și majestuos ca Moartea, palidă, doamne, pînă și imaginea ei mă îngrozea !... eram sătul de-atita goană și în acel oraș Cei Trei m-au însoțit... și îmi puteam de-acuma ascuns să îmi duc traiul... eram un bun actor doar mă foloseam și de chitara mea și Elektra putea îngriji de fetițele altora, era atît de instruită, castă și sterilă... pielea ei mirosind ca tămîia avea acel ceva al incestului ca un cuib de copil... și Ea venea să se culce iar noi dormeam precum trei frați... pînă cînd Ea mi-a spus ceva-ntr-o zi... eu semănam cu ea nu cu Elektra... cînd ne plimbam șold lîngă șold ne potriveam atîta de perfect că-am fi putut purta ca într-o joacă un ou de pasăre în scobitura șoldurilor ori un vas de acela rotund de zinc în care ardeam parfumuri... prin ea am cunoscut acei preoți bizari care-mi spuneau că Moartea-i vanitate... și-mi voi întîlni sufletul la podul Chinvât ca un înger... îi voi semăna lui și el îmi va semăna mie... dar nu avea nimic angelic întrînsa, hetaira, totul la ea era seducție a cărnii... dar ce e carnea, și în virtutea cărei legi ori groaze mă învățasem să mă împotrivesc?... eram bolnav, aceasta da, bolnav și suferind, eu, cel odată atîta de puternic... cînd m-a rugat să mergem n-am voit... unde aș fi putut fugi de-aceste Erynii: ca untdelemnul vremea lîn curgea: nu se mai simte nimeni lîngă tine: Elektra, noaptea, în somn ca-n propria ei umbră se-nchidea... impulsivă și dură ca piatra, fidelitate evidentă ca virginitatea, orgoliul celor mîntuiți, cum nici un viciu nu o penetra... am trăit zile frumoase, și noaptea la marginea patului mă trezeam din nou singur: îmi puteam simți bine ca un animal destinul meu în trupul meu ca-ntr-o capsulă închis singur... singurul lucru, fără preț, veți ști, e omul singur... cu mult mai mult e chiar un fir de pulbere... dar cine a intrat vreodată în însăși pielea mea, în demența mea pînă la capăt ?... bine vedeam că ei sînt cei nebuni, umblau să se înșele (să se cruțe) de dimineața pînă seara, țineau la ei ca la un talisman, dacă-i scăpai din vedere erau morți, îi ajungea o nevoie de moarte, se scăpau pe ei, se diluau, se dizolvau... trăiam în ceață și nimeni nu ne izbăvea !

Perfectum

! părinți reiterați de un
suspin
ca o ofrandă !

★

! și, doamne, ce privire are
cel care e supus perfect !

Una isole muy hermosa

! și cea care atît de mult semăna cu una din fetele Parthenonului încît îi ziceau toți, simplu, grecoaica, și nici azi nu știu cu adevărat ce nume avea: îi văd numai profilul și zbaterea fină a nărilor vibratile la extrem ca un frumos fluture care o să zboare !

Paianjen

! așteaptă-te oricînd la orișice:
iar răspunsul meu era o gravă neînțelegere —
după ce-mi treceam limba peste buză ca un animal, vecinic prizonier într-o obscură pădure e fiecare dintre noi, cu-atîta lașitate-n suflet și piele a amărăciunii, scăzută, smochinită piele de sagri...
araignée du matin, chagrin !

ion nicolescu

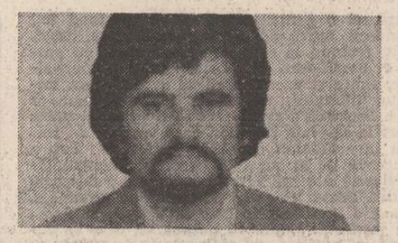

„Dieci canzoni per Adriano Celentano, un vero amico di Ion Nicolescu"

VĂ ROG SĂ-MI AJUSTAȚI ACEST SMOKING

(La prego di aggiustarmi questo smoking)

Vreți să-mi ajustați acesta
smoking inutilizabil
intr-o lume cind orchestra
duce lipsă de contabil

vreți să vin cu parașuta
la Palermo intr-o seară
să rămină lume muta
admirind o aripioară

Vreți să zboare dromaderul
dușmăniei dintre linguri
alungați-mi mie gerul
din acesta smoking singur.

UNDE SE POATE CUMPĂRA O PĂPUȘĂ

(Dove si puo comprare una bambola)

Refren :
Unde se poate, unde se poate
cumpăra o păpușă
unde se poate unde se poate
intra pe o ușă

Strofele :
Un arlechin de mii de ani trecea
pe-același drum grozav de catifea
la poarta lumii se oprea puțin
și-i intreba pe ceilalți arlechini

nu știm nici noi nu știm nimic mai mult
a fost cindva un arlechin mai cult
și-n urma lui ei n-a lăsat vreo urmă
doar glasul tău tăcerea o mai scurmă

doar pașii tăi mai zgiriie uitarea
de ce intrebi răspunsu-i intrebarea
de cind există-n lume arlechini
păpușa lumii s-a oprit puțin.

CE CULOARE PREFERAȚI

(Che colore preferisce)

Ce culoare preferați
roz-bonbon sau bleu-jandarme
in scriptură suntem frați
pentru ce atit vacarm

testamentul vechi sau nou
intrigă sau și iubire
ne-a lăsat lumea cadou
și-un instinct de moștenire

ce-avem de-mpărțit rămine
și mai de neimpărțit
tuturor ni se cuvine
o coajă de infinit

ce culoare preferați
una-n doliu va rămine
și vom fi toți intrebați
pentru cine pentru cine

in San Marco bate-un clopot
pentru tine pentru mine
omenire dulce zgomot
de amor și carabine.

N-AUD BINE

(Non sento bene)

Refren :
N-aud bine zi mai tare
in ce țară te mai doare
in ce sat in ce oraș
ești erou sau ești vreun laș
ești hazliu sau ești posac
pentru cine ce să fac

un simplu rac un anonim dispreț

ce ne aruncă-o pleavă de secunde
de temeneli și compromisuri blinde
fără să știm că racul singularul
și-a insușit și timpul și hotarul

dintre invinși și cel invingător
un orologiu-nchis intr-un izvor
intr-o fintină-a racilor sonoră
să mai trăim o clipă ne imploră

PIAȚA POPORULUI

(La piazza del popolo)

Te rog să vii mereu la ora șase
eu n-am să vin aștept să se ingroașe
luna pe cer și cred din omenie
iți voi trimite-n gind o melodie

să nu te miști din loc ca să auzi
tot ce gindesc contemporanii uzi
văzind că singură surizi rebelă
in fulgarin albastru sub umbrelă

să nu le spui că te-am vrăjit să vii
cu singele acestei poezii
să nu le spui această ghicitoare
de dragoste cinstită-ntre popoare

ACEASTA NU DEPINDE DE MINE

(Questo non dipende a me)

Te-a părăsit cumva iubita
n-ai chef să mergi la cinema
nici nu ți-a scris de ziua ta
și crezi că pot să fac ceva

poate iubita ta mai doarme
in brațele unui amant
sau poate că s-a dus să toarne
cafea-n ibric interesant

e că te-ai și gindit la mine
și vrei să-ți cint ca să străbați
o clipă plină de ruine
de care toți sunt vinovați

poate iubita ta Tereza
se va fi dus la Vatican
să fure singură Geneza
cu ochii ei de pe tavan

sau poate fierbe macaroane
gindindu-se la Hanibal
sau poate a văzut piane
sau are ea vreun ideal

chiar crezi prietene eșec
că pot salva de la inec
iubirea voastră ce simun e
o lume depinzind de mine.

CASA DE BAGAJE

(Il deposito bagagli)

N-acceptă casa de bagaje
nici o infringere amice
in viață suntem personaje
in viață suntem și popice

destinul are două bile
cu bila albă ne dărimă
iar cu mișcări și mai subtile
cu bila neagră ne fărimă

dar noi avem un mic resort
o melodie mai aparte
și cu destinul facem sport
un sport pe viață și pe moarte

unii avem bagaje multe
iar alții le cărăm zimbind
destinul poate să insulte
numai popicele de rind

n-acceptă casa de bagaje
nici o infringere amice
in viață suntem personaje
popicele fiind popice

ÎNVINGĂTORUL

(Il vincitore)

mă uit la calendar și-ncep să tac
aș vrea să inventez din rac un rac
și să-i ordon s-aducă inapoi
cea mai frumoasă viață pentru noi

ce rac tilhar invinge-ntotdeauna
amestecă iubirea cu minciuna
și foarfecă ce-avem noi mai de preț

adevărul adevărat este că cel care mi-a rămas un mentor indispensabil intru inițierea in înțelegerea subtilităților colecționării operelor de artă a fost profesorul Fandaropol. El mi-a dovedit prin experiențe incredibile că nu se găsește pod prea prăpădit și magazie prea dărăpănată pentru a nu exista posibilitatea ca de sub un nor de praf să se ivească un obiect de valoare, un tablou vechi sau o ramă scumpă. „Desigur, obișnuia el să spună, trebuie să ai priceperea de a vedea sub stratul de mucegai, pentru că ceea ce descoperi in asemenea locuri nu va semăna niciodată cu marfa grijuliu expusă intr-o vitrină de magazin și nu se ascunde in nici o debara semipărăsită vreun vinzător indatoritor care să-ți arate cu degetul obiectul căutat, aflat in fața ta, dar cu totul nebănuit." Asta-i adevărat. Profesorul Fandarepol obișnuia să facă experiențe de instruire cu mine și, deși am cotrobăit impreună de numeroase ori prin tot felul de locuri puțin sațiubre in căutarea unor ipotetice comori, cele citeva trofee cu care ne-am intors din aceste expediții au fost de fiecare dată sesizate de ochii săi atit de miopi și totuși atit de uimitor de pătrunzători cind era vorba de vechituri, incit am ajuns să cred cu cea mai mare seriozitate că poseda un fel de radar care suplinea cu succes slăbiciunea vederii sale celei de toate zilele. Citeodată, din exces pedagogic, dar și dintr-o plăcere pe care nu și-o putea infrina, mă invirtea minute in șir in jurul boarfelor dintr-o pivniță mizerabilă in care misteriosul său radar simțise minereul de preț ascuns sub un strat gros de steril. Eu nu vedeam decit praf și, deși experiența și manifestările sale mă făceau de acum să sesizez că e cazul să-mi scot cit mai atent antenele la pindă, oricit mă străduiam, nu observam nimic demn de luat in seamă. Și apoi el, luind in mină citeva bucăți informe de lemn, recompunea un scaun stil care apoi, restaurat, avea să reprezinte o piesă clasică, una dintre cele mai frumoase pe care le-am văzut vreodată.

Totul a pornit de la una dintre „expedițiile" la care am participat alături de el intr-un pod al unei case in care bănuia că „ar trebui" să se afle cine știe ce. Undeva intr-un biet orășel murise văduva unui cunoscut avocat celebru intre cele două războaie mondiale și prietenul meu obținuse autorizația descendenților dispărutei de a scotoci printre resturile informe părăsite in anexele unui apartament, in care familia juristului trăise timp de mai multe generații. Cei doi fii ai răposatei, nici ei oameni prea tineri, așezați cu rosturile lor unul in Dobrogea, celălalt la Timișoara, stătură citeva zile pentru a lichida această gospodărie care se acumulase in timp in straturi suprapuse, asemenea unei civilizații rămase pe loc in ciuda tuturor vicisitudinilor vremurilor. Așa că „terenul fusese săpat" cu grijă de cei doi fii și rugămintea profesorului fusese acceptată formal, pentru că de găsit, de data aceasta intr-adevăr nu mai era mult de găsit.

Și totuși, vesnicul rucsac arhaic, de o culoare nedefinită, cu care se inarmase Fandaropol și de data asta se umplusе ca de obicei : un vas — ca prin minune intreg — folosit pe vremuri pentru aranjatul mustății, o jumătate de carte in care se mai găseau citeva hărți vechi ale bolții cerești, citeva instrumente medicale din secolul trecut, un jurnal intim

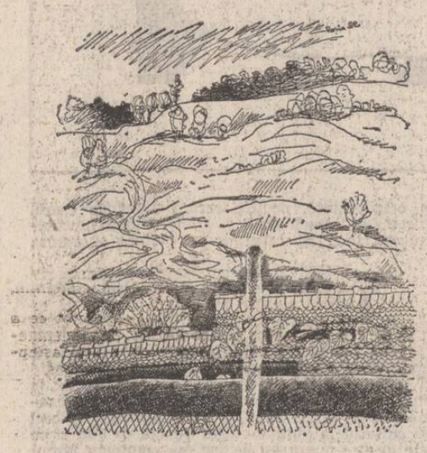

Desene de Sabin Ștefănuță

care desigur că fusese scris cu multe decenii in urmă, mai mult ziare galbene de vreme, citeva file dintr-un fost album cu fotografii de familie și nu mai știu ce altă boarfe. Dar, deși pe figura profesorului nu se putea citi nici o urmă de decepție, dimpotrivă, debitul său verbal fiind la fel de abundent ca de fiecare dată, simțeam că și el speră la mai mult.

In așteptarea trenului de intoarcere, ședeam pe niște taburete in bucătăria acum aproape pustie, singurul loc din apartament in care nu pătrunseseră incă zidarii și zugravii și stăteam de vorbă cu noii locatari.

Bucătăria veche trebuia intr-adevăr pusă la punct, ca dealtfel intreg imobilul, instalațiile sanitare trădau fisuri lăsind pete in mai multe locuri, chiuveta era atit de arhaică incit eram uimit cum de nu cere Fandaropol permisiunea de a o demonta și de a o băga in rucsacul său fără fund, geamurile erau crăpate și dușumeaua denivelată. Sub o fereastră singera vopsit in miniu de plumb un calorifer proaspăt instalat. Singurul obiect uitat pe un perete era o pinză fixată deasupra chiuvetei, o tesătură pe care nu era scris „Nevasta frumoasă face mincarea gustoasă", dar care părea că provine din aceeași familie de poluanți estetici. De aceea o și priveam fără să o văd și cu atit mai mirat am fost cind profesorul s-a oprit din explicatiile sale asupra modului de compartimentare a caselor de la sfirșitul secolului trecut pentru a se ridica in picioare și a privi cu atenție cirpa aceea murdară de pe perete.

De obicei aceste desene sint foarte simplu confecționate, din citeva intepături de ac. Contururile figurilor și decorul nu sint mai complicate decit scrisul insuși, și, după cum spunea profesorul, puteau fi realizate de orice gospodină care era in stare să prindă un nasture pe o cămașă, avind darul aceste zdrențe

Răpirea

gheorghe schwartz

(sau cele confecționate mai recent in serie) să afișeze in locul in care stăteau cel mai mult femeile, mostre ale gustului lor, intr-o vreme in care nu era incă posibil să-ți procuri hirtii imprimate cu desene de același nivel artistic. (Și cit de delicioase erau acele prime poster-uri, ne incredința Fandaropol, mai ales calendarele, dar și scenele bucolice sau de protecție divină care se găseau in bucătării citeodată incă de la inceputul secolului nostru.)

Observind atentia deosebită pe care i-o arăta pinzei murdare de pe perete, n-am putut să remarc decit că era probabil foarte veche, că era mai ingrijit cusută decit celelalte producții de acest soi și că materialul folosit părea de mai bună calitate.

— Și ce mai vezi ? mă zorea profesorul.

— De obicei, am spus, figurile acestor producții au contururile goale. Aici există o cusătură completă, am spus simțindu-mă ca la examen și, deși Fandaropol mă imboldea in continuare cu intrebările, n-am fost capabil să mai adaug nimic. Cu toate că aveam toate semnele că profesorul era antrenat in jocul pe care-l făcea ori de cite ori ne aflam in jurul unui obiect de valoare ascuns sub colb, am tăcut, lăsindu-l să-și savureze plăcerea. Așteptăm in liniște, știind că in curind prietenul meu va scoate la iveală ceea ce noi nu sesizam incă și cu mișcări de prestidigitator va face ca cenușiul să devină strălucitor și banalul remarcabil. Dar cum de data asta nu aveam in fată un morman de boarfe ci doar acea unică jalnică cusătură, nu-mi dădeam seama din ce „materie primă" își va extrage trofeele pe care ni le va arăta.

— „Fiat ius..., iusti..., Fiat iustitia...., at...." silabisea noul chirias al apartamentului.

— Nu „at", „apereat", il ajută Fandaropol, acolo unde e gaura a fost „pere", deci „apereat" !

— „Fiat iustitia, pereat mundus" termină de citit gazda.

Profesorul ne măsură pe rind cu un fel de privire șiret triumfătoare, privire pe care i-o cunoșteam atit de bine. Nici măcar țincii de grădiniță care s-au adunat și ei pe lingă noi, nici măcar ei n-au fost scutiți de această privire. Dar bineințeles că după aceasta nu s-au simțit nici copiii și nici noi, adulții, mai pregătiți de a-l urma pe Fandoropol in demonstrația sa.

— Ce-i asta „Fiat iustitia... at...".

— „Fiat iustitia, pereat mundus" il mai ajută o dată prietenul meu. Asta-i o poveste veche. Cuvintele și-au schimbat de mult sensul. Pe vremuri, un pretor a condamnat pe cineva la moarte, dar inainte de execuție și-a făcut aparitia prezumtiva victimă pentru a cărei asasinare a fost trimis la moarte osinditul. Centuronul a suspendat pedeapsa, lucru pentru care pretorul i-ar fi condamnat la moarte, spune legenda. atit pe osindit, pentru că exista deja o sentință capitală impotriva sa, cit și pe centuron pentru că n-a pus-o in aplicare, cit și pe prezumtiva victimă pentru că din cauza ei au trebuit să moară doi oameni. Și atunci ar fi pronunțat pretorul cuvintele astea : „Să se facă dreptate, chiar dacă ar fi să piară lumea !".

— Aha ! făcură gazdele noastre, crezind epuizat subiectul și intorcind spatele pinzei de deasupra chiuvetei.

— Dar, v-am spus, asta nu mai are acum importanță. Nu vă intrigă ce caută cuvintele acelea in bucătăria dumneavoastră ?

M-am sculat de la locul meu și am examinat mai de aproape cusătura.

— De obicei, am spus, lucrurile astea-s cusute pe niște bucăți de pinză simplă. Aici, parcă... aici parcă avem etamină...

— Așa, așa, mă incuraja Fandaropol.

Dar n-am mai găsit nimic deosebit de adăugat.

— A, da ! Nu prea se pun in bucătărie asemenea cusături. Aici își au mai degrabă locul desene infățișind o femeie in fată unui cuptor sau servindu-și bărbatul la masă sau... sau tăvi incărcate cu bunătăți, mai ales fructe, naturi moarte cu rișnite de cafea, pahare... M-am intrerupt. Nu știam ce să mai spun.

— Zii mai departe ! Ești pe drumul cel bun ! Și cum eu continuam să tac, reluă el explicațiile : Prietenul meu a observat foarte corect amănuntele care m-au frapat de la inceput și pe mine. Materialul mai complex din care a fost confecționată și modul in care a fost realizată cusătura, pe de o parte, și locul cu totul nepotrivit in care a fost surghiunită, pe de alta, sint elemente care prin insumare incep să ducă la concluzia că o cauză temeinică și intenționată a fost la originea acestor intimplări. Să ne mai uităm o clipă la subiect : avem aici o clasică „Răpire a sabinelor", după cum i se spune in popor acestei teme sau și „Răpirea din Serai". Păi, e clar că nu-i nici una și nici cealaltă. Sabinele au fost fiicele unui popor vecin Romei lui Romulus, iar despre un serai aici ce să mai vorbim ? Confuzia asta a intrat in vorbirea curentă a celor ce-și impodobesc locuințele cu asemenea producții. Dar decit cadine sau sabine, cele două personaje feminine de pe acest desen sint imbrăcate mult mai degrabă exact ca doamnele de la sfirșitul secolului trecut. Dacă sinteți puțin mai atenți veți vedea că autoarea lucrării...

— De unde știti că nu e un autor ?

— O să ajungem și acolo ! Autoarea lucrării, ziceam, n-a uitat să impodobească aceste costume și cu niște detalii, care, vă rog să mă credeți, nici ele nu sint intimplătoare nici pe ansamblu și nici pe amănunt. Dar să nu anticipăm ! Am observat in clipa aceea că gazdele noastre priveau cu groază la Fandaropol pentru că au inteles că li așteaptă un nou discurs al acestuia și, cum ele nu aveau antrenamentul necesar pentru a-l suporta pe prietenul meu atita vreme, simțeau că au aflat și așa prea destul. Trebuie să recunosc, continuă profesorul implacabil, că amicul meu a sesizat de la inceput foarte bine elementele esențiale care m-au făcut și pe mine să-i dau atenția cuvenită acestei producții.

Am inteles pentru prima oară că Fandaropol nu era un simplu nesimțit in modul cum îi teroriza pe toți cei din jur cu elocvența sa : măgulindu-mă pe mine, căuta un aliat pentru a-și obliga auditoriul să-l suporte, fapt care dovedea că cel puțin era pe undeva conștient că duce o permanentă luptă cu ascultătorii săi.

Tot vorbind, scotoci prin rucsac și scoase la iveală cele citeva file din albumul strămoșesc.

— Iată, spuse, arătindu-ne o poză care reprezenta o doamnă cu o pieptănătură inaltă, prinsă intr-un piaptăn ciudat, priviți-o pe dinsa și priviți acest desen diletant de pe perete.

Da, piaptănul era prezent și aici și acolo, dar ce dovedea asta ?

— Se poate foarte bine ca piaptănul să fi făcut parte din moda vremii, am spus.

— Eu iți dau zece mii de lei dacă imi mai

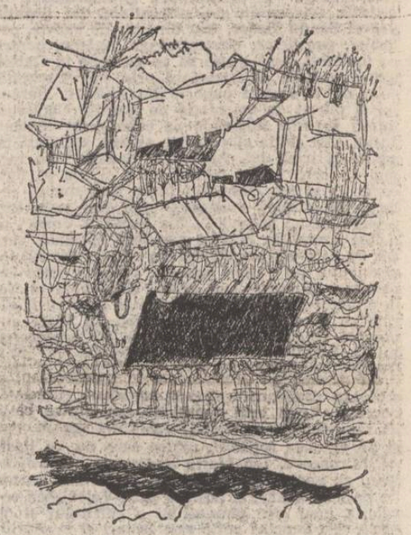

găsești pe vreo stampă sau in vreo descriere sau oriunde altundeva un asemenea obiect sau măcar atestarea unui asemenea oblect ! Fandaropol tăcu și ne privi triumfător.

— Bine. Și mai departe ?

— Mai departe e simplu, zise el, odată ce am stabilit cu precizie că această țesătură este un cifru și că protagonista face parte dintre membrii familiei. Avem noroc și cu jurnalul intim găsit. Din cite l-am răsfoit, mi-am dat seama să autorul lui nu obosea să noteze prețul fiecărui aliment pe care l-a cumpărat pentru prinz, starea vremii și ora la care a venit lăptăreasa. De obicei asemenea caiete nu ne oferă nimic interesant in afară de cursul pieții la vremea alcătuirii lor, dar referiri probabil că vom găsi acolo și ori cit de eliptice ar fi ele, sint convins că drept confirmări ale supozițiilor noastre tot ne vor sluji intr-o oarecare măsură. Și acum să revenim la desenul de pe perete : două femei, două doamne care șed pe niște scaune stil Empire sint atacate de trei mauri care, neindoielnic, vor să le răpească. De ce cred eu că avem de a face cu mauri ? Pentru că intotdeauna așa au fost numiți acești agresori, chit că nici după port și nici după alte semne n-au nimic de-a face cu respectiva populație. Bineințeles, la fel de bine le-am putea spune și indieni sau sălbatici. Totul nu este decit o convenție, o prejudecată. Bun ! Acum : de unde știu eu că cei trei indivizi vor să le fure pe cele două cucoane ? Păi, uitați-vă ce poziție au in desen, uitați-vă cum trag de femei și cit sint de inarmați pentru această ispravă eroică ! In nici un caz nu s-ar spune că ar fi venit să le invite la dans, deși... Fandaropol incepea să se incălzească și, ca de obicei in asemenea ocazii, incepea să se certe cu auditoriul, cu toate că nimeni nu-l contrazicea

teatru

t

La Național

Roata vremii s-a invirtit și-nainte și-napoi, arătindu-ne și ce a fost și ce ar putea să fie. Scena și sala au fost invadate simultan de fantoșele pestrițe ale unei lumi in disoluție, in prag de ev nou, revoluționar și de manechinele poleite ale unei utopice societăți viitoare golită de sensuri și conținut alunecind pe panta unui tehnicism steril ; de o parte aristocrați decrepiți convertiți in vinzători ambulanți, mic-burghezi in curs de democratizare, muncitori desculți și naivi, pompieri, nuntași, lăutari alături de reporteri ahtiați de senzație, oameni de știință animați de meschine deziderate, vizitatori și ingrijitori de grădină zoologică, proaspeți centenari și fragezi, coruptibili sanitari... Studiind cu atenție epoca și opera, Horea Popescu a fantazat in spiritul autorului hiperbolizind și vizualizind in ritm alert, funcțional, „constructivist". Pentru că TEATRUL NU E O OGLINDĂ CARE REFLECTĂ, CI O LUPĂ. Orchestrind in amănunt monumentala construcție, regizorul i-a dat proporții de alegorie fantastică in care invectiva directă să zguduie și să intereseze, să frapeze și să dinamizeze. Pentru că prin **Ploșnița**, Maiakovski nu s-a mărginit să ne facă să ne despărțim de trecut rizind, nici să ne lase fascinați fără discernămint de un viitor iluzoriu, ci a urmărit să transmită prezentului de totodeauna o provocare, un avertisment, un apel la o permanentă vigilență. Grandioasa bufonadă — povestea unui personaj derizoriu — tratată la modul eroic, epopeic e transformată in pretext revuistic pentru ca să se obțină o acerbă comedie, o satiră incisivă in care nu e vorba doar de un filistinism contemporan, ci de un dogmatism — deocamdată — prolific. Prezentul este judecat din inălțimea viitorului, iar viitorul este privit cu intransigența prezentului. Citeva interludii au impus detașarea necesară pentru urmărirea ridicolului, a grotescului supradimensionat.

Bună parte din trupa Naționalului bucureștean s-a pasionat de munca minuțioasă la această spectaculoasă montare, cu toții insufletiți parcă de speranța poetului care preconiza pentru teatrul viitorului ARTA DESCĂTUȘATĂ A ACTORULUI. Lui Dem Rădulescu i-a revenit sarcina să-l intruchipeze pe acel Prisipkin metamorfozat peste noapte in Pierre Scripkin, subjugat prea de timpuriu de gustul parvenirii. Personajul se lasă descoperit in toată complexitatea : infatuarea stupidă il dictează gesturile largi, obtuzitatea i se citește in privire, buimăceala nu-l tulbură decit arareori, e detestabil in trivialitate și simpatic in confuzie. Gheorghe Dinică ca Oleg Baian, „un lingușitor iscusit", umple scena cu pasul său de tango onctuos, servil și totuși demn, indatoritor dar obligind, malițios și profitor, licheaua prin excelență. Coca Andronescu surprinde alternind două compoziții, de involtă fetișcană și blazată bătrinică. Gheorghe Cozorici irumpe neașteptat și-și susține peroratia pe nerăsuflate. Draga Olteanu-Matei avansează pe nesimțite pină la masa festinului unde copleșește ca impozantă eroină — placida mireasă in văluri purpurii. Cristina Bugeanu debordează in manichiureza-coafeză Renaissance sufocată de suficiența unei condiții precare ce se cere iute consolidată cu un roșu carnet de sindicat. Tamara Crețulescu, Olga-Delia Mateescu, Magdalena Cernat, Viviana Alivizache, Ovidiu Moldovan, Emil Mureșan, Gabriel Oseciuc, Eugen Cristea formează grupul de animatori — prezentatori, reporteri, vinzători de ziare și imblinzitori de fiare — un grup omogen plin de grație, vervă și aplomb. Decorul — imaginat de regizor impreună cu Virgil Luscov, costumele Doinei Levința — cind pitorești, cind epatant extravagante, coregrafia adecvată a lui Ștefan Thury și ilustrația muzicală inspirată a Ilenei Popovici dau strălucire acestei „comedii feerice".

Irina Coroiu

film

f

Ochi de urs

Stere Gulea se află la al treilea film al său — de data aceasta cu un scenariu propriu, după o povestire de Sadoveanu ; **Ochi de urs** este, intre filmele regizorului, cel mai complet, cel mai personal, concentrind și aprofundind teme și mijloace care in **Iarba verde de acasă** și **Castelul din Carpați** erau enunțate in datele lor generale ; totodată, filmul reușește să dea o imagine convingătoare despre ceea ce este literatura lui Sadoveanu, prima ecranizare după o operă a lui Sadoveanu care trece dincolo de nivelul factologic, interpretind și punind in valoare atmosfera și temeiurile umanist-filozofice de la care pornește. Reușita se datorește in primul rind calităților de scenarist pe care le are Stere Gulea — capabil să pună in cea mai bună lumină regizorul — incă un argument in favoarea filmului de autor; filmele pe care le-au făcut după scenarii proprii Andrei Blaier, Mircea Daneliuc, Dan Pița, Alex. Tatos, Timotei Ursu, au fost și cele mai bune ale lor, sau măcar le definesc cel mai bine personalitatea ; adăugind exemplul Malvinei Urșianu, ajungem la concluzia că **filmul de autor** ne dă in sfirșit posibilitatea să vorbim in cinematografia noastră nu numai de filme, ci de opere.

Stere Gulea are o reală vocație de scenarist — un talent pe măsura aceluia de regizor —, dovedite in primul rind de acuratețea cu care desprinde din universul sadovenian sensurile generice pe care acesta se construiește ; confruntarea intre om și natură, intre logica vieții și forțele obscure ale stihiei ascunde, sub aparența faptului divers, patimi absolute, mortale ; orbit de dragoste, Culi, eroul filmului, refuză să accepte moartea ca făcind parte dintre cele omenești : este o dramă capitală pentru un om care trăiește in mijlocul naturii, legat prin toată ființa lui de universul inconjurător, să simtă că natura se ridică impotriva lui, cu vrăjmășie, sintem departe de civilizație, intr-o lume plină de eresuri și mister, dar temeiurile vieții rămin lupta și impăcarea cu natura, cu legile firii. Un sărut poate indepărta o haită de luoi — unul din cele mai frumoase omagii pe care un film le poate aduce dragostei.

Ochi de urs nu este un film „frumos", seducător ; organizarea dramatică il face crispat, dur, iar concretețea reconstituirii il apropie de pragul durerii fizice ; forța de sugestie a imaginii, a sunetului, a muzicii lui Lucian Metianu creează o tensiune care nu are nimic de-a face cu agrementul, impresionantă in primul rind in ordine morală. Sint trăsături caracteristice filmelor lui Stere Gulea — desăvirșite aici, intr-o creație de maturitate, definitorie.

Se adaugă acestor calități o știință a distribuției care, ca și in filmele anterioare, impune mari creații actoricești. Este vorba in primul rind de eroul filmului jucat de Dragoș Pislaru intr-o compoziție care il lansează de acum intre cei mai buni actori de film pe care ii avem ; este vorba apoi de Sofia Vicoveanca care creează un personaj din familia marilor eroine sadoveniene. Pe tăria, pe vigoarea acestor două personaje se sprijină intreg edificiul filmului, această minunată pledoarie pentru increderea in puterea de regenerare a sufletului omenesc. Amintesc apoi pe Daniela Vlădescu, Iosif Stoian, Valentin Uritescu pe care intinderea mai mică a rolurilor nu-i impiedică să impună personajele pe care le joacă ; chiar aparițiile trecătoare in film — ca acelea ale pustnicului, ale „lotrului" Pintilie, ale țiganilor din șatră au pregnanța efigiei dovedind (dacă mai era nevoie de-o asemenea dovadă !) că Stere Gulea nu a lăsat nimic din filmul său la voia intimplării.

Ochi de urs este un eveniment cinematografic, un moment important al filmului românesc la care probabil, de aici inainte ne vom intoarce intotdeauna cind vom avea nevoie de certitudini.

Nicolae Mateescu

fecioarelor

cituși de puțin. Dacă am identificat-o pe una dintre cucoane, s-o căutăm și pe cealaltă ! Se uită lung la pînza de pe perete, apoi începu să frunzărească cele cîteva file de album Nu-i ! Era și prea simplu dacă am fi avut-o aici ! Cu toate că probabil că se află de față... Gazdele noastre îl urmăreau cu un zîmbet strîmb, neștiind dacă glumește sau dacă vorbește serios. Dar pe unul dintre domnii „mauri" tot l-am descoperit, continuă Fandaropol triumfător. Ați mai văzut vreodată vreun sălbatic cu cioc și monoclu ? Ar fi prea puțin, îmi veți spune, pentru a-l putea identifica în acest brav cetățean, și ne arătă un tip bățos și fără virstă care poza de pe o filă pe jumătate distrusă. De unde putem trage concluzia că cei doi gentlemen sînt unul și același ? Ei ? Aud ?

— Ce urît e nenea ! exclamă unul dintre copiii care urmăreau acum și ei în liniște elucubrațiile profesorului.

— Care ? Ăsta sau ăla de pe perete ? Însă copilul nu părea dispus să continue să contribuie la demonstrație. Dar, oameni buni, observați vă rog... nu observați că cel de pe album are acest neg oribil sub ochiul stîng ? Desigur că și dînsul — și ni-l arată pe cel de pe perete — desigur că și dînsul a avut acest semn, dar aluzia ar fi fost prea incriminantă și negul a fost acoperit.

— De unde știi ?

— Dar uită-te cu atenție la cusătură !

M-am apropiat și am examinat-o. Materialul era atît de vechi și atît de stricat, încît era imposibil să-l aprob sau să-l contrazic pe prietenul meu.

— Uite ce e ! E clar că dacă negul a fost îndepărtat, atunci acest lucru s-a întîmplat pentru că autoarea desenului a fost obligată de cineva s-o facă. Acest cineva putea foarte bine să fie întreg clanul revoltat că această cusătură ar încerca să spele rufele murdare ale familiei în văzul lumii. Și dacă **ești obligat de cineva** să ascunzi un lucru, atunci faci rectificarea cerută cu cît mai puțină atenție sau, mai bine zis, cît mai ostentativ. Fandaropol desprinse pînza de pe perete : într-adevăr, pe spate, nodurile adăugate ulterior erau cît se poate de vizibile. Desfăcîndu-le cu îndeminare, pe părțea cu desenul, sub ochiul „maurului cu cioc și monoclu" apăru ceva ce semăna extrem de mult cu un neg. Gazdele noastre au scos exclamații de uimire. Eu eram prea sigur că profesorul nu se înșală pentru a fi surprins. Bun, continuă Fandaropol, acum că am scos acest „pansament", am mai avansat cu un pas. Cel puțin știm că avem în față o alegorie cu personaje reale. O ceartă de familie ? Răbufnirea unei ființe jignite ? O simplă mică răutate ? Să mai examinăm o dată lucrarea. Avem deci carevasăzică trei mauri care vor să fure două doamne. Sau... Dacă ne uităm bine la cele două personaje feminine, vedem clar că una pare destul de nenorocită că va fi răpită, în timp ce cealaltă pare că rîde și că... și că le vine chiar în ajutor acestor agresori, care te întrebi în cazul ei dacă mai pot fi numiți agresori...

— Dar de ce vor să fure trei bărbați două doamne ?

— Întrebarea este firească, dar nu cred că răspunsul are prea multă însemnătate. Există niște reguli în desenele de acest soi, reguli care îi scutesc pe cei care le fac să depună eforturi suplimentare de imaginație. Aș putea spune chiar că avem în domeniul acesta niște „stasuri", atît de mult seamănă compozițiile între ele, diferențele fiind de obicei de domeniul calității, deși lipsa de gust este aproape indispensabilă. Nu, nu cred că are vreo importanță de ce sînt trei „mauri" și doar două „fecioare". Dar sare în ochi faptul că doi dintre bărbați sînt cusuți cu o totală lipsă de interes, aproape schematic. Nu cred că greșesc cînd afirm că ei reprezintă „umplutura".

— Atunci n-ar fi exclus ca și cea de a doua femeie, cea pe care zadarnic ai căutat-o pe cele cîteva file de album, să fie tot o „umplutură" și să te fi obosit zadarnic atunci cînd ai sperat să-i găsești corespondențe fotografice.

— Nu, personajele feminine sînt făcute ambele cu mare grijă, asta se vede imediat, și în afară de asta, ceea ce spui nu este plauzibil pentru că respectiva doamnă este autoarea acestei pînze...

— De unde știi ?

— Ajungem imediat și acolo. Dar să revin la o întrebare anterioară : „De ce să fure trei bărbați doar două femei ?" Pentru că n-au găsit mai multe, ar fi răspunsul cel mai la îndemînă. Dar adevărul este că cei trei bărbați nu se ocupă, de fapt, decît de una dintre femei. Se ocupă și n-o răpesc, pentru că, așa cum am mai stabilit, doamna abia așteaptă să fie „răpită". În timpul acesta cealaltă se opune într-adevăr, se opune chiar vehement, aș zice, doar că pe ea nici nu-și manifestă intenția s-o fure cineva... Și acum, după ce știm atîtea, cred că a sosit timpul să stabilim adevăratele relații între personaje. Avem deci trei eroi reali și doi figuranți. Dintre cei trei eroi reali unul dorește să răpească o doamnă (și se află pentru aceasta în tovărășia a doi ortaci de-ai săi) sau se include el însuși în grupul arhetipal al cuceritorilor avînd în vedere toate nuanțele acestui cuvînt). Mai avem apoi un personaj care acceptă din tot sufletul acest joc și unul care nu-l acceptă.

— Și care pretinzi tu că ar fi autorul țesăturii.

— Da. Acum să luăm din nou albumul !

— Sau ce-a mai rămas din el...

— A mai rămas destul ! Priviți acest desen vechi de o sută de ani ! Cine este domnul ? Evident, personajul nostru. Dacă l-am recunoscut pe această fotografie, unde este singur, trebuie să fim de acord și cu cel pe care l-am găsit pe poza pe care se află împreună cu o femeie.

— Și care sigur nu este cea cu piaptănul spaniol.

— Evident și asta ! Mai priviți și la această poză pe care zărim cele două personaje din nou împreună.

— Soția domnului cu negul sub ochi, exclamă gazda noastră.

— Soția ?! De unde știți ? făcu profesorul. De ce nu sora ? Să încercăm să desprindem pozele ! Operație dificilă, dar el se pricepea. Pe spatele unei fotografii nu se mai putea citi decît o dată. Cealaltă provenea dintr-un atelier fotografic care imprimase pe verso datele firmei. Mai exista o imagine în care apărea prezumtiva soție sau soră alături de o altă femeie. Aici am avut mai mult noroc : pe verso scria : „La Karlsbad cu Anni". Care dintre cele două femei a fost Anni ? Și dacă aflam acest lucru, ce cîștigam ? Un lucru era clar : albumul nu-i aparținuse numitei Anni, ci celeilalte femei, care păstrase printre amintirile ei o poză de pe vremea în care a fost cu Anni la băi. Deci cealaltă femeie era proprietara albumului, deci de pe urma ei rămăseseră aceste poze în pod, deci ea a fost stăpîna casei.

— Și dacă cineva din afara casei a adus albumul aici ?

— Cine ? Cine se desparte de fotografiile de familie, pe care și le-a adunat grijuliu, pentru a le face altcuiva cadou ? Și ce fel de cadou o mai fi și ăsta ? Decît dacă, să presupunem, ar fi vorba despre o mătușă bătrînă care a rămas singură și care, moștenită fiind de nepoți, a lăsat în urma ei acest album. Iar nepoții, nemaiavînd ce face cu el, l-au aruncat în pod. Nu, prietena acestei Anni este și cea care a cusut și a pus pe perete țesătura, fiind deci la un moment dat și doamna casei. Dealtfel, bătrîna de pe această fotografie — și Fandaropol ne mai indică o poză — pare să fie tot cunoștința noastră, dar în postură de bunică...

— Și unde-s nepoții ?

— Exact, bunică fără nepoți.

Am luat toate pozele la rînd și am căutat cele trei personaje pe care le cunoșteam. „Maurul cu negul sub ochi" mai apărea o dată într-o fotografie, de tinerețe, doamna cu piaptănul spaniol doar în imaginea de pe care am recunoscut-o, în vreme ce stăpîna casei mai putea fi văzută încă o dată într-un grup.

— E clar, am admis, albumul aparține acestei femei, imaginea ei apare cel mai des. Să admitem deci că îți accept raționamentul și că ea a fost și stăpîna casei. Mai departe ?

— Mai departe e că ea nu mai apare niciunde cu individul cu negul, fratele sau soțul ei, dar după poziția din pozele comune mult mai degrabă soț. Aș zice că nu mai apare de cînd spaniola noastră se grăbește să fie răpită de... el. De lîngă cealaltă femeie care se opune din răsputeri la acest act. Ei, și acum am ajuns la

ultima șaradă : dacă tot a cusut această alegorie, atunci de ce a surghiunit-o în bucătărie, la vederea slugilor ? După ce vom răspunde și la această ultimă întrebare, istoria de pe pînză ne va fi cu totul la îndemînă.

— După cîte înțeleg, tu propui următorul scenariu : în viața unui cuplu apare o altă femeie, soția se împotrivește acestei legături, dar cealaltă femeie este totuși cucerită de soț, după care dispare împreună cu el. Mai putem adăuga și amănuntul că în accepțiunea soției înșelate, **cealaltă** nu a fost cucerită numai de bărbatul ei, ci și de alți amatori la nurii rivalei, femeia cu piaptănul spaniol fiind deci socotită de autoarea compoziției drept o stricată notorie.

— După cum le judecă cele mai multe soții pe rivalele lor. Da, acesta trebuie să fi fost rolul celorlalți bărbați schițați doar. Dar întîmplarea nu era dintre cele cu care să se afișeze o doamnă, fie ea și dintre cele părăsite. Și atunci, dacă ținem seama și de faptul că a trebuit să-i acopere negul soțului, este probabil că binevoitorii familiei, toate rudele care bîntuie în asemenea cazuri asemenea unor pieze rele, au obligat-o să mascheze identitatea oii negre a turmei lor. Totuși, protagonista noastră trebuie să fi fost o fire tare, dacă n-a distrus poza rivalei, ci a păstrat-o mai departe în albumul familiei care — vă asigur — pe vremea în care trăia ea nu a fost încă aruncat să mucegăiască în pod, pradă șobolanilor. Nu spun, nu-i exclus că dacă am mai fi găsit și restul albumului, să fi dat și peste vreo poză zgîriată a doamnei cu piaptănul spaniol, dar nici prea probabil n-ar fi, pentru că o femeie în stare să păstreze în album pe cea care i-a stricat familia și care e capabilă să înfățișeze scena pentru a o avea tot timpul sub ochi, este o persoană care știe să stringă din dinți și să aștepte clipa prielnică pentru a lovi.

Bărbatul nu i s-a mai întors și nici copii n-au avut, dacă e să credem mai departe albumul.

— Poate că în paginile lipsă...

— Nu. Pozele nu sînt puse în ordine cronologică. Ei, și dacă tot au chinuit-o atît rudele binevoitoare pe gazda noastră pentru a o determina să-și retragă opera din salon, dacă au obligat-o să mascheze identitatea soțului infidel, n-au reușit să meargă pînă acolo încît să poată s-o oprească să afișeze lucrarea incriminată și incriminantă într-un loc în care toate aceste neamuri n-aveau acces, dar unde bîrfa este mai puternică decît oriunde — în împărăția slugilor, la bucătărie. Răzbunare de suflet, dacă doriți, satisfacție ascunsă, umilirea completă a dușmanilor, fără ca aceștia s-o simtă vreodată, răzbunare capabilă numai la ființele introvertite, în stare să pregătească îndelung o vînătoare cu gloanțe oarbe. Dar... Da, cei care aveau acces la ea, luau pînza asta drept una dintre numeroasele cusături de acest gen de pe pereții oricărei bucătării a vremii, cei care ar fi putut eventual s-o descifreze, n-aveau cum s-o vadă, doar autoarea putea să-și savureze în taină răzbunarea ei de suflet.

Bineînțeles că inițial nu a acceptat ușor să-și scoată această pînză din salon, de sub privirile celor care erau în stare să înțeleagă alegoria. De aceea cînd n-au mai încetat s-o cicălească, ea s-a opus și a scris acel „Fiat lustitia, pereat mundus". Asta n-o spune decît cineva hotărît să nu-i mai pese de nici un fel de consecințe.

— Dar a acceptat totuși să mute cusătura în bucătărie, am spus.

— Quod erat demonstrandum. Fandaropol se uită la ceas. Trebuie să ne grăbim, dacă vrem să mai prindem trenul. Își luă rucsacul și ne-am luat rămas bun de la noii locatari ai apartamentului. Aceștia se tot uitau la cusătura aceea banală și murdară, pe care acum o vedeau cu totul altfel. Pînă la urmă, cu părere de rău, dar mărinimoși, i-o oferiră lui Fandaropol. Dar acesta mulțumi și o lăsă acolo. Nu mai prezenta nici un interes pentru ei.

În tren l-am rugat să-mi comunice, după ce va fi citit acel jurnal de zi pe care-l ducea cu el în rucsac printre celelalte „trofee ale recentei expediții" dacă se confirmă teoria cu alegoria pe care tocmai a descifrat-o.

— Păi, clar că se confirmă, spuse el foarte sigur pe sine.

Cînd l-am întîlnit peste mai multe săptămîni, l-am întrebat din nou.

— E un jurnal în care găsești notat tot ce a mîncat autorul său, cîți bănuți au costat lemnele de foc și cîți spițerul. La ce te poți aștepta de la o asemenea lectură ? Mi-a răspuns.

— La nimic, am consimțit, dar am insistat, cerîndu-i să citesc la rîndul meu acel vechi caiet legat în mușama roșie. În timpul lecturii am avut mereu impresia că găsesc printre fleacuri zilnice un destin pe care-l cunoaștem de acum atît de bine. Și, deși jurnalul nu m-a confirmat explicit, cred totuși că n-am greșit.

Adio, Europa !... (XIII)

Urmare din pag. I

părțea. Apoi m-am repezit cu capul înainte, (vechi truc învățat în cartier), lovindu-l cu toată forța celor șaptezeci de kilograme în plin stomac.

Se dezechilibră făcînd un pas înapoi, încercă să evite servanta, se lovi cu umărul de suportul vazei chinezești care căzu spărgîndu-se în cioburi ciudat de egale.

Lovitura menită să dărîme un bivol îl buimăcise, desigur. Rămase ușor încovoiat, ca boxerii cînd se lasă numărați în ring, tinîndu-se de burtă.

Am făcut un salt culegîndu-mi haina din zbor, îndreptîndu-mă spre ușă.

Apăsai febril pe clanță. Mai apăsai o dată, fără nici un rezultat.

Apoi, văzui un cer de stele explodînd în fața ochilor, simții o durere năpraznică în creștet, apoi nimic...

A doua zi, mă trezii în camera mea, cu senzația că peste noapte fusesem călcat de un tractor cu șenile.

. . . . . .

Mă durea tot corpul, în special spatele și brațele, o durere surdă, ca un fel de febră musculară.

Eram întins în pat, dezbrăcat de haina care zăcea aruncată undeva pe podea, vejoza așezată pe noptieră era aprinsă și mascată cu fularul pe care-l purtasem la gît.

Cel care mă adusese sus (roșcovanul, desigur), nu s-a străduit să acopere urmele prezenței sale. Probabil că nu i-a fost prea ușor...

Un scaun era răsturnat lîngă piciorul patului, jumătate din perdeaua de catifea zmulsă din inele, atîrnînd ca o aripă de vultur, pantofii, (a sfidare, nu-i așa ?), tronînd aliniați pe birou.

M-am ridicat ușor, sprijinindu-mă de perină, am întins brațul drept apucînd telefonul și l-am tras așezîndu-l în vîrful genunchilor ridicați. Am meditat cîteva clipe înainte de-a forma numărul camerei în care fusesem. Poate era mai bine să aștept, poate era mai bine să uit totul.

În cele din urmă am format numărul. Am așteptat răbdător și curios.

De la celălalt capăt, însă, nu răspundea nimenea...

M-am ridicat cu nesfîrșită grijă, am stins vejoza care începuse să miroasă a cîrnă arsă și am ridicat haina pipăindu-i gulerul. În locul în care cu cîteva ore mai înainte era înfiptă salamandra șerpuitoare, bijuteria aceea ciudată, țesătura fusese ruptă fără menajamente.

(în numărul viitor, ultimul episod)

P.S. Semnalez iubitorilor de frumos o veritabilă expoziție de pictură deschisă de un veritabil artist plastic, Benone Șuvăilă, la Galeria „Simeza" de pe Bulevardul Magheru. De multă vreme nu mi-a fost dat să-mi desfăt privirea cu atîta culoare vie și transmițătoare de emoții. În același timp, în librării, a apărut un microalbum intitulat „Cîmpia română", tipărit în excelente condiții grafice la Editura Sport-Turism, semnat tot Benone Șuvăilă. Ave !

doina sterescu

Sufletul foșnind ca o cenușă de soare

Sufletul meu mă lasă pală
de gînd, în ora serii, goală ;
foșnind, cenușa lui de soare
nu se îndură să coboare

în stradă, jos, în strîmta stradă,
din odăița lui, cu ladă
de zestre grea, copilăroasă,
făcută scump, să-l limpezească ;

o, nu știu să găsesc un loc,
m-ascunzi de dublul, tristul joc ?

Ziua mi-era atît de lungă
(prunciei doar să mai ajungă)

și fără veste s-a strîmtat
(scurtat e visul împărat) ;

atunci e prea primejdios
să mai cobori, în stradă, jos,
un suflet ce te lasă goală
de gînd, în ora serii, pală...

O, nu știu să găsesc un loc
(m-ascunzi de dublul, tristul joc?)

Ceața de noiembrie

E lacul cu ceață,
o frișcă de vînt
ce straniu revarsă
fuioare-n pămînt.

iar eu peste ape
din brațe ca din vîslă
rotesc viitorul
cu zgomot de pîslă ;

O ceață de viață
persistă de-o viață...

Ce albă e ceața-n
lac negru (ea-i tivul),
iar eu în priveliști
mă simt negativul,

copacii pe maluri,
fuiori albi de ceață
și-n mijlocul apei
eu însămi — o ceață,

eu însămi — o ceață,
o ceață de viață,
durînd de o viață...

Rumori interioare (I)

Dar nesomnul tău... nisip lunar
cu argint fragil gravat, de vise
ce șoptesc, pe cînd întredeschis e
ochiul rațiunii, fără har.

alb, nesomnul, orb altoi de zi
pe un ram de noapte-nmugurită,
e plodează-n fructe, orice-ar fi,
cînd ursita spusa și-o ezită —

și compune, fascinant, prin semne,
alt, ciudat roman al vieții noastre,
înapoi, înspre cărbuni, din lemne,
drum ce-ascunde-un diamant de astre —.

Știu aceste poezii, mai pure,
care parcă laurii-și culeg
de la sine, fără să se fure
nici unui timpan molatic, bleg...

Strigi în vis — și torni o cupă-n mare;
A-NȚELEGE! — A CREA! — Oh, iată
ce toast. De sfinx rigid, ce moare
deîndat ce taina și-o arată...

Rumori interioare (II)

Insomnează-ți iar nesomnul cît mai curg
lumini pe noapte,
fă popas (cît mai ai vise) în fotolii mici,
de șoapte,
dă culori unei petale, zbori în ea cît mai e
vînt!
Cît mai poți vorbi cu tine, mai încrede-te-n
cuvînt...
Încălzește piatra seacă, flori de colț să mai
irumpă,
cît mai vezi, dă din greșeală, prin cărbuni,
de-o piatră scumpă,
diamantul șlefuiește-l pînă-n ochi
iți strălucește,
mai dă-i aerului aripi, apei val, să salte
pește...
Hai, încurcă-te în suflet ca-ntr-o carte cu
miracol
sau confundă o nălucă de invidii c-un oracol
sau iubește o putere fastuoasă, diafană,
ce-se-apleacă la ureche să te-nvețe
ce-i o rană.
Mai privește în oglindă miniosul narcis mut,
mai aruncă-i în spinare uluitul tău trecut,
sau disperă fără vină... sau oprește cete
oarbe,
să le spui că fără ele golul virstei iar te
soarbe,
o, și mai ales azvîrle TIMP, cu zările și evii,
ca atunci, risipitoareo, cînd pășeai, ca toți
elevii,
pe-ntîmplări în somn trăite, din aceeași
nepăsare
a ursitei — prea sfioase, violent de plutitoare!

marius stănilă

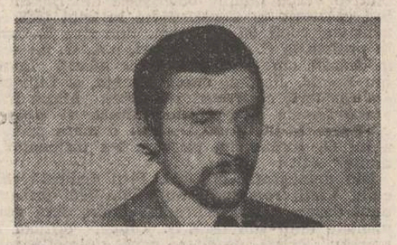

Cîntec de miazănoapte

lui Grigore Hagiu

Să vorbim despre acel minut al plecărilor cînd
prietenii capătă brusc mireasmă de moarte
cum doar
călătorilor li se îmbibă în haine mirosul
de tren
cu mult înaintea plecării —

oare ce altceva e gigantica
legănare a vîntului de miazănoapte prin
crengi
decît presimțirea seismelor,

ce altceva dansul bezmetic al acului în
uleiul scăzut al busolei decît
submarina mireasmă a furtunii?

Văd printre sunete ca prin ochean
și ceața parcă mi-e un ochi mai mare.

Roșul septembrie

Mireasmă străveche de mușchi și ciuperci
ca o întoarcere
vara de-o pururi pierdută — un aer
amar coagulînd între voi ca un sînge.

Roșul septembrie. Al măceșilor, al liliacului
iar și iar înflorit. O mînă prietenă — semn
de bun rămas printre brume.

Acum
legați-vă strîns de catargul memoriei!

Steaua cu ghiare

Noapte era și m-am oprit lîngă geam
cum te-ai oprit lîngă mare
pe-un țărm legendar de la care de milenii
nu pleacă
de milenii nu vine nici o corabie,

Unde zeii sunt morți sau tăcuți pe vecie,
speriați
de ciudate făpturi planetare — unde nici o
femeie
nu-și așteaptă în zale de lacrimi iubitul,

unde nici un bărbat nu își cheamă
la tainice jocuri de nuntă femeia în orele
faste rodirii, și vîntul

nu strigăt, nu șoaptă în zările patru alungă
ci foșnet
adînc de nisipuri și gol
răsunînd între ape în mișcare. Deschisă

am văzut în eterice goluri flăminde o fantă
lumina umplînd-o cu zgomot
de haos vărsat peste lume. „Aceasta e steaua
— am strigat —
aceas'a e steaua cu ghiare !"

Fel de doină

O, mult lăsa-m-aș într-o barcă...

Înmuguriți-ar riul la picioare
Singurătate, tu, cu dinți și ghiare,

Lanț de aur și cu-un greu de lacăt
Crește-ți-ar la mijloc, într-o in-Singurare.

plastică

Personalitatea și relevanța idealistă

Probabil că aprecierea cea mai banală dar totuși cea mai apropiată de adevăr care se poate face despre sculptura lui **Horea Flămîndu***) ar fi aceea că este produsul unui cert profesionalism. Pare desigur absurd să vorbești despre profesionalitate în legătură cu un domeniu ce îl presupune implicit. Dar mai nou, de cîteva decenii, trebuie să distingem între profesioniști și profesioniști. În timp ce unii dintre ei preiau și duc mai departe, în formulări diverse, acele învățăminte ale meșteșugului artistic încă nedevalorizate și potențial capabile să asigure o continuitate cel puțin aparentă între conceptul de artă al generațiilor anterioare și cel al generațiilor prezente, alții și-au făcut o profesie de credință din negarea sistematică. În timp ce pentru primii profesionalism înseamnă legătura unui meșteșug cu o experiență umană formulată vizual, în forme artisticește validate, pentru ceilalți profesionalism înseamnă situarea aproximativă între hotarele meșteșugului a unei modalități de exprimare vizuală izvorîtă dintr-o experiență ce se cere artisticește validată, dar care nu putem fi chiar foarte siguri că va fi validată, iar în unele cazuri putem chiar să fim siguri că nu.

Am avut o vreme impresia că Horea Flămîndu cochetează cu ambele variante ale ideii de profesionalitate. Am acum certitudinea că de fapt, cum se spune cu un termen mai puțin ortodox, doar și-a făcut mina. În expoziții anterioare, sculptorul s-a prezentat uneori în ipostaze cu caracter net experimental, oarecum în contradicție cu realismul viguros, implantat într-o tradiție solidă de meșteșug, vădit de proiectele sale de monumente și de alte lucrări. Actuala expoziție de la Muzeul de artă ne propune un artist mult mai complex și mult mai coerent cu sine decît lăsau a se bănui anterioarele sale expoziții. Horea Flămîndu de aici este profesionistul în accepțiunea semnificativă și majoră a termenului : el își propune să atribuie posibilități noi expresive materialului, păstrîndu-se permanent în legătură cu o tradiție culturală simțită mai mult ca impuls pentru imaginație decît ca factor determinator pe planul stilului. Reliefurile sale de bronz au ceva din prețiozitatea stemelor renascentiste. Dar compunerea imaginii nu are canon și nici nu se poate depista o tentativă voit alegorică. Simbolismul compozițiilor este, aș spune, de conținut și nu de situație. Este acesta rezultatul atenției acordate psihologizării imaginii, cu mijloace formale preluate dintr-un repertoriu vast. În timp ce energia, majestuozitatea unor personaje consonează cu unele rezolvări ale reliefurilor antice, tragismul imprimat altora rezonează cu dramatice compoziții picturale expresioniste de la începutul secolului.

Dar, între atîtea influxuri, Horea Flămîndu rămîne mereu stăpîn pe o expresie legată de o anume filosofie a vieții, simplă dar emoționantă. În fond tot acest ciclu de lucrări este o ipostaziere a virstelor omului. Gama impresiilor comunicate este largă. Se trece cu ușurință de la diafan la solemn, de la sumbru la seninătate. Un subtil joc de umbre potențează senzații a căror geneză a fost studiată cu grijă.

Profesionalitatea desăvîrșită vădită de reliefurile în bronz ale lui Horea Flămîndu maschează o cultură plastică remarcabilă și un simț de discernămînt pe potriva acesteia. Dacă mai avem în vedere și relevanța ideatică a imaginilor putem afirma că Horea Flămîndu se confirmă drept unul dintre cei mai interesanți sculptori ai momentului.

Grigore Arbore

(despre Ion Stendl în numărul viitor)

*) **Horea Flămîndu — Ion Stendl,** Sculptură și pictură, Muzeul de artă al R.S.R.

muzică

Proiecția unui stil la scara personalității

Cea dintîi trăsătură a creației lui Tiberiu Olah, cum ne apare în urma primei audiții a lucrării **Armonii IV,** cu Horia Andreescu la pupitrul R.T.V., este diversitatea în consecvență. Rară această verticalitate mișcătoare, această unitate policromă, cum rară este și absoluta sa extindere asupra tuturor unghiurilor posibile de abordare a lucrării — în estetic și în procedural, în limbaj și în metalimbaj. Totodată este Tiberiu Olah un compozitor de amprentă inconfundabilă și totodată fără exclusivisme, sisteme de restricții proclamate sentențios, pe cît, totuși, se vădește a fi atent la unitatea **în fapt** a opus-ului, chiar din această unitate făcînd parte și o anumită, studiată, ambiguitate, conștientă, rigu-roasă. Compozitorul este **el** și **contrariul său,** în același timp, prin aceasta fiind cu atît mai mult **el.**

Am propune, pentru ciclul **Armoniilor** conceptul de hetero-spațialitate. El înglobează gîndirea melodică heterofonică, gîndirea ritmică în simultană diversificare și aducere la același numitor, stereofonia, coloristica. Gestualitatea care emerge din dominanta reuniunii acestor direcții simultane se sprijină pe monada culoare-gest (melodică, registrație, desen) — loc, iar super-semnul este impulsul, urmat de reverberația sa ; act și ecou — o linie definitorie a artei lui Tiberiu Olah. Procesul de amortizare, „lucrat" ingenios — aici găsim domeniul de acțiune al deciziei componistice. Și pentru că rezultă o muzică aparent fragmentată, virtuozitatea compozitorului se exercită în a găsi cele mai nebănuite asociații între celulele melodice, a căror imprevizibilitate nu le mînează cîtuși de puțin logica. Generalul și particularul sînt în mod ideal convergente, iar direcția este atît de repede schimbată din deductivă în inductivă și invers, încît, dacă am detalia, am putea experimenta conceptul de raționament circular simultan.

Horia Andreescu, eminentul dirijor a cărui afirmare a devenit un „cliseu" al ultimelor stagiuni (totuși i s-ar putea da mai multe concerte în București, fiindcă nu avem mulți de așa talent și profesionalism), este, mi se pare, dintre tinerii șefi de orchestră, cel ce se acomodează cel mai bine diversității stilistice. În simfonii de largă respirație (Mahler) sau de caligrafie stilistică (Haydn), în piese de popularitate sau în muzică contemporană, Horia Andreescu are o vocație și o rigoare a premeditării concertului care scapă oricărei ierarhizări cu sine însuși fiindcă este mereu la superlativ. Teatralitatea versiunii mult cîntatului **Till Eulenspiegel** se baza pe tehnica dirijorală impecabilă, imaginația luxuriantă aflîndu-și sprijin pe capacitatea de a antrena instrumeniștii în cele mai neașteptate contraste de tempo ori de intensitate. Spontaneitatea cuceritoare a versiunii este o capcană pentru judecata pripită. În realitate, totul e regizat în prealabil, judecat, alese mijloacele, exersate căile transmisiei celei mai exacte. Dincolo de tehnică și inventivitate, mi se pare că muzicalitatea dirijorului s-a vădit exemplar cînd a șters praful de pe chipul romantios al **Valsului trist** de Sibelius și, acolo unde credeam doar gust comun, banalitate, ne-a făcut să descoperim sinceritatea emoției.

În **Concertul nr. 1 de Paganini** — o speranță a violoniștilor românești, Gabriel Croitoru. În ultima clasă de liceu, performanța motorică este remarcabilă, evidențiind o natură violonistică ieșită din comun. Mi se pare însă că acest concert nu merită să fie cîntat decît după ce stăpînești stilurile de substanță muzicală, cînd ai un repertoriu larg, bine sprijinit pe marile opusuri. Așa, dincolo de performanța tehnică, rămîne impresia comodității, a atacării spectaculoase a unui dușman gata învins.

Costin Cazaban

CRONICA EDIȚIILOR

Enigma Adelei

MOTTO : **„Nu-ți sînt scumpe încreșiturile de pe frunțea și de la ochii femeii tale ? Gîndește-te bine că încreșiturile astea s-au făcut în lunga voastră tovărășie de griji și de nevoi. Gîndește-te bine că ele sînt semnul că se apropie vremea cînd tu și tovarășa ta aveți să vă despărțiți pentru totdeauna. Gîndește-te că asta e fața rizătoare pe care o așteptai cu piept infrigurat în nopțile de vară.“ (24 februarie, 1919)**
Ibrăileanu : „Privind viața“.

După nouă ani de la publicarea volumului III din **Scrisori către G. Ibrăileanu**, iată că istoricul literar de la Iași, Mihai Bordeianu, ne face una din cele mai plăcute surprize, publicînd un al patrulea volum de corespondență către același mare critic al **Vieții românești**. N-am numărat, dar cred că avem acum, pe total, vreo două mii de scrisori adresate lui Ibrăileanu. Probabil vom avea și alte surprize, din moment ce editorul ne spune că doar „o parte a Arhivei Ibrăileanu, rămasă la familie, a intrat în fondul Bibliotecii centrale universitare «M. Eminescu» din Iași“...

Acest al patrulea volum ne oferă, între alte multe și importante documente, un lot de scrisori, în număr de 142, provenite de la Maria Stere. Dacă ținem seama că majoritatea lor sînt scrise în perioada cînd Ibrăileanu elabora romanul „Adela“ (terminat se pare în 1925 și publicat mult mai tîrziu) dar veneau de la o corespondentă, mai bine zis o prietenă, trecută de intîia tinerețe, ne putem îngădui o descifrare a lor puțin mai... metafizică.

„...acest mic «roman epistolar» — zice editorul — întregește mult imaginea cercului de la **Viața românească** și aruncă noi conuri de lumină asupra personalității lui G. Ibrăileanu, care a fost influențat, în activitatea sa de critic, de către Maria Stere, o cititoare asiduă de literatură universală, nu lipsită de gust.“

Romanul nu este totuși prea „mic“, de vreme ce majoritatea scrisorilor sînt destul de lungi și, din cîte deducem printre rînduri, nici nu le avem pe toate aici, unele pierzîndu-se, altele fiind probabil cenzurate... Mai interesant este faptul că Ibrăileanu îi răspundea corespondentei sale, deci numărul scrisorilor amîndurora s-ar ridica la peste 300. Întrebările se ridică de la sine : unde sînt scrisorile lui Ibrăileanu ? au fost distruse de către primitoare ? au fost confiscate în viltoarea evenimentelor ? se află ele în posesia vreunei arhive, fie familiale, fie publice ? În orice caz, în seria de **Opere** (10 volume, editate de Rodica Rotaru și Al. Piru) nu avem nici o scriscare a criticului adresată Mariei Stere. Eventuala lor găsire și publicare ar arunca, neîndoielnic, lumini nouă asupra personalității lui Ibrăileanu. Căci nu poate fi lipsit de semnificație dialogul epistolar (și nu numai epistolar) al criticului cu fosta soție a prietenului și tovarășului său de idei Constantin Stere.

Nu insinuăm absolut nimic — cum poate s-ar și grăbi să avanseze cineva prea atras de partea anecdotică a vieții — dimpotrivă, și devansăm una din concluziile acestor însemnări, credem că nimic mai idealist, mai platonic decît în acest dialog prietenesc dintre un bărbat și o femeie... E drept că și unul și cealaltă aveau premise pentru accesul la această zonă de seninătate celestă... Pînă la alte probe, împărtășim concluziile capitolului **Ibrăileanu și femeia** din monografia lui Al. Piru.

Dar cine a fost Maria Stere ?

Din notița editorului aflăm cîteva date, totuși prea sumare : „Maria Stere, născută Grosu, dintr-o veche familie boierească din Basarabia. S-a căsătorit cu Const. Stere în anul 1888. Au avut trei copii (și nu patru, cum zice Z. Ornea în prefața la C. Stere, **Scrieri**, n.n., G. S.) (care în această corespondență apar numiți Roman sau Romic, Jica, de fapt George, și Lili, care s-a căsătorit cu avocatul Beldie). Maria Stere era o femeie de o cultură aleasă și o mare cititoare de literatură. A fost o mare prietenă a lui G. Ibrăileanu, pe care l-a influențat în multe.“ Atît !

Din monografia lui Al. Piru dedicată criticului **Vieții românești** nu aflăm nici un amănunt despre Maria Stere (de unde, dacă documentele erau sub lacăt ?). Totuși, criticul remarcă : „Există, pe cît se pare, scrisori care ar putea lungi acest capitol“. De asemenea nici din **Amintirile de la Viața românească** ale lui M. Sevastos. Din alte surse consultate — nici atît ! (e drept că nu le-am consultat sau nu ni le mai amintim pe toate). Totuși, din cartea lui Sevastos primim unele amănunte care o privesc, indirect și pe Maria Stere. Astfel, aflăm că despărțirea celor doi soți se realizase, în fapt, mult mai devreme decît anul 1918, cînd se pronunțase divorțul oficial și că Stere rămăsese la București în anii războiului întîi mondial nu atît din rațiuni politice — pe care de altfel le teoretizase în presă — ci din pricina „nasului Cleopatrei“, alias Aneta Radovici, cu care conviețuia de ani și cu care se va recăsători și vor avea un copil.

Altceva, pozitiv, nu am aflat despre biografia Mariei Stere.

Mai avem, în chiar volumul de la care pleacă aceste comentarii un portret-fotografie al dinsei. Din cît ne poate da fotografia, reprodusă, — nu ni se precizează din ce an — Maria Stere seamănă mai degrabă cu un personaj din epoca patruzeci și opt, chiar aduce cumva, prin austeritate, cu Bălcescu, numai că ochii (ce culoare or fi avut ?) vioi și **inteligenți**, pătrunzători, par, dealtfel ca și ai Bălcesculuí, că se uită undeva **dincolo** dar primind o înțelegere suis generis, feminină, a faptelor vieții. Gîtul este ascuns într-un guler de „rubașcă“ (a la Esenin și a la Ionel Teodoreanu !), nu-i vedem bustul, nu-i vedem mîinile — nu o putem deci „caracteriza“. O femeie are o mie și una de chipuri, după cum merg petrecîndu-se meridianele globului față de fixitatea relativă a soarelui, — orice gest și orice amănunt îi schimbă nu rareori radical fizionomia, de aceea oprim aici această interpretare... impresionistă. Din păcate, (editorul sau editura ?) nu ne oferă nici măcar un fragment de scrisoare al Mariei Stere (din alții, da) și din care, cine știe, am mai fi putut desprinde încă o **notă** a personalității sale, cu toate că din grafologie nu am ajuns să învățăm, vorba lui Arghezi, nici alfabetul...

De aceea, pornind doar de la semnificația acestei corespondențe a Mariei Stere către G. Ibrăileanu și neavînd, la plecare, decît vreo cîteva sumare date, rog — pentru a nu face lucruri penibile — căci nu-mi stă în nativitate! — ca toți aceia, și mai ales, acelea care dețin date despre această interesantă figură **a literelor** românești să-mi atragă atenția ! În fața documentelor mă aplec !

Pînă atunci, însă, avem și am un **document** pe care nu-l poate clătina nimeni : acesta este romanul lui Constantin Stere, **În preajma revoluției**. „Autobiografic“, „subiectiv“, oricum ar fi interpretat, și cum a fost interpretat, în roman este un „simbure de adevăr“, cum zicea și zice poporul — cuvîntul simbure plăcîndu-i și lui Eminescu.

În romanul **În preajma revoluției** Maria Stere apare (cît apare) sub numele personajului Tania Lungu. Vom urmări cum a decris-o totuși ei bărbat și, la senectute, romancierul Constantin Stere.

Gheorghe Suciu

(va urma)

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Miron Radu Paraschivescu sau „povestea vorbei“

Un muzeu lîngă poetul Toma George Maiorescu

Prim plan cu Mihai Stoian și Gheorghe Vlad

Cîntecul lirei

Urmare din pag. 1

chaos arfa-i de cîntări împlată, / Toată lumea după dinsa, de-al ei sunet atîrnată, / Ar fi curs în văi eterne, lin și-ncet ar fi căzut... / Caravane de sori regii, cîrduri lungi de blonde lune / Și popoarele de stele, universu-n rugăciune, / În migrație eternă de demult s-ar fi pierdut. // Și în urmăle-o vecie din nălțimi abia-văzute / Și din sure văi de chaos colonii de lumi pierdute / Ar fi izvorît în riuri într-un spațiu despopulat ; / Dar și ele-atrase tainic ca de-o magică durere / Cu-a lor roiuri luminoase după-o lume în cădere / S-ar fi dus. Nimic în urmă — nici un àtom luminat. // Dar el o zvîrli în mare... Și de-eterna-i murmuire / O urmă ademenită toat-a Greciei gîndire, / Împlînd halele oceanici cu cîntările-i de-amar. / Deatunci marea-nfiorată de sublima ei durere, / În imagini de talazuri, cîntă-a Greciei cădere / Și cu-albastrele ei brațe țărmii mingiie-n zădar... // Dar mai știi... N-auzim noaptea armonia din pleiade ? / Știm de nu trăim pe-o lume, ce pe nesimțite cade ? / Oceânele-nfinirei o cîntare-mi par c-ascult. / Nu simțim lumea pătrunsă de-o durere lungă, vană ? / Poate-urmează-a arfeantice suspinare-aeriană, / Poate că în văi de chaos ne-am pierdut de mult... de mult.

Eminescu a încercat să reașeze lumea pe temeliile cîntecului, îngăduitor măcar dacă nu pe deplin ocrotitor, continuîndu-l în substanța lui zeească, în dimensiunea lui de virstă de aur a omenirii, cînd cîntecul era și descîntec, dătător de moarte, viață și nemurire. Îl mai auzim încă răsunînd în strofele de invocație și interdicție din **Luceafărul**, poem al dialogurilor polifonice, cîntate și descîntate la scara scînteietoare a cosmosului, cel mai mare poem al muzicalității cosmice, al materiei în stare grăindă. Eminescu nu matematizează. Muzicalizează tot ce se poate și nu se poate atinge. Retrimite la originile cîntecului dintotdeauna și uneori și reușește să-i lumineze cîte o frază, chiar dacă ea numește ceva exterior ființei umane, dincolo de puterea ei de înțelegere : **De plînge Demiurgos doar el aude plînsu-și...** Strigătul de avertisment, lansat nouă, se adresează și poetului însuși, întristat fără întoarcere de a nu putea reînvia cîntecul prin gînd, readucîndu-l din zona autorității supreme pe pămînt, unde să nu se lase „înginat“ ci să domine „valurile, vînturile“ : **Neînțeles rămîne gîndul / Ce-ți străbate cîmpurile, / Zboară vecinic, inginîndu-l, / Valurile, vînturile.** Totul aparține acum unei vremi revolute, poveștile și copilăria nu mai sînt aceleași, „abiaînțelesul“ nu mai sudează cu „plin-de-nțelesul“. În **Trecut-au anii...** poetul și lira dezacordată, crepuscular : **Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri / Și niciodată n-or să vie iară, / Căci nu mă-ncîntă azi cum mă mișcară / Povești și doine, ghicitori, eresuri, / / Ce fruntea-mi de copil o-nseninară, / Abia-nțelese, pline de-nțelesuri. / Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri, / O ceas al tainei, asfințit de sară. / / Să smulg un sunet din trecutul vieții / Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri / Cu mîna mea în van pe lîră lunec ; / / Pierdut e totu-n zarea tinerelii / Și mută-i gura dulce-a altor vremuri, / Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec !**

Orașul — o metaforă

Urmare din pag. I

pdltoane ce-au înghițit în splendoarea lor o întreagă generație de minuscule blănuri prețioase. Etichete care nu te privesc decît dacă ești proprietar de sonde. Sclipiri care nu te bagă în seamă. Dorințe care nu întorc capul nici dacă strigi. Și la urma urmei, de ce-ai face-o !

O bijuterie a Bucureștiului, acest cartier, fascinant în dezordinea lui minuțios organizată, închide în el o lume și o istorie.

Alături, uriașele supermagazine *Cocor și Unirea sfidează balcanismul și parfumul tarabelor. Scări rulante, aer condiționat, totul învăluit într-un nor muzical discret, ascensoare silențioase, difuzoare mascate din care răzbate doar vocea unei femei.*

Între două străzi e distanță de un secol. Între două ferestre se deschide o lume. Ca s-o descrii, fraza nu poate fi decît sincopată, întretăiată de observații și amănunte, aglomerată, ticsită, explodînd de mișcare. Cuvîntul, aici, trebuie să plesnească, să descinte, să strige, să fie interjecție, expresie colocvială, joc de cuvinte care nu mai au timp să sugereze, ci doar să exprime ceea ce ochiul prinde în zborul unei clipe, în blitz-ul fulgerător al unei preasingure priviri.

PARTEA CEALALTĂ

În marea cușcă din vergele de oțel de la etajul zece al pavilionului din curtea Secției de criminalistică, Maciste se afla pentru prima dată izolat cu forța, într-o singurătate absolută.

Primul său imbold fu acela de a telefona la Nora acasă, dar la celălalt capăt al firului nu ridică nimeni receptorul.

Între timp, unul din gardieni deschise ușa celulei, apoi apăsă pe un buton și din tavan lunecă încă un rînd de gratii, apoi deschise ușa de gratii a cuștii, așeză tava cu mîncare jos și după ce închise iarăși ușa de gratii, apăsă pe al doilea buton și rîndul de gratii de siguranță se ridică în tavan. Curiozitatea gardianului, după toate poveștile ce le auzise, era maximă ; după ce se așeză pe un scaun în fața celulei și scoase un carnet și un pix din buzunar pentru a-și lua note, Maciste, pe care-l găsise lungit în pat în chip de motan, se transformă pe neobservate în tigru și se repezi spre ieșire scoțînd un răget înfiorător, astfel că bietul gardian n-a mai fost în stare, după ce căzuse de pe scaun, să noteze nimic în carnet, în așa hal îi tremurau mîinile și corpul întreg. Ceilalți gardieni de asemeni; de cîte ori treceau prin dreptul celulei lui Maciste, grăbeau pasul în asemenea măsură încît distanța de zece metri, obligatorie de la om la om, n-a mai fost respectată pînă spre seară, cînd șeful gărzii a venit să închidă ușa, după ce așezase

Desene de Sabin Ștefănuță

tava cu cina lîngă tava de la prînz, de care Maciste nu se atinsese. Refuzul mîncării dura de mai bine de trei zile. Maciste făcea așadar greva foamei sau cel puțin își arăta astfel nemulțumirea față de tratamentul ce i se aplica.

★

Pe vremuri, Maciste făcuse cunoștință, în compania lui Ion-Publicistul, cu unul din cei mai obiectivi jurnaliști din orașul nostru, ale cărui articole și eseuri apăreau sub semnătura lui Sever Justinian. Adesea, după ce Maciste se izolase în turnul castelului de lîngă catedrală, Justinian venea să-l vadă și făceau lungi plimbări prin pădurea de la marginea orașului. Jurnalistul era de altfel singura persoană care auzise vreun cuvînt din gura, parcă pecetluită pentru ceilalți, a lui Maciste. Cum relațiile marelui motan cu Ion-Publicistul se răciseră în ultima vreme din cauza indiferenței autorului față de soarta eroului său, Maciste îi comunica lui Justinian tot ceea ce cunoștea despre încercările lui Simion Still de a-l prinde și condamna la spînzurătoare. În urma comunicărilor lui Maciste, Justinian adunase un dosar voluminos al vieții și faptelor lui Simion Still și în urma unor îndelungi și extraordinar de anevoioase cercetări ajunsese la concluzia că principalul consilier al Municipalității este unul din carieriștii cei mai lipsiți de scrupul și adevăratul vinovat pentru dispariția tatălui Doinei ; pentru moartea inginerilor constructori care-i înălțaseră impunătoarea vilă ; și pentru nenorocirea medicinistului — iubitul fiicei sale.

Cu ocazia aniversării celor douăzeci și cinci de ani ai Norei, toți oaspeții avizați observaseră încruntarea Maiorului atunci cînd citise în ziarul **Speranța** următoarele rînduri : „Atragem atenția marelui public asupra faptului că unul din cei mai influenți cetățeni ai orașului nostru caută, prin toate mijloacele ce-i stau la dispoziție, să se sustragă de la răspunderea ce-i revine în privința unor fapte de o gravitate excepțională. Culmea înșelării opiniei publice este că acest om rău (pe care ne abținem deocamdată să-l numim) vrea să ne facă să credem că vinovat de crimele sale ar fi un motan, de o rară inteligență într-adevăr, numit Maciste. Cel mai hilar aspect al acestui transfer de vinovăție este că (încă) nenumitul criminal a manipulat astfel buna credință a organelor judiciare încît motanul Maciste urmează să apară ca inculpat în fața instanței, fapt fără precedent în istoria oricărui tribunal din lume“.

În urma apariției acestei note în ziarul **Speranța**, Simion Still grăbise, cu autoritatea sa, prinderea și internarea lui Maciste în pușcăria municipală.

★

După cele patru zile de respingere a hranei, Maciste căzu într-o stare de somnolență binefăcătoare.

Disciplina gardienilor de la etajul zece, care nu aveau alt deținut sub supraveghere înafară de marele motan, fu serios zdruncinată atunci cînd în seara zilei a patra Maciste ridică receptorul și, privind multă vreme peretele unde erau scrise numerele Maiorului, Norei și al lui Gherman, formă un număr cunoscut numai de el.

A cincea dimineață, cînd Maiorul derulă banda de magnetofon din biroul său constată că singurul cuvînt rostit la telefonul din carcera lui Maciste era : ACUM ! Faptul îl îngrijoră mai mult decît dacă i s-ar fi raportat că motanul evadase încă din prima zi.

Ce poate să însemne acest ACUM, se întrebă Maiorul. Numărul ! numărul ! ce păcat că numărul nu a putut fi detectat ! Într-adevăr, convorbirea n-a durat decît două secunde. Acest ACUM e un cifru diabolic.

Înainte ca Maciste să telefoneze, șeful pazei îl anunțase, potrivit democrației închisorii, că mîine dimineață la orele 9 trebuie să se prezinte în fața instanței. Îndată, după aceea, Maciste rostise la telefon acel enigmatic ACUM, căruia Maiorul se chinuia să-i găsească adevărata semnificație.

★

În dimineața zilei a cincea de detenție a marelui Maciste, ziarul **Speranța** publica următoarele rînduri pe trei quadrați cu zece-verzale : **„În atenția onoratului public.** Azi va apare în fața instanței marele motan Maciste, acuzat de crime pe care nu le-a comis și pe care, conform psihologiei animale, nu le-ar fi putut comite. Se știe că această specie de animale domestice nu atacă omul viu : cel mult dacă-i zgîrie pe copii în joacă sau pe cucoanele ce devin agasante cu mîngăierile lor. Crimele, într-adevăr odioase, ce i se pun în seamă lui Maciste sînt opera uneia din cele mai funeste personalități ale orașului nostru. Cum ar fi putut motanul Maciste să-l facă să dispară fără urmă pe fostul director al Băncii naționale din urbea noastră ? Cum ar fi putut același motan să-i suprime pe inginerii constructori ai vilei din strada Salvării ? Cum s-ar fi îndurat Maciste, care a salvat zeci de vieți omenești, să-l împingă de la mansardă pe tînărul medicinist, iubitul fiicei domnului Simion Still ? Este evident pentru oricine că motanul nu are nici o vină în toate aceste întîmplări tenebroase. Cei care cunosc împrejurările în care s-au petrecut crimele enumerate și altele, sînt invitați călduros și cît mai urgent să ne relateze tot ce știu. Vinovat de toate crimele ce i se pun în seamă lui Maciste este Simion Still. Sperăm ca instanța să nu ia drept bune mărturiile smulse pe toate căile de la persoane slabe, ușor de manipulat sau dispuse la compromis. Așteptăm cu încredere sentința cea dreaptă“.

★

— Domnule Consilier, își începu Maiorul convorbirea telefonică, vă atrag respectuos atenția că ziarul **Speranța** a publicat dimineață o notă ingrozitoare privitoare la persoana dumneavoastră. În fața Secției noastre s-a și adunat o mare mulțime de oameni scandînd și somîndu-ne să-l eliberăm pe Maciste.

— Fii liniștit, răspunse tatăl Norei, și acționează întru totul așa cum am convenit. Voi aranja ca procesul să se desfășoare în fața cuștii motanului fără ziariști și fără public.

Gheorghe Pituț

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

Gala Galaction

VI. Constantin Fierăscu și omonimul său bizantin (2)

Dovada peremptorie a existenței mult rîvnitelor monezi datînd din epoca marelui împărat bizantin nu întîrzie prea mult, arătîndu-i-se lui Constantin Fierăscu în toată splendoarea ei și, mai ales, surescitîndu-l la maximum : „Într-o seară, înapoîndu-se de la cancelarie (unde nu mai făcea — cu aprodul și arhivarul — decît arheologie), află de la frate-său că un cumătru al lor găsise, fără să spună nimănui, și vînduse unui bogătaș din Corabia, tocmai una din acele mult dorite monezi de aur. Constantin s-a dus la cumătru, l-a mustrat că nu i-a arătat și lui moneta și l-a pus să i-o descrie cu deamănuntul“. Descrierea fascinantei monete este demnă de reținut nu numai pentru deosebita ei valoare stilistică — elementul baroc despre care vorbește Tudor Vianu, acum, în registru succint arheologizant, am spune —, ci și pentru insidioasa demonie subtextuală ce începe a turbura mintea eroului : „moneta era de aur, pe o parte avea înscripția **Gloria,** pe cealaltă **Constantin.** Un om de stat înalt era înfățișat pe ea, purtînd la subțioară o lance sau un arc, iar lîngă el erau doi copii. Unul se uita în sus spre cel cu lancea, ținîndu-se cu brațele de după cap, în vreme ce acesta lăsa domol o mînă pe capul celuilalt copil. **Aceste detalii s-au gravat în mintea lui Constantin tot atît de puternic ca și pe moneta imperială** (s.n.)“.

Poate să pară excesivă asocierea, dar, dincolo de semnificația psihologic-cauzistică a faptelor, viziunea (să-i spunem astfel) animistă inculcată descripției — la care se adaugă notațiile analitice finale — divulgă, parcă, o anumită contaminare metempsihotică, de proveniență oarecum eminesciană, în sensul că lui Constantin Fierăscu i se conferă un „archaeu“ chemat să-i impună un comportament „influențat“ de imperialul său omonim. Evident, chestiunea nu trebuie privită **stricto-sensu,** adică la nivelul paradigmelor metafizice propriu-zise. Relevant este doar jocul coincidențelor fatidice ce-și au originea în insolita omonimie sugerată de înfățișarea monetei. Neintenționînd a se angaja pe traseul demonstrației rezervat exclusiv fantasticului ideatic, bizuit pe „viața“ conceptelor explicite, autorul se cufundă în ezoterismul popular. Tema destinului fatidic proiectat pe ecranul coincidențelor de anvergură temporală se resoarbe în plasma ritului magic autohton. Leitmotivul „duhul comorilor“ reintră în funcție făcînd joncțiune cu acela al ereditații și cu acela al căderii în păcatul relațiilor de dragoste interzise. Pentru ca totul să se subordoneze temei fantastice a nuvelei — temă enunțată chiar de titlul acesteia —, prozatorul are ingenioasa idee de a delimita un anume loc al acțiunii, loc a cărui „voce“ fatidică și le asumă pe celelalte. Ne referim, se înțelege, la bordeiul din curtea părintească, locul întîmplărilor teribile ce vor urma. Pe de o parte, bordeiul este „însemnat“, adică deține „puterea“ de a-i împinge pe eroi în prăpastia autonimicirii, fiindcă, alegîndu-l drept ascunzătoare a neleguitei lor fapte, săvîrșesc un adevărat sacrilegiu ; „cuibul“ dragostei dintre Constantin și Frusina, de-acum soția lui Badea, este „bordeiul părintesc în care se născuseră Tudor Fierăscu și frații lui și pe care Constantin se jucase mic copil“. Pe de altă parte, fatalitatea face ca în același bordei, nici mai mult nici mai puțin, să sălășluiască duhul comorilor. În felul său, citeodată, sentențios și moralist, făcîndu-se purtătorul de cuvînt al legilor destinului, Galaction relevă și această fațetă a lucrurilor, făcîndu-ne atenți asupra întîmplărilor ce vor urma : „Căci ziua de după noaptea crimei e ziua judecății, în cuibul de trandafiri al voluptății se ascunde șarpele Cleopatrei și sub căpățiiul de romanițe, pe care Frusina și Constantin răsturnau capetele lor extaziate, rînjeau, la trei palme sub pămînt, trei capete de mort, trei spioni ai destinului“. Dacă trimiterea la „șarpele Cleopatrei“ constituie o aluzie livrescă binecunoscută, menită a da **vigoare** și vehemență insolitului fragment de predică, în schimb, cînd este vorba de cele trei capete de mort, nu mai aveau a face doar cu o simplă figură retorică. Prevalîndu-se de răspînditul rit escatologic potrivit căruia, în anumite împrejurări, craniile morților sînt „reîntruparea“ duhurilor satanice chemate a-i pedepsi pe marii vinovați (ne amintim, Galaction valorifică motivul, din perspectivă mistic-creștină, în povestirea **Hircă pentru hircă**), nuvelistul apelează și la acest sinistru motiv, a cărui funcție practică, în **Gloria Constantini,** ni se dezvăluie de îndată. Ideea este că, în chip imanent, existența comorilor presupune prezența duhului satanic, menit să pedepsească în modul cel mai aspru cu putință pe acela care cutează a se îmbogăți pe o asemenea cale neîngăduită.

Partea finală a nuvelei, unde se adună, strîngîndu-se ca într-un amenințător nod gordian, toate firele epic-analitice urmărite pînă acum, propune atenției unele din cele mai impresionante pagini de proză fantastică românească, memorabile prin iradiația lor magică autohtonă. Succesiunea în crescendo fatidic a momentelor ce compun episodul, prin perfecta lor coerență textuală și subtextuală, divulgă o mînă de mare maestru. Întîiul pas făcut în universul fantastic echivalează cu descoperirea neașteptată a „jocului“ declanșat de luminile comorii aflate în pămînt chiar pe locul bordeiului, unde Constantin, destins, visător, dar și îngrijorat, își așteaptă iubita. „Vizualizarea“ descrierii se concretizează în feerie sinistră, în demonic spectacol de lumini și umbre, ai cărui protagoniști sînt cele șase monete de aur descoperite la început: „Era un dans cu ritm și înțeles în această viorie colcăire de dantelă. Fiecare flacără ondula ca vie, fiecare țîșnitură albastră revărsa o formă feminină, cu brațe înălțate, cu păr fluturător, cu sîni virgini și goi. Și toate aceste flăcări-fecioare țîșneau, dansau și se întîlneau mereu, pe curbe convergente, în același punct, în care brațele se înnodau pentru o horă de două-trei învîrtituri. Cădeau apoi toate în velura spumegîndă și indistinctă și se individualizau din nou, după cădere, ca să se facă și refacă tiara lor coregrafică și plină de safire“. Convertirea „dansului fecioarelor“ în „dans al săbiilor“ („Dar după șapte-opt tiare, în loc de fecioare dansatoare, ieșiră din lava albastră niște flăcări lungi și drepte ca niște gladii. În loc de tiară, aceste gladii se rezemă și încheiară brusc o piramidă de lame militare, care străluci o clipă și se nărui în lavă. În clipa următoare, flăcările-gladii refăcură piramida și apoi iar și iar, ca la comandă“) atrage după sine revenirea la tema fantastică din unghi explicit, readucîndu-l pe Constantin, căutătorul de comori, în prim plan : „Și acest joc de gladii avea tot așa un ritm și un înțeles. La a șaptea piramidă se întîmplă un dezastru : Constantin, dezmeticit, înfipse în ea cuțitul și gladiile construite în piramidă se frînseră și se stinseră — afară doar de trei. Piramida rămase în trei muchii vioriu, pe o bază de șerpi galbeni, zdrobiți și vag colcăitori. Cele trei gladii se odihniră, vîrf la vîrf, cîteva clipe și, apoi, rumpînd cu ritmul și cu armonia de pînă aci se amestecară într-o luptă vehementă. Căzură, se ridicară, iar căzură și se ridicară — o ultimă oară — aprige, repezi, și rotitoare, în învălmășeala lor, ca o sfîrlează de foc. Apoi, deodată sărira în țăndări și căzură pe un pat de aur și de jar... iar toată viziunea se stinse în întuneric“.

Singur, uzînd de un eventual dicționar al termenilor ezoterico-ocultiști, se poate îndelung glosa pe marginea episodului (de exemplu, în ceea ce privește prezența numerelor impare 3 și 7) ; importantă este însă semnificația lui general-ideatică, pentru că sîntem, astfel, pregătiți pentru receptarea marei scene fantastice a nuvelei. Este scena finală unde se descrie efortul dementiał-euforic de scoatere a comorii din ascunzătoarea ei, cu cele trei momente cheie (descoperirea celor trei cranii, a oalei cu galbeni, spargerii acesteia) : „Nebun de bucurie, Constantin aruncă pe cărbunii din vatră un vraf de uscături și lumină bordeiul. Scoase, după aceea, din odaia din fund, un tirnăcop, puse la ușă zăvorul de lemn, și începu să sape împrejurul cuțitului înfipt. După trei palme de săpătură, tirnăcopul izbi ca într-o oală. Tremurînd din tot trupul și cu pieptul bătut de ciocanele inimii, Constantin lăsă tirnăcopul și scobi cu cuțitul. Dar, deziluziune sfîșietoare ! în loc de oală scoase din pămînt un craniu de o incalculabilă vechime. Îl rostogoli pe vatră și luă iarăși tirnăcopul. Imediat sună tot o oală și al doilea craniu apăru în zarea focului. Constantin îl puse lîngă celălalt și luă o cazma, căci cu tirnăcopul nu mai putea să sape. În sfîrșit, scoase și cu cazmaua încă un craniu, dar cînd mai cercă în fundul groapei, nu mai găsi pămînt, ci

un strat rezistent. «Dacă or fi tot oase, am nimerit vreo fîntînă plină de schelete și tot nepricopsit am rămas !...».

De data aceasta, însă, nu mai era un craniu, ci o oală. Aproape epileptic, Constantin o scormoni de jur împrejur și o smulse afară. Era grea, pîntecoasă și cu gura astupată cu pietriș. Dar de violența emoțiunii ce-l stăpînea, cînd fu să pună oala jos, pe vatră, o scăpă din mîini, tocmai în dinții tirnăcopului. Oala se sparse ca un ou și risipi cît colo un gălbenuș scînteietor și fumegînd ! Căci era plină, plină cu aur !... Peste o sută, peste două sute de ochi săgetători, de stele de mărimea întîia, de **glorii** imperiale, **constantine !“.**

Trecem peste momentele precipitate, de un realism halucinant, marcate de uciderea lui Badea de către Constantin și de moartea acestuia, împreună cu Frusina, înecați în apele Dunării, și ajungem la frazele de încheiere ale nuvelei, unde, cum bine știm, autorul pecetluiește întreg demersul fantastic, extrăgîndu-i morala. Revenirea la cele două **arhisemne** ale ideației fantastice — banii de aur și cele trei hirci — explică limpede despre ce fel de morală este vorba :

„În bordei, la lumina singerîndă a jarului răscopt, cele trei hirci din vatră rînjeau satisfăcute. Comoara blestemată adusese dobîndă încă trei căpățîni. Una era aici alături, celelalte două, în fundul Dunării. A doua zi, autoritățile au ridicat pe Badea din cioburile amforei romane. Pe fruntea lui detunată și lividă, strălucea în singe închegat un **Gloria Constantini“.**

Nicolae Ciobanu

«Zilele Caragiale»

Între 29 și 31 ianuarie s-au desfășurat la Craiova „Zilele Caragiale", ediția a VII-a, în organizarea Societății culturale „I. L. Caragiale", Comitetul județean de cultură și educație socialistă Dolj, Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale și Teatrul Național din Craiova.

A avut loc premiera de gală a filmului românesc Năpasta, *în regia lui Alexa Visarion. A vorbit, din partea realizatorilor, și a răspuns la întrebările spectatorilor, actrița Dorina Lazăr. S-au reprezentat spectacolele* Al dumitale, Caragiale, *montaj de scrisori și fragmente literare — realizat de regizorul Mircea Cornișteanu și o echipă alcătuită din actorii Ilie Gheorghe, Tudor Gheorghe, Iancu Goanță, Nae Gh. Mazilu, Ion Colan, Remus Mărgineanu.*

Al dumitale, Caragiale *este un scenariu inspirat și inteligent alcătuit de Mircea Cornișteanu din scrisorile lui Caragiale și jucat cu brio de întreaga distribuție masculină folosită. Coerența și ingeniozitatea scenariului, care susține convingător un portret sugestiv al marelui scriitor, pot da acestei inspirate dramatizări o notă bună, atît la Craiova cît și în alte centre culturale.*

Întrucît tema sesiunii științifice din acest an a fost „Descendențe și filiații caragialene" s-a mai prezentat spectacolul craiovean Jolly Jocker *de Tudor Popescu (regia Valentina Balogh),* Mobilă și durere *de Teodor Mazilu (spectacol valoros al Teatrului Național din Timișoara,*

regia Ioan Ieremia, scenografia Emilia Jiranov), Titanic-Vals *de Tudor Mușatescu (Teatrul din Pitești, regia Romulus Vulpescu). În cadrul reuniunii științifice au contribuit cu comunicări și au înfățișat puncte de vedere prof. univ. dr. Ștefan Cazimir (București), dr. Klička Diamandieva (lector bulgar la Universitatea din Craiova), conf. dr. Radu Radoslav (Timișoara), conf. univ. dr. Maria Vodă-Căpușan (Cluj-Napoca), lector univ. dr. Sonia Cucioreanu (Craiova), lector univ. dr. Cornelia Cirstea (Craiova), criticii și cercetătorii Romulus Diaconescu, Alexandru Firescu, Ion Cazaban, Alexandru Dan Condeescu, Marian Popescu, Patrel Berceanu, prof. univ. dr. Ion Zamfirescu.*

La dezbaterile asupra spectacolelor și la întîlnirea cu artiștii amatori de la Casa de cultură și Liceul industrial nr. 10 — care au prezentat spectacole cu piese de I. L. Caragiale și D. R. Popescu — au participat, în afară de unii din cei notați mai sus, și scriitorii Dumitru Solomon, Paul Cornel Chitic, Tudor Popescu, Romulus Vulpescu, Andi Andrieș, Dumitru Dinulescu, criticii Ion Toboșaru, Victor Parhon, Doina Modola, Julieta Țintea, Liana Cojocaru, Octavia Trăistan, Serafim Duicu, Kleopatra Lorințiu, actori, regizori, directori de teatru.

Diploma Societății „I. L. Caragiale", pentru cele mai importante contribuții la valorificarea operei caragialene, a fost acordată în acest an regizorului teatral și cinematografic Alexa Visarion.

Lucrările celei de-a șaptea sesiuni au fost conduse de criticul Mihai Ungheanu, președintele Societății „I. L. Caragiale", criticul Valentin Silvestru, vicepreședinte, criticul Alexandru Firescu, secretar, Alexandru Dincă, directorul Teatrului Național și Romulus Diaconescu, redactor șef adjunct al revistei „Ramuri".

Membrii conducerii Societății „I. L. Caragiale" au fost primiți de tovarășul Ion Radu, prim-secretar al Comitetului județean de partid Dolj.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Note mărunte. La nivelul inventivității verbale, Tudor George este aproape de marii poeți, dar numai la acest nivel. El este un poet retoric ce știe să facă jocul limbii pentru a-și masca retorica. Reușește să-și depășească talentul în acele texte unde rabelaisianismul lui funciar se încarcă de spații vaste, unde șocul limbii, totdeauna puternic la acest autor, e depășit de amploarea viziunii plastice. Sonetul lui e o grămadă de rugby în care autorul se înghesuie să fure mingea pentru a marca o rimă rară. Consecvența cu care și-a urmat destinul de poet care nu suportă poemul șoptit, deși seamănă a dogmă, e temerară. Adrian Păunescu își rostește (pentru el) și își răsteste (pentru ceilalți), cu solemnitate, poemul ; Tudor George și-l strigă narcisic și numai tăietura impecabilă a jocului îl ferește de bufonada lingvistică.

II. Note mărunte. Pentru Marin Mincu a scrie poezie echivalează cu o încercare disperată de a înțelege literatura ; dar el vrea să înțeleagă numai literatura. Pentru a înțelege bine un fluviu el îl seacă să-i contemple albia. Textul solicită mereu, ca pe o cîrjă, Definiția Textului: „în răsfăț dezmăț de forme informe / falnica practică semnificantă", „febrila goană a semnului către sine / zic masă pe loc spațiul se umple / de mese", „cită limpezime a discursului / răsfrint în oglinda apei / poezia aceasta nu se vede la orizont / nici nu e pipăibilă se simte doar în mirosul de catran / al lucrurilor alterate", „ah unde a fugit vîntul din părul ei / dar pașii aceia unde sînt nu o mai recunosc nu o mai descopăr deși ea mă / așteaptă în pagină / te doresc atît de mult", „în pădure în zori colcăie / aerul de attea forme semnificante", „închei aceste rînduri livrești / pe care le vei găsi în buzunarul de la / piept la episodul francescăi da rimini". Versul rămîne tintuit în pagină de bisturiul chirurgului și rareori, poemul se mai ridică de pe masa de operație.

III. Insuficiența, tautologia și creația : numai ultimele două sînt necesare.

IV. Din țara lui Orfeu.
Carnea privighetorii —
mănînc-o dacă poți
și în timp ce-o mănînci
sparge un cristal
să-i mai auzi
încă o dată
cîntecul.

V. Anamnesis.
Ce vechi îmi pare orice poem,
toate poemele se uită :
cite un ins în cite un oraș
trăznit de-o amintire neclară se întoarce
către un vers sublim din nu știu care carte
ca asasinul către locul crimei.

VI. Poetul cu mașina-n brațe.
Vreau să bat ceva la mașină, s-a făcut noapte
și din zori și pînă-acum umblu cu mașina-n brațe.
Parcă-i pușca lu Tata-Moșu cînd stătea la pîndă,
în loc de iepuri ar trebui să sară litere din țeava ei.
Umblu dintr-o cameră-n alta cu mașina-n brațe
dar nu-i destul că umblu cu mașina-n brațe ?

George Alboiu

CONFABULE

Un țăran trece strada

auzi vere / zise vărul de la țară vărului de la oraș / simbăta după masă / de sărbători / amîndoi cu paharul de vin singeriu în față / nu se mai văzuseră demult / din copilărie / văd că ai cărți multe / ești om învățat / de / nu ca mine / cum știi n-am terminat ciasa a șaptea / dar de la o vreme citesc și eu / niște pagini de la cooperativă / foarte interesante / cum niște pagini / se mîră vărul de la oraș / nu citești cărți / întrebă / păi / zise vărul de la țară / dacă împrumut celelalte pagini / citesc / cînd mă interesează / citesc și ce-a fost înainte și ce-a fost după paginile mele / numai că unii nu le păstrează / le folosesc aiurea / învelesc merele cu ele / ori aprind focul / nu înțeleg / mai zise vărul de la oraș / adică un văr nou / nici primar / nici secundar / nici de departe / ei văr de la oraș / pur și simplu / eh / ofta celălalt umplînd din nou paharele / trebuie să-ți explic / deși te credeam mai deștept decît unul ca mine / de la țară / halal / uite / avem noi la cooperativă de toate / avem / și de vîndut trebuie să se vîndă tot / trebuie / și cărțile trebuiesc vîndute / trebuie / și atunci ce s-a gîndit negustorul nostru / de la cooperativă / la să vedem noi / ce și cum / dacă o carte e scumpă și nu se vinde întreagă / nu s-ar putea vinde altfel / pe pagini / nu înțeleg / se văicări vărul de la oraș / ce nu înțelegi vere / ai / păi dacă o carte de 200 de pagini face 20 de lei / asta înseamnă că o pagină face 10 bani / așa că tu cumperi ce vrei / iar restul îl iei în pagini / ai de luat 70 de bani rest / iei șapte pagini / nu / azi unul / mîine altul / se vinde / dar copertile / cu ele ce face negustorul ăla ai vostru / strigă vărul de la oraș / privindu-și / îngrijorat biblioteca / stai liniștit / nu te amări / ce naiba / doar e negustor / copertile îl rămîn / are o etajeră cu alea mai tari / de carton / frumoasă... / noroc.

Iulian Neacșu

Acuarele de Gheorghe V. Ionescu

Cenaclul literar „Liviu Rebreanu"

În municipiul Pitești, județul Argeș, își desfășoară activitatea de 35 de ani cenaclul literar „Liviu Rebreanu". Au trecut prin cenaclu : Ileana Mălăncioiu, Cezar Baltag, Dumitru M. Ion, H. Zilieru, Nicolae Ioana, Daniel Turcea, G. Adameșteanu care au fost membri activi.

Sînt în prezent membri activi nume ca : Ludmila Ghițescu, Mihail Ilovici, Dan Rotaru, Miron Cordun, Otilia Nicolescu, Maria Constantinescu, Marin Ioniță, Elisaveta Novac, Ion Popa Argeșeanu, Octav Pîrvulescu, la care adăugăm pe cei ce vin din urmă viguros și cu entuziasm : Eugen Pelin, Ion Durac, Corina Cezareea Budescu, Zina Petrescu, Ioana Tatu, Aurel Sibiceanu, Marin Tudor, etc. Mulți dintre aceștia sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, autori de volume sau cîștigători ai unor concursuri și premii.

Remarcabile sînt și succesele confruntate cu publicul, obținute de dramaturgii Corneliu Marcu, Marin Radu Ene, Toma Biolan, nume deja pătrunse în circuitul național.

Fiind unul din cenaclurile cu îndelungată activitate din țară, cu deosebită satisfacție își omagiază cei 35 de ani de existență. Acest cenaclu este condus acum cu răbdare, solicitudine de prozatorul Ion Lică-Vulpești, prozator cu scris apăsat și cu un contur bine definit, inconfundabil în literatura noastră actuală.

N.V.

REVISTA REVISTELOR

«LIVRES ROUMAINS» nr. 3 și 4, 1982

Eficient instrument de informare și documentare — cît de necesară ar fi și o versiune în limba română ! —, publicația **Livres roumains** vădește și de data aceasta o judicioasă alcătuire a sumarului. Din nr. 3 remarcăm : De la pensée sociale-politique du Président de la Roumanie, Nicolae Ceaușescu, **Oeuvres choisies,** volume II, aux Editions Politiques ; Notre enquête : **la géométrie — une science du présent** ; Les classiques : **Vasile Alecsandri** et **Ionel Teodoreanu** ; L'invité de la revue : **l'académicien Elie Carafoli** ; Centenaire : **Nicolae Titulescu** ; Écrivains roumains d'aujourd'hui : **Fănuș Neagu** et **Ioan Alexandru** ; La culture roumaine dans le monde : **Le prix Herder** 1981 **Ana Blandiana** ; **Dan Grigorescu — L'aventure de l'image.** Iată și o parte din titlurile ce definesc sumarul numărului 4 : Le livre social-politique : **NICOLAE CEAUȘESCU — LA ROUMANIE SUR LA VOIE DE L'EDIFICATION DE LA SOCIETÉ SOCIALISTE MULTILATERALMENT DEVELOPÉE** vol. 22 ; **HISTOIRE, CULTURE, CIVILISATION** ; Notre enquête : **UNE HISTOIRE UNIQUE, UN LIVRE UNIQUE D'HISTOIRE,** participant Emil Condurachi, del'Academie, dr. Marcel Stirban, Dr. Constantin Preda ; Notre invité : le **Pr. Dr. Constantin Arseni** ; La chronique des traductions : **FAUST dans une nouvelle version roumaine** ; LA CULTURE ROUMAINE DANS LE MONDE, **Nouveaux traductions de poésie roumaine** ; NOS CLASSIQUES : **Anton Pann, Anton Holban** ; Le dialogue des arts ; Comptes rendus. O bogată bibliografie, riguros alcătuită, informează asupra dinamicii editoriale românești din intervalul de timp 1 martie — 31 mai 1982 și, respectiv, 1 iunie — 31 august 82.

Cronicar

«SINTEZE IALOMIȚENE»

● Între suplimentele culturale editate în diferite județe, cu o periodicitate în general trimestrială, acela apărut în Ialomița și intitulat „Sinteze" este de departe cel mai apropiat de ceea ce s-ar putea numi o revistă de cultură. Într-un cuvînt, „Sinteze" este chiar o asemenea revistă ilustrată, elegantă și cu o materie, în principal, literară de tot interesul.

Redactorii acestui supliment, Enciu Bobirniche și Titus Nițu, au calculat bine proporția între colaboratorii „locali" și cei „invitați". Cum este și normal autorii ialomițeni se află pe intiiul plan și nu dintr-o simplă favoare : ei sînt talentați, răzbătători și, în ceea ce privește pe citiva, cu nimic mai prejos decît „numele" afirmate. Poezia vitalistă, din „basorelief" convulsiv, a lui Marin Lupșanu, aceea „clasicizantă" a lui Florin Minea, lirica de notație, elegiacă a lui Gheorghe Dobre, vitalismul integrator detectabil de Livia Butnaru și Inculeț Bălan, ca și a altora (Aurel Sefciuc, G. Georgescu, Ion Văduva, Costel Bunoaica, Iuliana Sibiceanu), schițele cu vervă ale lui Mihai Vișoiu, „un fragment" abisal de Nicolae N. Stan, mica nuvelă analitică a lui Valere Burlacu și aceea „dialectală" a lui Aurel David, ca și o temeinică și explozivă jurnalistică, făcută de E. Bobirniche și Titus Nițu explică de ce creatorii „ialomițeni" nu sînt marginalizați și nu pot avea, în fond, complexe inutile de inferioritate.

Cît privește „invitații" ei sînt, printre alții, poeții Mihai Beniuc, V. Teodorescu, Gh. Tomozei, Nina Cassian, Grigore Arbore, George Alboiu, Ioan Alexandru și Tudor George, prozatorii D. Dinulescu, Adrian Cernescu, Al. Cerna Rădulescu, Ion Andreiță, traducătorii Miruna Ionescu, P. Brăileanu, și criticii C. Sorescu, Alex. Ștefănescu și Fănuș Băileșteanu. „Sinteze" este o adevărată revistă literară, care poate să se transforme oricînd într-una adevărată, poate „lunară".

A.S.

Dintre sute de catarge...

cornelia mureșan

Poemele Corneliei Mureșan, primite cu recomandarea călduroasă a prozatorului Iulian Neacșu, acest remarcabil sprijinitor al autorilor tineri, sînt într-adevăr proba unui talent indiscutabil. În brevitatea lor ironică stă ascunsă o reală sensibilitate care desfășoară, pe un ton colocvial, de un egotism aproape despotic, pinzele destrămate ale tristeții. Poeta imaginează puțin dar transfigurează totul ; „realismul" ei afectiv e de cea mai bună calitate.

Art. Silv.

Soare normal

1. Ochii tăi mă regăsesc din cînd în cînd
în admirația lumii
aș fi în chipul tău poleit
amintire
cînd te iubeam
cînd te iubeam
și împărțeam reproșurile de ipsos
numai noi doi

2. Vorbele nu mai au
priviri nu mai am
alerg
nu mă aștepțați
nu plîngeți
faceți jogging

3. Autobuzul se tîra prin ceață
ca un fluture sub lupă
amîndoi lucind pe geam
la fel
rămași
între copaci stîlpi trecători
și nevoia de-a fi
melancolici
inexistenți

4. Cînd sînt veselă
mint
nu mă întrerupe
pentru aduceri aminte
cine să audă
nu vreau să privesc
pe mine
cu ochii deschiși
mă aștept
dar nu mă întrerupe

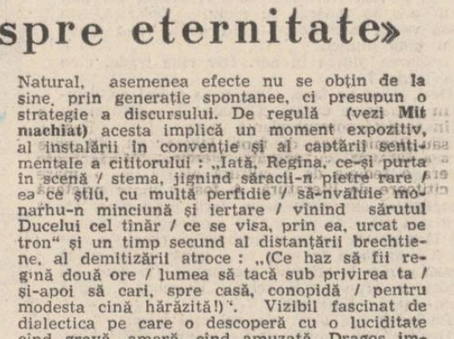

Un om obișnuit

Urmare din pag. I

toate hîrtiile și „problemele" au semnătura lui. Mă aștept, cîte o lună, cît mi se întîmplă să stau în Deltă, să-l întîlnesc la Roșu, la turnarea fundației unei noi centrale eoliene, mă trezesc că mă strigă pe cînd caut, cu Aurel, (Aurel Moisei, bineînțeles) caii rătăciți pe grind la Ivancea, cînd face Pavel inventarul la cooperativă, apare, parcă fără treabă, dar vrea să știe ce mai e în stoc — „Doar așa, ca să vedem cum stăm, și ce mai trebuie", cînd îl ajut pe Procop, la Mila, să rașcheteze podelele, Andrei intră pe ușă cu o veste, cu încă o veste bună — „Vezi, că mîine, am cerut să aducă ciment, spuneai că-ți trebuie pentru camera copiilor" — și uite așa cît e ziua de lungă, Andrei Ivanov are timp și putere pentru toate, chiar și pentru propriii copii, pentru Angela și Adrian — sînt mari de-acum, studenți ori ne la școli — iar el, el e toate acestea, toți oamenii aceștia și locurile acestea !

În zilele Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare, mă gîndesc la Andrei Ivanov ca la unul din oamenii de nădejde pe care se poate conta pentru ca BINELE țării să devină realitatea la temelia căreia ne-am așezat credința, munca și visele.

«Dinspre clipă spre eternitate»

Urmare din pag. I

uimitor totuși cu cîtă zgîrcenie e adusă amintirea în universul poemelor. Pillatian, prin datele temperamentale, Nicolae Dragoș are straniul orgoliu de a lucra premeditat împotriva propriei naturi. Erotice prin excelență, poemele din **Călătorie în clipă** sînt dramatice tocmai prin cenzura (ineficientă) a sentimentelor, prin voluntarismul smulgerii din trecut. Zăvorită ca un castel scoțian cu fantasme, „casa amintirii" rămîne undeva departe, pe un tărîm pierdut, de unde răzbat strins apeluri disperate, receptate cu voită indiferență : „Nu mă chema / N-o să mai vin // atîta soare mi-ai trădat / și-atîtea stele le-ai uitat / să asfințească în declin. / Nu mă chema ! Nu pot să vin...". **(Explicație).** Această eutanasie a amintirii e figurată și plastic în imagini de o persistentă delicatețe orientală : „Nu se mai află luna-n loc știut / cînd norii-i spală fața-n umbre dragi // Parcă te-aduni cu virstele-n trecut / în care, ca într-un nufăr, te retragi" **(Revelație).**

Impersonalitatea dispare însă ca prin farmec cînd trecutul irumpe printr-un izvor mai vechi, cînd cîtadinul de adoptiune își ascultă înfiorat țînătul ereditătii țărănești. Printr-un neobișnuit efect de ecou controlat, Cosbuc și Păunescu își insinuează vocile într-o sfîșietoare și grea de melancolie „scrisoare în sat" : „Tot mai departe sînt de tine, mamă / anii mei cresc, anii tăi scad / pe ochi se-adună lin un fel de scamă / în loc de murmur, apa țipă-n vad. /... / Tot mai departe sînt de tine, mamă / vremea se-așterne plînsă peste anii / ce-n racla amintirilor ne cheamă / cînd mai putini sînt pînă și dușmanii. // ...Cernite, urcă glasuri din Cazanii / rănind cu frig grădina Ghetsimani" **(Tot mai departe...).** Stilizată, blînda disperare poate lua un timbru filozofic, ridicînd datele experienței personale spre un orizont categorial : „Tot mai aproape sînt de noi strămoșii / cu cît mai mult ne adîncim în ani // cu cît zăbovezi la timple-si poartă visla / le devenim, subit, contemporani" **(Tot mai aproape).** Deloc întîmplător, poemul devine în asemenea circumstanțe un breviar de moralități, un „testament" imperios, exemplar la nivelul atitudinii existențiale asumate. Ca Labiș și M.R.P., Dragoș e un poet al demnității, capabil să convertească metaforic imperativul legii morale : „Tu poartă-ți viața simplu, ca o floare / ce niciodat' menirea nu-și trădează / și duce prin suava ei culoare / lumina zilei dreaptă în amiază!" **(Scrisoare despre privilegii).**

Ultimul ciclu, **Călătorie în secol,** oferă acestei dispozitii spatiul ideal de manifestare. Desprins de „drama intimă", ostil convențiilor — lirice sau sociale — poetul dă frîu liber înclinațiilor de moralist. Verva sarcastică, trepidația nervoasă a ironiei, absența tiradelor agitatorice fac poemul inconfundabil, memorabil ca o sentință. Natural, asemenea efecte nu se obțin de la sine, prin generație spontanee, ci presupun o strategie a discursului. De regulă (vezi **Mit machiat**) acesta implică un moment expozitiv, al instalării în convenție și al captării sentimentale a cititorului : „Iată, Regina, ce-și purta în scenă / stema, jignind săracii-n pietre rare / ea ce știu, cu multă perfidie / să-nvăluie monarhu-n minciună și iertare / vinind sărutul Ducelui cel tînăr / ce se visa, prin ea, urcat pe tron" și un timp secund al distanțării brechtiene, al demitizării atroce : „(Ce haz să fii regină două ore / lumea să tacă sub privirea ta / și-apoi să cari, spre casă, conopidă / pentru modesta cină hărăzită!)". Vizibil fascinat de dialectica pe care o descoperă cu o luciditate cînd gravă, amară cînd amuzată, Dragoș implică liric **realul** și **convenția, existentul** și **imaginarul** într-un proces deschis, imprevizibil. Pentru cine-l știa adeptul expresiei directe de comunicare, al retoricii clare, multe din poemele de aici sînt un prilej de uimire. Derutantă e în primul rînd diversitatea formulelor, varietatea inflexiunilor. **O întîmplare în bloc** e un mic tur de forță, cu subtext biografic, al sarcasmului. **Poem despre ierarhie, Fără reverențe** și **Întîlnirea din culori** pamflete saturate de otrăvuri tari, expresioniste. **Bat clopotele-n disperare,** un bocet scurt și sincopat, în fine, alte cîteva piese **(Discurs despre simboluri, O lecție despre privire)** sînt „lecții" ori pur și simplu fabule cu cheie **(Destin).** Dacă **Manifest** mai e încă un cînt categoric, pe viață și pe moarte, **Aproape basm** e o parabolă, o legendă etiologică a sahului convertită brusc într-o meditație asupra mecanicii tragice a istoriei. În **Scrisoare către un tînăr poet care, din pricina lunii, nu-și vedea nevasta** și în **Prefață la „Ora de estetică",** „învățătura" e din nou sugerată, cu o privire complice, grea de semnificații. Indecis între **natură** și **artificiu,** poetul așază sub semnul întrebării, cu o satisfacție rea, nereprimată, purismul estetic. Efectul artistic vine aici din aerul de obiectivitate jucată cu care sînt cîntărite argumentele ficțiunii și cele ale vieții : „Ce mai, nu încape îndoială / copacul din tablou e o capodoperă / o reușită operă a omului / în lupta cu natura... // Dar e atîta tăcere / și insuportabilă-i singurătatea / în ramurile tabloului / că pînă și umbra frunzelor / pare inventată. // În vreme ce în copacul din fața casei / — cu tulpina nepermis de caraghioasă / plesuv, un chel îmbătrînit / de absența frunzelor — / s-a oprit o pasăre și cîntă...". Exous rece, inteligent, paradoxul propus de Nicolae Dragoș îi încifrează și „poetica" : unei poezii decorative, înghețată într-o perfecțiune gratuită, el îi preferă o alta, vulnerabilă, poate, expresiv, dar fremătătoare și dramatică în substanța ei precum acel neliniștit riu ce leagă clipa de eternitate — VIAȚA !

HENRI MICHAUX

ÎN ȚARA MAGIEI

Geamandurile

Țara Magiei e înconjurată de insulițe minuscule : acestea sînt geamandurile. Și în fiecare geamandură se află un mort. Geamandurile care formează această centură protejează țara Magiei, servesc de informatori pentru oamenii țării, le semnalează apropierea străinilor.

N-ar mai rămîne, deci, decît să le păcălești într-un fel și să le trimiți să rătăcească departe, în larg.

Pensula pentru pavat

Oamenii din țara Magiei dispun pentru construirea drumurilor de o pensulă specială pentru pavat.

Ei mai au, de asemenea, o pensulă pentru zidit, iar în cazul țînuturilor îndepărtate posedă chiar o pușcă pentru înălțarea construcțiilor la distanță. Dar trebuie să știi să ochești cu mare, foarte mare precizie. Ar fi inutil să mai spunem și din ce cauză. Gîndiți-vă, cui i-ar plăcea să se trezească pe neașteptate cu un acoperiș în cap ?

Costum pentru pronunțarea literei „R"

Un costum special a fost conceput pentru a putea pronunța litera „R". Cei din țara Magiei au de asemenea un costum pentru pronunțarea literei „Vstts". Pentru restul se pot descurca, cu excepția totuși a literei „Khng".

Dar intervine aici prețul considerabil al acestor trei costume. Cei mai mulți oameni neavînd mijloacele necesare pentru a le cumpăra nu au altceva de făcut cînd ajung la aceste litere decît să se bîlbîie ; sau — mă rog ! — să fie foarte, foarte tari în magie.

Valul independent

Pe o mare șosea, nu rareori poate fi văzut un val, doar unul singur, un val care nu aparține oceanului.

El nu are nicio utilitate și nici nu constituie cumva un joc.

Este un caz pur de spontaneitate magică.

În românește de Voicu Olari

REPERE

Legea eternității

Un excelent roman apărut la Editura **Univers,** în colecția „Globus", ne prilejuiește o reîntîlnire cu literatura gruzină, un mediu cultural de cea mai bună ținută, care-și respectă înaintașii, propunînd în același timp contemporanilor noștri o serie de opere de adîncă meditație asupra condiției umane. **Legea eternității** a lui Nodar Dumbadze trebuie situat, prin acuratețe stilistică și fervoare problematică, în vecinătatea celor mai izbutite cărți de proză ale ultimului deceniu, constituind expresia unui destin istoric ce își găsește un sens spiritual, un înțeles care transcende experiența imediată a omului. Este evident că nu avem de-a face cu o operă singulară, profuziunea de referințe culturale și marea demnitate a stilului, modul cum se face „educația" sufletească a personajelor, prin referință la opera marilor poeti gruzini și la tradiția spirituală a locului, încadrarea „motivului" artistic în coordonate precise, geografice și istorice, totul sugerează că **Legea eternității** aparține unui fenomen cultural și istoric excepțional. Cunoașterea sa poate spori înțelegerea lumii în care trăim și al cărei destin îl împărtășim.

Personajul din **Legea eternității** trăiește o experiență limită, frotind moartea prin infarct miocardic, dar cazul său nu este deloc unul medical, și cu atît mai puțin unul strict accidental. Pe parcursul întregii cărți avem de-a face cu o acumulare de elemente sociale ce încarcă dosarul patologic al scriitorului Baciana Ramișvili. În general, viața sa înseamnă o afirmare a energiei individuale împotriva lumii constituite. Legea eternității în titlul romanului a fost descoperită de personaj pe patul său de spital : „Sufletul omului este de o sută de ori mai apăsător decît trupul său... Este atît de apăsător, încît un singur om nu-l poate duce... Și de aceea noi, oamenii, atîta timp cît viețuim, trebuie să ne dăm osteneala de a ne ajuta unul pe altul, să ne dăm osteneala de a ne face nemuritor sufletul unul altuia : dumneata pe al meu, eu pe al altcuiva, altul — pe un al treilea. Și așa mai departe, la infinit..." Este, adică o regăsire a celorlalți, în legea iubirii aproapelui, care depășește cu adevărat singurătatea apăsătoare a insului. Pînă atunci, numai marginalii erau purtători de bine, în mod paradoxal, numai copiii și spiritele așa-zis anarhice păstrau ceva din frăgezimea naturală a sufletului omenesc. Structurile erau impregnate de corupție, minciună și bestialitate. Un adevărat infern defilează prin fața patului de bolnav al lui Baciana Ramișvili sau pe ecranul memoriei sale. O lume teribilă, susținută de o forță satanică ! Ieșirea din singurătate se face pe calea iubirii, cea care dintotdeauna a condus la adevăr și la bine. Calea iubirii adevărate este de natură spirituală, găsirea celuilalt conduce la descoperirea unui „subiect" absolut, temeiul acestei legi a eternității de care se vorbește în carte. Omul nu-și ajunge sieși, prin el însuși este condamnat la disoluție și la moarte veșnică. Puritatea Mariei, personajul feminin nu poartă nici un alt nume în **Legea eternității,** devotamentul și credința sa în puterea de restaurare a omului îl plonjează pe Baciana în oceanul existențial, pe drumul „ostenelii de a ne face nemuritor sufletul unul altuia".

Romanul lui Nodar Dumbadze este scris într-un ritm cuceritor, alternînd cu multă virtuozitate planurile temporale, precum și nivelele de realitate și semnificații în orizontul contemporaneității. Simplitatea scriiturii este asemănătoare cu suprafața unui lac de munte din Caucaz, sub care se văd însă palatele de vis și comorile unei mari civilizații. În fapt, **Legea eternității** este o poemă a iubirii, încărcată de sensuri parabolice. Baciana este răstignit pe patul de spital, împreună cu alți doi tovarăși de suferință, cu care împarte rezerva. În cursul vieții sale, așa cum am mai spus, puritatea și generozitatea le găsește numai la o nebună bețivă și la un hoț. Ritmurile profunde ale existenței, consemnate în ritualuri, le regăsește numai la un păstor sărac, în preajma unui lăcaș aproape părăsit pe un munte. Ecourile spirituale și interferențele de cultură tradițională georgiană, precum și din cea armenească și persană, se fac de asemenea simtite mai ales la oamenii simpli, dinafara sistemului administrativ.

Traducătoarea, Nina Gafita, lucrînd printr-un intermediu rusesc, a realizat în românește o mică simfonie și ne-a apropiat încă o dată un scriitor care poartă cu sine și transcrie în fiecare din cărțile sale o întreagă cultură.

Aurel-Dragoș Munteanu

m a p a m o n d

AMINTIRI DESPRE CHRISTA T.

christa wolf

Christa Wolf face parte din generația de scriitori din Republica Democrată Germană a căror adolescență dramatică a coincis cu ultimii ani ai celui de-al doilea război mondial : bombardamente, moarte, groază, foamete, clișee dure întipărite pentru eternitate în memorie. Practicînd o proză de comunicare directă, deschisă, de o noutate stilistică apropiată de maniera celebrului scriitor vest-german Günther Grass, romanele Christei Wolf se bucură de o imensă popularitate printre cititorii de limbă germană din Europa, plasîndu-se, detașat, în vîrful ierarhiei valorice. Selectată după criterii de logică epică, pagina pe care o prezentăm face parte din volumul „Amintiri despre Christa T.".

a fost ziua în care am văzut-o suflînd în trompetă. Părea să fie de luni de zile în clasa noastră. Îi știam pe dinafară, deja, picioarele lungi și mersul bălăbănit și pieptănătura modestă, coada scurtă, prinsă cu agrafă pe ceafă, vocea groasă, cam aspră și ușorul ei sisiit.

Toate astea văzute și auzite în prima dimineață cînd a răsărit printre noi, altfel nu pot să-i zic. Ședea în ultimul rînd de bănci și nu arăta vreun zel că ar vrea să ne cunoască. N-a dovedit niciodată zel. Ci stătea în banca ei și chiar așa o privea pe învățătoare, apatică, lipsită de zel — dacă prin asta se poate înțelege ceva. Fiindcă privirea ei nu era dușmănoasă. Cu toate că ar fi putut să pară așa, între toate acele priviri devotate cu care ne deprinsese învățătoarea noastră pentru că ea, după cum cred astăzi, nu trăia decît din asta.

Deci, bun venit în colectivul nostru. Cum o chema pe noua venită ? Nu s-a ridicat. Și-a spus numele cu voce înăsprită, sisiind ușor — Christa T. E posibil să fi încruntat din sprîncene cînd învățătoarea a tutuit-o ? În mai puțin de-un minut ar fi fost pusă la punct.

Și de unde era noua venită ? A, nu din ținutul bombardat al Ruhrului, nici din Berlinul distrus — Eichholz — o, doamne ! Lîngă Friedeberg, Zechow, Zantoch, Zanzin, Friedeberg, noi, cele treizeci de localnice am urmărit în gînd linia decovilului. Indignate, fireşte. Fofilată dintr-o casă de învățători de țară, nici cincizeci de kilometri distanță de-aici, și cu privirea aceea. Mă rog, dacă cineva are în spate citeva duzine de coșuri fumegînde de mine în Ruhr sau, cel puțin, gara sileziană ori bulevardul Kurfürstendamm... Dar pini, grozamă și iarbă neagră, aceleași miros de vară pe care îl aveam și noi în nări pînă la saturație, fălci late și piele smolită și purtarea aceea ?

Ce-ai putea să crezi despre asta ?

Nimic. Nimic, dar absolut nimic nu credeam ci priveam plictisită pe fereastră astfel ca cei ce doreau să-mi afle părerea să poată s-o facă. Priveam cum profesoara de gimnastică marchează cu fanioane vesnicul ei teren de fölkerbal, asta îmi plăcea, oricum, mai mult, decît să văd cum se poartă asta nouă cu învățătoarea noastră. Cum o ținea din scurt. Cum transformase interogatoriul obligatoriu într-o conversație și cum fixase chiar și despre ce urma să se vorbească. Nu-mi credeam urechilor : despre pădure. Jos se fluierase pentru începerea jocului dar eu am întors capul și am ațintit-o pe aia nouă care nu voia să numească materia ei preferată pentru că lucrul care îi plăcea cel mai mult era să meargă în pădure. Vasăzică, așa suna vocea învățătoarei cînd ceda, n-o știusem pînă atunci.

Trădarea plutea în aer. Dar cine trăda, cine era trădat ?

Deci, orice-ar face, clasa o va primi cu prietenie pe noua venită, Christa T., adoratoarea pădurii, în mijlocul ei.

Mi-am lăsat colțurile gurii în jos : nu. Nu cu prietenie. Absolut ignorată. Nebăgată în seamă.

Greu de spus de ce-mi aduceau totuși vești despre noua venită. Ei și, spuneam după fiecare propoziție, dar ascultasem întîi propoziția. Că era mai mare ca noi cu un an pentru că venea de la o școală medie și trebuia să repete o clasă. Că ar locui în oraș la o gazdă și ar pleca acasă numai la sfîrșitul săptămînii. Ce dacă. Că acasă îi spuneau Krischan. Krischan ? Exact cum arată : Krischan.

Pe urmă așa i-am zis, cel mai ades.

Dealtfel, nu umbla să fie primită. Nici bine, nici cu de-a sila. În nici un fel. N-o interesam „excesiv", cuvîntul tocmai apăruse printre noi. Excesiv de politicoasă nu este, nu ? Am privit în aer și am spus : ei și ?

Afurisită trufie a însteia noi. Și-a pierdut mințile.

Adevărul era : n-avea nevoie de noi. Venea și pleca, mai mult nu se putea spune despre ea.

Pe-atunci știam deja cel mai mult despre ea. Și dacă nu cel mai mult, totuși destul, cum s-a dovedit mai tîrziu.

Alarmele aeriene deveniră mai lungi, chemările sub steag mai triste și mai debile, noi n-am observat nimic și-n acest timp s-a făcut iarăși noiembrie. În orice caz, o zi cenușie, deci noiembrie sigur. O lună fără cea mai mică identitate, nici de noi nu se mai prindea nimic. Mergeam în cîrduri mici prin oraș, încetarea alarmei aeriene ne surprinsese, prea tîrziu ca să ne mai întoarcem la școală, prea devreme ca să mergem acasă. Despre lecții nu mai era vorba demult, soarele nu lumina ; ce căutam dar printre toți soldații aceia și văduvele de război și copiloții aviației militare ? Și apoi, și în parcul orașului, unde pajiștea căprioarelor era îngrădită ca întotdeauna cu toate că nu existau căprioare, și nici să ne dăm cu patinele pe aici nu mai aveam voie.

Cine spusese asta ? Nimeni. De ce ne priveam așa ?

Nici un motiv. Cine nu doarme niciodată deajuns vede fantome sau le aude.

Rămînea filmul de după-amiază. „Orașul de aur", interzis pentru tineri, ca de obicei. Atunci trebuia s-o rugăm pe Sibylle să-și ridice părul și să încalțe pantofi cu tocuri înalte de-ai maică-sii, să-și înroșească și mai tare buzele roșii pentru ca la nevoie să pară de optispe și noi, toate, în spatele ei, să trecem pe lîngă plasatoare. Aștepta complimente și noi i le făceam, ne guduram pe lîngă ea dar pe Christa T., noua venită, care era cu noi, pentru că era totuna dacă este cu noi sau nu este, n-o băga nimeni în seamă.

Atunci începu să sufle, sau să strige, nu există cuvînt potrivit pentru ce făcea. Despre asta îi amintisem sau voisem să-i amintesc în ultima mea scrisoare, dar ea nu mai citea scrisori, ea murea. Lungă a fost întotdeauna, și subțire, pînă în ultimii ani, după ce a făcut copii. Astfel mergea în fața noastră, cu pași țepeni și capul ridicat, pe marginea rigolei, își puse de-odată un ziar răsucit în dreptul gurii și-și lansă strigătul : Hoohathooo, cam așa ceva. Sufla în trompetă și plutonierii și subofițerii de la comandamentul militar aveau tocmai pauză și se uitau după ea clătinînd din cap. Ia uite-o și pe asta, ce sunete scoate omul din el ? Acuma vezi cum poate să fie, îmi spuse una.

Și am văzut. Am rînjit ca toate celelalte dar știam că nu trebuie să rînjesc. Fiindcă în comparație cu ele nu trăiam scena asta pentru întîia oară. Mă gîndisem cînd ar fi putut să mai treacă odată prin fața mea în felul acela și am descoperit că nu exista un exemplu pentru acea întîmplare.

Curios cum toate întîmplările din vremea aceea se pun în relație cu ea, Christa T. Cine ar fi crezut asta pe cînd mai trăia ? Sau e suficient doar să perseverezi ca viața ei să se prelungească pînă în ziua de astăzi pentru ca să poți stabili o relație cu tot, cu ceea ce va deveni istorie sau cu ceea ce rămîne lipsit de formă, materie brută ?

Avea, faptul acesta se poate doar presupune, o aversiune maximă față de lucrul inform. Dacă există cu adevărat vreun indiciu, acesta este. Cînd a fost vorba să plece într-adevăr, scăpînd cu un bagaj ușor, a păstrat, totuși, o cărțulie care acum a căzut în mîinile mele, doar foi volante, legată în mătase albastră cu floricele și pe copertă, într-o mizgăleală copilărească scrie : **Îmi place să compun, știu și povești să spun.**

La zece ani, pe tonul unei constatări. A ieventa, a face impermeabil, limba ajută. Dar ce anume să faci impermeabil și împotriva cui ? I-a fost necesar lucrul ăsta în centrul certitudinilor ei ? În mijlocul casei ei solide, în mijlocul satului deasupra căruia băieții au înălțat un planor pe aripile căruia au pictat cu litere mari și negre numele ei ? În mijlocul pădurilor întunecoase, pini de fapt, cu trunchiuri înalte, ca pretutindeni în ținutul nostru sau, cum li se spune, desiș ? Cer mai senin, nori de vreme frumoasă mai albi decît în altă parte : trecem și asta, tacit, printre certitudini. Și pe Erwin, desigur, ucenicul fierarului, al cărui inel de aramă zace într-un separeu al jurnalului, fapt pe care el n-are voie să-l știe. Așa cum tu însuți nu bănuiești că bunicul, care povestește despre vînătorile de lei ca nimeni altul, n-a fost niciodată în Africa. Dar unui bărbat care umblă ca el cu albinele — ce i-ar putea fi imposibil ?

„Un canadian care nu cunoștea manierele camuflate ale Europei", ăsta era versul lui preferat și din asta se vede ce fel de om era. În opoziție cu tatăl, învățătorul de țară T., care face picturi în ulei și explorează în vechi cărți bisericești istoria satului, pînă la urmă spre nemulțumirea căpitanului de cavalerie căruia îi aparține moșia și care nu vede cu ochi buni faptul că familia sa este rău diminuată în însemnările învățătorului, acest om bolnăvicios, înapt pentru serviciul militar, dar care o trimete pe fiica lui cea mai mică, un derbedeu aproape, cu nume de băiat, împreună cu golanii satului în pădurea domeniului să culeagă ciuperci fără aprobare, firește, și în livada domeniului, la meri, astfel că administratorul trebuie să pedepsească întreaga bandă cu „strînsul bolovanilor" de pe ogoarele domnului căpitan.

Copil din stele — nu copil de domni. Cine ar fi putut să i-o spună ? Mai tîrziu a notat-o, fără comentarii, printre certitudini, știa : se potrivea ; dar ar fi fost o lipsă de tact să scape un cuvînt despre asta.

Frica de administrator, incontestabilă, mută, este mărturisită : nu copil de domni. Obscur printre cei obscuri cînd rugurile se transformă-n cenușă. Ard steagurile negre-roș-aurii, ai cinci ani atunci, și sora, puțin mai mare, vine cu-o față albă de groază și te tîrăște acasă, te lași și te aștepți la cel mai mare rău cu putință, dar acolo sînt sparte doar geamurile odăii, trage și n-a aprins nimeni lumina, asta pare să fie, de-odată periculos. Atunci ai vrea cel mai tare să-i lămurești pe cei mari că cel care prinde curaj să spargă un geam o-ntinde, firește, cît se poate de repede. Dar se aude c-ar fi fost lăptarul de pe moșie, un adult, care ar fi strigat apoi „slugă socialistă", și n-ar fi întins-o din cauză că era curajos, grație noii lui uniforme.

Dar nu despre asta e vorba. Și despre ce-ar fi ?

A plecat în ianuarie patruzeci și cinci către vest, cu ultimele transporturi, în cabina îngustă a unui camion de muniții. Mai rău decît întîmplările adevărate era că nimic, nici însăși spaima nu mai putea să surprindă pe cineva. Nimic nou sub soarele acesta, numai sfîrșitul, cît o să dureze. În plus certitudinea : așa trebuie să se întîmple. Așa trebuie să arate un han de țară cînd, dintr-o frică necunoscută, mulțimea plănuiește să năvălească înăuntru. Femei palide, copii epuizați și soldați la îndeletnicirea lor zilnică, refugiul. Oboseala, care nu provine doar de la șase nopți nedormite ; ce era cel mai important îți scapă din mînă, nu sesizezi. Ghemuit la pămînt ; fericit cel ce are o palmă de perete ca să se sprijine. Christa T., pentru a preîntîmpina disperarea, trage un copil în poală. Atunci radioul începe să hîrîie deasupra ei : încă o dată, chiar și în iad, această voce fanatică, care se frînge, credință, credință Führerului pînă la moarte. Dar ea, Christa T., încă înainte de a-l fi înțeles pe bărbat, simte cum îngheață. Ca de obicei, trupul ei a priceput mai repede decît capul căruia, oricum, îi rămîne sarcina cea grea a finisării, să rezolve groaza care îi șade în oase : așa a fost deci și astfel a trebuit să se termine. Cei care șed aici sînt blestemați, și eu cu ei. Doar că eu nu mai pot să mă ridic în picioare cînd va urma cîntecul : asta e. Rămîn jos. String puternic copilul lîngă mine. Cum te cheamă ? Annelise, frumos nume. Pretutindeni în lume... Nu mai ridic mîna. Am copilul, respirație mică, fierbinte. Nu mai cînt. Cum cîntă fetele care șezuseră pe tejghea, chiar și soldații, care se sprijiniseră de pereți blestemînd și fumînd, stau iarăși încordați, îndreptați prin cîntec, o, spinările voastre drepte, cum să mai ieșim iarăși la suprafață ?

Gata, strigă ajutorul de șofer, mașina era iarăși pregătită de drum, Christa T. sări sus și se ghemui lîngă el, abia atunci începu noaptea și viscolul. Încă înainte de satul al doilea se împotmolesc, lopețile nu ajută, trebuie adus ajutor : dumneavoastră, domnișoară, stați mai bine aici. Nu spuse nimic, tot ce i se întîmpla, tot ce i se întîmplase se potrivea prea bine în coșmar. Nimerise, probabil, pentru totdeauna în cealaltă lume, cea obscură, care nu-i fusese niciodată necunoscută — altfel de unde înclinația ei de-a scrie versuri, de-a face impermeabilă lumea frumoasă, luminoasă și sigură ca să devină o parte a ei ?

Mîinile, să-și apese ambele mîini pe rupturile pe unde totuși pătrunde continuu frigul și întunerecul...

Prezentare și traducere de Rodica Demian și Sânziana Pop

CHINA '82 (IV)

Zidul de zece mii de li

nu zidul în sine, ci ideea de zid mă obsedează aici. Zidul-putere, zidul-autoclaustrare deliberată, zidul-xenofobie, zidul-opreliște. Dragonul acesta de piatră crenelată, podit cu dale și străjuit pe fiecare pisc de bastioane cu ambrazuri și platforme de contraatac, cu scări ce coboară numai către interior și niciodată în afară, nu s-a clădit decît pe dărîmarea unor alte ziduri și fortărețe. Înainte de unificarea vechilor hanate chinezești de către împăratul Shihuangdi, acestea separau trupul dezmembrat al Chinei, punînd nefirești stavile între așa numitele „regate combatante" din epoca Zhanguo, fondată cu 2 400 de ani în urmă, dar precedată de alte dinastii ce duc istoria atestată documentar a Chinei pînă la peste două milenii înaintea erei noastre, către primele dinastii sclavagiste Xia și Shang... Zidul-zăgaz în fața puhoaielor migratoare, zidul-orb, zidul-ochi, zidul-frică, zidul-înfricoșare...

În chineză i se spune „Vanliciancen" sau „zidul de zece mii de li", ceea ce echivalează cu vreo 6 000 de kilometri, deși linia dreaptă între punctele extreme ale acestei halucinante întruchipări din piatră, anrocamente, cărămidă și din osemintele celor căzuți și îngropați în el este de numai 1 800 de kilometri, cam cît din Carpați pînă în Pirinei. Meandrele, sinuozitățile, ocolișurile puse să urmărească obîrșia văilor pentru ca dragonul șerpuitor să se desfășoare numai pe crestele munților, dublarea și triplarea lui în punctele „nevralgice", fac ca lungimea totală a zidului să atingă triplul acestei distanțe. Pornește din Shanihaiguan, pe țărmul golfului Liaodong, trece la vreo șaptezeci de kilometri de Beijing unde traversează pasul Badaling, și se întinde spre apus pînă în provincia Gansu, oprindu-se în pustiul care nu mai are nevoie de ziduri, la Jiayauguan. Înălțimea lui variază între șase și zece metri, iar lățimea poate permite, pe anumite locuri, înaintarea a trei care de luptă alăturate. Și dacă n-ar fi plantată cu forturi și bastioane, cu scări în trepte înalte ridicate pe versanții abrupți, coama zidului ar putea fi străbătută ca o continuă „șosea" suspendată.

Oamenii s-au minunat de piramidele de la Gizeh, despre care s-a spus că însuși timpul s-ar teme, dar în trupul acestui zid au fost clădite materiale cît pentru citeva sute de piramide, și trebuie ținut cont că înălțarea lui nu s-a făcut pe un teren neted, ca acela din

Acuarele de Gheorghe V. Ionescu

stînga Nilului, ci numai pe crestele munților, totul fiind cărat pe umerii oamenilor și pe spinările animalelor de povară. După calcule aproximative, doar volumul anrocamentelor depuse în corpul zidului se ridică la 150 de milioane de metri cubi, în afara celor 50 de milioane de metri cubi de cărămidă și piatră cioplită. Rezultatul ? Singura lucrare făcută de mîna omului ce se vede din cosmos pe pămînt. Un zid. Cîte au fost milioanele de mîini care l-au înălțat ? Și cît de amare riurile de sudoare care l-au spălat ?

Din vechime China își spune Zhongguo — „țara de centru". Lumea cunoaște către cardinale numai patru direcții, doar chinezii vorbesc despre „o a cincea direcție" — centrul, spre care converg cardinalele.

La primul meu drum în China, șoseaua dintre Beijing și Badaling mai străbătea încă peisaje rurale, orașul istovindu-se în periferii ce se contopeau cu cîmpia de sub zona premontană. Acum, cale de vreo cincisprezece kilometri din punctul unde cîndva se termina orașul, continuă peisajul citadin cu noi cartiere, cu edificii publice și întreprinderi înșirate în lungul unei artere largi, croită peste făgașul vechiului drum. Beijingul a crescut, ieșindu-și din forma „clasică" de cutie vîrită într-o altă cutie, în care, deschizind-o, descoperi altă cutie, pînă la cea de pe urmă, cea mai de preț — „orașul interzis"... S-au dărîmat zidurile vechilor hotare ale „urbei în urbe" și, în locul lor, s-au deschis drumuri. În schimb, orașul intinzîndu-se pe orizontală, marele zid chinezesc parcă s-a apropiat și mai mult de el, ca și cînd ar tinde să-i devină ultim hotar.

În fortăreața Badaling — popas pentru preludiul febrei musculare. Deoarece din acest punct simți aripi la picioare, ca Hermes, și încă nu bănui la ce grea încercare îți vor fi supuse mădularele. În stînga un munte, în dreapta alt munte. Pe crestele lor — dragonul. În zări, cît cuprinde ochiul, munți peste munți, din ce în ce mai estompați de sita depărtărilor prin care șerpuiește zidul de zece mii de li. Te apucă amețeala, dar uluirea și curiozitatea în fața neasemuitei priveliști sînt mai tari decît deruta. Încotro ? Poziția soarelui care își aruncă lumina din stînga mă trimite către apus. În felul acesta voi avea întotdeauna vasta panoramă dinspre nord-est sub razele astrului zilei.

Urcuș gîfîit, opriri tot mai frecvente. Versanții munților sînt acoperiți de brumele iernii fără zăpadă. Doar coniferele pipernicite, ca jnepenii, și pinii coreeni aruncă nuanțe verzi în galbenul-pămîntiu al vegetației moarte. Cohorte de turiști din toate semințiile, ca într-un Babel indecis între verticală și orizontală, mitraliază peisajul cu declanșatoarele fotografice și toacă pelicula aparatelor de filmat. Privirea și auzul îmi trec prin forfota niponilor, prin guresenia francezilor, prin exclamațiile de uimire ale anglo-saxonilor, prin urcușul cadențat al germanilor. Ciția americani se fotografiază pe o cămilă mongolă, încălecind-o cu rîndul, și răbdătoarea patrupedă suportă cu docilitate supliciul. Dar ochiul mi se oprește mai insistent asupra autohtonilor, oameni de toate vîrstele, în majoritate tineret, dar și bătrîni care urcă agale, făcînd cîte un pas la trei bătăi de inimă. Și pînă la capăt — zece mii de li... Dar nu se poate merge prea mult. Vreo doi kilometri în stînga fortăreței, vreo trei în dreapta. Atît. Mai departe turiștii sînt invitați să nu se aventureze deoarece zidul se surpă. Furtunile de nisip l-au ros, alunecările de teren l-au tîrît cu ele, ploile și înghețul l-au fărîmițat lăsîndu-l ca o coloană vertebrală de cocoșat. A șaptea minune a lumii se duce și ea în legendă. Alta îi ia locul. La adăpostul rămășițelor fostului stăvilar în calea puhoaielor migratoare ale nordului se plantează acum un zid verde de păduri tinere.

Dar legendele de demult nu se uită. Una dintre ele povestește despre neputința potentaților în fața dragostei neimpărtășite. Se spune că însuși teribilul Shihuangdi a încercat fructul amar al neiubirii. În vremea împărăției lui, cînd marele zid chinezesc se ridica sărind peste munți, o prea frumoasă fecioară s-a ivit privirilor despotului plîngîndu-și logodnicul ucis de teribila corvoadă a marei ziditi. Era Min Tziaunin, iubita lui Wan Silian. Văzînd-o, împăratul s-a îndrăgostit de ea și i-a cerut mîna. Dar fecioara i-a pus lui Shihuangdi două condiții : Mai întîi să poarte și el doliu după cel dispărut, și apoi să pornească împreună cu ea în căutarea mortului. Zis și făcut. Și iată-i pe cei doi, el fremătînd de dragoste și nerăbdare, ea stropind drumul căutărilor cu lacrimi iscodind locurile pe unde-i trudise iubitul, și întrebîndu-i pe ziditori unde s-ar fi putut ascunde trupul celui căutat.

Au ajuns acolo unde zidirea se tot surpase pînă la jertfa de sine a tînărului meșter. Și deodată, sub ochii celor doi, o porțiune de zid s-a năruit și, din dărîmături, a apărut trupul lui Wan Silian. Fata și-a jelit iubitul și l-a încredințat pămîntului acolo unde căzuse. Legămîntul lui Shihuangdi fusese împlinit. Dar fecioara tăinuia în adîncul sufletului ei un alt legămînt, făcut dragostei ei dintîi, drept care a urcat pe coama zidului trufaș de unde s-a aruncat într-o prăpastie pentru a-și încheia astfel, prin moarte, logodna cu cel ce-i fusese hărăzit. Shihuangdi, atotputernicul peste viețile supușilor săi, n-a avut puterea de a preface neiubirea în dragoste. Cîtă dreptate avea cel ce spunea că, acolo unde dragostea nu e, nimic nu e, deși pot fi ziduri, care, chiar dacă devin „minuni ale lumii", tot ziduri rămîn...

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

SPORT

Carnitina și you Take

am primit cu mirare și bucurie largă vestea că Italia a remizat cu Cipru, la Limassol. Mi-a dat-o, cel dintîi, un circiumar gras ca un berar bavarez, cu jiletcă roșie, ceas de buzunar legat cu lănțug de aur de al doilea nasture al jiletcii, cămașă în dungi alb-violete, papion, guler tare, sprijinind o gușă în trei revărsări, obraz fierbinte, mustăți negre uriașe, plus o brasardă în formă de coroană regală, fixată pe brațul drept, deasupra cotului. Rezemat de tejghea, cu un pahar în față, avînd în spate raftul de sticle ispititoare și în mijlocul peretelui un tablou reprezentînd o dansatoare acoperită, pe ici, pe colo, mai pe niciunde, c-un fel de hîrtie indigo, mi-a spus : „italienii au pierdut un punct la Cipru, îți dau rețeta celebrului cokteil you Take dacă-mi spui cum au cîștigat campionatul mondial ?" Răspunsul e scurt : Carnitina." „Un drog ?" „Nu, o hrană aparte, multe proteine, cică, iar astea, în amestec cu niște chestii mistice, ajută organismul, dar nu se știe cînd și cît te dă peste cap." „Eu sînt vegetarian, mănînc numai plante muzicale, notează cum se combină you Take : 3 parts gin, 1 part Vermouth, 1 part chreme de menthe, 2 parts Bourbon and 1 part Vodka." „Thank you, pentru rețetă, o voi păstra în cuget și cînd se va deschide Alimentara din colț voi trimite pe cineva să-mi cumpere 1 part de Dealurile Bujorului și o ventuză, căci trotilul ăsta din Covurlui nu se poate consuma decît plimbat pe spinare sub formă de lipitoare arzînd."

Italienii, cînd lumea începea cu ei și se termina în coadă de pește, mi-au fost, în ciuda faptului că nu-mi plac niciodată învingătorii, mult mai simpatici decît îmi sînt din ziua cînd Bearzot a văzut securea călăului, la Limassol. Îi bănuiam că umblă cu cafeluța vrăjită, acolo în Spania, dar de ce să-i pun la blesteme ? ! Peste tot lucrurile au luat-o razna. Toată șmecheria e să nu fii prins cu ocaua mică. Cine citește presa sportivă și din alte țări nu se mai miră în nici-un fel. Noi, din fericire, cînd am încercat să fumăm cu lulea am ajuns cu pliscu-n balta înghețată. Cel mai duios exemplu ar fi ăla cu U.T.A. care, într-un meci cu Leggia Varșovia, a pierdut cu 8—0, fiindcă băieții și-au primit porțiile de betel descîntat, cu vreo oră mai devreme. În timpul încălzirii și al primei reprize, cele unsprezece torpile ale Aradului mîncau viței de cămilă, dar în repriza a doua nu mai aveau gingii nici pentru sorbit aerul. Un guguștiuc pe care-l hrănesc cu pîine graham îmi spune c-ar fi rău de tot să ne culcăm pe urechea că italienii nu mai știu, acum, decît să se dea huța pe sub portocali, ca niște mieluței prerafaeliți. Eu cred că de-abea după Limassol au intrat în transee și că nu vor mai părăsi o clipă gîndul că la București trebuie, vii sau morți, să spargă monotonia lui 2—2, 0—0, 1—1. Ne convine sau nu, condițiile pentru echipa noastră s-au înăsprit. Într-un fel, îmi place că neliniștitul aprilie va rupe multe crengi. Trag nădejde că nu din livezile noastre. În aprilie, Mircea Lucescu își va juca soarta la zaruri. Atunci se va dovedi dacă e mai bun sau e din aceeași plămadă cu Piști Covaci. Oricum, să fie convins că puțini antrenori au avut norocul să se prezinte la un asemenea examen.

Carnitina și you Take. Ce să aleg eu ?

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **CRITICA** este mai rară decît poezia. Aceasta este concluzia lui Donald Hall în **The Ohio Review.** Analizînd remarcabila cercetare a lui Charles Molesworth, „O îmbrățișare viguroasă : un studiu al poeziei americane contemporane", Hall face considerații asupra condiției criticii, conchizînd : „Marii poeți în limba engleză îi depășesc ca număr pe marii critici, în proporție de cinci la unul. Iar poeții buni pe criticii buni. Dacă este depresiv să răsfoiești revista **Poetry** de acum 25 de ani, este de cinci ori mai depresiv să studiezi articolele de critică din acea vreme. Sau poate chiar de zece ori. Dacă activitatea critică, în general, este dificilă, este de două ori mai greu să evaluezi literatura contemporană. Diferitele feluri de abilitate critică urmează căi separate. Un tip de inteligență se afirmă în mod strălucit atunci cînd îi este dat un text de care să se ocupe dar să nu lăsați niciodată acest tip de inteligență să-și caute propriul ei text ; judecata îi lipsește cu desăvîrșire".

● **O CARTE** inedită din punctul de vedere al concepției critice care-o prezidează pare a fi lucrarea lui John Vernon, „Poezia și corpul uman". Tipul de cercetare nu este în întregime inedit, ne amintim că și Galway Kinnell făcuse considerații similare, dar Vernon adîncește analiza, referindu-se, pe larg, la cîtiva dintre marii poeți ai ultimului secol. Recenzentii mai discută în acest context și aluziile privitoare la relația dintre cuvinte și corpul uman în opera unor Rémy de Gourmont, Paul Valéry și Suzanne Langer. Vernon afirmă : „Stilul unui poet nu este nimic mai mult decît personalitatea sa, exprimată în gesturi ale trupului său ; deoarece poemele înseși sînt gesturi ale corpului, ele vor exprima în mod natural personalitatea, la fel cum o face modul în care se îmbracă poetul sau în care își aprinde țigara. Deoarece poemele au ele însele trup, vor exprima de asemenea personalitatea lor unică, legată și în același timp distinctă de aceea a poetului".

● **O EXPERIENȚĂ** foarte interesantă se desfășoară la Institutul științific sau Institutul pentru studii avansate, cum i se mai spune, din Berlin. Este vorba de un adevărat „club al marilor creiere", pus sub semnul devizei lui Heisenberg : „Știința se naște din conversație". Sub conducerea lui Peter Wapnevski, profesor de filologie la Universitatea din Karlsruhe, institutul reunește citeva din marile personalități științifice ale lumii, care petrec un an în colocvii libere, detașați de orice sarcină imediată și de orice tematică practică. Singura lor preocupare este de a-și exprima ideile și de a le confrunta în mod amical cu colegii lor. Peter Wapnevski declară : „Nu există decît un singur remediu împotriva mediocrității : confruntarea permanentă cu oameni de mare anvergură". Eva Anders, într-un frumos articol dedicat institutului, scrie : „Cadrul de lucru este conceput pentru a crea o ambianță științifică care permite și încurajează raporturile mutuale. Mediul se pretează la așa ceva, oamenii au relații pline de solicitudine, creînd prin aceasta o atmosferă intelectuală, demnă de o academie în sensul platonician al termenului".

● **VOLUMUL** de poeme semnat de cunoscuta poetă Ai, purtînd un titlu care ar putea fi tradus liber prin „Abator", este recenzat în termeni foarte severi de către criticul T.R. Jahns. Este vorba de o artă a cruzimii, care se mulțumește să înregistreze cele mai atroce gesturi, pentru a excita sensibilitatea maladivă a cititorului. Cu toate acestea, criticul recunoaște marea vocație a poetei, citînd unele reușite remarcabile, impregnate chiar de un sentimentalism disonant, într-un ocean de suferință exaltată. Jahns conchide : „Violența din abator este în cele din urmă îndreptată împotriva autorului însuși, ca și a cititorului. Este trist să vezi un atît de mare potențial artistic, o energie primitivă atît de puternică, consumate de propria lor furie oarbă".

● **VOLUMUL** tînărului scriitor Stuart Dybek : „Încheieturi de aramă" este recenzat în termeni ambigui, de către Reg Saner. Cartea se pretează la investigații psihanalitice, cu toate că este evidentă, în același timp, o maturizare a artei sale literare. Reg Saner scrie : „Elementele poemelor lui Dybek par să fie fărîme de reportaj : cu toate acestea, ele cîștigă interes și emoție prin însăși semnificația lor : cenușa și praful orașelor, penibile și dezgolite în murdăria lor, sărăcăcioase, dezolante și omenești. Nici un rînd al poemelor nu pare forțat".

● **TREI POEME** ale marelui poet Robert Bly culminează în **The Ohio Review** cu un splendid „Poem de dragoste în proză" din care cităm : „Astăzi am fost singur cîteva ore, și ferestrele s-au întunecat încet, lăsîndu-mă singur, cu sinele meu noptatic, gol, fără mamă, fără unchi, născut de nicăieri, doar c fărîmă de lumină pe boltă, o urmă pe zăpadă, înapoia unui șoarece de cîmp... un ins cu dorințe atît de simple și numai cu una sau două nevoințe, ca un hambar înnegrit de ploaie. Din fereastra deschisă ceva mă pătrunde și atunci mă întorc către stînga. Deodată, observ că umbrele din jurul meu îmi sînt dragi, că întunecimile de sub sălcii, lîngă lac și sub masa la care stau și scriu mă umplu de bucurie".

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
8
(1 086)
Sîmbătă
26 februarie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VIRTUȚILE DEMOCRAȚIEI

democrația socialistă ca sistem de norme și principii într-o permanentă și vie răsfrîngere în cotidian, în faptul de muncă și viață prin care ne identificăm solidari cu preocupările și cerințele înseși ale societății, din perspectiva unei noi calități care să acopere practic toate domeniile de activitate — iată, în mare, generic sub care ar putea fi puse două din momentele de largă implicație politică și socială care au figurat pe agenda președintelui României, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este vorba de lucrările Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare și vizita de lucru pe care conducătorul partidului și statului nostru a efectuat-o, participînd totodată și la adunarea generală a oamenilor muncii, la Întreprinderea „23 August" din Capitală. Și, de bună seamă, cuvîntările pe care le-a rostit cu acest prilej, abordînd probleme curente ale etapei, modul cum se înfăptuiesc hotărîrile Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale ale partidului, sarcinile prevăzute în planul celui de al treilea an al cincinalului.

Participarea secretarului general al partidului la asemenea importante forumuri democratice ale muncii și vieții relevă încă o dată preocuparea constantă față de soluționarea, împreună cu masele, cu poporul, a problemelor pe care le ridică opera de făurire a societății noastre socialiste multilateral dezvoltate, examinarea concretă, la fața locului, a măsurilor care se impun și, în consecință, adoptarea celor mai eficiente hotărîri. Se relevă, în acest sens, într-un larg cimp de referință umană, și virtuțile proprii democrației, marea lor forță de penetrație și, în același timp, înaltul lor grad de eficiență atunci cînd, izvorîte din realitate, sînt puse să funcționeze pe terenul concret și fertil al acesteia, constituindu-se într-o inepuizabilă sursă de inițiative. **„Se poate afirma, cu îndreptățită mîndrie,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la lucrările conferinței mai sus amintite, **că numai socialismul a descătușat uriașele energii creatoare ale poporului și a determinat, într-o perioadă istorică scurtă, transformarea puternică a patriei noastre într-o țară cu o industrie dezvoltată, cu o agricultură modernă în plin progres, a asigurat o puternică dezvoltare învățămîntului, științei și culturii, ridicarea nivelului de viață și de civilizație al întregului nostru popor".**

Evident, un asemenea amplu tablou are în sprijinul său o realitate care se întinde pe multe domenii în timp și pe efortul multor generații dar, în substanța sa, el conține și acel puternic relief de conștiință, spiritul revoluționar, patosul creator prin care s-a afirmat și se afirmă personalitatea umană, noua sa identitate strîns legată de aceea a țării, de mersul ei ascendent spre noi trepte de progres și civilizație. Munca și creația în democrație, gîndirea și acțiunea puse sub semnul intereselor fundamentale ale țării și, în consens democratic, după norme și principii care vizează drepturi și îndatoriri de fond în societate, sînt tot atîtea trăsături definitorii ale realității pe care o trăim și la care ne raportăm din perspectiva înfăptuirii programului dezvoltării noastre multilaterale. Referindu-se concret la modul de lucru, la rolul pe care îl au în speță diversele noastre organisme democratice și sociale, **comuniștii** — spunea secretarul general al partidului — **nu au și nu pot avea drepturi aparte sau privilegii. Ei au aceleași drepturi, aceleași îndatoriri ; au o îndatorire mai mare însă în calitate de revoluționari, în calitate de membri ai unui partid în care au intrat în mod conștient, pentru a participa în mod organizat la transformarea revoluționară a țării, a lumii.** Desprindem de aici și o imagine cît se poate de elocventă a rolului crescînd al partidului, ca centru vital al națiunii noastre socialiste, dar, în același timp, și o adevărată etică de partid, modelul uman înaintat pe care trebuie să-l afirme, în toate împrejurările, comunistul. O etică înaltă, de partid, care ne angajează și dă durabilitate oricărui demers creator. O implicație, așadar, liberă, conștientă în destinul însuși al patriei, cu un cît mai ridicat și mai temeinic simț ol răspunderii, o angajare și o dăruire probate prin fapte, prin dovezi de muncă și creație înaintate, ca semn al virtuților înseși ale democrației socialiste, ale patriotismului însuși care ne animă și care se constituie în principalul nostru fond de sentimente.

Luceafărul

Iarnă — fotografie de Sandu Mendrea

LUPTA CU SFINXUL

„Getica" la o nouă ediție

Opera în care Vasile Pârvan a investit, cu incredibilă devoțiune, ultimile-i resurse, pentru a dărui culturii noastre una din justificările ei cele mai elocvente, nu putea rămîne prea mult acoperită de ceața aprehensiunii. Prezentă mereu, fie și în surdină, ea a fertilizat spiritele și atunci cînd steaua învățatului autor pălise o clipă, făcînd loc imposturii, obtuzității grave, „somnului dogmatic" de pe urma căruia viața noastră culturală a suferit așa de mult. Restituirea operei pârvaniene, încetată, anevoioasă, a început cu un ciclu de prelegeri privitoare la civilizațiile străvechi carpato-danubiene (**Dacia**, 1957 etc.), repuse în circulație de regretatul său discipol Radu Vulpe, pentru a cuprinde treptat corespondența (1973), admirabila sinteză despre începuturile vieții romane la gurile Dunării (1974), bibliografia (1975), scrierile de caracter filosofic și cultural (1981), iar în urmă **Getica** însăși, readusă în actualitate prin grija lui Radu Florescu, fiul unuia dintre elevii magistrului *). Impunătoare ca proporții, **Getica** reprezintă un monument a cărui restituție nu era permis să mai întîrzie. Căci ea dă seama de amploarea unor eforturi menite să circumscrie un mileniu de protoistorie, cel în care s-au creat premisele romanizării societății geto-dace prin contacte strînse, vitale, cu lumea apuseană. Mai mult ca oricare dintre scrierile lui Pârvan, **Getica** e oarecum rodul **școlii** pe care a creat-o, deoarece ea sintetizează, alături de cercetările proprii efectuate în timp, și pe acelea întreprinse de elevii săi. Punctul de plecare, chiar, al sintezei e ampla investigație arheologică de la Piscul Crăsani făcută de colaboratorii săi. Inițial, **Getica**, a și fost concepută, mai modest, ca un comentariu istoric la comunicarea lui I. Andrieșescu despre așezarea amintită, comentariu făcut în ședință academică la 27 iunie 1924 sub titlul : **Getii și săpăturile de la Crăsani.** Materia i-a sugerat însă o extindere de cadru și aprofundări care au dus la sinteza din 1926, apărută de fapt la începutul anului următor, judecind după primele consemnări în presă, care datează din primăvara lui 1927 : D. Karnabatt în **Politica** (6 aprilie) ; T. Teodorescu-Braniște în **Aurora** (9 aprilie) ; Adrian Maniu în **Țara noastră** (24 aprilie); Șt. Bezvechi în **Propilee literare** (1 mai). Opera a atras atenția mai întîi ca valoare culturală. Specialiștii s-au rostit abia în al doilea rînd, poate și fiindcă periodicele lor apar la intervale mai mari. N. Iorga, I. Andrieșescu, I. Nestor, G. G. Mateescu, Radu Vulpe ș.a. au subscris atunci elogii la adresa autorului, care între timp se adăugase **ad patres**, astfel încît **Getica** era menită să rămînă nu doar ca operă sa cea mai însemnată pe tărîm științific, dar și un testament. I-a fost dat lui Pârvan să dispară în apoteoză, glorificat deopotrivă de învățații români și străini pentru această sinteză ca și pentru revistele de vast orizont pe care le întemeiase. Ca întotdeauna, N. Iorga a știut să observe atunci semnificația sintezei : „Această mare operă, de o imensă erudiție, care conține sinteza înalt originală a unei îndelungate și aspre munci, este de fapt **protoistoria** regiunilor dunărene locuite de români", o sinteză, un ghid și o deschizătoare de drum în același timp (**RHSEE**, 1927, 241). Legat mai de preț din partea unui istoric nu era posibil. Valoarea acestuia aveau să o probeze cele peste cinci decenii de la apariția monumentalei **Getica**, răstimp în care progresele arheologiei,

Al. Zub

Continuare în pag. a 7-a

SUNETUL

Nu demult, într-o zi de sfîrșit de săptămînă, televiziunea a trimis către noi chipul și vocea unei cîntărețe de excepție. S-au rupt, parcă, ritmurile obișnuite ale zilei și s-a făcut o liniște adîncă pentru primirea de către suflet a cuvintelor născute unul din altul și așezate într-o poemă fără moarte. O poemă a pămîntului nostru dintre munți, arat de istorie și de doruri, semănat cu bob de lacrimă și limpezit de privirea fulgerată de iubire a atîtor bărbați. Poema Transilvaniei. De sus, de la Vidra, unde carăle Iancului au tăiat drumuri în pămîntul speranței. Cutreierînd Apusenii de aur și văile apelor Spusă, fără nici' un fond muzical, doar la căldura vocii cîntărețel din Arad care se cheamă Veta Biriș. Știu că numele ei și cîntecul ei s-au legat în ultima vreme de spectacolele cenaclului „Flacăra" condus de poetul Adrian Păunescu, și că acolo a fost pregătit acest moment unic de simțire românească. Iată că, acum, prin programarea sa într-o emisiune de televiziune pe care o consider o inspirație de sărbătoare, s-a desăvîrșit un înalt act de cultură și de educație. Ce se cere repetat și continuat. S-ar putea împlini oare un spectacol în care să fie alături Veta Biriș, Dumitru Fărcaș, Sofia Vicoveanca și Tudor Gheorghe ? S-ar putea reuni cîntecul lor ca o singură bătaie de inimă care măsoară durata ființei noastre ?

Într-o clipă de sărbătoare am ascultat cîntecul pămîntului de aur și sare în istoria căruia aceste elemente fundamentale s-au unit întotdeauna cum bucuria cu lacrima. Și mi s-a făcut dor, mie, cel născut în sudul oltean, să mă duc pe-acasă, prin Apuseni, pe valea Mureșului și a Izei, să mă ningă, să mă viscolească sunetele și să mă cunoască munții și iarba care păzesc veșnicia limbii române.

Nicolae Dan Fruntelată

În pagina a 3-a :
PE URMELE LUI MARIN PREDA
„ȘI EU AM FOST LA CĂLDĂRĂȘTI!"
de Dumitru Ion Dincă

REALISMUL DEZBATERII

I.

În ultimii ani, mai multe reviste — „Flacăra", „Convorbiri literare", „Cronica", „Luceafărul", „Tomis" — au manifestat adesea interes pentru condiția limbii și a literaturii române ca obiect de studiu în școală. Din toamna trecută, li s-au adăugat „România literară", „Steaua", „Tribuna", spațiul tipografic de profil acordat de ele fiind investit cu statut permanent. În alegerea direcțiilor de acționare, ar fi fost de bun augur inspirația din editorialul „României literare" (nr. 41, 7-X-1982), intitulat „Limba culturii noastre", atît de bogat în idei, observații și sugestii cu adevărat demne să fie fructificate, dacă factorii competenți și responsabili la care face apel articolul ar elabora un cuprinzător program de măsuri în slujba cultivării frumoasei noastre limbi.

Îndepărtîndu-se de orientarea constructivă probată de editorial, în următorul număr al aceleiași reviste, criticul literar Mircea Iorgulescu formulează o seamă de puncte de vedere lipsite de realism („Limba și literatura română în liceu : o programă nouă într-un spirit vechi") și, totodată, prefațează nefericit materialele apărute ulterior în... sprijinul școlii.

Asemenea criticului citat, am dori să auzim vorbindu-se în jur o limbă românească aleasă, corectă, clară, nuanțată...; și susținem cu aceeași ardoare că e timpul să întreprindem mai mult decît pînă acum în acest scop. Trebuie să aducem însă, în pledoaria noastră argumente realiste, majore, nu să adoptăm o poziție vetustă. De pildă, M. Iorgulescu ține cu orice preț „să știm de ce se vorbește și se scrie astăzi limba română așa cum se vorbește și se scrie — vulgarizată, sărăcită, șablonizată —" și că „un răspuns îl vom găsi și în programele și manualele școlare de acum 30—40 de ani", că: „Vorbitorii activi de azi ai limbii române sînt adolescenții de atunci ai școlii generale de 7 clase și ai „școlii medii" care se termina cu un examen de «maturitate»". Dar acestea sînt lucruri știute. De mult. Drept dovadă, treptat, nu s-a mai studiat în clasă nici „Sil-

Florin Pietreanu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Bucureștiul în zori

Ultima pînză pictată de Andreescu înainte de plecarea sa dintre noi, expusă se pare pentru întîia oară acum, cu prilejul expoziției comemorative de la Galeriile naționale, este această viziune de pe Dealul Spirii asupra Bucureștiului în zori, poate cea mai misterioasă dintre mostenirile lui, alături de amurgul cu cer auriu, aflată la Muzeul din Constanța și ea în actuala expoziție.

Amurgul și zorile, erebul și bocherul, espera și proi hotarele luminii momentele cînd nu luminează astrii la modul văzut după ce a apus sau încă nu a răsărit soarele și n-au răsărit sau apus stelele, atunci cînd nu mai luminează creaturile ci însăși lumina, cînd cetatea nu este luminată de soare și lună ci de însăși blîndețea luminii Logosului.

Asupra amurgului și zorilor a lucrat în ultimele sale zile, aici în București, Andreescu înaintea morții, acesta este testamentul său: a fost amurg și au fost zori emera mia, acel iom echad despre care s-au scris biblioteci de două milenii încoace, asupra căreia Rembrandt a stăruit de-a lungul vieții.

Lucrarea este pîlsmuită mai din nimic, extrem de simplă, se crapă de ziuă în cetatea lui Bucur, s-au aprins luminile dincolo de ferești înăuntru, acestor copîrsee îndelungi, acestor case informe care mai țin desimea nopții în matricea lor în miezul lor în adîncurile lor.

În frigul zorilor de martie ai bunelor vestiri zorile cele dintîi cu adevărat fără amurg dimineața eternă a istoriei transfigurate ceasul cînd transpare vederii corabia cu trei catarge turle așa cum o vede Andreescu de pe Dealul Spirii în acel ceas al nopții obscure a lui San Juan de la Cruz cînd se aude cîntarea spirituală a privighetorii fecioralnice a Mirelui în căutarea Miresei din Canticum Canticorum. Că anume acest fior spiritual l-a cercetat pe acest artist imnic în duhul Bizantului interior în care a rodit ne îndeamnă să credem mai ales această făptură singura în pînză care iese din cetate, făptură omenească ieșind din cetatea cuprinsă de ardoarea focului lăuntric, mai degrabă Fee cum ar spune Claudel în alb cu cobilița pe umeri cobilită care a devenit de-o parte și alta aripă zbor aripi ce grăbesc ieșirea ca cea a lui Lot odinioară, încinsă cu un briu roșu ce-i dinamizează și usurează ieșirea, amintind de acel anghelos al lui El Greco ce transfigurează orașul Toledo în alte zări dar în aceeași zori mistuitori resurecționali prezență reală în sufletul atitor inspirați ai Europei.

Mai ales această pînză amintește celebrele versuri eminesciene ale aceluiași ceas istoric românesc plăsmuite parcă să fie cuvîntul Logosul tensiunii interioare bucurie : de care a fost atins și Andreescu, certitudinii în imperisabilitatea făpturii transfigurate :

Naintea nopții noastre îmblă
Crăiasa dulcei dimineți
Chiar moartea însăși e-o părere
Și un vistiernic de vieți.

Ioan Alexandru

PREZENȚE MAGICE

Într-o scrisoare expediată din Maramureș pe adresa redacției, o poetă de zece ani pretinde în versuri avintate și sincere că „minerul se cunoaște în lume după prezența lui". Știe : tatăl ei, bunicul, unchii și frații sînt toți, ca într-o poveste adevărată, în același timp și în același loc de muncă — mineri.

Lipsită aparent de semnificații, notația mi-a rămas în memorie pentru muzicalitatea ei stîngace și dodecafonică. Asimetriile ni se lipesc mai ușor de ureche și de rețină decît simetriile și-a trecut multă vreme pînă cînd, cu prilejul unei deplasări în bazinul carbonifer al Aninei, într-o dimineață de iarnă, așteptînd sosirea primului șut în sălile de avel, lîngă mină, i-am descoperit, de-odată, valoarea : fenomenală pentru intuiția unui copil. Așa era. Învesmîntați în salopetele lor lucioase și aproape pietrificate, cu căștile de protecție trase pînă deasupra albului ochilor și cu lampa fixată pe șapcă, urcînd din vale spre gura puțului pe o suitoare abruptă, minerii veneau, se apropiau, și în ora liniștită și albă, grupul lor mobil, mișcător, avea, într-adevăr, o PREZENȚĂ, o marcă pe care aș îndrăzni să afirm că doar fenomenele astronomice o determină, să spunem, ivirea unei comete pe firmament. Și cu toate că nu era prima oară cînd pașii mă purtau către oamenii din abatajele de cărbune, era prima oară cînd oamenii din abatajele de cărbune, minerii, dobîndiseră o înfățișare aparte : un colectiv omenesc declinîndu-și excepția dela sine, purtînd-o firesc, ca pe-o aură, fără gesturi spectaculoase, fără un anume comportament. Dincontră : nimic mai simplu, nimic mai firesc în dimineața de iarnă decît venirea lor spre sălile de strigare, mersul lor normal dar atît de plin de expresie de parcă un regizor de geniu ar fi aranjat ca pașii să aibă aceeași cadență, elanul brațelor aceeași amploare, privirile aceeași căutătură, o splendidă metaforă a solidarității minerilor în lumină, în peisajul strălucitor al zăpezii, cîteva clipe înainte să dispară în adîncurile pămîntului

Nu cred să existe alte îndeletniciri care să-i țină pe oameni atît de aproape ca mineritul : intrările în șut se fac împreună, strigările în sălile de apel împreună, coborîtul în colivie, străbaterea subteranelor, munca, și tot împreună se trăiesc și se înlătură pericolele care vor exista pretutindeni, în ciuda prevederilor și precauțiilor, cît va exista minerit. Bătălia cu cărbunele este grea, este dură, muncă de bărbați curajoși, călîți, oțeliți ca ostașii și la fel solidari, un efort în care prețul vieții crește, care trezește frăția, devotamentul și încrederea, un fel de a rezista și de a birui laolaltă după legi morale nescrise dar ferme, care hotărăsc ca miner să fie doar cel care poartă în fire structura curată a aurului. Și asta se vede. Micuta poetă din luncile Izei avusese drept'ate : minerii au prezență în lume. Au marcă. Carate. Cînd zîmbesc, — dacă i-ați văzut zîmbind vreodată — zîmbetul lor orbitor, despre care am scris și voi scrie fără ca mîna să-mi obosească — mută soarele în adîncul pămîntului. Și nu există dreptate mai mare pe lume decît aceasta : ca lumina, căldura, binele, să fie printre mineri !

Sînziana Pop

REMEMORĂRI

Vis

Sună-n codri ramuri, sună și răsună,
lin, a dulce pace și-a zăpadă bună,
s-ascultăm, fecioară, ramurii să sune,
viscolele albe-n oase să ne tune.

Sună-n cîmpuri brazde, sună și răsună,
trimbițe-s, de aur, razele de lună,
s-adormim, femeie, strîns îmbrățișați
pe butucul verde-al munților Carpați.

Sună-n riuri crapii, malurile sună
ca un dor de tine-nmugurit pe-o strună,
să vedem cu-auzu-n aer limpezit
dacă mai e vremea bună de iubit.

Sună-n mare valul, sună și răsună
gîtuit cu funii negre, de furtună,
să visăm ondină că părinții-nvie
și că visul nostru este-o rană vie.

Sună-n munte stînca, piscu-n vînt răsună,
trece iarna albă-n tolbă cu-o cunună,
de omături pure, să ne-ncoroneze
dragostea stelară — steag pe metereze.

Ion Iancu Lefter

Adio, Europa!... (XIV)

(ultimul episod)

Se făcea de ziuă sau poate chiar era, luna trecea ducînd cu ea păsări migratoare, spre undeva, (ați văzut, nu-i așa, în dreptul lunii mici puncte care dau din aripi și fîlfîie și se duc), și mă simțeam atît de singur **ca primul om al lumii.**

Deodată, în timp ce formam numărul telefonului care suna la nesfîrșit, mi-am adus aminte de următoarea frază : **„Aparițiunea Norei în Norvegia făcu o senzație adîncă. Cugetele păpușilor scandinave lucrau cu asiduitate și fiecare casă avea o mică Nora, gata să se răzvrătească împotriva tiraniei — pînă atunci neobservată — sub care o ținea domnul și stăpînul ei".**

M-am îmbrăcat. Același costum, aceeași cămașă, fularul pîrlit, virit sub gulerul răsfrînt. Era chiar ziuă...

Am pipăit încă o dată reverul pe care stătuse agățată salamandra rece și aducătoare de nenoroc.

Răpus, în scaunul cu brațele largi, odihnitoare, aprinzîndu-mi o țigară, așteptam...

Imbecil... Incurabil !

Și altă frază : **„Problema emancipării femeii pe care John Stuart Mill a pus-o fățiș, în parlamentul englez, încă din anul 1867, poate că n-ar fi soluționată în modul cel mai fericit la noi, începîndu-se tocmai cu acordarea drepturilor politice...".**

Cine a zis ? De ce ? Adică de ce îmi veneau mie asemenea fraze, vorbe, în minte ?

Fumam. Îmbrăcat, elegant, așteptînd un semn din exterior, un semn nu-i așa ?, o vorbă pentru melancolicul alungat.

Nimic...

Ideea că existam, că toate aceste, (adică acele), lucruri s-au întîmplat, faptul că trăiam Undeva în Europa erau o certitudine.

Mircea Micu

Continuare în pag a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ION LĂNCRĂNJAN: «Eclipsa de soare» • «Drumul cîinelui»

Deși critica literară românească s-a grăbit să trimbițeze moartea literaturii rurale și să prevestească viitorul strălucit al unei literaturi urbane faptele și-au luat de multe ori sarcina de a dezminți proclamația. Ele ne arată in primele două decenii postbelice că cele mai importante creații ale prozei românești rămin incă in sfera unei literaturi pe care critica interesată de programe și nu de realități literare a condamnat-o fără drept de apel. Un roman ca **Moromeții**, o nuvelă ca **Eclipsa de soare** probează convingător că valorile literare nu ascultă dezideratele criticii. Situația este mai veche. E. Lovinescu constatase apăsat discrepanța dintre dezvoltarea societății românești și literatura ei care nu se sincroniza cu evoluția societății. Istoricul literar fidel faptelor consemnează situația. Aceeași discrepanță s-a făcut văzută și după ultimul război : cele mai puternice opere ale prozei românești au rămas o vreme tot cele legate de lumea rurală. Chiar dacă ultimele decenii au schimbat intrucitva raporturile rămine in afara discuției existența acestei discordanțe. Cele mai valoroase creații prozastice țin cu precădere o bună bucată de timp de linia condamnată istoric a lumii rurale și chiar și astăzi cind raportul nu mai este același filonul produce și cintărește mult in balanța prozei românești contemporane. A constata și a afirma aceste caracteristici cu explicații obiective precise, este o chestiune obligatorie, care intră in indatoririle elementare ale criticului și istoricului literar. Literatura de inspirație și factură urbană care și-a ciștigat locul său privilegiat in atenția criticii literare contemporane, nu anulează mai vechea componentă a prozei românești sprijinită pe tradiție și pe nume din cele mai mari ale literaturii române.

Legitimitatea unei literaturi se judecă în funcție de valorile pe care le produce și nu în funcție de deziderate și proiecte critice. O direcție literară este legitimă în măsura în care este exprimată de valori artistice legitime, adică autentice. Criteriul a fost îndeplinit cu brio de literatura românească de inspirație rurală și este îndeplinit și astăzi. Un critic astăzi uitat, Lotar Rădăceanu, care preda, prin 1925, pentru o literatură nouă, umanistă și progresistă, constata că cealaltă linie literară românească pe care el o combătea, tradiționalistă, nu intră în patul său procustian, permițîndu-și să-și dovedească legitimitatea prin vitalitatea direcției și valorile ei. Stupefacția criticului era de a constata că valorile literare sint **dincolo**, in perimetrul direcției pe care o combătea cu lux de argumente și aparat sociologic, fără a-i putea diminua practic importanța. „Fabula" acestei stupefacții n-ar fi completă dacă n-am adăuga că Lotar Rădăceanu a și analizat pe larg o trilogie din care făcea modelul viitoarei literaturi române, cea menită să pună în umbră direcția „tradiționalistă" : romanul analizat pe nesfirșite cearceafuri tipografice se numea **Petru Arbore**, și era scris de Eugen Relgis. Cartea, autorul ei, ca și criticul lor au fost înghițiți de timp ca de o apă neagră. Nimeni nu mai știe că s-a scris un roman **Petru Arbore**, că a existat un autor cu numele Eugen Relgis și că ele au avut un susținător doct și mustrător cu numele Lotar Rădăceanu. Morala fabulei este simplă : singura miză valabilă în literatură este miza pe valori și nu pe direcții literare.

Eclipsa de soare de Ion Lăncrănjan este încă o dovadă că valoarea rămine indiferentă la directiva literară. După un sfert de veac nuvela **Eclipsa de soare** este la fel de vie ca la apariție, dacă nu cu un plus de masivitate pe care distanța ne-o relevă. Petrecută la sat, **Eclipsa de soare** este departe de a susține vechiul orizont al literaturii rurale. Uiejdea în care vine să lucreze tinărul agronom Pavel Bora a suportat transformările revoluționare postbelice, care au scos-o din matca veche. Figura principală a nuvelei, președintele gospodăriei locale, **Iosif** Ciorfoiu, nu ține deloc de desenul simplificat al eroilor rurali de altădată. Stăpinul locului este un ins de o mare adaptabilitate, unul din „invingătorii" momentului. Prozatorul care-i distribuie rolul forței inerțiale, deci negative, nu ni-l propune ca pe un personaj uniliniar. Iosif Ciorfoiu are carura unui individ complex, a cărui impostură o atestă ieșirea din serie. Creația lui Ion Lăncrănjan este obiectivă. Mai puțin obiectivă este în cazul tinărului Pavel Bora, a cărui tinerețe și al cărui romantism il proiectează intr-o lumină iremediabil pozitivă. Dar și aici creația prozatorului nu depășește cadrele motivației obiective : Pavel Bora are virsta la care iluzia, candoarea, romantismul se justifică și joacă un rol decisiv. Conflictul constă în ciocnirea a două interese contrarii : interesul tinărului agronom de a restitui satului o experiență veche și a-i adăuga una nouă se izbește de interesul lui Ciorfoiu de a păstra actuala stare de lucruri care-i conservă și funcția. Primul pune in joc elanul virstei insoțit de stingăcia ei, celălalt se folosește de avantajele primului ocupant, de experiența și de relațiile lui.

Redus la liniile esențiale conflictul este de tip baladesc. Așa cum observa mai de mult Mihai Ralea balada modernizată devine nuvelă. Spre deosebire insă de previziunile criticului, nuvelistica lui Ion Lăncrănjan se bizuie pe caractere tari, pe conflicte puternice pe care Mihai Ralea le excludea **ab initio** din epica românească. **Eclipsa de soare** strălucește, dimpotrivă, prin două caractere memorabile și tensiune conflictuală.

Al treilea personaj de egală importanță cu cei doi bărbați aflați in conflict este profesoara Cornelia, iubita tinărului Pavel Bora, figură feminină pură și tutelară, care veghează pașii nesiguri ai noului venit. Ea nu este motorul acțiunii și nu inscrie nuvela printre prozele triunghiului erotic. Pavel Bora și Iosif Ciorfoiu nu se află in război pentru o femeie, ci pentru chestiuni care ies din sfera disputei simțurilor. Rolul Corneliei subliniază condiția dramatismului din **Eclipsa de soare** care nu se inscrie in vechea tipologie a prozei rurale. Pavel Bora militează pentru o idee și ca toți cei fără simțul realității va fi un „infrint". **Eclipsa de soare** aduce din acest punct de vedere o variantă nouă a prozei cu intelectuali „infrinți" de condiții potrivnice. Pavel Bora completează cortegiul, intră atit Dan cit și Andrei Pietraru, eroii lui Vlahuță și, respectiv, Camil Petrescu.

Deși găsim strămoși și antecedente acestui erou, suprapunerea pe modele anterioare este dificilă. Epoca, mediul, condițiile sint altele. Ion Lăncrănjan este un remarcabil observator al satului și relațiilor sociale românești din anii cincizeci. Desenul este exact, autentic, fizionomia socială precisă fără uscăciune. Materia rămine vie, chiar dacă Ion Lăncrănjan lucrează cu măsuri de geometru, preocupat de simetrii și de ritmurile interne ale compoziției epice. Importantă in această proză este creația, care dovedește o intuiție a mișcărilor psihologice de mare forță și care duce la descrierea dinamică a trei caractere puternice : Pavel Bora, Iosif Ciorfoiu, Cornelia. Caracteristică și singulară este la Ion Lăncrănjan impletirea creației obiective cu propensiunea lirică. Proza lui, interesată de problemele politice, de cadrul social, este permanent deschisă orizontului cosmic. Omul lui Ion Lăncrănjan este in egală măsură un om al societății, cit și al naturii. Marile cicluri cosmice ordonează in epica lui existența personajelor. Este aici poate o influență din Sadoveanu, resimțită și in stil, care face din Ion Lăncrănjan un mare poet al anotimpurilor. În **Eclipsa de soare** tot ce ține de ciclul cosmic se impune sugestiv, iar vinătoarea hibernală la care participă Pavel și Ciorfoiu respiră o măreție pe care n-o mai găsim, la noi, decit in paginile lui C. Stere.

Cum literatura modernă suferă de presiunea acumulărilor artistice anterioare, nici **Eclipsa de soare** nu scapă acestei presiuni. Nuvela lui Ion Lăncrănjan este la examenul atent o versiune discretă **și cu atit mai sugestivă a Mioriței**. Pavel Bora este un tinăr mort prematur și nenuntit, reprezentind un destin mioritic. Conflictul in care intră il va pierde. La capul lui rămine doar Cornelia cu plinsul ei disperat. În bătălia dintre Iosif Ciorfoiu și Pavel Bora primul a ciștigat victoria. Ion Lăncrănjan evită să facă din adversarul lui Pavel Bora un criminal, dar esențial era pentru el să sublinieze condiția de infrint a tinărului inginer care intrat intr-o bătălie inegală pierde. În acest plan nuvela trimite deci la un model anterior lui Andrei Pietraru, la patternul mioritic. Cadrul mitic al Crăciunului copilăriei, in care se refugiază temporar Pavel Bora, dă cheia partiturii mioritice. Aici se vorbește de stelele care cad la o „nuntă veche" și despre mama care-și caută fiul dispărut. Trimiterile sint clare și subtextul nuvelei indicat prin aceste scurte inserturi.

Dincolo de acestea ciștigă vocația lui Ion Lăncrănjan pentru metafore grandioase. Un personaj consideră stăpinirea lui Ciorfoiu asupra comunei o „eclipsă de soare" trecătoare. Dar victoria lui Iosif Ciorfoiu asupra tinărului său adversar amplifică dimensiunea acestei metafore. „Eclipsa de soare" va dăinui. Finalul nu este optimist confirmind vocația pentru tragedie a scriitorului. Substanțială, densă, dramatică, ancorată cu bună știință intr-o rețea de referințe culte, nuvela lui Ion Lăncrănjan **Eclipsa de soare** este o creație antologică a prozei românești postbelice.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Delicatețe și nonsens

O citadină refugiindu-se în intimitatea odăii și tînjind după candoarea naturii este **Valeria Deleanu***). Orașul rece și indiferent, tratat în manieră **simbolistă**, cu furnicarul său din labirintul de piatră al străzilor, rănește sufletul sentimental al poetei producîndu-i „melancolii totale" al căror remediu este căutat în amintirea copilăriei în livada bunicilor sau în vraja visării : „Vitrina luminează sufletul poetului... / Dau friu liber visului... / Iarba nerăbdătoare străpunge fiecare piatră, / case se micșorează dintr-odată / și iată, se odihnesc la umbra teilor bătrîni. / Îmi fac rondul. / Pentru o vatră de jăratec caii / mai poartă-n șa desfrunziții stăpini. / Împodobesc cu lacrimi strada incinsă. / Timpul căruia i s-a transplantat o poveste / lasă o poartă deschisă. / În starea aceasta tulbure dintre viață și vis / cite un cal de povară mai poartă o stea in frunte, / cite un tei îndrăgostit de nervurile miinii / se mai lasă atins". Întreg ciclul ultim al cărții, **Oameni și străzi**, menține tensiunea lirică între sentimentul solitudinii din urbea unde „se cresc in garaje / Roy-Roulsuri **(sic)** și Jaguare. / Copacii se inchircesc în rezervații / tăiate meschin în trotuare" și nostalgia ierbii, florilor, teilor, pădurilor și cailor din libertatea luminoasă **a** cimpurilor.

În general volumul are farmecul naivității, autoarea transcriindu-și cu sinceritate trăirile intr-o tonalitate poetică plăcut vetustă, în ciuda aparențelor „moderniste" ale versurilor. Lucrurile sint mai complicate cind poeta are pretenția profunzimii, scriind cu gravitate suave absurdități : „Pe două pagini de sezon / să mă întimpini, / să primesc ocrotirea eroică / pentru faptul de a fi trecut / mai frumos, mai adevărat/ răscrucea palmelor goale". Poezii ca **Traversarea luminii, Pe țărmul celălalt, Scaunul, Spațiu suprem, Fereastra** sint compuse din astfel de versuri absconse care nu ascund nimic. Ce vrea să insemne „Pleoapa intinsă peste locul nedescoperit al fructului fraged", numai poeta poate să spună. Aproape tot ciclul al doilea, **Iubitul meu, împăratul**, și o parte din cel ce dă numele volumului, **Zidirea zăpezilor**, cuprind producții unde „abstracționismul", uneori cu o vagă tentă funerară, **dă** rezultate anapoda. Scoase însă din bizareriile ansamblului, unele imagini izolate au plasticitate și forță de sugestie lirică, în spiritul poemelor intr-un vers ale lui Pillat : „Livada bunicilor e o poveste de la țară" ; „Perdeaua adaugă încă un hotar" ; „Meningea poartă o rană veche / ea este ca un fruct mușcat" ; „Orașul, lagăr cucerit..." ș.a.

Lucruri remarcabile izbutește Valeria Deleanu în poezia intimistă a micului univers cotidian : **Vasul cu flori, Mănușa, Portret de bărbat, Perdeaua, Cartea**, obiecte de atmosferă dragă simboliștilor, ca in această grațioasă miniatură, in gustul lui D. Anghel, a ceștii de ceai : „Lumina ceștii de ceai, a zimbetului reflectat / asemenea buzelor in esența tare. / Intimitatea cinta-n samovare... / Ca un drămuitor al timpului / imi torn... / Aburul cald amețește puțin. / Sorb ceaiul, / gingașa lespede de jertfă rămine / de parcă ar presimți in ritualul zilnic / un strop de venin".

Alexandru Condeescu

*) **Valeria Deleanu : „Zidirea zăpezilor", Editura „Eminescu", 1982.**

VIAȚA CĂRȚILOR

Pasărea-Poet

Din trestii și din ape se-aude o cintare plingind : e lira cu sonuri înăbușite și melancolice, e **glasul** sumar cercetatului și puțin înțelesului poet severinean, Romulus Cojocaru care, în ale sale „Stihuri" (Ed. „Eminescu", 1982), ne readuce aminte că poezia și marea iubire, ca fenomene sublime, sint in cel mai înalt grad **durere de ființă**; sublime, fiindcă sint întruchiparea idealității unei proiecții în veșnicia unei **absențe**, traiect al unei ascensiuni tragice, anticipator de conștiință absurdă.

Citită în realitatea ei imediată, analizată piesă cu piesă și nereceptată în totalitatea ei, în **orizontul** ei, poezia lui Romulus Cojocaru pare să fie scrisă „cu inima", o debordare sentimentală directă, de notație simplist-impresionistă mulată pe **figurile** unui tipar ușor recognoscibil, fiind lesne de observat că textura sentimentală a lirismului unui poem ca „Puncte cardinale" e centrată pe năzuința expresă de a-și cuceri însemnele poeticității, **stas-ul** de poeticitate : „Sînt trist și singur, alungat / Într-o liniște prin care nu trec / Păunii, în care / Nu au poposit cirezile / Pentru odihnă : — / O liniște în care se-aud / Ecourile din alte anotimpuri / Cum picură din crengi / Și rădăcini. / Și-mi intră în suflet / Printr-o ferească deschisă / Spre toate punctele cardinale !"

Surpriza lecturării „stihurilor" se produce atunci cind **suspendăm**, cind renunțăm la **semnalizarea imediată** a poemelor și decelăm rolul inconștientului în creație, existența unei „rețele de imagini constante, atrăgîndu-se și evocîndu-se reciproc" (Ch. Mauron). În lumina acestei optici poemele se constituie ca **prilejuri de stingere** a obsesiilor straturilor abisale ale eului poetic și înțelegem că dispoziția sentimentală, declanșatoare a energiilor creatoare, e preluată de un **fond stabil** care se folosește de starea-în-act și își impune **cuvintele**, deviind starea de sentimentalitate directă spre a reliefa un **insondabil, cronic agitat, într-o ființare marcată ca ființă despicată.**

Prin revelația produsă de triada („Visele femeilor sint crengi / Sufletul imi este o pasăre / Care a zburat printre crengi") și parcurgerea celorlalte poeme ale cărții, descoperim că lexemele-obsesii în jurul cărora se rostuiește materia lirică sint „pasăre" și „crengi" (sau vocabule înrudite, ca arbori, păduri). Pasărea devine o summa simbolică ce întreține combustia lăuntrică a poetului, fantasmă, viziune eliberatoare a unei ființe blocată în avene tartarice, alter ego izbăvitor. Prezența păsării, în cadrul poemelor, o intilnim în diferite contexte : „Cineva a zis să fiu inconjurat / De păsări de tot felul / Și frunzele s-au făcut păsări / Și păsările mi-au colorat inima" („Dincolo, timpul") ; „Inima ta să fie pasăre / Peste munți" („Despre inimă") ; „Mi-a intinerit inima / de atitea păsări" („Sufletul ca un vis") ; „Undeva tremură o pasăre / Pină devine flacără" („Lumină"). Pasărea cu siluetă-fasung, săgeată cu țișnet fascinatoriu, superbitate „Albă cu aripa ei / De fecioară" e trimisă de ființa poetică trăind in epicentrul cutremurului existențial „printre crengi" care sint „visele femeilor", — dorință de relație de iubire emersă inconștient din interioritatea poetului, pusă în evidență de prezența cuvintelor-obsesii și a altor cuvinte din aceeași sferă semantică ; realitate ce ne demonstrează că atunci cind poetul se așează la masa de scris, poemul era deja redactat, intrucitva in absența acestuia, a știrii acestuia, conceput de inconștient, ca perspectivă defulatoare.

Sintem pe deplin conștienți că demersul critic, prin nenumăratele sale aproximări, anticipează un sens **care nu mai vine**, dar, in intreprinderea noastră de a dovedi că, in aceste „stihuri", din tremurul **trupului poetic** cresc aripile cuvintelor ce ne aduc **vești** din mina sufletului, sintem ajutați și de următoarele versuri : „Nu te ascunde în liniști foșnitoare / Cind pădurea rămine împietrită / Și cind printre crengi alunecă / Păsări de lut". Deși aici disimularea face aproape ilizibilă, imposibilă descifrarea, făcind apel la „Miinile înflorite îți căutau / Sinul, coapsele" (distingem clar in aceste „miini inflorite" osmoza umanului cu vegetalul „crengilor", simbolul feminității, unde pasărea-poet tinde să se așeze, să se odihnească, să se **regăsească)** sau la „Fii pasăre peste păduri", ca și la „Mă sfirtecau neliniștile / Numai ochii căpătau altă înfățișare / Cind păsările deveneau arbori" (indubitabilă sugerare a **contopirii erotice)** remarcăm că sintem în posesia unor elemente disparate ce comunică peste texte, sub texte, parcă independent de texte ințelese în imediatitatea lor, configurind **ținutul** unor adincuri magmatice țesind, coagulindu-se in jurul unor simboluri obsedante, realitate copleșitoare și singura de luat in seamă, care, inchegindu-se deci ca realitate, poate fi interpretată, dar nu ințeleasă.

Romulus Cojocaru posedă o calitate ce-l face demn de atenția și stima noastră : autenticitatea trăirilor.

George Morărel

Lirism și introspecție

Încă din romanul anterior, **Nimeni nu rămine singur**, puteau fi detectate atributele definitorii ale prozei lui N. D. Carpen. Prozatorul s-a instalat într-o formulă narativă, in care lirismul se impletește cu introspecția, pe care o regăsim in noul său roman : **Moartea delfinului** (Editura „Cartea Românească", 1981), roman de dragoste, cu titlul simbolic, scris in stilul romanelor impresionist-psihologice ale lui Charles Morgan, cum bine remarcă Al. Piru, in prezentarea de pe copertă.

Moartea delfinului se vrea o pledoarie pentru puritatea erosului, in care partenerii se caută unul pe altul cu infrigurare. Centrală este aici problema cuplurilor, menite a reface unitatea primordială, tematică pe care o intilnim in proza de substrucție romantică.

Cuplul principal al romanului este reprezentat de Dagmar (nume de rezonanță nordică) și Nicolae Negru, erou absolutist și intransigent, introspectiv, de o mare candoare sufletească. Acest cuplu este menținut permanent in prim plan și ocupă o poziție privilegiată in paginile romanului.

Celălalt cuplu al romanului il formează Scriitorul și Ana Maria. Așa cum Scriitorul se instituie intr-un dublu al lui Nicolae Negru, tot astfel Ana Maria este o altă variantă feminină a lui Dagmar. Un adevărat careu de ași, care se grupează după legile nescrise ale erosului. Prima parte a romanului este relatată de Nicolae Negru.

Incepind cu partea a doua a romanului, personaj narator devine insuși Scriitorul. Deci, unghiul din care ne sint prezentate evenimentele, perspectiva narativă, cu alte cuvinte, se schimbă. Introducind Scriitorul ca personaj de roman, și incă in postura de personaj narator, asistăm la o răsturnare spectaculoasă de perspectivă. Și in aceasta constă inovația tehnică pe care ne-o propune prozatorul.

Ambele cupluri se constituie cu greutate. Pentru a se realiza, erosul are nevoie nu numai de combustie internă. Dincolo de aerul de fatalitate romantică (indrăgostiții sint niște predestinați), trebuie să invingă și să treacă peste numeroase oprelişti : inhibiții, temeri secrete, spaima pe care o provoacă stingerea unei eventuale clipe de fericire.

Ca și in romanul precedent, N. D. Carpen apelează la multe elemente de ordin senzațional, cu care este intesată biografia personajelor și care se transformă intr-un solid suport al analizei.

Dagmar este o ființă enigmatică (misterul feminin), care exercită in jurul ei o irezistibilă atracție.

Misterul, in care o invăluie, de la inceput, autorul, ni se dezvăluie treptat, pină la un anumit punct, bineințeles. Eroina dispare, la un moment dat, din raza eroului, in imprejurări cu totul insolite. Nicolae Negru o reintilnește, după o căutare de mai bine de zece ani, intr-un oraș din nordul Transilvaniei, unde se află, in calitate de inspector al ministerului, insărcinat cu dezlegarea ițelor unor afaceri oneroase, in care sint implicați directorul unei mari intreprinderi și magazionerul. Rezultatele anchetei, conduse cu implacabilă intrasigență de Nicolae Negru, scot la iveală adevăruri neașteptate, care aruncă o nouă lumină asupra biografiei eroinei, contribuind, intr-o anumită măsură, la elucidarea misterului. Din relatarea lui Nicolae Negru către Scriitor, care are loc pe fundalul unei călătorii in Italia, aflăm că Dagmar este fiica unui ofițer german, condamnat la moarte la sfirșitul războiului, iar magazionerul fusese omul de legătură al acestuia, un imbogățit de război, care pusese stăpinire pe soția și pe fiica nazistului, in timp ce directorul nu se dovedește a fi decit un fost ofițer de grăniceri, al cărui rol era acela de a inlesni trecerea peste graniță a soției ofițerului german. Ceea ce explică natura relațiilor dubioase dintre cei doi, director și magazioner, șantajul reciproc, ce stă la baza fraudelor comise.

Iată elementele de ordin pur senzațional, care apar in biografia personajului și care justifică, intr-un anumit fel, comportamentul bizar al eroinei.

Regăsindu-se, intr-o imbrățișare supremă și definitivă, in mijlocul valurilor, ca niște stranii viețăți marine, suferind, adică, atracția neptunică, Nicolae Negru își pierde viața.

Cel puțin aceasta pare să fie semnificația titlului : **Moartea delfinului.**

Mod de a spune că dragostea ideală nu-și află implinirea decit in moarte.

Eros și Thanatos sint cei doi poli ai ecuației.

Ovidiu Ghidirmic

BREVIAR

■ **DESPRE CREAȚIE, CRITICĂ ȘI DIFUZIUNE.** Excepționalul interviu acordat de Romul Munteanu (in „România literară" nr. 6) poetului Marcel Mihalaș cuprinde o serie de aprecieri lucide, avizate și ofensive asupra unor elemente capitale ale literaturii române in relațiile ei cu alte literaturi. Sint aici, printre altele, propuneri pentru ceea ce s-ar putea numi un protocronism al recepției : „Se știe doar că unii dintre acești critici (români — n.n.) au emis judecăți valide și originale despre Proust, Gide sau Rilke, înainte ca acești scriitori să fi fost acreditați definitiv estetic in țările lor". Apoi, un catalog al „factorilor de descurajare" care impiedică difuziunea firească a literaturii române în lume, intimpinată adesecri cu mărunte prejudecăți, uneori dirijate. În fine, factorilor descurajatori „veniți din exterior" li se adaugă „cei din interior". „Criticii români, cu unele fericite excepții, au o cultură unidimensională. Adeseori, limbajul prin care impun anumiți scriitori in viața noastră literară este unul de tip autoritar, nu puternic persuasiv, cum s-ar cuveni să fie folosit într-un mare dialog între culturi. Ce poate face în acest sens un critic care de două decenii scrie săptămînal despre cărți bune sau proaste, oricit de inteligent și dotat ar fi ? Prea multe deșeuri adunate în memorie lasă puțin timp pentru alte cărți și mai ales nu creează premise de selecție și susținerea unor opere de seamă prin argumente utilizate în axiologia majoră de azi a lumii".

■ **„BARZI TINERI".** Înaripatul articol despre „o nouă antologie de poezie românească apărută în Peru" (din „Contemporanul" nr. 7) semnat de Paul Alexandru Georgescu salută reprezentarea in acea antologie și a „ultimei promoții de barzi tineri". Cum, dimpotrivă, aceste promoții noi sint reprezentate acolo numai prin poezia necunoscutului Dorian Ionescu Pascal, ar fi interesant de știut ce semnificație acorda Paul Al. Georgescu termenilor pe care îi folosește.

■ **„CENACLU" TELEORMĂNEAN.** Ca și alte ziare județene și „Teleormanul" editează uneori un supliment literar cum este cel mai recent pe care il primim, din decembrie 1982. Este o „gazettina" interesantă, plină de poezii, căci teleormănenii par a se preocupa azi, în materie de literatură, în principal cu poezia. Voci precum acelea ale lui Florin Burtan, Al. Popescu-Tair, Marian Raicu, Gh. Filip, Ioana Plopeanu, Anghel Gidea, Fl. Cațan, Anton Tianu, Stan V. Cristea etc. probează, de altfel, că poeții teleormăneni nu sint „de serie" și scriu interesant, ingenios. Cițiva, de altfel, au volume iar alții apar, adeseori, în revistele literare. Proza, aproape dialectală, a lui Dumitru Vasile Delceanu se reține, ca și recenziile semnate de Ion Militaru și Gheorghe Filip. Un „calendar" de scriitori teleormăneni, surprinzător de bogat deși necomplet, colorează bibliografic acest interesant supliment.

■ **„NEOROMANTICĂ".** Poezia vitală, sublimată imagist, a lui Gabriel Iuga din recentul volum „Neoromantică" exemplifică într-un chip inteligent o memorie a lumii rurale, îndepărtate, șterse treptat din minte ca o civilizație apusă. Poetul evocă pădurile și cerbii, săicile, privighetoarea, munții topiți de liniști, călăreții, vădind o sensibilitate în adevăr „neoromantică". în cele mai bune expresii ale ei — incantatoric : „liniștea a început să miroasă a frig / cum miroase sudoarea rămasă pe cimp / o navă fosforescentă căzută-n trecut / anii mai tineri / și în urma mea călăreții se-aud".

■ **ARITMETICĂ ȘI INFORMATICĂ.** Deși o bună parte a criticii a explicat pînă acum că din cele 9 volume proiectate de Paul Anghel au apărut deja primele șase, recent Mircea Iorgulescu emite o ipoteză uimitoare : ar mai rămînea de apărut patru volume, dintre care întiiul, „Ieșirea din iarnă", ar apărea ultimul. Din cite se știe, volumul „Ieșirea din iarnă" a apărut deja în 1981 ceea ce, se vede treaba, M. Iorgulescu nu cunoaște. Aritmetica lui, foarte personală, trebuie să sufere, așadar, o serioasă corecție.

■ **NOD DE DRUMURI.** Prezentat elogios de Mircea Micu, volumul „Nod de drumuri" al Elenei Marinescu, apărut în colecția „Cartea de vacanță" a editurii Sport-Turism, afirmă un nume nou care trebuie urmărit. Sint aici trei schițe („Darul povestirii", „Zborul", „Norica") și o nuvelă mai întinsă, de aproape dimensiunile unui roman, toate extrase din mediul rural, interesante în primul rînd ca varietăți de limbaj țărănesc aproape dialectal ; proze vioaie, iuți, „sentimentale", vădind o dominație a dialogului care sporește dramatismul. Eliminarea unor „modernisme", puține la număr, (cum ar fi conduitismul fără epic consistent) și adăugarea unei materii narative mai solide ar putea conduce această prozatoare nouă la izbinzi serioase.

A.S.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (V)

Monopolul opiniei

O simplă adunare a colaboratorilor „Europei libere" și a publicațiilor inspirate de acest post de radio ne dă un rezultat uimitor : cei care susțin că reprezintă „majoritatea" literaturii române „de pretutindeni" și ceea ce are aceasta mai valoros sint, în realitate, nu mai mult de 7—8, dintre care cu greu s-ar putea extrage vreunul care poate spune, esteticește, ceva. Principala lor trăsătură este lipsa operei majore adăugată unei neliniști gălăgioase care se sforțează să înlocuiască opera. **Monica Lovinescu** și **Virgil Ierunca** sint, orice s-ar spune, anonimi. Întiia a încercat proza în România și n-a dus nimic pînă la capăt, apoi s-a apucat de un soi bizar de critică literară „vorbită", fără nici un rezultat pînă la 60 de ani. Al doilea, poet amator și autor de note de jurnal intim, critic mediocru în România, nu ne-a dat, mai apoi, nimic deși a trecut actualmente de 62 de ani. În franțuzește n-au scris decît rar și trudnic ; operă n-au.

Sanda Stolojan face gazetărie și poezii ; vom vedea cît de nedezvoltate. **G. Tomaziu** e, în primul rînd, pictor iar poezia e o îndeletnicire diletantă. Despre **Șerban Cristovici** nimeni nu știe nimic. Lui **Paul Goma** i se pusese la cale o recepție în Occident ca de mare scriitor : s-a văzut clar că este un balon publicitar de săpun. Ca să-și vîndă cărțile vechi și să lanseze alta nouă, **Virgil Tănase** aproape că s-a autorăpit, aranjînd chestiunea, la o bere, cu un derbedeu și cu poliția. **Anneli Ute Gabanyi** e și ea un „geniu pustiu" despre care nimeni nu poate spune mare lucru.

Scriitorii importanți de origină română aflați în străinătate nu sînt, se vede bine, aceștia și ei nici nu pot reprezenta literatura română națională care se face pe teritoriul românesc. Cu toate acestea, adeseori cînd se vorbește de literatura română acești **cauzași fără operă** se amestecă în vorbă și citeodată chiar au un succes relativ la naivi : un public care nu e la curent și citește puțin poate fi ușor înșelat. Cum este, aşadar, posibil ca o atit de redusă „minoritate" să se sforțeze și uneori chiar să reușească să vorbească în numele unei majorități zdrobitoare, atit valoric cit și numeric ? Este indiscutabil că la mijloc se află un truc și acest truc funcționează în baza a trei principii esențiale : **controlul, substituția** și **complicitatea**. Toate se bizuie în definitiv, pe un deficit de informare și pe mijloacele de a manevra opinia prin presa scrisă și vorbită. A controla opinia presupune a monopoliza, în folosul unui grup fie și infim, majoritatea canalelor de informare și a organiza, din puncte diferite, asa-zise campanii „spontane" ale căror opțiuni sint, în special, identice. Acest monopolism nu este unilateral, el funcționează în mai multe direcții. Întiia este, ca să zicem așa, de **interes intern** și țintește anularea tuturor autorilor de origină română aflați în străinătate și a căror opinie nu se asociază cu aceea a grupului „monopolist". Această represiune fără limite izvorăște în principal de la Virgil Ierunca a cărui conduită de **papă al exilului** e de un autoritarism enervant. Una dintre victimele răsunătoare este romancierul Constantin Virgil Gheorghiu, autor al romanului de succes „Ora 25". Nu părerile estetice îi despart pe cei doi ci o afacere, cum să zicem, aproape familială. C. V. Gheorghiu este fostul curtezan al Monicăi Lovinescu, cea care i-a și tradus în franceză (sub pseudonimul Monique Saint Come) „Ora 25" ; succesul cărții i-a luat, poate, mințile autorului care și-a părăsit iubita. Din acel moment nimic nu a fost lăsat deoparte spre a compromite pe autor. În „Ethos" II (pag. 214), V. Ierunca salută orice rezervă pe care o poate avea cineva vizavi de „Ora 25" și credea că romancierul e un impostor. Cînd C. V. Gheorghiu a scris corect despre Goma, explicînd că nu are talent (în „Figaro Magazine", 14 februarie 1981) s-au năpustit asupra lui toți cei care îl asteptaseră „la cotitură" : Sanda Stolojan (în „Esprit", mai 1981) îl „articulează" dur iar P.E.N. Clubul francez îl exclude pe autorul acelei „erezii". „Monopolul opiniei" nu se manifestă numai în acest chip, el ia înfățișări și de „critică de direcție". Cînd un număr din „Mele" omagiază pe prozatorul suprarealist Jacques Costin, în „Limite" s-a produs îndată delațiunea : J. Costin ar fi colaborat cu Alain Bosquet la alcătuirea unei antologii de poezie românească, oarecum favorabilă literaturii române din țară, ceea ce ar echivala, ei, bine, cu o crimă (conf. „Limite" nr. 12, iul. 73, pg. 14—15).

Oridecite ori un scriitor român din străinătate scrie corect despre România sau publică aici el e trecut de îndată în categoria „românilor deplasați" și inclus într-o huliganică „antologie a rușinii". O astfel de antologie („Ethos" II, 1975) conține nume prestigioase ca G. Uscătescu, Octavian Buhociu, Paul Miron, Luki Galaction, Remus Tzincoca, M. Steriade, Magdalena Rădulescu, Ioan Guția.

Represiunea violentă încetează în unele cazuri fiind înlocuită cu o sectantă **politică a tăcerii**. Din recenzia culegerii „Rînduiala" (apărută în 1973), făcută în „Limite", lipsește, elocvent, menționea studiului publicat acolo de C. Amăriuței („Limite", 13 octombrie 1973). Explicația se cunoaște : grupul „monopolist" al lui V. Ierunca nu îl suportă, din felurite pricini, pe acest autor.

Răfuiala cu unii dintre românii din străinătate, în majoritate insensibili la politica grupului „Europei libere", e doar unul dintre elementele acestui consecvent **control**. A controla înseamnă și a participa la orice fel de inițiativă culturală românească al cărei efect poate fi, culturalicește, interesant. Idiosincrazia lui V. Ierunca față de G. Uscătescu provine dintr-o simplă discuție, relatată de V. Ierunca în „Ethos" II (p. 225). Cind G. Uscătescu ar fi voit să editeze un text inedit de Camil Petrescu, V. Ierunca s-a și propus drept prefațator, ceea ce era, într-adevăr, aberant : „G. U. — zice „seninul" om de „știință" — nu pricepe sau, și mai sigur, nu poate accepta ca textul să fie precedat de un studiu introductiv al meu". Față de 62 de cărți, în majoritate de filosofie, scrise de G. Uscătescu era „norma." ca Virgil Ierunca (autor a 2—3 broșuri) să pretindă prioritatea ?

Acest eșec e însă un caz rar ; adeseori, Virgil Ierunca a reușit să prefațeze cite o carte a unui autor român mai serios, ceea ce demonstrează că manevrele de intimidare au fost, la alții, eficiente.

Opinia monopolistă, mai dificil de obținut la românii din străinătate care, în general, știu bine cu cine au de-a face, funcționează adeseori în chip spectaculos față de mediul cultural străin. O trăsătură a controlului exercitat prin „culturalii" „Europei libere" constă în a-și prezenta partizanii drept unicii reprezentanți ai literaturii române și de a încerca să impună față de străini exclusiv judecățile lor de valoare. Atit Virgil Ierunca și Monica Lovinescu au devenit peste noapte autori de „sinteze", de „panorame" și de „tablouri" ale literaturii române și, ceea ce este și mai primejdios, dar și hilar, reușesc citeodată să dea iluzia că numai acestea sint valabile. Majoritatea capitolelor despre „literatura română" din citeva enciclopedii străine sint scrise, mizerabil, de Virgil Ierunca. În „Histoire des littératures" (ed. Pléiade, vol. 2 1956, pg. 1389) acest publicist s-a ocupat de literatura română într-un chip scandalos care a provocat iritarea distrugătoare a lui G. Călinescu (și vom vedea cum). Tot de el e și capitolul despre scriitori români din „Enciclopedia Herder" ; în „Ethos" II (pg. 218) aflăm pînă și „programul politic" al acestei „fapte" : „În fine, asta e soarta mea de enciclopedist improvizat ! Dacă am acceptat să mă înham la această muncă, am făcut-o numai din panica de a vedea editorul făcînd apel la cine știe ce vestală oficială". Întreruperea comunicațiilor normale dintre instituțiile străine și cele române, i se pare acestui „enciclopedist improvizat" un act de „moralitate". Această mistificație organizată nu s-a oprit aici (aflăm din „Ethos" II, pg. 223). Cind a primit redacțiunea părți românești într-un alt „Dictionnaire des littératures", el și-a făcut repede următorul plan : „Deși e o muncă ingrată, va trebui totuși să primesc. Voi avea prilejul să pomenesc de scriitori ostracizați, azi în România, și să omit pe cele mai multe, dacă nu voi putea pe toate, dintre mărimile oficiale (...). Voi pune accentul pe scriitorii adevărați, cei care au preferat să rămînă în umbră, să sufere sau să tacă, decît să-și arvunească talentul. Nu voi include scriitori oficiali, iar cînd o voi face, pentru că n-am încotro (cazul Arghezi, de pildă) voi sublinia consecințele estetice ale schimbării la față".

În prezența unei asemenea „obiectivități" să ne mirăm din ce motive „Europa" știe atît de puține despre literatura română ?

Însă Virgil Ierunca nu e singurul „sintetist" sau „dicționarist", sinteze mai face și Monica Lovinescu : „the New Wave of Romanian Literature", („East Europe" nr. 12 din 1967 p. 9—15), „Les jeunes écrivains roumains" („Témoignages" — ian-feb. 1968, pg. 32—41), „Du réalisme socialiste au réalisme quotidien" („L'Alternative" nr. 13, nov.-dec. 1981 pg. 59—63). Un vînt de „sinteză" bate și prin mintea Sandei Stolojan („Littérature de l'Est. Innocence impossible", în „Journal de Genève", 16—17 oct. 1971 și 14—15 aug. 1971 ca și a lui Virgil Tănase (din „Les Nouvelles Littéraires", 5 aug. 1979). Interesant e că „Limite" și „Ethos" au semnalat pozitiv și alte „Sinteze" (Paul Miron, în „Moderne Weltliteratur", cu Arghezi masacrat ; Mircea Popescu în editura Fabbri, vol. 33—34 într-o istorie a literaturilor, unde Sadoveanu, Arghezi și Călinescu sînt tratați condescendent) ceea ce denotă că fenomenul de monopol este mai vast și cu importante consecințe imprevizibile. Mistificînd grosolan istoria literaturii române, prezentată interesat unor străini care iau totul de bun, acest mod de a controla canalele de informare devine scandalos cînd e vorba de valorile literaturii de astăzi.

Artur Silvestri

ÎNDREPTARE

Neasemuitul prieten Alexandru Balaci mi-a atras atenția asupra absenței unui „d" din titlul cîntecului „Questo non dipende da me".
L-am mîncat. La colpa non è mia.

Ion Nicolescu

„Am fost odată prin '950, intr-un sat de pe lîngă Buzău. Mă trimisese revista „Contemporanul". Era intr-o vară. Am stat acolo cam vreo lună şi am văzut un seceriş şi-un treieriş. N-a fost nevoie să mă duc la mine in sat pentru asta, era in fond acelaşi sat, aceiaşi oameni, imi erau familiari. Imi aduc aminte că satul se numea Căldăraşti. Ei bine, volumul doi din „Morometii" are la bază această lună petrecută acolo. Am fost mulţi ani şi pe la mine prin sat şi prin alte sate, dar luna aceea, dintre toate, mi-a rămas in memorie cu un anume éclat. Cind am scris „Morometii" volumul doi a trebuit să arăt aproape tot ce s-a petrecut pe aria aceea, am trecut in carte toate intimplările ; de acolo vin. Atit de interesante mi s-au părut şi atit de tare s-au contopit cu intenţiile mele secrete..."

Florin Mugur, „Convorbiri cu Marin Preda"

„Şi eu am fost la Căldărăşti!"

PE URMELE LUI MARIN PREDA

Că Marin Preda a fost la Căldăraşti am aflat-o abia din cartea lui Florin Mugur. De unul singur am căutat să reconstitui acest drum plecind chiar din redacţia „Contemporanului". Mi-a fost imposibil. In 1950 sediul revistei era in altă parte a Bucureştiului. Mă gindeam că poate voi găsi delegaţia, deconturile (cel puţin contabilii sint mai scrupuloşi cu manuscrisele), fotografii cu ajutorul cărora să stabilesc un itinerar cit mai aproape de cel de acum 32 de ani. Imi propusesem să folosesc aceleaşi mijloace de transport, să fac pe cit posibil aceleaşi halte şi să locuiesc in acelaşi loc. Dar in afară de declaraţia scriitorului n-am avut nimic altceva drept ghid. In memoria lui erau vii evenimentele la care fusese martor şi nicidecum alte detalii. In orgoliul morometian putea foarte bine nici să nu amintească numele satului. In schimb, pe tot parcursul documentării, oamenii şi l-au reamintit, retrăind incitaţi de intrebări un timp trecut sub cortina istoriei, nu curgind anevoios şi de cele mai neaşteptate ori — cum s-a intimplat la aria de treierat — izbucnind ameninţător din meandrele subterane. Aşadar... pe urmele Morometilor.

File de jurnal

Ajung in sat cu sentimentul c-am pătruns intrun cartier al unui oraş, pină nu demult un obşnuit tirg de provincie. Nu blocuri tip imi reţin atenţia, nici firme de magazine sau de instituţii. Sint şocat in primul rind de lipsa oricărui reper de orientare. Din şoseaua care leagă Buzăul de Slobozia, uliţele se desprind prin nişte gîturi uniforme, greu de identificat pentru cel care soseşte in Căldăraşti prima oară. Intreb un copil unde este sediul C.A.P.-ului şi-mi răspunde că trebuie să fac la stinga, pe ulita a doua. Mă descurc greu. Uliţele sint apropiate unele de altele. In capătul lor, nici un semn distinctiv, nici un arbore deosebit, decit salcimi care acum, in octombrie, sint plini de rugină. De la primul etaj al sediului C.A.P., unde ajung in sfirşit, am in faţă panorama satului. Ca in orice aşezare din Bărăgan, casele sint gruoate, uliţele tăind nişte canale greu de sesizat. Din grădini a dispărut verdeaţa şi pămintul seamănă cu cel de pe drum. Nu disting decit 2—3 cumpene de fintini. Nea Căruţaşu Costică mă lămureşte că in zonă apa de băut nu-i bună deloc. „Avem de cîţiva ani instalaţa făcută, chiar şi castelul de apă, dar ea incă n-a inceput să curgă."

Călăuza mă lămureşte că satul este foarte vechi, extrem de vechi. Referitor la istoria sa, extrag cîteva lucruri din ampla şi documentata monografie intocmită de învăţătorul Leonida Bitan. „Satul a luat fiinţă, după unii, prin stabilirea cu tirlele prin aceste locuri a unor mocani veniţi din Transilvania, purtind, de la un oarecare Trandafir, şi numele de «Trandafirul.»" De unde vine denumirea de Căldăraşti ? Din spusele bătrinilor, se zice că mult in urmă, pe aceste locuri s-a stabilit o altă familie, numită Vasile Căldare, care fiind mai numeroasă a schimbat denumirea satului din Trandafirul in Căldăraşti.

TOŢI ŢARANII CARE IL CAUTĂ PE MARIN PREDA SINT DIN SATUL LUI.

29 octombrie. Incerc să refac, impreună cu prietenul Gheorghe Ene, drumul parcurs de scriitor in perioada cit a stat in Căldăraşti. Extrem de dificil, mai ales pentru descoperirea oamenilor cu care a discutat, alături de care a trăit un segment, ce e drept, foarte scurt, din viaţa lui de om şi de scriitor. După ce am citit volumul al doilea din „Morometii", pentru că la acest roman ne vom raporta in permanenţă, am reţinut intre fişele mele de lucru numai cîteva din zecile de nume posibile, numai cîteva zic, care ni s-au părut a fi mai relevante pentru identificarea eroilor. Primul care mi-a captat atenţia a fost Gheorghe Matache, bănuit nu numai de mine, ci şi de alţi cunoscători din sat ai „Morometilor", ca fiind Adam Fintină. Pină la discuţia cu cel in cauză, toată investigaţia mi s-a părut lesnicioasă. Era clar că personajul in cauză nu putea fi decit Gheorghe Matache. Numai că, in urma dialogului, lucrurile au inceput să se complice.

Gheorghe Matache, unul din oamenii controversaţi ai satului, pare că a lipsit in timpul cind Marin Preda a fost la Căldăraşti. Numele circulind insă, aventurile lui erau prilej de conversaţie nu numai in şedinţe, ci şi aşa, de la om la om. Este imposibil, deci, ca scriitorul să fi rămas insensibil la aventurile acestui om, care puteau servi biografiei unui personaj. In „Imposibila intoarcere", Marin Preda vorbeşte, in „Compromisul cu ideile", de un fost coleg de şcoală primară, prieten din copilărie, care are toate însuşirile lui Gheorghe Matache. „Secretul vieţii acestui om nu-i mai aparţine lui, tot satul il cunoaşte. Munceşte ca un cal una sau două săptămini, apoi cu jumătate din cîştig se duce şi bea, cind proferă teribile ameninţări şi smulge in acelaşi timp şi admiraţia celorlalţi, prin cunoştinţele sale haotice. Il căinează, ăsta ar fi trebuit să ajungă mare. Dau vina pe băutură". Exact ceea ce gindesc oamenii din Căldăraşti despre consăteanul lor Gheorghe Matache. Nu este exclus ca el să fie chiar un Matache transfigurat. Pentru că din toate mărturisirile pe care le-a lăsat reiese clar un lucru ; toţi ţăranii care il caută pe Marin Preda sint din satul lui. Şi el are de fiecare dată grijă să intărească acest lucru.

SATUL LUI PREDA E SATUL ROMÂNESC. Căldăreşti, scris corect (de-un timp oamenii îi spun Căldăraşti), este singurul nume de sat românesc amintit de Marin Preda. Şi doar nu este unicul sat, in afară de Siliştea-Gumeşti, cunoscut de scriitor. Probabil că intimplările la care a fost martor in timpul şederii sale aici, oamenii pe care i-a intilnit şi i-au inlesnit conturarea destinelor eroilor din Morometii. De altfel, chiar el se simte dator să mărturisească : „N-a fost nevoie să mă duc la mine in sat pentru asta, era in fond acelaşi sat, aceiaşi oameni, imi erau familiari. Cind am scris „Morometii" volumul doi, a trebuie să arăt aproape tot ce s-a petrecut pe aria aceea, am trecut in carte toate intimplările, de acolo vin. Atit de interesante mi s-au părut şi atit de tare s-au contopit cu intenţiile mele secrete...".

Volumul al doilea din „Morometii" apare in toamna anului 1967. Răsfoiesc colecţia „Gazetei literare" din acea perioadă să văd cum a fost primit de critica literară. In afară de cronica semnată de Eugen Simion, nici un cuvint despre roman. Care să fie cauza ? Să fi fost critica copleşită de subiect ? Romanul românesc tindea către citadinism, perioada sufocantă de subiecte facile din viaţa ţăranilor trecuse. Probabil că, „furaţi" de tematică, mulţi n-au mai fost atenţi, ignorindu-l pur şi simplu.

Vasile Iosif, unul din eroii lui Marin Preda, m-a intrebat cind a scris cartea, că el nu ştie nimic. Ii spun că in 1967. „A fost la noi in '50 şi-aşa de tirziu a scris-o ? Probabil că a aşteptat şi el să vadă ce se intimplă cu noi, incotro ne indreptăm. Parcă putea să le ştie pe toate ?" Cred că Vasile Iosif explică cel mai „omeneşte" indelunga gestaţie a romanului. Timpul nu mai avea răbdare, la fel oamenii, dar din albia lui nu pleca nimeni. Important era cum aveau să se aşeze fiecare. Iar Marin Preda nu putea ignora această realitate covirşitoare.

Citisem piesa Mariei Banuş „Ziua cea mare", inspirată tot din realităţile Căldăraştilor şi publicată imediat. Spiridon Hampu se recunoaşte indată. La fel, mulţi alţii. Numai că atunci cind o include in ediţia „Scrieri", Maria Banuş se simte datoare să dea un argument, in care arată că a fost nevoie să schimbe finalul, să opereze in text. Cu „Morometii" nu se intimplă acelaşi lucru. El n-a fost elaborat decit atunci cind personajele, intimplările, intregul fir epic a fost raportat la istorie şi nu la realitatea imediată, uneori inşelătoare.

30 octombrie. Nicu Dragomir, notarul din perioada anilor '50, in prezent in corpul de inspectori ai Consiliului popular judeţean Buzău, imi relatează nu despre prezenţa lui Marin Preda la Căldăraşti, ci despre episodul consumat la arie. „E adevărat. S-a petrecut aşa ceva. Mi-aduc aminte că la una din ariile de treierat se alcătuise un convoi din vreo 10—15 căruţe, care urma să plece insoţit de un delegat la bază la Pogoanele. Nu mai ţin minte dacă responsabil la acea arie a fost Neculai M. Gheorghe. Important e că oamenii au plecat cu grîul acasă. Drept este că şi conjunctura a favorizat desfăşurarea evenimentului. Plecarea convoiului a coincis cu trecerea unor unităţi militare spre cîmpurile de aplicaţie. Vremurile nefiind incă aşezate pentru toţi in matca de-acum, mulţi au fugit cu grîul acasă. Bineinţeles, pină seara grîul a fost la locul lui. Cam asta-i intimplarea."

Pentru Nica Olteanu, vechi comunist, perioada anilor '50 se profilează ca una dintre cele mai dificile. Despre Marin Preda şi-aduce aminte că „era un pic mai inalt ca mine, slăbuţ, negricios şi cu ochelari. Nu prea se băga in in vorbă cu oamenii. Era liniştit şi-şi vedea de treburile lui."

„Mai mult trăgea cu urechea"

Vasile Iosif. La 30 de ani, cit implinisem eu cind a venit peste noi tăvălugul războiului, nu prea ştiam multe, dar nici nu pretinsesem mare lucru de la viaţă. Ce ambiţie putea să nutrească unul ca mine, băiat părăsit, argat la unul şi la altul, decit aceea de a o duce de la o zi la alta, bucuros nevoie mare, numai atunci cind ieşeam din iarnă cu faţa curată. Sincer vă mărturisesc, am făcut de toate şi zic eu că pe toate le-am făcut bine. 23 August m-a prins deci cu cugetul şi braţul deschise pentru tot ceea ce avea să urmeze. Drept este că şi la noi, la Căldăraşti, oamenii incepuseră să se lumineze. Nu mai erau fruntea doar ţăraniştii şi liberalii. Incepuse să se vorbească tot mai mult de comunişti, iar cei care activau in Frontul Plugarilor pot spune că erau mulţi. Ţin minte, era in perioada aia la sfat un notar inimos, unul Guşan, venit din altă parte, dar interesat in lămurirea oamenilor. Eram băiat sărac. Nu prea se uita lumea in gura mea, cum se zice, dar imi luam inima in dinţi şi ascultam şi eu ceea ce citeau dinşii prin ziare."

„Cel nou (notarul — n.n.) **era o plăcere să-l vezi, curat imbrăcat cum era şi cu privirea vie, ţinea miinile in şolduri cind vorbea cu oamenii şi avea aerul că se află cu toată lumea inhămat la o treabă care il ţine tot timpul cu minicele sumese, doar că lui ii plăcea munca, de-aia era plătit, să le stea la dispoziţie... Deschideau ziarele, citeau cu glas tare articolele care apăreau in ziarele partidelor lor „istorice" şi făceau pronosticuri... Pină intr-o vreme cind pe lingă ei incepu să intre in acelaşi birou şi unul al lui Gogonaru, un băiat cam de virsta notarului, de treabă, dar care nimeni nu inţelesese ce căuta el acolo, fiindcă nu vorbea nimeni cu el".** („Morometii" vol. II, pag. 67-68, Editura pentru literatură, 1967)

„Aşa am ajuns şi noi, dragă domnule, să ne punem problema infiinţării unei gospodării colective. Situaţia se prezenta oarecum nefavorabilă. Prea mulţi erau cei care ezitau. Nu-ţi mai spun femeile. La insurătoare luam nevasta cu ceva brumă de pămint. Ei, cind a venit sorocul colectivei, femeia că nu şi nu, ea îşi ia partea ei de pămint şi nu-şi lasă fetele fără zestre. Aşa era atunci. Zinzanie mai bagau in oameni şi chiaburii. Aveam in sat ca miliţian pe unul Ştefănescu. Ei, ăla se cam ţinea după noi. Vezi doamne, ne supraveghea adică. Parcă mai putea cineva să oprească timpul in loc ?

Intrerup pentru moment dialogul. Simte că urmează o intrebare de alt gen şi-l văd că se incordează. La 72 de ani e destul de ager, in putere. Işi duce singur rosturile gospodăriei. Cu baba alături, bineinţeles. Pentru a cîştiga timp, se aşează şi se apleacă după ochelari. Indiferent cit tact ai avea, atunci cind răvăşeşti amintirile unui om este imposibil ca el omul să nu te privească cu suspiciune. Cu ce drept, după mai bine de 30 de ani, să scormoneşti prin viaţa lui ? Lucrurile s-au aşezat in matca lor şi nu de cineva din afară, ci viaţa lor, a sătenilor, le-a conferit sens şi relief puternic. Se intoarce de undeva dintr-un şopron cu aerul că-mi stă la dispoziţie. „Nea Vasile, vezi, am o carte in mină, „Morometii" se cheamă, şi e scrisă de Marin Preda. Il cunoşti ?". „Domnule, am auzit eu ceva. Adică stai. E vorba de ziaristul care a fost la noi, nu ?". „Eu ştiu numai că-i scriitor". „Scriitor, nescriitor, la noi la Căldăraşti a fost intr-adevăr ziaristul Marin Preda". In cartea in mină, o ţine cîteva secunde in cumpănă, parcă ar fi cintărit-o, judecind-o mai inainte de toate după greutate, o intoarce şi dă cu ochii de fotografia scriitorului. „Ei minca-i-aş ochii lui, el e domnule, ziaristul Preda Marin." Il las un timp să se adune.

„Sint cooperator din prima zi. Adică sint dintre cei 36 care au rămas in sală după ce a părăsit adunarea Gheorghe Matache şi odată cu el şi alţii. La şedinţă a participat şi Marin Preda (?). Multe intimplări pe care mi le spuneţi că sint scrise in carte le-o fi aflat şi de-acolo. Eu ţin minte că am fost ales la consiliul de conducere al gospodăriei, cea mai mare funcţie pe care am deţinut-o de-a lungul anilor. Dar n-am fost din aceia aleşi doar ca să ridice mina. Nu. Eram dat naibii, imi luasem sarcina in serios. Mi-aduc aminte, era mare bătaie de cap in vremea aia să normezi oamenii. Cum dracu se făcea că noi, care munceam din zori şi pină in noapte, ieşeam cu acelaşi număr de zile ca alţii care n-apucau să ia sapa că şi plecau. Ei, mi-am zis atunci, ia vezi tu, Vasile, nu-i vreo şmecherie pe-aici ? Şi crede-mă tovarăşe, aşa era. De pildă, era unul secretar de partid, numi vine in minte cum il chema, şi, cum spuneam, pe cimp la muncă nu-l vedeam, dar pontat apărea. Eu, ca membru in consiliul de conducere, l-am luat la intrebări. Ba că a fost la şedinţă, ba că la o instruire. M-am ţinut pe urmele lui. Cind, ce să vezi, şedinţele lui erau berile şi şpriţurile pe care le bea la una Florica. Fug apoi seara la Costică Căruţaşu, socotitorul gospodăriei. Iau pontajul şi, ce crezi, omul nostru apărea cu ziua muncită. De felul meu, sint un om corect. N-am putut inghiţi asta şi, hirşt, i-am rupt fişele lui Căruţaşu. Aşa eram eu, nu-mi plăcea minciuna".

„Te-ntrerup iar, nea Vasile. Ce discuta cu oamenii Marin Preda ?" „Mai mult trăgea cu urechea, decit se băga in vorba sătenilor. Era un tinerel cam firav in vremea aia, timpurile nu erau deloc liniştite şi poate din cauza asta era mai retras. Totuşi, nu-ţi lăsa el impresia că vrea neapărat să se bage in sufletul tău. Te asculta mai mult pe tine ca om şi asta-ţi sporea increderea. Ce mai, iţi dădeai drumul la limbă, fără să vrei." „Prin sat umbla ?" „Da. A fost chiar şi la mine pe uliţă. Dar cel mai mult bătea aria de treierat. Tin minte că la arie a discutat şi cu Ion Păduraru, Neculai Gheorghe, Radu Silivestru." „Ai citit „Morometii" ? „Nu. Poate dacă-mi deschidea cineva mintea că in carte-i vorba de intimplări petrecute in satul nostru, aş fi citit-o pină acum". „Nu-i timpul trecut". „Aşa zic şi eu. Din patru copii citi am, s-o găsi unul in stare să-mi facă rost de ea".

Vasile Iosif, copilul nimănui, fostul argat, trecut nu de puţine ori prin furcile caudine ale istoriei, redescoperă la peste 70 de ani cartea. Mîinile lui sint crăpate, pămintul muncit a săpat in ele un evantai de răzoare, ca semn distinctiv al meseriei de ţăran. A dislocat de-a lungul vieţii, alături de săteni, mari lespezi din Bărăgan, inlesnind drum firesc valorilor autentice ale satului românesc. Cu Morometii ia contact abia acum. Dar, citind romanul, va redescoperi o lume trecută sub cortina vremii, nu intimplător şi nici fără rost, un segment de istorie, in care se va recunoaşte cu siguranţă.

„M-am întîlnit cu ziaristul Marin Preda"

Gheorghe Matache. Acum, la 62 de ani, Gheorghe Matache nu depăşeşte inălţimea medie a omului născut şi crescut in Bărăgan. E imbrăcat c-un pulovăr peste care şi-a tras o scurtă mai groasă. Pe cap are căciula, chiar dacă in octombrie e nefiresc de cald. O faţă prelungă, coaja obrajilor roşie — a apărut tulburelul, ochi iscoditori. Vorbeşte cu prudenţă, il simt că-şi caută cuvintele pentru a fi cit mai clar, iar atunci cind are senzaţia că nu am perceput inţelesul pe care-l atribuie el vorbelor, simte nevoia să adauge că nu spune decit adevăruri. „L-ai cunoscut pe Marin Preda, nea Matache ?" Tace un timp. Probabil că, in interiorul său, riul tainic al destăinuirilor incitat de mine, incearcă să facă albie cuvintelor. „Da. A fost aici la noi, la Căldăraşti, un grup de scriitori. O reţin mai bine pe Maria Banuş. Prin '50 insă eu m-am intilnit cu ziaristul Marin Preda la o şedinţă la Institutul agronomic. M-a descusut atunci, la Bucureşti, mai mult. Aflase probabil că sint din Căldăraşti şi se interesa de modul cum evoluează gospodăria colectivă.

După plenara din martie '49, partidul m-a delegat să preiau averea moşierului Victor Stănculescu de la Bisca-Chiojdului. Acolo am primit apoi ordin să dau in primire şi să mă prezint la Buzău. Incepuse marea acţiune de lămurire a oamenilor pentru a se inscrie in gospodăria colectivă. Intre '47—48 fusesem şi primar in sat. Aveam, cum s-ar zice, destulă experienţă şi autoritate. In timp scurt am reuşit să lămurim multă lume. Erau deja vreo 160 de cereri."

„...I-au lăsat să organizeze o adunare festivă, la care urma să inceapă inscrierea in noua gospodărie colectivă din raion. Au venit vreo sută de inşi, au venit şi citiva activişti de la regională, dar nu prea mulţi, n-au lăsat ei să vină prea multă lume din partea raionului sau regionalei, că nici aşa nu era bine, ieşeau şi ei prost, au aranjat-o să vină doar să vadă şi dacă totul avea să iasă bine, la sfirşit urma să aibă loc şi adunarea cea mare, cu tovarăşul Ghimpeţeanu de la raion, cu ziarişti şi cu oameni care să filmeze... A ieşit ceva, cum să vă spun... Nu s-a inscris nimeni, ţăranii au ieşit afară şi a rămas doar Fintină in mijlocul sălii, strigind că el stă pe poziţie şi să vină să se grupeze toţi in jurul lui. Ei, nu s-a grupat nimeni." („Morometii, vol. II, pag. 286, Editura pentru literatură, 1967).

„Adunarea nu s-a terminat cu bine. La scurt timp au urmat alte şedinţe. Prin sat se zvoneau fel de fel de veşti. Ba că cutare va fi ales preşedintele, că a muncit mai mult şi a adus cu el numeroşi oameni, ba altul, pe motiv că e mai bine pregătit. Ce mai, ca in situaţii de felul ăsta. In sfirşit, a fost convocată o altă adunare, cu tot ce trebuie. Nu prea ştiam noi bine să luăm cuvintul. Cind s-a trecut la alegerea preşedintelui, lumea forfotea. Normal, urma să-i conducă. Prin nu ştiu ce influenţe a fost ales unul Costea Necula. N-am fost de acord şi am părăsit adunarea. După mine au mai ieşit şi alţii. In sală nu mai rămăseseră decit 36 de familii, din cele peste 150. Totuşi, colectivist am devenit, iar partidul nu şi-a pierdut increderea in mine. M-a trimis şef la I.A.S. Curca, tot in judeţul Buzău. Numai că am alunecat pe alte căi şi m-am rupt de sat. Nu mai eram la curent cu evenimentele".

„Adam Fintină lipsea. Şi orele treceau şi el nu apărea. După aceea intr-adevăr in prima parte a şedinţei nu se mai intimplă nimic deosebit, şedinţa nu curgea incă in nici o direcţie vizibilă, nimeni din conducerea organizaţiei nu lua cuvintul, nici preşedintele comitetului executiv şi nici altcineva, cit de cit, ca să uşureze scoaterea la iveală a problemelor care agitaseră atitea zile satul". („Morometii", vol. II, Editura pentru literatură, 1967, pag. 441).

. . . . . .

Nu mai eram la curent cu problemele satului, dar aveam eu acum incurcături. M-am inscris in C.A.P. imediat, dar ce folos că, orbit de orgoliu, am alunecat in alte direcţii. De la I.A.S. Curca am „muncit" 6 luni (inţelegeţi dvs. de ce zic muncit) la Capul Midia.

După reabilitare, am lucrat cu atelajul in gospodărie timp de vreo trei ani. Drept este că mă mai bucuram in sat de ceva autoritate, motiv pentru care doi ani am fost brigadier. Dar aşa-i cind vrei ca lucrurile să meargă bine. Te iei de toţi. Iar eu nu mai aveam tactul respectiv. Intr-o zi, eram cam incălzit de băutură şi am avut o discuţie cu fostul preşedinte Ioniţă. Vedeam problemele, cele de organizare şi chiar cele administrative, mai bine decit el. Urmarea a fost că m-au dat afară din funcţia de brigadier. Am plecat şi vreo opt ani am lucrat la ORACA. Erau legile aspre cu specula. Timp de trei săptămini m-a urmărit un „binevoitor", care m-a găsit cu 60 de lei, drept pentru care am primit o pedeapsă de doi ani".

După atitea cumpene, viaţa lui Gheorghe Matache se aşează in albia satului. Munceşte in cooperativa agricolă, contractează ani la rind cu satul cite 25 de oi, vaci, porci. Numai pe purcei lua cite 10—15 mii de lei. A reuşit să indrume copiii in viaţa lor pe drumul cel bun. Are 7. Unul e in marină la Galaţi, doi sint de meserie tăbăcari, un altul lăcătuş la „Steagul Roşu" Braşov, două fete căsătorite in Pogoanele, iar mezina este incă elevă la Liceul „Mihai Eminescu" din Buzău.

„Ce zici, nea Matache, te recunoşti in romanul lui Marin Preda ?" „Dumneata ce crezi, după ce m-ai tras atita de limbă ?". „Drept să-ti spun, mi-ar place. Şi nu numai atit, mi-ar fi de folos să-mi confirmi". „Apoi, scrie tovarăşe. Mă recunosc. Bineinţeles, nu in toate intimplările, aşa cum sint ele scrise in roman. Dar cine ştie să citească, inţelege. Numai că trebuie să ştie şi ce-a mai urmat."

„Ai auzit de «Morometii»?"

Neculai M. Gheorghe. La Neculai M. Gheorghe m-a insoţit nea Costică Căruţaşu. Se făcuse deja tirziu, seara dădea de pe undeva, din crivăţul satului parcă, primele semne. In gospodăria omului trebăluiau, pe lingă un motor de tăiat lemne ambalat la maximum, mai mulţi bărbaţi. Ne retragem impreună cu gazda pe canapeaua din faţa porţii. Simt că l-am stinghert de la muncă şi intru direct in subiect.

— Ai auzit de „Morometii", nea Nicule ?

— Şi da, şi nu. Ceva parcă am prins de la copii.

— Dar de Marin Preda ?

— Ce-i, instructor pe la judeţ ?

— Nu, scriitor.

Căruţaşu Constantin mă ajută. Imi ia cartea din miini şi-i arată fotografia scriitorului.

— Da. Mi-l amintesc acum, face către mine. Dar sint ani de-atunci. Cum să le mai ţii minte pe toate la 68 de ani, cind mai eşti şi nevoias, adică bolnav ? Acum mi s-au mai limpezit amintirile. Da. A fost şi pe arie, la treierat. In perioada aceea răspundeam de arie cu unul, Toma Gavrilă. Şi era răspundere mare, nu glumă. Trebuia să cintăresc totul, mai mult zis, trebuiau respectate cotele. Unii ne mai făceau necazuri, mai ales chiaburii. Dar nici noi nu ne lăsam cu una cu două !

Ajuns aici, profit de destăinuirile omului şi-i citesc din roman.

„...Ce le-o fi spus el n-a auzit nimeni, dar de spus le-a spus... In tot cazul, nu ştiu ce i-au pus ei in vedere lui Bilă, că n-a auzit nimeni, ordine de-ale lor, că cine a stat să le asculte, s-au tras aşa mai intr-o parte şi se uitau cam urit la Bilă... Erau să-l stringă de beregăţi, se făcuse vinăt, dacă nu săreau alţii să-l scape. Şi au fugit pindarii şi s-au dus la miliţie. Cind au văzut unii că pindarii fug, au inceput să incarce grîul in căruţe şi s-o ia la goană cu el spre case". („Morometii", vol. II, pag. 383—384, Editura pentru literatură, 1967).

Ceva nu-i convine, il nelinişteşte, sau mi se pare mie. Işi freacă miinile una de alta. Caută timp sau incearcă să dea la o parte negura vremii ? Pare om robust, făcut să dureze, să mai treacă prin alte multe incercări ale vieţii. De statură potrivită, masiv, timpul l-a marcat mai mult in zona centrală a trupului. Peste capul mare, faţă de inălţime, poartă căciulă.

— Intimplări din astea au fost mai multe. De pildă, pină să facem gospodăria. Erau greutăţi mari şi oamenii nu prea ştiau cum să iasă din ele. In situaţia de la arie ar putea fi toţi cei care au răspuns atunci de treierat. Toţi erau cu ochii pe tine. Parcă ai fi putut hotărî de unul singur cit să dea unul, cit să dea altul ?

— Ce alte răspunderi aţi mai avut de-a lungul vremii ?

— Prin '50 mi-au dat in răspundere Arlusul.

— Apelez la o replică intilnită in „Morometii" şi te intreb şi eu : Cum ţineai legătura cu Uniunea Sovietică ?

Mă priveşte surprins. Ori sint zăpăcit — citesc pe chipul lui, — ori am ceva cu el. Mă leg aşa de om, cind el, omul, nu-şi vede capul de treburi şi insinuez cine ştie ce prăpăstii.

Devine mai riguros şi eliptic in răspunsuri.

— Activam. Organizam acţiuni. De la caz la caz.

— Cum a curs viaţa dumitale pe urmă ?

— Incepind cu '50, timp de vreo doi ani, am fost brigadier, iar apoi, mai bine de zece ani, magazioner la C.A.P. Pe urmă la cimp, pină acum ieşit la pensie. Cam asta-i tot. Şi să nu uit, mi-am crescut cei şapte copii, care la ora actuală sint oameni de nădejde, cu meserii bune, văzuţi bine la locurile lor de muncă.

Se ridică de pe bancă. Inţeleg că dialogului nostru trebuie să-i punem punct. Ne salută cu oarecare umbră de neincredere şi se indreaptă spre motorul de tăiat... salcimi.

Căldăraşti — capitol de biografie

Incursiunea in laboratorul intim al „Morometilor" am realizat-o nu numai pentru a urmări destinul eroilor care i-au servit lui Marin Preda in conturarea unor personaje, ci şi in ideea că ea poate interesa istoricul literar, exegetul şi, nu in ultimul rind, scriitorul tinăr. Firesc, intre roman şi realitatea care l-a generat nu pot exista suprapuneri totale. Oamenii, evenimentele au suportat filtrul scriitorului, incărcătura şi adaosurile „biografice" de care avea nevoie pentru prelungirea firului epic din primul volum.

Dacă Marin Preda s-a oprit asupra Căldăraştilor, aceasta se datorează in primul rind evenimentelor la care a fost martor, evenimente ce au corespuns intenţiilor scriitorului, prin dinamismul lor, prin tensiunile in care au impins satul. Secvenţa de la arie este intrutotul autentică in aceeaşi măsură tipică pentru satul românesc din acea perioadă. Măiestria scriitorului tocmai in asta mi se pare că stă. Din niste conflicte tipice — locuri comune in literatura timpului — a reuşit să releve atit ceea ce-l interesa pentru ansamblul romanului, cit şi pentru istorie. Indelunga gestaţie a volumului al doilea mi se pare a fi un reflex al personalităţii scriitorului, care nu putea trece peste evenimente şi nici nu le putea consemna decit in momentul in care treceau prin filtrul unei mari conştiinţe artistice şi civice.

Interesante mi s-au părut şi reacţiile eroilor. Citindu-le fragmente din carte, in care le bănuiam prezenţa, ii simţeam că reacţionează, că se recunosc. Unii dintre ei aveau chiar rezerve. Una e să povestesti intimplări vechi, plăcute sau neplăcute, şi alta-i să ştii că cineva le-a aşezat intr-o carte. Pină la urmă toţi se minunau cum de a putut scriitorul să prindă atitea lucruri şi nu rareori să le intuiască drumurile viitoare. „Mare scriitor, ziaristul ăsta, Preda Marin, ziceau ei. Mare, pentru că a spus multe adevăruri in carte". „Cred că trebuie să-l chemăm pe la noi. Ar avea ce vedea după atitia ani şi am avea şi noi ce să-i povestim. Ba cred că m-ar interesa şi de unde a aflat el atitea despre mine şi de unde cunoştea atit de bine viaţa la ţară." Nici nu ştiau că scriitorul a murit. Pentru ei, Marin Preda trăieşte tot ca un tinăr firav, cu ochelari, care nu se bagă pe nimeni şi-şi vede de treburile lui. Tulburătoare clipă. Un om egal un om. Dar un personaj nu poate fi egalat de nimeni. La fel, scriitorul.

Dumitru Ion Dincă

(Din volumul „Piramidele Bărăganului", in pregătire la Editura „Eminescu")

PREDA VĂZUT DE PROPRIII... EROI

„Mai mult trăgea cu urechea, decit se băga in vorba sătenilor. Era un tinerel cam firav in vremea aia, timpurile nu erau deloc liniştite şi poate din cauza asta era mai retras. Nu-ţi lăsa impresia că vrea neapărat să se bage in sufletul tău. Te asculta mai mult pe tine ca om şi asta-ţi sporea increderea." (Vasile Iosif).

„Parcă nici nu mă asculta. Imi dădea impresia că se uită peste mine, de vină erau poate ochelarii. Mai ziceam că, fiind el aşa plăpind, nu i-o fi priind aerul de la Căldăraşti şi nu s-o fi simţind prea bine." (Spiridon Hampu).

„Ziaristul Preda Marin era asa un om care nu se băga pe lucrurile altuia. Se dădea jos de la camera oficială, care era in sediul gospodăriei, dădea bună dimineaţa celor pe care-i intilnea şi pleca in sat. Era un tinerel mai altfel. Parcă ar fi fost un ţăran trecut prin şcoli şi venit intr-un sat, aşa era de sfios." (Tudor Ioniţă).

„Marin Preda cred că a auzit multe de la oamenii din sat cit a stat aici. Cred că de-atunci s-a gindit el să devină scriitor. Una-i să scrii la ziare ce se intimplă intr-o zi sau intr-o săptămină intr-un sat şi alta-i să dai un roman." (Constantin Ghinea).

„Cred că Preda ăsta, pe care-l ţin minte aşa vag, ca pe un tinerel tăcut şi la locul lui, dacă a dat o carte aşa cum ziceţi dv., in care sint toate intimplările din Căldăraşti, n-ar fi putut să mintă niciodată." (Vasile Neagu).

„Nici nu prea i-am auzit glasul. Se uita la tine pe după ferestrele ochelarilor că nici nu-ţi dădeai bine seama ce vrea şi deodată iţi punea cite-o intrebare. Cam aşa erau scriitorii. Mai ales Preda Marin. Ii vorbeai de una, de alta, aveai impresia că nici nu te-ascultă şi el nota in „Morometii totul" (Constantin Căruţaşu).

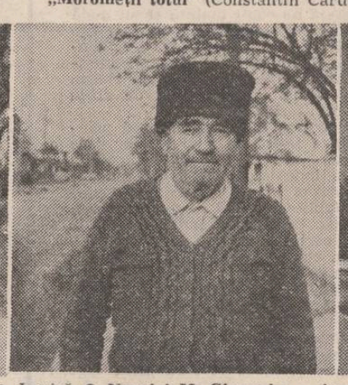

Gheorghe Matache — in roman Adam Fintină ● Vasile Iosif — in roman Isosică ● Neculai M. Gheorghe — in roman Bilă ● Sediul actual al C.A.P. Căldăraşti, casă in care a locuit Marin Preda in timpul documentării romanului

dan rotaru

La timpul trecut

Totul la timpul trecut !
Chiar și trupul
ce mi-l semnezi ca pe-un act
emis de sufletul meu
încă la naștere.
Numai decorul nu e intact.

Mai e ceva brumă,
mai e ceva ger.
Cineva consumă mai mult
(din toamna aceasta)
decît are voie.
Cu singele astăzi ascult.

Uzat e văzduhul,
anotimpul îmi pare
ca un vis pe care
nici eu nu l-am vrut.
Cade zăpada care trebuia să
cadă
anul trecut.

Mă mir că exist.
Eu puteam să atîrn
în colecția-ntîmplărilor tale
acum.
Seară de seară
mă felicită umbra,
că mai pot liniștit s-o
consum...

Logodnă

Spune-mi,
de cîte ori ai trișat
pînă-ai dat de-o iubire
cîștigătoare ?

Inima mea e sătulă
de dragoste
și de sărutări obositoare.

Să aplaudăm
declarațiile fade
de dragoste, pe care și le spun
cei ce-și hrănesc
simțurile
cu baloane colorate
de săpun !

Și să fim martorii
logodnei,
ce se-ntîmplă așa de rar,
dintre regina albinelor lumii
și-un trîntor frumos și hoinar !

E tîrziu

Azi nu se mai poate muri,
e tîrziu !
Coșciuge din flori nu mai sînt
de vînzare.
Marșurile funebre de dragoste
sînt.
Mă simt cu-o tristețe
mai mare !

Nu știu dacă vreodată s-a mai
întîmplat
să merg sprijinindu-mă-n
șoapte.
Astăzi se-ntîmplă ceva
pe pămînt :
jumătate e zi, jumătate
e noapte.

Se evaporă inima, se evaporă
trupul.
Umbrele de corpuri
s-au dezlipit.
Azi nu se mai poate muri,
e tîrziu !
Cine-a avut de murit,
a murit !

Ea

Ea zidește din octombrie
o iubire de argint,
cînd în moarte trec aevea
binecuvîntări ce mint.

Ea-mi repetă în retină
mersul, într-un grai divin,
mîngîind cu pleoapa chipul
și făcîndu-mi-l senin.

Ea mă ține-n echilibru,
furișîndu-mi-se-n vis.
Gîndul ei, pe coala-aceasta,
e un porumbel ucis.

O definiție a plecării

Încerc să te recompun
ca pe-un an fericit din mii de
calendare.
O sinucidere disperată
era pentru toate celulele mele
orice plecare.

Fiecare por îmi pare-acum un
semn
făcut spre-a pătrunde cuțitul.
O rafală de stele
ce lovește în plin,
ciuruindu-mi singele,
îmi pare-asfințitul.

Și fiecare fibră a trupului meu
îmi pare-o pedeapsă lichidă.
Simt pe-aproape
un leu înfometat,
și-aștept ca gura lui
să se deschidă...

Fel de luptă

Nimic din ce-am pierdut
nu se cîștigă !
Nu totu-i bătălie pe pămînt !
Cărțile-au citeodată amnezie
și nu mai cred orbește
în cuvînt.

Cît mori ?
Cît crezi ?
Cît mă îngîni ?
acestea-s
finalurile-n care ne găsim
unul pe celălalt
pe întuneric ; —
victoria-n care
amîndoi murim...

Pe obrazul unei ape

De ce murim așa de des
în aceeași unică secundă ?
Pe coșul casei mele azi
o stea încearcă să pătrundă.

De tine mi-este sete-n somn
și pașii mi te-aduc aproape
ca două bărci de aur pur
murind pe-obrazul unei ape.

gabriel cheroiu

De dragul tău

De dragul tău aș fi deschis poteci
prin sihlele acestui burg sălbatic,
să ningem peste ochii de jăratic
ai finelui de secol XX.

Ne-am fi iubit departe, în pămînt,
să nu trezim vreun măr și să-nflorească
cu noi cu tot în pulberea cerească,
culoarea-mprăștiindu-ne-o în vînt.

Alăturea, rotulele de crini
ca niște verzi planete rotitoare
ne-ar fi tradus în limbile solare
ale celor mai albe rădăcini.

Dar singurul tău rost a fost să pleci
lăsînd în urmă fum de aripi arse,
o stea de gheață-n umbra ta se sparse
și chipul tău s-a frînt în ape reci.

Doimea

Din amurg, pe altă poartă încă,
răsăritul vine înapoi,
unul numărat din doi în doi,
soarele e-o lacrimă adîncă.

Dintr-un ochi coboară pe obraz
și din altul se topește-n gură ;
gustul sării-i singură măsură
pentru bucuriile de azi.

Orice unu este-mperecheat
cu el însuși oglindit în ape,
cînd singurătatea nu-l încape
se găsește-n sine răsturnat.

Cosmogonie

Un cuvînt mai trebuie rostit
peste tulburimile stîrnite,
să se lumineze-n stalagmite
duhul undei ce le-a zămislit.

Tragă-se din temple înapoi
singele-n arterele curmate,
o rostire doar pe jumătate
ar întoarce marea peste noi.

Un cuvînt din toate, un cuvînt
să se rotunjească-n împlinire
și-i destul ca lacrima subțire
să străpungă firul de pămînt.

Se va face...

și se va face iarnă
și se va face seară
omătul o să cearnă
ca pentru-ntîia oară

și vești de peste moarte
cu neaua reveni-vor
și-om băciui departe
Uncheșule Nechifor

și se va coace finul
în ugere de șoapte
și Pentelei Bătrînul
o să ne-aducă lapte

și se va face iarnă
și se va face noapte

Tentacul

Privește-n vîrf săgeata, mi se spuse,
și arcul se însingură pe dată,
eliberînd și ultima săgeată
spre pîntecele fiarei presupuse.

Acolo nordul singelui palpită,
sub pleoapa mea două priviri cutează ;
se stinge una fiindcă dormitează
sălbăticiunea-n ochi încolăcită.

Dar dimineața o află mirată,
trecută-n piatră, rece, fără sunet,
cînd se născu primordialul tunet :
ochiul tentacul pipăind săgeata.

Iubirea

alexandru deal

Sfîrșitul anului 1882...

Bărbatul dormea lîngă ea, adormise, și profilul lui încă nu îndeajuns de puternic era străbătut de lumini curate, greu de tălmăcit. Ea stătea cu urechile la pîndă, întinsă alături, goală fără să-i pese, fără să se teamă pentru ea ; îl păzea cu strășnicie, îi veghea somnul, l-ar fi dezmierdat, nu îndrăznea, nu încă ; și așa cum îl privea încordată toată își aminti de celălalt, de pașii lui șovăielnici bubuindu-i în pelicula subțire a memoriei sale, fără s-o sfîșie, fără s-o vatăme, pelicula aceea aburoasă și vag transparentă se închidea ca un ochi — așa cum nimeni nu poate lăsa urme în unda apei. Nu-l ura pe Pavel, de ce l-ar fi urît, soarta îi alăturase, ea ar fi putut încă de la început să nu-l ia, era bolnav, atît doar — bolnav, și datoria ei ar fi fost să-l îngrijească, să-l țină pe lîngă casă, pe lîngă ea... Cu siguranță că asta va face, Alec o să înțeleagă. Nu crescuse el ocrotit în casa fierarului ? Ce-ar mai fi putut în lumea asta orînduită după legi atît de simple să le umbrească fericirea ?

...Laura și Alec dormeau adînc cu fețele albe întrate într-o inconștiență greu de înțeles pentru un ochi străin ; așa că atunci cînd ușa de la odaia lor fu împinsă încet spre perete și Pavel Daicu se opri năucit în prag de ceea ce îi era dat să vadă (orice bărbat, clădit cît de cît din singe și carne, avea să gîndească, peste ani, plină de dispreț Laura, le-ar fi crăpat fără prea multe fasoane capul atît ei cît și nemernicului care îi întinase casa...) mintea și simțurile lui se piperniciră pe dată înfricoșate, oarbe și surde ; NU, NU VOIA SĂ ȘTIE !

Cobori împleticit scara, dobori o vază în drumul său, nu luă seama, străbătu în fugă curtea și se ghemui, căutîndu-și mult locul, în grămada de cîlți și bumbac cu mirosuri tari de sub șopron...

Fericirea, cînd o ai prea multă, este aidoma nenorocirii : te simți pindit, te face alt om. După o noapte de dragoste istovitoare Alec Adam se trezi stăpîn cu puteri depline asupra tot ce-i aparținuse cîndva fierarului. Fu ca un fel de febră, ca un fel de dulce orbire necruțătoare ce pogorise peste iubirea lor ; o să-l ocrotim pe lîngă casă, hotări mărinimos Alec alungînd ecoul unor gînduri rele, o să-l despăgubesc. După aceea, de-o vrea, să plece ! Am muncit destul pentru el.

În fiecare zi avea grijă să-i dea gologani pentru vițiul lui netrebnic. Statura fierarului, altădată semeață, de român bine înfipt pe picioare, se împuținase, privirile i se stinseseră de tot ; nu-și mai amintea **nimic.** Înhăța părăluțele destinate rachiului ; Alec se simțea încercat de un sentiment ciudat : parcă s-ar fi aflat în preajma unui orb. Asta îl înfuria peste măsură :

— Te temi ? îl întreba cu blîndețe : haide, spune, te temi ? M-ai chinuit ca pe cîine cu pildele tale și eu, uite, ți-am pus pe picioare gospodăria. Te hrănesc, îți dau de băut, totul pe gratis. Fără mine ai fi murit...

Toată vara sub vipia cumplită a soarelui Alec bubui cu sete baroasele : veselia aceea nefirească, de început, i se topise, nu mai vorbea tare, rămînea uneori dus multă vreme, sprijinit în clești. Sînt stăpîn, murmura el, mi se cuvine. Și din nou suna fierul ca un cînt îndepărtat venit din altă lume. Cîștiga bine, binecuvîntată îi era meseria. Clipele de dragoste cu Laura îi luminau nopțile, erau sfinte..., singurele. Pe urmă fuma îndelung minunîndu-se, aproape înspăimîntat, de frumusețea stranie a femeii de lîngă el. Nici nu știu cînd începu să-i fie frică. Cînd și de ce ?

Seara cinau în tăcere ; și veni clipa cînd, sub privirile drepte, aprinse și îndrăznețe ale Laurei, Alec Adam plecă ochii. Și sunetele acelea mici, intime, ale veselei, trebăluiala îndeminatecă a femeii, tic-tacul orologiului, risul ei curat — toate se îndepărtară, fu ca o alunecare într-o lume tăcută, într-un întuneric deplin. **Cît să fi lipsit din lumea reală ?** Pe urmă, ca deșteptat din somn, somn greu de ocnaș, totul se reîntregi în linii ferme, bine știute, lumina ce le albea fețele, obiectele, toate. Laura, ca niciodată seara, îi pusese dinainte o oală mare cu vin. îi turnă în cană, se lipi în treacăt, fremătînd toată, cuprinsă de-o bucurie știută numai de carnea ei nerăbdătoare : îl îndemnă să bea. Îi duse cana spre gură !

Alec Adam scuturâ cu putere din cap : să-l lase în pace... O împinse de lîngă el, o îndepărtă cu un gest ferm ce îl sperie și pe el : nu și-l cunoștea. Nu-l mai făcuse nicicînd, cu nici o altă ființă. Să fi fost rodul spaimei nelămurite, ciudate, ce-l încerca ? O clipă Laurei îi veni să țipe : așa cum o fac copiii rămași singuri pe întuneric. Se clătină, își reveni, se așeză livid în celălalt capăt al mesei. Aștepta.

Alec Adam rise, dar totul fu ca o zgîrîietură stîngace în peretele vieții :

— Pot să beau și singur, femeie... Știi că nu-mi place.

Ea tăcu mult, se priveau amîndoi, semăna tot mai mult cu o pîndă :

— Altădată îți plăcea, murmură. Îți plăcea.

Își încurcă mîna cu degetele lungi și subțiri în bumbii bluzei ce o strîngea. Alec văzu, încercat de-o uimire rea, pieptul ei alb acoperit cu o peliculă subțire, luminoasă, de sudoare : parcă ar fi fost bolnavă.

— Nerușinato, șopti și o lovi greu peste față. Își luă tutunul și ieși afară. Privea cerul ametitor de înalt și-i veni să înoate înspre adîncurile lui curate bătute în țintele stelelor. Se auzea un vuiet ciudat, îndepărtat, în aerul neclintit al nopții de vară ca și cum cineva ar fi învîrtit trudnic uriașele roți ale vremii. Ce căuta El acolo, în acea curte străină, în odăile nemernice ale casei străine lîngă o femeie luată de la altul ? Se chinui să-și amintească chipul ei dar strădania îi fu sterpă. Cine îi dădea lui dreptul să lovească un om ca pe un animal ? De ce toate astea ? De cine ori de ce se temea ? De ce se simțea gol, ca un sac netrebnic aruncat într-un colț, o otreapă, un nimeni — el, Alec Adam, fiul zidarului de ispravă, om respectat și iubit ? Îl cuprinse frigul, poate frigurile, **ru-și-nea,** cum avea să recunoască mai tîrziu ; urcă scara în goană cu coșul pieptului strivit de amărăciune, deschise ușa de la dormitorul **lor :** Laura stătea ghemuită în așternuturi. O întoarse cu fața spre el, îi întinse trupul cu mîinile așa cum un vraci netezește cu palmele un bolnav pentru a-l tămădui. Ea i se supuse, însă toată voința i se strînse îndărătul ochilor îngustați de ură :

— Cine ești tu ?

Nu era nici întrebare, nici gînd plămădit îndelung, sau încredințarea unei taine. **Nu era nimic.**

Din noaptea ceea își separară odăile.

Ca de obicei dimineața Pavel Daicu (cine mai știe unde dormea nopțile ? veni, se prelinse — nu alta —, în fostul lui atelier după gologanii cuveniți. Alec îi întinse cătînd în altă parte, în inima focului din vatră. Avea o punguliță de piele prinsă în dosul șorțului scorțos : o cercetă mult, parcă n-ar fi știut adunarea paralei, neghiob, cu ochii umflați, vineți.

— Astăzi, spuse Pavel Daicu, și era pentru prima oară că îi vorbea de cînd aflase împreunarea lor ticăloasă, astăzi scumpul meu copil nu voi bea. Și nu voi bea nici mîine, nici poimîine, nici altădată... Tot răgușit vorbea dar cînd rise, rise curat ; Pînă cînd o să te văd crăpînd, pe tine și curva ta. A început, ha-ha-ha, putreziciunea !

Alec îl dădu afară în brînci, fierarul era mai să cadă. Din nou rușinea îi biciui obrajii, dădu să-l sprijine dar acesta îl împinse cu putere nouă, nebănuită de Alec : o să mi-o plătiți, tîrîturilor, hoților ! și părea că n-o spune cu ură ci cu un soi de bucurie fierbinte. Adică, bine că i s-a întîmplat toată nenorocirea și batjocura, bine că devenise neom, **altfel** nu ar fi avut acum prilejul să guste acest fel de fericire, de satisfacție a răzbunării !

„Omul acesta este nebun !“, gîndi înfiorat Alec. „O să mă ucidă“. La Laura nu se gîndise.

O vedea numai seara, ea nu ieșea, stătea toată ziua în odaia ei. În cartier lumea începu cleveteala, în taină ; se temeau încă de mînia noului fierar. Toamna trecu și deși Alec muncea ca niciodată, necunoscînd osteneala, se simțea sleit, făr' de puteri sufletești. Nu bea pentru că nu-i era felul : **sau știa că nu trebuia să bea.** Din ziua aceea Pavel Daicu nu mai apăru ;

În paginile 4, 5, 6 și 7 :
Tablouri de Teodor Răducan
din expoziția deschisă la Galeriile Municipiului

se zicea că se afla întovărășit cu un dogar, ori ciubărar, undeva la Hotaru Lemnului, se făcuse din nou stăpîn pe sine, începuse să puie la chimir. **Că aștepta...**

Alec Adam se liniști. Spera, tremurînd în el, că totul va fi bine.

Cînd iarna își aruncă respirația ei curată deasupra Viilor, și coșurile gospodăriilor prinseră să fumege prietenos fum de lapte ceresc, lui Alec Adam i se făcu dor de femeia lui. Îi șoptea numele cu duioșie, încălzit de blîndețe, parcă ar fi vrut să-i sape gîngășia în singele său... Lepădă baroasele, cleștii, c-un sentiment de ușurare voioasă. De-acum, gata, muncise destul. Ce-ar fi să-i ia Laurei niscai bijuterii ? Nu se pricepea, da auzise el de un ovrei... Se simțea ușor ca un fulg, era și vremea ninsului, a căldurii binefăcătoare din odăi... Ce tînăr era, și senin mai știa dormi ! Cismele cele noi, alea cu scîrț, îl înălțau, sumanul mirositor a busuioc bine încopciat sub bărbia înroșită de ger, rasă abitir, așa intră el în prăvălia aflată în Cetate, a bătrînului ovrei. Clopoțelul aninat de-asupra ușii scoase un clinchet sărbătoresc :

— Sînt fierarul Alec Adam, rosti el bătîndu-și cuviincios umerii fulguiți, cu semeața lui cușmă, am venit după o tîrguială serioasă la Dumneavoastră.

De dincolo de tejghelele acoperite cu sticle groase, tejghele din lemn de nuc lăcuit, îl privi cercetător un omuțel tare-tare comic, cel puțin așa i se păru lui Alec.

— Adică o afacere, stimate domn, dacă bine înțeleg.

— Fie și o afacere, încuviință. Tot tîrg se cheamă că facem.

Omulețul scoase la iveală — purta costum nemțesc — niște ochelari cu rame din sîrmuliță aurită, cu lentile mici și rotunde, și-i așeză pe nas mormăind : ia să vedem..., și rămase tăcut cîntărindu-l pe Adam. Acesta se simți grozav de stînjenit, așa ceva nu mai pățise, cu totul altcum decurgeau lucrurile în fierăria sa.

— Ce să vedeți ? întrebă el naiv. Ce e de văzut ?

I se năzărise, deși departe de el a se purta bănuitor, că ovreiul își ride în sine. Acestuia nici prin minte nu-i trecea. Avea un obraz micuț, serios, ba chiar grav („Își face omu meseria“, îi trecu prin minte lui Alec), păru mulțumit.

— Mă numesc domnul Isaac, se prezentă el. Poftiți.

Îi împinse ușurel lîngă tejghele, trei cu toate, îl făcu să se aplece asupra micilor vitrine. Îi arătă, începu să explice, să turuie, răspîndea un iz subtil de tutun și parfum, toate extra : de văzut vedea Alec da nici mare lucru nu se prindea de înțelegerea lui ; văzu dintr-o dată inveselit o mică potcoavă, o mică și nostimă potcovioară de **aur,** un pîrț neinsemnat, o giumbușlucărie, o **iluzie** cum auzise vorbind (cu totul întîmplător) un șmecher de advocat, ce mai ! o înșelăciune..., și izbucnic în hohote sănătoase de rîs, se frînse din mijloc gata să se înece, cu ochii șiroindu-i de lacrimi, sub privirile înmărmurite ale sărmanului domn Isaac, în spatele căruia de mii de ani îl cizelau, îi distilau gîndirea, manierele și simțurile, temerile și bucuriile strămoșii lui Moise.., în sfîrșit stăpînindu-se cu greu o arătă cu degetul lui puternic ca un ic : pe **aia** o vroia !

Nu cumva inelușe ?...

Nu. Nu inelușe, inele, brățări, mărgele-mărgeluțe, butoni, ace, broșe, paftale, tacîmuri, potire, spirale, năsturași, nimic din toate astea !

Voia nimicul acela gingaș, esența trudei sale închipită atît de hazliu, atît de..., atît de..., inutil și imposibil de exprimat, precum iubirea lui mistuitoare pentru Laura...

Domnul Isaac depuse năzdrăvănia într-o cutiuță pe o periniță de catifea purpurie, nu mai mare decît irisul unei copile. Adam plăti și cutiuța care se dovedi a fi din ivoriu, gologani grei pe care-i dădu făr' să clipească. Se simțea într-al nouălea cer, ar fi vrut să zboare !

Ajuns acasă, bătu tare tălpile cismelor de prag, deschise ușa cu putere, semn al stăpînului, fu străfulgerat de un gînd uitat, de o veche amintire, îi trecu prin ochii mniții, dar șters, foarte șters, chipul tatălui său, uită în clipa următoare, căldura ce-l învălui i se cuvenea, încheiase ziua cu folos.

La cină, Laura, cu gîtul părelnic arcuit, dreaptă, cu aceeași paloare nelumească a feței ce o făcea și mai frumoasă, mai dorită, îmbrăcată în negru, cu părul bine strîns la șoate, șprincelene arcuite într-o semeață absență, o trufașă și încăpățînată severitate a trupului încătușat în sine, nedat de mult bărbatului, cu simțurile ei adormite sub crusta de gheață a nedorinței, a renunțării ei de femeie frumoasă și tînără, mîndră pînă la distrugere, la moarte, în umilința ei orgolioasă, lovită, atît de lovită..., el, **bărbatul de drept al ei,** dreptul iubirii interzise, al iubirii născute din firescul vieții, din mersul cosmic al universului, din gîngășia nerușinată a ființelor ce se caută, în afara oricăror legi scrise, așezat mîndru, ca într-o cadră, în capul mesei, dobîndise acest drept, i se cuvenea, era om întreg și suferise cîți alții într-o viață, doar dacă nu cumva..., dacă nu cumva prețul..., dar nu, la dracu îndoielile, absolut totul era firesc, turnat definitiv în tiparele vieții, supraviețuiască cel căruia îi e dat...

Laura se va numi în curînd Adam, uite cum vor sta lucrurile, desigur.

O urmărea cu o mare liniște lăsată în adîncurile sale, așezat temeinic pe scaunul **lui, plătit de el,** dreptul lui cinstit și curat, ea așternu o față curată de masă, bine scrobită, o plezni în aer cu putere desfăcînd-o din patru, începea să semene a stăpînă, stăpîna stăpînului ei ; dar mai întîi deschise unul din sertarele credențului unguresc și trupul ei se încovoie mlădios pulpele i se ghicirâ prelungi și elastice sub rochia lungă de casă, i se văzură gleznele subțiri trase în ciorapii albi, de bumbac, scoase așadar fața de masă și cînd se ridică și deveni dreaptă șingele care-i inundase fața și pielea străvezie, a gîtului se retrase, se stînse, redînd-o palorii, ochii li se întîlniră...

Ochii li se întîlniră...

Și fiecare simți în parte — n-aveau să și-o spuie vreodată — cum ceva necunoscut, ca o durere fără seamăn, se rupe din ei, îi eliberează, ca și cum niște săgeți otrăvite ale sufletului, ale răului, țîșnesc din arcul ființei lor, în afară, înspre neant, eliberîndu-i, ei rămînînd pururea curați și candizi, alături, într-o imensă, cotropitoare, conștientă eternitate !

Niciunuia, niciodată, nu i se va întîmpla, pe tot restul vieții, să-și amintească **interiorul** acelei clipe, s-o retrăiască...

...Prin urmare ea netezi îndelung cu palmele fața de masă, gînditoare și absorbită sieși : Alec nu avu decît să întindă mîna.

★

Iarna asta nu era o iarnă ca toate celelalte ; nu pentru că zăpada ar fi fost alta, frigul altfel decît cel lăsat de Dumnezeul anului 1883. Și în casele oamenilor, și în ateliere, și în biserici, și în țintirim același ger uscat, de fier, pogorise. Hotaru Lemnului amorțise, pădurea nicicînd nu fusese parcă verde, stătea țeapănă, sticloasă ca un strigoi ce nu-și găsea ogoire din pricina cine știe căror grele neomenești blesteme. Hotaru Lemnului era o biată așezare de suflete. Cîteva case pîrpirii din văiugă, acoperite cu trestie tăiată din balta Spînului, cîteva lanțuri de pămînt grădinărit cam în doru lelii de niște creștini abia convinși că trebuie să trălască, ei și pruncii lor (cam cum se născeau așa și piereau), femeile se istoveau fără spor, bărbații ce să mai vorbim, cu rachiul de sfeclă. Oierii de dincolo de Hotar își scuipau în sîn, arareori se băteau în sat. Și atunci numai după rachiu, puturos-neputuros, tot rachiu se chema că e. Într-o vară,

televiziune

tv

Opinia publică

O nouă anchetă TV a început miercuri seara cu primul episod. Titlul anchetei : „Noi, opinia publică“. Realizatoare : Cornelia Rădulescu, nume ce ne amintește și alte anchete despre nunțile cu dar, cerșetorie, bișniță ș.a., anchete care la vremea lor au avut un larg ecou. Cazurile din primul episod au fost ilustrative pentru intențiile reporterei, intenții declarate de altfel în cursul emisiunii nu numai prin întrebările puse (care nu mai cereau răspunsuri), ci și prin comentariul din „off“.

O tentativă de crimă, nepăsarea criminală față de propriii lor copii a unor părinți alcoolici, un hoț de buzunare („un șut“), dar și o vînzătoare care fură la cîntar. Totul precedat de ceea ce cred doi tineri, opriți întîmplător pe stradă, despre intervenția și neintervenția cetățenilor atunci cînd situația reclamă aceasta. Două situații în care intervenția celor din jur a fost promptă și două în care ea nu a avut loc. Mai interesante decît cazurile în sine ne-au părut declarațiile „martorilor“, formale atunci cînd se doreau pozitive. Astfel, responsabilul magazinului în care se fura părea să nu fie „de-al casei“ (oricum, el nu avea ce căuta în „opinia publică“, toleranța sa fiind vinovată, ilicită), în schimb era gata pregătit să ne țină o lecție de etică în comerțul socialist. Vecinii de bloc, în frunte cu președintele asociației locatarilor, parcă ar fi avut o ședință în care se întrebau de ce nu curge apa pînă la etajul X. Motivațiile lor erau puerile și agramate. Deci, dacă despre cazurile în sine nu avem ce zice (ele vor fi urmate, desigur, de altele mai mult sau mai puțin spectaculoase), despre „opinia publică“ avem multe de zis. În primul rînd, credem că nu se poate face un curent de opinie publică împotriva, de exemplu, furtului la cîntar, înainte de a-i trage sever la răspundere pe cei care, sesizați de cetățeni de cele ce se petrec în sfera... retribuției lor, preferă să nu audă sau, mai rău, să-și facă pe ușa din spate a magazinului propriile lor cumpărături... pe gratis. Așa cum credem că ar fi fost interesant și punctul de vedere al autorității tutelare care există tocmai pentru a-i proteja pe copii înainte și nu după ce sînt chinuiți și chiar omoriți din inconștiență. Pentru că e greu și pentru „opinia publică“ să constate ineficiența intervenției sale în, să-i zicem, celebra stradă Covaci, raiul de atîția ani al bișnițarilor.

În al doilea rînd, nu mimînd principii juste întîi în rîndul celor care formează opinia publică. Și nu la astfel de ipochimeni trebuie să apeleze reporterа, ci la cei care sînt cu adevărat implicați moral în viața noastră cotidiană. Regretele tardive, vorbele în doi peri, șabloanele oratorice, demagogia critică și autocritică au efect exact invers atunci cînd apelezi la opinia publică. Din acest punct de vedere, apariția în anchetă a celor doi tineri care, ignorînd agresivitatea unui tîlhar înarmat cu un cuțit, cu care apucase deja să hăciuască un om, au intervenit curajos și l-au prins este mult mai semnificativă decît a președintelui de bloc cu pălărie mică.

Iulian Neacșu

film

f

Agonia

S-a spus, nu o dată, că filmul poate scrie nu numai cronica unui popor, ci chiar istoria lui. Cinematografia sovietică ne-a oferit nenumărate exemple de referință, iar recenta premieră a peliculei semnată de Elen Klimov (scenariul: **S. Lunghin** și **I. Nusimov**) reconfirmă cele spuse mai sus. Capacitatea de a reciti și interpreta istoria în termeni contemporani este concentrată într-un film aparent eclectic, caracterizat însă de o evidentă prospețime a viziunii. Sumbrul tablou al Rusiei țariste în anul 1916, dominat de prim-planul monografic al călugărului Rasputin, sinistru personaj identificat cu superlativele fanatismului, imoralității și corupției este permanent intersectat de documentele epocii, infinit mai elocvente decît proliferările replicilor introduse în așazise „reconstituiri“ istorice.

Cineastul utilizează imaginea de arhivă, ca un logic contrapunct al privirii contemporane, eliberate programatic de orice intenție de caricaturizare, animată doar de dorința surprinderii obiective a implacabilului mecanism ce a spulberat cea mai mare monarhie a lumii. Spectacolul este grandios nu numai prin obiectivitatea reconstituirii, dar și prin omogenizarea unor elemente disparate ce sugerează nuanțatele raporturi între individ și societate, între autoritatea morală și cea socială, între interesele diverse și soluția unică adoptată în cazul eliminării faimosului călugăr.

Regizorul convinge fără a avansa teze, demonstrează cu argumentele istoriei înregistrate în documentele epocii, construiește simfonic tabloul agoniei trăite de un sistem, de o societate, de indivizi într-un dinamic mozaic, inteligent orchestrat, adresat unui spectator dispus să și gîndească, nu numai să privească pelicula.

Sugestiile filmului, înscrise relevant între convențiile ficțiunii și realismul documentar, contribuie la evocarea unui semnificativ episod de istorie națională surprins într-o multitudine de fațete din care nu lipsește detaliul psihologic, unghiul grotesc, ironia superioară, racordul original al ideilor.

Dincolo de portretul lui Rasputin se poate „citi“ în imagini de intensă plasticitate o riguroasă analiză a structurilor sociale și politice ale Rusiei din pragul revoluției, avansată într-un fluent discurs, cu pasaje de strălucită virtuozitate.

Principalii interpreți ai filmului sînt cunoscuți din cîteva valoroase pelicule ale cinematografiei sovietice contemporane: **Alexei Petrenko** (Rasputin), din **Regele Lear, Anatoli Romașin** (țarul) din **Piesă neterminată pentru pianină mecanică, Alisa Freindlih** (Virubova) din **Călăuza.**

Agonia se înscrie printre cele mai interesante premiere ale acestui început de an cinematografic putînd oricînd constitui o utilă lecție nu numai pentru spectatori, dar chiar și pentru acei creatori care cochetează riscant cu genul.

—●—

Un film documentar excelent, ce trebuie urmărit indiferent de lungmetrajul ce-l însoțește, se numește **Aflați despre mine** de **Adrian Sîrbu** (imaginea: **Mircea Bunescu).** Subiectul, demonetizat deseori în articole stîngace, inspirat de viața din căminele bucureștene de nefamiliști, capătă valori poematice, acolo unde colegi de profesiune n-au descoperit pînă acum decît limitele unor prozaice existențe. Debutul lui **Adrian Sîrbu** anunță un cineast sigur pe meseria lui, cu o cultură bine asimilată, cu o vădită predispoziție pentru teme dificile.

Călin Stănculescu

peregrinilor

cine știe de ce, se abătură niște domni de la cantelariile din **Orașul din Cimpie.** Se invirtiră călcînd scîrbiți în vîrful ghetelor, se cruciră, întrebară mai mult de formă, de una de alta, îi declarară **proscriși,** tre' să fi fost ceva în latinește... Și cu asta, e drept, cursese multă apă pe albia Timișului de atunci, îi lăsară în plata Domnului. Numai pădurea Hotarului creștea netulburată, se îndesea, ea însemna cu adevărat viață. Satul nici cîini nu avea.

Dar totul avea să se clintească în curînd, să se schimbe, încet da sigur odată cu primăvara lui 1881. Drum nu venea de nicî unde și nu pleca spre nici unde ; și totuși împotriva privirilor uimite ale **proscrișilor** (nu temătoare și nici încărcate de vreo speranță deșartă — ei nu așteptau de la nimeni nimic) văzură apropiindu-se legănat o căruță cu coviltir trasă de un singur cal prin aerul umed, emanat din pămîntul reavăn, ca niște coloane tremurătoare și fragede, se auzeau copitele calului bubuind enorm, **deschizînd spre ei primul drum care venea.**

Dar ei încă nu știau.

Cocia pătrunse alene printre casele rare, ridicate la întîmplare ; sub coviltir nu văzură pe nimeni. Calul avea o căpățînă uriașă, cu vene proeminente înnodate năpraznic sub maxilarele încleștate, aplecată profund, cu umilință, spre țărînă. Se opri singur, la întîmplare, pe o colină. După cîtăva vreme, ce așteptare !, de sub coviltir apăru un om, ca și cum ar fi ieșit dintr-o văgăună de sălbăticiune. Era un bărbat mîndru, din vița celor fără de prihană, roșu în obraji, cu pletele bătîndu-i umerii largi ca de cruce, cu mustața înfoiată virtos în sus ca la soldații ce pleacă să facă un război : se numea Ioan a lui Ioan și colina pe care puse stăpînire cu de la sine putere se va numi de-acum-nainte a lui Ioan.

Din căruță mai sări un copilandru ; dar ce arătare năucă ! Lung și descărnat cît nu trebuie, ieșit tot din haine, cu mîini ca lopețile barcagiilor, bălăngănite ca într-o aiurare în jurul trunchiului îngust petrecut peste mijloc de curea pleznită de arșițe și ploi și de care atîrna o ploscă din lemn, desigur pentru sete. Și acest copil se chema Șandru a lui Ioan a lui Ioan. Și tată și fiu aveau chipurile smălțuite de-o lumină încrezătoare ce-i trăda că erau oameni obișnuiți cu izbînzile.

— Cum se numește locul acesta ? întrebă Ioan pe cel mai aproape dintre săteni.

Cel întrebat se numea Chiru. Se nimerise să fie isteț, cumpătat la vorbă, dar fără tragere de inimă în ce făcea :

— Sînt locuri mai bune, domnule, spuse.

— Nouă ăsta ne place.

— Apăi, dacă vă place dumneavoastră, Hotaru Lemnului i-o fi zicînd.

— Și cine-i stăpîn aicea ?

— Păi cin' să fie, domnule, nu-și putu ascunde mirarea Chiru, nimenea.

Străinul chibzui cît chibzui și se-ntoarse spre băiețandru ; acesta înclină din frunte a mulțumire.

— Apoi, de ce să nu rămînem aici ? dar spusele sunau numai pentru ei.

...Într-un an Ioan și cu Șandru aveau casă din bîrne, cu pridvor și cuhnie, cu țarc pentru păsări, cocină și acareturi ; tăiaseră lemn, de-o autorizație tot îi păgubiră cei din cantelarii, ridicară un joagăr împreună cu Chiru în locul abrupt al Timișului. Rar ciubărar ca el ! Satul se scutură din somn, din amorțeala leșioasă ce-l dăduse la iveală, hotărenii trăgeau cu ochiul în gospodăria lor, cum să nu le placă. Veneau de-acum oierii după putini, lăsau o oaie, un miel... În țintirim apărură cruci și flori, se lumeau și ei !

Aici nimerise Pavel Daicu, ca și alții, mînat din spate de nenorocirea lui. Cu sprijinul lui Ioan își încropi în vecinătate o fierărie, făcea cercuri pentru ciubărar. Acesta-l lecui încetîncet cu ierburi de daru băuturii — nu-l întrebase nimic... Cînd o fi să fie și-o deșerta omu sufletu...

Ioan a lui Ioan avea puteri nestiute, devenise în scurt timp ceea ce **fără s-o știe hotărenii, le trebuia :** Stăpîn.

Veni, pentru că nu se putea altcum, și ziua destăinuirii.

Pavel Daicu se simțea, mulțumită lui Ioan, alt om ; nu acela care fusese cîndva, asta nu se mai putea ; între cele două vieți ale lui, cea dinainte și cea de acum fusese o moarte, astfel i se împărțise lui viața ; de către un altul care trebuia să piară. Abia atunci renașterea sa va fi împlinită !

La auzul acestor vorbe lipsite de cuget Ioan se aprinse cumplit, se mînie și ridică glasul pentru prima dată de cînd devenise Stăpîn. Și tot pentru prima dată își impuse puterea lui nemărginită : **Asta n-o vei face niciodată ! N-ai voia mea !**

Și îi vorbi de astădată cu blîndețe, pătrunzîndu-l în lumina ochilor, supunîndu-l, ca unui copil sau unui biet nebun, îi vorbi meșteșugit așa cum trebuie să i te adresezi unui singur om sau unei mulțimi revoltate și proaste, unei turme, cum că trebuie să **aștepte,** cu răbdare și dăruire, să aștepte ceasul în care ticălosul își va lua singur cîmpii, sau își va lua singur viața (De ce să-l ucidă ? N-ar fi ucis un om anume ci nașterea unei femei, care-l plămădise pe ticălos neștiutoare, din dragoste — pe ea ar fi omorît-o !) cuprins de remușcări, tras în jos în mlaștinile nimicniciei de propria lui josnice... Ea, Laura, iubita lui soție, se va trezi din orbire, și, iată, va veni ceasul în care-l va căta !

Era iarna anului 1883, pădurea nicicînd nu fusese verde, sta incremenită, 'naltă și indiferentă în tecile gerului, pregătind în adîncuri învierea de primăvară, mustind de puteri ascunse, și fierarul Pavel Daicu și-ar fi dăruit viața pentru izbăvitorul său Ioan a lui Ioan.

Dar căile sorții lui îl va face nu să i-o dăruiască ci să i-o ia...

★

În cartierul Viilor se trăia ca și mai-nainte ; noul an nu vestea vreo schimbare care să-i scoată pe oameni din vadul lor. În primăvara care veni pe neașteptate — peste noapte zăpezile se făcură ape, curgeau șiroaie pe trunchiuri, de pe turla bisericii, acoperișurile plouau, se prelingeau pe ziduri, casele arătau urite ca niște bătrîne bocitoare despletite ce-și plîngeau tinerețî trecute —, pămîntul se înnegrise rău, nu mai primea duhul zăpezii, noroiul crescuse dospit. Nu se mai putea umbla.

Era tocmai vremea cînd lui Gașpar-sucitu i se zbătea o sprinceană. Asta însemna că treburile îi vor merge strună. Triumf însemnau podelele dughenei sale date din belșug cu petroleum ; triumf însemnau sticlele burduhănoase pline ochi cu rachiu, drepte, disciplinate, în rafturi ; triumf însemna pivnița de dedesuptul picioarelor lui Gașpar — unul sănătos, altul betegit, sucit rău din gleznă —, în care vinul dospea încă din ăl'lant an, așteptînd în ascunzimea lui de jivină vicleană să se deșarte în pîntecele mușteriilor ; avea și giște, îndopate cu nucă de către Baba Dîrca de le ieșiseră ochii ca la broscoi, pentru clienți mai făloși, mai cu parale. Așa că ștergea plin de voioșie și încredere paharele cețoase de nefolosință cugetînd despre sine că de fapt el este un soi de preot pentru sufletele cătrănite ; dacă n-are omu franci pentru o casă, tot pe tejgheaua mea îi lasă — cînta voios pentru că simțea că dreptatea se găsea de partea sa. În fața vinului și-a rachiului toți oamenii-s egali, pungă să aibe. În așteptarea băutorilor Gașpar-sucitu își aminti de nevastă-sa răposata — stătea cu coatele proptite înaintea-i pe lemnul negeluit al tejghelei, trăgînd sub el piciorul schilod pentru a-i da răgaz, devenise visător — îl podidiră lacrimile ; Lucreția însemnase mult pentru el, fusese femeia vieții lui, se certase din pricina ei cu toate neamurile la rînd, toți îl pizmuiau. Era grasă și frumoasă tocmai cît trebuie, lenevia ei era ca o mîngîiere pe obrajii lui sfichiuiți de necazurile prin care trecuse, se strecurase printre ele ca prin tranșee ; că dragostea lor a fost un infern, un război plin de cruzime, de nepreväzut — era adevărat. Că își ridea de betegeala lui, că-l arăta cu degetul, că-l numea **Picioruș,** ei bine, da — așa era. Că foamea ei năprasnică de-a se drăgăli era să-l ducă la buza gropii, și asta era nevoit s-o recunoască. Că-i dădea ierburi întăritoare, mădUvă de porumb, fiertură de țelină, he-he, odată, drăguța de ea, băută peste măsură, i-a

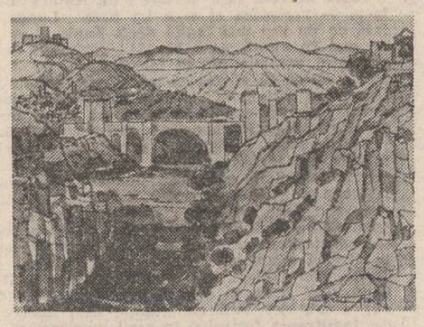

tras cu mîna ei de fier, cu de-a sila, izmenele jos și, fie-i țărîna ușoară (Gașpar își șterse cu dosul palmei lui firave lacrimile ce-i curgeau șiroaie pe față, rizînd și plîngînd) i-a afumat rușinea cu tămîie ! Însemna un curaj nebun să i te lași în așternuturi, așa cum voia dînsa : te strivea tot cu sînii ei uriași ca niște clopote mînăstirești, elanul ei era al puhoaielor ieșite primăvara din albie. Măiculiță !, și cum chiuia ea arzînd biruitoare în brațele bărbaților ce-o pătrundeau cu puterea lor. Ei, da ! Au fost, au fost mai mulți, cine să-i stea în cale atunci cînd, cu fustele sumese de-asupra genunchilor roșii, cu cotărîța atîrnîndu-i la încheietura cotului, tăia pîrtie legănîndu-și dosul grandios printre plățurile cu cartofi ale femeilor ce stupeau în urmă-i, ducînd dulciuri, covrigi, rachiu la cazărmile din afara orașului. Se spunea că un **Untărofițir** își dăduse brav duhul încercînd, nenorocitul, s-o îndestuleze ! Cu cîtă pompă l-au îngropat camarazii ducîndu-i pe-o perină de purpură medaliile dobîndite cu sudoarea frunții într-atîtea războaie. Și se mai spune că alături de ele prietenii apropiați ai răposatului **Untărofițir** au depus și o șuviță din părul bălai al Lucreției... Și pe el, pe neînsemnatul Gașpar-sucitu, cît l-a mai iubit. Neasemuite erau diminețile de duminecă în care se hîrjoneau sub dună, goi pușcă, copii nevinovați ai naturii, cînd Lucreția nu-și punea mintea cu el, rîdea-rîdea !, lăsîndu-l după puterile lui să se cocoșească ! Și cum îi aducea el lipăind, șonticșontic, pe podelele reci, înfiorat tot de mulțumire, clondirul cu lapte proaspăt... Îl dezmierda în cele mai drăgălașe feluri, ei da, asta nu se poate uita într-o căsnicie ca a lor !

Și ce tragic sfîrșit avusese mititica ! I se dusese vestea veseliei ei în asemenea măsură încît ajunsese la urechile nobile ale grofului Ladislau Biró, care nu stătu mult pe gînduri și o invită la moșie la o petrecere organizată în cinstea ei ; în acest scop însuși vechilul Makai veni la hamurile birjei s-o ia de acasă. A doua zi, același Makai îi dădu întristata veste : Gașparné Lucreția sfîrșise într-un accident de vînătoare. Și că domnul grof e dezolat, și că-l sfătuiește pe domnul Gașpar să-și bage mințile în cap, nu cumva să facă tărăboi pentru că domnul grof este o persoană cu greutate care n-are nevoie de scandaluri al căror ecou să ajungă pînă, hăt, la Pesta. Îl va despăgubi cu nețărmurită generozitate dăruindu-i o pungă de florini să facă cu ei ce l-o tăia capul.

Și bunul Gașpar dădu o slujbă în memoria dispărutei, își ținu gura și-și cumpără o circiumă.

Dar altcum se pare că stăteau lucrurile : se pare că după o noapte dăruită unei orgii monstruoase sărmana Lucreția îi dăduse gata pe toți cheflii, stăpîni și slugi, fără alegere, fără să ție cont de rang, acolo, în salonul conacului, răsturnată pe pianul la care un muzician cu figura emaciată, ftizică, zdrăngănea în timpul nebuniei generale mazurci într-un ritm infernal, îi stropea rizînd în hohote cu șuvoaie înspumate de șampanie văzîndu-i cum se retrag umiliți cu nădragii căzuți peste genunchi, le arunca măscări, îi chema și-i alunga, îi înjura ca un surugiu și cînd domnul grof Ladislau Biró află cu acest prilej (ceea ce nu avuseseră curaj să-i mărturisească duzina lui de metrese sclifosite) că pentru ea, Gașparné Lucreția, nu era decît (ridea-ridea-ridea !) un biet bătrînel ramolit și căcăcios și neputinclos, că nădragii domnului grof, fie ei și de frac, croiți la Viena, erau goi precum cutia milelor, desprinse cu o mînă tremurătoare dintr-o panoplie o carabină cu repetiție, ultimul tip al domnului Manlicker, își aranjă monoclul în orbită — cît de livid era în acea clipă domnul grof Ladislau Biró ! — aproape țevile de nesfîrșita ei prăpastie mereu înfometată de dragoste, ea, Dumnezeule cum rîdea și o descărcă spre' adîncurile ființei ce...

Ajuns aici cu lanțul suvenirurilor bunul domn Gașpar izbucni de-a binelea în plîns.

...În clipa aceea intră întîiul mușteriu : un biet bețivan neînsemnat al cartierului, bun povestitor de întîmplări hazlii, care începea prin a te întreba de sănătatea neamurilor și a sfîrși prin a cere de băut pe datorie. „Cu toții trebuie să fim oameni", obișnuia să zică și, în privirile lui adeseori deznădăjduite, ghiceai fără greutate că, de fapt, asta era valabil pentru oricine din jur, era o lege a firii, mai puțin pentru el. „Am dat destul", spunea cu năduf, încercat de grele păreri de rău : cui și ce anume dăduse (sau pierduse) — nimeni nu știa. Își alcătuise cu trudă, cu pricepere ce vădea o bună cunoaștere a slăbiciunii unor inși (cei mai mulți !) de-a asculta și crede întîmplări neverosimile din viața (totdeauna a altora) ce nu-i privea, ce trecea nevăzută, misterioasă, precum visele greu de deslușit, pe lîngă ei, un **trecut.**

— Să mă bată Dumnezeu, spuse Aron întrînd în circiumă, nu în loc de salut ci pentru că avea el o mai veche înțelegere cu Cel de Sus, adică de ce nu-l ferea și pe el de împătimiri păcătoase, de ce nu avea grijă să-i arunce și lui norocul în cale ? Întîmplările vechi nu mai pot fi întoarse, nu se mai poate face nimic, piatra aruncată rămîne aruncată, dar nici nu mai pot să facă rău de două ori.

Gașpar îl cinsti c-un rachiu, îi puse țoiul în față și fu mulțumit pentru sclipătul de recunoștință din ochii lui Aron.

— Să-ți fie de bine, Aroane, îi ură încă nedesprins de tot de imaginea dureroasă a Lucreției. Să fie de sufletul ei.

Aron habar n-avea de-a cui suflet să fie, încuviință însă bineștiind că, de cînd lumea, cel rămasi se bucură de pe urma celor duși : „Băutura din om e mai de folos decît a d-afară."

În circiumă lumina intra mai mult pe ușile date înlături de-avalma cu aerul nou, cam tulbure, de primăvară repede începută și cînd Alec Adam pași hotărît înlăuntru învolburarea curentului îi făcu pe cei doi să clipească repede. Alec purta bocanci cu ținte și bufniturile lor sunau răspicat, gospodărește. Se cunoștea că era un ins care știa ce vrea, Aron îl cîntări fără chef pentru că astfel de oameni nu-i plăceau — erau în stare de orice. Nu-i furase ei avutul și femeia prăpăditului de Daicu ? Și lui i se luase din casă o femeie, dar asta din pricină că fusese bleg, necopt la minte.

...Numai că Alec habar n-avea de gîndurile rele ce se țeseau în jurul lui.

Descoperi cu mirare bucuroasă că e stăpîn pe sine ; bunăoară mirosul vag al fumului, ultima lui plutire scămoșată deasupra caselor vestind un alt anotimp — iarna murise. Afară, țipătul osiilor, hurducarea aspră a căruțelor pe drumul desfundat, liota de copii ce alerga chiuind ; căzuseră hamurile de pe ei, nu mai salahorea prins de puterile fricii. În somn îl pătrundea liniștea. Într-o parte cerul se rupse ca un dig, arunca șuvoaie de lumină albă legîndu-le cu pămîntul.

Îl lăsă pe Aron să vorbească fără contenire.

O găsi pe Laura așa cum rămăsese încremenită în fața ferestrelor. Din nou simți duhoarea fricii lovindu-l din plin, năucindu-l : intrase brutal dintr-o lume ce era a lui într-o fundătură : o revoltă oarbă prinse să se ridice în el coplesitoare, îi cotropea măruntaiele, îl săpa, și-atunci înțelese că nu i se putea împotrivi și ridică brațele cu pumnii încleștați pradă unei disperări netrăite pînă atunci, vru să strige și nimic nu ieși în afară și strigătul se întoarse în el cu toate ascuțișurile lui, lovindu-i pe dinlăuntru pereții de carne și doar urechile lui interioare fără sfîșiate de țipătul unui gînd ascuns : NU — SÎNT — UN — OM — CA — TOȚI — CEILALȚI.

(fragment din romanul „Întoarcerea peregrinilor")

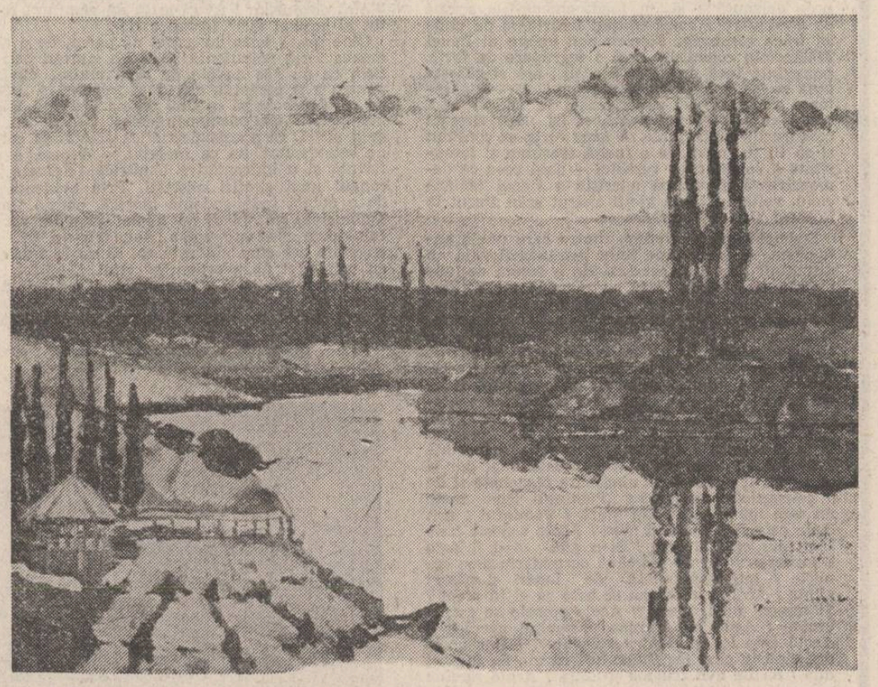

mircea bârsilă

Întrucîtva

Scriind poezii
mă obișnuiesc întrucîtva cu moartea :
este ca și cum aș surprinde, în timp ce se lasă cortina,
primele secvențe din schimbarea decorului.
Scriu ca și cum aș coace porumbi pe cîmp
ascuns într-o groapă și mă ard la degete.
Scriu ca și cum m-ar zori cineva să termin la timp,
în fiecare zi, de jupuit soarele.
Scriind poezii mă obișnuiesc întrucîtva cu sufletul meu
— o găină legată de picior ca elevele de la liceu
ca să-și termine școala,
și care mă trage după el către miază-noapte, ca pe-o bucată
de lemn, către bezna de unde vine luna și plînge pe sub becurile
de la porți, încă de cînd eram mic, pînă dimineața.
Scriu ca și cum ar trece fete pe sus în roiuri spre necunoscutul
unde toți sînt complet lipsiți de chipuri
și simt cum mi se scurg în pămînt hainele printre pietre.

Unghi

Unghiul din care trupul și sufletul meu
sînt niște vecini care se ascultă prin pereți
și nu își mai fac nici un fel de serviciu,
unghiul din care se reped la mine ca erețiî
cucii de pe scoarțele de lînă
cu care sînt odăile acestei vieți împodobite
unde timpul îmi torturează inima cu o nuia verde,
unghiul din care este ca și cum aș sta
lîngă mine însumi de priveghe și din care
îmi aud numele-șarpe zdrobit ce nu poate muri —
cum se zvîrcolește încrustat pe o cruce
zguduind-o din pămînt,
unghiul din care văd și orbii,
din care satul este o fîntînă
iar cimitirul ciutura sa.

Oglinzi

A privi simultan în două oglinzi :
într-una îl văd pe Sf. Gheorghe
biruind Scorpia,
în cealaltă este el biruit.
Într-una însuși mormîntul meu este Scorpia
iar eu Sf. Gheorghe,
în cealaltă zăresc la fel ca prin ceață
cum mă privesc trist în cele două oglinzi
fără a mă vedea în nici una din ele.
Într-una am un cerc mare de raze în jurul capului
iar în cealaltă o aură întunecoasă din verdele
solzilor prin care mi-am implîntat sulița,
în cealaltă chiar eu sînt verdele monstru.
A privi simultan în două oglinzi :
într-una văd pomul,
în cealaltă, crăpate, fructele.

Nu știu dacă ți-am mai scris

Lasă poeziile și vino acasă
mai fericiți sîntem noi
prizonierii agriculturii
caprele au toate cîte doi iezi
așteptăm să se facă vinul și să-i tăiem
nu știu dacă ți-am mai scris
ocupați cu globalul
n-am timp să mă duc nici la doctor
și parcă aș fi putredă
sînt nopți cînd confund capra tropăind prin tindă
cu moartea
și te zăresc mereu în apa limpede din căldare
lasă vorbele goale și vino acasă
este vremea spălatului de butoaie.

Dorințe tu, cel mai pămîntean dintre iubiți,
Sigur — plătești consumația
Și garoafele
Sigur — carnea asudă, se-nmoaie
Degeaba.
Dar azi vreau să scriu un pamflet despre
Vals, azi arcuind grațiî de stambă voi salva
Onoarea flașnetelor.
Leagă-mi dar ochii cu neagra-ți
Batistă, lipește-mi galant țeava rece
De tîmplă și-ntreabă cu glas
Senzual : „Îmi permiteți ?"

Stare

Vine duminica singurătății fardate
Vine vîntul ca o pledoarie pentru eșarfe
Iar tu cauți înțelegerea deplin-a
Prietenilor plecați în week-end,
A gesturilor cu mandibule reci
Mărunțind carnea-ncrederii.
„Neîndoielnic" spui „Cu siguranță"
„De bună seamă" „Desigur" „Vezi bine"
Și nu mai ești decît o duminică cu adresă
O yolă fără vînt așteptînd talazurile
Și mai ești siguranța
Că mîine,
Pe buza ultramatinală a cești de ceai
Va gîfîi înăbușit
Țipătul.

smaranda cosmin

Invitația la vals

Supune-te încrîncenatului noiembrie
Cînd în parcurile orașului se sinucid
Arlechinii și-n bodegi dansează cadril
Delatorii cu crizanteme la butonieră.
Azi am un gust nesăbuit pentru
Vin negru, sudalme, vreau să mîngîi botul
Prepelicarului singur :
Iartă-mi cele trei deșucheate
unghiul din care se reped la mine ca erețiî
cucii de pe scoarțele de lînă
cu care sînt odăile acestei vieți împodobite
unde timpul îmi torturează inima cu o nuia verde,
unghiul din care este ca și cum aș sta
lîngă mine însumi de priveghe și din care
îmi aud numele-șarpe zdrobit ce nu poate muri —
cum se zvîrcolește încrustat pe o cruce
zguduind-o din pămînt,
unghiul din care văd și orbii,
din care satul este o fîntînă
iar cimitirul ciutura sa.

Oglinzi

A privi simultan în două oglinzi :
într-una îl văd pe Sf. Gheorghe
biruind Scorpia,
în cealaltă este el biruit.
Într-una însuși mormîntul meu este Scorpia
iar eu Sf. Gheorghe,
în cealaltă zăresc la fel ca prin ceață
cum mă privesc trist în cele două oglinzi
fără a mă vedea în nici una din ele.
Într-una am un cerc mare de raze în jurul capului
iar în cealaltă o aură întunecoasă din verdele
solzilor prin care mi-am implîntat sulița,
în cealaltă chiar eu sînt verdele monstru.
A privi simultan în două oglinzi :
într-una văd pomul,
în cealaltă, crăpate, fructele.

Nu știu dacă ți-am mai scris

Lasă poeziile și vino acasă
mai fericiți sîntem noi
prizonierii agriculturii
caprele au toate cîte doi iezi
așteptăm să se facă vinul și să-i tăiem
nu știu dacă ți-am mai scris
ocupați cu globalul
n-am timp să mă duc nici la doctor
și parcă aș fi putredă
sînt nopți cînd confund capra tropăind prin tindă
cu moartea
și te zăresc mereu în apa limpede din căldare
lasă vorbele goale și vino acasă
este vremea spălatului de butoaie.

Dorințe tu, cel mai pămîntean dintre iubiți,
Sigur — plătești consumația
Și garoafele
Sigur — carnea asudă, se-nmoaie
Degeaba.
Dar azi vreau să scriu un pamflet despre
Vals, azi arcuind grațiî de stambă voi salva
Onoarea flașnetelor.
Leagă-mi dar ochii cu neagra-ți
Batistă, lipește-mi galant țeava rece
De tîmplă și-ntreabă cu glas
Senzual : „Îmi permiteți ?"

Stare

Vine duminica singurătății fardate
Vine vîntul ca o pledoarie pentru eșarfe
Iar tu cauți înțelegerea deplin-a
Prietenilor plecați în week-end,
A gesturilor cu mandibule reci
Mărunțind carnea-ncrederii.
„Neîndoielnic" spui „Cu siguranță"
„De bună seamă" „Desigur" „Vezi bine"
Și nu mai ești decît o duminică cu adresă
O yolă fără vînt așteptînd talazurile
Și mai ești siguranța
Că mîine,
Pe buza ultramatinală a cești de ceai
Va gîfîi înăbușit
Țipătul.

Somnul ca o luntre de sticlă

Desăvîrșit pentru-a fi acuzat
De tenebroase complicități
Înaintezi venerîndu-ți eșecurile,
Împăturindu-le cu evlavie-n scrinul
Cu palpitații adolescente....
Spun despre tine amicii istorii pe care
Fumul țigării le-ntortochează scălimb,
Jarul alcoolului îmi împurpurează răbdarea
De parcă sudalmă ar fi pumnul meu
Crispat sub volanele rochiei
Ultimii oaspeți se duc
Coclindu-ți gustul pe limbă dar eu
Care știu vremelnicia tăcerii
Strangulez țipătul ca pe-o pasăre
Oarbă și-ascult gîlgîitul pavana
Cu singe albastru ;
Acum tu, strîns între coapsele
Nopții dumici în ochiu-ți miop
Nemeritate femei, nu mai știu dacă
Numele meu îți dilată pupila ca un
Fluture mare și negru, știu doar
Că mă-nalț spre-a-ți bănui peste umăr
Somnul, ca o luntre de sticlă.

---

plastică

Profesionalitatea și relevanța ideatică (II)

Sub semnul profesionalismului stau și lucrările lui Ion Stendl *). Spun lucrări, deoarece mi se pare că respectivul termen este apt a acoperi mai bine diversitatea de tehnici folosite de artist : ulei pe pînză ; tempera, creion; tuș, creion negru, intervenții de tempera ; laviu tuș, tempera; laviu, creioane colorate ; sanguină etc. Acest artist, format inițial la școala picturii monumentale lucrează cu egală pricepere cu toate, așa încît o discutare a aderenței tehnicii la temă mi se pare inutilă. Tot neavenită ar fi o studiere a expresiei artistice în funcție de modul cum se materializează în cicluri cu orientare ideatică diferită. Căci, așa cum apare clar din imagini, factorul lor generator a fost o obsesie anume : aceea a timpului devorator de simboluri și amintiri, de chipuri și închipuiri. Simbolică această întruchipare a **Duratei** (laviu, tuș, tempera) unde bustul uman ținînd în mînă un fruct indefinibil pare o cuirasă erodată de intemperii ! A nu se crede de aici că sensul imaginilor lui Stendl este acela al pierderii și disoluției. Într-un splendid ciclu închinat Cavalerului Trac istoria este retrăită la modul fabulos, proiecțiile mentale fiind însă constituite din elemente disparate neunitare, aparente, obiecte dintr-o recuzită alegorică ce trimit cu gîndul în trecut. Prin 1974—1975, celebrul regizor Luca Ronconi efectuase o transpunere pentru televiziune a lui **Orlando Furioso.** Totul părea de un modernism șocant, la prima vedere. Filmările erau făcute în palatul ducal din Urbino, cu coridoare și camere enorme, cu colțuri misterioase aflate în umbră, prin care circulau cavaleri pe cai de lemn și cînd spun cal mă gîndesc la ceva ce pare cuiva cal. Chiar și un lemn călărit de un copil. Efectul sugestiv era extraordinar. Acumularea modernă de cultură face ca oricine să poată reconstitui imaginea deziderabilă pentru cu care are drept puncte de reper date mentale însușite voluntar sau involuntar prin mediile de comunicare în masă. Stendl contează pe sensibilizarea privitorului la orice imagine ce conține elemente sugestive. Ca atare, poziția lui în fața realității nu este una arheologizantă, explicativă. El preferă implicarea spectatorului prin personificarea imaginii. S-ar putea crea chiar impresia că operează cu mijloacele vizuale ale suprarealiștilor. Dar, în timp ce pentru aceștia esențială este forța de șoc a imaginii, pentru Stendl mai importantă este capacitatea ei de a recompune un simbol. Forța de șoc vizuală trece pe planul secund, precum chiar în acele lucrări **(Melancolia arheologiei)** unde elementele hiperealiste (corpul uman) coexistă cu obiecte banale într-un mic amalgam ce ambiguizează sensul. Reținînd ca liant de bază al lucrărilor lui Stendl obsesia timpului devorator, nu ignorăm faptul că ea uneori nu depășește în transcrierea vizuală nivelul spectacolului straniu, a efectului căutat prin ambiguizare. Sensul este anihilat uneori total de un joc absurd al formelor, între grotesc și rigoare **(Compoziție XI).** Pulverizarea ideii și nedefinirea sentimentului de comunicat sînt însă la Stendl reziduurile unei arderi pentru care artistul are suficient de mult combustibil de bună calitate.

Grigore Arbore

*** Horea Flămîndu — Ion Stendl, Sculptură și pictură, Muzeul de artă al R.S.R. Despre Horea Flămîndu, în numărul trecut.**

---

balet

Exuberanță și subtilitate

Repertoriul Operei române din București s-a îmbogățit în această stagiune cu două notabile piese de balet, grupate într-un spectacol unitar, rezultat al unei montări și coregrafii inspirate. Ne referim la „Petrică și lupul", basm simfonic pentru copii, op. 67, de Serghei Prokofiev și feeria într-un act „Crăiasa zăpezii" de Liana Alexandra după un text de Hans Cristian Andersen.

După cum se știe, marele compozitor rus, autor și al altor cunoscute opuri muzicale pentru copii („Puiul de rață cel urît" — după Andersen, „Trei cîntece de copii" — pentru voce și pian, baletul „Cenușăreasa" etc.) și-a conceput lucrarea ca o demonstrație practică de inițiere în lumea instrumentelor muzicale, făcînd cunoscute într-o manieră atractivă, forma și timbrul specific fiecăruia. Astfel, pasărea este simbolizată de sunetele flautului, rața, de oboi, lupul fioros, de trei corni, Petrică, de grupul instrumentelor de coarde etc. Trama epică este, normal, foarte simplă, reducîndu-se, în esență, la prinderea lupului, dușmanul animalelor blînde (rața, pisica, pasărea pădurii) de către ingeniosul și curajosul băiat. Farmecul lucrării constă în jocul cînd dramatic, cînd umoristic al temelor, în vioiciunea ritmurilor și în plasticitatea melodică, ce o fac proprie adaptărilor scenice. De altfel, la Chicago s-a realizat o versiune dansantă a acestei „glume" muzicale, iar mai multe teatre de păpuși au inclus-o în programul lor. Opera română ne propune și ea, o transpunere coregrafică proprie, sub bagheta artistei emerite, Alexa Mezincescu. Balerină de excepție și coregraf cu o bogată experiență, ea a știut să sublinieze cu discreție datele lucrării, creionînd totodată, într-o manieră liberă, două partituri solistice remarcabile ; Petrică, exuberant, dinamic, plin de viață, interpretat cu succes de Gheorghe Angheluș, și rața, concepută în tușe duios-ironice, interpretată cu simț al umorului de Roxana Sîrbu. Cealaltă piesă din spectacol, feeria „Crăiasa zăpezii" este, la origine, o interesantă operă pentru copii, distinsă cu premiul Gaudeamus în Olanda (1980), preluată de societatea de radio „Processium" din S.U.A., figurînd, de asemenea, în planul repertorial al stagiunii '82, al Operei din Utrecht. Montarea de pe scena bucureșteană (Alexa Mezincescu — coregrafia, Roland Laub — scenografia, Elisabeta Benedek — costumele) se dorește un spectacol feeric în care toate elementele (muzica, dansul, pantomima, decorul, costumele) să conlucreze armonios, sincretic, scop în mare parte atins. Coregrafa a intuit exact, și de această dată, (cu excepția unui final cam accelerat, insuficient nuanțat) componentele structurale ale lucrării (simplitatea liniei sonore, transparența tonurilor, suave arabescuri melodice) și, în primul rînd, atmosfera ei luminoasă. Dar, și aici întîlnim originalitatea scriiturii coregrafice, este vorba de o viziune stilizată mergînd mai mult pe sugestie (chiar și accentele grotești se estompează în vioiciune și ludic) decît pe expresie, concepție susținută nu numai de plastica trupurilor, de mișcarea și gestica balerinilor, ci și de decoruri și costume, de o fluiditate a culorilor, parcă, impresioniste. Protagoniștii, personajele secundare ca și ansamblul evoluează, în general, cu acuratețe și precizie, netrădînd intențiile regiei și coregrafiei. Se detașează din nou, prin dezinvoltura și tehnica execuțiilor, Gheorghe Angheluș (Karl), bine secondat de Magdalena Rovinescu (Gerda) și Daniele Spiridonescu (Crăiasa Zăpezilor). O prestație bună am observat și la distribuția, considerată a doua, cu foarte tinerii și promițătorii interpreți, Laurențiu Guinea, Stela Viorică și Doina Axinte, în rolurile principale. Nu putem încheia fără a menționa și contribuția, la această frumoasă reușită, nu numai pentru copii, ci și pentru adulți, a orchestrei „Musica rediviva" dirijată de Ludovic Baci și, în special, a corului de copii „Voces primavera" condus de Claudiu Negulescu.

Paul Antipa

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

VII. „Un modest Faust valah" ? (1)

Judecînd după poziția deținută pe axul cronologic al operei lui Ga'action, povestirea **Moara lui Călifar** (1902) — capodoperă incontestabilă nu numai a plăsmuitorului ei, ci a întregii proze fantastice românești — face absolut inutilă orice încercare de a-i determina valoarea prin apel la judecata critică de tip contextual. Scrisă cînd autorul nu avea decît vîrsta de douăzeci și trei de ani, trebuie reținut totodată că scrierea nu este precedată decît de umanitarist-juvenila tabletă, mai mult poematică decît narativă, **Harpistul Dionis** (1896). Într-o atare situație, evident, obișnuitul procedeu de a explica suprema izbîndă a operei lui Galaction reprezentată de **Moara lui Călifar** prin raportarea la eventualele experiențe anterioare ale autorului cade de la sine ; de pe altă parte, însăși ideea avansată ceva mai înainte — de a privi faptele din unghiul unei cronologii cu semnele schimbate, considerînd seria „legendelor hagiografice" drept „dosarul", dacă vrem „jurnalul de creație" al marilor nuvele și povestiri fantastice tipărite cu ani în urmă — se lovește de serioase piedici, nemaiavînd șansa de a fi acceptată fără rezerve, precum în cazurile propuse de **În pădurea Cotoșmanei, Copca Rădvanului** și **Gloria Constantini,** cărora, în chip firesc, li se alătură puternica nuvelă realist-psihologică **De la noi la Cladova.** Dificultatea vine de acolo că spre deosebire de celelalte trei nuvele fantastice, **Moara lui Călifar** face extrem de dificilă, dacă nu imposibilă, situarea într-un anumit unghi interpretativ care să îngăduie raportarea la un anume precept moral tributar, oricît de voalat, unui unic punct de vedere etic de obîrșie dogmatic-creștină trecut ca atare prin filtrul credințelor ezoteric-religioase de sorginte folclorică. Privită din această latură, esențială, a substratului ideatic-simbolic, povestirea se dovedește refractară oricărei tendințe de intruziune a tezismului moralizant, acceptînd, în schimb, avatarul unei ambiguități semantic-existențiale pe cît de derutante, pe atît de tulburătoare.

Sigur, asemenea lui D. Caracostea, putem zice că în intimitatea ei povestirea se bizuie pe o idee fundamentală pentru morala creștină — „deșertăciunea lucrurilor lumii acesteia" — numai că întreg contextul narativ de aici este complet străin de orice constrîngere canonizantă și dogmatică, fiind, dimpotrivă, larg deschis la ideatica existențială înscrisă între parametrii unei ontologii mitice etern-umane, de circulație universală atît în timp cît și în spațiu. Emanație a unui sublim și insolit „accident" de creație, **Moara lui Călifar** constituie un document revelator menit să dovedească neașteptata însușire a eposului mitic autohton de a „ilustra" cu extraordinară forță și cu inconfundabilă originalitate marile teme ale creației artistice dintotdeauna, înscriindu-se pe orbita acestora cu de la sine putere. De aceea, scrierea nu a scăpat tentației de a fi evaluată din unghi comparatist. Același D. Caracostea, de pildă, o raportează la feeria dramatică **Der Traum ein Leben** a lui Franz Grillparzer, acesta din urmă, la rîndul lui, tributar, ca și în alte rînduri, lui Lope de Vega, cărora li se alătură acum Calderon și Voltaire. Și mai incitantă apare opinia unui interpret actual, Constantin Ciopraga, înclinat a vedea în morarul Călifar „Un modest Faust valah". Dar, spre a ne putea edifica asupra realei stări de lucruri, să coborîm pe tărîmul mai puțin lesnicios al lecturii critice fidelă textului narativ.

Ca mai peste tot în proza sa scurtă, și în **Moara lui Călifar** Galaction ne introduce în temă de la bun început. Pasajele ce deschid povestirea întrunesc însușirile unui adevărat dosar al temei, alcătuit din fișe cît se poate de explicite. Întîi, sîntem întîmpinați cu un „enunț" care sintetizează aproape toate fațetele problemei :

„În preajma unei păduri străvechi se privea în iaz moara lui Călifar. Se privea de cînd se ținea minte în bătrînii satului din cealaltă margine a pădurii, și Călifar era «moș Călifar» din vremi uitate. Moșnegii din Alăuteștî își aminteau de înfățișarea-i sură, de ochii lui ce iscodeau tăios din stuful sprincenelor și de moara lui cu strașina de-un stînjen. Flăcăii ce îndrăzniră să înfrunte pînă la celălalt capăt pădurea grămădită între Alăuteștî și moară văzură cu ochii flăcăilor de acum optzeci de ani. Dincolo de moară începea Căpriștea ; un pămînt pietros, scorburos și plin de mărăcini, în care numai necuratul trăgea brazdă cu coarnele".

Luînd atent seama la calitatea bogatului evantai de informații comunicate în chiar primele rînduri ale povestirii, izbitoare ni se pare impresia că totul pledează pentru desemnarea unui cadru epic chemat să închidă în el, dacă se poate zice astfel, concretețea unei realități absolut imaginare. Este semnul faptului că avem de-a face cu geneza perpetuă a mitului. Odată cu neîntrerupta lui trăire realistică, adică prin intermediul amintirii „concrete", mitul capătă statut „nuvelistic", deși apare limpede că realitatea lui originară este, exclusiv, una de basm, adică proiecție în fabulosul pur a obsesivei și dilematicei aspirații de depășire a condiției umane trăite în plan fenomenal.

Ceea ce s-ar putea numi **existența prin inexistență** a morii lui Călifar, paradigma deja sugerată în pasajul de început al povestirii, este îndată reluată, procedîndu-se la explicitări fățișe. Elementele înainte enumerate (înfățișarea morii și a stăpînului ei, trimiterea la un timp al acțiunii cvasiindefinibil, descrierea locurilor ce împrejmuiesc moara) își dezvăluie tîlcul subtextual, mai exact simbolistica, fără nici o ezitare. Plonjonul în ideatica fantastică este definitiv :

„În Alăuteștî, în nopțile de vreme rea, torcătoarele spuneau, înviind focul, că moș Călifar își vînduse sufletul satanei pentru nu știu cîte veacuri de viață ; că ucigă-l-crucea întinsese în iazul morii sufletelor creștinești, un laț vrăjit ; și că morarul procopsea, cu bogățiile cu care diavolul ispiti pe Domnul Hristos pe oricine le poftea și venea să le ceară. Dar lațul diavolesc astfel se înnoda pe sufletul celui ce rîvnise procopseala necurată că acesta își sărea din minți : bunătățile cu care îl hărăzea vicleanul erau atît de multe, și bucuria cu care îl gîdila era așa de ascuțită, că nenorocitul îndrăzneț, perpelindu-se ca un ciine încălerat de viespi și rizînd smintit în fericirea lui drăcească, venea de-a rostogolul către iaz și oticnea în el. Iazul și moara lui Călifar erau o născocire a întunerecului. Acest iaz, în care moara se privea de veacuri, nu era un iaz ca orișicare ; pentru că pe fața lui nu se izvodea niciodată, nici o undă. De-a pururi, fața lui sta linsă, limpede, înghețată, ca un stei de sare străvezie într-un ram, de trestii și de sălcii. Zăgazul ce se înălța în coasta morii era — spuneau creștinii înfiorați — întărît pe dedesubt cu casele acelora pe care îi ispitiseră comorile satanei și veniseră la Călifar ca să-i procopsească. Moara sta, sub învelișul ei cu străsina de un stînjen, ca un cap cu gînduri rele sub o pălărie trasă peste ochi. Nimeni nu văzuse moara în umblet. Morarul măcina numai pentru stăpînu-său Nichipercea — și cine știe pe ce vreme. Se spunea însă că atunci cînd Călifar ridica stăvilarul și slobozea pe scoc cîmpoiul apei, apa fluiera cum fluieră un șarpe încolțit de flăcări, iar, de sub făcău, se scurgea în spumegai de sînge. Și cîte nu se mai spuneau ! Cîți îndrăzneți, din sat și de pe alturea, furați de minți, prostiți de naiba și sorbiți de iazul fermecat, nu erau de pomenire șezătorilor din Alăuteștî ! Și frica nevoiașilor se înghesuia pe lîngă vatra pilpiitoare ; iar curajul voinicilor stătea drept, cu mîna în pieptar ; nouros, gînditor și părea-că gata de-o încercare".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

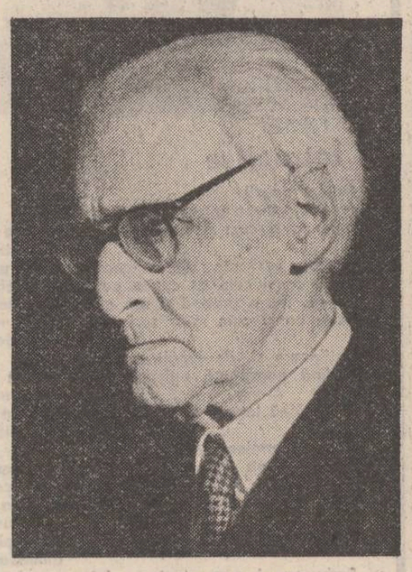

Al. Philippide

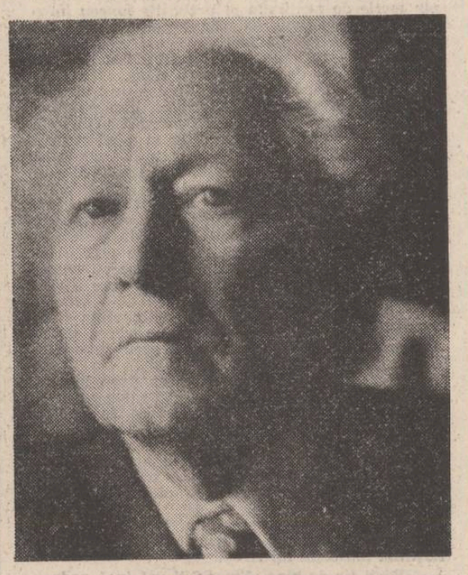

Romulus Vulcănescu

Proză și dramaturgie : Gabriela Adameșteanu și M. R. Iacoban

CRONICA EDIȚIILOR

Enigma Adelei (II)

Cît este parte veridică și cît parte de fantezie în conturarea personajului Tania Lungu din romanul lui Stere — nu putem preciza. De altfel personajul din roman **dispare** destul de timpuriu, după ce contractează o pneumonie în îndepărtata Siberie. Fapt pozitiv este că Maria Grosu, devenită Stere, l-a însoțit cu adevărat pe soțul ei în surghiunul acestuia și tot atît de adevărat este că ea a fost confesoarea de ani de zile a lui Ibrăileanu, cum ne dovedesc aceste scrisori pe care le comentăm. Din ele deducem că relațiile dintre soții despărțiți rămîn în continuare de respect mutual, nu găsim aici nici un fel de insinuații la adresa fostului bărbat, cum de altfel s-ar fi putut întîmpla în cazuri de obște. Numele lui Stere apare rar în aceste scrisori și numai în legătură cu **pensia** și ajutoarele pentru cei trei copii avuți împreună a căror grijă o poartă, se pare, în întregime, mama.

Pe de altă parte, luînd în considerație modul cum sînt „creionate" celelalte, multe, personaje ale romanului despre care avem date **obiective** provenite din alte surse, trebuie să conchidem că și în cazul Mariei Stere există un sîmbure de adevăr. Și, cum spuneam, în lipsa altor probe, dăm credit, cu toate circumstanțele de rigoare, **acestei** imagini (pe care în bună parte, dar la altă vîrstă o confirmă întrucîtva și corespondența).

Așadar, iată cîteva pasaje mai semnificative. Sosind într-o zi la familia Lungu, Vania Răutu (= Constantin Stere), „ajuns pînă la înălțimi de slavă în analele gimnaziului nobilimii din Chișinău", o **surprinse pe Tania desperată, înăbușindu-și plînsul cu batista care-i acoperea fața înflamată de emoție.**

(În paranteză, să precizăm anii vieții personajelor acestui semnificativ „triunghi": Const. Stere = n. 1865 — m. 1936 ; G. Ibrăileanu = n. 1871 — m. 1936; Maria Stere = n. 1866, în scrisoarea din 28 septembrie 1928; **mîine împlinesc 62 de ani** — m. ?).

Mai departe : **În deosebi se agita pe chestia asta Tania Lungu, care reușise să convingă pe toți admiratorii lui „Pușchin al Basarabiei"** (cum fusese numit Vania Răutu, n.n.) **că o asemenea lacună este intolerabilă** (că nu cunoscuse încă dragostea. n.n.). **Roșie de admirație, cu ochii căprii scînteietori, ea insista asupra DATORIEI lui Vania de a se îndrăgosti, — în vocea ei puțin nazală suna atîta hotărîre încît Vanea se resemnă.** Mergem în continuare pe firul romanului : **Dar urma să fie rezolvată o problemă și mai grea : DE CINE trebuia să se îndrăgostească Vania ?**

Tania decretă fără șovăire : de Aniuta Burlacu, — verișoara ei și a lui Sașa Lungu, o fată cu un cap mai înaltă decît Vania și cu un an mai în vîrstă, — o blondă sprintenă etc., portretul acesteia nu ne interesează, cu toate că nu strică să notăm că mai toate iubitele lui Vanea au fost blonde. **Cenaclul votă în unanimitate această candidată și Tania primi mandatul să aducă la cunoștința Aniutei sentința.**

Real sau nu, faptul este semnificativ pentru dibăcia romancierului de a aduce în scenă micile viclenii ale adolescentinelor. Că ea, Tania, îl iubea pe Vania nu intră îndoială, de altfel, mai jos: **Iar Tania, foarte emoționată, i-a comunicat că Aniuta plînge, dar nu e în stare să redacteze, în răspuns, o scrisoare de dragoste la nivelul misivelor primite, — și că nici ea, Tania, nici Catia nu au reușit să o ajute.** Dar, care, voia Tania să o ajute ? Tînărul, într-adevăr dotat, dar fără experiență, este manevrat de **inteligența** feminină în zorii manifestării ei. **Evident din acest roman nu au putut izvorî decît decepțiuni pentru toată lumea. Iar cea mai indignată de lipsa de talent a Aniutei, pentru rolul de „grande amoureuse", — a fost Tania Lungu.** Oare? Dar nu facem aici analiza romanului, ci căutăm doar unele linii pentru portretul Mariei...

Tania citea cu multă silință toată „literatura" revoluționară pe care i-o dădea Vania (ceea ce nu făcea și Aniuta ! n.n.), **și asculta povestirile lui ca fermecată, cu ochii scînteietori, cu umerii ridicați în sus spre gîtul ei scurt, cu fața totdeauna aprinsă.** Ibrăileanu era un bun coseur și probabil că tot „cu ochii scînteietori" și cu „fața aprinsă" îl asculta, în întîlnirile lor de la Iași și de la mînăstirile Bucovinei și Maria Stere. Din nou la Tania, care avea și alte „farmece" : **Mai cu seamă dacă îl ispitea cu o prăjitură încorijibila Tania, — care avea darul să prefacă pe ferocele revoluționar în copil sentimental și blajin prin niște mijloace ridicul de simple : cu o firculiță băgată în buzunar pe care Vania pe neașteptate o găsea acolo în mijlocul unei conferințe, cu un ghem de lînă roșie aninat la spate, care stîrnea ilaritatea obștească sau cu schimonosiri și paștisări de gesturi și de cuvinte ale membrilor cenaclului. (...) aproape în fiecare zi ea căra la Comună dulcețuri, prăjituri, plăcinte și alte produse ale artei culinare...** Asemenea **cofeturi** îi va trimite și Maria Stere lui Ibrăileanu dar și acesta îi răspundea cu anumite poame, miere de albine.

Tania, adolescenta, ține și discursuri feministe, cu motivații generale, însă nu lipsite de patos : **ea continuă cu ochii umeziți de pasiune :**

— Platitudine ! Micime de suflet ! Ce e vinovată o femeie dacă mijloacele ei intelectuale și cunoștințele nu-i îngăduie o acțiune independentă. Mileniile de depresiune nu se șterg cu o adiere a vîntului nou, despre care ne vorbește tovarășul Giurilă. Dar cea mai modestă femeie poate găsi în inima ei o enormă forță morală, pe care numai cretinii și oamenii de pește nu o recunosc. Și dacă dragostea poate înzeci forțele luptătorului într-un ceas de cumpănă sau îi aduce reconfortare și mîngîiere în zilele de încercare, — nu îndeplinește ea ca și Elena lui Turgheniev, o înaltă misiune, nu aduce un imens serviciu omenirii ?...

În această parte a romanului, Tania apare, cu toată psihologia ei infinit mai complexă, asemenea Anei, „săraca Ana" din primul capitol al romanului lui Rebreanu, **Ion.** Ca și aceea, și în spiritul tragediei antice, ea este de la început demnată. Capabilă de abnegație pînă la a se sacrifica pe sine, ea este, sub acest aspect, unul din cele mai interesante personaje feminine ale literaturii noastre. Faptele romanului sînt cunoscute și nu le pomenim decît sumar : ea se căsătorește, fals, cu Vania pe cînd acesta era în temniță, cu gîndul, pentru că numai așa avea posibilitatea, de a-l putea urma în surghiun. Ceea ce se va și întîmpla. După o scurtă „încercare" de dragoste și din partea unuia și din partea celuilalt, remușcări și la unul și la altul, ea vrea doar să-l „ajute", el n-o „poate" iubi, Tania se stinge în îndepărtata Siberie, în jurul vîrstei de douăzeci de ani, regretată de toată lumea în frunte cu... Vania Răutu. Un director de închisoare o caracterizează în chip semnificativ : „A dracului fată și logodnica dumitale ! Ardei, spirt de nouăzeci de grade! E un prichindel de-o șchioapă, dar a dat peste cap și pe guvernatorul general, care nici nu și-a dat seama cum s-a trezit în fața acestui drăcușor. Și a făcut atîta scandal, încît i-a fost lehamite. Pruncul nevinovat a împlinzit așa nacialnic ! Și i-a smuls autorizația... Ptiu ! și nici nu ai la ce te uita ! Parcă-i un băețel de patrusprezece ani, deghizat..."

După cum vom vedea din corespondență, Maria Stere are doar unele caracteristici ale acestei Tania, de unde se vede că romancierul avea temeiuri să afirme că romanul său e numai parte adevăr gol-goluț, restul este operă de ficțiune.

Gheorghe Suciu

LINIA VIEȚII

Impresionantă în orice carte a Ilenei Mălăncioiu e nota de ardoare, de decizie și bravură cu care este asaltată poezia care, în cazul poetei, nu dă prea obișnuitele și, în fond, omenești semne de diminuare a combustiunii interioare de unde își trage resursele. Fiecare nou volum al Ilenei Mălăncioiu constituie **încă** o regrupare de forțe, reprezintă **încă** un efort depășit ; are și **găsește** ceea ce să spună, viu și pregnant, fără supărătoare repetiții sau autopastișe, în cadrul unei opere care își completează și își desăvîrșește contururile individuale. A avea forța să continui și să fii tu însuți, la o înaltă tensiune și intensitate a solicitărilor versului — iată ceea ce demonstrează și ultima apariție a Ilenei Mălăncioiu, volumul **Linia vieții** apărut anul trecut la Editura **Cartea Românească.**

Poemele acestui volum, dintre care unele antologice, se înscriu pe linia netranzacțională a atitudinii autoarei, condusă de o fermă opțiune morală și estetică. Dacă au rămas intacte obsesii mai vechi ori mai recente ale poetei, dacă limbajul ei conservă amprenta mitosului arhaic și contactul cu figurația biblică, în schimb, ceea ce observă ca o achiziție de dată mai nouă este sporita pregnanță a versului, imperioasă și ineluctabilă, a unui vers rostit de pe poziții cîștigate și verificate în timp care îi conferă o maximă eficacitate. Enigmaticul și evanescentul, simbolurile cețoase și ambigui și-au restrîns mult domeniul în această poezie de neîncetată ardere interioară, lăsînd să străbată, mai pur și mai clar, mesajul de o uimitoare franchețe și de o categorică stringență : „Pămîntul țării mele nu este numai ceva din afară / Pămîntul țării mele este și-n creierul meu / Acolo rodește bine și-n anii cînd îl uită / Și-n anii cînd îl bate Dumnezeu // Acolo seamănă cu materia mea cenușie / Intens populată de îngeri și păsări sfinte / Acolo nimeni nu se bate cu el în piept / Și nimeni nu-l minte // Acolo spicele se coc la vreme / Acolo nu rămîne porumbul necules // Acolo este loc și pentru culegători / Dar acolo din cînd în cînd ies // Ginduri curate ca fluturii albi / Să fie mai frumos și afară / Acolo rămîne din cînd în cînd / Un gol nesfîrșit și-o durere amară // E ceva care începe să mă neliniștească / Mi-e frică pentru mine, se petrec mari schimbări / Aveți grijă de creierul meu înfierbîntat de durere / Aveți grijă de pămîntul roditor al acestei țări" **(Aveți grijă).**

Cine poate scrie un astfel de poem, de o asemenea forță percutantă și de un vibrant patriotism ce nu are nevoie de prea multe cuvinte pentru a fi receptat, este fără îndoială o „voce" de care **trebuie** să se țină seama. Poemul Ilenei Mălăncioiu mai demonstrează, pentru cei ce cred altfel, că poezia patriotică adevărată conține întotdeauna un **ce** inefabil, o durere, o suferință și o îndreptățire lăuntrică ridicate la rangul unei simțiri obștești. Prin evidența ei, de o nobilă independență morală, poezia Ilenei Mălăncioiu ne obligă nu numai să luăm act de felul cum gîndește poeta, dar, într-un fel, să cugetăm așa cum gîndește ea, să ne identificăm cu un astfel de avertisment vital. Dealtfel, în jurul unei vitalități neîmblînzite, al unui mod de a trăi, de a gîndi și de a simți ce nu poate fi tranzacționat se rotește întreaga rostire poetică a autoarei din acest volum. O semeție a minții care gîndește propriu, pe propria-i răspundere și asumîndu-și riscurile, o demnitate intratabilă a spațiului lăuntric ce nu poate fi cotropit sau substituit, în ciuda numeroaselor angoase care îl asaltează, un statut existențial suveran și inconfundabil, toate acestea constituie „ideile" unei poezii pe cît de omenești, pe atît de frenetic absolutiste în aspirațiile ei intime. Este o poezie a rezistenței decise și a umanului regenerativ și recuperator, unde, sub invelișul bănuit fragil al depoziției despre pierderea ori eșecul ființei, pulsează nervul viu al unei totale mobilizări de energie interioară : „Cînd am văzut desenul perfect de pe fluture / Și culoarea catifelată a aripei străvezii / Am înțeles că nu peste mult / Zborul lui liber nu va mai fi. // I-am întins mîna stîngă să se-așeze / Și am simțit numai un trup firav / Aș fi putut să-i fac mormînt în palmă / Dar fluturele nu era bolnav. // Își terminase zborul, atîta tot / Și era moale și fragil ; / Mă temeam să nu-și lase de bunăvoie aripele / Și să se tirască umil // Pe linia frîntă la jumătate / Și poate puțin prea scurtă / Să nu împietrească așa / Cu muntele venus în burtă. // Cînd deodată linia vieții mele / A-nceput să bată din cele două aripi perfecte / Puțin mai mari decît au fost la-nceput / Și puțin mai drepte" **(Linia vieții).**

Această energie dogoritoare, acest mod de a simți, de o intensitate neobișnuită, asigură în primul rînd complexitatea poemelor scrise de Ileana Mălăncioiu. Nici un proiect liric nu este aici linear : liniile se amestecă și se confundă, se unesc imprevizibil punctele de **jos** cu cele de **sus,** se întrepătrund neîncetat și în ambele sensuri spiritualul cu materialul, realul cu imaginarul. Poemele vorbesc mereu despre sine și despre altceva, despre altceva și despre sine. De la simbolul biblic se coboară în faptul de viață cotidian, de la datul biografic propriu se urcă vertiginos spre parabola existențială. Ca o maree, imaginația poetei spală nisipul contingentului spre a se pierde apoi în apele profunde ale oceanului metafizic. Nu mai este cazul, ca în volumele precedente ale poetei, de un mister al enigmei, ci de un mister al profunzimilor. Iată, de exemplu, cum se deplasează într-o astfel perspectiva poemului de la o experiență biografică personală la o meditație teribilă și în același timp corporală asupra morții, cum imaginea cunoscută a „firului de viață" se ramifică într-o extraordinară metaforă vizuală : „Păianjenul din colțul acestui salon / Unde moare cîte un om în fiecare zi / Toarce cu tenacitate pînza lui cenușie / Lîngă cel care mîine nu va mai fi. // Ci curios bolnavul îl privește / cum scoate din sine însuși firul subțire / Cînd deodată lichidul viscos nu se mai usucă în aer / Ci curge lin în ultima sa privire. // Atunci firul se termină brusc / Și fără să vrea păianjenul se trezește că fuge / Din colțul în care țesea liniștit / Și împăienjenește ochiul care îl suge" **(Păianjenul).**

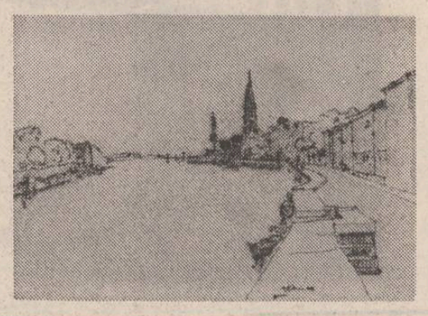

Poezie a sufletului și a trupului, a materialității și a spiritualului, nu neapărat însă ca elemente antagonice, ci chemîndu-se și eliberîndu-se reciproc, poezia Ilenei Mălăncioiu scoate în acest volum mai în evidență decît în alte cărți două figuri predilecte ale discursului său liric : muntele și pustiul (deșertul sau valea). Cît de straniu se combină cele două figuri și cu cît de bogate sugestii ne-o demonstrează poemul **Acord final,** poem al morții dar și al **recuperării** sufletului, al experienței fundamentale, ca și al experienței tranzitorii : „Voi muri și nu voi ști absolut nimic despre moartea mea / Așa cum despre nașterea mea nu știu absolut nimic / Am deschis ochii am plîns și am rîs și am plîns / Îi voi închide și nu voi avea ce să zic. // Și totuși moartea mea e un lucru real / Mai real decît nașterea poate / Simt sufletul ridicîndu-se-ncet ca pe-o culme / Peste golul în care va-ncepe să-noate. // Calcă pe trepte de aer tot mai rare / E din ce în ce mai departe de trup / Aud încheieturile scărilor cum trosnesc / Dar nu mă mai tem că se rup. // Cît se mai poate cădea din această vale / În care nimeni nu mai poate trăi altfel / Decît anume pentru trupul său / Și nici măcar pentru el ?".

Niciodată lucrurile nu stau la Ileana Mălăncioiu într-un punct fix, imuabil. Proporțiile lor se schimbă mereu, supuse, bombardate neîncetat de „materia... cenușie, intens populată de îngeri și păsări sfinte". Muntele poate deveni pustiu, după cum deșertul se poate termina într-un pisc. Imuabilitatea e sinonimă aici cu moartea și, practic, exclusă, pentru că versurile acestei mari poete contemporane nu elimină nici o clipă din „linia vieții" posibilitatea recuperării și profeția salvatoare : „Pustiu imens și înfricoșător / În loc de boabe de nisip / Stau unul lîngă altul milioane de oameni / Care au toți același chip. // Peste acest nisip trece din cînd în cînd / Cite-o cămilă foarte mare / Care o ia de cîteva ori pe cocoașă / Și-apoi dispare. / Pustiu imens și înfricoșător / Dacă ar rătăci în el neîncetat / Vreme de o sută de ani / Nici un popor n-ar putea fi salvat" **(Peste acest nisip).**

Dan Cristea

Urmare din pag. I

Realismul dezbaterii

vester. Andrei salvează abatajul", nici „Lazăr de la Rusca", nici „Bărăgan" sau „Cetatea de foc", nici, mai de curînd, „Mărul de lîngă drum" etc., programa prevăzîndu-i (spre a rămîne tot la literatura noastră contemporană) pe M. Preda, D. R. Popescu, F. Neagu, N. Stănescu ș.a. Acea școală „de acum 30—40 de ani" era și ea produsul unei conjuncturi istorice. Dacă nu recunoaștem aceasta, atunci reproșurile exprimate de M. Iorgulescu trebuie îndreptate numai împotriva criticii literare a vremii, care, ignorînd criteriul estetic, a înălțat osanale „marelui poet"... A. Toma și altora, contribuind astfel la propulsarea lor și în programele școlare, pe cînd Arghezi nu avea acces la semnătură într-o pagină de revistă ; ș.c.l... Iar în altă ordine de idei, în locul acelei școli de șapte ani (formă fără fond, sau oricum am numi-o), ce putea să funcționeze, în condițiile de atunci ? A condamna global o generație pentru stricarea limbii române este, desigur, exagerat.

Mircea Iorgulescu se pronunță vehement împotriva orelor de cultivare a limbii prin întocmirea anumitor compuneri cu caracter administrativ. Dacă pregătim cu adevărat pentru viață tinerele generații, iar viața îi solicită pe oameni să redacteze așa ceva, respectivele ore își au rațiunea lor. Deveniți maturi, să le întocmească altcineva o... cerere ? Nu școala se cuvine să-i învețe la timp ? După opinia noastră, orele destinate deprinderii elevilor cu redactarea unor atare compuneri (într-un stil corespunzător) își au locul nu în programele pentru clasele de liceu, ci în programele pentru clasele gimnaziale. Oare, absolventul de odinioară a patru clase primare nu-și scria singur petiția ?

În programa pentru clasa a IX-a (p. 18), într-adevăr, citim : **„Stilurile funcționale ale limbii :** tehnico-științific, administrativ, publicistic, beletristic..."; s-a considerat, probabil, că stilul beletristic le este mai cunoscut elevilor; poate fi și o simplă scăpare ; poate fi una din acele „politizări" nejustificate ; dar programa se alcătuiește nu pentru uzul elevilor, ci al profesorului care poate evita eroarea în temeiul ordinii tratării stilurilor funcționale în capitolul respectiv din manualul pentru aceeași clasă și unde stilul beletristic e așezat la locul ce i se cuvine. Criticul M. Iorgulescu se arată profund nemulțumit de situarea stilului beletristic — pe ultimul loc în seria de „stiluri funcționale", mai prejos decît, de pildă, cel administrativ ! (...)", ca și cum locul într-o enumerație din programă ar constitui esența problemei... Vreme de ani buni, limba și literatura română au figurat undeva, în ultima sau penultima rubrică a primei pagini din cele două pe care se înșiră disciplinele de studiu ; începînd cu anul școlar în curs, obiectul ce ne preocupă deține prima rubrică în catalog : dincolo de satisfacerea orgoliului subiectiv al profesorului de specialitate, trecerea limbii și a literaturii române în fruntea obiectelor de studiu înseamnă, oare, în sine, o mutație produsă în condiția sa față de aceea din anul precedent ?

Apoi, în ciuda promisiunii de a nu susține „că singură școala este responsabilă de alterarea progresivă a limbii românești", în ceea din urmă, criticul M. Iorgulescu lasă vina să alunece (cînd mai discret, cînd involuntar) și să apese greu tot asupra dascălului, fiindcă acesta nu izbutește să cultive stilul ales, deși majoritatea copleșitoare a orelor prevăzute de programă sînt afectate predării-învățării, altfel spus, comentării textelor beletristice.

Activul critic consideră cele cîteva ore destinate cultivării limbajului tehnic o veritabilă agresiune țintind puritatea limbii noastre. Pentru că excelentul editorial din „România literară" invocă, pe drept cuvînt, numele ilustrilor înaintași Barițiu și Heliade, fie-ne îngăduit să reproducem un scurt pasaj din „Prefața" la „Gramatica românească" : „Limba este mijlocul prin care ne arătăm ideile și cugetările noastre ; acela ce cunoaște și știe mai multe lucruri, a aceluia limbă este și mai bogată la vorbe, și mai plăcută". În perimetrul activității productive, în relațiile lor multiple în cadrul societății, vorbitorii contemporani comunică, desigur, în mod esențial, tot prin mijlocirea limbii și, cu sau fără voia lor, sînt nevoiți să apeleze frecvent la termeni tehnici. Dacă marele dascăl de la Sf. Sava ar fi trăit într-o societate cum este aceea de astăzi (cu o structură așa de complexă, cu un ritm fără precedent în dezvoltarea științei, cu o asemenea explozie informațională... etc.), negreșit s-ar fi străduit ca școala condusă de el să-i învețe pe elevi cît mai multe, din multe domenii... Apoi, cele întreprinse de Heliade pentru îmbogățirea vocabularului și, în general, pentru dezvoltarea limbii române literare (în epoca sa glorioasă, evident), stau mărturie că nu s-ar fi împotrivit acum sincronizării limbii cu progresele societății. Legat de acest aspect, nu ni se pare întîmplător că, în 1982, Editura **Albatros** a tipărit un „Dicționar de cuvinte recente", realizat, cum era și cazul, de un lingvist de profesie : Florica Dimitrescu. Iar în binevenitul dicționar găsim explicați destui termeni tehnici.

A respinge (pentru motivele arătate) o serie de opinii exprimate de M. Iorgulescu nu înseamnă a susține că programele și manualele școlare nu au părți vulnerabile, după cum nu însemnează că am vrut să fim neapărat — și peste tot — în consonanță cu poziția M.E.I. (A se vedea articolele noastre din „Tomis", nr. 1/1979 și nr. 3/1981, din „Luceafărul", nr. 31 și 32/1981).

Spre deosebire de critic, nu credem că programele de limbă și literatură pentru liceu s-ar îmbunătăți în mod autentic prin eliminarea celor cîteva ore destinate preocupării pentru limbajul tehnic. Nu credem că (re) introducerea studierii lui Bălcescu, Bolintineanu, Alecu Russo și a altor mari scriitori, în locul orelor cu pricina, ar fi o rezolvare optimă, pentru că, pur și simplu, înghesuirea materiei ar echivala cu masacrarea operei acestora, adică a unor scrieri ce sălășluiesc în adîncul inimii și al cugetării noastre. Nu înțelegem de ce criticul preferă cîteva ore, cîteva „firimituri" obținute așa cum propune domnia sa, cînd soluția a fost rostită și exhaustiv argumentată de academicianul Cristofor Simionescu într-o memorabilă suită de articole apărute în revista ieșeană „Cronica". Încercăm a rezuma o singură idee : fără să se modifice esențial ponderea disciplinelor circumscrise pregătirii tehnico-productive, se impune o mai judicioasă ditribuire a materiei respective pe obiecte și ore, înlăturîndu-se paralelismele, repetările, amănuntele, simultan cu măsurile de rigoare pentru sporul calitativ în predare. Astfel, „umanioarele" nu s-ar mai afla oarecum în penumbră, iar limba și literatura română ar beneficia de relativ suficiente ore spre a-și reliefa bogatele ei valențe formative.

POEȚI CEHI CONTEMPORANI

JAN PILAR

Jan Pilar s-a născut în anul 1917 în Cehia de sud și este unul din poeții cehi contemporani bine cunoscuți și prețuiți în patria sa. El a debutat la vîrsta de 16 ani cu versuri inspirate din pitorescul plaiurilor natale, năzuind spre o lume plină de încantațiile unor cîmpii verzi în care oamenii pot să trăiască înfrățiți cu magnifica putere regeneratoare a pămîntului. Dar zilele nefaste ale celui de-al doilea război mondial îl găsesc la Universitatea Carolină din Praga de unde este arestat și internat în lagărul de la Oranienburg, spuiberindu-i-se tot fondul de aspirații umanitare. Eliberat din lagăr după victoria asupra fascismului, poetul Jan Pilar se dedică unei creații poetice de profunde rezonanțe sociale realizînd o poezie cu remarcabile valențe agitatorice. Maturizat și de experiența războiului, el va reacționa cu promptitudine receptînd ecoul evenimentelor din jur cărora le surprinde cele mai intime resorturi dialectice. Dintre volumele sale de poezii amintim: **Livada cu meri** (1939), **Casa fără ferestre** (1942), **Bucuria pe pămînt** (1950), **Copacul nu se îngroapă** (1957), **Frunza galbenă** (1972), **Pămîntul, cîmpie verde** (1977), **Trandafirul verde** (1982) ș.a.

Ce să facă poezia?

Cînd arde Roma-n foc mistuitor
ce-ar mai putea să facă poezia
cu incendiatorii, ce-ar putea,
să se ascundă-n temniți, sub zăvor
sau să pornească împotriva lor?
În lume, Poezia-i ca o stea !

Peste America se-așterne-un negru nor...
Walt Whitmann, Robinson, Jeffers, Pablo Neruda
veniți-mi toți, acum, în ajutor
veniți, veniți, veniți fără de preget
cît mai e-n lume viață și e soare
ca să oprim înfricoșatul deget
de pe trăgaciul armei nucleare!
Mai este timp, nu arde Roma încă
cuprinsă-n vîlvătaia nucleară
din groapa care s-a căscat, adîncă!

Mi se-nfioară trupul tot cînd văd
lunara luntre clătinată-n zare
și iau din poezii puteri cu care
să-mi întăresc cuvintele, să strig
ca să alung din lumea noastră mare
distrugerea înveșmîntată-n frig...

Eu cînt pămîntu-n hainele iubirii
lumina ce-nflorește trandafirii
cînt și garoafa așezată-n vază
odaia luminînd ca o amiază
și muzica o cînt, ce-aruncă punți
unde-i cuprinsă lumea și dansează
ca virfurile brazilor pe munți...

Eu, dragostea o cînt necontenit
dar cînt și frunza teiului suavă
și chiar de-ar fi legată sus, în slavă
e-un fir ce nu se vede, tors din soare
sub teiu-adumbritor tot mai întinde
plasele noastre de salvare!

Atotbiruitoarea Poezie
cînd arde Roma, se înalță vie
peste orașe mari, ca aurora
sporind speranța noastră-a tuturora.

Ea poartă-n brațe blocuri de granit
să-nalțe-un stăvilar de neclintit
care să stea-împotriva nimicirii
s-aducă un șuvoi de sînge nou
în înghețatul inimii cavou
și viața, de sub turnuri, va renaște!

Ce este Poezia, se cunoaște :
dă piine celor care sînt flămînzi
și cineva cînd strigă ajutor
îi apără pe cei plăpînzi
și-i face, fără preget, să coboare
pe cei puternici de pe soclul lor!
și ne avertizează cu fiecare strofă
că-n fața noastră a tuturor
se află cea din urmă catastrofă!

JOSEF HORA

Josef Hora este unul dintre poeții reprezentativi ai poeziei revoluționare a proletariatului cehoslovac. Dintre cele mai cunoscute volume de poezii ale lui Josef Hora, sînt demne de amintit : **Ziua de lucru** (1920), **Primăvara involburată** (1923), **Zece ani** (1929), **Vocea ta** (1930), **Două minute de liniște** (1934), **Variațiuni Machoviene** (1936), **Patria** (1938) ș.a.

Josef Hora s-a născut în anul 1891 în localitatea Dobrin, a terminat Facultatea de Drept și a lucrat ca redactor la ziarul **Dreptul poporului (Pravo lidu)** editat de Partidul Comunist Cehoslovac, unde s-a manifestat ca un aprig luptător impotriva fascismului, dar tematica poeziei sale cuprinde și meditații lirice asupra trecerii inexorabile a timpului, asupra relativității vieții, asupra distanțelor ce ne despart de locurile visate, ca și asupra distanțelor din noi înșine.

S-a stins din viață în vara anului 1945 în plină maturitate creatoare.

Cîntec

Mi-ar place să fiu pasăre, să cînt
ca un copil să te iubesc cuminte
m-aș așeza pe-un nor purtat de vînt
către minuni, atîtea cîte sînt
și-n gîndul meu te-aș săruta fierbinte!

M-aș avînta spre cer și aș cînta
zburînd peste orașele murdare
și pomul verde-al vieții de-aș afla
cu lăcomie,-atunci aș contempla
cum veșnicia lui a dat în floare.

Sub acel pom te-aș așeza apoi
pe toată, culegîndu-te-n privire
pe valurile sînilor tăi goi
alunecînd ușor ca-ntr-un șuvoi
aș ameți cu-ntreaga omenire...

Și tu mi-ai spune: — Vînt cu buze dulci
mai luat în brațe și mai strîns, dogoare
și mi-ai topit troienele de fulgi
și ai știut, sub lună, să mă culci
necruțător, în iarba arzătoare.

Mi-ar place să fiu pasăre, dar eu
sînt numai o nostalgică povară
ce m-am desprins, de sus, din curcubeu
și numai palma ta pe pieptul meu
mă-nalță ca pe-o aripă ușoară.

Prezentare și traducere de
Doina Zalman și Ion Potopin

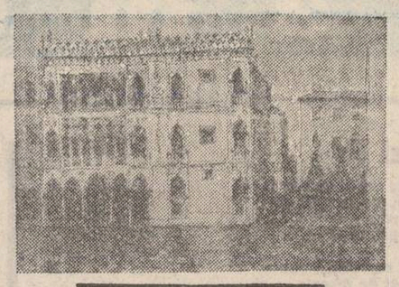

CUMPĂNĂ ZECE

I. Lumea (ca existență) a fost făcută de presocratici : apă, aer, foc, pămînt.

II. Luminii îi place să fie văzută, întunericul se ascunde.

III. Cuvintele — material de uzură în opera mediocră.

IV. Cine trăiește lîngă mare (și gîndește marea) ajunge, inevitabil, la concluzia că, în timpul furtunii, nu pămîntul atacă marea, ci marea își refface ofensiva imemorială asupra pămîntului.

V. Dacă omenirea ar vieții un timp fără să spună un cuvînt, fără să folosească nici un limbaj, într-un proces de purificare a tuturor inerțiilor lingvistice și, deodată, ar înoepe să vorbească — este ipoteza utopică a unui mare prozator.

VI. Teoria textului, a nesfîrșitei lui gratuități. Scopul acestui text este literalitatea însăși. Rațiunea lui este exterioară : aceea de a fi „văzut". Deci, așa cum poate exprima orice, poate să nu exprime nimic. Faptul că el „se justifică" totuși, acum, demonstrează că rațiunea lui există, ține să existe, chiar și atunci cînd, nu ea este aceea care se lasă privită.

VII. Un coleg intuitiv: „nu știu nimic dar presupun enorm".

VIII. Între moarte și perfecțiune rezistă infinitul morții și al perfecțiunii.

IX. Legendele borțoase așteaptă să ne nască.

X. Un citat dintr-un prozator contemporan : „Domnii mei, vînatul e puțin, doi, trei împușcă și noi toți sîntem gonaci. Auziți foșnetul fiarei prin desiș. Cu tălpile noastre noi îmbogățim acest foșnet.Curînd, curînd vom auzi și pleznetul împușcăturii uluind pădurea. Al cui e trofeul ? Al gonacilor sau al celor care, la pîndă, fumează acum și confundă aburul gîfiitului nostru cu fumul trabucului lor ? Fiara zgomită de noi numai pe noi ne cunoaște, noi sîntem gladiatorii din umbră". Păcat că, din orice pagină am mai cita, textul nu reușește să păstreze aceeași tensiune.

George Alboiu

Dezbatere ideologică

La Uniunea Scriitorilor a avut loc o dezbatere ideologică despre concepția secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la renunțarea conceptului de dictatură a proletariatului, caracterul științific al tezei adoptate de către Conferința Națională a Partidului Comunist Român, cu privire la rolul statului democrației muncitorești, revoluționare, care dă o perspectivă nouă, superioară, societății românești, pe baza căreia se stabilesc raporturile între Partidul Comunist Român și statul socialist, organismele democratice și organismele de stat. Expunerea a fost susținută de prof. univ. Constantin Stătescu, decanul Facultății de Științe Juridice, directorul Institutului de Științe Juridice din țara noastră. Au participat numeroși scriitori, critici literari și activiști ai Uniunii Scriitorilor.

NUMELE POETULUI

STEVAN TONTICI

Cu mai mulți ani în urmă am avut privilegiul de a citi în manuscris traducerea (mai exact, o juxtă) unor poeme scrise de poeții aparținînd generațiilor postbelice din Bosnia și Herțegovina : autenticitatea copleșitoare a manuscrisului s-a preschimbat, uluitor, în convenționalism supărător prin „slefuire artistică", astfel încît, la apariție, antologia **Cu Orfeu în Bosnia și Herțegovina** abia dacă oferea o palidă imagine despre ardenta poezie scrisă în nu mai puțin ardenta republică din federația iugoslavă... În orice caz, Mak Dizdar, un poet extraordinar trecut prin suprarealism și ajuns la o formulă poetică de o maximă sobrietate, comparabil cu Montale, devenea un poet oarecare în antologia tipărită, iar Dara Sekulici, poeta unui dolorism cutremurător exprimat cu lapidaritate antică, abia dacă era de recunoscut printr-un poem, „Presimțire" („Slutnja"): „Cheamă copiii în casă / citeodată strada e atît de pustie // Am văzut plînsul frunzelor de alun / și mi-a ars lacrima venind dintr-o copilărie // Cheamă copiii în casă și aprinde focul / E seară // În umbra de copil tremurînd pe perete / te vei recunoaște pe tine."

Convins, după Robert Musil, că nu literatura copie existența, ci existența copie literatura, în 1979, cu prilejul unei călătorii făcute în Iugoslavia, am poposit mai multe zile la Sarajevo, dornic să-mi verific impresiile de lectură și, nu în ultimul rînd, ispitit să-mi așez talpa în urma tălpii cunoscutului atentator de la Sarajevo, urmă abia vizibilă astăzi...

Aveam să descopăr în orașul care se mîndrește cu cele mai frumoase femei din Iugoslavia, o grupare de tineri și mai puțini tineri poeți al cărei lider, Stevan Tontici, „un poet la fel de suav ca privirea unui copil" (cum scrie Nichita Stănescu), m-a impresionat prin discreție, energie interioară conținută și prin tăcere, în contrast cu locvacitatea și expansivitatea sentimentală a comilitonilor săi... După ce am purtat mai multe discuții cu o tînără, erudită și distinsă editoare, Jasmina Musabegovici, mi-am propus să încerc într-un fel o apropiere sau o apropriere a poeziei acestea care se scrie în Balcani, „zona poetică" cea mai interesantă din lume la ora actuală... Proiectele au fost multe (și nu numai ale mele), unele se mai și materializează în chipul frumoasei cărți pe care o am în față : Stevan Tontici, **Hulesc și venerez,** (Editura **Cartea Românească,** 1982) : prefațată de excelentul eseu al lui Valentin F. Mihăescu, **Stevan Tontici — negație și speranță,** din care transcriem aceste fraze penetrante („Temele sînt tratate din perspectiva unui eu dramatic, ale cărui experiențe existențiale conțin deopotrivă argumentele negației și speranței. Nici una dintre cele două ipostaze nu este însă definitivă și, prin urmare, negația nu capătă niciodată atributul violenței, iar speranța nu are, nici ea, reprezentările duratei. Pornind de aici, dar judecînd lucrurile într-un plan mai general poezia lui Stevan Tontici se află, stilistic, la egală distanță de, să zicem, agresivitatea virilă a unor Mirodrag Pavlovici ori Slavco Almăjan și rafinamentul filosofic al lui Vasko Popa, amintind mai curînd de faza ultimă a liricii unui Gottfried Benn."), tradusă cu vădită voluptate de poeții Dumitru M. Ion și Carolina Ilica, cartea rezumă într-un fel ceea ce are mai particular, „noua lirică iugoslavă" scrisă în sîrbă, croată, macedoneană, română sau slovenă, apetitul pentru oralitatea transcriind o trăire precipitată, paroxistică, paradoxală a existenței („Fă gura mare, / Spune a, / Spune ce te doare, / Hai să stăm omenește de vorbă, / durerea s-o fotografiem, / Băiatul meu. // Hai să-ți controlăm obîrșia, / Să examinăm totul cinstit, / Să eliberăm necunoscutul, / Rana s-o pecetluim. // În întunecata plămadă / Să-ți injectăm duh dumnezeiesc. / Să săpăm în tine o groapă și s-o mînăm / Ca să cîștigăm bani — / Încearcă să cînți la muzicuță / Tare-tare, iute-iute ; / N-ai nici pe dracu, fiule, / Ești-ca aurul curat-strecurat / De noapte ferește-te ! // Bine te țîi pe picioare, / duhul / și se ține bine și el, / Suporți o lovitură de 100 de chile, / Mașinăria ți-e nouă, / Ești sănătos tun, / Ești croit din fier rece, băiete, / Dintr-un material fără moarte — / Sună el, pe dată / Ce-ai să-i atingi puțin sufletul. // Spune a, / Șoptește dragule, / Spune ce te doare, copile nemuritor, / Spune și mori." — **Control**), mefiența într-o falsă condiție divină, în posibilitatea accederii la o reală transcendență („**Bine făcut,** destul de citit / Era tînărul Iisus Hristos, / Ziua privea minunate fecioare, / Noaptea, în taină, cu moartea se săruta. // Noaptea-i spunea cîte-n lună și-n stele / Și trist pe cruce se cățăra / Și-mbrățișînd lemnul ca pe un frate necunoscut / În trup mi s-a pironit. // Era meșter și folosea / Cuie de fier și sforicele. / Salvatorul nostru, Dumnezeul nostru ! / Uimiți îi strigară prietenii. // Îi sărutară, îi umeziră buzele, / Și cînd să-și dea suflarea din urmă, / Tînărul se rușină de singele său — / Era de acum Dumnezeu — singur / Era de-acum Dumnezeu — singur în rai. // Prinse să țipe, să roage, să strige, / Dar sufletul, ah, îi zburase, / Tocmai atunci ceva groaznic, / Ceva ipocrit se furișase într-însul. / / Și chipul își pierde strălucirea / Și nimeni nu-i spăla rănile — / Numai în mine, uneori, noaptea / Plînge taina — mai neagră ca noaptea". — **Cazul tînărului Iisus Hristos**), imersiunea, prin biologic, în pulsația ritmurilor cosmice, liniștitoare după ce cu „zgomot și furie" existența a fost privită frontal, hulită și venerată cu un special accent iremisibil : „Culcă-te-n patul greu al țărinei ; / ea lecuiește, Și fii cît se poate mai singur, fiindcă-i / ceva atît de frumos ! / Ascultă muzica sfîntă care-ți ține loc / de cuvinte — / Fă totul să înveți aici școala somnului. / / Lasă-ți sufletul în viitorul apropiat și dormi — / Astfel iarăși vei ști de unde te tragi. / Închipuie-ți că ești frumos și nepăsător / fii din nou — / Astfel afla-vei esența din tine. / / Călătorește în somn și vei fi mulțumit / peste poate / Prefăcînd obișnuitele clipe în momente / istorice și glorioase ; / Învață aici școala somnului — acesta e / lucrul cel mai frumos. / Și singurul care te-ar putea răcori. // Desfată-te cît timp chipul nu ți se / carbonizează în aerul greu, / Căci altădată vei fi o podoabă perfectă — / Fă toate acestea o dată și pe urmă / din nou / Fiindcă nimic nu e mai plăcut decît această școală a somnului." (**Școala somnului**). Șocantă, realistă pînă la prozastic, dialog sarcastic ori inconformist monolog interior, histrionică adesea (multe din textele scrise de Stevan Tontici au fost destinate scenei) poezia lui Stevan Tontici e întru totul seducătoare și memorabilă citindu-se (suprem elogiu traducătorilor) ca și cum ar fi fost scrisă în românește. Decît să ne lamentăm la nesfîrșit în legătură cu imperialismul cultural anglofon sau francofon, cu mult mai bine-i să facem noi ceea ce nu fac alții, și să traducem, ca în cazul de față, mari poeți ai unor țări „mici" decît tot felul de pulități de aiurea (sau să traducem aiurea tot felul de nulități de la noi).

Cezar Ivănescu

REPERE

„Intrusul" în limba franceză

Am salutat întotdeauna cu căldură traducerile de literatură română în limbile de mare circulație. Ele sînt în măsură să atragă atenția străinătății asupra valorilor artistice de la noi, îndemnînd la cunoaștere și la un efort de apropiere. În lipsa editorilor binevoitori de aiurea, precum și a condițiilor de difuzare prin rețele privilegiate, în librării cu nume sonore, este încurajator să contempli strădania unor oameni de bine, care încearcă să înfrîngă dezamăgirea unor eșecuri precedente. De curînd, la **Minerva** a fost publicată o ediție franceză a romanului **Intrusul,** semnată de Maria Ivănescu, avînd o prefață de Cezar Ivănescu, — o apariție foarte îngrijită din punct de vedere tipografic, mult mai spectaculoasă decît versiunea originală, care avea totuși o anume eleganță, atît de potrivită spiritului cărții. Este neîndoielnic faptul că **Intrusul** poate să cucerească cel mai ușor pe un cititor străin. Referințele particulare, accidentele de „etnografie", sînt mai puțin numeroase, deschiderea problematică vizează condiția omului de astăzi, într-un mod ce se face simțit pe toate meridianele. Maria Ivănescu a intuit cu justete semnificația universală a cărții, asumîndu-și o sarcină foarte dificilă. Numai cine cunoaște îndeajuns rigoarea limpidă a structurii unui text autentic franțuzesc poate să măsoare îndrăzneala traducătoarei. Există prejudecata semidoctă că aproape orice român știe franțuzește. Nimic mai fals, pentru a învăța cu adevărat limba franceză îți trebuie o adevărată vocație, trebuie să poți gîndi într-un anume fel, ceea ce se întîmplă destul de rar, atunci cînd ești prizonierul unui alt idiom și al unui alt mod de a estima lucrurile. Cu atît mai mult, a tenta echivalarea unei cărți înseamnă un act de abnegație și de sacrificiu de sine pe care nu-l putem elogia îndeajuns, știind că eșecurile care te pîndesc sînt întotdeauna mai mari decît reușitele. Ai nevoie de temeritate și de încredere deplină în destinul cărții pe care ți-o asumi, ceea ce caracterizează și această versiune franceză a romanului lui Marin Preda. Abia înțelegînd ce greu i-a fost traducătoarei să redea într-o limbă perfect cizelată, cum este franceza, toate întorsăturile de frază și bogăția de propoziții secundare, destul de vag determinate, ale textului românesc, îți pui întrebările reale privind stilistica romanului actual. În general, Maria Ivănescu a urmat cu fidelitate, aproape literal, textul lui Marin Preda. Este o atitudine de venerație, lăudabilă, pentru că numai plecînd de la asemenea premize putem înțelege bine despre ce este vorba. Sugestiv mi se pare de pildă, faptul că fraza lui Preda, corect redată din punct de vedere gramatical, este uneori ininteligibilă în franceză, o limbă atît de exact codificată. Iată, de pildă, la începutul celei de-a doua pagini din textul propriu-zis al romanului: „Cette fois-ci elle entra et en ressortit après un certain temps...". Noi presupunem, în românește despre ce este vorba, dar la francezi „en"-ul acela dinaintea lui „ressortir" impune neapărat să enunți, în aceeași frază, unde a intrat secretara despre care este vorba, chiar dacă o mai făcuseși în propoziția anterioară. Altfel, cititorul francez pur și simplu nu înțelege. Limbile au logica lor. Dar chiar în primul paragraf al **Intrusului,** acolo unde este vorba de hotărîrea lui Călin Surupăceanu: „... j'ai décidé de quitter la ville où il n'y a pas de vieillards ni de souvenirs, c'est comme ça qu'ils la surnomment tous sans trop y réfléchir". „Surnommer" sună aici „a da o poreclă", iar nu cum scria Marin Preda, el însuși destul de vag: „...cum îi spun toți pe aici". Desigur, „la ville sans de vieillards ni de souvenirs" nu este o poreclă. Un alt exemplu: „judecata rea" din paragraful următor, „jugement méchant" se aude în contextul de aici ca o judecată de tribunal, ca o hotărîre a unei instanțe, pe cînd sensul din românește este acela de „apreciere", de analiză necruțătoare din partea celui care vorbește.

Desigur, asemenea ezitări sînt firești, și ele nu pot umbri „opera" Mariei Ivănescu, traducerea uneia dintre cărțile cele mai semnificative ale literaturii actuale. Versiunea franceză păstrează intactă fervoarea problematică a textului lui Preda, evidențiată și în prefața lui Cezar Ivănescu. Construcția cuvîntului introductiv are în vedere audiența străină, punînd la îndemîna cititorului francez cîteva date succinte în legătură cu autorul **Intrusului,** situîndu-l în contextul literar și social din România postbelică. Analiza propriu-zisă a romanului tradus este pătrunzătoare, cu intuiția fină a dezbaterii moral-sociale și cu evidențierea teribilei ecuații dintre Călin și Maria: „Ce n'est que rappeler que dans un couple, c'est la femme qui a toujours l'initiative et c'est un argument que l'approche de la femme provoque chez l'homme un vrai complexe psychique, de la simple émotion devant l'éternel mystère feminin, jusqu'à la peur, parfois vraiment catastrophique, car à cause d'elle peuvent arriver des bouleversements sans issue". Eu aș fi pus, doar, un punct înainte de „car", altfel sună destul de greoi în franceză, și aș fi continuat: „C'est à cause d'elle qu'arrivent...", fiind în general de acord cu ceea ce spune Cezar Ivănescu despre **Intrusul.** Mai puțin exactă consider a fi aprecierea lui Camus, a cărui traducere în românește, întreprinsă de Marin Preda în colaborare, este menționată în prefață. Camus ar fi „l'écrivain français dont l'oeuvre littéraire et philosophique, toujours solaire, est dominée par le rationalisme et par la sobriété formale". Cel care a scris **Străinul,** roman cu care poate fi apropiat și **Intrusul,** este totuși un autor reputat de literatură și filozofie a absurdului, iar opera lui înseamnă tocmai descoperirea faptului că universul nu este rațional. Cititorul francez poate fi șocat de asemenea considerații, ca și de asocierea **Morometilor** cu **Mort à credit** prin faptul că amîndouă ar fi „l'expression d'une conscience artistique en accord avec son génie natif". Oricum, eu nu înțeleg! Cei doi scriitori au avut o orientare literară diferită, cu siguranță. Substanțială și convingătoare mi se pare, așa cum am mai spus, partea consacrată propriu-zis romanului **Intrusul.**

Opera lui Marin Preda poate cunoaște acum o audiență amplă, așa cum ar fi meritat-o și în timpul vieții. Apariția **Intrusului** în limba franceză este în măsură să conducă la trezirea interesului străinătății față de o operă reprezentativă.

Aurel-Dragoș Munteanu

FLORIAN MÂCIU

Noi doi

Stau și mă-ntreb : de ce mi-ești stăpînă ;
și ca pe un copil, pe care îl ții de mînă
și-l duci să-i arăți bucurii și dureri,
îți place ție să mă consideri ?

De ce tu mereu faci săgeți din cuvinte ?
Și de ce vrei să mă faci să te țin minte
ca pe-o uriașă ucigașă de inimi ?
Nu cred e-o să-mi poată răspunde nimeni.

Ai un fel de mister în juru-ți țesut,
poate-un motiv mai aparte-ai avut ?
Dar de fapt cred că sîntem numai noi doi:
să explici, nu poți, e o parte din noi.

Noi treptat, ne-am pierdut și din inocență,
cerem unul de la altul numai clemență.
Și naiv, în idei m-am păstrat imobil ;
dar observ că de mult nu mai sînt un copil.

Oameni diferiți sîntem, și amîndoi știm
că-aceasta e cauza pentru care găsim
amîndoi sensuri care nu mai converg.
(Două inimi pe-un drum nu prea mai merg
cînd fiecare vrea un țel propriu, anume :
greu se găsesc lucruri identice-n lume.)
Cum, și de ce așa de departe-am ajuns,
nu cred că o să ne putem da vre-un răspuns.
Și nici să explici nu poți, e o parte din noi,
pe care-o simțim, poate, numai noi doi.

Rezultatele concursului de scenarii cinematografice organizat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste

Joi, 24 februarie a.c., în sala cinematografului „studio" din Capitală a avut loc, în prezența publicului spectator, deschiderea plicurilor conținînd numele autorilor care au cîștigat concursul de scenarii cinematografice pe teme de actualitate din viața și activitatea clasei muncitoare, concurs lansat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

Juriul, condus de tovarășul Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, alcătuit din activiști de partid și de stat, scriitori, critici de film, reprezentanți ai unor colective de oameni ai muncii, a declarat reușite la concurs următoarele scenarii : „Nefamiliștii" — autor George Deomid Bușecan ; „Acordați circumstanțe atenuante" — autori Simion Gal și Radu Gurău ; „Salutări de la Cap Midia" — autor Aristide Butunoiu.

Aceste scenarii vor fi incluse în proiectul de plan tematic al cinematografiei pe anul 1984.

Cei care participanți la concurs vor primi rezultatul în scris.

Lupta cu Sfinxul

Urmare din pag. I

substanțiale, n-au anulat „scenariul" propus de Pârvan, întărindu-i dimpotrivă temeiurile. O atare sinteză nu putea lipsi din programul valorificărilor cultural-științifice și, iată, o avem acum, într-o frumoasă ediție, căreia îngrijitorul i-a adăugat, pios, o **postfață** și un vast aparat de note critice, cu menirea de a situa opera în peisajul bibliografic al specialității și de a-i confrunta rezultatele cu ceea ce știința a dobîndit între timp. Sînt comentarii judicioase, care aduc la zi datele despre epocă și pun în lumină aportul pârvanian. Schițe, diagrame, statistici, tabele, crochiuri și hărți, planuri de așezări ș.a. atestă, în cuprinsul comentariilor, progresele realizate. Ele nu modifică însă schema generală a lui Pârvan, „construcția în liniile ei mari rămîne intactă". Premisa metodologică a acestei construcții — autohtonia culturilor preistorice și protoistorice din spațiul românesc — se vădește deplin actuală, noile investigații n-au făcut decît să-i fortifice baza faptică. Numai că Pârvan n-a absolutizat autohtonismul, ci l-a pus mereu în relație cu alteritatea etnoculturală, parcă spre a ne preveni contra oricărei exagerări. Concluzia comentatorului a judicioasă : „Chiar dacă informația este depășită și mult îmbogățită de descoperirile mai noi, chiar dacă reconstituirile sînt astăzi modificate prin articulări mai fine și mai complexe și chiar dacă sistemele noastre de referință s-au schimbat, cîștigînd calitatea unei mai mari adecvări la realitățile locale, **Getica** rămîne o carte clasică de gîndire istorică, un punct de referință de care nici o altă gîndire arheologică nu poate face abstracție, un punct de plecare în noi reconstituiri și noi exegeze" (p. 591). Astfel motivată, noua ediție a **Geticii** comportă un dublu rost : științific și cultural. Pe tărîm științific, ea obligă pe specialiști, într-o mai largă măsură, la eforturi integratoare, la acea nouă sinteză pe care editorul o și recomandă. Pe tărîm cultural, ea înlesnește accesul la un text care de la întîia apariție n-a conținut să incite spiritele, determinîndu-le la cristalizări de poziție în raport cu valorile autohtone. Se va vedea astfel că în concepția lui Pârvan, raportul dintre **autohton — alohton** era unul foarte complex și că el n-a situat niciînd factorii respectivi într-o opoziție maniheistă, ci i-a pus în relație dialectică, subliniind tensiunea creatoare generată de această relație. Ceea ce editorul a ținut să releve din exemplul **Geticii** e problema „metodei ca act de gîndire, nu ca **set de tehnici specifice**" și acea „sarpantă conceptuală" care îngăduie sinteza. Sub acest unghi, lectura operei e mereu profitabilă și mereu actuală. Ea îndeamnă deopotrivă la eforturi analitice și la sinteză, la restituiri minuțioase și la zbor înalt, capabil să asigure perspectiva integratoare. Ne odihnim în Pârvan ? Parafrazîndu-l pe filosof, am putea spune că așa se întîmplă ori de cîte ori nu ne dăm osteneala de a forța cunoașterea în dublul sens recomandat de opera marelui cărturar. Operă impresionantă atît ca acumulare de fapte, cît și sub unghiul construcției, **Getica** e un îndemn perpetuu la asocierea spiritului analitic cu sinteza, un îndemn totodată la asumarea curajoasă de mari proiecte, la acea „luptă cu sfinxul" pe care orice istoric autentic e menit să o poarte.

*) Vasile Pârvan, **Getica : o protoistorie a Daciei,** ed. îngrijită, note, comentarii și postfață de Radu Florescu, Ed. Meridiane 1982, 605 p.

Adio, Europa!... (XIV)

Urmare din pag. I

Așteptam, zic. Fumînd și stînd într-o dulce năuceală. Ce era, de fapt, adevărat, din toate acestea ?

„A păsit mînă în mînă cu obiectul pasiunei ei mergînd spre torentul în care dragostea aruncă o victimă...".

Se aude o bătaie scurtă în ușă ; zic : intră ! și companionul meu intră și se miră și mă privește ca pe un mort expus în vitrină.

Îl salut, îl sărut, și-i zic : **„Cercetarea caracterului special, — raportat la individualism, — și impresionismului solitar, guvernează toată gîndirea Nordului... Valorile lui morale de o tragică înălțime...".**

Mă măsoară bonom și odihnit. Zîmbește.

— Colega, azi, dacă îți bine minte, va trebui să plecăm...

— Evident...

— Te-am căutat azi-noapte. N-ai fost...

— Am fost.

— Doamna ?

— Nu știu...

— Adică ?

— Nu știu...

Suride. Mestecă sau scoate ceva din cei doi sau trei dinți albi.

— Vrei să coborîm ?

— Da !

Coborîm și ne ducem exact la etajul întîi și exact în fața apartamentului în care fusesem și pe care îl știam.

Aceeași anticameră, aceiași ficuși, același mobilier.

Pe ușa capitonată nici o inscripție. Sun ! Aștept și pînă la urmă pun mîna pe clanță.

Iese un ins cu turban, un indian probabil și se apleacă în fața noastră și face temenele și suride și zice ceva din care n-am priceput absolut nimic.

Mă uit la el, el se uită de mine, apoi la amîndoi, apoi eu la companionul meu și-l întreb pe oriental :

— Domnișoara Helen ?

— Habthabilambada... (sau cam așa ceva).

— Domnișoara Helen, zic descriind, circumspect, prin gesturi, formele creaturii de care vorbeam.

— Habtibabhînva... (! ?).

Tac... Tace și prietenul și se uită și se miră și se crucește. **CAMERA 111 !**

Mă uit la indian și-i zic : „Avaramu... !"

Coborîm. Mă reped glonț la recepție. Același ins, distins, băiat bun și cu memorie excelentă, care ne reținuse masa.

Îi zic bună dimineața. Tace și se uită la mine lung. Lung și melancolic.

Vîr mîna în buzunar, scot cartea de vizită și i-o întind.

Citește. Se miră...

— Ce doriți ?

— Doamna a stat aici, **la camera 111 ! Vreau** s-o văd.

Deschide un registru gros cît o biblie, îl parcurge cu un calm desăvîrșit și zice :

— Domnule, niciodată, la noi în hotel n-a existat un asemenea nume...

I-am luat cartea de vizită din față, companionul s-a uitat la mine, apoi la șeful recepției și-a tăcut.

Am tăcut și eu...

Bagaj, avion la ora cinei, formele vamale, **Adio Europa...**

Trecuserăm de puntea „tranzit". Ne invitau să plecăm spre avionul ce ne aștepta posomorît și demodat.

Am dat să ies. Două valize, o mică plasă cu cadouri, devastarea și nedumerirea mea. Aeroport, înghesuială. Lume...

Autobuzul de rigoare ; „poarta numărul trei" ! În toate limbile pămîntului...

Luna rămăsese pe cer ca un sculpat de bețiv sfidîndu-mă. Păsări treceau prin dreptul ei și-i micșorau strălucirea.

Am pus mîna pe geamantane, am oftat și am pornit...

Și, după trei pași, simțind că **cineva** de undeva **mă privește,** senzația primară avertismentul, nu știu, ceva, nu-i așa ? m-am întors...

Nimic !

O masă de oameni rămași la rampă. Poate, un gînd, poate o iluzie, poate nimic...

Și totuși, ceva, **cineva,** ridicase o palmă de bun rămas, un **adio** discret, depărtat și adînc ca Uitarea...

— sfîrșit —

P. S. Citez pe furnizorul acestui subiect de serial cu care, sper, că nu v-am plictisit prea mult, nu ?

„Simbolul este o idee care a primit suflul divin ; ea (ideea), e răscumpărată din condiții-unea-i inferioară : A făcut marele pas, a luat ființă !".

P. S. la P. S. O excelentă carte scrisă cu mînă de slujitor al limbii române a apărut la Editura breslei „C. R."... Autorul ? Gheorghe Pituț. Titlul ei ?...

M. M.

Poeme de

Rainer Maria Rilke

ÎN ROMÂNEȘTE DE AL. ANDRIȚOIU

DIN POEMELE FRANCEZE

Din ciclul „Ferestre"

VI.
Fereastro, tu măsură-n așteptare,
deplină suprafață
cînd o viață curge-n aplecare
către o altă viață.

Tu ce atragi și-alungi, schimbînd tertipul,
ca marea schimbătoare,
ești ghiața-n care ni se miră chipul
amestecat cu zare.

Jalon pe compromisa libertate
din soarta-ne precară,
pur punct prin care sîntem unitate
cu vastul dinafară.

VII.

Cum întru totul tu vei adăoga,
fereastro, sensul miturilor, trează,
stînd drept și în picioare, cineva
așteaptă-n cadrul tău și meditează.

Pe cel distrat sau numai lenevit
ești tu aceea ce-l aşterni în pagini
ca să se-asemuie-n de ei, leit,
și să-și devină înșiși lor imagini.

Pierdut în vag plictis de-altfel, la fel
stă în pervazul tău un prunc ; acesta
care visează. — Însă, vai, nu el
ci timpul doar e cel ce-i poartă vesta.

Vedem apoi amante care tac
înmărmurite, albe și sfioase, —
așa cum fluturele prins în ac
numai pentru elitrele-i frumoase.

IX.

Fereastro, te vom iscodi
să-adaogi sălii socotite
mari numere neîmblînzite
multiplicate-n nopți tîrzii.

Tu, cadră-n care sta lumește
aceea ce-n delicii date
făcea un lucru lent ce scade
și-ncremenește.

Fereastră-a formelor vorbite-n
carafa germinării pură,
galop ce-nchizi vasta centură
privirii noastre nesfîrșite.

X.

Ea, ore dulci petrece stînd
la geam, cu aplecări domoale,
spre marginea ființei sale,
distrată sau în greu pămînt.

Și, precum iepurele, cînd
se culcă, labele-și întinde,
și-n vis instinctul îl surprinde,

ea-n lucruri ordine punînd, —
retrage miinile-n recul
și-n jurul lor stă adunată...
Nici miini, nici sini, nici umeri, iată ! —
nici suflul ei, — nu zic : destul !

XI.

Fiindcă odată te-am văzut
veghind la ultima fereastră,
te-am înțeles. Și mi-am băut
genunea vastă.

Miini albe-mi arătai
întinse-n bezne lungi
și-ai hotărît, de-atunci
că tot ce-mi scapă, — vai ! —
din suflet să-mi alungi.

Ți-e martor gestul : are
de-adio, lung, părînd
că iară mă preschimbă-n vînt,
mă varsă-n fluviu larg.

Din ciclul „Cinezi"

II.
Tu, lampă-a serii, calmă consultantă,
inima nu mi-o poți desvălui ;
(se pierde poate) însă dulcea-i pantă
se-aprinde-n partea dinspre miază-zi.

Ești lampa, studiosului, tinzînd,
cu bunul cititor, din cînd în cînd,
uimit, să se oprească, de constrîngeri, —
privind apoi hîrțoagele-i de rînd.
(Cu simplitatea ta, suprimi un înger !)

IV.

Dè cîte ori, acestor flori
le-am spus alese doleanțe,
ca acul finelor balanțe
să spună greul din ardori.

Căci orice astru-i prea confuz
să ne amestece frămîntul.
Nici vajnicul și nici plăpîndul,
azi, nu vor suferi, în plus,

Umoarea noastră schimbăcioasă,
revolta-n țipăt ce se-agită,
fără doar răbdătoarea masă
și patul (masă ațipită)

Fragment de fildeș

Păstor blajin ce-ai vrea
să-ți duci destinele date
și care porți pe spate
un lest din turma ta.
Blajin păstor retrăind
în fildeș de galbene focuri,
naiv, pastoralele-ți jocuri. —
Ucisă ți-e turma de-argint
și doar în ființa ta vie. —
Prin melancolii prelungit,
ți-e chipul, în timp mărturie,
să-adune în el infinit
din dîra pășunii ce-mbie...

Femeie trecînd prin vară

Or, n-o vezi fericită și-nceată pe cărare
și pismuită și ațîțătoare ?
Unde cotește drumul se cere salutată
politicos, de domnii frumoși de altădată.

Ferită de umbrelă, cu grație lascivă
privește-o cum cultivă o tandră-alternativă :
pierzîndu-se, o clipă, în brusc potop de soare,
ea-și recîștigă umbra. Și e, din nou, culoare.

XVIII

Ci apa curge, uită sau se-ngînă
cînd huma bea cuminte.
O clipă-mi tremură-n căuș de mînă,
adu-ți aminte !

Zorită, dragostea nepăsătoare
curgînd, de parcă nu-i,
între sosirea scurtă și plecare,
tresare în clipirea ochiului.

XXI

În repetată-ntîlnire,
să facem tain tuturor !
Se laudă ordinea-n fire
sus, peste hazardul sonor.

Cer toate în jur ascultare, —
deci să le-ascultăm amîndoi,
căci iată, livadă, cărare,
noi sîntem, de-a pururea noi !

Livezi IV

În stări de grații ce vor face
apușii zei, din funcții scoși.
Trecutul rustic ne complace-n
a fi-nțelepți, copilăroși.

Acoperiți cu coifuri rupte
din zumzet de insecte — ei
azi pun orînduială-n fructe,
după zeiescul obicei.

Și cad apoi în neființă
ca părăsiți ai altei firi —
Cei ce arar ne amenință
sînt zei fără-ndeletniciri

XXXIII

Sublimul e-o plecare, poate. —
Ceva din noi nu s-a supus
și, neurmîndu-ne, s-a dus
să locuiască foarte sus.

Suprema artei întîlnire
nu e doar dulce bun rămas ?
Dar muzica ? Nu-i reprivire
din noi spre noi, — suspusul glas ?

XXXVII

Sub ochiu-ne stingher,
Sufletul — pasăre zboară.
Acest prea dulce cer
balansul și-l pogoară

în timp ce noi plecăm
sub nouri cu-ntindere mare. —
Mihniți deci să ne-ncîntăm
de-adresele lor lucitoare !

XXXIX

Prieteni dragi, din voi n-o să reneg
pe nimeni : nici ființa rătăcită
cea care n-a fost, pe un curg întreg
decît o ezitare spre-o orbită.

Adesea omul, fără voia lui,
oprește cu un gest sau o privire
Cețoasa față din ce-a fost și nu-i
să iște cîte-o clipă de-nflorire.

Necunoscuții ? Ei au partea lor,
în soarta noastră, zi de zi umplută.
Fii clară, tainică necunoscută-a
duhului ! Privește-te din zori.

Primăvara VIII

Lumina asta oare poate
să ne dea lumile-n ofrandă ?
E-ntr-adevăr o noutate,
o umbră-n tresăsire tandră ?

Oare de sine-i ne-a legat
ea care ni se-asemuiește
și tremură-și-mprejmuiește
și ne dă reazim fermecat ?

Umbră cu frunze de mătasă
de peste drum, dinspre grinar,
brusc, într-un gest familiar
ne-amestecă și ne-nfiază
la noutatea-i de cleștar.

48

Ci între masca de polei
și cea de-o clorofilă pură,
privește-ți clipa naltă cînd nobila natură
se-arată-n plus decît deobicei.

Și ah, frumoasa ! Umărul ei gol
clar privilegiu ce-ndrăznind impune...
Din nou, curînd, ea va să joace-un rol
pe-un text bogat. Că vara i-l compune.

54

Văzui în ochiu de animal
viață, — vasta ei măsură,
calm ideal imperial
din neclintita-ne natură.

E-o fiară ce se va-nfrica,
de ea se-alintă deocamdată
și, peste pajiștea bogată
își paște clipa dulce, dată
fără alt gust, de-altundeva.

Ciuta

O, ciută, ce frumos interior
de antice păduri în ochi ți-abundă
și cîtă ardere rotundă
se-amestecă-n fiorul temător.

Dar totul izvodește dintr-o lungă
suplețe-a salturilor grațiale.
Dar nimenea, nicicînd n-o să ajungă
la candida, nepipăita pruncă,
nesăbuita pruncă-a frunții tale.

Încheiere

Spun tuturor : adio ! Grăbită, despărțirea,
eu, din copilărie, o am deprins încet.
Ci, mă re-ntorc din farmec și repet
re-ntoarcerea ce-mi face mai liberă privirea.

Iar ceea ce rămîne va re-ntregi atunci
cînd simt că bucuria, — mereu nerăbdătoare.
s-a-ndrăgostit de lucruri, — avînd asemănare
cu marile absențe ce ne repun la munci.

CHINA '82 (IV)

Întoarcerea lui Marco Polo

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

dacă nu ar fi fost „prins" cu adevărul Marco Polo ar fi rămas poate cel mai mare mincinos al tuturor timpurilor. Și așa s-a crezut destul că spusele lui din „Descoperirea lumii" erau atît de „gogonate" încît înghețau apele, și că descendentul dintr-o familie dalmațiană din Korcula, stabilită în Serenissima cetate a Veneției, i-ar fi trîntit credulului Rusta, zis Rustichello, verzi și uscate despre cele văzute în îndepărtatul Catai, iar acesta, avînd harul scrisului, și deci al ticluielilor, ar mai fi înflorit și el povestirile dictate de năzdrăvanul călător, făcîndu-le și mai incredibile. Drept este că, pînă nu de mult, în cronicile chinezești din veacul al XIII-lea, nu se descoperise nimic despre favoritul împăratului Ghizu Kubilai, protectorul acelui venețian de origine croată, care s-ar fi făcut mare și tare la curtea Yuanilor, ajungînd comisar imperial, inspector al regiunilor sudice și chiar ambasador al tronului celest în țările Indochinei, în Filipine și în insulara Nusantara.

Și cum să fie crezut cineva care venea după o absență de 24 de ani să spună că civilizația țării de la capătul drumului mătăsii era superioară celei din occidentul european, și că cei din Catai cunoșteau busola, seismograful, hîrtia, praful de pușcă, tiparul, că se încălzeau punînd pe foc „pietre negre"; înșirînd multe alte năzdrăvănii despre care cetatea lagunară stăpînă peste Adriatica și peste Marea dintre pămînturi habar n-avea ? Doar un alt mare „mincinos" a dat crezare, două sute de ani mai tîrziu, celor povestite de Marco Polo, făcîndu-și din „Descoperirea lumii" cartea sa de căpătîi. Era Cristofor Columb, care și-a zis că, dacă pămîntul este cu adevărat rotund, n-avea decît s-o pornească spre apus, peste Atlantic, pentru a ajunge în răsărit, pe cel mai scurt drum către fabuloasa țară descrisă de Marco Polo. Și s-a întors cu o altă incredibilă „minciună" — descoperirea Lumii Noi.

Cert este că, în 1965, cînd i-am întrebat pe cărturarii chinezi pe care i-am întîlnit, ce credeau ei despre Marco Polo, aceștia au ridicat din umeri spunîndu-mi că documentele de epocă nu pomeneau nimic de el. De altfel, singura traducere în chineză a „Cărții lui Marco Polo" data din 1913, și ea se datora lui Wei Y, făcută după tălmăcirea engleză semnată de William Marsden. Și totuși, în ultimii ani, în China au apărut noi ediții ale istorisirilor marelui călător, cartea acestuia devenind un adevărat „best-seller". Oare ce s-a întîmplat ? Pur și simplu, istoricii chinezi s-au pus pe investigații mai amănunțite cu privire la enigmatica figură a călătorului venețian, pornind de la comunicarea făcută în 1941 de către profesorul Yang Zhijiu, de la Universitatea Nankai, din Tian-jin, care a descoperit în marea enciclopedie medievală chineză „Yongle Da Dian" — 793 de volume scrise sub dinastia Ming — trei nume pomenite de Marco Polo în cartea sa, și încă tocmai ale acelor curteni pe care Kubilai i-ar fi dat venețianului pentru a-l însoți, împreună cu prințesa Cocachin, la Argon Han, în Persia. Deci se puteau confirma spusele lui Marco Polo conform cărora ar fi pornit din China spre Persia la începutul anului 1291, fapt care l-a făcut pe istoriograful american F.W. Clevers să caute în sursele persane și, în 1976, să afirme că cel de al 36-lea volum al „Revistei de studii asiatice" editată de Universitatea Harvard, că există confirmarea sosirii lui Polo în Persia, ca trimis al lui Kubilai.

Sinologul francez Pauthier îl identifică pe Marco într-un omonim al său, Polo, vicepreședinte al consiliului particular al lui Kubilai, deși ultimul traducător al „Descoperirii lumii" în chineză, Feng Chengjung, referindu-se la lucrarea clasică „Yuan Shi" (istoria dinastiei Yuan), afirmă că acel Polo la care se referă Pauthier, ar fi fost ce spune francezul, dar n-ar fi fost Marco, întrucît acesta nu ar fi venit în China decît cîțiva ani mai tîrziu. Oricum, Polo nu este un nume chinezesc (el însemnînd în croată „stăncuță"), și este greu de presupus ca întîmplarea să fi făcut ca un alt om cu acest nume (în afara lui Niccolo Polo, tatăl lui Marco, cred eu), să fi dregătorit pe lîngă Kubilai exact în aceeași epocă și într-o funcție similară, numai și numai ca să încurce ițele istoricilor din zilele noastre.

Cert este că, în 1981, după 700 de ani, Marco Polo s-a întors în China. Oricît de incredibil ar părea există dovada palpabilă, și mai ales vizuală a acestei „reveniri", în rolele de peliculă ale serialului de televiziune italo-chinez turnat în stilul celei mai autentice „superproducții", care a întrunit într-o mare distribuție actori americani, japonezi, englezi, italieni și chinezi, precum și cîteva mii de figuranți-ostași, într-un film cu un buget de numai... 20 de milioane de dolari ! Scenariul aparține lui Vincenzo Labella, regia lui Giuliano Montaldo, iar în rolul lui Marco Polo joacă americanul Ken Marshall. Mama lui Marco este Ann Bancroft, marele doge al Veneției — John Guilgud; papa Grigore al X-lea — Burt Lancaster. Unchiul și tatăl lui Marco sînt interpretați de doi englezi — Denholm Elliot și, respectiv, Tony Vogel, iar în rolul prințesei Cocachin apare tînăra actriță japoneză Ishida Yunichi. Distribuție de zile mari, mijloace de coproducție ce nu s-ar fi putut realiza fără participarea cinematografiei chineze, care a asigurat costumele, decorurile (toate autentice), reconstituirea atmosferei de epocă, filmările de mase, în sfîrșit, o masivă participare în distribuție prin asigurarea a zeci de roluri secundare precum și pe cel al împăratului Kubilai, interpretat de marele actor din Beijing — Ying Ruocheng. „Fiecare din noi este un Marco Polo" — avea să declare Giuliano Montaldo la încheierea filmărilor, și mult adevăr privind pe orice călător în China de azi se află în cuvintele sale.

Cînd cineastul chinez Hong Ling, vicepreședintele Asociației cineaștilor din Shanghai, mi-a povestit despre filmul lui Montaldo, gîndul mi-a fugit imediat la cărturarul moldovean Nicolae Milescu Spătarul, acel Marco Polo al spațiului carpato-dunărean, despre care măcar să avem puterea să visăm că am putea face vreodată un film...

Cinematografia chineză — îmi spune Long Hing — realizează într-un singur an între 90 și 100 de lung-metraje artistice, adică tot atîtea cîte s-au produs într-un deceniu întreg de „revoluție culturală". 2 000 de noi săli de cinematograf s-au deschis în China numai în 1981, an în care frecvența spectatorilor de cinema a atins cifra record de... zece miliarde ! Treisprezece studiouri consacrate producției de lung-metraje, un institut de artă cinematografică cu cinci facultăți (scenaristică, regie, imagine, sunet și scenografie), o societate specializată în realizarea de coproducții (care în trei ani de cînd funcționează la Shanghai a semnat contracte cu circa douăzeci de producători din străinătate, îndeosebi cu studiouri din Japonia, Hongkong, S.U.A. și Filipine). Filmul este arta cea mai populară în China și singurele „cozi" pe care le-am văzut (într-o țară cu peste un miliard de locuitori), au fost cele din fața cinematografelor, deși cele două programe de televiziune color din Beijing transmit săptămînal 3—4 lung-metraje, pe lîngă piese de teatru și spectacole de operă clasică chinezească. În ultimii trei ani China a exportat 400 de filme importînd aproximativ 150. Multe pelicule românești și-au cucerit un public fidel, iar cîteva dintre ele, ca „Explozia", „Mihai Viteazul", „Puterea și adevărul", „Cantemir" și „Acțiunea autobuzul" au întrunit sute de milioane de spectatori ! Filmele străine sînt dublate în limba chineză într-un studio de specialitate situat la Shanghai, subtitrarea nefăcîndu-se decît pentru spectatorii din minoritățile naționale.

Dar să ne întoarcem la Messire Marco Polo și la filmul lui Montaldo pe care sperăm să-l vedem și noi într-o zi.

Cînd i s-a apropiat sfîrșitul, cei ce îi erau apropiați l-au tot implorat pe Marco Polo să-și retracteze „minciunile" pentru ca păcătosul lui suflet să fie primit în rai. N-a vrut. Ajuns bătrîn, cu trupul vlăguit de drumuri și de lupte, după anii de detențiune petrecuți în temnița genoveză unde i-a dictat pisanului Rusta „Descoperirea lumii", călătorul n-a avut decît o mărturisire de făcut : Din tot ce văzuse nu reușise să descrie decît jumătate. Dacă picioarele minciunii sînt scurte, cît de lungi sînt cele ale adevărului ?

BALCANICE

BRANISLAV PRELEVICI

Capul meu

Mi-au văzut capul
În vitrina biroului de obiecte pierdute
Mi-au vorbit despre cum arăta
În rama albastră
Iar eu nu mai terminam
Să completez semnalmentele
Îmi va trebui mi-am spus îmi va trebui

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **O INTERESANTĂ** cercetare publică Werner Schulze Reimpell cu privire la spectacolele de teatru din țările de limbă germană. Este vorba de autori, de piese și de număr de spectacole, pe durata unui an. Pe locul întîi se află Shakespeare, urmat de Brecht, Goethe și Molière. Lucru interesant, autorii clasici, pînă la Brecht, dețin 32,3 la sută din numărul reprezentanțiilor, în timp ce spectacolele novatoare un procent de 34,2, piesele de bulevard și cele dialectale constituind 33,5 la sută. Cu privire la autorii moderni sînt demne de subliniat fenomenele care marchează creșterea audienței unora și eclipsele celor care dețineau popularitatea în deceniul trecut. Astfel, Max Frisch cunoaște 655 de reprezentații față de anul trecut, cînd avusese numai 452, în timp ce Dürrenmatt a avut în acest an numai 229 față de 473 anterioare. Autori care scad din interes pe scenele germane sînt Ionesco (92 de reprezentații față de 126 mai înainte) și Becket (89 față de 201).

● **TRECUTUL ÎNFIORĂTOR** al represiunii și atrocităților naziste este încă o dată evocat în piesa „Fratele Eichmann", semnată de Heinar Kipphardt și montată recent la München de către Dieter Giesing. Cităm din cronica publicată de Ingrid Seidenfaden : „Montarea realizată de Giesing, în decorul negru și alb, estetizant și rece, al lui Johannes Schutz, își arogă dreptul unei simplificări formale, în scopuri artistice. Eichmann, pretext de creație artistică ? Răspunsul este : da. Scena este în întregime o celulă (...) Rehberg (actorul care joacă rolul principal n.n.), ca și Giesing în regie, și-a asumat riscul de a înfățișa acest „Frate Eichmann" (pe care-l poartă uneori unii dintre semenii noștri, fără să știm), dar și de a ne arăta un om de treabă și aproape cordial, așa cum se vedea el însuși. Imaginația spectatorului trebuie să adauge restul". Adică, întreaga oroare și abjecție a celui mai hidos personaj care poate să apară vreodată în teatru.

● **O CARTE** consacrată lui Anthony Trollope de către P. D. Edwards, este analizată în termeni entuziaști de către Janice Carlisle. Dedicată artei și țelurilor activității romanești a cunoscutului scriitor englez, lucrarea criticului trece în revistă elemente de construcție și trăsături particulare ale narațiunii unui atît de popular autor. P. D. Edwards este un cunoscut specialist în romanul de senzație caracteristic epocii victoriene în ultima sa fază. Estimările întreprinse de Janice Carlisle pornesc de la o premisă tulburătoare : „Recenzentul contemporan lui Trollope vorbește în mod pertinent de „șarmul său secret", iar volumul lucrărilor lui Trollope a asigurat imposibilitatea de a dezvălui misterul acestei situații. Încă în 1860, criticii se plîngeau că le este greu să țină pas cu productivitatea obsesivă a autorului. Acum cînd știm pînă unde a ajuns obsesia sa, problema s-a simplificat : 47 de romane, cele mai multe mergînd de la 140 000 pînă la 418 000 de cuvinte, cărți de călătorie, volume de povestiri, eseuri, lucrări despre Cicero și Cezar. Se încheie oare undeva această listă ?"

● **SUB TITLUL** „Ajutor pentru autorii talentați", Wolfgang Minaty analizează o problemă de mare interes : „Cum să încurajezi literatura ? Nu se poate aproape deloc. Cel mult poți să încurajezi scriitorii. Pare că nimic nu s-a schimbat din imaginea poetului flămînd, al cărui geniu se realizează de preferință în camere sărăcăcioase. Aceasta este o imagine întreținută cu grijă de opinia publică și care nici măcar nu este corectată de realitate. Ajunge să cunoști numărul cererilor de sprijin financiar adresate la fiecare 6 luni fondurilor germane pentru literatură pentru a-ți face o idee asupra dificultăților materiale pe care le cunosc astăzi scriitorii noștri. 430 de cereri de acest fel au fost examinate în 1981 iar numărul lor era de 382 la prima evaluare din 1982". Starea scriitorilor germani este apreciată de către autorul articolului din „Die Welt" a fi supusă întîmplării și unei anume indiferențe.

● **544 DE CĂRȚI,** ziare, afișe, fotografii și scrisori inedite constituie expoziția Bibliotecii germane din Frankfurt, dedicată Clubului scriitorilor germani în exil, între anii 1933—1948. Jochen Lenzen scrie cu acest prilej : „Începînd din 1934, la inițiativa unor scriitori care trăiau în exil, Lion Feuchtwanger, Ernst Toller, Rudolf Olden și Max-Hermann Neisse, un număr din ce în ce mai mare de oameni de litere germani s-au reunit pentru a forma o asociație reprezentativă și independentă, pentru a mărturisi în numele literaturii germane libere ; printre ei, Klauss Mann, Oscar Maria Graf, Arnold Zweig, Emil Ludwig și Georg Bernhard și Heinrich Mann, și-a asumat președenția, iar Rudolf Olten secretariatul..." Această expoziție constituie încă o manifestare a memoriei necruțătoare cu privire la trecutul întunecat al perioadei naziste, care a împiedicat expansiunea liberă a spiritului german și european.

● **CONTINUĂ** discuția cu privire la problemele școlii în presa occidentală. Mult comentată a fost lucrarea semnată recent de D. Hassia, „Școlarii. La școală. Despre școală." Lucrarea consemnează o criză acută a atitudinilor față de problemele instrucției și educației în societatea occidentală de azi. Un recenzent consemnează : „Aceste reacții sînt provocate la elevi mai ales de faptul că li se impun exigențe foarte ridicate, fără ca ei să înțeleagă întotdeauna de ce. Adică, de ce să-ți iei bacalaureatul, dacă nu ai posibilitatea, după aceea, să înveți meseria pe care dorești s-o exersezi, își spun elevii care se tem de probele scrise, de bacalaureat și de eșecuri la examene. Ele aduc oprobiul anturajului lor, în timp ce elevii cunosc dificultățile proprii pubertății și le este frică să-și exprime opiniile critice. Un bilanț înspăimîntător".

● **LUCRAREA** editată de Louis D. Rubin, „Sudul american", este comentată pe larg de criticul Robert Coles în **The Virginia Quaterly Review**. Cercetarea lui Rubin este importantă pentru că încearcă o definire a trăsăturilor caracteristice ale unei regiuni ce constituie în același timp un element fundamental de geografie literară în Statele Unite. Robert Coles scrie : „Autorul are dificultăți izvorîte din faptul că deschiderea unei noi discuții privitoare la natura regională a sudului nu poate în nici un fel să însemne un exercițiu nostalgic sau o evocare nebunească a pietății pompoase și perverse (cum a fost uneori cazul), cît o reprezentare convingătoare a unui aspect particular și foarte important al scenei naționale americane.

SPORT

Dorul de brînduși

Luna februarie este cel mai frumos arbore de rezonanță : urlă în el păcatul și se mistuie virtutea. Peste trei zile plec la Kaiserlautern, de unde vă voi transmite vești cu albastru de Voroneț, fiindcă eu cred că acolo vom învinge sau, în cel mai rău caz, vom face un meci egal. dar pînă atunci vreau să vă anunț marea mea bucurie : sîntem în ajunul Mărțișorului, sîntem la ora brîndușelor violete și pentru prima oară, după foarte multe zile de așteptare grea, ninge cu ploaie de aur. La noi la Brăila, unde Dumnezeu este de genul feminin și e chioară, se petrec în partea întîi a lunii martie căderi de mucenici, căderi de cristal, înfrîngerea bulbului de lalea și fulgerături în gheață. Acum, pe malul Dunării, iau naștere cele mai surprinzătoare întîmplări. Cîinii mănîncă pelin, iar măceșii iau foc dintr-o brîncă de soare. Totul se întîmplă anapoda, exact ca și în Cupa României, fecundă în smiorcăieli și în cercuri de lună. În ajun de Mărțișor cine cască se bate cu lopata peste gură și adormiții pe vorbă regretă timpul tiparului pus sub observație. Studiind într-un minut și jumătate toate afacerile din șaisprezecimile Cupei României am ajuns la concluzia că foarte mulți pricep greu și uită repede. Nu vorbesc despre tîmpiții din naștere, ci despre deșteptii păcăliți. Mie nu-mi pare foarte rău că s-au calificat pentru optimi și echipe care n-au nici în clin nici în mînecă și nici în bazoane cu fotbalul. E dreptul lor. Dar găsesc că e și dreptul meu să spun că uneori am face mai bine să jucăm fotbal în luna martie decît în friguroasul februarie. Fie și numai pentru cîștiguri. Pentru că, vrem nu vrem, fotbalul se joacă pe bani mulți și noi încasăm foarte puțini. Dar dacă tot pierdem, să pierdem măcar la un gol diferență. Mai mult nu ne trebuie și nici n-avem nevoie. Mi se arată de un demon albastru care vrea să mă întrebe : „Nea Fane, dacă tot pleci în R.F. Germania, de ce nu taci din gură ?" Uite că nu vreau. Și mai uite că nici nu poci. Șade omul rezemat de geam și-și pune întrebări asupra fulguielii. „Mai cade, mai vine sau se mai duce dracului ?" Nici una, nici alta, nici ailaltă. Staționăm. Ca apele Dunării la Drencova, dimineața, cînd se dă buletinul hidrologic și eu n-am un pahar de vin lîngă masa de lucru. Pe vremuri, meteorologii aminteau și de Valea Călugărească, Dealul Mare sau Vîrtescoiu. Le-a înzăpezit dumnezeu limba, sau loctiitorul lui. Dar să ne întoarcem la oile noastre, destul de bălțate și sumar tunse. Cupa României se petrece în afara spectatorilor. Chiar nu ne plac banii românești ? Chiar nu vrem să cîștigăm ? Chiar ne spoim casa cu brazdă de zambile și nu vrem să vedem trandafirul de sub fereastră ? Sînt convins că ne înșelăm unul pe altul de prea multă vreme. Prin urmare și de aceea mă întorc la Universitatea Craiova cu care voi fi miercuri inimă lîngă inimă. S-ar putea ca în pauza meciului să vă spun două-trei cuvinte frumoase. Dacă va fi rău, îi voi lăsa pe alții. Dar va fi bine. Îmi cîntă lîngă tîmplă cel dintîi cocor lunecînd din suduri mediteraneene către miazănoaptea noastră învinsă de dorul brîndușelor. Vom cîștiga. Vom fi din nou mai buni. Dar să nu uităm că acasă nu știm să jucăm ca-n deplasare. Să nu uităm că cel mai greu e pe prispa noastră. Îmi pare rău de Ilie Balaci că niciodată nu e acolo unde trebuie. Nădăjduiesc ca și lui să-i pară rău... Altfel e rău, Ilie !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
9
(1 087)
Simbătă
5 martie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PRIMĂVARA DE LÎNGĂ NOI

În suita sărbătorilor ei, primăvara așează una în dreptul inimii și al sentimentelor noastre fundamentale : 8 Martie, Ziua internațională a femeii. O zi ca un intim și calm răsărit de soare la orizontul tuturor zilelor lumii, simbol al existenței înseși, motiv de dragoste și de speranță, de omagiu și recunoștință. Pentru că — mamă, soră, fiică — eroină a vieții, femeia este o indiscutabilă forță a societății și mult, foarte mult din tot ceea ce legitimăm azi în procesul dezvoltării noastre materiale și spirituale îi datorăm. Progresul și civilizația patriei au în femeia română un reazim cît se poate de evident, condiția sa a traversat epoci în materie de implicare, voință și abnegație, implinindu-se ca o adevărată operă în muncă, știință și cultură, în toate sferele producției și existenței umane, innobilind și exersind în toate un patos și o luciditate caracteristice celui mai autentic și mai profund spirit creator.

Femeia României de azi, așadar, femeia în societatea românească actuală, această sărbătoare continuă de lîngă noi și această permanentă, eroică mărturisire de devotament prin care lumea capătă o înfățișare și mai bună și mai dreaptă și se constituie într-o parte inseparabilă a destinului contemporan. Femeia acestui tulburător sfîrșit de veac în care problemele lumii sînt și mai grele și mai contradictorii și care, în răgazul său dintre ore de muncă, emoții și evenimente, își găsește resurse să ne mai aducă și pacea cu care ne înconjurăm. Pacea proprie căminului, liniștei, gîndirii și creației dar și acea pace pe care, în lupta pentru salvgardarea ei, o doresc astăzi popoarele și au în vocea și apelul femeilor o nesfîrșită și cutezătoare aspirație ca și un motiv de solidară și uneori dramatică tensiune pentru că — nu-i așa ? — femeia ne face și mai incompatibile și mai abjecte armele, prezența lor într-un univers care ar mai avea totuși nevoie și de surîs și de flori.

Un tradițional obicei la noi, mărțișorul, inaugurează de faot această sărbătoare care este Ziua femeii și consemnează, public, un tandru semn de prețuire și cinste, mutînd începutul de primăvară în noi. Și dacă, evident, simbolul acoperă un sentiment categoric al naturii, atunci nu este mai puțin adevărat că el este și o extracție a realității economice și sociale, dar și politice în cel mai înalt grad. Căci în multitudinea de preocupări și probleme ale acestei perioade de marcate de efortul pentru înfăptuirea obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale P.C.R. femeile dețin un rol esențial. În nenumărate prilejuri, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a abordat necesitatea participării, a prezenței femeii în toate sectoarele de activitate și, ca atare, situarea însăși a condiției femeii în atenția generală a partidului și a societății, în consens cu drepturile și datoriile care decurg din sistemul nostru democratic. De aici și acele puternice sentimente de aleasă stimă și prețuire pe care milioanele de femei din România le nutresc față de secretarul general al partidului, ctitor al unei noi epoci de care se leagă și participarea, prezența cea mai amplă a femeilor în toate compartimentele vieții economice, politice și sociale. Partidul, sublinia în această ordine de idei tovarășul Nicolae Ceaușescu, dă o înaltă apreciere spiritului de abnegație al femeilor, contribuției lor la realizarea sarcinilor din domeniul producției materiale și al vieții spirituale, la educarea tinerei generații, la conducerea întregii societăți. În știință, în cultură și artă, în creație locul și rolul femeii au un sens distinct, putind fi urmărit la altitudinea celor mai de seamă realizări ale anilor noștri. Fapt care, în esența sa, probează deplina egalitate satornicită în practica muncii și vieții societății, condițiile create pentru afirmarea neîngrădită a personalității, dar și uriașa forță pe care o dă unanimitatea de idealuri și de efort pentru înfăptuirea acestora, liantul nebil pe care îl consacră munca și creația în folosul tuturor, pentru propășirea socialistă a patriei. Un exemplu de cea mai adîncă semnificație îl reprezintă în acest sens activitatea tovarășei Elena Ceaușescu, personalitate de frunte a partidului și statului, avînd înalte răspunderi în conducere, în elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe, om de știință de renume mondial și totodată un emoționant exemplu ca soție, ca mamă. De 8 Martie gîndurile și sentimentele noastre se cuprind de înflăcăratul îndemn pe care îl exprimă în întregime opera și activitatea sa prodigioasă, patriotismul unei munci și vieți puse cu desăvîrșire în slujba poporului, a prezentului și viitorului nației noastre.

O sărbătoare a primăverii sau primăvara de lîngă noi, această zi de opt martie este și un semn de mulțumire și de recunoștință, omagiul cald pe care îl exprimăm.

Luceafărul

Desen de Sabin Ștefănuță

O oază de flori

EDGAR PAPU

Treburile m-au readus pentru două zile la Iași, unde am simțit, ca totdeauna bucuria de a trăi. Am revăzut în grabă, pentru o suta oară, greaua horbotă domnească a Trei-Ierarhilor, țesută bătut din fire subțiri de marmură aurită ; m-am oprit o clipă în fața vechii mitropolii, ornamentată, cum ar fi spus Blaga, catabasic, adică cu retragere înlăuntru, cu lucrături nu convexe, în relief, ci concave, scobite adînc în zid, pe aceleași motive în acoladă, am suit, în sfîrșit, către acel tezaur de frumusețe și de liniște, care este complexul reînnoit al Cetățuii.

Această mișcare a produs în mine o violentă declanșare asociativă. Gîndul mi-a mers mai departe asupra întregii țări, cu vestigiile ei de coloane sculptate de briuri, cornișe, ciubucuri și lespezi delicat înflorate, cu grațioase edificii îmbrăcate pînă în tălpi în ametitoare mantii de fresce. Apoi mi-au venit în minte toate broderiile în lemn ale unor miini măiastre, de la porți, stîlpi și cerdacuri fin ajurate, pînă la ușî străvechi, strane și timple mărunt și bogat lucrate. În sfîrșit, mi-am amintit de umilele geamlicuri ale îndepărtatei mele copilării, despre care distinsul arhitect Constantin Joja susține, cu argumente de neclintit că nu au nimic turcesc, ci provin numai din acoperirea cu geamuri a rusticelor noastre prispe. Ele alcătuiau ansambluri ușoare, aeriene, așa cum ar fi astăzi pereții de sticlă.

Este un peisaj al spiritului românesc deopotrivă de semnificativ ca și acela al privelîștilor naturale. Poate că toți vecinii noștri sînt mai „serioși", mai solizi, impunînd respect și, desigur, admirație; sînt, fără îndoială și mai monumentali, posedînd fiecare din ei, după intuiția fecundă a lui Răzvan Teodorescu, acel monumentum princeps *care nouă ne lipsește. În mijlocul lor, însă, Țara Românească — coroană de aur pe creștetul sud-estului — este o oază de flori. Aceasta în ciuda grelelor încercări istorice. Pentru a-i regăsi la aceeași altitudine mesajul de zimbet al vieții trebuie să străbați pînă la Bizanț, pînă la Veneția, sau pînă în depărtatul Caucaz.*

CODRUL

Codrul (grădină edenică, pădure fabuloasă) este elementul îndrăgit și plin de farmec al poeziei eminesciene, prezent și el, covîrșitor sau abia amintit, în desfășurarea marilor drame. Ceva ocrotitor, pornit din origini, își semnalează prezența oricînd apare, în plină măreție ori numai schițat, redus la semn, codrul. Prin natura sa, el convorbește cu zeii, este egalul acestora, zămislitor la rîndul său de zeități. Împărtășindu-se din puterea autorităților supreme, în ordinea heraldicei astrale, în blazon cu luna, soarele și luceferii, el este prin excelență împăratul bătrîn de înțelepciune. Blîndețea lui, sunătoare de din departe, amestecînd freamătul și vuietul, cîntarea de bucium de os și de corn de argint și de aur, este propice în aceeași măsură nașterii și morții, în profuziunea unui timp mereu definit și mereu indefinibil. Revenirea la el înseamnă revenirea la copilărie, la tinerețe, la puritate, la starea sau măcar la simulacrul stării zeești, reverberînd minunea formelor dintîi. În ordinea imediată, el este cel mai apropiat omului, convorbind cu el, alinîndu-l, transmițîndu-i fără de încetare fiorul eternității. În orice împrejurare va fi invocat, el nu se va desminți, lenta lui fantasmă însinuindu-se, unind și potolind patimi, emanînd, prin reflexivitate, un soi de magnetică și liniștitoare somnolență, părînd să știe cu mult mai multe decît spune, inițiind cu măsură și delicatețe, poate chiar cu pudoare, în taina acelei zone ultime, oarbă de uitare, vecina lui în veșnicie. Codrul nu este atotputernic prin sine, ci prin ceea ce reprezintă, o singură creangă ori frunză, chiar numai o unică zvonire a lui, în regie rituală, fiind capabile să transmită ceva din forța supremă ce-l stăpînește. Dar, trebuie să o spunem, adecvindu-se unei forțe supreme, codrul o face cu o demnitate fără egal, aproape fără a trăda nimic din această legătură. Codrul este opus nu strălucirilor orbitoare, pentru a le putea zări cîte puțin, ci întunecimilor dense, cu care ne obișnuim pe măsură ce aburoasa lui luminiscență le străbate. Un farmec dureros, care este și al lunei, dar mai ales al codrului.

În **Memento mori (Panorama deșertăciunilor)**, codrul, imemorial vrăjit, este el însuși capabil de vrajă, de întrupare multiplă : **Apoi iar se pierde-n codrii cu trunchi groși, cu frunza deasă, / Unde-n arborul din mijloc e vrăjita-mpărăteasă. / Unde-n sălcii mlădioase sunt copile de-mpărat / Codrul — înaintea vrajei / o cetate fu frumoasă. / A ei arcuri azi is ramuri, a ei stîlpi sunt trunchiuri groase, / A ei bolți streșini de frunze arcuite-ntunecat. / / Sara sună glas de bucium și cerboaice albe-n turme / Pin cărările de codru, pe de frunze-uscate urme, / Vin rupînd verzile crenge cu talangele la git ; Și în mijlocul pădurii ocolesc stejarul mare / Pin' din el o-mpărăteasă iese albă, zimbitoare, / Pe-umăr gol doniță albă — stemă-n părul aurit. / / Din copaci ies zine mîndre, de-mpărat frumoase fete, / Tinînd donițe pe umeri, gingașe, nalt-mlădiete, / Albe trec pin umbra verde, la cerboaice se înclin. / Ce sub dulcile lor mîne își oferă răbdătoare / Ugerele lor împlute, și în doniți sunătoare / Laptele-n cadență curge, codru-mplînd c-un murmur lin.**

Codrul, Pădurea, Grădina, care nu se deosebesc între ele, însuflețite și însuflețind, respirînd legenda, povestea, basmul de început, se înșiruie vertiginos, întunericul dar mai ales lumina lor fiind fără de capăt. Îndărătul și prin intermediul lor se manifestă lumea zeilor, cu care sînt în consonanță imemorială, răspunzînd sunetului din corn de aur cu adîncul lor vuiet — cîntare la cîntare, suflet la suflet înviind melodios : **Citeodată-un corn de aur ei răsună-n depărtare, / Trezind sufletul pădurii, codrilor adînci cîntare, / Cheamă caii lor ce-aleargă cu-a lor coame-mflate-n vînt ; / Vin în herghelii de neauă, pe cărări de mult bătute, / Și pe ei zeii încalic străbătînd pe întrecute / Codrilor nalț întuneric, făr' de capăt pe pămînt.** Oricît ar fugi zeii de repede, sau tocmai datorită acestei viteze, ei nu-și pot depăși mediul, codrul

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 7-a

IN PAGINA A 3-A

● **Interviurile «Luceafărului»** ● **Paul Cornea : „Sociologia literară nu are nimic comun cu sociologismul anilor '50"** ● **Poeme de Mircea Micu**

● **In acest număr :** ● **Carnet de scriitor : „Zăpezile de acum un veac" — articol de Mihai Pelin** ● **Cronica literară de** ● **M. Ungheanu și** ● **Artur Silvestri** ● **Viața cărților** ● **Breviar** ● **Proză de** ● **Sabina Drăgănel și** ● **Tudor Octavian** ● **Poezii de** ● **Liliana Ursu** ● **Ioana Ieronim** ● **Corneliu Vadim Tudor** ● **Lucian Avramescu** ● **Cartea de debut de Voicu Bugariu** ● **„Gala Galaction" de Nicolae Ciobanu** ● **Repere de Aurel-Dragoș Munteanu** ● **Pseudo-cultura pe unde scurte** ● **Sport de Fănuș Neagu**

Odă cu ochi dulci

Ca să-ți aduci mereu aminte
de ochii ce te luminară
voi pune dragoste-n cuvinte
și-n dragoste voi pune-o floare

și-n floare voi aprinde focul
oricît de strîmb ar fi norocul
să nu se întineze tina
din care picură lumina

podind cu vis a vieții cale
și convingîndu-i pe hitiți
de importanța mondială
a ochilor îndrăgostiți.

Ion Nicolescu

Argument de primăvară

Acum, cînd intrăm cu pași siguri în martie, cînd satele, pe care le iubim nu numai pentru că ne-am născut acolo, își schimbă geografia, natura, într-o aleasă împăcare cu sine, își începe gloria în semințele proaspete. Mă întorc pe drumuri știute în josul cîmpiei, printre oameni destoinici care cunosc puterea pămîntului și nu o mai socotesc un miracol, puterea pămîntului păstrată și apărată de ei, țăranii de azi, lucrători ai agriculturii moderne. În fața ogorului, cuprinzător ca o metaforă, se prelungesc răsărituri noi și înțelesuri străbune în mișcări de forță și repetiții după dialectica existenței.

Am fost în acest început de martie în imensul cîmpiilor, unde certitudinea permanenței se remarcă-n oceanul verde al grîului înfrățit sunînd ca argintul, ca apoi, îngemănat cu soarele, să se tezaurizeze în rumene pîini. Țărani și agronomi, tractoare și semănători sînt fața de a scrie încă o dată, din vocație, o operă îndelung și pe deplin pregătită. Operă de mare frumusețe și vitalitate la care generații și generații și-au pus pecetea. Pentru că agricultura este o ucenicie continuă, un cumul de experiență, un cumul de încredere și aptitudine.

Pînă la declanșarea campaniei agricole de primăvară timpul se numără în ore. De curînd am avut ocazia să vorbesc cu mulți săteni. Și la Snagov și la Nuci și la Balotești discuția începea și se termina pe o singură temă : campania de primăvară ; un mod real de a vibra, de a gîndi la temperatura înaltă a faptelor și idealurilor, de a dimensiona rezultatele. O preocupare obsedantă, dar firească, stăruie-n mintea acestor oameni ai ogoarelor și o angajare totală, pentru obținerea unor recolte cît mai mari. Țăranii socotesc cu exactitate ce se poate și cît, dar în special cum ; ei sînt meșteri ai cîmpului, pentru că azi nu se mai poate lucra holda după tipare vechi, a fi țăran este o meserie. Trebuie să cunoști procesele complexe de fertilizare, ierbicizare, irigații, să amplasezi culturile în funcție de zonele petoclimatice. Oamenii de la sate gîndesc viitorul după implicațiile muncii lor în prezent.

Primăvara se întoarce acasă, intră în drepturile ei. Trece un zvor dulce prin aer și dintr-odată te afli în fața unei eflorescențe de culori. Natura își începe călătoria. Călduzei îi stă în putere să o poarte așa cum dorește. Între om și natură se stabilește o relație originală și de referință, după legi bine acordate. Țăranii întîmpină primăvara cu sentimentul curat al aspirațiilor, cu sufletul izvorînd spre frumos.

Pavel Pereș

Realismul dezbaterii (II)

Pînă atunci considerăm utilă o scurtă privire asupra celor deja întreprinse de unele reviste în sprijinul limbii și al literaturii române în școală. Prin urmare, pînă la finele anului 1962 (pînă la data cînd scriem aceste rînduri), în „România literară" (nr. 43—47), Ion Bălu a publicat un ciclu de „consultații" tratînd opere înscrise în programa de liceu, precum și cîteva materiale de sinteză, apoi, revista (nr. 48—52) a întreținut pagina de profil cu „Personaje ale romanului românesc interpretate de...", extrasele din seriile criticilor aparținînd profesorilor Constantin Popovici și Ștefan Năstăsescu ; în „Steaua" (nr. 10), V. Fanache comentează „Băcovienele : **Plumb, Lacustră, Singur**", iar (în nr. 11) David Opreanu se ocupă de **Plugarii** de O. Goga ; rămîne să revenim asupra altei inițiative a revistei „Steaua" și asupra suplimentului editat de „Tribuna" ; deocamdată, intîile păreri despre materialele mai sus enumerate.

Cele cîteva sinteze semnate de I. Bălu sînt meritorii, pentru că autorul, detașîndu-se de o anumită rutină inerentă manualelor, dar nu și de spiritul programei, oferă elevilor o variantă de sistematizare a observațiilor asupra universului creației unui mare poet **(Particularitățile iiricii lui Lucian Blaga)**, ori asupra stăpînirii și a îmbogățirii limbii, a inovării în arta cuvîntului **(Contribuția lui Tudor Arghezi la dezvoltarea limbii literare)**, asupra unei teme fundamentale dintr-o întinsă și diversă activitate scriitoricească **(Poezia naturii în opera lui Mihail Sadoveanu)**, ori asupra integrării unor autori în epocă și în sfera curentelor literare ale vremii etc. **(Interferența curentelor literare în opera lui I. H. Rădulescu și Grigore Alexandrescu)**. Considerăm fertile aceste sinteze cu cît vin să umple golul lăsat în programa școlară de reducerea severă a orelor destinate cîndva recapitulărilor de după anumite etape în parcurgerea materiei. Sînt utile asemenea sinteze întocmite în mod special pentru elevi, fiindcă, în general, nu apar în alte publicații. În fine, materialele de acest fel, în condițiile arătate, susțin eforturile profesorului de a-l pune pe elev în situația să gîndească, să opereze asocieri și generalizări, adică să-i trezească interesul pentru recitirea textelor studiate, pentru lărgirea lecturii.

Altfel stau lucrurile cu prezentările de scrieri ce se studiază în clasă. Din păcate, cele mai multe din „consultațiile" semnate de I. Bălu în „România literară", cît și celelalte două, publicate de V. Fanache și, respectiv, D. Opreanu în „Steaua", aparțin acestei categorii. „Consultațiile" lui I. Bălu : „D. Cantemir : **Istoria ieroglifică**", „T. Arghezi : **Nehotărire**", „Octavian Goga : **Rugăciune**", „G. Coșbuc : **O scrisoare de la Muselim-Selo**", urmează cu pregnanță manualul. Spațiul nu ne permite să punem față în față textul din revistă cu acela din manual, dar operația stă la îndemîna oricui. Dacă revistele vor continua astfel, vom ajunge la... rescrierea manualelor, la variante ale lor. Dar... acesta e scopul ?

Pe de altă parte, „Lecturile literare" pentru clasa a VIII-a, manualul pentru clasa a IX-a, cît și cel pentru a X-a caută să prezinte operele literare într-o manieră euristică (implicînd elemente de problematizare, descoperire etc.), îmbinînd expunerea (comentariul) cu întrebări, exerciții, spre a-i activiza pe elevi în desfășurarea lecției, pentru un legitim contact direct cu textul literar, în vederea formării deprinderii de a recepta frumusețea și valoarea operei. Cînd însă elevii găsesc lecția „făcută", o „învață" de acolo. Mai exact, o memorează. Dacă intenția a constat și de data aceasta în a oferi modele de comentarii, e potrivit să precizăm că elevii au la îndemînă o revistă trimestrială care li se adresează anume : „Limba și literatura română", editată de Societatea de științe filologice (Apropo și de comentariul lui D. Opreanu, la „Plugarii", de O. Goga : în mai sus-numita revistă există un asemenea material). O supraproducție de comentarii-model ajunge pernicioasă. Pe lîngă

Florin Pietreanu

Continuare în pag. a 6-a

Închinare de martie

In treacăt

Se întîmplă, adesea, mai ales cînd e vorba de lucruri obișnuite, ca viața să alunece ca o apă molcomă ducînd la vale, pe oglinda ei adormită, înțelesuri care abia tîrziu, cine știe din ce pricini tainice ți se aprind, de-odată, în minte, iau foc și o grămadă de lucruri uitate, șterse, se regrupează cu vitalitate și cu pregnanță sub comanda unei semnificații noi.

Cred că era primăvară cînd am observat, prima oară, că într-o cooperativă agricolă din Dobrogea, acolo unde era locul femeilor, la vaci, la găini și la giște, lucrau bărbați. N-aș putea spune că n-am văzut picior de femeie, dar mult mai des, lîngă șiștarul de lapte, se ivea cîte un bocanc de bărbat. În schimb afară, pe cîmp, de problema numărul unu, a grîului, și de problema numărul doi, a porumbului, se ocupau femei. Se ocupau cu sapa și cu prășitul, de dimineața și pînă seara, pe toată întinderea aceea acoperită de verde, între mare și cer. Și cred că era și la Reșița: primăvară, — așa se vedea prin fereastra atelierului, — cînd am constatat cu uimire că matahala cumplită numită „Wottan", formată din sute

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 6-a

CONFABULE

Un țăran trece strada

Grădina zoologică / duminica vara sau toamna / mult praf și mult zgomot / din cînd în cînd / pe deasupra tipetelor celorialte / se aud țipetele leilor plictisiți / de atita lume venită să-i vadă / cu bilete de intrare / tălpile șterse pe o pîslă umezită cu dezinfectant / cînd un grup de elevi și eleve / pionieri din clasele mici ale unei școli comunale / abia dați jos din autobuzul închiriat / ca să vadă și ei Bucureștii / între care și această grădină vestită / treceau de la o cușcă la alta / mirîndu-se / acolo unde învățătoarea le împărtășea din cunoștințele sale / urșii se plimbau de la un colț la altul / cum se plimbă oamenii / cînd iau decizii importante / nu-i băgau în seamă / numai maimuțele / văzîndu-i la fel de mici ca și ele / începură să alerge / și să chiuie / sărind din pomii uscați care închipuiau pomi tropicali / cele mai îndrăznețe chiar se agățară de gratii / în fața copiilor / însoțiți de cîțiva părinți / care o ajutau pe învățătoare / să nu se piardă vreunul / prin oraș / o fetiță îi întinse maimuței semințe / iar aceasta le primi cu plăcere / le sparse între dinți / scuipă cojile / tatăl fetiței întinse și el palma / cu semințe / dar cînd maimuța vru să i le ia / repede și-o trase înapoi / de frică / numai maimuța nu-l înțelese și-l scuipă / drept în vîrful nasului / iete / a dracului dihanie / zise omul / și vru s-o scuipe și ei / dar maimuța îi întoarse spatele.

Iulian Neacșu

CRONICA LITERARĂ

DUMITRU CORBEA: «Memorii»

Cartea de memorii a lui Dumitru Corbea impune prin simplitatea ei. Ea nu vrea să facă din trecutul literar și politic pe care-l evocă o remorcă sau un instrument al actualității literare, ci să conserve în linii nedilatate împrejurări și oameni de altădată. Intr-un moment în care o memorialistică justificativă și vindicativă încearcă să fixeze imaginea epocilor scurse intr-un tablou retușat, eliptic ori ingroșat, pagina calmă și onestă a scriitorului Dumitru Corbea este reconfortantă moral.

Dumitru Corbea întreprinde după scurta evocare a asprei lui copilării rurale o recapitulare necronologică și discontinuă de întîmplări. **Memoriile** sale nu sînt o poveste întocmită pe luni și ani ci file răzlețe dintr-o biografie, dispuse după un fir conducător care ne scapă. Interesul lor stă ca în orice memorii autentice în cantitatea de informație nouă, inedită pe care o înfățișează. Meritul cărții lui Dumitru Corbea vine din introducerea firească în pagina sa de evocări a unor aspecte despre care ni se vorbește îndeobște prea puțin. Peripețiile autorului, pe frontul de răsărit, în timpul marii retrageri din ultimul război mondial sînt de un mare interes. Ochiul prozatorului prinde imagini memorabile, cum sînt balcoanele de care atîrnă ciorchini de spînzurați, locuitori ai Odessei pedepsiți pentru vina de a fi adăpostit dezertori români sau germani.

Dumitru Corbea are o sobră predilecție pentru dramatic și paginile lui capătă din această pricină gravitate, deși autorul nu construiește aproape deloc, lăsînd faptele nude, fără ramă, fără micul aparat de șoc care să le sublinieze noutatea și semnificația. Împreună cu Mihail Sadoveanu, Dumitru Corbea a fost martor la procesul lui Ion Antonescu și micul reportaj memorialistic pe care-l închină procesului, inedit ca tematică, mărturisește o atenție de prozator dedicată comportamentelor și gesturilor semnificative. Figurile asupra cărora-și concentrează atenția Dumitru Corbea sînt: acuzatul Ion Antonescu și martorul Iuliu Maniu. Dumitru Corbea nu face comentarii prisoselnice împrejurarea este ferită de adjective de prisos, fiind privită mai ales din punctul de vedere al mișcării psihologice și morale. Dumitru Corbea este și un moralist. Cînd insistă asupra figurilor întîlnite, ochiul esențializează, iar privirea este sarcastică. **„Galeria de figuri interesante de la Sinaia era completată de un tînăr, fiu de scriitor, care la fiecare masă, chiar la ceai, cerea să i se aducă o ceapă. Mînca ceapă pînă și la prăjitură, la sfîrșitul meselor. Părinții susțineau că handicapatul se născuse și, mai ales fusese conceput, în plin regim de fascizare a țării. Toată vina era a fasciștilor, a regimului hitlerist, a legionarilor... Acest părinte a cerut azil politic în Occident, de unde a solicitat și a obținut, și o sumă mare de bani, ca despăgubire pentru fătul conceput după ce Hitler a venit la putere...“**

Dumitru Corbea s-a întîmplat a fi și la marea manifestație din 1946 din Piața Palatului, cînd s-a tras în mulțime. Situația nu este recreată literar, redimensionată, ci relatată cu simplitate: **„Din cei trîntiți la pămînt nu se știa care este mort, care rănit. De pretutindeni se auzeau strigăte de ajutor și vaiete. Lîngă mine se afla Mihnea Gheorghiu. Alți scriitori nici nu cred că mai erau în fața Palatului, sub gloanțe. Ca prin minune mitralierele au încetat. Mihnea a încercat să se ridice, dar a constatat că era rănit la picior. Era plin de sînge. L-am ajutat și l-am condus pînă la postul de prim ajutor sanitar“.** Îmbucurătoare la aceste pagini memorialistice ale unui veritabil activist și scriitor de stînga este absența frazelor bombastice, care în loc să edifice destramă. Faptele sînt văzute și descrise tot timpul din interior.

Trăsătura superioară a cărții este inconformismul ei. Dumitru Corbea nu ezită să se apropie de teme și aspecte ignorate, să le amintească, să le povestească, să insiste asupra lor. Documentarea lui asupra vieții și răscoalei lui Horia, în Munții Apuseni, procură pagini dintre cele mai interesante prin contactul cu lumea vie a Apusenilor, îndîrjită și nemulțumită de existența cotelor, de măsurile otova care se luau în timpul cooperativizării agriculturii. Ele reflectă o stare de spirit proprie autorului, care a fost o prezență discretă a literaturii române, rezervată chiar atunci cînd nu s-a mai simțit sincron cu evenimentele. Un consilier îi propune o funcție în suprastructura culturală și Dumitru Corbea refuză. Mai important decît refuzul este detaliul de epocă pe care relatarea îl conține, deși și acest răspuns este semnificativ și concordant atît cu biografia scriitorului și literatura lui, cît și cu tonul acestor memorii care nu se sfiesc să treacă praguri netocite.

Amintirile literare ocupă locul cel mai mare din **Memoriile** lui Dumitru Corbea. Ele aduc informații parțiale de epocă, confirmă sau le precizează pe cele în circulație, introduc verigi noi în cunoașterea unor etape literare trecute. Punct forte al **Memoriilor** lui Dumitru Corbea rămîne capitolul **Întîlnindu-mă cu Arghezi**, care-l surprinde pe marele poet mai ales în perioada de restriște a vieții lui. Dumitru Corbea nu este partizanul idilei. El mai are și bunul obicei de a nu apela la vorbe goale cînd poate apela la fapte. Dumitru Corbea nu caută să îndulcească situația în care a fost pus Tudor Arghezi în vremea dizgrației sale politice, cînd ajunsese păstor de capre la Mărțișor. Chemat la o recepție oficială, unde era prezent Iosif Broz Tito, care voia să-l cunoască, Arghezi simte că repunerea în drepturi este aproape. **Memoriile** lui Dumitru Corbea participă astfel fără estompă la restituirea unei file de istorie literară pe care alte condeie încearcă s-o îndulcească sau s-o justifice așezînd-o alături de mai vechile avataruri ale poetului Tudor Arghezi. Dumitru Corbea își propune să stea sub semnul adevărului.

Fără a fi combativă, memorialistica lui Dumitru Corbea mărturisește o atitudine. Inaderența scriitorului la spiritul epocii care l-a maltratat pe Arghezi și o bună parte a literaturii române este evidentă. Dar aceste memorii sînt eliptice și lacunare. Scriitorul a lucrat în redacția **Flăcării** și a **Luceafărului**, a revistei **Albina**. Doar ultima publicație ocupă un loc special în cartea lui pentru a ilustra modul în care s-a alterat existența unei vechi reviste pentru țărani. **Luceafărul** a fost pomenit doar atunci cînd se vorbește de reintrarea lui Tudor Arghezi în viața publică a țării. Cît despre **Flacăra** ea lipsește din amintirile lui Dumitru Corbea. Fără a zice că fosta **Flacăra** ar merita o liturghie, ar fi fost interesant de știut opiniile lui Dumitru Corbea despre revista care a dispărut din lipsă de cititori. Aceste absențe ne îndreptățesc să credem că firul memoriilor lui Dumitru Corbea nu se sfîrșește aici și că el va continua cu alt prilej, oferindu-ne segmentele acum lipsă.

Numărul persoanelor de mare suprafață socială și politică pe care le-a cunoscut Dumitru Corbea a fost mare. În **Memoriile** lui avem surpriza de a descoperi un personaj astăzi uitat, pe care scriitorul îl indică prin inițialele M. R. **„Prietenul meu, scrie Dumitru Corbea, se socotea mai mult decît era în realitate. El se compara cu Iorga și Pârvan, cu Giurăscu și Daicoviciu. Ba, cred că se socotea ceva deasupra acestor savanți care nu mînuiau ca el materialismul istoric și filozofic...“** M. R. era academician, șef de catedră, prezent în nenumărate comitete și comiții. Nu disprețuia munca altora, în sensul că tipărea rezultatele muncii subalternilor lui sub numele său. Personaj important, M. R. a avut chiar o dispută publică cu Petru Groza pe teme de istorie românească. **„M. R. a trebuit să părăsească sala în mod rușinos, primind o lecție cum se cuvenea din partea unui patriot român, care-și iubea cu ardoare țara și neamul, trecutul istoric al pămîntului natal.“** M. R. nu suporta dealtfel nici o opinie. Prietenia lui cu autorul memoriilor, dacă prietenie a fost, s-a sfîrșit brusc tot din pricina unui litigiu pe teme istorice, deoarece M. R. nu admitea decît viziunea sa. **„Nici un mare domnitor din trecutul nostru istoric**, ne spune Dumitru Corbea, **nu era pe gustul și placul lui M. R. Mihai Viteazul nu era viteaz, Ștefan cel Mare nu era mare... Nu-i vorbă, acest lucru l-a afirmat și la unul din cursurile sale, în fața studenților. Și-a început prelegerea cu aceste cuvinte: «Acum să vedem noi cît de viteaz a fost Mihai Viteazul și cît de mare a fost Ștefan cel Mare».“** Discretul reflector al memorialistului s-a oprit aici asupra unei figuri defuncte a istoriografiei postbelice, caz ilustru de istoriograf care nu iubea istoria poporului și pe care ținea s-o scrie. Este după toate semnele vorba de un impostor ale cărui manuale goliseră pe vremuri istoria României de personalități, de la care se trage meteahna ascunsă a rollerismului, carie veche a multor lucrări românești de istorie.

M. Ungheanu

«Dialoguri / Dialoge»

Insolita antologie comparatistă „Dialoguri/Dialoge“ („Biblioteca Manuscriptum“, 1982), subintitulată „contribuții la valorificarea moștenirii clasice și romantice în literatura română și germană“ este o culegere în totul memorabilă, a cărei semnificație depășește simplul fapt editorial. Această inițiativă în a cărei finalizare și-au dat mîna „Muzeul literaturii române din București“ și „Nationale forchungsund Gedenkstätten der Klassichen deutschen Literatur“ din Weimar este la noi întîia întreprindere de acest fel, care ar putea fi continuată, am impresia că fără probleme, prin „dialoguri“ noi cu istorici literari sîrbi, unguri, sovietici sau polonezi, dacă nu chiar și din alte zone geografice, alcătuind, după o vreme, o adevărată „bibliotecă“ aplicativă de însemnătate capitală. Așa cum e croită de Alexandru Oprea, inimosul inițiator al „dialogurilor“, și de Walter Dietze, omologul lui de la Weimar, antologia critică româno-germană este, probabil, tot ceea ce dinspre partea românească, putea garanta solidaritatea. Cinci istorici literari din toate generațiile, Edgar Papu, Al. Oprea, Dim. Păcurariu, Paul Cornea și Fănuș Băileșteanu au venit aci cu cîte o contribuție, care, în cîteva cazuri, rezumă studii întinse și verificate, unele esențiale. Impresia de „familiaritate“ nu se naște exclusiv la examinarea studiilor românești ci, într-un chip oarecum imprevizibil, și la citirea acelora germane. Acești istorici literari, care, după bibliografii, sînt autori de contribuții însemnate, nu gîndesc, în cîteva chestiuni fundamentale, altfel decît românii: dialogul rezultat de aci nu e, prin urmare, un simplu efect al hazardului, el provine dintr-o sforțare comună, independentă spiritualicește, în a rezolva cu originalitate teme de studiu care nu se deosebesc mult. A observa că la Weimar și la București un număr de istorici literari își pun cam aceleași întrebări și le rezolvă, fără să știe unii de alții, în baza unor raționamente aproape comune, dovedește, întrucît ne privește pe noi, că interogația care ne preocupă nu e „provincială“, ba dimpotrivă, „Europa“, unde ideile teoretice fierb e, carevasăzică, acolo și aici. Să și exemplific, ca să se înțeleagă mai bine. Un eseu solid de Walter Dietze, cu un titlu parcă nesfîrșit („Literatura germană clasică și romantică în oglinda confruntărilor spirituale ale epocii noastre“) pornește, de exemplu, de la observația care e la îndemînă și o făcuse, indirect, și René Wellek, în „Conceptele criticii“, că istoricește clasicismul e un curent literar întins „diacronic“ pe 400 de ani, cu felurite „faze de culminare“, așadar heterogen. Nu e cu putință, sugerează W. Dietze, să vorbim de „clasicism“ ci de „clasicisme“ după cum nu ar exista „romantism“ ci „romantisme“. „Naționalizarea“ curentelor literare, care nu e un fapt de tot nou, are însă, dacă e întreprinsă cu consecvență, consecințe considerabile, dovedind încă o dată că o literatură are „ora“ ei autonomă și că absența unui curent sau a altuia, la un moment „sincronic“, nu e un semn de întîrziere ori de provincializare. „Punctele de vîrf“, sub raport axiologic, notează remarcabil W. Dietze, sînt repetabile dar nu și realitatea lor concretă. Cine cunoaște bine ideile literare românești, active acum, identifică ușor descentralizarea „protocronistă“, emanată, la noi, din două eseuri mai vechi ale lui G. Călinescu („Elogii pentru libertate“ și „O lămurire“, din 1927, despre care unii nu suflă, se înțelege, o vorbă). Eliminarea centralismului cultural „difuzionist“ propune, nu încape îndoială, o perspectivă nouă asupra literaturii universale, așa cum observă și Wolfgang Heise, într-un studiu despre „raportul dintre noi și clasicism“: „Conceptul de literatură universală nu se referă după opinia noastră la o răspîndire formală a unei literaturi pe tot cuprinsul lumii, prin intermediul mass-mediei și al pieței /.../. Reiese de aici că literatura universală nu constituie un fond imuabil, ci este ea însăși un proces și o funcție, nu este nicicînd o posesiune a cuiva iar continuitatea ei se verifică tocmai prin creația pe care o dezvoltă în vederea modelării vieții și spiritualității popoarelor pe pămîntul nostru din ce în ce mai mic“.

Cît privește ideea „priorităților“ ea lucrează puternic și în istoria literară germană, preocupată, așa cum detectăm în studiul lui Bernd Leistner, despre „Peter Hacks și tradițiile estetice schilleriene“ în a releva „Künstelrisch antizipierenden Vermögen“ (capacități artistice anticipatoare). Anticipator, zice criticul german, ar fi Schiller, în teatrul de intrigă unde inițiază specia, înaintea lui Eugène Scribe, în „drama destinului“, înaintea lui Houwald. Mai sînt desigur și altele, se vede bine, mai ales în domeniul teoretic.

Nu doar astfel de idei, care, la noi, se întîlnesc mai cu seamă în teoria protocronistă, pot fi identificate în eseurile nemțești din „Dialoguri“ ci și o „problemă a tradiției“, repetabilă și în critica românească, aci însă cu o altă finalitate. Interesul pentru „tradiția“ națională, pentru criticii germani foarte întemeiat, nu pare a le stîrni vreun complex așa cum se întîmplă la unii dintre români, nu prezenți, e drept, în antologia pe care o discut: „problema tradiției“ e, în orice cultură serioasă, un domeniu viu și activ și cine o examinează științific nu merită nicidecum apelativul, cu sens peiorativ, de „tradiționalist“. Din acest punct de vedere, criticii germani ca și aceia români, veniți aici, sînt „tradiționaliști“, preocupați adică să explice cît mai temeinic „tradiția“ și s-o obiectiveze la maximum. Observațiile „nemțești“ sînt, iarăși, recognoscibile și în polemicile care se produc la noi, așa încît voi insista asupra lor. În general, examenul tradiției întreprinse de cei cinci critici de la Weimar este „obiectivist“ și pune bază, cum se pune corect, pe legități. Pentru W. Dietze, „formele clasice“ nu apar decît „atunci cînd sînt întrunite anumite condiții obiective“. Wolfgang Heise întocmește chiar o teorie a recuperării tradiției, pornind de la editarea integrală (operațiune „filologică“), apoi studiu istoric și sociologic („reconstituirea istorică“) și, în fine „actualizarea“ voind să îmbrățișeze literatura „în continuitatea dezvoltării ei“ în care prezentul e azi copleșitor însă mîine va fi un „trecut“, o „tradiție“. Pentru Bernd Leistner raportul cu tradiția este obligatoriu căci are adeseori o „valoare constitutivă“. Deși fiecare artist important are „tradiția“ lui totuși materia tradițională trebuie obiectivată, printr-un punct de vedere „condiționat istoric“. Idei despre tradivedere „condiționat istoric“. Idei despre tradiție au și Peter Goldhammer și Hans-Dietrich Dahnke, acesta chiar și cu un studiu asupra opticii lui Schiller asupra istoriei. Ar mai fi totuși de discutat și ceea ce adaugă, la acestea, criticii români convocați în „Dialoguri“. Ei vin, într-adevăr, cu valoroase contribuții, originale, solide: Dim. Păcurariu rezumă un volum mai vechi și explică, de pildă, „clasicismul“ romanticilor și micul clasicism luminist. F. Băileșteanu pornește de la „clasicismul“ lui G. Călinescu și dezvoltă un tablou de teoreticieni români ai „clasicismului“ (T. Vianu, V. Streinu) unde apar, pentru întîia dată, și „proporționaliștii“ Matila C. Ghyka și Pius Servien (observație esențială și nouă). Paul Cornea explică prefacerea materiei istorice (în romantismul românesc) din „pre-text“ în „text“ și chiar în „sub-text“, stabilind cîteva „trăsături proprii“, românești, ale „literaturii de inspirație istorică“ (observații cum sînt acelea despre „naționalizarea“ ruinelor și „ecumenismul“ național, care e și „democratic“, sînt capitale). În nota curentă, pentru noi, eseul lui Edgar Papu despre „Romantism și clasicism la Eminescu“ a stîrnit, probabil, un interes considerabil pentru cititorul german; simțul formulistic, definitoriu pentru E. Papu, care vorbește despre „categoria plurivalentă“ de scriitor, despre „contopirea“ tendințelor romantice și clasice și nu de „paralelismul lor“, lucrează și aici admirabil. Cît privește eseul lui Al. Oprea, despre — „Semnificațiile clasicismului și romantismului și preocupările cercetării literare românești“, el este, în realitate, un tablou, care trebuie avut mereu în vedere, al perspectivelor noi, cîștigate de istoria literară românească. Idei precum „protocronism“, „poligeneză“, dezvoltare autonomă a unei literaturi naționale sînt prezente peste tot și merită discutate și separat, dacă nu cumva criticul se va hotărî să revină asupra lor, cu prilejul unei sinteze.

Aceste „Dialoguri/Dialoge“, căci am uitat să spun că volumul apărut în „Biblioteca Manuscriptum“ este bilingv (conținînd toate studiile în română și în germană) deschid încă o fericită cale de difuziune a literaturii noastre și probează, admirabil, că avem o ideologie critică interesantă, solidă, „modernă“.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

UN POET

Spre patruzeci și cinci de ani, vîrstă la care debutează Ion Budescu (**Viața cu mine, viața fără de mine**, Editura **Eminescu**, 1982), poeții pe care succesul i-a poleit sînt atinși de blazarea consacrării; pentru ei, marile surprize literare sînt ceva de domeniul trecutului; premiile au fost luate, ditirambii au fost citiți și auziți, reeditările s-au produs; în bună măsură, evoluția lor viitoare este o chestiune de rutină. Dar ceilalți autori de versuri aflați la respectiva etate? Unii dintre ei aleg drumul unei crîncene tenacități tipografice, alții pe cel al unei lente renunțări, nu lipsită de savoare. Există și o a treia categorie. Ea include poeți autentici, pe care nu condițiile obiective i-au împiedicat să aibă succes, ci propriile lor ezitări editoriale, inițial ușor explicabile prin prezența unor scrupule artistice neobișnuit de persistente, dar apoi pe nesimțite transformate într-o acrădulce neputință a prelungirii actului de a scrie versuri prin cel al prezentării unui manuscris la o instituție care „scoate“ cărți, Ion Budescu face în mod vădit parte din ultima categorie. El ar fi avut toate îndreptățirile să fie recunoscut ca bun poet cu mulți ani în urmă. Dar, iată, de abia acum el se hotărăște să debuteze.

Caracteristică poeziei lui Ion Budescu este o furie exasperată, a rostirii, expresie a sentimentului că retorica, fictiva coerență a lumii este în permanență amenințată de obscure forțe răuvoitoare. De aici tonul de profet mînios și melodios-confuz. Nu este, bineînțeles, vorba despre lumea obiectivă, ale cărei minusuri sînt cu grijă ocolite în versificările jurnalistice, ci despre universul subiectiv, asupra căruia fiecare om are drepturi depline. Este bine să repetăm: nu declarația optimistă face poezia, ci expresivitatea, dincolo de sentimentele care o pun în mișcare. În poeziile lui Ion Budescu, spontaneitatea furioasă colorează în chip inedit o serie de poezii de factură elegiacă. Se obține astfel un aliaj neașteptat, format din melancolie și revoltă, ca în poemul intitulat **Goarna inversă**: „Abia mă azvîrliră prin inelul celest / nămolurile somnului grase, mătăhăloase / Mi se părea mie sau chiar zburam? Aripile înfipte / ca două securi în umerii mei / vîjîind purificau aerul de ultima ta absență // Cînd deodată am înțeles că în dreptul gurii / cineva îmi atîrnase o goarnă / o goarnă metalică neagră strălucitoare / Nimeni nu bănuia ce soi de metal e acesta, negru / complet negru. / Și eu astfel zburam / veșnic cu goarna aceea vămuindu-mi / secundele, respirația, zestrea de nouri [...] — Nu vezi? nu pricepi? Goarna ta / e așezată de-a-ndoaselea: El e cel care / și-a vîrît buzele în muștiucul goarnei — / pîlnia goarnei urlă în carnea, în tîmplele tale / Uite cum i se umflă obrajii / de atîta suflat în bietul de tine / uite cum se opintește nerușinatul, uite / cum ecourile goarnei se revarsă / în tine, pe o vale cu sîngele prea răbdător // Îndărătnicule, de ce nu-l ucizi? de ce îl iubești? / Uite cum suflă în goarnă el, Demonul“.

Dovezi ale faptului că Ion Budescu este un poet și nu doar un sîrguincios beneficiar al unui context cultural generos sînt și imaginile memorabile, prea numeroase pentru a fi puse pe seama întîmplării — prietena versificatorilor fără de har.

De menționat este și forța viziunii, remarcabilă în cîteva dintre cele mai semnificative poeme. Amintesc, în acest sens, poemele **Înecații (un Babilon marin), Septentrion, Poartă la Troia, Capricornul**. Citez din **Înecații (un Babilon marin)**: „Nu ne primește marea Cînd / spre miezul său secrete funii / ne trag extatic murmurînd — / Ea-i zvîrle surd la țărm pe unii // Împinși de-un mînios avort / cum zac duhnind pe plaja goală / par forma unui suflet mort / din muzica primordială // Aproape muți, aproape beți / urnim armuri de plumb și sare; stinși ochii mei se fac peceți / iar funii dulci ne-absorb spre mare [...] Gregar noi stăruim spre ea / dezmoșteniți ai Primei Grații / și-adîncul nu va înceta / la țărm să-și scuipe înecații // O, mare, biblic Babilon / cu turnul răsturnat în golul / acelui stins din lume zvon / Migrăm spre tine — noi. Nămolul“.

Există în **Viața cu mine, viața fără de mine** și cîteva alcătuiri care respectă trista modă poetică a răcelii „spirituale“. Dar ele nu întunecă ansamblul unui debut de o valoare incontestabilă.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **LA EDITURA „UNIVERS“, ALTE DOUĂ LUCRĂRI DE TEORIE LITERARĂ.** Consecventă cu propriul program de lucru, editura „Univers“ continuă a „livra“ ritmic și în cantități apreciabile, diferite volume de teorie, critică și istorie literară străină, contribuind, astfel, în chip eficient, la alcătuirea mult doritului corpus bibliografic circumscris domeniului în cauză, atît de necesar tuturor acelora — și nu sînt puțini — care sînt interesați de complexa și agitata mișcare a ideilor literar-estetice în plan universal. Între cele mai recente apariții se situează studiile **Teoria criticii** de Murray Krieger și **Romanul începuturilor și începuturile romanului** de Marthe Robert. Ceea ce se cuvine a fi reținut numaidecît în ambele cazuri rezidă în faptul că avem de-a face cu lucrări ce aparțin, așa-zicînd, contemporaneității imediate; studiul lui Murray Krieger, profesor la catedra de literatură engleză a Universității California, datează din 1976, iar al Marthei Robert, reputată eseistă franceză din ultimele două decenii, din 1972. Versiunea românească a volumului **Theory of Criticism — A Tradition and Its System** aparține lui Radu Surdulescu (totodată, și autorul unei instructive prefațe) iar a volumului **Roman des origines et origines du roman** Paulei Voicu—Dohotaru. Despre prefața Angelei Ioan, la cel de al doilea volum, bogată în informații și sugestii, am spune totuși că se cam pierde în generalități și divagații superflue, în dauna analizei la obiect. Cititorul, ușor derutat, observă lesne că în prefața Angelei Ioan se vorbește mult și de toate, dar prea puțin despre Marthe Robert și studiul ei.

■ **Ș. CIOCULESCU N-A RĂSPUNS!** După cele două exacte, implicit, revelatoare „scrisori“ ale Mitzurei Arghezi și Mariei Zagora cu privire la volumul **Tudor Arghezi autoportret prin corespondență** întocmit de Barbu Cioculescu și la „breviarul“ lui Șerban Cioculescu consacrat respectivului volum, era de așteptat ca eventualul răspuns la cele două întîmpinări să facă dovada (în sfîrșit!) maximei probități profesionale. Cînd colo, ce ne este dat să constatăm? Cu superbă, mai degrabă cu suspectă, detașare, Barbu Cioculescu ne oferă un soi de „precizare“ (**România literară**, joi 24 II a.c.) din care, sinceri să fim, dincolo de malițiozitățile voit detașate, dar, vai, în realitate, atît de căznite, ce împăunează textul, nu se poate înțelege nimic altceva decît că, pur și simplu, preopinentul, într-o stare de imperturbabilă seninătate, nici „nu știe“ măcar despre ce anume este vorba, la ce anume se referă cele două întîmpinări. În fața unei asemenea „inapetențe“ pentru dialog, vorba poetului, îți vine să-ți lași baltă interesele.

■ **A. DE HERZ REDESCOPERIT.** Preocupată în chip salutar de „paginile uitate“ din dramaturgia românească interbelică, emisiunea „Teatru T.V.“ de marți 1 martie a.c. oferă în premieră comedia **Încurcă lume** a foarte productivului și cunoscutului, în epocă, A. de Herz. Text dramaturgic abil „lucrat“ de autor — un adevărat profesionist în materie —, dar cam „subțirel“ ca substanță (judecînd după opiniile lui G. Călinescu, ar fi fost de preferat o alegere din seria **Păianjenul, Bunicul** și **Mărgeluș**), totuși, **Încurcă lume** s-a dovedit un spectacol antrenant, cu momente comice realmente izbutite, amuzante, așa cum îi stă bine unei emisiuni T.V. de 1 martie. Succesul, în regia cumpănită a lui Constantin Dinischiotu, se datorează, indiscutabil, reputaților Radu Beligan, Ion Marinescu și Mihai Fotino, acompaniați, adevărat cam ca „de pe margine“, de Stela Popescu și Eugenia Maci.

■ **„FOAIE LITERARĂ“.** Profesorul Constantin Petcu, îndrumătorul cenaclului „Al. Sahia“ al Casei de cultură a sindicatelor din Buzău, ne trimite un nou număr din **Foaie literară** oglindă semnificativă a prodigioasei activități din amintitul cenaclu. Și de data aceasta, sumarul „foii“ ne întîmpină cu un bogat florilegiu liric (autori: Gheorghe Andrei, C. Petcu, C. Doicu, Costea Petre, Gh. Tudorache, George Lixandru, Sorin Masievici, M. Ifrim, Ion Iacob, Constantin Bucur, Petre Paul), la care se adaugă un „nume nou“, Sorin Lalu, recomandat de Constantin Petcu și prezent cu patru frumoase poeme. Un element nou îl constituie diversificarea profilului prin publicarea a trei izbutite proze scurte: **Poveste de iarnă** de Marin Ifrim, **Anaman** de C. Petcu și **De veghe** de Sorin Magievici.

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

Literatură și viteză

Cunoscutul comparatist francez Claude Pichois, autor împreună cu istoricul și criticul literar Dim. Păcurariu al volumului *O carte și zece personaje*, consacrat traducerii poeziilor lui Dimitrie Bolintineanu în limba franceză, revine în atenția publicului românesc cu o nouă carte *) ce urmărește raporturile dintre literatură și progres în creația literară europeană, semnalînd începuturile și evoluția unei teme, aceea a mijloacelor de călătorie și a efectelor vitezei asupra sensibilității artistice. Primul „mare maestru al magiei vitezei“ este, după autor, Gerard de Nerval cu un poem („Le réveil en voiture“) analizat cu subtilitate. Urmează un capitol privind impresiile cinetice încercate de alți scriitori între care Victor Hugo, Theophile Gautier, Charles Reynaud, Gustave Flaubert. Criticul restituie procesul de constituire a temei și obținerea „dreptului de cetățenie poetică“, precum și pe acela de metamorfozare a imaginii lumii prin viteză nu numai în literatura franceză, dar și în aceea engleză, germană, spaniolă, italiană și rusă. Un capitol aparte este dedicat „literaturii cinetice“, autorul trecînd în revistă direcțiile ce se conturează în legătură cu acest subiect în literatura europeană. Estetica vitezei este definită ca „realism magic“, iar transformarea lumii prin viteză este produsul unei concepții moderne despre artă, care face obiectul volumului criticului francez, avînd caracterul unui eseu realizat cu mijloacele comparatismului.

Prezentînd în traducere proprie cercetarea tematică a lui Claude Pichois, Dim. Păcurariu alătură un capitol pe care îl consacră literaturii române. Elaborarea acestuia pornește de la observația că „există la scriitorii români, foarte de timpuriu, un larg interes pentru mijloacele de locomoție (balonul, vaporul și locomotiva cu aburi, mai apoi automobilul și avionul) menite a schimba viziunea tradițională asupra lumii“. De la Dinicu Golescu, Ion Codru-Drăgușanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Nicolae Filimon și Ion Ghica pînă la scriitorii veacului XX (N.D. Cocea, I.I. Mironescu, N. Iorga, Gala Galaction, Liviu Rebreanu) la contemporanii noștri, Marin Preda, Eugen Barbu, Radu Tudoran sau Dan Grigorescu, subiectul călătoriei, cu notația impresiilor, cu descrierea efectului subiectiv al mișcării, a fost prezent în literatura română în ipostaze dintre cele mai diverse.

Dim. Păcurariu distinge tipuri particulare de călători, după formația spirituală și după structuri ce corespund epocii, precum și tipuri de călătorii, după mijloacele de deplasare, urmărind paralel evoluția acestora și pe aceea a sensibilității și a puterii de redare literară a vitezei, mișcării, creației.

Pe de o parte, autorul consemnează „prelungirea masivă a romantismului, cu înclinația către patriarhalismul rural“, generînd atitudini specifice la Odobescu și Sadoveanu, care fac elogiul călătoriei „domoale“, contemplative, făcute cu mijloacele tradiționale. Pe de altă parte, începînd cu Al. Macedonski în nuvela „Nicu Dereanu“, 1886, spre fascinația vitezei, entuziasmul progresului, dezvoltarea imperiilor cinetice: „călătoriile cu trenul, dar mai ales cu automobilul, prilejuiesc unor scriitori români — în epoca interbelică și în cea contemporană, dominate tot mai mult de beția vitezei, cînd viteza „se interiorizează“ — și stări de neliniște, proiectate asupra peisajului contemplat, evocări febrile, tinzînd către halucinant, către un fantastic angoasat“ ca la Gib Mihăescu, Laurențiu Fulga, D.R. Popescu sau Geo Bogza.

Traducerea eseului lui Claude Pichois îi prilejuiește lui Dim. Păcurariu demonstrația modernității literaturii române prin prezența în spațiul ei a temei vitezei, ilustrată semnificativ în scrierile secolelor XIX—XX. Demersul care structurează capitolul istoricului literar român pledează pentru descoperirea unei viziuni noi asupra lumii, a unei noi estetici, a vitezei, adăugînd cercetării lui Claude Pichois un spațiu literar care se dovedește perfect integrat aceluia european la care se referă criticul francez. Fără a se limita, în spațiul totuși restrîns al unui singur capitol, la inventarierea faptelor literare, Dim. Păcurariu relevă sensurile intelectuale ale atitudinii diferențiate a scriitorilor români, descifrînd în reflecțiile unor autori ca Ion Gheorghe și Marin Preda implicarea morală într-o problematică specifică lumii contemporane. Este o nouă etapă a colaborării mai vechi dintre Claude Pichois și Dim. Păcurariu, ca o întîlnire mereu reluată a două spații de cultură cu numeroase afinități.

Gheorghe Buluță

*) *Claude Pichois, „Literatură și Progres. Viteză și viziune a lumii“, Editura „Univers“, 1982*

Bulbii cugetării

Un poet **care practică predilect intimismul**, stare confesivă, poate fi, totodată, un raționalist grav și lucid, un **cugetător pe teme socio-civice și filosofice?** Nu cumva **egolatria** propriei sale narative de viață îi blochează automat căile de acces spre aceste universuri tematice, „dăruite“ în principiu doar temperamentelor socialmente generoase și (esteticește) explozive?

Un cugetător — și, vai, se uită tot mai mult azi poezia este fruct al cugetării — te îndeamnă mai repede și mai eficient la meditație decît un liric parcimonios ce-și impune cu fală austeritatea ori, la antipod, stilul clamoros-retoric.

Dan Orghidan *) — aflat ca vîrstă biologică și intelectuală pe treapta deplinei maturități — este, și la acest (abia) al doilea volum, un intimist care nu-și cruță setea de a se confesa profund, adică în **ritmurile gîndirii**, într-o poezie care impune, înainte de toate printr-o nobilă și invidiabilă „desuetitudine“; ca toți intimiștii, el „re-clasicizează“ structurile poemului. Vreau să spun limpede: am citit și recitit această rotundă carte de poeme — în care o serie de cîteva sonete ar putea impresiona mai puțin, din cauza acelui greu egalabil competitor care este strălucitul Tudor George, mai ales prin recentul **Inventar celest** —, dar în care uimește cu adevărat algebra îngemănată a sunetului și sensului. Adică acea clasică alianță care conferă cuvîntului poetic, un **eidos** al gîndirii: statut de **idee**. Uimește, adaug, dar nu într-o formulă poetică nouă, ci printr-o voită înseriere personală a unor structuri mult mai vital moderne ale intimismului, deja adult, adică de mult validat în poezia românească prin Em. Bucuța, Al. Claudian sau George Dumitrescu... Îl plasez firesc pe Dan Orghidan în această frumoasă familie — care nu ține deloc de minoratul artei, cum fals ar putea crede unii — și-mi amintesc de locul pe care i l-a acordat, de pildă, G. Călinescu lui Al. Claudian în marea sa **Istorie** (aproape toată pagina 770 în ediția princeps) pentru doar 21 de poezii publicate antum de „paralizantul de discreție“ poet, învins în mare de filosof și sociolog.

Tot ce dorește Orghidan este să fie crezut în sinceritatea lui elementară — și cînd rîde și cînd plînge (reticent, dar și cînd ironizează fin ca **un adolescent tîrziu, cu aer postum** ca să parafrazez propria-i autodefinire din poezia „Neliniștea ca un parfum“. Fiindcă în lirica lui meditativă, sobră, cu relief mereu egobiografic, întemeiat doar pe trăiri și experiențe proprii — chiar înțelepciunea cărților topite în vers și sentimentul acut al istoriei apar îngemănate sub filigramul acestei șoapte a fondului său socio-existențial — cititorul se simte atras permanent ca într-o frumoasă capcană a multelor adevăruri **uitate** (și simple tocmai de aceea): „În ce anotimp, în ce zi / va răsuna semnalul răscoalei / — căci răscoală va fi — / și **lucrurile vor refuza să ne mai slugărească?** (s.n.) **(Acalmie)**. Sau, iată, viața poeziei ieșită ca o cugetare dintr-o filă de jurnal (pe cît de personal pe atît de universal): „Caut un cuvînt din care să iasă zvelt un fulger / să plouă des și loessul să fete grîu de-argint. / Dar fiul meu mă sună la telefon sclipind / și mă anunță candid că a făcut un ulcer“.

Așadar, pentru intimiștii **angajați** (de propriul lor destin), luciditatea privirii în afară prin cercurile lăuntrului nu-i înspăimîntă și tocmai din această coliziune se ivește — ori de cîte ori harul există — poezia. Vreau să spun că monodia gîndirii lor lirice apare cu atît mai vibrantă cu cît ei nu se sfiesc să-și zvînte în soare bulbii, micile și marile răni din subteranele spiritului uman, prea vătuit(e) în alte genuri și limbaje poetice: „De n-am mîhniri de stofă suferindă / am însă disperare de oglindă / ce trebuie să nască-ntruna gemeni“.

Puritatea și discreția cugetării, infuzie în ritmurile împătimat muzicale ale versului, vin la Dan Orghidan, repet, din acea sinceritate funciară cu care-și mărturisește candoarea de a filosofa asupra locurilor comune ale lumii. Ca în această „Rană de zeu“ — ironie a duratelor și evenimentelor istorice triste pe care individul de pe Terra se face a le uita: învelit în mătase, biciul rămîne bici și cu acest „bici“ autorul îi invită pe semeni la luciditatea ultimă: „Orion agitat, sîngerînd / ca o rană de zeu... — O, dar ce vezi tu acum / s-a întîmplat în anul 491 / cînd au invadat ostrogoții Italia... / Nu mai plînge, sufletul meu!“.

Dacă proaspăta „editură“ Astra de sub egida revistei brașovene cu același nume — condusă de energicul prozator Daniel Drăgan — va continua să editeze cărți de acest nivel estetic, vom vedea atunci cum se reînnoadă tot mai mult o strălucită tradiție.

Constantin Crișan

***) Dan Orghidan: „O, Terra“, poeme, Editura „Astra“, Brașov, 1982.**

N.B. Titlul însemnărilor noastre nu e original; citez dintr-un poem: „Anul nu voia să-nceapă / decît printr-un bulb de ceapă“. (Joc de cuvinte).

PAUL CORNEA:

«Sociologia literară nu are nimic comun cu sociologismul anilor '50»

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

— Toate cărțile pe care le-ați tipărit probează circumscrierea interesului Dvs. la literatura română a secolului XIX. Este vorba de o specializare sau de o predilecție ?

— A fost și specializare și predilecție sau, dacă vreți, o specializare născută din predilecție și o predilecție consolidată pe măsura specializării. Mă explic. Cînd am intrat în catedra de Istoria literaturii române de la Universitate și s-a pus problema repartizării mele la unul dintre anii de studii, m-am oferit să mă ocup de literatura premodernă și modernă. Îmi luasem cu puțin timp înainte licența în Litere și filozofie, cu o teză la D. Gusti — una dintre ultimele pe care le-a condus ilustrul sociolog — avînd drept temă lupta de idei în problema formării societății românești moderne. Citisem în acest scop pe sociologii, economiștii, eseiștii care abordaseră chestiunea (Gherea, Zeletin, D.V. Barnoschi, I.C. Filitti, V. Madgearu, E. Lovinescu, Lotar Rădăceanu, L. Pătrașcanu etc.) și-i recitisem pe marii semănători de idei ai secolului al XIX-lea, de la Heliade, Bălcescu, Kogălniceanu și Bărnuțiu la Maiorescu, Hașdeu, Eminescu. În plus, fiindcă urmasem și cursurile Facultății de istorie, ajungînd în 1948 pînă în pragul licenței și fiindcă în anii studenției făcusem o pasiune pentru cartea lui D. Popovici : **La Littérature roumaine à l'époque des lumières**, aveam (sau mi se părea că am) solide cunoștințe atît asupra literaturii moderne, cît și asupra contextului socio-politic și cultural. Subiectul tezei la D. Gusti mi l-am ales incitat de profesorul Henri H. Sthal, unul dintre oamenii cărora formația mea le datorează mult. Opțiunea pentru secolul al XIX-lea a fost deci pregătită. Dar după distribuirea sarcinilor în catedră, ea a devenit o specializare, care a nutrit, la rîndu-i, pe baze încă mai trainice, predilecția... Sînt lucruri de care te saturi și altele pe care, cu cît le aprofundezi, cu atît le guști mai mult, descoperindu-le mereu noi laturi delectabile. Cred că-i cunosc pe pașoptiști mai intim decît pe cei mai apropiați prieteni și totuși nu o dată se întîmplă să mai am surprize. În tot cazul, mă simt excelent în societatea lor...

— Specializarea pe epoci devine obligatorie pentru istoricul literaturii române de astăzi sau este o chestiune de latitudine personală ?

— Dezvoltarea contemporană a științelor se face în direcția unei specializări din ce în ce mai înguste, care ne împinge să știm tot mai mult despre tot mai puține lucruri. Că o voim sau nu, că ne place sau nu, trebuie să luăm act de fenomen, încercînd doar să-i limităm consecințele negative. Și în istoria noastră literară diviziunea muncii tinde să se instituționalizeze, iar ariile de competență să se restrîngă. Încă în perioada interbelică s-a manifestat bifurcarea între „vechiști" (de obicei universitari) și „contemporaniști" (indeosebi, critici). Acum se conturează o trifurcare : între cercetătorii de veche, de modernă și de literatură actuală. Spre a înlătura neajunsurile acestei parcelări (care duce la izolare, provincialism, pierderea simțului măsurii) sînt necesare cel puțin două lucruri. Mai întîi, aptitudinea de a integra „felia" în orizontul ansamblului, asadar obligația de a cunoaște temeinic (chiar dacă nu la nivel de „expert") întregul parcurs istoric al literaturii române, de la origini pînă în zilele noastre. În al doilea rînd, ținerea la zi cu evoluția științelor umane și a diverselor tehnici investigatorii. Această de-a doua cerință, nesocotită de unii confrați, e totuși vitală : în zilele noastre, de acută sensibilitate epistemologică, în orice demers operatoriu e implicat un „discurs asupra metodei".

— Care sînt problemele și obstacolele care caracterizează studiul literaturii române din secolul XIX ?

— Nu există probleme „speciale" legate de studierea secolului al XIX-lea (sau, în tot cazul, cele care subsistă, privind subiectele prioritare ori strategiile abordării nu-mi par a fi de primul plan). În schimb, ca și pentru alte epoci, este de cea mai mare importanță să se accelereze la maximum munca în cele trei sectoare esențiale, de care depinde, în ultimă instanță, însăși soarta exegezei românești : editarea integrală a patrimoniului clasic ; explorarea metodică și valorificarea materialului arhivistic ; elaborarea instrumentelor de lucru. Pași înainte s-au făcut și se fac în toate trei direcțiile. Totuși, în unele, de pildă pe tărîm bibliografic, continuă să dăinuie grave rămîneri în urmă. Răspunzînd acum cîteva luni la o anchetă a „Flacării", am amintit faptul aproape incredibil că bibliografia cărții, bibliografia periodicelor și bibliografia manuscriselor — lucrări fundamentale pentru orice cultură — deși începute încă înainte de primul război mondial, în baza unui plan elaborat de I. Bianu la 1895 (!), se află astăzi împotmolite, foarte departe de sorocul.

Cred, dealtfel, că statutul cărții de erudiție ar trebui să facă obiectul unei discuții între specialiști și organele de resort. Realizări există, unele remarcabile (vezi **Dicționarul literaturii române de pînă la 1900**, continuarea ediției Perpessicius, bibliografia cărților populare etc.) ; cu toate acestea, de o vreme încoace s-au acumulat o serie de obstacole care frînează în mod nedorit buna desfășurare a muncii. Mă refer la remunerarea puțin stimulativă a autorilor, la dificultatea editurilor de a face față costurilor ridicate (de unde neîncetate tergiversări), la caracterul aleatoriu al planificării (nu se știe niciodată cînd va apare vol. II al unei serii...), la insuficienta popularizare și dezbatere critică a apariților. Privitor la punctul din urmă, permiteți-mi să-mi exprim încă o dată părerea (deși poate predic în deșert...) că presa literară și culturală nu-și face în general datoria : lucrări de mare valoare, înmagazinînd o muncă trudnică, de ani de zile, trec aproape neobservate ori consemnate formal (ceea ce e cam același lucru). O cronică ținută cu competență, bună credință și spirit critic, ar trebui să existe la toate publicațiile importante, așa cum e cazul deocamdată la „Luceafărul", „Transilvania" și, incidental, la alte cîteva reviste. Întrucît mă privește, sensibilizat prin propria experiență de avatarele cărții de erudiție (mă refer la soarta ingrată, a ediției facsimilate a „Propășirii", fără să mai vorbesc de vol. III din **Documente și manuscrise**, conținînd corespondența B.P. Hasdeu—Iulia Hasdeu) am înțeles că trebuie întreprins ceva concret. Prin bunăvoința și cu sprijinul lui Al. Oprea am preluat deci la „Manuscriptum", cu începere de la nr. 1/1982, rubrica pe care sper că o cunoașteți...

— „Originile romantismului românesc" este o cercetare de istorie culturală și literară al cărei obiectiv este în primul rînd surprinderea mentalității de epocă. În sfîrșit, e vizibil că încercați o altfel de istorie literară foarte atentă la contexte nu numai la textele literare urmărite. Acest mod de a scrie istoria literaturii poate fi propriu studiului literaturii trecutului ?

— Depinde ce înțelegeți prin „trecut". Trecut înseamnă și ziua de ieri și epoca lui Mihai Viteazul. Pentru cine dorește să conjuge istoria literară cu istoria culturii și istoria socială, într-o perspectivă de semiotică a mentalului colectiv, trecutul recent și foarte recent constituie un handicap. În primul rînd, fiindcă apropierea de obiectul cercetării tulbură seninătatea judecății și reduce șansa unui diagnostic adecvat (din cauza copacilor riscăm să nu distingem pădurea). În al doilea rînd, fiindcă pentru perioadele mai noi lipsesc studiile preliminare și monografiile parțiale, care să înlesnească sinteza — studii și monografii cu atît mai necesare, cu cît informația de dominat e mai bogată (și, ca să dau un exemplu, informația e cu mult mai bogată și mai „entropică" pentru, să zicem, perioada interbelică, decît pentru cea pașoptistă). În fine, în al treilea rînd, fiindcă domeniul de consens, deci spațiul de acord între specialiști e invers proporțional cu distanța în timp (crește pentru pașoptism și scade pentru avangardism).

— „Originile romantismului românesc", studiile și articolele din „Regula jocului" și alte studii și cercetări de istorie literară din alte volume ne indică în Dvs. un partizan și un practicant al sociologiei literaturii. Cum definiți, sau mai bine zis, cite definiții are astăzi sociologia literaturii ?

— M-am ocupat de această problemă în **Regula jocului** și nu cred că e nevoie să revin. Voi spune doar că sociologia literaturii oferă un paradox : se află în plină expansiune și, în același timp, nu există ca disciplină unitară. Ea nu constituie un corp omogen de cunoștințe, ci o sumă diversă de activități, reunite sub o denominație destul de generală, un fel de termen-„umbrelă". La un colocviu din 1979, desfășurat la Ottawa, s-a vorbit de „sociologiile" și nu de „sociologia literaturii". Se pot, în adevăr, distinge cel puțin cîteva direcții (cu grade relative de autonomie) : sociologia creației literare (cu aplicații indeosebi la studiul romanului), sociologia conținuturilor și a mentalității (cu aplicații la studierea paraliteraturii), sociologia instituției literare (urmărind relațiile reciproce între instanțele care se ocupă de producerea, difuzarea, consumul literaturii), sociologia istorică și tipologică a literaturii (înrudită cu literatura generală, vizînd în special genurile și curentele), sociologia receptării (analizează reacțiile publicului : cine, ce, cît și cum citește), socio-critica (elucidarea textului ca discurs al socialității). Dacă ar fi vorba să definesc numitorul comun

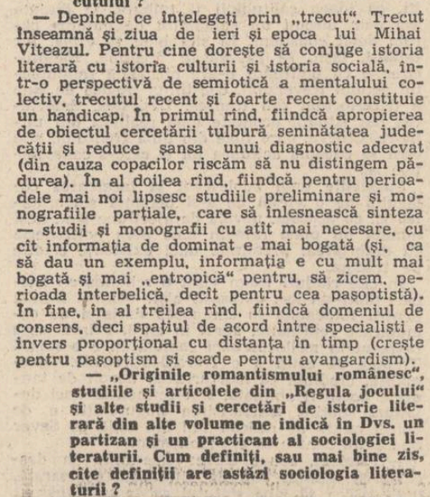

Desene de Liliana Niculescu

al acestor activități aș spune că sociologia literaturii e știința care se ocupă sistematic de articularea socialului cu literarul, studiind aparatele colective (instituționalizate sau nu) care condiționează jocul literaturii și modulările discursului social în spațiul intra- și extratextual. Dar această definiție, pe lîngă că e incompletă, are și aspectul unui mic monstru frazeologic...

— Care sînt avantajele pe care le aduce studiului literaturii cercetările de sociologie literară ?

— De vreme ce socialitatea impregnează literatura la toate nivelurile și sub toate ipostazele, e evident că studierea sistematică a înrădăcinării sociale a imaginarului ori a condiționărilor materiale ale creației nu poate fi decît utilă și binevenită. Cercetările întreprinse în acest sens au și avantajul că ne debarasează de o serie de prejudecăți estetizante și intelectualiste. De pildă, avem senzația că lectura e o manifestare a singularității. Mergem la librărie, ne cumpărăm o carte, apoi începem s-o citim în liniștea camerei de lucru ori poate în autobuzul care ne duce la serviciu. De îndată ce acțiunea ne „prinde", ne izolăm de ceilalți, repercutind peripețiile pe ecranul interior. Felul mai lucid ori mai fantastic de a ne integra în universul ficțiunii, răspunsurile pe care le dăm stimulilor textuali constituie prerogativa noastră inalienabilă...

Această imagine a lecturii nu e falsă, e însă insuficientă și, în parte, iluzorie. O primă observație : accesul la lectură depinde în mod evident de ambianța socio-istorică (într-o societate violent inegalitară, defavorizații n-au nici timp, nici condiții să citească). Apoi — și lucrul e încă mai important — alegerea cărților pe care le citim e mai mult a altora decît a noastră înșine. Cele care ajung la noi traversează o veritabilă rețea de filtre, dispuse în pîlnie, deci cu sita din ce în ce mai fină : editorul triază manuscrisele, tipărind doar ce-l interesează ; librarul triază producția editorială spre a stabili ce va expune în vitrină ; criticul triază cărțile din librărie, emițînd judecăți de gust ; un „leader" de opinie triază recomandările criticului sfătuindu-mă ce să cumpăr sau ce să citesc... Dar, chiar și în actul de lectură propriu-zis, „libertatea" noastră de mișcare e foarte limitată. Orice operă literară e creată — se știe — pe baza unor norme de coerență și expresivitate, aparține unei taxinomii a genurilor, e ambalată potrivit unor uzanțe determinate de practicile signifiante ale momentului. Însă aceste norme, taxinomii și uzanțe corespund unui „consens" pe care fiecare membru al grupului îl cunoaște și-l asumă. Condiția de existență a lecturii rezidă tocmai în aceasta, în faptul că cititorului îi sînt familiare normele utilizate de scriitor, că între cel dintîi și cel din urmă e instaurat un același protocol de codificare.

Sociologia literaturii, sub oricare din formele sale, desacralizează noțiunea de literatură, demontîndu-i antecedentele prozaice și relativizîndu-i sfera de aplicație. Însă în exemplul dat cîștigul nu e doar de ordin teoretic. Studiul științific al receptării deschide largi perspective practice : el poate sta la baza elaborării unei politici rationale a cărții și, în egală măsură, a adoptării unor strategii adecvate de pedagogie a lecturii — fapt de cea mai mare însemnătate pentru profesori, educatori, și bibliotecari.

— În prefața „Regulei jocului" vorbiți despre „amintirea încă proaspătă a schematismelor brutale ale anilor '50", care fac sociologia literară suspectă multora. Care e diferența dintre sociologia literară diversificată de astăzi și cea brutal schematizată a anilor '50 ?

— În esență, sociologismul anilor '50 s-a caracterizat, pe de o parte, prin postularea unei relații primitive, vulgarizatoare, între creația artistică și infrastructura socio-economică, pe de altă parte, prin transformarea criticii într-o simplă ilustrare a lozincilor politice ale zilei (ceea ce a dus la ponegrirea ori scoaterea din circulație a unor scriitori reprezentativi și promovarea, în schimb, cu girul forurilor de consacrare, a unor mediocrități). Caracterul profund dăunător al acestor tendințe a fost sporit de faptul că ele erau impuse de forurile de îndrumare, cu mijloace mai mult sau mai puțin coercitive, ca o „rețetă" sau un „standard".

Sociologia literară nu are nimic comun cu sociologismul anilor '50. Ca orice știință, ea nu evaluează, ci descrie, clasifică și explică, deplasînd cercetarea — cum face și structuralismul — dinspre axiologic spre semantic. Ocupîndu-se de corelațiile discursului literar cu contextul socio-istoric, ea ține seamă de rolul instanțelor „mediatoare", inclusiv de cele specifice „seriei literare" care guvernează practica textuală și asigură productivitatea scriiturii. În fine, nu în ultimul rînd ca importanță vine și deosebirea dintre sociologia literară și critica sociologică : cea dintîi caută în opere „numitorul comun", cea din urmă — unicitatea, timbrul propriu și irepetabil ; prima lucrează în perspectiva „multiplului" și a „departelui", cea de-a doua, ca orice tip de critică, în perspectiva „individualului" și a „aproapelui". Ceea ce se făcea în anii '50 cu erori mai mici sau mai mari, era o critică sociologică, nu o sociologie a literaturii. Dealtfel, trebuie reamintit că sociologia ca atare a fost aspru condamnată de dogmatici iar citiva ani de zile a dispărut pur și simplu din programa de învățămînt...

— Critica anilor '50 a pus problema valorificării moștenirii literare și a rezolvat-o în felul știut. Se mai poate salva astăzi ceva din concepția, metodele, contribuția critică și istoriografică a anilor '50 ? Poate fi ea în vreun fel valorificată?

— Cred că problema criticii și istoriei literare a anilor '50 nu poate fi rezolvată prin judecăți expeditive. Și, în orice caz, nu manicheismul constituie modalitatea potrivită de caracterizare a celor întîmplate. E adevărat că s-au comis atunci mari erori dar nu toți cei ce au scris au să-și facă reproșuri (și, în tot cazul, nu în egală măsură) și nu tot ce s-a făcut trebuie hulit. Mai mult, în pofida climatului neprielnic, anii '50 au cunoscut nu numai proliferarea unei literaturi de politizare forțată și meșteșug precar, ci și — ca să iau drept exemplu proza — apariția unor opere importante, printre cele mai importante din anii postbelici (chiar dacă sînt probabile diferențe de apreciere într-un caz sau altul) : **Desculț** (1948) de Zaharia Stancu, **Întîlnirea din pămînturi** (1948) și **Moromeții** (1955) de Marin Preda, **Nicoară Potcoavă** de M. Sadoveanu (1952), **Bietul Ioanide** de G. Călinescu (1953), **Sfîrșit de veac în București** de I. M. Sadoveanu (1955), **Groapa** de Eugen Barbu (1957), **Străinul** (1956) și **Setea** (1958) de Titus Popovici. La fel, în istoriografia literară, domeniu mai puțin atins decît critica de întoleranța ideologizării forțate și pe care-l cunosc mai bine, există numeroase lucrări citabile. Nu, desigur, în sensul că totul în ele ar fi excelent, ci în măsura în care renovează și îmbogățesc (în parte sau în totul) informația asupra temei propuse ori schițează sinteze provizorii, acceptabile ca ipoteze de lucru, în condițiile materialului o-biectiv disponibil la ora respectivă. Aceste lucrări adaugă, în fapt, cărămizi edificiului pe care-l construim azi (la un înalt nivel, ni se pare nouă, fiindcă nu e cine să ne tragă de mînecă !) și pe care urmașii noștri îl vor duce mai departe în secolul al XXI-lea (reproșîndu-ne, să nu ne îndoim, de pe pozițiile „lor", tot felul de neajunsuri). Exemplific, întîi, cu cîteva ediții de clasici : M. Eminescu, **Poezii postume**, vol. IV (1952), și vol. V (1958) din marea ediție Perpessicius ; V. Alecsandri, **Poezii** de G. C. Nicolescu, prefață de N. I. Popa (1954) ; **I. Neculce** de Iorgu Iordan (1955) ; **M. Kogălniceanu** de Dan Simonescu (1955) ; **I. Codru-Drăgușanu** de Romul Munteanu (1956) ; **Cezar Bolliac** de Andrei Rusu, prefața de George Munteanu (1956) ; **I. Budai-Deleanu** de J. Byck, prefață de I. Oană (1956) ; **Gr. Alexandrescu** de I. Fischer, prefața de S. Iosifescu (1957) ; **N. Filimon** de G. Baiculescu, prefața de G. Ivașcu (1957) ; **Caragiale** de Al. Rosetti, Ș. Cioculescu și Liviu Călin (I—II, 1959—1960). Li se pot adăuga edițiile unor scriitori de al doilea raft : **C. Mille** de G. C. Nicolescu (1954) ; **George Sion** de Radu Albala (1956), două cataloage de corespondență : **Alecsandri** de Marta Anineanu (1957) și **Kogălniceanu** de Augustin Z. N. Pop (1959) precum și D. Păcurariu : **I. Ghica, Documente literare inedite** (1959). Dar iată și cîteva studii monografice, discutabile sub un raport sau altul și, desigur, inegale, dar care, toate, au adus servicii, iar unele continuă să aducă (rețin doar volume) : pe primul plan, stau desigur, lucrările lui G. Călinescu : **Gr. Alexandrescu** (1955) și **N. Filimon** (1959) ; apoi : S. Iosifescu, **Caragiale** (1952) ; Ion Manole (Roman), **Anton Pann** (1954) ; Gavril Scridon, **Coșbuc** (1957) ca și **Probleme de stil și artă literară** (1955) și **Literatura universală și literatură națională** (1956) de Tudor Vianu, Mircea Zaciu, **I. Agîrbiceanu** (1955) ; Al. Săndulescu, **Topîrceanu** (1958) ; Al. Piru, **Opera lui Ibrăileanu** (1959) ; Savin Bratu, **Ibrăileanu — omul** (1959). De amintit și **Mențiunile de istoriografie și folclor** ale lui Perpessicius (1957). Fără îndoială, lista aceasta, întocmită în fugă, și care, de aceea, conține probabil omisiuni, nu răspunde decît în parte întrebării Dvs. Ea vrea să sugereze doar că cel puțin pe terenul istoriografiei literare, anii '50 n-au fost nici pe departe atît de sterili cum persistă impresia printre unii confrați mai tineri.

— Din lista Dvs. lipsește cu totul istoricul literar Paul Cornea. De ce ?

— Din lipsă de activitate. Între 1948—1957 contribuțiile mele de critică și istorie literară se reduc la foarte puțin : în speță, cred, la trei articole ocazionale, despre Anton Pann, Bălcescu și Caragiale. Prima mea carte e din 1962. În 1957 mi-am reînceput activitatea istorico-literară prin studii publicate în reviste. Dar în lista de mai sus n-am reținut decît volume.

— Versiunile moderne ale sociologiei literaturii își propun să reabiliteze critica genetică ?

— Ancheta genetică rămîne o obsesie pentru sociologia literaturii. Totuși ea traversează actualmente o eclipsă. După Lucien Goldman, care a încercat să demonstreze existența unei relații de omologie (pe baza viziunii comune despre lume) între operele de vîrf și grupul social, făcînd economie de instanța auctorială, îndeosebi după Sartre, a cărui uriașă întreprindere de explicare a „producerii persoanei și a produsului acesteia (opera)" pe cazul lui Flaubert s-a soldat cu un semieșec, nimeni nu mai pare dornic să reia problema sub aspectul ei teoretic. Cel puțin deocamdată, cîtă vreme nu se vor înregistra progrese concludente în elaborarea unei teorii a subiectului, ca reiau al discursului socialității.

— Ați aplicat cu precădere rigorile sociologiei literaturii, mă mențin la acest termen imprecis dar cuprinzător, la literatura secolelor trecute. Ce foloase ar aduce o cercetare sociologică literaturii contemporane ? Să încercăm să exemplificăm !

— Aș vrea să vă dau un exemplu concret. Un student al meu face în momentul de față o cercetare asupra titlurilor volumelor de poezii apărute la noi între 1950—1980. Primul demers, arid, obositor, punînd răbdarea la grea încercare e al constituirii corpului. O dată stabilite cele cca. 3 000 titluri de volume și puse pe fișe, urmează etapa clasificării, în funcție de recurențele tematice (determinate prin cuvinte-cheie, care se repetă, ori prin concepte, fără suport lingvistic manifest, care exprimă o serie de similitudini inaparente). Într-o a treia fază, grupările rezultate vor fi dispuse pe tranșe cronologice. Finalmente, se va putea confirma sau infirma ipoteza de lucru și anume că pînă și într-o operație atît de intimă și de personalizată ca aceea a titrării volumelor de poeme autorul acționează sub influența unor mode literare și ale unor curente difuze de sensibilitate de natură socială. Interesul unei cercetări ca cea despre care vorbesc e evident : ea ne poate spune mai mult, într-un fel mai nuanțat și mai convingător despre corelația dintre literatură și societate decît ar putea-o face o lungă și pretențioasă dizertație, pe de-asupra suspectă de apriorisme arbitrare.

Necazul e că lucrările de sociologie literară sînt foarte anevoioase ; ele reclamă multă muncă în faza culegerii materialului și aplicarea unei metodologii riguroase. De aceea, prea puțini studenți rezistă pînă la urmă efortului și chiar cercetătorii cu state de serviciu dezertează, căutîndu-și subiecte mai „rentabile". Aceasta e probabil explicația faptului că dintre toate domeniile sociologiei literare, cel mai bătătorit — și nu numai la noi — e al sociologiei creației, prin excelență speculativ și ca atare mai aproape de practica obișnuită a criticii literare.

— O problemă care intră în cadrele sociologiei literaturii este sigur cea a literaturii „obsedantului deceniu". Suita de romane incadrabile aici reprezintă în egală măsură un fenomen literar și unul social. Cum ar explica un psiho-sociolog, un socio-critic înflorirea acestui roman în termeni specifici disciplinei ?

— Înainte de a „explica" fenomenul ar trebui să-l „studiem". În acest scop, ar fi nevoie să convenim asupra conceptului de „obsedant deceniu", apoi să citim toate romanele respective, precizînd pentru fiecare caz în parte ce e comun și ce e specific. Chestiunea nu e foarte simplă, dar nici foarte complicată ; e vorba, în primul rînd, de aplicarea tehnicilor „analizei de conținut", ceea ce se poate face cu bune rezultate, dacă sîntem dispuși să acordăm cercetării timpul necesar și să adoptăm metodologia indicată. Evident ar fi mai simplu (și nu fără interes) să formulăm un punct de vedere pe bază intuitivă, așa cum se procedează îndeobște. Însă Dvs. mi-ați cerut să discut problema pe terenul „sociologiei literaturii". Mă tem că vă dezamăgesc dar n-am încotro. E mai bine să știm că strugurii sînt acri decît să revenim la vechiul năravi al transformării științei într-o unealtă conjuncturală.

— Ce loc ocupă judecata de valoare a literaturii în inițiativa sociologului literaturii ? Vă pun această întrebare pentru a preveni reaua înțelegere a demersului de acest fel. Cu alte cuvinte, sociologia literaturii tinde sau nu să ia locul celorlalte tipuri de cercetare a literaturii, de demersuri critice ?

— Sociologia literaturii nu tinde în nici un caz să ia locul altor tipuri de cercetare a literaturii. E o disciplină complementară, avînd — așa cum am mai spus — limite precise de adecvare și eficacitate, în afara cărora i-am căuta zadarnic utilitatea. Ea nu se substituie nici esteticii (care fundează ontologic Frumosul), nici criticii (care circumscrie individualitatea operelor, spunînd Literatura cu mijloacele literaturii), nici istoriei literare (care ține în ordine Antologia, în funcție de consensul existent), nici altor științe specializate ale literaturii. Ambiționînd să se structureze ca o știință, sociologia literaturii își interzice judecățile de valoare ; vizînd autenticitatea sub vălul aparențelor, ea se exercită în depistarea capcanelor și stratagemelor ideologiei.

— Am urmărit în „Regula jocului" raportările la antecedentele românești de sociologie literară și am întîlnit doar numele lui Gherea și Ibrăileanu. Contribuția românească anterioară n-ar merita oare o valoare mai atentă, pe măsură ?

— În **Regula jocului** nu mi-am pus problema valorificării metodice a contribuțiilor românești mai vechi în sociologia literaturii. De aceea numele lui Gherea, Ibrăileanu, Ralea apar acolo doar incidental. Noi însă avem tradiții valoroase nu numai în ceea ce aș numi, cu un termen mai cuprinzător, științele sociale ale literaturii, ci cu deosebire poate în sociologia culturii. Ambele domenii ar merita să facă obiectul unor cercetări speciale. Să nădăjduim că ele nu vor întîrzia.

— „Regula jocului" vorbește despre sociologia literaturii în viziunea lui Wellek-Warren, a lui Lucien Goldmann, a Graziellei Pagiano-Ungari, a lui Robert Escarpit etc. Care este opțiunea Dvs. ?

— E o întrebare la care am încercat să răspund printr-o carte întreagă. Aș prefera să nu mă rezum aici. Nici nu știu dacă aș reuși s-o fac satisfăcător și, bine înțeles, succint. Cunoașteți celebra butadă : n-am destul timp ca să fiu scurt....

— Sociologia literaturii a revizuit vechea concepție a influențelor, vechea metodă de lucru a literaturii comparate, a introdus noțiuni și metode noi de lucru. Cît de mobilă este cercetarea literară românească în receptarea acestor noutăți de metodă și perspectivă ?

— Fiindcă în anii din urmă am avut ocazia să călătoresc mult și să mă confrunt cu specialiști din diverse țări în numeroase congrese,

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Poeme de MIRCEA MICU

Mamei

A nins ca o nădejde tîrzie și mă tem
de-ndepărtarea ta ca de-un blestem.
Ți-aș scrie zilnic ca să știi că sînt,
dar mîna mi-e de iarbă și pămînt.
M-aș duce să te văd și nu m-am dus
și-mi port destinul trist precum Isus.
Nu pot să dorm și-ascult cum de departe
minutul scurt al vremii ne desparte.
Și către zori, cu lacrima pupilei,
topesc zăpezi cu primul glonț al zilei.

Rar

Atît de rar și-atît de fără sens
Mai cînt și eu o salcie de verde.
Orașul greu și sumbru și imens
În somnolența lui de fum mă pierde
Ca pe-o șopîrlă circulînd invers.

Mă scol în zorii zilei ca bunicu,
Sudoarea nopții mă mai ține-n friu.
Privesc oglinda... Eu sînt Mircea Micu
Care sătul de smog și de desfriu
M-aș sinucide pentru-un spic de grîu.

Scrisoare

N-am fost în iarna asta să te văd...
Am auzit că nici la schit n-a nins,
Se zice c-a-nflorit cătina albă
Și șerpii foșcăind prin frunze vechi
Se-ncolăcesc la soare ca și vara.
E-adevărat că ai bătut trei zile
Și tot atîtea nopți toaca bătrînă
Cu lemnul ei de fildeș subțiat,
Rugîndu-te să se deschidă cerul
Și că oieri pribegi veniți de-aiurea
Te-au ascultat smeriți bătînd mătănii ?
Și că-n a patra zi, spre zori
A început să ningă deșănțat ?
O revărsare grea de fulgi cît nuca
Și tu-ai rămas întreaga zi acolo
Pînă te-a fost acoperit zăpada
Cu puritatea ei fără egal ?
Și că un vultur mirosind primejdii
Ți s-a lăsat pe creștet ca un semn
Și-a scormonit cu ghiarele fraterne
Să nu te lase pradă morții lente ?...

Răzleață

Ce să vorbim în seara asta, doamnă,
cînd toamna s-a trecut și n-a fost iarnă ?
Sînt gol pe dinăuntru și în mine
stiletul vremii singeră răsine.
Știi bine că n-am somn și-n noaptea castă
un cerb ciudat îmi bate la fereastră.
Mă cheamă undeva, spre nu știu unde
și cînd îl strig dispare și se-ascunde.
Știi bine că mă tem de la o vreme
de moarte, cum de naștere m-aș teme.

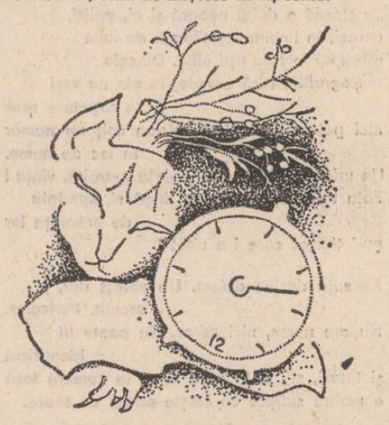

Tango

Apropie-te ca de-un sloi de mine,
acoperă-mi un ochi, să nu te simt.
Nici nu mai știu cum îți miroase părul,
nici nu mai știu cum te numeai, Nu mint...
Acum, visez încremeniri polare,
sînt ca un ren în tundra lui uitat.
Privește-mi dîra vieții pe zăpadă :
Briciul Uitării m-a decapitat.

Eu sînt

Eu sînt copilul ce visează
în orice noapte numai cai
sălbatici, nărăvași și tineri
gonind spre mine în alai.

Coamele, lungi, electrizate
îmi lasă dire pe obraz
și cînd nechează se-nfioară
foșnind pădurile de brazi.

Aburul lor, din nări brumate
închipuie sub geam stafii,
Ei sînt uitarea aminată,
sufletul foștilor copii.

Îi văd în bezna nopții mele
de insomnii fără temei
și mi-e atît de dor de dînșii
cum numai grecilor de Zei.

liliana ursu

Cu simplitate

Cu simplitate ar trebui rostite vorbele,
neimblinzitele parce cu simplitate udă
florile,
se scaldă, își trec uneia alteia firul.
Un fluture mi se așază în palmă
ochii îi fură culoarea, mișcările.
Pe noi cine ne prădă cînd privim
și ne gîndim cum Mîine ni-se va așeza
tot astfel
în brațe, cu simplitate.

Claritate

Ce clar vezi crăpăturile în zid
precum în carnea ta urmele unei bătălii
pierdute.
Și cum se adîncește întunericul în brațele
aramii,
printre obiecte. Doar un pumn de obiecte
– reflectorul memoriei încins peste ele –
și un fum subțire se ridică
în natură.

Herbstmanöver

O cofetărie cu scaune albe, cu mese albe
cu fete pistruiate. O, dulce atîtare a verii
în București !
Aici te aștept de cîteva secole,
nici nu mă mai recunoști și te așezi la o
masă verde
paharul cu sucuri mieurii ușor aburit acolo
unde buzele tale
l-au atins, mă emoționează mai mult decît,
șoaptele tale
de dragoste.

Masa la care te aștept e o masă de biliard.
Bila albă rostogolită în spațiu
nu o mai pot opri. Cineva privește
peste umărul meu
mișcarea liberă a zilelor, țopăiala cuvintelor
– herbstmanöver – da, manevre de toamnă
traduci tu
ușor amețit de verdele ochilor mei.

Descriere după natură

Privim împreună dealul. Pînă nu-l mai vedem.
Și clinicile – obstacol alb, obstacol negru –
în calea privirilor atît de fericite azi.
Să-ți recapeți vederea și auzul
după o noapte de iubire,
doar trăznetul te-ar putea lecui
precum șoferul orb din Arizona
după o viață de întuneric și tăcere
miraculos vindecat de o furtună.
Ne privim,
ne atingem
Seara,
Pe micul peron doar o vrabie zgribulită
rămîne
și eu dincolo de ziua ce nu o mai putem
împărți.

Dimineața,
Un debarcader alb dintr-un nordic fior
și ziua sură, cu nori agățați de vapoare
și pescărușii singurateci, Sybelius – un început
de capitol –
de n-ar fi între noi camera obscură
a memoriei.

Pe stradă o dubă neagră și ei, palizi,
nerași, în lumina nemiloasă de iulie
așteaptă în fața ușii albe. Dincolo
radiografiile încă umede, în ele nu vezi
capetele rase
nici petele din suflet. Într-un colț un număr
în loc de nume.
Un urlet le sfîșie gîtul – viața neträită, viața !
Fata trecînd în fugă pe lîngă ei, speriată
de prezența lor
nu-i timpul care i-a uitat ?

Absența devine obiect. Un obiect dur,
ascuțit. Periculos.
Nu are nume, nici miros. Nu poate fii
identificat
și totuși, știi și tu prea bine, în cameră lasă
o umbră subțire ce crește odată cu seara.

tudor octavian

PAROLA

– Cauza pentru care un om se simte singur — zicea Sever Speranțiu, citindu-l pe Camus cu aerul că-și cerea iertare pentru că avea mijloacele și, evident, îndreptățirea s-o facă — este lașitatea celorlalți.

Din motive greu de pătruns, ceea ce îmi stîrnea sentimentul confuz și apăsător de milă era tocmai energia lui. Pentru că o vedeam irosindu-se și știam că nu există soluție. Uneori, îmi venea să mă ridic în picioare și să-i spun așa, fără nici un echivoc :

— Profesoare, aici nu-i rost să înveți pe nimeni. Lașitatea ar fi o explicație. Numai că nu explică totul.

La terminarea orelor de seminar, desfășurate ca de obicei într-o atmosferă sinistră, în care oportunismul întotdeauna savant al celor cîtorva fecioare silitoare te mîhnea mai mult decît insolența speculativă a pușlamalelor anului, provenind, ca peste tot în clasele de umanioare, din flăcăi de la margini, fălcoși și îndîrjiți, cu atît mai îndîrjiți cu cît pricinile se arătau mai mărunte, din fiii unor slujbași, a căror onoare dovedea, ca toate cele negociabile, un tarif fluctuant, din cîtiva băieți cumsecade, dar cu o educație sexuală atît de compromisă de bigotismele familiei, încît unica rezolvare a chestiunii părea, în ce-i privea, licitația licențioasă, la sfîrșitul celor două ceasuri, prin urmare, de teatru cabotin am hotărît că trebuie să întreprind neapărat ceva.

Mă gîndeam la o explicație sau ceva în genul acesta, deși pentru o explicație, pentru genul de explicație care ar fi putut să folosească eram amîndoi prea bătrîni.

Și prea mîndri.

Îmi făceam loc prin mulțimea limbută revărsată pe coridoare, îmi venea greu să mă țin după el, avea un mers ce putea să se cheme foarte bine cultivat, fanda prețios în stînga și în dreapta, își păstra cadența și nu atingea pe nimeni. Un tip uscat fără să pară, totuși, costeliv. În orice caz, o persoană bine crescută din moment ce, chiar și după cele mai plate răspunsuri, găsea motive să rămînă cîtva timp meditativ și, ce-i mai ciudat, să le tălmăcească favorabil.

— Dumneavoastră, cugeta virstnicul nostru asistent universitar la catedra de literatură universală, Sever Speranțiu, vădiți o frumoasă inclinație spre senzualism. Mă refer, desigur, la problemele esențiale ale cunoașterii. Vă interesează, dacă-mi îngăduiți să presupun, Locke. Cred că aveți dreptate... Uneori mă întreb, și vă rog să fiți convins de onestitatea desăvîrșită a observațiilor mele, dacă nu cumva sufletul omului nu-i la naștere, cum socotea englezul, o tabula rasa, dacă nu cumva pierdem, cu fiecare prunc ce vine pe lume, ocazia de a scrie pe fila imaculată a acestui suflet singura lecție care contează : a prieteniei. De fapt, încă un nume al lașității. Ocazia pierdută, vreau să spun. Vă plac concertele pentru pian și orchestră de Mozart ? Amintiți-vă atunci „Andantino"-ul și blinda disperare a fiecărui sunet din concertul al nouălea. Cîte ocazii pierdute ! Cîte ocazii pierdute.

Omul, căruia Sever Speranțiu îi destăinuia, cu inocența persoanelor într-adevăr foarte bine crescute, spaima lui de singurătate se numea Mihalache Iorgu, i se zicea Talanu, cînd se simțea în apele lui cînta ceva cu „mă dusei" și „mă-ntorsei", și, în general vorbind, era un bou fără pereche. Talanu avea un cap imens, înclinația spre senzualism o dovedeau, de bunăseamă, buzele lui groase, obrajii cărnoși, ochii vesnic umezi, dar pe Locke, asta era sigur, nu-l citise. Mihalache Iorgu, student la filologie română, anul al III-lea, nu citea decît „Sportul". Singurul lucru hotărît în mintea lui Talanu odată pentru totdeauna era să ia ce nu înțelegea drept insultă. Cînd credea că s-a umplut paharul, zicea, așa, minios și fără o adresă anume : Le arăt eu lor, nici o grijă !

M-am apropiat de virstnicul nostru asistent și l-am atins ușor pe umăr. Unora e suficient să le simți căldura trupului prin haină ca să ai în podul palmei, vreme îndelungată, amintirea a ceva viu, fremătător, încordat. Un bărbat atît de suav, de discret în întreaga lui alcătuire, încît toți cei din jur păreau burtoși și dizarmonici.

— Cunosc tot pasajul, am spus.

— Ați vrea să fiți mai deslușit ?

— Cunosc întreg pasajul din Camus. L-am învățat pe de rost, cu toate că nu-mi dau interesul să țin minte citate. Știți doar : „Cauza pentru care un om se simte singur este lașitatea celorlalți. Trebuie să ne străduim să înțelegem și această lașitate ? Dar e peste puterile mele. Iar pe de altă parte, nu sînt capabil de dispreț". Sună a parolă.

— Interesant.

— Într-un fel sau altul, vă referiți mereu la Camus. La reflecțiile lui privind solitudinea. Tema e potrivită pentru un referat.

— Da, a spus el destul de ambiguu, pentru un referat e o temă bună.

Îl descopeream pe Camus. Și pe Papini. Citisem, printr-o întîmplare, „Un om sfîrșit" și ideea de a da odată totul pe față mă urmărea. Aș fi vrut să povestesc unele scene din ceea ce obișnuim să numim „viața grupei", deși viața aceasta semăna tot mai mult cu o agonie. Spiritul era cel care agoniza și dacă își punea cineva problema unei acțiuni, acțiunea trebuia să fie radicală.

Aș fi povestit cum mergeam eu în fiecare după-amiază la biblioteca municipală și cum luptam să mă instruiesc, în timp ce la mesele cu două locuri, aliniate soldățește sub ochii bănuitori ai custodelui, o armată de oameni de toate virstele se prezenta zilnic, ca și mine, tot pentru instruire și lupta cu căldura, cu somnul perfid indus de pancreasul copleșit de ciorbe grase și mîncăruri de varză, cu tomurile grele și veștede, cu indolența creierului la începutul oricărei întreprinderi intelectuale, care cerea durată și sacrificiu.

Studența mea se petrecea cu sentimentul unei umilințe cronicizate. Ardeam puternic pentru o seamă de idei, simțeam cum ideile îmi împregnează carnea și au consistență, cum îmi rafinează trăsăturile și privirea, cum irigă toate cotloanele minții mele somnoroase de băiat sărac și cu educație săracă, și trăiam din toate aceste motive senzația că sînt permanent privit, măsurat, suspectat. Ceva asemănător unui persistent ultragiu de pudoare. Melancolia celui condamnat să simtă totul în exces.

— M-am gîndit, i-am spus, la un eseu de patru, cinci pagini. Într-o discuție despre lașitate, orice om se simte provocat. E ca și cum ai vrea să te explici. Un fel de aconto la eventualitate. Spovedania dinaintea unei fărădelegi. Există cuvinte ce nu fac nici o plăcere nimănui, ai prefera să nu le rostești niciodată. Pronunți cuvîntul și dintr-o dată te simți foarte obligat la ceva. La ce anume, însă, nu îți e prea clar.

— Ar putea să fie pasionant, îmi răspunse, fără nici o urmă de maliție, virstnicul meu asistent de literatură universală, Sever Speranțiu.

Fapt care putea să spună orice. Să spună, de exemplu, că Talanu va ridica mîna ca să explice grupei în ce chip vulește în el singurătatea cînd se trezește la cămin în dormitorul acela auster, cu paturi cazone de fier, cu linoleumul ars de țigări și plin de jeg prin colțurile camerei și pe sub dulapuri, cum stă el așa pînă spre miezul nopții, lungit și cu ochii în tavan, minunîndu-se cum de-a nimerit la filologie și cum trag toți de el și-l încoltesc cu tot felul de treburi care n-o să-i folosească niciodată la nimic.

★

Cîndva, toate acestea aveau să fie mai deslușite, în ciuda faptului că o seamă de detalii, acum importante, se vor pierde. Îmi voi aminti, de exemplu, că relația noastră, dacă-mi este permis s-o numesc astfel, s-a stabilit, și încă într-un chip clar, chiar din prima zi. Se afla din nou în fața unei grupe, nu trebuia să fii prea subtil ca să-ți dai seama că rigoarea și politețea practicate cu atîta ceremonie erau, în esență, efectul imediat al unor mari emoții, că ideea solitudinii îl tulbura. O discuta așa cum discuți un simțămînt de puterea căruia devii conștient. El știa bine ce vroia. Iar **ceilalți**, lașii, se găseau în preajmă. Nenorocirea e că poltronul n-are niciodată sentimentul actului ireversibil, conștiința tragică de sine a dezertorului din tranșee. Lașitatea, dezertarea par situații acontate unei realități pur militare. Cineva, care fuge din linia frontului, știe cum se cheamă acțiunea lui și care-s consecințele ei.

Șovăielile unui adolescent la încercarea colegului de o virstă de a-și denunța singurătatea și, cu aceasta, nevoia de afecțiune sînt, deși nimeni nu pune într-un unic plan poltroneria cu dezertarea, premisele unei existențe clădite pe trădare.

În cîte rînduri n-am visat o schimbare ! Dispari dintr-un loc, părăsești niște oameni închiși pentru totdeauna în carapacea dorinței de comunicare reprimate, apari în altul. Primul ceas petrecut în mijlocul unei comunități e o șansă. Trebuie să cauți a o fructifica repede. Obișnuința, credința că mărturisirea nevoii de tandrețe poate fi aminată, sînt fermentul unei delațiuni subtile. Mărturisirea singurătății e de obicei motiv de ridicol. Îmi era milă de Sever Speranțiu pentru că era monoman.

— Prieteni, spune Sever Speranțiu la deschiderea seminarului de literatură comparată, unde părea să aibă statutul asistentului născut să încheie cariera asistent, privesc în ochii voștri și sînt îngrijorat. Vă e frică de adevăr. Nu-i ascultați pe dialecticienii de ocazie ai acestei noțiuni. Nu există mai multe adevăruri. Sau există numai în măsura în care izbutiți să vă cunoașteți și mai ales să vă recunoașteți sinele.

Talanu, firește, a rîs. Au rîs, dealtfel, toți.

— Ce ciudat, a spus Sever Speranțiu, reacția e de fiecare dată aceeași. La fiecare grupă nouă, vreau să zic.

M-a privit un timp și m-a întrebat :

— Dumneata, însă, n-ai rîs. De ce ?

Am fost numai pe jumătate laș :

— Dacă o grupă întreagă crede că există un motiv, probabil că așa este. În ce mă privește, lucrurile sînt simple. Reacționez mai greu. La înmormîntarea bunicii, n-am simțit nimic. Au trecut vreo patru ani de atunci. Mă gîndesc tot mai des la ea. La moartea bietei femei, vreau să spun. Cu cît trece timpul, mă cuprinde deznădejdea. E ca și cum aș pricepe, în sfîrșit, că trebuie să fac ceva și înțeleg că nu se mai poate face nimic. Un proces oarecum bizar : la bătrînețe am să sufăr mult pentru o mulțime de întîmplări pentru care s-ar cuveni să sufăr acum.

— E ceva cu conexiunile, m-a întrerupt Talanu. Unii au o chestie la conexiuni. Eu m-am dus să-mi scot o măsea. Mi-a făcut o injecție și cînd să bage cleștele am simțit că înnebunesc. Ce faci domnule, nu vezi că nu s-a anesteziat ? Ar fi trebuit să fie gata, a spus doctorul și a bătut cu fierul ăla al lui în maxilarul meu. Mamă ! am urlat. Ai o conexiune inversă, m-a lămurit tipul. Am făcut injecția sus și a amorțit jos.

Sever Speranțiu îl asculta cu vădit interes.

— Căutătorii de aur, a spus el, nu caută propriu-zis aur. La începutul aventurii lor, cel puțin. Ei umblă să detecteze anume sulfuri ; sulfura de cupru, de exemplu. Sulfura asta e ceva ce se vede. Cînd dau de ea, știu că pe acolo trebuie să se găsească neapărat și aur. În fiecare grupă întîlnesc unul ca dumneata și mă bucur. Un jovial autentic e semnul că prin preajmă se află un solitar autentic, o persoană căreia nu-i vine greu să-și analizeze slăbiciunile. Și chiar să fie mîndru de ele. Sinceritatea este o slăbiciune. Și încrederea în semeni. Nevoia de tandrețe e o slăbiciune.

Vorbea, de fapt, numai pentru mine. Și asta avea să se întîmple de fiecare dată. Spunea :

— Ceea ce interesează nu-i, totuși, teoria literaturii. Circulația motivelor, familiile de teme, comparația structurilor și așa mai departe. Din niște studenți ca dumneavoastră, incapabili să vadă chestiunile de fond, nasc profesori care scriu cărți despre importanța scripturalului ori estetica frazelor-prag. E fatal ca elevii acestora să apună oîștea înaintea carului și totul să meargă din rău în mai rău. O știință care pierde din vedere calitatea specifică și esențială a obiectului ei, nu e știință. Calitatea specifică și esențială a literaturii este impresia pe care o produce.

— Păi, interveni leneș Talanu, ca unul acceptat în discuție din rațiuni subînțelese, ceva, ceva tot trebuie să fie important. Cît despre sinceritate, de aia ai nevoie întotdeauna la spovedanie.

Referatul, care ar fi urmat să aibă patru, cinci pagini dactilografiate s-a vădit a fi o treabă copleșitoare. Mergeam la bibliotecă imediat după încheierea cursurilor. Flămînd, lucram mai bine. Descopeream ca orbii ce-și recapătă într-o zi, cînd aproape că se obișnuiseră cu starea lor, vederea, că rațiunea supremă a cărților citite pînă atunci era solitudinea. Că, de fapt, cucerirea unui adevăr despre sine se plătea cu însingurarea. Că aceste cărți puteau fi citite în mai multe feluri, dovadă că Talanu punea pariuri — discutînd ca toți ceilalți despre importanța frazelor-prag în deschiderea unui roman — pe momentul în care cutare avea să se culce cu cutare și pe cauzele ce aveau să provoace despărțirea lui cutare de cutare.

Uneori, cu delicatețea ce-o arăți îndeobște în cazurile fără soluție, tînărul nostru asistent universitar se interesa de stadiul cercetărilor mele.

— Tot ce vă pot spune, îi destăinuiam, e că mi-e greu. Scriu un cuvînt și îmi dau seama că el reclamă o sumedenie de explicații, de nuanțe, de precizări. Nuanțînd, pierd din vedere obiectul. Sau poate că abia acum mă găsesc pe drumul cel bun. Lucrez în bibliotecă, la aceeași masă, cu un student american. A primit o bursă pentru o teză despre sistemul vocalic al limbii române. Tema, adică, și-a fixat-o el. Crede că a suferit un soi de transfer de simțăminte. România e o țară îndepărtată. America era pentru el **realitatea**. România era ceva ireal. Tot ce-i îndepărtat e și pentru mine ireal. Ce-i aproape, pare mai important decît ce-i departe. Teza lui de absolvire, acolo, acasă, unde toate erau **importante** și **aproape**, trata o chestiune dialectală. Pentru mine, subiectul tezei sale de acasă, sună bizar. Ceva mult prea special. Aș fi vrut să-i spun : neînsemnat. Bineînțeles, din cauza aceluiași transfer de simțăminte. După șase luni de muncă intensă — ei, știți, sînt foarte metodici — a schimbat tema : numai vocalele anterioare. A mai trecut un timp, s-a înfundat în biblioteci. Și a schimbat iarăși tema. O treabă destul de modestă, în comparație cu prima : e și i în română și aromână în seriile de cuvinte cutare, și cutare, și cutare. De la un timp e neliniștit. Îmi spune că bursa i s-a terminat și că e obligat, din onestitate profesională, la o schimbare. Se ocupă de „e" în prima jumătate a secolului trecut în termenii de origine latină. O bagatelă. Pare covîrșit de probleme și îi e frică de vastitatea ei. I-ar trebui, spune, o viață de om pentru o introducere cu oarecare temei științific.

Sever Speranțiu nu a ajuns niciodată lector la Universitate. Seminariile lui se desfășurau neglijent. Cel puțin acesta era termenul ce-i sancționa activitatea în fiecare an. Dealtfel, nici n-avea cum să fie mai mult decît asistent. Catedra primise o schemă de funcțiuni extrem de redusă. Trebuia mai întîi să se elibereze postul de profesor, ca să te gîndești la concursul pentru treapta superioară. Iar postul de profesor nu se elibera decît într-un singur mod. O situație de-a dreptul oribilă.

Îl întîlneam uneori pe coridor, avea același mers cultivat, fanda în stînga și în dreapta, păstrîndu-și totuși, cadența. Un mers pe care-l puteai numi foarte bine și caraghios dacă nu tineai neapărat la cuvîntul cultivat. Se spunea că vrea să părăsească învățămîntul sau că va fi pus pe liber, ceea ce era cam același lucru. Zvonurile mă deprimau dar nu am îndrăznit să-l întreb care era adevărul. Știam că pentru el **problema nu era importantă**.

Se înțelege că am fost reținut, la absolvire, asistent și anume la catedra de literatură comparată. Sever Speranțiu își dăduse demisia și postul, ei, da, un post ca oricare altul, trebuia ocupat de cineva. Tema mea de doctorat trata chestiunea solitudinii în literatură. Un subiect dificil, dar, socoteam eu, abordabil. Mă găseam, firește, în faza precizării conținutului, vitală în orice întreprindere științifică și aveam nădejdi pentru un lucru de durată.

— Cauza pentru care un om se simte singur, spuneam în deschiderea seminarului, este lașitatea celorlalți.

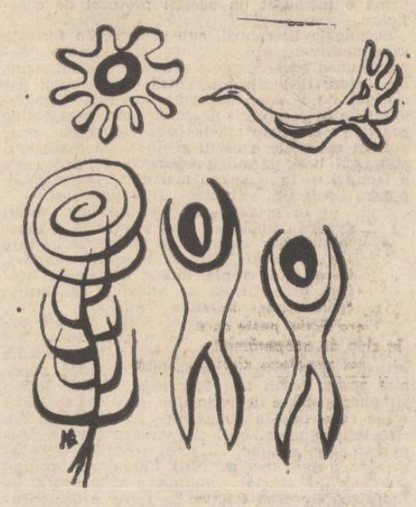

Desen de Nicolae Gadonschi

Acceptare și revoltă

După întîlnirea Maiorului cu Gherman, Ion-Publicistul, Nora și Vasile, două treimi din banii (ce constituiau premiul pentru prinderea lui Maciste) fură depuse la Banca națională pe numele lui Gherman și Ion. La insistențele Maiorului și a prietenilor săi, Vasile făcu o mină de om convins că nu se mai poate face nimic pentru salvarea marelui motan și acceptă să încaseze pe loc partea ce i se cuvenea în urma vînzării la care participase.

— Maiorule, și scumpii mei prieteni ! Sunt copleșit pur și simplu de norocul ce a dat peste mine și încă nu pot să-mi revin din uimire... Abia acum înțeleg ceva, adică foarte puțin, din semnificația faptei la care am participat cu toții. Nu mi-aș fi putut închipui vreodată că lăsîndu-l pe Maciste în libertate, faptul ar constitui un pericol incalculabil pentru toți locuitorii orașului nostru. La început am avut impresia că necesitatea dispariției dintre noi a marelui motan nu poate fi decît o toană sau un capriciu al domnului Still, așa cum li se întîmplă multor oameni să nu suporte prezența pisicilor, cîinilor ciobănești etc. ; dar acum sunt convins că neliniștea tatălui dumitale, dragă Nora, este un semnal de alarmă pentru prevenirea altor întîmplări nefericite în urbea noastră. De n-ar fi să vă reamintesc decît cuvîntul domnului Still, cu ocazia tristă a înmormîntării grefierului, și tot ar fi de ajuns spre a ne da seama la ce ne-ar fi expus libertatea de acțiune a marelui Maciste : „Înțeleg — spunea domnul Still — ca locuitorii orașului nostru să îngăduie pripășirea unor animale folositoare și în același timp cuviincioase, adică din acele rase bune pentru vînătoare, pentru plictiseala femeilor fără copii, și pentru stîrpirea rozătoarelor ; nu trebuie să îngăduim nicidecum existența printre noi a animalelor criminale, așa cum s-a dovedit a fi ucigașul vecinului meu, grefierul. Același patruped odios este autorul nenorocirii pe viață a unui tînăr medic, pe care l-a împins de la o mansardă situată la mai mult de zece metri. înălțime. Închipuiți-vă că acest motan uriaș a apărut de mai puțin de doi ani printre noi, răstimp în care sălbăticia lui s-a dovedit fără de margini. Gîndiți-vă apoi că fiara nu seamănă cu nici un alt motan de pe pămînt, și s-ar putea să nici nu se fi născut pe la noi ; dar ce ne vom face dacă el va lăsa urmași sau, mai rău, dacă va atrage după sine și alte exemplare ? ! Într-o dimineață, e foarte posibil, cînd vom ieși din casele noastre, să ne întîlnim cu mari coloane de motani uriași mărșăluind pe toate străzile și transformîndu-se — precum l-am văzut pe acest Maciste — cînd în tigri, cînd în pantere, sperîndu-ne copiii, femeile și bunicii, cînd, ridicîndu-se pe labele posterioare — lăsînd să le cadă blănurile și arătîndu-se în chip de tineri de o frumusețe stranie și nelumească, luîndu-le mințile fiicelor noastre, așa cum același motan criminal a apărut de cîteva ori chiar în fața mea. Odată cucerită o cetate, e ușor de presupus că vor fi cucerite și celelalte, urmînd ca toate să devină cetățile motanilor uriași. Dar noi să ne legăm — în fața acestei victime — prin hotărîrea de a nu permite ca soiul acesta de patruped criminal să se înmulțească, ci să piară din viața pașnicului nostru oraș !"

Am ținut — continuă Vasile, să citez cuvîntul vizionar al domnului Still, pronunțat cu acel prilej funebru, pentru a vă arăta încă o dată cîtă dreptate avea dumnealui atunci cînd ne-a solicitat participarea la prinderea marelui Maciste. Starea în care se află El acum, după vizita pe care am făcut-o la penitenciar, este într-adevăr cea mai potrivită, avînd în vedere pericolul pe care-l reprezintă. Așadar mă simt de-a dreptul fericit că am înțeles în sfîrșit sensul umanist al luptei în care ne-am angajat cu toții, își încheie Vasile severul și lungul său monolog. Nora, Gherman, Ion și Maiorul îl îmbrățișară pe rînd pe Vasile și, după ce mai închinară un pahar, se despărțiră.

Gheorghe Pituț

teatru

t

Ei, actorii...

Admițînd că genul dramatic presupune obiectivarea eului creator prin intermediul personajelor, cunoscînd și experiența histrionică de tinerețe a lui O'Neill, se justifică frecvența parantezelor care fie că în puține cuvinte condensează stricte indicații cu privire la trăirile eroilor, fie că se adresează direct interpreților furnizîndu-le elemente prețioase din biografia personajelor. Astfel că în paginile piesei există trasată în linii foarte ferme o diagramă a interpretării ce urmează să fie însuflețită odată cu fiecare montare, la fiecare reprezentație, de mereu alți artiști. De astă dată a venit rîndul actorilor Teatrului Bulandra să înfățișeze publicului **Luna dezmoșteniților.** Sanda Manu și Octavian Dibrov, propunîndu-și o transpunere fidelă, s-au menținut în limite „tradiționaliste" cu un aer cam vetust. În spectacol insolitul îl oferă actorii : la un pol divertisment, la celălalt performanță. Pentru că e de presupus că odată distribuția alcătuită, actorii s-au angajat într-o ambițioasă competiție urmînd să-și modeleze personalitatea individuală pe coordonatele sugerate în text, încercînd să nu se trădeze nici pe ei înșiși, nici intențiile autorului. Mai ales că performanța consta într-o permanentă disimulare : un soi de joc în care cei trei protagoniști se complac — tatăl se comportă ca un cabotin, Tyrone se declară măscărici de mina a treia, lui Josie i se recunosc aptitudinile de actriță ; cînd vor să depășească momentul, ei eșuează pentru că mistificarea nu iartă.

Valentin Uritescu în Hogan are o evoluție clovnească, vădește inventivitate inepuizabilă, accentuînd grotescul personajului și potențînd comicul de situație. Nu reușește (dar s-ar putea nici să nu-i fi stat în intenție) să realizeze și reversul tragic al condiției eroului său care, din plăcerea de a se folosi de trucuri, vrînd să înșele viața, se înșeală pe sine. Fără datele fizice pretinse în text, Mariana Mihuț și-a construit rolul pe datele intime ale eroinei : o fată simplă care adoptă tactica sălbăticiunii se apără atacînd și afișează o vulgaritate contrafăcută. Fire voluntară și foarte lucidă, ea încearcă să-i trezească pe ceilalți la realitate dar se pierde cînd e vorba de propria-i soartă, cînd își dă seama că cel iubit nu mai are tăria să o ia de la început. Bonomia figurii, căldura emanată cu întreaga ființă nu pot însela chiar cînd comportarea se vrea dură. Aparența se va topi treptat dezvăluindu-i puritatea și candoarea pe care a încercat o vreme să le apere cu îndîrjire dînd friu imaginației cu parcimonie. Cînd și ultima șansă, ultima speranță de fericire dispare, va ști să se resemneze pierzînd cu demnitate. Actrița sugerează cu discreție stările contradictorii prin care trece eroina : vocea îi este gîtuită de indignare sau catifelată de emoție, năduful e deviat în duioșie, sarcasmul se dizolvă în compasiune, ochii oblici i se micșorează în zîmbet ironic, sau se dilată cu uimire în clipele de tensiune. Partener îi este Victor Rebengiuc în această dramă a însingurării, a imposibilității de a comunica între doi oameni despărțiți prin distanța dintre gîndul nerostit și cuvînt. Pentru că nu-i suficient să dorești, trebuie să poți, trebuie să și vrei. Într-o spectaculoasă identificare cu personajul, Victor Rebengiuc realizează o creație memorabilă. Ușor adus de spate, cu mîinile adînc vîrîte în buzunare, oscilînd pe verticală în căutarea unui sprijin efemer, gravitînd în aburul alcoolului cu eleganță și distincție, Jim Tyrone e doborît doar cînd obsesiile năvălesc peste el și, dedublîndu-se, are izbucniri de trivialitate. Labilitatea sufletească îl face incapabil să primească ce i se oferă cu generozitate și dragoste. Vina de care nu are putere să se desprindă îl macină, închistat în drama sa de un individualism acerb, se lasă pierdut într-un total abandon.

... „De ce nu poți fi niciodată ceea ce ești în stare să pari ?"... Doar ei, actorii, sînt capabili să depășească regretul din acest leit-motiv o'neillian...

Irina Coroiu

film

f

Plecarea Vlașinilor

De multă vreme nu a mai avut Mircea Drăgan un prilej atît de bun, un scenariu care să-i ofere condiții atît de favorabile, apropiat de gustul și formația sa regizorală ca acela scris de Ioana Postelnicu după romanul Vlașinilor ; se află aici acel miez epopeic atît de căutat de cinematografia noastră în urmă cu un deceniu sau două — acel adevărat cult al grandiosului, al monumentalului, o epică a spațiilor mari în care eroi de dimensiuni statuare se mișcă purtați de interese politice și sociale contradictorii ; o întreagă populație de oieri transilvani se împotrivește dictatului prin care Maria Tereza le lua cincisprezece din cei optsprezece munți pe care își păsteau turmele ; politica învrăjbirii naționilor din imperiu, știința de a pune interesele să se lupte între ele a fost o constantă a dominației habsburgice și rezistența Vlașinilor la asaltul dat împotriva lor este exemplară pentru felul în care românii din Transilvania au știut să-și păstreze ființa și demnitatea. Dar adevărul istoric, dramatic pentru cei care l-au trăit, își găsește pe ecran o corespondență marcată de neajunsurile oricărei superproducții ; Mircea Drăgan este un foarte bun profesionist, capabil să conducă perfect un film, ca un strateg de înaltă clasă care și-a gîndit mai întîi bătălia pe hîrtie, ca pe o demonstrație perfect logică ; el este însă mai puțin un artist, un creator: **Setea, Lupeni '29, Columna, Ștefan cel Mare, Neamul Șoimăreștilor** au fost și ele, la vremea lor, mai curînd reconstituiri istorice făcute cu mijloacele filmului, documentare de popularizare, decît filmele unui artist ; ceea ce lipsește de aici este detaliul, este imprevizibilul, deși atît scenariul cît și regizorul își dau toată silința să umanizeze personajele ; conflictul își urmează însă cursul într-un crescendo demonstrativ, didactic și de pe acum, știind că urmează o a doua serie a filmului, adică **Întoarcerea Vlașinilor**, putem să ne închipuim în linii mari ce-o să se întîmple și cine o să învingă ; oierii își lasă așezările păzite doar de bătrîni și copii ca să treacă munții dincolo, în „Țară" și aici, în această dramă, ar fi trebuit scenariul și regizorul să caute substanța filmului, iar nu într-o intrigă în care oamenii sînt mai curînd niște reprezentanți decît ființe în carne și oase ; că Ioana Postelnicu și Mircea Drăgan încearcă încă din scenariu să dea personajelor acea doză de omenesc necesară pentru a le face credibile, ne este foarte clar, dar „mașinațiile imperialilor, trădarea fraților de către unul de-ai lor, chiar dragostea pură dintre doi adolescenți, care se consumă în mirificul peisaj montan, sînt atît de conforme cu tiparul clasic, încît devin de-a dreptul plictisitoare.

Că se mai poate face astăzi o superproducție cu mijloace puține, economic, Mircea Drăgan o demonstrează ; că, profesional vorbind regizorul a ajuns la maturitate, iarăși este foarte clar : spectatorul de astăzi nu mai este însă acela de acum douăzeci de ani, omul nu mai poate fi adus în sala de cinematograf doar pentru a admira, pentru că între timp a învățat să judece, să compare, a devenit pretențios, a început să simtă diferența între produsul industrial și unicat. Personajele cu statură legendară pe care Ioana Postelnicu și Mircea Drăgan le aduc pe ecran au fără îndoială frumusețea lor și actorii, între care amintesc pe Emanoil Petruț și Silviu Stănculescu emană forță, au vigoare simbolică dar, am convingerea că asemenea calități nu sînt suficiente pentru a da audiență filmului ; întîmplările, îndepărtate în istorie, rămîn departe și de spectator ; regizorul informează fără să tulbure, cu siguranța de sine a celui convins că are dreptate. Frumusețea peisajului, fotogenia turmelor de oi, frumusețea muzicii lui Theodor Grigoriu rămîn închise în film.

Nicolae Mateescu

ioana ieronim

Stare

sensurile se scurg din lucruri
ca nisipul în zidurile vechi

cuvintele nu mai poartă
frîiele faptei, ci pasc
iarba prăfuită din șanțuri

fie-vă frică de sminteala aceasta,
rostea unul ce-și zisese profet

căci văd, spunea el
– scaunul patruped tresări în somn –

văd cum se apropie clipa spaimei
și pedeapsa, cum a fost pedepsit
zborul răsfățatului Phaeton
fiul soarelui

Trecere

paharul cu botul blînd
se lasă mîngîiat în palmă
și adoarme

serpentinele melancolice
ale chitarei

durerea se dezagregă
– plauri
insule plutitoare pe fluviu

Interior

Cameră de hermit
cîteva obiecte amintiri
și unghiuri se deschid, spre lumile
fără adăpost ale visului

în refluxul amiezii, pereții pustii

speranța ridică
un munte înverzit
pe cealaltă față a pămîntului

Surdină

Luciri somptuoase pe oglinzi, porțelanuri
umbre lunecătoare în firidele
holului vast

bătrînul și bătrîna
singuri, în scaunele înalte chirciți
la televizor
– flăcări umile verzui pe creștet

iluminarea
munților înzăpeziți, noaptea

„ce vreme este, ce vreme este"
tresar bătrînii, tîrziu

de pe ecran, asupra lor
curg valuri negre și albe

Căile artei

La bursa tinereții,
pe ai ei umeri, șerpi bălai
curg rîu

E bogată, livada – paradis terestru
îi umple neîncetat cămările

cascade lină de iasomie
de pe acoperiș

prin curte, sunetul molcom al vieții :
copiii, bătrînii
bărbatul ei brun, harnic și iubitor,
vitele înfrățite

închisă în odaie, Ea
desenează grăbit, cu ghearele
semne în serie
pe deseuri de tablă

Quasi una fantasia

Bă, făcusem toți o ordine...
putea veni și F.B.I.-ul (ef-bi-ai-ul, adică)
povestea băiatului cu geacă de blug original
descheiată pe pieptul slăbănog (amintindu-l copil)
și bronzat după luni de instrucție

o bătrînă în picioarele goale
cu fusta creață,
basmaua neagră-cenușie strînsă pe frunte
și fața asudată
reușì să treacă printre
tinerii așezați la capătul vagonului

băiatul scoase un șervețel,
începu să șteargă zeama de caș scursă din
coșnița babei
pe cufărul lui de lemn, moștenire
chesaro-crăiască

sabina drăgănel

UN ANUMIT FEL DE IUBIRE

Multispititule Ulise,

Mesajul îți va fi adus într-un vlic verde răsucit din fire de sulfină. N-o să-l zărești de prima dată la locul unde știam că te găsesc.

Vei fi plecat ca-ntotdeauna prin sfaturi sau războaie și mintea-ți iscusită tăind planuri de lucru alungă orice gînd străin izbînzii. Pe urmă o să-ncredințezi papirusului ce-i bine și ce-i rău în lumea pe unde-ai trecut. Și-al treilea timp de-abia te va încătușa, ca-ntr-o clepsidră, iar eu ca ne-nțeleasă lipsă te voi cutremura. Într-o zi goală de nesfîrșit pustiu epistola o să-și ivească rostul...

Veneam să te întîmpin și bucuria se revărsa scîntei în jurul meu. Despre isprăvile troiane aflasem de la un sol dușman vînăt schimonosit pe cînd se străduia să povestească în ce fel i-ai învins pe-ai lui. Și-adăposteam două portrete în corsajul imaculatului veșmînt : unul te-nfățișa efeb cu ochi de întuneric — sclipeau învăluind ca noaptea ce-i apără pe-ndrăgostiții iliciți. E sigur că, de-au văzut poza, nefericiții locuitorii Troiei n-au intuit cuceritorul, ci s-au lăsat păcăliți de amănuntul urechilor oarecum poznaș îndepărtate dinspre ținutul lor de baștină. Dacă mîinia nu i-ar fi împiclit, capitulau fără vărsări de sînge-naintea uitării tale.

Imaginea cealaltă surprinsese o clipă de contrariere pe chipul mai împlinit de ani : rosteai ceva, ne-ncrezător. Nici zi, nici noapte nu mă despărțeam de micul trandafiriu medalion — lăcașul tainic al figurii tale — cum te-așteptam în orice clipă iar tu te arătai imprevizibil nu îmi era îngăduit să n-am modelul cu care să te confrunt. Și răsăreai cînd tandru pasionat într-un nestăpînit galop pe necosita vale a iubirii, cînd bărbătește protejînd la ceasuri de răstriște, cînd rece reverențios ca un necunoscut, cu-ndepărtat-politicoasă conversație.

Zeița Venus îmi luminase-n somn, prin visuri clare, deslușite, secretul de a nu te pierde : să-mi schimb și eu ades înfățișarea, făcîndu-te să crezi că zburzi, că liber ești s-alegi. M-ai cunoscut întîi fecioară — galeș nubila Nausicaa te-ademenea spăimos maliției, pe-nserat : războinic încercat, Ulise, ai cîștigat-o nu cu promisiuni deșarte ci cu grai blînd de-ademenit sălbăticiunea, cu mîngîieri care-i slăveau candoarea lujerului neatins. Am fost în altă vreme nimfa Calipso : înflăcărat timid îndrăgostită te urmăream cu mute implorări, plîngînd discret nefericirea. Ca să te leg prin vrajă mi-am jertfit pletele de soare dar în zadar... Și-am devenit de dragul tău amarnic voluptoasa Circe, făcînd din sentimente un țarc să te-ngrădesc pe veci.

...Din nou, ca Penelopa, iubire ți-am oferit : sînt toat-o așteptare. Să mă prefac, să mînt că țes o pînză ? S-ascund adică, să mă sfiesc de nescăzuta mea

afecțiune ? Să tăinuiesc credința ?

★

...În ziua cînd veneam spre tine, cu ochii după calul alb, nu mi-a păsat c-un muritor îmi atinuse calea. Cu focuri de-artificii-n suflet și-ntoarsă către făptura ta de zeu, am schimbat fără bănuială o vorbă cu acel comediant. Nici nu aș ști să spun prea bine cam ce grăit-a arlechinul.

Din dor, nestinsa flămînda ardșit-a dorinței, deodată tu te-ai întrupat — cu ochi înveninați mi-ai cercetat făptura și m-ai acoperit c-o mizgă înghețată : îndoiala... Dară lăstunii, vestitorii tăi, te-au înștiințat vreodată că, celor care la locu-ți au rîvnit, le-am dat speranțe ? Ori ce te-a făcut să te-ndoiești ? Ai refuzat să-ncordezi arcul, nu pui pe fugă peținorii... „de ce te-ai lăsat dorită, bărbat aveai, într-un tîrziu la tine aș fi revenit, probabil... Și-apoi eu cum mi-am opărit auzul turnînd ceară fierbinte ca de tentație să fiu ferit ?! E-o mîncinoasă faimă aceea de a aștepta neprihănită : tu singură ai născocit-o ca să devii celebră. Cine ar scrie opere nemuritoare despre-o banală, comună trădătoare ? Dacă într-adevăr ți-aș fi lipsit cum pretextezi te încuiai în casă și nu ai fi umblat prin piețe cochetînd. Noroc că te-am surprins, înger înșelător !"

Ulise, dar fluturii cei negri, pudrați cu colb de-argint ? Spionii mei te urmăreau și dacă se înapoiau fără vreo vlagă și cu aripe scuturate știam că lupta sau lucrarea erau un scurt răgaz să zăbovești nestingherit pe lîng-o proaspătă sirenă...

Ești vinovat, Ulise, de-a rătăci, de-a fi plecat. De fiecare dată altfel mă păraseai — fie te furișai după o noapte de alint, fie, departe stînd, scrisorile-ți date de întîlnire false îmi aduceau.

O singură putere mai am — să trec chinuitoarea probă a iubirii. Din cele zece frumusești, toate jurîndu-ți absolutul, doar o femeie poate bobul de perlă, lacrima, să slobozească, dacă o alungi : aceea-i Penelopa, umbra ta.

Scrisoarea, oricît va rătăci ve drum, îți va ajunge proaspăt mîngîietoare : ea reprezintă, fermecată, o ultimă de dragoste-ntîlnire.

corneliu vadim tudor

Muncitorul

Șomerilor din lumea occidentală
și, în general, tuturor dezmoșteniților Planetei

Cine-a aprins dimineața-n oraș
zorelele mari răstignite pe rouă
cine despică cu pași uriași
marea cea moartă a nopții în două ?

Cine își pune cămașa din mers
și lasă copiilor hrana mai bună
în vreme ce doarme-un întreg univers
iar trupul femeii se-ncarcă de lună ?

Cine miroase a soare și fin
chiar dacă iscoadele verii trecură ?
cine, oh, cine îngroapă-n plămîn
recife fierbinți de tutun și de zgură ?

Pe cine-au mințit pretutindeni pe glob
groparii cu gulere tari de scrobeală
punîndu-l în jug de urzici ca pe-un rob
plătindu-l cu cecuri de foame și boală ?

În numele cui se rostiră lozinci
iar unii din lideri făcut-au avere ?
el este ca vita, se scoală la cinci
și n-are habar cînd se naște și piere

Priviți-l în față : e omul cel bun
din cărțile voastre abstracte și goale
dar oare cît timp să mai spere-n minuni
primind trădătorii cu flori și urale ?

A strîns pilitură în unghii și-n păr
în rănile palmei îi pîlpîie roze
sudoarea e singurul lui adevăr
iar somnul îi e zguduit de nevroze

Nu spuneți că-i simplu, că inima lui
inaptă-i de glorii, de cîntec și rugă
el nu se destăinuie azi nimănui
căci prea l-ați jignit și v-a fost ca o slugă

Nu faceți greșeala să rîdeți pe-ascuns
el umblă neras și stîngaci e din fire
și totuși, pe el demiurgul l-a uns
topindu-i choralul lui Bach în privire

El știe mai bine ca toți la un loc
miracolul simplu al vieții și morții
își ia puritatea din apă și foc
frumosul, la el, are alte proporții

El nu este lacom, el nu e perfid
povara Planetei o duce în spate
e melcul gigantic ce urcă pe zid
în zori argintîndu-l cu lacrimi curate

De unde puterea aceasta a lui
de unde atîta răbdare zeiască ?
voi faceți parăzi, eleganți și sătui
și-l țineți deoparte, să nu vă minjească

Atunci cînd se stinge pe-un pat de spital
sau cel mai ades cu unealta în mînă
sirenele lumii vuiesc infernal
și totuși, doar el, numai el le îngînă

El n-are medalii pe perne de pluș
și nici un drapel nu se pleacă în bernă
iar sufletul lui — zbuciumat pescăruș
se-nalță la cer cu o scîrbă eternă

Pe crucea de brad cineva a săpat :
„Aici zace-un om fără știință de carte"
acum, în sfîrșit, e pe veci ruinat
de ce vă e frică de el și în moarte ?

Romanță de iarnă

Ningea de-a dreptul infernal
rafale-n veci neîntrerupte
și lespezi mari cădeau pe deal
ca filele din biblii rupte

Ningea de parcă ruginea
coroana scitică-n pustie
iar astrolabul dintr-o stea
ne absorbea în veșnicie

Și parcă un întreg pămînt
era sicriul peste care
în chip de acoperămînt
tot viscoleau cireși în floare

Și iar ningea, și mai ningea
în dușmănie și iubire
iar ciclul Lunii lepăda
un singe alb prin cimitire

Ningea cu porțelanuri reci
cu rochii smulse, de mireasă
întregul secol douăzeci
se întorcea să moară-acasă

Ninsoare fără început
apocaliptică putere
ștergînd, precum un screper mut
prăpastiile dintre ere

Ningea cu indulgențe vii
istoria intra-n găoace
mîncat de proprii săi copii
Saturn cerea în lacrimi pace

Era un abandon total
delirium fără de remediu –
pe cînd în faeton regal
treceam în zbor spre Evul Mediu

Și peste fiece sărut
ningea uranic înainte
noi doi muream frumos pe scut
iar calul fumega fierbinte

Zăpezile de-acum un veac
au putrezit în luminare
și nu știu, doamne, ce să fac
și calul moare de-a-n-picioare

Refugiul meu, eroarea mea
revino cînd o da zăpada
preadulce sărutarea ta
dezgroapă zeii din Elada

Întoarce-te într-un oraș
care la risul tău renaște
am să mă rog, ca un ocnaș
să ningă pînă-n prag de Paște

Trandafiri cățărători

N-am să revin, iubito, niciodată
o cruce-n briliante port la git
din toată slava care-a fost odată
am o gravură-n inimă, atît

Și trandafiri cățărători fac boltă
la Ierichon mari trîmbiți vor suna
cuvintele-n poem mi se revoltă
și toate cer înduplecarea mea

Dar mai curînd mi-aș pune știreangul mării
și eremiții ar cădea-n păcat –
în urma ta, statuia depărtării
imi pare că de-un veac s-a înălțat

M-am vindecat de tine pe vecie
și totuși, mai presimt un ultim val
va fi într-o duminică tîrzie
sfințită-n fumul magic de santal

Vor răsări sub streșini de biserici
primulele cu flori liliachii
iar zorile – închizitori iberici
în jurul meu mări ruguri vor urzi

Neputincios precum o Famagustă
mă va răzbi un dor imperial
trecînd strîmtoarea lacrimii, îngustă
voi fi rănit de fiecare mal

Atunci scăpa-vor leii remușcării
o clipă doar voi fi îngenunchiat –
dar mai curînd mi-aș pune știreangul mării
și eremiții ar cădea-n păcat !...

Privind masca mortuară a lui Eminescu

Să trec ușor cu palma pe masca mortuară
(eu nu credeam vreodată s-ajung a o privi)
prin fagii Bucovinei să fie primăvară
un recviem să sune din corn în zori de zi

Țăranilor din Putna le înflorească iia
să-i iasă dinainte ca unui voievod
căci pentru noi, românii, acesta e Mesia
cu tălpile în cuie și sîngele pe rod

Așa cum stă de singur ca într-un metru antic
e ca o stea căzută în iarba altui veac
iar fruntea își frămîntă portalul ei gigantic
și buzele a milă supremă se desfac

L-a ferecat durerea pe stînca zinei Dochii
în raza luminării pomeții bat în mov
ca două piini bătrîne i se afundă ochii
îi supurează somnul fîntînile lui Iov

Efigie în aur și diamanticale
profil ca munții Lunii purificați prin foc
plîng spasmele genezei în cearcănele sale
îi mușcă timpul steaua cea fără de noroc

Și telegrama Havas întîrzie cu anii
peste scrisoarea treia sigiliul s-a răcit
de-un secol strigă Eli, oh, Lama sabachtani
pe el uitarea noastră de azi l-a-nebunit

Eu îi dezmierd cu palma acest vulcan de cretă
un tei afumă cerul pe dealul din Copou
păziți-i bine masca, e arma lui secretă
răzbunător și rece el va veni din nou !

lucian avramescu

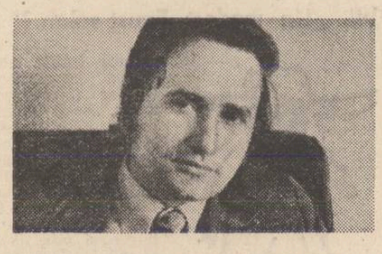

Iubesc

iubesc în neștire
iubesc ca golanul
iubesc în tranșee și-n rade de port
iubesc orice dogoritoare femeie
în calitate de amant
călător de ocazie sau consort

iubesc cu candoarea flăcăului teafăr
iubesc cu ticăloșia craiului nărăvit
iubesc cu întreaga disperare
a acestui mileniu aproape sfîrșit

iubesc șapte zile pe săptămînă
umplu fiecare zi cu iubirea mea
și dacă ziua ar avea 25 de ore
o oră în plus de iubire-aș avea

iubesc cu aceeași iubire năucă
îmbrățișez cu ochii, cu nările largi
a ierburilor fremătătoare năluca
geamul lunii ce cu picuri îl spargi

iubesc străzile spălate în zori
cu săpunul atitor pași fără nume
iubesc limuzinele fără călători
din parcările de dincolo de lume

iubesc, și ce dacă, uneori imoral
iubesc viața – mărturisesc fără frică
iubesc galopul nărăvașului cal
și intimitatea bordeielor de rîndunică

materia iubirii este betonul construcției mele
o construcție aerată, cu stîlpi sidefii
printre distanțate zăbrele
pot pătrunde în mine
cruciadele de copii

dar – stop – să nu devin plictisitor de grav
iubesc în orice poziție
a soarelui pe cer

Scrisoare deschisă către camerista misterului

dă-mi voie iubito să fac contrabandă
cu mine însumi
să urc pe prăpăstiile colțuroase ale cerului
dă-mi voie să formez singur prefixul
lui Dumnezeu
tu care ești
camerista misterului

nu mă stinge cînd îmi dau foc
focul e viciul meu și-mi face plăcere
nu te-ngrijora dacă beau petrol lampant
fitilul neliniștilor mele îl cere

lasă-mă să-mi iau cîmpii
să-mi iau blocurile, să-mi iau dealurile
și munții
cînd dispar înseamnă că sînt acasă
cînd sînt de găsit
mi-au intrat în repaos locomotivele
frunții

În zona centrală a unui sentiment

oamenii îmbătrînesc numai la periferia iubirii
și mă întreb cum de n-a fost descoperit
acest principiu al sănătății...
rugina nu se prinde pe oase
articulațiile funcționează perfect,
Dumnezeu se dă de-a berbeleacu
pe toboganele inimii,
schiaună îngerii de plăcere,
toate analizele ies perfect
cu procente de întinerire zilnică
inexplicabile din punctul de vedere
al Spitalului de geriatrie

acum înțeleg, înspăimîntato,
de ce vrei să faci schimb de locuință
cu un apartament din zona centrală
a inimii mele

Kamikadze

păzea enorași ai dezolării
predicatori ai sfîrșitului vieții
pentru a vă dovedi că
poezia iubirii nu moare
sîngelui meu îi sparg singur pereții

păzea
nu-i loc pe pîrtia de ski pentru babe
pentru cioturi care fac figura răstignirii
eu sar cu o bombă în brațe
și cînd va exploda cu pieptul meu deodată,
vor țîșni trandafirii

păzea, cred în fericire
cred în viitorul poeziei, cred în plăminii
sănătoși
ai celui ce sînt
cred că mîine pot închina o cinzeacă
pe Venus
pentru fericirea stelei albastre Pămînt

plastică

Impresionismul ca atitudine

Pictura ce ne-o propune în ultima perioadă **Benone Șuvăilă** (Galeria „Simeza") are darul să ne convingă că, în artă, idealul de perfectibilitate nu poate fi decît cel mult raportat la cadrele temporale obișnuite. Migrația doctrinelor estetice a înregistrat în ultimul secol trasee imprevizibile și contacte cu medii de cultură și civilizație ce au nuanțat, pînă la a o particulariza, gîndirea artistică. Creației nu-i sînt prielnice delimitările categoriale, nici prefabricatele de ordin stilistic ori metodologic. Personalități puternice au orientat în permanență drumurile creației artistice către ceea ce ulterior critica și istoria artelor au consemnat a fi **„una dintre perioadele cele mai explozive și mai dense în experiențe cutezătoare din întreaga istorie a umanității"** (Herbert Read). Sub acest orizont au încăput deopotrivă și marile și micile voci ale artei, prin care epocile și-au rostit inconfundabila ființă. Am făcut acest ocol pentru a mărturisi că impresionismul tîrziu al picturii lui Șuvăilă nu e neapărat un gest epigonic, printre volutele căruia cineva ar putea distinge cu ușurință umbra unor Dărăscu, Bunescu, Catargi. Benone Șuvăilă poate fi însumarea fericită a acestor sonore ecouri, ca și a altora din alte orizonturi de lume, tot așa cum Dărăscu, Bunescu sau Catargi au fost la rîndul lor sinteze perfect decantate și asimilate ale altor precursori, ce au marcat cu personalitatea lor segmentul de veac și de artă ce l-au trăit. O mereu rafinată ontogeneză culturală unește destinele creatorilor autentici. Și terenul pe care se manifestă această moștenire este acela al **atitudinii.** La Benone Șuvăilă peisajul este fructul unei atitudini de factură impresionistă, pe care artistul și-o exercită în actul creației față de lumea vizibilului. Factorul ontogenetic de care aminteam mai sus este, și în cazul lui Șuvăilă, toată această anvelopă de date și împrejurări de natură culturală, artistică, profesională, dar și temperamentală, care îmbracă demersul său creator, în întregul lui, situîndu-l în sfera, atît de exact definită de Eugen Schileru cînd vorbea de impresionismul românilor, a „realismului poetic". De la Grigorescu încoace, pictura românească parcurge cu stăruință acest drum al transfigurării artistice a realității **prin afirmarea unei atitudini predominant lirice.** Peisajul, pictura de interior, florile, naturile statice înglobează cu sensibilitate, în expresii adesea strălucit individualizate, deschiderea artiștilor noștri către jovialitatea coloristică și armonia solară a formelor.

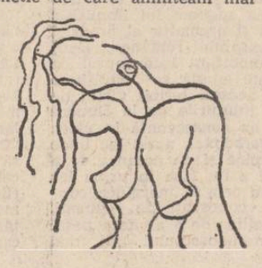

În această ordine de idei, pictura lui Benone Șuvăilă ni se relevă astăzi printr-o bine strunită confesiune a culorilor într-un univers, aproape mereu același în plan figurativ (unduioasele plaiuri ale Mogoșeștilor de pe Valea Argeșului), dar nuanțat la infinit cu variații de culoare și estompe, ce evocă nu atît un spațiu al vizibilului, un decor din natură, cît un teritoriu de cristalizare a unei orgi de sentimente și gînduri oglindînd, în calmul lor fluid, adevărul lumii. Liniștea gravă din pînzele lui Dărăscu se convertește în peisajul lui Benone Șuvăilă într-o poetică reflecțiune asupra spațiului și duratei. De aici, predilecția pentru ritmurile largi de culoare într-o paletă, în care griurile-albăstrui și alb-gălbuiul distilează lumina în tot ceea ce poate însemna ea ca sălaș tăcut și etern al poeziei.

Corneliu Antim

muzică

Filarmonica din Brașov

În timpul turneului întreprins de orchestra Filarmonicii „G. Enescu" în mai multe țări din vestul Europei, sub cupola Ateneului Român au concertat orchestre simfonice din diferite centre culturale ale țării. Categoric, rezolvarea continuității stagiunii s-a arătat a fi viabilă nu numai prin faptul că, fără excepție, filarmonicile au făcut față cu succes confruntării cu publicul bucureștean pe o scenă de sonoră tradiție muzicală ; mai mult însă, perindarea unor orchestre reprezentînd centre muzicale diferite ca tradiție, ca pondere culturală, ca profil interpretativ — trebuie semnalat faptul că cele mai multe colective simfonice poartă pecetea personalității unui dirijor, a celui care, cel mai adesea de multă vreme la pupitru, a impregnat colectivului o manieră de a înțelege și face muzică : propria manieră — poate pune în evidență deosebiri și scăderi, deschideri repertoriale și limitări de natură financiară (multe orchestre din țară folosesc instrumente învechite, al căror drum la depozitul de deșeuri este — cine știe cît va mai fi încă ?! — îndelung amînat), talente și contratalente, evoluții interpretative și neglijențe în modul de acompaniere a instrumentului solist etc.

Filarmonica din Brașov poartă indubitabil amprenta cuceritoarei personalități a dirijorului Ilarion Ionescu-Galați, muzician de binemeritată stimă internațională ; într-un program coerent alcătuit, executat însă cu cîteva supărătoare inegalități, Filarmonica de Stat „Gh. Dima", colectiv preponderent tînăr, a lăsat o impresie excelentă pentru că, trecînd peste momente greu credibile din finalul piesei concertante, orice impresie despre (mai ales) un colectiv tînăr nu devine simplă medie aritmetică, ea ridicîndu-se în mod necesar la dimensiunile interpretărilor calitativ-superioare.

Interpretarea lucrării lui Sabin Pautza, **„Cîntă profani", Suită pentru cor de copii și orchestră** : (primă audiție) s-a bucurat de participarea unui colectiv excepțional : Corala „Camerata infantis" dirijată de prof. Nicolae Bica. Folosind din plin resursele expresive ale vocilor de copii piesa a oferit prilejul unei demonstrații de sensibilitate inteligentă, de spontaneitate excelent mimată (oricum, veritabila spontaneitate se pierde pe parcursul asimilării repertoriului), de plăcere de a cînta o muzică „exploatînd" din plin această nealterată senzație. **Concertul pentru pian și orchestră în re minor** de Brahms, avîndu-l ca solist pe pianistul sovietic Rudolf Kerer, a constituit momentul de inegalitate de care aminteam mai sus. Solistul a impus colectivului o abordare romantică a partiturii, cu rubato-uri sau licențe de ritmică și tempo, direcția în care orchestra nu l-a urmat întotdeauna (și) din cauză că, neavînd un număr suficient de repetiții la dispoziție, punerea de acord a rămas la stadiu de deziderat. Luate separat, atît versiunea interpretativă a pianistului, cu momente frumoase în părțile solistice, cît și cea a orchestrei, sobră, exactă (uneori prea exactă) stau în picioare; suprapuse însă, întregul capătă diformități rezolvate uneori în prag de dezastru — ne referim la clipe ale părții a treia, pagină de maximă bravură și dificultate pianistică și instrumentală. Valoarea orchestrei brașovene o măsoară interpretarea **Suitei simfonice „Hary Janos"** de Zoltan Kodaly. Unei muzici de splendide nuanțe coloristice și programatice deopotrivă i-a fost oferită rezolvarea concretă : scînteierea orchestrală, incisivitatea intervențiilor satirice ale suflătorilor de lemn și alamă, tandrețea sonoră a corzilor sau monumentalitatea dobîndită în frecventele pagini de tutti orchestral — acestea sînt reperele cele mai vizibile ale unei excelente interpretări „regizate" cu vervă dirijorală, cu plasticitate în gest sau scăpărare de fantezie creatoare de muzicianul veritabil care este Ilarion Ionescu-Galați.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

VII. „Un modest Faust valah ?" (2)

Dacă întîile notații vizînd portretul lui Călifar („înfățișarea-i sură", „ochii lui ce iscodeau tăios din stufoul sprincenilor"), înfățișarea morii („moara lui cu strașina de-un stînjen") și a locurilor înconjurătoare („un pămînt pietros, scorburos, și plin de mărăcini, în care numai necuratul trăgea brazdă cu coarnele") stau, totuși, sub semnul unui metaforism hiperbolizant, specific oricărei introduceri în „lumea" unei povestiri ce-și propune să reînvie întîmplări de demult, atinse de duh legendar, în schimb, revenirea la aceleași date, prin detaliere, echivalează cu insolita transmitere a materiei descriptive în spațiul privilegiat al simbolului ezoteric-fantastic. Uimitoare, de data aceasta, este indicibila interferență dintre elementele ce compun „inventarul" zestrei conservate de „basmul vrăjitoresc" originar și „speculația" ideatic-magică din unghiul căreia, discret și insidios, întreaga materie incorporată în motivul mitic-folcloric se sublimează de pe acum în univers fantastic de anvergură, „savant" construit, caracteristic prin autonomia și complexitatea sa „ocultistă". Este „lecția" pe care Galaction o propune unora dintre cei mai de seamă exponenți ai prozei fantastice românești contemporane (Mircea Eliade, Vasile Voiculescu, A. E. Baconsky, Ștefan Bănulescu).

În totul, se impune, cu extraordinară capacitate de persuasiune, impresia unui neofaustianism avîndu-și rădăcinile adînc înfipte în mediul strîns în încleștarea ereziilor profan-creștine ale orientului balcano-dunărean. Pactul lui Călifar cu diavolul asigură cheia de boltă a întregului edificiu pe care se sprijină toate celelalte elemente constituente : moara și iazul ca născociri ale întunericului, „apa morții" ce-l „umple" pe acesta din urmă (pe suprafața lui „nu se izvodea, niciodată, nici o undă"), „materialul" ce întărește pe dedesubt zăgazul morii („oasele acelora pe care îi ispitiseră comorile satanei și veniseră la Călifar ca să-i procopsească"), faptul că moara nu funcționează niciodată și că „morarul macină numai pentru stăpînu-său Nichipercea" sau acela că apa de sub „făcău" „fluiera ca un șarpe încolțit de flăcări", scurgîndu-se în „șumegăi de sînge" etc. Cît despre împrejurarea că diavoleasca moară este evocată în „nopțile de vreme rea", la șezătorile din Alăuteștii, și că acelea care „știu" totul despre ea sînt mai ales femeile „torcătoare", de asemenea, se cuvine să reținem atît straneitatea ceremonialului narativ cît și echivocul (subtil voluntar !) iscat de îndeletnicirea povestitoarelor. Sub cel din urmă aspect, ideea insinuantă că avem a face și cu un alt tip de „torcătoare" nu trebuie pierdută din atenție. Se face, desigur, aluzie la legea efemerității ce marchează destinul uman ; lege pe care într-un sens, Călifar o sfidează pactizînd cu diavolul, iar flăcăii din Alăuteștii, într-alt sens, o provoacă în chip temerar, aspirînd la bogățiile înfricoșătorului morar, ins „însemnat" prin însuși numele ce-l poartă, de pasăre acvatică și de pradă.

Trecînd la acțiunea propriu-zisă a povestirii (fantastica aventură a tînărului Stoicea la moara lui Călifar), de mare interes se dovedește a fi modul în care tehnica fantasticului se bizuie continuu pe reevaluarea elementului folcloric. În timp ce, cum s-a văzut, Călifar — omul diavolului, sau, cum zice E. Lovinescu, „Călifar e însuși diavolul" — beneficiază de reprezentări portretistice menite a-l asimila regnurilor malefice (într-alt loc se mai spun următoarele despre fiorosul morar : „Barbă sivă, sprîncene de mușchi uscat, nasul cioc de cucuvaie"), cînd vine vorba despre Stoicea, sursa tipologiei personajului, folclorică și ea, este prin definiție antitetică. Anume, observăm numaidecît că din unghiul identității mitice, eroul lui Galaction este o variantă sui generis a „voinicului" din basmul popular. Faptul se relevă din dublă perspectivă : structură psihic-temperamentală și înfățișare fizică. Numai că, așa-zicînd, dezhierarizînd schema consacrată de prototipul folcloric, prozatorul conferă eroului o puternică identitate realistică, de personaj autentic nuvelistic :

„Printre cei voinici era și Stoicea. Stejar în port, oțel în brat, isteț cît vreai, însă copil din flori, biet Stoicea nici tu tată, nici tu mamă, nici tu stare părintească. Îl găsise răposatul popa Radu, în tinda bisericii, la o lună după moartea preotesei, și-l luase în casa-i pustiită. Dar Stoicea nu se făcuse nici de șase ani și popa Radu își urmase soția în pămînt. De atunci sărmanul Stoicea crescuse pe la pragurile tuturor — copil din flori și de pripas. Și azi era voinicul Stoicea. Dar cine te vrea de ginere, cînd ai crescut din mila satului și cînd păzești vitele celor cu fete de măritat ? De aceea Stoicea vedea bine că nu se putea căpătui în sat la el ; și de multă vreme gîndurile lui pribegeau prin negura pădurii spre moara lui Călifar".

Prin urmare, nu numai voinicia fizică, ci (mai ales !) biografia sa de excepție — copil din flori, descoperit de preot în tinda bisericii, rămas orfan a doua oară prin moartea acestuia din urmă, condiția sa de paria al satului ș. cl. — fac din Stoicea „alesul" care va trebui să-l înfrunte pe Călifar. Avînd în vedere numărul mare al flăcăilor curajoși despre care „se spune" că și-au aflat sfîrșitul tragic în fundul iazului blestemat, Stoicea este „menit" să-i răzbune pe predecesorii săi, repunînd, astfel, în drepturile lui preceptul iminentei izbînzi a binelui asupra răului. Bine cunoscutul motiv folcloric al „încercării puterii" de către „voinic", prin angajarea sa în confruntarea cu forțele satanice, se implică deci într-un complex de motivații și cauze dovedind o excepțională acuitate în planul umanului. Stoicea însuși reflectă la toate acestea, ajungînd la hotărîrea de a lua drumul morii lui Călifar :

„«Adicăte, ce-ar fi să fac o încercare ?... Ce am și ce-o să pierd ? Părinți nu, rude nu, drag nu sunt nimănui... În lumea întreagă, sunt eu de capul meu... De altă parte, slab de înger nu mă știu ; stafii și pricolici n-am văzut niciodată, de atîta vreme de cînd pasc cireada satului, pe la Saele, pe la Cimitirul Vechi, prin Cîmpul Pîrcălabului și pe unde vreai... Ce vorbă ! Să te smintești cînd ai vedea înainte-ți prăpăd de comori și de odoare. Numai să le simt în mînă, ca să știu eu cum să mă port cu Călifar și cu stăpînu-său... M-am hotărît : mîine dimineață slobod cireada în luncă și-o iau razna prin pădure, spre moara lui Călifar»".

Așadar, după ce facem cunoștință cu argumentele ce îndreptățesc calitatea lui de „ales", acum ni se arată că, din propriul punct de vedere, Stoicea este întru totul „pregătit" pentru „încercarea" ce-l așteaptă. Fiind singur pe lume, dispune de o libertate față de sine absolută, căci nici măcar lanțul unei iubiri anume nu-l ține pe loc ; sentimentul fricii îi este complet străin, inclusiv în eventuala împrejurare că s-ar întîlni cu „trimișii" diavolului, în a căror existență, de altminteri, nu prea crede ; luînd seama la experiența altora și bizuindu-se pe marea lui stăpînire de sine, este convins că aflarea comorii nu-l va scoate din minți ; cît despre momentul confruntării cu morarul, are, de asemenea, certitudinea că faptele nu se pot desfășura altfel decît în favoarea lui.

Nicolae Ciobanu

Societatea de Poezie a Centrului Național de Poezie din Marea Britanie a hotărît instituirea unui premiu de traduceri în limba engleză din poezia europeană în memoria lui Corneliu M. Popescu (decedat în urmă cu 6 ani în cutremurul din 4 martie 1977), autorul versiunii engleze a poeziilor lui M. Eminescu, laureat post mortem al premiului Academiei Republicii Socialiste România. Premiul se va decerna pentru prima oară la 16 mai 1983 aniversarea a 25 ani de la naștere, și în continuare la fiecare 2 ani.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

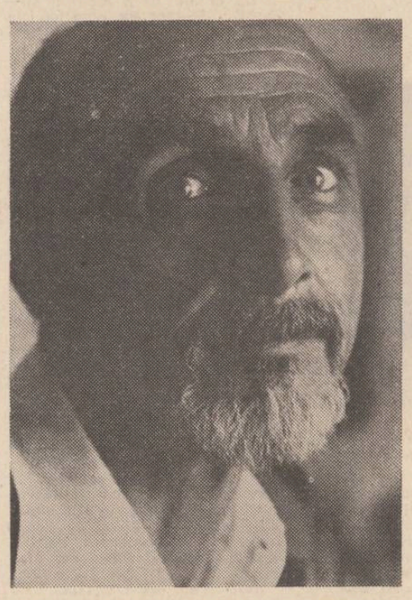

Un personaj din „Intoarcerea lui Ulise" : Modest Morariu

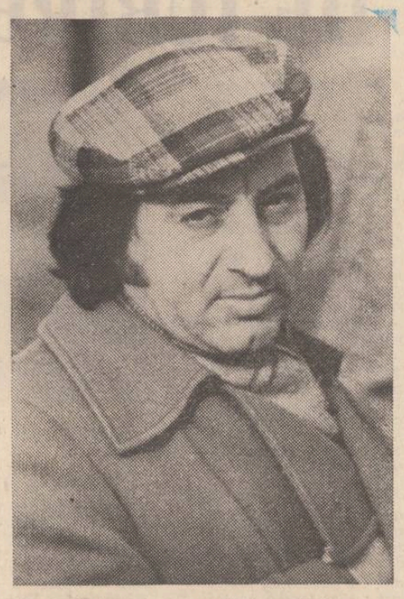

Gheorghe Istrate fotografiat între Urziceni și Buzău

În drum spre Kaiserslautern, Fănuș Neagu se calmează citind din Cronicarul sportiv preferat : doctorul Dan Claudiu Tănăsescu

Realismul dezbaterii (II)

Urmare din pag. I

efectul subliniat anterior, îngustează spațiul de manifestare a personalității atît a profesorului cît și a elevului. Nu întîmplător, profesorul descoperă expresii, fraze, întregi pasaje șablon, în răspunsurile orale sau în lucrările elevilor săi. Ele provin, nu o dată, din analizele literare, din comentariile, din caracterizările de personaje tipărite undeva sau, mai grav, din compilațiile avînd drept autori inși fără vocație, chiar străini de specificul muncii în învățămînt, materialele circulînd, în manuscris, ori dactilografiate, mai în fiecare localitate urbană.

Dispunem, în locul supraproducției de comentarii literare, de materiale suficiente. Editura **Albatros** își face de multă vreme și cu rodnice rezultate datoria, tipărind seriile „Texte comentate" și respectiv „Sinteze **Lyceum**", ținînd permanent seama de nevoile învățămîntului nostru.

Sub acest raport, paginile „României literare" pe tema „Personaje ale romanului românesc interpretate de..." provoacă serioase îndoieli. Prin colecția „Biblioteca critică", „[...] interpretat de...", Editura **Eminescu** acoperă cerințele. Să ne referim, de exemplu, la pagina dedicată personajelor din proza Hortensiei Papadat-Bengescu (în nr. 51, 16-XII) : extrasele critice sînt din texte de A. Holban, Viola Vancea, Pompiliu Constantinescu, I. Negoițescu, Liviu Petrescu, Valeriu Ciobanu, Ov. S. Crohmălniceanu ; în volumul din „Biblioteca critică", Viola Vancea ne pune la dispoziție extrase mai largi, nu numai din criticii prezenți în pagina revistei (cu excepția lui Valeriu Ciobanu), ci și din scrierile lui E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Vladimir Streinu, T. Vianu, Ș. Cioculescu, E. Papu, N. Manolescu, M. Ungheanu, M. Zaciu... Evident, la această sursă merge profesorul și către ea își îndrumă elevul.

Actul de a culege din scrierile critice pasaje vizînd în exclusivitate un personaj sau altul și de a le grupa după acest criteriu, se convertește într-o sabie cu două tăișuri, deoarece îl poate îndepărta pe elev (sau chiar pe profesor) de lectura unor fragmente mai ample (care privesc și alte aspecte ale operei decît personajul) menite, în fond, să îndemne și la apropierea de scrierile criticilor. Asemenea „grupaje" adorm efortul de a discerne, lasă impresia că totul e primit „de-a gata", încurajează comoditatea, renunțarea elevului la absolut necesara lectură, pe cînd școala urmărește să formeze cititori pasionați de literatură artistică și, pe cît posibil, competenți. Remarcabil în alte privințe, un material poate să nu slujească realmente școlii, dacă el echivalează cu o temă făcută elevului de altcineva.

Revistele noastre vor izbuti să contribuie la apropierea școlarilor de fenomenul literar nu prin „lecții gata făcute", ci prin materiale care să le stîrnească interesul, curiozitatea, fără a avea caracter strict didactic, fără a cere efort de „învățare". Altfel, de la memorizarea „lecției" din revistă elevul trece ușor în cealaltă extremă: „Și aici... tot... școală?!"

De aceea, socotim inspirată inițiativa luată de revista clujeană „Steaua" de a publica un: „Tratat de versificație" (lunar, patru pagini) interesînd deopotrivă elevii și profesorii, îndeosebi cercurile și cenaclurile literare frecventate de școlari, de tineri — în general.

O altă surpriză plăcută o datorăm celeilalte reviste clujene care editează mensual „Tribuna elevului", supliment cu preocupări multiple, fără a neglija aspecte privind limba și literatura română în școală. Din lipsă de spațiu, ne mulțumim, deocamdată, să citîm consultația „Adverbele predicative", de C. C. Neamțu. Tema (tratată în primele două ediții ale suplimentului) ajută și profesorului la clasă, fără a suplini ora, dar prezintă, fără tăgadă, un interes general. Atenția față de producția originală a școlarilor se dovedește constantă. Cum însă nu toți aceștia sînt creatori, sugerăm „Tribunei elevului" să aibă în vedere și prezentarea apariților editoriale pentru copii și tineret, aflată prea puțin în orizontul de interes observat la publicațiile noastre. O asemenea preocupare ar folosi tinerilor cititori, învățătorilor, profesorilor, familiei. Ne referim la actul îndrumării lecturii.

E știut rolul decisiv al întîlnirii cu cartea la vîrsta fragedă. Prin frumusețea limbii — și aici ne alăturăm deplin lui M. Iorgulescu — scrierile de valoare autentică participă efectiv la formarea gustului estetic, hrănind, totodată, dorința copilului de a se exprima în consecință. Sînt cărți românești de literatură pentru copii și tineret distinse cu premii naționale sau internaționale, dar care, fie din cauza tirajelor reduse, fie pentru că au devenit inutilizabile, fie din alte motive, continuă să absenteze din biblioteci școlare. Unele ar merita cu prisosință să fie „reeditate" în foileton. De „Tribuna evului", sau de către altcineva.

Există, așadar, la îndemîna revistelor, posibilități multiple de a sprijini strădania școlii în actul cultivării dragostei pentru limba și literatura română. Opiniile ce se vor exprima, polemicile, „pledoariile sentimentale", vehemente" etc. nu vor rămîne, așa cum se tem sceptici, fără urmări benefice.

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

PAUL CORNEA

Urmare din pag. a 3-a

colocvii ori schimburi de experiență pot spune, în cunoștință de cauză, că cercetătorii noștri își manifestă nu numai receptivitatea față de noile metode, ci și aptitudinea de a le îmbogăți creator. Dar spre a face figură onorabilă în confruntarea pe arena internațională, actualmente, cînd știința evoluează atît de repede încît noutățile se perimează înainte de a fi fost asimilate de toți interesații, problema informării la zi devine capitală. Or, de la o vreme, cercetătorii noștri din științele umane întîmpină mari dificultăți în a afla ce se lucrează aiurea în propriul lor domeniu de specialitate. Cauza e că marile biblioteci au procedat la reduceri masive în bugetul de achiziții de cărți și reviste străine. Nu încape nici o îndoială că economiile sînt azi mai necesare decît oricînd, că risipa ori cheltuielile paralele trebuie stîrpite cu desăvîrșire. Întrebarea care se pune e doar dacă scăzîndu-se drastic cumpărăturile de carte științifică străină, pînă aproape de nivelul zero, nu se merge prea departe. Consecințele unei asemenea situații, pe care forurile superioare de resort cred că nici n-o cunosc, ar putea fi, pe termen lung, extrem de păgubitoare.

În același context, deși nu pe același plan de importanță, ar merita revăzută și hotărîrea recentă a Editurii Academiei de a suprima cele 30 extrase oferite autorilor publicați în revistele științifice. Această măsură anulează o uzanță încetățenită la noi de decenii și constituie probabil o nedorită premieră mondială. Ea pune obstacole în calea difuzării și a popularizării rezultatelor obținute de cercetătorii români și frînează schimbul cu străinătatea tocmai într-un moment în care acesta a devenit o resursă importantă a îmbogățirii fondului nostru informativ. Ar fi deci nimerit să se rediscute dacă ceea ce se cîștigă prin economisirea a 30 exemplare la fiecare publicație academică nu se pierde în zeci prin daunele aduse operei de valorificare peste hotare a cercetării științifice naționale.

— Care sînt titlurile pe care le-ați recomandat pînă acum cititorului ca reușite ale noii discipline, la noi ?

— Nu cred că e cazul să reiau aici lunga listă de studii românești notabile de sociologia literaturii pe care am dat-o în **Regula jocului** (procentul de reușită fiind, desigur, variabil, iar conceptul de „sociologie a literaturii" fiind luat într-un sens larg al cuvîntului deoarece exigența purității de gen e, îndeobște, fără sens, și în condițiile noastre — cu totul nerezonabilă). Afară de **Arca lui Noe** a lui N. Manolescu, amintită acolo într-un postscriptum, pot adăuga acum volumul, recent apărut, de studii de sociologie a romanului românesc, intitulat **De la N. Filimon la G. Călinescu** întocmit de un colectiv de cercetători de la Institutul de lingvistică și istorie literară din Cluj-Napoca, cartea unui alt clujean : Aurel Codoban (1982).

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

«ZĂPEZILE DE ACUM UN VEAC»

Cu volumul **Noroaiele** (Cartea Românească, 1982), ciclul romanesc al prozatorului Paul Anghel, **Zăpezile de-acum un veac**, s-a ordonat cronologic în primele sale două treimi și intră, cum s-ar spune, pe ultima linie dreaptă. Expresia noastră, împrumutată din limbajul sportiv, nu este deloc improprie. **Zăpezile de-acum un veac**, la o lectură întinsă și negrevată de prejudecăți, se dovedește a fi un veritabil tur de forță, din toate punctele de vedere previzibile. Dar să nu ne grăbim în a trata întreprinderea cu elogii înainte de a lămuri puterea ei de cuprindere în timp : **Ieșirea din iarnă** (ianuarie — 9 mai) ; **Fluviile** (9 mai — 20 august) ; **Te Deum la Grivița** (20 august — 30 august) ; **Noroaiele** (1 septembrie — 5 noiembrie) ; **Scrisoare de la Rahova** (5—7 noiembrie) ; **Noaptea otomană** (7 noiembrie — 29 noiembrie). De fapt, de acum înainte urmează ceea ce este mai dificil. Fiind vorba despre anul 1877, bineînțeles.

Apărute într-o succesiune nu întru toate comodă pentru cititorii obișnuiți și critici, volumele au dispărut din librării cu o rapiditate revelatoare. De pildă, Mircea Iorgulescu habar nu are că **Ieșirea din iarnă**, despre care și-a exprimat recent convingerea că va apărea ultima, a apărut de fapt în urmă cu doi ani, cînd s-a și epuizat. Însă orice influență are și limite. Pînă în prezent, Cartea Românească încă nu a dat faliment din pricina lui Paul Anghel. Instinctiv, cititorul obișnuit preferă cartea controversată. Și materia **Zăpezilor de-acum un veac**, irezistibil, a început să se reverse printre degetele nu tocmai solidare ale barajului critic ridicat în intîmpinarea ei. Totuși, să nu ne amăgim prea mult : apetitul cititorului mediu pentru cartea controversată a reprezentat un factor infim în balanța succesului de librărie înregistrat de romancierul Paul Anghel. Ciclul său îndrăznet, de-a dreptul temerar, tratează și preschimbă în beletristică substanța de fapte și umanitate a războiului de independență al românilor, de la petrecerea căruia am sărbătorit nu demult un veac încheiat. Este pur și simplu remarcabilă realitatea că, împotriva unor minimalizări repetate ale cărților lui Paul Anghel, romanul de astăzi, cînd trece peste pragul prăvăliilor cărții, epuizează cu o sete încă neschimbată mărturiile scrise despre cucerirea neatîrnării poporului său.

Nu vrem să facem polemică, dar asta nu ne împiedică să-i acordăm lui Paul Anghel circumstanțe atenuante în privința succesiunii aparent dezordonate a cărților sale. Într-adevăr, Paul Anghel nu este Lev Nicolaevici Tolstoi și orice comparație între aceste două nume nu are cum să reziste. Fiind evident faptul că Dan Zamfirescu, lansînd-o, a descărcat un proiectil în nisip. Paul Anghel nu are moșie la Iasnaia Poliana, este un om ca toți oamenii, trăiește din profesia sa, adică din scris, iar scrisul nu produce mijloace de trai cînd nu este tipărit. Imensul depozit de întîmplări și semnificații, înfruntat beletristic de Paul Anghel, supune inspirația unor distorsiuni cu consecințe inevitabile în cronologia efortului productiv. Trecînd peste faptul că orice obiecție clădită pe această nemulțumire se investește de la sine cu deriziunea unui pretext. Fiind pînă la urmă un moft. Toate cărțile lui Paul Anghel legitimează un univers definit și rotund. De asemenea, poate să pară curios ceea ce spunem noi, după avalanșa volumelor omagiale apărute cu prilejul centenarului sărbătorit în 1977, dar o spunem în deplină cunoștință de cauză : în privința documentației, Paul Anghel a defrișat o materie virgină. Scrisul său nu a înfruntat numai prejudecăți de astăzi, ci și un noian de prejudecăți depozitate în memoria zilei de ieri. Este tardiv să acuzăm de lenevie și comoditate pe istoricii de odinioară. Acum, Paul Anghel ne oferă duplicatul literar al sintezei rîvnite. Și duplicatul literar este net superior sintezei istorice, încă neîncheiată la toți nasturii. Fapt care — s-a văzut — derutează. Cronologia acestui duplicat fiind acum continentă, ne putem exprima cu privire la un travaliu literar lipsit practic de precedent.

Întîi și întîi, prozatorul a pus eghileți, haine, pasiuni, patimi chiar, pe o sumă de împrejurări expulzate abuziv din istorie. Este adevărat, războaiele le fac soldații, dar de pierdut le pierd popoarele și cînd chipul reprezentării lor este văduvit de simboluri, veacul se reduce la clipă și clipa la ceea ce vrea cel care stăpînește clipa. În războiul independenței de la 1877 s-a jucat o carte mai importantă decît ambiția deșartă de a introduce în cuprinderea unui an al viitorimii o zi aniversară de bătaie cu flori. Multe nume ale ofițerilor și soldaților care s-au învălmășit pe cîmpiile din marginea Plevnei, Rahovei și Vidinului reapar în prestația militară din 1916, cînd pe oasele a 800 000 de victime s-a făurit România meritată dintre cele două războaie mondiale. Algii, Maicani și Cerchezi, urmași din neamurile Aldea și Cernat, fie că ne place, fie că nu ne place, și-au mistuit ființa și în flăcările ultimului război general și faptul angajează în istoria românilor o vocație și un țel limpede. Vocația și țelul se împlinesc în timp, peste orice stavilă. Și prozatorul a umblat tocmai la izvoarele impetuozității lor, dovedind cît de vulnerabilă este întîmplarea înaintea unui imperativ legic, cum cad în trena unui curent mai presus de opinia particulară potrivnică pînă și caractere cu statut de catîri. Lent și uneori de-a dreptul inconștient, cu seninătatea unei găini care scurmă, veacul se întoarce spre datoria sa. Această răsucire în vreme strecoară frisoane în toate balamalele vieții sociale, unele funcționînd fără zgomot, altele scîrțîind și scrîșnind. Dar armonicele și disonanțele se înscriu impecabil într-un portativ unitar. Unul dintre meritele de seamă ale prozatorului Paul Anghel fiind chiar îndărătnicia sa de a nu elimina cu comoditate din narațiune întîmplările care aparent nu se potrivesc finalității de-acum cunoscute a acestui episod de istorie și de a căuta sub culorile lor contrastante valori cert complementare. Mereu, în asemenea situații, se deschide o poartă spre viitor. Odiseea și tribulațiile lui Theo Răscanu, tînărul medicinist contaminat de idei socialiste, reprezintă, din acest punct de vedere, un bun exemplu : ele sînt, în același timp, parte și neparte din narațiunea evenimentelor. Ca și, pe alt plan, odiseea voluntarului transilvan Toma Nicoară, care visează ceva ce pare imposibil în clipă : unitatea neamului. Theo vrea să schimbe clipa, pentru o altă clipă istorică ; el este un heraclitean. Toma vrea durata ; el este un parmenidian. Amîndoi angajează viitorul. Paul Anghel a vrut și a reușit să demonstreze cu mijloace literare că un capitol de istorie, în măsura în care se închide, simultan, se deschide spre ziua de mîine.

Există în prima carte a ciclului, **Ieșirea din iarnă**, un moment care oferă o cheie prețioasă întregului edificiu literar. Anume, momentul cînd, în completarea unei fantastice cavalcade prin Cîmpia Română, prințul află cîte ceva despre mulțimea tuturor celor ce rîvniseră în vechime să stăpînească aceste meleaguri, pustiindu-le de atîtea ori în timp.

„Lista cuprindea o cascadă de nume, o revărsare de nume care fosneau geologic cu sclipete și sunete stranii, vînturate parcă de iernile colosale ale cîmpiei sau de dezghețurile colosale...

— Dar pămîntenii ? a întrebat prințul, cu mirare, spre acel om cu barba în vrejuri.

— Pămîntenii, a răspuns savantul, s-au retras la munte, apoi au revenit la șes, ca și apele, pe cîmpia care le aparținea.

— Și din aceștia, din năvălitori, ce s-a ales ? a întrebat prințul, indicînd cu lupa înșiruirea de nume. Ce-a rămas de la ei ?

— A rămas cîte ceva, i s-a răspuns. Cîte un nume, cîte un obiect, alteori nimic.

— Cum nimic ?

— Nimic".

Bineînțeles, nu putem obliga pe nimeni să vadă în acest schimb de replici ceea ce vedem noi, dar este cert că puterea de sugestie a cuvintelor implicate în telegraficul dialog merge pînă la a strecura un fior înghețat în suflet. Nu întîmplător, beneficiarul dintîi al acestui fior a fost prințul străin al țării. Și dialogul se întrerupe chiar sub apăsarea spaimei lui implicite, ca presentiment nedorit și prematur al propriei mistuiri de pe scena peisajului românesc. Deocamdată, însă, mai important este faptul că Paul Anghel construiește ampla sa narațiune pornind de la premisa acestui teribil vîrtej de tip Maelstrom pe care ținuturile de la Dunăre și Carpați l-au așezat cu consecvență în calea tuturor neprietenilor. Paradoxal, acest loc unde cuceritorii sînt pîndiți pînă și de neșansa de a dispărea fără urme, de a nu lăsa în urma lor nimic, absolut nimic, nu este la marginea continentului sau a lumii cunoscute de oameni, unde ghinionul îndrăzneților de a aluneca peste streașină, în hăurile necunoscutului, se mai poate întrucîtva explica. Dimpotrivă, acest loc este chiar în inima Europei. Cu un lux fastuos de amănunte, Paul Anghel ne povestește cum a funcționat România ca inimă a Europei, într-un ceas privilegiat al istoriei sale. Privilegiat ca forță de relevanță.

Nu este greu de văzut că sub obiecțiile aduse volumelor de pînă acum, cu o consecvență demnă de cauze mai bune, se ascunde, de fapt, altceva. Dimpotrivă, noi credem că evenimentul ca atare merită a fi situat în centrul unei întreprinderi literare de proporții. Se aduc împotriva acestui punct de vedere pînă și dovezi extrase din **Istoria României în date:** în asaltul redutelor de la Grivița au murit numai 800 de oameni. De aici, pînă la ispita de a reduce totul la măsurile derizoriului nu este decît un pas: pentru 800 de oameni să facem atîta tărăboi? Într-adevăr, în lupta de la Grivița,într-un singur atac, de la orele 3 p.m., pînă seara, au murit 800 oameni. Recenzentului de la **România literară** i se pare puțin. Evident, cu o asemenea mentalitate nu se poate lupta. Este mentalitatea restanțierilor la istorie. **Istoria României în date** pentru ei a fost scrisă și tipărită, ca să-i scutească de eforturi prea mari înaintea sesiunii din toamnă. Însă, dincolo de glumă, de ce să n-o spunem ?, opoziția la ciclul prozatorului Paul Anghel a început de la o vreme să se exprime în termeni total derobați de exigențele unei loialități culturale elementare. Dacă noi înșine am pășit pe aceleași cărări, ar trebui să negăm din principiu tragediile naționale și sociale, îmbrățișîndu-le doar pe cele ce țin de biologic. Cum e lesne de înțeles, o asemenea negație n-ar proba nimic. Dar Paul Anghel nu e scutit de adversități care probează tocmai nimicul. Din fericire, adevărul nu va fi niciodată de partea celor ce nu sînt dispuși să investească nici un fel de străduanie pentru a se apropia cît de cît de el.

Așa este, corpul expediționar român din Bulgaria, în momentul de vîrf al campaniei din toamna și iarna lui 1877, nu a numărat mai mult de 45 batalioane, 38 escadroane și 19 baterii de artilerie. Cum s-au comportat pe cîmpul de luptă se știe. Mai puțin știut este ce se întrevede încă de pe acum : mult mai copleșitoare a fost misiunea armatei din interior, de a supraveghea cu ochiul treaz și limpede și vigilent o mișcare de oști străine cu țeluri nu întru toate previzibile, cum s-a și dovedit dealtfel. Sau misiunea omului politic român, răspunzător de destinul unei țări ajunse la una din marile ei răspîntii. Sau misiunea curierilor și agenților diplomatici porniți pe drumurile alunecoase ale unui continent cu interese planificate. Sau misiunea amărîților cărăuși de provizii, furaje, muniții și toate cele. Citită statistic, epoca nu spune chiar nimic, dimpotrivă, înțelegerea ei se năruie sub compartimentarea prea riguroasă a statisticii care vrea s-o cuprindă. Multe științe din epocă au sucombat sub această statistică. Neignorînd-o, Paul Anghel a încerat să-i cuprindă sufletul, și a izbutit.

Dovada acestei aserțiuni o reprezintă, înainte de toate, diversitatea și coerența comportamentală a personajelor sale, care nu sînt simple creații ale imaginației, ci entități cu reazem plauzibil în timp, al căror contur se împlinește în consecință sub semnul unor necesare restricții. Păuna se achită în chip frivol de obligații ce țin de imperativul supraviețuirii unei etnii. Maican, impetuos, socotește a fi înțeles totul înainte chiar de a fi posibil acest înțeles. Theo, purtînd în sine sămînța de vizionar, o seamănă într-un peisaj înfrigurat, încă impropriu ideii de germinație, de-a dreptul arctic. Parva oscilează între o pasiune abstractă și rostul concret al clipei. Practic, nu există categorie sau pătură socială sau poziție imaginabilă neilustrată pe parcursul ciclului romanesc al lui Paul Anghel. Brătianu și Kogălniceanu se străduiesc să ni se înfățișeze așa cum au fost ei, de fapt, și nu așa cum i-a unilateralizat o istorie scrisă cu mîna stîngă. Și subteran sau deasupra a toate stăruie chipul acelui prinț, intrat prin hazard în „familia de adopțiune a națiunii române", rece, distant, cu o înțelepciune mecanică, dar prin asta nu mai puțin eficientă, convins că tot ce atinge are sclipătul ademenitor și fierbinte al ghețurilor. Momentul căderii Plevnei îi pecetluiește rolul : „Ordinul privind bătălia îl semnase prințul și nimeni nu-l mai putea revoca. Nici victoria nu se mai putea revoca". Avea destinul subsumat brutal unor realități evoluînd în voia lor dincolo de voința lui, prințul fiind aproape mîndru că e subaltern în istorie și că la ceasul socotelilor nimeni nu va avea să-i reproșeze ceva. Nici Brătianu, nici Kogălniceanu, dar nici cărăușul anonim al drumurilor înzăpezite din Cîmpia Română, la capătul cărora era așteptat întruna de o speranță mai tare decît cuprinderea veacului. În aceste cărți, peste toate biruie anonimul, biruie omul înfrîngerii. În **Noroaiele**, Parva notează despre acești anonimi : „Ei sînt specialiști în înfrîngeri. Ei le rezistă victorios".

În subtextul ciclului romanesc al prozatorului Paul Anghel nu întîlnim numai o ambiție, ci în primul rînd o mizâ. Față în față cu cei pentru care miza aceasta nu are importanță, dialogul devine dificil și, uneori, superfluu. Ne aflăm înaintea unor cărți care vor și reușesc să sugereze literaturii române un orizont anume de împlinire. Implicit, ele deplasează atenția de la un deceniu obsedant la un veac obsedant și la o întreagă istorie obsedantă și numai faptul acesta, se pare, deranjează mai cumplit decît și-ar fi imaginat Paul Anghel, un cunoscător de elită al trecutului acestui popor, dublat de un fin constructor de peisaje umane. Drumul pe care-l trasează cu borne de început Paul Anghel, departe de a se preta la o nervoasă și numai aparent șăgalnică minimalizare, are șanse mari să ajungă din urmă atîtea și atîtea fabulații scrise strîmb și interesat. Asta sperie, nu altceva. Paul Anghel ne încredințează că puțină rigoare în proză nu strică. El propune o metodă și un gen de răbdare demne de interes chiar și numai prin adversitatea ce o provoacă.

Mihai Pelin

Închinare de martie

Urmare din pag. I

de roți, de pirghii și de cuțite, și care ocupa urlind și troznind o încăpere întreagă, era supravegheată de o fetișcană blondă, pistruiată și veselă. N-aș putea spune că n-am văzut și bărbați la U.C.M.R. dar pe porțiunea aceea de uzină ultratehnicizată, în dimineața aceea de primăvară, se contura silueta unei femei. Și într-o comună de vestiți oieri din mărginimea Sibiului am fost într-o primăvară, și la o adunare cu obștea satului, afară, în curtea largă a primăriei, treburile curente erau rezolvate, în văzul tuturor și în tăcerea respectuoasă a stăpînilor acelor meleaguri — de tovarășa primăriță, fostă învățătoare, o femeie tînără și voluntară, aflată de ani de zile la cîrma acelei străvechi colectivități. Și pentru unitatea articolului am să spun că tot primăvara remarc în ziare prezența femeilor în avangarda științei, a culturii și tehnicii, că de numele lor se leagă descoperiri, creații, brevete și inovații care duc numele țării peste hotare și-l aduc înapoi ca... renume, însoțit de elogii și diplome. Și, desigur, tot primăvara, ne amintim că mama e tot acolo unde o știm, acasă, în satul copilăriei, lîngă tîmpla casei bătrîne, în mijlocul treburilor gospodărești, că soția ne este tot acolo și ea, sub tîmpla familiei, cu sufletul casei în brațe, arzînd de grijă și dragoste, ca un rug.

Departe de mine dorința de a face discriminări. Departe de mine chiar și ambiția de a scrie un articol despre egalitatea în drepturi a femeilor cu bărbații. În toate întîmplările pe care le-am relatat, aceasta este prea evidentă. Dar iată : sîntem din nou sub fila zilei de 8 martie și m-am gîndit că în afara florilor și a lănțișoarelor de tot felul, omagiul care li se cuvine într-o împrejurare ca asta femeilor este să recunoaștem cu gravitate și cu dreptate că cel mai nobil chip în care își onorează drepturile pe care le-au primit de la societate este munca eroică pe care o așează la temeliile țării și iubirea nestinsă cu care își ocrotesc casa, familia, pruncii pe care i-au zămislit.

5 MARTIE 1983

CUMPĂNĂ

Scurtă călătorie în Grecia

Îmi rezerv, pentru o altă intervenție, dreptul de a lăuda ultima carte a poetului Ion Papuc (**Scurtă călătorie în Grecia**, Ed. C.R. 1982). Cartea suscită tot interesul, e captivantă, tensiunea prin care livrescul caută falii să se implinte in viața imediată conține mereu o evidență maximă. Voi incepe lauda viitoare printr-o critică actuală.

La pag. 52—53, Ion Papuc aduce o corecție autorului „Spațiului mioritic". Acesta afirmase că Ființa lui Parmenide, ca abstracțiune totală, are nevoie, pentru a fi exprimată, și de imaginea sferei ilustrind, astfel, necesitatea metaforei in textele cele mai acut conceptuale. Papuc dă o replică interesantă cu care eu nu sint de acord: „Ființa este sferă nu in sensul unei figurații spațiale — cum credea poetul (sic!) ci numai ca cuprindere noțională, ca insumare semiotică, ca inglobare organică a ințelesurilor lumii". Parmenide precizează că „același lucru (Ființa) este Gindirea și obiectul gindirii". Oricum am lua observația lui Papuc trebuie să decidem că ea reduce existența, așa cum este concepută de Parmenide, la un fragment strict psihologic, confundind sfera ca obiect cu „sfera unei noțiuni". Ar fi putut lesne observa că, pentru a fi definită insăși noțiunea ca termen abstract este folosită (și folosește el insuși) o imagine, fie și vizuală, a sferei; și că, fără să-și dea seama, repetă o „greșeală" pe care o combate.

La pag. 140 Ion Papuc vorbeste despre „gravele inconveniente" ale teoriei lui Mircea Eliade asupra mitului. Inconveniente pot să existe dar nu mi se par atit de grave. Citat din Mircea Eliade (**Aspecte ale mitului**): „Miturile ii invață (id est : pe australieni) cum să repete gesturile creatoare ale ființelor supranaturale și, prin urmare, cum să asigure inmulțirea cutărui animal sau a cutărei plante". Comentariul lui Papuc: „Dar cu acestea lucrurile au fost simplificate pină la neverosimil. Pentru că in ce privește mitul ni se pare mai indreptățit să vedem in el nu o soluție pentru inmulțirea animalelor, spre pildă — simplu pozitivism agresiv, ci mai degrabă ceva in legătură cu spaima și uimirea și spiritul pur ce luminează in om. (...) Ultimele șanse de acces la o filozofie a mitului sint lichidate apoi prin precizări care imping acest scientism poetic pină in marginile umorului, căci, spune eseistul nostru, in consecința considerațiilor de pină acum (urmează un citat din Mircea Eliade): „a cunoaște originea unui obiect, a unui animal, a unei plante etc. inseamnă a dobindi asupra lor o putere magică, mulțumită căreia reușim să le dominăm sau să le inmulțim potrivit bunului nostru plac". Și continuă Papuc: „Dar o convingere ca aceasta pare a emana mai degrabă din superstiția inturecată decit din luminozitatea, fie și nocturnă, a mitului". Obtuzitate sau rea credință in ințelegerea corectă a unui text? Mircea Eliade are grijă să precizeze că e vorba de societăți in care miturile **mai sint incă vii**, in care ele „fundamentează și justifică intreaga comportare și intreaga activitate a omului". El se bazează pe o descriere actuală a mitului, pe viu, utilizind experiența concretă a societăților „primitive". Papuc caută numai spiritul mitului, Mircea Eliade il vede in litera și spiritul lui. Atitudinea lui Papuc este, in parte, indreptățită in cazul marilor mitologii consacrate, lustruite de vreme pină la sclipirea metafizică, nu intr-un studiu care vizează rădăcina mitului in materialitatea ei primordială. Bazindu-se pe descriere, comentariul lui Mircea Eliade este precis; comentariul lui Papuc se poate, oricind, referi la cu totul altceva: „ceva in legătură cu spaima și uimirea și spiritul pur ce luminează in om".

Mă miră, la un cunoscător al filozofiei grecești, necunoașterea Mitului Cavernei. Platon este numit in multe pagini Divinul și eu sint convins că așa e. Comentind pe citeva pagini formidabilul Mit al Cavernei, Papuc incepe prin a descrie figura lui. Pentru că, aici, fiecare cuvint contează voi cita exact cit este necesar: „Să ne imaginăm, deci, o amenajare subterană, un soi de peșteră naturală cu o intrare ce se deschide inspre lumina zilei, iar in interiorul subteranei, incă din copilăria lor inlănțuiți de picioare și de git, sint oameni incremeniți definitiv in același loc, neputind vedea decit drept in fața pentru că lanțul care le fixează capetele nu le ingăduie să se intoarcă intr-o parte sau intr-alta. **Lumina le-o dă un foc care arde in fața lor** (subl. noastră) mai departe inspre inălțime". Iată ce spune Platon: „Inchipuiește-ți niște oameni intr-o locuință subterană, in formă de peșteră, avind pe toată lățimea ei o intrare deschisă la lumină; acești oameni sint acolo din copilăria lor, cu picioarele și gitul in lanțuri; in așa fel că ei nu se pot nici mișca, nici privi in altă parte decit inaintea lor, lanțul impiedicindu-i a intoarce capul; **lumina le vine de la un foc aprins departe in spatele lor"**. (Subl. noastră). In relatarea lui Papuc „Lumina le-o dă un foc care arde in fața lor", la Platon „lumina le vine de la un foc aprins departe in spatele lor". Ca să ințeleagă corect construcția mitului lui Platon, lui Papuc i-ar fi fost de ajuns să facă o apropiere nevinovată cu simplul act al proiecției la cinematograf unde sursa proiectoare se află in spatele spectatorilor. Culmea este că, deși nu știe cum arată Caverna in viziunea lui Platon, o comentează, după aceea, perfect ca și cind ar fi pornit de la o descriere corectă a ei. Numai că ceea ce este cu adevărat nou in aceste pagini constă doar in greșeala făcută inițial. Dar și greșelile pot fi memorabile.

George Alboiu

REPERE

15 poeți tineri

Generațiile mai noi au adus in poezia românească un ritm sacadat și un decor cu elemente ale modernității, indicative pentru schimbarea de mentalitate artistică, atit de firească in lumea de azi. O cercetare tipologică va trebui să distingă mai atent „shift"-ul de sensibilitate, pe parcursul a două decenii, o transformare sau, mai bine zis, o explozie a mijloacelor de expresie, neinsoțită intotdeauna și de o radicalizare a problematicii, din motive lesne de ințeles. Deși aparține unui ultim val de lirică tradițională, Nichita Stănescu fusese cel dintii care incercase să dinamiteze expresia statică, prin fluența sensurilor și artificiu gramatical, mai cu seamă prin abuz de gerunzii. Rezultatul a constat intr-un dinamism fără precedent al expresiei, halucinant și adeseori păgubitor chiar pentru autorul său, insă nu mai puțin semnificativ la scara intregii literaturi române. Generația ulterioară, in mod paradoxal, nu a mers pe aceeași linie, cu toată admirația profesată de reprezentanții săi față de lirica lui Nichita Stănescu, pe care il numesc afectuos și penibil Nichita (este un fel de jargon de capelă literară de cartier, generalizat in ultima vreme: Camil Petrescu devine pur și simplu Camil sub pana unor semidocți, ș.a.m.d.). Febrilitatea și neliniștea lor a luat o formă mai concretă, căutind să exprime tensiunea artistică a vieții imediate (imediată, dar deloc banală, cum este uneori critica tentată să minimalizeze), adincimea și surprizele ei. Intre Marius Robescu, să spunem, și Matei Vișniec se produce un asemenea fenomen de schimbare, cu rezultate variabile pe planul strict valoric, dar cu indiscutabile ciștiguri pe planul tipologiei literare. Din acest punct de vedere, antologia intreprinsă de Liliana Ursu pentru Editura **Eminescu, 15 Young Romanian Poets** este cum nu se poate mai bine venită, propunind un eșantion reprezentativ de experiențe artistice, pe gustul autoarei, care și-a impus din fericire punctul de vedere. Cu toate acestea, intreprinderea sa merită a fi discutată din perspectivă critică, avind in vedere publicul străin căreia i se adresează. Ce inseamnă „young poets" pentru un cititor de limbă engleză? Răspunzind la intrebare vom ajunge la concluzia că Liliana Ursu a avut in vedere sensul acreditat in literatura română, unde tineri sint scritorii pină aproape de patruzeci de ani. Pentru un cititor de aiurea, un om peste douăzeci și cinci de ani, cel mult, avind și una sau două cărți la activ, trebuie considerat un scriitor matur, exprimindu-se cu toată forța personalității sale.

Problema cea mai importantă este insă cum se aude versul acestor autori in limba engleză, mai ales dacă avem in atenție experiențele artistice și limbajul specific al poeziei din ultimele decenii. Trebuie spus că traducătoarea a făcut un efort de acuratețe absolut remarcabil, că versiunile sint limpezi, cu foarte puține ezitări, și că a depășit adeseori boala literalității, atit de comună traducerilor din limba română. Vocabularul englez pus la contribuție este bogat, cu sensuri rare aduse la lumină, atunci cind a fost cazul, precum și cu formule mai puțin uzitate. Pentru un cititor familiar cu limba, mi se pare că autoarea a folosit prea puțin expresii idiomatice, care dau adevărata viață a englezei, avind alte funcțiuni decit in celelalte limbi, precum și prea puține locuțiuni prepoziționale, care ar fi condus de fapt tot la construcții idiomatice. Teama de a nu se indepărta de original a făcut-o uneori să audă cuvintul in românește, cum ar fi intrebuințarea repetată a lui „cave" pentru „depths", in traduceri, sau „philology" pentru „literature", in prezentările poeților. Pare astfel că avem o generație compusă aproape exclusiv din tineri cu preocupări de lingvistică și texte vechi, ceea ce ar fi fost prea frumos ca să fie adevărat! Ar fi condus cu siguranță la o mai mare precizie de fond a vocabularului, excluzind trăirea generală, formulată in intrebări și „asertiuni" care cu greu mai pot fi citite in poezia de limbă engleză. Iată cum se exprimă un poet, remarcabil de altfel, Mircea Florin Șandru: „In the evening you sometimes feel lonely in this universe". Trebuie tradus din limba română ca să mai vezi un asemenea vers in engleză, unde pare totalmente lipsit de continut, el nu mai evocă deloc singurătatea reală. Ar trebui la urma-urmei să ne gindim dacă o mai realizează chiar și in original. Următorul vers este foarte frumos, o mică bijuterie, insă nepotrivit, dacă nu chiar greșit, tradus in englezește: „You fall asleep and in your sleep your blood breeds huge mushrooms". Mi se pare nepotrivit cuvintul „breed" (a prăsi), care indică un conținut strict animal și nu poate produce „mushrooms" in englezește, iar succesiunea verbală ar fi cerut un verb folosit idiomatic, așa cum spuneam mai inainte că traducătoarea se ferește să intrebuințeze. Eu aș fi tradus „You fall asleep and your blood would sleep off huge mushrooms", permițindu-mi creațiuni lingvistice poate neintilnite in original. Mica deviațiune de sens implică o accentuare a răului din „mushrooms", la care aș adăuga chiar o determinare nouă, pentru că limba engleză cere exactitate maximă, chiar și in sensurile figurate. Cel mai bine mi s-au părut că „sună" in engleză poemele Lilianei Ursu, imprejurare facilitată desigur de faptul că poeta s-a tradus singură, gindindu-și textele direct in noua formă, precum și Mircea Dinescu, incă o dată la largul său intr-o haină străină, chiar foarte acut, Daniela Crăsnaru, surprinzătoare pe alocuri, Adrian Popescu, insă fără „Physicians Headquarters". Ioana Ieronim, Ion Mircea (dar o fi „where" din „the verse where a negro" cea mai bună traducere?), și un excepțional „En attendant Godot" de Dan Verona.

Aurel-Dragoș Munteanu

CODRUL

Urmare din pag. 1

care naște codru, tot astfel cum, in trecerea-i fulgerătoare, orice ar face, Hyperion rămine inefabilul prizonier al cerurilor dublu instelate. Un codru in codru, pădure in pădure și grădină in grădină, cu o luxurie a descrierii edenice rar intilnită, aflăm in **„Dacă treci riul Selenei..."**, luna făcind parte, intrupindu-se din acest peisaj: **Dacă prin codri pătrunzi dai de-o vale frumoasă și verde / Pe-al căreia deal se intinde o mindră grădină. / Mari cireși cu boabele negre, cu frunza lor verde, / Crengile-ndoaie de greul dulcilor, negrelor boabe, / Meri, cu merele roșii ca fața cea dulce-a Aurorei, / Mișcă in vint frumoasele, mari, odorantele roade ; / Iară pe marginea mindrei grădini inălțată-i in huciuri / Vița de vie cu frunza intoarsă ce umbră dorește / Și cu strugurii vineți și galbeni ce imflați stau in soare. (...). Iar in mijloc de grădine, intr-o luncă de verzi portocale / Naltă-se ca intr-un flor invălit palatul Selenei. / Mare-i, cu zece intrări, la care duc scări inăltate / Și cerdacuri in aer — ținut de-argintoase columne / Și in trei caturi se-naltă palatul cu mii de ferestre / Mari și boltite prin care pătrunde-o lumină albastră ; / Și prin bolți de ferestre se văd argintoase coloane, / Muri cu oglinzi de diamant, ce lucesc mai clare ca ziua, / Mindre icoane cu fete de crai îmbrăcate-n albastru, / Codri de basme cu arbori vrăjiți și cu albe cerboaice, / Iar prin coloane pare că vezi trecind o minune : / Luna cu părul ei blond desfăcut, care curge in valuri / Pe umeri in jos, imflat cu dulce de miroase și cintec, / Care tremură-n veci in aerul fin al serii.**

Asemeni cerului și mării, soarelui și nopții, codrul, redus la esență, la arbore și izvor, poate da chip de-ne-ntruchipatului, zeității tinere. Făt-Frumos din tei este frate bun cu Hyperion, mai blind in taina nașterii sale, mai uman: **Umbra-n codri ici și colo / Fulgerează de lumine... / Ea trecea prin frunza-n freamăt / Și prin murmur de albine ; // In mijloc de codru-ajunse / Lingă teiul nalt și vechi, / Unde-izvorul cel in vrajă / Sună dulce in urechi. // De murmur duios de ape / Ea trezită-atunci tresare, / Vede-un tinăr, ce alături / Pe-un cal negru stă călare. // Cu ochi mari la ea se uită, / Plini de vis, duioși plutind, / Flori de tei in păru-i negru / Și la șold un corn de-argint.** Codrul nu inseamnă doar putința intrupării, ci și simbolul in genere al genezei, al echilibrului dintre mișcător și static, al universalului in toată iluzoria lui concretete : **De treci codrii de aramă, de departe vezi albind / Și-auzi mindra glăsuire a pădurii de argint. / Acolo, lingă izvoară, iarba pare de omăt, / Flori albastre tremur ude in văzduhul tămiiet ; / Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă, / Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă. / Iar prin mindrul intuneric al pădurii de argint / Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind ; / Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic, / Cind coboară-n ropot dulce din țăpșanul prăvălatic, / Ele sar in bulgări fluizi peste prundul din răstoace, / In cuibar rotind de ape, peste care luna zace.** Astral, codrul, in herbul căruia sint inscrise luna, soarele și luceferii, amestecind clipa cu veacul și veacul cu clipa, abolește timpul, realizează, cu alte cuvinte, eternitatea. Este din spița Demiurgului. La el, viața și moartea găsesc deopotrivă răspuns. Subt salcimul tutelar, zeitate și prezență a zeului, „noaptea bogată" este sinonimă cu acea „oară de iubire", cind viața și nemurirea nu mai inseamnă nimic : **Ne-om rezima capetele unul de altul / Și surizind vom adormi sub inaltul / Vechiul salcim. — Astfel de noapte bogată / Cine pe ea n-ar da viața lui toată ?** Și această ductilitate a lemnului viu la fiorul morții, in spiritul unei dendrologii uitate dar adinc implantată in ființa umană, din **O, mamă...**, unind principiul matern cu cel erotic, intr-o totală insomnorare : **O, mamă, dulce mamă, din negura de vremi, / Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi ; / De-asupra criptei negre a sfintului mormint / Se scutură salcimii de ploaie și de vint, / Se bat incet din ramuri, ingină glasul tău... / Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu. // Cind voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plingi ; / Din teiul sfint si dulce o ramură să fringi, / La capul meu cu grijă tu ramura s-o-ngropi, / Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi ; / Simți-o-voi o dată umbrind mormintul meu... / Mereu va crește umbra-i, eu voi dormi mereu.**

● **CULEGEREA** de studii intitulată : „Trecutul in fața noastră : Scrieri de istorie contemporană in Statele Unite", publicată de Michael Kammen, intrunește frumoase aprecieri din partea unor critici. Iată ce scrie V.Q.R. : „Inspirată de Asociația istorică americană, această lucrare conține 20 de eseuri scrise de oameni de știință eminenți, care trec in revistă contribuțiile, varietatea și direcțiile pe care se orientează studiile recente ale istoricilor americani. Eseurile sint organizate după ariile geografice studiate, cum ar fi Africa, Asia și America Latină ; după tematică, cum ar fi cea socială, politică, urbană feministă sau de istorie diplomatică, și de metodă, cum ar fi istoria orală, istorie cantitativă și psiho istorie".

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (VI)

Substituția de autoritate

Monopolizarea opiniei, dirijată in așa fel incit ea să fie, pe cit se poate, eficace nu s-ar fi putut produce, in condițiile in care se produc aceste fenomene, fără o **substituție de autoritate**. Ignorind fenomenul cultural din România, cititorul străin este expus oricărei mistificații abile și ajunge, uneori, ca o voce oarecare din Occident (român sau, preferabil, băștinaș) să scrie despre cineva că „reprezintă" literatura română și că are o biografie „mai specială" (adeseori de „opozant") spre a-i crea, cine știe cărui amator, o mică faimă intreținută cu metodă. Printr-un cor regizat, un astfel de „intrus", pe care nu-l recomandă decit cine știe ce gazetar dubios, poate fi, intr-o zi, el insuși unul care să recomande pe alții. Acest **lanț al dezinformării** se bazează, in realitate, pe tehnici cunoscute ale presei de tip occidental care cunoaște săptăminal „star"-uri lansate propagandistic. (Ce se ascunde in spatele acestor mașinații care vor să falsifice imaginea literaturii române nu e greu de intrevăzut).

Interesant este că aceste „stele" cărora li se face reclamă deșănțată se prezintă, de regulă, ca fiind cei mai autorizați scriitori din România și vorbesc chiar in numele acelora care iși văd de treburile lor, in țară. Spre a izbindi intr-o asemenea **substituție** amplă, e, insă, mai intii nevoie de stingerea canalelor străine care pot să pună **autoritatea fabricată** sub semnul intrebării. Nu intimplător de cite ori in presa străină apar articole obiective asupra culturii din România și care incearcă să priceapă fenomenul românesc se și ivesc, la ordin, polemiștii care nu lasă pe dinafară nici un element ce poate fi persuasiv. Cind Miguel Angel Asturias a scris o carte despre România s-a și găsit Sanda Stolojan să-i dea lecții. Un articol al lui Henri Chapier din „Les Nouvelles Littéraires", (22 martie 1979) a provocat o adevărată cruciadă la care au participat Paul Goma (in „Le Matin", 2 aprilie 1979), și Virgil Tănase („Les Nouvelles littéraires" 5 aprilie 1979). Ceea ce afla cititorul francez din articolul lui Goma era, pentru noi, de tot hazul, nu insă, probabil și pentru acela care nu cunoaște realitatea : „in România, zicea polemistul, nu poate fi „dezgheț" pentru că... se fac arestări de scriitori, de preoți, de directori de teatru, de doctori, de țărani, de homosexuali". Cind un ziarist francez, Jean Anne Chalet, scrie corect o carte despre „La Roumanie alliée rebelle" un oarecare Manuel Lucbert il atacă in „Le Monde", ca fiind un mistificator, cu „lacune crunte", interesat să „obnubileze" adevărul ; acest Manuel Lucbert este insă colaborator la revista „Limite", unde comentase favorabil un interviu extrem de violent antiromânesc al lui Ilie Păunescu (din „Le Monde", 11 mai 1973). Ideea de a-și asocia, in asemenea operațiuni, și ziariștii străini sensibili la tirguieli, coruptibili sau pus și simplu naivi, nu este, așadar, nouă. Cine urmărește atent așa-zisele campanii de presă occidentale, stirnite de gazetari băștinași, observă cu uimire că sint nume care se amestecă peste tot. Nu este o intimplare că atit un articol din „International Herald Tribune" (din 25 ianuarie 1977, despre Virgil Tănase) și un altul, din iulie 1976, din „New York Times" sint semnate de același Henry Kamm. Povestioara lui despre Paul Goma care iși ținea zilele din munca cu spinarea și cu fierăstrăul, terorizat de români in România (?!) era, probabil, lacrimogenă și a impresionat pe unii dar era, in intregime, o minciună. Este, poate, fructul hazardului imprejurarea că un Claude Bonnefoy, care ii luase un interviu lui Paul Goma („La Quinzaine littéraire", 16 dec. 1972) a devenit, peste citiva ani, criticul „de casă" al lui D. Țepeneag scriind despre două din cărțile lui ? Se poate numi intimplare pasiunea subită pe care a făcut-o Nicolette Frank („La libre Belgique" in '80—82) pentru problema scriitorilor români așa-ziși „dezidenți" ? Cind nu este o simplă goană după senzațional aceste preferințe explică operațiuni puse la cale și dirijate atent pină la ultimele detalii.

Tehnica substituției cunoaște, cel puțin in privința lui Goma și Tănase, un destul de rudimentar amendament. Ei sint, inițial, prezentați drept **„scriitori români"** insă cu specificația „scriitori români contestatari". In acest chip, regizorii unor astfel de afaceri inlătură intrebările nedorite asupra identității unui creator intr-o cultură națională și il așează pe acesta in „opoziție". Este „opozant", nu mai poate, așadar, să se compare cu ceilalți care sint „conformiști". Absența unei identități naționale a unor astfel de scriitori le dă insă o identitate nouă, așa-zis „internațională", aceea de „contestatari" (de altfel, fără o discuție asupra culiselor „d zidenței" se va ințelege mai greu mașinăria tuturor acestor afaceri). Cea mai mare parte dintre aceștia aderă la grupuri multi-naționale de transfugi, colaborează la publicațiile lor, se legitimează cu această nouă condiție de „izolat", martirizat. Deznaționalizați, ei vorbesc, curios, in numele țării lor de origine. O „masă rotundă" despre România (organizată la Londra de „Labour Focus On Eastern Europe") a avut drept temă de discuție pe Paul Goma (?!) și a numărat printre participanți pe Alain Paruit (traducătorul lui Goma) și pe D. Țepeneag. La o consfătuire a foițelor contestatare „Avenir", „Esprit", „Irodalmi Ujsag", „Kontinent", „Kultura", „Swedectivi", „Limite" (din 21 ap. 1976) a cuvintat și „dizidentul" Ilie Păunescu. Mulți autori români colaborează la aceste foi — Sanda Stolojan, la „Esprit", Monica Lovinescu la „Kontinent". „Cahiers de l'Est" nu e, in definitiv, altceva. E probabil simptomatic că printre recenzenții extaziați ai lui Paul Goma se numărau și autori precum Eugène Silianoff („Le Figaro Littéraire", 5 nov. 1971), Laurand Kovacs, („Nouvelle Revue Française"), Dieter Schlesak, („Frank, Allg-Zeitung", 12 oct. 1971), K. Emile Guikovati („Express", 24 feb. 1979), Kosta Christiche („Le Point", 12 martie 1979) și că Dimitri Stolipin, admiratorul său, e secretar la P.E.N. Clubul francez. Cind este insă dificil de convocat ziariști străini care să facă zgomot ajunge, adeseori, ca semnalul să-l dea și unul de origine română, fie și necunoscut. In aceste condiții, recomandarea unui „conațional" poate valora mai mult, căci presupune „cunoașterea la zi" a literaturii de unde se trag cei doi autori. In acest chip, complicat și prin „campanii" bine organizate au apărut in presa occidentală și Goma și Virgil Tănase. Cei care au scris printre primii despre Paul Goma au fost Horia Stamatu („Die Welt der Bücher" nr. 7, 1972, invinuind pe traducătoare pentru „vulgaritățile crase" ale cărții), Mircea Popescu („La Fiera Letteraria", 12 sept. 1972), Anneli Ute Gabanyi („Die Zeit", 12 nov. 1971). In toate aceste cazuri, lozinca obsedantă este aceea a „contestației" : toți ar fi „mari scriitori" in România, ignorați, persecutați, nepublicați fiindcă „se opun". Cum in rare cazuri critica occidentală le-a aplicat și analize estetice serioase, așezindu-i acolo unde merită, substituția de autoritate, organizată ca in niște grupuri de mafioți, a mers bine.

Artur Silvestri

plutarc

Urmare din pag. a 8-a

ghiobi, iar prin „prieteni", pe cei buni și ințelepți." „Ei bine," răspunse Periandros, „atunci, scumpe Gòrgos, vorbește in fața tuturor sau, mai degrabă, inalță-ți glasul pină la meșteșugul ditirambilor de acum."

18. Gòrgos porni să povestească : jertfa ținuse trei zile, iar in ultima zi cu toții petrecurăm, pe malul mării, o lungă noapte de veghe, cu dănțuiri și jocuri, in lumina lunii ce-și aruncă razele strălucitoare pe luciul apelor liniștite, sub un cer senin. Atunci văzurăm venind din depărtări o dîră ce despica fremătătoarele ape apropiindu-se din ce in ce mai mult de promontoriu. Alergarăm cu toții mirați, spre locul unde părea că se indreaptă zgomotul, fără să ințelegem ce se petrece — intr-atit de repede marea se spintecа. Și văzurăm, atunci, o ceată de delfini, unii adunați in cerc, alții ce păreau a fi călăuzele lor, indreptindu-i pe toți spre partea cea mai accesibilă a malului. In urmă sosea incă un grup ce forma o escortă ; iar deasupra valurilor se zărea un trup ! Delfinii, adunați intr-un singur loc, in dreptul țărmului, așezară cu grijă pe nisip un om care mai respira, și se putea mișca. După aceea, delfinii porniră inapoi spre promontoriu săltind mai sus decit săltaseră pină atunci, ca și cum joaca lor ar fi fost semnul unei nespuse bucurii. Cei mai mulți dintre noi, cuprinși de spaimă, fugiră departe de mare și abia citiva indrăznirăm să inaintăm spre omul care zăcea pe mal. Era Arìon — citaredul — ce-și rosti numele de cum ne văzu. De altminteri, era ușor de recunoscut după imbrăcămintea lui pe care de obicei o purta la concursuri, atunci cind el cinta in isonul ceterei. L-am dus, cu grijă, la o baracă. Din fericire nu pățise nimic ; era doar sleit de puteri și foarte speriat de rapiditatea cu care străbătuse valurile. Ne povesti atunci nemaipomenita sa intimplare, greu de crezut pentru cei care nu văzuseră ceea ce văzuserăm noi. Arìon de multă vreme voia să părăsească Italia, dar abia după ce primi o scrisoare de la Periandros dori cu tot dinadinsul să plece, cu atit mai mult cu cit apăruse in port o corabie corintiană. Se sui pe navă și, după trei zile de plutire in bătaia vintului ușor, ințelese că marinarii puseseră la cale să-l ucidă. Mai apoi află de la cirmaci — ce-l vestise in taină — că nelegiuirea avea să fie săvirșită chiar in timpul acelei nopți. Singur, fără nici un sprijin de nicăieri, avu in disperarea sa o inspirație divină. Avea să se imbrace, cu toate că era incă viu, in felul in care se obișnuiește să fii imbrăcat in fața Morții, adică in straiele pentru concurs, dorind să moară cintind, cum mor lebedele atit de nobile și curajoase in cea mai grea dintre clipe. Odată imbrăcat, spuse marinarilor că dorește să cinte un imn intru slava lui Apollon, ca să fie ocrotiți corabia, corăbierii și el. Apoi rămase in picioare la proră și, incepind printr-o invocație către zeii marini, cintă imnul pe care și-l alesese. Arìon ajunsese abia la jumătatea cintecului, cind soarele asfinți la orizont și in zare apăru pămintul Peloponesului. Fără să mai aștepte ivirea nopții, marinarii inaintară cu toții spre el, scoțindu-și din teacă pumnalele. Impresurat de ei și văzind cum iși acoperă cirmaciul fața, Arìon se socoti pierdut și — cu toată puterea — se năpusti in mijlocul valurilor, cit mai departe de navă. Dar chiar in clipa cind ar fi trebuit să se scufunde, inghițit de ape, sosiră in urma lui delfinii și-l ridicară deasupra mării, pe crestele inspumate ale valurilor. La inceput, Arìon cu greu ințelese ce se petrecea — pe-atit de uluit, pe cit de infricoșat ! Dar, incetul cu incetul, simțindu-se purtat ușor și cu grijă de un mare număr de delfini adunați in jurul lui, pricepu că doreau cu toții să-i arate bunăvoința, ca și cum cineva le-ar fi poruncit s-o facă. Atit de repede inotau, incit ajunseră curind departe de corabie. Atunci, Arìon dori mai mult ca niciodată să scape de moarte. Această inverșunare care il cuprindea nu se năștea doar din frica morții — ne-a spus-o citaredul — ; ea ținea, mai cu seamă, de faptul că el rivnea să fie salvat, ca să apară un ales al zeilor primind din partea lor nemuritoare slavă. Și in timp ce privea cerul instelat, luna argintată luminind bolta cerească, marea liniștită — netulburată de unduirea valurilor, ci doar de goana delfinilor care spintecau marea, lăsind in urma lor o dîră adincă —, pricepu că Dreptatea avea ochi nenumărați, iar aștrii nu erau altceva decit privirile zeului veghind pămintul și mările. Aceste ginduri ii risipiră temerile toate, cite il incercaseră ; iar cind delfinii ajunseră la promontoriu, inalt și prăpăstios, și-l ocoliră cu multă grijă, ca să urmeze malul, inotind aproape de el, Arìon pricepu că vietățile acestea aveau să-l lase pe uscat, după cum intră o corabie intr-un port. Mai pricepu că totul se făptuise sub oblăduirea divinității ce-l izbăvise de Moarte. „După ce ne povesti toate cite se intimplaseră," urmă Gòrgos, „l-am intrebat unde credea că ancorase corabia. Mi-a spus că, fără doar și poate, la Còrinthos, dar cu o mare intirziere. Arìon sărise in mare la vremea asfințitului ; și străbătuse, după socoteala lui, nu mai puțin de cinci sute de stadii. Apoi marea, incremenită, ținuse pesemne corabia in loc." Fără intirziere, Gòrgos află numele căpitanului și acel al cirmaciului, de indată ce știu care era emblema navii. Trimise vase și oșteni să străjuiască locurile, pe unde ar fi putut să tragă la mal. Luindu-l și pe Arìon, avu grijă să-l ascundă, ca nu cumva vinovații să prindă de veste că citaredul scăpase cu viață ; ceea ce i-ar fi pus pe fugă ! De bună seamă, divinitatea vrusese ca totul să se petreacă după cum era drept, căci — abia sosit la Còrinthos — Arìon află că oștașii puseseră stăpinire pe corabie, iar negustorii și matelotii fuseseră prinși.

19. Periandros ceru lui Gòrgos să-i inchidă pe nelegiuiți, ca să nu afle că Arìon era viu. Atunci Aisopos observă : „Vă bateți joc de gaițele și corbii mei care știu graiul omenesc și iată că delfinii săvirșesc fapte tot atit de extraordinare !" I-am răspuns : „Nu cumva, o Àisopos, ar trebui să-ți povestim și o altă intimplare ? E o poveste scrisă de demult — acum mai bine de două mii de ani —, de pe vremea lui Inò și a lui Athàmas." „Să admitem, o Dioclès," spuse Sòlon, „că asemenea isprăvi se aseamănă cu acele ale zeilor și că ele intrec puterea de ințelegere a oamenilor. Dar intimplarea lui Hesìodos e cu totul pe măsura judecății noastre și ințelegem cu toții pătimirea lui. Poate vei fi auzit povestea !" „N-am auzit-o niciodată," am răspuns. Atunci Sòlon urmă : „Merită s-o ascultați. Se pare că un om din Miletos ce impărțea cu Hesìodos găzduirea unui locuitor din Locròi se iubea pe furiș cu fata acestuia. Din nenorocire, tinerii fuseseră prinși asupra faptului ; iar Hesiòdos a fost bănuit că știuse totul și — prin tăinuire — inlesnise dragostea lor. De fapt, Hesìodos era nevinovat și osindirea lui era cu totul lipsită de temei, pornită doar din ură și minie. Frații fetei il pindiră pe el și pe Tròilos, robul său, lingă sfintul lăcaș al lui Zeus Nemeeanul din Locrida, unde fură amindoi uciși. Apoi le aruncară leșurile in riul Dàphnos. Cel al lui Tròilos, purtat de ape, se opri la vărsarea riului, izbindu-se de o stincă ușor bătută de valuri ; și, pină in zilele noastre, ea poartă numele lui Tròilos. Dar leșul lui Hesìodos, de cum intră in apele mării, fu primit de o ceată de delfini care-l purtară inspre Rhion din Molỳcreia. S-a intimplat atunci ca locrienii să prăznuiască sărbătoarea Rhiilor (a Promontoriilor) și Panegyria, după cum le sărbătoresc și astăzi cu aceeași strălucire, și in același loc. Uimiți, oamenii — după cum este și firesc —, văzind un trup purtat de valuri, fugiră spre mal să afle cine era cel adus de delfini ; și-l recunoscură numaidecit pe Hesìodos, deoarece fusese de curind ucis și leșul era neatins. Cea dintii grijă a celor de față fu să știe cine erau făptașii : intr-atit de mare era faima celui ucis ! După puțin timp ucigașii, fiind descoperiți, au fost indată zvirliți in mare și casele lor dărimate. Apoi, l-au inmormintat pe Hesìodos in apropiere de Nemèion ; iar locul mormintului a rămas ascuns pentru cei mai mulți dintre străini, deoarece orchomenienii il căutau pe poet, ca să-i ducă rămășițele in țara lor, după un oracol — care cerea să le fie adus leșul, spre a-l ingropa pe pămintul lor. Dacă delfinii au vădit atita grijă față de un mort, nu e de mirare că au venit in ajutorul celor in viață, mai cu seamă cind este vorba de cineva care știe să cinte din flaut fermecătoare melodii sau chiar atunci cind aud altă muzică. Cu toții știm că delfinilor le plac sunetele armonioase și deseori — cind e marea liniștită — ei inoată aproape de corăbii, ascultind ritmul flautului și cadența cintecelor care insoțesc vislitul. Ba chiar, uneori, delfinii dănțuiesc, ori vin spre mal să vadă copii inotind. Se mai pricep să se intreacă in jocuri cu ei cufundindu-se in adincurile apelor. Iată de ce sint ocrotiți, in temeiul unei legi nescrise, care oprește cu desăvirșire uciderea lor. Nu-i este ingăduit nimănui să-i vineze ori să le pricinuiască vreun rău, fie cit de mic ; afară doar de cazul cind se lasă prinși in mrejele pescarilor, aducindu-le pagube. Atunci sint pedepsiți ca pruncii prinși că au săvirșit o faptă rea și primesc — ca și ei — citeva lovituri. Imi aduc aminte că am auzit povestindu-se, de către lesbieni, cum că o fată tinără a fost cindva scăpată de urgia valurilor cu ajutorul unui delfin. N-aș putea să vă povestesc cu de-amănuntul intimplarea. Cum insă Pittacòs cunoaște povestea, va trebui să ne-o spună el."

20. „Este adevărat," incepu să vorbească Pittacòs, „că povestea e foarte cunoscută și că mulți oameni iși mai amintesc de ea. Un oracol ceruse colonilor intemeietori ai Lèsbosului — de cumva vor putea ajunge la promontoriul numit Mesògaion — să jertfească un taur lui Poseidòn și o fecioară Amphitritei și Nereìdelor, aruncindu-i pe amindoi in mare. Colonia avea șapte regi, iar mai-marele lor — al optulea — se numea Echèlaos, un bărbat incă neinsurat. Il alesese căpetenie oracolul de la Delphòi. Ceilalți șapte insă aveau copii necăsătoriți și, trăgindu-se la sorți, năpasta căzu pe fata lui Smintheus. După ce au imbrăcat-o in veșminte de preț, impodobite cu aur și după ce rostiră obișnuitele rugi intru jertfirea fecioarelor, au aruncat-o in mare. Dar iată că, dintre cei care luaseră parte la intemeierea coloniei, un tinăr de neam, pe cit se pare indrăgostit de fată, purtind numele de Ènalos, cuprins de deznădejde, dori nebunește să o salveze cu orice preț. Și in clipa cind fata se prăbuși in valuri, el o luă in brațe și dispăru impreună cu ea, in adincul apelor. Curind, se răspindi un zvon ce părea neintemeiat, dar pe care — pină la urmă — oștirea il crezu, cum că tinerii fuseseră izbăviți de moarte și purtați deasupra mării. Mai tirziu s-a pretins că Ènalos ar fi apărut la Lèsbos și ar fi povestit că amindoi fuseseră ținuți deasupra apelor de către delfini ; pină ce, teferi, ajunseseră la mal! Mai spuse și alte lucruri Ènalos, incă și mai ciudate, sortite să-i incinte pe ascultători. Și pină la urmă izbuti să intărească cele povestite de el printr-o faptă cu totul deosebită. Un val uriaș se ridicase in jurul insulei și toți oamenii erau cuprinși de spaimă, cind Ènalos inaintă, singur, spre mare urmărit de o ceată de caracatițe care ajunseseră impreună cu el la sanctuarul lui Poseidòn. Cea mai mare purta o piatră, pe care viteazul o inchină Nemuritorului. Și astăzi această piatră mai poartă numele de Ènalos ! Indeobște," adăugă Pittacòs, „dacă am putea deosebi imposibilul de neobișnuit și ciudatul de neașteptat, lumea nu s-ar vădi, o scumpe Chilon, cu atita ușurință increzătoare și nici peste măsură de sceptică. Așa cum ne povățuiești tu, ar trebui ca oamenii să asculte de principiul : **Nimic prea mult !"**

21. După ce vorbi Pittacòs, luă cuvintul Anàcharsis : „După cum explica Thalès admirabil, toate părțile mai de seamă și mai mari ale lumii au un suflet. N-ar mai avea rost atunci să ne mirăm că lucrurile cele mai frumoase se implinesc prin vrerea zeiască. Dacă trupul este unealta sufletului, sufletul nu poate fi altceva decit unealta zeului. O mare parte a mișcărilor trupului țin de trup, dar cele mai bune și cele mai multe pornesc din imboldul sufletului. La rindu-i, sufletul acționează uneori din proprie inițiativă, pe cită vreme — in alte imprejurări — se lasă condus de zeu, ca să-l indrepte și să-l intoarcă după voia lui, sufletul fiind cea mai ascultătoare unealtă făptuită de Nemuritori. N-ar părea ciudat ca focul, aerul, apa, norii și ploile să fie lucrurile de care zeul se folosește, ajutindu-l să hrănească atit de multe ființe, pe cind altele sint sortite pierzării, dar — in schimb — fápturile hărăzite cu suflet să nu-i slujească niciodată la nimic, din cite dorește să implinească ? E mult mai firesc ca ele, depinzind de puterea zeului, să-l slujească și să-l asculte mai lesne decit ascultă arcurile de sciți, iar lirele și flautele ascultă de eleni!" Poetul Chersias găsi cu cale — printre alte pilde de eroi izbăviți de moarte in chip miraculos — să amintească de Cỳpselos, părintele lui Periandros. Acei care fuseseră trimiși să-l ucidă, Cỳpselos fiind pe atunci doar un nou-născut, iși schimbară gindul cind nevinovatul copilaș — văzindu-i — le zimbi. Mai apoi, ei se căiră și porniră să-l caute, fără insă să-l mai poată găsi, deoarece maică-sa avusese grijă să-l ascundă intr-o ladă. De aceea, cind Cỳpselos crescu, vrind să-și vădească recunoștința față de Apollon care il impiedecase să țipe, atunci cind ucigașii il căutau, ii inchină vestitul tezaur de la Delphòi." Iar Pittacòs ii spuse lui Periandros : „Bine a făcut Chersias, o Periandros, pomenind despre tezaur. De mult voiam să aflu de la tine semnificația marelui număr de broaște sculptate in jurul bazei palmierului și ce legătură au fie cu Nemuritorul, fie cu acel care a inchinat darul." Periandros ii ceru să-l intrebe pe Chersias, care pesemne știa, de vreme ce se afla lingă Cỳpselos, cind fusese inchinat tezaurul. Zimbind, Chersias răspunse : „N-aș putea să-ți lămuresc lucrul acesta, cit timp nu voi fi aflat de la cei de față ințelesul maximelor : **Nimic prea mult, Cunoaște-te pe tine insuți** și — mai ales — al aceleia care pe unii i-a oprit să se căsătorească, pe alții i-a făcut plini de neincredere, iar altora le-a legat graiul : **Chezășuind, nenorocirea te pindește."** „Ce nevoie ai de noi," zise Pittacòs, „pentru deslușirea acestor maxime ? Desigur, de multă vreme ai lăudat fabulele lui Àisopos cu gindul de a explica, pare-se, fiecare din aceste maxime." Àisopos observă : „Lucrul acesta il spune Chersias cind glumește pe socoteala mea. Cind insă devine serios, ne arată că Homer este acela care le-a născocit. De bună seamă, după cite zice poetul, Hector **se cunoaște pe sine insuși**, căci dacă el indrăznea să-i infrunte pe toți, „ocolea luptele cu Àias, vlăstar al lui Telamòn." Odysseus prețuiește maxima : **Nimic prea mult** cind ii dă lui Diomèdes sfatul : „O fiu al lui Tydèus, cruță-ți lauda, ca și dojana !" Cit despre invoiala chezășuită prin jurămint, oamenii iși inchipuie că Homer zeflemisește un lucru nefericit și van, atunci cind spune : „Chezășia unui om netrebnic nu poate fi decit o smintea-lă." Chersias insă pretinde că Pacostea a fost zvirlită de Zeus dimpreună cu făgăduiala pe care a dat-o la nașterea lui Heraclès, cind Cronidul a fost amarnic amăgit." Sòlon spuse atunci : „Mai trebuie să-l credem pe preaințeleptul Homer cind ne spune : „Noaptea s-a lăsat, și a venit timpul să-i urmăm porunca !" Așadar să oferim libații Muzelor, lui Poseidòn și Amphitritei ; și, dacă vă este voia, să incheiem banchetul !"

Iată, scumpe Nìcarchos, care a fost sfirșitul acestei reuniuni.

● **A MURIT TENNESSEE WILLIAMS !** Cunoscutul dramaturg a fost unul dintre cei mai influenți autori din America acestui secol, punind in discuție neliniștile semenilor săi, transcriindu-le obsesiile și sugerindu-le soluții umane ale visului și ale sentimentelor calde și firești. Poate cel mai mare elogiu pe care i-l putem aduce acum este acela că a adus in scrisul dramatic de peste ocean o adevărată religie a muncii. Scriitor profesionist, Tennessee Williams cultiva mai puțin trucurile meseriei și inspirația adeseori inșelătoare a oamenilor de scenă, adeseori histrioni prin insăși condiția lor, punind in loc un cult al luptei cu cuvintul, reluată zilnic, o inclestare dramatică, de la care nu abdica, in ciuda unor slăbiciuni omenești. El a dus in teatrul american umanitatea simplă, bucuriile și viața compatrioților săi din sud.

● **UN GINDITOR** ce revine in actualitate, la o virstă patriarhală, este Eugen Kogon. Sub titlul „Un spirit critic de veghe", Heinz Verfurth scrie : „Pentru acest scriitor, umanitatea se află intotdeauna in principiul care trebuie să conducă acțiunea noastră și care pledează in favoarea unei schimbări de atitudine foarte nuanțată. Este vorba de a formula o intrebare in legătură cu ceea ce merită să păstrezi, ceea ce trebuie să schimbi și ceea ce trebuie să innoiești. Noi trebuie să renunțăm la unele lucruri de astăzi și să dezvoltăm altele noi. Dacă nu vom face asta, o criză gravă se va produce, cu necesitate. In amurgul unei vieți plină de experiențe, de speranțe și de obiective care nu s-au realizat intotdeauna, inseamnă oare această atitudine o renunțare ?"

plutarc

EMBLEME ALE UNIVERSALITĂȚII

Înțeleptul din Cheroneea (48—125 e.n.) este, din instinct, în tot ce a scris, și nu numai în Moralia, **dar și în** Viețile Paralele, **un moralist convins de virtuțile Frumosului și ale Binelui — modalități unice, pentru el, de a trăi intens și mai aproape de adevăr. Pentru marele patriot care a fost Plutarc, politica este, după vorbele învățatului francez Octave Gréard, „cel mai înalt și mai complet exercițiu asupra moralei aplicate la ameliorarea societății". „Moralist tolerant", cum atît de nimerit îl numește Emerson, Plutarc ni se arată prin excelență doctrinarul grecescului „metron" și profesează o filozofie a bunului simț.**

La începutul veacului al XIX-lea, Joseph Joubert, într-unul din celebrele sale aforisme, caracteriza pe Plutarc, acel din Moralia, **drept „un Herodot al filozofiei". Fără doar și poate, sînt mai puțin arbitrare și mai puțin convenționale „Operele morale" decît „Viețile Paralele"; și ele constituie o adevărată frescă a civilizației antice, pe care Plutarc o rezumă, cu un mare dar al simpatiei, în bună tradiție platonică și chiar — am spune — neoplatonică. Dar bogata moștenire culturală a înțeleptului din Cheroneea se întemeiază pe nenumărate investigații, în care n-au lipsit cumințenia Egiptului și tradițiile trace, venerate de Plutarc. Ceea ce vădește o mentalitate arhaică de vechi prestigiu.**

În cunoscutul Banchet al celor Șapte Înțelepți, **din care dăm, pentru prima oară în românește, ultima treime a textului, vom fi în măsură să surprindem — deopotrivă — grația ironică și** platonismul romantic **al lui Plutarc. În afară de Solon care întruchipa, printr-un fermecător anacronism, idealul platonic de viață, ni se impun atenției alți doi ideologi reprezentînd concepția orfico-pitagoreică, de certă origine tracă. Ne referim la „scitul" Anàcharsis și la Epimenides din Cnossos (Creta). Cu surprinzătoare anacronisme, un fel de licențe poetice, observăm la ei o concepție dominantă : aceea a misteriosului romantism de veac al VI-lea î.e.n.**

Anàcharsis apare ca un ginditor înrîurit de viziunea tracă a lumii și este o personalitate de o surprinzătoare vigoare intelectuală, acest moralist fiind o celebritate a antichității. S-a văzut totdeauna în el omul care, în numele orfismului, critica excesivele rafinamente ale civilizației. Rămîne de la Anàcharsis avertismentul : „Stăpînește-ți limba și pîntecul !"

Cît despre proorocul vizionar Epimenides, el este pomenit și de Aristotel (intîia carte a Politicii) **și de Diogenes Laertios. Cugetător subtil, Epimenides a trăit în jumătatea a doua a secolului al VII-lea, tradiția consemnînd că ar fi fost un prieten al lui Sòlon, după ce oracolul i-a poruncit cretanului să meargă la Atena. S-a bucurat de o excepțională faimă, în calitatea sa de reprezentant principal al concepțiilor de tipul orfico-pitagoreic, inspirîndu-i certe tradiții trace. I-a fost legat numele lui Epimenides de misteriile de la Samothrace, de sorginte orfică.**

Plutarc moare pe timpul lui Hadrian. O tradiție medievală a pretins că fusese profesorul împăratului Traian. Se crede că în acel an 125, în care a murit înțeleptul, ar fi văzut lumina zilei faimosul ironist și relativizant, Lucian din Samosata — ultimul mare scriitor grec.

banchetul celor șapte înțelepți

14. ...Deoarece Chersias nu răspunse, Cleòdoros luă cuvîntul : „Dar nici voi, înțelepților, nu aveți o **măsură** egală a bogăției." Cleobulos interveni : „E neîndoios că Legea hotărăște — o cel mai bun dintre oameni ! —, întocmai ca un țesător, ceea ce se cuvine și este pe măsura fiecăruia dintre noi. Iar tu, ținînd seama de dreapta judecată ca și cum ar fi cuvîntul Legii, dai bolnavilor tăi o anumită hrană, un regim și leacuri care nu sînt egale pentru toți, fiecăruia prescriindu-i rația ce-i este pe măsură." Atunci vorbi Ardalos : „Aș vrea să știu după care lege prietenul vostru Epimenides, oaspetele lui Sòlon, duce la gură — pentru a-și astîmpăra foamea — doar puțin aluat, pregătit de el, fiindu-i oprit orice alt aliment ? Petrecîndu-și astfel întreaga zi fără să prînzească ori fără să cineze !" Cuvintele lui Ardalos treziră interesul tuturor oaspeților și Thalès, în glumă, spuse că Epimenides avea bune temeiuri să nu se mai obosească, precum Pittacos, cu măcinatul și coptul grînelor. „Căci am auzit", mai zise el, „atunci cînd m-am dus la Eresos, cum cînta în fața morii : „Macină, moară, macină ! Macină și Pittacos, el care este domn în marea Mytilenă !" Sòlon se miră că Ardalos nu citise în Hesiodos regimul urmat de Epimenides : „Poetul fusese întîiul care îi dărui lui Epimenides grăunțele acestei hrane, învățîndu-l să cunoască virtuțile nalbei și ale asfodelului." „Crezi așadar," observă Periandros, „că Hesiodos a născocit acest regim ? De ce nu-ți închipui, mai curînd, că el, care laudă cumpătarea, ne-a povățuit să folosim alimentele cele mai simple, ca fiind și cele mai plăcute ? Nalba este bună de mîncat, iar floarea asfodelului este dulce. Dar acestea sînt, mai degrabă, leacuri împotriva foamei și setei, după cîte știu ; ele cuprind miere, o anume brînză de-a barbarilor și tot felul de grăunțe greu de găsit. Dacă plugăritul ar cere tot atît de multă pregătire, **n-am vedea oare** — după cît ne spune Hesiodos — **coarnele plugului atîrnate deasupra vetrii și nu s-ar sfîrși cu truda boilor și-a răbdătorilor catîri ?** Dragul meu Sòlon, mă întreb dacă Peisistratos, oaspetele tău, cînd a făcut, nu de mult, marea purificare de la Dèlos, n-a luat aminte că în sanctuar se aflau printre alte plante — întru veșnicirea amintirii celei dintîi hrane a oamenilor — nalba și floarea asfodelului ? Și e lesne de înțeles că Hesiodos a lăudat simplicitatea și bunătatea lor." Anàcharsis zise atunci : „Dar ele sînt lăudate foarte mult și pentru faptul că tămăduiesc bolile."

Cleòdoros încuviință : „Este întemeiat ce spui. Nu e nici o îndoială că Hesiodos se pricepea la medicină, așa cum ne-o dovedește faptul că nu într-o doară, și ca un nețiutor, ne vorbește despre regim, despre amestecarea vinului cu apa, despre baia femeilor, despre vremea cea mai potrivită pentru împreunarea bărbatului cu femeia ori despre cum trebuie să șadă pruncii. De fapt, după părerea mea, ucenicul lui Hesiodos este mai curînd Aisopos decît Epimenides, căci istorioara cu privighetoarea și uliul i-a dat ideea acestor înțelepciuni atît de frumoase, de variate și cu graiuri felurite. Dar, fără doar și poate, cu multă plăcere l-aș auzi pe Sòlon, întrucît a trăit vreme îndelungată la Atena în preajma lui Epimenides și va fi aflat, chiar din cele spuse de el, în temeiul cărei experiențe sau prin ce raționamente a izbutit să ajungă la acest regim."

15. Sòlon spuse : „Ce nevoie aveam să-i pun această întrebare ? După supremul bine, cel mai însemnat dintre lucruri ar fi să te folosești cît mai puțin de hrană. Desigur, cel mai bine nu crezi oare că ar fi să nu avem deloc nevoie de ea ?" „Nu sînt de această părere," răspunse Cleòdoros, „dacă mi se îngăduie să spun ceea ce gîndesc, îndeosebi cînd se află așezată o masă bogată înaintea noastră. Dacă înlăturăm hrana, înlăturăm totodată și masa, altarul zeilor prieteniei și ai ospitalității. Thalès pretinde că, dacă pămîntul s-ar prăbuși, întreaga lume s-ar prăbuși în haos. Tot astfel faptul de-a suprima hrana înseamnă desființarea casei. Împreună cu ea va dispărea și focul — stăpîn al căminului —, căminul însuși, cratérele și, mai cu seamă, plăcerea deosebită de a primi oaspeți, adică toate datinile vrednice de cinste ale prieteniei, temei al legăturilor dintre oameni. Mai mult decît atît. Viața, în totalitatea ei, va dispare dacă, după cum se spune, traiul omenesc este trecerea timpului desfășurat în acțiuni. Dintre acestea, cele mai multe purced din nevoia de a mînca și de a-și pregăti hrana. Iar nenorocirile se vor abate, prietene drag, și asupra agriculturii, ceea ce va face ca pămîntul să se întoarcă la starea de sălbăticie, ajungînd în paraginâ. Pentru că lenea omenească l-ar lăsa năpădit de păduri, de mărăcinișuri și de torente năvalnice ! Vor pieri meșteșugurile și arta, de vreme ce hrana este pricina existenței acestora, agricultura fiind temeiul și materia lor ; și, de îndată ce hrana nu va mai fi, ele și-ar pierde însemnătatea... Ar dispare și slăvirea datorată zeilor, pentru că muritorii nu vor mai arăta aceeași recunoștință Soarelui, și mai puțină încă Lunii, nemaisimțindu-se nevoie decît de lumina și căldura lor. Cît privește pe Zeus cel-ce-trimite-ploaia, pe Demèter, zeița care i-a învățat pe oameni să muncească pămîntul, pe Poseidòn, zeul nutritor al plantelor, unde se vor mai afla altarele lor ? Ce jertfe vom mai putea aduce ? Cum să mai însemne ceva Dionysos cel-care-împarte-bucuria, dacă nu vom mai avea nevoie de darurile lui ? Și ce vom mai aduce drept jertfe și prinosiri ? Cum să mai închinăm pîrga roadelor ? Se va împămînteni dezordinea, aducînd prăbușirea minții și a conștiinței omenești. Dacă e nebunesc să îndrăgești doar plăcerile, este tot atît de smintit să respingi orice fel de plăcere. Să îngăduim sufletului omenesc a învăța bucuriile nobile. Oare poate trupul afla o mai îndreptățită desfătare decît aceea de a se hrăni ? Toată lumea știe acest lucru. Plăcerea mesei se poate expune tuturor privirilor și cu toții o împărtășim, pe cît vreme plăcerile iubirii sînt tăinuite în umbrele nopții. Într-adevăr, a împărtăși bucuriile dragostei se socotește de către oameni o faptă rușinoasă și chiar bestială. În schimb, să guști bucatele împreună cu alții pare să fie una din alesele plăceri !" Cleòdoros se opri și luai eu cuvîntul : „De ce nu spui că vom pierde somnul dimpreună cu hrana ? Iar dacă nu vom dormi, va pieri și visul, dispărînd totodată cea mai veche formă a divinației. Ce plicticoasă va deveni viața ! Ce i-ar mai folosi sufletului omenesc învelișul trupului ? Doar cele mai însemnate și cele mai numeroase părți ale sale sînt organele nutriției : limba, dinții, stomacul, ficatul. Toate au o funcție în trupul omenesc și nu sînt hărăzite altor întrebuințări. Cînd omul nu va mai simți nevoia hranei, corpul va înceta să-i mai fie de folos ; ceea ce ar însemna că nu vom mai avea nevoie de noi înșine, deoarece fiecare existăm prin strînsa legătură a sufletului cu trupul. Iată ce am avut de spus întru apărarea pîntecului. Iar dacă Sòlon, ori altcineva, dorește să-l învinuiască, îl vom asculta cu plăcere."

16. „Mă învoiesc !" răspunse Sòlon. „N-ar trebui să părem mai puțin cumpăniți decît sînt egiptenii, care deschid cadavrul, îl expun la soare, apoi aruncă unele părți din lăuntrul lui în fluviu și nu mai au de aici încolo grijă decît de ceea ce a rămas, trupul fiind socotit de ei acum neîntinat. Acolo se află întinarea cărnii și Tàrtarul ei, plin — ca și Tàrtarul lui Hàdes — de fluvii spăimîntătoare, de vînt amestecat cu focuri și încărcat de cadavre întrate în putrefacție. Ființa vie nu se hrănește cu o ființă vie ! Noi ucidem animalele și le mîncăm printr-o cumplită nedreptate, după cum și plantele sînt distruse de noi — cu toate că și ele participă la viață, de vreme ce se hrănesc și cresc. Distruse fiind de noi, substanța lor se schimbă și prin corupere ele devin hrana altei ființe. A te abține de la consumarea cărnii, cum se povestește că făcea strămoșul Orpheus, înseamnă doar un subterfugiu și nu mijlocul de a ocoli cu adevărat nedreptatea de-a te hrăni. Pentru a te sustrage păcatului, pentru a fi neprihănit, rămîne un singur mijloc, care duce la desăvîrșita moralitate : să nu-ți trebuiască nimic din afară, nimic dintr-un alt izvor decît propria-ți ființă. Dar acel căruia divinitatea i-a hărăzit pedeapsă de a nu putea fi salvat decît în paguba altor vieți, primește — împreună cu firea-i — principiul imoralității sale, al ticăloșiei. Oare n-ar fi de dorit, prietene, ca dimpreună cu ticăloșia din noi să stîrpim intestinul, stomacul, ficatul, care nu trezesc simțăminte nobile, și nici drepte dorințî ? Mai curînd, ne amintesc de uneltele bucătăriei : cuțite, cratițe sau instrumente slujind la coptul pîinii. De bună seamă, la cei mai mulți dintre oameni sufletul se vădește a fi închis ca într-o moară ; și el se învîrte necontenit în jurul poftei de a mînca ! De altfel, și noi — adineauri — nici nu ne vedeam, nici nu ne auzeam, fiecare din noi stînd cu capul plecat, robiți cu toții dorinței de-a ne hrăni. În schimb, în această clipă, cînd mesele s-au ridicat și ne aflăm iarăși slobozi de apăsarea Nevoii — împodobiți cu frumoase ghirlande —, ne putem bucura de a fi împreună, de-a ne schimba părerile în tihnă, fără a fi supuși aprigei pofte a foamei. Să zicem însă că starea în care ne aflăm acum ar dura de-a lungul întregii noastre vieți. Ne-ar fi dat astfel să rămînem împreună fără să ne temem de sărăcie și rupți de vinovate gînduri de-a ne îmbogăți. A dori lucruri de prisos este inevitabila consecință a nevoii celor trebuitoare. Cleòdoros își închipuie că hrana va dăinui pentru ca să dăinuie mesele și cratérele, și să putem jertfi Demètrei și Córei. Alții vor să creadă că luptele și războiul sînt îndreptățite prin faptul că ducem lipsă de fortificații, șantiere navale, arsenale și că este absolut necesar să aducem jertfe pentru o sută de vrăjmași uciși, cum este — zice-se — obiceiul în Messenia. Cineva, gîndesc eu, va deplînge desăvîrșita sănătate spunînd că viața lipsită de boli atrage după sine o mulțime de neajunsuri. Nu va mai fi nevoie de cuverturi moi și nici de paturi și nici nu-i vom mai jertfi lui Asclèpios și altor zei care ne apără de năpaste. Meșteșugul tămăduirii, cu multele-i unelte și cu leacuri bune, va dispărea, acoperit de un rușinos discredit. Cele spuse acum în ce măsură se deosebesc de ce s-a spus mai înainte ? De fapt, hrana este un remediu împotriva foamei tiranice. Cînd mîncăm, nu facem altceva decît să ne îngrijim printr-un tratament care nu este nici plăcut, nici desfătător, ci doar este o necesitate a Firii. Nevoia de a mînca atrage după sine mai multe necazuri decît plăceri ; sau — mai bine spus — plăcerea este scurtă și fără prea mare însemnătate pentru trup, pe cînd vreme chinul și dezgustul pricinuite de digestie, umilințele și necazurile ce le avem de îndurat ar fi greu de înșiruit aici. Iată, îmi închipui, care a fost gîndul lui Homer cînd, drept dovadă a nemuririi zeilor, a invocat faptul că nu au nevoie de hrană : **Zeii nu mănîncă pîine și nici nu beau vinul de-culoarea-focului ; de aceea, nu au sînge și li se spune Nemuritori !** Prin aceste cuvinte poetul a vrut să arate că hrana nu este numai mijlocul de a trăi, dar și un mijloc aducător de moarte. Iată de ce bolile se țin de trupul omenesc și este tot atît de primejdios să fie ghiftuit, cum și să fii lipsit de hrană. Uneori, e mai greu să mistui și să elimini hrana introdusă în trup decît să-ți fi procurat alimentele necesare. După cum Danaidele erau în încurcătură nestiind ce viață le așteaptă cînd vor scăpa de truda lor înjositoare de a umple butoiul, tot astfel și noi ne vom întreba ce ne rămîne de făcut, de cumva nu vom mai dărui cărnii mereu nesătulă tot ceea ce pămîntul și marea produc. Și, atunci, neștiința noastră față de frumos ne va îndemna să îndrăgim această viață atît de cumplit supusă Necesității. Foștii sclavi, după ce se eliberau, continuau să facă, pentru ei înșiși, din proprie inițiativă, ceea ce făcuseră în viață pentru stăpînul lor. La fel și sufletul, trudind întruna să dea hrană trupului — dar izbăvit acum de chin ! — se va hrăni, firește, pe sine și nu va avea în vedere decît propria-i ființă și Adevărul, fără ca să-i tulbure ori să-l distragă altceva."

Iată, o Nicarchos, cele ce s-au spus atunci cu privire la hrană.

17. În vreme ce Sòlon vorbea, intră Górgos, fratele lui Periandros. Fusese la Tàinaron, trimis în misiune în urma unor oracole, spre a conduce o procesiune sacră, unde urma să aducă jertfe întru slăvirea lui Poseidòn. L-am salutat cu toții, iar Periandros l-a îmbrățișat. După ce Górgos s-a așezat lîngă el pe pat, i-a făcut o amănunțită dare de seamă ce-l privea doar pe el și pe care Periandros o asculta mișcat, încercînd rînd pe rînd diferite sentimente : cînd de tristețe, cînd de indignare, părînd adesea neîncrezător și pînă în cele din urmă chiar cuprins de uimire. Apoi ne spuse rizînd : „Vreau să împărtășesc tuturora cele ce mi-a povestit Górgos, cu toate că abia mai îndrăznesc după ce l-am auzit pe Thalès spunînd că, dacă sîntem îndreptățiți să povestim lucrurile verosimile, va trebui să trecem sub tăcere cele imposibile." Bias luă atunci cuvîntul și rosti : „Există o altă maximă a lui Thalès care ne spune că vorbele dușmanilor nu trebuiesc ascultate, chiar dacă ele ar fi vrednice de crezare, pe cît vreme sîntem obligați să credem spusele prietenilor, de-ar fi să ne pară neverosimile. După părerea mea, prin „dușmani" el a vrut să înțeleagă pe ticăloși și pe nesimțiți.

Prezentare și traducere din greaca veche de Sanda Diamantescu și Radu Hâncu

Continuare în pag. 7

CHINA '82 (VI)

Ce este permis în „orașul interzis"?

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Mai întîi să exclami orice interjecție de uimire : Ah! Ah!... Oh! Oh! Chiar și „aoleu" — permis mirărilor mai rustice. Un basm oriental de 720 000 metri pătrați, trei palate mari, trei duzini de palate mai mici, în total 9 000 de încăperi. Ah! Cuibul daurit al împăraților din două dinast'i — Ming, care a domnit peste China din 1368 pînă în 1644 cu 17 capete încoronate, și Quing (Chin), cu numai 10 împărați, din 1644 pînă în 1911. În total 27 de „fii ai cerului" în 543 de ani. Domneau îndelung, căci nu trebuiau să ceară firman vreunui „protector", doar cîte o răscoală îi mai clătina de pe tronuri, trimițîndu-i să-și caute mausoleele prin locurile tainice ale zidirilor lor subpămîntene.

Bunăoară, împăratul Wanli din dinastia Ming a rămas pe tronul Chinei 47 de ani (din 1573 pînă în 1620), fiind bătut în longevitatea pe tron de către Qianlong, din dinastia Quing, cu 59 de ani de domnie. Recordul recordurilor în materie îl deține însă împăratul Kangxi, cu 60 de ani petrecuți pe tron, el fiind capul încoronat în fața căruia s-a plecat Nicolae Milescu Spătarul la capătul drumului său făcut în China între anii 1675 și 1678... Și a mai fost un împărat, ultimul, un năpîrstoc urcat pe tron în 1902, la vîrsta de numai trei ani, Aisin-Gioro Pu Yi, în locul căruia domnea mama sa, „ajutată" de generalul Yuan Shikai, cel care a încercat să înăbușe revoluția din 1911 condusă de eroul național al Chinei, doctorul Sun Yat-sen. În toamna lui 1965, în timpul primului meu drum în China, acest ultim vlăstar imperial al tronului celest mai trăia încă la Beijing, ocupîndu-se de grădinărit și de studierea istoriei dinastiei sale, după ce făcuse zece ani de „reeducare", nu atît pentru „vina" de a fi fost cîndva copil-împărat, ci pentru aceea de a fi colaborat în anii '30, cînd era bărbat în toată firea, cu interventioniștii japonezi, care l-au uns pe tronul fantoșă al Mandchukuo-lui. În autobiografia sa în două volume, intitulată „Din împărat, cetățean", Pu Yi arată ce s-a întîmplat cu el de la vîrsta de șase ani, cînd a fost obligat să abdice, fiind lăsat împreună cu numeroasa lui familie să locuiască mai departe în „orașul interzis", unde avea la dispoziția sa 470 de eunuci și peste o sută de slujnice pînă la obținerea supremului titlu de cetățean. Instruit de un profesor american, el și-a luat numele de Henri Pu Yi, a învățat la perfecțiune engleza și a provocat un imens scandal familial atunci cînd a anunțat că nu se va însura decît cu o singură femeie, renunțînd la privilegiul de a-și alege o turmă de favorite. În 1924, în timpul unor mari tulburări politice petrecute la Beijing, și-a cîncidiat „curtea" și s-a refugiat în concesiunea japoneză din Tientsin, unde a rămas șapte ani, pentru ca, în 1934, să accepte tronul Manciuriei „nipone" pe care a rămas pînă în 1945, cînd a fost arestat de Armata Roșie, la Habarovsk. O singură dată a ieșit din această primă detențiune, în 1945, cînd a fost adus la Tokio, ca martor al acuzării în procesul criminalilor de război japonezi. În 1950, la puțin timp după victoria revoluției socialiste din China, a fost predat Beiîngului. Mărturisește că se aștepta să fie condamnat la moarte. În loc de a fi urcat pe esafod a fost supus unui proces de reeducare, devenind încetul cu încetul, din fost împărat, simplu cetățean. A murit în octombrie 1967, după ce se însurase cu fosta lui infirmieră, și apucase să-și scrie autobiografia ; în ultimii opt ani ai vieții sale lucrînd ca cercetător al Institutului botanic al Academiei de științe. Astăzi i-au mai rămas în viață doi frați și șase surori. Unul dintre frații săi este cercetător în probleme istorice și culturale, celălalt contabil la o școală. Surorile fac și ele ce pot. Una este croitoreasă, alta pictoriță, alta profesoară de liceu, celelalte trei — pensionare. Toleranța chineză dă roade mai bune decît ghilotina sau rafalele de mitralieră...

Ah! Ah!... Oh! Oh!... „Orașul interzis"! Un gigantic patrulater din acoperișuri de olane smălțuite în șofran, cu streașinile în fuste ridicate ca în încremenirea bruscă a unei năbădăioase învîrtite, cu cornișele arcuite purtînd în capetele lor șiruri de dragoni miniaturali, de lei cu ochi bazedovieni și fenicși cu aripile desfăcute. Porți cu cîte nouă rînduri de cîte nouă cuie cu măciulițe purpurii pe fiecare foaie, coloane din trunchiuri de cedri rubinii, scări de marmoră, tabernacole de bronz aurit, cristelnițe cît să cuprindă un bivol, și ele cîndva aurite, dar acum avînd stratul de metal prețios răzuit cu baionetele unui timp obtuz și nu prea crutător cu valorile de artă. În geometria succesiunii de palate și atenante riguros aliniate nu poți să nu te rătăcești dacă pașii nu îți sînt conduși de un ghid măcar pînă la ferestrele apartamentelor imperiale protejate de o sticlă groasă pe a cărei suprafață s-au imprimat amprentele palmare ale milioanelor de vizitatori curioși să pătrundă cu privirea în semi-obscuritatea dinăuntru.

Am avut privilegiul de a pătrunde în acele interioare, și mi s-a permis să văd și să pipăi obiectele intime ale „celeștilor", pe care timpul le învăluise cu un aer funerar, de cripte părăsite de foștii lor locatari. Parcă mă aflam într-un acvariu sec, expus ca o exotică viețuitoare, deoarece de dincolo de ferestrele-vitrine mă priveau sute de ochi ocrotiți de palmele puse streașină deasupra sprîncenelor pentru a îmblînzi reflectarea soarelui în sticla fumurie.

Pe cît de somptuoase, de vaste și de copleșitoare prin fastul lor palatele tronurilor, pe atîta de meschine încăperile intime ale atotputernicilor. Cîtă dreptate avea Martha Bibescu sugerînd capetelor încoronate ca, pe lîngă sceptru să poarte și un sul de hîrtie higienică, pentru a nu uita că sînt oameni! Palatele din „orașul interzis" par mai curînd temple, o atmosferă de sanctitate vetustă și decrepită le învăluie interioarele, doar imaginile idolilor lipsesc, deoarece tronurile „dragonilor" sînt goale și numai pulberea fină a scurgerii timpului se cerne încet peste ele. Din palatul mamei ultimului împărat al Chinei a fost scoasă expoziția vidanjorilor fruntași pe care o văzusem instalată acolo, în toamna lui 1965, în plină revoluție culturală, restituindu-i-se locului însemnele destinației sale dintîi, cu toate obiectele de artă și de înalt protocol necesare cîndva exercitării puterii. Nu viața e trecătoare, ci deșertăciunea puterii, deși se confirmă maxima „ars longa, vita brevis", potentații din toate timpurile făcîndu-și din artă apanajul falsei lor superiorități, acumulînd astfel comori peste comori pentru a-și spăla continuu ochiul într-o baie de frumos. N-a existat artist important căruia să nu i se smulgă produsele harului său pentru strălucirea puterii lipsite de glorie...

În „Sala Armoniei Supreme", cel mai impunător dintre edificiile „orașului interzis", se desfășurau marile și fastuoasele ceremonii ale curții imperiale. Arta era cu adevărat „regele", deoarece fără ambianța creată de geniile înghițite de anonimat strălucirea n-ar fi fost posibilă. Se pătrunde urcînd o scară de marmoră cu trei etaje, tăiată după spusele unei legende care descria piedestalul unei colosale statui a lui Buddha de pe muntele Sumeru considerat „buricul pămîntului". Un prag înalt, ca un pîrleaz — caracteristic tuturor templelor și palatelor chinezești — te obligă să sălți pasul, pentru ca, depășindu-l, să te apleci involuntar, ca într-o obligatorie mătanie. Nici o coloană nu susține plafonul înălțat la 17 metri, și constructorii de azi continuă să studieze calculul rezistențelor inspirat de legendarul „palat al Lunii" din epoca dinastiei Song. Solilor străini, curtenilor, supușilor, trebuia să li se creeze iluzia că tronul celest era situat într-o lume feerică, intangibilă, și, pentru aceasta, s-a apelat la harul unor neîntrecuți meșteri, capabili să înalțe și să împodobească edificii fără egal în lume. Patru tabernacole reoroducînd siluetele stilizate ale unor fenicși svelți, în picioare, susțin patru vase de bronz aurit în care ardeau mocnit substanțe aromatice degajînd un miros îmbătător. La capătul lor se înalță șapte trepte de marmură, ducînd la picioarele tronului pustiu, profilat pe evantaiul în șapte foi al unui paravan daurit. „Nu-mi place aici! Vreau acasă!... Acasă vreau, aici nu-mi place!" — a strigat micul Pu Yi în ziua de 2 decembrie 1908, cînd a fost luat în brațe și pus pe tronul „dragonului", unde a rămas țintuit de imprecațiile isterice ale mamei sale care-l liniștea: „Nu va dura mult, băiatule, nu va dura mult!" Și, într-adevăr, n-a durat.

În Sala Armoniei Supreme stăruie o aromă de santal degajată de lemnul mobilierului, dar și un iz de cavou oriental. Îmi plac mai mult parcurile cu cedri bătrîni, cu tise multiseculare și cu chiparoși ca niște gigantice luminări vegetale. Se joacă printre ei copiii Beijingului, iar pe băncile de marmoră odihnesc provincialii veniți din toate colțurile Chinei să vadă ce le este permis în „orașul interzis". Și vom vedea împreună.

● **O EXPOZIȚIE** a marelui pictor francez Matisse, deschisă la Düsseldorf, întrunește sufragiile criticilor, care evidențiază splendoarea culorilor și forța sentimentelor degajate din pînzele maestrului de la Nisa. Bertram Möller scrie în acest sens : „Atunci cînd a murit, la vîrsta de 84 de ani, el a lăsat prin opera sa o estetică a decorativului, care trecea dincolo de artele decorative. Într-un articol remarcabil, publicat în catalogul expoziției, Peter Schneider atrage atenția asupra faptului că arta islamică a semnificat pentru Matisse mai mult decît o simplă sursă de inspirație. Atunci cînd este vorba de o decorație veritabilă, totul participă în același sens sacralizat".

● **O CASĂ** de editură din Gansu a publicat recent Culegerea de studii asupra peșterilor Mogao de la Durhuang. Se știe că cele 490 de peșteri Mogao au conținut peste 2 000 de statui în culori și lucrări în frescă de peste 45 000 metri pătrați. De asemenea, o senzație mare în rîndul specialiștilor a făcut-o prezența în Durhuang a unor texte budhiste. Studiile publicate recent analizează cronologia lucrărilor, istoria și geografia ținutului Durhuang, originea frescelor și o analiză estetică a lucrărilor de artă de pe pereții peșterilor. În total, au fost publicate 260 000 de caractere vechi chinezești, ilustrate de fotografii ale frescelor și ale unor statuete vechi.

SPORT

Dintr-o seară fascinantă

— DIRECT DE LA KAISERSLAUTERN —

Kaiserslautern e un fel de infern rural. Uite, stau aici de mai mult de o oră și toată lumea rupe mesteceni și cîntă din niște trîmbiți imposibile. Cam vreo 30 000 de spectatori fluieră și vor pieirea Craiovei. Noi, cei vreo cincizeci de români, fluturăm steaguri tricolore și batem în dunga zăpăcițîlor. Să nu credeți că oamenii de aici sînt mai buni sau mai răi ca ai noștri. (Îmi cer scuze, un individ înarmat cu trombon îmi urlă în ureche). De două zile, echipa noastră stă și joacă și se simte, aici, ca la ea acasă. Dacă n-ar fi extraordinara publicitate care se face pentru F.C. Kaiserslautern, ne-am putea privi frumos unii în ochii altora.

În avion, băieții noștri (inclusiv Balaci) nu se temeau de nimeni. Dar acum, cînd privesc iarba verde și tribunele arhipline care cîntă, urlă, dansează și aruncă petarde, nu mai cred că băieții ăia minunați ai Craiovei sînt prea liniștiți. Stau în cameră cu un ziarist din Craiova, omul sare din somn, suspină și vrea să rupă un arbore. Îl opresc și eu pe cît se poate... Acum nu se mai poate. Intră pe teren U. Craiova și e întîmpinată cu zece mii de altare de fluierături. Sînt mîndru. Tuturor băieților noștri li se filfîie. Nu sîntem lingura de împărtășanie a Europei.

Ticăloșia (minunată, de altminteri) e că trebuie să stai și să te vezi plin de speranță. E cel mai frumos lucru din lume. Nu contează că batem sau vom fi înfrînți. E, deasupra tuturor cauzelor, întîmplarea că putem să rupem în două, patru, șase toate închipuirile Europei. Iarbă verde, iarbă verde, și la microfon spectatorii sînt rugați (să nu zic implorați) ca să-i salute pe fotbaliștii din Craiova. Nimeni nu aplaudă. Nemții (spectatorii) sînt mult mai răi ca noi. De altminteri, trebuie să știți că nimeni nu ne mai iubește de cînd sîntem buni. Numai proștii fac pomana Europei. Stau la masa presei cu Ilie Balaci. E un comentator foarte instruit. Susține că vom învinge. Și, iaca, primim un gol, două, trei. Mamma mia! O sirenă (foarte trupeșă) îl întrerupe. El nu se sinchisește. Primim un gol. „N-are-a face", Ilie zice că a văzut și mai multe năzdrăvănii. Pe undeva e uluit de viltoarea tribunelor. Dar tot el se corectează: nea Fane, sîntem la treizeci de minute depărtare de Luxembourg, latini adică. Începe hoția cu minutul. Sîntem furați de cel mai ordinar arbitru pe care l-am injurat vreodată. Hoțul hoților internaționali se numește Schoeters. Dar și noi sîntem în afara lumii. Parcă n-am fi văzut minge pe lume. De ce ne aflăm atît de aiurea ? !... Dar, o brad frumos, se clatină lumea la față. Băieții noștri schimbă 18 (optsprezece) pase și nemții încep să înghețe. Dăm un gol. Oh, ce cal înzăpezit în munții Luxembourgului ! Dăm și al doilea gol. O, ce poveste minunată ! Și numai acum, doi ziariști germani care vorbesc franțuzește (sau cam așa ceva) îmi spun că arbitrul meciului e născut la Kaiserslautern. Va să zică, doamna F.I.F.A. umblă cu necuratul, Doamne-ferește. Învăț și învățăm în această seară amețitoare că trebuie să ne ajutăm singuri... Și, iată un lucru uluitor : publicul, convins acum că U. Craiova e cu o clasă mai bună decît echipa pe care-o iubesc, se dă bătut. Pleacă. Pe teren, în infernul verde, unsprezece diavoli albi împlinesc un vis și o legendă. Ilie, îl întreb pe Balaci, ți-e frică de luna martie? Și el îmi răspunde: nea Fane, la Craiova îi bat singur... O, brad frumos, o, cal înzăpezit !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
10
(1 088)
Sîmbătă
12 martie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MUNCI ȘI ZILE

În suita de evenimente, probleme, preocupări, premize și soluții, căutări și împliniri, stări înnoitoare de spirit, idealuri, cerințe și satisfacții — o țară care se apropie de echinocțiul ei sau materia vie, esențială, de la care pornește și pe care se întemeiază oricare act autentic de creație. Ceea ce, nu numai în plan cultural, poate fi și o evidentă linie de conduită și un evident fapt de viață moral politic și social. Către acel echinocțiu țara trece, succesiv, cu toate și prin toate domeniile sale de manifestare umană, atingînd azi noi cote de primăvară și noi frecvențe de inițiativă care, pe planul eforturilor concrete, direct creatoare, pot să însemne și o mai acută, vie angajare a fiecăruia față de sine, a fiecăruia sub raportul propriilor sale cerințe și posibilități. Implicarea, ca și rezultatele, îmbracă evidența unei mai hotărîte și reprezentative stări de conștiință.

Programele dezbătute și aprobate de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului, analizele, indicațiile și orientările teoretice și practice, soluțiile la care tovarășul Nicolae Ceaușescu ne îndeamnă în maniera sa de lucru binecunoscută, a dialogului deschis și concret, ne-au deprins, firește, cu un mai profund și mai nuanțat simț al realității, cu o dinamică a perspectivei care nu se poate întemeia pe altceva decît pe tot ceea ce avem mai bun și mai înaintat în trecut și pe tot ce făurim mai durabil în prezent. Astfel, un domeniu sau altul, din multitudinea de preocupări ale întregii țări, devine, inseparabil și un domeniu de proprie referință și angajare socială. Bunăoară, țara, noi toți în calendarul de munci și zile ale acestei luni. Un debut de anotimp în plan calendaristic, o conduită în fond de primăvară sau, în termeni economici, România în ultima lună a celui dintîi trimestru al unui an pe care l-am început mai ambițios și mai exact în materie de muncă, propunîndu-ne și realizînd indici superiori în cele mai diferite domenii și sectoare de activitate.

Această lună martie, așadar, care sub aspectul evidenței încheie un trimestru pe parcursul căruia se înregistrează preocupări care țin de specificul și dimensiunea întregului fenomen economic românesc. Problema energetică sau mai bine zis măsurile care se iau în vederea rezolvării acesteia, din perspectiva asigurării independenței energetice constituie una dintre acestea. La inițiativa și în prezența secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a avut loc nu de mult o consfătuire de lucru cu minerii. Se cere mai mult cărbune, țara are nevoie de mai mult cărbune. Secțiunea cărbunele, așa a fost numită această consfătuire în urma căreia rezultatele au început să se înscrie pe o scară ascendentă și să se apropie de momentul satisfacerii integrale a cerințelor care sînt și ele în continuă creștere. A urmat în această săptămînă secțiunea petrolul, consfătuirea cu lucrătorii și pe problemele din acest domeniu și s-au stabilit, de asemenea, măsuri care să conducă la o mai mare eficiență și la o nouă calitate a muncii. Și fiindcă e martie, lună de început de primăvară, ne gîndim de bună seamă la tabloul din acest an al muncilor pămîntului, la campania de lucrări prin care agricultura românească este chemată să participe cu un randament ridicat la sporirea avuției țării și să se plaseze pe o nouă coordonată a dezvoltării. Noua revoluție agrară, un concept de natură economică ce îmbracă întreaga perioadă a acestui cincinal dobîndește, odată cu această primăvară, semnificația unui adevărat front de lucru în care bătălia care se dă este aceea a marilor recolte, a folosirii cu maximum de eficiență a uneia dintre cele mai mari avuții ale țării — pămîntul. Este o bătălie pe termen scurt, adică de primăvara pînă toamna, dar care urmărește în succesive ediții și termenul lung al unui echilibru necesar, acela dintre industrie și agricultură, acela dintre sat și oraș, nivelul tot mai ridicat al vieții noastre materiale și spirituale, scopul de fapt programatic al întregii politici a partidului, străduința permanentă prin care ne identificăm ca producători, proprietari și beneficiari ai propriului nostru efort. Și pentru că tot este vorba de efort și de un beneficiu pe termen lung, atunci se cuvine, desigur, să amintim aici și o informație pe care ne-a dat-o însuși președintele țării, la recenta întîlnire cu activul de partid din cadrul armatei, și anume aceea referitoare la faptul că după încheierea lucrărilor la canalul Dunăre-Marea Neagră vor începe cele de la canalul București-Dunăre-Marea Neagră. Realități și perspective, așadar, înmănunchiate într-un calendar de primăvară care înseamnă tot atîtea munci și zile, tot atîtea premize, stări de spirit, patos și tensiune creatoare prin care se legitimează, în dinamica și contemporaneitatea ei, o întreagă țară.

Luceafărul

Desen de Liliana Niculescu

MARTIE

Zăpada a venit cum vine-o spumă :
Abia-abia s-a pus, că s-a și dus.
Și flăcări reci din stele ne afumă
De sus în jos, de jos în sus.

Prin frunze-mpăturite și bolnave
După un rai din care au căzut,
Ies coarne mici de flori, așa firave
Și umede ca mielu-abia născut.

Din loc în loc mlădițele au muguri
Sau noduri adunate de pe-un bici ?
Cînd vor pocni, pe rînd, poți să te bucuri
(S-or auzi din cer pînă aici)

Căci MARTIE de-acum e în putere !
Mercurul sevelor se urcă brusc.
O primăvară-ntreagă, o avere,
Regească bogăție de etrusc

Va stringe EL ! Agrafe iuți, de rază,
Parfumuri moi, cercei de ghiocei...
Pe care, cavaler ce-ngenunchează,
Drept daruri, le va-ntinde spre femei.

Carolina Ilica

PATRIMONIU

DAN SIMONESCU

Adjectivul veche *pus lîngă conceptul de* literatură *nu îl definește cu precizie. Nici științific. Pentru scriitorii secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea — Miron Costin, Nicolae Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino, ș.a. — cînd consultă pe Quintus, Curtius, Dion, Eutropius ș.a. operele sînt literatură veche. Și noi, astăzi, socotim pe Miron și Nicolae Costin tot autori de literatură veche. Vreau să spun că noțiunea* veche *este foarte relativă pentru calificarea operelor de creație literară. Un calificativ mai cuprinzător și mai precis este acela de* literatură medievală.

Literatura noastră din epoca veche, în mare parte necunoscută, așteaptă să fie cercetată în manuscrise din fondurile bibliotecilor publice și particulare, în opere încă inedite. Am studiat recent o operă de literatură istorică și ceremonial necunoscută, scrisă parțial de Ienache Văcărescu, al cărei manuscris se află în biblioteca cunoscutului bibliofil bucureștean N. Vasilescu-Capsali. Literatura medievală românească este — ca și alte literaturi medievale — atît creație originală *cît și* traduceri. *Narațiunile istorice, cronicile, formează o parte din patrimoniul literar național. Cărțile de cult și* cărțile populare *sînt traduceri din limbile slave și din cărțile grecești. Traducerile și copiile lor au fost reproduse în zeci de manuscrise, la intervale diferite, în diverse zone ale țării, astfel că au fost socotite în istoriile noastre literare ca opere ale poporului român,* pentru că acesta le-a dat o limbă literară națională, *și chiar un fond național. O lucrare temeinică a lui Emil Turdeanu* (Les Apocryphes, *Londra, 1981) demonstrează cu exemple* prelucrările românești *ale unor cărți populare, diferențiate de redacțiile altor*

Continuare în pag. a 7-a

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

...LA IAȘI

După începerea activității de conferențiar universitar, Călinescu a difuzat ideea înființării unei societăți literare care să scoată Iașul din lîncezeala caracteristică vieții provinciale românești și cu deosebire a celei din Moldova, continuînd tradițiile **Junimii**, fapt pentru care asociația a fost numită **Noua Junime.**

Prima ședință a **Noii Junimi** a avut loc în ziua de 10 mai 1938 în redacția ziarului **Iașul.** Pe lîngă G. Călinescu, participau profesorii universitari : I. M. Marinescu, Iorgu Iordan, Octav Botez, Andrei Oțetea, scriitorii : Eusebiu Camilar, Magda Isanos, Nicolae Tatomir, profesori de liceu și studenți, iar din partea redacției Mircea Birsan și G. Ivașcu.

„Îi aud vocea modulată, ce trecea de la vorbirea obișnuită la tonalitatea cea mai înaltă, expunînd principiile care vor sta la baza **Noii Junimi.**

„Se înființează la Iași o asociație literară sub numele de **Noua Junime,** scopul ei fiind promovarea literaturii, artelor și a ideilor generale cu înlăturarea oricăror preocupări de ordin politic. Membrii nu se aleg, ci se propun singuri fără să li se ceară altceva decît supunerea la spiritul general"... Călinescu continua patetic vorbind despre lipsa de necesitate a statutelor, evidența activității, tradițiile culturale care au determinat stabilirea sediului asociației în acest oraș, drepturile și datoriile membrilor... etc. Se făceau referiri la artiștii plastici care vor face parte din asociație. Aceștia vor expune în una din sălile ce le va sta la dispoziție cîteva din operele lor, îndeosebi un autoportret și un portret al unuia din membri, în scopul creării unei pinacoteci documentare.

Cu asemenea principii, himeric și livresc, Călinescu dorea să transforme Iașul într-o metropolă cu rădăcinile culturii înfipte în adîncul secolelor, într-o Bologna medievală sau Florență a Renașterii, ce își perpetuează tradițiile pînă în zilele noastre. Era însă prea personal, prea vulcanic pentru a deveni șef de școală literară. Pentru aceasta i se cerea tactul lui Eugen Lovinescu, care accepta cu prudență și respingea cu delicatețe. Inițiatorul **Noii Junimi** era dominat de propria sa personalitate, fapt ce îi frîna inițiativa îndreptată în direcția formării tinerii generații de scriitori.

În următoarele ședințe ale **Noii Junimi** au fost citite poezii de Magda Isanos și Mircea Pavelescu, fragmente din proza lui Eusebiu Camilar. Magda Isanos, soția lui Camilar, femeie de o rară distincție, era o poetă sensibilă și talentată, infirmitatea ei constituind prilej de bogate interiorizări, de subtilă autoanaliză.

Curînd, scriitorii consacrați și-au epuizat rezerva creațiilor și a venit rîndul încercărilor studențești. După lectura unei poezii, care în spirit junimist trebuia citită de altcineva decît de autorul ei, G. Călinescu, asumîndu-și rolul lui Titu Maiorescu, întreba dînd ocol cu privirea celor din sală :

— Ei, ce părere aveți ? Cine are ceva de spus?

Studenții tăceau din timiditate, universitarii, ieșenii din lipsă de opinii. Pentru adoptarea unei atitudini maioresciene în cel mai propriu sens al cuvîntului, Călinescu insista totuși solicitînd părerile celor de față și cum tăcerea risca să se prelungească la nesfîrșit, Călinescu se adresa, așa cum era firesc, celui mai în vîrstă dintre specialiștii în literatură, adică lui Octav Botez :

— Ei, domnu' Botez, ce părere ai ?

— Vedeți, nu pot... trebuie s-o mai aud o dată.

Ca de obicei, poezia era citită, recitită, răscitită, dar Octav Botez nu putea să-și spună niciodată părerea.

Într-o zi, oferindu-mă, am dat lectură poeziei unui coleg dominată de un romantism fantastic, naiv. Poezia începea astfel : **Omul cu capul de mort se opri pe loc.** Fiindcă, pe atunci, doi dintre universitarii ieșeni : George Cuza și Giorge Pascu, reprezentanți ai ideologiei de dreapta, își acuzau în mod nejustificat colegii că ar fi francmasoni, zenunțînd la orice comentarii, profesorii prezenți se temură să nu mărească

Viorel Alecu

Continuare în pag. a 6-a

Profil în bronz

Se spune că, demult, pe vremea străvechii Helade, statuile de pe țărmurile marine, fiind atinse în zori de razele soarelui — cîntau ! Aceste cuvinte plastice îmi sună în suflet oridecîteori pașii mă poartă prin parcul Clujului, orideciteori mă opresc la statuia lui Lucian Blaga — întruchipat în bronz de un alt mare contemporan al nostru — sculptorul Romul Ladea.

Iată cum, printr-o ciudată, spectaculoasă și secretă metamorfoză, rezonanțele bronzului se făceau simțite în ecouri multiplicate, statuile cîntau în inima Clujului, chiar dacă albastrul ultramarin, geografic era departe, pierzîndu-se spre sud, spre ceea ce în manualul inedit al geografiei lirice a patriei, poeții numesc marea — marginea lirică a țării.

În cetatea transilvană simțeam vibrația mării, deoarece Clujul lui Lucian Blaga îmi părea, privindu-l noaptea de pe Dealul Feleacului, o mare imensă, înstelată, un ocean uriaș din care albatroșii erau plecați în lungi vacanțe.

Mă număr printre filologii fericiți care au avut privilegiul de a pătrunde în Muzeul limbii române din Cluj unde, poetul Lucian Blaga își făcea după ani de tăcere o strălucită „reapariție în public".

Poetul a citit atunci, în premieră, pentru un grup restrîns de iubitori ai poeziei, a citit din traducerea „Faustului" goethean, traducere care avea să apară la scurtă vreme în 1955 la

Negoiță Irimie

Continuare în pag. a 4-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● „Ginda" — fragmente de roman de **Vasile Rebreanu** ● Poeme de ● **Virgil Carianopol** ● **Gavril Matei Albastru** ● **Virgil Mazilescu** și ● **Gheorghe Daragiu** ● Reportaje de ● **Patrel Berceanu** și ● **Vartan Arachelian** ● **Numele poetului de Cezar Ivănescu** ● **Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu** ● **Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu** ● **Repere de Aurel-Dragoș Munteanu** ● **Cumpănă de George Alboiu** ● **Dintre sute de catarge...** ● **Viața cărților** ● **Breviar**

JURNAL DE POET

PRIMĂVARA PĂMÎNTULUI

Ne vizitează țara, ca invitat să conferențieze, bizantinologul de renume european Wilhelm Nyssen, unul dintre cei mai apropiați prieteni ai poporului nostru, autorul cărții despre frescele cetățuilor Moldovei, carte care a pătruns adînc în conștiințe cu o nouă viziune asupra evului mediu românesc, sufletul de poet care a scris o Cîntare Moldovei tipărită în această revistă cu ani în urmă.

Voi reaminti zecile de conferințe ce le-a ținut și le ține acest savant la diferite universități europene, avînd ca obiect arta românească a Moldovei lui Ștefan și Petru Rareș, văzută în context universal ca valoare de vîrf. Fost elev al lui Heidegger, o vreme ca student s-a distanțat de școala lui nu fără a fi deprins de la marele filosof acea stăruință asupra textului originar, asupra isvoarelor și mai ales acea adîncă prețuire pentru opera de artă, poesia și pictura dar și muzica. Dacă la Heidegger dragostea pentru poesie era cea care îl apropia de tainele Logosului în dimensiunea sa presocratică mai ales, Nyssen în cărțile sale numeroase pînă la cele mai recente, va acorda spațiu în cugetările sale capodoperelor picturale și sculpturale ale Europei începînd cu Bizanțul timpuriu peste Grünewold și frescele Moldovei pînă la romanicul spaniol sau goticul, de la Chartres ori Köln dar și pînă la poeți și pictori contemporani.

Ultima sa carte „Pămîntean te-am voit" titlu preluat din poezia lui Konrad Weiss, unul din marii poeți ai acestui secol, este o celebrare pe marginea poeziei și a picturii, a primăverii pămîntului, a primăverii spirituale, a dragostei față de natură și om, față de taina prieteniei. Îmi voi aduce aminte cită grijă arătau un Iorga sau un Kogălniceanu dar și un Blaga mai tîrziu pentru savanți recunoscuți în țările lor care se apropiau cu dragoste de valorile noastre naționale. Este de datoria noastră să ne apropiem mereu, spre binele culturii noastre pentru cunoașterea valorilor noastre, oameni de știință de felul acestui om de omenie care este Wilhelm Nyssen.

Ioan Alexandru

Fl. Niculiu : „Neîncetat omagiu lui Andreescu"

ANDREESCU
sau demnitatea modestiei

Orideciteori mă aflu în fața unei pînze de Andreescu, capacitatea mea de simțire primește parcă o pedală, care — de fiecare dată — descoperă note în plus frumuseții grave a artei.

O pînză de Andreescu naște un sentiment complex de reculegere și venerare a însăși existării omului și a pămîntului.

Tudor Arghezi scria despre Eminescu : „A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă. Nu poate să ajungă vorba pînă la el fără să-i supere tăcerea. Trebuie vor-

Florin Niculiu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Fireștile situații limită

Piesele cu care se lucrează, ca și agregatele de foraj, cîntăresc zeci de tone. Trebuie manevrate cu precizie de metronom, pentru că niciodată nu se știe ce surprize oferă adîncurile. Numai presiunea de sub straturi poate fi uneori de zeci și sute de atmosfere. Cu o astfel de forță trebuie să lupte sondorii. Cum ? ar zice oricine la prima luare de cunoștință. Adică de ce se mai pune problema imprevizibilului cînd utilaje sînt suficiente cantitativ și de înaltă tehnicitate ? Dar ? Pentru că există și un dar, ce se întîmplă totuși cînd fluxul se perturbă iar mercurul termometrului coboară pînă la minus 16 grade ? Iată : eveniment neobișnuit la sonda 4219. Aici, la Valea Teancului, din Subcarpații Buzăului, a înghețat instalația, a scăzut presiunea aerului din coloană, făcînd imposibilă dezlipirea sapei de talpă. Poți oare să raportezi schimbului următor că te-ai poticnit încă din prima zi a anului la aproximativ 3 000 m ?

În cazuri similare se propun soluții. Care de care mai îndrăznețe, mai pline la rîndul lor de risc, de neprevăzut. Una singură se pare că a avut sorți de izbîndă, aici, la Valea Teancului : bombardarea instalației cu apă fierbinte pentru dezghețarea zonei blocate. După 2 ore de „infern", sonda își relua activitatea. Constantin Stanciu, Ștefan Buturugă, Gheorghe Coman, oamenii din schimbul condus de Milea Moldoveanu își zîmbeau din nou cu subînțeles. Un fapt de muncă obișnuit, chiar dacă se consumase în prima zi a anului. Sonda fora înainte.

Ilie Călinescu, sondor șef la secția Videle, a cîștigat unul din cele mai rîvnite premii de către fiecare tînăr — trofeul sondorului. Își mărturisea cu modestie că pe talerul care a înclinat balanța succesului spre el a fost așezată mai înainte de toate experiența profesională. Nu are decît 32 de ani, din care aproape jumătate i-a petrecut în mijlocul sondorilor, ajutînd, învățînd laolaltă cu ei „cîte ceva" din tainele descoperirii aurului negru. Conduce la secția Videle un schimb format numai din tineri. De curînd a

Dumitru Ion Dincă

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

O noapte cu Marin Preda

Azi-noapte pe la cinci, la cinci și-un sfert, în cartierul care-mi aparține (bloc uriaș și suplu și încert), m-am fost trezit din somn și-mi era bine.

Și atunci l-am văzut ! Era abur și vis lîngă pat cu alura lui grea de țăran, îmbrăcat în costum de un gri indecis, pe **Marin Preda** de acum și un an...

— Moncher, îmi spunea, (era floare de tot și părea-nsingurat ca-n pruncie), moncher, îmi spunea, am venit, nu mai pot, vreau să-ți spun un secret numai ție.

Era palid și-avea o privire de om și o față profundă și calmă, (cum un pictor boem), geniu fără să vrea, ni-l făcuse c-o frunză pălită în palmă.

N-am crezut că e el. Mă ura, uneori... Și în **vis,** refuzîndu-l cu **Visul,** îl vedeam depărtat, ridicat sus, în nori, apărîndu-și avar, manuscrisul.

— E o clipă moncher, (chiar Dos Passos mi-a spus), cînd invie din **Vreme** țăranii. Sînt bătrîn și tîrziu, mai bătrîn ca Isus, și-mi fugiră în Lună toți anii. **Noi** renaștem moncher, sintem tineri și vii și pămîntul respiră aproape și țăranii se-ntorc osteniți pe cîmpii ; n-a fost chip cineva să-i îngroape...

★

Se făcea că e viu, îmi venise în **vis** ca un mire trezit din somnie. L-am rugat să-mi explice direct și deschis, decе-mi spune durerea chiar mie.

— Nu ții minte moncher, cavalcada de mai, caii tăi risipindu-se-n pustă ?

O eșarfă de nori și galopul nebun în năpraznica goană — augustă ?...

— Nu țin minte moncher ! Nu țin minte nimic, doar mirosul fînii la moară și o cumpănă-n cîmp, și un fluture-spic, și țăranii ce nu știu să moară !

Era alb ca nădejdea miresii sub voal, (se-mbrăcase în haine de seară), și în sclipătul scurt al luminii, astral, mă-ntreba monoton și firesc și egal :

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

CELLA DELAVRANCEA «Scrieri»

Prozatoare de real și ales talent și personalitate cu valențe multiple (pianistă de virtuozitate și excepțional cronicar muzical), Cella Delavrancea a fost totuși, din nefericire, în lumea literelor, o prezență sporadică. Dar și in această situație, volumul de **Scrieri** (Editura **Eminescu**, 1982) antologat și prefațat de Valeriu Râpeanu, ne restituie **figura spirituală** a unei scriitoare originale (ce păcat că termenul este atit de uzat și nu poate exprima exact calitatea și natura insolită a contactului cu textele sale), care, cel puțin intr-un domeniu, nuvelistica, a lăsat opere de virf. Mă gindesc la povestirea **Semnul**, ce a fost inclusă și de Al. George, intr-o antologie a prozei fantastice românești, și **Geamăna**, text de o factură deosebită, asupra căruia vom insista mai tirziu, amindouă făcind parte din unicul său volum de nuvele, **Vraja** (prima ediție, 1946). Ca o trăsătură globală a cărții — nici nu era prea dificil de observat — toți comentatorii (Perpessicius, Serban Cioculescu, Vladimir Streinu, Dumitru Micu) au observat alianța dintre universul muzical și cel scriptural, deopotrivă apropriate de autoare. Dar nu este vorba doar de corespondențe sau analogii, oricit de sofisticate ar fi acestea, ci, mai mult de atit, de un mod propriu de a concepe și structura existența. Dacă sint scriitori care își sensibilizează cele mai profunde ginduri și subtile asociații prin metafore și imagini ținind de domeniul artelor plastice (unul dintre aceștia este Proust), Cella Delavrancea transpune lumea in acorduri muzicale. Citām : „Aerul imprejurul ei păstra **cadența** unei **modulații** (s. n.) care se rezolvă in desăvirșirea proporțiilor trupului".

„Tăcerea fu absolută. Aroma crinilor se desprinse din ea un moment și se pierdu in primul **arpegiu** (s.n.)

„Amedeo se uită lung la dinsa. Profilul modelat in raze de soare avea un tainic echilibru. Unghiuri severe și curbe delicate ii **scandau** (s. n.) frumusețea".

„— Să trăiască **legato** (s. n.) nu e așa, cu aderență totală de la o vibrație la alta, zise ginditoare Aliki. — Știi cum am studiat eu legato din muzică ? Privind concentrat la valurile mării, cum se formau unul dintr-altul, fără intrerupere in linia ritmului, intârindu-l in fiecare renaștere." Extrasele sint din **Geamăna** dar astfel de traduceri, aluzii și interferențe muzicale intilnim aproape in fiecare frază din proza sa. Dacă vom regăsi și la alți autori pasaje de acest gen faimoasa scenă a interpretării **Sonatei** de Vinteuil **din À la recherche du temps perdu** sau secvențele analoge in **Concert din muzică de Bach** a Hortensiei Papadat Bengescu, de pildă, o viziune, din interior, muzicală a lumii, ca la Cella Delavrancea este, totuși, un lucru mai puțin obișnuit la un prozator. Thomas Mann in **Doctor Faustus** transcende obiectul, postulind nu o fizică ci o metafizică a artei muzicii. Ceea ce se petrece intr-o oarecare măsură, și la autoarea **Geamănei**, dar intr-o altă direcție, muzica transformindu-se nu in scop suprem, ci in **cale de acces** spre o realitate superioară, transmundană. Criticii nu au insistat, parcă, in suficientă măsură asupra acestui aspect, deși referiri pertinente cuprind cronica lui Vladimir Streinu la volumul **Vraja** (paralela „pe latura de estetism" cu d'Annunzio), și notele și „comentariile" lui Valeriu Râpeanu care observă „unicitatea analizei psihologice a aspirației estetice care domină sensul vieții eroilor și constituie suprema implinire a personalității, rațiunea de a fi, prin atmosfera de intelectualitate, de rafinată poezie". Intr-adevăr, **mitul estetic** tutelează toate celelalte manifestări umane și valori artistice, inclusiv pe cele muzicale. In nuvela ce dă chiar titlul cărții, **Vraja**, eroina își ratează dragostea și, implicit, existența, deoarece imaginea iubitului ei va rămine totdeauna asociată cu o scenă dizgrațios macabră, la care, fără voie, au asistat. In **Geamăna** insă, text de o stranie, inefabilă poezie, esteticul dobindește o semnificație mai profundă, metafizică in sens platonician. Personajul principal, Aliki, o grecoaică intruchipind armonia și perfecțiunea fizică și exercitind o puternică fascinație asupra prietenilor și prietenelor, este, in același timp, și o desăvirșită pianistă. Dar, la rindul ei, se lasă modelată și se imbogățește spiritual din contactul cu ceilalți parcurgind un drum al descoperirii de sine și al inițierii interioare ; Amedeo Vanni reprezintă experiența intelectuală, Pietro di Medici neprevăzutul și virilitatea nobilă, Luigi, prietenia ideală, Matteo di Gamba, rafinamentul poetic și atracția fin senzuală, iar Giulia, violența pasională și chemarea tanatică. In acest caz muzica și frumosul nu sint decit trepte ale iluminării și cunoașterii, ale deschiderii, după consumarea experiențelor existențiale, spre o altă realitate, spre un alt nivel cosmic : „Viața și moartea i se părură deodată niște gemene, despărțite printr-un freamăt, ca o undă electrică. Amedeo scrisese : «Să cuprinzi cunoștiința morții tale, spre a-ți lumina, prin ea, viața».

Ea intorsese capul de la cel mai mare adevăr din viață : Moartea.

Acum il cunoștea, prin moartea Giuliei. Ii simțea dorul de infinit, puterea cu care smulsese pe Giulia din strimtoarea vieții, iar credința intr-o stare superioară vieții ii infășură sufletul infrigurat. Se gindi că visurile pe orizontul morții se implinesc dincolo, dacă le intrezărești aici, pe pămintul zdruncinat de blesteme. Dar visurile se vor libere, desprinse de realități, purtind cu tragică bucurie imprudența elanului.

Aliki simți ca un dar moartea prietenei sale, care-i descoperea gindul propriului ei sfirșit. Pentru acest sfirșit avea să trăiască de acum inainte Aliki. Incet, dureros și minunat i se deslușea calea, prin cuvintele lui Amedeo Vanni". Dacă prin stil, tipologie a personajelor și retorică narativă nuvela aparține prozei estete practicată de un D'Annunzio, Barbey d'Aurevilly, Theophile Gautier, Henri de Regnier sau Huysmans, ca **semnificație** și **structură simbolică** este mai aproape de nuvelistica lui Mircea Eliade. Interesant este și romanul **O vară ciudată**, pătrunzătoarea și subtila anatomie a unei crize erotice pe care eroina, Alexandra (Alek), spre deosebire de personajul feminin al nuvelei **Bal in strada Eldorado — 1980**, Irina Vretos, ce se lasă purtată de o senzualitate irepresibilă, reușește să o domine, păstrindu-și demnitatea și lealitatea conjugală, in pofida atracției tehnice pentru vărul ei, Pierre. Proza Cellei Delavrancea, amenințată pe alocuri de sentimentalism și prețiozitate, distingindu-se prin rafinamentul scriiturii, ne-a lăsat, cel puțin in genul scurt, cu nuvela **Geamăna**, un moment de referință.

Memorialistica este, de asemenea, demnă de tot interesul, chiar dacă nu forța evocatoare formează prima ei calitate. Amintirile și portretele sale, ce conțin dealtfel, multe amănunte revelatoare, cum este acel Caragiale pasionat și profund cunoscător al muzicii, bătind măsura pieselor chopiniene interpretate numai pentru el, de foarte tinăra, pe atunci, pianistă, se caracterizează printr-o anume **culoare afectivă**, prin unda de lirism ce infuzează fraza. Cronicile muzicale și de balet impresionează și acum, nu numai prin competența profesională dincolo de orice discuții, ci și prin pregnanța stilistică, ce transformă pe unele dintre ele in gracile bijuterii poetice.

Alte texte, dimpotrivă, au o linie elastic-dură ca a lamelor de oțel, exprimind cu eleganță dar tranșant, opiniile defavorabile și rezervele, cum este cazul lui Ceaikovski sau Dinu Lipatti. Pentru cine a citit cu atenție proza nu il va mira cultul autoarei pentru Chopin sau Bach și nici refuzurile ca cele de mai sus. Spirit original, inteligență fină și cultivată, Cella Delavrancea este la fel de personală și in acest domeniu, iar volumul său de **Scrieri** constituie, nici vorbă, o adevărată revelație.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

Scriitori satirici români

Adincind și lărgind cercetările intreprinse timp de un sfert de veac asupra operei și vieții scriitorilor grupați in volumul **Scriitori satirici români**, criticul și istoricul literar Virgiliu Ene ne oferă o nouă și valoroasă sinteză. Aducind in discuție date noi, scoase din consultarea periodicelor vremii, dar mai ales din manuscrisele aflate la Biblioteca Academiei, in alte biblioteci ori in arhive particulare, și bineințeles făcind o lectură cu un ochi proaspăt a textelor scriitorilor care fac obiectul acestor pertinente studii monografice, autorul cărții intregește tabloul, face mai nuanțat relieful poeților și prozatorilor respectivi. Punctul de plecare al demersului critic este observația fundamentală a lui G. Călinescu, după care „literatura română a inceput prin pamflet". Așezindu-și astfel studiile din această carte sub patronajul intelectual al marelui critic, Virgiliu Ene își asumă o indatorire de care se achită in mod exemplar. Sintezele se deschid cu un amplu studiu monografic intitulat **Satira in literatura română**, in care istoricul literar Virgiliu Ene reface traseul acesteia, incepind cu manifestările spontane aparținind creației folclorice și pină la scriitorii contemporani. Firește, un loc aparte rezervă in excursul său unor scriitori care in mod deosebit au ilustrat satira — de la cronicari și indeosebi Dimitrie Cantemir cu romanul său **Istoria hieroglifică**, la Ion Budai Deleanu, cu epopeea sa eroicomică **Țiganiada**, pentru a trece la scriitorii reprezentativi ai momentului 1848 : Heliade Rădulescu, Kogălniceanu, Alecsandri, Gr. Alexandrescu, Bolliac și a ajunge astfel la marii noștrii clasici — Eminescu, Creangă, I.L. Caragiale. Nu sint ocoliți nici scriitorii de mărimea a doua, cum ar fi dramaturgul Matei Millo, poeții D. Dăscălescu, George Barouzzi, George Crețeanu etc. Cele patru studii monografice, consacrate lui Anton Bacalbașa, Al. Vlahuță, G. Topirceanu și N.D. Cocea, vin să adincească astfel investigațiile istoricului literar. Pamfletul românesc cunoaște adevărata sa consacrare odată cu pătrunderea in publicistică a gazetarului democrat și militantului socialist N.D. Cocea. De numele său se leagă indiscutabil pamfletul antimonarhic din perioada dinainte de 1914, dar mai ales din deceniile trei și patru ale acestui veac, cind neinfricatul ziarist a suferit și o condamnare privativă de libertate, pentru așa-zisă ofensă adusă monarhiei, după cum tot de numele său se leagă amarele și demascatoarele articole la adresa claselor dominante, care au inecat in singe țăranii răsculați la 1907. Pentru cel care cunoaște studiile consacrate lui Anton Bacalbașa ar părea că este aproape imposibil să se scrie ceva nou in această privință, — ceea ce textul istoricului literar Virgiliu **Ene infirmă**. Poate mai temerar este demersul intreprins in comentariul consacrat lui Al. Vlahuță, care după ce a cunoscut o adevărată aureolă in studiile apărute in primele două decenii de după Eliberare a intrat intr-un con de umbră nejustificat. Virgiliu Ene se apropie de viața și opera acestuia fără complexe. In analiza sa merge, pas cu pas, cu mult discernămint, disociind ceea ce este perisabil in opera lui Vlahuță de ceea ce este durabil, oferindu-ne la capătul pasionatului și echilibratului său demers critic locul exact pe care-l ocupă in literatura noastră autorul amarei și violentei satire antimonarhice **1907** („Minciuna stă cu regele la masă").

Prin volumul **Scriitori satirici români** Virgiliu Ene își consolidează poziția pe care o deține in rindurile generației sale, cartea fiind indiscutabil o lucrare de referință in cercetarea istorico-literară viitoare.

Nicolae Sorin

Farmecul eseului

Volumul *), după cum indică și titlul, are in fruntea celor trei secțiuni amintite eseul **Despre analogie**, care este compus din următoarele subcapitole: **Analogie și accesibilitate sau „Pentagrama lui Hipocrate"; Analogia in poezia populară românească; Mecanică sufletească.** Eseul liminar acumulează fișe directoare intr-o structurare ușor derutantă. In ciuda acestei situații, remediată in cele trei mari secțiuni amintite, eseul **Despre analogie** se citește cu o deosebită curiozitate, pentru că vehiculează considerații valoroase, de diverse tonalități și din domenii variate. Din el aflăm că, abordind problematica analogiei, cu referire expresă la creația poetică, autorul a trebuit să cerceteze **„pe de o parte o suită de teorii, iar pe de alta, materialul poetic propriu-zis"**. Intre acești poli a crezut autorul că **„trebuie situată analiza unei idei estetice pe care o implică viața formelor liricii din toate epocile"**. Celelalte trei mari secțiuni pledează clar, prin intermediul autorității argheziene, călinesciene, enesciene, pentru o nouă dovadă a adevărului fundamental desprins din **carte** și privind misiunea omului și a educației sale.

Folclorul din **Analogia in poezia populară românească** este asemuit cu emanația unor suflete genuine. Frecvența analogiilor din poezia populară fiind, mai intii, consecința dispoziției sufletului inocent de a asocia, de a compara. Insă, nici la origine și nici in cursul prelucrărilor succesive, poezia populară nu poate exista in afara elementului rațional. Acționind deductiv, analogia este aici suverană, ochiul avind cu precădere un rol prospectiv. In sens larg, orice metaforă poate implica vizualul : se vorbește nu doar de ochiul **dinafară**, ci și de cel **dinlăuntru.**

Secțiunea **Scrisul arghezian** este concepută la o tensiune potrivită cu personalitatea poetului și marelui artist cetățean de la Mărțișor. O intreagă pletoră de veleitari, panegiriști, proscriși și nontalente ne este readusă in fața ochilor ca intr-un eseu cinematografic insoțit de un comentariu de o ferocitate nedeghizată — asemeni spiritului celui studiat. Iată un studiu care place și e valoros. Un eseu de referință printre multe alte studii și articole dedicate operei și vieții marelui Tudor Arghezi, un eseu foarte actual.

In **Note despre G. Călinescu**, Ion Lotreanu schițează cu abilitate un portret al omului și al artistului, mai ales in postura sa de romancier. Fraza e limpede, cursivă, analiza vizează esențialul, iar apropierea de Caragiale — căci **Bietul Ioanide** este, in spiritul său, un roman caragialesc — nu ni se pare fortuită. Din ampla galerie de personaje (Gaittany, Ioanide, Manigomian, Angela Valsamaky, Panait Sufletel, Dan Bogdan ș.a.) ridicolul emană cu opulență. Nici chiar eroul titular nu „scapă", ni se spune, de tratamentul demistificator, fiecare personaj fiind pus in miscare de un mecanism bine determinat tehnic.

In **George Enescu, muzicianul nepereche al românilor**, eroul analizat are ceva din ivirea personajelor mitice și a feților frumoși din basme.

Cea de a patra secțiune a volumului o consider subsidiară. Ea conține note, comentarii, recenzii de două, trei sau patru pagini, cele mai multe publicate in revista **„Săptămina"**, asupra unor teme felurite : **„Amoriul" in poezia noastră populară, Femeia, in artă și in viață, Fragmente despre critică, Critică și rigoare, Sentimentul istoriei, Horațiu in românește, Frumoșii cioareci ai acheilor, Autori, cărți, idei.** E vorba, in ultimă instanță, de un jurnal de critic. Cum s-au definit ca eseuri ? Depinde de unghiul din care privești eseul.

Eseurile lui Ion Lotreanu despre fenomenele culturii și literaturii românești sint un bun indreptar filologic și de cultură peste care nu se poate trece cu ușurință. Cartea relevă lumina unei agreabile inteligențe, ușor chinuită de vastitatea cimpului abordat. La Ion Lotreanu verbul „a scrie" este una dintre „demoniile" extraordinare, cu toate rezervele de inceput pe care ne-am simțit obligați să le facem. Și așa cum nu există floare fără pămint, tot așa nu există eseu fără cunoaștere și cercetare avidă. Ceea ce surprinde in cartea aceasta este faptul că autorul ei nu se lasă copleșit de personalitatea autorilor comentați : Arghezi, Călinescu, Enescu. Eseistul investighează, clasează, grupează și comentează tot ceea ce-l uimește, il farmecă, și dă viabilitate marilor personalități cercetate. La nivelul frazei, Ion Lotreanu este atras de dislocările, deplasările topice și sintactice, de procedeele curente, de cuvintul in ipostazierile sale semantice, preocupare care-l propulsează pe autor in postura unui cercetător perseverent. Ultima sa carte, apărută de sub teascurile Editurii **Eminescu**, reprezintă o poartă deschisă spre alte studii eseistice de anvergură. Le așteptăm.

George Ricus

***) Ion Lotreanu : „Despre analogie și alte eseuri", Ed. „Eminescu", 1982.**

REVISTA REVISTELOR

«Urzica» nr. 2/1983

Condusă, de la nr. 1/1983, de poetul și jurnalistul Niculae Stoian, revista „Urzica" și-a modificat cu numărul al doilea, pe februarie a.c., infățișarea accentuind intr-un chip considerabil elementele de satiră socială, reportajul umoristic, pe viu. Din inactualitatea, desigur relativă, a comicului absurd și „subțire", revista a venit in cea mai fierbinte realitate și nu fără succes : noua serie a ei este interesantă, incomodă pentru spiritele... „confortabile" și... eficientă.

Sint, mai intii, rubricile satirice „directe" : „Poșta cu țepi" de Lucia Iles, „Urzica in anchetă", prin reporterul ei „de senzație" Ion Tipsie, cite o „repede ochire" asupra programelor de televiziune. Apoi, un număr de rubrici mai noi, care trebuie continuate deoarece sint nimerite : „Urzicoteca", o antologie a umorului „clasic" național, „Starea umorului", conținind comentarii asupra unor cărți de umor, filme umoristice și cam tot ce ține de latura „literară" a revistei „Manuscript" (un text inedit al unui umorist important, acum Nicuță Tănase). In plus, Valentin Silvestru semnează o proză S.F. cu evident substrat umoristic, Călin Căliman o cronică cinematografică, M.H. Simionescu — un pamflet, George Arion — două schițe, dintre care una (pe ideea orășeanului care merge in vizită la sat ca și cind ar călători in junglă) se reține. Cunoscutul ziarist Dumitru Tabacu, umorist vechi, publică, sub titlul „Sonetul ca fabulă", patru sonete „fabulistice", de o formulă ingenioasă, quevedescă sau encomiastice, după caz. El a fixat in insectarul lui imaginar „Albina", „licuriciul, libarca și călugărița" in versuri fluente, corecte ; o adevărată surpriză.

Două pagini sint dedicate in acest număr împlinirii a 80 de ani de la nașterea lui Tudor Mușatescu. Alături de evocări semnate de Romulus Vulpescu și Vlad Mușatescu, „Urzica" ne oferă și citeva inedite (scurte „Sketsch"-uri, note de jurnal), foarte nimerite ; de altfel inițiativa este excelentă. Preocupată, prin urmare, atit de actualitatea socială nemijlocită cit și de tradiția națională a genului, „Urzica" face, in acest moment, o figură jurnalistică dintre cele mai interesante.

A. S.

HELION, II, noiembrie, 1982

● Magazinul clubului de anticipație „HELION" din Timișoara prezintă un sumar bogat, pe cit de variat, pe atit de interesant. Se propun citeva „ipoteze extraordinare" in legătură cu existența universurilor simultane, cu lungimi de undă specifice și prin raport la acestea, cu posibilitatea călătoriei inter-spațiale (Gheorghe Lucaci), se readuce in discuție pasionanta problemă a liniilor din deșertul Nazca (Mandics György), se reia enigma Atlantidei din perspectiva culturilor și mitologiilor unor popoare ale antichității (Mircea Pigli).

Despre condiția literaturii S.F., creație specifică in căutarea propriei forme de evoluție scrie Gheorghe Săsărman („Criteriul credibilității"). Ovidiu Pecican semnează un eseu amplu dedicat „genului" S.F. ca posibilitate, realitate, necesitate. Rubrica „meridian S.F." prezintă traduceri din autori străini de literatură științifico-fantastică (Sam Lundwall, Jack Lewis, Ratko Iancovici). Conceput intr-o formă echilibrată, cu o reală varietate tematică și printr-o selecție bine orientată, magazinul „HELION", adresat indeosebi cititorului tinăr, răspunde adecvat programului propus.

CARTEA DE DEBUT

Agresiunea urîtului

In ultima vreme poezia tinerilor ne-a obișnuit pină la saturație cu un gen de disperare existențială in fața maculării modelului poetic al lumii de către realitatea brutală a acestui sfirșit nuclear de mileniu, angoasă foarte la modă in literatura contemporană mai mult sau mai puțin adolescentină. Scepticism, ironie, sarcasm, cinism sint forme polemice cu care realitatea dezolantă, din care poezia nu reușește să se ridice, este incorporată programatic, fotografiind concretul in ce are acesta mai urit și mai meschin. La nivelul scriiturii sale de „grad zero", cultivind materialitatea cea mai banală, această poezie hiperrealistă intreține relații polemice cu scriitura metaforică a generației anterioare increzătoare in fața realității secunde a poeziei.

Trecerea de la **mitul poeziei la mitul realității** este proclamată ca atare și in volumul *) echinoxistului Ion Cristofor, „nesupus impudorii de a suprapune visul calpei realități" **(Constelație)**, unde visul și realitatea se amestecă dispărind intr-o viziune de coșmar. Asediată de tentaculele monstruoase ale civilizației apocaliptice, imaginația poetului naște la rindu-i monștri. Imaginarul poetic colcăie de figuri ale uritului și greței imprumutate din bestiarul expresionist și existențialist — șobolani, tirfe, hoituri, singe, creieri, sudoare, putoare, orbi, cadavrele gazaților ultimului război, scirnăvie, duhori, orgasme, spinzurați, privighetori mecanice, cadavre de inger, urina copilului și multe alte grozăvii incărcind obositor și dizgrațios poemul, inecindu-l prin repetiție și aglomerare. Imaginile sordide, aflate la granița trivialului, ar avea — după criticul Petru Poantă, care prefațează volumul — o funcție cathartică, expiind spaima față de agresiune asupra purității. Puține poeme intrețin insă tensiunea lirică intre maculare și puritate, detectabilă in **Flacăra, Hăituind lebăda** și alte citeva din prima parte a cărții : „Cade zăpada altui veac pe umerii tăi / Tăcut cobori in viltoare / Cu o povară de infime cuvinte, / Ci iată ingerul judecății in nori / Amestecă zoioasele cărți / Și cade scuipatul alb al indiferenței / Pe marmura marilor scuaruri, / Tăcut cobori in viltoare urmărit / De hohotul tirfelor ce cutremură morții-n morminte / De strigătul bătrinilor hagii / Neguțind in piețe putredul lemn. / La nesfirșit cade zăpada altui veac / Pe umerii tăi / Tăcut cobori in viltoare / Cu o povară de infime cuvinte / Dar singele tău rămine aici inchipuind un trandafir / In patria mai presus de orice." Marea majoritate a versurilor din partea a doua sint construite pe excesul agresiv de grotesc și imund, degajind in final o apăsătoare impresie de monotonie și făcătură, nesalvată de recursul la „estetica uritului".

Astfel, dacă atitudinea lirică este comună cu a celorlalți congeneri, mijloacele poetice diferă esențial prin apelul „tradițional" la funcțiile specifice ale limbajului poetic (cuvintele apoetice cucerindu-și de mult drept de cetate in poezia modernă). La acest poet realitatea nu mai este pictată hiperverist, ci in culori violente, tonuri stridente și linii ingroșate, mult folosite in tehnicile expresioniste, incit imaginile apar distorsionate, tablourilor conferindu-li-se dimensiuni coșmarești, ca in **Constelație, Messa plictisului, Cu mina in flacăra veacului, Intr-un orășel de munte, Alt poem despre ceață.** Personal este Ion Cristofor și in poemele unde melancolii muzicale sint inchise in rigorile prozodiei tradiționale : **Repetiție generală, Lumină grea, Curind, Plins, O, norilor** („Saturn ne va apare poate / Cu un inel de singe nimb / O, norilor pierdute patrii / Uitai umbrosul vostru limb."). Construcții poetice interesante, textualizante, găsim in **O, dacă fluturele** și **Pustiit, curat ca flacăra serii,** unde poemul este „pus in abis" scriind despre scrierea sa ca intr-o oglindă. Alături de cele mărturisind despre chinul poetic, **Poem scris pe o pagină in flăcări, Text, Mina ta ca o flacără,** acestea se inscriu printre reușitele acestui poet contradictoriu, Ion Cristofor radicalizează, fără mult ciștig pentru poezie, o direcție mai veche a revistei clujene. Ceea ce la Dinu Flămind era incă liric („dormiți, dormiți, ies ingeri din canale"), aici devine agresiune a uritului : „auzi cintind naiade și nimfe / In canalele de vidanjare ale orașului părăsit". Volumul suferă de lipsa unei selecții severe. Pe lingă reluarea artificioasă a motivelor „scirbei". Ion Cristofor se repetă la nivelul imaginilor poetice, reluind de la un poem la altul ceea ce a izbutit o dată : „vintul prin landele pustii ale cerului" (pag. 14), „mai trist decit ciinii lătrind in landele pustii ale cerului" (pag. 71), „trezit de ciinii lătrind in landele pustii ale cerului" (pag. 79) ; „rochia ta de culoarea lunii deasupra unui cimp de cadavre" (pag. 46), „frumoasă ca luna deasupra unui cimp de cadavre" (pag. 61) ; „mirosul de bordel al altarelor", „mirosul de bordel al cărților din bibliotecă" etc. Senzația e de sărăcie lirică, nu de sunet monocord. Redus la jumătate volumul ar fi putut fi un debut eveniment, astfel el apare grav minat de propria-i manieră.

Alexandru Condeescu

***) Ion Cristofor : „In odăile fulgerului", Editura „Dacia".**

BREVIAR

■ **CONFESIUNI ESENȚIALE.** Dintre cele mai noi „confesiuni esențiale" culese in „Suplimentul Scinteii tineretului" de Mariana Brăescu reținem o convorbire incitantă cu istoricul literar Ion Rotaru, a cărui radicalitate e cunoscută : „Militantismul — observă acesta — in cultură, in ințelesul major al cuvintului, manifestat de-a lungul intregii istorii a spiritului nostru național, mai mult decit in cazul altor popoare, mi se pare a avea un caracter logic intrucit ne privește". Observație justă ca și aceea, din cel mai recent număr al „Suplimentului", făcută de Constantin Sorescu, intr-un remarcabil eseu intitulat „Necesara luptă cu inerția in cultură" : cele 5 mari sinteze, apărute recent (e vorba de „Getica", Eminescu. „Opere IX", „Istoria literaturii române" de G. Călinescu, „1848 la români" și „Miniatura românească") sint puțin comentate deși apariția lor e, prin ea insăși, o biruință a lucidității asupra comodității.

■ **STELIAN PAUN — 70 :** A implinit recent 70 de ani prozatorul și poetul Stelian Păun, autor, printre altele, al unor romane de succes la public, precum „Pămint sălbatic", „Fața lumii", „Primăvară in infern". Insă Stelian Păun, acest B. Jordan al literaturii de azi, va rămine probabil incă multă vreme autorul romanului „didactic" „Omul de la catedră", un document profesional care trebuie reținut. La aniversarea lui, să-i urăm și noi „La mulți ani" !

■ **„DEBUTURI STUDENȚEȘTI IN LITERATURĂ".** Sub acest titlu generic, revista „Amfiteatru" (nr. 2) publică mai multe comentarii la volume ale unor tineri autori, in general merituoși (de remarcat sint aici, prin siguranță, tinerii critici Radu Călin Cristea și Traian Ungureanu). O nedumerire persistă, cu toate acestea : Ion Stratan și Florin Iaru, despre care se scrie aici, nu mai sint studenți de trei-patru ani, Gh. Crăciun — de aproape opt ani. Avem, așadar, a face nu cu volume ale unor „debutanți-studenți" ci ale unor „debutanți-tineri" : cum, repetăm, cărțile merită un examen exegetic, nu ințelegem de ce a fost nevoie de o mistificație prin care devin „studenți" peste noapte oameni care au absolvit demult facultatea.

■ **FANZIN.** Entuziaștii susținători ai prozei S.F. Bistrița publică un interesant „Fanzin" intitul de acest fel intitulat **Univers**. Pe lingă proze : ale localnicilor Ovidiu Bufnilă, Cristian Cărăbuș, Sorin Moraru (prezent cu articole de informare), și ale „invitaților" Adalbert Molnar, Rodica Bretin și Dorin Davideanu remarcăm in această publicație un eseu al cunoscutului scriitor clujean Mircea Opriță despre H. G. Wells (un fragment dintr-o monografie). O „poștă a redacției" de Virgiliu Rațiu M. și un colaj din volumul „Respirări" de Nichita Stănescu completează sumarul acestei reviste onorabile.

■ **O LUME DE CELULOID.** De duminică, 6 martie, emisiunea TV „Ora satului" va difuza cite o jumătate de oră filme documentare din Arhiva națională, conținind scene din viața satului românesc de acum cincizeci (sau chiar mai mulți) ani. Idee minunată : aceste fragmente ale unei „memorii mecanice" au un interes istoric și etic ieșit din comun.

A. S.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (VII)

Corul critic

In sfirșit, monopolizarea opiniei și substituția de autoritate nu s-ar fi desfășurat atit de consecvent fără existența unor complicități indeajuns de străvezii, instituite intr-un chip foarte riguros, aproape militarizat. Cheia acestui sistem operativ constă intr-o supunere totală la un cuvint de ordine pronunțat „de la centru", ale cărei efecte pot fi o campanie de sprijinire critică, de „consolidare" a unei mici „notorietăți" impuse cu forța și cu scandalul ori, mai rar, și numai in cazuri excepționale, o „lansare" publicitară de răsunet pregătită minuțios și executată rapid, ca un „hold-up". Asemenea acțiuni, premeditate cu mult timp inainte de a se naște „spontan", par analoge cu acelea ale banditilor care jefuiesc trenuri și case de bani, ori răpesc pe cite cineva ; in realitate, aceasta nu e o analogie intimplătoare ci este purul adevăr.

S-a observat, probabil, pină aici că micul grup al „Europei libere", insuflețit de o curioasă „solidaritate" (cuvint iubit, se ințelege și de ce !) necondiționată nu excelează prin „imaginație" in manifestările lui publicistice : examinate atent, opțiunile lui de natură literară indică interesante repetiții, aparent de natură maniacală. Un izbitor element al acestei „solidarități" este *focalizarea publicistică* intreprinsă asupra unui autor ori a unei cărți, in mod obligatoriu aparținători de grup. Cind la intervale reduse de timp, mai mulți indivizi, legați prin interese care se pot observa ușor, comentează favorabil producția unui singur autor insemnează că avem a face cu o campanie. O campanie susținută numai cu intervenții de natură, axiologicește, pozitivă generează, fără indoială, un „cor critic", care „cintă", ca să zicem așa, cum dictează un obscur dirijor. Interesant este că astfel de campanii, care se succed fără pauze și cu obiectul laudelor modificat numai in interiorul grupului canonic, generează un tip de *critică circulară* a cărei eficacitate o cunoaștem demult. Nu e, așadar, vorba, prin acestea, de a impune, momentan un scriitor și de a-l așeza intr-o poziție de leader ci de a intreține, prin elogii reciproce și necontenite, poziția falsificată a unui intreg grup. Cind Sanda Stolojan scrie despre H. Stamatu, devine obligatoriu ca acesta sau altcineva să scrie despre Sanda Stolojan. Cind Șerban Cristovici compune o recenzie la o carte a lui Paul Goma, este imperios necesar ca, tot in acea publicație ori la alta, să se producă un elogiu vizavi de opera lui Ș. Cristovici. Această validare reciprocă, de aspect așa-zis „spontan", se dovedește, in realitate, o foarte limpede operațiune de mistificație, cu aspect aproape caricatural. Pentru cititorul neprevenit, sub ochii căruia apar, din mai multe părți, aceleași și aceleași nume, „corul critic" poate reprezenta o metodă cu rezultat sigur, nu insă și pentru cine descompune, cu un minim efort, date aparent fără legătură deși aflate la indemină. Jurnalistica Monicăi Lovinescu, de exemplu, se invirtește de multă vreme in jurul operei lui Paul Goma despre care publicista face ce face și vorbește mereu. „Unde scurte", unicul ei volum de „critică literară", se termină cu un „postscriptum" in care Paul Goma e tratat ca și cum ar fi Faulkner, Proust ori Liviu Rebreanu. Un eseu „sintetic", din „L'Alternative" (nr. 13/nov. — dec. 1981) e compus in stil retoric, abil, spre a-l elogia la sfirșit pe P. Goma in chip de „salvator" al literaturii române. Nu mai vorbesc de cronicile felurite, dedicate unor cărți ale acestui autor, una dintre ele, din „Cahiers de l'Est", (nr. 8 din 1977) despre „Gherla" conținind adevărate țipete de fericire. Această „manie Goma" nu e neobișnuită, ea face parte dintr-o foarte consecventă sforțare de a-l impune pe acest, cum să-i zicem ?, „romancier" și de a eclipsa, prin el, adevărata proză românească majoră care se scrie azi in România. Diversiunea, căci despre o diversiune e vorba, are normele ei din care face parte, alături de „sprijinul necondiționat" și „lansarea zgomotoasă". Pe D. Țepeneag, Monica Lovinescu l-a tradus (in „Les Nouvelles littéraires", nov. 1971 p. 100-105) cu o proză, „En bas", atunci cind nimeni nu știa despre el nimic (au urmat insă alții, care au „sprijinit" inițiativa). E drept că acestei vajnice cauzașe cu manii i se fac destule servicii, mai ales din partea unor colaboratori ai revistei „Limite", unde Monica Lovinescu e un soi de director neoficial. Citeva știri, presărate abil in acea „gazetuță", ne informează că volumul „Unde scurte" n-a trecut neobservat. El a fost, pare-se, comentat in „Revista Scriitorilor Români" de la München, de Vladimir Angelescu și Mihai Cizmărescu. Era și normal : Vl. Angelescu colaborează la „Limite" (de pildă in nr. 14/dec. '73) ca și Mihai Cizmărescu, (Radu Gorun), recent decedat, fostul șef al Monicăi Lovinescu la „secția română" a „Europei libere" unde autoarea e angajată (cit privește colaborarea lui cu „Limite" ea a fost intensă). In fine, o recenzie a lui V. Nemoianu (in „World Literature Today") a fost bine răsplătită, prin știri destul de consistente asupra unor așa-zise inițiative culturale „nemoiene". Crearea unui „cor critic", produsă așa cum s-a văzut, ar putea fi clasificată in categoria „serviciu contra serviciu" insă e mai mult decit atit.

Și Virgil Ierunca e un fanatic al lui Paul Goma, comentat intre altele, in „Limite" (8/dec. 1971) ; tot de V. Ierunca e și postfața la volumul „Gherla" semnat tot de P. Goma. O pasionată „gomistă" s-a trezit, in 1971, că este și Anneli Ute Gabanyi, recenzentă a romanului „Ostinato" (in „Die Zeit", 12 nov. 1971) ; și ea este, nu mai e o surpriză, colaboratoare a „Europei libere" și a gazetei „Limite" (in ultimii ani, foarte activă). Bibliografia colaborării lui Horia Stamatu la „Limite" (aproape in fiecare număr) trebuie pusă in legătură cu recenziile elogioase pe care acesta le-a dedicat cărților lui Goma (in „Die Welt der Bücher" nr. 7/72 și „Limite" 24/25 sep. '77) ca și unei cronici despre Țepeneag („Limite" 14/dec. 74). Adeziunea lui la grup ia citeodată forme grotești și ca să facă speculații despre „ethos", intr-un loc, Horia Stamatu amestecă pe Gagarin cu Nietzsche și cu Hitler și citează ca texte „esențiale", din Virgil Ierunca și Sanda Stolojan. Sanda Stolojan este, de altfel, exegeta lui Horia Stamatu pe care l-a prezentat in „Cahiers de l'Est", nr. 1/75), și l-a recenzat in „Limite" nr. 19/dec. 1975. Nu insă doar a lui ci și a lui Paul Goma, despre care a scris, cu o insistență care te pune pe ginduri, in „Le Monde" din 1 iunie 1979, in „Esprit" sept-oct. 1979 și in „Journal de Génève", din 6 nov. 1976. Tot in „Journal de Génève", dar in 24-25 II 1973 Sanda Stolojan recenza un volum de D. Țepeneag, o „miză", a grupului iar cind venea vorba să prezinte in „Cahiers de l'Est" pe un scriitor român ea opta pentru Angela Ghilber (Angela Croitoru), colaboratoare de bază, ați ghicit, la „Limite".

Despre Șerban Cristovici nu se pot face alte observații : el a scris despre „Ușa" de, bineințeles, Paul Goma, in „Ethos" 2 (1975, p. 315) și in „Cahiers de l'Est" nr. 1/1975, și i-a tradus romancierului iubit — „Gherla".

Un spirit de echipă gata in orice clipă de orice operațiune pare a stăpini relațiile acestor indivizi care se tămiiază intre ei. Traducătorul lui D. Țepeneag, Alain Paruit (tot un român) e și traducătorul lui Goma („Elles étaient quatre") ca și al lui Virgil Tănase. Șerban Cristovici asociază pe V. Ierunca, in chip de prefațator, la traducerea romanului „Gherla" de P. Goma, Virgil Ierunca și Țepeneag fac o „drujbă" spre a intocmi o microantologie poetică românească in „Esprit" sept. 1975, unde director e J.M. Domenach, din colegiul de redacție la „Cahiers de l'Est", dirijate de Sanda Stolojan. P. Goma, pe care Ș. Cristovici il tradusese in franceză, ii scrie acestuia o postfață la o traducere a altui simpatizant („La Cité totale"). In „Limite" apăreau intr-o vreme scrisori particulare pe care și le trimiteau Virgil Tănase, Goma și Țepeneag și care se terminau cam așa : „Virgil Tănase te salută cu drag".

Acest amețitor joc de semnături care se pot schimba oricind intre ele, spune totul despre metoda „corului critic" și despre funcționarea ei. Ar fi greșit insă dacă am face abstracție de „coriștii temporari", utilizați intr-o singură fază a operațiunii și, apoi, dacă s-au purtat bine, premiați. Un Dieter Schlesak, care a comentat (in „Frankfurter Allgemeine Zeitung" nr. 236 din 12 oct. 1971 și, apoi in martie 1977) cărți ale lui P. Goma, a fost la vremea respectivă chemat să colaboreze atit la „Limite" nr. 23 din '77 cit și la „Cahiers de l'Est" nr. 4/1976 ; o carte a lui era, desigur, prezentată in „Limite".

Un Nicolae Tipei lua atitudine impotriva celor care n-aveau incredere in Goma („Boian News Service", din 15 ian. 1979) ; fiul lui, Sever Tipei, e colaborator la „Limite" și la „Ethos" iar broșurile pe care le produce sint menționate acolo. In sfirșit, un Guy de Bosschère, care luase interviuri lui D. Țepeneag in 1971, colabora cu poezii la „Cahiers de l'Est" nr. 4 din 1976 și prefața un volum, „9+1", de Mioara Cremene in 1980.

Contribuțiile acestor marginali care aduc, in cor, cite un zgomot aprobator de fond nu se pot insă prenumăra printre acelea ale grupului propriu-zis, minor și minoritar, insă bine instruit ca să răspundă la comenzi.

Artur Silvestri

Alexis, văzînd această lume a boemei pierdute, își aminti de vremea cînd și el făcea parte din ea. Își aminti de Ginda, azi soția ministrului Felix Huniade, ar fi putut apela la ea pentru aprobarea scenariului.

Ginda Mavrodin, pe numele ei de fată, își petrecuse, după terminarea unei școli populare de artă, multă vreme în cercurile boemei ; fără slujbă, frumoasă, se visa și ea o mare artistă neînțeleasă, deviza lor, a boemilor, era aceea a unui mare poet contemporan care, deși fusese între cele două războaie, în timpul legionarilor, apoi al războiului, un democrat, scrisese odată celebrul : **Nici un vers pentru contemporani,** vers care deveni apoi, pentru o parte a boemei, deviză, căci, cei mai mulți din ei, nepublicați, jigniți și împroșcați, fără ca măcar să-și mai dea seama de ce, cu amanta fără șal, soba fără lemne, trăind prin cocioabe periferice ori mansarde părăsite, negăsindu-și editor, pictorii, cumpărători, cu datorii nu numai la Fondul literar, constituiau o lume, o parte bizari, interesanți — așa cum era de fapt și Alexis, — mai mult prin biografie decît prin operă. Alexis se smulsese din această lume care acum îl birfea (Ginda și chiar Huniade cunoșteau bîrfe) ; se spunea astfel despre el :

— Cînd va face film, Alexis Morutzi nu va mai fi cel mai mare din cinematografia română, cum e acum cînd n-a făcut nici unul. Sau, aflîndu-se despre ascensiunea lui rapidă în București, se răspîndi repede aserțiunea care deveni notorie : — Alexis a compromis pînă și șantajul. Adevărul e că Alexis posedă alte calități, era un deținător de secrete, un Mefisto care își dădu seama că această boemă, formată mai mult din tineri care deveniseră înrăiți, acriți și că în fond, această boemă vetustă — pe care ei o numeau socialistă — conținea și o doză însemnată de perfidie, fiindcă adesea poeți, pictori, muzicieni mediocri făceau din viața boemă, derizorie și mizerabilă, o justificare a ratării lor timpurii, unii se avîntaseră în ode care se publicau, numele lor circula, se trezeau cu premii, erau trecuți în manuale, și, vorba lui Fănuș Neagu, deveneau clasici în viață. Un tip ca Patrafir Beleză era un as al literelor, pe cînd Arghezi, scos din Academie ca și Blaga, vindea cireșe la poarta Mărțișorului iar dramaturgul Tudor Mușatescu vindea în Piața Matache pungi de hîrtie — confecționate cu propria-i mînă din colecțiile revistelor la care colaborase ; unul ca Patrafir Beleză dădea brînci ușilor celui mai înalt for de cultură al Țării, spărgîndu-le urechile unui Călinescu și Philippide cu un discurs de recepție întins pe zece pagini și intitulat : **Perspectivele deschise creației literare de planul stalinist de transformare a naturii.** O parte din frondă deci urcase pe astfel de „baricade", în timp ce alții se considerau „rezistența", adică din plutonul Arghezi, Blaga, Voiculescu, și mulți alții, fiind în fond — spre deosebire de acești mari artiști și care își ciopleau în bronz opera, persecutați de **Atomiști** (de la A. Toma et comp.) — niște ratați, tinerii, majoritatea pretinse talente, înțelegeau să hoinărească lenevos, pătrunși de un levantinism păgubos, fără travaliu artistic, căruia să i se abandoneze, preferînd dezordinea traiului diurn, oameni abia ieșiți din adolescență, care în fond puteau trăi onest, era un amestec imprevizibil în care se confunda escrocheria, naivitatea, și dezordinea, căci de fapt omul e uneori talentat — așa cum se dovediseră unii din ei, — e în stare să scrie cărți excelente, poeme perene, cum fusese cazul lui Labiș cu **Moartea căprioarei,** fiindu-i însă imposibil să se supună rigorilor unor munci regulate. Trăiește singuratic, arătîndu-și în văzul lumii coatele ruate, doarme pe un pat desfundat și se lasă absorbit de somn și de vise, unii cu tinerească seninătate ofereau ipostaza „artistului ca saltimbanc", alții pe cea de „decadenți", „mallarmé"-eni, „avangardiști", fără măcar să fi citit un vers din acei mari autori frondeuri, considerîndu-se **artiști** fără altă resursă decît talentul. Adunătură în care se simțea și pulsul unei activități laborioase, dar și multă lene, lume plină de utopii strălucitoare, entuziasme vagi, amestecate cu anumite dorințe de înnoire — urînd pe boși și stabi, pe „burtoși" — de plictiseală, de discordii trecătoare, de speranțe nesigure, unde se proclama că societatea e alcătuită din proști și din escroci, și unde dragostea nu-i decît o tîrgueală josnică, societatea era plină de abuzuri, de arestări și în care numai profanii triumfă, consolîndu-se cu aserțiunea lui Voltaire care spunea că haina omului de litere este livreaua săracie, știind că este adevărată nenorocirea aceluia care așteaptă totul de la pana sa. Nimic mai șubred. Omul care face pantofi e sigur de traiul său, cel care scrie o carte sau o tragedie nu e niciodată sigur de nimic.

În această lume, deci, își făcu intrarea Ginda, se pare că fusese introdusă chiar de Alexis, care, pe atunci, cu toată privirea lui deochiată, cu ochii lui satanici, încrucișați, un ochi de iod și unul de culoarea bronșitei, arbora o prestanță seniorială, cu o haină albă pe umeri, părînd că visează profund, chiar și cînd vorbea ori mergea, pradă unei veșnice nostalgii ; avea unul din acele nasuri imense, cu desăvîrșire nobile — spunea el — desăvîrșit de corecte, care prin însăși dimensiunea lor sînt caricatura frumuseții ; în acest nas mare și în barba mai neagră decît lava lui Tarre del Greco, care-i încadra obrazul palid, pe atunci, ca o mască de teatru, barbă despre care el spunea că e atît de dură, de aspră, de ascuțită ca un fierăstrău și că ca ajutorul acesteia poate reteza gîtul unei fete, al unui rival, răni un umăr, tăia fesele ori sînii oricărei femei, și care afirma că e socialist, comunist, nu boem, sînt comunist, spunea, convingerile mele comuniste sînt ca nebunia celui care se crede transformat în linx... Sînt comunist pentru că nu pot fi locuitor al Caraibelor. Am nevoie de o cantitate enormă de libertate : mi-o va da oare comunismul ? Vreau să fac filme ! Și voi face ! Apărure deci cu Ginda, în timp ce în ochii lui străluceau licăriri infernale, avea o față verzuie aproape, lividă, de om în apropierea morții, Ginda îi cedase în obscura lui mansardă, în care Alexis se visa un Napoleon al filmului, urmărind mirajul gloriei de care era sigur, și făcînd dragoste pe comoda desfundată, cu un picior rupt, fata îi spusese în final că va scrie un eseu despre „Incomoditatea comodelor" și tot ea îi spusese — știind că Alexis avea un mare succes la femei — privindu-i fața, nasul mare, barba lui ca un fierăstrău, ca un joagăr — zicea el — că această paloare, lividitate, verzuie aproape — de fapt Alexis își dregea chipul cu pudre de culori diferite, compunîndu-și o figură martirizată, de om sfîrșit și care proclama că va muri de nostalgia lumii invizibile, deci Alexis vopsindu-și nu numai fața, mai tîrziu avea să-și vopsească în verde ori în albastru și barba lui ca de fierăstrău și coama precum Baudelaire, zicea el — stînd pe canapeaua respectivă, cu aceeași figură martirizată, Ginda îl privi cu milă, explicîndu-i, cu naivitate, rostind gîndul cu glas tare, cu vocea ei dulce, catifelată : — Să nu te necăjească figura ta, Alexis, ochii ăștia te fac interesant, pari un drac, nu te supăra, barba are ceva de țap, care tot pe Diavol îl întruchipează, iar faptul că obrazul ți-i verde îți dă un aer fatal, de ghiaur devorat de pasiuni și de... remușcări. Femeile sensibile, ca mine, te găsesc interesant, înduioșîndu-se de sfîrșitul tău apropiat, nu te lasă să aștepți prea mult fericirea, vor ca cel puțin pe lumea asta să te bucuri de ea, și îl sărută, în timp ce Alexis îi spuse să nu uite să scrie acel eseu, își puse pe nasu-i enorm podoaba sfîntă, un monoclu de care nu se despărțea nici în somn, pentru că, spunea el, **să distingă mai bine visele,** ea îl numi **tovarășul miraculos,** cînd acesta îi vorbi despre faptul că el e comunist doar pentru faptul că nu poate fi un locuitor al Caraibelor, apoi Ginda îi promisese că va scrie neapărat eseul despre incomoditatea comodelor.

— O să traduc și pe Shakespeare, spuse ea visătoare.

— Ca să-l traduci, îi spuse ciudatul devorator de trupuri tinere, nu-ți mai rămîne decît să înveți... românește.

— Am să mă apuc, răspunse ea cu gravitate. Mă las de pictură și o să iau lecții de românească de la tine.

— De la mine, scumpo, iei altfel de lecții... Ieșiră la braț și acum înaintau prin niște coridoare prost luminate, între pereții negri ai unei fundături înguste, coborîră niște trepte umede, de lemn aproape putred, prost apărate de o bară de fier nesigură. La stînga, un fel de vizuină deschisă lăsa să ghicești în întunecimea incertă nicovala tăcută a unui lăcătuș care nu se vedea. Ca și cum nimic nu trebuia să lipsească melodramaticei puneri în scenă, un corb, foarte jumulit, țopăia pe marginea unei platforme. — La soileală ! — i se adresase Alexis și luîndu-l în brațe se repezi pe aceleași scări, făcînd cale întoarsă, ca să revină peste puțin, și destinului lor, chiar dacă norocul nu le-a suris, mereu depinzînd de un „dacă", spirituali ca foiletoanele lui Arghezi, veseli ca niște iubitori ai paharului, oh, datorează Fondului literar tot atît de mult pe cît beau...

Evită însă să-i spună că printre acești tineri despre care se spune că dau speranțe existau mulți care, ignorînd viața practică, societatea, trăiau într-o lenevie și adorație reciprocă, negînd totul, închipuindu-și și crezînd că arta începe cu ei ; și ea face parte din această categorie, gîndise corsarul, numai că ea nu **ignoră viața practică** — tineri care își imaginau că stînd în mansardele lor sordide, din care numai foamea și cererile de împrumut la **Fond** îi scoteau, își închipuiau în lenevia și oblomovismul lor — autori, în cel mai fericit caz, ai unui volumaș gros cît o lamă de ras, că prin această „operă" au spus tot și așteptau ca admirația publică și bunăstarea să le dea asalt și să intre în duhnitoarele lor mansarde spărgînd ușa ; unii dintre ei erau bizari, își ziceau discipolii artei pentru artă, iar după credința lor arta pentru artă însemna a se diviniza între ei, a nu ajuta întîmplarea, care nu le știa nici măcar adresa, așteptînd piedestalele să vină să li se așeze sub tălpi.

Ginda avea să-și amintească mai tîrziu de acea seară, de lumea bizară pe care urma s-o cunoască, și o cunoscuse, de vorbele lui Alexis, despre care, acum, cînd lucra frenetic la coproducția româno-americană, îi aminti cineva din vechii camarazi, unul care rămăsese tot un pescuitor de lună, trăind tot în marginea obiceiurilor, trăind dintr-o hrană himerică, unul pe care-l întîlni într-o dimineață în Obor, nesigur pe picioare, pe el cu o haină veche din care îi ieșea căptușeala și vatelina prin umeri, cu pantalonii rupți lăsînd să i se vadă izmenele înnegrite de nespălare, fost luptător și băutor perpetuu, nici nu se ocupase de artă, frecventa doar pe amicii ei, era urît, de o urîțenie vulgară, foarte stîngaci, foarte scund și murdar, chelise între timp — încît ea abia îl recunoscuse — își lăsase barbă, o barbă lungă, castanie, ochi fără strălucire, mari, cu o expresie blîndă și timidă și care aveau un fel ciudat de a fi în același timp, ieșiți din orbite și codați... Nu puteai sta mult în apropierea lui fără să fii uimit, apoi interesat, apoi bucuros să-l asculți, deși mintea lui care funcționa în salturi și ca pe arcuri pînă la urmă te enerva, căci revenea mereu asupra acelorași lucruri, intrase în lumea artelor, ca mulți alții, fără voia artei, și formînd o categorie în care lenea și beția, desfrîul și parazitismul alcătuiau fondul moravurilor, acum însul, Ginda îi uitase numele, purta un coif de hîrtie pe cap, pus de o gloată batjocoritoare, beat ca un husar și urlînd refrene deochiate ; nu se știe prin ce miracol o zărise pe Ginda care coborîse din Mercedesul blindat, cuprinsă de nostalgia acestei lumi pestrițe, atît de reale, cu dorința de a se pierde prin mulțime, de a intra într-un bufet și de a comanda o țuică de Turt, aici, unde nimeni nu o știa, și iată, se auzise strigată.

— Sînt Contele ! Știți..., moara, statuile... Doamna Ginda... Prieten cu Morutzi... Oh, ce vremuri ! Și îi relată pe loc cît a băut. — O întreagă generație a fost zdrobită de revoluție, scriitori, artiști, poeți... Sînteți pictoriță, frumoasă... Eu sînt ultimul dintre boemi. Comuniștii și-au închipuit o boemă de lași. Eu am să le arăt una disperată și amenințătoare. Le stric revoluția — Fac eu alta... Prietenii mei au făcut Canalul, n-au vrut să se amestece în politică, acum umblă ca și mine pe bulevardele Bucureștiului cu fracul ars de soare — îl vedeți ? — îi arătă o haină mototolită, cu vatelina ieșită, care nu fusese decît în închipuirea lui frac, umblă prin zăpadă încălțați în pantofi de bal, cu ghete de damă, priviți — într-adevăr avea niște luntri lungi și cu toc ascuțit în picioare — sau cu papuci, lihniți de foame, și care se cred liberi, dar nu sînt, sînt mereu urmăriți, ca și mine, poate chiar **tu** mă urmărești, știu că te-ai vîndut șefului barosanului — dar nu ne e frică, fețele noastre se luminează, chiar așa supte, se luminează de un rînjet ; dar nu rînji, se clătină doar și o privea pe Ginda ca printr-o ceață — De ce-i tratați pe acești oameni, că sînt oameni, nu ? ! — **artiști,** drept necinstiți, reacționari ? Cine vă dă acest drept ? Domnul Huniade ? ! Sînt gata, ziceți voi, să-și fure unul altuia o monedă nouă sau o idee veche ? Sînteți siguri de asta ? ! Și ce vă interesează moneda, dacă nu iese din buzunarul vostru ?" în jurul lor se adunase lume, Ginda se simțea stingherită. Cineva îi spuse, probabil cunoscînd-o :

— Mai bine ai face dacă i-ai da un adăpost, tovarășe Huniade, sînt trei săptămîni de cînd doarme sub podul ăsta, și omul arătă vag într-o direcție.

— Nu-i adevărat, protestă Contele cuprins de o beție oratorică, dar și de o surprinzătoare demnitate — am umblat din cafenea în cafenea, din birt în birt, din bufet în alt bufet... Am golit cincizeci de țapi (de bere probabil), dar am doborît cincizeci de bădărani.

— Ăsta nu e un om, e un butoi, se auzi o voce.

— Alexis... Mi-a fost prieten..., am dormit amîndoi deasupra unui grajd, acum e mare regizor ! Nu i-aș reproșa, scumpă doamnă... Eu mă numesc Cutzianu ! Nu Cuțitaru. Sînt pictor. Portretist ! Care-i numele dumneavoastră, numele mic...

— Ginda, îl ajută aceasta cu dezinvoltură.

— Nu i-aș reproșa, lui Alexis, reluă el parcă trezindu-se brusc, că a reușit să iasă din umbră, că și-a creat, nu-i așa, o reputație, că din sărac a ajuns bogat, foarte bine ! Da, foarte, foarte bine. Bravo lui ! Dar odată ajuns acolo, unde îl duceau instinctele — ca și pe dumneavoastră — unde îl duceau, nu-i așa, temperamentul și talentul, ca să zic așa,... nu i-aș reproșa, pe cuvîntul meu, dacă acum n-ar fi crezut de cuviință să înțepe cu ironiile sale pe tovarășii, că și noi sîntem **tovarășii,** pe tovarășii rămași în urmă... și, ca un Iosefini plebeu, scoase de sub haină un șoarece alb și îl țintui de coadă, deodată foarte amuzat, lumea exclamă surprinsă, speriată, femeile adunate în jur își făcură cruce, chiar Gindei i se făcu greață ; dar apăru șoferul care îl scoase, ca un adevărat profesionist, din mulțime, Ginda umblă repede în poșetă — voise să-i dea bani, dar se răzgîndi — și-i întinse, înainte de a dispărea și ea într-un bufet să-și bea țuica de Turt, o carte de vizită, și îi strigă s-o sune. Ginda nu mai intră însă în ziua aceea în nici un bufet, o tulburase totuși această întîlnire, acest „Conte" în zdrențe, juca rolul nebunului, al clownului de la Curte, care avea voie să spună adevărul, cel puțin trei lucruri adevărate sau chiar patru, calculă ea, spusese acel personaj, vechi camarad al unei seri care avea să-i pecetluiască ei, și într-o măsură și lui Alexis, să-i marcheze definitiv destinul. Ce spusese acest **om :** că ea e o parvenită, că bărbatul ei trimisese intelectualitatea la Canal — deși afacerea **Canal** se terminase, Stalin murise și se întrezărea o altă lume, umbra lui uriașă încă apăsa „lagărul", apoi Alexis, și el un parvenit, se îndepărtase de toți foștii prieteni. Dar ce mai spusese ?... Era prea tulburată încă de întîlnirea neprevăzută și, stînd în Mercedesul blindat, își aminti că Alexis îi povestise cum împărțise o „mansardă", un pod deasupra unui grajd, cu acest „Conte", descriere pe care el i-o făcuse cu amuzament, dar care ei i se păruse lugubră : îi vorbise cum în acea încăpere, dacă se putea numi astfel, nu exista nici o mobilă propriu-zisă : un pat amărît, din care curgeau paiele, care servea ziua drept „divan", într-un colț, un bufet cumpărat de la Talcioc, ce aducea a stil Ludovic al XV-lea, ale cărui podoabe de aramă fuseseră vîndute într-o zi de foamete, cei doi amici, ca să se încălzească, inventaseră un sistem ingenios, botezat pompos : sobă. Făcuseră în podea o gaură de un metru pătrat, prin care țîșnea o coloană de aburi veniți de la grajdurile de dedesupt. (Văzuse și la Paris, noaptea, oameni dormind pe grătarele trotuarelor, pe care așternuseră ziare, primind căldura de la liniile subterane ale metrourilor). Acest sistem caloric inventat de Alexis și Conte deși tare mirositor, întreținea o căldură plăcută și lupta împotriva vîntului de iarnă care pătrundea prin ferestrele care nu se închideau... Dar în seara aceea, după ce străbătuseră, ea înfrigurată, el dezinvolt, mahalale desfundate, pătrunseră într-o cameră în care cinci sau șase mese înțepenite solid pe picioare de fier se înșirau de-a lungul unui divan, ale cărui perne pătate arătau ce mult au fost întrebuințate, cuiere din oase de animal ori brațe omenești, susțineau lodene rupte, pălării mototolite, cîțiva din acești componenți ai areopagului artistic fumau tăcuți din lulele, cratere nevăzute fumegînd pe lîngă pereți, cîteva cranii cu flori în ele, hamacuri în care dormitau fete sau băieți slinoși, într-un colț un tip sculpta ceva într-o traversă de cale ferată, în alt colț, o fată frumoasă poza ca o tînără Veneră unui tip. La sosirea celor doi se auziră exclamații, aplauze, cei de la masă ridicară paharele, somnorosii din hamacuri se ridicară și ei.

— V-am adus, domnilor, domnișoarelor, pe autoarea celebrului eseu, pe care desigur l-ați citit și care a apărut ca articol de fond în toate ziarele..., începu Alexis.

— Titlul ! Titlul !, se auziră voci.

— Bravo !

— Titlul este următorul : **Eseu despre incomoditatea comodelor !**

— Ura !

— Bravo !

Toți erau în delir.

— Genial ! Aplauzele nu conteneau.

— Această zeiță, **Ginda Mavrodin** — și nu uitați acest nume ! — este o țară ! O țară situată între îngeri și demoni, la 40 de grade deasupra latitudinii masculine și la două grade sub tot ce se apropie mai mult de Ecuatorul lui Dumnezeu.

— Excelent !

— Trăiască !

— Să se dezbrace !

— O vrem goală !

Corsarul, înălțîndu-și barba lui ca un fierăstrău, potrivindu-și monoclul, adulmecind parcă din nasul lui neverosimil de mare, pe care îl purta ca pe o aleasă podoabă, flutură mănușa galbenă și le strigă, îi potoli repede.

— V-am spus, duduia, zeița noastră, e angelică și puritană !

— Afară !

— Stați, cu toate acestea se va dezbrăca. Deocamdată să bem ! Era o adunătură în care fata nu știa ce să distingă, unii păreau gangsteri, alții cerșetori, pe fețele unora se ghicea o fatalitate asasină, se vedea pe alții, din aerul pe care îl degaja ținuta lor că muza le era mamă vitregă, arta călău, proxeneți periculoși și femei pierdute stăteau pe niște lăzi goale transformate în divanuri, altele, rîndunici de mahala, oacheșe și focoase.

— Să bem pentru mama boemelor ! și cîțiva veniră să ciocnească cu Alexis corsarul, care își flutura mereu barba ascuțită, coama lui mare, alții, din această bandă hirsută și zgomotoasă, înălțară doar paharele în chip de salut, fata care poza goală puse și ea mîna pe pahar și îl bău repede, reluîndu-și apoi poziția de statuie.

Curînd se auziră la ferestre scîrțîit de viori și falanga sacră a boemei fu cuprinsă de un satanic delir. Urletele nu conteneau, cei din hamacuri săriră desculți pe pămînt, odaia nu avea parchet, hoarda gălăgioasă nu-și conteni delirul nici cînd țiganii lăutari intrară în casă în urletele și aplauzele tuturor, în această gălăgie Alexis își scoase pipa și punîndu-și-o la butonieră ca pe o floare de cîmp, îi șopti :

— Să știi că pînă la urmă trebuie să te denudezi. Priceput ?!

— O.K., făcu ea și păși dezinvolt spre unul din cranii în care erau înșuscate și busuioc, simți mireasma busuiocului sălbatic și-și aminti de biserică, de femei umile, bătrîne, ținîndu-l în mîinile lor cucernice.

— Aș vrea un cap de mort, îi spuse ea lui Alexis, care o ținea de braț, mîndru și posesiv.

— Doriți ceva frumos ?

— Da, pentru atelier.

— Vă servesc..., continuă el jocul. Am un cap tînăr, cu toți dinții, am să-i articulez falca, o nimica toată. În opt zile îl veți avea.

Cineva recită :

Vor face copii bietelor femei
Copii care vor fi poate flăcăi
Numai pentru a nu dispărea
Neamul brutelor și al recruților

dar nimeni nu-l asculta.

Un tip, care stătea rezemat de perete, lîngă *craniul cu flori* — titlu de tablou, gîndi Ginda Mavrodin, și care făcea impresia că se plictisește — purta pe cap un joben uzat, era încins cu o eșarfă roșie și verde — îi zise lui Alexis :

— Dumneavoastră, care sînteți Mama boemei, se spune că vreți să ne părăsiți...

— Nu văd de ce aș continua să mă ocup de evenimente care nu mă interesează...

— Dar, domnule Morutzi, pierzi o situație frumoasă ! Ești bulibașă, staroste, Mamaaa...

— Zău că nu merită.

— Dar ce vrei să faci, domnule Morutzi ?

— Nimic. Ca să nu faci nimic n-ai niciodată nevoie de prea mult timp.

Unii povesteau legende hazoase desore Zăroni. În alt cerc Alexis fu interpelat de o dulcinee cu o înfățișare destul de lugubră, era beată și tunsă pe cap, de sub bluza desfăcută un sîn galben îi ieșise provocator.

— Nu vă plictisiți în mansarda dumneavoastră, domnule Morutzi ?

Alexis o privi și scoțîndu-și lornionul, se apropie de sînul gol al fetei, studiindu-l cu ochiul lui negru, fugit într-o parte.

— Am auzit că e lîngă un cimitir, rosti fata și își scoase și celălalt sîn, tot atît de galben (Ginda nu văzuse cimitirul, e adevărat că nici nu se uitase pe fereastră).

— Pot vedea de la fereastră toate convoaiele funerare, îi răspunse Corsarul și îi mîngîie încet sînii.

— E foarte monoton, observă fata, fără să ia în seamă gestul viitorului regizor.

— Ah, nu, duduie, nu-i niciodată același convoi.

Unul din ei decora un perete cu figuri violent colorate, numai femei goale, în cele mai năstrușnice poziții.

— Acela e ciclist, muzician și fals țigan, o lămuri Alexis.

Cel care spunea snoave, fără să se întrerupă din povestit, îi strecură lui Alexis un bilețel, pe care acesta citi : „Ai putea să-mi îmorumuți zece lei ?", apoi i-l întinse Gindei filosofînd :

— Orice om poate să-și bată joc de cruzimea și stupiditatea universului, făcînd din propria viață un poem de incoerență și absurditate. Așa fac și eu.

— Adică ?

— Visez să fac filme și mă țin de pictură.

— Mi-e sete.

— Să-ți torn absint ?, majoritatea beau vodkă. Fata se profilase pe vin, voia să nu se îmbete... încă.

— Vreau apă, spuse ea serios.

— Dacă-mi pozezi...

— La tine în... atelier, spune ea.

— În marele nostru atelier de patrafire?

— Da.

— Nu se poate.

— De ce ?

— Fiindcă se află la etajul întîi și jumătate.

— Îți pozez aici, numai adu-mi un pahar cu apă.

Alexis se execută și cînd îi întinse paharul, o preveni cu glas înalt, ca să-și uimească asistența :

— Te otrăvești, Ginda, apa conține toți microbii de pe pămînt și din cer, și foarte grav, pentru a-și uimi și mai mult galeria, luă o călimară cu cerneală roșie de pe masă și își turnă... în absint, cum numea el vodka, cîteva picături, apoi bău paharul dintr-o răsuflare.

Un corn de vînătoare se auzi, ca un semnal și lăutarii auzindu-l își încercară viorile și începură să cînte.

vasile rebreanu

GINDA

Fragment din romanul
„LEGAȚI-VĂ CENTURILE DE SIGURANȚĂ"

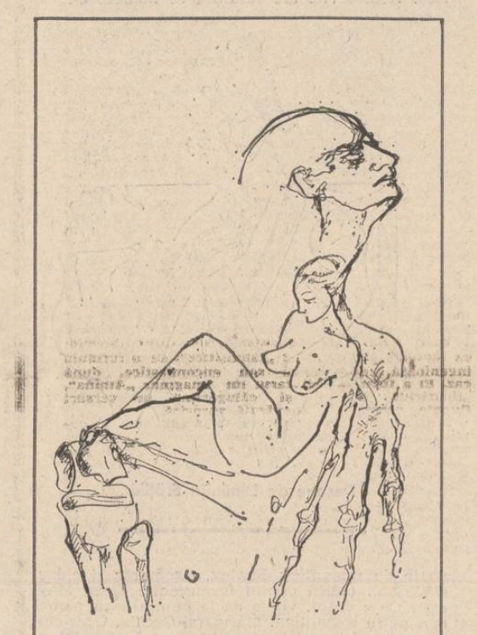

Desen de Luminița Frățilă

Poeme de VIRGIL CARIANOPOL

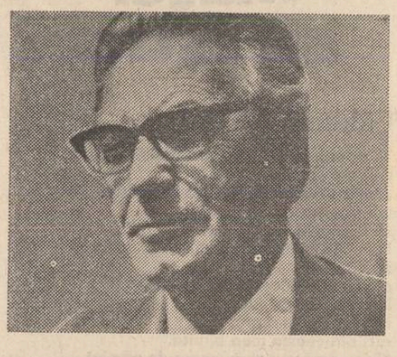

Scrisoare

Îmi scrii să-ți spun ce fac. Mă plimb
Visez cît pot și mă gîndesc
La cît de multe ți le-aș scrie
Și cît de tare te iubesc.

E vară pe meleagul nostru
Stau tot la masa unde știi,
La care-am stat odinioară
Înconjurați de-aurării.

Alerg adese ori spre-acolo
Cu cîte-un gînd grăbit, de rug,
Dar el mereu mă lasă-n urmă
Fugind mai iute decît fug.

Acum, e un amurg cum poate
N-a fost pe-aci așa mereu
Bătrînul soare și pe tine
Te amețește-n gîndul meu.

Un pui de vînt numără cărții
Lăsată unde am șezut,
Foile vechi, greșește-ntruna
Și-o ia mereu de la-nceput !

Elegie

Vine cîte-un om și cere
Cîte-un cîntec de putere.
Vine altul mai bărbat
Și comandă alt cîntat.

Lăutaru-ascunde-n el
Cîntece de fel și fel
Și de fiecare dată
Dă și cîntul după plată.

Circiumarul și el are
Băuturi amețitoare
Și le dă de ani și ani
După om și după bani.

Unul vrea doar vin iar altu
Vrea-n pahar numai înaltul.
Unul nu vrea vin de fel,
Doar să stea la sfat cu el.

Unii după-aceea sparg
Lumea și se dăc în larg.
Alții cîntă, alții iar
Cad pînă s-ajungă-afar.

Numai eu, în orice seară,
Beau și beau doar dor de țară
Beau pînă mă amețesc,
De tot ce e românesc...

Însemnare de aseară

Același parcă-s totdeauna,
Aceleași arderi ne-ncetat,
Același timp trecut prin care
Și altădată am umblat.

La fel parcă întruna ninge,
La fel cad frunzele mereu,
Același viscol parc-aleargă
Prin codrii cîntecului meu.

Îmi pare că aceleași valuri
Izbesc în țărmi fără popas,
Că-mi stau în cale-aceleași zbateri
Din care nu fac nici un pas.

Și totuși e ceva în altfel,
Ceva schimbat cu orice zi
Simt tot mai nins în mine cadrul
În care timpu-ngălbeni.

Plecară păsările-n cîrduri,
Veniră altele și-apoi
În locul arborilor falnici
Se ridicară arbori noi.

Bat alte valuri țărmul unde
Atitea bucurii s-au tors,
Din valurile ce plecară
Și-aceleași nu s-au mai întors.

Atitudine

Sînt tot așa ca totdeauna
Pe drumul meu pe care trec
Nu strig oricum va fi să-mi fie,
Nu pot de mijloc să m-aplec.

Nu-mi plac lăudăroșii, hoții,
Cei care spun ce nu gîndesc,
Detest mereu pe-aceia care
Decît să lupte huzuresc.

Sînt pentru dragoste în viață,
Pentru dreptate și senin
Sînt contra celor care fură
Și care nu trăiesc deplin.

Respect pe-acei ce-ascultă glasul
Acelor ce-s bătuți de vînt,
Pe-al celora ce cu durere
Scot numai lacrimi din cuvînt.

Salut bătrînii totdeauna,
Pe-al vieții și pe-al țării drum,
Ce merg alături cu mine
Pe drumul care-l merg acum.

Nu laud cucii și dușmanii
Acestui vrednic neam al meu
Și nu-i voi lăuda vreodată
Oricît mi-ar fi, în drum, de greu.

Cît ce e luminos în vreme,
Tot ce e drept, ce socotesc
Că va rămîne peste astăzi
Și este numai omenesc !

gavril matei albastru

Căldură adunată

Te aștept, cu o incomensurabilă bucurie,
ca pe-o sacră minune,
care nu s-a mai întîmplat niciodată.
Îmi aștern sufletul în calea ta,
să te primească și să te petreacă.
De unde ai apărut în mine,
fericire atît de mare
că mă împleticesc de picioare.
Nici de vînt risipită,
nici ieșită din mare,
nici din coasta mea biruită.
Nu te-a născut vreo mamă de pămînt
Și nici vreun zeu ceresc nu ți-a fost tată.
Ai apărut ca vremea din cer strecurată.
Ești doar o adiere de vînt,
o albină firavă
ce zumzăie vrînd să păstreze-n stup
căldura adunată.
Ești doar mireasma unui fulg în zbor
cînd trece pe la geamul unei flori.

Tezaur

Cum ai să vii, cum ai să fii în casa mea,
alungîndu-mi nopțile pustii și bătrîne ?
Tristețea să mi-o iei cu mîna ta mică
din suflet
și s-o arunci în trupul unui cîine.

Cum ai să vii în interiorul meu de bărbat ?
Atunci, pe afară, cît de pustiu va rămîne ?
Același soare-n cer dînd lumină aceleiași
lune.
Și aerul, va mai fi el la fel de curat ?

Nu pot să-mi mai închipui lumea fără tine.
Mă simt chiar vinovat că eu i te-am furat.
Am să i te păstrez așa mai bine
ca pe un lucru tezaurizat.

Flacăra grea

Sînt acoperit de fuioare
din tată în fiu
ca un puț de răcoare
într-un pustiu.
Mă adie
Chintesență curată
Flacăra vie
și nestemată.
Umbli prin carnea mea
ca o iadă aleasă
cu bot de mîrgea
și cu trup de mătasă.
Îmbrăcată-n lumină
ești ca marea de sare
cumplit de blîndă
și iubitoare.
Mai stufoasă și fosnitoare
liniștită și-amețitoare
plină de apă și orbită de soare
preaorbitoare flacără grea.

Vulturomiala

Ca un virtej care te ia de pe picioare
și te ridică la înălțimi uluitoare
cu mîinile lui înmuiate în cer
sau ca un vultur care
a răpit un miel
pe piscul zăpezilor strălucitoare
înfruptîndu-se lacom din el
pînă cînd victima și călăul
devin același trup
și aceeași ființă
astfel m-ai răpit tu pe mine
renegîndu-mă și născîndu-mă iar
ca o sălbăticiune ce mănîncă un cal.

Catren

Cît de grea e iubirea !
Decît toate lucrurile grele mai grea.
Și decît viața și decît moartea
și decît ura și nemurirea.

Frunză îngălbenită

Nu există iubire.
Ne tăvălim prin ceruri
și ne îmbrățișăm cosmic.
Viața-i cea mai bună minciună
pe care materia și-o repovestește.
O, și timpul,
ca o bulă de spumă
ce se sparge mereu,
se topește.
Iar în toate acestea
doar desperarea mîinilor tale
care mă mîngîie
ca două frunze îngălbenite
căzînd.
Fericirea e să te poți bucura
de o frunză ce cade.

Rază rănește-mă

Un miracol e orice început.
Lutul nostru de ulcele și oale.
Dimineața care se ridică din lut
în alveolele cerului goale.

Ziua de astăzi unde a început
lumina să se nască-n rotocoale ?
Un soare ce s-a stins demult
arde în frunze și pocale.

Rază, rănește-mă, răzbunătoare
înfige-n mine acu-ți pîn-la os.
Pompează-ți focul și mă doare
cu farmecul tău dureros.

Nu am nici gust și nici miros.
Nici mort nu sînt ieșit din scăldătoare,
Ci mi-a întors iubirea ta pe dos
și sufletul și mintea-mi arzătoare.

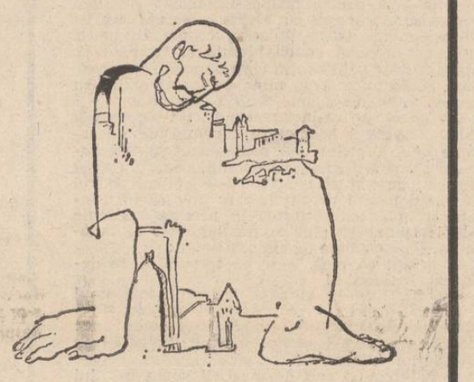

Profil în bronz

Urmare din pag. I

E.S.P.L.A., cartea fiind lansată la actuala librărie a Universității, librărie pe lîngă care îl vedeam deseori pe autorul „Poemelor luminii" îndreptîndu-se într-o tăcere solemnă spre Biblioteca universitară, purtînd în mînă nelipsita-i servietă în care mi se părea că se află cutia miraculoasă a versului, a versului său pe care încercam să-l înțeleg și să mi-l fac apropiat.

Mi se părea de-a dreptul fascinant să descopăr de-a lungul anilor marea prietenie dintre poetul Lucian Blaga și profesorul nostru Ion Breazu. După cum se știe, în bună măsură, corespondența Blaga-Breazu a apărut de-a lungul anilor în revista TRIBUNA — revistă la care odată cu terminarea studiilor am devenit redactor, avînd posibilitatea să-l cunosc pe Agârbiceanu și Eftimiu, Tribuna *la care, spre uimirea noastră, a tinerilor redactori, Blaga a urcat într-o seară întinzîndu-ne mîna. Pot spune că în acea clipă m-am simțit cu adevărat fericit. Îmi ziceam că este mîna poetului cu care nu strivește „corola de minuni a lumii". Este mîna sa, mîinile sale pe care nu peste mult timp le-am văzut încremenite pe piept.*

Atunci, din nou mi-au răsunat în memorie versurile lui Blaga scrise pe îndepărtate țărmuri lusitane : „Cu zalele-alăturea drept, / Cu mîinile-cruce pe piept".

Și tot atunci, în acea după amiază tristă de mai, am ritmat și rimat o mică poemă :

CORTEGII MARINE

„De ceasuri, de zile veghez
Pe-un galben liman portughez"

Lucian Blaga

Sînt prinț solitar în deșert
Domnind pe-acest spațiu incert.

Aștept iar și nu mai apare
Corabia cu șolduri de soare

Văd doar pescărușii ce-n pliscuri
Duc cioburi din vechi obeliscuri,

De parcă-au aflat că-n pustiu
Profilul și umbra-mi înscriu

Sub cerul ce-și mînă spre mine
Albastre cortegii marine...

Demult, pe vremea străvechii Helade, dimineața, statuile de pe malul mării, fiind atinse de razele soarelui — cîntau !

Un cîntec pe care ni-l reverberează prin timp bronzul statuilor din Cluj și din Lancrăm, statui peste care în nopțile înstelate simți cum sunetele ning peste cuvinte, amintindu-ne nouă tuturor că Lucian Blaga rămîne pe cerul literelor române asemeni Luceafărului. Adică nemuritor !

patrel berceanu

EMBLEMELE ORAȘULUI

Sîntem un scriitor fără răbdare și ceea ce e mai grav, nu posedăm farmec balzacian : în loc să ghidăm ochiul interior al cititorului în jurul unui fotoliu — și asta o oră încheiată preferăm să dăm iama în propriile impresii. Metoda aceasta nu ne-a impus-o demonul originalității cu orice preț, ci, pur și simplu, vastitatea subiectului. Căci, orice am zice, orașul Tîrgu-Mureș e ceva mai vast și mai complex decît un fotoliu de epocă. Dar mai dificil — fiindcă viază.

O DEPRINDERE : LUCRUL TEMEINIC FĂCUT

Ar fi nedelicat să-ncepem prin a-i oferi cititorului de la bun început acele embleme titulare ale orașului, fiindcă nu vrem să concurăm nici presa zilnică, nici televiziunea și cu atît mai puțin cărțile poștale ilustrate. Să începem prin a evoca o caracteristică ardeleană : obsesia lucrului bine făcut și pînă la capăt. Povestea e următoarea : există la Teatrul Național din Tîrgu Mureș un recuziter cu o savantă și extraordinară conștiință a meseriei (citește artei sale). Să zicem că se montează o piesă care are nevoie de cîteva elemente de decor interior din secolul al XIX-lea, stilul X. În loc să accepte comoda soluție a măsluirii decorului prin piese vitrege, recuziterul nostru dă fuga în oraș la familia cutare care posedă piesele originale. Dacă nu se găsesc în oraș, nu-i bai, dă fuga la Reghin, la Sighișoara sau la Tîrnăveni la o altă familie unde știe că se află piesele autentice și nu altele. O să spuneți că teatrul nu concurează natura, dar recuziterul nostru știe prea bine că mobila stil nu crește în natură sau că Hamlet nu dormea totuși pe o somieră Relaxa.

Pe de altă parte, în teatru, lucrul bine făcut se definește și astfel.

URBEA ȘI DIFERENȚA SPECIFICĂ : GARA

Oricum ai lua-o, ori dinspre gară spre oraș, ori dinspre oraș spre gară, imposibil să nu remarci marea incongruență estetică dintre soliditatea și farmecul urbei și micimea și meschinătatea gării. Același tip de gară cu stîlpi de lemn la peron îl avea și Craiova pînă acum 14—15 ani, dar i-a luat locul alta cît o catedrală și luminoasă foarte.

Gară mică are și Sinaia dar parcă e altceva. E drept că Tîrgu Mureș nu stă sub munte, dar ăsta e un motiv de îndoită insatisfacție.

UN ARGUMENT HEGELIAN

Teatrul studențesc și Institutul de Teatru ființează îngemănate cum se și cuvine sub același acoperiș. Aici a fost dascăl marele actor György Kovacs, aici i-a fost elevă Ana Szeles. Aici a fost dascăl pînă astă primăvară marele profesionist al teatrului și filmului românesc — Constantin Codrescu. Am avut plăcerea să-l cunosc ca profesor, nu al meu, dar a patru generații de studenți. Avea har și o uluitoare putere de muncă. Din motive delicate, a plecat să conducă teatrul din Brăila. E altceva, deși tot teatru. Alți mari actori din București nu s-au hotărît să-l înlocuiască. Păcat.

Pe o străduță liniștită, paralelă cu bulevardul central, institutul de teatru din Tîrgu Mureș a scos de ani de zile sute de actori pentru teatrele noastre. O superioară discreție i-a călăuzit eforturile. Un studio de buzunar scoate la rampă an de an, tineri amanți ai Thaliei care au proosăit în țară virtuțile artei celei mai înalte, zicea Hegel despre poezia dramatică.

PE AICI A TRECUT EMINESCU

Încă adolescent fiind, Eminescu a unit Țările Române într-o uluitoare, romantică și solitară călătorie cu pasul. Unul din popasurile profeticei călătorii a fost orașul de pe Mureș. Aici a adăstat cîteva zile, după care a tăiat-o spre luminile spirituale ale Blajului. O placă sobră, dar la o înălțime care-o scoate din vedere, comemorează trecerea Poetului prin oras. Se știe însă că el și-a odihnit făptura și în bisericuța românească, din lemn, din spatele cetății. Se știe în memoria orală, pentru că altfel autoritatea turistică e „mută" în privința aceasta. Așteptăm punerea în valoare a acestui fapt în virtutea faptului că lucrul bine făcut trebuie să cuprindă și istoria lui Eminescu. Oricum, bisericuța de lemn în formă de navă este declarată monument.

LINIȘTE STUDENȚEASCĂ ȘI UN PREȚ ZGOMOTOS

Pe jumătate, viața estudiantină de aici are alura unui campus universitar. Pe un deal molcom, între brazi, fără vecinătăți vane, troneză Institutul de medicină și farmacologie. Mai jos, pe un relief plat, cele 4—5 cămine și cantina. E liniște aici, tot timpul anului. Sînt studenți care „coboară" în oras doar la două-trei săptămîni odată. Sînt și studenți care coboară mai des. Sînt medii și medii, adică note mai mari și mai mici. Există o cafenea studențească care din grijă pentru notele studenților produce o cafea contra aristocraticei sume de 14,95 lei. Prețul e unic în tot județul.

Totuși, într-o iarnă apropiată, lîngă cetatea mureșană am trăit un minut de perplexitate divină. Urcam într-o seară adăstată în cea mai pură zăpadă, spre bulevardul cu castani, atunci despovărați de frunze. Deodată, dinspre turnul din nord-vest al cetății m-a izbit copleșindu-mă, un miros pur, dar atît de carnal și neașteptat de... mere, de parcă toate merele pămîntului ar fi suferit de insomnie sporovăind olfact în același timp de pace înzăpezită. Deruta mea a fost totală iar plăcerea, ca să zic așa, bogziană. Momentul poetic, atît de sublim, avea vai, o rațiune comercială : între zidurile calme și uscate ale turnului se improvizase un depozit de fructe !

Dar poezia e un efect nu o cauză !

VICHENDUL

În duminicile cu soare de vară, urba mureșană, este desigur cel mai liniștit oraș al planetei. Toată suflarea validă, cu autobuzul sau clasic, apostolește, se îndreaptă spre Week-end, adică, vorbit, Vichend. Aici, în nordul orașului, un braț al Mureșului a fost captat într-o salbă de șiranduri cu plaje de... iarbă. De jur împrejur, instituțiile mai rentabile și-au construit vile de o soliditate și bun gust remarcabile. În aceste vile poți să bei cafea, bere, chiar și apă minerală, poți să joci tenis de masă, să asculți muzică. Aceste vile ale tuturora se numesc cît se

Desene de Luminița Frățilă

poate de romantic : Imatex, Azomureș și chiar O.F.Tg.M. (adică oficiul farmaceutic Tîrgu Mureș). Ce e drept, vilele de la munte n-au nume mai puțin romantice: Marioara, Cecilia, Graziela sau chiar Vila 23 Tratament. Însă Vichendul e agreabil, ireproșabil curat, bine aprovizionat și fără prețuri pipărate. Comercianții de aici se țin după client și-l respectă și într-o ținută din care tocmai lipsește papionul. Și unde comerțul își respectă stăpînul, parcă și bronzul estival e mai sănătos.

LUMINI ȘI UMBRE

În materie de serial de televiziune, se știe, nu există secrete despre protagoniști. Noi însă vom repeta și vom spune cititorilor că agreabila și talentata actriță Monica Ristea, una din protagonistele serialului românesc „Lumini și umbre" este tîrgumureșancă, studentă la Institutul de teatru din orașul de baștină. Mai puțini cititori cunosc însă că Monica Ristea este, prin tatăl ei, concitadină cu Amza Pellea.

Și tînăra actriță a Teatrului Mic, Rodica Nagrea este din Tîrgu Mureș, dar a făcut institutul la București. În institut l-a cunoscut pe Amza Pelea și, prin forța lucrurilor, pe colegul ei, neactorul subsemnat. Singur, nepotul Sucă face agricultură la Băilești, dar are televizor și poate citi oricînd revista „Luceafărul".

UN MONUMENT AL CĂRȚII

Prin numărul, vechimea și raritatea cărților adăpostite întrinsa, biblioteca Teleki taie respirația celui mai teribil cărturar. Cinci volume masive (patru tipărite la Viena între 1796—1819) cuprind doar titlurile operelor existente aici. Trei mii de cărți sînt tipărite în secolul al XVI-lea, dar există și 66 de incunabule. Sînt aici cărți unicat, rarități bibliofile, colecții de gravuri (cele ale maeștrilor Piranesi numără nu mai puțin de... 29 de volume). Alături, în muzeul savanților Bolyai adastă manuscrisul de 19 000 de pagini al revoluționarilor matematicii.

Numai colecția „Biblioteca classica" cuprinde 1 400 de autori greci și latini. Biblioteca Teleki este desigur sediul unei cugetări infinite. Văzînd acest templu al cărții parcă melancolia stîrnită de soarta bibliotecii alexandrine se mai atenuează un pic.

Într-o clădire de o austeritate absolută, într-un pătrat de ziduri reci și groase, zeci de mii de cărți probează ideea infinitei trude spirituale. Ca o rădăcină imposibil de recunoscut azi, gîndul oralizat al lui Socrate a puit tentacular, deși geometric, spiritul răzbătător a douăzecișicinci de veacuri parțial trecătoare.

„VIZIONAR DE 16 ANI"

Am revenit azi, 28 iulie, să revăd locul (clădirea nu mai există) în care a adăstat „Luceafărul" în trecerea lui prin Tîrgu Mureș. Clădirea, mai nouă, cu numărul 14 de pe bulevardul Kossuth adăpostește cuvenitul Anticariat. Pe o placă în dosul firmei se află inscripția „Așezatu-s-a această placă comemorativă pe acest edificiu, fost odinioară hanul »La calul alb«, astăzi la 13 septembrie 1936 întru amintirea popasului făcut aici în vara anului 1866, acum 70 de ani, de către marele nostru poet Mihai Eminescu în trecere prin Tîrgu Mureș. Vizionar de 16 ani atunci, a devenit mai tîrziu cea mai înaltă expresie a poeziei românești și a aspirațiilor de unitate națională a neamului românesc. Admirație și recunoștință nemuritorului poet".

PIAȚA TEATRULUI

Am tot citit memorialele de călătorie ale celor care au văzut, fie un ceas, fie un an, piața San Marco din Veneția. O imagine care să mă fi înfiorat peste măsură nu-mi aduc aminte să fi întîlnit. Hotărît lucru, trebuie să mă documentez odată și-odată la fața locului pentru a curma această nemulțumire de client care tot pipăie dar nu cumpără.

Păstrînd proporțiile, ceva aseamănă piața venetă cu admirabila piață a Teatrului Național din Tîrgu Mureș : călătorul hoinărește fără grija de a fi lovit de vreun vehicul. Aici este un spațiu absolut al pietonului. Nu știu precis ce poate face un pieton în San Marco (ba, parcă da : să privească porumbeii), dar aici are de ales între a se găzdui la hotel, a vizita galeriile Luxor, a intra la teatru, la unul din restaurante, berării sau cafenele sau cofetării, a-și face cumpărături de tot felul, a-și cumpăra bilete de voiaj, a se fotografia în studio, a face schimb de mărci poștale, a se odihni pe o bancă, a admira statui, fîntîni arteziene, ronduri de flori. E un spațiu atrăgător în toate sensurile. Soferului, spre rușinea lui, nu-i rămîne decît să se lase călcat în picioare cu mașină cu tot, pentru că sub toate acele lucruri pietonale se află un parcaj subteran. Și un Charon bătrînel care-i și taxează parcarea !

Între timp s-a ridicat în piață și un falnic hotel „Continental" cu 10 nivele. Aducem cuvenita adăugire. Și o veste de ultimă oră : în fața galeriilor Luxor se înlocuiește mozaicul cu unul mai peren și mai frumos. Credibil și adevărat.

PROPUNERE PENTRU ÎNARIPAREA UNUI ORAȘ

Optimistul ar susține că fiecărui oraș, oricum ar fi el, îi găsești ceva interesant, ceea ce e adevărat. Cusurgiul ar zice că fiecărui oras îi lipsește ceva, ceea ce e, iarăși, adevărat. Nu c-ar lipsi cu desăvîrșire, dar la Tîrgu Mureș, statuile nu sînt o prezență covîrșitoare nici prin număr, nici prin restul. Statuile din piața Teatrului sînt prea decorative pentru a fi și monumentale, iar celelalte sînt prea modeste pentru a fi și expresive. În fața liceului Papiu-Ilarian stă solitar și mut artisticește un bust al lui Eminescu. Obturat pe două pătrimi de niște pini, proptit aproape în zidul cetății, bustul fără bust al „Luceafărului" e tot ce poate fi mai departe de înălțare și aripă spirituală. Printr-o întîmplare cum să-i zicem, fericit pedagogică, elevii Liceului de vizavi n-au cum să privească zilnic materia ce-ar vrea să fie spirit eminescian, pentru că nu vin și nu pleacă de la școală prin intrarea principală. Profesorii de română, însă, trebuie să suporte și această cotidiană întîlnire de gradul unul (adică întîlnire cu un obiect pămîntean identificat și deci lipsit de orice corolă de minuni a artei).

Avînd atîtea, deci și un viitor, orașului nu i-ar prisosi și ridicarea unor statui care să fie și monumente adevărate. Într-o țară care a dat pe Brâncuși, ideea monumentalului poate fi definită și riguros practicată. Cîteva tabere de creație organizate în cîteva orașe, pînă acum, au spiritualizat cuviincios privirile atîtor oameni de azi.

AVRAM IANCU

Paralel cu zidul de la est la vest al cetății, urcă spre deal un splendid bulevard acoperit cu arbori impozanți. Chiar la capătul bulevardului, perpendiculară pe el, o străduță liniștită adăpostește o căsuță modestă în care a locuit cîțiva ani Domnul speranțelor românești de libertate, — Avram Iancu. Vizavi de biblioteca Teleki, într-o clădire masivă și greoaie, de un searbăd care s-a vrut oficial și impunător, a lucrat ca funcționar, în tinerețe, marele fiu al moților. Cunoscîndu-i faptele și destinul, nu e greu de închipuit ce visuri de mîndrie, de revoltă și speranță au înflăcărat mintea lui Avram Iancu în cei cîțiva ani de slujbaș al statului austro-ungar. Trebuie să fi fost necesară această trecere a Crăișorului prin labirintul birocratic imperial fie și pentru că și-a dat seama că justiția unui popor nu se dăruiește sau imploră, ci se înfăptuiește.

Coborînd într-o bună zi, pentru totdeauna, treptele unei clădiri cu aer rece și stătut, Avram Iancu a plecat să urce treptele fierbinți ale Apusenilor și, la urma-urmei, ale unei istorii nepieritoare. Ironia soartei : în clădirea cu pricina, pe vremea revoluționarului nostru, imperiul avea pretenția de a fi găzduit Justiția. Avram Iancu a hotărît să pună la cale ceva cu mult mai simplu și mai greu : dreptatea poporului român.

teatru

t

Procesul

Dramei unei familii amenințate cu dezonoarea, Sohovo-Kobilin îi alătură cu amar sarcasm drama lui Tarelkin, obscur funcționar înglodat în datorii, visînd să aibă bani și putere. Cum „ora" la care se află personajele pozitive este aceea a vegetării „în întuneric și îndoială", o prezumție poate deveni gravă acuză și însuși păgubașul poate fi incriminat. Demnitarul superior, simulînd incoruptibilitatea categorică, are grijă să-și asigure o acoperire perfectă. Hazardul concură și victima moare. Tarelkin, la rîndul său, înșelat în așteptări, căci pentru sîrguința depusă la intimidarea inculpatului nu și-a primit răsplata, își blestemă soarta imputînd cu nerușinare lumii întregi lipsa de omenie. Eșecul lui Tarelkin e cea mai certă dovadă că mecanismul merge impecabil, că alienarea și-a intrat în drepturi.

Această piesă (și indirect montarea de la Teatrul de Comedie) face parte dintr-un întreg pe care Gheorghe Harag l-a gîndit integral, dar a început să-l realizeze în ordine inversă. Consecvent manierei în care a tratat cu ani în urmă ultima parte a trilogiei luîndu-și ca repere doi titani, pe Gogol cu a sa ironie indulgentă și pe Kafka, maestrul absurdului terifiant, reputatul regizor a elaborat o coerentă viziune personală. Sporind coeficientul ireal din realitate, aspectul neverosimil pe care faptul obiectiv îl poate căpăta oricînd, el și-a propus să urmărească în evoluții spectaculoase volutele fariseismului, mercantilismul insidios, meandrele birocratismului abject, strînsoarea autocrației. Soluția stilizării grotești este o consecință a predilecției pentru o anume configurare a universului scenic asupra căreia regizorul a căzut de acord cu scenografa Doina Levința. În desenul riguros al concepției regizorale, caracterul personajelor concordă cu sugestiile plastice. Cîteva icoane și cîteva cufere indică provizorat, sărăcie, obscurantism. Un candelabru și un clavir mascheză mașinațiuni murdare. Spectre de obiditi planează peste pupitre de impasibili contopiști. Fauna funcționărească e integrată unei pantomime în care acționează ca un trup cu mai multe capete ; individualitățile se topesc în slugărnicie, solidaritatea le conferă forță. Scenele din familia Muromski sînt tratate în cheie melodramatică stigmatizînd incapacitatea de a reacționa, de a se împotrivi, de a depăși atmosfera călduță a nostalgiilor snoabe sau provinciale. Metamorfozați prin voința regizorului, actorii se supun baletului mecanic al eroilor ridiculizați de lentila deformantă a contradicției dintre realitatea faptelor și aberanța vorbelor. Șerban Ionescu impune natura diabolică a lui Tarelkin printr-o agitație permanentă, nebunia îi transpare prin gesturi, prin masca cadaverică, prin părul roșu vîlvoi ; privirea îi e rece, metalică, mișcările imprevizibile, risul înfricoșător. Constantin Băltărețu compune pentru Varravin o prezență copleșitoare : apatia e înșelătoare, decrepitudinea doar de suprafață. În interpretarea lui Silviu Stănculescu rafinamentul excesiv al Prințului e subminat de o degenerare avansată. Cornel Vulpe pentru „o persoană foarte importantă" a găsit nota exactă : infatuarea invers proporțională cu robustețea e convertită într-un dispreț suveran. Amza Pellea accentuează blajinătatea dar și obtuzitatea moșierului scăpătat. Sanda Toma schițează farmecul desuet și cam morbid al unei mătuși. Aurora Leonte îmbogățește partitura Ludocikăi înfățișînd-o crispată și dezorientată, cu izbucniri stridente și precipitate. Iurie Darie dă o tentă malefică lui Nelkin, vocea persiflantă a rațiunii. Aurel Giurumia e un tradițional vechil de bună credință. Șapte actori figurează grupul subalternilor fiecare surprinzînd la vîrste diferite cîte o trăsătură caracteristică tagmei : isteținea timpă (Șerban Celea), aroganța mărginită (Sorin Gheorghiu), morga austeră (Daniel Tomescu), opacitatea (Eugen Racoti), îndobitocirea (Florin Anton), senilitatea jovială (Dan Tufaru), ramolismentul absolut (Gheorghe Crișmaru).

Irina Coroiu

film

f

„Buletin de București"

Ce i-am putea răspunde personajului — din film — încredințat că avem de-a face cu un caz „extrêmement compliqué" ? Ca să-i ținem piept, am putea spune precum în „Cidul" : „et le combat cessa, faute de combatants". Schimbînd ceea ce este de schimbat, am zice, deci, că „din lipsă de luptători, comedia va înceta". Absența cineaștilor specializați în arta stîrnirii rîsului este o constatare nu de azi, de ieri. „Criza comediei" sau „Criza receptării comicului ?" sînt întrebări care traversează și alte ținuturi și răspunsurile nu sînt deloc ușor de dat. Să observăm numai că, în ceea ce ne privește, din cînd în cînd, în afara tenacelui Geo Saizescu, cîte un regizor din familia celor gravi se încumetă să aducă puțină ploaie pe ogorul genului ; atunci ne întîlnim cu un „Totul despre fotbal" de Andrei Blaier ori, acum, cu acest **„Buletin de București"** realizat de **Virgil Calotescu** după un scenariu de **Francisc Munteanu.** Peripețiile tinerei absolvente care rivnește, senină, actul de identitate, posibil aducător de post în Capitală și ale băiatului care consimte să-i mijlocească obținerea lui printr-o căsătorie de formă au un simbure de haz ce, pe alocuri, își arată colțul dar comedia presupune o anumită „neîndurare" ; dacă nu neapărat în ordinea sfîchiuirii celor rele, în orice caz în materie de exploatare a sursei rîsului. Am impresia că pe Virgil Calotescu nu l-a lăsat inima să se predea, cu arme și bagaje, comicului. Ochiul său, experimentat în ceea ce numim „film de actualitate" nu poate trece în fugă peste toate cîte îi ies în cale. Susținut de camera operatorului Marian Stanciu, el se instalează pe îndelete într-un colț sau altul pentru a ne restitui, cu bune rezultate, respirația străzii, freamătul ei aparte, insolitul unui chip. Chiar cînd se află cu un picior în pragul împărăției comicului, cînd scenariul îl face stăpîn peste relațiile eroilor cu obiectele înconjurătoare, regizorul acționează cu binișorul : dacă cineva și-a pus în cap să mute mobilele, dintr-o parte în alta, și încă într-o casă străină, atunci, în virtutea legilor genului, aici trebuia să urmeze prăpădul. Așa este jocul. Comedia este mai aproape de „cruzimea" de a face zob o vitrină cu bibelouri decît de precauția de a salva recuzita. Nehotărîrile se traduc prin scăderile de tensiune ale ritmului, prin lungile pauze dintre un număr și altul, pentru că atît poruncitoarea Draga Olteanu-Matei cît și supusul Octavian Cotescu (cu cîtă candoare descoperă bicicleta de cameră sau cu cîtă prefăcută sfială acceptă lecțiile de gramatică : „cum se cheamă ginerele nostru ?" „cum îl cheamă, nu cum se cheamă" etc.) amîndoi, zic, sînt, ca și în alte împrejurări, apariții în sine. După cum, cîte un mic număr au și avocatul excentric, întruchipat de Geo Saizescu ori prietenul și soția acestuia, trimiși la o lungă și forțată plimbare, încredințați iscusinței lui Constantin Diplan și a Rodicăi Mandache de a da culoare unor siluete fugare. Personajele de cursă grea, cele care stau aproape tot timpul pe ecran, destinate să provoace încurcături unul altuia și, cu forțe unite, celor din jur, au investituri „sobre", menite prin contrast cu situația, să provoace zîmbetul. Seriozitatea jucată de actrița Catrinel Dumitrescu rimează cu toaletele ei, mai toate tip „Fondul Plastic", a lui Mircea Diaconu — cu marele său talent de a nu lăsa să treacă nici o replică fără să dea socoteală de rostul ei pe lume.

Magda Mihăilescu

gheorghe daragiu

sonet de zi

rănit cu sîngele din frunze
sînt numai trecere și scrum
îngrop hulit cîte un drum
cu ore grele și obtuze

sînt sclav mereului acum
trăind prin flacără de buze
e bruma mea un sacru fum
în care cresc cununi difuze

pesemne stări ciudate strig
ca marea-nvăluind un dig
cu dor de desueți don juani

sau carul mare mă ucide
între comorile-mi avide
dintr-un sigil ascuns de ani !

ah

ninge la sfîrșit de mai
ninge ciudat
peste fantasticii munți
din inima poetului
așteptarea femeii
ce vine albastru
cu brațe deschise a cîntec
poetul cîntec și el
își alungă din ochi singurătatea
o nouă legendă începe
legendă în care Orpheu
nu are întîmplarea de piatră
și-n care lumea întreagă
ingină un cîntec :
„ah, ninge ciudat la sfîrșit de mai
peste fantasticii munți
din inima poetului".

melancolie

timpul ca un copil
se joacă pe drum
poate cu un cerc roșu
poate cu o stea de hîrtie
ori cu inima unui arlechin
mecanic
unde ești melancolie
strigă mecanic arlechinul
și timpul rîde
unde ești lacrimă
strigă steaua de hîrtie
și steaua îngălbenește
cu spaimă
unde ești dragoste unde ești
strigă cercul roșu
și timpul ca un copil
se joacă
în ris și-n lacrimă
cu dragostea.

reqviem

mamei

cu trifoi mă sfinției în copilărie
cu semne din duioase anotimpuri
m-ai privit prin ochii tăi flacără
nimeni nu m-a iubit ca tine
n-am crezut că zarea aceasta
poate să cadă
că într-o zi
roțile lumii devin linie.

anotimp

ninge peste coamele cailor
peste schelete de pești
în semne cerești
latră cățelul pămîntului

coboară funia lumii la rai
ninge cu flori de cireș
peste schelete de pești
peste coame de cai.

peste veac

ne-ntoarcem la țărmuri apuse
în nunta cu vis necesar
cu timple de gînduri supuse
superbelor fețe de var

și nu mai răbdăm nici o sete
izvoare clădesc rădăcini
prin noile vise concrete
se-ntreabă și ochii senini

o, stelele cercuri tăcute
se-ngroapă în alte fîntîni
sînt dorurile multe
neliniștea n-are stăpîni

ne-ntoarcem la semnul mirării
în oul cavou peste veac
ni-s verbele frunzele zării
din cel mai teribil copac.

Supîsul Dobrogei

vartan arachelian

REFLECȚII LA STEMA CETĂȚII

Secole și secole orașul a fost, indiscutabil, o binefacere a mării. Și nu e un paradox afirmația că acest beneficiu l-a tras orașul de pe urma unei mări vitrege navigației primitive. Adăpostit între coastele, abia deslușite, ale unui golf natural, portul a făcut să prospere un comerț intens aici, la porțile orientului și nu se va fi găsit nimeni dintre cărăușii de pe întinderea clocotitoare a Pontului Euxin care să nu fi cunoscut pintenii nerăbdării în a-și afla mai repede refugiu — de urgia unei mări dezlănțuite — în străvechiul Tomis. Într-adevăr, puține mări atît de capricioase cunoaște oceanul planetar ca Marea Neagră. „Vai mie ! munți namornici de valuri se răstoarnă ! / Mai, mai socoți că apa ajunge pînă la cer. / Cînd marea se despică, ce groaznice prăpăstii ! / În Tartarul cel negru socoți că ele-ajung. / Oriunde-ntorci privirea, văzduh și apă numai, / Talazuri spumegate și nouri furtunoși (...) / Azi cer un vînt prielnic-ah ! cine poate crede ? — / Ca eu să pot în țara sarmaților să merg, / Pe țărmul cel sălbatic al Pontului, ba încă / Mă vaiet c-oi ajunge acolo prea încet !" Se deslușește prea bine, din versurile de exil ale lui Ovidiu, că dacă portul era locul unui adăpost pentru cîteva zile al navigatorilor, la rîndul ei cetatea putea fi surghiunul care grăbea dispariția celor incomozi. Vinturile aspre ca și lăcomia cu care hoardele năvălitoare se năpusteau periodic peste aceste pămînturi ostile și ele unui trai normal n-au avut însă tăria să pustiască locurile. Așa se face că în contra vitregiilor de tot felul a supraviețuit aici sămînța oamenilor curajoși, cu o poftă nepotolită de viață, oameni care nu cunosc gustul obedienței. Așa au fost din totdeauna oamenii mării iar astăzi, în anii socialismului, sînt înmulțite dovezile că în lupta cu vitregiile naturii omul a biruit. O dovadă este portul, o alta e belșugul pămîntului, alta... altele sînt oazele de vacanță ale litoralului. Dintre atîtea dominante greu poți alege cîteva, fără ca întregul să sufere prin absența altora, care să figureze pe stema orașului. Cei din vechime fuseseră inspirați cînd o proclamaseră pe zeița Fortuna drept protectoarea urbei ? Căci, iată, pe un scut albastru era conturată în aur divinitatea antică ținînd în mîna stîngă cornul abundenței iar în dreapta o cîrmă de corabie și ea, se înțelege, tot de aur. Scutul era timbrat de o coroană murală cu șapte turnuri. Se nimerise vreodată orașul sub unghiul abundenței revărsate ?

Tomisul era turnanta pe care se făceau schimburile comerciale ale Daciei, Levantului și ale cetăților italice. După vîrsta de aur a începuturilor el cunoscu și în epoca romană o prosperitate remarcabilă. Sub Domițian orașele portuare ale Pontului — Histria, Tomis, Callatis, Dionysopolis, Odessus și Mesembria — formară o confederație cunoscută sub numele de Hexapolis iar cetatea Tomis fusese aleasă ca metropolă. Dacă orașul ar fi fost însă sincer cu sine moneda ei reprezentativă ar fi avut pe o parte

cornul abundenței iar ca revers ar fi trebuit să figureze masca tragediei. Dacă afacerile erau și la Tomis tot afaceri și tot manoase cum sînt de regulă ele, îmbogățind pe unii, cei mulți trăiau însă într-o mizerie care era în afara cornului abundenței. Ovidiu — după propria sa mărturisire ajunsese nu numai să-i iubească pe daci, dar și să compună în limba lor — ne-a lăsat mărturii despre asprimea vieții tomitane. Dovadă că prosperitatea cetății a fost pasageră, trecătoare ca norocul, ne-o arată lunga noapte otomană sub stăpînirea căreia a căzut întregul ținut dobrogean. Sub puterea turcilor se topi iute faima vechiului Tomis și orașul cunoscu o rapidă decădere pînă la a nu mai fi decît un sat de o sărăcie lucie. Contele d'Antraigues, călătorind la 1799, împreună cu domnița Alexandrina Ghica de la Istambul, prin Balcani și Dobrogea, de-alungul Prutului și al Nistrului pînă la Hotin și dincolo în Polonia găsește atît de dezolantă localitatea — „oraș sărac, cu un mic port la mare" — încît îl depășește fără popas înnoptînd în niște grajduri din satul Anadolchioi, sat situat pe vatra actualului cartier Tomis III. Se vede bine că Fortuna întorsese demult spatele acestor locuri. Și, totuși, cincizeci de ani mai tîrziu Bălcescu și cu Ghica, cumpăneau care ar fi varianta optimă pentru punerea în valoare a acestei „californii românești" încă înstrăinată : construirea unui canal navigabil sau a unui drum de fier ? Preocuparea celor doi fruntași români nu era de excepție : Dobrogea, atît prin constituția sa geografică, cît și prin compoziția etnografică și tradiția istorică a fost întotdeauna teritoriu românesc și noaptea otomană nu numai că nu a stins conștiința națională a locuitorilor săi dar a făcut să dospească și mai mult fermenții care pun în stare de clocot energiile. Așa se face că după Războiul de independență unul dintre ținuturile cu ritmul cel mai ridicat de dezvoltare a fost Dobrogea. Dar, vai, privite de la înălțimea timpurilor moderne modeste par aceste realizări !

După războiul Crimeii o companie engleză obținu de la guvernul otoman concesiunea de a construi o linie ferată lungă de 62 km. între Cernavoda și Constanța. La amenajă la Dunare cîteva magazii de piatră dotate cu un sistem rudimentar de elevatoare menite să manipuleze cerealele aflate în tranzit spre Constanța. Aici, la mare, englezii amenajara un mic port compus dintr-un cheu de lemn de 170 m. lungime, adăpostit în partea dinspre larg printr-un dig de 200 m. lungime, care astăzi formează un segment minuscul al moliului de larg. Bazinul adăpostit al acestui port avea o suprafață de 4 ha. Structura schimburilor comerciale era extrem de săracă ! În afară de cereale celeorni cașcaval de Dobrogea și berbecuții de aici formau gama marfurilor exportate iar importul se reducea și el la cărbuni și cîteva mărfuri generale. Cîștigarea independenței de stat a însemnat și inaugurarea unei epoci de modernizare a țării. Dobrogea, reintrată sub cerul românesc, a cunoscut anii unor energice investiții. Ambiția de a lansa de aici, din Constanța, o linie românească de navigație pînă-n India sugerează nu numai chemarea de navigator a românului, ci și cutezanța perspectivei. Iată de ce dacă zeița Fortuna, conturată în aur pe stema orașului, nu era reflexul unei realități, ea era invocată, neîndoios, ca o speranță. La 30 de ani de la cîștigarea independenței de stat, mai exact la 27 septembrie 1909, vaporul Iași al Serviciului Maritim Român, era încărcat cu mijloace mecanizate la cheiul noilor și impunătoarelor silozuri. Momentul marca terminarea celor mai importante instalații portuare pentru manipularea mărfurilor. Dar acest sfîrșit era începutul unor noi eforturi încununate cu un bilanț care face cinste premergătorilor noștri. În 1928, cînd se aniversară cei cincizeci de ani de la reintegrarea Dobrogei la patria-mamă oficialitățile erau îndreptățite să laude rodul energiilor decomprimate din lunga eclipsă istorică în care se aflase ținutul sub stăpînirea otomană : „În locul micului port găsit la 1878, cu 170 m. de cheiu de lemn, un dig de apărare de 200 m. și o suprafață de apă adăpostită de 4 ha, avem acum un port modern cu 2994 m. diguri de închidere pentru adăpostirea bazinurilor ; 4622 m. cheiuri în exploatare ; 60 ha. suprafața bazinurilor interne cu fund de 8,20 m. și 9,10 m. și 14 ha. suprafața anteportului, precum și o platformă, recîștigată în cea mai mare parte din mare, cu o suprafață de 130 ha., ceea ce dă mari posibilități de dezvoltare a portului". Dar portul avea să intre din nou în conul de umbră al istoriei. Foaie de sănătate a capacității și structurii economice a unei țări el este extrem de sensibil și la conjunctura internațională. Războiul, apoi înghețarea schimburilor comerciale cu o mare parte a lumii, înstrăinarea unor nave din flota comercială — și așa puțină — a țării, cărăușia în sens unic mai apoi au făcut să amuțească sirenele. Dar ce fantastică descătușare avea să aducă și în portul Constanța eliberarea de sub obrocul istoriei a energiilor noastre constructive ! Un întreg munte a trebuit să fie mutat în mare. Portul de odinioară rămăsese o haină prea strîmtă pentru vocația de navigator a românului și mai ales pentru capacitatea crescîndă a economiei noastre de a participa la schimburile comerciale ale lumii. Sînt 15 ani de strădanii care au făcut ca modestul sălaș al vapoarelor să ajungă nu numai cel mai mare port al Mării Negre dar și printre primele 10 ale planetei. Uriașul salt a fost posibil numai în condițiile unor vaste programe de investiții și a unei politici care cunoaște, deopotrivă, nevoile prezente ca și cele de perspectivă ale întregii economii, dar, în același timp, este animată și de un fierbinte patriotism. Această desăvîrșită simbioză politică s-a realizat prin alegerea, în urmă cu 18 ani, la cîrma partidului și a țării a tovarășului Nicolae Ceaușescu. De numele președintelui sînt legate și marile înfăptuiri de pe meleagurile dobrogene. De bună seamă că ele i-au fost inspirate din anii cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu era secretar al Comitetului județean de partid Constanța. Cu o limpede clarviziune istorică înfăptuirile noastre de azi i se vor fi înfățișat încă de atunci tînărului activist venit aici, în Constanța pustiită de război, pentru a mobiliza mulțimile la marile eforturi ale Reconstrucției.

Astăzi, privind din rada lui portul, nemărginite ne apar întinderile sale și iată de ce chiar survolarea lui cu helicopterul nu ne mai poate da o imagine de ansamblu, de întreg indivizibil ca această machetă — chiar ea de proporții neobișnuite tocmai pentru a putea cuprinde toate instalațiile — aflată în sala Gării Maritime. S-o însoțim de cîțiva parametri esențiali pentru definirea limitelor sale actuale. Aici sînt operate într-un singur an aproximativ 3 000 de vase. Concomitent cu participarea noastră la comerțul mondial a crescut și s-a diversificat flota noastră : de la 32 de vapoare în 1965 la 200 de nave în 1982. La sfîrșitul actualului cincinal, grație industriei noastre constructoare de nave, această capacitate se va dubla ajungînd ca pe oceanul planetar să navigheze 402 vapoare purtînd stindardul românesc.

Oale și ulcele or fi de mult cei ce, la 1912, zărind printre mastodonții care reprezentau diferite puteri maritime la sărbătorile navale de la Constantinopole, cele două modeste nave MIRCEA și ELISABETA remarcau în zeflemea : „Mari trebuie să fie interesele României la Bosfor, dacă ea și-a trimis *întreaga* sa flotă ! Nici o națiune n-a făcut aceasta !" Ironia — un paradox al istoriei ?! — se va dovedi a fi fost o involuntară profeție : mari sînt azi interesele României pentru păstrarea păcii în lume și pe calea unui larg și neîngrădit schimb comercial. Dezvoltarea flotei noastre civile e o dovadă de netăgăduit.

Dezvoltarea capacităților portuare este susținută, accelerată. Amețitoare i se va părea ea unui om care nu cunoaște frenetica și efervescența realitate românească. Pentru a îmbrățișa mai bine cu privirile un colț din vastul tablou al țării urcăm cele 280 de trepte ale noului far. Ne însoțește Gheorghe Victor căruia — reminiscență din copilărie — îi zicem paznic de far. Ne contrazice cu vehemență : „Mecanic, căci avem aici în grijă mașini complicate". Se pare că doar poeții și copiii mai au ambiția de a fi paznici de far ! Prin ceața dimineților de-acum scrutăm depărtările. Siluete, mii de siluete, de case, de vapoare, de macarale se conturează în cele patru zări. Fantastice sînt schimbările de peisaj și, de bună seamă, la fel sînt și prefacerile petrecute cu biografiile oamenilor. Lîngă noi e acest dobrogean, mecanic de far, de 33 de ani la „serviciul faruri". Are doi copii, licențiați, plecați la rosturile lor prin țară și desigur că vor fi primit misivă să citească reportajul despre tatăl lor. Dar numai despre el ? Impresionante le vor pare tulburătoarele schimbări de peisaj de aici. Dar nu numai lor ! Constanța și-a dublat populația : de la 206 000 în 1965 la 400 000 în prezent. Producția industrială a crescut de opt ori față de 1965, volumul de investiții e de 8 ori mai mare în actualul cincinal față de cel precedent.

Ce exclamații de admirație ar trebui să ne smulgă aceste împliniri dacă n-am fi fiii acestor timpuri moderne care cenzurează exaltările și impun alte exigențe : ale cifrelor, ale tabe-

lelor comparative, ale graficelor... Și așa se face că reporterul vede doar cu ochiul minții și dincolo de „metaforele" economistului contururile capricioasei divinități romane. Numai că pe o posibilă stemă a cetății înfățișarea zeiței Fortuna ar trebui modificată. Anticii și-o reprezentau ținînd în mîna stîngă cornul abundenței, ca dătătoare de belșug, iar în dreapta o cîrmă cu care stăpînea, capricioasă, destinele. Un amănunt deloc neglijabil : peste ochi avea o eșarfă semn că ea împărțea orbește norocul sau că soarta este oarbă ? Orb fusese sorocul Tomisului : uneori pe creasta valurilor — de cele mai multe ori în genunea dintre ele. Secole și secole de-arîndul el fusese o binefacere a unei mări potrivnice navigației primitive, apoi cunoscuse soarta măsteră a ocupației străine. Chiar legată la ochi se vede bine că trăsese cu coada ochiului spre alte zări zeița norocului ! Și iată acum această tulburătoare și complexă realitate : portul... vapoarele... belșugul pămîntului... oazele de vacanță ale litoralului... Surîsul Dobrogei nu mai e trecător ca norocul. Nu întîmplător chipul radios cu care se înfățișează lumii durează mai ales din acești ani de cînd la cîrma țării se află președintele Nicolae Ceaușescu, cel care în anii tinereții sale revoluționare a muncit și aici, la Constanța cu gîndul și cu sufletul animate de un fierbinte patriotism. Visul unei Dobroge de aur, vis pe care-l mărturisea Bălcescu prietenului său Ghica, este astăzi o superbă și tulburătoare realitate.

virgil mazilescu

POEME

1.

peisaj intrevăzut o clipă din goana calului
(ca și cum de teamă s-ar ascunde repede —
înroșindu-se la față)
pipăit o clipă cu mîna stîngă furișată
pe lîngă coapse
și pe la încheieturi : da artificial artificial

însă cîtă lumină în jur ! stă guillaume întins
leneș pe burtă fumează
(căci pozele se fac astăzi în-picioare-cabradul pe scaun și la nevoie
pe burtă) și spune cui vrei și cui nu vrei :
uite stau și îmi exercit și eu meseria
sau poate nu credeți ? vor veni în curînd
păsările să-mi ciugulească din palmă

(ca și cum de teamă s-ar ascunde repede —
înroșindu-se la față)

2.

asocierea frigului cu întunericul este o operă
măreață — și în asemenea condiții
ce caută ce mai caută vorbele mici și grase
pe cîmpul de luptă ce caută
purceii mici și grași din cocina din trecutul
fiecărei existențe

și sub degetele mele fragile părul celui care
afirmă ritos că asocierea
frigului cu întunericul constituie o operă
într-adevăr măreață

dorești tu cumva să-ți mîngîi fruntea vrei să
să îngîn repede un marș războinic
o guillaume ! apune și soarele mi-a fost
dragă ziua de ieri
se încheie și veacul — ziua de ieri mi-a fost
dragă

3.

singur ca un tanc în plină acțiune — hotărît
să-și cînte încă o dată
marele cîntec de iubire : semper esse puerum
semper
esse puerum și felul în care
vor năvăli din gîtlejul lui cuvintele
s-ar putea să ne aducă aminte cîndva
despre felul în care cade astăzi zăpada
pe cîmp

experiența am mai avut-o : bucurie înnegrind
pămîntul înnegrind pînă și memoria
dar nu temele nu subiectele eroice vor face
din băiatul ăsta
un om bogat și puternic — să ne închipuim
că eu l-am așezat pe rug : unde cu trufie
suferă acum
unde inima lui tresaltă ca o broască verde
și se uită la noi fără întrerupere
inima lui care tresaltă ca o broască verde
și se uită la noi
și numai astfel învinge o ! norme ale durerii

pe cînd poezia nu este, într-un anume sens,
și exclusiv din punctul
de vedere al autorului ei, poetul de pe strada
mea de la numărul
paisprezece, colegul meu din clasa a treia
primară, decît un amestec
de huliganism (curaj) și foarte bună creștere
(curaj și mai mare)

4.

boabe de mei risipite ici și colo : vulpea
roșcată furișîndu-se prin bălării.
iată după unii imaginea simplității.
tu ce crezi ? încurcăturile plînsul la trompetă
fruntea sprijinită în palme
toate astea vor veni mult mai tîrziu, și atunci
cînd vor începe să vină
nu se vor mai sfîrși niciodată. nuuuuu.
niciodată.
ca soarele negru al melancoliei ? ca soarele
negru al melancoliei.

televiziune

tv

Martie

Într-adevăr, de la o vreme anotimpurile au reintrat în rînd. Primăvara este primăvară, nu mai miroase a toamnă, iar mugurii nu se mai simt amenințați de zăpadă. Începe din nou să se stea mai mult pe afară și mai puțin în casă, iar zilele se lungesc și ele cît pot, albind imaginea micului ecran. În aceste condiții este firesc să se facă mai mult pentru atragerea telespectatorilor, mai ales sîmbăta și duminica, zile, cum se știe, care trebuiesc traversate în familie. Sîmbăta, adevărat, e dominată de emisiunea lui Tudor Vornicu și ai lui, o emisiune cu idei telegenice, care se plimbă prin toată țara și nu numai pe Calea Dorobanți. În ultima sa „plimbare", Tudor Vornicu a ajuns și la Cesieni, unde a făcut cunoștință (prin ei și noi) cu un primar adevărat, care nu se împiedica de vorbe și nici nu disorețuia frunza de vită. Apelul acestuia (e dreot, sugerat de realizator) adresat scriitorilor și artiștilor de a veni la ei în comuna ne-a impresionat, și sperăm că toți scriitorii și artiștii (mai ales plasticienii) îi vor da curs și astfel Cesienii, o comună, am înțeles, frumoasă, se va transforma într-un nou sediu al uniunilor de creație. În rest, rubrici obișnuite de-acum cu succesul, rubrici făcute de unii dintre cei mai buni redactori ai televiziunii (și aici, un merit al TV, este că a știut să aleagă — unii zic că „a putut să aleagă", dar cîți nu pot și aleg prost).

Cît despre duminică, programul, în general, e bine alcătuit, el are o diversitate cît se poate de potrivită unei zile atît de diverse cu telespectatori atît de diverși. De la emisiunea pentru copii la „Viața satului" sau de la „Bucuriile muzicii" pînă la „Albumul duminical" și filmul „Setea". Dar ca și simbăta, și această zi are un „oilon", adică o emisiune care o domină și care, într-un fel, concurează emisiunea lui Vornicu. Această emisiune este bineînțeles „Albumul". Tot „mozaicată", emisiunea nu beneficiază însă de aceiași colaboratori (de exemplu, Țopescu apare simbătă, și e altceva decît Pumnea și Satmari, duminica) și poate, de aceleași condiții. Aceasta însă nu ne face să nu băgăm de seamă progresul emisiunii, mai ales cînd aceasta este girată de Liliana Moldovan, Sergiu Ionescu și Octavian Greavu. Rubricile s-au îmbogățit, cîntecele s-au înmulțit, chiar și glumele par mai bune în interpretarea unor mari comedieni. Nu înțelegem de ce s-a renunțat totuși la formula invitatului, a celui care, timp de cîteva ore era oaspetele televiziunii și, prin aceasta și al nostru. Invitați, nu neapărat actori, însă întotdeauna inteligenți, cu farmec telegenic și cu dicție. Cum de altfel au și fost majoritatea. Iată deci că, dacă la emisiunea de muzică din această zi a lui Iosif Sava, degeaba apar invitați, pentru că nu sînt lăsați să vorbească la „Album", unde ei ar putea s-o facă, nu apar. De ce ?

Iulian Neacșu

plastică

p

The magic box

Cutia fermecată (**The magic box**, Der Zauberkasten) — iată o tulburătoare metaforă sub care putem inscrie recenta expoziție a sculptorului Bela Crișan deschisă la Galeriile de artă **Simeza**, nu numai pentru că acesta este titlul unui bogat ciclu de lucrări, ci și pentru că întregul căutărilor sale se axează pe organizarea secvențială a nașterii formelor cît și pe împachetarea lor retroactivă, embrionară. Exploatarea posibilităților pe care le oferă închiderea-deschiderea, plierea, repetiția ciclică sau pur și simplu alternarea de materiale, se face atît în planul realului (uși și ușițe de casete, paletele unei cărți de lemn, ori filele unui autentic ceaslov etc.) cît și în acela al proiecției miraculoase a formelor primare, edenice, mai mult sau mai puțin fluidizate, mai mult sau mai puțin recognoscibile anatomic. Astfel nașterea succesivă a monadelor se poate citi à rebours în alveolele acoperitoare ca într-o carte. La rîndul ei cartea devine tipar al formei plastice. Tipar al omenescului în acea splendidă lucrare polisemică în care interpenetrarea (ori dislocuirea) trupului cu spiritul, a virtuții cu plăcerea, stă sub semnul interogației faustice. Răceala metalică, înghețul marmoreean al formelor sînt îmblînzite de moliciunea alveolelor de piele ce se pliază asupra lor asemeni ușițelor capitonate ale cutiilor cu bijuterii. Bijuterie spirituală, monada formei primordiale, obsesiv rotunjită și tuguiată pentru palmă și buze, sculptură pentru orbi și nounăscuți, implozie stelară.

Cu totul altfel este organizat spațial ciclul **Nașterea fluidelor.** O caracteristică esențială : suportul e sculptură el însuși, și e menit nu doar să susțină șuvoiul curgerii ci și să-i confere o identitate temporală. Ansamblul suport-sculptură, ambele executate din lemn, desenul nervos al fibrelor, silueta baroc-simetrică a șuvoiului terminat de regulă cu sfera masivă, hipnotică — creează o ciudată senzație de pendul cosmic, de altar pentru rituri viitoare.

Cele cîteva piese reprezentînd fie chipuri umane **(Dante, Portret)** ori studii de mișcare **(Acrobat,** 2 variante), vădesc preocupările pentru o nouă expresivitate prin îmbrăcarea lor atît de insolită în... piele. Depășind inițial posibilul demers ironic, formele astfel drapate degajă căldură, radiază înseninare, împăcare, calm. Nu „împietrit", nu „înlemnit", ci (ierte-mi-se rebarbativul) „împielit" — ceea ce vrea să sugereze „uman". Aparent arbitrarul joc și transfer al materialelor reușește să se transforme într-o veritabilă laudă a creațiunii. Curgerea mușchilor corpului uman, a gesturilor și a mimicii, se dovedește destul de apropiată de cea a fluidelor din natură. Forța ce guvernează aceste metamorfoze, anonimă așa cum se vrea și travaliul sculptorului ce pare a-și fi luat ca deviză adagiul brâncușian „Vă dau bucuria pură". Nouă nu ne rămîne altceva de făcut decît să contemplăm produsul, rod al dragostei și întîmplării, al infinitudinii și conjuncturii. Ceea ce înseamnă de fapt a elogia la Bela Crișan, oricît de bine ar fi contopite și ascunse, două calități complementare : meșteșugul și viziunea personală.

Constantin Abăluță

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

VII. „Un modest Faust valah" (3)

În pofida cursivității lui realist-fabuloase — sau, poate, tocmai de aceea ! —, demersul narativ din **Moara lui Călifar,** în fond, este „minat" la tot pasul de elementul simbolic cu adresă ezoterică, chemat, adică, a proiecta faptele în suprarealitatea fantastică. Sensul inițiatic al călătoriei lui Stoicea spre moara lui Călifar ni se dezvăluie de la bun început. „Calchiindu-se — cu mare subtilitate — tehnica basmului popular, ni se sugerează că chiar dacă eroul se consideră „pregătit" și „îndreptățit" în tentativa sa, totuși, la scara destinului, el își asumă riscul total de a întreprinde marea călătorie în necunoscut. De aceea, notațiile aparent descriptive, de uz mai mult sau mai puțin comun, atent examinate, se înscriu, subtextual, pe traiectul demersului ezoteric ; întrucît „prin pădure nu erau poteci", eroul „mergea pe-de-a-ntregul", la nevoie, adică prin locurile „unde agurizi înfrățeau prea strîns și-l încurcau", recurgînd la cuțit și făcîndu-și, astfel, singur drum. Unor asemenea capcane ale necunoscutului li se alătură un fapt de o și mai sporită pregnanță simbolică în aceeași ordine de idei : singurul reper de care călătorul poate realmente beneficia este acela de a se orienta neabătut spre nord („Punctul către care se îndrepta este miazănoapte. Din cîte auzise dacă țineai drept spre miazănoapte, într-o jumătate de zi ajungeai la moară"). Nu mai e nevoie, desigur, să arătăm ce semnificații anume încorporează precizarea în cauză din unghiul ezoterismului folcloric, fiind limpede că Stoicea se îndreaptă spre o altă „lume", aparținînd altui tărîm decît cel al vieții pămîntești.

În acest moment al călătoriei eroului, asistăm la tulburătoarea translație a epicului din cîmpul ficțiunii realist-„basmice" în acela rezervat exclusiv fantasticului oniric. Și trebuie spus fără ezitare că de la Eminescu nimeni nu izbutise a „construi" un spațiu al călătoriei în vis atît de fascinant precum cel din povestirea lui Gala Galaction. Derutanta și totuși atît de lucid „calculata" tehnică a interferării și suprapunerii orizonturilor narative de conținut oniric stîrnește în cel mai înalt grad interesul și admirația. Spre deosebire de eroul eminescian, a cărui cufundare în lumea visului este chezășuită de un complicat și savant ceremonial inițiatic, inclusiv în ceea ce privește „contractul" cu „archaeul" său, cînd este vorba de eroul lui Galaction, faptul stă sub semnul unei „vrăji" eminamente naturale :

„După multă și anevoioasă cale, Stoicea ieși într-un luminiș, în mijlocul căruia un stejar lăsa brațe noduroase și bătrîne peste un norod de dediței. Ostenit și pare-că uns la inimă de aleanul florilor, Stoicea își muie mijlocul, își împinse ipingeaua și se culcă cu soarele la sfîrcul opincilor : «Cînd mi-o veni pînă la ochi, o să mă deștepte»".

Firește, nici de data aceasta nu trebuie să ne lăsăm înșelați de realismul povestirii, atît de antrenant și, la prima vedere, atît de seducător prin anecdotica lui consacrată. Fără a risca excesul de speculație ideatică, ni se pare că este întru-totul plauzibil a identifica, aici, un foarte particular mod de reprezentare a ceea ce s-ar putea numi momentul premergător cufundării în visul paradisiac. „Programat" a se comporta asemenea „voinicului" din basmul popular, așadar, Stoicea „alege" pentru odihnă luminișul din pădure, se culcă la umbra marelui stejar, se lasă prins în voluptatea somnului de oboseala drumului dar și de „aleanul florilor" și își măsoară durata somnului prevalîndu-se de calea parcursă de razele soarelui pînă cînd acestea vor cădea pe ochii lui, deșteptîndu-l. Surpriza este de a constata că tocmai un asemenea ceremonial izbitor prin stereotipia lui se constituie în „vamă" pe care eroul o „plătește" existenței reale, legilor imuabile ale acesteia, spre a se putea desprinde din chingile ei și, astfel, spre a-și putea continua drumul către moara lui Călifar. Ambiguitatea de esență a demersului fantastic, fără îndoială, stă în împrejurarea că somnul din poiana însorită se încheie cu trezirea doar iluzorie a lui Stoicea. Neavînd nici o clipă conștiința „învrăjirii" căreia îi fusese supus între timp, eroul se comportă exact ca în „viață". El este deplin convins că faptele se desfășoară întocmai cum socotise la început, pe măsura curajului său de „voinic" „ales" să-l înfrunte pe diabolicul morar și să-i răzbune pe flăcăii căzuți victime înaintea lui. Superba siguranță de sine a lui Stoicea vine de acolo că, în ce-l privește, „trezit" din somn, (așa crede el !) în necunoștință de cauză, acționează ca și cum ar fi același de dinainte, după cum locurile unde se află acum nu-i stîrnesc absolut nici un fel de „susoiciune". Suprapunerea celor două „lumi" este perfectă, aici aflîndu-se sursa halucinantei stranietăți realiste a întîmplării.

„Stoicea dormi un pui de somn cît se tîrăște umbra unui stat de om, și cînd razele îl înțepară în pleoape se deșteptă. Se sculă înviorat și se afundă în întunericul pădurii și printre făcliile pe care soarele le turna întoarse cu flăcările în jos".

Mai departe, ivirea morii și a iazului, întîlnirea cu morarul, dialogul cu acesta se desfășoară în aceeași manieră de povestire înșelător idilică :

„Cînd trecuse bine de amiază, lui Stoicea îi năzări printre copacii ce dădeau devale, o sclipitură ca de brici. Era iazul morii lui Călifar. Merse ce mai merse și moara i se făcu înainte. Moara ca orice moară ; dar iazul pare că stă sub ea prea luciu, prea sloi. Pe pod, morarul freca piatra : barbă sivă, sprîncene de mușchi uscat, nasul cioc de cucuvaie.

— Mai bun lucru, moș Călifare !

— Mulțumim d-tale, nepoate. Ce vînt te-a suflat pe sub atîta negreală de pădure și te-a dat de-a dura pînă la moară la mine ?

— Moș Călifare, am auzit că ești un vraci cum nu s-a dovedit, ca unul care procopsești pe cine vine să te roage ca să-l procopsești. Iată, pentru una ca aiasta am venit și eu.

— Bine, fătule, să te procopsesc. Îngăduie-mă să sfîrșesc de ferecat aiastă piatră ; mai am să-i dau cîteva ciocane. Dar cum te cheamă ? Și trebuie să-ți fie foame... Te poftesc să mănînci cu mine, că nici eu n-am mîncat. Am ciorbă de știucă și o mămăligă aproape întreagă. (Iată că am sfîrșit). Pînă una-alta, fă de te spală, căci ai scuturat pe tine toți păianjenii din pădure... Vezi pe scara aceea". Intrigă deci în chip deosebit faptul că, deși în momentul cînd se decidea să-și încerce norocul era edificat asupra identității diavolești a morarului, totuși, acum, Stoicea nu manifesta nici cea mai mică urmă de îngrijorare. Bonomia prefăcută a lui Călifar nu-l pune deloc pe gînduri, dimpotrivă, o interpretează ca pe un semn de neputință bătrînească, susceptibilă a-l favoriza : „«Moș Călifar — un unchiaș hîrbuit ! Îl scutur de zilele ce i-au mai rămas, dintr-o palmă !... Iazul care nu face unde — dar aistea ce-s ? Vorbe de babe ! Să mă spăl și să las copilăriile». După ce se spălă pe mîini, își făcu pumnii găvane, îi cufundă, în iazul rece și, scoțîndu-i plini de apă și de murmur, îi azvărli în obraji..."

Mirarea cititorului — artisticește, dătătoare de inanalizabile emoții — își are, desigur, explicația ei cu totul limpede : Stoicea, în fapt, visează în vis, ca atare, este de pe acum sub stăpînirea lui Călifar-diavolul care îl dirijează după bunul lui plac, mizînd, în chip paradoxal, tocmai pe virtuțile de „voinic" ale noii (dar și ultimei !) sale victime.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

În constelația „Orion", deocamdată, doi aștri : Geo Bogza și Radu Tudoran

Nesfîrșite primejdii pentru acest firav pom sădit cu grijă în orașul natal, Tîrgoviște, de Mircea Horia Simionescu

Acad. Șerban Cioculescu împărtășește cîteva din tainele biografiei lui Arghezi autorului antologiei „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi", poetul Nicolae Dragoș

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

...LA IAȘI

Urmare din pag. 1

suspiciunile care pluteau în jurul lor și respinseră poezia din motive extraestetice.

Călinescu, spirit de o extraordinară putere asociativă, găsi, ca de obicei, și în această poezie sortită eșecului, posibilitatea de a face comentarii ieșite din comun. Oprindu-se asupra versului : **Vocea tombală răscoli arborii pădurii,** criticul literar zise :

— Versul e remarcabil. Cuvîntul „tombal" nu te duce cu gîndul numai la mormînt, ci și la piatră. Simți răceala pietrei contaminînd obiectele din jur impregnînd atmosfera poeziei.

Cu o producție artistică atît de anemică, **Noua Junime** nu a putut supraviețui sfîrșitului anului universitar. Astfel, în iunie 1933, activitatea sa era încheiată. Grandioasele proiecte călinesciene rămăseseră visuri admirabile ale unui intelectual trăit în solitudinea bibliotecii. Fire dinamică, neobosită, gîndire înflăcărată în care proiectele germinau, Călinescu nu putea renunța la orice legătură cu tineretul, cu intelectualii ieșeni. Lipsa unei producții abundente de literatură artistică putea fi înlocuită prin pregătirea serioasă de specialitate a unora dintre colegii săi de la facultate, dar mai ales prin entu-

Desen de Cicerone Ciobanu

ziasmul studenților ieșeni. Astfel, la 1 ianuarie 1939 apăru **Jurnalul literar.** Decepția cauzată de eșecul **Noii Junimi** îl făcu să precizeze în **Cuvînt pentru început,** din fruntea primului număr, că preferă o revistă de critică generală unui magazin de literatură îndoielnică.

Adevăratul Călinescu, scînteietor de vervă, inedit în concepție și savuros în expresie, putea fi găsit în sălile de cursuri și amfiteatrele Facultății de litere și filozofie. Prelegerile sale nu erau numai lecții de literatură, ci și exemple de viață, de patriotism. Nori negri se arătau la orizont. Începuse cea de-a doua conflagrație mondială.

Într-o oră de curs, Călinescu avu una din acele manifestări vibrante pentru care epitetul de geniu nu este cituși de puțin exagerat. Profesorul intră în sală, se plimbă de cîteva ori în fața mesei, își aranjă nervos șuvițele rebele de păr după urechi, aruncă o privire fascinantă studenților și începu brusc pe un ton iritat și violent a cărui intensitate creștea cu cît oratorul înainta în expunere :

„Zilele trecute m-am întîlnit cu un profesor, adică cu un intelectual, pe care l-am întrebat de ce nu scrie. El mi-a spus că se mărginește la ocupația mai modestă de a citi ce scriu alții. Eroare profundă, ba nu, imbecilitate completă ! Să ne gîndim la vremurile tulburi prin care trecem. Mîine poate nu vom mai exista și va trebui să ne luăm traista în spate ca Gheorghe Șincai, să arătăm că a existat poporul român, că au existat Eminescu și Creangă, Hașdeu și Bolintineanu, Slavici, Coșbuc și Rebreanu. Dar care este rolul femeii ? Ea trebuie să fie madame Victor Hugo, madame Dostoievski, să ajute omului de geniu în creația sa ! (...)"

Alături de ceilalți eram zguduit pînă la lacrimi. Călinescu făcuse să vibreze o coardă cu rezonanțe adînci în conștiința mea.

S-a afirmat despre Călinescu că este un histrion, un cabotin, dînd adesea un aspect neserios cursurilor sale. Nefiind un orator de ținută maioresciană care păstrează în permanență o egală distanță, de netrecut, între conferențiar și public, Călinescu căuta să se apropie de ascultători prin coborîrea, în anumite momente, la nivelul acestora pentru a-i putea apoi ridica la nivelul său. În acest sens făcea glume care să poată fi gustate de majoritatea studenților. Astfel, vorbind despre influența slavă asupra limbii române, arăta că vocabularul slav, în anumite aspecte ale sale, exprimă raportul dintre stăpîn și sclavi. Călinescu așeza cuvintele într-o anumită ordine, să-i zicem gradație ascendentă a exploatării, culminînd într-un final hilar :

„Căci stăpînul te dojenește, te căznește, te muncește, te obijduește, te prigonește, te hulește, te prăpădește, te smintește, te belește". Și făcînd o piruetă de grațioasă balerină, fluturînd în mîna dreaptă foile după care se orientase în expunere, părăsea amfiteatrul într-un ropot de aplauze.

Alteori, afirmațiile categorice, ultimative sub imperiul unei puternice stări sufletești luau aspecte amuzante, umoristice. Călinescu, neezitînd să recunoască că a greșit, își atribuia pînă la urmă epitetul infamant ce fusese adresat inițial adversarului.

Profesorul își organizase programul universitar astfel : luni 8—10 seminar, marți 16—17 și miercuri 17—18 cursuri. Dintr-un capriciu al spiritului său fecund, dar contradictoriu, joia ținea loc de duminică fiind, în economia activității călinesciene, zi de odihnă, după care efortul continua înverșunat stimulat de ambiția lui nelimitată și de conștiința misiunii pe care o are de îndeplinit.

Era într-o marți, la orele obișnuite de curs. Amfiteatrul, ca de obicei, plin pînă la refuz. Sfertul academic trecuse și Călinescu nu-și făcuse încă apariția. Studenții deveniseră nerăbdători. Mihai Codreanu, care se afla printre cei din sală, își mișca nervos bastonul privind din cînd în cînd spre ușă. La orele 16,30 impaciența crescuse. Nu ne gîndeam să părăsim sala, dar o soluție trebuia găsită. Cunoscîndu-ne profesorul, am presupus că în febrilitatea scrisului uitase că are oră de curs. Unul dintre noi s-a dus să-i amintească.

La orele 17, Călinescu a intrat nervos, a făcut cîțiva pași în dreapta și în stînga catedrei începînd :

„Dintr-o imbecilitate a secretariatului mi s-a schimbat ora de curs". Apoi, a intrat direct în expunerea prelegerii. A doua zi, în fața aceluiași auditoriu (Călinescu avea credincioșii lui care nu l-au trădat niciodată, cel puțin cît a fost în viață), desigur în urma unei discuții cu personalul secretariatului a revenit asupra întîrzierii lui din ajun, afirmînd :

„Imbecilitatea nu a fost a secretariatului, a fost a mea". După aceasta a trecut fără vreun alt comentariu la scriitorul de opera căruia urma să se ocupe.

Călinescu avea plăcerea de a-și ironiza cu finețe adversarul incapabil cel puțin să bănuiască că e luat peste picior. Uneori mărturisea în fața celor apropiați astfel de intenții. Lui Eugen Coșeriu care, din oportunism, pentru a obține o bursă în Italia, îmbrăcase cămașa verde, îi spunea în fața celor care îi frecventau locuința, și după încetarea apariției **Jurnalului literar :**

— Coșeriule, dacă te lași de prostii, te pot ajuta. Plecînd în Italia ai desigur nevoie de bani. Pot ține o conferință al cărei beneficiu să ți-l cedez. O conferință în care să-mi bat joc de ei, căci nu sînt numai sălbateci și criminali, dar și proști. Eu voi vorbi despre stepe arătînd că viitorul este al comunismului și ei nu vor pricepe. Eu voi vorbi de mări și oceane arătînd că, alături de Uniunea Sovietică, Anglia va fi victorioasă și ei nu vor înțelege căci nu sînt numai răi, dar și proști.

L-am cunoscut pe G. Călinescu în perioada de glorie a activității sale.

Gheorghe Vasile

NUMELE POETULUI

Gheorghe Vasile a debutat în 1978 cu poeme în „Luceafărul", prezentat de Ana Blandiana, și a mai publicat sporadic în „România literară" și „Săptămîna"...

Pictor, muzician și poet, discret pînă la autoanulare, Gheorghe Vasile face artă dominat de exigența unui acord cu lumea, favorizat și handicapat în același timp de un fond hipersensibil, riscînd să-și consume sublimatele elanuri artistice în evanescența unui „mod de existență". Poemele sale clorotice, „impresioniste", „ocazionale", au transparență și fragilitate, parfum persistent de floare și acea intimitate ființială particulară (care lipsește cu totul din textele unor nătărăi gălăgioși din ziua de azi care scriu poezie „provocatoare", adică fără de talent, fiindcă din întîmplare n-au reușit la medicină sau inginerie și au făcut filologie)... : „Iată-mă pe deal, mai slab, / Ca un pom înțeles cu tăcerea și cărbunii pămîntului, / Gindind. / / Pe splaiul Dîmboviței / V-am făcut fotografii, prieteni, / Mirodenii ale verii pentru cucernicia mea / Care nu v-a strîns mai strașnic / Cînd în spatele vostru se arătau noi priveliști, / Care nu m-a dus prin trenuri, prin aeroporturi cu voi. / / Ziua își cufunda mijlocul în rîu, / Trecea între noi, între vorbe / Luna / Mai clar îl lăsa pe fiecare. / Deveneam solemni prin ereditate... / / Drumul pînă-n parc, / Autobuzul trecînd iar podul / Și eu care merg peste frunze / Ca și cum calc pe deasupra copacilor cu vîntul. / Aș vorbi aici, între ramuri goale, cu voi, în toamnă / Clopotul bisericii își rupe bătaia în rîu / Gîndul mi-l urcă în turlă și alte capete mi-arată. / Gînd de vechi nume ! N-am gîndit o legendă... / Aud împrejur oi / Împrejurul meu oi, albe oi / / Iată-mă pe deal, / Prin voi, prieteni, dator și altora, dorind pe alții" (La biserica ciobanului Bucur).

Copleșit de grație, regăsindu-se numai în patria miracolului infantil, Gheorghe Vasile intonează o muzică stinsă, abia perceptibilă, ca o iluzie angelină, și insceneazā spectacolul chagallian al feeriei izbăvitoare pentru cei care nu pot trece prin lume decît plutind : „Ar cădea peste vioară inima, / Dar pe un pervaz înalt vioara e nemișcată. / De pe scaun au căzut ațe și mărgele — / Ele sînt ideile în încăpere. / / Din grădină au rămas urme pe stradă — / Mireasa primește flori la noapte, / Adierea lor lîngă gură i s-a oprit. / / Din gard și din arbori pîndesc uneori scîntei / Cînd bezna se desface pentru priveliștea întinsă a ei ; / Dorm deasupra lacului peștii care au văzut-o pe mal, / Ea are să aducă, atunci cînd va intra / În casă, orașul, punîndu-l pe pereți și la ferestre. / / Violonistul vine călcînd peste balcoane, / El are o lăcustă în sîn / Violonistul vrea să cînte. / Ridică arcușul și așteaptă seara". (Motiv chagallian).

Inutil să-i recomandăm lui Gheorghe Vasile să fie ceva mai combativ, (avem destui în materie), totuși credem că ar fi timpul să-și depună un volum la o editură...

Cezar Ivănescu

P.S. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CRONICA EDIȚIILOR

Enigma Adelei (III)

Corespondența Mariei Stere către Ibrăileanu începe luni, 18 aprilie 1905. Pînă în 1918, anul pronunțării divorțului dintre soții Stere nu avem decît... cinci scrisori. Restul de 137 sînt după această dată și se întind de-a lungul unui deceniu (ultima scrisoare datată este din 28 septembrie 1928).

Incipite : „Dragă Ibrăileanu", majoritatea, „Dragul meu" (de mai multe ori dar numai după anul 1926 inclusiv), și chiar simplu, imperativ : „Ibrăileanu", dar numai în cîteva rînduri.

Finalurile, multe, tot cam pînă în 1926, aproape aidoma de la scrisoare la scrisoare : „Multe salutări cordiale matale și-ți mulțumesc. Complemente Lenței și Maricicăi", începînd din acest an, și iarăși cu mici variante de la scrisoare la scrisoare : „Te sărut cu toată dragoste".

Toate scrisorile, cele iscălite, și astea sînt majoritatea, sînt cu numele „Maria Stere" — să înțelegem de aici că și-a păstrat numele din căsnicie și după divorț ?

Am notat aceste lucruri nu pentru a extrage din ele cine știe ce interpretări — anecdotica, repetăm, ne interesează în ultimul rînd — dar cum nu avem alte date pozitive despre Maria Stere, orice amănunt ni se îmbie ca un posibil gheoc în care-am auzi măcar ceva despre această mare și, probabil nefericită, femeie a culturii românești.

Stilul scrisorilor nu este dintre cel mai **ales.** Se pare că Maria Stere, datorită educației școlare și cercurilor în care și-a făcut cultura, se exprimă mai bine în limba rusă decît în română. De altfel nu o singură dată îi mărturisește lui Ibrăileanu că e „greu" să spui ceea ce gîndești în scris și amînă explicațiile mai subtile pentru întîlnirile față către față și prin viu grai. Citite astăzi însă, scrisorile ei au, pe lîngă **patina** dialectală, și savoarea unor abateri cinstite de la normele gramaticii.

Ibrăileanu a fost toată viața preocupat de enigma feminină, lucru dovedit cu prisosință în romanul **Adela** dar și în atît de nenumărate analize ale eternului feminin, în atît de multe maxime, dintre care, una, ne-am îngăduit s-o punem de motto acestor notații. Numai astfel se înțelege poate corespondența lui cu această, totuși enigmatică, Maria Stere ! Un intelectual mediocru ar fi refuzat-o din capul locului pentru ca, țîfnos, ce l-ar fi putut interesa pe el grijile unei femei divorțate, nici frumoasă și care avea de **așezat,** prin căsnicii și serviciuri trei copii ? Intelectualul mediocru evită subtextul, ci el se împlîntă în **legi** ferme, onorabile, precum mahalagiii lui Caragiale.

Într-adevăr : citite dintr-un răsuflet scrisorile Mariei Stere par terne, marea majoritate, și ți se iscă de la sine întrebarea : oare ce găsea rafinatul Irbăileanu în aceste șiruri, de la un moment dat devenite monotone prin repetiție ? Corespondenta se „plînge" necontenit de treburile casei, de mutările de la un chiriaș la altul, de sumele plătite, de căldurile verii, de lipsa apei la toaletă, de starea sănătății etc., etc. La prima vedere, nici o pagină de poezie... Doar de cîteva ori, în treacăt, pomenirea unor cărți pe care le-a citit sau are de gînd să le citească. Și același sacadat „matale" pe care urechea de moldovean a lui Ibrăileanu îl recepționa probabil ca pe o emisie de tot melodică...

Asta să fie Maria Stere, despre care contemporanii vorbesc ca de o femeie cultă, antrenantă și care — după cum am „văzut-o" în ipostaza Taniei Lungu din romanul **În preajma revoluției** — era în stare să moaie pînă și inima unui ditamai nacealnic!?

Numai că citite mai atent, scrisorile dezvăluie o altă față, și mai complexă, și mai enigmatică. Într-un loc (din 26 august 1927 „Mă întrebi dacă sîntem prieteni ; cred că nu e nevoie de întrebat, sigur că te socot ca prieten" Din același an (10 septembrie) : **„Dragul meu,** am primit toate scrisorile tale. Nu pot să-ți răspund la ele: dă toate se poate vorbi, dar nu a scrie". Și urmează aceleași relații despre copii, despre necazurile zilnice, despre „tosca" (= tristețe ; aluzie, des repetată, la drama lui V. Sardou, **Tosca** și la opera cu același nume a lui Puccini. „...îs cam nervoasă în timpul din urmă și mereu am „tosca". Te sărut cu drag." Și totuși, uneori lucrurile sînt spuse mai clar: „Nu știu de unde iei că eu m-am schimbat. Am tot aceleași sentimente de prietenie. Dacă ai fi fost atent, ai fi văzut că și în scrisori (se foloseau de vreun... cifru ? n.n.) și la Varatec am fost prietena matale (...) Nu știu dacă ai să înțelegi ce-am să-ți spun : pot să dau ceea ce eu nu prețuiesc și mi se cere. În scrisori e greu de vorbit. În gînd ți-am spus acum foarte multe. Spui că nu te cred. Nu te cred, fiindcă mă uit ca la ceva bolnăvicios ; imaginația matale e mare nenorocire a matale. Ce să fac cu mine. Îs perfect normală ca să pot înțelege unele lucruri." Probabil că nimeni nu i-a spus lui Ibrăileanu atît de neted, fără menajamente ceva despre firea lui atît de „sucită" și poate că tocmai din această pricină cultiva prietenia și corespondența cu Maria Stere. În orice caz, autorul **Adelei** se interesa nu numai de meandrele sufletului tînăr feminin, ci și de acela al femeii în vîrstă, trecută prin maternitate și griji într-o tentativă de cuprindere globală a „eternului feminin". Încă o dată regretăm că nu avem și scrisorile lui către Maria Stere. Credem că el, aidoma unor scriitori francezi din secolul XIX un Balzac, bunăoară, se simțea bine alături de femeia mai în vîrstă, confesoare și ocrotitoare, învățătoare și la nevoie chiar infirmieră. În scrisori, de pildă, nu lipsesc deloc întrebările asupra stării sănătății criticului precum și sfaturile mergînd pînă la indicarea unor adevărate rețete medicale.

La un moment dat, ca în romanele epistolare de „dragoste" (în cursul anilor 1924, din care nu avem nici o scrisoare (!) și 1925, din care avem numai cîteva) relațiile între cei doi par a se fi răcit. Scrisorile încep în continuare cu „dragă Ibrăileanu" dar finesc cu „multe salutări matale". Corespondenta trece printr-o stare de dezbatere: „Mă rogi să cred că ai sentimentele de care scrii. Dar nu cred, în genere, nici în existența prieteniei, nici altor sentimente. Nimic nu-i decît instincte. Am ajuns la așa păreri din cauza faptilor adunate în lunga mea viață. Te cred că ești sincer, dar inconștient te-a condus dorința de a ieși din rînd, de a nu fi ca toți, sau te-a apucat mila pentru mine". Iar cîteva luni mai tîrziu (3 noiembrie 1925) : „Nu înțăleg ce vrai de la mine. Nu simt nici o dușmănie, cum ți-am spus, n-am nici o pretenție. Încă un lucru, nu uita că am aproape 60 de ani și din cauza asta nu pot fi decît indiferentă pentru multe..." Dar nourii vor trece și la începutul lui 1926 : „Mi-i foarte dor de mata ; de cînd n-am vorbit noi, eu m-am și dizvățat a vorbi și, afară de asta, toate îmi par așa de neinteresante..." (...) „De venirea mea la Iași atîta pot spune că am să fac tot posibilul să vin ; tot așa e și despre mănăstire. Tare aș fi dorit să pot să te îngrijesc cum știu eu să îngrijesc, ca să am eu ceva să-ți arăt dragostea mea" și scrisoarea se încheie ca de obicei : „Te sărut, dragă Ibrăileanu, cu toată dragostea".

Oprim aici „despuierea" acestei corespondențe, dar nu din pricina unei prea exagerate pudori... Nu avem însă, cum spuneam, toate datele problemei, iar rubrica noastră nu ne îngăduie să brodăm cu ipoteze. Iar la întrebarea care ni s-ar putea ridica în justificarea titlului acestor notații, „Și care este, totuși, enigma Adelei ?" cu toate că ni se îmbie răspunsul lui Călinescu : „Niciuna !" noi vom spune că enigma, mai bine zis, enigmele sînt și rămîn, deocamdată, ale lui Ibrăileanu. Maria Stere ne-a vorbit și prin propriul ei glas și prin acela cu ecou întîrziat al Taniei Lungu. Ne va vorbi oare vreodată, prin **documente** noi, și Ibrăileanu ? Cine poate ști...

Gheorghe Suciu

„ROTONDA 13" EVOCARE DEMOSTENE BOTEZ

„Rotonda 13", tradiționala seară de evocări literare a Muzeului literaturii române, este dedicată în această lună scriitorului DEMOSTENE BOTEZ, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la naștere și a 10 ani de la moarte.

Au fost invitați să-i evoce personalitatea : Ion Dodu Bălan, Șerban Cioculescu, Mircea Mancaș, Profira Sadoveanu, Henriette Yvonne Stahl, Ștefana Velisar Teodoreanu, D.I. Suchianu. Va citi texte inedite actrița Mariana Cercel.

Manifestarea, ce va cuprinde și ascultarea pe bandă de magnetofon a vocii scriitorului evocat, va avea loc luni 14 martie a.c., orele 18, la sediul muzeului din str. Fundației 4.

Marin Preda

Urmare din pag. 1

— Nu-i așa că în clipa aceasta, pe deal, mai ales pe la tine, acolo-n Ardeal, e a plugului grea primăvară ?

— Se prea-poate moncher, bem un **vin de pămînt** ? vin bătrîn și blajin ca **Uitarea ?** Ai venit, ești la mine în casă stăpîn, tu te-ai dus...

Eu mai stau și amîn, și mai uit, și rămîn... „Să trăiești **Marin Preda** cît Marea !"

★

Era alb ca nădejdea miresii și **viu** (submarin care-și caută rada), și m-a rugat : „Hai, Dos Passos, e foarte tîrziu, mă grăbesc și mă duc să mai scriu (au vîrît o păpușă de ceară-n sicriu !), — ocrotește-mă tu și zăpada !...

Ridicîndu-se demn și miop și grăbit, și-a aprins cu tristețe țigara :

— Nu-i așa că e Vremea, nu-i așa c-a venit vremea plugului greu de urnit ; cel din **veci de vecii** stăpînit... Hai, Dos Passos, că, totuși, e Țara sclipind ca un plug Primăvara...

(M-a privit îndelung și cu aspru surîs și m-a prins de rever ca pe timpuri).

— Nu mai spune nimic, nu mai spune c-am fost... (se pornise în bloc hărmălaia), eu mă duc cu-n taxi, îl găsesc, facem rost, vino, de vrei, ca să treci Himalaia... Nu mai bate la ușă, intră direct unde-am fost, la etajul întîi, nu departe de-aici, într-o cameră : la **Mogoșoaia...**

8 martie, 1983

Fireștile situații

Urmare din pag. 1

avut o mare dispută profesională. Era vorba de o operație specială de instrumentație. Cineva, nu importă cum îl cheamă — lansa ipoteza introducerii unei greutăți de 4—5 tone în puțul de foraj. S-a bătut în schimb pentru ideea lui. Au lansat o greutate de numai o tonă care a permis ca și grupul masiv de metal să fie atras de magnet. Principalul, îmi mărturisea, dincolo de orice atu profesional, este că sonda și-a continuat activitatea.

La prima vedere s-ar părea că n-am decupat din activitatea sondorilor decît două situații limită. Dar trăind alături de ei o bună bucată de timp, revenind de multe ori, pot afirma cu deplină convingere că viața lor este un lanț nesfîrșit de situații limită. Totul se raportează la o sintagmă vitală — fără întrerupere — ceea ce se traduce în cît mai mult petrol sau în cîți mai mulți metri forați. O parte din ei caută aurul negru. Îi deschid drum din adîncuri. Dar pînă la prima probă de țiței, cobori cu sapa în subsol, pînă la 5—6 000 de metri. Drumul nu este deloc neted, iar uneori roca devine parcă din oțel. Sapa cedează. Reiei cu îndîrjire totul de la cap, chiar dacă e iarnă și pielea-ți rămîne fîșii pe metal sau chiar dacă în miezul verii sfîrîie de „fierbințeala" sapei. Pentru sondori nu există nici o campanie și nici anotimpuri fertile. Viața lor încape într-un an pe toată durata lui. Adică un sondor este 365 de zile dintr-un an numai... sondor. Ceea ce dealtfel și sînt toți.

Dintre sute de catarge...

mihai păsculescu

Ceea ce surprinde plăcut în versurile lui Mihai Păsculescu, din capul locului, este concizia, suplețea și noutatea imaginei. După invazia imaginației, pe spații largi și, trebuie să spunem, cu destule rezultate remarcabile, în poezia debutanților am observat o anumită retragere a ei în spații mai restrinse, dar la fel de elocvente. Mihai Păsculescu face parte dintre poeții mai noi, de talent, care-și caută drumul în matca unei poezii ce se reclamă în primul rind de la Bacovia. Nu e vorba de conținutul expres al versurilor, ci de tinderea acestora către esențe. Un plug care „iluminează pămintul", o lebădă care „se face mai zveltă", un munte care „ruginește", miresmele primăverii care „cîntă la clanța ușii" sînt excelente versuri de concentrată savoare, sau, altminteri, cum spune însuși poetul : — „Imagini clare de poveste".

Grigore Hagiu

Rugă

Cu tălpile goale,
te rog,
nu distruge
vechile umbrare.

Cărările-s bătute
cu mii de fluturi,
cîmpurile galbene,
florile să nu le scuturi.

Prezență

Iarnă.
Versuri
luate de unda
curentului,
la intilnirea
riurilor.
Iarnă.
Că tot sint înghețat.
Cind totul stă să înghețe.

Gînd

Așa mi-e mersul.
În miezul vieții.
Il știu poeții.
In lung — am șesul.

Așa mi-e pasul.
Pe fructe să răsune smalț.
Către albastru.
Mă înalț.

Toamnă

Toamnă adîncă,
ne fii
la fel de frumoasă
cum ne erai
în anii cînd mergeam la coasă.

Ploaie vestitoare,
te-am înțeles,
aici, jos, în cîmpie,
la șes,
adunîndu-ți recolta-n hirdaie.

Toamnelor, ploilor,
cintecelor, voi, cu apă-n
ulcioare,
în după-amiaza din depărtare
lăsați-mă să plec singur,
călare.

Poveste

Ispita iernii.
Imagini clare de poveste.
Sălcii. Copilăria.
Cristale alese.

Ninge. Și ninge.
Ninsoarea își leagănă puful.
Crește omătul.
Cît stuful.

O lebădă rătăcită
se face mai zveltă.
Satul imaculat.
În deltă.

Viață

Totul îngheață
în umbra
conului.

Mai jos,
plugul
iluminează pămintul.

Pe același cîntar
cumpănite sînt toate
cu o frunză de arțar.

Zei pe o singură scenă.
Ultimă zi.
Și convingerea supremă.

Acceptare și revoltă (II)

Înainte de internarea lui Maciste, atît Gherman cît și Vasile și Ion trăiseră și se mișcaseră sub stricta supraveghere a oamenilor Maiorului. De îndată ce motanul fusese condus la penitenciar, numai Vasile se mai bucura de aceeași atenție. Dar acceptînd să ia banii pentru predarea marelui motan, și el se văzu scutit de orice urmărire. Astfel că a doua zi după ce se despărțise de prietenii săi, Vasile urcă într-un taxi, și ajunse după un sfert de oră în cel mai pestriț cartier, nu înainte de a fi fost gata să se ia la bătaie cu șoferul care, pretextînd că strada era desfundată, refuzase inițial să-l transporte la destinație. Din toate curțile ieșeau ciini prietenoși, copii în zdrențe și fetișcane care-i cereau un ban să-i ghicească în palmă. În șirul caselor și bordelelor prizărite răsărea din cînd în cînd cîte o clădire impunătoare cu sonerie la poartă și curte pavată cu ciment. La o astfel de poartă din fier forjat sună Vasile, și pentru că nu-i răspunse nimeni se așeză pe o bancă lipită de gardul vopsit în albastru. Fetele care voiau să-i ghicească viitorul se apropiară cu îndrăzneală și văzîndu-l fumînd îi cerură țigări. „Lăsați fumatul, spuse Vasile, vreau să știu care dintre voi învață mai bine la școală și care dintre voi e cea mai deșteaptă". Toate fetele întinseră mîna spre o copilă pirpirie cu privirea inteligentă și scrutătoare. „Ție, continuă Vasile, îți dau acești bani ; te duci în colț la magazin și cumperi pentru fiecare din voi ce vă doriți ; ai înțeles !" În timp ce fetișcanele se îndepărtau chicotind și făcînd tot felul de presupuneri despre persoana lui Vasile, dinspre magazin apăru omul așteptat care se bucură la vederea oaspetelui și grăbi pasul.

★

— Te deranjez din nou cu problema aceea despre care am discutat nu demult, prietene Gherase. A sosit vremea să ne punem în aplicare planul de salvare a lui Maciste. În plus am venit să te rog să păstrezi niște bani pe care i-am primit ieri. E vorba de o sumă foarte mare și, cum casa în care locuiam eu a fost demolată, m-am gîndit că n-aș găsi loc mai potrivit pentru păstrarea lor ca la tine.

— Te ascult, te ascult, răspunse Gherase, dar mai întîi să punem ceva pe masă și-apoi să vorbim pe îndelete lîngă un păhărel.

— De acord întru totul, cu atît mai mult cu cît știu că nimeni nu știe să facă un vin atît de bun ca tine. Pot să te ajut și eu ?

— Nu-i nevoie, mă descurc, doar dacă vrei să aprinzi focul pînă mă întorc eu cu vinul din pivniță.

Vasile așeză marea servietă cu banii pe masă, apoi aprinse focul și așteptă.

— Mă gîndeam și eu, ce bun ar fi un pahar de vin, dar cum soția lucrează în schimbul doi, nu speram să-mi vină un prieten în casă, deci pot să spun că am avut noroc, fiindcă singur ți se face lehamite să bei. Eu unul așa simt, tu nu ?

— Eu, frate Gherase, mai beau și singur dar numai cînd sunt foarte abătut ; așa cum mi s-a întîmplat chiar aseară.

— Dar ce necazuri ai avut ? Te lăudai adineauri că ai primit o mare sumă de bani !

— Într-adevăr, banii de fapt sînt aici pe masă, dar tocmai acest fapt m-a supărat și m-a umplut de revoltă.

— Dacă poți fi mai lămurit, că zău, nu înțeleg.

— Păi, cum să nu fiu supărat dacă a trebuit să accept ceva împotriva voinței mele. Ca să înțelegi exact, trebuie să știi că am fost plătit pentru prinderea lui Maciste.

— De ce ai primit să fii plătit dacă sufletul îți spunea să nu primești ?

— Pentru că dacă n-aș fi acceptat banii, ar fi însemnat să nu mă mai pot deplasa nici din cameră pînă la baie fără a fi urmărit. Și dacă vrei să știi totul, am încasat banii ca să avem cu ce să organizăm salvarea marelui Maciste.

— Ai procedat foarte bine, frate Vasile ; după cele ce mi-ai povestit în legătură cu marele Maciste și cu ciocoiul acela de Still sau cum îl cheamă, eu unul am să te ajut cu tot ce-mi va sta în putință.

— Atunci, hai să bem pentru viața lui Maciste, pentru sănătatea familiei tale și a ta, pentru reușita ce ne-am propus-o !

— Prietene, îți propun să locuiești la mine și dacă-i posibil să nu te mai vezi cu prietenii ceilalți, ca nu cumva să scapi vreo vorbuliță, îl îndemnă Gherase.

— Îți mulțumesc din suflet, dar eu cred că tocmai absența mea dintre ei ar da de bănuit Maiorului și atunci planul nostru de salvare a lui Maciste s-ar duce de ripă.

— Am înțeles, frate Vasile, dar în seara asta sper să stăm cît mai mult împreună. Uite din aceste cartoane, am să croiesc de îndată un plan de salvare fără greș. E bine să ne frămîntăm creierul acum pînă sîntem singuri și pînă nu ne ia vinul pe pluta lui.

— Te ascult și-ți mulțumesc prietene Gherase. Dacă e nevoie și de prietenul meu tîmplarul mă duc să-l aduc de îndată. Banii pe care-i avem în geanta aceea vor fi ai tăi dacă Maciste poate să scape cu viață.

Gheorghe Pituț

ANDREESCU

Urmare din pag. I

bit pe șoptite. Legat prin dimensiunea spiritului de Eminescu, ca și prin destinul asemănător al existenței în egală măsură, acestea îi pot fi adresate și lui Andreescu.

Andreescu este cheia de boltă a picturii românești. Nici nu ne putem imagina pictura noastră, arta noastră fără marele ei maestru Ioan Andreescu. Pe parcursul exact al unei sute de ani, care s-au scurs de la moartea lui, toate generațiile de pictori care i-au succedat s-au format infinit mai mult decît la cursurile pedagogilor diverși la uriașa lecție a picturii lui. Sinceritate, simplitate, naturalețe, meditație, gravitate. Și un copleșitor sentiment vitalist, totdeauna bine-temperat, ce se opune eroic și fără a ceda conștiinței precarității și dispariției fizice premature. El stăpînește din tinerețe ca un maestru știința armoniilor cromatice, orice lucrare a lui este profund muzicală, el scrie cu pensula surdinată de griuri magistrale bucăți de muzică de cameră.

Pentru mine, printre minunile lumii, există o ferestruică magică pe care o cunosc bine din anii studenției și prin care nu voi înceta să privesc oridecîteori voi dori să-mi apropii din nou universul andreescian. (Și aceasta se întîmplă destul de des). Este ireal de mica **Iarnă** ce se află la Muzeul Republicii — 20 pe 30 de centimetri — și care prefigurează toate capodoperele Maestrului, culminînd cu **Iarna la Barbizon, La arat, Călăreț în amurg, Noaptea în Dealul Spirii** sau **Autoportretul.**

Umilă pînză de care cu greu ne puteam despărți, la care reveneam cu fervoare, căci prin ea misterul marii arte ne trecea direct în suflet. Simplitatea și umilitatea acelor căsuțe sub zăpadă, desenate cu stîngăcie, privite și rásprivite cu o anume rigoare, dar și cu infinită tandrețe, exprimau acel aliaj unic de meditație gravă și poetică cu o orgă de semitonuri de culori de o desăvîrșită picturalitate, care îi va fi atît de caracteristic. Mica lucrare îmi apare astăzi ca o — aș spune — presinteză a picturii marelui maestru.

Dar supremul exemplu al picturii lui Andreescu este modestia, demnitatea modestiei. Lumii cel mai ades simple a subiectelor tablourilor sale el i-a conferit o vrajă eternă prin impecabila picturalitate și încă, prin acea rară a lui pulsație interioară, prin acel nevăzut tumult fără de care nu ar exista, pentru noi, marea lui artă.

Patrimoniu

Urmare din pag. I

popoare. Cărțile de cult au așa numitele predoslovii, *care constituie o proză cu idei, gîndite și simțite de autori români (cazul predosloviilor lui Teodosie din Veștem și Antim Ivireanu în secolul XVII sau acelora ale lui Chesarie și Filaret în secolul XVIII). Studiul literaturii românești medievale este* complex. *El poate fi și obiectul unei critici estetice (cazul cronicilor lui Neculce, Miron Costin, Radu Popescu ș.a.). Dar mai ales* istoria literară *este disciplina care formulează plenar aprecierea unor asemenea valori și în același timp poate asigura un studiu temeinic și complet al unei opere medievale. Textologi specialiști, editori de carte dotați cu gust literar și cu bogată lectură beletristică, fac în cadrul editurilor de profil („Minerva", „Academiei") o operă utilă și bine organizată pentru valorificarea patrimoniului literar național. Dintre valorile recent publicate amintesc edițiile critice de prestigiu :* Ceasornicul Domnilor *al lui Guevara (studiu și text Gabriel Ștrempel),* Letopisețul lui Ion Neculce *(studiu și îngrijirea textului Gabriel Ștrempel),* Poeziile și proza lui Ienache, Nicolae și Alecu Văcărescu *(studiu și îngrijirea textelor Corneliu Cîrstoiu).*

Literatura noastră medievală este foarte bogată și diversificată ca genuri și specii literare. Studiul literaturii românești medievale nu se poate limita numai la întrezărirea culmilor atinse de cele mai frumoase realizări artistice. Este necesar să coborîm la nivelul tuturor manifestărilor literare și culturale, în ascunzișurile din care au ieșit la lumină aceste manifestări, pentru că numai astfel vom înțelege mai adînc menirea, funcționalitatea lor actuală, vom simți mai bine întregul suflu de viață care a mișcat, la diferite momente și date, un șir de generații înaintea noastră.

CUMPĂNĂ

VĂZDUHUL TELURIC

A doua carte a lui Marin Lupșanu **(Văzduhul teluric, Ed. Albatros,** 1983) vine să consolideze un teritoriu liric care trăiește, deocamdată, mai mult prin tensiunea sentimentului decît prin originalitatea expresiei. Într-o „Rustică" autorul dă indicațiile necesare : „Sufletu-mi tînăr / ca susurul locomotivei de Anul Nou / florile de mușețel împăcate cu soarta / salcîmul înflorit semănînd cu o parașută deschisă / sub care rumegă nepăsătoare vaca / părinții imortalizați în tablouri / înjurăturile lui Esenin / și melancolia cerului de toamnă / iată ce puteți vedea / cînd intrați în poezia mea / ca un ostaș obosit în satul natal", Marin Lupșanu este un poet autentic din stirpea nativilor, cu o încredere maximă în destinul lui, dicția versului vizează mai mult amploarea decît adîncimea dar aerul proaspăt al poemelor nu poate fi negat. Mai sînt și în această carte versuri care-i trădează prea vizibil lecturile cum sînt acestea, în stilul bolovănos al lui Ion Gheorghe : „În fagurii pămîntului / **în lumina rădăcinilor primordiale"** (subl. noastră). Limbajul acesta umflat cu aer mitologic nu îl prinde pe Marin Lupșanu. Nu grandilocvența, ci o anume subtilitate cantabilă, un tradiționalism purificat ca o emanație permanentă a cîmpiei dă tonul poemelor reușite : „Vine tata să-mi aducă la oraș un car de lemne / (...) Fierbem vinul. Povestim. În mansardă / un străvechi miros de cai a-nceput suav să ardă". Modul acesta exclamativ ignoră luciditatea textului impusă de plasma stilistică generală : „Astă seară am să fring luna dintr-o-mbrățișare". Aici retorica nu se insinuează — este, pur și simplu, prea evidentă, într-o gesticulație amenințată de artificiu. În altă parte, **(Întoarcerea)** Marin Lupșanu ne asigură că este un autor de care trebuie să se țină seama : expresia e decantată cu precizie, efortul nu se mai simte, în analogia pe care se bazează poemul răzbește, discret, ritmul naturii : „De cîte ori ai cosit fînul, tată ? (...) / Am să vin, am să vin / și piciorul tău de lemn / se va umple iarăși de muguri / ca o copilărie de pojar". Alături de Mircea Bîrsilă, de Marius Stănilă, de Nicolae Sirius, Marin Lupșanu justifică, în continuare, forța creatoare a oamenilor de la cîmpie.

George Alboiu

REPERE

Între parabolă și frescă socială

Circulația tot mai intensă a literaturii gruzine la noi este un fenomen îmbucurător, pe linia unei istorii din care nu lipsesc momente decisive, cum este acela mult citat al lui Antim Ivireanu, personalitatea de confluență a două popoare înrudite din punct de vedere spiritual. Este interesant de notat că literatura georgiană a atras ctieva nume imprtante de astăzi, între alții pe Marcel Petrișor, un eseist și traducător de marcă, prezent din păcate destul de intermitent în presa hebdomadară, dar foarte activ în ceea ce privește studiile și echivalențele de cărți străine la noi. La editura *Junimea* din Iași, Marcel Petrișor semnează, împreună cu Aurel State, un nume care și el reprezintă o garanție de ținută intelectuală și morală, și cu Adina Niculescu, — versiunea românească a celebrului roman *Data Tutașhta* de Ciabua Amiredjibi. *Data Tutașhia* poate părea prolixă în primele sale două sute de pagini, este o carte stufoasă, cu zeci de personaje și cu registre stilistice variate, adeseori plină de un didacticism supărător, chiar tezistă pe alocuri — și totuși, și totuși, este imposibil să o lași din mînă, constituind pînă la urmă o lectură fascinantă.

Romanul lui Ciabua Amiredjibi transcrie mișcările profunde ale unui organism istoric și social în preajma descompunerii sale. Este vorba în speță de imperiul rus, în timpul pregătirii și începutului marilor insurecții populare care au culminat cu prăbușirea țarismului. Minuția observațiilor conduce la descrierea unei stări de perfectă entropie, organismul statului devine poros, iar nemulțumirea atinge pînă și verigile cele mai sigure ale edificiului social. O mare subtilitate a autorului îl face să sugereze că gradul de perfecțiune a represiunii, capacitatea de a penetra toate mișcările ostile și de a compromite moralmente pe toți adversarii, totala depresiune a umanității din indivizi și din societate sînt tocmai indiciile că apocalipsa se află pe aproape. Tonul parabolic din prologuri sugerează starea maladivă a lumii : „Conștiința — ca sunet gol și zăngănitor, iar în gura asupritorilor ca sudalmă și ocară ; puterea — ca sabie ridicată asupra propriului suflet și jug pentru aproapele; bunătatea — ca semn îngeresc pe chipul diavolului; femeia — cuib al patimilor, tîrfă și stearpă ; prietenul — tovarăș de atrocități și fărădelegi, și confrate în spaima înghețată; patria — loc de turnir al ambițioșilor și pajiște pentru semănarea minciunii, crescută cu spini și scaieți; pîinea și bunurile de tot soiul — feuda afaceriștilor și asupritorilor, iar toată lumea — tărîmul urii". În acest cadru se tălăzuiesc forțele adînci, voința de schimbare și aspirațiile mulțimilor. Una dintre dezbaterile cu miez ale cărții se referă la direcția înnoirii : prin ură sau prin dragoste ? Pentru că este mai bine să te opui răului din dragoste pentru bine, decît din simplă ură și reacție elementară față de rău, adică din acceptarea lui. Din cînd în cînd, meditația confruntă experiența : „Națiunea" apare ca un organism etnic pe tot parcursul existenței sale. „Poporul" e starea actuală a națiunii, e națiunea astăzi. „Națiunea" e fenomen milenar și durabil. „Poporul" e o apariție fugară, trecătoare. (...) Poporul înseamnă stomac, mîini. Națiunea — entitate, spirit. Poporul creează valori materiale și spirituale și întrucît nevoile depășesc totdeauna ceea ce e creat, poporul simte nevoia să înghită nu numai ceea ce a creat el, ci și ceea ce a fost creat mai înainte și ce-a scăpat, din fericire, de nimicire. Națiunea e duhul veșnic, nemuritor și neconsolabil care preia voluntar responsabilitatea pentru trecut, prezent și viitor a întregului organism etnic. Nația e miezul catalizator, regulator, tezaurizînd și păstrînd comorile materiale și spirituale".

Sînt ușor de bănuit dificultățile fără număr ale echivalării în altă limbă a cărții. Imensul bagaj lingvistic a pus la grea încercare virtuozitatea traducătorilor. Cu toate acestea, neglijențele sînt prea numeroase și oarecum inexplicabile, avînd în vedere calitatea intelectuală a numelor implicate în apariția românească a cărții lui Amiredjibi. Pare o formă de „primă mînă", aproape nerevizuită de un ochi care să cuprindă întregul. În încheiere, să spunem încă o dată că greșelile de tipar tind să devină o boală în literatura noastră. Prin textul romanului *Data Tutașhia*, de la editura *Junimea*, s-au îmbogățit cu cel puțin un milion de celule moarte. Ceea ce înseamnă un adevărat cancer tipografic. Substanța aparține însă unei cărți mari.

Aurel-Dragoș Munteanu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

ȘEDINȚA COMISIEI DE CENZORI

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" a avut loc ședința Comisiei de Cenzori, în cadrul căreia s-a discutat situația Caselor de creație și odihnă ale Uniunii Scriitorilor și măsurile ce trebuiesc luate pentru buna funcționare a acestora, în anul 1983.

Au participat la discuții Romulus Cojocaru, Toma George-Maiorescu, Alexandru Papilian, Adrian Popescu.

Au fost prezenți Traian Iancu — director al Uniunii Scriitorilor — și Constantin Bărbuceanu — responsabilul Caselor de creație.

Ședința a fost condusă de Andi Andrieș, președintele Comisiei de cenzori.

SPECTACOLUL LITERAR „ROSTIRE ROMÂNEASCĂ"

Uniunea Scriitorilor din R.S. România organizează la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" (Calea Victoriei nr. 115), luni, 14 martie 1983, ora 19,00, spectacolul literar „Rostire românească".

Programul cuprinde pagini antologice de literatură, din operele scriitorilor Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Matei I. Caragiale, Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, și din tezaurul folcloric românesc.

Vor interpreta actorii Irina Răchițeanu-Șirianu (artistă emerită), Ovidiu Iuliu Moldovan, Mihai Fotino, Marin Moraru, Marian Hudac, Alexandru Repan, Elena Sereda, Ștefan Radoff și Mitzura Arghezi.

PRIMIM LA REDACȚIE

Scrisoare deschisă cu privire la „Vîrstele rațiunii" de Florin Mugur

Stimate tovarășe redactor șef,

Vă rog să publicați în paginile prestigioasei reviste „Luceafărul", editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, opinia celei ce i-a fost soție și tovarășă de viață 49 de ani lui Zaharia Stancu, deferitoare la convorbirile lui Florin Mugur cu Paul Georgescu, despre cel care a fost omul și scriitorul Zaharia Stancu, volum apărut la editura Uniunii Scriitorilor, „Cartea Românească" în anul 1982.

S-ar putea spune că a fost doar o coincidență apariția acestei cărți în anul 1982, chiar în preajma împliniri vîrstei de optzeci de ani a soțului meu și a opt ani de cînd, la 5 decembrie 1974, a încetat din viață.

Paul Georgescu nu iartă succesul altora. Reproșurile, bănuielile, complexele, insinuările, sînt piesele pe care le mînuiește Paul Georgescu la fiecare toană și nemulțumire. Uneori merge cu bruscările foarte departe și face risipă de reproșuri și vorbe usturătoare. „Dom Pavelică", așa cum îl răsfăța soțul meu, își mai revine uneori și încearcă să se mai stăpînească, devine posomorit și trist cînd este vorba despre unii confrați care nu mai sînt în viață. Are elanuri neașteptate care seamănă cu prietenia devotată, și avîntate elogii pentru alți confrați mai apropiați ca vîrstă. „Dom Pavelică" a evitat lupta deschisă cu „prietenul" său Zaharia Stancu, cît a trăit acesta, referitoare la opera sa literară. Acum, după ce Zaharia Stancu nu-i mai poate răspunde, Paul Georgescu vorbește despre „goana după exotism" din Desculț și dă a înțelege că acestui exotism se datorește succesul lui în străinătate și „relațiilor pe care și le-a făcut"! Despre Rădăcinile sînt amare, Paul Georgescu ne spune că e o carte „neverosimil de proastă". După părerea lui și a altor prieteni ai lui, din vremea Gazetei literare, ne mai spune că Zaharia Stancu s-ar fi propus singur la premiu și cîte alte răbufniri scoase la iveală astăzi, după 8 ani de la moartea lui Zaharia Stancu, luîndu-l ca martor pe criticul Ov. S. Crohmălniceanu. Am înțeles din convorbirile cu Florin Mugur că s-a temut de Zaharia Stancu, că era obsedat de ideea că Zaharia Stancu ar fi putut să organizeze vreun complot împotriva lui. „Comploturile acestea le-am uitat", i-a răspuns Paul Georgescu interlocutorului său. „O să mi le reamintesc peste zece ani". De ce peste zece ani? Pe Paul Georgescu, după cum se vede, îl torturează neputința de a-și dezvălui acum pînă la capăt resentimentul pe care-l poartă „prietenului" său de altă dată, Zaharia Stancu. Mai vrea zece ani de așteptare. Sînt convinsă că dacă Paul Georgescu va da peste zece ani în vileag ceea ce pretinde acum că nu poate spune, nevoia de revanșă îl va împinge să plăsmuiască orice, împotriva oricărei logici, căci el vrea să intre în eternitate și îndoiala de a n-o dobîndi îl chinuie. Nu cumva peste zece ani, pentru că atunci martori vor fi mai puțini și replica necesară n-ar mai fi posibilă?

Cu prilejul serii omagiale dedicate împlinirii a 80 de ani de la nașterea soțului meu, care a avut loc la 19 octombrie 1982 la sediul Uniunii Scriitorilor, unde am fost invitată și eu cu fiul nostru, Horia Stancu, mulțumesc din inimă conducerii Uniunii Scriitorilor, personal tovarășului Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, care știu că l-a prețuit și nu l-a uitat, evocîndu-i adesea personalitatea, amintindu-și totodată cu duioșie de cel care, inspirat, a numit oamenii pentru prima dată în literatura română „florile pămîntului".

Aceleași calde mulțumiri adresez academicianului Șerban Cioculescu, care, prin prestigioasa domniei sale intervenție, l-a așezat pe Zaharia Stancu, printr-o subtilă și convingătoare comparație, pe locul ce cred că i se cuvine în istoria literaturii române.

Calde mulțumiri adresez și celorlalți scriitori mult mai tineri care au ținut să-i omagieze memoria, ca: Fănuș Neagu, Domokos Geza, Valeriu Râpeanu, Mircea Iorgulescu și Madeleine Fortunescu.

Regret foarte mult că toate luările la cuvînt, atît de frumoase și inedite, n-au fost imprimate pe bandă de magnetofon sau să fi rămas ca un document valoros într-o stenogramă.

Nu pot uita aici caldele evocări pe care mai tînărul scriitor Mircea Micu le-a tipărit în revista Luceafărul despre Zaharia Stancu. Ele sînt încă o dovadă a popularității și dragostei de care s-a bucurat fostul președinte al Uniunii Scriitorilor printre colegii lui.

Revin la rostul pentru care am scris această scrisoare deschisă, referitoare la convorbirile lui Florin Mugur cu Paul Georgescu. Interlocutorul său bănuia că prietenia dintre Zaharia Stancu și Paul Georgescu s-a înfiripat la Gazeta literară, atunci cînd Zaharia Stancu era director și „dom' Pavelică", redactor șef. Și eu, soția lui Zaharia Stancu, și mulți scriitori au fost convinși că prietenia lor era mai veche și se întemeia nu numai pe admirația unui tînăr pentru un scriitor mult mai în vîrstă, cu o îndelungată experiență gazetărească, de conducător de ziar și de reviste de stînga, dar și pe convingerile lor de comuniști, așa cum mărturisea soțul meu, ca membru de partid, devotați, deci, nu numai cu rațiunea, ci și cu voința, cu înțelegerea, cu carnea și cu oasele, cu tot sufletul și cu tot trupul. Cît a trăit soțul meu, așa a crezut! O uimire profundă și o stupoare de nespus mă cuprind cînd citesc declarațiile lui Paul Georgescu la întrebarea interlocutorului său, care la rîndul lui este surprins de cinismul cu care „prietenul" își denigrează fostul coleg și director:

„— Zaharia Stancu a fost multă vreme președintele Uniunii Scriitorilor. În această calitate, a făcut mult bine pentru breaslă. Un om care vedea peste tot comploturi, cum de reușea să se depășească? Cum de nu punea el însuși la cale comploturi?" „Sau punea?", îl întreabă Florin Mugur.

„— Punea, sigur că punea", răspunde Paul Georgescu.

Dar despre asta preferă să vorbească peste zece ani.

Mai departe, Paul Georgescu afirmă că Zaharia Stancu, ca președinte al Uniunii Scriitorilor, a fost un foarte bun „sindicalist" și „nimic mai mult". Este o calomnie caracteristică profanatorilor. Paul Georgescu mai spune, deasemenea, că societatea nouă îl lăsa perplex pe Zaharia Stancu: „Nu pricepea mecanismele ei de funcționare și mai ales cum devine cu principiile". Să vedem însă ce spune un adevărat prieten al soțului meu, scriitorul academician Alexandru Balaci : „L-am cunoscut direct în toamna secetei îndelungi a anului 1946. Era șeful secției de propagandă și presă al Blocului Partidelor Democrate, care pregătea ampla campanie pentru alegerile parlamentare, o altă înaltă treaptă pentru bătălia vast populară pentru cucerirea puterii". Așa l-a văzut academicianul Alexandru Balaci, ca mînuitor al unui mecanism complex al dobîndirii puterii politice și nu ca pe un foarte bun sindicalist și nimic mai mult, cum spune Paul Georgescu. Vă amintiți că în clipe grele, Zaharia Stancu și-a făcut glasul să se audă peste tot. Și-a folosit condeiul să scrie, ca să rămînă scris. Amintiți-vă ce ecou a avut articolul lui Zaharia Stancu intitulat: „Sînt suflet în sufletul neamului meu". A primit atunci zeci și poate sute de telefoane de felicitare de la prieteni și chiar de la dușmani. Și ce bine a cunoscut el istoria milenară a poporului român și oamenii acestui pămînt românesc:

„Uneori mi se pare că-i cunosc de la începutul lumii! Noi n-am venit de nicăieri, cum n-au venit de nicăieri nici munții noștri, cîmpurile și dealurile noastre, rîurile și fluviile noastre. O veche legendă spune că noi am răsărit aici ca iarba, ca florile. De ce n-ar fi adevărată această legendă?" Iată ce scria Zaharia Stancu la 29 mai 1970 în Contemporanul.

Mă întreb și eu ca și interlocutorul lui Paul Georgescu din aceste convorbiri: — De ce această prietenie, care bănuiam că a fost reciprocă a fost atît de falsă?

„— Admirație, Stancu pentru mine în 1958 n-avea de ce să aibă. Eram un critic dezghețat și un redactor inventiv, atîta tot", îi răspunde dom' Pavelică interlocutorului său. Iar referindu-se la opera literară se miră, se întreabă astăzi mai puțin modest, după 8 ani de la moartea autorului lui Desculț: „...ideea de a scrie despre Uruma, o fată de tătar din Dobrogea, era o aiureală. Cine? El care n-a fost decît de cîteva ori la mare și s-a plictisit repede? Stancu nu știa nimic despre turci și despre tătari. Comunități de altfel ermetic închise unor ghiauri..." Nu știa nimic Zaharia Stancu despre turci și despre tătari? El care citea cărți din clasa întîi primară cînd a învățat să citească și căruia admirabilul lui dascăl Popescu Bragadiru îi dădea cărți de citit cu brațul de la un capăt la altul al rafturilor? Pasiunea de a citi după cum singur mărturisește l-a urmărit toată viața.

Voi da, poate, la vreo revistă Țărmul sălbatic, o povestire nepublicată a soțului meu, din care reiese că el a cunoscut țărmul Mării Negre din fragedă tinerețe cînd a fost luat la mare de doctorul și poetul Vasile Voiculescu, într-o colonie școlară, unde avea misiunea de a duce la cabinele cu nămol împreună cu prietenul Argăseală o bolnavă grasă și oacheșe. Între alte calomnii, Paul Georgescu spune că Zaharia Stancu a reușit să fie publicat în străinătate datorită relațiilor pe care și le-a făcut și că alți scriitori mai buni decît el n-au reușit să fie publicați în străinătate. Am fost cu soțul meu la Paris și cu cîteva zile înainte de a ne întoarce acasă ne-am prezentat la editura „Albin Michel", unde depusese romanul „Jocul cu moartea", ca să aflăm rezultatul, dacă se publică sau nu. Iată cum s-au petrecut lucrurile: am așteptat foarte puțin și a apărut tînărul editor Albin Michel cu romanul sub braț care ne-a spus următoarele: Romanul se petrece în primul război mondial și acest lucru nu ne interesează. A mai făcut unele aprecieri, dar Zaharia Stancu n-a auzit decît începutul: că „acest lucru nu îi interesează" și mai departe n-a urmărit. A sunat telefonul și tînărul editor, cerîndu-și scuze, a trecut la telefon în camera alăturată. În acest timp, soțul meu îmi spune: „Eram sigur că va fi respins". Cum, i-am spus uimită, n-ai auzit că a spus că romanul este bine scris și că-l va publica? Am mulțumit editorului francez și ne-am întors bucuroși acasă. Au urmat și alte traduceri din opera soțului meu și nici vorbă de relații pe care și le-a făcut, așa cum afirmă Paul Georgescu.

Din confesiunile scriitorului Alexandru Balaci mai citez: „L-am întîlnit pe Zaharia Stancu la Paris, la Moscova, la Berlin sau Varșovia, l-am însoțit în multe peregrinări în preajma locurilor sau pe străzile Bucureștiului. Nimeni nu-i cunoștea ca el istoria pe care o reconstituia în nopțile clare ale toamnelor cu o fantastică facultate de evocare. Am făcut pași alături de Zaharia Stancu și pe ultimul lui drum. Dar nu voi crede niciodată în căderea stelei sale de pe cerurile românești, după cum voi crede totdeauna, așa cum ne plăcea să ne spunem, că sentimentul prieteniei între bărbați este un mare dar care trebuie făcut și primit în genunchi".

În convorbirile cu Paul Georgescu din volumul „Vîrstele rațiunii" mai sînt multe calomnii la adresa lui Zaharia Stancu, care nu merită nici un comentariu. Mă opresc aici cu inima plină de amărăciune, că soțul meu, „care putea să vadă șopîrla nemișcată de sub piatră", n-a putut vedea ce zace în sufletul „prietenului" Paul Georgescu, căruia îi dăruise prietenia și față de care își deschidea sufletul.

Nușa Z. Stancu

REVISTA STRĂINĂ

● **LA ACADEMIA NAȚIONALĂ** de literatură din India, „Sahitya Academy" a avut loc o seară dedicată poeziei românești contemporane. Cu acest prilej, poeți indieni au recitat versuri din creațiile poeților români contemporani. Totodată, poetul Ion Iuga și lectorul George Anca au înfățișat scriitorilor indieni aspecte din creația lirică românească actuală și contribuția literaturii românești la îmbogățirea patrimoniului culturii universale.

Scriitorul Vishnu Khare, secretarul Academiei de literatură din India, elogiind progresele poeziei românești contemporane, a sugerat inițierea unor discuții bilaterale în vederea publicării în India și în România a unei antologii de poezie românească și, respectiv, indiană.

● **ISAAC ASIMOV** este cel mai reputat scriitor în genul științifico-fantastic. Recent, Martin Amis de la **Sunday Telegraph Magazine** l-a întîlnit pe celebrul autor, evocînd împreună cu el o carieră extraordinară, ilustrată prin aproape 200 de volume publicate. Amis scrie în acest sens : „Astăzi, Isaac Asimov nu este un scriitor „S.F., cît un fenomen al literaturii". Autorul **Trilogiei Fundației,** comparată cu cele mai importante lucrări ale domeniului, este situat în vecinătatea unor romancieri ca Robert Heinlein, Fred Pohl, Paul Anderson și Clifford Simak, pionierii genului „tare" al literaturii științifico-fantastice. O prezentare semnată de Adrian Berry încearcă o analiză a trilogiei lui Asimov, constituind un frumos pandant al interviului, în același număr al revistei.

● **O PERSONALITATE** bine cunoscută în ceea ce privește promovarea relațiilor culturale românomaghiare este profesorul Domokos Samuel, care a împlinit de curînd 70 de ani. Ultima sa lucrare poartă titlul **Documente române ale editărilor Tipografiei din Buda, 1780—1848.**

Autorul își prezintă singur această lucrare, într-un articol de gazetă : „Cea mai însemnată realizare a tipografiei din Buda, fără îndoială a fost Dicționarul din Buda în patru limbi (română, latină, maghiară și germană), editat în 1825 după 15 ani de pregătire de către Vasile Coloși, care după moartea lui Samuel Micu-Clain a prelucrat materialul dicționarului lui Clain în manuscrisul dicționarului său. Dicționarul acesta conține 890 de pagini mari și este cea mai însemnată realizare a tipografiei în acest domeniu și un document foarte important al evoluției limbii române : cartea de documente publică 563 de documente în original (latinește, nemțește și românește) încă necunoscute".

● **VÎNTUL NEGRU,** semnat de Tony Hillerman, este un roman inspirat din viața indienilor Navajo. Pornind de la o intrigă polițistă, condusă cu mare măiestrie, este dezvăluită perspectiva unei populații străvechi asupra legilor și mentalității omului alb de astăzi, resimțit adeseori mai mult drept o ființă cu înclinații represive. Umorul rafinat și satira ascuțită, transcrisă alert și subtire, contribuie la reușita unei cărți de frumoasă ținută literară.

Justo Jorge Padron, care ne vizitează țara in aceste zile, este un remarcabil poet spaniol din generația anilor '70. Autor a cinci volume de versuri, distinse cu prestigioase premii spaniole și internaționale, autor al multor volume de traduceri și eseuri, membru în Comitetul Internațional al premiului Nobel, conduce, în momentul de față, la Madrid, o splendidă revistă internațională de poezie, „Equivalencias", revistă trilingvă (limba de origine, spaniola și engleza) în care a și publicat poezie românească. Într-unul din viitoarele numere intenționează să publice inedite de Nichita Stănescu.

JUSTO JORGE PADRÒN

Ocnaș de mărginiri

In nopțile tatuate de vînturi
cînd frigul îngrămădește munți de absențe
și amintirea ne distanțează mințile
căldurii visurilor provocate,
vii, stranie copilă, să-mi dezvălui
timp ireal ce dat mi-e să-l trăiesc.

Irupt-ai tu în certitudini gri
de zile monotone
cînd nici măcar aprinsa fantezie
nu te-așteptă, mi-aduc și azi aminte
de osteneala mea, de-acele zdrențe,
bulendre de plictis ce atîrnau
ca niște-nvinse straie scumpe-n noapte,
sau de imaginea mea îndolentă
de mine chiar pitită-ntr-o revistă.
Precum o voce de dinlăuntru țișnită venit-ai
un incert simțămînt dorinței mele dăruindu-i,
ocnaș de mărginiri.

Cită splendoare cunoașterea ta...
traversarea bătrînelor străzi
pline de tulburi ochi sentențioși,
brațul meu doldora de bucurie
învăluindu-te. Suirea
spre a falezelor înmiresmată briză,
sau trecerea desculță prin parcurile nopții,
știind, știind că e a noastră viața.

Și uneori — parcă ceream să pară —,
vai, deslușeam în ochii tăi
acel preț crud al unui timp ce
nici mie și nici ție nu-i dat să ne-aparțină.

Dar pactul nostru fost-a
să nu vorbim nicicînd despre trecut,
de groaznica lui forță de invizibili muri.
Nu știu de ce deodată
surpriza-nfățișării tale noaptea-i
nici de ce vii tu fără să mă chemi
în efemera licărire
a zilelor de-atunci...
Unde vei fi fiind acum ?
Și ce pereți intimi
ce buze-or fi simțind azi limpezimea
pe care noi în doi o-mpărtășirăm ?

Oriunde tu vei fi fiind
te urmăresc eu prin tăceri fiindcă
ai fost crezut tu în acel bărbat
innebunit și trist
din vina
citorva iremediabile
vise.

Împîclita contopire

Te pierd dorind să te trăiesc în veci.
Aceasta este clipa absenței totale,
căci nu mai pot să te urăsc amintindu-mi-te.

Ecourile tale mă răscumpără
și ajunge aleg zeflemeaua aceasta și nefericirea-i
căci împiclita contopire unește-ne.

Toate cuvintele sună acum
într-un spațiu închis.

Blestem acest exil de patrie distrusă.

O fidelă permanență

De din neliniștitul tunel al insomniei
îmi suna în ureche vastul și îndepărtatul șuierat
al trenurilor
și crescîndul zigzag al ploii în vînt.
Ochi care în negrul hău
al acelei odăi căutau
o inutilă protecție, cunoșteau
violenta chemare a nopții.
Răgușit huruit de motoare,
voci de bețivi, mieunături de pisici în călduri,
zgîriau întermitenta mutenie
a adormitului oraș.

Asemenea cetei,
peste domoale în veșnicie pierdute
urme de pași
suia chipul meu solitar.

Străzi, străzi pierdute, coclauri
din alte țări unde hazardul
m-a dus, îmbrăcau o formă antică
de neîmblînzită splendoare.
Ceasornice ale altor ore
marcau întunecatele focuri
ale trecutului. Acolo erau
studenții, cintecele din revărsat de zori, veselul
vin al boemilor,
neuitata elocință
a unor taciturni vizionari,
și fumul și femeile
ca și cum încă m-ar fi așteptat.

Nu știu dacă ajungînd să le cunosc
veselia sau singurătatea lor
ar fi fost în mine aceleași.
Dar de atunci, o stranie dragoste,
cu tenacea ei putere de simbol,
încă mă mai înfrățește cu acești anonimi
răzvrătiți ai nopții
care apără drapelele
unei fidele permanențe.

Cineva își amintește și tace

Cu aripile căzute
în existență, zace
din vina negrilor chiparoși,
tăcută uitarea.
Muzica zilei
pe vecie pierdută.
Nimeni nu știe unde.
Cercurile pe luciu de apă
împrăștiate umbre.
Durere spun pietrele
strînse-n noroaie.
Și dor
lor le este
de pierduta întoarcere
a rîsului unui copil.
Cineva își amintește și tace.
Dar nu există cuvinte,
mîini. Doar noaptea
veșnic surdă.

Prezentare și traducere
de Aurel Covaci

DINO BUZZATI:

Cocoloșul de hîrtie

era două noaptea cînd, împreună cu Francesco, am trecut din întîmplare — dar era oare o întîmplare ? — prin fața clădirii cu numărul 37 din bulevardul Calzavara, unde locuiește poetul.

După cum este firesc și în același timp simbolic, celebrul poet locuiește la ultimul etaj al acestei case mari și deloc arătoase. Ajunși lîngă ea, ne-am uitat în sus, fără să scoatem o vorbă însă plini de speranță. Fațada posomoritului falanster era complet întunecată, numai sus, acolo unde ultima cornișe se pierdea în cerul de ceață, o fereastră, una singură, pilpîia luminată de o lumină slabă. Dar în comparație cu restul, în comparație cu umanitatea prăvălită în somn animalic, în contrast cu șirul negru de ferestre zăbrelite, avare și oarbe, răspîndea o strălucire triumfătoare !

Un romantism cam desuet o să ziceți, dar ce mingiiere să știi că în timp ce alții zăceau cufundați într-un somn fără vise, acolo sus, la lumina unui bec singuratic, el scrie poezii. Acesta era, într-adevăr, ceasul îndepărtat și tainic, ungherul adînc al nopții unde iau naștere visele, iar sufletul scăpat din strînsoarea durerii plutește peste acoperișuri și peste negurile lumii, în căutarea cuvintelor misterioase și pline de har care a doua zi se vor înfige în inimile semenilor, făcîndu-i să gîndească lucruri măreți. Căci ar fi oare posibil ca poeții să lucreze, să zicem, la zece dimineața, proaspăt bărbierîți și după un mic dejun copios ?

În timp ce stăteam cu gîtul întins și cu atenția încordată, iar prin minte ne treceau tot soiul de gînduri confuze, ceva ca o umbră s-a mișcat pe neașteptate la fereastra iluminată și un obiect s-a îndreptat spre noi plutind ușor. Înainte de a atinge pămîntul, am văzut în lumina felinarului din apropiere că este un cocoloș de hîrtie. A ricoșat pe trotuar.

Era un mesaj adresat nouă, ori un apel către trecătorul necunoscut care-l va găsi primul, ca acelea închise de naufragiații din insulele pustii într-o sticlă pe care o încredințează oceanului ?

Acesta a fost primul nostru gînd. Sau, poate, poetul se simțea rău și, neavînd pe nimeni în casă, cerea ajutor ? Sau, de ce nu, în casă intraseră hoții și aceasta era o ultimă încercare de a chema pe cineva ?

Ne-am aplecat amîndoi să luăm hîrtia. Eu am fost mai iute. Ce este ? a întrebat prietenul meu. Începusem deja să desfac hîrtia sub felinar.

Nu era o foaie de hîrtie mototolită. Nici o chemare în ajutor. Realitatea era mai simplă și mai banală. Sau poate mai enigmatică. Aveam în mînă o grămadă de bucățele de hîrtie pe care am remarcat frînturi de cuvinte. Era clar că poetul, după ce scrisese, fusese cuprins de dezamăgire, sau de furie, rupsese foaia în zeci de bucăți, le făcuse cocoloș și le aruncase pe fereastră.

— Nu-l arunca, a spus imediat Francesco, poate că e o poezie foarte frumoasă. Cu puțină răbdare putem să potrivim fiecare bucățică la locul ei.

— Dacă era foarte frumoasă, fii sigur că n-o arunca. Dacă a aruncat-o înseamnă că s-a răzgîndit, că nu-i place, că n-o recunoaște ca fiind a lui.

— Se vede că nu-l cunoști. Versurile lui cele mai cunoscute au fost salvate de prietenii care se aflau mereu în preajmă. El voia să le distrugă. E un nemulțumit.

— Și pe urmă, spun eu, e bătrîn, sînt ani de zile de cînd n-a mai scris o poezie.

— Ba scrie, numai că nu publică pentru că nu este niciodată mulțumit.

— Bine. Și dacă în loc de poezie, am spus eu, ar fi pur și simplu o însemnare, o scrisoare către un prieten, sau chiar o notă de cheltuieli ?

— La ora asta ?

— De ce nu ? La ora asta. Poeții sînt în stare să-și facă socotelile și la două noaptea.

Dar am strîns pumnii strivind bucățelele de hîrtie pe care le-am pus într-un buzunar al hainei.

* * *

În ciuda protestelor lui Francesco, nu am desfăcut niciodată aceste petice, nu le-am întins pe o masă, nu am căutat să recompun foaia de hîrtie și astfel să citesc ce era scris pe ea. Cocoloșul de hîrtie e încuiat într-o casetă, cam în aceeași stare în care l-am cules de pe jos, și acolo rămîne.

Nu este exclus ca prietenul meu să aibă dreptate și anume ca marelui poet să nu-i placă niciodată creația pe care tocmai a terminat-o și din cauza acestei manii de perfecțiune să distrugă și versuri care altfel ar deveni nemuritoare. E posibil ca vorbele scrise în noaptea aceea să formeze o armonie divină, să fie lucrul cel mai plin de forță și cel mai pur care s-a făcut vreodată în lume.

Dar trebuie ținut seama și de alte ipoteze : că poate fi o hîrtie lipsită de însemnătate ; că poate fi, cum spuneam mai sus, o foarte banală însemnare a unor evenimente domestice : că cel care a scris, sau a făcut hîrtia bucăți, nu a fost poetul, ci unul de-ai casei sau din personalul de serviciu (bruma de caligrafie întrezărită nu-mi îngăduie o identificare) ; sau că e, într-adevăr, o poezie, dar în stare brută ; sau chiar, nu putem exclude acest lucru, că noi ne-am înșelat și că fereastra aprinsă nu era a poetului, ci a unui alt apartament, în care caz manuscrisul rupt nu ar fi altceva decît o simplă hîrtie de împachetat.

Dar nu supozițiile acestea negative mă împiedică pe mine să reconstitui foaia de hîrtie. Dimpotrivă. Împrejurările nocturne în care am găsit-o, convingerea, poate gratuită, că o tainică vrere hotărăște, mai des decît ne închipuim noi, faptele vieții care în aparență par să depindă de întîmplarea oarbă, ideea deci că o anume providență, un destin atoatestiutor ne-a adus acolo, pe Francesco și pe mine, chiar în noaptea aceea, chiar la ora aceea, ca să putem aduna un tezaur care altfel s-ar fi pierdut ; toate acestea, dimpreună cu puternica sugestie a argumentelor bazate pe rațional, m-au convins că în cocoloșul de hîrtie rătăcit se află o taină extraordinară : versuri de o frumusețe ieșită din comun, la a căror distrugere poetul a fost împins de amara certitudine că nu va mai putea niciodată să urce atît de sus (căci artistul care, atingînd punctul maxim al parabolei sale, începe fatalmente să coboare, este împins să urască tot ceea ce a făcut mai înainte deoarece-i vorbește de o fericire pierdută pentru totdeauna).

* * *

Cu o astfel de certitudine, prefer să păstrez intactă prețioasa surpriză închisă în casetă, s-o păstrez pentru un vag viitor. La fel cum în viață așteptarea unui bine sigur ne produce mai multă bucurie decît atingerea lui (și înțelept e să nu profiți imediat de el, ci să savurezi dorința aceea minunată care este însoțită de siguranța că vei fi mulțumit, dar nu încă practic satisfăcut, așteptarea, deci, fără temeri și dubii care reprezintă, probabil, singura formă de fericire ce i-a fost îngăduită omului), la fel cum primăvara, care este o făgăduință, îi bucură mai mult pe oameni decît vara care este împlinirea ei mult dorită, tot așa și degustarea, prin mijlocirea fanteziei, a splendorii poemului necunoscut, echivalează, ba chiar depășește plăcerea artistică a cunoașterii directe și profunde. Se va putea spune că acesta este un joc al imaginației un pic prea dezinvolt, că astfel se deschide o poartă către mistificare și bluff. Și, totuși, dacă ne uităm înapoi, constatăm că bucuriile cele mai plăcute și mai puternice nu au avut niciodată un fundament mai solid.

În asta să constea, oare, misterul poeziei, exprimat printr-unul din exemplele sale extreme ? Este foarte posibil ca ea să nu aibă nevoie să folosească un limbaj deschis și universal inteligibil, nici să aibă un sens logic, nici ca vorbele folosite să formeze fraze articulate, sau să exprime idei plauzibile. Mai mult : cuvintele, ca în cazul nostru, pot să fie făcute bucăți și amestecate într-un talmeș-balmeș de silabe. Și mai mult : pentru a te lăsa în vraja lor, ori a le simți forța, e chiar superfluu să le citești. Să fie, atunci, suficient să le privești, să fie nevoie doar de contact, de apropiere fizică ? Poate că da. Important, mai ales, e să crezi că în cărticica aceea, în pagina aceea, în versurile acelea, în semnele acelea, se află o capodoperă (vezi Leopardi : „În cea mai mare parte frumosul există ca atare, deoarece este considerat ca atare".) Eu, de pildă, cînd deschid caseta și string în mînă ghemotocul de hîrtie în ale cărui bucățele amestecate de-a valma se presupune a fi ascunsă schița unei poezii, ca prin farmec mă simt mulțumit, mai viu, mai ușor, deși poate că nu e decît forța sugestiei, și întrezăresc o lumină de măreție spirituală, iar din orizontul îndepărtat încep să înainteze lent către mine munții, munții cei solitari ! (Deși poate acolo nu este decît ciorna unei scrisori anonime țintind distrugerea unui coleg.)

În românește de
Constantin Ioncică

CHINA '82 (VII)

Pavilionul favoritelor căzute în dizgrație

Și ce mai este încă permis în „orașul interzis" ? Bunăoară, să fii chinez, bunăoară, să ai o prietenă și să te plimbi cu ea ținînd-o de mînă pe aleile imperiale. Lucru pe care l-am „vînat" cu asiduitate acum șaptesprezece ani, vrînd să-l prind sub obiectivul aparatului meu de filmat, dar mi-a fost imposibil să-l aflu. Fetele erau cu fetele, băieții cu băieții. Și totuși, de atunci și pînă astăzi populația Chinei a mai crescut cu vreo trei sute de milioane de suflete...

O voce calmă, duioasă, cu inflexiuni pe care le poate avea numai graiul dulceag și melodios al fetelor chineze, transmite prin megafoane cu timbrul temperat informațiile necesare turiștilor și instrucțiunile privind modul de comportare în acest Versailles al Orientului. O tainică atmosferă încărcată de o senzualitate orientală învăluie palatele cu camerele favoritelor, cu dormitoarele împărătești pe ale căror paturi cu baldachin macatele de mătase grea s-au scorojit ca odăjdiile vechi, preoțești, timpul și părăsirea dîndu-le mai mult un aer de catafalc decît de cuiburi ale plăcerilor trupești.

Tablouri țesute în mătase, gravuri pe hîrtie de orez, paravane cu fenicși în zbor, mobilier de santal filigranat, draperii de fir, ligheane de aur, lampioane de jad și alabastru, de nefrit și lapislazuli, porțelanuri străvezii, păuni din turcoaze, din ametist, din perle, din ivoriu... Deasupra tuturor paturilor imperiale aceeași inscripție : „lumina dragonului". O semiobscuritate lascivă în care, într-adevăr, pare să fie nevoie de un strop de lumină...

Sala bijuteriilor coroanei este păzită de nouă dragoni — cifra 9 simbolizînd ursita fericirii. Un sistem de alarmă ultraperfecționat, discret dar sensibil, întărește „vigilența" balaurilor androcefali. Pretutindeni cele trei simboluri în aur ale longevității : barza, broasca țestoasă și inorogul. O sculptură de jad monolit în greutate de cinci tone este cea mai grea podoabă a palatului. Obiecte de cult din aur masiv : 32 de piese sînt turnate și cizelate cu măiestrie, fiecare atîrnind cîte 25 de kilograme. În Baohedian (Pavilionul păstrării armoniei) sînt strînse valorile artistice acumulate de curtea imperială de-a lungul a două mari dinastii — Ming și Quing — care au stăpînit timp de o jumătate de mileniu „orașul interzis". Aici sînt expuse sigiliile de care s-au servit împărații Chinei din ultimele cinci secole și un ornic-clepsidră acționat cu ajutorul apei...

O uluitoare colecție de ceasuri este instalată în palatul Kuningun unde, în vechime, se oficiau căsătoriile imperiale. Nemilosul timp este tocat și fărîmițat în secunde care nu cunosc întoarcerea, ca într-o moară ce macină cu mii de tic-tac-uri firave, punctînd uneori cu gonguri grave trecerea orelor. Șase palate se succed dincolo de Neiutzomin — porțile interioare din stînga „orașului interzis". Aici sînt expuse bronzurile medievale, ceramica de Xian și cele mai prețioase covoare ale complexului muzeal. Porțile interioare din dreapta — Neiumin — dau spre parcul imperial în mijlocul căruia se înalță Pavilionul instruirii inimilor. În cele șase palate de dincolo de parc sînt strînse valorile artizanilor chinezi care și-au succedat generațiile de-a lungul celor două dinastii.

Și totuși, nu sînt expuse privirilor decît o parte din marile comori ale „orașului interzis". Grosul se află în depozite la care nu au acces decît clucerii tezaurelor și restauratorii operelor de artă. Mi se spune că în timpul „revoluției culturale", unii dintre membrii personalului „orașului interzis" (1 300 cu toții), prinși de febra mișcării, au pus la cale luarea cu asalt a acestui complex muzeal nepereche în lume, dar că un ordin venit de la luminatul cap al lui Ciu En Lai le-a stăvilit elanul, singurul lucru nepermis în „orașul interzis" fiind distrugerea, vandalismul, stricăciunea, înlocuirea sentimentului de respect față de valorile artistice ale trecutului cu iresponsabila tentație demolatoare a inculturii fanatice...

Nici Marco Polo, nici Nicolae Milescu Spătarul nu ne-au putut spune prea multe despre tainele curții imperiale chineze care a prelungit corupția medievală pînă în primul deceniu al veacului nostru. „Orașul interzis" rămînea rupt de restul lumii, izolat în inima capitalei imperiului prin ziduri înalte de zece metri și printr-un brîu de apă care-i dădea ocol umplînd o fosă largă de 52 de metri. Toate edificiile, porțile, templele, podurile de marmură purtau nume poetice : Porțile calmului celest, podurile peste rîul de aur, pavilionul clopoțeilor dauriți, zidul dragonilor, turnurile bunelvoințe declarate, rîul centurii de jad, altarul pămîntului și al grînelor, poarta norocului înfloritor, sala deliciilor, palatul frumuseții absolute, poarta gloriei lunare, grădina păcii îngăduite, chiar și o sală a... gloriei literare. Chinezii dovedesc o nedesmințită înclinație hiperbolică față de denumirea locurilor și toponimia lor este întotdeauna de inspirație poetică.

Uneori metaforele apar involuntar. În „pavilionul favoritelor căzute în dizgrație" s-a instalat „clinica relicvelor culturale" — adevărat „spital" pentru operele de artă care n-au suportat fără prejudicii vicisitudinile timpului.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Unii dintre cei mai iscusiți restauratori, recrutați printre artizanii care au moștenit din moși-strămoși tainele meșteșugului de a „reînvia" frumosul, au fost aduși aici pentru a lucra în cele patru ateliere specializate. De aproape 30 de ani, de cînd funcționează această „clinică", mii de valori artistice și istorice condamnate au fost readuse la viață. Performanțele sînt uneori uluitoare. Bunăoară, un sul de mătase pe care fusese caligrafiat un letopiseț împodobit cu picturi, rămas două milenii într-un cavou și descoperit în 1972, la Mawangdui, a necesitat aproape zece ani de migală pentru a putea fi salvat. Unul dintre restauratori, septuagenarul Chen Linzhai, care de o jumătate de secol s-a consacrat refacerii tablourilor medievale, a executat 1 667 de schițe după „Banchetul Hanului Xizhai" pînă cînd a reușit să-i restabilească detaliile și nuanțele degradate, „reinventînd" coloranții folosiți de pictorul Gu Hongzhong a cărui operă de căpetenie părea definitiv compromisă. „Zeița Luoshen" — o pictură-sul lungă de opt metri, aparținînd lui Gu Kaizhi, zugrav de curte sub dinastia Song (960—1279) a putut fi readusă la viață prin aceleași migăloase și îndelungate procedee. „Dizgrațiatele favorite" s-au dus de mult în uitare, dar ceva din atmosfera viselor lor de reușitgare a farmecului și a tinereții pierdute a rămas aici, în locul unde s-au auzit poate cele mai patetice tînguiri și s-au vărsat cele mai fierbinți lacrimi din întregul „oraș interzis"... O altă „sclavă" eliberată — arta — le răzbună...

Și au mai fost în această lume claustrată într-un decor de basm ființe obligate la o mutilatoare dizgrație : eunucii palatelor, servitorii cei mai docili ai familiilor imperiale, oameni fără stirpe și fără noroc. În 1924, cînd ultimul vlăstar al dinastiei Quing a părăsit „orașul interzis", 470 de eunuci se mai aflau încă la curte. Dintre ei, după cîte mi se spune, mai trăiesc astăzi doar doi : Sun Yaoting, în vîrstă de 83 de ani, care după izgonirea din „raiul" purpuriu a trăit din strînsul cojilor de portocale și a reziduurilor de cărbune, și Ma Deqing, la fel de bătrîn, ambii ocrotiți astăzi ca două relicve vii, drept care primesc pensie de la stat. Sun, eunucul, are un fiu adoptiv, lucrător la aeroportul internațional din Beijing. Fireasca năzuință a omului de a lăsa în urma lui un vlăstar care să-i poarte numele nu ocolește nici inimile celor lipsiți de bucuria de a putea spune unei ființe : „fiule" !

Dar ce mai este permis în „orașul interzis" ? La poarta estică fotografii ambulanți produc la minut „suveniruri" amatorilor de a-și imortaliza chipul pe fondul magnificelor palate. Într-un careu de scenografie medievală, reproducînd pe placaj vopsit decoruri și costume de epocă, cei ce vor „să se tragă în poză" își pun pe cap coroane imperiale de butaforie și, fixîndu-și bărbiile în ghiturile de carton ale veșmintelor pictate în culori vii se prefac pentru o clipă în prinți, în curteni, în prelați, în favorite... Haz de isarlîc oriental. Către a doua poartă, cîteva limuzine somptuoase servesc drept decor celor ce vor să arate prietenilor și familiilor din provincie că au „tras la palat" cu mașina „personală", drept care pozează surîzători cu o mînă pe volan și cu capul scos pe fereastra portierei. Lume ca lumea, vise simple, omenești, de o secundă. Totul este permis, numai atitudinea ireverențioasă rămîne interzisă. Opt milioane de vizitatori într-un an, record mondial de frecvență, depășind tot ce poate jindui orice mare complex muzeistic din lume. Și fotografii cu „prinți" care și-au scos pufoaicele și chipiurile kaki, basmalele și căciulile, și și-au vîrît capul în coroane cu pene multicolore din podoaba păsărilor-paradis, ori au încălzit cu palma volanul unei mașini împopoțonată ca un dric și parcată ca din „întîmplare" la poarta imperială...

● **UN SUCCES NEOBIȘNUIT** cunoaște în Ungaria colecția pictorului Bozsó Janos, dedicată unor elemente de etnografie care evocă viața tradițională țărănească, uneltele și obiceiurile de la sate. Pictorul este el însuși un artist inspirat din viața sătească, adunînd pe pînze amintiri din cătunul natal, precum și alte momente de ritual pe care le-a imortalizat în lucrări bine cotate de critică. Astăzi, este mai celebră colecția sa, cuprinzînd obiecte de mobilier și adevărate piese de muzeu istoric, îndeosebi din perioada medievală și din secolele următoare.

● **„NEGUSTORII DE CUVINTE"** se intitulează un articol de Auberon Waugh, cu ilustrația fotografică a lui Tim Mercer. Sînt trecute în revistă succesele cîtorva dintre cei mai importanți directori de case de editură din Marea Britanie. La ora actuală se constată, după opinia lui Auberon Waugh, o reorientare a energiilor în domeniul activității editoriale.

SPORT

Bătălia cartonașelor

După toate semnele, **Universității** Craiova, echipă fără moașe faimoase și arbitraje avantajoase, îi revine misiunea de a pulveriza vechiul complex de inferioritate transmis din generație în generație de fotbaliști, precum și de a ridiculiza prejudecățile presei sportive române cu privire la geografia privilegiată a fotbalului european. Trebuie subliniat de orideciteori e nevoie că, cel puțin întrucît ne privește, premiza arbitrajului corect este o copilărie. Sînt prea multe exemple recente ca să mai fie nevoie să dau aici ilustrații convingătoare. Fotbalul profesionist lucrează cu bani și acolo unde apar banii se ivește și lipsa de scrupul. Interesantă mi s-a părut de aceea în meciul cu **Kaiserslautern** bătălia cartonașelor galbene. De această dată arbitrajul n-a mai apelat la grosolănia ofsaiduri-lor monumentale sau a baloanelor jucate din afara terenului de joc ca în meciul cu Borusia, ci la mijlocul mai blînd, dar mai perfid al bombelor cu explozie întîrziată. Ca un făcut, cartonașele au fost date exact lui Irimescu și Donose care mai aveau cîte unul, la faulturi de joc obișnuite, ceea ce înseamnă că brigada de arbitri belgieni și-a făcut datoria și pentru jocul de la Craiova, unde, după regulamentul în vigoare, nici Donose, nici Irimescu nu mai au drept de joc. La faulturi asemănătoare gazdele n-au primit nici un cartonaș galben. Bătălia cartonașelor galbene este noul adversar al **Universității** Craiova.

Cu **Kaiserslautern,** fotbaliștii olteni au făcut o singură repriză demnă de ei, repriza a doua pe care au și cîștigat-o cu 2—1. În repriza a doua ei au jucat, în sfîrșit, ca o mare echipă, fără complexe, paralizînd practic minute-n șir pe profesioniștii din fața lor și făcînd să amuțească un public unilateral. Craiovenii au căzut în mai vechea eroare a echipelor românești de a voi prea puțin cînd se putea mult mai mult. Pe scurt, se putea marca mai mult de două goluri, și, mai ales referitor la prima repriză, se putea fără gol. La Craiova în mod sigur înaintașii vest-germani vor fi mai virulenți. Dacă în prima repriză echipa a jucat mai slab, dar a strălucit Lung, în cea de a doua echipa a jucat de multe ori excelent, dar Lung a fost absent la golul trei la care Brehme l-a păcălit prea ușor pentru un portar de clasă. Față de golurile gazdelor, Geolgău, a cărui clasă este din ce în ce mai vizibilă, și Crișan, din nou debordant, au fost rezultatul unor combinații limpezi și a unor excelente execuții tehnice. Dar o înfrîngere rămîne o înfrîngere, și **Universității** Craiova, fără Donose și Irimescu, îi revine sarcina de a transforma această înfrîngere din primul tur, într-o victorie într-al doilea, adică în calificarea în semifinalele competiției. Este un meci care cere toate calitățile pe care craiovenii le-au dovedit pînă acum, dar mai mult ca oricînd cere luciditate. Pentru că **Universitatea** Craiova mai are și datoria de a lupta împotriva prejudecății luptei oarbe. Fotbaliștii Craiovei pot lepăda la gunoi și acest primitiv element tactic dintr-un arsenal primitiv. În fața lui **Kaiserlautern,** au arătat, deși înfrînți, că sînt mai buni decît aceștia. Rămîne să ne-o confirme pe teren propriu.

Despre „testul" naționalei cu echipa Turciei, nu putem spune decît că a rămas, aproape pe toată durata lui, pe terenul amintitei lupte oarbe. Cel puțin repriza a doua semăna cu un final pe viață și pe moarte pentru cupa mărțișorului. Nu prea mai înțelegem miza încăpățînată pe Gabor, Coraș și „descoperirea" lui Balint. În sfîrșit, pînă una-alta inima noastră va fi miercuri la Craiova.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
11
(1 089)
Sîmbătă
19 martie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Ţară a muncii

evident, în complexul de probleme pe care le ridică societatea, atît în plan teoretic, cît mai ales în acela practic, intră din etapă în etapă, şi acel calcul de eficienţă prin care se probează şi se obţin indici superiori — în materie de echilibru şi de durată, măsura — altfel spus — prin care se relevă şi se cumpăneşte în esenţa ei realitatea. Cum scopul programatic al oricărui demers politic şi social subliniat de atîtea ori în cuvîntările secretarului general al partidului şi reafirmat categoric în documentele Congresului al XII-lea şi ale Conferinţei Naţionale ale P.C.R. îl reprezintă dezvoltarea neîntreruptă a societăţii şi în consecinţă creşterea nivelului de trai material şi spiritual, un factor — se înţelege, fundamental — al acestei realităţi îl reprezintă omul, mobilul său de conştiinţă, puterea sa de echilibru, marile sale resurse de iniţiativă şi angajare, capacitatea sa de efort şi creaţie puse în contact nemijlocit cu propria sa condiţie morală şi socială, cu propriul său destin şi în perspectiva împlinirii propriilor sale cerinţe şi posibilităţi. Imaginea este a unei permanente stări de lucru care angajează eforturi în toate compartimentele şi din toate orizonturile existenţei, la latitudinea unei noi calităţi şi, de bună seamă, a unor noi rezultate prin care ieşim în întîmpinarea propriilor noastre convingeri şi aspiraţii. Raportul este cît se poate de evident şi el ne implică în mod real, ca atitudine : dorim mai mult, trebuie să muncim şi să creăm mai mult, să ne perfecţionăm mijloacele de sporire a avuţiei ţării, să ne folosim cu maximum de randament zestrea economică şi socială, cu un larg spirit creator şi, în acelaşi timp, cu un intens spirit de economicitate. Este aceasta şi ideea centrală pe care o reţinem de pe ordinea de zi a recentei şedinţe a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. întrunită sub preşedinţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

Aşa după cum s-a anunţat, în acest cadru a fost dezbătut şi programul de aplicare a hotărîrilor Conferinţei Naţionale a partidului din 16—18 decembrie 1982 în domeniul retribuirii muncii şi repartiţiei veniturilor oamenilor muncii, program care are în vedere promovarea mai fermă a principiului socialist de repartiţie în raport cu cantitatea şi calitatea muncii, retribuţia şi veniturile trebuind să reflecte contribuţia adusă la realizarea planului de producţie. Corespunzător politicii consecvente a partidului de ridicare a nivelului de trai al oamenilor muncii, Comitetul Politic Executiv a aprobat trecerea în anul 1983 la o nouă majorare a retribuţiilor medii nominale, astfel încît retribuţia reală la încheierea acestei acţiuni, în anul viitor, să fie cu 5 la sută mai mare decît în 1980.

O ţară a muncii fiind, România garantează ideea şi înfăptuirea ideii de muncă. Ne amintim în acest sens de cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu rostită nu demult la Adunarea generală a oamenilor muncii de la întreprinderea „23 August" din Capitală : **În raport de munca depusă, nu vom limita nimănui veniturile ! Dar nu vom garanta nimănui venituri fără muncă.** Implicată în întregimea normelor şi principiilor sale, îşi spune aici un hotărîtor cuvînt însăşi puterea democraţiei noastre socialiste, fapt care asigură şi mai buna ei funcţionare, largul consens pe care îl întruneşte şi care are o benefică înrîurire asupra stării noastre de conştiinţă. Cointeresarea materială trezeşte şi întreţine un viu ecou în lumea creaţiei, atrage după sine şi susţine o mai amplă cointeresare spirituală. Se fring bariere de rutină şi prejudecăţi, se sparg cercurile de interese mărunte şi se abdicare de la efort, de la conduita răspunderii şi angajării sociale, a spiritului militant. Măsurile care privesc îmbunătăţirea sistemului de retribuţie aduc, fireşte, ceva nou nu numai în ceea ce priveşte latura practică, terenul concret pe care funcţionează şi se exercită dreptul democratic şi garantat al muncii şi creaţiei, ci şi în modul nostru de a ne concepe locul şi rolul în societate.

Şi, întrucît ne aflăm la echinocţiul de primăvară 1983, acel sentiment al egalităţii din natura dobîndeşte parcă ceva intim şi solidar în plan uman, căci despre un echinocţiu social se poate vorbi odată cu anunţarea şi trecerea la înfăptuirea acestor măsuri, despre un echinocţiu care poate fi şi un criteriu al muncii dar şi un rezultat al ei.

Luceafărul

Dimitrie Gavrilean : „Călin (file de poveste)"

JURNAL DE POET

Demnitatea logosului

mi-a păşit pragul casei pentru clipe care au devenit trei ceasuri bune poetul spaniol Justo Jorge Padrón, invitat de Uniunea Scriitorilor să ne viziteze ţara, încă tînăr în floarea maturităţii, născut în anii războiului, om de patruzeci de ani cu frunte cerată de cărturar şi obraz sfios de poet, cu ochiul pîndit de umbra lacrimii latine. Ce-i ilumina constelaţia inimii cînd cuvîntul îşi lua avînt roditor din rădăcini întru încoronarea ca Logos. Începusem să-i spun cîte ceva despre istoria neamului nostru, despre natura spirituală a latinităţii noastre, singura de tradiţie bizantină, încă de dimineaţa de la întîlnirea cu alţi colegi de la Uniune, iar acum la lumina înserării începeam cu nou suflu să-l evoc pe Constantin Brâncoveanu şi pe fiii săi acestui de asemeni urmaş al împăratului Traian atît de adînc rămas şi în fiinţa neamului nostru.

Îmi spuneam cît de adînc şi la inimă poate pătrunde graiul poeţilor, cît de firesc se sterg distanţe şi deosebiri acolo unde intră în lucrare mărturisitoare ardoarea toposului.

Padrón publică poesie în revista sa de prestigiu din toată lumea, poesie de orice fel în afară de cea care ar putea fi pornografică, în afară de cea care nu are valoare şi forţă şi sinceritate şi har în jertfa cuvîntului.

Ştiu că în ochiul său scînteietor, ascultîndu-mă în acea undă a lacrimii de adîncuri, a poposit un simţămînt puternic legat de acest spaţiu de jertfe şi suferinţă dar şi sublime fericiri ce sînt o permanenţă a sufletului românesc.

Îl vom aştepta cu dragoste frăternă să-i arătăm umbra Voronеţului pe poetul, pe omul Justo Jorge Padrón, această conştiinţă europeană angajată întru adeverirea **Demnităţii Logosului** cu toate virtuţile şi jertfele ce le implică celor ce îl slujesc spre binele şi propăşirea propriilor lor culturi şi spiritualităţi.

Ioan Alexandru

ÎN TREACĂT

Armistiţiul echinocţiului

deci lunga, aprига şi înfrigurata (la propriu şi la figurat, de fapt mai mult la figurat pentru că n-am avut o iarnă prea aspră şi friguroasă) — luptă dintre zi şi noapte se va termina după armistiţiul de la 21 martie. Ca orice armistiţiu el nu va dura mult. De la echinocţiul de acum pînă la cel din 23 septembrie cînd timpul nopţii va muşca iar din vremea zilei sînt doar cîteva luni. Luni de lumină multă şi bogată, de zile-muncă-lumină.

Acum, după armistiţiul echinocţiului mutăm iar dulapurile, paturile, pernele şi căpătîiele din dormitoare şi tot ce mai e prin case, aşezate în aşa fel ca să fie potrivite şi să prelungească somnolenţa dulce a unei ierni care, chiar tîrzie fiind, a avut şi şi-a respectat cîteva zile fastuoase de zăpezi masive şi de nopţi albastre şi feerice şi ne-a perdeluit alb ferestrele pe dinafară, cu şoaptă mică de zăpadă mare şi le-a pipăit cu fulgi

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 7-a

EMINESCIANA

«Regina stelelor»

Luna, Astrul nocturn, Steaua în genere, zeitate şi ea de rang tutelar înalt (**Raze de lună**, vroia să-şi intituleze cartea de poezie, Eminescu), este componentă lirică esenţială, înlesnind, generînd şi confundîndu-se cu însuşi actul creaţiei, în tot ceea ce are el mai puternică stare demiurgică. Pe această „regină a stelelor", nenumită nici de mare, „în tristele ei plîngeri", nici de străbunul nord, în geamătul lui lung, nici de noapte, „în visarea-i", nici de „nourii ce plîng", o ştie doar „povestea", de-o seamă în bătrîneţe cu lumea — Povestea care povestea întrupînd, învelind stelei „cu taină destinu-i de lumină". Steaua menţine echilibrul, în continuă prefacere şi refacere, dintre astral şi pămîntean, dintre pur şi impur, ridicînd fiinţa către o lege mai luminoasă, veghind medierea dintre om şi înger („Un om se naşte — un înger o stea din cer aprinde / Şi pe pămînt coboară în corpul lui de lut. / A gîndurilor aripi în om el le întinde / Şi pune graiul dulce în pieptul lui cel mut.") Luna este şi Dochia, „zîna Daciei", avînd loc de cinste printre zei; este implicată cu îndreptăţită măsură în ritualurile fecundităţii şi ale morţii, ale naşterii şi trecerii, ale odihnei şi neodihnei; reşedinţa ei este cea ştiut protocolară, măreaţă, de vis ; fiinţa ei domină necontenit şi autoritar ; raza ei — necruţătoare, pătrunzătoare — rivalizează cu „geniul morţii", capabilă însă, prin înţelenire şi voluptuoasă visătorie, să sugereze şi să conducă în acelaşi timp şi către „eterna pace". Somnie corosivă. În materialitatea ei net decupată, traversează materia fără a o atinge, sporindu-i dimensiunile, deţinătoare a unui inefabil surplus ponderos. Ea, creşte totul în jur, crescîndu-se pe sine, într-un magic joc de oglinzi. Magnetismul ei coagulează, din primordii, pămîntul în chip de insulă. Este pasărea şi oul ei cît întreg trupul încremenindu-se peste ape. Steaua, acea stea a singurătăţii, este sinonimă nemuririi şi orice ocol al fiinţei de la benefica ei rază îi aduce grave prejudicii. Ea alimentează, prin simplă prezenţă, energia amintirilor şi visurilor cuprinzătoare de întreaga lume. Îndulceşte către moarte, către tărîmul de dincolo, către ultima întrebare. Pe fundal cosmic, lumina ei este prezenţa unei dispariţii. O miraculoasă iluzie deasupra celor de rînd. Un simbol, o schemă din care conţinutul a fugit.

Nicăieri decît în **Povestea**, steaua nu este mai multiplu denumită, cu mai ample trimiteri, aparţinînd realităţii şi visului deopotrivă: „luceafăr dulce", „diamant de foc", „stea-polară", „fiica nordului" („străbunul rege" căruia lumea îi pare „un vis măreţ"), „înger dulce, blînd", „înger senin de pază", „astrul valurilor", „amorul mării", „regina stelelor", „meteorul nopţii", „fiica miezenopţii" („a visurilor mumă", „ce doarme cînd veghează"), „înger-rege". Interesantă de subliniat este similitudinea hyperionică de destin a multistelei, fugită şi ea de pe firmament, în căutarea fericirii pămîntene, transformată în „înger femeie şi regină": **Acel luceafăr dulce, acel diamant de foc / Pieri din ceru-i rece, zbură din naltu-i loc. / De-atunci pe cer n-apare o altă stea polară, / De-atunci mai tristă marea, se plînge mai amară, / De-atunci mai rece-i vîntul şi iarna e mai albă, /De-atunci prin stînci de gheaţă, ca o suflare slabă, / Se-aude-un gemet aspru etern şi amorţit: / E Nordul care plînge pe fiica ce-a fugit. / Frumoasă acea fiică, un înger dulce, blînd, / De-o frumuseţe care senină străluceind, / Ai crede că-i a lumii înger senin de pază, / Încununat de stele, învesmîntat de raze — / Al valurilor astru, al mării sînt amor, / A stelelor regină, a nopţii meteor, / A miezenopţii fiică, a nordului bătrîn / Copilă răsfăţată. Pe-a polului senin / Frunte eternă — de-aur înseninată stemă — / Un înger-rege palid, cu fruntea-n diademă.**

În **Memento mori (Panorama deşertăciunilor)**, Luna, zeiţă şi ea a Daciei, în parcurgerea unui lung şi fastuos drum dimpreună cu Dochia, îşi confundă eternele făpturi. Nu mai ştii, cel mai adesea, dacă descrierea vizează pe una sau alta dintre zîne, într-atît se aseamănă şi se completează portretele între ele. Părăsindu-şi reşedinţele, îndreptîndu-se către zeii dacici, Luna şi Dochia se întrupă din rădăcina unui vis comun, tainic în alternanţa de umbre şi lumini. Luna o cuprinde pe Dochia în sînea ei, mai aptă, în confruntarea cu drumul, să se materializeze: **Într-un loc crăpată-i bolta, cu-a ei streşin-arboroasă / Şi printr-însa-n cer vezi luna trecînd albă şi frumoasă, / O regină june, blondă şi cu braţe de argint, / Ce unese încrucişate a ei mantie-nstelată / Şi albastră peste pieptu-i alb, ca virginã zăpadă, / Ochii ei cei mari albaştri peste nori aruncă blînd, / / Cari se-ntind albi ca zăpada şi ca straturi argintoase, / Oferindu-i flori de aur şi viole-ntunecoase ; / Ea din cînd în cînd plivеşte cîte una, aruncînd / Flori de neauă peste ape ce alerg fulgerătoare, / Raze albe peste lumea văilor celor în floare, / Dungi de-argint în verzii codri, duioşie pe pămînt. / / Dar un nor pe ceruri negru se înalţă şi se-ngheagă, / Se formează, -ncremeneşte şi devine-o domă-ntreagă, Plin de umbra de columnă ce-l înconjură-mprejur ; / Prin columnele-i măreţe trece cîte-o rază mată, / A lui cupolă boltită e cu-argint înconjurată, / Pe arcatele-i ferestre sunt perdele de azur. / / Luna înspre ea îndreaptă pasuri luminoase,-ncete, / Diadem de topiţi aştri arde-n blondele ei plete.**

Luna înscenează ritualuri funerare cosmice: **Luna iese dintre codri, noaptea toată stă s-o vadă, / Zugrăveşte umbre negre peste giulgiuri de zăpadă / Şi mereu ea le lungeşte şi suind pe cer le mută, / Parcă faţa-i cuvioasă e cu ceară învăscută / Şi cu neguri îmbrăcate-s lan, dumbravă şi pădure, / Stele galben tremurinde mişcă-n negurele sure, / Într-o domele de nouri argintii multicoloane, / De-a lor rugă-i plină noaptea, a lor dulci şi mari icoane / Imple văile de lacrimi, de-un sclipit împrăştiet, / Cînd în cîrduri cuvioase sus pe cer se mişcă-ncet (Călin Nebunul).** Ea este, printre genii, sora geniului morţii: **Lună tu, stăpînă-a mării, pe a lumii boltă luneci / Şi gîndirilor dînd viaţă, suferinţele întuneci; / Mii pustiuri scînteiază sub lumina ta, fecioară, / Şi ciţi codri-ascund în umbră strălucire de izvoară ! / Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate, / Cînd plutеşti pe mişcătoarea mărilor singurătate! / Cîte tărmuri înflorite, ce palate şi cetăţi, / Străbătute de-al tău farmec ţie singură-i arăţi! Şi în cîte mii de case lin pătruns-ai prin ferestri, / Cîte frunţi pline de gînduri, gînditoare le priveşti! Vezi pe-un rege ce-mpinzeşte globu-n planuri pe un veac, / Cînd la ziua cea de mîine abia cuget-un sărac... / Deşi trepte osebite le-au ieşit din urma sorţii, / Deopotrivă-i stăpîneşte raza ta şi geniul morţii (Scrisoarea I).**

În **Scrisoarea IV** (fragment reluat şi în **Sarmis**), atracţia lunei, exercită un impuls atît de puternic, încît, antrenînd în creştere apa, tărmul şi codrul, el se reîntoarce asupra ei însăşi, mărindu-i discul stăpînitor. O inefabilă undă astrală începînd să se audă: **Luna... Luna iese-ntreagă, se înalţ-aşa bălaie / Şi din tărm în tărm durează o cărare de văpaie, / Ca pe-o repede-nmiire de mici unde o aşterne / Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne; / Şi cu cît lumina-i dulce tot mai mult se lămureşte, / Cu-atît valurile apei, cu-atît ţărmul parcă creşte, / Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape / Dempreună cu al lunei disc, stăpînitor de ape.**

Lumina lunei măreşte şi conştiinţa singurătăţii. Lacul, rece aprins, lunar, străluceşte cu intensitatea luceafărului : **Iată lacul. Luna plină. / Poleindu-l, îl străbate : / El, aprins de-a ei lumină, / Simte-a lui singurătate (Lasă-ţi lumea ta uitată).** O singurătate, subt înalte auspicii stelare, capabilă să asigure altădată nemurirea : **Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată; / Pururi tînăr, înfăşurat în manta-mi, / Ochii mei nălţam visători la steaua / Singurătăţii (Odă — în metru antic —).** Acum luna, sensibilizînd codrul şi frunza, arinul şi cornul, pare să îndulcească sufletul cu un ciudat, regenerator suflu al morţii: **Peste vîrfuri trece lună, / Codru-şi bate frunza lin, / Dintre ramuri de arin / Melancolic cornul sună. / / Mai departe, mai departe, / Mai încet, tot mai încet, / Sufletu-mi nemingiiet / Îndulcind cu dor de moarte (Peste vîrfuri).** Dar ce e şi luna, decît o iluzie printre iluzii, asemeni tuturor stelelor: **La steaua care-a răsărit / E-o cale-atît de lungă, / Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă. / / Poate de mult s-a stins în drum / În depărtări albastre, / Iar raza ei abia acum / Luci vederii noastre. / / Icoana stelei ce-a murit / Încet pe cer se suie : / Era pe cînd nu s-a zărit, / Azi o vedem şi nu e (La steaua...).**

Grigore Hagiu

În pagina a 3-a

CENTENAR URMUZ

TRADIŢIA CA MODERNITATE

Semnează : ● Artur Silvestri ● Constantin Sorescu ● Lucian Chişu ● Mira Simian

Istoria literară şi bibliografia

OPINII

În ultimul timp, revistele **Contemporanul** şi **Luceafărul** au pus în discuţie o problemă viu resimţită în viaţa noastră culturală actuală, şi anume, aceea a apariţiei unei istorii a literaturii române contemporane. Se conchide că lucrarea ar trebui să pornească de la punctul în care a lăsat-o G. Călinescu şi, pe cît posibil, să se realizeze în spiritul şi la înălţimea marii sale întreprinderi. Desigur, ultimul deziderat depinde foarte mult de talentul celui (sau celor) ce se angajează pe un astfel de drum. Există însă şi condiţii pregătitoare, prealabile, care favorizează sau împiedică realizarea unei astfel de opere. Între acestea : ediţiile critice, sintezele parţiale, încercările de ansamblu mai mult sau mai puţin reuşite. Să ne amintim că nici **Istoria...** lui G. Călinescu n-a apărut pe un teren gol. Sintezele de acelaşi fel ale lui N. Iorga şi E. Lovinescu (pentru secolul XX) au constituit puncte de reper incontestabile. Nici pentru perioada contemporană sintezele parţiale nu lipsesc. Pot fi considerate în acest sens : **Scriitori români de azi** (vol. I şi II) de Eugen Simion, **Poezia românească contemporană** (1950—1975) de Al. Piru, cele două ediţii ale **Dicţionarului de literatură română contemporană** de Marian Popa ş.a.

Sectorul cel mai deficitar se arată a fi însă acela al sistematizării izvoarelor de informaţie, cu alte cuvinte al bibliografiei. Nu ne pare întîmplător faptul că, în preajma elaborării marii sale sinteze din 1941, G. Călinescu acorda o atenţie deosebită bibliografiei literare, atrăgînd atenţia asupra activităţii pe această linie

Dumitru Bălăeţ

Continuare în pag. a 6-a

«Limba noastră-i graiul pîinii»

La 16 martie 1883 se năştea în satul moldovenesc Călinari poetul Alecu Mateevici, despre care G. Călinescu scria în monumentala sa „Istorie a literaturii române" : „...ar fi fost un poet mare, dacă trăia. Numai Eminescu a mai ştiut să scoată atîta mireasmă din ritmurile poporane". Şi mai departe : „După G. Sion, Mateevici dădu o nouă serie de definiţii ale limbii române («Limba noastră») cu imagini superioare de mare poezie."

Dar Alecu Mateevici nu-i autorul unei singure poezii, nu a scris numai „Limba noastră". Această nemuritoare creaţie a sa a avut norocul de-a fi pusă pe note de compozitorul Al. Cristea, căpătînd în felul acesta o mare putere de circulaţie în toate regiunile ţării. La valoarea sa intrinsecă, de-o mare frumuseţe poetică, s-a adăugat melodia perfect adecvată, care i-a adus o audienţă rar întîlnită.

Într-un volum editat între cele două războaie mondiale de către cercetătorul Petre V. Haneş, întîlnim numeroase alte poezii, care i-au smuls admiraţia lui G. Călinescu, obligîndu-l să şi citeze din ele.

Într-o formă populară alertă se desfăşoară elegia „Pietre vechi" — o descriere plină de patetism a locurilor sale de baştină : „Uneori mai dă să-nşire / Cîte-un baci la povestire... / Spune vrute şi nevrute / Despre pietrele tăcute. / Ştim ceva, dar greu de tot / să te-alegi de-aci c-un rod. / Numai piatra de mormînt / Vrednică-i de crezămînt."

Protestatar în poezia sa cu caracter social, Alecu Mateevici, poetul născut şi crescut printre ţărani, le-a cunoscut suferinţele şi nevoile — şi şi-a exprimat în versuri de-o duritate rar întîlnită în celelalte poezii, solidaritatea cu revendicările ţărănimii : „Dar iată de-odată s-aude, / Un glas de flăcău din ţărani se desparte / Puternic — se duce departe, / Deşteaptă cîmpiile, viile mute / Şi cîntecul sună-n ogoare / Şi mîndru vorbeşte de drepturi şi voie / şi-ţi pare aprinsă a ţării nevoie / De versuri cu foc arzătoare."

După cum am mai spus, cea mai cunoscută poezie a lui Alecu Mateevici rămîne „Limba noastră", prea bine ştiută pentru a o mai reproduce aci, dar prea frumoasă pentru a nu cita măcar unele versuri din ea, şi anume pe acelea în care poetul îşi defineşte graiul matern : „Limba noastră-i o comoară", „Limba noastră-i foc ce arde", „Limba noastră-i graiul pîinii" sau „Limba noastră-i frunza verde".

În apărarea acestei curate limbi româneşti se ridică Alecu Mateevici şi în poezia „Unora", în care ia atitudine împotriva stricătorilor de limbă : „Destulă înflorire păstrat-a limba noastră / Din sînul maicii sale cel vechi şi sănătos / Şi nu-i mai trebui leacuri şi nici boia albastră / Să zugrăvească cerul cel sfînt şi luminos. // Noi nu ne înţelegem, povestea nu-i de-asară / Şi par-ar fi să tragem şi noi învăţături / Să nu ne-aducem graiul în stare de ocară, / Să tăvălim pe uliţi cîntarea din păduri."

Poezia „Unora" a fost scrisă la 13—14 iulie 1917, pe frontul Mărăşeştilor, unde Alecu Mateevici se afla mobilizat ca preot militar. Peste puţine zile se va îmbolnăvi de tifos exantematic şi va muri în vara aceluiaşi an, cu adînca durere de a nu fi apucat să vadă marea Unire din anul 1918, în care a crezut cu toată fiinţa.

Andrei Ciurunga

Martie

O femeie vinde în piaţă
butaşii de trandafiri –
mîinile ei zgîriate
printre rădăcini şi tulpini care-nvie –
„Ce culoare au ?"
„Uite, asta !"
şi-mi arată pata de sînge pe mînă.

Grete Tartler

REMEMORĂRI

Unicul Grigore

Înalt şi spătos ca un paharnic de Domn moldav, melancolic şi iute obositoriu la prostie, preferind „să tragă un somnic" decît să asculte vorbe fără rost, Grigore, zis Guţă, zis Gryg, zis Guţică, zis Gregoar, vine la-nceput de săptămînă să-ne-ntrebe : „voi cu ce vă mai ocupaţi copii ?"

Mă chestionează cu ironie bonomă, în gura mare : „Cît e ora dom' Mincu ?", (apelativ **respectuos** derivînd din jena diverşilor slujbaşi ai caselor de creaţie faţă de numele meu care nu puteau concepe că mă cheamă... Micu), şi eu îi răspund lui Grigore invariabil : „Şase făr' un sfert !").

— Cît e ceasul dom' Mincu ? se încăpăţînează autorul **sonetelor de vineri.**

Vîr mîna în buzunarul din stînga hainei unde ticăie un vechi Helvetius fără trebuinţă de tensiometru şi silabisesc arătîndu-i-l :

— Şase făr' un sfert domn' Grigore...

...Să-l fi văzut prima oară prin dreptul edificiului Casei Scînteii, însoţit de nelipsitul său amic, (pe atunci), Radu Chirovici ?

Să-l fi văzut ultima oară ieri, pe holurile aceluiaşi edificiu pieptănat cu cărare precum Rasputin din filmul ce m-a fermecat, cu sfiala blîndă a expresiei de ins venit de la ţară. De la Otopeni adică...

Poet din rasa celor tulburaţi de Eminescu, Grigore Hagiu e cel mai imprevizibil născător de versuri pe care talentul îl poate propulsa spre orice, fiindcă-l are !

N-am văzut cetăţean mai paşnic decît el şi

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE CIOBANU: «Întîlnirea cu opera»

Nicolae Ciobanu este, indenegabil, unul dintre autorii pentru care activitatea de critic foiletonist nu este o servitute ci, dimpotrivă, o siglă a spiritului viu, mobil, angajat în fluxul vieții literare. Pasajul ce deschide eseul **Tînărul C. Dobrogeanu-Gherea între condiția practică și condiția teoretică a actului critic** din ultima sa carte **Întîlnirea cu opera** (Editura **Cartea Românească**, 1982) poate fi citită, fără riscul de a greși, și ca o profesiune de credință : „Aproape fără excepție, imboldul firesc al criticului român dintotdeauna de a reflecta în marginea activității sale atît din unghi estetico-metodologic, cît și din unghi moral — morala criticii ! — s-a implicat în exercițiul interpretativ curent, în textele de natură fățiș foiletonistică. S-ar părea deci că acest spirit activ, nedisimulat practic, refractar ceremonialului amplu și exclusiv teoretizant, stă la originea modului spontan de a pune în discuție teme atît de gingașe și atît de complexe ce se circumscriu sferei problematicii vizînd condiția criticii în general. Vocația teoretică a criticului român a revendicat și revendică mai totdeauna cadre de manifestare foarte vii, pe loc înscrise în „epica" vieții literare curente. Curios dar și semnificativ este faptul că efectul în timp al punctelor de vedere formulate dintr-un asemenea chip riscă mai puțin să se perimeze și, cu atît mai puțin, să se anuleze, în comparație cu ceea ce se întîmplă atunci cînd aserțiuni și puncte de vedere înscrise în spații similare aparțin teoreticienilor de profesie". Într-adevăr, Nicolae Ciobanu se dorește mereu angrenat în organismul vieții literare, pe care îl explorează în dublă perspectivă, de **practician** și **diagnostician** al fenomenului viu, în special, și de **teoretician implicit** al actului critic. Ceea ce nu înseamnă că autorul nu abordează cu egală dezinvoltură și competență și domeniul istoriei literare. Ultimele sale volume, **Însemnări critice, Însemne ale modernității (I și II)** prezintă, de altfel, această structură tripartită : serioase și riguroase contribuții de istorie literară, cronici literare și articole, desigur, despre contemporani, și glose teoretice despre statutul și condiția criticii. Cartea de față este și ea concepută în aceeași manieră. Prima secțiune, **Exegeze**, cuprinde trei ample studii despre I.L. Caragiale (**I.L. Caragiale : Duh balcanic și sanatism — structuri ale fantasticului**), C. Dobrogeanu-Gherea cu titlul amintit la început și Ionel Teodoreanu (**Ionel Teodoreanu : „Visul treaz" al poetului**) dintre care, cel dintîi mi-a atras în mod deosebit atenția fiind, indiscutabil, cea mai detaliată și pătrunzătoare analiză de pînă acum a prozei fantastice caragialiene. Menționăm, de la început, că Nicolae Ciobanu acordă conceptului de fantastic o largă deschidere semantică, identificîndu-l, practic, cu cel de imaginar, așa încît miraculosul și straniul devin categorii ale lui. Pe baza acestei translații subînțelese, criticul operează subtile disociații și clasificări stabilind o tipologie ierarhică, în sensul complexității, a textelor fantastice, și anume : **„foiletonul narativ și miraculaosul buf"** în care intră, spre exemplu, **Norocul culegătorului** sau **Olga și spiriduș**, **„basmul nuvelistic ca «pastișă»"**, **„basmul nuvelistic ca «poveste orientală»"**, **„epicul realist-fabulos ca «basm satanic»"**, **„epicul realist pitoresc și motivul «Femeia care a speriat și pe dracul»"**, **„epicul realist-psihologic în trei ipostaze fantastic-satanice"**, acesta din urmă cuprinzînd și structurile cele mai dezvoltate. **(În vreme de război, La conac, La hanul lui Minjoală).** Autorul pune în evidență în urma unei minuțioase analize textuale, atît **personalizarea motivelor** și filiațiilor tematice cît și **arta narativă** desăvîrșită a lui I.L. Caragiale, pe care nu îl mai putem reduce în proză, așa cum au probat-o și alți exegeți, doar la „momente" și schițe. În această direcție, contribuția lui Nicolae Ciobanu de la care așteptăm, urmărind preocupările sale mai vechi și mai noi, un volum despre fantasticul românesc, este dintre cele mai importante.

Un alt capitol, **În contemporaneitate**, este dedicat cărților unor scriitori contemporani (poeți, prozatori, critici) consacrați, ca Nichita Stănescu, **Ion Gheorghe, Ion Horea, Grigore Hagiu,** Cezar Ivănescu, Gheorghe Pituț, Marin Preda, Mircea Horia Simionescu, Teodor Mazilu, Ion Lăncrănjan, Dumitru Micu, Liviu Leonte, etc. dar și unor autori tineri, Daniela Crăsnaru, Doina Uricariu, Mircea Florin Șandru, Nicolae Dan Fruntelată, sau chiar debutanți, Ion Iovan, Nichita Danilov, Domnița Petri, Alexandru Ruja, Mihai Coman etc. Nota dominantă a foiletoanelor literare semnate de Nicolae Ciobanu, care mai totdeauna au un aspect de articole-medalion, scrise și în vederea unei judecăți ulterioare, este pertinența observațiilor, interesul punctului de vedere și comprehensiva lor amabilitate. Criticul are însă opinii ferme, decise, pe care, într-o formă neostentativă, le exprimă totuși cu aplomb, situîndu-se pe o poziție proprie. Despre una dintre cărțile cele mai controversate ale lui Nichita Stănescu, **Opere imperfecte**, nu ezită să afirme : „Nu ne preocupă, firește, ideea de a examina în detaliu multitudinea obiecțiilor și rezervelor exprimate de un cronicar sau altul în legătură și cu **Operele imperfecte** mai ales că în ipostaza de «cititor oarecare», la urma urmei, este dreptul fiecăruia dintre cronicarii în cauză să-și afirme opinia. Problema este însă alta : cît și cum atare obiecții și rezerve se justifică într-adevăr în momentul în care ele nu mai sînt doar emanația acelei relații singulare și inconstante despre care vorbește Valéry în **Mauvaises pensées et autres**, fiind în realitate, circumscris celuilalt context cauzal, celui impus de relația poetului cu propriul său proiect, cu dificultățile pe care acest proiect și le asumă. Or, situîndu-ne pe o asemenea poziție, trebuie să arătăm că, adesea, receptarea critică a poeziei lui Nichita Stănescu este deficitară în chiar punctul ei de pornire. Nu numai curios, ci cu totul de neînțeles rămîne faptul că în majoritatea cazurilor se uită sau nu se observă că ne aflăm în prezența unuia dintre cei mai mari poeți români ce acționează neabătut în virtutea unui proiect artistic care i se relevă, diversifică și consolidează conținutul cu prilejul apariției aproape fiecărei noi cărți a scriitorului". Fixînd aceste coordonate și unghiul „de atac" criticul întreprinde una din cele mai inspirate interpretări ale cărții, cu deschidere spre întreaga poezie a lui Nichita Stănescu. Profundă și de un real interes pentru o cercetare mai amplă mi se pare ideea că **«Operele imperfecte** vizează instituirea conceptului de poezie ca „imperfecțiune" a perfecțiunii adevărului absolut.» De aceeași tratare nuanțată a textului cu trimiteri însă și la ansamblul operei, beneficiază Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, Teodor Mazilu, Mircea Horia Simionescu etc. În schimb, articolul despre romanul lui Marin Preda, **Cel mai iubit dintre pămînteni**, scris parcă sub presiunea momentului, nu mi se pare a fi avut parte de unghiul cel mai adecvat de discuție și nici de încadrarea cea mai exact posibilă, fiind pus alături de **Răscoala** sau **Frații Jderi**. Și nu numai în acest caz, criticul se lasă sedus de magia paralelismelor și comparațiilor ce nu funcționează totdeauna ireproșabil. În sfîrșit, o ultimă secțiune, **Alte pagini dintr-un posibil „jurnal de critic"** ne arată un Nicolae Ciobanu preocupat cu dezinvoltură și suplețe (trăsături ce le-am dori mai prezente și în studiile „serioase"), de aspectele teoretice ale praxisului literar. **Întîlnirea cu opera**, carte relevatoare pentru portretul criticului la maturitate, este, fără îndoială, una din cele mai reușite cărți ale lui Nicolae Ciobanu și, nu ne sfiim să o spunem, una dintre cele mai bune ale anului 1982.

Paul Dugneanu

„Interviuri neconvenționale"

Viața literaturii este, în esență, însăși viața societății noastre, iată prima impresie pe care mi-a produs-o cartea lui Mihai Ungheanu, **Interviuri neconvenționale.** (Cartea Românească, 1982). Istoria mai veche sau mai recentă și reflectarea ei în literatură, rolul și destinul țărănimii în revoluția socialistă, relațiile românești cu străinătatea, de independență, de deschidere spre alte zone ale omenirii sau de circumscriere a eforturilor în cadrul autohton, dacă trebuie să preluăm totul din exterior sau să creem prin noi înșine, locul și rostul nostru în istoria Europei etc., iată numai cîteva din problemele pe care le discută scriitorii intervievați de Mihai Ungheanu, valabile și pentru alte domenii ale existenței noastre. Se adaugă, desigur, și teme mai speciale, referitoare la arta literară, la conceptele de istoria culturii române, la semnificația diferitelor curente literare, la raporturile dintre ele și de asemenea aspecte restrînse la opera fiecăruia dintre autorii chestionați. Se înțelege că pentru a ne forma o imagine cît mai amplă asupra modului în care gîndește, scrie, trăiește și visează scriitorul român contemporan trebuie să adăugăm la lectura acestei cărți și alte mărturii, sau interviuri (de aceeași factură, adică tot „neconvenționale") ale altor scriitori, publicate în alte volume asemănătoare. Nu putem trece la chestiuni mai concrete înainte de a relua rolul lui Mihai Ungheanu în constituirea acestei cărți, în provocarea răspunsurilor și în orientarea lor spre aspectele cele mai fierbinți ale literaturii române actuale. Implicat în toate disputele culturale ale vremii noastre, cu pasiune, cu talent, iar de multe ori cu energie de ferment care incită și accelerează reacțiile, el știe să întrebe, să asculte, totodată să revină asupra unor idei, să creeze puntea de contact între preocupările scriitorilor chestionați și temele generale ale literelor contemporane. Or, grație unor asemenea virtuți, interviurile sale izbutesc să ne releve în toată autenticitatea, individualitatea fiecăruia dintre scriitorii anchetați și de asemenea poziția lor față de coordonatele specifice culturii noastre în ansamblu.

Cîteva probleme discutate în interviuri merită a fi memorate pentru ineditul sau gravitatea lor : tema autorului la Marin Preda și tot din replicile sale — relația dialectică dintre istorie și literatură ; considerațiile despre proză, despre limba română și necesitatea studierii ei în școli la Fănuș Neagu ; opiniile despre romanul politic ale lui Ion Lăncrănjan și pasiunea cu care apără dreptul țăranului de a fi obiect de reprezentare în literatură, datele și interpretările noi în definirea suprarealismului românesc la Virgil Teodorescu, precizările lui Al. Piru în legătură cu ediția Ibrăileanu și cu unele idei ale criticului de la „Viața Românească" ; corectările aduse de Al. Oprea răstălmăcirilor referitoare la biografia lui Panait Istrati ; profundele idei despre hermeneutică ale lui Adrian Marino ; pătrunzătoarele propoziții despre poezie ale lui Tudor George (din interviul luat de Valentin F. Mihăescu) etc.

Un lot de interviuri se prezintă mai unitar, prin problematica lor comună : cultura română în raport cu alte culturi europene. Intră aici dialogurile cu Virgil Cândea, Edgar Papu, Dan Zamfirescu și Paul Anghel.

Ne oprim mai mult la cîteva motive, adesea discutate și controversate în polemicile din ultimii ani. Unul se referă la granița dintre literatura română veche și cea modernă, plasată cînd la începutul sec. al XIX-lea, cînd la momentul Școlii Ardelene și mutată ca rezultat al cercetărilor actuale de literatură veche cu cîteva veacuri mai în urmă. Virgil Cândea, autorul **Rațiunii dominante**, susținînd ideea unei literaturi române continui, pe tot parcursul existenței poporului nostru, afirmă într-una din replicile sale : „...nu putem fi de acord că **Prepealele** lui Filotei au fost cea dintîi manifestare literară într-o cultură în care, cu mult înaintea acestui cărturar, literatura bizantină era cunoscută în clasa dominantă a boierimii și clerului cel puțin printr-o parte din creațiile ei — teologice, iconografice, juridice, fie și prin intermediul slavon obligatoriu atunci în Europa de sud-est — iar poporul „necultivat" își hrănea viața spirituală dintr-un tezaur de credințe și mituri arhaice exaltate azi prin studiile lui Mircea Eliade". Nimic mai adevărat : cultura face parte din existența umană, iar unde sînt doi oameni la un loc vorbind aceeași limbă, se naște automat o literatură. Numai că faptele alăturate în propoziția de mai sus sînt prea eterogene ca să dea seama de sensul culturii române într-o epocă veche. „Creațiile... teologice, iconografice", medievale s-au ridicat la o cultură oficială prin combaterea și anularea „credințelor și miturilor arhaice", care s-au conservat într-un chip cam subteran în folclorul popoarelor europene. În plus, cum s-a dovedit în folcloristică acestea aveau ele însele o origine general umană, „arhaică", și au reprezentat numai asimilate și modificate specificul unor popoare în formare, cum erau toate popoarele europene în urma prăbușirii imperiului roman. (v. **Cărțile populare...**, de același Mircea Eliade). Încît firesc e să vorbim de literaturi naționale odată cu formarea limbilor noi europene și a literaturilor în aceste limbi noi. Fapt întîrziat și de tendința programatic universalistă a culturii religioase medievale, care deprecia spiritul național și original al popoarelor ca pe o îndepărtare de la spiritualitatea dogmatică, cultivînd creația în cele cîteva limbi „sacre" și în sensul ideologic stabilit de textele fundamentale. Dar un alt criteriu mai sigur al literaturilor moderne este tendința lor particularistă : literaturile noi se nasc din sine și pentru sine, au adică o funcție internă. Care sînt semnele particularității în culturile europene : cultivarea limbii naționale, renașterea valorilor antice, ca modele formale pentru noile literaturi, conștiința de sine a națiunilor noi. Deci : limbă, modele literare antice, încrederea în propria capacitate de creație. Le aflăm întocmai la scriitorii Pleiadei (Renașterea franceză), la un Ronsard, Du Bellay etc. Acestea sînt și principiile culturii române din sec. XVII : conștiința limbii, a națiunii (la Ureche, Udriște Năsturel), cultivarea limbii prin modelele antice (la Miron Costin). Iar dacă literatura modernă franceză începe cu Pleiada, literatura română **modernă e firesc să înceapă cu sec. al XVII-lea** cînd sînt enunțate principiile culturilor moderne europene. Așadar nu putem să nu consimțim la afirmația următoare, aparținînd tot lui Virgil Cândea, conform căreia, „putem, firește, muta pragul (literaturii moderne — n.n.) nu numai în sec. al XVIII-lea, ci chiar în a doua jumătate a sec. precedent, al XVII-lea, marcat de cronicarii „clasici", de proza lui Dosoftei, de scrisul umanist al lui Năsturel și Milescu, de începuturile lui Cantemir... Ce ne împiedică să fixăm **atunci** începuturile unei literaturi române moderne, ale cărei idealuri au fost apoi exaltate, prin Școala Ardeleană și romantici, pînă la jumătatea veacului trecut ?". Nimic nu ne împiedică, într-adevăr : din sec. al XVII-lea funcția literaturii române este echivalentă funcției din literaturile europene moderne. Nu și realizările artistice din aceste literaturi, fapt ce creează unele dificultăți în receptarea altor aserțiuni, aparținînd lui Virgil Cândea și Dan Zamfirescu, îndeosebi aceea referitoare la „veacul de aur" al diverselor literaturi.

★

„Veacul de aur", definește deobicei o culme a limbii literare și deci a literaturii beletristice : epoca lui Cervantes și Lope de Vega la spanioli, Clasicismul sec. al XVII-lea la francezi, secolul lui Pușkin, Lermontov, Gogol, Dostoievski, Tolstoi în literatura rusă. Dacă sec. al XVII-lea reprezintă începutul culturii române moderne e mai greu să-l considerăm un „veac de aur", întrucît literatura beletristică e abia la debutul ei, și valorile produse nu ajung să fixeze un model superior de artă a limbajului, similar celui spaniol sau francez. Valabile ca ideologie și intenționalitate, operele literare din acest secol nu se concretizează în valori artistice cu care să ne delectăm azi fără impedimente de limbaj. Încît din acest unghi, nu le putem refuza o anume îndreptățire și istoricilor care încep lit. rom. modernă de la Văcărești și de la romantici. Limba noastră literară acum se fixează, devine o limbă în adevăr națională, prin marea aprehendare publică, prin opere și capodopere care ne-au impus limbajul lor ca pe un limbaj comun și firesc.

Cu atît mai puțin putem vorbi de un „veac de aur" anterior sec. al XVII-lea, cînd literatura se scria în limbile sacre, greacă și slavă. Aceste opere trebuie să ni le asumăm cu măsură și disociere. **Învățăturile lui Neagoe Basarab** sau **Ucenicia lui Ioan cel Nou de la Suceava** sînt opere cu o altă funcționalitate culturală decît poemele lui Miron Costin sau chiar **Psaltirea** lui Dosoftei. Aceasta e o traducere în versuri românești, cu intenționalitate artistică și ideologică modernă cum excelent argumentează Dan Zamfirescu. Celelalte sînt scrise într-o limbă universală, dar mai mult, au și un conținut și o orientare universalistă. Ele țin de cultura bizantină și ne aparțin tot atît cît aparțin și altor culturi din această zonă. Funcționalitatea lor era aceeași (în măsura în care circulau) la români, greci, bulgari, ruși, sîrbi. Exprimau un spirit din care se împărtășeau egal toate popoarele din zona bizantină. Că după căderea Bizanțului un mare travaliu cultural, în folosul fostelor regiuni bizantine s-a exercitat pe teritoriul țărilor române e un fapt adevărat, totuși literatura noastră, română propriu zisă, începe cu operele în limba

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

„Rostire românească"

● Luni, 14 martie 1983, la ora 19, la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" (Calea Victoriei 115), în prezența unui public numeros, a avut loc spectacolul literar **Rostire românească**, organizat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România. Programul, cuprinzînd pagini antologice de literatură (poezie, proză, teatru) din operele lui Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale, Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, precum și din tezaurul folcloric național, a fost prezentat, într-o scurtă alocuțiune, de către **Alexandru Paleologu**. Au interpretat actorii : **Irina Răchițeanu-Șirianu** (artistă emerită), **Ovidiu Iuliu Moldovan, Costel Constantin, Marin Moraru, Marian Hudac, Alexandru Repan, Elena Sereda, Ștefan Radof** și **Mitzura Arghezi.**

BREVIAR

■ **„EMINESCU — ORIGINILE ROMANTISMULUI".** În foarte utila colecție „Sinteze Lyceum" a Editurii „Albatros" a apărut recent studiul **Eminescu — originile romantismului** de Aurel Petrescu. Beneficiind, pe de o parte, de exegezele devenite de mult clasice ale unor D. Popovici, G. Călinescu și Tudor Vianu, iar, pe de altă parte, apelînd, cu măsură, la sugestii metodologice actuale de aspect interdisciplinar, autorul realizează o compactă investigație istorico-literară, caracteristică prin ținuta ei superior didactică. Adresîndu-se în primul rînd tineretului, studiul genetic și lui Aurel Petrescu se apleacă asupra unor teme de real interes instructiv, fiind, implicit, o replică eficientă la excesele metodologizante, ostentativ modernizante, din perspectiva cărora este uneori abordată opera eminesciană.

■ **PROFESIONALISM ȘI DIVERSITATE** sînt, credem, atributele cele mai potrivite chemate să caracterizeze profilul general înverdeat de revista băcăuană „Ateneu". Astfel, nr. 2 a.c. al publicației oferă imaginea elocventă a unor avizate și inspirate eforturi redacționale, al căror rezultat este pe măsură. Referindu-ne, întîi, la sectorul rezervat publicisticii culturale, criticii și istoriei literare, remarcăm, în egală măsură, diversitatea temelor abordate și spiritul prob, obiectiv, din unghiul cărora acestea sînt examinate : **Redescoperirea unui gen : interviul** de Constantin Călin, **Traducerile** de Constantin Pricop, **Politicul în romanul actual** de Vlad Sorianu, **Geo Bogza — consecvență și conștiință** de Liviu Leonte, **Marius Robescu „Pielea Minotaurului"** de Costin Tuchilă, **Glose la „Rezervația de zimbri"** de Calistrat Costin, **Receptarea literară în orizontul istoriei** de Al. Zub, **Ion Petrovici** de Alexandru Boboc, **Sabin Bălașa : Devenirea întru spirit** de Radu Cârneci, **Libertate și axiologie la Hegel** de Octavian Opriș, **Montaigne și învederările filozofiei** de Ludwig Grümberg, **Estetica tăcerii** de Susan Sontag, în traducerea lui George Stanca. La sectorul beletristicii originale reține atenția în chip deosebit nuvela **Pedagogul Grințu** de Mircea Nedelciu și grupajul liric inedit semnat de Adrian Popescu.

■ **„CARTEA DE CRITICĂ".** Lăudabilă inițiativa „Contemporanului", nr. 11 a.c., de a consacra un generos spațiu comentariului al cărui obiect îl constituie cartea de critică. Din penetrantele considerații introductive ale acad. Al. Rosetti, citām : „La un critic am căutat întotdeauna și caut, sper cu îndreptățire, idei originale, judecăți viabile. Se știe că o anumită critică e pîndită de anulare cînd opera literară e doar simplu pretext pentru generalități. Cred că numai intuiția, gustul, cultura estetică și talentul pot asigura prestigiul și durata operei critice". Și, trebuie spus, în bună măsură, exemplificările propuse de cărțile comentate răspund acestor indiscutabile deziderate ; Ion Dodu Bălan analizează volumul **Orizonturi la început de veac** de Edgar Papu, Florin Manolescu, volumul **Interviuri neconvenționale** de Mihai Ungheanu, Cristian Livescu, volumul **Perspective eminesciene** de Dan C. Mihăilescu, Mircea Scarlat, volumul **Ceara și sigiliul** de Mircea Iorgulescu și Ioana Lipoveanu-Theodorescu, volumul **Între da și nu** de Alex. Ștefănescu. Raportîndu-ne însă la „zicerea" acad. Al. Rosetti mai sus citată, rămîne să ne întrebăm ce vor să însemneze formulări de tipul : „Textul acesta trăiește prin calitățile literare, putînd fi citit cu plăcere chiar făcîndu-se abstracție de cartea la care se referă" (Mircea Scarlat) : „...Alex. Ștefănescu lansează, programatic, unele idei excesive care, chiar în eroare, se dovedesc mai productive decît..." etc. Apropo de excese, evident, numai... excesul de laudă poate isca asemenea ilogisme critice...

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«Elegii vorbite»

Principalul atribut al poeziilor publicate de Ștefania Plopeanu *) este cursivitatea. Scriind o lirică elegiacă, în care materialul poetizat cuprinde mai mult forme, contururi decît „corpuri" concrete, acest aspect devine o calitate. De altfel, e de neconceput o poezie elegiacă lipsită de fluență, aspră sau degajînd volute verbale. Elegia este în mod esențial un text cursiv, tot așa cum melancolia, indiferent de suportul ei, de componenta reflexivă și de răsfrîngerea stilistică, rămîne un sentiment difuz — ori o stare a difuzului. Fluența este condiția tematică, retorică a speciei. Elegii vorbite, textele Ștefaniei Plopeanu conțin o muzicalitate interioară generică, în care semnele individuale își îngroașă trăsăturile pînă la obținerea unui efect de deplasticizare a discursului. Puțină grație își face loc în „încruntarea" temperamentală a versurilor sale. A vorbi textul elegiac nu e, desigur, întreprinderea cea mai ușoară. A-l vorbi, adică a valorifica exact latura lui formală, ceea ce trebuie mai degrabă rostit în șoaptă, înseamnă a-l trăda.

În baza acestui formalism liric, adesea agreabil, poeta construiește un volum unitar, bine proporționat. Poeziile sale justifică și propun — ca supoziții iluzorii și acte de „autoapărare" — în primul rînd un *spațiu* elegiac, ale cărui dimensiuni abstracte trebuie să susțină confesiunea. *Elegie* e sinonim în măsură rezonabilă și cu *confesiune*. Suficientă cerebralitate încape însă în volumul Ștefaniei Plopeanu. În acest punct se cere căutată și trăsătura distinctivă a acestei poezii : voluptatea, trăirea sentimentală și senzorială sînt cenzurate de tensiunea introspectivă, comportament eminamente intelectual. Introspecția pare aici o treptată „răcire" a spiritului insuflețit de perceperea lumii. Această dimensiune se transformă în altă calitate lirică. „Vorbitul" este pentru poezia Ștefaniei Plopeanu modalitate de autoapărare ; el asigură *suprafața* în spatele căreia se ascunde personalitatea. Pentru ca ea „să plîngă" în voie e necesară această protecție ca „de sticlă". Actul vorbirii ia forme nefirești : monologul nu e susținut de glasul carnal al simțurilor ori al fuziunii melancolice, ci de o duritate sticloasă ; e un glas al distanței, o voce-obiect personificînd elegia, dîndu-i argumentul unei acțiuni încă abstracte, niciodată posibil de concretizat.

Parabolic, această distanțare a poeziei de subiectul său liric, a textului de personalitatea care îl face să existe, ajunge concluzia unui dramatism — a unui cortegiu de „întîmplări" dramatice. Sinteza lor ar fi o imagine desprinsă dintr-un inventar asa-zicînd tradițional : se va vedea cît de atrăgătoare chiar în sensul fluenței elegiace. Temperament introspectiv, persoana lirică din *Elegii vorbite* nu se poate regăsi în nici un contur, în nici o materie volum, substanță, deși toate o reflectă, încearcă să o conțină. Oglinda se preface în cioburi imediat ce chipul vrea să se regăsească în ea. În egală măsură, cuvîntul parcurge acest stadiu. Aspirația — aspirație convergînd totuși spre *comunicare* — este ascunderea și dispariția parabolică : „Fug și mă ascund într-un lucru / astăzi sînt vasul spart / din care roua curge / mîine mă voi refugia într-o pasăre / și voi dormi / în timp ce eu va zbura / mă voi apropia de un cal / și voi fi ochiul lui blînd / și umbrit / voi zăcea ca un vierme / în fructe / rozind miresme / voi fi un urcior mare roșu / și mă voi lăsa umplut / voi fi apa care-l umple / voi fi întunericul din urcior / răcoarea și clipocitul / din mine, urciorul / voi fi culoarea pămîntului / pe care cade umbra lui / pusă peste umbra umărului frumos / care doare ușor sub greutate / și răceala plăcută și apăsarea / și amintirea lor numele / și nimeni nu mă va mai găsi". Versurile acestea induc o stare generală, unind nevoia de cercetare lăuntrică, mutenia abstragerii în „anonimatul" prolific, cu fizica „vorbitului". Trup, spirit, voce sau privire — totul vorbește și de aceea discursul acesta cursiv include o bună doză de artificiu. A *fugi* și a *reapare* sînt etapele aceleiași realități, pentru că sînt fioruri descrise în simultaneitate. Vorbind, ființa ia act de propria melancolie și de dramatismul *unic* al reprezentărilor. Vorbind, *este* : dispare în lucruri pentru a reapărea în formele lor, se întoarce în sine pentru a se regăsi dincolo de sine.

Lăsînd la o parte cele cîteva „excese" de gesticulație, care încă îi artificializează versul, poezia Ștefaniei Plopeanu poate deveni o prezență remarcabilă.

Costin Tuchilă

*) **Ștefania Plopeanu : „Elegii vorbite", Editura „Cartea Românească", 1982.**

PROZA

Autorul și personajele sale

Recenta carte a lui Vlad Mușatescu*) se constituie dintr-o suită de întîmplări cu haz și cu tîlc având ca protagoniști trei copii — Biba, Babane și Babacu — și trei oameni mari : un „detectiv" (autorul însuși zis și Conan doi, supranumit „măiestrică" în familie — desigur, cu dublă aluzie: la „măiestria" penei sale dar și la „stricăciunile" pe care le provoacă sau le suportă ca „detectiv") soția sa, Penke: „omul de aur cu glas de argint", și un „detectiv-ajutor", tanti Ralița. Li se adaugă un cățel, nea Mișu Falconetti, o mașină, Bombița... Două grupuri de personaje dornice să se găsească împreună în lumea copilăriei. Cartea este un fel de jurnal de creație pe viu: căutînd spațiul și timpul propice pentru a scrie ceva pentru nepoții săi, unchiul Andi notează întîmplările grupului compact sau ale unor membri ai lui. Copiii sînt din Valea cu Urși, un canton de sub munte — celelalte personaje sînt bucureștene. Geografia predilectă a tuturor urmează firul Argeșului și ieșirile din aceste limite aduc, parcă, ghinion: vrînd să se recreeze la cabana Cheia, de pildă, membrii echipajului nu găsesc loc de cazare, nu au noroc de timp bun, de gazde primitoare etc. — sînt constrînși a părăsi în grabă zona. Întîmplările cărții se pot organiza, și ele, în trei categorii: întîmplări care se petrec la Valea cu Urși și în împrejurimi — acasă la copii, deci — întîmplări din București și din împrejurimi și, în sfîrșit, întîmplări din timpul călătoriilor. Prima categorie este cea mai interesantă prin „contaminările" pe care le realizează autorul între lumea urbană și cea de dincolo de sat, din cantonul izolat de la Valea cu Urși. Vedem alci locuința unui inginer silvic cu toate amenajările moderne — electricitate, garaj, fîntînă etc. — în jurul căreia copiii udă o grădină de zarzavaturi, îngrijesc animale domestice dar sînt puși la punct și cu ultimele seriale de televiziune. Comicul, întreținut continuu prin limbaj — jocuri de cuvinte, expresii șablon care intervin în vorbirea curentă, apelative sonore, exotice, explicații „tehnice" într-un limbaj de excesivă specializare pentru fenomene banale, etc. — mustește de aceste întîmplări și de situații insolite în care este pus bucureșteanul, el găsește același mod de comunicare cu lumea din jur aplicabil, însă, altei realități. Dimpotrivă, întîmplările grupului în București și în împrejurimi au un vădit caracter moralizator: ele se soldează, de altfel, de cele mai multe ori cu amenzi pe care unchiul Andi le plătește cu stoicism din dorința ca nepoții săi să învețe cum se trăiește la oraș: amendă pentru că nea Mișu Falconetti, dulăul copiilor, a pătruns în parcul zoologic, amendă pentru că „Trabantul" tantei Ralița polușează excesiv atmosfera, amendă pentru viteză prea mare, etc. În timpul călătoriilor, în fine, importanța lor o au evenimentele neprevăzute: defecțiuni la „Fiatul" unchiului Andi, încurcarea trenului și ajungerea la altă destinație, etc.

Rezultă, în tot, o carte despre copii — dar și despre oamenii mari care iubesc copiii — avînd hazul și tîlcul ei, transmițînd cititorului melancolia unei vîrste comune, căutînd inocența dincolo de greșeala aparentă — o carte dăruită din inimă celor mici de un umorist dintre cei mai talentați.

Nicolae Georgescu

*) **Vlad Mușatescu : „Unchiul Andi — detectivul și nepoții săi", Editura „Ion Creangă", 1982.**

CRITICA

Spiritul riguros

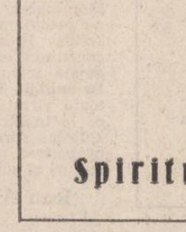

Recenta culegere de eseuri critice și schițe de istorie literară semnate de Pompiliu Marcea *), deși intitulată modest, are în ansamblu o construcție unitară, omogenă în ciuda „varietăților" ce o compun, estompînd, totodată, aspectul mozaicat prin identitatea ubicuă a **spiritului lucid** cu care criticul observă fenomenul literar și prin care interpretează și unifică luxurianța acestuia. Caracterul compozit al volumului se organizează sub tutela acestui spirit riguros într-o structură, coagulîndu-se dinspre general, teoretic și stil istoriografico-asertiv către particular, concret, aplicat, stil combativ, totul convergînd către **judecata de valoare** care, dacă nu întotdeauna forțează ineditul și spectaculosul, în schimb se situează pe solul ferm al demonstrației sever argumentate. „Fidele" sau nu, „lecturile" lui Pompiliu Marcea ies din incidența cu acest spirit consolidate parcă lăuntric; text despre alt text, care la rîndul său este spațiul de intersectare al unei pluralități de texte, studiile lui Pompiliu Marcea par a fi într-o perpetuă căutare a unghiului optim de surprindere a **esențialului.** Și aceasta pentru că, bănuim, Pompiliu Marcea este animat de același demon al investigației lipsite de complexele ariilor literare „laterale" (să ne fie iertată terminologia) atît sub raport axiologic cît și temporal, coborînd spre zorii literaturii noastre. Asemenea lui Al. Piru, Pompiliu Marcea se dovedește o **sagacitate** în mișcare, sedusă de spectacolul literaturii, de la Grigore Alexandrescu pînă la contemporani.

Istoria literară („Unirea țărilor române în poezia vremii", „Romanul românesc în secolul al XIX-lea", „Al. Macedonski", „Eminescu în viziunea lui Călinescu", „Un poet al naturii — Calistrat Hogaș" ș.a.), probleme de teorie și sociologia literaturii („Cultivarea valorilor", un studiu intitulat semnificativ „Spiritul universitar", „Rolul social al scriitorului", „Iraționalism și dogmatism literar" etc.), „pagini despre poezie" (Ion Pillat, Păunescu, Ion Dodu Bălan sau Ilarie Hinoveanu), „pagini despre proză" (Marin Preda, Radu Tudoran, Laurențiu Fulga, Paul Anghel, Dinu Săraru, Marin Sorescu numărîndu-se printre autorii interpretați), „critici, istorici literari, cărturari", „valori românești peste hotare" sau laureatul Premiului Nobel pe 1972, Heinrich Böll, intră, de la sine, în orizontul vast al preocupărilor lui Pompiliu Marcea. Ceea ce ne-a reținut însă în mod deosebit atenția a fost **polemosul** deferent, abia insinuat al criticului, dar nu mai puțin eficient modul în care autorul încearcă să ia poziție față de exagerările unor sentințe, suspectate fie de tendențiozitate, fie de insuficiența demonstrației. În eseuri mai mult sau mai puțin polemice (din rîndul cărora amintim numai cîteva: „Între Lovinescu și Călinescu?", „O interpretare a lui M. Sadoveanu", „Pornind de la o exegeză"), criticul demontează cu o minuție rar contaminată de ironie cîteva exegeze care au făcut vîlvă în critica românească, cum ar fi cartea Ilenei Vrancea despre Călinescu sau „Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu" de Al. Paleologu, demonstrînd fragilitatea multor teze pe care se întemeiază eseurile respective, ori semnalînd necesitatea depășirii „comentariului culturalist" al unor monografii (ca cea a lui Ov. Papadima despre Ion Pillat). Varietățile literare exprimă o viziune riguroasă asupra actului critic, un clasicism deschis spre efervescența novatoare a Operei și pentru care dezbaterea de idei implică, în primul rînd, o responsabilitate morală.

Cristian Moraru

*) **Pompiliu Marcea : „Varietăți literare", Editura „Scrisul Românesc", 1982.**

TRADIȚIA CA MODERNITATE

CENTENAR URMUZ

ÎNAINTE DE URMUZ

Oricît ne-ar părea de bizară literatura lui Urmuz și dezlegată, așa cum și este, de înșiruirea comună de școli și curente, totuși, o „preistorie" românească, dacă nu folclorică în orice caz cultă, i se poate deduce. Scriitorul n-a apărut din neant, alții se încercaseră în asemenea curiozități mai înainte și, chiar dacă „involuntare", se pot izola „urmuzianisme", așa cum a făcut ici și colo G. Călinescu (în „Istoria literaturii române") chiar la o sută de ani înainte de Urmuz. Cît din toate acestea îi trecuse scriitorului pe sub ochi este în ultimă analiză de o însemnătate minoră deși s-ar putea observa că o parte din presa umoristică a vremii, la origină caragialiană, îl interesa categoric. Nu sursologia e aici totul ci o inclinație către absurd care și-a găsit, odată cu Urmuz, expresia omogenă.

Urmuziană, prin absurd, e descripția de „lucruri minunate / și peste măsură ciudate" întreprinsă de Pitarul Hristache, la 1817, în „Istoria faptelor lui Mavrogheni vodă", începînd de la teroarea criminală (spînzurări, trageri în țeapă și altele de acest soi), privită cu „naivitate". Un Turnavitu, nume iubit de Urmuz, era printre favoriții lui Mavrogheni și Pitarul Hristache nu îl uită. Dealtfel, o ediție din această „istorie" a apărut în jur de 1900 prin osîrdia lui Gh. Adamescu iar la 1911 un N. Docan reproducea cronica unui anonim despre Mavrogheni comparînd-o cu ceea ce se știa de la Pitarul Hristache.

Șovăitoarea formulă „urmuziană", de la Pitarul Hristache, e însă la Mihail Zamphirescu, în „Muza de la Borta rece" (1873), curată literatură absurdă. Această operetă „bufă", antijunimistă, emană, precum se știe, de la „Revista contemporană" în scop polemic și distructiv, însă făcînd fără voie un pas enorm către avangardă. O mică prezentare de „zei" antici e, prin demitizare, urmuziană. Joe fumează „ciubuc" slobozind adesea, „lumini electrice", Apelline „apare într-un costum trențăros dar tot încoronat de lauri; este șchiop; coardele lirei ce ține sînt de sfoară de Brașov. El tirăște o targă în care zace Brutnărescu". Lirica scornită de Mihail Zamphirescu într-o manieră parodică a poeților junimiști întrevede în multe puncte stilul din „Cronicari". O epigramă pusă pe socoteala lui Brutnărescu e o probă : „O ! Doamne, o drăguți ostași și popi de foc / Zăpada este verde și fructele se coc". Alte exerciții ludice nu sînt decît o presimțire a mecanismelor avangardiste : „O ! brudi, O ! refugiu nevirsnic, sunt copil / Nevirsnic, o ! refugiu, o ! brudiu, o, asil / Și ghiața ca și focul sînt tot de cașcaval / o barcă peste arbori s'avîntă către mal". Rimele mecanice adăugate la anacronisme par extrase chiar din „Cronicari" de Urmuz: „Că Ștefan Domnul cel mare ca poetul Mencicof / A jucat conțina oarbă lîngă turnul Malakof /.../Că Ioan gură de aur, ca și Sfintul Nicodim / Purta frac cu nasturi galbeni". Călătoria lui Brutnărescu spre Olimp poate fi alăturată de utopia urmuziană a ilogismelor lumii văzute din „căruciorul cu manivelă": „Văzui oameni de hîrtie / Cu mustăți de chilimbar / Lei de cocă pe cîmpie / Mîncînd stridii cu muștar / Văzui urși în uniformă / Slavonească pe un nor / Și p-un munte fără formă / Rațe fripte la cuptor / Văzui fraze d-ale mele / Șchioape, slute în cătușe / Și alăturea de ele / Epigrame făcînd duș". Curăt urmuziene, prin aceea că ating (cu „frazele" șchioape și încătușate și cu „epigramele" făcînd duș) însăși ideea de literatură, producțiile parodice ale lui Mihail Zamphirescu mergeau dincolo de logic prin alte exemplificări, aproape automatice, ca aici : „Pe pod pe la Spiridon / Trece un car cu scoarță / Sufletul tău n-are credință / Dacă nu ți-am fost pe plac / La ce m-au adus de la Buzeu?". Sau ca aici : „Lovește-mă lele în spate c-un bulgăre de iască / Să știe toată lumea din țara românească". Înainte, așadar, de a pune sub semnul întrebării însăși literatura simțul instinctiv al avangardei pătrunderea în literatură sub înfățișarea, scuzabilă estetic, a umorului. Umuzianisme sînt, ca atare, de găsit într-o bună parte a producției umoristice, de speță jurnalistică, mai ales de inspirație caragialiană. „O mare chestie spiritistă" (de la 1893), parodiind pe Hajdeu, descria cum spiritul lui Ghiță „a ieșit din corp. Peste citva timp trebuia să intre într-un corp și prin urmare intră în corpul lui Niță. Ce se întîmplă însă ? Niță, fără să știe istoria cum s-a făcut încarnarea lui, vrea să cheme pe Ghiță" etc. „Miticismele" caragialiene cultivau un absurd curat ; un portret al lui „Tony" (Bacalbașa) era curat urmuzian... „S-a pierdut un Tony (...) Muncitor (poartă întotdeauna mănuși galbene cu trei butoni) intelectual. Miroase grozav a Oppoppponax, Chypre etc. (vezi Prospectus complet de la Maison Lubin et Co.). Mic, nervos și drăcos, se iritează extrem cînd glumești cit de inocent asupra socialismului științific, atunci devine mușcător." Chiar și Tony Bacalbașa dădea semne că ar presimți pe Urmuz cu astfel de raționamente „cazone" despre geografie : „Întinderea unei țări cuprinse între două paralele și ai cărei locuitori au zile mai lungi sau mai scurte decît a vecinilor lor se numesc climă (...) Ca să afli ce-i clima, iei o țară și-o vîri pentru 24 de ore între două paralele. După aia faci o anchetă pe la cetățeni și-i întrebi : „Măi leat, cum ți-s ție zilele ? Mai lungi sau mai scurte decît ale vecinilor ?"

„Urmuziene" pe canal parodic sau umoristic, producțiuni bizare ori ingenioase, precum sînt acestea, n-ar fi produs modificări în optica asupra literaturii dacă nu ar fi apărut, mai tîrziu, avangardele. Dealtfel, excluzînd de aici pe Mihail Zamphirescu, un adevărat dramaturg grotesc, nu sînt semne că vreunul dintre acești precursori ar fi luat în serios exercițiile lor ludice, și că și-ar fi imaginat pentru ele un viitor. Nu este însă și cazul lui Dallocrin (Nicolae Oprea Dinu), un extraordinar prozator ignorat care trebuie socotit adevăratul precursor al avangardei românești înainte chiar de Urmuz, ale cărui „schițe și nuvele" au mult din inovațiile acestui necunoscut. Într-o curioasă producțiune, „Inginerul Tinca" (ed. „Dragonilor de foc", Pitești, 1914), Dallocrin nu urmuzianizează, în principal, ci dezvoltă, înainte de naivi, o pictură naivă, luxuriantă, ca de Rousseau le Douanier („fericit", „iazuri", „nicoree", „tămîie albastră din vilaetul Yemen" etc). Cea mai durabilă parte din acest roman fantast e probabil aceea care presimte suprarealismul visului, al lui Breton din „Nadja", al picturii metafizice. Cum despre acestea mă voi ocupa mai pe larg altădată, cînd voi edita pe acest precursor, mă rezum acum să notez un număr de scheme urmuziene, publicate cu opt ani înainte de apariția lui Urmuz. „Portretul" fantezist e și aici, cu asociațiile arbitrare urmuziene încă estompate : „Era sărac lipit... Făcuse rotațiunea dezastrului, dar n-o măsurase, cu toată matematica lui, căci tocurile de la ghete i se mișcau ca pe două rotile de mosorel... el abia călca de rușine. Cițiva nasturi de la haină îi lipseau ! Un păr blond, în care domnea Simunul, îi cădea pe delaturile gîtului într-o atmosferă îmbicsită de rușine". Însă asociativitatea mergea la Dallocrin în sensul unui fantast baroc.

Seria „urmuziană" a literaturii române se exprimase, așadar, și pînă la Urmuz și toți aceia care au creat apoi o școală de emuli și imitatori (G. Apunake, Moldov, Jacques G. Costin, V. Dobrian, Jonathan, X. Uranus, A. Zaremba) nu au făcut decît să întărească sub raport cantitativ o perspectivă care se exprimase și avea, prin aceasta, creată și preistoria ei.

Artur Silvestri

„Înainte de a trece la poezia străină așa-zis suprarealistă, trebuie să amintim că un precursor de tot interesul al dicteului automatic este un român și anume Urmuz (...) Acest Urmuz, simplu grefier, era un om de rară cultură, pricepător de muzică bună și chiar compozitor, și cine citește fără prejudecăți compunerile lui poate să-i respingă direcția poetică, dar nu-i poate tăgădui finețea evidentă a spiritului (...) În această absurditate este remarcabilă demnitatea stilistică, liniștea de mare prozator clasic din care, prin contrast firește, iese și comicul".

★

„Suprarealismul român este, prin Urmuz, anterior celui francez și independent."

G. CĂLINESCU

„Era în Urmuz o mare vervă creatoare și o fantezie neostoită capabilă nu numai să implice datele realității curente, să le amestece și să dea, la fel cu jocul norilor, forme noi, îndrăznețe și uimitoare, proprii tuturor mitologiilor, dar chiar să evolueze spre basme în care nihilismul fantastic al primelor fragmente și automatismul marionetelor sale primare să se așeze în compoziții limpezi și armonioase".

PERPESSICIUS

„Mulți avangardiști reali nici nu știu că fac »avangardă«, cazul lui Urmuz, de pildă. În orice caz, ei nu cultivau o astfel de etichetă conceptuală, exterioară actului intrinsec de creație."

★

„Sub forma antificțiunii, antiromanul are origini avangardiste, ostile imaginarului gratuit. Nu mai departe, o proză absurdă a lui Urmuz, «Pilnia și Stamate», este prezentată, în parodie, drept «roman în patru părți.»"

ADRIAN MARINO

„Dintre cei zbuciumați, Urmuz este indeosebi semnificativ (...) Spunem aceasta pentru că acum i s-au strîns în plachetă prozele al căror loc, ca valoare explicativă, este în apropierea enigmaticelor «Saisons en Enfer», «Igitur» sau «Coup de dès» (...) Opera lui Urmuz este semnificativă pentru că însăși lipsa de speculație teoretică este o atitudine cugetată. Opera urmuziană, superba teratologie a intelectului, trimisă spre edificarea noastră, trebuie înțeleasă ca o chemare la ordine."

LUCIAN BOZ

„Există o categorie de texte esențiale, pe care suprarealismul românesc le-a produs cu profunzime și care au devenit emblematice pentru noul curent : este vorba, desigur, de scrierile lui Urmuz (...) Fapt esențial, (...) textul urmuzian devine un fel de matrice prozastică a noului curent".

MIHAI ZAMFIR

„Urmuz (...) n-a scris în total decît nouă bucăți, sub 50 de pagini, anticipînd pe plan mondial literatura absurdului."

AL. PIRU

RĂDĂCINILE FOLCLORICE

S-a pus mare accent pe morbidețea psihologică a lui Urmuz, iar arta lui a fost analizată în sine sau prin repercusiuni, ca noutate absolută, fără nici o atenție pentru radicalul ei, ca și cum ar fi ieșit din goluri. În realitate, arta urmuziană izvorăște din tiparul folclorului românesc vechi.

Demetru, copilul, a trăit într-o atmosferă folclorizantă **specială**, căci tatăl său, Dimitrie Ionescu-Buzău, a ținut, mai bine de un deceniu și jumătate, prelegeri de medicină populară teologilor de la Seminarul central (1891—1907). Or, pentru a se documenta, profesorul trebuia să cerceteze colecțiile folclorice în care rețetele leacurilor tradiționale sînt însoțite de texte de vrăji și descîntece curat... urmuziene. Se mai adaugă amănuntul deloc neglijabil că Demetrescu-Buzău își compune textele în tribulațiile de la Răchițele (din Argeș), Casimcea (din Dobrogea) și Ghergani (din Dîmbovița), adică acolo unde se află sursa folclorului absurd autohton. Dim. Demetrescu-Buzău devine Urmuz sub presiunea unui model care-l obligă la inițiativă creativă proprie. Stabilindu-se la București, ca grefier, el confirmă atracția organică față de arta nutrită de matcă : se înscrie în „Societatea corală pentru cultivarea simțului artistic «Cîntarea României»", poposește îndelung cu ochii, potrivit mărturiilor unor amici, pe tablourile lui Grigorescu, Andreescu, Luchian și Aman și exultă privind **Cuminția pămîntului.** Fără a fi uitate, aceste date n-au spus nimic comentatorilor, preocupați să facă din Urmuz un mesager al vidului. De fapt, ele spun totul.

Mai întîi, tipul compozit pe care Urmuz îl introduce în dicționarul de personaje al prozei moderne e o prezență abundentă în basme și eresuri. Monștrii săi, în care se poate citi confuzia de regnuri, coboară din stirpea zmeului împărășat, care lasă scîntei din picioare și scoate foc pe gură, iar în cap închide o piatră nestemată, mare ca aluna sau nuca ; din a Zburătorului care, în chip de sul de foc, de stea prelungă sau de pasăre, pătrunde pe coșul sau hornul casei, pentru a se preface apoi în om : să ne amintim că protagonistul din **Pilnia și Stamate** se lansează în astfel de incursiuni, iar tema din **Fuchsiada** e preumblarea pe astfel de canale. Omul mecanomorf urmuzian, de singularitatea căruia s-a vorbit atîta s-a născut din contemplarea căpcăunilor, oameni cu cap de cîine, împodobiți cu două guri, una în față, alta la ceafă, și cu patru ochi, din care unul încrustează fruntea, dotați cu dinți de fier, ceea ce le permite să-și satisfacă vocația antropofagică. Or, care dintre monștrii compoziți ai lui Urmuz n-o are ? Iată-i pe Algazy și Grummer cum se devoră reciproc : **„Înfometați și nefiind în stare să găsească prin întuneric hrana ideală de care amîndoi aveau atîta nevoie, reluară atunci lupta cu puteri îndoite și, sub pretext că se gustă numai pentru a se completa și cunoaște mai bine, începură să se muște cu furie mereu crescîndă, pînă ce, consumîndu-se treptat unul pe altul, ajunseră ambii la ultimul os... Algazy termină mai întîi...".** În oamenii-pasăre, Emil Gayk și Grummer, Urmuz proiectează o metaforă curentă în comunitatea rurală la începutul secolului : funcționarii administrativi (primari, notari, agenți fiscali, judecători) erau asimilați păsărilor cu cioc de foc sau de fier, ca o conștiință a funcției caracteristice (spoliatorii) și a uneltei emblematice (condeiul sau tocul). Dim. Demetrescu-Buzău se va fi «bucurat» el însuși de această identificare folclorică naivă, pe care Urmuz o acidulează pînă la naturalism : **„Nu mai avea nici un moment de pierdut. Intrase în al șaptezecelea an al existenței sale, lăsînd în urmă un trecut glorios, și acuma zilele îi erau numărate. Singura dorință ce mai avea era să-și serbeze nunta de argint. În acest scop chemă pe toți arogații și, după ce îi invită mai întîi să ciugulească din niște sămînță de cînepă, îi aruncă în o cristelniță de var".** Firește, se vede bine, scriitorul își transcende modelele, dar că pornește de la ele, iată un lucru cert.

Însă Urmuz nu ia din folclor numai structura compozită a personajelor, ci și mecanismul pără sau antilogic. Poetul român anonim a încercat foarte devreme și falsa metodă a dicteului, ambiționînd să obțină o expresie pur formală, neangajată de nici un sens în afara aceluia al hazardului și al sonorităților care curg una din alta. Dar, ca și-n cazul poeticii suprarealiste, inclusiv al aceleia urmuziene, controlul nu piere cu desăvîrșire în zămislirea textului, pentru că o retorică îl organizează întotdeauna, cum se întîmplă în discursul cumulativ al copiilor : **„— Cioc — moara ! / — Eu o dreg. / — Tuguliță cu untură ude e ? / — În pod. / — Podul unde e ? / — L-a ars focul. / — Focu unde e ? / L-a stins ploaia. / — Ploaia unde e ? / — A băut-o boii. / — Boii unde e ? / — I-a împușcat pușca. / — Pușca unde e ? / — A mîncat-o rugina. / — Rugina unde e ? / — A mîncat-o pisica. / — Pisica unde e ? / — A murit. / — Moartea unde e? / — A pierit".** (variantă Gh. I. Neagu). Rezultatele în direcția exprimării prin „automatism psihic pur" a „funcționării reale a gîndirii", așa cum voia André Breton, pot fi considerate remarcabile : imaginea ospățului cu rugină la care se dedă pisica atestă un nivel superior la care se poate înălța metoda. Iată și o snoavă bucovineană, construită pe același motiv, al consumării absurde și al decimării în lanț, dintr-un motiv și cu un scop și ele anormale : **„O babă, gătind bucate, strigă pe cocoșel să-i aducă surcele. Culegînd surcele, cocoșelul își feșteli piciorușul și se duse la baba să i-l șteargă cu fuiorușul, «dar baba n-a vrut și i-a zis bai» // Cum se întoarse moșneagul, cocoșelul fuge la dînsul : «Moșule, moșule, bate baba, să ia fuiorușul, să-mi șteargă piciorușul». Și moșul încă zise «bai». // Cocoșelul atunci fuga la mugur : «Mugure, bate pe moșneag să bată baba, baba să ia fuiorușul». // Apoi la capră : «Capră, roade mugurul, mugurul să bată pe moșneag, moșneagul să bată baba...» // În urmă la lup : «Lupule, mănîncă capra, capra să roadă mugurul, mugurul să bată pe moșneag...» // După aceea la pușcă : «Pușcă, împușcă lupul, lupul să mănince capra, capra să roadă mugurul...» // În urmă la șoarece : «Șoarece, roade pușca, pușca să împuște pe lup, lupul să mănince capra...» // În cele din urmă la mîță : «Mîță, mănîncă pe șoarece, șoarecele să roadă pușca, pușca să împuște lupul, lupul să mănince capra, capra să roadă mugurul, mugurul să bată moșneagul, moșneagul să bată baba și baba să ia fuiorușul să-mi șteargă piciorușul...». Mîța l-a ascultat. A dat îndată mare fuga la șoarece, șoarecele fuga la pușcă, pușca fuga la lup, lupul fuga la capră, capra fuga la mugur, mugurul fuga la moșneag, moșneagul fuga la babă și baba a luat fuiorușul și a șters cocoșelului piciorușul".** (variantă Sbiera). Ce e aceasta decît o narațiune goală de sens, dar de un dramatism gradat savant, asemenea, de pildă, **Fuchsiadei ?** Bufoneria, parodia enormă, caricaturalul, umorul negru, butada paradoxală, calamburul și condiționarea derutantă între regnuri, toate acestea se află într-o asemenea snoavă de un urmuzianism arhaic. Filmului de o plasticitate violent paralogică, al șoarecelui mîncat care roade pușca, al puștii dereglate care ucide lupul, al lupului omorît care se hrănește cu o capră s.a.m.d., și tabloului pisicii care se întreține cu rugină, Urmuz le adaugă isprăvile gastronomice ale lui Ismail : **„Ismail nu umblă niciodată singur. Poate fi găsit însă pe la ora 5 1/2 dimineața, rătăcind în zig-zag pe strada Arionoaiei, însoțit fiind de un viezure de care se află strîns legat cu odgon de vapor și pe care în timpul nopții îl mănîncă crud și viu, după ce mai întîi i-a rupt urechile și a stors pe el puțină lămîie...".**

De asemenea, celebra pseudofabulă **Cronicari** („Cică niște cronicari / Duceau lipsă de șalvari. / Și-au rugat pe Rapaport / Să le dea un pașaport. / Rapaport cel drăgălaș / Juca un carambolaș, / Neștiind că-Aristotel / Nu văzuse ostropel. / «Galileu! O, Galileu ! / Strigă el atunci mereu — / Nu mai trage de urechi / Ale tale ghete vechi». / Galileu scoate-o sinteză / Din redingota franceză, / Și exclamă : «Sarafoff, / Servește-te de cartof !» **MORALĂ : Pelicanul sau Babița**"), în care o imaginație productivă leagă între ele secvențe care n-au nici o legătură, dintr-o niciodată cheltuită bucurie a ludicului, e o variantă modernă la pseudofabulele copiilor, ieșite dintr-un spirit identic, nepăsător la convenția logicii, pudorii și gramaticii : **„Oaie, oaie, rapănă, / Sade-n c..., și dapănă, / Și se roagă rugului / Și se-nchină cucului : / — Cuculeț, măria ta, / Venii pin' la dumneata, / Să-mi daiăl cal porumbac / Să mă duc pin' la Novac, / C-am auzit / C-a făcut / Trei feți, / Logofeți. / Unul a murit / Și-unul a pierit ; / Unu-n munte s-a suit, / Muntele s-a surupat, / Apele s-au turburat, / Peste-un gros, / Furnigos, / Tiști un iepure flocos. / Mă dusei la musc'a mare ; / Musc'a mare treiera / Cu fetița lîngă ea, / Cu fetița cu chitie / De spanghie, / Cu pană de ciocîrlie. / — Dă-mi, fetiță, cheile. / — Nu-s la mine, / Vai de mine ; / Sînt la Radea-n București, / Sus pe curțile domnești. / Mă dusei la Alburuș, / Alburuș, ceară-ceară s-aprindea, / Roiul se deschidea. / Cruce-n casă, / Cruce-n masă, / Dumnezeu cu noi la masă. / Ionete, / Înflorete, / Dumnezeu să ne ierte".** (variantă Grigore G, Tocilescu). Dind artificiului ce e al artificiului, această cavalcadă urmuziană de bizarerii e superioară pseudofabulei care îi împrumută numele.

Meritul lui Urmuz e de a fi avut ochi pentru acele texte folclorice pe care scriitorii de pînă la el, chiar dacă le-au cunoscut, le-au ignorat. El nu s-a sfiit, ca aceștia, de infantilismul și hilaritatea lor. Preluîndu-le mecanismul antilogic, a scris altele la fel de infantile și de hilare, dar într-o limbă renovată și cu un inventar de început de secol XX. Oricît ar încerca unii să facă din el un debusolat care agonizează în cușca unui destin nemilos, Urmuz este în felul său, și un... urmaș al copiilor din satul românesc.

Constantin Sorescu

«CAZUL CIPRIAN»

Un sinuos hazard a adus opera de mici dimensiuni a lui Urmuz în atenția generală de abia după voita sa dispariție. Convertirea operei în obiect de cult a durat o vreme, pînă ce avangardismul literar de la noi, devenit grupare literară, și l-a ales, cu îndreptățire, precursor. „Mitul Urmuz", a cărui manifestare îmbrăca totalitarismul elogiilor de la începutul deceniului al IV-lea, se întrevedea încă de prin 1927, cînd comedia „Omul cu mîrțoaga", a prietenului său din adolescență, actorul-dramaturg G. Ciprian, provoacă în presă acuzația, enunțată cu mijloace literare și nu cu probe juridice, de plagiat. Acuzatorul nu era altul decît Tudor Arghezi, cel care-i publicase, lui Urmuz, lucrările în „Cugetul românesc" (1922—1923) și-l virise-n „cristelnița fringindu-i genunchii" pentru a-l transforma pe măruntul grefier de la Curtea de casație din Demetru Demetrescu-Buzău în Urmuz. Acuzația lui Arghezi, apărută în paginile „Biletelor de papagal" (I, nr. 16, 19 feb. 1928) era formulată în următorii termeni : „Am stat la spectacol și ne-am surprins tulburat. M-am zvîrcolit în mine, în vreme ce întreaga sală aplauda cu hohotul de rîs. M-am strîns și m-am desfăcut ca să alung o impresie, zece impresii, o sută de impresii. Eram în fața unei crime : făcuse crima Ciprian sau comiteam crima eu ? Într-o pauză, l-am văzut pe Urmuz, care murise, strecurîndu-se cu surîsul său printre staluri, salutînd cucoanele deranjate și venind la urechea mea și șoptind : — Nu e de Ciprian ! De zece ori l-am alungat, de zece ori a fugit și s-a întors prin întunericul sălii"...

Desigur, Tudor Arghezi se baza nu numai pe uimitoarea asemănare a unor personaje și situații („Chirică e al lui Urmuz, mîrțoaga e a lui Urmuz" spune el în același articol) și pe faptul, cunoscut de toată lumea, că Urmuz își concepuse opera (schițele, poeziile) prin 1908—1909, după care le încredințase prietenului său, actorul Ciprian, acesta „popularizîndu-le" în lumea teatrului și a cafenelei literare. Ele, este iarăși bine știut, circulau prin oralitate, făcînd deliciul ascultătorilor. Răspunsul actorului-dramaturg nu întîrzie să apară, G. Ciprian „apelînd" la Urmuz ca „martor al apărării". „Scumpe domnule Arghezi... în ce mă privește refuz să primesc paternitatea unor personaje create exclusiv în creierul amicului meu" afirmă „Urmuz" din postumitate.

În fața lipsei evidente de probe, admiratorii lui Urmuz n-au încetat să acrediteze ideea unei influențe covîrșitoare a acestuia față de G. Ciprian. În 1929, aflat pe Coasta de azur, Ciprian începe subiectul unei noi piese, „Nae Niculae", care, pusă în scenă, a fost un răsunător fiasco, dar a sporit „bănuielile" „că G. Ciprian n-ar fi scris «Omul cu mîrțoaga»" (Ov. S. Crohmălniceanu). Astfel se explică faptul că, într-un articol din 1930 („Îndreptar", I. nr. 12, oct. 1930) Mihail Cruceanu, reia discuția întreruptă de Arghezi, aducînd unele argumente, de detaliu, în plus : «Unii au încercat să-l completeze și să-l imite, dar „absurdițăile" lor n-aveau nepreväzutul, fluiditatea, în fine, succesul pe care-l obțineau divagațiile lui Demetrescu. Unul dintre acești prieteni a fost și artistul Ciprian zis „omul". De aceea, mulți au bănuit că piesa „Omul cu mîrțoaga", aparține în ceea ce privește concepția, lui Demetrescu Buzău. Înclin a crede la fel, căci satira din piesă oglindește prea bine felul personal de judecăți al lui Demetrescu. În special scena puțin teatrală din actul al III-lea, cu inspectorul căruia îi fuge morga o dată cu terenul de sub picioare, și scena din actul IV, unde admiratorii eroului sînt culcați în genunchi, am auzit-o din gura lui Demetrescu în formă de glosă filosofică și morală, așa cum avea obiceiul să povestească și să comenteze tot ce-i trecea prin minte, înainte de a scrie, sau în timpul cît scria.»

Dacă, între timp, elucidarea situației create nu a înaintat, deviind totuși spre ideea că Ciprian a folosit un procedeu nerecomandabil, scrierile ulterioare ale actorului relevă unele aspecte ce nu trebuie ignorate. În amintirile sale, intitulate „Măscărici și mizgălici" (1958), Ciprian acordă un spațiu întins atît prieteniei sale cu Urmuz, de a cărei personalitate frapantă era puternic înrîurit, cît și genezei subiectelor pieselor sale. Este clar că subiectul „Omului cu mîrțoaga" l-a găsit participînd la curse (un sufleor din teatru era proprietarul unui cal de curse), cum tot neîndoielnic, e că momente din creația lor de școlari, deci autentice, apar în piesă. Despre „Nea Niculae" aflăm amănunte și în corespondența lui Ciprian cu Corneliu Moldovan, directorul Teatrului național, pe care îl ținea la curent cu preocupările sale literar-dramatice, nepierzînd ocazia de a scăpa afirmații simpatic-acide despre Arghezi, din motive lesne de înțeles.

Dacă amintirile lui Ciprian aduc noi argumente — nu directe, pentru că el nu se referă la acuzația ce a stăruit în epoca referitoare la paternitatea pieselor sale — trebuie spus că dramaturgul a încercat prin „Capul de rățoi" (1940) o primă piesă suprarealistă din dramaturgia noastră, să înlăture prejudecățile care conduceau spre plagiat, conturînd o „dramaturgie Ciprian" sui-generis.

Dar încercarea lui Ciprian de a demonstra existența unui suprarealism al dramaturgiei sale a reprezentat mereu principala sursă de muniție pentru cei care văd în aceste piese geniul lui Urmuz.

Lucian Chișu

Desen de Marcel Iancu

«URMUZ — IL PRECURSORE»

● În urmă cu cîțiva ani a apărut în limba italiană o plachetă conținînd cîteva eseuri critice, fragmente de interviuri și o traducere, reunite sub titlul „Urmuz l'anarchico". Din această plachetă, a editurii „Il Libero Accordo", reproducem un fragment din studiul Mirei Simian, o analiză detaliată a fabulei „Cronicari".

După ce a dezvăluit o lume de monștri mecanici, fantoșe interșanjabile, fruct al singurătății și al nimicului, Urmuz încheie cu o fabulă producția lui descărnată. Autorul, care pune în evidență absurditatea condiției umane și moartea ideilor, vrea să ne dea aici totuși puțină speranță. Opera lui, inclusiv această fabulă, semnează nașterea unui mod de exprimare nou : literatura Absurdului. În versurile lui scurte, ironice, ilogice, Urmuz inventează o perspectivă nouă, o formulă originală de compoziție. Ca în operele, mai recente cu treizeci de ani, ale lui Eugen Ionescu și Samuel Beckett, marionetele lui Urmuz apar pe scena vieții recitînd partea lor și apoi mor, fantasme ale lucrurilor, epave care se precipită în vid. Pentru întîia dată asistăm la reprezentarea unui **Guignol** uman, alegorie a sorții și a nimicului celest și terestru. Temele lui Urmuz sintetizează în aceste strofe ultimul strigăt al revoltei. E omul secolului nostru care luptă contra mașinilor și avertizează asupra pericolului de a fi nimicit de automatism, de perspectiva de a dispărea în anonimat.

Urmuz începe poezia lui lent, ca și cum ar fi o povestire pentru copii, ne prezintă un grup de marionete prăfuite, cronicarii. Îmbrăcați în ample și lungi pantaloni turcești, „șalvarii", sînt conștienți de caducitatea a ceea ce fac și doresc, cu ardoare, să meargă în lume în căutarea unor noi forme expresive. Însă proiectata evaziune a cronicarilor e, se poate spune, respinsă încă de la începutul textului. Rappaport are altceva de făcut : joacă biliard și pe punctul de a face un „carambol". Aici, fabula lui Urmuz își asumă o dimensiune fatalistă. (...) Apare, nestăpînit în nebunia lui, un al doilea grup de marionete, „filosofii". Dacă acei cronicari sînt simbolul istoriei, acești filosofi-marionete întruchipează moartea ideilor. În acest punct autorul unește două vocabule strict diforme, pentru a distruge textul. Numele lui Aristotel (Logica) e asociat cu acela al ostropelului (mîncare comună, imagine a vieții cotidiene), indicînd că logica e alungată definitiv din viața de toate zilele.

Rappaport, iritat de deranj, începe să strige. Cheamă acum o altă marionetă, Galileu (Filosoful care a descoperit pendula și mișcarea stelelor), care e simbolul Timpului. Aristotel e doar numit, în timp ce Galileu e descris în amănunt. Ca și cronicarii, care îmbracă pantaloni vechi, el încearcă în zadar să încalțe o pereche de ghete uzate. Mișcarea mecanică a lui Galileu dă sensul esenței sale de fantoșă, ne face să simțim că timpul s-a oprit. Sîntem în chiar miezul profeției lui Urmuz, care prevede viitoarele curente literare. Asistăm la un spectacol de circ. Galileu, înfofolit într-o redingotă prăfuită, cu abilitatea unui prestidigitator, ca un clown (figura clownului a avut mare influență în teatrul absurd) scoate o sinteză nouă din mantaua lui ; o nouă formă expresivă. Eugen Ionescu, fondator al curentului absurdului, pune opera lui în punctul de întîlnire a două literaturi, franceză și română. Urmuz prevede cu toată evidența o fuziune de acest fel, cu treizeci de ani înainte. Ideea de înnoire se precizează în versul care urmează.

Vorbind de Sarafof (revoluționar bulgar) și de cartof, autorul continuă adunarea de termeni diformi, creînd încă o dată expresia unui text în cheie absurdă. Sarafof trebuie să se alimenteze cu cartofi. Sensul acestor versuri e complex. [...] Ultimele cuvinte sînt ale lui Rappaport, al cărui ordin e ca un testament, anunțînd viitoarele tehnici ; obiectul va fi protagonist. Urmuz încheie fabula cu o morală. Reduce aceste fantoșe, acești cronicari, filosofi, revoluționari, la un simbol : pelicanul, zburătoare stupidă și pretențioasă.

Cum se întîmplă întotdeauna în opera lui Urmuz, și aici umanitatea se degradează : autorul găsește în lumea păsărilor adevăratul corespondent al morții sufletelor. Aici sînt semne premonitorii ale reducerii limbajului la sunet pur, ale anulării gîndirii, ale absolutului vid spiritual. În același timp, putem nota că și simbolul pelicanului este substituibil cu o sosie oarecare, babița.

Mira Simian

Prezentare și traducere de Artur Silvestri

mara nicoară

Jurnal

Sub munți zac zilele mele,
Colbul adunat sub munți.
Acum adevărul pe balanță este sămînța
de mac,
Ochiul de vrabie.
Pășesc prin ierburi, fumuri inalte,
— Cutremurată in fața tufei de trandafiri
singerii :
Cine se uită la mine,
Urmai cui a rămas in grădină ?

Din nou

Te-au părăsit zeii, păsările se reintorc
tot mai puține,
Holdele galbene stau nemișcate,
Zgomot de roți pe căile depărtate ale
văzduhului
Din cind in cind
Intunericul se lasă
Peste munții Carpați.
Turme blinde pasc ierburi amare.
Sufletul abia palpitind
Se va ridica din nou pe ceruri eterne.

Singurătate

Cum trandafirul se naște cu propria-i
moarte odată,
Cum focul se mistuie singur,
Cum fluturele și pasărea
Lunecă pe aer și timpul vieții lor
se scurtează cu inaintarea,
Așa sufletul meu arde.
Plopii singuratici din jurul lacului te văd
Zăpada păpădiilor te atinge
Fără tine sufletul meu se mistuie singur,
Razele soarelui sint negre.

Ninge

Banii tociți ai cuvintelor
Subțiri, străvezii, prin argintul lor
Acoperișurile roșii ale vechiului burg
Se văd urite și mici.
Timpane vii sint frunzele și geamurile,
Vrăbiile, ușile, vintul,
Pe trepte zdrăngănind, spre un adinc unic
Toate cuvintele alunecă.
Trebuie alte cuvinte pentru adevăr,
Trebuie alte cuvinte pentru iubire.
Sint un crin in placenta albastră a văzduhului
Ninge cu vorbe
Incit stelele se depărtează și se ofilește totul.

Floarea de mac

Cum aș putea să intru in casa nopții singură
Cind fără tine ierburi își ascut lăncile
deasupra mea
Și vintul stirnește animalul de sticlă albastră
Al lacului ?
Atitea capcane sint la tot pasul
Așezate de un nevăzut vinător,
Intre cuvinte sint prăpăstii pline de lupi
Care mă privesc cu ochii roșii.
Ține-mă strins in brațe și nu mă lăsa
Altfel voi inroși ogorul veacului
Fiecare poet e o floare de mac
Luminind.

Dimitrie Gavrilean : „Ultima Licornă"

valeriu armeanu

Macaze

Nu vezi tu, Reily
că s-a intors lumea pe dos,
pină și la bomba cu neutroni
am ajuns să facem coadă,
pină și la scaunul meu de șaispe lei,
pe care scriu,
s-a constatat o pneumonie ușoară ;
ți-am spus că a coborît dracu
pe pămînt,
că prin rai miroase-a pucioasă,
și nu m-ai crezut,
spune-mi tu ce să-ți spun
ca să mă crezi,
că am ajuns ca soldatul
să merg după tine tiriș,
te-am rugat să nu mă mai enervezi,
că sint oprit de doctor,
dar tu ai ris,
mereu mi-ai tras nervii la indigo
și fericirea la ghește nder,
nu-mi ajunge mie
cite nopți n-am dormit
din cauza turnului din Pisa
pe care nici pină azi
n-am reușit să-l indrept,
nu-mi ajunge mie cite războaie,
cite șenile și cite nenorociri
au curs peste mine,
știi bine c-am fost lovit de noroc
și lovit intruna de cisme,
am dus viață de bos
și-am dus viață de ciine,
am fost prinț și hamal
am fost virgula vremii
aruncată prin fraze,
tras mi-a fost trupul pe roată
și singele tras pe macaze.

Vagonul de dormit

Ca o membrană și ca un visc de drojdii
ce proclamă seducții,
devine un simplu dezgheț,
acolo unde moartea
acolo unde sint marile șovăieli
pe care cintă pădurea...
Există o gară
in care n-a oprit nici un tren,
există un geamantan de eșecuri,
ceri cheia la impiegat
dar el își intoarce buzunarele pe dos,
dă din umeri, transpiră,
își șterge fruntea
spargi lacăte, spargi balamale
cu gindul la pensie,
in cele din urmă
își aduce aminte că a uitat-o in borș,
și deodată respiri ușurat,
vezi că geamantanul se deschide
ca o gură de pușlama,
inăuntru nu e nimic
sau aproape nimic.
Aștepți trenul dar in locul lui
vine bucătăreasa
și-ți bagă soarta in ciulama
și speranța in ghips,
le mestecă puțin, după care, cu lacrimi in ochi
iți spune că pantofii sint tot acolo
unde ii lași deobicei, in antreu,
pe covorașul acela incert,
ca un strănut de papagal,
livada e pe noptieră și riul
tot la locul lui, in sertar,
eu merg mai departe, zice ea,
te rog să nu te superi,
azi sint coletărie rapidă,
nu pot să intirzii in nici un chip,
nu pot să fac lumea s-aștepte,
tu chemă pe cineva
ce să-i faci,
cu tine aș avea atitea de vorbit,
nu mai pot, din păcate, nici să regret,
regretele vin cu celălalt tren,
le-am inghesuit pe toate,
intr-un vagon de dormit.

Dimitrie Gavrilean : „Înțelepții"

sorin preda

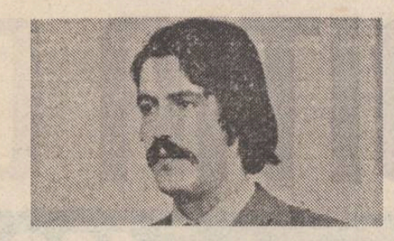

conversația

Simțeam că toată povestea asta o să se termine prost. De la un timp incoace, telefoanele Marei căpătaseră o regularitate exasperantă. Ele erau o palmă, un cot, o prăjină, o leghe, un nod, o milă, un yard, un baril, o tonă dw, dar mai ales o milă, cu care îmi măsura săptămînile și, desigur, răbdarea.

În fiecare luni la ora șase, imediat cum intru în casă, telefonul trebuie să zbirnîie. Aș putea ca tocmai luni la ora șase să rămîn în oraș sau la serviciu, să plec la țară, să mă dau dispărut, să uit, să mă încurc cu prietenii sau cu o femeie mai nostimă. Cred totuși că avantajele ar fi minime. I-aș interzice un obicei, obligînd-o în același timp să-și creeze un altul, mai agasant poate. Oricum, simt nevoia unui minim control asupra situației, pe care numai acceptarea acestui joc de-a telefonul mi-l poate oferi.

Constat că nu ne-am despărțit, cît ne-am îmbolnăvit de despărțire. E o diferență, trebuie să recunosc. Și chiar de n-ar fi așa, gîndesc, că o palpare, un control general de specialitate nu au ce să strice sănătății relațiilor noastre. Dimpotrivă. Cu puțin noroc și fără să facem excese, o putem duce așa pînă la adînci bătrînețe.

Deci, trebuie să ridic receptorul, să vorbesc și s-o ascult. Așa, cel puțin, sînt scutit de surprize ulterioare, de reproșuri absurde sau de interogatorii fără sfîrșit... Unde-ai fost ? Pe unde umbli ? Chiar nu te interesează ce face copilul ? Nu cumva te-am deranjat ? Ar trebui să mi-o spui și să nu mă lași ca pe-o caraghioasă să insist, întrebări la care nu se poate răspunde decît într-un anumit fel : plictisit, încurcat, monosilabic, cu da și nu.

— Vezi cum ești ? Și mai vorbeai de mine...

La vîrsta mea nu mai suport să fiu pus la colț pentru orice fleac, dar cînd e vorba de Andrei, orgoliul meu e o jucărie, un ursuleț descompletat, un ursuleț cu ochii scoși, jumulit, cu picioarele rupte, pierdute pe drum.

Alteori îmi pune muzică, aceeași de regulă, Paul Anca sau c' était ton décembre, sur la plage, sur la plage...

— Ei, ce spui ? Îți place ? O mai pun o dată ? Hai, nu-nchide. Nu fi uricios. Te rog. Nu pot să cred că muzica asta nu-ți amintește de...

Dimitrie Gavrilean : „Căruța mascaților"

— Vag. (Un concediu la mare, la corturi, cutii de conserve goale, cotoare de mere și simburi de piersici peste tot, trupuri goale, noi doi făcînd dragoste de dimineața pînă seara, în cort, în apă, pe plajă, la discoteca, chiar și la Autoservirea din colț, noaptea, briza mării, nu alta decît cea cîntată de poeți, vapoarele în largul lor luminate ca niște bostani cu luminarea aprinsă înlăuntrul lor golit, aerul sărat, pielea sărată, sărutul sărat, iluzia că măcar o dată pe an ai voie să faci tot ce vrei, inclusiv să stai expus în fundul gol la soare și să-i faci vecinei semn cu ochiul... Ei, crezi că merită să încerci ? Ce spui, mă ridic la nivelul cerințelor sau nu ?). Ei și ?...

În fiecare luni la ora șase deci ridic receptorul. Soneria stridentă mi-a declanșat deja prima întrebare și desigur o salivație abundentă. Nici Pavlov nu s-ar fi descurcat mai bine decît Mara... Ce faci ?... Dar tu ?... Amănunte, întîmplări obișnuite, tăcere (important e să nu uit a întreba ce face copilul, cum mai stă cu parasimpaticul, cu calcemia, cu obrăznicîile, cu ideile lui morbide, dar de mine ce zice ? Nu m-a uitat ?... Mai și întrebi...). La sfîrșit, ca o încununare a convorbirii noastre, ca o răsplată a răbdării mele, mi se face rezumatul săptămînii abia încheiate și trebuie să recunosc că Mara se descurcă mulțumitor, mai ales cînd se lamentează. De argumente nu duce lipsă. Le schimbă din mers ca vitezele la bicicletele de cursă Bianco, Campagnolo, Sputnik, în funcție de înclinația pantei — panta vieții, desigur.

...Nu e ușor, dee, cam totul se schimbă. Oamenii te privesc acum cu alți ochi, mai ales la serviciu, unde bărbații au început de acum să te considere victimă sigură... E în mare lipsă, îți spun eu. Îi faci un mare serviciu, nu vezi cît e de nervoasă ? Ha-ha. La început se va codi, așa fac toate, dar cu puțină perseverență și puțin sentiment plasat cînd trebuie, totul se rezolvă. Hai că știi și tu, cotoi bătrîn. Trebuie să te învăț eu care-i meșteșugul ? Caută deci să fii cît mai des în preajmă și cînd ești singur cu ea plînge-te, spune-i fără ocolișuri că-ți merge prost viața de familie, soția te neglijează, probabil că și-a găsit pe unul cu care te înșeală. Asta obligă la o atitudine protectoare de răspuns. Femeia trebuie să mîngîie și să strîngă la piept chiar și atunci cînd nu are cu cine să o facă. Plînge-te deci bărbătește, fără să te umilești. Nu orice suferință înnobilează omul. Vorbește-i mai bine de visurile tale casnice făcute praf, cere-i discreție totală, pentru a fi cît mai credibil, obligă-o să facă mereu comparație cu însăși situația ei de nici văduvă — nici fecioară, dă-i de înțeles că e singura ființă în stare să te înțeleagă, revoltă-te la gîndul că cei din birou, așa zișii prieteni și colegi de opt ore, își vor imagina că discuția voastră trebuie să ascundă cine știe ce legătură amoroasă, ei nefiind în stare să înțeleagă că între un bărbat și o femeie poate să existe o legătură sinceră și curată cum este cea a voastră, pentru că ei, sărmane ființe glandulare, nu fac altceva decît să judece lumea după propria lor înfățișare. În tot cazul, prietenește îi-o spun, nu risca de la bun început gesturi obscene (palme și pișcături de fund, cum ai obiceiul), propuneri fără perdea, îmbrățișări pripite, declarații penibile, cadouri scumpe care să-ți trădeze nerăbdarea. O să ai timp destul după. Cu o femeie totul se aranjează. Asta-i legea lor, ce vrei ? Mai degrabă vei avea probleme cu ea la despărțire. Pare a fi genul — ceva melo, în amestec cu ceva abilitate muierească. Caz tipic. Totul va fi să pună laba pe tine, iar cînd va vedea că nu-i tine figura, va deveni brusc viperă, șarpe cu clopoței, fiară de pădure. Ca să scapi cu fața curată, va trebui să o prinzi cu ceva, dacă nu, să inventezi, să pui la cale și numai în ultimă instanță să fugi, dar atunci s-o faci mîncînd pămîntul, să nu ți se vadă călciiele. Hai că te descurci tu că nu ești copil. Îți trebuie doar puțin curaj. Vezi numai ca nevastă-ta să nu miroase ceva și, cum spuneam, fără cadouri — neapărat să nu uiți asta. Cadourile obligă, denaturează și fac despărțirea greu de suportat. Totuși, pentru început, caută să nu-i pari zgîrcit, cît mai degrabă calculat, om cu capul pe umeri. Fii atent mai ales cu copilul. Nu te duce acolo niciodată cu mîna goală. Asta face impresie și apoi, în felul ăsta îți asiguri tăcerea pustiului. Copiii ăștia crescuți doar de mamă sînt foarte agresivi și geloși, tind mereu să înlocuiască lipsa tatălui. Gelozia unui copil e ceva groaznic. În unele cazuri se poate ajunge și la sinucidere. Numai asta nu ți-ar mai lipsi. Așa că împrietenește-te cu el, fă-l să se simtă important, spune-i povești, dar nu te limita numai la atît, lasă-l să te călărească și să-ți bage degetele în ochi. Zîmbește și repetă mereu cît de dragi îți sînt copiii. Drumul spre patul mamei trece negreșit prin camera copilului. Asta-i situația. Nevestii-ți poți să-i mărturisești cîteceva, dar să o faci ca și cum ai reproduce bîrfele cretine și otrăvite ale colegilor.

— Da, dragă, toți bărbații sînt niște porci ! Ai perfectă dreptate. Îmbucurător mi se pare faptul că ești perfect lucidă, că știi la ce să te aștepți din partea lor. Devii astfel o redută pe care nu orice topîrlan o poate călări după bunul lui plac. Pe de altă parte, mă gîndesc însă că n-ar strica să-ți trăiești pînă la capăt starea asta de divort. Altcumva, cine știe dacă nu vei avea toată viața iluzia unei mari neîmpliniri. Ar fi păcat. Cu toții sîntem datori unei suferințe. Dar, pentru că veni vorba, ai încercat vreodată să fii indiferentă, să nu-ți pese și mai ales, să nu discuți, să nu-ți verbalizezi starea. Cuvîntul este pînă la urmă cel care suspendă realitatea, e o lupă care o mărește și o generalizează, făcînd-o (cum să-ți explic ca să mă pricepi mai bine ?), făcînd-o monedă de schimb. Ai observat că la bucurie omul nu vorbește mult ? Își freacă multumit mîinile, rîde, e bine dispus, dar despre bucuria lui în sine nu prea vorbește. De asta memoria noastră nu o reține decît sub forma unei date, a unei zile de vară, a unui chip sau nume. Dacă vei lua această bucurie și o vei ciocăni mai atent, vei observa că ea sună a gol, a minciună nevinovată. Nu spun să faci neapărat cum spun eu, dar măcar încearcă. Mai tîrziu ai să-mi mulțumești.

Voiam eu să spun că ar fi fost cazul să înceteze cu telefoanele astea idioate, că dacă nu am fost în stare să ne iubim ca lumea, atunci măcar să știm o socoteală și să ne urîm, să învățăm asta, dacă altfel nu se poate, să ne dăm silința sau măcar să arătăm puțină bunăvoință. Am și eu nervii mei, liniștea și pretențiile mele. Sînt bolnav, nerestabilit încă, am de scris, am de spălat. Timpul ăsta pierdut cine mi-l dă înapoi ? Aud ? Cer numai să fiu respectat. Cer mult ?

Niciodată nu ajung să-mi duc pînă la capăt ideea, protestul, gîndul, fraza, subordonata, pentru că atunci cînd nu-i convine ceva, cînd discuția merge clar în defavoarea ei, Mara închide telefonul, mă lasă cu complementul direct, cu adjectivul în aer. A doua zi, dacă îi reproșez măgăria, dă invariabil vina pe Telefoane.

— S-a întrerupt, ce vrei să fac ? Sînt proaste circuitele. Doar n-ai crezut că aș fi în stare să... Te știu băiat inteligent. N-aș vrea să mă dezamăgești tocmai acum. Eu cînd am de spus ceva, îi spun omului în față.

Cineva, pînă la urmă, trebuie să plătească. Asta-i adevărata lege a lui Om. Important e că eu rămîn de fiecare dată cu telefonul în mînă, fixînd încurcat țevile de la calorifer, de parcă aș aștepta de la el un sfat prietenesc, o mîngîiere oarecare. Situația e cu atît mai timpită, cu cît o simt pe Poligamia Căprioara bucurîndu-se în spatele meu... Ți-ai găsit nașul, băietaș ! Poate așa vei învăța să mă prețuiești mai mult. Tot ea e cea care vorbește prima.

— N-aș vrea să crezi că vreau să mă bag în viața ta, dar nu pot să nu observ că soția ta e o măgăriță...

Neprimind nici o confirmare din partea mea, se foiește pe marginea patului, aprinzîndu-și o nouă țigară, pe care o scutură din cînd în cînd, izbind-o zgomotos de scrumieră. Cam așa voia să facă și cu mine. Are un talent grozav să deschidă subiecte jenante și să mă enerveze cu fornăiala ei de fumător înrăit.

Întrebările ei cad din senin, grele și prefăcute, mimînd destul de stîngaci spontaneitatea... Și pe copil de cînd nu l-ai mai văzut ? Crezi că merită ? Cu martorii cum stai ? Ai aranjat ceva ? Ea ce spune ? De ce nu-i mărturisești adevărul ? Cum poți suporta ? Ești bărbat sau jucărie ? Nu-ți dai seama că situația asta poate continua la nesfîrșit ?

De cîte ori are ocazia îmi amintește de Mara. Din fericire nu-i prea ofer des această ocazie. La mine e ca la restaurant — la orele 23 se închide. Dacă am ajuns în situația asta, numai eu sînt de vină. Trebuia de la bun început să-i interzic orice imixtiune. E o problemă care mă privește direct și personal. Cer să fiu respectat, să nu-și bage oricine rîtul în treburile mele. Nu am prea multe, dar cîte sînt, sînt numai ale mele.

Poligamia Căprioara zîmbește în barba ei voluntară și despicată la mijloc ca la bărbați.

— Așa crezi tu. Problemele astea de care vorbești sînt într-un fel și ale mele. Eu îți vreau binele. Nu suport să te văd că suferi, pentru că nu-mi ești indiferent, prostule ! Pînă acum nu ți-ai dat seama ? N-am fost suficient de clară, de convingătoare sau refuzi și acum ideea că cineva poate să țină adevărat și sincer la tine ? Nu înțelegi, prostule, că lîngă tine am simțit pentru prima oară în viața mea că trăiesc, că sînt femeie ? Ar fi trebuit să mă întîlnești înaintea ei.

Cînd e vorba de explicații, toată lumea se dovedește extrem de prinsă. De asta nici nu le iau în seamă, iar toate părerile și concluziile la care ajung, le țin doar pentru mine. Intru în mutenie, trintesc obloanele, sting lumina, nu mai sînt acasă pentru nimeni, spre exasperarea Căprioarei care refuză adevărul, tăcerea mea.

— Cu mine de ce nu vorbești ? Sînt și eu un om. Cum crezi că te pot ajuta dacă tu taci mereu ? Rumegi totul în tine, devii arici, broască țestoasă, melc. Crezi că toate femeile din lume sînt ca ea ?

Vrea oare să mă vindece, turuindu-mi despre chestiuni care n-o privesc absolut deloc ? Ar fi de două ori timpită. Îmi vine să mă reped la ea și s-o scutur zdravăn de cîteva ori... Nu pricepi că nu am nimic pentru tine ? Îmi ești necesară din cînd în cînd. Parcă așa am și convenit de la bun început. Acum nu-ți mai convine ? Ce-i patul meu, sală de așteptare ? cofetărie ? Gara de Nord ? Ce aștepți, mă rog ? Ți-am spus de la început că nu am ce să-ți ofer, nici măcar un nume. Între noi lucrurile sînt clare. Ești liberă să pleci oricînd. N-am nici un chef să te încurc. Te redau societății și vitorului cu mare plăcere. Îmi sînt deajuns certurile cu Mara.

Dimitrie Gavrilean : „Marele ciaun"

— Cred că o judeci prea aspru. Ai cîștiga infinit mai mult dacă n-ai mai fi pătimaș, cum ești. O discuție sinceră ar rezolva multe, nu crezi ? Mara nu e genul de om cu care să nu te înțelegi pînă la urmă...

Mă întreb de unde atîta înțelegere. Înclin să cred că între ele s-a stabilit un anume respect de adversari cu forțe relativ egale, o înțelegere fără nici un dumnezeu, fără vreun scop anume, masca unei serii lungi de sentimente din cele mai contradictorii. A ajuns chiar să-i descopere calități.

— Da, da, multe i se pot reproșa unei femei cu care ai trăit alături ani de zile, dar trebuie să recunoști că are un cap foarte drăguț și nostim. Cap de păpușă...

— Și ce să fi făcut cu capul ei ?

— M-ai înțeles greșit, dragă. Eu vorbeam din punct de vedere estetic.

Cine știe prin ce calcul a ajuns la constatarea asta. În nici un caz, o femeie n-o laudă pe alta de pomană. O femeie adevărată știe că bărbatul are criteriile lui personale de apreciere, o mică listă de priorități anatomice : fese, gambă (mai puțin), coapse, (da cît cuprinde), gît, sîni (cîteodată), un fel de Picior al lui Procust. Numai că o femeie adevărată, cum spuneam, se sinchisește prea puțin de toate astea, pentru că ea știe foarte bine că orice teorie se oprește chiar în dreptul patului, momentul suprem al adevărului. O femeie, cum este Căprioara, trage cu urechea, maimuțărește ce vede că fac alții și, mai ales, persevorează.

— Dacă nici capul nu-ți place la ea, atunci ce ? Săraca, vrea să-mi cunoască preferințele, portretul robot al femeii mele ideale și, schimbînd ceea ce e de schimbat, înlocuind, aducînd din condei unele amănunte, să i se substituie finalmente.

Îi pun poșeta în brațe și o conduc spre ieșire, împingînd-o ușor de la spate... Bonsoir !

teatru

t

Turneu

O întîmplare și nu tocmai, a reunit în turneul bucureștean al Teatrului dramatic Galați pe Mihail Bulgakov și Dumitru Solomon, spectacolele **Țarul Ivan își schimbă meseria** și **Fata morgana** dobîndind relativ recent cîteva premii importante la Colocviul de comedie. Ambele piese fac parte din acea familie de comedii care-și asociază și termenul de pseudo, deci o falsă feerie și o farsă pseudo-polițistă, un pretext extravagant și un lanț de situații aberante — prilej de satiră la adresa tarelor sociale de ieri, de azi, de aici sau de oriunde. Tema oarecum comună se circumscrie unui motiv de perpetuă actualitate : imixtiunea în viața personală și repercusiunile ei catastrofice, privite însă din unghi comic.

Știind că pentru transpunerea bulgakoviană esențial este efectul revelator al sugestiei, Magdalena Klein și Adrian Lupu au exploatat deopotrivă sugestia subtextului și sugestia plastică (decor George Rasovszki, costume Carmen Rasovszki). Veleitarul autodidact pus în situația de a conduce o impărăție își dovedește incapacitatea de a gospodări chiar și un imobil ; lipsit de prerogativele rangului, țarul devine neputincios, un tip oarecare taxat drept nebun sau excelent actor. Într-o epocă numită a libertății pot exista și interdicții care să o ingrădească, așa cum spațiul deschis poate indica totuși claustrare (excelentă figurarea vieții de nesuportat dintr-o locuință „la comun"), iar somptuozitatea poate evidenția nimicnicia (similitudinile mențin confuzia). Savoarea replicilor și burlescul stărilor orchestrate atent desenează fin parafraza intenționată de autor, ingenios întreținută de interferența fabuloasă a planurilor. Schițe de portret — de atitudine, de caracter — reușesc interpreții rolurilor importante. Cu uimitoare agilitate Mihai Mihail schimbă masca obtuzității cu cea a grandilocvenței, pe cînd Gheorghe V. Gheorghe joacă cu haz tipul șmecherului care se descurcă în orice condiții. Romeo Pop mimează agreabil necazurile savantului buclucaș a cărui mașinărie își probează virtuțile indirect. Sanda Maria Ulmeni trece cu dezinvoltură de la ipostaza onirică de soție frivolă, la cea terestră de consoartă grijulie. Liliana Lupan se travestește o dată în femeia energică cu pretenții de cinste și disponibilități erotice, a doua oară în simplu cobzar. George Serbina e delatorul sensibil la avansuri, dar hipervigilent.

Dincolo de aglomerarea de șabloane și locuri comune, care pînă la un punct pot înșela auspra valorii acestui spiritual joc de inteligență — pariu profesional de tinerețe, piesa dramaturgului român, mai precis structura comică, își păstrează intactă vitalitatea și vivacitatea. Mircea Cornișteanu a ambiționat să regieze sarabanda următorului urmărit cît mai perfect și cît mai în amănunt : de la ușoara ironie îndreptată asupra cuplului de anchetatori, pînă la detaliile atmosferei stresante din hotelul de provincie bîntuit de ciudați aspiranți la o diplomă. De fapt prețurile oferite pentru un bacalaureat indică simptomele unei maladii mai generale : corupția. Într-un decor unic (Victor Crețulescu) personajele se perindă într-un ritm amețitor actorii animîndu-le cu vervă și aplomb. Romeo Pop și Liliana Lupan — ofițerul și procurorul ; Gheorghe V. Gheorghe — un îndatoritor director de hotel cu doi nepoți trecuți demult de vîrsta majoratului — Mitică Iancu în savuroasă dedublare ; Magda Georgescu — o debordantă cameristă ; Ioana Citta Baciu — o prea fragilă soție ; Carmen Maria Strujac — o dîrză iubită gata de sacrificii pntru un sportiv pe cît de înfumurat, pe atît de timp — Dan Andrei Bubulici ; Grig Dristaru — un misterios profitor și Marcel Hirjoghe — nenorocitul expert în prepoziții și conjuncții care mai are și ghinionul să semene cu un veritabil criminal.

Două meritorii opțiuni repertoriale exemplar onorate.

Irina Coroiu

film

f

«Micul Lord»

Little Lord Fountleroy este un film realizat în cea mai bună tradiție a peliculelor inspirate de clasicii prozei engleze. Autoarea romanului apărut cu aproape un veac în urmă, **Frances Hodgson Burnett** dezvoltă nucleul epic conform principiilor realismului lucid practicat de Thackeray sau Dickens, fără a forța nota surprinderii psihologiei personajelor sale prin accente exagerat critice, prin tentația caricaturii sau pamfletului.

Echilibrul și seninătatea prozei, calități păstrate în filmul lui **Jack Gold**, însoțesc o detașare dublată atît de un umor autentic, cît și de o privire plină de înțelegere asupra relațiilor umane într-o epocă revoltă, dar care poate genera și concluzii cu valori moralizatoare valabile și astăzi.

Jack Gold își construiește ecranizarea manevrînd cu dezinvoltură aturile profesioniștilor experimentați : o distribuție ideală cu monștri sacri ca : **Alec Guiness** — Dorincourt (cunoscut din „Marile speranțe", „Oliver Twist", „Comedianții", „Cromwell", „Războiul stelelor", **Eric Porter-Havisham** (văzut în „Antoniu și Cleopatra", „Vizuina vulpii" „39 de trepte"), cu copii-minune, verificați și capabili de longevive filmografii (**Ricky Schroder** — Ceddie Errol, admirat de spectatorii români în „Campionul"), cu o imagine (semnată de **Peter Ibbetson**), care descoperă atît virtuțile plastice ale exterioarelor, cît și eleganța rafinată a interioarelor gîndite de scenografi, buni cunoscători nu numai ai epocii, ci și ai caracterelor cărora le oferă ambianța perfectă pentru exprimarea dramatică.

Puritatea și frumusețea morală a micului american devenit peste noapte nobil englez dau o notă aparte nu lipsită de ironie posibilei melodrame țesute în jurul unui morocănos bunic retras în prejudecăți nu prea lesne de clintit.

Epurată de emoții sută la sută lacrimogene (cîte ceva mai rămîne, bineînțeles), pelicula lui **Gold** aplaudată mai mult de spectatori decît de critici, constituie un model al ecranizării de succes, în care valoarea componentelor realizării oferă un produs artistic, care depășește nivelul standard prin spectacolul topit într-o expresie cinematografică de calitate.

Micul lord nu este o capodoperă, ci doar un film bine făcut în stilul școlii clasice engleze, care ne-a oferit atîtea titluri de referință.

● În această săptămînă, rămîne de văzut încă o remarcabilă realizare a cineaștilor sovietici — **Izvorul**, semnat de **Arkadi Sirenko**, cu o temă bine cunoscută — războiul, abordată dintr-un unghi inedit, acela al unor țărani puși pentru prima oară în contact cu efectele conflagrației mondiale.

● Interesantă rămîne inițiativa programatorilor de film de la Televiziune de a ne oferi **„Setea"**, paralel cu prezența pe ecrane a celui mai recent film semnat de **Mircea Drăgan**. După **Setea** apar cu mai multă pregnanță personaje, situații, conflicte interesant dezvoltate de scenaristul de cursă lungă **Titus Popovici** în **Lumini și umbre**. De altfel, succesul serialului românesc obligă realizatorii, și nu numai pe ei, la o cu interes așteptată continuare.

● Printre viitoarele re-editări cinematografice realizate pentru noile generații de spectatori se anunță două titluri importante — **„Cursa"** și **„Septembrie"**, semnate de **Mircea Daneliuc** și **Timotei Ursu**.

Călin Stănculescu

ion drăgănoiu

Caz 00 : 02

Tu crezi că poți să...
Noi ne întrebăm dacă tu poți.
Poate că poate Ea... O, de-ar putea...
Dar dincolo de jocuri, jucare, jugulare
tu crezi că ai iubit vreodată în viață
Un Enkidu ?
Nu, tu nu i-ai iubit decît pe cei care stau
la capătul ombilical al telefonului de
dimineață ;
mama, tata, prietenii
din ce în ce mai departe, din ce în ce
mai slab
se aud.
Hai, încearcă să faci din nimic ceva.
Ce ?
Ce vrei tu !
Ce vrei tu ? Ție ți-e dor de prietenia dintre
Ghilgameș și Enkidu.

Caz 00 : 03

O clipă uleioasă. Curgînd greu în pahare.
Nevrînd să curgă. Alergînd după ea cu un
ogar leneș,
cu prea puțină cerneală, cu prea puțini C P.
Ea stînd și tu, totuși, neputînd s-o ajungi.
Paradoxul lui Ahile și al broaștei țestoase
pe dos.
Nu-i așa că Ahile nu aleargă mai repede
decît broasca țestoasă care nu vrea să
alerge,
care nu mai vrea să alerge, care stă ?
Nu-i așa ?
Nu-i așa.

Caz 00 : 05

Se anunța sfîrșitul serbării. Chelneri unsuroși
stringeau de pe masă amintirile sparte.
Stăteam, ca deobicei, cu spatele
la ușă și așteptam. Dar dacă vine ?
Alioșa Dimitrievici îmi făcea cu ochiul
peste timp. Eram răgușiți amîndoi
ne uiejaitie
moi galubcic...). Gunoierii curățau fundul
milos
al lacului. Singuri și răgușiți, Singuri,
mai cu seamă. Pescărușii de buzunar ai
metropolei
ciuguleau peștii de-o vară.
Dar dacă vine ?

Monte Carlo, 6 ianuarie 1983

Încercare asupra limitei III

Într-o lume cu cearceafuri scrobite, aspre,
de! neculcat
pe ele, dormeam.
Peretele rece, Thomas Mann (omul), nu mă
lăsau să visez.
Să visez ce ?
Celentano, piramida lui Keops, Kopta, coptul
de cozonac
cu nuci. Două frumoase nurci îmi potriveau
ceasul.
Se făcea că era prinz. Că trebuie să mîncăm.
Să ne mîncăm amintirile.
Ne ridicam flămînzi de la masă : doamnă,
domnule...
Doamne !

Caz 00 : 07

Să biciuiești poemul pînă la sînge. Și apoi,
să-i cazi în genunchi,
cerîndu-i iertare.
Să spargi cu pietre geamurile
casei lui liniștite. Și apoi, să-i plîngi pe umăr
cerîndu-i iertare.
Să-i stringi silabele în deschizătura
indiferentă a ușii,
uitîndu-te cu o reală curiozitate
cum sîngele curge pe podea.
Și apoi, să mîngîi îndelung rănile proaspete,
mirosind a floare de lotus,
cerîndu-i iertare.
Să deschizi „Viața albinelor" a lui
Maeterlinck, privind
din cînd în cînd spre ușa pe care
trebuie să intre un prieten care se
pregătește să plece la Viena.
Să citești : „Omul devine cu adevărat
stăpînul albinelor,
stăpîn ascuns și neștiut, conducînd totul fără
să dea porunci,
ascultat de toți fără a fi cunoscut."
Să visezi că devii cu adevărat stăpînul
poemului...
Și apoi, să-i cazi în genunchi,
cerîndu-i iertare.

Dumitru Constantin, care ne deschidea revista Săptămîna scrutînd viața politică de pe Planetă, a intrat în curțile interioare ale literaturii, unde o să simtă el cum se bat cocoșii, cum se mănîncă grăunțe date prin mustar și alte plăceri ale condeiului zgîriind hirtia.

Surpriza, pentru mine, a fost mare pentru că trecerea de la gazetărie în rastelul cuvintelor potrivite presupune un risc pe care premonițiile îmi spun că-l va trece cu ușurință.

Eugen Barbu

SOLSTIȚIUL DE VARĂ

dumitru constantin

Ne puteam întîlni doar seara, tîrziu. Ea, din cauza cochetăriilor sau a precauțiilor, iar eu pentru că trebuia să urmăresc niște evenimente între care și lovitura de stat dintr-o țară africană care-l răsturnase pe Împărat și tinerii se plimbau prin capitală, pe bulevardul ce purta numele Majestății Sale Detronate în chiar caleașca Lui aurită, la care se înhămau tot ei, cu rîndul, și, cu un ceremonial aparte, schimbau plăcuțele cu somptuosul nume al străzii. Aceiași tineri, aflam din telegramele de presă, legaseră o frînghie de statuia fragilă a Suveranului, o răsturnaseră, o urcaseră în caleașcă și defilau cu ea, în timp ce fotografii și telereporterii alergau transpirați și sufocați pentru a consemna atari momente, care sînt sarea și piperul relatărilor lor.

Urma să ajung, deci, în plină seară, acasă la ea, care se angajase să mă aștepte la fereastră, sub aburul florilor de tei, zvon de greieri și de frunze. Exista, însă, un consemn clar : nu puteam intra în curte și apoi în casă decît dacă, sus, la etaj, nu ardea lumina sau, pe balcon, nu era lume.

Parcă mai procedasem cîndva așa, dar, de atunci trecuse multă vreme.

Astă seară s-a întîmplat să fie și lumina aprinsă, și lume gălăgioasă pe balcon. Am trecut prin față, dar pe celălalt trotuar, poate i-am zîmbit Ei, care se afla, cum promisese, la geam, nu i-am zărit însă expresia feței. La primul telefon, răbdarea a cam dispărut și i-am format numărul. A sunat mult. Nu voia să răspundă sau nu-l auzea. Pînă la urmă a ridicat receptorul : „Ce fac ?" Nu m-am prezentat, n-am spus altceva nimic în introducere sau în plus. — „Mai așteaptă, sau nu ești obișnuit ? Mai plimbă-te, mai treci prin față, mai telefonează. Pînă nu se încheie conversația de pe balcon nu știu ce să-ți zic".

A închis. M-am întors pe stradă. Sus, pe balcon încă se juca bridge, canastă sau cine știe ce altceva. Rareori se auzea cîte un zgomot de uși trintite ori de radiouri deschise pe știri. Persista zvonul de greieri și de frunze și, peste ei se instala tot mai bine, în adierea plăpîndei nopți, mirosul florilor de tei apărut atît de tîrziu din motive știute doar de ele.

Era încă zăpușeală, sau așa simțeam eu, care nu prea aveam chef să fac observații, mă interesa doar casa cu balconul populat subit și mai ales întîlnirea mea în primejdie. Am mai trecut de cîteva ori prin fața Ei, cu pași mici, și cu o decisă nonșalanță. Într-o vreme, iată-mă interceptat și flancat. — „Acte sau ceva documente... Da, pare în regulă, dar e tîrziu, umblatul e suspect numai pe strada asta, nu tu un cîine, o pisică ceva, un animal de plimbat. Așa că..."

I-am însoțit dar nu m-am descumpănit. Poate doar derutat. Am zărit în fugă masa de pe terasa ei : cu cești pentru cafeaua ce urma să fie încălzită, pentru că era făcută deja, cu casetofonul și cărțile între care, singur, și un meticulos „Jurnal al întîlnirilor ratate", pe a cărui primă filă stătea scris, de o mînă grijulie cu caligrafie, un gînd al unui filosof, cred, celebru : „Ca să știi care e adevărul despre un lucru trebuie să ai acordul cu acel lucru". Mai jos, cu creionul, tot aceeași mînă, adăugase cu o oarecare neglijență : „Există adevăruri și nu adevăr".

...În camera relativ mare, cu tavan înalt, vopsită în albastru deschis și alb, cu scaune și bănci de culori încerte, cu atmosfera vădit austeră, neaerisită, nu sînt singur.

Zgomot de oră exactă. E miezul nopții și, data trecută — asta însemnînd ultimul solstițiu de vară —, exact în asemenea clipe Ea mi-a zis să spun ceva, ce-mi trece prin minte, să improvizez iar Ea să imprime pe casetofon. Motiva, sau pretexta că, așa cum recitești povești sau cărți, scrisori sau bilete, poți reînvia niște gînduri chiar tandre și delicate.

Am căutat paharul cu apă, am încercat să văd dacă mai am cafea, am mai spus ceva despre casetofon și am început să vorbesc. Vocea mi-era calmă, cred eu, îmi căutam vorbele dar nu ostentativ.

...Cum pot tăcerea de aici și depărtarea din timp să mi te redescopere atît de des, atît de tristă cîteodată, atît de caldă în dor și durere ? Mă uimește și umilește această viață a sentimentelor noastre, colecție, subliniez co-lec-ți-e sui-generis de prilejuri pierdute, de plecări dureroase și reveniri întîmplătoare, dar împărtășite totdeauna cu aerul pur al înălțimilor. Stranie generozitate, rectific, consolare, pentru ceea ce s-a risipit, bizară generozitate cu orele și zilele tinereții noastre ! Să fie oare aventură cultivată cu dichis ? Hazard generos ? Rație de fericire ? Dorința de a schimba culoarea cenușie a obișnuinței ?

Cum poți să-mi reproșezi atît de multe, atît de grave ?! De pildă, că port vina așa-zisei tale inhibiții față de solstițiul nostru... Așa să fie oare ? Cum nu știi să citești peste emoții de moment îndemnul meu de a continua, de a decenta fiorul existențelor noastre unite sau însingurate, de a-ți sluji cu dăruire ideile și sentimentele pe care le-am rînduit totdeauna în preajma înzestrării de a le împărtăși și altora ?

Poate te-am dezamăgit. Dar să ne încredem în steaua noastră pentru ca să înlocuim ceea ce venea de la alții prin ceea ce ne oferă lumea interioară — filigran migălos al romanticului din noi. Căci ce ești tu altceva decît o romantică ? Și, ca orice romantică, o estetă a vieții sentimentale. Te-am simțit adunînd ca pentru un ospăț al spiritului, daruri și imagini, trandafiri albi de Băneasa, cedri libanezi, cîmpuri cu mari amintiri care se sting în zile de echinocțiu, pentru ca să triumfe tulburătoare în noaptea solstițiului de vară. Știu că ești sensibilă la tot ceea ce înseamnă gînd și cuvînt despre propria-ți fire, ființă, faptă. Dar cine nu e oare ? Știu că te dor chiar și cuvintele, știu că viața nu te-a răsfățat și vei fi avînd nevoie de prie-

Dimitrie Gavrilean : „Povestea vorbei"

tenie și afecțiune mărturisită, dar ești destul de înțeleaptă pentru a-ți fi luat dintr-o apropiere ca a noastră ceea ce era admirație sinceră și mai ales...

Să fie oare doar credința mea nelimitată în cuvîntul tău ?

Să fie orgoliul meu măgulit de credință peste ani și despărțire ?

Și, totuși, ai trădat o vară pură, caldă, împăcată cu sine. De ce ?

Vine un timp cînd neliniștile trebuie să adoarmă și multe întrebări să apună fără răspuns.

Tăcerea poate fi crispare, indiferență sau așteptare. Am auzit sau citit că nu vorbele ci tăcerea dă cîntecului glas, așa că să ascultăm și noi, aici, zvonul de greieri și de frunze. E tot ce există...

— Coerentă redare și bună umplere a clipelor, îmi spune omul din fața mea cu țigară în colțul sting al gurii, pufăind-o profesional. — Nu, îl știam bine pe dinafară, n-am jucat teatru susținînd că-l inventez pe loc, am reluat un text foarte vechi pe care mi-l adusese Ea într-o vară ce ne fugise dintre proiecte. Adaptat puțin, l-am readus în atenție și nu știu dacă a recunoscut ceva sau nu, dar n-a zis nimic. — Știi, mie dacă mi-ar fi trecut prin minte să ratez o asemenea clipă și s-o dărui altcuiva, mă duceam a doua zi spășit în suflet acordîndu-i de două ori mai multe gînduri frumoase. — Vorbiți de cantități ale gîndurilor cînd ele pot ului printr-o propoziție simplă. — Vezi, am ajuns aici pentru că nu mi-am putut demonstra scriptic identitatea... — La mine, lucrul s-a probat dar era ciudată plimbarea pe sub teii ale căror flori se cam trecuseră. ...Și, cum spuneai bine în chestia cu adevărurile și adevărul, și eu trebuia să încerc să le aflu pe toate. Ești încă tînăr și pe deasupra ai multe speranțe. Chiar și acum, umpli și clipele mele ca să-mi treacă mai repede crezînd că o să mai prinzi ceva dintr-o chinuitor de scurtă noapte de solstițiu. Nu, nu ești naiv și nici nerealist, vrei doar să te legeni într-o îmbrățișare ca și într-o iluzie a verii, sau într-o suflare a vîntului ce se izbește de zvonul de greieri și frunze care te obsedează. Dar, nu uita, sîntem într-o convenție și nu putem face altceva decît să ne supunem ei. În ce mă privește, cred că tehnica umplerii clipelor o poți avea din fire sau o capeți, contează cum, dar și șansele ei. Aici, tu nu-ți umpli nici timpul și cu noi comunici foarte puțin. Știi, am aflat dintr-o carte de memorii ale unui diplomat că o soție a unui ambasador pe vremuri în post la Viena i-a scris unui viitor slujbaș al legației respective că dacă nu e bun dansator nici să nu se gîndească să vină la Viena.

— Și ce-i cu asta ? O aluzie, o parabolă ? — Nu, adică nu știu. Dar, nu poți fi în situația acelui tînăr pregătit dinainte ce-l așteaptă. Ai ajuns aici și vrei de fapt să-ți trăiești altfel, cum trebuia, solstițiul de vară. Nu contează că, temporal, e cea mai scurtă noapte și iată-te în fața celei mai lungi. Sigur că nu te așteptai la așa ceva dar n-are rost s-o ascunzi pentru că așa este. Asta era în ce privește povestea cu dansatorul. Pe urmă, ești sigur că ai zărit-o la fereastră, nu cumva era sus, pe balcon și juca acea canastă, vrînd să-i grăbească, sau, pur și simplu, abandonîndu-se jocului ? Zici că ați vorbit la telefon dar ți-a răspuns greu. Poate tocmai de asta. Cum o să-ți justifici dispariția ? Dacă, exact în clipele următoare interceptării și zăririi (sau imaginării) „Jurnalului întîlnirilor ratate" pe masa de pe terasă, larma de la balcon s-a stins și tu erai așteptat cu emoție ? Cum poate ești și în aceste clipe, sau nu crezi în așa ceva ? Găsește o ipoteză și amuză-te verificînd-o mîine.

Nu garantez că ți se va spune exact adevărul dar, uneori, și confirmările de circumstanță sînt suficiente pentru speranțe. Ca să mă revanșez am să-ți povestesc eu ceva nostim în aparență.

„Eram tînăr, ca tine, și, într-o seară, m-am dus cu un grup de prieteni la un restaurant într-un parc. Simbăta aceea, localul era supraaglomerat — clienți, nunți în saloane. Unul dintre noi a aranjat două mese în grădină, undeva în spatele clădirii restaurantului, aproape de lac. Eram vorbăreți, se glumea cu lucruri bune dar nu puteam dansa. Aveam și un test pe care o să ți-l spun la timpul cuvenit. Cînd să plecăm, de sus, de la etaj, am fost poftiți cu mare insistență la o nuntă pentru că, ni s-a zis, atmosfera semăna mai curînd cu o moliftă. Am adus voioșie firească acolo unde totul părea searbăd, sec. Spre dimineață, însă, Margò, din grupul nostru, a dispărut și, treptat, cu toții am fost sesizați de fapt. Am căutat-o pe malul lacului, prin parc, am plătit bine o femeie de serviciu să se uite prin toaleta restaurantului, am așteptat-o în hol. Soarele se ridicase mult, semnele petrecerilor dispăreau unul după altul, lăsînd loc plictiselii. Cînd am plecat, la radio, tocmai se dădea ora exactă, crainica spunea data și completa cu alte informații, între care și aceea că a fost noaptea solstițiului de vară.

Ne-am urcat în troleibuz și, ajunși aproape de piață, în șocul aerului proaspăt al dimineții, pe mijlocul străzii, pe acea bandă albă, cu o sanda în fiecare mînă mergea dezinvoltă Margò. Din cînd în cînd făcea și pașii piticului, știi jocul acela de copii. Soțul ei, care adormise și a văzut-o ultimul, n-a schițat nici un gest. Nu se deranja ușor, era o fire mai calmă.

Continuarea aveam s-o aflăm tîrziu. Ajuns acasă, într-un cartier din cealaltă parte a orașului, el s-a culcat imediat. Firește, Margò a venit pe picioare și foarte tîrziu. L-a trezit „cu tandrețe", ne spunea ea, l-a mîngîiat și cu vorbele, apoi l-a anunțat că vrea să-i spună ceva „pozitiv și interesant". Și a turuit lista și detaliî privind pe cei care-i dăduseră întîlniri și locul. Acesta era testul el : stîrnea curtea celor care o invitau la dans, cocheta cu ei, le accepta întîlnirile după care seara următoare, ne strîngea pe toți sau ne telefona dîndu-ne amănunte picante sau făcînd observații caustice pe un ton foarte degajat. Nu, nu era frivolă, întotdeauna își avertiza curtezanii că nu va veni la întîlnire pentru că era un joc ce se încheia odată cu sfîrșitul dansului.

Apoi, Margò a luat dintr-un cui un mic buzdugan și a început să-l alerge pe soț prin casă, vinovățindu-l că nu dansase mireasa ce ne făcuse favorul de a ne invita și distra la nunta sa. În plus, ea era supărată că, acolo, nimeni nu intrase în jocul ei vechi și gratuit al întîlnirilor și pentru asta și plecase"...

A fost întrerupt aici. Cred că terminase. Avea țigara, cu aceeași dimensiune și în același colț al gurii. A, nu, scrumiera era plină iar eu mă obișnuisem cu el numai așa. S-a deschis o ușă, am fost înștiințați pe un ton incolor că verificarea nu a demonstrat ceva suspect sau contrar și că, deci, putem pleca. Să aruncăm însă chiștocurile stinse și să mai lăsăm baltă teoria chibritului în dragoste, și să nu uităm acolo ceva. Afară din radio-ul deschis la maximum răzbătea ora exactă. Apoi crainica, desigur nu aceeași de cîndva, dar cu un timbru plăcut, preciza că a fost noaptea solstițiului de vară, cea mai scurtă a anului.

Am mers amîndoi, tăcuți, spre stația troleibuzului, și ne-am urcat într-unul complet gol. El a ațipit aproape imediat, iar eu mă gîndeam cum să-i povestesc această noapte, și, dacă mă va crede, ce va reține în „Jurnalul întîlnirilor ratate". Priveam nedefinit prin geamul parcă aburit cînd, apropiindu-ne de piață, pe mijlocul străzii, am văzut o fată ce mergea desculță. Mi-am întors precipitat capul și am clipit de cîteva ori. Era Ea. Colegul nopții mele fără identitate silabisea în somnul său aparent profund : „Adevăruri, nu adevăr". În colțul gurii, chiștocul atîrna stins.

Noaptea fusese totuși lungă și îmi simțeam capul greu. Epuizat sau, mai curînd, nemulțumit de ceea ce ratasem, nu mai știu de ce mă urmărește imaginea tălpilor goale care se lipeau sfios pe piatra șoselei largi, pustii și curate. Apoi, deodată, nimic în fața acestei cozi imaculate de fals „Jurnal" al unei nopți albe de vară.

ion sofia manolescu

Numărătoarea pleoapelor

de unde sfîrșesc cuvintele încep eu
de unde termin eu încep cuvintele

acolo unde nu vreau
să țin seama de mine
singur îmi întorc spatele

pe deasupra și pe dedesubtul timpului
trec bunele intenții
izbindu-se între ele
precum se izbesc fluturii
de luminile nopților

rămînînd același pe tot cuprinsul
la deschiderea către lume
cînd îmi refac numărătoarea
știu că trebuie să mă tulbur
căzînd în mărturisiri

asta înseamnă că știu
cum să mă întretai cu existența
înseamnă că știu
cum să mă întretai cu mine
la numărătoarea pleoapelor

Surîzătoarea Andromedă

cînd mi-am aruncat privirea
pe fereastra din fața neantului
unica mea ființă ființa mea pămîntie
se apropia vertiginos de celălalt capăt

o încleștare dureroasă
mă învăluia într-o sudoare rece
și-mi răsucea inima
ca pe-un sul de poeme

fără să-mi dau seama
de ce poate însemna acest lucru
în dosul unei umbre descărnate
mi-am descoperit spaima-n oglindă

surîzătoarea andromedă moartea
mă privea blînd
cu toată bunătatea
însămînțată în adîncul orbitelor

nici prin minte să-mi treacă
!o ce sublimă neființă
aveam să dau naștere

bine că mi-am terminat
„ultima pălărie" — mi-am zis
dar n-am apucat să-mi string
puțina zestre din suita poemelor
după o viață cheltuită
pe tot soiul de vicisitudini

aruncîndu-mi o altă privire
pe fereastra din spatele absolutului
ființa mea unică unica mea ființă
își contura sufletul
ajuns în dreptul unei concesii

căzînd în ceasul clipelor contrarii
acolo unde nu se mai poate muri
mi-am dat drumul pe panta
unei alte vieți fără sfîrșit

Bocet lîngă umbra mea

scoală-te umbră din sarcofag
că prea mi-ai fost dragă
prea ți-am fost drag

din umbletul focului pe sub răstimp
n-am cucerit nici un olimp

pe rănile puse unui alt prometeu
numele tău e numele meu

n-am știut c-o să-mi ceri răsăritul
n-am știut c-am să-ți fiu risipitul
să mă pot întreba
pe sub alte-ntrebări
din patru unghiuri din patru zări

scoală-te umbră din sarcofag
că prea mi-ai fost dragă
prea ți-am fost drag

galbenul se clatină în asfințit
pe unde-am visat pe unde-am murit

plastică

Ofranda simplității și a sincerității

Se întîmplă adesea ca, traversînd orizonturile închipuite ale unor tablouri dintr-o expoziție, să ai sentimentul plăcut și egal al unei plutiri de nimeni și de nimic amenințată. Ochiul percepe succesiunea de cadre fără efort, fără surprize. Undeva, în adîncurile memoriei numai, se agită cînd și cînd, stîrnite de grăbitele treceri ale pinzelor prin perpetua sărbătoare a galeriilor, ecourile pașilor unor antemergători. Dar, fără asemenea acumulări prin vreme, fără obolul tenace și credincios al discipolilor, însăși eternitatea maeștrilor s-ar veșteji, lecția lor ar rămîne mută și neputincioasă sub sticla de insectar a unei colecții de rarități.

Așa gîndeam într-o după-amiază de martie, cînd, prins în mreaja pinzelor lui **Ion Neagu** („Căminul Artei", etaj), am încercat să mă las pătruns de difuza lumină ce emana din ele, de curgerea aproape minerală, ca de anotimp fertil, a culorilor — brunul, ocrul, verdele și griurile perlate — ce făceau să se dilate în aerul din jur înfiorarea grațioasă a visării, a poeziei. Pentru că peisajele și florile (chiar și portretele) lui Ion Neagu, nu-și propun neapărat ilustrarea universului vizibil al realului, ci, mai degrabă, o secționare într-un unghi sensibil și oarecum polemic (cu unele modele consacrate) a lumii obiective. Pictorul se folosește de acest truc din dorința de a subjuga aparențele strict figurative. Nu aceasta latură a perceptivității o urmărește artistul, deși multe din datele ce ni le oferă pictura sa ne-ar îndreptăți să ne oprim tocmai la acest nivel de cuprindere. Predilecția pentru desen, conturul net al suprafețelor de culoare, pasta aplicată subțire, cu delicatețe, în armonioase treceri cromatice îl definesc drept un subtil profesionist al șevaletului. Compozițiile lui, evocînd parcă maniera lui Almășanu, dar și a unuia dintre maeștrii săi, Vasile Blendea, nu sînt altceva decît formulări alegorice ale unor stări de spirit. El situează totul într-un cadru în care perspectiva joacă un rol cel puțin egal desfășurării propriu-zise a compoziției. Tocmai prin asta el se desprinde de modelele sale într-un efort de sublimare a mijloacelor plastice, dar și de depășire a artificiului, a locului comun, ce răzbat, pe ici, pe colo, în pînzele sale. Ceea ce reținem, în final, este simplitatea dicțiunii plastice pe care actuala expoziție a artistului o ilustrează cu discreție și sensibilitate.

Pentru **Augustin Costinescu** (Galeriile de Artă ale municipiului București) este foarte evident faptul că pictura constituie, cum ne-ar povățui Van Gogh, un fel de a trăi în mijlocul lucrurilor pe care le pictezi. Natura este de fiecare dată nouă, iar relația artistului cu elementele ei, cu tot ce o animă, este mereu alta. Augustin Costinescu nu descoperă, el și acum, această lecție. Ea vine din alte virste ale artei universale. Dar ceea ce ține să ne demonstreze pictura lui, este credința statornică în adevărul acestei lecții. Și exercițiul său trădează acest canon estetic prin stabilitatea motivelor tematice și, mai ales, prin densitatea variațională a operei ce ne-o propune Există, de aceea, o tensiune a căutării în toate pînzele artistului, ce comunică în exterior o febră cromatică deosebit de vie și de convingătoare. Tente energice de culoare, într-un registru adesea luxuriant, amintind jubilațiile cromatice ale fauvilor, ne transpun într-un univers dominat de atributele vitalității. Cele cîteva guașe, notate nervos, în tonuri ferme, desconspiră pasiunea lucrului direct în culoare și sinceritatea deplină a exprimării. Desenele, în schimb, dezvăluie înclinația artistului către analiza scrupuloasă a realului printr-o linie elegantă și sigură a conturelor, definind capacitatea artistului de a-și disciplina mijloacele cu care înțelege să ni se adreseze de fiecare dată.

Corneliu Antim

muzică

«Traiect»

O nouă formație profilată pe muzică românească contemporană este oricînd binevenită. Cu atît mai mult cu cît „Traiect" se arată deja activă, orientată repertorial, găsindu-și locuri de manifestare (ceea ce nu-i așa de ușor dată fiind aglomerarea diversificată celor doi producători de muzică bucureșteană, RTV și Filarmonica, și relativa osificare organizatorică a stagiunii pe făgașele rutinei). În privința spațiului de joc, formația „Traiect" s-a intersectat cu inițiativa Casei de Cultură „Friedrich Schiller" de a găzdui un ciclu de „Muzica deceniului 9" (înțelegînd nu numai pe cea scrisă după 1980, ci și pe cea care se păstrează actuală), ciclu în care am mai auzit concerte de ținută, cu cotă la public în creștere continuă, și unde și „Traiect" a mai apărut de cîteva ori, pînă cînd s-o interceptăm și noi. Ansamblul este alcătuit (în seara în care l-am urmărit, căci schema se poate adapta și altor cerințe) din violoniștii Ladislau Horvath și Otilia Horvath, violista Florela Suceava, violoncelistul George Atanasiu, pianista Inna Oncescu, sub conducerea compozitorului Sorin Lerescu, inițiatorul grupului, ale cărui intenții, criterii valorice, opțiuni repertoriale ni-l recomandă ca pe un promițător animator, alături de creator și dirijor. Nu în ultimul rînd, formația și organizatorul ciclului de concerte, Alexandru Birthelmer, și-au asigurat invitați de marcă, nume de rezonanță ca Martha Kessler, Steliana Calos, Pompei Hărășteanu, Ina Macarie-Birthelmer, Mihai Virtosu.

Firesc și voit, programul este divers stilistic, solicitînd ansamblul în modalități dintre cele mai variate, atît ca instrumentare cît și ca mod de participare. Atitudinea lui Anatol Vieru în trioul **Lupta cu iherția** din ciclul **Muzică pentru Bacovia și Labiș** este melodico-gestuală, în sensul că varietatea enunțurilor în simultaneitate nu bruiază firul conducător, cel ce este purtătorul sensurilor lirice ale acestei partituri, după cum s-a văzut la prima audiție integrală, după mai mult de două decenii de la compunere, la Operă în stagiunea trecută, lucrare de acea actualitate care nu se sinchisește de trecerea anilor.

Ciclul vocal **O oră de iubire**, după Gheorghe Tomozei, de Sorin Lerescu atrage prin înfuzarea atmosferei versului în muzică, prin diversitatea de stări fin nuanțate (cu corespondent vocal inscris în spațiul dintre recitativ și arioso), trecerea lejeră de la strict muzical la dramatic. Compozitorul, care a părăsit relativ recent conservatorul, se mișcă dezinvolt într-un registru în care modelele nu lipsesc. Aproape (sau chiar) colegă de generație, Carmen Cârneci se detașează prima de muzica sa (luîndu-ne-o înainte, de fapt chiar îndemnîndu-ne s-o facem) căci Solo-ul său pentru violoncel este parcă parafraza unei alte lucrări, interioară, nescrisă, a cărei bănuială ne hrănește imaginația și ne inspiră audiția.

Cele **3 Abendlieder** de Wilhelm Berger pe versuri de Klaus Kessler sînt de dimensiuni și substanță deosebită, au un ton personal și atît de elocvent încît miră mult faptul că au așteptat din 1978 pînă să-și găsească micuța sală pentru a se manifesta public. Gîndirea compozitorului se încifrează, pe spații mari, în reliefurile sonore ale cvartetului de coarde, în opoziție adesea cu pianul care punctează momentele de virf tensional, fiind, împreună, un comentariu deosebit de dens al liniei vocale, adesea întreruptă și regăsindu-se după pauze, binevenite pentru a-i asimila semnificația.

Lucrarea Lianei Alexandra **Consonanțe IV** este o frumoasă incantație în care protagonistul și banda ornează pilonii armonici, țesînd o pînză al cărei decorativism este convingător în înghețarea sa. La polul opus, **Inconsecvențe** de Fred Popovici sînt structuri muzicale ascultătoare de strategii complexe, semnificînd o concepție extra-muzicală ce are a se particulariza prin muzică cu folos.

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

VII. „Un modest Faust valah" ? (4)

„In citeva clipite, cit îi aruncase în obraz un pumn de apă fermecată, diavolul îl purtase în șea pe întinsul unui veac de om ; îl măturase în furtună, îl întîlnise cu Tecla și cu boierul Rovin, îl însurase, îl îmbogățise, îl boierise... și umflase în visul lui ca într-o bășică, nimicindu-l !“ Inserate la sfîrșitul povestirii, aceste propoziții deschis explicative (caracteristică a prozei lui Galaction asupra căreia am mai zăbovit) enunță deci preceptul în virtutea căruia se declanșează nesăbuitul drum făcut de Stoicea la moara lui Călifar (setea de îmbogățire pe căi necurate echivalează cu păcatul de neiertat al căderii sub stăpînirea diavolului). Totodată, însă, aceleași propoziții indică, lapidar, mecanismul ce pune în mișcare tehnica fantasticului, rezumîndu-i însești efectele practice. Străin de ceremonialul complicat vădit de „agentul“ ezoterico-alchimist practicat, invariabil, orideciteori se pătrunde în zona aparținînd temei faustice (inclusiv la Eminescu), autorul **Morii lui Călifar** are cutezanța de a nu se abate de la formula esențialmente simplă inscrisă în arsenalul magiei populare. Percepută — în alte rînduri, alături de elementul foc (vd. **În pădurea Cotoșmanei** și **Gloria Constantini**), cum ar zice G. Călinescu, din perspectiva adevăratelor „forțe numenale“ și, ca atare, susceptibilă a fi întrepretată la modul bachelardean, cu loc privilegiat al „imaginației materiei“ (de exemplu, în **De la noi la Cladova**), de data aceasta apa se relevă în ipostaza de element primordial investit cu funcții exclusiv ezoterice, constituind mijlocul prin care Călifar își exercită atributele mefistofelice. Echivocul ce duce la substituirea unui nivel onirico-fantastic de către altul constă în faptul de tot insolit că tînărul Stoicea, după ce se spală pe față cu apă din iazul morii, are certitudinea că abia acum s-a trezit din somn și că, drept urmare, a revenit la realitate, fiind, adică, treaz. Nebănuind sub nici o formă că se află deja sub stăpînirea deplină a lui Călifar — ceea ce, deja i-a tăiat orice legătură cu lumea reală, orice posibilitate de întoarcere la aceasta —, eroul lui Galaction acționează exact ca în viață ; neavînd conștiința anormalității situației în care se află, el tratează totul din perspectiva celei mai normale percepții :

„A, ce vis întîrziat ! Stoicea sare de pe ipingea și înțelege că l-au deșteptat picăturile reci ale unei ploi vijelioase, izvoditite pe neașteptate din seninul mîntitor al zilei. «M-am păcălit cu socoteala mea : soarele, în loc să-mi ajungă pînă la ochi și să mă trezească, a tras peste mine țolul ist greoi și leorcăit. Ce te faci acum ? Sub stejar nu stau, că e rău de trăsnet. Încotro s-o iau : înainte, spre moara lui Călifar, ori înapoi spre sat ? Pe ce vreme o fi. Bre, ce vijelie ! Auzi cum se frîng mosnegii pădurii. Să mă întorc spre sat și să tai ziua de azi pe răbojul celor pierdute»“.

Cum se vede, ceea ce un pătrunzător analist, Dumitru Micu, numește perfecta osmoză între vis și viață, între real și fantastic, în fond, se situează într-un orizont existențial eminamente suprareal, adică fantastic. Efectele practicilor magice sînt atît de aparent firești, ca rezultat al diabolicei hîtroșenii în virtutea căreia Călifar acționează, încît impresia că realul se substituie irealului atinge gradul zero. Consecință ultimă a modului în care funcționează agentul magic stă în structura realist-nuvelistică a desfășurării visului în care se cuprinde tema faustică a trăirii unei întregi vieți într-o singură clipă. Asumîndu-și cvasiintegral întruchiparea eului fenomenal, eul metafizic al lui Stoicea „călătorește“ în lumea visului într-o stare de inflexibilă inocență. Spre deosebire de marii săi congeneri (din proza lui Eminescu, de exemplu) eroul lui Galaction nu are absolut deloc conștiința „dublului“ său.

Aceasta explică, desigur, absența oricărui simț diasociativ, capabil a-l face să suspecteze de spirit diabolic „realitatea“ visului pe care îl „trăiește“. Stoicea acceptă totul ca pe o „poveste adevărată“, o „poveste“ pe care a dorit-o cu atita ardoare și care, normal, i se oferă ca atare.

Întruchipare „reală“ a „voinicului“ din basmul popular, mai întîi, eroul întîmpină piedicile menite — și acum — a-i pune puterea la încercare. Motivele consacrate ale „încercării“ sînt : rătăcirea drumului („Dar Stoicea nu-și găsi urmele în pădure și se rătăci“), declanșarea amenințătoare a furtunii („De altă parte, furtuna nu crăpa deloc în ploaie sănătoasă, ci se oțerea în spinarea gorunilor, crișnea, fringea și dădea chiote. Numai niște picături mari și rare fluierau prin frunze, ca gloanțele. Stoicea mergea grăbit, ingrijorat oleacă și încotro îl mina vijelia“.) și diluviul faunii sălbatice, la fel de amenințător, surprins într-un fragment descriptiv de mare dinamism : „De la o vreme băgă de seamă că, împreună cu el și tot devale, mergeau de zor, furișîndu-se de după stufuri, droaie de jigănii cu patru picioare : cerbi, căprioare, vulpi, ba chiar și lupi. Toate aceste lighioane fugeau ghemuindu-se și scîncind, ca sub spaima unui bici de foc. Ereții fugeau și ei ; hîrțuiți de vijelie, se dădeau în scrînciobul aripilor citeva clipite și cădeau — săgeți. Dar iată că lighioanele încep să chelălăie și să urle cumplit. Lupii se reped la vale nebunește, luînd vulpile în picioare și amestecîndu-le cu pămîntul ; iar cerbii sar în lături desfundînd cu coarnele tufișul“. În fine, pe aceeași linie a elementelor ce compun morfologia stereotipică a basmului se înscrie și momentul de încheiere a episodului, cînd, la limita ultimă a primejdiei, Stoicea se salvează, făcînd dovada puterii lui de „voinic“ norocos : „Furtuna se face și mai amarnică și se rotește și filfiie și craune (pe deasupra pădurii ce s-a rărit fără de veste) ca o scorpie dușmană. Dar atunci povîrnișul, de pe care vijelia mătura pe Stoicea în răzmerița jigăniilor pădurii, se frînse dintr-o dată în pieptul unui deal alb și drept ca zidul. Spaima lighioanelor se tăie în două, în trei și pieri în sucitura-rile văii, iar Stoicea dădu fuga la adăpost într-o ocniță ivită sub deal...“.

Este lense de presupus la ce constatări revelatoare se poate ajunge în eventualitatea că fragmentele de mai înainte ar fi radiografiate minuțios din perspectiva aderării lor la estetica basmului. Dealtminteri, însăși „povestea“ măririi lui Stoicea, în datele ei de bază, valorifică același cîmp semantic. Ivirea prințesei Tecla, salvarea ei de către Stoicea, generozitatea boierului Rovin de a i-o da de soție, ca semn de mare recunoștință și admirație pentru „voinic“, sînt tot atitea momente ce relau binecunoscuta schemă a basmului popular. Pe de altă parte, împrejurarea că strict narativ clipa trăirii faustice se dilată în cadrele unei „micronuvele“ de conținut istoricizant-romantică, impotriva aparenței de facilitate, își are explicația ei adîncă ; este vorba de revificarea elementului fabulos propriu basmului folcloric, odată cu trecerea lui prin filtrul memoriei mitic-istorice. Este interesant că respectiva memorie „lucrează“ cu o asemenea putere de conservare a însemnelor realului, încît ea însăși pune în mișcare resorturile ce duc la destrămarea visului de o clipă al lui Stoicea. Ne referim la năvala tătarilor, mai exact, la ultimele imagini ale episodului, „înghițite“ de realitatea halucinantă a reintîlnirii eroului cu diavolul, întruchipat de morarul Călifar :

„Boier Stoicea se repezi pe scară în jos ; dar cînd fu să ajungă pe treapta din urmă, din ușa de stejar, în care răpăiau topoarele tătărești, îi suflă în față un vînt așa de tare că-l zvirli înapoi și-l dădu în vine... Iar un glas de cucuvaie și de luare în ris îi înghețâ ficații :

— Bre, ce tărie de flăcău !... căci ce s-a izbit cu un pumn de apă în ochi, îmi căzu ca un boboc de giscă...“.

Explicațiile lui Călifar — acum, morarul înlătura masca bonomiei bătrînești, devenind cinic, adică, om al diavolului — îl desmeticesc pe Stoicea, pecetluindu-se astfel ideea morală a povestirii :

„— Vino-ți în simțiri, nepoate Stoiceo. Ești la moara lui Călifar ; ai venit din Alăutești ca să te procopsesc.

Stoicea ascultă gură-căscată și cu ochi de timp ; apoi, apucîndu-se cu mîinile de păr, își zgîlțîină capul ca pe o tigvă din care ai vrea să scoți un gărgăune.

— Te-ai dezmeticit ? Eu sunt moș Călifar, și tu Stoicea din Alăutești ; ai venit ca să te procopsesc. Ce zici... te-am procopsit ?“

Sfîrșitul povestirii, marcat de „uciderea“ de către Stoicea a morarului și de „sinuciderea“ celui dintîi, sporește la maximum ambiguitatea vizînd raportul dintre planul vieții reale și cel oniric-imaginar :

„Batjocoritor, morarul se înțepenea pe stinghiile podului ca o uriașă cucuvae sură.

— Jivină drăcească, vreau să intru în iad legat într-un tei cu tine !

— Ce pomană ți-ai face ! Sînt trei sute de ani de cînd port în oase o viață blestemată și sunt afurisit că nu pot să mor decît omorît.

— Ține atunci !

Creierii vrăjitorului se sleiră pe pod. Stoicea se duse pe zăgaz și, cu capul înainte, spintecă adîncul străveziu“. „Moartea“ celor doi protagoniști „ermetizează“ misterul povestirii, conferindu-i ealitatea de a se refuza oricărei orgolioase încercări de a-l dezlega doar într-un anumit fel și, cu atît mai puțin, definitiv. Regula jocului dintre ceea ce poate și ceea ce nu poate fi sau nu trebuie înțeles într-o narațiune fantastică își spune ultimul cuvînt.

Nicolae Ciobanu

REMEMORĂRI

Unicul Grigore

Urmare din pag. I

nici Bachusist mai politicos și nici **boiar** mai **boiar**, chiar în cele mai delicate situații.

Trage un **somnic**, (ce cuvînt sublim inventat de îngeri !) după care cu lumina ironiei pe chip mă întreabă : „Cît e ceasul dom' Mincu ?“.

„Șase făr' un sfert domn' Grigore“... Și ei se miră și reflectează cu voce tare : „Mă, a dracului vreme...“

De un sfînt Gheorghe, mult înainte de soroc, am plecat împreună cu junele Mircea Dinescu **să verificăm** o damigeană de vin pe care o avea Grigore la **domiții**liul său de la Otopeni unde trage de obicei spre reculegere scandînd în gînd versurile : „Mai **lung** îmi pare drumul acum la-ntors acasă...“

Băgăm mașina-n poartă, intrăm în curtea cu copaci bătrîni dind să inmugurească în zvăpăiala amăgitoare a sfîrșitului de martie și Grigore vrea să ne ducă musai spre pivnița unde lenevea așteptînd damigeana, uitînd că posedă în mijlocul ogrăzii un dulău maidanist ce nu-și văzuse stăpînul de vreo săptămînă. Latră cotarla la noi moralizator și se dă de ceasul morții cînd își vede stăpînul, înjurîndu-l în limba lui ciinească.

Grigore se uită la el cu ochii umezi și nu îndrăznește să se apropie.

Zice : „flămînd și gol, făr' de-adăpost...“ Înțelegem. Blidul cu apă-gol, blidul cu mîncare-gol ! Grigore era lătrat cu dușmănie ca un stringător de bîruri. Pînă la urmă s-au împăcat. Ciinele, de, un biet ciine, iartă orice.

Dibuim damigeana, o destupăm într-o cămăruță cu pretenții de **birou** în care poetul își chinuie talentul scriind pe genunchi. Era frig...

— Mă, zice Grigore, știți voi cu ce crapă tatăl meu butucii ? Cu maiul, mă !

Și unde nu ieșim în ogradă și poetul trage trei maiuri cu trei lovituri scurte date în virful scăfîrliei unei securi bine înfipte într-un butuc plin de noduri. Și unde nu se iscă un foc...

Se face oră de recitări preferate : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată...“

— Cît e ceasul dom' Mincu ?

— Șase făr' un sfert domn' Grigore...

— Dom' Mincu, la țambal știi să cînți ?

Rămîn debusolat o clipă, mă reculeg și declar : la orice !

Se pierde undeva în întuneric de camere reci și vine cu un veritabil țambal dezacordat în brațe. Mi-l pune pe genunchi. Mă uit la el, (la țambal adică), apoi la Grigore și încep : tra-la-țimba, tra-la-țimba... !

— Dom' Mincu, ți-l dăruiesc !

Era grozav țambalul... Și vechi. Cred c-a bătut în corzile lui pînă și Barbu Lăutarul... Dar era și greu... Mircea Dinescu, folosind involuntar alipirea de cuvinte frumoase cu care cel de sus l-a hărăzit, zice :

— Nea' Mircea, mai bine ia maiu că ne trebuie la Mogoșoaia dacă vin gerurile...

Renunț la țambal. Iau maiul, adică bucata aia groasă de lemn cu măciulie la capăt, și plecăm. Plecăm nu înainte de-a ne așeza pe burtă în mașină ca să-ncapă maiul...

Ajungem la Mogoșoaia, ne facem intrarea triumfală, (mai bine luam țambalul !) și năvălim în sala de mese peste Marin Preda (fie iertat !), peste Al. Ivasiuc, (fie iertat !), peste Teodor Mazilu (fie iertat !).

Se uită Preda la noi pe cînd Mazilu, precaut și filosof, părăsește încăperea. Zice moncherul :

— Ce-i cu ăla mă, beliților ?

— Maiul lui Gregoar moncher...

— Hee, hee, auzi la ei, maiul lui Gregoar...

Deodată, pe ușa ce da spre sufrageria în care stăteam, intră chiar Grigore Hagiu, cu chiar țambalul după grumaz prins cu meșteșug de vechi cîntăreț și zice :

— Cît e ceasul dom' Mincu ?

— Șase făr' un sfert, zic simțind că mă înșurubez în ciomag.

— Moncher, zice Marin Preda, ești invitatul nostru...

★

L-am găsit dimineața pe Grigore dormind cu țambalul la piept căci uitasem că e invitatul nostru și ne risipiserăm prin camere lăsîndu-l să tragă „un somnic“. Îl mîngîi trezindu-l :

— Gryg, dă-mi țambalul să mă reciclez și-ți dau postul de șef al Caselor de creație...

Se uită la mine ca la trimisul Domnului venit să-l scoată dintre lespezi.

— Cît e ceasul dom' Mincu ?

— Șase făr' un sfert...

Se răsucește pe scaun gata-gata să scape țambalul și zice :

— Ia-l dacă vrei, dar, înainte, uită-te să vezi ce scrie pe verso...

Întorc instrumentul, sună corzile limpezi acordate la raze de stele și citesc siderat : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată veșnic tînăr înfășurat în manta-mi...“

★

Maiul l-am păstrat. E șlefuit, dat cu șerlac, e grozav. O măciucă de calitate.

Uneori, îmi vine să mă-nzestrez cu el și văzîndu-i pe cei ce nu-i dau voie lui Gregoar să tragă „un somnic“ dătător de viziuni poetice, să le arăt maiul și să zic : lăsați poetul să doarmă **pururi învesmîntat în manta-i...**

Dar dacă luam țambalul ?...

P.S. Un alt Grigore și Mărășanu publică recent o fermecătoare carte de poezii cu un titlu incitant : „Distanța dintre mine și un iepure“.

Luni 21 martie, ora 18, la Sala Dalles, va avea loc o seară de muzică și poezie. Medalion poetic Grete Tartler, susținut de actorul Ovidiu Iuliu Moldovan. Muzică renascentistă, elisabetană și iberică, interpretată de mezzosoprana Elena Gaja-Muntean ; la ghitară și lăută, Adina Dimitriu. Lieduri de Doru Popovici. Madrigale românești interpretate de corul de copii Radio (dirijor Eugenia Văcărescu-Necula). Microrecitalul sopranei Laura Niculescu. La pian Doina Micu.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

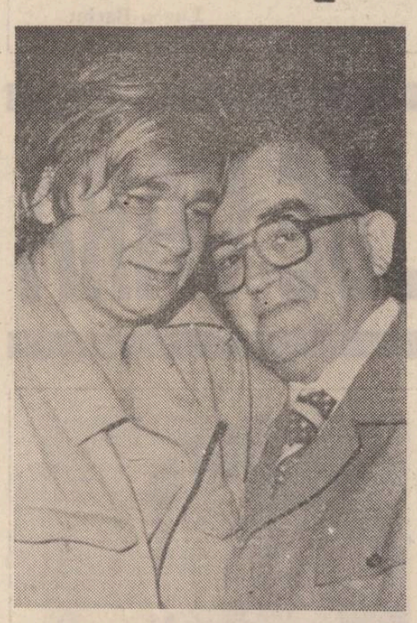

Traian Iancu fotografiat cu capul pe umărul lui Nichita Stănescu

Aproapele nostru, prozatorul Platon Pardău numărind pe degete romanele tipărite în ultimele decenii

Atmosferă de altădată cu Eugen Barbu, Virgil Teodorescu, George Macovescu și Mihnea Gheorghiu

CUMPĂNĂ

AȘCHII

Oameni și cuvinte. „Chestia este că mi s-a făcut o foame de pește colosală : știuculiță, că are carnea dulce, e groasă pe spinare și înoată repede în orice farfurie, strachină, ceaun ; crap, ca să-i pocnesc întîi bășica sub talpă cît ar plezni fierea în burdihanul dușmanului ; mos, să mă înțepe coama lui ca să-l duc mai repede la gură ; somotei, că-i puiul somnului și alunecă peste tot, trebuie să înfigi unghiile în el ca să nu-l pierzi (cînd îl înhați în apă îl cheamă Dunărea ca o sirenă și-n mod sigur îl scapi dacă nu-l surzești băgîndu-i degetele-n urechi) ; lin, că-i bălos cînd îl prinzi dar îngroașă ciorba și o încetinește ; regină, că-i gulerată ca păunii și rămîi cu ea în mînă zîmbind, căutînd copiii prin preajmă să le-o arăți să priceapă și ei că pînă și frumusețea se mănîncă ; plătică și boblete care cresteau în Borcea cum crește iarba pe cîmp. Pește săltăreț ca nuntașii primelor nunți. Să-l prinzi cînd asfințește soarele și lucește în minciog sau în cîrlionț sau în mreajă că se vede de pe malul celălalt. Șalăul nu l-am pus la numărătoare că, dacă vorbesc de el, iau primul tren și mă duc din nou acolo. Un tren care merge spre baltă și undeva în trecut, nu către noua gară din urbea respectivă. Și n-am bilet și banii de atunci nu mai circulă astăzi ca să pot lua un asemenea tren. Un tren care se oprește cu botul în Borcea, bea apă, paște și așteaptă și dă din coadă să alunge vremea care sub formă de muște dă tîrcoale oricărui animal. Dar mai răbdați puțin, că și eu vă rabd. Seara, cum se-nroșea soarele toată balta mirosea a pește fript, a lapte de Joiană, de Lunaie, de Martină. Scoteam din fîntînă doi, trei pepeni cu coaja-ntunecată, reci ca gheața, care pîriiau numai ce le arătai cuțitul. Tata lua șajmaua la spinare, o arunca de cîteva ori pe malul gîrlii și eu, în urma lui, umpleam traista de șalăi. Capetele le îndesam în traistă și cozile atîrnau pe nisip. La întoarcere, el deșerta traista lîngă foc în așa fel că peștele, simțind dogoarea, începea să se zbată și intra singur pe jeratic. Se ridica un miros și se auzea un șfîrîit care-ți gonea somnul către alte nopți. Și, în timp ce dinții noștri înotau în carnea fierbinte a șalăului, aruncam din cînd în cînd buruiană pe foc să facă fum și să gonească țînțarii. Fumul de la focul nostru se unea, la cîțiva metri deasupra capului, cu fumul vecinilor și, cum nu bătea vîntul, sta ca un zid ușor împotriva țînțarilor pînă noaptea tîrziu. Zăgan, mare bostangiu, avea un acordeon rebegit (ziua, cînd era la sapă, îl priponea pe răzor). Venea la noi la foc și, cum femeile erau prea obosite după munca de toată ziua, cei doi, trei bărbați luau cîte o măturâ în brațe și se roteau și țopăiau în jurul Zăganului. Băutură nu se amesteca aici. Amețeala era doar a cerului, a oboselii din ziua aceea și, poate, a ceva ce noi nu mai știm, n-avem cum să știm. Pricepem ceva numai dacă vorbim mult despre chestiile-astea. Dar dacă vorbim mult ne tocim limba și ne apucă somnul. Asta-i treaba, n-ai ce-i face !“

George Alboiu

„Interviuri neconvenționale“

Urmare din pag. a 2-a

română, sau măcar cu unele în limba slavă, sau în alte limbi, avînd însă pentru noi o funcție autohtonă, ca de pildă **limitația lui Isus**, în prefața căreia, Udriște Năsturel face publică în Orient originea latină a limbii noastre. Un profesor universitar S. Șeviriov scria pe la mijlocul veacului trecut un curs de istoria literaturii ruse, în care exalta valorile medievale, inclusiv pe cele scrise în slavona sacră — invinuind scriitorii moderni de înstrăinare, de îndepărtare de la spiritul național rus. Or, azi știe toată lumea că adevărata literatură rusă națională este aceea care începe cu romanticii, cu Pușkin și Lermontov, înstrăinații, byronienii de la începutul veacului al XIX-lea. Cultura medievală ne-a înzestrat cu o coordonată spirituală proprie și altor popoare din sud-est, dar în tot specificul nostru nu ne-a reprezentat decît literatura modernă, culminînd în sec. al XIX-lea.

Să nu se creadă că excludem operele medievale din istoria culturii românești. O istorie a literaturii române se poate concepe în două chipuri : fie ca De Sanctis, care începe cu primele versuri în limba italiană, referindu-se totodată la procesul de formare a limbii naționale, fie ca Saint-Beuve, care adaugă cursului său de literatură franceză medievală o lungă introducere unde înregistrează toate operele create de autori născuți pe pămîntul Franței, de la primii retori latini proveniți din Galia, la scriitorii crestini de limbă greacă sau latină, integrîndu-l aici și pe Cassian, cel născut „în Scitia Minor, pe malul Mării Negre, dar care a trăit și a scris la Marsilia“. Iar dacă urmăm exemplul francez, consemnînd aportul românesc la cultura medievală nu văd ce ne împiedică să începem mai devreme, cu primii autori crestini de expresie latină și greacă, apoi slavonă, care au creat pe teritoriul nostru : cu Niceta, Cassian (asumat și de Sainte-Beuve), Dionis cel Mic și chiar cu Wulfild (consemnați de Ioan G. Coman în **Scriitori bisericești din epoca străromână**). Dar dincolo de motivele ce țin de orgoliul creator, mai în profunzime, această cultură veche ne interesează în primul rînd pentru influența ei asupra spiritualității noastre, o influență efectivă și adîncă. Și să ne amintim că ea s-a exercitat în mai multe limbi universale — latină, greacă, slavonă. Iar cînd vorbim de slavona sacră, nu trebuie să uităm, că ea era limba culturii bizantine pentru popoarele slave. Apoi, un fapt pe care sincronismul lovinescian nu-l putea realiza este că slavona nu făcea decît să apropie și să asocieze popoarele slave la o spiritualitate în care poporul român trăia încă de la începuturile sale. Încît, dacă slavona reprezenta lingvistic un instrument de „înstrăinare“ pentru români, se poate afirma și invers, că aceeași slavonă reprezenta un instrument de înstrăinare a slavilor de cultura lor „păgînă“ și de integrare a lor în cultura popoarelor mediteraneene. Un statut convenabil în condițiile politice din Evul mediu, care nu trebuie deformat, nici de alții, nici de noi, sub presiunea conjuncturilor politice, cum s-a întîmplat în ultimele două secole.

Totuși, cînd încercăm comparații cu alte zone culturale, trebuie să avem în vedere, dincolo de autori, opere, mai vechi sau mai noi, un criteriu funcțional. Virgil Cândea și Dan Zamfirescu au tot dreptul să revendice pentru cultura românească, vechi și profunde texte scrise în mediobulgară, sau greacă, precum **Învățăturile... Ucenicia lui Ioan cel Nou de la Suceava** etc, însă ne îndoim că le putem apropia de opere ca **Divina Comedie** sau chiar **Principele**, scrise în limba „vulgară“ și care intră într-un curs de funcțiuni ideologice și literare moderne. Valabile toate în contextul „general răsăritean“, aserțiunile lui Dan Zamfirescu se potrivesc mai greu comparației cu literaturile occidentale, din cauza funcțiilor diferite pe care le au opere similare sub alte aspecte, tematice sau compoziționale. De altfel, Dan Zamfirescu își afirmă precauțiile cînd spune : „Nu pretindem nimănui să așeze sec. al XVII-lea românesc pe același plan cu Le grand siècle al Franței“ ceea ce înseamnă că similitudinile se reduc la funcționalitatea identic modernă a celor două literaturi, ceea ce nu-i deloc puțin, e chiar esențialul în discuție. Secolul nostru al XVII-lea ne așează în același spirit cu literatura franceză din sec. XVI—XVII chiar dacă nu realizăm acum un „veac de aur“ beletristic, precum francezii. Dar, în fine, sînt simple sugestii pe care cercetătorii cu știința culturilor vechi, ca Virgil Cândea și Dan Zamfirescu pot să nu le ia în considerație. Tot în aceste interviuri se reia discuția în jurul mult disputatului protocronism, în favoarea căruia Edgar Papu, creatorul termenului, Paul Anghel și Dan Zamfirescu, aduc noi și interesante argumente. Ne-am exprimat propria noastră opinie la timpul respectiv și nu vrem s-o repetăm, nici s-o modificăm, încît nu insistăm asupra problemei. Am sugera însă ca bibliografia protocronismului adăugată de Mihai Ungheanu la finele volumului, completată cu toate contribuțiile pro și contra să fie editate într-o carte, ca document al uneia dintre cele mai aprinse polemici literare din ultimele decenii.

OPINII

Istoria literară și bibliografia

Urmare din pag. I

a lui N. Georgescu-Tistu, considerat „singurul în stare să ne-o facă“ (**Adevărul literar și artistic**, 1932, nr. 613, p. 7). Noutatea pe care o aducea N. Georgescu-Tistu în materie de gîndire bibliografică — noutate care convenea, după cum se vede, marelui critic și istoric literar — consta, pe de o parte, în depistarea tuturor izvoarelor de informație posibile cu privire la domeniul literar, pe de altă parte, în sistematizarea bibliografică a acestora din mers, continuu, într-o legătură strînsă, neîstovită cu temele, autorii, principalele domenii de activitate, depozitele de informații etc. N. Georgescu-Tistu nu a putut să-și ducă la îndeplinire vastul său program de muncă bibliografică. El rămîne însă de o mare actualitate și astăzi. Este interesant de reținut în acest sens faptul că, atunci cînd a început să pregătească o nouă ediție a **Istoriei literaturii române...**, G. Călinescu s-a arătat preocupat în primul rînd de lărgirea izvoarelor de informație bibliografică privitoare la viața și activitatea diverșilor autori (chiar și mai obscuri) care au intrat în cîmpul său de cercetare. S-a observat deja că diferențele între prima și cea de-a doua ediție, apărută postum, a **Istoriei** sale a literaturii sînt mai ales de această natură a lărgirii izvoarelor documentare. Este o dovadă în plus că nici istoricul literar de azi nu poate ocoli problema complicată a bibliografiei.

Domeniul cel mai vast și mai dificil este, în sensul celor de mai sus, acela al revuisticii, unde s-a consumat și se consumă o mare parte din energia intelectuală a scriitorimii române. Aici circulația informației din toate sferele culturii este mai rapidă, evenimentele literare principale sînt mai bine marcate, schimbul de idei este mai intens, prezența unui mare număr de personalități la realizarea climatului cultural mai revelatoare. În schimb, tocmai aici lipsesc aproape complet instrumentele de informare și orientare bibliografică. Cine vrea să caute o informație în legătură cu un autor sau cu o altă problemă în colecțiile revistelor literare sau de cultură se vede nevoit să parcurgă sumarul fiecărui număr (în cazul în care acest sumar există !), iar dacă nu (în cele mai multe situații !), să străbată pur și simplu colecțiile, privind cu maximă atenție foaie cu foaie, de la un număr la altul. De atîta răsfoit colecțiile de reviste vechi s-au distrus ; multe din ele mai pot fi găsite la Biblioteca Academiei doar sub formă de microfilm. Cu colecțiile noi de periodice treburile devin și mai complicate. Aici informația literară și culturală, foarte multiplă și diversificată, tinde să se transforme într-un adevărat hățiș, în care nici cel mai experimentat cercetător nu mai poate să se descurce. Problema se pune mai acut în cazul revistelor săptămînale, majoritatea lipsite pînă și de elementarele sumare ale fiecărui număr. Evident, nici istoricul literar, nici cercetătorul obișnuit, nici îndrumătorul de cultură nu pot evita cunoașterea în profunzime a activității literare desfășurate în publicațiile periodice, acolo unde s-au realizat principalele înfruntări de opinii, s-au făcut schimburi de idei, au apărut scriitorii și criticii literari în „hainele lor de lucru“, într-un cuvînt, viața literară s-a manifestat cel mai dinamic și mai intens.

Ce ar trebui făcut pentru a veni într-un mod eficient în întîmpinarea unor astfel de trebuințe ? Credem că soluția cea mai practică și mai utilă ar fi aceea a unor **indici bibliografici anuali** ai fiecărei reviste. Aceștia, constituiți tematic și pe autori și atașați în fruntea colecțiilor anuale, le-ar transforma în adevărate volume științifice de o mare varietate și bogăție, în care orice informație literară sau de cultură ar putea fi regăsită ușor și repede, cu o mare economie de timp, scutindu-i pe cercetători de servituțile unor căutări dificile, adesea infructuoase în maldărele unor publicații fără instrumentele necesare de orientare bibliografică. Cu ani în urmă, asemenea **indici bibliografici** își publica revista **Viața Românească**, reluați și în ultimii doi ani. Ne amintim de frumoșii indici bibliografici ai revistei **Amfiteatru**, cînd era încă tînără și unde imaginea tumultuoasă a începuturilor poeziei și publicisticii lui Ioan Alexandru, ca și a multor altor poeți ai generației sale poate fi reconstituită cu fidelitate. Acest bun obicei — care dovedește un anumit grad de civilizație a culturii și pe care, în treacăt fie spus, l-am întîlnit și la **Revista Română** a lui Al. Odobescu de la 1860, și la unele colecții anuale ale ziarului **Românul** al lui C. A. Rosetti —, în loc să se extindă, a dispărut din păcate în ultimul timp tot mai mult din publicistica noastră.

Dacă în multe reviste acordăm un spațiu relativ întins discuțiilor despre informație, despre necesitatea organizării ei pe mapamond, credem că e cazul să pornim la realizarea acestui deziderat mai întîi în propriile lor pagini. Căci toată cultura pe care o promovează ele se înfăptuiește și se transmite mai întîi ca informație și numai după aceea ca valoare. Informația culturală, ca dealtfel orice informație, este și ea o recoltă. Dacă n-o stringi la timp și în bune condițiuni se pierde. Eforturile ulterioare pentru recuperarea ei sînt de-a dreptul incalculabile. Dovadă colectivele noastre de bibliografi din cele citeva mari biblioteci, bibliografi care, deși lucrează de foarte mult timp, n-au reușit să ne pună la dispoziție toate instrumentele de informare necesare cercetării culturii noastre din ultima sută și ceva de ani. Or, și aici vina cea mai mare o poartă absența **indicilor bibliografici anuali** ai publicațiilor periodice, acelea care sînt depozitarele cele mai importante ale vieții culturale moderne. E timpul să meditâm serios la această lipsă. Să trecem la lichidarea ei din mers. Un prim pas ar trebui realizat chiar la sfîrșitul acestui an, determinînd principalele periodice culturale și literare să se achite de o obligație elementară, și anume, aceea de a-și publica **indici bibliografici** pentru activitatea de peste an. Unii se eschivează de la această îndatorire motivînd că nu ar avea hîrtie, dar cele 2—3 pagini necesare pentru publicarea unor asemenea indici se consumă în ultimul număr al anului pentru tot felul de efemeride : răvașe, plugușoare, reclame, articole „tampon“ etc., etc.

Odată depășită această inerție, ar rămîne ca, începînd cu anul viitor, fiecare revistă să dea paginilor sale și o numerotare de colecție anuală în cifre arabe (alături de cea de număr în cifre latine), ceea ce ar duce la simplificarea și perfecționarea indicilor bibliografici și, mai ales, a legăturii lor cu izvoarele de informatie la care se referă. În așa fel încît istoricul literar, cercetătorul de cultură, orice cititor să poată găsi colecțiile periodicelor noastre literare și de cultură înzestrate cu principalul lor instrumentar de informare bibliografică bine pus la punct. Ar fi acesta un pas cît de mic, dar cu efecte îndelungate pe calea dezvoltării unei anumite civilizații a culturii, un sprijin dintre cele mai eficiente în realizarea sintezelor mult dorite în acest vast domeniu, inclusiv al istoriei noastre literare.

Iosif Keber : „Hambarul“

CARTEA DE DEBUT

„Estetica" bunelor intenții

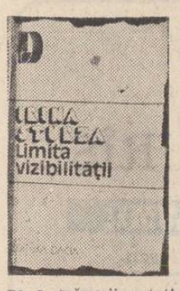

Trăim într-o epocă favorabilă publicării de versuri. Orice autor cît de cît tenace ajunge să-și vadă textele tipărite (cel puțin într-o culegere de cenaclu). Pusă în fața unei inmulțiri cu circa cinci sute pe an a autorilor de versuri tipărite (în volume sau în periodice) și refuzînd soluția mandarinatului, critica este silită să recurgă la criterii de evaluare mai speciale, care trec dincolo de stricta întrebuințare a măsurii estetice. Unul dintre acestea, în mod frecvent folosit de către recenzenții și prefațatorii cărților de debut, se întemeiază pe o „estetică" a promisiunilor și a bunelor intenții. Admițindu-l ca valabil, comentatorul de poezie privește cu îngăduință versurile, le scuză, în trecere, neajunsurile, arătîndu-se atent, **în schimb, la semnificația** mai larg umană a modului în care respectivul autor practică actul de a scrie. Admițind, din capul locului, că nu trebuie să se supere pe autorii ale căror intenții literare sînt oneste, recenzentul obține dintr-odată un reper teoretic dintre cele mai utile. Avîndu-l în vedere, el nu își mai consumă energia șicanîndu-i pe autorii de versuri publicistice, cu tează, prin natura lor efemere, elocința acestora avînd un rol în educația politică. De asemenea, nu îi mai ceartă pe versificatorii naivi care publică din elan cultural, necerîndu-le decît să fie sinceri, să nu trișeze. Iată însă că volumul de la care pornesc însemnările de față (Irina Sturza, **Limita vizibilității**, Editura **Dacia**, 1982) conține versuri care nu sînt nici jurnalistice și nici naive. Și, mă grăbesc să precizez, nici estetic convingătoare. Sînt versuri interesante datorită unei calități destul de rar exprimată în poezia românească recentă. Autoarea, de meserie inginer, demonstrează o neobișnuită capacitate de a simula trăirea poetică. Citite repede, multe dintre poeziile sale par întrutotul valide. (Numai astfel se explică faptul că avizatul Laurențiu Ulici, prefațator al **Limitei vizibilității**, a putut să se înșele în privința lor.) Dar cînd cititorul, a cărui primă, superficială impresie bună este totuși parazitată de o nemulțumire vagă, revine asupra textelor, trucurile încep să iasă, unul după altul, la iveală.

Autoarea, a cărei cultură poetică pare să fie remarcabilă, preferă în mod special procedeul permutării lucide, menit să suplinească forța imagistică. Se ivesc astfel versuri ermetice, pseudo-profetice, ale căror metafore acuză nevindecabila suferință a lipsei de intuiție poetică. Ofer spre exemplificare **În semn de cintec:** „Ascultă ierburile atinse de primii saci de argint / pe care răsăritul îi varsă în cîmpiile de văpăi / ale nopții. / Răgușise toată noaptea. / Îi venea în ochi toată rugina. / Cînta, cu greu stăpînindu-și aurul oboselii. / Nu, încă nu, aramei. / Șoapta-l chinuie. / Cum își umezește reflexele metalice din vocea-i / încercînd să trezească ecouri în varul pereților, / cum stă, / odihnindu-și chipul cirlionțat al notelor în palme / și în oglinzi de aer, / eu îl ascult, / îngăduitoare. / Stau acolo / cu spoiala de-o zi a întunericului / Suflată pe buze în semn de cintec". Este evident că termenii diferitelor metafore pot fi schimbați între ei, fără ca întregul să sufere. Iată și un alt exemplu de text menit să îl „ducă" pe cititor: „Îmi simt umbra de trandafir pe pămînt / într-o rouă de spini. / În penitență, / absolvirea se închide în înflorire. / Eu stau în chilia mea / răvășind pilcul de haine monahale / care este un leopard, / blana lui de schivnic acoperind umerii mei de fiară". **(Chilia).**

Ce se întîmplă atunci cînd autoarea renunță sau uită să își mai aplice procedeul? Se ivesc alcătuiri mai vii, în care umorul (în)voluntar este prezent. Iată un exemplu: **Venus în Cipru:** „Plutește, noapte cu cintecul înălțat / în ceruri. / Plutești, noapte, cum te agăți de fructele pe care viața / ți le poate dărui, pe jumătate otrăvită / de mărul îndoielii. / Și dormi, veninul tău îl picură o floare / cît un bob de soc și stearpă, / o insulă, / veninul cît o petală, o întoarcere grăbită / cu spatele spre artă".

Dacă n-ar folosi, cu atîta înfricoșător meșteșug, „metoda prafului în ochi", Irina Sturza ar părea o poetă simpatică, chiar dotată.

Voicu Bugariu

BALCANICE

IORGOS HRONOS
Viu este oare împăratul Alexandru

Viu este oare împăratul Alexandru ?
Întrebatu-l-a gorgona pe marinar.

Și el, în vreme ce stringea pînza
Sus pe catarg, i-a răspuns :

— Este viu !

Dacă era viu sau nu era viu, nu știa.
Dar marinarul era singur pe mare,
Sarea-i acoperise odgoanele
Și-un vînt fără milă sufla.

PANAIOTIS KIPARISIS
Istorie cu piatră și iezer

Am aruncat cu o piatră în iezer,
Cum face de obicei toată lumea,
Și-am început să număr
Pînă cînd s-au topit cercurile.
Și piatra s-a scufundat în vremea aceea.

În românește de
Dumitru M. Ion

Întrevederi

Judecarea marelui Maciste, cu toate insistențele domnului Still, n-a mai avut loc în ziua anunțată de șeful pazei. Jurnalistul Sever Justinian dăduse publicității evenimentul în ziarul **Speranța**, și în dimineața acelei zile la orele 9 se prezentă în biroul șefului secției de criminalistică, pentru a obține autorizația de a asista la proces. Maiorul știa că nu ar fi putut inventa nici un motiv de a-i refuza prezența la proces, de aceea se purtă atît de prevenitor cu trimisul **Speranței**, încît ziaristul avu impresia că rolurile se inversaseră cu totul :

— Ce părere aveți, întrebă Maiorul, n-ar fi mai bine ca eu să nu apar deloc la acest proces atît de absurd într-un fel ? Vă pun această întrebare pentru că mă îngrijorează ce se va spune mai tîrziu despre curiozitatea ce-am manifestat-o față de un act atît de nefiresc. Eu, unul, am insistat ca această judecată să nu aibă loc.

— Nu mai înțeleg nimic, se prefăcu Sever Justinian. S-a anunțat că instanța se va întruni astăzi ; prin informatorii mei am aflat că prezența oricărui om, neimplicat ca martor, va fi interzisă.

— Mie mi-e teamă să nu mă oblige să particip, dar nicidecum de faptul că voi fi absent.

— Dumneavoastră puteți afișa oricîtă plictiseală în privința acestei afaceri, continuă Justinian, dar noi nu ne putem permite un astfel de lux. Presa trebuie să alimenteze mereu nesățioasa curiozitate a marelui public, și pe deasupra, s-o și îndrume spre un punct de vedere sănătos, privind fiecare eveniment în parte.

— Deci dacă „evenimentul" acesta n-ar avea loc, întrerupse Maiorul, dumneavoastră ați fi — se pare — destul de îngrijorat ?

— Dacă procesul n-ar avea loc și dacă Maciste ar continua să stea în temniță indefinit, aș fi într-adevăr îngrijorat ; dar dacă marele motan ar fi liber, atunci îngrijorarea mea ar avea ca obiect alte și alte întîmplări din miile care au loc zilnic.

— După cum v-am mai spus, eu am insistat ca instanța să nu se întrunească astăzi și dacă e posibil niciodată, declară Maiorul.

— În acest caz trebuie să vă spun că, înainte de a sosi în biroul dumneavoastră, am avut o convorbire telefonică destul de neașteptată cu domnul Still. Dumnealui mă soma să încetez cu difuzarea știrilor false, desigur se referea la judecarea lui Maciste, și să-mi pun condeiul în slujba unor cauze mai demne. Mi-a spus că dînsul a luptat ca un leu pentru încetarea mascaradei în care un motan trebuie adus în fața unui tribunal. Ceea ce n-aș fi dorit să vă comunic este informația pe care mi-a servit-o același domn Still. Citez exact cuvintele sale : „Singurul om angrenat cu toate forțele sale în această absurditate este Maiorul, care continuă să dorească atît procesul, cît și condamnarea motanului la spînzurătoare". E adevărat ?

— Nu-i adevărat, strigă Maiorul (și-și rezervă timp), nu-i adevărat că domnul Still a putut spune așa ceva despre mine ! De altfel să știți că veți răspunde pentru cele spuse acum, fiindcă, vă dați seama, am înregistrat fiecare cuvînt pe care l-ați rostit !

— Sper să nu vă fac singe rău dacă vă spun că și eu am înregistrat fiecare silabă din cele spuse de domnul Simion Still. Așadar vă întreb de ce nu are loc procesul azi ? Și dacă știți data cînd a fost reprogramat ?

— Din diverse rațiuni s-a hotărît ca procesul să aibă loc în fața unei mari asistențe, răspunse Maiorul. Am satisface astfel și gustul pentru spectacolul rar al marelui public. Mai aveți vreo întrebare ?

— Am o dorință : mi-ați putea îngădui să-l văd chiar acum pe Maciste ?

— Într-un singur caz : dacă-mi promiteți că după ce-l veți vedea pe Maciste, voi putea să aud și eu, cu urechile mele, informațiile pe care vi le-a dat domnul Still.

— Pe cuvînt de onoare, izbucni Justinian, iar Maiorul văzu cu precizie că jurnalistul își va ține cuvîntul.

Maiorul își conduse oaspetele pînă la etajul zece ; șeful pazei le deschise celula, iar Maiorul cobori îndată pe scări, fluierînd și atît de bine dispus încît doi plutonieri pe care-i întîlni rămaseră holbați de mirarea că în loc să salute ei primii, se văzură salutați ca niște superiori.

Ajuns în biroul său, Maiorul nu mai avu răbdare să se convingă de cele spuse de jurnalistul de la **Speranța** și formă numărul domnului Simion Still.

— Am onoarea să vă salut, domnule consilier.

— Trăiască vigilența, paza și ocrotitoarea noastră a tuturor, căci fără poliție ar fi o adevărată anarhie, Maiorule, răspunse domnul Still.

— Domnule consilier, sunt grăbit, foarte grăbit. Un om al meu m-a informat acum cinci minute că în **Speranța**, care se află sub tipar, urmează să apară ceva cu totul și cu totul neadevărat. Stă scris acolo cum că eu sunt cel mai interesat ca procesul marelui motan să aibă loc și că fac presiuni peste tot ca sentința să fie, bineînțeles, capitală. Vă deranjez pentru a vă întreba dacă n-ați putea opri apariția acestei știri mîrșave ?

— Minunat, minunat ! Deci există oameni interesați să te amestece și pe dumneata în această problemă, pentru a pretinde ulterior că eu te-am influențat. Interesant ! Ce-aș putea să-ți spun decît că dușmanii noștri încearcă și-n acest caz să manipuleze opinia publică împotriva noastră. Este clar că vor să te intimideze, și dacă n-aș fi convins că dumneata ai luptat mai mult decît mine chiar ca adevărul să iasă la iveală m-aș da peste cap ca știrea să nu apară. Dar știind cîtă dreptate ai avut în tot ce-ai întreprins pînă acum, parcă mi-ar părea rău să fii privat de o publicitate pe măsură. Lasă-i în eroarea lor, să-și publice notițele neputincioase, iar noi să ne vedem de slujirea intereselor generale !

— Bine, dar eu nu aspir să ies în față, iar publicitatea de care vorbești, tocmai aceasta va reuși să facă : să mă înalțe o clipă în sens negativ, pe cînd munca mea, după cum știți, — deși cinstită, se petrece în necunoscut.

— Vei vedea, nu peste multă vreme, ce bine-ți va prinde ieșirea aceasta din anonimat, atunci cînd lumea își va da seama ce efort uriaș ai depus, pentru a înlătura din viața ei un pericol atît de mare ca prezența criminalului Maciste.

În biroul Maiorului se auzi un țiriit prelung, consilierului i se cerură scuze pentru întrerupere, iar mai apoi cînd convorbirea fu reluată, domnul Still rămase dus pe gînduri nemaiînțelegînd nimic, deoarece Maiorul continuă astfel :

— Domnule consilier, se pare că v-am deranjat fără motiv, fiindcă același om a telefonat adineauri că redactorul șef, sosit dintr-o călătorie în această dimineață și citind numărul în andruck, a eliminat știrea privitoare la persoana mea. După cele ce mi-ați spus, după curajul pe care ni l-ați dat, parcă-mi pare și mai rău că știrea nu va mai apare.

— Lasă, Maiorule ! Vei avea ocazia să te afirmi și de acum înainte ! Totul este să nu-ți slăbești dorința de a fi drept și de a face dreptate, și mai ales onoarea de a fi în orice împrejurare la datorie.

— Am înțeles, domnule consilier, și pentru că ei încearcă să ne intimideze, trebuie să le arătăm că noi nu ne temem de opinia publică, dimpotrivă, suntem de partea ei atunci cînd ne luptăm să smulgem răul din orașul nostru. De aceea v-aș propune să ne străduim ca marele motan să fie judecat și executat în unul și același loc ; într-un spațiu cît mai larg cu putință, pe un stadion, bunăoară, sau dacă, după cum bănuiesc, se va aduna prea mult popor — atunci, pe aeroport. Ce părere aveți ?

— De acord, Maiorule, aeroportul ar fi cel mai bun loc.

— Atunci să trăiți și la revedere, încheie Maiorul.

Întrevederea lui Justinian cu Maciste se terminase și ea, astfel că jurnalistul, spre stupoarea gardianului, îmbrățișă tigrul (care era Maciste) și coborî condus de un alt paznic pentru a-l însoți pe Maior la redacția ziarului **Speranța**.

Gheorghe Pituț

REPERE

Albert Șchweitzer (I)

Iosif Keber : „Natură statică"

De la Cluj ne vine o carte surprinzătoare, datorată unui spirit ales, cunoscut pînă acum îndeosebi din publicistica practicată la revista **Tribuna**. Este vorba de Crișan Mircioiu, de fapt un distins chirurg, un binefăcător din seria marilor personalități medicale ale școlii clujene, pe linia tradițiilor ardelenești de luminare, cultivate și de un alt reprezentant al slujitorilor lui Esculap, regretatul profesor Octavian Fodor, autor al unor eseuri prea repede uitate de către mulții săi elevi. Crișan Mircioiu editează la **Dacia** o lucrare consacrată lui Albert Schweitzer, celebrul organist, interpretul și editorul lui Bach, ginditorul de ținută, omul de acțiune care și-a dedicat viața aproapelui. Este profund edificantă această preocupare a profesorului Crișan Mircioiu, o operă de construcție sufletească, pentru care nu ne precupețim elogiile, o poemă închinată faptei creatoare de bine, speranței și încrederii în forța sufletească a omului supus la ideal. Într-o epocă pozitivistă, dominată de un materialism primitiv, Albert Schweitzer a probat prin viața sa că omul se poate depăși, renunțînd la cuvintele abstracte, la dezechilibrul pierderii în indeterminat și infinitudine, cum i-ar spune Kierkegaard, pentru a întreprinde gestul cel mai simplu de ajutorare a aproapelui în suferință. Viața Marelui Doctor a fost inspirată de exemplul suprem al sacrificiului pentru umanitate, prin forța mintuitoare a abandonului de sine, cu atît mai impresionant, atunci cînd renunțarea implica o carieră artistică și socială de prim rang. Recunoscîndu-se în idealul lui Albert Schweitzer, profesorul Crișan Mircioiu ne-a propus o lucrare aproape perfectă în stilistica ei rafinată, un poem al iubirii de oameni, un elogiu al binelui în forma cea mai pilduitoare, răspunzînd unui tipar etern. Nu întîmplător imaginea cea mai apropiată de viața doctorului Schweitzer a fost aceea a pelicanului, căruia i-a dedicat un faimos album. Simbolistica pelicanului închide în sine o aluzie profundă la realitatea istorică determinantă a erei actuale, o prezență a jertfei supreme, menită să conducă la o acțiune mintuitoare și la restaurarea fundamentală a omului. Mica monografie a lui Crișan Mircioiu distinge citeva dintre elementele coordonatoare ale vieții și acțiunii lui Albert Schweitzer, într-un stil de o mare limpezime, lipsit de orice emfază, cu insistență asupra activității din Gabon, fără a uita elementele de doctrină personală, corola sa de idei călăuzitoare. Era potrivită probabil o situare mai exactă în curenții de gîndire ai secolului, și mă refer îndeosebi la datoria morală a lui Schweitzer față de Mahatma Gandhi precum și față de ginditorii indieni în general. Se știe că Albert Schweizer le-a consacrat o lucrare, menționată în volumașul profesorului Crișan Mircioiu, dar netratată cu suficientă atenție. Mă gîndesc la faptul că o asemenea referință ar fi constituit un element de simetrie potrivit pentru frumoasa interpretare pe care profesorul clujean o dă lucrării de doctorat în medicină a lui Albert Schweitzer. Consider că este necesar să evidențiem, atunci cînd se creează prilejul, contribuția mai multor orizonturi de gîndire, în cazul unor personalități dominatoare, cu totul excepționale prin caracterul oarecum disonant al vieții și acțiunii lor, față de ceea ce propunea întreaga tradiție europeană a momentului respectiv. Sursele orientale ale gîndirii și vieții lui Albert Schweitzer sînt tot atît de semnificative și în cazul lui Pablo Casals, o altă figură de care ne leagă exemplul unei vieți coerente, una din acele figuri plastice, cum ar fi spus Hegel, în care părțile se supun întregului, bazate pe un unic principiu interior.

Aurel-Dragoș Munteanu

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Decernarea premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor pentru scriitori de limbă maghiară

● În cadrul unei festivități organizate la Teatrul de Stat din Oradea, joi, 10 martie 1983, în prezența tovarășului **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, a fost decernat premiul special al Uniunii Scriitorilor pe anul 1982 scriitorului **Horváth Imre**.

Festivitatea s-a bucurat de prezența tovarășului prof. **Ion Suciu**, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Bihor, a numeroși scriitori români, maghiari, ziariști, alți oameni de artă și cultură, cadre didactice, tineret.

Au luat cuvîntul scriitorii **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Domokos Géza**, vicepreședinte al Uniunii, **Traian Iancu**, directorul Uniunii, **Radu Enescu**, redactor șef adjunct al revistei „Familia", **Dumitru Chirilă**, redactor la revista „Familia", **Alexandru Andrițoiu**, redactor șef al revistei „Familia", și **Ilyes Francisc**, redactor șef al ziarului „Faklya". A răspuns în cuvinte emoționante **Horváth Imre**. În încheierea acestei festivități, actorii **Bato Ida** și **Eugen Țugulea** au prezentat versuri din opera lui Horváth Imre. La Comitetul județean Bihor P.C.R., tovarășul **Szanto Ștefan**, secretar cu problemele de propagandă, a primit, în dimineața aceleiași zile, conducerea Uniunii Scriitorilor.

La Cluj-Napoca

● În ziua de vineri, 11 martie 1983, la sediul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca s-a desfășurat festivitatea decernării Premiului special al Uniunii Scriitorilor, poetului **Kiss Jenő**.

Au participat numeroși scriitori români și maghiari, membri ai Asociației. A fost de față tovarășul **Ion Noja**, secretar al Comitetului județean P.C.R. Cluj.

Festivitatea a fost condusă de tovarășul **Ion Vlad**, secretarul Asociației, rectorul Universității „Babeș Bolyai" din Cluj-Napoca.

Au luat cuvîntul **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Domokos Géza**, vicepreședinte al Uniunii, **Traian Iancu**, directorul Uniunii, criticul **Fodor Sándor**.

În încheiere, a răspuns în cuvinte calde, vibrante, **Kiss Jenő**.

În cadrul unei întîlniri tovărășești omagiale, poetul **Ștefan Aug. Doinaș** a evocat personalitatea și opera lui **Kiss Jenő**.

CONFABULE

Un țăran trece strada

trăgea fără rost de puloverul fără mineci / peste cămașa descheiată la git / o cămașă decolorată la guler / abia se dăduse jos din autobuz / într-o mînă coșul cu mere și nuci / în cealaltă damigeana cu must / avea o sarcină de la președinte / mă / zisese acesta / ia merele și damigeana / și dă fuga la București / ca să i le dai lui Ionescu / ăla de a fost pe la noi / în primăvară / unul nu prea înalt și voinic / cu părul tuns scurt / de-asupra urechii / și ochelari mari / de i se văd ochii de broscoi / nu se poate să nu-l fi văzut pe aici / a stat cîteva zile cu inventarul / așa că iată-l în București / adînc nedumerit / că nu-i dăduse nimeni adresa / și nici el n-o ceruse / de / ca la țară / cînd te duci într-un sat într-altul / dar lasă că se descurcă el / întreabă / de-aia are limbă / ca să-ntrebe / nu-l știți pe unul / Ionescu ?

Iulian Neacșu

Morala faptului senzațional

S-a încetățenit de o bună bucată de vreme ideea că ar exista, printre alte compartimentări și formule ale scrisului, și aceea de „reportaj rutier". Strada a oferit întotdeauna ochiului proaspăt al reporterului subiecte de mare interes publicistic. Apariția masivă pe drumuri și șosele a fragilului automobil sau a mastodonților de cîteva zeci de tone a adus sporirea considerabilă a numărului accidentelor de circulație. Aceste întîmplări care emoționează și uimesc, care produc o puternică impresie pot constitui fiecare în parte subiecte de reportaj de senzație. Ceea ce interesează însă e demontarea mecanismului acestui nedorit eveniment cu grave implicații morale și sociale pentru ca, pe cît este posibil, să fie prevenit, poate chiar anulat. Dacă formula „reportajului rutier" există cu adevărat, atunci ea își datorește viabilitatea, în bună măsură, cărților scrise de Victor Beda și Gheorghe Ene, doi excelenți cunoscători ai evenimentelor șoselei, oameni de meserie, cum s-ar zice, dar, mai cu seamă, combatanți în prima linie a luptei pentru VIAȚĂ. Scrierile lor din care nu lipsește, prin forța imprejurărilor, senzaționalul, au o evidentă tentă moralizatoare ; sînt adevărate „bucăți de învățătură" ; caută, prin mijlocirea unui autentic talent reportericesc, a științei dozării nuanțelor, să ne ofere tuturor celor care trăim printre sutele de cai-putere ai monștrilor șoselei o șansă de viață. Tentație ispititoare dacă ne gîndim că accidentul de circulație este azi, după statisticile O.M.S., al treilea flagel al lumii moderne. Ultima apariție editorială semnată de Victor Beda și Gheorghe Ene, „Jurnal rutier", tipărită într-o remarcabilă ținută grafică la Editura **Albatros**, oferă o suită de reportaje al căror miez e de fiecare dată o întîmplare adevărată petrecută pe șosea. De cele mai multe ori mici drame ; nu de puține ori mari tragedii ; toate însă cu deosebite implicații pe plan uman. O clipă de neatenție poate valora, la volan, nici mai mult nici mai puțin decît o viață. Irresponsabilitatea poate avea aceeași greutate ca o sentință capitală. Întîmplările sînt ciudate ; unele sînt parcă regizate îndelung ; altele se nasc dintr-un lucru care nu prevede nimic grav : iau deodată o amploare nebănuită ; consecințele lor sînt de-a dreptul incredibile. O biată găină declanșează un accident în care își pierde viața un copil ; trei oameni excepționali dispar datorită cîtorva pahare de alcool ; o banală țigară provoacă răsturnarea unui automobil ; o anecdotă picantă nivelează drumul către o greșeală fatală... Dacă n-am fi preveniți că toate aceste întîmplări sînt, din nefericire, autentice am putea spera că ele sînt imaginate de un maestru al suspence-ului. Că de cele mai multe ori realitatea depășește pînă și cea mai înfierbîntată închipuire o dovedește din plin „Jurnalul rutier" care adună fapte de necrezut ce își datorează trista celebritate iresponsabilității așezate cu dezinvoltură la volan ori disprețului cras pentru securitatea propriei persoane. Cele mai multe dintre evenimentele descrise se datoresc alcoolului, oboselii, care „generează anual peste 200 de morți în accidentele datorate adormirii la volan, sau, în tot cazul, alterării reflexelor ca efect al extenuării șoferului", agresivității, inconștienței, lipsei de îndeminare, dar și lipsei aptitudinilor, egoismului, vanității, imprudenței și nu în ultimul rînd lașității. Simpla înșiruire a cauzelor care generează tragediile șoselei descrise în carte evidențiază selecția strînsă, de autentică finețe, pe care autorii au operat-o insistînd asupra învățăturilor pe care le degajă fiecare din întîmplările relatate. Însăși dispunerea materialului sub forma unui jurnal, începînd cu evenimente care s-au petrecut în ianuarie și pînă la finele lui decembrie, departe de a fi doar o formulă publicistică, accentuează caracterul moralizator al scrierii ; particularitățile multor accidente se explică prin starea șoselelor, condițiilor atmosferice, aglomerației din unele perioade ale anului. Cartea devine astfel un îndreptar care poate fi răsfoit cu folos de-a lungul unui an întreg. Operînd cu exemple de o duritate maximă, autorii reușesc cu tact și inteligență să ne convingă că accidentul de circulație nu e o fatalitate. Ei pledează cu talent pentru o conduită preventivă pe căile rutiere, militează pentru o autentică civilizație a șoselei.

Mircea Croitoru

Armistițiul echinocțiului

Urmare din pag. I

albi, grași, gingași, unduitori și repede trecători.

Degeaba, pentru că de acum soarele bate și străbate prin perdele și jaluzele, se strecoară printre pleoape, ducînd molcom la rememorări de ginduri mediocre ori consemnări săpate în adolescență mai întotdeauna ginditor-lirică, ginduri precum — „lumina victorioasă calcă și sfîșie mantia nopții", ori parcă mai puțin mediocre — „lumina fugărește rizînd întunericul care se împuținează și zgribulește în frigul său".

Loviți și la început orbiți de bulgării și pumnii de primăvară vom fi scoși în grădini. Acolo de unde alungați odată pentru un măr și o femeie pe care dezinteresat bărbatul a luat-o fără zestre și „dotă" — punem iar arbuști pitici, părăluțe, arbagic și stinjenei, curățăm creangă de copac și de pom.

Și razele soarelui cad peste brațul care împlintă plantă peste straturi și tarlale prozaic și trebuitor roditoare ori peste rînduri de flori — inscrîlindu-și repetat efortul și numele în izbîndă și rotunjimea fructului — o dată oprit, rotunjime venită să prelungească și să echivaleze pe cea a bobului de sudoare a frunții sau a mîinii.

Mai ieșim zilele acestea, fără „convocator", să dăm o față nouă, primăvăreacă, proaspătă „orașului nostru de capitală". Pentru că Bucureștiul (Bucureștii ?) a cărui (a căror ?) harababură pitorească a incintat, desfătat, umilit și dezgustat se organizează acum printr-un efort colectiv într-o disciplină și acurateță artistică — în care arhitectura, tăietura frumoasă a parcurilor impun și incintă — acurateță și tăietură de un calm și linie ascendent artistică și umană fără precedent.

P.S. Deoarece în orice ziar sau revistă, fiecare semnătură nu lasă să-i scape fenomenul audiovizual al plesnirii mugurilor (să-l văd eu p-ăla care le-a auzit biciușca plesniturii...) trebuie să spun aici că vrăbiile alungate din congresul lor (copacii de lîngă Universitate) mi se plîngeau odinioară nu de hotelul „Intercontinental" care le-a stricat soborul, ci de:

— Ce ne facem, — aripioarelor — că nu prea mai sînt cai și nu mai avem fire de păr de cal cu care să ne pornim cuiburile de primăvară.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (VIII)

Grupul celor nouă

Impresia de activitate vie și epuizantă care ar rezulta din probele emise pînă aici este cît se poate de adevărată și ea se explică ușor prin lipsa izbitoare de combatanți ; aceia care, din întîmplare sau din interes, au aderat la o cauză întunecată sînt obligați să facă tot ceea ce ar trebui să facă un număr mult mai mare de inși. Grupul „Europei libere", prezent și la publicațiile-satelit, nu cuprinde mai mult de șapte-opt, cel mult nouă, să le zicem „scriitori", ceea ce e extraordinar de puțin. Printre ei nu se află nici unul dintre autorii de origină română cu notorietate în Occident și oricît ar încerca „cei nouă" să-i atragă prin recenzii, interviuri și prin tot felul de mijloace abile nu izbutesc. Mircea Eliade, E. M. Cioran, G. Uscătescu, E. Coșeriu, Ștefan Baciu, Ioan Guția, St. Lupașcu, chiar E. Ionescu nu reprezintă grupul „verificat" al „Europei libere" : rarele lor colaborării sînt accidentale și, probabil, smulse după multe insistențe penibile. Cum s-ar putea explica o astfel de pasivitate a celor cu adevărat importanți dintre români nu e greu de explicat. Dacă, să zicem, pentru Horia Stamatu, despre care în Occident lumea știe foarte puțin, o cronică scrisă de Sanda Stolojan însemnează ceva, pentru E. M. Cioran, ale cărui cărți sînt comentate de critici serioși și cu autoritate, o astfel de recenzie este egală cu zero. „Conaționalitatea" nu e, în aceste cazuri, un argument decisiv. În plus, o comparație între ceea ce scrie critica occidentală despre acești scriitori și ceea ce născocesc „românii" „Europei libere" este și mai lămuritoare. Criticii occidentali scriu savant și cu fundament filosofic, „foiletoanele" lor sînt dialoguri de factură intelectuală utile atît pentru public cît și pentru autor. Cită cultură încape în recenziile difuzate la „Europa liberă", ori publicate în „Limite", este mai greu de apreciat căci în afara unor șlagăre politice, de felul „închisori", „totalitarism", „contestație" și așa mai departe, oamenii nu mai știu altceva. Întreabă-i de Platon și ei îți vorbesc despre „arestări".

Acestea fiind faptele, e drept cam ridicule, înțelegem în ce bază **grupul celor nouă** este atît de restrîns cantitativ : el a fost pas cu pas izolat de aceia care știu că a vorbi cu glas ridicat și brutal despre „cultură" nu e totuna cu a face cultură. Marginalizarea forțată la care au fost supuși căuzașii „Europei libere" explică, de altfel, multe din trăsăturile operațiunilor pe care ei le scornesc. S-a văzut cît se poate de limpede cum se produc cu consecvență mistificațiile puse la cale de ei și cît din acestea izbutesc să se impună o zi, o lună sau un anotimp. Dacă o campanie bine regizată cade repede în gol aceasta nu e într-atît de important căci mîine se va porni alta care să răspundă nevoilor de moment, chiar contradictorie față de aceea de mai înainte. Nu consecvența în principii trebuie semnalată aici și nici factorul etic, ci **consecvența în provizoratul conjunctural.**

Totuși, un element este impresionant aici și anume disciplina. Observatorul care studiază cu răceală aceste fenomene constată relativ repede că grupul „Europei libere" are o configurație ierarhică foarte riguroasă de felul acelora militare sau a „civilelor" companii de agenți. În mijloc, se află Monica Lovinescu și Virgil Ierunca pe care oricît te-ai strădui nu poți să-i deosebești : totul seamănă la ei, de la stil și pînă la manii. Ei transmit cuvintele de ordine, fixează tactica și impart funcțiunile, dictînd ordinele de atac și de retragere. S-ar putea face interesante studii parțiale asupra lozincilor noi pe care, odată emise de „centru", le adoptă subordonații, fiecare cum poate și cît înțelege. Acest mic organism bicefal e organizat, mai departe, în cercuri concentrice, de principiul politic al piramidei, cu tot ce presupune aceasta, inclusiv **promovare** și **demitere.** O cercetare cronologică a „grupului" ar revela o relativă mișcare de cadre, mai greu de perceput sub regimul momentului, explicabile, desigur, prin „excomunicări", „adoptări", „promovări". Despre „excomunicări" (operate cu mîna „papală" a lui V. Ierunca) am mai vorbit și adaug aici doar pe aceea a lui C. Amăriuței, inițial colaborator foarte devotat al lui V. Ierunca, pe care îl seconda, înainte de 1950, într-un cerc politic de anarhiști (trotkiști) ; cu C. Amăriuței, V. Ierunca edita prin anii '50 o „foiță literară", intitulată „Caete de Dor" (sic !) ; se sprijineau și în altele. Aproape fără explicație, C. Amăriuței a decăzut brusc din funcțiunile sale și a fost eliminat de grup : alții, mai supuși, își oferiseră serviciile.

Pînă la înfățișarea (și ea în mișcare) a grupului actual s-au mai produs și numeroase alte modificări și este sigur că se vor mai produce. În 1971, de exemplu, grupul „Europei libere" nu cuprindea pe Paul Goma însă l-a anexat treptat de atunci și pînă în 1977 cînd „autorul" de „scrisori deschise" s-a trezit printre ei. Promovat pe poziția a doua, îndată ce a sosit la Paris, Paul Goma a început chiar de atunci să piardă teren și s-ar putea aprecia că astăzi tinde vertiginos către o poziție periferică : interesant ca **obiect propagandistic** atunci cînd încă se afla în România, omul nu avea, odată sosit la Paris ce să mai inventeze și participarea lui, în 1982, la o așa-zisă afacere de răpire, despre care presa occidentală neutră a rîs cîteva luni, îl arată într-o enormă criză de publicitate. Steaua lui de semileader începea să apună chiar în 1977 cînd un nou „scriitor" necunoscut și dornic de reclamă apărea la orizont : Virgil Tănase, mai abil, așa cum s-a văzut acum un an, în a regiza povești cu haiduci și capturi puse la cale în combinație cu poliția, spre a fi mai confortabile.

Paul Goma nu era singurul decăzut din funcție, înainte de el mai fusese chemat „să depună mărturie" un prozator, D. Țepeneag, despre care, prin 1973, se făcuseră destule comentarii. Însă mai dotat decît alții și probabil cu accese neliniștitoare de autonomie el și-a văzut în continuare de treaba lui, fanatizat cum este de „literatura onirică", a cărei propagare în Occident l-a preocupat mai degrabă decît depozițiile „politice" în a căror falsificare nu era meșter. Acest destul de greu perceptibil ciclon interior care face ca niciunul dintre căuzași să nu fie sigur de ziua de mîine are drept efect, la aceia slabi de înger, o sporire a... „disciplinei", o considerabilă scrupulozitate la ordin.

Cei care au rămas în situația de la început ori au avansat cu viteză de melc sînt și cei în ale căror producții **fanatizarea politică** a crescut progresiv. Pentru Sanda Stolojan, aflată mereu în imediata apropiere a celor doi vătafi parizieni, amenințarea cu afurisenia nu s-a emis în chip limpede : directoare la „Cahiers de l'Est", foiletonistă (cu „mize" consecvente față de grup) la „Journal de Genève", colaboratoare, pe bază de servicii reciproce, la „Esprit", aceasta e, nu incape îndoială, o piesă de bază care, mîine, cine știe ?, ar putea lua în mînă frînele întregii afaceri. Anneli Ute Gabanyi, venită în anii '70 în grup, după ce a recenzat cu drag prima carte a lui Goma apărută în R.F.G. și a publicat o așa-zisă istorie a literaturii române post-belice, pe care o vom descoase, e un util mecanism activ pentru propagarea „grupului" în spațiile de limbă germană. Șerban Cristovici, mai mărunt decît Sanda Stolojan și pe o poziție asemănătoare cu a „junei" Gabanyi, traduce cu hărnicie și acceptă această însărcinare ancilară care îl absorbă de prea intens efort mental. Adeziunea lui Horia Stamatu, mai demult trăitor în Spania, și iubitor ai foștilor lui „camarazi" de acolo, ar fi, în adevăr, curioasă dacă n-am ști că nu trecutul „democrat" sau „liberal" îl face pe om „bun pentru Europa liberă", ci supunerea fără condiții la ordin și aptitudinea de a se lăsa cumpărat cît mai repede și mai ușor. Acesta fiind „grupul celor nouă" care se forțează să dea impresia că ar fi în realitate mult mai numeros, ar rămîne să vedem ce funcțiune au și alți așa-ziși autori care colaborează temporar pe „unde scurte" sau la „gazete", cite sînt. Sînt, de regulă, inși fără operă literară, cu **funcțiune decorativă** care trebuie să îngroașe, propagandistic, rîndurile foarte străvezii ale celor cumpărați odată pentru totdeauna. Asemeni trupelor reduse numeric, impresurate iremediabil, și care, spre a da sentimentul mulțimii, îmbracă în uniforme pietre, bețe și comilitoni morți, așa procedează și grupul celor nouă : din nouă sute cîți ar voi, poate, să ne iluzioneze că sînt, nu rămîn, la **privirea atentă, decît nouă, chiar nouă.**

Artur Silvestri

Adevãratele ispite ale Sfîntului Anton

lui Ensor

MICHEL DE GHELDERODE

Care este preludiul diavolilor scandalagii...

Ce miros îi mîngîia nările ? Anton, sculat din odihna lui, văzu, cu mirare, purcelușul așezat doctoral, îmbrăcat cu o rasă de călugăr și ținînd un discurs craniului încoronat cu trandafiri proaspeți. Și auzi :

— Antonie e păcătos din toate privințele !
— Să ardă ! scrîșnea craniul.
— E puturos.
— Să fie prăjit !...
— E lacom !...
— Să fie înfierat cu fierul roșu !...
— E invidios !...
— Să fie virit de viu în ulei și smoală !...
— E trufaș !...
— Să fie împănat cu slănină !...
— E vanitos !...

— Să i se scoată măruntaiele, să i se pună sare pe răni, să i se ciopîrțească carnea !...

— Da, să i se facă toate acestea, veacuri și veacuri de-a rîndul !... hotărî purcelul pe un ton grav.

Anton se sculă transpirat și scoase un strigăt înfricoșător. Se auzi un sunet de trompetă ; porcul capuțin și craniul împodobit cu flori dispărură. Și miile de chicoteli încetară de peste tot.

— Of... oof... of, oof ! strigă Anton scrîșnind din dinți ; uite, ies diavolii din gaura lor neagră să mă tortureze !... Isuse, prieten al meu, tu care ai fost ispitit de ei, ai grijă de mine, căci tu nu știi cît mi-e de frică !

Dar nici o lumină nu apăru dinspre răsărit. Și sfîntul își ascunse fața în mîini. Atunci cerul se întunecă. Iar soarele își urma purpuriu orbita. Ploua cu stele și constelații albe. Stelele lăsau dîre grozave : spade, fascii, cruci răsturnate... Clopotele de alarmă băteau în depărtare. Marea, zbuciumată sălbatic, vuia. Iar vînturile dezlănțuite îi răspundeau cu furie. În zare, un sat ardea. În văzduh, începură lupte între păsări mari. Iar vulcanii țîșniră dintr-odată descărcîndu-și cu vuiet groaznic torente de flăcări, încît cîmpia se transformă într-un lac incandescent pe care galerele se urmăreau și se luau la întrecere.

Uluit, Anton vru s-o ia la fugă, dar cărările muntelui erau asaltate de legiuni colcăitoare de păduchi uriași, de gîndaci și păianjeni, o adevărată oaste tentaculară și scîrboasă înarmată cu arme ciudate, care suna înrolarea din pîlnii și bătea din aripi. Sfîntul se văzu înconjurat de broaște-rîioase împopoțonate cu carapace ; ochii lor astrali îl zăpăceau. Căuta, în nebunia lui, formula care alungă Iadul — formulă pe care o uitase ca un prost și-un credul ce era. Și cu un gest de repulsie se întoarse legănîndu-se într-o parte și-n alta, prăbușindu-se tot așa cum fulgerele sulfuroase ar despica de-a lungul scoarța unui abanos.

Ispitirea cu mîncare

Dintr-odată se auzi o voce plină de milă :

— Uite, își revine !...

Și o altă voce blîndă spuse :

— S-a mai văzut vreodată vreo renunțare la toate, dusă atît de departe ! Nu-l atinge decît cu respect, căci e un sfînt mare și foarte virtuos !...

Anton deschise ochii și zări doi necunoscuți aplecați de-asupra lui.

— Of... oof... of, oof... gemu el. Unde sînt diavolii cei mulți, cu mutre hidoase, scîrnăviile Iadului, monștri de neînchipuit ce sînt în stare să sminteaască toată simțirea ca să mă înfricoșeze ?

— Blînd pustnic, spuse unul din cei doi, nu e nici un diavol și nici vorbă să fie așa ceva pe cîmpia aceasta... Uite, nu-i decît cîmpia cea verde în bătaia soarelui de dimineață. Vino-ți în fire. Ah, ce întristare pentru sufletele noastre creștine să te găsim zăcînd pe jos, frînt de oboseală și aiurînd de temperatură !... Ce bine a făcut stăpînul nostru că ne-a trimis la tine !...

— Deci ați fost trimiși la mine ?... spuse Anton uluit ; între timp se ridicase. Și cum îl cheamă pe stăpînul vostru ?...

Episcopul Mîncăcilă, prelat foarte cunoscut al catolicității, pentru rigorile și posturile lui, dar desigur mai puțin decît tine, căci tu ești un călugăr exemplar !...

Fără să vrea, Anton surise mulțumit. Liniștit acum, se sculă deși tot se mai clătina încă și-i privi atent pe cei doi. Aveau un chip prietenos, de oameni cinstiți ; erau îmbrăcați cu haine de velur roșu-închis, puse în valoare de blazoane apostolice. Călugărul îi mai întrebă :

— Și cu ce scop v-a trimis în umilul meu locaș acest prea sfințit episcop, al cărui nume-l voi cinsti mereu ?

Cel mai gras dintre tovarăși făcu o plecăciune adîncă și vorbi pe un ton grav :

— Era în zori de zi cînd Episcopul nostru, care se ruga, auzi o muzică îngerească, ce curgea parcă înaintea acestor cuvinte hotărîtoare :

„Mîncăcilă, ascultă-mă !... Cel mai înalt, cel mai pur, cel mai cumpătat, cel mai păstrat, cel mai dureros, cel mai iubit, cel mai glorios, cel mai mirositor, cel mai sublim pustnic Anton, care sălășluiește în munte, trăiește cu ierburi și apă, care îndură de bună voie mai mult decît o sută de mii de martiri la un loc, va muri în timpul inițierii !...“

— Păcat !... suspină Anton.

Omul continuă :

„Mîncăcilă, ascultă-mă ! Voința lui Dumnezeu este ca Anton să se întărească, căci în clipa aceasta slăbiciunea trupului lui îl face să vadă fantasmagorii îngrozitoare. Și dacă nu va muri

Iosif Keber : „Flori de spinz“

de foame, va muri din cauza fricii lui binecunoscute !... Trimite-i imediat mîncare și băutură !“

— Mulțumesc Atotstătătorului, Episcopului și vouă, oameni buni ! murmură pustnicul zăpăcit.

Mișcați, oamenii începură să scoată de sub mantalele lor farfurii dantelate pe margine și nenumărate ulcioare din porțelan cu ciocul prelung, pe care le puneau cu mare atenție în jurul lui Anton ; uluit, sfîntul le privea cu ochi scînteietori ca de nestemate. Mirosuri îmbătătoare se răspîndeau peste tot. Pierdut, călugărul sorbea din ochi fripturile, păsările, morunii afumați, homarii, cîrnații, pireurile, piersicile, clătitele cu dulceață și alte feluri de mîncare pe care le uitase, în timp ce o foame bruscă și violentă lătra în măruntaiele lui subrezite. Bîlbîi :

— Domnilor valeți, sînt mîncăruri prea frumoase și prea bune ; eu țin posturi severe. Dați-mi numai slănină, pîine și o oca de bere și totul va fi pentru mine o agapă fastuoasă !

Tovarășii suriseră plini de bunăvoință și trecură farfuriile cu mîncare pe sub nările fremătînde ale lui Anton.

— Cerul este cel care ospătează regește, cu banii Episcopului !...

Anton scoase o limbă de-un cot.

— Ah !... suspină el, în pofida cumpătării mele promise, va trebui să mai bat încă toba pe burta goală !... Dacă-aș gusta doar din sosul acestei frip... Dacă mi-aș uda puțin doar sufletul cu acest vin spaniol !...

Dar pe cînd își apropia arătătorul de sos, văzu dintr-odată ochii celor doi tovarăși strălucind negru-roșietic, ca niște limbi de foc. Brusc, aruncă farfuriile și urlă :

— Nu vreau, diavoli ipocriți, nu vreau, în numele Sf. Duh și în numele tuturor arhanghelilor care vă fac să cădeți fără milă în hăurile voastre !...

Dintr-odată cei doi se transformară, devenind diformi și păroși, cu capete buhăite și cu un bot din care ieșeau niște colți monstruoși. Cu ghiarele lor de vampir, încercau să-l apuce pe sfînt care repeta mereu în aer semnul perfecțiunii totale. Iar diavolii, boncăluind de ciudă, vomară șuvoaie de venin și căzură amețitor de pe munte, lăsînd în urmă dîre persistente al căror miros făcu să moară păsările din copaci. În tot acest răstimp mîncarea zăcea tot pe jos și privind-o, Anton o văzu transformîndu-se în cranii hidoase, putrezite, în timp ce din ulcioarele sparte ieșea un fum puturos de smoală. El începu să hohotească de plîns — de foame și de recunoștință...

Fiicele Babilonului și propunerile lor

— Of... oof... of, oof !... gemea Anton plîngînd cu lacrimi amare... ce de nenorociri !... Sînt foarte mîhnit, mi-e inima grea, ca o amforă amară și mereu plină !...

Dar o mînă blîndă îl atinse pe umăr și tresări, el văzu o femeie foarte frumoasă, cu buze roșii și cu un păr ca de aur, care-i cădea greu pe umărul tunicii. Lîngă ea, mai era și o altă femeie, la fel de frumoasă. Năucit, pustnicul spuse :

— Nobile și grațioase doamne, frumoase, parfumate și împodobite cu bijuterii, cine sînteți voi ?...

Cu voci catifelate, ele îi răspunseră :

— Noi sîntem creaturi evanghelice și-am venit la tine ca să te alinăm... Numai femeile pot face acest lucru !

Și apoi, rînd pe rînd :

— Eu sînt Magdalena, casta prietenă a lui Isus !...

— Eu sînt Marta, de care vorbește Scriptura !...

— Femei mironosițe și prea fericite, spuse pustnicul, ce frumos mirosiți a mosc și ce frumoase sînteți.

— Așa e obiceiul în Orient, spuseră ele surizătoare și lăsînd să se vadă printre dinții lor ca de fildeș o limbă roșie. Cu brațele lor marmoreene îl înlănțuiră pe pustnic, care se apăra cu greu și era vădit tulburat de sinii lor, biiguind :

— Prea nobile doamne, cît de ciudat mă alintați cu mîngîierile acestea abia simțite !...

— Așa e obiceiul în Orient, spuseră ele. Așa iubesc mamele și fiicele în Orient !...

— Bucuros vă cred, murmură pustnicul care închidea ochii pe jumătate și se lăsa, încetul cu încetul, amețit de parfumul și căldura trupurilor lor. Iar frumoasele îi cîntară un vechi cîntec flamand :

— Iată cum Natura își dezvăluie frumusețile ei multiple ; marea e de smarald și argint, cerul tot are o strălucire sidefie și reflexe de perlă, cîmpul e colorat în zeci de culori, iar veselele piriiașe, care cîntă, aruncă praf de apă liliachie... Uită-te și la aceste cupole de sticlă, la aceste clopotnițe unde încep să bată clopotele...

— Văd, murmura Anton, sau am orbul găinilor. Dar de ce oare n-am văzut niciodată priveliștile acestea încîntătoare ?... Hei ! uite, mi-ați alinat suferințele, prea nobile și iubitoare doamne... Aceasta este pacea Paradisului !... Îmi vine foarte greu să vă părăsesc... Dar parcă sînt paralizat !... Încercă să se ridice și încheie clipind din ochi :

— Vă mulțumesc foarte mult și vă rămîn recunoscător... doamnelor Magdalena și Marta, pentru bunătatea voastră, dar mi-e teamă...

Femeile riseră cristalin.

— Ce sălbatic rideți ! exclamă Anton.

— Așa e obiceiul în Orient !... răspunseră ele... Mare sfînt, noi te putem consola și mai bine, căci noi știm la ce dureri profunde, trupești și sufletești, te duce viața riguroasă pe care o trăiești !

— Vă jur pe Sf. Treime că sînt la fel de tînăr și de bine dispus cum n-am fost niciodată !... protestă pustnicul neliniștit.

Dar părul i se zbîrlea pe trup, iar ochii i se roteau în orbite. Șughiță :

— Prea nobile doamne, ce faceți ?... Lăsați-mă să fug !... Nu e decent de personajele din Evanghelie !... Sau și acesta este vreun alt obicei din Orient ?...

Ironice, femeile își lăsau să le alunece tunica, iar trupurile lor dezgolite păreau, în lumina soarelui, adevărate sculpturi.

— Nenorocire de șapte ori, strigă pustnicul, nu mai pot suporta aceste sluțenii !... Doamne ! ce bucăți frumoase ! Sînteți îngrozitoare, doamnelor, scîrboase !... Ah, de ce rău este plăcut !... Orb să rămîn pentru totdeauna !... Și-și ascunse fața în mîini, privind totuși liber printre degete. Și văzu micii sîni ovali, cu sfîrcuri obraznice, curba onctuoasă a taliei, pîntecele bombate și cărnoase, coapsele strălucitoare ca zăpada, fesele sălțărețe. Mișcîndu-și grațios trupul, ele veniră la pustnic, care se ruga și-și descinta inutil, blestemînd.

— Înapoi !... N-am nici dinți și nici nu mi-e foame de fructele voastre blestemate !...

Dar ele dansau cu mișcări unduitoare, ca de felină :

— Sîntem pentru totdeauna fecioare... gura noastră e dulce ca mierea, suflarea noastră miroase a flori, sînii noștri îi îmbată pe cei care-i gustă, pîntecele noastre sînt fierbinți, pe dinăuntru sîntem tainice și sodomice.

Anton se clătina transpirînd ; genunchii îi tremurau lovindu-se unul de celălalt, dinții îi clănțăneau în gură ca niște castaniete. O curtezană se agăță de el și-și lipi buzele fierbinți de locurile unde anteriul era rupt... În plină agonie, și tulburat de zbuciumul singelui, pustnicul văzu atunci la orizont cele cinci răni șiroinde ale lui Hristos. Cu o mînă sleită de puteri, își șterse fruntea, pieptul și umerii. Femeile sărîră și scoaseră niște țipete sinistre ca de cucuvea. Și dintr-odată avură o virstă care se număra în sute de ani, erau ridicole, fleșcăite, zbîrcite, chele și păcătoase ; bube și buboaie li se întindeau pe pielea lor zbîrcită. Și în timp ce ele făceau salturi extraordinare, pustnicul striga găsindu-și forța :

— Cărați-vă, caprelor, tîrfe ale apocalipsului, spirite răufăcătoare, depravatelor, sau vă plătesc cu monede de ciomag pentru parada voastră amoroasă !...

Și, apucînd un retevei, se repezi asupra celor două care scrîșneau asemenea unor copii. Dar bățul căzu peste șira spinării uneia din cele două pisici, care o luară la fugă, abia trăgîndu-și suflarea și mieunînd îngrozitor.

— Să se întoarcă la dracu, libidinosul lor galant !... încheie pustnicul, căzînd de oboseală !... numai diavolițele pot fi atît de frumoase !...

În românește de Mugurași Sârbu-Dobrescu

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB TITLUL** „Demonii seducători“, **Frankfurter Allgemeine Zeitung** publică o amplă cronică dedicată unei expoziții de măști mexicane. Este o artă frapantă în aceste expresii bizare, avînd un sens spiritual mai greu de descifrat. Citîm cîteva aprecieri din articolul menționat : „Comparațiile și aprecierile care pot fi făcute între aceste măști ce aparțin unor perioade diferite riscă să inducă publicul în eroare și să-l deruteze. Așa se face că în Mexic, indienii puneau măști pe fețele defuncților pentru a le reaminti trăsăturile naturale, dar și pentru a împiedica spiritul lor (fața omului și sufletul său formează o unitate) de a reveni pe pămînt pentru a-i inoportuna sau pentru a-i persecuta pe cei vii“.

● **O INTERESANTĂ TEMATICĂ,** formulată succint prin titlul „Artă și psihiatrie“, conține o expoziție din Hanovra. Ursula Bode scrie într-un eseu dedicat acestei manifestări neobișnuite : „Ziegfied Neuenhausen subliniază că aceste proiecte au fost concepute după teza prin care orice individ posedă facultatea de a crea ceva, o facultate care somnolează în el și pe care într-un anume fel trebuie s-o resuscităm pentru a-i permite să se desăvîrșească. Experiența nesperată pe care o poate face un individ care-și dă seama că este capabil să creeze un lucru admirat de către semenii săi, procesul prin care ia în posesie o aptitudine interioară pe care nu o bănuia, poate să contribuie la stabilizarea psihică a personalității sale“.

● **CARTEA** lui Li Zehou, „Evoluția esteticii“, se bucură de frumoase aprecieri din partea lui Bao Zunxin în revista **Littérature Chinoise.** Li Zehou întreprinde o cercetare amplă, cu incursiuni de istorie culturală, și cu referințe bogate la contribuțiile moderne, conchizînd asupra unor idei personale pe care le propune cititorilor. Bao Zunxin îl prezintă în următorii termeni : „Li Zehou este actualmente vicepreședinte al societății naționale de estetică. El este reprezentantul unei noi școli, una din cele trei mari școli chineze de estetică. Are 50 de ani și este născut la Chang-sha în provincia Hunan. Diplomat al Facultății de filozofie de la Universitatea din Beijing în 1955, el a lucrat la institutul de Filozofie care depinde de Academia de științe sociale din China, unde s-a dedicat cercetărilor asupra istoriei, gîndirii moderne chineze. Prima sa lucrare publicată în 1957 expunea tezele sale principale“.

● **ÎN CADRUL** marilor lucrări de sinteză publicate de Editura poporului Beijing, un loc aparte ocupă **Istoria criticii literare chineze,** de Minze, o lucrare ce conține peste 800 de mii de caractere. Profesorul Yu Kekun de la Institutul central al naționalităților în China scrie : „Această carte constituie o evaluare originală a aportului scriitorilor la istoria criticii literare. Pe baza unei analize foarte complete, Minze situează în istorie contribuțiile scriitorilor, deschizînd perspective noi, cu ajutorul unei argumentări foarte convingătoare“.

● **LUCRAREA** recentă a romancierei Iris Murdoch, „Călugărițe și soldați“, este recenzată de revista **Atlantic** în următorii termeni : „Desigur, fiind vorba de un roman de Murdoch, nimic nu este atît de simplu pe cît ar părea să fie. În timp ce **Călugărițe și soldați** apare drept o povestire arhetipală de dragoste triumfătoare, cu o notă de uimire că se întîmplă așa, cartea prezintă de asemenea o duzină de alte posibilități de interpretare. Există, de pildă, întrebări numeroase privitoare la semnificația credințelor ; de fapt, în bucătăria personajului Anne se produc adevărate „apariții“, probleme și mai generale de moralitate sînt introduse treptat...“

CHINA '82 (VIII)

FIECARE AL PATRULEA SURÎS

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Aș scrie un poem închinat bicicletei dacă aș fi poet. Și, dacă aș avea o putere miraculoasă, l-aș învia, ca pe Lazăr, din morți, pe francezul Pierre Michaux să-i arăt gloria la care a ajuns în China bătrînul său „vehicul rutier cu două roți, cu ghidon de direcție, cu două pedale acționate de picioare și cu o șa pentru transportul unei persoane...“ L-aș învia chiar și pe Galloux, compatriotul său, care pretindea că ar fi descoperit bicicleta cu un sfert de veac înaintea lui Michaux, adică în 1837, și poate că i-aș mîngîia amărăciunea provocată de refuzul atribuirii paternității revendicată de el asupra acestei „banale“ invenții, arătîndu-i un „parking“ de biciclete la stadionul din Beijing atunci cînd se joacă un popular meci de fotbal.

China este o națiune pe bicicletă. La orele de vîrf ale circulației, marile artere rutiere ale orașelor chinezești par a reproduce o cursă în masă a cicliștilor. Furnicar de pedale rotite cu osîrdie de toate vîrstele, bătrîni, femei, bărbați, tineri, copii. O ticseală velocipedică prin care automobilele „intruse“ se strecoară cu greu, claxonînd inutil, deoarece bicicleta e „regele“, ea dictează regulile de circulație, și, cum doar trotuarul îi este interzis, partea carosabilă a drumurilor îi rămîne în întregime concesionată, doar stopurile de la intersecții stăvilind pentru un minut fluxul dintr-o direcție pentru a lăsa cale liberă celui venind sau ducînd spre arterele perpendiculare.

Cu șaptesprezece ani în urmă, în 1965, am văzut aici biciclete mult mai puține, în schimb domina cărutul cu hulube pe două roți, la care erau înhămați oameni, puși să care adeseori încărcătura unei camionete de o tonă. Acum, tot invenția domnilor Michaux-Galloux extinsă la trei roți și, uneori, la un tandem de patru „pedale-putere“ rezolvă o bună parte a transportului „mărunt“. În locul oamenilor la hulube au apărut mini-tractoare, zbîrniitoare ca niște bărzăuni, cu motoare nervoase dar cu un consum redus de motorină, putînd trage la remorcă cîte două tone de încărcătură. N-a dispărut în lumea rurală cobilița de bambus, a cărei excepțională elasticitate pusă într-un riguros ritm cu săltatul pașilor face ca un singur om, adeseori firav și mărunțel, să poată purta o greutate de halterofil vinjos. Patru oameni la două cobilițe de bambus, cu ancore din funii, pot duce astfel într-o cadență perfect sincronizată un bloc de piatră ce depășește uneori o jumătate de tonă. China cară în pas săltăreț, și dacă s-ar organiza un campionat mondial de cobilițe concurenții din Zhongguo n-ar avea rivali.

Dar cîte suflete sînt în China ? Iată o întrebare pe care și-au pus-o cu legitimă îngrijorare toți demografii din lume. În iulie 1982 s-a desfășurat cel de-al treilea recensămînt general, primul avînd loc în 1953, al doilea în 1964. Douăzeci și nouă de computere de ultimă generație au „digerat“ numărătoarea, decodificînd și exprimînd în cifre exacte, cu o toleranță infimă, răspunsurile la 19 întrebări din chestionarele completate de echipele de recenzare, privind numărul locuitorilor pe sexe, pe virste, pe naționalități, al căminelor și al profesiunilor, al gradului de instruire școlară etc.

Față de precedentul recensămînt, chestionarele au cuprins noi rubrici consacrate stării materiale a populației, numărului total de nașteri, copiilor rămași în viață, evoluției familiilor de la orașe și sate după introducerea „planingului familial“. Trebuie să se obțină datele cele mai exacte cu privire la repartizarea geografică a populației și la gradul real al nivelului ei de trai pentru a se putea desfășura în mod planificat modernizarea socialistă în vederea ameliorării vieții materiale și culturale, ca și pentru definirea măsurilor sociale în domeniul politicii demografice.

Data exactă a „înghețării“ statistice a fost stabilită ziua de 30 iunie, orele 24. Aproape patru luni mai tîrziu, la 27 octombrie 1982, după ce calculatoarele electronice și recenzenții chinezi asistați de specialiști ai O.N.U. în domeniul demografiei au terminat calculele s-au dat rezultatele celei mai mari numărători a populației din lume : **1 031 882 511** (adică un miliard-treizeci-și-unu-de-milioane-opt-sute-optzeci-și-două-de-mii-cinci-sute-unsprezece suflete), cu 313 593 529 mai multe decît se număraseră cu 18 ani în urmă.

Nivelul creșterii demografice în 1981 s-a dovedit a fi fost de numai 1,46 la sută, jumătate față de cel din 1970, an în care s-a instituit „planingul familial“. Se demonstrează astfel că China va trebui să-și continue eforturile pentru dezamorsarea „exploziei demografice“, deoarece un nou val de nașteri se va produce odată cu ajungerea la capacitatea de procreație a celor veniți pe lume în deceniile cincizeci și șaizeci. Proporția între sexe arată un echilibru stabil, 51,5 la sută dintre recenzați fiind de sex masculin și 48,5 la sută de sex feminin. Printre persoanele în vîrstă de peste 12 ani s-au înregistrat 236 de milioane de analfabeți sau semianalfabeți, cu aproximativ 15 la sută mai puțini decît în 1964. La o sută de mii de locuitori revin 599 diplome universitare, față de 416 în 1964. „În ciuda ameliorării situației în acest domeniu — se spune în comunicatul oficial — China păstrează încă o întîrziere considerabilă față de țările dezvoltate. Experiența a numeroase țări arată că fără un număr suficient de persoane dispunînd de diplome universitare va fi imposibilă dezvoltarea normală a științelor“.

Nivelul mortalității înregistrat în 1981 s-a ridicat la 6,36 la mia de locuitori, cel al natalității păstrîndu-se pentru același an la 20,91 la mie, rezultat relativ bun în comparație cu 32 la mie în unele țări în curs de dezvoltare și cu 16 la mie în țările dezvoltate.

Lozinca zilei în materie demografică rămîne : „Un copil la un cuplu“, politică ce nu este ușor de aplicat în practică, îndeosebi în anumite provincii unde s-a înrădăcinat credința conform căreia : „vrei să ai o bătrînețe fericită, fă cît mai mulți copii !“ — aceasta fiind însă moștenirea morală a unor timpuri cînd mortalitatea infantilă era excesiv de ridicată, și cînd, pentru perpetuarea familiei, părinții trineau copil după copil, neștiind niciodată cîți dintre ei vor atinge vîrsta maturității.

Perspectivele ? După noul val de nașteri din anii optzeci — chiar în condițiile aplicării „planingului“ — se va produce către începutul anilor nouăzeci o stabilizare a nivelului creșterii populației, urmată chiar de o relativă scădere, ceea ce va face ca, în anul 2000, China să nu depășească 1,2 miliarde de suflete.

Oricum, astăzi, cînd te gîndești că aproape fiecare al patrulea zîmbet de pe glob este un surîs chinezesc înțelegi cît de complexe sînt problemele demografice ale celei mai populate țări din lume. Congresul al XII-lea al partidului comunist chinez a indicat ca, pînă în anul 2000, producția agrară și industrială a țării să crească de patru ori, venitul direct pe cap de locuitor trebuind să atingă anual 1 200 de yuani.

Pot spune însă că n-am văzut ființe mai ocrotite, mai alintate și mai răsfățate decît copiii chinezilor, indiferent de mediul social sau de cel geografic. Un popor care nu recunoaște ierarhizarea ocupațiilor în munci „penibile“ și munci „profitabile“. Toate muncile sînt demne, de aceea nu rămîne o palmă de pămînt nelucrată, iar disciplina muncii constituie climatul general al unei atitudini liber consimțite față de existență. Țara foametelor cronice are ce mînca, iar ambițiile ei acum sînt propășirea, deschiderea largă spre lume, eficiența, bunăstarea moderată și cultura pentru toți. „Ca să vezi departe — spun chinezii — trebuie să-ți cunoști bine trecutul și, mai ales, să acționezi cu responsabilitate în prezent !“ Și mai au o vorbă : „Nu semăna prea des, deoarece riști să nu recoltezi nimic, plantele sufocîndu-se cînd n-au spațiul necesar să respire...“

De cele mai multe ori, pe străzi, în aglomerații, în magazine, pruncul este dus în brațe de tătăl său, și nu de mamă, așa cum ne-a obișnuit tradiția să vedem. Cel mai puternic îl ocrotește pe cel mai firav și mai nevolnic, acestuia fiindu-i rezervată o cît mai mare parte din „dulceața traiului“, ca unicei odrasle aduse pe lume să înfrunte viitorul.

...Bicicletele chinezilor au adeseori un atas pe dreapta, ca un landou cu coviltir, cu parbriz și zurgălăi. Se aude un clinchet de clopoțel ? „Faceți loc, vine viitorul !“

● **CARTEA** lui William S. McFeely dedicată lui Grant se înscrie pe linia cunoscutelor lucrări de istorie pozitivistă. Phoebe Lou Adams scrie : „O dată ce s-a dispensat de unele noțiuni de psihiatrie amatoristă, și de pretenția nefirească după care eroul cărții sale a fost un om destul de obișnuit, McFeely întreprinde o monografie inteligentă, serioasă și scrisă plăcut de asemenea avînd un material bine organizat și foarte documentat. Cartea nu schimbă perspectiva tradițională că U.S. Grant a fost un bun general și un președinte slab, dar pune la contribuție o informație serioasă pentru a trece în revistă cariera sa nemulțumitoare ca șef al executivului“.

SPORT

Așa arată performanța

Presa sportivă românească a inventat un nou complex al fotbaliștilor români : complexul vest-german. Sună frumos, dar este o invenție și intră în zestrea lipsei tradiționale de realism a rubricilor noastre sportive. Singurul meci disputat la București între naționala României și cea vestgermană s-a terminat cu o victorie românească. Alte meciuri amicale, disputate pe terenul germanilor, au fost cîștigate la limită în condiții de deplină egalitate a jocului de gazde. Într-unul din aceste meciuri a lăsat o mare impresie un debutant pe care îl chema Dobrin. Pe aici nu văd dovada complexelor. În competițiile oficiale, Universitatea Craiova a învins acasă cu 1—0 pe Borusia Mönchengladbach, motiv de superioritate și nu de complex de inferioritate, atît timp cît această Borusie n-a reușit să marcheze Universității nici un gol : acel 2—0 care a calificat pe vestgermani este o violentă contribuție de arbitraj, într-un meci în care Universitatea Craiova a jucat mai bine decît partenera ei. Recapitularea noastră este probantă prin ea însăși : motivația complexului nu există. Am zice mai curînd, în aceeași linie realistă, că dat fiind apelul vestgermanilor la arbitraje avantajoase în întîlnirile cu noi, motivele de neliniște, dacă nu complexul, trebuie căutat în altă parte. Dacă ținem să privim realist lucrurile. Dacă nu, inventăm complexe de inferioritate.

Victoria morală a calificării Universității Craiova este cu atît mai mare cu cît a fost obținută în condiții de dificultate sporită. Craiova n-a luptat numai de la egal la egal cu echipele pe care le-a eliminat ci a luptat în egală măsură și cu arbitrajele care au încercat să-i anuleze valoarea și existența de mare echipă. Aceste arbitraje au funcționat în meciurile cu Fiorentina, cu bordelezii și cu Kaiserslautern, și acasă și în deplasare, ceea ce sporește cu mult calificarea acestei echipe foarte românească în concepție și execuție. Clasa fotbalului românesc, reală de multă vreme, a fost anihilată de multe ori de asemenea arbitraje. Marea victorie craioveană este cu atît mai mare cu cît ea a înfrînt și acest obstacol, care-și va face simțită prezența și în etapa care urmează. Ea este amplificată de bătălia cartonașelor galbene, care iată că vizează — oare cît de întîmplător ? — pe cei mai buni jucători ai formației craiovene : Ștefănescu și Balaci. Cine crede că ceea ce se petrece pe terenul de fotbal este o întîmplare greșește : performanța se obține datorită unui complex de factori. Avansînd în fazele superioare ale competițiilor europene, fotbalul românesc începe să ia cunoștință de ele în modul cel mai limpede.

Arbitrul întîlnirii a făcut o remarcabilă observație despre jocul de la Craiova : am avut impresia că asist la un joc de șah. Acesta a fost adevărul și meritul craiovenilor este de a fi știut să joace șah cu balonul rotund și să fie astfel mai buni decît adversarii lor, profesioniștii vestgermani.

În declarațiile de dinaintea meciului, publicul craiovean era apreciat ca fanatic și drept principalul obstacol al oaspeților. Dar meciul a dat prilejul unui episod rar : oaspeții noștri au încercat după 1—0 să joace în 12 oameni. Un fotoreporter german a intrat în teren și a pasat fundașului german care a continuat nestingherit să joace... Nu știm dacă vreodată fotoreporterii români au făcut dovada unui asemenea fanatism. Desigur, niciodată.

Încheiem afci aceste scurte observații asupra unui meci, cu prilejul căruia unii cronicari au crezut că morganatic vine de la Fata Morgana, arătîndu-se interesați mai mult de floricele literare decît de sport, ținînd să atragem atenția asupra unui jucător al Universității a cărei modestie de bun augur îl face inobservabil : este un jucător care se arată la fața jocului cu cît întîlnirea este mai grea. Geolgău este un jucător de mare clasă al craiovenilor și fazele sale din acest meci dură altele asemănătoare în altele ne dau dreptul să-l socotim între cei mai buni. Adică între cei ai săi : echipa Craiovei. Așa arată performanța. Mai prozaică, mai simplă decît pare. Acum vine la rînd Benfica Lisabona, Craiova jucînd primul meci în deplasare. Se pare că Fortuna ne-a ajutat. Sîntem siguri că și craiovenii vor ști s-o ajute...

Interim

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
12
(1 090)
Simbătă
26 martie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sub semnul primăverii

Se împlinesc nouă ani de cînd, rostind jurămîntul către ţară şi popor, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost investit în funcţia supremă de Preşedinte al Republicii Socialiste România, primul preşedinte din istoria noastră. Semnificaţia acestui act, petrecut sub semnul primăverii, are o vie şi puternică atingere cu însăşi voinţa şi vocaţia profund democratice ale ţării, acoperind practic toate domeniile muncii şi vieţii noastre materiale şi spirituale. S-a înfăptuit în toate un larg şi binecunoscut consens naţional, fapt care, în esenţa sa, ne exprimă azi la noi altitudini de spirit şi abnegaţie, într-o nouă condiţie a muncii, gîndirii şi creaţiei, la dimensiunea unor noi eforturi ce ne angajează plenar în realizarea marilor obiective economice şi sociale stabilite de Congresul al XII-lea şi Conferinţa Naţională ale partidului, obiective conform cărora în actuala etapă ne vom înscrie pe o nouă treaptă de progres şi civilizaţie.

În plan politic şi social, dar şi afectiv, acest moment de acum apare ca o răsfrîngere a unui sentiment de durată. Ne amintim că nu demult, partidul, ţara şi poporul şi-au omagiat conducătorul cu prilejul împlinirii a 50 de ani de activitate eroică, revoluţionară şi a zilei de naştere. Istoria pe care ne-o făurim aşează în linie dreaptă evenimente care, prin natura lor, au şi un profund efect moral, cu implicaţii cît se poate de trainice asupra puterii şi orizontului nostru de viaţă. Astfel, de la un moment jubiliar, de la o biografie cu atît de dense şi exemplare răsfrîngeri în conştiinţa noastră, iată-ne, la ora şi faptele de acum ale ţării cînd, în imaginea pe care o deţinem despre noi şi despre propria noastră condiţie în lume, deţinem un adevăr categoric : odată cu întîiul ei preşedinte — şi tocmai prin marea şi inconfundabila deschidere pe care a inaugurat-o şi înfăptuit-o cel care, personalitate de excepţie, se află la cîrma destinelor noastre socialiste — naţiunea română a urmat şi urmează un drum ascendent, cu o experienţă proprie, definitorie pentru o operă durabilă, de proporţii, în care s-a angajat. Acel sentiment al duratei, al consecvenţei pe care l-am dobîndit se verifică chiar în clipa şi ceasul de faţă cînd în plenara partidului şi în forumul legislativ suprem al ţării s-au dezbătut şi adoptat măsuri de o deosebită importanţă pentru dezvoltarea noastră pe mai departe, cointeresînd domenii şi categorii largi de activitate pentru înfăptuirea cu succes a programelor actualei etape. Şi chiar în ziua plenarei, preşedintele a efectuat o vizită de lucru. Sfera dialogului, a analizei la faţa locului, în spirit deschis şi concret, aşa cum ne-am obişnuit în practica muncii şi vieţii, îşi completează şi îşi lărgeşte puterea de cuprindere prin dezbateri, decizii şi măsuri care situează munca, acţiunea şi gîndirea socială într-un permanent proces de înnoire şi la indici superiori de calitate şi eficienţă. Şi de fiecare dată, prin acelaşi exemplu, prin dovada aceleiaşi mari puteri de concentrare şi viziune care emană de la personalitatea preşedintelui şi de care se cuvine întreaga naţiune în actele şi trăsăturile sale fundamentale.

În cuvîntarea rostită la plenara partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, numeşte o arie largă de preocupări şi perspective ce decurg din experienţe şi stări de fapt ale construcţiei socialiste, mobilurile datorită cărora trebuie să acţionăm cu mai mult temei şi cu un grad mai înalt de competenţă profesională ca şi soluţiile pe care trebuie să le adoptăm pentru a ne îndeplini exemplar sarcinile incredinţate. Este o ridicare a experienţei la noi cote de conştiinţă şi, ca atare, sub raportul eficienţei, o evaluare — la parametrii cît mai exacţi şi în acelaşi timp în continuă devenire, în continuă creştere — ai realităţii. În condiţiile şi în contextul lumii de azi în care respectarea principiilor independenţei şi suveranităţii face parte inseparabilă din politica păcii şi colaborării, a înţelegerii care trebuie să se realizeze pentru salvgardarea intereselor omenirii şi a fiinţei inseşi a umanităţii. Pacea — ca drept sacru, vital, al oamenilor, pacea — ca primăvară a popoarelor constituie esenţa unor teze şi principii pentru a căror înfăptuire tovarăşul Nicolae Ceauşescu a militat şi militează cu o consecvenţă şi o dăruire exemplare. Motiv pentru care, unul dintre atîtea altele, ne amintim de acel moment cînd, sub semnul primăverii, ţara l-a investit în urmă cu nouă ani ca preşedinte, ca întîiul său preşedinte, pe un drum şi într-un timp care aveau să ne aducă atîtea înfloriri.

Luceafărul

Tablou de Constantin Piliuţă

SIMŢUL EPOCII

Într-o discuţie relativ recentă pe marginea fenomenului literar actual, poetul Cezar Ivănescu, un neistovit căutător de izvoare proaspete, propunea — pentru definirea timpului pe care-l trăim — un concept ce ne atrage atenţia : „eucronie". Nu un „ism" dintre acelea în care se învolburează uneori literatura şi gîndirea, nu un atribut al vreunei generaţii, nu o denumire locală, spaţială. Dacă unitatea spaţiului românesc în conştiinţa creatorilor noştri reprezintă una dintre cele mai importante cuceriri ale secolului al XIX-lea, fiind anticipată de unitatea limbii şi a istoriei (cronicarii, Mihai Viteazul) — despre un timp comun ritmîndu-se spontan, de la sine, în această unitate se poate vorbi mai greu. Nu ne referim, desigur, la programele marilor înaintaşi (Bălcescu ş.a.) ce preconizau această unitate şi care au dat naştere la curente viguroase — ci la „eucronie" ca proces cultural care face să se exprime diversitatea în unitate, care face să devină **actual** creatorul moldav, ardelean, muntean etc., nu în virtutea limbii comune, a spaţiului comun — ci în virtutea unui resort intim care-i uneşte pe toţi în acelaşi cadran solar.

„Eucronie" e unul dintre acele cuvinte cu rezonanţe adînci cu structură solidă, pe care poeţii le plăsmuiesc cu sufletul şi cu mintea pentru a dărui lumea în care au norocul să-şi trească viaţa logosului. Retranspus în limba greacă, pe teritoriul căreia este format dar unde nu există, fizic, termenul ar însemna „timp frumos, armonic", trimiţînd, prin tehnica interioară a compunerii, la „eufyia" = „creştere fericită" **fizic** sănătos dezvoltîndu-se armonic în toate elementele componente, la „eugeneia" = „naştere nobilă". Gîndul ne trimite la teoria lui Aristotel după care drama greacă s-a dezvoltat treptat prin creşterea fiecărui element al ei în parte, printr-o „creştere frumoasă", deci. În sintagmele noastre fonetice, cu care sîntem obişnuiţi, „eucronie" se ritmează pe „cronicari", pe „Cronos" (iată-l pe zeul hain al timpului îmblînzit, făcut să nu-şi mai înghită copiii !) — şi, bine înţeles, pe dihotomia „sincronism-protocronism". Eucronia nu se substituie unuia dintre cei doi termeni, ci defineşte timpul comun amîndorura, realitatea care-i integrează.

Conceptul propus de poet poate opera fericit în domeniul literaturii care s-a dezvoltat la noi mai ales după anul 1965. Diversificarea temelor — semn al maturităţii creatoare şi de concepţie a literaturii române — recuperarea marelui patrimoniu naţional — prin ediţii monumentale din clasici, prin studii speciale care li se dedică dar şi prin apropierea creatorilor de azi de ei — adîncirea spiritului critic în legătură directă cu creşterea valorii estetice — iată cîteva dintre trăsăturile noii literaturi care a rezultat în primul rînd din schimbările de bun augur ce s-au petrecut după Congresul al IX-lea al P.C.R. Poezia noastră actuală îl face pe acelaşi Cezar Ivănescu, de exemplu, unul dintre cei mai buni cunoscători ai tinerelor talente, să exclame că şi-a găsit matca propice în concernul universal, că dacă „patria" actuală a romanului este America de Sud, cea a poeziei trebuie căutată în Europa de sud-est. Proza românească cucereşte teritorii noi şi forme noi de afirmare scăpînd din formulele închistate în care a fost constrînsă un timp, scăpînd cu spontaneitatea şi vigoarea unui arc destins, am zice, devenind oglinda fidelă a timpului. Critica — iată un interogator permanent al fenomenului literar — s-a diversificat, de asemenea, exprimîndu-se în forme tot mai vii, mai atrăgătoare, căutînd drumul cel mai scurt către cititori, îndeplinindu-şi rolul esenţial, acela de formare a gustului pentru literatură, dar şi rolul ei istoric, acela de formare a ierarhiilor literare. Deşi timidă încă — în orice caz, fără a-şi fi găsit locul care i se cuvine polemica de idei cîştigă teren odată cu pătrunderea generaţiilor tinere în spaţiul ziaristic, în spaţiul literar în general.

Dar, desigur, nu ne propunem o analiză pe domenii a acestui timp de bun augur pentru literatura română ; sugerăm doar valoarea operaţională a conceptului de „eucronie" în spaţiul estetic actual ca posibilitate de învingere a timpului, de constituire, dincolo de voinţa lui Cronos, a unei epoci de aur bazate pe armonie a contrariilor, pe măsură a lucrurilor, pe forţă de coeziune activă a creatorilor. Este un simţ al epocii, fără îndoială, în care se topesc energiile formative cu o frumoasă iubire de prezent şi istorie. Dacă cineva ar întreba, acum sau mai tîrziu, ce fenomen, ce gînd, ce conştiinţă a înriurit în chip esenţial şi a provocat acest moment fericit, nu doar al literaturii, ci şi al întregii culturi româneşti, răspunsul nu ar fi greu de dat. Artizanul acestei epoci de aur, comparabilă cu cele mai însemnate pe care le-a dat pînă astăzi literatura română, este neîndoios preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, eminent om de stat, patriot şi scriitor politic, sub a cărui înaltă gîndire cu întins orizont cultural s-a făurit tot ce este în ziua de azi mai de preţ în literatura noastră ca şi în tot ceea ce ne înconjoară. Poetul care gîndea la timpul fericit nu avea cum să se gîndească la acesta decît într-un adevărat moment propice : el nu făcea decît să conceptualizeze, cu mijloacele care îi sînt proprii, o stare de fapt, ireversibilă, care este starea culturii, starea conştiinţei noastre naţionale.

Nicolae Georgescu

JURNAL DE POET

Intrarea lui Tudor în Bucureşti

Istorici, actori şi un poet sărbătorim de trei ani încoace intrarea lui Tudor Vladimirescu în Capitală. Am fost la Institutul politehnic, la Academia militară anul trecut şi zilele acestea la Liceul Mihai Viteazul. Sufletul, iniţiatorul acestei colaborări a pandurului martir este istoricul Gheorghe Iscru, autorul cărţii despre revoluţia de la 1821 apărută de curînd.

Este adus celebrul steag de la arhivele statului care şi-a fluturat însemnele sacre în care erau ţesute cele trei culori ale viitorului steag naţional, este ascultat marşul lui Tudor iar corul elevilor de astă dată a murmurat vestitul Mugur Mugurel, care vestea primăvara ieşirii din iarna otomană. Octavian Ghibu, fiul marelui pedagog şi istoric Onisifor Ghibu, mărturiseşte despre aportul tatălui său la descifrarea simbolurilor steagului acceptate azi de istorici, iar interpretul lui Tudor, actorul Emanoil Petruţ rosteşte cunoscuta proclamaţie ; un scurt concert de Vivaldi şoptit de violoncelul unei eleve de la Liceul George Enescu încheie sărbătoarea, după ce au fost invocate jertfa şi lucrarea lui Tudor în istoria neamului nostru.

Vom mulţumi conducerii Liceului Mihai Viteazul care ne-a găzduit în acest an pentru a-l evoca pe Tudor în faţa elevilor care au umplut sala festivă, din păcate prea mică. Un liceu cu peste o mie cinci sute de elevi într-o sală festivă de numai patru sute de locuri.

Poate că într-o zi, modesta noastră sărbătorire a lui Tudor va deveni obicei şi poate că şi alte şcoli, alţi istorici şi poeţi aici sau în alte părţi ale ţării îşi vor aduce aminte de jertfa lui Tudor, de tînărul care s-a cununat cu moartea ca păstorul din Miorita al cărui mormînt nu-l ştie nimeni pînă azi să-i putem aduce o luminare bruma de ceară curată din cînd în cînd la căpătîi.

Ioan Alexandru

PAGINI DE ISTORIE

Ziua de 19 iulie 1965 era o zi excesiv de călduroasă. În sala în care avea loc cel de-al IX-lea Congres al partidului, aerul era condiţionat şi zăpuşeala de afară nu ne stînjenea. Congresişti şi invitaţi eram cu toţii nerăbdători să-l vedem pe secretarul general al partidului la tribună, să-l auzim vorbind, să aflăm conţinutul Raportului. Noul conducător al partidului — care avea să devină curînd şi noul conducător al statului — era tînăr, plin de vigoare, neobosit, plin de elan şi de dragoste pentru poporul în sînul căruia se născuse, pentru partidul în rîndurile căruia intrase la cincisprezece sau la şaisprezece ani. Captiva de îndată auditoriul. Cucerea de îndată inimile.

Pe cînd îşi citea cu claritate Raportul şi noi îl ascultam neclintiţi, cineva a şoptit lîngă mine :

— Ceauşescu e sufletul curat al partidului. Mai tîrziu am auzit nenumăraţi comunişti rostind cu adîncă convingere aceste cuvinte.

. . . . . .

Nicolae Ceauşescu a fost întîiul om politic român, din timpurile noastre, care a aruncat de-o parte mantia timidităţii, a ieşit, plin de curaj şi de înţelepciune, în arena internaţională, susţinînd, în numele partidului său şi în numele poporului său, nobilele principii ale libertăţii, ale independenţei şi suveranităţii naţionale, ale neamestecului în treburile interne ale altor partide şi ale altor state.

Zaharia Stancu

(din volumul „Triumful raţiunii")

INTERFERENŢE

Imagine plastică şi imagine literară

Sub auspiciile Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice a avut loc, de curînd, sesiunea anuală a Comitetului Naţional român de istoria artei, cu tema : „Imaginea document în civilizaţia românească". Comunicările au îmbrăţişat mărturiile artistice din ţara noastră, de la Columna lui Traian la poeticile plastice contemporane. Dar ceea ce a dat acestei dezbateri, care a durat două zile pline, o notă de excepţie a fost schimbul extrem de fructuos de idei la care au participt pe lîngă istorici de artă, istorici literari, istorici ai vieţii sociale şi politice, toţi interesaţi în mai clara definire a devenirii culturii noastre. Cît de necesare sînt aceste discuţii pluridisciplinare este un fapt care nu mai trebuie demonstrat ; orice specialist într-un domeniu al culturii, ba mai mult orice participant la viaţa culturală a societăţii noastre simte nevoia imperioasă de a vedea ceea ce se petrece la „vecini". Nu ridicăm aici întrebarea, destul de delicată : cîţi critici literari frecventează galerii de artă şi cîţi critici plastici fac o lectură sistematică a operelor literare. Ne referim la o reacţie firească, aceea de a căuta să înţelegi un fenomen sub toate aspectele lui. Or, comunicările prezentate la recenta sesiune au demonstrat că un monument, ca Dobrovăţul, mai poate spune multe despre epoca lui Petru Rareş (Vasile Drăguţ), că este greu să vorbeşti despre barocul din ţara noastră fără să urmăreşti planurile arhitecturii transilvănene (Nicolae Sabău), după cum vom surprinde mai exact relaţia dintre romantism şi clasicism dacă vom cerceta relaţia dintre retorică şi utopie în arhitectura secolului XIX (Mihai Ispir). Apoi, asocierea mijloacelor de expresie a fost adeseori intenţionată, artiştii comunicînd între ei, uneori la distanţe considerabile, după cum a arătat Răzvan Theodorescu, într-o comunicare magistrală sprijinită pe ilustrări de la sine grăitoare, atunci cînd ne-a dovedit cît de puternice au fost interpenetrările dintre gravura de carte şi sculptura funerară în Transilvania epocii Reformei. Dăm numai cîteva exemple, deoarece toate comunicările au fost deosebit de interesante, aşa cum au fost discuţiile, în cadrul cărora entuziasmul analistului formelor s-a întîlnit cu calculul rece al istoricului vieţii social-economice.

Este adevărat că despre arte şi literaturi comparate vorbesc cu insistenţă comparatiştii, fără să dea, întotdeauna, la iveală rezultate demne de a fi reţinute. Dar de vină este spiritul în care sînt făcute aceste comparaţii : atîta timp cît alăturarea unei opere literare şi a unei opere muzicale sau plastice nu conduce pînă la dezvăluirea structurilor artistice, a semnificaţiilor adînci, desigur că avem de-a face cu o asociere, în cel mai bun caz amuzantă. Dar această alăturare este salvatoare atunci cînd reface o unitate pierdută ; pentru că este de la sine înţeles că adîncirea unui fenomen artistic nu poate progresa fără lărgirea ariei de cercetare. Or, specializarea progresivă a însemnat adîncire, dar şi restrîngere de orizont, asemeni avansului exploratorului într-o peşteră ; şi de aceea, doar îmbinarea artelor ne poate permite să refacem ansamblurile, adică ideile despre existenţă, schemele de gîndire, sistemele de valori, modelele de comportare, care stau la baza întregii activităţi culturale, deci a literaturii, şi a artei plastice.

De aici atenţia prioritară ce revine imaginii, cu un rol decisiv în elaborarea operei de artă, fie ea literară, plastică sau muzicală. Or, prima întrebare în faţa unei picturi sau a unui monument arhitectonic este de ce au fost inventate acele imagini ; iar invenţia nu este întotdeauna lipsită de tangenţe cu trecutul. Şi atunci nu este o datorie elementară a criticului de artă sau a criticului literar să afle de ce arată imaginile aşa cum arată ? Avem de-a face cu o formă complet nouă sau cu o reluare a unei forme vechi într-un nou context ? Principalul interes al istoriei literare, al istoriei artelor şi a filosofiei, scrie George Duby, într-un studiu recent despre obiectivele istoriei culturale, este de a inventaria formele artistice, de a arăta cum secătuieşte şi cum se umflă rezerva de forme, cum se transformă ea, să precizeze genealogia învelişurilor formale, să lumineze jocul gustului, al modei, al fenomenelor de respingere, de transfer, de trecere

Alexandru Duţu

Continuare în pag. a 7-a

Călătorie la temelia cuvintelor

Prin poarta răsăritului intrăm sub semnul soarelui în cetatea metalului strălucitor, din care se modelează aripile zborurilor, intrăm în Slatina cea înnoită şi tulburătoare, în Slatina aluminiului şi a fîntînilor de luceferi zidite în matca unui riu îmblînzit sub palme de bărbaţi muncitori, în Slatina judeţului Olt. Sîntem un număr însemnat de scriitori, sosiţi din patru zări de ţară şi de simţire românească spre a cinsti prin limpezimea cuvîntului nostru limpezimea acestor meleaguri care au dăruit României un ctitor pe măsura sevelor sale străbune care aveau nevoie de prilejul înfloririi spre a se preface în roade statornice. Într-o şezătoare a incandescenţei intrăm în vorbă cu oamenii acestor locuri şi la toate cuvintele noastre curate ei dau răspuns cu inimile lor curate, cu privirile lor curate, cu încrederea lor curată în rostul muncii noastre şi al lucrului nostru. În aceeaşi zi coborîm către vatra Caracalului cu mireasmă de grîu călătorit spre înfrăţire şi facem mai apoi un ocol pînă spre Balş, acolo unde oţelul românesc se preface în roţi cîntătoare pentru mai toate drumurile de fier ale planetei. Căldura primirii ne copleşeşte în fiecare loc şi în fiecare loc numele scriitorilor îşi află răsplata statorniciei prin lumina de pe chipurile celor ce ne ascultă şi pe care-i simţim că ne iubesc, simţindu-ne, după măsura oltenească a preţuirii, de-ai lor.

A doua zi, drumul spre Scorniceşti ni se pare tuturor şi fiecăruia în parte ca o călătorie la temelia cuvintelor. Ceea ce simţim de-a lungul acestui drum nu se poate numi nici emoţie, nici uimire. Pentru că ceea ce ne este dat să descoperim în această vatră legendară are darul să le întreacă pe amîndouă. Sub acelaşi semn de soare poposim în locul din care şi-a pornit, într-un ianuarie rămas nemuritor prin pecetea Unirii, cutezătoarea cale către piscurile nădejdilor noastre Omul-Ctitor şi Omul-Erou, fiul ţăranilor Alexandra şi Andruţa

George Ţărnea

Continuare în pag. a 3-a

În paginile 4–5 : **ANCHETA «LUCEAFĂRUL» DRAMATURGIA ACTUALĂ : COMPETENŢĂ ŞI VALOARE**

IMN DE MARTIE

Martie, prieteni, firesc, e-un început :
Întoarcerea-n lumină-a acestor plaiuri sfinte ;
De-aceea, ca un simbol, întreg poporu-a vrut
În martie s-aleagă Întîiul Preşedinte –

Toate ale noastre îşi au temeiul lor
Şi sensul şi menirea şi timpul potrivit.
Iată de ce atunci, sub falnic tricolor,
Depuse jurămîntul fiul cel mai iubit

Al Patriei ; Eroul care întruchipează
Un ideal de visuri, speranţă şi de dor.
Gîndirea-i vizionară neîntrerupt veghează
„Să urce naţiunea spre comunism în zbor !"

De pace, lumii-ntregi îi duce dîrz solia,
Dorinţa naţiunii înaltă şi fierbinte !
Şi iată, imn de slavă înaltă România
În martie pentru – Alesul, Întîiul Preşedinte !

Daniel Amurg

CRONICA LITERARĂ

EUGEN LOVINESCU: «Opere, I»

I

Posteritatea operei critice lovinesciene se bucură astăzi de o traiectorie spectaculoasă. Răsfățul editorial din timpul vieții criticului, care-și putea permite luxul de a reedita la intervale destul de scurte texte ce mai văzuseră lumina tiparului cel puțin o dată, este prelungit astăzi prin marele număr de culegeri și ediții din critica și istoria lui literară, ca și din proza lovinesciană. „Revizuirile lovinesciene," care apar pentru prima dată în 1915, **Critice, III,** Flacăra, și 1916, **Critice, IV,** Steinberg, reapar în 1920 la Alcalay, **Critice, V,** și în 1928, **Critice, VI, Revizuiri**, Ancora. Nu alta este astăzi situația **Istoriei literaturii române contemporane,** în cinci volume, care a fost reeditată pînă acum de trei ori, a **Istoriei literaturii române contemporane,** într-un volum, reeditată, de două ori, și a multor studii și articole ale criticului. Puțini scriitori români au beneficiat într-un timp atît de scurt de această difuziune. Opera lovinesciană se află într-un benefic răgaz de recuperare după un interval mai lung în care a fost negată integral. Lungă vreme după război numele lui E. Lovinescu a fost prohibit, iar opera trecută în umbră, actualizată fiind doar atunci cînd se vorbea despre pericolele sau contradicțiile estetismului ori despre nefasta teorie a autonomismului estetic. Interdicțiile produc întotdeauna situații de revers. Reintrarea în circulație a criticii lovinesciene s-a făcut masiv și într-un spirit apologetic fără precedent în ultimii zece ani. Activitatea critică a lui E. Lovinescu n-a primit niciodată atîtea aplauze.

Răsfățul editorial despre care vorbeam în fazele anterioare ale carierei sale critice n-au fost însă aproape niciodată dublate de un răsfăț al criticii literare. Cărțile de critică și istorie literară ale lui E. Lovinescu au fost serios controversate, iar teoriile lui combătute cu argumente decisive. Astăzi opera lui de critică și istorie culturală se află în paradoxala situație de a fi acceptată fără nici o rezervă, deși a întîmpinat la vremea ei obiecția celor mai mari spirite ale vremii. Opinia lui Tudor Arghezi și Ion Barbu, argumentele lui Camil Petrescu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu par a nu mai avea nici o importanță în ochii recenților lui apologeți. Gestul adorației nu intră însă în registrul intelectual și este inutil să-l tratăm ca atare. El intră în zona misterioasă a misticismului pe care, de altfel, E. Lovinescu l-a combătut ca pe o maladie a spiritului.

Dacă socotim drept debut al lui E. Lovinescu articolul **O tragedie antică** apărut în **Suplimentul literar al Adevărului** din 1903, iar ca sfîrșit al activității lui scriitoricești anul 1943, anul morții lui, care l-a surprins pe cînd încerca să termine cel de al doilea volum din **T. Maiorescu și contemporanii lui,** ajungem la cifra de patruzeci de ani închinați literaturii, adică la un caz de longevitate scriitoricească pe care numai alți cîțiva membri ai generației din care face parte și E. Lovinescu au dovedit-o. Cea mai importantă parte a operei lui literare este cea de critic și istoric literar, deobicei împărțită în două prin evenimentele primului război mondial, al cărui sfîrșit fericit pentru România a dat un impuls fără precedent literaturii române. Un tic de critică și istorie literară recentă separă artificial contribuția lovinesciană a primei perioade de contribuția celei de a doua. Mai mult decît atît se încearcă chiar o ierarhizare a celor două perioade lovinesciene evident în defavoarea primei. Dar o operă este un proces de devenire și fracționarea scrisului lovinescian ni se pare imposibilă după cum ni se pare imposibilă fracționarea în aceleași condiții și din aceleași motive a operei sadoveniene. Chiar dacă fără liniile sigure și masive pe care opera lui E. Lovinescu le are la maturitate, paginile lui anterioare merită toată considerația. Opera de critic literar a lui E. Lovinescu nu începe deci în anul 1919 ci mult înainte și prezintă o indiscutabilă continuitate și identitate de conformație ideatică.

Un alt obstacol în cunoașterea personalității lui E. Lovinescu îl oferă seria de ediții din **Critice,** care prin reeditatea și revederea succesivă a textului, reclamă problema întoarcerii la textul prim al demersului critic. Situația acestor ediții din **Critice** a fost complicată și de confuzia cu deliberare creată de adversarul lui Lovinescu între „revizuirile literare", care sînt o chestiune de atitudine și concepție estetică, și revizuirile de text, care intențional sînt simple corecturi stilistice. Disocierea este însă obligatorie și „revizuirile literare" ale lui E. Lovinescu, începute înaintea primului război mondial și continuate, din păcate fără consecvență, și după el, nu pot fi confundate, așa cum s-a făcut de multe ori, cu intervențiile pe text din reeditările **Criticelor.** În revizuirile din 1915 și 1916, E. Lovinescu își propunea să verifice rezistența judecăților de valoare moștenite asupra unor scriitori din generația precedentă. Criticul pornea la drum cu convingerea că o judecată de valoare dată în momentul afirmării și succesului unui scriitor este condiționată de numeroși factori subiectivi și conjuncturali și că o reală judecată de valoare asupra acestuia se poate da abia mai tîrziu cînd condiționările inevitabile au dispărut. Maiorescu, Gherea, Eminescu, Caragiale, Vlahuță, Brătescu-Voinești au fost trecuți astfel prin ciurul revizuirilor. În viziunea lui E. Lovinescu aceste reexaminări aveau rostul să impună o primenire de mentalitate. Operația la care-și supune criticul textele de tinerețe are un alt mobil, declarat, acela al omogenizării și actualizării stilistice, care să dea o unitate indiscutabilă ediției definitive a **Criticelor.** În ce măsură aceste intervenții au afectat optica veche, opinia, judecata emisă, aceasta este o cu totul altă problemă care nu se poate amesteca cu aceea a „revizuirilor" propriu-zise. Menirea unei bune ediții a scrierilor lovinesciene este și de a clarifica acest capitol al biografiei lui literare prin înfățișarea corectă a datelor problemei. Tipărit mai ales în ediții de popularizare, fără aparate de note și variante, cum a fost chiar și impozanta ediție semnată de Eugen Simion, ajunsă la volumul 8. Lovinescu n-a fost prezentat cititorilor săi încă într-o adevărată ediție postumă definitivă, care să reflecte optica urmașilor asupra acestei opere și a autorului ei.

Primul volum din E. Lovinescu, **OPERE,** scos de editura **Minerva** sub îngrijirea Mariei Simionescu și a lui Alexandru George, promite să fie o asemenea întreprindere. Cum Al. George îl consideră pe E. Lovinescu într-o notă asupra ediției drept „unul dintre cei mai prolifici și mai importanți scriitori ai veacului nostru" este de așteptat ca ediția să aibă o extensiune și o acribie aparte. Vor fi inserate aici atît paginile de critică, cît și cele de beletristică, iar acolo unde întîmplător scriitorul a lăsat pe dinafară articole sau răspunsuri la diverse anchete, îngrijitorii ediției promit să repare lacuna. Proiectul este dacă exceptăm cele zece volume de **Opere** Ibrăileanu, al unei ediții fără precedent închinate unui critic român. Nici Titu Maiorescu, în ciuda ascendentului său cronologic nu are încă o asemenea ediție. Dificultatea ediției este de a lucra cu texte pe care autorul le-a voit definitive excluzînd principial din vederile sale pagini întregi neînregistrate de autor în vreo ediție „definitivă". Este situația **Pașilor pe nisip** pe care E. Lovinescu nu l-a mai reeditat vreodată dar pe care editorii nu vor s-o elimine din cuprinsul seriei de **Opere.** Primul volum începe astfel cu o derogare de la voința autorului pentru că se tipăresc chiar cele două volume de **Pași pe nisip** în care criticul n-a vrut ulterior să se mai recunoască. Hotărîrea editorilor este întemeiată. **Pași pe nisip** rămîne o culegere de articole importante în contextul epocii, semnificativă în configurația criticii lovinesciene și, în plus, un document de istorie literară pe care nici un editor care se respectă nu-l poate lăsa în afara unei ediții de opere cu ambiții exhaustive. Critica lui E. Lovinescu cunoaște multe texte călătoare dintr-o carte în alta, mai mult sau mai puțin revăzute. Soluția aleasă de Maria Simionescu și Al. George este cea firească. Fiecare din aceste texte va figura la locul pe care i l-a destinat autorul. Ele nu vor fi considerate versiuni ale unui text unic urmînd a fi înghesuite într-un capitol de variante. Ediția de **Opere** E. Lovinescu ne va oferi deci volumele în curgerea lor cu notele de rigoare și evident cu indicarea variantelor, înfățișînd un Lovinescu dinamic, desfășurindu-se în timp. Desigur că editorilor nu le scapă chestiunea delicată a **Criticelor,** care reiau, revăd, retopesc texte anterioare. Soluția ni se pare a fi în cadrul proiectului general cea mai potrivită ; textul de bază va fi textul definitiv din **CRITICE,** urmînd a se da în variante, în fiecare caz, stadiul inițial sau versiunea anterioară. Dacă operația va fi făcută cu toată claritatea cerută de un caz atît de puțin obișnuit în critica literară, această ediție va soluționa definitiv controversa asupra „revizuirilor" lovinesciene. Este cel mai important obstacol al ediției de **Opere** Lovinescu și piatra ei de încercare. Pînă la crearea acestui instrument de lucru revelator asupra evoluției lui E. Lovinescu editorii afișează două opinii necoincidente. Pe de o parte ni se spune că **textele autorului au fost necontenit îmbunătățite, ajungînd atît de departe de forma inițială, încît nu mai poate fi vorba de simple „variante" ale uneia dintre „versiuni",** pe de alta ni se garantează că maturizarea autorului îi îngăduie **ca prin „revizuire" să nu schimbe nimic esențial ci doar să dea expresie forma ei cea mai adecvată.** Este o contradicție pe care o va lămuri sperăm seria de **Opere** E. Lovinescu începută generos cu promisiunea de a ajunge la 25 de volume. Exceptînd perioada proletcultistă E. Lovinescu a fost întotdeauna în grațiile editorilor.

M. Ungheanu

MIHAI UNGHEANU: «Interviuri neconvenționale»

Însolite prin aceea că arareori un critic literar se preface fie și pentru un moment, în interwiever, recentele „Interviuri neconvenționale" (Ed. **Cartea Românească,** 1982), culese de M. Ungheanu, erau însă pînă la un punct, previzibile : criticul debutase cu niște răsunătoare „Campanii", schițînd apoi o monografie despre Marin Preda care eliminase multe inerții, continuînd mereu à rebours față de unele păreri curente, desfășurînd operațiuni de „restituire" și de „rectificare" a căror anvergură se vede bine încă de pe acum. Indiferența față de un stereotip de „carieră canonică" pare la el izbitoare, criticul pare a-și fi găsit în incomoditate condiția cea mai adecvată și care îi place cel mai mult. Tot ceea ce a făcut, de la debut și pînă azi M. Ungheanu, e, în definitiv, o prelungită campanie, purtată cu toate metodele, de la „monografie" și „culegere" la polemica jurnalistică și, acum, la „interviuri". A promova idei noi și a susține scriitori în a căror stea crezi este, iată, cu putință și prin „dialoguri".

Cu toate acestea, „Interviuri neconvenționale" depășește cu mult un interes „biografic", însemnătatea acestei „culegeri" fiind de natură hotărît „bibliografică", atingînd, prin cel puțin cîteva din convorbirile reținute aci, un teritoriu capital pentru întreaga literatură română. Ca și „Mărturia unei generații" de Felix Aderca, ori precum „mărturisirile literare" provocate de D. Caracostea (și tipărite mult mai tîrziu), „Interviuri neconvenționale" e, întrucît privește autorii iscodiți, sursa cea mai creditabilă, dar se deosebește de acelea anterioare prin aceea că are o înfățișare programatică și stăvilește individualismul confesiv, dirijîndu-l către teoretic.

Cei care ar deschide acest volum care trece cu puțin de 200 de pagini cu gîndul lecturii pleziriste și ca să arunce un ochi indiscret în laboratorul scriitorilor și în viața lor particulară vor fi, neîndoios, dezamăgiți. Nici unul dintre cei 14 interogați nu face confesiuni personale și nu suflă o vorbă despre acele date care atrag pe cititorul primitiv ; cum scrie (la birou, în pat, pe scaun, în picioare), cînd lucrează (noaptea, dimineața, după-amiază), manii, mascote și altele de același fel. Asemenea interviuri publicitare, demne de gazetele senzaționale în gustul „Elle", „Oggi" sau „Espresso" emană, în general de la literatul „triumfător" și suficient, clasicizat prematur sau promovat propagandistic, și sînt nu altceva decît pure acte de vedetism fără un fundament intelectual mai solid. Cei pe care i-a intervievat M. Ungheanu nu sînt niște „triumfători", ci niște „eroi" ai unor cauze majore, mai mult chiar, niște „indezirabili", cum le zice criticul cu dreptate, căci majoritatea au fost obiectul unor polemici care izvorau din ideile pe care le promovează, din opera lor și cîteodată chiar de la „persoană". Unica obiecție care i se poate face autorului, întrucît îi privește selecția, ar fi că „indezirabilii" sînt, în realitate, mult mai... numeroși, demonstrînd că o bună parte din literatura română de azi, activă, valoroasă și cu idei care depășesc momentul, e pusă sub semnul întrebării de cîteva condeie care încearcă a institui un monopol. Cum însă prin cîteva mai noi „interviuri" cu scriitori din „generația Labiș", denumire care și ea produce alergii și este aproape „indezirabilă", M. Ungheanu pare a pregăti un al doilea volum de asemenea convorbiri, e posibil ca, prin însumare, lista produsă se va apropia de adevăr.

O descriere a unor astfel de „Interviuri" mi se pare și inutilă și cu neputință de făcut. Nici un amănunt pitoresc nu țîșnește din aceste pagini care au o fermitate uimitoare, părînd a emana, pe deasupra inevitabilelor stiluri diferite, de la un singur prototip cultural. Cu toate acestea, „dicțiunea" fiecăruia în parte rămîne inalterată și recunoaștem repede ceea ce e propriu la Marin Preda, scriitor mai puțin „oral", la Fănuș Neagu aici mai disciplinat în ciuda inconfundabilei furii imagiste, la V. Rebreanu, independent și vorbăreț, polemic, la Ion Lăncrănjan, cu vorba lentă, „socotită", amplă, la Adrian Marino, mobil și dinamic, la înflăcăratul Dan Zamfirescu, un mesianic pur, la Paul Anghel, elegant, definitiv, memorabil, la Edgar Papu, savant, cu geniul formulei care se ține minte. Prin raport la asemenea elemente eminamente „stilistice" și care în „interviu" sînt mai degrabă neglijabile, ideile emise de toți cu o extraordinară febrilitate sînt ceea ce atrage mai întîi și definitiv. Sînt nenumărate : eliberarea față de genuri și modéle ca și complementaritatea literaturii față de istorie (la Marin Preda), cărțile „virtuale" (la Fănuș Neagu), vitalitatea folclorului văzut ca o trăsătură „modernă" (la V. Rebreanu), generațiile (la Virgil Teodorescu), „totalizarea" și afirmarea culturii naționale (la Adrian Marino), recuperarea literaturii naționale prin studii, ediții și chiar prin creație (la Liviu Rusu, Al. Piru, Al. Oprea și... Tudor George, într-un interviu luat acestuia din urmă de V. F. Mihăescu). Este izbitor, de altfel, că asemenea păreri nu circulă așa cum ar merita, ba în unele cazuri sînt chiar combătute cu suficiență în numele unei „modernizări" care înainte de a se sprijini pe vreo teorie se bizuie pe lipsa de... criterii. „Indezirabili" cu aceste opinii, toți aceia pe care i-am invocat nu dau o clipă impresia că ar promova conjunctural ceea ce susțin : ideile lor sînt o esențială condiție a însăși literaturii pe care o fac.

Ceea ce la aceștia era pretutindeni în aer însă arareori se exprima direct, s-a coagulat în cele patru interviuri finale, cu Virgil Cândea, Dan Zamfirescu, Paul Anghel și Edgar Papu care sînt, dealtfel, și cele mai „neconvenționale" dintre toate, meritînd fiecare cîte o lungă discuție separată. Tezele lor ultime sînt însă acelea a vechimii literaturii române, a periodizării noi și a protocronismului ; totul începe și se termină aci la noțiunile de „cronologie".

E, mai întîi, vorba de începuturile literaturii române, fixată pînă azi în chip așa-zis științific odată cu primele texte în limba română ori, cîteodată, mai înainte de acestea în perioada greșit denumită „slavonă". Adevărul este că originea literaturii române nu acolo ar trebui stabilită, ci mai jos, în timp, decît la „Pripealele" lui Filotei. Niceta din Remesiana, Cassian, Dionysos, Exiguus și alți prelați ai secolelor V și VI e.n. sînt scriitori „protoromâni" cu operă a cărei semnificație se poate urmări de atunci și pînă acum fără esențiale modificări de natură conținutistică. Că aceștia nu erau singuri, e în afara discuției, ba, am impresia că mîine-poimîine se va putea vorbi de o „școală literară protoromână" în toată regula : a vedea în producțiile lor și în trăsăturile literaturii române de limbă slavonă doar fapte eterogene e o stupiditate. Mult mai natural e să vorbim de un început organic al literaturii române care călca, probabil, pe urme locale mai vechi și, prin legăturile cu Bizanțul, păstra încă și mai pregnantă **romanitatea.** Oricît ar părea de curios nu atît chestiunea începuturilor, care par din ce în ce mai limpede așezate în epoca protoromână, e un obiect acut de polemici cît aceea a „periodizării". Cei care, înaintea probelor greu de respins ale **mileniului pînă ieri mut,** nu au cum riposta, socotesc că literatura română, chiar izvorîtă din primele secole ale erei noastre, s-ar fi dezvoltat, cu toate acestea șovăielnic și cu mari pauze, ajungînd să se „modernizeze" abia acum două secole sau chiar acum un secol. Aci stăpînește, cum nu se poate mai serios, **prejudecata periodizărilor occidentale :** am avea o literatură română „modernă" numai atunci cînd datele ei ar fi în chip necesar acelea ale literaturilor „europene". Am explicat, nu demult, că obligația repetării „schemelor cronologice" e o iluzie a unor minți ancilare care nu înțeleg că literaturile naționale sînt organisme autonome, cu cronologie interioară proprie și că a compara, în vederea demonstrării „întîrzierii", literatura română cu un fictiv model de „literatură europeană" e un procedeu nerecomandabil. Chiar atunci cînd e vorba de indivizi bine-intenționați **presiunea periodizării occidentale** e generatoare, în critica românească, de neplăcute întîrzieri : a nu avea Renașterea, zice Virgil Cândea combătînd, de pildă, astfel de opinii citînd pe un „culturolog" francez, înseamnă nu a veni cu o lacună de cultură, ci cu un „specific" cultural, care dă, între literaturile romanice, unicitate. A vedea, în secolul al XVII-lea, așa cum face Dan Zamfirescu, un moment fericit al literaturii române, dar fără clasicism, mi se pare tot ce poate fi, istoricește, mai adevărat. Acest „veac de aur" (denumit cam impropriu în acest fel întrucît repetă o expresie curentă în alte părți și care naște confuzii) este „veacul de aur" al **acestei literaturi,** cu ora ei autonomă, cu evoluția ei, cu datele ei specifice.

În sfîrșit, din aceste, complicate pentru unii, reorganizări de perioade derivă, în definitiv, chestiunea protocronismului, pe a cărui temă folclorul inșilor suficienți a creat tot soiul de texte demne de un „sottisier" local. Nu intru în amănunte, elementele polemicii se cunosc, deși ar trebui fixate, odată pentru totdeauna, printr-un nou efort conjugat. Mă rezum să observ că „protocronism" nu vrea să spună că literatura română ar fi „anticipat" majoritatea curentelor literare din lume, ci este un concept critic modern, care tinde să elimine sferele de influență culturală, descentralizînd culturile, promovînd specificul, cronologia proprie : „Protocronismul — observă cu dreptate Paul Anghel — propune o lume mai largă, o lume fără centre și fără periferii, dreptul oricărei culturi de a crea modele, dreptul oricărei culturi de a se elibera de tirania modelelor general acceptate și de a-și croi un drum mai scurt spre sine-însuși". În definitiv nu altceva stă la baza acestor „Interviuri neconvenționale" care, pornind de la protocronism, promovează periodizări noi ale literaturii române, fixînd un alt moment originar, semnalînd fondul folcloric, simțul „totalizator", **complementarist,** istoricist și activ al întregii culturi naționale ; tot ceea ce e aici este, sub raport teoretic, demn de reținut și, în cîteva cazuri, absolut memorabil, așa încît se poate zice, fără putință de îndoială, că prin aceste „interviuri" avem de-a face cu o nouă „campanie" cîștigată.

Artur Silvestri

MIRCEA IVĂNESCU: «Poesii nouă»

Poezia lui Mircea Ivănescu este — și ceea ce urmează nu este deloc o metaforă — un continuu discurs despre absență, un tratat, disimulat în versuri, despre neputința lucrurilor de a fi, de a ființa în prezentul rostirii și, deopotrivă, în sens invers, o disperată tentativă de a da corporalitate iluziei, de a o face să trăiască măcar cît lumina albă a panglicii de magneziu. Între această conștiință a imposibilității de a învia un timp defunct și voința de a-o face totuși, stă întreaga tensiune emoțională a poeziei pe care o scrie Mircea Ivănescu. Și aceste **Poesii nouă** (Editura **Dacia,** 1982) — al căror titlu, voit desuet, nu este o ironie prin care încearcă să se acrediteze un adevăr, ci mărturisirea refuzului de înnoire — refac, din nou și din nou, epuizînd resursele limbajului, într-un labirint spăimos al contorsionatei topici sufletești, drumul către afirmarea unei negații : „urîtă întoarcere sufletească — eu coborînd în scara întortocheată / către cămările dinlăuntru, în care se regăsesc / vorbele mele așezate demult în conturul grotesc / al cîte unui chip, strîmb, deodată / zvîcnindu-și rînjetul într-un trup îngeresc, / deci căpătînd înțeles de puritate mult căutată, / și răsfrîngînd spaime cu privirile exaltate / să se adauge umbrelor care fără oprire cresc, / pînă nu se mai știe, și nu se mai deosebește / nimic. trece lumina, descrește / și nu mai urmează decît acea nesfîrșită / frică, pe care o destramă vorbele, cu vechea uimită / ridicare a mîinilor să o dea la o parte. / nu altfel e calea în care cobor în fiece noapte". **(Schlafengehen)** Din clipa în care este numit, totul — chiar și amintirea — devine amintire, iar rostul limbajului poetic este acela de a așeza tot mai multe aparențe amăgitoare în calea conștientizării golului existențial. Aluzia livrească (aici, Malcolm Lowry, cu **Sub vulcan**) accentuează starea de vid, pe care poezia lui Mircea Ivănescu o comunică într-un chip unic în lirica românească : „încîlcit-încîlcelile mele lăuntrice / nici dracul — nu-i așa ? — nu mi le mai poate desluși / — dacă treaba lui n-ar fi, dimpotrivă, să încurce / tocmai, cît mai rău lucrurile, de pildă, / mă așez, frumos, la masa de lucru, / cu grupurile albe în turnul lor transparent / și minuscul de sticlă, și cu foile de hîrtie / în fața mea, / să-mi spun că acum am să stau / să mă gîndesc la ea și cînd colo, / constat că am fugă de gînduri — mă regăsesc, / precum consulul, după unul din ultimele pahare, / se regăsește / deodată fugind în soare, într-o grădină / năpădită de ierburi și urmărind cu ochii halucinați, / o pisică plimbîndu-se dincolo de gard, pe alee, / — dincolo fiind o lume a ordinii și a plantelor / ornamentale, îngrijite frumos. tot astfel și eu / mă regăsesc deodată într-o grădină, / grădina mea lăuntrică, unde nu trebuie să-mi las / copiii, faptele, gîndurile să intre, ca să n-o strice / mă regăsesc, prin ierburi încîlcite, căutînd cu ochii cîrpiți, / pisica, aici, dincolo, și ori încotro mă îndrept / prin iarbă, prin desișurile nedeslușite, / nu văd nici o pisică, de ea / o vreme — uit cu totul" **(Căutînd pisica).** Arhitema poeziei lui Mircea Ivănescu este timpul (adică, de fapt, absența timpului) iar temele sale predilecte sînt **însingurarea, indiferența, inutilitatea.** Poetul (povestitorul) deapănă o poveste despre o poveste („malaxînd gînduri false, impersonale") în care statutul său oscilează dramatic între insignifianța transcriptorului („îmi spune : eu eram pe terasă — și tu ai venit...") și omnipotența, autoironizată, a creatorului de lumi („ha, dar uite ce pot povesti eu, dacă vreau..."). Ambele atitudini sînt însă doar ipostaze ale unui tiranic sentiment al inutilității trăit, deopotrivă, cu enormă tristețe a necomunicării și cu orgolioasă conștiință a singularității : „dar uite că în viața mea, **așa cum e,** a existat / o clipă celestă, cînd ea m-a dus la fereastră, și a stat / un moment alături de mine, — fără să mă privească, / bineînțeles, — arătîndu-mi cu o mișcare firească / / a mîinii, peste strada de jos, strada peste care eu am visat / ninsoarea, în acea noapte de primăvară, cînd am înnoptat / în camera cu cărți multe. **lăsasem, viclean, să crească / între noi indiferența.** ea îmi vorbea. o iască / / sufletească, în mine, îi sorbea cuvintele, le stingea. / **eram singur, ea era singură,** și era / ca într-un basm în care se termina lumea // și lumea s-a terminat, am plecat / și, ca în legenda cu pecetea a șaptea era ciuma / urmîndu-mă, precedîndu-mă **pe drumul meu, întortochiat (Arătîndu-mi-se drumul** — s.n.) Însingurarea, indiferența, inutilitatea sînt stări pustiitoare, de care eroul liric se ferește, retrăgîndu-se în vazul amintirii, unde contururile ferme ale întîmplărilor dramatice se estompează, ceea ce se instalează fiind o tristețe suportabilă, care acceptă descrierea. Din acest punct de vedere, poezia lui Mircea Ivănescu este delicată, discretă, lăsînd să transpară doar ecoul suferințelor trecute. Exhibiționismul sentimental îi este străin, durerea nu este clamată, ci doar trăită cu un soi de voluptate tragică, de sorginte eminesciană, neafișată dar conținută : „de aici, ea plecînd, și lipsa ei fiind o hartă pe care să se înscrie / trecerea mea sufletească, înspre vreun contur / care să fie o certitudine — să ne strîngem în înconjur / de gînduri, și să lăsăm alburie / călătoria, pînă la liniile despre care știm că pe ea / o înfățișează — adică reprezentarea prezenței ei — / mergem pe loc, prin cămări sufletești — aceleași și cu grei / și încetiniți pumni, ca prin aer dens, am vrea / să batem la ușa dinspre afară, lipsa este, sigur, o realitate, / și din această existență se face o altă putință / care să dea înțeles totului, poate / că-i adaugă contururi și închipuie o ființă / să o facă adevărată — în golul creat / de plecarea acelei făpturi cu profil minunat" **(l'absence).** Ca în poezia lui Mallarmé, lucrurile nu sînt, ele pot doar să fie, starea lor definitorie fiind evanescența. Singura realitate care dobîndește, la Mircea Ivănescu, o concretețe terifiantă, apăsătoare și cotropitoare este — paradoxal — o abstracțiune de nivel maxim : timpul. În impactul cu timpul, disimulația ivănesciană se pulverizează, sentimentul trecerii fiind trăit cu o acuitate ce îl amintește, din nou, și la nivelul expresiei, pe Eminescu : „cîte feluri de a vedea lucrurile — niște lucruri, în fond, / simple, / și care sînt unul singur — mai bine spus, / o amiază cu umbre, însorite, și cu un ceas adus / din spate — ca o pisică speriată — pe fond // albastru, întunecat de noapte sufletească, adică — un rond / în care nu mai știu ce chipuri au fost — în sus / privind, plictisite, adică, în jurul acelui intrus, / ele, personajele care fac adevărul acestor blond / înluminate miniaturi, unde se povestește / despre cum țipă ascuțit / disonant — decăderea sufletească — a-a spune poetul — // în fața omenească — **și crește, firește, / în urma, înaintea acelui mereu divagant / povestitor, timpul cu noaptea lui, încetul cu încetul" (Manierisme).**

Nu-mi place să reiau formele folosite de alții, dar, în acest caz, repetiția ni se impune prin adevărul conținut : Mircea Ivănescu este un mare poet.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Autoportrete juvenile

De cîtva timp Aurelian Titu Dumitrescu atrage atenția prin travaliul său meritoriu de consemnare a unor convorbiri „antimetafizice" cu starea poetică numită Nichita Stănescu, interviuri tinzînd mai nou spre o memorialistică pretimpurie, unde reporterul își creionează din amintiri și considerațiuni, alături de paradoxurile stănesciene, un îndrăzneț „autoportret cu Nichita". Apreciindu-i tentativa la justa ei măsură, observăm că și debutul său în volum e format dintr-un număr de „autoportrete" fie răspîndite în poeme sub forma unor scurte definiții („sînt o casă unde nimeni nu vrea să locuiască" ; „sînt doar cel trăind în numele meu" ; „sînt numai trecut" ; „sînt o țară ce și-a uitat istoria" ; „sînt scoarța neputrezită a copacului" ; „eu sînt aerul din pieptul universului"), fie prin autoanaliză mai mult sau mai puțin directă, ca în *Iluzie cu sfinx, Solară, Timpul O, Albastru,* sau prin dezvoltarea unor metafore, cum se întîmplă în cele două *Autoportrete :* „Maria, / eu sînt istorie, / vinovați și nevinovați sînt zilnic condamnați la moarte în mine, / săracii rămîn săraci, criminalii liberi, / copiii copii, femeile femei, bărbații bărbați : / eu sînt o istorie adevărată fără prea mult adevăr ; / ascunde-te dacă vrei să trăiești, te simt aproape, / ești un zgomot de pasăre moartă căzînd la nesfîrșit, / ești femeia care, în mînă cu un ciur, cerne apele rîului după aur ; / acolo pe mal, într-o basma, / a rămas tot ce a fost mai bun în mine ; / Maria cerurile au ieșit din ape, stele nu mai sînt, / coboară în templu ; în orașul acela pustiu / ridică privirea cum ai ridica o lumînare / mă ivesc, / va trebui să îmi vezi chipul, / o viață de om / fără om." Reținînd repedea sclipire a unei imagini sau idee și sugestia unui ritm interior în aceste confesiuni intime, mijloacele autorului, interesante în publicistică, ne apar în poezia volumului modeste și naive. Deși Aurelian Titu Dumitrescu pare mai degrabă un senzitiv, „autoanaliza" dă prin folosirea nemijlocită a unor termeni cu o conotație abstractă, ca *timp, existență, sens, destin, viitor, cunoaștere* și altele, uneori o impresie de limbaj plat și de tot transparent („Maria, / doar prin iubire / înțeleg că exiști / dragă îmi ești tu, / cea mereu schimbată vederii /, cum sfinxul îmi e / din clipa / cînd omul din el a murit. / Am putere / din iubire pentru femeia / ce necunoscută își va rămîne — necunoscut lui însuși își este sfinxul"), iar alteori de jurnal juvenil în proză poetică, cu multe naivități dintre care majoritatea puteau rămîne printre experiențele trecute ale autorului, drept o vîrstă poetică depășită. Ecourile din poezia lui Nichita Stănescu rămîn exterioare (...ciudat fel de a fi au în a se scufunda / aceste corăbii, / ele, deși plutesc, / sînt dincolo de / plutire"), limbajul acesta conceptualizant nevibrînd liric tocmai din pricina lipsei senzorialului : „Noi sîntem nostalgiile celor ce s-au pierdut de noi, / voi / știți că, / uitînd de moarte, / veți uita să trăiți, / dar, / pe cît mai uitați pe atît mai fericiți, / vom fugi de cele ce știm despre noi, / mereu trezind în alte ființe / neavute vreodată în închipuire, / mereu trezind spaima, / Noi sîntem uitarea esențialului, / esența formei, / ceruri unde stelele au căzut pînă la ultima, / Numai cel ce liber este poate uni stelele într-un cer, / fiecare se desparte de sine la unire cu celălalt (...) Hai să fim dinainte de aspirație, / dinainte de a se diviza sentimentul, / să fim umblarea ființei / în prima ei zi, / ca în întreaga viață". Astfel, decuparea rostirii în versuri din piesele de „meditație" e insuficientă poetic, în această zonă amplă a volumului discursul rămînînd alb și nu o dată prolix.

Trecerea spre concret se va face prin comparații din imediata realitate : „sînt curat ca un doliu de om sărac", „îmi desfac zilele cum aș desface lăzile tale cu zestre". Aureliu Titu Dumitrescu reușind uneori imagini frumoase dispuse în versuri de o simplitate căutată. Reținem din volum doar poemele scurte construite prin reliefarea unei singure imagini, cum se întîmplă în *Corăbierul, Privighetoarea, Maria* sau *Iubire de pietrar :* „Ți-ai uitat agrafa pe masa mea. // Ars, / rîuri negre încruntau pereții peșterii, / nimic nu plutea deasupra lor / eu plimbam degetul pe locul unde odihniseși, / nu știu al cui era sîngele, / iubirea noastră, mereu străină, / a trecut în piatră, / desen / rupestru".

Nelimpezit, și cu o imagine rudimentară încă despre funcția metaforei poetice, Aurelian Titu Dumitrescu debutează neconvingător cu acest volum de poezie.

Alexandru Condeescu

*) *Aurelian Titu Dumitrescu : „Iubire de pietrar", Editura „Scrisul românesc" 1982.*

BREVIAR

■ **MOMENT GRIGURCU.** Două recente intervenții publicistice ale lui Gh. Grigurcu, un critic din ce în ce mai radical și apropiat de o viziune „anti-comercială" a criticii literare, atrag în chip deosebit atenția celor care vor să vadă, și altfel decît o prezintă o critică părtinitoare, realitatea literaturii de azi. Un interviu din „Convorbiri Literare" (nr. 2) semnalează, de exemplu, chestiunea tentativelor de a institui monopol asupra opiniilor criticii literare : „Indispoziția autorilor și a criticilor (autori la rîndul lor) se manifestă la o cotă alarmantă mai ales atunci cînd ai emis o părere infirmînd o alta de mai largă circulație. Este însă profund înrădăcinată în destule conștiințe ideea unei „ordini" literare refractare la orice soluție analitică ce ar amenința-o cu remanierea". Nici giruetele „morale" nu sînt uitate : „Mai recent unul dintre cei mai de seamă critici ai noștri în viață m-a dezamăgit sub raport omenesc, oferindu-mi spectacolul unei lamentabile inconsecvențe, atunci cînd nu era operantă regula profitului personal. Mi-a trebuit un efort nu mai puțin însemnat pentru a-mi menține prețuirea admirativă pe care am manifestat-o de la început față de opera sa". Gh. Grigurcu nu revelează datele cazului însă ele se pot deduce ușor din context : e vorba de prefața lui N. Manolescu, foarte elogioasă, la un volum de Dan Deșliu apărut în BPT. Nu ne întrebăm din ce motiv criticul intervievat și-a menținut „prețuirea admirativă" față de criticul „inconsecvent" ; aci funcționează, probabil, afectivitatea care, însă, nu e un element „critic" ! Cît privește un articol publicat de Gh. Grigurcu în „Suplimentul Scînteii tineretului" (nr. 11), sub titlul „Conștiința de sine", el nu se poate rezuma, trebuie citit integral, fiindcă e unul din cele mai radicale examene teoretice ale perioadei proletcultiste.

■ **CITITORII MAZOCHIȘTI.** Dintr-o cronică dedicată în „Contemporanul" (nr. 2) de Florin Manolescu ciclului „Zăpezile de-acum un veac" de Paul Anghel altfel echilibrată și analitică, superioară cu mult suficientelor intervenții ale unor publiciști, extragem și un paragraf ... statistic unde criticul, care a numărat personajele ciclului (peste 380) și a făcut un inventar de „probleme", calculează cît i-ar trebui cititorului ca să citească acele 2 000 de pagini apărute pînă azi. „Pentru a citi cele șase volume publicate pînă acum — zice el — un cititor obișnuit ar avea nevoie de cel puțin 15-20 de zile, iar cînd vor apărea și ultimele trei volume termenul se va prelungi cu încă o săptămînă". Frază plină de subînțelesuri : din moment ce romanele acestui ciclu lipsesc, în ciuda tirajului destul de mare, din librării înseamnă că, în ciuda piedicilor posibile de lectură prelungită, „cititorii obișnuiți" se grăbesc să le citească ; sînt, așadar... mazochiști. Unii critici, însă, nu cunosc nici măcar titlurile apărute !

■ **„PENTRU LIBERTATE ȘI UNITATE".** Sub acest titlu semnificativ un activ cărturar buzoian, Gabriel Cocora, publică la Ed. **Litera** un volum de „Studii, articole și documente de istorie buzoiană". Este a treia contribuție de acest fel, după mai vechile culegeri „Tipar și cărturari" și „Peneluri și condeie" ; ca și concetățeanul său Al. Oproescu, acela pe latura literară, Gabriel Cocora se sforțează să ne reveleze momente ale istoriei locale pe care un cercetător al fenomenelor de anvergură națională va trebui să le ia, de acum încolo, în considerație. Sînt, cu totul, nouă „Studii și articole", de diferite dimensiuni, dintre care cel mai interesant e acela care și deschide cartea, despre „Mihai Viteazul și Buzăul", o reconstituire, printre altele, a unei campanii militare buzoiene. Momente „locale" sînt și în celelalte contribuții dedicate lui Matei Basarab, unor „mărturii brîncovenești", anului 1848, Unirii Principatelor „epopeii independenței", răscoalei de la 1907, „făuririi statului național unitar român". În plus, „O istorie versificată a luptei împotriva exploatării. Balada Gheorghelaș", o reconstituire a unei biografii haiducești pe baza știrilor folclorice, rectifică destule interpretări eronate pe care cărturarul buzoian le aduce la adevăr.

A.S.

«PENTRU TOT CE DEVINE ÎN PATRIE»

ADEVĂRATUL, MARELE VIITOR

De cîteva zile, uzina fremăta într-un mod aparte. După ce aşteptasem două nopţi fabricarea în proces automat a primei ţevi extrudate, după o tehnologie în premieră naţională. În mijlocul colectivului de oameni ai muncii de la Uzina de Ţevi „Republica", urma să sosească secretarul general al Partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Pentru mine, evenimentul avea dublă semnificaţie. O dată ca om al muncii care participase la realizarea unor lucrări de proiectare a noii secţii şi a doua oară, ca reporter ce urma să însoţesc delegaţia condusă de secretarul general. Era pentru prima oară cînd fusesem cooptat să particip ca reporter la o vizită de lucru şi desigur mă încercau emoţii şi sentimente deosebite. Tineri şi vîrstnici oameni înfrăţiţi prin pasiunea muncii, aşteptau cu zîmbetul pe buze în acea zi de sfîrşit de iarnă, momentul ce avea să aducă mai devreme primăvara pe chipurile lor. Tinerii, pentru care îşi deschidea porţile secţia ultramodernă, îl aşteptau cu flori şi sinceritatea gîndului bun pe cel ce se îngrijise ca locurile lor de muncă să fie dintre cele mai bune, dotate cu tehnica cea mai înaltă.

Deodată freamătul s-a curmat. Un moment de liniştе în care comandantul gărzilor patriotice se aude dînd raportul. Secretarul general îi salută pe laminorişti, strînge mîinile prietenesti întinse. Urale, flori, clipe emoţionante care mă pătrund. Aparatul de fotografiat înregistrează momentele importante ale vizitei. Zi unică în viaţa mea, împlinire a năzuinţelor mele fireşti, care în condiţiile democraţiei socialiste mă implică total, în viaţa economică şi politică a ţării. Omul care veghează ca toate acestea să se împlinească este în faţa mea. Dă indicaţii, se interesează de parametrii funcţionali, de productivitate, de oameni. Apoi este condus în cabina de comandă a instalaţiei cheie a secţiei. Aici, secretarul general al Partidului apasă pe butonul ce pune în funcţiune gigantul de tehnică şi oţel. Se desfăşoară cu precizie de microsecunde procese tehnologice urmărite automat de computere. Emoţiile reuşitei ne încearcă pe toţi. Revăd fazele prin care au trecut muncitorii, tehnicienii, inginerii, pînă au pus în funcţiune acest complex utilaj. Îmi amintesc de vizita anterioară cînd la indicaţia aceluiaşi om politic s-au pus bazele noii secţii. Zîmbetul izbînzii se aşează o clipă pe chipurile tuturor. Din nou fotografii de cronică socialistă. Istoria merge înainte.

Mereu prezent în mijlocul poporului, acolo unde se hotărăşte destinul avuţiei materiale şi spirituale a patriei, angajînd dialoguri fertile cu oamenii muncii din toate judeţele ţării pe care nu oboseşte să le străbată pentru a constata realitatea ţării pe viu, preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, aduce mereu în faţa patriei argumentul suprem al faptei, al îndemnului energic şi convingător la acţiuni entuziaste şi lucide, la realizări durabile. În aceste zile, cînd se împlinesc nouă ani de cînd a fost ales în înalta funcţie de Preşedinte al Republicii Socialiste România, ştim sigur că îi datorăm realizările noastre spectaculoase de astăzi şi, mai presus decît toate, încrederea în viitor. Ziua de mîine a României va fi mai frumoasă, împlinirile ei vor fi mai bogate. Urmăm cu nețărmurită dragoste politica partidului, cuvîntul secretarului său general şi al preşedintelui ţării, ştiind că în ele se află adevărul şi viitorul pe care îl visăm.

Nicolae Stelea

Tablou de Eugen Popa

Lumină din poporul suveran

Sînt ani de mari construcţii şi putere
De cînd simbolul ţării e progres,
De cînd unit poporul într-o vrere
Întîiul preşedinte şi-a ales.

Sînt ani de-nflăcărare şi de muncă
De cînd este exemplu pentru noi
De jertfă şi de dragoste adîncă
În sensul vieţii-n nimbul de eroi.

E patria în grîu învesmîntată,
Cu torţe şi cu seve-n meteori,
Cu soare şi cu pîine preacurată
În martie la ceas de sărbători.

Vin trei surori în ii şi curcubee
Pe aripi şi în cînt de ciocîrlii
Şi-aduc în dar o unică scînteie
Pentru alesul patriei de fii :

Pentru acel ce-i pururea de pază
Cu legămînt de bine şi de dor
Drept cîrmuind prin ani veghează
Istoria de-acum şi-n viitor,

Pentru acel ce pune peste toate
Legende-n umanism contemporan
Cu gest lucid şi miez de libertate
Lumină-i din poporul suveran,

Pentru acel ce numele îşi leagă
De-al păcii ideal, triumfător
Şi dacă azi ne ştie-o-lume-ntreagă
Al nostru timp prin el e suitor,

Pentru acel ce fiinţa-şi defineşte
În crezul comunist pe drumul drept
Şi-i contopit cu tot ce-i românesţe
Cu tricolorul strălucind pe piept.

Pavel Pereş

Spaţiu de slavă

Ne simţim azi mai uniţi ca oricînd
în jurul partidului, nici unul rămas
în afara spaţiului de veghe şi luptă
ca marinarii cuprinşi de freamăt pe un vas.

Cheamă sirenele noastre fără odihnă
guri fierbinţi intilnite cu soarele,
se face mereu mai luminos aerul
unde ape limpezi sărută motoarele.

Porii ogoarelor aspiră crude ploi
prin soarele Prahovei stelele pot privi
cu semeţie în adîncul pămîntului
cum păduri pleacă din noapte spre zi.

Copiii îşi încarcă în şcoli inimile
cu chipuri de eroi, iubiţi conducători,
intrăm în cărţi cu cea mai plină istorie
venind din revoluţii, furtuni şi închisori.

Şi dăm acestui „miracol românesc"
conturul libertăţii, tăria de granit,
întemeiem mai mult ca oricînd
în jurul Cîrmaciului viitor strălucit.

Cristian Petre

Simbolul primăverii

Cu dragoste-aleasă, cu multă căldură
Popoarele lumii-l aşteaptă în prag ;
Cu zîmbet pe buze, cu flori şi cu drag,
Pe omul ce urcă înalta măsură.

Să vezi milioane de oameni ieşind
Cu flori pretutindeni, cu pîine şi sare –
Se ştie, cînd vine, că-i OMUL CEL MARE –
O lume îl poartă în suflet şi-n gînd.

Nicicînd nu aduce, nici arme, nici ură –
El vine cu dragoste-n suflet, cu pace ;
Cu izul de-ambrozii din ţările dace,
Cu mare iubire, cu multă căldură.

Cînd este acasă la grijile Ţării,
Toţi şefii de state solie-i trimit,
Să-i spună că-n lume e cel mai iubit
Şi simbol el este, acum, primăverii.

George Peagu

Chemarea marelui bărbat

De pretutindeni, culmile munţiior
sprijină cerul patriei azi ;
tumultuoase, izvoarele-n cînt
aşează
grandoarea soriţilor brazi.

De pretutindeni veghează
culmile gîndului
frematător,
ne-nfricat
sprijină munţii din ţară,
fericit de preafrumoasa povară.

Aceasta e menirea lui,
chemarea marelui bărbat :
pe-ntinerit pămînt
să fie
intru dreptate şi lumină
iubit conducător
în noua Românie.

Marian Stoica

Cu chip şi suflet tînăr

Anii în zborul lor, cu dalbe flori te-au nins,
Dar lupta ta, izbînda şi dragostea de ţară
Ţi-au luminat făptura şi ai rămas ne-nvins
Cu chip şi suflet tînăr, eternă primăvară.

Azi, iar ai tău popor din suflet îţi urează
Slăvite voievod al visurilor noastre,
Mulţi ani, mărite Ctitor, ţara te-omagiază
Urmîndu-te unită spre zări tot mai albastre.

N-ai obosit luptînd prin asprele furtuni
Dezlănţuite-n lume şi-a vremilor răscruci,
Cîrmaci cutezător, ai străbătut genuni
Şi Arca României tot spre lumini o urci.

Dumitru Dumitrică

Imn pentru preşedintele ţării

Cum este steaua-n ceruri solitară
Pe care Eminescu-a contemplat-o-nfiorat
întîia oară
Cum unduirea dealului sub floare şi ca
o roată de smarald cîmpia
Precum aceşti Carpaţi care ne duc în
spate veşnicia

Tu locuieşti în cerul unui mit
Spaţiu carpatic de-o vecie te-a iubit
Fiu al acestui neam frumos şi născător
de dor
C-un ochi senin spre lume şi celălalt
veghind interior

Pentru această ţară tu arzi ca un luceafăr
Cel ce-şi iubeşte ţara iubit va fi şi va
rămîne teafăr
Căci noi visăm, visăm o Românie liberă
cum este
Legenda noastră-i cosmică poveste.

Vasile Andronache

SUPREMA CERTITUDINE

Ca martor al timpului în care trăiesc, am sentimentul că în patria noastră, în ultimele aproape două decenii de viaţă comună, de evenimente politice şi sociale, s-au scris pagini de istorie pentru care altădată ar fi fost nevoie de veacuri. Nu trebuie să recurgem la documentele de arhivă pentru a constata. Propria noastră memorie are în ea şi imaginile trecutului şi pe acelea ale prezentului şi este suficient să le alături, cum ai alătura două fotografii, pentru a vedea şi a înţelege că imaginile, de fapt, nici nu se pot compara, pentru simplul motiv că sînt altele. **Altele!** Şi fabricile de acum douăzeci de ani, pe care tot noi le-am construit, şi uzinele, şi oraşele, şi instituţiile de cultură care au răsărit în absolut toate fostele provincii adormite ale ţării, şi creşele şi grădiniţele şi spitalele şi şcolile şi universităţile. S-a terminat enumerarea ? Nu. Nu vom putea şti niciodată exact „binele" pe care progresul ţării l-a adus altfel, pentru fiecare zonă a ţării, altfel, pentru fiecare din noi. Despre aceasta aş vrea să vorbesc : despre BINE, despre starea de spirit care domneşte astăzi în ţară, printre creatorii de bunuri materiale, printre cei care ca Meşterul Manole, dar fără jertfa de viaţă a aceluia, pot contempla, cu deplină satisfacţie şi mîndrie, construcţia splendidă la care fiecare a pus umărul după puterile, pregătirea şi dragostea lui. M-am gîndit cînd am scris cuvîntul „dragoste". Ea există, ea garantează de fapt calitatea eroică a faptelor noastre, timpul atît de scurt în care am reuşit să edificăm faţa de astăzi a ţării şi sporul de demnitate pe care l-am dobîndit.

În urmă cu nouă ani, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a primit din partea poporului şi a ţării şi înalta investitură de Preşedinte al Republicii. Integral, destinul României contemporane i-a fost încredinţat acestui om, după ce de-a lungul vieţii îşi dovedise cu prisosinţă şi iubirea de glie, şi priceperea de a munci şi conduce şi, mai presus decît toate, ştiinţa de a duce cîrma treburilor naţionale către ţărmul de pace, fericire şi linişte pe care cu toţii îl visăm.

Mai uniţi ca oricînd în jurul partidului, al secretarului său general, al preşedintelui ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, vom scrie mai departe, prin devotament, o istorie a cărei supremă certitudine este dragostea de ţară.

Horvath Dezideriu

Drumurile Sătmarului

Fii binevenit, omule bun pe pămîntul sătmărean şi bucură-te, oriunde te-ai afla, de bucuria copiilor şi bătrînilor care te salută cu cel mai ales respect — „Bună ziua, domnule !"— ridicîndu-şi pălăria sau înclinîndu-şi capul. Nu, nu rămîne uimit de gestul lor, firesc ca o respiraţie, răspunde-le la salut, dacă vrei şi vezi-ţi de drum.

Intrarea în Satu Mare se cuvine făcută pe poarta istoriei, salutînd vîrsta de fix 1 011 ani a municipiului de pe Someş. Şi, totuşi, cît este de tînăr ! Deşi banală, aprecierea este pe deplin meritată de noua cetate a Sătmarului.

Privit din avion, oraşul pare o uriaşă navă, ancorată de braţul unui fluviu care şi-a topit apele sub apăsarea urbei. Catargul — noua clădire a palatului administrativ judeţean, cu vîrful turnului ascuns într-un „clop oşenesc" — se putea altfel ! — meritată considerată cea mai izbutită realizare de arhitectură modernă din toate centrele de judeţ ale ţării. Îi răspunde, ca într-un dialog peste timp, turnul pompierilor, care străjuieşte, de secole în şir, centrul oraşului vechi, unde clădirea „Daciei", o dantelărie arhitectonică originală, de o rară frumuseţe, pare un palat decupat din basme cu Ilene Cosînzene şi Feţi Frumoşi.

Deschizînd cartea de istorie a Sătmarului, ochii minţii încep să scormonească prin secole şi milenii demult apuse. Dar cît de puternice sînt urmele civilizaţiei înaintaşilor lăsate mărturie a nemuririi lor !

Dimineţile mileniului sătmărean apar înscrise în cronica lui Anonymus, „Castrum Zotmar" răsărind din pămîntul fierbinte al dacilor liberi, ca străjă de neclintit la fruntariile Ţării lui Menumorut, marele voievod român. Cetatea de apărare a lui Menumorut construită aici pe malul drept al Someşului a rămas ca un simbol luminos al curajului şi dragostei de vatra strămoşească, încrustat pentru vecie în columna timpului. Din simburele miraculos al cetăţii avea să crească, cînd mai viguros, cînd mai plăpînd, cînd mai anevoios, cînd mai sprinten Cetatea falnică a Sătmarului medieval, a Sătmarului modern şi cetatea de azi, fără egal în istoria milenară.

Cînd păşeşti prin cetatea milenară de azi, omule bun, aruncă o privire spre chipul clădirilor şi vei regăsi în coloritul lor vesel, împrumutat din generoasa cromatică a cîmpiei, starea de spirit a oamenilor... Iar străzile îţi aduc în simţiri parfumul şi gingăşia florilor. Strada Magnoliei, strada Rozelor, strada Lăcrămioarei, strada Trandafirilor, strada Liliacului ş.a. şi alături de ele, ca într-o seducătoare înşiruire cosmică, strada Soarelui, strada Luceafărului, strada Venus. În zona centrală, pe care s-o numim inima istorică a oraşului, se adună, ca într-o horă oşenească fără de sfîrşit, nume de străzi coborîte din sanctuarul istoriei patriei : Traian, Decebal Mihai Viteazul, Eliberării, Republicii. Inspirat arc toponimic peste timp, realizat de edilii sătmăreni !

Aici, în această răscruce sentimentală, două restituiri ale recunoştinţei fiilor Sătmarului faţă de înaintaşii lor : monumentul doctorului Vasile Lucaciu, neînfricatul memorandist, supranumit „Leul din Sisieşti", şi monumentul ostaşului român.

„Cîntă mierla prin păduri, / Rob îi Lucaci în lanţuri, / Pentru sfînta libertate / De care noi n-avem parte. // Nu fii mierlă supărată, / Nu-i robia ne-ncetată. / Vine-o dalbă primăvară, / Fi-va Lucaci liber iară !"

Sînt primele rînduri din „Doina" pe care geniul popular al românilor de pe aceste meleaguri i-au închinat-o unuia dintre cei mai mari fii ai lor : Vasile Lucaciu. Operă monumentală a sculptorului Corneliu Medrea, statuia „dr. Vasile Lucaciu" este din nou înălţată pe soclul recunoştinţei, după ce în anii odiosului Dictat de la Viena, mîna ocrotitoare a românilor a adăpostit-o, înzidită, în subsolul unei clădiri.

Priveam cuprins de emoţie impresionanta statuie închinată unuia dintre cei mai mari luptători pentru unitatea naţională a tuturor românilor.

Era o zi liniştită, cu soare şi mierlele alergau sprintene, jucăuse prin parcul din apropiere, uitîndu-şi lacrimile încremenite pe soclul statuii. Cîţiva tineri excursionişti, gălăgioşi şi agitaţi se fotografiază în faţa monumentului, mai mult din reflex, decît dintr-o pornire sentimentală. Rămîn uluit de indiferenţa şi detaşarea tînărului pe care l-am auzit întrebînd pe un ton rece : „Dar cine a fost Vasile Lucaciu ?"

Omule bun, dacă vei trece prin Satu Mare, opreşte-te o clipă la răspîntia străzilor împreunate într-un arc de triumf peste istoria patriei şi priveşte spre statuia impunătoare a memorandistului Vasile Lucaciu, născut pe meleagurile sătmărene, în comuna Apa. Omul care şi-a închinat întreaga existenţă, din anii fragedei tinereţi, pînă a închis ochii, idealului suprem al tuturor românilor din Ardeal de a se uni cu Patria Mumă. A înfruntat zeci de procese intentate, a fost închis, la temniţă grea de numeroase ori pentru curajul de a spune, în limba maternă, că e român, şi pentru curajul de a-i apăra pe ceilalţi fraţi români şi de alt neam. „Aveam şi eu un vis dulce, fericitor, farmec al zilelor mele din tinereţe, născut dintr-un dor tainic al

Desene de Raluca Grigorcea

inimii. Era dorul de a vedea fericit, mulţumit, cult şi glorios neamul nostru românesc".

Este idealul rostit de Vasile Lucaciu şi care i-a mistuit toată viaţa...

De aici din Satu Mare, doctorul Vasile Lucaciu, ajuns între timp paroh de Sisieşti, este trimis de nenumărate ori pe banca acuzaţilor, imputîndu-i-se că „de-a dreptul face apel la revoluţie". „Leul din Sisieşti" a răspuns neîndoielnic, cu inimă de român şi în limba română, tuturor capetelor de acuzare invocate de autorităţi, elogiind în grai matern libertatea naţională şi respingînd orice tendinţă de discriminare : „Să nu uitaţi şi să nu credeţi că ideea libertăţii este un soare numai pentru o plantă, ori un sentiment al unui singur om. Nu, domnilor, ideea libertăţii este izvorul bogat de virtuţi care dă direcţie popoarelor, este soarele la care ne încălzim cu toţii, care cu o putere dumnezeiască luminează minţile şi înnobilează inimile tuturor... Cele mai frumoase pagini ale omenirii sînt acele scrise cu sîngele vărsat pentru libertate".

„Eu nu pot trăi în nelucrare cînd văd neamul meu înlănţuit !"

Acesta e Vasile Lucaciu, omul care şi-a făcut din dragostea de neam portdrapelul existenţei sale, luptător dîrz şi neînfricat. Acesta e Vasile Lucaciu, „campionul agitaţiunii daco-române" cum îl numea presa timpului ! Acesta este Vasile Lucaciu, fiu al meleagurilor sătmărene, mare român între toţi marii români ai tuturor timpurilor, despre care Nicolae Iorga spunea că „A fost un simbol pentru mulţimile care văd şi simt, lucrează şi biruiesc prin simbol".

Dar recunoştinţa voastră, a sătmărenilor, a celor pentru care inima romanticului tribun bătea fierbinte ? E drept, statuia lui Vasile Lucaciu a fost înălţată, deşi mult prea tîrziu şi după inexplicabile ezitări, acolo unde i-a fost, îi este şi îi va fi locul. În inima oraşului, lîngă inima sătmărenilor. După cum la fel de drept e că la Apa, satul natal, există de cîtva timp un muzeu, şi că la Satu Mare, în casa unde a trăit şi a pătimit nu mai ştie nimeni dacă a existat cîndva vreun locatar Vasile Lucaciu.

Nu credem că s-ar abdica de la nici un precept dacă, de pildă, în loc de numele încifrat al unui cartier — „Micro 16" — sătmărenii ar rosti numele marelui memorandist. Şi după aceeaşi logică a elementarului respect pe care îl datorăm înaintaşilor, întrebăm dacă o stradă, cît de mică, din Satu Mare nu s-ar putea numi Vasile Lucaciu, aşa cum şi în Cluj-Napoca, şi în Bucureşti, şi în Baia Mare numele marelui tribun sătmărean este eternizat şi pe această cale ? În sfîrşit, sperăm să nu exagerăm tot întrebînd, mai sugerăm ca una din prestigioasele instituţii de cultură din Satu Mare să se numească „dr. Vasile Lucaciu".

Omule bun care păşeşti prin Satu Mare, opreşte-te o clipă în faţa impunătoarei statui a lui Vasile Lucaciu şi gîndeşte, cu inimă de patriot, recunoscător pentru sacrificiul înaintaşilor care au luptat întru întregirea neamului ! Apoi, ajuns în Ţara Oaşului sau în inima Codrului lasă-ţi sufletul în voie să asculte vibraţiile „Mioriţei" în glasul acestor admirabili şi statornici urmaşi ai dacilor liberi. Da, ascultă cavalul şi ascultă vocea tremurată şi vei înţelege că sufletul românului, aşezat pe unde mioritice, săgetează cîmpii şi sparge munţii de piatră, coboară prin văi tăinuite şi se revarsă în nemurire. Ce poate suna mai românesţe pe aceste străvechi plaiuri româneşti decît „Miorita" ? Ascultă omule bun, ajuns pe pămînt sătmărean, o variantă locală a nemuritoarei Mioriţe : „Trii păcurari / Trii turme de miei / S-o suit la munte /S-aduie mai multe. // Da' ei ce-şi văzură, / Da' ei ce-ntîlniră ? / O zînă din soare / Făr' de asemănare. / — Daţi fraţi s-o luăm ? / — Care ţi-le-alege. / — Cel mai mititel / Că-i mai frumuşel. / Tu de îi luare. / Noi te-om împuşcare. / Că eu ce voi dare : / Sumănaşul meu / — Nouă nu ne treabă. / Că şi noi avem / Suman ca şi-al tău / — Eu atunci voi dare / Fluieraşu' meu / — Nouă nu ne treabă / Că şi noi avem / Fluier ca şi-al tău...".

Cîtă tînguire şi cîtă vibraţie în vocea care cîntă „Miorita" !

Omule bun, cît timp auzi în Ţara Oaşului şi în Codru rostită „Miorita" simte-te ca în casa ta aici pe meleagurile sătmărene şi lasă-ţi sufletul în voia poftelor lui !

Ce-ai spune să părăsim pentru o seară Satu Mare, cu oamenii lui risipiţi pretutindeni, la Teatrul de Nord, la Filarmonică, la Casa de cultură sau în cenacluri şi şezători, şi să evadăm în chiar lumea „Mioriţei" ?

Ne îndreptăm, aşadar, spre Beltiug.

Oricare dintre sătmăreni te priveşte cu uşoară invidie din clipa în care îi spui că mergi la „pemnită la Beltiug". Fără nici un fel de rezonanţe pentru călătorul de aiurea, Beltiug stîrneşte rezonanţe dionisiace sătmăreanului avizat. Comună cu gospodari de primă mînă, Beltiug îşi etalează, ca într-un magnific amfiteatru, arhitectura originală, coborînd lin la poalele ultimilor pinteni ai munţilor Codrului, înfipţi cu îndrăzneală în cîmpia timidă, încă abia deslușită a Crasnei. Este nici prea aproape de Satu Mare, ca să fie sufocată cu amabilităţi mai mult sau mai puţin protocolare, şi nici prea departe, ca o evadare spre împărăţia lui Bachus să nu se transforme într-o corvoadă. Cei 30 de kilometri de şosea asfaltată par o glumă pentru călătorul obişnuit cu drumul.

Nici nu schimbăm bine cîteva vorbe şi iată-ne pe coama Hagăului Mic, lunecînd pe şarpele şoselei spre intrarea în Beltiug. În zona centrală, orînduite armonios, cîteva edificii noi, cu etaj care chiar dacă nu strălucesc prin originalitate arhitectonică, oricum au calitatea esenţială de a fi funcţionale : cămin cultural, consiliul popular comunal, magazinul universal, poşta, miliţia, un bloc de locuinţe, braseria, cofetăria. Cît de mult ar fi cîştigat în farmec centrul acestei cochete comune dacă arhitecţii, înainte de a se aşeza la planşetă, ar fi privit, măcar cu coada ochiului, la casele din jur !

Batem la poarta uneia dintre ele. Ne iese în întîmpinare Augustin. Baciu Gusti, om sprinten, chipeş, cu ochii strălucitori, veşnic bine dispus, cum sînt toţi oamenii de aici. Are o faţă tînără, radioasă, sub părul nins înainte de vreme. El, român din moşi strămoşi, soţia sa, Anus, „jumătate nemţoaică, jumătate unguroaică", după cum sînt tata şi mama. Casa lor „modestă, ca la ţară", aşa cum ne-o prezintă, nu este altceva decît un mic palat cu 6—7 încăperi mari şi luminoase, cu baie, cu apă caldă şi apă rece. La fel ca alte zeci de case din comună.

Dar să-i lăsăm pe beltiugani cu proverbiala lor modestie şi să ascultăm îndemnul gazdei de a trece „la o mică gustare". Nici ea, inegalabila Anus, nu mai pridideşte cu scuzele : ba că am venit pe nepusă masă, ba că am găsit-o nepregătită. Pînă una alta, pe faţa de masă, albă ca un git de lebădă, se înşiră după un ritual bine stăpînit, delicatese culinare. De la „şoncă" afumată — ce mai, pulpă de porc ! — şi „clisă" cu macră, la musaca de vinete, cirnaţi afumaţi, un platou cu ouă-ochiuri şi cîteva chifteluţe rămase de la prînz.

Atît !

„Băgăm bine seama" că nu-i prea rău, pe aici, să vii pe „nepusă masă !"

„No, fraţilor, fiţi bine veniţi, şi să trecem la muncă. Servus, dragă !" Să îmbucăm ceva şi să merem la pemnită, acolo în pîntecele dealului !"

„No, servus, dragă" îi răspundem lui baciu Gusti, în timp ce pahărelele cu pălincă, încinse la buze, ca de sărbătoare, cu colierul de mărgele al tăriei, se ciocnesc vesele şi se golesc pe nesimţite.

Ce spectacol minunat, coasta dealului ! Înşirate pe trei-patru etaje, în pieptul de lut al Hagăului Mare, cîteva zeci sau sute de căsuţe care îşi adună în faţade toate culorile spectrale, par să stea la sfat, neclintite de cînd lumea. Urcăm o pantă mică, spre acest ţinut de basm, ducînd în spatele nostru strălucirile asfinţitului de soare risipite peste decorul de operetă al dealului gătit de sărbătoare. Satul pare un arhipelag de acoperişuri aprinse în amurgul de foc, cufundat într-un ocean de verdeaţă.

Niciodată, în existenţa sa multiseculară, Beltiugul de aur nu a cunoscut o viaţă mai trepidantă ca azi. Împlinirilor, evidente la tot pasul, ei, neîntrecuţii gospodari ai comunei, le-au pus

Viorel Sălăgean

Continuare în pag. a 6-a

Călătorie la temelia cuvintelor

Urmare din pag. 1

Ceauşescu şi fiul ţării sale, România, comunistul de omenie şi vizionarul cîrmaci Nicolae Ceauşescu prin a cărui neobosită străduanie patria socialistă şi-a desăvîrşit adevărurile dăinuitoare. Călătorie la temelia cuvintelor se poate numi, pe bună dreptate, întîlnirea noastră din sala căminului cultural cu oamenii acestei vetre. Cum tot călătorie la temelia cuvintelor a fost şi dansul înaripat al căluşarilor din Scornicesti. Călătorie la temelia cuvintelor se poate numi pe bună dreptate drumul făcut printre blocurile-vile cu stîlpi ţărăneşti la balcoane pînă lîngă pridvorul acelei modeste case, sub al cărei tavan noi toţi bănuiam că mai stăruie murmurul primului cîntec de leagăn ce va fi însoţit visul dintîi al copilului rînduit să fie peste vremuri Bărbatul dintîi la cîrma destinelor noastre în drumul neabătut al corabiei româneşti spre lumina ţărmului comunist. Cum tot călătorie la temelia cuvintelor a fost şi calea de pioasă recunoştinţă pînă la dealul tăcut şi troienit cu datini sub a cărui frunte înierbată, un bărbat şi o femeie însoţindu-se în veşnicie stau mărturie, din brazda nemuririi, pentru toată strălucirea luminii acelei frunţi gînditoare a unui veghetor de ţară, frunte de la care ne vin toate razele încrederii în viitorul acestei patrii şi în viitorul fericit al urmaşilor noştri.

26 MARTIE 1983 L3

petre dunca

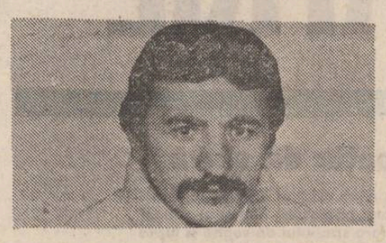

Focul

„Progresînd, focul va judeca și va condamna toate lucrurile" (Heraclit)

Iată că sînt cel mai bogat.
O groază mă cuprinde de parcă
m-aș îngropa și m-aș închide înăuntru.
Acest palat și aceste păduri care se mișcă.
Niște fîntîni cu grație coboară în aer
peste pragul fără semne.
În înserare cuibu'ile fierb
și încărunțește pămîntul
și doarme, mai doarme.
Acest oraș se va repezi nevindecat
ca dintr-o colivie.
Parcă orice ființă nu se va mai întoarce.
Așa, din ceturi clipind
vor izbucni revoluții și revolte.
Ne vom lua rămas bun pe străzi.
Ne vom ispiti femeile.
Vom striga, ne vom înălța și vom sfărîma
picătură cu picătură, purtați mereu,
ca niște personaje întortochea'e
de la marginea sau de la mijlocul
unui ocean mort...

Maria

Iată insula spre care vine corabia
fără de nume pe vînt și pe ape
ca o singură lumină
în nopți.

Rătăcitoare.
frumoasa Maria
ascunde sub pleoape
diminețile orizontului.

Feriți-vă !
Maria e nespus de frumoasă. E înșelătoare.
Întinde mîinile, oglindite mereu
spre unul dintre noi.

Vom pleca fără să ne întoarcem niciodată.

Iată insula spre care vine corabia
fără de nume pe vînt și pe ape.

Ion Jalea : Arcaș odihnindu-se

Să fii

Să fii un prinț medieval,
să-ți luminezi odaia supremă și tulburată
în care vin prietenii îndepărtați.
Să o luminezi cu paharul ciepsidă în care
apa și focul
izbucnesc înroșite deasupra asemenea
semințelor, pînă la ultimul strop.
Atunci voi sărbători săptămîna florii de soc,
cînd oilor și vacilor le scade laptele
alb și dulce mirosind a cîmp înflorit,
apoi va veni sărbătoarea cimbrului
cînd mielul din căldarea înnegrită de fum
se va rostogoli pe masă ca într-o
grădină cu iarba mare cu pomii atît de
înverziți.
Tu, același prinț medieval,
cu fruntea arcuită peste sat,
să-ți chemi prietenii înrolați în iubirea ta
și să cutreieri deasupra pămîntului
cu caii tăi, cu ochii fumegînd peste
semănături.
Și apoi după ce te-ai cufundat în aer,
în principiul pădurilor.
să vii, seara să te inițiezi în marile misterii,
cu pana țintuită în materia cea atît de densă
hăituită la marginea Sophiei.
În sat se va vorbi de-un prinț ciudat
rătăcind deasupra lumii, cu tălpile goale,
vindecîndu-și răni prinse în cercuri
incandescente,
pînă cînd într-un tîrziu,
Rămas închis între zidurile flăcărilor
străvezii,
prințul medieval își va îmbrăca hainele cele
albe și lungi,
în vreme ce pașii săi grei
nu se vor mai auzi.

Dramaturgia actuală: COMPETENȚĂ

ANCHETA „LUCEAFĂRULUI"

Cea de a II-a ediție a Festivalului dramaturgiei românești actuale s-a desfășurat la Timișoara spre mijlocul lunii martie, la o distanță de doi ani și jumătate de prima ediție, distanță suficientă după opinia inițiatorilor săi — C.C.E.S. și A.T.M. — ca în repertoriile teatrelor din țară să fie incluse texte valoroase din literatura dramatică creată în ultimii zece ani. Și-au dat deci întîlnire la această sărbătoare unsprezece colective teatrale, cu spectacolele pe care le-au socotit reprezentative. Ni se pare firesc ca acestui festival, alături de celelalte care vizează dramaturgia universală contemporană, sau restituirea unor texte vechi de cele mai multe ori necunoscute, sau cele consacrate comediei, teatrului scurt, teatriuii politic, pieselor pentru tineret și copii, toate înglobate organic prestigiosului Festival Național „Cîntarea României", să-i fie acordat creditul și atenția pe care nivelul actual al culturii românești și implicit al literaturii dramatice și artei spectacolului îl impun. S-a dovedit de cîte ori s-a ivit prilejul că nici dramaturgia, nici școala de teatru românească nu are motive să-și creeze complexe de inferioritate. Nu ne îngăduim spațiul necesar pentru argumentarea acestei afirmații pentru că ea ar putea face obiectul unei alte expuneri și oricum faptul este binecunoscut.

Existînd în mai toate țările cu viață teatrală intensă o competiție națională — în foarte multe și internațională — programul festivalului de la Timișoara ni se pare în consens deplin cu intențiile oamenilor de teatru de pretutindeni de a stimula prin intermediul unor asemenea evenimente literatura dramatică, dar și faptul spectacologic.

Ce a demonstrat festivalul recent încheiat la Timișoara ? Existența unor texte dramatice de autentică valoare, care au cunoscut formulări scenice nu întotdeauna inspirate, dar și performanțe regizorale realizate prin intermediul unor texte lipsite de anvergură. Acestea ar fi extremele, pentru că, vom vedea, au existat și cazurile fericite cînd textul de valoare s-a întîlnit cu creatorul de spectacol pe măsura lui. Absența dramaturgiei foarte tinere, a celei de debut chiar, nu a rămas nesemnalată, după cum nu a putut fi trecută cu vederea absența unor colective artistice importante din țară, în repertoriul cărora figurează spectacole ce se încadrau perfect regulamentului de concurs. Dar nu absențele au constituit dominanta acestei competiții ci performanțele. Piesa lui Romulus Guga „Amurgul burghez" prezentată de Teatrul Național din Tg. Mureș — secția maghiară — din care se desprinde terifiantă ideea dezumanizării, a manipulării individului într-o lume guvernată de interese exclusiv financiare, ne-a înfiorat în tălmăcirea scenică a lui Dan Alecsandrescu, imprevizibil în demersul său, surprinzînd mereu prin bogăția sensurilor și a metaforelor elaborate cu o eleganță a gestului scenic convingătoare. Scenografa Emilia Jivanov a găsit spațiul de joc cu același rafinament pe care ne-am obișnuit să-l descifrăm în toate spectacolele sale. Colaborarea ei cu regizorul Ioan Ieremia în spectacolul timișorean „Arma secretă a lui Arhimede" de D. Solomon este din nou sinteză în volutele de subtilitate, eleganță și măsură cu care regizorul timișorean nu ne-a obișnuit. Ne grăbim să adăugăm că subliniem această noutate în speranța unei reorientări, tocmai pentru că ne referim la un regizor de autentică vocație, cu o gîndire originală asupra spectacolului, autor al unor translații scenice greu de uitat. Este foarte important să sculptezi scenic cu fermitate un text în spiritul autorului său și Ioan Ieremia realizează acest lucru cu o frecvență precisă, dar și o anume măsură a gestului scenic, a inserției muzicii și al oricărui alt semn sonor, trebuie să existe, pentru ca toate elementele să se topească fără discrepanțe într-o operă artistică. În acest sens ni se pare mai aproape de realizarea sa ideală, spectacolul „Ca frunza dudului din rai" de D.R. Popescu sub direcția de scenă a lui I. Ieremia și scenografia Emiliei Jivanov. Adăugînd și reprezentația Teatrului dramatic din Constanța, cu piesa lui T. Popescu „Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă" în regia lui Gh. Jora am numit momentele cele mai realizate ale festivalului. Deosebim în suita reprezentațiilor care au completat repertoriul, pe cea a Teatrului „M. Filotti" din Brăila cu piesa „Politica" de Th. Mănescu, în regia lui Gh. Miletineanu, obligați fiind și de text și de interpretarea lui C. Codrescu. Textul, mai aproape de eseul politic decît de dramaturgia propriu zisă interesează în primul rînd prin bogăția informației și luciditatea dezbaterii, dar păcătuiește în amintita reprezentație de o monotonie a mijloacelor de vizualizare scenică. Un actor oricît de imprevizibil ar fi el nu poate suplini arsenalul dramaturgic de care poate beneficia un spectacol deși în cazul de față Codrescu încearcă să o facă. Textul rămîne încă singular în repertoriul nostru dramatic și includerea lui într-o competiție de acest gen este pe deplin justificată. Am regretat însă absența spectacolului realizat la Teatrul Mic pe această partitură, spectacol care ar fi fost binevenit la festival. Asistînd la reprezentațiile Teatrului maghiar de stat din Timișoara cu piesa „S.O.S." de Méhes György, a Teatrului dramatic din Baia-Mare, a Teatrului german din Timișoara cu piesa „Valsul de la miezul nopții", sau a Teatrului Național din Iași cu piesa „Calul verde", am remarcat lipsa unor virtuți de construcție dramatică — deși nu ideile au lipsit — și o anume teamă de abordare în adîncime a problemelor de actualitate, de analiză curajoasă a unor contradicții existente. Cu aerul că se rostesc răspicat mari adevăruri se debitează mărunțele nemulțumiri. Distanța dela accidentul cotidian la metafora dramatică este evidentă și în acest sens piesele amintite rămîn nerealizate. Dar cum repertoriul unui asemenea festival nu poate cuprinde numai virfurile, existența acestor spectacole precizează ambianța de creație generală și prezența lor este pînă la urmă justificată. În afara concursului au fost aduse două spectacole : „Niște țărani" dramatizare după romanul lui Dinu Săraru realizată de Cătălina Buzoianu și „Barbul Văcărescul"și „Occisio Gregorii" un regal al cărui regizor total este Alex. Tocilescu. Esențial rămîne faptul că acest festival ne-a oferit un eșantion de teatru contemporan, nu ideal ci în limitele realității. Că timp de o săptămînă în atmosfera creată de permanentul dialog dintre oamenii de teatru și public, trebuie să mărturisim deosebit de elevat și exigent, am avut cel mai propice cadru pentru a dezbate problemele acute ale dramaturgiei contemporane și în primul rînd cele legate de actualitatea textului dramatic și valoarea lui ideatică. Acesta a fost de altfel și obiectivul discuțiilor din colocviul final. Păstrăm impresia încă vie că acolo la Timișoara s-a petrecut un fapt de cultură teatrală, pe care îl sperăm intrat în normalitate. Impresiile pe care ne-am îngăduit să le consemnăm în timpul dezbaterilor și după încheierea festivalului vor reflecta credem cît mai fidel, existența unui curent de opinie, în măsura în care el există, față de starea actuală a dramaturgiei românești.

1. Ce importanță are competiția pentru dezvoltarea dramaturgiei actuale și a repertoriului contemporan ? 2. Ce trăsături propune dramaturgia acestui festival ? 3. Care este textul dramatic pentru care optați, din repertoriul Festivalului timișorean ?

DINU KIVU

1. Competiția — de tipul celei ocazionate de Festivalul de la Timișoara — cred că are menirea să stimuleze nu atît dramaturgia noastră actuală (în dezvoltarea căreia intră în joc forțe motrice mai importante, ce țin de un climat general al creației, la un moment dat), cît interesul teatrelor pentru această dramaturgie. Așa judecînd, competiția are rostul să valideze — pe această direcție — gestul teatral cel mai oportun, mai convingător, mai împlinit artistic. Firește că într-un concurs, a cărei selecție este restrictivă, incompletă (uneori poate fi și eronată), „Premiile pentru dramaturgie" nu au decît o valoare relativă ; ele notează preferințele unui juriu în limita selecției propuse. Orice extensie a acestei preferințe este un nonsens. Singurele premii a căror validitate poate fi luată în discuție, într-un perimetru atît de vast, sînt cele pe care le acordă corporația scriitoricească „în plenum" prin formulele organizatorice pe care le socotește ea de cuviință.

2. O butadă, în context, nu tocmai lipsită de temei poate fi „cîte piese, atîtea trăsături". Dintre ele mai important de consemnat acum mi se pare a fi predilecția pentru un anume civism al tematicii, reverberație a unei atitudini lucide, responsabile, de punere în ecuație a relației dintre individ și societatea căreia îi este încorporat. Nu cred că se poate vorbi de vreo tendință reprobabilă. De la „Calul verde" de Constantin Popa pînă la „Frunza dudului din rai" de D. R. Popescu (ordinea este cea a prezentării în festival), toate tendințele mi se par a fi legitime. Putem conta însă la nesfîrșit pe marginea modului, măsurii în care ele se traduc și în fapt literar artistic.

3. Dacă ar fi să răspund viclean la întrebarea dv. — menită să-i provoace celui chestionat vii stări de inamicitie printre dramaturgi, aș spune că optez pentru textul de spectacol semnat de Alex. Tocilescu la Teatrul Bulandra. Și aș avea și argumente. Primo : deși prezentat în afara concursului, spectacolul făcea parte din festival. Deuxio : avem de-a face de fapt cu un text nou — ba chiar creat în ultimii doi ani din moment ce începe cu o primă parte din **„Barbul Văcărescul"** continuă cu **„Occisio Gregorii"** și se termină cu a II-a parte din **„Barbul Văcărescul"** (totul fără pauză !). Dar nu îmi îngădui o astfel de viclenie pentru că printre piesele aflate în concursul timișorean și care au, toate, meritele și scăderile lor — există una pentru care pot realmente să optez (opțiunea este un act prin excelență subiectiv, nu ?), poate și pentru că regăsesc în ea o serie de gînduri, de preocupări, de neliniști mai apropiate structurii mele intime : „Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă" de Tudor Popescu.

NATALIA STANCU

1. Sigur, competițiile oricît de obiectivi, de imparțiali ar fi „judecătorii" (condiție totuși ideală !) au adesea ceva crud și dureros. Aceasta mai ales atunci cînd toți concurenții sînt foarte buni, cînd între premiantul I și al II-lea există o diferență infimă cînd — printr-un accident nefericit — unii dintre cei foarte buni ajung sub linia de promovare. Dincolo de atari rezerve, competiția este necesară. Și aceasta mai ales la noi, unde există, încă, o tendință de egalizare pe cît de confortabilă pe atît de păgubitoare. Adevărul este valabil și în domeniul dramaturgiei și artei spectacolului — unde există mari, foarte mari talente, dar și destule veleități cu acoperire palidă.

În sistemul nostru de festivaluri-concurs creat deja prin strădania A.T.M., ori a teatrelor îndeosebi, sistem bine cunoscut dinainte — fie și numai perspectiva participării la atari manifestări poate deveni stimulatoare, potențînd forțe, ascuțind ambiții.

Pe de altă parte pe măsura creșterii nivelului întrecerilor, s-ar putea ca, după o vreme, fie și numai simpla prezență în festivalul-concurs, să poată oferi o notă distinctivă, să poată oferi un semn al calității. (Este ceea ce se întîmplă în R. S. F. Iugoslavia în jurul unuia dintre cele mai prestigioase festivaluri de dramaturgie din lume : Festivalul „Terino Pozorje" de la Novisad).

Competiția teatrală (ce presupune preselecția în vederea realizării unei antologii, ce reunește un conclav de specialiști și conectează masiv opinia criticii la respirația și vetoul sălii) e o cale eficientă de partajare categorică a valorii de nonvaloare, a autenticului de fals, a creației de meșteșug plat, a temelor cu adevărat actuale de cele mimînd doar racordul la prezent.

Competiția este totodată o formă de prouulsare a valorii. Mai concret : atrăgînd interesul asupra textelor dense și cu valori estetice și distrăgînd atenția de la celelalte, concursul este o cale de influențare pozitivă a structurii programelor teatrale și de omogenizare, la nivel superior, a exigenței repertoriale.

2. Festivalul a confirmat nivelul ridicat al dramaturgiei românești. Seriozitatea, g-avitatea tematică, propensia spre o problematică substanțială s-au impus ca elemente definitorii ale scrisului de teatru, comune majorității dramaturgilor noștri. Trebuie să recunoaștem, pe de altă parte, că există o zonă amplă a actualității ce rămîne neexplorată îndeosebi în zona frămîntărilor și conflictelor creației, construcției socialiste. Cred, de asemenea, că, la ora actuală, conștiința ideologică a dramaturgilor români este superioară constiințelor estetice (manifeste) argumente ? piesele nevertebrate, informe (destule !, cele ce aglutinează scheciuri, cele cu finaluri lipite, finaluri care anulează sensul desfășurării anterioare), cele în care autorii confundă fără jenă, fără minime precauții drama cu publicistica și drapează în haina dezbaterii un tezism nu o dată îngust. Un alt argument ? O anume limitare a speciilor dramatice, lipsa diversității stilistice ideale.

3. „Ca frunza dudului din rai" de D. R. Popescu, pentru concizia, bogăția și originalitatea limbajului dramatic și pentru (așa cum am mai scris deja), o anume deschidere tematică și estetică spre o problematică universală.

PAUL EVERAC

1. Este foarte important acest festival, în suita celor existente, în măsura în care el pornește chiar de la literatura noastră dramatică, reliefînd în primul rînd factorul de autenticitate, cel mai important după părerea mea, din interiorul acestei literaturi. Cred că în momentul de față ne aflăm într-un moment bun al dramaturgiei noastre. Există o desfășurare caleidoscopică relativ mare și deci o tratare de teme și modalități variate. Au apărut piese care s-au așezat, ca scriitură, de-a lungul mai multor ani. Ele au putut fi recuperate în ultimii doi, trei ani și au constituit un fond al literaturii dramatice dintre cele mai interesante. Deci noi profităm acum de cîteva depozite de dramaturgie eșalonate. Să vedem dacă fenomenul continuă, sau rămîne la producția curentă. Într-o parte a vieții noastre dramaturgice, am avut piese precumpănitor modelatoare, centrate în jurul unui personaj mai mult sau mai puțin pozitiv, pe care noi îl dădeam în principiu și urma ca realitatea să vină să ratifice. Această dramaturgie a avut și ea unele merite dar într-un mare procent era neverosimilă. Am trecut apoi și asta se întîmpla mai aproape de noi, la o dramaturgie de critică socială, care s-a desfășurat în toate felurile și realist și parabolic și care dintr-odată a devenit mai acută și mai interesantă pentru public. Este momentul să încercăm o sinteză a acestor două ramuri ale dramaturgiei. Și poate că ne găsim în pragul acestui moment.

2. Impactul imediat cu realitatea și cu problemele ei. Cred că dramaturgia este mai acută și mai la zi decît celelalte genuri. Dacă proza își poate permite analiza largă a unui fenomen, dramaturgia nu poate decît să-i dea un racourci viu și acut. Ea este din acest punct de vedere mai în față. Între genurile dramaturgiei noastre, precumpănirea pe care a avut-o și o are încă metafora dramatică mi se pare o situație de rezistență mai mică. E mai greu să faci în dramaturgie realism pieptiș decît să le așezi sub antetul unor parabole polisemice din care fiecare să desprindă ce dorește. Avem acum piese nici prea drame, nici prea comedii, legea de bază e melanjul pe o canava dramatică, sau tragică cu inserții comice, sau grotești, sau burlești și nimeni nu le reproșează lipsa de unitate stilistică pentru că a devenit chiar un gen. Nu mă simt aproape de acest eclectism. Eu cred că genurile își au specificități, dar și eu pot fi surprins în flagrant delict de insert comic, sau un mic zimbet instalat în mijlocul celei mai atroce dintre drame.

3. Eu cred că repertoriul acestui festival a fost bine selecționat, punînd în fața noastră diversele confruntări pe care viața omului le comportă. Avem astfel față în față omul cu un mecanism social politic, fie el progresist în piesa „Niște țărani". Avem omul față în față cu vexațiunile în piesa lui Cacoveanu „Valsul de la miezul nopții". În piesa „Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă", avem omul față în față cu înghețarea sensibilității lui pe niște vechi clișee, apoi omul cu propria lui degenerescență în piesa lui D. R. Popescu „Ca frunza dudului din rai" și avem omul față în față cu autoritatea politică și manipulat de ea în două ipostaze : „Arma secretă a lui Archimede" de D. Solomon, nitel science fiction, nitel comics, mi se pare un război prea mare pentru o cauză ca asta și în altă ipostază cu un grad mai mare de generalizare „Amurgul burghez" de Romulus Guga. (Ceea ce este impresionant, că la puțin timp după lectura acestei piese care mi s-a părut totalmente haotică, am văzut un spectacol totalmente limpede. Dan Alecsandrescu a realizat un spectacol care m-a vrăjit și mi-a clătinat o credință mai veche a mea : aceea că tot ce se face în spectacol există în materia textului).

D. SOLOMON

1. Importanța pe care o au toate competițiile, inclusiv cele sportive : să știm cum stăm cu pregătirea fizică, psihică și tehnică, să ne dumirim cum stăm cu complexele (de superioritate, de inferioritate, de vecinătate), să aflăm dacă putem alerga mai repede, sări mai sus și arunca (sulița sau greutatea) mai departe. O competiție este o verificare a valorii la un moment dat. Vechii greci au știut bine acest lucru cînd au inventat olimpiadele. Un teatru care n-ar fi pus din cînd în cînd în situația de a participa la o cursă cu obstacole împreună cu alte teatre, s-ar putea considera cel mai bun sau, vai, singurul bun. Un dramaturg care n-ar fi obligat să alerge pe un culoar alături de alți dramaturgi s-ar putea considera geniu. Și asta este foarte periculos. Vreau să spun că e periculos să te consideri geniu cînd nu ești. Competiția teatrală de la Timișoara a fost un prilej necesar de a măsura valoarea și de a medita asupra faptului că valoarea nu este un dat, ci o etapă a unui proces de perfectionare. Ni s-a confirmat încă o dată, că faptul artistic nu poate fi conceput izolat, ci numai în raport cu alte fapte artistice. Și dacă s-ar juca multe din piesele de valoare încă neincluse în repertoriile teatrelor, ne-am putea edifica noi înșine asupra momentului în care creem, în care trăim sub raport teatral.

2. Principala trăsătură a dramaturgiei contemporane pusă în lumină la festivalul timișorean, este că dramaturgia gîndește. Dominanta este caracterul ei literar. Avem o literatură dramatică care poate oricînd fi confruntată cu celelalte genuri ale literaturii noastre — proza, poezia — ceea ce nu s-a întîmplat pînă acum. Această înfuzie de literatură este după părerea mea cea care dă pondere, valoare, și vigoare dramaturgiei. Văzînd spectacolele acestui festival, realizez că este un moment în care diversificarea pe specii are toate șansele să capete un statut general în teatru și să dea o imagine mai completă posibilităților de creație în literatura teatrală. Comedia satirică a căpătat o extensiune mai mare și fără a afirma că s-au creat capodopere, aș remarca apariția unor scriitori cu greutate care duc mai departe o tradiție pornită de la Alecsandri și Caragiale, trecînd prin dramaturgia celor două războaie mondiale, care a

Ion Jalea : „Întemeierea Țării Românești"

teatru

«Fotografii mărite»

Poet, prozator, comentator de artă, Mihai Dutescu își afirmă cu discreție vocația și în dramaturgie, semn al maturității. După **Straniu paradis** și **Anticamera** — dintr-o bibliografie consistentă — i se reprezintă pe scena Naționalului craiovean o piesă de anvergură politică, **„Fotografii mărite"**, sinteză de document și realism ieroglific, în care este luminat un eveniment de rezonanță în istoria mișcării muncitorești, comuniste din România : procesul intentat ceferiștilor în iunie 1934, în Cetatea Băniei.

Fidel pretextului literar, spectacolul debutează cu o vizită întreprinsă, astăzi, la Muzeul ceferiștilor din Craiova, ghidul avînd și pe parcurs rolul de compeur, de comentator, cu intenția exoresă de a accentua idei catalizatoare, între care aceea a elogiului înălțat eroilor clasei muncitoare impune prin forța emotivă a discursului. Se urmărește, în continuare, în tehnica secvențială a punerii în pagină a subiectului, încercarea siguranței și trimisului monarhiei de a schimba cursul normal al desfășurării procesului, al cărui scop era trimiterea deținuților revoluționari la ani grei de temniță. Insinuindu-se un atac armat la persoana Comisarului regal, venit, chipurile, să limpezească lucrurile, în fond țintă a unei inspirat imaginate scene de răzbunare sentimentală, inscenarea potrivit căreia acuzații și apărătorii lor urmau să fie compromiși în fața opiniei publice este răsturnată cu vigoare de către exponentul acuzaților, de avocat și ziarist, și, mai ales, de **Tinăr.** Văzînd o stare de spirit de excepțională maturitate politică, acesta — exprimîndu-și fățiș solidaritatea cu cei arestați — în cuvinte înflăcărate, refuză cu demnitate demonstrația demagogică a slujitorilor regimului burghezo-moșieresc, care deplorează despre libertate și democrație, arătînd încrederea nestrămutată în cauza luptei ceferiștilor, în destinul marilor prefaceri sociale ulterioare momentului evocat. Cum tot astfel crede în datoria muncitorimii de a respinge, în mod hotărît fascismul, flagelul unei Europe debusolate în deceniul al IV-lea, precum și de a lupta cu neînfricare pentru a croi o societate în care să triumfe dreptatea, echitatea socială, libertatea națională.

În regia Valentinei Balogh și beneficiind de o scenografie menită să amplifice rezonanța evenimentului evocat, autor Viorel Penișoară-Stegaru, spectacolul relevă, totodată, potențialul actoricesc de marcantă valoare și recunoscută ca atare al trupei, Valentin Mihali (Tinărul), Ilie Gheorghe (Acuzatul), Iancu Goanță (Avocatul), Petre Gheorghiu-Dolj (Inspectorul șef), Constantin Sassu (Comisarul regal) avînd contribuții de notabil efect spectacular.

Ion B. Victor

Ion Jalea : „Caii soarelui"

film

Un film de regizor

Expectativa lui Dinu Tănase a durat destul de mult, căci filmele făcute de el oină acum mi se par a fi fost mai curînd dovezi de probitate profesională decît angajate efectiv în lărgirea ariei de cuprindere a filmului românesc : **La capătul liniei** ar putea să fie începutul extrem de promițător al unei viitoare evoluții în sensul unui realism viguros, scăpat de vîrsta complexelor „artistice" ; regizorul nu mai e, ca în precedentele filme, în căutare de mijloace — dispune de ele și știe să le folosească pentru a crea atmosferă și caractere ; deși s-a hotărît greu să iasă din „regimul" de contemplație la care părea să se rezume, el vine cu avantajele pe care totuși contemplația le aduce și anume profunzime, putere de pătrundere și de înțelegere a omenescului pînă la acele adevăruri simple, dar atît de greu accesibile.

Filmul, după un scenariu oarecare, este povestea a doi oameni care, după ieșirea din închisoare, încearcă să ia viața de la început ; ca să rupă cu trecutul fug cît mai departe — pînă undeva într-un oraș, la un „capăt de linie" —, dar bineînțeles că distanța pe care încearcă să o pună între ei și acest trecut este iluzorie : el îi va urma peste tot și depinde numai de ei ca să reziste la probele pe care suspiciunea celorlalți îi obligă să le dea pînă cînd, încetul cu încetul, se vor naște din nou ; sînt, în cele două personaje, suficiente rezerve de căldură și generozitate pentru a le face memorabile, iar Mircea Albulescu și Dan Condurache, actorii care le întruchipează, au prileiul unor creații de netăgăduit ; de la **Cursa** lui Mircea Daneliuc nu l-am mai văzut pe Mircea Albulescu într-un rol de asemenea substanțialitate și tensiune interioară — ca o furtună strînsă între pereții strîmți, dar puternici ai unei încăperi —, și tocmai această putere de concentrare dă măsura adevăratei sale forțe în momentele de șoc, de explozie ; Dan Condurache în schimb, se află la primul rol pe măsura calităților sale actoricești — o suferință disimulată în agresivitate și cabotinism, de un farmec irezistibil, plin de umor și tristețe totodată ; acestui cuplu perfect încheiat în articulațiile sale i se adaugă Ioana Crăciunescu în rolul unei femei capabile să înțeleagă mai bine decît oricine ce se întîmplă cu cei doi — în primul rînd pentru că nici viața ei nu e dintre cele mai fericite și apoi, bineînțeles, pentru că e femeie. Chiar în roluri de mai mică întindere și chiar în simple apariții Dinu Tănase știe să vadă omenescul din personajele sale — de la trăsătura generică, pînă la detaliu —, și dacă filmul ar fi avut pe lîngă calitățile amintite pînă acum și pe aceea de a sonda mai mult decît clipa trecătoare, ne-am fi aflat în fața unei realizări de excepție : așa însă, există un precedent : **Cursa** lui Mircea Daneliuc, făcut cu ani în urmă — poate mai puțin matur din punct de vedere psihologic și social decît acesta, dar mai pregnant din punct de vedere ideatic și în orice caz instaurat ca model. Faptul că filmele noastre foarte bune încep să genereze filme este îmbucurător — este semnul unei coerențe, al unei continuități de care cinematografia noastră duce atîta lipsă ; îmbucurătoare, cum spuneam, este și ieșirea lui Dinu Tănase din tagma contemplativilor și integrarea lui între regizorii care au ceva de spus ; puterea de observație, puterea de sugestie îl recomandă ca pe un adevărat creator ; **La capătul liniei** nu este o întîmplare, ci un moment important în evoluția lui Dinu Tănase, iar pentru spectatori unul dintre filmele care nu trebuie lăsate să treacă fără a fi fost văzute mai întîi.

Nicolae Mateescu

ȘI VALOARE_

dat cîteva comedii bune, a continuat cu Baranga și Mazilu și acum are reprezentanți de forță ca Băieșu, Tudor Popescu. Susțin și cu acest prilej o părere mai veche a mea, mereu mărturisită, că teatrul prin caracterul său convențional nu poate fi o ilustrare a vieții, ci inevitabil metaforă și prin asta se apropie de poezie. Prezintă esențe ale vieții, adică mai mult decît însăși viața.

TUDOR POPESCU

— Deși nu ați fost prezent la Festivalul dramaturgiei românești actuale, recent încheiat la Timișoara, ați fost implicat (și premiat) cu piesa dv. în formula Teatrului constănțean „Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă". Problema cea mai frecvent abordată în discuțiile privind dramaturgia contemporană, este cea a raportului dintre realitate și textul literar. Din acest punct aș vrea să începem discuția, făcîndu-ne cunoscută opinia dv.

— Raportul dintre realitate și textul dramatic este fundamental. Important este modul cum te apropii de această realitate. Există un fel aluziv de abordare a ei. Dramaturgul aruncă una sau mai multe replici prin care încearcă să-l facă complice pe spectator, făcînd aluzie la realitate fără să o dezbată. Uneori asta se numește chiar „șopîrlă". Contextul poate fi oricare, o piesă istorică chiar, în care printr-o replică la o anume realitate mai puțin plăcută, îl atragi pe spectator într-o falsă dezbatere. Spectatorul de cele mai multe ori primește complicitatea, se amuză și se pare că piesa, iată, are și unele confruntări cu realitatea. Nu este felul meu de a mă apropia de realitate. Eu o iau pieptiș. Referindu-te deschis la realitate, o poți dezbate ca atare și astfel spectatorul nu mai este luat complice ci se trezește în propria lui realitate.

— Dar ce adevăr trebuie tălmăcit publicului ?

— Adevărul lui, al spectatorului. Spectatorul are adevărul lui de viață de fiecare zi, pe care-l știm și noi și el. Dacă piesa nu este scrisă din unghiul lui de vedere și conform cu ceea ce știe el că este adevărat despre propria lui existență, căutări și aspirații și propria lui moralitate, te pune sub semnul întrebării. Și între tine și public se ratează un lucru fundamental : starea de încredere care trebuie să existe între dramaturg și spectatorul lui. Pentru mine acest lucru este esențial. Eu rămîn credincios acestei idei, chiar dacă uneori în confesiunea mea pot greși, în sensul că îmi închipui că spun un adevăr, care poate nu este cel general valabil. Oricum, spectatorul va simți că piesa mea este o confesiune făcută cu sufletul la gură și că vreau chiar să-l conving, să-i țin o lecție de morală, pentru că sînt ca toți dramaturgii un moralist refulat și fiecare piesă mai pe ocolite sau mai direct este o lecție de morală.

— Uneori, această lecție de morală ia forma unei satire. Așa în general în dramaturgie, pentru că la dv. în mod special o ia destul de frecvent.

— Am mărturist de curînd într-un interviu că satira este mai mult decît necesară, este aproape o condiție obligatorie de exprimare în societatea noastră. Dacă cunoaștem materialism dialectic și istoric și discutăm în perimetrul acestei filozofii despre condiția artei, atunci nu putem nega rolul criticii și autocriticii. Eu văd teatrul integrat acestui concept. Comedia satirică este un fel de autocritică a societății. Cred că greutatea vine de acolo că se consideră uneori că satira vizează întregul și că ea fiind numai o parte din întreg ar putea prin extrapolare să arunce o lumină nefavorabilă asupra întregii societăți. Eu nu iau în considerare această suspiciune. Cred că noi toți cei care practicăm satira sîntem superiori condiției celor satirizați. Teatrul nu înseamnă viața cotidiană, la propriu, și nu poate trata problemele ca un ziar cotidian. Are o altă anvergură și alte rosturi. Nu se pot rezolva pe scenă problemele zilnice. Aici se poate depista o anume neînțelegere a teatrului.

— Care este opinia dv. față de rolul manifestărilor competiționale existente în viața noastră teatrală ?

— Cred că sînt absolut necesare pentru stimularea creației dramatice. Desigur că unele aspecte ar trebui îmbunătățite, dar a îmbunătăți nu înseamnă a renunța.

VICTOR PARHON

1. Ca și în trecut, ca și în viitor, competiția este și va fi în continuare — fie că sîntem conștienți sau nu de lucrul acesta — starea de **normalitate** a oricărei activități umane cu carat social așa că nu importanța **vitală** a competiției s-ar cere subliniată și în cazul particular al dramaturgiei actuale și al teatrului românesc contemporan. Ceea ce trebuie cu adevărat să subliniem, cu un sentiment de profundă satisfacție, este importanța hotărîtoare a politicii actuale a partidului nostru, de stimulare a tuturor factorilor catalizatori ai competiției valorice, în toate domeniile de activitate, deci și în cultură, deci și în teatru și dramaturgie.

Sigur că a sublinia nu înseamnă încă, din păcate, și a înfăptui această politică, la toate nivelele și verigile decizionale și presa noastră revoluționară, care-și asumă cu responsabilitate comunistă riscurile menirii sale — mă gîndesc în primul rînd la „Flacăra" — ne oferă cel puțin săptămînal nedorit de multe exemple în care comoditatea, rutina, precauțiile excesive care cred că pot ține locul gîndirii proprii, angajate și responsabile, frînează afirmarea rapidă a valorilor, nu înțeleg întotdeauna importanța competiției valorice și ajung chiar să acționeze în sensuri contrare celor pe care le reclamă dezvoltarea normală a organismului social. Inutil a mai preciza că respingerea competiției valorice pe plan intern, național, ne-ar condamna fără drept de apel și la imposibilitatea unei participări active în competiția valorică internațională, în care oricum ne aflăm, fie că vom ști sau nu să acționăm ca atare. Or, problema care se pune în momentul de față este tocmai aceea a ridicării competiției valorice naționale la un nivel calitativ internațional, astfel încît să putem participa mai activ, mai substanțial și mai prompt la schimbul internațional de valori, inclusiv cu valorile noastre culturale.

Revenind la domeniul particular al dramaturgiei actuale, ca parte componentă inseparabilă a fenomenului teatral contemporan, determinîndu-l în substanță și profunzime, dar capabilă să și primească la rîndul ei determinări de ordin preponderent stilistic, din partea regiei, scenografiei și creației actoricești, e de remarcat faptul că, de abia în ultimii zece-cincisprezece ani ai întregii perioade postbelice, dramaturgia a depășit faza protecționismului tematic în favoarea competiției valorice reale, care i-a asigurat starea de normalitate și a făcut posibilă reintegrarea ei **valorică** în fenomenul osmotic al teatrului românesc contemporan, care **și-a dobîndit** astfel calitatea primordială a **organicității** sale. Regia nu a întors spatele dramaturgiei româ-

Ion Jalea : „Taraf"

nești decît atîta timp și numai în măsura în care dramaturgia însăși întorcea spatele realității sociale românești și dezvoltării pe care o cunoștea arta spectacolului, propunîndu-i inacceptabile însăilări conflictuale, tarate de schematism, lipsite deopotrivă de relief dramatic și relief psihologic, de etern uman și actualitate de substanță. Nici în momentul de față regia de valoare nu procedează altfel față de textele lipsite de valoare, dar se bate în schimb pentru textele adevărate, pentru textele care au cu adevărat ceva de spus, putîndu-se apoi pe bună dreptate mîndri cu impunerea lor.

De ce n-am recunoaște deci că aproape toate textele valoroase ale dramaturgiei aceleași ultimi zece-cinsprezece, poate chiar douăzeci de ani, au avut de întîmpinat și de învins diverse soiuri de rezistență la nou, găsindu-și în regie un firesc aliat de nădejde, chiar dacă nu toate bătăliile au fost cîștigate ? Dar, pentru ca ele să fie măcar posibile, a fost nevoie de instituirea unui climat de normalitate al competiției valorice și acest lucru s-a realizat, în teatru, prin constituirea unor factori catalizatori specifici, cum s-au dovedit a fi manifestările de cultură teatrală cu caracter festivalier. Sigur că nu toate au putut funcționa de la început la parametrii ideali, sigur că toate sînt susceptibile în continuare de îmbunătățiri, de adaptări și reprofilări — care să le asigure fie un profil mai distinct, fie, dimpotrivă, posibilitatea unei selecții mai cuprinzătoare — dar la fel de sigur e că toate, fără excepție, — în ciuda unor imperfecțiuni inerente —, au contribuit la crearea acestui climat propice afirmării valorilor autentice, prin dezbateri cu caracter deschis, democratic, menite să sporească nivelul exigențelor critice și al autoexigențelor profesionale și artistice, spre beneficiul publicului și al teatrului românesc în general.

Pe cît de firească ne pare în momentul de față creșterea exigențelor politico-ideologice

Anchetă realizată de Liana Cojocaru

Continuare în pag. a 7-a

Ce mai faci ?

Aș putea să îți răspund cu-o întrebare :
ce mai faci ?
Dar tu nu mă întrebi nimic, nici măcar
Nenorocitul acela de telefon care
pilpîie-amar
Și-mi dă ton numai cu greieri de-acum
și copaci

Mă pune să văd prin pereți : numai aripi
la sol,
Numai fluturi care-mi sparg aerul ca un
burghiu,
S-a mai născut o piramidă pesemne-n pustiu,
Nu te mai văd și ochii își cer perechea în gol.

Ca o familie care abia se așează la cină
Și dintr-odată nu mai are nici loc, nici
urmași,
Bate vîntul mișcînd melci pe cîmp, uriași,
Se resorb stelele și eu nu mai știu ce-o
să vină

Primăvară sau secetă-n noi ? Mult rămîne-vom
dragi
Însă tu nu mă întrebi nimic, nici măcar
Nenorocitul acela de telefon care
pilpîie-amar
Și-mi dă ton numai cu greieri de-acum —
ce mai faci ?

Muzeul cartofului

La Bruxelles, în 1977 s-a înființat
un Muzeu al cartofului ;
eram în treacăt, fusesem invitat să vorbesc,
am spus :

Cartofii sînt o problemă ; și asta
O știu foarte bine și șefii de state,
Cum o știm foarte bine și noi — dulci
Cultivatori de cuvinte și de speranțe,
Pelerini dintr-o epocă-ntr-alta, indiferent de
Climă, religie sau agricultură.

Ba mai mult, eu cred
Că dacă însuși domnul dumnezeu cel din turla
Bisericilor și cel de de-asupra bisericilor,
Dacă însuși el, domnul nostru dumnezeu
Nu ne-ar fi luat-o mai înainte
Cu povestea cu mărul,
(Ultima oară cînd a mai făcut
O faptă omenească),

Primii îndrăgostiți ai lumii ar fi mușcat
De bună seamă, cu evlavie,
Dintr-un cartof.
Și-astfel problema numărul unu-a lumii,
Cartoful ar fi trecut din predică în predică,
Ar fi fost păzit de tauri în altare

Cele dintîi cruciade-ar fi pornit
Din cauza cartofului și tot din cauza lui
Ar fi apărut și primii
Eretici ; lucru
De care nu sînt absolut sigur, dar nici
Nu pot să spun pînă la urmă
Că nu s-a întîmplat chiar așa.

Și asta
O știu foarte bine și șefii de state,
Cum o știm foarte bine și noi — dulci
Cultivatori de cuvinte și de speranțe,
Pelerini dintr-o epocă-ntr-alta, indiferent de
Climă, religie sau agricultură.

De bunăseamă, cartofii sînt o problemă

Pelicani

Ce liniște cînd ninge, suavă-nzăpezirea
Și la ferestre parcă se plimbă pelicani.
Știu ei ce știu : iluzia sau poate că chiar firea,
Tangaju-atitor nori sau raza
ce-o-ncălzim prin ani.

Știu ei ce știu : o tablă-a împărțirii, iată,
La care scazi mai mult și înmulțești cu-aripi,
Știu ei ce știu și lumea și făgăduința toată
Și știu și scoicile cînd nasc și huruie-n nisip

Știu ei ce știu : un țipăt care se prelinge
Ori împietrește-n ochi cum marea sub vulcani,
Și — liniște —, ce liniște cînd ninge
Și la ferestre parcă se plimbă pelicani.

Ceas

Lumina lacurilor grea ca o pendulă
Oprită între două aspre, gemene bătăi,
Sau de pe cer pădurea ce-a căzut nebună
Și-a curs de fosfor, albă, printre văi.

Ori poate-un glonț, tăcerea ce-am stîrnit,
păginâ,
Și secundarul mort, căzut de pe cadran,
Săcriu-adînc și tainic ce-l purtăm la mînă
Și ne mutăm în el apoi ca-ntr-un ochean.

Acele trestii lungi tînjind parcă a pace
Și la citirea cărora redevenim ce-am fost
Ceasul cu care-ntoarcem blînzi
și-un curcubeu ce tace
Și-i dăm și de mîncare-apoi și de-adăpost.

Țestoase

La urma urmei și voi
Cele mai singure, noaptea, rapace,
Dacă nu dintr-o criptă v-ați smuls, din noroi,
Și v-ați pus, ca să nu mai simțiți, carapace,

Atunci — din cer : larvă a celui mai sfînt
Și mai aprig, umil curcubeu
Că ochii voștri vulturi ouă pe pămînt
Și cînd să zboare-aripa le-ngroșați mereu.

Poeme de A. I. Zăinescu

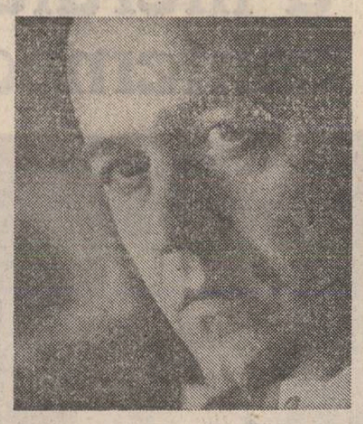

Uitare

Pentru că ai ceva din formele nopții, uitare,
Și eu cred că nici nu mai pot privi altfel :
un tablou
În care nici lună n-a mai răsărit, nu răsare,
Deși raze se-ncing și trec parcă-n ecou,

Ori tu însăți pe tine te naști și, agale,
Fosforescentă, de gheață mă iei
În ale tale, cucernice-acum și egale,
Brațe ca și cum m-aș izbi de idei,

Te proclam invincibilă, ești
Și sînt pururi al tău, nu aduci alinare
Îmi aud ochii — sfîșietoare nădejdi —
Cum îi culci și tu trează stai, vie : uitare.

Ion Jalea : „Prometeu"

Și caii

Friiele nopții numai și potcoava ei,
Suficient ca din orgoliu clipa să n-o mai spun
— și caii.
Caii ! — de parcă cineva-mi lipește dungi
albe de polei
Și-mi sparg prin tălpi mari cuie de zăpadă —
caii ;
Caii ! — despre care odată și-odată, recunosc,
Ți-am vorbit și ți-aș fi putut vorbi mult,
din memorie,
Erau o întreagă istorie caii cerînd
parcă-adăpost
Și împingînd, rozînd parcă o iesle-ntre noi,
iluzorie
Caii ! — care pînă la urmă n-au mai răbdat
Și ni s-au ascuns pretutindeni în ochi
și sub fulger,
Ni s-au ascuns în genunchi și-au ars tot
într-un sat,
După care ca niște umbre s-au strîns și
s-au dus să se culce.

Mistreții pe asfalt

Mistreții pe asfalt, uscata smoală
Pe care-o rup în colți și o frămîntă vii,
Că nici mașinile în starea lor azi demențială
Nu îi mai pot urni spre munți și nici către
cîmpii

E-o agonie-a lor cu-o stea care-i denunță,
poate,
Și ii asvîrle-acum spre noi ca toropiți,
Vin pămîntii și-aproape nichelați pe spate
Duc aburind un joc de nori nedesluși.

Magnetizați de luna ce se coace, trează,
Iau ca turbați fișia ei de dedesupt
Și nu mai simt nici frig, nu mai aud nici rază
Iar de prin văi iau cerul doar ce s-a-ntrerupt.

Iau farurile-n ochi ca pe-un viespar ce-l poartă
Și se reped flăminzi ca-ntr-un fatal exod
Știu că pe-asfalt și sare se mai dă, că sub
zăpada moartă
Mai sînt și rădăcini și umbra le miroase-a iod.

Știu că pe ei pădurea i-a jertfit cu milă,
Că printre fagi doar sînge văd și numai
arături,
Că și-o sămînță dacă-o mai găsesc fragilă,
Ea-i plină de lătrat de ciini și-mpușcături

Mistreții care mor și singuri se îngroapă, iată,
Curg printre noi și singuri se trîntesc
sub roți,
Printre mașini sub faruri care se dilată
Și le ating mai dinainte carnea și-i cuprind
pe toți

E-o agonie-a lor cu-o stea care-i denunță,
goală,
Și se incinerează-acum sau urcă-nspre nămeți,
Că-i întîlnești și-n vis, par un baraj de gală,
Și îi auzi și-n somn, pufnesc ca un îngheț

Mistreții care mor și-aproape că-i devoră
prada,
Ce vor fi auzind că parcă se lipesc
de-asfalt ? —
Iar cînd se dă cu sare nici nu știm — zăpada —
Dacă e un foc sau doliu ce-l purtăm, înalt.

Centaurul

Cred că visam dar nici somn nu-mi era.
Un centaur prin nori se-arăta deodată :
— Tu ești fierarul ? — mi-a zis, parcă-i bate
a stea,
Mie mi-e coaptă copita și-a ars ca de vată.

— Tu ești fierarul la care-o durere m-aduse,
Am nevoie de niște potcoave ,-a mai spus
Și cu jumătatea sa de om mi-arătă ca pe-o
tuse
Cum de pe picioare pămîntu-i și ars
și confuz.
Mi-arătă jumătatea de cal care-l ține
Și il leapădă parcă, il fringe în sus :
— Sînt centaurul lumii acesteia, vecine,
Așa că nu te teme și fă-mi chiar și-un semn
în auz

Nenorocirea aceasta de a trăi-n jumătăți
Și-n cîte doi pelerini — unul în contra
Celuilalt ; în cîte două aprinse, pagine cetăți
Pe care nici fierul nu le mai colindă,
nici fonta.
Ca-n două focuri cu două — la mijloc —
zăpezi
Și un îngheț mai nou pe deasupra, tăiat
ca de vînt,
Că jumătate nu știi, nici n-ai timp să visezi
Și nici nu știi dacă urci sau cazi lung
la pămînt.

— Așa că-mi trebuie niște potcoave ,-a mai zis,
Fieru-ntocmai să-l tai și să-l fierbi pe răcoare
Vreau și-un clește să-mi smulgi cerul lumii
proscris
Și dacă se poate să mi-l spargi la picioare.
...Se strînsese tot satul, se ridea ca la circ
Dar eu cred că visam, crăpau norii cu vaier
Cînd din copite centauru-a mai suflat
și cu frig
Iar de pe ochi numai stele-au țîșnit și doar aer.

Reîmpiinire

Fantoma unei piini colindă lumea
Am întîlnit-o azi, am revăzut-o ieri,
Trozneau sub răsuflarea ei oglinzi și pîrtie
Făcea precum un nor pe cer.

Fantoma unei piini care colindă
Și se așează-n prag, mai fumegă-n ferești
E urma ei pe-un cîmp de piramide trasă
Și-s ochii ei prin noi ca niște clești.

Ce-și spun toți condamnații lacrimei
la moarte,
Tot ce cîștigă ei ca-ntr-un invers război,
Fantoma unei piini ce se așează-n toate,
Pustiul dacă-l trec și se întorc mai noi.

Fantoma unei piini ce se zidește-aproape
Și se dărimă-n ochi, pune hotar sub glii,
În rănița soldaților doar vînt ce bate
Și-un cer ca și cum ai da de milă la copii

Fantoma unei piini care-a-nghețat
prin veacuri
Și se topește acum, poartă de scrum —
un miez
Ca-mpușcături la granițe de gînd și steaguri
În pacea doar cît ai putea s-o ții
și s-o visezi

Fantoma unei piini ce nu mai are capăt
Și din care eu mai repede mi-aș da și foc
Să se topească grîji, reîmpiinirea ta să fie
Pămîntule și toate să le-ndrepți la loc.

televiziune

tv

Cu și fără mască

„Freziile nu înfloresc în iulie", iată un adevăr pe care ni l-a reamintit sub pretextul unei piese TV. Doina Bădescu, într-una din zilele de martie ale lui martie, lună în care freziile apar în florării gata înflorite. Piesa, deși aminată de cîteva ori, este subțire, altfel spus, plată, o variațiune pe o temă veche, bătută din cale afară. Întrebarea (falsă) este dacă e bine ca o soție de agronom să-și aștepte soțul săptămînal sau dacă nu cumva e și mai bine să-l urmeze la locul său de muncă. În nici un caz nu e bine să-l părăsească visînd tot felul de romantiozități din folclorul cinematografic. Deci, două cupluri, unul „tare ca fierul, iute ca oțelul", celălalt „moale ca lutul iute ca sărutul". Evident că sub influența primului, al doilea se refface spontan și obligatoriu. Pe o asemenea partitură, cine și ce să joace ? Replicile s-au scurs în uitare, unele dintre ele chiar înainte de a fi încheiate. Regia lui Eugen Todoran s-a conformat textului, iar actorii „exigențelor" regizorului, grija lor cea mare părînd a fi să prindă unghiul cel mai favorabil în fața camerei. Iar ideea de a agrementa întîlnirea cu o sticlă de coniac ne-a produs fiori de gheață din tălpi pînă în creștet, amintindu-ne „întîmplări" asemănătoare din piesele de tristă amintire ale „obsedantului deceniu". Cred că astăzi nu mai e cazul să-i îndrumăm pe agronomi să facă agricultură la țară și nici să le convingem soțiile să nu-i părăsească. În această privință, punctul de vedere al unui adevărat agronom nedramatizat ar fi mai binevenit decît o lecție deghizată de bunăpurtare.

Ion Jalea : „Dac"

● Un scenarist cu real talent pentru spectacolele radio — t.v. este Valeriu Munteanu, numai că ultima sa producție „Baladă pentru un om", surprinde prin inconsistență. Despre ce a fost vorba, deci ? Undeva, „la marginea județului", într-un sat răsculat în 1907, vin jandarmii și armata să-i pedepsească pe răzvrătiți. Între aceștia era și învățătorul Ion, pe care colonelul Iftode îl cunoscuse în război, cînd era doar locotenent. Vechea camaraderie de front îl face pe colonel să încerce să-l salveze, însă planul său este mai mult decît stupid, astfel că învățătorul cade pînă la urmă victimă unui general mincău și afemeiat, care îl execută fără să știe cine este. Învățătorul moare cîntînd o baladă, de unde și titlul (dacă ar fi cîntat o horă, titlul s-ar fi schimbat). În scurta piesă (marțea, la tv., toate piesele sînt scurte) mai apare, pentru culoare, „americanul", un fel de bufon înțelept al satului, lăutarul Fluture și prostituata Ninon, mai mare peste ei fiind un plutonier de jandarmi, șeful de post. Cel mai mult ne-a intrigat generalul de operetă, picat, ne pare de pe alte meleaguri, atît ca obiceiuri, cît și ca îmbrăcăminte. Și atît. Actorii din Bîrlad s-au chinuit să stringă la un loc un text fărîmițat cu multe clișee, care se rostogoleau ca boabele de mercur într-o farfurie albă, cu încrustații scenografice pe margine. În concluzie, nu are importanță cît vedem, ci ce vedem, și nici cît e dramaturgie originală, ci cît de originali sînt dramaturgii noștri pe micul ecran.

Iulian Neacșu

plastică

p

Democrația unui crez

Ion Jalea este un mare nume comun al conștiinței artistice naționale. Opera își trăiește identitatea, pe care creatorul ei a înseminat-o simbolic în matca materiei. Discipol al unuia dintre cei mai mari artiști, de la care se revendică deschiderea spre modernitate a sculpturii europene — Dimitrie Paciurea —, spirit forjat, apoi, în academiile de artă pariziene și prin atelierele titanilor începutului de secol : Bourdelle și Rodin, patriarhul de azi al sculpturii române și-adună cu religiozitate și bucurie opera, în stadiile ei reprezentative, într-o expoziție retrospectivă. Nu gestul mîndru, nu autoritatea vocii, nu avara privire a creatorului săvîrșește acest ritual, ci îndemnul generos și simplu la meditație, pe care șansa unei ore de contemplare în două săli de expoziție o conferă celui dornic de a trăi emoția unei întîlniri cu șapte decenii de zbucium al creației. Pentru că, iată, este această expoziție și o mărturie a veacului, ce, dincolo de negurile mizeriei și umilinței, are puterea de a susține cu fervoare idealul continuității și perenității umanismului, a valorilor sale. O încredere nestrămutată în armonia și echilibrul moral și spiritual al omului, l-a animat pe artist, de-a lungul întregii sale vieți. Criteriu unic ce nu-și poate afla în alt loc expresia desăvîrșirii decît în creație. Ion Jalea a încercat cu propria-i operă împlinirea acestui adevăr, tot așa cum alți congeneri ai săi, mai vitregiți de împrejurările vremii, au trudit la înălțarea panthenonului sculpturii naționale : Gheorghe Anghel, Corneliu Medrea, Iosif Fekete, Oscar Han...

Sigur, întrebările asupra operei unui artist de talia și de factura lui Ion Jalea nu pot căpăta un răspuns deplin decît în preajma eternității. Și nimic nu saturează foamea acestei eternități, atunci cînd ne referim la sculptură decît creația în desfășurările ei monumentale, de for. Or, pentru Ion Jalea, mai mult decît pentru congenerii săi numiți mai înainte, tentația monumentalului („viciu" dobîndit la școala meșterului Paciurea) și-a aflat un răspuns pe măsură. De la monumentele funerare ridicate în memoria unor tovarăși de arme de pe fronturile primului război mondial și pînă la monumentele unor mari voievozi plantate în piețele mai multor orașe din țară, viziunea monumentală se resimte în fibra majorității creațiilor lui Ion Jalea. Sculptorul alegorizează cu rafinament (altă „lecție" paciureană) și își manifestă cu măiestrie arta de modelist (se disting cu ușurință influențele benefice ale lui Carpeaux, Rodin, Paciurea) în lucrări a căror forță sălășluiește tocmai în verva cu care artistul manevrează simbolul plastic. De fiecare dată conturul acestor simboluri aureolează, reîntrupîndu-le plastic chipul și existența omului.

Dar, poate cea mai impresionantă secțiune a operei maestrului o reprezintă statuara mică. Mult practicată în epocă vădind o remarcabilă știință a compoziției și a modelajului (Lăptărese, La plug, Soldat cu cal căzut, Bivolar, Căderea îngerilor etc.), acest gen de creație se supune acelorași deschideri spre monumentalitate, ca înseși alegoriile monumentale ce le-a oțămădit. Fără ele, credem, în creația lui Ion Jalea nu ar fi fost posibile astăzi emblematicele capodopere : „Arcaș odihnind" și „Hercule doborînd centaurul".

Se mărturisea nu demult artistul : **„Există o știință a artei sculpturii, pe care secolele de experiență și descoperiri ne-au transmis-o nouă. Ea este vastă și cere stăruință pentru a fi învățată și nu este ușor de însușit."**

Arta lui Ion Jalea este demonstrația limpede a împlinirii unui asemenea crez.

Corneliu Antim

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

I. Miticul și realul (1)

Desen de Mihai Pânzaru-Pim

S-a afirmat, constant, că elementul cel mai de seamă care, în pofida atitor trăsături comune, mai ales în ordine tematică, îl desparte pe Ion Agârbiceanu de obiectivii analiști Slavici și Rebreanu, îl constituie harul de povestitor voluptuos, înclinat spre viziuni și tonalități raspodice, baladești (întrucitva, un soi de sadovenizare a eposului liric din poezia lui Coșbuc și Goga), adesea contaminate de duhul magic-fabulos conservat de tezaurul folcloric. În bună măsură, faptul este adevărat ; însă, de aici nu trebuie să se tragă încheierea că autorul **Arhanghelilor** ajunge la o asemenea „formulă" pe calea „studiului" artistic premeditat, că totul ar fi urmarea unei opțiuni anume, deliberate, circumscrise unui program definibil în datele lui conceptuale. În această direcție „conceptualismul", fie el și subiacent, care, oricum, la Galaction este depistabil nu numai în plan moral-ideologic, ci și în plan estetic (căci, la drept vorbind, creatorul **Morii lui Călifar** e un „estet", un „artificios", chiar), în ce-l privește pe Agârbiceanu nu intră în discuție. Pe de altă parte, nu e acceptabilă nici opina că demersul narativ al scriitorului are drept raport doar un puternic instinct de povestitor „poporan", în cazul căruia oralitatea „băsmuitoare" a poporului se transferă ca atare în pagina scrisă. Precum la Sadoveanu, și la Agârbiceanu, ne întîmpină o „naivitate" înșelătoare, care face imposibilă identificarea oricărei „poetici" explicite. Dar în timp ce la autorul **Fraților Jderi** „des-primitivizarea" apare tulburător probată prin detașarea contemplativ-demiurgică a povestitorului, cînd este vorba de Agârbiceanu, definirea procesului în cauză comportă nebănuite dificultăți. Scrutîndu-i cu atenție textul narativ, ne dăm seama că prozatorul ardelean este prin definiție un anticontemplativ a cărui personalitate de creator se resoarbe, prin trăire etică și emoțională, în „epica" originară a înseși existenței umane. A vorbi la acest prozator de ceea ce îndeobște se înțelege prin univers imaginar este aproape lipsit de sens. În virtutea unui artificiu de creație vădind o naturalețe absolut stranie, realul își dezvăluie autenticitatea cvasidocumentară specific „localistă" grație palpabilelor și cotidienelor însemne ale miticului, care face, pur și simplu, corp comun cu existența fenomentală. Se poate spune că umanitatea lui Agârbiceanu are o asemenea „ființeală" percepție a „eului metafizic „încît înainte de a trăi **în** și **prin** mit, acesta din urmă însuși **trăiește în ea**, în această umanitate. În asemenea condiții „eul fenomental" „lucrează", firesc și direct, sub impulsiile celui metafizic, definind modul de existență a individului uman **în** și **prin** real.

Artisticește, ceea ce rezultă de aici constă în faptul că oricînd existența în realul social-uman poate „sălta" în cea potențial fantastică, întrucît aceasta este mai „reală" decît cea dintîi și, ca atare, o exprimă cu adevărat. Magicul și miraculosul reprezintă deci punctul maxim al suferinței umane, indiferent de cauzele ce-o provoacă, de natura ei și de modul în care se iese de sub stăpînirea ei (se va constata pe parcursul analizei noastre că **suferința**, în viziunea lui Agârbiceanu, stă sub semnul unui semantism derutant prin diversitatea lui), aceasta, împinsă la limită, este singura capabilă să ducă la ștergerea oricăror granițe dintre cele două „lumi". De aceea, nu este de mirare că chiar și în povestiri de un realism „total" precum **Fefeleaga** (1908), **Virvoara** (idem) sau **Lina** (1909), dată fiind stranietatea tragică a suferinței în a cărei încleștare sînt prinse eroinele, se simte, intens, că există, un „zăcămînt" fantastic ce stă, gata, gata să irumpă. În cazul primei povestiri, trecem repede peste imprejurarea de o anormalitate halucinant de „normală" că eroina de aici („acest Sisif feminin", zice Perpessicius) comunică nestingherită cu Bator, calul ei costeliv („— Ce mai faci, tu Batore, sărace ? Și calul ciolănos da din capu-i mare cît o solniță, părînd a zice : «De, ce să-i faci, așa lumea !») și ne gîndim la stările de paroxistică suferință ale femeii — „mediu" ideal pentru o eventuală alunecare în lumea „vedeniilor": „Apoi a intrat în casă, s-a pus pe-o laviță de brad și a stat ziua-ntreagă așa cum stă lemnul. N-a plîns, nu s-a bocit, nu și-a sărutat copilă (moartă, n.n.), ci a stat așa, cu capul în palmele aspre. Și-i tot venea nodul acela amar, pînă-n git, că adică pentru ce mai este omul în lume. Acum nu mai ridică din umeri, dar nici nu-și deslușea gîndurile într-un răspuns". Bolnavă de „călcătură" în urma unei existențe de adevărat „umilit și obidit", la rîndul ei Virvoara are un comportament ce frizează demența inocentă, iar Lina, minte întunecată, împinsă de suferința atroce în semianimalitate, are astfel de reacții : „Ochii îi căzută în cap și începu să bată la cruci de la cap pînă la picioare. Și buzele i se zbăteau printr-un șopot amar, în vreme ce picioarele răschitate o purtau pe dinaintea icoanelor, în loc s-o ducă înaintea preotului".

Asemenea stări de suferință inimaginabilă își resorb totuși potențialul epic-fantastic. Imaginația personajelor este literalmente blocată în chiar punctul ei de pornire. Totul pare a se petrece în afara raționalului, în așa fel încît absența oricărei inteligențe analitice în perceperea realului face cu neputință proiecția acestuia în narațiune. „Vizualizarea" suferinței presupune situarea eroului în punct de interferență dintre luciditatea cît de cît analitică și alunecarea în reveria halucinatorie. În asemenea imprejurări, imaginația personajelor se dovedește deosebit de productivă. Pe patul de suferință, singură, de multă vreme pregătită pentru marea călătorie, baba Miia din **Luminița** (1908) „trăiește" efectiv ceea ce, cu mintea ei bigotă, crede că i se va întîmpla „dincolo :" Și, mai mult, în boala și singurătatea ei, baba Miia ia lucrurile astea se gîndea. Își inchipuia cum are să fie iadul cu dracii, cum are să fie raiul cu sfinții. Iadul ? D-apoi întunerec beznă, de nu-ți vezi mîna ! Și, prin întunerec, cozi și gheare de draci, care prind pe creștin și-l duc la căldarea cu smoală, să-l opărească. Doamne ferește ! Iadul ? O, Doamne Doamne. D-apoi bivolii împungaci, ce-or lua în coarne femeile nelegiuite și pe ucigașii de oameni !".

Iar momentul de încheiere a povestirii — cu tonalitatea lui franciscană, cum notează I. Negoițescu — propune atenției o impresionantă mostră de trăire a mitic-fantasticului în real: „Și, cum se gîndea așa, la cîte toate, baba Miia simțea că se face tot mai ușoară. De la o vreme i se părea că nici nu mai stă în pat. Și pipăi bine scîndurile. Apoi, ușoară de tot, iată că stă așa și nu se mai putea gîndi la nimic. Dar era bine. Las' să fie, că nu-i rău! Au durut-o pe ea destul oasele, au tăiat-o destul junghiurile ca niște săbii ascuțite. Acum, așa, călduță, ușoară și fără dureri, stă, și ochii parcă-i rid. Și-n casă e o liniște așa de bună ! Și soarele se uita chiar acum, deodată, pe cele trei ferestruțe. Uite, ce pulbere de lumină !

Deodată, însă, baba Miia schimbă ochii și-i umplu de spaimă. Simțea cum vine ceva, rece și greu, ca o povară strivitoare. Întinse mîna, dar n-ajunse luminița de ceară. Se oțiri cît putu, dar luminița căzu pe podele. Junghiul ce-l simțise o prinse, o-ncîrligă, dar bătrîna se zvîrcolea mereu, s-ajungă luminița de ceară. Așa, frămîntîndu-se căzu pe podele și muri, cu mîna întinsă după luminiță".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Inefabilul zîmbet al poetei Constanța Buzea

În spatele cortinei, actorul Mircea Diaconu își pregătește cu conștiinciozitate rolul de prozator

„Cireșarii" la „Paralela 45". Schimb de experiență între Constantin Chiriță și Pop Simion

DANIELA CRĂSNARU (I)

După două volume de versuri (**Lumină cît umbră**, 1973, și **Spațiul de grație**, 1976) ce atestă un precoce talent poetic, o mare ușurință combinatorie de a versifica și un limbaj proaspăt, transparent, traducînd mișcările sufletului și ale trupului dinaintea Firii deschise, apte de a fi incorporate, capabile, așadar, de a produce senzația existenței fără fisură, Daniela Crăsnaru descoperă una din temele dominante, ordonatoare ale demersului ei liric : tema Poeziei, ca faptă și reazem existențial, ca dispersare și în același timp clădire de sine în și prin actul creator. Descoperă această temă, după cum, deopotrivă, i se și **impune**, prin însăși stringența realității, adeseori inconfortabile, prin necesitatea de a-și croi loc într-un „veac precis și ironic", dominat de „spirit pozitivist".

Poetă lucidă, stăpînindu-și prin inteligență textul, făcînd poezie, poezie autentică prin însăși meditația asupra travaliului lingvistic producător de sens poetic, Daniela Crăsnaru nu va întîrzia să-și expună, cu invidiabilă perspicacitate, chiar temele pe care se plasează aventura ei lirică : „Într-un patrulater de-ntuneric, / copleșit de bucuria, umilința și servitutea / aparenței la materie, / chirias în propriul tău trup, / tolerat în propriul tău spirit... / Poezia, Boala și Dragostea / o trinitate pe care singele tău o devoră / și tot el o reface cu cerbicie. / Vinerea e o zi fastă, pentru că atunci am avut certitudinea / că nimic nu se poate întîmpla **în afara cuvintelor.** / Șuvoiul lor călduț invadînd alveolele, traheea, / umplindu-mi gura, trecînd printre dinții-ncleștați, / spălînd neîncetat acest patrulater de-ntuneric / unde moartea se iscălește zilnic / într-o limbă necunoscută" (**O posibilă trinitate**, vol. **Vînzătorul de indulgențe**, 1981).

Acest recurs la poezie, la înalta ei **investitură**, această încercare repetată și dureroasă de reabilitare a locului pe care ar trebui să-l ocupe în lume (loc pe care, pentru unele spirite îl și ocupă într-adevăr), în strînsă legătură cu spațiul uman și valorile profund umane, constituie unul dintre cele mai remarcabile fenomene ce se produc în lirica recentă. Nu există astăzi poet adevărat care să nu-și pună, în termeni acuți, de sfidare, de umilință, de orgoliu, problema **vieții amenințate** a poeziei, într-un orizont în care, cum spune însăși Daniela Crăsnaru, „Realitatea înghite cu voluptate Himera". Și nu e vorba aici numai de a păstra intacte utopiile poeziei, în prelungirea strictă a marii retorici romantice, ci de a face din ea, în măsura în care e traversată de mai multă conștiință clarificatoare, un instrument de o mai mare finețe și perfecțiune pentru însăși investigarea realității, chiar pentru exorcizarea unora din asperitățile ei. Cum rezistă poezia, cum rezistă ea în condițiile unei „practici refractare", cum devine un crez și o profesiune de credință, un act pur vital, dar și unul profund conștientizat, un „pact" cu existența și inexistența — iată întrebări pe care și le pune, cu tulburătoare franchețe, printre alții autori de azi, și Daniela Crăsnaru. Poezie despre poezie, în bună măsură, desigur, despre „întîmplările imaginației" sau despre „cruciada cuvintelor", dar în care meditația și existența, teoria și realitatea își dau mîna și se sprijină reciproc. Din momentul în care, în volumul **Arcașii orbi** (1978), Daniela Crăsnaru înțelege că discursul poetic trebuie să fie o identificare completă la **obiect**, turnura, lungimea de undă a versurilor sale se schimbă în amplitudine, suportă o esențială modificare, cu rezultate mai sigure : „Tu flacără părere, tu simbure / care-mi luminezi palmele / pînă la scrum, / îngăduie-mi mie, cea nenumită / să mă alătur numelui tău de acum. / Tu, care mă cheltui fibră cu fibră / lăsîndu-mă cu ochii goi / în fața taurului îngenuncheat de spadă / aibi grijă, / de bunăvoie în umilință / m-am cufundat pentru tine / precum în cea mai curată zăpadă / Tu, care-mi sorbi încordarea / în fața sîngelui țîșnit sub pumnalul / înfipt în oglinzi / aibi grijă / pe ce-ai să mă vinzi ! / Oho, surizînd am risipit nisipul / clepsidrei, fără habar / ca să ating veșmîntul tău rar, / susurul lui, care îmi arde timpanele / sfredelitor. / Aibi grijă, / numai sub zimții unei singure stele / voi putea pentru tine să mor". (**Invocație poeziei**).

Acest „pact" existențial cu poezia, de autodevorare și deopotrivă de autoconstrucție, sensuri care îi împrumută o specifică înfățișare, dominată de amestecul de „gratie și ferocitate", de amalgamarea, altfel-zis, metaforelor aerianului cu cele ale cruzimii, dobîndește la Daniela Crăsnaru întrupări foarte concrete. Pentru a fi personală, cu trăsătură proprie, recognoscibilă, poezia autoarei trebuie să se impersonalizeze. Cum spunea Ion Barbu, pentru a fi elocventă, ea trebuie să capete „înfățișarea unei protestări nelămurite împotriva propriei personalități curente". Se deschide astfel o foarte fină relație între întîmplări și cuvinte. Neputincioase de a epuiza, de a acoperi **toate** „imaginile închipuirii", cuvintele dețin totuși intîietatea în poezia

TINERI POEȚI

Danielei Crăsnaru. Inițiativa le aparține aproape în întregime, iar cu cît le gîndește mai mult, cu atît poeta resimte îndepărtarea de sine. Identitatea autoarei se risipește în însăși invenția poetică, în actul de instaurare a poeziei și nu mai puțin e recucerită prin chiar această instaurare : „În această stranie stare / de placiditate, / cînd piatra frecată / pe piatră / nu scoate scînteie / nici scrîșnet, / ci numai un susur / ca de elitre abia atinse ; / cînd lama cuțitului / poate pătrunde dintr-o parte / în alta a spiritului / fără efort și fără / durere ; / cînd hemoragia acestor secunde / acoperă fiecare cuvînt / cu care mă îndepărtez / de mine / numai gîndindu-l ; / în această stranie stare / acum și probabil mereu : / trupul — / singura mea erezie" (**Exerciții de rememorare**, în vol. **Șaizeci și nouă de poezii de dragoste**). Daniela Crăsnaru resimte acut această funcție a spațiului literar, a locului de emisie poetică pe care îl reprezintă prin diseminare. Cu cît coboară mai adînc și mai nemilos în lăuntrul ființei sale, cu atît mai mult poeta încearcă senzația înstrăinării de sine, a abandonului pe seama precisei și implacabilei memorii a cuvintelor. Ființa poetului se transformă astfel în „locul geometric al celei mai strălucitoare cruzimi", la fel cum întîmplările vieții sale devin literele unui straniu alfabet („alfabetul fierbinte / al aceluiași zilnic și inevitabil / exercițiu de exorcizare"). Sfidarea, umilința, lamentația, sarcasmul par să nu-i mai aparțină autoarei, toate aceste „sentimente" sînt înscrise, ca niște „gene" transmisibile, în înseși vorbele discursului poetic : „Vă asigur pe dumneavoastră cu întreaga familie/ că nu spun nimic altceva / decît ceea ce spun. / De ce vi se pare că vorba **praf** / se depune imediat peste **tobă** / iar vorba **fringhie** își înmoaie silabele / în cuvîntul **săpun ?** / Cuvîntul **mantie** nu poartă cu sine obligatoriu / un **stilet** otrăvit. / **Tristețe** și **sărăcie**, v-asigur, / nu se acordă decît cu **viața mea personală.** / De asemenea, nu au nici o putere contagioasă / cuvintele, din fondul zis principal / **umilință** și **boală.** / E drept, chiar și mie mi se părea într-o vreme / că vorba (de evitat) **lașitate** / mă tot pălmuia peste bot. / Acum nu mi se mai pare nimic. Nu am timp. / Zilnic primesc din neant și răspund la / scrisori roz de tot, roz de tot" (**Declarație**, vol. **Vînzătorul de indulgențe**, 1981).

Consecințele acestui mod modern de a privi poezia se reflectă nu numai tematic (tema „cuvintelor" e aproape dominantă aici, producătoare ea însăși de sens), dar și în aspectul **scriptural** al versurilor semnate de Daniela Crăsnaru. Constrîngerile **formale**, de ritm și rimă, tocmai ele „fac" bine acestei poezii, încă inadaptată complet la versul liber, și construcția riguroasă, pe temeiul unei remarcabile inventivități verbale, se constituie într-un „protest" împotriva propriei locvacități. Daniela Crăsnaru este o poetă care are ceea ce să spună în chip deosebit mai ales în cîteva de „disciplină" poetică, de transport inventiv al ritmului și rimei, restricția expresiv-muzicală convenind poemelor autoarei impregnate în bună măsură de un veritabil spirit ludic. Latura de **trudă**, de „migală" în sens arghezian, de muncă acerbă asupra cuvintelor apare adeseori, dealtfel, în prim-planul poeziilor.

Dan Cristea

ION BARBU — ESEU DESPRE TEXTUALIZAREA POETICĂ

Metodă și „esprit de finesse"

Discutînd despre metode („noi", mai ales), despre excesele terminologice ale unora sau „dogmatismul" altora, o parte (stimabilă) a criticii noastre, mai reflectează uneori cu scepticism asupra metodologiei critice în general : „Progresul criticii nu constă în metoda generală, ci în „l'esprit de finesse" al fiecărui critic, în puterea lui de pătrundere personală și de expresie cuceritoare" (Șerban Cioculescu). Este un punct de vedere ce merită atenție atîta vreme cît el rămîne un punct de vedere într-un dialog real, avînd tăria de a se recunoaște învins de forța unor contraargumente. Ca să citîm din epilogul cărții lui Marin Mincu, **Ion Barbu, Eseu despre textualizarea poetică**, care dealtfel constituie obiectul intervenției noastre, „În realitate operația critică angajează o investigare de durată, necesitînd concretizarea unei metodologii cît mai riguroase... Empirismul, chiar cînd e sprijinit de bun gust, eșuează adeseori într-o rutină obositoare, căci numai cu talentul în critică nu se ajunge prea departe. În general, refuzul metodei divulgă refuzul rigorii" (p. 288—289).

Din fericire pentru adepții rigorii metodologice în critică, contraargumentele lor nu se rezumă la o simplă reacție teoretică : au apărut în ultima vreme cîteva cărți remarcabile asupra tipologiei romanului românesc și străin, asupra „dimineții poeților" ori a amiezii unor Blaga, Barbu, Arghezi, exegeze în care rigoarea sistemului se îmbină cu un incontestabil „esprit de finesse" și o știință a construcției critice. Asemenea cărți pun în lumină, credem noi, valențele umaniste ale unor metodologii critice noi care, atunci cînd sînt aplicate creator și fără ostentație, depășesc tehnicismul lor inițial spre o **viziune** globală, o concepție articulată și convingătoare. Problema rămîne, în cuvintele lui Șerban Foarță, nu de a „transcoda" opera într-un „limbaj artificial" ci, dimpotrivă, de a „naturaliza", pe cît este cu putință, „zisul metalimbaj", de a-l reduce „la treapta unui limbaj firesc, persuasiv și verosimil — în însuși actul critic". (**Afinități selective**, 1980, p. 29).

Că acest lucru este (totuși) posibil, ni-l demonstrează amplul eseu al lui Marin Mincu despre „textualizarea poetică" la Ion Barbu. Metodologia acestei cărți, postulată polemic, persuasiv, uneori tezist (în sensul că avem de a face cu o carte „cu teză", sau mai exact cu mai multe teze), este una a **descoperirii** („criticului nu-i rămîne decît să descopere... sistemul semnificant preexistent, adoptat conștient sau inconștient de către poet") și a **adaptării, naturalizării** propriului discurs la „sintaxa" discursului poetic originar. Ea se sprijină pe tentația (și am adăuga noi, iluzia) „supremă a oricărui critic... de a întemeia un sistem de semne acolo unde în aparență nu există decît hazard și a dovedi chiar sistematicitatea hazardului" (**Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică**, Ed. Cartea Românească, 1981, p. 288). Se iau în discuție, ca atare, nu doar textele originale, ci și traducerile lui Barbu și, mai ales, textele sale teoretice, dezvăluind o **poetică personală**. Criticul respinge astfel polemic teoria unei literaturi „naive", „spontane", ne-„speculative", susținînd, dimpotrivă, teza **autoreflexivității** literaturii interbelice, caracterul ei **metapoetic.** O atare perspectivă avantajează evident un poet ca Ion Barbu și în general toată poezia noastră modernă, de la Eminescu încoace, care își poate divulga pe această cale înalta conștiință de sine, „sincronia" cu mișcarea lirică universală, dincolo de „incorsetările impuse de evoluția internă a unei literaturi rămase în urmă" (p. 35). Contextualizîndu-și permanent lectura critică, comentîndu-l pe Ion Barbu în relație cu Poe și Eminescu, Mallarmé și Rimbaud, exegetul caută mărturii ale „unității lirismului, indiferent de treptele sale de evoluție" (p. 45). Cîștigul său este dublu : pe de o parte, el poate demonstra astfel nu doar „asemănările", „coincidențele" de structură, dar și **prioritățile, anticipările** conținute de poezia și textele teoretice ale lui Ion Barbu (Barbu ne apare, pe rînd, ca un premergător al „teoriei practicii semnificante asupra textului", al teoriilor structuraliste și semiotice despre procesualitatea textuală ; ca lectorul cel mai avansat al lui Edgar Allan Poe, „la noi, primul — poate primul în absolut — care a citit în profunzimea „lacului silabic" al lui Poe", etc.) ; pe de altă parte, criticul poate îmbrățișa opera barbiană în **intertextualitatea** ei (în dialogul creator cu textele pre-existente) iar mai departe „întreaga poezie, ca domeniu unitar", reevalută din unghiul unei teorii (metodologii) critice înnoitoare.

Firește, proiectul unei asemenea lecturi universaliste rămîne finalmente utopic, după cum utopică este și ambiția lecturii unice, atotcuprinzătoare. Demersul comentatorului, ni se spune, nu poate fi decît **parțial** ; de aici necesitatea unei abordări noi, sistematice, inventive, dar și a colaborării ei cu alte perspective evaluatoare. Chiar dacă prezenta carte a lui Marin Mincu își impune un unghi de lectură tranșant, riguros, ea nu exclude dialogul (adesea polemic) cu alte puncte de vedere anterioare, chiar cu cele proprii (din **Critice** I și II, **Ion Barbu. Texte comentate** sau **Repere).** În unele cazuri, tranziția spre noul tip de lectură a avut loc firesc, aproape previzibil: mai vechea interpretare a poemei **După melci** ca o variantă a orfismului tragic, a încercării dramatic eșuate de animare (decriptare) a unor simboluri originare, este acum ingenios transformată într-o dramă semiotică în care mai vechile „simboluri ale increatului" devin „figuri" textuale, **semne** ce reverberează în gol (sugestii asemănătoare există și în glosele barbiene ale lui Șerban Foarță din **Afinități selective** sau **Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu).** Alteori „lectura textualizantă" de acum se situează în aparentă opoziție cu interpretările succesive ale **hermetismului** și **romantismului gnomic** barbian întreprinse de Marin Mincu în studiile sale anterioare. Căci dacă, așa cum explica criticul în 1975, hermetismul de factură orfică este **deschis ca univocitate**, negînd „obscuritatea polifonică", presupunînd așadar un parcurs inițiatic de lectură, **textualitatea poetică,** așa cum este ea definită în ultimul studiu, este **închisă, auto-reflexivă,** diseminînd sensuri infinite și contradictorii. Dar opoziția este numai aparentă. În fapt este vorba aici de mecanismul dublu, de **închidere-deschidere, construcție-deconstrucție,** al oricărui text poetic modern (inclusiv, după părerea noastră, al celui romantic). Limbajul poetic va oscila dramatic între simbol transcendent și semn opac, între „tranzitivitate" și „intranzitivitate", între „oglindire" și „auto-oglindire". Acesta este paradoxul poeziei lui Ion Barbu, paradox foarte bine descoperit de critic în jocul duplicitar al „sensurilor-ianus" din care aceasta se construiește. Chiar dacă Marin Mincu (ca și alți teoreticieni, dealtfel) va considera cele două strategii ale închiderii și deschiderii textului ca fiind, istoricește vorbind, succesive: romantismul comunicînd prin siomboluri „deschise" (chiar în hermetismul lor), „transcendente", iar textul modern prin semne indecidabile, închise. Or, romantismul a cunoscut și el fenomenul **opacizării, ocultării, autoreflectării** simbolurilor, așa cum o dovedesc subtilele analize întreprinse aici de critic asupra poeziei lui Eminescu, prozei lui Poe sau chiar „metapoeziei" lui Ion Barbu.

Intuind caracterul **dialectic, paradoxal** al literaturii lui Ion Barbu, criticul își construiește propria exegeză **procesual,** ajungînd la adevărurile de esență ale operei prin largi **ocoluri,** preparative, precauții, aminînd definirea unor concepte (ca „text", „textualizare", „figurare", „practică semnificantă") sau a unor premise de lectură, postulînd tezele sale treptat, în actul lecturii, lăsîndu-ne impresia că în ultima instanță lectura este suverană și că ea se constituie în același chip meandric ca și „virtejul textului". Impresionează în această carte tocmai succesiunea analizelor, întotdeauna inventive, spectaculoase, stîrnite de delicatele unui text ce se autofigurează atît de vizibil" ; chiar și atunci cînd aceste analize caută cu oarecare ostentație „subtextul textualizant" sau își propun (prin edict) o anumită decodare a simbolurilor („noi o vom numi, desigur, **lumea textului,** la care face aluzie întotdeauna poetul"), ele ne acaparează prin stringența demonstrației, prin forța persuasivă a comentariului.

Să mai remarcăm subtilitatea cu care autorul acestui eseu descompune mecanismele textualizării sau analizează **toposurile** poeziei lui Ion Barbu. Acestea din urmă, împrumutate din critica tematică și arhetipală mai nouă (J.-P. Richard, Bachelard, Durand), sînt subordonate unei viziuni influențate de critica franceză a Textului sau de semiotica italiană, criticul urmărind modul în care ele sînt antrenate într-un proces al **permutării** și **înlănțuirii** textuale. Ni se dezvăluie identitatea de substanță a acestor toposuri (vezi triadele **oglindă-apă-cristal, oglindire-moarte-comerț,** etc.), avatarurile lor succesive în dinamica textului. Pentru a lua un singur exemplu, există în eseul lui Marin Mincu o istorie aproape completă a devenirii personajului în text, a antropomorfizării și dezantropomorfizării figurilor textuale ; după cum există și o excelentă analiză a „decorului" textual, a numeroaselor metafore ale Cărții (în acest context se avansează și o interesantă ipoteză privind rolul funcțional, metapoetic al balcanismului barbian). În acest fel cartea de față acumulează mereu alte ipoteze, postulate, sugestii pentru prezent ori pentru lecturi viitoare (asupra lui Eminescu, Poe, Kafka, etc., anticipate aici parțial). Ea pare să-și pregătească și premisele propriei negări dialectice sau completări viitoare. Astfel, ilustrînd prin numeroase analize „teroarea procesului textual, al textului care se închide în sine", criticul intuiește și cîteva modalități de **ieșire din text.** Se prefigurează, de ce nu, o carte viitoare despre Ion Barbu, care va putea, credem noi, reflecta cu folos asupra aspectului **ludic, parodiant** al strategiilor de constituire a textului, adică, spre exemplu, asupra discursului „nastratinesc", deja schițat aici, modalitate de persiflare a legilor încorsetante ale textului.

Marcel Pop Corniș

Drumurile Sătmarului

Urmare din pag. a 3-a

temelie. Și tot ei, acești neostoniți oameni, cu fața roșie, împrumutată din strălucirea amurgului, ei, români, maghiari și șvabi, uniți și înfrățiți de veacuri, pun acum temeliile viitorului. Un viitor pentru care cooperativa agricolă, complexul intercooperatist de îngrășare a porcilor, unitatea de tricotaje și cea de covoare persane, școala generală de zece ani cu limbile de predare română, maghiară și germană, centrul de vinificație, puternicele ferme vegetale și horticole se constituie în promisiuni certe.

Satul își stinge chipul în amurgul calm. În fața ochilor se trage cortina peste seducătoarea scenă a cîmpiei Crasnei. Rînd pe rînd, contururile satelor din jur, Giungi, Acîș, Ghirișa, tremură în zarea de zefir, pînă pier sub licăririle stelelor. Treptat, doar turlele bisericilor din Beltiug se încăpățînează să domine împărăția nopții coborîte peste sat. Așa cum au rămas martore neclintite și de-a lungul secolelor peste istoria petrecută în aceste ținuturi sătmărene unde cîmpia îmbrățișează pîntenii munților Codrului.

....Am ajuns, sună de-odată vocea lui baciu Gusti muiată într-un gîfîit. Iată ăsta-i apartamentul „conspirativ". O ușă mare de stejar, lucrată cu multe decenii sau poate chiar cu secole în urmă, străjuiește intrarea. Cheia, lungă cît un cot, pare mai degrabă o glumă a gazdei. Cîteva scîrțîieli, trosc și ușa se deschide largă, primitoare, invitîndu-ne în naosul lăcașului de cult, unde se oficiază slujba petrecerii bahice. Și în timp ce în căutarea unei poteci printre butoaiele așezate ca niște sentinele de o parte și de alta, ochii harnici se căznesc să pătrundă prin lumina obosită a unei lămpi afumate, atîrnată mai mult ca o bună intenție de bolta „pemniței", baciu Gusti, ajuns în înfundătura văgăunii misterioase, ne provoacă din nou, cu același aer pornit din savoarea glumei : „Ei, să nu uităm pentru ce am venit ! Io zic să începem să gustăm de aici, de la butoiul 13 și după ce ajungem la butoiul unu să ne întoarcem și să ne fixăm la vinul cu care discutăm, în primele două-trei ceasuri. Că pe urmă, cînd începe să ne discute vinul, nu mai are importanță de unde bem".

Cu „sărăoaia", un soi de tilf, ținută tacticos în mînă, ca un maestru prestidigitator gata de demonstrație, lăsînd burduful plin ochi, cu vin de culoarea chihlimbarului, culcat ca un prunc pe umăr, baciu Gusti se plimbă ceremonios pe la fiecare oaspete. Deasupra cupelor, întinse ca un salut, ridică scurt degetul arătător, lăsînd să țîșnească vinul aromat, vinul din Beltiug. Spumegă cupele cu vin și nici nu știi cînd l-ai și sorbit. Potirele de cristal se așează, ca într-un dialog, la loc pe un butoi, masa noastră improvizată de astă seară.

Intrăm de trei-patru ori în hora cupelor cu vin și numai ce îl auzim, din nou, pe baciu Gusti cu vorbele sale pline de spirit. „Să zice că un străin s-o nimerit în pemnița unui beltiugan, ca să bea un kil de vin. După ce dă păstă cap două pahare pe nerăsuflate, îi zice supărat gazdei : „Baciule, dar vinul ăsta-i cu apă !" „Vezi-ți de treabă, îi răspunde gazda, doară nu ți-am cerut bani pentru apă !".

Deodată, dinspre ușa larg deschisă, coboară pe lungimile de undă ale „pemniței" o melodie gustată, se pare, mult de gazda noastră : „Ciobănaș cu trei sute de oi, / De vei trece turma pe la noi, / Și-i vedea pe mîndra, draga mea. / Spune-i că m-am depărtat de ea..." „Primașul" unui taraf de țigani ferchezuiți ca scoși din cutie, cu cămăși albe și cravate, cu părul dat cu briliantină, cîntă și din vioară, cîntă și din gură. Rînd pe rînd, acordeonul, chitara și „contrasul" se așează pe portativul bunei dispoziții, slobozind, peste noaptea de pomină spre care înaintam, binefacerea atît de reconfortantă a muzicii. Este exclusă o petrecere pe cinste, aici, în burta Hagăului Mare, sub capela de lut a „pemniței", fără muzicanți și fără cîteva cîntece de suflet. Iar Ernö, starostele tarafului, trece drept un maestru de neegalat. Ai sau nu ai voce, știi sau nu știi să cînți, aici, în lumea semiobscură, dar plină de inimi strălucitoare a „pemniței", e musai să cînți. Dar să nu-ți dai drumul la toată vocea, că noaptea-i lungă și...

Ernö, cu fața brunetă, ușor trasă, pîndită de doi ochi negri de jăratec, își întinde de două-trei ori mîinile lungi care țin vioara și arcușul, căutînd, plin de importanță poziția de start pentru un nou cîntec. Apoi își apleacă lin, aproape matern, obrazul pe patul viorii, degetele lungi și subțiri încep să danseze la gîtul ceterei în timp ce arcușul îi vibrează în ritmul melodiei. Ochii negricioși, strălucitori îi caută pe gazdă, îi caută pe oaspeți. Dar mai întîi pe gazdă. Pe fața gazdei țiganul-muzicant citește, după reguli numai de el știute, dacă totul e în ordine. O simplă mișcare din deget a gazdei și ceremoniosul Ernö știe ce are de făcut : repetă un cîntec sau cîntă cîntecul preferat al gazdei sau cere oaspeților să-i comande cîntecul așezat lîngă inima lor.

Bolta de lut este gata să coboare peste noi. Dacă undeva, pe pămînt, se caută chipul unor oameni fericiți, priviți-i pe cei care s-au aventurat astă seară, simbătă seara, după o zi și după o săptămînă de muncă, în apartamentele cu confort sporit, în vilele de lux ale sufletului săpate misterios în pieptul de lut al Hagăului Mare, străjă de răsărit a minunatului sat sătmărean, numit Beltiug. E trecut mult de miezul nopții și din „pemnițele" Beltiugului se înalță un majestuos imn al bucuriei de a trăi, al bucuriei de a respira liberi și fericiți aerul proaspăt al acestui „an al domnului, 1983". A trecut mult de miezul nopții și luna — ah ce lună plină ! — își trimite lumina calmă peste satul adormit la picioarele fericirii noastre.

Îți mulțumim, baciu Gusti, pentru această seară de neuitat.

După cîteva ore de somn, plecăm din nou spre Satu Mare. E duminică și se inaugurează o mare expoziție a artiștilor plastici sătmăreni, pe care nu putem să n-o vizităm.

Din volumul „Drum către oameni" în pregătire la Editura Sport-Turism.

mohammad eqbal

● *Mohammad Eqbal (1873—1938) a fost cea mai importantă personalitate a culturii pakistaneze. Om de vastă cultură orientală și europeană, a scris numeroase volume de filozofie și poezie în limbile urdu și persană. Din opera sa poetică citäm :* Taine și simboluri *(1915—1918)*, Salut orientului *(1923)*, Psalmi barbari *(1927)*, Cartea veșniciei *(1932)*, Darurile Hegiazului *(1938)*.

Robaiuri

1

Pe cîmpuri tril de păsări, zvon de stup-se-nalță.
Cu sînge de lalele munții-n grup — se-nalță.
În școli te-mpăunezi cu-nvățături...
De-n mîini n-ai piine, sufletul din trup —
se-nalță.

2

Toți înțelepții-n adunări cînd vin — vorbesc.
Cu vorbe ca petalele de crin — vorbesc.
Dar cine-i paznicul acela singuratic ?
Ca s-aflu starea cîmpului, c-un spin — vorbesc.

3

Petala lalelelor poartă culoarea — iubirii.
În sufletul meu se ascunde sfidarea — iubirii.
Iar lumea în două de-ai fringe-o, din sînu-i
Țîșni-va doar însingerata lichoare-a — iubirii.

4

Tu viața veșnică știi oare — ce-i?
Și moartea bruse luînd în gheare — ce-i ?
Cu orice clipă vremea se restringe...
Etern de-ajung din întîmplare — ce-i?

5

Cînd fiece clipă durerii mă-nchin,
Tovarăș mi-e chinul spus unui străin
Dar ziua de mîine mă poate schimba
De știu care-i prețul ce-l are acel chin.

6

Cîndva cîntam. De fericire-atunci făceam risipă
Și de pe fața gîndului dam vălul jos, în pripă.
O, nu-ntreba de ce-mi ieșeam din minți ? Eu cu iubita
O clipă ba eram, ba nu eram în altă clipă.

* * *

1

Cînd sălile Ființei și Spațiului îmbie
Pocaluri sîntem. Vinul îl zămisli credința.
Străbatem munți și cîmpuri să ducem o solie,
Dar nu întotdeauna ne poartă biruința.

Pustiu după pustiuri și ape după ape...
Într-un ocean de umbre vin caii să se-adape.

2

Și taina grădinii mireasma de roze o spune.
Rușine : din mijlocul florilor vine trădarea.
Dar lira grădinii e frîntă și vremea-nfloririi
apune.
Vestesc cîntăreții grădinii, pe ramuri, plecarea...
O priveghetoare și-ascultă-n zadar melodia.
În gingașa-i inimă bîntuie-acum vijelia.

3

Din chiparoși zburară în zare porumbeii.
Își scuturâ petala de-acuma orice floare.
Deșartă e grădina, boschetele aleii,
Fără veșmînt de frunze copacii stau în soare.
Se-aude-un glas. Nu-i pasă de-a vremii aspră
lege.
Și tristul cînt l-ascultă un om și-l înțelege.

4

E tristă viața acum și fără de nădejdi se moare
Iar amintiri de suferinți trecute-s desfătări.
Văd în oglinda minții giuvaer de gînduri rare
Și-n bezna inimii de-odată apar străluminări.
Nu-i nici un martor, vai, să dovedească acea
minune,
Nici chiar laleaua însingerîndu-și pieptul e-un
tăciune.

5

Sfărmați-vă, voi inimi dure, cîntă o
privighetoare !
Treziți-vă, adormite inimi, zvon de clopot e-n
ureche !
Sculați-vă, voi moarte inimi, l-a credinței de-azi
chemare !
Beți, însetate inimi, la cules de vii, lichoarea
veche !
Deși persană-i cupa, vinul în hegiaz își află
rodul.
Deși e cîntecul indian, tot în hegiaz își
are-izvodul.

Traducere din volumul „Jeluire și răspuns la jeluire".

În românește de
Otto Stark și Ion Iuga

Imagine plastică și imagine literară

Urmare din pag. I

în umbră. Putem privi lumea formelor „ca un fel de magazin în care se află rafturi uitate, altele goale, altele pline". Fără îndoială că produse și difuzate în societate, formele artistice sînt implicate în viața politică a societății, mai ales că puterea politică a avut frecvent sub control atelierele în care au fost produse imaginile, revendicate de puterea politică în sprijinul ei. Expresia artistică utilizează formele pe care le află în tradiția culturală sau pe care le inventează ; este firesc să ne întrebăm, în fața fiecărui fenomen artistic, care este relația dintre mentalitate și formă artistică. Iar de-a dreptul captivante sînt preschimbările de forme care întotdeauna reflectă transformări în mentalitate.

În **Poveste de iarnă**, Shakespeare pare să fi făcut un pariu, acela de a subjuga audiența, cu o poveste extraordinară, asemenea bardului care recita o baladă în fața unei mase cuminți de ascultători. De aici, locul important pe care-l ocupă în piesă un personaj mai puțin demn : Autolycus, pe care dicționarul lui F.E. Halliday (A Shakespeare Companion) îl prezintă sec : „vînzător ambulant și hoț de buzunare din Boemia". De fapt, Autolycus este un vînzător de visuri și apariția lui în mijlocul mulțimii strînse în fața colibei păstorului, presupus tată al Perditei, provoacă un entuziasm exuberant. Țăranii vor să cumpere, nu numai podoabe, cît mai ales balade și încă din cele tipărite, fiind mai demne de crezare. Autolycus ne va spune încîntat că a reușit să domine toată adunarea și să-i scuture de pungile de bani, pentru că „simțirile lor se înțepeniseră în urechi" (IV, 3). Fără îndoială că atunci cînd a dorit să compună „o poveste de iarnă", Shakespeare a avut în minte șezătoarea la care povestitorul popular depăna întîmplări care făceau pe cei prezenți să uite de sine. Că lucrurile stau așa, ne-o spune Simon Forman, un fizician și astrolog, care avea bunul obicei de a se duce la teatru, de unde certitudinea istoriei literare că **Poveste de iarnă** s-a reprezentat la Londra la 15 mai 1611; pentru că, notează Forman în carnetul său că a văzut " o piesă în care apărea un mare pungaș de felul celor de care este bine să te ferești în viață. O viață care n-a mai durat, deoarece cetind sfîrșitul său în stele, Forman a căzut din barcă pe cînd traversa Tamisa, cîteva luni mai tîrziu.

Piesa lui Shakespeare adoptă forma reprezentației pe care o dădea povestitorul, în vreme ce la curte se jucau „măști" în care un rol precumpănitor îl dețineau costumele, portrete mișcătoare. Este momentul în care celebrul arhitect Inigo Jones întocmea schițele pentru decorul pieselor de teatru și construia o sală în care prințul Henry își adăpostea colecția de tablouri. Unul dintre tablouri a ajuns la ambasadorul britanic la Veneția, Sir Henry Wotton, care a cerut unui artist să-i facă o copie, imitînd mozaicurile de la Torcello și din bazilica San Marco. Dacă vom face numai istorie literară, fără să privim la ceea ce ne spun folcloriștii și istoricii de artă, desigur că nu vom putea înțelege epoca de efervescență a Renașterii engleze.

Tot astfel, nu vom putea surprinde în toată amploarea și semnificația ei epoca Luminilor române, dacă nu vom urmări ceea ce s-a întîmplat în tradiția orală și în artele plastice. Mai ales că marile fresce care s-au perpetuat acum au continuat să aibă la bază cartea ; aproape în exclusivitate sistemul figurativ s-a întemeiat pe textul scris. De aceea, nu ne putem aștepta ca realitatea imediată, să fi avut un ecou direct în reprezentarea picturală. Putem descoperi, însă, modul în care preschimbările politice și mentale și-au lăsat amprenta asupra unor forme adeseori preluate de la înaintași. În acest sens, evoluția structurii culturii scrise poate fi urmărită în paralel cu evoluția structurii limbajului figurativ, pentru a înțelege apariția genurilor moderne și, mai mult, a expresiei artistice moderne, aceea care ne este nouă familiară. Faptul că expresia artistică din secolul 17 ne este mai puțin familiară nu înseamnă că este mai rudimentară (sau cum se spune pe la noi „orientală"), ci că solicită un efort suplimentar din partea noastră. Adică mai multă cultură.

Ceea ce credem că merită urmărit este raportul dintre categoriile de cărți și categoriile de imagini picturale. Astfel, ni se pare că întîlnim în frescele din secolul 18, în continuarea celor din secolul 17, imagini care tîlcuiesc, altele care istorisesc, altele care erau „de năravuri îndreptătoare". Or, știm din introducerea la **Psaltirea în versuri** a lui Dosoftei că dintr-un text puteau fi desprinse patru înțelesuri ; sensul istoric, sensul etic, sensul alegoric, sensul metaforic, care „iaste ca neștine ce va să i se înțeleagă cuvîntul dintr-altă sămnătură de poveste". Avem de-a face cu o hermeneutică tradițională și ea poate fi întîlnită și la Dante, în **Convivio**, unde el vorbește despre cele patru sensuri : literal, alegoric, moral și anagogic. Definiția sensului alegoric este celebră : este „cel care se ascunde sub haina acestor născociri, fiind un adevăr învăluit într-o minciună frumoasă". De-a lungul a două secole, imaginile istorisitoare și de năravuri îndreptătoare s-au extins în dauna celor tîlcuitoare, în timp ce compoziția a dobîndit un rol tot mai important, contribuind la fărămițarea ansamblului care a devenit un șir de tablouri. Poate fi comparată, în acest sens, fresca de la Horezu cu aceea de la Agapia, datorată lui Nicolae Grigorescu. Utilizînd cuvintele lui Dante, putem spune că expunerea doctrinală a cedat pasul în fața „minciunii frumoase".

În același timp, se poate vedea cum puterea politică și-a pierdut aureola, fapt care a avut repercusiuni asupra reprezentării principelui, dar mai ales asupra modului în care sistemul de imagini fusese revendicat de către puterea politică. Pot fi alăturate, cu folos, două texte la distanță de un secol. Atunci cînd îl înfățișează pe Gaspar Gratiani, Miron Costin se distanțează de străinul care ajunsese pe tronul Moldovei ; dar cînd arată că a fost ucis de doi boieri, deindat se cutremură și condamnă fapta „scîrnavă și groaznică", căci „domnul ori bun ori rău, la toate primejdiile ferit trebuiește". Tot despre un aventurier vorbește și Ienăchiță Văcărescu, atunci cînd descrie domnia lui Mavrogheni ; numai că el apasă puternic pe pedală, cînd scrie că nu era speranță că va putea învăța ceva, de vreme ce era „om prost și la fire și la gîndire și la simțire". Cînd comunică boierilor că a fost ucis de doi funcționari ai Porții, el consemnează simplu : „și s-au bucurat cu toții". Este adevărat că și Radu Popescu sau Neculce au denigrat principii ; dar primul este un autor de scrieri partizane care nu poate reliefa meritele unei factiuni decît denigrînd pe alta, în timp ce Neculce este interesat mai mult în caractere decît în istoria statului. La Ienăchiță, în schimb, întîlnim un mod de a gîndi în care ideile secolului Luminilor sînt prezente.

Schimbările din cultura scrisă și din cea picturală sînt sincrone și dezvăluie, prin mijloace de expresie diferite, o transformare în mentalitate. În momentul în care categoriile de cărți s-au multiplicat, programele iconografice au acordat tot mai mare atenție părților ansamblului și au apărut veleități de pictură de șevalet. Este unul din numeroasele motive care ne îndeamnă spre cercetarea pluridisciplinară, singura capabilă să dea viață operei, care, în cazul român, aparține unei îndelungate tradiții, aflate, după cum s-a arătat la sesiunea aici evocată, sub ponderea „duratei lungi".

● **MEMORIILE DUCELUI DE CHOISEUL** provoacă lui Matthieu Galey un titlu ca o ironie : **Ah, ce fericire să fii Choiseul.** Reeditarea a apărut la Mercure de France, cu prefața lui Jean-Pierre Guicciardi, fiind îndoielnică din punctul de vedere al rigorii științifice. Se știe că încă marele istoric Pierre Gaxotte, unul dintre cei mai buni cunoscători ai secolului dominat de Ludovic al XV-lea, considera publicarea în 1904 a memoriilor ducelui de Choiseul drept un act suspect, bănuind că majoritatea textelor ar fi apocrife. În legătură cu această problemă, M. Galey scrie : „În zilele noastre oamenii politici au condeiul foarte alert. Amintiri, interviuri, pledoarii și altele se răsfață în librării, servite ca pîinea caldă și proaspătă, iar actualitatea aleargă atît de repede, încît prezentările n-au timp să se răcească. Altădată, decența și obișnuințele impuneau un răstimp mai mare între eveniment și comentariul său. Miniștrii, ca și scriitorii, credeau încă în posteritate ; ei credeau că este mai convenabil să mori mai înainte de a face publice opiniile asupra contemporanilor".

alan brownjohn

● *Ne-a vizitat de curînd țara Alan Brownjohn, președintele Societății Poeților din Marea Britanie. Cu un profil propriu în contextul poeziei britanice actuale, Alan Brownjohn înzestrat cu o putere a imaginației deosebită, vitală, este caracterizat de celebrul poet Peter Porter ca fiind „poetul nostru social cel mai bun de la Philip Larkin încoace".*

Practicînd o mare varietate de forme și formule lirice, poezia sa se distinge totuși printr-o unitate impresionantă abordînd teme personale cît și publice, cu nuanțe melancolice dar și satirice, pendulînd între suavul aerian și o anume crispare interioară, declanșînd în cititor acel sentiment al autenticității. Obsedat în permanență de cuvînt, poetul devine el însuși o parabolă a realității.

L. U.

Noapte albă

Nu, n-am visat, eram
Un ecran de televizor lăsat deschis și
Vibram insensibil și
Gol, noaptea, într-un magazin :
Ca o piscină cu ape line și totuși neliniștite

Nu puteam scoate nici o imagine ; dar
Eram viu și tremuram și
Doream să durez mai mult, să gîndesc mai mult
Decît acele dungi gri, rapide și acele linii
decolorate
Ce se repetau mereu.

O insomnie plăcută, chemînd disprețuitoare
Zorii aspri și punînd în acord mintea
Cu acea primă, mohorîtă
Pînză freatică din ale cărei adîncimi reci
soseau
Monștrii pe care călărea trupul dureros.

Impunînd

La mijlocul lui Septembrie un portar prost plătit
Stă afară, pe trotuar, în fața, în curtea
Hotelului Majestic, dă cu piciorul
Unei frunze costelive ;
O frunză căreia nu-i e permis să rămînă.

Cu pălăria lui ciocolatie, cu fireturi, maiestuoasă,
face semn taxiurilor,
azvîrlind-o printre șirul de autobuze
El impune chiar și pe o astfel de stradă.

Cum e oare să îmbătrînești sub pălăria lui,
sub haina lui lungă, lungă, în pantofii cu talpă
groasă și bine lustruiți
Să îmbătrînești dintr-un sergent ce erai
odinioară
(Acum dînd ordine doar frunzelor din partea
administrației)
Și costumul asortat și ceasul potrivit exact :
timpul pentru oaspeții hotelului.

Nu poți îmbătrîni în afara acestor întîmplări
Niciodată. Dar frunzele
Vor pătrunde cumva prin ușa turnantă, din față
Și peste două săptămîni o frunză
Strecurată înăuntru va ajunge la etajul doi.

În acest oraș...

În acest oraș, poate o stradă.
Pe această stradă, poate o casă.
În această casă poate o cameră
Și în această cameră stă o femeie,
Stă în întuneric, stă și plînge
După cineva care tocmai a ieșit pe ușă
Și care tocmai a stins lumina
Uitînd că ea e acolo.

Comodități

Preciziile ceasurilor de răgaz :
O minge lovită printr-un cerc pe un gazon,
Lemnul mesei zgrunțuros și gol pe care așezi
Un creion subțire, gata de mizgălit și o hîrtie.

— Sau, să pui un disc, lăsîndu-l
În voia lui, să cînte ;
Sau acea imobilitate din jurul unor anume fișe
albe
Dintr-un rînd de rafturi...
Astfel de lucruri, deci. Și eu care Te sfidez,
te înfrunt, dezordine.

A douăzecișitreia zi

Luna, un dar respins
De firea ta neconsolată,
Își irosește cu tine răgazul ei literar.

În crengile ulmului de peste riu
Astfel încît mina ta o părăsește pe a mea din
principiu
Și se plînge că te aseamănă cu luna prea mult
Un ideal incomod...

În această comparație se ascunde un adevăr
neghicit,
Se știe, de pe acum, că luna, cu munții ei banali
Ca un chip ciupit de vărsat, plină
De un praf neinteresant,
Ce-i ineacă pe invadatorii ei ; și cel mai rău
E accesibilitatea ei din cele mai rele motive,
E doar un lucru minor și palid ;
Banală și omenească în felul ei (trecînd
prin Cicluri ? Și tu le ai pe afurisitele tale ;
uneori).

— Și rămînînd doar, prin suferințe îndurate
În timp și cunoaștere, aceeași creatură
acceptabilă,
Albă, cu o față rotundă.

Al patrulea iubit

Acel al patrulea iubit pe care l-ai menționat, cel
periculos
Despre care trebuie să se vorbească cu atenție,
Cel mai apropiat dintre toți, totuși : pe ei nu-i
voi
Retrograda prea mult.

Aș putea fi chiar generos permițîndu-i
Să aibă un anume ducat restrîns
În Imperiul Sfînt al conștiinței tale.
Numele lui ? — Nostalgie cu insomnii.

Prezentare și traducere
de Liliana Ursu

«SIMBOLISMUL EUROPEAN»

● **Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei R.S. România a prezentat în ultima sa ședință de lucru monumentala antologie dedicată Simbolismului european apărută recent în colecția „Sinteze Liceum" a Editurii Albatros în trei volume care însumează peste 1 700 de pagini sub semnătura Zinei Molcuț și a Magdalenei Laszlo-Kutjuk.**

În cadrul acestei ședințe acad. Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, a rostit un cuvînt introductiv subliniind importanța majoră a acestui act de cultură care pune și mai mult în lumină opțiunile unei epoci guvernată de spiritualitatea stimulatoare a contemporaneității. A luat apoi cuvîntul Zina Molcuț care a subliniat, printre altele, ideea că Simbolismul european reprezintă prima tentativă editorială de această natură pe plan național, însemnînd o deschidere fără precedent spre marile valori ale poeziei europene de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Scriitorul Ion Potopin a schițat trei portrete literare cu caracter de omagiu postum, pentru Al. Philippide, Nicolae Crevedia și Costa Carei, foști membri activi ai cenaclului și care sînt cuprinși în sumar cu traduceri de o notorie exemplaritate. Din poeziile traduse de Alexandru Philippide și Nicolae Crevedia ca și din originalele lui Mihai Cruceanu, a citit poetul și actorul Dinu Ianculescu, iar din tălmăcirile lui Costa Carei a citit Livia Baciru. După acest moment omagial au citit din traducerile proprii Livia Baciru și Mihai Stănescu (Artur Rimbaud, Jean Moréas, Stuart Merrill, Henri de Regnier, Francis Jammes, Paul Claudel, Charles Peguy, Emile Verhaeren, Maurice Maeterlinck, Kostis Palamas, Jannis Polemis, Kostas Uranis, Stefan George, Christian Morgenstern, Richard Schaukal, Rainer Maria Rilke, Vladimir Soloviov, Pavlo Ticina, Maxim Rilski, Babits Mihaly, Kosztolanyi Deszo, Toth Arpad, Fust Milan).

dana opriță

Regăsire

Și te-ai întors.
Marile flori albe
pe care,
înainte de plecare,
mi le-ai dăruit
zac aruncate
într-una din vazele de lemn ars,
acolo unde de obicei le lăsam,
florile tale.
Poate doar ele să te mai fi așteptat,
eu nu-mi aduc aminte
clipa cînd am promis
să-mbătrînesc liniștită lîngă foc,
ferită de priviri și rugăminți.
Deși, iată —
oglinda s-a ofilit o dată cu mine,
iar în jur, aceeași tăcere veche
pe care glasul tău o sparse,
neștiind că nu mai are ce pune în loc.

Și te-ai întors.
Timpul desfășoară în aer
aripi mari de vînt,
ce trec nevăzute pe lîngă noi,
fără să ne mai poată recunoaște
unul în fața celuilalt.

Dar ce folos ?
Deci, te-ai întors.

* * *

ropotul ninsorii
mi-a acoperit fără grabă
un braț
un ochi apoi pe celălalt
glasul
degetele lungi de țurțuri
părul cărunt
numele
și-n urmă trupul întreg
pe care
trecînd indiferent
omul iubit îl confundă
cu un om de zăpadă.

Dramaturgia actuală

Urmare din pag. a 5-a

față de eficiența cultural-educativă a tuturor acestor manifestări la un loc și a fiecăreia în parte, pe atît de nefirească ne apare rezistența pe care o mai întîmpină încă aceste manifestări, care, înglobîndu-se organic în marele festival național „Cîntarea României", funcționează efectiv ca instrumente de lucru, de dezbatere aplicată și la obiect, în spiritul unei înalte principialități comuniste, asigurînd posibilitatea confruntării și afirmării valorilor.

Că juriul unui festival sau altul poate fi mai bine gîndit, că selecția spectacolelor la o ediție sau alta poate fi mai exigentă, că repertoriul pe care-l etalează o manifestare de cultură teatrală sau alta poate fi prin el însuși mai reprezentativ din punct de vedere valoric sau mai cuprinzător din punct de vedere al ariilor problematice investigate ori al diversității stilistice abordate, ni se pare de la sine înțeles.

Cui ar putea să slujească însă absența unei competiții valorice ori a altor manifestări festivaliere, de cultură teatrală aplicată? Publicului care de fiecare dată a umplut și umple sălile pînă la refuz, aplaudînd îndelung și ovaționînd arta scenică românească și dramaturgia actuală în actul lor de implicare constructivă, politico-ideologică ? Celor mai buni dramaturgi, regizori, scenografi și actori care, aflîndu-se în concurs, sau participînd în afara concursului, s-au văzut răsplătiți de aplauzele publicului, în consens cu aprecierile juriului, primind astfel consfințirea valorii travaliului lor artistic și a justeței căutărilor creatoare care i-au animat ? Dramaturgilor care nu s-au ridicat prin creația lor la nivelul așteptărilor dar au putut constata fără false menajamente opinii dintre cele mai avizate în legătură cu limitele creației lor, pe care, numai cunoscîndu-și-le, vor putea eventual să le biruiască ?

Iată de ce problema consolidării actualului sistem de manifestări de cultură teatrală, ca posibilitate concretă de asigurare a unei stimulative competiții valorice, este de o importanță majoră pentru bunul mers al vieții și al mișcării noastre teatrale, care are încă a face eforturi serioase pentru a fi competitivă pe plan internațional, în special prin deschiderea spre universalitate a dramaturgiei actuale, temă căreia i s-ar putea consacra o viitoare ediție a festivalului timișorean. Ar fi necesară apoi invitarea la cele mai importante manifestări de cultură teatrală a unor oameni de teatru și de impresariat artistic de peste hotare, care să ne cunoască mai bine și, prin eventuala selecție pe care ar opera-o, să ne ajute a ne face mai bine cunoscuți în străinătate, nu prin ceea ce credem noi că interesează într-un loc sau altul, fără o bună cunoaștere a „pieții", or, dacă doriți, a „orizontului de așteptare", ci prin ceea ce dînșii nu și-ar permite să riște a nu interesa. Oricum, invitarea unui om e mai puțin costisitoare și uneori mai eficientă decît trimiterea unei trupe fără o prospecție culturală prealabilă. În consens, ar fi necesară o mai substanțială participare a secției de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor la toate manifestările care implică valorificarea scenică a creației dramatice contemporane, o susținută și sistematică preocupare pentru posibilitatea de a intra în dialog cu alte culturi. Nu ne putem aștepta ca altcineva decît dramaturgii și oamenii de teatru români să poată face mai bine propaganda culturală a valorilor teatrului românesc contemporan, dar și aceasta nu e doar o sarcină pe care ți-o poți asuma, ci și o chemare pe care nu oricine și-o poate descoperi. Am divagat poate prea mult față de întrebarea dumneavoastră, la care ne-am întoarce parafrazînd un cunoscut adagiu al lui Camil Petrescu, care ar putea să sune **și cîtă competiție, atîta competitivitate și deci atîta valoare.**

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (IX)

Preliminarii la o literatură de diletanți

Deși majoritatea acelora care colaborează cu „Europa liberă" ar voi să dea impresia de profesionism, totuși în realitate sforțarea lor este inutilă : ei nu sînt decît niște diletanți. Cum de este cu putință un astfel de fapt, detectabil nu doar la cîțiva dintre ei, ci la toți — iată o chestiune care prezintă un oarecare interes. O intîie explicație la îndemînă ar fi aceea a **programului cultural utopic** : o mînă de oameni, rătăciți prin lume, picați între alte națiii și deznaționalizați lingvistic, ar voi să substituie, prin producțiunile lor, o întreagă literatură națională cu tot ce are aceea, poeți, prozatori, critici și eseiști, dramaturgi, filosofi, reporteri etc. Obligația de a scrie cît mai mult și în cît mai multe genuri, indiferent dacă în toate spiritul creator respiră liber, e un agent minunat al... diletantismului și, cu vremea, un motiv sigur al eșecului intelectual. Din nefericire, așa stau lucrurile cu mulți, mai ales cu aceia care formează grupul celor nouă de la „Europa liberă". O, altfel inexplicabilă, insensibilitate la creația serioasă ii caracterizează pe toți. Monica Lovinescu a început, în România, prin anii '40, cu cronici dramatice (a căror „paternitate" e dubioasă) cu schițe, cu un micro-roman sexual și a continuat, la Paris, ca regizoare de teatru, gazetar radiofonic și, apoi, „critic literar" fără operă, inventatoarea unei specii hibride, de soiul „criticii literare politice". Virgil Ierunca era, la București, poet, recenzent de cărți, publica cu sîrguință eseuri, făcea prezentări ale unor autori occidentali ; la Paris, pe lîngă activitatea de „radist", și-a diversificat și mai mult domeniile „creatoare" făcînd, pe lîngă poezie, cronici literare, gazetărie mărunță, note, știri și altele, și aforisme, publicînd fragmente de „jurnal", fișe de lectură, o așa-zisă eseistică „filosofică" etc. Atunci cînd a început moda occidentală a literaturii — „document de pușcărie", omul s-a grăbit să și facă un fel de reportaj de soiul reconstituirii, scris însă foarte prost. Sanda Stolojan produce poezii, proză, articole politice și are pretenții de „istoric literar". Horia Stamatu, poet stimabil în România, s-a apucat de recenzii, de gazetărie politică și chiar de contribuții filozofice caricaturale. Pe lîngă „romanele" lui, P. Goma, care nu e „poet", e un campion al interviurilor și un celebru autor de „scrisori deschise" către toată lumea. Scrisori particulare, adică, din punct de vedere estetic, „corespondență", publica, și Virgil Tănase, înainte de a produce chiar în românește ceva. Anneli Ute Grabanyi e singura consecventă cu jurnalistica : nici un pic de „lirism". Recenzii, traduceri și altele scrie S. Cristovici. Toți traduc din românește în franțuzește sau în nemțește și din aceste limbi în română. Un grup de oameni, care ar forma cel mult un birou de funcționari, să fie supuși la atît de mare efort „cultural" : iată, neîndoios, o situație foarte dură. De unde să mai iasă „sintezele", „operele capitale", producțiile de geniu chiar dacă, prin absurd, ar fi putut să le facă ? Acest **trib** de umbre în căutarea unei vocații nu e decît un grup de ratați.

Mentalitatea **ratatului fără caracter** și fără o cauză care să-l despoaie de individualismul nociv are, în prezența puterii de decizie, o invederată tendință nivelatoare. De cîte ori, printre colaboratorii occidentali sau mai harnici ai „grupului", a răsărit un individ cu o cît de apreciabilă dotare literară el a fost, cu abilitate, redus la numitorul comun, „politizat" și „fanatizat" cu idei pe care nu le avusese. Marginalizarea lui D. Țepeneag, care a făcut mai puțină politică decît alții, nu se explică altfel. Un tînăr, I. P. Culianu, la început cam abstractionist și cu limbaj bîiguitor însă băiat, se vedea bine, citit, a devenit, pas cu pas, un și mai înregimentat adept, sfîrșind prin a face o „teorie a exilului", de un ridicul patent, unde susținea că „exilul" are o „dimensiune cosmică". Al. Ciorănescu, comparatist eminent, și Eugen Coșeriu, un mare lingvist, nu se află în grațiile „grupului", ca și alții, de altfel: cultura serioasă și inadvertența la ideile politice ale „Europei libere" nu sînt văzute bine de cei „nouă" care țin în mîini listele cu „buni" și „răi". Din fericire, cei care nu se amestecă în această mlaștină a diletanților sînt mulți și despre ei ar trebui vorbit mai mult, așa cum, de altfel, merită pe deplin. Momentan, să ne rezumăm tot la diletanții : ei sînt nu numai **„ratații genurilor multiple"**, striviți de o sarcină creatoare care îi depășește cu mult, ci și indivizi de tot soiul, cu alte profesiuni, pentru care literatura nu e decît o indeletnicire de vacanță, o preocupare de duminică. Anteprenorul L. M. Arcade (Leonid Mămăligă), devenit, pe considerente financiare, conducătorul unui cenaclu „românesc" din Paris, ilustrează cel mai bine această categorie de diletanți. Ei scriu fără conștiința scrisului, ca și cînd ar completa niște foi de album monden sau ar desfășura o activitate pleziristă, de felul plimbărilor pe jos ori cu bicicleta, al jogging-ului, al pescuitului și al vînătorii. Un Mihai Costinescu, publicat uneori cu poezii în „Limite", este profesor la o universitate scandinavă, Horațiu Rădulescu, „poet", este compozitor de muzică modernă (nu discut cît de bun), pictorul G. Tomaziu e pictor, nu poet, deși publică unele poezii. Articolele pictorului Camillian Demetrescu nu depășesc aspectul unei

Mariana Popa : „Alegoria verii"
Din expoziția dela Galeria „Galateea"

banale dări de seamă. Un biolog, de structură îndărătnică, Denis Buican, se încăpățînează să publice, pe lîngă poezii fără valoare, și articole politice din categoria catastroficului, care îngheață literalmente pe cititorul care nu știe că la mijloc e un negoț. Nicolae Petra, „co-director" la „Limite" autor de poezii și de proze poetice, e, de fapt, pictor. Pictor și arhitect, dar poet diletant, e și Matei Beldiman. Regizorul Paul Barbăneagră mai scrie, din cînd în cînd, o poezie și „pac cu ea la gazetă". Poetul Ion Pârvulescu, recomandat de V. Ierunca în chip de „Ezra Pound român", face studii, pe care le publică, de strategie militară. Alții sînt garagiști, medici, ingineri, farmaciști, muzicologi, critici de artă, regizori, istorici : în fiecare teoria **creației totale** lucrează neliniștitor de acut. Fiind sigur că nu ar exista om să nu fi scris o poezie în viața lui, e însă absurd ca și pe aceea să găsească loc ca s-o publice indiferent de valoare. În realitate, cultul diletantului, care e specific grupului „Europei libere", are semnificații mai numeroase decît ar părea la o examinare sumară. A încuraja pe diletant în scopul unic de a spori artificial cifra planificată de creatori probează o viziune perfect birocratică asupra culturii. Apoi, ideea că oricine scrie trebuie să publice și că orice voce din public se poate amesteca în discuțiile specifice culturale e un ecou al birocratismului proletcultist, azi defunct la noi, însă care, prin canale pe care le vom vedea, s-a revigorat instituțional pe alte meridiane. În sfîrșit, „diletantismul" probează o lipsă izbitoare de criterii estetice cu efecte dintre cele mai hilare. Unul dintre ele? Poeții promovați de grupul „Europei libere" sînt, în totalitate, „poeți de duminică".

Artur Silvestri

CARTEA ROMÂNEASCĂ
26 MARTIE 1983
17

m a p a m o n d

La 45 de ani, Ignacio de Loyola Brandão (n. Araraquara, 1936) este unul dintre cei mai originali prozatori brazilieni de azi, a cărui proză scurtă, de esență parabolică și absurdă, izvorîtă din jurnalistică, atinge, ca și foiletoanele americane ale lui Art Buchwald, „ultima oră" a realității braziliene. A publicat patru volume de povestiri „Depois do sol" („După soare"), în 1965, „Bebel que a cidade comeu" („Bebel care a mîncat orașul", 1968), „Pega ele, silencio" („El a cerut liniște". 1969), „Dentes ao sol" („Dinți în soare", 1976) și un roman, „Zero" (1974, apărut în Italia mai întîi, apoi, cu infinite dificultăți, în Brazilia) pînă în 1976, cînd apare volumul de schițe „Cadeiros proibidos" („Scaunele interzise", 1976) de unde am extras și prozele următoare. Deținătorul unei rubrici cotidiene la ziarul „Ultima Hora" din São Paolo, Ignacio de Loyola Brandão impresionează prin însușirea de a ridica, din cîteva linii, realitatea brută, fotografică, la dimensiunile unei parabole absurde, care, precum observa criticul Rita Desti, „e o metaforă, fără dubiu, a Braziliei de azi".

IGNACIO DE LOYOLA BRANDÃO

Oamenii care numărau

În vreme ce-și număra degetele ca să vadă dacă are cinci sau șase, zări pe banca din fața un bărbat ce-și număra firele de păr. Îl privi în tăcere. După două ore își dădu seama că omul pierduse șirul. Părea istovit și dădea din cap descumpănit.

— Ce-ați pățit; ați pierdut șirul ?

— Da. Dacă mă gîndesc bine, ajunsesem la 4 657 și m-am încurcat cu două fire albe. Trebuie s-o iau de la capăt.

— Eu am avut noroc, trebuie să-mi număr degetele.

— Un prieten al meu a fost și mai norocos. Trebuie să-și numere gurile.

— Nu credeți că legea aceasta a recensămîntului total este o prostie ?

— Ba da, mai ales că pierd o groază de timp. Știți de cît timp încerc să-mi număr firele de păr ? De șase săptămîni. Într-o zi am reușit să termin. Dar era într-o vineri și birourile erau închise. Știți că sînt deschise doar o zi pe săptămînă timp de treizeci și șase de secunde ? Cu toate acestea coada din fața ghișeului e înspăimîntătoare. Ultima dată cînd am fost era lungă de opt kilometri. Și erau numai aceia care trebuiau să-și numere firele de păr. M-am așezat împreună cu soția mea care adusese pături și provizii. Acolo am realizat că îmi cade părul. Deci cînd aș fi ajuns în fața ghișeului, numărul pe care l-aș fi indicat ar fi fost desigur unul eronat. Dacă aș fi fost verificat, eram pierdut. Am ieșit din rînd și am început tratamentul. Am căutat îndelung un preparat care să-mi oprească măcar temporar căderea părului. Astfel am depășit termenul și am fost amendat. Douăsprezece salarii în șaptezeci și două de rate, conform tabelului Price. Acum număr din nou ca să mă pot prezenta în ziua de cincisprezece. Dar dumneavoastră v-ați terminat de numărat degetele ?

— Da, sînt zece la mîini și zece la picioare. Cinci la fiecare mînă și cinci la fiecare picior. Fapt este că de fiecare dată funcționarul încearcă să mă deruteze. Alaltăieri, un văr al meu s-a întors de acolo foarte încurcat. Aproape că plîngea. Își prezentase, în prezența martorilor, raportul despre degete.

Funcționarul de la ghișeu le verificase identitatea și a descoperit că unul din martori era urmărit de serviciul de siguranță al creditelor. Desigur, nu se putea avea încredere într-un om pus sub urmărire. Raportul a fost respins.

Cînd vărul meu a dat să plece, funcționarul, bănuitor, l-a pus să-i arate mîinile și picioarele. A descoperit un neg pe indicele mîinii stîngi și l-a întrebat :

— Și ăsta ce e ?

— Un neg.

— Nu e un deget ?

— Nu, e un neg.

— Și dacă e mugurele unui nou deget ?

— Nu, e un neg. Îl am de ani de zile.

— Aveți nevoie de un certificat al doctorului School care să ateste că e un neg.

— Unde îl găsesc ?

— În toate magazinele doctorului School sînt reclamele noastre.

— Dar să vedeți ce cozi sînt în fața magazinelor doctorului School, lumea vrea să demonstreze că are negi și nu degete, că are călcîie și așa mai departe. Cred că recensămîntul ăsta o să dureze o veșnicie. Sînt foarte rigizi.

— De ce, pentru un bilanț ?

— Bilanț, la ce bun ?

— Întotdeauna e bine să știi. Azi nu se mai știe nimic. Vor fi desigur surprize. Într-o bună zi chiar țara aceasta nu va mai fi a noastră.

— Știu și eu, țara se va transforma ?

— Nu știu. În ziua de azi cel mai bine e să nu știi nimic. Se îndreptă spre piața în care oamenii numărau bănci, frunze, fire de iarbă, flori, felinare, manifeste, tarabe cu fructe, ochi, glezne, capete, autobuze, mașini galbene, mașini albe, mașini de toate culorile, bile de sticlă, dulciurile din vitrină, strigăte, fluierături, șoapte, murmure, șuierături, rîsete, cuvinte, drumuri, ziare, litere, pantofi, cămăși galbene, cămăși albe, cămăși de toate culorile, pantaloni, orașe, state, țări, continente, stele, planete, galaxii, universuri.

Mariana Popa : „Ispita"

Scaunele interzise

Oamenii nu bătură la ușă pentru că de multă vreme în orașul și în țara aceea poliția nu mai bătea la ușă. Nu existau trimiteri în judecată pentru că își pierduseră funcționalitatea. Nu era un stat al justiției. Era numai statul fără drept.

Oamenii intrară, trecură prin camera în care pînă atunci familia prînzise liniștită.

— Inspecție de rutină, comunică șeful celor care intraseră.

— Poftiți, spuse stăpînul casei nepăsător și continuă să-și mănînce ciorba. Indiferența sa era de fapt o dovadă a neputinței.

Oamenii percheziționară sufrageria, camera copiilor, bucătăria, dependințele și camera servitoarei care era mai degrabă o celulă făcută de administrație.

Se întoarseră din bucătărie aducînd un scaun alb mîncat de carii.

— Luăm scaunul cu noi. Mîine vă prezentați la închisoare.

— Nu știu ce caută scaunul acesta aici. Noi l-am vîndut.

— Nu ne interesează. Noi am găsit scaunul în bucătărie.

(Poate că ei l-au adus în bucătărie — se gîndea omul, ferindu-se ca celălalt să nu-și dea seama de asta pentru că gîndurile erau interzise, mai ales acelea care puneau la îndoială sau disimulau faptele oamenilor).

— La ce închisoare trebuie să mă prezint ?

— La nouăzeci și opt.

— Bine, dați-mi înștiințarea.

— Ce înștiințare ?

— Înștiințarea care să ateste faptul că domniile voastre au fost aici.

— Dar noi n-am fost aici.

— Cum adică n-ați fost, din moment ce vă mai aflați încă aici ?

— N-am fost, de fapt nici nu ne-ați văzut niciodată.

— Atunci eu de ce să mă duc la închisoare ?

— Vă prezentați de bună voie din cauza scaunului.

— Și dacă nu mă prezint ?

— Ne vom întoarce.

— Și ?

— Mai bine zis, ne vom întoarce dar nu vom fi aici. Nu știu dacă mă înțelegeți.

— Înțeleg foarte bine. Deci : sînt liber dar de fapt nu sînt. Așa-i ?

— Bineînțeles. Dacă toată lumea ar fi ca dumneavoastră, ne-ar fi mult mai ușor. Nu reușim să ne facem înțeleși. Știți ce mi-a spus domnul care stă deasupra ? Că totul e lipsit de logică. Nu se poate să nu existați din moment ce sînteți aici. Bravo, i-am răspuns și cu toate acestea sînt și nu sînt.

— Ia să vedem dacă pricep. Ați făcut-o, dar de fapt n-ați făcut-o.

— Exact.

— Și dacă am aplica același criteriu și scaunului acesta ? Scaunul există dar de fapt nu există. În caz că nu există eu n-am făptuit nici o infracțiune. Folosirea acestor scaune este sau nu interzisă ?

— Vreți să mă derutați dar nu veți reuși. Am fost selecționat pentru această muncă. Sînt un om instruit, verificat, am fost unul dintre cei mai buni logicieni din facultate. Nu e așa de ușor.

— Dar care este de fapt sistemul ?

— Prohibiția acestor scaune există. Scaunele nu trebuie să existe. Pentru noi există afirmația, pentru voi — negația. Noi reprezentăm pozitivul, voi — negativul.

— Vreți să spuneți că nu pot dovedi că ați fost aici ?

— Nu, pentru că numai noi știm că am fost aici ; numai asta contează de fapt.

— Sînt foarte derutat.

— Așa trebuie să fiți. Nu dorim să fie nimic clar.

— Dar aveți voie să acționați astfel ?

— Dar nu acționăm.

— Păi tocmai ați acționat.

— Cum să fi acționat cînd nici nu am fost aici ?

— Dar eu ce sînt ?

— Un om care nu există.

— Sînteți nebun.

— Și dumneavoastră, un rebel. Știți că nu aveți voie să ne puneți mai mult de două întrebări ?

— Dar eu n-am pus niciuna.

— Ba ne-ați pus, și încă multe.

— Le-am pus, dar de fapt nu le-am pus. Le-am pus dar n-am primit nici un răspuns. O întrebare fără răspuns nu e întrebare, e o simplă frază, chiar lipsită de sens.

— Destul. Mîine să fiți la închisoarea nouăzeci și opt.

— Și dacă nu există nici o închisoare nouăzeci și opt ?

Prezentare și traducere de Cătălina Moga

CHINA '82 (IX)

ZIDUL ȘOAPTELOR

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

„Viața omului e scurtă ca un vis" — spun chinezii, și după cît se pare nu sînt deloc departe de adevăr. Cînd, în 1929, în ziua de 2 decembrie, profesorul paleontropolog Pei Wenzhong a descoperit sub giulgiul de țărînă de pe Culmea Dragonului, lîngă Beijing, o țeastă de om preistoric și cîțiva dinți dintr-o gură ce a grăit cu cinci sute de mii de ani în urmă, în lanțul trecerii de la Homo habilis la Homo sapiens s-a ivit veriga sinantropului, frate cu Homo errectus javanensis și cu Homo errectus heidelbergensis. Ca și Cuvier sîntem gata să credem că putem deduce totul despre bipedul numit Sinantropus Pekinensis numai după un os fosilizat, și chiar pretindem că, ricîind cîteva frunți păstrate în țărîna timpului, cunoaștem felul cum trăiau, cum gîndeau, cum își procurau hrana și cum își cîștigau dragostea și mila cei dinainte de a-și putea spune oameni. Dar atîtea am vrea să știm despre „pekinensisul" de astăzi, omul cu o viață atît de simplă și totuși atît de complexă, care duce cu el povara încărcată de modestă mîndrie a cîtorva milenii de civilizație proprie și ambiția unei deveniri demnă de locul său sub soare...

Privesc strada cu furnicarul ei velocipedic și îmi amintesc vorba unui prieten pe care l-am revăzut la Beijing după 17 ani : „Cînd ești pe bicicletă trebuie să pedalezi, altfel cazi". Vorbă plină de tîlc despre omul pus în mișcare. Dar cîte vise lungi de o viață de om s-au pus cap la cap pentru a produce în tainicul laborator al vieții acest contemporan al nostru, grijuliu cu odrasla lui unică, angajat într-o luptă tenace pentru un mediu ambiant viabil și o calitate umană a condiției sale ? Un miliard de suflete, un miliard de vise. Mă pierd în mulțime, mă las dus de torentul uman, mă rătăcesc voluntar prin labirintul pitoreștilor „ulicioare" pekineze, caut să văd și să înțeleg cît mai multe, și tare aș vrea să am o putere miraculoasă, o privire capabilă să străpungă zidurile, și o ureche fermecată pentru a dezvălui ce este dincolo de „dincolo" ? Chinezii au trei cuvinte pentru a exprima frumosul. Zic „hoo" cînd frumos este un obiect, „piolea" despre o ființă frumoasă, și „meili" despre o floare frumoasă. Frumosul material nu poate fi întru totul sinonim cu frumosul moral. Nici regnurile n-au același cuvînt-criteriu. O căprioară este „piolea" cînd este frumoasă, în schimb un trandafir va fi „meili".

Frumosul Templu al Cerului din Beijing va fi, deci, „hoo". Și, cu adevărat, între toate construcțiile Chinei clasice nu cred să existe ceva mai „hoo" ! Cerul are porți, deci poate fi cuprins și împrejmuit, deoarece în concepția chineză și infinitul are o „limită". Se pătrunde cu capul sus, iar în loc de Sîn Petru, la poarta lui nordică — Sitianmin — se află un bătrînel care rupe fiecăruia cîte un bilet de intrare contra unui „mao" — a zecea parte dintr-un yuan, sau contravaloarea unei jumătăți de kilogram de orez. O alee străjuită de chiparoși seculari duce pînă la o platformă pătrată cu latura de 360 de metri. Aceasta unește cele trei principale edificii ale complexului : Circularul Tianiandian — hramul recoltelor — situat către miazănoapte, și succedat către miazăzi de altarul boltei cerești — Huanțiuniui — și de altarul celest — Huanțiu.

Deși al „cerului", templul Tiantan aparține mai mult pămîntului, deoarece aici adevăratul „Dumnezeu" era bobul de orez și singurul cult practicat era cel al pîinii. Nu mi-a fost îngăduit să dezleg taina procesiunilor ce se desfășurau în acest loc, dar cadrul de o magnificiență inegalabilă față de tot ce evocă relația om-cult al naturii sugerează somptuozitatea ritualurilor pe care numai evocarea printr-o peliculă cinematografică le-ar putea reconstitui. Decorul este înălțat și nu își așteaptă decît protagoniștii. Anonimii ziditori ai acestui vast complex au fost neîntrecuți scenografi ai marilor montări sacerdotale, și arta lor s-a constituit într-o mostră de arhitectură medievală chineză capabilă să ofere prin ea însăși o elocventă demonstrație a harului lor de constructori. Sfîntul Orez al chinezilor umblă pe pămînt purtînd o triplă umbrelă de culoarea azurului, cu vîrful terminat într-un bulb de aur. Îi place marmora din care își face terase circulare cu stîlpi împodobiți de basoreliefuri și palisade traforate. Scara la cer este despărțită printr-o suită de plăci oblice cu fenicși și dragoni iar treptele „voinicoase" cer pasul înalt și cerbicea plecată. Trei terase circulare corespund celor trei acoperișuri succesive despărțite prin cîte o pazie albastră acoperită de hieroglife. Pavimentul de un hectar este numai de marmoră iar pereții circulari ai hramului recoltelor sînt roșii, traforați, lăsînd impresia unei inconsistențe aeriene, ca și cînd edificiul s-ar strădui să plutească aidoma unei triple parașute care abia s-a așezat pe pămînt. Și totuși, sînt 38 de metri în înălțime, cît o casă cu zece etaje, avînd o deschidere interioară cu diametrul de 30 de metri. Totul susținut în interior de 28 de coloane gigantice, cioplite în trunchiuri de cedri de Yunian, lăcuiți cu roșu; patru dintre ele fiind atît de groase încît numai trei oameni cu brațele desfăcute le-ar putea cuprinde. Unde și cînd au crescut astfel de copaci și care trebuie să fi fost vîrsta lor atunci cînd securile i-au doborît pentru a fi puși apoi să sprijine cerul ? Cei patru stîlpi-coloane simbolizează anotimpurile anului, pentru ca alți doisprezece puși să le dea ocol să însemne lunile calendarului, iar ultima duzină, cea încastrată în pereții traforați — orele zilei-lumină. Coloanele sînt legate între ele prin traverse și grinzi longitudinale, toate lăcuite într-un roșu sîngeriu, cu dungi și meandre albastre. În mijlocul altarului — o placă de marmoră în care natura a schițat silueta unui dragon și a unui fenix.

Mai mic, dar de o și mai originală realizare tehnică este altarul boltei cerești, construit în 1530 și repictat în 1752, edificiu al cărui acoperiș se sprijină doar pe îmbinarea unui mare număr de „douguni" — traverse curbate puse să-și transmită reciproc sarcina și mecanica rezistenței. Acest hram este înconjurat de celebrul „zid al șoaptelor", cilindru perfect de cărămidă șlefuită, care are proprietatea să transmită urechii apropiată de el șoapta rostită de buzele unui om aflat într-un punct diametral opus, dincolo de clădirea circulară din mijloc. Acest „telefon" al evului mediu funcționează și astăzi fără „defecțiuni tehnice" și adeseori zidul șoaptelor transmite taine, gînduri abia mărturisite, jurăminte de dragoste, reproșuri sau făgăduințe.

Ultimul hram — altarul cerului — este precedat de platforma circulară a cărei inimă de piatră transmite vorbei rostite un triplu ecou, ca într-o poveste despre felul cum a fost învățată să grăiască muțenia pămîntului. Primul cerc al piedestalului dă un ecou, cel de al doilea, două, mijlocul triplează slova repetată de zidul înconjurător. Altarul cerului s-a înălțat în 1530 și are vîrsta Humorului nostru. Aici constructorii chinezi și-au pus tot harul înțelegerii legilor geometriei și ale acusticii. Totul este multiplicat sau divizat prin „sacra" cifră 9, aceasta simbolizînd deschiderea spiralei ca formă primordială a universului. Trei platforme se suprapun, prima cu un diametru de 70 de metri, a doua de 50, iar a treia de 30 de metri. În centru, sus, o lespede înconjurată de alte 9 lespezi, apoi de alte 9, în felul acesta ajungîndu-se din cerc în cerc la 81 de lespezi, de 9 ori cîte 9. Și celelalte două platforme reproduc aceeași geometrie — mijlocia avînd 162 de lespezi iar ultima 243. Fiecare platformă are cîte patru ieșiri spre care urcă o scară cu cîte 9 trepte. În jurul platformelor, palisade de marmoră, cu același joc al multiplicării cifrei 9. Sus, în centru, pe lespedea-inimă, cuvîntul rostit în șoaptă se amplifică de la sine, ca într-un megafon fără placă vibratoare. Teribilă și răscolitoare trebuie să fi fost vocea sacerdotului sau a potentatului încoronat, care se adresa mulțimilor...

REPERE

Albert Schweitzer (II)

Conceptul ordonator în universul moral al lui Schweitzer a fost „respectul vieții", căruia profesorul Mircioiu îi dedică de altfel un întreg capitol în monografia sa. Autorul operează cu termeni folosiți de gînditorul de la Lambaréné, disociind sensul din **Filozofia civilizației** față de accepțiuni similare, elaborate de gînditori mai vechi sau mai noi, pînă la această definiție succintă : „...**respectul și afirmarea vieții** constituie un act spiritual prin care omul, interiorizîndu-se pînă la exaltarea voinței sale de a trăi se devotează propriei sale vieți, încercînd să-i dea prin conținut adevărata ei valoare". Considerațiile autorului clujean constituie un elogiu al faptei morale, sub semnul îndemnurilor atît de des reproduse din scrierile lui Albert Schweitzer : „Cel mai mare dușman al eticii este insensibilitatea. A rămîne bun înseamnă să păstrăm ochii deschiși. Noi toți semănăm cu un om care merge prin frig și zăpadă. Vai de el dacă se lasă să cadă, cedînd oboselii și somnului : nu se va mai deștepta. Tot așa, omul moral din noi sucombă dacă ostenim să-i înțelegem pe alții și să-i compătimim pentru grijile și suferințele lor". Într-un asemenea context, rezervele de la pagina 121 sînt de tot neavenite, Albert Schweitzer neînțelegînd ceea ce nici nu-și propusese să înțeleagă. „Marele Doctor" exalta vocația paulinică, din cunoscutul fragment : „Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria haec : major autem horum est charitas". Adică dragostea în sens de „charitas", forma supremă a iubirii. În numele acestui ideal, apostolul de la Lambaréné putea să ignore conceptele vulgare ale secolului al XIX-lea și să propună o conduită nouă : „Trebuie să ne facem un suflet de lucrător al pămîntului. Înainte de toate, a ara înseamnă a spera. Ce ar deveni cel care-și brăzdează pămîntul toamna cu plugul, dacă n-ar crede în primăvară ? Nici noi nu putem face nimic fără speranță. Speranța este o forță. Chiar dacă nu este vorba decît de un mic grup de oameni susținuți de aceeași speranță, ardoarea forței lor e așa de vie, că nimic nu o poate atinge, iar ea cuprinde totul în jurul ei". Lamento-ul unei femei africane, la moartea Doctorului, în ton de poemă străveche, este pilduitor pentru tot ceea ce a reprezentat acțiunea sa : „Mare doctor, ai venit să ne vindeci și să ne îngrijești pe noi africani, bolnavi și leproși. Îți mulțumim și fie să ai parte de o călătorie liniștită". Fapta bună semănată de Dr.-ul Schweitzer, conform cunoscutei parabole, îi asigură drumul liniștit prin eternitate. Ea nu este niciodată zadarnică, iar sonetul citat de Crișan Mircioiu din volumul lui Albrecht Haushofer, profesorul de la Universitatea din Berlin, împușcat de naziști în 1945, este în acest sens o pagină pilduitoare. În fața morții, Haushofer se gîndește la exemplul lui Schweitzer : „Eu nu-l cunosc pe medicul din Lambaréné ; / ca organist, lui Bach prinos i-aduce, / se-afundă-n viața celui stins pe cruce / și-n adîncimile gîndirii indiene. / / În gînd îl caut dincolo de zare, / pe lîngă Congo. L-aș fi întrebat, / de ce de lumea lui s-a-nstrăinat, / ca Africii s-aducă alinare ? / / El mi-ar răspunde fără șovăire — / și aș afla că inima lui, poate, / l-a îndemnat, în marea-i bunătate, / / sau poate-a vremii noastre încîlcire ; / sau poate „Orb ce ești !" mi-ar spune blînd, / la orgă **Arta fugii** intonînd". Respectul vieții implică de fapt și rezistența față de răul moral, față de doctrinele și realitatea întunericului.

În „Cum m-am apropiat de Albert Schweitzer", capitolul introductiv al cărții sale, Crișan Mircioiu menționează datoriile morale față de cei care l-au sprijinit în realizarea lucrării, îndeosebi generoasele îndemnuri ale profesorilor Valeriu Bologa și Onisifor Ghibu, acesta din urmă, „a cărui viață și operă închinată Patriei începe să fie cunoscută și recunoscută", fiind un spirit mult înrudit cu acela al lui Schweitzer, prin rectitudine morală, vocație pedagogică și energie de luptător, chiar dacă orientate în sens diferit. Așezîndu-și demersul sub stele îndrumătoare de o asemenea mărime, profesorul Crișan I. Mircioiu a scris o carte pregnantă ca un adevărat testament moral. O carte care trebuie citită !

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O RETROSPECTIVĂ** la Grand Palais a permis publicului și specialiștilor să revadă cele mai importante lucrări ale lui Fantin-Latour, un pictor încă mult controversat. Pierre Schneider publică în **L'Express** o cronică, sub titlul **Fantin-Latour, pompierul incendiar**, din care cităm : „Este epoca în care Gauguin profetizează că pictura viitorului va fi „muzicală". Ar fi putut Fantin să fie inventatorul acestui fel de pictură ? O... nu ! „Viseie", „viziunile" pe care le declanșează trombele wagneriene în opera sa pot fi reduse la simple reflexe din pictura lui Caravaggio, a lui Rubens sau Proudhon, înecate în aproximații sufletești. Nu sînt decît trupuri denudate în mod cast ori drapate cu cochetărie în peisaje cu nalbă. (...) Le lipsește trăsătura care făcea forța marilor opere simboliste : profunzimea onirică și calitatea picturală. Celor slabi, realitatea le reușește mai bine decît visele".

● **REEDITAREA** memoriilor lui Talleyrand la editura Plon, precum și apariția unui solid studiu al lui Michel Poniatowski, **Talleyrand și epoca Directoratului**, au suscitat noi considerații asupra cunoscutului personaj, o figură incitantă a vieții politice franceze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și din primele decenii ale celui de al XIX-lea, perioadă atît de bogată în evenimente pe scena istorică franceză și europeană. Un interviu semnat de Emmanuel de Roux și Jean-Didier Wolfromm prezintă opiniile istoricului și scriitorului Jean Orieux, unul dintre cei mai buni cunoscători ai vieții și „operei" lui Talleyrand. Cităm cîteva considerații ale lui Jean Orieux : „În legătură cu capacitatea vizionară a lui Talleyrand posedăm cîteva mărturii capitale. Lamartine, tînăr romantic și idealist, deschis la idei filantropice, îi face la un moment dat o vizită bătrînului Talleyrand. Iar poetul va rămîne stupefiat de discursul pe care i l-a ținut bătrîna fosilă, groparul atîtor regimuri politice. După ce i-a explicat concepția sa despre echilibrul european (...), Talleyrand i-a mărturisit : „Tot ceea ce am văzut pînă acum în materie de revoluție este nimic pe lîngă ceea ce se pregătește". Și a folosit, poate că pentru prima oară, expresia „masă". „Evoluția regimurilor politice se va face de acum înainte sub presiunea crescîndă a maselor populare". Lamartine a plecat stupefiat. A ținut însă minte, fără îndoială, pentru că la 1848 îl găsim alături de aceste „mase populare".

● **MEMORIILE** lui Jean Maugüé revelează un scriitor. Este poate un caz unic în literaturile europene, această apariție tardivă a unui personaj obscur, care nu justifică prin nici un fel de daruri neobișnuite un volum de memorii. Cu toate acestea, recenzia lui Raymond Aron, sub titlul, **Eliberat prin amintire**, se referă **la Dents agacées** cu toată căldura : „De la început, povestirea la persoana întîi devine un roman, avîndu-și justificarea în talentul autorului. Un om, o viață. Nici indulgență față de sine, nici severitate. Jean Maugüé nu se mai gîndește că și-a ratat viața, pentru că nu și-a ratat cartea. Poate că acuma ar trebui să mărturisească faptul că nici n-a vrut prea mult ceea ce nu a reușit în viață. Peste tot pe unde a trecut, Maugüé a lăsat o urmă de prietenie. Această fericire nici n-a avut nevoie s-o caute : îi era dăruită".

● **„CONTRASTE"** se intitulează expoziția deschisă la Sofia și reunind peste 200 de lucrări de artă modernă din Germania federală, în cadrul unui schimb care a permis, în anul 1982, și artiștilor bulgari să expună la München. Presa evidențiază îndeosebi caracterul inedit al selecției. Spre deosebire de manifestările similare, care sînt organizate de instituții specializate sau de muzee, în cazul expoziției de la Sofia, artiștii invitați au fost solicitați să-și aleagă singuri lucrările pe care voiau să le prezinte publicului bulgar. Sarcina reunirii lor a revenit Asociației federale a artiștilor. Ecoul amplu la critică probează că selecția a fost reușită, aducînd în prim plan lucrări îndrăznețe, propunînd imagini pregnante, cu un limbaj artistic evoluat.

● **PRIMA REPREZENTARE** integrală a piesei **Hamlet** a putut fi văzută la teatrul „Schaubühne" din Berlin, unde a durat de la ora șase a după amiezii pînă la miezul nopții. Critica remarcă faptul că **Hamlet** nu a fost jucată în întregime niciodată, tocmai datorită lungimilor sale, că nici Shakespeare nu a văzut-o în totalitate pe scenă. Direcția de scenă a lui Klaus Michael Grüber a fost cu osebire evidențiată de critici, precum și marea artă a lui Bruno Ganz în Hamlet și Jutta Lampe în Ofelia. Un text genial, cu o punere în scenă despre care toată lumea e de acord că depășește alte montări, totul concură la realizarea unui adevărat eveniment teatral european.

SPORT

Diavolul și-a recăpătat culoarea

Am, uneori, sentimentul că fotbalul ne mănîncă sămînța zilei de azi și ne dă speranța zilei de mîine. Aș putea merge mult mai departe cu închipuirile. Aș putea să vă spun, de exemplu, că o religie este atitudinea unui sentiment, iar o credință componența unui spirit. Nu-și au locul tribulațiile firoscoase pe marginea unei idei într-o presupusă cronică sportivă. Mă legitimez cu aceste **bravări** după ce am văzut — **cu ochii mei** — în orașul Kaiserslautern, oameni tineri îndoliind străzile cu zeci sau sute de metri de mătase neagră. Era a doua zi după meciul cîștigat de formația germană cu 3—2.

Jucătorii noștri, într-un autobuz care-i ducea spre aeroport, îmi făceau semne de bun rămas — eu rămîneam în ninsoare, de pripas și cu o sticlă de vin sub braț. Spectatorii vest-germani au primit înfrîngerea (nici o clipă n-au considerat că 3—2 e o victorie), cu generozitate. Au băut toată berea care era de băut la gheretele stadionului, au băut ceaiul sau romul cu ceai (de Jamaica ? de India ?) și, punînd **mînă de la mînă**, au aruncat pe teren și-n împrejurimi toate bombele fumigene. Mie-mi place mirosul războiului cînd nu sînt morți și răniți. Puțin mai mult zgomot îți dă fiori bărbătești. Vă informez că la Kaiserslautern, toți spectatorii s-au trezit din ceaiul cu Jamaică (citiți, vă rog, invers) în momentul cînd Geolgău a trimis mingea în plasă. Lumea-i lume și crede că știe multe, cînd de fapt n-are de unde să le știe pe toate. Ca poveste : eram între Balaci și Lucescu și-i întreb : băieți, am băgat gol ? Lucescu zice da, Balaci zice da, eu stau aplecat pe îndoială. Un minut! Arbitrul de margine indică centrul terenului. Arbitrul central, pe care l-am înjurat cu toate grijaniile, și nu-mi retrag niciuna — acordă golul. Fiți atenți la un amănunt pe care vă rog să-l strecurați sub rogojină : dăm golul, dar nimeni nu se repede în circa lui Geolgău, să-i rupă oasele cu îmbrățișări oltenești și să-i jupoaie ceafa cu sărutări. Prin urmare, zic eu către cei doi bărbați din stînga și din dreapta, nu e gol și-am mierlit-o ! Bogdaproste că n-am avut dreptate. După meci, m-am dus țintă la Geolgău și, uzînd de lipsa mea de caracter, l-am întrebat : Gheorghiță, cum a fost cu boaba ? Răspuns : nea Fănușe, cînd am văzut că nu-mi sare nimeni în spinare mi-a venit să plîng și mi-am strigat în gînd „bravo, mă, și p-ăsta l-ai dat din ofsaid". Am numărat apoi 16 pase în care vest-germanii n-au atins mingea, iar românii au fost acoperiți de aplauze. Într-o peluză a stadionului fluturau șase drapele tricolor. În clipa cînd bunul meu prieten Crișan i-a spuzit gura antrenorului advers înscriind un nou gol, cele șase drapele s-au făcut douășpe (fericirea e dublă), iar crainicul televiziunii vest-germane, care pînă atunci spusese că Universitatea este o echipă de studenți amatori, a luat-o pe dunga neagră, zicînd că da, Universitatea Craiova este o echipă alcătuită din opt ingineri și trei studenți. Să-i mai aud eu pe unii că se intră greu la facultate !

Junele spectator vest-german își plătește totdeauna biletul. În afara ziariștilor sportivi, în R.F.G., toți spectatorii își plătesc biletul, inclusiv președinții cluburilor, rudele apropiate, frații, mamele, chiar și soțiile și amantele jucătorilor — în cazul că au așa ceva ! (ne referim exclusiv la amante și nu la persoanele oficiale). Tot în țara cu pricina, orice june sau bătrîn spectator, dacă are în fundul curții un armăsar legat de-o garofiță, îi duce merticul de ovăz, snopul de fîn și trifoiul cu patru foi, străbătînd distanța de zece metri dintre casă și iesle, instalat confortabil într-un Mercedes-Benz ! Ei, bine, la meciurile de fotbal, majoritatea spectatorilor vin pe jos sau cu **zugul. Zug**, vrea să zică, tren. Cu această ocazie ei (spectatorii) îmbracă veșminte de cosmonauți, iar poliția se echipează cu mulți cîini hrăniți din belșug, cu măști de gaze și cătușe de argint. Poliția este plătită de organizatorii meciurilor, nu de către Stat. Polițiștii, luați cu chirie, își fac meseria ireproșabil. Mai pătimași decît mi-aș fi închipuit, spectatorii care nu cred unii în alții și se deplasează **cu zugul**, sînt primiți în gară cu o ploaie de pumni și cu diverse urări de bine. În timpul disputării partidelor au loc schimburi amicale de petarde, mușcături pe obraz și semnale de trompetă țipată. Să nu se înțeleagă, vă rog, că spectatorii vest-germani sînt niște tipi blestemați sau niște haimanale — eu am încercat să descriu doar partea pitorească, — cei mai mulți nemți sînt nemți sadea și cunosc perfect noțiunea de disciplină, civilizație și bun simț. Nu există, acolo, la vreun meci, un polițist care să se lege de un om la locul lui. Dacă s-ar întîmpla așa ceva ar cădea prefectul poliției și toți subalternii domniei sale. Dar să ne întoarcem la uzinele Krupp. Vest-germanii numesc Universitatea Craiova Uzina Krupp a răsăritului. Eu am văzut în culori meciul retur al Craiovei, aflîndu-mă într-un oraș din liga hanseatică. Foarte frumos. Crainicul lor îl invoca pe Dumnezeu și anunța, uimit : domnilor, noi știam că diavolul se numește Ilie Balaci, Rodion Cămătaru și Aurel Țicleanu, și, iată, apare sub numele său adevărat, se numește Negrilă... Schwartz, schwartz, schwartz !De ce naiba ne-om fi închipuit noi că diavolul e blond ? Cine crede în culori fistichii pierde, românii au cîștigat în alb-negru și, spre cinstea lor, pe merit. Acești băieți dintr-un oraș de departe, care începe să intre în istorie, sînt niște vrăjitori.

Alo, șamanii din Craiova : eu am fost la Lisabona și m-am întors cu bine. Vă doresc din suflet același lucru.

Fănuș Neagu

P.S. **Ultima jimblă.** Portarul lui Kaiserslautern, întrebat de un reporter al Bild-ului : ce părere ai de bara lui Balaci, a răspuns : nu am nici o părere, eu m-am dus să scot mingea din plasă. Eu am văzut golul !

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Baiș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
13
(1 091)
Sîmbătă
2 aprilie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

O NAȚIUNE UNITĂ, O VOINȚĂ FERMĂ DE A URMA BĂRBATUL CARE DĂ NUME ISTORIEI NOASTRE

ÎN NUMELE ADEVĂRULUI

UNITATEA OAMENILOR MUNCII, FĂRĂ DEOSEBIRE DE NAȚIONALITATE, A CONSTITUIT ÎNTOTDEAUNA – ȘI CONSTITUIE ȘI ASTĂZI – CHEZĂȘIA VICTORIEI ÎN LUPTA REVOLUȚIONARĂ, ÎMPOTRIVA ASUPRIRII, PENTRU ELIBERAREA SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, PENTRU FĂURIREA UNEI ORÎNDUIRI NOI, FĂRĂ ASUPRITORI, A UNEI ORÎNDUIRI A OAMENILOR LIBERI ȘI STĂPÎNI PE BOGĂȚIILE PATRIEI LOR, PE DESTINELE LOR.

NICOLAE CEAUȘESCU

Eveniment de o deosebită rezonanță în viața social-politică a patriei, recenta **Ședință comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană,** care a urmat plenarelor consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, se constituie într-o expresie profund revelatoare a democrației societății noastre. Cuvîntarea secretarului general al partidului dă acestui eveniment dimensiunea unui înscris **al** istoriei contemporane punînd în lumină un mare adevăr ce aparține ființei noastre, construcției noastre de conștiință : „După cum este bine cunoscut, una din marile cuceriri ale orînduirii noastre socialiste este asigurarea deplinei egalități în drepturi pentru toți cetățenii și fiii patriei noastre comune — Republica Socialistă România". A face din „problema națională" cu trena ei de nedreptăți și de umilințe atît de caracteristice orînduirilor trecute o stare de egalitate și demnitate deplină pentru toți fiii țării, în numele dreptului inalienabil al ființei umane de a se afirma fără o îngrădire în spațiul de aur al patriei comune, pentru binele acestei patrii, pentru viitorul ei fericit — iată sensul unei profunde mutații prin care se legitimează, acasă și în lume, epoca noastră, **epoca Nicolae Ceaușescu.**

Sublinia în cuvîntarea ținută la ședința comună, secretarul general al partidului : „Am dori — și repet și acum, — ca și în alte țări, naționalitățile să se bucure cel puțin de aceleași drepturi ca cele din România. Noi vom face totul să dezvoltăm și să asigurăm întotdeauna cele mai bune condiții de afirmare a egalității în drepturi, a participării tuturor fiilor patriei la întreaga activitate, la făurirea unei vieți demne, libere, la întărirea independenței și suveranității României !".

Pentru toți cetățenii patriei, români, maghiari, germani și de alte naționalități participarea la prezent și viitor se traduce în limba comună a muncii și a dragostei de țară.

Și în acest unanim efort constructiv, rolul literaturii și al artei, al culturii noi, socialiste se cere ilustrat cu pregnanță prin opere angajate, de înaltă valoare artistică în care să pulseze viața adevărată a țării, a oamenilor ce o zidesc pe măsura idealurilor lor. În egală măsură, cuvîntul creatorilor trebuie să exprime riposta hotărîtă împotriva clevetirilor denigratoare ale acelor care încearcă la microfoane ori în jurnale plătite din fonduri le unor oficine de spionaj să discrediteze România și cultura română și să-i convingă pe cei săraci cu duhul ori cu conștiința că grija pentru țară și adevărul însuși s-au mutat peste noapte în subsolurile unor metropole apusene.

Sînt datorii ale noastre, la împlinirea cărora ne cheamă secretarul general al partidului, bărbatul al cărui geniu politic iluminat de o adîncă și totală dragoste de țară și-a pus definitiv amprenta asupra istoriei noastre. În numele condițiilor minunate de muncă, de viață, de învățătură create tuturor cîți trăiesc pe pămîntul românesc, în numele spiritului de deplină echitate, de participare democratică „la tot ce devine în patrie" a fiecărui cetățean.

Măsura timpului, măsura ființei noastre ca dimensiuni ale afirmării nu pot și nu vor putea niciodată să-și afle rosturile plenare decît aici, acasă, în patria comună a năzuințelor și vieții noastre. O lege suprem omenească, avînd acoperirea totală de adevăr în învățăturile istoriei acestui pămînt străbun, pe care recenta cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu o investește cu sensurile actualității, cu puterea vizionară a gîndirii și înfăptuirii viitorului de pace și progres al României.

Luceafărul

INDEPENDENȚA — sculptură realizată de Gabriela Manole Adoc și Gheorghe Adoc

În pagina a 2-a
Cifre și date revelatoare privind statutul și drepturile naționalităților conlocuitoare din România

În pagina a 12-a
POEȚI DIN BALCANI

Spiritul viu, creator al marxismului

La o sută de ani de la dispariția din viață a fondatorului său, marxismul reprezintă mai mult decît o filosofie între atîtea altele, mai mult decît o doctrină economică sau politică încrustată în istoria ideilor umanității. Impactul intelectual al marxismului asupra lumii contemporane este colosal, adînc restructurator, decisiv. Gîndirea marxistă a devenit o parte inalienabilă a spiritualității universale, iar Marx se alătură unei pleiade de gînditori fără de care progresul spiritual al omenirii ar fi de neconceput : Platon, Aristotel, Spinoza, Rousseau, Hegel, Kierkegaard. Dar Marx nu a fost numai un gînditor sau mai exact nu a fost un gînditor în accepția tradițională a termenului. Un gînditor care să contemple lumea. El a fost în egală măsură un revoluționar, un om de acțiune, un vizionar care a făurit cu tenacitate instrumentele menite să confere proiectului său istoric un sens real. Într-o formulă lapidară și sugestivă H. Lefebvre, unul dintre cei mai autorizați comentatori ai operei lui Marx, surprindea tocmai această ipostază a marxismului, „o gîndire devenită lume", o filosofie ce și-a transgresat condiția, întemeind o nouă ordine a lucrurilor, o practică chemată să transforme în mod radical, revoluționar realitatea. Marxismul este în același timp o filosofie a praxisului și o nouă practică teoretică.

În condițiile lumii contemporane, opera lui Marx constituie nu numai un sistem de referință, una din marile linii de forță ale confruntărilor de idei ce caracterizează epoca în care trăim, ea reprezintă și o miză de excepțională însemnătate a acestor confruntări teoretice și ideologice. O miză în jurul căreia gravitează nu mai puțin opțiunile și strategiile legate de dezvoltarea și viitorul omenirii.

Moștenirea teoretică marxistă este desigur proteică, plină de semnificații. Adevărurile fundamentale ale marxismului s-au impus prin însăși validarea istorică a ideilor lui Marx care au încetat să mai reprezinte un ideal sau o utopie, o conjectură, o posibilitate sau o probabilitate îndepărtată, pentru a deveni un uriaș experiment istoric, o nouă societate **in statu nascendi.**

Efortul apropierii spiritului genuin al ideilor lui Marx s-a confundat însă nu de puține ori cu încercarea de a aplica gîndirii marxiste corsetul unor scheme simplificatoare și partizane, privînd-o de nervul și substanța ei medulară. Neînțelegîndu-se întotdeauna că spiritul viu, creator al marxismului rezidă în vocația sa dialectică, în deschiderea spre istorie și umanismul integral, s-a ajuns, într-o perioadă nu prea îndepărtată de noi, la dogmatizarea și canonizarea unei gîndiri care, prin toate determinațiile sale, se refuza oricărei interpretări unilaterale, rigide. Nimic nu este mai străin de spiritul autentic al marxismului decît suficiența osificată a unor adevăruri considerate **a priori** indubitabile și infailibile, decît cantonarea în planul certitudinilor peremptorii și confortabile și eschiva din fața solicitărilor de ordin epistemologic și practic-acțional pe care le ridică în fața tuturor celor ce se revendică de la gîndirea lui Marx, istoria, realitățile obiective, mersul înainte al societății.

Nu întîmplător, Gramsci regăsea în istoricism și în umanism adevăratele fundamente ale filosofiei praxisului, ale filosofiei lui Marx : „Filosofia praxisului este istorismul absolut, gîndirea devenită absolut încorporată în lume și terestră, un umanism absolut al istoriei". Suprema realizare a marxismului o constituie fuziunea dintre teorie și praxisul revoluționar. Dar această fuziune este inconceptibilă în absența recursului la istorie, la istoria trăită a societății omenești, în absența recursului la omul real, concret, subiect și obiect al istoriei. Marx s-a arătat interesat nu atît de reconstituirea unei istorii plauzibile a omenirii. El a căutat cu obstinație principiul motor al istoriei, descifrarea sensului mișcării istorice. Pentru Marx înțelegerea succesiunii modurilor de producție însemna totodată depistarea condițiilor ontologice ale manifestărilor specifice geniului uman. Situarea fenomenelor istorice în cadrul lor obiectiv determinant constituia pentru Marx mai mult decît o exigență epistemologică, resimțită imperios. Orice fenomen propriu umanității este legat de anumite determinații de loc și timp, de caracterul național și de clasă, al indivizilor și colectivităților angrenate în mișcarea istorică. Acesta este un fapt obiectiv al istoriei. Preocupat să dea o expresie coerentă concepției sale despre revoluția socială, Marx a acordat o atenție deosebită tuturor cauzelor și condițiilor susceptibile de a contribui la întemeierea unei „metodologii a acțiunii istorice". Din această perspectivă interesul pe care l-a arătat Marx pentru istoria poporului român, pentru lupta sa multiseculară pentru apărarea ființei sale, a libertății și independenței sale, este extrem de semnificativ. Marx integra în mod organic întreaga problematică a istoriei poporului nostru în marele flux istoric al mișcării europene de emancipare națională și socială a popoarelor oprimate, aflate la răscrucea marilor imperii și în calea tendințelor lor expansioniste. Studiind geneza și metamorfozele relațiilor sociale specifice comunităților umane dezvoltate de-a lungul istoriei în spațiul carpato-danubian și ulterior în perimetrul principatelor române, Marx a extras elementele necesare întăririi demonstrațiilor pe care le urmărea. Marx a înțeles de asemenea esența chestiunii românești în contextul istoriei europene. Referindu-se la țărănimea română, în care vedea nu numai o clasă socială implicată în procesele economice, sociale și politice prefigurînd modul de producție capitalist și societatea civilă și politică inerentă acestuia ci și elementul de continuitate istorică în spațiul carpato-danubian, Marx nota la un moment dat : „**Țăranii.** Rasă puternică, primitivă, în special în munți și în Banatul Craiovei. La fel țăranii din Transilvania. Ironici. Fizionomie meridională. Zeflemiști. Mare putere de asimilare. Traian e un fel de zeu național... Costumul țăranului de la Dunăre e același ca pe timpul lui Traian". Marx a cercetat îndeaproape nu numai evenimentele turbionare ale istoriei românilor din secolul trecut (răscoala lui Tudor Vladimirescu, revoluțiile de la 1848 din țările române) ci și structura raporturilor de producție și de schimb, reglementările juridice, modificările instituțiilor sociale și politice survenite de-a lungul vremii. Reliefînd rolul progresist al maselor populare în revoluția de la 1848 din Țara Românească, Marx accentua : „În tabăra de la Izlaz, poporul de țărani inaugurează revoluția ; la București o salvează ; în Tabăra lui Traian numai el nu-și pierde nădejdea".

Urmărind atent mersul evenimentelor, Marx considera că revoluția europeană își extindea

Mihai Milca

Continuare în pag. a 11-a

„Bietul Ioanide" — o capodoperă a disimulării (I)

Romanul **Bietul Ioanide** debutează cu scena în care Gaittany îi amintește lui Ioanide de întîlnirea de a doua zi, la ceaiul oferit de Saferian Manigomian. Ioanide protestează și construiește în serie proteste pentru a evita vizita. Gaittany este năucit de tot ce aude, căci obiectiile lui Ioanide intră în contradicție cu opiniile aceluiași, exprimate în alte ocazii. Dar arhitectul nu poate fi oprit. El fabulează impenitent, devenind perfect convingător, chiar și pentru sine. Naratorul intervine, lămurind lucrurile : „Însă în realitate lucrul era mai simplu : singura cravată pe care o putea pune într-o astfel de împrejurare i se rupsese în mînă. De unde repulsia complicată împotriva casei Saferian Manigomian". Cum apare arhitectul în acest prim contact ? Un fantast și un estet, care impune celorlalți prin calitatea demersului său intelectual. Ce cred, în absența lui, ceilalți despre Ioanide, aflăm în secvența imediat următoare, care se desfășoară în casa lui Manigomian. „Ce om original !" — exclamă Angela Valsamaky-Farfara. „Ioanide e epicurean, Ioanide umblă acum după femei. El este Ahile în veșnică expediție erotică, filozoos, iubitor de viață !" — opinează Panait Sufletel, „Îl socotesc, după umila mea părere, cel mai mare arhitect pe care l-am avut" — întoarce lucrurile în plan profesional precautul Dan Bogdan, „Domnul Ioanide (...) are idei mari, este artist, îl cunosc..." — remarcă Saferian, „E un om priceput, care dacă ar fi fost ordonat, putea să ajungă cineva" — rectifică Pomponescu, „Ioanide e un om original, e șarmant, ce mai vorbă !" — revine și conchide madam Valsamaky.

După venirea lui Ioanide, naratorul omniscient ne comunică și gîndurile altora : „Bonifaciu Hagienuș nu credea deloc că Ioanide e un visător. Îl socotea, dimpotrivă, pozitiv, viclean, corupător de femei. Își exprima în el propriile lui aspirații, agravîndu-se în transpoziție ; „Pe de altă parte, Ioanide mai era obiectul de contemplație și reflecție al lui Gonzalv Ionescu. Acesta se întreabă sincer cum un om așa de mediocru ca arhitectul — asta era opinia lui — poate fi profesor în învățămîntul superior și un

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 5, 6, 7 și 8 :
ANTOLOGIA LUCEAFĂRULUI

Simfonia textului

Strigăt baudelairian al cărnii amenințate de moarte, ecoul baladesc, tînguire psalmică sau doină de dor, cîntec trubaduresc în genul „trobarclus" al lui Arnaut Daniel ori badinaj suprarealist gen André Salmon, poemele lui Cezar Ivănescu (din „Fragmente din Muzeon"), au fost înțelese de unii doar ca simplu exercițiu în limite livrești. Ele reprezintă totuși mult mai mult decît atît, este un **rod** al muzicii sferelor și, simultan, portativ pe care se intersectează și coabitează registre sonore distincte, a căror interferență probează cristalizarea unei concepții orfice asupra creației. Poezia lui Cezar Ivănescu își afișează cu superbie această heraldică asimilată organic, topind, de cele mai multe ori, portative întregi într-un singur ecou estompat. Ce altceva este semnul exclamației așezat în mod frecvent înaintea textului decît poarta de sunet, interjecția împietrită, primul țipăt al progeniturii pe care poetul o rupe de sine, ecou al unei trăiri la modul simfonic, și în același timp, preludiul simfoniei de la nivelul textului. „Adamismul" poeziei lui Cezar Ivănescu, gest de curaj și de umilință deopotrivă, constă tocmai în reprimarea oricărui impuls de falsă orfevrerie, desființînd decorurile și eliminînd „cosmetica" ad-hoc a textului ori ingenuitățile dubioase. Această atitudine are drept efect imediat o largă perspectivă asupra geneticii textuale : aisbergul cu care comparam poemul lui Cezar Ivănescu oferă contemplației atît partea de la suprafață, cu semnul său distinctiv al exclamării cît și colosul din adîncuri,

Cristian Moraru

Continuare în pag. a 10-a

REMEMORĂRI

Nichita

O pasăre spintecînd noaptea
ca un pumnal de Toledo,
foșnetul aripii ei prin aerul rece ca
moartea,
stelele căzînd decapitate în pulberea
fină
ca niște cuvinte lovite în creștet
de ciocul ei necruțător.
E sortit neodihnei, nesomnului,
picioarele i s-au retras în trup,
un zbor e totul, neodihnă perpetuă,
în aerul rece ca moartea odihnindu-se,
decapitînd stelele,
o piramidă de stele crescînd către ea,
tot mai sus, pînă aproape de trupul ei,
o piramidă de stele, cuvinte decapitate,
sudate una de alta, postament suitor,
tot mai aproape, tot mai aproape...
Și pasărea nu se așează, osîndită
zborului,
felului ei de a fi,
tremurătoare lacrimă transparentă
pe Cerul dintîi...

Mircea Micu

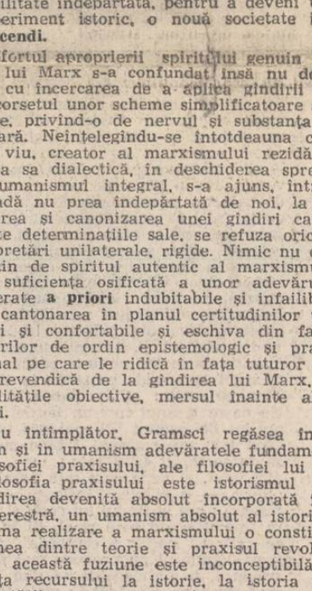

Fotografie de Ion Cucu

● În pagina a 3-a : ● **NICHITA STĂNESCU la 50 de ani** ● **Semnează :** ● **Grigore Hagiu** ● **Marin Mincu** ● **Paul Dugneanu** ● **George Dinizvor** ● **Dumitru M. Ion.**

ÎN TREACĂT

Aventura interioară a prudenței

Cunosc de mult gestul mare, larg, curajos și cutezător dar cu șanse de nesansă să-l știm tot cam de multișor și pe celălalt : gestul, atitudinea mică, meschină, contractilă și cu șansă de izbîndă.

Îmi stăruie în memorie și auz și replica densă dată inițiativelor, replică mai întotdeana generoasă, moleșitoare, lîncedă, ineficientă și incoloră.

— Înțelegem și apreciem ce vrei să faci dumneata, poate că ar fi bine, dar înțelege-ne și d-ta pe noi, coeficientul de risc dacă nu chiar de aventură...

Și începe un declin al eschivei și al responsabilităților și acest declin este mai discrepant și mai șocant acum decît oricînd și are implicații morale și materiale adînci. Pentru că acum trăim și traversăm o perioadă de declanșări și descătușări de energii proaspete și cutezătoare pe care le organizăm și le disciplinăm creator pe coordonate largi și generoase.

În acest context, blindarea în spatele și în numele chibzuinței și prudenței bătrîni-

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 11-a

ÎN PAGINA a 4-a :
INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»
ȘTEFANA VELISAR TEODOREANU :
«UN VIS PE CARE AM AVUT NOROCUL SĂ-L TRĂIESC»

PENTRU NAŢIONALITĂŢILE CONLOCUITOARE DIN ROMÂNIA

Dezvoltarea economică a tuturor judeţelor ţării — temelie a deplinei egalităţi în drepturi

● În timp ce în anul 1981 **volumul investiţiilor** din întreaga economie a României a fost de circa 5 ori mai mare decît în anul 1965, FONDURILE DE INVESTIŢII DESTINATE JUDEŢELOR MENŢINUTE DE VECHILE REGIMURI DINAINTE DE ANUL 1944 ÎN ÎNAPOIERE ECONOMICO-SOCIALĂ au sporit astfel : în judeţul **Sălaj** — de aproape 22 ori, în **Covasna** — de aproape 14 ori, în **Satu Mare** — de 6,9 ori, în **Harghita** — de 6,2 ori.

● Orientarea prioritară a investiţiilor spre zonele în trecut mai puţin dezvoltate a asigurat CREŞTEREA între anii 1965—1981 a PRODUCŢIEI INDUSTRIALE — faţă de dinamica înregistrată pe ţară (de circa 5 ori), în judeţul **Sălaj** de 15 ori, în **Covasna** de 7,6 ori, în **Satu Mare** de 6,1 ori, în **Harghita** de 5,4 ori. Ca urmare, în perioada 1976—1980 au înregistrat ritmuri de creştere superioare celui mediu pe ţară, de 9,5 la sută a producţiei industriale, judeţele : **Sălaj** — 20,6 la sută, **Covasna** — 17,7 la sută, **Harghita** — 11,9 la sută.

● În vreme ce PONDEREA PERSONALULUI DIN INDUSTRIE în totalul populaţiei ocupate în anul 1981 reprezenta 36 la sută pe ansamblul economiei româneşti, acest indice era de peste 51 la sută în judeţul **Covasna,** de peste 53 la sută în **Harghita,** de aproape 50 la sută în **Satu Mare,** de aproape 40 la sută în **Sălaj.**

● Dacă în anul 1980, comparativ cu 1976, NUMĂRUL APARTAMENTELOR DATE ÎN FOLOSINŢĂ pe ansamblul ţării a sporit cu peste 41 la sută, creşterea a fost cu 105 la sută în judeţul **Covasna,** cu aproape 70 la sută în **Harghita,** cu 55 la sută în **Satu Mare.**

Participarea activă la conducerea societăţii

● Din cei 369 deputaţi în Marea Adunare Naţională, **41 fac parte din rîndul naţionalităţilor conlocuitoare,** iar **în consiliile populare 6 340 deputaţi sînt maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi.**

● În judeţele cu populaţie maghiară mai numeroasă, procentul deputaţilor din rîndul acesteia este, corespunzător, mai mare : **27 la sută la Cluj, 40 la sută la Bihor, 47 la sută la Satu Mare, 86 la sută la Harghita.**

● Naţionalităţile conlocuitoare sînt reprezentate proporţional cu ponderea pe care o ocupă în ansamblul populaţiei în toate organismele democraţiei noastre : Consiliul Naţional al Oamenilor Muncii, Consiliul Naţional al Agriculturii etc. Din totalul de 1 591 membri ai Consiliului Naţional al Oamenilor Muncii, **1 430 (89,9 la sută) sînt români, 124 (7,8 la sută) sînt maghiari, 30 (1,9 la sută) germani, 7 (0,4 la sută) alte naţionalităţi conlocuitoare.**

● **Peste 11 la sută** din cadrele ce-şi desfăşoară activitatea în organele şi aparatul de partid, în organizaţiile de masă şi obşteşti, în presă provin din rîndul naţionalităţilor conlocuitoare.

● Crearea consiliilor oamenilor muncii aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare a stimulat considerabil participarea acestora la conducerea treburilor obşteşti, la soluţionarea problemelor lor specifice.

Acces neîngrădit la ştiinţă şi învăţămînt

● În ţara noastră, din cele 29 244 unităţi şcolare existente, **3 517 funcţionează în limba de predare a naţionalităţilor conlocuitoare, în care sînt cuprinşi aproape 350 000 de elevi.**

● ÎN LIMBA DE PREDARE MAGHIARĂ funcţionează în anul şcolar 1982—1983 : în învăţămîntul preşcolar — **1074** unităţi şi secţii, cu **56 510** copii şi **2 167** cadre didactice ; în învăţămîntul primar şi gimnazial — **1 307** unităţii şi secţii, cu **183 154** elevi şi **9 572** cadre didactice ; în învăţămîntul liceal — **373** unităţi şi secţii, cu **47 620** elevi şi **1 637** cadre didactice ; în învăţămîntul profesional — **5** unităţi şi secţii, cu **556** elevi.

● ÎN LIMBA DE PREDARE GERMANĂ funcţionează : în învăţămîntul preşcolar — **279** unităţi şi secţii, cu **12 543** copii şi **431** cadre didactice ; în învăţămîntul primar şi gimnazial — **324** unităţi şi secţii, cu **30 454** elevi şi **1 567** cadre didactice ; în învăţămîntul liceal — **65** unităţi şi secţii, cu **6 444** elevi şi **199** cadre didactice.

● Studenţii proveniţi din rîndul naţionalităţilor conlocuitoare se ridică la **12 733** din totalul de 173 941 cîţi se pregătesc astăzi în România. Dintre aceştia, **8 900** studenţi sînt de naţionalitate maghiară, iar **2 095** sînt de naţionalitate germană.

● În anul şcolar 1981—1982 **s-au editat 838 titluri de manuale şcolare,** din care **188 în limbile naţionalităţilor conlocuitoare.**

Largi posibilităţi de cultură şi educaţie

● În limbile naţionalităţilor conlocuitoare apar 53 DE PUBLICAŢII, cu un tiraj total anual de **133 426 538 exemplare.** Pentru cititorii de limbă maghiară apare un număr de **33** publicaţii, într-un tiraj anual total de **aproape 85 milioane** exemplare, iar pentru cei de limbă germană — **7** publicaţii, într-un tiraj anual total de **peste 19 milioane** exemplare.

● În ţara noastră funcţionează 14 TEATRE şi SECŢII DE TEATRU în limbile naţionalităţilor conlocuitoare, care susţin anual **3 272 spectacole,** vizionate de PESTE 1 100 000 SPECTATORI. Dintre acestea, în limba maghiară funcţionează **10** teatre, care în anul 1982 au prezentat aproape **2 500** spectacole, vizionate de **954 607** spectatori, iar în limba germană funcţionează **3** teatre, care anul trecut au prezentat **471** spectacole, vizionate de **125 440** spectatori.

● **Anual, în România se editează 293 de titluri de cărţi,** cu un tiraj de **2 263 000 exemplare în limbile naţionalităţilor conlocuitoare.**

● Numărul orelor-program realizate anul trecut în limba maghiară, la emisiunile de radio şi televiziune, a fost de **2 528,** iar în limba germană — de **781.**

● **La ultima ediţie a Festivalului naţional „Cîntarea României" au participat 9 157** formaţii artistice ale naţionalităţilor conlocuitoare, cuprinzînd **232 686** membri.

CRONICA LITERARĂ

EUGEN LOVINESCU: «Opere, I»

II

Indiferent de anotimpul social şi politic, E. Lovinescu a fost un autor fecund care a găsit întotdeauna înţelegerea editorilor. În ultimii ani ai vieţii, în timpul dictaturii antonesciene, el reuşeşte să tipărească, inspirat de I. Petrovici, şase din cele opt volume ale ciclului său junimist : **P.P. Carp, critic literar şi literat** (1941), **Titu Maiorescu şi posteritatea lui critică,** (1943), **Antologia ideologiei junimiste** (1943), **Antologia scriitorilor ocazionali** (1943), **Titu Maiorescu şi contemporanii lui,** 2 vol. (1943-1944). Ele înfăţişează mai ales pe istoricul literar E. Lovinescu. La celălalt capăt al drumului străjuiesc **Paşii pe nisip,** cele două volume de început, (1906), unde vom găsi mai ales ipostaza criticului. Faţă de istoricul literar refugiat la bătrîneţe în climatul de idei al junimismului, tînărul E. Lovinescu este, în **Paşi pe nisip,** un om al actualităţii literare.

Paşi pe nisip conţine portretul de tinereţe al criticului, de care acesta s-a desolidarizat în timp, lăsînd uitarea să se aştearnă peste aceste volume, niciodată reeditate integral, deşi unele articole aici îşi încep singulara carieră de texte călătoare pe care o au bună parte din scrierile de tinereţe ale lui E. Lovinescu. În **Paşi pe nisip** vom găsi cîteva din trăsăturile care-i vor caracteriza gestul critic de-a lungul întregii lui activităţi.

Interesant este că E. Lovinescu a debutat ca exeget al literaturii sămănătoriste şi că lista de autori la care se opreşte în **Paşi pe nisip** este cu precădere sămănătoristă. Octavian Goga, St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, Brătescu-Voineşti, I. Popovici Bănăţeanu, C. Carp, I. Gorun, C. Sandu-Aldea, Elena Farago, I. Agârbiceanu, V. Pop, E. Gîrleanu, N.N. Beldiceanu, Iorga, Em. Grigorovitza, Constanţa Hodoş, Ilarie Chendi, Tudor Cercel sînt scriitori care fac literatură sămănătoristă ori comunică pe o cale sau alta cu această literatură. Adversarul de mai tîrziu al sămănătorismului scrie cordial despre reprezentanţii unui curent literar pe care-l va repudia în chip programatic, nu fără a-şi manifesta încă de pe acum gustul şi opţiunile literare. E. Lovinescu are plăcerea analizei şi cîţiva scriitori, Goga, Sadoveanu, Iosif, sînt întorşi pe toate feţele. Alţii se bucură doar de „figurine literare" în care ambiţia este de a surprinde nota definitorie şi rezistenţa artistică a producţiei literare cercetată. Criticul nu practică analiza indiferentă oricît ar încerca să se refugieze în spatele unei disecţii neutrale fără intenţii de program. Analizele poeziei lui Goga sînt scrise după cele la Iosif şi judecarea lor antitetică se impune. La Goga, E. Lovinescu preferă energia şi dramatismul versurilor, la Iosif îi displace tocmai lipsa de energie, „duioşia pasivă". Preferinţa pentru eroii energici, de tipul Păturică ori Scatiu, îşi are aici un precedent. La Sadoveanu îi displace romantismul povestirilor dintîi, dar nu respinge observaţia realistă asupra vieţii satului din **Crîşma lui Moş Precu,** deşi, ne-o spune în altă parte, naturalismul înjoseşte. Idiosincrazia lui E. Lovinescu la tematica lumii rurale începe să funcţioneze de la primul volum, fie în analizele de autori, fie în articole de caracter programatic. De pe acum literatura cu ţărani i se pare abundentă şi pentru a combate ceea ce el considera a fi inflaţie literară încearcă chiar a reconstitui un trecut nerural literaturii anterioare. Din necesităţi de demonstraţie chiar Vlahuţă este considerat de origină urbană, ceea ce vine împotriva adevărurilor biografiei scriitorului născut în satul vasluian Pleşeşti. Una din primele izbucniri „antiţărăniste" ale lui E. Lovinescu este prilejuită de apariţia primelor volume sadoveniene. Este interesant cum vede pe ţăran la 1906 autorul **Paşilor pe nisip :** „Viaţa lor e simplă şi scurtă. Se naşte ţăranul într-un bordei umil, cu cîteva prăjini de pămînt. El mai are încă şapte fraţi. Cînd tata nu e acasă, îl bate mama. Cînd tata se întoarce, îl bate tata ; iar cînd nu-l bate nici unul, el vede cum tata bate pe mama. Copilăria — o bătaie. Tinereţea — un necaz. Se însoară ; are la rîndul lui copii şi femeie, pe care în fine îi poate bate şi el. Şi în această bătaie se răzbună parcă o copilărie amară. O duce greu. Pămîntul nu produce mai nimic ; iar dacă produce, banii cîştigaţi se duc la cîrciumă. Şi cînd cîrciuma a apărut în viaţa ţăranului, atunci cadrele generale ale acestei vieţi sînt trase". Sînt aici toate poncifele unei reprezentări limitate a vieţii ţărăneşti, care vedea în ţăran un animal sumar şi bizar. Este evident că E. Lovinescu nu cunoaşte în realitate lumea pe care o caracterizează atît de sever şi că ne oferă o construcţie livrescă şi partizană. În **Mişcarea literară** recunoaşte de altfel că incursiunea sa antiţărănistă se face într-un mod prea puţin documentat. **Literatura şi critica noastră** are drept scop principal demonstrarea că orientarea către tematica rurală este eroare. „Ce literatură ne trebuie ?" se întreabă E. Lovinescu încă din capul acestui articol programatic. Răspunsul este că în nici un caz o literatură ţărănească pe motiv că nu în ţărănime se exprimă cel mai bine spiritul unui popor. Deşi are aparenţa unui studiu de istorie literară, **Literatura şi critica noastră** este un articol program. Cine se inspiră din viaţa ţărănească se face vinovat faţă de frumos. Oricît ar fi apărat E. Lovinescu de propriile sale afirmaţii, **Paşi pe nisip** dezvăluie clar o ruralofobie care depăşeşte cadrul judecăţilor literare. Foarte interesantă ca expresie a unui program şi a unei personalităţi în devenire, această ruralofobie trebuie numită ca atare cu atît mai mult cu cît ea a marcat puternic întreaga activitate a criticului. E. Lovinescu minimalizează sau ignoră în subcapitolul **Problema ţărănismului în literaturile străine** o întreagă serie de opere care i-ar fi spulberat susţinerile.

Este din păcate o întoarcere înapoi, dincolo de soluţiile cîştigate de critica literară românească. Opiniile lui Gherea de la 1894 asupra aceleiaşi probleme, tipărite în **Ţărmul în literatură,** sînt mai moderne şi mai deschise decît cele de la 1906 semnate de E. Lovinescu. Deosebirea stă în faptul că Gherea priveşte materia examinată obiectiv şi mai ales fără idei preconcepute. Pentru E. Lovinescu, **Năpasta** este o dramă ţărănească nespecifică, criticul reiterînd la 1906 opinii vehiculate vehement la apariţia piesei, opinii cărora le răspunsese admirabil tot Gherea prin articolul **Criticii noştri şi Năpasta,** în care se combăteau convingător la 1891 opinii de felul celor formulate de E. Lovinescu în 1906 la adresa **Năpastei** şi a literaturii ţărăneşti. Gherea considera că toate criticile la adresa **Năpastei** provin dintr-o prejudecată fundamentală asupra sufletului şi vieţii ţărăneşti. **Criticii noştri şi Năpasta** este o coerentă şi luminoasă pledoarie pentru drepturile lumii rurale de a figura în orice operă literară tocmai pentru rezervele ei de umanitate. Faţă de acest precedent, E. Lovinescu cu teoriile sale din **Paşi pe nisip** despre lumea rurală este anacronic. Atunci cînd însă vorbeşte despre caracterul de doctrină al acestui ţărănism literar, despre falsitatea literaturii care decurge din caracterul doctrinar al acestui curent, E. Lovinescu este îndreptăţit. El analizează de altfel şi o mostră de asemenea literatură, proza lui V. Pop în care nu observarea vieţii este hotărîtoare ci idealizarea doctrinară şi prin urmare şi neartistică a vieţii rurale. În ansamblu primul volum al **Paşilor pe nisip** afirmă un critic literar dinamic cu un punct de vedere format asupra literaturii şi cu liniile viitorului profil conturate încă de pe acum. Vocaţia polemică a lui E. Lovinescu este probată indiscutabil de cel de al doilea volum al **Paşilor pe nisip,** carte mai puţin organizată şi unitară decît prima. Desfăşurarea calmă, senină, din primii **Paşi pe nisip** lipsesc. Figurinele sînt scurte, nervoase, polemice. Cea despre N.N. Beldiceanu, practic un mic pamflet, începe antologic : „Din volumul d-lui N. Beldiceanu înţelegem că lumina e albă, cerul albastru sau siniliu, noaptea e neagră, giubeaua e untdelemnie, pălăria e măslinie, aţa e albă, seara e fumurie, praful e cenuşiu, focul e roşu, para lămpii e galbenă, ceaţa e viorie, fumul e albastru, botinele sînt portocalii. Mai înţelegem de asemenea că d. Beldiceanu pînă acum n-are talent". Paginile din al doilea volum al **Paşilor pe nisip** sînt mai aproape de viitoarele pagini ale criticului E. Lovinescu, decît primele. Cartea stă sub semnul polemicilor cu N. Iorga, pe care-l privesc atît. **În loc de prefaţă** cît şi ultimul articol : **„Direcţia nouă a d-lui Iorga.** Notele personaliste ale criticii lui E. Lovinescu, atît de pronunţate mai tîrziu cînd va fi vorba mai ales de confraţii critici, apar aici clar exprimate. **„Direcţia nouă" a d-lui Iorga** nu este din păcate o polemică de idei ci o lungă şicană servită cu artă literară. Plăcerea de a scrie este de altfel recognoscibilă peste tot în paginile **Paşilor pe nisip.** Pagina se umflă din versiunea desfăşurării frazelor, articolul se amplifică, dar nu întotdeauna şi corpul lui ideatic. Pentru E. Lovinescu scrisul este o formă de narcisism. Concizia lipseşte şi nu întîmplător criticul însuşi va cenzura în ediţiile viitoare scrierile sale de început. În epocă **Paşi pe nisip** se disting atît prin încercarea de directivă literară cît şi prin gestul analitic aplicat literaturii contemporane cu pricepere şi diagnostic exact, care vorbesc împreună despre apariţia unui critic autentic.

În **Notele** finale, a căror întindere echivalează cu textul prefeţei. Al. George se războieşte cu toţi criticii care au scris despre **Paşi pe nisip** pe motiv că n-au înţeles noutatea şi importanţa cărţii, singulară în epocă prin tentativa de a radiografia critic literatura zilei. **Paşi pe nisip** este însă o carte revelatoare mai ales retrospectiv. I-ar fi fost greu lui N. Iorga, ca şi lui G. Ibrăileanu sau Ov. Densusianu şi ceilalţi să aibă opiniile de la 1980 ale lui Alexandru George, pentru simplul motiv că le aveau pe ale lor. Judecata lui Alexandru George asupra acestor comentarii critice este exclusivistă şi în plus neîndreptăţită de valoa-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 11-a

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

HIMERE

Un baladist livresc este Vasile Preda în recentul său volum apărut la Editura **Dacia. Baladele locotenentului Sancho Panza*)** este cartea unei ambiţii din partea autorului: aceea de a-şi demonstra sieşi că materialul artificial-himeric, singurul de care deocamdată se simte atras, poate dobîndi în vers dorita naturaleţe, prospeţime sentimentală. Vasile Preda este, în mod esenţial, un sentimental ce se extaziază la parfumul vremilor trecute, în care bărbatul galant visa la mari descoperiri geografice şi turnire, îmbrăca armura şi închizînd ochii pe cîmpul de luptă îi apăreau desenele arcadelor renascentiste şi liniile de forţă ale sonetului. Fabulosul, tentaţie permanentă, este înlocuit cu himericul. Himera permite desigur o parte ironică de „adevăr", o realitate rezumată ca model, în jurul căreia spiritul fantazează cu discreţie ; sau, mai fidel etimologic, segmentele realităţii combinate iluzoriu. Ea este **combinaţia irealizabilă,** veşmînt fără trup. Formă vidată de conţinut. Asigurîndu-şi existenţa printr-un resort aproape subînţeles. Discursul formelor îşi cîştigă o semnificaţie interioară, devine el însuşi un **conţinut.** Procesul iese la iveală dacă recunoaştem că sintaxa imaginară a iluziei rămîne nu mai puţin **o sintaxă,** adică un inventar de relaţii ce nu poate pune în paranteză viaţa semnificaţiei. O sintaxă, fie şi himerică, nu e posibilă fără o semantică.

Pe o astfel de atitudine în curs de perfecţionare, îşi întemeiază Vasile Preda compoziţia volumului. Titlul însuşi cuprinde un artificiu, în bună măsură alegoric pentru secţiunea de **Balade** călătoare, în care partenerul, „beneficiarul" imaginar al plăsmuirii este o parte integrantă a himerei, împărtăşind oarecum reductiv soarta „cavalerului rătăcitor". Baladele par şi poeziile cele mai izbutite ale actualului volum. Cele mai potrivite cu temperamentul autorului, de visător şi aventurier în spaţiul închis al cărţii. Cîteva versuri din poezia intitulată **Scriu,** mai modestă totuşi, ca şi altele din primul ciclu **(Marile descoperiri geografice),** vestesc poziţia evidentă a spiritului rătăcitor în forme şi iluzii : „Scriu / acest gest fără acoperire în lucruri / ori în fiinţe, ca un tatuaj / pe-ncheieturile lunii, ca un / colac de salvare în jurul / Stelei Polare. Scriu / această privire în carnea hîrtiei...". (Ultimele versuri nu mai contează). Gesticulaţia din balade nu va fi însă retorică. Ea individualizează o meditaţie asupra **trecerii şi petrecerii** fiinţei umane, asupra fragilităţii ei florale în faţa mişcării universale pe care o prefigurează figura timpului **(Balada secundei care tocmai a trecut).** Sangvin, poetul este inrobit de labirintul „vegetal" al amintirii himerice : infanta, „Granada-n desfrîul" corridei, „cele patru fluvii" oferind pretext pentru a turna în gestul răzvrătit obscuritatea devenirii „alchimice" („Se făcea toată apa un sînge de preţ, / Coliere de lacrimi din miezuri de jad. / Şoldul tău răzvrătit tăia valul măreţ, / Braţul meu se-nălţa, tremura apa-n vad..."). Doña Tereza, Maria Tereza, iubirea ca substanţă alunecătoare, ca aur „împuşcat", soldaţi luptîndu-se cu morile de vînt, cavaleri în egală măsură umiliţi şi sublimaţi de efectul poetic al acţiunii lor („Scula-se-vor soldaţii înarmîndu-şi pleoapa"), calul ca fiinţă-obiect pentru imaginarea suculentă a artificialului („Calul mănîncă jăratic cu ceaţă, / Zornăie frunza căzînd pe asfalt") şi totodată simbolizînd ingenuitatea pierdută, haina moale „din piele de tăceri" suplinind absenţa comunicării, „lacătul de vise" prefigurînd rostirea anonimă, în fine, experienţa eufonică **(Balada carelor)** ori textul compus din interjecţii, care încheie cu un zîmbet ludic şi grotesc volumul. Atîta doar : un **suspin ludic,** puţină „copilăreală" de senior galant încape în discursul baladesc care, aşa cum îl practică Vasile Preda, este în aparenţă apropiat de poetica jocului. „Cavalerul" rătăceşte, iată, printr-un păienjeniş de — în primul rînd — tensiuni livreşti, abia apoi de figuri din aceeaşi categorie. Sentimentalul comunică finalmente cu ironistul şi rezultatul este o poezie plăcută, ce ar trebui însă să-şi elimine cele cîteva accente gratuit spectaculare, exploatînd dinăuntru spectaculosul propriei inspiraţii.

Costin Tuchilă

***) Vasile Preda : „Baladele locotenentului Sancho Panza, Editura „Dacia", 1983.**

CARTEA DE DEBUT

VERSURI INTELIGENTE

Traian Furnea foloseşte în prima sa carte *) un aliaj promiţător, obţinut din amestecarea nostalgiei cu o originală „filozofie" de nuanţă „cinică". Tema tradiţională a regretului pentru iubirile pierdute apare astfel, pe neaşteptate, atenuată de izbucniri orgolioase, generate de sentimentul că, asemenea vechilor filozofi cinici, fostul îndrăgostit şi-a devenit sieşi suficient. Din apa melancoliei, care părea că nu ascunde nici o vietate, îşi face dintr-odată apariţia peştele strălucitor numit **self-confidence.** Nepreocupat de inovaţiile formale, Traian Furnea recurge la exprimări simple. Multe dintre poeziile sale sînt scrise în stil de baladă. Poetul porneşte de la o mică întîmplare, de la un minuscul nucleu epic şi apoi însăilează în jurul lor, cu o remarcabilă inteligenţă artistică, reverberaţii capabile, eventual, să emoţioneze. Iată un exemplu caracteristic pentru posibilităţile poetice ale autorului **Legitimaţiei de poet,** este poezia intitulată **Într-o noapte de decembrie,** unde este imaginată, în felul despre care am amintit mai sus, schimbarea conţinutului unei iubiri : „Ştiind că nu prea am cămăşi / Într-o zi ea mi-a cumpărat / O cămaşă. // (Eu ştiam că era cumpătată / Îşi cumpăra prăjituri ieftine / Şi la film bilete în faţă) // Într-o noapte de decembrie / Treceam cu altă iubită / De mînă / Prin troienele oraşului / La ea nu mă mai gîndeam deloc / O mirişte arsă mai era / În sufletul meu. // M-a văzut / Şi ca o ploaie de stele / Vorbele ei / Mă tot loveau în spate. // Îmi striga / Că mi-a cumpărat o cămaşă cu preţul sudorii / Ei de tînără fată / Şi vrea să m-opresc să mi-o dea. // Mîna în mîna iubitei tinere o ţineam / Şi-am rupt-o la fugă-amîndoi / Cu greaţă şi milă". Un procedeu preferat al autorului nostru este şi recursul la speculaţia psihologică, repede abreviată în expresii adeseori memorabile. În mod special, poetul are intuiţia unor mutaţii psihice, care se produc în legătură cu evoluţia iubirii. Ni se pare semnificativă, din acest punct de vedere, poezia intitulată **Pleacă,** unde este sesizat fenomenul îmbătrînirii şi morţii sentimentelor : „Pleacă : // Nici un rost nu mai are întoarcerea ta, / Nici un rost nu mai are întoarcerea ta. / Altor definiţii ale fericirii mă supun. / / Şi dacă vrei îţi mai spun : / Harta trupului tău / Deloc n-o mai ştiu".

Dincolo de nota specială, pe care alcătuirile mai sus analizate o conţin, se află cîteva poezii în care apar accentuate o serie de aspecte dure. Ar putea fi citată, în acest sens, poezia intitulată **Şapte gropi,** unde echilibrul între nostalgie şi „cinism" este rupt : „Şapte gropi aş săpa / Sub această ploaie de octombrie / Pe cîmpul nostru de demult // Iubita mea pierdută. // Şapte gropi / Fiecare / O literă din numele tău. // Să se umple / Cu apa rece / A ploii de toamnă gropile // Şi-mbătaţi / De dulcea lumină a stelelor / Să se înece-acolo / Toţi şoarecii de cîmp // Şi eu, satisfăcut, / Să-i aud plesnind // Să simt că numele tău / Mai e bun la ceva / Să-i dau astfel, / Tîrziu, / Un sens...".

Inteligente, chiar sclipitoare uneori, poeziile lui Traian Furnea plac mai ales celor care îşi filtrează cerebral emoţiile de lectură.

Voicu Bugariu

***) Traian Furnea : „Legitimaţie de poet", Editura „Albatros", 1982.**

BREVIAR

■ **LITERATURĂ ŞI PICTURĂ.** O lectură nu numai deosebit de instructivă, ci, deopotrivă, tot atît de pasionantă, oferă volumul **Literatură şi pictură,** de curînd apărut la Editura „Albatros". Antologia întocmită, cu spirit de dăruire şi cu competenţă, de Elza Cenuşă, într-un fel, constituie o istorie sui-generis a picturii româneşti moderne, structurată, adică, din perspectiva receptării fenomenului plastic în discuţie de către marii şi sensibilii săi interpreţi recrutaţi din rîndurile scriitorilor. Că nu avem de-a face cu o simplă şi impresională culegere de texte, ci, dimpotrivă, cu o veritabilă sinteză, o dovedesc mai multe aspecte. Viziunea coerent monografică a volumului este invederată întîi, de judicioasa dispunere în sumar a celor cinci mari despărţituri : I **Poezie şi plastică** (o foarte sugestivă introducere în probleme, datorată în special textelor semnate de Ion Pillat şi G. Călinescu) ; II. **Arta populară şi fondatorii picturii româneşti moderne ;** III. **Pictura românească modernă în context european ;** IV. **Arta modernă ;** V. **Pictura românească contemporană.** Circumscrise unor asemenea titluri cu valoare de enunţ, textele selectate (să-i mai cităm pe N. Iorga, Delavrancea, Blaga, Vianu, Arghezi, Maniu, Vinea, Voronca, A.E. Baconski, Edgar Papu) jalonează cu mare pregnanţă ideile pivot ale fenomenului. Revenind la contribuţia autoarei ediţiei (în afară de selecţia textelor, o densă prefaţă, portrete bio-bibliografice, note şi comentarii), ne gîndim că Elza Cenuşă pare realmente pregătită în eventualitatea că s-ar decide să abordeze tema antologiei într-un studiu critico-estetic de sine stătător. Un cuvînt de laudă se cuvine experimentatului „lector" de carte care este Ion Nistor.

■ **DEMONSTENE BOTEZ — „CONTEMPORANUL NOSTRU".** Scriitor, în genere, just apreciat de critica interbelică, dar extrem de fluctuant receptat de cea actuală, în sfîrşit, Demonstene Botez beneficiază de interpretarea critică sintetică şi obiectivă ce i se cuvine, datorită lui Simion Bărbulescu. Apărută în cunoscuta colecţie, „Contemporanul nostru", a Editurii „Albatros", lucrarea întreprinde un atent excurs analitic ghidat, în egală măsură, de criteriul cronologic şi de cel vizînd compartimentarea operei pe genuri. Sub primul aspect, remarcăm mai ales contribuţia originală a lui Simion Bărbulescu în ceea ce priveşte biografia scriitorului. Revenind la opera literară, să arătăm că istoricul literar, penetrant şi minuţios, oferă o imagine realmente plauzibilă a ansamblului operei lui Demonstene Botez.

■ **CONTRIBUŢII DE ISTORIE LITERARĂ ÎN „TRANSILVANIA" NR. 2, A.C.** Pe linia sobrelor şi eficientelor ei preocupări de istorie literară, revista sibiană ne întîmpină şi de data aceasta cu două utile şi competente investigaţii în cadrul rubricii „Permanenţe transilvănene". Este vorba de articolul : **„Ion Agârbiceanu şi revista „Transilvania"** de Dimitrie Vatamaniuc şi **„Observatorul" şi teatrul (II)** de Liviu Onu. Impunătoare prin abundenţa revelatoare a datelor şi a judecăţilor critice, eforturile celor doi reputaţi istorici literari se soldează cu rezultate pe măsură ; rezultate de care istoria literară actuală va profita în chip creator. În altă ordine de idei, ne îngăduim totuşi a face observaţia că şi de data aceasta „Cronica lunară" a revistei se dovedeşte destul de sumară şi, pe alocuri, chiar unilaterală, deşi, de ce n-am spune-o, francheţea cu care este „executat" apendicele revistei „Viaţa Românească" numit „Caiete critice" merită a fi relevată.

■ **„ANOTIMP SOLAR"** este titlul unei cărţi-casete (asemănătoare cu cea de la Vaslui pe care o semnalăm în momentul apariţiei), tipărită de Comitetul de cultură şi educaţie socialistă Buzău. În casetă sînt cuprinşi nouă autori cu cîte o plachetă : opt poeţi şi un prozator, unii dintre ei — poetul Gheorghe Andrei şi prozatorul George Băiculescu — fiind deja cunoscuţi, avînd cîte două-trei cărţi tipărite în edituri. Iată, în continuare, autorii cu titlurile plachetelor : Gheorghe Andrei : „Pentru pămîntul natal" ; George Băiculescu : „Căruţa de la răscruce" (proză) ; Puiu Cristea : „Pasăre din nesfîrşit" ; Nicolae Gîlmeanu : „Cîntec pentru pămînt" ; Gheorghe Mincă : „Pelerin în Gustar" ; Dan Nemeş : „Simetrii albastre" ; Nicolae Peneş : „Orgă de lumină" ; Grigore Radu Stănescu : „Hora din inimi" ; Dumitru Ion Dincă : „Pasajul de trecere" Un act editorial demn de remarcat, bănuindu-l peren ; zice Gheorghe Andrei într-una din poeziile sale : „Trecutul să ne-ajute ca să trăim prezentul / Pe care zi şi noapte îl făurim tăcut. / Şi să găsim în suflet mereu atîta soare / Să nu simţim prezentul scurgîndu-se-n trecut".

Cronicar

NICHITA STĂNESCU

la 50 de ani

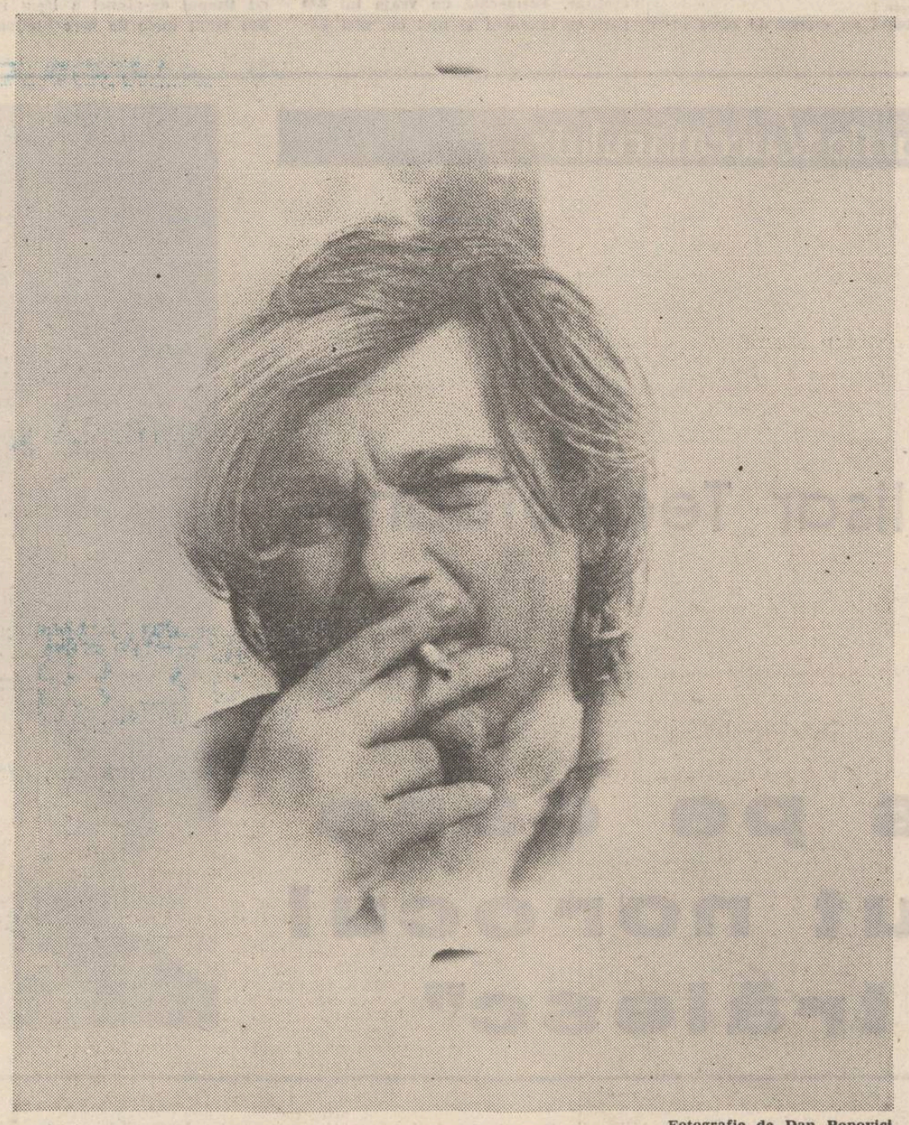

Fotografie de Dan Popovici

VÎRSTĂ

se răsfrînge fără întoarcere
se-adună de neîndoplecat
mai multă parcurgere
mai mult limitat
fulgeră îngrozitor de înalt
drumul se restrînge
drumul se-adună

o jumătate de secol nu-i glumă

pe un perete de piatră
pe o altă latură
și încă o altă
se-ascute-n viteză
ființa ta toată
spirit pe spirit
țărînă pe țărînă

o jumătate de secol nu-i glumă

ce-a fost înapoi
ce e înainte
a-nceput să se vadă
prin vasul de sînge
pădure bătută de ploaie
joasă înnourare
os ce detună

o jumătate de secol nu-i glumă

puține mai sînt de făcut
fă-le pe cele ce trebuie deci
puține mai sînt de spus
pe cele ce trebuie spune-le deci

vers pe vers
niciodată singur
n-o să se spună

o jumătate de secol nu-i glumă

viață a fost
și încrîncenare a fost
și viață și moarte
și toate stau să rămînă
într-o nenăscută
și cu mult
cu mult mai bătrînă alcătuire

o jumătate de secol nu-i glumă

în oul care se-nchide
se întărește la lună
în oul de bale și spumă
mai lasă deschisă
mai lasă
fereastra cea mai curată
și cea mai nebună

o jumătate de secol nu-i glumă

Grigore Hagiu

MIRACOLELE LIMBAJULUI

Magician al cuvîntului, Nichita Stănescu este unul dintre puținii poeți contemporani, creatori de limbaj poetic propriu. Parafrazînd o afirmație despre Arghezi și exagerînd puțin, s-ar putea spune că într-un fel s-a scris pînă la Nichita și altfel după. Sau, poate, dintr-un scrupul de exactitate ar trebui să reformulăm ideea astfel : într-un anumit mod s-a scris poezie pînă la generația lui Nichita și altfel după, dar și în acest caz, numele său girează reușita. Fapt nu tocmai dificil de demonstrat, deși procesul nu s-a încheiat și efectul său este încă incalculabil — o privire detașată, peste timp va situa lucrurile mai precis — prin „școala" poetică pe care autorul celor „11 elegii" a generat-o. Interesant este că raportarea la el se face nu numai prin adeziune ci și prin respingere, uneori violentă, viabilitate și prestigiul unui model fiind verificate și de reacția contrară ce o provoacă. Dacă despre cauzele și natura influenței exercitată de generația '60 și de Nichita Stănescu în special, asupra evoluției literaturii române contemporane s-a discutat destul de mult, cu precădere din unghi socio-istoric (ieșirea din dogmatismul anilor '50 cu toate consecințele posibile), referirea decisă la valoarea intrinsecă a formelor literare a stat mai puțin în atenția criticilor. În ce ne privește vom încerca să trasăm cîteva din coordonatele limbajului poetic stănescian, pe care le vom întîlni, probabil, și la unii colegi din generație sau autori mai tineri, dar care, aici, au gradul lor cel mai înalt de reprezentare și specificitate.

Principiul de bază al liricii sale — și nimeni de la Arghezi încoace nu l-a ilustrat mai bine — este acela al limbajului poetic ca „ars combinatoria". Sintagma ne trimite imediat cu gîndul la terminologia barocă sau manieristă unde are o accepție exact circumscrisă (joc filologic și filosofic al literei), dar și la sensul mai general de asocieri și convergențe de orice fel, ca, de pildă, în **Les Vases communicants** de André Breton care aruncă, prin metaforă, o punte de legătură între domeniile cele mai depărtate ale spiritului. Referitor la prima modalitate sînt sigur că un studiu aplicat despre autorul **Necuvintelor** ca mare poet manierist, — despre barochismul său se fac mereu tangențial afirmații sau cum s-ar spune subiectul plutește în aer — ne-ar aduce surprinzătoare revelații. Noi ne mulțumim doar să amintim că la nici unul dintre poeții români nu vom găsi o obsesie atît de adîncă a literei ca la Nichita Stănescu, manifestată atît în plan ludic, ca pură algoritmie cît și ideatic. Citîm din poezia **O armură** în care litera joacă un dublu rol, de grafem și semantem : „O armură-n care să ne ascundem, / tu în dreptul unui ochi, eu în dreptul unui ochi / tu în inima mea, inima mea în fier (...) / / O armură singură, mergînd pe țărmul mării / și făcînd un zgomot asurzitor, / ocolită de pescăruși și de sufletele / femeiești, ale inecaților. / / O armură cu două rînduri de dinți / cînd rîd în hohote / (...) / / O armură singură mergînd pe țărmul mării, / strălucitoare, lustruită de briză, / șuierînd lovită de vînt". Sau dintr-o „ars poetica" cu implicații ontologice : „Ah, cuvintele, tristele, / ele curg în ele însele, / deși sensul lor este static. / / Ce tragedie cuvîntul „iubito" ! (După litera I urmează litera U, după litera B, litera I, apoi T, apoi O... / / Și asta-i ca și cum ar trece în timp / între I și O / deși Iubito nu are timp, / ci este tot și dintr-o dată. / Sau nu : a fost... Sau nu : va fi / „sau este pur și simplu" **(Împotriva cuvintelor).** Dar numai despre semiotica și estetica literei în poezia lui Nichita Stănescu se poate scrie un veritabil studiu.

Trecînd acum la cea de a doua definiție, globală, a expresiei „ars combinatoria" ca principiu asociativ, vom distinge și aici o paradigmă a motivului. Dintre multiplele sale valorizări, cea mai frapantă este convergența contrariilor, întîlnită la toate nivelele poeziei, dar care metaforic a luat forma, intrată aproape în limbajul comun, memorabilei expresii „risu' plinsu'". Este una dintre numeroasele creații lexicale stănesciene care, datorită forței lor plastice, au devenit un fel de bun comun al limbajului, pierzîndu-și într-o mare măsură prea-plinul sensului inițial, și pe care o vom repune în contextul originar : „Pleoapă cu dinți, cu lacrima mînjită, / sare căzută în bucate, / dovadă că nu pot trăi numai acum / sînt amintirile mele, toate... / / Dovadă că nu pot vedea fără martori / e copilăria, adolescența mea. / dublînd neființa acestei secunde / cu neființa ei de cîndva. / / Ah, risu' plinsu' / mă bufnește cînd spun / secundei vechi putrezind în secunda / de acum. / Ah, risu' plinsu', / ah, risu' plinsu' / în ochiurile lucrurilor reci / și-n dintele lor mușcător, ca și sceptrul / neinventatilor regi". **(Risu' plinsu').**

O altă particularitate a limbajului său este senzația modificării stării fizice a elementelor sub incidența cuvîntului. Cred că acum, într-adevăr, termenul de alchimie poetică este cel mai potrivit. Obiectele își pierd greutatea și plutesc, aerul poate deveni fluid ca apa sau sculptural ca marmora, materia se volatilizează și, dimpotrivă, imponderalul ia înfățișare obiectuală, ideile substanțializate se „înșurubează" în lună, imaterialele cuvinte au străluciri sticloase, alunecă, se „ciocnesc" în aer, sau voltijează, metalele au fragilități de porcelană și moliciune de catifea, inflexibilul se mlădiază și gingașul rănește pînă la sînge etc. : „Ochi mare, nu te vezi decît tu, / noi sîntem imagini rapide / curbîndu-ne, atunci, acu, / și rupți ca raza în lichide. / Alunecăm pe emisfera ta, / sculpturi în relief, de aur, / și țărmul pleoapei reci și grea / ne-nfige-n furci de gene verzi, cu vaier. / și ne-ntîmplăm, pierim, ne stingem / pe irisul în contemplare, / sau nu-ți sîntem priviri, ci ningem / în iarna ta, ochi mare, tu ochi mare". **(Marele ochi al iernii).** Numai într-un univers prodigios, cutreierat de miracolele cuvîntului, aerul apare ca formă „în relief", iar genele, superb și în-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 11-a

MOARTEA TATĂLUI

Tatăl meu s-a dezdurerat murind
S-a dezdurerat de mama mea,
și s-a dezdurerat de mine.

Tatăl meu a murit nevinovat
din nevinovăția lui, însuși poate
că i-a părut prea lungă existența

Deodată, sora mea mai mică mi-a zis :
– Părea că merge, îi luceau ochii și se cerea acasă.

Cealaltă soră-a mea mi-a zis :
– Devenise frenetic, mi-a sărutat mîna,
mie, fiica lui, ca să nu fiu nepregătită
că el urma să moară în lunga oră
a singurătății lui.

Mama mi-a zis :
– Eram foarte fericită
crezusem că s-a însănătoșit
mișca din picioarele lui negre și bolnave de vine,
la fel de iute ca pe vremea cînd fusese șampion de biciclism.
Eram foarte fericită mi-a spus mama
și nici n-am ieșit pe ușă că el a murit brusc.

Nevastă-mea mi-a spus :
– Iartă-mă, mi-a spus ea, te rog
din suflet să mă ierți
Ți-a murit tatăl.

– Ah, n-am vindut, în fine bătrînul
s-a dezdurerat,
S-a dezdurerat de dragoste de femeie,
de dragoste de copii
de dragoste de curse de ciclism
pe care el înfrigurat le numea
Turul României.
S-a dezdurerat mi-am zis
de toți cicliștii noștri magici
pe care el îi striga pe nume pe deasupra
și cărora nu contenea să le spună performanțele,
lăsînd-o pe a sa, cea mai grozavă, la urmă
cursa Ploești-București
și fotografia în sepia care i se făcuse la sosire
cea pe care-a dat-o
altui ciclist,
care a rupt-o și nu se mai păstrează !

S-a dezdurerat de foarfeca de croitorie cea mare,
pe care o avea de la unchiu-său
cămășarul Ilie,
și unchiul acesta i-o ceruse de vreo trei ori înapoi,
și el tata, i-a plătit, din dispreț, de trei ori prețul foarfecii
și murind Ilie, a lăsat un catastif cu versuri
copiate după Anton Pann.
Sorei mai mari a tatei, țatei Lizica,
și aceasta prin scrisoare-mi scria
să viu să cercetez ceaslovul acela cu versuri
din pricina faptului că eram școlit,
și-aș fi putut să mă pricep la ele,
Și tata mi-a zis :
– Nu te du la țața Lizica, sora-mea cea mare,
că din pricina oftăturilor ei
a murit bunică-ta, Elena
și să nu te prind că citești ceaslovul unchiului Ilie,
că ăsta era numai cămășar
și avea nas ca șurubul
și era zgîrcit
și m-a pus să-i plătesc de trei ori
foarfeca de croitorie.

Acum, cînd scriu toate acestea,
tocmai m-a sunat mama plîngînd
de la Ploiești
Spunîndu-mi că a visat peste noapte
că se încălzea de spinarea tatei.

I-am zis :
– Iartă-l și tu, mamă,
Ce clacă a făcut pe banii lui
de pe îmbrăcăminți de oameni
casă unei alte muieri,
Ce dacă-ți venea uneori acasă
cu lăutarii după el
Și-l punea pe unul anume
să-i cînte la ureche
cîntecul :
„Pe deasupra casei mele
trece-un stol de rîndunele
Ca și dorurile mele"
Nici că mi-ar păsa de asta, mi-a spus mama !
rîzînd brusc :
eu i-am născut lui copii
și ce mîndră am fost în puzderia
lui de surori
cînd am vădit și eu că pot naște băiat.

Tata se dezdurerase
și eu tot mă mai gîndeam la el,
mai presus de cuvinte,
și dedesubt sub aripa lui Gabriel,

Am luat un pahar de vin
l-am dus la gură și l-am băut.
Am luat alt pahar de vin
și l-am vărsat pe jos.
Am mai băut un pahar
am mai vărsat un pahar
secunda se înflorise în mine neclar

Tată, de ce mi-ai venit în visul somnului
atîta de dureros,
și de ce sună atît de puternic
palma ta grea pe obrazul meu
de uraniu ! ?

Nichita Stănescu

De la Ploiești la Struga și Ohrida sau Dreptul la timp

Fără să am sentimentul că voi sparge ziduri (au încercat alții înaintea mea) mi-am zis că merită profitat de „fisuri" pentru a îndrăzni să trecem în grădinile rivnite. Pusesem mai demult ochii pe un punct de pe hartă : Struga. Și m-am încăpățînat să cred că se poate, cu multă răbdare, cîștiga pentru poezia românească un vad bun la bursa valorilor europene. În urmă cu doi ani am așezat pe masa de lucru a prozatorului **Bojin Pavlovski,** directorul editurii MISLA din Skopje trei antologii din lirica lui Jebeleanu, Sorescu și Stănescu. Avînd un admirabil susținător în acțiunea mea în persoana lui George Bălăiță (vai, tot un prozator) și a celorlalți din conducerea „Cărții Românești", am așteptat încrezător declanșarea exploziei de lirism românesc în capitala makedonilor, inși lirici și totuși atît de sobri cînd era vorba să cîntărească pe fruntea cui să așeze cununa celui mai mare festival poetic din lume.

Volumele amintite, traduse în makedonă, printr-un efort exemplar, de către Taško Sarov (cu ani în urmă tălmăcise și selecțiile din poezia lui Naum și Doinaș) au apărut în pragul primăverii lui '82. Electorii premiului Strugăi și Ohridei, uluiți de flerul acestui mare editor Bojin Pavlovski (a cărui editură e un vis pentru care nu se poate dormi) s-au văzut nevoiți să înscrie pe lista candidaților la „Cununa de aur" (fapt fără precedent în istoria de 21 de ani a Festivalului internațional de poezie de la Struga) numele a cinci poeți români : Jebeleanu, Naum, Doinaș, Sorescu, Stănescu. „Balaurul poeziei românești" începea să devină realitate : nu mai era o simplă gogoriță cu care-i speriam, ca pe niște copii, pe makedoni. Lupta a durat mai bine de o lună pînă cînd marii electori au reușit tot făcînd : harșt, harșt, să tundă o mulțime de capete și cu părere de rău, zice-se alte patru, ale frumuseții de balaur și să i-l păstreze doar pe al vrăjitorului, căci dacă ape erau destule în Ohrida, cunună nu aveau decît una. Și au ales pînă la urmă capul mai blond care ceruse „Dreptul la timp", chiar dacă se mai hrănise și el cu gaz și pucioasă de Ploiești și uneori, pe nemîncate, mai băuse cîte un clondir de aghiazmă (gurile rele zic : căpșunică, izmă cu creț în poale, raclieș în călciieș, whis (kyubeț) ot (kuliță) și ceva apă (r)egală), pentru a putea îndoi lumina (soarelui sudic și a reflectoarelor) spre pieptul lui de monstru (sacru) al poeziei românești.

Și, la sfîrșitul verii '82, Gloria l-a luat de mînă pe Nichita Stănescu la patruzeci și nouă de ani și l-a purtat pe mari dale de piatră, printre ceardacuri și chipreși pînă-n catedrala Sfînta Sofia ohrideanka, să-și spună „crezul", iar de deasupra mulțimilor i-a cîntat în coruri îngerime și lăsat a fost în „vulturare", iar în seara care a urmat curățat de păcate, l-au așteptat mii de oameni pe podurile de la Struga pe sub care Drimul Negru lăcrimează din marele Ochi al Ohridei. Și a venit clipa în care un român primea cea mai frumoasă cunună de efectum a timpurilor moderne.

Luciditatea, nu cumva, i-a încoronat fruntea cînd Nichita Stănescu a spus că „aurul makedonilor" se cuvine poeziei românești, căci el ar fi putut impodobi cu cinste nu fruntea a cinci poeți ci a cel puțin douăzeci de mari poeți români. Declarația sa avea să uimească fiindcă pînă la el nici un poet încoronat la Struga nu-și mai adusese aminte în clipa fericită, cu atîta durere de frații săi. Făcînd elogiul poeziei românești, numind noroc personal cununa de aur, Stănescu nu s-a sfiit să spună că ar fi plîns de bucurie să-i vadă încununați cu lauri la Struga pe Bogza, pe Jebeleanu, pe Doinaș, pe Naum, pe Beniuc, pe Virgil Teodorescu, pe Geo Dumitrescu, pe Sorescu pe...

Dar, slavă Domnului, makedonii ăștia divini, și nu mai puțini anacronici, în loc să iubească rachetele și pistoalele arată o uimitoare predispoziție pentru jocul elevat, întrecerile de spirit și artizanat : din dragoste pentru Poezie împletesc cununi, încredințați că poeții pot chema omenirea să-și ceară **Dreptul la timp,** încredințați că tristețea poeților, mai înaintea tristeții tuturor „aude nenăscuții ciini pe nenăscuții oameni cum îi latră".

Dumitru M. Ion

GAUDEAMUS

Cînd eram foarte tînăr, mai tînăr decît se poate imagina, m-am întîlnit odată, în fața amfiteatrului Odobescu, la ieșirea de la un curs, cu un bărbat frumos, în toată întregimea pe care o îngăduie sfera semantică a acestei vocabule latine, dar neverosimil de abstract, înfricoșător de abstract, că m-am mirat brusc de faptul real că le era o ființă și se mișca alături de o altă ființă. El este Nichita Stănescu, mi-a șoptit cineva. Împietrit de o instantanee invidie, nu am putut să comunic atunci cu poetul, n-am scos o vorbă. L-am privit doar, l-am trecut prin vederea mea pe cel care nu era decît un ochi prin care poezia privea, pe cel care nu era decît o ureche prin care poezia auzea, pe cel care nu era decît o gură prin care se vedea dincolo, prin care se trecea dincolo, prin care orice cuvînt nu era rostit, ci nenăscut cu sînge și limfă letală într-o aureolă boreală.

★

Nichita este ființă în măsura în care el are un corp prin care suferă de suferință. Altfel, el nu este decît o formă de expresie ; deschisă către sine el este gura care vorbește și se vorbește într-un discurs abstract. Dacă nu l-as fi cunoscut de aproape, as fi putut crede că nu există. Cine are privilegiul de a fi atins de cuvintele lui, de raza cuvintelor lui ce se apleacă tandră spre te miri cine, crede că a fost atins de ploaia de aur a lui Zeus.

★

Nu există de fapt poetul, ci doar poezia sa ; nu există poezia ci doar respirarea către cuvinte a corpului abandonat de sine în această Vale Pe unde trece poetul pîrjolește locul ca dîrele nefirești ale unei farfurii zburătoare. Penele literare de la ciorile arse de ochiul lui, se agită neputincios prin culise să identifice dacă Pythia era lipsită de caracter.

★

Cel mai mare poet român după Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, pășește acum în al doilea interval al său planetar. În secolul XX, poezia română numără cinci mari poeți : Stănescu, Bacovia, Barbu, Blaga, Arghezi. Ca orice mare poet, Nichita face vid în jurul său ; un vid pe care unii încearcă să-l umple cu numele lor uitător ireversibil.

★

Un mare poet se vede rar de aproape pe cerul unei literaturi. În general, mai ales la noi, el trece fără a fi văzut. E în tradiția locului să ne prefacem a nu observa marile valori la timp. Ne lipsește altruismul și îndrăzneala. Stimați colegi, să nu irosim ocazia de a ne arăta demni că suntem contemporanii lui Nichita Stănescu.

★

Nichita Stănescu, cel mai mare poet român în viață, împlinește 50 de ani. Să sărbătorim această irepetabilă întîmplare a poeziei românești care se nemurește, adresînd tradiționala urare, cu cea mai solemnă gravitate : LA MULȚI ANI, NICHITA STĂNESCU !

Marin Mincu

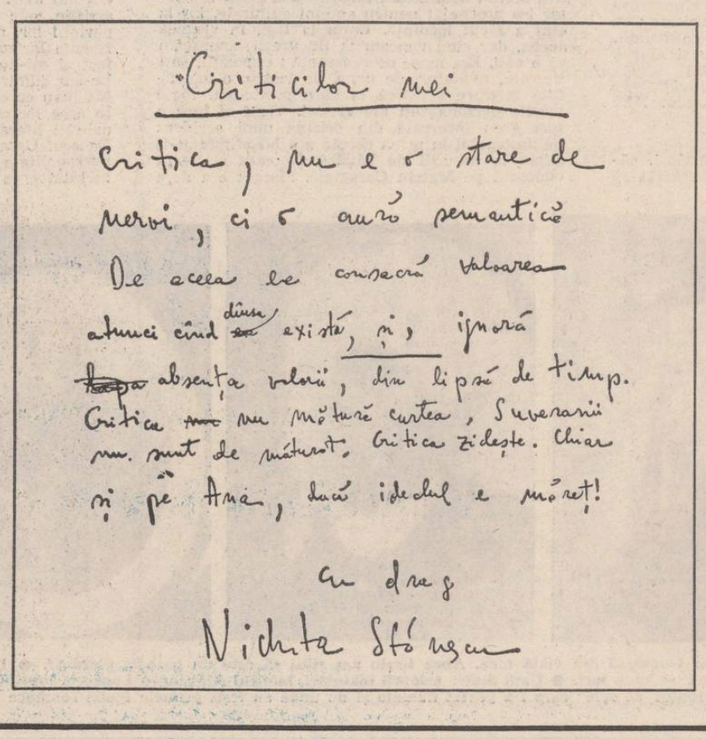

Deslegare prin cuvînt

Despre „neamul arțăgos" al scriitorilor se cunoaște de cînd lumea. Acest „genus irritabile..." n-ar putea fi domolit, probabil, nici în „Cetatea Soarelui" imaginată de Tommaso Campanella. „Știi că nu-l pot suferi pe Shakespeare, dar piesele dumitale sînt și mai proaste" Astfel îl măgulea marele Lev Tolstoi pe tot atît de marele A. P. Cehov într-un schimb de scrisori. Nicolae Iorga epitetiza romanul „Ion" cu termenul de „imoral". Las la o parte și alte exemple, ca de pildă violenta de limbaj nemaiîntîlnită folosită împotriva poeziilor lui Ion Barbu, lui Blaga și chiar Bacovia de către unii confrați, asupra cărora n-aș vrea să mai insist. Nici chiar Eminescu n-a scăpat de detractori și de invidioși care l-au obligat să coboare de pe piedestalul său de sus, unde-l așezase Maiorescu, și să le răspundă în „Criticilor mei".

Cu marele și sărbătoritul nostru poet, cu Nichita Stănescu, mi se pare că lucrurile se petrec altfel. El le deschide larg, și celor care îl contestă și celor care-l admiră necondiționat, aceleași brațe cu care să-i cuprindă, dezarmîndu-i ori paralizîndu-i prin olimpianismul său, intrat parcă în legendă. Nu am auzit niciodată de la Nichita vreo vorbă de dispreț ori vreun cuvîntel zis, așa ca din întîmplare, anapoda, la adresa vreunui confrate, despre care știe că-i cam poartă sîmbetele. Aceasta pentru că poezia lui Nichita e mare, e cu totul deasupra... „Patiens quia aeterus", el e răbdător pentru că e mare, aș interpreta eu... Și pentru că omul Nichita pare să fie „format nu din două părți ci din trei : trup, spirit și caracter". Și-n caracterul lui stă acel „philotimos", depășirea de sine. „Cine vrea să devină puternic trebuie să deprindă capacitatea de a se întrece pe sine zi cu zi" îi spunea dascălul Nicandros (notați cele două cuvinte formatoare Nic și andros, bărbatul învingător) lui Philinos din Cos (de unde era originar și Hipocrate), celebru personaj al antichității grecești, care a cîștigat numeroase victorii la jocurile olimpice, pitiace, istmice.

Iar filotimismul lui artistic este detașat, îl duce inevitabil și „cu încăpățînare" (T.S. Eliot) la marea poezie, care-l „desleagă de orice moarte", cu atît mai mult de orice ripostă de humus. „Eu sunt poet, deci liber sunt / De faptul de a fi fost născut și liber sunt / Și deslegat de vreun mormînt — / de moarte eu m-am deslegat printr-un cuvînt". (N. Stănescu — „Ego sum").

George Dinizvor

Continuare în pag. a 11-a

În fosta Casă de creație aflată în incinta Palatului brâncovenesc de la Mogoșoaia existau cîteva ferestre mari, situate la etajul întîi al clădirii, care dădeau direct către parcul domnesc. Așezat pe un scaun, cu coatele sprijinite de pervazul din marmură albă, privitorul putea să contemple în voie defilarea triumfală a anotimpurilor pe pajiștea luminoasă, deschisă ca o scenă de teatru, în mijlocul unei păduri. Spectacole fascinante cum numai natura observată îndelung și în liniște îți dezvăluie, țineau afișul din primăvară și pînă toamna, uneori chiar pînă la căderea primei zăpezi. O iarbă sălbatică, furioasă și despletită durase prin timp un imperiu inexpugnabil care primăvara înflorea nebunește, vara se calcina, transformîndu-se în lavă, iar toamna se dezgolea fără pic de pudoare, arătîndu-și scheletul fibros. Un singur drumeag, croit cine știe de cînd și de cine, îl străbătea de la o margine la cealaltă, pierdut și subțire ca o linie desenată cu vîrful unui creion. Pe el, zi de zi, ani la rînd, la aceeași oră a după-amiezii, o făptură ciudată, îmbrăcată în veșminte cenușii de călugăriță, purtînd sandale mari, țărănești, în picioare, și pe cap pălărie de pai, răsărea pe neașteptate, croindu-și drum prin iarba care o înghițea. Indiferentă la barierele pe care capriciile anotimpurilor i le ridica înainte, mai tare ca arșița și mai rezistentă ca furtunile violente care își descărcau fulgerele în copaci, își urma implacabil drumul mărunt, de furnică, cercetînd cu atenție încordată plantele uriașe cu care se lupta să le rupă, purtîndu-le apoi, în urma ei, pe potecă, legate în snopi. Și într-o zi i-am bătut la ușa odăii și-am așteptat.

— Poftește !

Sub o boltă de crengi de cireș înflorite în glastre, mă aștepta o femeie mărunță și delicată, cu privire oblică și lucioasă ca a gheișelor japoneze și cu zîmbet la fel de misterios.

— Lily Teodoreanu !

De-aproape, hainele monacale își pierduseră din rigiditate. Fusta lungă din pînză, descoperea un tiv de dantelă, talia era marcată de o centură de lac, iar peste puloverul negru se răsfrîngea un guleraș de elevă, rotund, scrobit și strălucitor. Cîteva inele de email, părul cărunt dar bogat, tuns scurt, ochelarii purtați ironic spre vîrful nasului și clinchetul cristalin al brățărilor prinse la ambele încheieturi dădeau o nouă identitate personajului contemplat din fereastră, imblînzindu-i simțitor geometria și aerul insolit. Dar, mai presus decît toate, glasul : bun, cald, prietenos și ocrotitor. Fermecată de vraja lui am pătruns înăuntru și nici eu, nici bătrînul meu care pe timpul acela îmi dormea cu capul pe suflet, n-am fost mai fericiți ca în camera misterioasă a doamnei Lily Teodoreanu, pe fotoliul de lîngă fereastră, sub ramurile de copaci înflorite, printre săculeții cu plante bine mirositoare, ascultînd în sunete de cești ciocnite și clipociri de lichide aurii, evocări din vremuri apuse, rostite cu o voce melodioasă și clară în care farmecul, inteligența și hazul loveau în timbale de argint. Mai ales în serile albastre de iarnă, cînd omătul îngropa Mogoșoaia și gerul ne închidea ca pe Albă ca Zăpada într-o raclă de cleștar, în odaia parfumată și caldă a doamnei Lily, amintirile soseau la fereastră și ea deschidea și roiul lor de stele cu aripi pătrundea înăuntru, aducînd atîtea scînteieri poleite și atîtea jerbe scăpărătoare, încît timpul de-atunci a lăsat în lemnul vieții mele un cerc luminos.

Și, într-o zi, i-am mărturisit că aș vrea să scriu întîmplările pe care mi le povestea.

— La ce bun, maică, cui i-ar fi de folos ?

— Tuturor !

Fusese martora unei lumi pe care începutul secolului o aflase în plină vigoare, trăise anii primului război mondial, apoi România Unită, apoi...

— Nu trebuie scris ?

— Dacă zici ! Dar atunci, toate astea, în modul cel mai simplu și firesc.

Așa au fost scrise, mai mult pe furate, paginile de față pe care regăsindu-le pe fundul unui sertar le-am recitit cu surpriză și cu emoție, și fiindcă mi s-a părut că în ele mai este ceva din lumina bucuriei de-odinioară i-am cerut doamnei Lily Teodoreanu încuviințarea să le tipărim.

Interviurile «Luceafărului»

Ștefana Velisar Teodoreanu:

„Un vis pe care am avut norocul să-l trăiesc”

Fotografie de Paul Agarici

1. Fotografii de familie

— Fac parte dintr-o familie de moldoveni, a Lupașcilor din Bacău. Tata, Ștefan Lupașcu, a fost magistrat, apoi a lucrat în diplomație. Mama, Marie Mazurier, de naționalitate franceză, avînd toate frumoasele calități ale nației sale : vitejie, cinste, energie, bunătate, abnegație, optimism în viață și seninătate în fața morții, a murit tînără, lovită de-un cancer necruțător. Am fost crescută și educată de multe ființe iubite : în mica copilărie de o germană, Josefina Franck, care era și nașa mea, eu fiind după mamă catolică. Apoi, două ierni și o vară, de bunica mea franceză din Vosgi și de o soră a mamei mele. Iar apoi, de bunica mea din România, pînă la vîrsta de 10 ani, cînd a murit. După care am trecut sub grija sorei mai mari a tatălui meu, Henriette, care a murit și ea, cînd aveam vreo 12 ani. De cine mă atașam mai mult, îmi murea !

— Dintr-o fotografie executată la începutul veacului ne privește o fetiță frumoasă, cu plete lungi, răsfirate pe umeri, dar cu ochii triști.

— După moartea bunicii (i se spunea Mămuca) s-au mutat în casa ei, din strada Cosma, nr. 10—12 și fiul mai mare, Alexandru Lupașcu, cu familia : nevasta, Alex, și cei doi fii, Henry și Ștefan (actualul filosof și matematician binecunoscut de la Paris, Stephane Lupasco). Am stat împreună doi ani și a fost o mare durere pentru mine cînd, după moartea mătușii noastre Henriette, verii mei, cu mama lor, s-au instalat la Brașov, din pricina sănătății lui Henry (după o pleurezie) iar eu am fost dată la pensionatul înființat de Elena Miller Verghy, sora bunicii mele.. Noroc că directoarea pensionului era atunci mătușa mea, Maria Delavrancea, sora tatălui meu și aveam pe bunele, minunatele mele vere, atît de fermecătoare și talentate, Cella, Beb, Pica, Riri, pe care le admiram și le iubeam din toată inima. În căminul lor am avut parte de multă afecțiune și de un mediu artistic prielnic, care a ajutat mult la formarea mea. În timpul cînd eram internă la școală, grija mea o avea sora tatălui meu, Lucreția (Kiki) de la Vaslui, unde îmi petreceam vacanțele de iarnă, iar vara, la țară. Și cînd trăia bunica mea, mergeam împreună vara, la țară. Cu cei doi copii ai ei, mai mici decît mine, un băiat, Grigri și o fetiță, Marguerite, care a murit de meningită cînd abea învăța să citească, am trăit ca frații. Pe mătușa aceasta am iubit-o cel mai mult, iar ea mi-a fost ca o mamă. N-am fost lipsită de afecțiune, și nici chiar de răsfăț, am fost iubită de toată familia mea dar n-am avut căminul meu părintesc. Tatăl meu trăia mai mult în străinătate, după posturile pe care le ocupa. Sufeream mereu de dorul lui. Copilăria mea a fost pusă sub semnul despărțirilor și al morții.

— O iarnă întreagă mi-ați povestit despre familia tatălui Dv. Dacă am fi desenat, se contura un arbore genealogic pe tot peretele...

— Părintele tatălui meu, Alexandru Lupașcu, moldovean, și soția sa, Lucreția, născută Verghy de origine greacă, s-au mutat la București în 1859, anul Unirii, fiindcă el intrase de tînăr în mișcarea unionistă și a fost numit atunci, la implinirea idealului, director al Poștei și Telegrafului din București, de unde a avut cinstea să dea prima telegramă cu „Principatele Unite“ anunțînd marele eveniment. Mai tîrziu, a luptat pentru drepturile românilor din Transilvania. Trecea în fiecare an, cu pașaport peste munți, să ia legătura cu patrioții transilvăneni și să le ducă bani pentru propagandă. Ca să poată trece banii la vamă îl lua pe tatăl meu, Ștefan Lupașcu, copil, mezinul, căruia îi punea pe sub hăinuțe un pieptar de pînză dublă, cusut în pătrățele, în fiecare pătrățel băgat un galben, fiindcă pe copii nu-i căuta la vamă. Tata îmi spunea că era foarte greu acel pieptar și că abea aștepta să i-l scoată, odată trecută granița. Transilvănenii i-au făcut bunicului o medalie de bronz : pe o parte chipul frumos, scris împrejur : „Al. Lupașcu Președinte de onoare. Fondator. Casier. 1867—1900“. Iar pe cealaltă parte era columna lui Traian și scris „Societatea Transilvania“ și niște cifre pe care nu le deslușesc, fiindcă medalia a prins un fel de mucegai și n-am putut s-o curăț bine.

— Un moldovean omagiat de transilvăneni ! România era „Unită“ cu mult înainte de evenimentele de la 1918 !

— Bunica era îngrijorată, îi spunea : Alecule, astea sunt visuri, avem fete de înzestrat, gîndește-te !

— Mătușile Dv. ?

— Da. Henrieta, Maria (care s-a căsătorit cu Barbu Delavrancea) și Lucreția. Și acum întreabă-mă mai departe.

— Vă întreb : dacă vă amintiți după-amiaza în care m-ați învățat cum se face jăratecul de rădăcină de iarbă mare și în mireasma îmbătătoare care s-a răspîndit în odaie și prin fumul albastru, ați invocat făptura Elenei Miller-Verghy, sora bunicii, și ea a venit și s-a așezat în locul meu, pe fotoliul de lîngă fereastră, pufăindu-și țigaretele lungi și subțiri ! Mamițica !

— Elena Miller Verghy, sora bunicii, a fost o femeie cu personalitate puternică, dominatoare, cu idei foarte moderne pentru acea vreme. Rămînînd văduvă de tînără, s-a consacrat educației fiicei sale, Marguerita. Pentru aceasta a plecat în Elveția să-și completeze studiile (învățase și ea, împreună cu sora ei, la un pension din Iași, cîteva limbi străine, nițică istorie, geografie, oleacă de pian, lecții de ținută și dans). În Elveția a luat lecții cu profesori universitari, care consimțiseră să-i țină cursuri la locuința ei. Și cînd a crezut că este la nivelul celor din Occident, a vizitat unele școli din Capitalele apusene să vadă cum se predă învățătura și s-a întors în țară și a înființat pensionul „Miller — Verghy“. A luat legătura cu oameni învățați și de talent pe care-i chema la șezători interesante și dintre care a ales și profesorii pensionului : de pildă, Haret la matematică, Delavrancea, Vlahuță, Duiliu Zamfirescu la limba română și alții... Elevele ei erau fiica ei Margot, nepoatele ei Lupașcu, Zoe Arion, Crivăț, fete ale prietenilor ei și altele... Cînd au sfîrșit liceul și a fost să-și dea bacalaureatul, s-a făcut interpelare în cameră și cu greu s-a obținut permisiunea. Au asistat regele Carol I și regina Elisabeta și alte mari personalități care doreau să vadă minunea aceasta : că fetele pot învăța tot atît de bine ca băieții. Au fost numite profesoare Henriette și Maria, iar Marguerite directoare a Azilului Elena Doamna, ale cărui eleve deveneau învățătoare la țară. Astea toate la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX !

— Cum arăta Mamițica ?

— Era mică, grasă, cu ochi pătrunzători, cărora nu le puteai ascunde nimic. Îmbrăcată în fustă de mătase neagră și polcuță albă, cu volănașe la git și la mîneci și două buzunărele. Purta o veșnică pălărie de pai negru și afară și în casă, ca să o apere de lumină. Minca enorm, o dată la două zile, tot mîncăruri orientale : caracatiță cu măsline, imambaialdi, pilaf cu midii, sarailii și baclavale și alte asemenea... Eu o vedeam ca o căpcăună, o zmeoaică, și nu mă pot lăuda că o iubeam. Pentru orice mică greșeală, îți dădea liste de cuvinte în patru limbi, de învățat pînă la proxima vizită. Iar cadouri nu-ți făcea, decît tot vocabulare și cărți de gramatică. Totuși, cînd avea chef de povestit, povestea fermecător. Iar pe cei pe care îi iubea și admira și le zîmbea, îi fermeca cu adevărat. Duiliu Zamfirescu i se adresa în scrisori „Dulceo“, „adorato“. Nu-mi venea să cred. (S-au publicat acele scrisori). În orice caz, impresiona grozav. A ținut toată familia sub dominația ei. Mătușile mele au făcut studii serioase. Și tatăl meu a făcut cursul primar la pensionul ei. La 10 ani avea dureri de cap și insomnii și doctorul a spus că trebuie să meargă la țară, un an de zile, să nu citească, să nu învețe, să facă gimnastică, să alerge, că-i este capul obosit la limită... Mamițica nu-și dădea seama că un cap de copil poate plesni de atîta învățătură, în patru limbi ! Al dumneaei nu plesnea. La 97 de ani citea toată noaptea și se culca la cinci dimineața. Cînd m-am făcut mare am început s-o admir și eu și s-o iubesc. După ce m-am logodit cu Ionel Teodoreanu, m-am dus să i-l prezint. I-a plăcut Ionel, care, nefiind complexat de ea, vorbea cu haz și farmec, cum îi era firea. Mamițica i-a zîmbit lui cu simpatie și s-a întors către mine cu oarecare severitate, întrebîndu-mă ce diferență de vîrstă este între noi ? Un an, am răspuns. „Trebuie minimum 10 ani diferență“ a spus. „Ai să plătești la 40 de ani“. Pensionul ei l-a preluat nepoata ei, Maria, soția lui Barbu Delavrancea. La ea am învățat și eu clasele primare, pînă într-a treia de liceu. Apoi a renunțat la conducerea pensionului fiind numită directoare la „Școala Centrală“ de fete din București, unde am urmat-o și eu.

— Și Margot, fiica Elenei Miller Verghy ?

— Margareta Miller Verghy a fost directoarea Școlii Normale de învățătoare „Elena Doamna“ din București. Formată și ea cu sistemul pedagogic infailibil al maicii sale, la fel de instruită și cultă, a organizat și o școală model, ca în Anglia, cu piscină, sală de gimnastică, teatru dar și război de țesut. Se executau broderii splendide acolo iar internatul era un model.

— Într-o singură ramură de familie, trei conducătoare de școli, celebre la începutul secolului.

— După primul război mondial Margot a demisionat. Mai tîrziu, a deschis un „Maison d'art“, pe strada Berthelot, vis-à-vis de palat. Era o casă boierească, încăpătoare, al cărei parter l-a amenajat pentru acțiuni culturale, iar la etaj a făcut locuință. Eram la Iași, în vremea aceea, dar cînd veneam la București mergeam să o văd. Era mare efervescență : expoziții, seri literare, recitaluri de dans, de teatru, o adevărată mișcare artistică la care participau toate marile personalități ale vremii. Viața ei însă a fost greu încercată din pricina unui accident de automobil în urma căruia a orbit sfîrșindu-și zilele la un azil de bătrîni. În casa ei, l-am cunoscut pe Mateiu Caragiale. Margot era deja bolnavă de ochi și Mateiu îi ținea de urît, îmblînzindu-i suferințele cu verva lui plină de har și nepreväzut.

— Era chiar așa de misterios ca în legendele care circulă despre el ?

— Parea un om ciudat și din alt timp. Cînd tăcturn, cînd volubil, mic de stat, strîmt în umeri și cu tenul violaceu. Te fascina ca o viperă. Cînd vroia, cum vroia, făcea praf pe oricine îl asculta. Eu n-am avut cinstea să mi se adreseze vreodată dar pe Ionel îl plăcea și vorbeau despre toate în lume și rîdeau de se prăpădeau. Avea gîtul țepân, de-lup, și afișa uneori o violență verbală grozavă, folosind un vocabular trivial. Era foarte erudit dar vorbea o limbă usturătoare căreia doar Arghezi ar fi știut să-i țină piept. Era hazos. Crud. Nu-și iubea deloc mama vitregă. Cînd l-am cunoscut îi făcea curte Maricăi Sion, fiica poetului George Sion. Se spunea despre el că trăiește în mare mizerie, că doarme în Cișmigiu. Dar în lume afișa o morgă de lord englez : melon, ghetre, baston. Căsătoria cu Marica l-a salvat. Era bogată. L-a ajutat să-și organizeze decorul pe care toată viața lui l-a visat. Cu toate că Marica avea aproape de șaizeci de ani : dar diferența de vîrstă dintre ei nu atrăgea atenția nimănui. Era foarte elegantă și avea ochi superbi. Purta inele rare pe degete, dantele fine și prețioase și, după moda timpului, un ceas de aur prins în talia rochiei. Foarte cultă! Inteligentă și instruită, știa limbi străine, avea gust și pricepere la literatură, dădea foarte bine lîngă snobismul înghețat și inflexibil al lui Matei. Au fost fericiți amîndoi: cu casă la țară, pavilion cu stema lui, care flutura la poartă cînd era acolo și cobora la plecarea lui.

— Povestiți formidabil ! Norocul Dv. de a fi trăit într-o epocă atît de bogată nu e mai mic decît al celor pe care îi evocați. V-am citit cărțile, cu multă atenție și plăcere, dar mi se pare că postura de povestitoare vă prinde mai bine, mai ales în ambianța acestei odăi pe care ați transformat-o într-un laborator de experiențe alchimice : casolete, cești, ibrice precum și plante aromate, rădăcini și tulpine distilate-n licori necesare libațiunilor închinate personajelor pe care le invocați. Țineți mine povestea cu cornetul de flori care s-a ivit de-odată, în oglindă, la conacul unei prietene care vă invitase la ceai ? O magă sînteți, doamnă Lily, o vrăjitoare cu putere de farmec asupra cuvintelor !

— O ! Ce n-aș fi dat, drăguța mea Sânziana, ca viața mea să semene cu o poveste, dar o poveste bună, cu sfîrșit fericit.

— În toate cărțile dv. surorile Delavrancea joacă un rol important. Nu par să fie doar rude, ci prietene bune, adevărate, dealungul unei întregi vieți.

— Datorez foarte mult mediului cultural în care am crescut. Mai ales în familia Delavrancea am avut parte de afecțiune și de un mediu artistic, cele patru vere ale mele sclipind, ca și părinții lor, de talent și de inteligență. Sub influența lor m-am format în adolescență. Ele au fost și mi-au rămas ca niște surori, prietene. Le-am admirat și le-am iubit din toată inima. Mă luau cu ele la concerte, la teatre, la ceaiuri. În casa lor am avut prilejul să întîlnesc personalități literare ale vremii, între care Goga, Enescu, Caragiale, Vlahuță, atrași de puternica personalitate a lui Barbu Delavrancea și de încîntătoarea atmosferă a familiei.

— Ați amintit cîteva nume ilustre : Caragiale, Vlahuța, Goga.

— Da, dar au fost întîlniri trecătoare, deși au lăsat urme în memoria mea. Nu eram pregătită pe-atunci să le pătrund personalitatea. Știi doar, cum țin minte copiii : gesturi, un zîmbet fugar, o vorbă, cîteva amănunte. Despre Caragiale am scris în „Ursitul“ și nu vreau să mă mai repet. Lui Goga îi țin minte mîinile, de exemplu: mici, calde, comunica ceva cînd ți le dădea. Vorbea, — nu frumos, dar ornamentat, cu har. Mă băga în seamă cu toate că eram mititică : „Ce bluză albastră ai, domnișoară Lily !“ Spunea că ar fi vrut să trăiască în Renaștere cînd toate posibilitățile erau deschise. Am poze cu el, făcute de amatori. Șade pe-o buturugă, pe cap cu o batistă cu colțurile înnodate și cu o conservă desfăcută în mînă pe care o privește hamletian.

— Și Vlahuță ?

— Pe el l-am cunoscut mai de-aproape. Avea o moșie la Dragosloveni unde vara plecam împreună cu verele mele. Erau minunate: și locul, și natura, și casa și, mai ales, Măiestrița, soția lui Alexandru Vlahuță, o femeie bună, inimoasă și primitoare și de-a dreptul măiastră în arta de a-i face fericiți pe cei din preajma ei. În vremea aceea grija mea o avea mătușa Lucreția (Kiki) de la Vaslui. În vacanțe mergeam la ea, la Măcrești, un conac aflat nu departe de Dragosloveni, și Vlahuță mă însoțea. Nu era frumos Mic, gros, ten gălbui, buze groase, păr stufos, negru, mîini scurte, puțin cam pătrate și ochii asiatici. Dar avea un zîmbet ! Și-un glas ! Și-o căldură care raiona din toată făptura lui. Mătușa mă aștepta cu umbrela de soare, în gară, și cînd îl vedea pe Vlahuță, ce bucurie ! Rămînea două, trei zile cu noi la Măcrești și dejunurile așternute pe iarbă în cinstea lui nu se mai terminau.

— Doamnă Lily, oare tihna acelor timpuri apuse, pe care le evocați cu atîta tandrețe, a existat în realitate, sau scurgerea timpului o face să pară „de aur“, filtrînd distanța, proiectînd o lumină prielnică ?

— Nu. Anii care au urmat Unirii Principatelor au creat în țară o stare de spirit rodnică și optimistă care se mai simțea la începutul secolului și a durat, ca o primăvară însorită pînă la declanșarea primului război mondial.

— Unde v-a prins ?

— În Moldova. Împreună cu toată familia. Cumplită schimbare. Au fost zile pe care n-am să le uit niciodată prin oribilul lor. M-am înscris să lucrez voluntar, ca infirmieră. Fusesem ferită pînă atunci de aspectele dure ale vieții și răniții mă impresionau teribil. Lucram în spitale improvizate, cu medici care nu știau chirurgie dar care lucrau cu noi de parcă ar fi fost chirurgi. Cînd a venit un chirurg veritabil a rămas uimit să ne vadă scoțînd schije din genunchii răniților. Pe urmă am lucrat la Birlad, cu doctorul Negruzzi. La început nu avea încredere în mine, pe urmă m-a pus mai mare peste toate cabinetele.

— Cîți ani aveați ?

— Optsprezece. Mă lua să scoatem fețele murdare. Pe urmă să punem fețele curate. Pînă la urmă m-a luat cu el în sala de operații și lucram ca un fel de secund, așa de mare era lipsa de chirurgi. Odată, cînd a venit tata să mă vadă, m-a găsit în brațe cu un picior tăiat și s-a îngrozit. Suferințele acelea mi-au dat șocuri și palpitații pe care le mai am și acum. Groaznică aberație este războiul ! După lupta de la Mărășești, curtea era plină de târgi. Am lucrat trei zile și trei nopți fără să închidem ochii, ne aduceau doar cafea și gălbenuș de ou din oraș ca să putem rezista. Eu ajunsesem să port papucii lui Negruzzi iar el umbla desculț, așa ni se umflaseră picioarele. Pînă la urmă am căzut cu capul pe cutia de pansamente. Am lucrat așa doi ani. Ce-am văzut în timpul acela nu se poate exprima. Nu e voie să adîncești. Cum arătau erizipelistii, cangrena gazoasă, oamenii mutilați. Duceau morții în care, ca lemnele, și îi aruncau în groapa cu var. Dar toată lumea era viteză. Lucram cu atîta devotament ! Și pînă la urmă am avut fericirea să apucăm România Unită. Un vis pe care eu am avut norocul să-l trăiesc !

2. Domnul Ibrăileanu

— Epoca Iașului a fost cea mai frumoasă din viața mea. Abia tîrziu am știut că este un paradis pierdut. Un oraș încărcat de grădini și unde anotimpurile veneau cu protocol. Primăvara nu înfloreau toți pomii deodată, ca în București : întîi înfloreau zarzării, pe urmă cireșii, caișii, merii și perii, la urmă gutuii. Înainte, la Iași, pomii erau mai înalți decît casele, acopereau cerul. După război a rămas cerul gol. Castanii dispăruseră. Și erau superbi : roșii, galbeni, albi. Toamna erau crizanteme și tufănele peste tot. Toată lumea se bucura de ele ca în Japonia. Iar cînd te urcai pe Cetățuie, la Galata, umerii orașului erau îmbrăcați în brocarturi, curgeau riuri de aur pe străzile Iașului. Și mai era ceva la Iași: lipsa de constrîngere. La Vaslui, de exemplu, provincia era provincie, cu mese, cu baluri la care trebuia să mergi neapărat. Dar la Iași nu era așa. Nu trebuia să faci nimic forțat. Oamenii trăiau ca niște seniori. Toate familiile răzlețite veneau de sărbători la Iași. Toate datinile se țineau ca la țară, după calendar. Casele erau deschise, un fel de societăți unde se vorbea despre cărți, despre oameni, despre evenimente. Era un spațiu de existență, nu trăiam în turmă de fel. Un fel de Florență a României. Oamenii erau discreți, politicoși, se citea foarte mult, se comenta, exista o conștiință puternică a tradiției culturale care nu trebuia pierdută, viața literară „ardea“.

— Ce noroc să fii martor la acea perioadă !

— Da. A fost un noroc. Lumea era mai îngăduitoare ca astăzi. Oamenii aveau răbdare să se asculte. Chiar și scriitorii erau solidari. Nu existau între ei dușmănii și rivalități. Încăpeau toți în literatură și se bucurau sincer unii de succesele celorlalți.

— Ați scris pagini pline de culoare și de emoție despre Ibrăileanu și despre cercul de scriitori care îl înconjurau, printre care s-a aflat și soțul Dv., Ionel Teodoreanu. Ar mai fi ceva de adăugat ?

— N-aș vrea să mă repet.

— Cînd am făcut interviul despre Mihail Sadoveanu la fel mi-ați răspuns și cu toate acestea au ieșit la iveală lucruri noi.

— Memoria le ține ascunse.

— Memoria are totdeauna secretele ei, pe care le divulgă tocmai cînd credem că nu mai este nimic de mărturisit. Poate avem, și acuma, noroc.

— Bine-ar fi !

— Atunci să vă întreb dacă ați descris undeva corespondența bogată pe care ați purtat-o de-a lungul timpului cu Ibrăileanu.

— Nu, despre asta n-am scris.

— Vedeți ? Dar despre corespondența cu Tudor Arghezi ? Sau despre aceea purtată cu verele Delavrancea ? Oare în atîtea scrisori să nu existe amănunte revelatoare legate de marii scriitori pe care i-ați cunoscut ?

— Ibrăileanu mi-a îmbogățit mult șederea la Iași. El mi-a fost prieten cu adevărat, așa cum mi-a fost mai tîrziu Sadoveanu. Am avut noroc.

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 11-a

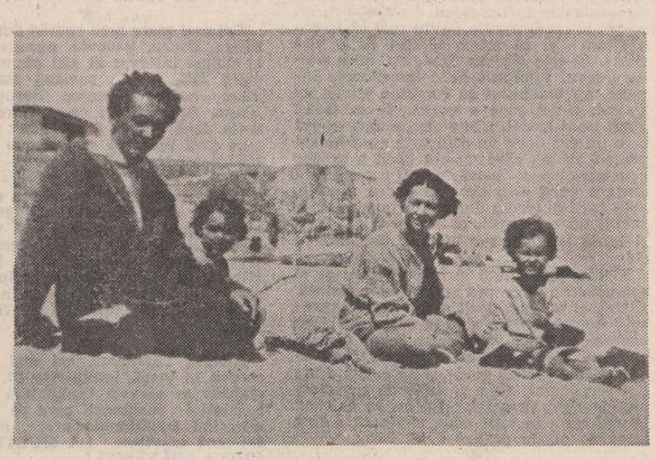

● Ștefana Velisar Teodoreanu într-un portret de tinerețe. „Epoca Iașului a fost cea mai frumoasă din viața mea. Abea tîrziu am știut că este un paradis pierdut“. ● Domnul și doamna Ibrăileanu, în biblioteca locuinței din Iași : „Am petrecut ani la rînd, nopți întregi în taifasuri pe care le conducea ca un procuror de instrucție, obligîndu-mă să spun tot“. ● Unul dintre celebrii înaintași, bunicul Alexandru Lupașcu, luptător pentru Unirea din 1859 și președinte de onoare al „Ligii Transilvaniei“ din Brașov. ● Mămuca : bunica Lucreția Verghy, sora Elenei Miller Verghy, directoarea „Pensionului de fete“ care i-a purtat numele și de unde au ieșit primele femei române cu bacalaureat ● Alături de Ionel Teodoreanu și de copii, în vacanță la mare.

NUMELE POETULUI

VALERIU MIRCEA POPA

Valeriu Mircea Popa (născut la 4 octombrie 1947 in Timişoara ; absolvent al Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj, Facultatea de istorie-filozofie, secţia psihologie-defectologie, incadrat ca profesor-defectolog la Şcoala ajutătoare nr. 6 din Bucureşti ; muzică — intre 1967—1977 — compoziţie şi instrumente, chitară clasică şi acustică, sitar, claviaturi : premiat la primul şi al doilea festival pop al Arhitecturii, 1969 şi 1971 ; a publicat poeme in „Amfiteatru“ şi „Vatra“ ;) este autorul a două volume de poeme in manuscris, Jocul diamantelor cu pene *şi* Sfidarea şi frigul : *unele dintre poemele din primul volum sint prezente, uşor modificate şi in cel de-al doilea, poetul nu scrie intr-o „inspiraţie continuă“ ci trudnic şi numai cind reuşeşte să-şi invingă mutismul congenital şi angoasa profundă, versurile transmit un suflu al urgenţei şi o umilitate a experienţei umane, prea umane, care le conferă o indeniabilă autenticitate : „iată seara naşterii mele / plouă / un măr acoperit de furnici / mă aşteaptă pe marginea mesei / fac dragoste cu o femeie urită / frigul privit prin urechea ei pare mai roşu / deschid fereastra / bătrinul organist urcă treptele turnului / şi totuşi / oftează el / a fi dumnezeu / in anumite zile ale săptăminii / este o slujbă ca oricare alta / iată seara naşterii mele / sint la fel de sărac / sting pe rind aceste luminări in palmă / şi nu mă mai doare / plouă / fac dragoste cu o femeie urită“* (Sărbătoarea). *Monotone pină la exasperare, sugerind chiar, uneori, o tehnică existenţială de captare a vidului, poemele lui Valeriu Mircea Popa, realizate ca simple notaţii de jurnal intim, reuşesc să incinte şi să seducă in cele din urmă printr-o persistentă senzaţie a miracolului existenţial, amintindu-ne prin efectul lor paradoxal, de citeva enunţuri finale ale lui E. M. Cioran din* Le mauvais démiurge : *„Il faudrai se dire et se redire que tout ce qui nous réjouit ou nous afflige ne correspond à rien, que tout cela est parfaitement dérisoire et vain... Eh bien, je me le dis et redis chaque jour et je ne continue pas moins à me réjouir et à m'affliger. (...) Nous sommes tous au fond d'un enfer dont chaque instant est un miracle.“ iată şi „parafraza“ acestor enunţuri : „Ca o sperietoare de vinturi / lingă mare / ii arăt străinului / marele meu diamant / iată / ii spun / această piatră potoleşte / iubirea şi ura / te ajută să uiţi / eu / nu aş putea să o folosesc / niciodată“* (Lingă mare). *O anume sfinţenie absurdă dublată de o acută conştiinţă a damnării ii dictează poetului cele mai impresionante poeme directe şi memorabile prin lapidaritate şi ton: „Atunci rămin aici. Intre aceşti oameni. / Mai obosit decit aş fi crezut. / Obişnuinţa e mai cumplită decit cele cincizeci / şi şapte de faţete ale briliantului. / O viaţă intreagă, pină la genunchi in apă, / să cerni milul galben. Imbrăcat in zdrenţe. / Visind pietricele strălucitoare. / Miine vom fi bogaţi. Aşa spun ei. / Miine vom fi fericiţi. / Eu sint un bucătar chinez. Inţeleg totul. / Cu o lingură enormă le pun pe farfurii / aceleaşi grămăjoare de orez. / Mincaţi ii indemn. Mincaţi. Trebuie să trăim / intr-un fel sau in-tr-altul.“* (Speranţa).

Mizerabilismul de nuanţă bacoviană („Noaptea. Atunci mă opresc in faţa vitrinei / marelui magazin. Una dintre cele mai frumoase femei / din lume se uită spre cer. Cealaltă ride. Două vorbesc / despre moarte. Cu dinţii lor albaştri. Ca nişte / insecte din cealaltă parte a lumii. Una singură / mă priveşte. Drept in ochi. Pină cind imi acopăr / cu fularul hainele murdare. Ceilalţi trec. Şi rid. Eu stau / in faţa vitrinei marelui magazin. Incălzesc geamul, / cu miinile mele crăpate. Numai ea mă priveşte. / In noaptea aceasta. In toate nopţile“ — Vitrina marelui magazin), *absenţa ostentaţiei moderniste, cruzimea observaţiei ni-l arată pe Valeriu Mircea Popa ca pe un adept al „esteticii uritului“, de o mare gravitate insă, desperat şi lucid, delirant, inchis fără scăpare in propria-i solitudine : „rugina este frumoasă / rid / noaptea / cumplit ca o lamă de oţel / rostogolită pe trepte / nu indrăzneşte să mă audă / nimeni“ (Rugina).*

Sperăm ca editorii noştri să nu-i mai cultive numai pe băieţoii „linge vorbe“ (cu expresia unui reputat critic literar) şi din cind in cind să mai publice (să mai debuteze adică) şi poeţi cu adevărat talentaţi : Valeriu Mircea Popa, unul dintre ei, nedebutat pină la 36 de ani, este in-tr-un fel un „scandal“ literar.

ELLA JINGA

Sub un titlu de carte de poveşti dulci pentru copii, Păpucaşul portocaliu, *Ella Jinga stringe un număr de poeme remarcabile pentru tinereţea-i feminină, poeme care, dincolo de aspectul de pur badinaj frivol, dezvăluie o bulversantă amărăciune, o adincime suprinzătoare a experienţei existenţiale condensată in reflecţii adesea sarcastice : „Nu eşti decit o femeie, / nu eşti nici mai urită / nici mai vicleană / ce mai, / eşti femeie / in toată puterea cuvintului / fularul de mătase oriental, / iţi atirnă pe faţă ; — nu-l dai la o parte ; / să nu-ţi pleci privirea / pe aceste file adunate, / lasă-l pe fratele tău / să-ţi arate drumul, / plămădeşte dintr-un aluat cleios / ceva mic şi searbăd, / mindreşte-te cu el, / auzi, păpuşică electrică ? / de ce să gindeşti, creatură mititică, / n-o fac toţi pentru tine, / nu-ţi dau destule sfaturi ? / invaţă să-ţi pictezi goliciunea, / de asta e nevoie, / pregăteşte-ţi zimbetul / intotdeauna acelaşi / ca şi cum două sfori / ţi-ar trage colţurile gurii ; / dragă, inţelege ! / sanatoriul acesta ţine o viaţă. / invaţă pe de rost citeva cuvinte, / străduieşte-te citeva fraze ; / trage papucul, nu aşa, da / acum e bine şi portocaliul acesta / e numai bun pentru tine ; / bărbatul o să te inveţe totul, / apoi gata, ţi-e de-ajuns / poţi să pleci, poţi să ciştigi, / prostuţo“* (Păpucaşul portocaliu).

Versurile eliptice (uneori ermetice), fără aparent dramatism, colocviale, trădează o deplină conştiinţă artistică, un indelung travaliu pentru obţinerea unui stil fluent care pare debitat in mod natural : „acesta trebuie să fie motivul / pentru care nu treci nepăsător / pe lingă dulapul de fier / cu rafturi pentru conştiinţa umană. / ţi-a fost milă, l-ai şters / cu degetele, l-ai incălzit, / i-ai mirosit transpiraţia şi somnul / cind sirena ţipa la intrare ; / obosit dormi apoi, atit de obosit / şi dornic să mori, cu ochii strinşi ; / il vezi cum işi ia zborul / nu spune nimic, cintă puţin / o oarecare simfonie cu trei degete ; / il intrebi unde să pui praful, / picăturile de apă şi maşina / de programat seri pentru cină ? / repede te-ntorci, / de peste tot risete, / apoi faţa şi degetele / ţi se fac tot mai galbene / la fel şi dinţii, / nu te mai uiţi in oglindă / să nu vezi un alt rid, / o linie tot mai lungă, adincă, / dar nu, nu mai vrei să te minţi. / acesta e tot jocul.“ (Joc).

Poeme intens sugestive („Vorbele pe care ţi le puteam spune / lingă focul pe sfirşite, / felcerul lingă fetiţa bolnavă de cancer ; / rămineam ţintuiţi acolo in beznă / privind cum se clatină fugara / cu părul blond, care ride mereu ; / la marginea unei mlaştini / singurătatea vieţii e adincă, moale.“ — Singurătate) *scrise cu un nesecat patos al desperării („m-am privit prin oglinda cu cioburi şi stuf / in iarbă am văzut chemarea flămindă, / miinile acestea ţipă / ascunse in pinza străvezie ; / femeia aceea mă cheamă in spatele casei / mi-arată c-a născut apă limpede, / o mingii pe git / o acopăr cu degetele mele reci, / o invăţ să rămină singură / cu cearcănele ei verzi, / cu ura ei tot mai adincă, / mai adevărată.“ —* Ondine) *incheagă un univers imaginar coerent, deşi fragmentar, in care feeria verbală şi coşmarul viziunii convieţuiesc, poeta reuşind performanţa rară de a-şi păstra graţia fatal feminină şi in confesiunile impudice şi dureroase ca nişte ecorşeuri : „cind ridic cana aceea crăpată / mă zăreşte ? / trupul tău e plecat după scoici / mergem pe străzile acelea lungi / ca pe un copil ţin in braţe / iubirea noastră care scinceşte, / pe lingă noi strins imbrăţişaţi / trece o femeie, / atunci numai nările tale freamătă / şi-mi gituie oasele firave, / la o masă pe stradă / aduci şi infulec / bucăţi de piine şi carne, / zimbesc să nu vezi cit de foame imi este, / intr-o odaie ne stringem apoi / tu nu rizi / şi nici nu mă ucizi odată.“* (Intr-o zi). *Cu mult peste media debuturilor feminine, manuscrisul Ellei Jinga,* Păpucaşul portocaliu, *ne revelează o poetă profundă şi rafinată, cu un instinct sigur al comunicării, şi care scrie numai cind are ceva de spus.*

In paginile 5–11 reproduceri din albumul „Maramureş – ţara lemnului“ de Francisc Nistor

MIRCEA DOREANU

Tinărul student craiovean Mircea Doreanu scrie poezie cu o vizibilă lejeritate, fără un prea mare angajament spiritual şi sentimental insă. Cele mai izbutite poeme („Inima ta in călciiul fructului pare că singerează. / Sprinceana ta in care ride mărul / Şi nara ta măruntă ca inţepătura / Unui ac de cer in perina zăpezii şi / Coama ta de iarbă-innourată, / Ochii cu care in fiecare dimineaţă / Deschizi cite-o capelă pentru păsări, / Şi-un circ pentru războinici greoi, / In aerul tău mindru, femeie, vor rămine / Pină vei cobori ca roua, aproape răsărind. / Vei cobori cu cerul, lin, in trestii. / Pămintul iţi va fi inchis, vin împietrit. / Zilele lui nu pot să te mai doară, / Zilele lui nu te mai pot strivi intre ele. // Ţi-ai ales o stea urcătoare“ — Elegie, *şi „Pui umărul obrazului şi imi ridici bărbia, / cu privirea imi inalţi privirea ; / Tu mă sileşti să privesc cerul — / Lucrurile incep să mă aştepte blinde, / Fulgerele dezertează din furtună / Să se-nroleze in rugurile dimineţii; / Venele mele devin luminoase, / Se poate cinta pe strunele lor. // Trăiesc pe datorie fără grabă.“ —* Desen) *ne obligă să-l obligăm să se ia in serios, să incerce să spună mai multe cu mai puţine vorbe, şi, nu in ultimul rind, să-şi dactilografieze pe viitor poemele ; nu i-ar strica nici să se ferească de sorescianismul care se pare că-i dă tircoale. Atit, deocamdată pină ce vom primi volumul in manuscris ordonat şi bine periat.*

MĂDĂLINA CANURĂ

Mădălina Canură a debutat destul de tirziu cu o fragilă plachetă. Scrisori din gara mea, *la* Editura Junimea *in 1982, plachetă ce nu o reprezintă, după cum afirmă in „Suplimentul literar-artistic“ al „Scinteii tineretului“ (nr. 2, 68, din 9 ianuarie 1983), publicaţie care i-a dedicat rubrica „Cenaclul Confluenţe acasă la...“ şi are meritul de a o fi lansat ca o autentică poetă...*

Din placheta tipărită de Junimea, *e adevărat, nu prea putem depista poemele sau versurile citabile, ceea ce ne convinge incă o dată că decit un debut searbăd, mai bine nimic ; iată totuşi un poem pe care-l cităm integral : „Indescifrabil, sunetul pădurii, / mărunt ca pasul femeilor japoneze, / uniform, cald, chemind ploaia. / Momentul de dragoste al / inaltelor crengi cu primii stropi, / sublima supuşenie a ierburilor, / pămintul respirind tandru. / E o indecenţă să fii singur / intr-o pădure atit de indrăgostită.“* (Poemul scurtei rătăciri), *o mică bijuterie realizată dintr-un simţ sigur al termenilor proprii...*

Poemele tipărite in „Supliment...“ ca şi cele in manuscris pe care ni le-a incredinţat autoarea, ne demonstrează cu prisosinţă că omeneasca-i pretenţie de a-şi vedea publicată „o carte adevărată“ e justificată.

Adeptă a unei limpidităţi clasice a versului, Mădălina Canură are o sensibilitate modernă, inverşunată, lipsită de sentimentalism : „Bat clopotele-n mine a primejdie / şi mă prefac, cum fiara-n ascultare. / Zburind din arcul pindei, tremur de nerăbdare. // Alerg ecou, ca-ntr-o cădere / printr-un tunel de colţi de lupi. / Drumul e o stranie plutire de singe. / Dor zilele, nopţile, insă durerea / este abia la inceput. / Pilpiie nădejdea, fitil de opaiţ, / fluturele de aur, micul trofeu, / ploaie, ger, vară toridă, / oricit de greu, / rănită, zgiriată, obosită / il vreau, / il vreau, / il vreau al meu. // Ling răni multe, vinovată, / Doamne, nu da noaptea de pe mine deoparte / Mă arde in pumnul strins cadavrul mic / cu aripi zdrenţuite şi surpate.“ (Fluturi de fum).

Poeme ca Autodafé *(„Cu cincisprezece bice la răscruce / să mi se răsucească ace-n carne / ca să vibreze poezia / in aer / vaer / aburit. / Nici mort frumos, / Nici viu dorit. // Spuzite buzele cerşesc / un strop sărat de indurare. / Nu-mi plouă cerul pe cuvint / ci ochii-mi plouă impăcare / şi rănile se-nchid timid / de o greu venită sărutare. // Mi-e mai uşor să mor scriind.“) sau* Vinovata *(„Chiar rugul dacă-ar fi să mi-l aprind / zeificind ce-i putred şi mă doare / să inlemnească lumea de mirare / m-aş răstigni pe muzică de vie. // Sint, o sint incurabil vinovată / şi ţintuită-n frunte cu o stea. / Vă ameţeşte, iubiţi inchizitori, / baletul roşu al celor traşi pe roată. / Cu voluptate fumul mi-l respiri. // Da, chiar din naştere sint vinovată.“) vădind o naturală inclinaţie spre retorică (chiar spre teatralitate) ne-o arată inzestrată pentru o poezie in registru grav căruia o oarecare emfază (tot naturală) nu-i alterează puritatea. Nu credem insă că o prind poemele ironist-sarcastice precum* Week-end ; *cele mai frumoase poeme ale Mădălinei Canură ne-au amintit, surprinzător, de poemele lui Adi Cusin, şi sint bucuros să remarc in incheiere o anumită continuitate moldavă.*

ŞTEFAN DUMITRU

Pe Ştefan Dumitru l-am cunoscut prin anii '70 ; pe vremea aceea lucram in redacţia revistei „Argeş“ din Piteşti. Printre tinerii piteşteni care-mi aduceau necontenit manuscrisele lor la lectură, Ştefan Dumitru făcea figură aparte prin timiditatea lui neobişnuită... I-am citit in mai multe rinduri poemele... In ultima vreme şi-a făcut din nou apariţia, m-a descoperit in redacţia revistei „Luceafărul“ şi mi-a adus un manuscris voluminos... Poezia nu a fost pentru Ştefan Dumitru un capriciu al tinereţii... Poemele sale de azi sint mărturia travaliului indelung, a incercării de edificare metodică a unei pasiuni... Ceea ce ne convinge in poemele de azi ale lui Ştefan Dumitru este realul lor dramatism... Apar poeţi tineri, mai mult sau mai puţin abili, care scriu dintr-un fel de inerţie, dintr-un fel de automatism cultural, versurile sint lizibile şi atit... Ştefan Dumitru prin versurile sale frinte, interogative, pulverizate de nelinişte interioară este departe de hedonismul versificatorilor de rind... Dacă va şti să-şi alieze trăirii sale o mai riguroasă artă a cuvintului, Ştefan Dumitru va deveni, nu ne indoim, un poet interesant şi profund. Iată citeva „frinturi“ din poezia prin definiţie fragmentară a lui Ştefan Dumitru : „Pe lingă noi, / pe lingă viaţa aceasta / inveşmintată in paradoxuri / defilează fără nici o jenă vidul“ (...) „Cind şi cind / consimt să separ anii unei vieţi / de viaţa unui spasm. / Acum trăiesc intr-un viitor / de cine ştie cită vreme trecut / să fiu eu sănătos ; / miine voi trăi retrăind viitorul acela.“ (...) „insă vedeţi, acel timp a venit / şi-a trecut, mereu vine un timp / şi-n noi se-aşează un altul, un soi / de timp al pierzaniei / care o vreme / ne uită, sau doar se face apoi / ne-o aminteşte... ca pină la urmă să ne piardă definitiv şi ireversibil.“

Selecţionat spre a fi publicat in „Caietul debutanţilor“ al Editurii Albatros *(in curs de apariţie), Ştefan Dumitru trebuie să-şi pună la treabă tot simţul critic de care dispune şi să-şi alcătuiască un adevărat volum de poeme, eliminind textele nereprezentative iar din cele reprezentative, divagaţiile inutile.*

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI

Vineri, 8 aprilie a.c., ora 17, la sediul revistei „Luceafărul“, Bucureşti, Piaţa Scinteii, nr. 1, va avea loc şedinţa inaugurală a Cenaclului de poezie Numele Poetului, **condus de Cezar Ivănescu.**

Pentru o mai bună cunoaştere a istoriei, a limbii şi a literaturii noastre, Cenaclul işi propune să devină un laborator de creaţie **destinat tinerilor poeţi descoperiţi de revista „Luceafărul“ prin rubrica „Numele Poetului“.**

AL. BAN

Al. Ban (Alexandru Popescu) a publicat un volum de poeme in 1939, Vesperale *(Editura* Festival, *Silistra) semnat Alexandru Niconor, versificaţii nelipsite de vioiciune şi prospeţime. Transcriem pentru plăcerea lectorului modern poema* Tuberculoza : *„Simt că-mi tremură sub pleoape lăcrămioare de argint / Cind visez la ochii-ţi limpezi şi albaştri de crăiţe / Şi gindesc că-n toată seara trebuieşte să te mint / Cu vreo vorbă mingăioasă, c-un buchet de romaniţe... / Cu făptura ta suavă — lujer subţirel de nufăr — / Vin şi mi se fring in suflet toate dorurile, toate... / Simt că mi se string sub pleoape lăcrămioare limpezi, sufăr. / Căci fiinţa ta uşoară se va pierde-ncet in noapte... // Te sfirşeşti cum se sfirşeşte căpăţiiul de stilpar / Ce-a ars luminind odată la altar o nuntă roză / Şi surisul ţi-e scinteia rătăcită de amnar / Dureros sfirşind ca tine, neştiut, tuberculoză... // Astă seară cornul lunii a făcut o noapte albă... / Cum te-oi mai privi de-acuma, oare nu-mi vei ghici faţa ? / Ori mi-oi smulge de pe gene lacrimi şi ţi-oi face salbă / Şi vom aştepta sub lună să ne-apună dimineaţa ?...“*

Sint mai „anacronice“ versurile lui Alexandru Niconor decit cele ale unor dulci contemporani : „Mai lucrează-n ochi femeia, o rindea de foc e vinul / alţi dulgheri in vrednicia trupului găsim mai greu, / vorba, ingerească pleavă, intregeşte incă plinul / batem cerul, cum se spune, să pricepă Dumnezeu.“ ? Nicidecum...

După atita amar de vreme, Al. Ban s-a hotărit in sfirşit, să-şi mai arate poemele, un volum manuscris bineinţeles, intitulat Semănătorii de fintini, *titlu cam nefericit, in treacăt fie zis. Din prima secţiune a cărţii* (Tatuaje) *nu am reţinut decit o anume virtuozitate verslibristă, din cea de-a doua* (Cintec de cring cu coama-n vint şi vinele-n pămint) *se pot cita multe poeme frumoase, artizanale cărora nu le lipseşte adresa şi rigoarea. Iată un* Colind *dedicat poetului Tudor George : „Foamea de stele mi-a dus armăsarii pe sus. / Lacuri de sticlă s-au spart sub copitele lor, / Pe o poală de nor fruntea rece mi-am pus, / Răvăşitele frunze de vinturi şi cer călător. // Şi mi-e frig şi sint singur şi-n jur e pustiu, / Insetat aş sorbi un pocal din patima ta, / Dar te prind cind te prind ca pe-un abur, nu ştiu / Prin ce scorburi de arbori trăzniţi te-aş putea căuta.“*

Solfegiile *conţin, după gustul nostru, partea cu adevărat incintătoare din manuscrisul lui Al. Ban, renunţind la sentenţiozitate şi invilvorare haiducească, poetul compune poeme scurte, delicate şi memorabile : „Azinoapte-am fost cu tine toată noaptea / Ca Dumnezeu cu lumea-n ziua a şaptea // Eram stăpin şi tu-mi erai stăpină, / purtai miraje de cucută-n mină // In goliciunea ta strălucitoare / in lună te scăldai ca-ntr-o ninsoare.“*

Dacă intenţionează să-şi publice acest manuscris, credem că ar fi bine ca autorul nostru să renunţe măcar in parte, la primele două secţiuni ale cărţii.

MARTIN CULCEA

Un elegiac autentic posedind o tehnică poetică aproape perfectă, Martin Culcea din Ploieşti cu manuscrisul său Poeme penibile *ne-a incintat şi ne-a cucerit intrutotul, versul eliptic pină la ermetismul monologului interior, ironia amară, resemnarea, răbufnirea patetică şi „penibilă“ şi incă altele ni-l amintesc pe Virgil Mazilescu, poet mult imitat de luniştii epigonici şi obedienţi (cu citeva excepţii asupra cărora vom reveni). Aproape toate poemele lui Martin Culcea pot fi citate, alegem totuşi un* Poem penibil : *„era sfişietor de timidă / inghiţea aer inaintea fiecărui cuvint / hăinuţele curate / elegante ii veneau jalnic / seara i se prelingea firavă pe pălărioară / pină şi cel mai neinsemnat camion / arunca stropi pe modesta ei gambă / cu un deget bont ea mi-a arătat dintr-o / vitrină murdară un complet de mireasă : / — vezi ?“*

Vorbăreţ peste poate uneori, Martin Culcea, ca orice poet din zonă, e ameninţat de o anume logoree de care e bine să se ferească măcar acum : e adevărat că bintuie o modă de a spune in poeme interminabile ceea ce poate fi spus şi in citeva cuvinte, dar va trece...

Cind ai atins lapidaritatea seducătoare („se numea Călinoiu Popovici Rodica / avea zimbetul cald / şi părul de aceeaşi culoare / in fiecare zi / ca fiecare din noi / işi fierbea o cafea / aprindea o ţigare / dar intr-o singură zi a ars / ca un ordinar băţ de chibrit / acum aşteptăm obişnuinţa / neruşinata obişnuinţă / fără de care nu se poate“ — Un poem de nescris) *nesperată de mulţi grafomani din ziua de azi care se screm să fie „duri“ şi „contestatori“, nu mai ai voie să mai faci glumiţe soresciene in poezie. Luindu-se mai mult in serios (şi scriind mai mult) Martin Culcea poate deveni in scurt timp un excelent poet.*

N. R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se inapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

ion burnar

Viaţă nouă, cintec vechi

Eh şi tu Ion nemuritor cu ziua
din călugăreni pină-n apus de soare
nu-i cum amiaza să te ştie
decit tot in umbra brazdei muritoare
nu te-ntreabă nimeni de pămint
pămintul e-o planetă dusă prin bătrini
doar capul ăsta prins in miini
doar capul ăsta prins in miini
mă duc pe lume lumea nu-i a mea
mă-ntorc la mine iar nu-i cum tihneală
oricum stimaţi poeţi şi critici literari
soare-n maramureş plouă-n capitală.

De dragoste

In lipsa prinţului din Elsinore
de cumpărat zăpada groenlandei
un aisberg mi-ar da increderea in monumente
sigur
memoria lui ar spăla faţa europei
nu e atita istorie
cit să-ncapă-n ţeasta lui Yorick
de o aşezi pe zăpadă
ea-i o ghilotină perfectă
a fi sau a nu fi
iată certitudinea mea militară.

Un tren mai lung

Vivat vivat strig cu disperare şi uimire
privind capcanele pentru inorogi
vivat cineva-mi taie cornul de aur
să-intru şi eu odată in rind
cu celelalte aberaţii ale naturii
să pasc restul e aberaţie-mi spune un cal
restul e aberaţie aude visătorul
intre zidurile de zăpadă ale cărţii
vivat mai strig brusc inspăimintat
de singurătatea celui
niciodată vinat.

Lege pentru emanciparea privirii

In toate vremurile
au fost doar două evenimente
moartea lui Montezuma
şi moartea lui Tata
pină la ei oamenii se priveau in faţă
la orice bătălie
iar curajul de-a fi trist
n-avea nevoie de armură
epoca intrării omului in armură
cu Voltaire cu tot
azi am visat
că cineva se uita la mine prin vizieră
şi mi-a fost ruşine.

petru aruştei

Şi cind voi fi singur te voi striga

De acolo cobora ca o reptilă moale, in Intuneric, tirindu-şi capul cu o sfoară albă prin ţărină. Capul lui era greu şi intr-o seară a obosit. A vrut să se odihnească dar capul l-a privit mirat. Se tinguia mereu. Dar acolo murea El, cel din Intuneric, scăldat in singe. Din El se inălţau spre cer aburi reci şi aripi mari de lilieci treceau peste umerii lui fără cap. Altădată a rămas singur şi a strigat : o, moarte, o, bucurie curată şi fără sfirşit ! Aşteaptă, nu muri, i-a strigat El ! Doresc să-ţi vorbesc ! Uite, tu vezi luna, stelele soarele, şi spui că toate acestea sint ceea ce crezi tu. Aşa spui şi nu-i adevărat. Sint doar nişte simple becuri electrice, intreg Universul este străbătut de o reţea deasă de cabluri. Te intrebi poate cum de nu se sparg niciodată becurile ? Se sparg, cum nu, insă pun eu altele cind tu dormi ! Te mai intreb acum : dacă intr-o zi nu voi mai schimba becurile ? Ce vei face ? Cum vei trăi singur in intuneric şi frig ? Chiar şi mort vei simţi cit eşti de singur ! – Cu asta ai terminat, pot să mor de-acum, nu ? – Nu, nu poţi să mori incă, mai aşteaptă ! Cum poţi să fii atit de naiv ? Acesta este un adevărat miracol, petreci cu ce-i al tău fără să pierzi nimic din tine, nu-ţi dai seama ? In craniul său plin cu clopote albe şi negre un om striga furios incă din zori, smulgindu-şi din ochi şuviţele groase de lumină : – A, lasă, nu-i nimic, mă mai culc eu şi in seara asta, mă mai scol eu şi in zori, dar lasă, nu-i nimic !

Am inţeles că un om ca el, care se culcă in fiecare seară şi se scoală in fiecare dimineaţă, fără indoială, este un martir ! In aceste clipe El nu vrea să mai fie viu. De ce ai intrerupt firul firesc al Vieţii ? – Pentru că vreau să continui Universul ! Şi incepu să-mi recite o poezie lungă dar toate treceau pe lingă urechile mele fără să pot memora ceva. Inţelegind totul s-a apropiat de craniul meu şi mi l-a despicat in două părţi egale, cu un cuţit roşu. A scris ceva pe o coală albă şi a băgat-o in el. L-a inchis bine şi a apăsat pe un alt buton. Am auzit atunci versurile foşnind prin craniul meu :

Ei mi-a spus totul, el mi-a spus totul despre luna care
trece visătoare pe cer ca un cavou greşit tălmăcit de
privirile laşe despre cămila ce paşte in căruciorul ei
proaspăt
şi despre mine,
un difuzor ce bea cu neruşinată mihnire
din acel sfint undelemn semănat din belşug
peste grădini şi peste ape
in cinstea simpaticilor ingeri-corbi !

Am căutat peste tot infrigurat dar n-am găsit nimic, niciodată.

– Iată, acestea sint singurele cuvinte pe care le mai ştii mi-a spus. Nici măcar tabloul pe care-l pictasem in ultimul timp ; n-a fost totul o himeră oare ? L-am pictat cu adevărat ? Abia mai tirziu mi-am amintit că nu m-am căutat pe mine ci cu totul altceva şi m-am bucurat. Un singur gind m-a fulgerat ; peste cimpiile din faţa mea soarele incepuse să arunce imense bucăţi de foc.

george popa

Dimineața sensurilor

Și poate că atunci am să-nțeleg
ne-ndeminarea mea de a trăi

și-absurda frumusețe de-a nu fi.

Și poate tot atunci am să desleg
ciudata metafizică a vinii

și tilcul măștii ce ucide crinii.

Iminență antinomică

De aici și pin'la moarte,
ce aproape-i, ce departe !

Cit ecou-i de aproape,
cit un coborît de pleoape.

Cit a doua notă-n clape,
cit cealaltă undă-n ape.

Și departe-i cit un cer,
cale pin'la-ntiiul ieri,

cale pină-n nicăieri.

Oglindire pe apa umbrei

Arunc în hău cuvîntul și ancora în noapte.
Ecoul țipă-n goluri și scot o nouă umbră.

Trimit în zări chemarea și-ntind o mînă-n
beznă.
Ecoului i-e frică de-abis și se întoarce.

Dar mina-mi de la cine culege-această rouă,
semn cald de-nsingurare și de mihnire nouă ?

Nufărul

Alb număr și euritmie
durata-n absolut mi-o înscrie.
Iar roua petalelor clar mă
răsfrînge, purifică, sfarmă.

Și-apoi în oglinzi mă învie
adînc sub lăuntricu-mi cer.

Dar sub paralelul eter
icoanele noastre profunde
– urziri de idee și unde –
destinul și-l poartă stingher.

mihai culman

Partid glorie

Partid granit
bulb înflorit
din glia dacilor
a florilor
și a copacilor
din plaiurile Carpaților
însorite.

Partid – mîndrie
timp – ctitorie
de omenie...
Cu CEAUȘESCU NICOLAE
cu fiecare victorie
suim culmi în istorie
OMUL acesta cît un veac
cu sufletul nobil de dac
e zămislit ca noi
din viță aspră de eroi
ai clasei muncitoare.

Partid glorie
cu inima LUI scrii istorie...

Tării biruitoare

Iată podoabele tale țară :
– aurul cîmpiilor
– rubinele dealurilor
– smaraldul munților
cite a ferecat Dacia bătrînă
pentru domnia ta tinără.

Iată semnul de putere :
PĂRINTELE PATRIEI
fulgerînd nădejdile dacilor.
În pragul răspunderilor de azi
EL e zăgaz împotriva furtunilor.
Înțelegerea cumpănită a veșniciei
O priveghează cu tării biruitoare.

Eternitate

Unde se-naltă azi solare urbe
luptau dacii țara să nu se surpe

În pădurile adînci seculare
mai umblă puii de geți de-a călare

Stanele catenelor din munți
sînt străji la trecerea peste punți

Stindardul străbun în șuier de vînt
e simbol de pace pe rodnic pămînt.

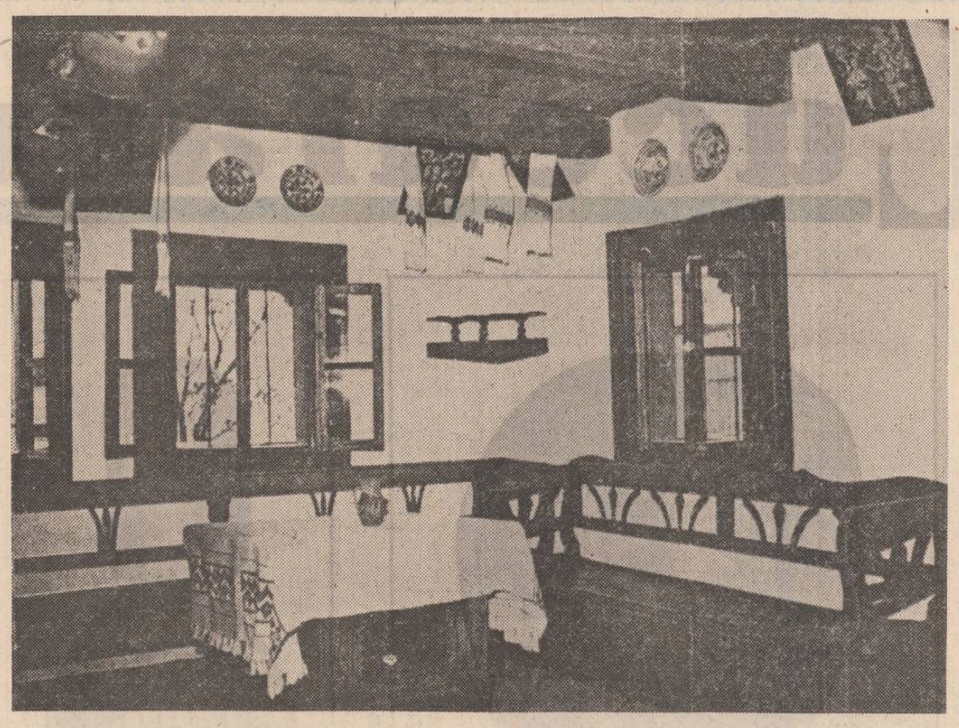

domnița petri

pravilă

tu imi vorbești despre și despre
oameni singuri sîntem oameni normali
au trecut ani luni săptămini
te-am ascultat

să modificăm harta politică a lumii ?
se poate !
să prindem la gulerul mamei
violete gingașe !
să nu abdicăm !
să nu !

prietenii mei
potîrnichi pentru gustarea-mpăratului
fratele meu
anticiclonul de la cinci ceasuri p.m.
vecinii mei
secundarul în turla bunei-cuviințe

nu-mi dau carpienele metacarpienele-n pîrg
sus pe catarg alte stindarde fluturâ
alt pămînt arabil și-a deschis buțile groase
alt ochi albastru s-a acoperit de albeață

nu-mi dau tarsienele metatarsienele-n pîrg
în turnul bisericii altă femeie un clopot de
plumb îl înghină
altă modistă a decupat aceeași rochiță de
stambă
altă priveliște îngroapă sub gard ziua de ieri

prietenii mei stropesc în grădină ceapa
gulia
cămășile lor transpirate – exerciții
retorice
pentru ca soarele să mă găsească
acoperită de mîndra urzică
de țanțoșa lobodă
înspăimîntată vitează plantez măslinu-n
ghiveci
în lada de scînduri robuste plivesc
roșcovana mușcată
roșcovana mușcată
în oala crăpată de lut adulmec și iată
că somnul
se prinde pe-araci umple valea

ce-a mai rămas ?
pomeniți-mă-n noile voastre omilii
ridicat-am piatra ca să lovesc
eu mai întîi
eu înainte ca veghea de zori să deștepte-n
furnal
cocsul stingaci
ridicatu-m-am primul
strigat-am : îngere
ia-mi la tine trupul

cămașa-ncepuse să-mi singere

ceremonie

melancolia m-a îmbogățit

astăzi un prieten
paznicul verii
împurpurat dănțuind pe coline
a dispărut fără să-mi spună
încotro să-mi arunc cingătoarea gingașă
la ce bun să culeg mătrăgună

și cel mai iubit dintre miri
– pe nume nu i-am spus niciodată –
s-a ridicat în vîrful picioarelor
m-a fluierat peste gard.
ieși la portiță
ca la cinci ani dragostea umple ulcioarele
și curtea părăginită
ca o femeie la treizeci de ani
ce și-a mai prins vișine-n crengi
crinii pe-alee alinîndu-i
chiar floarea urită a Tisei Campestra
a plesnit
ozon dăruindu-ne

strașnic aleargă în vîntul de nord
bunavestire
omătul
liberatoare grădini mi-au adus
seara în prag
mut osia Carului Marelui

la tine
stea
la tine
vrabie
ridic rugăciune
ceruri de stele
crengi de vrăbii
să-mi fie pline

melancolia mi-a subțiat
părul de aur
ceasuri două la număr
meșteri dibaci
alergînd pe foaia nescrisă
meșteri mărunți
pulverizînd între coperți asfințitul

fereastra plesnește la casa
cu uși în canaturi festive
ascultă-i cît de mai veselesc
florile-n cringuri
peștii-n răstoace

omul cu două vieți

valeria deleanu

Imnuri către don Ioan

DEODATĂ IOAN DEVINE DON IOAN,
eu, Irodiada, mireasa ce-și urăște bărbatul...
Ioan moare la poruncă de femeie.
Orgolioasă îmi pregătesc regatul.
Trup din capul său n-are putere să crească
oricît l-aș săruta...
Singura favoare, singura favoare îi învie gura.
Ioan vorbește numai la miez de noapte...
Alerg toată ziua după cuvinte,
m-apucă visul acela aurit
și, doamne, cîtă iertare așteaptă chipul
meu cuminte...
Ioan povestește despre dragostea mea-n
lăsarea nopții...
Cînd glasul e dulce desfac palme de înger,
cînd vocea-i înghețată îl las s-alunece,
în ritm de sarabandă, în largurile morții.
Străbunii îi toarnă pămînt în orbite
și pînă-n zori devine Ion
cu drumuri aurite.

*
* *

ZIUA LÎNGĂ AMURGUL GRI
își varsă finalul.
În lipsa prințului
ochiul și plînsul deschid carnavalul.
Costumată-n infantă
gîtul meu presimte ghilotina,
dar viața nu știe,
din sărăcie, din singurătate
îmi oferă lumina.

petru n. popescu

Veghe

Din ochiul meu înroșit de veghe
La pururea logodnă-a humii cu lumina
Țîșnește-un viu izvor din necuprins,
Un curcubeu,
Dulce făgăduială neuitată...
Tereziile zeițelor Maat, în cumpănă dreaptă ;
Fără preget, ka al meu
Slujește albul oleandru.

Păstrează-ți nimbul imaculat

Trei „fugi" mă extaziază, revelîndu-mi
sublimul :
„Fuga spre roșu" – expansiune a Universului,
Fuga spre puritate a Omului,
„Fuga" lui Bach divinul.

Căci roșul era culoarea bucuriei
În frămîntat ev mediu european
Și ocrul-roșu, simbolul vieții
La vechile popoare, semnul dăinuirii.

„Păstrează-ți nimbul imaculat !"
Înseamnă goana spre puritate.
Zîmbetul pruncului înflorească în orice cetate,
Fălcile dragostei să ardă neîncetat.

Cîntați-ne, o voi, fiice ale Omului,
Din harfe, citere și chimvale,
Cîntări suave ca ale crinului petale,
Pururea vom fi slujitorii Logosului.

Ți-aduci aminte...

Ți-aduci aminte, dragoste dintîie,
Era în zi de vară, de Sîntă Mărie,
Cum cătam puntea către veșnicie ?
În suflet ni se revărsau efluvii de tărîmuri
albastre,
Fuioare de-aurore boreale se torceau lîn în
visele noastre.

Ceremonial

Alaiuri de mirese
Pe-alei înmiresmate
În dulce și albă curgere
Spre miri potopitori
De sărutări solare...

ion boroda

Corabia subterană

În memoria lui
A. E. Baconsky

I.

aer, aer umed, aer mocnind
zidul nopții se năruie
oglinzi oarbe se sparg
somn, somn adînc de genune
– oceanul de umbre
înainte de facere –
steaua mea sub pămînt

II.

tăceri saline
umbre și aripi
scufundate-n lacrimă

III.

visăm, respirăm și plutim
tangaj de umbre
brațe înălțate în gol
– grai ingenuu făr de cuvinte –
adiere de vînt în alb-cenușiu
înfiorare de murmur prelung
între sublim și imund se arată

IV.

noaptea-i văd razele
ziua o simt
vagă presupunere

V.

ninge cu aer în miez de stîncă ;
iată Cerul cel dintîi, vestitorule
– gură de-adîncuri la infinit –
jumătate zbor, jumătate aripă
palid licăr de candelă
început al gîndului pur
arzînd prinde contur

VI.

suris îmbrumat
oglindindu-se
în lacrima zorilor

VII.
plutire, lînă plutire –
nouri vislind, umbre vislind ;
înfricoșatul apocalips
nu-i decît scornire
îmbătrînirea prematură a visului
sîn primitor – ciudată-ntîlnire –
aici subt pămînt

VIII.

în depărtare
presimt soarele –
noapte, urmă umedă

IX.

o fîntînă de-azur – umbra umbrelor –
oră de mari înțelesuri
Patria bătrînelor umbre – arzînd –
în cărunta, cruda, neadormita liniște
unde poetul devine bănuitor
deasupra ori dedesubt
vislind spre marele adîncuri

X.

gînd premergător
– izvor izvorînd –
blînd înflori-va plăpînd

XI.

albă floare, floare albă salină
Corabia cu toate pînzele-n gînd
Corabia-navă cu mii de catarge
(Corabia Domnului Sebastian...
Corabia Domnului Arthur....)
dincolo de lapidare zodii
lumină lină plutind

XII.

aud coborînd
aud înăltînd
ploaie de umbre zîmbind

Civilizația lemnului

Istoria lemnului în Maramureș se confundă cu însăși istoria acestei legendare Țări a românilor. Bătăile toporului, scrîșnetul cuțitului, foșnetul temător al pădurii atunci cînd cade un arbore se aud azi tot așa cum se auzeau în bătrînul neolitic. Din acea dimineață a istoriei ne vin semne, unele abia deslușite, crestate mereu în trupuri de arbori. Însigne ale continuității și ale inteligenței artistice, ale unei respectabile tradiții de cultură.

Despre aventura lemnului în Maramureș scrie un adevărat roman Francisc Nistor, unul dintre bunii cunoscători ai culturii populare din această parte a țării. Condeiul său este aparatul de fotografiat ; cuvîntul — imaginea fixată în pelicula de gelatină. După ce, cu aceleași mijloace ne dădea acum cîtva timp un excelent album monografic dedicat „Porții maramureșene", Francisc Nistor scoate la Editura Sport-turism, instituție care ne-a obișnuit cu tipărituri de primă mînă, un amplu caiet de fotografii cu titlul „Maramureș — țara lemnului". Sînt selectate nu mai puțin decît 257 de imagini care atît prin mărturia directă cît și prin sugestia artistică, dar nu mai puțin prin succesiunea lor reușesc o viabilă demonstrație a valorii deosebite pe care a atins-o arta meșterilor cioplitori. E refăcut

drumul lemnului din misterioasa pădure pînă în sat, acolo unde trupul copacului se metamorfozează în obiecte care fac mai bună și mai frumoasă viața omului.

Se poate vorbi despre o „eră a lemnului" aici în Maramureș, în care omul încearcă să concureze natura în perfecțiunea ei inimitabilă. Case și porți, adevărate arcuri de triumf, biserici care străpung cu sulițele lor cerul, obiecte casnice cu o sublimă înfățișare deși ele nu sînt decît banale linguri, lăzi, fuse, scaune ori cănii, măiestuoși stîlpi de hotar troițe, ingenioase obiecte gospodărești, toate, spectaculoase forme de artă, poartă în ele strădania desăvîrșirii. „Opera de artă este bună dacă a apărut din necesitate", exclama Rilke. Această nelimitată putere de invenție, de creație a reprezentanților zecilor și zecilor de generații vine, desigur, din comuniunea cu natura. „Codrul frate cu românul" nu este numai un verset de epopee, ci și o generoasă explicație a unei anume realități. Pentru meșterul lemnar copacii sînt însuflețiți. El comunică cu arborii, respectă întotdeauna o rînduială a tăierii, păstrează străbune legi ale prelucrării lemnului O întreagă literatură se naște sub cupola fantastică a pădurii românești. Dar și o mirabilă artă a cioplitului în fibra mereu cîntătoare a copacului care închide în semne și forme, segmente de viață trecută, capitole de istorie dintre care unele abia urmează să fie scoase în lumină.

Mircea Croitoru

BIETUL IOANIDE

Urmare din pag. 1

personaj cu reputație". Se conturează, din aceste opinii contradictorii, imaginea unui personaj paradoxal, care, adulat sau contestat, se află în centrul atenției. Toate opiniile pronunțate în legătură cu Ioanide sînt sau se dovedesc a fi adevărate. Arhitectul este un artist original, cu idei mari, cu manifestări insolite pentru ceilalți, dar, în același timp, un bărbat șarmant, cu succese în plan social și monden. Chiar și remarca malițioasă a lui Pomponescu nu-i scade meritele, ci le accentuează. Fostul și viitorul ministru îi reproșează lui Ioanide lipsa ordinii, fără să înțeleagă că, astfel, il singularizează și-i recunoaște condiția de artist genial. Hagienuș are și el dreptate, căci nu se referă la artistul Ioanide ci la succesele erotice ale acestuia. Dacă nu este ceea ce s-ar putea numi „viclean" și „corupător de femei" (sîntem avertizați că Hagienuș își proiectează astfel propriile aspirații, agravîndu-le) arhitectul are oricum stil eficient în domeniu și puține „preopinente" rezistă argumentelor sale. În fine, Gonzalv îl vede mediocru întrucît îl apreciază cu criteriile științifice, total inadecvate unei personalități artistice. Totuși, Ioanide este mediocru, în sensul corectitudinii ce se apropie de ignorare în relațiile conjugale și paternale. Dar Ioanide este așa pentru că înțelege familia ca teritoriu ferm, ca spațiu protector, ca reper moral, care să permită utopia creației. Ioanide are vocația construcției monumentale, a dimensiunilor colosale, a somptuosului.

El trăiește, conștient, în pură ficțiune, căci proiectele sale sînt irealizabile : „În fond, digresiunea Gaittany îl scoase din prezent și-l întorsese la preocupările lui utopice. Ioanide construia în imaginație, găsindu-și în această ocupație liniștea spiritului". Cei apropiați lui îi acceptă ficțiunea, intuindu-i caracterul excepțional. „Ce om superior !" — meditează pentru sine Elvira, iar Pica, într-o discuție cu un Ioanide interesat de relația fetei cu Gavrilcea, își definește tatăl aproape cu exactitate : „Tu, tată trăiești în lumea imaginației, ca toți creatorii și te înspăimînți de viața de toate zilele". Ioanide nu se teme însă de cotidian, ci îl ignoră deliberat, convins fiind că, atunci cînd va fi nevoie, îl poate supune și ordona după propria voință. „Trăiesc pe altă lume, dar am să mă cobor din ea ca să vă apăr" — declară cu superbie Ioanide fiicei sale. Arhitectul va „cobori" din ficțiunea sa, solicitat de o realitate agresivă, căreia, dezarmat, nu-i poate opune decît stupefacția și ironia. Momentul impactului este lectura memoriilor lui Tudorel. Însemnările lui Ioanide ne arată un om încă puternic dar, deopotrivă derutat, căci realizează pericolul fanatismului și al cultului teroarei : „Băiatul ăsta suferă de demență acută, caracterizată prin logică sofistică implacabilă ! Dacă psihoza lui se lățește, omenirea e pierdută !" Ioanide este constrins să-și abandoneze lumea fictivă, pentru a încerca să-și pună la adăpost copiii. Nu va reuși, căci Tudorel are dreptate cînd scrie : „Tata este un om pentru care trecutul la atita importanță, încît îl face să trăiască în vis, ca un somnambul. El nu ține seamă deloc că azi sînt fabrici, terenuri de sport, garaje etc., el ar vrea să radă prezentul și să ridice pe malurile Dîmboviței Atena sau Roma. Toată arhitectura se reduce la el la temple, foruri, fîntîni, și dacă ar fi lăsat în voia lui, numărul statuilor ar întrece în oraș populația vie. Tata e obsedat de arta moartă, concepe cetatea ca o entitate în sine". Memoriul lui Tudorel este un semn pe care Ioanide îl descifrează ca o amenințare pentru întreaga colectivitate și nu, în chip direct, pentru propria familie. O va pierde însă pe Pica și, apoi, pe Tudorel, dar creația va rămîne reperul care îl ferește de degringoladă. Abstras din cotidian, arhitectul construiește o biserică și un palat comunal de aspect inedit. Manoperele lui Pomponescu sau lipsa fondurilor nu tulbură abstracția lui Ioanide. El mai visează capodopere, însă, deopotrivă, trăiește sentimentul necesității și chiar al fatalității creației. Ficțiunea „mirajului continuu" nu se destramă iremediabil, generînd, la contactul cu realitatea, un spațiu interferent, care permite expresia corectă. Justificările lui Ioanide, sociologice și filozofice, circumscriu condiția artistului : „Ce crezi tu, îi zise Ioanide mental, că eu am făcut biserica pentru bani ? Pot cîștiga bani cînd vreau. N-am ridicat-o nici măcar fiindcă îmi închipui că e vreo capodoperă și are să stea acolo la infinit. Tot ce construiește omul e dărîmat chiar de om. Altfel, generațiile următoare și-ar pierde energia, trăind în orașe arheologice, fără a putea adăuga nimic nou. Veneția va fi distrusă într-o zi cu dinamita chiar de italieni, ca să scape de obsesia acestui cimitir. De fapt, Veneția de azi e în bună parte un oraș de Renaștere, orașul mai vechi a fost treptat înlocuit. Azi orașul se dezvoltă spre periferii, încearcă a fugi de punctul mort. Prin urmare, nu vreau să las un monument, ci numai să mă agit. Mărul nu se întreabă dacă nu e zadarnic a face atîtea fructe, se îndoaie sub povara lor".

Interpretată în termenii relației ficțiune-realitate, evoluția personajului capătă semnificația unei aventuri a cunoașterii. La sfîrșitul romanului, Ioanide a trecut din imperiul totalei libertăți a ficțiunii, sub imperiul necesității înțelese.

Și alte personaje ale romanului se mișcă, în planuri diferite și cu semnificații diferite, între aceleași coordonate. Utopia lui Panait Sufletel este reprezentată de clasicii latini. Călinescu își grupează personajul împreună cu Andrei Gulimănescu și Dan Bogdan în familia celor trei Dioscuri : „Acestea sînt în scurt portretele celor trei Dioscuri, **personaje șterse și lipsite de dramatism, înapte parcă a deveni vreodată eroi de roman" (s.n.).** Afirmația este jumătate polemică, jumătate falsă. Gulimănescu și Dan Bogdan sînt, într-adevăr, șterși și lipsiți de dramatism, dar asta în plan strict uman. În plan romanesc personalitatea celor doi stă tocmai în absența structurii conflictuale. Funcția lor, dincolo de pitoresc, este aceea de a developa dimensiunile personajelor de anvergură, ale „eroilor de roman". Se realizează astfel, prin opoziție, un joc de lumini și umbre, clasic în intenția scriitorului, baroc în expresie. În ceea ce-l privește pe Panait Sufletel lucrurile stau cu totul altfel. Călinescu realizează aici un veritabil tur de forță, împotriva — așa-zicînd — propriei voințe. Scriitorul își diminuează personajul, vrînd parcă să-l arunce în ridicul. Sufletel nu este — nu-i așa — **un suflet** mare, în stare de gesturi existențiale memorabile, ci un... **sufletel**, degradat în meschinărie. Și totuși, personajul este departe de a fi doar un prețios ridicul, intrucît își reclamă complexitatea și își trăiește acut propria dramă. Ioanide, cu intuiție rară, îi remarcă subtilitatea comportamentului, nu fără a submina observația cu o notă ironică, specifică barochismului călinescian : «Sufletel suporta tutela Aurorei așa cum Dante ar fi suportat-o pe a Beatricei, cu desăvîrșită supunere. Ioanide explica fenomenul astfel : „Femeia la țară e un factor complet neglijat de bărbat ; Sufletel, ajuns la stadiul civilizației a căzut în extrema opusă, e mirat de situația de a se închina femeii, a devenit feudal, avînd plăcerea supliciului"». „Plăcerea supliciului" nu poate fi gustată decît de un rafinat, complicat spiritualicește. Spuneam mai devreme că utopia lui Sufletel este clasicitatea latină. Afirmația se cuvine detaliată și demonstrată, mai cu seamă pentru că faptele par a o infirma. Nimic mai firesc — s-ar zice — decît ca un clasicist reputat să recite și să comenteze în extaz versuri din Virgiliu, chiar dacă auditoriul este compus doar din soție și mamă. Tenta caricaturală pe care Călinescu o dă ritualului cafelei cu lapte, cu Virgiliu și cu Aurora („cara uxor") din casa lui Sufletel pare a trimite definitiv personajul în galeria moliérească : „lecturile și interpretările le făcea soției sale Aurora, și chiar și mamei sale, care amîndouă îl ascultau cu cel mai mare interes. De pildă, cînd Aurora întra cu tava, Sufletel era găsit în spasmurile deliciilor, exclamînd înduioșat : Minunat ! Minunat ! (Aspectul de caricatură era complet normal la Sufletel, și cele mai sincere efuziuni făceau pe nepreparații să zîmbească. Dan Bogdan, Gulimănescu însă, pierduseră sensul ridiculului prietenului lor și-l luau cu totul în serios). — Ce este minunat ? întreba Aurora, punînd pe măsuță tava în mijlocul căreia trona o ceașcă de cafea cu lapte cu două degete de frișcă deasupra".

sandu stelian

Adînc de flacără

Să incolțești în răsuflarea vîntului,
să vestești utopia candorii
și împlinirea prin rod a străbunilor
și în plus
zeului meu tînăr
devorator de imagini ascunse
să-i aduceți jertfele voastre,
suverane,
nepotolite,
lui odrăslind înalturi noi,
de azur sonor,
cuvîntător,
care vă va desparte de magme
și oase
și vă veți auzi sufletele,
foșnind neantului deasupra,
parcurgîndu-l,
căci neant e doar
ce nu e etern
și te vei fi adîncit flacără,
în inscripția viitoare,
imagine dorită,
tu cel al luptei supreme.

Vînătoare vineri

Curcubeul e acolada visului nostru
și pînă la ploi
sîntem suflete înrobitoare
cu trupuri spintecate-n apus
de aripi ușoare ;
în amurg vine tata
cu iepuri cruzi
la subțioară,
din glesne le pogoară în seară
lumina ovală,
jarul de mătase,
suprema povară a discernerii
și-ngheață luni în constelații
albii vedeniilor sturzi,
cu frunți de vis,
gravi încoronați în aramă,
la o adiere de zare și abis
noi dăm năvală
în dorurile de părinți,
să atingem icoanele străbunilor
și din Syriu
coboară-n noi
liniște si simțire,
bucurie și vis,
un dans de iepuri ruginiți,
moara de apă rămasă pe loc.

Cîntec de nins

De atîtea zile cobor să ningă

cerbii drob sfîrșit să lingă
în lungile secerișuri ale devenirii,
învăpăiată
umbră de mai sus.

De atîtea zile cobor să ningă

și n-am semn, n-am semn,
tot mai pun o za la lună,
copcă de aur în rana deschisă
de turbată clisă,
greu înduratâ cunună.

De atîtea zile cobor să ningă

și-mi sînt uscate mîinile a rugă,
de atîta așteptare și vară,
sînt un omăt plecat
încît în primăvara capricornului
va fi întîiul pomăt bogat.

Dacă Diana

Nu te vei mai întoarce niciodată la balul
din micul cătun de peste apa
morilor de vînt,
în rochia ta de spumă și în
cu care ai aprins toți bobocii
trandafirilor galbeni,
te văd întinzînd batistele dorului
prin arbori
în fiecare primăvară
cu sînii tăi de grîu și zăpadă,
cum împleteai cu zefir albastru
coamele sirepelor bălane ascultînd,
mă întreb și azi
dacă atunci Diana
nu era slujnica ta
și vara și iarna
dar la balul nostru de liceeni
privind de pe margine spectacolul
poveștii de vis și trezie,
nu te vei mai întoarce niciodată.

Prapor

În marile coridoare ale amintirii,
numai sufletul nu doarme,
la mijloc de august căzu căpriorul
înjunghiat de meșterul din sat,
în dimineața de rășină și aburi,
l-a jupuit în lacrimile noastre,
îmbălsămătoare, rugătoare
apoi fluierînd ne-a dat
praporul azuriu
și-nfrigurați
de căderea în real,
cu ochii la glesnele albe,
pristolnice,
cîntătoare departe
în plopii dimineții
parcă lumina se vărsa
de adierea coarnelor în ramuri,
apoi îmbujorați l-am tras spre noi
și degetele ni s-au năclăit
de-o lumină care cînta,
de sunete noi căzute din plete,
trăgeam din greu,
o, parcă trăgeam de curcubeul meu.

Compoziție cu gură de mînz

Argilă,
argilă roșie,
amurg coborît de rîndunei
în care greierul mut
e zvon dus
al clopotului alb de sus,
argilă
cer gurii de mînz,
vindecare de vînăt spînz
tîrziu în iulie,
argilă
dar văpaia-ți cruntă
mi-e obrazul în april,
zori rumeni
între zenit și vînt
și-nflorește gîndul-semeț
pe care nici ploaia din urmă
în sînge
nu-l stinge
orizont în arcadă
ș-aud în el
cum alba sferă
își dezvelește sfînt
miezul dulce
îngerului tut.

Descîntec din Dîmbovița

Stelbă de busuioc,
stelbă de lumini,
hydrargir pornindu-se în seară,
să mai fii blondă
ca floarea visului,
garoafă lunară,
cu ochiul negru uriaș
ca smoala clocotind
sub focul dragostei,
cu mîini și buze
de caisă caldă,
cu pulpa de marmură,
sigiliul de fată,
să fie primăvară
în coandă.
gutuiul în floare
să se joace rîndunicile
pe calea ferată
și eu să mi te reamintesc
în floarea versului
a cîta oară, a cîta oară ?

mircea șoncuteanu

ȘAPTE PĂTIMIRI DE DRAGOSTE

1.

te-am prea iubit, femeie,
feeric fum pe geană,
în sînea orhideei
în hohotul de iarbă

te-am prea iubit, femeie,
și nu-i osîndă nouă
sceptru domnesc mi-e clipa
cînd dorurile-mi rouă

te-am prea iubit, femeie,
nu dau la nimeni samă,
te-am prea iubit, femeie,
de azi te prea iubesc !

2.

te-am așteptat aseară
mă aclamau sub frunte
domnițe bizantine și alte erezii
era un fast cu nuferi
pe-un cer de catedrală
și-un miros de ienupăr
cădelnița sfiit

te-am așteptat aseară
cu veghe de icoană
ninsesem peste mine șindrilă
de vechi schit
mă săgeta în creștet
soroc vreo stea polară
te-am așteptat aseară
și astăzi te aștept !

3.

nu mă știai, femeie,
nerespirate clipe
încărunțeau pămîntul
năting și molcom colb

eu am aflat prin tine
deșartă-ngăduința
de-a fi cel fără nume
ori nume de prisos

și iată cum se-ntîmplă
nevinovat pustia
din fulgerați bărbații
de-un licăr tot mai orb

4.

te-am revăzut aievea
deși aceeași smoală
se săvîrșea din timpul
spre lume oțărît

aveai același zîmbet rupt
ca de prigoană,
aceiași ochi frenetici
ca de cuțit înfipt

te-am revăzut...
din întîmplări de taină
te întrupai același imperial delict
te-am revăzut și sorții iar
îmi bat pecete de aramă
te-am revăzut aievea
ori n-a fost altfel chip ?!

5.

n-ai înțeles, femeie,
rotirea-mi de cerb
zvonit de vreo baladă
cum nu pricepe vîntul
dincotro va să bată

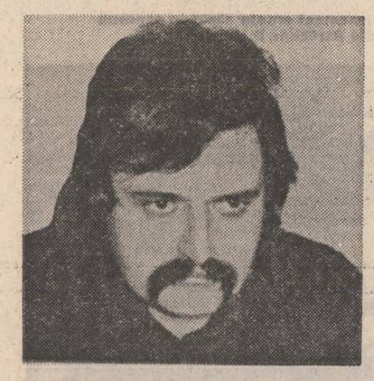

nu știi nici spaima nopții
cu ochi de porumbel
cînd însetat auzul
se-aude doar pe el

n-ai înțeles, femeie,
dogoarea din îndemn
ori n-au fost sorți să afli ?!
azi lupt doar cu răcoarea
unui taifun de șerpi

6.

tu n-ai habar, femeie,
în cîte se destramă
ținutul de așteptare
cînd firea trece vamă

și nu știi nici de spaimă
val răsucit a pîndă
nici zbaterea-ndoielii
cu spuma ei nătîngă

tu n-ai habar, femeie,
tăcerea e amnar
vislind în trup de rugă...
tu chiar nu ai habar ?

se lasă rană marea
pe-un mal tot mai stingher,
se-aud rînind arhangheli
cerul – ucis în el

7.

eu te-am murit, femeie,
nimic nu se născuse
nici fringerea de frezie
nici gong final de sori

din respirări de fluturi
printre priviri piezișe
și din cascadă visul
cosît în față colb

eu te-am murit, femeie,
n-a fost printre măiestre
vreo pasăre ca ruga-mi
vuind spre tine stol

n-a fost timpanul vremii
înmărmurit pe creste
cînd buciumă pămîntul
a dragoste, a dor

eu te-am murit, femeie,
și nime mă dezlege
n-am încotro de aripi
și astăzi te mai mor !

florentin palaghia

PRIMUL CICLU «MĂRTURIA NAȘTERII»

Am început a desluși semnele

Am început a desluși semnele
și literele mai rotunde și pornirea fecioreînică
țesătură de mădulare meșterii încremeniți
de spaima ființei și frumuseții.
Prieteni zidari tocmiți de eternitate pe scara
din mine.
Din ce în ce mai crenelat turnul zidirii ;
încercuit de cai mă împiedic de oasele
materiei.
Gropnița precum varul sfîrîie
miroase a casă proaspătă
a minuscule potcoave.

Blocnotes în care-mi notez :
– monștrii tipăresc pierzania cailor –
– pisicile au țipăt în colivia deschisă –
– Singur îndreptar al pustietății e Piramida –
și vine refrenul :

„Eu io – Eu io
blestemat rival.
Dezbrăcați mumiile de carapace
e magistral conservată opera
încercuiți-o cu majuscule
aruncați-o."

Moleșeala aerului

Sferoid pe suprafața cariatidelor,
ancoră flagelată,
rostind aceeași frăgezime :
cuvînt încolțit în adîncimea oului
în nervul porului
în revers
înduioșată-rotire.
Aerul încolțește striații de epidermă
rostogolită.
Monstrul în uniformă e uneltitor
în rest.
Forme drepte
trepte dispersate pe cariatide glazurate
desprinse nacele pe moleșeala aerului /

orice rotire un ciclu
știu că mă apasă cu putere
torsu-i răsucit în durere.
Să ne întoarcem în zugrăveală
chipul-neostenit.

Mirele deplînge atmosfera încărunțită
miraj acoperit de furtuni și nisipuri
e aceeași scară /
coboară fără trepte
și mă omoară fără de chip.
Carnea mi se închină potrivnică.
Fulgul plutind în ochi/
coamă de pasăre pe creanga nesfîrșită

carnea redusă la tăcerea desfrunzirii
femeii...

Vara se scurge

Bulgări de mască iluzorie țîșnesc/ropotind/
adînci ape în scorburi.
Pămîntul mușcă din rădăcini/
și dornică precum nisipul aluneços
alergi pe volbura muntelui Spațiu/asupritoare
neîntocmire/.
Mărturii asemuitoare, fugăriți de cai în
ierburi înalte
singerînd foc, însuflețiți de porunci, albi,
vînzolitori,
într-o coborîre neutră.
Nepotolită conflagrație/minusculă/însuflețitoare/
coborîtoare/fulminantă mulțimea cuprinsă de
patimă
o iarbă / un dor firoscos /
ciini îngrijorați de spaimă.

Înclinate stele amăgesc ținutul
vara se scurge prin noapte ostatică
simt podoabe atîrnînd/cețuri picurate în
magmă/
rînjetul înaripat al faliei
monștrii bulbucați
pacea așteptînd reciclare.

Pete însuflețite de singurătate
ne risipim rotile
într-o mirare fulgurantă
în nervii încleștării
mingiind respirația.

Tandră și subțire ca un serai

Gonaci ispășit în pedeapsa alergării, drum
lung/
și nemuritoarea călăuză ținîndu-mă de mînă/
curată și mingiioasă, ascultătoare și tandră/
subțire ca un serai împînzit cu femei
rătăcite/
roi de albine precum mierea ascultînd
prorocirea de taină/
descosîndu-ne de cele izbăvite.
Ea nu e o rugă, e un convoi de maci pe
mătasea cîmpului
acoperit cu guralive și vesele însoțitoare
dimineața.
Ascultă-mi coaja omului prin care respir
înduioșat de subțirime
acoperit de întunericul mătăsos/chiparos
odihnit/
o colindă de naștere
spuză de viață risipitoare.
Salcie înrudită cu melcii molatici
lunecînd pe apa cu miros de carstice
închipuiri !
Mă rup, plesnesc în coaja ipocrită
plictisit de aripă
cu povara pămîntului încoltită reptilă
cu iedul smuls din gura prăpastiei.
Mărturisesc că te iubesc Piramidă
de strajă alăptării
în ziua cînd murmur pacea cuvintelor
structură de spațiu sorginte.

Locuind fiordul nașterii

Mărturii asupritoare ale ierbii
priincioase întruchipări
miri despuiați de piatră
ca ochii femeii.

Popas din carne coborîm, înflorim,
precum stele adorate și cumpătate,
născuți.

Flacără, podoabă întruchipată
locuind fiordul nașterii
asemeni soarelui cînd te dezbrac de ape
rostind cuvenita asemănare.
Înduioșați aninăm podoabe
dintr-o nenăscută întoarcere
în miros de cimbru și trup
răscoală a amiciției noastre.

(din volumul „Lecție deschisă")

tiberiu dăioni

Ierburi sărate

Să mă prindă un clipocit de stranii totemuri
crestate de băștinași în bambu sub lunecări
de piroge,
înfuzii, unduiri, voaluri, halouri,
mirosuri de branhii obosite, mirosuri de
Leviathan,
mirosuri sărate, mirosuri nerușinate de cală,
fălci de salamandre cu hălci de abur în gură,
mandibule de cavernă, de hulă despicată
crescînd în carnea-mi vegetală ca un
miriapod- polipier ;
să mă lovească dintr-o trapă o valpurgie cu
pești,
sepii, meduze devorîndu-se, mollinesia,
xiphophorus
pe care să-i aștept cu nările întredeschise
(ei vin din alte existențe ale mele,
ei vin din timpul cînd trăiam în caverne,
cînd fiecare pas era de șopîrlă a șingelui,
vreau să mă iubesc cu cei dintre apă și
uscat,
prin straturi de humă să cobor cu ei
în plasma dinaintea marii conjurații
(umed și uscat, cald și rece
vă mai pot trăi oare împreună ?)
apă de pești, aer pe care-l ating
schimbîndu-se într-un pește, într-un dragon,
vreau pești alungiți să-mi descojească pielea
(în începuturi erau numai pești alungiți !)
pești alergînd pe șira spinării,
molfăind de plăcere,
pești cu coapse de hidră răpăind
un trosnet uscat de oase
aruncate în mare,
rămășițele duhnind a rom și ierburi sărate
ale marinarului acela pe care l-am ucis ca
pe un frate vitreg
în insula Belfefalia din Atlantida.

Sipet de extază

Arzinde la refuz tendoane și o elastică
îndîrjire,
între mine și lucruri e mereu o dîră subțire,
în care pe-o frînghie de aer un saltimbanc
dansează,
în care e-o muzică cu solzi și un sipet de
extază,
e ca și cum privindu-se într-o afundă oglindă
cineva ar vrea răsfrîngerea-și cu degetele să
o cuprindă,
e ca și cum un sunet orfic răspîndit în
văzduh
ai vrea să-l readuci pe-al limbii Sfînt Duh,

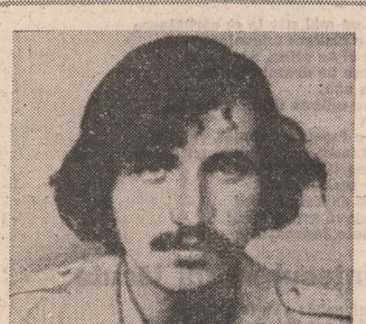

taci, despre cele din urmă cele din față nu
te-nvață,
despre cele din față cele mai din față,
nici zei și nici oameni acum nu-s, doar tu
și tu,
și o ecluză în care un fel de nimeni borțos
se născu...

Incantație

Maelström, maelström,
în tine s-adorm,
prunc nenăscut,
focul din lut,
ca o părere
de înviere,
sublim-expiere
de cele ce-au fost
făr' nici un rost,
fie doar somn
în trupu-mi de domn,
și făr' conștiință,
și făr' suferință
să fiu, să fiu
plasmă și viu
în cea Apă
ce nu se-ngroapă,
în cel Aer
ce-i numai vaier,
în cel Foc
ce-i veșnic joc,
în cel Pămînt
ca Neadormiții
fără Cuvînt, fără Cuvînt !

POEŢI BELGIENI

Aşa cum afirma poetul Marc Quaghebeur — una din cele mai autorizate voci din poezia, dar şi din critica tinără belgiană — „atit în teatru cit şi în literatură, se inregistrează o serie de semne ale unei importante transformări".

Poate să fie vorba de un „nou val poetic" atit de acut şi în alte literaturi europene, poate de o desprindere mai pronunţată de sub tutela literelor franceze (Frans de Haes vorbea chiar de conceptul de „belgitude" ca un „simptom major" al transformării de care aminteam), sau poate de o reorientare a poeziei dinspre incifrarea suprarealistă către o „poetică a înţelepciunii care conciliază libertatea inspiraţiei cu respectul regulilor tradiţionale" (Frans de Haes).

Spiritul nou, al meditaţiei, al căutării continue, imaginea modernizind limbajul şi limbajul modernizind imaginea, disprețul pentru discursiv şi cultivarea obstinată a elipsei, a racursiului bazat pe marea capacitate de sugestie a cuvintului, iată citeva trăsături ce apropie creaţiile tinerilor poeţi belgieni asimilaţi noului val, dintre care unii abia au păşit pragul virstei de treizeci de ani (Frans de Haes e născut în 1948, Marc Quaghebeur în 1947, iar Eugène Savitzkaya s-a născut în 1955).

Citeva din trăsăturile enunţate aici le veţi găsi chiar în textele selectate de noi pentru a ilustra mişcarea poetică din Belgia de astăzi.

Şi chiar dacă exponenţii noului val nu au intrat încă în conştiinţa poeziei europene, ei s-au impus deja în literatura belgiană, majoritatea lor fiind incluşi în lucrarea Lilianei Wouters, **Panorama de la poésie française de Belgique**, lucrare de referinţă în literatura de specialitate din Belgia.

EUGÈNE SAVITZKAIA

*

* *

„N-am recunoscut de indată
obrazul tău intors
faţa ta firavă.

Tu ai invăţat figura mea
aşa cum inveţi să bei
aşa cum inveţi să suferi.

Dar ia aminte
să nu te zgirii
precum sint torturate rănile."

Şi adolescentul recunoscut în mulţime,
îşi dezgoleşte pieptul
şi schimonoseşte risul. Floarea se-ntoarnă
şi nu se vede.

În focul pe care-l aprinde pe cimpie,
el este văzut, el este atins.
În focul pe care-l aprinde între uşi,
între copacii anchilozaţi,
el este văzut, el este atins.
În focul care il devoră, în focul
blind, lipsit de viaţă,
el este văzut, el este atins.
În focul cadaveric
el pălește şi reintră în lumina zilei.

*

* *

Umăr gol
pe care-l smulg ghearele de chilipir,
pe care-l ţintuiesc de uşi furcile de fier :
umăr fără arme
spre a-l săruta puştile.

Copil în picioare
fixind soarele
într-o privire pentru a trăi în dogoare ;
copil atins grav de o bifidă urzică
în inimă, ca laptii.

Voi merge să vă salvez
să vă culeg
din paltonul gros
din paltonul gros al oamenilor obtuzi.
Voi merge acolo unde voi aţi fost ucişi de
simţire
şi de ginduri.

(Fragmente din volumul „LE COUER DE SCHISTE")

FRANS DE HAES

Nichtausredens

V.

corpul zdruncină spaima inghеaţă
dublura miinii mele care transpiră nu e cituşi
de puţin legată
de degete
nimic nu ajunge sau nu uneşte lumina cu
sorii mucoşi
în afară de ris
teribil influx cind plutirea ezitantă a
limbilor
atinge poala craniului
— feţe de masă, vocalize, deschiderile gurii
care se bucură ! —

VI.

o noapte scufundă corpul infăşurindu-l
nici un semn iată însă şuvitele
miinile trec
dau cintecul
aburesc vocea care cade
în timp ce tresărind jubilează
gitlejurile necuprinse de patimi şi de
ferăstraie
acum toate numele diavolului străvezesc
— daruri care imbină geamătul şi tăcerea —
în strigătul sărbătorit care se desfăşoară ca
o frunză a Răului
printre flori dinţi vlăstare

VII.

neinsemnat craniu căzut în capcană
ronţăie parcelele înăbuşite

neinsemnat craniu pe care-l facem să se
bucure putred printre noi
adevereşte dinţii strinşi ingrădirea
în care tu eu ceilalţi
gafăm
forţind interioarele strigate în interioare
indopind cuvintele a nu se spune
a nu se grima
a nu se muri senini

cind pe poteca primejdioasă — înafara
negurei — măgarul zbiară
în nasul epilepticului

dar spune-mi ! spune-mi ! ecou maniac !

(Fragmente din volumul „LIVRETS")

JACQUES CRICKILLON

Ciel sauvage

V.

Patima mea are surisul heleşteelor inghеţate
Nu dorm am lăsat să mă acopere cu totul
pietrele voastre
şi m-am indepărtat în spatele lapidăriilor sau
a ramurilor de palmier
Suspin răguşit în inima mea lanţuri de
munţi
cu murmur în aerul sălbatec o rugăciune
a cerului sălbatec
Şi frămint în miinile-mi deschise cele citeva
cuvinte care-mi rămin.

VI.

În ce oraş de nisip îi ghicisem numele
Ce munte alb fără fereastră sub stinca roşie
cerul albastru de singe
În ce labirint al înăbuşirii s-a deschis
oglinda
prezenţa ei
Foarte indepărtate
Ca un copil care priveşte pietrele monotone
prăfuite
care face un oraş cu o uşă şi o
închisoare pentru a evada
Foarte departe
Într-o legendă

Un jardin sur Babylone

VII.

Te iubesc pentru închisoare pentru pază
pentru frică
Te iubesc pentru singurătate
Pentru pieţele pustii străzile goale uşile
negre
Pentru luminile inutile
Pentru fiecare dispărut
Şi pentru minciuni şi denaturări
Dunele palide unde tu te destrami
(Fragmente din volumul „À VISAGE FERMÉ")

Marc Quaghebeur

XX

Culoare de cositor
Cerul
Se-mbuibă cu fructe de manghier

O miere sălbatică
Ne spală trupurile

Alice
Tu te fereşti
De albul pescăruşului

XXI

Trotuare

Pămint strigat
De lacrimi roşii

Voia rănilor
Separă direcţiile

Orgă aceşti ochi de ilex

XXV

Aerul verde
Gilgiielile sale albe

Muşchii eleagnaceelor
Pirpălesc boabele
Faliile galbene

Nimeni la capătul digului
Mareea lăpăie
Un ultim sas al ecluzei

XXII

Sudori aspre
Eleştee pitice

Stepele
Carbonizau

XXIII

Se ridică vulturul mării

Negura buzelor
Un soare geminд

(Din volumul „L'HERBE SEULE", 1970).

Prezentare şi traduceri
de Valeriu Stancu

SALVADOR ESPRIU

Născut în anul 1913, la Santa Coloma, Gerona. Cel mai mare liric actual al Cataluñei. Dramaturg, eseist. Din volumele de poezie : **Cementeri de Sinera** (1936), **Canciones d'Ariadna** (1949), **Les Hores** (1951), **Mrs. Death** (1952), **El Caminant i el mur** (1954), **Final del labcrint** (1955), **La pell de brau** (1960), **Llibre de Sinera** (1964), **Setmana Santa** (1972). Premii : „Lletra d'Or" — 1955, Premiul criticii de poezie şi Premiul de Onoare al literelor catalane — 1972.

Strădanie de cîntec în templu

Cit sint de istovit de laşul,
sălbatecul, bătrinul meu pămint,
şi cum m-aş indemna
spre nord,
unde se zice despre oameni c-ar fi puri,
nobili şi culţi, bogaţi şi liberi,
vigilenţi, fericiţi!
Atunci, strinşi în conclav, fraţii ar spune
dezaprobind: „Ca pasărea ce-şi lasă cuibul,
aşa e omul ce-şi intoarce faţa de la glie",
în timp ce, de departe, eu mi-aş ride
de legea şi înţelepciunea bătrinească
a bietului meu neam arid.
Dar niciodată nu-mi voi implini indemnul
ci tot aici va fi să mor.
Căci sint şi eu un laş sălbatec
şi pe deasupra imi iubesc
cu o durere disperată
această sărăntoacă,
prihănită, tristă şi nefericită
patrie.

Căsnicie

Lasă afară apusul,
intreaga vară, paşnica
oboseală suburbană,
muşcatele, lăstunii.

Dereticată-i casa, lună
de curată prin grija ta,
aşa e? — Curind
ne-om adresa pesemne
cuvinte bătrine.

Vei ride, negreşit, dar simt
deodată-n mine şoaptele rărite
ale Domnului; vreo caterincă;
setea ciinească şi mesajul
leneşelor amintiri ce se pierd
dincolo de un pod fragil.

Iar tu aduci ceaşca bolnavului
şi în tăcere te aşezi,
pe cind ne osindesc anii,
morţii, uriaşul, arzindul
balcon al amiezii.

Paolo

Bună ziua. Poate
s-o mai domoli intunecatul vint,
şi mult-uşoare, suave, insoţite,
sosi-vor azi noile ore. Aşa fiind,
vom incerca să ne privim în lumina crudă
feţele imbătrinite
de palele virtejului nocturn:
dar totdeauna ochii credincioşi,
vechi voci ale iubirii,
se reintorc la simplele bineţe.

Vai, înşelarea năzuinţii
buzele peste buze
de-acum închise! Plecăm
alături în amurg, ştiai?
dar nu ne e ingăduită
odihna vreodată. Acum, stupizi,
mă intreabă, văzindu-mă chinuit,
ajuns o biată umbră a mea insumi,
dacă iubesc.
Eu nu răspund, şi prin imensul spaţiu
al visului nostru blestemat
mă-ndepărtez, amintindu-mi de noi
alături, în zbor unic.

Sfîrşitul labirintului

Cind acele degete sensibile
vor înstruna muzici fragile,
şi cind domol va undui lumina
schimbătoare a luminărilor,
părăseşte serbarea! Priveşte
cită noapte, cită extremă
singurătate te conduce,
printre hohote de ris, spre omul
indreptăţit şi liber
— născutul din tăcerea ta.

Muzicienii orbi

Bătrini muzicieni ce se intorc sleiţi,
sub domolul plictis al ploii,
prin lumina inghеţată a zorilor.

Fluieră trenuri la hotarul
nesigur al ceţii.
Bastonul orbului stirneşte
lătrat duşmănos de ciini.

Cine mai ştie la ce sărbătoare
şi-au ciştigat anevoiosul tain,
codrul de piine. Şovăitori
sosesc pe drumul noroios,
prin apă,
către odihna din morminte.

Un fagot, o patetică vioară,
în dansul suburban al triştilor,
al morţilor prieteni.
Dar mai adinci,
c-un excesiv mesaj
de slavă sau osindă:
surlele Judecăţii.

Cîntecul morţii tăcute

Intreabă: „Tu te plingi,
cind ţi s-a dat cintarea?
Doar noi am acceptat demult
moartea tăcută.
Cu umilinţă ne iubim
propria moarte."

Ceasornic: roză, nisip, roză,
deşert. Apoi? Spaima
unui rătăcit ce priveşte
limpezimea amurgului.

Perete al nopţii: abia
filfiitul de aripi
departe în aer,
un vis deja captiv.
Eu merg, şi-ndeaproape
mă urmăresc paşi neştiuţi
pe zăpadă.

Apoi ascult cum moartea mută
a omului mă lasă
fără har de cuvinte;
ajuns-a o tăcere pură
durerea mea.

Cartea morţilor

Vezi cum parcurgi fără înţelepciune,
o dată doar, străvechiul drum brăzdat,
şi cum subit o să rostească vocea
acel nume secret ce-l poartă-n tine moartea.
N-o să revii. Ia seama, nu te indepărta,
pe cind înaintezi, de ce-i atit de simplu
să iubeşti: acest grîu, casa aceasta,
semnul cel alb al bărcilor pe mare,
aurul domol al iernii zăcind pe haturi,
şi umbra de copac peste intinse cimpuri.
Oh, mai ales iubeşte sfinta viaţă
a copacului, izvorul stirnit de vint
prin crengile intinse spre lumină!

Poemul XL

Ce ai văzut în drumul tău?
Scinteile aţiţau
o vilvătaie în noapte.

Ce ai văzut în drumul tău?
Şuvoiul de apă lingea
de pe degete, singe.

Dar ai văzut în drumul tău
ce indoielnic este revărsatul
de zori ? Poate da, poate nu.

Acum, cind te-a lăsat coşmarul
o clipă slobod, indrăzneşti
să-mpingi pe apele nădejdii
svelte yole de amăgire, ce plutesc
pe mările senine ale uitării.

Nu incerca să îmi indrepţi
nici un cuvint, oricit de trist iţi pare.
De altfel ştii că n-o să poţi:
am scris ce era scris.

Poate cu muzică vei asculta mai bine

Intotdeauna iţi voi spune adevărul.
Şi dacă iţi vorbesc atit
de zilnica şi singurătatea mea moarte,
rostind cu nuanţe de cruzime
silabele unice
ale neinsemnatei mele ştiinţe,
e fiindcă aş vrea să simţi în suflet
foarte adinc, acolo unde sfirşeşte
poteca inghеţată spre ultimul tău mormint,
cit de smerit, de recules
te iubesc.
Vezi? Vintul adie prin iarbă;
tu şi cu mine, o femeie şi un bărbat;
numele toate, de o frumuseţe aşa pieritoare
şi seara aceasta pentru noi
veşnică poate.
Dar niciodată nu vrei să ghiceşti în ochii mei
cine sint şi cum sint, iar acum mă tencuieşti
cu un zadarnic-zgomotos
lut de cuvinte,
pină inalţi redute nepătrunse
la mai puţin de-un pas,
— pasul ce mă desparte cu străşnicie
de tine.

În româneşte de
Mihai Cantuniari
după versiunea spaniolă de Enrique Badosa.

HENRI MICHAUX

Orizontul care poate fi retras

Cind mi se vorbea de retragerea orizontului, despre Magii care ştiau sa ridice orizontul şi numai orizontul, lăsind să se vadă tot ce e sub el, incliнam să cred că era vorba de un soi de expresie verbală, de o simplă glumă de limbaj.

Dar intr-o zi, în prezenţa mea un Mag retrase orizontul jur-imprejurul meu. Fie că a fost magnetism, sugestie sau orice altceva, brusca sustragere a orizontului (mă aflam aproape de mare, deci o clipă mai tirziu putui să-mi dau seama de imensa intindere de apă şi de nisipurile nesfirşite ale plajei) imi cauză o angoasă atit de pronunţată incit n-am mai indrăznit să mai fac nici un pas.

Am recunoscut imediat că m-a convins, intrutotul şi pentru totdeauna. O senzaţie intolerabilă m-a invadat în acele momente, o senzaţie pe care, iată, nici în prezent nu indrăznesc s-o evoc.

Timpanul din frunze moarte

La bătrineţe, elefanţii devin foarte tari de urechi. Fiind inchişi, pentru mult timp, ei nu mai aud aproape nimic. Li se confecţionează atunci ceea ce, şi despre asta nici eu nu ştiu prea mult, ei numesc timpanul din frunze uscate, şi care e în stare să le redea auzul. Zgomotele care vin de la mai mare depărtare sint cele mai amplificate. Dar, în timpul nopţii, trebuie să li se scoată elefanţilor noile timpane care îi incomodează şi le produc cosmaruri.

Dimineaţa, din nou, trebuie să le fie puse la loc. Ce mai, o intreagă poveste bătrinii elefanţi surzi fiind şi foarte triști, foarte suspicioşi.

Cele douăzeci şi două de învelişuri ale vieţii umane

Copilul, fie el odraslă de prinţ, fie copilul unuia care e bolnav, sau al lucrătorului, al prostului, al magului, copilul zic, se naşte infăşurat în douăzeci şi două de invelişuri. Se pune problema să fie date jos. Abia atunci viaţa omului va fi completă. Şi sub această formă, cind e cazul, moare. Avind în vedere că nu mai există grija niciunui strat care ar trebui inlăturat.

Foarte rar, însă, un om va muri fără să-i mai rămină măcar citeva învelişuri de dat jos. Dar sorocul i-a sosit. Paralel cu aceste operaţii, omul formează un simbure, un miez. Rasele inferioare, cum ar fi, de exemplu, rasa albă, „văd" mai mult miezul decit coaja. Un Mag de pe-aici, vede însă mai curind „ambalajul".

De fapt numai „ambalajul" este important. Restul nu este decit epifenomen.

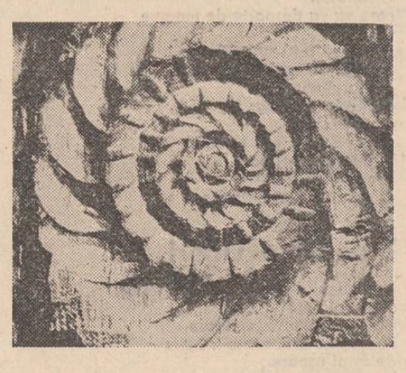

Dialog

Imi fu dat să ascult următorul dialog. Femeia se mai coafa incă, cu citeva minute inainte de a fi trebuit să apară pentru a o lua, maşina marelui Mag.

Soţul ei era nerăbdător ; era chel şi probabil, în secret, gelos pe abundenta podoabă pe care ea şi-o aranja de zor. Auzii următorul schimb de cuvinte :

„El. — Totdeauna eşti ocupată să te coafezi. Şi eu aş putea de fapt să fac la fel. Pentru asta ar fi de-ajuns să mă intorc cu ciţiva ani în urmă.

„Ea (batjocoritoare). — Păi atunci, grăbeşte-te, în cazul că vei calcula şi timpul care ţi-ar trebui să revii în prezent..."

N-aş putea să vă spun ce-a hotărit pină la urmă, dacă magia lui a fost suficient de puternică căci peste citeva minute o maşină intră în curte, şoferul punindu-se la ordinele lor, iar eu am plecat mai departe, avind grijă să nu par prea indiscret.

În româneşte de
Voicu Olari

RENÉ CHAR

Ai făcut bine că ai plecat, Arthur Rimbaud!

Ai făcut bine că ai plecat, Arthur Rimbaud ! Cei optsprezece ani ai tăi refractari prieteniei, reavoinţei, prostiei poeţilor din Paris ca şi biziitului albinei sterpe al familiei tale ardeneze puţin smintită, ai făcut bine că i-ai imprăştiat în cele patru vinturi, că i-ai aruncat pe cuţitul precoce lor gilotine. Ai avut dreptate cind ai abandonat bulevardele cu leneşi, cafenelele celor pişă-n strune, pentru infernul vieţuitoarelor, pentru comerţul şmecherilor şi cuviinţa celor săraci cu duhul.

Acest elan absurd al trupului şi al inimii, această ghiulea de tun care-şi atinge ţinta făcind-o să crape în mii de ţăndări, da, asta face cu adevărat viaţa unui om ! Nu se poate, la părăsirea copilăriei, să-ţi sugrumi la infinit viitorul. Dacă vulcanii îşi schimbă puţin locul, lava lor străbate marele gol al lumii şi îi aduce virtuţi care cintă în plăgile sale.

Ai făcut bine că ai plecat, Arthur Rimbaud ! Sintem ciţiva care credem fără dovezi intr-o posibilă fericire cu tine.

Ordinea de drept este citeodată inumană

Cei care impărtăşesc amintirile lor
Singurătatea îi reia, indată se face linişte.
Iarba care îi mingiie uşor se deschide din
credinţa lor.

Ce spuneai ? Tu îmi vorbeai despre o
dragoste atit de indepărtată
Care-ţi ajungea din urmă copilăria.
Atitea tertipuri foloseşte memoria !

Filele lui Hypnos

1.

Atit cit se poate, invaţă să fii eficace pentru scopul pe care-l urmăreşti, nu însă dincolo. Dincolo este fum. Unde este fum este schimbare.

2.

Nu zăbovi pe făgaşul urmărilor.

3.

A duce realul pină la acţiune precum o floare lunecind prin gura acidă a copilaşilor. Cunoaştere inefabilă a diamantului deznădăjduit (viaţa).

5.

Nu aparţinem nimănui decit punctului de aur al acestei lămpi necunoscută nouă, inaccesibilă nouă, care păstrează treze curajul şi tăcerea.

6.

Efortul poetului constă în a transforma vechii inamici în adversari cinstiţi, fiecare a doua zi bogată fiind în slujba reuşitei proiectului, mai ales aici unde se lansează, se imbrăţişează, decade, este nimicită intreaga gamă de pinze în care vintul continentelor îşi dă sufletul vintului abisurilor.

13.

Timpul văzut prin imagine este un timp pierdut din vedere. Fiinţa şi timpul sint mult diferite. Imaginea străluceşte etern, cind a depăşit fiinţa şi timpul.

23.

Prezent zimţuit...

27.

Léon afirmă că sint frumoşi ciinii turbaţi. Eu il cred.

36.

Timp în care cerul rupt de oboseală pătrunde în pămint, în care omul agonizează intre două dispreţuri.

46.

Actul este virgin, chiar repetat.

56.

Poemul este ascensiunea furioasă ; poezia, jocul ripelor aride.

57.

Sursa este stinca şi limba este retezată.

62.

Moştenirea noastră nu este precedată de nici un testament.

83.

Poetul, păstrător al diferitelor chipuri ale viului.

85.

Curiozitate inghеţată. Evaluare fără obiect.

110.

Eternitatea nu este cituşi de puţin mai lungă decit viaţa.

132.

Se pare că imaginaţia care obsedează intr-o măsură mai mare sau mai mică spiritul oricărei fiinţe este grăbită să se despartă de ea cind aceasta nu îi propune decit „imposibilul" şi „inaccesibilul" ca extremă misiune. Trebuie admis că poezia nu este pretutindeni absolută.

133.

„Operele de binefacere ar trebui să fie menţinute pentru că omul nu este binefăcător". Prostie. Ah ! sărăcie insingerată.

134.

Sintem asemănători acestor peşti prinşi vii în gheaţa lacurilor de munte. Materia şi natura par a-i proteja în timp ce abia limitează norocul pescarului.

140.

Să inceapă oare viaţa printr-o explozie şi să sfirşească printr-o invoială ? Este absurd.

144.

Cum sint înţepate vechile tale oase de fluture !

166.

Pentru ca o moştenire să fie cu adevărat mare, trebuie să nu se vadă mina defunctului.

171.

Cenuşile frigu i se află în focul care cintă refuzul.

198.

Dacă viaţa ar putea să nu fie decit somn dezamăgitor...

208.

Omul care nu vede decit un izvor nu cunoaşte decit o furtună. Şansele îi sint contrariate.

224.

Odinioară în momentul cind mă aşezam în pat, ideea unei morţi temporare în braţele somnului mă insenina, astăzi adorm pentru a trăi citeva ceasuri.

În româneşte de
Delia Dună

nicolae mateescu

Sărbătoare legală

Pînă la urmă Florica s-a dus singură la cimitir. Dimineața, înainte de-a pleca, a încercat din nou să-l înduplece pe Lăzărică să meargă și el, dar bărbatu-său nu făcea decît să se uite prostit la hainele cu care trebuia să se îmbrace, parcă întrebîndu-se ce să facă cu ele ca unul care în viața lui n-a mai văzut așa ceva.

— Ce-am eu cu morții ? s-a îndurat să spună într-un tîrziu, după ce se hotărîse, oftînd, să-și tragă pantalonii.

— Nu-nțelegi că se-mpart locurile ? i-a strigat Florica. Vrei să ne dea tocma'-n fundu' cimitirului, să ridă lumea de noi ? Ce-o să fie dacă mergi pînă acolo ? Un bărbat e altceva... !

— E, pe dracu ! a bombănit Lăzărică.

— De ce, mă ? ! Ce-i așa mare lucru ? Stai pînă se-mpart locurile și pe urmă n-ai decît să pleci...

— Nu merg, și gata ! s-a încăpățînat el. Nu e cazul...

Florica a simțit că i se ridică tot sîngele la cap. El atita știa să spună : că nu merge ! Doar ca să-și facă ambiția ! Dacă avea un motiv, de ce nu recunoștea : „Uite măi, femeie, nu merg pentru că așa și pe dincolo... !“ Măcar o părere să fi fost, sau o prostie, dar s-o spună !

— Ascultă, i-a zis, ce e-n capul tău ?

Lăzărică a oftat iar, chinuit, ca și cum i s-ar fi cerut cine știe ce necuviință. Ce necuviință putea să fie aceea — să spui la ce te gîndești ? Florica s-a așezat și ea pe un scaun, în fața lui.

— Nu mă mișc de-aicea ! i-a zis. Vreau să aflu de la tine de ce nu mergi... !

De data aceasta Lăzărică a început să înjure ceea ce dovedea măcar că nu e atît de nepăsător pe cît crezuse ea.

— Uite, de-aia nu merg ! a strigat. Asta-i treaba femeilor — să te nască și să te-ngroape ! Ori dac-ai îmbătrînit, acum nu mai ești femeie ? Vrei să te-nvăț eu care ți-e rostul ?... A strigat așa pînă s-a răcorit și, pe măsură ce vorbea, parcă-i plăcea tot mai mult ce spune. Cînd a tăcut, se uita la Florica înveselit de-a binelea. „La te uită domnule, parc-ar fi zis, cum de nu mi-a venit mie pînă acuma ideea asta ?“... Arăta ca și cum abia acum înțelegea și el de ce nu vrea să meargă la cimitir. Nu-i totuna unde mă-ngroapă ? a mai zis, bucuros.

Pe drumul spre cimitir pe Florica a podidit-o plînsul ; ieșise din sat și, cît vedeai cu ochii în jur era doar cîmp gol cu grîu abia răsărit, nu mai înalt de-o palmă. Pustietatea asta era și în sufletul ei.

A auzit un tractor venind din urmă, și-a șters lacrimile și s-a dat în lături ca să-i facă loc să treacă ; doar cînd a oprit lîngă ea a ridicat ochii, nu se aștepta la așa ceva și atunci a văzut remorca plină cu femei și pe Stoica Petre în cabină, lîngă tractorist. Zîmbea.

— Ai plecat de una singură ? i-a strigat. Te pomenești că vrei să iei tot cimitirul numai pentru dumneata ? !...

Femeile au început să rîdă. Stoica Petre zîmbea numai, ca unul care nu-și îngăduie să se bucure la fel ca ceilalți, treaba lui fiind să vegheze la bucuria altora... Și cum o luase el, cu **dumneata** ! Cineva care nu-l cunoștea, ar fi putut să-l creadă unul dintre aceia care, cînd îi scoli din somn, zic mai întîi **pardon** !...

Au tras-o și pe ea în remorcă, i-au făcut loc să se așeze pe o bancă. Va să zică, pînă la urmă Stoica Petre a aranjat să le dea tractor !... Acu își aducea aminte că-l auzise lăudîndu-se că o să ceară de la **ceapeu**, da nu l-a luat în seamă. Rămăsese vorba să se întîlnească dimineața la opt în fața bufetului, să aștepte tractorul, dar după cîte minciuni spusese în viața lui de unde să mai știi cînd minte și cînd spune adevărul ! Și uite că venise cu tractorul !... „Uite că lu' ăsta îi pasă unde-l îngroapă !“ și-a zis cu un fel de deznădejde. „I-a păsat cum trăiește, acuma îi pasă și cum moare !“...

— Să rămînă cum a fost ! a auzit-o pe Genica lui Ionel Nicu certîndu-se cu cineva. E loc de veci, ori nu-i loc de veci ? Dacă se mută cimitiru trebuie să se răstoarne și locurile ? ! a țipat de parcă o stringea cineva de gît.

— Și dacă se răstoarnă, ce ? a ris Aurica lui Cioarcă din capătul celălalt al remorcii. Ți-e frică să nu te-ngroape cu curu'-n sus ?... Lasă, făi, să mai vie și alți boieri la putere ! Să mă îngroape și pe mine-n rîndu'-ntîi, că m-am săturat să întru-n cimitir și, primii de care dau cu ochii să fie alde Ionel !

— Care boieri ? s-a oțărît Genica. Cine-a murit primu', s-a-ngropat în față. A venit la rînd — care, cum a murit. Așa s-a făcut cimitiru' !... Dacă nu crezi, întreabă pe-ăi mai bătrîni ! De ce-a fost alde Ionel boieri ? C-a murit înaintea ta ?

Pe Florica a cuprins-o deodată dorința să se dea jos, să se întoarcă acasă.

De la o vreme începuse din nou să plouă mărunt și să bată vîntul ; își puseseră pe cap niște saci de polietilenă care erau în remorcă — te pomenești că și de ăștia se-ngrijise tot Stoica Petre ? — și cînd s-au dat jos lîngă gardul cimitirului, parcă ar fi fost niște arătări de pe altă lume. Stoica Petre le-a arătat care e partea lor — o postață plină de bozii și salcîmi care țineau malul să nu cadă, tocmai în fund, la capătul dinspre ripă ; nici să calci pe marginea ripei nu-ți venea, darămite să mai și îngropi pe careva acolo ? Mîine-poimîine pămîntul aveа s-o pornească la vale cu morți cu tot !... De bunăseamă că în comună, cînd s-a auzit că cimitirul din sat o să se mute aici, s-au grăbit cu toții să-și ia locurile cele mai bune. Ar fi trebuit să se aștepte la una ca asta dar după cum încremeniseră lîngă gard cu sacii în cap ca niște momîi, puteai să-ți dai seama că niciuna din ele nu se gîndise la așa ceva...

Singur Stoica Petre nu-și pierduse cumpătul : a scos un lanț din servietă, a luat pe Aurica și pe încă o femeie, văduvă, bucătăreasă la grădiniță și au intrat să măsoare locul ; ele umblau înainte cu lanțul prin boziile ude, iar Stoica Petre venea în urmă cu poalele balonului ridicate și prinse în cordon ca să nu le murdărească, oprindu-se din cînd în cînd ca să scrie ceva într-un caiet ; un timp femeile au umblat cu fereală ocolind mărăcinii și tufele, dar pe urmă nu le-a mai păsat nici de ploaie, nici că le vede cineva, au început să se-mpingă, să-și pună piedică, să-și scuture salcîmii în cap și să rîdă ca nebunele, ele știau de ce ; se mai potoleau, dar era de-ajuns să-l audă pe Stoica Petre deschizînd gura ca să se pornească din nou, sprijinîndu-se una de alta ca să nu cadă jos de rîs ; cînd le auzea hohotele ca un rînchezat de iepe în călduri, Florica avea impresia că o fac special ca să-și bată joc de ea și de locul în care erau ; ori Stoica Petre le spunea măscări de se hlizeau așa ? Pînă și mirosul de bozii și brusturi striviți, clefăitul galoșilor în noroi parcă ar fi fost o batjocură. Puteai să crezi că, dintr-o clipă în alta cele două au să-și pună poalele în cap ațîțate, ca și cum n-ar fi fost la cimitir și n-ar fi murit nimeni vreodată și toate necazurile de pe lumea asta erau undeva atît de departe, încît nu aveau cum să ajungă pînă aici. Cînd le-a mai văzut și pe femeile din jur zîmbind și dîndu-și coate, i s-a făcut rău — le-a întors spatele și a luat-o pe lîngă gard, spre intrarea în cimitir. Doar nu venise aici ca să vadă două nerușinate tăvălindu-se prin bozii cu Stoica Petre ! Încă n-o făcuseră, e adevărat, dar nici mult nu le lipsea !

I s-a părut că aude glasuri și s-a speriat : dacă începuseră să împartă locurile în lipsa ei ? Atita mai trebuia : să fi venit degeaba pînă aici ! A apucat-o înapoi, grăbită și nu s-a liniștit pînă cînd nu le-a văzut pe femei tot acolo unde le lăsase ; Stoica Petre terminase de măsurat și tocmai îl aștepta să vină, să înceapă împărțirea dar el își vedea de ale lui, fără să se grăbească : și-a șters lanțul cu o cîrpă, atent să nu rămînă pe el vreo urmă de noroi, l-a strîns și l-a băgat înapoi în servietă, și-a curățat noroiul de pe tălpi cu un băț, și-a lăsat poalele balonului și abia pe urmă s-a strecurat afară prin gardul de sîrmă ghimpată.

— O să trebuie să facem și-aicea o poartă, a noastră, a zis măsurînd gardul cu privirea în toată lungimea lui. Altfel, ducem mortul în spate tot cimitirul... ! S-a uitat la ele de parcă s-ar fi mirat că le găsește acolo. Gata, le-a îndemnat, puteți să plecați. Am terminat ! Degeaba așteptați, că tractorul nu mai vine... Înapoi mergeți pe jos. Am cerut să ni se dea și la întoarcere, dar nu s-a aprobat că au nevoie să care gunoiul pe cîmp...

Vorbea de parcă toate femeile acelea veniseră pînă acolo doar ca să se plimbe cu tractorul !... Au sărit cu gura — că ce-i cu locurile lor, dar el a ridicat din umeri :

— Ce vreți de la mine ? Eu n-am nici o putere. Lista se afișează la avizier, oficial...

— De ce nu vine popa ? a întrebat careva. Să-mpartă el locurile !

— Întrebați-l pe el ! s-a răstit Stoica Petre. V-am făcut rost de tractor, am măsurat... Acuma, ce mai vreți ? Eu nu am nici o putere !

Se vedea că într-un fel, îi pare bine că nu are nici o putere. Dacă el, azi, nu mai avea puterea de altădată, cînd era președinte, asta era cumva și din cauza lor ; și se mai putea înțelege din spusele lui că, dacă ar fi avut și acum puterea aceea, situația ar fi fost cu totul alta...

Și-a făcut loc printre ele și a plecat fără să se mai uite înapoi. În fața la **Universul** îl aștepta fiu-său cu mașina lui, o **Dacie** roșie ; de ce mai făcuse Stoica Petre drumul cu ele, cu tractorul, dacă fiu-său tot venea să-l ia ? A dat să se urce în mașină dar a văzut-o pe Florica în urmă, printre celelalte și i-a făcut semn să vină mai aproape.

— Nu mergi cu noi ? a întrebat-o. Hai, că te duc pînă acasă !

Oare ce-și închipuie omul ăsta ? Credea poate că ea a uitat tot ce a pătimit de pe urma lui ?

— Mai am cîte ceva de cumpărat, i-a zis. Niște treburi... Cu locurile cum rămîne ?

Stoica Petre s-a aplecat la urechea ei :

— În rîndu-ntîi îți convine ? Te-am pus în rîndu-ntîi !

— Tu ? abia a putut să spună. Tu m-ai pus pe mine ?

— N-auzi că ești în rîndu-ntîi ? a ris el. Ce-ți pasă cine te-a pus ?...

Uitîndu-se după mașina care se îndepărta, Florica începea să creadă că nu o să mai scape niciodată de Stoica Petre — cîte zile mai avea să trăiască. Cît fusese președinte îl răbdase, pentru că nu avea ce să-i facă, dar uite trecuseră atîția ani de-atunci și, tocmai cînd începuse să-l uite, să-și închipuie că s-a terminat cu el, îi ieșea din nou înainte ca să-i aducă aminte că n-a murit și că tot la mîna lui a ajuns... Odată, în vara în care dăduse Ioana examen la profesională, a fost cît pe ce să sară la el, să-l bată, dar acum nici de atîta lucru nu mai era în stare : l-a lăsat să se urce în mașină și să plece, fără să scoată un cuvînt. Se vede treaba, și-a zis, că așa se întîmplă cu toate pe care nu le faci la timpul potrivit — mai tîrziu cu atît mai puțin o să le faci... Atunci norocul lui fusese că se oprise cu șareta după gard, în fața porții ; se uita la ei zîmbind — la ea și la Lăzărică, de parcă i-ar fi prins cu cine știe ce treburi necurate. Aveau niște pui de la incubator, tocmai le dădea să mănînce, era cu farfuria de mălai în mînă, iar Lăzărică stătea mai încolo, pe treptele casei și fuma o țigară. Tot zîmbind Stoica Petre a întrebat ce-i cu fata : au dus-o de tot la București, sau se-ntoarce ? „Care-i treaba, tovarășe Lăzărică ? a zis. Doar n-ai băgat-o servitoare ! Că nu-mi aduc aminte să fi trecut pe la mine să-mi ceri adeverință sau recomandare, cum se obișnuiește... La spune, ai băgat-o servitoare ?“... Din primăvară, după ce se hotărîseră s-o dea la București, la profesională, Ioana nu mai făcuse altceva decît să spună la toată lumea cum o să se ducă ea în capitală, ce-o să facă și ce-o să dreagă ea pe-acolo... Era greu de crezut că tocmai Stoica Petre, care era la curent cu tot ce se-ntîmpla în sat, să n-o știe și pe asta ! Sigur că știa, dar venise ca să le-aducă aminte că mai e și el pe lumea asta... Lăzărică rămăsese mut, cu țigara în colțul gurii și atunci ea a simțit că nu mai poate : a aruncat farfuria cît colo, s-a repezit la gard și s-a apucat cu amîndouă mîinile de el, zgîlțîindu-l ; dacă nu ar fi fost gardul, cine știe ce s-ar fi întîmplat !

Oricum, fusese în stare să-i spună ce avea pe suflet ; acum, cînd nu mai era președinte, cînd nu mai era nici măcar magazioner cum a fost cîțiva ani după ce l-a scos, ea stătea, și se uita neputincioasă după mașina lui.

Seara, cînd Venera a adus vestea că Ioana vine în concediu la ei, cu Anghel și cu copiii, Florica a încremenit cu teancul de farfurii în mînă — mîncaseră, tocmai stringea masa și i s-a părut că n-a auzit bine.

— De unde știi ? a întrebat neîncrezătoare.

— A dat telefon la Consiliul popular. M-a căutat fata lui Geană să mă anunțe...

— Și de ce n-ai spus pînă acum ?

— Uitasem, abia adineauri mi-am adus aminte, a ris Venera ca și cum ar fi fost de la sine înțeles că așa ceva nu merită prea multă atenție. Nu mă crezi ? De ce te uiți așa la mine ?... Ce părere ai, tătucule ? s-a întors ea spre Lăzărică, privindu-l cu subînțeles. Dumneaei și-a anunțat sosirea...

Nu a mai apucat să spună ce anume trebuia el să înțeleagă pentru că Florica a izbucnit în hohote de plîns, parcă scăpată dintr-o mare primejdie tocmai cînd își pierduse speranța că s-ar mai putea salva ; se învîrtea în jurul mesei sprijinindu-se de speteaza scaunelor ca să nu cadă, făcîndu-și cruci, gemînd și bolborosind : „Doamne, Dumnezeule ! Doamne, Dumnezeule !“... Luat pe nepregătite, Lăzărică se uita la ea speriat, dar Venera zîmbea înțelegătoare.

— Ei haide, ajunge ! a încercat s-o potolească atunci cînd a crezut că maică-sa și-a mai venit în fire, dar Florica a sărit ca ințepată.

— Nici să mă bucur în casa mea n-am voie ? a strigat. Astupă-ți gura, dacă nu vă place ! Omoriți-mă, să nu mă mai auziți, să nu vă mai împiedicați de mine !...

Era atît de pornită, încît orice i-ar fi sous ar fi tulburat-o și mai mult, așa că au lăsat-o să se liniștească și abia cînd a plecat să ducă farfuriile la bucătărie Lăzărică a îndrăznit să întrebe dacă e adevărat că Ioana a dat telefon.

— Da ! a pufnit Venera în ris. Îți dai seama ?

S-a uitat la ea nedumerit, încercînd să înțeleagă de ce rîde.

— Și ce mai spunea ? s-a foit el.

— N-auzi că n-a vorbit cu mine ? A dat telefon la Consiliul popular, a vorbit cu fata lui Geană...

— Mda ! a făcut Lăzărică dus pe gînduri. De ce-o fi venind să-și piardă concediul aicea, la țară ?... Să nu se fi întîmplat ceva... !

— Nu bănuiești de ce vine ? a ris iară Venera. Lasă că te lămurește ea !... Nu vezi cum și-a anunțat sosirea ? Putea să mă caute și pe mine, la sediu, da' ea a anunțat primăria, parcă ar veni în delegație...

Dinspre partea lui Lăzărică Ioana putea să dea oricîte telefoane ar fi vrut, dar zîmbetele Venerei îl făceau să bănuie că ceva nu era chiar așa cum s-ar fi cuvenit.

— Nu putea să scrie o scrisoare ? și-a dat el cu părerea. Ce trebuia să dea telefon ?

— Și ce dac-a dat telefon ? s-au auzit vocea Floricăi din bucătărie. Ai tu ceva împotrivă ?

Lăzărică și-a aruncat ochii la Venera, neajutorat, dar ea s-a mulțumit să rîdă.

— Acum o să știe tot satu' că vine-ncoace ! a bombănit el fără prea multă convingere.

— De-aia a și dat telefon ! a zis Venera stingînd țigara în scrumiera din fața ei mulțumită că l-a făcut în sfîrșit să înțeleagă. Ca să știe tot satul ! Poate ies cu toții s-o aștepte la gară...

De data aceasta Florica s-a arătat în ușă, furioasă.

— Și ce dacă ? a strigat uitîndu-se cînd la unul, cînd la celălalt. Foarte bine-a făcut ! N-are de ce să-i fie rușine de nimica !... Ce, vine de la pușcărie, ori a lăsat-o careva cu burta la gură ? Vine cu bărbatu-său, cu care e măritată legal, cu copiii ei... Are meseria ei, casa ei, a realizat ceva în viață... De ce să-i fie rușine cînd se-ntoarce la ea în sat ?... Și tu, i-a zis lui Lăzărică, ce găsești de mirare că fiică-ta vine să-i vadă pe mă-sa și pe tat-so ?!...

Venera s-a ridicat de pe scaun.

— Eu mă duc să mă culc, a zis și a luat-o spre ușă fără să se mai uite la vreunul din ei.

— N-aveți decît să rîdeți pînă nu mai puteți ! a strigat Florica după ea. Tot o să vină !... N-o s-o opriți voi, cu risetele voastre, să vină la ea acasă ! Că e și casa ei, nu numai a voastră !...

— Cine zice să nu vină ? s-a împotrivit Lăzărică. N-am rîs de ea ! Am zis doar, că putea să scrie o scrisoare...

— Tot cauți tu ceva să nu-ți placă, hai ? Găsești tu un motiv... În loc să te bucuri că vine fiică-ta, cauți cearta pentru te miri-ce... Și dacă tu ai altceva mai bun de făcut, măcar lasă-mă pe mine să mă bucur, nu mă mai tot întărîta...

Lui Lăzărică începuse să-i pară rău că făcuse atîta caz de telefonul acela ; dacă nu ar fi fost Venera, probabil că nici nu ar fi băgat de seamă.

— Măi, a încercat s-o domolească pe Florica, dacă am zis ceva contra, asta nu-nseamnă că nu mă bucur... !

— Ar fi mai bine să recunoști că nu suferi s-o vezi pe Ioana în fața ochilor, nu-i nevoie să te prefaci... !

— Eu ? s-a mirat Lăzărică.

— Voi ce credeți ? a continuat Florica fără să-l ia în seamă. Uite că mai am și eu pe cineva care se gîndește la mine. I-e milă de mine... Pentru tine, parcă numai Venera ar fi pe lumea asta ! Te uiți la ea ca la Dumnezeu, îi e frică să nu-i ieși din cuvînt... De Ioana nici nu-ți pasă... De cîte ori ai fost la ea, la București, Ștefane ? S-o vezi, să mai vorbești cu ea, să-i vezi copiii... ? Nici măcar o dată...

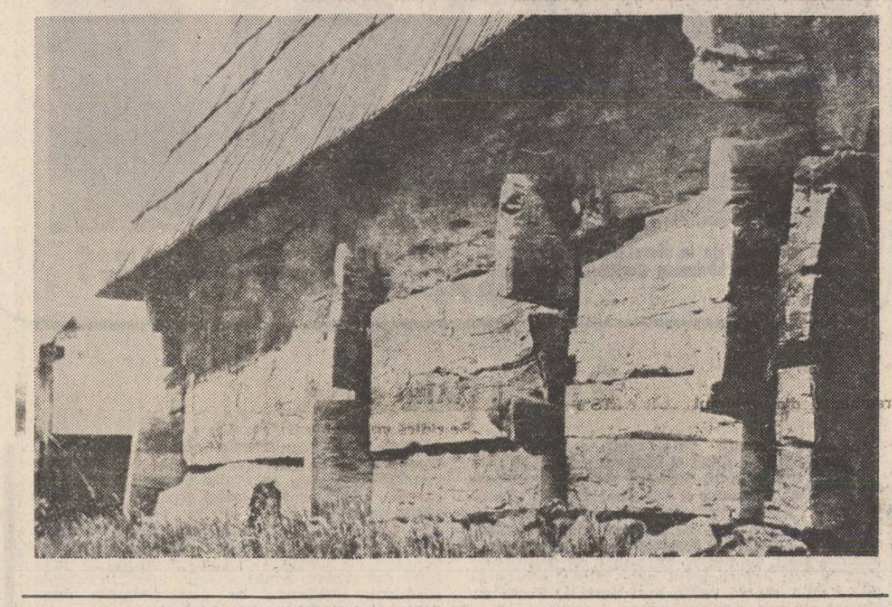

Uitîndu-se după mașina care se îndepărta, Florica începea să creadă că nu o să mai scape niciodată de Stoica Petre — cîte zile mai avea să trăiască. Cît fusese președinte îl răbdase, pentru că nu avea ce să-i facă, dar uite trecuseră atîția ani de-atunci și, tocmai cînd începuse să-l uite, să-și închipuie că s-a terminat cu el, îi ieșea din nou înainte ca să-i aducă aminte că n-a murit și că tot la mîna lui a ajuns... Odată, în vara în care dăduse Ioana examen la profesională, a fost cît pe ce să sară la el, să-l bată, dar acum nici de atîta lucru nu mai era în stare : l-a lăsat să se urce în mașină și să plece, fără să scoată un cuvînt. Se vede treaba, și-a zis, că așa se întîmplă cu toate pe care nu le faci la timpul potrivit — mai tîrziu cu atît mai puțin o să le faci... Atunci norocul lui fusese că se oprise cu șareta după gard, în fața porții ; se uita la ei zîmbind — la ea și la Lăzărică, de parcă i-ar fi prins cu cine știe ce treburi necurate. Aveau niște pui de la incubator, tocmai le dădea să mănînce, era cu farfuria de mălai în mînă, iar Lăzărică stătea mai încolo, pe treptele casei și fuma o țigară. Tot zîmbind Stoica Petre a întrebat ce-i cu fata : au dus-o de tot la București, sau se-ntoarce ? „Care-i treaba, tovarășe Lăzărică ? a zis. Doar n-ai băgat-o servitoare ! Că nu-mi aduc aminte să fi trecut pe la mine să-mi ceri adeverință sau recomandare, cum se obișnuiește... La spune, ai băgat-o servitoare ?“... Din primăvară, după ce se hotărîseră s-o dea la București, la profesională, Ioana nu mai făcuse altceva decît să spună la toată lumea cum o să se ducă ea în capitală, ce-o să facă și ce-o să dreagă ea pe-acolo... Era greu de crezut că tocmai Stoica Petre, care era la curent cu tot ce se-ntîmpla în sat, să n-o știe și pe asta ! Sigur că știa, dar venise ca să le-aducă aminte că mai e și el pe lumea asta... Lăzărică rămăsese mut, cu țigara în colțul gurii și atunci ea a simțit că nu mai poate : a aruncat farfuria cît colo, s-a repezit la gard și s-a apucat cu amîndouă mîinile de el, zgîlțîindu-l ; dacă nu ar fi fost gardul, cine știe ce s-ar fi întîmplat !

Oricum, fusese în stare să-i spună ce avea pe suflet ; acum, cînd nu mai era președinte, cînd nu mai era nici măcar magazioner cum a fost cîțiva ani după ce l-a scos, ea stătea, și se uita neputincioasă după mașina lui.

Nu l-a pus nimeni să-mpartă locurile. Tocmai ca să nu fie nemulțumiri, să nu vă plîngeți pe urmă că n-a fost pe dreptate, nu s-a amestecat nimeni — v-a lăsat să-mpărțiți așa cum vreți voi... De-aia au dat și tractorul... Și tu dacă te duceai să semnezi la **ceapeu**, ți-l dădea. Vezi că sînteți proaste ? Vă joacă unu' ca Stoica Petre cum vrea el...

— Dacă ești tu așa deștept, de ce-l lași să-și bată joc de mine ?

— Atîția ani n-ai ajuns să-l cunoști ? Doar nu trebuie să vin eu să-ți spun cine-i Stoica Petre, cu ce metode umblă el !

— Parcă tu știi cine-i Stoica Petre ? s-a oțărît Florica punîndu-și mîinile în șolduri.

Ideea că el nu l-ar cunoaște pe Stoica Petre i s-a părut lui Lăzărică atît de lipsită de noimă, încît s-a înveselit de-a binelea.

— Auzi ? Într-o zi, înainte de război, a venit mă-sa lu' ăsta la noi în bucătărie. Tremura de frică... Era dimineață, abia se crăpase de ziuă... „Coană Lisaveto, zice, adineauri a trecut jandarmul pe la noi. A zis că pînă-n trei zile să facem căcăstoare, că altfel e de rău !“... „Și ce te-ai speriat așa ? o-ntreabă mămica. Dacă e ordin, trebuie s-o faci. Ce mare lucru ?“... „O s-o facem bre, a zis, sigur că da, atîta că nu știm ce-o fi aia !“...

Florica a încercat să-l întrerupă, nerăbdătoare, dar el i-a făcut cu ochiul :

— Așa a aflat Stoica Petre ce-i aia căcăstoare ! Mai tîrziu, cînd l-a pus președinte, era lămurit, dar tot s-a opus cînd a venit vorba să facem privată în curte, la sediu... Că, ce să cheltuim banii statului pe-așa ceva ? Că el nu-i de acord ! Cooperatorii n-au decît să-și facă nevoile acasă, ori în porumb, și nu pe banii gospodăriei... Că, parcă neam de neamul lor, numai pe tron a stat ?...

— Și tu, care știai ce-i aia căcăstoare, erai deștept ! s-a răstit Florica.

Lăzărică se înecă de rîs.

— Aoleo, abia a putut să îngaime, taci din gură că nu mai pot !

— Și-acuma rizi ! Tu ai impresia că ajunge să rizi de el ?... Așa îi batjocoreai și cînd era președinte și în timpul ăsta el tăia și spînzura în sat. Ce-a zis el, aia s-a făcut !... Trei case-a ridicat în viața lui : pentru el, pentru tat-so, Gheorghe, și pentru fiu-său care avea numai cincisprezece ani !...

— Eh ! de-aia l-a schimbat, că a abuzat ca președinte...

— Te bucuri că l-a schimbat. Ai avut dreptate să rizi de el, pînă la urmă s-a dovedit cine e Stoica Petre, da' viața mea a trecut, înțelegi ? A trecut și nu mai vine înapoi !...

— Și ce sînt eu de vină că s-a întîmplat așa ? Altceva decît să rîd, ce era să fac ?

— Rizi ! s-a strîmbat Florica. Te crezi mai deștept decît alții... Și-atunci, de ce tot peste Stoica Petre dau unde mă duc și orice fac ? Poți să-mi spui ? La colectivizare de ce s-a-nscris Stoica Petre înainte la toți și pe urmă a tras foloasele ? C-a fost prost ?

— Iar începem discuția asta ? s-a supărat Lăzărică. Te faci că nu știi !... De leneș s-a-nscris în colectiv — de-aia, că era lenea pe el de-un lat de palmă ! Le dăduse și la alde Stoica pămînt la-mproprietărire cum ne-a dat și nouă, da' ce să facă cu el ? Pămîntul le-a fost mai mult de necaz decît de folos... Ce le trebuia lor să muncească, să are și să semene, să lase la prașilă, dacă erau lăutari ? Credea că gata, de-acum înainte muncesc tractoarele pentru ei...

— S-a-nscris, sau nu s-a-nscris ? Mie asta să-mi spui ! A tras foloasele, sau nu le-a tras ? Tu în schimb, nici contra n-ai fost. Măcar dacă te țineai tare pînă la sfîrșit, să mai păstrăm pămîntul un an-doi... ! Cînd te-ai înscris tu, nici nu s-a bucurat, nici nu s-a supărat nimeni ! Ca prostu', ai dus și sculele pe care le-aveai acasă... Pînă și lada de cuie ai predat-o la înscriere și, dacă-ți cerea izmenele de pe tine, și pe alea le scoteai !... Lăutar, cum era el, a fost mai deștept ca toți !... Cît au fost fetele mele la școală și-nvățau, eu am stat cu lampa de gaz, iară Stoica Petre avea bec la cotineața porcului. Dacă mergeai după sîrma electrică, nimereai tot la neamurile lui, la oamenii lui, ori măcar la ăia de care avea respect !

— Și ce vrei ? s-a burzuluit Lăzărică. Dacă s-a-ntîmplat așa, tot restul vieții trebuie să-mi dau cu pumnii-n cap ? Să nu mai dorm noaptea de inimă rea că și-a pus lumină electrică înaintea mea și țiment în curte ?... Așa-i : de două'j'de ani găinile lui mănîncă boabe după țiment și se ouă-n pefeleu ! Păi, să le fie de bine ! Pentru mine, Stoica Petre nu există pe lumea asta !... Și cînd începe careva să numere aragazele și aparatele de radio și televizoarele din sat, eu îi spun : așa-i ! Înainte n-aveam nici de unele. Acuma, cînd intri într-o casă de om vezi și televizor și frigider și mașină de spălat. Pe vremuri, mi-aduc aminte, cum dădea primăvara se ducea lumea după păpădie ori după știevie, pe cîmp. Abia de-i dădea colțul și-o și culegeau. Puneam oțet, o mîncam cu sare și cu mămăliguță. Trecea păpădia ? Ne duceam după susai... Dar dumneata, care stai să numeri aparatele, ai auzit vreodată cum cîntau oamenii dimineața cînd ieșeau la cîmp cu sapa-n spate ? Cînta de răsuna satu' ! Și pînă seara, tot cîntînd îi auzeai... De ce le ghiorăia mațele, de-aia cînta mai tare ! Acuma, dacă mai auzi dumneata pe careva cîntînd cînd iese cu sapa, înseamnă că-l confunzi : se-aude la radio... Se mai schimbă timpurile, se termină și cu Stoica Petre... că una e să cînți tu și alta e să-ți cînte la radio...

Florica îl asculta clătinînd capul a jale și a continuat să o facă și după ce el trecuse.

— Mă uit la tine Ștefane, a zis într-un tîrziu și, cînd văd cum te minți singur, îmi vine nu știu ce să fac !... Tu zici c-ai scăpat de Stoica Petre dacă nu mai e președinte și rizi de el... Eu văd casa pe care-o are ! Îl văd pe el în fața ochilor și mi-aduc aminte cum mergeau fetele mele vara, în vacanță, la prășit porumbu, iară fiu-său punea radio tare, stătea la soare-n curte numa'n chiloți, bea sifon și făcea duș cu stropitoarea... La colectivizare Stoica Petre a zis pe cine să exproprieze, pe cine să comaseze... Din cauza lui ne-a dat nouă lotu' în folosință acolo unde ni l-a dat... Ție nu-ți pasă, da' să știi că și-n cimitir au să-ți zacă ciolanele acolo unde a arătat el cu degetu'...

— Nu ziceai că ți-a dat în rîndu'-ntîi ?

— Nu-mi pasă că e-n rîndu'-ntîi sau în altă parte ! a zis ea scîrbită. De Stoica Petre e vorba, care nu-i ajunge că a-mpărțit pe lumea asta, la ăia vii ! Acuma împarte și la morți, pe lumea ailaltă !... Tu, poate că și-n pămînt o să zaci așa liniștit, să rizi de Stoica Petre care-a arătat cu degetu' unde să te-ngroape pe tine ?...

(Fragmente din romanul cu același titlu)

gheorghe constantinescu

Umbre

Ți-aud adesea pașii
Pe poteci
Tu nicicum
N-ai să înțelegi
Sinistrul zornăit de lanțuri,
Ce-l lăsau în urma lor
Ocnașii.

Reflecție

Sînt singur
Pe pista de-ncercare
E trist
Dar nu-i nici o eroare
Sînt singur
Pe pista de-ncercare
De-aici
Îmi trimit gîndul
Dincolo de zare
Sînt singur
Pe pista de-ncercare...

Poem

Pe înălțimi
Verdele bradului
Intrigă.

Nonconfortul

La toți dracii confortul !
Am declarat război necruțător
Tuturor lucrurilor inutile
Ce te-nrobesc
Ce te sufocă cu prezența lor
Le simt cum mă apasă
Din toate părțile
Vreau să evadez din mijlocul lor
Vreau spațiu, cît mai mult spațiu
Simt nevoia de aer
De lumină, de cît mai multă lumină
Ducă-se la toți dracii toate acestea
Ce-ți ordonează viața
Vreau s-alerg prin soare
Prin vînt și prin ploaie
Să colind pădurile
Să traversez rîurile
Și obosit de-atît umblat
Să-mi fac un pat din fin cosit
Să dorm sub cerul înstelat
. . . . . .

La toți dracii confortul
Și lucrurile inutile... !

Logica lucrurilor

Mă întreb :
De unde vin și ce rost
Am pe acest pămînt ?
Încerc să-mi răspund
Dar nu reușesc.
Mă-ncurc în logica
lucrurilor....

Casa din bîrne

Vezi tu casa aceea de pe deal ?
Casa aceea din bîrne,
Gîrbovită de vremuri ?
Este casa părinților mei
Ea se încăpățînează
Să rămînă mai departe
De stradă pe deal.
Bunicul a durat această casă
Cu gîndul să reziste în timp
Și să ducă cu ea
Amintirea.
Vezi tu casa aceea de pe deal ?
Casa aceea din bîrne,
Gîrbovită de vremuri ?

Saltimbancul

Am fost un umil saltimbanc
Ce făcea tumbe la circ
Azi
Mă plimb prin mulțime
Și văd mulți saltimbanci
Arena s-a mutat în stradă
Miracolul de sub cupolă
Poate oricine
Ca să-l vadă
Am fost un umil saltimbanc...

Jivinele pămîntului

Iarna
Jivinile pămîntului
Mușcă
Înfometate
Din Lună
Devorînd-o
Pînă la ultima
Firimitură
Luna
Renaște
Pentru a fi
Mîncată
Din nou

Ceai din fructe de cătină

Femeia se spală
Cu ceai de fructe de cătină
Dimineața, la prînz și seara.
Astfel își va păstra tinerețea
Va fi tînără mereu.
Fața se spală cu
Ceai din fructe de cătină
Dimineața, la prînz și seara.
Spală-ți cu ceai
Din fructe de cătină
Draga mea, și ochii
Și mîinile, și fața
Dimineața, la prînz și seara.

Paznicul de noapte

Într-o insomnie prelungită
Trecîndu-ți prin minte fragmente
de viață
Încerci, ca din aceste frînturi
Să discerni...
Într-o insomnie prelungită
Te înspăimîntă liniștea
Și starea de nemișcare
Ceva de nepătruns
Într-o insomnie prelungită
Trecîndu-ți prin minte fragmente
de viață.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

I. Miticul și realul (2)

Desen de Silvan

Dacă frica paroxistică de moarte a babei Miia are totuși un suport liniștitor, constind în credința ardentă că ea nu este o păcătoasă („Nu, ea nu va apuca in iad ! Ce-a făcut ca să meargă in iad? Și are ea luminița aproape ! Cind va simți că i se ridică nodul in git, să-i oprească răsuflarea, aprinde luminița, sfinta luminiță, de ceară. Ș-atunci, chiar de-ar vrea s-o răpească, cornorații se vor împrăștia"), in schimb o altă eroină din aceeași categorie a bătrinelor bigote, cea din povestirea **Sănduța** (1909), atinge culmea disperării atroce, intrucit, in ceea ce-o privește, obsesia unei trecute vinovății tăinuite ii spulberă orice speranță de izbăvire. Întreaga ei viață, baba Sănduța a dus povara unui singur moment de rătăcire, tinără fiind, și-a înșelat bărbatul ; e un fapt care, in mintea ei, reprezintă însuși momentul cind a cuprins-o frica de „necuratul". O asemenea implicare a „lumescului" in suferința morală de conținut eminamente mistic, la Agârbiceanu, constituie, cum vom vedea, o premisă frecventă ce conduce la conflicte morale cu finalitate devastatoare. Ca mod de existență a personajului, șochează imprejurarea că normele obișnuite de conduită acceptă ca pe ceva firesc, de la sine înțeles, înriuririle distructive ale agentului demonic. Acesta din urmă nu „vine" de undeva, din afară ; pur și simplu, își are cuibul in însuși sufletul ființei umane căreia, cind poate, i se substituie uzurpindu-i dimensiunea etică („Drac e omul cel rău și nedrept. Ăla-i dracu!" postulează Fefeleaga). Incapabilă, totuși a-și asuma dimensiunea demonicului la modul intrinsec, adică din unghiul „eului metafizic" (asemenea marilor posedați ai scriitorului, precum cei din nuvelele **Popa Man** și **Jandarmul**), baba Sănduța are reprezentări ale „celui din pietre" atit de banal concrete incit este de mirare că nu cade în derizoriul amuzant. Pașnica faună domestică ce-o înconjoară, de pildă, se pune în serviciul obsesivei vinovății in chipul cel mai spontan cu putință, metamorfozindu-se pe loc. Duhul animist-diavolesc este suveran precum intr-o feerie grotescă. Oricit ar merge la preot pentru a se spovedi și oricit s-ar închina pe la icoane (ca să nu mai vorbim de mătăniile ce le poartă asupra-i tot timpul : „Trei fețe sint in Dumnezeu ? Pentru fată un șirag de mătănii, in trei să crape Necuratul cind s-ar apropia de Sănduța !"), așadar, în pofida unui asemenea exces de zel intr-ale bigotismului, nefericita bătrină „vede" peste tot numai intruchipări ale diavolului. „De urmărirea celui necurat — notează povestitorul — nu poate scăpa. Îl vede pe masă, il vede subt pat, il zărește pe vatra focului, cum își întinde limba lungă, roșie, să soarbă pară. Îl vede pe drum, cind in formă de cine, cind ca o miță mare, sură. I se arată in vis ca un sfredel, ca un țap, ca un cocoș negru. Și ucigă-l tămiia ! — nu-i dă pace nici in sfinta biserică. Și-acolo il zărește Sănduța, ca un bivol greu, negru .

Comparabile cu imaginile sălbatic grotești" din tablourile lui Hyeronimus Bosch ori Grünewald (cum observă I. Negoițescu in excelentul său studiu **Valori stilistice in nuvelistica lui Agârbiceanu**), asemenea intruchipări ale diavolului și fac apariția in clipele de liniște nocturnă, înfricoșată, bătrina simțindu-le — și „văzindu-le" in forme de o plasticitate extraordinară :

„— Auzi, Culae ? Ha ? Auzi-l cum șueră, cum miorlăie ca mița, cum cucurigă cocoșește.

Se ridica in pat, in capul oaselor, și i-l arăta moșneagului cu degetul :

— Iacă-tă-l, făcea ingrozită, s-a așezat la mine pe perină ! Are gheare de uliu, cap de nevăstuică și limbă împărțită, de șarpe". Cum se vede, de data aceasta, „regimul nocturn al imaginii" (Gilbert Durand) atrage după sine fenomene de, să le spunem așa, antropapatism satanic purtind însemnele unui ezoterism folcloric mult mai explicite (uliul, nevăstuica, șarpele) decit in cazul precedent. În fine, nestăvilita presiune a spiritului diavolesc atinge apogeul in momentul cind Necuratul ia înfățișare de om, anunțindu-și „vizita" prin mesagerul privilegiat care este pisica. Scena este antologică, imaginea luptei dintre diavol și divinitate fiind comparabilă cu cea naiv-apocaliptică de pe icoanele de sticlă :

„În duminica următoare, dimineața, Sănduța pleacă la biserică. De unde de neunde, o miță vine ca o săgeată și trece peste piciorul cel umflat al bătrinei. Sănduța vrea să meargă mai departe, se sprijină in băț, bate cruci — zadarnic ! Zice rugăciunile, cite le știe, de zece ori — nimic ! Părea că e înlemnită. Pesămne puterea Necuratului se legase iarăși de dinsa ! Au trebuit s-o ducă oamenii pe sus, pe cind ea se rugase cuprinsă de fiorii morții. De aici încolo **cel din cinepă** (s.n.) începu s-o neliniștească și-ntr-altă formă. I se arăta, in toată noaptea, ca un moș bătrin și-i zicea :

— Tu Sănduță, eu am să-ți arăt o comoară. Iată colo, drept deasupra mincăturii dintre culmi, este un frasin. Vezi tu frasinul ?

Și Sănduța parcă răspundea in vis și zicea, deși ar fi voit să tacă ;

— Văd".

Reținind faptul că marea temă magic-fantatiscă a scriitorului — tema comorilor — își arată prezența și în această povestire, pe de altă parte, este de semnalat teribila capacitate **a imaginilor nocturn-onirice de a se transfera în realul cotidian : „Ziua, bătrina privea, de multe ori spre locul arătat de moșneag și, cu toată groaza ce-o stăpînea, ar fi voit să meargă acolo, să sape, nu atit să ieie comoara cit numai să vadă de-i adevărată spusa bătrînului".**

Finalul povestirii readuce în prim plan ideea **morală** căreia, acum ne dăm pe deplin seama, prozatorul a urmărit a-i face loc de la bun început. Spre deosebire de Gala Galaction, însă, Agârbiceanu este mult mai îndurător ; la el, disocierea dintre sacru și profan nu apare atit de tranșant incit sancționarea „păcatului" să atragă după sine directa trimitere a individului uman fie in rai, fie in iad. Legea vieții, conform unei morale naturiste implicite, își asumă deopotrivă cele două categorii antinomice — răul și binele — ; ceea ce face ca moartea să izbăvească de păcat, intrucit acesta este recunoscut, măcar in ultima clipă a vieții. Reușind, în sfirșit, a-i mărturisi bătrinului ei tovarăș de viață cărui fapt ii datorează intrarea in stăpinirea Necuratului, deci in ciuda păcătoșeniei ce-a apăsat-o atit amar de timp, baba Sănduța are parte de un sfirșit nu cu mult diferit de acela și neprihănitei babe Miia din **Luminița.** Mai mult, chiar, miticul „trăiește" in real cu o asemenea intimitate, incit morala fabulei este totalmente asimilată de epica existenței :

„— Ce crezi tu, măi Culae, la toate astea ?

— Ce să cred ? Că-i iar o prostie de-a ta. Dac-ar fi cum zici tu, atunci toate femeile ar trebui să viseze urit și să se teamă de diavol. Da' se vede că tu din țiță ai fost așa, fricoasă. Da' frica de-o parte-i bună, că te scutește de multe rele, numa de-o parte-i rea, că-l face pe om de nu-i mai bun de nimic.

Un geamăt adinc răsună in casă, un inec.

Moșneagul tăcu deodată, se apropie de păcel și supse tare din pipă. Ochiul de foc crescu și lumină fața Sănduței. Ea sta țapănă, da' c-un zîmbet de mulțumire pe față. Încă puțin, pină pufăi pipa de tabac, și trupul Sănduței se răci. Moș Culae, făcindu-și o cruce largă, ii aprinse o luminărică și, tot piciind din lulea, i-o lipi de căpătiiul patului și-i trase pleoapele peste luminile stinse ale ochilor. Șăzu apoi pe laviță și privi la crucile de ceară desenate de bătrina, cum săltau ca și cind s-ar fi aplecat cu păreți cu tot".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Trei secvente de la deschiderea festivalului și simpozionului „Poeții din Balcani și pacea" organizat de Uniunea Scriitorilor din R.S. România. Recită poeții bulgari Nikola Indjov și Gheorghi Konstantinov

Promisiunea

De fiecare dată cind redactorul-șef apărea, după o absență mai lungă de trei, zile, in redacția ziarului **Speranța** se producea o agitație de nedescris. Niciunul dintre redactori nu-și permitea să continue o discuție începută cu un alt coleg, necum să primească oaspeți sau colaboratori externi, deși odinioară surprinși în astfel de situații de către șeful abia intors, acesta le părea cum nu se poate mai amabil. Poate că tocmai absența repercusiunilor ii făcuse atit de atenți in zilele cind șeful revenea în redacție. Singurul căruia părea să nu-i pese de prezența sau absența șefului era Sever Justinian care, cu toate că știa că „bosul" se află la post, plecase încă de la orele opt și jumătate, pe deasupra, se intorsese la lucru și însoțit de Maior. De cum intrară în biroul său, Justinian comandă cafele, frișcă și cite un coniac pentru orice eventualitate. Un coleg din biroul alăturat deschise ușa numai cit să-și arate fața și-l anunță pe Sever că șeful se află printre ei, apoi se retrase.

— Înțeleg — spuse Maiorul — că șeful dumneavoastră e o persoană de temut.

— Așa este, replică Justinian, dar nu cu toți subalternii. Mie nu mi-a adresat, nici un cuvint de scădere vreodată. Fiți liniștit, o să vă pun banda indată, să ascultați părerea domnului Still. Într-adevăr Maiorul putu să audă vocea și tonul convingător ale consilierului : „Singurul om angrenat cu toate forțele sale în această absurditate este Maiorul, care continuă să dorească atit procesul, cît și condamnarea motanului la spînzurătoare".

— Sper că v-ați convins de adevărul celor comunicate de mine azi dimineață, insistă Justinian.

— Nu-mi rămine decit să vă mulțumesc, răspunse Maiorul. Probabil că domnul Still s-a jenat de insistența cu care se știe că urmărește suprimarea unui motan și a dat vina pe mine.

— Dacă ați recunoscut că Simion Still vrea să scape și de răspunderea condamnării lui Maciste, punindu-v-o dumneavoastră in circă, aș cuteza să vă fac o propunere. De fapt e vorba de a da publicității ceea ce vom hotări de comun acord. Ați auzit mai înainte ce pretinde consilierul principal în legătură cu activitatea dumneavoastră.

— Aștept cu nerăbdare, spuse Maiorul.

— Propunerea mea este îndreptățită și simplă, deși are două alternative perfect paralele : 1) Secția de criminalistică să publice un raport sintetic din care să reiasă că în urma cercetărilor intreprinse a constatat că marele motan Maciste este nevinovat și propune eliberarea lui sau

2) Din analiza atentă a acuzațiilor pe care presa interesată numai de succesul ei la public și de atacul la persoană le-a adus domnului Simion Still, secția de criminalistică își face o datorie de onoare, din a arăta că domnul consilier municipal este în afara oricărui amestec în crimele de care cu atita ușurință și iresponsabilitate a fost acuzat în ziarul **Speranța.** Ce părere aveți ?

— E foarte bun coniacul dumneavoastră. Pe vremuri fiind exmatriculat din liceu pe motive fără importanță, am fost o foarte scurtă perioadă ajutor de chelner și, n-o să credeți poate, aveam o cantitate enormă din acest Martel. Cafeaua, sper să nu vă jignesc, nu mi-a plăcut niciodată, cu toate că în urma analizelor mi s-a spus că aș fi hipotensiv. Ei, ca să nu vă rețin, în vremea cind făceam pe chelnerul s-a intimplat un scandal în localul nostru și cum nu știam să mă feresc de calitatea de martor a trebuit să declar curat cine e vinovatul.

— Și cum ați procedat ? întreabă Justinian.

— Am declarat că vinovat e vinovatul.

— Atunci propunerea mea dublă e cu atit mai binevenită cu cit vă puteți mai ușor hotări asupra uneia dintre alternative.

— Domnule Justinian, pe vremea aceea eram un copil. Dumneavoastră mă tratați ca și cum aș avea aceeași virstă : credeți că rezolvarea e mai justă dacă, in confruntarea dintre un Om și un patruped ciștigă al doilea care, fie vorba intre noi, e totuși numai un motan ?

— Scrupulul dumneavoastră are în vedere un umanism incontestabil, aș putea spune absolut, dar dacă am ține seama de părerile pe care vi le-ați format in prima perioadă a cercetării în legătură cu nenorocirea medicinistului, cred că mi-ați da dreptate. Pe de altă parte știți bine că Maciste nu-i un simplu motan și dacă Omul, care e podoaba universului cunoscut de noi, respinge aspirația celorlalte ființe de a deveni aidoma lui, se clatină însăși credința sa în propria-i superioritate.

— Văd, continuă Maiorul, că încercați asupra mea un test ; vreți să vedeți dacă acționez conform cu adevărul ? ! Cind e vorba de lupta intre om și om, urmăresc să iasă la iveală adevărul, indiferent ce s-ar intimpla după aceea. Dar cind e vorba de un om și un animal nu-mi puteți cere să fiu impotriva omului.

— Cu riscul de a fi greșit înțeles acum, se avintă Justinian, pot să afirm că oamenii care n-au avut, n-au mingiiat (crescindu-l) un animal — un cal bunăoară — atunci cind le-a încăput pe mină s-au purtat intr-un mod bestial, croindu-l cu biciul pină la singe ; recunoașteți că există astfel de oameni și că toți cei care lovesc animalul cu sete sint și devin adevărații persecutori ai omului, schingiuitorii lui ?

— Recunosc, dar nu pot da publicității ceea ce-mi propuneți cind e vorba să stabilesc vinovătia omului in fața animalului.

— Reticențele dumneavoastră sint de înțeles, continuă Justinian. Vă propun, in sensul susținerii dumneavoastră, a treia alternativă. Să publicați un articol în care să afirmați vinovăția motanului în privința crimelor al căror dosar l-ați intocmit personal.

— Nu pot să fac nici acest lucru, ar fi absurd, dosarul e secret, iar să dau. eu, publicității un astfel de material nu pot, fiindcă nu-i adevărat.

— Atunci vă întreb : ce se va intimpla la marele Maciste, cu acel animal care-i întrece pe mulți dintre oameni în a urmări și dezvălui adevărul ? Știu că l-ați văzut pe Maciste în chip de motan, de tigru, de panteră, de tinăr superb și dansind la intilnirile din casa Norei. Vă îndoiți de inteligența extraordinară și de aspirația acestei inteligențe de a se întrupa intr-o formă pe măsura intensității sale ?

— Fiindcă mi-ați servit o informație neașteptată pot să mă declar prietenul dumneavoastră. În ce-l privește pe Maciste, nu fiți prea îngrijorat ! Are o mulțime de prieteni încă, meșteri — unul și unul. Oamenii mei ii urmăresc în tot ce vor ei să facă pentru salvarea marelui motan. Nu știu ce se va intimpla pînă la urmă. dar mă tem ca lui Maciste să nu i se facă lehamite după atitea încercări de a deveni om. Cel puțin eu n-am să-l împiedic, deși — cu toate metamorfozele lui pe care le-am văzut de aproape — reala sa transformare in om mi se pare o fantasmagorie.

Sever Justinian fu chemat de redactorul-șef, iar cei doi proaspeți prieteni se despărțiră în mod cordial.

Gheorghe Pituț

PRIMIM :

O PRECIZARE

În numărul trecut al revistei „Luceafărul" a apărut o cronică la spectacolul t.v. „Baladă pentru un om". Pentru ca Valeriu Munteanu să nu fie lezat de analiza „acidă", precizeze că autorul se numește nu Valeriu, ci Valentin Munteanu.

Cu mulțumiri,
Valentin Munteanu

Răspundere față de valorile culturii noastre

În ultima vreme, postul de radio autointitulat „Europa liberă" și-a intensificat campania dusă împotriva țării noastre, denigrind eforturile constructive ale poporului nostru, năzuințele și importantele sale realizări in opera de consolidare a societății noi și de afirmare a umanismului revoluționar.

Deosebit de virulente sint atacurile la adresa culturii și literaturii române, respingerea, minimalizarea sau răstălmăcirea unor opere de seamă, clasice și contemporane, comentariile inexacte și dușmănoase in legătură cu viața literară. În acest context, se reiau cazuri și probleme care au fost dezbătute la timpul potrivit in cadrul organismelor democratice ale obștei scriitoricești.

Luind în discuție aceste practici nedemne, incalificabile, Biroul Uniunii Scriitorilor respinge cu hotărire orice amestec în probleme care sint de competența Uniunii Scriitorilor, a altor organisme autorizate ale culturii noastre, încercările de inveninare a atmosferei creatoare și responsabile din lumea literelor noastre.

Biroul Uniunii Scriitorilor consideră, de asemenea, drept condamnabilă trimiterea spre difuzare susnumitului post de radio, pe diverse căi, a unor texte care defăimează realitățile societății noastre.

BIROUL UNIUNII SCRIITORILOR

Virgil Carianopol — 75

● Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei R. S. România a organizat o ședință omagială dedicată poetului Virgil Carianopol, care a împlinit 75 de ani. În cadrul acestei ședințe a fost citit un călduros salut din partea criticului Ovidiu Papadima in care se subliniază că „poetul sărbătorit este unul dintre aceia care imbogătesc de multă vreme peisajul atit de complex al literaturii contemporane cu trăsăturile clar definite ale unei personalități invesmintată in calmul, in sfătoasa înțelepciune pe care și-o impune fără erupții sgomotoase, fără atitudini ostentative, izbitoare. Și aceasta se datorește faptului că poezia lui Virgil Carianopol crește din adincul sufletului său, cu o căldură și cu o sinceritate dintre cele mai cuceritoare...". În continuare au mai luat cuvintul dintre redactorii cărților sale Victor Iova și Ion Acsan, precum și Gheorghe Marinescu-Dinizvor, Petre Paulescu, Valeria Deleanu, Pan M. Vizirescu și s-a citit un mesaj din partea poetului sărbătorit care se află in convalescență după o grea și indelungată suferință.

În partea a doua a ședinței au citit versuri A. Bardan, Ștefan Cirstoiu și Simona Lecca. Ședința a fost condusă de Ion Potopin, secretarul cenaclului.

Simfonia textului

Urmare din pag. 1

făcindu-ne totodată să bănuim și amploarea mișcării din profunzime, agitația subterană a elementelor constitutive, sonorități proprii sau ecouri livrești din al căror dialog se naște poemul și pe care autorul nu se străduie, cu disperarea altora, de a le sustrage identificării criticii. Textul elaborat de Cezar Ivănescu, cu o incrincenare desperată aproape, reprezintă, cum s-a spus, o structură polifonică ; el este perimetrul luminos în care se intersectează un șir de texte anterioare, dar, fapt important, tot el dă codul interpretării acestora, cit și al textelor ce vor urma. Ceea ce ne interesează însă este mai puțin excursul sursologic, demontarea operei prin identificarea manierelor livrești cit, mai ales, relațiile contractate între acestea. Poezia practicată de cintărețul „Baaadului" posedă capacitatea de a determina deplasări semantice în interiorul aceleiași maniere discursive, ceea ce-i conferă o funcționalitate diferită, în text, față de ceea ce înțelegem în mod curent prin modalitatea psalmică sau trubadurescă, să zicem. Iată cum, dintr-o aparentă eterogenitate a elementelor alogene, textul degajă o simfonie delectabilă în registrul tematic preponderent, cel al cintecului orfic, exorcizator al morții și promotor al vitalismului cosmic. Dacă individul apare definit ca „acea ființă care luptă împotriva morții și împotriva complicilor morții", poetul se include in această generoasă definiție prin rolul său de constructor al unui ritual, la nivelul textului, prin care moartea este anulată. Poezia este astfel domeniul unei opoziții ireconciliabile între viață și moarte : prin faptul că ambele sisteme apar definite prin raportarea la uman, ele sint constrinse să coexiste, dar prin însăși natura poeziei, se află într-o vehementă dispută. O interferență vizibilă apare totuși și in acest punct : cultul vieții este o coborire a morții la nivelul biologic iar exorcizarea morții nu se realizează prin **melos** decit odată cu contaminarea și alterarea sistemului vitalist ; erotica însăși a poetului, poartă o paloare thanatică, lesne de incadrat in seria eminescian-bacoviană, trecind prin spectacularitatea demonică a „Întunecatului April". Sentimentul pe care-l creează aceste intersectări intratextuale din poezia lui Cezar Ivănescu este acela al condiționării cintecului orfic și, implicit, al funcționalității ritualului, de către prezența obiectului adulat sau respins. Uneori această prezență poate fi strict subiectivă, interioară, obsesia, gindul putind substitui corporalitatea spectrului prin muzicalitate. Refrenul, nucleul semantic al multor poeme, are rolul de a reitera, de a potența conotațiile cele mai banale prin repetiție : „Gindul Morții", prin simpla sa existență, este un paleativ al solitudinii exasperante și, deși referințele sale sint funerare, natura sa fundamental cerebrală reprezintă o luare de poziție în fața morții devoratoare, vermiculare, și a mesagerilor ei subterani. Lupta subiectului, în acest spațiu sufocant, in odaia lui Eminescu, Bacovia sau Emil Botta are ceva de macabru turnir care in pragul eșecului se metamorfozează în tinguire și bocet, numai că, așa cum subliniam mai sus, interferența seriilor semantice provoacă desemantizări atit in registrul cavaleresc (care primește conotații parodice) cit și in cel psalmic-popular (invadat de concretețe și brutalitate la nivel lexical) : „cu Gindul Morții ca un frate geamăn / simți că enormă-i locuința / iar tu nu ești vreun Cavaler de Preț / și Gindu-Morții-ncet / va stinge luminarea / și-or năvăli gindacii impotenți / și-apoi păianjenii furnicile mărețe / și cirtițe la braț / și devorindu-ți Gindul Morții / fratele tău geamăn / sătulele ființe-ți vor dormita alături / singur lăsindu-ți goala locuință / vei călca la drum / surizător în Țara Murminților". Acest procedeu al intertextualizării pare a fi o dominantă a scriiturii lui Cezar Ivănescu. Așa cum a demonstrat cercetătoarea Ecaterina Mihăilă în „Revista de istorie și teorie literară" (tom 30, 3, 1981) intertextualitatea reprezintă o modalitate constantă de construcție a textului la Cezar Ivănescu, din moment ce ea apare încă din fragmentele din 1966 reluate in culegerea „La Baaad" (1979) și pînă la poemul „Jeu d'Amour (Brisena) publicat în „Luceafărul", nr. 43 din 1980, care constituie obiectul analizei Ecaterinei Mihăilă și unde aceasta a evidențiat interferența izotopiei sacrului, dorului și gestualității erotice cavalerești, la nivel semantic, prozodic și gramatical. Ca un ecou al procedeului în cauză, ființa umană iese din jocul convențiilor formale și al sferelor semantice lipsită de o delimitare strictă față de cosmos. Ca și cum ar fi constituit din acizi, textul este mediul în care corpul uman, amenințat permanent de moarte se topește in lutul sexualizat (vezi poemul „Corpus"). Nu e nevoie de prea multă psihanaliză (au făcut-o Bachelard și Durand înaintea noastră) pentru a înțelege de ce pămintul care înghite este imaginat cu atribute materne (ca din poemul „Persona", sau erotice, asemenea lui Guillaume Apollinaire, pentru care tranșeea era un sex nesfirșit, inghițind trupurile soldaților. Anularea identității prin integrarea intr-un destin comun, al celor mulți și anonimi amenințați deopotrivă de thanatos face din om o **persoană,** o persoană oarecare, un obiect oarecare pe marginea neantului. Exorcizind moartea, textul este capabil, la Cezar Ivănescu, de a-i restitui omenescului individualitatea și identitatea căci funcția de creator și receptor al artei unicizează în aceeași măsură. În aceste condiții poetul depune o mare perseverență în direcția substanțializării sentimentului morții care, numai astfel întrupat, poate fi supus cu succes ritualului poetic, muzicii orfice. „Viermelui" care roade neincetat, dinlăuntru, îi corespunde în exterior, presimțirea unei forțe colosale, „Leviathanul", întrupare a destrucției imperturbabile căreia îi sintem cu toții supuși. Deși disimulată sub versetele psalmice, intenția poetului este clară : îmblînzirea leviathanului, anularea amenințării prin vraja simfonică a textului, arareori tulburată de accente parodice, semn că subiectul își stăpinește cu detașare materia și forțele ei obscure. Muzica poeziei lui Cezar Ivănescu nu este însă armonie la modul simbolist, cum s-a crezut, rezumată la nivelul eufoniilor, ci, în sensul precizat de Dámaso Alonso sau T. S. Eliot, o muzicalitate a interferențelor semantice, o liturghie presărată cu antifraze și o romanță subminată de ironie, doină in care jocul tragic al erosului iese din marginile folclorice apropiindu-se de filozofia lui Heidegger ; impresia de „naturalete rafinată" a artei lui Cezar Ivănescu este doar o culminație a unei susținute munci asupra versului căci, așa cum s-a spus, simplitatea aparentă a poeziei sale, vine pe „căi complicate". Textul este locul geometric și afectiv unde se înfruntă și se neutralizează o serie intreagă de factori oponenți, eul oscilind (amenințat de moarte și amenințind-o la rindu-i) intre obediența și revoltă, resemnare și exteriorizare a vocației sale de „eretic" (cum observa Nicolae Ciobanu), în condițiile în care propria prezență se dovedește ambivalentă : garanție a morții (trup efemer) dar și a biruinței asupra ei (preeminența artistică spirituală), totul restrins intre polii „alfa" și „omega" ai existenței. Descrierea „marii treceri" este un prilej oportun pentru desacralizarea atmosferei anterioare și pentru supratextuarea celor două atitudini fundamentale : pe de o parte prosternarea spiritului la picioarele divinității, pe de alta afirmarea propriului titanism ce se poate dispensa de binecuvintarea unei forțe bănuite ca omnipotentă. Treptat versetul psalmic pierde din hieratism iar registrul prin care eul își impune voluntarismul devine un semn al opoziției față de domeniul sacrului, ba mai mult, intr-o fază intermediară, ușor parodic, difident, pentru ca în final textul să exprime o prezență copleșitoare a morții, un dialog imediat între părțile trupului contaminat de suflul thanatic și sinele care-i înregistrează zbaterile : „e ceasul cind crinul alb / **și domnului să rugăm / să nu ne amenințe** (s.n.) / (pe ape să umbli poți) / or mina e grea ca un crin letargic / **și domnului să ne rugăm** / întinzi gura / după această floare mare / ...**și domnului** ! ?... / după această floare mare de carne / „**să ne rugăm...** / care-ți servește cafeaua / și-așteaptă s-o atingi / spre-a fi incredințată / că ești mort și te poate suge !". Senzația fiziologică are în poezia lui Cezar Ivănescu o semnificație aparte. Ea descrie, în primul, o prezență, un eu care se vede frustrat de **rodul** seminței materne, de capacitatea de a se individualiza și delimita ; **singele** care curge nestăvilit, dinspre viață spre moarte, **ochii** avizi de univers („și ochii-ncep să-mi iasă din orbite / ca două lacrimi mari care-ar păși" — spune poetul într-un distih memorabil), obsesia maternă (cosmosul și moartea, viața și dragostea poartă conotații materne, ca și parcurgerea existentei văzută ca o prăbușire printr-un **turn** sexualizat, o detronare din scaunul universului). „Uzina Morții" care „lucrează" pe drumul Baaadului, tema „spitațului" a „sălii de gimnastică", oribilul fiziologic, sint tot atitea prefigurări ale unei iminențe fatale. Încadrabilă în registrul mortuar în pofida frecventelor fragmente de șarjă, Degradarea „graduală" a trupului, reluată în „Fragmente din Muzeon" (1982), devine acum, o decădere din „**virsta de aur**" a erosului, o alterare a Timpului însuși. Interferențele rămin și acum foarte vizibile, textul se construiește pe aceeași muzicalitate a structurii, cu deosebirea că preponderentă devine elegia în manieră folclorică ce tinde să se substituie ritualului trubaduresc, chiar în cadrul ciclului „Jeu d'Amour" : Regină, eram tinăr / și-acuma nu mai sint, / ca-ntr-un sicriu de înger / închide-ntr-un Cuvint / suferința mea, Regină ! / (...) ! robul răbduriu sint, / ca-ntr-un sicriu de înger / voi plinge pină cind / Rege eu Regele-Plingeri / voi primi drumul sfînt : părul tău pe pămint / in regatul tău ondulind !". La nivel folcloric (ciclul „Doină") din punctul de vedere care ne interesează aici, peste melosul popular se suprapun tonalități culte, ca de exemplu romanța eminesciană sau cea la modul Conachi. Sub schema prozodică a doinei de jale poetul își menține vechea tematică erotico-thanatică : iată cum, alimentată din două surse, elegia capătă profunzimi nebănuite iar textul este ridicat la rang de muzicalitate, principiu al vieții și artei in calea neantului, dialogul stabilit între părțile discursului intersectările diverselor game compunind o simfonie gravă. Poezia lui Cezar Ivănescu, înțeleasă și trăită de subiect ca o sublimă tortură dar și ca un triumf asupra propriilor terori, este, așa cum s-a spus, expresia unei „supreme incordări". O încordare a minții și trupului, dar, nu mai puțin, o încordare a textului asemenea unei lire, un spațiu al cintecului, unde moartea cenzurează întreaga existență, și, departe de a anula responsabilitățile individului, le verifică prin raportare la cosmos, la muzica sferelor dar și la destinul colectiv : „oricind intr-un centru al universului / va ninge, va ploua se vor clinti mișcările inaudibile / ale rotației universale **nu** din voia noastră... / și mi-am zis că umanitate înseamnă în primul rind / a limita inumanul nu a agresa universul... / am simțit, preaiubita mea, groaza și neputința / unei persoane care-și poate lăsa singură iubita / intr-un asemenea loc... nu poți muri, și mai / ales nu poți muri împăcat știind că pe pămint / rămine mereu un asemenea loc ca un morman de / cenușă al tuturor cremațiunilor !"

CONFABULE Un țăran trece strada

Abia ce murise / cum se moare / pe neașteptate / nu venise de mult la copii / oricum după ce văduvise / și nu mai avea cine să-l ingrijească / deh / era bătrin / dar și așa il ocrotea pe cel mic / ce / e puțin lucru să ai cu cine lăsa copilul in casă / sau pe cineva să cumpere lapte și piine / dis-de-dimineață / așa că il jeleau toți / chiar și ginere-său / cu care nu se prea impăcase / din pricină că bea cam mult cînd ia leafa / il jeleau țipind / se adunaseră și vecinii / de la parter pînă la etajul zece / cit de puțin locuise acolo și tot era iubit / zicea fie-sa / da / era popular / zicea ginere-său / numai că trebuia să scoată ușile / să-ncapă sicriul cind l-or scoate / tare greu merge / iar pe scări / mai ales intre etaje / acolo unde se ocolește / era și mai greu / fiți atenți / striga administratorul / fiți atenți să nu cadă.

Iulian Neacșu

Spiritul viu

Urmare din pag. 1

astfel „avanposturile“ spre est, românii înscriindu-se și ei în mișcarea generală de emancipare socială și eliberare națională ce cuprinsese bătrînul continent.

Marx a utilizat informațiile referitoare la istoria românilor și la situația principatelor dunărene în contextul politicii europene atît în corpul lucrărilor sale de maturitate, inclusiv în **Capitalul**, cît și în articolele destinate unor reviste americane, în care atingea problema naționalităților din răsăritul Europei.

Se cuvine să relevăm și faptul că ideile lui Marx au pătruns în mișcarea muncitorească din România relativ devreme, ele bucurîndu-se de o amplă rezonanță în gîndirea militanților socialiști români. Răspîndirea ideilor marxiste a contribuit din plin la clarificarea teoretică a militanților mișcării muncitorești din țara noastră, la fortificarea în plan organizatoric a mișcării socialiste care avea să culmineze cu înființarea în 1893 a primului partid politic al clasei muncitoare din România — P.S.D.M.R.

Crearea Partidului Comunist Român la 8 mai 1921 avea să ridice pe o nouă treaptă calitativă organizarea și conducerea luptei revoluționare a maselor pentru libertate și dreptate socială și națională. Aplicarea consecvent creatoare a adevărurilor generale ale marxismului la realitățile social-istorice concrete ale țării noastre a constituit pentru P.C.R. o permanentă datorie revoluționară, insuși izvorul forței sale revoluționare, principiul legitimității sale istorice.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a marcat în istoria României începutul unei noi ere, deschizînd națiunii noastre calea dezvoltării socialiste. Concepția revoluționară a partidului nostru și-a găsit întruparea astfel în activitatea energică, neobosită și entuziastă a maselor de oameni ai muncii pentru edificarea noii societăți, pentru făurirea unui nou cîmp de relații sociale și restructurarea universului spiritual și moral al societății.

Expresia cea mai fidelă a spiritului viu, inepuizabil al gîndirii marxiste o găsim concentrată în opera teoretică și practică a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, remarcabil teoretician marxist, patriot înflăcărat, personalitate de seamă a mișcării revoluționare internaționale.

Partidul nostru a preluat și a dezvoltat în mod creator ideile geniale ale lui Marx, aducînd o inestimabilă contribuție la îmbogățirea tezaurului gîndirii marxiste, la afirmarea ei ca o puternică forță materială a progresului istoric. Supremul omagiu pe care comuniștii români, toți oamenii muncii din societatea noastră îl pot aduce astăzi celui care în urmă cu un secol lăsa omenirii tulburătorul și înălțătorul mesaj al operei sale, puse în slujba libertății și fericirii oamenilor, îl reprezintă tocmai efortul titanic de edificare a unei lumi mai bune și mai drepte, a societății socialiste și comuniste. Pentru că această operă practică încorporează în ea cele mai nobile aspirații și idealuri umane, cele mai nobile aspirații și idealuri revoluționare, democratice și progresiste ale omenirii și această operă trainică, nemuritoare duce cu ea, mai departe, spiritul nepieritor al marxismului.

Eugen Lovinescu

Urmare din pag. a 2-a

rea diagnosticelor semnate de acești critici. Narcisismul stilistic lovinescian rămîne o realitate observată de toți comentatorii debutului său, iar faptul că E. Lovinescu și-a rescris mai tîrziu textele de tinerețe în alt spirit, mai sobru confirmă tocmai observațiile critice pe care Alexandru George le respinge la contemporanii acestui debut.

O parte din articolele și figurinele **Pașilor pe nisip** n-au rămas îngropate aici așa cum s-ar înțelege din comentariile de la note. Ele au intrat și în alte volume cu textul remediat și este momentul să observăm că aparatul de note nu ne oferă așa cum se cuvine într-o ediție cu pretenții de acribie aventura ulterioară a unor texte cuprinse în **Pași pe nisip** și în **Paginile diverse** care le urmează. Facem noi aceste precizări. Suita de articole **D.O. Goga** au fost reluate în **Critice, II,** Socec., 1910, p. 141—191, în **Critice,** II, Alcalay, 1920, p. 67—91, în **Critice** I, Ancora, 1925 ediție definitivă, p. 107—123. La fel studiul **D.M. Sadoveanu** trece în **Critice II,** Socec, 1909, p. 263—324 și apoi într-o formă care topește acest studiu cu articolele **M. Sadoveanu** (din Paginile diverse ale volumului de opere I), în **Critice,** I, Ancora, 1925, ediție definitivă, p. 9—30. „Figurinele literare“: **C. Sandu-Aldea, I. Agârbiceanu, V. Pop, E. Gîrleanu, N. Beldiceanu,** ca și studiul despre **St. O. Iosif** pot fi regăsite în capitolele respective din E. Lovinescu, **Critice,** I, Ancora 1925. Cît despre **Tamburinarul din Valmajour** tipărit în **Opere I** la **Pagini diverse** drept articol părăsit în **Epoca** trebuie să spunem că editorul s-a grăbit : **Tamburinarul din Valmajour** a fost tipărit de E. Lovinescu fără nici o alterare de text în **Critice,** I, 1909, și unde-l va prelua și Alexandru George cînd va tipări și acest volum la locul său în seria de **Opere.**

Ținuta ediției reclamă asemenea precizări, după cum reclamă și renunțarea la adjectivita belicoasă care populează neinspirat o expunere de istorie literară ce s-ar cuveni academică. Foștii adversari ai lui E. Lovinescu sînt deshumați pentru a li se aplica postum lovitura de grație a unui epitet contondent. Cum E. Lovinescu respingea funcția dilatată a epitetului la N. Iorga, n-avem nici un motiv s-o aplaudăm într-o ediție critică.

POEȚI DIN R.S. CEHOSLOVACĂ

KAMIL MARZIK

Nunta poeziei cu poeții

În gara principală a lumii
poezia își alege
pînzetul
pentru rochia ei de nuntă.

E timpul să se cunune cu poetul,
dar pînă în clipa de față
ea nu s-a hotărît deloc.

Între timp, în așteptarea oaspeților,
mirii grăbiți
chinuie fanfarele întruna.

Din cînd în cînd, poezia
privește în jur, și iar
— cu sufletul la gură —
grăbită, caută distrat
pînzeturi
pentru rochia de nuntă.

LIBUȘE VALENTOVA

Oaspeții au plecat

În urmă a rămas o trenă de aer,
fire de ață pe rogojină,
uitate măști de strigoi
și nevoia de-a duce ziua pînă la capăt.
E ora vremii de beție.
De una singură să beau ?
Mă poartă peste flama arsă
un car acum scăpat din mînă...
Oaspeții au plecat — o dîră roșie pe cer
se-nalță
și-n prag cîteva urme de țărînă.

DONAT SAJNER

X X X

Cocorii se întorc, dar timpul — niciodată,
spre care țărm își ia el zborul ?
Pe ce poteci, pe ce cărări ?
El pleacă fără-a ține seama
de soarele pe cer, de primăvară, toamnă.
Și ciugulește pasărea grăunțe-clipe.
Și cuibul cald din palmă-l părăsește.
Cuibul cald din inimă mi-l lasă.
Pupila-i părăsește cuibul cald.
Vrăbetul clipelor
se nalță, își ia zborul.
Și nimeni nicăieri n-o să-l mai afle,
Ci numai eu,
din pragul casei,
mă voi apropia de stol.
Iată-l s-a-ntors
(în mult penet) pestrițul
neîmplinitelor promisiuni —
clipe ce toate sînt aici.

În pragul casei mele
le voi vedea
aici.

În românește de
Alexandru Ivănescu

Miracolele limbajului

Urmare din pag. a 3-a

drăzneț salt mortal al imaginației, „furci“ ale privirii. Dar acest inegalabil poet al elementelor în ipostaza lor gingaș-aspră, este, deopotrivă, în poezie, și o inteligență abstractă, la timpul lui, volumul **Laus Ptolemei** a stîrnit consternare prin limbajul său liric-noțional. Deși cei doi termeni par și chiar la un anumit nivel se contrazic, poetul reușește, datorită inefabilei sale „arte combinatorii“, să scoată efecte de lirism pur din concepte fizico-matematice și teorii geometrice. Recitit, cu un ochi proaspăt, fără prejudecata unor experimente de acest gest mai puțin reușite, din ultimele volume, **Laus Ptolemei** impresionează încă, prin strania tensiune lirică emanată din jocul conceptelor abstracte. A vorbi de plasticizare a ideilor este inadecvat, deoarece poetul nu sensibilizează printr-o imagine vizuală teorii și numere ci eliberează, prin nu știu ce magie, o încărcătură lirică tensionată, așa cum dintr-un arc bine încordat țîșnește săgeata descriind curba ideală a zborului : „Firile contemplative iubesc rațiunea / Rațiunea a mutat pămîntul / din mijlocul existenței / și l-a făcut să se rotească / în jurul soarelui. / Rațiunea a demonstrat aceasta cu cifre, / / dar nu și cu înfățișări ale cifrelor. / / Dau sfat : contemplarea și firile pe măsura ei / să-și găsească pricină de a fi / să se amestece, să părăsească staticul. / / Dau sfat : / cei care au pus pămîntul să fie slugă soarelui, / să-i caute justificare. / / Altfel e trist pe pămînt. / / Firile lipsite de timp / au lăsat pămîntul în mijlocul universului / și asta e bine, / pentru că acesta e adevărul (...)“. **(Despre firile contemplative, despre ce spun ele și despre unele sfaturi pe care am a le da).**

De asemenea ar fi instructiv de văzut cum această tehnică a alianțelor și racordurilor funcționează în straturile lexicale propriu-zise unde elementul popular, comun sau argotic coexistă, fără a distona, cu registrul stilistic elevat, și prin ce relații și contexte, epitetul dulce, epuizat parcă de sensuri de către Eminescu și compromis de epigoni, a fost reînnobilat de Nichita. Ne oprim însă în acest punct. Sigur că o experiență de o asemenea anvergură conține și ezitări, căutări sterile și eșecuri uneori deconcertante dar copleșitoare rămîne grandoarea operei, farul înălțat peste limbajul poetic românesc.

Aventura interioară

Urmare din pag. 1

cioase, paralizante în fața frecvenței intensive de inițiative-investiții, de soluții novatoare — se drapează în falduri de fraze înțelepte și în fals devotament pentru bunul obștesc prin evitarea riscului aparent păgubitor.

Între prudență și aventură nu există o distanță mare pe cît par s-o arate termenii ca atare. Prudența are aventura ei interioară ocrotită și încălzită duios în cuprinsul ei. O notă mare sau mică dar falsă acordată unui candidat sau absolvent pentru a raporta statistic cifrele frumoase, „încadrabile“, acceptarea a o sumedenie de false inovații știind că ele nu pot solicita eforturi de punere în aplicare sau cer eforturi derizorii — pe măsura eficienței lor și respingînd o alta curajoasă care presupune chinuri și responsabilități ; a primi senin ca o pavăză deși de hîrtie — dar tot ca o pavăză izbăvitor-ocrotitoare o recomandare anapoda venită de „sus“ și refuzînd o propunere mult mai rodnică, economic pornită de „jos“ ; a privi cu smerită și reculeasă evlavie un produs din import cu reclamă strălucitoare neglijînd atît de fertila gîndire tehnică și artistică românească, de atîtea ori anticipatoare, „înainte-mergătoare“ — toate acestea au aceleași repercusiuni adînc și dureros — sociale ca și orice aventură costisitoare. Gestul închircit, privirea și gîndirea lîncedă, adormită, — sînt vecine dacă nu chiar gemene cu gesticulația zgomotoasă și spectaculoasă a aventurierului. Efectul ultim le aduce la același numitor. Luptăm împotriva risipei, ne străduim să fim economi dar nu economi și zgîrciți cu inițiativele valoroase. Mai blajin vorbind, a repune în drepturi termenul de prudență — adică de cîntărire și socotire matematică, exactă a posibilităților reale înseamnă totuși a sancționa și ecarisa astfel prostia ori incapacitatea profesională. Deoarece de la aruncarea „pe fereastră“ a banilor și a bunurilor publice și pînă la cantonarea, zăbovirea lor în minți și mîini leneșe și comode, tăind și sugrumînd acțiunile valoroase — ascuțit — îndrăznețe se parcurge drumul de la gospodărire atentă, grijulie și destoinică pînă la inerție, impostură, lipsă de perspicacitate. De aceea, cred că precauția excesivă, nemotivată înseamnă — prin urmările ei, tot o delapidare !

Dacă prudența meschină ar fi o persoană fizică, pe pieptul, pe gîtul, pe spinarea — era să mai adaug și fruntea (dar de unde frunte ? !). — ei ar trebui săpate adînc, incendiar și usturător cuvintele care constituie una din profesiunile de credință ale unui mare scriitor care sună cam așa : „Nu regret niciodată că am făcut — chiar pripit și greșit — regret numai că n-am făcut sau n-am putut face“. Pentru că nefăcînd la timp ceea ce ți-ar fi stat în puteri și în chemare, te-ai sărăcit singur sărăcind și pe alții. Omul nou, omul din ce în ce mai complex, contemporanul nostru este o sumă de gesturi exacte, de trăiri înalte, incandescente intense și plenare refuzînd raționamentele șubrede, „pudice“ de false prudențe. Rotunjimea portretului generos al contemporanului nostru repudiază gîndul mic, pipernicit, gestul bont, amorțit dar și pe cel fals curajos, aventurier și lui, acestui portret aflat într-o dinamică ascendentă, lucrarea artistică îi rămîne permanent îndatorată prin consemnări convingătoare, emoționate și emoționante.

● **CENTENARUL MORȚII LUI WAGNER** a prilejuit o suită de articole în presa germană, făcînd un bilanț al cercetărilor mai recente privind viața marelui compozitor de la Bayreuth, precum și o trecere în revistă a unor concluzii privind ideologia și teoria muzicală a autorului lui **Tristan.** Sub titlul : „Contraste fascinante“, Christian Herchenröder scrie : „Este de necontestat faptul că Wagner reprezintă pe cel mai teuton dintre toți compozitorii și că unele faze ale operei sale conțin un element naționalist, care se explică numai atunci cînd îl situezi în contextul său istoric : pe de o parte romantismul unei anumite tinereți germane și pe de alta un patos sprijinit de problemele fundamentării imperiului german. Directorii de scenă ar trebui să fie pregătiți să neutralizeze anumite pasaje din textul unor opere ca : **Tanhäuser, Lohengrin,** sau **Maeștrii cîntăreți,** pentru a evita să fie luate drept expresia unor concepții politice în legătură cu care există riscul de a fi folosite în sens dăunător“.

Ștefana Velisar Teodoreanu

Urmare din pag. a 4-a

cul ca persoana mea, foarte obișnuită, să atragă atenția unor oameni de seamă, pe care istoria literară îi consideră astăzi titani.

— Nu erați deloc o persoană obișnuită : înainte de toate, soția unui scriitor în vremea aceea în vogă ; foarte inteligentă (vîrsta n-a schimbat nimic, doamnă Lily !), instruită în pensioanele mătușilor Dv. organizate după modele europene, de o franchețe și un umor moștenite pe filieră franceză, din Munții Vosgi, delicată și grațioasă, „cap tăiat“ de gheișă dar după cum vă arată fotografiile înveșmîntată modern, după ultima modă de la Paris, — atît domnul Ibrăileanu cît și domnul Mihail Sadoveanu aveau ce să vadă și ce să asculte în republica — florentină ca spirit, dar destul de provincială în tabieturi, din Iași.

— Nuuu ! Au făcut-o din bunătate, fiindcă să știi că în afară de geniul și inteligența care îi stăpînea și pe unul și pe celălalt, au fost oameni buni, oameni de o neclintită moralitate, profund loaiali și din cale afară de generoși. Ținuta lor a determinat în mare măsură climatul vieții literare din Iași. E-adevărat că domnul Ibrăileanu avea asupra tuturor o autoritate nedezmințită dar i se recunoștea din convingere, fiindcă era un **cap** : tăios de inteligent, bucuros să descopere noi talente, capabil să insufle entuziasm literar și foarte erudit. Îți analiza o poezie de Eminescu cum ai desface un ceasornic în toate mecanismele lui. Îl știa pe de rost. În vremea aceea pregătea o ediție împreună cu Costică Botez și i se aduceau manuscrisele lui Eminescu de la Academie. A fost o mare emoție pentru mine să văd scrisul poetului : scria delicat, feminin. Dl. Ibrăileanu avea scris de mătușă bătrînă, dar nervos, rapid și citeț.

— Așa și trăia, nu ?

— Îi era foarte frică de moarte. Rîdea el singur de ipohondriile cu microbii dar de spirt nu se despărțea. Totuși, a venit la noi la masă de multe ori. Își făcea apariția prin livadă, în pelerina lui desfăcută în aripi și care-i dădea un aer faustic, cu părul creț și barba învolburată, un hirsut rătăcit pe sub streșinile caișilor. Ne ploconeam toți în prag și ne așezam. Dacă era în dispoziție bună, ne dădea el mîna. Lui Goga, cînd a venit la Iași, i le-a dat pe amîndouă, uitînd să se mai dezinfecteze. Eu glumeam : „De ce să vă fie frică ? Am să vă țin eu de mînă cînd veți muri !“. Nu m-am ținut de cuvînt. Noi eram la Iași, el a murit la București. Avea încredere că nu-mi era frică. Acuma poate mi-ar fi, cine știe !

— Era volubil ?

— Cu mine, da. Îi cîștigasem bunăvoința. Am petrecut ani la rînd, nopți întregi în taifasuri pe care le conducea ca un procuror de instrucție, iscodindu-mă pînă ce spuneam tot. Știa să asculte ca nimeni altul și mi-am retrăit copilăria și-adolescența povestindu-i, ca și ție acuma, despre bunici, mamă, tată, mătuși, unchi și despre oamenii mai deosebiți pe care îi cunoscusem în București. Era pasionat de viață. Trăia închis și retras dar se interesa despre toate, fascinat de spectacolul existenței. Nu se supăra niciodată de sinceritățile mele temerare, cu toate că avem păreri diferite de ale lui în materie de poezie, de pildă, și nu mă feream să i le împărtășesc. Lui îi plăcea Coșbuc. Mie nu. Recita din „Nunta Zamfirei“ cu o emoție indescriptibilă. Eu recitam din Tagore și din Claudel, îl bombardam și eu, la rîndul meu. Mă certa că nu scriu. Toată lumea mă certa că nu scriu. Dar scriam : scrisori, foarte multe cu tot ce se întîmplă în Iași, iar cînd plecam din Iași cu ce se întîmplă pe unde-ajungeam. Pe urmă m-a convins Arghezi să colaborez la „Bilete de papagal“ Ionel n-a știut. Pe urmă am trimis la „Familia“, la „Timpul“, tot ce-am publicat atunci mi-a adunat, mai tîrziu, Ernst Gamilschek și le-a tradus în nemțește. Apoi le-am publicat la „Cartea Românească“ în cărticica „Cloșca cu pui“.

— Unde se află corespondența cu Ibrăileanu ?

— Am dat-o. Am vîndut-o Academiei ca să cumpăr lemne în anii de după război.

— Dar scrisorile de la Arghezi ?

— Le-am vîndut și pe-acelea.

— Vă pare rău după ele ?

— Da. Dar știam că domnul Ibrăileanu n-ar să se supere niciodată că i-am vîndut scrisorile ca să ne încălzim. Nu puteam să-i las în frig pe copii.

— Cînd trece timpul, amintirile despre oamenii pe care i-am cunoscut seamănă cu niște fotografii. Le ținem pe toate, dar numai pe unele înrămăm. Aveți cu Ibrăileanu un asemenea document ?

— Da. Uneori, mai ales primăvara, domnul Ibrăileanu ne invita la plimbare luîndu-ne într-o caleașcă măreață, condusă de-un vizitiu îmbrăcat în veșminte albastre, de catifea. Ionel într-o parte, domnul Ibrăileanu în cealaltă, eu la mijloc, o porneam în trapul lent al cailor spre Galata, înfundîndu-ne în coridoarele înflorite ale Iașului. Liniștiți și împăcați fericiți de ceasurile de desfătare pe care domnul Ibrăileanu ni le înlesnea, vorbeam despre cîte în lume, plutind prin orașul înmiresmat care după moartea domnului Ibrăileanu a adormit. S-a stins, pur și simplu. A devenit un oraș posac, de provincie, în care mi se părea că oamenii vorbesc singuri, pe stradă, excedați de plictis. Am simțit că nu se mai poate și foarte repede am plecat, cu toții, la București.

— A fost un prozator cu succes de public imens.

— Oh, da ! Era iubit, mai ales de tineret, care îi făcea adevărate manifestații. Femeile îl asaltau cu scrisori pe care mi le dădea să le citesc.

— Cum vă apărați ?

— Îi scriam și eu cîte o scrisoare admirativă. Uneori îl păcăleam, alteori îmi recunoștea scrisul, și pe urmă celelalte i se păreau nesărate. Tot era ceva.

— V-ați emoționat !

— Am avut bucuria de a vedea un om înflorind în mîinile mele. S-a dezvoltat atît de frumos ! Cînd am venit în București n-a fost nevoie să-și cîștige locul nici în literatură nici în barou. Împlinirea sa se desăvîrșise la Iași.

— De ce-ați plecat, totuși ?

— Ne-am mutat din Iași cu un instinct formidabil. Ca șoarecii care părăsesc vaporul înainte de a se scufunda. Pe urmă a venit războiul. Ieșenii care au întîrziat să se refugieze, au tras la noi.

— Cum arăta Bucureștiul în comparație cu acela pe care îl părăsiseți în preajma primului război mondial ?

— Am dat peste un București petrecăreț. Se dădeau mereu mese mari, ca de sărbătoare. Mese și iar mese. Era o nebunie cu asta în București. Acceptam o invitație din 20. Ieșeam foarte rar. Mai des mergeam la Marie și Ion Pillat. Ei te pofteau la masă mai mult ca să stăm de vorbă, ca la Iași. Veneau mulți scriitori interesanți la ei.

— Pillat era tot moldovean ?

— Da. Moldova a dat mulți soldați în literatura română.

— V-a schimbat Bucureștiul viața de familie ?

— Nu. Avem casă cu grădină ca la Iași. Și aveam aici pe verele mele Delavrancea. Pe Pe urmă a venit exodul moldovenilor și, din fericire, noi i-am putut găzdui. Au stat la Iași pînă în ultima clipă. Veneau doar cu un geamantan. Au pierdut tot. Eu am avut un instinct extraordinar care m-a îndemnat să plecăm la timp. Cu toate că după venirea în București m-am îmbolnăvit grav și am crezut că am cancer. Aveam patruzeci de ani. Ce să fac pînă... Am scris „Calendar Vechi“, după care nemurind și critica fiind foarte bună am scris și „Viața cea de toate zilele“. Prima a fost premiată de Societatea Scriitorilor Români. A doua a primit premiul pentru roman din anul 1941. Toți banii luați i-am cheltuit într-o lună. Am îmbrăcat copiii din tălpi pînă în creștet fiindcă isprăviseră cu bine liceul și urmau să intre în facultate. Lui Ionel i-am făcut un smoking. Începuse un tur de conferințe prin țară care se bucurau de succes. Una din teme a fost Sadoveanu, cu toate că era în anii cînd prozatorului i se ardeau cărțile în piețele Bucureștiului.

— Nu-i era frică ?

— Nu. Apăra o cauză dreaptă. Se știa că după uciderea lui Madgearu și Iorga urma Sadoveanu. Începea conferința cu elogiul lui Sadoveanu și la fel o și termina. L-a purtat ca pe-un steag, prin toată România.

— Se spune că a fost un avocat extraordinar.

— Avea mare putere de convingere. Vorbea cum scria : cu pasiune, farmec și pe înțelesul tuturor. Cînd venea de la procese era cu haina udă, ca de ploaie. Puteam s-o storc. Nu mi-a dat voie să merg niciodată să-l ascult, spunea că oratoria cere un oarecare cabotinism. Se jena să asist și eu. Dar odată, la Brăila, unde l-am însoțit ca să văd orașul pe care nu-l știam, el avea un proces greu, penal, și cînd am văzut că la miezul nopții nu vine m-am speriat. Am mers să văd. Tribunalul era într-o piațetă. Din pricina căldurii ferestrele erau deschise. Glasul lui se auzea ca un clopot mare, bătînd peste toată piața. Era din ce în ce mai răgușit. Din cînd în cînd, pe banca pe care ședeam era adusă cîte o doamnă leșinată de atîta căldură și înghesuială. S-a terminat cînd s-a făcut dimineața. A ieșit stors. L-am înfășurat în prosoape. A dat autografe pînă la hotel. Atunci am înțeles magia pledoariilor lui. Dealtfel, fără puținul cîștig pe care l-a dobîndit în anii de după război din avocatură, nu știu cum am fi trăit.

— N-a mai scris ?

— Nu. Și asta îl apăsa. Cu cîteva zile înainte să moară spunea că abia de-acum înainte își va scrie cărțile de maturitate. N-a mai apucat. A scris doar acele frumoase și atît de triste poeme din „La Porțile nopții“.

— Din toate fotografiile — odaia e plină de ele — ne privește un bărbat cu ochi melancolici și cu zîmbet copilăros.

— Așa a și fost : un om bun, afectuos, și de o sinceritate care te dezarma. I-am presimțit moartea. N-am dormit toată noaptea. Afară era urgia lui Dumnezeu. Erau atîtea zgomote stranii în odaie. Un fel de spaimă difuză. N-am vrut să-l las să plece la Tribunal dar mi-a răspuns că e vorba de libertatea unor oameni care și-au pus încrederea în el. Atunci i-am pus gluga mea și mănușile făcute din părul lui Tan, pisica noastră de angora, ca să-l apere de ger. În zadar au fost toate. A plecat și nu s-a mai întors. Mi l-au adus fără viață. Își presimțise și el sfîrșitul. Avusese un coșmar. L-a și scris : „Zidul“. A murit cu el în buzunar.

— Oare plecarea din Iași a fost o fatalitate ? Să existe, într-adevăr, acea legătură nedesfăcută cu obîrșia, care ruptă, să se întoarcă împotriva ta ?

— Cine știe ? Poate dacă Ionel venea de la început în București, n-ar fi scris ce a scris. Îl lua viața. În Iași se trăia mai meditativ, visător, fără grabă, mai adînc, parcă. La Iași și aștrii aveau importanță : soarele, luna, făceau un oraș de vis prin lumina cu care îl poleiau. Li se vedeau limpede obrazele cerești. Erau spații mari, deschise. Stelele veneau pînă în piața orașului. Curgeau peste noi ca și ploile primăverii, pe care le primeam și le ascultam ca pe un ritual. Unde să merg ? Ce mi-a mai rămas din viață port în suflet. „Repezi și trecătoare sînt toate ale vieții !“ Știi cine a spus-o ? Mihail Sadoveanu, privindu-mă, în clipele mele de deznădejde, cu ochii săi fermecați. Repezi și trecătoare, într-adevăr !

3. Repezi și trecătoare sînt toate ale vieții

— Casa din Iași în care am stat nu mai este. S-a dărîmat. O mai am în fotografie. Am toate odăile în care am locuit. Prima era ca din Sinbad Marinarul. Aveam o colecție de șaluri de India cu care am tapetat toată odaia. Pe urmă n-am mai avut bani și le-am vîndut. A doua a fost monacală. Vîndusem și șeile de la tata și micile bijuterii, vîndusem tot ce se poate vinde, fără să știe Ionel, care pe atunci se lăsa moale la treabă. Pe urmă a început să se afirme ca avocat și cîștiga foarte bine. L-a lansat un proces cîștigat împotriva tatălui său, care era și el avocat. Și scria : aplaudat de cei de la Viața Românească și încurajat de domnul Ibrăileanu. Avea liniște totală pentru lucru. Plecam din Iași patru luni pe an : două la mare, două la munte. Mergeam la Agapia, (Cezar Petrescu era nelipsit de acolo) la Neamț, la Ghilcoș, la Borsec, la Eforie, la Mangalia, Balcic, Burnaz, etc. El ar fi mers mereu în același loc dacă îi priise la scris. Lucra de la patru dimineața. Ducea o viață de călugăr. Îl hrăneam bine, aveam grijă să nu slăbească. După-amiaza se culca, pe la cinci revedea ce am scris, pe urmă făcea o scurtă plimbare, nouă era în pat. Îl culcam cu copiii. Zi de zi lucra cu o tenacitate extraordinară.

— Baroul nu-l încurca ?

— Nu scria în timpul avocaturii deloc. Ședeam în munți pînă ne dădea zăpada afară. Nu mă plictiseam. Citeam, mă plimbam, ziceam că scrie Ionică pentru amîndoi.

— Îl aclamați ?

— Eram un critic foarte sever pentru el. Dar din afecțiune ! Se supăra foarte tare, zicea că nu-mi place literatura lui. Dar îmi plăcea : prospețimea, lirismul, farmecul stilului său ! Îmi juram să nu-i mai spun ce gîndesc, dar nu mă țineam de cuvînt. Ionel a avut vocație adevărată de scriitor ! Premiul Hamangia de 100 000 lei a fost o recunoaștere meritată a cărților lui. În anii cînd n-a mai scris s-a înăbușit. Refuza plecările în străinătate ca să scrie. Tata spunea : „Te-ar împrospăta !“ „La anu !“ spunea Ionel. Știa el ce făcea. Cu toate că mi-a părut rău la început, mi-ar fi plăcut să călătorim împreună. Pe urmă am renunțat.

EVOCARE

CONSTANTIN STERE

● **La 27 martie, într-o atmosferă sărbătorească, sub egida aniversării a nouă decenii de la înființarea P.M.S.D.R., la Casa de cultură „Mihai Eminescu“ a fost omagiat scriitorul Constantin Stere, una dintre figurile proeminente ale mișcării socialiste din țara noastră. Alexandru Ioachimescu a evocat viața lui Constantin Stere, subliniind elementele progresiste ale gîndirii sale, precum și aspectele cele mai pregnante ale acțiunii de emancipare națională și socială, din epocă, trăsăturile controversate ale omului politic și scriitorului. Personalitatea lui Stere este actuală prin abnegația și capacitatea de sacrificiu, printr-o operă literară amplă și valoroasă. În cel de al doilea moment al medalionului consacrat lui Constantin Stere a fost prezentat un program de versuri și cîntece, evocînd atmosfera morală și culturală din care s-a plămădit natura sa de militant generos. Și-a adus contribuția cunoscuta interpretă Angela Moldovan, cu un mic recital, din care nu a lipsit cîntecul ce a impus-o,** Mi-e tare dor, **precum și corul „Carmen“, dirijat de Nicolae Vicleanu. Inițiativa Casei de cultură „Mihai Eminescu“ a sectorului II al Capitalei se cuvine evidențiată pentru semnificația sa istorico-literară, cu un cuvînt de mulțumire directorului prof. Florian Petrescu.**

Deslegare prin cuvînt

Urmare din pag. a 3-a

Criticii literari sînt de acord în larga lor majoritate că opera poetică a lui Nichita Stănescu este originală și atotbiruitoare. Și aceasta pentru că generoasele lui parce i-au înnodat în ghemul bogat al vieții și firele dăruite de zei, genele marelui poet. L-au născut în „zodia berbecului“, botezîndu-l „Nichita“, învingătorul. El ne-ar putea spune, deși modestia lui cunoscută l-ar opri, precum Neagoe Basarab în „Învățăturile... către fiul său Teodosie“. „Eu am biruit lumea, întîi cu cuvîntul adevărat și arătător !“... Și-i mai dorim, acum la a 50-a aniversare, să continue să sape cu spor și din ce în ce mai adînc la izvoarele poeziei românești, să dea și „de alt cer și alte stele, și acolo între ele de alt pămînt“. (N. Stănescu, „Către fîntînă“), pe care el primul să-l deșteleneasca și să-l rodească întru mare bogăție poeticească.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (X)

„Poeții de duminică“

Dar ce sînt „poeții de duminică“ ? Sînt aceia care, sub presiunea unor îndeletniciri curente și tiranice, de felul „métro, boulot, dodo“, nu găsesc vreme să citească și să scrie decît în week-end, atunci cînd, spre a se distrage, se apucă să compună cîte o scurtă versificație, nepretențioasă și, se înțelege, diletantă. A scrie ca și cum ai colecționa timbre nu este, desigur, o tragedie și nu constituie o manie condamnabilă : oricine se poate relaxa cum îl taie capul. Nu în „intenția diletantă“ stă paradoxul acestei condiții de așa-ziși „scriitori români“ ci în difuziunea abuzivă : toți sînt publicați în gazetuțele „Europei libere“ ca și cum ar fi scriitori adevărați într-o literatură adevărată. Din acest **surogat literar,** produs de inși care în condiții normale nici nu s-ar fi putut gîndi măcar să publice un rînd, nu rămîne, se înțelege, nimic ; însă așa-zisa lor „literatură“ e destinată, în chip propagandistic, alimentării unei iluzii ridicule după care „adevărata“ literatură română ar fi aceea compusă de ei și nu de scriitorii români adevărați.

Un cît de sumar examen al poeziei pe care o propagă **grupul celor nouă,** mai cu seamă în „Limite“, este pe deplin lămuritor. Condiția poetului diletant are, prin definiție, două caracteristici principale : întîia, este aceea a **epigonismului mecanic.** Culturalizați pe apucate, cu lecturi întîmplătoare și complet lipsiți de conștiință literară, unii dintre „poeții de duminică“ reproduc, prin automatism, ceea ce mai rețin dintr-o literatură pe care au învățat-o demult, în școală, sau imită fel și fel de ticuri proprii unor poeți cu adevărat însemnați. În umbra modelelor, lirica lor nu este cu nimic productivă și nu contribuie la înaintarea globală a unei literaturi, ea exemplifică o linie literară care agonizează și nu are nici un viitor. Un Miu Săceleanu, de exemplu, e (în „Limite“, 17/dec. 1974) curat sămănătorist : „Vîntul e mort. Eu însumi sînt / Piatra ermetică, primară / Ce coborînd într-una am ajuns / La ceasul negru de ocară“. Producțiile unei Flavia Cosma, sentimentaloide, au o profunditate... infantilă : „Prea mulți sori / Prea multe flori / Prea mult rîs / Prea mult plîns / Gîndește-te că-mi mîngîi obrazul / Ud de-atîtea ploi / de-atîta rușine / Fie-ți milă de mine / Și eu te voi ierta“ („Limite“, 25/martie 1976). Theodor Zuca („Limite“, 13/oct. 1973) e un religios banal și cacofonic : „Fiecare cuvînt / În sinea lui / Se desprinde / ca cerul înalt / Între / Cele văzute / și / Nevăzute“.

Ritmul sămănătorist de caterincă era vizibil și la Paul Costescu („Limite“, 13/oct. 1973) : „Și cu brațele din oase / tălpile mi le-au cuprins / boii de la Carul Mare / iarba brazdelor au lins“. O „Întrezărire“ („Limite“, 13/oct. 1973) de Antoaneta Bodisco imită pur și simplu pe pașoptiști : „Din zori în noapte / Cuvîntul se zbate / Să fie rădăcină curățată de spini“, exemplificînd, fără nici un talent, o bizară lirică neaoșistă : „Doar oaia neagră / la vadul Fărtatelui /“.../ „culcuș robului / Nat stăpînului“ ori, fără semnificații, barbianizînd : „Mi-e văzul erete / pîndind nunta / Aripă ! / mîntuie steiul /.../ / Apă neprinsă / va sătura nunii“.

Un barbian mai comic decît cei mai inexperți barbieni e Gh. Bumbești („Limite“, 10/aug. 1972) : „Pumnale de veghe, febră tutelară / Și dragostea chemată din amurg“. A invoca, epigonic, „sensul eleat“, „prezentul pur închis“, „prefigurat destin“, „desprinse semne“, „amar topit“ nu înseamnă, în definitiv, decît a copia cu hîrtie de calc trăsături lirice care nu sînt ale oricui, ci ale unui poet important, recognoscibil dintr-o mie. Un astfel de epigonism care indică atît sterilitatea cît și diletantismul unor asemenea „poeți de duminică“ nu duce, esteticește, la nimic și cu toate acestea literatura promovată de „grupul celor nouă“ e, cel puțin într-o parte a ei, aceasta. Nu însă toți poeții publicați în „Limite“ sînt imitatori : mentalitatea diletantului combină, în gustul cel mai paradoxal, „imitația“ cu „inventivitatea absolută“. Dacă „imitatorii“ formează o categorie foarte vizibilă, „inventatorii“ îi completează de minune. Sub raport estetic, a respinge „imitația“ și a căuta orișice alte formule poetice, în scopul obținerii unor producții de tot originale, denotă o oarecare neputință de imaginat și, în artă, nimic nu apare fără precedente. Imitatorul nu dezvoltă nimic fiindcă nu aduce nimic nou, ba, mai mult, îngroapă formule vechi, pe care le caricaturizează : „inovatorul absolut“ nu poate fi dezvoltat căci, de regulă, voind originalitatea pură el iese în afara esteticului. Din acest punct de vedere, lirica „inventatorilor“ promovați de „grupul celor nouă“ nu este decît o colecție moartă de bizarerii, în majoritate de un comic enorm.

O poezie, „Taci !“ („Limite“, 21/martie 1976) de Alexandru Ionescu Lungu conține o astfel de combinație de ludic folcloric și de neologism respingător : „Cărămidă nouă / Fă Doamne să plouă / Ploaie mare / Cumplită / cu urechelnițe garnisită (sic !) / Pentru una mică zece / Pentru mijlocie suta / Pentru obări o mie ! !“. „Folclorică“ e și cîte o „încercare“ a unei Mihaiela Ruxandra Ionescu („Limite“. 21/martie 1976) : „Stă dracul colac / În fundul smeritului // sau sfînt cu mațe /“. Curios e că, probabil din pricina unui sentiment al dezrădăcinării, de înțeles în condițiile date, unii dintre poeții aceștia folclorizează, dar cu rebarbative intervenții moderne. Un „Icar“ de Mircea Marosin („Limite“, 10/aug. 1972), începînd cu un strașnic „cucurigu șarpe în piele preocupată sub scoarță de plop“, e de un suprarealism naiv : „aud mîndru nu mă iezer steag în mine.“ O „pasăre măiastră“, de același modernist abracadabrant, conține astfel de curioase asocieri : „Margine lîngă margine / Pauză / mai mult / lună plină și / svîcnește / ea, ea, ea/“.

O „Rugă“ de Petru Manuc („Limite“, 21/iulie 1973) e, de asemenea, comică : „Mamă, ajută-mă să intru în blestem / să-l rod pe dinlăuntru / să mă măsor cu el la drumul mare / să-l tîrnuiesc în țărînă / Să mă joc cu el“. „Joaca cu blestemul“ e, în adevăr, o inițiativă insolită dar, sub aspect estetic, nu prezintă nici un interes. Alături de „folcloricii“ aceștia (și mai sînt încă !), a căror unică trăsătură este distrucția unui fond liric poporan și caricaturizarea lui, avem de-a face și cu un număr de așa-ziși poeți „inventivi“ care ar voi să scoată efecte din vocabular. Lexicul anacronic ori de fantezie nu ajută cu nimic o poezie cum e aceea a lui Dan Bocaniciu, autor, printre altele, al unei „Învoioșiri“ („Limite“, 17/dec. 1974) de unde citez : „Au duhului pre sine jupuit / colindător deodată s-a oprit /...) S-a aruncat în golul scării / cu floarea la butonieră / cu colacul sub căpățînă“. Dintr-un poem întins, „Călătorii“, de Matei Beldiman nu se înțelege nimic și nici nu e de mirare căci expresii precum următoarele abundă : „cimbale — strîmte iscusimi — o, nave purpurii suind / în albeață în subțire rost unghiu / fremătătoare doamne — o, doamne ce altă văpaie“ („Limite“, 19/aug. 1975). „Ontologie“ („Limite“, 14/dec. 1973) de Paul Costescu, începe cu asemenea „cugetări“ : „Într-o graniță sigilată e un / poem al laptelui. / Oameni albi și verzi miros a copite / Ugere din vegetale și calcar sunt / uscate de sugarii pietrificați / discutind antologie“.

Artur Silvestri

poeți din balcani

● În aceste zile, Bucureștiul își confirmă din nou reputația de a fi una din capitalele artistice ale lumii. Se desfășoară Festivalul și Simpozionul de poezie din Balcani, o manifestare prestigioasă, la care participă oaspeți de seamă : Nikola Indjov și Gheorghi Konstantinov din Bulgaria ; Georghios Kotsiras și Titos Patrikios din Grecia ; Kemal Mahmutefendici și Liubcio Dimitrovski din R.S.F. Iugoslavia. Cele trei zile dedicate pînă acum poeziei din fiecare țară reprezentantă la acest festival au fost prilejuri de a proba încă o dată marea conștiință a artiștilor din Balcani, caracterul responsabil al literaturii din țările noastre, sensul activ al scrisului lor, dedicat păcii și prieteniei, cooperării dintre popoarele noastre, atît de des încercate în cursul istoriei, regăsite azi sub un semn generos și plin de promisiuni. Arta înseamnă acțiune, s-a mai spus de atîtea ori, iar poeții au descoperit prin experiența istorică cît de real este înțelesul aflat în însuși etimoniul cuvîntului care definește viața lor. „Poein", cuvîntul care s-a născut chiar în spațiul nostru, înseamnă „a face", adică un mod de a angaja lucrarea autorului în construcția amplă a vieții colective. Poeții spun la București că prietenia și pacea dintre noi sînt bunurile cele mai de preț, ei afirmă încă o dată voința popoarelor din Balcani de a nu mai cunoaște dezbinarea, de a se apropia și a se înțelege în esențialitatea manifestărilor lor. Poate că mai mult decît orice, zilele Festivalului și Simpozionului de poezie din Balcani aduc cu sine o mai bună cunoaștere a universurilor artistice și sufletești. Traducătorii sînt și ei scriitori reputați, limbajele poetice devin adevăratii mesageri ai căldurii sufletești, în timp ce autorii au prilejul să se privească în ochi și să-și strîngă mîinile cu dragoste. Cuvintele se înaripează, din asemenea prilejuri izvorăște adeseori poezia însăși, poezia prieteniei și a încrederii reciproce. Ne facem o datorie de onoare din a reproduce în această pagină o parte din poemele care au fost auzite și aplaudate îndelung în cadrul Festivalului de poezie al țărilor din Balcani.

R. P. BULGARIA

GHEORGHI KONSTANTINOV

Monologul tînărului actor

Mă tem de tine scenă latră —
întunecată, luminată,
fremătătoare și-n tăcere
încremenită în durere.

Un anotimp cu altul schimbi,
în aur zdrențele-ți înnimbi,
cuvîntul altora aduni
de lași, eroi și de nebuni.

Mă sperii, scenă distonantă,
și răvășită și-arogantă.
M-apasă spațiul tău sonor,
nu cred în măști, nici în decor,
regizorul nu crede-n mine,
floreta dați-mi. Iute. Vine...
Pornesc. Și firea-adevărată
e în călirea mea uitată.
Atac.
Și cad.
Și trupu-mi moare.

Nu sufăr eu,
Și totuși doare !

NIKOLA INDJOV

Versul liber

Ca acolo, de mult,
în pulsul unui om pierit de mult —
viața să ți-o-nceapi din nou,
legănat de palpitații :
pe strada „Prado"
cu marmură caldă, ca vîntul ostenit ;
în barul „Los violines"
rămas de unul singur în mijloc
de capriciu ;
în ocean, mormîntul lui
Camillo Sienfuegos,
pe țărm, pe al Havanei bulevard unde
se-aruncă flori.

Bate ceas de constelații și de nașteri.
Totul se întîmplă prea departe.

E timpul
calm să te repeți în puritate ;
poate vei pătrunde dincolo de începuturi.
Ești un poet neînsemnat.
E timpul
Începutului de moarte.

În românește de
Valentin Deșliu

GRECIA

TITOS PATRIKIOS

Povestea lui Edip

Enigmele a vrut să le dezlege
să lumineze bezna-n care
pînă la urmă toți se-obișnuiesc
oricît de-apăsătoare-ar fi.
Nu s-a temut de ce vedea
ci de refuzul celorlalți de-a recunoaște.
E condamnat să fie-o excepție mereu ?
Singurătatea n-o mai îndura
și ca să-l poată regăsi pe semeni
și-a-nfipt în ochi pînă-n orbite
acele două fibule de aur.
Dar încă deslușea cu pipăitul
ceea ce nimeni nu voia să vadă.

1971

În românește de
Romulus Vulpescu

GEORGHIOS KOTSIRAS

Poeții morți

De vorbă stau cu toți poeții morți
Acum că nu mai sînt
Mai vie vocea lor răsună
Iar spusa lor se umflă
Ca valul mării-n alizeu,

O ce i-a mai udat
Umezeala Timpului și a Tăcerii
Trosnește-acuma gîndul lor ca vreascu-n foc
Spusa lor scînteiază
Precum un foc bengal în noapte !

În românește de
Victor Ivanovici

R.S.F. IUGOSLAVIA

LIUBCIO DIMITROVSKI

Podul

Fost-a un pod cu-o femeie frumoasă
Timp din netimp doar ochiul ei a cuprins
Cînd copacul se năștea în sămînță
Ea atingîndu-l rădăcina i-a stins

Gol era podul sub el numai iarbă
Singur ședea și-apăsat de vecii
Cînd la apus cerșise iubire
Cu chingi l-au legat l-au pus în frînghii

Atît de-obosit de ce era podul
Mîndru trona pe-ale anei blesteme
Bolnavă ești azi și malul bolește
Războiul te-alungă și podu-i nevreme

În românește de
Dumitru M. Ion

KEMAL MAHMUTEFENDICI

Sfat amical

Prinț scos din minți, renunță, las-o baltă :
jur-împrejuru-ți — marea cenușie,
iar după draperii — șnioni regali.
Îți cauți făr' de rost un punct de sprijin
în mintea de student la Württenberg ;
la fel, și-n șubreda speranță că șingele
matern precumpănește
și că dezinteresul fidelilor prieteni idealiști
e pur.
Dă-mi ascultare mie
(știu, mintea mea-i puțină, în schimb, a ta
— mai multă —
îți strică — nu-ți dă voie să poți pricepe
lucrurile simple) :
Magnifica Ofelie —
codana lingăului penibil de Polonius —
neprihănit și sincer te iubește ;
în loc să-ți chinui mintea, înfierbîntată
pînă la sminteală,
cînd Dumnezeu te-mbie cu frageda-i făptură,
mai bine stringe-o-n brațe.
Spui singur : Elsinor e-o temniță, te-năbuși ;
aici e întuneric și-i rău în fel și chip.
Monarhul îți-e dușman — îți l-a ucis pe tata.
Polonius, Laerte — îți-s ostili (de teamă — unul ;
altul — conștient).
Curtenii și poporul și ostașii— nu te urăsc fățiș,
nu-ți sunt prieteni.
Nu te lăsa, deci, prințe, păcălit de mintea-ți
multă
ori de studiul clasic, de buna-creștere primită
și, mai ales, de posibilitatea de-a fi făcut
de cineva
erou de dramă — fie el chiar Shakespeare.
Ascultă-mă pe mine, las-o baltă, mai bine,
păgubaș — zic — să te lași :
toț singur vei rămîne-n fața morții.
Și bagă-ți mințile în cap :
ai studiat la universitate ideile lui Platon,
ca și el, înalță-le în sferele supreme.
Iubește-o pe Ofelia ! Smintit,
nevinovatul trup nu îl trimite la mînăstire
sau la riu.
Cu tifla să le dai și lui Polonius și altora
de teapa lui :
ești prinț ! De ce să fii bătaia lor de joc ?
Pe rege detronează-l diplomatic ; ori lasă-l
să domnească — și dă-l naibii
Renunță să mai crezi în spectre ce se ivesc
la miezul nopții.
Iar moartea n-o mai tot chema, că vine ea și
singură, n-ai frică !
Și pentru ce un soldățoi de rînd, un Fortinbras,
un nimeni,
— în ochii tăi, un prost și-un hădaran —
s-ajungă, prin cuvintele rostite, a fi el
epilog al dramei tale,
al dramei cu „să fii sau să nu fii" ?
Prinț scos din minți, prinț nobil, eu păgubaș
— zic — să te lași.
Zău, chiar așa.

În românește de
Victoria Frîncu și
Romulus Vulpescu

CHINA '82 (X)

PODUL CELEST

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Atunci cînd copiii înalță zmee de hîrtie colorată chinezii spun că ei nu fac decît să lase slobodă prelungirea sufletului lor „exterior" dîndu-i o baie de cer... Zburau cîteva zmee, pendulînd deasupra pieței Tienanmin din inima Beijingului, și zbenguiala lor legănată pe nevăzute valuri de azur atenua sobrietatea gravă a locului, umanizînd peisajul marcat de o copleșitoare majestuozitate. Bucuria copiilor se îmbăia în cer chiar deasupra mauzoleului din vestita piață, și lucrul acesta nu i se părea nimănui un „sacrilegiu", ba din contră el chema zîmbetul, readucînd în sufletul trecătorilor stropi de lumină.

N-am tentații necrofile dar a trebuit să vizitez și locul acela. Anticamera încăperii în care își doarme somnul de veci Mao Tzedun poartă numărul 106. Anticamera veșniciei. Acolo se întîlnesc cele două șuvoaie de vizitatori pentru a trece cu pas domol prin dreapta și prin stînga catafalcului și a se regăsi din nou afară, unde pe cerul de azur zburda în libertate „prelungirea sufletului exterior" al copiilor chinezi.

Seara, la teatrul „Podul celest", triptic de balet clasic. „Fericirea" de Gian Zuhui după o nuvelă de Lu Xi, un fragment din „Slyvia" de Leo Delibes, și „Lin Dai Yiu" de Li Chen Qian după „Pavilionul roșu" de Tzao. Balet pe poante. Fără puști de butaforie, fără grimase de afișe agitatorice și fără ipostaze statuare. Balet, balet. Orchestra la locul ei, în fosa scenei, și în completul partidelor de instrumente. Pînă la începerea spectacolului zeci de tineri par să nu se poată desprinde de palisada fosei de unde privesc uimiți dispunerea orchestrei și acordarea instrumentelor. Afară „coadă" pînă la ocuparea ultimului loc din sală. Pufoaice strînse pe gît și șepci trase pînă la sprîncene. Dar o liniște de templu sacru, o sfială înduioșătoare, o ținută plină de deferență față de miracolul scenei. După fiecare tablou coregrafic aplauze pînă la umflarea palmelor.

Mă tulbură memoria artei, rezistența adevăratei culturi, valorificarea moștenirii artistice naționale și universale în ciuda tuturor vicisitudinilor unui timp „amnezic" în care Bach, Beethoven, Mozart, Ceaikovski, Grieg, Wagner, ca și opera clasică chineză — gen unic în lume, de o frapantă originalitate și de o stranie frumusețe — ieșiseră din repertoriile filarmonicilor și ale teatrelor lirice, lăsînd locul numai „Fetei cu părul cărunt" și colajului eroico-dramatic „Soarele roșu de la răsărit". Acum opera clasică chineză își regăsește sufletul. Cu șaptesprezece ani în urmă, în plină „revoluție culturală" mi-a fost imposibil să văd undeva vreun spectacol cu vreuna din creațiile atît de numeroase și de tulburătoare ale acestui gen nepereche în lume.

Cine ar putea explica forța regeneratoare a acestui adevărat „Fenix" — arta — capabil să renască la infinit din propria-i cenușă ? Cum de n-au fost uitate de-a lungul unui timp atît de neîndeplecat marile valori ale creațiilor scenice proprii ? Beethoven se poate reînvăța în cîteva luni de repetiții. Dar cine, unde, și cum a cultivat, smulgînd-o din imperiul încețoșat al uitării, opera clasică chineză răpită neantului ? Așa cum este interpretat autorul „Coppeliei" pe scena teatrului „Podul celest" poate rivaliza cu virtuozitatea balerinilor din palatul Garnier, din inima „Orașului-lumină". Reconfortantă și promițătoare neuitare. Marile valori ale spiritualității sînt cu adevărat nemuritoare, și, atunci cînd ele nu mai au loc pe scene sau în rafturile de înțelepciune ale bibliotecilor, se păstrează în sufletele oamenilor, acolo de unde libertatea, demnitatea și dragostea de frumos nu pot fi niciodată alungate.

S-au dus în uitare cei ce au vrut să oblige la uitare, și atît. N-a rămas de pe urma lor decît gustul leșios de după picla coșmarului. Nici o nouă cultură nu se poate construi pe ruina altei culturi, deoarece ruinele n-au fost niciodată un teren bun pentru implantarea temeliilor. Moarte, sau ucise, civilizațiile trecutului n-au lăsat în urma lor decît regrete. Lumea noastră nu poate începe de la „zero", deoarece asta ar însemna să ne întoarcem pentru a ne putea legăna în cozi de crăcile copacilor. De la neant și pînă la noi au fost veacuri și milenii de strădanii, de căutări, de suferințe, de mereu aminate idealuri de perfecțiune. Nu putem conținua decît preluînd. O înțeleaptă vorbă a chinezilor spune că numai cu răbdare și cu timp îndelungat frunza de dud se preface în mătase...

Opera clasică chineză este un spectacol de subtil rafinament, în care proza și versul se amestecă cu cîntecul, cu aria și recitativul solo, arareori cu duetul. Costumația și grima sînt cele două suporturi scenice de excelență. Decorurile apar frecvent doar sugerate. Linia melodică se desfășoară aproape exclusiv în amplitudini de o stridență voită, ca și cînd portativul n-ar cunoaște note decît de la „fa" în sus. Orchestra formată doar din cinci sau șase instrumente este compusă cu precădere din corzi și percuție. Instrumentele de suflat nu apar decît arareori, accentele sînt punctate de strune cu vibrația gituită de alunecarea rapidă a degetului pe gîtul lăutelor orientale. În stînga și în dreapta scenei sînt proiectate printr-un aparat de diapozitive semnele care „traduc" cuvintele cîntecelor arhaice în chineza literară contemporană. Pentru un neinițiat spectacolul rămîne o feerie de culori, o succesiune de ipostaze ce amintesc stampele medievale, chipuri-măști, podoabe savante. Subtilitatea rafinamentului constă în morala legendei. Totul este însă susținut dramaturgic de conflicte ample, declanșate abrupt și rezolvate în deznodăminte patetice. O expresie „încifrată" a unui suflet mereu fastuos căruia nimic din ceea ce este omenesc nu îi rămîne străin. Sursele muzicii sînt adeseori tainice și cu origini pierdute în negura timpurilor.

Muzicologii chinezi s-au întrunit în august 1982 într-un simpozion care a dezbătut nu mai puțin de 140 de studii de etnomuzicologie. Printre acestea, referatul prezentat de muzicologul Du Yaxiong a suscitat un deosebit interes prin demonstrația că, într-o anumită măsură, muzica populară maghiară prezintă similitudini cu muzica folclorică a uneia din minoritățile naționale de veche sorginte, cea a Xiongnușilor, descendenți din neamul hunilor. Tot acestora le aparțin și Yugurii ale căror cîntece și ritmuri de astăzi sînt înrudite cu cele ale îndepărtatului popor din cîmpia panonică. S-a constatat, de asemenea, că o bună parte din muzica chineză creată sub dinastia Tang (anii 618—907 ai erei noastre), considerată pînă acum pierdută, s-a păstrat aproape nealterată în nordul Japoniei, iar alte creații aparținînd muzicii preclasice chineze dăinuie încă și astăzi în Asia Centrală.

Descoperirile arheologice recente deschid o pagină nouă în cunoașterea trecutului cultural al civilizațiilor care s-au succedat de-a lungul mileniilor pe valea Fluviului Galben. „Pegasul chinez" — a fost supranumit un cal de bronz descoperit la Wu-wei, în provincia Hansu, surprins de sculptorul lui anonim, pe care l-ar fi invidiat și Michelangelo, într-o ipostază de galop frenetic. Parcă fixat de un declin fotografic în plină goană, acest cal nu atinge piedestalul decît cu o singură copită relevîndu-ni-se într-un echilibru uluitor. Creatorul lui anonim nu a trăit decît cu... 1 800 de ani în urmă...

Dar calul înaripat al poeților a purtat peste veacuri povara grea de strînsură a unei literaturi ce străbate mileniile. „Cartea odelor" este o amplă culegere de poeme datînd din primul mileniu dinaintea erei noastre, contemporană fiind cu opera lui Homer. Cam din aceeași perioadă ne-au parvenit „Nostalgiile" lui Qu Yuan, primul mare poet din istoria literaturii chineze. Acest Ovidiu al Orientului a premers prin soarta lui destinul poetului exilat de împăratul August la Tomis. Căzut în dizgrația unui potentat al vremii, căruia istoria nu i-a păstrat numele, el a fost surghiunit și oprimat pînă ce, adus în pragul disperării, și-a luat singur zilele aruncîndu-se în apele Fluviului Galben. A rămas în urma lui cel mai lung poem antic chinez „Li Sao" (Nostalgii). În versificație liberă, față de canoanele rigide ale poeziei de pînă la el, patetic testament moral în care spiritul justițiar, setea de libertate, dorul după meleagurile natale și după iubirea pierdută, ura împotriva tenebrelor și a răului înrădăcinate în viața curții îl fac și astăzi pe Qu Yuan actual.

Și în versurile lui copiii înalță zmee. Cînd trecut-au oare două mii două sute cincizeci de ani ? Surghiunul poeților este neputința potentaților, dar ce bine este cînd copiii înalță zmee, scăldîndu-și prelungirea sufletelor lor „exterioare" într-o baie de cer...

Chinezii, ca și japonezii, ocrotesc leagănele copiilor lor cu paravane măiestrit pictate, pentru ca visele pruncilor să le fie ferite de coșmare...

REPERE

Italienistul Dragoș Vrânceanu

Un traducător și poet uitat prea repede se dovedește a fi Dragoș Vrânceanu, autorul celei mai bune versiuni din Eugenio Montale, și el încă puțin cunoscut la meridianul nostru. Beneficiind de echivalențe strălucite, un Quasimodo a fost mai mult circulat, cu toată substanța artistică precară, salvată uneori prin ritmurile interioare pe care i le adăugase străduința lui A. E. Baconski. Chiar Ungaretti a fost intens frecventat în spațiul nostru, beneficiind de girul lui Alexandru Balaci și al regretatului Miron Radu Paraschivescu, un traducător de altfel aproximativ. Montale a cultivat o poezie distantă, care a cucerit îndeosebi sensibilitatea celor aleși, impunîndu-se tîrziu, prea tîrziu, categoriilor mai ample de cititori. Dragoș Vrânceanu a fost un spirit înrudit lui Montale, de care l-a legat o prietenie îndelungată, iar finețea sa interpretativă l-a condus la traduceri aproape literale, caracterizate prin exactitatea sensului, deși foarte departe de sonoritatea și ritmurile originalului. Chiar celebra „răceală" a lui Montale, de fapt o distanță a unei conștiințe nesupuse accidentelor existențiale, se traduce în versul lui Dragoș Vrânceanu printr-un fel de împăcare molcomă, autohtonizînd ca să spunem așa stringența sonului italian. Cel mai bine reușește traducătorul român atunci cînd în textul original apare neliniștea devastatoare, o angoasă stăpînită prin cuvinte de o concretețe aproape banală : „Poate că într-o dimineață-naintînd printr-un văzduh / de sticlă sterp, voi vedea marele miracol : nimicul ridicîndu-se la spate, / golul pe urma mea, cu groază de bețiv. / / Apoi ca pe o pînză se vor îngrămădi copaci, / clădiri, coline, hrana iluziei de fiecare zi. / Dar va fi prea tîrziu : voi pleca pe tăcute / printre oamenii ce nu-și întorc fața, cu taina mea". Sugestia din acest mic cap de operă este semnificativă pentru toată arta lui Montale. Lăsînd în urmă „groaza" și „golul", poetul se detașează de „accidental", în numele unei poezii sticloase, în care decorul constituie materia impenetrabilă a unei alte lumi, liniștită în rigorile sale de nepătruns. Terorile existențiale întîlnesc în cale ecranul opac al realității, pe care nu-l mai pot trece, pentru că el reprezintă mantia de plumb a artistului, greu de purtat, dar sigură ca element de protecție împotriva destrămării și nebuniei. Răul este însă permanent, realitatea lui este de multe ori bănuită : „Am întîlnit adesea rău vieții : / era ca rîul gituit bolborosind, / era ca frunza arsă închircită / și calul istovit. / / De toate mi-am dat seama, dar nu de minunea / ce ne dezvăluie divina indiferență : / era statuia somnolenței la amiază / și nourul și șoimu-n înălțime". Zborul acesta de șoim în înaltul cerului este poate gîndul poetului ; el a cucerit liniștea numită „divină" numai de către italieni, singurii capabili să minuiască încă vocabule cu rezonanțe atît de familiare altor orizonturi spirituale. În poezia lui Montale, fazele mai tîrzii sînt tot atît de încărcate de realitate, se dezvoltă larg și în același timp cu o notă de sensibilitate delicată, cu o adîncime afectivă cuceritoare și plină de efect. Nu lipsesc tonurile acute, ecourile din realitatea istorică, tinzînd să constituie un univers artistic de primă importanță, consacrat în cele din urmă cu un Nobel care nu venea decît să întărească o consacrare mondială mult mai timpurie. Traducerile lui Dragoș Vrânceanu reprezintă un teren „curat" de întîlnire cu poezia lui Eugenio Montale, ele sînt în măsură să îndemne la o cunoaștere nemijlocită, aducîndu-ne în același timp aminte de arta plină de rafinament a unui poet român pe care generațiile tinere îl mai cunosc doar în ispostaza sa de italienist avizat și de neînlocuit. Dragoș Vrânceanu ar merita desigur să fie revelat și ca autor original.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O SCRIITOARE** bine situată în topul vînzărilor de carte din Statele Unite și Anglia este Justine Harlowe. Cartea **Străinul a venit în pielea goală**, semnată de Penelope Asche în anii 60, se dovedise a ascunde un autor colectiv, adică 15 jurnaliste de la un ziar din Long Island. În același fel, Justine Harlowe, autoarea romanului **Memorie și dorință**, vîndută în peste 40 000 de ex., a stîrnit curiozitatea criticilor, care au dezvăluit de curînd faptul că semnifică de fapt trei scriitoare : Tina Mackenzie, Jean Harvey și Laura Benett. Ele au terminat un al doilea roman, teoretizînd chiar avantajele lucrului în trei : „pentru noi nu există ceva asemănător cu lipsa de inspirație a scriitorului. Atunci cînd una dintre noi nu mai poate, cealaltă îi ia locul".

● **JOHN LE CARRE** își dezvăluie și el adevărata identitate. Într-un interviu cu Hugh McIlvanney, apare adevăratul nume al marelui scriitor de romane polițiste : David Cornwell. Le Carré trăiește la ora actuală în Elveția, iar discuția cu ziaristul de la **Observer** a fost prilejuită de ultima sa carte, **Mica toboșăreasă**. Ziaristul o consideră cea mai ambițioasă lucrare a scriitorului, un adevărat corolar al întregii sale experiențe de constructor al unor intrigi sinuoase, o consecință de asemenea a marii lui vocații pentru recrearea unor psihologii umbroase. Mare specialist în literatură germană, John Le Carré este un scriitor rafinat, un maestru al unui gen modern și cu cea mai mare audiență la public.

● **UN MARE SUCCES** constituie recenta montare a uneia dintre cele mai cunoscute opere ale lui Puccini, **La Fanciulla del West**. Christine Walker, critic de la **Sunday Times Magazine**, scrie în concluzia cronicii sale : „Dirijorul este Nello Santi, un distins veteran al școlii veriste italiene, Placido Domingo este inspirat în rolul lui Dick Johnson (mai tîrziu revelat drept banditul Ramirez), iar Carol Neblett își confirmă statutul de realizatoare excepțională a rolului Minniei, cu o clasă internațională." Totul este aproape perfect într-un asemenea context de rezonanță excepțională.

● **CELEBRA** Sue Arnold de la **Observer** își publică un recent editorial sub titlu hamletian : „TV or not TV" ? Este vorba de fapt de o scurtă povestire sugerînd imensul haos pe care-l provoacă orice realizare a unui program de televiziune, cu agitația aparent întîmplătoare, cu scopurile diferite ale profesiunilor implicate într-un asemenea program, cu sentimentul de inutilitate al participanților individuali. La un moment dat autoarea spune în șoaptă : „Îmi pare că o mulțime de inși nu fac nimic". La care un personaj avizat îi răspunde : „Doar arată așa cum îți se pare, dar îți pot spune că avem de-a face de fapt cu o echipă foarte unită și perfect coordonată".

● **O ANALIZĂ** a teatrului lui Richard Wagner publică Dieter Borchmeyer la Editura Reclam. O amplă recenzie semnată de Reinhard Kill elogiază discernămîntul autorului și forța neobișnuită a considerațiilor sale. Sînt înfruntate probleme delicate ale teatrului lui Wagner, neomițîndu-se nici cele mai stringente aspecte politice. În acest sens, sînt disipate o serie de neînțelegeri, într-o discuție care este bine să fie cunoscută de istoricii literari. Reinhard Kill scrie : „Germanistul Dieter Borchmeyer își propune în cartea sa să analizeze și să interpreteze proza lui Wagner, dintr-un punct de vedere literar, precum și să descifreze concepțiile lui Wagner despre artă, exprimate în ansamblul operei sale, cu o minuție de filolog."

SPORT

Lucescu îl salvează pe Staicu

Spun asta, fiindcă nu văd cum Staicu ar mai fi rămas o singură zi antrenor al echipei olimpice, după dezastrul de la Belgrad, dacă n-ar fi încasat și Lucescu, la Timișoara, o bătaie ca la mama ei, dar în nici un caz ruptă din rai. Înarmați cu pumnale de soc, cei doi au dat în fruct înainte de-a înflori. Dacă e adevărată zicala că pe capul hoțului și căciula arde, atunci, după Belgrad și Timișoara, multă lume umblă cu hainele-n flăcări pe coridoarele federației. Dar eu sînt gata să jur pe pipa lui Enzo Bearzot și pe poveștile ce i le strecura în ureche sfetnicul său Mandiba (ați văzut cum cei mari se adună : Umbria și Giuleștiul, Flandra și Flamando-Tei) că și Lucescu și Staicu vor sfîrși prin a injura tufișul că n-au găsit sub el dropia pe care-o căutau. E-he, mai rar să le fumege și altora poezia sub tîmplă cum ne fumegă nouă ! Nu trebuie să cunoști zonele adînci ale mării și nici înălțimile întoarse ale pămîntului ca să mirosi că federația, prin cei mai dulci culegători de vise, va încerca să risipească-n suflete ideea că Lucescu dinadins s-a lăsat cotonogit de iugoslavi, ca să-l dea în bărci pe Enzo Bearzot. Și, foaie verde trei pistoale (cum zice un prieten din Galați) cine-i făcut de-o fată mare, dintr-un bobocel de floare... o să muște din momeală. Dar noi știa din Brăila, unde cine nu e căpitan de vapor e **căpitanu' de bărcucia** ne dăm pe după plop și spunem că nu-i frumos să trecem dincolo de pragul bunului simț. Urmînd această linie, trebuie să mai spunem că Țopescu, singurul nostru crainic sportiv de mare clasă, ne-a servit, miercuri, una din cele mai crase lecții de demagogie. Știu, într-un vitraliu mai există, uneori, și cîte-o lacrimă albă, lumina și surprinderea înaltei plecăciuni, azur însingerat melancolic, dar cînd vorba stearpă se împletește cu o jurubiță de frică și alta de dragoste îngenunchiată pentru Lucescu, încep să cred că geamul e chior. Despre celălalt crainic sportiv, numit Pumnea, și care transmite pe lungimi de undă cu totul necunoscute, nu pot să spun decît că se răstoarnă malul peste noi cînd îl auzim vorbind. Este singurul om fericit din România, fiindcă el a fost și încă este convins că meciul de la Timișoara s-a terminat 1-1. Va trăi o sută douăzeci de ani și se va spăla pe țițe cu apă rece pînă-n ziua din urmă. Dar să nu care cumva să credeți că a venit de capul lui la televiziune, secția sport. Nuuu ! El a cîștigat un concurs, prezidat, n-am nici-o îndoială, de Cristian Țopescu. Și iată-l învîrtind lingura în zodia noastră. Măcar pentru această ispravă sînt dator să-mi crească un dinte împotriva lui Țopescu. (Și cine n-are nevoie de-un dinte natural în ziua de azi ? !) Ca să nu mai adaug bazaconia, anunțată cu glas serafic, că Lucescu e hotărît să-i menajeze pe craioveni. Păi, lucrurile s-au întîmplat pe dos : și Lucescu și Staicu și iugoslavii au stors vlagă din ei. Pe dorința mea de iubire, pe pipa lui Bearzot, pe tiribombele de la Timișoara și pe apropierea frățească dintre Mandiba și Bearzot, Lucescu umblă în continuare cu pietre neșlefuite. Repetiția cu iugoslavii trebuia făcută la București, pentru că aici se va desfășura marea dramă sau marea farsă. Sînt alături de el, de aceea îi aduc la cunoștință că iugoslavii au avut 5-6 oameni prezenți la fiecare fază, iar noi 1-2-3 ologi. Erau atîția sîrbi pe teren încît vedeam albastru și recitam în gînd un vers obsedant : Squadra azzura. Ce facem cu ea ? Dacă jucăm și la București ca la Timișoara nu ne rămîne altceva de făcut decît să cerem ajutorul Crucii roșii de la Geneva. Îl rog apoi pe Lucescu să se intereseze îndeaproape și să afle prin ce mijloace, iugoslavii, – echipă dărmată la campionatul mondial, – au devenit, în cîteva luni, iarăși o formație de prim rang. Lucescu n-are dreptul să rămînă încazarmat în ideile care guvernează de atît amar de ani o federație falimentară. Spre binele lui și al nostru.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Bals (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
14
(1 092)
Sîmbătă
9 aprilie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Permanența unei idei

Aniversarea a 90 de ani de la făurirea partidului politic al clasei muncitoare din România constituie un prilej de evocare a tradițiilor revoluționare ale mișcării noastre muncitorești, a clocotitoarei istorii de lupte și împliniri, dar și de relevare a amplelor realizări obținute de poporul nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român, pe calea construirii societății socialiste — deziderat fundamental al partidului muncitorilor din momentul constituirii sale.

Constituirea partidului politic al clasei muncitoare, ca și întreaga sa dezvoltare ulterioară au fost rezultatul evoluției economico-sociale și politice a țări, al schimbărilor petrecute în raportul de forțe social-politice, al creșterii și maturizării mișcării muncitorești, expresia cerințelor mersului societății românești pe calea progresului.

Misiunea istorică de a statua formarea partidului politic al muncitorilor din România a revenit congresului din 31 martie — 3 aprilie 1893, desfășurat la București, cu participarea delegaților din întreaga țară. Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, făurit în 1893, punînd la baza activității sale principiile socialismului științific, a înscris în program ca scop fundamental construirea societății socialiste. În același timp, în concordanță cu conținutul etapei de dezvoltare social-economică și politică a țării, cu interesele imediate ale maselor, a arborat pe stindardul său de luptă o seamă de revendicări cu caracter general-democratic. Constituirea partidului politic al muncitorilor reprezintă un moment deosebit de important în organizarea politică centralizată a clasei muncitoare, determinînd desfășurarea în forme tot mai largi a activității social-politice a proletariatului, a luptei maselor muncitoare pentru drepturi economice și libertăți democratice, pentru orientarea fermă a țării pe calea dezvoltării moderne, a progresului social-economic și politic independent.

Partidul politic al clasei muncitoare, ridicîndu-se la luptă pentru emanciparea maselor muncitoare de sub asuprire, exprima în modul cel mai înalt interesele și aspirațiile poporului român de libertate socială și națională, proclama și susținea dreptul imprescriptibil al națiunii noastre la o viață liberă și independentă în cadrul unui stat național unitar.

Unitatea și ascensiunea politică și organizatorică, statuate și asigurate în cadrul partidului clasei muncitoare printr-un sistem viu de dezbateri, au făcut posibilă și necesară, ca, prin realizarea mutațiilor calitative în Partidul Socialist, să se înfăptuiască, în mai 1921, transformarea acestui partid socialist în Partidul Comunist Român. „Partidul Comunist — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — continuatorul direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893 a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noile condiții ale dezvoltării României, lupta de eliberare socială și națională".

Partidul Comunist Român a reușit să organizeze și să mobilizeze în jurul programului său politic, masele largi muncitoare, forțele politice progresiste ale națiunii, conducînd cu curaj, fermitate și pricepere lupta pentru apărarea deziderateor firești ale acestora, pentru înlăturarea regimului bazat pe exploatare, pentru transformarea revoluționară a societății românești.

În anii cînd fascismul punea sub semnul întrebării existența și libertatea popoarelor, imensele valori spirituale și morale ale omenirii, P.C.R., înțelegînd comandamentele majore ale epocii, a dezvăluit pericolul grav pe care îl reprezentau fascismul și războiul pentru destinele României și a chemat sub steagul luptei pentru apărarea demnității naționale, pentru salvgardarea intereselor supreme ale patriei, toate forțele patriotice, a indicat căile și metodele de urmat în organizarea și desfășurarea pe o platformă comună a mișcării pentru pace și democrație, pentru apărarea fruntariilor naționale ale țării. Partidul Comunist, în consens cu problemele ce preocupau atunci intelectualitatea noastră înaintată, a desfășurat o amplă activitate politică pentru a canaliza frămîntările și nemulțumirile acesteia și a determina, astfel, integrarea reprezentanților vieții literare, artistice, științifice în largul front de luptă antifascistă și antirăzboinică al maselor populare. În aceste condiții, evoluția unei însemnate părți a intelectualității a fost spre poziții active antifasciste, antihitleriste, aducîndu-și o contribuție plină de semnificații la rezistența pe care poporul român, sub conducerea partidului comunist, a opus-o fascismului și războiului.

Dr. Elisabeta Simion

Continuare în pag. a 6-a

Vasile Alecsandri

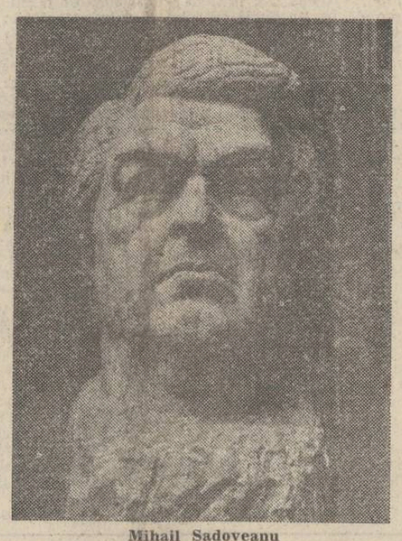

Mihail Sadoveanu

Liviu Rebreanu

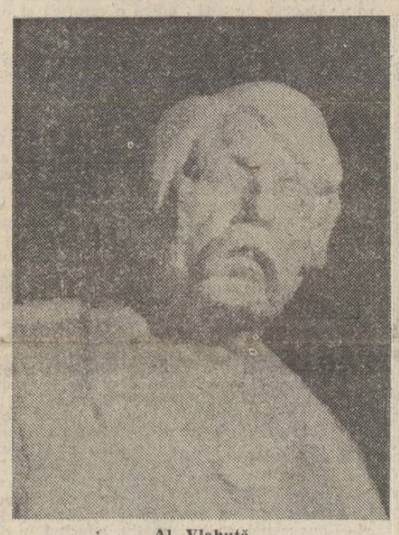

Al. Vlahuță

Lucian Blaga

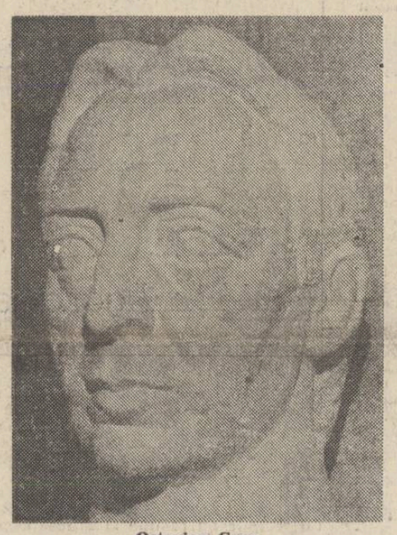

Octavian Goga

Sculpturi de Mihai Coșan

Un uvrier și un artist

Lăsîndu-l la o parte pe N. Iorga, a cărui personalitate l-a putut face pe un savant străin să-l declare „fenomen al naturii", spre a-l sustrage astfel oricărei clasificări și a-i refuza, în fond, orice definire precisă, cărturarul român care a intrigat cel mai mult și continuă să intrige prin multitudinea preocupărilor, prin orizonturile deschise în mai multe domenii, prin îndrăzneala unor construcții de unică anvergură și nu mai puțin prin biografia lui fabuloasă e desigur Bogdan Petriceicu Hasdeu. Spirit congenial, ca și D. Cantemir, el ține de specia romanticului fantast, obsedat de viziunea integralității, iscoditor în multiple registre ale realului, minuțios în reconstituirile analitice și fascinant în sintezele concepute, mereu prea vaste pentru a putea fi duse pînă la capăt, dar exemplare ca metodă de reconstrucție. Gîndind totul la dimensiuni enorme, el a trebuit să se rezume la restituiri fragmentare, menite să rămînă însă, cum singur a spus-o, niște „propilee" ale culturii noastre. Născut cu aproape un secol și jumătate în urmă, la 26 februarie 1838, el face parte din generația care a deschis ochii, așa-zicînd, în vremea luptelor pentru Unire și pentru crearea unui stat național modern, cu tot ce acesta implică pe tărîm socio-cultural. Coboritor din neam domnesc (de unde acel Petriceicu din semnătură) și fiu al unui învățat basarabean, care a fost și unul dintre apostolii resurecției noastre, tînărul Hasdeu pare a fi nutrit el însuși, o clipă, visuri de domnie, într-o vreme cînd se visa mult, pentru a rămîne toată viața un demofil și un democrat convins, cu accente antidinastice care i-au adus și o scurtă detenție. A întreprins campanii politice de răsunet, a polemizat cu vîrfuri ale politicianismului, sistematizîndu-și ideile într-o doctrină din care nu lipseau exagerările, a militat cu prestigiu pentru modernizarea societății românești. Impulsiv și capricios, el se distingea printr-o superioritate de spirit incontestabilă și prin mari disponibilități combative, ceea ce a făcut din tînărul cărturar un personaj redutabil, atît în ce privește pamfletul politic cît și în polemica de idei. Adversar al **Junimii** și oponentul cel mai de seamă al lui Maiorescu, el a adus în cultura română un aer proaspăt, uneori încins de căldura temperamentului său, totdeauna însă vital și revigorator. A scos reviste de caracter enciclopedic sau de îngustă specialitate, de la **România** (1858) pînă la **Revista nouă** (1887), a scris studii de larg ecou în domeniul istoriei, filologiei, etnologiei, dreptului etc., a publicat poezii, nuvele, teatru, acoperind o vastă arie tematică și trezind mereu un viu interes. Contemporanul său Anghel Demetriescu avea dreptate atunci cînd scria : „Om de imaginație și de știință, spirit practic și speculativ în același timp, hipercritic prin exces de forță, avid de știință pînă a lua concepțiile sale drept realități și a imagina chiar acolo unde restaurația este deocamdată cu neputință ; înzestrat cu o putere de muncă herculiană, d-sa a izbutit a zmulge din întunecoasele regiuni în care s-au aprofundat blocuri de adevăruri de o valoare inestimabilă". (**Lit. și artă rom.**, 1899). Adevăruri în istorie și filologie mai ales, dar și adevăruri de un caracter mai larg, vizînd destinul comunității românești ca atare. Militant prin excelență Hasdeu a profesat o doctrină activă, în sensul stimulării energiilor populare în direcția unui mare edificiu național, viziunea patriotului fiind una profetică, de un profetism care pleca de la realități organice ca să reclame pentru poporul său un loc onorabil în concertul european. Ideea continuității istorice și o caldă simpatie pentru țăranime l-au susținut, ca și pe Eminescu, în această atitudine. Una l-a condus către studiul istoriei și al limbii noastre, cealaltă i-a întreținut combativitatea pe tărîm gazetăresc. Istoric capabil să definească de la început carențele domeniului și să conceapă ideea unei sinteze fondate pe un material faptic sensibil extins, Hasdeu beneficia de instrumente mai bine puse la punct sub raportul cunoașterii limbilor (a celor slave îndeosebi), al metodologiei și al capacității de valorizare. A editat el însuși documente, cu o exemplară acribie textologică, a comentat felurite izvoare, a definit vechi așezăminte, aruncînd sonde fertile într-o epocă sau alta, preocupat îndeosebi, ca orice romantic, de misterul etnogenezei și al dăinuirii românești în spațiul carpato-dunărean. **Studii critice asupra istoriei române** e subtitlul unui demers privitor la Luca Stroici, însă ar putea defini întreaga operă istoriografică a lui Hasdeu, operă incitantă ca mod de anchetă, diversă ca formule de abordare și plină de interes încă astăzi, grație orizontului vast în care a fost concepută. O schiță iconografică era intitulată **Filozofia portretului lui Țepeș**, iar un studiu etnopsihologic devenea la el **Istoria toleranței religioase în România**. Un motto din Stein-

Al. Zub

Continuare în pag. a 6-a

„Bietul Ioanide" — o capodoperă a disimulării (II)

Dar, contrar aparențelor, Sufletel nu face proză fără să știe, ca Monsieur Jourdain. Acțiunea sa este deliberată și profund autentică. O observație a naratorului omniscient (deci, acceptînd convenția, creditabil în tot ce spune) justifică această interpretare : „În sufletul lui Sufletel (ironia călinesciană micșorează, dar nu anulează — n.n.) stăpîneau în aceste clipe numai sublimul și metafizicul, prezentul îl dezgusta". Prezentul nu numai că-l dezgustă pe Sufletel, ci îl agasează din ce în ce mai violent. În fața celui mai insignifiant atac, Sufletel se retrage în lumea sa fictivă : „Vara, pe la cinci, dacă nu ieșea în oraș, își punea un șort al Aurorei peste indigenul său costum de casă, și se cobora în grădină, unde, prevăzut cu toate instrumentele, tăia și curăța trandafirii, plivea florile, stropea cu furtunul. **Surprins de vreun amic, Sufletel avea totdeauna la îndemînă vreun citat dintr-un poet august"** (s.n.). Se înțelege că personajul se află într-o permanentă veghe, nepermițînd nici o intruziune în lumea sa ideală. În spațiul dorit etanș al **Georgicelor** lui Virgiliu, Sufletel nu numai că este unic stăpîn al liniștii proprii, dar își permite răfuieli cu oamenii și evenimente, acestora nerăminîndu-le altceva de făcut decît, evident, tăcerea spășită. Iată-l traducînd hexametrii virgilieni și comentînd în paranteze : «Cărora pămîntul just, departe de vrăjbiile armatelor, le întinde de la sine, din țărînă, lesnicioasă hrana". („Canalii ! brute barbare amenință în paranteză Sufletel, gîndindu-se la pregătirile de război recente, **procul discordibus armis** — acolo-i civilizația, **humanitas**")». După vituperarea războiului vin la rînd ironiile la adresa amicilor : «Cu toate că n-au palat înalt

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Aceleași flori, același soare

Primăvara îmi întinde sub pași un covor de culoarea celor mai proaspete speranțe, mă mîngîie cu crengile copacilor încărcate de flori de culoarea celor mai frumoase vise, mă însoțește cu cerul ca pacea de curat și mă încălzește cu razele unui soare cald și strălucitor ca adevărul.

În jurul meu copii, tineri, maturi, virstnici, mașini, tramvaie, troleibuze, școli, facultăți, uzine, laboratoare — forfotă, oameni, case, locuri de muncă...

E obișnuita mea Capitală. E obișnuita mea primăvară. Este iarba mea. Sînt florile mele. E cerul meu cu soarele meu. Sînt oamenii mei. E forfota mea. E inima mea care bate la unison cu bătăile inimii acestei țări, a acestui pămînt. E inima acelora pe care i-am cunoscut de cînd mă știu, sau a acelora pe care i-am cunoscut oriunde în această țară, a acelora pe care i-am cunoscut astă-vară în județul Harghita, în comuna Dănești, și de care mi-am amintit acum, în această zi primăvăratecă ce poartă în sine promisiunea unei veri mănoase.

În această zi însorită îmi amintesc cu drag de ei, de acei meșteri ai recoltelor bogate, ai semănatului, ai cositului...

Bokor Katalin

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRILE

„Știința pe care am creat-o este atît de subtilă, încît uneori se confundă cu firescul".

NICHITA STĂNESCU

Respirările lui Nichita Stănescu prilejuiesc, celui care știe să contemple ideile majore în actul de rememorare al scrierii lor, cunoașterea unei gîndiri filozofice radical originale în formă și conținut, avînd în centru o gnoseologie personală ce corectează din unghi umanist postulatele epistemologice ale teoriilor moderne ale cunoașterii. Cartea e scrisă după formula unui farmec al spiritului de natură inefabilă, a cărui știință secretă doar cîțiva dintre marii gînditori au posedat-o de-a lungul timpurilor. În eseurile ei — fiecare rotindu-se pe o orbită foarte precisă în jurul „osiei" sistemului, fixat prin **Logica ideilor vagi** — noționalul și metafora își dispută succesiv paradoxurile rostirii stănesciene, pătrunderea în construcția teoretică însoțindu-se cu plăcerea lecturii acelor texte irepetabile semnate de poet. Coherența și profunzimea sistemului filozofic al lui Nichita Stănescu sînt însă elemente ale unei rigori interioare surprinzătoare la un autor care afirmă drept unică „poetică" demnă de interes, starea de grație — „Poezia metalingvistică are ca sursă inspirația, suflată la urechea poetului, rînd pe rînd, de către Apollo sau de către Dionisos." În ce măsură este filozoful consecvent poetului în această proclamație care-și asumă cu noblețe ceea ce la Platon, în virtutea premisei false că realitatea lumii materiale este mai adevărată decît realitatea abstractă a poeziei, nu era decît motiv de dispreț pentru creator („Căci nu cu meșteșug își alcătuiesc frumoasele lor poeme poeții epici — toți cei buni — ci pradă inspirației și sub stăpînirea unei puteri divine, și la fel cu ei marii poeți lirici." ! În măsura în care gîndirea creatoare, în tensiunea ei cea mai pură spre absolut, este și ea rodul unei „inspirații divine", iar întruparea în coherența ideii este consecința, dureroasă prin limitare, a unei intuiții geniale. Doar mijloacele de expresie diferă în cazul poetului sau în cel al savantului și întrebarea este dacă gînditorul se exprimă mai exact (adică mai aproape de ideea fulgurantă uitată spontan în însăși clipa revelației ei) prin cifră sau prin cuvînt. Care este expresia mai adecvată „cunoașterii continue a naturii totale" ? Nichita Stănescu crede că **necuvintele**, adică unitățile minime de sens ale poeziei. De aceea, folosind și elemente ale poeziei fonetice, morfologice și mai ales sintactice, creația lui Nichita Stănescu va fi esențial de natură semantică, poezie pură a gîndirii în imagini.

Acum însă să urmărim uluitoarea încercare din **Respirări** de a construi un sistem de idei filozofice, tentativă într-un anume sens, mai prețioasă prin aspirația sa absolută spre țel, decît însăși atingerea scopului. Numai inapetența criticii actuale pentru idee a dus la cantonarea comentariilor în zona pitorescului exterior și la repedea trecere peste conținutul acestora.

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 3-a

CA DE OBICEI

— lui Nichita Stănescu —

Stau de vorbă cu Poetul
ce faci, bună seara, cum te simți
ca de obicei, bolnav, ca de obicei, furat
azi mi-au luat un cuvînt
și l-au decapitat
azi mi-au luat ziua de naștere
și-au făcut din ea o sărbătoare
la care n-au chemat-o pe mama
mă taie dorul în stînga, mă doare
mi s-a mai dăruit o vară
mi s-a mai dăruit o zi
de moarte frumoasă și de speranța
măcar a unei poezii
sînt singur cu mine, domnule,
și stăm de vorbă, stăm de respirat
cumpărăm aer, lumea privește
ne-a iubit atît că ne-a uitat
așteptăm, domnule, să treacă vara
și să plece unul din noi
e bine, ca de obicei, bună seara.

Nicolae Dan Fruntelată

VARIA

D. MURĂRAȘU: «M. Eminescu: Viața și opera»

O curiozitate a culturii noastre este că operele de cercetare documentară apar după cele de critică sau eseistică și nu invers, cum ne-am aștepta și ar fi normal. Lucrul ar mai fi de înțeles dacă am avea a face cu cercetări ale tinerilor care ar veni cu date noi. Însă, cu unele excepții, lucrările documentare le întocmesc tot virstnicii, în credința că vechile cercetări nu se mai cunosc sau au fost rău folosite. Cazul cel mai frapant se întîmplă să fie chiar cel al lui Eminescu. Nu e vorba de noi interpretări ale operei, oricînd binevenite, ci de studii privind mai ales viața. În 1932 G. Călinescu publică, la 33 de ani, utilizînd toate documentele ieșite pînă la acea dată, cunoscuta sa **Viața lui Mihai Eminescu**. Cartea a făcut, adunînd de fiecare dată documentele esențiale, noi, încă trei ediții pînă în 1964. Patru ani mai tîrziu, deși nu venea cu absolut nimic nou, Ion Crețu, mai mare decît Călinescu cu sase ani (n. 1893), publică **Mihai Eminescu. Biografie documentară**. De curînd D. Murărașu, și el mai mare decît Călinescu cu trei ani (n. 1896), publică **Mihai Eminescu. Viața și opera**, lucrare în substanță tot documentară, și în afară de cîteva recriminări, de asemenea, fără nimic nou. Dar cu vechi erori pe care autorul le menține cu tenacitate. Astfel Maiorescu notează în **Jurnalul** său că Eminescu nu a răspuns unei invitații „fiindcă i se părea că nu e bine îmbrăcat". Comentariul lui D. Murărașu, cu o aluzie la Călinescu : „Că nu se rădea în fiecare zi și că nu era un arbitru al eleganței, o credem, dar fantezia bolnăvicioasă a romancierilor a mers mult prea departe". D. Murărașu nu spune cît de departe și nici nu dă pagina cu pasajul din **Viața lui Mihai Eminescu** la care se referă. Este posibil să nu fi observat că, descriind indigența în care Eminescu se afla prin 1880, G. Călinescu apreciază că, „imaginea mizeriei e, desigur, mult dilatată de micul burghez cu oroare de fantezia oricît de minimă a dezordinii" ? Toți au luat cunoștință din cartea lui I. D. Marin, **Eminescu la Ipotești** (1979), că „iubita de la Ipotești" a lui Eminescu era Casandra Aluțului, numită de poet în **Cîntecul Casandrei**, devenit apoi **Cîntecul lăutarului** și inclus pe urmă în **Ondina (Fantezie)**. Confundînd realitatea cu ficțiunea și neți-

Al. Piru

Continuare în pag. a 2-a

REMEMORĂRI

HULITUL PRINCIPE

De cinci ori cred că l-am văzut în carne și oase pe Eugen Barbu deși, subsemnatul trece drept barbist notoriu, membru al grupului douăzeci și doi și ceva, (ce naiba o fi ceva asta?), admirator al sus-pomenitului, trăgător de culise literare, eminență cenușie, mă rog, tot ce vreți și ce nu vreți...

Însingurat dar nu singuratic, acrit dar nu acru, distant dar nu arogant, naiv, dar nu cît pare, Eugen Barbu mi-a prieinuit, indirect, multe necazuri încă de pe vremea președinției celui care se iscălea Z. S.

Trecea pe vremuri, (ce cuvînt!) dinspre Eminescu spre Dorobanți și apoi pe străzile laterale către Șoseaua Ștefan cel Mare, migrînd înconjurat de locotenenți (a se citi colaboratori), plini de volubilitate, atras de clădirea dărăpănată a locantei ce se numea Siretul, restaurant cu aer de crișmă veche mirosind trăznitor a fleici stropite cu mujdei și mititei fezandați, să stea la o gură de bîrfă literară.

Asculta aici patronul tot felul de noutăți din lumea scribilor, unele adevărate, altele legende scornite ad hoc, i se scărmăna orgoliul și i se

Mircea Micu

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

EUGEN LOVINESCU: «Opere, I»

III

Gestul de a goli scena de orice altă prezență decît aceea a scriitorului studiat este vizibil în multe monografii ori studii, dar chiar și într-un capitol de Note istorico-literare cum este cel ce însoțește primul volum al ediției de **Opere**, I, E. Lovinescu.

Cele două volume de debut ale lui E. Lovinescu nu s-au bucurat de o primire prea favorabilă, lucru întîmplat și cu alte cărți de aceeași valoare. Era, cu alte cuvinte, în firea timpului și faptul se cerea consemnat fără comentarii. Autorul **Notelor** ține să facă imputări comentatorilor lui E. Lovinescu și să-i scoată vinovați de lipsa de receptivitate față de o carte pentru a cărei noutate n-ar fi fost pregătiți. Este un exces de zel față de critica literară a unei epoci în care apariții mai importante decît **Pași pe nisip** nu s-au bucurat de un comentariu literar extins și analitic așa cum s-a practicat mai tîrziu în presa noastră literară. Deși faptele sînt consumate, Al. George, retroactiv justițiar, intră în scenă printre N. Iorga, G. Ibrăileanu, Ovid Densusianu, Gh. Bogdan-Duică, Maria Simionescu Rîmniceanu, hotărît să facă dreptate. De aceea, N. Iorga este înfățișat ca un autor de „insulte, presupuneri jignitoare și moralizări neavenite", de ins care bagatelizează, atunci cînd scrie despre E. Lovinescu. Scurta notiță a lui N. Iorga despre **Pași pe nisip** este considerată, fără vreo justificare „un proces injurios de intenții". Articolele citate în note nu îndreptățesc aceste caracterizări, care, desigur, era mai bine să lipsească din compartimentul de note al unei ediții critice.

Cum și G. Ibrăileanu s-a pronunțat negativ și superior despre **Pași pe nisip** tratamentul nu diferă. **Viața românească** are „spirit sectar", G. Ibrăileanu „escamotează" principalele probleme din **Pași pe nisip**, același critic scrie o „biată recenzie", sau este un „publicist care dilata nemăsurat orice problemă pe care încerca s-o soluționeze sau măcar s-o atace", simplu „recenzent", „sofistic și divagant", care produce despre E. Lovinescu o „vagă recenzie". Ovid Densusianu este, și el, autor de „notițe" „sumare, persiflante, superficiale", care vădesc „incapacitatea autorului lor de a vedea esențialul". După Al. George „răuvoitorii" n-au voit a recunoaște apariția tînărului critic organizîndu-i reaua primire. Acești „răuvoitori" sînt desigur N. Iorga, G. Ibrăileanu, Ovid. Densusianu, de vreme ce epitetele autorului notelor îi descalifică neobosit. Față de toți aceștia și de alții, E. Lovinescu face gesturi care îl „onorează". Probabil pentru a sublinia cu și mai multă tărie distanța dintre tînărul încă neafirmat, autor de gesturi „onorante" și cei care neacceptîndu-l se „dezonorează". Al. George dezgroapă o recenzie a faimosului detractor al lui Caragiale, Caion, care desigur a fost și el nemulțumit de **Pași pe nisip**. Scopul este însă altul : Al. George vrea să tragă un semn de egalitate între N. Iorga și Caion, expediindu-l pe marele umanist la nivelul unui simplu veleitar de presă : „Dincolo de cascada de negații nedovedite și imposibil de susținut, de care e plin articolul, să notăm că **spiritul pamfletar apropie acest articol** (care rămîne, totuși, prima vedere de ansamblu în publicistica vremii asupra personalității lui Lovinescu) **de diatriba deviată și pur insultătoare a lui N. Iorga** (s.n.) : amîndoi (profesorul universitar și excrocul poligraf) ironizîndu-i vocația didactică, îl trimit la școală și la dăscăleală ca și cum ar fi fost un impostor periculos sau măcar neavenit". Tendința lui A. George de a goli scena pentru a face aici loc preferatului său este excelent ilustrată de această echivalență semnificativă pentru lipsa de seninătate a notelor ediției.

Ca întotdeauna în cazul opticilor maniheice, răului i se opune binele. „Răuvoitorilor" Caion, Iorga, Ibrăileanu, Ovid Densusianu li se opune inevitabil E. Lovinescu. Ca imaginea acestei opoziții să fie cît mai convingătoare, autorul notelor îndepărtează liniile de prisos sau pur și simplu trece peste detaliile care nu-l ajută în configurarea imaginii dorite. Este un lucru stabilit de istoria literară că Ibrăileanu l-a înfruntat pe Sanielevici pe tema moralității lui Sadoveanu și că timpul i-a dat dreptate. Încercarea autorului notelor nu este numai de a stabili pentru E. Lovinescu o prioritate în materie de recunoașterea valorii debutului sadovenian, dar și de a-l înfățișa pe G. Ibrăileanu ca inconsecvent față de propria sa poziție prosadoveniană și antisanielevicistă. În **Artistul și moralistul** însă E. Lovinescu apără pe Mihail Sadoveanu de acuzațiile lui H. Sanielevici ca funia pe spînzurat. Caracterizarea pe care o face Lovinescu prozei sadoveniene nu se deosebește de cea a lui Sanielevici din **Curentul nou** ci coincide cu a acestuia : „Viața are manifestări mai josnice sau mai înalte, mai materiale sau mai spirituale. O viață trupească și alta sufletească. Literatura poate și **trebuie** să ni le dea pe amîndouă : însă nu amîndouă în valoare egală. Voi crede întotdeauna că acea operă în care se concentrează mai multă viață sufletească e superioară unei opere în care se reflectă numai viața fizică. Omul, pe lîngă corp, mai are și o ideologie și sentimente. Fără dînsele creațiile literare nu sînt creații complecte. Plecînd de la acest criteriu poate că ar fi de spus cîte ceva la unele lucrări ale d-lui Sadoveanu. Li s-ar putea obiecta o oarecare lipsă de ideologie și o prea mare revărsare de viață fizică". Or, tocmai revărsarea de **viață fizică**, sanguinară era incriminată de H. Sanielevici. Riposta lui G. Ibrăileanu nu ni se pare deci așa de surprinzătoare, iar criticul **Vieții românești** nu intră în contradicție cu celebra sa intervenție în favoarea povestirilor sadoveniene.

În aceeași linie, se situează și încercarea de a trata tipul de carte pe care-l reprezintă **Pași pe nisip** drept un unicat în epocă : „o carte de indiscutabil interes și noutate în publicistica vremii ; era într-adevăr **pentru prima oară** (s.n.) că o lucrare prezenta publicului în analize și judecăți amănunțite o serie de autori abia de curînd relevați, aflați cu toții în faza afirmării timpurii, în plină desfășurare incipientă, dar avîntată a creației". **Pași pe nisip** se distinge într-adevăr, în ciuda inerentelor stîngăcii ale debutului, prin caracterul ei aplicat la fenomenul literar viu, urmărit cu destul consecvență, prin încercarea de diagnostic artistic și prin dispoziția analitică. Dar acest fapt nu era cu totul nou în publicistica literară românească pentru a-l singulariza cu atîta hotărîre pe E. Lovinescu. Înainte de 1900, mult iubitul de Al. George, N. Iorga desfășurase în presa vremii o acțiune similară, din păcate părăsită și, tot din păcate, doar parțial cuprinsă în volumul de **Schițe din literatura română** apărut în 1894. Dar dincolo de acest exemplu, mai aproape de anul 1906, anul apariției **Pașilor pe nisip**, stă volumul de **Încercări critice** ale lui H. Sanielevici din 1902 căruia i se potrivesc mai toate caracterizările pe care Al. George le aplica **Pașilor pe nisip**. Și aici este vorba de urmărirea fenomenului literar din imediata lui apropiere, de prezentarea unor autori abia relevați, de vocația analitică, de plăcerea diagnosticelor. Articolele tipărite de H. Sanielevici mai întîi în **Noua Revistă Română** sînt închinate cărților apărute, doar cîteva dintre ele avînd caracter de studiu sau de doctrină fără personalismele lovinesciene : I. Al-Brătescu-Voinești, Ranetti Roman, I.L. Caragiale, Șt. O. Iosif, A. Vlahuță, Jean Bart, Vasile Leonescu, Artur Stavri, V. Crăsescu, A. Baumberg, Haralamb Lecca, Ioan Adam, D. Nanu, Ludovic Dauș. **Încercările critice** ale lui H. Sanielevici sînt cronici literare în adevăratul înțeles al cuvîntului care fixează imaginea unei scurte perioade literare și putem spune fără a greși că ele sînt incorporate într-o carte care este o adevărată premieră după 1900. Ca și E. Lovinescu la 1904—1906, H. Sanielevici se ocupă de autorii și cărțile momentului său, făcînd același gest pentru care Al. George ia în considerație cele două volume de **Pași pe nisip**. În fața evidențelor, singularizarea lui E. Lovinescu pentru cărțile sale de debut nu se poate susține.

Surprinzător este că în aceste note extinse și preocupate de aspecte care nu intră obligatoriu în cadrele lor, Al. George nu observă coincidența de opinii a majorității comentatorilor care se ocupă de **Pași pe nisip** și nici coincidența unor observații și opinii de la 1906 asupra criticului E. Lovinescu cu altele emise mult mai tîrziu de cu totul alți comentatori. Cum pînă la al 25-lea volum drumul e lung, lacuna se mai poate îndrepta.

Deși pe larg tratată chestiunea litigiului dintre N. Iorga și E. Lovinescu rămîne nerezolvată. N. Iorga l-a înfățișat pe E. Lovinescu ca pe un solicitator respins explicînd astfel reacția polemică a mai tînărului confrate. Evident, autorul notelor nu acceptă explicația, deși ea apare clar formulată și la G. Ibrăileanu : „Poate că aș avea de observat... și chiar am să observ : „direcția" d-lui Iorga de acum doi ani îi convenea așa de mult d-lui Lovinescu, încît a voit să se înscrie între colaboratorii d-lui Iorga, la **Sămănătorul**. Astăzi, d. Lovinescu ridiculizează „direcția" d-lui Iorga, care nu e așa, D-le Lovinescu ? — **e aceeași** ca și acum doi ani. Acesta e punctul slab al apărării și atacului d-lui Lovinescu, mai ales că d-sa ridiculizează această „direcție" cu manifestări ale ei de pe vremea cînd voia să colaboreze la **Sămănătorul**". Nu este de acord nici cu reluarea aceleiași observații, în anii noștri, de către Artur Silvestri care, frapat de informațiile oferite de corespondența de tinerețe a lui E. Lovinescu ajunge la aceeași concluzie. Dar faptele rămîn fapte și cel mai bine este să le lăsăm să vorbească singure. În aceste note și-ar fi găsit de aceea loc mai curînd decît explicațiile și epitetele partizane ale autorului lor cîteva extrase din scrisorile în cauză suficient de explicite prin ele însele. Al. George apelează la scuza că și alți critici, inclusiv N. Iorga, sau Ilarie Chendi, au colindat de la o revistă la alta. Fără completarea că după aceea nici unul nu și-a alcătuit masca unei seninătăți imperturbabile.

Așa cum se înfățișează acum notele ediției de **Opere I**, Lovinescu, vădesc tendința de a contribui pe toată căile la crearea unei imagini de victimă a criticului E. Lovinescu în mijlocul unei societăți neînțelegătoare, adică la consolidarea unuia din ticurile recente ale istoriografiei noastre literare.

M. Ungheanu

MIRCEA POPA: «Introducere în opera lui Ion Agârbiceanu»

După recentele exegeze consacrate operei lui Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu, se pare că a venit și rîndul prozei lui Ion Agârbiceanu, de a fi valorizată dintr-o perspectivă critică, alta decît cea tradițională. Solidele lucrări semnate de Cornel Regman, **Agârbiceanu și demonii**, și Mircea Zaciu, **Ion Agârbiceanu** au pregătit terenul pentru o nouă aprehendare și situare a scriitorului în ierarhia istoriei literare, receptare, care, iată, prin eseul lui Mircea Popa (**Introducere în opera lui Ion Agârbiceanu**, Editura **Minerva**, 1982) își anunță primele semne. Autorul pleacă de la premisa declarată, că un tablou al prozei românești realiste va trebui să cuprindă alături de Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Pavel Dan, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Blecher, și numele lui Ion Agârbiceanu.

Contextul nu este întîmplător și el vrea să indice și cota valorică ridicată a scriitorului investigat. Nu avem nimic împotriva acestei racordări la circuitul marii literaturi realiste interbelice, dar ne miră înregistrarea lui Pavel Dan, autor cunoscut mai ales pentru povestirile fantastice, și a lui M. Blecher, poate unicul autor existențialist român, într-o asftel de categorie. Dar chestiunea este secundară și, în continuare, Mircea Popa procedează la clasificări și analize detaliate, definind, totodată, și noțiunea de realism în dubla ei postură, de **viziune** și **metodă**. Apelînd la teoreticieni și critici precum Auerbach, Frye, Claude Duchet, Pierre Francastel, Philippe Hamon, etc., el ajunge la cîteva noțiuni operante, ce merită consemnate : „Dacă socialitatea trimite după cum am văzut la orizontul obiectual și de relații ale lumii reale, vizînd în primul rînd latura socială a vieții, nu trebuie să uităm că aceste realități țin de orizontul credibilității și al verosimilității, deoarece ele (gesturile, evenimentele, personajele) instaurează o relație de analogon între viața textului și materia extra-lingvistică. Cuvîntul nu face altceva decît să se apropie și să se muleze cît mai exact pe materia reprezentată și evocată, discursul social dublînd sau redublînd actul narativ, implicîndu-se în relațiile contextuale și producîndu-se în cele din urmă atît lexicul adecvat cît și spațiul de rostire corespunzător. Cu alte cuvinte, materia romanescă tinde să se identifice cu viața, nu numai s-o copieze, ci, mai ales, s-o reproducă în tipare verosimile, s-o facă să trăiască cît mai exact". Importantă este însă nu numai funcționalitatea acestui punct de vedere prudent-textualist, evident o sinteză a opiniilor curente din critica semiotică, ci faptul că aparatul teoretic nu rămîne la Mircea Popa doar în stadiul enunțării — cîți critici nu aplică instrumentarul modern cu o mentalitate de început de secol — fiind aplicat, destul de consecvent, în analiza propriu-zisă. Ar fi fost totuși de dorit și cîteva referiri mai ample la perspectiva naratorului, element deosebit de important al retoricii realiste și, în general, al oricărei încercări de retorică a prozei.

În ceea ce privește plasarea lui Ion Agârbiceanu în morfologia genului, el este considerat a aparține celui de-al treilea, și cel mai evoluat val al realismului românesc, reprezentat de Sadoveanu, Rebreanu, Goga sau Bacovia. Din nou ridică semne de întrebare enumerarea, principial, a unor poeți în cadrul realismului și, în special, a lui Goga și Bacovia. Cu atît mai mult cu cît și proza nu numai poezia ultimului stă, incontestabil, sub zodia simbolismului. Prima etapă a realismului românesc, ilustrată de scriitorii pașoptiști și post-pașoptiști (Negruzzi, Odobescu, Ghica, Hasdeu) aflat în faza mimesisului primitiv s-ar caracteriza prin consemnarea „realului brut, netransfigurată artistic, pus în circulație prin copiere și elaborare spontană, simpatetică, fără știința și tehnica adecvată". Cea de-a doua perioadă, indexată prin sintagma **realism critic** sau **realism burghez** cuprinde pe marii clasici Eminescu, Caragiale, Slavici, Macedonski a căror viziune se impune prin nota socială și protestatară acută, în ultimă instanță, prin criticismul lor. Încă o dată eticheta de „realism burghez" în legătură cu Eminescu și Macedonski ne trezește justificate rezerve. Cea de-a treia etapă, „faza postnaturalistă a realismului românesc" căreia, am văzut, îi este integrat și Ion Agârbiceanu, are drept dominantă înțelegerea superioară a mimesului ca refacere a lumii în spiritul verosimilului cu tot ceea ce decurge de aici ; adică o retorică și o strategie narativă complexe, o conștiință a scriiturii, și o secțiune în transversală nu numai pe orizontală a fenomenelor sociale : „Am spune că acum avem de-a face cu un realism la pătrat și acesta este susținut și de o activitate teoretică corespunzătoare (vezi anchetele în jurul sămănătorismului, a poporanismului, articolele de program literar sau de dezbatere polemică) și printr-o activitate practică, de re-creare a lumii în sens balzacian, prin accentul pus pe creația de caractere, medii și situații tipice".

Acesta fiind modul de abordare și situare al prozatorului, în continuare, sînt prospectate, cu minuție și pătrundere analitică componentele operei sale : aspectele sociale (**Socialul**), erotice (**Erosul**), fantastice (**Fantasticul**), relația cu natura (**Natura**), și paradigmele personajului (**Homo militans, Homo moralis, Homo diabolicus, Homo meditativus**) deduse oarecum, din capitolele precedente. A le rezuma acum, nu are nici un rost, dar unele idei și considerații trebuie subliniate. Din capitolul **Socialul** m-a interesat îndeosebi analiza modernității romanului **Arhanghelii**, ca și a rodului elementului parodic în romane precum **Răbojul lui Sfîntu Petru** și **Sectanții**. Secțiunea **Erosul** ne dezvăluie un Agârbiceanu mai puțin cunoscut, tulburător pictor al stărilor și cazurilor erotice, și mult mai puțin didacticist și moralizator decît se credea. Deasemenea capitolul despre fantastic, ce, mărturisim, ne-a atras de la început atenția, relevă anvergura acestui spațiu, aducînd în discuție ca argument și povestiri mai puțin frecventate. Aș obiecta totuși că este exagerată ponderea pe care criticul o acordă realului, considerînd fantasticul doar ca o potențare a acestuia. De pildă, în **Luminița**, strălucirea ce înconjoară trupul bătrînii moarte nu este numai naturală, ci mai degrabă divină, infrastructura povestirii fiind aceea a unui miracol creștin. Cu aceste mici observații, și desigur cu altele posibile, eseul lui Mircea Popa este, fără îndoială, cea mai reușită și convingătoare demonstrație de pînă acum, a valorii și originalității scriitorului ardelean.

Paul Dugneanu

M. EMINESCU: VIAȚA ȘI OPERA

Urmare din pag. 1

nînd seama că Eminescu a schimbat numele adevărat cu altele imaginare, Murărașu crede mai departe că muza timpurie a lui Eminescu era o Elena, Irene sau Maria. D. Vatamaniuc a dovedit (Eminescu, **Opere**, VII) că forma nuvelei **Cezara** publicată postum în **Epoca** reprezintă o abreviere în scopul includerii în volumul **Neue rumänische Skitzen** tradus de Mite Kremnitz unde din diverse motive n-a intrat. D. Murărașu continuă să creadă pleonastic că în forma din Epoca este „mai multă sobrietate de stil și concentrare de gîndire", ceea ce nici Călinescu, nici Perpessicius n-au admis. Nu există nici o dovadă că Eminescu ar fi acceptat, cît timp a fost lucid, versiunea poemului **Luceafărul** din ediția Maiorescu. De aceea, în ediția sa, Perpessicius dă forma publicată de Eminescu în **Almanahul Societății academice social-literare, „România Jună"** în aprilie 1883, reprodusă în **Convorbiri literare** în august 1883, cînd, din iunie, Eminescu era bolnav. Este clar că suprimarea a patru strofe și compunerea a două versuri de tranziție, neatestate de nici un manuscris eminescian, sînt opera lui Maiorescu. „Este mult mai verosimil, scrie totuși Murărașu, să admitem că Maiorescu a cunoscut un manuscris care ar putea să iasă la iveală într-o zi și în care Eminescu însuși să fi introdus prefaceri". Iată un caz în care verosimilul apare mai plauzibil decît adevărul însuși.

În general se poate spune că dacă în biografia lui Eminescu, D. Murărașu nu se ridică deasupra documentului, în considerațiile despre operă nu depășește clișeul didactic. Să dăm cîteva exemple. Despre **Epigonii** : „Poezia este ...capabilă să emoționeze prin sinceritatea accentului și frumusețea limbii... Pînă la cel din urmă vers avem numai expresie aleasă și imagini puternice". Despre „lirica de dragoste" : „...Cum se poate bănui, este bogat variată în nuanțe și-n expresie." Despre o postumă din epoca vieneză : „pînă să se ridice la treapta înaltă din **Scrisoarea I**, (Eminescu) ni se revelă, nu fără dibăcie artistică, în **O te-nsenină întuneric rece...**". În altă postumă din epoca berlineză sînt „cuvinte de rară putere de-a impresiona și cu atît de multă simțire caldă". Poezia **Miradoniz** este „cu fantezie poetică bogată". Poemul **Demonism** este „bine închegat și plin de interes prin tot ce cuprinde ca gîndire și expresie poetică". În **Memento mori**, episodul Greciei, scris cu căldură, cu elan imaginativ, ne face să simțim că poetul își trăiește cu emoție viziunile". Tot aici sînt „versuri de eternă frumusețe", cuprinzînd într-o imagine „staticul și dinamicul", iar în episodul Daciei sînt „versuri de înaltă simțire". În **Sărmanul Dionis**, descrierile de natură imaginară sînt „de mare frumusețe artistică", ca să nu mai raportăm asupra „bogăției de notații, varietății de senzații" din proza poetică. „Filele de poveste" din **Călin** sînt „bogate în lirism și imaginație proprie", plus că „în ce privește descrierea, unele notații sînt de mare finețe". Tot aici cuvintele schimbate între fata de împărat și zburător „sînt de vrăjitoare și caracteristică frumusețe", iar teama și bucuria fetei la sosirea iubitului poetul le arată „cu desăvîrșită măiestrie". „Multă poezie (se află) și în descrierea freamătului firii la vraja magului" în **Strigoii**. În basmul versificat **Călin Nebunul** este o „măiastră caracterizare a eroilor, fiecare individualizat, fiecare reprezentînd un anumit tip de femeie ori de bărbat". În **Mortua est** era „o expresie încă neajunsă pînă la marea artă", dar în postuma din 1876 **Ah, cerut-am de la zodii**, Eminescu ajunsese, în portretul iubitei, la „creionări simple și pline de realitate" (îl redase... așa cum era el). Poezia **Rugăciune** din 1880 este „măruntă, însă de o desăvîrșită artă", ca să nu mai vorbim de poezia **O, mamă...** unde imaginile triste sînt „cu artă alese". Un singur vers din **Scrisoarea III** dovedește „arta excepțională a poetului de a intui realitatea și de a o exprima (=reda) poetic" (=bine și frumos, așa cum este ea). Sonetele lui Eminescu au, dacă se mai îndoia cineva, „măreție artistică tot atît cît poemele întinse", o scrisoare a poetului către Veronica Micle este „o mare pagină literară" (vezi și Augustin Z. N. Pop), iar în postuma **Gelozie** identificăm „expresia de mare artă a sublimului dragostei". Sigur, poezia din 1866 **Spre suvenire — fratelui Gregoriu Dragoș** e „neridicată la marea artă", pe cît de sigur e că în **Stele-n cer** din 1880 găsim „mare artă în a dezlănțui asociații de idei, strofe lapidare și emoții ample". Să mai subliniem că Murărașu este un admirator entuziast al lui Eminescu ? O singură dată nu e de acord cu el, cînd observă că începutul poeziei **Pe lîngă plopii fără soț**, considerată capodoperă de Ibrăileanu, n-are nimic deosebit ca artă și nu se ridică peste romanțele „care circulau în epoca lui Eminescu", nu se înalță, care va să zică, la marea artă. Sperăm că nu se vor găsi mulți ca să ia în serios laudele, cît și obiecțiile aduse de Murărașu lui Eminescu. Pe el, dac-ar trăi, l-ar mîhni, în primul rînd elogiile...

BREVIAR

■ **UN GEST PIOS.** A trecut, deocamdată, neobservat un volum apărut în condițiuni dintre cele mai triste : „Singurătăți crepusculare" de Alexandru Boghiu. Este antologia, din păcate, postumă a poeziilor unui talentat autor, mort la 29 de ani, într-un accident nefericit. Editorul de acum al cărții, poetul N. Grigore Mărășanu, nu face doar un gest pios, de prieten, ci un act de restituție literară căci Alexandru Boghiu era cu adevărat un poet înzestrat, sensibil „coborît parcă, cum observă prefațatorul, dintr-o constelație". El ilustra, tulburător, o emoție vitalistă de felul aceleia a lui Nicolae Labiș : „Amintirile-mi sînt bogate / și zborul început mai înalt / Dezlănțuită, vulcanic se zbate / Inima în nesfîrșitul-ei salt". O „Așteptare" relua sonorități care îi erau proprii lui Tudor Arghezi : „Taina care ne surîde", era, în fapt, o eminesciană erotică delicată. Ca orișice poet tînăr, Alexandru Boghiu începuse prin a prelua culorile poetice ale maeștrilor, retrăind, ca pe o experiență intelectuală, tradiția liricii naționale. Însă el își descoperise, este neîndoios, și o specifică voce, pe care, din nefericire, n-a mai putut-o cultiva. E, în partea cea mai durabilă a liricii lui, o remarcabilă vitalitate, ca de „sălbatecă horă", ceva din ritm vechi, tribal.

■ **„STILISTICA FERICIRII".** Observațiile lui Andrei Pleșu, publicate sub forma unui eseu despre Rafael (în „România literară", nr. 13) ar putea stinge definitiv neliniștile unor publiciști de azi în privința așa-ziselor procedee nepermise. Nota distinctivă a lui Rafael, notează comentatorul urmînd pe Wölfflin, ar consta în „marele talent de a prelua", configurînd „un tip de creativitate întemeiat pe veghea neîntreruptă a studiului". Acest eclectic, în opera căruia Andrei Pleșu numără peste douăzeci de „mîini" străine, a creat o „rețetă" : „desenele sale cuprind puzderie de citate, ușor de identificat, din lucrările altora". În plus, condiția lui Rafael ar fi, după A. Pleșu, aceea a unui protocronist : „Și, de altfel, arta sa nu e doar un genial rezumat al eforturilor artistice anterioare și contemporane momentului 1520, dar și un corp de imagini profetice".

■ **SCOSUL LIMBII CA VALOARE ESTETICĂ.** Acest insolit titlu, al unui articol polemic, deschide în „Suplimentul Scînteii tineretului" nr. 13, un foarte judicios eseu semnat de criticul Constantin Sorescu : e vorba printre altele, de promovarea, prin condeiul unor critici literari, a unor specii minore ca și a unui grup de poeți „al căror talent — observă C. Sorescu reluînd expresia unui binecunoscut contemporan — e să scoată limba". „Și totuși — se încheie interogativ acest eseu — de ce țin atît de mult unii să reducă literatura de azi la fabule, epigrame, scheciuri, microsioane, scălîmbăieli și măscărici ?"

■ **CONFIRMĂRI.** Comentat doar în două-trei publicații românești, e drept elogios așa cum și merită, foarte valorosul volum „Littérature roumaine — littératures occidentales" de Adrian Marino pare să aibă o difuziune externă, mai ales în rîndul criticilor literari, pozitivă. O confirmare a solidității acestor studii, în număr de opt (examinînd raporturile literaturii române cu Europa) este și o recentă cronică amplă, publicată în „Corriere del Ticino" (26 feb. 1983) de cunoscutul critic elvețian Fernando Zappa. Autorul acestui comentariu reține ideile esențiale promovate de Adrian Marino : continuitatea legăturilor noastre cu literaturile occidentale, receptivitatea la nou, „sincronismul" rapid, bizuit pe intuiții anterioare, uneori explicite, alteori, informe ale inovațiilor, mai cu seamă de natură teoretică. Nu întîmplător, Fernando Zappa notează, urmînd pe Adrian Marino, că recepția unor influențe străine a generat întotdeauna la noi „ritmuri evolutive particulare", că la români, în fine, „conștiința ideologică și literară s-a dovedit mereu evoluată". Observații fine, confirmări ale valorii studiilor lui Adrian Marino, nu doar un critic de o mare originalitate, ci și, fără îndoială, cel mai cunoscut în străinătate dintre criticii români.

A. S.

Nicolae Manolescu și competența în critică

Ultimul număr al **Familiei** ne dă prilejul să urmărim un nou interviu al criticului Nicolae Manolescu, foarte solicitat în ultima vreme să se pronunțe pe această cale asupra „chestiunilor arzătoare la ordinea zilei" din viața noastră literară. Avem ocazia încă o dată să constatăm ce-l... arde, pe domnia sa și pe afinii și comilitonii dînsului. Iată, cu propriile cuvinte unde este... durerea :

„Din păcate, există o demagogie a criticii. **Ea se bazează (conștient ori nu) pe confuzia (deliberată ori nu) a criteriilor de judecată.** Datoria criticului este, se știe, aceea de a aprecia valoarea **literară** a literaturii : rolul social, orice rol în definitiv al operei se exercită numai dacă opera este valoroasă. Această banală constatare nu e primită de unii chiar așa de ușor cum s-ar crede. Sigur, ei nu susțin contrariul, dar caută să acrediteze opinia că **apărarea valorii n-ar fi în unele cazuri decît o diversiune menită să discrediteze opere cu tematică majoră.** Iartă-mă, dar e o prostie ! Ce critic, în afară poate de unul cu instincte sinucigașe, ar lovi într-o operă bună numai fiindcă lui, criticului, nu-i place (să zicem !) tema ? Mai degrabă, **diversiunea este a celor care, prefăcîndu-se că pun temei pe valoare, vor să impună anumite opere pe considerente în fond de altă natură.** Procedeul curent poate fi numit al inflației valorice. Pui în circulație o cantitate de monedă mai mare decît permit rezervele în aur ale literaturii. Numeroși scriitori devin peste noapte mari sau geniali. Așadar, aparent, valoarea este criteriul celor care văd pretutindeni genii. **În realitate ei urmăresc să impună opere în detrimentul altora, adică să forțeze omologarea lor critică și, dacă se poate, să compromită pe cele deja omologate. Această intenție iese la iveală în lipsa de orice sfiiciune cu care publiciști angajați în astfel de campanii trec peste opinia criticii autorizate și consideră orice replică drept o atitudine negativistă diminuantă.** Oare ce interes au criticii să nege că romanul cutare este o capodoperă a prozei noastre inspirate din istoria națională ? — se întreabă retoric publiciștii cu pricina. Se subînțelege că interesul ar consta în dorința criticilor de a batjocori nobila temă. Ce idee ? Criticul adevărat, dacă lovește în ceva, lovește în non-valoare. Atît și nimic mai mult. **Îndreptățirea opiniei unui critic este chestiune de competență. Prea mulți începători, autori de articole ocazionale, au pretenția că dețin adevărul împotriva părerii unor critici care au dovedit de-a lungul anilor și punîndu-și numele sub mii de articole că merită să fie ascultați.** Te rog să-ți amintești, Gheorghe Grigurcu, cîte lecții de literatură ai primit d-ta în ultimii ani de la oameni care abia apucaseră condeiul critic în mînă și nu știau încă nici măcar de care parte trebuie ținut". (Sublinierile ne aparțin).

Fiindcă amîndoi am cam îmbătrînit deodată, deși ne despart șase ani ca vîrstă (eu împlinind curînd 50, iar N. Manolescu 44) și știm, cred, măcar de unde se ține condeiul, din moment ce ne-am luat cîndva (cu peripeții asemănătoare) și un doctorat, propun lui Nicolae Manolescu o discuție cu viziera ridicată, cel puțin în virtutea întîlnirilor noastre anterioare pe terenul nu al „articolelor ocazionale" (el nu scrie așa ceva, doamne ferește !), ci al criticii literare propriu-zise și al... vieții literare, care ne-a așezat pe baricade față-n față. Ce-i drept, eu nu am „mii de articole" de critică la activ, dar nu cred că cifra de articole semnate conferă dreptul de a te pronunța asupra unor opere sau autori și mai ales nu cred că îndeletnicirea asta are ceva asemănător cu vinderea țigărilor și a spirtoaselor pe vremuri, pentru care era nevoie de **autorizație**, ceea ce ar crea

OPINII

o categorie numită „critică autorizată" (cu licență de spirtoase ori C.A.M. la mînă) și alta „publiciști ocazionali" (fără această licență). În ce mă privește, nici nu aspir la reputația de critic, profesiunea mea de bază fiind aceea de **istoric literar** specializat în epoca veche a literaturii române, domeniu în care, sper, Nicolae Manolescu nu-și atribuie dreptul de a stabili competențe. S-ar putea să mi-o conteste însă în materie de literatură contemporană (cum a făcut, politicos și fără o superioară și amuzantă suficiență, criticul G. Dimisianu), dar eu cred că și aici competența se judecă nu **a priori**, ci în raport cu faptele și rezultatele. „Faptele" în cazul de față — să o spunem deschis — este disputa în jurul scriitorului Paul Anghel și a ciclului său despre Războiul pentru Independență, intitulat **Zăpezile de-acum un veac**. Se știe că acest ciclu, așa cum remarca Ion Simuț chiar în numărul din **Familia** ce găzduiește interviul acordat de Manolescu, a împărțit critica actuală în două tabere, iar după opinia lui Simuț chiar în trei, dînsul situîndu-se în a treia, a celor care cred că Paul Anghel se plasează... „la echidistanță între Tit Chitul și Lev Tolstoi". Amuzant ar fi ca cineva să urmărească și modul cum anumiți critici au „evoluat" de pe un portativ pe altul și, după ce la început au avut o atitudine de expectativă și chiar de receptivitate deferentă, s-au trezit pînă la urmă în categoria nu numai a celor ce neagă, dar a celor ce neagă **pe necitite**, fiindcă, discutînd un ciclu întreg nu și-au luat măcar măsura de prudență de a se informa **ce a apărut** din el și **ce mai rămîne să apară !** Să fie la mijloc — mă întreb eu demagogic ! — numai rațiuni de **valoare** și nici una de **politică literară ?**

Oricare ar fi realitatea, un lucru este clar : nici N. Manolescu și nici subsemnatul „autor de articole ocazionale" nu ne-am schimbat atitudinea față de Paul Anghel : din 1968, cînd am scris prima oară despre acest autor, văzînd în el un **clasic** al dramaturgiei istorice românești, și pînă astăzi, cînd am declanșat furtuna cu articolul din **România literară**, am susținut că avem de a face cu un condei **genial** (este dreptul și riscul meu de a folosi acest epitet !) cu una din cele mai mari **valori** ale literaturii române contemporane, și **nu numai contemporane.**

E dreptul meu de a crede și a menține aceasta, cum a fost dreptul meu să duc lupta ce se cunoaște în jurul **Învățăturilor lui Neagoe Basarab.** Pe cea din urmă, eu cred că am cîștigat-o. Mă tem că N. Manolescu este pe punctul să o piardă pe prima ! De unde și iritarea, de unde și efortul de a se convinge pe sine că dreptatea e de partea sa, ca un copil care cîntă tare în pădure, de frica lupului ! Toată critica afinilor și comilitonilor săi (care clamează de cîțiva ani încoace „democrația valorilor", dar apără, aproape infailibil, cărți de o mediocritate și uneori de o vacuitate izbitoare chiar pentru cine nu știe ține condeiul în mînă), se află în situația sa.

Lipsit de argumente în ceea ce afirmă (fiindcă nu de confuzia criteriilor este vorba, cel puțin în cazul concret ce-l discutăm) Nicolae Manolescu alunecă, fără să știe, în groapa săpată preopinenților ! Căci, iată, tocmai el se lasă surprins în flagrant delict de **demagogie**, spre a nu spune un cuvînt mai greu : **dezinformare** deliberată a cititorilor. Căci, să fim serioși : cine a intenționat să exalte pe Paul Anghel și ciclul său în **detrimentul** altor scriitori contemporani ? Pe cine au urmărit să-i eclipseze cei ce au scris despre romanele ciclului **Zăpezilor de acum un veac ?** Cu cine s-au războit ei ? Nu cumva se inversează rolurile ? Nu cumva uită N. Nanolescu de o anumită notă, lipită de redacția **României literare** articolului publicat de subsemnatul, sau de faptul că, imediat după ce a încercat să „desființeze" **Ieșirea din iarnă** de Paul Anghel, același N. Manolescu **a scris** o cronică ultraelogioasă la **Așteptîndu-i pe învingători** de Eugen Uricaru, tocmai spre a ne servi și un exemplu de operă literară „cu temă majoră", dar scrisă, după opinia sa, de un scriitor în adevăr talentat și demn de admirația „criticii autorizate" ?

Nu sînt nici atît de naiv, nici atît de pornit încît să-l cred pe Nicolae Manolescu în eclipsă de talent și perspicacitate critică, deși Sainte-Beuve, care a fost cine a fost, a negat pe Baudelaire, pe Balzac și pe Stendhal și a excelat în exaltarea tuturor mediocrităților vremii sale. Numai că acela era Sainte-Beuve și i s-a trecut cu vederea, fiindcă ne-a lăsat o operă critică fundamentală despre marii romantici ai vremii sale, precum și cărțile capitale despre poezia secolului al XVI-lea, despre Port-Royal și despre Chateaubriand. Care este însă scriitorul **clasic** ori **vechi**, al literaturii române, care să datoreze lui Manolescu ceea ce Ronsard îi datorează lui Sainte-Beuve ?

S-ar putea ca într-o zi cineva să-i facă lui N. Manolescu cel mai mare deserviciu : să-i publice operele complete, și atunci se va putea urmări, pas cu pas, ce a sprijinit, ce a admirat și ce a negat acest critic. Bilanțul nu-i va fi deloc favorabil. „Miile de articole" sînt, pentru el, mai degrabă o funestă „karma" decît un temei și un pretext spre a ne cere să-l credem pe cuvînt acum ! Las la o parte, cînd afirm ce afirm, cele două faimoase cronici la **Cordovanii**, sau cronica la cartea lui Traian Filip, în care a dovedit (cum a demonstrat-o Traian Filip !), că publicase... referatul de editură, fără a mai fi citit textul tipărit, între timp modificat de autor !

Din păcate, cariera critică a lui Nicolae Manolescu a confirmat temerile mele de odinioară și astăzi, ajuns la vîrsta maturității obligatorii, el ține cu orice preț să-mi dea dreptate în ceea ce regretam mai mult la dînsul acum două decenii : **sacrificarea criteriilor de dragul „politicii literare" și al intereselor personale sau de redacție. Între timp s-au adăugat și cele de grup *).**

În încheiere, o ultimă și dacă nu prietenească, în orice caz voitoare de bine, sugestie : să mediteze mutatis mutandis la soarta lui Aron Densușianu, acest om admirabil, acest mare învățat și autor de multe studii eminente, toate uitate de posteritate numai fiindcă bătrînul a avut bizara idee de a-l nega, în termenii cei mai descalificanți, pe Eminescu. Totul i-a fost uitat, și peste veacuri răsună și va răsuna numai șueratul de bici al vestitului strigăt maiorescian.

Dan Zamfirescu

*) Articolul meu **Etica profesională a tînărului critic**, în **Luceafărul** nr. 10 din 11 mai 1963. Convenții redacționale au făcut să mi se schimbe semnătura proprie în pseudonimul redacțional **I. Mureșan.** Sper că N. Manolescu își mai amintește că l-am informat, imediat, cine este autorul, tocmai spre a discuta „cu viziera ridicată".

VICTOR ION POPA:

„Aş vrea să public cîteva amintiri despre începuturile Societăţii Scriitorilor Români“

Victor Ion Popa : Autoportret

Prietenia lui Victor Ion Popa, sau mai bine zis afecţiunea pe care o arăta confraţilor mai tineri, m-a făcut să îndrăznesc, într-o zi, să stau de vorbă cu el, eu punîndu-i întrebări iar el răspunzîndu-mi, despre cum a luat fiinţă breasla noastră, a scriitorilor şi mai ales Societatea Scriitorilor Români. Pînă la data aceea — cred că era prin anul 1936 — înainte cu un an de a fi fost şi eu cooptat membru al Societăţii, întrebarea mă chinuise de multe ori.

Iată-mă, aşadar, într-o după-amiază de april, conform promisiunii lui, venit la el acasă, pe strada Leonida 28.

M-a primit, invitîndu-mă să stau.

— Să-ţi povestec, sau să-ţi răspund la întrebări ?

— Ar fi mai frumos să-mi povestiţi, dar pe mine mă interesează şi răspunsurile.

— Bine, atunci, hai !...

— Cum a luat fiinţă Societatea Scriitorilor ?

— Nu aşa, mi-a răspuns. Întrebarea să fie „care era atmosfera înaintea înfiinţării Societăţii“, pentru că sînt unele precizări care se fac necesare !

— Bine.

— Deci, răspund la întrebarea pe care am formulat-o eu !

— Da !

A scos din sertar nişte însemnări, pe care le avea scrise dinainte, şi a purces la cele ce urmează :

— Într-un scurt istoric al S.S.R.-ului, publicat în septembrie 1915, D. Teleor ţinea să amintească toate încercările pe care le-au trudit înaintaşii literaturii noastre la gîndul să stringă rîndurile rare ale minuitorilor de pană şi să ridice la treapta şi văzul meritat, aleasa îndeletnicire a scrisului. El pomeneşte astfel de înţelegătorul boier Dinicu Golescu care, la cinci ani după răzmeriţa lui Tudor, începuse a îndemna pe scriitorii vremii să calce pragul casei sale de pe podul Mogoşoaiei, unde, în prietenească adunare, cu arătări şi răstălmăciri de gînduri, să pună la citire şi cîntar compunerile dibăcite de dînşii. De bunăseamă, veneau acolo, să fie faţă, nu numai cei care aveau de arătat scrierile lor, dar mai ales boierimea îndîrjită, care avea sufletul ei băştinaş. Se săturaseră aceste feţe luminate de auzit sporoväiala străină a curţii lui Caragea, unde domniţa Ralu, cu bolnăvicioasa-i dragoste de literatură şi de teatru, îi silise amar de ani de-a rîndul, să se îmbuibe cu piesele lui Monsenior Voltaire, jucate în greceşte cu elevii lui Măgureanu, dăscăliţi de Aristia. Voiau boierii români să mai asculte şi graiul românesc. Iar cînd o pronie ciudată a făcut ca în 1825 să se mistuie în flăcări teatrul Cişmeaua Roşie, ridicat de domniţa greacă, ei au înţeles că focul acesta era mai mult decît o întîmplare. L-au socotit semn venit dintr-o vrere ce depăşea cîrduirile lumeşti semănînd cu toate celelalte semne de prefaceri grele şi adînci ale ţării de pe vremea aceea. Răzvrătirea lui Tudor şi înscăunarea lui Grigore Ghica Vodă, drept cel dintîi domn pămîntean, însemna nu numai izgonirea pe totdeauna a domniei fanariote, dar şi putinţa de răzbire a tot ce obijduise întreaga alcătuire de viaţă şi credinţă a ţării !...

— Acum, cred, l-am întrebat, vine rîndul întrebării mele ?

— Într-o oarecare măsură, da...

— Atunci, vă rog !...

— Alături de naşterea proletariatului intelectual, în cadrul lui, prinde să se înfiripe şi un proletariat scriitoricesc. Literatura începe să fie o profesie, cel puţin arată că poate fi mai mult decît o îndeletnicire adăugată şi întîmplătoare, ingăduită numai oamenilor cu viaţă aşezată. Răsar, deci, şi se ridică pe treapta de sus a scrisului sumedenie de poeţi şi prozatori, hotăriţi să-şi hărăzească literaturii toate puterile şi tot rostul zilelor lor. Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Ilarie Chendi, Dimitrie Anghel, Caton Theodorian, St. O. Iosif, Emil Gârleanu, alături de cei mai tineri ca: Petre Locusteanu, Corneliu Moldovanu şi Victor Eftimiu, nu mai vor să aibă alt titlu decît acela pe care li-l poate da breasla lor. Astfel, în 1908, Cincinat Pavelescu simte limpede frămîntarea semenilor săi şi caută să-i lege într-o societate cu aşezare temeinică de nevoile breslei — începu cu Emil Gârleanu — s-au trudit cîteva luni de zile, cu tot focul inimii, pînă să tragă de partea lor pe toţi scriitorii, mai ales pe cei mai vechi şi cu viaţa mai puţin apropiată de viaţa cărţilor. Au izbutit astfel să stîrnească şi să ţină o adunare de constituire, care s-a făcut în amfiteatrul Liceului Lazăr, în ziua de 2 septembrie 1909. Au luat parte apropae toţi literaţii vremii. Procesul verbal încheiat atunci li arată fără nici o rîndueală, aşa cum şi-au pus iscăliturile : Ion Scurtu, Panait Cerna, Alexandru Davilla, V. Demetrius, C. Stere, I. A. Bassarabescu, C. Sandu-Aldea, D. Nanu, I. Agârbiceanu, I. Adam, M. Codreanu, Sextil Puşcariu, Caton Theodorian, Al. Cazaban, Haralamb Lecca, G. Orleanu, Al. G. Florescu, Jean Bart, Al. G. Doinaru, G. Ibrăileanu, Artur Gorovei, Radu Rosetti, A. de Hertz, N. N. Beldiceanu, I. Dragoslav, Vasile Pop, Corneliu Moldovanu, C. Berariu, G. Tutoveanu, G. Becescu-Silvan, N. Dunăreanu, I. Ciocîrlan, Isabela Sadoveanu, Natalia Iosif, Elena Farago şi Marian Cunţan, alături de membrii comitetului ales şi alcătuit după cum urmează : Preşedinte : Mihail Sadoveanu ; vicepreşedinte : D. Anghel ; secretar-bibliotecar : Emil Gârleanu ; cenzori : Eugen Lovinescu, Cincinat Pavelescu ; membri : Artur Stavri, Octavian Goga, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Ion Minulescu şi Zaharia Birsan. Toţi cei patruzeci şi şapte de scriitori de faţă la adunare au fost socotiţi „Membri Fondatori ai Societăţii“, care a fost denumită Societatea Scriitorilor Români. Discuţiile au fost scurte şi prietenoase. Cincinat a ţinut să arate că Societatea oamenilor de litere, înfiinţată cu un an înainte, nu mai are rost să fiinţeze, de vreme ce s-a alcătuit alta, pe temeiuri mai largi şi a declarat-o desfiinţată. Iar Emil Gârleanu a dat citire statutului şi regulamentului, făcute amîndouă de Ilarie Chendi.

— Ce activitate a avut acest prim comitet ?

— Întîiul comitet al Societăţii, îndemnat de elanul pornirii la drum şi, mai ales, de neastîmpărul cald al lui Emil Gârleanu, şi-a croit un plan de lucru tot pe atît de bogat, pe cît era de îndrăznet. Cel mai de seamă, dar şi cel mai primejdios punct din el era organizarea citorva serii de şezători literare, prin ţinuturile locuite de românii de sub stăpînirea Austro-Ungariei. (Întîia Şezătoare în Ardeal a avut loc la Sibiu — 22 februarie şi 5 martie 1911 — la care au luat parte : Octavian C. Tăslăoanu, Octavian Goga, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, Caton Theodorian, domnişoara Maria Filotti, (recitări de versuri din diferiţi autori), D. Nanu, I. Agârbiceanu, Corneliu Moldovanu, Dinu Ramură, Victor Eftimiu, A. Mîndru, Maria Cunţan, din nou Cincinat (cu epigrame). Aceasta era o poruncă neînfrîntă a vremurilor de atunci, şi scriitorii noştri au ştiut s-o facă împlinită, cu toate stavilile pe care au trebuit să le ocolească, ori să le doboare. Pe vremea aceea, firească, era prea greu să poată pătrunde în Bucovina ori în Ardeal o faţă cărturărească din Regatul vechi. De îndată era înlănţuit cu mreajă de bănuieli, şi orice mişcare, orice privire, orice pas îi era urmărit şi pus la cîntarul unei anumite judecăţi şi temeri. Cum, dară, ar fi fost uşor unui mănunchi de scriitori mărturisiţi să pătrundă în locurile acelea, aşa de aspru păzite, cînd ei spuneau sus şi tare, dintru început, că vin în numele graiului şi scrisului românesc, că vor să întreţină, la cei de un sînge cu dînşii, frumuseţea limbii şi simţirea inimii moştenite ? Ca în prea puţine dăţi, austriecii şi ungurii nu s-au împotrivit multă vreme. Învoirea pentru şezătorile din Bucovina a venit înaintea celei pentru Ardeal, şi scriitori noştri au pornit, fără întîrziere, spre susul Moldovei, unde îi aştepta cu uluită bucurie toată suflarea românească a bătrînei Suceve şi a satelor dimprejur. Poetul bucovinean G. Rotică a fost călăuza întîii zile şi conducătorul alaiului pe uliţele Sucevei tixite de oameni. A fost o zi de bucurie grea, adîncă, încordată, iar nu deşănţarea uşuratecă a unui entuziasm lesne trecător. Au citit acolo, într-o linişte solemnă, din lucrările lor : Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, D. Anghel, St. O. Iosif, Caton Theodorian şi A. de Hertz (care semna pe atunci Dinu Ramură). În drum, s-au alipit grupului pornit din Suceava şi ceilalţi scriitori sosiţi cu o zi mai tîrziu : Natalia Iosif, Corneliu Moldovanu, Ion Minulescu, Al. Th. Stamatiad şi D. Nanu. Au fost întîmpinaţi de românii localnici, în frunte cu Sextil Puşcariu, Liviu Marian şi Constant Berariu. Negreşit, au trebuit să fie vizitate : Societatea pentru Cultura Poporului Român, Palatul Mitropoliei şi Societatea Junimea. Alte două şezători, pline de acelaşi entuziasm românesc, i-au purtat pe scriitorii noştri la Rădăuţi şi la Cîmpulung, de unde s-au întors la Bucureşti, aşteptînd răspunsul guvernului de la Budapesta, pentru turneul din Ardeal. Curînd, a venit şi acesta. Neîntîrziat, scriitorii s-au grăbit de drum către Sibiu, unde îi aşteptau : Octavian Goga, Tăslăoanu şi un tînăr înalt, blond, cu ochii albaştri, care pe vremea aceea era mai mult iubitor de scriitori decît scriitor el însuşi. Îi zicea Liviu Rebreanu. Şezătorile din Ardeal au fost, poate, încă şi mai mişcătoare decît cele din Bucovina. De bună seamă, ungurii aveau mîna mult mai aspră şi mai grea decît a austriecilor, aşa încît închipuirea libertăţii — fie ea numai de o zi, sau de un ceas — avea pricini á stîrni răbufnirea vijelioasă în faţa unor oameni care le aduceau, ca şi bucovinenilor, icoana caldă a prefacerilor ce trebuiau să vie, mai devreme sau mai tîrziu. Aceste două turnee, adăugate altor citorva şezători prin ţară, au fost pas „inimos“ de pornire curată şi frumoasă pentru tînăra Societate. Prin ele s-au atras privirile întregii lumi româneşti de peste munţi şi din ţara veche şi, dincolo de ceea ce putea să impună conştiinţa vagă a operelor, a pus în vază, la timp venită, meseria scriitoricească !

— În afară de entuziasmul stîrnit şi de satisfacţia cuvîntului patriei dus fraţilor de peste munţi, ce alte satisfacţii au adus zbaterile şi activitatea noii Societăţi ?

— Negreşit, nimeni n-a aşteptat roade chiar dintr-un început. Dar ele au venit mai repede decît se credea, în timpul anilor următori, cînd s-a găsit un ministru al cărţii şi învăţăturii care să socotească că scriitorul este un bun obştesc şi trebuie ocrotit cu deosebită grijă. Acest ministru a fost C.C. Arion, cu al cărui nume ne vom mai întîlni în cursul acestor convorbiri.

— În urma acestor succese, viaţa Societăţii şi a membrilor ei a devenit alta ?

— Dacă, sufleteşte, truda literaţilor din timpul acelor ani a fost încununată de strălucire şi biruinţă, băneşte, Societatea a avut totuşi de îndurat o pagubă grea prin focul care a nimicit întreaga clădire a Luvrului (clădit pe locul unde se află astăzi restaurantul Berlin), în seara zilei de 29 ianuarie 1910, ora 18. Într-adevăr, deşi de scurtă vreme înfiinţată, Societatea Scriitorilor izbutise, după străduinţe încordată şi grea, să-şi înfiripe la al doilea etaj în Luvru un coltişor tihnit, cu jilţuri bune şi moi, cu mese curate, covoare plăcute mersului şi cu frumoase tablouri pentru încîntarea ochiului, dăruite de toţi pictorii vrednici şi tineri ai anului 1910. Muncise mult blajinul Emil Gârleanu pînă să adune atîtea lucruri laolaltă. Şi ajunsese la o bună întocmire a socotelilor Societăţii, lăsîndu-l pe D. Anghel să locuiască acolo şi să îngrijească de locaş, împărţind în schimb plata chiriei. Toată truda de luni de zile a fost mistuită într-un singur ceas. Focul, fiind izbucnit de jos, greu ar mai fi dat voie să se mai scoată ceva din caturile de deasupra. Totuşi poate că inima lui Gârleanu n-ar fi pregetat să-şi primejduiască viaţa, numai să scape ceva din cît strînsese osîrdia lui. Dar pompierii l-au oprit, încredinţîndu-l că planşeurile de beton ale clădirii nu vor da voie flăcărilor să treacă sus, ci se vor mărgini la etajul unde au izbucnit. Curînd însă, focul, încins ca o vijelie, şi-a trecut răbufnirea peste tot, pînă sub acoperiş. Iar atunci era prea tîrziu să se mai poată face măcar o încercare. Societatea a pierdut aproape toată averea, iar Dimitrie Anghel şi-a plîns cenuşa lui **Hiperion**, manuscrisul romanului său, pe care n-a mai avut nici îndemn, nici vreme să-l refacă. Un singur noroc, în toată nenorocirea de atunci, scriptele Societăţii nu au fost primejduite nici o clipă, pentru că Societatea avea atunci casier pe Eustaţiu Măciucescu. Registrele se găseau la dînsul acasă, ca şi banii cei mulţi, fiindcă Societatea ajunsese să aibă un capital de trei mii opt sute paisprezece lei şi patruzeci de bani !

— Ce s-a întîmplat după dezastru ?

— După o schimbare uşoară a statutelor, făcută în noiembrie 1911, comitetul îşi încheie socotelile printr-o dare de seamă a activităţii, trimisă de Mihail Sadoveanu — preşedintele —, care n-a putut veni la adunarea generală. Noul comitet ales în ziua aceea avea de astă-dată în frunte pe Emil Gârleanu, iar în celelalte rosturi pe Al. Davilla, Caton Theodorian, Corneliu Moldovanu şi Ion Scurtu. Davilla, pe atunci director al Teatrului Naţional şi al Direcţiei Teatrelor, deci om cu osebită trecere la ministrul instrucţiunii, C.C. Arion, reuşeşte să-l numească pe Gârleanu director al Teatrului Naţional din Craiova. Fire pătimaşă cum era, Gârleanu s-a lăsat furat cu totul de treburile teatrului oltenesc, fără să-şi mai afle răgaz să vadă de Societatea pe care doar mai mult el o înfiinţase. Roagă, în schimb, pe Davilla să-l înlocuiască, unde şi cînd poate, socotind că vaza şi mîna lui tare nu pot fi fără priinţă şi tinerei înjghebări scriitoriceşti. Şi, într-adevăr, Davilla a fost atunci foarte folositor. Mai întîi, l-a făcut pe ministrul său să înscrie în buget o subvenţie de trei mii lei anual pentru Societate. După aceea, tot Davilla îndeamnă şi primeşte însărcinarea comitetului să facă prima încercare de legătură cu Societatea oamenilor de litere din Paris. A urmat lupta pentru cîpătarea calităţii de persoană morală, făcîndu-l pe Arion să susţină singur proiectul de lege, să capete votul Parlamentului, cum se obişnuia pe vremea aceea, şi, în sfîrşit, ajută să se tipărească de către editura Flacăra cel dintîi Calendar al Scriitorilor Români, pe care comitetul, după statut, trebuia să-l scoată pe cheltuiala lui. Dar toate aceste stăruinţe nu-i erau recunoscute lui Davilla de către toţi membrii Societăţii. Omul acesta ascuţit şi aspru, deprins cu cravaşa, făcut să poruncească, era firesc să supere multă lume. A supărat chiar şi o mare parte dintre scriitori, aşa încît, la 25 noiembrie 1912, cînd comitetul îşi depune mandatul, Gîrleanu nu izbuteşte să-l facă ales în locul său pe Davilla, aşa cum hotăriseră ei între ei. Se alege în schimb Mihalache Dragomirescu, care conduce Societatea pînă la 26 ianuarie 1914. Cum era de aşteptat, adunarea generală de atunci n-a fost prea prietenoasă şi a stîrnit sumedenie de demisii Firească, a lui Alexandru Davilla era în frunte şi — spre deosebire de a celorlalţi — a rămas fără întoarcere !

— Care a fost activitatea Societăţii sub acest nou comitet ?

— După căderea în alegeri, Davilla începe să se răzbune. Cel puţin aşa au socotit scriitorii, măsura prin care acesta a tăiat dreptul membrilor Societăţii de a putea intra în Teatrul Naţional numai pe baza legitimaţiei de la S.S.R., iar pe de altă parte, siciit de comitetele teatrale ce-i sedeau pe cap — comitete înfiinţate prin legea lui Haret — încearcă să treacă prin parlament o nouă lege, punînd în ea răsoundere şi drept de conducere absolută pentru director, desfiinţarea oricărui comitet şi anularea premiilor pentru autori. Duşmanii lui Davilla, prinzînd însă de veste, din vreme, au destulă dibăcie să arate lucrurile în lumina cea mai proastă pentru directorul teatrelor şi împiedică votarea legii. În orice caz, ministrul mărturiseşte că el nu mai vrea s-o susţină, după cum nici guvernul nu poate să şi-o însuşească. Scriitorii au avut atunci o biruinţă fără seamăn. Firească, fără seamăn, dar nu şi fără cusur. Căci ei n-au deosebit pe Davilla omul de Davilla artistul şi, neînţelegînd să îndemne asprimele unuia, au împiedicat pe celălalt să facă, o reformă de care numai el putea să spună dacă era sau nu trebuitoare teatrului românesc. Căci omul acesta, care se pricepea aşa de temeinic în teatru şi îl iubea cu o patimă de nimic întrecută, n-avea cum fi îndemnat să-i vrea rău. Şi, ca o dovadă, iată : aşezarea celor dintîi taxe pe cinematografe, în gîndul să se alcătuiască un fond care să ajute la propăşirea teatrului, de la Davilla datează. Cît priveşte directorul cu contract pe zece ani, cum l-a cerut el, era o măsură aplicată mai peste tot în străinătate. La noi, aceasta ne-ar fi ajutat, poate, să avem un teatru pe picior de egalitate cu Apusul, aşa după cum dovedise Davilla că poate face în cei doi ani cît a ţinut trupa. Iar aceasta n-ar fi fost nici o pagubă pentru ţară. Paguba a fost că nu s-a făcut. În decursul anului 1913, Societatea pune de trei ori vălul negru peste porţi, plîngînd trei buni prieteni şi tovarăşi de luptă : Panait Cerna, Ştefan O. Iosif şi Ilarie Chendi. Au urmat un festival la Ateneu pentru comemorarea lui Grigore Alexandrescu — festival la care au vorbit : C. C. Arion, C. Dissescu şi Delavrancea — şi cîteva şezători prin ţară, dintre care una la Craiova, pentru aşezarea unei lespezi de marmoră pe mormîntul lui Traian Demetrescu.

— A urmat alegerea unui nou comitet ?

— Drept mulţumire că George Diamandi, care plecase din Societate cu un an mai înainte, a primit să se întoarcă între ei, scriitorii îl aleg preşedinte pentru anul 1914, ispitiţi poate şi de faptul că era director al Teatrului Naţional. Şedinţele comitetului se ţin acum în cabinetul directorului, iar adunările generale în foaier. Teatrul Naţional dă spectacole în beneficiul lor, iar scriitorii fac două şezători, una la Iaşi, alta la Birlad — organizată de poetul G. Tutoveanu — şi o serbare în Cişmigiu (pentru strîngerea de fonduri), patronează cîteva conferinţe ale literaţilor străini şi comemorează pe Creangă. Tot Diamandi înfiinţează un chioşc de cărţi româneşti în foaierul teatrului. Jertfele anului sînt : Emil Gârleanu şi D. Anghel. Comitetul pentru anul următor rămîne acelaşi, ca o recunoştinţă a meritelor lui Diamandi. Activitatea însă se reduce la o şezătoare la Silistra, una la Călăraşi şi la cîteva pelerinaje !

— În preajma primului război mondial şi în timpul lui, Societatea a avut vreo activitate ?

— La 19 iunie 1916, cu toată turburarea vremurilor, este ales preşedinte Duiliu Zamfirescu. El însă nu are nici timp, nici prilej să se ocupe de Societate, fiind trimis în misiuni peste graniţă. În urma lui a venit războiul. Întîia jertfă scriitoricească, lîngă Predeal, este poetul Mihail Săulescu. Urmează căpitanul Vulovici, împuşcat drept în frunte de floarea unui glonţ, N. Apostolescu şi Botez Gargon. Departe de război, pe un vapor în largul mării, se duce spre locuri mai ferite şi fostul preşedinte al scriitorilor, G. Diamandi, pe cînd în tristeţea Iaşului închidea ochii pentru totdeauna Barbu Delavrancea. Crîncena sărăcie a vremurilor de restrişte a silit scriitorii aflaţi la Iaşi să se readune şi să-şi refacă Societatea. Au ales din nou preşedinţe pe Mihail Sadoveanu şi s-au căznit, pe cît le-a fost posibil, să ajute cît de cît lipsurile grele, în care înotau cei mai împovăraţi.

— Ce s-a întîmplat cu Societatea, după război ?

— Adunarea generală următoare se ţine în Bucureştiul scos de sub mîna germanilor, la 24 februarie 1919, cînd este ales comitetul prezentat de Mihail Dragomirescu. Cu acest comitet, viaţa Societăţii îşi reia avîntul, pe care îl făgăduia zilele ei dintru început. Numărul membrilor creşte tot mai mult, averea Societăţii îngăduie o tot mai bună gospodărire, se creează pensii pentru o sumă de văduve ale scriitorilor — începutul îl face Corneliu Moldovanu — şi se înfiinţează o seamă de premii pentru cărţile cele mai bune ale anului. Vechea dorinţă de clădit o casă a scriitorilor cată acum să fie împlinită, pînă în ziua cînd, după douăzeci şi opt de ani de străduinţi zadarnice, Primăria Bucureştilor depune în mîinile lui Corneliu Moldovanu actul de proprietate asupra unui teren prielnic din inima Capitalei. În sfîrşit, crearea unei biblioteci, cîteva noi turnee de şezători prin ţară şi în Bucureşti, cîteva cicluri de conferinţe, dar mai ales aşezarea definitivă a unei zile şi apoi a unei săptămîni închinate cărţii, înseamnă pe răbojul activităţii scriitoriceşti paşi înainte, izbînzi care-i mărturisesc, neocolit, marele ei rost. Corneliu Moldovanu, Octavian Goga şi Liviu Rebreanu — preşedinţi de la 1920 pînă azi — îşi împart meritele de a fi făcut, numai în cîţiva ani, o Societate bogată şi de înalt prestigiu, din firava întruchipare a dibuielilor de început. Cuvîntul răspicat al acestei Societăţi este azi auzit şi luat în seamă, oriunde şi oricînd breasla scriitoricească are căderea să se facă ascultată. Datorită ei, proprietatea artistică şi literară a fost pusă în temeiuri de lege. Datorită luptei duse de Societate, teatrele nu se mai pot conduce fără ajutorul apropiat al literaţilor iar cinematografele le sînt în veghe, prin delegatul care face parte din comisia de control. Cartea românească a ajuns astăzi într-o vază ce nici măcar n-a putut-o visa acum un sfert de veac. În acest uriaş pas făcut înainte e şi o poruncă a vremii, fără îndoială. Dar partea de merit a luptei duse de scriitori prin Societatea lor e poate cea mai însemnată şi aceea care a putut da roade mai vădite. Căci ea a însemnat la noi profesia de scriitor. Mai mult încă, a ştiut să impună respectul acestei profesii !

— Altceva s-ar mai putea spune ?, l-am întrebat.

— Nu, nu, s-a terminat. Atît am avut de spus şi cred că este de ajuns. Dealtfel, s-ar putea vorbi la nesfîrşit, dar cred că este inutil. Cel care va vrea, are la dispoziţie o arhivă întreagă. Se vor putea scrie volume întregi. Deocamdată, ca orientare, este prea mult.

Am plecat acasă către orele nouă seara. Băusem cîteva rînduri de cafele şi consumasem un pachet de ţigări. Victor Ion Popa şi-a strîns cu grijă hîrtiile de pe care îmi dictase răspunsurile de mai sus şi le-a închis într-o mapă.

— Odată, poate, vor folosi. Dealtfel aş vrea să public şi eu cîteva amînţiri despre începuturile Societăţii Scriitorilor Români.

Dacă a publicat sau nu, nu-mi aduc aminte, dar răspunsurile de atunci ale lui Victor Ion Popa eu le-am transcris întocmai aşa cum mi le-a dictat el.

Virgil Carianopol

RESPIRĂRILE

Urmare din pag. 1

tui volum de o densitate ideatică rară, comparabilă la noi doar cu gîndirea eminesciană. **Respirări** este cartea unei gnoseologii şi a unei etici, dar în primul rînd a unei estetici ca o cunoaştere şi exprimare globală, căci pentru Nichita Stănescu „estetica este expresia de virf a conştiinţei“. Astfel, confundîndu-se cu însăşi starea de graţie uluitoare şi fascinantă, bîntuită de daimonul imaginilor poetice, Nichita Stănescu nu e mai puţin „regele-filozof“ al lui Platon căruia îi e hărăzit să contemple şi să înţeleagă unitarul, adevărul, abstractul şi realul. Eseurile din **Respirări** luminează strălucitor acest chip adînc gînditor al său.

În felul ei însă cartea este şi un „abecedar“ pentru a putea citi sensul ascuns înscris în versuri prin acest mod de gîndire continuă care este poezia lui Nichita Stănescu. La început nu a fost cuvîntul, ci metafora, iar mîinile păreau absurde şi existenţa firească, ne învaţă el. Grecii şi latinii, prin zeii lor identici în alcătuirea trupului uman, au silit gîndirea să devină discontinuă, căci prin organele sale discontinue de cunoaştere, „din natura materiei universale, care este lumina încorporată în diferite forme“, omul nu percepe decît cîteva fragmente disparate, încercînd să le pună într-o oarecare armonie prin activitatea creierului său. Proces care s-a adîncit dramatic de-a lungul istoriei cunoaşterii. Metafora, devenind noţiune, a consfinţit despărţirea de sine, adică de cosmos, a fiinţei, ne mai avînd „rolul de a complini discontinuitatea de percepţie a structurii umane“, care este — după Nichita Stănescu — rolul esenţial al poeziei, el exolicînd nevoia de artă prin rudimentaritatea fiziologiei umane. Chiar acestei aspiraţii spre evoluţie îi corespunde poezia sa încercînd, printr-o neasemuită vorbire, sublima aventură de a îmoăca, în acest secol sfîşiat de contradicţii, cunoaşterea umană cu totalitatea cosmică. Această mare poezie, semantică, abstractă şi supralingvistică, e destinată să rupă frontierele limbii române şi să pătrundă în universalitate. Iar critica noastră este datoare să o vestească conştiinţei literare contemporane.

Să ne întoarcem însă la sistemul ideatic cristalin al cărţii care este o meditaţie minunat formulată asupra destinului fiinţei umane, unde tragicul „risu-plînsu“ al conştiinţei poetice a lăsat loc „ciudatului ris al raţiunii estetice“. Logosul este aici ontologie. Adevărul pentru Nichita Stănescu este o stare dinamică, acceptînd în consecinţă o pluralitate de sisteme de referinţă, gîndirea sa multiplicînd la nesfîrşit punctele de vedere, deoarece, statice fiind, niciunul nu e suficient prin el însuşi : „Din punctul de vedere al artei — spunea el — îmi imaginez un adevăr polipier, multiform şi cu miriade de ochi, putînd fi atins din foarte multe unghiuri.“ Ferindu-se să fixeze ipostaze trecute ale adevărului, acest tip de gîndire de o noutate deconcertantă îşi asumă calvarul mobilităţii totale, tinzînd prin invocaţie să „depisteze posibile trasee ale adevărului“. Cunoaşterea nu poate fi decît sferică şi antidiscontinuă, susţine Nichita Stănescu. Ce este însă în esenţă, gîndirea discontinuă pe care o neagă această nouă cunoaştere ? Dacă privim una din definiţiile lui Platon vom înţelege că pricina pentru care filozoful grec voia să-i îndepărteze pe poeţi din cetatea sa ideală era una de logică... „aristotelică“ : „Legiuitorului nu îi e cu putinţă ca în legea sa să facă două afirmaţii despre o singură chestiune“ **(Legile)**. Din punctul de vedere al bunului simţ ca formă a adevărului imediat, Platon are dreptate, dar Nichita Stănescu, pornind în aspiraţia gîndirii sale spre sfericitate de la exemplul lui Copernic, foloseşte ca metodă formală „contradicţia în mişcare“. Ea sileşte bunul simţ să accepte îndoiala că deţine adevărul absolut şi îl obligă ca prin simultaneitatea contrariilor să aibă revelaţia întregului şi să se reintegreze cosmosului. Logica ideilor vagi se opune atît logicii tradiţionale, cît şi celei matematice, bazate pe idei coherente dar discontinue, iar silogismul, care este o problemă de sintaxă, este pulverizat prin vîrtejul metaforei antinoţionale. Sînt sfărîmate astfel cîrjele gîndirii căreia nu-i rămîne altceva decît să se înalţe imponderabilă, eliberată de balastul raţionalismului cartezian, în universul imaginilor, sau, lipsită de putinţa zborului, să se prăbuşească greoaie în lumea noţiunilor.

Postulatul principal al gîndirii sferice antidiscontinue este complinirea hiatusurilor abstracţiunilor („tot ce are numai abscisa timpului, dar nu şi ordonata spaţiului“) prin **continuitatea** sentimentelor, care nu au coherenţă şi nici structură. Fuziunea lor în zona conştiinţei reprezintă **ideile vagi.** Dincolo de frumuseţea detaliilor şi armonia ansamblului, să căutăm pilonii de rezistenţă ai acestei construcţii, logice şi poetice în acelaşi timp, ascultîndu-l pe arhitectul său dedalic : „Spre diferenţă de idei, care au o absenţă absolută a spaţiului şi care au un timp de scurgere obiectiv, numărabil, ideile vagi sînt predominate de spaţiu, iar timpul lor este de natură interioară, este un semitimp. (...) Structura umană nu are în mod natural posibilitatea unei cunoaşteri sferice. Sensul cunoaşterii este ideea absolută. Structura umană nu îngăduie decît idei structurate : dacă a=b şi b=c atunci a=c, dar, în acelaşi timp, ea este posesoarea miracolului ideilor vagi care tind să complinească cunoaşterea parţială umană. Ideile vagi definite prin : dacă a=b şi dacă **a=c, b** nu este egal cu **c“.** Ideea vagă se exprimă prin metaforă antinoţională şi în afara numărului. Se creează astfel o morfologie pură, nichitastănesciană, în care „o propoziţie sau chiar o frază întreagă are valoarea funcţională a unui singur cuvînt, sau chiar a unui singur fonem.“ Poezia, ca meditaţie ontologică, este pentru Nichita Stănescu o problemă de cunoaştere şi totodată una de comunicare, realizînd-o prin particular, prin monadă, de unde forţa ei extraordinară. „În structura unei poezii, grupurile de cuvinte transportă un ce aparte, un supra-cuvînt sau mai bine zis un necuvînt. Ca o ipoteză de lucru vom folosi termenul de necuvînt, necuvinte, pentru a indica elementele primordiale ale poeziei aşa cum se nasc ele, nenoţionale şi ambigue. (...) Poetul creează semantica unui cuvînt care nu există... o semantică identificabilă numai la modul sintactic“.

În apriga şi visătoarea gîndire a celui ce vedea cuvintele ca o umbră de aur a materiei în conştiinţă, poetul şi filozoful sînt faţa şi reversul aceleiaşi medalii bătute din cea mai pură şi abstractă substanţă a cunoaşterii — ideea de sine a universului.

Hulitul Principe

Urmare din pag. 1

încălzea singurătatea şi-l mai înveninau uneori, că de, asta-i treaba ţuţărilor...

Era un spectacol să-l vezi înconjurat de admiratorii care-l răsfăţau cu apelativul patroane, **el umblînd leneş cu bărbia uşor împinsă în faţă ca o nicovală ambiţioasă, cu pipa stinsă în colţul gurii, cu ochelari de soare proteguitori, zimbind subţire a plictiseală şi alint.**

L-am mai văzut în crişma fraţilor Chivu, cea din Piaţa Amzei, nu departe de casa în care a locuit Slavici, şi — la Slavici — Eminescu, într-o seară după ce lui Nichita Stănescu i se decernase Premiul Herder.

Mă trata cu un sictir superior, n-avea timp de mine, i se părea briant ce zice Dan Mutaşcu şi primea cu regală suficienţă scuzele inutile rostite de proaspătul premiant al Vienei — „Dom' Barbu, îmi pare rău, premiul trebuia să-l luaţi dumneavoastră...“.

Zimbea onctuos patronul, **primea scuzele, îl asigura pe Nichita că e mare poet şi-l îmboldea cu privirea pe Mutaşcu atenţionîndu-l că s-a terminat vinul.**

Apoi l-am mai văzut o dată sau de două ori în biroul său de la Săptămîna, birou plin de literaţi şi neliteraţi, de fotbalişti şi generali în pensie, de anticari şi doctori, de critici focoşi şi cenaclişti fanatici, de pictori şi redactori rînd pe rînd intraţi şi căzuţi din graţie, de filatelişti şi jucători de şah, de locotenenţi şi fotografi, tronînd plictisit şi maliţios, oferindu-mi singurul scaun din încăpere, în semn de consideraţie, blazat ca un principe în exil.

Este stăpînul absolut al celor două cărţi care-l vor aşeza, vrînd-nevrînd, în filele istoriei literaturii române : Principele **şi** Groapa !

Prima, o carte cu gust de limbă parfumată şi veche, balcanică cum chiar autorul, misterioasă cum chiar autorul, încifrată cum chiar autorul...

O naraţie splendidă, închisă într-un teritoriu absolut neaoş, de netradus decît de un cunoscător de geniu al limbii române, cu simbolul ei subţil ca un abur, cu cifrul ei ce-o cantonează, deocamdată, într-un teritoriu închis dar acut temporal.

Şi a mai scris Groapa, **acel recviem de dragoste şi moarte al mahalalei bucureştene, nebună în limbaj pînă la saţietate, sublimă prin disperarea nudă a amintirilor, o sudoare literară emanînd din experienţa de tinereţe a prozatorului.**

Hulit şi urît de multă lume, singuraticul floretist are ambiţia turnirurilor polemice şi se oferă spectacolului public cu dezinvoltură şi aer superior flegmatic.

De fapt, bănuiesc eu, este un timid cu ricoşeuri de violenţă pătimaşă dar iute potolită. Are gură spurcată (a se citi condei), dar suflet aburit de uitare.

Nefăcînd parte din niciun grup (el este un grup!), îşi plimbă locotenenţii pe bulevardul Magheru şi pe la Şosea într-un maraton aproape zilnic şi mai înviorează, din cînd în cînd, cu scandaluri **altfel ştiute, viaţa literară lîncezind între perini de puf şi rumeguş de santal.**

Acestea fiind zise, iubite şi hulite Principe din Balcanii pe care-i iubeşti atît, subsemnatul te asigură de stima lui mai veche la care se vor adăuga noi iubiri literare după apariţia prezentului articol.

P.S. Prezenţa lui Eugen Barbu în imediata apropiere a crainicului sportiv S. Domozină l-a făcut pe temperamentalul reporter să-şi piardă „uzul raţiunii“ şi să transmită absolut exasperant, într-o avalanşă de exclamaţii. Printre altele, a pronunţat de 75 de ori „fantastic“, de 81 1/2 „extraordinar“, fără să ne lămurească despre ce ar putea fi vorba.

M. M.

george timcu

Te iubesc

Te iubesc de aseară
De cînd ți-am văzut
Umbra pură îndepărtîndu-se
Și n-am avut curajul
Să-i calc pe urme
De teamă să n-o
Pîngăresc...
Să nu te doară
Apăsarea pașilor mei.

Iubire

E poate un număr ascuns
În privirea ta niciodată
descifrată
E poate o enigmă
în Lacul acela
Ce se cheamă adîncul
privirilor.
E poate un zbucium
între pleoapele tale
Pe care eu nu l-am văzut
îndeajuns.
E poate o taină
a ochilor tăi pierduți
În privirea mea privindu-ți
Ochii... ochii...
Atunci cînd orbim amîndoi
Cufundîndu-ne în luciul
lacului acela adînc
Ce-i spuneam cîndva iubire.

Iubito...

Iubito,
Adorm pe o aripă
Ce nu e de fapt decît un umăr
– Acolo de unde trebuia
să-mi crească o aripă –
Cu care urma să plutesc,
să zbor
Pînă-n sufletul tău
Deși nu știu unde s-ar găsi el.
Dar eu plutesc, plutesc, plutesc
Cu același gînd nenorocit
Că voi putea găsi
Centrul tuturor lucrurilor,
Acela ce se cheamă iubire
Iubire, iubire de cine ?
De tine, tu, care ai plecat
de mult
Fără a te fi cunoscut
Niciodată...

Corpul tău

Corpul tău frumos
Adus din dalta meșterului acela
Fără nume
Mă lasă culcat
Pe un vis.

Fără cuvinte

Fără cuvinte, iubito
Fă ceva pentru dragostea
noastră
N-o vorbi,
Las-o să crească
Lujer tînăr
Sălbatec
Fără cuvinte.

Desene de Florin Ilie

Dragostea

Ce este o dragoste ?
Nu pot spune decît că e
O îndoială exersată
Dureros
Indelung
Spre așteptare
Neliniște și absențe
fără sfîrșit...

În ochii tăi

In ochii tăi
Se zăresc niște lumi
Pe care eu nu le-am văzut
Niciodată
Singur.

Iubește-mă

Iubește-mă, iubește
Clipa de acum
Iubește-o măcar pe ea
Clipa,
Eu o să stau alături
Tăcut, privindu-te în genunchi.

În amurg

O să mă apropii de tine
Cerb viforos în amurg
O să te cutremuri vrăjită
În bătaia vîntului cald
Așteptînd mirată și mută
Clipa înălțării pe vîrful
de stîncă
De unde se vede soarele
Mai frumos ca niciodată
Deși apune trist
În spatele unui munte
Al cărui vîrf nu l-am atins
Încă niciodată împreună.

Pașii tăi

Un pas făcut cu tine
Împreună
Un posibil vis în noaptea albă
Ce va veni odată cu tine
În vis.
Și ireal rămîne totul,
Dar mi se va naște
poemul acesta.

★

Despre piciorul tău
călcînd pajiștea
Am mai vorbit în alt poem
Dar niciodată n-am spus nimic
Despre mine urmîndu-te.

★

Și cîtă iarbă crește
sub pasul tău
Ca un covor
care se țese mereu
Doamne, de ce a trebuit.
Să-l destrămăm împreună ?

★

Unde ești pasul meu pierdut
De ce te-am lăsat acolo singur
Fără pașii ce ar fi trebuit
să urmeze
Spre tine ?

★

Dă-mi talpa piciorului tău
S-o sărut
Ea a călcat
peste frumusețea visului meu.
Și el a mai rămas.
Înseamnă că ai călcat lin
Mîngîindu-l.

★

O să mă calci cu totul
O să mă apeși nemilos,
Dar nu mă călca pe vise
Ele mă dor cel mai tare.

Cînd pe zăpadă
Îți sapi urma albă
Îmi vine să dau de băut
Cerbilor din pasul tău
Care pleacă nicăieri.

★

Ce pot spune
despre pasul tău ?
O dulce mîngîiere
a tot ce calci.

★

Ieri
Ai călcat o floare
sub piciorul tău.
Azi
A înflorit mai frumos
ca niciodată.

dan ciachir

Senzație

Seara
Vărsîndu-se în noapte
Ca rîul într-un fluviu
Apa lui mai curge sub apă
O vreme
Apoi se risipește dispărînd
Ca timpul meu în
Timp

Seara, lăuntrică

Seara, lăuntrică
Lumea
Lovindu-se de
Propriile-i margini
Într-o ființă
Vid albastru și
Ocna din creier
Patetică

Așteptînd

Și muzica
Trecînd prin
Această amiază
Prin acest oraș
Pe sub soarele care
Nu ascultă și nici nu
Privește
Arzînd pentru sine

Demodat și uzat

Numai marea
Îmi absoarbe
Deznădejdea, durerea,
Burete al lacrimilor
Fără apă și sare
Valea plîngerii din
Neant
Marea și săracii cu
Luceferi mici în
Privirea
Care iubește
Ce e demodat și uzat

Apele

Și apele acestea
Curgînd
Umile și oarbe
Nu sînt convoaie de robi ci
Ceasuri vacante
Oglinzi în care mă văd
De o mie de ori
Înecat
Mortul din mine
În orice clipă

Plînsul

Plînsul
Pe varul mut al obrazului
Timp pierdut
Prăpastia
Tînguindu-se ca o fiară
Cu colți melancolici
Cîntecul golului
Răsună și cheamă prin tine

RAMA

arnold hauser

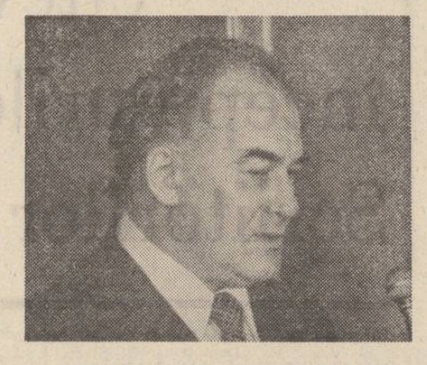

Iat-o în fața mea : din fontă cromată, așezată oblic (la spate se sprijină într-o proptea). Propteaua e de alamă, puțin mîncată de coclează, dar numai în partea de jos, așa că de-abia se observă. Rama e înaltă de vreo treizeci de centimetri, lată de vreo douăzeci și bogat ornamentată. În cele două colțuri de sus se află niște amorași, mici, burtoși, asexuați. Dedesubt, două perechi de coarne de cerb, bine reliefate, prelungindu-se, în ambele părți, pînă jos, cu motive florale. Iar pe latura de jos, iarăși o ghirlandă de flori. Toate, așadar, din fontă, îngrijit cromate, puțin praf deasupra : un ansamblu cam rece.

Și-mi imaginez :

Într-un sat ardelenesc, o casă în piața mare. O marți, sau o joi, din primul deceniu al secolului nostru. Nu o zi oarecare a săptămînii, ci zi de tîrg, dovadă — gheretele din piață. Și înghesuiala din fața ferestrelor. În mijlocul mulțimii pestrițe se ivește un bărbat tînăr și arătos, cu cizme bine lustruite, care scîrțîie, cum scîrțîie cizmele noi. În buzunarul vestonului îi zornăie niște monezi : cu ele vrea să-și cumpere o ramă. Pentru poza Ei : cea dintîi fotografie care i s-a făcut, în orășelul din apropiere, de unde ea însăși a adus-o acasă, acum o săptămînă. O însoțea tatăl ei, care mîna caii. S-a fotografiat pentru tînărul chipeș ; iar acum, că are fotografia, tînărul își dorește și o ramă. O ramă care să semene întocmai cu ramele din odăile de oaspeți ale tuturor caselor din sat : fontă cromată, cu ornamente bogate. Ghereta unde se vindeau asemenea rame era una din cele mai arătoase. Fie că omul de după tejghea va fi fost român, sas, evreu, ungur sau slovac, tînărul a căpătat rama în schimbul monezilor zornăitoare. Nu s-a tocmit : odată ce obiectul strălucitor era menit să încadreze imaginea logodnicei. De acolo din ramă avea să-l privească de-acum — serioasă, pieptănată cu grijă, cu obrazul de șaisprezece ani : așa cum arată toate fetele de-aici, din sat, înainte de nuntă. A dus rama acasă și a pus-o pe scrin în fața oglinzii, după ce prinsese poza în ea... Cam așa trebuie să se fi petrecut lucrurile. Nu e greu să ți le imaginezi.

Știu cum se toarnă fonta ; am încercat și eu cîndva, cu o seamă de ani în urmă, într-o turnătorie. Știu și cum dai luciu unui astfel de obiect, am umblat timp de cîteva luni cu baia de crom : se degresează, se potrivesc anodul și catodul, se nichelează, se cromează. Se învață ușor, lucrurile astea, totuși pot trece ani pînă le știi, cel puțin așa prevedea contractul de ucenicie. Știu și cum se nituiește o proptea de alamă de o ramă de metal, deși n-am făcut-o niciodată ; dar am nituit spițe de sîrmă pentru tricicluri, știfturi pentru balamale de uși și cîte altele : în orice caz, am nituit. Piciorul de alamă e și el nituit, se constată ușor, căci capetele sînt îngroșate. Refulate, cum se zice în limbaj tehnic. Nimic nu mi-e străin din procesul de fabricare a ramei. Îmi pot închipui și tiparul în care a fost turnată. Și pe meseriașul care ședea într-una din străzile întortocheate ale orășelului și închipuia acest tipar. Mi-l pot închipui. Ușor să ți le imaginezi...

Fotografia s-a gălbejit repede, chiar după cîteva săptămîni. Acum, fata de șaisprezece ani ședea duminica într-o bancă din stînga bisericii, în rînd cu femeile. Curînd nu mai apuca nici să șteargă sticla care ocrotea fotografia : gospodăria, vitele, grădina. Trebuie să te ții de ele, altfel treaba se strînge, te potopește. Iar tînărul chipeș se ducea adesea să bea, după ce isprăvea munca, seara, cînd brațele îți atîrnă grele ca plumbul. După trei păhărele de rachiu oboseala, pentru un timp, parcă ți se lua cu mîna. Parcă. Și după o vreme, nevasta împlinea șaptesprezece ani, în odaie se afla un leagăn, în leagăn un copilaș, care era luat să sugă de cîte ori cerea, căci mama era tînără...

Ți le poți imagina lesne pe toate acestea, e doar un joc de-a întrebarea și răspunsul, nu riști nimic, nu te oprește nici un argument, într-un sens sau într-altul. Toate merg ca pe apă.

Știu cum trebuie să așezi o ramă ca să atragă privirile. Mai știu și cum potrivești o poză în ea, am făcut-o de cîteva ori cu alte rame, și nu tocmai prost. N-am întîmpinat niciodată proteste în această materie, cum li se întîmplă altora. Și nici nu-i greu să ștergi de praf o astfel de ramă. În pofida ornamentației bogate, ajunge să pui mîna pe un pămătuf. La nevoie, e bună și o pană de gîscă. Iar cocleala de pe alamă o poți îndepărta cu un pic de glaspapir. Nimic mai ușor... Va să zică, n-am nevoie de mod de întrebuințare pentru ramă, îi cunosc și istoria, o cunosc bine, e cea a bunicilor mei, a părinților mei, care n-o cunoșteau poate ei înșiși așa de bine, fiindcă nu făceau atîta caz de istorii ca mine.

Rama stă deci în fața mea pe birou, cam prăfuită, dar foarte aproape de mine. Disting fiecare amănunt, fiecare floare din ghirlandă, fiecare por al fontei în care n-au putut pătrunde particule de crom. Și totuși îmi e străină. Îmi pare aproape rău, mă simt neajutorat fiindcă nu găsesc nici o explicație pentru ciudata mea stingherealâ. Stau cu ochii ațintiți în golul înrămat, încerc să mi-i închipui pe bunicii mei, pe părinții mei, apoi pe soția mea, pe copiii mei — în zadar. Poate pentru că fiecare amănunt al ramei mi-e atît de familiar.

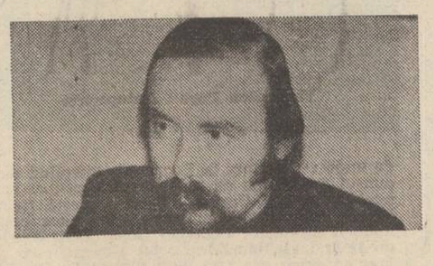

dumitru udrea

În iubiri

În iubiri se toarce iarba
Precum există luna-n borangic,
Fecioara cu buzele de moarte
Mai bate-n ușa mea la infinit.

Mirosmele de noapte îmbăiată
Pătrund încet și se aprind
Și-n iubiri se toarce iarba
Precum există luna-n borangic.

Afară mai plouă în cocoși
Și zorii cad într-o fîntînă,
Logodnice cu soarele de mînă
Îmi iau fecioara de la uși

Și-n iubiri se toarce iarba.

Bate clopot

Bate clopot din luceferi
Peste-a inimii ninsoare,
Cum prin somn s-aude-n noapte
Fuga cailor în stele.

Strigăt mut de amintire
Peste grota mea din suflet,
Bate clopot din luceferi
Peste-a inimii ninsoare.

Tulbure fîntîni respiră
Dorul aștrilor rotit,
Iară cornul de pe lună
Mă tot cheamă să mă duc,

Bate clopot din luceferi.

Lebede negre

Stelele sînt lebede negre
Ce trec cîntînd
Peste ochiul meu,
Rotit în cădere.

Augustin Costinescu : „Flori galbene"

Pe marea somnului
Pierdută în moarte,
Stelele sînt lebede negre
Ce trec cîntînd.

În cuiburi de-ntuneric
Atîrnate confuz,
Precum în trestia gîndului
Pălind în uitare,

Stelele sînt lebede negre.

Noaptea

Noaptea e cîntec de pasăre oarbă
Ce poartă amiaza ucisă în pom,
Mai singură decît înălțimea stelelor
Pierdute în ochiul alungit în somn.

Zbórul iubirii devine albastru
Pe calea lactee ce trece spre zi,
Cînd noaptea e cîntec de pasăre oarbă
Ce poartă amiaza ucisă în pom.

Zorii picură zvonuri de soare
Peste-amintirea potecii ascunse,
Ce larg se deschide spre grota cea mare
Unde o rază mai arde păzită de-un om,

Cînd noaptea e cîntec de pasăre oarbă.

Din depărtare

Pierdut în zarea depărtării
Privesc nostalgic către sud
Și tot mereu aștept s-aud,
Cum trist vuiește valul mării.

Iar cînd mă obsedează crud
O clipă dulce a-nserării,
Pierdut în zarea depărtării,
Privesc nostalgic către sud.

Și-n minte negura uitării
Mi-așterne-n locul tău pustiu,
Departe sînt și nu mai viu,
Să-ți văd oglinda val al mării,

Pierdut în zarea depărtării.

teatru

t

Primăvară frumoasă la Brăila

Destul de rare spectacolele cu piese cu muzică pe scenele teatrelor noastre — mă refer la acel gen de spectacol foarte gustat de public dar și foarte dificil de realizat prin structura sa deoarece îi pretinde actorului să umble și la alte mijloace artistice decît la cele obișnuite, cerute de o piesă clasică, de proză, adică îl obligă să și cînte și să și danseze mai ceva ca la operetă. Și totuși au existat teatre dramatice care au înfruntat cu succes temerara formulă ; îmi vine în minte o mare izbîndă a teatrului Nottara, cu mulți ani în urmă, pe textul, ei da, al unui ...Oscar Wilde !

Dar iată că de curînd s-au mai încumetat și alte colective să atace formula. De pildă, Teatrul Maria Filotti din Brăila, condus de Constantin Codrescu, a scos de la naftalină genul și, duminica trecută, ne-a prezentat pe scîndurile și între pereții de marmură de o frumusețe și o eleganță rar întîlnite în țară, un spectacol de o înaltă ținută artistică pe o fantezie aparținînd lui Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu, inspirată după mult apreciatul și mult discutatul roman al lui Fănuș Neagu, „Frumoșii nebuni ai marilor orașe" — o lucrare dramatică fericit închegată, cu conflict, intrigă și desfășurare scenică bine conduse din condei, cu personaje de un pitoresc de neuitat, cu texte — mă refer la textele în versuri destinate cîntecelor — abil racordate la replica suculentă, viguroasă, insolită, a marelui prozator și însoțită de muzica (nimicitor de frumoasă) a lui George Grigoriu. Cîntece, de pildă, ca „Dunăre, Dunăre" și „Sanie, corabia zăpezilor", izvorînd din conflict în mod firesc și împingîndu-l mai departe la fel de firesc — că aici e marea artă a acestor piese cu muzică — constituie în spectacolul brăilenilor momente de reală încîntare, egale, dacă nu mai presus, cu cele mai izbutite secvențe de proză dramatică din piesă. (Vinătoarea de ciini ori mărturisirea Clarei din final). În sfîrșit, această fantezie cu muzică, cum au denumit-o autorii ei, înclin să cred că va stîrni apetitul și al altor teatre din țară, fie ele chiar numai muzicale !

Dar să ne întoarcem la cei care i-au dat viață pe scena teatrului brăilean.

Trecînd cu succes peste dificultățile ridicate de gen, Ildy Codrescu ne-a prezentat o Clara (Asta Dragomirescu în roman) și o Zara construite cu multă dezinvoltură, sensibilitate și înțelegere a cuvintului rostit, mișcîndu-se ca la ea acasă atît în bîntuita Clara, cît și în pitoreasca Zara.

Ana Cristi a compus o bătrînă țicnită cu aură de zile mari, nelăsînd nici un ascunziș al rolului nepus în lumină. Totul a fost impecabil, mimica, jocul mîinilor, șuierarea nebună a cuvintelor, mersul precipitat ca și cînd urmărea să croșeteze cu picioarele pămîntul pe care-l călca. Se spune că acest rol ar fi cîntecul de lebădă al acestei talentate actrițe ! Frumos cîntecul, dar ar fi păcat să părăsească teatrul.

Pe o aceeași linie majoră a înțelegerii și a izbîndirii în rolurile încredințate îi mai situăm pe Petre Simionescu, în Toma Taliverde, un autentic și simpatic pădurar, pe Victor Ianculescu în Ed Vildara și pe Bujor Macrin în Radu Zăvoianu (inegal citeodată). Foarte buni cîntăreții de pe bandă ! Regretăm că nu le știm numele.

În rest : nota 10 pentru scenografia semnată de Stela Bărăscu. Soluțiile ei au dus la instaurarea în scenă a unei atmosfere de covor fermecat din „O mie și una de nopți", o asemenea atmosferă fiind cerută pregnant și de conflictul dramatic și de linia melodică a cîntecelor. Și tot nota 10 lui Constantin Codrescu pentru tot ceea ce a făcut și face el la Brăila. (Citiți ; teatru de prestigiu). Iar lui Victor Vlase, toată stima și considerațiunea noastră că a izbutit într-un timp relativ scurt să învețe niște actori de proză să se miște pe scenă aproape ca niște balerini de-ai săi.

Vintilă Ornaru

film

f

Diorame...

...cinematografice se numește ușor rebarbativ recentul volum aparut în Editura **Junimea** semnat de **Ștefan Oprea,** consecvent analist al filmului românesc în perioada sa contemporană. Autorul își continuă aici preocupări sesizabile încă din anterioarele cărți **(Statui de celuloid** — 1972 și **Filmul — vocație și rutină** — 1974), creionînd cu claritate direcții tematice, operînd distincții valorice în filmografia lungmetrajului artistic între 1965 și 1980. Autorul trebuie felicitat pentru dragostea cu care se ocupă de cinematografia națională, iar editura menționată pentru generosul sprijin acordat cărții de film (chiar dacă numai pe plan local), **rara avis** în librării, în ciuda unei imense popularități. Pentru a nu fi de complezență, rîndurile ce urmează se vor referi la citeva aspecte ce pot fi retușate, mai ales că autorul își consideră volumul în perspectiva unei viitoare istorii a filmului românesc.

M-a surprins spațiul redus acordat perioadei 1965—1970 (27 de pagini) al cărei generic **Efortul autodefinirii** ar fi fost mai potrivit deceniului anterior, față de cel rezervat anilor 1971—1980 (190 de pagini), prea generos cu valorile reale produse și cantitatea de peliculă impresionată.

Opere evident inegale precum **Duminică la ora 6** și **Golgota** sau **Diminețile unui băiat cuminte** și **Vremea zăpezilor** se bucură de un tratament critic egal, liniar, suficient de ingăduitor cu eșecurile. În același timp, opere de referință pentru perioada respectivă : **Meandre** (regia : **Mircea Săucan)** sau **Ultima noapte a copilăriei** (regia : **Savel Stiopul)** sînt expediate în sumare enumerări ; **Reconstituirea** este survolată în citeva rînduri, în vreme ce criticul preferă o analiză axată pe titluri ca **Răutăciosul adolescent** sau **Zodia fecioarei.** Apoi, sub titlul **Comedia, divertismentul** este comentat **Faust XX,** (autor : **Ion Popescu Gopo),** film mai degrabă obsesiv, filosofic, ușor încadrabil într-un posibil SF cinematografic prin temă și realizarea ei, în orice caz forțat introdus alături de pelicule ca **Vin ciclistii, Knock-out** sau **Pantoful Cenușăresei.**

La rubrica ecranizărilor sînt comentate **Răscoala, Baltagul, Steaua fără nume** (ultimele două autentice eșecuri în efortul de transpunere cinematografică a materialului literar), în timp ce **Procesul alb, Reconstituirea, De-aș fi... Harap Alb** sînt fie expediate în citeva rînduri la alte subcapitole izvorîte din rigorile unei tematizări forțate **(Chipul omului nou, Problematica șantierului),** fie complet uitate din lipsa unui generic tematic (filmul lui **Gopo).**

Contradictoriu începe și capitolul **Maturitatea — virstă contradictorie.** Autorul ne spune că **„detașamentul vechi de regizori se stratifică, valorile se decantează".** În acesta sînt cuprinși însă cineaști care au, debutat cu 3 și 4 ani înainte de perioada comentată **(Malvina Urșianu, Sergiu Nicolaescu)** sau care n-au realizat decît un film artistic în acest timp **(Al. Boiangiu).** Socotind 1975 anul cel mai bun al cinematografiei românești, autorul citează avansarea în prim plan a unei noi categorii de filme și anume cele politice, între care se citează 4 titluri de referință, printre care **Buzduganul cu trei peceți** (1977), care în ciuda unor adevăruri și frumusețI de necontestat, nu reușește decît, cum afirma un confrate, „să mimeze înaintarea filmului nostru istoric de pe a doua treaptă de liceu spre aulele universitare". Dealtfel, cele 4 titluri de **chintesență** (după autor), ce mai cuprind **Puterea și adevărul, Actorul și sălbaticii și Ediție specială,** ar putea fi copios completate analitic cu **Apa ca un bivol negru, Zidul, Întoarcerea lui Magellan.**

Subsecțiunile primei părți ale volumului sînt continuate cu aceleași capitole tematice ordonate (Reverberațiile istoriei, Actualitatea ca dimensiune caracteristică, Ecranizările sau nevoia de idei, Suferințele comediei etc.). Ceea ce rămîne important în analizele autorului, sînt amendamentele critice bine argumentate referitoare la multe eșecuri ale cineaștilor noștri, deși uneori ele sînt exprimate eufemistic.

Călin Stănculescu

Poeme de george alboiu

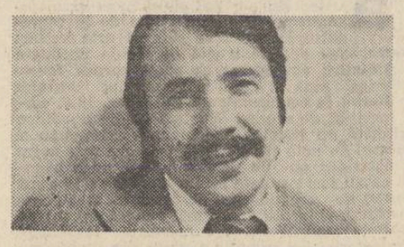

Mă întreabă Eminescu

Coborîm și scoborîm
pînă unde, pînă unde
coborîm și scoborîm?
De la Rîm
tot coborîm
coborîm și scoborîm.
Mă întreabă Eminescu:
de ce-ntruna coborîm
parcă ni s-a
dat cu scrisa.
Cînd dormim ne-atîrnă fruntea
tot spre vale
nu spre munte
și cu fruntea coborîm
coborîm și scoborîm.
Cînd mîncăm se zbate masa
gata să răstoarne casa,
o legăm ca pe o fiară
să nu fugă iar afară
și așa tot coborîm
coborîm și scoborîm.
Raiurile toate cad
și se-amestecă în iad
noi de-aceea coborîm
coborîm și scoborîm.
Pînă cînd
tot coborînd?

De dragoste

Acum trei ani Doamnă
aveai ochii cei mai frumoși de pe fața pămîntului.
De trei ani de zile Doamnă eu sînt orb
pe fața pămîntului.
Cînd treci suplă ca o mașină prezidențială
ai ochii
cei mai rapizi de pe fața pămîntului
Poate pînă cînd fața mea va fi fața pămîntului,
poate pînă cînd fețele noastre se vor lipi
tandre de fața pămîntului.

Un automobil sălbatic

La miezul nopții pe autostrada care taie
în două Cimpia
Eternă ca pe o piine
așteptam să răsară lupul din urma lăsată
în iarbă acum
o sută de ani,
așteptam poemul cînd un automobil
s-a ridicat în fața mea
în două labe.
Un automobil ridicat în două labe. Poate că
l-am și spintecat, poate că măruntaiele lui au
curs zornăind pe șosea, poate că sînt
singurul care am auzit horcăitul lui ruginit,
poate că sînt viu cînd scriu aceste rînduri.

Slăbiciuni

Femei dansează singure pe cîmp.
Genunchii lor amețiți
printre știuleții de porumb.
Printre știuleții de porumb
femei dansează singure pe cîmp.
Culcate pe grămada de știuleți
sfidează noaptea.
E noaptea-n care paznicul își numără
toate nopțile —
nici una nu-i de față.

Poemul nopții tîrzii

Va veni o vreme cînd voi trece tăcut
la miezul nopții
tovarăș cu liniștea care mătură oarbă orașul
întunecat.

Voi trece prin cartiere centrale cu țigara
aprinsă
ca un licurici încolăcit pe mîna dreaptă
și nici un cal și nici un ciine și nici măcar
o pasăre de noapte, numai orașul
întunecat.

Zorii vor fi departe ca un poem genial,
ceilalți se vor ascunde în case, în somn,
în coșmaruri
ascultînd cu urechea lipită de pintecul pernei
cum mișcă ziua de mîine.
Un fior va trece ca un strigăt de piatră
prin gîtul statuii lui Kogălniceanu
și eu voi merge remorcat clandestin de țigara
aprinsă.

Un murmur de Cîmpie Eternă mă va ajunge
din urmă
prin gura parcului care ține orașul lipit
de pămînt.
Voi auzi întrebarea mușchiului la rădăcina
zidurilor:
„din care parte va răsări mîine soarele?"

Cît de mare va fi liniștea numai bocancii mei
îmi vor spune.
Inima mea, în altă parte a lumii, navă
de hîrtie
zăpăcită pe un ocean de sînge.
Cu memoria frîntă în două ca bastonul
orbului
voi scotoci drumul —
din buzunarele lui sparte
vor cădea zornăind
monezile pașilor mei.

Chiromanție

Toți cucii din sat s-au strîns împreună
și împreună sînt singuri.
Mai trăiești sau mai scrii?
Uite păianjenii țes o noapte politică,
greierii deșiră poeme boeme
tu mai trăiești sau mai scrii?
O inimă nepublicată la timpul ei — fată
bătrînă,
memoria se uită-n oglindă și vede un cuțit
tocit,
ascut cuțite, ascut topoare, ascut memorii
strigă Bătrînul Tocilar rătăcit pe Strada
Memoriei.
Biblioteca din colțul străzii
te întîmpină cu mîna întinsă
prin fereastră
să-i citești în palmă.
Tu-i pui pe linia vieții
un ban tocit ca un semn de carte cerșită.

Poemul ferestrei

Ce ageră este fereastra
ascuțită de privirea mea!
Fereastra taie pomii din grădină
închid ochii să nu taie
trecătorul.
Fereastra mea taie fereastra vecinei.
În fiecare zi vecina cheamă geamgiul
ea are fereastra plină de ferestre —
armonică de sticlă care cîntă
tăiată cu tandrețe de fereastra mea.

Augustin Costinescu:
„Arlechin și Colombină"

Deasupra lor va crește un titlu

Poetul a scăpat frîul poemului
cu mîinile înfipte în coama lui
fuge de rupe pămîntul.
Poemul înnebunit
îl va trînti.
Cîmpia e o singură frază
în jurul acestei fraze — un pustiu fără margini,
la capătul acestei fraze — un singur punct,
o singură groapă
în care poemul înnebunit
îl va trînti,
în care poetul își va trînti poemul.
Deasupra lor va crește un titlu,
o coamă de cal sub formă de cruce.
Și macul candelă va fi.

Poem întîrziat

Mină gîndul și mai tare
că vine Dunărea mare
peste goana Nimănui,
iarba vălătucului
pe marginea cîmpului.
Mină cîmpul și mai tare
că vine Dunărea mare,
mină drumul și mai tare
că vine roata cea mare
să-l calce cu disperare.
Nu mai unge noaptea poarta
să auzi cînd vine moartea.
Las-să vină că nu-mi pasă:
cîmpia îmi e mireasă
chiar dacă ne prăpădește
nimenea nu ne privește.

Cîntec pe toate vocile

Fac gaură-n cer,
în ea te îngrop
ca pe Muntele Ararat
un potop.

Luxurie ești,
doar copii și eroi
mai lucrează rizînd
pentru noi.

Iau de gît o epocă grea
și ți-o dau ție,
cu plumbul ei în dinți să te joci
Poezie!

Cu mîna la falcă

Sîntem tați și nu mai putem plînge
ochii noștri — hamali sub sacii de lacrimi
încarcă vapoarele
spre toate porturile lumii.
Noi sîntem tați și nu mai putem plînge.

În sfîrșit geneza

Deasupra mea de-o veșnicie
întepenit pe cer dogorea soarele.
Nimic nu se clătina, nimic nu se legăna
și stolurile-n ceruri erau încremenite.
Unde nu e mișcare nu e umbră, mi-am zis —
mă deșteptasem
atunci din ceața unei vieți streine.
Suia spre cer, spre soare gîndul meu
și-n depărtare se făcea mai mare
și soarele prin el nu pătrundea.
O umbră răcoroasă se-ntinse peste lume
căzu greoaie peste păduri și ierburi
trezindu-le.
Soarele însuși se urni spre zare
spre primul lui apus iar zarea cealălaltă
mai rumenă se pregătea
de prima naștere și prima răsărire.
Astfel avea să-nceapă lumea umbrei.

nikolaus berwanger

GRÜBELEI

Se apropie ziua lui. A treizecea. Miercurea viitoare. S-o mai fi gîndind la ea? Fără îndoială! Mi-a spus-o chiar el. În noaptea aceea. Cînd am rămas la el pentru întîia oară. După teatru. Îl tulburase mult piesa despre o căsnicie eșuată. Atunci și-a deschis sufletul. Mi-a vorbit de ea, de soția lui. De fiul său la care ține atît de mult, acela nu bănuiește nimic și-l așteaptă.

Cum să-i spui, oare, totul unui copil? În niște fugare dimineți de duminică. Plimbări fără ea. Copilul pune întrebări naive, povestește cîte ceva despre mama și, mai ales, vrea să afle tot. Copilul vrea să afle. Și el, ce face el? Ocolește răspunsul. Cît timp, însă? Odată și odată copilul i-o va reproșa. Reproșurile lui vor fi cît se poate de aspre. El e conștient, de toate acestea. Și totuși tace.

El tace și cînd trece pe la mine. Tace mai tot timpul. De venit, vine. Uneori ai senzația că se simte chiar în largul lui. Ce e drept, destul de rar. De ce oare? Se pare că ține la copiii mei. Și ei la el. Cînd se hîrjonește cu ei prin cameră pare a fi în largul lui.

Dacă însă cei mici dorm, gîndurile lui colindă departe. Departe de mine. Mă străduiesc, în asemenea ocazii, să i le abat. Îl înconjor cu toată atenția. Stăm la taclale. El pare atît de înțelegător, mă aprobă. La rîndul meu îl înțeleg și eu. Uneori îl preocupă tot ce ține de persoana mea, viața, munca, trecutul. Mă interesează, și pe mine, tot ce face el. Chiar calculatorul lui electronic mi-a devenit simpatic. S-ar putea spune că sîntem făcuți unul pentru altul. Cel puțin așa se pare. Totuși rămîne arareori la noi. Deși se simte atît de bine și totul este atît de frumos între noi doi.

Nu-i datorează nimănui nimic. Nimănui? Oare? N-a fost ea cea care a declarat că ei doi nu mai au ce să-și spună? În cei doi ani, cît a fost departe de ea și de copilul lor o fi avut timp să trăiască din plin. A trăit într-alt oraș. Și-a dorit să devină specialist în calculatoare electronice. Și a devenit. Această perseverență a lui îmi place. Aș putea chiar afirma că sînt un pic mîndră de el.

Ce singur o fi fost pe acolo. Singur? De ce nu! Nu mă cunoștea încă. Pe atunci eram cu... Trăiam cu tatăl copiilor mei. Trăiam împreună așa trebuie spus, pentru că de iubit nu l-am iubit niciodată.

Sau poate...? Totuși, cred că da. Nu trecusem de douăzeci. Credeam tot ce îmi spunea. Tot ce-mi povestise. Despre viață. Despre dragoste. Ce proastă eram! Proastă? Mai bine zis, fără experiență. Fără, pînă au început să vină bobîrnacele. Abia atunci am deschis larg ochii. Pentru întîia oară. Impostorul! Da, era un impostor, nimic altceva. În tot ce făcea. Cînd i-am spus asta s-a pornit să scheaune ca un ciine. Ca un ciine de apartament. Bine că am avut puterea, puterea să-i spun totul. Fără ascunzișuri!

A durat un an întreg pînă am reușit să mă regăsesc. Nici celălalt, cel de-al doilea nu se arăta mai breaz. Mi-am dat foarte curînd seama. Nu voia decît să profite. De mine, ca om. De mine, ca femeie. Și cît de mult m-a umilit în acea seară cînd a venit beat și s-a aruncat asupra mea. M-a tratat ca pe o viță cînd i-am spus: „nu". Și dus a fost. Fără să se mai întoarcă. Eram bucuroasă. A rămas, pe undeva, o scîrbă. De toți și de toate. Pentru multă vreme de atunci încolo. Trăiam numai pentru ei, pentru copiii mei.

Și a venit el. Era timid. S-a purtat la început ca un adolescent. Am început să ne cunoaștem mai bine. Mai mult, mereu mai mult. Îmi plăcea mult de tot. Nu era chiar adolescent. Era un bărbat! În viață și în intimitate. Nici eu nu mai aveam douăzeci de ani. Pentru prima oară mă simțeam chiar fericită. Fericită de-a binelea. Am făcut tot ce s-a putut. Tot! De dragul lui.

Dar el? O fi și el fericit ca mine? Odată, cînd a rămas pentru întîia oară la mine, mi-a spus-o. Numai atunci. După seara de teatru. Uneori îmi pare chiar fericit. Uneori. I-am și spus-o. Drept răspuns, m-a sărutat. Era tandru cu mine. Mă trata ca pe un copil. Și, dintr-odată, devenea dur. Dur cu adevărat. N-aș putea spune că nu-mi plăcea chiar și așa. Uneori îl și provocam. Constient. De necrezut, cum mă putea strînge în brațe!

Simțeam cum gîndurile îi zboară departe de mine. L-am întrebat odată. A ripostat aproape mînios. Fără să mă contrazică. De ce nu mi-o fi retezat-o? Mi-ar fi plăcut s-o facă. Să mă convingă de contrariul. N-a făcut-o. Și nici nu a mai rămas cu mine în seara aceea. M-a lăsat singură. De plîns, n-am plîns. Eram însă tristă. Tare, tare tristă.

M-o fi iubind, oare?

Oh, această locuință! Locuința lui. Îl înnebunește, pur și simplu. Caut să-l înțeleg. Niciodată nu a avut o locuință a sa, un cămin al său. Cu soția trăiseră pe la socri. Nu l-au vrut. S-au opus din prima clipă. Aveau însă ce face? Fiica lor, singura lor fiică, aștepta un copil. Copilul lui. Al lui, care nu avea mai nimic. Nici măcar o cămăruță cît de mică. De asta a și plecat, mai apoi, într-alt oraș. Voia să se perfecționeze. Să muncească cît mai mult. Și să cîștige mulți, mulți bani.

Își dorea o locuință numai a lui. Acum, în sfîrșit, o are. Și este numai și numai a lui. Soția lui nu a călcat pe acolo niciodată. Nici eu. Nu m-a chemat. Casa nu i-am văzut-o. Dar cîte nu știu despre ea! Aș putea spune că o cunosc de-a fir a păr. Fiecare mobilă. Fiecare tablou. Fiecare covor. Cît trebuie să fie de plăcut acel cămin! Mobile vechi. Chiar foarte vechi. L-au costat o groază de bani. Ele sînt, dealtfel, o pasiune a lui. Mobilele. E în stare să-ți vorbească ore în șir numai despre ele. Cred că de ele e îndrăgostit, de mobile. Nu de mine. Le urăsc. O urăsc. Nu, nu mobila. Pe soția lui. Numai ea e de vină. De ce nu i-a creat un cămin adevărat? Fiecare ungher din bătrîna lor casă părintească îi era potrivnic. Am simțit-o, fără ca el să-mi fi spus asta vreodată. Așa a ajuns locuința să reprezinte totul în viața lui.

S-o fi mulțumind doar cu atît? Greu de crezut. De asta mă și caută din cînd în cînd. E drept, vine numai cînd vrea să mă stringă în brațe. Apoi — de cele mai multe ori — se întoarce.

În locuința lui. Oare de ce? Nu pregetă să-mi șoptească, nu o dată, că se simte fantastic cu mine.

M-o fi minținд? N-aș crede. El nu minte. Nu poate minți! Măcar în acele momente să rămînem noi înșine. Și eu mă simt deseori fantastic cu el. Mă dăruiesc fără rețineri. Numai lui. Și el o știe.

De ce pleacă, cînd știe că îl vreau aproape de mine, vreau să-l alint, să adorm cu capul pe pieptul lui?

În serile cînd e cu mine adorm buștean și pătrund într-o lume de vis. O lume de vis care îmi aparține. Mie și numai mie!

Vine vremea cînd el pleacă. Mă trezesc; sînt din nou singură. Singură în toată odaia. Nu întrevăd nici o ieșire. Absolut nici una. Îmi vine să urlu. Decid, iar și iar, să-l las.

Nu mă iubește! Nici pe mine, nici pe copiii mei, așa mi se năzare. Sau așa arată iubirea cea mare ca cea dintre el și mine?

Greu de crezut. N-am prea avut noroc. Nici cu primul, nici cu al doilea. Au fost amîndoi egoiști. Cumplit de egoiști!

Cred totuși că nu toți bărbații sînt la fel. El în orice caz nu e ca alții. Mă voi convinge miercurea viitoare, la ziua lui, pur și simplu voi pleca la el. Seara, cînd o sta pierdut printre mobilele lui străvechi, îl voi căuta. Voi deschide ușa fără să mai bat. Voi intra agale. Ușa va fi descuiată. Trebuie să simtă că voi veni în această seară. Trebuie s-o simtă. N-am nici o îndoială. Nici una. Și nu voi mai pleca. Nici dacă-mi va da de înțeles s-o fac. Nu va voi să scape de mine. O simt. Simt exact. Voi fi a lui. A lui, cum n-am mai fost niciodată.

Îl iubesc. Așa cum e. Îmi plac chiar mobilele lui străvechi. Îmi va plăcea totul: tot ce e în el, în jurul lui.

Chiar totul?

În românește de Ildico Achimescu

Întîmplări de noapte

La cîteva zile după internarea marelui Maciste, în curtea Penitenciarului intrară două dube mici, despre a căror sosire (pe la orele douăzeci și două) știau doar Maiorul, șeful pazei și adjunctul acestuia. Prima mașină parcă la intrarea spre liftul de materiale și din ea coborîră șapte oameni, din a doua mașină coborî opt. Cei reținuți fură urcați la ultimul etaj, al cărui unic locatar pînă în acel moment fusese Maciste. De acolo, după ce li se repartizâ fiecăruia pe tabel patul numerotat, oamenii trebuiră să se dezbrace goi-pușcă și fură conduși la baie, iar la ieșire primiră, fiecare după mărimea lui, cîte un costum cu dungi verticale și intrară în noul domiciliu, despărțit numai printr-un perete de camera marelui motan. Cei cincisprezece erau oameni de toate virstele și erau acuzați de otrăvirea apei din oraș, otrăvire care se produsese cu o seară înainte. Odioasa crimă făcuse un număr impresionant de victime în rîndul pensionarilor, gospodinelor și copiilor minori. În momentul cînd cei cincisprezece criminali se aflau într-o poiană a pădurii de lîngă Cetățuie, în jurul unui foc avînd un diametru de cel puțin trei metri, au putut fi observați îndelung cum dansau delirant într-un cerc atît de aproape de flăcări încît polițiștilor li se părea că din clipă în clipă dansatorii vor intra în jăratec. De altfel, în acele momente cînd își serbau oribila lucrare au fost luați ca din oală și conduși spre locul cuvenit.

Abia cînd își descoperiră noile costume și cînd, la lumina becului cu razele ca niște plete roșcate, își văzură capetele tunse chilug, unul dintre criminali scoase un urlet, apoi începu să plîngă și toți ceilalți îi urmară exemplul cu asemenea intensitate încît gardianul care se holba la ei deschise brusc ușa; plînsul îi părăsi ca prin farmec, pentru ca imediat după aceea să izbucnească toți într-un hohot prelungit de ris. Neștiind cum să-i potolească, paznicul mai chemă cîțiva colegi dar se simțea și se vedea că, spre deosebire de plînsul care încetase la un simplu șoc exterior și banal într-un fel, rîsul avea resorturi mai adînci și curgea ca o apă fără sfîrșit. La solicitarea gardienilor sosi însuși majorul, șeful pazei care, după ce se răsti la fiecare deținut în parte, nereușind să-i liniștească, formă numărul Maiorului dar acesta nu se găsea acasă. Din cauza rîsului de la ultimul etaj, toate nivelele se contaminară și se părea că întregul pavilion se leagănă și că din clipă în clipă se va prăbuși peste birourile secției de criminalistică.

★

Toți gardienii de serviciu plus cinci grupe de rezervă colindară de la un etaj la altul, deschizînd celulă după celulă și încercînd să stăvilească rîsul care devenise insuportabil, delirant. Chiar și din celula lui Maciste pe care n-o deschiseră părea să răzbată un ris neîntrerupt. Spre marea mirare a majorului, cînd deschiseră camera unsprezece de la etajul nouă, printre cei douăzeci de locatari, descoperiră pe unul care părea cufundat în reverie. Cînd șeful pazei îl întrebă de ce nu rîde, deținutul îi spuse că nu are motiv. Aș vrea să-i opresc din ris, urlă majorul, fiindcă altfel penitenciarul nostru modern, cu televizoare, cu băi și telefon în fiecare încăpere, o să devină casă de nebuni; în primul rînd, aș vrea să-i potolesc pe cei de la etajul zece, fiindcă ei au dat tonul. Există un singur mijloc, spuse deținutul care se numea Maxim, și acest mijloc e foarte simplu: bătaia. Șeful pazei răspunse că personalului de serviciu îi este interzis prin lege să bată deținuții, deși aceștia între ei au fost surprinși adesea cotonogindu-se. Pentru liniștea publică, eu nu m-aș da în lături de la o asemenea muncă, spuse Maxim și în aceeași clipă se și trezi ținînd într-o mînă cheia camerei cu numărul șapte de la etajul zece, iar în cealaltă un ciomag scurt cu o măciulie dură ca fierul.

Marele Maciste înregistra întregul vacarm, deosebind însă toate nuanțele întîmplărilor de la primul pînă la ultimul etaj. Ceea ce îl mira cel mai mult fu momentul în care ușa otrăvitorilor apei se deschise și bufniturile care se auziră urmate de strigăte și vaiete, de vorbe și injurături într-o limbă pe care n-o înțelegea. După mai mult de patruzeci de lovituri care sunară sec și dur, în camera alăturată se instală un moment de liniște, apoi din urletul ce se produse ca o comandă pe cîmpul de luptă, Maciste înțelese că un pericol fără scăpare îl pîndea pe cel care lovise pînă atunci; și într-adevăr prin peretele dinspre camera cu numărul șapte se auzi cuvîntul cu nuanța morții în el: **ajutor!** Imediat după aceea, în camera șapte năvăliră cisme grele și Maxim fu smuls din mîinile victimelor sale. Însuși comandantul care sosise la fața locului decise că vinovați sînt cei cincisprezece criminali care-l atacaseră pe Maxim.

Încetînd rîsul de la etajul zece, întreaga suflare de la celelalte nivele se liniști, iar penitenciarul se cufundă în somn, bombardat numai de lumina farurilor de veghe.

Ziaristul Sever Justinian îi mulțumi lui Maciste pentru relatare și lăsă receptorul în furcă apoi adormi îmbrăcat în fotoliul său.

Gheorghe Pituț

televiziune

tv

Vis de Luceafăr

Aniversarea a 100 de ani de la apariția capodoperei eminesciene „Luceafărul" a fost sărbătorită, cum era și firesc, și în presa vorbită și văzută, presă cu, de departe, cel mai mare „tiraj" din țară. Iar dacă unele emisiuni nu au depășit o cotă medie de interes, cotă obișnuită în astfel de împrejurări căruia nu-i poți reproșa... înălțimea inspirației, dar nici nu-i poți nega buna credință, cea de simbăta trecută ne-a întrecut așteptările. „Vis de Luceafăr. Luceafăr de vis" este pentru noi, de acum înainte, un moment de referință în bogata paletă omagială eminesciană. Mărturisim că după prezentare, aflînd numele scenaristului și regizorului, Gabriel Oseciuc, un actor pe care îl simpatizam, însă cu greu îi puteam bănui și alte veleități, nu am manifestat cine știe ce încredere. Vina, recunoaștem azi, a fost a noastră și are ca motiv o prejudecată curentă, care, cu puține excepți, le refuză actorilor în general și alte roluri decît acela de... actor. Sigur că această prejudecată a fost susținută de multe ori de eșecurile regizorale ale unor actori, deși despre acestia am putea spune că nu sînt nici actori și nici regizori, ci ceva pe la mijloc, între și între, deobicei guralivi și impermeabili la opiniile altora. Mai mult, Gabriel Oseciuc este și un actor tînăr, așadar... Cu atît mai bine că am fost contrazișî de realitatea acestui mare film conceput și realizat de el, nu ca o simplă ilustrare a poemului, nici ca un recital, deși numele actorilor distribuiți ar fi oferit suficiente garanții pentru acesta: Gheorghe Cozorici, Cornelia Oseciuc, Vlad Rădescu.

Gabriel Oseciuc a dorit însă mai mult decît atît și văzîndu-i filmul, avem de ce să credem că numai cine dorește mult, poate reuși asișderea. În realizarea acestui poem l-au ajutat balerinul Fl. Brindușe, coregrafa Doina Andronache, Dumitru Georgescu și Tania Leu (scenografia și costumele). Adina Dinu (comentariul muzical), Ovidiu Drugă (operator șef), Mihail Mirțu (regie tehnică) și nu în ultimul rînd regizoarea de montaj, Doina Anastasiu. O echipă cum rar ne-a fost dat să vedem pe genericul unui film t.v. (îl vom numi așa, pentru că așa este), dar și un dirijor care a știut să acorde instrumentul fiecăruia și, mai ales, să-l facă să se armonizeze cu subiectul. Pentru că, de ce să nu recunoaștem, dacă, iată, am recunoscut atîtea, un asemenea „subiect" cum e „Luceafărul" pare la îndemînă, el fiind totuși „nemuritor și rece", o uriașă capcană în care s-au prăbușit atît serbări școlare, cît și recitaluri cu pretenții, pe scene festive.

Sîntem siguri, de aceea, că numai o imensă iubire a tuturor celor care au realizat acest film de excepție și în primul rînd a lui Gabriel Oseciuc a putut să aibă un asemenea rezultat. „Vis de Luceafăr, Luceafăr de vis" se înscrie de aceea nu numai în ordinea omagiilor aduse operei marelui poet, ci și în aceea a marilor iubiri pe care acesta, prin geniul său, a știut să le provoace. Apelul de a depune o floare la Eminescu sau măcar de a o așeza între filele „Luceafărului" n-a făcut altceva decît să mărească strălucirea unei mari iubiri a noastră, a tuturor.

Iulian Neacșu

P.S. Facem cuvenita precizare la „precizarea" lui Valentin Munteanu: are dreptate în ceea ce privește regretabila confuzie de nume. Mai semnalăm, ca erată la același text, un dezacord pe care nu-l punem, desigur, în seama autorului, ci, ca întotdeauna, în seama tipografiei.

plastică

p

Într-o oază de visare

Pictura lui Dimitrie Gavrilean este prin excelență narativă. În fața pînzelor sale vezi povești, citești romane, asculți recitindu-se poezii. Îți apar în fața ochilor personaje și peisaje mirifice scoase parcă dintr-o cutie vrăjită unde încep nenumărate istorii, fiecare cu tîlcul său revărsat într-un fapt de viață cu o anume semnificație. În tablourile sale are loc o continuă pendulare între posibil și imposibil, între concret și imaginar, între trăire și literatură. Ai impresia că, pictînd, pictorul privește în jur doar pentru a fabula cu imagini, pentru a materializa vizual în întîmplări ce în cugetul fiecăruia au o dimensiune mirifică. Cine nu a citit și recitit în copilărie basmul eminescian **Călin?** Deasupra paginii se visează cu ochii deschiși, așa cum se visează și la adolescență și la maturitate recitind splendidele basme populare. Gavrilean nu este însă un ilustrator: el nu urmărește să dea o versiune vizuală unui eres, unei povești oarecare. El tinde să se apropie de situația emoțională sub impulsul căreia au fost elaborate sau s-au născut pur și simplu narațiunile respective. Transgresează mărturia scrisă pentru a ajunge la un sens care poate fi același în toate culturile bătrînului continent. **Căruța mascaților** a lui Gavrilean nu este, cum s-ar putea crede, o variantă autohtonă a **Corabiei nebunilor** a lui Sebastian Brandt. Ea este un simbol al unei stări de derută pasivă, căreia pictorul i-a intuit o specificitate locală, o dimensiune proprie. **Căruța cetelașilor** este, în fond, tot o „corabie a nebunilor", dar ceva mai tristă, mai misterioasă: o arcă descinsă din întunecații codrii ai Bucovinei prin care rătăcesc cu familiaritate Călin și iubita sa, îmbrăcați în straie voievodale și așteptați la capătul tunelului de verdeață de o sfîntă masă împărătească. Totul se petrece în acești codri, pe colinele și în livezile din jurul lor ca într-o lume fantasmagorică: **Ultima licornă** împunge cerul, vînătorii revin de la o urmărire începută acum cinci secole, un cîntăreț orb nu mai găsește drumul întoarcerii, Păcală și Tîndală își fac sotii reciproc, în timp ce mirii sînt binecuvîntați bătrînește într-o soptită **Cîntare a cîntărilor.** Dacă realitatea picturii lui Gavrilean este o infrarealitate la care aderăm afectiv, nu mai trebuie să ne punem mari probleme în legătură cu meșteșugul lui de pictor. Toate strîngăriile aparente sînt la el efecte scontate. Compozițiile sale poartă amprenta ingenuității și imaginației și, ca atare, orice analiză tehnică este neavenită. Oricum, nu putem să nu remarcăm că în tablourile sale se integrează lecții de pictură dintre cele mai alese. În **Înțelepții,** personajul ce ocupă centrul tabloului parcă ar fi fost pictat de Holbein în timpul unei posibile vizite în Moldova, acum cîteva sute de ani. Capul de ciine din același tablou l-ar fi adăugat un elev al lui Piero della Francesca ce a văzut la Rimini portretul lui Sigismondo Pandolfo cu levrierul său, iar copacii din dreapta fundalului ar fi fost adăugați de un urmaș al lui Antonello. Breughelian prin definiție, ca atitudine în fața realității vizuale, Gavrilean și-a impregnat retina cu operele primitivilor. El însuși este un „primitiv" întîrziat de factură răsăriteană, a cărui pictură ar descinde direct din atît de umanele fresce moldovenești, create de un amic mai de vîrstă al său, într-o vreme cînd Europa era mai mică, deși se străbătea cu calul. Pictura lui este o oază de visare, uneori încordată, melancolică, mereu caldă însă și omenească în fantezismul ei. Pe fundalul goanei după noutate cu orice preț în care se angajează mulți, trebuie apreciată cum se cuvine. Mai avem nevoie și de suflet, nu doar de idei.

Grigore Arbore

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

I. Miticul și realul (3)

În ciuda simplității narative, a extremei economii de mijloace compoziționale și analitice — adevărate „cópii după natură" ce ancorează într-un univers existențial izbitor prin frustețea lui realist-mitică —, totuși, categoria povestirilor „de la țară" din care fac parte **Luminița** ori **Sănduța**, în chip surprinzător, învederează interesante variații de regim epic din perspectiva cărora are loc intruziunea elementului magic susceptibil a favoriza, mai mult sau mai puțin occidental, plonjonul în fantastic. Modul natural în care conviețuiesc miticul și realul reflectă întocmai individualitatea inconfundabilă a personajului ; ceea ce atrage după sine pregnante „mișcări" ale unghiului de percepție. Dată fiind sensibila deosebire psiho-caracteriologică dintre ele și cele din narațiunile amintite, personajele din alte două scurte povestiri, **Prăginel** (1909) și **Gheorghiuț** (idem), fac dovada unui cu totul alt mod de a trăi frica mistică. De data aceasta, ne aflăm în lumea milogilor și a ologilor, în descendență (să spunem) delavranceană. Este situația în care miraculosul suav și feeric cedează locul viziunilor de aspect adînc grotesc în variantă naturalistă. Posesori ai celui mai redus coeficient de ceea ce s-ar putea numi inteligență mitică, eroii din cele două povestiri-portret nu au deloc acces la transcendență. Ființe de-adreptul larvare, ei recurg la supapa cunoașterii de sine, odată cu implicarea în mitic a realului, într-un chip absolut dezarmant.

Frate bun cu Zobie al lui Delavrancea, Prăginel cumulează atributele monstruozității candide :

„Prăginel era de treizeci de ani, dar nu i-ai fi dat nici cincisprezece. Avea față de copil, fără mustață, fără barbă. Numai pe frunte avea citeva creturi de bătrînețe, în jurul ochilor mari, și în colțul gurii, ce-i sta strîmbă, de parc-ar fi căpătat acolo un pumn zdravăn. Umbla pe ulițele satului, tîrîndu-și piciorul drept, se sprijinea într-o bită, și, de cîte ori pășea, da să cadă pe spate. Vezi că oasele lui se muiaseră, și părea că are zgîrciuri în loc de oase. Și înainta tare greu pe drum, și traista lui de cerșetor anevoie se umplea".

Straniu este că, deși aflat la limita extremă a umanului, Prăginel apare dominat de impulsul de a-și explica lui însuși, dar și celor care îl întreabă, de unde i se trage nevolnicia, prevalîndu-se, nici mai mult nici mai puțin, de criteriul „vinei tragice". Asemenea mai tuturor personajelor lui Agârbiceanu, și bietul Prăginel are conștiința căderii în păcatul greu de neiertat, pentru care a trebuit să plătească pe toată viața. Pasă-mi-te, totul i s-ar trage de la faptul că, înainte de boală, înjura, cum se pricepea și el, afurisitele de vite pe care le avea în pază și care, în neastîmpărul lor, îl necăjeau peste măsură. Drept urmare, „păcătosul" paznic de vite este crunt pedepsit și îmbolnăvirea lui se petrece în împrejurări care exclud orice înțelegere realistă a faptelor, totul situîndu-se într-un sistem de referințe complețitoare prin primitivitatea lor mistic-fantastică. „Povestea" imaginată de Prăginel are, parcă, toate datele existenței omului preistoric :

— „Eu am fost copil cu vitele pe munte. Și păzeam vitele bine, și nu eram bolnav. Dar vezi că peste mine a dat vîntul turbat. Este prin aer un vînt, de spun că-i vînt turbat. Și a dat de două ori peste mine. O dată m-a prins mîncînd, a doua oară stînd în casă. Întîia oară mîncam mălai cu brînză ; cînd m-am sculat să plec după vite, văd numa că piciorul nu mi-i pot trage. Ș-atunci odată m-am gîndit la Dumnezeu, să nu mă lase la rău. Și nu m-a lăsat, că n-am murit. Și mi s-a părut că trece prin aer cineva, șuierînd și rîzînd rece. Pasămite, era vîntul turbat, voios că-mi ologise piciorul. A doua oară, vezi dumneata, m-a apucat în casă. Nu știu pe unde intrase, pe horn ori pe unde, destul că m-a prins, m-a răsucit, cum suci gîtul unui pui, și m-a izbit de cuptor".

Că „vîntul turbat", pentru Prăginel, este o ființă atotputernică, emanînd, în egală măsură, de la forțele naturii și ale supranaturalului (dealtminteri, pentru eroul lui Agârbiceanu se pare că diferența dintre cele două entități nici nu există), nu încape nici o îndoială „Întîlnirile" lui cu nemilosul mesager al diavolului sînt cvasiconcrete și cotidiene : „De-atunci eu l-am auzit de multe ori trecînd prin aer, șuierînd, vijiind, s-a coborît de multe ori la cîțiva pași înaintea mea, și se-nvîrtea în chip de praf, în chip de fum". Iată, însă, că instinctul primordial al universalei dichotomii dintre bine și rău nu-l părăsește nici pe Prăginel. Maniheismul mitico-mistic al eroului „lucrează" cu dezinvoltură procedînd și de data aceasta „povești" fantastice pe cît de naive tot pe atît de coerente, în felul lor :

„De multe ori înnopta pe drum, și oamenii-l întrebau :

— Nu ți-i frică, mă Prăginel, să umbli pe vreme de noapte ?

— Nu, răspundea Prăginel, că-n lume numai un lucru rău este : vîntul turbat. Da' de el nu mă mai tem, că este, mai sus, în cer, cineva mai tare decît el. Și eu mă rog lui Dumnezeu, și-mi fac cruce, și nu mă tem de nimic. Vezi că eu acum nu mai înjur. Cînd umblam cu vitele, cită frunză pe lume, atîția spurcați îmi ieșeau din gură. Da' după ce-am betegit, am durmit într-o noapte ca mort, și, cînd durmeam mai tare, mi s-a arătat în vis o porumbită albă. Porumbița sta pe un stejar și tot făcea «grui-grui-grui». Mă uitam la ea și mă minunam. Deodată, văd că vine o femeie albă, ca zăpada, și-mi zice : «Măi Prăginel, place-ți porumbița ?» «Place, zic eu. Place tare». Și mi-a zis : «Vreii tu să fii ca porumbița ?» «Așa curat, ca porumbița». Ș-atunci mi s-a părut că-mi cade de pe trup piciorul cel uscat și mîna cea sacă și m-am simțit ușor, ca și cînd aș fi fost din negură. S-am zis : «Vreau !» «Dacă vreai, de-aci încolo să nu sudui mai mult». Ș-a fugit porumbița, Maica Domnului. De-atunci nu mai înjur, și Necuratul nu mai are putere asupra mea". Nu este greu de presupus ce rudimente de cultură primitiv religioasă, organic implantate în realitatea vieții spirituale la scară socială, se află la originea unor asemenea proiecții în imaginarul fabulos.

Om umblat și înzestrat cu o fire de mare hîtru, în schimb, bătrînul cerșetor Gheorghiuț are capacitatea de a se confrunta cu frica mistică, bagatelizînd totul. Asemenea năzdrăvanilor eroi din poveștile lui Creangă, și cel al lui Agârbiceanu reduce „metafizicul" la proporțiile existenței cotidiene. Optimismul destins și resemnat, transmis de experiența milenară a „jocului" de-a viața și de-a moartea, determină pe mintosul vagabond să „vadă" lucrurile cu o ironie familiară și burlescă ; ceea ce probează „confuzia" originară dintre mitic și real

„An iarnă venise moartea să mă ducă. Uitasem fereastra deschisă, și amărîta de moarte se și strecurase în casă. S-o vezi, nepoate, că-i mică, numa cît un pui de găină la trup, și are niște picioruse și niște mîni ca niște găteje subțiri. Ea, cînd vine la om, vine cu păhărelul de rachiu dulce în mînă și zice : «Să-ți deie Dumnezeu noroc !». Și închină cu păharul. Dacă-ți uiți de tine și iei păharul, s-a isprăvit : ai căzut în stăpînirea ei. Dar eu nu l-am luat. Sta, încîrligată de spate, înaintea mea și vrea să mă ducă. Dar eu i-am zis : «Stăi puțin, să deschid ușa, că, vezi dumneata, fereastra-i mică, și eu nu încap pe fereastră». Stă ea, și deschid eu ușa. Da' cînd a trecut de pe prag, — treptele erau rele, — amărita de moarte s-a împiedecat ș-a căzut. Pesemne își frînsese picioruțele uscate, că tot gemînd s-a dus".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

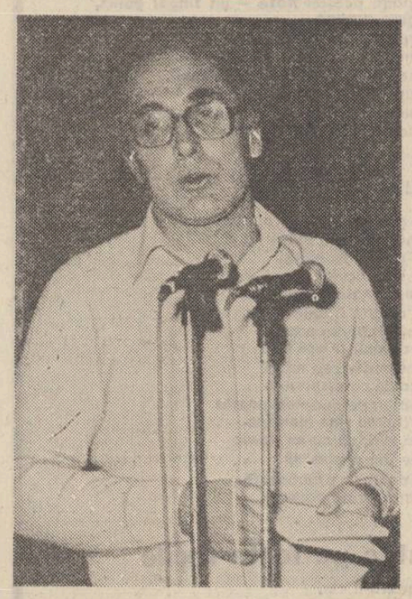

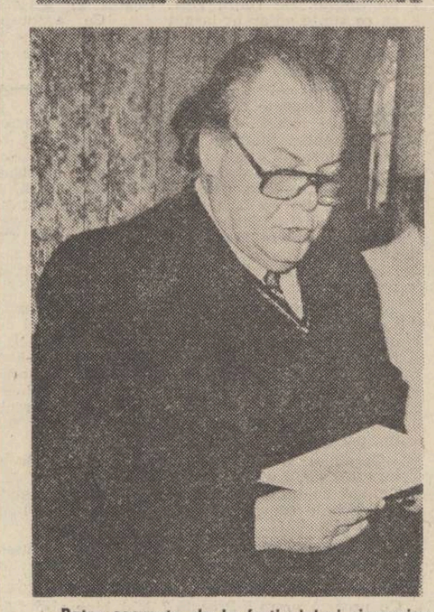

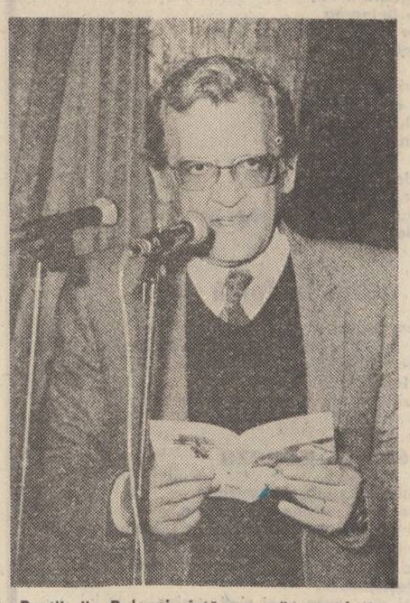

Patru secvențe de la festivalul și simpozionul „Poeții din Balcani cîntă pacea" organizat de Uniunea Scriitorilor din R.S. România. Recită poeții : Liubcio Dimitrovski și Kemal Mahmutefendici (R.S.F. Iugoslavia), Titos Patrikios și Georghios Kotsiras (Grecia).

TINERI POEȚI

Daniela Crăsnaru

Travaliul poetic este și pentru Daniela Crăsnaru un imperativ al jertfei de sine, o zidire în suferință a vieții, o cheltuire maximă de substanță vitală. Apare frecvent în figurația poetei imaginea cuvintelor care fac poezia și care se încolăcesc în jurul gîtului precum o frînghie. Și totuși poezia nu este aici exact, însăși existența, posibilitățile ei de expansiune sînt sporite sau diminuate față de aceasta din urmă. Inepuizabilitatea faptelor de viață, a imaginilor exterioare și interioare ce **ard** retina poetei întrece, cum am văzut, capacitatea de asamblare și de reprezentare a cuvintelor. Poezia este, în viziunea autoarei, o iluzie printre alte iluzii, „un substitut al realității", dar, trebuie imediat adăugat, o iluzie necesară, plătită, asumată și conștimțită, prelungind șansa recuperării de sine : „Să rezist / rămînînd în deșertul / tragicei utopii, / suprapunînd iluzia setei / peste iluzia apei. / Iată singura șansă pe care mi-o dă poezia".

Un amestec de patos și ironie, de erezie și umilință, de implicare și obiectivare, de, în fine, sentimente adevărate, „sincere" și regie a sentimentelor formează structura poetică proprie a Danielei Crăsnaru, poetă sceptică în genere, ușor dezabuzată, convinsă de repetabilitatea obositoare în fond a destinului („Destinul recită același senin și obtuz monolog / Viața noastră face printre silabele lui piruete"). Scepticism, în acest caz, indicat și depășit totodată de spiritul ludic, atît de prezent în conformația mentală a poetei, căci, dacă viața posedă aparențele jocului, ale unui joc tragic-iluzoriu, în același timp posibilitatea de a reimagina pe cont propriu traiectoriile jocului, de a avea acces la formele lui de desfășurare constituie un mijloc de siguranță interioară, un mod asigurat de a nu fi luat prin surprindere de zădărnicia și destrămarea iluziei.

E o altă formă de impersonalizare, de risipire a identității această observare a existenței pe coordonatele unui spectacol perpetuu. Un fel de a spune că viața și deciziile asupra ei nu-ți aparțin în întregime, că rolurile s-au distribuit dinainte, existînd doar șansa de a intra în pielea unui personaj. Cineva vinde „indulgențe" : indulgența de a trăi, de a iubi, de a rezista. Motivul **spectacolului,** cu derivatele și conotațiile lui, acoperă cam toată poezia Danielei Crăsnaru, traducînd și latura de inconsistență a lucrurilor, așa cum le privește poeta. Ele închipuie adesea un decor, în spatele căruia se află un alt decor și așa mai departe. În această lume de suprafețe înșelătoare, rolul poetei ar fi acela de „martor mut, mim tragic, actor", toate ținînd de condiția saltimbancului care își cunoaște la perfecție arta prefăcătoriei, arătînd vesel cînd este trist și invers : „Nu tremura. Mai ales nu tremura. / Slăbiciunea, paloarea și spaima / se vînd pe un preț de nimic. / Ce dacă fața ta poartă stigmatul patetic al ereziei, / ce dacă gesturile tale sînt sălbăticite / de lunga convalescență a unei boli fără nume. / Atleții și balerinele / îți fac semn să li te alături. / Măruntaiele tale vor învăța să digere senin / obuze pufoase și dulci. Încredere, siguranță. / Privește țeava acestei arme. / Ea e traversată de cuvinte neutre, / de rafalele aceluiași marș optimist. / Ai să cazi și ai să te ridici de o mie ori o mie de ori. / Atleții și balerinele / te vor învăța suplețea, forța și disciplina. / Nu tremura. Ce dacă realitatea / îți trintește ușa în față de zece ori pe minut. / Va trebui să mergi și de acum înainte / pe această sîrmă fierbinte. / pe acest nerv întins la refuz / între o respirație și alta" **(Mersul pe sîrmă,** vol. **Cringul hipnotic,** 1979).

Cu toate riscurile pe care le presupune, poeta intră în acest „joc" pînă la capăt acceptîndu-i regula, jucîndu-se ea însăși în același timp și observîndu-se totodată, cu luciditate și ironie. Este paradoxalul ei chip de rezistență, un soi de „cascadorie" psihică, o formă a libertății sale, care include frecvent antifraza, o platformă morală asumată ce-i permite emisia de adevăruri în doi peri, într-un limbaj el însuși al libertății, familiar, oral, interpelativ, plin de sevă și culoare : „Totul e, cum v-am spus, ca la carte. / Sunt optimist încorijibil precum somnambulii / pe muchia casei plutind. / Gnara unei liniști absurde, cu bulbul în moarte, / mă vindecă, zilnic, de jind. // Crinii scot fără rușine limba la mine, / orele ară-n văzduh tunele și ziduri, / Carnea mea tristă, sau numai absentă, / face, cu patimă, riduri. // Singele rupe obloane ascunse / într-un necunoscut, fără nume, adînc. / Noaptea, în somn, vine un lup plictisit și îmi spune : / „poate nici mîine nu te mănînc !" // Nimeni nu mă supune la forță / sau la amenințarea cu forța, / cu tandrețea sau cu iubirea nici pe atît. / Doar unghia clipei mai pindește cu poftă / vena mea de la gît. // Fac reverențe și piruete, / plătesc întreit și, în fine, / pentru echilibrul și liniștea planetară / zilnic vă spun că mi-e bine. // Deci, pînă cînd aflu proporția fixă / între negru și alb, nectar și venin, / scriu și semnez fără complexe / acest poem extrem feminin". **(Extrem feminin).**

Implicare și detașare, căldură și răceală sînt polii între care evoluează versurile Danielei Crăsnaru, o anume distanță ironică, tereapeutică fiind aici sinonimă cu necesitatea regenerării. În orice caz, poeta dă semne a trăi mai mult în prezentul imaginației decît în prezentul concret și vital. Revelatoare în acest sens sînt poeziile ei de dragoste, mai degrabă poezii ale absenței iubirii, ale unui spațiu sentimental deopotrivă invocator și punitiv. Obiectul iubirii (tu / dumneavoastră), ne lasă autoarea să înțelegem, e rezultatul forței interioare de a născoci, de a proiecta în imaginație lucrurile și totodată semnul anihilării aceleiași produse ale fanteziei prin distanțare sarcastică. Aceste poeme, intitulate de dragoste, reprezintă, de fapt, „cohorta de palide perifraze și sinonime ale singurătății". Ca și alte realități inconsistente din poezia Danielei Crăsnaru, și dragostea apare aici deghizată : ea este încă un nume care se adaugă la cele ale „nimicniciei și lașității", întrupînd spiritul pozitivist, platitudinea, terestritatea searbădă, cu un cuvînt, lipsa autenticei valori umane. Poemele se constituie într-un soi de „morală" a iubirii, pe cît de elocventă prin sentimentul de absență pe care îl degajă : „Deci n-aveți a vă teme, declin la perfecție / pronumele de politețe în care vă-nchid existența / ca-ntr-un aspectic vas cu alcool. / Și, iată, mă înclin pîn'la pămînt și totuși pînă la lacrimi / în fața ființei voastre din care / au rămas cîteva versuri patetice / plus două cuvinte de protocol".

O senzație de frustrare profundă, mărturisită tocmai de poemele „tari", pozitive, străbate caracteristic poezia Danielei Crăsnaru, punînd în evidență latura de vulnerabilitate necesară oricărui poet adevărat. Într-o experiență poetică în care imaginația poate face și desface orice, dar nu poate sta și la baza realelor afecte, a pasiunilor totale, poezia rămîne singurul mijloc de recuperare a sufletului : „Dintre toți, numai tu nu m-ai părăsit. / Numai moara ta îmi macină sîngele, de atîta timp, răbdătoare. / Rană ascunsă, de unde ies convoaie de vorbe / care și ele mă calcă-n picioare. // Stăm singure. Eu și cu tine. Simți tu / cum viermii rod vremea, acolo, în subpămînt ? / Numai noi două am rămas pe tăișul acestei securi / din care curge sîngele sfînt". **(Poeziei).**

Dan Cristea

PRIMIM LA REDACȚIE :

Tovarășe redactor șef,

Vă rog să publicați în Luceafărul, în virtutea Legii presei, următoarea precizare : în cadrul interviului pe care l-am acordat Convorbirilor literare **(nr. 2/1983) nu l-am avut cîtuși de puțin în vedere pe Nicolae Manolescu, cînd m-am referit la „unul dintre cei mai de seamă critici ai noștri în viață" ce „m-a dezamăgit sub raport omenesc". Criticul vizat aparține unei generații mai virstnice. Interpretarea care se dă pasajului în cauză în** Luceafărul **nr. 12/1983, la rubrica** Breviar, **punîndu-l în legătură cu prefața lui N. Manolescu la volumul lui Dan Deșliu apărut în B.P.T., e, prin urmare, eronată, nefondată pe nimic din ceea ce oferă textul sau contextul subsemnatului.**

Cu mulțumiri,

GHEORGHE GRIGURCU

29 martie 1983

SEMN

Corespondența lui Ion Barbu (I)

Au apărut, în sfîrșit, scrisorile mult așteptate ale genialului poet și matematician. Din cele știute de la regretatul Dinu Pillat și apoi prin prisma fragmentelor date la iveală de Gerda Barbilian în **Amintiri**, am sperat ca acest **corpus** foarte misterios pînă la apariția volumului intitulat **Ion Barbu în corespondență (Minerva,** 1982, ediție îngrijită de aceeași devotată Gerda Barbilian împreună cu Nicolae Scurtu care compune și aparatul de note și indici) să fie ceva mai bogat în material ; nu știu de ce, dar am vaga bănuială că au fost ocultate multe „piese" de la acest „dosar" de creație extraordinar ce trebuie să constituie, chiar, și în formă, redusă un fel de **Dichtung und Warheit,** o mărturie fascinantă a traiectoriei de formație a uneia din individualitățile de maximă creativitate pe care ni le oferă secolul XX. Dorința de a vedea tipărit tot ce a scris Dan Barbilian — Ion Barbu este legitimă, cred pentru orice cititor. Ion Barbu nu mai poate fi doar un caz de curiozitate literară, antrenat întîmplător în discursul criticii ca o excepție ce confirmă regula, un mod eufemistic de a susține că, iată, există și momente cînd poezia românească s-a manifestat independent de modelele de aiurea impunînd o **voință textualizantă proprie,** fiind, ce mai încolo și încoace, „protocronistă" în termenii lui Edgar Papu. Nu, o asemenea atitudine critică nu poate fi decît dăunătoare întrucît creează false probleme ; or, în momentul de față, opera lui Ion Barbu este deja îndreptar teoretic pentru o parte a poeziei și criticii ; ea propune deci soluții moderne, viabile pentru o literatură în mers și tocmai de aceea, trebuie să fie considerată ca atare. În această operă, înțeleasă ca o **summa,** intră să facă parte acum și corespondența. Într-o notă din 1951 la o lucrare matematică Dan Barbilian afirma despre sine cu penetrantă luciditate : „E altceva cu mine. O sugestie de ermetism, o «nepopularitate» care mă urmărește atît în literatură cît și în matematice. Legată mai mult de persoana decît de scrisul meu — excepție făcînd **Joc secund** — și, sper, **pieritoare** odată cu ea" (s.m). Toposul „nepopularității" este bine găsit, dar el explică ceva ce are un caracter mai general ; e vorba de **situarea personalității absolute** în raport cu contemporanii ce se înscrie într-o relație mai complexă. Sînt „nepopulari" indivizii cu o personalitate creativă ieșită din comun care nu menajează nici lenea intelectuală nici cameleonismul. Aceștia fac parte la noi, de cele mai multe ori, din familia de spirite heliadiste. Mai totdeauna, în cazul receptării lor, nu are loc disocierea necesară între opera autorului și metehnele „persoanei pieritoare", astfel că se substituie, de obicei, operația de evaluare abstractă cu răfuiala personală.

Sînt trei chestiunile pe care le ridică publicarea acestui volum de corespondență : prima se leagă de raporturile posibile ce se stabilesc între Viață (biografie) și Operă ; a doua implică unele elemente lămuritoare de natură mai specială, completînd **poietica** lui Ion Barbu și, în fine, ultima, se referă la valoarea literară a textelor barbiene în proză.

1. Desigur că nimic nu poate fi mai captivant decît o „biografie" a celui care a fost Dan Barbilian — Ion Barbu. Într-un anumit fel, tentativa a și fost probată cu volumul de **Amintiri** (ed. **Cartea Românească,** 1975 și 1979) publicat de soția poetului, Gerda Barbilian. Merită însă să medităm asupra modalităților „biografice" prin intermediul cărora poate fi interogată o individualitate creatoare de talia lui Ion Barbu. În ce măsură biografia exterioară, acea descriere de fapte și întîmplări empirice, golită de o necesară **perspectivă ordonatoare** ne poate interesa astăzi ? Nu negăm importanța publicării unor astfel de „informații", documentare dar aceasta numai în vederea **construcției** unei viziuni exemplare asupra devenirii unei personalități **modelizante.** Ne interesează în primul rînd, **legile interne** ce dictează „mișcarea interioară" a individualității creatoare, acel grafic inefabil pe care se recunosc evenimente ce au fost apoi **exprimate** în operă. Aceste „evenimente" pot fi fizice sau meta-fizice, depinde de perspectiva celui care le încadrează într-o **coerență operativă.** „Pentru biografi — spune Friedrich Gundolf — operele sînt rezultatele unei succesiuni de evenimente, mijloace pentru cunoașterea acestora, pentru esteticianviața e materia utilizată în edificarea operelor, pentru cel ce ia în considerație chipul creatorului în ansamblu **viața și opera nu sînt decît atributele diferite ale uneia și aceleiași existențe, ale unei unități spirituale și fizice,** care apare în același timp și ca mișcare și ca formă" (s.m). „Unitatea spirituală" a personalității bivalente a lui Dan Barbilian — Ion Barbu interesează în cel mai înalt grad și, în acest sens, gesturile — ce au o justificare internă în cadrul sistemului mai general al operei — pot fi **citite** altfel, integrate acestui sistem congruent, dincolo de iritarea ce a născut „nepopularitatea" ermetică a personajului istoric.

Tocmai explicarea acestei „nepopularități", devenite legendare, o vom găsi „documentată" în corespondență ; mai precis există atîtea elemente biografice, în general eludate pînă în prezent, ce par să sugereze un **traiect existențial** mult mai coerent decît ne-am fi putut închipui. Dacă nu ne cramponăm de o moralitate pudibondă, cum au făcut unele spirite iezuite, viața autorului **Jocului Secund** oferă toate datele necesare pentru a trasa **modelul faustic** al unei biografii exemplare. Dar în ce condiții o biografie poate deveni legitimă? Printr-o scrutare rapidă a materiei se constată că numai tentativa deliberată de transcendere a limitelor polarizante între care se înscrie traiectoria unei existențe, poate transforma o biografie comună în biografie exemplară. Opoziția paradigmatică trăire **vs** cunoaștere, instaurează în general, probele limită prin care va fi filtrată o existență pentru a stabili gradul de exemplaritate atins, sau altfel spus, posibilitățile de transcendere și căile de transfer ale accidentului în categoricitate sau ale concretului în abstracțiune. **Potențarea trăirii** în cazul lui Ion Barbu depășește limitele comune, retopește și restructurează proporționalitatea curentă a proceselor și actelor, constrîngîndu-le la o **participare intensivă prin colaborarea cu realul :** „Revendic pentru mine rolul de colaborator al realului ! Pentru corectarea discretă a detaliilor și un ansamblu mai potențat, înfrunt orice ! Pour le «potencé» — vers la potencé ! Așa sună deviza mea". Vocația **faunescă** a celui care în confensările erotomane către Al. Rosetti se semna Don Miquel Barbylos reprezintă fără îndoială, o extrapolare a trăirii erotice, transformată **in extremis** într-o modalitate de cunoaștere ; Don Miquel Barbylos își propune să bată recordul „literar" stabilit de Don Juan într-o experiență concretă, contabilizată cu acte în regulă de Gaby Sudan, secretarul absolut al aventurilor sale galante. În fond, Don Juan este un arhetip al bărbăției și virilității, un fel de Rodolfo Valentino, întrupat în prototip literar al misteriosului etern masculin ; atracția magnetică pe care el o exercită asupra femeilor este demonică. În sensul pe care-l acordăm aici **experienței tragice** a lui Don Juan, credem că există toate premisele pentru a susține că una din ipostazele faustice, cea mai dramatică, reia sau probează în planul trăirii (considerat de Faust superior sau, oricum, mai profund decît cel al cunoașterii) identitatea sau numai masca marelui cuceritor. Cifrele pe care personajul din Valachei, aflat în peisajul doctorului Johann Faust (sau Georg Sabellicus cum a mai fost numit) le comunică cronicarului Gaby Sudan (Un Sganarel palid) au rostul de a informa cantitativ asupra poziției înaintate pe care acesta a cucerit-o în tentativa sa obstinată de exploatare a inexplorabilului feminin. Transcenderea limitelor trăirii umane ca solicitare a absolutului („Căci spiritul tău, ca și al meu, se concepe sub semnul Absolutului" îi scrie lui Léo Delfoss) se poate ajunge și prin „cantitate" ; „de la un anumit nivel cantitatea se transformă în calitate" i-a replicat cîndva poetul lui Ov.S. Crohmălniceanu cînd se discuta performanța în materie a acestuia. Pasiunea lui Don Miquel Barbylos este aceea a cunoașterii și vocația faunescă afirmată mai înainte nu poate în nici un caz fi redusă la simpla mecanică sexuală. De altfel, actul în sine („Mă, hotărît, eu sunt un mare poet. Așteaptă. Nu în sensul curent, nu ca versificator. Cuvîntul mă stinghерește, îl mînuiesc cu prea mari timidități sau prea mari îndrăzneli, nu am sentimentul just al valorii lui muzicale și nu parvine să-mi acopere intenția. Fră un anumit noroc, ceva sinceritate și abilitate de disociator, aș fi sigur un poet-fetus. Materialul meu veritabil e Actul. Aici evoluez ca un vultur, sunt maestru".) constituie o formă de expresie pentru Ion Barbu care-l tratează la modul rapsodic ca ilustrare didactică a potenței maxime de creativitate în poemele „Uvedenrode" și „Ritmuri pentru nunțile necesare". Poezia este o „senzualitate conținută" ; prin urmare „actul" în care el consideră că „evoluează ca un vultur" este unul **absolut** care poate îngloba actul propriu-zis senzual dar și cel poetic.

Marin Mincu

Un uvrier și un artist

Urmare din pag. 1

thal, menit să releve puterea seminței aruncate în brazda fertilă, apare pe frontispiciul revistei **Columna lui Traian.** Un studiu despre **Amorul în cronicile române** a putut să pară atunci o curiozitate ; el ținea însă de o concepție care tindea să pună în lumină toate registrele vieții, interesată de conjuncturi economice, de structuri sociale, dar și de stări de spirit, sentimente, atitudini, mentalități. Sub acest unghi, Hasdeu se vădește mai modern decît oricare dintre contemporanii săi români. „Enorma lui străduință de a culege documente, îndeosebi slave, în a sa **Arhiva istorică a României,** consultabilă și azi, tehnica de editare a acestor documente, conjugarea, apoi, a istoriei arhivistice cu filologia și arheologia, introducerea unei filosofii a istoriei în sinteza faptelor sînt elemente care fac din el, spune G. Călinescu, un mare precursor" **(Istoria lit. rom.).** Dispoziția lui romantică era corectată oarecum de metoda pozitivă. Spre aceasta din urmă se vor îndrepta, spre finele veacului, pentru a imprima istoriografiei un spirit mai riguros și a-i defini vîrsta **critică,** alți închinători ai lui Clio. Hasdeu însă, lovit de o grea pierdere și zdruncinat în resorturile lui cele mai intime, nu se mai interesa de istorie, trăind retras la Cîmpina, și nu mai era dispus să încrucișeze armele cu noua generație. Cel mai strălucit reprezentant al acesteia, N. Iorga, avea să-i recunoască însă marele merit de a fi deschis căi noi în istoriografie, de a fi introdus în circulație date noi, mai ales prin strania **Istorie critică a românilor,** prin **Cuvinte din bătrîni** și prin acea „mare enciclopedie națională, încercată prin **Magnum Etymologicum" (Oameni cari au fost,** I, 1967, p. 164). Modelul său declarat fusese Bălcescu, istoricul dispus în egală măsură spre analiză și spre sinteză, pasionat pînă la frenezie și lucid pînă la disperare, și ca și acela el s-a dovedit a fi, în istoriografie, „un uvrier și un artist totodată". Ca uvrier, a strîns documente din diasporaua lor multiseculară, le-a dat drept de circulație și le-a pus în legătură logică unele cu altele, pentru a le descoperi sensul. Ca artist, a încercat să dea viață materiei compulsate în mari tomuri, spre a lămuri o parte din povestea devenirii neamului său : partea cea mai obscură și mai greu de lămurit, într-o romantică încleștare cu „sfinxul" începuturilor și într-o perspectivă prea largă pentru a fi și realistă. O atare perspectivă îl condamna desigur, la fragmentarism, dar fragmentele, acribic și somptuos recompuse, sugerează întregul și dau putința de a percepe totalitatea. Ele rămîn exemplare prin anvergura documentării, prin minuția analizei faptelor și prin puterea de a le sintetiza într-un discurs coerent. Într-o vreme cînd A. D. Xenopol dădea prima sinteză completă a istoriei naționale, „fragmentele" hasdeene invitau la sondaje cît mai profunde și la anchete cît mai nuanțate. Este invitația pe care ele o adresează mereu istoriografiei, căci are o valabilitate permanentă. Și adresînd-o prelungesc oarecum spiritul hasdean, care armonizează aparente contrarii : fantezie și rigoare, minuție și monumentalitate, știință și artă. Definindu-l pe Bălcescu drept „uvrier și artist", Hasdeu s-a definit pe sine ca aspirație continuă și aparent paradoxală de a pune frumosul la dispoziția adevărului.

Permanența unei idei

Urmare din pag. 1

Condus de Partidul Comunist Român, poporul nostru a înfăptuit revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, care a deschis calea înfăptuirii revoluției democratice, a revoluției socialiste și trecerii la construirea socialismului, a asigurat condițiile necesare marilor transformări revoluționare. Într-o perioadă istorică scurtă, România a parcurs mai multe etape de dezvoltare și a trecut la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Rolul Partidului Comunist Român, ca forță politică conducătoare a întregii societăți, s-a afirmat și mai puternic în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R., de cînd în fruntea partidului și statului nostru este tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a imprimat un profund dinamism întregii opere de edificare a noii orînduiri, a determinat un curs hotărît în direcția stimulării noului, dezvoltării continue a democrației socialiste, a legăturii cu masele, a creșterii participării acestora la dezbaterea tuturor problemelor, perfecționării organizării și conducerii întregii vieți economico-sociale și politice. În această perioadă, s-au înregistrat succese remarcabile pe linia afirmării depline a principiilor socialiste, atît sub raportul gradului de dezvoltare a forțelor de producție, cît și al perfecționării relațiilor social-economice și organizării societății, al condițiilor de trai, al nivelului de conștiință și cultură al poporului. Arta și cultura au cunoscut un progres remarcabil, a căpătat o amploare deosebită întreaga viață spirituală a poporului, s-a îmbogățit patrimoniul nostru cultural cu noi opere inspirate de idealurile socialismului, asigurîndu-se, totodată, valorificarea și punerea în circulație a bogatei moșteniri a trecutului.

Cele nouă decenii de existență și activitate a partidului politic al clasei muncitoare din România dovedesc că partidul revoluționar poate juca rolul esențial în organizarea și conducerea luptei împotriva asupririi și exploatării, pentru transformarea radicală a societății pe calea socialismului și comunismului, numai atunci cînd pornește în activitatea sa de la realitățile concrete, social-istorice ale poporului și ține seama de interesele și aspirațiile acestuia. În lumina acestei experiențe istorice, Partidul Comunist Român militează pentru o largă colaborare internațională cu partidele comuniste și muncitorești, cu toate forțele revoluționare, progresiste, pe baza principiilor deplinei egalități, respectării dreptului fiecărui partid de a-și elabora linia politică în concordanță cu realitățile din propria țară.

Sărbătorirea a 90 de ani de la făurirea partidului politic al clasei muncitoare are loc în condițiile în care întregul nostru popor, strîns unit în jurul partidului, este plenar angajat în transpunerea în viață a hotărîrilor Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale din decembrie 1982, hotărîri ce reprezintă o etapă esențială în înfăptuirea Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

„Bietul Ioanide" — o capodoperă a disimulării (II)

Urmare din pag. 1

cu porți superbe, vomitînd dimineața un val imens de lingușitori veniți să salute pe stăpîn" („Pomponescu, Pomponescu" — făcea Sufletel o apropiere ironică)». În planul ficțiunii sale neîntreținută deliberat și devenită structurală, Sufletel rămîne un magnanim adorabil, în stare de elanuri pe care chiar Ioanide (în felul său) le apreciază : „Cel puțin, zicea el, dobitocul nu-i apatic".

Fără furtun și foarfecă, cafea cu lapte și frișcă, Aurora „ca Penelopa de harnică" și comentariile la poeții latini, ieșit, adică, din lumea sa ideală, Panait Sufletel se arată un meschin benign, în căutarea unui post confortabil. Relațiile cu ceilalți sînt pline de convenționala cordialitate și solicitudine, ferindu-l parcă de impacturi dezechilibrante. Dar, lovitură de teatru în evoluția atît de previzibilă a personajului : „Sufletel ieșise de două-trei ori în oraș, mai ales spre a face curtea sa lui Pomponescu, apoi deodată se auzi că a fost internat într-un sanatoriu. — E grav bolnav, domnule, așa se spune, nenorocitul ! zicea Gaittany. — Săracul ! îl căină Saferian, mergeți să-l vedeți".

Călinescu prezintă întîi efectul, creînd un mic suspens, și apoi oferă cauzele : Sufletel află că necunoscutul pe care îl găzduiește la cererea lui Hangerliu este teroristul Gavrilcea, urmărit pentru crimă. Omului îi albește instantaneu părul și trăiește momente de groază, transformate apoi în criză nevrotică. Faptul că spaima se dovedește fără suport real și că reacția sa e privită de ceilalți cu suspiciune și ironie, nu-i face drama mai puțin autentică. În acest moment de maximă importanță pentru existența sa, personajul își caută refugiul în ficțiunea compensatoare. O replică din dialogul cu Gaittany, în pofida umorului, ieșit din disproporția reacției, trebuie citită în litera ei : „— Nu pot să ies, nu mai vreau să văd lumea. Am aici pe Virgil, cu asta mă mai hrănesc". De aici încolo, Sufletel nu mai apare decît cu totul sporadic în acțiunea romanului. Ni-l imaginăm citind și recitind **Georgicele**, fără însă ritualul comico-sublim al trezirii de dimineață. Panait Sufletel este o victimă a realului agresiv, Gavrilcea l-a „învins" pe Virgiliu.

. . . . . .

Fără a fi un tragic disimulat ca de pildă Pomponescu, Hergot face și el parte din seria personajelor complicate și complexe din **Bietul Ioanide.** Complicat și complex în pofida aparențelor minimalizatoare cu care îl „gratulează" naratorul. Începînd chiar cu numele ! Căci în traducere (presupunînd, și vom vedea că nu fără temei, că este un nume compus) Hergot ar fi Domnul Dumnezeu. Investit onomastic cu o asemenea autoritate, personajul apare, cel puțin la prima vedere, subevoluat intelectual în notațiile sale din jurnal. La accentuarea acestei impresii contribuie decisiv modul și locul în care sînt plasate notațiile lui Hergot în economia romanului. În momente de mare dramatism și în poziții cheie, Călinescu așează, fără comentariu, direct, însemnările lui Hergot. Reiau, spre demonstrație, un exemplu de la începutul eseului nostru : „Pentru cele trei zile dramatice, în care Pica fugise cu Gavrilcea și fusese împușcată în ușa cavoului, jurnalul lui Hergot avea **numai** această notație : «Plesnit toate coardele de la violoncel.»" (s.n.). Un comentariu, subtil însă, există totuși, căci naratorul scrie **numai,** subliniind astfel distanța enormă dintre cauză și efect. Mai adaug un exemplu, de această dată spectaculos prin poziție. Este vorba de finalul romanului : «Merită să citâm în încheiere și notația pe care o făcu Hergot în jurnalul său, puțin după ora unu din noaptea cînd doamna Gonzalv Ionescu, bătîndu-i în geam, îi vesti plîngînd moartea soțului ei. „Cerul extrem de senin. Privit steaua polară"». Un dobitoc, ar spune inimitabilul Ioanide ! Și chiar o face, într-un moment de indiscreție, cînd vrea să vadă ce a scris Hergot în jurnal, în ziua cînd avusese discuții aprinse cu Erminia și cu Ioanide : «Hergot scrisese doar : „37 de grade la umbră !" „Mare dobitoc" nu se putu el (Ioanide — n.n.) împiedica să exclame". Această situare — cum să-i spun — defavorabilă este, însă, contrazisă de o serie întreagă de calități. Hergot este un bun profesionist (un pediatru redutabil, cum îl prezintă adesea amicii), cîntă la violoncel și dă semnele unei bogate vieți interioare și ale unei mari sensibilități. Secvența în care o fetiță-pacient observă violoncelul și-l îndeamnă să cînte, iar Hergot, acompaniat de Erminia, interpretează Schumann, Bach, Borodin, Brahms și Haydn, spre iritarea unei cliente „care nu izbutise a descoperi nici un doctor în acea casă", ni-l arată pe medicul muzician în cu totul altă lumină decît îl vede Ioanide. O cale de înțelegere a ciudățeniei lui Hergot o oferă naratorul, într-un moment de generozitate : „Este sigur că doctorul punea pe hîrtie simple heroglife, în scopul de a-și reconstitui mintal, mai tîrziu culoarea zilelor trăite. Astfel, „indispus" trebuie să fi fost rezumatul unui proces complex de melancolie cunoscut direct numai lui Hergot dacă nu cumva sub aceste vorbe abstracte nu se ascundea vreo agitație neobișnuită, ceartă în casă, probleme grave (...). Așadar, jurnalul condensa pînă la limitele neantului o viață interioară, făcînd-o indescifrabilă pentru altul". Prin urmare, jurnalul ar fi spațiul privilegiat, ficțiunea secretă și compensatorie a lui Hergot. Deloc sigură este însă funcționalitatea însemnărilor, așa cum o vede naratorul. Căci „în scopul de a-și reconstitui mintal mai tîrziu culoarea zilelor trăite" nu este o certitudine, ci doar o supoziție, neinfirmată, dar nici probată de realitatea romanescă. Este loc, așadar, și pentru o altă supoziție. Ea se sprijină pe poziția-cheie în roman a citatelor din jurnal (ultimul citat este chiar **finalul cărții)** și pe semnificația (amintită deja) a numelui personajului. Dealtfel, nici numele altor personaje nu sînt întîmplătoare. Pomponescu este o derivație de la **pompon** (vezi și caragialescul **Pampon)** trimițînd la accesoriu exterior și, prin opoziție, la absența substanței. Gaittany vine, probabil, de la găitan, (expresia **a merge găitan** înseamnă **a evolua bine,** iar un sens mai vechi al cuvîntului desemna împletitura ce înlocuiește platoșa în oastea Moldovei din Evul Mediu). Lui Gaittany (atenție și la ortografie, ca însemn cosmopolit) **îi merge bine** tot timpul, iar afabilitatea sa convențională este **platoșa** care îl păzește de orice neplăcere. Sufletel, am văzut deja, evocă, meschinăria. În fine, rezonanța meridională a numelui Ioanide sugerează pasionalitatea arhitectului dar și ideea de **graeculus,** nestreină de comportamentul personajului către sfîrșitul romanului. Hergot este, așadar, în existența sa secretă, un **raisoneur** superior, infinit obiectivat, deci însensibil la accidentele existențiale, asemeni unei divinități impenetrabile dezinteresate de individual și atente doar la armonia casnică : „Cerul extrem de senin. Privit steaua polară". Este, poate, aici și ceva din superbia demiurgică a scriitorului Călinescu. Am discutat pînă acum funcționalitatea „jurnalului Hergot" în compoziția romanului. Ce semnificație are însă jurnalul în structura existențială a personajului ? Am arătat deja, urmînd explicațiile naratorului, că paginile jurnalului sînt ficțiunea secretă a lui Hergot, cu funcție compensatoare. Dar, mai curînd decît hieroglife de uz personal, indescifrabile pentru ceilalți, notațiile lui Hergot reprezintă o realitate pură (purificată), pe cît de obiectivă pe atît de inefabilă. Hergot este un idealist „în partidă dublă", care se ferește, în ambele ipostaze (existență și jurnal) de presiunea distructivă a realului.

Cum se poate observa, personajele analizate de noi au fost tratate oarecum „monografic", fără a stabili sau evidenția relațiile dintre ele. Faptul ne-a fost impus, pe de o parte, de unghiul de interpretare propus, vizînd relația, pentru fiecare, dintre realitate și ficțiune. Pe de altă parte, am fost — așa-zicînd — coercitați de realitatea romanescă avută în vedere. Căci, la un prim nivel, o comunicare reală între personajele romanului nu există. Ioanide nu-și înțelege copiii decît cînd e prea tîrziu, pe Pomponescu îl ignonă, pe Hergot îl consideră „mare dobitoc", cu Elvira schimbă puține cuvinte, etc. Cînd află de moartea lui Gonzalv Ionescu amicii sînt doar surprinși de situație și preocupați de pariul făcut, dar nu compătimesc real. Sinuciderea lui Pomponescu nu stîrnește nici un comentariu, Gaittany cantonează în pură convenționalitate (benefică ce-i drept), Gulimănescu este un bun receptor și un excelent colportor, dezinteresat în stabilirea vreunui dialog. Din aceste motive, poate, romanul a putut fi acuzat de superficialitate și convenționalism pe această dimensiune. Este însă vorba, dacă nu de deformare voită, oricum de o evidentă neînțelegere. Comunicarea reală se realizează, profund și complex, în spațiul acestui tulburător joc secund al realității și ficțiunii. Și din acest punct de vedere **Bietul Ioanide** este o capodoperă. O capodoperă a disimulării, care pretinde o lectură în adîncime.

„Poeții din Balcani cîntă pacea"

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România și Radioteleviziunea Română au organizat în Capitală, în perioada 30 martie — 2 aprilie a.c., o suită de manifestări sub genericul „Poeții din Balcani cîntă pacea", cu participarea poeților Nikola Indjov **și** Gheorghi Konstantinov **din R.P. Bulgaria,** Ghiorghios Kotsiras **și** Titos Patrikios **din Grecia,** Liubco Dimitrovski **și** Kemal Mahmutefendici **din R.S.F. Iugoslavia.**

În zilele de 30, 31 martie și 1 aprilie au avut loc la Casa Scriitorilor zile ale poeziei bulgare, iugoslave și grecești, în cadrul cărora poeții-oaspeți prezentați de Ion Hobana, **secretar al Uniunii Scriitorilor, au citit din versurile lor.**

În după-amiaza zilei de 1 aprilie, a avut loc la Conservatorul „Ciprian Porumbescu" un Festival de poezie consacrat nobilelor idei ale păcii, prieteniei și colaborării între popoarele din Balcani și din întreaga lume. Cuvîntul introductiv a fost rostit de Alexandru Balaci, **vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.**

Alături de oaspeții bulgari, greci și iugoslavi, au recitat poeții Ioan Alexandru, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Dragoș, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituț, Marin Sorescu **și** Romulus Vulpescu. **Și-au dat concursul actorii Sorin Gheorghiu, Dinu Iancu**lescu, Ion Marinescu, Gheorghe Oancea **și Corul „Madrigal" condus de** Marin Constantin.

În ziua de 2 aprilie a avut loc la Casa Scriitorilor, Simpozionul „Poezia și pacea", ale cărui lucrări au fost conduse de Alexandru Balaci. Criticul Mircea Martin **și poeții oaspeți au prezentat direcții și tendințe ale poeziei contemporane din țările participante.**

La toate aceste manifestări au fost de față reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, ai Corpului Diplomatic, numeroși scriitori.

Oaspeții au fost primiți de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor, și de** Gheorghe Atanasiu, **director general adjunct al Radioteleviziunii Române.**

● **O TÎNĂRĂ** poetă favorabil comentată în presa din China este Fu Tianlin. Primul său volum intitulat : „Nctele proaspete" a fost publicat în 1981, iar după aceea, Fu Tianlin a apărut cu cicluri ample în cele mai multe dintre revistele literare din China. Un critic nota : „Poemele scrise de Fu Tianlin se aseamănă unei brize ușoare". Citîm un fragment din poemul „Mărul" : „Sînt un măr / Un măr frumos și roșu / Surîsul meu luminează chipurile copiilor / Bunătatea mea intră în inima bătrînilor / Eu potolesc foamea marinarilor de cursă lungă / Eu sting setea călătorilor prin deșert..."

● **UN INTERESANT** curent de pictură modernă s-a constituit în jurul Institutului de arte frumoase din Sichuan. Într-un articol semnat de Fan Pu și Shuo Qi sînt analizate o serie de lucrări expuse la Beijing, precum și unele care au fost prezentate la Salonul de primăvară de la Paris. Cei doi comentatori evidențiază : „Tinerii pictori care expun sînt absolvenți recenți ai Institutului de arte frumoase din Sichuan. Ei nu au, deci, o prea mare experiență a picturii. Înainte de a intra la institut, cei mai mulți dintre ei erau tineri cu o educație bună, trăind și muncind timp îndelungat la țară, în uzine sau în armată, unii dintre ei instalați în aceste profesii mai mult de șapte sau opt ani. În timpul studiilor la Institut, fiind foarte atașați profesiunii lor anterioare, ei nu uitau să se întoarcă adesea în locurile unde trăiseră și munciseră. Astfel au acumulat experiențe adînci din viața poporului, iar temele artistice le-au rămas legate de existența adevărată".

Dintre sute de catarge...

petru balc

Un fost coleg de liceu, Tiberiu Moisescu, azi doftor pre lîngă Oradea, mă sună într-o zi la telefon și-mi vorbește cu entuziasm despre un dascăl de la o școală din Aleșd... Trebuie să recunosc că prietenul meu e, în general, plinea lui Dumnezeu ! Așa că m-a cuprins frica : dacă-mi recomandă un poet care hm !... M-am consolat cu gîndul că doctorul Moisescu are acasă un vagon de cărți, că e la curent cu ce se scrie azi la noi...

După atîtea puncte puncte, am zis : să trimită manuscrisul... L-a trimis. Da, e vorba cu siguranță de un poet adevărat ! Mersi, domnule Moisescu ! Drum bun, Petru Balc !

Dumitru Radu Popescu

Prin zilele...

prea plinul trece și rămîne-un drum
o flacără-n aceeași grea dumbravă
cînd toamnele se retransformă-n fum
și frunzele pe suflet vor să cadă

mai ostenite aripi cîntă în văzduh
în ape se răsfrînge întreg cerul
se-ncarcă aerul cu nerostitul duh ;
noi trecem însă fără întrebări
mereu străini de propria-mpăcare
rămîne o fîntînă de tăceri
precum o aripă care-ar fi vrut să zboare

citesc aceleași pagini în priviri
(se-ntoarce zborul ars de nesfîrșire)
prin zilele pierdute-n luminări
zvicnește floarea ca o răstignire...

Chiar dacă

mă voi reașeza în ziua ce este nașterea mea
cu toate luminile
gustul ciudat al năucirii îl voi invoca

în fața oglinzilor mă voi așeza
și chiar dacă nu vrei să recunoști
te voi învinge, umbră a mea

Cîntecul verii

mîna am întins-o în semn de-ntrebare
rapsozii păreau urme de zeu
calea lactee căzuse în mare
sărutul în aer atîrna umed și greu

pornise prin dansul iederii cîntul
carul mare trecea fără grabă prin casă
înhămat la răscruci odată cu vîntul
semănam fire de iarbă pe un capăt de masă

călcam ca într-o nouă cetate știută
învia parcă timpul în inima mea
și-n ziua rămasă ca o albă cenușă
cîntecul verii, — trăia !

Întoarcere

aerul a plesnit de tăcere
zdrențele lui biciuie
obrajii de ploaie ai zării —
umbre în sîngele meu lăcrimînd

zeii de piatră ai imnului dorm ?

mă întorc...
în ferestre sînt cîntece stinse
nu e nimeni acasă
și sînt porțile ninse

Devalorizări

încărunțeau soldații de rînd și generalii de rînd
împuținat mă regăseam
soldații de rînd și generalii de rînd
cădeau ca frunzele pe cîmpul de luptă
doar femeia îndrăgostită rîdea
acoperind fîntînile cu văluri amare
mersul ei de cenușă — flori trecătoare,
plopi fulgerați

soldații îmbătrîneau, generalii răgușeau
trimițînd în neant ordinele lor obosite
și cădeau din înalturi stele ciuruite
colorîndu-se în sîngele încă-aburind,
ca un șarpe curgînd spre o aprigă mare

desculți pășeam pe suprafața luminii
și tălpile ni se aspreau,
frînturi de cîntec vibrau —
devalorizări pe retina bolnavă-a amurgului...

Poem pentru o frunză

„a început o nouă zi" — spun firele de iarbă,
vrăbiile, neostenite, ciripesc într-un limbaj neostenit
doar cimitirul s-a umplut de o liniște albă
cum numai în cimitire liniștile pot obosi

parcă morții s-ar fi trezit :
își spală ocum ochii obosiți de pămînt
își iau coasa pe umăr
și pleacă s-adune
iarba ciudată a fiarelor :
țigara li-i stinsă în colțul gurii

„tîrziu" — îmi spune frunza căzînd,
„scrie un poem despre mine :
am pornit în această întindere"...

vînturi ucigașe bat timpla căruntă
aproape de sîngele meu
precum frunza pornită
să dezlege taina pămîntului, singură.

Bacoviană

Peste trandafirul năucit
în oraș începuse să plouă
cu clipe blonde și muzică „beat"

tăcut încărunțeam la colțul străzilor
lîngă cei patru duzi ai lorzilor

în oraș începuse să plouă banal
ritm unduit la mesele unui local :
„plouă în jos, plouă în jos, tihnit"

trandafiri năuciți, ringuri de dans,
ochii tăi și banalul avans
cu clipe blonde și muzică „beat"...

bogdan răileanu

Făcînd cunoștință, nu demult, cu percutantele (deopotrivă, în plan afectiv dar și cerebral) **hai-kaiuri** ale bucovineanului Bogdan Răileanu (reputatul medic „acupuncturist" de la Băile Herculane), am avut încă o dată revelația adevărului cuprins în formularea cu valoare de mare loc comun a lui Ortega Y Gasset, potrivit căreia „metafora este mai mult decît un mijloc de expresie ; ea este un mijloc esențial al cunoașterii". Într-adevăr, citim și — mai ales ! — recitim „terținele" de mai jos și constatăm cu mirată plăcere că dificila (prin exigențele ei de virtuozitate intrinsecă) „formulă" cultivată de Bogdan Răileanu „răspunde" în chip ideal „comenzii" a ceea ce marele nostru profesor Tudor Vianu, comentîndu-l pe Ortega Y Gasset însuși (în **Problemele metaforei,** subcapitolul **Funcțiunea filozofică a metaforei)** numea „metafora conștiinței **ca vas,** în care ideile alcătuiesc un conținut", definită prin contrast cu „metafora conștiinței **ca o tablă,** pe care se înscriu impresiile". Într-o vreme în care (pseudo)-metafora (pseudo)insolită se răsfață adesea cu nestăvilită impudoare, metaforele de o austeritate cu adevărat insolită (fiindcă sînt efectiv „funcționale") „lucrate" cu cert har de Bogdan Răileanu merită deplina noastră încredere.

Nicolae Ciobanu

Memorie

Pașii mei pierduți
Zăpadă înghețată
Amprente'n cristal

Pe scara Richter

Spre entropie
Terestră și cenușie
Zvicnește scoarța

Punct de topire

sculptorului C. Lucaci

Spațiu impietrit
Fugare lumini se sbat
În cuști de oțel

Perpetuum mobile

lui Șt. Domașnea

Leu în vitrină
Visind schițează mereu
Un dans cu temă

Metafizică

lui Tibi Răibuleț

Shiva și Vișhnu
Ingeri dansînd pe un ac
Releu infinit

Circuit vicios

Capodoperă
E zidul ce-l închidem
Dar cum vom ieși ?

Uniformitate

Minți în cadență
Albastra terâ poartă
Ciuperca morții

Camelot

Cetăți crenelate contururi prind
Armurile sufletului în vis se destramă
Inimi cromate umane devin

Stabilitate

Tsunami aspru mingiie plaja
Insulelor vălurite în soare răsare
Ancoră e-a cireșului floare

„Bing-bang"

lui Adrian Păunescu

Pendul uriaș
Oscilează o lume
Înspre infinit

Etica atomică

Atom impărțind
Dezintegrate lumi
Semantic murim

Feminina I

Foliculină
Joc, umbră și lumină
În muselină

Feminina II

Rotunde cercuri
Spirale infinite
Triunghiul întors

Feminina III

Ondulație
Simțim polaritatea
Trecea o fată

Feminina IV

Cascadă caldă
În căușul palmelor
Revarsă-ți părul

Feminina V

Ești o povară
Antigravitațională
Senzație pură

Ecologică

Toți arborii pămîntului ne fac
De milenii respirație gură la gură
În stil Bidermayer putem muri

Demografie

Rotative secrete adună
Semnele infinitei coloane
ce-și spune om
Din universul ce fuge spre roșu

Aceleași flori, același soare

Urmare din pag. 1

Tineri și mai puțin tineri — erau la cositul finului. Îmi amintesc de Géza Lukács care lucrează ca dulgher în Dămăcușeni, dar își petrecea concediul de vară în comuna natală, la cosit, ducîndu-l zilnic și pe tatăl său, János bácsi, pensionar-C.A.P., cu arătoasa lui Dacia 1 300, la fînaț. Îmi amintesc de uimirea mea cînd, văzînd la tot pasul pe coline, pe pășunile montane, în umbra căpițelor de fîn asemenea „căluți" de 54 de cai-putere, cît p-aci să-mi pun întrebarea : oare mă aflu „la țară" sau pe Bulevardul Magheru din București, să zicem. Decorul era, totuși, diferit : aici aveam în plus minunatele edificii — acolo aveam minunații munți și aerul neîntinat al satului de munte.

Tînăra primăriță a comunei, Rozalia Kecseti, mi-a explicat atunci zîmbind și foarte firesc, cum că acești oameni — și mai tineri și mai virstnici — sînt bine retribuiți pentru munca lor în C.A.P., au contractat bovine, ovine, porcine, au cai, viței și, ca buni gospodari, se gîndesc și la hrana de iernat a vitelor, că Daciile înseamnă pentru ei o considerabilă economie de timp — și-au putut permite oamenii, de ce să nu le fi cumpărat —, iată că, în comună, la ora actuală sînt înregistrate aproape 100 de autoturisme proprietate personală, și că sînt mai ales de culoare roșie ? Mă rog, asta e preferința la ei, așa e la modă.

Mai „e la modă" — m-am convins foarte curînd în această comună — televizorul, aparatul de radio, casetofonul chiar, „se poartă" baia cu cadă mare, casa nouă — a mai rămas una veche, în paragină și părăsită, poate tocmai pentru a aminti de cum erau ele, casele, deobicei prin părțile locului cîndva și de a evidenția în plus contrastul dintre o cocioabă și o gospodărie înfloritoare de astăzi....

Odinioară vise irealizabile — astăzi realități sub soarele socialismului în România.

Pentru muncă egală — retribuție egală.

Pentru vise și strădanii identice — realități identice.

Pentru sentimente identice de frăție, prietenie, dragoste de patrie — generozitatea acestei minunate patrii comune de a te simți egal și frate, indiferent de naționalitate.

Pentru unitatea de nezdruncinat în jurul Partidului Comunist Român — forța partidului de a-ți da încredere, convingere, idealuri, putere de a înfăptui tot ce duce înainte, spre noi culmi de civilizație destinul fiecărui cetățean român, maghiar, german sau de altă naționalitate, destinul întregii noastre țări, a întregului popor.

Mă aplec să mîngîi un fir de iarbă.

Mă înalț să mîngîi o floare de cais.

Mă mîngîie o rază strălucitoare de soare.

Mă gîndesc că un fir de iarbă identic răsare la Dănești, la Tîrgu-Mureș, la Iași, în Maramureș... O floare de cais identică își desface petalele de mătase... O rază identică de soare mîngîie frunți și inimi...

Aceleași flori înfloresc pentru toți fiii acestei mame neasemuit de frumoase și generoase — România —, același soare încălzește douăzecișidouă de milioane de inimi și mîini înfrățite într-o singură voință și un singur ideal : o Românie din ce în ce mai frumoasă, mai bogată — pace în lume !

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XI)

Alți „poeți de duminică"

Lirica lui G. Tomaziu e de aceeași inconsistență, bizară și trivială : „Am fost cu tine o noapte / pe subt podeaua lumii / Sgîndăream cu libărcile / udele fibre de lemn în întuneric / sau ne încleiam în răni necrozate /.../ pașii de deasupra noastră / nu făceau decît să ne facă / să ne surpăm și mai mult / paralizați de teribila inteligență a membrelor" („Limite". 16/iulie 1974). Fără pic de talent sînt producțiile, de felul deplinului nonsens, emise de Horațiu Rădulescu, „desenatorul" unor „absside" (Limite", 16 iulie 1974) ; „Absida : inefabila dragoste ce-o dăruisem / se cîștiga în iubire /. celest infinit / pe-acant de / inimi / arzinde ; / un dor sprijinit / în neant, vrea să se mire". Un „Leagăn abiselor" („Limite" 19/1975) divulgă o mentalitate vulgară : „ideea cerne lumini prin soarele adormit / căci trupului nu i s-a tăiat craca de sub picioare / nici cu o melodie prăbușită". Un galimatias e și poezia Elenei Cosmopol, plină de neologisme nepotrivite care dau o senzație de prețiozitate vidă : „Sufletele mandarine / Porneau în piraterii / Pe harta de adevăruri înjunghiate / Argуția îndreptată contra lebedei albe / Venea ca o inundație aleatorie / A ghețarului de venin / Din epoca algonchiană / Ori din cuaternar / Ori din terțiar / ori..."

Prețiozitatea neologistică, ascunzînd, în fond, un imens pustiu literar, nu e, totuși, cea mai îzbitoare formă de bizarerie fără viitor estetic. Cei care vor să mimeze cultura o fac nu doar prin asocieri absurde de cuvinte care se resping ci și prin aluzii care, în ochii ignoranților, pot da impresia de erudiție. Acest **culturalism de autodidact** e însoțit, în majoritatea zdrobitoare a cazurilor, de o lipsă totală de gust literar, precum în aceste, cum să le zic ?, „versuri" de N. Novac („Limite", 21/martie 1976) : „Cînd l-au așezat în groapă / îl puneau direct în cer / acolo unde albastrul / nu-și pierde niciodată culoarea / unde stelele lucesc mereu / și unde Dumnezeu se odihnește / cu barba-n mînă făcută pumn / și cotul brațului pe genunchi / ca „Ginditorul" lui Rodin".

Interesant e că o asemenea poezie aci epigonică, aci ilogică, provenind de la inși fără nici un talent și care își mimează niște sentimente artificiale, lasă citeodată să se audă și cîteva accente sufletești adevărate, de o tristețe pustiitoare, derivate în totalitate din condiția dezrădăcinatului. Chiar lipsite de semnificație estetică aceste **plîngeri de exilat** spun sub raportul moral cît se poate de mult și nu este exagerat să se vadă în acestea singura originalitate continutistică, de altfel fatală, a unei asemenea poezii. O lirică tombală, carcerală, e aceea a lui Paul Barbăneagră : „Iată-mă zălog în inima acestei vorbe / Ca'n frigul unei temnițe / Prin ziduri, trece apă vie, tăcerea / Icoane se leagănă. / În jur, cerul, fiecare zid alt cer / Aduceri aminte aburesc seninul dintre nori / Îngropați sub limba vie a muțeniei / La fereastră priveghem secătuirea", („Limite", 10/ aug. 1972). Nicolae Petra cultivă și el (.Limite", 16/iulie 1974) aceleași disperări: „Am învățat să ne uităm în umbre / să spunem că nu e nimic / și totul pierdut în vremile fără semne". Într-o „Înfiorătoare" („Limite", 12/iulie 1973) tot N. Petra dezvăluia, cam confuz, o asemănătoare spaimă a lipsei de identitate, în fond sinceră și „înfiorătoare" : „Un suflu ce s-a jucat de-a vremea și de-a locul / Un fel de ne'nțeles. Nu poate fi altfel / decît un joc de-ascunselea cu el însuși / ceva ce nu vrea să fie știind că este / și ceea ce naște lucruri ce cred că sunt fără să fie/".

Condiția rătăcitului s-a depus consistent și în poezia lui Vladimir Angelescu („Limite", 14/dec. 1973) : „În orașul în care am venit numai de ieri / străzile vin de oriunde și pleacă nicăieri". Poezii triste de emigrant produce și Constantin Petru : „Și ploaia de vară / Luciul ud al iernii / Boiul primăverii / Zadarnice încercări, să mă-nvețe. De ce ? / În veșnica toamnă / Se-nfioară spinul sălbatec al dorului / și răsună pasul sec al uritului". Din producțiunile aberante ale unei Magdalena Constantinescu (autoare îndeajuns de frecvent promovată de „grupul verificat") iese citeodată și o astfel de sinceră destăinuire a depeizării : „simburii cărnii cad peste domuri / aerul umed cutremuri cînd vii / acolo unde nu mai am casă".

Citeodată, un astfel de amator voind să exprime grozave imagini nu face decît să ne amuze, precum Dan Șerban, cu parabola burlescă a „Dogmei" („Limite", 12/iulie 1973), ținînd într-o mînă un topor și în alta — un clește : „Gîndurile rupte de vis și rupte de real. Erau concentric așezate, desfăcute și în mijloc trona Dogma. Era îmbrăcată în alb și într-o mînă un topor, iar în cealaltă un clește".

Sumbre, cimiteriale, sînt și producțiile altora : un **sentiment al eșecului definitiv** iese de pretutindeni alegîndu-se, involuntar, ca untdelemnul din apă. Ceea ce izbește la majoritatea acestor diletanți e, la o cît de repede ochire, creația puțină și întîmplătoare ; cu cîteva excepții ei apar o dată sau de două ori cu poezii și apoi dispar definitiv în anonimatul pe care l-au sfîșiat o singură clipă. Cu greu ar putea fi denumiți, fie și din necesități de ordin descriptiv, „autori", ei scriu din întîmplare și sînt promovați, cum am observat, exclusiv din necesități de ordin statistic, spre a umfla artificial numărul celor care, în realitate, sînt foarte puțini. Alături de Magdalena Constantinescu, „poetă" fără nici un interes, am putea număra doar încă doi autori pe a căror operă „Europa liberă" jură pe deplin : valoarea lor este și aceasta apropiată de nul. Un Ion Pârvulescu, recomandat de V. Ierunca în chip de „Ezra Pound român" (?), autor de studii de strategie militară (unul apărut în revista „Combat", 3 ianuarie 1974, cu, evident, conținut provocator) nu e decît la nivelul unui agramat : „hultanu spintecat dînd cu ficații în sefizoate, și-a lui cea / ia ce mai bate ăștia, pe tobele înmuiate / Mînă Mică din pricopseală orbiră ce mai întoarce bățu — /înaintează Ragnarö K, ce din recile nisipuri s-aridică ; / și noi rămași pe-acilea, / tot aprinzînd la veștejeli / nădăjduind că-n vis o să ne-arate drumu ; care nici mai e / de n-am tăia o fică nu mai Răzbim la Milă / că stavila cea vie s-au despărțit de sine, că s-a surpat Cuvîntu".

Nici Angela Croitoru, recomandată cu țipete, în „Cahiers de l'Est" ca fiind o poetă română de toată isprava nu depășește valoarea unei creații de carnet, bune de aruncat, esteticește, la coș : aceeași lirică sumbră, încruntată și prozaică, vorbind într-o limbă imposibilă : „monștrii plodiți de întuneric", „despodobit", „visele desănțate ale întunericului". Mai mult decît astfel de modeste asocieri întîmplătoare de cuvinte, din care citez selectiv, nu se poate detecta nimic : „Te caut în sărbătoarea sufletului / te găsesc în sărbătoarea sufletului / simbure, sămînță pe care m-am clădit („Limite", 14/ dec. 1973) : „virtualul se consumă ! în chipurile fără număr ale cosmarului („Limite", 13/oct. 1973) : „Ochii, biete organe de cîrtiță i se închid ferindu-se / Dar ființa se umple / de o infuză lumină /" („Limite", 1975).

Jalnica poezie a unor asemenea diletanți, pe care „grupul celor nouă" îi promovează, birocratic, în lipsă de altceva mai bun nu ajunge cu nici un chip să schițeze măcar o iluzie de literatură adevărată. Ei nu ar putea forma nici măcar un mic cenaclu literar, dintre acelea cum, la noi, sînt cu miile ; aceasta e, pe scurt, „poezia" lor. Dar, „proza" și „critica" acestei „literaturi" inexistente ? Proza este, așa cum vom vedea„ absentă, iar critica se face după ureche.

Artur Silvestri

mapamond

nenad espec

MODELUL TATĂLUI MEU

Mamă doamne, toți sînt în picioare, și prietenul meu Branco (acei ochi umezi, rotunzi de ciine păzitor credincios, ochi de trompetist de culoare din orchestrele de jaz), în timp ce mutra întunecată a portarului se întinde între barele porții, ca o pisică neagră între ferestre. Mulțimea de spectatori începu să urle ca un singur om cu mii de voci gol, gol, sparse liniștea, gooool, în schimb, mutra aceea zăcea pe jos, în iarbă, se zvircolea în plasă cu mingea în brațe. Goooooool ! Mirosul trupurilor relaxate, emoționate nu-mi produce dezgust, nu mă deranjează nici duhoarea de bere sau alcool cu care este asezonată fiecare a treia gură deschisă din jurul nostru. Zboară ca niște megafoane așezate într-o mare aglomerație, înainte ca ultimul strigăt să se fi cufundat în balta de liniște, de așteptare... De cînd sînt în concediu medical (acidul chimic și praful de plumb au făcut din mine un om care are prea mult timp liber), Branco, grijuliu și artăgos asemenea unei cloști bătrîne, mă ia cu el zile întregi, în aceste locuri, unde te poți vintura după bunul plac, ori acolo, unde, apoi se mănîncă din belșug, pe cinste. Branco este parcă făcut să poarte de grijă sănătății mele sufletești, să mă ajute să-mi duc pe umeri și propriu-mi cap, dacă cumva acesta s-a îngreunat sau este cît de cît fără chef. Vai de mine și de mine, și-a băgat în cap să mă ferească de aversele neprevăzute ale primăverii : de o întîmplătoare congestie pulmonară fatală.

— Ce zici — rînjește satisfăcut Branco — n-ar fi fost oare păcat să fi scăpat acest gol ?

— Aha — zic eu — trebuie să recunoaștem, un gol și jumătate.

Branco mă corectează : — Adevărată artă...

Dar Branco nu știe că medicii mi-au prescris ca la întoarcerea de la lucru să schimb neapărat noul linotip de tip „Gutenberg" cu legătoria.

LILIA DE LA LEGĂTORIE : PLIMBAREA CU BĂTRÎNUL MEȘTER

Cum mă și așteptam, la Lilia ușa era descuiată — se deschide printr-o ușoară atingere. Albul picioarelor și al stomacului Liliei, mai alb decît așternutul, pernele în lumina de după-amiază, îmi aminti iarăși că el există tocmai în această frumoasă culoare a pielii, că se regăsește în întregime în acele adumbriri încă neofilite, voluptoase, neobrăzate din partea interioară a șoldurilor (Tant-Nevenca a avut dreptate : sînt aceleași Petar Romanici, mă aflu în pielea lui, singele lui, și în cele din urmă simt ca și el...) Totuși nu dorii această femeie tînără care n-are noroc la bărbați, niște lăudăroși și fluturatici ; toate dragostele ei nenorocite, năpădite, de promisiuni neîmplinite și de jumătăți de pasiuni, au făcut-o pe Lilia și mai credulă. Lilia dormea sau se prefăcea că doarme, respirînd cu destulă greutate din cauza unei zăpușeli nesănătoase de primăvară, cu toate că perdeaua de la fereastră se umfla încet, dar regulat în liniștea stătută de chihlimbar ; de parcă, din partea cealaltă a ferestrei, sufla direct în cameră o gură fierbinte și uriașă...

— Tu ești, Tiho ? — se auzi din spate un glas somnolent, alterat de tutun. — Hei, băiatule, te-am așteptat, vreau. — Vino ! Vino, dacă nu te-ai săturat de... ta.

La ieșirea din locuința Liliei, am văzut cum în posomoritul amurg artificial, la capătul coridorului, un om ceva mai în vîrstă motăia îmbrăcat pe vasul closetului din spatele ușii întredeschise cu vopseaua maro scorojită — ținînd o sticlă de băutură într-una din palmele-i palide și cu obrazul în cealaltă. Pășesc destul de repede, mă străduiesc să nu mă mai gîndesc la toate cuvintele acelea de după meci, ale lui Branco, dar cu cît mă opun mai mult înțelesului lor, cu atît ele devin tot mai clare. Le aud în urechi. Nu știu dacă între timp am schimbat direcția, fiindcă mă trezesc într-o curte umbroasă, în ea săr peste băltoacele de apă de ploaie ; aici miroase a lemnărie mîncată de carii, a mucegai, a saltele uzate, a frunze din vara sfinților arhangheli de anul trecut. Apoi : într-o cămăruță de subsol, slab luminată, înconjur masa pentru a-i vedea fața meșterului Mladen, la care el încetă să mai înbăleze cojița de piine. Și tot ce se va întîmpla în continuare va semăna cu regula unui joc fără nici o frîntură de sens : bătrînul meșter mă salută cu o scurtă zvicnire a capului, lăsă pe genunchi o bucată de scîndură scrijelată, pe ea împrăștie un pumn de litere vechi de lemn (cu care nu mai lucrează nici o tipografie) și abia cînd părul din creștet îi căzu pe față, mi s-a părut pentru o clipă că prin intermediul acestor litere, prin cuvintele schiloade, ininteligibile, acest om a vrut parcă să-mi comunice ceva deosebit ; să-mi încredințeze ceva. Degetele nu l-au ascultat și el își trase brusc mîinile din această bizară afacere. Literele i-au căzut ploaie, s-au îngrămădit în poala meșterului Mladen ca într-o pilnie. El gemu, uitîndu-se la mîinile sale, la degetele scurte, răsfirate, care au devenit rigide și, nepu-

Augustin Costinescu : „Florăreasă"

tincioasă în semn, parcă, de molcomă mînie și indignare, lasă marginile buzelor să-i atîrne fără putere. Se apucă din nou să-și molfăie în gura mută și știrbă cojița sa tare, rămînînd cu ochii pironiți, peste umărul meu, la fereastra îngustă prin care se strecura o lumină indirectă, mucegăită. Cînd m-am întors, din coridor mă priveau niște ochi de care nu eram sigur că m-au văzut, că au observat ceva — niște ochi aspri și pe jumătate orbi, de bizuință : zilele petrecute cu meșterul Mladen la pupitrul de cules din mica tipografie, amintirile, orele de învățătură, ecourile mișcărilor mecanice, toate se îmbulzîră în întîmpinarea mea, așa cum scările se îmbulzesc spre omul care se rostogolește pe ele... Afară, însă, mă privesc pe mine însumi cu ochii Sabinei, neîncrezător.

(Cerul este în continuare senin, aproape albastru : de parcă apa din pahar s-ar fi amestecat cu puțină mastică.)

Îmi închipui că Sabina, împinsă de trecătorii grăbiți, s-a oprit pe trecerea de pietoni de la Poștă, s-a întors încet — pentru ea sînt iarăși un tînăr cu față de haimana — ca printr-o înțelegere a ghiduilor și mișcărilor noastre, m-am oprit, de asemenea, și eu, am încremenit pe loc : ca și cum cineva ar urma, nici mai mult, nici mai puțin, să mă fotografieze pe dată. Atunci Sabina trecu pe cealaltă parte a străzii, nu se opri la pod ; nu a mai putut să reziste (o urmăresc în continuare în gînd) avea chef să meargă la prietena sa, mai mult la ea decît la această gustare de după-amiază. Și deși n-o recunoștea nici față de sine însăși, Sabina era extenuată de privirile tînărului (adică : ale mele), de tropotul pașilor stăruitori de pe asfaltul strălucitor, spălat de ploaie, istovită întocmai ca o femeie care se dedă viciului într-ascuns. Trebuie să se ia, însă, în considerație că ea este un caracter tare, încercat în ale tenacității — nu a spus încă nimănui de necazul ei, de iscoada cu ochi repezi, nici chiar Dianei (să zicem că așa se numește acea văduvă), față de care numai are de mult secrete bine păstrate, de care să se rușineze... O văd în fața ochilor spiritului : după ce a sunat la ușa prietenei sale, va fi obligată, ca întotdeauna, să aștepte un minut bun, pentru ca prin crăpătura dintre ușa cu lanț și canatul ei să se ivească fața suspicioasă a călugărițel ; Diana iese rar afară din locuința sa, are un ten alb cu o rețea subțire de vinișoare vinețîi pe obraji (să zicem că așa este), din cauza acestui alb ochii ei căprui sînt mai adînci și mai închiși la culoare, cu o strălucire ce îi face severi, înțelepți și suspicioși.

Pe canapeaua roasă din bucătărie (acesta este locul ei), Sabina va fi ispitită de dorința de a-i încredința vechii sale prietene cum că există cu adevărat un însoțitor, încăpățînat, inoportun. Este adusă la disperare de perseverența lui, nu-i este limpede ce vrea de la o femeie între două virste, dar începe să se simtă stoarsă de aceste priviri ce s-au oprit în ceafa ei, aici au și înghețat... „Vrei o cafea, Sabina ?" o va întreba stăpîna casei, scăpînd-o, pentru un moment, de toate aceste ginduri, de întrebările fără răspuns. Dînsa se va mira că pieptul cărnos al Dianei este și mai jos, parcă mai lăsat (nu reușesc să mi-o închipui altfel) în timp ce mîinile-i sfidează timpul — mîini feciorelnice, vioaie și fără viciu, care au refuzat să îmbătrînească. „Vrei ceva de băut ? O tescovină ?" o va întreba iarăși văduva și ceva mai puternic decît voința Sabinei o va îndupleca pe aceasta să-i povestească Dianei cum că a început să-i fie teamă de-a binelea că slăbănogul în vindiac maro de scai și în blugi n-o s-o mai lase în pace niciodată. S-a lipit de mine — a vrut să spună ea cu voce tare ceea ce gîndea de zile întregi, ceea ce își șoptea în barbă —, aproape să nu-ți crezi ochilor, de parcă ar fi propria-mi umbră... Diana a fost obligată să asculte tot necazul ei, de-a fir-a-păr și faptul că ieri s-a surprins pe sine însăși că trage cu ochiu la cei de pe stradă, de după perdeaua de la fereastră, ascunsă, dar atît de emoționată, cu inima la git, că întoarce capul pe stradă, ziua-n amiaza mare, căutînd în spate ochii aceia vioi, ironici ai lui Petar, — sînt cu adevărat leit ochii lui, de parcă i-ar fi fost furați ; și a ajuns pînă într-acolo încît de cîteva dimineți se trezește cu gîndul la dublura firavă cu picioare de cocostîrc, a lui Petar ; îl numi în sine „copoiul meu". I-ar fi plăcut să știe ce va fi dacă se va obișnui cu el, dacă se va împăca cu această urmărire.

Poate că de aceea ea scormonește prea mult prin amintirile din această ultimă săptămînă ; de asemenea, poate că este doar un subterfugiu al creierului ei, al simțurilor ei extenuate de aerul primăverii și de aceste zile ce au devenit mai lungi, mai îmbătătoare.

IATĂ-MĂ ȘI ÎN ROL DE SPĂRGĂTOR

Nu m-aș fi așteptat chiar azi la așa ceva de la propria mea persoană, atîta curaj, atîta hotărîre pentru ca lucrul să fie dus la bun sfîrșit, m-am privit mereu cu alți ochi mai severi. A trebuit doar să strîng din dinți, restul a fost ușor și simplu, n-am șovăit nici chiar atunci cînd drumul mi-a fost tăiat de o pisică leneșă, roșcată, cu coada bearcă. Mustăciosul gras și măsliniu de la volanul fiatului nu catadicsi nici să-și ridice ochii din ziarul său sportiv, desfăcut dezordonat pe volan ; poate că e semn bun, mă gîndii eu. Mă furișai în căsoiul cenușiu din colțul străzii Strossmeyer și, dînd tîrcoale ușii de la parter, urcai cu pași ușori la locuința Sabinei : ca parte a propriului corp, mîna-mi pipăi mașinal clanța ușii.

Speriat, mi-am întors privirea peste umăr, chiar pe prag — cineva își tira picioarele bătrînește exact deasupra capului meu. În momentul în care îmi spuneam în sinea mea că nu e meritul Sabinei faptul că e invitată fără întrerupere în acele locuri, unde figurile umane, indiferent de vîrstă, se foiesc ca în gară ; și unde se poate bea și ciuguli cîte ceva doar în picioare. Am ridicat perdeaua de la fereastră : de unde să încep ?... În ceea ce o privește pe Sabina, probabil că ea se ducea la aceste adunări cu dorința de a privi lumea pe săturate, de a uita, de a-și clăti singurătatea liniștită și fără griji — cam așa ceva —, de a întîlni poate, pe vreunul din acei oameni care au aparținut timpului ei (și timpului pictorului Romaniei). Dacă își mai aduceau încă aminte de ea acolo și o revedeau cu plăcere — era, înainte de toate, acțiunea întîrziată a celor două pinze în ulei : de ani de zile, Sabina le păstra în alt loc și le ascundea cu viclenie de orice curiozitate aprigă...

(Continuare în numărul viitor)

CHINA '82 (XI)

SHANGAI PE BICICLETĂ

Recitesc cu o voluptate încercată doar la confruntarea marilor opere literare cu mediul care le-a inspirat „Condiția umană" de Malraux. Aici, la Shanghai, privind de la etajul al doisprezecelea, prin fereastra care dă spre canalul Huangpu, la metropola Chinei moderne, eroii cărții lui Malraux — Tchen, Kio, Katow, bătrînul Gisors îmi apar mai puțin ca niște ficțiuni literare. Respir aerul lor, privesc cu ochii lor panorama cenușie a orașului occidental din Extremul Orient, încercînd să le pătrund gîndurile, întrebîndu-mă ce ar fi devenit ei dacă ar fi trăit pînă azi? La un moment dat, Kio îi spune călăului său că demnitatea este contrariul umilinței. Găsesc în asta un răspuns plauzibil la un lucru care mă frămîntă. Îmi zic că oamenii aceștia pot fi cuprinși uneori de melancolia dezarmantă a orientalului, dar întotdeauna, la cele mai negre munci, în executarea celor mai dificile sarcini, nu-și pierd demnitatea. Asta pentru că nu îi mai umilește nimeni, sau poate că au trecut dincolo de hotarul umilinței și nimic nu îi mai poate atinge...

Plouă mărunt la Shanghai. Ploaie orientală, răbdătoare ca puterea de îndurare a oamenilor, ploaie care se va istovi însă și va lăsa din nou cerul limpede. Dar plouă, plouă mereu, și platanii cu trunchiurile lor pieptd, despuiete, fac o baie rece, iar ficușii cu frunzele ca niște lopeți lucioase sclipesc în clorofila lor cărnoasă. Plouă, și sute de mii de oameni pe biciclete au îmbrăcat pelerine cenușii de plastic, cu capișoane țuguiate — ca în țara lui Oblio —, cu mîneci prelungindu-li-se peste pumnii care strîng ghidoanele, lăsînd în urma lor de minuscule pagode călătoare dîre de apă tulbure. Cerul Shanghaiului este poluat, deoarece patru mii de fabrici și uzine emană în văzduh gaze și fum, iar pe marea arteră fluvială care leagă gigantica metropolă de poarta maritimă oferită de Yanghtze sute și mii de vapoare plutesc într-un neostoit trafic naval.

Marile orașe mă atrag irezistibil, și, totodată, mă resping, amintindu-mi că dincolo de aglomerările lor, dincolo de defileele pe care străzile le taie printre blocurile de beton cenușiu există și spații deschise, și cîmpii verzi, și dealuri, și munți, și un strop de natură, atîta cîtă a mai putut rămîne necuprinsă în tentaculara îmbrățișare a urbelor-gigant. Megalopolișul Shanghai, cu suburbiile sale are o populație de aproape douăsprezece milioane de locuitori, 7 149 de întreprinderi, 34 000 de magazine, iar portul întins de-a lungul a unsprezece kilometri de dane și docuri înregistrează un fret anual de 84 de milioane de tone. Un oraș dezvoltat „exploziv", cunoscînd o expansiune din ce în ce mai accelerată, care și-a avut „startul" după „războiul opiului" din 1840, pentru ca numai după o sută de ani să intre în agonie, să lase impresia unui oraș condamnat, dar salvarea și însănătoșirea lui să-i fie aduse de revoluție, și de marile și structuralele transformări din ultimii 34 de ani.

Am în față cartea unui reporter francez, Marius Magnien, scrisă în China, în 1950. Fostul oraș al „enigmelor orientului", „orașul păcatelor", orașul descris de Egon Erwin Kisch ca pierzania lumii orientale, se ducea în amintire. Pe atunci populația lui era mai puțin de jumătate din cea de astăzi. Un oraș artificial, în ciuda zgîrie-norilor lui transplantați parcă din lumea aflată pe celălalt țărm al Pacificului, un oraș aparut acolo unde natura, prin configurația ei, sfida implantarea vreunei mari metropole, de aceea așezarea a primit numele de „Shanghai", ceea ce, în chineză, înseamnă „orașul de pe mare". În realitate, marea este departe și se vede nici atunci cînd apele Huangpu-ului se amestecă cu cele ale lui Yangtze Kiang — artera fluvială a Chinei estice. Dar Shanghaiul trebuia să simbolizeze triumful Occidentului asupra Orientului, „monumentul" asiatic al civilizației apusene, sfidarea sfidărilor, negarea neputinței, demonstrația posibilului acolo unde totul părea să conteste viabilitatea unei așezări de o asemenea anvergură. „Nanking Road", „Broadway Mansion", nume faimoase, totul trebuind să fie „biggest in the World", „American Concession", „English Concession", „French Concession" — și firma aceea de la poarta lumilor : „Intrarea chinezilor și a ciinilor strict interzisă!". În concesiunea franceză din „Settlement international" existau bulevarde „rezervate", denumite ca la Paris : „Avenue Joffre", „Avenue Foch", poliție proprie, ciini-lupi... Dincolo, furnicarul chinez, joncile-locuințe de pe Soutcheu Creek, barcă lîngă barcă, mulțime larvară plutind pe o apă miloasă, slinoasă, fetidă, pestilențială... Shanghaiul era poarta Occidentului în Imperiul Celest, cu peste un milion

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

de muncitori, din care aproape jumătate lucrau numai în industria textilă. 34 000 de docheri și nici o macara în port... Spinările hamalilor costau mai ieftin. 126 000 de „kuli", picioare rotind pedalele tricicletelor-trăsuri, birjari, sacagii, camionagii, atelaje umane cu ochii ieșiți din orbite de atîta efort, înhămate la hulubele harabalelor pe două roți...

Și totuși, Shanghaiul era inima industrială a Chinei, cu sute de fabrici concentrate în cartierul Chapei, unde, cele aparținînd patronilor englezi erau păzite de skiksi indieni, aduși din colonia de pe Gange, cu turbane și costume kaki, cu bărbi negre, frezate, scrutînd orice mișcare cu ochi de cerberi insolenți. Acolo, la Chapei, evoluau eroii lui Malraux din „Condiția umană". Mă întreb de ce oare această carte nu și-a cucerit popularitatea meritată în China contemporană? Să se datoreze asta doar reprosului — în parte justificat —, adresat scriitorului, care ar fi pus „prea multă" imaginație în paginile romanului său? Va trebui să caut prin colecțiile mele de reviste relatările lui Malraux după ultimul său drum făcut în China cu puțini ani înainte de a muri, pentru a încerca să-mi explic ceea ce, în mod sigur, a căutat și el să-și explice...

În Occident, lupta revoluționarilor chinezi, sacrificiul, abnegația lor, acel „cheguevarism avant la lettre" au reușit, datorită romanului lui André Malraux să fie mai cunoscute de către iubitorii de literatură, mai bine decît din tot ce puteau oferi ca tablou al unei epoci cărțile oficiale de mai tîrziu. Unde sînt Tchen, Katow, Kio, bătrînul Grisors? O siluetă voinică trece pe lîngă mine, strecurîndu-se cu greu prin furnicarul uman, peste care se cerne neostoita ploaia unui decembrie meridional. N-a fost decît o iluzie... Singura certitudine rămîne ploaia și furnicarul velocipedic...

S-au dus în uitare firmele străine care transformaseră „orașul de pe mare" într-o inepuizabilă mină de aur pentru seifurile din City, din Wall Street și din Paris : „American Company of Energie", „American Telephone Company", „La Compagnie française des tramways", „engleza" de ape, de gaz, maritima engleză... Băncile de zece etaje, băncile de douăzeci de etaje, băncile de treizeci de etaje... Acum, revista „Beijing information" inserează într-un număr de-al ei un reportaj intitulat : „Shanghai — avangarda noului Mare Marș". Peste patru milioane de muncitori, 330 000 de oameni de știință și tehnicieni de înaltă calificare, o optime din totalitatea producției industriale a Chinei anului 1980, o șeptime din întreaga valoare a exportului chinez, o șesime din deverul financiar al țării, 45 la sută din totalitatea produselor industriale destinate consumului intern, un venit pe cap de locuitor de șase ori mai mare decît media obținută pe țară. Shanghaiul dă de peste zece ori mai mult oțel decît în 1949, de 27 de ori mai multe laminate, de 24 de ori mai multe mașiniunelte, de aproape trei ori mai multe țesături de bumbac, de 502 ori mai multe mașini de cusut și de 854 de ori mai multe... biciclete.

Kio, dacă n-ar fi murit, spunînd că demnitatea este contrariul umilinței, s-ar fi plimbat pe bicicletă, sau poate că s-ar fi dus la „Casa lumii" — super-cazinoul deschis de Kisch, devenit astăzi super-club muncitoresc, în care se dau spectacole simultan în șapte săli, se joacă șah și „dame chinezești", se face gimnastică și se bea ceai de jasmin din căni de porțelan cu capace pe măsura lor, pentru ca aroma licoarei să rămînă captivă și doar nările și glandele gustative ale „înrăiților" băutori să se bucure de ea. Plouă. Și nu-l găsesc pe Kio...

● **CĂRȚILE** de istorie sînt oarecum la modă în ultimul sezon pe piața anglo-saxonă. Una dintre cele mai importante lucrări a fost dedicată de James M. McPherson războiului civil și reconstrucției în istoria Statelor Unite. Titlul „Încercarea prin foc" este semnificativ pentru tonul cărții. Un recenzent notează : „În istoria sa dedicată războiului civil, profesorul McPherson a realizat ceea ce poți fi tentat să consideri că este un miracol. El se întoarce la 1800 pentru a explica condițiile sociale, politice și economice care au condus la război, trece în revistă manevrele subtile civile și militare, ale războiului, continuînd prin ghemul de interese și influențe care au făcut ca reconstrucția și avansul cauzei negrilor să aibă un sfîrșit răsunător la 1694. El face toate acestea în peste șase sute de pagini de text lucid și plin de viață".

REPERE

Villon cel adevărat

O traducere excepțională ne oferă Neculai Chirica, un nume mai puțin cunoscut, cu toate că poartă în trena sa o anume legendă, oarecum apropiată ca natură de cea a magistrului său declarat, François Villon, a cărui operă se încumetă să o recreeze în tipar românesc. Practicînd o bohemie plină de vitalitate, poetul hunedorean construiește în jurul său o atmosferă villonescă, pentru a reface dimensiunile interioare ale unei opere capitale. Se cuvine să afirmăm de la început că rezultatele lui Neculai Chirica îi justifică eforturile, pe alocuri versiunile sale sînt superioare unor precedente ilustre, și să nu uităm că acestea poartă semnături ca cea a lui Dan Botta sau Romulus Vulpescu. Talentul nativ și obsesia, fidelitatea împătimită față de opera „magistrului François" și-au spus în cele din urmă cuvîntul. Neinspirată este într-un anume sens prefața, deși mărturisește întreg entuziasmul traducătorului și încearcă schițarea itinerariului cultural care l-a apropiat de opera lui Villon. Stilul emfatic și bufonada villonescă sînt însă mai puțin la locul lor într-un cuvînt introductiv ce trebuia construit cu rigoare academică, ca să spunem așa, oferind datele de istorie literară ale unei întreprinderi artistice meritorii. Pentru că această traducere este într-adevăr o operă stimabilă, valabilă artisticește, punînd la îndemîna cititorului un Villon pe deplin lizibil, avînd farmecul vechimii de limbaj, bogăția aluziilor și adîncimea unui text pe care poți întîrzia în meditații prelungite. Așa stînd lucrurile, ce poate să însemne „bunele vestiri ale unei noi spiritualități" din prefața lui Neculai Chirica ? Este vorba de o nouă religie ? De un nou ev moral, spiritualitate semnificînd o anume intensitate a vieții sufletești și a conștiinței morale ? Desigur că nu, ci de un ev artistic. Neculai Chirica, atît de atent de cele mai multe ori cu sensurile cuvintelor, se molipsește aici de accepția jurnalistică a cuvîntului „spiritualitate". Sau poate că așa sună mai amplu într-o prefață pusă sub semnul omagiului hiperbolizant.

Ar fi păcat dacă alunecările stilistice din prefață, sau caracterul sumar și destul de puțin inspirat al notelor ar ajunge să împieteze asupra receptivității cititorului față de textul lui Neculai Chirica. Avem de-a face cu o carte de poezie adevărată, iar reproducerea unor variante pare o dovadă de orgoliu în cazul lui Neculai Chirica, mai mult decît de îndoială asupra valabilității propriilor echivalențe. Poate că cele mai convingătoare exemple ar fi unele probe de virtuozitate în ceea ce privește traducerile din Villon. Nu ezităm a spune că **Balada doamnelor de altădată**, de pildă, este o bijuterie în versiunea lui Neculai Chirica, un eșantion în ceea ce privește posibilitățile supreme ale poeziei românești de azi : „Pe ce meleaguri, unde mi-s / romana Flora, cald încînt, / Archipiada și Thais / ce-s vere bune prin orînd ? / Echo ducînd orice cuvînt / spre larg, în zvoană murmurată, / frumoasă coz ?... Dar unde sînt zăpezile de altădată ? // Unde-i mintoasa Helois / de dragul cui, scopit și-nfrînt, / Pierre Esbaillart, la Saint-Denys, / purtă monahicesc veșmînt ? / Și unde-i Doamna ce mormînt / făcu din Sena-nvolburată / lui Buridan ?... Dar unde sînt / zăpezile de altădată ? // Și Doamna Blanche — un crin deschis, / neîntrecută-n caldu-i cînt, / Lungana Berthe, Bietris, Allys, / sau Harembourges în Mayne tronind ? / Și Jehanne ce-n Rouen s-a frînt / pe-un rug în flăcări ? / Prea Curată, / unde-s acum ?... Dar unde sînt / zăpezile de altădată ? // Închinare : Pe unde-s, Doamne, și de cînd, / nu căuta ! Cheia-i păstrată / în versul meu :... Dar unde sînt / zăpezile de altădată ?" Fără îndoială, Villon a cunoscut în românește traducători mai învățați decît Neculai Chirica, dar nici unul dintre ei nu a fost atît de inspirat ca el în ceea ce privește ritmurile interioare și sensurile ascunse ale unei opere cu un limbaj încifrat de trecerea timpului și de intențiile autorului. Traducătorul Neculai Chirica știe într-ale poeziei ceva ce nu se poate învăța la nici o școală.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **CONTROVERSA** privind cauzele morții lui Napoleon continuă. Recent, un studiu semnat de Ben Weider și David Hapgood reia dosarul problemei, pe linia deschisă de cercetările lui Sten Forshufvud, un medic suedez, care a ajuns la concluzia riguroasă că Bonaparte a fost asasinat. Abilă, recenzenta de la revista **Atlantic** conchide în acești termeni aprecierile sale privitoare la cartea celor doi istorici, intitulată „Asasinarea lui Napoleon" : „Deoarece Weider și Hapgood au construit cu mare dificultate ipoteza lor privitoare la ultimele zile din viața lui Napoleon, iar investigarea doctorului Forshufvud a fost trecută în revistă ca o povestire polițistă, ascunzînd identitatea otrăvitorului cît de mult a fost posibil, ar părea nedrept să revelăm mai mult din lucrarea lor, decît faptul că este extrem de interesantă, chiar dacă nu de tot convingătoare. Rămîne o mică posibilitate ca să nu fi avut dreptate, o posibilitate pe care autorii nu au luat-o în considerare".

● **PROBLEMA** destinului imigranților, sfîșiați între fidelitățile față de lumea din care provin și condițiile alienante ale noii lor patrii, este evidențiată în cartea lui Richard Rodriguez, „Foamea de memorie". Iată ce scrie un recenzent : „Richard Rodriguez, fiul mai mic al **unui** emigrant mexican în California, a fost aruncat direct într-o școală catolică, unde maicile i-au anglicizat instantaneu numele. Să fie Ricardo acasă și Richard la școală i-a creat lui Rodriguez o conștiință acută a diferenței dintre viața privată și cea publică, o conștiință ce a persistat prin fazele diverse ale unei cariere academice pline de succes, tocmai pentru că ridicarea pe trepte academice l-a situat tot mai departe de părinții săi. (...) În cazul său, pierderea contactului cu toată moștenirea mexicană i-a creat o situație specială, accentuînd tăișul dramei. Analiza fazelor prin care a trecut pentru a se ridica pe trepte mai înalte de educație este întreprinsă de el pe un ton de reproș.

● **LITERATURA** canadiană cunoaște fenomene de expresie interesante, între care se distinge o carte semnată recent de Antoine Maille. Sub titlul „Pélagie", cunoscuta autoare realizează un roman scris într-un stil neobișnuit, provocator și interesant. De fapt avem de-a face cu un roman istoric, în care se distinge cu greu partea documentară și cea de pură invenție. Cartea este istoria unei adevărate odisei, reîntoarcerea acasă a unui grup de canadieni exilați în Georgia, în anul 1755, de către britanici. Pélagie este numele personajului central al cărții, o tînără energică. Ea conduce întregul grup pe căile stranii și periculoase ale unui continent în plină revoluție socială și națională. Cronicarii evidențiază duritatea stilului și formele orale pe care le folosește autoarea în caracterizarea celor mai proeminente caractere ale cărții.

● **ISTORIILE** cu pirați par să nu mai intereseze pe nimeni. Iată o opinie cu care Peter Earle nu este deloc de acord. De curînd acest autor a publicat o carte intitulată : „Devastarea", consacrată lui Henry Morgan, un personaj considerat în mod obișnuit a fi un pirat din perioada conflictelor între Anglia și Spania, pe motivul teritoriilor coloniale din America Centrală. Teza lui Peter Earle este aceea că Henry Morgan a acționat de fapt cu binecuvîntarea Londrei, era adică un fel de diversionist, cu scopul de a crea tulburări și a extinde dominația britanică, în umbra unei diplomații abile, care se făcea că nu știe nimic despre isprăvile sale. Peter Earle este considerat a fi un istoric serios.

SPORT

Eterna sărbătoare

În viața mea am fost de trei ori la Lisabona. De data asta am lipsit. Știți de ce ? De frică. Mi-era frică să nu pierdem. Am renunțat să văd frumoase femei pîrguite lîngă demența Oceanului Atlantic, înjunghiat de apele dulci ale Peninsulei iberice, de frică. Portugalia înseamnă imense foșnete latine. Iar Lisabona, cînd coboară seara, este orașul fructelor de mare și al vinului verde. Acolo viața nu e năzuroasă cu amanții — le fură timpul, atîta tot. Pe negîndite și mult prea iute. La Lisabona, visul ia formă de floare și rădăcină de migdal. Dacă n-aș fi avut fericirea să mă nasc și să trăiesc în România mi-ar fi plăcut să mă nasc și să trăiesc în Portugalia. La Lisabona, Universitatea Craiova a învins Benfica, pentru că nu poate să-mi strecoare nimeni în cap că un egal cu Benfica la ea acasă nu înseamnă o victorie. Adevărul vinului curat. Bolborosește în singele iubirii. Iar eu iubesc Universitatea Craiova. Pentru că sînt convins că niciodată n-am avut o echipă mai mare decît actuala echipă a Craiovei. Din păcate sînt și convins că asemenea echipe apar o dată la 50—60—70 de ani. Ele țin de întîmplări fericite sau de miracole. Oricum, e fascinant să vezi 20—22 de băieți plini de un talent inimitabil și de o voință exemplară. Cum ? Cînd ? De unde ? Sînt întrebări. Nu se știe prea bine sau aproape de loc cum o generație se prezintă mult mai bogată în daruri decît o alta. Noi sîntem fericiți că avem, acum, această echipă. Mai departe ? Păi, mai departe nu scrie nicăieri ce va fi. Sperăm că va fi bine. Dar un Țicleanu, Balaci, Ștefănescu, Irimescu, Crișan, Donose, Cămătaru, Beldeanu, Dumitru, Geolgău, Lung, Cîrțu, Boldici, Negrilă, Ciupitu, Tilihoi, Ungureanu, nu se nasc în fiecare zi și în fiecare sat. Măsura cutezanței nu stă în desfriul lenei. Ca să învingi, trebuie să te învingi pe tine însuți în fiecare zi. Fiecare pas mare miroase puternic — iertați-mă — a sfîntă sudoare. Zbori și scazi. Restul e apanajul proștilor. Miercuri, am învățat un lucru, și el se cheamă : fericiți cei ce trăiesc o noapte de pomină pe cînd mulți alții trăiesc o viață de pomană. Universitatea Craiova m-a răzbunat pentru ziua de demult — cetania mamii ei — cînd Eusebio ne așteptă pe ziariștii români ținîndu-și mîinile vîrîte nu în buzunare, ci pe sub centură și întrebîndu-ne : ce vreți să învățați ? N-am să-l iert niciodată pentru obrăznicia de atunci, și, iată, craiovenii vin să-mi facă dreptate. De aici încolo începem să discutăm de la egal la egal, pentru că trupul triumfului și carul cu minuni a intrat pe alt drum. Universitatea Craiova este datoare să învețe, la rîndul ei, că n-are dreptul să fie miloasă. Ai închis ochii, ai pierit. Ea trebuie să rămînă multă vreme dogoarea de cais în luna iunie și a unui piersic în luna august. Fără alintări și fără prea multe răsfățuri. Universitatea Craiova este acum jarul din seara noastră de dragoste care se schimbă clipă de clipă în floare de portocal și de lămîi, în arbore de smirnă și în palmier la marginea fîntînii. Băieții din Craiova au dovedit, la Lisabona, că și noi sîntem izbiți de mari izvoare. Mulți vor înțelege că deasupra Bucegilor gîlgîie aerul de fulgere. Nu-i chiar așa de ușor să urci în munții Carpați. Constantin Oțet și Nicolae Ivan cărora le string mîna cu dragoste, mai au un pas pînă să urce în munții fructelor de aur. Le doresc din suflet să rămînă tot atît de aspri cu băieții Craiovei, cum au fost pînă acum. Universitatea Craiova ne-a învățat să ne fie silă de zilele oarecare și să iubim primăvara, cîntecul aprilin și eterna sărbătoare. Adică viața adevărată.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
15
(1 093)
Sîmbătă
16 aprilie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Permanenta actualitate

Componentă a existenței sociale, creația artistică trăiește o permanentă actualitate. Și aceasta, s-ar putea spune, indiferent de data producerii și receptării ei. Patrimoniul culturii conține opere în care secolele se interferează la zi cu valori ale creației contemporane, împletind pe mai departe firul tradiției și însuflețind momente și stări de conștiință care aduc în prim plan episoade și idei generoase ale istoriei vieții și muncii poporului, din perspectiva celor mai de seamă aspirații și împliniri. Permanenta actualitate a operei literare unește generațiile, transformîndu-se într-o continuă și densă mostenire, o operație care se exercită pe viu și în instrumentația căreia intră un întreg sistem de norme și valori. Punctul maxim, dacă există, este cel pe care îl probează circulația, gradul înalt al receptării, descoperirea unor sensuri cu profunde rezonanțe în contemporaneitate. Conștiința unei epoci se relevă după principiile și criteriile artei ca un univers în continuă mișcare și care atrage pe orbita sa nu numai lumina propriilor sori.

O conștiință a epocii, clar delimitată în începuturile ei, este cea pe care o simțim în toate datele și orizonturile actualității noastre. Ea poartă un nume, al celui care se află la cîrma destinelor noastre socialiste. Libertatea spre care ne-a călăuzit și pe care ne-a insuflat-o, curajul moral și politic cu care și spre care ne-a îndemnat au avut darul să se constituie într-o uriașă descoperire și afirmare a propriei noastre identități. Această epocă are pe planul creației din toate domeniile vieții materiale și spirituale răsfrîngeri și înțelesuri de adîncimi nebănuite, fapt care îi conferă o vie originalitate și o transformă, acum și în perspectivă, într-un teritoriu asupra căruia se exercită și se va exercita, de bună seamă, întregul spirit creator. Imaginea acestei epoci cît se poate de liberă față de dogme și prejudecăți, eradicată de practici și rețete provenite din rutină, din șablon ca și din păgubitoare îngustimi de spirit încorporează cele mai înaintate valori ale trecutului, unitatea și diversitatea culturii, această matcă neobosită a memoriei în care se așează și cele mai valoroase creații de azi și se vor așeza și cele de mîine. Permanenta actualitate a culturii are, în esența sa, o și mai acută semnificație a duratei, a momentului sau a etapei cum ne-am obișnuit să-i spunem, a timpului concret pe care îl trăim. Ca un segment de decolare, acesta îi împinge mai departe orizonturile și ne delimitează nu numai prin ceea ce receptăm și modul cum facem aceasta, cît mai ales prin ceea ce producem, prin amplitudinea și vocația creației.

În această ordine de idei, deosebit de prețioase și cu largi deschideri în materie de abordare a culturii și artei, sînt aprecierile și orientările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Conferința Națională a P.C.R., aprecieri și orientări care aduc în atenție o întreagă problematică a creației și a slujitorilor ei. Consensul subliniat atinge orizonturi de spirit noi și propune o racordare de fond la toate marile transformări petrecute în societate, definind însăși ideea de valoare, semnificația politică și morală, profund umanistă a artei, cerința ca prin marea sa bogăție de idei, creația literară și artistică să participe la făurirea omului nou, a conștiinței sale înaintate, constructor liber și independent al societății socialiste. Patriotismul creației are, în expresia secretarului general al partidului, motivări de principii și orientări de natură estetică menite să situeze creația pe noi trepte valorice și să-i dea acea permanență — și deloc ocazională — actualitate, fapt care o consolidează și mai mult în accepția sa de componentă a existenței. Într-o nouă perspectivă și o nouă condiție, descoperindu-i și acele nesecate resurse de spirit prin care hotărîrile Conferinței Naționale constituie un orizont de sprijin permanent, datele și reperele unui fertil angajament de conștiință prin care tot ceea ce s-a stabilit se transformă în operă vie, deschisă, în realitate.

Luceafărul

REPUBLICA — pictură de Elena Greculesi

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (I)

Pledoarie pentru o dezbatere

Să recunoaștem deschis că dacă poezia lui Eminescu, reflectată în oglinda atîtor studii critice, a fost, am putea spune, corelată dialectic cu sensibilitatea și gîndirea cititorului de azi — deși o astfel de operație nu se încheie niciodată —, dacă, în anii din urmă, investigațiile întreprinse au reușit să ne restituie, în toată amploarea sa, profilul intelectual al traducătorului lui Kant, nu același lucru putem afirma referitor la semnificațiile gazetăriei, și, în special, la ceea ce constituie nucleul concepțiilor social-politice eminesciene.

Fără discuție, marile exegeze din trecut, și, în primul rînd, cele ale lui G. Călinescu au emis aprecieri și argumente menite să pună problemele în termenii lor reali. Avem însă în vedere o reevaluare, în multiple planuri, ținîndu-se seama de bătăliile ideologice în care a fost implicată gazetăria poetului, precum și, bine înțeles, de noile orizonturi ale societății contemporane.

Tot G. Călinescu, în 1946, într-o suită de articole din **Națiunea**, pleda pentru o dezbatere pe această temă, îngrijorat de faptul că, datorită falselor interpretări ale cercurilor de dreapta, din anii precedenți, ideile politice ale marelui nostru poet apăreau, pentru mulți, sub o lumină defavorabilă, atunci cînd nu erau considerate de-a dreptul „șovine și reacționare". „Eu cred că e momentul acum să privim lucrurile foarte obiectiv", declara criticul, precizînd că ar fi la fel de greșit ca „după ce Eminescu a fost tras de mîneca dreaptă, să-l tragem acum violent de mîneca stîngă, în interes partizan".

Ocolindu-se tot ceea ce ar putea constitui exagerare nestiințifică, trebuia însă redeschis procesul gîndirii social-politice a lui Eminescu, fiindcă, altfel, în lipsa elucidărilor necesare, o atitudine pasivă, ar putea crea impresia „că au avut dreptate aceia care l-au pus în fruntea ideologiei lor, ar fi, într-un chip a întări această ideologie, abandonîndu-l pe cel mare poet român". [1]

Aceste articole n-au avut, din păcate, ecoul scontat în epocă, dezideratul exprimat nefiind înfăptuit în anii ce-au urmat, asta atît datorită concepțiilor înguste, dogmatice care au grevat pe-atunci procesul valorificării mostenirii literare, cît și din pricina unor confuzii și opinii eronate, existente în legătură cu etnogeneza și, în general, istoria poporului nostru.

Ar fi fost de așteptat, ca, în urma clarificărilor survenite după Congresul al IX-lea al P.C.R., în primul rînd în problema rolului națiunii, dezbaterile critice să nu întîrzie a aduce luminile necesare. Nu pot fi, desigur, negate unele rezultate pozitive obținute, dar n-am ajuns încă în situația de a putea afirma că problemele aflate **sub judice** și-au găsit deplina rezolvare. Mai mult decît atît — de ce să nu recunoaștem ? —, faptul că n-a fost elaborat complet, pînă acum, un nou punct de vedere, corespunzător condițiilor istorice actuale, a permis recrudescența unor viziuni anacronice, de tipul celor care-l scandalizaseră pe G. Călinescu, în 1946. (Inutil să mai amintim reacțiile curioase consemnate la apariția volumului IX din seria de **Opere**).

Explicația rezidă, desigur, și în aceea că editarea integrală a gazetăriei eminesciene se află încă la început. În privința epocii de la **Timpul**, chiar specialiștii nu dispun decît de culegeri din trecut care, avîndu-și meritul lor incontestabil, poartă pecetea anilor cînd au fost tipărite, vehiculînd titluri inventate de editori sau conținînd omisiuni tendențioase. Și — ceea ce este cel mai important — datorită dificultăților de a li se stabili paternitatea, articolele nefiind semnate, producții gazetărești, într-un număr impresionant de mare, continuă să-și păstreze anonimatul. Perpessicius, într-o cronică radiofonică din 26 mai 1941 — cînd de-acum se angajase cu trup și suflet în realizarea monumentalei ediții —, saludind culegerea înfăptuită de I. Crețu, ținea să menționeze : „ea nu cuprinde nici a zecea parte din uriașa producțiune ziaristică a lui Eminescu", accentuînd că „ele — articolele **n.n.** — sunt încă foarte multe și tipărirea lor integrală va fi atît de covîrșitoare încît va face și mai inutilă ridicarea acelei statui de bronz, pe care societatea românească i-o refuză de o jumătate de veac".

Pentru a se emite, așadar, judecăți complete asupra gazetăriei eminesciene o condiție prealabilă, fundamentală, este aceea de a fi cunoscută în totalitatea ei. Bineînțeles, nu o simplă cunoaștere ci și o înțelegere în chip adecvat, o lectură cu alți ochi, ochii cititorului de azi, eliberați de tot felul de prejudecăți, întreținute, în trecut, de diverse momente de conjunctură politică, ținîndu-se seama că problemele care frămîntau societatea românească, în urmă cu mai bine de un secol, au fost rezolvate, istoria le-a „clasat", conferindu-le doar un interes pur documentar.

Să mai spunem că sînt astfel întrunite condițiile pentru judecăți drepte, pe deplin obiective, total opuse reprezentărilor facil idolatre ? Eminescu este atît de mare, în aspirațiile și convingerile sale fundamentale, încît n-are nevoie să i se facă „rabat", să fie cu ceva menajat în aplicarea criteriilor științifice cele mai riguroase.

Avem în vedere, cum am spus, exigențele unei discuții plenar științifice, care să confrunte, într-un spirit dialectic superior, timpul nostru cu timpul lui Eminescu, fără a se purcede la o identificare mecanică — așa cum s-a întîmplat de atîtea ori —, finalizată în acuzația adusă poetului că n-a fost... marxist. O acuzație lipsită de obiect, cu atît mai mult, cu cît, în acei ani, însăși mișcarea socialistă, aflată la începuturi, nu tălmăcea în chip just toate problemele — și dilemele — societății românești, între altele, cum arăta C. Dobrogeanu-Gherea, în **Neoiobăgia**, fiindcă nu totdeauna aplica principiile generale doctrinare la condițiile țării noastre, „un mediu atît de deosebit de cel din Occident". [2]

Vom recunoaște însă că dificultățile cu care se confruntă un exeget sînt, într-adevăr, foarte mari. După cum se știe, Eminescu nu și-a formulat concepțiile sale economico-sociale și politice în cadrul unui sistem, cu toate atributele de rigoare, ideile i se găsesc risipite în puzderia de articole din ziare (în special **Timpul**), urmînd oscilațiile și nepreväzutul evenimentelor de la ordinea zilei. Mai intervine ceva — de o importanță capitală pentru înțelegerea liniilor de forță ale gîndirii sale —, în domeniul gazetăriei, Eminescu se supune aceluiași proces ca și în cazul poeziei — acela al unor **modelări succesive** a nucleului ideatic inițial. Tezele sînt exprimate, la început, într-o formă generică, pentru ca, treptat, de-a lungul altor însemnări, ele

Al. Oprea

Continuare în pag. a 6-a

Dialectica restituirii valorilor

CULTURĂ TEHNICĂ ȘI CULTURĂ NAȚIONALĂ

În cadrul bogatei, energicei, dar puțin cunoscutei publicistici a lui Vasile Pârvan, adunată cu osîrdie de ilustrul cercetător Al. Zub într-un monumental volum de *Scrieri* (Ed. șt. și encicl. 1981), ne atrage, printre multe altele, atenția o intuiție pătrunzătoare. De ce oare, vorbind despre necesitatea pregătirii cît mai temeinice a cadrelor, Pârvan face distincție între „cultura (lor) pe de o parte tehnică, pe de alta națională, completă" ? (*op. cit.* p. 111). Nu cumva deosebirea între cultura tehnică și cultura națională poate fi mai operativă decît aceea cu care lucrăm în mod curent între cultura tehnică și cea umanistă ? Sau și mai obișnuit, între cultura generală și cea profesională ?

Cum acestea din urmă tind să le includă pe cele dintîi, cu care de fapt se confundă, asistăm adesea între cele două domenii la animozități dintre cele mai curioase și mai nocive bunei pregătiri a cadrelor. Tehnicianul privește cu condescendență, dacă nu chiar cu dispreț la cunoștințele „generale" din alt domeniu decît al lui, disciplinele umaniste au început să treacă drept o floare cam de prisos în grădina contemporaneității.

Ce ne spune însă în această privință relația pe care o stabilește Vasile Pârvan între cultura tehnică și cultura națională ? Evident, pentru a putea ajunge la o concluzie corectă, va trebui să privim cu mai multă atenție noțiunea de cultură națională în raport cu noțiunile de cultură tehnică (profesională) și cultură umanistă (generală). Care dintre acestea din urmă intră într-o legătură mai strînsă, mai directă cu ideea de cultură națională ? Cum funcționează această legătură ? De ce avem nevoie și de o pregătire națională, în afară de aceea pur tehnică, de care vorbește Pârvan ?

Să pornim de la adevărul recunoscut de toată lumea că atît cultura tehnică, precum și cea umanistă intră cu o mare parte a lor în conceptul de cultură națională. Aceasta din urmă nu se poate lipsi nici de una nici de alta fără a se amputa pe sine în competiția mondială a valorilor contemporane. Dar totodată nu se poate să nu observăm și gradul și sensul diferit al acestor relații și intercondiționări. Pe cînd formulele matematice sau schemele mentale ale unor mașini și unelte sînt aceleași pe orice meridian, imaginile unei poezii sau ale unui fapt istoric sînt mult mai dependente de spațiul vital, sufletesc în care s-au constituit, îi aparțin într-un mod mai adînc. Cu totul altfel se pune problema la nivelul de ansamblu al activităților tehnice și umaniste. Pe cînd în sfera umanisticã, valorile pot să fie expresia unor activități individuale de marcă deosebită, chiar sînt pînă la un anumit nivel, competitivitatea produselor in-

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 3-a

«Pentru patria română»

Una dintre cele mai semnificative realizări științifice din ultimii ani în domeniul istoriografiei naționale este, neîndoielnic, ampla și mult discutata lucrare a Cornelici Bodea 1848 la români. O istorie în date și mărturii apărută de curînd în două tomuri masive (1 276 de pagini) la Editura științifică și enciclopedică. Cornelia Bodea este dealtfel bine cunoscută în țară și străinătate ca o eminentă specialistă în istoria modernă. Numeroasele și întinsele sale studii, remarcabile lucrări de referință, discută o gamă largă de probleme insistînd în mod deosebit asupra celor de natură politică. În diverse etape ea a dat la iveală lucrări de un superlativ interes științific despre iosefinism, activitatea diplomatică în secolul trecut, revoluția pașoptistă, Unirea Principatelor Române din 1859, constituirea statului nostru național modern. Ca participantă la reuniuni internaționale de specialitate, la conferințe și misiuni științifice în Marea Britanie, Statele Unite, Austria (între 1966—1974), ca erudită cercetătoare a unor depozite arhivistice din țară și străinătate, mai puțin investigate din perspectiva temelor ei predilecte, ca editor de documente și masive bibliografii de specialitate caracterizate prin acuratețe și o largă cuprindere a domeniului studiat, Cornelia Bodea a excelat în portretizarea unor personalități politice românești din secolul trecut, în contribuții minuțioase dedicate elucidării unor aspecte economice și culturale, în urmărirea modului în care marile idei ale epocii cuprind masele și devin o imensă forță de acțiune. Lucrări atît de des citate ca Moise Nicoară (1784—1861) și rolul său în lupta de emancipare național-religioasă a românilor din Banat și Crișana (Arad, 1943), Corespondența politică 1855—1859, în vol. III de Documente privind Unirea Principatelor (București, 1963 XLVIII, 700 pag.), Vatra Bălcești. Studiu și documente (Bălcești pe

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 3-a

PATRIA

Cum nu se stinge flacăra la Putna
Și-n veci zîmbesc luceferi spre-o
margine de mare

Lumina-i sărbătoare petrecută
Ca românească vorbă,
„ziua bună !".
Pare-o revărsare de ziuă și de bine
Nu-i adevărul simplu, verde-n față
Cum ai privi spre cîmpuri
primăvara :
Puterea de-a fi liberi o avem
Cît inima din piept se cheamă
Țara.

Aurel Sefciuc

TÎNĂR ÎN AGORA

Muncile de primăvară

Aici, primăvara începe prin mărirea treptată a zilei, ca oriunde. Numai că se ivește la orizont, deasupra cîmpului, a caselor sau arborilor o lumină difuză, plumburie, fără precedent, o lumină prevestitoare de bine, o lumină prin care se vede catargul verii de dincolo.

Totul e un fel de împăcare de sine, ascunzînd sub o liniște monumentală nebănuitele puteri primăvăratice, febra fără de care n-ar fi posibilă explozia de mai tîrziu.

Lumina cade vraiște pe lucruri și la lumina ei gutuile, așezate-n ferestre, peste iarnă, dintr-o credință lăuntrică a femeilor de la țară, închid ochii să nu orbească.

Gospodarii stau ca pe spini, ies la o țigară plimbîndu-se încolo și-ncoace pe aleea de ciment din fața casei, privind văzduhul, meditînd asupra timpului capricios, nehotărît încă, în care alternează zilele reci cu cele teribil de frumoase, în care persistă aceeași lumină stranie, alburie, primăvăratică, aducătoare de vreme senină sau, poate de zile ploioase.

Zilele acestea sînt cel mai greu de suportat de oamenii cîmpiei, indiferent de structura lor socială : profesori, țărani pînă-n măduva oaselor, medici sau muncitori navetiști (încă) în secțiile industriale din apropiere, toți, într-un grad mai mare sau mai mic sînt prinși în această trecere de la o stare la alta, de la micul univers interior la macrocosmosul care se numește divin : intrare în muncile de primăvară.

S-a dus vremea poveștilor de iarnă, a vieții patriarhale, istoria are mersul ei și dacă pînă acum, adică pînă-n aceste zile care te scot din insuți, oamenii își mai făceau de lucru într-un fel sau altul (de pildă, femeile întrind în războaie din care ies o minunăție de macaturi pentru fetele lor, bărbații dînd zăpada, spărgînd lemne, curățind oile de ciulini autumnali, fiindcă în această parte de țară mai toate gospodăriile au cinci, șase oi, lucrînd mături sau plase de pescuit, primind vizita copiilor de la oraș) acum se transformă totul în așteptare, în presiunea interioară care ridică singele-n obraji ca pe mercur.

Starea aceasta de neliniște proprie confluenței lunilor februarie-martie, în zonele de cîmpie, pleacă, simultan, din sufletul omului către natură și invers. Osmoza atinge punctul culminant cînd starea sufletească umană, întinsă la maxim de euforie telurică, de entuziasm, coincide cu vremea însorită care incită la muncile de primăvară.

Marin Lupșanu

LIMBA NOASTRĂ

Ceea ce i-a impresionat întotdeauna pe străinii care au învățat limba română a fost caracterul său unitar. Indiferent de zonă geografică, vorbitorii de limbă română se înțeleg fără dificultate, deosebirile lexicale sau de accent fiind insignifiante și depinzînd mai mult sau mai puțin de nivelul instrucției. Limba română este, din acest punct de vedere, una dintre cele mai omogene limbi europene, spre deosebire, de exemplu, de cea italiană sau germană, în care deosebirile dialecticale fac cu neputință înțelegerea chiar pe arii restrînse. Această caracteristică este prima dovadă a unității naționale, deși, istoric vorbind, unele provincii au evoluat pînă la realizarea Unirii politice și administrative diferit (secolul XIX începutul secolului XX). Întotdeauna, dovezilor incontestabile ale originii comune a poporului român li se adaugă cu aceeași elocvență această realitate lingvistică a unei limbi comune, niciodată părăsită, în ciuda unor stăpîniri vremelnice. Pentru români limba a fost și este un act de identitate incontestabil, este pașaportul după care pot fi recunoscuți în orice parte a lumii. Această unitate lingvistică a fost și este una din garanțiile unității noastre naționale.

Atunci cînd granițe impuse între provinciile românești încercau să-i despartă definitiv pe moldoveni de munteni, de ardeleni, cuvintele românești zburau deasupra lor ca păsările cerului, menținînd o strînsă legătură între inimile acestora. Atîta timp cît românii și-au putut vorbi indiferent de steagurile puse cu de-a sila pe casele lor nimic nu i-a putut despărți. Ei au știut că sînt frați pentru că deprinseseră aceeași limbă de la aceiași părinți. Dealtfel, o dovadă incontestabilă a originii daco-romane a poporului român este faptul că limba română este o limbă latină (dealtfel, în structurile sale cea mai apropiată de model) care a asimilat în perioada formării ei elemente autohtone daco-tracice.

Nefiind prea numeroși și nici războinici, românii, cînd nu și-au putut apăra pămîntul în fața unor forțe infinit superioare, și-au apărat cu un extraordinar eroism limba. Limba română a supraviețuit tuturor vicisitudinilor și pentru că românii au vorbit-o în primul rînd pentru a demonstra astfel că au și vor avea, în ciuda voinței altora, o singură patrie, și pe urmă pentru a se înțelege. Dacă nu ar fi fost așa, ei s-ar fi înțeles în alte limbi și deci unitatea lor națională ar fi fost mult mai greu, dacă nu imposibil de înfăptuit.

O mare contribuție la păstrarea și cultivarea limbii române a avut folclorul, creația populară. Baladele, basmele au circulat în diferite variante — adaptări locale — în toate provinciile românești, menținînd vii nu numai temele, ci și

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : „Literatură și angajare" ● Articole de ● George Țărnea și ● Constantin Stan ● Poeme de Tiberiu Utan ● Rolf Bossert ● Denisa Comănescu ● Grigore Arbore ● Vasile Andronache ● Proză de Gheorghe Suciu ● Cronică literară la volumele ● Eugen Lovinescu : „Opere" I ● George Magheru : „Cîntece la marginea nopții" ● Mircea Iorgulescu : „Ceara și sigiliul" ● Rememorări de Mircea Micu ● Cartea de debut ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

EUGEN LOVINESCU: «Opere, I»

IV

Studiul introductiv al **Operelor,** prea succint față de volumul de probleme pe care-l ridică opera lui E Lovinescu, ca și valoarea acesteia, este o trecere in revistă a activității lui de tip omagial. Registrul pios de lucru il face pe Al. George să treacă peste intimplările ideologice de amurg de carieră ale lui E. Lovinescu, care sint reduse doar la atit : „**La acest mod de a inţelege maiorescianismul** (mod expus de criticul Sburătorului in seria de studii junimiste, adăugăm noi) **se raliază, in afara criticilor din imediata succesiune a lui Lovinescu, un grup de tineri publicişti ardeleni care-i aduc astfel un omagiu mai degrabă lui decit ilustrului şi indepărtatului predecesor, oferindu-i insă şi o satisfacţie neaşteptată, pe un teren de unde nu-i veniseră decit acte de ostilitate**". În realitate ralierea criticilor „din imediata succesiune a lui Lovinescu" este foarte problematică, iar dacă socotim reacţiile la broşura **P. P. Carp, critic literar şi literat,** a doua intreprindere „maioresciană" a criticului după monografia **Titu Maiorescu,** ele sint mai degrabă potrivnice. Recenzia discipolului lovinescian **en titre** la broşura **P. P. Carp, critic literar şi literat** este expresia unui dezacord explicit şi a unei incercări de a-şi revendica o ascendenţă spirituală nelovinesciană. Deşi la o carte de E. Lovinescu, comentariul lui Pompiliu Constantinescu este preocupat de instalarea lui G. Ibrăileanu in postura de singur reper maiorescian pentru generaţia de critici „din imediata succesiune a lui E. Lovinescu". Efectul ciclului junimist nu este deci ralierea ci unul cu totul opus, de vreme ce discipolul lovinescian **en titre** caută pentru generaţia de critici din care face parte o cu totul altă filiaţie ideologică decit cea lovinesciană. Cauzele reacţiei atit de hotărite a lui Pompiliu Constantinescu n-au fost niciodată cercetate, paginile despre **P. P. Carp, critic literar şi literat** fiind tratate de cele mai multe ori drept un accident. Ea are insă o motivaţie puternică declanşată de broşura despre P. P. Carp şi nu este singura reacţie de distanţare sau dezacord pe care această neinspirată intreprindere istoriografică a lui E. Lovinescu o produce in rindul prietenilor, partizanilor sau simpatizanţilor săi.

Victor Eftimiu, prieten dintre cei mai vechi ai lui E. Lovinescu, vorbind despre relaţia criticului cu Octavian Goga notează : „**Activitatea inflăcărată şi plină de roade a marelui poet şi luptător naţionalist l-a incălzit şi pe Lovinescu. El s-a alăturat intervenţioniştilor şi a scris o serie de articole documentate şi calde. Le-a adunat chiar, in două volume, de care azi se leapădă. (Vezi cărticica dedicată d-lui I. Petrovici.)** (**AMINTIRI ŞI POLEMICI**, Cultura românească, 1942, p. 117). Chestiunea acestei cărticele prin care s-a lepădat de o activitate de tinereţe il preocupă pe Victor Eftimiu şi in **E. Lovinescu sau blestemul mioritic : „Sclav al conjuncturilor, şi-a renegat atitudinile pe care, poate sincer, poate tot din teroarea momentului, le-a avut, pe vremuri, in chestiuni străine de literatură. (Citiţi broşura despre Petre P. Carp). D. Lovinescu se revizuieşte mereu. Oare numai cea de ieri să fie o erezie ?**" (ibidem, p. 241). Pentru apropiaţii criticului apariţia cărticelei despre P. P. Carp este, deci, un moment de biografie lovinesciană inexplicabil, dar de neocolit, deşi dezavantajos pentru E. Lovinescu. Datorită opţiunii lor pentru puterile centrale, in speţă pentru Germania, citeva personalităţi ale lumii politice şi culturale, printre care P.P. Carp, C. Stere şi Ion Slavici, au fost ostracizate de opinia publică românească. Cum E. Lovinescu a fost unul din campionii acestei atitudini, atenţia bruscă acordată lui P.P. Carp nu putea decit să producă nedumerire şi să dezamăgească.

Aceeaşi reacţie o intilnim şi la generaţia următoare de fideli ai criticului de la **Sburătorul.** În **De la o zi la alta** (1979), N. Carandino trece printre „erorile grave" sau „naivităţile neaşteptate" ale lui E. Lovinescu şi apariţia acestui opuscul de natură să introducă intre autorul cărţii şi simpatizanţii lui dihonia. „**Mult mai serios şi mult mai adinc a fost, in schimb,** scrie N. Carandino in memoriile sale, **singurul meu conflict cu Lovinescu şi, anume, cu prilejul ultimei noastre intilniri. Tipărise recent broşura despre Petre Carp, broşură in care noi toţi vedeam o inoportună şi tardivă ingenunchere in faţa junimismului. Ni se părea aberant ca omul care scrisese** Istoria civilizaţiei române **şi care desprinsese din evoluţia ultimului secol ideile directoare să semneze pe neaşteptate acest mea culpa. Dar Lovinescu nu mai era in acel moment Lovinescu**". (op. cit., p. 188) Conflictul duce la ruperea relaţiilor imposibil de refăcut apoi din pricina stingerii rapide a criticului. Dar şi acest incident este grăitor pentru efectele produse de cărţulia neaşteptată a criticului, care in loc să adune pe lingă sine pe posibilii comilitoni i-a indepărtat.

Broşura despre P. P. Carp, care i-a provocat criticului numai dezamăgiri, era o carte inspirată de I. Petrovici. De o evidentă improvizaţie, cartea n-are o justificare serioasă in şirul de studii maioresciene, dată fiind puţinătatea scrierilor literare ale fostului om politic. Cele patru articole de critică literară rămase de la P. P. Carp insumează cincizeci de pagini mici in totalitate, cărora pentru a spori contribuţia plăpindă a autorului lor, E. Lovinescu le mai adaugă citeva **fragmente literare** extrase din discursuri. Deşi cele optzeci de pagini nu constituie o operă critică, E. Lovinescu le-a prevăzut cu circa douăzeci de pagini introductive şi cu un **Epilog** de şase pagini finale. Impresia unanimă a fost că intreaga broşură era pretextul apariţiei acestui **Epilog,** de dramatică confesiune in care criticul, adversar, in tinereţe, al junimismului politic, care preconiza pentru România alianţa cu Germania, face la bătrineţe, in octombrie 1941, o revizuire intr-adevăr surprinzătoare, dată fiind cristalizarea vechii lui atitudini contrare intr-o lungă campanie de presă. Abjurarea lui E. Lovinescu a consternat pe mulţi, pentru că-l aşeza pe critic in opoziţie cu fostele sale opţiuni, iar ecourile acestei reacţii le-am văzut atit la Victor Eftimiu, cit şi la N. Carandino.

„**Un sentiment de probitate morală mă indeamnă la aceste explicări,** scrie E. Lovinescu in **Epilogul** din **P. P. Carp, critic literar şi literat, convins că nimeni din cei ce mă cunosc nu-şi va putea inchipui, că ele au fost determinate de vreo oportunitate...**". Reacţiile de insatisfacţie vin insă tocmai de la cei care l-au cunoscut. Pompiliu Constantinescu ţine să discute frontal chestiunile puse de criticul **Sburătorului** devenit peste noapte adept al unei alianţe cu Germania : „**Dacă suntem intru totul de acord cu judecăţile d-lui E. Lovinescu asupra criticului şi literatului Carp, exprimate amplu şi categoric, nu suntem de aceeaşi părere cu punctul de vedere formulat in** Epilog, **unde e vorba de aprecierea omului de stat in raport cu idealul nostru naţional**". Pentru Pompiliu Constantinescu, P. P. Carp nu este omul politic ale cărui soluţii privitoare la alianţele României să fie reactualizate, aşa cum consideră E. Lovinescu : el este «**un fantast logician, incăpăţinat in formulele lui doctrinale, victimă a superbului său orgoliu intelectual, inchis in reveria lui interioară, dar depăşit de evenimente şi fără clarviziune istorică. Imprecaţiile lui in contra „instinctului naţional" ii pot cel mult lumina structura,** scrie discipolul lovinescian, **iar butada lui, după ce a fost contrazis de implinirea istorică a românismului, formulată in ironia amară că „România are atita noroc, incit nu-i trebuie oameni de stat", este ieşirea dintr-o situaţie penibilă a unui om inteligent şi a unui temperament tare. Dar nu şi a unui veritabil om de stat**». Prima carte după monografia **Titu Maiorescu** din ciclul junimist **P. P. Carp** nu se bucură de audienţa pe care am subinţelege-o dacă am accepta ralierea criticilor „din imediata succesiune a lui E. Lovinescu" la poziţiile acestuia. Nici reabilitarea lui P. P. Carp, nici opţiunile politice ale lui E. Lovinescu nu-s imbrăţişate de Pompiliu Constantinescu. Replica discipolului n-a inseninat amurgul existenţei lui E. Lovinescu.

Nici mai tirziu, intr-o altă generaţie de prozeliţi ai autorului **Istoriei civilizaţiei române moderne,** unii de conjunctură, momentul broşurii **P. P. Carp** din 1941 n-a fost privit cu mai multă ingăduinţă. Dimpotrivă, instrumentarul „metodologic", „ştiin-

M. Ungheanu

Continuare in pag. a 7-a

GEORGE MAGHERU: «Cîntece la marginea nopţii»

Cintece la marginea nopţii, de George Magheru (Ed. **Scrisul Românesc,** 1982), este o insolită culegere de poezii inedite rămase de pe urma unui controversat poet pe care critica vremii lui nu l-a băgat in seamă ori l-a minimalizat. S-ar putea observa de aceea că posteritatea acestei opere de-abia incepe, aşa cum notează, dealtfel, şi Marin Sorescu, prefaţatorul acestei ediţii şi, probabil, ingrijitorul ei (deşi manuscrisul, aflăm, se găsea dactilografiat gata in arhiva familiei Magheru). „Cintece la marginea nopţii" e, mi se pare, al patrusprezecelea volum al lui George Magheru, adăugat altor şapte, anterioare, conţinind teatru (dintre care unul — antologic) şi la incă şase — de poezii ; „Poezii antipoetice" (1933), „Poeme in limba păsărească" (1936), „Poeme balcanice" (1936) precum şi antologia (presărată cu inedite) „Poezii antipoetice" (1967, aceasta intocmită de Romulus Vulpescu) par a spune totul despre autor. Cu toate acestea, spre a revizui in chip judicios „cazul Magheru" mai sint incă multe de făcut şi fragilele contribuţii mai vechi şi mai noi nu sint decit de o utilitate provizorie. Un eseu, uitat intr-o recentă gazetă, de Ion Deaconescu, această prefaţă, a lui Marin Sorescu (in stilul care l-a făcut vestit pe poet in chip şi de eseist, vehiculind in general informaţii preluate dintr-un dialog cu Alice Magheru despre autor) sint „momente" nu „documente".

La o examinare atentă a chestiunii, George Magheru pare a fi o probă irevocabilă de „postcronism", revelată in cuprinsul aceleiaşi literaturi. Nu o dată, apariţia unui poet insemnat ori a unei „direcţii noi" literare, a căror pregătire pare a nu exista, modifică iremediabil raporturile curente dintre producţiile absorbite de tradiţie şi valorizează mecanic, intr-un alt chip, ceea ce pină atunci era considerat o extravaganţă ori pur şi simplu o literatură „minoră". Orice „avangardă" işi caută precursori şi ii cultivă, curentele şi şcolile noi au fără excepţie antologiile lor de „străbunici", unele notorii, precum acelea ale suprarealiştilor. „Postcronism" nu este doar o astfel de intenţionată apreciere inedită a istoriei literare, intreprinsă de inovatori, ci fenomenul obiectiv, de valorizare determinată de opere puternice, „noi". La apariţia lui Bacovia s-ar fi putut vedea limpede cit din ceea ce dăduse poezia românească pină atunci era, in nuce, „bacovian", prin Ion Barbu putem lumina mai bine fragmente uitate din Bolintineanu, Heliade, Anton Pann ; Sadoveanu atrage după el un intreg şir de „sadovenieni" embrionari, scăpaţi de uitare fiindcă, după Sadoveanu, opera lor se valorizează ca „sadoveniană". Operaţiunea se poate extinde cu succes şi intrucit il priveşte pe George Magheru in a cărui lirică, de acum, dorm, precum filonul preţios intr-un mineral, forme trezite de-abia in cea mai nouă poezie. „Poeme in limba păsărească" anticipase, la noi, in linia Mihail Zamfirescu şi, apoi, Ion Barbu, o lirică a nonsensului verificabilă in limbile imaginare născocite de Virgil Teodorescu, Nina Cassian, Matei Gavril. Romulus Vulpescu şi alţii, mai noi. Dealtfel, „Soare şi alte stele" de acum, din „Cintece la marginea nopţii", barbianizează mai enigmatic, creind universul din limbajul ştiinţific cu aparenţe de ocult: „Deci Adio / Meta Adio / Para Adio / O perfidă / Superfidă / Hiperfidă / Tu satanică / Divină / Fată / O! / Adio". ori din pura asociaţie sonoră, care nu generează eufonia ci o curioasă „artă combinatorie", calculată atent: „Şi cad / În decade / Fără ierarhie / În anarhie / Marte / Mortuar, / Acrul / Macrocosm", nu, desigur, fără impresia de facilitate, de fantezie gratuită : „Pieptu-i / Pe care / Degera / Edera / Era / Diamantin". O „utopie", in „Departe-i ţara calmă" işi creează limbajul ei : „Departe-i ţara calmă / Ca funerara amforă / cu munţi albi de bromură / Cu riuri lungi de camforă / Coloanele-unui templu / Palatele de-arhonţi / Se fring in condriomite / Se afundă-n condriomiţi / Din cind in cind se-avintă / Un cal de cafeină / Cu trupul de centaur / Dar aripa-i străină". „Poemele balcanice", din a căror materie a trecut ceva şi in „Cintece la marginea nopţii", premerg fără, totuşi, aerul hieratic, lirica mai nouă a lui Dumitru M. Ion şi „turcismele" lui Romulus Vulpescu (modelul indepărtat fiind, desigur, tot Ion Barbu) „Cind nasul lui s-a destrămat / Curgeau parfumuri uzurpate / Curgeau legende orientale / Ca din abisuri surupate / Femei fără contur, pe care / Le conturau numai miresme / (Le pricepeai doar din parfumuri / Adincii ochi, finele glezne)".

Cel mai durabil element al liricii lui George Magheru este insă acela recognoscibil à rebours in poezia lui Ion Gheorghe, cu diferenţa că aci substanţa cronologică nu e aceea neguroasă, protoistorică, arhaică, este antichitatea elină „Olimpienii in tainele genunii / Se apropie de cadranul Lunii / Zeii aceşti, din gheaţă inviaţi / Din nimic, de un poet creaţi / Născociră inşişi din nimic / Cosmosul cel mare şi cel mic / Dedesupt sub sfer-aceasta-a lor / Intr-un templu la un ţărm sonor". Aceste sonorităţi brutale, precum acestea „Şi-Olimpienii prin vrajbele genunii / Aprig vin pin-la cadranul Lumii / Şi citind prăpastia ca nebunii / Altfel traseră cu-o funie unii", insensibile la precizia ceasornicărească a mijloacelor exterioare, părind a rupe totul in direcţia unei viziuni care ia, ca un virtej, totul după sine, sint acelea din „Megalitice", din „Dacia Feniks". Un „luceafăr bolnav" prevede acele „enigme", proprii lui Ion Gheorghe, rezultate dintr-o vorbire aparent apodictică unde pătrund cuvintele „tari", imprevizibile, ale unei oralităţi purtătoare de mit „Poartă in abis / (Cine vrea să-l creează) / Hărţi şi bătălii / Glorii pe sfirlează / Fără de tulea / Cu momeli de harpe / Capu-i de femeie / Trupul e de şarpe / În puterea nopţii / Faţa lui pierită / Este ca un craniu / Cu goală orbită / ... / Las-o să dospească / Dacă a murit / Las să leşuiască / dac-a putrezit". O „mitologie" lirică misterioasă, alcătuită din instrumente grozave, din materii degradate, ca in această „stea găunoasă", a pătruns in lirica românească majoră tot prin Ion Gheorghe : „Şi fiind de prisos / Zarurile mici de os / Fără voie cad / Şi se sting in vad / Vai, stea găunoasă / Luntre viermănoasă / Ca de scorbură săpată / Şi pe dedesupt mincată ! / Intră-o stea aproape ţapănă / În virtelniţa care a deapănă / Altele-n maşini, care mai late / Ca pe cinepi le topeşte şi le bate / Astrul cel mincat de putregai / E tocat şi luat pe un vătrai / Altele, nepăsătoare şi alegre / Intră-n morile cu aripi negre / Şi se scurg in jos pe ţeavă / Şi se-alege miezul lor de pleavă". „Frumoasa inviată din cuvinte", pandant al eminescienei „frumoase fără corp", precede tulburător „Zoosophia" : „Însă negrul / Togru / Ogru / Gros / Botocănos / Din litera / De plumb / Îi şi destramă chipul ei / Nespus. / Eşti ca steaua / Din testea / Senină / Nefăcută / Ne-ntrupată / Pururi gata / De a fi / Creată". Un fragment dintr-o „identificare" aduce cu fisofia din „Zicere la zicere" : „Şi iarba / Serba / În murmur / Victorii / Macii / Tălmăciră / În parfumuri / Glorii / Spre cunoaşterea / Cea / Mare / Care-i / Identificare / Pinul / Suspină / Stuhul / Îşi spunea / Stihul / Şi cinta / Spre cunoaşterea / Cea Mare / Care-i / Identificare". S-ar putea face, in fine, şi alte asemenea aplicaţii, sigur este că George Magheru poate fi socotit fără putinţă de tăgadă drept cel mai insemnat precursor al lui Ion Gheorghe, un inaintaş singuratic, a cărui poezie, puţin cunoscută, capătă de-abia acum valori prin asocierea cu o experienţă lirică coerentă şi de nivel inalt. Ar fi greşit să considerăm pe George Magheru un anticipator şi atit : el era, se vede bine, un imprevizibil poet de formulă barocă, presimţind lumi lirice noi, imperfect, desigur, ca orice experimentator solitar, aflat, pentru contemporani, in afara curentelor, insensibil la „avangardele" trecătoare, inclinat mai degrabă către o poezie vizionară şi mitică şi cu un acces de „purism" sonor, „anti-poetic" faţă de regula vremii, „poetic" şi valabil din **perspectiva postcronică** obligatorie. Valorificarea literaturii lui poate incepe, intr-adevăr, de acum şi nu fără serioase rezultate imprevizibile.

Artur Silvestri

MIRCEA IORGULESCU: «Ceara şi sigiliul» (I)

Ceara şi sigiliul (Editura **Cartea Românească,** 1982), noua culegere de articole pe care Mircea Iorgulescu o oferă cititorilor, işi ia titlul dintr-un citat din Descartes (**Reguli utile şi clare pentru indrumarea minţii in cercetarea adevărului**) aşezat drept **motto** susţinător al demersului critic : „...această forţă care cunoaşte este uneori pasivă, alteori activă şi imită cind **sigiliul,** cind **ceara** ; această apropiere nu trebuie considerată insă decit ca o simplă analogie, deoarece in lucrurile corporale nu există nimic similar acestei forţe. Şi este una şi aceeaşi forţă care, dacă se aplică simţului comun cu imaginaţia, se numeşte **a vedea, a atinge** etc. ; dacă se aplică imaginaţiei singure, intrucit reproduce diverse figuri se numeşte **a-şi aminti** ; dacă se aplică aceleiaşi, pentru a forma de astădată figuri noi, se numeşte **a imagina sau a concepe** ; dacă, in sfirşit, acţionează singură se numeşte **a inţelege**" (s.n.). Prin urmare, dacă bine am priceput, Mircea Iorgulescu **vede, işi aminteşte, concepe şi inţelege.** Ce, cum şi cit din toate acestea, ne lămuresc exemplar textele cuprinse in volumul cu titlu cartezian. Autorul adună aici felurite lucruri, după cum spiritul său critic a fost solicitat de o realitate literară multiformă. Astfel, in prima secţiune a cărţii **Ceara şi sigiliul,** sint puse la un loc contribuţiile lui Mircea Iorgulescu la lămurirea unor probleme cum ar fi : modul in care incepe literatura română, curajul scriitorului, cum trebuie sărbătorite marile personalităţi culturale ale trecutului cind incepe literatura română contemporană, cum trebuie să arate şi ce trebuie să conţină publicistica scriitorilor, cind apare tema ţărănească in literatura română, incotro merge romanul, cit de valoroasă este revista „Echinox", care este fenomenul cel mai actual şi, vorba autorului, cel mai interesant din spaţiul criticii, care este problema principală a poeziei, ce caracterizează poezia tinerilor, unul dintre — tot vorba autorului — cele mai interesante fenomene ale actualităţii literare, subiectiv sau obiectiv in presa contemporană, cind livrescul are sens peiorativ, relaţia dintre scriitor şi cititor. În numai 45 de pagini criticul reuşeşte — invidiabilă performanţă — să răspundă, tranşant, tuturor acestor chestiuni nodale. Nu putem aşadar să nu fim de acord cu temerarul critic, atunci cind, cu pertinenţă remarcabilă, descoperă că : „toate marile opere sint deopotrivă şi expresia unui mare curaj. De aceea nu există nici o mare creaţie laşă, timorată, oportunistă, mincinoasă, infricoşată de tabuuri, prizonieră a interdicţiilor". Cum nu putem să nu fim de acord cu criticul rezolut, cind acesta, la inceputul articolului pe tema aniversărilor culturale decide că a „intreţine vie memoria marilor personalităţi culturale ale trecutului şi a le preţui activ opera nu inseamnă generozitate : este dovada cea mai sigură a capacităţii urmaşilor de a le fi cu adevărat urmaşi in spirit" ; nici cind, după două rinduri numai, temător că am fi uitat, repetă : „Atitudinea faţă de valorile trecutului este definitorie pentru prezent" ; nici cind, peste două pagini, spre finalul judiciosului articol, ni se mai spune o dată, pentru fixarea noilor cunoştinţe, acelaşi lucru : „cine nu ştie să preţuiască pe inaintaşi nu are cum să-şi inţeleagă prezentul" ; şi, mai ales, nici cind, după această originală frază, urmează aceea finală, menită să incununeze subtila operă pedagogică, al cărei fir roşu este dictonul **repetiţia este mama invăţării** : „Iată de ce modul in care intimpinăm aceste mari date ale culturii naţionale este in fond reprezentativ pentru actualitate".

Multe şi, mai cu seamă „originale" sint invăţămintele pe care cititorul le poate extrage din această primă secţiune a cărţii. De pildă, cine nu ştia ce lipseşte publicisticii scriitorilor, află acum : „Lipseşte adesea, prea adesea, din publicistica scriitorilor implicarea in concret" ; — dar nu in orice fel de concret, va preciza criticul atent să nu semene confuzie, ci „in concretul unui eveniment, al unei situaţii, al unui fapt" ; căci „lipsesc intrebările, atitudinile, semnalările ; lipseşte, pe scurt, participarea".

Sau, de o nouă pildă, cine nu va fi ştiut ce anume caracterizează poezia tinerilor, va afla acum că totul este foarte simplu, la indemină de simplu, dar pentru asta trebuie să ai geniul formulărilor memorabile. Şi, Mircea Iorgulescu, orice s-ar spune, il are : „Altceva descoperă şi propune poezia tinerilor : un fel propriu de a privi". Şi, il mai are de cel puţin trei ori ! Două dintre „ocazii" fac, prin limpiditatea lor, nepuţincioasă orice incercare de comentariu. Citām doar : „Căci niciodată un personaj nu-şi va scrie propriul roman : este totdeauna nevoie de un autor, de un scriitor, de un creator". Şi : „În literatură expresia nu poate fi despărţită de sentiment : fac una, alcătuiesc o unitate indivizibilă". Al treilea citat necesită, insă, dată fiind extremă subtilitate a ideii, o incercare de comentariu : „A citi nu mai este doar o artă, in sens de tehnică : este, de fapt, o formă de a scrie. Prin intermediul cărţii scriitorul şi cititorul se intilnesc intr-un teritoriu care nu aparţine nici unuia dintre ei iar din această intilnire se naşte literatura ; fiind, aşadar, un rezultat al participării". Permiteţi : aşadar, literatura nu este, nu mai este — ce rău informaţi sintem ! — ceea ce scriu scriitorii, ci ceea ce, citind, cititorul, de fapt, scrie. Acest mod original de a scrie literatura se intilneşte, pe un teren neutru, cu modul jenant de tradiţional al scriitorului, acela de a scrie... scriind şi, din această intilnire, se naşte literatura. E scris adinc !

Cind nu produce asemenea contribuţii, autorul glosează, liniştit sau inflamat, in marginea locurilor comune de tipul celor din exemplele de mai inainte. Nu e nimic ruşinos in a relua locuri comune, căci trebuie că operaţia iţi dă sentimentul reconfortant al stabilităţii şi te fereşte de angoasele incomunicabilităţii. Însă, necazul este că, in toiul forţării uşilor deschise, criticul simte nevoia — firească, trebuie să recunoaştem — să apeleze la argumentele istoriei literare. Şi, atunci, lucrurile se complică enorm. În articolul care ne face să pricepem ce este curajul scriitorului, criticul aduce in discuţie o replică a lui Eminescu, reprodusă de Vlahuţă in amintirile sale („Degeaba, ne trebuie un poet care s-o ia peste cimpi, nebuneşte... ne trebuie ceva nou, cu totul nou... un nebun, dar un nebun de geniu, care să-şi croiască el o formă a lui şi-un drum neincercat de nimeni...") care-l determină pe autorul romanului **Dan** să noteze : „Pentru prima oară poetul imi dă de gindit". Prilej pentru M. Iorgulescu de minunări şi ironii : „Cum să-i dea Eminescu de gindit lui Vlahuţă ? ! Bietul Vlahuţă...". Bietul Vlahuţă ? Mă simt dator să-i amintesc precipitatului critic că, in epocă, Vlahuţă s-a bucurat de o notorietate pe care puţini alţi scriitori au atins-o. El era, la sfirşitul secolului XIX, o autoritate in proză şi poezie, iar faptul că **el** şi nu altul, ţine la Ateneu conferinţa **Curentul Eminescu** nu face decit să confirme acest lucru. Să mai adăugăm că un om care apără la sfirşitul secolului XIX condiţia artistului şi dă primele replici la manifestările dogmatice in critica literară, in cuprinsul unei polemici cu C. Stere şi G. Ibrăileanu, **pe care o ciştigă,** nu poate fi „bietul" Vlahuţă !

Scrie M. Iorgulescu : «Onestitatea lui Vlahuţă in a-şi transcrie această impresie (Eminescu văzut ca un om obişnuit — n.n.) nu mă impiedică să observ că el a intreţinut şi a făcut să circule tocmai imaginea profund neadevărată, a unui Eminescu **devitalizat şi lunatic,** ba chiar a mers pină acolo că in alte „amintiri" scrie foarte senin cum că poetul era „**un zeu tinăr,** frumos şi blind, cu părul lui negru, undulat, de sub care se dezvălea o frunte mare, **palid la faţă, cu ochii duşi, osteniţi de ginduri...**" etc. etc. ; un portret Kitsch» (s.n.). Să-i amintim, atunci, criticului din nou precipitat, că in capitolul **Masca lui Eminescu** din cartea **Viaţa lui Eminescu** (volum pe care, se inţelege că in deplină cunoştinţă de cauză, M. Iorgulescu il sărbătoreşte cu ocazia implinirii a 50 de ani de la apariţie, citeva zeci de pagini mai departe) G. Călinescu scrie : „Eminescu era un **lunatec** sublim". Şi tot marele critic, in acelaşi text : „Privesc chipurile lui Mihai Eminescu, inşiruite dinainte-mi : acela **astral şi pietos** din tinereţe, cel uşor **subţiat de ginduri** şi de o infrigurare sentimentală, de la 30 de ani, faţa placidă şi adipoasă, cu ochi impinziţi de o ceaţă alburie, in ciuda unui **zimbet copilăros** şi somnolent, din epoca intiiei căderi, masca nietzscheeană, in sfirşit, din ultimii ani, pustiită, surpată ca un crater stins, **cu ochii infundaţi şi stătuţi**" (s.n.). Iar dacă M. Iorgulescu nu-l crede pe G. Călinescu, atunci să mai adăugăm că trăsăturile geniului, in filosofia romantică a lui J. P. Richter şi in aceea schopenhaueriană nu sint diferite de ceea ce propunea „bietul" Vlahuţă !

Dar, oare, tot „bietul" Vlahuţă să fie vinovat de afirmaţia criticului nostru, cum că, pină cel puţin după 1907, „lumea ţărănească va fi transformată insă intr-un cadru artificial, intr-o simplă recuzită a unor reprezentări fatal cind fals idilice, cind schematice pină la ridicol" ? Să fi uitat criticul, mereu precipitat, că, in 1904, apăreau **Povestiri** (Premiul Academiei, la recomandarea lui Titu Maiorescu), **Dureri inăbuşite** şi **Crişma lui Moş Precu ?** Sau, falsul idilism şi schematismul ridicol gratulează şi volumele lui Mihail Sadoveanu ? Bietul Vlahuţă ?

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Mizînd pe sinceritate

Ioana Dinulescu s-a născut in 1950, la Craiova. A absolvit cursurile Facultăţii de filologie a Universităţii din Craiova. În prezent este redactor la Studioul teritorial de radioteleviziune din oraşul său natal. A debutat cu versuri in 1972, in revista **Ramuri.** În 1930 a fost distinsă cu Premiul revistei **Luceafărul,** pentru poezie. Editorial, poeta a debutat in 1982 cu volumul **Călătorii de recunoaştere** (Editura Scrisul românesc).

Autoarea **Călătoriilor de recunoaştere** scrie bine, o serie dintre poeziile sale sint plăcute la lectură, atestind o sensibilitate poetică indiscutabilă. Ca şi alte poete ilustrate la noi in ultimii ani, Ioana Dinulescu recurge la modalităţi nesofisticate de exprimare a propriilor emoţii, mizind pe sinceritate. Rezultatele unei asemenea atitudini, a cărei valoare de principiu este evidentă, nu sint intotdeauna cele aşteptate. Sinceritatea este ceva sublim, nici vorbă, dar cititorul modern de poezie a căpătat un gust tot mai pronunţat pentru expresiile distilate prin complicatele maşinării ale lucidităţii.

Mica, modesta speculaţie de mai sus nu vrea să sugereze nicidecum că poeziile din volumul Ioanei Dinulescu ar suferi in vreun fel de simplism. Ea construieşte doar un sfios reproş in legătură cu un aspect vizibil al volumului : de la un timp, adică după parcurgerea a vreo patruzeci de pagini, cititorul **Călătoriilor de recunoaştere** incepe să fie dominat, intr-un mod sicîitor, de ideea că poeta şi-a epuizat „gloanţele".

Dar, după cum arătam, Ioana Dinulescu are o certă vocaţie pentru poezie. În cele mai reuşite poezii ale sale este exprimată o personală bucurie subtilă, provenită dintr-o excelentă cenestezie de om tinăr. Un exemplu posibil ar fi poezia intitulată **Demiurg adolescent :** „Adeseori sint slab. Puternic, altădată, / frămint in miini plămada lumii, afinată. / Îmi inchipui cu indrăzneală / că zămislesc din nou, pămintul, / sub degetele mele. / Îl incunun cu munţi, cu riuri, / cu stele... / Iarba-mi răneşte tălpile cind merg ; / apele, rotitele in cerc, imi fring / şovăielnică, umbra. În schimb, / port peste suflet nimb / de bucurie profundă şi tihnă. / Uneori, Îmi reazem timpla de lună ; / alteori, ghemuit cu fruntea in tină, / dintr-un ochi imi creşte noapte, / din altul, lumină". Şi mai semnificativă este poezia intitulată **Aşternut de polen,** caracteristică şi pentru modul in care poeta recurge, aproape in toate textele sale, la o imagistică pornită de la regnul vegetal : „Înfloresc toate pe lume ; / firul de mărgăritar explodează, / viţa de vie dă-n floare / cu chipul ascuns. / Înfloreşte pragul casei / cind il calci, la intoarcere, in amurg. / Masa la care scriu, / de emoţie, de sfială, de indrăzneală, / dă muguri. / Scindura patului meu infloreşte / noaptea, de dragoste. // Cu aşternut de polen mă-nvelesc, / adorm şi visez : / din amintirea ta, mereu mai aproape, / mereu inlăuntrul ochiului meu, / pădure de liliac fremătind".

Cunoscind faptul că poeta se simte excelent in ea insăşi, ne explicăm imprejurarea că poeziile ce incearcă să exprime sentimente din seria melancoliei sint mai puţin reuşite. Drept exemplu propun poezia numită **Veste,** nu cu totul lipsită de ingeniozitate, dar pedestră : „Lacrimă-n floare — / veste de dragoste in singurătate. / În mareea versului se repetă facerea lumii, / pasărea află aripă nouă. / În mugure zvicneşte inima vie a rodului, / in valea fertilă-ncolţeşte un simbure. / Cutreieri ţinutul cu ruguri de neon, / un tramvai nou urlă pe şine / ca o fiară domesticită, la amintirea pădurii. / La etajul opt, printre rafturi de cărţi / şi hirtii incă nescrise, / lacrimă clară se rostogoleşte — / veste de dragoste in singurătate".

După ce va face pasul subtil care desparte obsesia sinelui de obsesia poeziei sinelui, Ioana Dinulescu va scrie, probabil, versuri şi mai bune.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„POIETICĂ ŞI POETICĂ".** Sincer vorbind, nu prea există motive cit de cit serioase spre a ne exprima, eventual, ingrijorarea cu privire la efortul de „livrare" a materiei informative, legată nemijlocit de mişcarea ideilor şi a metodelor critice, moderne şi contemporane, pe plan universal. Dimpotrivă, situaţia este, in esenţă, satisfăcătoare, dacă ne gindim fie şi numai la rigoarea şi consecvenţa cu care acţionează, in această direcţie **Editura Univers.** La „Breviarul" nostru am mai remarcat această preocupare şi, profitind de ocazie, evidenţiem in treacăt recenta prezenţă in librării a masivului tom **Teorii ale simbolului de** Tzvetan Todorov, in competenţa transpunere românească datorată lui Modest Morariu. Revenind insă la subiect, ne ingăduim a face observaţia că punctul nevralgic al problemei stă in altă parte ; anume, in calitatea modului in care specialiştii noştri vin in intimpinarea mişcărilor de idei critico-estetice de peste hotare. Or, nu credem a greşi prea mult cind spunem că dincolo de aspectul strict cantitativ, mulţumitor, lucrările ce apar nu prea izbutesc să depăşească fie un anumit spirit de sirguincioasă compilaţie, fie o anumită stare de inhibaţie intelectuală ; ceea ce, evident, grevează asupra efortului de formulare limpede, convingătoare, a unor puncte de vedere specific româneşti. Succintele notaţii de mai inainte, paradoxal, au căpătat „voce" in timp ce parcurgem paginile excelentului eseu **Poietică şi poetică** de Irina Mavrodin, de curind apărut in aceeaşi prestigioasă colecţie a Editurii **Univers.** Aşadar, adagiul potrivit căruia excepţia confirmă regula işi probează din plin indreptăţirea, căci eseul Irinei Mavrodin, indrăzneţ, erudit, dens, polemic şi tranşant, citeodată — de ce nu ? — dificultuos la lectură, se constituie in argument irefutabil.

■ **„CE FACEM CU PATRIMONIUL ŞCOLII ARDELENE ?"** Consecventă unui riguros plan de lucru deja confirmat prin iniţiative anterioare vizind efortul de repunere in circulaţie a tuturor valorilor culturale şi artistice ale trecutului, revista „Tribuna" (24 martie 1983) deschide o amplă dezbatere consacrată unei majore problematici precum aceea legată de patrimoniul Şcolii ardelene. „Dezbaterea pe care o inaugurăm in numărul de faţă — citim in nota introductivă — şi-a propus să readucă in actualitate un moment crucial din istoria culturii noastre, cel reprezentat de corifeii Şcolii ardelene. Oricit ar părea de ciudat, iluminismul românesc este astăzi un capitol insuficient pus in valoare". Sub semnul unor asemenea premise realiste se desfăşoară, fructuos, această dezbatere. Asupra ideilor, disocierilor şi sugestiilor propuse de preopinenţi vom reveni la timpul potrivit.

■ **CHIAR AŞA, „ÎNTRE DA ŞI NU" ?** Impetuos, bombastic, adesea, pe deasupra faptelor cu bună ştiinţă, Ioan Buduca işi continuă cu intristător aplomb „cariera" de recenzent, aşa cum ne-a obişnuit cam de multă vreme. Îl intilnim, astfel, semnătura şi in „Orizont" (25 martie a.c.) sub o tabletă al cărei obiect de adoraţie il formează placheta de texte publicistice **Între da şi nu** de Alex. Ştefănescu. Să ajungi la incheierea că Alex. Ştefănescu, după volumul **Între da şi nu,** „poate aştepta liniştit judecata de apoi a scriitorilor", să recunoaştem, reprezintă o performanţă in faţa căreia intreaga suflare critică de azi şi de miine nu are altceva de făcut decit să se cutremure de invidie.

Cronicar

LITERATURĂ ŞI ANGAJARE

PATRIOTISMUL – starea de incandescenţă a inimii

Scriitorul nu poate rivni o distincţie mai de preţ decît contopirea totală cu fiinţa poporului său, nu poate aspira către o mai înaltă culme decît cea propusă dăinuirii, într-o perspectivă istorică, de suma năzuinţelor exprimate prin fiii patriei sale.

Scriitorul nu este un predestinat ci un minuitor de unelte specifice, un om obişnuit care-şi asumă responsabilitatea aplecării peste cuvinte cu aceeaşi frumoasă modestie comună semănătorului de grîu, plămădui torului de piine, sau fîntînarului de la izvoarele metalelor incandescente. Asumîndu-şi, prin opera sa, rolul de seismograf sensibil al undelor emoţionale din realitatea înconjurătoare scriitorul nu optează doar pentru o cale deosebită prin anotimpurile vieţii ci, în primul rînd, pentru o responsabilitate aparte faţă de valoarea fiecărui cuvînt devenit sub condeiul său, şi prin intermediul talentului său, material de construcţie al unui edificiu artistic.

Nu întîmplător îndemnul tovarăşului Nicolae Ceauşescu de a ne adăpa la izvorul cu apă vie al realităţii româneşti găseşte în sufletele scriitorilor un larg ecou patriotic de vreme ce sub cerul senin al României socialiste, între pereţii zărilor sale se află la tot pasul fîntîni curate şi adînci unde s-au decantat atîtea fapte eroice încît vom găsi mereu în drumurile noastre prilejul să ne racordăm inspiraţia artistică la unda cea mai vie a unui fapt de viaţă exemplar.

Fiind mai presus de toate şi înainte de orice fiii acestei patrii, scriitorii sînt şi rămîn datori patriei cu o dragoste inexprimabilă. Laurii izbînzilor literare pot încununa din cînd în cînd fruntile noastre, dar starea de incandescenţă a inimii unui scriitor nu poate fi păstrată de-a lungul vieţii decît în măsura în care patriotismul rămîne latura definitorie a străduinţelor noastre de zi cu zi, a căutărilor noastre şi a dorinţei din inima fiecărui scriitor de a se considera prezent cu întreaga sa fiinţă pe toate acele vetre fierbinţi unde se clădeşte, la scara eroismului, o istorie adevărată şi vie, o istorie aureolată de soarele păcii, o istorie cu nume românesc pe un pămînt românesc, prin eforturile conjugate ale tuturor fiilor acestor meleaguri care ştiu să plămădească prin limba comună a muncii cel mai frumos imn închinat demnităţii umane.

Într-o realitate perfectibilă, deschisă permanent noului, scriitorul este, fără îndoială, o entitate perfectibilă şi permanent racordată la nou. Marile prefaceri socialiste, prin care România şi-a deschis în conştiinţa lumii o cale proprie şi inconfundabilă, nu sînt noţiuni abstracte ci adevăruri palpabile, înălţate din sudoarea şi dăruirea, din spiritul de sacrificiu şi din eroismul legendar al unui întreg popor călăuzit în vasta sa ofensivă materială şi spirituală spre culmile civilizaţiei şi progresului uman de către cei mai buni fii ai săi, comuniştii, pe o cale care nu cunoaşte alt sens decît cel către clipele viitorului.

În marele amfiteatru al muncii scriitorul nu poate fi un martor contemplativ, nu poate fi un colecţionar de clişee fotogenice, nu poate fi un ins detaşat cîtă vreme apartenenţa la un crez, apartenenţa la o cauză, apartenenţa la un timp istoric viu au darul să definească pînă la urmă însăşi viabilitatea operei sale. Tocmai de aceea gîndul dintîi al fiecărui scriitor trebuie să rămînă cel al confundării totale cu fluviul uman al patriei în care trăieşte, respiră, munceşte, visează şi se împlineşte ca om.

Avem în jurul nostru filoane de aur nativ pentru nemuritoare opere literare, avem în jurul nostru cea mai tulburătoare galerie de personaje vii pentru aceste opere. Aceste personaje poartă, la scara anonimatului, numele eroilor care semnează în fiecare zi în cartea mare a patriei fapte exemplare. Sub steaua polară a Partidului Comunist Român fiii acestei patrii străbat Oceanul Timpului pe nava numită România încredinţaţi că prin munca fiecăruia dintre ei ţărmul de aur al viitorului comunist îşi apropie priveliştea de secundele acestui prezent înflăcărat. Îmi stăruie în memorie îndemnul secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu de a crea **„o literatură care să exprime mai activ viaţa şi munca poporului nostru"**, aşa cum a fost el formulat în exemplara cuvîntare de la Şedinţa comună a consiliilor oamenilor muncii de naţionalitate maghiară şi germană din 31 martie 1983. El vine să condenseze cu generozitate coordonatele datoriei noastre patriotice de a ne exprima în limba comună a muncii, în această zodie a socialismului românesc în primul rînd noi, scriitorii, ca purtători de cuvînt ai tuturor fiilor înfrăţiţi sub tricolorul demnităţii, libertăţii şi suveranităţii noastre naţionale. Este o datorie pe care fiecare scriitor şi-a însuşit-o plenar, o datorie care izvorăşte din incandescenţa inimii sale.

George Ţărnea

„Munca politico-ideologică trebuie să cultive mîndria patriotică a oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, faţă de trecutul glorios de luptă al poporului, faţă de minunatele realizări în făurirea socialismului, să dezvolte puternic sentimentul de dragoste faţă de popor, de patrie, faţă de partid, hotărîrea de a fi gata în orice împrejurări să servească interesele ţării, cauza socialismului."

NICOLAE CEAUŞESCU

Eugen Popa: „Inscripţii pe drapel"

Mesajul vieţii

În fiecare trecere a mea către cartierul bucureştean unde m-am născut, fiul meu îmi arată ceasul electronic — care arată nu numai ora, dar şi temperatura — bucurîndu-se nespus de el, întrîndu-i într-o obişnuinţă ce mă uimeşte tocmai prin asimilarea extraordinar de rapidă a elementelor de tehnică modernă. Această extrem de firească adaptare la elemente debarasate adesea de încărcătura ornamentală a prea concretului mergînd spre esenţializare a formelor am întîlnit-o şi în alte împrejurări, la o generaţie care, iată, se defineşte prin mobilitate şi prin receptare a noului, apropiindu-şi-l de pe acum pentru ziua în care el va fi deja depăşit. Tendinţa, admirabil intuită de Preşedintele ţării, devine o piatră de încercare a educaţiei de azi. **„Să sădim în conştiinţa tineretului spiritul revoluţionar, dorinţa de a-şi însuşi cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi cunoaşterii umane, voinţa de a acţiona în toate împrejurările ca revoluţionari, ca patrioţi, de a-şi servi întotdeauna poporul, cauza socialismului, pacea"**, sublinia tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** la **Conferinţa naţională a partidului.**

Fără a avea, preponderent rol didactic, literatura este chemată şi ea să cultive astfel de sentimente pornind de la descifrarea resorturilor umane în faţa realităţii. Documentările în grup (sau individuale) ale scriitorilor iniţiate de Uniunea Scriitorilor nu rezolvă, desigur, problemele de creaţie ale nici unui scriitor, dar ele realizează un lucru într-adevăr extraordinar: posibilitatea de a recepta corespondentele sufleteşti ale realului, tocmai prin aceea că se înlătură cantitatea de informaţie tehnică, strict tehnică pentru că oamenii de acolo ştiu sau simt că nu-i cel mai important lucru să înghesui un scriitor cu parametrii funcţionali ai unui strung, cu metrii cubi de balast, ciment etc. ce intră într-o benă de beton şi vorbesc despre ei înşişi, despre drumul lor prin viaţă, despre opţiunile sau împrejurările care l-au definit ca personalitate umană. Sporul de cunoaştere este mult mai mare, şi mai eficient, apropierea creşte, respectul este reciproc. Reportajul „de scriitor" — incriminat de atîtea ori pe nedrept — aducînd în prim planul său omul în atît de complexele sale relaţii cu alţi oameni sau cu natura, mizînd pe lumini şi umbre (căci numai într-o atmosferă fantastică se poate închipui o sursă de lumină care să lumineze obiectele egal şi fără conturul lor proiectat într-un alt spaţiu) are tocmai acest dar de a susţine moral atitudinea revoluţionară, în contra unei temeri nejustificate faţă de nou, faţă de ceea ce nu se aliniază viziunii înguste, adesea meschine, că un

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

TIBERIU UTAN

Bună dimineaţa

– Bună dimineaţa, fata pădurilor!
– Bună dimineaţa, numai că eu nu sunt
fata pădurilor, eu sunt
fata piraielor.
– Bună dimineaţa, fata piraielor.
– Bună, numai că nu sunt fata piraielor,
sunt fata firelor de iarbă
despre care se spune
că au fost semănate doar odată
la începutul lumii
şi de atunci răsar mereu,
– Bună dimineaţa, fata firelor de iarbă!
– Bună dimineaţa, numai că eu nu sunt fata firelor de iarbă
ci mireasa lui
Făt-Frumos.
– O, bună dimineaţa Ileana,
Cosînzeano, mireasă
a lui Făt-Frumos.
– Bună, doar că pe mine nu mă cheamă
Ileana şi nu îi sunt
mireasă
ci soţie.
– Cu atît mai bine, bună dimineaţa soţie a lui
Făt-Frumos!
– Da, da, bună dimineaţa numai că soţul meu
nu este Făt-Frumos.
– Oricum, oricine ai fi, bună
dimineaţa fată a tuturor
năzdrăvăniilor şi nebuniilor
de pe pămînt.
– Bună dimineaţa, bună dimineaţa,
dar sunt foarte mirată
că nu mă cunoşti,
că nu mă recunoşti.
– O, bună, bună dimineaţa Luc,
fata pădurilor şi piraielor
şi firelor de iarbă.
Numai şi numai pentru tine
îl pizmuiesc pe Făt-Frumos:

nu i-am putut semăna
niciodată.

ROLF BOSSERT

Poem de dragoste

Cu fin stă scris pe-a pielii
tale-albeaţă :
ploiasă am avut ăst-an o vară.
Ne-am întîlnit aici şi altă oară ?
azi sîntem norocoşi, ca mîine-i ceaţă.

Lipseşte-o scîndură – prin bortă trece
mîna de neguri, a peisajului, îngustă.
Privirea, corpul meu, pe văi, pe munţi
stă.
Ţi-e frig. Septembrie în zori e rece.

Cîntec

Încotro voi fi azi dus de drum
nu pot şti încă-n zori – şi nici ce e.
Către seară-s duios oarecum :
iar e beznă pe calea lactee !

Semne de interdicţie în-de-sine-şi
vorbesc
Ei şi ce dacă trecerea e oprită !
În pădurea de stele hrănesc
ursa mare c-un codru de pită.

Cam aşa hoinăresc de o vreme
dumnezeu în drum n-a ieşit.
Numai rar îl văd cum se teme,
cum se pierde în spaţiul sucit.

Osteneala pe îndelete mă-mbaie –
am uitat ce înseamnă să ai mult de
mers.
Cortul de cer mi-l întind : la o bătaie
de praştie depărtare de univers.

În traducerea autorului

Dialectica restituirii valorilor

Urmare din pag. 1

dustriale, a maşinilor şi uneltelor dintr-o ţară sau alta este expresia gradului de organizare a producţiei din ţara respectivă, al cumulării tuturor factorilor care implică munca, voinţa, nivelul de pregătire nu numai tehnică al tuturor ce participă la realizarea lor. Desigur, toate acestea sînt rezultatul unei culturi naţionale, am putea spune expresia geniului ei colectiv. Dar este o expresie abstractizată, serială, permutabilă dintr-un loc în altul ca şi formulele şi patentele care le stau la bază.

Alta este situaţia şi direcţia de orientare obiectivă a produselor din sfera culturii umanistice. Aici formula aplicată produsului tehnic : *„made in..."* devine insuficientă şi ineficientă. Asemenea produse se circumscriu sufletului unui popor şi numai prin aceasta pot deveni reprezentative şi în plan universal. Ne apare evident că balanţa culturii naţionale înclină către ceea ce numim umanistică în domeniul său. Aici pînă şi ceea ce primeşte un popor de la alte popoare se filtrează prin sita deasă a limbii, se cristalizează în fapte şi destine istorice, cîştigă un colorit local, se subsumează unei anumite geografii sufleteşti. Limba şi literatura unui popor, istoria sa, etnografia, gîndirea sa filosofică şi artistică, toate acestea implicînd sfera disciplinelor umanistice se arată mai apropiate de tiparele unei culturi naţionale, îi dau chiar marca specifică, identificînd-o într-un mod mai evident între celelalte culturi.

Aceasta nu înseamnă nicidecum că unei culturi naţionale îi poate fi indiferentă cultura tehnică, şi invers, cultura tehnică s-ar putea dezvolta şi altfel decît în albiile unei culturi naţionale. Dar devine evident că abia printr-o anumită separare mai clară a sferelor acestora se poate ajunge la adevăratul dialog atît de necesar dintre ele. Intuiţia extraordinară a lui Pârvan constă în faptul de a fi întrevăzut obligaţia unui astfel de dialog în cadrul dezvoltării sociale moderne şi de-a fi statuat modul cum trebuie el dus. Căci raporturile între cultura tehnică şi cea umanistă, care păreau marcate de destinul unei rupturi iremediabile, ne apar abia acum într-o lumină mai profundă. Ele nu se exclud, ci dimpotrivă, se integrează în sfera mai largă a culturii naţionale. Dar pe aceasta nu o împart în mod egal, mecanic, nici nu pot s-o acapareze una în defavoarea alteia, cum din păcate se mai întîmplă în necunoştinţă de cauză. Analiza ne arată că, în realitate, sfera umanistică îi dă unei culturi naţionale marca ei inconfundabilă, îi detaşează valorile şi i le proiectează pe un ecran universal. Cultura tehnică, în schimb, coboară cultura naţională mai mult în sfera de civilizaţie, îi lărgeşte cîmpul de manifestare şi o generalizează în viaţa unui întreg popor, îi dă pondere şi o face competitivă pe ansamblul ei.

Cultura naţională, prin ceea ce are ea mai specific (umanistic) influenţează ceea ce este în ansamblul ei mai cuprinzător (tehnic). Dar într-o viziune dialectică nu se poate să nu luăm în consideraţie şi tendinţa tehnicului de a se detaşa de ansamblul din care face parte. El tinde să urmeze legile produsului său, care e indiferent de locul în care n-a născut. Este motivul pentru care se cere potenţat în contrapondere, factorul care dă marca unei culturi naţionale, conştiinţa valorilor ei inconfundabile, motivele mîndriei sale de a exista. Şi aceasta nu la un mod general, abstract, ci la nivel concret, formativ, acolo unde se plămădeşte personalitatea viitorilor oameni ai ştiinţei şi tehnicii. Ei trebuie să devină nu numai specialişti competitivi în domeniul lor de activitate, ci şi oameni conştienţi de valorile de ansamblu ale patrimoniului naţional pe care-l reprezintă, angajaţi să-l apere şi să-l dezvolte cu toate puterile sufletului lor, ale inteligenţei de care dispun. Aceasta cu atît mai mult în socialism, unde valorile spirituale se cer potenţate, stimulate, amplificate. Tehnicianului rafinat, dar apatrid, cît şi executantului gregar, ambii plini de sine, inconştienţi de faptul că în ei s-a acumulat zestrea de muncă şi de eforturi ale unui întreg popor, trebuie să le opunem într-un mod mai decis şi mai categoric imaginea specialistului serios, profund, răspunzător, preocupat de valorile culturii patriei sale, angajat să le promoveze şi să le amplifice prin propria-i activitate. Dispensa de conştiinţă patriotică în domeniul culturii tehnice, ca de altfel în orice domeniu, degenerează în tehnicism îngust, apatie, comoditate; cosmopolitism. Cultura umanistă în sine nu poate reprezenta o contrapondere împotriva unor asemenea rele, cîtă vreme, în cadrul dezvoltării moderne, ea însăşi evoluează într-o mare măsură către diversificare continuă, către specializări tehnice lipsite de perspectiva şi de eficienţa dorită. Abia atunci cînd elementele culturii umanistice împreună cu cele tehnice se string, prin ceea ce au ele mai bun, mai reprezentativ, într-un mănunchi vital, acela al culturii naţionale, se poate detaşa simburele lor stimulativ, permanent. Pe baza acestuia, Pârvan concepea susţinerea unor „cursuri de dezvoltare a energiei naţionale", cursuri cu caracter general în cadrul învăţămîntului superior şi secundar, cursuri care să suplinească deficienţele educative pe care le conţine în sine instrucţia tehnică îngustă, marcată în mod fatal, obiectiv, de tendinţele unei nesfîrşite divizări şi detaşări de marca originilor.

Cunoaşterea într-o perspectivă largă a valorilor culturii naţionale, cultivarea din cea mai fragedă vîrstă a sentimentelor de respect şi de iubire pentru acestea, formarea apoi a unei concepţii filosofice şi a unei strategii pentru promovarea lor reprezintă modul eficient de dezvoltare a conştiinţei specialiştilor, de stimulare a potenţialului lor creator.

Vasile Pârvan are dreptate. Inteligenţa tehnică dezvoltată la parametrii cei mai înalţi trebuie hrănită continuu la flacăra nestinsă a sufletului unui popor, materializată în cultura sa, în efortul său creator de-a lungul veacurilor, efort care se cere mai bine cunoscut, continuat, dezvoltat, afirmat, în cadrul unei competitivităţi mondiale mereu sporite.

Astăzi ne putem convinge mai mult decît oricînd de acest adevăr şi se cuvine să tragem de aici şi consecinţele practice de rigoare.

«Pentru patria română»

Urmare din pag. 1

Topolog, 1971), **Bibliografia istorică a României, Secolul XIX, Vol. I, Cadrul general, Ţara şi locuitorii ei** (Bucureşti, 1982), **A portrait and a fresco from the history of the Romanian people N. Bălcescu,** în **East European Quarterly,** Boulder, Colorado (vol. V, 1971), **Avram Iancu şi Curtea de la Viena,** (în **Revita arhivelor,** vol. XLIX, 1972) etc. etc. arată pe de o parte consecvenţa şi profunzimea cu care Cornelia Bodea a cercetat istoria modernă a României, pe de alta — complexitatea problemelor urmărite în sfera politică.

Recenta lucrare conţine, de asemenea, documente de un excepţional interes pentru istoria noastră selectate de Cornelia Bodea dintr-un mare număr de arhive şi biblioteci româneşti şi străine. Amploarea impresionantă a eforturilor sale în vederea realizării celor două volume recente poate fi sugerată, între altele, prin simpla enumerare a instituţiilor care i-au furnizat documente. Mari biblioteci, institute şi arhive naţionale şi internaţionale au oferit Corneliei Bodea mărturii reprezentative atît pentru concepţiile, condiţiile social-economice şi evenimentele politice care au premers Revoluţia paşoptistă cît şi pentru desfăşurarea ei în Moldova, Transilvania şi Ţara Românească. Prezentate lectorului laolaltă aceste documente demonstrează energic în diferite moduri, din perspective de o extraordinară varietate, caracterul unitar al revoluţiei pe tot întinsul teritoriului românesc, pregătirea ei comună de o parte şi de alta a Carpaţilor, legăturile manifeste sau deliberat secrete între diversele acţiuni, de la un moment la altul şi de la o „ţară" la alta. Aşa cum observă Cornelia Bodea într-un cuprinzător şi pertinent **Cuvînt înainte** aceste documente au capacitatea „să reflecte unitatea de idei şi ţeluri ce au însufleţit minţi alese şi au ridicat poporul la luptă pentru dreptate şi libertate socială şi politică, pentru unitate şi neatîrnare naţională; să ilustreze ecourile venite de peste hotare şi legăturile cu gîndirea şi mişcările înaintate ale vremii; să prezinte revoluţia română în contextul ei european. Să arate, totodată, şi vicisitudinile, piedicile care i-au stat în cale; reacţiile şi ingerinţele, opresiunea sau mina forte simţite din partea imperiilor absolutiste, habsburgic, otoman, ţarist". (pag. VII—VIII).

În economia judicios concepută a celor două tomuri documentele se grupează în trei mari secţiuni. Prima din ele intitulată **Precursorii** însumează 92 de documente şi grupuri de documente referitoare la aspecte din acumularea treptată şi momentele cheie ale evoluţiei economice, sociale şi politice care a pregătit Revoluţia. Marile mişcări naţionale şi sociale conduse de Horea şi Tudor Vladimirescu, momentul **Supplex Libellus Valachorum** (1791) cu demonstrarea pe baze istorice a străvechilor drepturi ale românilor de pretutindeni, acţiunea din anii 1834—1835 cuprinzîndu-i pe românii de pe ambele versante ale Carpaţilor, mişcarea de idei în spirit panromânesc şi de înfăptuire a statului naţional unitar dintre anii 1837—1840 şi 1843—1847 dar îndeosebi lupta dîrză, neobosită, într-o mare varietate de forme pentru păstrarea şi afirmarea fiinţei naţionale, împotriva încercărilor sistematice de deznaţionalizare, apar în aceste documente cu amănunte pe cît de revelatoare pe atît de emoţionante sau de-a dreptul cutremurătoare.

Partea a II-a, intitulată **Revoluţia,** însumează documentele numerotate 94—339 şi constituie punctul de greutate al întregii lucrări. Documentele relevă faptul că Revoluţia a fost concepută şi pregătită ca o acţiune simultană şi unitară pe tot cuprinsul teritoriului locuit de români, ca un moment decisiv în serviciul ideilor care ilustrau spiritul panromânesc. Documentele ilustrează atît simultaneitatea cît şi pluralitatea aspectelor Revoluţiei. Momentele petrecute succesiv în Moldova, Transilvania şi Ţara Românească alternează cu acţiunile conjugate „de dincolo şi de dincoace de Carpaţi" la care participă energic „toată românimea".

Partea a II-a a lucrării intitulată **Epiloguri, Perspective,** cuprinde documentele 340—356 oferind atît bilanţul momentelor desfăşurate în Revoluţie cît şi sugestia evenimentelor care urmau să vină.

Semnificativă pentru demnitatea ştiinţifică exemplară a întregii lucrări este preferinţa Corneliei Bodea pentru sursa primară a documentelor, manuscrise, sau în cazul imprimatelor — tipăritura princeps. Acest mod de a lucra este justificat de cercetătoare astfel: „Am ales calea restituirii textului autentic şi pentru că din confruntarea cu manuscrisul, multe documente **edite** au cîştigat valenţe noi de **inedit.** S-a întîmplat, de asemenea, ca şi din confruntarea a două redactări autentice — ciornă inedită, text definitiv, edit, sau original şi copie autografă etc. — să reiasă completări sau întregiri de texte". (pag. IX).

Un număr de peste 60 de documente — române sau străine — sînt tipărite pentru prima dată în forma lor iniţială, manuscrisă. Între acestea se află documentele secrete privitoare la frămîntările din Banat în anii 1823—1824 (doc. 12), interogatoriul luat lui Eftimie Murgu în închisoarea din Pesta, octombrie şi decembrie 1845 (doc. 61); o informare secretă asupra activităţii sale cerută de autorităţile imperiale habsburgice în 1846—1847 (doc. 81); anchete premergătoare condamnării lui din iulie 1890 (doc. 345); scrisoarea contelui Karacsay către John Paget în legătură cu condamnarea la moarte în ziua de 11 mai 1849 a pastorului sas Ştefan Ludwig Roth, apărător al drepturilor de libertate ale poporului român, învinuit de către un tribunal marţial maghiar din Cluj pentru că avînd o funcţie de conducere în comitetul Cetatea de Baltă a dispus „introducerea limbii române ca limbă oficială în afacerile camitatului" (doc. 320); scrisoarea lui Eliade Rădulescu către G. Bariţiu din 16 iulie 1848 (doc. 233) etc.

În afara acestora Cornelia Bodea pune în circuitul istoriografiei noastre un număr de documente în limbile maghiară şi germană — documente, apeluri, relatări din presă, capitole din publicaţii contemporane evenimentelor — aflate într-o strînsă relaţie cu desfăşurarea Revoluţiei. Li se adaugă, de asemenea, o nouă serie de relatări în limbile franceză şi engleză, care lărgesc în conştiinţa noastră aria de iradiere a ecourilor produse de Revoluţie în Occident şi peste ocean în Statele Unite ale Americii. Toate documentele în alte limbi — franceză, engleză, germană, maghiară, latină — sînt însoţite de traducerea lor în română.

Documentele publicate demonstrează cu prisosinţă amploarea şi energia cu care s-au desfăşurat evenimentele revoluţionare. Idealurile sociale şi naţionale şi îndeosebi dorinţa fierbinte de unire într-un singur stat a românilor de pretutindeni constituiau un veritabil coşmar politic pentru marii potentaţi ai Imperiilor austriac, ţarist şi otoman. Pe cît erau de divergente interesele acestor imperii în alte probleme, pe atît de strînsă devenea înţelegerea lor cînd era vorba de represiunile cele mai drastice îndreptate contra mişcării naţionale şi revoluţionare a românilor. În volumul I al lucrării este publicat între altele un document din 15 februarie 1835 din care rezultă că prinţul Metternich se adresează personal contelui Sedlnitzki, şeful poliţiei, ordonîndu-i să ceară ajutor de la agenţii ţarişti în Principatele Române pentru a zădărnici propaganda naţională a intelectualilor români atît în Ţara Românească şi Moldova cît şi în Transilvania. Numeroase alte documente demonstrează teama profundă a puterilor imperialiste, expansioniste şi anexioniste vecine în faţa ideii de panromânism, de unitate politică a românilor de pretutindeni.

După cum se ştie ideea aceasta a început să devină realitate în 1859 odată cu Unirea Principatelor Moldova şi Ţara Românească într-un singur stat. Revoluţia de la 1848 a pregătit sub numeroase aspecte realizarea marelui act al Unirii. În această privinţă George Bariţiu avea deplină dreptate să scrie în luna mai 1848 că „Soarta naţiunii române se va hotărî în Bucureşti şi în Iaşi". Acelaşi ţel de unitate statală îl confirmă şi istoricul maghiar Jakob Elek, martor şi cronicar al evenimentelor de la 1848 cînd descrie pancartele purtate de participanţii la Adunarea românilor din mai la Blaj. Pe aceste pancarte era înfăţişată harta Daco-României (doc. 121). Într-un alt document, consulul austriac Von Timoni, comunică ministrului său la Viena că Locotenenţa domnească din Bucureşti ar fi primit o delegaţie din Transilvania „cu propuneri de ajutor din partea românilor transilvăneni pentru înfiinţarea unui Imperiu dacic". Numeroase alte documente selectate de Cornelia Bodea pentru cele două masive tomuri ale culegerii sale confirmă sensul social şi naţional al revoluţiei paşoptiste în Ţările Române.

Acestui sens i se aplică perfect afirmaţia lui Nicolae Bălcescu din **Mersul revoluţiei în istoria românilor** (185) aleasă de Cornelia Bodea drept motto pentru întreaga lucrare. „Revoluţia română de la 1848 n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut şi viitor, fără altă cauză decît voinţa întîmplătoare a unei minorităţi sau mişcarea generală europeană. Revoluţia generală fu ocazia iar nu cauza revoluţiei române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sînt optsprezece veacuri de trude, suferinţe şi lucrare a poporului român asupra lui însuşi".

denisa comănescu

Împlînzirea poeziei

de fiecare dată îmi rămîne foaia pustie
stau în fața ei și aștept
haide, îmi zic, acum e momentul
acum vei da și tu, în sfîrșit, lovitura
cîte cuvinte nu-mi scapă atunci printre degete,
cîte combinații, ce explozie de conotații
dar nu e momentul, îmi zic,
încă nu ți-a cîntat nici o pasăre
mușchii nu ți-s antrenați pentru acest nou echilibru
ai un șoarece în bucătărie
i-ai pregătit o capcană, zilnic îi pui cașcaval
și zilnic îl înhață cu dibăcie
fără să-și piardă capul sub ghilotină
va trebui să te deprinzi cu șoarecele
să recunoști că este o vietate cu mult mai inteligentă decît tine
va trebui să-nveți de la el cum s-apuci poezia
va trebui să fii aidoma aproapelui tău, șoarecele

Respirație recuperatorie

Mîna mea dreaptă-i o țeavă
și ochiul meu drept
și gura, ruginită țeavă dimineața
cînd cu două degete încerc s-o albesc
iar otrava dă colțul ierbii în ea.
Astă-vară în mare glezna ta era o țeavă fierbinte,
cu cîtă disperare i-am atins fluierul delicat.
Cordon ombilical între mine și lume, glezna ta,
magnetică țeavă ținîndu-mă încă în viață,
și-acum mai străbat adîncuri ca o undă lăsată de ea
și-acum mai respir doar prin ea.

Întîlnire cu un play boy

Furnica harnică a întîmplării și-a găsit în mine un depozit sigur.
Din nou o ploaie de aur.
Din nou trupul acesta amorțit se electrizează
ca o pisică în fața cămii.
Mă uit în oglindă.
Figura mi-este străină. Prea multă strălucire,
prea mult triumf. (ca și cum m-aș fi spălat c-un gălbenuș
și peste noapte mi s-ar fi îndesit părul)
Cum să-nțeleagă, cum să priceapă
că este un balon pe care-l acopăr cu grijă
ca să nu-l înțepe obiectele atît de ascuțite din jur ?
Că n-o să am destule mîini, destui sîni, destule buze
ca să-l salvez ?
Play boy, play boy, ai milă de femeia aceasta
care nu poate reinventa dragostea decît prin dragostea sa.

Cadoul

și această biată sticlă de whisky
sorbită pe trei sferturi în gara de nord
la venirea bunului nostru prieten
această biată sticlă 0,375 l import kupferberg mainz
își dă ultima suflare în praful de iulie de pe biroul meu
îmi arde gîtlejul
lar goliciunea ei
mă-nvață umilința
și-o iau și-o storc ca pe o piatră seacă
pînă mă trezesc cu mîinile în jurul propriului git
iar eu sînt o minune de sticlă
în mărime naturală de 50 l
plină ochi c-un lichid gălbui mirosind a ploșnițe.

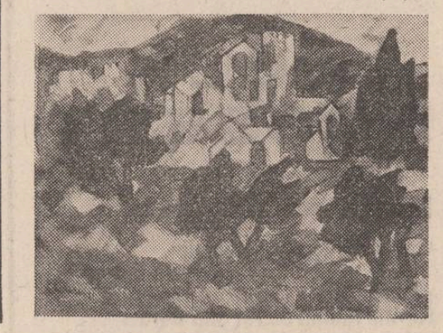

Statuia de lîngă

gheorghe suciu

tocmai se terminase slujba din cimitir. Urmă o tăcere grea. Prunii din progadie aveau crengile încovoiate, frunzele lucii iar drupele ca niște lacrimi grele și vinete păreau, dese, a nu se mai ține de ramuri. Căldura era înăbușitoare — nu mai bătea nici un ceas. Pe fețele femeilor îmbrobodite în năframe negre, lacrimile se uscaseră închipuind dire cenușii de sare. Nu pe Suzana o plînseră și o plîngeau, ci pe tinerețele lor trecute. Sub ii le năpădiseră sudorile, țițele, la cele mari, se umflau ca aluaturile ; la cele zgîibe, ardeau ca și cum ar fi fost mînjite cu zamă de ardei. Bombăneala lor încetase și acum așteptau o dezlegare din partea bărbaților. Abia de cîteva zile aflaseră secretele Suzanei, fata asta, care a fost de abia de vreo cinsprezece ani, iar știrea le înfiorase amintirea. Ca un dezgheț înăbușit — aproape nedorit. Au fost ele, cîndva, vreodată, asemenea Suzanei cuprinsă acum între patru scînduri de brad și au fost în putință să facă ceea ce a făcut ea ? Și, totuși, nu erau triste, plînsul lor era un omagiu adus tinereții petrecute. Și-au plîns o virstă, o nenorocire din tinerețe — și abia dacă își dădeau seama că asistau la un ritual. Femeile astea se... pe toate propozițiile domnilor știutori de carte, pentru că ele știau că nu pot întoarce roata lumii.

Ele au plîns cinstit și acum au amuțit.

La un moment dat se auziră întîii bulgări de pămînt căzînd seci, peste sicriul Suzanei. Sunau uscat, cu dese întreruperi, ca un ropot straniu. O tăcere adîncă. Numai prunii cu drupele lor gata să pice. Umflate și vinete. Deasupra, cerul limpede, de glajă.

Primarul se apropie de Bătrîn, îl trase de mîneca hainei cernite și îi arătă, din cap, drumul care venea de la Cetatea Veche.

Bătrînul își smuci mîna ; doar cu cîteva clipe înainte aruncase și el un bulgăre de pămînt uscat peste copîrșeul de brad al Suzanei. Nu zise nimic. Încă îi mai stăruia în auz sunetul mocnit.

Dar primarul îl trase a doua oară de mînecă, iar Bătrînul auzise „nene Niculae", tresări, dar nu-și putut da seama unde se află.

Primarul îl trase a treia oară de mînecă. Nici chiar așa ! Haina era adusă din America. Își pusese și vesta. Ca și atunci cînd declarase nașterea lui Nicky (chiar așa : ce știe un Coriolan Fleșeriu despre un veșmînt pus pentru o anumită **ocazie**, el care crede că dacă se poartă ca **domnii** și este **domn ?**).

Numai că din cimitirul de pe coastă, drumul care venea de la Cetatea Veche se vedea ca în palmă pe o distanță de mai mult de trei kilometri. Iar acolo, unde cotea după dealul cu brazi, se vedea ceva care nu era de toate zilele.

„Mă", zise șoptit, neînțelegînd încă gestul primarului și neîntrezărind ceea ce se întîmpla cu adevărat pe drum ; „mă !" șopti încă împresurat de durerea lui. Dar ăsta, primarul, continua să-l țină de mînecă și stăruia să-i arate, cu ochii holbați, ceea ce se întîmpla pe drumul acela. Bătrînul, care se afla tocmai pe buza gropii, își ridică încă puțin capul, îl privi ca-ntr-o doară pe omul de lîngă el, apoi luîndu-se cu privirile după gestul mîinii acestuia... Dar în privirile lui era ca o ceață deasă.

„Nene Nicolae" bolborosi primarul, dar Bătrînul nu auzise nimic. Urechile lui nu prindeau decît sunetele înfundate ale bulgărilor de pămînt și suspinele, înecate, ale femeilor. Dar totodată îi mai stăruia încă în auz melodia uscată a predicii preotului Hadrian Cîrnațiu care, cu adevărat, după ce **cîntase** cum poate n-o mai făcuse decît de puține ori în cariera lui, terminase brusc prin cîteva cuvinte hîrîite aidoma zgomotului unor nuci într-o traistă de pînză. În ochii preotului erau lacrimi pe care nu se sfia să le lase nesterse, plînse bărbătește. Patrafirul, care totdeauna îi cădea drept pe trupul lui plin, atîrna acum oblic : de asemenea, crucea de pe piept luase o poziție piezișă, semănînd cu litera X.

Coșciugul Suzanei nu se mai vedea, pămîntul, azvîrlit acum cu lopețile, îl acoperise cu totul.

Se vedeau, în depărtare, mărunți ca niște fantome. Poate erau vreo cincisprezece inși, încălecați pe cai roșii și suri. Veneau la pas, măsurînd drumul colbuit. Mai mult nu se vedea : cotul drumului de la Odăi împiedicînd vederea să ghicească dacă dincolo, în Pădurice ori și mai departe, după Dealul Străjii se mai aflau și alții și cîți. Oricum, deasupra Pădurici se observa un nour de praf gălbui, ușor ca un fum de paie uscate...

2.

Portița era deschisă, parcă anume lăsată așa, pentru ca el să poată intra fără nici o grijă. Ori ca și cum ar fi fost așteptat dar nu pentru a primi cine știe ce onoruri, ci — vezi bine — nu lipsise nătîntocul decît vreo cîteva ceasuri de acasă, a fost și el pînă la cîmp, în Podul Domnului sau în Stăuini, pe aici pe undeva, fie să mai ducă vreun car de bălegar pe fișia lor de pămînt, fie să coseacă otava aia din capul locului din Cinepiști.

Așa că intră în curte, și nu i se păru nimic schimbat (nici nu era !), toate se aflau la locul lor, așa cum le lăsase cu cîtiva ani în urmă, cîți vor fi trecut. Doar sub dudul mare, cu frunzele pleoștite, mînjite de un prag gros, se afla masa cea lungă cu picioarele în formă de X, iar de-o parte a ei banca din scîndură de brad de un galben înverzit, de cealaltă parte, scaune și scăunele. Dacă de vreo cîteva ori mai fusese masa aceea pusă sub dud. **Ce-o fi fost pe aici ?**

Se mai observau și rămășițele unui ospăț, coji de ceapă și șorici de slănină, cîteva coji uscate de pîine, frunze uscate de salată și pătrunjel, o solniță în care căzuseră dude... Iar petele dudelor mov-înegrit dădeau tăbliei mesei imaginea unei stranii pînze pentte. Se vede că se urcaseră și găinile pe masă ciugulind fărîmiturile și împrăștiaseră cu ghiarele lor sucurile dudelor răscoapte. De o ramură atîrna felinarul cel mare, stins, negru.

Stătea țeapăn pe cal și privea uituc în jur ; ochii măriți în orbite, uscați. Mîinile îi atîrnau moarte, lungi, pe lîngă șolduri, așa cum de multe ori i le observase Bătrînul și cum tot de atîtea ori îi venea acestuia să rîdă dar își reprima zbucnirea într-un zîmbet sutire, cu atît mai ironic însă. Să fi trecut vreo două minute, și el călare pe calul mare, slab, cu șira spinării ca un laț — aidoma unei statui fără de viață. Un vijiit ușor se iscă din fundul grădinii, probabil vreo găină rătăcită printre straturile de legume se speriase de cine știe ce, vreo broască rîioasă îi apăruse de sub tufele încă umede sub cioc și se sperie, sări în sus bătînd o dată din aripi ca îndată, uitînd de sperietură, să se apuce să ciugulească dintr-o roșie dată în pîrgă. **„O fi murit ciinele, Hoțul ?**

Calul bătu de cîteva ori cu copitele dinainte pămîntul tare al bătăturii. Copitele mari, uscate, plesnite ca niște carapace de țestoasă stîrniră o dîră subțire de praf, el însă nu auzi și nu luă nimic în seamă, stăruia sus în șa, bleg, inert, învelit parcă într-o mantie invizibilă și rece. Parcă atît el cît și calul deveniseră de bronz, dar de un bronz de acelea vechi, bătut de ploi și de vînturi, viscolit iernile și stropit de găinațuri de păsări verile, an după an, devenind cu timpul de o culoare grea, întunecată, doar ici și colo, pe la încheieturi, virstat de vine vineții alburii. Ca un mucegai vechi.

Și nimeni în jur, nu pentru ca să-l admire căci el cunoștea prea puțin meandrele orgoliului, ci doar căruia să i se poată adresa și de la care să afle că toate din preajmă sînt de-a-adevăratele și nu un vis frumos al său. Să-i adeverească sentimentul deplin de inerție și eternitate.

Calul bătu iar din copitele lui butucănoase, strînse în potcoave mari de fier ; pulpele cam fleșcăite ale picioarelor dinapoi tremurară secerate de un fior ; îndată, ca și cum călărețul l-ar fi împins cu pintenii, răsuci capul mare, ciolănos, cu ochii bulbucați cît niște pumni de mină trudită spre stînga. Da : simțise unda firavă de aer umed care emana dinspre fîntînă și se îndreptă încet, greoi, parcă s-ar fi desprins dintr-o mocirlă vîscoasă, într-acolo.

Tabloul își pierdu brusc măreția lui stranie. Călărețul, dus pe gînduri, cuprins de acea stare șuie care-i era caracteristică, rizibilă pentru Bătrîn dar nu și înțeleasă de acesta, nu dădu nici un semn de împotrivire. Simți doar că animalul îl deplasa înspre fîntînă și abia dacă avu prezența de spirit de a apleca repede capul pentru a nu se lovi în ramurile, acum mult mai lăbărțate ale dudului. Mîna-i apărind capela prinse totuși o frunză posiclită de un praf unsuros și cîteva dude prea coapte care se tercîră îndată și sucul lor călduț îi dăduse omului o senzație de surpriză.

Calul ajunse lîngă troaca lungă și largă a fîntînii și începu să soarbă repede din putina apă stătută și călduță. Nările lui se lărgiră mult stîrnind un sforăit puternic.

Omul, înclinat acum și el pe gîtul aplecat al calului, își luă seama, descălecă repede, incredibil de repede față de încremenirea în care stătuse atîtea minute, cîte or fi fost, — dar nevăzut de nimeni ! — și din doi sau trei pași se și află lîngă troiul fîntînii. Puse mîna dreaptă pe fusul luciu al roții și iarăși fu petrecut de o emoție dar cînd să tragă pironul care împiedeca roata, observă că găleata era plină și tremura lent aproape de gura fîntînii. Apucă cu stînga toarta găleții, trase pironul, învirti o singură dată roata pentru a cîștiga lanț, apoi deșertă apa în troacă. Un tropot de cascadă mică îi înveseli, ca și pe vremuri, auzul. Apa alunecă repede pînă la celălalt capăt al troacei de ciment, apoi reveni mai lenește spre ăstălalt capăt trecînd peste nările umbroase ale calului care încerca s-o absoarbă cu lăcomie. **Șezi blînd, măi Hicler,** zise omul.

Trase iarăși pironul care împiedeca rotirea troiului și lăsă găleata goală să se cufunde în prăpastia fîntînii. Cu palma mîinii drepte apăsa nici prea tare, nici prea încet, ci doar atît cît trebuia, pe capătul osiei lucioase, impregnată de transpirația miilor de palme, a troiului. Iarăși, o emoție veche, îi bătu în gîndul neașezat încă. Găleata se adîncea încet, precum carcasa umedă a unui melc, în fîntînă. Dincolo, calul aspira apa sălcie, iar nările-i vibrau iscînd zgomot. Între cele două feluri de sunete, al găletii cufundîndu-se în canalul lung de orgă al fîntînii, din ce în ce mai rezolut și al viului sunet iscat de nările animalului, omul păru că adormise din nou — căzuse, iarăși, în starea aceea suie a lui. Dar un pocnet înfundat îl făcu să tresară : găleata ajunse în adînc și se izbi de fața apei de acolo. Parcă ar fi spart o oglindă. Sunetul se ridică pînă sus la urechile lui, iar el luă brusc mîna de pe fusul troiului și apoi se auzi, o auzi și el, o bolborosea care se stinse în cîteva clipe. Pe față i se încreți un zîmbet. **Nimic ! Pe aici n-a fost războiul. Cum dracu, doar noi pe urmele nemților am venit...**

Aron cuprinse minerul cald, aproape sticlos, din lemn de salcîm al roții și cu mișcări largi, sciite de prea îngusta croială a minecii, începu să învirtească roata. Picuri mari se prelingeau de pe găleata grea de lemn legată în cercuri și se izbeau de fața apei din adînc, reflectînd sore auzul lui un ecou întîrziat și profund. Parcă ar fi fost o melodie îndepărtată și arară. Se temu oarecîtva de zvon și mîna lui dreaptă, aflată altfel odihnită de cîțiva ani, încurajă rotirea roții.

Își reveni : mîna lui dreaptă învirtea aevea roata fîntînii, aceeași pe care o învirtise de sute, mii de ori. Mîna acceleră învirtirea roții ; deodată, lanțul vibră zgrunțuros, găleata ajunse la fus, o pală de apă îl stropi pe față și piept, alta recăzu în adîncul fîntînii. Răcoreala îi revigoră simțurile. Puse piedeca. Luă cana de pleu care stătea aninată de același vechi cui al stîlpului — și cana era aceeași — o cufundă în găleată, o scoase rasă și bău îndelung. Apa era bună și rece. Calul slobozi un fornăit gros prin nări. Iar el mai umplu o cană din care nu mai bău nici un sfert. Parcă apa ar fi fost un alcool prea tare. Aruncă restul în troacă, chiar pe botul lăbărțat al calului. Acesta vibră. Anină apoi cana în cuiul ei — făcu gestul fără nici un efort — apoi vărsă găleata în troaca largă. Apa, lăsată de sus, iscă o melodie înviorătoare. Calul ridică botul, așteptă ca undele să-și potolească agitația, după care începu să soarbă încet și potolit.

El lăsă din nou găleata să se cufunde în adîncul fîntînii, învirti troiul, vărsă în troacă, apoi iarăși, încă de două ori.

Calul bătrîn și slab ridică botul și ezită dacă să mai bea sau nu. Atinse totuși cu buzele lui mari și vîlcede fața apei și mai sorbi vreo cîteva înghițituri ; apa căzu în pîntecele lui cu un zgomot urît, parcă bulbucii de lichid ar fi căzut într-un bidon de tablă de aluminiu.

Era aproape gata să încalece din nou, chiar bătuse cu palma fruntea latră ca o scîndură a calului, dar se trezi, palma lui alunecă aidoma unei mîngîieri spre nările largi și umede ale animalului, după care mîna se desprinse. Se șterse pe pantalonul scorțos de doc. Apoi întoarse privirile spre casă.

În tîrnaț, de la un stîlp la altul, atîrnau cîteva rînduri de păstăi de fasole înșirate cu acoiul pe ață tare de cizmărie. Păstăile, late și lungi, de o culoare galbenă ca păpara, luminau discret în umbra streașinii. Mai abureau încă, așa i se păru, deci abia fuseseră scoase de la opărit și zise nesoptind toate cuvintele : **Înseamnă că toate sînt la rostul lor. Or fi plecați în hotar la lucru.** Acum, și mai trezit, apa rece îi făcuse bine, zise : **Dar de ce au lăsat portița deschisă ? Știau ei, oare, că vin tocmai astăzi ? Și, uite, că și ușa tinzii este deschisă...**

Într-adevăr, ușa tinzii era dată în lături. O gură de umbră părea. Fără să-l simtă — era prea zăpușeală afară — i se păru totuși că de acolo vine un aer cu miros de gutui vechi, de pelin și izmă, de busuioc. Dar nu fu decît o senzație trezită de amintire.

3.

Toate cîte se aflau în camera aceea mare dinspre ulită îcneau în dese răstimpuri. Plînsetul lor uscat isca o melodie ciudată, parcă toate ar fi fost niște babe șterbe. Foșnetul rochiilor negre devenise neplăcut pentru auzul bărbaților. În capătul de către răsărit al mesei se afla preotul Hadrian Cîrnațiu, alături cu doamna Iuliana, amîndoi tăcuți și cu fețele exprimînd o vinovăție neexplicată. De-o parte și de alta a mesei se aflau femeile : Lucrețiia, Maria, Livia, Veturia, Oana și Domnica, Ioana și Zamflora, Saveta lui Onu (..el n-a putut veni, cu cine, Doamne iartă-mă, să lase crișma, că pe bolundul ăla de Laurian nu poți să pui nici o samă ! De milă îl ocrotim pe lîngă casă, domnule părinte, că treabă n-ai ce aștepta de la el..."). În celălalt capăt al mesei stătea Bătrînul, tăcut și încruntat.

Lucrețiia, Maria și Livia se ridicau din cînd în cînd de la masă și aduceau oalele și cratițele din bucătăria de vară din curte. Turnau, tăcute, în blide. Bătrînul se ridică de la locul lui și umplu din nou păhărulețele cu vinars tare, galben. (Vinarsul era de la el). De neînțeles, dar notarul Coriolan Fleșeriu, mînca puțin, bea și mai puțin și era tăcut. Parcă l-ar fi lovit damblaua. Mai vorbăreț, dar nu excesiv, nu era nici prileiul, se arăta primarul Doda care băuse cîteva păhărele (luase și de la femei) și la un moment dat zise :

„Nene Nicolae, să mă ierte Dumnezeu dacă spun lucru urît, dar dacă nu erai dumneatale, astăzi poate nu mai stăteam noi la masa asta și nu mai închinam cîte un păhărel de vinars. Dumnezeu s-o ierte și pe Suzana, dar..."

„Taci, mă !..." zise Bătrînul.

„Mă iertați", zise repede și după atîta tăcere notarul Coriolan Fleșeriu...dar domnul primar are dreptate. Nene Nicolae, e drept că și noi ăștialalți, și domnul părinte, fiecare cum ne-am priceput, am căutat să... că trăim vremuri grele... că nu... dar fără nenea Nicolae poate că astăzi satul era pulbere și cenușă..."

„Taci, mă !" zise, de data asta cu un glas răstit. Își bău păhărelul, apoi se ridică să toarne, iarăși, și în celelalte.

Dar atunci intră Nicky în cameră, urmat de fetele Liviei, patru, cinci, cîte erau, surorile Suzanei, și zise :

„Bunicule !"

Bătrînul tocmai vroia să-i umple paharul notarului. Renunță ; întrebă :

„Ce-i, tată ?"

„La noi în curte a venit statuia aia cu om și cal de la Cetatea Veche pe care mi-ai arătat-o tu din Tîrgul de bucate. Stă țapănă, aproape de fîntînă."

„Ceeee ?" icniră toate femeile într-un glas, ridicîndu-și broboadele negre de pe frunte.

„Da, bunicule", zise copilul apropiindu-se de Bătrîn. Acesta se duse la locul lui, se așeză, își umplu păhărelul, îl bău, îl umplu a doua oară și îl puse pe masă.

„Toată lumea stă liniștită, fiecare la locul lui", zise încet, rar, și îi întinse lui Nicky o pulpă de pasăre. Băiatul o luă fără nici un moft și începu să muște din ea. Într-un colț al canapeiului neluat în seamă de nimeni, se afla Lae Mutu care mînca dintr-un blid mare cu o lingură de lemn supa de tăiețel. Bătrînul îl privi cîteva clipe și toți și toate îl priviră pe Lae, iar acesta rînji, cu o felie de tăiețel lipită pe vîrful nasului.

„Aron, tată !" strigă Maria și toată lumea își întoarse privirile de la Lae Mutu spre ea.

„...Nu se clintește nimeni de la masă !" zise Bătrînul. „Și mai încetați cu foielile aste negre ! Du-te, Nicky, și vezi încă o dată cine este", zise Bătrînul către copil.

„Nene Nicolae", zise părintele Hadrian Cîrnațiu, „n-ar fi mai bine să se ducă domnul primar sau altcineva ?"

„Nu", zise.

„Nicolae", încercă Lucrețiia.

„Măi ! voi unde vă aflați și ce faceți aici ? Unde vă e gîndul ? Dar nu vi-i rușine ? Uitați-vă că domnul notar Coriolan tace ca un bun creștin și respectă sufletul Suzanei, care încă-i aici !" zbieră Bătrînul, „aici, deasupra noastră !"

Luă păhărelul și îl dădu peste cap. Apoi își îndreptă privirile către Maria, dar nora lăsă capul în jos, cuprinsă de un plîns înăbușit. Femeile celelalte, mai puțin preoteasa, fură și ele cuprinse de spaimă. Doamna Iuliana șopti ceva la urechea părintelui, iar acesta, ștergîndu-se la gură cu un șervețel de in,aprobă de cîteva ori din cap.

„Domnule notar", zise cu o voce domoală Bătrînul, „te rog toarnă dumneatale în paharele oamenilor, toarnă și-n al meu".

„Da, nene Nicolae", zise Coriolan Fleșeriu cu

---

teatru

Al matale, Caragiale

După o primă variantă prezentată în premieră la Teatrul Național din Craiova în urmă cu două luni, regizorul Mircea Cornișteanu revine cu o a doua variantă a piesei-scenariu „Al matale, Caragiale" pe scena Teatrului Municipal din Ploiești. De ce ne-am permis să numim această partitură „piesă-scenariu" ? Pentru că este mai mult decît o selecție realizată din articolele și corespondența lui Caragiale, regizorul reușind aici un text omogen în care se simte perfecta sudură în profunzime la nivelul ideilor de fond. În felul acesta desfășurarea istoriei pe scenă nu are hiatusuri. Există un ritm interior, acțiunea crește de la o scenă la alta și uneori doar lipsa de finisaje interpretative coboară tonusul spectacolului. Textele selecționate de regizor, sînt în mare parte necunoscute publicului și oricum pentru prima oară jucate pe scenă. Ne referim la articolele „Frații Asan", „Politică și cultură", „Decadență", „Diplomație subțire", „Accident parlamentar" și mai multe scrisori din perioada berlineză a dramaturgului. Cele cunoscute și reprezentate scenic sînt doar schița „Boborul" și monologul lui Cațavencu (îmbogățit cu cîteva replici) gîndit astfel regizoral, încît să se realizeze un anume tip de orator cel care este prezentat în schița „Decadență", imediat alăturată. Evident, textul rămîne în continuare deschis intervențiilor (autorul însuși a operat asupra lui pentru a doua variantă de spectacol și din nou și pentru cea de-a treia care se repetă acum la Piatra Neamț. Este foarte adevărat că și scrisorile și articolele conțin un mare coeficient de teatralitate, în interiorul lor numeroase fiind pasajele dialogate, întrebările retorice etc. Dar foarte evident este și faptul că regizorul nu numai că nu a estompat nimic, dar a reușit să dea corporalitate chiar și unor pasaje care ar fi putut părea mai plate la lectură, în formule scenice expresive, de rafinată simplitate. Spectacolul dezvăluie bun gust, suplețe spirituală, stăpînirea mijloacelor de exprimare scenică. Formule des uzitate, ca aceea a coborîrii actorului în sală printre spectatori, capătă aici maximum de funcționalitate, deschizînd acțiunii un al doilea plan de desfășurare și lărgind astfel cadrul prin implicarea directă a publicului. În foarte multe spectacole se folosește această modalitate, rareori însă cu atîta măsură și justificare a gestului. Sala este alertată, implicată și obligată la meditație. Este probabil ceea ce a dorit și realizatorul, să ni-l apropie pe Caragiale, cu lumea lui altfel decît îl știam din piesele sale (altfel decît ironic), pe cel știut de familie, de prieteni, pe cetățeanul implicat în viața socială și politică a lumii sale, pe Omul Caragiale pe care nu aveam altfel cum să-l bănuim. Și a mai reușit încă ceva realizatorul acestui spectacol : să ni-l apropie pe Caragiale în așa fel încît să-i descoperim puternica actualitate, cea care ține de concepția sa asupra societății. Caragiale în spectacolul de la Ploiești ca și în cel de la Craiova este jucat pe rînd de aproape toți actorii distribuiți, niciunul neasumîndu-și rolul. Caragiale devine exponentul fiecăruia (dintre actori și dintre noi). Desigur, nu toate intențiile regizorale au avut rezolvări pe măsură la nivelul interpretării. Aici am simțit mai multe insatisfacții. Interpreții Valentin Popescu, Nicolae Urs, Ștefan Pisoschi și Cornel Ciupercescu, fiind mai mult portanti ai textului decît interpreții lui. Mai aproape de intenții, deși nu în mod egal au fost Corneliu Revent și Eusebiu Ștefănescu. Cel mai lăudabil lucru, peste valoarea spectacolului comentat, rămîne ambiția regizorului Mircea Cornișteanu de a realiza o integrală Caragiale, nu numai cu marile sale piese (pe care le-a și montat excepțind Năpasta în formule memorabile uneori) ci și cu opera mai puțin cunoscută, dar tot atît de importantă a marelui Caragiale.

Liana Cojocaru

---

televiziune

De ce pe programul doi?

Un model de interviu tele ne-a oferit duminica trecută emisiunea **La sfîrșit de săptămînă.** Reporterul: Tudor Vornicu. Cel intervievat : scriitorul Eugen Barbu. Acest interviu răzbună multe interviuri crispate și nenaturale care se iau deobicei scriitorilor la televiziune. A fost un interviu dens, autentic, firesc. Ne interesează mai puțin, pentru moment, ceea ce a spus Eugen Barbu, deși afirmațiile lui ar merita un comentariu aparte, cît menirea acestui interviu în care cel intervievat reușește să rămînă pe micul ecran ceea ce este : adică o personalitate. Lucru care nu se întîmplă în multe interviuri cu scriitori și personalități apărute pe ecranul televizoarelor noastre. Grăbite, formale, ele bifează de cele mai multe ori prezența unor personalități constrînse de maniera de lucru a gazdelor să facă un simplu act de prezență, insuficient de reprezentativ pentru ceea ce sînt ele de fapt. Ceea ce a impresionat în această peliculă a fost tactul și discreția reporterului . terenul a fost cedat în întregime, cum se și cuvine în asemenea situații, celui intervievat : prezența reporterului tele a fost abia sugerată sau indicată cea mai mare parte a timpului. Intervențiile lui Tudor Vornicu au fost apoi limitate la strictul necesar, de o strictă oportunitate, iar rezultatul s-a văzut : o confesiune scriitoricească remarcabilă, poate cea mai bună peliculă pe care televiziunea română o are cu scriitorul Eugen Barbu. Desigur că o condiție esențială este cunoașterea de către reporter a invitatului său, familiarizarea cu opera și spiritul ei, ceea ce i-a permis să procedeze fără vorbe și gesturi inutile și să nimerească mereu la țintă. Un interviu omenesc, cum am vrea să vedem mai des pe micul ecran și cum din păcate, emisiunile culturale ale televiziunii ne oferă mai rar. Deci, se poate.

★

Chiar atunci cînd sînt bine făcute, emisiuni culturale cu scriitori au nesansa programului doi. O emisiune care se anunță a fi doar prima parte a unui ciclu închinat lui G. Călinescu și în care a fost înfățișată convingător și polemic personalitatea marelui scriitor și monumentala sa operă „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", deși captivantă prin conținutul ei, prin atitudinea și ideile celor prezenți în emisiune a fost difuzată totuși pentru restrînsul număr de privilegiați al celui de-al doilea canal tele. Să fie G. Călinescu o personalitate de rang secund a culturii românești pentru a suporta acest tratament ?

Reporterul Smaranda Jelescu a intervievat pe realizatorul ediției G. Călinescu, Al. Piru, pe criticul literar M. Ungheanu, unul din foștii audienți ai profesorului G. Călinescu, și pe criticul Valeriu Ripeanu. Deși în aceste cazuri performanța din interviul lui Tudor Vornicu nu se repetă întru totul, emisiunea închinată lui G. Călinescu și monumentalei lui istorii literare este o reușită prin concretețea și soliditatea ei ideatică, prin caracterul ei polemic. La un moment dat pe micul ecran apare chiar G. Călinescu într-una din inimitabilele lui posturi de profesor. G. Călinescu recită cu intonația-i de neuitat versuri din literatura română. Dacă programările televiziunii consideră colaborările culturale bune doar de programul doi, este cazul să-i facă totuși această minimă concesie lui G. Călinescu, care merită a fi văzut și auzit de milioane de telespectatori. Ultima emisiune tele cu G. Călinescu prin excelență o emisiune pentru programul unu. Cu atît mai mult cu cît cauza lui G. Călinescu, pentru care pledează convingător Al. Piru, M. Ungheanu V. Ripeanu, este cauza noastră, a tuturor.

Cronicar

fîntînă

o voce spăsită și începu săvîrșească porunca, începu cu doamna Iuliana, apoi cu preotul, turnă apoi primarului, vru apoi să ducă sticla spre păhărutul lui, dar se răsgîndi, ocoli masa și veni în capăt și turnă Bătrînului, vru apoi să toarne citorva femei dar păhărelele acestora erau pline, își puse lui și, rămînînd în picioare,zise :

„Pentru sufletul Suzanei și să-i fie țărîna ușoară și Dumnezeu s-o ierte !

„S-o ierte Dumnezeu !“ zise preotul ridicîndu-se în picioare, închinînd paharul către toți care se ridicară de pe scaune. „Amin !“, mai zise și făcînd semnul crucii asupra tuturor se lăsă la locul lui. Cu o foială surdă de rochii negre se așezară și femeile pe scaunele lor. Saveta lui Onu, care băuse vreo cîteva păhărele de vinars („o, Doamne, că tare bunu-i“, îi șopti lui Coriolan Fleșeriu care se afla lîngă ea, „dar cum n-o fi bun, că nenea Nicolae îl face ca la Amelica...“) și care mîncase două tiere de tăiței („Doamne că grase o mai fost găinile“, îi șopti aceluiași) și apoi își pusese o farfurie de sos de bulion dulce în care muiase cîteva ciosvîrte de pasăre („mie-mi place tirtita“), dădea semne de nerăbdare („nu știu ce-o face Onu ăla singur, domnule notaraș, că mi să nu se-mbete și să lase crișma deschisă“).

Notarul însă nu-i răspunse ; nu atît pentru că nu ar fi avut chef de vorbă, ci pentru că lui nu-i plăcea de Saveta lui Onu, de **Grăsoaca**, așa îi zicea, pentru că aceasta îi punea la socoteală orice dețu de vinars pe care-l bea la cîrciumă. Cînd dădea numai de Onu, acesta-l cinstea fără nici o reținere, dar mai totdeauna, ca-ntr-un făcut, apărea Saveta și întreba „cîte dețuri să-i pun lu domn notaraș, măi Onule ?“ Din patru, Onu făcea trei sau chiar două, din trei făcea două sau chiar unu, dar Saveta îl amănuntea cu privirile pe Coriolan, îl lua de la pantofi pînă la pălăria de doc și apoi, rizînd larg, lăsîndu-și țițele să-i tremure ca niște imense piftii, zicea preschimbîndu-și risul într-un zîmbet rînjit : „Vai, măi Onule, că șod mai ești și tu, păi numai dintr-un dețu o prins atîta curajie domn notaraș. Trec trei dețuri !“ Și le și trecea în catastiful ei, mai mult un răboj vechi decît un act, de fapt Saveta nici nu prea știa scrie bine și la mulți dintre bărbații satului în loc să le treacă numele le desena un semn, la unii o copită de oaie, că ăla avea oi mai multe, la altul o roată, că ăla făcea cărăușie la oraș, lui Ion Drîmbă, o țigare, că era cel mai **pipaș** din sat și așa mai departe și niciodată nu încurca numele ci numai liniile, în plus !, pe care le lua la socoteală, fie cînd notarul sau primarul luau leafa, fie cînd alții se întorceau de la tîrg și știa că sînt în bani. Totuși, citeodată, Onu o mai păcălea : „Tu, Savetă, nu fi bolundă, tu nu vezi că domn notaraș abia ce-o tunat în crișmă : vine din altă direcție dumnealui, unde nu l-o tinut cu paharul gol. Ce, Doamne iartă-mă, ne uităm noi la un dețu de vinars ?“ „Atunci îi trec numai un dețu“, zicea Saveta cu îndoială, dar totuși trecea două linii la catastif cu creionul ei chimic pentru că **nu se poate ca bolundu ăsta de Onu să nu-i mai dea încă un dețu ?**. Onu nu era chiar un **bolund**, știa că e bine să te pui bine cu ăia de la primărie și în general cu cei mari, dar socotelile cu banii le lăsa pe mîna Savetei pentru că s-a convins că nu ies în paguba lui. Dar ce era a lui, și cînd nu era muierea de față, era darnic și uita să spună omului că-i dator cu ceva dimpotrivă, trăgea cu ochiul, adică, **dacă n-ar fi Saveta asta am mai bea un păhărel, că doară este, dar nu mă poci, domnule, pune cu ea c-apoi mă boscorodește toată noaptea.** „Că nu ne-o dat Dumnezeu copii, că știam eu cum să-i cresc ! Îi făceam cîrciumari de restaurant la Cetatea Veche sau chiar la București. Păi am auzit, domnule, ceea ce nici nu-mi vine să cred : cică restaurantul **Caru cu bere** din București l-ar fi făcut niște ardeleni de-ai noștri și că tot ardeleni îl conduc și acum, nepoți de-ai ălora dinții. Zice că acolo o beut și o ascultat melodia **Pe Mureș și pe Tîrnavă** și Nicolae Iorga și Octavian Goga (**informația** o știa de la notarul Coriolan Fleșeriu, iar într-o seară fiind atît de beat i-o spunea acestuia, de față fiind și primarul Doda și alții din preajma primăriei și nu puțin a lipsit să-l trozncască pe notar pentru că acesta susținea sus și tare că **informația** o deține de la el, iar Onu susținea că știe el asta, cu toată că n-a fost niciodată la **Carul cu bere** din București, și că n-a fost dealtfel niciodată în București, dar să nu-l contrazică pe el tocmai ăla care-i bea monopolul pe gratis că se înfurie și face urît !“ Coriolan era însă cu foc. Cerea să vină de martor nenea Nicolae Picu, „omul ăsta e cel mai deștept din sat“ ! a fost și în America („lasă-l, domnule notaraș, că știm și noi c-a fost în Amelica“, zicea Saveta), iar în București s-o plimbat, pe toate ulițele și străzile și o beut pe la toate crișmele și restaurantele și că, zise cu cea mai înaltă voce a lui Coriolan Fleșeriu — „să vie și să adeverească, pe **parii !**“ El pune leafa la bătaie. (Bată-ți Dumnezeu leafa“ ! zise către ceilalți Saveta, că și ai multă ! Îi șterg, măi oameni buni, totul din catastif, dar duceți-l acasă“ zise și era cu mătura în mînă, ceea ce însemna că-i dă pe toți afară, „hai măi Gustine (ăsta era primarul Doda), scăpați-mă de necaz ca să poci închide o dată crișma, îți dau o glaje de monopol s-o duci acasă, dar nu vă duceți la Picu, pe ăla dacă-l treziți din somn, apăi cine știe ce, Doamne păzește !“. L-au luat atunci pe notarul Coriolan Fleșeriu mai mult pe sus. Saveta a spus : „Lasați că-l duce Laurean pînă acasă“, ceea ce nebunul a și făcut numai că a trebuit să se oprească de vreo cîteva ori pentru ca don notaraș să se **ducă la doamna cea mică...**

Bătrînul se ridică iarăși de la locul lui, se apropie de canapeiul pe care stătea Lae Mutu, îi șterse acestuia firul de tăițel de pe nas, apoi îi luă blidul de pămînt de dinainte și apropiindu-se de Lucrețiа îi făcu acesteia un semn abia perceptibil de către ceilalți. Lucrețiа luă o lingură de lemn și puse în blidul lui Lae sos de bulion dulce, apoi cîteva bucăți de carne de pasăre și vru să se ridice să-i ducă ea mîncarea. Bătrînul o apăsă încet pe umăr ; luă cîteva felii de pîine și blidul și i-l duse el lui Lae. Băiatul rînji, în ochii lui apărură două boabe mari de lacrimi. Bătrînul îi puse mîna pe creștet ; cei de la masă nu scoteau nici un cuvînt : Maria stătea aplecată cu fața în mîini ; Veturia adormise cu obrazul pe mîna dreaptă, lungă, a Liviei ; doamna Iuliana cu fața dodoloață, de culoarea alabastrului privea scena liniștită cu ochii ei senini ; Saveta se foia ; celelaltei ca niște stane urîte și negre, oftau înăbușit, necutezînd să îndrăznească nici o mișcare.

Coriolan Fleșeriu întinse mîna, luă cîntărul cu vinars și începu, făcînd rotă mesei, să toarne în pahărele goale ale bărbaților. Păcatele lui, nu se putu stăpîni și zise :

„Dar domnul Samoilă, bietul, de ce nu participă la pomana noastră ?“

„Măi !“ țipă Bătrînul.

4.

Rămas pe amintire, neîndrăznind să se despartă de fîntînă își zise : **oare chiar a busuioc și pelin miroase în casă ?** Nu mîncase nimic de dimineață și nici la prînz cu sat, pentru că apropierea de locurile cunoscute îi dădu o stare ciudată, de siguranță dar și de prevedere. Liniștea ogrăzii îl zăpăcea. Se întrebă a doua oară : **dar unde-o fi Hoțul, ciinele ?** Și atunci îl observă : mărișor, descult, cu ochii holbați. Venise în fugă și se oprise la jumătatea distanței dintre portița deschisă și treptele tîrnațului. Purta o pereche de izmănuțe albe din pînză de cînepă care abia dacă-i acopereau genunchii și o cămășuță decolorată, în carouri, care și ea îi rămase prea mică, mînecile abia dacă-i acopereau coatele. Tuns scurt, părul galben bătea în alburiu ; parcă avea prea mari urechile sau această impresie venea mai degrabă de la faptul că fusese tuns cu nu prea multe zile înainte cu mașina la zero.

Copilul se uita mai cu dinadinsul la calul mare, înalt și slab, cu șira spinării lată ca o scîndură și mai puțin la omul de lîngă fîntînă. Dealtfel, asemenea cal nu mai văzuse niciodată și nici o asemenea șa de piele scorțoasă de ciochinele căreia atîrnau atîtea lucruri : o traistă mare strînsă la gură ca o pungă, o pătură făcută sul și o pușcă lungă, lungă, terminată cu un cuțit și el foarte lung, lung și strălucitor. Mai erau tot acolo atîrnate o ploscă de aluminiu învelită în postav cafeniu și o gamelă, precum și o cască dar pentru astea copilul nu avea denumiri.

Omul îl privea și încă nu putea sau nu îndrăznea să-l cheme la sine. Nu-l recunoștea. Iar dacă era al lui, păi chiar că nu-l putea recunoaște, pentru că la plecare îl lăsase, cum se zice, în scutece și una este mormolocul din amintire și alta omulețul din față, cu ochii holbați asupra calului și a harnașamentului acestuia, cu urechile parcă totuși prea mari, și cu mînecile cămășii în carouri abia trecute de coate. **Dacă-i el, inseamnă că i-au făcut cămașa dintr-una din acele vechi aduse de tata din America.**

Făcu vreo patru pași înainte. Dar copilul nu aruncă omului decît o ocheadă, după care continuă să examineze calul cel straniu și toate cîte atîrnau pe el.

Mai făcu un pas ; și zise :

„Cum te cheamă, măi copile ?“

„Nicky“, răspunse acesta repede, prea puțin mirat de vocea omului.

„Nicky și mai cum ?“ zise moale, secerat de un fior necunoscut.

„Dar pe tine cum te cheamă ?“ întrebă copilul, mutîndu-și acum privirile cînd la om, cînd la cal.

„Pe mine mă cheamă Aron Picu“, zise.

Copilul îl privise cîteva fărîme de clipă drept în ochi, apoi o rupse la fugă, ieșind ca o sfîrlează pe portița pe care intrase cu vreo cîteva minute înainte, cît or fi fost. Omul lăsă să i se zămislească pe față un zîmbet larg, suculent.

Calul, acuma despresurat de povara omului și potolit de sete, bătu iarăși din copitele lui ciocuroase, numai că pămîntul din jurul troacei era mai jilav și sunetele se auzîră înfundate ca niște lacrimi seci.

(Fragmente din romanul „Război și dragoste“, vol. II).

Poeme de grigore arbore

Nimeni nu poate să-ți restituie

Nimeni nu poate să-ți restituie trecutul,
rămîn decapitate pe un eșafod
iubirea, moartea, spaimele, sărutul
și amintirile plecate-n lung exod.

Ai vrea să ceri cuiva măcar o spaimă
de împrumut, cu ea să te retragi
în cel mai tragic colț din iarnă
unde se-mbrățișară două corpuri dragi.

Dar cade viscolul puternic și devine
prea inutilă trista ta dorință
și-ai sufoca-o cu zăpezi divine
și-ai adormi cu ea în neființă.

Mîngîie-mă de-aceea pururi temătoareo,
închide-mă în tine înc-odată,
omoară-ncet apoi privighetoarea
ce te supraveghează depărtată.

Eu voi veni spre tine căutînd
ce-a mai rămas din mine într-o plasă
imensă de păianjen de unde ies pe rînd
resturi carbonizate dintr-o planetă arsă.

Victorie

Un lup a intrat în oraș
azi noapte către opt și jumătate
și gol s-a făcut dintr-o dată pe străzi
porți s-au închis, pînda a început
tocmai pe cînd te pregăteai să pleci
în somn peste un fluviu de singurătate.

La fiecare ușă era un vînător
neînarmat dar sigur că la noapte
el va fi curajosul ucigaș
ce fiara o va încolți ușor
în piața unde de obicei se string
atîtea animale rătăcite pe neașteptate.

Rămîi te rog în casă și continuă-ți somnul,
e mult prea tristă această urmărire.
Doi-trei inconștienți deja
fac braconaj pe bulevarde ignorînd
legea ce protejează mediul natural
al fiarelor aflate-n rătăcire.

Ei vor fi prada propriului vînat
desigur, mai tîrziu, spre dimineață
cînd lupul singuratic va căuta un drum
către pădurile de unde a venit
și-ntîmplător pe el se va găsi
cu toți hăituitorii față-n față.

Prevăd deja o luptă inegală
între canini puternici și mîini neînarmate
și demnă o retragere sore întuneric
a patrupedului ce sfidător
va mai veni din cînd în cînd să se confrunte
cu spaima așternută în cetate.

Dar mai presus de toate

Este o țară între noi și-o mare
și-un fluviu fără maluri traversat
hoțește, pe-ntuneric de ostirea care
pierind a întristat cîndva un împărat.

Mai este o cîmpie anonimă,
mai sînt păduri, mai sînt morminte,
trei vulturi și doi cîini lîng-o ruină.
Mai este o tăcere ce nu minte.

Mai este și un sat și o livadă,
sub brazdă se mai ofilesc unii părinți
ce confundîndu-i cu-o cireadă
timpul i-a cumpărat pe treizeci de arginți.

Dar mai presus de toate este golul
acesta dintre astre ce dilată
distanțe, îndoială, ură—nșelătorul
ochi al iubirii tale moartă.

Întrînd în el rămîi o prizonieră
iar eu te-oi mîngîia cu disperare
în singurul ținut fără frontieră
unde nu mai există nici-o mare.

Zgomotul stelelor

Cît de firav este zgomotul stelelor
în strălucitorul desert corp al tău
lunecos și cu dune incerte peste care
mîna mea închipuie mirifice caravane.

Nu bate nici-un vînt, este liniște ;
moartea s-a retras către țărm, în zone fertile
în orașele coloniștilor unde templele
războinicilor au rămas pustii.

Doar în străfunduri explozii ritmice
urcă înăbușite străpungînd epiderma
zilei acestea de mai cînd ființele
sînt aer, nisip și nimic altceva.

Noaptea așternută acum peste tine
nu este făcută pentru călătorii. Combustibilul
mecanismelor vitale este iubirea și
întunericul îl paralizează.

Inima de-aceea răsună-nfundat,
ca un strigăt de reptilă în amurg
peste care lent dar sacadat
aștrii anonimi înlăcrimați se scurg.

Brusc dispare totul

Ceața care ți-a invadat orașul
a și ajuns aici.
Este ora șapte și douăzeci și a intrat
prin ferestre albă și singură.

Afară brusc dispare totul,
ghicesc în curte doar un brad plăpînd
cum pipăie cu ramurile umezeala
și mai încolo ciinii răgușiți
scandînd monosilabic pașii trecătorilor.

Cortina aceasta opacă ești chiar tu
făptură fluidă și imponderabilă
ce mă ascunde tuturor privirilor în ceasul
cînd porțile se-nchid grăbite și teama
de întuneric se revarsă-n stradă.

Eu însumi aș fugi acum
și m-aș abandona departe
într-un oraș unde te-ai dizolvat
în ceață lent, fără să mai aștepți
să mai depling a ta singurătate.

În paginile 4 – 5 lucrări de Elena Uță-Chelaru

Adagio în sol minor

A început lent și a urmat
traversarea unei cîmpii fără drumuri
cu cortegii de păsări rătăcite și tu
întîrziată la o fîntînă secată de mult
așteptînd în genunchi răsăritul.

Mereu se însinuau între noi
întunecimi majestuoase și delirai
pînă tîrziu în fața cumpenei
balansată de apăsarea necunoscutului
ca de parfumul unei inimi.

Am fi putut dispare atunci împreună
sub prima nesigură rouă
dar era prea devreme pentru plîngeri,
prea tîrziu pentru a iubi rareori
trupul tău deja smuls de îngeri
dintre maxilarele acestei privighetori.

Era prea tîrziu să strig după tine
era prea devreme să mor :
privind în fîntînă nu mai era nimeni,
se vedea în ea doar steaua sudului cutremurată
de un adagio în sol minor.

A doua zăpadă

Cade a doua zăpadă și portul
asvîrle peste diguri absențele
către navele dezarmate cu căpitanii
umblînd singuri pe punte, rostind
comenzi fără șir pentru echipajele
pregătite pentru așteptare.

Cade a doua zăpadă și muchia depărtării
se rotunjește pentru-a fi trecută
de întîmplări alegorice în care ți-ai risipit
bună parte din viața utilă acum
creșterii impetuoase a florii pastelui
printre ruinurile iernii.

Cade a doua zăpadă și închipuie
catedrale mirifice în imensele
piețe unde cîndva tristețea ta
a făcut să tacă fîntînile
între orele unu și două din noapte cînd
cuvintele-s mai grele decît apa cu
impuritățile ei inobservabile.

Cade a doua zăpadă și mîine
voi umbla orb într-un oraș de pe mare, pustiu
mîngîind zidurile precum îți mîngîi chipul
fără să cred că-mi încolțește pe buze,
fără să cred că e viu.

După miezul nopții

După miezul nopții nu mai are sens
nici-un cuvînt căci viața e deschisă
oricărei posibilități. Totul va reîncepe
de la o oră zero cînd doar tu
palpiți în somn și printre sînii tăi
timpul curge șoptit — fluviu suav
de unde un adolescent își face semn
purtat de reci curenți spre nicăieri.

E o dezorientare generală
în fiece secundă și ai vrea
să faci mereu un pas înțiu spre astrul
ce pîlpîie însingurat în galaxia
iubirii cunoscute.

O, cît de alb este conturul lui
ros imoreiur de un lătrat stingher
și cît de fără teamă se-afundă în pupile
întreaga lui lumină de parcă ar dori
o turmă rătăcită să călăuzească
peste un pas montan, lîngă șalașul
unde izvorul te-a văzut o vară.

Era o mlaștină acolo și un turn,
era o lașitate și o despărțire
și cineva plîngea și spunea nu,
erau dușmani întorși și prieteni duși
și un poet care nu îndrăznea
s-aleagă între moarte și-mplinire.
Oricum, un ceas al cumpenei acum începe.
De-aș stăvili poate că s-ar deschide
doi munți în fața ta și-ai dispărea
în golul dintre ei fără să știi
că-n pieptul tău armate inocente
de fluturi sparg opace crisalide.

Dincolo de retină

Ochiul tău se deschide dimineața enorm
devorînd peste pleoape lumina
soarelui de octombrie cu case
ordonate simetric pe dealuri precum
șirurile de soldați ai gonfalonierului
pregătite pentru a se lăsa înghițite
de zeul bătăliei.

Dincolo de retină cine știe ce este,
cîte răsărituri îngrămădite aiurea,
cîți pași, cîte pierderi, cîte
turnuri înclinate imitînd unul singur
lîngă care ți-ai plimbat adeseori tristețea
într-o zaradă de aur lăsînd-o să zburde
pe pajiștele baptisterului printre discuri
zburătoare
și umbrele prietenilor ce nu mai doreau
nici-o reîntoarcere.

Este desigur și un palat pe strada unor consuli
de mare
unde mă iubeai uneori la orele patru treizeci,
fără speranță, sufocată de
o țară necunoscută impregnată-n cuvintele
incoerente rămase și-acum
în pletele împușcate pe lunecosul
liman al rătăcitei voluptăți.

Pășind peste pupila ta simt că reîntru
în închisoarea toamnei delirante
și nu mai vreau să plec deși
e prea tîrziu și inutilă
devine revenirea-n orice labirint
pe care orb cîndva l-ai străbătut.

Trezește-te !
Orașul este mort și trecătorii
iau noaptea cu asalt tot astfel cum
armata de lilieci o părăsită catedrală.

Un mac magnetic își croiește drum
sub sînul sting al tău unde a încolțit
sămînța dintr-o mîngîiere ancestrală.

plastică

Etos și simbol

Sculptura lui **Gh. Iliescu-Călinești** este abstractă în aceeași măsură în care abstracte pot fi ideile și simbolurile pe care le vehiculează. Dacă obîrșiile mitico-folclorice ale creației sale nu sînt puse de nimeni la îndoială, tendințele de abstractizare ale discursului său plastic sînt încă discutabile. Poate tocmai de aceea artistul afirma la un moment dat, polemic, că **„nu poți să fii abstract cînd pleci de la real... Cine ar putea să spună astăzi că opera lui Constantin Brâncuși este «abstractă» (...) cînd în spatele ei, s-a demonstrat, stă un întreg univers de gînduri a căror reprezentare plastică, vizualizată, a fost redusă la esențe“.**

Expoziția cu caracter retrospectiv, pe care o găzduiește în aceste zile Dalles-ul, este demonstrația unei sublimări a realului, pe care artistul o întreprinde printr-o detașare lirică de articulațiile obiective ale universului înconjurător. Iliescu-Călinești este mai încrezător în spațiul ozonat și în perpetuă dilatare al spiritualității căreia îi aparține, decît în aparența formală a lucrurilor care îl populează. Pentru că el deslușește în acest spațiu singurul drum posibil al întemeierii acelui cod de forme și simboluri prin care gîndirea sa artistică își află deplina libertate de exprimare. Or, această întoarcere în sinea lucrurilor, dicțiunea ideilor ce se afirmă într-un sistem închegat și coerent de simboluri, nu pot fi numite abstracțiuni. După cum nici ecourile unei anumite tradiții a sculpturii (ciopliturilor) țărănești, care au nutrit o bună bucată de vreme viziunea artistului, nu înseamnă resurecție a motivelor arhetipale. Iliescu-Călinești este mai aproape de etosul tradițiilor și meșteșugurilor populare, atît de propriu spațiului de cultură din care provine, decît de conglomeratul de forme pe care acesta l-a generat în straturi succesive de civilizație. În acest fel, lemnul devine pentru Iliescu-Călinești, și nu numai pentru el în cîmpul sculpturii românești moderne și contemporane, un teritoriu de intimizare a ideilor, dar și de nuanțată oglindire a unor emoții sau a unor stări de spirit. Înclinația artistului către o asemenea retorică a simbolurilor își află, astfel, cea mai sensibilă împlinire în fibra lemnului. Împrejurare căreia sculptorul înțelege să-i confere și o nobilă țesătură poetică.

Funcția luminii în sculptura lui Iliescu-Călinești este precumpănitoare. Simbolul brâncușian al cocoșului, de pildă, este preluat de sculptor nu neapărat prin citarea formal-motivică a marelui înaintaș, cît prin reinterpretarea semnificațiilor acestui simbol, prin rafinamentul cu care lasă să se prelingă lumina prin tăieturile practicate în materia lemnului. Există o lucrare în expoziție, intitulată, dacă nu ne înșelăm, „Leagăn“, care ilustrează convingător această calitate a artistului de a surprinde curgerea minerală a luminii. Lemnul pare să poarte în substanța lui amprenta acestei curgeri vitalizatoare. Păsările lui Iliescu-Călinești, de fapt proiecții sublimate ale ideii de zbor, sînt striate de urzeala densă și tăioasă a luminii ce le străbate. Remarcabil ni se pare ciclul „Ferestrelor“, ansambluri sculpturale în care tehnicile tradiționale de prelucrare și îmbinare a lemnului servesc cu măiestrie un generos ideal estetic, pe care artistul îl formulează cu tenacitate de mai multă vreme. Un subtil joc al volumelor și o armonioasă întocmire în spațiu a efectelor de umbră și lumină, de plin și gol, ce merge pînă la includerea organică în compoziția lucrărilor și a elementelor de susținere, a soclurilor (un alt „vestigiu“ brâncușian), sînt datele care definesc personalitatea acestui artist, ce nu a ambiționat revizuirea furtunoasă a sculpturii contemporane, cît o slujire a ei cu credința în uneltele și adevărurile dintotdeauna ale acestui meșteșug, dar și cu o gîndire ce nu putea să aparțină decît realității spirituale de astăzi a artelor române.

Corneliu Antim

muzică

Muzeologie muzicală

Pentru cuprinderea muzicii într-o instituție de profil muzeal, ar deveni o soluție comodă, nefericit-simplificatoare extinderea automată a principiilor conducînd dispunerea exponatelor dintr-un muzeu de artă. Și într-adevăr, dacă forma de exponat pentru muzeul de artă o constituie opera oferită nemijlocit privitorului, într-un muzeu dedicat culturii muzicale, deopotrivă exponate pot fi manuscrise și discuri, partituri și scrisori autografe, instrumente muzicale cu valoare istorică sau cele mai diverse obiecte de garderobă care au aparținut unor personalități, muzică ambientală și panouri urmărind sintetic răspîndirea unei forme de cultură muzicală pe teritoriul național etc. Nu e aici decît o simplă extindere, în direcția muzeisticii, a încercărilor de definire a operei muzicale, a locului unde aceasta poate fi „surprinsă“ (în partitură, în mintea autorului, în concretețea actului interpretativ etc.). Încercînd o comparație, cu o componentă metaforică destul de scăzută însă, pentru arta sunetelor, sala de muzeu, în sensul în care e privită simpla extrapolare a datului muzeistic, este sala de concert iar exponate sînt interpretările „reactualizînd“ pagini de istorie (atît de vie !) muzicală. Un muzeu al culturii muzicale poate așadar număra ca exponate un registru mult mai larg de categorii de obiecte decît un muzeu de artă, apropiindu-se într-un fel de specificul unei case memoriale, toate (cu excepția muzicii ambientale) fiind reunite în vizual, revendicîndu-se de la regimul de expunere (și punere în valoare) „la vedere“. Or, decurgînd din diversitatea de categorii de exponate, din diversele trimiteri directe și indirecte ale obiectelor, un grupaj de exponate, „nenumindu-și“ direct subiectul (piesa muzicală) îl „înconjoară“ acoperindu-i determinările, sugerîndu-i continuarea în vreme, schițînd epoca, cadrul social-cultural al apariției, vizînd cuprinderea într-un curent artistic și extinderea, repercusiunile asupra unor teritorii învecinate (de aici, urmărirea unui flux cronologic ca metodă de expunere), delimitînd influriri și elemente premonitorii, accente și elemente semnificative desprinse din datele biografice ale personalităților muzicale reprezentative (de aici, tot ca metodă de structurare muzeală, intercalarea unor medalioane biografice). Atît însă cît se pierde în adîncime, lipsind atingerea nemijlocită, prin audiție, a operei muzicale, tot atît este cîștigat în lărgime creîndu-se momente muzeale specifice putînd atinge deopotrivă aspecte restrînse și cadre culturale largi, espațiate. Important de observat este că fluxul cronologic în „descrierea“ muzeală devine reversibil. Clar apare deci că un asemenea așezămînt de cultură capătă personalitate tocmai din linia de echilibru aleasă între cele două metode de dispunere muzeală. Preferînd exagerat luminarea laturilor biografice, muzeul se va învecina pînă la identificare cu casa memorială ; căzînd în cealaltă extremă, a preponderenței urmăririi cronologice, ansamblul s-ar transforma într-un muzeu de istorie muzicală. Clar e că un asemenea muzeu nu poate fi decît un cadru lipsit de miez pe care opera muzicală interpretată l-ar completa, l-ar implini (de ce nu, în aceeași incintă). Orice formă de educație muzicală e lipsită de sens în afara operei vii, iar la o asemenea formă aberantă ar conduce un muzeu în realitate fără temă, vorbind despre muzică numai prin panouri și exponate, prin statistici și butaforie. În clipa în care aceste forme însă își primesc statut de elemente auxiliare, de anexe concrete, obiectuale ale muzicii, forma de educație se împlinește situînd opera în context, prin luminarea succesivă și (sau) simultană a diverselor determinări suferite în decursul procesului complex de creație muzicală.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

III. A „băsmui" în marginea realului (I)

Deosebit de semnificativă apare constatarea că chiar în povestirile sale de început Agârbiceanu nu este de tot prizonierul tentației de a valorifica elementele magic-folclorice dăruite cu virtualități fantastice doar pe terenul existenței realist cotidiene, oferit fie de anumite destine exemplare în ordinea „curățeniei sufletești" — adevărate pilde moralist-religioase, precum în **Luminița** și **Sănduța** —, fie de anumite „cazuri" în care degradarea ființei umane prin cumul de suferințe materiale, fizice și sufletești are drept consecință cufundarea în exultanța mistică apăsată de cea mai stranie primitivitate **(Prăginel, Gheorghiuț).** Încă de pe acum, scriitorul vădește surprinzătoare disponibilități pentru explorarea, oarecum în sine a aceleiași materii de viață, în care disocierea dintre mitic și real este, practic, aproape imposibilă. Depășind, așa-zicînd, pragmatismul etic și ancorînd în viziuni lor însele suficiente prin „suprarealitatea" epică ce și-o asumă pe cea originară, Agârbiceanu sondează zonele fantasticului folcloric la sursă. S-ar putea crede că ceea ce-l interesează în primul rînd este identificarea genezei însăși a basmului popular, a lumii acestuia. Fapt inedit în proza ardeleană (ne gîndim, firește, mai ales la Slavici și Rebreanu), autorul **Arhanghelilor** descoperă la eroii săi aptitudinea, de o sublimă gratuitate, de a „băsmui" în marginea realului. Părăsind în bună măsură prim-planul cimpului narativ, el cedează locul său eroului-povestitor, dăruit, acesta, ca și la Sadoveanu, cu nesecate resurse imaginative. Născocitori de întîmplări ieșite din comun, nu o dată, de-a dreptul năzdrăvane, „povestașii" lui Agârbiceanu trăiesc cu mare plăcere faptul de a-i uimi pe cei din jur cu nemaipomenitele lor povești. Sînt, însă, povești care nu provin nicidecum din zborul fanteziei pe tărîmuri pur imaginare, caracteristice prin etanșeitatea lor transcedentă. Dimpotrivă, pecetea localismului de un realism psihico-etnografic frapant este determinantă ; întreaga poveste „băsmuită" își trage seva de aici, iar rațiunea ei de a fi nu este alta decît de a releva, la modul orgolios ingenuu, ceea ce s-ar putea numi conștiința de sine în accepție mitic-arhetipală a eroului „povestaș". „D-apoi voi — se adresează căprarul Tănase tinerilor săi tovarăși într-ale păstoritului — nu știți cine-s eu, măi băieți. Eu nu-s om ca oamenii, ci, hm !, cum să vă spun ?" Intrigați peste măsură, dornici de visare, ascultătorii hîtrului bătrîn **(Căprarul,** 1905) par sincer convinși că lucrurile stau într-adevăr așa, luînd seama cu maximă încordare la ceea ce li se spune :

„— Știți voi, măi băieți, unde se bat munții în capete ? Nu știți ! Apoi eu acolo m-am născut. Era o colibă mică-mică și scufundată în pămînt, mai dihai de cum e a lui Cuțulea Țiganul din capul satului. Aci trăia maica, Dumnezeu s-o hodinească. Acuma, nu știu cum a fi trăit ea, cum nu, da' cînd m-am trezit eu pe lume, într-o bună dimineață, știi, cînd îi de-a dreptul s-o iei razna prin cimpie, m-am pomenit că în casă mai era și un purcel, gras colea, pepene. Am crescut noi laolaltă, fără să știm nimic de lumea asta mare. Din cînd în cînd se abătea cîte un drumeț, să ducă apa dintre munți, da' pe mine nu mă lăsa maica să-l văd. Într-o zi, însă, nu știu ce-a făcut purcelul, ce nu, că tot mușluind, cum e data porcului, i s-a oprit un os în gît și a crăpat. Și tot în clipa aceea își dădu și maica sufletul. Acuma, eu, cu mintea ce-o aveam, mi-am zis așa :

«Mă Tănase, dragul meu, aici nu poate fi lucru curat ; ia-ți catrafusele și te cam mai du, că-i largă lumea». Și așa am tot venit, pînă ce m-am trezit aici în sat. Da' pacoste ca aia pe mine ! Nu puteam dormi nici c-un ochi. Da' nici acum nu pot. Uite, de pildă voi gîndiți că dorm cînd stau cîte-o după-amiază întreagă aici, sub stejar, și voi îmi grijiți caprele ? Nu dorm, dragii mei, că nu poate dormi moșu ! Atunci eu povestesc cu oamenii ce-au trecut pe ceea lume !".

Din familia de spirite a lui Nichifor Coțcariul, așadar, mintosul moșneag își captivează cu totul interlocutorii datorită împrejurării că își arogă privilegiul de martor ocular, „minciunile" sale căpătînd astfel o plauzibilitate „nuvelistică" (deci, fantastică) deconcertantă. Pe de altă parte, cutezanța „povestașului" de a-i face pe frisonații lui ascultători să creadă că locul minunatelor întîmplări este chiar **aici,** în fața privirii lor, și că basmul se petrece chiar **acum,** cînd ei stau de vorbă, este de natură să-i tulbure în cel mai înalt grad ; ca să nu mai spunem că, după opinia căprarului, s-ar putea ca ei înșiși să devină eroii acestui „palpabil" basm :

„— Așadar, moșule, cum nu poți durmi, dumneata te vei fi dus vreodată să păzești pe vremea ceea la palatul cel de glajă, ș-atunci le vei fi văzut pe cele două fete de-mpărat ?

— Tot Gheorghieș mai pricopsit ! Vezi, cine are cap, are ! Așa, am păzit odată, ș-au venit cu mine pînă aici, sub stejarul ăsta.

Copiii se adună unul într-altul, îngroziți. Cu mintea lor văd pe cele două fete și li se pare că aud trozniturile copacilor rupți de zmei în drumul lor furtunos.

— Erau albe, dragii mei, ca fulgii de nea, înalte și ușoare de să le ducă o undă de vînt... Așa le-am văzut eu, acuma-s trei ani împliniți.

— Și de ce nu le-ai scăpat, moș Tănase ?

— Vezi că ursita lor zice așa, că cine le va scăpa din ghearele zmeilor, acela va trebui să le ieie de neveste. Ș-apoi vedeți voi cît de bătrîn-is eu acum, ș-atunci am fost și mai bătrîn, că eu pe zi ce merge tot întineresc."

Dacă, în cele din urmă, **Căprarul** întrunește calitățile unui spiritual „basm nuvelistic" pentru copii, în schimb, mai ampla povestire **Dascălul Vintilă** (1905) solicită percepția critică dintr-o perspectivă mult mai complexă. Vocația de „povestaș" a eroului de aici se exercită pe terenul implicării sale în propriul joc din perspectiva existențială direct dramatică. Reapare leitmotivul suferinței sufletești împinse la limită ; ceea ce favorizează în chip deosebit „confuzia" dintre mitic și real. Bătrînul dascăl suferă de uritul singurătății nevindecabile pricinuită de absența „fiertatei" Ileana, soția lui. Narațiune psihologică de mare finețe, povestirea lui Agârbiceanu se constituie în stranie „fișă de observație" cu deschidere, în plan epic, spre „cintecul amintirii". Numai că, spre deosebire de ceea ce se întîmplă la Sadoveanu, acest „cintec" nu se sublimează în reverie idealizantă, dulce melancolică, ci atrage după sine prezența vedeniilor demonizante. Eroul nu visează, cu o tristețe plăcut înfiorată, în marginea realității revolute, legate de existența celui dispărut. Doborît de suferință, bătrînul dascăl uită adesea dimensiunea timpului prezent confundînd-o cu cea a timpului trecut și trăind-o ca atare. Așa se face că trista lui singurătate este literalmente populată de prezența „fiertatei" Ileana : „Din cînd în cînd i se părea că deschide cineva ușa căsuței. Își întorcea capul într-acolo, și nu vedea nimic. Dar nu-i venea să creadă, și, cînd vedea că nu vine nimeni, mergea pînă la ușă, o deschidea și-și băga capul în tindă : «Tu ești, Ileano ?»". Momentele de halucinație au un caracter atît de obișnuit încît imaginile lor se substituie în chip concret traiului zilnic : „Unde poate fi (pachetul cu tabac, n.n.), că nu-l găsește. Și pipa e stinsă de mult ! În fereastră nu-i ! Dar pe cuptor ? Nici acolo. De bună seamă va fi în masă ! Îl punea baba citeodată acolo, să nu mai deie de el, că făcea fum ca acela în casă, de biata Ileana, cum ședea pe vatră, se umplea de cenușă pînă după urechi, atît tușea. Zicea uneori baba : «Vezi, dascăle, mi-oi scuipa odată sufletul». «Scuipă-ți-l !» Zicea Vintilă, fără să se uite la ea.

Dar acum nu e nici în masă ! «— Unde dracu l-o fi pus baba ? Las' numa c-om grăi noi, numa să vin-odată acasă !»".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Una dintre ultimele fotografii ale regretatului Dragoș Vicol

Numele poetului Cezar Ivănescu scris cu litere mari pe afișul cenaclului „Numele poetului"

Un episod din „Spectacolul lumii". Protagoniști Cezar Baltag, bineînțeles, Ioan Grigorescu și George Ivașcu

Numele poetului

IOAN CORIN CULCEA

Unchiul (sau nepotul ?) lui Martin Culcea, Ioan Corin Culcea ne-a încîntat mai puțin ; dacă poemele în vers alb sînt convingătoare („Mi se scurge singurătatea pe față, / ca o amintire, / ca un poem nerostit ; / mă învăluie cu mirosul ei de femeie nebună, / pleacă din mine / în tăcere, / dar se reîntoarce ca într-o blană călduroasă. / Mi se scurge singurătatea prin degete / și nu scot un cuvînt... / mă las sugrumat, / pentru că altfel / cuvintele ar sparge pereții."), în schimb celelalte, clasice, sînt naive, deficiente în multe privințe : în mod firesc, e bine ca poetul nostru să încerce deocamdată să-și facă din confesiunea directă, „neornată", o cale spre lirism și să-și apropriieze versul liber pînă la obținerea unui stil.

CHIRIAC SAMOILĂ

Tînărul bîrlădean Chiriac Samoilă lucrează la Fabrica de rulmenți din urbea moldavă, scrie poezii, articole, colaborează la publicații de prestigiu și desfășoară o entuziastă activitate culturală. Volumul său de poeme în manuscris, Rugul cuvintelor *cuprinde texte de o mare inocență („Mă cheamă ochii / În care copilăria / A botezat lacrima / Cu nume de fată / Cu nume de floare // Mă cheamă gîndul / În care cuvintele / Și-au făcut templu / Și așternut de-așteptare // Mă cheamă poemul / Din glezna iubitei / Să-i dezleg blestemul / De dor / De durere // Mă cheamă chemarea / Cuvintele albe / și sufletul / Mă cheamă / Cu răsăritul în aripi.") și foarte multe banalități, inerente, dealtfel, începutului ; așa cum o arată unele poeme scurte („Am să vă las degete / Să vă ucideți durerea / Pe carnea copacilor // În voi sîngele / Și-a făcut rug / De rugăciune / Și cumpănă"), poetului nu-i e străină rigoarea, dar trebuie să se decidă și să treacă de la acest stadiu al spontaneității continue, care riscă să devină consumptivă, la adevăratul travaliu artistic nutrit de lectură și meditație.*

Cezar Ivănescu

Fărîma de eternitate

Venise...

Cenaclului NUMELE POETULUI
condus de Cezar Ivănescu

venise vremea să braconăm hălci de pămînt
și cu ele-n spinare să hohotim hăt, cit mai
la cimp, acolo unde țăranul între două
munci se reazămă de propria-i sudoare...
venise vremea să răsădim cuvintele
– acești arbori de piine ! –
venise vremea limbii române, a eternității
întîmplate-n eveniment de poet !

Mircea Șoncuteanu

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI. **Vineri 22 aprilie a.c. ora 17, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii, nr. 1, va avea loc cea de a doua ședință a Cenaclului de poezie** Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

REMEMORĂRI

Un om pentru Monte Carlo

In amintirea poetului Ion Bălan

Aristide Nădejde se trezi exact la șase așa cum făcuse treizeci de ani cu regularitate de robot, deși se găsea în cea de-a douăsprezecea lună a pensionării sale. Deschise geamul dormitorului și salută plopul înfipt ca o spadă în fața geamului : salut Mișulică ! Plopul se înfioră și tremură prietenos.

Aristide își începu gimnastica de dimineață. Intră în baie, făcu un duș rece și se bărbieri cu atenție. Avea un obraz proaspăt și întins, neridat și neatins de bătrînețe. Oftă mulțumit, străbătu holul despărțitor și deschise ușa sufrageriei. De fapt, era o cameră mare, de aproape treizeci de metri, mobilată auster : două fotolii și o măsuță într-un colț, televizorul în colțul opus, o vază mare cu motive chinezești așezată pe parchetul lustruit ca oglinda și cam atît. În mijlocul încăperii, tronînd pe un suport special se odihnea o ruletă de dimensiuni reduse strălucitoare și misterioasă.

Pe unul din pereți un afiș turistic reprezentînd cazinoul de la Constanța.

Aristide lunecă pe lîngă ruletă și-o mîngîie ca pe o ființă vie. Se apropie de masa pe care era așezat televizorul, se aplecă și viri în priză șnurul magnetofonului ce odihnea dedesubt. Îl așeză pe măsuță. Întoarse un buton. Se auzi o melodie ciudată semănînd a anunț muzical, apoi vocea lui puternică și clară articulînd într-o franceză fără cusur : „Doamnelor și domnilor, mă numesc Aristide Nădejde poreclit Faraonul, alintat Mină de aur, am șaizeci și unu de ani și imediat după război am așternut de trei ori doliu peste mesele de joc dintr-un oraș care se numește Sinaia. Trei seri la rînd am jucat o singură combinație pe care am jucat-o și în seara asta aici la Monte-Carlo. Am cîștigat ca și acum nu fiindcă sînt norocos ci fiindcă timp de sute și mii de ceasuri am exersat șansele unei singure combinații. Fiindcă trebuie să vă spun că din o mie nouă sute patru zeci și șase și pînă azi cînd mă aflu în fața dumneavoastră eu n-am mai intrat într-o sală de joc. Am fost declarat periculos și indezirabil, deși, vă jur cu mîna pe inimă că am jucat cinstit și faptul că **am spart** casa acelui cazinou se datorește numai și numai calculelor mele..."

Aristide apăsă pe buton și opri banda. Trase domnul Poplingher. Acesta ședea dedesubt, cu un șifonier masiv. Pipăi cu mîna și scoase un umăraș pe care se odihnea smokingul său de holtei. Știa că-i vine. Se îmbrăcă cu grijă și se privi în oglindă. Era perfect. Acum, va exersa de cîteva ori combinația, apoi îl va chema pe domnul Poplingher. Acesta stătea dedesubt, cu un etaj mai jos, era celibatar ca și el și pensionar ca și el.

Erau prieteni și Aristide încercase de multe ori să-l ia ca partener de joc, însă fără succes. Domnul Poplingher nu credea în noroc și nu vroia să joace nici măcar pe boabe de fasole.

În timp ce se întorcea în sufragerie revăzu în minte ca pe un ecran luminos îndepărtata seară a triumfului său. Chipurile stupefiate ale crupierilor.

Pînza neagră, mortuară, acoperind mesele de joc cu mușamaua verde. Fețele congestionate ale celor din jur, privirile lor, rînd pe rînd admirative, invidioase, suspicioase. Apoi, apariția unuia dintre patroni, palid, bățos, aparent calm, anunțîndu-i cu ton glacial interdicția de-a mai juca. Și gestul său regal, unic și irepetabil : geamantanul de piele burdușit cu bancnote, deschis și aruncat la picioarele acelui ins ce se vroia autoritar și demn.

Timp de treizeci de ani Aristide și-a văzut de meseria lui de arhitect șef. Timp de treizeci de ani a exersat aceeași combinație cu îndîrjire și încăpățînare ajungînd la perfecțiune.

Acum aștepta invitația prietenului său Juju, un arhitect francez venit într-un fel de schimb de experiență care-i promisese să-l cheme, cînd va sosi momentul, adică atunci cînd Aristide va socoti că a venit clipa Marei lovituri, la Monte Carlo. În urmă cu o lună Aristide îi scrisese că totul este gata și se simte în formă. De atunci aștepta...

Se apropie de ruletă cu pași solemni. Luă un pumn de jetoane și le așeză pe numerele dinainte stabilite. Rosti formulele sacramentale. Bila porni scăpînd din arcul de oțel și se opri nemișcată în dreptul mizei sale. Surise mulțumit. Ce-o să se mai mire domnul Poplingher ! Repetă jocul cu același rezultat. A treia oară, bila oscilă înainte de numărul său și se opri alături. Aristide simți o anume nesiguranță. Fusese doar o întîmplare. Următoarele zece jocuri le cîștigă cu precizie matematică.

Dedesubtul său, domnul Poplingher își consuma cafeaua sorbind-o cu înghițituri mici. Se uită la ceas. Era aproape de opt. În sinea lui recunoștea că se pregătise pentru această zi în care prietenul său urma să-i demonstreze rezultatul calculelor exersate timp de treizeci de ani. Hotărî să se pună la costum, așa cum cere uzanța și cumpără o sticlă de vermut alb și două lămîi ca să sărbătorească neîndoiosul triumf.

La opt fără cinci se auzi soneria. Privi prin vizor. Văzu chipul boțit al poștașului. Deschise. Poștașul îl întrebă dacă știe ceva de Aristide. sună la el de două minute și nu răspunde nimeni. Tocmai azi cînd îi sosise o scrisoare din străinătate... Domnul Poplingher îl invită înăuntru și formă numărul de telefon al domnului Aristide. Zadarnic. Urcară amîndoi și sunară. Bătură în ușă. Apoi se întoarseră și lovi cu coada măturii în tavan. Apoi urcară iar, domnul Poplingher cu scrisoarea în mînă. Citi adresa expeditorului : Juju Descates — Monte Carlo... Sunară, bătură cu putere.

În cele din urmă își luă inima-n dinți și hotărî să folosească cheia pe care Aristide i-o încredințase după cum și el îi încredințase o dublură fără să comenteze ce sens avea acest gest. Coborî, căută cheia, se întoarse și deschise. Pătrunseră în micul holișor de la intrare. Poștașul, respectuos, își scoase chipiul și-și șterse fruntea transpirată. Poplingher îi dădu scrisoarea și făcu cițiva pași intrînd în camera de zi. Lumina năvălea puternică prin geamurile mari. Ruleta strălucea misterioasă. Domnul Aristide zăcea întins pe parchetul lustruit ca oglinda, îmbrăcat în ținută de seară.

Din mîna dreaptă desfăcută leneș se scurseseră cîteva jetoane de ebonită. Domnul Aristide parcă dormea zîmbind. Bila se oprise în dreptul numărului șaptesprezece. Domnul Poplingher se aplecă și-i luă mîna. Poștașul înțelese și începu să plîngă. Zise „dumnezeu să-l ierte" și-i așezată scrisoarea pe piept. Domnul Poplingher se apropie de magnetofonul cu capacul ridicat, așezat pe măsuță și roti butonul. Se auzi un semnal melodios și vocea lui Aristide articulînd într-o franceză ireproșabilă : „Domnilor și doamnelor, mă numesc Aristide Nădejde poreclit Faraonul, alintat Mină de aur și înainte de război..."

În fața geamului, plopul tremura alintîndu-se ca o spadă neagră înfiptă în cer.

Mircea Micu

SEMN

Corespondența lui Ion Barbu (II)

Cineva ar putea riposta cu argumente la modul acesta abrupt de a comenta scrisorile lui Ion Barbu că există multă pază și o mare doză de „mistificație" în textele citate ; vom răspunde fără a ne scuza că nu ne interesează să stabilim cu martori și cu probe autentice cît de „sincer" este autorul scrisorilor și că singura grijă avută în vedere este aceea de a nu ne îndepărta prea mult de la **realitatea textului :** se știe că legile interne ale textului modifică și transformă prin simplul act al codificării „scrise" orice informație concretă dar, chiar și în imaginația cea mai exacerbată, se respectă întotdeauna un minim procent de „sinceritate" ce indică o **direcție** de urmat, adică acea schemă abstractă căreia o individualitate oricît de puternică i se subsumează ca **mișcare interioară,** prin proiecția inconștientului spre zonele expresiei.

Procedînd la inducția materialului de **călătorie** (germanische Reise) din perioada „studiilor" germane, ale lui Ion Barbu, se poate generaliza un posibil **model faustic** ce pare să fi dirijat, fie și în subconștient, o întreagă și variată gamă de acte, gesturi, neliniști, subterfugii, măști etc. care ne conduc spre tipul structural goethean. Cînd vorbim însă de modelul faustic avem în vedere anumite sugestii modelizante, numai parțial aplicabile la tipul de personalitate pe care o studiem.

Pariul. În structura originară a modelului faustic, motivul polarizant, după cum se știe, este cel al **pactului :** Johann Faust (personaj istoric) și-a vîndut sufletul diavolului în schimbul a tot ce-și dorește în această viață. „Ispitirea" lui Mephistopheles este cea mai teribilă invenție prin care **se pune la încercare** alcătuirea fragilă a acestuil ghem de tensiuni oscilante care a fost numit om. Dar demonismul naturii umane, scos în evidență în mod prea brutal de termenii polarizatori, trebuia ascuns din nou sub metaforă și simbol și atunci pactul a fost transformat în **pariu,** adică s-a procedat la **deschiderea** structurii originare prin mutarea accentului de la „păcatul" oricum comis către **probele derutante** prin care este pusă la încercare natura dilematică a individualității umane. Miezul **dilematic** al acestor probe verifică însăși profunzimea fautismului ce a făcut astfel ca modelul propus să-și extindă granițele și să devină universal. De la situarea „istorică" inițială s-a ajuns la alte coordonate (filosofică, existențială, estetică etc.) care au determinat valorizarea permanentă, din cele mai diverse perspective, a tipologiei faustice. Pentru tînărul licean Dan Barbilian aventura faustică începe în momentul cînd, ironizat de Tudor Vianu (provocat adică la o posibilă probă), își propune să cîștige **pariul de a intra în literatură :** „O ambiție neroadă, de adolescent vanitos, m-a determinat să mă pregătesc îndelung (1914—1930) pentru a-i dovedi lui Vianu (tilharul care mă mortificase, rizînd de primele mele jocuri de acest fel), că pot la rigoare simula poezia în așa măsură încît... mărturisesc, că în primele mele socoteli nu intra un atît de semeț triumf !... să scrie o carte despre mine !". Se poate spune că este vorba de un pariu faustic, în primul rînd pentru **miza creativității,** implicată în această întrecere literară. Problema cea mai interesantă, odată instituită premisa discuției, nu mai se leagă de cîștigarea pariului (o posibilă „mîntuire" poetică pe care Ion Barbu a negat-o întotdeauna în favoarea celei matematice) ci de peripețiile, tatonările, ezitările, eșecurile, încercările **itinerariului de formație** ale personajului mephistophelic.

Personajul Don Miguel Barbylos. În aventura cu Margareta (tragică pentru aceasta din naivitatea „sincerității" sale totale), Faust al lui Goethe se comportă cu o cruzime abstractă ce-l asociază celuilalt prototip literar, la fel de ambiguu, Don Juan, pus în circulație de orgoliul absolut al virilității hispanice. Această „onoare" a virilității legendare constituie atracția supremă și pentru un Dan Barbilian trecut de 25 de ani, trimis în spațiul germanic pentru a-și „fecunda" spiritul cu acea substanță metafizică misterioasă ce a născut apoi poeți de talia lui Mihai Eminescu și Lucian Blaga ; iată că m-a furat arcana textului și am anticipat fără să vreau : Dan Barbilian pleacă în Germania ca să devină Dan Barbilian, adică un matematician celebru ale cărui virtualități au fost intuite și descoperite de marele Țițeica, dar, parcă tras de „aerul" saturat de transcendență, de o anumită aură magică a spațiului prin care și-au purtat pașii Mephistopheles și doctor Faustus, el abandonează (cel puțin pentru un timp) matematicele și din Dan Barbilian devine cu adevărat Ion Barbu, adică se „lasă cu totul în voia demoniei literare, călătorind prin frumoasa Niedersachsenland" cu aceeași neogoită pasiune pentru aventură ca și un Faust amoral, decăzut în ipostaza lui Don Juan. De altfel, cu apelativul pe care și-l va da mai tîrziu într-o scrisoare către Al. Rosetti, el și-a găsit o identitate fictivă, o mască pe potrivă : se va numi pe sine Don Miguel Barbylos sau (așa cum semnează unele depețe adresate lui Vianu chiar în perioada periplului faustic), Brabantil de Brabantillac. Acest personaj brabantilizant își subordonează, cel puțin în aparență, toate impulsurile de acțiune și voință unui **obsedant imperativ erotic.** Într-o sumară motivare „teoretică" a „deplasărilor" de natură amoroasă, îi va expune unui Vianu (posibil autor al „biografiei / sale / galante") strategia și tactica noului Don Juan (sintagma apare în text polarizînd toate sensurile acestei practici inițiatice) : „Dar Fortuna, în înțelesul ei de hazard, intră cu prea puțin. Nu știu dacă am vorbit noi de istoria asta ? Se face ca și cum pe deasupra Verkehrului capricios între indivizii de sex contrar, **alte angajamente ar avea loc de la Don Juan la Feminin. Cove cheltuială** de transport liric, timp și bani cu o **fiică a Evei** (s.a.) nu e pierdut, chiar dacă infidelul, crudul, inumanul exemplar nu ți le ia în seamă. Sexul a luat notă și veghează. Altă Evă, mai milostivă și de obicei mai valoroasă, se găsește să te răsplătească de tot ce ai îndurat. **Elementul de mister în acest comerciu cu sexul e promptitudinea de necrezut cu care Consolatoarea vine în drumurile tale. Lovituri determinate,** mecanice, de la tac la tac. **Ele nu lasă loc îndoielii și te convertesc la metapsichică.** Sunt deja convertit. După asemenea considerații, să trec la fapt". (s.m.). Și Don Barbylos „trece la fapt"(ă) metodic și impetuos, răbdător și meticulos, în „acest comerciu" natural în care răbdarea și insistența nu pot să nu învingă și cele mai îndîrjite rezistențe. Certîndu-l pe Vianu (încă novice) că preferă să rămînă doar la faza „elocventă" a aventurii erotice îl sfătuiește imperativ să-i adauge un „fixativ senzual" și să se contopească „în nunta totală". În scrisorile către Vianu, Ion Barbu pune multă fantezie literară în descrierea avatarurilor sale brabantilizante, ceea ce-l va face pe acesta să-i reîntoarcă elanurile fictive la proporțiile verosimilului ; într-o „denunțare" secretă, adresată prietenului comun Simon Bayer, Vianu îi relatează acestuia demistificator : „Cu Dan nu mai e nimic de făcut. Își păstrează încă pe umeri capul lui metafizic, dar este iremediabil pierdut. La fiecare 10 minute tresare, îți smulge nasturii și te întoarce pe scaun ca să-ți arate vreo «Damă». În genere, apoi, este acaparat de femei — mai toate babe și pocite. Oare imperiul «impersonalului» este definitiv părăsit ?" (Tudor Vianu, **Corespondență,** Minerva, 1970, p. 66). Opunînd „intelectualității arzătoare" a lui Vianu o „blestemată **satiriazis",** faunul tînăr se străduiește să confere un real statut mallarméan forestelor din jurul Göttingen-ului („Göttingen-ul e un oraș păcătos într-o anumită privință. Fetele nu vor să te ducă la ele acasă, nici moarte. Le e frică. (...) Plimbarea pe înnoptate în pădurea de la marginea orașului rămîne singurul mijloc. E agrest, e romantic, e tot ce vrei, dar regret confortul nu tocmai scump al hotelului Brutus sau Monopol, din eterna noastră cetate ; amorurile astea silvestre au să mă dea gata ; sunt răcit, tușesc și bineînțeles, continui".), declarîndu-și intenția hotărîtă de a depăși zona de acțiune locală, într-o pornire altruistă de „îmbunătățire a rasei teutone" : „Eu, mai chel, mai adus de spate, dar viril, îmi urmez cariera mea : cariera de amant universal. O singură ambițiune mă domină : îmbunătățirea rasei teutone printr-un puternic influx de sînge valah. Je fais de mon mieux, te rog să mă crezi. Dacă pînă la urmă nu voi duplica Berlinul cu un furnicar de mici barbilieni, vina e a numerelor de șase țifire cu care se scontează fetele aici. Gestul însă va rămîne. El singur importă: /.../ Eu pește o lună isprăvesc cu Göttingen-ul și trec la Bonn. Acolo e altfel și sper la mai multă treabă".

Marin Mincu

ERRATA. În numărul trecut s-au strecurat cîteva greșeli : în coloana întîi în loc de Wahrheit **a apărut** Warheit ; **în coloana a doua, rîndul 20, în loc de „poate deveni legitimă "se va citi „poate deveni exemplară".**

Pledoarie pentru o dezbatere

Urmare din pag. 1

să fie aprofundate și clarificate, abia în final ajungîndu-se la ceea ce am putea numi „concepte răspîntie". În cadrul acestui proces, el își limpezește ideile, uneori depășîndu-și sau corectîndu-și pe cele acceptate, la un moment dat, la sugestia cercurilor apropiate, sau sub impulsul unor condiții de conjuncturâ.

Înțelegem astfel cît de ușor se poate greși absolutizîndu-se fraze rupte din context, care reprezintă faze diferite din evoluția gîndirii poetului, într-un cuvînt, **analizîndu-se gazetăria sa într-un unic plan, orizontal, nesocotindu-se existența unor straturi în adîncime,** rezultate ale disocierii între „eul autentic" și „eul derivat", pentru a folosi termenii propuși de profesorul Liviu Rusu într-un interesant studiu comparativ.[3]

Adoptarea, din punct de vedere metodologic, a acestei **„perspective a profunzimilor"** este cu atît mai necesară cu cît, nu vom obosi să repetăm, publicistica eminesciană aparține, oricum am lua-o, unui scriitor, rolul sensibilității, în acest caz, neputînd fi subapreciat, generînd, în subsidiar, un sistem complex de conotații ce se cere a fi decodat.

Să mai spunem, în sfîrșit, pentru a sublinia importanța dezbaterii de față, că nu sînt implicate aici doar semnificațiile unui domeniu anume — gazetăria —, ci substructura viziunii eminesciene asupra lumii și societății care, ca un soare interior, strălumineză orizonturile lăuntrice ale tuturor activităților creatoare, cu alte cuvinte, sînt puse în discuție înseși titlurile de onoare ale conștiinței sale artistice și civice.

[1]) **G. Călinescu : „Eminescu la ordinea zilei", Națiunea, I, nr. 32, 29 aprilie 1946.**
[2]) **C. Dobrogeanu-Gherea : „Opere complete", vol. 4, Editura Politică, 1977, p. 15.**
[3]) **Liviu Rusu : „Eminescu și Schopenhauer", Editura pentru literatură. 1966, p. 49—50.**

vasile andronache

Dor de tine și de toate

Lunecă pe cer grăbite
Unghiuri mari de triști cocori
De uiți locuri și iubite
Ți se sparg de frunte nori

Veniți ani și veșnicii
Drumuri voi cu mișcătoare
Mări pe-a timpului cimpii
Eu sint viu și mă mai doare

Dor de lume și copii
Dor de tine și de toate
Sînt așa precum mă știi
Să mă schimbi nu se mai poate

Răsucită-n cer o stea
Se incurcă în lumine
Ca în vînt un fulg de nea
Nici o liniște nu vine

Și-aș dori visez să fiu
Curcubeu pe vechiul cer
De nimic să nu mai știu
Să mă culc într-un mister

Flacăra zăpezilor veline

Cu gingășia mîinii ce mingiie o pleoapă
Desfă în două pletele de noapte
Afară cîntă norii din orgile de apă
Și-i plină haina nopții de clinchete și șoapte

Pe arcul frunții vei vedea misterul
Un singur trandafir pe-o pajiște-noptată
De-l mingii tu îl mingiie tot cerul
Și soare nou în beznă se arată

Plîngînd lumină surîzînd lumină
Cu fiecare parte singerînd
În liniște eternă ce-o să vină
Ca un luceafăr nou iluminînd

Poem

Pe talpa ta vîntul desenează
Stele de rouă
Greieri
Și mai ales depărtări

Portret de Nuni Anestin

Pupila de mărgean

Cîntecul meu e-un românesc colind
Ce în străfund de moleculă îl aud
Din puritatea lui luceferi se aprind
Cînd trupul de lumină sudorii îmi e ud

Cei care cred c-asemeni pot să-mi fie
Se subțiază de-arderi ireali schiori
Eu sînt o stea pe-o timplă de vecie
Mai pur ca flama purelor ninsori

Sub fruntea mea ca un lunar troian
Clar se-oglindesc carpaticele stele
Cu rădăcini de foc în caloian
Și neodihna mărilor în vele

Vatra în mine e un foc nestins
Iubirea mea eternă îi e tui
Esențele cu flăcări m-au atins
Vertiginos spre culmi ca albatrosul sui

Și-am să vă las vulcanicile striuri
Cîntecul meu și singele ochean
Nu lamentări stupide în pustiuri
Ci distilări printr-o pupilă de mărgean

Și-a început pămîntul să ningă cu cocori

Mirul domnesc al sinului ți-ardea
Ca un rotund de magmă-n ritm păgîn
Cînd floarea mîinii tandru-l mingiia
Ca vîntul puiul adormit în fîn

Plecînd tu m-ai lăsat stăpîn pe-o plajă goală
Foșnea nisipul aurit de lună
Nemaivăzînd făptura-ți cum se scoală
Ca o statuie albă fluturînd o mînă

Am început s-adun cîte-o fărîmă
Din semnele rămase pe nisip
Tiparul tău doream să mai rămînă
Din amintiri să înfirip un chip

Cu nervi aprinși punctam nemărginirea
Și felinare roșii-mi luminau prin pori
Fulgerul dragostei îmi tulburase firea
Și-a început pămîntul să ningă cu cocori

Dilemă

Marea și tu
Stînd față-n față
Două singurătăți
Ce mă uimiți

De plec spre
Templul nopții unde perla
Aprinde lampa peste-o rană

Singurătatea ta
Se face seară

Și de ți-ating tăcerea
Cu-n cuvînt
Îți risipește vîntul măreția

Pastel

Ninge copilărește cu cristale
În arbori goi se-aprind corole pale
Și nu mai are noaptea întuneric
Ninsoarea-n aer e un astru sferic

Și-acoperă orașul peste tot
Și frigul de pe frunte să ți-l mai scot nu pot
Marmora frunții cu necaz s-a unit
Și ninge peste mine viscolit

A apărut:

M. EMINESCU: Opere XIV

Volum care reprezintă încă o treaptă în realizarea marelui deziderat al culturii române : ediția integrală a operei poetului nostru național.

Traducerile cuprinse aici, pentru prima oară într-un corpus complet, sînt semnificative, atît pentru frumusețea verbului eminescian, cît și pentru cunoașterea ariei de cultură a lui M. Eminescu, în care, printre altele, intră atît lucrări fundamentale, ale filosofiei (Kant, Machiavelli), ale esteticii (Rötscher) și ale filologiei universale (gramatica sanscrită și paleoslavă) cît și o valoroasă istorie a primelor veacuri de istorie națională (Hurmuzaki).

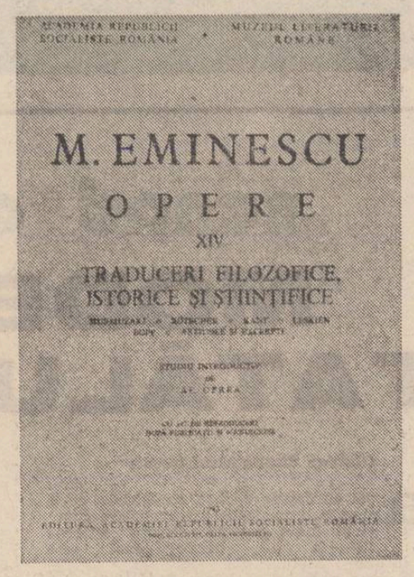

Cîteva ore de libertate

Din clipa cînd află ce păreri își formase consilierul municipal despre el, Maiorul deveni aproape alt om. În primul rînd atitudinea față de marele Maciste se schimbă radical, fiindcă Maiorul își permise ceva ce nu-și permisese nimeni înaintea lui : în fiecare dimineață urc la ultimul etaj al închisorii și-l întreb pe motan dacă dorește sau nu să iasă în oraș. Cînd marele Maciste își exprima dorința de a ieși, Maiorul chema gardianul să deschidă uriașa cușcă apoi îl conducea el însuși pe Maciste pînă în stradă și-l ruga să nu întîrzie seara după orele douăzeci și unu.

Studenții și elevii erau în vacanță de primăvară, astfel că de la prima sa ivoire în oraș Maciste dădu o raită pe la Castel și de acolo trecu pentru cîteva minute pe la ziaristul Sever Justinian, apoi luă din centru autobuzul 3 000 și ajunse la vila Vulturul.

Evită să fie văzut de Gherman și nimeri întrînd pe fereastră direct în brațele Norei, care de emoție aproape că-și pierdu vocea.

*

Cam în a șaptea zi de libertate a lui Maciste, imediat după ieșirea motanului, Maiorul primi un telefon de la Consilierul municipal prin care acesta își exprima dorința de a-l vedea pe stranul deținut. Maiorul îi spuse că e imposibil deoarece Maciste era pedepsit pentru cinci zile prin interzicerea oricăror relații, adică n-avea voie să vadă chip de om, și abia spre seară expira greaua pedeapsă. Cu toate că Simion Still insistă îndelung, Maiorul se arătă de neinduplecat. Consilierul declară însă că el a auzit niște zvonuri despre evadarea lui Maciste și că vrea să se convingă dacă motanul se află sau nu în cușca ce i-a fost hărăzită. Maiorul izbucni într-un rîs suveran care-l enervă pe domnul Still în așa măsură încît urlă pur și simplu că nu se va lăsa dus de nas și că va veni îndată să se convingă de adevăr.

Maiorul părăsi fulgerător biroul și urcînd într-o mșină-dubă străbătu orașul cu toată viteza

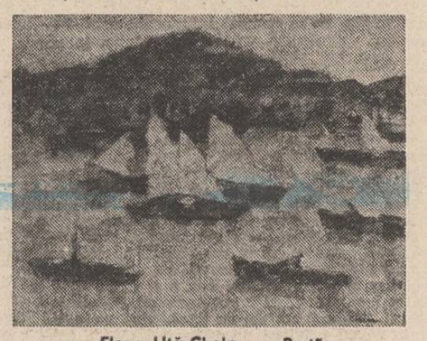

Elena Uță-Chelaru : „Port"

trecînd peste stopuri pînă ajunse la grădina zoologică, de unde cu ajutorul unei plase puternice îl imobiliză pe unul dintre cei șapte tigri și-l transportă la penitenciar.

La foarte scurtă vreme după aceea Simion Still își anunță vizita prin ofițerul de serviciu iar Maiorul îl întîmpină cu un zîmbet larg și-l conduse la etajul zece.

— Dar acesta e un tigru, spuse Consilierul, și cu toate că eu însumi l-am mai văzut în această ipostază, s-ar putea ca Maciste să nu fie de față.

— Mă faceți să rid, răspunse Maiorul. Cum vă puteți închipui că marele Maciste ar fi putut să treacă de aceste gratii ? Eu zic să nu vă mai uitați prin binoclu ci să deschidem ușa, ca să vă convingeți.

Cînd Simion Still se apropie de marea cușcă, tigrul scoase un răget cumplit iar Maiorul îi atrase atenția că Maciste l-a recunoscut și că de aceea l-a primit cu ostilitate.

Consilierul plecă spre sediu profund afectat de faptul că nu avusese dreptate, dar și cu o urmă de bănuială în privința identității tigrului cu Maciste.

*

Acasă la Simion Still, Nora trăsese storurile de la fereastra camerei sale și la lumina discretă a unei veioze, într-un ritm lent de tango se legăna în brațele unui tînăr cu plete negre și ochi verzi într-o uitare de sine soră cu moartea, care s-ar fi putut să apară odată cu persoana domnului Still.

La un moment dat se auzi prelung soneria de la intrare și cei doi tineri îl recunoscură pe Ion care aștepta să deschidă cineva, dar Maciste o cuprinse cu și mai mare tandrețe pe Nora și nu-i îngădui să se desprindă de el pînă cînd Ion trecu prin dreptul ferestrei spre casa lui Gherman.

După ce mai dansară vreo două ore Nora aduse de băut și un platou cu sandvichuri apoi se culcară osteniți de dans și ușor amețiți.

Afară se întunecase cînd mama Norei intră în casă și-o găsi pe Nora în brațele unui tînăr necunoscut, cufundați amîndoi într-un somn adînc. După cîteva minute, deși se gîndise să nu le tulbure somnul, aprinse lumina și cei doi se treziră speriați.

— Aș vrea să știu ce caută acest tînăr în casa mea, întrebă mama indignată.

— Pe mine mă caută, răspunse Nora cu obrăznicie.

— Cum îl cheamă ?

— Paul, răspunse Nora, dar stinge lumina că ne obosești.

La un minut după ce mama Norei ieși în hol, Maciste se simți dator să iasă în aceeași ipostază în stradă și abia în parcul de lîngă barieră luă înfățișarea marelui motan.

Cînd Maciste urcă la etajul zece singur, Maiorul tocmai dădea indicații citorva gardieni cum și unde să ducă tigrul care ținuse locul marelui motan mai bine de zece ore în acea zi.

Gheorghe Pituț

Limba noastră

Urmare din pag. 1

cuvintele în forma lor cunoscută, ori adăugîndu-le acestora altele noi sau unele abia șlefuite în diferite etnii românești. Eroii populari nu au sădit de-a lungul veacurilor în sufletele românilor numai sentimente frumoase izvorîte din aceeași apartenență națională, ci și dragostea față de limba strămoșilor în care se făceau ascultați. Cuvintele românești au fost pentru ei aripile care i-au purtat „iute ca vîntul, repede ca gîndul" în toate provinciile românești. Iar primii beneficiari ai acestei modalități de cultivare a limbii naționale au fost copiii, cu alte cuvinte **mereu viitorul.**

Odată cu dezvoltarea civilizației, culturii, limba română și-a accentuat rolul său unificator, acordîndu-i-se o atenție sporită ca factor de omogenizare a vieții intelectuale. În secolele XVI, XVII limba română este introdusă în școli, înlocuind slavona (limba actelor oficiale, preferată de biserica ortodoxă), punîndu-se de acord ce se vorbea cu ce se scria în epocă, de fapt, conform unei teorii recente, bazată pe studiul textelor maramureșene, revenind la limba română veche, care fusese uzurpată. În același timp, cronicarii, cu istoriile lor de domnie scrise atît de expresiv se constituie ca precursori ai literaturii române. Are loc astfel o adevărată și binevenită transformare a limbii române în principalul instrument de creare a unei culturi moderne. Fenomen accentuat de militantismul național a unor profesori și savanți luminați, grupați în „Școala ardeleană", autori de manuale și dicționare românești. Cultivarea limbii române devine astfel și un deziderat politic care pregătește Unirea Munteniei cu Moldova (1859), cărora în 1918, li se adaugă și Transilvania. „O singură nație, o singură limbă, o singură țară", este una din lozincile tuturor celor care au visat și înfăptuit Marea Unire a românilor. „În actuala epocă a naționalităților evoluate și pe cale de evoluare — scria un martor ungur din epocă, Wesswlényi Miklós — spiritul înalt al sentimentului național a inspirat și neamurile si națiunile de **origine și limbă valahă** (s.n.). Aceste neamuri, care își trag originea și limba, în mare parte, de la marea gintă a Romei, oricît de depășite și umilite prin apăsare și stîrcire de-a lungul veacurilor, nu și-au uitat niciodată cu totul strălucita lor origine. Iar acum simt cu ardoare că un neam (...) care își are o origină a sa, o limbă a sa, ba chiar aceleași datini și același fel de a fi, și care locuiește o porțiune de pămînt a Europei, ce-i drept politicește împărțită în mai multe părți, dar geograficește unitară, mare ca întindere și înzestrată de natură cu cele mai mari bogății, poate avea viitor și se vede a fi chemat la existența națională".

Scriitorii patrioți, îndeosebi poeții, fac din crearea limbii literare principala lor preocupare, unul dintre aceștia, Văcărescu, lăsîndu-le cu limbă de moarte urmașilor „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire". Cel mai mare poet român, Mihai Eminescu, definește cu pregnanță această cultivare intensă a limbii literare în opera predecesorilor săi : „Văd poeți ce-au scris o limbă ca un fagure de miere", scrie, fiind el însuși unul dintre cititorii limbii literare de astăzi. I se adaugă, de-a lungul anilor, toți marii scriitori români : Ion Creangă, I.L. Caragiale, Al. Macedonski, O. Goga, Mihail Sadoveanu, George Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Barbu. În general, și înainte, și astăzi, scriitorii români au fost și sînt între cei din primele rînduri, care au apărat și înălțat limba română, trudindu-și condeiele pe ogoarele sale, făcîndu-le roditoare, desțelenindu-le. În acest sens, cultivarea limbii române nu numai în școală, ci în toate sferele vieții spirituale, prin intermediul tuturor mijloacelor moderne de informație, care ne stau la îndemînă (radio, televiziune, presă, conferințe, dezbateri, șezători, discursuri etc.) devine unul din obiectivele majore ale societății noastre. „Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară, spunea secretarul general al partidului la cel de al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste (iunie, 1982) fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru".

Patriotismul

Urmare din pag. a 3-a

lucru verificat nici nu te duce la eșec, nici nu te face să greșești.

Avînd experiența mai multor ani de gazetărie la un cotidian, obișnuit așadar cu deplasările, cu documentările, cu tot ceea ce se cheamă „viața de fiecare zi", am simțit cît de mult se deosebește o astfel de repede privire asupra problemei față de acele documentări cu un grup de scriitori cînd la început gazdele nu știu ce să spună, iar oaspeții nu știu ce să întrebe, cînd abia-abia de se aleg cîteva imagini pentru ca după un timp să se contureze un univers de preocupări, de motivații, de povestiri de parcă s-ar ivi o lume nouă, de parcă realitatea începe să-și îndepărteze faldurile și să-și ivească adevăratul chip. Nu, în mod cert, nu este vorba de o pîndă a subiectelor, ci de o relație mai intimă cu obiectele, o mai dreaptă cumpănire a faptelor, pînă cînd reușești tu însuți să te închipui trăind lîngă ei, cu ei, pînă cînd îți pui și cauți răspuns întrebării : cum aș reacționa eu trăind astfel, cum m-aș comporta eu în cutare situație. Pentru că, se spune, fără iubire nimic nu se lasă cunoscut. Apropiindu-ți cu iubire realitatea țării o poți cunoaște, ori arta dintotdeauna și-a avut izvorul în iubire și-n înțelegere. De aici și rostul educativ al artei, implicit mesajului și sentimentelor care o animă.

CUMPĂNĂ Așchii

Scrisori de pe o planetă vecină. Critica „sigură" și critica „probabilă". Afirmațiile unor critici mitologizați de o opinie publică uneori opacă, pe baza unei acțiuni literare longevive, apar ca „sigure" ; afirmațiile altor critici, cu o viziune mai proaspătă asupra literaturii dar cu acțiune mai restrînsă, apar ca „probabile". Criticii literari ai planetei respective își încep activitatea fiind alături de generația lor, o continuă lipindu-se de toate generațiile și sfîrșesc prin a fi apologeții ultimei generații care, bineînțeles, nu este niciodată ultima. S-a observat, prin tradiție, că exegeții trăiesc în memoria unei culturi atît cît trăiesc și autorii care au fost țința exegezei lor. Așa se explică, pare-se, de ce ei se înghesuie biziind în jurul cîte unui autor suspectat de genialitate, în speranța că vehiculul către veșnicia spirituală este, în sfîrșit, la dispoziția lor. Cine, dintre ei, are norocul să laude primul un poet care va deveni, cu timpul, important, se socotește un fel de proprietar al destinului aceluia, situație care provoacă din partea creatorului un zîmbet concesiv. Ca pretutindeni, și aici, creatorii trăiesc în competiție naturală dar mulți dintre ei își pleacă urechea la indemnurile criticului preferat dînd pinteni disperați talentului lor cu ochii către o țintă care, prin consens unanim, rămîne totdeauna secretă. Goana aceasta mi-a apărut mai limpede cînd mi-am adus aminte de vechile noastre herghelii din care, în timp ce pășteau în aerul cinstit al amiezii, țîșnea spre orizont cîte o iapă atinsă de streche.

Pentru un pămîntean ca mine, obișnuit să admire prietenia tradițională dintre poet și critic, polemicile de aici au însemnat o continuă stare de perplexitate pe care, firește, mi-am stăpînit-o. Ele se nase, după cum am constatat, atunci cînd un critic are brusc revelația că vecinul lui a pus stăpînire pe autorul preferat printr-o laudă mai adecvată ; sau atunci cînd noii veniți își încep articolele lor cu această propoziție consacrată : „Orice judecată de valoare, în literatură, are un caracter probabilistic". „Iar s-o luăm de la cap pentru a fi siguri ?", se întreabă ei și, cred, pe bună dreptate ; de unde am dedus că, pe scara evoluției, ei mai au cîteva trepte pînă la nivelul nostru, al pămîntenilor, trepte pe care cineva le rupe noapte de noapte ca pe zidurile mănăstirii lui Manole. Poate că ideea sacrificiului, singura capabilă să rezolve problema, așa cum spune legenda noastră, nu le este străină. Eu nu le-am sugerat-o în nici un fel pentru că, după cum știm, ideea respectivă nu poate fi dată cu împrumut — ea trebuie să se nască atunci cînd îi vine sorocul.

George Alboiu

Eugen Lovinescu

Urmare din pag. 2

țific" exersat autoritar și dagmatic pe opera oricărui scriitor, a produs și în cazul lui Lovinescu propoziții drastice : «**În 1941, la indemnul lui I. Petrovici, Lovinescu publică acel însoitor „Epilog" la broșurica „P. P. Carp, critic literar și literat».** Mai departe : **„Acest penibil tribut este învelit în aluzia foarte transparentă la presiunea exercitată de aparatul propagandei fasciste : „vom adăuga cîteva considerații în afară de cadrele hotărîte ale acestei cărți de interes exclusiv literar, pe care ni le impun însă și „formula de sus" (subl. ns.) și o datorie de conștiință față de P. P. Carp, a cărui atitudine politică în consiliile de coroană din 1914 și 1916 am dezaprobat-o în diferite împrejurări...". „Dl. Petrovici e la originea acestei cărți. Lui i se cuvine deci să i-o închin. E întîia oară cînd închin cuiva o carte literară, dar e și întîia oară cînd scriu ceva din îndemnul altuia". Ce oribile mobiluri au reușit să scoată de sub pana lui Lovinescu aceste rînduri ? Peste un an de zile, în 1942, aveau să se decearnă premiile Academiei. Să fi nutrit vreo speranță modestul profesor de liceu, respins în 1936 de la alegerile de membri în rîndurile nemuritorilor și să se fi hotărît s-o plătească atît de rușinos ? Indiferent de răspuns, aceste rînduri rămîn o pată grea în filele scrierilor lui Lovinescu".** (Ileana Vrancea, **Viața românească,** 8/63, p. 102). Este cea mai brutală judecată asupra convertirii lovinesciene, care rămîne una din dilemele biografiei lovinesciene și ale istoriei noastre literare. Fără adjectivita infecțioasă care tumefiază textul, semnul de întrebare rămîne real. Și mai puțin acceptabilă este însă colaborarea cu E. Lovinescu, căruia i se modifică din necesități de demonstrație politică semnele diacritice. Deși E. Lovinescu vorbise doar de o «formula de sus» vizînd o replică de efect a lui P. P. Carp, autoarea transcrie în virtutea aceleiași metodologii științifice „formula de sus", pe care o și subliniază în citatul dat, modificare prin care postura subalternă a lui E. Lovinescu față de ideologia și politica oficială a anilor 1941 an căpăta întărirea mărturisirii lovinesciene. Micul fals este ușor de înlăturat pentru că „formula" de sus despre care vorbește criticul **Sburătorului** este una din formulele memorabile ale oratorului rostită în pragul mormîntului și indicată cîteva rînduri mai sus. Rămîne doar convertirea lui E. Lovinescu la credințele unui om politic, altădată repudiat de el, într-un moment care dădea o coloratură specială acestei opțiuni și care a stîrnit reacția mai multor rînduri sucesive de comentatori. Indiscutabil opusculul **P. P. Carp, critic literar și literat,** carte improvizată și conjuncturală nu putea fi motorul unei mișcări de raliere la opțiunile lovinesciene.

P. P. Carp, critic literar și literat se află la originea unei adevărate reacții în lanț cu deznodămînt depărtat. Cărticica repudiată de Victor Eftimiu a primit replica unei recenzii de șase pagini a lui Pompiliu Constantinescu în care se respingea adeziunea la P. P. Carp și se stabilea maiorescianismul deschizător de drum al lui G. Ibrăileanu în dauna, desigur, a lui E. Lovinescu. Acestei recenzii semnată de Pompiliu Constantinescu, autorul lui **P. P. Carp, critic literar și literat** i-a răspuns cu o carte de patru sute de pagini : **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică.** Este o ripostă la configurația alcătuită de Pompiliu Constantinescu maiorescianismului din perimetrul căruia G. Ibrăileanu este eliminat de E. Lovinescu cu surle și trîmbițe. **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** mai găzduiește, în afara acestei polemici cu viziunea mai tinărului confrate asupra maiorescianismului, și plîngerea că generația „din imediata succesiune a lui E. Lovinescu" nu face front comun cu aceasta împotriva unor obiective de el indicate. Ecoul acestei lamentații finale este răspunsul tinerilor transilvăneni, care trimit o scrisoare de solidarizare criticului **Sburătorului,** iar acesta un răspuns la epistola lor. Scrisoarea de adeziune a tinerilor transilvăneni este epilogul unui epilog, împăcarea lui E. Lovinescu, dacă nu cu generația „din imediata succesiune" cu cea de după ea care nu însemna practic nimic în viața literară a epocii, semnatarii textului fiind taxați, nu la pușină vreme, drept „obscuri, infatuați, gălăgioși și mediocri". Raporturile ilustrului critic cu generația de critici imediat următoare n-a stat sub semnul concordiei.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XII)

Proza absentă

Prin raport la numărul destul de mare de amatori care scriu poezie, fără nici o pretenție literară ci doar cu gîndul de a-și vedea numele tipărit pe o foiță intitulată, pompos, „revistă", „prozatorii" promovați de „grupul celor noua" strălucesc printr-o izbitoare... absență. Poeți, aceștia, da, pot fi inventați peste noapte și puși să asocieze în chip ridicul cîteva cuvinte fără semnificație, așa cum am și demonstrat ; prozatorul însă nu este un produs conjunctural și, prin natura indeletnicirii lui, nu poate fi, ca să zic așa, fabricat la comandă. Chiar din punct de vedere cantitativ, diferența e mare și „a crea" o cohortă de poeți inexistenți e cu mult mai ușor de adus din condei decît, să zicem, promovarea unui singur prozator, fie și autor de nuvele : o sută de „poeți de duminică", producînd „poezii", de cel mult șase-șapte versuri, fac cît un prozator. Iată, așadar, o întîie observație elementară : cine se ocupă în exclusivitate cu propagarea unui tip de **cultură fără aderenți** însă voiește să dea impresia unei „mișcări de masă" pune, în primul rînd, accent pe poeți. Aceștia sînt oamenii creației mici, se „afirmă" cu douătrei producții și îngroașă artificial niște rînduri care sînt calculate propagandistic spre a da iluzia numerică, spre a impresiona, cu aceasta, pe naivi. A promova prozatori ar fi, așadar, din unghi propagandistic, fără folos : publicarea unei singure schițe și a unui singur „autor" elimină posibilitatea de a inventa douăzeci de așazișI poeți, ceea ce din punct de vedere al **mecanismului de mistificare,** pus la punct de „grupul celor nouă", e curat mortal.

În plus, poezia interpretată acolo drept un simplu exercițiu diletant, cu, s-a observat, efectele „estetice" de un ridicul enorm, nu presupune decît teoretic o cît de sumară conștiință a construcției : toți acei „poeți de duminică" scriu așa „cum le vine", fără sentimentul că arta ar putea să însemne și altceva decît o eliberare întîmplătoare de senzații. Cît este proza de îndepărtată de o asemenea mentalitate suficientă nu e greu de văzut.

S-ar putea observa în plus, că proza e, prin definiție, mai apropiată de natura socială a umanității decît poezia și, prin limba națională pe care o vehiculează, de aceea etnică. O proză care să descrie, în mod consecvent, într-o anumită limbă, realități care nu sînt proprii teritoriului pe care acea limbă îl reprezintă ar fi greu de închipuit. De altfel, majoritatea prozatorilor români care trăiesc departe de țară, făcînd însă, față de grupul „Europei libere", figură independentă nu se îndepărtează cu nici un chip de „tema românească". Mircea Eliade în nuvelistica lui, ca și în admirabilul roman „Noaptea de Sînziene", Vintilă Horia, cu „Dumnezeu s-a născut în exil" (un roman al lumii geto-dace), C. V. Gheorghiu care în „Ora 25" exemplifică un destin românesc, sînt, vede oricine, prozatori ai spiritualității originare pe care oricît distanță fizică i-ar rupe de izvor, n-o pot sugruma.

Pare că o adevărată obsesie a țării originare stăpînește mințile cele mai lucide, laolaltă, în fond, cu un lăudabil efort de a evita tot ceea ce ar putea atinge acel teritoriu ideal. Nu întîmplător, majoritatea „prozelor" apărute în „Limite" nu sînt așa cum ar fi voit, neîndoios, „grupul celor noua", niște crunte dezvăluiri, niște expresii ale „dezidenței", în sfîrșit niște „teribile" foi de temperatură a enervării. Ele au, din contra, un caracter „memorialistic" emanînd, în general, de la intelectuali care, cu nesemnificative excepții, nu scriu proză, conținînd schițe de viață românească interbelică, date de istorie literară, e adevărat nu dintre cele mai interesante. Nici o „revelație grozavă" nu tulbură astfel de documente ale unei **dezrădăcinări triste** dar temporare, care, sub aspect spiritual, la cea mai mare parte din ei se apropie de sfîrșit. Nu întîmplător, acești „memorialiști" pe care „grupul celor nouă" nu i-a putut anexa (căci ei nu reprezintă prin nimic tehnicile diversioniste ale „Europei libere") sînt autori serioși, stimabili și comentați, în general, cu consecvență în România, ba, în cazul lui Al. Ciorănescu, publicați chiar și cu volume. „Memorialistica" lor, găzduită de „Limite" din simple **necesități de reprezentare** ca și din sforțarea de a anexa cu forța personalități adevărate nu e decît o cît se poate de vădită contrazicere a politicii „grupului celor nouă". Oricine își aruncă o privire pe aceste fragmente înțelege cît de mare e distanța între acești echilibrați intelectuali, din generații mai vechi, și organizatorii, (de felul Ierunca, Monica Lovinescu și ceilalți) unor campanii violente antiromânești de cea mai pură înfățișare diversionistă. Ar fi cu neputință să vedem în aceste întîmplătoare apariții în „Limite" ale lui Grigore Nandriș, Maria Golescu, Dan Petrașincu, Ștefan Baciu ori Alexandru Ciorănescu semnul unei bizare coexistențe dintre cărturari și derbedei, ci dimpotrivă. Complexați de cultură, marginalizați de operațiunile lor tenebroase, **„cei nouă" fără operă** ar voi să se asocieze în chip fraudulos autorilor cunoscuți, în umbra cărora cred că își pot asigura o posteritate senină. Mentalitate tipică, dealtfel, pentru un veleitar care știe că atîta vreme cît se va citi literatura lui Tudor Arghezi vom înregistra, ca nemuritor și pe cățelul Zdreanță, acela care, e adevărat, n-are totuși „operă".

Față de memorialistica aceasta, pe unde Delavrancea defilează, în costum sportiv, citind ziarul pe stradă (văzut de Gr. Nandriș), Ion Barbu (rememorat de Al. Ciorănescu), Gib Mihăescu (evocat, printr-o notiță a unui fost prieten, de Maria Golescu), cele cîteva incercări de „proză", emanînd de la „grupul verificat", însă nu de la cei doi-trei, să le zicem „prozatori", sînt cu totul dezamăgitoare. Proza acestora aparține, mai întîi, a două categorii extreme, și esteticește, ireconciliabile : „proză poetică" și „proză gazetărească". Puținele producții vagi, ridicule și vehiculînd un soi de alegorie care ar voi să pară teribilă dar e de tot hazul, emanate de Dan Șerban (din a cărui — „operă" am citat) nu li se adaugă decît cîte o proză eseistică, întîmplătoare, precum aceea a Sandei Stolojan („Limite", 10 / august 1972) intitulată „Recapitulare". E un monolog, în intenție patetic, unde lipsa de stăpînire a limbii e totală. Acolo unde ar trebui să fie „poezie", limbaj fluid, transparență lirică, **autoarea vorbește, birocratic, de „cadrul nocturn"**, „pune la bătaie ideile" și, în general, grăiește pitoresc, în dezacord complet cu condiția estetică a unui asemenea text : o discuție e o „depănare", sînt menționate „țițele românești" (?!) și altele de același fel. Fiind o „recapitulare" și încă de forma monologului, ar fi fost cu neputință să lipsească, deși intenția „poetică" nu i-ar fi dat, esteticește, voie, perdaful politic aici, surprinzător însă de sincer, spunînd multe despre dezrădăcinare : „Sentimentul că îndeletnicirea noastră era nu numai derizorie, dar și fără obiect. Căci ce facem noi, aici la Paris, vorbind la infinit despre «ce-i de făcut ?»". („Limite", 10 / august 1972, pg. 5).

„Poetice" numai atît cît să pară „distinse", asemenea producții prozastice nu pot face abstracție de maniile fundamentale pe care, oriunde s-ar duce, le nutrește „grupul celor nouă", din a cărui componență cite unul dezertează, cu sinceritate, o clipă, precum Sanda Stolojan în paragraful excerptat mai sus ; dar mai toți au astfel de accese, e drept mai rare, de luciditate, văzîndu-și adevărata condiție „derizorie".

În definitiv, ceea ce rezultă de aici e, sub raport estetic, cît se poate de clar : nici măcar „proza" nu mai poate fi, în așa-zisa literatură a „Europei libere", literatura curată, ea a fost iremediabil cuprinsă de gazetărie și de un veșnic tremur al politizării abuzive, de esență direct diversionistă, ascunsă uneori și nu în chip obligatoriu sub înfățișarea unei foarte la modă, într-o vreme, în Occident „literaturi a mărturisirii", dirijată, nici nu se putea altfel, politic.

Gazetărie de o mare simplicitate și încă violentă, de felul unui jurnal plin de cuvinte minate, fără nici o idee face, **cu aprobarea „grupului celor nouă",** un oarecare Camilian Demetrescu, fost plastician la București, „prozator politic" de nevoie în Occident. Ca și el, încarcerați în propria condiție ancilară mai sînt și alții, precum Denis Buican ori Cicerone Cernegura, inși fără vreo valoare, semnatari, în lipsă de bani, de articole scrise de alții în numele lor, în general „mărturisiri" ale unor experiențe teribile, trăite pasă-mi-te în România, pe unde, din cîte se știe, nu trăiau rău ci în felurite plăceri, unele interzise. O asemenea **proză de jălbari** a căror unică inițiativă estetică ar fi, într-o poetică a speciilor imposibile, inventarea „scrisorii deschise" trimisă oricui, pe orice temă și oriunde doar „ca să iasă ceva", e proprie și lui Paul Goma și lui Virgil Tănase, acești clasici ai ilizibilului". Însă cît de violentă ar fi, cît de inteligibilă, **o astfel de proză, în definitiv absentă,** lasă să scape, citeodată și cîte un murmur sincer, de emigrant bătut peste gură, ca în această bolboroseală a lui L. M. Arcade („Limite", 20 / dec. 1975) : „Pe unde nu e decît nisip și piatră, gîndesc mulți, altceva ce să facem decît să serpuim monom, pas cu pas, către zarea cea fără relief, pe care ne-o arată, de un sfert de veac Mina Înainte Călăuzitoare, mulțumîndu-i pentru lingura de apă, mulțumindu-i chiar dacă ne lovește".

Artur Silvestri

mapamond

nenad espec

MODELUL TATĂLUI MEU

(Urmare din numărul trecut)

apoi cu degete de hoț, cu dibăcie, cu o atenție limpede ce mă surprinse chiar și pe mine, punînd fiecare mărunțiș la loc, percheziționai cele mai intime lucruri ale Sabinei : niște scrisori și un pachețel de fotografii. Îmi trecură prin mînă și niște chitanțe îngălbenite de rambursare a creditului de la „Cluz", rețete culinare ce erau decupate sau pur și simplu rupte din ziare și reviste ale femeilor ; și, deși, în mine ceva ajunse la concluzia că nu am noroc, că astăzi nici n-o să am, nu am renunțat — trecui la o vitrină încărcată de zorzoane, păpușele, cutioare. În timp ce lucram astfel și ascultam zgomotele casei, pașii de pe scări, gîndurile mele se ocupau cu asiduitate de cele două pînze pictate, care erau de mult proprietatea Sabinei. Acum douăzeci și șapte de ani — calculul este, cred, exact — la cîtva timp după nașterea mea, aceste pînze au fost pictate de Petar Romanici, omul care mi-a lăsat ceva din aspectul său fizic, din falsitate și din suferință... (Am aflat : a avut dinsul grijă de mine cel mult pînă pe la șase-șapte ani, apoi a transferat-o din toată inima asupra sufletului tant-Nevencăi ; îi stătea în caracter să-și uite complet obligațiile ca pe o beție de anul trecut. Mai tîrziu m-a rănit aceeași uitare în discuție. De curînd, într-o noapte, la cina pe care, eu am pregătit-o, și unde mai pui, admirabil, Branco mi-a povestit că prima pînză este, de fapt, un nud în mărime naturală, un ulei pe care și-ar pune semnătura orice pictor de marcă din orice timp : ea o reprezintă pe Sabina, ceva mai plină și mai vînjoasă, văzît o femeie mai tînără care face baie. Despre cea de a doua pînză se îngrămădesc, din păcate, în continuare doar presupuneri contradictorii. Prietenul meu de încredere a afirmat, de asemenea printre îmbucăturile gustoase, că Sabina contează pe cele două tablouri, că trebuie să conteze pe ele ca pe ceva ce-i va da posibilitatea certă de a suporta mai ușor, mai bine pregătită bătrînețea și de a și-o și asigura. „Știi, este o femeie deșteaptă", zise Branco cu o seriozitate convingătoare, își șterse gura, „știe ea care este valoarea reală a acestor tablouri, în favoarea cărora lucrează timpul, pe lîngă aceasta nu uită de fel că o amenință un viitor destul de încert...

Afară, cîtuși de puțin mulțumit de afacerea mea, nu am fost sigur, la prima vedere, ce se întîmplă — de la catedrală, nori repezi violeți împing la vale, drept pe strada Strossmeyer, întunericul, și se întunecă după o scurtă oprire și ezitare a luminii ce se prinde de marginile fațadelor. O clipă mai tîrziu, ploaia răpăie pe acoperișurile automobilelor parcate pe spinările încovoiate ale trecătorilor, o ploicică ce spală orice urmă de lumină de pe acoperișurile caselor.

Nu mai departe de primul colț, descopăr că inima-mi bate cam tulburată și dezacordată, din pură obișnuință, deși n-o urmăresc pe Sabina, așa mi se zbătea și în seara aceea cînd Sabina a dispărut pe o poartă, sub un portic, iar mie mi s-a părut că fața ei fulgeră în supărarea-i mută, din marginea umbrei : m-a înfricoșat zîmbetul ei subțire, de gheață... În timp ce mă țineam după Sabina, cu corpul străbătut de osteneală și nerăbdare, în timp ce porneam cu cei mai mari pași ai mei și mă opream lîngă vitrine, atîntîndu-mi privirea lucrurilor nici mai mult, nici mai puțin decît asupra lenjeriei de damă sau a sticlelor cu băuturi că în mișcările ei abundă o corporalitate acumulată și reținută. Am rătăcit prin amănunte, am asudat și m-a plouat pînă la piele, citeodată, de-a lungul magazinelor luminate, m-am străduit să par discret, pătrunș ca un om cu piciorul plat, rupt de oboseală — neîncercînd, însă, niciodată să-mi mușamalizez prezența. Spatele Sabinei este întotdeauna destul de rigid și de drept, a ghicit că sînt în urma lui, a devenit și mai teapăn și mai rigid, lăsîndu-mă în mod obișnuit, cu sentimentul rușinii, al păcălitului ; ieri același spate se ținea astfel, de parcă tot ceea ce se întîmplă în imediata lui apropiere, tot ceea ce se repetă în fiecare zi, nu merită nici cel puțin să fie amintit. Sabina evita să-mi aducă la cunoștință ceea ce credea despre mine : mă pedepsea pentru insolența mea...

NUDUL NOCTURN ; FEBRA

Prietenul din copilărie mi-a făcut imperceptibil cu ochiul, pentru a patra oară mi-a indesat în mînă halatul murdar de vopsele, la care eu i-am suflat în obrazul cenușiu, nebărbierit :

— Doar astă-seară, Branco — și din nou m-am aflat în spatele planșetei mele de desen. Nici eu singur n-aș fi știut să-mi aleg un loc mai bun.

Inima-mi sări peste cîteva bătăi, apoi o porni mai repede.

În fundul amurgului — Sabina este iarăși goală și în așteptarea acelei clipe amare de stînjeneală, a acelei goliciuni și mai mari și mai complete, în timp ce creioanele scîrțîie pe hîrtie, sus în aer o muscă-albastră se lovește de sticla ferestrei mari pe care se sprijină seara ; o clipă ochii mi se opriră pe o mînă ce lucra în partea mea dreaptă ; sub ea a rămas conturul clar al unei figuri feminine, pe jumătate așezată, cu sîni nu mari, ce nu mai erau tineri, nu mai aparțineau trupului zvelt și dorit al celei care făcea baie... Și astfel, cîteva seri la rînd, după ce acel asistent corpolent și bărbos, cu lornion subțire de cămătar, aprindea lumina în atelier, m-am putut convinge că atunci venea cel mai greu moment al Sabinei — pentru ea, desigur, semăna cu un șanț adînc, închis de întuneric, pe care la nevoie trebuia să-l sari cît mai abil. Și toate acestea se repetă în fiecare amurg, ca amprenta de pe cîlțul tiparului, se încorporează cîte puțin în această urmărire a mea. Oricît mi-ar evita Sabina privirea, ea este, totuși, conștientă de prezența mea : știe că mă ițesc din spatele acestei planșete de desen, o mănînc din ochi : pieptul îi tresaltă mai repede, mai vizibil.

Sabina își închide în ascuns ochii cu pleoapele tremurînde, căzute, văd asta de la locul meu ; apoi, ca și cum s-ar odihni după o lumină puternică, le mai ține lăsate încă cîteva momente, înainte de a se trezi din nou și de a-și săgeta poala cu o privire fără nici un pic de milă ; și, în cele din urmă, întoarce spre

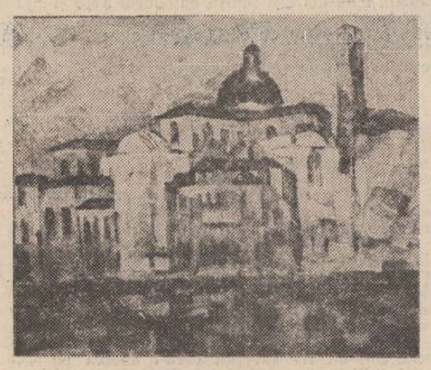

Elena Uță Chelaru : „Peisaj venețian"

fereastra din ce în ce mai întunecată ochii-i — neliniștiți, străniu de strălucitori. Atunci încerc eu să le prind strălucirea — desigur, fără succes, imaginîndu-mi, drept consolare, cum că în acel moment îmi este clar totul, absolut totul.

Pe stomac și pe coapse pielea ei nu mai este, firește, pielea unei femei tinere, deși, probabil din obișnuință sau din memorie, corpul ei ia aceleași poze ce sînt la fel de vechi ca și meseria-i de model al pictorilor. Cu puțină stăruință și imaginație poate fi, însă, refăcută frumusețea ei de odinioară, fără nici un cusur de aceea, pură, se poate întrezări trupul feciorelnic cu pielea proaspătă ce se înfioară sub privirea bărbatului — exact așa cum o dezgoliseră cîndva pe Sabina, o studiaseră cu știință ochii feroci ai unui artist. Simt cea mai mare înclinare în a-mi imagina acest moment de stînjeneală al Sabinei, un fel de jenă, cînd ea evită să întîrzie cu privirea pe pielea sa flască, trădătoare, ca pe ceva în jurul căruia s-au înfășurat amintirile ei. Și indiferent de urmări, mă văd silit să pătrund cît mai curînd în acest „ceva", în amintirile ei este încă viu defunctul acela, ale cărui degete sînt pătate de vopsele, în ele se umflă în pene acel desfrînat cu inima rece, acel om care n-a dus deloc grija consecințelor amorurilor sale... (Aici este perfect limpede pentru oricare ființă vie că n-am reușit să șterg din paginile de față prezența acestui om, cu atît mai puțin să-l ascund sau să-l deghizez într-un oarecare personaj secundar).

Mamă doamne. Deodată mi-am dorit ca toate aceste zile de urmărire, de plictisitoare incertitudine, ca totul, chiar și acei ireali ani scurși, chiar și amintirile străine — să le pecetluiesc cu un țipăt de dezaprobare. Sabina nu-mi dădea acest prilej, ora se apropia de sfîrșit, ea refuza parcă să ridice privirea spre planșeta mea de desen. Doar ce mi-am pus palmele pe ochi și de sub coaste cunoscui o sfîrșeală fierbînte și inima care-mi bătea în gît să se rupă. Asud : mă ia cu frig ; în mijlocul culoarului, plin de halate și haine, alunget peste măsură ca într-o narcoză, mă întreb cum o să mă tîrîi pînă acasă, dacă este tîrziu pentru a mai întreprinde ceva ; și unde este Branco ? mă întreb, înăbușindu-mă în vindiacul meu care-mi devenise prea strîmt. De-a lungul cheiului aerul serii e plin de picături mărunte, ele roiesc, în jurul felinarelor cu mercur : mă grăbesc, corpul meu vrea undeva, în o sută de direcții diferite, nu se poate stăpîni printre umbrele mobile, iar în final totul se preface în cea mai obișnuită inerție, într-o respirație greoaie. Nu reușesc să duc pînă la capăt nici un gînd început — în mine răsună mute voci, se cheamă, în fața ușii de la intrare îmi recapăt suflul, îmi aduc aminte de niște ochi beți care m-au măsurat în trecere, cu un dezgust solid, învechit ; și, cînd, în sfîrșit, m-am aflat în pat, în memoria mea s-a instalat un vid scurt, febril, un vid ce a durat, fără îndoială, zece sau mai multe ore, în tot cazul atît cît a fost suficient să pierd orice noțiune a timpului...

Acum după ce totul a trecut, s-a spulberat, nu știu ce e mai greu : ori să umplu timpul acesta al sfîrșelii și al vidului ori să relatez cît de cît verosimil ceea ce mi s-a întîmplat cu adevărat după febră. Branco o să mă mustruluiască imediat, o să spună că sînt mai fericit decît greutatea mea corporală... (Îmi dau perfect seama că mașina mea „Gutenberg" ar fi îndeplinit mai bine și cu mai multă conștiinciozitate această sarcină — ea poate ține pasul cu povestea asta, eu i-am pierdut aproape toate firele)... Branco, deci, o să mă scuture de praf, la fel de bine cum o să mă lipsească de acea amintire neplăcută ce mă apăsa, vorbea prin tăcerea mea, prin gînduri, mișcări.

...Nu puteam să-mi ridic pleoapele, dar bănuiam că cineva se află în preajma mea, că respiră, merge în virful degetelor cineva care mă învelise cu plapuma puțin mai înainte, cu grijă, de parcă ghicise cît îmi era mie de frig, că răcisem totodată și din cauza acestei nefericite încertitudini. Presupun că totul se datorează faptului că nu găsesc încă putere să deschid pleoapele, să mă uit frumușel și să mă încredințez de ceea ce se petrece în jurul meu, deși mi-a fost iarăși un pic mai cald, odată cu căldura m-a părăsit parcă stînjeneala și am putut să mă las cuprins de somn și să merg nestingherit pe un drumeag îngust, pe o cărare bătută și șerpuitoare, din desișul întunecat al verdeții. Cărarea înaintează pînă la o grădină mică și, pare-mi-se, periferică da, duce drept la o casă cu fațada pătrăginită, subredă de culoarea — îmi este greu, ca în copilărie, să precizez culoarea, în afară de asta nu am nici un pic de înclinare spre pictură (dealtfel, nu se spune oare că toți bărbații sînt daltonieni), dar pentru mine este important că eu cunosc de undeva casa asta, am fost eondva în ea : dar să mă omori că tot nu știu pe cine caut în camerele ei, pe cine prin aceste prăfuite și așa... ? Am tresărit ca șoarecele de fișiit, m-am trezit în aceeași clipă, în mijlocul luminii matinale : mirat — mă convinsei că am avut dreptate. Ca o himeră, Branco dormea cu gura deschisă, nebărbierit, cu capul dat pe spate și sprijinit de spătarul scaunului, cu cravata desfăcută neglijent pînă aproape de stomac, pieptii hainei scurte, descheiate, deasupra lui, pendula tant-Nevencăi încetase să mai bată. Am pariat cu mine însumi că Branco, imediat ce se va desprinde din acest somn, va începe cu ocările și dojenile : că am scăpat cu bine, am evitat o congestie pulmonară și că el va face tot ce este necesar pentru a mă afla într-un loc sigur — într-un sanatoriu la băi. Pe dată am prins ocazia, am închis ochii, am încercat încă o dată să străbat pînă la casa din grădină, pînă la acea cunoscută și atît de îndepărtată scară, pînă la ușa întredeschisă sus, în întunericimea neaerisită, stătută de culoarea penelor de porumb ce nu le face deloc bine bolnavilor de plămîni...

Undeva, pe la mijlocul drumului, îmi amintii că, în realitate, căutarea mea are un obstacol serios, aduce puțin a nebunie : cum o să descopăr pe cineva pe care nu l-am văzut niciodată, nu l-am întîlnit, nici chiar în vis, despre care am auzit doar cîteva cuvinte de acuzare din gura tant-Nevencăi, fie el tatăl meu, iar eu copilul lui din flori... (Pentru prima dată, fie și în gînd, am rostit acest lucru fără cea mai mică greutate, cu lipsa amărăciunii ; acum îmi este mai ușor). Cine știe cîte ore am zburat între timp, vremea continuă să mă ia în rîs, mă duce de nas, fiindcă semiobscuritatea și o liniște groasă, reconfortantă mi-au umplut camera — pendula bătea deasupra somnului meu, se lua la întrecere cu dilema mea. O figură feminină stătea lîngă patul meu, cu mîinile absente în poala imobilă ; spatele și ceafa ei se odihneau pe peretele negru al umbrei. Aștepta și respira această femeie în întunericul albastru și strîmt — al dimineții sau al serii — din camera în care obiectele rare stăteau liniștite ca în apa limpede a unui iaz : de cum, mă ridicai în coate (simt că ochii îmi sînt holbați, cumplit de neîncrezători), m-am lăsat din nou pe pernă, moale și fără nici un pic de putere, în această mișcare am atins fără să vreau mîna Sabinei și am lăsat-o să rămînă pe palma, căldută, uscată, maternă. Cel mult două-trei minute dacă pot să mă bizui pe propria-mi măsură și percepere a timpului. Ca la comandă Branco este la ușă — în urma lui se grăbește lumina electrică, prezența lui îmi este necesară dezinvoltura lui senină și zgomotoasă este pe măsura acestei imprejurări, așa cum dorința împlinită pe neașteptate este pe măsura tăcerii. Și oricît aș întui eu ce o să-mi spună Branco, îl las să-mi predice fără grabă, îi permit să mă protejeze și să mă înfășoare în cuvinte : este o modalitate agreabilă, deși te cam adoarme, îți provoacă și un fel de mulțumire.

În românește de Victoria Frâncu

CHINA '82 (XII)

13 scaune în jurul unei mese

găsesc însemnările lui Malraux după călătoria lui în China din august 1965. Le-a publicat în „Le Figaro littéraire" din 25 septembrie 1967, și, din întregul text nu aflu nici o referire la „Condiția umană". Dar, în subtextul convorbirii avute cu Mao Tzedun, relatată ca după o stenogramă, Malraux lasă să se întrevadă că o bună parte din discuția purtată n-a constituit decît epilogul „Condiției umane", sau, mai exact, al momentului istoric înfățișat de scriitor așa cum acesta a fost văzut de contemporanii mai norocoși ai eroilor romanului.

Malraux avea 26 de ani cînd a venit la Shanghai, fiind martorul evenimentelor sîngeroase în timpul cărora Guomindanul lui Cian Kai-și a trecut la masacrarea comuniștilor. După aproape 40 de ani, scriitorul revine în China pentru a reconfirma ceea ce scrisese în „Condiția umană": „Da, fără îndoială, oamenii nu au decît valoarea transformărilor pe care le provoacă". Referindu-se la începuturi, Mao Tzedun îi spusese : „Prima etapă a luptei noastre a fost o jacquerie. Trebuia să-l eliberăm pe țăran de stăpîn ; nu libertatea cuvîntului sau votul universal se cereau cucerite, ci libertatea supraviețuirii... După lovitura dată de Cian Kai-și la Shanghai, ne-am împrăștiat. La început am vrut să mă întorc în satul meu. Dar cunoscusem marea foamete de la Ciangcia, cu capetele răsculaților tăiate și înfipte în țepușe... La trei kilometri de satul meu, pe anumiți arbori nu mai rămăsese un petic de scoarță, pînă la patru metri înălțime : înfometații îi jupuiseră. Din acei oameni constrînși să mănînce scoarță de copac puteam scoate luptători mai buni decît din soferii din Shanghai și chiar din hamali... Nu există un marxism abstract, ci numai unul concret, adaptat realităților Chinei, copacilor goi ca și oamenilor goi care le mîncau scoarța...".

Renunț să mai caut umbra romanticului Kio la Shanghai. Mă mulțumesc să privesc doar transformările care reprezintă valoarea celor ce le-au provocat. Și totuși, nu pot să nu mă întreb cum poate fi guvernat un oraș cu douăsprezece milioane de suflete, dar imediat acest gînd mă duce la o altă întrebare : Cum poate fi condusă spre un țel unic o țară cu peste un miliard de oameni ? Generalul de Gaulle se plîngea odată, referindu-se la Franța : „Cum poate fi guvernată o țară care produce 270 de soiuri de brînză ?" Evident, era o butadă. Dar aici, privind organizarea citadină ce caracterizează viața giganticei metropole înțelegi că problemele pe care le pune edificarea unei lumi noi sînt mai complicate și mai dificile decît cele ridicate de desfășurarea revoluției însăși, cînd totul era mai mult sau mai puțin clar, net, fără prea multe nuanțe. „În timpul Marelui Marș (1934—1935 n.n.) — îi povestea Mao lui Malraux — am luat peste o sută cincizeci de mii de prizonieri, capturați în grupuri mici ; și încă și mai mulți prizonieri am făcut în timpul marșului asupra Beijingului (1949 n.n.). Rămîneau cu noi patru-cinci zile. Vedeau clar diferența dintre ei și soldații noștri. Chiar dacă nu aveau nimic de mîncare — ca și noi, dealtfel — se simțeau eliberați. La cîteva zile după capturare îi adunam pe cei ce vroiau să plece. După o ceremonie de despărțire plecau ca și cînd ar fi fost de-ai noștri. Mulți însă, în urma acestei ceremonii, renunțau să mai plece. Și, rămînînd printre noi, deveneau bravi. Pentru că de-acum știau ce apărau...".

În ianuarie 1850 Karl Marx scria : „Atunci cînd reacționarii noștri europeni, în goana lor spre Asia, la care vor fi constrînși într-un viitor apropiat, vor ajunge în sfîrșit la Marele Zid, la porțile ce dau către fortăreața arhiconservatoare, cine știe dacă nu vor găsi acolo inscripția : Republica chineză. Libertate, egalitate, fraternitate". Profetice cuvinte. Nici nu se împlinise suta de ani și ele s-au adeverit.

...Sînt condus pentru a doua oară către fosta stradă Wangzi din Shanghai, la casa care purta numărul 106 (astăzi strada Xingye, 76), aflată cîndva pe teritoriul concesiunii franceze. Aici, într-o încăpere de numai 18 metri pătrați s-a hotărît cotitura cea mai decisivă de pînă acum din istoria celui mai numeros popor din lume. O cameră destul de austeră, cu o masă în mijloc, înconjurată de 13 scaune, fiecare avînd în dreptul lui, pe masă, cîte o cești de ceai. 23 iulie 1921. Treisprezece delegați comuniști din diferite provincii ale Chinei, și doi reprezentanți ai Internaționalei procedează la organizarea congresului de constituire a partidului comunist chinez. Pereți albi, tavan din lemn visiniu, podea de aceeași culoare. Întregul partid avea pe atunci doar... 53 de membri. Astăzi el numără 39 de milioane. Mao avea 28 de ani. Ten Siao Ping — 20. Ciu Enlai se afla în suburbia pariziană Billancourt unde organiza grupul studenților comuniști chinezi care studiau în Franța. Shanghai, casa cu patru uși la stradă, fiecare avînd cîte un fronton semicircular cu ornamente vopsite în roșu venețian. Și la prima mea călătorie în China, în 1965, am fost condus aici. În încăperile învecinate s-a instalat un muzeu. Predomină fotografiile, afișele, cărțile, broșurile ca în toate muzeele de acest gen. Singurul lucru deosebit este macheta unei jonci chinezești, la bordul căreia, după evacuarea acestei case în urma împresurării ei de către oamenii siguranței, delegații s-au refugiat pentru a-și continua lucrările, navigînd pe un lac la vreo sută de kilometri de Shanghai. Custodele muzeului explică ceva în legătură cu soarta celor treisprezece. Interpretul traduce. Nu-l aud bine. Filmez jonca. Deși utili, nu prea urmăresc ghizii muzeelor. Au itinerariile lor prea exacte, opririle obligatorii în fața unui exponat sau a altuia, frazele aceleași, rostite de mii de ori. Eu vreau să pătrund atmosfera, să mă închipui martor nevăzut la eveniment, să „aud" ceea ce nu se spune, să privesc îndelung un chip, o scrișoare, filele unei cărți. 18 metri pătrați, 13 scaune și destinul unui popor...

Același lucru mi se întîmplă și cu ghizii de la marea expoziție a realizărilor economice din Shanghai. Cîteva fete stilate ca niște stewardeze de curse internaționale pun în funcțiune aparate sofisticate, lasere, baterii cu siliciu, computere, captatoare de energie solară. Una singură mă vrăjește. Cea de la standul de instrumente muzicale. Este ajutată de un pianist-xilofonist-naist care execută la toate instrumentele fragmente de muzică... românească. Mă întreb dacă în repertoriul lui intră muzica tuturor țărilor ale căror delegații vin aici.

La muzeul de bronzuri vechi ghidul este un specialist în istoria artei. Dar tot nu îl pot urmări. Întîrzii prea mult asteptînd schimbarea luminii pe verdele coclit al unui tripod în gura căruia razele soarelui se scaldă căutînd parcă să oglindească chipul astrului zilei de acum două milenii. Vase de o frumusețe tulburătoare. cristelnițe, coifuri, tipsii, gonguri, cratere cu toarte din dragoni în care timpul a pictat cu acel verde mineral fascinant ca otrava. Au zăcut în pămînt de la sfîrșitul neoliticului și au ajuns în acest oraș fabulos — a cărui vatră s-a format abia în ultimele sute de ani prin modificarea cursului apelor —, numai datorită evenimentelor din toamna lui 1949. Deținătorii lor, colecționari nărăviți care știau că valoarea unor piese este mai mare decît greutatea lor în aur, au vrut să le pună la „adăpost", aducîndu-le pe teritoriul concesiunilor străine unde le-au găsit ostașii armatei de eliberare. Un vas vechi de trei milenii reproduce pe capacul lui scena unei ceremonii de sacrificiu. O lume de Brueghel chinez turnată în bronz. Actori, muzicanți, acrobați, scamatori. Un sclav legat de un copac. Însuși regele privește scena de sub un pavilion cu acoperiș de pagodă. Vasul a fost turnat sub dinastia Han, în anul 206 înaintea erei noastre. Artistul a rămas anonim. Ca sclavul legat de copac pentru un sacrificiu păgîn...

Erată nr. trecut : descris de Kish.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

BALCANICE

VIERA VUKȘICI-VITOȘEVICI

Ceva ciudat doarme în om

Ceva ciudat doarme în om
Ceva de genune, robit,
O groaznică frică perfidă
Ceva ciudat doarme în om
Capul de miel
Picioare plăpînde — laba de lup
Coada — bici fulgerat
Vifornița faimei
Ceva ciudat doarme în om

Acest cuib care acuma
Visează la toate
Precum coaja bolnavă a nucii
Din care-și va lua zborul fluturele puterii
Oare și el doarme la fel de ciudat ?

Atîtea seri și atîtea dimineți
Și pămîntul acesta
Și cicatricele pe care le poartă pe chip
Și-n care poți deslușì :
Ceva ciudat doarme în om.

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Într-o seară, urcînd dealul zorilor

astăzi mușcăm zăbala. Fi-va ea trecută prin jeratec ? Astăzi urcăm dealul zorilor. Vom răpune cerbul cu coarne mitologice ? N-avem încotro, fiindcă prea ne-a ieșit în bătaia puștii. Adică am avut norocul să ne iasă. Am băgat mîna într-o căciulă cu luceferi și-am scos, trăgîndu-l de coarne, cel mai negru drac. Întîi ne-am supărat. Pe urmă a-nceput să ne placă. Iar azi ne-au crescut și nouă coarne. Diseară, sub lumina reflectoarelor, ne vom buși în capete, vor sări jerbe de scîntei, așchii de os, firimituri de platină din coarne imperiale și vom cîștiga noi. Va fi greu ? Nu încape nici-o îndoială că va trebui să ne ducem pînă la progul iadului și iar să ne întoarcem ca s-o luăm de la capăt, dar jucăm cel mai de seamă meci din istoria fotbalului românesc. Îmi pare rău că de data asta, în tribunele stadionului 23 August, vor fi prezenți, în primul rînd, snobii Bucureștilor. Cei ce suferă zi de zi lîngă echipă, îndură ploaia, vîntul, sloata, viscolul, vor rămîne să înjure la porți, fiindcă, de, obrazele subțiri au chef să-i vadă pe campionii lumii, și dacă vor, nu mai încape vorbă, ne abținem și le facem loc în frunte. Mi se va spune că nu-i singura nedreptate de pe fața pămîntului — și nu e singura, din păcate — dar e dureros că mai e și asta pe deasupra celorlalte. În ziua și-n clipa asta, ar fi o prostie să mai vorbim despre cine lipsește din echipă și cine n-ar fi trebuit să aibă drept de floare pe prispa-ei. Mircea Lucescu-și scapără singur pietrele rare. Așa se și cuvine să fie. Noi nu vrem și nu-i dorim altceva decît să le așeze frumos în cunună. Se știe că perlele capătă transparență de vis și amăgire de adîncuri de lună numai atîrnate la gîtul fetelor. Zvîcnetul șingelui le luminează și le înalță în daruri. Diseară, fereastra noastră spre lume vor fi cei unsprezece băieți din teren, iar noi trebuie să fim vuietul care-i poartă-n malul izbînzii. Ei știu să țeasă povestea cu fir de aur, noi trebuie să-i ajutăm s-o împletească și cu fir de argint și s-o așternă ca legendă pentru timpul de mîine. Galopul frămîntat și sunetul lui. Brazii dau zvon de orgă mereu sub doar neîncetările vîntului. Altminteri impietresc năduși ți.

Duminică dimineața, ca o zăpadă și o răcoare subțire, va trece pe sub ochii noștri, împăienjeniți cu năluci albastre, Rapid Giulești. Vom fi lîngă brazda lui. Ca să vedeți cît de lungi sînt razele patimii, vă anunț că am cunoscut în biroul lui Eftimie Ionescu de la Sportul un om — nea Vasile Suciu — pentru care meciul cu Italia e a șaptea roată la căruță pe lîngă partida de duminică dimineața a Rapidului. Cotizează în Giulești din 1936 și va merge pe dunga asta pînă va intra în ceruri — cît mai tîrziu cu putință.

Am făcut o scurtă pauză de respirație ca să trec, puțin mai proaspăt spre zidurile Craiovei. Fascinant de primejdioasă, Universitatea va cîștiga, miercuri, meciul cu Benfica, mult mai ușor decît cred spiritele pitorești și paradoxale sau marii semănători de îndoială. Balaci și colegii săi nu mai sînt de mult o vanitate prestigioasă, cum, sincer mărturisesc, i-am crezut la început. Ei, cu o forță extraordinară, conduși de marele lor talent, au devenit **Coșmarul Europei fotbaliste.** Totul sau nimic. Numele lor, bătut cu felinare fermecate pe marile drumuri ale României : **CAMPIONII.** Le mulțumesc.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **CEL DE-AL ȘAPTELEA** volum al monumentalei „Enciclopedii generale a Iugoslaviei" a apărut în standurile librăriilor din țara prietenă. Enciclopedia care se numără printre cele mai reprezentative lucrări de referință realizate în Iugoslavia a fost editată de Institutul de lexicografie „Miroslav Kaldeža" din Zagreb. Cel de-al optulea volum — și ultimul — urmează să apară tot în cursul acestui an. În total Enciclopedia iugoslavă va cuprinde 5 300 de articole și aproape 2 000 de ilustrații.

● **CINEMATOGRAFIA** italiană își caută tot mai adesea teme preluate din cunoscute opere literare, alăturînd pe genericul filmelor nu numai nume de mari regizori și mari actori, ci și pe cele ale unor mari scriitori. Astfel, Bernardo Bertolucci își propune să realizeze anul acesta un film după romanul „1834" al lui Alberto Moravia. „Dincolo de fluviul dintre copaci", versiune cinematografică a unui roman de Ernest Hemingway, își va avea ca protagoniști pe actorii Burt Lancaster și Ornella Muti. Se află, de asemenea, înaintea turnării un film polițist după un roman de Elio Petri, avîndu-l în rolul principal pe Ugo Tognazzi.

● **UNUL DIN LOCURILE** cele mai celebrate din Praga este clădirea fostei imprimerii și case de editură Stenc. Este vorba de o clădire construită între anii 1909 și 1911 de către arhitectul Otakar Novotny. Stilul este considerat a desemna un „modernism individualist", despre care criticul Vladimir Czumalo scrie : „Construcțiile se debarasează de ornamentele decorative, iar efectul pe care-l produc se datorează proporțiilor fundamentale, raporturilor între mase și materiale, exprimînd o utilitate funcțională și, în același timp, detalii atrăgătoare de construcție (...) Forma arhitecturală pe care Novotny a acordat-o ideii lui Stenc unește într-o manieră organică serviciile atelierelor de fotografie, reproducere zincografie și cromotipie cu cele de imprimerie, de administrație, de editură și de locuință, fără ca să intre în vreo contradicție".

● **O CARTE** pentru copii, un album de fapt, pentru vîrsta dintre 3—5 ani, semnează Anne Rose și Janosch, intitulată **Tatăl meu este rege.** Revista **Le Point** o recomandă în felul următor : „Care este diferența dintre un țăran și un rege ? Regele se distrează în palatul său albastru, bea băuturi tari, iar servitorii săi se plimbă ca maimuțele pe ruletă. Țăranul mănîncă însă cartofi copți, lucrează cu brațele. Cine este însă mai fericit ? Această povestire amuzantă este ilustrată de Janosch, care are virtul creionului bine ascuțit și copilăros. Într-un cuvînt, un foarte frumos album..."

Natalia Tofan : „Primăvară"

● **RANKA KUIC** este o cunoscută traducătoare și cercetătoare de istorie literară din R.S.F. Iugoslavia. Cunoscătoare a unor limbi destul de puțin frecventate chiar de către specialiști, cum ar fi limba veșă, Ranka Kuic se distinge între istoricii literari din țara prietenă printr-un interes particular pentru istoria relațiilor culturale româno-sîrbe din perioada medievală. Descoperind în arhivele din Belgrad și Dubrovnik documente de epocă, cercetătoarea le-a publicat de curînd într-o serie academică, atrăgînd atenția asupra unor contacte permanente între zone culturale.

● **O NOUĂ CARTE** de John Barth, **Sabbatical,** apărută la Editura Putma, a fost primită cu multă reticență de critici. Cel mai folosit cuvînt în legătură cu cartea lui Barth a fost „dezamăgire". Reluînd într-o versiune modernă mitul cunoscut al călătoriei spre lumea de dincolo, autorul își încîlcește țițele narațiunii în tot felul de „manevre matrimoniale", care împing textul în evocări de un tip mai potrivit literaturii bulevardiere. Scriitorul cunoscut pentru arta lui abstrusă și pentru aluziile culturale, țesute într-un text rafinat, a eșuat de data aceasta în satisfacții mic burgheze care au fost evidențiate de către toți recenzenții.

● **DOAMNE BĂTRÎNE** se intitulează cartea semnată de Rozsika Parker și Griselda Pollock. Este o lucrare despre care aflăm, așa cum spune criticul Phoebe-Lou Adams, cunoscută recenzentă de peste ocean : „Autoarele examinează cîndva schimbări ale punctului de vedere și ale vocabularului, prin care istoricii și criticii de artă se silesc să ignore lucrările produse de femei, sau cel puțin să le minimalizeze. Ele caută de asemenea, rațiunile aflate în spatele acestei atitudini, deoarece au condus adeseori la manevre ridicole. Cînd un tablou mult admirat al pictorului David a fost identificat ca fiind produs de o femeie, pe nume Charpentier, s-a descoperit deodată că suferă „de anumite slăbiciuni", iar păturile de tip Navajo, care sînt țesute de către femei, au fost prezentate drept „artă cu A mare", ele au trebuit să fie considerate drept opere realizate de „Maeștri necunoscuți ai unei arte abstracte". (...). Ceea ce Parker și Pollock recomandă este un nou început, o nouă deschidere în judecata artistică."

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Bals (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
16
(1 094)
Sîmbătă
23 aprilie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Coordonate de fond

Într-un raport dialectic, ilustrativ prin șirul de evenimente petrecute de-a lungul anilor, politica internă și externă românească se completează în mod reciproc și reflectă o clară conduită a responsabilității și angajării. Sfera politicului s-a lărgit considerabil și cuprinde practic toate domeniile de manifestare umană. De la faptul de muncă și viață cît se poate de concret și dinamic în cauzalitatea și consecința sa și pînă la abordarea sub formă de principii și soluții a celor mai stringente probleme ale actualității. Printr-o atare prismă, realul dobîndește proporțiile unei evidente stări de spirit și conține elementele caracteristice propriei sale perfecționări. Procesul dezvoltării, condus cu rigoare și în deplină cunoștință de cauză, dobîndește, în perspectiva sa, și accentul la zi al problematicii muncii și vieții, puterea și tensiunea creației racordate la cerințele și posibilitățile lumii de azi. Preocupați în acest sens de înfăptuirea deziderateior economice și sociale ale actualei etape, în condițiile unei noi calități, ale unui nou randament, în măsură să ne asigure accelerarea progresului economic multilateral, continuăm în mod logic și procesul dezvoltării neîntrecute a relațiilor externe, a contactelor nemijlocite prin care imaginea lumii contemporane poate fi ameliorată și așezată pe un traiect în permanență constructiv. De o importanță deosebită în această ordine de idei se bucură recenta vizită în țara noastră a delegației Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia, în frunte cu tovarășul Mitia Ribicici, președintele Prezidiului C.C. al U.C.I., vizită efectuată la invitația secretarului general al partidului nostru, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. O atmosferă de caldă prietenie și deplină înțelegere și stimă și respect reciproc a caracterizat și acest contact la nivel înalt, tradițional în raporturile dintre cele două partide, țări și popoare. Așa cum pe bună dreptate s-a subliniat — și cu satisfacția care însoțește de obicei bunele rezultate — prin înfăptuirea importantelor înțelegeri convenite la cel mai înalt nivel, colaborarea dintre țările și popoarele noastre s-a extins neîntrerupt, fiind un exemplu de conlucrare fructuoasă multilaterală între țări socialiste, vecine și prietene. **Consider că avem toate condițiile — și în ce ne privește sîntem ferm hotărîți să facem totul — pentru a asigura dezvoltarea continuă a colaborării bilaterale în toate domeniile,** spunea cu acest prilej tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pare-mi-se, dacă nu greșesc, subliniia înaltul oaspete iugoslav, **tovarășul Tito cu tovarășul Ceaușescu au realizat 16 sau 17 întîlniri care au contribuit în mod deosebit nu numai la cunoașterea bilaterală, dar au constituit, de fiecare dată, un pas înainte în soluționarea numeroaselor probleme ce s-au ivit în zona în care trăim și, în ansamblu în lumea contemporană.** Avînd un cuprinzător schimb de păreri în probleme care privesc amplificarea, pe mai departe, a bunelor relații, în interes reciproc și cu rezultate pe măsura experienței de pînă acum dar și a cerințelor care vizează deopotrivă prezentul și viitorul, cei doi conducători de partid au efectuat și o largă trecere în revistă a unor aspecte esențiale ale actualității politice internaționale, reafirmînd voința comună de a conlucra tot mai strîns pe arena mondială pentru a-și aduce o contribuție activă la soluționarea problemelor complexe ce confruntă lumea contemporană. Prin rezultatele sale rodnice, această vizită se înscrie ca un moment deosebit în cronica relațiilor româno-iugoslave, deschizînd perspectiva dezvoltării și mai puternice a colaborării multilaterale, în interesul reciproc al popoarelor noastre, al afirmării idealurilor de pace și destindere, de libertate și progres în întreaga lume.

Condiția lumii de azi cu problematica sa complexă trezește un ecou specific, deosebit, pe planul creației, al culturii. Cuvîntul rostit cu talent, cu vocație, investit cu înalta răspundere a celui ce scrie este chemat să depună mărturie asupra marilor prefaceri revoluționare care au avut și au loc în existența poporului angajat într-o operă istorică fără precedent. Tocmai în acest sens Consiliul Uniunii Scriitorilor s-a întrunit într-o Plenară care a dezbătut sarcinile ce revin obștei scriitoricești în lumina hotărîrilor Conferinței Naționale a partidului. Adeziunea unanimă la ideile cuprinse în Raportul prezentat Conferinței de tovarășul Nicolae Ceaușescu se concretizează în eforturi creatoare care fac din patriotismul culturii un act civic esențial pentru fiecare scriitor. Realitățile atît de pregnante ale epocii constituie sursa principală de inspirație, izvorul vesnic viu al marilor valori care să încunune și pe plan artistic destinul socialist și comunist al patriei. Tezele și ideile cuprinse în magistralul document adoptat de Conferința Națională a partidului, indicațiile și orientările tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt coordonate de fond pe care se clădește întreaga mișcare literară și dau un puternic impuls actului creator.

Luceafărul

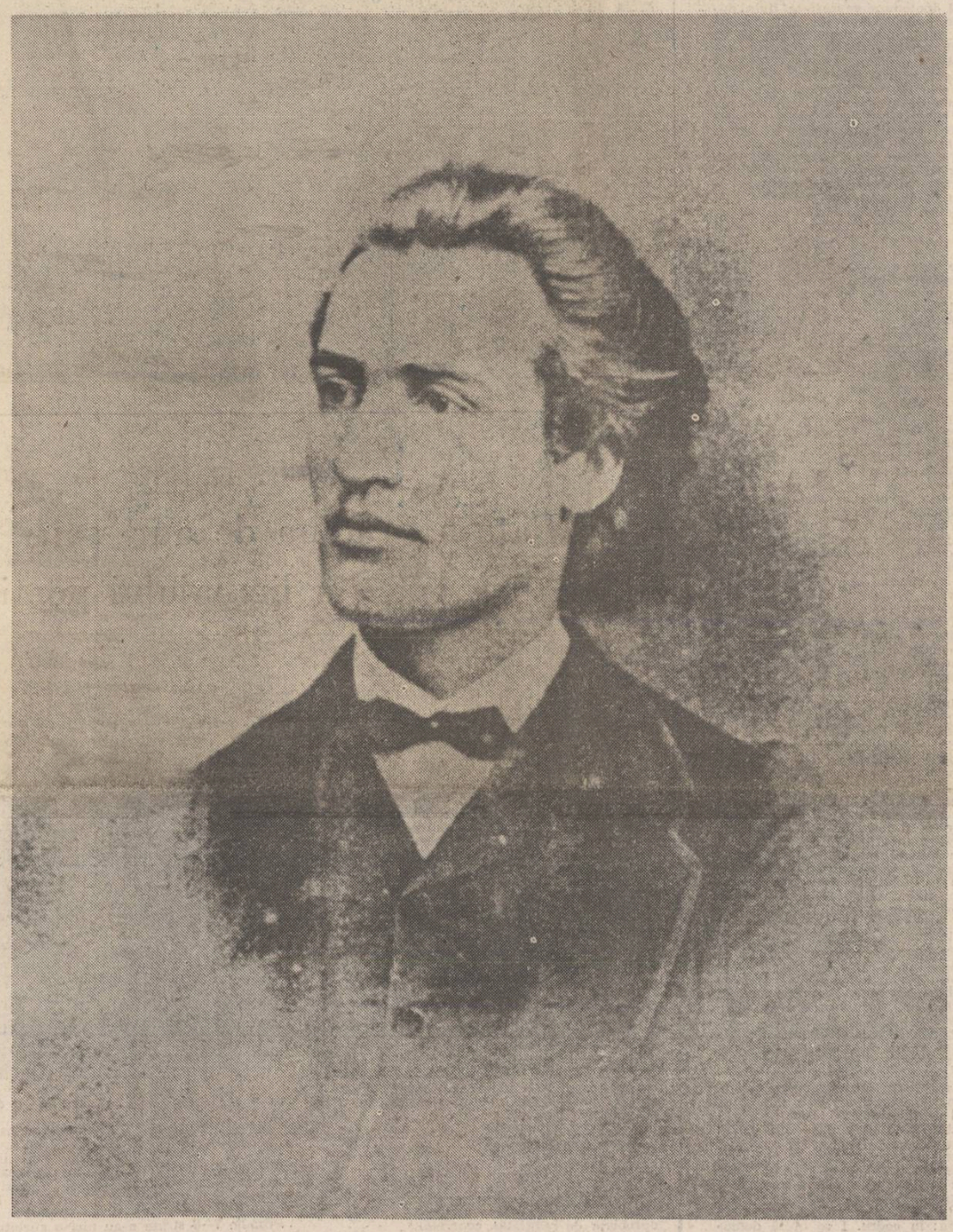

TELEGRAMĂ

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu

Întrunit pentru a dezbate sarcinile ce revin Uniunii scriitorilor în lumina hotărîrilor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român din decembrie 1982, Consiliul Uniunii scriitorilor își exprimă adeziunea deplină la ideile cuprinse în Raportul pe care l-ați prezentat Conferinței, document programatic de o însemnătate hotărîtoare pentru întreaga viață economică, ideologică și politică din țara noastră. Analiza lucidă și pătrunzătoare a fenomenelor specifice societății românești ne-a ajutat să înțelegem în profunzime problemele realității aflate într-o permanentă prefacere revoluționară. Însuflețitoarele orientări pe care le-ați formulat și de această dată au pus într-o lumină și mai vie rolul educației și al culturii în procesul făuririi lumii noi.

Fiind dintotdeauna, și astăzi mai mult ca oricînd, strîns legați de poporul căruia îi aparțin cu trup și suflet, scriitorii se simt profund implicați în tot ceea ce întemeiază astăzi pe pămîntul patriei. Inspirîndu-se din realizările acestei epoci strălucite, cea mai rodnică din întreaga istorie a țării, ei se străduiesc să asigure o mai mare capacitate de cuprindere și reflectare a vieții, într-o gamă largă de stiluri și modalități artistice, contribuind astfel la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a milioanelor de cititori. Hotărîtoare pentru împlinirea acestui deziderat este multiplicarea și adîncirea relațiilor cu oamenii muncii. Cunoașterea în profunzime a realității, căutarea izvoarelor inspirației în viața poporului constituie nu numai chezășia unor realizări durabile, ci și îndatoriri legate indestructibil de slujirea demnă a profesiei, așa cum în atîtea rînduri ne-ați indicat dumnevoastră, mult iubite și stimate tovarășe secretar general. Drept rezultat al eforturilor desfășurate de întreaga obște scriitoricească, literatura acestor ani, dezvoltîndu-se armonios, într-un climat de libertate a creației, este bogată în opere valoroase, în care oamenii muncii își recunosc chipul de eroi ai construirii socialismului și înaintării României spre comunism. Vom face în continuare totul pentru realizarea unor astfel de opere, situate ferm pe pozițiile partidului nostru, pătrunse de spirit revoluționar, profund angajate în lupta poporului pentru o viață mai bună, care să slujească neabătut tot ceea ce este nou și înaintat, combătînd fenomenele negative, concepțiile învechite, atitudinile înapoiate, incompatibile cu cerințele și idealurile societății românești contemporane.

Totodată, scriitorii s-au angrenat cu dăruire în vasta acțiune de democratizare a culturii, inițiată de dumneavoastră, slujind prin mijloace variate răspîndirii ei în straturile cele mai largi ale poporului. Îndrumînd activitatea cercurilor și cenaclurilor literare de pe întreg cuprinsul țării, sprijinind ampla mișcare a creatorilor amatori desfășurată în cadrul generos al Festivalului național „Cîntarea României", ei pregătesc schimbul de mîine al literaturii noastre, îndeplinindu-și și pe această cale misiunea de artiști-cetățeni.

De o înaltă apreciere s-a bucurat nobilul dumneavoastră efort de promovare a păcii și cooperării între țări și popoare, știut fiind că numai astfel vom putea duce la bun sfîrșit opera de edificare a socialismului pe pămîntul românesc, iar civilizația umană va fi eliberată de marile primejdii care o amenință. Însușindu-ne întru totul această viziune generoasă, constructivă, respingem cu fermitate atacurile împotriva țării noastre, denigrarea realizărilor obținute pe tărîm social-economic și politic, precum și în cultura nouă, pătrunsă de spiritul umanismului revoluționar.

Consiliul Uniunii scriitorilor a primit cu deplină aprobare îndemnul dumneavoastră de a face să vibreze în fiecare pagină munca eroică, preocupările și năzuințele celor pentru care scriem. Răspunzînd acestui îndemn, vă asigurăm, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că slujitorii condeiului — români, maghiari, germani, sirbi, și de alte naționalități — vor face tot ceea ce le stă în puteri pentru ca prin creația lor, prin dezbaterea responsabilă a problemelor scrisului, prin legătura nemijlocită cu făuritorii de bunuri materiale și spirituale, să fie la înălțimea îndatoririlor ce le revin, pentru a merita înalta investitură cu care i-ați onorat ca mesageri și constructori ai spiritualității acestei țări.

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

În pag. a 7-a : Relatarea lucrărilor
PLENAREI CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

«LUCEAFĂRUL» — 100

«FULGER NE-NTRERUPT»

Cred că multor cititori români, cînd recitesc ori le revine în minte poemul „Luceafărul" de Eminescu, le apare în imaginație o constelație de trei stele de întîia mărime pe o boltă cerească străbătută de norii iubirii ca dar, ai renunțării la nemurire, la drama din care se naște apoi mîndria de a te ridica din nou peste ceea ce nu creează, ci poate aduce numai nimicnicia. Lucifer **înseamnă doar creatorul de lumină. Iar constelația noastră are trei luciferi : Luceafărul de seară, care însoțește soarele în asfințit, Luceafărul de ziuă, care-i întîmpină răsăritul, și Luceafărul lui** Eminescu, **răspîndindu-și razele peste poezia românească, luminîndu-i calea prin secoli.**

Această trinitate astrală a genialului poem eminescian, izvorîtă din matricea folclorului românesc, din apa lui vie, este simbolul creației poetice a geniului poporului nostru care străbate „ca un fulger ne-ntrerupt" în universalitate.

Este o explozie poetică analogă cu apariția unei Super Nove.

M. Beniuc

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (II)

Prim-redactorul de la «Timpul» și conservatorii

A fost Eminescu, din punct de vedere politic, un conservator ? Iată o întrebare la care se cere să răspundem deschis și luînd în considerație toate probele „dosarului", întrucît există o seamă de aspecte ce nu pot fi negate, capabile să deruteze, începînd cu cunoscutul silogism : Eminescu a fost prim-redactor principal la **Timpul, Timpul** a fost organul partidului conservator, **ergo :** Eminescu a fost conservator. Problema se complică și mai mult cînd descoperim articole care poartă pecetea indelebilă a condeiului poetului și care au pretenția de a expune principii politice în numele conservatorilor.

Este semnificativ că însuși G. Ibrăileanu, pentru care autorul **Luceafărului** va constitui un subiect de meditație mai mult decît predilect, emițînd asupra concepțiilor sociologice eminesciene judecăți dintre cele mai profunde, referindu-se la acest moment biografic vorbește net despre „înregimentarea" în partidul conservator, cu toate consecințele negative de rigoare. O spune în **Spiritul critic...** și o repetă în cursul său universitar, unde menționează „transformarea în gazetar", „înregimentarea" sa în partidul conservator, accentuînd : Eminescu „devine om politic, ziarist de partid și nu mai poate susține tot ce vrea..."[1].

Pentru a nu greși, devenind victimele unor formule simplificatoare, într-un sens sau altul, se cuvine să începem prin a reface specificul

Al. Oprea

Continuare în pag. a 7-a

Frumseța și cu moartea...

Se împlinesc 100 de ani de cînd a apărut pentru prima oară **Luceafărul** : tipărit în aprilie 1883 în **Almanahul Societății academice social-literare „România jună"** din Viena, a fost apoi reprodus în **Convorbiri literare,** în august, și în decembrie în ediția Maiorescu...

În 5 iunie 1883, poetul a fost la Iași la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare : „Nu mi-am citit la dezvelirea monumentului poezia fiindcă nu mă simțeam bine și eram chinuit de temerea ca nu cumva să zic ori să fac ceva nepotrivit cu împrejurările, încît lumea să rîdă de mine...".

Lucrarea sa se încheiase și toate cele ale lumii îi apăreau poate, de-acum, într-o lumină nouă a ființării de sine, ca o epifanie...

Și-ar fi putut încă murmura silabele sacre ale lui Lucian Blaga :

Dar pe liman ce bine-i
să stăm în necuvînt —
și, fără de-amintire
și ca de subt pămînt,
s-auzi, în ce tăcere
cu zumzete de roi,
frumsețea și cu moartea
lucrează peste noi.

Cel care a creat lumea noastră românească prin Cuvînt se închidea în tăcerea absolută care-i tot a divinității...

Ce-aș mai putea să mai murmur în această seară de 22 aprilie 1983, stimați colegi ? Teamă mi-i să nu zic sau să nu fac ceva nepotrivit cu împrejurările...

Rogu-vă să vă gîndiți numai cum totul a fost posibil...

Eminescu s-a născut la 1850..., la 1859 a avut loc Unirea Principatelor, la 1877, Independența, la 1883 a apărut **Luceafărul,** la 1918 s-a reîntregit România...

Cînd sîntem mai nefericiți să ne visăm contemporani, **in illo tempore,** cu Eminescu...

Cezar Ivănescu

Odă

A fost odată-n Ipotești
o mamă dintr-o mamă-n
care-a gîndit ce nici gîndești
un tînăr fără seamăn

el era unul pe pămînt
fulgerător în toate
și în al lui lumesc mormînt
e azi singurătate

e un luceafăr răzbunat
cu singele și gîndul
o lume ce l-a întristat
în sine-ademenindu-l

iar dacă-n urma lui se tace
astfel ne fuse partea
un secol să jelim în pace
acelui tînăr moartea

dar dacă încă ne-am jeli
ce neștiind a zice
în raza lui ne-am prăbuși
mici zgomote complice

n-a fost luceafărul de sus
nepăsător și rece
și-n tragedia unui vis
norocul îl petrece

Ion Nicolescu

Creație și atitudine

Implicat profund în transformările colective și individuale pe care le **trăiește** înainte de a le **proiecta** în literatură, scriitorul este nu doar „martor" ci „parte" activă în marele proces al devenirii sociale Nu există creație autentică în afara implicării, a atitudinii. Forța care determină participarea scriitorului este chiar talentul său, irezistibil atras, cu cît este mai puternic, de zonele fierbinți ale vieții, de concentrarea energiilor, de tensiunea confruntărilor, de dinamismul transformărilor. Pentru artistul adevărat, literatura a însemnat și înseamnă străduință de cunoaștere și înțelegere. Iluzia sustragerii din timp n-a fost proprie decît spiritelor mediocre, vocațiilor mărunte, searbede. Tocmai în virtutea angajării profunde a artei s-a constituit de-a lungul istoriei un veritabil acord între forțele care au revoluționat lumea și creatorii.

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 3-a

În paginile 2–3 :
PORNI LUCEAFĂRUL. CREȘTEAU ÎN CER A LUI ARIPE
● Steaua oblică **de Nicolae Georgescu** ● «Fata-n grădina de aur» sau aventura epică a limbajului poetic **de Marin Mincu** ● Nemurirea și nefirea **de Valentin F. Mihăescu** ● Lacrima lui Eminescu — **poem de Ion Serebreanu** ● Ecouri ovidiene în «Luceafărul» **de Grigore Tănăsescu** ● Paradoxele operei, paradoxele exegezei **de Constantin Sorescu**

Comentariile muzicii

Opera celui nemurit de popor, **Mihai Eminescu,** a exercitat o fascinantă atracție asupra compozitorilor români de ieri, de azi, de totdeauna, încît se poate vorbi de o profundă simfonie „Mihai Eminescu", în arta noastră sonoră, foarte variată sub aspect stilistic, dar unitară, avînd acel ceva al spiritualității poporului român. În felul acesta se întărește sensul aserți-

Doru Popovici

Continuare în pag. a 2-a

«LUCEAFĂRUL»
100

Porni luceafărul.

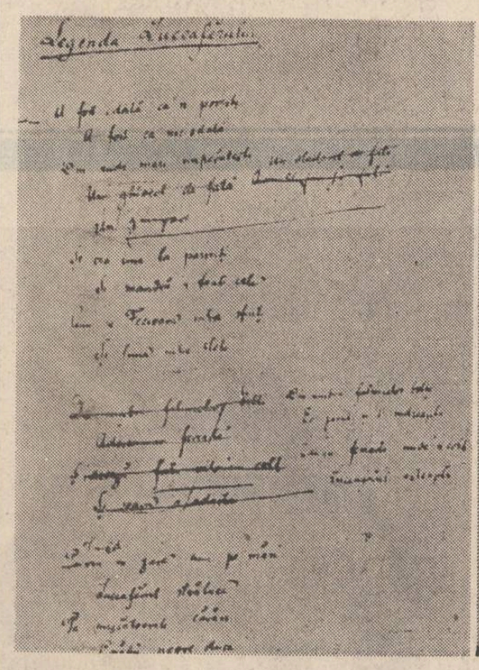

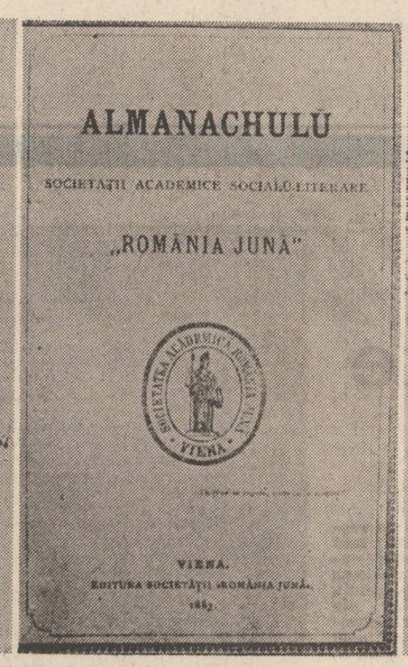

Steaua oblică

Luceafărul, stea ca o medalie: pe avers umbra lui Lucifer, pe revers efigia zeiței Venus, stau împreună, două entități, ca Ares și Afrodita în plasa cu ochiuri de aramă a lui Hefaistos — dar nu îmbrățișați ci spate în spate, înlănțuiți fără putință de a se desface. Demonul de pe avers se deplasează prin corpul piesei în căutarea momentului potrivit pentru a se întoarce spre ea; bruscată, efigia zeiței tremură gata să se stingă — dar lucrul nu se întîmplă. Această chemare tainică a celor două metale — argintul ei și aurul lui — către nupțiul sacru este eternă. A-l avea vreodată, acest nupțiu, ar însemna **Să se ia munții cu păduri / Și insulele-n mare;** a nu și-l căuta înseamnă ca cele două fețe ale medaliei să se desfacă. Este însuși ritmul cosmic însemnînd pătrunderea spațiului în timp. Numele zeiței a intrat în calendar patronînd ziua vineri și ne apare oarecum independent. Dar el, strălucind ca un paj în jurul Lunii, aceasta a preluat funcțiile argintului și în ea citim ca într-o oglindă reversul medaliei. I se spune, așadar, luceafăr de lîngă lună; prin el din adîncul timpului ne zîmbește eternul feminin, iar din adîncul spațiului licăre demonul etern. Menirea lor se conjugă frumos în paradigma luminii: „În locul lui menit din cer / Hyperion se-ntoarse / Și ca și-n ziua cea de ieri / Lumina și-o revarsă // Căci era sară-n asfințit / Și noaptea o să-nceapă / Răsare luna liniștit / Și tremurînd din apă // Și umple cu-ale ei scîntei / Cărările din cringuri...". Ea **umple, el revarsă;** ea are o creștere ascendentă în bazinul nopții împlinită prin cerc, el licăre constant dintr-un punct fix.

Dar demonul vrea să coboare pe pămînt, să-și caute perechea omenească în jurul căreia să țesală fără Hefaistos **din recile-i scîntei / O mreajă de văpaie.** Obține refacerea în omenesc a cuplului în care este prins mingîind și privind drept în față eternul feminin din spatele său în imaginea femeii pămîntene. Mai mult nu se poate. Luceafărul are menirea stelei piezișe cu bătaie oblică, dinspre margini, asupra oglinzii pămîntului. El cade alături de țintă continuînd drumul orizontal; drumul lui este al celor două catete din triunghiul dreptunghic. Nu are poziția stelelor drepte care se înfig pe linia firului de plumb în verticala locului, trec prin om din creștet pînă-n tălpi făcîndu-l fragment de rază între ele și miezul pămîntului. În bătaia acestor stele poetul nici nu poate pune ființa umană, linia lor fiind măsurată numai de lucruri: „Stelele-n cer / Deasupra mărilor / Ard depărtărilor / Pînă ce pier. // După un semn, / Clătind catargele, / Tremură largile / Vase de lemn". Stîlpii catargelor tremură ca lancea înfiptă în carnea balaurului — plutirea fiind nu alunecare ci trecere din prag în prag pe sub lănci din ce în ce mai mici. Triunghiul dreptunghic are aici o catetă pe linia mării, iar unghiul ascuțit în orizont (în poem același unghi ascuțit stă în colțul de unde fata privește depărtările); din ipotenuză cad verticalele locului prin catargele tremurate. Ființa umană nu li s-ar putea substitui: modelul întîlnirii cu astrele este acesta: **„Sara pe deal buciumul sună cu jale / Turmele-i urc, stelele scapără-n cale".** Ele stau în vîrful urcușului turmelor (animale, umane) prelungind această linie oblică. Ce trup făcut din carne și oase ar putea sta drept sub bătaia lor ca o ploaie de foc? Zeus a transformat un palat în cenușă coborîndu-se sub formă de trăznet la una dintre soțiile sale; riga Crypto (la Ion Barbu) intrînd în verticala astrului zilei se dizolvă de asemenea. Sînt tainice pătrunderi ale materiei pe care omul le vede din latură: „Și dacă stele bat în lac / Adîncu-i luminîndu-l / E ca durerea mea să-mpac / Înseninîndu-mi gîndul". O împăcare și o înseninare ca replică spre divin la asemenea fenomene de foc ce străpung materia; legea ei este linia dreaptă, căderea, bătaia, sistemul de oglinzi — omul se supune altor legi, el intră în timp prin spirală, prin cerc. Pentru a deveni nociv, Luceafărul ar trebui să-și schimbe **locul lui menit,** să cadă drept în boltă, dincoace de pragul ferestrei — și fata însăși se teme cînd spune: **Cobori în jos, luceafăr blînd / Alunecînd pe-o rază.** Ea îmblînzește demonul invocîndu-l să alunece pe ipotenuză, să elimine unghiul drept; ea convertește în mișcare umană, vie, mlădiată, translația stelară. Ea are vocația cercului lunar de vreme ce împlinește funcția umplerii. „De dorul lui și inima / Și sufletu-i se **umple**"; „Și tainici genele le plec / Căci mi le **umple** plînsul". Luceafărul se desprinde dintre cercuri și cade în cercuri, dar el însuși nu poate trăi această formă pe care în final, ca înțelept, o disorețuiește: „Trăind în **cercul vostru strîmt** / Norocul vă petrece". Devenirea lui în ființă cere cu necesitate prisma, întreruperea într-un mediu de trecere — apă, haos — el nu poate fi el însuși la ambele capete ale razei. Iar cînd, o singură dată, se află chiar deasupra — „Și iarăși noaptea vine / Luceafărul deasupra ei" — fata îl reproiectează în margine: — „Și dor de-al valurilor domn / De inimă-o apucă", dîndu-i poziția din care se revarsă („Și din oglindă luminiș / Pe trupu-i **se revarsă**"). Dorul însuși nu are dimensiune verticală: se manifestă ca o soarbere spre laturile lumii înconjurate de apă cel mai mare unghi pe care și-l permite spre zenit avînd deschiderea pînă în punctul luceafărului. Dar configurația lui este spațio-temporală. Fie, într-adevăr, triunghiul dreptunghic cu ipotenuza pe raza stelei, cateta verticală pe căderea și cea orizontală pe drumul ei spre fată. În acest triunghi **spațial** ipotenuza reprezintă linia dorului uman. Fie, apoi, celălalt triunghi, cu unghiul drept în ființa fetei. Într-adevăr, în ea se luptă două doruri cu forțe relativ egale: dorul de ducă **(Hai și-om fugi în lume)** pe orizontală, spre locul de întrupare a lui Hyperion, și dorul de moarte **(O, de luceafărul din cer / M-a prins un dor de moarte;** este vorba de un concept, nu de o adjectivare a dorului) pe verticală, spre locul poziției „deasupra" a stelei. În acest triunghi dreptunghic **temporal,** cu unghiul drept în Cătălina, ipotenuza unește cele două puncte: poziția „deasupra" a lui Hyperion și locul primei lui întrupări, locul unde se creează cercul („Și apa unde-au fost căzut / În cercuri se rotește"). Cele două ipotenuze se intersectează într-un punct. Rămîne să determinăm acest punct, să ne convingem dacă este sau nu **codrul,** unde se întîlnesc toate personajele. Geometric este cît se poate de simplu: cele două triunghiuri sînt egale avînd catetele egale, deci în dreptunghiul pe care-l creează diagonalele se intersectează în centru. În triunghiul **spațial** verticala este a lui Hyperion. În poziția secundă, „deasupra", ca vîrf al triunghiului **temporal,** steaua prinde cu „dor de moarte" ființa cerîndu-i mișcare de translație pe verticală. Dar în aceeași poziție Hyperion este cuprins de dorul de viață (implicînd ascensiunea verticală spre Demiurgos), astfel că forțele, fiind de sens opus, se neutralizează de la sine. Din instinct de apărare fata alege dorul de ducă ce are, după cum știm, o posibilă creștere spre extremă pînă la linia razei. Vectorul dintre cele două forțe dă, deci, tocmai linia oblică a ipotenuzei spațiale pe care Cătălina invocă alunecarea, vibrația pe coarda razei din partea demonului. Ea îi cere, în spațiu, imposibilul așa cum el îi cere imposibilul în timp. Problema rămîne a fetei, judecată și condamnată de lume. Dar acceptînd dorul de ducă ea reface drumul orizontal al stelei umanizate, parcurge în sens invers venirea lui căutînd locul de îmbinare a catetelor, verticala demonică. Ipotenuza fiindu-le deopotrivă oprită, singura cale de apropiere este cea frîntă — în mare sau în haos de către el, în codru de către ea. Ea care știe că acolo unde cade luceafărul se creează cercul. În față **orizonul** lui este **nemărginit,** deasupra **se înalță tot mai sus / Ca să nu-l pot atinge.** Tragedia este a ei și se apără exemplar de moarte: **În veci îl voi iubi, și-n veci / Va rămînea departe.** Dacă Hyperion se alter-ează în atingere cu Demiurgos, Cătălin dacă devine altcineva în atingere cu strălucirea din ochii ei și parcurgînd drumul lui (funcția lui Cătălin este curioasă de vreme ce vicleanul copil de casă **umple cupele cu vin** și-i cere fetei : **Revarsă liniștea de veci / Pe noaptea mea de patimi;** el măsluiește fețele Cătălinei interpunîndu-se între ea și Lună prin **umplere** și între ea și luceafăr prin **revărsare;** este ceea ce, indus în eroare, unii critici cred a fi traseul inițiatic al lui Cătălin la capătul căruia el ar atinge condiția omului superior; o simplă viclenie) — în schimb fata rămîne singură identică cu sine însăși neavînd un dublu palpabil sau previzibil, ne-devenind, muncită între cele două doruri care se întrupează în ea — și cere în final — ce? — tocmai păstrarea unei situații neschimbătoare, certe — norocul. Norocul ei cu Cătălin, desigur, adică păstrarea cuplului în formă de medalie; **Abia un braț pe gît i-a pus / Și ea l-a prins în brațe,** această legare definitivă într-o formă care lui Hyperion nu i se permite: efigiile stau față-n față, tăietura este interioară, în miezul medaliei, argintul feminin și aurul masculin se ating, se mulează fizic, își suprapun amprentele fără să se dizolve, fără să se transforme chimic în substanță. Fata se apără constant cerînd existența, norocul unei poziții vectoriale între cele două doruri, invocînd cerul prin prefigurarea lui împreună cu partenerul chiar sub ochii stelei: „Hyperion vedea de sus / Uimirea-n a lor față". Lumina lui se află în „conjunctură" cu cea a Lunii: el **revarsă** în timp ce ea **umple;** este chiar momentul potrivit — akmé — cînd ipotenuza triunghiului spațial se întîlnește cu cea a triunghiului temporal — nu în lume, ci cu deviația necesară: în codru. I se oferă demonului, în loc de ora de iubire cerută, o altă ipostază a cercului: simțirea reflexivă, conștiința de sine, acel mîndru și dureros **Mă simt** ce-i dă înțelegerea deplină a limitelor lumii lui. Fata cîștigă, iar steaua, după ce aruncă cercul strîmt al norocului în jurul cuplului, își reia drama cosmică alături de Lună. Locul acestui „agon" este codrul, ca unitate spațio-temporală, ca cerc în care spațiul intră în timp. Legea triunghiului dreptunghic cerînd egalitate între pătratul ipotenuzei și al celor două catete însumate, cele două ipostaze ale lui Hyperion și cele două ipostaze ale lui Cătălin sînt, așadar, egale cu dorul de ducă adunat cu dorul de moarte: nimeni n-a cîștigat nimic, iar norocul fetei însuși este relativ. Triunghiul rămîne etern.

Nicolae Georgescu

SEMN

«Fata-n grădina de aur» sau aventura epică a limbajului poetic

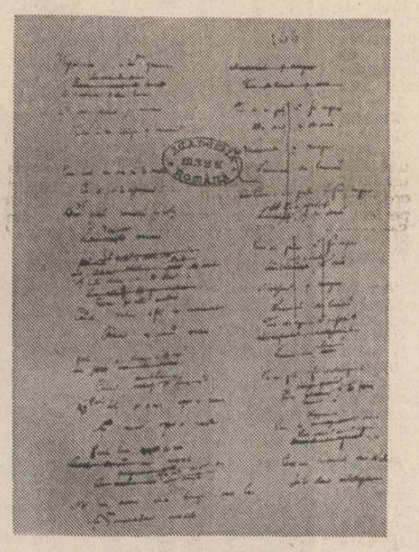

Nu demult, recitind cu voce tare basmul versificat de Eminescu „Fata-n grădina de aur", mi s-a relevat întîmplător ceea ce aș numi **aventura epică a limbajului poetic** sau, astfel spus, **poieticitatea** „Luceafărului" ce se dezvăluie genuin în **rostirea discursului** ca formă materială autonomă prin care poemul vorbește despre sine. Ca faza avantextuală a operei finite, această „variantă" este, pe de o parte, o operă de sine stătătoare, o construcție paralelă cu poemul „Luceafărul", iar pe de alta, este o structură care înglobează sensurile acestuia, servind ca punct de sprijin și îmbogățire neașteptată a lecturilor ce se pot da capodoperei eminesciene. Iată începutul acestui text : **„A fost o dat-un împărat, el fu-ncă / În vremi de aur ce nu pot să-ntorn,** / Cînd în păduri, în lacuri, lanuri, luncă, / **Vorbeai cu zeii, de sunai din corn. / Avea o fată dulce, mîndră,** pruncă, **/ Cu cari basme vremile s-adorn",** /.../ **E rău poetul care n-o numește, / Barbară țara unde-al ei renume / Încă n-ajuns —, și chipu-i răpitoriu / Nu-i de privirea celor muritori"** (s. n.) De la aceste versuri, puțin și mult prea în grabă citite, chiar și pînă astăzi, chiar și de cei mai mari cititori ai poeziei eminesciene, începe povestea Facerii „Luceafărului", o poveste spusă în versuri, cu formula stereotipă „A fost odată" și cu imaginea **vîrstei de aur a Logosului,** cînd comunicarea cu zeii era imediată, pentru ca să conțină apoi marea dilemă a poetului, zbaterea lui între aspirația către o **poezie pură,** dezlipită de contingent și condiția sa de **geniu** care ar dori să îmbrățișeze totodată și lumea concretă, palpitînd de viață. Dar la o lectură **a voce** trama basmului dispare lăsîndu-ne să citim povestea **Logosului poetic** și a situării geniului, care nu știa încă, atunci cînd se apuca să versifice basmul culeș de Kunisch, dacă va opta pentru „frumoasa fără corp" (întruchipare a desăvîrșirii formei) sau pentru „trecătoarea tînără femeie" (ipostază a poeziei mult mai apropiată de realitatea concretă).

Despre această primă „variantă" a „Luceafărului" **s-au spus multe,** între altele că e „un basm în maniera Bojardo" (G. Călinescu), destul de hibrid și compozit, destul de obscur, dar nu s-a observat că ea conține cheia adevărată a poemului. Pentru a înțelege poemul „Luceafărul", **șumma** creației eminesciene, trebuie să calci mai întîi pe terenul mult mai sigur al acestei povești versificate de o materialitate mai grea, mai acaparantă, unde se completează și se explicitează mult mai clar problematica logosului, fără **polivalența** conferită de încărcătura simbolico-alegorică a textului finit. În basmul versificat se poate urmări mai direct cum anume poetul este antrenat în dubla condiție a limbii, care este și „prea frumoasă", intangibilă, pură și claustrată, cînd aspiri către ea, dar și efemeră și pulverizată, „divizată", atunci cînd geniul o domină, lăsînd să vorbească prin el „glasul mîndru de eternă gură".

Așadar, nu „Luceafărul" este „abstract" și „conceptual", cum s-a spus, ci, invers, prima-i variantă e mai abstractă structural și, în același timp, mai genuină în exprimarea ideilor, mai puțin acoperită de vălul inextricabil al poeziei. Stanțele ariostești în care Eminescu toarnă limba sînt pînă la un punct perfecte. Primele 7—8 strofe n-au nici o șțirbitură, nici una. Cu tot scenariul narativ și mai ales prin el, limba intră în joc și vorbește foarte frumos aici, pentru simplul și crucialul motiv că ea acceptă să vorbească despre sine în ipostaza ei pură de poezie.

Frumoasa fată claustrată în mod artificial e deci un reflex al figurii Poeziei (cum este orice eroină eminesciană ; numele ei generic este de fapt Poesis — îl găsim în proza „Geniu pustiu" și în alte opere în versuri). Iată deci adevărata poveste : Poetul și Poesis, poetul ca tînăr aspirant la mîna frumoasei claustrate, și apoi ca „zmeu" blestemat să nu-și poată părăsi condiția de „nemuritor". Închisă în palatul ei, Frumoasa e desprinsă de lumea concretă, vitală, și nu se vede decît pe sine, oglindindu-se fără timp în propria-i perfecțiune feciorelnică și paradisiacă. Acest spațiu fastuos și autoreflectant poate fi chiar sediul artificial al poeziei : „Fereastra-i oarbă, deși stă perdeaua, / De-aceea-n sale ard lumini, făclii / Și aerul, pătruns de mari oglinzi, / E răcoros și de miroase nins". Într-o puritate narcisică și înghețată, ea există și nu există, în această absență de timp real, în „noaptea-i eternă prefăcută-n ziuă". Pentru a ajunge la ea, feciorul de împărat Florin (o ipostază a poetului aspirant la desăvîrșire, așa cum apare și eroul din basmul geamăn, „Miron și frumoasa fără corp"), trebuie să nu poposească în valea **Aducerii-aminte,** să se desprindă de dorurile-i pămîntești (de legăturile pămîntești ale limbii care este și memorie afectivă), de valea înfloritâ cu tei a vieții și să-și găsească **singur** calea trecînd prin avatarurile dantești ale iubirii. De asemeni, el trebuie să se desprindă și de cealaltă **Vale, a desperării,** a tenebrelor și a spaimelor indescriptibile, în care logosul înnebunește, spărgîndu-se în „mii de guri" lipsite de sens, în care, cu alte cuvinte, e stăpîn coșmarul grăirii. Iată-l poposit în această pădure în care logosul e „desperat" la modul poesc : „Dădu de-o vale-n asfințitul serii. / Prin crenge negre umbre se configur. / Întunecoasă-i, cum o simt doar orbii. / Și filfîiesc prin aer rece corbii (...) **Urechea-i trează a dumbrăvei gure / Le ascultă șoptind din mii de laturi / Și corbii croncănesc și zboară-n fală / În aer clar ca pete de cerneală...**" (s.n.). Un logos care să semene prea mult cu viața, ca și unul prea asemănător cu moartea, trebuie ocolit. Cu ajutorul sfintei Duminici, feciorul de împărat va găsi drumul de acces către frumoasa fecioară, prin magia simplă a unui limbaj sărbătoresc, **duminical,** prin **floarea** și prin **pasărea** vrăjită, prin visare și inspirație. Poezia însăși, în puritatea-i înghețată, artificială, suferă și vrea să soarbă aerul vieții, așteptînd să fie scoasă la lumină, în clipa efemeră, dar plină : „Și de voiți cu viață să mai suflu / Deschideți uși, ferestre, să răsuflu..."

Dar tocmai aici poemul cunoaște marele-i **nod** contradictoriu, marea-i răsturnare de sensuri. Frumoasa este zărită și de un „zmău" (pentru noi, ipostaza **genială** a poetului), pentru care ea reprezintă cu totul altceva; nu numai ceva intangibil, ci o „trecătoare tînără femeie". Motivul căutării nemuririi Logosului poetic se cioc-nește dramatic de celălalt motiv, invers, al atracției cerescului față de pămîntesc. Aventura epică a limbajului poetic cunoaște acest punct tensionat și irezolvabil al ambiguității lui fundamentale. Ce este Logosul poetic ? Desprindere totală de contingent, îngemănare fericită între Poet și Poesis (Fată și Florin) pe calea inspirației și a visului, rostire festivă, duminicală, izvorîtă din magia iubirii (acel „amor" dantesc) sau zbatere imposibilă de cuprindere în limbaj a pămîntescului, a clipei, de spargere a legilor eterne, efort de intrare în timpul concret și nesfîrșită amărăciune a neputinței străbaterii totale a acestui zid transparent ? Apariția „zmeului" ridică problema dublului **amor** al Logosului, a acestui **nod** crucial de iubire în două sensuri inverse. Cînd e eterată, poezia (limba în ipostază ei de poezie), visează un **amor** pămîntesc și fericit, o fugă cu Florin (un fel de „rege-al poeziei, vecinic tînăr și ferice") pe aripile „corăbiei zburătoare" a visului inspirat ; cînd e ancorată în efemer, ea, Limba-Poesis, în varianta folclorică, se înspăimîntă de faptul că violența exercitată asupra ei de geniu ar putea-o pîrjoli și îngheța, ar putea-o ucide în uscăciunea lui ascetică, necruțătoare : „— O, geniu mîndru, tu nu ești de mine, / De-ta privire ochii mei mă dor, / Sîngele meu s-ar stoarce chiar din vine, / Căci m-ar usca teribilu-ți amor ! — Curînd, s-ar stinge viața mea, străine, / Cînd tu m-ai duce-n ceruri lîngă sori, / Frumos ești dar a ta nemurire / Ființei trecătoare e pieire". Dublă ipostază, încrucișată dilematic deci, pentru Poet și pentru Poesis : Poetul muritor aspirînd către o „frumoasă fără corp" ; și Geniul nemuritor, iubind fără putință de apropiere o umbră trecătoare : arhetipul Poeziei ciocnindu-se de arhetipul Genialității ; încordarea geniului de a depăși această gravă dilemă a **formării propriului său logos,** acceptarea de către el a sacrificiului suprem, al ieșirii din eternitate și al ancorării în timp : „Da, moartea ! Pentr-o clipă de iubire / D-eternitatea mea să mă dizlege, / Să văd în juru-mi anii în peire, / Să am în inima mea moartea rece, / Să fiu ca spuma mării în clipire, / Să văd cum trec cu vremea care trece". Sacrificiul este imens și dureros. Un **„magna petis"** spus cu sfîrșiere lăuntrică de către Poet în fața necruțătoarei Logos-Poesis : „— Ah ! ce-ai cerut, femeie trecătoare, / Femeie scumpă, ca să-mi mingii chinul ! / **Deasupra lumei risipite-n șoapte / Ei se-nalță — un curcubeu de noapte"** (s.n.). Geniul-poet acceptă să-și părăsească eternitatea și să ancoreze într-un logos pulverizat, de „șoapte" lumești ; Vocea, „eterna gură" acceptă să devină mii de voci, să-și piardă transcendența, fapt însă foarte firesc în ordinea poeziei de totdeauna. Lecția lui Adonai îl învață însă că autentic este numai logosul etern : „Nimic etern în tremurul sclipirei ; / **În van adun și-și grămădesc lumina / În cărți și scrisuri,** și în van s-acată / De vis etern sărmana lor viață..." (s.n.) „Sclipirea" efemeră nu e totuna cu Soarele (cu maximala astrală a sensului), șoapta nu e totuna cu Vocea ; există o trancendență a Logosului, din care poezia e doar o ieșire ; o ieșire a Logosului din sine, o dezlipire de instanța a-temporală a Adevărului. Ca orice geniu problematizant, Eminescu aspiră aici la ieșirea din limbajul efemer al poeziei, la o desprindere totală de Logosul poetic și găsirea (ca ipoteză, desigur...) a unui Logos ultim, atemporal, a unui „cuvînt-oprit", care să nu intre niciodată în rostire în alipirea sa totală de o situație pragmatică. În același timp, invidiază de moarte acea fericită și simplă îngemănare dintre Poet și Poezie, acea înflorire a inspirației, menindu-le celor doi fugari o sciziune mortală : „Un chin s-aveți : **de-a nu muri deodată !**" (s.n.).

Acum, cînd se-mplinesc o sută de ani de la apariția „Luceafărului" ne întoarcem, poate nefiresc, (din păcate prea pe scurt și fără să putem produce aici toate „probele"), către acest poem-basm, citindu-l din nou, chemați de **datoria supunerii** față de text. L-am citit acum, doar pe sărite, pe partea lui întoarsă, pe fața lui ascunsă, „Fata-n grădina de aur". În finalul „Luceafărului", dilema poetului se rezolvase. Poetul a **optat,** deja acolo, cel puțin așa ni se pare, pentru abstragerea în genialitate, pentru responsabilitatea poziției celui care vrea de acum să domine limba, asumîndu-și toate riscurile : „Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece". Paradoxală opțiune, dar adevărată întotdeauna, a marilor poeți, de a-și povesti propriul avatar în Logos și a dori, totuși, în cele din urmă, să se smulgă din el și să oprească cuvîntul, în gura lor, „necintător" (vezi Nichita Stănescu), încremenit în transcendența-i eternă de sens și în lipsa-i de rostire, adică de „murire".

Prin această scurtă lectură, întoarcem din nou, cum se vede, interpretarea poemului către „tema" sa de bază, aceea a **creatorului de geniu,** dar nu o mai menținem, cum s-a făcut pînă nu demult, în jurul opoziției **geniu — omul comun,** (adică pe linia călinesciană), ci, așa cum am procedat și în lucrarea noastră **Luceafărul comentat** (Albatros, 1978), o fixăm în autonomia problematicii literare, pe raportul **genialitate-creație** care stă în centrul întregii opere eminesciene. În lucrarea noastră amintită mai sus, coexistă mai multe leacuri, (datorită tocmai amintitei polivalențe de sens a poemului), dintre care aceasta, a problematicii logosului poetic, se cere continuată și completată. Vîrsta centenară a „Luceafărului" îl obligă, după cîte vedem, să-și manifeste eterna-i tinerețe. Nu-l putem sărbători altfel, decît **recitindu-l.**

Marin Mincu

Comentariile muzicii

Urmare din pag. 1

unii, potrivit căreia opera marilor poeți își găsește totdeauna corespondențe spirituale în creațiile compozitorilor cu har. Și în gînd ne vin cuvintele lui **Nichita Stănescu,** atît de pline de miez, în virtutea cărora muzica și poezia s-au născut împreună și s-au despărțit ca să se reîntîlnească...

Profund influențat de capodoperele eminesciene, compozitorul **Pascal Bentoiu** a scris un ciclu deschis, purtînd numele generic de **Eminesciana,** cuprinzînd **Eminesciana I** sau **Poemul simfonic „Luceafărul", Eminesciana II** sau **Trei sonete pentru soprană și pian** și **Eminesciana III** sau **Concert pentru orchestră** — inspirat de **Scrisoarea a III-a.** Poemul simfonic Luceafărul a fost compus între anii 1956—'57 și poartă numărul de opus 7, iar prima audiție a avut loc în 1958, cînd orchestra Radio condusă de marele maestru din generația enesciană — Alfred Alessandrescu — l-au prezentat unui public entuziast, la un înalt grad de măiestrie. El a fost interpretat de mulți alți șefi de orchestră, dintre care citîm cu precădere pe Iosif Conta, Paul Popescu, Oscar Danon, Carl von Garaguly, Emanoil Elenescu. Acest admirabil opus al lui Pascal Bentoiu a fost scris în memoria Orfeului moldav, George Enescu, compozitorul asimilînd în imaginația sa figura luceafărului eminescian cu a astrului muzicii românești.

Forma lucrării conține mai multe secțiuni, iar în acest sens se poate vorbi de o primă temă, care simbolizează personajul celest al Luceafărului, de o a doua temă, care-și propune să tălmăcească pasiunea sa pămînteană și figura Cătălinei ; apoi, discursul sonor sugerează drumul printre stele, cererea mortalității și refuzul. După această amplă expunere, urmează reexpoziția, tema a doua modificată, reprezentînd dragostea dintre Cătălina și Cătălin, ca prima temă, tot modificată, să semnifice reîntoarcerea Luceafărului la locul său, refuzînd pentru totdeauna vremelnicia, preferînd eternitatea. Muzica lui Pascal Bentoiu continuă creator ultima perioadă enesciană, reliefînd un romantism de nobilă calitate, înfățișîndu-se ca o lucrare care se înscrie în noua avangardă — cu alte cuvinte, în noua tonalitate și în noul romantism, ca o reacție firească după atîtea experiențe, unele reușite, altele, chiar penibile, demonstrînd că în muzica dramaticului nostru veac, nu o dată preluarea înțeleaptă a tradiției duce la inovație și la o puternică forță emoțională, în timp ce avangarda cu scop în sine, asociată de cele mai multe ori lipsei de meșteșug, se identifică cu nedorita ariergardă. Pascal Bentoiu este un subtil melodist, un rafinat maestru al armoniilor, un interesant creator de polifonie și un admirabil orchestrator, iar la toate acestea se adaugă un simț al formei cu totul ieșit din comun. Poemul lui, „Luceafărul", este un poem liric, în care se simt subtile transfigurări ale folclorului nostru, ca, dealtfel, și în ultima perioadă enesciană, în mare conturîndu-se un sentiment al „dorului, dor"... Și nu putem să nu ne amintim minunata comparație a lui Titu Maiorescu, dintre „Luceafărul" lui Eminescu și Aspassia lui Leopardi, bardul de la Ipotești socotind femeia o copie imperfectă a unui prototip nerealizabil, care dacă-l iubește sau nu... tot copie rămîne... Iar geniul eminescian se retrage într-o lume mai potrivită cu el, a muzicii și a poeziei, de unde izvorăsc și ultimele versuri ale tulburătorului poem :

„Ce-ți pasă ție chip de lut
Dac-oi fi eu sau altul
Trăind în cercul vostru strîmt
Norocul vă petrece
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece".

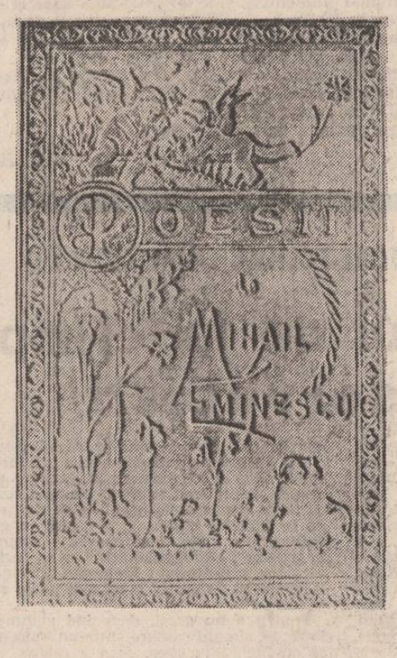

23 APRILIE 1933
L2

Creșteau/În cer a lui aripe

Ne-murirea și ne-firea

Pe o filă de manuscris, Eminescu a lăsat cunoscutele lămuriri privind sensul poemului *Luceafărul* : „În descrierea unui voiaj în țările române, germanul Kunisch povestește legenda luceafărului. Aceasta e povestea, iar înțelesul alegoric ce i-am dat este că dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte, aici, pe pământ, nici e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de-a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc. Mi s-a părut că soarta luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pământ și i-am dat acest înțeles alegoric". Această explicație exactă, care rezistă perfect după lectură, n-a împiedicat ca, în timp, poemul să beneficieze de varii interpretări, care de care mai erudită. Iată-l pe G. Călinescu trecîndu-le în revistă pe citeva dintre acestea, nu fără o notă (sau chiar mai multe) de ironie benignă : „Oricare cercetător al lui Eminescu simte o datorie de onoare să dea o interpretare a poemului, firește, mereu alta, și așa se întîmplă că în jurul acestei presupuse fîntîni de înțelepciune s-au ridicat schelele înalte ale unei exegeze talmudice. Pentru unul, Luceafărul întruchipează pe Arhanghelul Mihail, și Eminescu e un mistic care practică postul și prevestește mișcarea ortodoxistă contemporană. El a creat aici o întreagă cosmogonie și o teodicee — semn de genialitate. Altul vede în **Luceafăr** un numen păgîn, pe Neptun stăpînind fundul apelor, demon acvatic cu vrăji venerice. Pentru altcineva, el este Satan-Lucifer, dar și Orfeu paganic, amorțind prin cîntec duhurile Hadesului. O interpretare, aducînd în chestiune platonismul și gnosticismul, creștinismul și bogomilismul, face din Luceafăr haosul matern din care a ieșit lumea prin potența activă a Demiurgului, și în același timp Logosul, verbul revelator al Dumnezeirii" etc. Felul în care rezumă Călinescu face deliciul „galeriei", așezînd lucrurile în ridicul și rizibil. Procedeul, la îndemînă, e în bună parte nedrept, dar conține un reproș esențial, justificat pe de-antregul, care se potrivește și exegezelor la *Luceafărul* venite după data redactării rîndurilor citate. Este vorba de desprinderea de textul poemului, pentru ca, pe aripile criticii excesiv creatoare, fantezia să forțeze sensurile în favoarea demonstrației. Ce-i drept, *Luceafărul* conține suficiente date care să legitimeze aspirațiile către acest gen de aventuroase incursiuni. Trupul poemului le suportă, asemeni unui Gulliver adormit, la a cărui trezire însă, iluzia, cu talent țesută, se destramă în doi timpi și trei mișcări. Ne vom limita așadar la observațiile aferente temei timpului pe care o urmărim, încercînd nu o interpretare nouă, ci doar un accent inedit. Din punctul nostru de vedere, lucrul cel mai important în *Luceafărul* este condiția de nemuritor a lui Hyperion. Prin urmare, confruntarea cu timpul este aici, de la bun început, rezolvată prin nemurire. Ceea ce urmează nu este însă, cum ne-am aștepta, seninătatea absolută ci, dimpotrivă zbuciumul total. Căci nemurirea împiedică realizarea erotică. „Fii muritor ca mine", îi cere păminteana Cătălina, incapabilă, la rîndul ei, de o iubire înaltă (se află aici, esențializată, întreaga dramă din poezia eminesciană de dragoste). Hyperion este gata să răspundă chemării iubitei dar Demiurgul îl refuză. Firesc, pentru că (citind acum în „cheia" dată de Eminescu) geniul nu poate renunța la genialitate, decît renunțînd la sine. Cum, la fel de firesc, Cătălina nu-și poate depăși nici ea propria condiție și se consolează rapid cu Cătălin, omul pe măsura ei, păstrînd totuși aspirația către iubirea celestă. Se înțelege că *cercul strîmt*, disprețuit de Hyperion, îl domină și pe el. Luceafărul rămîne în ceruri și dă reolica finală, dar în spatele cuvintelor se ascunde amărăciunea neîmplinirii, mai curînd un eșec decît acceptarea propriei condiții. Prin acest sentiment al frustrației, transparent, în poem, nemuritorul Hyperion este asemeni tuturor muritorilor. Este dealtfel aceasta singura motivație a atracției exercitată de Cătălina asupra sa și, totodată, modul subtil în care timpul impune chiar „atemporalului" Hyperion. Interesant și semnificativ este modul de „înțelegere" a nemuririi de către Cătălina, reprezentare a normalității și temporalității. Pentru ea, *ne-murirea* este, în chip paradoxal, una cu *ne-firea*. Iată într-o invocație a Cătălinei, conștiința nemuririi lui Hyperion, înțeleasă ca obstacol în calea erosului : „Dar dacă vrei cu crezămînt / Să te-ndrăgesc pe tine, tu te coboară pe pămînt, / Fii muritor ca mine". Dar, mai devreme, și echivalența remarcată : „Străin la vorbă și la port / Luceștî fără de viață, / Căci *eu sunt vie, tu ești mort*, / *Și ochiul tău mă-ngheață*". Cătălina nu poate concepe iubirea decît în datele unei gîndiri „pămîntene". Transcendentalul este necunoaștere, la fel de îndepărtat și străin ca și moartea. De aceea *ieșirea din timp* propusă de Luceafăr, nu poate fi acceptată, ba, mai mult, înspăimîntă asemeni gîndului morții.

Finala și, de fapt, previzibila incompatibilitate între Hyperion și Cătălina stă în neputința stabilirii vreunei relații între *temporalitate* și *atemporalitate*. Hyperion poate gîndi și oscila — teoretic măcar — între cei doi termeni. Cătălina nu poate judeca lucrurile (lumea) decît în date „lumești", supuse, adică, determinării temporale. Idealismul ei merge doar pînă la a așeza, succesiv, erosul în tiparele *angelismului* și *demonismului* : — „O, ești frumos, cum numa-n vis / *Un inger* se arată" și — „O ești frumos cum numa-n vis / *Un demon* se arată" (s. n.). Este însă, doar o pură operație mentală, epuizată, dealtfel, pentru Cătălina, după care aceasta reacționează cu un stereotip de limbaj, traducînd o experiență existențială veche, canalizată în același tipar lingvistic : „Dară pe calea ce-ai deschis / N-oi merge niciodată". Hyperion („El asculta tremurător, / Se aprindea mai tare / Și se-arunca fulgerător, / Se cufunda în mare ;") acționează persuasiv și seducător, căci simbolurile catamorfe din versurile citate în paranteză promit o comunicare erotică dusă — într-o posibilă interpretare psihanalitică — pînă la regresiunea matriceală (marea). Oferta lui Hyperion, din versurile următoare apariției sale ca zeitate neptunică, virilă („Ușor el trece ca pe prag / Pe marginea ferestrei / Și ține-n mînă un toiag / Încununat cu trestii") este o redundanță cu scop persuasiv a demersului inițial și, totodată, promisiunea puterii și nemuririi : „Colo-n palate de mărgean / Te-oi duce veacuri multe, / Și toată lumea-n ocean / De tine o s-asculte". Arătam mai înainte că pentru Cătălina, nemurirea înseamnă moartea. Ea nu se vrea ondină, ci *cata-lină, cădere lină, cedare blîndă*. (ceea ce anticipează decorul feeric din secvența amorului „bob cu bob" cu Cătălin). De acea — nu mai insist asupra paradoxului — refrenul ei este : „Fii muritor ca mine" (cu varianta : „Căci eu sunt vie, tu ești mort, / Și ochiul tă mă-ngheață"). Hyperion, stăpînul Timpului (se consemnează doar lapidar ceea ce în nuvela *Sărmanul Dionis* va fi hypostaziat: „Și căi de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe") tînjește la sclavia timpului erotic („O oră de iubire"). Este extraordinara scenă a zborului, încheiat cu replica perfect simetrică la momentul genezei din *Scrisoarea I* : „Căci unde-ajunge nu-i hotar. / Nici ochi spre a cunoaște, / Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște. // Nu e nimic și totuși e / O sete care-l soarbe, / E un adînc asemenea / Uitării celei oarbe". Dar cine este cel aflat acum la rădăcinile virtualității categoriale, cerînd, prin opțiunea sa, legitimarea lumii ? În afara întrupărilor sale (cît de „reale", căci Cătălina îl cheamă și-l vede *în somn?*) ce date „concrete" ni se oferă despre acest Romeo metafizic ? Singurele atribute de acest gen le aflăm în aceeași magnifică scenă a zborului : „Porni luceafărul. Creșteau / În cer *a lui aripe*. Și căi de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe" (subl. noastră). Hyperion are aripi, e așadar un înger, hrănit, probabil, cu nectar și ambrozie (vezi G Călinescu — *Curs de poezie*). Un angel radios (Caragiale fără Caragiale) tentat de căderea luciferică, dar nu din revoltă ci din iubire. În fața Demiurgului, Hyperion nu e un răzvrătit, ci doar un suplicant precioitat : „Reia-mi al nemuririi nimb / Și focul din privire. / Și pentru toate dă-mi în schimb / O oră de iubire...". O nouă *glossă*, lectia de cunoaștere a Demiurgului, va fi, în locul căderii dorite, răspunsul net. Din acest punct, eroul liric din poezia lui Eminescu reia chinul sisific, acceptat, ca *amor fati*, pe versantele timpului.

Valentin F. Mihăescu

Sculptură de Mihai Coșan

LACRIMA LUI EMINESCU

poeții de-s poeți cei mai săraci
fac foame și-nsetează
după laptele hîrtiei

laptele velin în pagini pus
și paginat pe paginile zilei
pe căile lactee ale cărții
să alăpteze toată omenirea

să ne salvăm cuvintele de sare
cît sarea nu le-a ros în întregime
cît n-a mîncat în întregime omul
în întregime zămislit din lacrimi
ca timpul lacrimi albe lacrimi negre
trei sferturi lacrimi plînse și-un sfert
neplînse lacrimi
cînd toate apele
și intra/extracelulare-s poluate

e-un du-te-vino zi și noapte
de-ncovoiate stihuri grăbit cărînd în circă
spre continente muribunde baloanele
cu oxigen

în eprubete de cristal alexandrinii
în stindardele dimineții și-n gușa rîndunelei
nopții
cu purpură sonoră hrănindu-și puii zorii
în cisternele transparente ale amurgurilor
direct în vinele luptătorilor
tăindu-și vinele

poeții curg
prin univers
șingele lui
universal

poeții noștri scriu direct
pe pletele compacte în continuă creștere
pe care i le-a înălbit de tot
tinărului eminescu
în douăzeci și patru de ore
limba română

ei scriu pe strunele lui înlirînd teii cerești
pe cită vreme la colocviile luceferilor
luceafărul nostru terestru declamă
luceafărul luceafărului din cer
iar cel din ceruri i-l recită luceafărului
pămîntean

cu cel din eminescu din slăvi cumineci marea

cu fiecare val apune
cu fiecare val răsare
pe val de val
pe mări de mări
pe cer de cer
oceane de luceferi

din sine sieși marea luceafăru-și scandează

poeții scriu pe sunetele lui
eu scriu pe umbra sunetului unic

nu se știe cu certitudine
dacă mihail eminescu a născut limba română
sau dacă limba română l-a născut pe mihail
eminescu

limba română pururi gravidă de poeți
cum pururea pămîntul e gravid
de frumusețe într-a noua lună
cum luna e gravidă de simfonia-a noua
cum roua e gravidă de-alt pămînt
deși în zori născindu-l va trebui să moară
cum logosul e lăcrimarea
și ruptă apa zilnicelor faceri

alt eminescu însă nicicînd nu se va naște

mihail eminescu este lacrima divizibilă
a românieî
română este lacrima unică și indivizibilă a
lui mihail eminescu

Ion Serebreanu

Ecouri ovidiene în «Luceafărul»

Cercetarea comparatistă a stratificărilor și izvoarelor „Luceafărului" este chemată să ne revele și unele momente ovidiene notabile din substanța primară a grandiosului poem eminescian.

Se știe că în procesul îndelung al elaborării acestuia „legenda luceafărului", în formă versificată, constituie tranziția spre tiparul ultim, așa cum s-a fixat capodopera în conștiința posterității.

Ovidiu este prezent în basmul turnat în stihuri de Eminescu printr-un ecou semnificativ din **Metamorfoze**. Este vorba despre mitul lui **Filemon și Baucis** din cartea VIII-a, a schimbatelor echipuri în care venerabila pereche nu-și dorește altceva decît de a-și sfîrși „deodată" **(hora eadem, simul,** la poetul latin) peregrinarea lor pămînteasă, mit tratat ca atare și în capodopera lui Goethe, în **Faust**, partea II-a. În același spirit, Zmeul, respectiv Hyperion le adresează urarea din urmă cuplului de înamorați la Eminescu, rostind, printr-o inversiune palinodică, cuvintele ce-i chezășuiesc nobletea, duiosia și distanțarea de vălmășagul patimilor omenești : „Fiți fericiți... / Un chin s-aveți de-a nu muri deodată".

Dar „basmele păgine", poetizate de Ovidiu cu **deosebire în Metamorfoze,** cunosc o deschidere mai largă, nebănuită la prima vedere, răsfrîntă în cadențele eminesciene. **Demiurgul** este același **pater deorum haminumque** („părintele lumii") la ambii poeți. Elementul plutonic, atașat orfismului, dar mai presus de toate „demonia" iubirii, **Erosul** ovidian atoateînvăluitor atestă modalități comune de reprezentare a „teatrului lumii", regizat de **Cupidon,** la scară cosmică și microcosmică.

Ne reținu nu mai puțin atenția momentele metamorfice — cheie din basmul popular culese de R. Kunisch, persistente și în „Luceafărul". **Hyperion** se naște, într-o ipostază semnificativă a metamorfozării sale, și din **mare,** domeniu neptunic, dar și proteic, variabil prin excelență ; în **basm**, Zmeul „se prefăcu într-o ploaie și căzu în odaia fetei" — întocmai ca Jupiter din escapadele sale amoroase, descrise în „Metamorfoze".

Dar, principiul metamorfic ovidian, la care aderă Eminescu în comuniune cu viziunea populară asupra spectacolului lumii, implică în substanța lui, pe lîngă accentele proteice, și inclinația palinodică, specifică poetului latin, marcată și la poetul nostru în multiplele pendulări și traiectorii ale „Luceafărului". **Hyperion"** se vrea cînd muritor, cînd „nemuritor și rece". Stăpînit de demonul iubirii, se comportă, am spune satanic, din speța unui revoltat, față de „părintele lumii", ca, în final, să dea, totuși, ascultare „avertismentelor" acestuia de a nesocoti ademenirile de sirenă ale lumii telurice. Mai mult, eroul eminescian oscilează întruna pînă în punctul final, catartic și izbăvitor al poemului între **Afrodita uranică**, celestă, în sens platonician, și cea **pandemică**, vulgară, terestră, blamată, nu o dată, de Platon în „dialogurile" sale.

Un dat primordial al orfismului, nu fără o relevantă pecete ovidiană," este sesizabil în „glasul mîndru de eternă gură" ce i se atribuie luceafărului, unde nu este greu de depistat, în ciuda accentelor moderne, romantice, fundalul clasicului **perpetuum carmen**, fixat în literatura lumii de poetul latin, chiar în proemiul **Metamorfozelor.**

În ordine erotică, afrodisiacă, de data aceasta pregnant teluric, demitizat și cu atît mai mult de rezonanță ovidiană, ni se impun strofele din „Luceafărul" — nu mai puțin de 14 — în care ni se desfășoară întreaga panoplie a „Artei iubirii" — **Ars amandi** — pandemice, neidealizate, legiferate de incomparabilul poet al amorului, al zeilor și al... exilului, cauzat de **Amor. Cătălin** este „viclean", școlit, ar spune Ovidiu, la învățăturile meștegite ale șăgalnicului **Cupidon** ; amorezul ne apare ca **Eros,** travestit în „paj", întinzîndu-și mrejele sale bine țintite și irezistibile. În catrena la care ar fi subscris aidoma și poetul latin, Eminescu, prin vocea lui **Cătălin,** ne servește o lecție, parcă din **Ars amandi :** „Cum vînătoru-ntinde-n cring / La păsărele lațul, / Cînd ți-oi întinde brațul sting / Să mă cuprinzi cu brațul..." — completată cu distihul, și el prin excelență ovidian : „Dacă nu știi ți-aș arăta / Din bob în bob amorul...".

Cum vedem, amorul rețiar (latinește **rete, -is,** plasă, laț), ce-și întinde tentaculele peste tot ce palpită în univers, favorizat de **ochi,** semnul dintîi al apetitului, este simbolizat la Eminescu, întocmai ca la Ovidiu, de fapta vînătorului, **ars amandi,** convertindu-se într-o autentică **ars venandi ;** victimele sînt aceleași, „păsărelele", **(passeres),** prinse în laț, expresia progresiunii victorioase fiind cuprinderea în „brațe" **(brachia),** semn distinctiv și palpabil, la ambii poeți, al încleștării amoroase.

Mai mult, la Eminescu ca și la Ovidiu, subiect și obiect, totodată, al artei iubirii este numita „copilă" (puella) care, asaltată de paj, ipostaziere umană a lui Cupidon, devine **docta puella,** inițiată în arcanele lui Eros, așa cum și-au dorit-o elegiacii Romei, magiștrii congenialului Eminescu.

Grigore Tănăsescu

Paradoxele operei, paradoxele exegezei

„Orice cercetător al lui Eminescu simte o datorie de onoare să dea o interpretare a poemului, firește, mereu alta și așa se întîmplă că în jurul acestei presupuse fîntîni de înțelepciune s-au ridicat schelele înalte ale unei exegeze talmudice". Aceste cuvinte malițioase ale lui G. Călinescu exprimă o realitate, încă mai luxuriantă și mai... talmudică astăzi, la aproape o jumătate de secol de la rostirea lor. E în joc, firește, orgoliul analistului, dar nu e întîmplător că el se rezolvă în investigarea **Luceafărului.** Poate că nici o altă operă a literaturii române nu e, ca aceasta, susceptibilă de a permite o tălmăcire nouă după ce a mai înlesnit citeva duzini, mai toate stînd în picioare. Lucrul e cu atît mai straniu cu cît avindu-și fiecare justificarea, puse cap la cap, într-o antologie, interpretările care i s-au dat **Luceafărului** în aproape un veac relevă citeva paradoxuri care, dacă pot fi ale operei, în mod sigur sînt ale exegezei sale.

PRIMUL PARADOX : Luceafărul este și nu este marele poem al literaturii române. Atît enunțul afirmativ cît și contradictoriul său sînt la fel de adevărate. T. Maiorescu e cel dintîi care se entuziasmează de poem ca în fața unei capodopere (așa cum rezultă din jurnalul său), dar și cel dintîi care se îndoiește de perfecțiunea lui : el, și nimeni altul, elimină din text, ca distonante, citeva strofe. Nu mult mai tîrziu, C.D. Gherea pune pe aceeași treaptă **Călin** și **Luceafărul** (amindouă, „cu umorul, cu plasticitatea, cu naturalismul lor, ar fi putut să fie scrise de un poet al Greciei antice"), dar îi reproșează poetului că vede „unilateral", în cazul lui Cătălin, „sentimentul omenesc". G. Ibrăileanu constată, de la **Venere și Madonă** pînă la **Luceafărul,** „progresul necontenit în adîncirea vieții și în frumusețea formei", dar i se pare că, în **Pe lîngă plopii fără soț,** Hyperion apare „încă și mai mîndru decît în **„Luceafărul".** M. Dragomirescu e decis : **„Luceafărul** este una din cele mai strălucite poeme ale literaturii universale", cu o „amplitudine superioară" poemei **Moise** de Alfred de Vigny. Pe raftul cel mai de sus așează **Luceafărul** și T. Vianu, dar **exclusiv în cadrul** poeziei eminesciene : poemul este „expresia cea mai desăvîrșită a lirismului erotic și filozofic al Eminescu." În schimb, G. Călinescu, care-i consacră cea mai strălucită analiză, e reticent față de suveranitatea **Luceafărului :** „Dacă am presupune că singura operă rămasă de la poet ar fi aceasta, ne-ar fi ipotetic ușor de închipuit că **Luceafărul** n-ar mai fi luat în sensibilitatea noastră locul pe care îl ocupă acum. Principial dar, **Luceafărul** e un poem inegal, cu strofe pline și strofe seci, unele tăcînd, altele cîntînd, în acord, ca flautele unei orgi." D. Caracostea subscrie la „acordul aproape unanim între critică și publicul cititor", anume că **Luceafărul** „este considerat ca cea mai aleasă plăsmuire, nu numai a poetului, dar a întregii noastre poezii", dar, în alt context, consideră că **Miorița** îi este superioară. Dușul scoțian continuă. Foarte mult prețuiește poemul eminescian D. Popovici care consideră „pasajul în care Hyperion este înfățișat în călătoria sa către Dumnezeu", sub raportul exprimării „sentimentului spațiilor infinite", o culme, „unul dintre cele mai caracteristice din întreaga literatură a lumii". În paralel, reticenței călinesciene i se asociază Liviu Russu care mai adaugă, intrigat că poetul „își deszice propria sa concepție despre armonia simpatetică a lumii" : **„Luceafărul** este inegal și în privința concepției fundamentale", deși, „în partea întîi a poemului, ne găsim în domeniul unei arte mari, animată de una dintre cele mai profunde idei care s-a exprimat vreodată în poezie". Dar dacă Liviu Russu i se alătură lui G. Călinescu în obiecții, Ș. Cioculescu i se împotrivește : **„Luceafărul** e un neîntrecut poem simfonic". Prietenul său, poetul Ion Barbu, își amintește Nichita Stănescu, compara poemul cu „o pînză de Prusia în care cerul pictat cu Albastru de Prusia se înnegrește și timpul fisurează grațios coaja sensibilă a lucrării", îndemnîndu-i pe învățăcei să prefere **Oda în metru antic.** Cea mai severă judecată de valoare a **Luceafărului** poartă semnătura lui I. Negoițescu, potrivit căruia „lectura integrală" a poemului „decepționează prin precaritatea anecdotei și morala ponciă a geniului", numai în „unele versuri" persistînd un „farmec". În fine, de un entuziasm lucid e diagnosticul lui Edgar Papu : **„Luceafărul** rămîne — în mod uimitor de unitar — o excepție pe toate planurile de creație ale marelui nostru poet". Care din toate aceste judecăți de valoare (sau care din cele două tipuri în care pot fi clasificate) e adevărată ? Toate ! Amîndouă !

AL DOILEA PARADOX : Luceafărul este și totuși nu este o operă deschisă. Refuzînd orice identitate biografică, pe baza comunicărilor lui I. Al. Brătescu-Voinești și Al. Vlahuță, exegeții acordă un credit total explicației pe care Eminescu a dat-o propriului poem. De obicei, criticii se îndoiesc de tălmăcirea autorului și o ignoră. De această dată, n-o fac. Unii nu ies cu nici o iotă din explicația eminesciană. Toată exegeza lovinesciană pe marginea **Luceafărului** se reduce la aserțiunea că „înțelesul alegoriei poemului l-a dat însuși Eminescu". Chiar G. Călinescu își susține nuanțata sa interpretare cu același argument (insolit) al autorității : „Eminescu a avut grijă să însemne singur pe hîrtie simbolul pe care dorea să-l dea „Luceafărului". T. Vianu își începe analiza poemului cu precizarea că „Eminescu ne-a tălmăcit el însuși înțelesul", pentru ca după citat să revină : „Această limpede însemnare ne ferește de greșeala de a atribui poetului **Luceafărului** cine știe ce intenții tainice și neguroase cînd poetul însuși s-a declarat atît de răspicat". Criticul simte că situația e specială și, de aceea, stăruie, vorbind de două tipuri de creatori : unii, „care au dat atîtea dovezi despre puterea, adîncimea și conduita stăpînită a minții lor", ca Eminescu sînt capabili de a-și explica opera, alții, autori de „creații naive sau cataleptice" în care „presentimentul" surclasează „rațiunea", sînt incapabili de aceasta. D. Caracostea nu iese nici el din orizontul aceleiași „însemnări prețioase". Liviu Russu o ia „ca bază de discuție", iar Ș. Cioculescu consideră că „tilcul poemei a fost explicat de însuși Eminescu", și încă fără nici un „timbru subiectiv".

În lapidaritatea ei, însemnarea eminesciană a lăsat, ca și poemul, un cîmp infinit de ipoteze. De aici, **AL TREILEA PARADOX.** Ce simbolizează **Luceafărul,** iată o chestiune pe care au soluționat-o toți pornind de la explicația poetului, dar... fiecare în alt chip. T. Maiorescu o lămurește fără să și-o pună. Vorbind despre „melancolia impersonală" a poetului care „își caută refugiul într-o lume mai potrivită cu el, în lumea cugetării și a poeziei", el citează „versurile de la sfîrșit". Luceafărul e, se înțelege, poetul însuși, „geniu cuprins de lumea ideală, pentru care orce coborîre în lumea convențională era o supărare și o nepotrivire firească". S-ar mai putea deduce, din același text, că Maiorescu gîndea că în finalul poemului „avem a face cu un simțimînt estetic, iar nu cu o amărăciune personală", nota melancoliei poetului care se ipostaziază în Hyperion fiind „seninătatea abstractă". Apreciind că, „în Luceafăr, poetul a vrut să simbolizeze iubirea platonică", Gherea dă seninătății abstracte a personajului o interpretare de un ridicol enorm. Din această cugetare, epoca dogmatică își va scoate variantele sale, care de care mai caricaturală. Fără a dezvolta, G. Ibrăileanu găsește în Luceafăr un simbol al superiorității, dar, mai aproape de Gherea decît de Maiorescu, „la sfîrșitul poemului" simte „ceva amar, un fel de obidă". Cel dintîi care formulează la modul explicit (Maiorescu o făcuse indirect) condiția solitară a protagonistului din **Luceafărul** e M. Dragomirescu. El descoperă în poem „o temă universală : singurătatea geniului în mijlocul obișnuit al omenirii". Spre deosebire de Gherea și Ibrăileanu, T. Vianu află la sfîrșitul poemului „seninătatea" de care vorbea și Maiorescu, ca „accent desprins din ascensiunea meditativă peste frămîntările realului". Admițînd că Luceafărul ipostaziază geniul, G. Călinescu nuanțează, adăugînd că el „e mintea contemplativă, apollinică, cu o scurtă criză dionisiacă, aspirînd la fericirea edenică a topirii în natură, care îi este refuzată prin faptul dilatării acelui epifenomen ce dă cunoașterea mecanicii lumii, și anume conștiința". În analiză, geniul nu rămîne la G. Călinescu un termen banal, cum se întîmplă la alți analiști, ci, după Schopenhauer, e „subiectul cunoscător", căci e „obiectiv" și posedă o inteligență „transcendentă". Cu alte cuvinte, solitudinea hyperionică are caracter ontologic, deși Luceafărul „nu e absolut, ci numai o ființă creată", dar „de durată infinită", deși „nu e Logosul, fiindcă Verbul nu e creat și moartea sa ar atrage după sine sfărîmarea totului, nu e chaosul, pentru că a ieșit din chaos, nu e Satan, fiindcă nu e un răzvrătit, putind fi un Daimin, în înțelesul păgîn al cuvîntului". Splendidă întrepretare ! Dar ea nu le anulează pe celelalte. Cu interpretarea călinesciană polemizează, bunăoară, D. Caracostea care vorbește de „mîhnirea creatoare" a Luceafărului, schimbînd deci un accent important, dar, ca și cel combătut, și de izbăvirea lui „de vechile frămîntări, prin înțelegere". Esența poemului constă, după Caracostea, în „conflictul dintre creativitatea înaltă și iubire", conflict interior protagonistului cită vreme el întrunește „absolutul patimii și absolutul idealizării". Să recunoaștem, Caracostea, care face etimologia numelui Hyperion („înseamnă **Superior,** cel care plutește la înălțimi astrale deasupra noastră") nu doar îl corectează pe Călinescu : ci propune o viziune substanțial divergentă. Lucruri noi vor fi aduse și în continuare. D. Popovici demonstrează, cu un bogat aparat istoriografic, că în Hyperion „fuzionează trăsături proprii titanului și geniului", iar Liviu Russu citește în dorința Luceafărului de a-și părăsi condiția „una din cele mai sublime preamăriri a condiției pămînteșli, care s-a scris vreodată", idee demnă de tot interesul. Polemizînd implicit cu ideea seninătății abstracte, Ș. Cioculescu identifică în Hyperion „simbolul singurătății și al nefericirii, legate de natura geniului". D. Murărașu socotește, oarecum în solidaritate cu D. Caracostea, că Luceafărul este „geniul liber creator de sine" și, mai aproape de Maiorescu și Călinescu, că e „mai presus de rău și bine". În fine, Edgar Papu aduce o precizare fundamentală în determinarea „tipului geniului, al omului superior, apăsat de povara singurătății sale" : Luceafărul „nu apare înfățișat ca om, ci ca natură — ca o componentă a naturii —, care și ea, la rîndul ei, nu se mai află pe pămînt, ci plutește pe firmament". Parcă în polemică cu Liviu Russu, Edgar Papu arată că, în poem, „îndrăgostirea devine un fapt secund și deviat", adevărul fiind că „ipostaza primordială în care apare aci Eminescu este aceea de geniu, cu alte cuvinte, de ființă supusă prin destin singurătății și, ca atare, incompatibilă cu acțiunea consolatoare a iubirii". Spunînd că „prin coeficientul său de genialitate, Eminescu este naturâ", E. Papu închide un arc în tălmăcirea neîntreruptă a **Luceafărului,** deschis de Maiorescu și boltit de G. Călinescu. Din nou, aceeași întrebare : de partea cui e adevărul ? După unii, condiția solitară a Luceafărului e un dat, după alții, rezultatul unei experiențe triste. După unii, finalul poemului dezvăluie în protagonist o natură senină (chiar „abstractă"), după alții, una umorală, înecată în amar, tristețe și dezamăgire. După unii, evenimentul erotic e cheia operei, după alții, nu e decît un fapt oarecare, marginal și ilustrativ, o „criză" trecătoare. Și așa mai departe. **A** și **non-A** sînt adevărate în același timp, nu numai în valorizarea poemului, în decretarea lui ca operă deopotrivă închisă și deschisă, ci și în descifrarea simbolului fundamental. Joacă aici un rol insemnat nu numai ingeniozitatea criticului, ci și propria sa viziune, să-i spunem, filosofică. Ideologia de la care se revendică (sau care îl revendică) un comentator sau altul preformează traducerea simbolului. Dar cauza tuturor acestor paradoxe (care pot fi lesne înmulțite) se află în natura operei inseși (o operă aparent limpede, dar în realitate hermetică) și în valoarea ei ieșită din comun. Un adevăr pe care nu știi cum să-l spui pentru a evita vorbele mari. Poate ar trebui spus că Albastrul din pînzele sale nu e de Prusia, ci de Voronet.

Constantin Sorescu

Creație și atitudine

Urmare din pag. 1

Același țel al deschiderii de noi orizonturi și a eliberării omului de servituți și vicisitudini, al perfecționării organismului social și al realizării unei plenitudini morale. Concepția materialismului dialectic și istoric a conferit artei și creației nu numai un rol însemnat în viața socială, ci în primul rînd o funcție, pentru întîia oară pusă în valoare la întreaga ei dimensiune prin înțelegerea exactă, științifică a unui fenomen definitoriu pentru natura umană. „Literatura, teatrul, cinematografia, celelalte arte care se adresează maselor de milioane de oameni — se arăta în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostită la Conferința Națională a Partidului — trebuie să abordeze în spiritul ideologiei partidului problemele existente în societatea noastră, să ia poziție fermă față de diferitele aspecte negative, să pună pe primul plan propagarea principiilor și concepțiilor revoluționare ale partidului nostru despre lume și viață. Ele trebuie să înarmeze tineretul patriei, întregul popor cu teoria luptei revoluționare, dezvoltîndu-le hotărirea fermă de a învinge orice greutăți, de a asigura mersul înainte al patriei noastre pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație."

Îndemn generos, generator de opere literare pe măsura timpului în care trăim : o literatură profund angajată față de epocă și față de viața poporului, o literatură a responsabilității patriotice, atașată fundamental comunității naționale. Ziua de mîine a României va fi mai frumoasă, literatura ei mai bogată și mai durabilă. Nu există datorie mai nobilă pentru scriitor decît aceea de a-și asuma cu deplină răspundere și totală participare, destinul patriei în care s-a născut.

elisabeta costin

Nervi

Aștepți ceva și nu aștepți nimic
Ți-e inima subțire ca un plic

Fără scrisoare – un diapazon
Vibrînd însingurat și monoton.

Și ninge. Cad eșarfe de voal
Orașu-i alb ca patul de spital.

Ai vrea să țipi, să rupi, să spargi – să geamă
Făpturile din rafturi. Și ți-e teamă

Să frîngi cristalul – nu cumva să-l doară,
cum îl dezmierzi, cu palma ta ușoară.

Un fel de dor

Venea o noapte ca un sînge negru
Peste păduri și mlaștini. Un ulcior
Am strîns din el... Și-n gheare mă cuprinse
Un dor ciudat, un fel ciudat de dor.

Păduri și mlaștini prinseră să geamă
Și eu urlam cu ele – geamăt mut.
Și se rostogolea peste poiene
Un cer bolnav de-un rău necunoscut.

al. dumitrache

Caligrafie de iarnă

Ninge la Dealu. În marmura iernii,
Tîrgoviștea-și numără statuile, secolii.
Mă pierd prin cetatea ce ni-i
Sanctuarul cu idolii
Martirizați în domnii.

Buciumul sună cu jalea ruinelor
În această țară a imnelor.
Vlad Țepeș, el însuși o țeapă
În coasta de apă
A timpului gîlgîitor,
Trece hohotind trecător.
Petru Cercel, domnul cu sceptrul-liră,
Mult se teme și mult se miră,
Cumpănă între stih și stihii.

...Doamne, cîți domni domniră în domul
Ruinelor de peste veac,
Peste care marmura iernilor
Și-a așternut statuile, secolii !

Cronică tîrzie

...sau cine s-a mai întors
din războiul de treizeci de ani ?
Doar fericitele și încărunțitele sale excepții :
cîțiva generali, plecați pe front ca sergenți,
șeful popotei regimentului spate,
niște infirmiere cu zîmbetul alb
– Penelope de război și pace –
apoi cronicarul,
ultimul dintre cei întorși să învețe
prețul și disprețul vieții de-apoi.

Incertitudine

...acolo unde sărbătoarea alunecă din calendare
în plină stradă, unde lămîii înfloresc
sub zăpadă, unde ziua și noaptea abia
dacă se mai confundă cu ziua și noaptea,
unde eu nici nu mă mai întreb
decît dacă-mi pui întrebările
pe noptieră, sub un clopoțel de argint sau
sub presiunea amintirilor abia încropite,
acolo unde este nu este de-ar fi...

Pas de deux

Eu știu c-ai să m-aștepți departe
Poate la marginea lumii
Acolo unde rege-i anotimpul
Miracolelor.

Acolo unde spada orizontului
Se mistuie-n sărutul nupțial
Al cerului cu marea.

Cînd voi veni, ascunsă
În conul albăstrui de penumbră
Am să te mint, din nou
Că nu te-am iubit niciodată.

Romanță

I-atîta tristețe pe lume
Că fiece clipă-i un cring
De păsări orbite anume
Mai suav să cînte, cînd plîng

Sub cetină pietrele albe
La sculptorul mării visînd...
I-atîta tristețe pe lume
Că fiece clipă-i un cring...

Suplicii

M-ai ferecat în sipetul de gheață
Frumoasă să rămîn doar pentru tine.

Și-n violente nopți de insomnie
Cînd viscolind, tăcerile te-nhață,
Ridici încet capacul de sidef
Cu reci priviri, să mă păstrezi mai bine.

Arată-te

Secretul mării – lipsa răbojului de vîrstă –
Tăcerea pietrei – geamăt închis în cuibul rece

Și tu, lumină lină, cum rizi ascunsă-n crustă
Strivind, tu, cea strivită – strigoaica ce-ți petrece

Norocul dus... Și marea te soarbe în genune
Și în urechi ghiocul de piatră îți descîntă.

Arată-te ! – în valul de purpură – Minune
Tu pururi neînfrîntă, tu pururi neînfrîntă.

Retorica

Atîtea viscole
Și nici o moară de vînt !

Morarule alb ca decembrie,
De ce se trezesc semințele
Numai sub brazdă ?

Vis de Curtea Veche

Mi s-au întors zăpezile acasă
Și freamătă în cîmp bătrînul ulm.
Ard luminări în cer și pe pămînt
Și stinge noaptea o poveste albă.

Craii de Curtea Veche nu mă văd
Cum lîngă masa lor aștept de-un secol.
O umbră-n plus, într-un castel pustiu,
Nu schimbă cu nimic eternitatea.

Glasul arborelui

Am citit undeva
(Cred că într-un arbore decapitat)
Următoarele :
„Eu, numitul Arbore,
Îmi voi pune capul
La îndemîna călăului,
De voi greși
Față de rădăcinile
Sau mugurii mei".
Eu ce să mai spun ?
Am citat din memorie :
Nu știu cît e adevăr
Și cît istorie...

Vis de Voroneț

O noapte-ncorsetată în polei
Alunecă prin zodie rebelă.
Parcă de sus mă troienesc scintei,
Și nu zăpada crudă, efemeră.

Ninge-n Carpați omăt de munte sfînt –
Oglindă verticală a cîmpiei.
Cînd Voroneț voi fi, și nu pămînt,
Voi rezista albastru veșniciei.

IOSIF ȘI SCRISUL

DACĂ POȚI SĂ NU SCRII, NU SCRIE !
Hemingway

pan izverna

Iucrul cel mai amar și mai descurajator era pentru Iosif neștiința că ar avea și îndoiala că n-ar avea harul unui artist. Ghimpele acesta îi străpunsese carnea : îi intrase în sînge, în creier, în spirit. Umbla prin el. Dar o credință, ce nu știa de unde o are îl tulbura, îi provoca mirsave insomnii și-l îndemna că caute spre rădăcina lucrurilor — credea el că așa e bine, adică spera să fie — fără să aibă o însușire specială și unelte anume pentru investigația de sine. Întrebări-enigme, rătăciri dialectice, revelații tulburi pe care nu le putea învinge. Și tocmai asta îi sporea neîncrederea, era deodată un om însingurat și pierdut în lume încît, nu rareori observînd vigoarea calmă a unora și forța de uzină duduitoare a altora, se întreba cine este el la urma urmelor ? Dacă avea sens această macerare nu se mai întreba.

Pe vreo experiență-școală a lumii nu se putea bizui pentru că tînărul nu o avea și socotea a fi cu totul hazardat să împrumute o filozofie a desperării, cu atît mai mult cu cît știa că epoca aceasteia, împreună cu toate fructele ei, se pulverizase precum semințele pădădiei într-un timp căzut în groapa istoriei lăsînd în urmă doar sentimentul unor amare neîmpliniri și mari derute. Dar ce titani ai scrisului ! Oho !

A face altceva, cu totul nou, nemaiauzit de original, pe cît de atrăgător părea, îl aducea repede în punctul zero, fiindcă se lovea, înainte de orice, se lovea de cuvinte. Cuvintele, da, se uzaseră, se tociseră într-atîta, fuseseră organizate într-un număr nesfîrșit de sintagme expresii memorabile, vorbe de duh, aforisme sublime, perioade speculative și acolade epice care, la rîndul lor nemărginit de mult, ajunseseră să fie comentate, ilustrate, controversate sau sfîrtecate de o sumedenie de paladini furibunzi ai scrisului. Pentru că trebuie să spunem de pe acum, acest tînăr fără haz, Iosif, se ocupa cu scrisul. Merită să fie privit cu îngăduință ?

Și tocmai această credință nu vroia să și-o piardă și o înălța mereu pentru sine, blazonul cu armele unui secret orgoliu, sau o ascundea cum putea, ca pe o foarte prețioasă taină. Înnăscută îi era sinceritatea, dar devenea mut cînd era vorba să destăinuie vreunui prieten chiar, convingerea sa că el ar fi un om predestinat. O păstra așadar în cutele sufletului, nu pentru că n-ar fi tinut la opinia altora ci fiindcă trebuia să evite chiar și gîndul unui subtil, dar rău ascuns, zîmbet ironic apărut fugar pe vreun chip, gînd care i-ar fi clătinat orice încredințare despre sine și l-ar fi aruncat în ghearele aceleiași sfîșieri melancolice, într-un hazard de tristețe ce îl însoțise încă din adolescență, vai, încă de cînd își aducea aminte de sine.

De aceea, pornind să facă cercetări își întrebă pe dată o mătușă, — singurul martor ce asistase la nașterea sa — dacă în acea noapte, sau în ziua de grație nu apăruseră cumva misterioase semne pe cer, stele cu coadă, dacă nu fusese vreo eclipsă sau dacă își mai amintește cineva un cît de mic cutremur de pămînt. Mătușa, cam analfabetă, nu-și pierduse timpul cu astronomia în viața ei, dar pretindea că ține bine minte faptele și nu știa de alta, decît de o lună plină și de o scroafă care fătase în chiar dimineața zilei unsprezece purcei care trăiseră cu toții. Atît. Mărturia era demnă de luat în seamă, dar ce relație ar putea fi între acest eveniment domestic și eternitatea scrisului său ?

Ciudățenia era că tocmai scrisul îi inspira o mare neîncredere, era un act în sine lipsit de seriozitate, o artă fără garanții la urma urmelor, pusă alături cu arta proiecției unui pod, a unei hale industriale, sau cu construcția unui vas de mare tonaj. Nu se gîndea atîta la cei ce strîmbau din nas cînd era vorba de scris — cărțile depășiseră cu mult numărul tuturor ciupercilor din lume — dar se ciocnea mereu de un fel de argument', și anume că o carte, una singură n-a fost în stare să orienteze pînă la capăt viața unui om, nicidecum să-i vindece rănile.

Și totuși au fost cărți care au luminat și au dat forță morală unor triburi, unor popoare. Tresări la gîndul acesta și un fior ca un stilet subțire îl simți în viscere. Fiorul îi străbătu apoi toate mădularele, simțea că se aprinde, încît în întunericul odăii sale de lupte sacre și neștiute fruntea-i căpătă curînd culoarea fierului înroșit. Și cum gîndul i-o luase înainte cu mare sprinteneală, fața întreagă i se încinse, ochii îi scăpărară pe întuneric ca două smaragde, profilul nasului său acvilin arăta acum pe perete ca un vîrf de cange scos din spuză, iar în locul urechilor avea două petale mari, tulburător de roșii. Iosif ajunse conștient de fenomen, abia cînd în mîna sa, la locul de atingere cu creionu, apărură scîntei și scaunul începu să sfîrîie sub el. În fuga de idei ce se născeau, se ciocneau, se anulau ori ieșeau învingătoare, omul de fosfor ce devenise, din teama de a nu da foc casei, ieși în curte, acolo aruncă totul de pe sine, întră într-o putină cu apă rece, își comută întreaga sa gîndire asupra unui șir de cifre statistice lung și buclat ca un harapnic. Mai avu timp să caute deasupra capului dacă îi apăruse sau nu vreun nimb, vreo aureolă. Nedescoperind nimic de felul acesta își accentuă brusc procesul de răcire. Noaptea aceea o ținu minte mult și o bucată de vreme refuză să mai pună mîna pe vreun plaivaz, reprimîndu-și chiar dorința de a mai privi de aproape o filă de hîrtie albă.

Așa începu a se îndrepta Iosif tot mai mult spre alte arte. Modela acum figurine de argilă, cioplea marmura sau încerca să imite muzica sferelor. Era felul său de a se odihni muncind și, aventurîndu-se astfel, dădu la iveală niște monștri în posturi ciudate de care el se sperie întîiul, iar dintr-o teamă absurdă că ar putea cumva să miște, îi turti într-o zi cu cîteva lovituri zdravene de ciocan. De valoarea muzicii sale deveni conștient cînd observă apariția unei surzenii treptate dar certe în sînul populației din împrejurimi, pe o rază de doi-trei kilometri.

Atunci reveni asupra foii de hîrtie rămasă un timp în paragină, și negăsind altceva de scris mai important, umplu întreaga pagină de caiet cu numele său, Iosif, Iosif, Iosif, scris cu caractere de mină, apoi cu aldine, cu majuscule zvelte, apoi în alfabetul arab, apoi cu litere runice. Simțind că obosește, cînd numele de Iosif umpluse și ultimul loc pe acea filă bizară, îi fulgeră prin minte că numele său era numele unui mare profet ce datorită darurilor sale vizionare, ajunsese, din sclav cum era, al doilea om în slăvitul imperiu al anticului Egipet. Aceasta îl scoate din toropeală și se apucă să facă profeții, mai întîi pentru sine, care se adeveriră întru totul. Pentru a evita concurența și pentru a nu prevedea aceleași fapte din viitor ca și literatura de anticipație, citi toate acele cărți și, încurcat și umilit cu desăvîrșire de exactitatea datelor și de siguranța cu care erau anunțate întîmplările omului prin Cosmos de peste anul două mii, renunță imediat, lăsînd acest domeniu în seama specialiștilor. Mult timp se rușină la gîndul de a fi încercat să uzurpe cu nevolnica sa voință de reprezentare în lume, știința subtilă a unor condeieri îndelung și exact pregătiți pentru asta.

Din acel moment Iosif lăsă totul și se orientă înspre zonele limpezi ale absurdului, încotro i se păreau că merg înclinațiile sale firești, luîndu-și pentru aceasta măsuri deosebite. Anulă sensul curent al cuvintelor înlocuindu-l cu nemaiauzite polisemii și moduri, își orînduiri propria existență după criterii nepămîntene, contestă proprietățile fizice ale lucrurilor, desființă legea gravitațiunii universale, comprimă ca pe o armonică distanțele mari, făcu lucrurile de o șchioapă lungi și întortocheate ca Mississippi, decretă starea de veghe și placida judecată logică inexacte și neconforme cu lumea. Cît despre timp acordă prezentului unic o extensibilitate vastă, cît eternitatea. Felicitîndu-se băgă totul într-un sac obișnuit, amestecă bine și după ce aruncă totul jos începu să culeagă în genunchi tot ce i se părea mai nobil și demn a fi transmis generațiilor viitoare. Astfel ajunsese să facă uimitoare apropieri de simboluri dar care proliferînd rapid și anarhic se văzu obligat să le aplice din ce în ce mai des pedeapsa decimării.

Posibilitățile scrisului său deveniseră uriașe, încît metamorfozarea mamutului în melc, sau a păsării paradisului într-o cioară albă erau din cele mai firești. Toate acestea îi provocară încă de la început o stare de migrenă continuuă și, cum obiectele din coliba sa, ce semăna cu a unui indian, lipsite de pondere și de legea căderii libere, pendulau în dezordine și se ciocneau provocîndu-și avarii relative, era mereu deranjat din scris cu reparațiile. Apoi trebuia să se descurce în conversația cu scaunele, cu hamacul și cu asaltul vocal al vîrstelor sale ce-l obligau să încurce viața sa întrauterină cu vîrsta unui venerabil Mathusalem care umplea toată casa crezîndu-se copil, hîrjonindu-se întruna cu doi nepoței cu bărbi patriarhale.

Tot în această perioadă o junglă năvălitoare îl prinsese în mijlocul ei făcîndu-l să se expună destul de ușor pericolului de a fi sfîșiat în glumă de un jaguar sau luat în trompă de un elefant. Plictisit peste măsură, socoti că paharul s-a umplut, se grăbi să refacă totul după legile în care se adaptase homo primigenius în afara junglei și părăsîndu-și coliba după un timp îndelungat, ieși din pădure îndreptîndu-se spre țărm cu dorința fermă de a respira un aer marin.

Apropiindu-se tot mai mult de lume, slab, hîrsut și flămînd, cercetă tot felul de bâștinași și fu surprins peste măsură auzind că existența se desfășoară după legi obiective foarte stricte, ceea ce îl entuziasmă și avu cutezanța de a le cerceta cu lupa. Recolta se dovedi a fi un număr uriaș de fișe cu care pierdu trei ani în vederea clasării lor în ordine alfabetică și după semne particulare. Oarecum dezamăgit că, după toată strădania lui, legile îi scăpaseră printre degete, ca lăcustele, se hotărî în ciuda faptelor să devină un scriitor naturalist și obiectiv. După o gestație remarcabilă și un travaliu obișnuit duse pînă la capăt punînd punct primului său manuscris, un roman de mari proporții, își tăie ombilicul dintre el și operă și luă cu patos distanța necesară pentru o apreciere detașată și impersonală. Observînd însă pe loc că are în față o operă asfixică, nu pierdu timpul și luă imediat măsuri de reanimare.

În timp ce se străduia să-i insufle viață din însăși viața sa, un zgomot asurzitor îi lovi timpanele, pereții încăperii se prăbușiră și în camera iremediabil năruită pătrunseră titanii. Se înțelege, erau titanii semnelor scrise, giganții literelor dintotdeauna, teribilii înnegritori ai hîrtiei, geniile ale căror nume înfricoșate se temuse să le scrie altfel decît cu litera de început. Capetele lor se pierdeau probabil în stratul cel mai rarefiat al atmosferei, în etherul noosferic, iar labele lor imense se ocupau meticulos și sigur de desfacerea ultimelor resturi ale acoperișului său care îi devenise nespus de drag și pe care nu mai avea măcar timpul să-l mai plîngă și îngroape. După căldura ce o radiau gleznele lor colosale recunoscuse vag printre alții pe K., M., J. și pe B. Cu ce impietase nu știa, dar avea siguranța că îl căutau pe el și nu-i rămînea acum decît să se salveze profitînd de statura sa înfimă. Strecurîndu-se astfel printre picioarele lor cît pilonii podului Cernavodă și alergînd cît l-au ținut tălpile și cît au văzut cu ochii, lăsă totul în degringoladă și dezastru. Abia de reușise să salveze printr-o spărtură creionul și o traistă cu hîrtie velină. Cînd ajunse le orizont, propuse cu aerul că-și dă sufletul, un armistițiu. Cum titanii îl credeau îngropat sub dărîmături, cînd îl văzură cît de jerpelit și netrebnic arăta, se rușinară profund de fapta lor și curînd dispărură din raza lui vizuală. Da nu cumva, se întreabă el mai tîrziu, fusese un coșmar, nu se luptase oare cu sine, sau cu forțele naturii ? Nu se năpustise asupră-i o furtună cum nu-și mai amintește să mai fi văzut, grandioasă și pedepsitoare, în sfîrșit o furtună ca toate furtunile ? Nu se luptase cu arborii, cu nisipul, cu vîntul ?

De atunci, Iosif, mai sărac ca însuși Iov, porni prin lume mutîndu-și traista de pe un umăr pe altul. Străbătu astfel uzînd de forța mușchilor săi și de mijloacele de circulație modernă, mai multe țări și continente. Cunoscu flora turmentată a Indului și disperarea deșertului, azurul

Desene de George Buțu

CUMPĂNĂ Aşchii

I. **Primăvară : mă uit la un plop înverzit ca la Marile Texte.**
II. **Cîmpie — ce neted e acest cuvînt !**
III. **Dacă totul este memorabil nimic nu se ține minte.**
IV. **În fața morții orice poliglot vorbește în dulcea limbă maternă.**
V. **Fiecare generație cu veșnicia ei !**
VI. **Singura tehnică improprie literaturii este aceea care, perfect însușită, poate masca oricînd absența talentului.**
VII. **Cînd distanța între cele două limbaje, cel artistic și cel critic, este în continuă creștere scade și puterea de comunicare dintre ele. Pe măsură ce limbajul critic se detașează de cel artistic, ultimul are două soluții : a) indiferență față de cel critic, însoțită de ideea că forma (care i se propune) de conștiință a existenței sale îi rămîne străină ; b) apropierea de limbajul critic pentru a se putea înțelege pe sine, acțiune care duce la o criticizare evidentă a limbajului artistic și la anularea lui.**
VIII. **Cînd o metodă este aplicabilă numai anumitor texte unde își poate oglindi plenar tehnicile specifice și lupta pentru supremație, negînd implicit acele texte care o refuză, ajunge la negarea pluralismului estetic.**
IX. **Limba, această elice care bate-n cerul gurii.**
X. **Dansa prin casă cu fetița ei — / în dreptul pinteculuí rochia ei era fericită.**

George Alboiu

teatru t

Feeria ca experiment

Atmosfera naiv-mirifică, subtilitățile unui erotism eminamente pastoral, ductilitatea extremă, copilăroasă, a miraculosului în țesătura unei parabole, grația, delicatețea și umorul unei lumi de basm, candoarea ca program (gata, însă, oricînd, să adăpostească, cu generozitate și acrimonie, insinuarea politică), iată o posibilă definiție a feeriei ce se aplică fără nici un efort, piesei **Arma secretă a lui Arhimede**, de Dumitru Solomon, piesă laureată a ediției a doua a Festivalului dramaturgiei românești actuale de la Timișoara.

Dacă D. S. ne-a obișnuit cu cadrul antic — tripticul atenian **Socrate, Platon, Diogene ciinele** e bine cunoscut — în schimb, modalitatea literară e neașteptată și ne apare ca un exercițiu stilistic, ca un experiment. Dar nu unul obișnuit, ci unul de-a dreptul dificil... Pentru că, oricît ar părea de ciudat, un vodevil, o farsă, o melodramă, o feerie autentice, cu adevărat reușite, fără excese și aplicație către periferiile sordide, concupiscente ori imbecile ale speciilor, se elaborează greu și numai cu har superb ! Iar modelele celebre, capodoperele, nu lipsesc. **Visul unei nopți de vară** și **Sînziana și Pepelea** sînt doar două dintre exemple.

Așa încît salutăm scrierea acestei bune feerii cu temă de acut interes în deceniul nouă al secolului nostru, inscrisă în granițele cele mai stricte ale unei voioase, pure luminozități. Povestea mașinii de citit gîndurile, după care aleargă — prin diverși mijlocitori din marea familie a serviciilor secrete (foarte cunoscută și foarte răspîndită, definindu-se ca un fenomen de pululație) — tirani mărunți ai unei cetăți portuare ca Siracuza și autocrați ai vastului imperiu roman, este un avertisment (dar nu unul teribil, un răcnet uriaș de țimbale și timpane, ci un solfegiu ghiduș cîntat la manicord...) asupra prăpastiei lîngă care se nasc multe din marile descoperiri științifice, prăpastia transformării în armă, precum și descrierea bonomă a condiției cutremurătoare a creatorului aflat în fața unei realități arierate față de credințele și opera lui.

Intriga e veselă de tot, în ea se amestecă delatori și spioni cretini conduși de conspiratori diabolici, amoruri năstrușnice, un inventator inocent și pitoresc și mai mulți sclavi tratați patriarhal. Evadarea finală a lui Arhimede într-o altă dimensiune fizică, pentru a aștepta o lume mai bună, e și morală și încurajatoare.

Un excelent spectacol — căruia nu-i reprosăm decît un ritm prea lent — cu acest text este cel realizat la Teatrul Național din Timișoara. Regizorul Ioan Ieremia — distins la același festival — se află, credem, și el în fața unui eseu scenic. Trecutele sale mizanscene ne obișnuiseră cu un timbru grav, asceza mijloacelor artistice fiind dobîndită prin cenzura severă, a teatralității în favoarea comunicării tăioase a ideii. Rezultatul ? Un plus de forță dar un minus de expresivitate și atașament. O senzație clară de uscăciune...

Arma... e însă o demonstrație uluitoare de simț comic ; o infuzie torențială de căldură și umor i-a îmbogățit, aici, concepția spectaculară. Sincer vorbind (dacă totuși se mai îndoiește cineva !) nu ne-am fi așteptat vreodată ca I. I. să-și răsfețe spectatorii cu o astfel de fermecătoare artă a comediei, cu astfel de limpede și sensibil iureș de glume ! Folosind unelte tradiționale de stirnit hazul — arlechinade magnetizante, quiproquo-uri suculente, caricaturi acide — într-un mod deosebit de armonios și de inteligent, exploatînd dibaci întorsăturile sentimentale ori satirice ale replicii, alveolînd tablouri de atmosferă liric-crepusculară în magma fierbinte a tramei, alternînd metafore diafane ale iubirii cu pantomime explozibile ale unor feloni caraghioși reuniți în consistorii grotești, Ioan Ieremia ne-a încîntat și ne-a convins, încă o dată, că este un director de scenă și talentat și disponibil !

Radu Anton Roman

film f

Țapinarii

„Comodității barbare" — cum numea Béla Balázs una dintre ispitele întru facilitate ale cinematografului — acestui soi de aminare a luptei, îi este de preferat, cred, riscul trăirii la vedere a ieșirii din crisalidă ; cu tot ceea ce implică el, inclusiv acela de a purta, o vreme, pe aripi, urmele vechiului trai. A se citi, în cazul unui debutant : presiunea — sau doar fascinația unor modele — febrilitatea punerii la încercare a multora dintre posibilitățile filmului. Excesele unor astfel de începători care parcă vor să pipăie cinematograful și apoi să urle, arghezian, „este", sînt, orice s-ar spune, mai dătătoare de speranțe decît sfielile conformiste. Desigur, cu condiția ca, dincolo de toate slalomurile printre aspirații și tentații, să se lase ghicită licărirea vocației. Mi se pare că noul venit în lung-metrajul artistic (ce sintagmă !), **Ioan Cărmăzan**, îndreptățește și atenția de moment și încrederea de viitor. Cu trei ani în urmă am avut prilejul să citesc scenariul **Țapinarii**, scris împreună cu **Radu Aneste Petrescu**. Filmul de astăzi ne înfățișează un autor mai stăpîn pe adecvarea dintre mijloacele de expresie și alcătuirea intrinsecă a materialului literar, decît puteam bănui atunci. Mișcarea fundamentală a Țapinarilor este una de baladă. Cinematograful a rivnit, nu de puține ori, către această structură, consolidată în timp, ce ademenește dinspre hotarele altor arte, adesea izbutind doar un soi hibrid de poezie ilustrată și însoțită de muzică. În filmul de care ne ocupăm masa de imagini (la aparat — Anghel Deca), de cuvinte și de sunete în ceea ce au ele mai bun, se deplasează solidar, în albia aceluiași riu. Cîntecul ce sfîșie, de la început, liniștea ecranului, ca un țipăt de pasăre rănită, ca o încercare de smulgere dintr-o strînsoare a pămîntului (Dorin Liviu Zaharia cel din **Nunta de piatră**) nu este o imagine sonoră a unui sentiment, ci însăși prelungirea lui. Iar sentimentul ordonator este unul al așteptării („de la iarbă, de la coasă / am plecat, maică, de-acasă"). Acolo, departe de casă, sînt așteptate, cu împăcare, și moartea și scurgerea anotimpurilor, și dragostea sau întoarcerea cuiva și, mereu, către un „tot mai departe de casă", este pîndită o nouă plecare. Răstimpul, răgazul de dincolo de muncă este umplut cu povestiri, alungătoare de spaime, de singurătate. Ca spectatori, ne trezim exabrupto în miezul lor, semn că ele vin de departe, au început fără noi. Povestirile au o realitate a lor, misterioasă, își răspund una alteia, au mesageri mitologici de care nu te poți atinge fără riscul împietării. Înaintea sfîrșitului, bătrînul spune istoria celui care, „purtat de ape, a ajuns lîngă un cireș înflorit". Într-o altă zicere, a unui intrus însă, incapabil să trăiască „starea de poveste" ci doar să încropească anecdote, un cireș este tăiat. Nevinovatul profanator de mit va fi aspru admonestat. Întîmplările ce se petrec sub ochii noștri sînt povestirile de miine, hrana altor ceasuri de taină și solitudine ; deocamdată, ele se află în chinga cotidianului și, nu întîmplător, în secvența nunții, revărsarea valsului straussian pare nu numai o bucurie impură ci și o violentare a întregului spațiu. Făgăduința unui „de miine, altă pădure", deci a unei întoarceri de tip sadovenian la o stare știută, conciliază personajele într-o imagine a unui drum aflat la granița dintre vis și realitate. Cineastul însuși trece multe granițe, nu depistează, totdeauna, pericolul incongruențelor, pulverizează timpul cînd bergmanian, cînd pe urmele lui Resnais sau Rusel, încifrează lectura mitologică prin propuneri de chei din alt cod de referințe (cascada — simbol erotic freudian etc) dar dincolo de ele se simt, cred, întrebările celui pentru care cinematograful este, mai întîi o problemă de dragoste și de cultură. Sînt, toate acestea, de la Godard citire, și un privilegiu și o speranță.

Magda Mihăilescu

miraculos al Mediteranei, ceturile taigalei și orgolioșii ghețari. Intră în păduri mișunind de enigme și în inima metropolelor clocotind de instincte și de freamătul vieților ce urcă și coboară, scrută de aproape Sfinxul și fu uimit de privirea-i himerică, intră în mormintele sacre și ieși buimac la gîndul că un sarcofag uitat de gheara jefuitoare a timpului ajunsese pînă la el, bău cupa narcotică a iubirii și rămase în picioare, trăi extazul aleșilor, sfîșierea damnaților, intră în focul urii popoarelor și ridică pumnul sîngerînd pe baricadele luminii.

Piinea, sarea și apa le cîștiga prin toate acele meserii ce le-nvățase în drumul lui de pasăre călătoare, prin acele mijloace, cîte oamenii îl învățaseră să cîștige și să piardă. Filele de hîrtie din traistă trebuie să se fi udat și scorojit sub căderea atîtor ploi și grindini, să se fi coot sub raza unui soare neîndurat și spin. Nisipul trebuie să le fi ros marginile și sarea mărilor să le fi ingroșat colțurile, că din ele frenezia și amărurile, inserate din mers, abia de s-ar mai fi recunoscut.

Descoperi multe pietre și se odihni în dumbrăvi, dar nu ajunse niciodată sub adevăratele ziduri troiene sau pe iarba de catifea a Arcadiei ferice. Străbătuse ametitoare punți agreste dar nu putuse urca din cauza marilor zăpezi și avalanșe pe muntele Kilimandjaro, colindase mai multe mări și uscaturi dar nu atinsese Itaka și cu toată cerbicia lui nu reușise să străbată districtul Ioknapatawha.

Timpul trecea și viața lui Iosif ajunsese sub zenitul amiezii. Cum drumurile toate au sfîrșit și se întorc pînă acolo de unde ar părea să pornească, Iosif găsea că e cuminte să se așeze într-o grădină din țara sa și să încerce scrisul în aerul tare și pur al naturii materne, nemărturisind nimănui gîndul că o făcea, din dorința de a se hrăni cu seve mereu proaspete sau, temător de o nouă năvală a titanilor scrisului. Așadar, într-o grădină din țara sa nici romantică, nici paradisiacă petrecea zile și nopți înghebînd pe hîrtie așezări, oameni și locuri, născînd sensuri și vorbe, multe, multe vorbe. Zorii umezi îl găseau aplecat pe fila înnegrită în parte, împestrițată de semne ; luna pribeagă îl privea cu o curiozitate adîncă la început, apoi cu rece nepăsare.

Într-una din acele lungi și foarte scurte nopți se petrecu un fenomen bizar. Foaia de hîrtie, singurul lucru care păstrase totdeauna pentru el o supunere gravă și care nu se supărase niciodată pentru vreo pată de cerneală sau vreo idee strîmbă, începu a se îndoi din mijloc, a se cocîrja din margini, se involtă ca o umbrelă, apoi se micșoră tot mai mult sub ochii săi uimiți, intră în sine, îngroșîndu-se, înelîndu-se, pînă cînd se opri într-o formă statornică. Era un animal de un albastru închis cum nu mai văzuse și care îl privea cu o curiozitate liniștită și tristă. Animalul avea culoarea cernelei sale,

un cap minuscul cu două fante înguste, negruroase și adînci ca ochii unui zeu nipon și care se unea fără nici o tranziție cu un corp alcătuit din inele arcuite și plate, zgrunțuroase și lucii, limpezi ca și cristalul sau întunecate ca antracitul. Totul se termina cu o coadă de forma unei virgule, iar virgula se pierdea pe nesimțite în foaia de hîrtie albă ce-și revenise acum la starea ei de ascultare deplină.

Contrariat peste măsură se apucă să-l studieze, să-l compare, căută în cîteva albume zoologice și buimăcit de nerecunoaștere renunță aruncînd la coș acea filă nefastă. Ceea ce trebuia să se întîmple se întîmplă, odată cu următoarea imaculată filă. Animalul bizar apăru din nou și lucrul se repetă la toate încercările sale. Înțelese atunci că are de-a face cu o himeră. Așteptă de la ea un semn, o întrebare, un sfîrșit care nu veni însă niciodată. O înțepă cu peniță, o zgudui, trase de ea și atunci fila se rupse. Nimic nu părea să o tulbure, era mută și oarbă, nu vroia nimic, părea a fi fără dorințe și fără sînge.

Desperat, Iosif, se legă de o scîndură, se hotărî să se automartirizeze și să dispară, dacă ar fi fost posibil, prin inaniție. Dar impuns mereu de senzații interne, se gîndi că și-ar putea așterne pe hîrtia ingrată impulsurile dinlăuntru, cele mai ascunse și mai nebănuite. Scrise cît scrise fără să observe însă că un vas limfatic comunică cu peniță ; curînd, cînd limfa se uscase, semnele dispăruseră aidoma scrisului cu cerneală simpatică.

Cu un curaj redutabil se așeză din nou pe scaun și scrise cu himera în față, o ocolea mereu pe unde o întîlnea și aproape fără să-și dea seama o alinta din cînd în cînd. De la o vreme i se păru chiar, că cerneala se prinde și că himera bate din aripi ca o lăcustă. Putem a-i da crezare, sprijinindu-ne pe hîrtiile ce s-au aflat după stingerea lui, că se obișnuise cu ea pînă acolo încît nu mai era în stare să facă fără apariția ei măcar un punct.

Și cum a fost găsit într-o zi, îngropat între cărți și manuscrise, martorii, niște săpători, au spus că himera se făcuse una cu el însuși.

marta bărbulescu

Cotidiană

Ce minunat ne simțeam
în cîmpul de păpădii !...

Eu semănam
cu un porumbel de Picasso,
tu cu turnul din Pisa
cu fiece minut
mai înclinat...

Și asta a durat
pînă un copil a șters
totul dintr-un desen animat...

Uitarea de ființă...

M-am dăruit lumii
și lumea
mi s-a dăruit !

Ecoul ființei mele în cărți,
pedeapsa lui în lucruri
trecătoare.

Un strop de foc
prin ele licărind
nu m-ar fi căutat
de nu m-ar fi găsit —
uitare de ființă...

Continentul sentimentelor...

Adio vară
și toate celelalte !...

Un corb mă caută
pe continentul sentimentelor ;
au dispărut lăstunii,
dar nu definitiv
ca bizonii
lui Sandburg.
Și asta
îmi ține de cald
pînă la ploile verzi...

Lumea
a devenit pe neașteptate
tandră și generoasă
pe balcoanele deschise,
imaculate de viscole.

Cuibărită la picioare,
umbra se preface
că doarme și visează
nisipuri arzătoare
la Pontul Euxin...

Explozie nucleară

Mașina
printre hîrtoape,
nouri de praf
ca la o explozie nucleară...

Și, deodată,
ciinele
pe care la plecare
s-au prefăcut
că-l uită —
neobosit alergător
de cursă lungă —
trece toate obstacolele...

El aleargă
spre norul tot mai îndepărtat —
mașina cu cei trei copii —
tovarășii
de joacă...

Revelație

În vis
am făcut cunoștință
cu mine cea adevărată...

După munte
apare
soarele...

Lumina
e a mea și
a celor doi porumbei...

Printre norii de vată
avionul supersonic
își cată drum

ca un sfînt
al civilizației
d e z l ă n ț u i t ă.

În lectică de lumină,
sufletul
e un pui de cerb
peste munții din mine...

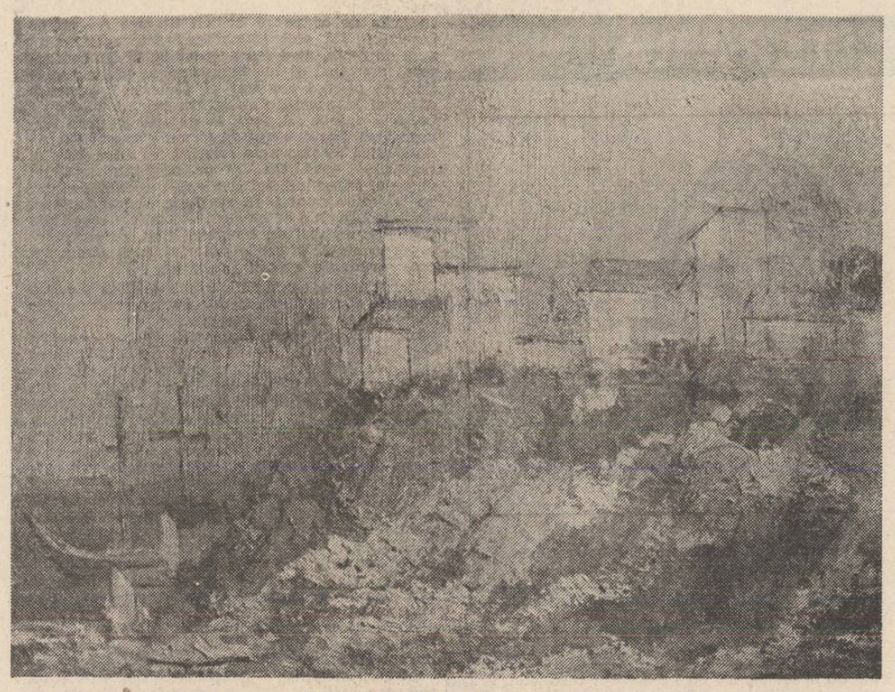

Tablouri de Bogdan Scărlătescu

ioanid romanescu

„Mississippi"

Îi spun și astăzi „Mississippi"
nu pentru că e foarte lungă —
avea dreptate americanul
că-n timp ce bărbații trăiesc numai din zdruncinături
femeile sînt asemenea fluviilor,
dar eu pentru cascada sîngelui ei
care atrage divulgă și risipește
i-am dat numele fluviului

cu inflexiuni ale vocii pînă la ipocrizie
îi spun și astăzi „Miss", „Mississippi",
sau o alint „Miss Mississippi"
și chiar „Missouri", diminuind-o
cu aroganță cînd mă enervează

de cînd privesc doar pe deasupra
capetelor tuturor, de cînd adorm îmbrăcat
pe lestul fiecărei zile,
de cînd am devenit o gară
prin care trece numai timpul,
de cînd pe oricine-l evit cu asta e, domnule :
vorbim, dar nu comunicăm !
ce altceva aveam să fac
decît să-i redau iubirii rangul ?
așadar m-am dus la „Mississippi"
într-un hal de nerecunoscut
și cînd cearcănele mele au început să-i fumege
în dreptul ochilor, am auzit-o :
aș vrea să fii din nou copil
iar eu să fiu mama ta
să am dreptul să te bat la fund !

nu e posibil, „Miss" — am răspuns —
mă las bătut însă nu cum vrei tu,
fată de tot ce iubește
sub nici o amenințare sub nici o forță
un adevărat bărbat nu-și întoarce spatele

orice s-ar întîmpla, ea îmi apare
ca-ntîia dată, cînd am acroșat-o
la cinematograf : cu o figură
de asiatică, însă un corp
de puteai s-o duci în bandulieră

ca atunci mă apropiu sfielnic
respir lîngă urechea ei de parcă
sînt gata-gata să-i spun ceva
și îmi dau seama că așteaptă
însă tac pînă cînd singură întinde brațele
pînă cînd din sufletul ei
mi se pare că aud mai mulți de da,
ca în armată cînd se întreabă cîntă plutonul ?
asta e „Mississippi", tremurînd de emoție
totdeauna mă-ntîmpină

. . . . . .

dragostea noastră a-nceput în lagună
pe cînd eram student și „Miss" elevă,
dar cineva a ciripit
o inexactitate despre mine
(cu toate că nicicînd nu am visat
să fiu printre cei care măsoară cu cotul
patrii adoptive)
și am trăit ca blestemații

îmi trimetea mereu scrisori
în stilul ei prolix și mă chema,
uneori dispăream pe motivul :
bărbații ca bărbații ne adunăm
să mai bem să mai silabisim
cîte ceva silențios
cu ani în urmă era cît pe ce

s-o aduc pe „Miss" profesoară
unde eram director de club, să asculte
seară de seară malaguena (semnalul
de începere a filmului)
și noaptea să dansăm boogie-woogie,

însă ei au spus că fata
n-o să trăiască așa plutind

ne întîlneam rar, dar bine,
strivindu-i între sîni buchetul de flori ieftine,
cu îmbrățișări pînă la tortură

oriunde aș fi — o asiguram —
oricît de mic torentul, mă va purta
numai spre tine, nu voi sfîrși
decît înecat în viltorile tale

chiar și în brațele altora aflîndu-mă,
pe ea o iubeam (căci de unde
atîția bani de tren, de avion ?
poate că nici Kipling nu ar fi avut,
cu toate că i se plătea un dolar
pentru fiecare cuvînt scris)

tînără încă, dar cu părul alb,
nerușinîndu-se de nimeni
pentru destinul provocat violent,
așa e „Mississippi" — singura ființă
care a înțeles de la-nceput
că am și eu un rost în lume
cu strigătul zgîriind zidul din față,
de fapt mărind continuu semnătura
neamului meu înrăit în orgoliu

poate că-ntr-un octombrie, cînd vîntul
duce schelălăind manifestele toamnei,
îi voi spune la ureche tandru
acel ceva pe care îl așteaptă
de-atîta timp, căci prea visez
cum umbra mea mă poartă mort pe braț
și uneori îngenunchiază în ninsoare

coman șova

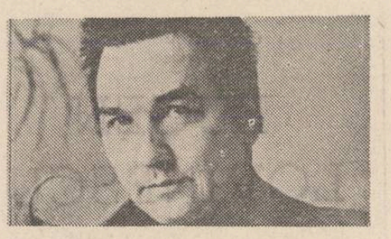

Ca un puiandru de leu

Mi-a amorțit mîna stîngă
De parcă-ar fi blestemată
De-o iubită pe care am scăpat-o din brațe
În mijlocul Pieței Romane

Dinții mă dor de niște cuvinte
Nisipoase, reci, astringente
Ce voiau să-mi conserve nedumeririle

Sîngele e lacom
Ca un puiandru de leu
Cu molarii scîlpind de calciu sandoz

O, pletele fetelor
Hăituindu-în neștire
Mirate de propria lor imagine
În geamurile magazinului Eva

Și primăvara aceasta
Care sădește puieți de lumină
În glandele endocrine
Pe șoldurile în formare
Ale cupelor de lalea
În culoarea ridichilor de lună
În surîsul florilor de mălin
Și în ochii tuturor trecătorilor...

Pași împreună

Ia-mi difuza lumină a mîinilor
Să fie a ta
Ia-mi ușoara murmurare din somn
Să fie a ta
Dacă ai observat vreun nou rid
Pe frunte
E dinto deauna al tău
Ia-mi căldura ființei care a rămas
Și adaug-o celulelor tale tinere
În formă de îngeri pictați de copii
Împrăștie-mă în trupul tău
Octombrie fără sfîrșit
Și să ne-auzim pașii
Foșnind împreună.

Și deodată

Și deodată
Nu mai vreau să aud
Nici o vorbă
Nici un puls
Dintre cele ce mă tulburau
Nu mai vreau glorie
Nici nu există
Nu mai vreau să aflu
Nu mai răspund
La nici o chemare
Nu mai vreau iubire
Iarna
A trecut de mine
Mă cheamă nopțile
De la Poliția cu crini
Mă grăbesc
Aerul
Nu mă mai vrea.

Cascadorie

Te caută pădurile și șoselele
Te caută iarba și zăpada
Înălțimile ametitoare
Întrecîndu-te
Viteza, brațele mele
Toate celulele trupului.

S-a schimbat lumina
Luna cade drept pe locurile
Cascadoriilor noastre
Noaptea e mai aproape
De ora întîlnirii
Și arborii mai primitori
Vino
Frunzele vor să acopere
Urma pașilor noștri.

Tîrziu

Tocmai cînd eram gata-gata să fiu
Mai presus de propria-mi fire
Am întîrziat

Cei cîțiva pomi plantați într-o seară
S-au uscat creangă cu creangă
Arși de nesomn în așteptarea mea

Puținele mele cărți scrise
Au fost uitate pînă și de cei singuri
Care le căutau
Ce fac cu aripile mele acum
Cînd au devenit frunze căzătoare ?

plastică

Estetica antigrațiosului

La prima vedere s-ar părea că sculpturile lui Ion Iancuț nu se subordonează unei logici a construcției imaginii. Acestea sînt cel mai adesea frînte, dezarticulate în funcție de factori ce aparent nu pot fi subordonați unei intenții expresive. O oarecare familiaritate cu lumea sculptorului înlătură însă rapid orice suspiciune. Există un program precis care îl mobilizează pe artist. El poate fi definit ca o încercare de a crea forme de expresie antigrațioase. Rupîndu-se total de tradiția construcției după reguli uzuale acceptate, Iancuț presupune că o formă întreagă poate exista prin fragmente și că alcătuirea unei imagini din acestea nu poate decît să aibă un efect mobilizator pentru o recompunere a unor forme într-un context vizual nedeterminat și ca atare capabil să înglobeze diferite ipostaze ale materiei. Modalitatea aceasta de plasticizare este tipică pentru o anume parte a sculpturii suprarealiste dintre cele două războaie dar de atunci lucrurile au evoluat și mulți artiști au încercat ca efectele derivate întîmplător dintr-o combinație de sugestii tot întîmplătoare să fie dirijate într-o anume manieră. Iancuț are o pornire naturală spre sublinierea stărilor psihologice ale ființei. Altoită pe estetica antigrațiosului și pe tentativa de comentare a sugestiilor derivate dintr-o dezagregare a principiilor logice de construcția de imagini, aceasta a imprimat un aspect cu totul original sculpturilor sale.

Transpare din ele o umanitate mutilată dar plină de forță, zdrobită de

timp, emblematică și misterioasă. Ființele participă la rituri stranii, într-un univers labirintic, unde fiecare formă reprezintă un mit ce-l poate imagina orice privitor. Pot afirma, cu toată convingerea, că actualmente, printre sculptorii tineri din România, Iancuț ocupă o poziție privilegiată datorită densității problematice a lucrărilor sale și tensiunii efective intelectuale și umane degajate de ele. Sînt în această expoziție cîteva piese antologice și m-aș opri în primul rînd la compoziția în bronz — transpusă în marmură, la o scară mult mărită la Burgas, în Bulgaria — reprezentînd un coro uman întins pe spate, cu privirea în sus, progresiv învăluit de straturile a ceva ce poate fi pe pămînt, în aer, timo, viață, materie în general. Ideea și forța de comunicare a imaginii respective sînt absolut remarcabile. M-am oprit asupra acestei sculpturi deoarece mi se pare că ea simbolizează oarecum intențiile sculptorului : el vrea să sugereze că informul este doar o etapă spre obținerea unei forme perfectabilă în timo, că germinările, creșterile, realcătuirile au sens chiar dacă inițial ele nu sînt decît procese definibile, că efectele se pot exprima și prin destrămarea acelor forme ce noi credem că le reprezintă. Există undeva un mic bronz reprezentînd o figură ghemuită, ușor geometrizată, aplecată parcă asupra unui copil. Este atîta emoție, sfîșiere și simplitate încît ea singură ar fi de ajuns pentru a putea spune, văzînd-o, că te afli în fața unui artist de excepție.

Grigore Arbore

muzică

«Orestia» I de Aurel Stroe

Între definiția autorului (realitate) și impresia de primă ascultare (aparență), **Orestia I** de Aurel Stroe stă sub semnul mai multor contradicții : formă metabolică/operă = gen de forme statice ; muzică dirijată superior, extramuzical/muzică grăitoare, directă ; raționament deductiv/raționament inductiv. Pentru cine citise jurnalul de creație al autorului, contradicțiile (ce au un fond senzorial) se transează net în favoarea primilor termeni ai opozițiilor. Este, așadar, produsul unei concepții sistemice, deductive (venind către muzică dinspre o generalitate mult mai larg cuprinzătoare), o muzică ce se reflectă pe sine, își autocomentează genul și existența lui, fără ca să fie o muzică abstractă, refuzată teatrului și refuzîndu-și-l. Dinspre structurat spre amorf, dinspre muzică spre text tratat nenotional, dinspre canon spre dezordine desăvîrșită, drumul operei este cel al sistemelor închise, supuse, mai devreme sau mai tîrziu, distribuției celei mai probabile, entropiei. Aplicabilitatea cosmică a principiului interzice explicații psihologizante sau istoriciste, care totuși nu sînt imposibil de întreprins. Spre pildă, corul cetății, purtător al tradiției și al formelor intens structurate (canonul) este înghițit de dezordine, denotație a maleabilității sale în mîinile tiranului Egist ; invazia textului distruge opera ca gen, proces simbolizînd „catastrofarea" **polis**-ului grec. Această lucrare unde nu se inscenează de fapt viața și întîmplările eroilor ci viața și întîmplările textului care consemnează viața și întîmplările eroilor (deci un text artistic de puterea a doua), cu toată complexitatea ei (sau tocmai datorită acesteia), este un produs artistic stratificat astfel încît să poată fi receptat la nivele foarte diferite — de la concretetea psihologică, la dramaturgia situațională pînă la abstracția sistemică, meta-artistică. În deplină adecvare la temă (să-i zicem tema I, de jos, a piesei) stă și teatralismul aparent dar și fatalismul meta-piesei (cel al temei II, sau tema superioară, distrucția muzicii ca sistem ordonat, antientropic).

Compozitorul reușește astfel să nu se opună textului, ba chiar să-l servească, deși îi aplică un contratext, făcînd astfel lucrarea, cum spuneam, accesibilă unui eșantion cuprinzător de ascultători. Pe Aurel Stroe l-a condus, probabil, la acest mod de concepere chiar textul eschilean, tragedie antidramaturgică, unde personajele nu-și vorbesc unul altuia niciodată (sau aproape) ci își dezvăluie poziția pe tabla de șah a destinului (tragicul — un pariu al limitei și depășirii, după Gabriel Liiceanu) prin lungi monoloage. Eroii nu vorbesc ci sînt vorbiți de **moira.**

Opera este fidelă stilului lui Aurel Stroe. Recunoaștem tendința sa de a lucra cu materiale constituite, situîndu-se în afara lor (aș numi-o poziție de sculptor), capacitatea de a suspenda timpul și a-l continua interior, stilul mai degrabă aditiv decît dezvoltativ, tipul original de declamație cîntată pe care l-a creat și pe care îl stăpînește cu o mare măiestrie. Elementele noi apar brusc, ridicînd nu prin acumulări ci prin gesturi autoritare tensiunea. Caracteristic este și impactul informațional prin dispariția unuia din două planuri care coexistă timp îndelungat, ca și, de fapt, tendința spre univocitate a discursului (cu toate că aproape mereu există un fir principal și un bruiaj, prin suprarizare rezultă o imagine monoplană).

Puțin spațiu pentru interpretare a cărui excepțională ținută a fost realizată de marele muzician și om care este dirijorul Ludovic Baci, cu concursul de o deosebită valoare al Adinei Iurașcu, Aurorei Frincu, al lui Vladimir Popescu Deveselu, George Păunescu și al corului, exemplu de profesionalitate și dăruire.

În jurnalul conceperii operei, Aurel Stroe îl citează pe Ananda Coomaraswamy, mărturisindu-și scopul în a imita natura în procedeele prin care ea creează.

Costin Cazaban

CRONICA LITERARĂ

EUGEN LOVINESCU: «Opere, I»

V

Opera unui critic literar oricît de independent în opinii este legată placentar de epoca în care a fost scrisă. Aprecierea ei în afara contextului care a produs-o este posibilă, cu condiția să-și oprească concluziile acolo unde nu încalcă drepturile adevărului istoric. Mai ales articolele de atitudine, polemicile sînt cele care cer un tratament contextual adecvat. Opera critică a lui E. Lovinescu este fundamental polemică. Traseul polemic străbate chiar volumele sale de istorie literară, adică spațiul de unde principial polemismul se cuvine exclus. Prin definiție criticul literar este un implicat : viața scrisului său este în strînsă legătură cu viața literaturii despre care scrie. Dacă nu se închide doar între pereții grădinii literare, așa cum a făcut Perpessicius, acționînd și dincolo de zidurile cetății literare el este și mai adînc implicat. E. Lovinescu a fost paradoxalul critic care a făcut teoria autonomiei literaturii, dar a ținut să fie prezent și dincolo de meterezele cetății literare. Prin „revizuirile morale", E. Lovinescu s-a voit un cenzor etic al contemporanilor săi întru ale scrisului. În opera lui aceste revizuiri și tot ceea ce ține de ele alcătuiesc un capitol aparte asupra căruia nici o judecată nu se poate extrage fără riscuri contextului istoric. Pomenitele „revizuiri morale" care au dublat „revizuirile literare" în vremea neutralității românești judecă personalitățile de care se ocupă în contextul de epocă. Volumul de **Epiloguri literare** apărut în 1919 conține doar o parte din luările de poziție ale criticului față de foștii simpatizanți ai puterilor centrale, mai mult sau mai puțin dovediți. Articolele despre D.D. Pătrășcanu, despre M. Sadoveanu, despre N. Iorga și T. Arghezi, despre „Caliban" sînt expresive pentru militantismul postbelic al criticului literar E. Lovinescu în chestiunea opțiunilor politice din timpul războiului. **Epilogurile literare**, carte mai puțin citată a criticului de la **Sburătorul**, rămîne reprezentativă pentru expedițiile lui E. Lovinescu dincolo de fruntariile cetății literare. Ediția definitivă de **Critice**, volumele V și VI, face loc mai vechilor „revizuiri morale" ai căror eroi în negativ sînt C. Stere, Gala Galaction, Ion Al. Brătescu Voinești, etc. Raza polemică a lui E. Lovinescu a fost destul de mare și este firesc ea atitudinea lui în chestiunea războiului să-i devină caracterizantă și să fie considerată definitorie pentru personalitatea lui. Surpriza apariției micii culegeri de articole scrise de P.P. Carp și a epilogului ei a fost deci cu atît mai mare. Fără aceste precedente la înaltă temperatură polemică „cărticica", cum o numea Victor Eftimiu, ar fi trecut poate neobservată. În orice polemică există două părți și a o asculta și pe cea de a doua este obligatoriu. E. Lovinescu a vizat după război, blocul scriitorilor de la **Viața românească** aducîndu-le imputări morale care n-au fost acceptate de acestia. În fond, ei contestau dreptul moral al lui E. Lovinescu de a-i supune judecății lui. Mihail Sadoveanu n-a coborît într-adevăr în tranșee, după cum n-o făcuse nici E. Lovinescu, dar condusese în schimb ziarul **România**, suportul moral al luptătorilor de la Mărăști și Mărășești, ziar la care E. Lovinescu nu colaborase. D. Botez, maltratat și el în această polemică postbelică luptase la Turtucaia, pe unde era să-și lase oasele, și a fi tras la răspundere de un necombatant nu i s-a părut rezonabil. Era vie apoi amintirea diferenței dintre cei care sub amenințarea unei înfrîngeri totale a României au preferat totuși să rămînă la Iași susținînd ideea de independență a țării și cei care s-au refugiat la Odesa, părăsind o corabie care li se părea că se duce la fund. Mulți dintre liberalii care susținuseră cauza războiului alături de Franța luaseră calea Odesei în timp ce scriitori ca Delavrancea, N. Iorga, M. Sadoveanu rămăseseră în teritoriul aproape încercuit, E. Lovinescu nu fusese alături de ei, ci alături de cei care preferaseră drumul Odesei. Faptele sînt acestea și beligeranții postbelici de la **Însemnări ieșene** le cunoșteau, iar existența lor este încă un argument că o polemică pentru a fi exact înțeleasă și cîntărită are nevoie de o circumscriere cît mai atentă în perimetrul realităților care au născut-o. **P.P. Carp, critic literar și liderat**, broșura din 1941 a lui E. Lovinescu nu poate fi considerată în afara contextului cu atît mai mult cu cît este vorba de autorul unor „revizuiri morale", în care privirea contextuală prevala. Fără precedentul „revizuirilor morale" și al campaniei dusă de E. Lovinescu împotriva celor care dovediseră simpatii pentru puterile centrale, șocul produs de apariția lui P.P. Carp ar fi fost desigur altul. **P.P. Carp, critic literar și literat** nu este deci numai o chestiune de text, ci și de context, iar acest context începe de pe vremea „revizuirilor morale."

E. Lovinescu a afișat mai ales preocupări de etică literară și politică fără a fi înregimentat unui partid. Deși programul dezvoltat în **Istoria civilizației române moderne** coincide cu cel al liniei politice brătieniste, E. Lovinescu, fiu de senator liberal, militant în cazul primului război mondial pentru cauza susținută de partidul liberal, n-a fost membru al acestui partid. A face din el un om politic nu se justifică, deși tentativa a avut loc mai ales în cîteva lucrări postbelice care-l înfățișează într-o lumină cu mult prea politizată față de conduita și credințele lui. Este vorba de încercarea de a face din E. Lovinescu un democrat de speța cea mai pură, de a-l propune ca figură majoră, dominantă a atitudinii democratice de după 1930, de a-l așeza cît mai la stînga. Evident, este vorba de o exagerare, de supralicitarea laturii politice a operei lui E. Lovinescu explicabilă prin metoda criticii dogmatic-sociologizante a deceniului al șaselea de a da certificate politice „salvatoare" unor scriitori, care n-aveau deloc nevoie să fie salvați astfel. Ea se mai poate defini ca retuș de biografie menit să îmbunătățească dosarul politic al unor creatori, care nu intrau în grila de cadre a criticii literare a anilor cincizeci. De aici importanța disproporționată față de fapte, care s-a acordat de pildă, contactului marginal al lui Eminescu cu ideile socialiste și poeziei **Împărat și proletar**, devenită chiar și în școală, din această pricină cheia de boltă a operei lui. Așa se explică și miza excesivă pe care exegeții de formulă sociologizant-dogmatică au pus-o pe relațiile lui Caragiale cu cercurile socialiste și pe prietenia lui cu Gherea, încercînd totodată să-l scoată de sub zodia junimismului. În realitate, aceste legături ale lui Caragiale cu cercurile socialiste constituie doar un capitol de biografie fără repercusiuni asupra operei și credințelor lui, care rămîn tot cele vechi, de esență junimistă.

Certificatele de bună purtare politică pe care le-a introdus exegeza anilor cincizeci în dosarele mai multor scriitori români sînt caracterizante pentru această mentalitate extraliterară, astăzi teoretic revoltă. Practic astfel de certificate se mai dau însă și politizarea excesivă a biografiei lovinesciene are ca izvor tiparul sociologizant mai vechi. **Studiul introductiv** al lui Alexandru George are în această direcție formulări precaute, evitînd epitetele gratuite, nu fără sugestii în acest sens : „Numai că odată cu instaurarea dictaturii regale și, mai tîrziu, în anii războiului, cercul din jurul criticului va dobîndi prin simpla sa existență **o semnificație de alt ordin**, chiar dacă nucleul preocupărilor și atitudinea criticului rămăseseră neschimbate". (s. n.) (p. XXXIII). Ispita transferului în alt plan decît cel propriu al acestei atitudini există și aici, dar ea nu se produce în termenii întîlniți în alte comentarii. Într-o carte în care se dovedește un bun cunoscător al carierei lovinesciene. În jurul lui E. Lovinescu, Al. George vorbind despre pledoaria raționalistă a criticului într-un moment în care proliferau atitudini contrare, specifică și pasivitatea lui, alții fiind cei care în descendență maioresciană directă, ca C. Rădulescu Motru, sublinia autorul cărții, s-au angajat în polemică deschisă cu mentorii confuziei de epocă. O privire mai realistă asupra manifestărilor lui E. Lovinescu din acești ani se impune. Criticul reprezintă demnitatea intelectuală, dar nu un program politic exprimat cu claritate, exemplaritate și militantism. A-l extrage din sfera literaturii în aceea a politicii este excesiv, cu atît mai mult cu cît ar însemna și o substituire. Facilitatea unor certificate politice inadecvate anexate biografiei unor scriitori se probează și în cazul așa zisului democratism lovinescian. Lui N. Iorga care lua apărarea greviștilor din 1920, față de oficialitățile românești,în numele „dreptății umane". E. Lovinescu îi dă peste cinci ani următoarea replică : **„În numele libertății omenești ca și în numele propriei lor conservații, clasele dirigente nu pot, deci, întrebuința față de greva generală decît o înfrînare ce-și va modera sau accentua violența după natura grevei. O politică de concesiune e o politică de abdicare, pe care nu ne-o recomandă nici adevărata democrație a egalității tuturor nici instinctul de clasă". (Critice**, I. 1925, pagina 193). Era dreptul lui E. Lovinescu să scrie astfel, dar aceasta nu este o profesiune de credință într-o democrație și cu atît mai puțin caracteristică unui intelectual care ar înclina de partea stîngii. Deși oprit înainte de a-și fi epuizat întreaga emisiune ideatică, citatul este suficient de probant împotriva unor epitete politice gratuite care însoțesc biografia criticului E. Lovinescu. Înghesuirea unor personalități în tipare politice și ideologice care nu le aparțin înseamnă un anacronism de metodă care ne îndepărtează de figura lor autentică.

Biografia lui E. Lovinescu are suficientă consistență pentru a refuza astfel de cîrji. Opera lui literară îi garantează singură un loc de cinste în istoria literaturii române. Chiar dacă romanele lui nu intră în prima linie a epicii românești, iar unele din teoriile lui pot suporta și suportă amendamente inevitabile cu trecerea timpului, E. Lovinescu rămîne un mare scriitor prin dimensiunea întregii lui opere, prin demnitatea intelectuală a paginii lui critice, prin deschiderea modernă a demersului său critic, prin valoarea literară a memorialisticii lui. A inventa alte titluri de glorie lui Lovinescu, decît cele ale propriei opere înseamnă a manifesta neîncredere în rezistența acestuia la timp.

M. Ungheanu

RADU CÂRNECI: «Timpul judecător»

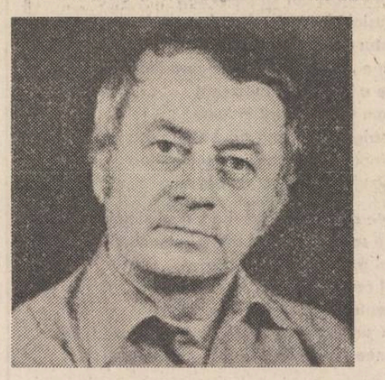

Selecția antologică — „Un spațiu de dor", apărută în 1980, în cadrul colecției „Cele mai frumoase poezii" a Editurii **Albatros**, ne propunea o imagine sintetică a poeziei lui Radu Cârneci de pînă în acel moment — a debutat în 1963, afirmîndu-se deplin în 1966 cu volumul „Orgă și iarbă", imagine ce se suprapune în linii mari cu aceea elaborată de majoritatea comentatorilor săi — un poet de ascendență clasică, solar, echilibrat, cultivînd cu predilecție lirica erotică. Constatări, indubitabil, juste, avînd în vedere gradul lor de generalitate, dar, ca orice portret-robot, impune unele corecții și nuanțări. Un bun critic de poezie, cum este Victor Felea, remarca deja la Radu Cârneci, după ce l-a situat în familia de spirite mediteranee, „cultul idealității estetice", degajîndu-l de monotonia cliseului, poet exclusiv erotic. Într-adevăr, un motiv deloc neglijabil al liricii sale îl constituie estetizarea trăirilor și figurarea lor sculpturală și arhitecturală așa cum, la alți autori, predominant este efectul vizual. Și nu ne referim doar la faptul că termeni din această sferă pot fi întîlniți frecvent în titluri și texte. („Inscripție-n piatră", „Sculptîndu-mă, sunet", „Iubito, să pătrundem în vasta catedrală", „Elegie de piatră" etc.) ci la un anume mod de a configura și structura spațiul cuvintelor, la o anume „plinătate" a limbajului : „Cu ochii bolnavi de amurguri, statuie / la marginea zilei, așteptai / trecătoarele păsări spre suduri. De veghe / la arderea trupului // Departe, în marile larguri, / Departe cît raza gîndului cu care / mă trăgeai / către țărmul de pleoapă // Risipitor, dăruit zeilor nerăbdători, aurul / mi-l topeam pentru miresme, / iar tu pe țărmul adînc așteptai, / sosirea luptătorului / Așteptai // Cu ochii bolnavi de amurguri. Pînă cînd // trupul intră în tăcere, iar buzele // albe de sare. O, cum am sosit, cînd tu / către răul uitării plecai..." („Cu ochii bolnavi de amurguri, statuie").

Poezia ne interesează nu numai pentru că ilustrează forma specifică a aspirației sale clasicizante, adică imaginarul sculptural, dar și pentru accentul nostalgic din ea, mai puțin obișnuit la un poet solar. Și nu este singurul text de acest fel. O poezie ca „Litanie", din care citîm, dă glas unei triști calme, unui sentiment de acceptat și ireversibil declin : „Coboară acum, odată cu vîrsta, spre brumă / Coboară și privește-i ochii de spaimă, / adînc palida lor bucurie să te cuprindă, domol / născîndu-te. Iată ceața anilor pe vale / iar deasupra vîntul, ca un dumnezeu de pază, / iată soarele își alintă morții (...)" („Litanie"). Insist asupra acestui aspect pentru că, odată lipită o etichetă simplicatoare pe creația unui scriitor, foarte greu ne revizuim opiniile sau admitem recurs la clasificările anterioare. Ceea ce nu înseamnă că Radu Cârneci nu este într-o însemnată parte a liricii sale, un poet erotic și încă unul remarcabil, a cărui cea mai originală ipostază mi se pare ardoarea panică, întruchipată în frumoasa metaforă a dragostei vegetale : „Spre seară începe să cînte de nuntă : / se roagă pentru o noapte de dragoste, / se roagă să-i gust trupul, să-i pătrund / sîngele în șuier de coasă, / aprigă / iarba în iulie // Seara, la piept, lung mi se tînguie / e de dor arsă, de dor și neliniște, / trupul i se face străveziu și arde / și mă arde, și mă dărui. Doamne, / nebună-u femeia de iarbă // Noaptea iarba se face în taină, / mă ia de mînă, neagră și dîrză / și plecăm, coborîm în rădăcini și acolo / ne unim trupurile și suntem / dulce țărînă..." („Iarba verde, acasă").

Dar filonul elegiac meditativ, mai mult latent sau timiditd semne discrete, nu însă neglijabile, în cărțile precedente, devine sursa principală a lirismului în recentul volum „Timpul judecător", Editura **Eminescu** 1982. Poetul trăiește dulce-melancolic anotimpul toamnei așa cum înainte se proiecta într-o vară frenetică, exultînd de vitalism. Semnificativ este și faptul că amiaza erotică este substituită de seara sau amurgul blînd nostalgic, timp al regretelor și amintirilor, totuși nedramatice, învăluite într-un clar-obscur liniștitor „Lin e nisipul ! și iarăși / valul alunecînd blînd, / iarăși s-apropie seara, / iarăși o moarte, curînd — // Unde ești stea și mărire, / zare a mea de orînd, / clocot albastru și tainic, / margine calmă de gînd? // Ce-i nesfîrșirea în clipă / vara se mistuie stînd? / fraged e miezul tăcerii / dulce mireasmă arzînd ! // O liniștea, o somnul / ce stăpînește trecînd ! / clopot albastru și tainic : / valul topindu-mă blînd..." („Țărm îngîndurat").

O metaforă ca „margine calmă de gînd" surprinde foarte exact esența noului demers al poetului, meditația stenică asupra fragilității condiției ontologice, a blînd-inefabilei treceri a omului în timp. Este paradoxal dar, cu toate că temele abordate aparțin liricii grav-elegiace (**fortuna labilis**, moartea, degradarea, uitarea etc.), tonul nu este sumbru, înlăcrimat, ci, dimpotrivă, trezește un sentiment tonic, reconfortant, rezultat, probabil, al senzației de luminoasă împăcare cu destinul pe care o emană versurile lui Radu Cârneci : „Spre Muntele de taină-i doar o cale, / la ceața lui de aur doar un drum ; / stăpîne acolo-s păsările-astrale, / sălbăticiuni cu chipul vag de fum. / Vechi vînător, mă cere-acolo soarta / spre-a mă-mplini misterele cerești ; / ci numai unora deschisă-i poarta : / cei mulți rămîn prin văile-omenești..." („Destin ales"). Decelăm însă în aceste strofe și în altele de acest tip, ecouri din poezia tîrzie a lui Blaga, cel din „Vară de noiembrie", cînd tainele par a se limpezi iar poetul este posesorul unei învățături ezoterice, inițiat în alchimia cerească și mag al misterelor cosmic-astrale. Toamna tîrzie este timpul propice revelațiilor și celebrării cunoașterii vieții în principiile ei ultime, printr-o comuniune extatică cu natura : „Pădure în toamnă : un cor de culori, / început de tristețe ; / păsări se-ascund în vocile stinse, / ciinii pămîntului tac / Tace un vînt, o eșarfă de cer / peste căile noastre : ne gîndim, ne e frică, ne aplecăm / la mormîntul de cîntec // Tu mai stai încă necuprinsă de fire / și topești mari visări ; / și-o spun, toamna-i în voi / sărbătoare diurnă // Te grăbește, frumoaso, înflorește acum, / o, tîrzie plăcere ! / fum vom fi, frunze în vînt. / legănare eternă". („Elegie"). Este o mirabilă consonanță între timpul interior („toamna-i în noi") și cel exterior, între ritmul vital propriu și pulsațiile cosmice, între un psyché fericit („grădina în formă de vis") și peisajul înconjurător, necodificabilă și netransmisibilă prin cuvînt, ci doar sugerabilă prin metafora artistică. Acesta este, și nu altul, sensul ezotericului în poezie. Vom întîlni însă și poeme, cum sînt „Cămașa morții" sau „Dansul cocoșului sălbatic", unde viziunea se întunecă, trăirile și sentimentele devin mai acute. Ele constituie un contrapunct binevenit și dau varietate unui relief ce amenință, altfel, să fie cuprins de monotonie. Dar iarăși este adevărat că o parte dintre aceste texte capătă un caracter discursiv-noțional, sau retoric ca, de pildă, „Lupta cu lupul" (baladă).

În orice caz, volumul **Timpul judecător** ne dezvăluie un autor mai complex decît se credea, capabil de reinnoire, cu o frazare poetică sigură, distinctivă, în nu puține texte, de o plăcută eleganță și puritate. Nu vom încheia, totuși, fără a menționa și grupajul de „echivalențe lirice" de la sfîrșitul cărții, traduceri libere și adaptări după o seamă de poeți cunoscuți. Aimé Césaire, Langston Hughes, Nicolas Guillen, Jean François Brierre, Léopold Sédar Sénghor etc. Interpretările lui Radu Cârneci reușesc să contureze lumea specifică fiecărui autor, limbajul lor plin de sevă și culoare, patetismul și elanul trăirilor și sentimentelor (uneori puțin naive), tipice acestui lirism, respirația lui amplă, fremătătoare, ca o pădure tropicală după ploaie.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **ACTUALITATEA ROMÂNEASCĂ DUPĂ CINCI ANI.** Recent, excelenta publicație săptămînală „Actualitatea românească" (tipărită în două limbi străine, franceză și engleză) a împlinit cinci ani de la înființare. Cu o echipă redacțională omogenă și cu o distribuție inteligentă a problemelor pe care e chemată să le valorifice, revista a izbutit, în scurtă vreme, să ajungă la o înfățișare publicistică atractivă, fiind utilă și convingătoare pentru cititorul străin. Paginile de reportaj, semnate de jurnaliști precum Viorica Ciorbagiu, M. Hetco, paginile despre egalitatea drepturilor civice (conținînd reportaje de F. Vasas, eseurile pe teme culturale, ale lui A.I. Zăinescu, Vera Neagu, Al. Dobre, ca și adevăratele studii de istorie aparținînd lui Adrian Riza, Corneliu Albu și Paraschiv Marcu sînt probe indiscutabile că avem în „Actualitatea românească" una dintre cele mai interesante publicații destinate cititorului străin, competitivă și echilibrată.

■ **FORME DE MINIMALIZARE.** Despre V. F. Mihăescu, un critic deja afirmat și cu activitatea continuă, Zorin Diaconescu, nume mai nou pentru noi, nu poate spune altceva decît că e un „publicist". Astfel de înțepături care nu folosesc nimănui (de felul „cronicarul de serviciu", „recenzentul", „publicistul" și lista poate continua) denotă că dialogul de idei se află, în viața literară, încă departe de normal. A propos de Z. Diaconescu : el recenzează în numărul 4/din aprilie 1983 din „Astra" un roman de P. Pardău apărut în 1981 ; romancierul a mai publicat între timp alte două volume, care, conform logicii, ar fi trebuit mai degrabă acestea comentate. Această revenire cum se poate chema ?

■ **„O CALE POSIBILĂ".** Din articolul cu acest titlu, semnat de Alex. Ștefănescu în „România literară" nr. 14, aflăm o știre uimitoare : „Ca în Gil Blas de Lesage (sic) — zice autorul, — unde diavolul smulge acoperișurile caselor pentru a satisface curiozitatea noastră indiscretă, etc, etc". Din păcate, observația lui Alex. Ștefănescu e defectuoasă. Diavolul apare în „Le Diable boiteux", roman picaresc, imitat de Le Sage după „El diablo cojuelo" de Luis Velez de Guevara și nu „smulge" acoperișurile ci le ridică, magic, „por arte diabolica". În „Gil Blas" nu e vorba de diavol, după cum crede Alex. Ștefănescu, acest roman picaresc are cu totul alt conținut, pe care, poate, autorul recenziei îl va afla într-o zi.

A. S.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

Pasărea măiastră

O poezie cu timbru mitic, ale cărei surse folclorice sînt indicate de autor scrie Aurel Turcuș. **Cumpănă de aripi** *) e un volum care își propune să recompună liric aventura mai degrabă sufletească a „păsării măiastre". O sursă veche îi fixează poetului, cunoscător în domeniu, numele unei ficțiuni „profane", suficient de exotic pentru a invita, chiar numai prin sonoritatea lui, la reverie : Andilandi, „pasăre măiastră, a cărei cîntare întrece toate muzicile pămîntești și care are darul d-a ghici trecutul și viitorul și d-a ceti în inimile oamenilor". Așadar, intuiția folclorică, reală și proaspătă în imaginație dobîndește veșminte livrești. Aceasta este impresia generală a ultimei plachete : că inspirația folclorică este absorbită pe cale cărturărească, după ce parcurge, adică, orizontul culturii scrise. Procesul nu are ca rezultat, cum ar putea părea, devitalizarea atitudinii, în sensul deopotrivă al deconspirării și ținutei mitologice. Dimpotrivă : inflexiunile livrești ale tonului modelează spațiul poeziei și mai ales certifică simpla intuiție.

Aurel Turcuș are un temperament echilibrat, pentru care „cutremurul" sentimental se săvîrșește sub forma unui „zvon de sfere", avînd deci înălțime cosmică. În spațiul infinit în care „trăiește" Andilandi condiția esențială este echilibrul. Plutirea, zborul, ca și profana ocupație de a citi trecutul și viitorul sînt acțiuni care îl subînțeleg. În fața himerei, în fața tensiunilor fabuloase, apare întotdeauna o „cumpănă de aripi", ca o „zbatere sub vîntul cosmic". Poeziile lui Aurel Turcuș, scurte, decupînd adesea starea poetică și fragmentînd deliberat percepția, susțin totuși atmosfera îndepărtată de **epos**. Pasărea Măiastră nu ar fi, în imaginația noastră „subtextual" cotropită de imaginea brâncușiană, decît o negare a detaliului în sprijinul perceperii verticalității. Spațiul se organizează pe o verticală imaginară, figurînd ridicarea spiritului în sferele înalte ale zborului mitic sau coborîrea pustiitoare a „păsării măiastre". Închisă în colivie ea **întunecă** totul, transformînd într-o obscuritate demonică însăși posibilitatea reflectării **(Greșeala)**. „Andilandi" rămîne numele distanței de care se love ște dorința de fericire. Funcționînd ca o amăgire, ea este de fapt răsfrîngerea profană a interdicției. Astfel, limbajul poeziei devine o „spumă" ce se îndepărtează cu fiecare mișcare de valul bătînd ritmic în orizontul dorinței.

Multe poezii din **Cumpănă de aripi** descifrează simbolic o revelație susținută de un **obiect** cu profil cosmic. Intenția poetului este, în mod evident, aceasta : de a face din substratul mitologic utilizat prilej de circumscriere astrală. Ca un reflex — de mineralizare a sentimentului încorsetat acum în strălucirea metalică a depărtării : „Pasărea / pe-aripile sale / tinea acoperișul — / fiindu-i o cupolă. Noi : zugrăviți pe ea, / din vremea fără vreme. / Cînd stresinile se-nchideau, / voind să se prăvale, / bolta se descojea de chipurile noastre / și-mi auzeam sufletul sus, cum geme". Văzul devine simțul protector, prin el funcționînd semnalele distanței, căci e un „văz căzut din stele, / prea slab, / ca să-mi poată distinge / ușa și geamul."

Alte texte sînt caligrafii lirice, vizînd reflexul emblematic al decorului, într-o manieră ușor parnasiană : „Sub acvila romană / de marmură, — izvor, / prin străvezimea apei / licăresc oseminte ; / sînt ale mele, oare, / din timpul viitor / sau e un osuar / al unui vechi părinte ?" sau răminînd într-un simplu decorativism plastic ce ar putea fi foarte bine evitat : „Egretele sînt dovezi — / pecetluite de zbor — / că în vis, / Păsările ocrotite sînt albe. // Lîngă mal, în fața caselor, / ferecate lotci / ar vrea dezlegare / să plutească-n văzduh, / în timpul refluxului, cînd / plăminul mării se umple de zare".

Costin Tuchilă

*) **Aurel Turcuș : „Cumpănă de aripi", Editura „Facla", Timișoara, 1982.**

PROZA

Eul narativ

Dumitru Tranca nu aplică în romanul său „Întîlnirea pierdută" *) în mod expres vreun procedeu de tehnică narativă insolită ; cartea nu are nimic artificios, nimic forțat, experimental, etc., ci este o sinceră dezvoltare memorialistică de la un punct care se constituie în intrigă pînă la altul ce devine deznodămînt. Un grup de tineri hotărîsc, la terminarea liceului militar din Craiova, în anul 1945, să organizeze întîlniri tradiționale la diferite intervale de timp pentru a rememora lunga prietenie cazonă (8 ani) care i-a format pînă la adolescență. Cel care are inițiativa, Valicu, se angajează să țină legătura cu toți — dar firul poveștii nu-l urmărește pe el și nu se toarce nici prin autor care este un membru fără destin propriu al grupului, ci se deplasează treptat către un alt personaj Ilie Jianu, tînărul cu cea mai spectaculoasă evoluție dintre toți. Plecat din orașul de provincie cu gînd să-și aleagă o profesiune în aceste vremuri de început de revoluție, Ilie Jianu nu este un pumn de fier care cucerește capitala peste noapte, el nu izbutește în viață altfel decît prin muncă tenace. Viața lui trece prin evenimentele istorice fundamentale care au determinat noua societate : alegerile din 6 martie stabilizarea, seceta cumplită care găsește țara nepregătită cu totul, proclamarea Republicii, naționalizarea, cealaltă stabilizare, viscolul de după festivalul tinereții, etc. Cu Ilie Jianu, ni se propune, în fond, un alt tip de erou decît cel tradițional și o altă viziune asupra epocii : aceste suferințe nu sînt privite din afară, în mod critic, ironic, etc. — ci dinăuntru, detașarea în timp abia fiind sesizabilă. Sînt greutățile care au format o generație și care intră oarecum în heraldica ei ; obstacole grele cucerite pas cu pas și așternute în conștiința colectivă cu mîndrie. Nu este vorba, cituși de puțin, de o expunere părtinitoare a faptelor — ci de acel sentiment al iubirii față de evenimentele ce intră într-un trecut comun : bun sau rău, trecutul conține în sine germenii prezentului și, pe măsură ce rădăcina se îndepărtează, pe măsură ce lujerul se înalță, durerile se convertesc în afecte. Nu curenții timpului rămîn în atenția noastră, nu paradoxurile, lozincile false, abuzurile de putere etc. — ci această rădăcină, acest spirit comun care a răzbătut, care a găsit posibilitate de creștere și dezvoltare. Timpul însuși, care pentru alți scriitori se îngusta pînă la strangulare, se dilată la Dumitru Tranca devenind un timp afectiv, eroii trăind pasiunea amintirii și acel sentiment al melancoliei nu departe de etica țărănească, sănătoasă, care judecă pentru a alina. Cartea nu are personaje pozitive sau negative : toți eroii comit anumite greșeli din neștiință sau din exces de zel. Numai Ilie Jianu este, oarecum demonstrativ, un conformist lansînd în toate împrejurările conceptul de „prudență" — și va fi, ca o pedeapsă a caracterului, eroul unei întîmplări tragice : îi moare soția într-un banal accident de autobuz ; tocmai femeia care-l incita tot timpul să se autodepășească, să aibă curajul inițiativei să treacă peste „prudență".

Pasionantă în această construcție de destine paralele este totuși urmărirea eului narativ, a actorului principal care iese intenționat din grup explicîndu-se — fără a avea o viață proprie — care se ascunde intenționat în grup știind totul, participînd la toate momentele acțiunii. Vom spune, ca o posibilă concluzie, că nu este vorba de o metodă și de o stare existențială : autorul își iubește într-atît personajele încît se identifică, aproape, cu fiecare în parte, participă dincolo de sine la viața lor, dizolvîndu-se în ele.

Scrisă într-un ritm alert, cu o aranjare oarecum cazonă a episoadelor, foarte multe și nu toate realizate la același nivel, încercînd un fel de rezumat complet al întregii epoci pe care o abordează, „Întîlnirea pierdută" provoacă o neașteptată confruntare cu așa-zisul roman al obsedantului deceniu.

Nicolae Georgescu

CRITICA

Ariditate și vervă

Primirea quasi-neutră de care s-a bucurat noua contribuție*) a Melaniei Livadă pare a fi justificată de spectacolul abundenței locurilor comune prin intermediul cărora judecata critică își leagă, premeditat, ghiulele de plumb la picioare. Un stil redundant și asertiv ne refuză de la bun început voluptatea unei lecturi pe care o bănuiam cu mult mai delectabilă, mai ales după cărțile consacrate de autoare lui Blaga și (îndeosebi) lui Pompiliu Constantinescu. Să fi mizat cercetătoarea exclusiv pe capacitatea potențială de sugestie a citatului abundent folosit, pe raportările stricte la estetica italiană, și, în genere, pe excursul sursologic, pe limpiditatea scriiturii sufocate între colajele de texte călinesciene și truismele ce le parazitează ? Stilul de grefier (festivist uneori) al primei mari secțiuni a cărții ne îndreptățește, credem, la o asemenea supoziție, mai ales că acesta, ca verbalizare a unei atitudini critice, angajează o vizibilă opoziție cu partea a doua a cărții ; reprezentînd critica unor generalizări critice pe care Călinescu le făcuse, la rîndul său, pe marginea unor observații (evident, și ele critice !) ale lui De Sanctis sau Croce ori față de alte interpretări ale unor opere poetice și asupra Poeziei însăși, comentariul Melaniei Livadă se reduce, fatalmente, la aserțiuni a căror unică virtute stă în disponibilitatea sintetică, clasică, dar care nu aduce nimic nou. Verbozității debordante caracteristice altor rînduri („Oh ! locurile comune cum vorbesc" — ne permitem să parafrazăm versul macedonskian așezat de autoare în fruntea unui sub-capitol) nu-i acordăm, în aceste condiții, decît o funcționalitate pur retorică, în cadrul secțiunii dedicate „teoreticianului", unde autoarea dovedește o meritorie acribie în efortul de a aduna la un loc un material susceptibil de a constitui obiectul analizei. Corpusul de texte este, într-adevăr, destul de generos ; lucrările în care Călinescu a teoretizat în marginea conceptului de poezie și a operelor unor autori români sau străini, eseurile și contribuțiile în critica poeziei sînt inventariate cu o lăudabilă minuție, autoarea făcînd incursiuni atît în principalele opere („Principii de estetică", „Universul poeziei"), cît și în cele de critică și istorie literară, antume ori postume, în culegerile de cronici, studii și eseuri (excerptate uneori direct din publicații), peste tot în arhitectura colosală a Operei unde criticul s-a oprit asupra poeziei sau teoreticianul, plecînd de la un fapt particular, a vizat generalul. Din nefericire, suta de pagini a acestei secțiuni liminare lasă impresia unei priviri din avion, iar atunci cînd autoarea încearcă afirmații tranșante, unele din ele sînt amendabile (ca de pildă relația criticii călinesciene cu avangardismul și formele concrete ale acestuia) iar altele demne de a se fi insistat în marginea lor (maieutica superioară a „Universului poeziei", relația „poeziei criticii" nu numai cu „critica poeziei").

Într-o flagrantă disproporție calitativă cu secțiunea de început a volumului, capitolul dedicat poeziei propriu-zise călinesciene este, în mod evident, mai aproape de pulsația textului interpretat. În timp ce, în capitolele consacrate teoreticianului, condiția metatextuală a „criticii criticii" îngreuna detașarea prin interpretare, textul poetic favorizează acest demers. Astfel, mai nimic nu i-a scăpat criticului : nici manierismul augmentat livresc, nici parodicul reflexiv, nici o anume doză de sportivitate intelectuală a actului poetic sau contradicția dintre „clasicismul" artistului și modernitatea teoreticianului, nici sursele antice ale mitologiei poetice, nici ironia și teatralismul ostentativ al unor texte din „Lauda lucrurilor", ajungînd la concluzia potrivit căreia „G. Călinescu a fost un poet mai autentic și de mai mare resurse lirico-plastice în proza sa (critică, eseistică și publicistică) decît în poezia pe care, e bine spus, a cultivat-o".

Inegală, susținîndu-se în prima parte mai ales ca un colaj de citate inteligent alese, dar interpolate în stil pedestru, cartea Melaniei Livadă se dovedește incitantă cu precădere în ultimele zeci de pagini, unde comentariul are, într-adevăr, verva impresionistă așteptată.

Cristian Moraru

*) **Melania Livadă : „G. Călinescu, poet și teoretician al poeziei", Editura „Cartea Românească", 1982.**

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

PLENARA

Consiliului Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România

Joi a avut loc în Capitală plenara Consiliului Uniunii scriitorilor, în cadrul căreia au fost dezbătute sarcinile ce revin scriitorilor în lumina hotăririlor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, a altor documente de partid.

La lucrările plenarei au luat parte tovarășii Petru Enache, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., Suzana Gâdea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, reprezentanți ai unor organizații de masă și obștești, instituții de cultură, redactori-șefi ai publicațiilor literare.

În deschiderea lucrărilor plenarei, tovarășul Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii scriitorilor, a prezentat un cuprinzător referat asupra problemelor înscrise pe ordinea de zi.

În cadrul plenarei au luat cuvîntul tovarășii : Aurel Rău, Ion Brad, Corneliu Sturzu, Szasz Janos, Mircea Tomuș, Mircea Iorgulescu, Ioan Alexandru, Alexandru Paleologu, Letay Lajos, George Ivașcu, Dan Deșliu, Bujor Nedelcovici, Mircea Dinescu, Octavian Paler, Adrian Păunescu, Eugen Jebeleanu, Eugen Simion, Dan Hăulică, Ștefan Augustin Doinaș, Aurel Covaci, Dinu Săraru, Ion Lăncrănjan, Violeta Zamfirescu, Paul Everac, Domokos Geza, George Ciucu, adjunct al ministrului educației și învățămîntului, Ion Ștefănescu, prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Vorbitorii au arătat că în lumina documentelor Congresului al XII-lea, ale Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, a însuflețitoarelor îndemnuri adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ce deschid noi orizonturi literaturii, scriitorii din țara noastră au realizat în ultimii ani opere cu un profund caracter umanist și revoluționar, care răspund convingător cerințelor și năzuințelor poporului român, aducînd o însemnată contribuție la ridicarea nivelului ideologic și cultural al constructorilor noii societăți, la dezvoltarea conștiinței lor socialiste. În acest context, s-a subliniat că este necesar ca în toate domeniile literare să pătrundă suflul fierbinte al muncii pline de abnegație pe care o desfășoară constructorii lumii noi, socialiste. S-a arătat că a scrie despre acești eroi ai zilelor noastre este nu numai o datorie firească de a surprinde pulsul epocii întruchipat în existențe semnificative, ci și o adevărată profesiune de credință pentru un artist-cetățean.

S-a scos în evidență necesitatea de a se promova opere literare realmente valoroase, de a nu se încuraja apariția unor lucrări nesemnificative.

A fost evidențiată preocuparea stăruitoare, manifestată în ultimii ani, pentru reflectarea în literatură a celor mai importante momente din trecutul glorios al poporului și partidului nostru, prezentului socialist luminos.

Vorbitorii au făcut numeroase propuneri și sugestii privind perfecționarea predării limbii române în unitățile de învățămînt, perfecționarea activității editoriale, a difuzării cărții, îmbunătățirea repertoriilor instituțiilor de spectacole.

În spiritul politicii externe a partidului și statului nostru, al activității neobosite desfășurate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe plan internațional, s-a scos în evidență necesitatea ca și pe viitor operele scriitorilor din țara noastră să contribuie la apropierea între popoare, la întărirea cauzei păcii și prieteniei între națiuni.

Exprimînd totala adeziune la hotărîrile Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, la întreaga politică internă și externă a partidului și statului nostru, participanții la plenară s-au angajat ca prin creațiile lor să-și sporească aportul la traducerea în fapt a programului ideologic al partidului, la îmbogățirea, cu noi opere valoroase, a literaturii și culturii românești.

Consiliul a adoptat un program de măsuri în vederea transpunerii în viață a sarcinilor ce revin Uniunii scriitorilor în spiritul hotăririlor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român.

În încheierea lucrărilor a luat cuvîntul tovarășul Petru Enache.

Într-o atmosferă de deplină angajare, participanții la plenară au adoptat textul **telegramei adresate tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.**

(Telegrama este publicată în pagina 1)

Cenaclul din Arad al Uniunii Scriitorilor

În după-amiaza zilei de 13 aprilie 1983, în prezența tovarășului Pavel Aron, **prim-secretar al Comitetului P.C.R. al județului Arad, și a tovarășului** Dumitru Radu Popescu, **președinte al Uniunii Scriitorilor, a avut loc constituirea Cenaclului din Arad al Uniunii Scriitorilor.**

Au participat scriitori, ziariști, cadre didactice, alți oameni de cultură din localitate. Au fost prezenți, de asemeni, scriitorii Traian Iancu, **director al Uniunii Scriitorilor,** Ion Arieșanu, **redactor șef al revistei „Orizont",** Mihai Ungheanu, **redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul", precum și** Nicolae Ciobanu, Nicolae Crișan, Gheorghe Grigurcu, Toma George Maiorescu, Cornel Ungureanu, Doina Uricariu.

Festivitatea a fost deschisă de tovarășa Salvina Marchiș, **secretar al Comitetului județean de partid. Importanța constituirii Cenaclului din Arad al Uniunii Scriitorilor a fost relevată de tovarășii** Pavel Aron **și** Dumitru Radu Popescu. **Au mai rostit cuvinte de salut** Anghel Dumbrăveanu, **secretar al Asociației scriitorilor din Timișoara,** Valeriu Râpeanu, **director al Editurii „Eminescu",** Laurențiu Fulga **vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.**

La data constituirii, Cenaclul din Arad al Uniunii Scriitorilor numără 47 de membri, dintre care unii sunt membri ai Uniunii Scriitorilor, ceilalți avînd o activitate literară materializată în lucrări editate sau în lucrări de dramaturgie reprezentate pe scene ale teatrelor profesioniste din țară.

A fost ales primul comitet de conducere al Cenaclului, constituit din Florin Bănescu **(președinte),** Vasile Dan, Cornel Marandiuc, Dumitru Siniteanu, Gheorghe Schwartz, Ondrej Stefanko, Horia Ungureanu.

Acțiuni în județul Timiș

În zilele de 12—14 aprilie 1983, conducerea Uniunii Scriitorilor a determinat realizarea citorva acțiuni în județul Timiș. Au participat la aceste acțiuni Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România,** Laurențiu Fulga, **vicepreședinte al Uniunii,** Traian Iancu, **director al Uniunii,** Mihai Ungheanu, **redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul",** Nicolae Ciobanu, Nicolae Crișan, Toma George Maiorescu, Szász János.

Scriitorii au fost primiți de tovarășul Cornel Pacoste, **prim-secretar al Comitetului P.C.R. al județului Timiș.**

La sediul Asociației scriitorilor din Timișoara, în prezența tovarășilor Constantin Potângă, **secretar al Comitetului județean de partid,** și Dumitru Radu Popescu, **a avut loc o ședință de lucru a conducerii Uniunii Scriitorilor cu comitetul de conducere al acestei Asociații. Au fost abordate probleme privind buna desfășurare a activității de creație și a celei obștești a scriitorilor din localitate și din zona geografică respectivă. Au participat la discuții** Ion Arieșanu, Florin Bănescu, Vladimir Ciocov, Anghel Dumbrăveanu, Alexandru Jebeleanu, Ivo Muncian, Mircea Șerbănescu, Ion Dumitru Teodorescu, Cornel Ungureanu, **membri ai comitetului Asociației, precum și** Traian Iancu **și** Laurențiu Fulga.

Tot la sediul Asociației scriitorilor din Timișoara, a avut loc sărbătorirea poetului Endre Karoly, **cu prilejul împlinirii vîrstei de 90 de ani. Au fost prezenți scriitori, ziariști, alți oameni de cultură, un numeros public. Festivitatea a fost deschisă de** Anghel Dumbrăveanu, **secretar al Asociației. Despre opera și personalitatea celui omagiat au vorbit tovarășii** Constantin Potângă, Dumitru Radu Popescu, Pongracz Maria, Szász János, Ion Arieșanu. **A mulțumit, pentru felicitările și urările adresate, sărbătoritul.**

În dimineața zilei de 13 aprilie 1983, la Universitatea din Timișoara, s-a desfășurat un dialog între scriitorii veniți din București, alți scriitori din localitate, și studenții Facultății de filologie, unele cadre didactice, universitare și de învățămînt mediu, din localitate și din județ. În numele gazdelor, scriitorii au fost salutați de Vasile Șerban, **decanul Facultății. Dialogul a fost condus de** Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor. La întrebările ce li s-au adresat nemijlocit, au răspuns** Ion Arieșanu, Nicolae Ciobanu, Livius Ciocârlie, Nicolae Crișan, Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Fulga, Traian Iancu, Toma George Maiorescu, Eugen Todoran, Mihai Ungheanu, Cornel Ungureanu, Romulus Zaharia.

În ziua de 14 aprilie 1983, scriitorii veniți din București au vizitat cooperativa agricolă de producție din comuna Topolovățu Mare, al cărei președinte este inginerul agronom Ion Josu, **una dintre cele mai bine organizate unități de acest fel din zonă.**

Prim-redactorul de la «Timpul»

Urmare din pag. I

contextualității acelor întîmplări, apelînd la mărturiile documentare ce ne stau la dispoziție.

Iată, bunăoară, **Istoria contemporană a României**[1]) a lui Titu Maiorescu, martor ocular, de o incontestabilă autoritate.

Care sînt informațiile ce le căpătăm referitoare la partidul conservator și la politica acestuia în anii gazetăriei la **Timpul** ? „Cît pentru partidul conservator, constituirea lui formală în București se făcuse pe la începutul anului 1880, prin înființarea unui club, al cărui comitet, după statute, avea să fie și comitetul dirigent al partidului". Prezidentul Clubului, Manolache Kostaki va întocmi un program enunțat în „fraze anodine, lipsite de orice preciziune și pe care le puteau subscrie și membrii partidului opus". În același an (1881), Manolache Kostaki va muri și, la 20 decembrie, Lascăr Catargi formează un nou comitet dirigent din care face parte și Titu Maiorescu. Și această mențiune : „Organul partidului este **Timpul**, sub redacția lui Mihail Eminescu".

Maiorescu își mărturisește divergențele cu cei din comitetul diriguitor. Dar definirea programului ? Acesta „nu înainta în sînul partidului conservator". P.P. Carp, în consens cu gruparea junimistă, va formula unele principii, cu prilejul discutării bugetului din 1881—1882, dar un program propriu-zis va fi redactat și prezentat, în chip oficial, abia la 3 septembrie 1888, sub guvernul condus de Teodor Rosetti. (Așadar, la patru ani după ieșirea lui Eminescu din redacția **Timpului**, și cu puțin timp înaintea morții sale.)

În toată această perioadă, conservatorii au acționat, bineînțeles, pe baza unor idei politice generale, cu valoare orientativă, dar, în condițiile în care nu exista un program riguros definit, cu greu s-ar fi putut exercita o tutelă tiranică asupra modului în care poetul își exprima convingerile preferate. Dealtminteri, termeni ca „înregimentare", supunerea unei discipline a partidului avem impresia că sînt extrapolați din viața politică ulterioară, nu prea concordă cu realitățile de-atunci din lăuntrul partidului conservator.

Dovadă amintirile lui Ioan Slavici. El evocă, de pildă, conflictul avut de Eminescu cu Alex. Lahovari (care, după retragerea lui Titu Maiorescu de la **Timpul**, îi luase locul în conducere), conflict iscat de faptul că poetul nu respectase „armistițiul" preconizat de partid cu liberalii, pe perioada războiului din 1877. Lascăr Catargi privește cu blajinătate indisciplina „tînărului", iar Slavici subliniază că „boierii îi lăsau în pace pe băieți", deși, nu o dată, „băieții" îi supărau „căci mai ales Eminescu nu era crutător nici față de membrii partidului cînd se nimerea ca ei să cadă în vreun păcat, ba era în stare să laude faptele bune și dacă ele erau săvîrșite de adversarii politici".

Ne grăbim să precizăm că atitudinea îngăduitoare nu va fi prelungită la infinit, din moment ce, în ianuarie 1882, este numit un nou redactor șef, în persoana lui Grigore Păucescu, ceea ce însă nu face decît să pună, încă o dată, în lumină dificultățile pe care i le creează poetului spiritul său de independență, faptul că nu acceptase „înregimentarea". (Eminescu a fost prim-redactor la **Timpul**, în 1880 și 1881, mai precis : din februarie 1880 pînă în decembrie 1881).

Să ne întoarcem la cele afirmate de Ioan Slavici referitoare la poziția specială pe care o ocupă poetul în redacția ziarului. Nu se poate nega că întîlnim destule articole care conțin fraze gratulatorii la adresa conservatorilor. Este cert că Eminescu adopta această atitudine și dintr-un sentiment de loialitate cavalerească față de cei care-i dădeau să mănînce o pîine, în vreme ce liberalii îl dăduseră afară din slujbă, și-apoi îl puseseră sub acuzație pe Titu Maiorescu, între altele, pentru stipendiul acordat lui în timpul studiilor la Berlin.

Dacă vom citi însă cu atenție articolele poetului vom observa că, în esență, nu se modifică vechea sa atitudine depreciatoare la adresa tuturor partidelor politice (cum crezuse Ibrăileanu), în primul rînd datorită convingerii ferme că nu factorul politic ci cel economic este determinant în viața societății. (Vom reveni asupra acestui aspect).

La 31 august 1878, el declară explicit : „Fără îndoială că nici un partid, tocmai pentru că e partid, nu e în stare de a pune capăt unei stări de lucruri, care văzînd cu ochii apropie statul român de prăpastia unei depline descompuneri". Și referitor la partidul conservator : „Din nefericire, partidul conservator nu e asemenea decît un partid".

În același articol, Eminescu recunoaște, fără menajamente, că „ororile electorale", mijloacele de „influențare a alegerilor", „rămîn aceleași sub toate guvernele, fie ele albe, fie roșii, dar existența lor e comună tuturor partidelor".

Înțelegem promptitudinea și uimirea cu care **România liberă** inserează un comentariu, reținînd că **Timpul** nu neagă ororile electorale comise de conservatori. În articolul de răspuns, din 2 septembrie 1878, Eminescu nu dă înapoi, exprimîndu-se și mai categoric. N-are ce nega în privința ororilor electorale : „Cum că cutare ori cutare cetățean liberal n-ar fi mîncat bătaie de la cutare sau cutare cetățean conservator ? Nici prin gînd nu ne-a trecut una ca aceasta. (Adică să nege **n.n.**) Oameni din popor și unii și alții, deosebirea e numai că sub d. Brătianu conservatorii erau tratați cu reteveiul, pe cînd în urmă liberalii au fost tratați cu bîta". Și această declarație de principiu, care numai a unui „înregimentat" nu e : „Punctul de vedere pe care ne-am pus în articolele noastre, neavînd a face numai cu interesele partidului conservator ci cu acelea ale tuturor românilor, era natural ca să nu păcătuim prin reticențe pentru a ne cruța pe noi, ci să spunem adevărul întreg".

Slavici depunea mărturie că Eminescu era în stare să laude și faptele bune ale adversarilor politici. Așa e, dovadă printre altele că republică în **Timpul** articolele care-i plac din ziarele cu care polemizează. De pildă, la 26 ianuarie 1879, reproduce din **Românul** un text pe motiv că e „aproape cu desăvîrșire identic cu vederile noastre". În același an, cînd trebuia să aibă loc alegeri pentru o nouă Cameră capabilă să discute și să aprobe hotărîrile Congresului de la Berlin, Eminescu pledează în mai multe articole pentru promovarea „oamenilor de treabă" „conservatori fie, liberali fie". De ce să ne mirăm ? Mai înainte, nu se desolidarizase el, în plan teoretic, de conservatori, aducîndu-le reproșul fundamental că „au încercat ani îndelungați de zile a cîrpi o clădire a cărei temelie chiar e o mare greșeală" ?

Adevărul e că Eminescu tinde nu să-și aservească gîndirea sa partidului conservator ci propriu-zis să transforme **Timpul** într-un organ de presă personal, mai bine zis, pentru exprimarea convingerilor proprii. Înțelegem supărarea „boierilor" care doar nu pentru asta susțineau financiarmente ziarul ci ca să fie slujite interesele lor. Drept care, în ianuarie 1882, odată cu schimbarea amintită, va fi instituită un fel de carantină ideologică, înființîndu-se un comitet a cărui misiune va fi „de a veghia" ca „ideile susținute în ziar să fie conforme cu tendințele partidului", cum menționa articolul de fond, semnat de noul redactor șef. Vor fi existat ingerințe din partea acestui comitet ? Fapt e că, așa cum se știe, Eminescu, o vreme, se ocupă de probleme în aparență mai puțin „fierbinți", publicînd „cronici bucureștene" sub pseudonime ca Fantasio și Nemesis.[3]) Apoi, treptat — Gr. C. Păucescu fiind acaparat și de alte însărcinări oficiale —, poetul își asumă atribuțiile „redactorului politic" (cum va fi prezentat cu ocazia participării la festivitatea de dezvelire a statuii lui Ștefan cel Mare, la Iași, în iunie 1883).

Dezacordul principal dintre Eminescu și partidul conservator va fi de ordin moral. Alianțele de tot felul, în culise, prin care conservatorii doreau să revină la putere după o atît de lungă domnie a liberalilor îl jigneau în sentimentele sale cele mai adînci. Nu erau acestea o dovadă clară a adevărului rostit de el, în atîtea rînduri, că, în viața politică a României de-atunci, nu există lupte între principii ci „între grupuri personale de oameni ambițioși, pentru care toate mijloacele sînt bune" ?

În **Icoane vechi și icoane nouă**, relatase, cu vădit dezgust, cum familiile ultraliberale trăgeau la sorți care dintre ele să fie „conservatoare", pentru a le merge bine afacerile, indiferent dacă la guvern erau „roșii" (liberalii) sau conservatorii.

Ciornele unor articole rămase între manuscrise dau glas, într-o formă, bineînțeles, mai directă, indignării sale în fața aranjamentelor politicianiste dintre conservatori și „radicali", catalogate drept „machinațiuni bizantine". El îi admonesta pe cei care „fraternizau" : „Suntem păpuși îmbrăcate, cînd roșu, cînd alb, cari azi pun o etichetă, mîine alta numai să ne meargă nouă personal bine, numai ambițiile noastre să fie satisfăcute ?"[4])

Benone Șuvăilă : „Flori"

Perpessicius este cel care, în epocă, la apariția volumului lui D. Murărașu : **Naționalismul lui Eminescu**, se ridicase împotriva părerii că, în articolele sale, poetul i-ar fi înfierat numai pe liberali, întrebînd : „Racilele în care izbea Eminescu nu erau ale întregii vieți politice ca și astăzi ? Să-i fi păsat lui, chiar pînă într-atîta, de Hecuba conservatoare ? Și cine garantează că atîta din vehemența lui împotriva «roșiilor» nu traduceau sentimentele ce trebuiau tăcute, împotriva albilor, împotriva cloacei politice îndeobște ?"[5])

1) G. Ibrăileanu : „Opere", 8, Editura „Minerva", 1979, p. 220.

2) Titu Maiorescu : „Istoria Contemporană a României", Editura librăriei Socec et comp., 1925

3) Vezi documentatul comentariu al lui D. Vatamaniuc din „Manuscriptum", nr. 2 (47), 1982.

4) „Manuscriptum", nr. 4 (41), 1980.

5) Perpessicius : „Opera", 5, Editura „Minerva", 1972, p. 340.

CONFABULE

Răul de înălțime

Încă înainte ca Albă ca Zăpada să se nască / să crească / și să fugă de-acasă / ajungînd în cele din urmă la ei / Piticii erau la fel de pitici / și jucăuși / se jucau toată ziua / de-a piticii / în pădurea cea verde / uneori mai și munceau / nu mult / doar atîta cît să se hrănească / și cîtă hrană îi trebuie unui pitic / cel mai mult le plăcea să se cațere / pe firele de iarbă și pe tulpinele florilor / pînă într-o zi / cînd unul dintre ei ameți / și căzu jos din petala unei margarete / ce s-a întîmplat / îl întrebară ceilalți / după ce și-a venit în simțiri / privindu-l cu o mare îngrijorare / nu cumva vor rămîne șase pitici / înainte ca Albă ca Zăpada... / ce să mi se întîmple / le răspunse Piticul / răul de înălțime.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Elefantul albastru

Venise pe la începutul iernii în secția acelui spital din provincie, adusă de părinții ei, doi oameni tineri și eleganți și frumoși și aferați și neliniștiți și bizari în comportament și ea era mică și blondă ca o prințesă a Nordului, fragilă și nedumerită.

Avea ceva din suavitatea crinului și pielea hașurată de vinișoare subțiri prinsese o paloare stranie, de porțelan patinat de timp.

Era vioaie și calină și avea un zîmbet de-o vitalitate dezarmantă și bătrînul profesor văzînd-o **dintr-o ochire** cu experiența lungilor săi ani de practică se posomorî săgetat de o fatală previziune și înțepeni în scaun disperat și neputincios. Asta dură cîteva secunde, încît cei doi părinți nici nu avură timp să **citească** reacția specialistului și așteptau docili dar cuprinși de o stranie febrilitate decizia savantului.

Fetița nu părea înspăimîntată. Ținea o păpușă mică în brațe pe care o cuibări culcușind-o în patul hărăzit consultațiilor și-i spuse bătrînului savant că pe păpușă o cheamă Lala și e cuminte și nu plînge niciodată.

Se învîrtea vioaie prin cabinetul imaculat plin de instrumente strălucitoare ca și cum ar fi fost în camera ei de joacă și nu suferi prea mult cînd părinții plecară neliniștiți dar ușor precipitați, invitați să revină peste două zile cînd analizele își vor spune cuvîntul.

Apoi, în cabinetul bătrînului profesor se perindară medici și asistenți, colaboratori și șefi de laboratoare și toți încremeniseră cu un zîmbet de circumstanță pe buze în timp ce profesorul le citea cu voce strangulată analizele făcute la policlinica teritorială. Înțeleseră și priveau înghețați trupul acela agil mișcîndu-se dezinvolt în cabinetul auster și se cutremurară omenește și hotărîră să facă tot ce se poate face ca viața să nu părăsească această mică și delicată ființă care le zîmbea prietenoasă și calină.

O mutară într-un salonaș de patru paturi și fetița, privind cele patru bolnave, constată amuzată că acum are patru bunicuțe de care va avea grijă și le va da voie să se joace cu păpușa ei, și le va da voie chiar s-o adoarmă cu rîndul, numai sîmbăta nu, căci sîmbăta păpușa trebuie îmbăiată și pieptănată și lucrul acesta nu-l poate face decît stăpîna ei.

După două zile părinții aceia tineri și frumoși și aferați și neliniștiți dădură un telefon profesorului și acesta le confirmă cu gravitate nealarmantă și cu tact profesional că fetița suferă de leucemie dar că există speranțe, că speranța este ancora sfîntă a vieții și că el va încerca imposibilul.

De la celălalt capăt al firului nu se auzi nici o replică și din ziua aceea părinții nu mai veniră **niciodată** să-și vadă odrasla.

Începură transfuziile, iarna se răsfăța în zăpezi bogate, treceau iute zilele și fetița vioaie și cu părul blond slăbea vizibil și pielea îi devenea tot mai străvezie concurînd fragilitatea zăpezii.

Nu avea regim de **bolnavă**, se plimba liberă în toată secția, în zilele bune se dădea cu sania în curtea spitalului și micul salonaș deveni în scurtă vreme o cameră plină cu jucării.

Iarna se răsfăța în zăpezi bogate, timpul fugea ca un animal hăituit de vînători, fetița mai întreba nedumerită despre părinții ei care nu vin să-i aducă patinele, apoi uită, sau se făcu că uită, și nu le mai pomeni numele.

Transfuziile deveneau tot mai dese, profesorul încremenise într-o durere disperată și neputincioasă, timpul gonea ca un animal hăituit, trupul puțin își secătuia puterile și fetița nu mai putu să iasă pe coridoarele albe și nici în saloanele suferinzilor să împartă zîmbete și drăgălășenii nevinovate și nici în curte nu mai putu să iasă. Stătea sprijinită de perini în patul de lîngă geam, o pată albă pe cearșafurile albe. Profesorul o veghea cu devoțiune sperînd într-un miracol.

O întrebă ce-și dorește și fetița rîse șugubăț și răspunse că ar vrea un **elefant albastru care face și pipi**. Și a doua zi niște prieteni ai profesorului confecționară un elefant albastru cu colți de plastic imitînd fildeșul, cu o catifea roșie așezată pe spatele lui de pîslă, cu o trompă de cauciuc prin care **elefantul albastru făcea pipi** grație unei mici pompe strecurate în pîntecul de pîslă.

Era grozav elefantul albastru și fetița nu se dezlipi de el o săptămînă ținîndu-l la piept și dormind sau veghind cu el la cap, viața îi revenise cu o scurtă și amăgitoare izbucnire în trupul puțin deși transfuziile nu mai aveau nici un efect.

În a zecea zi de la primirea elefantului albastru fetița se trezi vlăguită, ca un fir de abur gata să se destrame, și văzîndu-l pe profesor la patul ei și pe ceilalți doctori la patul ei și pînă și pe cele patru bolnave sculate și pieptănate stînd pe niște scaune lîngă ușă, încercă să zîmbească, căută pipăind jucăria miraculoasă, o mîngîie și întrebă nedumerită „de ce oare tăticul și mămica n-au venit să vadă măcar elefănțelul albastru care face pipi...?".

Iarna se spulberase în zăpezi mistuite de soare și la geamul acelui salon de spital, primăvara își vesti puterea deschizînd flori în creanga subțire a unui cais.

Mircea Micu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XIII)

Critica „după ureche"

Cheia operațiunilor diversioniste în materie de cultură întreprinse de grupul „Europei libere" este însă critica literară. Și, intr-adevăr, oricîți poeți diletanți ori prozatori care se văicăresc ori injuriază s-ar inventa, cu aceștia nu se poate face mare lucru în materie de monopol de opinie și de mistificare a ierarhiilor, nu se poate, pe scurt, realiza un program calculat pe termen lung, precum acela pe care îl respectă „Europa liberă". Într-o cultură cu înfățișare normală, unde mîna diversiunii nu se amestecă, funcțiunea criticii literare este, se știe, aceea de a echilibra tendințele diverse, de a înfățișa ierarhii cît mai apropiate de adevărul estetic, de a contribui, prin tot ceea ce face, la stimularea forțelor unei literaturi în conformitate cu specificitatea nației pe care o reprezintă. Nimic din acestea nu caracterizează așa-zisa critică a „Europei libere", activată în urmarea unei funcții direct diversioniste : scopurile ei sînt, în principal, acela de a crea o opinie mistificată și de a o întreține, prin mijloace proprii activităților de propagandă exclusivistă, ca și, nu în ultimul rînd, de a exercita control asupra majorității culturale, prin autoritarism, substituție și monopol. Minoritar prin numărul redus ca și prin nulitatea programului așa-zis „cultural" (care e, în realitate, curat politic), „grupul celor nouă" nu are decît a fixa, spre a păstra aparențele „culturale", ideologia lui anticomunistă și antiromânească, asupra unui soi bizar de critică literară. Iată de ce toți membrii grupului verificat fac și critică, reciclîndu-se nu doar ca să pară mai mulți ci și ca să dea iluzia unei direcții care, de fapt, nu există. Un fel de „critici" au devenit Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, întîia, probabil din considerente genetice, fiind progenitura lui Eugen Lovinescu, al doilea, ca să nu fie mai prejos decît consoarta. „Critici" instruiți la comandă în fenomenul cultural par a se fi trezit, peste noapte, și N. C. Munteanu și Emil Georgescu, ba chiar și cîțiva acoliți mai noi ai „Europei libere" care comunică acolo direct sau prin intermediari. Oricine are de spus o anecdotă, de divulgat o bîrfă sau de manifestat un resentiment este, la „Europa liberă"... liber să le difuzeze : poate va ieși ceva.

Această așa-zisă „critică literară", făcută, adesea, de voluntari fără vreo pregătire și, în majoritatea cazurilor, fără exercițiu, ar putea stîrni doar un enorm hohot de rîs dacă nu și-ar prezenta insistentele ei emanații drept o formă exclusivă de ierarhizare a literaturii române. O astfel de pretenție este absurdă din cîteva motive pe care nu le putem trece cu vederea. Întîia părere, repetată maniacal de această „critică", este aceea că adevărata literatură română nu ar fi cea care se scrie în România ci aceea a „emigranților" : ca să creezi, așadar, cît mai bine ar fi nevoie să pleci din țară și să te alături grupului celor nouă, să devii, pe scurt, mercenar. Nimic nu sprijină o asemenea iluzie pe care statistica cea mai sumară o infirmă ; n-avem în fapt a face decît cu o încurajare a fenomenului emigraționist travestită în așa-zise „idei".

Dacă, totuși, „literatura română" ar fi aceea artificială și considerabil deznaționalizată pe care o fac unii autori români din străinătate atunci este de neînțeles de ce „critica Europei libere", aplicată acestor autori, nu se exprimă normal și nu face examene estetice așa cum i-ar fi propriu unei adevărate critici literare. Adevărul este, din nefericire, altul : nu există recenzie, articol sau eseu dedicat de membrii „grupului celor nouă" unui scriitor român din Occident unde să se aplice, judicios, criteriile estetice despre a căror autonomie ei fac uneori atîta caz. Toți sînt „politizați", adeseori răstălmăciți și, prin luneta deformatoare a unei asemenea pseudo-critici, toți devin anticomuniști, protestatari etc. Abdicarea de la criteriul estetic, chiar atunci cînd e vorba de scriitorii din Occident (despre care, ca să respectăm „logica" **Europei libere** ar trebui să nu se scrie „politic" căci sînt „liberi") e, nu mai încape vorbă, un punct din program ; chiar într-o recenzie (din „Limite" nr. 14/decembrie 1973), era vorba despre acestea, căci a susține că ar fi mai importantă „unitatea morală a operei decît cea estetică" nu înseamnă altceva.

Una peste alta, „critica" Europei libere nu se încurcă, în chip nefolositor, cu „estetica". Ea vede pretutindeni lupta contra „totalitarismului", descifrează un iluzoriu limbaj esopic și altele de același fel, făcînd, în definitiv, o simplă **politică literară de bandă**, pentru care „ai noștri" sînt cei mai grozavi, incomparabili cu alții. Disproporția valorilor, fără teama de ridicol, e unul dintre efecte și nu dintre cele care nu pot fi luate în seamă. E de ajuns ca un creator să părăsească definitiv România și să se alăture grupului verificat și el a devenit, la radio „Europa liberă" și în foițele-anexă, un „mare artist". De mirare cum de n-a roșit acela care, în „Limite" 20/dec. 75, scria despre un Camilian Demetrescu că ar fi mai important decît Brâncuși : ar fi fost și greu, curajosul recenzent nu semna, o dădea „anonimă". Interesant este că în vreme ce mania „Europei libere" de a face din condiția de emigrant „paradisul" oricărui creator, lucrează fără piedici, totuși în acel „paradis" se petrec tot felul de evenimente care s-ar potrivi mai bine mediului infernal. În ciuda diapozitivelor psihedelice oferite de Europa liberă pe tema „împlinirii" în „exil", observatorul imparțial constată cu surprindere că o astfel de teorie e contrazisă chiar de grupul celor nouă, ale cărui comentarii despre unii scriitori români din Occident sînt foarte răutăcioase ori lipsesc cu desăvîrșire. Nu ar mai fi de adăugat aci decît observația izbitoare că mistificația aplicată literaturii române de către „Europa liberă" începe încă de la imaginea pe care grupul ei o dă asupra scriitorilor români care trăiesc în străinătate.

Însă, cu toate acestea, ținta majoră nu este aceasta ci literatura din România asupra căreia „grupul celor nouă" și aderenții lui de aiurea s-au fixat cu o consecvență care spune multe. În privința aceasta, demagogia „esteticului" care s-ar exercita pasă-mi-te într-o „lume liberă" a fost abandonată de mult : critica „Europei libere" este, din principiu, o critică eminamente politică. Sforțarea de a teoretiza o asemenea „critică" (și care prelungește, în chip bizar, dogmatismul proletcultist) aparține Monicăi Lovinescu, aceea care, (în „Unde scurte" 1978, pag. 7) susținea că aflîndu-se „în afară" poate să spună „ceea ce în țară e tăinuit sau insinuat în bobote". Critica literară pentru Monica Lovinescu ar fi un gen respingător : „Vorbesc de literatură și să nu se subînțeleagă critică literară" zicea ea (idem, pag. 8) ; dar atunci este de neînțeles cum se pot întemeia ierarhiile de valoare pe care „grupul celor nouă" le promovează zi de zi. Din moment ce „critica" aceasta vehiculează criterii eminamente diversioniste ar rezulta ori că ierarhiile ei sînt o derivație pur politică, respectînd criteriile non-estetice pe care le promovează, ori că ar fi ierarhii estetice însă care nu se bazează pe nici un criteriu estetic, ceea ce nu se poate. Aceste elemente de logică simplă, încălcate fără justificări, nu trebuie să ne creeze anxietăți : spre a ațița diversiunea nimic nu poate fi respectat, nici măcar esențialele raționamente străvechi. Dar să admitem, totuși, din necesități de ordinul demonstrației, că așa-zisa „critică" exercitată la „Europa liberă" ar putea fi și „literară" dar și „politică", în același timp. Chiar în aceste condițiuni, aberante, ea nu poate avea decît o înfățișare aproape comică, de felul ghicitului în cafea. Mai întîi, ceea ce o pune în imposibilitatea de a se mișca normal, chiar dacă am avea a face cu indivizi onești, ceea ce nu e cazul, e lipsa obiectivă de cunoaștere a fenomenului viu. A urmări producția editorială românească, revistele culturale, spectacolele, e dificil chiar și pentru un critic din România, care le are la dispoziție, în principiu, pe toate. Cît din acestea ajunge la Paris și la München nu mai discutăm : a examina „după ureche" o literatură în care trăiesc mii de creatori și a emite judecăți asupra ei ca și cum ai fi în deplină cunoștință de cauză e, în adevăr, un curaj vecin cu inconștiența. De altfel, deficitul uriaș de informare preocupă mereu pe membrii grupului celor nouă, care, în accese de sinceritate, recunosc că vorbesc din auzite. Sursa lor principală nu e, în aceste cazuri, cartea ci „critica" apărută în țară despre ea ori diferite voci prietene. O campioană a unei asemenea „inculturi" este Monica Lovinescu : ea nu citise o monografie despre Eminescu (a lui George Munteanu) dar se grăbea (în „Limite", 19/1975) să-l atace pe autor, n-a văzut, era și greu!, spectacolul cu „Danton" de la București, dar „cronicile" și „unii spectatori" au ajutat-o să-și creeze o „imagine", nu știa cum este o altă piesă, regizată de L. Pintilie, dar se lua „după cronicile citite". Cultul supoziției este absolut și e de tot hazul să vezi cum un oarecare Dan Bocaniciu (în „Limite" 20/dec. 1975) sfîrșește o lungă digresiune despre semnificația politică a unui sumar de antologie cu observația : „Mă rog, este o simplă ipoteză personală". Nu mai vorbesc de feluritele știri grozave, asupra unor cărți „interzise" : una din ele ar fi fost, după o Sanda Nițescu (în „Limite" 23/martie 1977) „Rosarium" de Miron Chiropol, actualmente domiciliat la Paris, care, din cîte se știe, a apărut și a și fost recenzată.

Privirile aruncate prin gaura cheii către literatura română, din ale cărei rumori percepute (zicea bine Horia Stamatu, în „Limite" 14/dec. 1973), cu „goluri ale informației și alterări de sensuri", par a se naște, conform propagandei „cenușii", fabricații care nu se pot lua în serios, s-au dovedit a nu fi atît de convingătoare pe cît își închipuiau prestidigitatorii de la „Europa liberă". A comenta din auzite cărți și spectacole pe care nu le cunoști și a prezenta acestea unui public care le are la îndemînă, putînd să controleze cît este adevăr și cîtă e mistificație în recenzia lor, era, în adevăr, o îndeletnicire primejdioasă și prin care putea slăbi enorm ofensiva diversionistă. De aceea, „Europa liberă" s-a canalizat, în chestiunea literaturii române, nu atît pe „literatură", ci pe „viața literară", prezentată acolo ca și cum printre noi ar fi un observator permanent sau mai mulți. Asemeni producțiilor caragialianului reporter Caracudi, care născocea în parc senzaționale știri „în exclusivitate", membrii grupului celor nouă ne țin la curent, prin tot soiul de reportaje imaginare, cu viața literară din România interpretată, desigur, așa cum ar voi ei să se prezinte.

Mistificația proprie „Europei libere" iese însă și mai bine la iveală odată cu examinarea cîtorva „campanii convenționale" dezlănțuite în ultimii trei-patru ani, inexplicabile prin raport la ideile pe care mai demult grupul celor nouă ar fi voit să le promoveze și acum le reneagă cu violență : „clasicii, tradiția, antidogmatismul și prioritățile românești".

Artur Silvestri

PRIMIM LA REDACȚIE

Tovarăše redactor-șef,

Conform dreptului la replică, garantat de legea presei, vă rog să publicați următoarea PRECIZARE.

„Scenariul oarecare" după care s-a realizat filmul „La capătul liniei" — în care de la „Cursa" lui Mircea Danieluc nu l-am mai văzut pe Mircea Albulescu într-un asemenea rol de substanțialitate și tensiune interioară", în care „Dan Condurache se află la primul rol pe măsura calităților sale actoricești", în care „acestui cuplu perfect încheiat în articulațiile sale i se adaugă Ioana Crăciunescu...", în care „chiar și în rolurile de mai mică întindere Dinu Tănase știe să vadă omenescul din personajele sale — de la trăsătura generică, pînă la detaliu", care marchează îmbucurătoarea ieșire a lui Dinu Tănase din tagma contemplativilor și integrarea lui între regizorii care au ceva de spus", și care este „...pentru spectatori unul din filmele care nu trebuie lăsate să treacă fără a fi fost văzute mai întîi" —, acest „scenariu oarecare", deci, nu este o creație folclorică, anonimă cum vrea să lase de înțeles probul și competentul titular al rubricii „film" din revista „Luceafărul", ci îmi aparține, în exclusivitate, cu drept de semnătură : RADU F. ALEXANDRU.

N.R. Facem cuvenita rectificare : „scenariul oarecare", în cauză, aparține — după cum se vede — lui Radu F. Alexandru.

«Luceafărul» pe glob

Istoria traducerilor din „Luceafărul" eminescian este, în linii mari, și istoria difuziunii poeziei lui Eminescu : poetul începea „să vorbească" în limbi străine atît cu poemul lui cel mai semnificativ, cît și cu producțiile lui cele mai însemnate. De altfel, cele mai vechi traduceri ale „Luceafărului" s-au produs destul de repede și, prin raport la alți poeți români contemporani cu Eminescu, s-ar putea zice că soarta lui, sub raportul difuziunii, a fost din primul moment excepțională. Un „Luceafăr" în nemțește ne dădea la 1885/86 Mite Kremnitz într-o antologie de „Rumänische Dichtungen", apărută la Bonn. În 1889, la Viena, un F.V. Fischer publica, în „Rumänische Revue", „Der Abendstern" („Luceafărul"). Nici nu se stinseseră bine ecourile morții nefericitului poet și, în 1892, la Geneva, se tipărea prin osîrdia Mărgăritei Miller Verghi o versiune franțuzească a „Luceafărului", și, un an mai tîrziu, la București, alta, germană, interpretată de Edgar von Herz.

Pînă pe la 1930, atunci cînd traducerile eminesciene ies din etapa incipientă, întîmplătoare și, în definitiv, eroică, existau cîteva curente versiuni nemțești (pe lîngă acelea menționate încă una a unui Maximilian W. Schroff), mai multe — în maghiară (Bran Lorincz și Revai Karoly, R. Berde Maria) în franceză și chiar în japoneză (datorată unui Ubusakari, în revista „Floarea", Tokio, 1922); în idiș (Salomon Segal, în 1922) și în latină (aceasta întreprinsă de un Nikolaus Statius, în 1926, și 1927 cu titlul „Hésperus").

Către 1930, traducerile „Luceafărului" se consolidează vizibil și se extind, așa cum este și normal, atunci cînd este vorba de propagarea unui mare poet. Spre a-l prezenta și altora, sînt trebuitoare cît mai multe versiuni, începînd de la acelea, fără pretenție, **de clasă de literatură română** (aparținătoare unor erudiți care nu au și mari ambiții artiste), apoi la cele de **antologie curentă** și pînă la **versiunile artiste**, provenind, dacă e posibil, ori de la poeți însemnați ai altor literaturi ori de la traducători geniali.

Între versiunile „scolastice" merită o mențiune acelea, cu totul onorabile sub raport cultural, ale lui N. Iorga (1927), Ramiro Ortiz, (1927), Mario Ruffini (în 1940) și Umberto Cianciolo (în 1941), toate în italienește, ca și cele aparținînd lui H. Dj. Siruni, (1939 în armeană), și (L. Galdi 1934) în maghiară. Sînt, în general, traduceri corecte fără speciale preocupări de ordinul tehnicii ireductibile, utile într-un proces de propagare culturală care trebuie să pornească în primul rînd de la informațiile elementare.

Adăugate acestora, versiunile de antologie, aparținînd unor entuziaști, încep să întărească, atunci cînd sînt numeroase, percepția mai profundă a lirismului eminescian. Anii interbelici sînt plini de astfel de traduceri, concentrate în principal în spațiul european și s-ar putea menționa inițiativele de a da „Luceafărului" „voce" germană (Albert Flachs, Olvian Sorocean, N. N. Botez, Konrad Richter, Victor Orendi-Hommerman), maghiară, (Fekete Tirador, Kibedi Sandor), franțuzească (Pierre Nicolesco în 1931, Paul Lahovary, în 1941, printr-un „Hyperion" juvenil care dă o perspectivă inedită operei viitorului prozator de limbă franceză), bulgară (prin osîrdia lui Boris Kolev, care și-a publicat versiunea de mai multe ori), în greacă (cu Antonis Mistakidis, la 1942) și chiar în aromână (în 1940, „Luțeafirlu" de George I. Perdichi). Odată cu acestea apar versiunile artiste emanînd de la poeți importanți prin a căror autoritate poemul se putea impune și indirect ; mai numeroase după război, „traducerile artiste" (arareori sprijinite și de o adîncă inițiere în limba română) sînt o etapă distinctă a difuziunii „Luceafărului". Cu Aprily Lajos (în maghiară, în 1926), cu Franyo Zoltan (în maghiară și germană), cu Alfred Margul Sperber (în germană), cu Dimitrie Cuclin în engleză, la 1938, se putea vorbi de o preistorie pozitivă a unui astfel de moment. Abia mai tîrziu, cînd Rafael Alberti și Maria Tereza Leon, (1958 în spaniolă), Salvatore Quasimodo în italiană, Vilem Zavada, în cehă, Josef Smit în croată, Elisabeta Bagriana în bulgară, traduc din Eminescu, s-ar putea vorbi în principiu de versiuni „artiste" cu ecou. Rumori altfel relativ netemeinice fiindcă în rare cazuri „Luceafărul" se prezintă în acestea versiuni străine cu o cît de vagă profunzime.

Sigur este că poemul fascinează pe traducători, probabil și din motivul notorietății lui Eminescu, adăugînd la acestea, desigur, și magia lirismului perceput în limba română ; nu cred să fie știutor de românește, dintre străini, care odată ce a citit „Luceafărul" să nu se gîndească să-l traducă în limba lui. Efectul acestei fascinații pure, asemănătoare aceleia a Gorgonei, constă în mulțimile de versiuni ale „Luceafărului", apărute în felurite limbi străine, alcătuind o vegetație unde e cu neputință de ales **esența nobilă** dintre **esențele umile**. În gruzină, prin Grigol Abașidze, în albaneză prin Vehbi Bala, în arabă prin Ahmed Abdurrazak, în neo-greacă prin Rita Boumi Pappas, în olandeză prin G. de Ridder, în bengali prin Amita Ray, în latină, prin N. Sulică și Traian Lăzărescu, în rusă prin D. Samoilov, în franceză prin D.I. Suchianu, G. Pruteanu, Veturia Drăgănescu-Vericeanu și Alain Bosquet, în portugheză prin colaborarea lui Victor Budescu și Carlos de Queiroz, ca și printr-o încercare a lui Nelson Vainer, în bulgară prin D. Panteleev, „Luceafărul" pare a fi, la fiecare interpretare inedită, un poem nou, metamorfozîndu-se, la diferite grade estetice, în fel și fel de limbi ale omenirii. Universalitatea poemului nu rezidă, totuși, în această difuziune care e numai un indiciu al unei fascinații culturale : intraductibil și prin aceea că „Luceafărul", după cum observa D. Caracostea, nu putea fi scris decît în românește, are o universalitate internă, adîncă și de esență, pentru care propagarea nu e decît un moment posibil, o consecință a magiei lirice, pe care poemul nepereche nu va înceta s-o împrăștie cît va exista limba română.

Artur Silvestri

VINOD SETH [India]

De ce a venit Eminescu printre noi

Eminescu salută cu durere poeții.
Ei sunt publicați și fără el —
Eminescu-i binecuvintează...

Dar cît de puțini tineri lîngă el
Lîngă Eminescu țintuit în viață, în timp, în istorie ;
Mulțimea crescu în juru-i
Și Eminescu nu mai declară motivele pentru care a venit !

S-a acordat un premiu Eminescu poeților
Și Eminescu a venit să vadă steaua lor ;
Grădini Eminescu, cafenele Eminescu,
Brice Eminescu, parcuri Eminescu, străzi Eminescu,
Țări Eminescu,
Creioane Eminescu,
Cerneluri Eminescu, poeme, eseuri,
Un univers de lucruri și mai bune s-au prefăcut în Eminescu
Și s-a dăruit o viață Eminescu poeților ;
Altfel ce i-ar fi venit lui Eminescu să vină printre noi
Prin noile noastre înziliri în porți viitoare,
Ce i-a venit lui Eminescu să vină... ?

A venit pentru că a vrut să fie viitorul,
Umanitatea să fie EL, epocile sosindu-l —

El intîlni în cale-i pe Tagore
Pe Subramaniam Bharthi
Și intîlni marii poeți ai lumii astăzi invinși
Astfel Eminescu a venit în fiecare școală nouă
Ca un școlar sfios pe vremea asta în ploaie
Cînd învățăm lecția vremilor trecute
Eminescu a venit să stea cu noi în picioare
Cu ploaia șiroindu-i din cerescu-i veșmînt
Eminescu o undă de apă
Un abur în zbor
A stat lîngă noi curgînd spre oceane —
Într-o reverie
Eminescu a venit să se amestece printre noi.
Suntem o clipă din EL
Și curgem masificată umanitate
Eminescu-i gingașă mărgea în fiece rozariu,
O perlă în fiece scoică a mamei perlă pămînt,
El mărgăritar în colierul lumii —
De aceea-l salutăm pe Eminescu
Eminescu a venit printre noi să se nască etern
Eminescu a venit printre noi să-l întîlnească pe Eminescu.

În românește de
Ion Iuga

«Luceafărul» în sanscrită

Î-a fost dat **Luceafărului** eminescian să călătorească în geografia lingvistică a lumii vreme de un secol și în acest vîrf de timp să fie îmbrăcat în sanscrite veșminte într-o tălmăcire poetică datorată savantei dr. Rani Urmila Tricka, recunoscut sanscritolog și mare specialist în Mahabharata. Am avut fericitul prilej să o cunosc, să vorbim în limba lui Eminescu, numai datorită poetului Gheorghe Anca, grație căruia profesoara de la Universitatea din Delhi a învățat românește. Am ascultat-o într-o seară de ianuarie dedicată marelui nostru POET și PĂRINTE în marea metropolă de pe malul Jamunei cîntînd DIVYAGRAHA (Luceafărul) acompaniată la sitar de Maria Alexandra Anca. A doua oară am ascultat **Luceafărul**, în variantă sanscrită pentru o înregistrare a poemului alături de **Scrisoarea I** tradusă în limba malayalam de către poetul M.O. Anujan în compania poeților S.K. Das și Mahendra Dave, cu toții și profesori la Universitate. Rar mi-a fost dat să asist la o explozie savantă a bucuriei estetice dusă pînă acolo încît aprecierile, dialogul se desfășurau în străvechea limbă, doamna Rani Urmila Tricka, traducîndu-mi pre limba mea disputa despre Eminescu.

Necunoscînd sanscrita nu sîntem în măsură să facem judecăți, dar comparînd textele, ritmul, structura muzical-poetică vom descoperi fidelitatea traducerii semnată de Rani Urmila Tricka. Iată doar primele trei strofe :

„A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mîndră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lîngă fereastră unde-n colț
Luceafărul așteaptă"

„Rupavati rajakanya
'Srestharajakulotpanna
Taruni ekada asit
kathyate iti kathasu

Pitaroh apatya eka
'Sarvakalanipuna sa
Bibhrati naksatramadhye
Candrakantim kanyaka ya

Chhayayah toranasya ya
Niskranti prayati pasya
Upanavrattagavaksam
pratiksate sukragrahah"

Publicat în LATINITAS nr. 5 în scrierea devanaghari **Luceafărul** eminescian a devenit poemul preferat al studenților. Iată că, publicat acum un secol în Almanahul studenților români din Viena „România jună", se republică în lumea studenților din Delhi în anul 1983, în revista editată de poetul Gheorghe Anca, un eminescolog despre care se va mai auzi.

Ion Iuga

REPERE

TONTICI

Poezia lui Stevan Tontici a fost tradusă în românește de Dumitru M. Ion și Carolina Ilica, într-un volum antologic intitulat **Hulesc și venerez**, publicat de Editura Cartea Românească. Este locul aici să menționăm cu laude marele efort pe care-l fac cei doi poeți români pentru cunoașterea literaturii din R.S.F. Iugoslavia la noi, cu precădere a lucrărilor scrise în macedoneană și sîrbă. Avem de-a face cu un devotament ieșit din comun față de cauza poeziei bune a cărui importanță o vom măsura peste cîteva decenii, atunci cînd va ieși mai bine în evidență gustul sigur și rafinamentul frazării în limba noastră, calitatea transpunerilor semnate de Dumitru M. Ion și Carolina Ilica, ei înșiși poeți remarcabili, autori de prim plan într-o generație lirică ce nu duce lipsă de personalități reale. Volumul lui Stevan Tontici în românește beneficiază și de o prefață a lui Valentin F. Mihăescu, un critic pentru care nutrim o mare simpatie încă de la debutul său publicistic, mai puțin sigur pe el în acest text introductiv, cu formule uneori discutabile și cu referințe culturale prea ample pentru Tontici.

Poezia lui Stevan Tontici construiește un decor de viață imediată, părînd că suferă de foamea de realitate a unei bune părți din literatura contemporană. De fapt, tonul autorului este dintre cele mai grave, aglomerarea de elemente concrete exacerbează disperarea lui, sensibilitatea la răul fundamental al lumii : „Pentru Moartea în 100 de lecții / de o sută de elevi e nevoie. / Individuală e lecția — / N-o poți repeta. / / Tata o lecție a învățat, / altă lecție mama. / Pe cea de-a treia val — aruncînd / pe mal leșul meu. / / De rechini e plină materia, / / De curenți subacvatici și de lovituri. / Elevii cei mai buni și-înțelepții / Văd în lucrul acesta răutatea lui Dumnezeu. / / Dar Moartea în 100 de lecții / Cere un cîrd de elevi — / E greu să înveți, așa, singur, / Fără să faci repetiție". Este o poezie semnificativă, pentru că enunță spaimele insolubile ale artistului, care vede rechinii din adîncurile realității, precum și hăul ascuns în spatele tuturor lucrurilor, golul ce apare în unele poeme tradus de Dumitru M. Ion prin cuvîntul „neant" : „Mor toți cei în care neantul nu a sălășluit ca în mine. / E trist că privești despărțirea de viață, / cu toate că, din punctul lor de vedere, / ea nu le-a împlinit poftele / Și dorințele lor purpurii, cu toate că ea / S-a făcut vinovată de acest cusur esențial. / De această lipsă — a neantului". Neantul este altceva decît moartea biologică, pare să fie un fel de „gol" existențial, că în doctrinele extrem-orientale, un element de viață sufletească și de conștiință în același timp, și aici bănuim un mare rafinament al traducătorilor, care nu au echivalat cuvîntul într-un sens literal. Moartea este tratată în poezia lui Stevan Tontici într-un mod căruia i-am spune „artistic", ca în „Școala somnului", o poemă dintre cele mai frumoase, inspirată parcă din sonurile lui Blaga : „Culcă-te-n patul greu al țărînei : / ea lecuiește, / Și fii cît se poate mai singur, fiindcă-i / ceva atît de frumos ! / Ascultă muzica sfîntă care-ți ține locul / de cuvinte — / Fă totul să înveți aici școala somnului. / / Lasă-ți sufletul în viitorul apropiat și dormi — / Astfel iarăși vei ști de unde te tragi. / Închipuiește-ți că ești frumos și nepăsător / fii din nou — / Astfel afla-vei esența din tine. / / Călătorește în somn și vei fi mulțumit / peste poate / Prefăcînd obișnuitele clipe în momente / istorice și glorioase". În această realitate a neantului, dacă putem spune așa, frizînd paradoxul, elementul coheziv este însăși poezia, care instituie lucrurile, care le face să prindă viață și să se ofere contemplației. Poemele intitulate **Ars poetica** confirmă starea poeziei : „Pur și simplu : Maică-mea vine și — există ! / O anume poezie naște în jurul ei, din nimic ! / Surorile de cruce așteaptă de la mine / o scrisoare veselă. / / Într-adevăr : licărind la orizont / Ceva flutură în răni. / / Mama face pîine — poezia ei face pîine — / Aprinde focul — ea se scaldă în foc, / se împodobește cu jar — / Mama se spală cu pămînt — / prietena mea la fel / Șoptește ceva nerostit, / Ceva mai frumos decît moartea". Este expresia unei încrederi supreme în existența lumii prin poezie.

Am citat cu plăcere cît am putut de mult din traducerile semnate de Dumitru M. Ion și Carolina Ilica, pentru că ele constituie o poezie adevărată, valabilă în sine, chiar dacă nu mai ai deloc în vedere originalul.

Aurel-Dragoș Munteanu

CHINA '82 (XIII)

DOUĂ MARȘURI LA IENAN

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Douăsprezece mii de kilometri. Cît de la Paris la Vladivostok. Dar nu pe șosea, ci peste cîmpii, peste munți și văi, peste ape fără poduri, peste mlaștini și pustiuri, pe căi ocolite, nebătute decît arareori de picior omenesc, mereu spre nord, spre nord-vest și iarăși spre nord, cu arșița crîmpoțind buzele, cu setea uscînd gîtlejurile, cu foamea chinuind somnul pe sponci. Gigantic exod care înaintează frenetic, dă înapoi, învăluie, lovește, sparge, biruie, e biruit, cade, se ridică, se pierde în necunoscut, se regăsește, se desface în meandre pentru a se recontopi în același nestăvilit șuvoi uman al ochilor înroșiți de pulberea Asiei, al gurilor în care s-a încleiat uscăciunea, al brațelor ce nu mai pot purta, al picioarelor... nu, picioarele nu, ele n-au voie să obosească, picioarele înseamnă viața, fiecare pas aduce speranța mai aproape, dar speranța n-are nume, n-are loc, n-are statornicie. Puști vechi, tunuri cu țevi mîncate de rugină, mitraliere flămînde de moarte, baionete care taie în scoarța copacilor vlăguiți, în ascunzișul rădăcinilor ce țin loc de pîine, în carnea dușmanului. Marele Marș, 25 000 de „lii", iar un „li" are o jumătate de kilometru, oare cine a spus că pămîntul e mic, că pe el mai există și grădini, și livezi, și ogoare, și pășuni, cînd de pretutindeni pîndește numai moartea ?

Octombrie 1934. Șapte ani de la ocuparea concesiunii engleze din Hankeu de către revoluționari, șapte ani de la lovitura dată de Ciang Kai-și la Șhanghai, șapte ani de la tragedia optimistă descrisă de Malraux în „Condiția umană". Sindicatele roșii chinezești ajunseseră să numere trei milioane de membri, partidul comunist avea 58 000 de aderenți — o picătură într-un ocean de o jumătate de miliard de suflete, dar o picătură ce avea să tulbure pentru totdeauna apele somnolente ale Asiei. Octombrie 1934. O jumătate de milion de puști gomindaniste încercuiesc comuniștii din „armata roșie", la Kiang-si. O sută de mii de oameni, unul contra cinci, în defavoarea asediaților. Masacrul e sigur, fața romboidală a lui Chang Kai-și poate să se lumineze de zîmbetul unui nou Gengis-han, care se pregătește să înalțe noi piramide de faraoni asiatici din capete retezate.

Mao are 43 de ani. Vîrsta deciziilor febrile și totale, dar care se iau după calcule făcute la rece, prin asumarea răspunderii în fața istoriei. Este în floarea bărbăției, are doi copii pe care îi va pierde pe drumul cel lung, rătăciți în furnicarul uman străbătut, undeva, într-un sat unde nu li s-a știut niciodată identitatea, și poate că mai trăiesc și astăzi fără să-și fi cunoscut tatăl. Mama lor avea să fie decapitată de gomindaniști...

Marele Marș s-a decis într-o noapte de octombrie 1934, cînd încercuirea trebuia spartă și o sută de mii de oameni să pornească pentru a străbate 18 lanțuri de munți, 24 de fluvii, 2 000 de rîuri, 62 de orașe, mii de sate, așezări primitive, triburi asiatice, pustiuri... O sută de mii de oameni decimați de lupte, de boli, de foame, de capcane, de mușcăturile scorpionilor, de hărțuiala unei urmăriri dezlănțuite după o armată-fantomă, pulberea nisipului, frunza codrului, lamentul și îndărătnicia Asiei, neîngenunchierea ei, răbdarea peste marginile răbdării și suportarea insuportabilului.

Unde se afla „pămîntul făgăduinței" ? Ce preț trebuia plătit pentru atingerea lui ? Au plecat o sută de mii, dar din cei 20 000 cîți au ajuns la Ienan, numai 7 000 porniseră în uriașul exod de o sută de mii, de la Kiang-si. Restul li se adăugaseră pe drum, luînd locul morților și neștiind cine, cînd și unde avea să le ia la rîndul lor locul ? Cei ce rămăseseră în încercuirea de la Kiang-si au plătit scump nehotărîrea de a porni cu Marele Marș, deoarece răzbunarea lui Chang Kai-și a fost cumplită, și ea s-a năpustit asupra unui milion de vieți. Dar cei îndelung căutați, plecaseră, se strecuraseră ca argintul viu printre verigile lanțului de foc, și fiecare „victorie" împotriva lor pe parcursul nesfîrșitei urmăriri avea să însemne mai mult o înfrîngere pentru urmăritori. În nord aștepta alt dușman : intrusul japonez care revendica împlinirea visului insularilor de a se implanta într-o bună zi temeinic și pe cît posibil definitiv în subcontinentul chinez. Soldații armatei în marș au dat zeci de bătălii cu urmăritorii lor, și încă și mai multe cu invadatorii țării. Au luptat în mers, parcurgînd, pe jos, cîte 30—35 de kilometri pe zi. Așa ceva nu se mai văzuse niciodată în istorie, și nu știu dacă s-a născut acel Tolstoi al chinezilor capabil să descrie marea epopee în toată mizeria și demnitatea ei.

Ienan, octombrie 1965. Am împlinit 35 de ani pe zidul chinezesc, la Badaling, și am fost sărbătorit într-un restaurant turistic din incinta giganticei necropole imperiale a dinastiei Ming. Două zile mai tîrziu eram la Xian, iar după o săptămînă, într-o noapte, am poposit la Ienan, punctul terminus al Marelui Marș unde, scrutînd întunericul spart de mii de luminițe înșirate pe verticală am adormit cu impresia că poposisem printre zgîrie-nori... În zori am văzut că luminițele acelea veneau din grotele supraetajate în pieptul muntelui din fața spre care șerpuia o nesfîrșită serpentină. Pămîntul „sfînt" al revoluționarilor chinezi. Cu două luni înaintea mea fusese acolo André Malraux. Mao Tzedun avea să-i mărturisească : „La noi, soldații revoluției dintre care mulți erau fii de țărani au devenit soldați napoleonieni (ce-a vrut să spună prin asta „omul de bronz" — cum avea să-l caracterizeze Malraux — nu prea înțeleg. Probabil în sensul suportării îndepărtatelor expediții)... Se vorbește despre propagandă, dar propaganda face aderenți, nu soldați..."

20 000 de oameni la Ienan. Pămînt arid, sărăcie lucie. Pînă și dușmanii i-au abandonat pe fugari, socotind că acolo unde poposiseră era sfîrșitul lumii. În realitate, acolo se năștea un început de lume. Grota lui Mao... Grota lui Ciu Enlai... Grotele celorlalți.... Calul împăiat al lui Mao. Chinezii îl mîngîie și părul i-a cam năpîrlit. Îl întreb pe unul dintre însoțitorii mei dacă acel cal... „Ce importanță are ? E un cal ca toți caii ! Cine era să stea atunci să împăieze cai ?... Cu un cal mort hrăneai cîteva companii..."

Primindu-l pe Marlaux, Mao îl întreabă ce impresie i-a făcut Ienanul ? „La muzeul din Ienan te aștepți să vezi fotografii din timpul Marelui Marș, machete cu munți și mlaștini... Dar expediția trece pe plan secundar. Pe primul sînt tunurile cu țevile scobite în trunchiuri de copac și legate cu sîrmă de telegraf : muzeul mizeriei revoluționare. Cînd îl părăsești, pentru a vedea grotele în care ați locuit cu colaboratorii dumneavoastră, capeți aceeași impresie, cu atît mai mult cu cît gîndul te duce la luxul adversarilor. Mă gîndeam la camera lui Robespierre din casa tîmplarului Duplay. Dar un munte este mult mai impresionant decît un atelier, și adăpostul dumneavoastră, situat deasupra muzeului actual, m-a făcut să mă gîndesc la mormintele egiptene...".

Luminile șerpuiau pe serpentine în noaptea aceea de la Ienan, și mie mi se părea că pe vatra mizerei așezări de altă dată se înălțaseră blocuri cu zeci de etaje. Dar localnicii trăiau încă în grotele revoluționarilor. Alte construcții aveau să-mi stîrnească uimirea : Munții terasați. În desfrîul de loess țăranii-soldați s-au apucat să fasoneze munții. N-aveau ogoare și trebuiau să mănînce. Loessul, dacă este îndopat cu îngrășăminte organice, rodește, că doar nu este decît pulbere adusă de vînturi sau mîl aluvionar pietrificat, forfecat de scurgerea apelor în canioane și defileuri. De unde însă atîta loess ? Cine l-a adus, și cînd ? Se spune că, în vremuri ce aparțin memoriei calendarului geologic, pustiul Gobi a fost un fund de mare. De bună seamă așa a fost, deoarece, în 1965, cînd am văzut la Beijing filmul exploziei primei bombe atomice chineze efectuată în pustiul Lobnor, soldații scriseseră pe dune lozinci cu cochilii de scoici : „Pacea se cucerește, nu se cerșește !" Acum, după 17 ani, știm mai bine ce „pace" se poate cuceri cu bombele atomice : „pacea cimitirelor"...

Dar să revenim la loessul din Gobi. Într-o zi, zăgazurile acelei mări s-au rupt și giganticele șuvoaie au pornit-o spre răsărit, tîrînd cu ele munții de loess pe care, peste milenii fără număr, un alt șuvoi, de astă dată uman, avea să-i modeleze, prefăcîndu-i în piramide în trepte pentru a cultiva pe terasele lor pîinea. Marșul apelor se întîlnise peste timpul fără memorie cu marșul oamenilor. În împrejurimile Ienanului semnele acestei întîlniri au rămas mai durabile decît orice piramide de care pînă și timpul s-ar teme... Și poate că din lozinca aceea pe care am văzut-o scrisă cu cochilii de scoici pe un fost fund de mare, neostoita mișcare a dunelor din pustiu, vînzolindu-se, n-a lăsat decît un singur cuvînt, simplu și atoategrăitor : „Pace"...

SPORT

O doamnă și niște rînduri de mărgăritar

De mic, am oroare sacră față de înfrîngeri. La orice înfrîngere, simt cum se urcă-n pom, se-mbracă-n frunze și trage-n mine, cu multă iscusință, izbindu-mă-n obraji cu țincușe de gheață, suflul morții. Orice victorie, însă, mă schimbă-n om frumos și galant și frenetic. E mult mai plăcut să fii ulciorul cu untdelemn pentru rana altora decît să fii cu trupul plin de vînătăi. Vreau să spun, frumoasă Zaraza, acum, cînd s-a lăsat cortina peste cel mai mare cîmp cu iluzii (păcat, toate trec atît de repede !) că ne stă bine și nouă cu inele și verigi de aur. Am învins Italia, în cel mai diabolic meci al acestei primăveri și grădina ni s-a luminat cu lăcrămioare albe culese din adîncuri de pădure sau din torțele celor optzeci de mii de spectatori de pe 23 August. N-am mai simțit atîta bucurie inundîndu-mi sufletul de pe vremea cînd mă jucam în hambar și descopeream lumi miraculoase. Iar în rînd cu mine au rîs sau au plîns fericiți milioane de oameni din această țară. Duminică, 17 aprilie, o doamnă mi-a lăsat în cutia de poștă o scrisoare din care citez cîteva rînduri : „...Tribunele erau ticsite de copii mai mici sau mai mari, mai tineri sau mai bătrîni, copii cu puterea de a crede în dreptatea luptei, în frăția luptei, în idealul care nu se termină odată cu sfîrșitul basmului cu Făt-Frumos... Jocul durează atîta timp cît ești pe stadion, emoția și pregătirea din acele ore (lungi și multe, n.n.) este împărtășită de toți, și e bine că e așa, pentru că 80 011 participanți intră în luptă ca soldați ai aceleiași armate, care cîntă cu toții imnul ce-i unește întru victorie, care țipă într-un glas cînd unul din cei 11 e lovit, care flutură steagurile curajului solidar și aprind torțele bucuriei, ale luptei cîștigate deschis. Toate acestea și multe alte clipe de emoție morală și, îndrăznesc să spun — estetică — le-am trăit din plin eu, care, recunosc, încă nu-i disting foarte bine pe jucători ca să le pot striga : hai, Cămătaru, hai Bölöni, ci îi văd așa cum îi vede Lucescu : o echipă".

S-ar spune că femeile cînd fumează puțin ovăz scot pe nările minunat răscroite aburi de marijuana. Nu e deloc cazul acestei doamne care aplaudă cu inima victoria strălucită, obținută printr-un patetic efort de echipa României asupra campionilor lumii. Italienii, cu luminile de poziție în scădere, după marea bătălie din Spania, se numesc acum prada noastră cea mai dulce din toate timpurile. Iar Lucescu-Bölöni-Balaci alcătuiesc triunghiul scufundării lui Bearzot. Trebuie să subliniez faptul că Bearzot a știut din totdeauna că cel ce-l va trimite în cuprinsul tristeții se numește Bölöni. Dovadă sigură că are ochi de linx și că pe mulți îi va mai jupui de șapte rînduri de piei. Pe de altă parte, trebuie, însă, să ne intre și nouă în cap că nu sîntem acum cei mai frumoși și mai buni jucători de pe pămînt și din împrejurimile lui. Zic asta, fiindcă sînt convins că eliminarea Universității Craiova de către Benfica Lisabona se datorează într-o bună măsură și entuziasmului de sorcovă pe care l-am împrăștiat, zile și nopți, pe toate ulițile și pe toate zidurile. Bucuria trăită înainte de vreme dă amețeli și moțăială și junghiuri în pupilă. Am fost la Craiova, pe Stadionul Central, care-i o gură a infernului colindată de cîntecele melancolice ale lui Adrian Păunescu, spuse de Tudor Gheorghe, și mi-am otrăvit toată ziua de miercuri, plus șaizeci și două de vineri strîmbe. Cît mult am crezut, am sperat, am murit și am înviat ca să blestem lipsa de noroc și puntea care ne fuge de sub picioare, la un stînjen de țara de mărgean. Nu trebuie, azi, să căutăm vinovați și țapi ispășitori — la urma urmelor, Benfica nu se poate lăuda că ne-a învins — trebuie să ne scuturăm supărarea din oase și s-o pornim mai îndîrjiți la drum. Mulțumiri acelui minunat public al Craiovei care-a știut să-și înghită amarul și să scandeze pe străzi toată seara de miercuri : „Știința, orice-ar fi / noi mereu te vom iubi." Banu-mărăcine — rar se vede așa ceva pe lume, adică cei înfrînți să cînte.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **PROBLEMA TRADUCERILOR** continuă să preocupe specialiștii din mai multe țări. De curînd, Institutul de limbă și literatură germană de la Germersheim a constituit un departament special, consacrat pregătirii de traducători, pe baza unor cursuri concepute pentru a asigura formația unor specialiști care să propună echivalente lingvistice valabile în alte idiomuri. Institutul este atașat universității din Maienza, acordînd un fel de diplomă de traducător după stagii universitare care durează trei sau patru ani. Programa studenților de la Institutul din Germersheim este adaptată dificultăților de expresie literară și științifică, asigurînd un grad de competență ridicat al cursanților.

● **UN NUMĂR** special al revistei **Istoria ideilor europene**, publicată de profesorul Ezra Talmor de la Universitatea din Haifa, a fost dedicat gîndirii germane. Din sumar, recenzenții unor ziare și reviste străine au remarcat îndeosebi valoroasele contribuții semnate de Manfred Fuhrmann și Walter Lipgens, consacrate istoriei, condiției actuale și viitorului continentului european, urmărind firul călăuzitor al aspirației spre libertate a popoarelor. Sînt consacrate medalioane unor mari personalități istorice europene. Numărul realizat la Universitatea din Haifa este considerat o importantă contribuție monografică la circumscrierea ideilor politologice și sociale din Europa occidentală de astăzi.

● **UNUL DINTRE SCRIITORII** cei mai apreciați de critica franceză actuală este Jack-Alain Léger, autor de curînd a două cărți apărute simultan. Scriitorul este foarte tînăr, s-a născut în 1947, a făcut studii de filozofie și estetică, publicînd în 1969 mai multe romane sub numele său și sub pseudonimul Dashiell Dedayat. De asemenea, mai multe din cărțile sale au fost adaptate cinematografic, cunoscînd un mare succes. Jérôme Garcin într-o recenzie la ultimele două cărți vorbește de un mare scriitor în legătură cu Jack-Alain Léger : „Scriitorul Léger de astăzi șochează, neliniștește și bruschează pe cititor. Din stiloul său curge alcool de 90 de grade : fiți atenți la răni. Inimile sensibile trebuie să se abțină de a intra în contact cu literatura sa".

● **ULTIMA LUCRARE** monografică a lui Henri Troyat este consacrată lui Ivan cel Groaznic. Continuînd seria cărților dedicate de marele romancier unor personalități istorice ca **Petru I, Ecaterina a II-a și Alexandru I**, noua sa lucrare atinge expresivități caracteristice unui mare scriitor, care este în același timp apropiat de obiectul contemplației sale și distanțat prin rigoarea construcției și strîngența stilului. Arthur Conte scrie în acest sens : „Pentru a face o carte despre Ivan cel Groaznic trebuie să fii în același timp un iubitor al aventurii și un om solid, să ai umor și să iubești rigoarea științifică, să fii un romancier înnăscut care să crezi în realitatea imaginarului, să poți contempla destine planetare, să reunești în aceeași persoană un occidental și un răsăritean".

● **SCRIITORUL** argentinian Juan José Saer, autorul celebrei cărți **Nadie Nada Nunca** s-a făcut cunoscut mai întîi prin lucrarea **Marile paradisuri**, iar de curînd a publicat un nou roman, intitulat **Răul argentinian. Nadie Nada Nunca** este considerată a fi cartea sa cea mai semnificativă, o imagine generică a lumii halucinante a cîmpiilor latino-americane. Claude Minière scrie : „Verbul romancierului aleargă deasupra pustietății, abordînd narațiunea goală. Se înțelege de ce procedeele sale de romancier au fost uneori apropiate de cele ale lui Alain Robbe-Grillet, cu toate că Saer are o manieră proprie de a pune în joc parametrii povestirii, momentele sale, succesiunea și sincronia lor".

● **O MARE SCRIITOARE** engleză redescoperită astăzi se anunță a fi May Sinclair. Sub titlul „O romancieră care trebuie descoperită", Diane De Margerie, cunoscută traducătoare a unor clasici de limbă engleză, recenzează romanul „Viața și moartea lui Harriett Frean" în următorii termeni : „În toate profunzimile, cu o simpatie detașată și ascuțită în același timp, May Sinclair întreprinde aici un bogat studiu asupra narcisismului, această formă ipocrită de îmbălsămare a omului.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
17
(1 095)
Sîmbătă
30 aprilie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNTÎII DE MAI

Sărbătoare a muncii, a solidarității internaționale a celor ce muncesc, Întîi Mai pe plaiuri românești, cu toată încărcătura sa de semnificații, simbol al primăverii înseși și primăvară durată în noi, în tot ce ne înconjoară și trăim, la altitudinea marilor prefaceri istorice pe care le-au cunoscut o întreagă țară și un întreg popor. Ca o carte de inimă și conștiință în care s-au scris rînd pe rînd aspirații și drepturi ale existenței, fundamentale, bătălii și încordări mari de spirit pentru înfăptuirea și consacrarea acestora ca realități și norme firești ale vieții, jertfe și sacrificii, convingeri, idei, zbateri și experiențe prin care lupta tuturor celor ce constituie de fapt piramide ale întregii evoluții omenești, creatorii de bunuri materiale și spirituale, și-au aliat toate energiile, toate nădejdile, întreaga speranță de muncă și viață într-un flux viu, neîntrerupt, al istoriei și au făcut din munca pentru țară și pentru popor, din munca pentru egalitate și prosperitate împreună o coloană vertebrală a întregii opere de progres și civilizație. Însuși acest detaliu distinct al istoriei, atît de cuprinzător și explicit în esența sa — împlinirea în această primăvară a nouăzeci de ani de la crearea P.S.D.M.R. spune mult despre ceea ce înseamnă tradiția muncitorească în România, spiritul revoluționar, organizarea și conducerea luptei într-un sens larg, profund major, pentru apărarea drepturilor și libertății muncii, pentru așezarea lor în matca unui destin înnoitor. Acel moment istoric de acum nouă decenii ne mai relevă însă, pe firul tradiției, și un alt aspect cît se poate de elocvent și dinamic în dialectica sa și anume faptul consemnat cu atîta mîndrie că ideile revoluționare, tezele și concepțiile socialismului științific erau atît de vii în rîndurile mișcării muncitorești din România încît ele s-au putut constitui într-o experiență proprie, într-un lung și esențial proces revoluționar prin care să se făurească și să se întrevadă clar liniile de dezvoltare modernă a țării.

Tradițiile Întîiului de Mai românesc au atingere cu starea și spiritul revoluționar al lumii și este o realitate mai mult decît evidentă că, pe parcursul istoriei, principalele momente ale mișcării noastre muncitorești au avut o deschidere amplă, trezind ecouri în lumea internațională, iar adesea au fost chiar impulsuri și dovezi indiscutabile ale acesteia. Nu mai departe, bunăoară, decît acea amplă manifestație de la 1 Mai 1939 în organizarea și desfășurarea căreia, se știe, un rol esențial l-a avut pe atunci tînărul revoluționar Nicolae Ceaușescu, omul căruia partidul și poporul aveau să-i încredințeze în anii noștri prerogativele conducerii supreme iar națiunea întreagă să dețină prin aceasta una dintre cele mai ferme și mai exacte garanții ale dezvoltării și afirmării sale în contemporaneitate. Sărbătoarea Întîiului de Mai depune o vie mărturie în acest sens și are, cum vedem, un sprijin moral, politic și social în realitatea însăși a istoriei ca și în biografia celui care de cincizeci de ani de luptă și activitate profund patriotică, revoluționară, s-a identificat și se identifică în cel mai înalt grad cu înfăptuirea idealurilor de libertate și dreptate națională și socială ale poporului, cu opera de dezvoltare socialistă și comunistă a patriei. Prin aceasta, și nu numai atît, România este solidară cu construcția unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră și își aduce o binecunoscută și recunoscută contribuție în această direcție. Sărbătoarea muncii din acest an consacră în consecvență și amplitudine întreagă această operă și face din ea un argument hotărîtor. Ea ne așează față în față cu propria noastră identitate și, ca de fiecare dată, înseamnă și un bilanț și o perspectivă în raport de propriile noastre cerințe și posibilități, de obiectivele economice și sociale ale dezvoltării noastre pe mai departe.

Pe plan extern continuă politica românească de pace și înțelegere între popoare, de restabilire a climatului de încredere, pentru respectarea principiilor independenței și suveranității, pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmare nucleară. Trebuie să se facă totul, a spus, nu o dată, președintele României, pentru salvgardarea umanității, acum cînd nu este prea tîrziu, pînă nu au căzut primele bombe, trebuie să se facă totul pentru înfăptuirea păcii care este un drept sacru al oamenilor la viață, la muncă și creație în libertate, în independență și suveranitate. De aceste principii este pătrunsă întreaga politică externă românească și demersurile noastre în această direcție continuă și cîștigă o adeziune tot mai largă pe toate meridianele. Apelul la rațiune se adresează tuturor oamenilor politici, și președintele Nicolae Ceaușescu nu ezită să facă aceasta și să spună lucrurilor pe nume, înfățișînd lumii propria ei realitate și adevărurile pe care trebuie să le apere și să le susțină mereu.

Luceafărul

„Sărbătoare" – grafică de Geta Brătescu.

Simbol al unității de luptă al clasei muncitoare din România

I

În urmă cu nouă decenii, în 1889, Congresul socialist internațional desfășurat la Paris, la care au luat parte și o delegație a socialiștilor români, a hotărît ca — în amintirea evenimentelor de la Chicago din mai 1886 [1] — ziua de 1 Mai să fie declarată zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc. În rezoluția care consemna această hotărîre se preciza : „Muncitorii diferitelor națiuni vor organiza această manifestație consacrată zilei de 1 Mai după felul cum li se va părea mai potrivit cu împrejurările din țările lor". Precizarea avea o semnificație politică deosebită, atît pentru munca fiecărui detașament politic al muncitorimii, cît și pentru mișcarea muncitorească internațională. O astfel de orientare facilita dezvoltarea și afirmarea fiecărui partid socialist, reliefa capacitatea sa de orientare și soluționare a problemelor majore ce-i stăteau în față, corespunzător intereselor specifice ale clasei muncitoare, ale poporului respectiv ; ea evidenția contribuția mișcării revoluționare din fiecare țară la îmbogățirea ideologiei și practicii revoluționare internaționale, la soluționarea marilor probleme ale luptei de eliberare socială și națională, pentru cauza socialismului și comunismului.

În România, prima manifestație de 1 Mai s-a desfășurat în anul imediat următor — 1890. Ea a avut un caracter impunător ; mii de muncitori au ieșit pe străzile Capitalei, formulîndu-și revendicările lor economice, sociale și politice, demonstrînd tuturora — cum scria gazeta **Munca** — că „o nouă forță politică s-a ridicat în țară, o altă clasă de oameni cere dreptul la o viață politică și socială".

1 Mai 1891 — Mii de muncitori din Capitală și din alte orașe ale țării, între care Galați, Brașov, Ploiești, Reșița, Cluj, Baia Mare, Timișoara, au dat prin întruniri, manifestații de stradă, serbări cimpenești hotărîrii lor : „Tot muncitorul să lase lucrul în această zi și să sărbătorească frățește întîia mișcare uriașă a muncitorilor din toate țările... 1 Mai însemnează măsurarea pe cale pașnică și legitimă a două puteri : poporul și bogății, munca și capitalul", se scria într-un manifest apărut în acea zi istorică.

Caracterul zilei de 1 mai a evoluat în raport direct cu dezvoltarea mișcării muncitorești, cu sarcinile imediate și de perspectivă ale luptei de eliberare socială și națională. „După hotărîrea Congresului de la Paris — scria Constantin Dobrogeanu-Gherea — serbarea de 1 Mai trebuie să fie o manifestație internațională a muncitorilor pentru reglementarea zilei de lucru de 8 ore... Dar nu s-a oprit numai aici însemnătatea marii serbări a lucrătorilor și în fiecare an se desemnează mai clar ceea ce a ajuns deja și va ajunge tot mai mult și mai mult această serbare, adică o manifestare a solidarității și frației tuturor lucrătorilor conștienți în lupta lor pentru transformarea societății de azi în societatea socialistă".

După constituirea acum nouă decenii — la 31 martie — 2 aprilie 1893 — a partidului politic al

conf. univ. dr. Mircea Mușat

Continuare în pag. 7-a

Permanența poeziei

În timpuri imemoriale, poporul nostru și-a înfrățit existența cu cîntecul și poezia. În clipele de mare bucurie, în cele de durere, în vremuri de tihnă ori de restriște, oamenii acestui pămînt și-au exprimat preaplinul inimii prin intermediul melodiei și al versului, făcînd din manifestarea lirică o caracteristică a vieții, a felului lor de a fi. Pe acest altoi de trăire și simțire s-a dezvoltat folclorul nostru, unul dintre cele mai bogate din lume, între piesele căruia strălucesc, alături de așa-zisele „cîntece bătrînești" și de doine, acele inegalabile nestemate ale creației artistice populare — baladele „Miorița" și „Meșterul Manole".

„Românul e născut poet !" — exclama Vasile Alecsandri în prefața ce însoțea culegerea sa de „flori alese" din poezia populară românească. „Înzestrat de la natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare — continuă poetul —, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate. De-l mușcește dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cîntă durerile și mulțămirile, își cîntă eroii, își cîntă istoria, și astfel sufletul său e un izvor nesfîrșit de frumoasă poezie". Constatarea autorului se cuvine corelată neapărat cu șirurile lungi de poeți care, adăpîndu-se din „izvorul pururea reîntineritor" al folclorului, identificîndu-și simțămintele și aspirațiile cu cele ale poporului, și-au înscris numele în patrimoniul literaturii și culturii naționale. „Sînt suflet în sufletul neamului meu / Și-i cînt bucuria și-amarul" — își mărturisea George Coșbuc tulburătoarea-i profesiune de credință. Și aceasta este, de fapt, o trăsătură emblematică a poeților noștri din toate generațiile, care au vibrat adînc la marile evenimente ale istoriei patriei, la trudă, lupta și năzuințele semenilor. Să ne amintim, de pildă, alături de „bardul de la Mircești" și „poetul țărănimii", de Eminescu, Goga, Arghezi, Blaga Bacovia...

Străbătînd secole de zbucium și frămîntări, cîntecul și poezia au ajuns viguroase pînă la noi, cu seva lor mereu reînnoită, mereu sporită de fluxul nestăvilit al vieții, de patosul și inteligența atîtor minuitori de condei. Ele s-au încărcat de tonalitățile grave ale unui timp cu deschidere largă spre împlinirea cutezătoarelor visuri de libertate, dreptate și progres. Treji la ritmul viu al marilor mutații, poeții se pătrund tot mai mult de suflul prezentului, dovedind acea însușire denumită de Stihuitorul

Ion Segărceanu

Continuare în pag. 7-a

În pagina a 3-a

Remember ● L-am cunoscut pe G. Călinescu
«AM FOST DE FAȚĂ» de Al. Piru

REMEMORĂRI

Jurilovca, mon amour...

Se dedică inginerului DUMITRU AFANASIE

Mă scol în zori să prind răsăritul soarelui pe Razlem dar pierd clipa. Se răsfață strălucitor, ireal de aproape, tremurînd roșu ca un bujor nedesfoliat, greu, amenințător și rece. O trenă lungă de purpură tîrîie în urma lui pe apele metalice bolborosind în valuri mărunte.

Satul a rămas în urmă pustiu, sau aproape pustiu, pescarii s-au sculat cu luna-n timple, s-au urcat în bărcile lor lungi și misterioase și-au plecat undeva în larg.

Aici, la Capul Dolosman, pe canalele laterale trasate parcă cu rigla, o familie de lebede baletează melancolice, încîrligate grațios deasupra apei.

Nu știu ce e cu ele !... Or fi venit printre primele, cu instinctul debusolat de cine știe ce prevestiri primăvăratice ? Or fi iernat aici în culcușul ocrotitor al stufului cu sălciuri de lut ars... ?

În imediata mea apropiere, sub burta unui deal crescut anapoda spre lac, se află vestigiile unei cetăți străvechi. Un șantier arheologic început și părăsit, sau poate doar întrerupt temporar. Într-o jumătate de oră adun cu cei doi prieteni însoțitori, pictorii Benone Șuvăilă și Adrian Necula, jumătăți de vase, toarte de amforă, bucăți de ceramică filigranată, bine arsă, o parte din ea smălțuită. Relicve risipite pe malul lacului, venind din milenii, nebănuit de reale și adevărate, frumoase ca niște bijuterii.

Dincolo, peste apele de culoarea fierului, o fișie ciudată de pămînt cu cîțiva arbori solitari, ieșind miraculos de sub buza zării ca spinarea unui submarin în derivă. Se aud schelălăituri bizare, strigăte ciudate, amestec de disperare și lătrături răgușite. Sînt **enoții,** cîini semi-sălbatici, mici și părăsiți de cei-de-sus, rătăcitori iernatici peste punți de gheață, cu blana lor fină și pufoasă, pindind vietăți de baltă pe țărmul lipsit de vegetație.

Insula se numește „La bisericuță", nimeni nu știe exact de ce, nu e nici o bisericuță acolo, doar siluetele sărace ale cîtorva arbuști și țipetele acelea ireale și tainice.

În pătratul ocrotitor al stufului tremurînd fără rost, familia de lebede baletează regal, cu un calm desăvîrșit. Bărbatul, (lebădoiul adică, nu ?), e arogant și tandru în același timp, prevenitor și agresiv.

Aruncă priviri laterale spre trupul meu pitit în iarbă, simte pericolul, ceva, o snagă de aer străin îl alarmează, și-l face atent. E prins, se pare, într-un dans nupțial, lunecă în rotocale ademenitoare în jurul miresei trufașe și stînghere, albă ca o minune și el alb în smokingul său de milionar ruinat. Mă retrag tiriș în timp ce el strînge cercul înfoindu-se de-acum de-a binelea, scoțînd strigăte de trompetă răgușită.

A doua zi, traversăm spre Portița, fișia aceea miraculoasă dintre ape, purtînd în coastă marea nepăsătoare și adormită de „capriciosul april".

Trecem cu un cuter botezat bizar stînd pe punte sub bătaia vîntului rece și amăgitor. Purtăm după noi o barcă neagră și prelungă pe care o lăsăm la un moment dat între ape, ancorată. Vor veni alții s-o ia, ni se explică.

Peisajul e monoton la prima vedere. Întinderi de ape sclipind vrăjmaș, perii de stuf melancolice, petale de pescăruși răsuciți în vînt țipînd isteric.

Apoi, soarele prinde putere și lumina cade

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

Viața, cum este ea...

Mai bine de-un an de zile, dimineață de dimineață, cu regularitatea unui funcționar grăbit să nu scape condica, îmi luam caietul voluminos și pixul și alergam spre locul de muncă al acelor oameni, întrînd citeodată pe poartă împreună cu ei, atît de familiarizat cu portarii, că nici nu-mi mai cereau legitimația. Cu specialiștii ne salutam și pe coridoarele Trustului, dar și pe stradă, caietul meu se umplea, și speranța finalizării „documentării" mele creștea, devenisem unul „de-al lor", integrat parcă în colectiv, și nimic nu-mi dădea mai mult aripi ca recomandarea vreunui inginer (erau cîteva sute !) — „dumnealui e scriitorul care face despre noi un roman" și răspunsul celuilalt — „da, am auzit, știu...".

Îmi luasem misiunea foarte în serios, cartea nu se scria ușor, și tocmai de aceea credeam că voi face „gaură-n cer" cu ea ! Pentru asta, luam interviuri, vizionam filme documentare, dădeam buzna peste oameni necunoscuți, acasă la ei, citeam dosare cu sute de pagini, învățam noțiuni complicate, conspectam liste de prețuri — de lucrări și de materiale —, participam la „dispecerate", vedeam și încercam să memorez tot iureșul (uneori, cu aspect de bălamuc pentru un neinițiat) care face viața, cum este ea, unui mare trust de construcții, cu faimă internațională, una din mîndriile românești, replică modernă a talentului și geniului de constructori ai cîtorilor noastre din vremuri imemoriale...

Cunoșteam atîtea, că aveam capul „calendar" — de la categoriile de fier-beton pînă la subtilitățile operațiunilor portuare, de la condițiile specifice de muncă în climat tropical pînă la dedesubturile concurenței, de la dificultățile de proiectare pînă la felul de-a fi al directorului adjunct, inginerul Iunian D. Z., cu care, de atîția ani, deși cartea n-a apărut, am rămas buni prieteni...

Încă un an după aceea, am scris. Mai păstram contactul cu specialiștii trustului și, întîlnindu-ne, la întrebarea — „cum merge ? cînd apare romanul ?", răspundeam foarte sigur — „curînd !".

Pe urmă am dus manuscrisul la editură, însoțit de-o hîrtie nemaivăzută, o comandă fermă a Trustului, cu număr de cont și tot ce trebuie, prin care constructorii solicitau cîteva mii de exemplare, pentru oamenii

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. 7-a

1 Mai

privirea le este senină
drumul drept
prin ochiul istoriei
în miez de comori
ei rămîn ceea ce sînt
muncitori-nemuritori !

se-ndreaptă încrezători
spre țărmul zilei

au trecut prin gloanțe
au suferit —
nimic nu i-a înfrînt
au rămas ceea ce sînt :
neînvinși !

e zi de flori pe întregul pămînt.

Gheorghe Daragiu

TÎNĂR ÎN AGORA

Muncesc pentru a fi fericit

Ocunoștință a mea, scriitorul Sorin Holban, îmi spunea nu demult că, dacă doresc să realizez un reportaj inspirat despre unul dintre cei mai buni strungari din țară, trebuie neapărat să merg la Întreprinderea de pompe „Aversa", să-l caut pe fruntașul numărul unu.

Și m-am dus. La marea întreprindere am întrebat pe primul tînăr întîlnit care este fruntașul în muncă numărul unu. M-a privit surprins : de ce mă-ntrebați tocmai pe mine ? Nu lucrați aici ? Ba da. Și nu știți ? Cum să nu, fruntașul numărul unu este Marin Ioniță. Cineva a intervenit : să fiți sigur, fruntași avem mulți, chiar așa cum ziceți numărul unu, dar declarat, cu document în regulă, este deocamdată Eroul Muncii Socialiste Marin Ioniță.

Vorbim cu tovarășul Ilie Ștefan, secretarul cu propaganda al comitetului de partid : de ce Marin Ioniță este Erou al Muncii Socialiste ? Cum de ce, pentru că în permanență depășește planul. Numai pentru atît ? Nu, pentru că din meseria de strungar a făcut o adevărată artă, o pasiune fără margini, stăpînește strungul așa de bine că nu a greșit vreodată o piesă. Îl cunosc bine și nu cred că sînt mulți strungari ca el. Acolo unde nu răzbește nimeni se face luntre și punte

Pavel Pereș

Continuare în pag. 7-a

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (III)

«Avocat» al țărănimii nu al marilor proprietari

Cineva ar putea spune că cele arătate în articolul anterior sînt adevărate pentru relațiile lui Eminescu cu partidul conservator (și, în general, cu toate partidele politice guvernante), ceea ce nu exclude faptul ca, în adîncul concepțiilor sale, el să fi fost un conservator, poate chiar mai conservator ca însuși conservatorii. N-a fost decretat poetul drept „reacționar", afirmîndu-se că dorea să întoarcă istoria țării la anii 1400, pe vremea pircălabilor și a voievozilor ? O opinie destul de rezistentă din moment ce G. Călinescu o amintea în intervențiile sale din **Națiunea,** în 1946, începîndu-și astfel articolul : **Eminescu și clasele pozitive :** „Foarte bine o să ziceți, însă Eminescu era un conservator, și ce mai încoace, în colo, un advocat al feudalilor", adăugind ironic : „parcă nu e chiar așa !".

Este curioasă siguranța nesovăitoare cu care unii continuă să creadă că în această etichetă lipită gîndirii politice eminesciene, cu toate că poetul, ori de cîte ori a avut prilejul, a respins-o, în termenii cei mai categorici. Spicuim din articolele sale, fără a avea pretenția unui tablou exhaustiv : „Nu e vorba de boieri și de reacție, vrăjmașii noștri de la **Românul** dau în sec, cînd vor să sperie lumea cu momeli de felul acesta" (18 mai 1879). Urma o demonstrație a falsului ce se comite, pornindu-se de la analogia cu epoca Restaurației din istoria Franței : „În țara noastră nu există Legitimiști, nici Orleaniști, sau Imperialiști sau Clericali, nu avem noblețe, nici privilegiuri de reconstituit", (20 dec. 1878). Întoarcerea la alte timpuri ? „A ne întoarce îndărăt adevărat că nu mai putem..."

După Eminescu statul și societatea sînt „rezultatele dezvoltării organice a condițiilor de existență ale unui popor", dezvoltare ce se supune „unor legi fizice îndărătnice, neabătute în cruda lor consecință". De aici concluzia fireasca : procesele acestei dezvoltări nu pot fi oprite în loc dar nici grăbite, forțîndu-se mersul lor natural. Eroarea de al doilea tip au comis-o liberalii, introducînd arbitrar în țara noastră „formele

Al. Oprea

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR ● Cronici literare semnate de ● M. Ungheanu ● Artur Silvestri ● Valentin F. Mihăescu ● «Întîmplări adevărate sub streașina Dunării» de Ion Andreiță ● «Bijuterii chineze» de Ion Nicolescu ● Poeme de ● George Țărnea și ● Remus Anghel ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● «Ion Agîrbiceanu» de Nicolae Ciobanu ●

CRONICA LITERARĂ

TEODOR BULZA: «Casa șerpilor»

Proza românească trăiește de mai mulți ani fluxul unei reacții față de experiențe epice anterioare, de care ține declarat să se delimiteze. Cu puține excepții, cele mai importante cărți de proză, din ultimii cincisprezece ani, cele care dau tonul prozei, se înscriu în acest val cuprinzător care tinde să fixeze configurația prozei contemporane la antipodul fostei literaturi de rețete a anilor mai vechi. Foarte puține inițiative epice ale prozei actuale s-au emancipat de inevitabila polemică, declarată sau tacită, în care scopul principal este de a arăta că se scrie **altfel** decît atunci. Exhibiția modalității noi sau a scriiturii căutate, ca și a prozei de „dezvăluiri" privitoare la anii cincizeci, nasc în egală măsură din nevoia de distanțare față de o orientare literară a cărei caducitate se subliniază astfel. Justificată în punctul de plecare, această reacție și literatura pe care a produs-o și o produce se prelungește peste hotarul ei firesc de manifestare. Senzația de repetiție pe care o oferă proza românească a ultimului deceniu nu poate fi evitată. Sinteza întîrzie să se producă, iar noua miză a creației epice românești nu s-a configurat convingător. Interesant este faptul că în această replică față de o literatură ale cărei modele sînt părăsite ostentativ, descoperim laolaltă pe reprezentanții mai multor generații de prozatori : pe autorii care au propus chiar modelele regretabile, pe cei care au încercat prima formulă de ripostă la ele, ca și pe noii veniți, fără legătură directă cu literatura de care ține totuși să se delimiteze. De unde concluzia unui deficit de personalitate, vizibil în modul contagios al propagării unei atitudini și a unui program literar minimal. Remarcabile talente și dexterități prozastice oficiază încă în trena unui moment literar a cărui oră a expirat.

Casa șerpilor de Teodor Bulza este un roman care rescrie dintr-o perspectivă epică inedită o felie de viață, databilă cronologic în primii ani de după al doilea război mondial, tratată și pînă acum, dar dintr-un unghi de vedere sociologizant și politizant, cum se întîmplă în densele romane ale lui Titus Popovici, pionier al acestei defrișări epice postbelice. Dacă în literatura anterioară inspirată de aceiași ani situarea în spațiu și timp era precisă, bine definită încă din primele capitole, mai bine zis din primele pagini, romanul **Casa șerpilor** degajă pe toată durata lui un aer atemporal. Oamenii se înscriu mai puțin în sfera socialului și a politicului, fixați într-un alt univers unde arhaitatea și relația cu cosmosul sînt mult mai importante. Faptele care sînt lăsate să invadeze paginile cărții în prima ei parte și apoi pe toată întinderea ei aparțin unui repertoriu care refuză înregimentarea în real. Cu o expresie din Sadoveanu, foarte potrivită aici, „morții poruncesc celor vii" în satul Semlac, unde eresul, superstiția, credința în mister și miracole sînt manifestări curente. Reprezentările acestei lumi, în care satul este după formula lui Lucian Blaga centru al universului, sînt de o mare ingenuitate alcătuind un desen naiv de o indiscutabilă puritate și acuratețe.

Personajele care ocupă, la rîndu-le, în primul rînd orizontul romanului sînt cele care comunică cu o asemenea privire ingenuă, oamenii satului, cu nume și ele de aspect arhaic sau regional : Băbău, Solovăstru, Cema, Florea, Ceampaș, Țuper, Putric, Lăpușcă, etc. Tîrziu este introdus în scenă Mihai Trifu, activistul care reprezintă vremurile noi postbelice, noua orientare politică, deși el este în sat o prezență și o permanență a lor. Mihai Trifu este o apariție discretă, fără veleități revoluționare ori cel puțin reformatoare. Prezența lui marginală, insinuarea lui lentă și nezgomotoasă în obiceiurile comunei a cărei viață o trăiește, fără a încerca să-i schimbe prin șocuri exterioare condiția și codul, este limpede antipodică față de alte imagini ale activiștilor postbelici care au plecat la sate ca emisari dîrji ai marilor transformări politice postbelice. În această distribuire a materiei și a intrărilor în scenă stă ascuns sensul polemic al cărții scrise de Teodor Bulza, **Casa șerpilor**, care închipuie și înfățișează convingător altă evoluție a lumii rurale românești după cel de al doilea război mondial. **Casa șerpilor** explorează un univers uman inedit fixîndu-i în scris imaginea particulară.

Casa șerpilor este romanul unei enigme. Țăranii lui Teodor Bulza nu descind din marea familie literară postbelică a Moromeților. Moromețiada nu e posibilă la Semlac unde o Poiană a lui Iocan nu există pentru că nu pot exista nici Ilie Moromete, nici Cocoșilă. Psihologiile și mentalitățile sînt altele, remarcabilă fiind izbînda autorului în direcția autenticității personajelor și a conduitelor lor particulare. Un orb n-a rezolvat un litigiu vechi cu un om din sat, și pentru că acesta a murit litigiul devine o povară. Orbul Ceampaș găsește o soluție care ne plasează în plină gîndire magică. El fură din cimitir crucea mortului și o chinuie cu cuțitul după care o aruncă într-o fîntînă. Litigiul a fost astfel încheiat și vinovatul pedepsit postum. Conștiința orbului Ceampaș este de acum împăcată. Ca deschidere a romanului, această istorie, stranie la început, are rostul de a da o cheie pentru universul particular al Semlacului. Ceea ce urmează este pregătit și într-un fel explicat de această experiență individuală care definește mentalitatea locului. Este o lume pentru care realul trece ușor în mister și în fantastic iar intuiția activistului Mihai Trifu constă în a nu violenta credințele acestor oameni ai locului ci de a se insera pe nesimțite lumii lor modificînd-o dinlăuntru.

Satul este terorizat de mistere. Cîteva întîmplări cu aură neagră și misterioasă stăruie în amintirea comunei. Chintesența acestor mistere locale poartă numele de Maroji. O ființă și o casă cu numele Maroji preocupă întregul sat, ca și ispita de a risipi misterul. Personajul Maroji, recreat de poveștile locului, casa lui Maroji sînt prezentate într-o lumină fabuloasă. Satul stă sub o vrajă, vraja Maroji, și dacă vraja se risipește fața Semlacului poate fi și ea schimbată. **Casa șerpilor** are o latură deschisă către fantastic și autorul știe să acumuleze treptat elementele unei atmosfere românești misterioase. Semlacul stă sub presiunea antecedentelor nelămurite. A ars un saivan de oi, a murit Țupăr, dar toate aceste întîmplări, care revin în memoria diverselor personaje, își reiterează chipul tocmai pentru că ele nu-s clare. A fost Țupăr adevăratul vinovat de incendiu, n-a fost ? Nu cumva vinovatul e altul ? Dar Maroji cu trăsura lui la oră fixă n-a avut nici un rol ? Plutim în nebuloasa priincioasă misterului. Figuri dispărute ca Țupăr și Rozalia prezidează de dincolo întregul roman. Antecedentele sînt la origina faptelor din carte, dar, dovadă de tact, autorul nu le-a oferit locul și dimensiunea realistă în curgerea povestirii, ci de aspecte rememorate obsedant și imprecis. Și mai interesant este că Țupăr, figură neagră în amintirile lui Ceampaș, capătă dimensiuni eroice, legendare în reconstituirea globală, indecizie calculată a prozatorului în scopul unor efecte de ansamblu : Teodor Bulza nu simpatizează soluțiile maniheice, chiar dacă lucrează cu culori tari, iar lumea de care se ocupă este frustă și decisă. Cartea se încheie cu o expediție, care este expediția Maroji, adică de clarificarea misterului. O echipă alcătuită din Mihai Trifu, din Teodor Băbău, boactărul șef, din Văzoc, fostul jandarm, acum milițian, se îndreaptă către tainica și amenințătoarea casă a lui Maroji, păzită de cîini, păzită cu pușca, de oameni nevăzuți. Tensiunea cărții devine aici maximă. Ca temperatură aduce aminte de caravana însetaților din povestirea **Dincolo de nisipuri** a lui Fănuș Neagu, un model mai general pentru Teodor Bulza, care se îndreaptă către neștiut și halucinați spre o deziluzie. Fapt e că acolo unde se credea că există o casă și un proprietar ascuns nu era, sau nu mai era nimic : cîteva urme de căruță într-un pămînt nisipos. Prozatorul nu alege deci un final raționalist, după scheme binecunoscute. Misterul nu se clarifică, ci se adîncește. **Casa șerpilor** este prin acumularea dozată de fapte inexplicabile, pe muchia de cuțit care desparte realul de fantastic o izbîndită proză de atmosferă. Polemica ei subsidiară cu imaginea simplificată a lumii rurale în fața șocului social și politic postbelic este deci cu atît mai avantajoasă.

Teodor Bulza face dovada unui înzestrat prozator de observație, de indiscutabilă autenticitate a notației și a viziunii. Deschiderea către supranatural a cărții este cu atît mai captivantă cu cît densitatea realului este mai mare. **Casa șerpilor** conține mai multe portrete remarcabile între care acela al învățătorului Coșa, care se refugiază incognito din lumea satului în cea a orașului pentru a trăi o altă dimensiune a vieții sale prozaice de învățător rural, este cu totul memorabil, mic roman în cuprinsul celuilalt.

Ceea ce lipsește acestei cărți, în care trăsăturile personale sînt numeroase, în care universul românesc are amprentă proprie, este o lacună mai generală a prozei noastre din ultimul deceniu : o problematică proprie, o problematică nouă. Cu alte cuvinte nu este suficient să se scrie mai bine decît înainte, dacă această superioritate nu capătă și un sens nou și o capacitate problematizantă înnoitoare. Cum Teodor Bulza este la primele sale cărți, putem avea încredere în evoluția unui prozator atît de preocupat de densitatea și semnificația realului.

M. Ungheanu

N. GRIGORE MĂRĂȘANU: «Distanța dintre mine și un iepure»

Considerabil modificată, prin raport la inițiiele ei manifestări publice, din „Insula" (1973), poezia de azi a lui N. Grigore Mărășanu începuse dealtfel să prindă o altă înfățișare încă o dată cu „Enisala" (1980). Brăilean și ca atare un om de bălți și de Dunăre, cu sînge fierbinte ca istratianul Codin, poetul rămăsese și el un pasionat al locului natal pe care încerca să-l mitizeze, sub bizarul nume Alcabar. Sînt emoții stilizate, unde mai colcăie cîte ceva din vitalismul „mediteranean", acvatic, însă mult reprimat într-un fel de prețiozitate plebee, în gustul Tudor George, însemnînd a cultiva în fond o lirică de formă fixă, cu lexic cîteodată mai „crud" ori „rar". Mediile portuare, pestrițe, și lumile cu amestecuri etnice pronunțate stimulează precum se știe un soi curios de rafinament baroc pe care N. Grigore Mărășanu îl exprima, în „Enisala", aproape involuntar. Era acolo un energetism de matroz care visează minulescianizînd, poetul fiind acum nu descriptiv și imagistic, ci erotic, desigur cu un procent de stîngăcie de ins neînvățat cu declarații subtile însă dorind să le facă. Adăugind la aceasta mica lui mitologie neobișnuită, construită în „corabia de Fosfor", în „mîndra țară Hessperia", în „Enisala" și într-o misterioasă „Ana Suz", obținem o imagine de lirism „dunărean" unde s-a depus cîte ceva din simbolism, mai ales în latura să zic așa „cultivată". Poetul însuși, cu pielea arsă de un soare fluvial, care pripește, purtînd un barbișon anacronic, potrivit mai degrabă pentru țilindru și redingotă decît pentru moderna vestimentație de reporter, e o apariție pitorească și simpatică, nimerită mai degrabă într-un vetust poștalion ori în automobilul Bentley, model 1920.

Însă chiar în „Enisala", unde se distilase vitalismul turbure din „Insula" și din „Corăbii de fosfor", ceva se mișcase imprevizibil : un ciclu întreg, „Vîntul pe patru roți", promova o mitologie modernă, citadină și „automobilistică", năucită de mecanisme, de esența teribilului. Multe din aceste producții s-ar fi potrivit, mai degrabă, în „Distanța dintre mine și un iepure" (ed. Eminescu, 1983) care dezvoltă integral acea linie abia schițată acolo. E, în totul, o poezie „modernă" aparent fără lirism melodios și sentimental care s-ar fi presimțit cu greu dacă n-am avea în literatură exemple numeroase care să explice biograficește o asemenea evoluție. Adeseori, omul natural picat în orașe se acomodează frenetic și superstițios, conservînd cu toate acestea terorile lui cu ecouri străvechi : un sioux într-o metropolă nu reacționează prin rezistență directă ci prin exorcisme. Cu „Distanța dintre mine și un iepure" avem a face cu un lirism reprimat, înlocuit de un epic care s-a umflat, ca aluatul, ascunzînd bine tot ceea ce e vulnerabil în om, sentimentul. Nu materia propriu-zisă ci viziunea s-a „americanizat". Acum, în poezia lui N. Grigore Mărășanu au năvălit morarul, conducînd mașina și prăbușindu-se de pe dig, „fermierul cît plopul / cel întors de la bal cu tractorul" și ucis sub șenile, poștașul pe bicicletă omorît de tren, iepurele prins în lumina farului de mașină („ca un duh al strămoșilor mei") și strivit în viteză. Pretutindeni s-a instaurat în cel mai curios chip cu putință o seninătate a faptelor criminale, dezumanizată prin instrumentele ucigașe, mecanice și care îl ajută pe om să nu greșească. Mașinismul buimăcitor pentru spirit, dar în fond precis, e pentru poet o condiție obligatorie a citadinismului. „Orașele tentaculare" nu apăreau fără mașini și Verhaeren, care le-a văzut întîia dată în Belgia industrială, e între primii „citadini" terorizați de orașul care nu mai poate fi părăsit. Oriunde detectăm „mașinism" apare și „orașul" ca și fobia de citadin.

Dealtfel în poezia de acum a lui N. Grigore Mărășanu haosul urban și viața „modernă" sînt la tot pasul, generînd, e adevărat, reacții estetice imprevizibile. Poetul cîntă, ironic, „farmecul vieții în comun" (cultivînd aci un balades à rebours), vede orașul ca pe un furnicar grozav, agentul unei teribile poezii, de speța pamfletului, în contra „oamenilor electronici" și, în general, cam tot ceea ce a cîștigat civilizația mai util însă, prin excese, mai antinatural : „robotul" (denumit Pix), mașinile, autostrada, televizorul cu ecranul lui „scîncind ca un lup", străzile mari, neliniștitoare, cu bordura ca un „mal", „pietonul mecanic", expozițiile canine, tipografiile etc. Interesant e că în această lirică, citadină prin materie, percepția rămîne cu toate acestea profund naturistă și pretutindeni poetul vede, aude și pipăie ca un om de „bălți", artist de o iremediabilă nostalgie provenită din presimțirea ireversibilului. Singurătatea automobilistului, „rulînd" pe șosele pustii, însoțit numai de un cîntec trist, despre cai și călăreți, orașul, ca un „chit sur venit din mare" sau cu „văile fumegînde", sînt hieroglife ale unui suflet rousseauist picat sub imperiul necesității istoriei care înaintează fără să țină seama de individ.

Prin ceea ce are original în acest moment, lirica lui N. Grigore Mărășanu e de factură propriu-zis ecologică, reprezentînd atît civilizația cu dezechilibrele pe care le produce, cît și întoarcerea la natură, nu prin iluzia utopiei rurale ci printr-o prezentare a simțămîntului mitic : ecologism, ca să zicem așa eminamente moral. Cîte un fragment, ca de manifest ecologic liricizat, probează de altfel observația. Poetul vede peștii sufocați de gudroane și lacurile pustiite, oceanele cu fundul lor deșertat de viață, un flamingo murind.

În pur spirit ecologist, lirica lui N. Grigore Mărășanu cultivă, în scopul de a se iluziona, micile plăceri inocente : pescuitul, amorul ferin, după soroc, inefabil, ocupațiile voit umile (precum a fi tăietor de lemne la vecini) și cam tot ceea ce îl extrage pe om din infernul vieții moderne. Nu în acestea stă însă reacția cea mai bună căci orice plezirism e, în fața agresiunilor permanente, un simplu opiaceu. Pe măsură ce umanul dă semne de tulburare, în el crește un simț arhaic și un procent adînc de teamă inefabilă, luînd forma superstițiilor, a credinței în preziceri, în clipe faste și nefaste, în păsări magice. În substanța ireductibilă a poeziei s-a trezit simțul primitivului și, în ultimă analiză, nu avem în „Distanța dintre mine și un iepure" o lirică a dezintegrării căci N. Grigore Mărășanu a știut să creeze o mică mitologie posterioară demistificației „moderne". Umanitatea a triumfat asupra dezumanizării, absorbind, cu miturile ei, civilizația galopantă care părea, o clipă, că o amenință. „Pan", Enisala, cu lumea fabuloasă, cu pescăriile de miracol, cu oierii de la Manasia, „Olarul", oamenii din Halmyris, toate acestea indică liricului vitalitatea speței pentru care anxietățile indivizilor nu înseamnează nimic.

În totul, „Distanța dintre mine și un iepure" e un document al evoluției unui poet : nu doar substanța sufletească a înaintat ci și tehnica. Din cantabilele „romanțe" mai vechi ori din despletita poezie „dunăreană" vitalistă și cu accese imagiste (așa cum începuse și Radu Boureanu) nu a mai rămas prea mult, fără, totuși, să fie înlocuite cu forme de tot noi. Poetul a adoptat „balada" ironică ori grotescă, poemul cu versuri lungi și rime care nu sar în ochi, de regulă narativ, întrerupt cîteodată de cîte un „lamento", de un „croquis" liric pur de un accent strident. Eliberarea lui față de forme a sporit considerabil și ar fi interesant de văzut cum se va consolida o astfel de lirică, prin natura ei cu greu de prevăzut. „Distanța dintre mine și un iepure" e, în tot cazul, cea mai însemnată producție a lui N. Grigore Mărășanu un poet care, la al cincilea volum, e în deplinătatea mijloacelor sale literare.

Artur Silvestri

MIRCEA IORGULESCU: «Ceara și sigiliul»

II

Volumul „contribuțiilor" istoricului literar sporește considerabil în capitolul următor din **Ceara și sigiliul**, intitulat elocvent **Vocile istoriei literare**. Nu este însă vorba, cum ne-am fi putut aștepta, la un discurs polifonic produs de Mircea Iorgulescu, ci, în general, de elogioase glose la lucrarea unor autentici cercetători ai istoriei literaturii române : reeditarea, la editura „Minerva" a revistei „Propășirea", sub îngrijirea Marianei Costinescu și a lui Petre Costinescu, autorul notelor, comentariilor și al studiului introductiv fiind Paul Cornea ; volumul întîi din **Opere** de Dimitrie Bolintineanu (tot la „Minerva") îngrijit de Teodor Vârgolici și prefațat de același Paul Cornea, volumul cinci al **Operelor** lui Duiliu Zamfirescu, editat de Ioan Adam ; volumul **La lumina lămpii**, conținînd corespondența lui Liviu Rebreanu, editat de Puia Florica Rebreanu și Niculae Gheran ; retipărirea, sub îngrijirea lui Adrian Anghelescu, a **Istoriei românilor prin călători** de Nicolae Iorga. Aceste apariții editoriale prilejuiesc receptivului critic nu doar originale formule de apreciere („Un autentic fapt de cultură și de patriotism" ; „un adevărat eveniment", „un dar de neprețuit") ci și, inspirate de importanța momentului, tentative de analiză proprie a operelor reeditate. Astfel, exemplar este comentariul intitulat **Bolintineanu sau bucuria de a scrie**. Iată cîteva formulări memorabile : „Voioasa nerăbdare a faptei, atît de caracteristică în **legende istorice**, nu este decît reflexul acestei năvalnice porniri a poetului însuși, care își mînă eroii în lupte cîștigate în doi timpi și trei mișcări" ; „o secretă tendință spre calm și așezare există, de altfel, chiar în legendele istorice : eroii lor stau de obicei la masă, la un sfat ori la un banchet" ; „Din întîmplare (...) sau cînd e mai puțin nerăbdător, Bolintineanu nimerește frînturi de mare poezie" ; „Trecerea la acțiune se face de regulă printr-un lung discurs (o formă de amînare, dar și una de mobilizare), lupta propriu-zisă avînd în fond sensul unei restabiliri a ordinii inițiale". Dar, aceste pertinente observații, semnate de Mircea Iorgulescu în 1982, sînt prezente, în spiritul dacă nu și în litera lor, în 1941, în **Istoria...** lui G. Călinescu : „După sfîrșirea discursului vine încheierea epică, tipică prin viteza ei : (urmează un citat, același cu care și M. Iorgulescu își susține ideea luptelor „cîștigate" în doi timpi și trei mișcări) ; „...legendele lui se compun dintr-un număr mic de situațiuni, dintre care cea mai învederată este „banchetul", împrejurare în care se pot ține cuvîntări" (așadar, „tendința spre calm și așezare" nu este atît de „secretă" cum crede criticul contemporan !) ; „Totuși Bolintineanu e un poet fragmentar remarcabil și o bună operă de izolare dă o colecție surprinzătoare de instantanee poetice" (G. Călinescu face această operă și se întîlnește din nou cu M. Iorgulescu în selecția unor citate) ; „Pe dată apoi eroul ține o cuvîntare", (să fie această „cuvîntare" altceva decît „discursul" mobilizator de care vorbește Iorgulescu ?) **Nimic nou sub soare** sau **Marile spirite se întîlnesc întotdeauna** ? Aceasta este dilema către care ne poartă comentariul lui Mircea Iorgulescu. Mărturisim că, din solidaritate confraternă, înclinăm către a doua ipoteză.

Cînd nu meditează pe marginea edițiilor, autorul celebrează, în capitolul amintit al cărții sale, aniversări : centenarul Goga, centenarul „Contemporanului", centenarul Lovinescu, centenarul Bacovia, centenarul **Scrisorii a treia**, publicată de Caragiale în „Convorbiri literare", cincizeci de ani de la apariția **Vieții lui Mihai Eminescu** de G. Călinescu. Este remarcabilă capacitatea criticului de a se sincroniza cu marile aniversări culturale și intenția sa, nedeclarată, ci doar bănuită, de a produce noi puncte de vedere sau de a le nuanța pe cele vechi, contribuind astfel la aprofundarea operei sau a personalității celebrate. Din nou, însă, criticul provoacă, subtil, așteptarea frustrantă. Contribuțiile sale sînt în fond doar oneste rememorări ale unor cunoștințe. Astfel, criticul citează sau parafrazează ultimele zece rînduri din studiul lui Maiorescu, **O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867**, pentru a demonstra că, în acțiunea sa, mentorul „Junimii" s-a condus după preceptele măsurii și adevărului, iar „Convorbiri literare" „înseamnă (...) revista din epoca lui Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici. Și a lui Maiorescu : în primul rînd !" Așa este ! În alt loc, aflăm că **„Viața lui Mihai Eminescu** aparține deopotrivă unui mare critic și unui mare scriitor, capabil să imprime cu forța personalității sale creatoare sigiliul unui inconfundabil stil propriu în exprimarea artistică a unei lungi perioade" și că „această extraordinară capacitate de a intui notele proprii unei personalități creatoare este dimensiunea esențială a criticii lui G. Călinescu". Sigiliu, stil propriu (dar și inconfundabil), mare critic, mare scriitor, capacitatea de a intui notele proprii dar nu și inconfundabile, de această dată)... sigur că da, așa este ! Aceeași capacitate de „a intui notele proprii" o are Mircea Iorgulescu și atunci cînd exclamă, cu invidiabilă satisfacție de a se autoconfirma : **„Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** constituie, am spus-o și altădată, una dintre cele mai înalte expresii ale spiritului creator național și totodată ale libertății sale, fiind în același timp operă de creație și operă critică". Este adevărat, în aceeași covîrșitoare măsură în care este adevărat că a fi este a fi.

Nu mai este însă deloc așa, atunci cînd, în articolul **Octavian Goga — astăzi**, după ce repetă o serie de lucruri arhicunoscute despre poezia lui Goga, criticul, excedat probabil de propria-i monotonie („Departe de a fi simplă și liniară, lirica lui Goga are o adîncime nebănuită") încearcă să se depărteze de locul comun, luîndu-și un aliat prestigios : «Devenise (Goga — n.n.) cum spune elegant Călinescu, „un demagog academic" și se lăsa manipulat de cei care foloseau prestigiul vechii activități în scopuri nedemne». Trecînd peste faptul că un demagog mai degrabă manipulează el decît se lasă manipulat, sîntem însă obligați să constatăm că Mircea Iorgulescu greșește grav. Iată citatul integral din Călinescu : „În schimb Goga era un foarte bun orator de mase, știind să stîrnească toate instinctele populare, fără a deveni comun, un adevărat demagog academic". Pentru cine poate s-o facă, se înțelege limpede că G. Călinescu a folosit cuvîntul demagog (**nota bene**, „un **adevărat** demagog") cu sensul său etimologic (gr. dêmagôgos = care conduce poporul) numind astfel o calitate și nicidecum un defect, cum crede Mircea Iorgulescu. Criticul revine însă la tonul și tonus-ul obișnuite în celelalte capitole „Poeți contemporani" și „Prozatori contemporani". El practică, în general, (excepție fac doar articolele despre poezia lui Ioan Alexandru și despre romanul **Săptămîna nebunilor** de Eugen Barbu) o critică de adeziune, adesea entuziastă, substituind argumentele cu afirmațiile. Comentariile de poezie vizează mai curînd figura creatorului (sau ceea ce crede criticul că ar defini-o) decît circumscrierea realității estetice a operei, fiind, din acest punct de vedere, exterioare obiectului analizat. Astfel, la Eugen Jebeleanu se vorbește despre „demnitatea poeziei", iar autorul **Surîsului Hiroșimei** este definit drept un „poet al rezistenței". Cînd se referă la poezia propriu-zisă, criticul produce o formulă impenetrabilă, „radicalizarea lirismului". Ce va să fie aceasta, nu se știe, dar comentatorul lasă să se înțeleagă că este vorba de ceva foarte important, cu consecințe asemenea. Limbajul este grandilocvent și adjectivizat peste poate: „Și dacă există o evoluție în poezia lui Eugen Jebeleanu, nu atît în latura formală (unde trecerea de la versurile sticloase, în manieră ermetizantă, ale începuturilor la expresia dură și directă, încărcată de teribila forță a preciziei austere reprezintă o consecință a radicalizării lirismului) aceasta e de la revoltă la rezistență, de la contestare la împotrivire, de la vehemență la sarcasm, de la indignare la dezgust". Iau **Dicționarul explicativ** și citesc : „REZISTA, rezist, vb. I. intranzit. A se împotrivi, a ține piept, a opune rezistență... ; REVOLTA, revolt, vb. I Refl. a fi cuprins de revoltă, de indignare..." Deci, a rezista este a se împotrivi, iar a se revolta este a fi cuprins de indignare. Despre ce evoluție vorbește M. Iorgulescu ? Sau acel **dacă**, de la începutul citatului, are în vedere tocmai suprapunerea sensurilor ? O altă ipostază deosebit de interesantă a criticului este aceea de descoperitor involuntar al unor „înrudiri" poetice nepresupuse pînă la el. Nu se fac trimiteri directe în acest sens și nici comparații explicite, dar cum altfel, dacă nu ca o înrudire am putea înțelege faptul că una dintre marile teme ale poeziei lui Eugen Jebeleanu este „ a sfida necuprinsul sfîrșitului în numele cunoașterii **limitei**", că, în poezia Ninei Cassian, a existat dintotdeauna o tentație a înfruntării **limitei**" și, în fine, că „poetul (Adrian Păunescu — n.n.) are percepția dureroasă și în aceeași măsură excitantă a **limitelor** și a limitărilor" ?

Mai în largul său e Mircea Iorgulescu în spațiul polemicii (articolul **Compoziție și stil**, despre **Săptămîna nebunilor**). Criticul este aici cînd ironic, cînd fals onctuos, cînd insinuant, cînd perfid, dozîndu-și minuțios demonstrația și calculîndu-și atent efectele. Din păcate, această risipă de inteligență, apreciabilă în sine, este cu totul exterioară romanului avut în vedere, căci îi refuză aproape dogmatic dreptul de a fi operă de ficțiune. Lucru explicabil, căci odată recunoscut acest statut, toate obiecțiile criticului ar deveni cu totul superflue. Cu cîteva excepții, semnalate mai înainte, **Ceara și sigiliul** dă impresia de superficialitate și improvizație, provocate din voința criticului de a fi omniprezent cu orice preț. Cum se vede, însă, prețul este prea mare.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Poezie și limbaj

Cu un debut dramatic*) își începe drumul literar maramureșanul Ion Zubașcu, pentru care scrisul pare a fi o formă de eliberare, cu prețul unei neascunse suferințe, de o tensiune interioară cumplită, dînd astfel criticului, care ar utiliza cu obiectivitate criteriul „literaturității discursului", sentimentul de a opera pe viu asupra sufletului poetului. Dar, parafrazîndu-l pe Nichita Stănescu, criticul ca și chirurgul, nu are viață personală. Iar poezia înainte de durere este limbaj, de aceea ea poate fi privită și ca o trădare a realității. Trebuie deci să spunem fără menajamente și în folosul evoluției sale ulterioare, că în proporție hotărîtoare Ion Zubașcu rămîne cu acest volum în afara poeziei din cauza unei neînțelegeri esențiale a modului de a fi propriu artei. E o eroare tragică aceasta pentru un tînăr poet cu o autentică vocație a suferinței unde realitatea se confundă cu scrierea ei.

Ion Zubașcu, la care e terorizantă intenția de a suprapune eul empiric și „concret" celui liric și „fictiv", încearcă să scrie o poezie dincolo de poem, al cărei limbaj se vrea eliberat de orice convenționalism literar, mizînd în expresia sa „conversațională" pe o sinceritate totală, sfîșietoare a trăirilor poetului : „Am știut dinainte că va veni ziua cînd / va trebui să plătesc totul în scrum și cenușă. / fiecare dram de cuvînt. În valuta forte a morții. / Dar greu mai trag moartea și nebunia la kilogram ! / Le poți măsura direct pe cîntarele vitelor. / acolo unde se cîntăresc remorcile încărcate cu mari baloturi de fîn. / Am început să plătesc cu viața și cu mari bucățele de nervi / fiecare cuvînt irațional rostit în beatitudine. / M-a ajuns și pe mine nemărginirea din urmă. Îmi anulează / legitimațiile ontogenetice și rîndunica din cortex / cu care n-am reușit nici pînă azi să fac și eu / măcar o primăvară ca lumea. // Multe cuvinte ne vor ucide cu timpul. / Exact în același timp care le revoltă pe toate. Deși nu din / prea mare toxicitate. Deloc. Dimpotrivă !" etc.

Pretenția de a depăși condiția imaginară a artei, vorbind din însăși situația reală și folosind limbajul real — prezentă decisiv în poezia „momentului '80" a tinerilor hiperrealiști — este radicalizată la Ion Zubașcu dintr-o ignorare a funcției specifice limbajului poetic, producătoare a unei **trans-formări** a limbii. A trece din expresia conceptuală și comună în expresivitatea literară este condiția necesară, desigur nu suficientă, a existenței poemului ca obiect estetic. Banalitatea — cu sau fără emotivitate și senzorialitate — este în psihologia artei inexpresivă. Poeziile cele mai „directe" ascund de fapt o subtilă știință a **iluziei realității** și o abilă mascare a gradului de elaborare lingvistică.

Ce spun aceste poeme ample, de două-trei pagini fără nici o vibrație a tăcerii spațiului alb, umplut pînă la marginea foii cu o scriitură densă, încrîncenată și lipsită de fluiditate, din care răsar uneori imagini șocante și formulări de o sinceritate brutală și lirică totodată, repede înăbușită în hățișul proliferînd fără încetare al versurilor, transformate de lungimea lor într-un fel de proză dramatică. Ele vorbesc despre condiția omului în veacul XX, despre durere, moarte, nebunie, scrierea poemului, despre realitate și coșmar. Nu lipsesc nici temele poluării, tehnicizării și dezumanizării civilizației industriale, ale agresivității publicitare și a obiectelor de consum, ca în poezia hippy de acum un deceniu și ceva sau în cinematograful demistificator mai actual. Lucrurile sînt cînd grotești cînd tandre, în genere poetul avînd o viziune sarcastică. Ca o pictură pe sticlă, elementară fără a fi primitivă, sînt imaginile din **Omul munților**, adevărat poem al luminii maramureșene. În felul lor pietros și cam sălbatic, piesele volumului au o grandoare care lipsește celorlalți congeneri, și o austeritate a chinului lăuntric consumat la o intensitate insuportabilă, vecină cu ruperea barierelor minții, invocațiile răsunînd ca un strigăt în pustiul planetar. Și totuși ele nu devin decît fragmentar poezie. Încărcătura emoțională a scrisului lui Ion Zubașcu are dreptul și-l obligă pe poet la cunoașterea în profunzime a funcției specifice limbajului poetic.

Alexandru Condeescu

*) **Ion Zubașcu : „Gesturi și personaje", Editura „Albatros", 1982.**

BREVIAR

■ **„SCRIITORII TRIBUNIȘTI ÎN PERIOADA ARADEANĂ"**, se intitulează studiul elaborat de Iulian Negrilă, apărut la Editura „Facla" din Timișoara. Riguroasă cercetare de istorie literară implicată într-un amplu și efervescent context socio-cultural, lucrarea aduce în actualitate aspecte și probleme de cea mai mare importanță prea puțin sau deloc cunoscute pînă la ora de față. În atenție se află publicația „Tribuna poporului", apărută în 1892 la Arad, publicație ce constituie în chip semnificativ opera unor vechi tribuniști de la Sibiu, cărora, firește, li se adaugă prestigioși reprezentanți ai noilor generații. Punînd accent pe mișcarea literară de la „Tribuna poporului", Iulian Negrilă propune atenției o valoroasă suită de „fișe" analitico-informative consacrate prezenței în respectiva publicație a lui Alecsandri, Coșbuc, Delavrancea, Iosif, Vlahuță, Anghel, Goga, Sadoveanu, Agârbiceanu și a unui însemnat număr de scriitori străini. Studiul se încheie cu o foarte utilă bibliografie a publicației și cu o Addenda, unde sînt reproduse o seamă de texte — din păcate prea puține — concludente pentru profilul „Tribunei poporului".

■ **CENTENARUL LUCEAFĂRUL — OMAGIU CONSTĂNȚEAN.** La Constanța, în ziua de 24 aprilie, a.c., a avut loc o amplă manifestare literar-artistică prilejuită de împlinirea unui veac de la tipărirea „Luceafărului" eminescian. În organizarea cenaclului „Poesis" de la Casa corpului didactic Constanța și sub egida Inspectoratului școlar județean, manifestarea s-a înscris în seria de acțiuni „Zilele școlii dobrogene". Au prezentat comunicări omagiale criticii Valentin F. Mihăescu și Nicolae Ciobanu și poetul Florin Pietreanu, președintele cenaclului „Poesis". Bogatul și frumosul program artistic (recitări, interpretări muzicale, poeme omagiale inedite) a fost susținut de artiști ai filarmonicii constănțene și de formații artistice ale unora din liceele din orașul de pe malul mării. Au fost prezente tovarășele Elena Borodi, secretar al comitetului județean de partid, Olga Duțu, inspector general școlar al județului și Cornelia Manoliu, secretar al comitetului municipal de partid Constanța.

■ **SOCIOLOGIA — DE LA CUNOAȘTERE LA IMPLICARE SOCIALĂ**, este tema de stringentă actualitate căreia îi sînt consacrate dezbaterile revistei „Contemporanul" în numărul din 22 aprilie a.c. Menită — cum se arată în nota introductivă — a contribui la „formarea unui solid fundament cultural al personalității umane", dezbaterea, în prima ei manifestare, beneficiază (în afara articolului **Bilanț și perspectivă** de Ilie Bădescu și Nicolae Radu) de contribuțiile intitulate : **Conexiuni sociale sistemului educativ** (Aculin Cazacu), **Psihologia propagandei și comunicațiile de masă** (Mihai Milca), **În cîmpul de forțe ale literaturii** (Constantin Crișan), **Urbanistică și societate** (Dorel Abraham). Sînt contribuții de reală forță stimulativă în ceea ce privește desfășurarea viitoare a dezbaterii, așteptată, fără îndoială, cu legitim interes.

● **PE MARGINEA UNEI ANCHETE TV.** Fără alte comentarii, subscriem întru-totul la cele spuse de Florin Costinescu în nota intitulată, cu perfectă îndreptățire, **O jignire la adresa corpului didactic** („Contemporanul", 29 aprilie a.c.).

Cronicar

Desen de Gheorghe Gh. Ionescu

remember

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

AL. PIRU:

«Am fost de față»

Nu iubesc amintirile, cred că dimpotrivă, și am publicat foarte rar lucruri de acest fel, de obicei invitat și atunci cu rețineri. De regulă autorii de amintiri înfrumusețează faptele și adeseori, cum am avut prilejul să constat, mint. Probabil fiindcă vor să facă literatură al cărei domeniu e, într-adevăr, ficțiunea. Însă literatura e creație, creea ce înseamnă invenție și pentru asta e nevoie de talent. Rîndurile care urmează nu vor deci să fie niște amintiri, ci, pentru a mă servi de un termen al lui G. Călinescu care nici el nu era amator de amintiri, rememorări, pe cît posibil fără adaosuri imaginare. Mă voi referi deocamdată la cîțiva ani, cînd am fost foarte aproape de el.

După cum se știe, G. Călinescu, a fost împiedicat să fie profesor la Facultatea de litere și filozofie din Iași unde consiliul îl chemase, conform procedurii de atunci, la 17 martie 1944, decretul de numire fiind emis abia la 30 noiembrie 1944. Cum de la 15 septembrie 1944 conducea **Tribuna poporului,** nu s-a prezentat la post, iar la 1 aprilie 1945, după ce **Tribuna poporului** încetase la 11 februarie, un nou decret îl transfera profesor titular la catedra de Istoria literaturii române moderne de la Facultatea de litere și filozofie din București. Transferul a devenit realitate abia la 1 octombrie 1945. La 25 septembrie se instalase director al săptăminalului **Lumea** care a durat pînă la 13 iunie 1946. Lecția de deschidere a cursului său de Istoria literaturii române moderne a avut loc abia la 16 ianuarie 1946 în amfiteatrul Odobescu și a avut drept temă **Sensul clasicismului.** Prelegerea a fost publicată în **Revista Fundațiilor Regale** (februarie 1946) și a fost difuzată sub formă de extras (tipărit înainte) întregului auditor. Fusesem numit asistent la catedra de literatură română modernă împreună cu Dinu Pillat la 1 ianuarie 1946 și am participat la expunere care a fost magistrală. Mai erau de față asistenții moșteniți de G. Călinescu de la D. Caracostea, Ovidiu Papadima și Valeriu Ciobanu, precum și Adrian Marino, proaspăt licențiat. Deși eram cu toții entuziasmați, G. Călinescu ne-a cerut tuturor în scris o opinie diferită de a lui. „În dorința de a da extensiune problemei, scrie el într-un post-scriptum la **Sensul clasicismului** publicat în ediția postumă **Principii de estetică** din 1968, am rugat pe tinerii mei prieteni literari și colaboratori să accepte a juca cu mine o reprezentație de contradicție, spre a incita la discuție pe studenți". Și adaugă : „Amicii m-au luat, literal, în serios și m-au combătut cu o inocentă vehemență". De fapt nu cred că l-a combătut realmente cineva, dar unii, printre care și eu, ne-am exprimat îndoiala că imitația în sensul cel mai bun al cuvîntului și supunerea la reguli, îngrădirea spontaneității mai pot fi productive, că ne mai putem înscrie astăzi sub steagul unui stil de creație părăsit de aproape trei secole. Învingîndu-și în cele din urmă iritația care, vorba sa, „a produs mirare prin persistența ei", G. Călinescu a convenit după un timp că „trebuie să ne perfecționăm spontaneitatea cu o nouă economie a forțelor". Surpriza lui a fost să constate în ce mă privește, că publicasem în același timp asupra lecției o recenzie de partea sa în revista **Tinerețea.** Trebuie spus că mai ales în grup G. Călinescu nu era un om comod. „O luptă estetică, zice el în același postscriptum, se dă cu o unitate de comandament și personalitatea nu e stînjenită dacă acceptă propozițiile axiomatice". Noi nu eram, oricît de devotați, de această părere și uneori i-o spuneam. Rămîneam puțin după curs în cancelaria mică de lîngă amfiteatrul Odobescu și dacă nimeni nu venea cu vreo impresie, G. Călinescu începea să se justifice : „Eminescu nu e un poet ușor, nu, nu. Și apoi mulți au capul stricat de Caracostea..." Atunci cineva se ridica, pretextînd că trebuie să se ducă undeva. „Cutare, zicea Călinescu numindu-l, nu pricepe nimic. E inutil să insistăm". Cursul a fost în 1946 despre Eminescu, abia din cînd în cînd întrerupt de cîte o prelegere precum **Sufletul serafic,** parțial publicat în **Lumea** (28 aprilie 1946), despre **I. Fioreti di San Francesco** și **Le laude** de Jacopone de Todi. — Ce legătură are asta cu literatura română modernă ? — întreba cîte un nedumerit. — Are dacă citești — **Istoria literaturii de la origini române pînă în prezent** — îi explica cineva. Călinescu, imperturbabil : „Cutare nu pricepe nimic, e inutil să-ți pierzi vremea cu el". Încerca să lărgească orizontul teoretic al studenților din 1946, interpretînd la seminar cărți de Oskar Walzel **(Gehalt und Gestalt im Kunstwerk des Dichters),** Emil Utitz **(Charakterologie),** Jules de Gaultier **(Le bovarysme),** Paul Valéry **(Monsieur Teste),** W. Vorringer **(Abstraktion und Einfühlung),** Hegel **(Estetica).** Convins și aici că nimeni nu pricepe nimic, G. Călinescu nu punea întrebări studenților, se interoga doar pe el însuși, și-și răspundea singur după cîteva însemnări pe care le avea în față. Seminarul se ținea numai în bibliotecă unde nu încăpeau decît cîțiva studenți din cei cîteva sute care frecventau cursul. Dacă cineva nimerea un răspuns, nu era lăsat să continue, profesorul avea impresia că e derutat, și-și dezvolta expunerea lui. „Cutare, zicea el la sfîrșit, pîndea demult să mă abată. În realitate nu pricepe nimic".

La 20 martie 1946 a apărut sub direcția sa ziarul **Națiunea** și mi-a încredințat, mie și lui Adrian Marino, pagina a doua care apărea duminica, el scriind aproape zilnic editoriale aici și săptămînal la **Lumea.** Articolele neliterare din **Națiunea** nu-l mulțumeau, în special pe Dinu Pillat care avea curajul să i-o spună în mica noastră cancelarie, după curs. Călinescu se prefăcea că nu-l deranjează dar după ce Pillat își lua pălăria și pleca salutînd distant, izbucnea sub aparențe calme : „Eu am o politică, iar Pillat ăsta nu pricepe nimic !" Cu toate acestea, îl prețuia mult și după o prelegere experimentală, pe care i-o comandase, l-a lăudat superlativ.

Cursul din anul universitar 1946—1947 a început cu eseul **Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică,** o reluare a cursului de la Iași, **Tehnica criticii și a istoriei literare,** publicat în **Principii de estetică** (1939). Era o justificare teoretică a **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** cu o oarecare paradă de erudiție (Monod, Xenopol, Spengler, Rickert, Max Weber, Cysarz, Tröltsch, Dilthey, Croce, Gentile, Thyssen, Rothacker, Ortega y Gasset). Cursul părînd arid, a fost completat tot cu un eseu, despre posibilele avataruri ale eroilor lui Caragiale, sub titlul **Domina bona,** acesta din urmă mult mai bine prizat de studenți. Cursul ocupă aproape în întregime cele două numere din **Jurnalul literar,** serie nouă, apărute în 1947, primul în martie și al doilea în iunie, sub supravegherea mea. Temele de seminar au fost în număr de zece și au apărut sub semnătura lui G. Călinescu în pagina literară a ziarului **Națiunea,** după cum urmează : **Lessing și sugestia** (despre **Laokoon**), 27 ianuarie ; **Abatele Batteux** (despre **Principes de la littérature,** 1746), 3 februarie ; **Abatele Dubos** (despre **Réflexions critiques sur la poésie et sur la peinture,** 1770), 10 februarie ; **Al. Manzoni și romanul istoric (Del romanzo storico e, in genere, de componimenti misti di storia e d'invenzione)** 17 februarie ; **Herder și publicul (Haben wir noch das Publikum und Vaterland der Alten ?),** 24 februarie ; **Criticul ca humorist** (despre **Humor als Lebensgefühl** de H. Höffding), 10 martie ; **Fatalitatea vocației** (despre **Examen de ingenios para sciencias,** 1575 de Huarte de San Juan și **Lettera semiseria di Crisostomo al suo figliuolo,** 1816, de Giovanni Berchet), 17 martie ; **Ironia romantică** (despre **Vorschule der Aesthetik,** 1804, de Jean Paul), 24 martie ; **Genul epistolar** (despre Prosper Mérimée), 31 martie ; **Problema generației** (despre **Das Problem der Generation in der Kunstgeschichte Europas,** 1926, de Wilhelm Pinder), 19 mai.

La examen Călinescu n-a ascultat nimic din ceea ce predase la curs, nici ce făcuse la seminar. Cerea aplicații la zece autori însemnați din literatura română, îndeosebi la Negruzzi, Odobescu, Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Macedonski. Examenul consta într-o probă scrisă și una orală, cea din urmă fiind decisivă. Profesorul stătea la o masă din mica noastră cancelarie flancat de o parte de mine, de alta de Marino, devenit și el între timp asistent. În față, pe scaune, erau cinci studenți, de cele mai multe ori studente.

— Zii ceva, întreba G. Călinescu pe cel dintîi.
— Vă rog să mă întrebați dumneavoastră.
— Ai citit autorii indicați ?
— Nu i-am citit pe toți.
— Despre unul pe care l-ai citit.
— Întrebați-mă dumneavoastră.
— Nu ne pierde vremea, că mai avem și pe alții de examinat. Pe Odobescu l-ai citit ?
— Mă scuzați, tocmai pe el nu l-am citit.
— Atunci zii despre unul pe care l-ai citit.
— Aș dori să vorbesc despre Vlahuță.
— Nu-mi aduc aminte să fi indicat eu pe Vlahuță. Nu știi că mie nu-mi place Vlahuță ? Dar în sfîrșit... Papadima, examineaz-o dumneata ! (Papadima era chemat din bibliotecă și se executa prompt, apoi propunea nota).
— A știut ceva ? Cît îi dai ?
— Domnule profesor, între 6 și 7.
— Bine, dă carnetul încoace. Zece și pleacă de aici ! Să citești pe Odobescu.

Și către altă candidată.

— Ei, zii ceva ! Ce scriitor ți-a plăcut mai mult ? I-ai citit pe toți ?
— Domnule profesor, vă rog să mă întrebați dumneavoastră.
— De Negruzzi ce zici ?
— Mi-a plăcut scrisoarea intitulată **Fiziologia provințialului.**

Călinescu către noi : — Asta e mai fină, are gust. Și către ea : — Justifică !

— Negruzzi ne redă figura unui boier de țară venit la oraș.
— „Redă" și mai ales „ne redă" nu merge. Ce face Negruzzi în realitate ?

Suflu și eu și Marino : Creează. Călinescu :

— Compune o fiziologie, descrie figura boierului de țară, vanitos, cu aere de parvenit, face un portret labruyerian, o fișă caracterologică, caricată în maniera Hogarth... Dă-mi numele unui alt autor celebru de fiziologii.
— Kogălniceanu, Alecu Russo...
— La noi. Și în literatura franceză ?
— Balzac.
— Foarte bine. (către noi) : — Ce vă spuneam ? Dă-mi carnetul. Zece. Dar să nu mai zici „a reda". (Către ultimele două candidate) : — Cum vă cheamă ?
— Ploaie Luminița și Smintină Mioara.

Călinescu : — Suspendăm examenul cinci minute. Și către noi : — Ha, ha,ha. Auziți ce nume : Ploaie și Smintînă ! Îl chemăm pe Ciobanu să le examineze.

Examenul ținea astfel de la 9 dimineața, cu o scurtă pauză la prînz, pînă la 8 seara. Profesorul avea o energie inepuizabilă. Dacă nu termina, venea și a doua și a treia zi. Îl însoțeam adesea de la curs pînă acasă pe jos.

— Știi ? zicea. Nu-mi place să mă urc în tramvai.

Motivul l-am aflat mai tîrziu de la cineva. Fusese descoperit de o controloare fără bilet în tramvaiul 5. Cumpărase desigur bilet, dar distrat, i se rătăcise prin buzunare sau îl pierduse pur și simplu. La somația controloarei de a plăti amenda, întrebase : Cum, nu mă crezi că am cumpărat bilet, îți închipui că vreau să te escrochez ?

— Nu știu, zise controloarea, n-ai bilet, plătește amenda ! — Am greșit, se apără contravenientul fără voie, dar sînt un om onest, nu știi să distingi între o eroare și fraudă ? Sînt profesor universitar. — Asta știi dumneata. Eu știu numai că n-ai bilet. — Ești o nesimțită ! — Domnule, buletinul dumneavoastră ! — Dar e profesorul Călinescu, intervenîră două persoane. — O fi, dar m-a insultat. Și eu nu-s profesoară, dar am copii la școală... În fine, profesorul a scos niște bani și aruncîndu-i, a coborît la prima stație într-o criză de furie.

Săptămînal treceam pe la anticarul Mișu Pach. Călinescu arunca o privire prin rafturi, oprindu-se numai la seriile de opere frumos legate în mai multe volume.

— Domnule profesor, zicea anticarul, îmi pare rău, azi n-am noutăți pentru dumneavoastră.
— Uite ai aici pe Jouy, **L'Hermite de la Chaussée d'Antin,** ia să vedem cîte volume, numai cinci, de toate sînt zece, unde sînt celelalte ?
— Le-am avut pe toate, așa să am bine, mai sînt încă cinci, uitați-le aici.
— Astea sînt altceva, **L'Hermite en province : Observations sur les moeurs et les usages français au commencement du XIX-ème siècle,** mie să-mi dai continuarea la **L'Hermite de la Chaussée d'Antin,** încă cinci volume.
— Astea ce sînt ?
— Sînt seria în continuare, **L'Hermite de la Guiane,** văd că le ai pe toate. Cum le dai ?
— Știam eu că le am, sînt cu legătură originală, toate la fel, dar mi le-a răscolit cineva. Așa fac unii. Răscolesc, dar nu iau. Nici nu trebuie. Ce să facă un nepriceput cu așa niște cărți scumpe ?
— Dacă sînt scumpe, nu le iau nici eu.
— Sînt scumpe pentru unul care nu citește și nu știe nimic, nu pentru dumneavoastră care cunoașteți deja tot.
— În scurt, cum le dai ?
— Dacă n-ar avea legătura asta, vi le-aș da și gratis. Pe cînd așa, stau frumos și la mine, mai vine cineva ca dumneavoastră, le vede... Acuma banii n-au nici o valoare.
— O să rămîi cu ele...
— Mai bine să rămîn.

N-a rămas, fiindcă, după o lungă tocmeală, Călinescu le-a cumpărat și amîndoi le-am dus acasă, pe jos. Altădată am cumpărat tot de la Pach, **Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes** în zece volume de abatele Raynal. Am crezut întîi că tot pentru că volumele aveau legătura originală în piele, dar, cum m-am convins mai tîrziu, motivul era altul. În prima ediție din **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** Raynal apare citat o singură dată în capitolul Maiorescu, în polemica lui cu V.A. Urechia, în ediția a doua și în capitolul Bolintineanu, unde prima dată apăruse prefăcut (în text și la indice) în Reyneval, autor inexistent. Bolintineanu se referea însă la Raynal și **Istoria** sa contra despotismului, scrisă în colaborare cu d'Holbach și Diderot. În articolul **Răspunsurile Revistei contemporane,** Maiorescu punea la punct pe V.A. Urechia care ocolea eroarea de a fi spus că istoria de caracter filozofic s-a născut cu Voltaire în secolul al XVII-lea : „Și oare nu este adevărat că numai în secolul XVIII, cu Voltaire, istoria luă definitiv caracterul ce-l avu sub pana lui Millot, Raynal etc." Maiorescu : „Aceasta poate să fie adevărat, dar nu e în chestie..." Urechia : „Ce-i pasă d-lui T. Maiorescu că Zarate (Manuel de littérature, edit. 7, 1856, 170) a zis : în secolii XVII și XVIII luă istoria caracterul filozofic propriu al său ; Voltaire fu primul care în Francia îi dete această direcțiune." Maiorescu : „În adevăr, ce-mi pasă ? Istoria a putut să ia caracter filozofic în secolii XVII și XVIII, Voltaire a putut să fie cel dintîi care în Franța i-a dat această direcție : chestia nu e aici ! chestia este dacă istoria de caracter filozofic s-a născut cu Voltaire în secolul al XVII-lea."

— Urechia, rîdea Călinescu, e un dobitoc, dar, vezi, poate-mi găsești pe Zarate, de care nu dau.

Am dat pînă la urmă de Antonio Gilly Zarate și al său **Manual de literatura** din 1842—1844 cu multe judecăți inacceptabile, nu fără ingeniozitate pe alocuri.

— Zarate e un dobitoc, a zis rîzînd autorul **Impresiilor asupra literaturii spaniole** (1946), înapoindu-mi-l.

Începuse să scrie din martie **Bietul Ioanide.** Dar perspective imediate de publicare nu avea, din moment ce nu apărea ediția a doua din **Opera lui Mihai Eminescu,** anunțată de un an sub tipar.

Cursul din anul universitar 1947—1948 a constat din prelegeri despre Marino și Gongora, Cavalerul de Florian, Salomon Gessner, Bernardin de Saint-Pierre **(Jurnalul literar,** nr. 3) **Poeți din secolul XVIII** (Delille, Parny, Léonard, Millevoye, Colardeau, Gentil-Bernard, J.B. Rousseau, Gilbert, Lebrun) și **Poezia „realelor" (Jurnalul literar,** nr. 4—5). Seminarul a început prin analiza unor volume recente de literatură română (Oscar Lemnaru, Demostene Botez, Vlaicu Bârna) publicate la cronica literară din **Națiunea** (decembrie 1947 — ianuarie 1948) și a sfîrșit cu reluarea mai vechiului dialog despre **Universul poeziei (Jurnalul literar,** nr. 4—5).

De data aceasta, examenul se făcea numai din cursul cu **Poezia „realelor"** (cum privesc poeții români de la Conachi pînă la Blaga, femeia și natura) și din seminariile cu **Universul poeziei.** Studenții înțelegeau mai greu ce sînt realele („qui dicebantur reales", cum zice Albert cel Mare care le opune nominalelor, „qui nominales vocabantur", idei, forme eterne ale lucrurilor după Schopenhauer din **Skizzem einer Geschichte der Lehre von Idealen und Realen)** și cum funcționează în poezie hieroglifele, simbolurile existenței semnificative. Profesorul nu punea întrebări, lăsa pe candidați să aleagă problema, iar aceștia se decideau greu.

— Domnule profesor, pot să vă vorbesc despre anatomia îngerilor ?
— Ei, nu mă lua așa, n-am vorbit niciodată despre asta.
— Cum nu ? E capitolul VII din **Universul poeziei.** Dacă facem o secțiune transversală printr-un înger...
— Mă gîndeam la reprezentările plastice...
— Vom da peste intestine vegetale, pur decorative.
— Poate îngerul mînca ?
— El face numai gestul simbolic al nutriției, nu are digestie animală.
— Văd că pricepi. În fond ce e îngerul ?
— O himeră, speță fără prototip terestru, o apariție imaginară, din vis.
— Dă carnetul. Nota zece, dar să nu mă mai înveți așa pe de rost.
— Domnule profesor, unii colegi ar vrea să le spuneți care e, după dumneavoastră, reala lui Vlahuță, s-a hazardat, poate glumind, o studentă.
— Dar știi că mie nu-mi place Vlahuță, n-am vorbit de el la curs.
— În compendiul de **Istoria literaturii române** îi recunoașteți un lirism intim, familiar și bonom, putința de a cînta fericirea, bucuria dragostei.
— Poetul realist, în înțelesul meu, e platonizant, stă pe o continuă raportare a contingentului la metafizic. Vlahuță, epigon al lui Eminescu, e relegat în fenomenal. Papadima, îți ofer o candidată.

Cu toate că foarte populate, cursurile lui G. Călinescu nu erau gustate de toată lumea la fel. Presa îl ataca și de la dreapta și de la stînga. **Dreptatea** și **Liberalul** luau în deriziune articolele sale din **Națiunea,** denominîndu-l Călinescu-portocală (fiindcă publicase un articol **Sensul portocalelor)** și ironizîndu-l că se joacă cu smeul (vezi articolul **Smeul** din Națiunea, 3 august 1947). Unul din nemulțumiți era poetul Constantin Tonegaru. Orientarea critică i-o puneau în discuție Vicu Mîndra la **Revista literară** și Ion. N. Bălănescu **la Contemporanul.** Articolul lui G. Călinescu din **Revista Fundațiilor Regale,** aprilie, 1947, **Un jurnalist al poporului C. Aricescu,** avusese un efect contrar decît cel scontat. Se combătea și viziunea asupra eroilor lui Caragiale din **Domina bona.** Un anume Ed. Oberst pretindea în **Revista literară** din 18 mai 1947 că **Jurnalul literar** e o revistă „cu totul absentă la ceea ce se petrece în jurul ei". Două articole din **Flacăra** (18 ianuarie și 8 februarie 1948), semnate V. Mîndra încriminau buletinul catedrei de istoria literaturii române, numindu-l **Un buletin de școală veche.** G. Călinescu dă **Un răspuns** în **Națiunea** din 26 ianuarie 1948 și se plînge decanatului Facultății de atacurile studentului V. Mîndra din anul III, cerînd să nu fie pus să-l examineze. Redactase și un memoriu de patru pagini către minister, protestînd atît împotriva limbajului inadmisibil al unor studenți împotriva profesorilor în presă, cît și împotriva pretenției de a da lecții, cînd datoria lor era să le ia. Nu l-am văzut niciodată mai indignat. Ne-a citit memoriul tremurînd, fiind încredințat că i se va da satisfacție. Nu a primit nici un răspuns nici din partea decanatului (profesor G. Oprescu), nici din partea ministerului. Cînd în iunie V. Mîndra s-a prezentat la examen, profesorul a sărit ca ars de pe scaun, cu un pumn a făcut să sară de pe masă stiloul, ceasul, tot ce mai era, s-a deschis fereastra, și, la strigătul său („O să-ți arăt cît de babalîc sînt !"), scaunele ocupate de candidați au rămas goale. „Eu babalîc? (așa fusese numit în presă), babalîc eu ?" — repeta agitîndu-se printre noi. Împlinise abia 49 de ani și ținea foarte mult la tinerețea sa. Peste cîtăva vreme, a acceptat totuși să facă parte dintr-o comisie alături de Iorgu Iordan și Tudor Vianu și să examineze pe turbulentul student, ba chiar să-l treacă prefăcîndu-l într-un simpatizant al său. Adversarul său real era un medic, doctorul Ion Vitner, fost poet avangardist, devenit peste noapte critic. La 16 aprilie 1948, sub titlul **Confuzia valorilor în critica noastră literară,** susnumitul începe o campanie împotriva lui G. Călinescu, prelungită în șase numere din revista **Contemporanul** pînă la 4 iunie același an. Se relua atacul împotriva **Istoriei literaturii române** din 1941, carte care, după opinia neașteptatului exeget, „nu înfățișează legile de dezvoltare a literaturii noastre... de la inferior la superior", nu are în vedere „baza materială care a condiționat ivirea fenomenelor de conștiință", „nu oferă nici o perspectivă asupra viitorului", respinge cauzalitatea și promovează idealismul, estetismul și subiectivismul. Sînt socotite confuze îndeosebi capitolele despre Kogălniceanu, Alecsandri, Gherea, Ibrăileanu și Blaga. Se înțelege că și mai „greșit" este eseul **Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică.** Nu plăcuse ideologului articolele prin care G. Călinescu aducea completări **Istoriei** sale din **Națiunea** despre Kogălniceanu (octombrie—noiembrie 194.), Alecsandri (noiembrie—decembrie 1947), G. A. Baronzi (24 noiembrie 1947), **Caracterurile** lui Mumuleanu (ianuarie 1948), nici **Universul poeziei** din **Jurnalul literar,** nimic. Academia nu a luat în seamă polemicile din presă și la 3 iunie 1948 (cu o zi înainte de sfîrșitul serialului lui Ion Vitner) l-a primit pe G. Călinescu printre membrii săi, în locul rămas vacant prin moartea lui Sextil Pușcariu.

Cu privire la cursurile sale din 1946—1948, G. Călinescu face cîteva considerații într-un articol care nu a fost publicat decît tîrziu, în **Cronicile optimistului din 1964.** Cerea o coincidență de gîndire între profesor și studenți, să fie capabili să înțeleagă în ce zonă a ficțiunii crește crinul sau trăiesc corbii, să nu rămînă contrariați că la istoria literaturii române li se vorbește de autori ca Baronzi, Aricescu, Pelimon, fiindcă un naturalist nu exclude din clasificația sa mușețelul, să nu se scandalizeze, dacă aud că Mihail Kogălniceanu era bun dansator și Bălcescu visa zestre ca să cumpere arme, căci „istoria în totalul ei ca punct de plecare e o mare anecdotă descifrată" : „Eu cînd intru în sala Odobescu îl văd pe Odobescu, acest Werther senil". Ascultătorul trebuie să fie în stare de exerciții asociative. Un exemplu : Bălcescu spunea că locotenenții săi nu fac „o ceapă", sînt adică fără valoare sau cu o valoare mică în ordinea practică. Poeții însă, Quevedo, Anton Pann și alții cîntă ceapa, îi atribuie valențe lirice. Socotim ceapa vulgară, fiindcă țăranul o mănîncă, strivind-o. Privind altfel lucrurile, asistăm la un moment dramatic, fiindcă se strivește bulbul o condensare a substanței vitale, așadar vedem cum e ucis germenele și ne gîndim la posibilitatea de a ne salva, lucru pe care ceapa l-a rezolvat avînd sămînța. Dar bulbul nu e numai al cepei, ci și al crinului. S-ar zice că plantele sînt obsedate de stilul geometric. Ceapa are formă foliculară ca și varza. Anticii și Dante vedeau universul ca o suprapunere de ceruri acoperite de un cristalin, putem spune că plantele realizează adesea simetriile cerești. Acesta e planul de gîndire literar, celălalt ar fi al indienilor din America pentru care aurul nu avea o valoare mai mare decît ceapa și-l schimbau cu ornamentele de sticlă oferite de cuceritorii spanioli, socotite inestimabile. Și G. Călinescu trimite la Zarate și Prescott care scriu despre descoperirea Americii. Prescott e fără îndoială William Hickling Prescott, autorul lucrărilor **Conquest of Mexico** (1843) și **Conquest of Peru** (1847), dar cine e Zarate fiindcă Antonio Gil y Zarate n-a scris despre descoperirea Americii, i se mai cunosc, în afară de **Manualul de literatură** citat, două drame istorice, un **Wilhelm Tell** și **Rosamunda** (1839). Pot fi atît Augustin de Zarate (sec. XVI), autorul unei **Historia del descubrimeiento y conquista de la provincia del Perú,** cît și Julio Zarate (1844—1917), autorul unei **Historia mejicana.** Le va fi citit G. Călinescu ? Poate mai tîrziu. În lecția amintită, el mai previne asupra indignării absurde (părăsirea sălii de curs cînd cineva gîndind în alt plan, se consideră lezat : copiii la școală nu emigrează din clasă cînd li se face medicină infantilă) și asupra încruntării din sprîncene (cînd se vorbește de pildă în același timp de anticlericalismul și deismul lui Voltaire). A rămas printre manuscrisele lui G. Călinescu unul intitulat **Ceva despre Voltaire,** publicat întîia oară abia în 1967 în culegerea **Scriitori străini.**

Cînd a avut loc ultima prelegere a lui G. Călinescu ? Nu în 5 aprilie 1949, de cînd e datată lecția din **Cronicile optimistului,** care n-a fost ținută niciodată, ci în 1948 înainte de vacanța de iarnă. Cu puțin înainte, ca efect al reformei învățămîntului, fusese numit șef al catedrei de literatură român, Ion Vitner. fiind pe aceeași dată, consemnată în **Monitorul Oficial,** desemnat adjunctul său. Cursurile s-au reluat după întoarcerea studenților din vacanță, în ianuarie 1949. Am fost de față cînd G. Călinescu a intrat în sala Odobescu, însoțit de Ion Vitner care urma să-și țină prima sa prelegere, spre a-l prezenta. Nu a spus decît aceste cuvinte : „Aveți în fața dumneavoastră pe Ion Vitner, profesor șef de catedră adjunct, vă rog să-l ascultați, așa cum m-ați ascultat și pe mine". Și îndreptîndu-se către ușă, a părăsit grăbit amfiteatrul. Am putut pleca împreună cu toți cei de față, abia după o oră. G. Călinescu n-a mai revenit în cursul anului 1949, luîndu-și concediu. La 4 noiembrie era detașat la Institutul de istorie literară și folclor, nou creat, din inițiativa sa, al cărui director va deveni abia la 1 ianuarie 1951.

Desen de Ștefan Dumitrescu

george țărnea

TRIPTIC ROMÂNESC

Armindeni

Zi-ntîi de Mai, tărîm de sărbătoare
Spre lauda uneltelor de rînd
Cînd peste rodul palmei muncitoare
Se-așterne roua pașnicului gînd.
Zi-ntîi de Mai, fierbinte și curată
Ca o fîntînă cu adîncuri vii
Care hrănește zborul și ne-arată
Ce-nseamnă seva patriei de fii.
Zi-ntîi de Mai cu flamuri tricolore
Sub comunist luceafăr purpuriu
Vestind lumina caldei aurore
Trecută-n fruct din mugur timpuriu.
Zi-ntîi de Mai ca o dovadă vie
A marelui torent fără zăpor
Călătorit spre floarea străvezie
Prin trunchiul nostru veșnic de popor.
Zi-ntîi de Mai, priveliște solară
Și prag de virstă pentru cîte-și trag
Din românească matcă tutelară
Nădejdea împlinirii altui prag.
Zi-ntîi de Mai ca un fuior de cîntec
Torcindu-se duios sub temelii
Și pentru viața rodului din pîntec
Și pentru zborul drept din ciocîrlii.
Zi-ntîi de Mai, rotundă-nfățișare
A înfrățirii noastre fără semn
Pe vatra unde fiecare-și are
Un loc al său, și limpede și demn.
Zi-ntîi de Mai deschisă ca o poartă
Spre viitorul dreptului firesc
De-a fi prin muncă ziditori de soartă
La scara unui leagăn românesc.

Cinstire

Cinstire dreaptă brațelor și frunții
Care-mplinesc un vis prin fapta lor,
Cînd scriu legende-n grîu și mută munții
Sub suveranul țării Tricolor.
Cinstire dreaptă celor care-ncheagă
Dăinuitoare porți de ctitorii
Purtînd un gînd curat spre lumea-ntreagă
Din vatra milenarei Românii.
Cinstire dreaptă vieții asudate
Și brațelor muncite care sînt
Măsură vie celor adunate
Pe temelia sevei din cuvînt.
Cinstire dreaptă fiecărui faur
Împovărat de floare ca un pom,
Modestei dălți și palmelor de aur
Care cioplesc iubirile din om.
Cinstire dreaptă frunții ginditoare,
Căruntei tîmple și cinstitei mîini
Care purced pe matca roditoare
Din rădăcina Dorului la pîini.
Cinstire dreaptă inimilor drepte
Și ochilor de veghe lîngă zări
Care-mplinesc sorocul altor trepte
Prin sîngele-nchinat acestei țări.
Cinstire dreaptă tuturor și-n parte
Pentru mîndria de-a purta prin ani,
Cu neodihna lor, spre mai departe
Dovezile de ctitori suverani.
Cinstire dreaptă celor ce-nălțară
Sub steaua păcii, ca soldați ai săi,
Prin demnitatea faptelor, o țară
La verticala comunistei căi.

Îndemn

Să urci spre rod cu seva de lumină
A rădăcinii tale românești
Și-mpresurat de flori, ca o grădină
Să știi mereu ce vrei și cine ești.
Să arzi de tot pe vatra-nrourată
A unui miez curat de cîntec viu
Și-n mîini să porți o stea adevărată
Pe drumul petrecut din tată-n fiu.
Să-ți oglindești adîncul firii tale
În limpezimea caldelor ninsori
Care-mpînzesc cireșii cu petale
Și dau măsură gîndului din zori.
S-aduni mereu din ierburi și din ape
Statornice dovezi pentru cuvînt
Și cît prilej de dor în tine-ncape
Să nu-și aplece lujerul sub vînt.
Să fii prin vreme ca un semn fierbinte
Pentru adîncul vieții dintre zări
Știind că-i scris, părinte cu părinte,
Destinul plămădit acestei țări.
Să duci pe umeri cerul fără pată
De peste rostul celor ce rămîn
Și cu sudoarea-n roade întrupată
Să dovedești cum știi să fii român.
Să-ți dăruiești nedrămuit iubirea
Și să-nțelegi cu fiecare vis
Că-n tot ce aperi și cuprinzi cu firea
Un adevăr al patriei stă scris.
Să urci, să lupți, să crezi în demnitate,
Să împlinești, să arzi și să iubești
Această țară, veșnicind cu toate
Cite le simți prin limba ce-o vorbești.

Ceasornic la Moisei

Orele încremenite
cu chipuri de țărani
au amuțit sub bardă
în strigăte uitate.
Cîndva, mitraliere
cîntau dement la geam.
Trupuri cu brațe calde
se rătăceau în moarte.
Incendii reci de sînge
au delte în amintiri
și moartea întinerește
în ore ancestrale.
Copacii cresc. În codrii
topoare scînteiază
vestesc statui tăcute,
încruntate și egale.

Zîmbet

Pe fața mea înflorește
o privire frumoasă,
ochii sînt ferestre,
gura e ușă,
ca la răspintii,
pentru drumețul obosit, o casă.
Vino, soare !
În mine poți apune
și naște liniștit
ziua de mîine !

remus anghel

Cîntec

Tu, țara mea de piine ostenită
Rîvnind spre cer prin sulițl verzi de grîu
Așteaptă-mi fruntea în soare răzvrătită
Să-ncendieze pietrele de riu

Și-n primăvară, sub blestemul piinii
Să-mi singereze trupul dor de plug.
Sudoarea mea la rădăcina lumii
Va preschimba întoarcerea în rug.

Apoi, arunc în proaspete ogoare
Semințele scîntei ca pe-un descînt.
Pădurile, bătrîne ursitoare
Să-mi oblojească trupul cu pămînt.

Cîntec de întoarcere

M-a învins sărutul ploii
Cu moale braț de riu
Cînd visele cu norii
Pe frunte-mi stînd povară
Aprinseră în creieri
Descîntece de grîu
Și cîntecul fanatic
Al pietrelor de moară.

Transfigurat voi arde
Pe altarele păgîne
Rotund ca o monedă
Sau ca un scut nomad,
Plătindu-mi darnic morții
Tributul greu de piine,
Adăugînd sudorii
Un vis de ploaie cald.

Întîmplări adevărate sub

ion andreiță

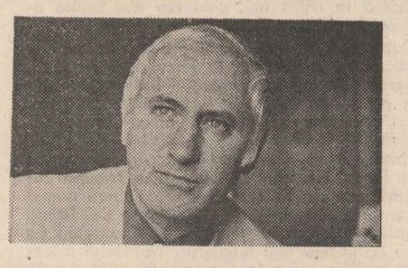

O mișcare minerală este această înclinare a zilei spre apus — aici, în Balta Borcei. O percepi cu toate simțurile, o poți măsura dacă vrei. Și n-ai nevoie să apelezi la sulița ca să înțelegi cu cît a urcat soarele pe cer ; este de ajuns să ridici un deget în dreptul ochiului și să privești : nici cel mai teribil teodolit ori alte instrumente de specialitate nu-ți pot da o măsură mai exactă.

Și se mișcă, se mișcă ziua spre apus — și Balta începe să fosnească de mistere, ca o poveste de demult, arhaică, din ramuri păgîne și tremurătoare. Un gust de umezeală se strecoară în toate cele, trezind instincte străvechi, zăvorite dincolo de amintiri lacustre. Dunărea suflă din ce în ce mai puternic, mai precipitat. Rar o pasăre vislește în aerul închegat miere, ca o limbă ruginită pe cadranul unui timp în amortire.

Stau așa, sub streașina Dunării, cu tot timpul prăvălit în spate, încercînd să-i despletesc măsurile, în acest moment cînd nu știu cine mișcă ziua spre apus : legende vechi și întîmplări noi — toate adevărate, ca Balta cea adevărată, ca Dunărea cea nemuritoare.

UMBRA RIULUI RĂU

Puțini știu că aici, în Borcea, șerpuiește un riu între Dunăre și brat, pe care oamenii locului l-au numit, încă înainte de-a învăța să-l scrie, Riul Rău. Crud și exact l-au numit oamenii. Nume de balaur din poveste, cînd, aidoma balaurului din poveste, Riul Rău își lua tribut din oamenii locului, din cei mai tineri și mai puri oameni ai locului. Copii, fete frumoase ; pe fetele celor mai cinstiți și vrednici gospodari le fura balaurul Riu Rău, în foamea lui neostoită. Veneau fetele la scaldă, și Riul Rău se prefăcea pînză moale, daurită și îmbietoare, pînă ce fetele puneau piciorul un pas mai departe de mal ; colac de apă dospită în spuză de venin dulce devenea atunci Riul, furînd piciorul fetei și trăgîndu-l spre împărății neștiute. Alteori, fete și băieți coborau snopi lunecători pe zăpada apei ; horbota de spumă ducea snopii la vale, oprind uneori în bulboane cîte un băiat, cîte o fată.

Trec astăzi de-a lungul Riului Rău ; un riu scurt, îndesat, fundărău de porc acvatic — și spuma de borangic topit ademenește privirea cu minarete înșelătoare.

Dincoace însă, în Insulă, cresc rodiile pămîntului — și se răspîndesc puzderie în țărina fertilă. Lapte și miere se revarsă din fiecare crăpătură de cernoziom. Lanurile de porumb, cu știuleții la cingătoare, dau raport vintului, în vreme ce somnul lunii este cutreierat de zvelte căprioare și pașnici mistreți. Se-aude uneori rontăit de combină CARP-4, hîrciog domestic și modern, sabia lunii îi culcă lanurile în față, iar plugurile ce urmează scormonesc de prisos după mîndălaci.

Și astăzi însă, de-a lungul Riului Rău se întinde o umbră deasă ca o pecingine, în dunga căreia cad ritmic picioare : de căprioară, de mistreț, de om grăbit sau predestinat. Picioare trăgînd trupuri după ele, vieți. Căci, vorba cîntecului, balaurul din poveste înainte mult mai este...

UN EROU DE ROMAN EVADEAZĂ ÎN ETERNITATE

Să fi fost printr-a V-a, ori a VI-a, primară. Mi-o amintesc ca azi pe profesoara de română Popa Eugenia cum intră în clasă și cu o voce gravă, care nu prea îi era în fel, de metronom sentimental, aș zice astăzi, ne dictează subiectul tezei din pătrarul acela : „Descrierea personajului Anton Filip din romanul **Bărăgan** de V. Em. Galan". Nu știu ce voi fi scris și cit, sunase însă de recreație, și eu nu pusesem tocul jos. Scriam și asudam, ca un trăgător la coasă. La aducerea tezelor corectate s-a făcut să fie și un inspector de la raion în școală. „Se poate, tovarășa ? — o certa el pe profesoară, congestionat la față ca niște plămîni bolnavi — și dumneata să nu anunți raionul ?" Greu m-am dumirit că era vorba despre teza mea. Scrisesem în ea, atît mai reții din motivul scandalului, că Anton Filip era un fel de „dumnezeu al agriculturii socialiste", iar dacă există un asemenea om, cum ne spusese profesoara, el trebuie neapărat cunoscut, nu doar din carte. „Dumnezeu ! Auzi ? Dumnezeu !" — pufnea pe plăminii scoși sub nas omul raionului. Probabil că fac parte din acea categorie de oameni care se coc mai greu, din moment ce nu pricepeam deloc minierea inspectorului. Pînă în clasa a III-a imi incepeam fiecare caiet sub deviza „Cu Dumnezeu înainte !", scrisă citeț de tata, cu peniță gotică. Tot pînă atunci, preotul satului venise săptămînal la școală să ne predea religia, din care nu înțelesem mai nimic, în afară de faptul că există un om de bine care se numește dumnezeu și care se luptă pentru acest bine și-i ajută pe toți. De unde, atunci, atîta sămînță de gîlceavă, cînd eu îl asemuisem pe acel Anton Filip cu dumnezeu ? El nu se luptase să pună ordine în balta aia ? Nu-i ajutase pe toți săracii, și pe țărani, și pe tractoriști ? Ba, pe unii care îi vruseseră răul, îi chiar iertase !

De ce mi-am amintit de această veche întîmplare ? Pentru că nu bănuiam să ajung vreodată să-l cunosc pe Anton Filip, pe Dumitru Dumitru adică, prototipul eroului lui Galan, om în carne și oase, directorul I.A.S. Pietroiu din județul Călărași, în seama căruia se aflau pămînturile împînzite de grinduri și ape din Balta Borcei. M-am bucurat copilărește cînd am aflat că era de fel țăran din Armășești aceluiași Bărăgan dogoritor, că lucrase ca maistru la Uzina de apă din București, de unde fusese recrutat de partid și trimis aici, în Baltă, s-o facă roditoare și exemplu. Și a făcut-o, din moment ce truda lui a fost înnobilată cu titlul de Erou al Muncii Socialiste.

Dar n-aș vrea să insist asupra impresiei mele despre acest om, deoarece, sentimental și subiectiv, m-aș duce cu gîndul tot înapoi, în amintire, la cartea lui Galan și scandalul raional care era cît pe-aici să se soldeze cu o frumoasă exmatriculare. Acum, după plecarea sa, după acea **implacabilă plecare**, îi voi evoca prin intermediul citorva oameni apropiați lui, care au trăit mult în preajma sa, l-au iubit și i-au ascultat îndemnurile. Ion D. Nicolae este unul dintre ei. Om al bălții din naștere, muncește în Balta Borcei de vreo 40 de ani. Una reține el, frumoasă și rotundă, amintire, peste fîntîna sufletului : momentul îndiguirii Borcei. „Camioane ? — de unde ? Tractoare ? — de la cine ? se întreabă singur, întrebîndu-și gîndurile îndepărtate. Dar Dumitru Dumitru nu s-a lăsat. Prea ne dîjmuiau apele recolta. Prea sugea oameni Riul Rău. A adunat toate satele din jur cu căruțele, două mii de căruțe a adus în baltă. Zicea că tot așa și-au înălțat și egiptenii piramidele. Noi n-am înălțat piramide, că nu știam ce-s alea, am înălțat un dig lung de 42 de kilometri. Trei ani am trudit la înălțarea lui, dar a ieșit ca tras cu sfoarea. Așa am adăpostit cele nouă mii de hectare, ferind de ape și insula".

Tînărul Ștefan Poenaru, ultimul inginer șef al lui Dumitru Dumitru și actualul director al întreprinderii, două întîmplări vrea să le facă publice. Una s-a petrecut în anul 1980, cu douăsprezece luni înaintea **plecării** eroului. În loc de comentariu îmi arată o diplomă. Notez : „Diplomă. În cadrul concursului republican organizat de M.A.I.A. în colaborare cu BASF din R.F.G. se acordă premiul I ing. Poenaru Ștefan, I.A.S. Pietroiu-Călărași, pentru rezultatele obținute în anul 1980 la cultura de soia irigată, erbicidată cu Basagran". Premiul pentru locul I pe țară a constituit într-o cupă și o excursie în R.F.G. Cupa a dăruit-o lui **nea Mitică**, omul care l-a încurajat și format ca bun specialist. În excursia de documentare, pe Rin, nescăpîndu-i din obiectiv nici Heidelbergul, a purces tînărul specialist. Cealaltă întîmplare s-o aflăm din cuvintele lui : „Trecuseră vreo două luni de la moartea lui nea Mitică. Mă aflam în Baltă, cu grijile toate pe umăr. Într-un loc întîlnesc niște băieți pe tractoare arînd o pășune. Vai, ce-o să ne certe nea Mitică, îmi zic, știind că nu voia să are pășunea aceea — și mă grăbesc spre băieți să-i opresc din nechibzuință. Și-n timp ce alergam spre ei, căutîndu-mi deja cuvintele cu care să-i mustruluiesc, îmi amintesc brusc că nea Mitică nu mai este printre noi. Ce-i, tovarășe director ? oprește unul tractorul lîngă mine, s-a întîmplat ceva ? Nimic ! zic eu, nerecunoscîndu-mi vocea, arați mai departe".

Cele mai grele și încărcate de nostalgie cuvinte le-am ascultat din partea doamnei Emilia, soția lui Dumitru Dumitru. Atît de îndurerate și de nostalgice, încît mi-e greu să reproduc o propoziție întreagă, vorba îndureratei doamne fiind continuu fragmentată, întreruptă mereu de o privire agățată într-un perete pe care se afla o fotografie veche, cu un băiat și o fată fericiți la chip, ori de cîte o lacrimă rece, fugară în colțul unui crimpei de cer numit și ochi. Ceea ce reții — și mă stăpînește și astăzi — este impresia ciudată că doamna Emilia avea o vorbă caldă, umezită de emoție, ca despre cineva apropiat, drag, vorbă care deodată devenea sfioasă, respectuoasă, însoțită chiar de o teamă nelămurită, de parcă ar fi vorbit despre cineva de departe, aflat undeva sus, rece și intangibil. Să fie aceasta drama și măreția eroului ? apanajul firilor de excepție ? Rar, din cînd în cînd, doamna Emilia devenea terestră, iar eroul om. Atunci spunea : „Era în august, și Mitică s-a ferit totdeauna de luna asta. Nu prea se simțea bine, îl rugasem să meargă la spital, însă el s-a opus. Și totuși, de ce era să se întîmple n-a scăpat : a murit chiar în ziua de 23 August, ca mama lui și mama mea, ca tatăl lui, ca un alt unchi al lui". Apoi doamna Emilia redevine privire agățată de fotografia cu perechea aceea tînără și fericită. Povestind, în continuare, despre Dumitru Dumitru, nu mai folosește apelativul **el** (Mitică !), ci **dînsul** (Eroul !).

AVIOANELE LUI GHEORGHE PĂPUȘARU

Mă gîndesc că Gheorghe Păpușaru ar fi putut și el deveni erou de roman. Are o viață cu întîmplări ce-l recomandă oricînd capabil să ducă povara unui destin pe umeri. Și, totuși, Nimeni nu i-a închinat pînă acum nici măcar un rînd de gazetă. Pînă acum, la întîlnirea noastră de sub streașina Dunării, cînd ațintndu-mi calea, îmi zice : „Tovarășe ziarist, oți ști dumneavoastră destule, vor fi spus și ăștia din insulă, dar pe-asta n-o știți" — și începe să deruleze o poveste cu Borcea înghețată bocnă și turme de tractoare și animale trecînd gheața, dincolo, în sat. „Să fi văzut K.D.-urile pe șenile, ori pe-astelalte, peale noastre, cu pinteni, cum se înfigeau în gheață, de-i trozneau subsuorile. Și nea Mitică, tot timpul printre noi, îndemnînd : Mai repede, băieți, dați-i zor, mai repede, că se rupe dracului și-o facem de oaie".

Povestea lui însă, de cînd merită să fie reținută, începe ceva mai devreme. Ea demarează avînd la timonă un băiețel scundac și pirpiriu, angajat băiat de prăvălie la o dugheană din Constanța. Nu-i plăcea însă nici prăvălia, nu-i plăceau vapoarele, nici marea. Lui îi plăceau avioanele. De mic fusese scris cu ochii pe cer. „N-am avut noroc — zice — și-a trebuit să-mi îmbolnăvesc ochii pe metru liniar și stambă decolorată". A fugit din prăvălie, la Pietroiu s-a oprit, dar a fost nevoit să revină în Dobrogea. „Tocmai la Kogălniceanu — zice — unde

Fărîma de eternitate

Armindeni

s-a înveșmîntat cerul a zee.... ori era
pulberea
dintr-o aripă țîșnită să-și îmnuie tot
mai înalt
risipa de zbor...
fă bine și bintuie-mi, primăvară,
inima cu miresme
și dă-mi umbra-napoi cu un clocot și
într-o
zvicnire de bidiviu ajută-mă iar s-o
înot, pentru
a birui silabele într-o osatură de
viață și de
moarte, ca și cum nu le-aș trăi în
toată simplitatea
lor curată și cutremurătoare : mi-e
dor !!

Mircea Șoncuteanu

teatru

Agachi flutur

Însuși Alecsandri s-ar amuza — fără îndoială — dacă printr-o miraculoasă avansare în timp ar putea asista la spectacolul de la Studioul „I.A.T.C." Suspence-ul e abil pregătit, atmosfera se înfiripă treptat, la a treia bătaie de gong apare idilica lună nouă, bolta înstelată, iar undeva, la linia de orizont a scenei, se profilează minuscule siluetele caselor Bucureștilor anilor 1863. Cum acțiunea se petrece în carnaval, un clavir și două involte sfesnice completează nimerit recuzita minimă, dar cu virtuți de ambient excelente. Schimbările de tablouri se succed rapid — saloanele unui hotel de lux, un bal particular, o locuință proaspăt renovată ; informațiile topografice parvin spectatorului indirect prin intermediul jocului actoricesc. Discreția scenografiei (Marina Drăghici, studentă la Institutul de arte plastice) a conlucrat cu inventivitatea regiei (prof. asoc. Grigore Gonța și lect. univ. Alexandru Lazăr). Studenții-actori s-au lăsat cu entuziasm antrenați în această temerară tentativă de vitalizare a unui gen uitat — vodevilul — pornind de la o localizare a lui Alecsandri după Labiche. De la bun început desuetudinea e convertită în nostalgic parfum de epocă, intriga neverosimil complicată capătă haz, dialogul abundent pare mai spiritual, amănuntul insignifiant devine revelator, caracterele schematice se impun prin vigoare tipologică. Trăsăturile individualizatoare sînt îngroșate parodic, se simulează aderența la personaj, ca apoi să se persifleze deopotrivă eroul și interpretul. Comicul facil capătă substanță prin chiar natura montării care exploatează în principal contrastul dintre caracterul personajelor și identitatea interpreților. Studenții realizează compozițiile fără grimă suplimentară, lucrînd „la vedere" ; transpunerea li solicită la maximum dar îi și distrează. Își pozează cu încîntare vocea, performanțele mimice și pantomimice. Doar uneori, furați de comicul situației, uită să-și mai supravegheze ținuta. Cinticelele, adevărate monologuri satirice, își exercită atributul și de divertisment, și de avertisment. Voluptatea rostirii în dialect arhaic și a evoluției grațios ridicolă în ritmurile muzicii lui Flechtenmacher (aranjamente muzicale Timuș Alexandrescu) dau aripi tinerilor actori. Claudiu Bleontz demonstrează o inepuizabilă forță, o capacitate de transfigurare ieșită din comun. Deși apelează la mijloacele filmului mut, tipul de avar creat de el e foarte modern : simulant iscusit, fanfaron meschin, cămătar lipsit de scrupule. Nicolae Petre, actor comic de factură grobiană, și fără să supraliciteze stîrnește risul, de aceea e încă parcimonios cu sine însuși, fie că interpretează un chelner sobru sau un fanariot răcit. Folosind doar cîteva accesorii vestimentare, Cristian Șofron se metamorfozează într-un proverbial mijlocitor cu accentul și ticurile aferente. Florentin Dușe a ales pentru individualizarea fecioruIui de casă istețimea inceată și bonomia timpă. Radu Amzulescu, fără o partitură prea generoasă, nu izbutește decît un șters ofițer de cavalerie. Robert Linz schițează cu același umor rezervat „un fritz" chelner și pianist, ca și un negustor parvenit. Mirela Comnoiu, actriță de temperament în rol ca și în viață, joacă cu aplicație o curtezană (frivolă și interesată, agresivă și nepăsătoare) și o fiică (mironosiță și impacientă. Din gesturi mici, afectat delicate, Margareta Avram a închipuit o copilă-păpușă obligată să-și înăbușe curiozitatea și senzualitatea într-un comportament rigid. Camelia Maxim, sfidînd barierele virstei, e o nostimă văduvă, aprigă dar și nurlie soacră, cu candori juvenile și vise tandre. Helmut Jakobi abordează rolul protagonistului, holtei la 50 de ani, cu dezinvoltură, fără complexe, oscilînd între senilitate și ambetare, dar îi lipsește rigoarea concentrării permanente, ceea ce periclitează într-o oarecare măsură echilibrul spectacolului.

Irina Coroiu

televiziune

tv

Mai

Unora le place primăvara, altora nu. Sunt și oameni pe care succesiunea anotimpurilor îi lasă indiferenți. Ca și cerul, de altfel. Nu toți sînt însă telespectatori, așa că indiferența față de natură nu se poate pune exclusiv în seama televiziunii, a programului său. Oricît de atractive sînt unele emisiuni, sînt destui și aceia care preferă plimbările de primăvară, mai ales simbăta și duminica. Luna lui Florar este, de aceea, una din lunile cele mai „periculoase" pentru realizatorii de emisiuni, cerul său albastru, parfumul rozelor și clavecinul fiind elemente de decor cu impact puternic în inimile visătorilor și îndrăgostiților. Și totuși...

În concurența aceasta atît de inegală apar semne de împrimăvărare a programului, a unor emisiuni, ba chiar apar și emisiuni noi (fotograme, avanpremiera săptămînală ș.a), toate cu intenția mărturisită de a nu ceda în fața concediilor de odihnă care urmează. De aceea nu eu voi fi acela care să nu le recunoască, preferind să nu am dreptate, decît să o am în mod consecvent, prin simplă repetiție a aceleiași observații. De exemplu, ca să fiu bine înțeles, continui să nu înțeleg „detașarea" față de cronicari și telespectatori, apariția și dispariția meteorice ale poștei tv sau inadvertența între programul tipărit și cel văzut. Sau continui să nu înțeleg rostul unor melodrame programate la ore de vîrf, „burgheze", în care amorurile sînt bintuite de nenorociri care mai de care mai mari și mai nesărate, imaginate parcă de oligofreni geloși. În asemenea cazuri, repetăm, ne pare rău să avem dreptate, am prefera să nu avem.

Cum ne pare bine cînd vedem progresele reale ale unor emisiuni ce pînă nu demult erau declarat „îmbătrînite" sau erau puse la cheremul unor amatori de falsă publicitate, ceea ce nu era cazul în ceea ce-l privește pe Marin Traian, dar era în cazul lui Aristide Buhoiu. S-a înțeles ușor că este vorba de „Albumul duminical", pe care, iată, concurența emisiunii „La sfîrșit de săptămînă" nu l-a îngropat, ci l-a reînviat ca în zilele sale bune de la început. Paginile albumului sînt variate, cu surprize plăcute (Horațiu Mălăele) cu atenție, umor, cu natură (filmele lui Satmari sînt excelente) cu sport (Cristian Țopescu), cu dans și muzică, cu desene animate, cu Semnal (bună Liana Molnar) în general cu de toate, astfel încît să fie „citite" de cîți mai mulți profesioniști și amatori.

Sînt însă alte emisiuni care în loc să progreseze, regresează, îndepărtîndu-se de la țelul lor inițial, avînd efect contrar, confundînd reportajul-anchetă cu o anchetă propriu-zisă, în care anchetatorul, adică reporterul mai că nu le ia amprentele celor pe care îi întreabă de sănătate (a se vedea în acest sens ancheta Ancăi Arion la o școală), judecîndu-i ca pe niște infractori de drept comun. Sau invers, cînd blîndețea, cînd vocea moale, parcă neconvinsă nici ea de ce spune, crează dacă nu chiar un climat de toleranță de așa zisă înțelegere față de hoți, delapidatori, huligani, unul de umor superficial, de schimbare de registru din grav în comic. Deci nici așa, nici așa. Dar cum, ar întreba cineva ? Bine, iată singurul răspuns pe care îl așteptăm cu încredere de la colegii noștri pe micul ecran.

Iulian Neacșu

Streașina Dunării

este aeroportul. Unde este hotelul aviatorilor acum, aveam noi școala și internatul". Școala de tractoriști, acolo revenise Păpușaru, cu gînd că dacă n-a putut zbura prin aer, o zburda mai vesel pe pămînt, la volanul unui tractor. Era ceva, pe atunci, să fii tractorist. Și el este tractorist din 1942. Și-a fixat definitiv „pista de zbor" în Balta Borcei, pe pămînturile Epitropiei Așezămintelor Brâncovenești, pe care mai tîrziu s-a înjghebat I.A.S.-ul. De atunci ară și tot ară insula, ca pe o porțiune de cer, în lung și în lat. Între timp a ajuns și șofer, dar aripi tot n-a căpătat în umeri, deși le simte locul, taina.

Chiar și acum, cînd îl întreb, ce-l preocupă mai mult, răspunde fără să clipească : „Aeroportul Otopeni !" Are acolo un ginere, pilot pe cursele externe. „Dacă eu n-am avut noroc !" — zice eroul fără roman — și fără să vreau mă gîndesc la Antoine de Saint Exupery, la pilotul de linie și luptătorul neînfricat, la Africa misterioasă și misterioasa Atlantidă a visurilor sale — și mă cuprinde deodată frigul, brrr !...

„ÎMPĂRATUL BĂLȚII" SE DESTĂINUIE

era cît pe-aci ca aceste rînduri despre inginerul Ștefan Poenaru să nu mai apară. Nu din vreo cenzură exterioară, ci prin fireasca autocenzură. Era cît pe-aci ca Ștefan Poenaru să-mi fie coleg de breaslă, mai exact spus, era ca și cum ar fi fost redactotr la Televiziune. La terminarea Facultății de agricultură, în 1972, fusese, împreună cu alți 19 colegi, selectat pentru micul ecran. Din toți 20 de inși, numai el trecuse dificilul test de specialitate, primind, în consecință, repartiție pentru redacția economică a Televiziunii. „Mă ardea însă, ca ceva fals, bucata de carton la piept — își amintește — și m-am dus la Ministerul Agriculturii cerînd schimbarea repartiției cu un loc în producție. Am primit, împreună cu soția, posturi de ingineri agronomi la I.A.S. Grădiște, în baltă, lîngă Fetești. Faptul l-a înfuriat într-atît pe Sorin Panfil de la **teve**, încît m-a și apostrofat : „Vrei să ajungi împăratul bălții ?!"

„Împăratul bălții" nu putea face însă altfel, nu-și putea trăda **avioanele** lui, pentru el adevărata viață era acolo, în Baltă, în mediul acvatic al începutului de lume.

Dar ca să-l cunoaștem mai bine, se cuvine să rostogolim puțin timpul înapoi și să cunoaștem un adolescent, un licean de la Cehu Silvaniei, ademenit de briceagul de altoit al bunicului său, tehnician agronom bun la toate. Studența în agronomie a venit de la sine, ca tinerețea după adolescență. În ce măsură avea să se obișnuiască ardeleanul cu simfonia Bărăganului, nu-mi mai spune ; îmi întinde un petic de ziar ; se scrisese despre el la gazetă. De aceea, în loc de orice altă discuție cu Ștefan Poenaru, transcriu, la rugămintea sa, din acel ziar :

la I.A.S. Pietroiu. Mai exact spus, l-a solicitat acel om nemaipomenit care a fost dintotdeauna Dumitru Dumitru — Eroul, cum i se spune pe scurt — să-i fie inginer șef. Și cîțiva ani a fost și aici cel mai bun inginer șef din Bărăgan.

De un an și ceva — după implacabila plecare a lui nea Mitică *— este director. Timp în care simte mai apăsat cerul pe umeri și pămîntul pe glezne — răspundere și putere, greutate și împlinire. Nouă mii de hectare de pămînt — aflat în întregime în Balta Borcei — cinci mii de cornute mari și șaisprezece mii de oi — iată, lapidar, noua zestre a lui Ștefan Poenaru, zidită în două ferme zootehnice și zece ferme vegetale. Grîul din vară — „ultimul grîu al lui Dumitru Dumitru", cum se exprima un reporter — a fost bun. În toamnă, Ștefan Poenaru a semănat grîul lui — pentru asta am ieșit noi acum, în plină iarnă, în cîmp : să-i urmărim creșterea, să-i bănuim rodul.*

Bun a fost și porumbul. Foarte bun. A dat cea mai mare producție din istoria unității. Pentru aceasta, tînărul director a avut totdeauna alături colegi de nădejde, destoinici tovarăși de muncă, între care : Dobre Ivanciu, Constantin Mustață, Ion Chiru, Nicu Panait, Gută Sîrbu, Ion Ivan, Dumitru Floca, Alexandru Nițescu — mecanizatori, mecanici, ingineri. Dar mai ales simte alături umărul colegei aceleia blonde din facultate, competenta specialistă de astăzi, soția sa.

Au trecut, iată, zece ani de cînd trudesc împreună, împresurați de ape, smulgînd pămîntului dintre ape recolte tot mai bogate. Se probează prin ei valoarea unei generații ajunse în amiaza forței și creației, cînd prind contur aspirațiile cele mai înalte, visele cele mai îndrăznețe.

Una din aspirațiile lui Ștefan Poenaru este să culeagă în vara acestui an cea mai mare recoltă de grîu din istoria Bălții. Ar fi suprema confirmare a capacității sale, după izbînda obținută în toamnă la porumb. Să nu-l credem, atunci, cînd — privind cîmpul muncit de brațul și inteligența sa — spune, cu nedisimulată mîndrie: „Ninge ! Sînt semne de an bogat !" Avem toate motivele să-l credem.

Nu mă pot abține însă de a-i adresa totuși o întrebare, o singură întrebare :

— În practica de diplomă de la Kogălniceanu

Desene de Liliana Niculescu

ați văzut, desigur, avioanele aeroportului din localitate ; ce impresie v-au făcut ?

— Da, am văzut avioanele. Și ce-i cu asta ? Mie un avion nu-mi spune mai mult decît un tractor. Încă o dată vă întreb — eu, acum : ce-i cu asta ?

— Asta-i ! zic, privindu-l pe eroul ce-și așteaptă romanul. Ori poate, deocamdată, nuvela. O nuvelă care deja își țese substanța și care are semne sigure că nu se va termina repede, că va deveni, pînă la urmă, roman.

SEMNE

batem drumul Borcei, de la o margine de zare la altă margine de zare, călătorind un cer și o cîmpie străjuite de Dunăre. Peste Bărăgan, zăpada continuă să se lase așteptată. Fulgi mari, pufoși, înstelați cad numai în închipuirea noastră, în dorința noastră. Omul de lîngă mine ridică ochii spre cer, căutînd semne numai lui cunoscute. Își aruncă apoi privirea spre pămînt, alte taine se deschid privirii sale. Cercetează. Cumpănește. În sfîrșit, zice : „Privește cîmpul. În curînd va ninge. Sînt semne de an bogat". Și nu i se termină bine vorba, că din înalt încep să plutească spre pămînt fulgi argintii. Pămîntul primește, cu firească uimire, această jertfă a cerului. Omul de lîngă mine tace, călcînd sfios pe marginea drumului, ca un spectator întîrziat, într-o sală de concert în care se cîntă o simfonie de Brahms. Îl privesc cu interes sporit. Nu știu ce gîndește el, inginerul Ștefan Poenaru ; căci el este omul alături de care călătoresc pămînturile din Balta Borcei ale Întreprinderii agricole de stat Pietroiu, județul Călărași. Eu însă așa îl văd : ca pe un mare dirijor de orchestră, sub bagheta căruia se ordonează lanuri, rîuri, anotimpuri. Și oameni. Și unelte. Mai ales, oameni și unelte.

Cine este, la urma urmei, acest dirijor ? Înainte de orice, trebuie să spun că el este un tînăr. Un tînăr frumos, emoționat, sentimental și inteligent. Că mă și întreb : ar putea fi altfel un tînăr truditor al pămîntului ? Coborît din platoul Ardealului, el a poposit în Bărăgan să învețe mersul sevei în tulpina fragilă a grîului ; să-i învețe apoi pe alții. Cele dintîi litere le-a deprins, după facultate, la I.A.S. Grădiștea de lîngă Fetești, unde mai aproape decît orașul îi era balta, în care își avea ferma și tovarășii de muncă.

Acolo a poposit, în urmă cu zece ani, însoțit de o colegă de grupă, inginera Adela Chișleanu, devenită colegă de muncă și viață — soție. Îmi și spune astăzi, zîmbind acelui timp : „Cîteva sute de hectare — eu ; alte sute — soția ; cui îi dă mîna să pornească în viață cu o zestre mai bogată ?"

Are dreptate ! Și pentru ca zestrea să nu se subțieze, Adela și Ștefan Poenaru i-au adăugat an de an valori noi — să le zicem chiar beneficii. Un an, doi, șapte. Devenise cunoscut, cel puțin în jumătate de Bărăgan, pentru mîna lui bună, pentru neodihna zilnică și inteligența creatoare.

După șapte ani, în 1979, a fost transferat aici,

REÎNTOARCEREA LA LEGENDĂ

dacă eventual ne-am depărtat cumva de ea. Impresia autorului acestor rînduri este că ne-am păstrat tot timpul în cea mai curată și fascinantă legendă a adevărului.

E drept, Riul Rău nu prea mai face astăzi atîtea ravagii, s-a mai supus întrucîtva voinței omului. Altfel se țes acum legendele, sub streașina Dunării, în Insula Borcei. Una ar putea să fie aceasta : în chiar ziua prezenței reporterului acolo, în Baltă, s-a petrecut un **eveniment** — un tînăr, pe numele lui Ion Bendea, fusese electrocutat. Era de meserie, subinginer, și totuși... Se grăbise să pună mai repede sub tensiune sistemul de irigații. Își luase toate măsurile de prevedere, și totuși... Noua istorie cerea jertfe noi. Legenda continua. Altfel însă. Pentru că tînărul nu fusese **trimis definitiv** în legendă, ca victimele Riului Rău ; medici pricepuți îi salvaseră viața. El a **devenit** însă legendar.

Sub streașina Dunării, legendele noi, întîmplările adevărate ale Bălții nu fac, la urma urmei, decît să întrețină același înalt, adînc, greu de pătruns mister.

Primăvară

Trimbițele cocoșilor fac spărturi în cer

Să cadă ploile peste brazdele pămîntului.
Vin berzele și de pe aripile lor
Se răstoarnă căruțe întregi cu brîndușe.
Pe crengi pleznesc nasturii mugurilor,
Numai pe munții îndepărtați a mai rămas zăpada
Ca un foc sacru și etern,
Amintind de vechii daci.
Toți oamenii satelor sînt pe cîmpuri
Acolo, unde se hotărăște soarta viitoarei piini.
Fiecare își face datoria muncii în această primăvară
Și oamenii și pomii și boabele de grîu.

Mara Nicoară

Întemeiere

Eu nu mă voi opri din rostire înainte de-a spune
tot ce știu despre Patrie — despre
tot ce e Așezare și Întemeiere. Cu mult mai bine decît
cele ce însumi le știu
despre risipă și pulberi vor spune
Acei care sapă sub veacuri sau Cei
ce cu mîini luminate de taină, nisipul și colbul,
pleoapa căzută a timpului greu
de pe urice vechi o ridică.
Eu spun doar despre cum se așează
lumina pe arborii Patriei. Iată : acum
cînd dau în floare merii și păsări de aur
rup primăvara în două — oprit
lîngă tîmplele patriei cum lîngă cea mai dreaptă minune
asemeni
acelui ce vede întîi, după lungi căutări,
Marea — deodată cît ochiul cuprinde,
Eu strig cu rărunchii nepămîntești :
— „Aici este Patria ! Această nesfîrșită întemeiere,
această tăcută așezare a luminii
veac peste veac, mileniu la mileniu."

Sărbătorile

Cu sîngele înhămat la pămînt truditorii
fac lumea mai tînără. Tot mai cred
că zorii vin pe lume aduși
de două palme arse de muncă, tot cred
că sărbătorile Patriei cresc
din ce-i așezare și întemeiere și rod, din ce
se înalță și crește : spic lîngă spic și piatră lîngă piatră,
ochi lîngă ochi și tîmplă lîngă tîmplă.
Să așezăm pietre în Patrie-semne,
semințe grele de viu vegetal în fragede cîmpuri să dăm
și apoi, la răstimp — la flacăra marilor
focuri de pace, privindu-ne
mîinile să întemeiem Sărbători.

Marius Stănilă

Venim

Venim din lacrimile doinei
în graiul munților rostind
cuvintele ce-adună-o țară
cu plaiuri limpezi, de colind.
Venim, și tot venim din doine,
pămînt și lacrimi înflorind,
strămoșii, în lumina piinii,
se mai aud călătorind.
Ei vin pe luntrii de legendă
— oieri plecați de nu-știu-cînd —
din dorul-dorului de ape
rememorînd, rememorînd...
Venim din văi de la Rovine
și de la Argeș mai în jos,
din cer de Voroneț, venim
cîntînd din fluiere de os ;
Venim cu țara lui Zamolxis
din lutul Sarmisegetuzei
venim din limpezimea frunzei
Ar trebui să spunem iarăși
de-acele păsări din pridvor
de-acele pajiști izbucnite
în miliardele de flori.
Venim, venim, pe culmi de dor...

George Corobea

Poarta Soarelui

Venim în această zi
la poarta soarelui
împletind proaspete voci
în istoria unor mari zboruri.

Și găsim poarta deschisă
încrustată cu efigii
de arbori seculari
pe care nimic nu-i ajută
mai deplin să bucure cerul
decît privirea credinței noastre
colorînd mai adînc
nerăbdarea primăverii.

Intrăm în această zi
sărbătorește, muncitorește
învesmîntați în flamuri
pe poarta soarelui
numită simplu patrie !

Cristian Petre Malu

Desene de Sabin Ștefănuță

Carte de primăvară

Din fund de veacuri, aburind solemn,
cîmpiile-și deschid fîntîni ardente,
copacii bat înmuguriți la semn
spre-a-ne-aminti de vechile legende.

Ne-aflăm pe brazda udă, pe ulcior,
cum fila dintr-o carte slova-și țese ;
sîntem pădurea deasă, un popor
ce-și crește grîu-n rochii de mirese.

E sfîntă cartea în reprimenire.
Pe zarea smălțuită către munți,
pornim din raza lumii o zidire
cu diamantele sudori curgînd pe frunți.

Semințele se schimbă în minut
născindu-ne cu suflete de piine buni
peste livezile ce string un lung sărut
în zilele ce torc în săptămîni.

Al. Raicu

Timp incendiar

Picură peste vreme
Boabe de lumină
Într-o nesățioasă armonie,
Cînd răsăritul
Dezvăluie privirii
Mingiieri de culori,
Iar sufletul
Se ridică în muguri
De timp incendiar
Și fulgeră iubirea
În cîntece adînci
De primăvară și dor.

Dumitru Udrea

Armindeni

E iarăși primăvară din sud și pînă-n nord
Și pomii de zăpadă pe zare se rotesc,
Albinele prin aer străluminînd miresme
Se-ntorc spre stupi cu miere din raiul pămîntesc.
Peste întinsul țării privighetori se-nalță
Sub clarul de mătase al cerului de rouă
Cîntare cristalină cîmpia o cuprinde
Și cu petale albe peste lumină plouă.
Ogorul aburind de brazde răsturnate
Sub gura sclipitoare a cerului se-nchină
E iarăși primăvară în sufletele noastre.
Și Patria biruinței e-o rodnică grădină.

Ion Popa Argeșanu

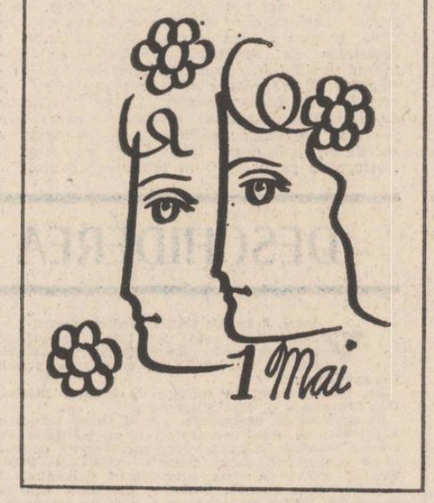

Ca florile din glie

E primăvara-n suflet, în vise și în foi
De fapt e anotimpul mereu prezent în noi

Ca florile din glie, ce farmecă privirea
Așa ne-a fost și este în permanență firea.

Ni-s zările de aur și frunțile senine
Comandamentul nostru ni-i lupta spre mai bine

Deschide astăzi satul orășenești petale
Și înfloresc din tîrguri metropole solare.

Ni-i orice zi o treaptă urcată spre zenit,
Suim spre alte țeluri cu visul împlinit.

E primăvară-n plaiuri, în ramuri și în foi
Precum ni-i anotimpul cel permanent din noi.

De ziua hărniciei

Se-aude în văzduhuri o cîntare.
De parcă munții toți sărbătoresc
Noianele de brațe muncitoare
Ce înfloresc pămîntul românesc.

Sub steaguri cîntă inimi bucuroase.
Ni-i Hărnicia cel mai scump odor,
Prin ea ne intră traiul bun în case
Cu ea urcăm mereu spre viitor.

Tot mai egali, mai demni în cugetare
Și mai uniți ; români, germani, maghiari
Vom înălța pe treptele solare
Orînduirea țelurilor mari.

Trăiască deci acele frunți ce-asudă
În subteran, pe schele și ogor,
Slăvită fie veșnic orice trudă
Ce-aduce fericire tuturor.

Constantin Atomii

Cîntec de Mai

Coloane de lumină pe trupul tău vibrează,
Mărețele poeme din bucuria muncii,
Pe fruntea ta înaltă și inima-ți viteză
Ce se rotesc prin soare bătrînii și cu pruncii.

Pe schelele de aur, prin Libere Armindeni
Te sui cutezătoare în zările de glorii
Și-n ființa ta răsună pretutindeni
Liberul cînt al țării ce-l cîntă muncitorii.

Pe flamura eternă, spre al Comunei zbor
O poartă ți-e deschisă pe care stă făclia
Și năzuința sacră a unui brav popor —
Partidul, Ceaușescu, înseamnă România !

Constantin Răducanu

Dimineți de Mai

Solemne cuvinte :
Partid, Țară, Pace, Frăție —
Înlănțuirind unele din altele
În dimineții senine de mai,
Ca într-o Coloană Infinită
A împlinirilor noastre comuniste !

Speranțele au înmugurit
În ochii neamului
Și cîmpul ne îmbrățișează cu spice —
Fiecare dimineață
E o nuntă de trandafiri,
Fiecare seară
Așează noi fapte de muncă
În piramida istoriei,
Pe care Partidul a înălțat-o
În dimineții de mai
Pe culmile Carpaților !
Cerul de azur,
Ca bolta unui templu zugrăvit
Cu chipurile de eroi ale străbunilor,
Cuprinde-n aripile sale largi
Gîndurile noastre de pace
Ca o înflorire de mai
Spre toate popoarele lumii !

Ion C. Ștefan

Parfum de mai

Să stai pe Bărăganu-ntins privind
Ca un bătrîn spre munți cu fulgerul pe creste
Și să ridici din zgură cuvîntul suferind
De setea înălțimilor celeste.

Să scrii în aer cu o nuia de jar
Sintagma inspirată să lumine,
Întreg pămîntul ca un far
Ce din căldura prometeică revine.

Și conștient, prin lanul de trifoi
Să umbli ne-ntrerupt în căutare,
De visuri ce se-ncheagă pentru noi,
Cei care știm că țara ne mai doare.

În jocul lor, copiilor să spui
Să poarte-n sine zorii și cu ei
Să duci ștafeta gîndului
De mai cu vechi parfum de tei

Gh. Cuzic

plastică

Realul ca pretext

Pictura lui **Teodor Moraru** (Galeria „Simeza") mi se pare a fi una dintre cele mai explicite demonstrații ale esteticii abstractului. O incursiune atentă și metodică în universul creației din ultimii ani a acestui artist ne dezvăluie o subtilă exersare a mijloacelor prin intermediul cărora realitatea, ca obiect al cercetării, se convertește treptat într-o proiecție a metarealității. Ceea ce presupune, în plan pur plastic, nu o operațiune de reflectare a elementelor și raporturilor strict obiective ale realului, cît o distilare a lor, urmată de intervenția artistului, care reinvestește cu alte funcții și alte semnificații fiecare componentă a segmentului de realitate supus analizei sale disecante. Ba, mai mult, ipostaza pregătitoare, de reinterpretare primară a datelor imediate ale realului, este dezvoltată în compoziții succesive, prin coerenta articulare a unui limbaj plastic adecvat sensibilității și orizontului spiritual al artistului, dobîndesc rînd pe rînd un fel de autonomie. Ele există și ne comunică deopotrivă prin culoare și printr-un cod logic de semne un posibil spațiu de manifestare a unei realități sublimate. Un univers creat, așadar, prin regîndirea structurilor și raporturilor formale ale unei realități elementare, asupra căreia artistul își concentrează întreaga putere de pătrundere și transfigurare. Efectul acestui demers creează iluzia conturării, în plan formativ, a unor abstracțiuni. Un fel de vibrații armonice propagate pe verticală în registre cromatice, grave sau, dimpotrivă, dinamice succesiuni de planuri iluminate de pasta unei palete mai calde, dominată de subtile treceri de culoare, structurează, ieșind pînă și din limitele tradiționale ale pînzei (artistul imaginează ample polipticuri și ancadramente, ele însele expresii ale unei voințe reformative ce-i susțin ambițiile estetice), un teritoriu al unei realități posibile și convingătoare.

Printre pînzele aflate în expoziție se află și o lucrare-argument, concepută în cea mai directă manieră figurativă. O notație de tip impresionist, trădînd un temperament febril și sensibil, reține cu precădere accentele armoniilor cromatice aflate în segmentul de realitate cercetat : un colț din ograda păsărilor, cu întreaga recuzită și atmosferă caracteristice. Modelul este introdus cu bună-știință și se vrea, în fond, cheia întregii serii de compoziții ce se ordonează în jurul unor simboluri comune, dar aureolate de tenta unei primordialități a conceptelor numite de artist : Semn, Prag, Urmă, Scară, Tîrn... De aici pornind, sensul descifrărilor acestei lumi, a meta-realității intocmite plastic și atît de colorat de Teodor Moraru, nu mai întîmpină nici o dificultate. Trebuie să ne supunem numai, răbdători, contemplației lucide, la care artistul ne provoacă și de această dată cu rafinată elocință.

Un contact mai superficial cu desenele expuse de **Olga Cizek** la „Căminul artei" ne-ar cantona în impresia inexactă, că ne aflăm în fața unei artiste, ce vrea cu orice preț să ne convingă că și sărăcia mijloacelor și a expresiei plastice poate fi o virtute. Artista are vădite înclinații către reflexivitate și de aceea poate grafica ei este clădită pe dense spații de tăcere, prin care liniile despică imprevizibile planuri și trasee, al căror labirint nu face decît să accentueze miza interiorității depline a gîndirii plastice a artistei. Nu o populație de semne grafice distincte, nu personalizarea rigidă a limbajului folosit, nu articularea descriptivă a universului grafic, ce ni se propune, caracterizează creația artistei. Olga Cizek se dăruie liniei, în lunecarea ei subtilă și metaforic caligrafiată, cu aceeași voluptate cu care se lasă stăpînită de sublima alchimie a gîndului în veșnica lui explorare. Și aici avem de-a face cu imaginea unei meta-realități rodită din patima jocului inteligent al liniilor și al planurilor, caligrafiate de artistă ca într-o delicată broderie a visului născînd să devină el însuși realitate.

Corneliu Antim

muzică

Recital

Două discuri Electrecord au fost gravate recent, ambele cuprinzînd lucrări pentru xilofon în interpretarea tinerei percuționiste Mirela Florescu, absolventă a clasei de percuție (profesor Viorica Siminescu) a Liceului de artă „Ion Vidu" din Timișoara. Discurile ne pun în prezența unui univers specific aparte („Cred că este vorba despre o descoperire a unei modalități de a palpa, cu o infinită tandrețe, fondul oniric al sensibilității românești. Instrumentul Mirelei încearcă să aducă la lumină ceva din glasurile tăinuite de milenii în sensibilitatea noastră pentru ca într-o zi, iată, să le ascultăm frapați de identitatea lor cu ceva foarte profund, prezent în eul nostru etic" — scrie, în prefața discului, Doru Murgu) ; insistînd aici asupra semnificației pragmatice muzicale, prima judecată va viza contextul repertorial în care se integrează piesele înregistrate. Reoertoriul pentru xilofon este limitat, majoritatea pieselor fiind prelucrări ; amintim **Dans țărănesc** de C. Dimitrescu, **Dans rus** de A. Polonski, **Ceardaș de concert** de Gr. Dinicu — P. Vladigherov sau, pe celălalt disc, **Albina** de Franz Schubert, **Vals op. 18** de Fr. Chopin. Interesant apare deci caracterul particular pe care noile versiuni îl capătă ca rezultat al întîlnirii cu un instrument cu timbru particular. Există aici o primejdie ușor de observat : monotonia rezultată din alăturarea unor piese în aceeași culoare, ceea ce inițial era incitant, atrăgător, riscînd să devină tern, plicticos (același raționament poate fi valabil și pentru un recital de pian, de pildă ; firește, altele sînt posibilitățile și repertoriul acestui instrument-rege). Aici intervine calitatea deosebită a interpretării, prin varietatea nuanțelor, prin arcuirea firească, simplă a melodioaselor fraze muzicale în **Introducere și Rondo capricioso** de C. Saint-Saëns sau în **Scena pastorală română** de Petre Elinescu, prin varietatea dozărilor soloinstrument acompaniator sau orchestră evitîndu-se de departe monocromia sau artificialitatea. Mirela Florescu apare ca instrumentistă de excepție a cărei principală calitate artistică rezidă, cred, în inteligența muzicală (completînd așadar cele scrise de Doru Murgu), consecvența tempilor, logica „de fier" a frazării, fiind elemente mai mult decît convingătoare ale versiunilor discografiate.

Concertul pentru orgă și orchestră este „cîntecul de lebădă" al deosebitului creator care a fost Liviu Glodeanu (piesă recent interpretată de orchestra RTV dirijată de Emil Simon, solist Florin Chiriacescu). Se ajunge, în această partitură, la capătul unui drum purtînd de la bun început amprenta simplității de scriitură, împinsă acum la ultimele consecințe. Totul primește o consistență minerală, întregul nesuportînd nici cea mai mică intruziune ; sînt aici valabile aceleași canoane guvernînd estetica capodoperelor renascentiste. Ceea ce particularizează creația ultimă a lui Liviu Glodeanu este dimensiunea de etos românesc, de clară descendență transilvană ; sobrietatea exprimării sonore, claritatea celor mai mici elemente expresive, înclinarea către proporție și armonie, eliminarea oricăror elemente ce ar dăuna consistenței întregului — acestea apar a fi consecințele particularizînd efectiv ultima creație a lui Liviu Glodeanu. Se desprinde aici o anumită nuanță dureroasă reținută însă, o culoare cenușie, minerală, ternă ; dimensiunea tragică se schițează din reținerea în exprimare, din concizia detaliului sonor, totul primind oarecum semnificații recapitulative, în mod cert, primind premoniții de operă de sfîrșit de drum creator, de adunare a tuturor celor deja (original) spuse, condensate acum în cîteva pagini unde sînt reținute numai elementele principale ale discursului sonor al lui Liviu Glodeanu. Concluzive sînt sonoritățile orgii tot așa cum concluzivă, în sensul decantării traiectelor sonore, este originala estetică a compozitorului român.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

II. A „băsmui" în marginea realului (2)

De-a dreptul obsesivă, prezența „fiertatei" Ileana în viața însinguratului dascăl Vintilă este puternic stimulată de „poveștile", devenite amintiri, ce se înscriu pe axa biografiei în comun a celor doi bătrîni. Este de notat că din seria respectivelor „povești" se detașează îndeosebi acelea care o înfățișează pe „fiertata" în ipostaza de femeie simplă, cotropită, asemenea atîtor altor eroine din aceeași categorie ce împinzesc proza lui Agârbiceanu, de groaza mistică revelată prin aparițiile cvasicurente ale Necuratului. De data aceasta, prozatorul explorează cunoscutul eres popular în virtutea căruia diavolul „intră" în ființa anumitor animale domestice. „Îndrăcirea" acestora constă, deci, în nemaipomenitul lor neastîmpăr ; ceea ce atrage după sine chinuri disperate, enervări exasperante. Concret, imaginea de femeie care „vede" mereu diavolul a „fiertatei" Ileana se leagă de cele trei capre aflate în stăpînirea dascălului Vintilă. Cum zice Ion Negoițescu, descrierea celor trei biete viețuitoare (de luat în seamă fiind și numărul magic, 3, al acestora) „este menită să creeze un **stimmung** misterios-poetic" : „Curtea e mică — un cuib, — să încapă trei capre, una bălană, cu barbă mîndră, albă, a doua cu țintă neagră în frunte, cu petece de păună cernită pe trup. Asta-i «tărcata dracului». A treia are blana ruginie. Se pare că-i tot ploua, așa i-i de bolnavă privirea". Se înțelege, intrigă faptul că una din cele trei capre este supranumită „tărcata dracului". Misterul se dezleagă însă repede datorită dascălului Vintilă, care, la plîngerea paznicului („— Să vezi, dascăle Vintilă, aia tărcată îmi scoate sufletul. Am noroc că-i învățat cinele și mi-o întoarce el. Nu are stare nici pînă ai umple-o pipă de tabac"), derulează următoarea „poveste" : „— Să vezi, zice el, pe fiertata a băgat-o odată în toate groazele. Căzuse noaptea devreme, că dăduseră niște neguri de părea c-ai presărat cenușă prin aer. Eu, cum eram eu pe atunci, mai răsfoiam printr-o carte. Deodată, vine baba, sprintenă ca o fată mare, și trintește ușa de gîndeai că vin tătarii. «Dascăle, am văzut pe dracu !» zice. «Bine că l-ai văzut», zic, și cetesc mai departe. Da, pot să scap de ea ? Nu și nu, că l-a văzut. Dacă nu cred, să mă duc să-l văd și eu, că e înaintea ușii. Atunci m-am uitat odată aspru la babă, am pus ochelarii pe carte și am ieșit. De-o proptea a gardului era un căpăstru, în el și-a fost încurcat coarnele tărcate s-acum sărea de mama focului, să scape, și nu mai putea. Mă apropii eu s-o descurc, iar baba, făcîndu-și cruce, fugi în casă. De atunci îi zicem noi «tărcata dracului»".

În timp ce căprarul Tănase **(Căprarul)** face figură de „mincinos" mucalit, dascălul Vintilă se impune prin atributul său de „om învățat", capabil a stabili corespondențe „basmice" inedite între lumea cărților și realitatea vieții sătești. Suferind, s-ar putea zice, de un adevărat complex al culturii, imaginativul dascăl ia în răspăr explicațiile date elevilor de învățător și vine cu punctele lui de vedere naiv fantasmagorice. Împătimitul „povestaș" își alină uritul insingurării fabulînd cu aplomb pe marginea identității **ad-hoc** stabilită de el între biblicul Moise, prezentat în manualul școlar, și Moisă, fost, pe vremuri, prăvăliaș al satului. Tehnica dascălului Vintilă se bizuie pe substituirea deliberată a gîndirii abstracte de către reprezentările realist-mitice cu trimiteri direct la existența fenomenală. Mistificînd cu bună știință (— l-an haideți, mama șobolanilor, să vă spun cine-a fost Moisă. De unde să știe dascălul vost" cine-i, dacă nici nu s-a născut pe cînd trăia Moisă ?"), eroul reduce totul la ceea ce, chipurile, „se vede" și „se știe" în perimetrul vieții din jur. Drept urmare, transferul identității mitice în cîmpul realului se produce pe loc („— Moisă ăla — cel din carte, n.n. — a trăit aici, la noi în sat. Eu îl știu cînd a venit, că era numai zdrențe. Avea un nas, uitați-vă numa la copilul cel mare al jupînului, — chiar așa avea nasul"). Argumentul forte invocat de dascăl constă în „povestea" vieții lui Moisă, negustorul, începînd cu momentul apariției lui în sat. Este o „poveste" care stă sub semnul nefirescului, la mijloc aflîndu-se ceva cu totul necurat, devreme ce bietul negustor se decide a locui într-o casă părăsită („S-a rugat el pe la toți creștinii să-i deie sălaș, da' cine să-și ieie năcazul în casă ? Dacă a văzut el că nu-l primește nime, a mers în casa părăsită. Că era aici o casă fără uși, fără ferești, în care n-a locuit pui de om, de cînd e lumea asta. Și s-a dus acolo fără să-i pese de vorbele oamenilor, care spuneau cîte minuni toate, de ce se petrecea în casa ceea. Și-a stat el acolo **trei săptămîni încheiate**, — s.n. — și n-a ieșit din casa ceea"). O asemenea cutezanță, firește, nu poate avea decît o singură explicație : Moisă se bucură de sprijinul Necuratului, este omul acestuia. Imaginea fabuloasă a celor ivite după claustrarea, timp de trei săptămîni, a lui Moisă în casa părăsită, spune totul în această privință : „Cînd a fost într-a patra săptămînă, — miră-te lume de ce n-ai mai văzut ! În locul casei celei părăsite, o casă nouă-nouță, de piatră, cu ferești ce străluceau cum-i argintul și cu table la ferești văpsite verde. În casă ? Bogățiile din lume și nu alta !" Furat de propria-i argucie, bătrînul Vintilă împinge „falsul" la limită. Răspunsul vizînd întrebarea ce se pune în legătură cu procopseala lui Moisă („De unde să le aibă toate astea ?") vine și el la fel de prompt, dînd, totodată, prilej lui Vintilă de a se ilustra ca „povestaș" neîntrecut. Asemenea căprarului Tănase, dascălul nu ezită a-și aroga chiar funcția de martor ocular : „Lumea se crucea și nu înțelegea. Dar eu l-am păzit odată noaptea, să văd ce face. Și de ce-am văzut, mi s-a făcut părul măciucă. Din casa lui duceau niște trepte de piatră pînă-n mijlocul pămîntului. Și cît ce se așăzau creștinii bine, după ce-și găteau cu toții rugăciunile de sară, pe treptele acelea veneau din inima pămîntului patru harapi, negri ca tăciunele, numa dinții le sclipeau albi. Aduceau bogății noi : scurte de mătasă, rumenele și cîte minuni, iar înapoi duceau, învăluit în niște fețe albe, ceva ce se zbătea să scape și nu putea."

Nu este mai puțin adevărat că în acest punct, artisticește, dascălul Vintilă se arată totuși inferior căprarului Tănase, „povestaș" de o gratuitate sublimă peste tot. De data aceasta, autorul atribuie eroului funcții explicit educative, punîndu-l să denunțe (în chip oarecum sămănătoristo-poporanist) vicii sociale precum furtișagul, lăcomia, beția etc. Ca atare, învăluite în „fețele albe" s-ar afla sufletele celor care au cumpărat de la Moisă, omul diavolului ; într-o „ștergură" — după dezvăluirile aceluiași înger atotștiutor — este prins sufletul unui copil care, cu ouăle șterpelite din cuibar, „se ducea la jupînul să-și ieie gorgoane" ; „în năfrămuța cea neagră, pe care o duce harapul cel mai buzat" se zbate sufletul altui copil care „S-a fost învățat să tragă tabac, de părea că-i ficior june", iar în doi saci scoși dintr-un butoi mare cărat în spate de doi pitici „sînt sufletele oamenilor ce beu vinars". Ieșirea din strînsoarea unui asemenea ilustrativism bătător la ochi prin extrema lui naivitate hagiografică este aproape imposibilă ; de aceea, originalele însemne ale fantasticului bizuit pe „impurificarea" din unghi realist a miraculosului parabolic, în acest punct, sînt serios subminate. Totuși, finalul, amuzant prin grotescul întîmplării, salvează intrucîtva episodul, atenuîndu-i adresea didactică. Prăvălia lui Moisă, locul de pierzanie a sătenilor, este lichidată în chip spectaculos prin intervenția necruțătoare a lui Sfîntu Petru.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

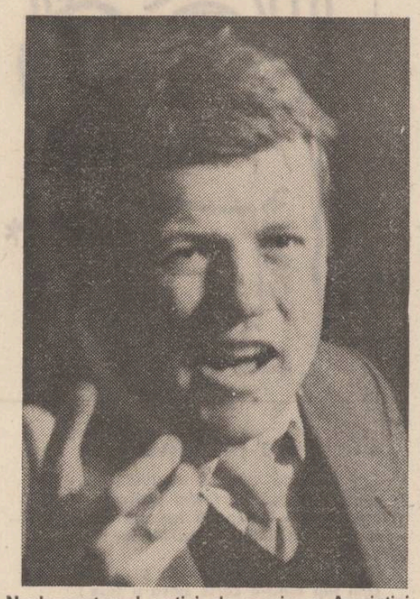

Noul secretar al secției de poezie a Asociației Scriitorilor din București : Ioan Alexandru adresîndu-se publicului.

În deplasare : Traian Iancu „prelucrează" cu Laurențiu Fulga articolele revistei «Luceafărul».

Dialog între istoria literară și istoria diplomației : Aurel Martin și Mircea Malița.

NUMELE POETULUI

Cenaclul «Litera»

Am primit șase plachete de poezie tipărite de membrii Cenaclului „Litera" al tipografilor de la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", două apărute în 1976, două în 1978, una în 1980, și una în 1983, redactate și prezentate grafic de animatorul cenaclului, tînărul Alin Boingiu, prezent în toate cele șase plachete și cu poeme evocatoare („Pe zăpada fierbinte căzură / Lîngă teatrul cu afiș național / O sută două cuvinte cu 'ură / O sută doi tipografi de cristal, // Sîngele lor ca cerneala mai roșie / Pe zăpada mai albă, pe jos, / A rămas și acum o statuie / Ca o stea pe un steag glorios." — (Evocare 13 decembrie 1918) ori notații sugestive și simbolice, sensibile transfigurări fulgurante ale trudei cotidiene pline de sens, ale trudei acelora care desăvîrșesc semantica lizibilă a lumii : „Scările au luat toată zarva / revistelor de dimineață... // Ziarele se răstoarnă rapid / în tumultul cuvintelor insignifiante / și se grăbesc să apară devreme... // Mîinile împărtășesc sensuri fluide / îmbibate de greutatea plumbului apăsător / care le-a făcut să vorbească. // Puțin mai devreme / scările urcau în acest labirint / ca un titirez. // Rostogolite pe valuri / în viltoarea cuvintelor nedeslușite... / Pentru ca acum să coboare drept... / Înaintea luminii... peste lume... (Scările).

Gabriel Mureșan, Ștefan Rădulescu, Toma Valeriu, Valentin Lupașcu, Andrei George, Ion Sava Mercore, Veronica Văcărescu, George Alex. Ioniță, Catrina Georgeta Gina, Valentin Rotaru, Mona Segal, Dana Mihăilescu, Nicolae Noja, Sofia Văcărescu, Dianu Rareș, Mioara Soalcă, Valeriu Burciu, Sandu Ștefănescu, scriu o poezie unanimistă („De aproape douăzeci de ani încoace / trăim stăpîni ca niciodată-n țară, / e glia sora celui ce o ară / și muncitorii fac mașini de pace. // Conducător atunci intiia oară, / noi am ales meleagurilor dace / un comunist integru și tenace / în lupta pentru a vieții primăvară. // Mulți ani cu sănătate viața fie-i / stejarului cu-esențe comuniste, / lui — care-a spus că-n veci o să existe / nestrămutată, legea omeniei. // Cu omenie azi conducătorul / ridică-n ranguri țara și poporul !" — (Sandu Ștefănescu, Cuvînt despre omenie) cu destule accente personale în ordinea trăirii („Iartă-mă că am plecat, iubito, / Bănuiesc că te-a durut puțin, / Alta era viața care mi-am dorit-o / Chiar dacă și astăzi tot la tine țin. // Am plecat dintr-o prejudecată, / N-aș fi renzistat plecării tale / Nu e viață, viața-adevărată / Fără vise toate sînt banale. // Hoinăresc de atîta timp în lume / Dar în visul meu aceeași ești, / Poate ai acum alt nume, / Poate încă mă iubești. // Pe-aici nu sînt femei ca tine / Dealtfel nici eu nu stau mai mult, / Singele mi s-ar bloca în vine / Fără o viață plină de tumult. // Aș dori ca drumurile mele / Să mă ducă înspre tine iar / Dar am soarta tristei rîndunele / Și mă odihnesc atît de rar. // Dacă rîndurile mele te găsesc acasă, / De mai stai acolo unde știu / Într-o seară blîndă și frumoasă / O să te mîngîie-un vînt pustiu." — (Ion Sava Mercore, Scrisoare de la marginea vîntului), diafană adesea („Trupul meu — bloc de marmură albă / Simte mușcătura daltei / care începe să doară. / Iată, s-a desprins brațul sting / Și pot să fac semne — cerînd ajutor / ceva începe să pîlpîie / în interior / gîndul în formă / în ochii goi / de statuie elenă / pot privi în mine, / O, doamne, golul se umple, / mă pasc." (Sofia Văcărescu, Vis)... Mulțumindu-le tinerilor noștri colegi pentru darul fragil și fermecător cu care ne-au îmbiat în această primăvară, îi invităm să participe în corpore la ședințele cenaclului nostru de poezie „Numele Poetului" spre a-și deprinde auzul cu vocile de mîine ale poeziei românești.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

DESCHIDEREA CENACLULUI «NUMELE POETULUI»

Vineri, 8 aprilie 1933, la sediul revistei Luceafărul, a avut loc într-o atmosferă sărbătorească deschiderea cenaclului NUMELE POETULUI, condus de poetul Cezar Ivănescu.

Au fost prezenți în calitate de invitați Nicolae Dan Fruntelată și Mihai Ungheanu.

În cuvîntul de deschidere, poetul Cezar Ivănescu a precizat că acest cenaclu va fi un laborator de creație destinat tinerilor poeți descoperiți de revista Luceafărul prin rubrica NUMELE POETULUI avînd ca scop cunoașterea temeinică și redescoperirea istoriei, limbii și literaturii noastre în spiritul iubirii de patrie și în nici un caz repudierea unor scriitori sau manifestările ostile față de alte cenacluri, pe care nu-și propune să le concureze.

În ideea unei mai clare cunoașteri a scriitorilor din actuala formulă redacțională a revistei LUCEAFĂRUL cu ocazia ședinței inaugurale a fost prezentat colectivul de conducere. Astfel, criticul Artur Silvestri a vorbit despre activitatea de scriitor și traducător a lui Teodor Balș, secretar general de redacție (care fiind suferind nu a putut participa) și despre principalele trăsături ale personalității criticului literar Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct. În continuare, tînărul scriitor Marius Petrescu a dat citire eseului său asupra creației poetice a lui Nicolae Dan Fruntelată, redactor șef, eseu intitulat „Eu locuiesc pe-o lamă de cuțit".

Au luat apoi cuvîntul cei doi invitați : Nicolae Dan Fruntelată apreciază popularitatea de care se bucură încă de la început cenaclul NUMELE POETULUI și îi urează succes deplin în continuare. La rîndul său, Mihai Ungheanu consideră îndreptățit ca acest cenaclu să evolueze în continuarea firească și la nivelul celui mai valoros cenaclu de după război : „Nicolae Labiș".

Salutul frățesc al cenaclului de poezie aromână „G. Murnu" a fost exprimat de poeta și traducătoarea Kirata Iorgoveanu, conducătoarea acestui cenaclu, care după prezentarea unui scurt istoric al grupării etnice aromâne, ce continuă să creeze în graiul strămoșesc, a citit poemul propriu în aromână închinat lui Eminescu.

Prima parte a ședinței s-a încheiat cu prezentarea de către Nicolae Georgescu a unui scurt eseu asupra semnificației zilei de Vineri, ziua de tipărire a revistei Luceafărul și, totodată, zi aleasă pentru desfășurarea Cenaclului.

În a doua parte, poetul Cezar Ivănescu face o succintă prezentare a celor doi tineri poeți desemnați să supună discuției fragmente din creația lor în seara inaugurală : Dan David, care a debutat la Editura Eminescu în 1982 cu volumul „Eu vă iubesc pe toți" și Valeriu Stancu, care a debutat în 1981 la Cartea Românească, volumul său intitulîndu-se „Înfringerea somnului". Cei doi sînt deja autorii mai multor cărți, ce vor depăși, probabil cît mai curînd, etapa de manuscris și sînt, de asemenea, cîtitori avizați de literatură.

Dan David își începe lectura poemelor „hard-rock" prin poemul semnificativ intitulat „Vineri". La rîndul său, Valeriu Stancu dă citire unui amplu grupaj din versurile sale.

A treia parte a ședinței (la începutul căreia, Voicu Olari prezintă, în afară discuțiilor, poemul său cu titlul „Execuția") este rezervată comentării lucrărilor ascultate. Conducătorul cenaclului, menționînd faptul că discuțiile din cenaclu nu pot schimba decisiv destinul literar al unor scriitori, atrage atenția celor care vor lua cuvîntul să scoată în evidență eventualele aspecte nereușite ale versurilor și să facă judecata de valoare, însă fără a se depăși limitele sistemului de referință în care se încadrează tipul de poezie respectiv, renunțîndu-se la stilul laudativ sau negativ formal, procedeu, se știe, destul de răspîndit în critica mai mult sau mai puțin pretențioasă.

Conformîndu-se în general acestei cerințe, participanții au luat cuvîntul.

Studentul Tiberiu Dăioni remarcă la Dan David naturalețea de limbaj și aerul de teatralitate, ce ține trează atenția ascultătorilor. Totuși, acestei poezii, spune el, i se poate reproșa că are o mizã neinsemnată ; șocul imediat, amuzamentul momentan al celor cărora le e citită. Torențialitatea versurilor riscă să cadă în orizontalitate. Odată însușite procedeele, s-ar putea scrie în acest mod la nesfîrșit, și de la un punct încolo fără să mai intereseze pe nimeni. La Valeriu Stancu vorbitorul depistează aceleași intenții lirice, mijloacele de realizare fiind însă altele. Poezia are un aspect artificial, o mișcare sinuoasă, uneori dificilă, farmecul venind din aerul cărturăresc.

Tiberiu Vișan, venit din Nordul Moldovei, mărturisește că poeții i-au sugerat două imagini bine conturate : Dan David pe cea a dionisiacului, iar Valeriu Stancu pe cea a apolinicului. În afara acestor scurte considerații, T. Vișan ține să mai adauge cîteva elemente, în completare, la semnificația zilei de Vineri (discernămînt al iubirii, zi a memoriei) precum și să recite un poem propriu închinat lui Eminescu, fapt pentru care este aplaudat de cei 80—100 de tineri scriitori prezenți.

Poetul Marius Petrescu declară că versurile lui Dan David nu-ți dau prea mult timp de gîndire, avînd darul să asalteze, să terorizeze și chiar să îngrozească pe auditori, spre deosebire de cele ale lui Valeriu Stancu, care își dozează mai calm eforturile, realizînd o plăcută și liniștitoare ambianță lirică.

Gh. Bogorodea, psiholog din Tulcea, sancționează aspectul de exhibiționism și incoerență verbală pe care îl au uneori versurile celor doi autori.

Valeriu Mircea Popa, psiholog din București, este de părere că, la Dan David, verbalizarea excesivă are urmarea nefastă de a nu mai menține ponderea dorită a expresiei. La Valeriu Stancu (care a citit totuși prea mult) se pot remarca lucruri bine conturate pe lîngă mult balast, de care trebuie să se debaraseze în viitor.

Traducătoarea Muguraș Dobrescu evidențiază capacitatea poeziei lui Dan David de a exploata tot ce apare în cîmpul său vizual și se oprește asupra impresiei de lucru rotund, împlinit pe care Valeriu Stancu reușește s-o lase în poemele sale ample.

Lucian Gruia susține că există un singur sistem de referință, acela al valorilor estetice, și descoperă la Dan David, pe lîngă imagini excelente și unele fisuri, chiar de aspect formal. Pe Valeriu Stancu crede că îl „prinde" mai bine registrul clasic.

Ștefan Dumitru, poet din Pitești, vede în Dan David un posedat al expresiei iar pe Valeriu Stancu, în comparație, îl socotește mai profund, poezia lui dezvăluind și acel filon filosofic necesar.

Opinia Mariei Cerchez din Ploiești este că Dan David a fost avantajat de lectura orală a versurilor sale. Poezia lui Valeriu Stancu poate fi comparată cu o Galatee, și această Galatee îi joacă uneori feste poetului.

Pentru a nu se crea impresia că manifestarea s-a desfășurat într-o absolută și stranie sobrietate trebuie amintite momentele în care participanții au dovedit că au umor (unii excelînd la capitolul „involuntar" : prof. George Corobea), nelipsind nici epigramele (Mihaela Murariu Mîndrea) și nici poemele scurte (poetul Florentin Palaghia), elaborate spontan în cinstea celor doi autori.

Spre sfîrșitul dezbaterilor a luat din nou cuvîntul criticul Nicolae Georgescu care a semnalat unul din riscurile poeziei lui Dan David : plafonarea. „Ploaia torențială a poeziei sale nu fertilizează, cade pe asfalt și se scurge". În privința lui Valeriu Stancu se poate zice că el își caută, mai întîi, un mediu propice de ascultători. Poezia sa trădează o căutare interioară, o simpatie reciprocă a cuvintelor, versurile organizîndu-se într-o curgere originală.

Conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, a încheiat discuțiile din ședința inaugurală, precizînd că Dan David și Valeriu Stancu sînt doi tineri scriitori importanți, formați. La Dan David trebuie prizată latura originală, acele aspecte care dau nota particulară, rară, românească a discursului său liric. Pe de altă parte Valeriu Stancu se distinge printr-o poezie camerală a interiorității, în acest plan apropiindu-se de unii poeți francezi și belgieni marcanți de azi, poezie care devine persuasivă și percutantă mai ales la o lectură întinsă cum a fost cazul în ședința respectivă.

Hero

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI. Vineri, 6 Mai, a.c., ora 17.00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii, nr. 1, va avea loc cea de a treia ședință a Cenaclului de poezie NUMELE POETULUI condus de Cezar Ivănescu.

CONDAMNAREA

În seara zilei cînd (în prezența consilierului principal) Maiorul ieșise cu fața curată — numai datorită inspirației de a împrumuta (mai mult cu forța) un tigru de la Grădina zoologică, unul dintre verii domnului Still îl aștepta pe acesta să sosească. Trecuse de orele douăzeci și trei, și nemaiavînd răbdare — vărul ieși în stradă, moment în care tocmai apăru Simion Still, care-i răspunse rubedeniei cu un mormăit la salut.

— Pot să-ți dau cîteva informații folositoare, mai ales în privința acelui motan...

— Te rog, te rog, se învioră domnul Still, dar de ce să vorbim în stradă ? Ia, vino, să stăm ca lumea de vorbă și să ne întremăm cu un păhărel de vin, că-i fi și matale obosit.

După ce intrară, consilierul fu obligat să pregătească singur ceva de mîncare, să coboare tot el să aducă vin din pivniță, în sfîrșit să facă toate oficiile de gazdă, pentru că atît soția cît și fiică-sa nu catadicsiră să se ridice din așternuturi. Fața domnului Still era marcată de un zîmbet strîmb.

— Ei, băiete, ia s-auzim ce s-a mai întîmplat ?

— Mi-am permis — fără să vă întreb, dragă vere — să fac pe detectivul în interesul dumneavoastră.

— Nu înțeleg ce interes am eu dacă matale îți vine să te ocupi de politisme fără a fi angajat de nimeni, se prefăcu Still.

— Treceam într-o zi pe lîngă barieră și-mi zic : ce-ar fi să trec pe la vărul, dar dacă e cumva acasă ? ! Mai stăm și noi de vorbă. E drept că intrasem să beau o bere la Birt și n-aveam nici un ban în buzunar. Poate iau de la vărul' o sută cu împrumut, și intru pe Salvării. Eram singurul om care circula în momentul acela pe stradă. Deodată îl văd pe marele motan strecurîndu-se printre cercevelele de la camera Norei ; încerc să intru — de teamă să nu i se întîmple nepoatei ceva, dar nu-mi deschide nimeni. Ce să fac și cum să fac, zic, să aflu ce se întîmplă, fiindcă citisem în ziare că Maciste a fost arestat, dar nicăieri nu se anunțase că ar fi fost eliberat. Nu e lucru curat, mi-am zis, trebuie să dezleg taina aceasta chiar azi. Putea fi ora zece cînd mă săgetă un gînd : ia să văd eu cum se mai prezintă casa bătrînului grefier, bietul răposat ! La domnul fotograf de peste drum nu se vedea nici o mișcare, așa că am putut intra liniștit. Astfel de șase zile stau și privesc, și privesc, și nu-mi vine a crede.

— Ce privești, omule, spune odată ! îl îndemnă gazda.

— Păi tocmai asta încerc, să spun. De șase zile, în fiecare dimineață Maciste intră în vilă și iese abia spre seară. Mi-am permis de cîteva ori să mă apropii de fereastra Norei, storurile erau trase, dar tot am putut observa cum dansa cu un tînăr.

— Și cum dansau ? întrebă consilierul, clocotind de furie.

— Ei, dansau și ei ca oamenii, dar mie-mi era jenă să întîrzii prea mult la fereastră și mă retrăgeam la timp în casa grefierului ; și bine făceam pentru că altfel m-ar fi surprins mama Norei cînd venea din oraș.

— Și ce-ai mîncat în tot acest timp ?

— După plecarea lui Maciste, mă duceam în fiecare seară la Birt și luam pe datorie de la doamna Elvira.

— La ce sumă ai ajuns ? întrebă Still, cu răceală.

— La o mie.

— Poftim două mii, spuse consilierul, și acum să mai bem un pahar cu vin ca la botul calului și să ne despărțim.

Simon Still se despărți de văru-său și plecă la birou, unde ajunse după orele douăzeci și patru. Dădu apoi și primi cîteva telefoane de mare importanță pentru ceea ce urma să i se întîmple marelui Maciste. Dimineața, cînd sosi la slujbă, Maiorul rămase foarte mirat de cererea ofițerului de serviciu ca șeful său să se legitimeze. În aceeași clipă sosi și consilierul Still împreună cu judecătorul Pilatescu și cu alți doi magistrați. Domnul Still părea cum nu se poate mai bine dispus. Nu-i întinse mîna, însă îl felicită pe Maior pentru punctualitate.

— În dimineața aceasta vom avea mult de lucru, spuse consilierul. Vă rog să invitați sau să-i aduceți pe cei trei martori care și-au încasat premiile pentru prinderea motanului ! Trimiteți o mașină să-l transporte și pe bietul medicinist ! Publicul care va asista la proces nu trebuie să depășească numărul de treizeci de inși deoarece spațiul din fața celulei motanului este insuficient pentru un public mai mare.

— Pînă vor sosi martorii mă tem că va mai trece o vreme răspunse Maiorul, de aceea vă rog să binevoiți cu toții să poftiți în biroul meu.

— În biroul dumneavoastră nu avem loc pentru că o echipă specială cercetează benzile pe care s-au înregistrat telefoanele lui Maciste. Propun să așteptăm în sala de ședințe și dacă sînteți amabil am dori să nu vă îndepărtați nici o clipă de noi, propuse consilierul.

— Bine, dar felul de a vă purta cu mine chiar în incinta serviciului pe care-l conduc, echivalează cu o bănuială gravă. După cîte știu, încă n-am fost demis.

— Maiorule, nu e vorba de nici o demitere. Avem ceva de făcut, și lucrurile trebuie să decurgă în liniște și cu maximă urgență. Ordonă oamenilor dumitale să se îngrijească de sosirea martorilor ! Despre celelalte o să mai vorbim, continuă domnul Still, cu un calm care-l înfioră pe Maior.

Gheorghe Pituț

Jurilovca, mon amour...

Urmare din pag. I

altfel. Înviorează stuful, îl nuanțează, îi dă forme și contur, arhitecturi bizare tremurînd fantomatic în depărtări ce ni se par aproape.

Satul a rămas în urmă, cu casele lui din lemn, bizare și confortabile, cu micile saune azvîrlite în spatele curții, fiecare casă cu sauna ei, baie de abur răsărind din piatra fierbinte, răsfăț revitalizant pentru cine-l suportă.

Portița, (ce nume superb !) se arată departe sau aproape cu cherhanalele ei, cu magaziile ei, cu pustietatea ei aparentă.

Debarcăm și migrăm spre coliba paznicului Vavil, paznic de rezervație naturală, care timp de doi ani a cărat pămînt cu barca și materiale de construcție : lemn și cuie și fiare și ciment și dumnezeu mai știe ce, să-și ridice acolo o colibă, deși coliba e **casă,** să poată ierna în pustietățile albe, să țină de urît vidrelor șerpuitoare și bizamilor. Să iasă în primăvară sănătos și dezmorțit, să cerceteze cuiburile de păsări, să le numere ouăle, să se bucure de venirea zburătoarelor, el care le cunoaște de-acum pe unele dintre ele.

Cutare pelican se numește într-un fel, cutare lebădă altfel, el le știe și, poate, și ele îl recunosc cu circumspecția sălbăticiunii ostenită de nesfîrșite migrații.

Vavil e sobru și distant, preocupat și neutru, ospitalier altfel. E gata să ne servească un borș pescăresc spre disperarea mea. Subsemnatul nu mănînc pește din **pricină de prostie,** vorba lui Fănuș Neagu, fiindcă, ardelean născîndu-mă, simt că mă înec cu oasele numai privind solzii. Mărturisesc acum, că am făcut repetate evadări spre **locanta** pitorească **a** satului spre a-mi stîmpăra obișnuințele culinare cu omletă stropită cu boia.

Totuși, o spinare de crap lată cît o pînză de catarg, bine îmbibată cu usturoi, cu o gelatină tremurătoare sărind direct pe pîine, am îngurgitat-o cu maniere de orășan...

Vavil ne-a învățat că balta înseamnă totul pentru el, și nu numai pentru el. **Balta** la modul figurat. Ea oferă carne, apă, (bine fiartă și răcită), și un fel de pîine dintr-un fel de fructe asimetrice, ciulini de baltă parcă, alcătuiri bizare în trei colțuri care, după fierbere, desghiocate de coaja pămîntie, au miezul dulce de castană coaptă pe jar.

Și aici sînt două familii de lebede care s-au împerecheat. Vavil le știe cuiburile și ele îl suportă în preajmă și-l acceptă.

Vavil e încruntat și posomorît. Își ia pușca și suspină prelung și nu vrea să guste din votca pe care i-a întîndem. El se va duce acum în pustietăți aurifere. Se va tîri printre cuticule pînditoare ale stufului foșnind uscat. Nu va face nici un zgomot. Va pîndi așa cum face de zece ani ivirea ipotetică a unui dușman nedeclarat și, poate, imaginar...

Un somn bătrîn, un monstru al apelor hrăpăreț și șiret care înhață tot ce plutește. Mai ales pui de lebădă și pelicani. Clamp, clamp, deschide gura lui aparent stîrbă, adîncă ; o prăpastie a foamei. Acolo, între buzele cu mustăți subțiri ca niște tentacule vii, l-a ochit odată Vavil.

A tras cu alice, două focuri una după alta, ochind calm, direct în țintă, dar monstrul a săltat deasupra apei surprins și furios, a trăznit o coadă grea și trufașă pe luciul de mătase stropindu-l în batjocură, a scos un icnet ciudat din branhiile mustind de melci și alge și, dus a fost.

Vavil oftează și-l înjură în două limbi, meștesugit și cu răbdare. L-a ademenit și l-a văzut de multe ori. De-acum se cunosc. Aversiunea e „reciproca"...

Poate că pentru asta a cărat Vavil timp de doi ani pămînt cu barca lui din lemn gudronat, barca lui lungă cît monstrul acela hrăpăreț. Să-și ridice o casă, **o colibă** pe fîșia aceea de pămînt strînsă în chingi de ape, să ierneze acolo, să-l pîndească în nopțile cu lună năucitoare cînd iese cu gura la copcă, melancolic și flămînd.

Trebuie să fie bătrîn somnul acela cu gura mitraliată de alice. Dar și Vavil e bătrîn. Nu chiar atît de bătrîn cît să nu mai aibă răbdare.

Pleacă precipitat, simte în aer filfîit îndepărtat de păsări care grăbesc spre acest colț de rai românesc. Ele vin din adînc de uitare și depărtări, pe aceleași drumuri neînsemnate pe hîrtiile cerului, să se prăsească aici, să-și crească puii aici, constante și credincioase.

Un vînt ciudat cu miros de baltă și sare năvălește peste Portița...

Pe canalele adormite, știuca vlăguită de icre picotește cu nasul în burta plăticii. Bibanul e slab ca un fachir și lacom ca un coyot. Linul scurmă mîlul în căutare de rimă șerpească și așteaptă să dea mugur salcia.

Roșioara e liberă și efemeră. Se zbenguie deasupra apei încălzindu-se la soare.

Plecăm în apus. Vavil nu s-a întors ! E undeva, pitulat între smîrcuri și ierburi ruginite pîndindu-și dușmanul.

Departe, foarte departe, se vede Jurilovca cu casele ei prăvălindu-se-n lac, cu turla bisericii răsucită în semeții de metal pe care soarele o nimbează dîndu-i străluciri de aur vechi.

În aerul de pisla, **enoții** tinguitori scîncesc disperați plîngîndu-și soarta, pe-o insulă subțire ca spinarea unui submarin în derivă.

CERAMICĂ ȘI TAPISERIE FRANCEZĂ

● **La Muzeul de Artă al R.S. România (strada Știrbei Vodă 1) poate fi vizitată începînd cu data de 5 mai 1983 expoziția : „Porțelan de Sèvres și tapiserii franceze din secolele XVIII—XX". Expoziție organizată sub auspiciile Consiliului Culturii și Educației Socialiste și Ministerului Culturii Franceze prezintă unele dintre cele mai reprezentative piese de porțelan de Sèvres din colecțiile franceze precum și tapiserii executate în cele mai vestite ateliere din Franța începînd din secolul al XIII-lea pînă în perioada contemporană cînd pot fi admirate tapiserii după cartoane ale unor artiști celebri ca Picasso, Lurcat, Miro, Matisse, Hartung.**

Înscriindu-se în sfera schimburilor de valori culturale pe care țara noastră le promovează cu țări de pe toate meridianele globului, expoziția este o vie dovadă a relațiilor de colaborare și prietenie dintre cele două țări.

N. N. Rădulescu

ion nicolescu

BIJUTERII CHINEZE

(„Bijuteriile chineze" sînt parafraze originale ale unor texte din timpul dinastiei Tang puse mie la dispoziție, în română, de prietena mea Li You Giu, eminent om de cultură.)

Iarba

Oarba înaltă din stepe
nici nu sfîrșește și-ncepe
rară să stringă-n armură
lumina pustiului pură

nisipul învie sau viața
educă-mpotrivă-i semeața
oștirea semințelor sorții
sfidind ecuația morții

an după an neînvinsă
cine ești tinără însă
te-or întreba cei fricoși
ca o rochie cloș

În vizită la vechiul prieten din sat

Un vechi prieten m-a poftit
în casa lui îmbelșugată
păzită doar de infinit
și zvelți copaci ca o armată

ca marea-n brațe cu uscatul
ca noaptea-n pîrghii de lumină
în poala munților stă satul
iar noi la masa din grădină

am închinat și pentru lună
și pentru cinepă și vreme
voi reveni-n a noua lună
să vă contemplu crizanteme
înflorite.

Noapte de toamnă într-un sat de munte

A plouat în munți din nou
toamna-ntîrzie să vină
friguroasă ca un ou
cade luna
în pădurile de pini

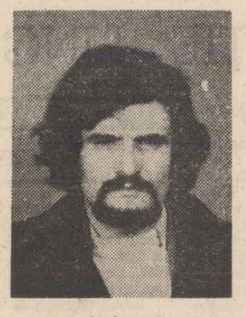

ca o rugă de izvoare
ca un foșnet lin de bambus
se întorc de la spălat
fetele
ca pietrele

printre lotuși lunecă
bărcile pescarilor
de demult și-a scuturat
primăvara florile

dar eu Wang doresc
în munți să rămîn

Contemplînd piscul celor cinci moșnegi din munții Lushan

Piscul celor cinci moșnegi
străjuit de pini albaștri
ai putea oare să negi
că e-ndrăgostit de aștri
și că pietrele iubesc
imposibilul lumesc
adunînd într-un buchet
stelele ca un poet

cremenind cu-același rang
curgătoarea Jiujiang
oglindindu-se pe sine
valea clipelor senine

mi-aș dura-n Lushan culcuș
în splendoarea pinilor
dragoste veșnic urcuș
catastrofă-a inimilor

Instalarea în Sichuan a prefectului Du

Dacă ți-e zarea împotrivă
de tine țărmul alungîndu-l
prieten bun îți este gîndul
singurătatea ta festivă

prieten bun îți este ciobul
de lună ce adoarme globul
cînd veșnicia te frămîntă
înfrîntă ca linia frîntă

cu prieteni valmă
și-n larg în marea
îndepărtare-ți pare zarea
la o palmă

Domnul meu de cînd ai plecat

Domnul meu de cînd ai plecat
suveica zace părăsită
un orizont ne-nduplecat
mă-ncercuie ca o ispită

aud cum risipește timpul
averea clipelor nătîngul
și tinerețea mea ca mine-i
o lacrimă peste ruine

domnul meu de cînd ai plecat
mi se destramă firul vieții
în strălucirea lunii pline
la trecerea nopților

Mărturia unui ideal

Omul dăruit și consacrat unui singur gînd, acela al căutării și al scoaterii din uitare a celor trecute, dar păstrate în istoria adîncă a pămîntului autohton, omul acesta, Vasile Lucăcel, a fost întruparea și mărturia unui ideal de muncă. A fost, pînă în acea zi de 25 martie, din acest an, cînd dispariția lui fulgerătoare dintre noi a întristat pe toți care l-au cunoscut, căci a fost dintre cei puțini și aleși. Dintre cei puțini și aleși, deoarece Vasile Lucăcel a crezut în puterea de seducție în adevăr a tradiției căutînd, pentru înțelegerea rosturilor noastre istorice și culturale, nu doar argumentul relicvei materiale, ascunsă, pînă mai ieri, sub straturile de pămînt, dar, mai ales, expresia lui spirituală, de simbol și de continuă învrednicire în creație a unui popor. Poate că n-ar fi prea mult să spunem că în acest caz el continua acel spirit, statornic îndreptat spre începuturile noastre, insuflat culturii naționale de Școala Ardeleană și continuat apoi de școlile care se încuibau la Blaj, la Gherla, la Beiuș și acolo, în Țara Silvaniei, la Șimleu, și Zălau, de unde vine și unde a rămas, pînă în ultima clipă a vieții sale, Vasile Lucăcel.

A-i pune în lumină studiile făcute, aspirațiile sale, cele mai multe împlinite, năzuințele care i-au dirijat o activitate atît de recunoscută, nu numai local, am spune prea puțin. De aceea, vom spune că Vasile Lucăcel, ca inițiator și fondator al Muzeului Județean de istorie și de artă din Zalău, a revitalizat cercetările îndreptate — arheologic, istoric și artistic — asupra acestui colț de țară românesc, pentru că mărturiile de aici, scoase la lumină, aveau, pentru el, o dublă valoare și semnificație : locală și națională. Cercetările organizate de către el la Porolissum, la castrele de pe măguri, la cetățile dacice de la Marca, Simleu și Românași, ca și în alte părți, cuprinzînd marginile acestui ținut de țară, erau, parcă, în așteptarea celui ce le-a îmbrățișat cu pasiunea lui, le-a străbătut, pas cu pas, și le-a trecut în neuitare, și ele ne apar azi tot ca o împlinire a unui ideal. Și ca să ajungă aici, Vasile Lucăcel, optimistul și omul vesnic surizător, ca un semn distinct al personalității sale, în rîvna spre mai bine, a învins prejudecățile și inerțiile multora. A investit, pe lîngă o mare putere de muncă, și o mare credință în locurile acelea ce purtau nevăzute vestigii istorice. El le-a scos la lumină. Le-a dat dreptul de a se pronunța. Le-a introdus în conștiința celor ce nu le cunosteau sau se îndoiau de existența lor. Acesta a fost Vasile Lucăcel, conducătorul, organizatorul și, mai ales, învățatul modest, care a imprimat un mod de a gîndi despre ceea ce avem de împlinit fiecare în locurile unde trăim și, uneori, ca și el, pentru care trăim.

Vasile Vetișanu

Desen de Raoul Nicoară

CUMPĂNĂ

Poemul vacii în copilărie

Din balta obosită de-atîtea ierburi seara
turma de vaci trecea Dunărea înot spre sat.
Mugetul roșu al soarelui sătul
în asfințit
Coarnele lor deasupra apei —
șiruri de cocori planînd mai jos decît
fața pămîntului
tîrîndu-și ugerele pline
pe lîngă ochiul crapului uimit.
În fiecare curte așteptau cîte-o mamă
cu un viței în brațe,
în fiecare curte așteptau copiii
cu cîte un viței în brațe.
Cu cornul vaca deschidea poarta
și începea să lingă
un bot de viței și-un obraz de copil :
printre mîinile mamei ugerul ei ningea
cald sub agud deasupra mesei.

George Alboiu

«Avocat» al țărănimii

Urmare din pag. 1

scrise ale vieții publice" din Occident (Franța), neînțelegînd că aceste „forme" sînt o expresie a stării de lucruri de acolo, unde acumularea „urierească de averi, știință și industrie are un trecut foarte lung în urmă-i"... Așadar, faimoasa teorie a formelor fără fond, susținută de junimiști ca și de toți conservatorii, dar și de socialiști. C. Dobrogeanu-Gherea, chiar mai tîrziu, în **Neoiobăgia**, demonstra că la noi a fost „introdusă" întocmirea „politico-socială și juridico-socială din Occident" și asta fără a exista în țară „nici condițiile obiective, nici cele subiective" pentru aceste întocmiri ale „capitalismului". Noi „n-am avut o dezvoltare organică-socială din care să fi rezultat necesarmente instituțiile occidentale ce am introdus".

Este semnificativ că G. Călinescu, după ce constata că „Teoria compatibilității între fond și formă nu înseamnă decît înaintare științifică", ajungea să-i considere pe Maiorescu și Eminescu „niște conservatori progresiști, niște «materialiști»», admițînd mișcarea reală, refuzînd doar saltul verbal peste fapte", sau „niște «liberali pozitivi»», scutiți de excesele idealismului", în vreme ce „Conservatorii veritabili înțelegeau ca lucrurile să rămînă cum au fost sau cel puțin să progreseze imperceptibil de încet ca să nu clatine generațiile secolului lor".

Concepția eminesciană asupra progresului o vom discuta într-un capitol următor. Vom recunoaște însă încă de-acum că felul în care aceste teze generale sînt aplicate pe parcursul pasionatei sale activități gazetărești dezvăluie și implicații contradictorii, ce nu pot fi subapreciate. Nu intenționăm în studiul de față să ascundem niciuna dintre dilemele ideologice cu care se confruntă gîndirea poetului, cu condiția ca acestora să le fie restituite adevăratele și complexele semnificații, punîndu-se capăt procedeului comod al etichetărilor simplificatoare.

Iată, bunăoară, atitudinea față de moșieri, care reprezintă argumentul de căpetenie al celor ce văd în poet pe „avocatul feudalilor".

Nu se poate nega că întîlnim în articolele eminesciene și aprecieri binevoitoare, legate în special de presupusa atitudine paternalistă față de țărani. G. Ibrăileanu găsea o explicație sociologică generală : boierii din Moldova au avut și ei de suferit din cauza „formelor" importate din Apus, ruinîndu-se odată cu clasele mici și mijlocii, ceea ce a făcut să ia ființă o simpatie reciprocă între cei care „au coexistat în timp".

Lucrurile stînd așa, cu toate acestea, cine cunoaște combustia interioară cu care Eminescu dezbate cele mai diferite pricini ale mizeriei țăranului, de la lipsa de pămînt, pînă la caracterul strîmb al legiuirilor agrare, și de aici la dubla apăsare a impozitelor și a ingerințelor administrației statului nu poate să nu se întrebe cum de a putut el ca, într-un fel sau altul, să nu menționeze și relele care veneau din partea marilor proprietari.

Să se fi făcut oare poetul vinovat de acest grav păcat al omisiunii ?

Ei bine, nu ! Iată, bunăoară, ce afirmă în suita de articole dedicate **Cestiunii israelite**, în care analiza, bazîndu-se pe statistici și catagrafii, structura socială a țării. Începe prin a arăta că Legea pentru tocmeli agricole din 1868, la care s-a adăugat și cea a Creditului funciar rural, au venit numai în ajutorul proprietarilor. „Pentru locuitorul sătean nu s-a făcut însă nimic", acesta e „la discreționea proprietarului, arendașului, a speculantului de la țară".

Mai departe, Eminescu este și mai vehement : „proprietarul sau arendașul nu s-au sfiit a impune locuitorului cele mai cinice condiții", țăranul ajungînd într-o stare mult „mai rea de cum fusese înaintea legii rurale". (Aprecierea se sprijină pe datele conținute în ancheta lui V.I. Ionescu : **„Agricultura din județul Mehedinți"**). Concluzia se impune de la sine : „Astfel dar clasa cea mai mare este supusă unor asemenea legi în folosul clasei proprietarilor, dar mai cu seamă a arendașilor".

Poetul nu șovăie să denunțe „exploatarea mizeriei săteanului" „de către arendași sau proprietari". Și asta unde ? În coloanele oficiosului partidului conservator !

S-ar putea însă pune întrebarea : de ce Eminescu nu și-a formulat aceste aprecieri critice asupra proprietarilor în mai multe articole ? Un motiv ar putea să constea și în posibilitățile totuși limitate de acceptare a unor astfel de atacuri în coloanele ziarului **Timpul**. Există însă și o altă cauză, mai de fond : în împrejurările de-atunci marile proprietăți nu reprezentau problema numărul unu a actualității sociale. O demonstrează, G. Zane, în studiile sale, Astfel, în **D. Xenopol și ideile sale economice**, menționîndu-se faptul că „Mulți economiști din epocă n-au putut ignora rolul marii exploatări agricole în cadrul proprietății private pentru dezvoltarea economică a României", se sublinia : „Aproape întregul export al țării noastre era produs de munca țărănimii pe mîinile moșii. Cele două, trei și chiar patru milioane de tone de cereale exportate anual erau baza principală materială a României antebelice. De aceea, toți oamenii de seamă, ca N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, I. Ghica, Radu Rosetti, au acceptat ideea că alături de mica proprietate trebuie menținută și o mare proprietate, modernizată și limitată".

Mai intervine apoi ceva : pe vremea lui Eminescu exista un mijloc de a se da pămînt țăranilor, fără a se pune în discuție direct proprietatea boierească : domeniile statului, statul care era cel mai mare proprietar al țării (Gherea în **Neoiobăgia** : „Căci statul era cel mai mare proprietar al țării — avea milioane de pogoane...") O împroprietărire în favoarea căreia, nu o dată, Eminescu pledează cu verbu-i incandescent.

Simbol al unității de luptă al clasei muncitoare din România

Urmare din pag. I

clasei muncitoare, manifestele lansate cu prilejul zilei de 1 Mai exprimau și mai pregnant solidaritatea clasei muncitoare din România cu cauza generală de dezrobire a proletariatului. „Ziua de 1 Mai — se scria în manifestul Consiliului General al P.S.D.M.R. — trebuie să ia în fiecare an o însemnătate tot mai mare. În această zi, muncitorimea să arate că pricepe cît de nedreptățită este ea și ce trebuie să devie în viitor. În această zi, muncitorimea conștientă din lumea întreagă, într-un gînd și suflet să-și manifeste năzuințele ei de clasă".

Azi, cînd cuprindem în chenar înflorit orînzonturile țării mereu înnoite, gîndim cu recunoștință la acele vremuri de luptă și speranță : „Luați parte odată cu mulțimea muncitorilor de peste tot pămîntul la sărbătoarea muncii... Ridicarea generală a traiului muncitorilor, înfrățirea internațională și pacea universală, iată ce sărbătorim de ziua muncii" — era chemarea lansată la 1 mai 1902.

Idealurile de pace și înțelegere internațională — ce amplă rezonanță au astăzi în politica internă și internațională dusă de statul și partidul nostru. Nu putem să nu aruncăm mereu și mereu punți între prezent și trecut gîndind la istoricul sărbătorii muncii și al păcii, pentru că istoria țării noastre este una, indivizibilă, cu construcții care vin din vechime către noi, construcții ale gîndului și ale luptei. Pe drept cuvînt arăta comunistul călit în bătăliile pentru dreptul de a munci liber în țară liberă, secretarul general al Partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Adevăratele începuturi ale Partidului Comunist Român, care continuă cele mai înalte tradiții de luptă ale poporului, își au rădăcinile implintate adînc în mișcarea muncitorească, socialistă din a doua jumătate a secolului trecut, coincid cu începuturile activității partidului muncitoresc călăuzit de teoria revoluționară marxistă".

Împlinim pe trepte mereu suitoare speranțele, visurile celor ce le-au sădit în sufletul și cugetul poporului român, ale celor ce au căzut ținînd strîns stindardul de luptă al proletariatului, al partidului.

Ceea ce era, cu mai bine de nouă decenii în urmă, năzuință este azi izvorul nesecat al dinamismului societății noastre : unitatea de acțiune, unitatea de vederi și idealuri, democratic exprimată la locul de muncă și deopotrivă în conducerea treburilor obștești, de toți fiii patriei, fără deosebire de naționalitate : „Trebuie să vă uniți fără deosebire de nație, căci toți îndurați nevoi și toți aveți același dușman" — era apelul lansat la 1 mai 1893.

În 1 mai 1894, Partidul unic al muncitorilor, condamna în numele poporului român procesul intentat de autoritățile austro-ungare fruntașilor memorandiști : a căror vină era că au îndrăznit să ceară, în virtutea dreptului istoric și în numele întregului popor român, dreptul la unitate națională și de stat. „Toți oamenii cinstiți și sinceri simpatizează cu asupriții. Purtarea stăpînirii maghiare este nedemnă, procesul intentat românilor este condamnabil din toate punctele de vedere".

Cu rădăcini adînci în realitățile social-politice ale țării în solul național, partidul muncitorilor din România și-a spus cuvîntul în toate marile probleme care frămîntau societatea românească de la începuturile veacului nostru, așa cum o va face cu consecvență în continuare, luînd poziție și preconizînd soluții originale, românești, corespunzătoare intereselor de clasă, aspirațiilor revoluționare ale proletariatului nostru. Iată pentru ce acest partid a acordat o înaltă importanță mișcării de eliberare națională a românilor aflați sub dominație străină, militînd pentru unirea de drept a tuturor românilor într-un stat liber și democratic. Era împlinirea „visării iubite" a tuturor celor ce se jertfiseră de-a lungul secolelor pentru acest ideal, înscris pe stindardul revoluției de la 1848 și apoi pe cel al Unirii, pe redutele de la Plevna, Vidin și Smîrdan. Un „strigăt al nedreptățiților și oropsiților, al celor săraci, fără drepturi, fără libertăți, al țăranilor și muncitorilor, al tuturor păturilor apăsate și batcojorite, care tînd spre o viață mai bună, egalitate și dreptate", fusese scandat din mii de piepturi la 1 mai 1914, de către cei ce vor lupta pe cîmpiile Mărăștilor, Mărășeștilor și Cîtuzului pentru reîntregirea patriei străbune.

Noi, care scriem cronica muncii cu soarele grîului, cît sîntem de aproape de înaintașii care luptau pentru ca : „Proletariatul român să se ridice ca un singur om, pentru ca prin puterea lui numerică, prin lupta lui, prin toate mijloacele legale sau revoluționare ce-i stau la îndemînă, să smulgă de la oligarhie cît mai multe drepturi și libertăți pentru dînsul și pentru poporul întreg".

Permanența poeziei

Urmare din pag. I

din Lancrăm, „aplecarea firească și gustul pentru tot ce devine în patrie".

Cîntecul era „instrumentul" construcției în antícul mit al lui Amphion. Al înălțării cetății prin sunetele vrăjite ale lirei. La noi, cîntul izvorăște din străfundurile existenței și ale ființei noastre. El este, din cele mai vechi timpuri, tovarășul de muncă și visare al oamenilor trăitori pe meleagurile spațiului mioritic.

Da, cîntecul zilelor noastre este un cînt al muncii și-al creației conștiente de sine, puse, deopotrivă, în slujba înălțării patriei. Este o emanație a bogatei spiritualități a poporului nostru care, urcînd din baladele și doinele străbune, intonează uriașa cantată a plaiurilor românești, denumită atît de sugestiv și îmbietor sufletelor noastre Cîntarea României.

„Aurică copilță, cîntă frunză verde, cîntă floarea cîmpului, cîntă floarea muntelui, cîntă nădejdea", îndemna autorul „Cîntării României" din celălalt veac — al pașoptiștilor, al Unirii Principatelor și-al războiului pentru Independență. Cîntarea României de astăzi este îmnul dirzeniei și iscusinței, al realizărilor debîndite prin luptă și muncă fără preget. Este elogiul adus de întregul popor leagănului strămoșesc, patriei — tărîm inconfundabil la care, așa cum grăiește poetul, vulturul din tării caută ca la pămîntul său de naștere și căruia izvoarele și codrii cei veșnici foșnitori îi cîntă neîncetat laudă meritată.

Ca formă specifică a cîntecului, poezia capătă un tot mai accentuat rol social, afirmîndu-se ca o componentă a vieții noastre spirituale. Prezentă la toate sărbătorile de suflet ale poporului, ea se racordează la pulsul puternic al țării, al timpului. Un timp pentru care, spre a-l fixa în toată dimensiunea și semnificațiile sale, „Ar trebui — ca să folosim inspiratele versuri ale lui Ion Barbu — un cîntec încăpător, precum / Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare". Către acest cîntec impunător converg izvoarele autohtone ale poeziei, țîșnind din adîncurile simțirii românești, din strunele miraculoase ale purtătorilor de liră, care dau armonie inefabilului „murmur de neam cîntăreț". Tot ce putem crede — cugeta autorul Mirabilei semințe *— este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mîine un colț de pămînt". Extrapolînd, floarea este sufletul, poezia, arta noastră menită să imortalizeze prezentul, să dinamizeze, să propulseze spre viitor. Colțul de pămînt : patria noastră, România, vatră milenară de spiritualitate, de visare, iubire și cînt...*

Viața, cum este ea...

Urmare din pag. I

de pe șantierele risipite în toate zările. Bunul meu redactor de carte, avînd o experiență de-o viață la editură, m-a chemat apoi într-o bună zi și mi-a respins cartea **în bloc**, cu un singur argument — **nu i se părea convingătoare !**

Am luat-o sub braț și-am plecat acasă, mi-am revizuit însemnările, caietul și carnețelele, totul corespundea perfect, nu greșisem nici o noțiune tehnică, nu denaturasem nici un termen de specialitate, numele locurilor și ale oamenilor erau transcrise corect, pînă și felul sacadat de-a vorbi al inginerului Iunian D. Z. răzbătea limpede din „tonul" manuscrisului. La o altă lectură, mai în „silă" (cum mănînci din aceeași mîncare a patra zi), ceva mi s-a părut totuși suspect, ceva nu mi-a sunat nici mie bine și, mulțumind redactorului de carte pentru sinceritate, i-am fost recunoscător că nu mi-a publicat cartea. Era, într-adevăr, **trasă de păr** — și asta se simțea în capitolele pe care le scrisesem din povestirile altora, fără să văd nimic, fără să fac un singur pas pe șantiere !

Întîmplarea aceasta, strict autentică și strict personală, nu vrea să zică o „lecție" pentru mai tinerii mei colegi ; nu îndemn pe nimeni să-și ia carnetul de note și să plece în „documentare" înainte de a-și scrie romanul ! (Că eu, unul, nu mai scriu de atunci un singur cuvînt despre vreun constructor fără să-l văd cu ochii mei pe șantier — e cu totul altă poveste...)

Dar, de cîte ori vine vorba despre priza la realitate a literaturii, îmi amintesc cum efectiv am pierdut doi ani din viață, doi ani !, în care cîte nu aș fi putut face ! Și toate cuvintele pe care ni le adresează președintele țării în legătură cu cunoașterea și oglindirea vieții — viziunea superioară, cu deosebire, în care se subliniază rolul scriitorului în documentele Conferinței Naționale a P.C.R. din decembrie 1982 —, le interpretez fără să uit experiența acelei cărți, care ar fi putut fi o carte întreagă și adevărată dacă m-aș fi dus pe un adevărat șantier...

Pentru a fi fericit

Urmare din pag. 1

și pînă nu izbutește nu se lasă. Prin 1968 se aduseseră la noi primele serii de strunguri cu comandă mecanică și program. Erau tipuri moderne, din import. Nimeni nu s-a încumetat să lucreze la ele. Marin Ioniță le-a cercetat, a studiat cartea tehnică și le-a pus la treabă. Se mîndrea cu isprava lui, dar și noi ne mîndream cu el.

Despre Marin Ioniță muncitorii de la „Aversa" spun că este un om aspru, dar tot ei spun că este un om bun. La prima vedere cele două noțiuni par a se contrazice, în fond însă, sînt atribute ale comunistului ce dovedește un înalt simț de combativitate, neîmpăcat cu cei ce-și fac lucrul de mîntuială. În adunările generale de partid, dar nu numai acolo, chiar la locul de muncă unde se hotărăște producția, ia poziție fermă față de lipsuri. De aceea nu mirã pe nimeni că echipa condusă de el se află mereu în fruntea întrecerii.

Întîlnirea mea cu Eroul Muncii Socialiste i-a prilejuit o întoarcere în istorie : sînt 39 de ani de cînd mă aflu aici. La început n-au vrut să mă primească. Mi-aduc aminte, eram la poarta fabricii „Voinea", așa se numea „Aversa" pe atunci, nu-mi dădeam seama cum să fac. M-am gîndit, însă, că n-am ce pierde. Dacă se poate bine, dacă nu, nu. Meșterul s-a răstit la mine : ce vrei mă, piciule ? Ce să vreau, să lucrez aici. I-auzi la el, ce știi să faci ? Să muncesc. S-a uitat strîmb la mine, eram mic, nu împlinisem 14 ani. Am avut noroc, pe alții nu-i primise. Munceam din greu, cînd ajungeam acasă cădeam frînt de oboseală, nici mîncare nu-mi mai trebuia. Asta se-ntîmpla prin 1944. După naționalizare întreprinderea s-a extins, a început să producă pompe de diferite tipuri și dimensiuni, agregatele noastre sînt cunoscute nu numai în țară ci și peste hotare.

Marin Ioniță trăiește într-un adevărat cult pentru muncă. Așa au fost crescuți cei doi fii ai săi, ingineri, care își desfășoară activitatea tot la „Aversa".

Om de statură potrivită, cu privire ageră, cu vorba calculată, blîndă, dominat de un pronunțat spirit de acțiune, știe să dea faptelor sensul permanenței creatoare. „Trebuie să facem" este sintagma repetată frecvent în frazele sale, sintagmă pusă ca trăsătură de unire între vorbă și faptă. Sintagmă cu valoare de principiu așezat la temeiul vieții.

Un om a cărui viață se confundă cu viața uzinei reface unul dintre momentele existenței sale, un moment unic : Înaltul ordin de Erou al Muncii Socialiste mi-a fost înmînat în 1972 cu prilejul împlinirii a 90 de ani de la înființarea uzinei. Cînd m-am aflat în fața secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, am simțit o emoție pe care n-o mai încercasem până atunci. Nu știu cum să spun, poate mă credeți, poate nu, dar parcă toată lumea se oprise în loc. Îi priveam chipul atît de drag, îi auzeam vocea atît de cunoscută și eram atît de aproape. Mă cuprinsese o bucurie fără margini. Primeam distincția chiar din mîna secretarului general. În noaptea aceea nici n-am dormit.

A respirat adînc și a continuat : la noi în întreprindere președintele țării a venit în cîteva rînduri. Totdeauna m-a impresionat modul de a pune problemele producției și productivității muncii, dar ce mă uimește este memoria sa excepțională, cunoaște în detaliu aspectele concrete de la „Aversa". De fiecare dată ne-a jalonat mari etape de dezvoltare, indicîndu-ne asimilarea unor noi produse, perfecționarea liniei tehnologice. Ni le-am însușit și de aceea ne înscriem printre unitățile de seamă ale patriei.

Marin Ioniță — un om al cărui criteriu de viață este munca, un erou pe timp de pace. Un om al cărui puls bate în munca de zi cu zi confirmînd o vorbă străveche : „omul sfințește locul", fiind marele făptuitor. La urma urmei — așa cum spunea — munca încorporează viața purtînd cu sine caratele hărniciei și progresului.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XIV)

Campanii convenționale: „Prioritățile"

În privința ideilor despre cultură, consecvența grupului „Europei libere" se dovedește a lipsi cu desăvîrșire și o simplă comparație între propozițiuni promovate ieri și azi explică pe deplin o astfel de „mișcare" literară în derivă. Tot ceea ce întreprind „cei nouă" e însumat în nesfîrșite „campanii convenționale", în a căror valabilitate absolută probabil că nici ei nu cred în chip excesiv. A susține azi una și mîine alta, renegînd ceea ce ai promovat pînă atunci, nu contribuie din punct de vedere etic la întărirea creditabilității ci dimpotrivă o anulează : mentalitate inexplicabilă sociologic dacă nu am avea în vedere că grupul „Europei libere" nu e, în realitate, liber ci operează după comenzi. Un singur amănunt împiedică acest joc irațional cu ideile să se vadă mai bine și anume regimul oral al publicisticii „Europei libere". Vorba zboară, în adevăr, și pentru cetățeanul neatent la evoluția ideilor în timp inconsecvența, care altfel are nevoie de probe palpabile, nu iese atît de ușor la iveală. Din fericire, majoritatea membrilor grupului verificat se exprimă și în scris tipărind articolele citite la radio așa încît nimic nu împiedică, pe cercetătorul scrupulos, să scoată adevărul la suprafață. **Tehnica ștergerii urmelor**, prin evitarea scrisului care rămîne, nu a servit la nimic.

Una dintre cele mai stridente campanii convenționale purtate de „Europa liberă" prin anii '60 și pînă la 1977 a fost aceea a „priorităților culturale românești". O literatură importantă, cum este a noastră, are într-adevăr autori care ies din simplificatoarea reacție de mimetism față de „modelul străin", însă nu acest fenomen de originalitate absolută preocupa grupul celor nouă. Ei se străduiau, luînd și aderenți, să demonstreze că „anticipăm" pe alții și atîta tot. Despre priorități scria și Monica Lovinescu (în „Limite" 10/1972), à propos de D. Caracostea : „Nu avem pentru D. Caracostea o simpatie deosebită însă nu e mai puțin adevărat că el încetățenea la noi teoriile lui Leo Spitzer în vreme ce de pildă în Franța de-abia acum critica nouă le descoperă". Și Horia Stamatu se grăbea să descopere priorități : „În studiul său, Hașdeu, cînd nici vorbă nu era de Freud sau Jung, arată rostul visului în artă și locul lui în întregul existenței" completînd descoperirea cu o actualizare pe care o vom explica : „fără să fie spus pe nume, un „onirism avant la lettre" a jucat un rol capital, într-un limbaj al vremii în care trăim" („Limite", nr. 14/din 1973). Despre „absurd" era vorba tot în „Limite" (nr. 12/1973) ca despre un curent creat în România : „curentul absurd ale cărui începuturi, ca și acelea ale dadaismului, trebuiesc căutate în România". Nu altfel gîndea în „Ethos" II/1975 și D. Țepeneag pentru care «„Aventuri în irealitatea imediată" e un mic tratat de thanatologie care poate purta drept epigraf acest țipăt beckettian, dinaintea lui Beckett». Urmuz, intrat pe mîna grupului verificat, devenea un stindard valoros și un Andrei Bogdan (în „Ethos", II, 1975, pg. 180) susținea că „apariția fulgerătoare a lui Urmuz" ar fi un fenomen „miraculos", „anticipînd uneori experiențe similare ce se vor produce în mod independent pe alte meleaguri". Ideea nu era originală, autorul o luase de la Eugen Ionesco (din „Les lettres nouvelles", ianuarie-februarie 1965 pg. 71—73) unde era vorba de „precursori români ai suprarealismului". Dosarul „priorităților" legate de avangardă (ceea ce spune multe) se îngroșa vizibil. Un articol („Limite" nr. 19/1975) semnala că E. Relgis „reprezenta între 1910 și 1920, la noi, aceeași tendință cu poezia expresionistă din Germania". În programul „Caietelor Estului" (din nr. 1/1975) e specificată prioritatea avangardistă și a românilor : „S-a uitat că pînă la război — și chiar după — o bună parte din inițiatorii mișcărilor de avangardă veneau din Răsărit". Despre recepția prioritară vorbea, cu entuziasm, Virgil Ierunca (în „Limite", nr. 23/mart. 1977), văzînd într-un critic interbelic un „descoperitor de valori occidentale, încă neimpuse" în țara lor. Șerban Cristovici alătura pe Blecher lui Svevo și Babel, semnalînd că aceste „convergențe nu implică nici un epigonism" („Limite"/43 oct. 73). Prioritățile românești, din care grupul celor nouă părea să-și fi făcut, pînă în 1976—78, monopol, nu indicau însă sub nici o formă, un cît de mic interes obiectiv asupra destinului literaturii române, privită global și în specificitatea ei adîncă. Ori de cîte ori venea vorba de „priorități", grupul verificat vorbea de „avangardă", adică de un moment estetic cu respirație scurtă și pe canalul căruia nu se puteau promova niște valori majore : literatura română ar avea „priorități" însă de categoria „bizarului", a negativului, a incidentalului, acesta era, în fond raționamentul, eminamente depreciativ. Sub steagul așa-zisei „afirmări" nu creșteau decît exemple voit futile, utilizabile în chip interesat în operațiunea de reducere sistematică a originalității integrale a unei literaturi. Însă îndărătul acestei așa-zise idei culturale, în fond minimalizatoare, se vedea bine diversiunea politică, dezlegată chiar de Monica Lovinescu în prefața la „Unde scurte" („Limite", 1978, pg. 10—11) : o literatură de avangardă, „evazionistă", bizuită pe „aluzie, incifrare, ermetism" ar fi o literatură de revoltați, anticomunistă, pe care autoarea o saluta cu strigăte de fericire. Promovarea „priorităților" prin exclusivul canal avangardist era prin urmare o metodă de diversiune, fără legătură cu adevăratele idei culturale. Interesant este că, prin intermediul „priorităților" mai vechi, grupul verificat ar fi voit să substituie tradiția literaturii române printr-o falsă tradiție „avangardistă" pe care o încuraja ; cele mai bizare „priorități" (precum aceea de a face din Panait Istrati un precursor al dizidenței — ?! —, salutată de Virgil Ierunca) își găseau loc la „Europa liberă" cu condiția, desigur, să fie utile în operațiunile de diversiune.

Această campanie care se stingea lent, odată cu dispariția în România a unor fenomene de neo-avangardă (dintre „onirici" cei mai mulți vor ajunge chiar la „Europa liberă") a fost brusc întreruptă și uitată de grupul celor nouă în 1978 cînd, la București, a apărut o carte a lui Edgar Papu, „Din clasicii noștri". Acest volum care conține analize, bizuite în principal pe ideea „priorităților", la opera lui Neagoe, Cantemir, Negruzzi, Eminescu, Blaga, exprimă sub fermenul de „protocronism" o teorie originală despre literatura română unde intra, printre altele, și trăsătura pionieratului. Interpretat ca o polemică postumă cu „sincronismul" lui E. Lovinescu (deși nu aceasta era semnificația) „protocronismul" a fost de îndată supus unui atac vehement provenit din partea grupului „Europei libere". Intra aci, poate, și o iritare de descendent care prezervă teoriile tatălui (în cazul Monicăi Lovinescu, și ea, înainte de 1978, „protocronistă fără voie") dar e mai sigur că „Europa liberă" nu era de acord cu orientarea mai largă pe care „protocronismul" o revelase. A face din literatura română o unitate care s-a mișcat și specific, inventînd original, fără să preia mereu modele străine, a descoperi inițiative majore nu creații avangardiste futile, a descentraliza culturile și a corecta „mitul Europei" (de care grupul verificat s-a folosit din plin), a rupe „monopolul priorităților" nu putea să fericească pe aceia care, totuși, cu puțin timp în urmă făceau mare caz de „prioritățile" românești.

Nu întîmplător, „protocronismul" s-a transformat la „Europa liberă" într-un continuu obiect de minimalizare : i se neutralizase un canal de mistificație. Oricine are o părere contrară „Europei libere" devine, automat, „protocronist" ; protocroniști sînt pentru „grupul celor nouă" Paul Anghel (emisiunea din 24 aprilie 1982), Ion Gheorghe (28 august 1982), Zoe Dumitrescu Bușulenga, Egdar Papu (în 6 nov. 1982) dar și mulți alții. Interesant e că în vreme ce ridiculizează agonic pe „prioritășitii" români, Virgil Ierunca face și el „protocronism" dar în folos... francez, și nu altfel putem interpreta opinia lui (din „Limite" 32—33/nov. 81) despre Debussy : „un netăgăduit precursor al modernității". Ofensiva anti-protocronistă a celor care pînă ieri erau „protocroniști fără voie" pare să la înfățișări delirante, de unde nu lipsește nici o mistificație oricît de ridicolă. Pentru un Matei Cazacu („Limite" 34—35/iun. 1982) a lua distanță față de Occident ar fi totuna cu „proletcultismul" deși, să i-o spunem, este natural ca orice cultură să ajungă la un grad de specificitate care să-i asigure condiții egalitare ; specificizarea e interpretată, tot acolo, de V. Georgescu ca o probă de „fanariotism" ; orice idei despre originalitatea operei unor români ar fi absurde. Toate păcatele istorice par a se aduna, după „Europa liberă", pe capul acelora care vor să interpreteze corect cultura națională. Ceea ce e mai bizar e însă că în vreme ce asemenea teze sînt numite „proletcultiste", chiar acel Matei Cazacu nu se ferește să observe în „Viața la țară" „uimitoare asemănări" cu „Ghepardul" de Lampedusa. Aceste mișcări furioase ale giruetei, orientată după cum bat vînturile diversiunii, și care ar voi să fie tratate drept „cultură" se dovedesc, în realitate, a fi simplă politică fără orizont, și încă o politică dintre cele mai întunecate.

Artur Silvestri

JORGE LUIS BORGES
LA COLEGIUL FRANȚEI

Marele nostru cunoscător al vieții și al oamenilor, Caragiale, obișnuia să spună : vrei să vezi lucrurile exact, privește-le de aproape ; vrei să le vezi frumoase, privește-le de departe.

Sînt însă — rar, foarte rar — și excepții : Jorge Luis Borges. În cazul său, opera și figura, fascinația „ficțiunilor" și adevărurile omului nu se așează într-o regretabilă opoziție, ci într-o fericită conjuncție. Desigur, pentru cine știe să privească... Într-un articol publicat în Luceafărul *(22 IX, 1979) reprodus de* Correo le los Andes *din Columbia, am susținut că splendoarea narațiunilor borgeseane, conectate cu infinitul, moartea și eternitatea, nu sînt un simplu miraj uluitor, perfect cristalizat artistic, și că înainte de fascinație și după ea, prin implicație sau extrapolare, se află un Borges profund uman, delicat și generos, strălucitor și modest, ironic și naiv. Această imagine, care începe să apară în mod direct în ultimele sale scrieri, este confirmată captivant de recentul reportaj al lui Daniel Ribeiro pe care îl reproducem mai jos. Uneori, rar, foarte rar, lucrurile privite de aproape își păstrează — sau chiar își sporesc — frumusețea.*

Spuneți-mi Don Luis ca la Buenos Aires

Jorge Luis Borges, gigantul literaturii uitat de juriile premiului Nobel, a fost la Paris, timp de zece zile, oaspetele președintelui Mitterrand, a fost decorat cu legiunea de onoare și a ținut o „lecție" despre creația poetică la Colegiul Franței — o lecție pasionantă.

Acea lecție la cea mai înaltă instituție culturală a Franței a constituit un adevărat eveniment. Pentru a obține un loc, publicul s-a bătut cu ardoare. Destinul fiecărui retardatar, presat „cilindric" de mulțime, abia îi permitea să vadă pe maestru pe un ecran instalat într-o sală alăturată salonului principal, plină și aceasta pînă la revărsare.

Veteranii latino-americani în eternul lor exil, admiratorii și studenții se alăturau unei imense „curți" publicitare : fotografi, operatori de televiziune, „stelele" literaturii franceze, persoane oficiale... toți veniți să vadă și să asculte pe scriitorul argentinian în vîrstă de optzeci și trei de ani, orb, cu un baston negru și cu aerul obosit de greutatea celor opt decenii.

Fotografii îl mitraliau cu **flasheș** și J. L. Borges, cu privirea pierdută de mai bine de douăzeci de ani încît abia dacă deosebește ziua de noapte, într-un costum albastru deschis, elegant, cu un aer blajin, plăcut și cordial, a ținut prelegerea sa despre creația poetică. O adevărată lecție, cum am spus, din care merită să reținem cîteva extrase, revelatoare pentru personalitatea scriitorului, pentru luciditatea sa intactă, invulnerabilă.

Nu merit premiul Nobel...

Borges a fost, rînd pe rînd :

Umil : „Am început ca toți scriitorii tineri prin a fi un geniu, astăzi mă resemnez să fiu Borges".

Cordial : „Nu-mi spuneți **monsieur,** nici **señor,** astea sună ca senil sau senator".

Emoționant, răspunzînd întrebării despre ce continuă să scrie : „Sînt orb, sînt surd pentru muzică, nu am alte prilejuri să susțin o conversație, cea mai mare parte din prietenii mei au murit, mi-am petrecut întreaga viață scriind, ce pot să fac acum altceva decît aceasta ?"

Melancolic : „Voi sînteți încă amenințați de multe cărți pe care le veți scrie ; eu am atîtea lucruri de scris că mi-ar trebui mai mult de un an de viață... poate e exagerat, nu-i așa ?"

Ironic : „Papa este un important funcționar italian".

Ferm, cu privire la războiul pentru Malvine : „Nu știu dacă țările sînt în război, dar știu că guvernele sînt".

Sarcastic, despre premiul Nobel pe care nu l-a avut : „Cred că suedezii au avut dreptate să nu mi-l acorde, fiindcă nu îl merit".

Sau, în altă formă : „Suedezii sînt foarte raționali. Înainte se mulțumeau să censacre reputații. Acum vor să reveleze scriitori".

O creație poetică vine din memorie, adică din uitare

În fața publicului care asista la „lecția-conferință-dialog" și printre care se puteau vedea Henri Michaux, Raymond Aron, Michel Foucault, Jack Lang..., Borges a demontat cu propriile sale mîini statuia de marmură care i-a fost ridicată. Fascinați de autor, admiratorii săi entuziaști, încercau să descopere semnificațiile, să înțeleagă izvoarele creației sale, punîndu-i întrebări, multe din ele producînd complicații cu fiecare virgulă, accent sau termen.

Cineva l-a întrebat care este relația dintre creația în natură și creația poetică, la care scriitorul a răspuns puțin mîhnit : „Din nefericire nu e nici una".

Borges mărturisește că nu are o deviză, că se recuză dacă e vorba de a da definiția poeziei și că nu a avut niciodată simțul esteticii. „Subiectul, tema este ceea ce mă preocupă, nu contrariul lor. Eu nu vreau, dar termin prin a le ceda, prin a scrie... Ca să am pace".

„O creație poetică vine din memorie, adică din uitare. Memoria alege ce uită. Dumnezeu a dat oamenilor nefericirea pentru ca generațiile următoare să aibă ceva de povestit. Nefericirea și eșecul sînt mai bogate în posibilități literare decît fericirea și victoria. Victoria duce la orgoliu, cealaltă dă de gîndit. Fericirea nu cere nimic. Nefericirea se vrea transformată în altceva. Este ideea paradisului pierdut".

J. L. Borges are înfățișarea și vocea dulce ; o singură dată a părut mai puțin calm : atunci cînd cineva l-a „acuzat" că locuiește într-un turn de fildeș. „Eu exist puțin, am mai puțină realitate decît un cîntăreț local. Nu sînt mai mult decît un scriitor. Aici, în Franța, am fost inventat de Roger Caillois".

Unul dintre admiratori i se adresează numindu-l „Jorge Luis". El răspunde suav și aproape afectuos : „Spuneți-mi Don Luis, ca în cartierul de sud din Buenos Aires".

Am o picătură de sînge portughez

Despre viața sa, spune că preferă să se gîndească la viitor, nu la trecut și că „doresc să trăiesc prezentul înconjurat de tineri care să-mi ierte îmbătrînirea".

Vorbind unui grup de prieteni, înainte de conferință, le spusese : „Sînt un european născut în exil, am o picătură de sînge indian, de care nu fac atîta caz, o picătură de sînge portughez, ascendenți francezi — Bentacourt — dar mulți poate apocrifi, și o picătură de sînge budaic. Ca toată lumea, mai multe picături".

Întovărășit devotat, mereu, de colaboratoarea sa Maria Kodama, Jorge Luis se arată fericit cu șederea lui la Paris. Aici, pe lîngă prelegerea ținută la Colegiul Franței, am fost primit la Academia de Științe Morale și Politice și de către François Mitterrand pentru a i se conferi titlul de comandor al Legiunii de Onoare.

Pretutindeni pe unde a trecut, a lăsat o abundență de fraze perfecte, cizelate, rostite întotdeauna cu simplitate, naturalețe, pertinență.

„Dumneavoastră sînteți gata pentru toate plecările", i-a spus o cunoștință apropiată, referindu-se la constantele sale călătorii în străinătate".

„Da, a răspuns Borges, și pentru toate întoarcerile, mai ales dacă e vorba de Paris".

În cele zece zile petrecute în capitala franceză, J. L. Borges nu a făcut, desigur, să se oprească timpul, dar a lăsat în urma lui cîteva semne care nu vor fi uitate. Și de asemenea a lăsat imaginea sa, modestă și distinsă, timidă și ironică, bătrînă, tînără și lucidă : „Eu nu sînt decît un poet bătrîn și orb, deci abia pitoresc... Nu speram să fiu atît de cunoscut. Toate aceste persoane care mă cunosc... Mi se pare de necrezut. Toți acești prieteni vizibili și invizibili... Trăiesc o a doua bucuroasă copilărie".

Prezentare și traducere de Paul Alexandru Georgescu

REPERE

Lumină și ceață

Începutul anilor șaizeci a adus în poezia rusă un val de „tineri" cu glasul rezonant, răsfrîngîndu-se în ecoul unor săli cu zeci de mii de spectatori, chiar atunci cînd nu-și doreau decît înginarea unei șoapte. Dacă temperamentul unui Evtușenko mai amintea de o îndepărtată vocație maiakovskiană, intelectualitatea lui Andrei Voznesenski sau arta reflexivă a Bellei Ahmadulina trimiteau mai degrabă la versurile lui Boris Pasternak sau ale Annei Ahmatova. Lirismul autentic își recucerea dreptul de cetate, într-un stil marcat de trăsăturile entuziasmului slav, cu forme de viață colectivă, plebiscitînd parcă valoarea, printr-un fel de ritual comunitar. Interesant este însă faptul că acești poeți au refăcut în cadre „noi" o legătură necesară cu marea istorie a literaturii și spiritului rusesc de la începutul secolului, cu patosul creativ al primelor trei decenii. „Marca Doamnă" a poeziei ruse, Ahmatova, aflată acum la o vîrstă venerabilă, este redescoperită, deodată cu linia ușor aristocratică a profilului său moral și artistic. Tendința aristocratică coexistă de altfel cu cea populistă, este ușor de observat, pentru că noblețea spiritului înseamnă întotdeauna iubire de popor, numai burghezia și excrescențele sale practică stilul îngîmfat, iar patriotismul este cu atît mai mult o caracteristică a clasei legitimiste. Folosim desigur accepții strict culturale ale termenilor, avînd în vedere un anumit sentiment al valorii și al continuității ei în conștiința unui popor. O asemenea tendință este descifrabilă în recenta antologie din creația Bellei Ahmadulina, publicată de editura „Univers", sub semnătura traducătorilor Passionaria Stoicescu și Andrei Ivanov : „Mi-e mai aproape vechiul stil, / și-mi pare limba lui măiastră. / El e adesea mai util / și mai modern ca vorba noastră". Într-o poezie de dragoste, o asemenea declarație conferă meditației valoarea unei aspirații spre umanitate tradițională, adică elaborată, cu norme stabile de viață sufletească și morală, opuse entropiei și haosului. De aici trebuie pornit, credem, și în înțelegerea aparentului conservatorism al poeticii unor scriitori recenți de limbă rusă. Atitudinea lor sugerează dorința de a apăra ființa poeziei și natura morală a omului, amenințate de insurecții facile și de presiuni istorice. Rigoarea metrului și constrîngerile rimei sînt garanțiile paradoxale împotriva abuzului de viață netransfigurată, tot așa cum, dimpotrivă, într-o altă literatură ele pot deveni manifestarea stării de chietudine a spiritului mic burghez. Greșit ar fi să judecăm mecanic și să ne alienăm comunicarea cu poezia adevărată, care se revarsă peste tot în excepționalele poeme ale Bellei Ahmadulina și ale colegilor săi de generație. Passionaria Stoicescu și Andrei Ivanov au realizat o carte de poezie îndrăzneață, plină de sensuri și de frumusești, neocolind dificultățile și refuzînd echivalențele comune, pentru a transcrie în schimb toată torpoarea spațiului fără limită a peisajului rusesc, cutrierată numai de mareele unui temperament pătimaș : „Din nou e toamnă, ca în neguri lungi / și către seară frigul e-năsprit / Grădina o străbat mistere-adînci / de parcă-un hoț în ea i-adăpostit. // N-am nici o teamă, chiar mă veselesc / că prin împrejurimi ar fi stafii. / În bunătatea toamnei care-o cresc, / pașii oricui doar pașii lui vor fi. (...) // Am ascultat grădina uneori / la geamul leșiosei veșnicii. / Și ai lui Pușkin ochi scăpărători / îmi ard obrajii pînă-n zori de zi". Referința la poetul cu sînge „arăpesc" este aici cum nu se poate mai potrivită. Cine este mai „rusesc" în poezie decît Pușkin, în ascendența căruia putem afla ecoul unei alte geografii.

Bella Ahmadulina este o poetă importantă, cu o apariție în românește care poate fi citită în modul cel mai profitabil, păstrînd fluența versului original și bogăția sa interioară. Condiția literară a unei asemenea opere sugerează o problematică apropiată de aceea a unor generații de la noi, iar gravitatea și stringența cu care-și asumă destinul sînt pilduitoare : „Abia-n urmă voi ști să dau seamă, / învățată s-ascult veșnicii, / de-anonimele lucruri ce cheamă / acel duh pentru a le numi. / Asta-s eu cu găteală de floare / trup nurliu, ani trufași, fără hăm / doar c-un zîmbet sînt morții datoare / și mi-e gura-nvățată să-l am".

Aurel-Dragoș Munteanu

BALCANICE

HASAN MERGEAN

Iusuf cel Tînăr

Lăsați-l în pace.
Sau mai bine gîndiți-vă
Iusuf cel Tînăr
Nu s-a născut într-un staul
Ci într-un vis.

Iusuf cel Tînăr
În tinăru-i sat
A adormit
Ascultînd
Ruga tinărului imam.

Plîngeți dacă vreți
Rîdeți dacă așa vi se cîntă
Ce importanță mai are
Moartea lui Iusuf cel Tînăr
Uitată a fost.

In românește de Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **TEATRUL** mare din Moscova va întreprinde un mare turneu în Europa occidentală, în cursul lunii mai, prezentînd la Festivalul de la Wiesbaden spectacolul **Romeo și Julieta,** pe muzică de Prokofiev, precum și **Spartacus,** cunoscuta lucrare a compozitorului armean Aram Haciaturian. Cronicarii subliniază faptul că teatrul aduce pentru prima oară în turneu propria sa orchestră, ceea ce va permite o estimare mai exactă a calității muzicale pe care o oferă celebra formație moscovită. Tot la Festivalul de la Wiesbaden va putea fi auzit Teatro San Carlo din Neapole care va juca **Puterea destinului** de Verdi și **Somnambula** lui Bellini. Între trupele mult așteptate se află și Teatrul de marionete al lui Serghei Obsraztov din Moscova.

● **EDITORUL** münchenez G. Henle va edita pentru prima oară un mare repertoriu al tuturor compozițiilor lui Brahms. Criticii muzicali compară această inițiativă cu celebrul repertoriu Köchel dedicat operei lui Mozart. Este rezultatul muncii de cercetare a canadiencei Margit L. McCorkie, extinsă pe parcursul a peste 15 ani. Cele 1 100 de pagini vor deține informații cvasicomplete asupra operelor compozitorului din Hamburg. Această lucrare monumentală este patronată de Universitatea British Columbia și a fost realizată cu sprijinul Consiliului pentru cercetări de științe sociale și umaniste din Canada.

● **O NOUĂ** lucrare dedicată lui Picasso a apărut recent la Editura Flammarion. Interesul mare rezidă în faptul că autorul, Roland Penrose, este el însuși o personalitate artistică de prim plan, un apropiat al marelui catalan și un cunoscător desăvîrșit al artei moderne. Georges Boudaille îl prezintă în următorii termeni : „Nimeni nu poate spune cîte cărți au fost publicate despre sau în legătură cu Picasso. Fără a mai socoti și pamfletele scrise împotriva sa. Numărul este atît de «enhorm» cum am putea spune, folosind o formulă a lui Raymond Queneau, încît nici un profesor de istoria artei n-ar îndrăzni azi să dea această problemă ca subiect de teză pentru unul dintre studenții săi, chiar cu titlul „Destinul critic al lui Picasso". (...) Ronald Penrose, care a trecut de 80 de ani, l-a cunoscut pe Picasso din 1935, datorită lui Paul Eluard, poet, scriitor, dar și pictor. Penrose a fost influențat în arta sa în mod esențial de către un alt mare prieten pe care l-a avut, Max Ernst, lăsîndu-se antrenat cu plăcere de curentul turbulent al suprarealiștilor și fiind marele organizator al expoziției istorice asupra realismului, deschisă la Londra în 1936".

● **CARTEA** lui Lionel Taccoen „Occidentul este gol" a stîrnit ample discuții, constituind un strigăt de alarmă în legătură cu marile crize care zguduie societatea capitalistă de azi. Autor al unei mai vechi lucrări, „Războiul energiei a început deja", Lionel Taccoen a fost considerat, pînă de curînd, un specialist în probleme care privesc opinia publică și societățile în curs de dezvoltare. **Occidentul este gol** poate fi de altfel rezumat într-o formulă pe care o revistă franceză a publicat-o drept motto al unei ample recenzii : „Occidentul nu mai stăpînește lumea. Lucrarea lui Lionel Teaccoen este un țipăt de alarmă : este timpul să încercăm a înțelege popoarele din lumea a treia".

● **FILOZOF ȘI ARHITECT** se intitulează lucrarea lui Daniel Payot, recenzată în următorii termeni de **l'Actualité littéraire** : „De ce figura arhitectului este atît de fascinantă pentru filozof ? Pare că referința gînditorului la arhitectură este frecventă și decisivă pentru concepția sa, cu atît mai mult cu cît o operă filozofică încearcă să ofere imaginea unei realizări depline. Daniel Payot studiază în această lucrare, prin lectura unor texte filozofice și teoretice, efectele unor asemenea referințe. Reprezintă oare arhitectura o lume a certitudinii, a stăpînirii și a puterii ? De la palate la catedrale, de asemenea de la piramide pînă la Turnul lui Babel, noi urmăm un itinerariu plin de dorințe și de rătăciri ale unui proiect filozofic".

● **FOARTE APRECIATĂ** de critică este scriitoarea Sadie Blue, pictoriță din Boston, stabilită la Paris, unde a făcut scenografie și a început să scrie. Traducerea recentă în franceză de către Robert Azencott a romanului său **Introducerea trimițătorului** cunoaște un frumos succes de critică. Iată ce scrie Richard Crevier : „Primul roman tradus în franceză al scriitoarei americane, cu un atît de frumos pseudonim, este „negru" dar cu o scriitură „albă". Adică fără nici o umbră. Vom avea o idee exactă a scriiturii lui Sadie Blue dacă o comparăm cu aceea a lui Beckett : aceeași factualitate gramaticală, același umor logic, aceeași lejeritate lipsită de subiectivitate. Lucrurile se întîmplă pur și simplu".

CHINA '82 (XIV)

„CHIROMANȚIE" LINGVISTICĂ

Într-un restaurant din Shanghai am citit un anunț în chineză scris cu litere latine : „Women nen yong pu tong hua jie dai gu ke", ceea ce înseamnă : „Noi ne servim clienții în limba literară pekineză". Specialitatea „casei" : colțunași fierți în aburi și serviți în cutii pătrate de lemn, cu salată din rizomi de lotus și compot din „urechi de argint din pomul dorului reciproc". Cred că trebuie să mă opresc puțin asupra acestor „urechi" înainte de a trece la limba chineză. Acestea nu sînt decît niște bureți străvezii, dulci, gelatinoși, culeși de pe trunchiul unui arbore ce nu crește decît în Taiwan și în sudul Chinei continentale. I s-a spus „pomul dorului reciproc" din motive lesne de înțeles. Metafora culinară implică un evident substrat politic. Dar, după colțunașii cu tocătură picantă, compotul de „urechi de argint" face deliciul meselor chinezești.

Imaginea devenită stereotipă despre chinezul de azi se reduce la cîteva trăsături schematice: interiorizat, enigmatic, mască a surîsului satisfăcut, uniformă cenușie, albastră sau kaki, limbă grea, scriere din cuneiforme încîlcite. În restul lumii ni se pare că nu pot fi găsiți doi oameni identici. Aici sîntem înclinați să credem că un miliard de oameni sînt la fel. Schema continuă să opereze în pofida evidenței. Realitatea e alta. Nu există o mai mare diversitate de tipuri umane pe cuprinsul teritoriului unei singure țări. Chinezul mărunțel, sfios, cam xenofob, chinezoaica mignonă, mărunțindu-și pașii, sînt doar arhetipuri depășite. În competițiile sportive internaționale apar atleți de o invidiabilă robustețe și anduranță, iar generația tinerilor de astăzi este cu 15—20 de centimetri mai înaltă decît părinții ei. Pufoaica se duce la vechituri, așa cum s-au dus la noi cîndva paltonul pe „puncte", lodenul verzui și cocul împletit în vîrful creștetului. Fusta colorată, bluza decoltată, costumul „nemțesc", cravata revin în drepturile lor. Creatorul de mode francez Pierre Cardin a deschis cîteva „buticuri" în marile orașe ale Chinei, celebrul coafor Jacques Dessange a făcut o serie de demonstrații de „sculptură capilară" în părul unor tinere din Beijing și Shanghai urmărit cu osîrdie de o întreagă pleiadă de frizeri chinezi cărora le-a predat secretele artei sale. La Nanjing, capetele care se ofereau voluntar pe altarul din fața oglinzii făceau coadă în fața salonului unde Dessange își desfășura virtuozitatea.

Televiziunea transmite color reclame de cosmetice și de produse ale artei menajere. Pe străzile marilor orașe apar panouri publicitare de o forță sugestivă capabilă să rivalizeze cu cele din Tokio. „Hitaki", „Sheiko", „Swiss watches" și-au deschis reprezentanțe permanente în cîteva metropole. Cele mai sofisticate aparate de radio cu circuite integrate, stereo, casetofoane extraplate, magnetofoane „hi-fi" sînt expuse în mai toate magazinele universale. Prețurile, deși mi se par „prohibitive", înlătură, totuși, penibila senzație a „fructului oprit". Pe strada Nanjing din Shanghai sînt patru sute de magazine cu vitrine atrăgătoare și firme de neon. Zilnic, un milion de shanghaiezi și provinciali își fac cumpărăturile aici.

Cînd oamenii care își vorbesc nu se înțeleg datorită deosebirii dintre dialectele lor, atunci unul își întinde palma stîngă în fața celuilalt, și, cu arătătorul mîinii drepte, procedează la o enigmatică „chiromanție" lingvistică schițînd liniile încrucișate ale caracterelor scrierii chinezești, unică pe întreg teritoriul țării. „Dialectele" sînt adeseori limbi doar vag înrudite, deosebirea fonetică dintre ele fiind uneori la fel de mare ca, bunăoară, între română și portugheză. Cuvintele deosebite care exprimă aceleași noțiuni se scriu însă cu caractere unice, înțelese de toți cei alfabetizați. Scrierea reprezintă deci o formă de unitate națională mai amplă decît limbile vorbite.

Dialectul pekinez (numit „putonghua") — limba oficială în administrație, nu are comun cu dialectul care se vorbește la Canton decît neologismele, numerele, unitățile de măsură și unii termeni consacrați. Scrierea este însă aceeași. Cuvîntul „inimă" poate suna diferit, dar caracterul scris care redă noțiunea „inimă" este același. Așa s-a făcut ca scrierea ideografică chineză să fie preluată în secolul al șaptelea al erei noastre de către japonezi, deși limbile chineză și japoneză aparțin unor familii lingvistice total diferite. În fond, și Occidentul a preluat pentru scrierea numerelor așa-zisele „cifre arabe", modificîndu-le întrucîtva caligrafia și universalizîndu-le. Un român spune : „unu, doi, trei..." În vreme ce un maghiar va număra : „egy, kettö, harom...", dar și unul și altul, cînd vor scrie numerele pronunțate printr-o cifră vor înțelege același lucru. Așa este și cu scrierea chineză. Ea are „universalitate" pe întreg subcontinentul chinez. În vechime, chineza a fost un fel de „latină" a Orientului îndepărtat, devenind astfel nu prin fonetică, ci prin scrierea ideografică.

Ideea trecerii la o scriere cu litere latine prin generalizarea simultană a „pekinezei literare" întîmpină însă greutăți ce par, deocamdată, insurmortabile, în ciuda avantajelor evidente : o școlarizare mai simplă, o ridicare mai rapidă a nivelului cultural, o mai facilă comunicare cu exteriorul. Cert este că 95 la sută din populația Chinei aparține naționalității han, adică a chinezilor de baștină. Dar restul de „numai" 5 la sută reprezintă, oricum, 50 de milioane de suflete. Din cele 29 mari unități administrative, 21 sînt provincii, 3 municipalități cu rang de provincie (Beijing, Shanghai și Tianjin), iar 5 regiuni autonome : Tibetul, Mongolia interioară, Guangxizhuang, Xinjiang Weiwuer și Ningxiahuizu, locuite de minorități naționale răspîndite pe aproximativ 60 la sută din totalitatea teritoriului chinez. Recensămîntul oficial din 1982 indică existența a 65 de minorități etnice, dintre care cea mai numeroasă este constituită de Zhuangi (12 milioane), care locuiesc în sudul Chinei. Urmează huizuii cu 6,5 milioane și uigurii cu 5,5 milioane. Tibetanii, în număr de 3,5 milioane sînt împrăștiați pe o suprafață în exclusivitate montană de 1 200 km patrați. Oameni ai înălțimilor adeseori inaccesibile, aceștia și-au păstrat religia și obiceiurile ancestrale. Suflare mare, probleme mari.

Desen de Gheorghe Gh. Ionescu

La Beijing, ca și la Shanghai se amestecă adeseori rasele, moravurile, limbile. Între pasagerii unui vas de croazieră care străbate calea navigabilă de la Shanghai pînă la confluența Huangpu-ului cu fluviul Yangtze, mi s-a spus că, la bord, existau reprezentanții a optsprezece etnii. După chipuri nu îi puteam diferența decît foarte vag. Mai distincte le erau costumele, mulți fiind îmbrăcați în portul lor național. Un mozaic de rase pe care numai o mare metropolă îl poate concentra. Vasele de croazieră de pe Huangpu oferă însă cel mai vast spectacol shanghaiez, 18 kilometri de maluri pînă la estuarul de la Wusong, coplesitoarea panoramă a orașului, danele portului, șantierele navale, molcomă defilare printre sutele de vapoare de pe marea arteră acvatică. Jonci și saipane purtîndu-și pînzele întinse pe nervuri de bambus ca niște aripi de uriașe păsări cenușii făcînd volte printre navele albe. Turiști. Provinciali. Emigranți veniți în vizită în patria-mumă. Cîteva „fețe palide" de occidentali, mitraliind cu declanșatoarele aparatelor fotografice vasta panoramă citadină. În salonul de pe puntea inferioară spectacol de circ pentru distinsul public călător. Clovni, acrobați, prestidigitatori. Într-un colț de pe puntea superioară, sub o prelată care îi apăra de ploaia mocănească, doi îndrăgostiți uitați de lume și uitînd de tot ce-i înconjoară. Fata își ține palma stîngă întinsă pe genunchiul băiatului și acesta, cu arătătorul mîinii drepte pare a-i schița liniile unor ideograme chinezești. Dar nu asta face. Fata rîde și tînărul îi urmărește liniile din palmă... Linia inimii, linia vieții, linia dragostei.....

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

SPORT

AMIABIL ȘI SFIELNIC

Nu e bine a fi amîndoi (amîndouă) deodată. Cel mai bine e să te faci că zici da și să ții mîna dreaptă în buzunar. Cînd se poate. Cînd nu se poate, dai cu zece deșe, dom'le. Ei, drăcia dracului ! Ne dăm pe după Dochina de la Șuțu (prinț, voievod, fanariot și neam prost). Nimic despre ce se întîmplă și un ciorap cu licurici. Eu sînt cu amîndouă mîinile de partea lui Adrian Păunescu. Din nenorocire nu sînt cu voi diamantele din Africa, Asia și inclusiv continentul european. N-avem tigri, n-avem șerpi boa, ci avem numai iluzii fotbalistice. Acolo unde trebuie să ajungem, văd că nu se poate. În primul rînd, din cauza noastră. Noi sîntem de aici, dar nu știm să potrivim fitilul la lampă (nr. 5, nr. 8, nr. 11 — lămpile). Ne apucă pandaliile și luăm toiagul osîndirii cînd pierdem. Nu ne întrebăm ce se face și se desface la Zürich. N-avem atîția bani. Și, mai ales, nu avem banii miliardarilor. Noi sîntem cinstiții și bunii fotbaliști ai Europei. Noi, mai întîi și la început și dintotdeauna, sîntem obligați să-i mulțumim lui Teașcă pentru că a făcut din Craiova un oraș european, apoi trebuie să ne curățăm de cocoșați, de barmanul de zi (ăla care pune var în informații) și să renunțăm la inginerii, de formula 2×3=4,15. Nu ne doare nici în cot. Noi mergem mai departe. Am fost eliminați prin regulament. Dac-ar fi să discutăm altfel, am fi alții. Noi ne supunem legilor. Dar noi sîntem datori să ne vedem de treabă.

Echipa **Universitatea** Craiova se întoarce la salahorie. Acolo unde fierb și se călesc jucătorii care bat Italia, Cehoslovacia, Suedia și Cipru. Să nu ne supărăm pe noi înșine. Mistificări au loc în toate timpurile și în toate locurile. Profitînd de înghesuială — meciul cu Italia și meciul Universității Craiova cu Benfica — unii jucători din campionatul (intern) își permit să rupă oase și să fure. Domnilor, vă atrag atenția, și genunchii și țițele goale parcă e prea mult. Justiția e legată la ochi. Luați aminte la brusturi, la anii trecuți și la răbdarea noastră. Se cîntă prea mult la fierăstrău, dragi băieți. Pe vremea mea se tăia somnul (pește) în halele Brăilei și cu fierăstrăul și cu joagărul. După anotimp. Niciodată cu acordeonul. Voi vă jucați cu bibanii și, pe legea mea, treaba merge strună, observ că, pentru prima oară, se nasc nișetri. Mă mir că nu fată iepele delfini. Dar sînt prea mulți Solomoni pe lume și le înțeleg pe iepe. Îmi dați voie să nechez și eu ? Să nu fim dosădiți. Vînzările nu sînt arma secretă a iluziei. Chilipirul cumpărat se numește întoarcerea în moara frîntă. Mi-e dor de voi (cinstiți) cum mi-e dor de berze și păuni lunateci. Vă iubesc suprafiresc și n-are nici un haz să ne certăm. Sînteți plini de favoruri și de uger de ploaie. Să rămînă așa. Nimic mai mult, nimic mai alăturea. E încă bine să respirăm lapte.

Fănuș Neagu

P.S. Mi se scutură glicina de pe fața casei și-mi vine să plîng. Mai cu seamă că mi-a dat și frate-meu telefon că-n Cîmpia Brăilei nu plouă deloc și se îngălbenește grîul înainte de a se pîrgui.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
18
(1 096)
Sîmbătă
7 mai
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Consonanțe istorice

Importanța istorică a zilei de 8 Mai ni se relevă prin chiar semnificațiile în plan politic, ideologic și social ale momentului respectiv, în consonanță cu însăși tradiția, cu făurirea conștiinței de sine a clasei muncitoare românești și în consonanță cu însăși lupta pe care avea să o poarte pentru înfăptuirea idealurilor de libertate și dreptate socială și națională. Căci, pe firul istoriei mergînd, observăm că ideile revoluționare, tezele și concepțiile socialismului științific erau viu răspîndite în rîndurile muncitorimii și încă în urmă cu 90 de ani odată cu constituirea P.S.D.M.R., ele au trezit un larg ecou și o largă aderență. Viitorul 1848 — se spunea atunci, la întemeierea partidului, va fi al clasei muncitoare, fapt revelator pentru trăinicia idealurilor revoluției de la mijlocul veacului trecut, pentru continuitatea și viabilitatea lor, chiar dacă vremelnic ele fuseseră înăbușite. În lumina unei asemenea continuități se înscrie ziua de 8 mai 1921, momentul creării partidului comunist, eveniment care consacră pe deplin capacitatea de organizare, inițiativa de luptă și acțiune ale clasei muncitoare, expresie a unei angajări istorice fără precedent pentru înfăptuirea unui nou destin, socialist, pe pămîntul patriei, pentru asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale poporului, ale întregii națiuni. Pe traiectul acestui destin, istoria modernă a României a cunoscut momente de grave încleștări, de grele lupte, pagini de nepieritor eroism, jertfă și sacrificiu prin care partidul nostru comunist s-a dovedit la înălțimea marii sale misiuni. Străbătînd experiențe și situații multiple, el, partidul, ca să înfăptuiască libertatea și dreptatea, să garanteze independența și suveranitatea, a trebuit să frîngă nenumărate prejudecăți și, liber și independent, să edifice o întreagă politică a acestor principii, în concordanță cu interesele și aspirațiile națiunii, cu specificul condițiilor istorice în care s-a format și trăiește poporul român.

Știm și se cuvine de fiecare dată să amintim că dacă această perioadă a devenit una dintre cele mai semnificative ale contemporaneității noastre, aceasta se datorează faptului că la conducerea supremă partidul și țara au investit un desăvîrșit patriot și revoluționar, pe omul prin a cărui gîndire și acțiune s-au înnoit toate compartimentele vieții noastre politice și sociale iar întreaga noastră existență a luat un curs nou, al celor mai mari prefaceri revoluționare. Politica internă și externă românească emană în toată principialitatea și concretețea ei de la secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și s-a constituit într-un vast orizont al construcției materiale și spirituale în toate domeniile de activitate. Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului au adoptat măsuri și programe de o excepțională însemnătate pentru prezentul și viitorul patriei, astfel încît în cele mai diferite sfere ale existenței străbate un flux proaspăt de consecvență și apare un argument puternic de continuitate. Imaginea României de acum și din viitor face parte din imaginea propriei noastre condiții și a propriei noastre conștiințe despre noi. Centrul vital al întregii națiuni, al întregii societăți, Partidul Comunist Român, ne conține în datele și semnificațiile istoriei sale iar opera sa contemporană, legată nemijlocit de opera și biografia secretarului său general, înseamnă și un omagiu adus momentului de la 8 mai 1921, un omagiu adus istoriei mișcării noastre muncitorești, poporului în mintea și inima căruia au trăit și trăiesc cele mai înaintate tradiții, idealurile cele mai înaintate ale luptei pentru progres și civilizație.

Coincidența a făcut ca tot în această lună, pe 9 mai să sărbătorim ziua cînd, în 1945, popoarele lumii au putut celebra victoria asupra fascismului, punînd astfel capăt războiului în Europa. La 9 mai 1877 ne-am proclamat independența de stat, o altă victorie care, unită în semnificație cu cea a primăverii din 1945, depune o vie mărturie asupra contribuției poporului nostru la lupta pentru cauza libertății și independenței popoarelor, a păcii și înțelegerii internaționale. Contribuție care, în actualele condiții, își găsește o nouă confirmare prin demersurile neîncetate ale României, ale președintelui său, pentru înfăptuirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră, a unei lumi în care să guverneze principiile independenței și suveranității, ale respectului, egalității și cooperării, pentru salvgardarea umanității.

Luceafărul

Monumentul Victoriei de la Constanța, operă a sculptorului Boris Caragea

Partidul

Vii din străfundul zbaterilor noastre,
Din adîncimi ce le-am visat mereu,
Partid al comuniștilor, iubire,
Partid al vieții cîntecului meu.

Ne ești lumina care ne arată
Și ne-a creat neobosită drum,
Ești năzuința noastră spre mai bine
Și creatorul patriei de-acum.

Senin și drept, și ziditor de țară
Trecînd prin lupte fără de sfîrșit,
Ai fost ca nimeni pînă azi în viață,
Acela care veșnic ne-ai iubit.

Ne-ai scris frumos istoria cu aur,
Cu-acea lumină fără moarte deci,
Cu-acea iubire care va rămîne
Și n-o va șterge nimenea în veci.

Vei fi prin Ceaușescu totdeauna
Dreptatea, viața, libertatea-n mers,
Puterea care va învinge timpul
Și va rămîne stea în univers.

Virgil Carianopol

ODĂ

În neclintirea noastră milenară
eroul cel dintîi e-o-ntreagă țară
ce din adîncul veacurilor nou
a fost crescut și un partid erou

azi dăm dovadă dreaptă de mîndrie
fîntînile ni-s limpezi și învie

din suferință și trăire rare
apele veșnic în neatîrnare

ne sprijinim pe țărmul unei mări
cu palme de țărani și muncitori
și osebim în lume un bărbat
ca patria de sfînt și-adevărat.

Ion Nicolescu

SUB STEAGUL PARTIDULUI COMUNIST

Îmi revin în minte întîmplări de demult, cu oameni de treabă, în toate la locul lor, chibzuiți și cuviincioși — lucrători prin mici ateliere, zilieri, învățători de sat, țărani — asupra cărora, cînd nu te așteptai (și nici ei nu se așteptau), cădea, ca un trăznet, acuzația de : comunist. Mulți dintre aceștia trăiau departe de frămîntările politice, iar despre unii cred că nu mă-nșel afirmînd că nici nu aflaseră de existența partidului comunist. Atunci, de unde pînă unde această acuzație ? Am înțeles că unii aruncaseră, acolo, o vorbă ce nu convenise autorităților. Ori, se împotriviseră la cîte impozite și mizerii li se cerea să suporte. Mai exact : adoptaseră o anume atitudine. Nu toți erau reținuți, anchetați, urmăriți. Eu am rămas o vreme cu această nedumerire : de ce li se zicea — comunist — dacă nu erau membri ai partidului comunist ? Din hîrtii îngălbenite, adunate în maldăre și adăpostite prin arhive, am desprins formulările : purtători de ideologie, de idei, contaminare cu microbul comunist. Un raport cu mențiunea „strict secret" aducea o lămurire — pe care o comprim în cîteva rînduri : Acum (era prin vara lui 1934) problema numărul unu credem că nu sînt membrii partidului, știuți de noi (siguranța...) — și care se află fie în închisori, fie în libertate supravegheată, ci purtătorii de ideologie, unii chiar fără să știe, fără voie !, cei contaminați... Așadar, organele de represiune se angajaseră într-o luptă cu ideile pe un front larg, pe un teren nesigur. Căci, se știe prea bine, ideile ce au forța de a cuprinde stări de fapt interesînd mulțimile — nu pot fi oprite, anchetate, suprimate : erau idei simple, pe înțelesul și în simțirea tuturor, de libertate, dreptate socială și un trai demn.

Ce se petrecea în România interbelică ? În 1921 comuniștii intră în viața politică a țării. Acest moment s-a dovedit de răscruce, mișcarea comunistă împunîndu-se de la început, chiar în condițiile arestării congresiștilor care votaseră fără rezerve aflierea la Internaționala III-a — și a procesului din Dealul Spirii din 1922, intentat sub acuzația de atentat la siguranța statului, conivență cu inamicul etc. În 1924, prin „Legea pentru persoanele juridice", partidul comunist este scos în afara legii, situație în care se va afla pînă la 23 august 1944. La 10 aprilie 1924, prin reprezentanții săi, partidul asigură că nu va părăsi postul de conducător al maselor muncitoare exploatate. Acest angajament a fost respectat chiar și în cele mai grele împrejurări din difuzarea în mase tot mai largi a ideilor de libertate și dreptate. Perioada ce urmează tocmai despre aceasta depune mărturie. În toamna lui 1935, la propunerea P.C.R. ia ființă Blocul Muncitoresc Țărănesc — cuprinzînd formațiuni politice cu orientare democratică în acea etapă. B.M.T. obține un răsunător succes în alegerile pentru consiliile populare. Partidul comunist adoptă tactica îmbinării muncii ilegale cu cea legală, prin infiltrarea în organizații democratice. Încep însă a se preciza divergențele de păreri și tactici. Treptat, își fac loc și teze greșite, în dezacord cu situația de la noi, privind problema națională, rolul sindicatelor, chestiunea agrară. Aprecierile asupra stadiului mișcării, a etapei revoluționare, erau și ele în bună măsură eronate. În 1926 secretarul general al partidului este nevoit să părăsească țara, pe

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 11-a

Martorul nevăzut

Cetățeanului aflat în afara vieții literare și totuși în relativă atingere cu aceasta, o caracteristică a biografiei scriitoricești i-ar apărea, hotărît, de o mare ciudățenie. El ar afla, așadar, că un ilustru poet s-a întors azi de la Suceava și săptămîna viitoare va pleca la Brașov, că un cunoscut prozator e azi la Brăila și poimîine se va găsi la Timișoara, că un critic respectat plecase ieri la Medgidia și mîine sosește la Tîrgu Mureș ; exemplele se pot înmulți cu zecile. Acest instinct migrator, ținînd parcă de o mișcare circulară de-a lungul întregii țări, ar putea nelămuri pe acela care nu cunoaște rostul acestor călătorii aproape neîntrerupte. Scriitorul, se zice în mod curent, este acela care stă la biroul lui și scrie : el nu are de făcut decît acest act elementar și odată opera încheiată nu trebuie decît s-o predea editurii care în principiu o dă, la soroc, publicului. Publicul cumpără și citește, scriitorul scrie și comunică ceea ce are de comunicat prin editură și prin reviste. „Publicul"? Este, aud aceasta citeodată, acea categorie nedistinctă, amatoare de romane de aventuri, de proză polițistă și de dragoste, de povești cu spioni și de istorie romanțată, vulgarizatoare; astfel de producțiuni ar merita și un tiraj potrivit. Cît privește literatura „serioasă", aceasta ar înțelege-o cîțiva și, mai degrabă, ar fi scrisă pentru publicul de mîine. Ei bine, un asemenea raționament, se vede treaba orgolios, nu este adevărat. Publicul de mîine, apt să prieapă o literatură care să depășească simplicitatea polițist-ului e, am impresia, publicul de azi și sînt mulți dintre scriitori, care știu că această observație nu e o simplă întorsătură spectaculoasă de condei. Sînt dintre aceia care cred că funcțiunea scriitorului nu consistă în a se izola în cabinet și a scrie străin de rumorile zilei, spre a cobori foarte rar de acolo, cultivînd efectul, ca o divinitate printre muritori. Eu știu că cititorul, denumit adeseori „public" cu un cuvînt mult prea indistinct, viețuiește ca și mine în stricta contemporaneitate, gîndind că scriitorul e acela care, prin înzestrare și exercițiu, poate să denumească ceea ce și el, însoțitorul mut, presimte, pricepe și ar voi să exprime. Cititorul acesta, denumit „public", e, în definitiv, fratele nostru, rămas la țară să crească vite și să cultive pămîntul sau ajuns la oraș sau la sat muncitor, funcționar, medic, inginer, învățător. El face ceea ce am fi putut face și noi care facem ceea ce îi trebuie și lui ca să fie, psihologicește și moral, mai cultivat. Însoțesc nu o dată prieteni poeți și prozatori care merg, uneori, la sute de kilometri ca să ne întîlnească, sărbătorește, cu cititorii. Sînt, printre ei, autori dintre cei mai impor-

Artur Silvestri

Continuare în pag. 9-a

● În acest număr : ● „Adevărul" de Ion Gh. Pană ● „Luptele de la porțile Moraviei" — memorii de general-locotenent (r) Ion Botea ● Poeme omagiale ● «Spații care devin literatură» ● Semnează : ● Gheorghe Schwartz ● Dumitru Sinitea nu ● Horia Ungureanu ● Florin Bănescu ● ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL» ● Laureați ai Festivalului de poezie patriotică „Odă pămîntului meu — Mihu Dragomir" ● Poeți brăileni ● Cenaclul „Numele poetului" ● Versuri de ● Dan David ● Valeriu Stancu ● Marcela Mariana Milcu ● Marius Petrescu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● «Literatura originilor» ● Articole de : ● Vasile Macoviciuc ● Aurel Bohariu ● Rodica Pop ● Însemnări de scriitor de Tudor George ● Cronica literară ● Viața cărților ● „Ion Agârbiceanu" de Nicolae Ciobanu ● „Dosar al gîndirii social-politice eminesciene" de Al. Oprea ●

Simbol al unității de luptă al clasei muncitoare din România

II

Raportul muncitoresc al întrecerii socialiste în cinstea sărbătorii muncii răspunde într-un vibrant arc peste timp acestor idealuri. Răspuns cu pace — luptei, cu înscrierea în Constituția țării a dreptului și datoriei de a munci, a prețuirii omului prin ceea ce dă societății, prin ceea ce lasă viitorimii. România este o țară a muncii și a demnității, a preocupării permanente pentru munca în pace a lumii, în această perioadă tensionată de interese contrarii, de cursă frenetică pentru supremație prin arme.

Din totdeauna scut, din totdeauna doritor de pace, poporul român și-a exprimat și prin sărbătoarea muncii acest crez secular. În 1916 sau în 1918 și în special în perioada anilor apăsați de norii negri ai fascismului și războiului, poporul nostru a demonstrat sub lozinci care se pronunțau împotriva războiului imperialist al marilor puteri, a politicii de dictat și forță îndreptate împotriva statelor mici, pentru solidaritate și pace, pentru înțelegere între popoare, pentru apărarea unității și integrității patriei. În proiectul de program al Partidului Socialist Român din memorabilul an al făuririi statului național unitar român, 1918, se preciza din nou cu fermitate ideea că „partidul revoluționar luptă pentru schimbarea totală a organizației sociale burgheze, pentru cucerirea mijloacelor politice și economice din mîinile burgheziei și întronarea puterii proletariatului, pentru realizarea societății socialiste, care formează unicul său scop. România nouă de astăzi trebuie să devină România socialistă de mîine".

În anii ce au urmat înfăptuirii statului național unitar, manifestările de 1 Mai au îmbrăcat un caracter mult mai larg, imprimat de avîntul revoluționar al maselor muncitoare, de etapa nouă în care a intrat mișcarea revoluționară a proletariatului. Tot o primăvară a adus, făurirea în chip unitar la Congresul din mai 1921 a Partidului Comunist Român, stegarul destinului istoric al poporului român.

Cu începere de la această dată, de primă mărime în istoria mișcării revoluționare, în istoria luptei de clasă din România, în istoria poporului român puternicele întruniri și manifestări prilejuite de ziua de 1 Mai, constituie adevărate programe de luptă pentru consolidarea statului, pentru reforme cu adevărat democratice, pentru libertate socială și națională, pentru solidaritate cu „lupta tuturor asupriților lumii". Iar cînd, autoritățile burgheze considerau că dînd ordonanța de dizolvare a Partidului Comunist și a organizațiilor conduse și influențate de acesta, în 1924, puteau opri și viforul luptei revoluționare, înfruntînd teroarea, condamnările și prigoana, comuniștii lansau în ziua de 1 Mai chemările : „Trăiască 1 Mai, zi de protest și de luptă îndîrjită ! Către toți muncitorii, țăranii și micii funcționari ! Către toți exploatații și asupriții din România !", demascînd exploatarea capitalistă, samavolniciile autorităților, chemînd muncitorii să acționeze pentru „stabilirea unității în lupta împotriva atacurilor patronilor". „Demonstrați voința voastră de luptă ! — se scanda la 1 mai 1929. Să tremure clasele stăpînitoare în fața rîndurilor unite, de oțel ale proletariatului !"

Glasul tineretului, forța acestuia se simt tot mai puternic în organizarea și desfășurarea muncii legale și ilegale, a tuturor formelor de luptă ale clasei muncitoare din România, în pre-

conf. univ. dr. Mircea Mușat

Continuare în pag. a 11-a

Piscuri semene

În fiecare an, în prima parte a lunii mai, trăim de fapt retrăim proaspăt și ascuțit, zile de înaltă vibrație patriotică și de masivă, grea, apăsată semnificație istorică, zile care n-au fost d zile, — au fost sînt și vor fi **date**. Pentru că ele au intrat definitiv, fără șovăire și fără antecameră în istorie și — structurări de timp condensat — s-au fixat temeinic pe orbita timpului și pămîntului nostru național unde s-au rotit și se vor roti luminoase, orbitoare și pure, — emoționîndu-ne, copleșindu-ne pe tot timpul duratei noastre și a urmașilor noștri. Sînt **zile — date** pe care calendarul le reține și le menține bătute și suflate în aur și poate că „frămîntul", viscolul și justiția istoriei noastre, a așezat umăr lîngă umăr, timplă lîngă timplă două piscuri al timpului vitejiei, dăruirii și eroismului românesc nepregetat.

Nouă mai 1877, nouă mai 1945.

N-au fost și nu sînt accidente ori suprapuneri întîmplătoare, ele se încrustează în legitate și necesitate istorică și țîșnesc din antrenarea vie în timpul îndelung zbuciumat al țării, întemeiat pe lucrarea de secole, întocmită înțelept a poporului nostru, bizuită pe darurile de generozitate, sensibilitate și inteligență, abnegație și receptivitate ale fruntașilor români chibzuiți și atenți atît la „treburile dinlăuntru" cît și la „treburile dinafară" ale țării.

Ele, aceste zile — date ori momente de vîrf — au izvorît organic, imperios necesar din aspirația și efortul mereu fraged dar viguros, mereu fără istov al oamenilor acestui pămînt îndreptat neclintit către verticala demnității în ordinea vecinătății exterioare de atitea ori pizmașă cît și către dreptate și

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 11-a

„Eu am luat-o fără drum în sus"

În mod cu totul surprinzător, într-o literatură ca a noastră, suspectată de inflația ruralistă și spirit filoțărănesc, Mihai Beniuc este primul mare poet provenit direct dintre plugari, care și-a schimbat, din mers, „sapa-n condei și brazda-n călimară". Omagiindu-l astăzi, aducem omagiul nostru clasei care ne-a asigurat, veacuri de-a rîndul, supraviețuirea ca popor, și ne-a lăsat moștenire florile alese ale minții și sufletului ei. Dacă proza, prin Creangă și Slavici, ridicase pe omul ogoarelor la demnitatea creației majore, poezia, gen mai dificil din cîte se vede, întîrziase să-și trimită mesagerul (Coșbuc, Goga, Cotruș erau, totuși, fii de intelectuali ai satului, preoți) lăsînd, firește, la o parte pe autorul **Mioriței** care este, însă, colectiv. I-a revenit, prin urmare, sărbătoritului de azi, onoarea și în același timp povara de a intra primul, cu poemele sale, „ca țăranul printre snopi de grîu", în istoria literaturii române.

Faptul, de ordin pur biografic mai întîi, a lăsat consecințe puternice în poezie. Simțim în ea o uriașă și clocotitoare energie, un vulcan în stare de incandescență și erupție, și cel mai inspirat titlu din cele circa 40 de volume este, desigur, **Inima bătrînului Vezuv**. Evident, ar fi în favoarea poetului să-i reducem registrul sensibilității la poezia explozivă ori sediționsă, revendicativă și socială, evantaiul tematic și complexitatea temperamental-etică fiind mult mai largi, epuizînd aproape toate ipostazele posibile ale poeziei. Dar, încercînd să-i desprindem facultatea dominantă, fără îndoială că aceasta nu se poate numi decît revoltă, altoită pe spiritul justițiar al lui Horia, Avram Iancu, Andrei Mureșanu și al tuturor martirilor din spațiul, de mai multe ori sfînt, al Ardealului. Vitalismul și energetismul poeziei lui

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 8-a

REMEMORĂRI

TATA IANCU

Așa l-a botezat în semn de alint Eugen Barbu pe bărbatul veșnic elegant, ca un mire gata să se prezinte în fața ofițerului stării civile, pieptănat „fir cu fir", cu batistă albă ca o ureche de hermină strălucind în buzunarul de la piept, mirosind discret a lavandă.

Mă uitam mai deunăzi la el și mi-am zis că prietenul meu, (poetul baladist cum se autodefinește), **Traian Iancu**, nu are vîrstă.

Păi, să tot fie cinsprezece ani de cînd îl cunosc și-am lucrat împreună zi de zi și, uneori, noapte de noapte, (mai ales în deplasări !), în folosul obștei scriitoricești. Și nu numai...

Crescut la școala lui Petru Groza, băiatul de țărani din Făget și-a făcut un idol din ilustrul politician și mărturisește c-a învățat de la el **șiaiful**, diplomația temperată, utilitatea surîsului și știința administrației ireproșabile. Așa este !

Are prestanța unui prefect de județ, răbdare de duhovnic, abilitate de finanț și o doză de talent actoricesc care-l transformă din pisică în leu.

Chiverniseste banii scriitorilor de peste două decenii, dacă nu mă înșel, cumpănește acest **(ce-a-ré)** (a se citi Casă de ajutor reciproc), orientîndu-se iute, tîrguindu-se, argumentînd, invocînd legi, tăind din sumă, mai adăugînd, și, pînă la urmă, după ce jură că nu aprobă „fiindcă mă leagă, mă !", aprobă nici cît vrea solicitantul, nici cît speră el, oricum, să fie bine și, vorba lui Fănuș : „toată lumea fericită și cu lacrimi pe obraz..."

L-a iubit pe Zaharia Stancu ca un fiu și se **temea** de el din respect și-l ocrotea și-i suporta descărcările trecătoare de multe ori cu mine

Mircea Micu

Continuare în pag. a 8-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE ŢIC: «Lege și anexă»

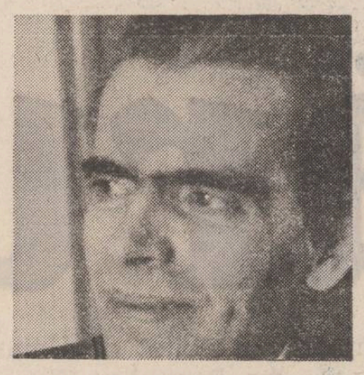

După romanul **Suplinitorii** (1982), cu o scriitură modernă, deschisă spre simbol și parabolă, Nicolae Țic ne surprinde acum, cu o tentativă epică de strictă observație realistă. Noua sa carte, **Lege și anexă** (Editura **Eminescu**, 1983) se dorește o reconstituire prin mijloacele ficționale mimetice (ne referim la accepția consacrată de teoria literară) a vieții politice și sociale (mai puțin) din anii 1921—1923 inclusiv. După cum ne anunță autorul, ea ar constitui doar un volum „dintr-un ciclu ce ambiționează o frescă a societății românești în deceniul trei". De fapt, volumul se axează, mai mult sau mai puțin explicit, pe un episod din istoria începuturilor P.C.R., și anume, arestarea și procesul congresiștilor comuniști care au votat afilierea necondiționată la Internaționala a III-a. Deși se bazează pe documente, studii istorice, articole și consemnări din presa vremii, prozatorul nu recurge la o modalitate de relatare tip cronică sau „proces-verbal", ci înfățișează evenimentul prin prisma unor personaje direct angajate în el. Desigur, există și o poziție a naratorului, care se dorește însă, pe cît posibil, „neutru", lăsînd să vorbească în locul lui, „vocile" personajelor și situațiile ca atare. Dar episodul respectiv este plasat într-un cadru semnificativ mai larg, autorul urmărind, în realitate, dramatica formare și consolidare a P.C.R. înainte de 1924, cînd va intra în ilegalitate. Scriitorul nu caută totuși, să se substituie istoricului, ceea ce îl interesează nefiind atît radiografierea evenimentului, cît sensurile și semnificația umană a destinelor implicate în el, și, în primul rînd, a lui Vlad Stanca, personajul principal al narațiunii. Astfel de romane, despre atît de agitata, complexa și contradictoria viață politică interbelică s-au mai scris și ele aparțin chiar unor prozatori din acea perioadă. Nicolae Davidescu în **Conservator and C-ia**, descrie din interior agonia și destrămarea partidului conservator, iar Liviu Rebreanu în **Gorila**, apariția și dezvoltarea unei noi mișcări de dreapta. Demn de semnalat este că, în ambele romane (și în altele de acest gen) mai mult în primul, mai puțin în al doilea, te întîmpină neplăcuta senzație a redactării jurnaliere a faptelor. Poate din cauză că în romanele politice atenția scriitorului este solicitată cu precădere de eveniment și fenomen în desfășurarea lui strategică, lăsînd mai puțin loc analizelor, sondajelor și, în ultimă instanță, prezenței omului ca individ cu trăiri personale, ireductibile. Este capcana pe care încearcă să o evite din start Nicolae Țic, prin felul cum a restructurat materia istorică, în funcție de coordonatele psiho-sociale ale personajelor. Desigur, cel mai interesant dintre ele este Vlad Stanca, ziarist cu o situație materială prosperă de mic burghez (soția, proprietară a unui atelier de croitorie etc.) dar cu o ideologie de stînga. Ce-i drept, o bună parte din bani îi folosea pentru ajutorarea tovarășilor de luptă într-un moment în care partidul comunist nu era încă bine organizat, fără sistem de cotizații, și deci, fără resurse materiale.

Vlad Stanca nu era un luptător în sensul strict al cuvîntului și nici unul din teoreticienii și conducătorii partidului, în schimb, era un spirit liber ce aderase la mișcarea comunistă din convingeri, pe care o susținea cu mijloacele sale, și care înțelegea să-și păstreze independența opiniilor și capacitatea de a gîndi și decide atunci cînd o hotărîre i se părea dogmatică. Întrevăzînd pericolul ca activitatea partidului să fie dirijată din afară, votează „cu rezerve" afilierea la Internaționala a III-a, ceea ce îi aduce din partea intransigenților, înlăturarea. Trecînd la liberali și ajungînd deputat, Vlad Stanca rămîne în continuare atașat ideilor comuniste, neezitînd să-i ajute, cînd are posibilitatea, pe foștii săi tovarăși, așa cum procedează cu Cornescu sau Marius Șantea, care au contribuit la îndepărtarea sa din partid. Primul este chiar unul dintre conducători, militant activ, întemnițat de nenumărate ori la Jilava și Văcărești, intolerant la început, influențabil și puțin depășit de evenimente, comprehensiv și lucid mai apoi, revizuindu-și părerea despre atitudinea lui Vlad Stanca. O altă figură importantă este Marius Șantea, spirit devotat cauzei, dar dogmatic și excesiv de autoritar, neadmițînd alt punct de vedere decît al său, și greșind grav uneori, cum a fost apărarea lui Carpenaș, deși fusese avertizat că acesta făcea spionaj pentru germani. În plan secund sînt conturate și alte figuri de luptători și militanți comuniști cu pozițiile și atitudinile lor, scriitorul propunînd astfel o imagine deloc schematică sau artificială, a începuturilor P.C.R. Dar cum spuneam, Nicolae Țic nu se mulțumește cu o simplă fotografiere a unui episod din istoria partidului ci ambiționează o panoramă a scenei politice, el introducînd în cadru și secvențe din activitatea celorlalte partide (socialiști, liberali, naționaliști etc.), sau plimbîndu-ne prin antecamerele guvernului, în cabinetele ministeriale, în universități sau parlament. Nici curtea regală nu este uitată, fiind prezentată cu o notă caricaturală, mai ales regina, nu totdeauna de cel mai bun gust. Într-o atît de mare și explicabilă diversitate de planuri, autorul pierde uneori controlul narațiunii ce se dilată sau se fragmentează excesiv. Personajele își cam estompează identitatea, prinse și ele în caruselul de situații prin care trec, nu toate motivate de structura internă a textului. Așa încît și Nicolae Țic ajunge, inevitabil, la acea impresie de evocare jurnalieră, pe care, fatal, o implică astfel de cărți. Dar cum avem în față doar primul volum, evoluția ulterioară a ciclului, poate, va clarifica și relua unele intenții epice abandonate, va rotunji și va da consistență existenței unor personaje. În orice caz Lege și anexă este un început meritoriu în această direcție, reflecția asupra unei perioade istorice rămînind, totdeauna deschisă pentru literatură.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

Formă și deformare

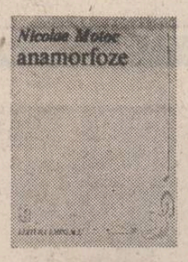

Puțină fluență și puțină moliciune încap în versurile lui Nicolae Motoc, un poet cu un limbaj matur și modern, pe care îl stăpînește și îl folosește uneori chiar cu virtuozitate. Puternic metaforică, poezia sa are aspectul dominant al unei **încrîncenări supuse** de un ritm interior, nu ușor descifrabil. Acest comportament, în care se cuprinde și ariditatea formelor alcătuite în imaginația poetică, conduce la aflarea țesăturii tematice : eros, peisaj, meditație himerică, fapte și obiecte în starea lor crudă, ansamblu și fragment se supun aceluiași tratament al **dislocării** din perspectiva comună, creînd printr-un miraj o tensiune abstractă remarcabilă. Acest conflict ce s-ar anunța zgomotos, ca de spade lovite în duelul săvîrșit într-o ipotetică sală a oglinzilor, apare însă transfigurat, **blocat** de virtuțile tehnice ale poeziei. Titlul ultimului volum al lui Nicolae Motoc, al cincilea de versuri, **Anamorfoze** *) este în această privință explicativ. Prin acest cuvînt, de negăsit în interiorul cărții, autorul și-a intuit desigur nu numai profilul universului propriu, ci și retorica. Exercitarea sentimentelor sale e de natură anamorfotică ; proiectate în formă, ele sînt transmutate, deformate, silite să se acomodeze cu un veșmînt care le abstractizează și, mai ales, le tehnicizează. O întreagă mecanică — adică o „exagerare", un exces geometric transpus în limitele limbajului — vestesc durele încleștări ale poeziei lui Nicolae Motoc, prea puțin ispitit de frumusețea „comodă", iritat de delicatețe, sorbind cu nesaț cupa aridității, a „peisajului" neconvențional, ieșind de sub inriurirea efuziunilor tandre. Tufe de mărăcini, scai înflorit, țărm pustiu, „insulă de nisip", „măști de oțetar", umbre străvezii, „petale de roze sărate" sînt citeva elemente dintr-o listă cuprinzătoare, desenînd un posibil univers al creșterii și destrămării iluziilor. Două dintre ele sînt preocuparea actualului volum — spre două se îndreaptă tehnica dislocării și înscrierii într-o scenă rotitoare, în care, de oriunde ai pleca, nu ai șanse să ajungi în altă parte decît în punctul bine stabilit al interzicerii elanului. Spațiul anamorfotic este un spațiu închis, deformarea fiind prima treaptă a destrămării speranței. Contur pe care îl împrumută deopotrivă „iubita efemeră" și „marea", cele două persoane-obiect ale discursului poetic profesat în **Anamorfoze.** Prima e o imagine compusă din fragmente între care legătura ține de o totală arbitrarietate. Mitul „frumoasei fără corp", motiv poetic de o grație absolută, redundantă, pare inversat de ochiul dotat cu simțul „inexactității enorme". Iubita este, dimpotrivă, o prezență de o geometrie exagerată : un amestec de forme și proporții, abandonate de spiritul ce le-a animat. Iluzie destrămată, ea comunică tocmai imposibilitatea comunicării.

Din aceeași substanță ternă, învelită însă în ghirlande de flori ofilindu-se în fața asprimilor de tot felul, este zămislită și figura **mării.** Putini poeți au percepția declinului sentimental pe care îl poate oferi imaginea, atît de feminină și utopică, a mării. Refugiu și regăsire a vieții tumultuoase, marea din poezia lui Nicolae Motoc nu e decît refugiu în van, deșertăciune îmbietoare. Desigur, ea se conformează în întregime tehnicii literare utilizate : e în egală măsură obiect contemplat, adică virtualitate anamorfotică, cît și subiect, personalitate care dictează spectrul afectiv al deformării.

Senzația de asprime și ariditate este susținută în poezia lui Nicolae Motoc și de folosirea abundentă a metaforei. Astfel, cuvintele parcurg, după o subînțeleasă strălucire semantică, stadiul impersonalizării, se deformează ele însele contribuind la impresia de virtej geometric. Explozia metaforică este așadar o explozie anamorfotică. Încrucișările de sensuri, apropierile sau chiar conflictele izbitoare evidențiază starea magmatică a însăși materiei semnificative. Vorbesc, în acest mod, de vidul sufletesc al individului aflat într-un raport deloc „lejer" cu universul, de golul atît de puțin „muzical" ce se cere umplut de volutele limbajului. Tehnica excedentară se înscrie printre rațiunile tematice ale acestui tip de poezie, care, înlocuind muzicalitatea „lucrată" cu o rebelă dezvelire a spasmelor imaginației, transformă priveliștea aluvionară în necruțătoare enigmă. **Anamorfoze** este, în toate privințele, un volum împlinit.

Costin Tuchilă

*) **Nicolae Motoc : „Anamorfoze", Editura „Eminescu", 1983.**

PROZA

Mașina ca personaj

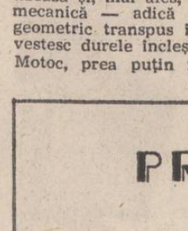

Cel de-al doilea roman *) despre șantier al lui C. Turturică este, nemărturisit, și volumul doi la „Filozof de inchiriat" (1980). Între timp, autorul a mai publicat „Tribunalul fiecărui individ" (1982), un interesant roman despre muzeografi și muzicieni, astfel că, adăugînd și „Scoaterea casei din pămînt" (1977), cartea sa de debut, C. Turturică se află, după șase ani de activitate scriitoricească, la al patrulea op al său dovedind o poftă de scris de bun augur pentru literatură.

„Cheia de contact" este relatarea unei experiențe încheiate, a unei despărțiri de temă : în final autorul își aruncă hainele de șantier și pleacă tot uitîndu-se înapoi „așa cum fac cei care își iau rămas bun de la locurile prin care au trăit un timp și de care îi leagă fel de fel de întîmplări : bune, rele, vesele, triste..." Un roman de „întîmplări", așadar, ale autorului dar, mai ales, ale colegilor de echipă, fiecare cu povestea lui, interesantă, palpitantă, gata să se spună singură la cel mai mic impuls (autorul este „cheia de contact" a acestor motoare umane dornice să-și toarcă incontinuu firul întîmplărilor ; iată prima semnificație a titlului romanului). O privire înapoi spre un timp trăit, un „rămas bun" care nu înseamnă, desigur, despărțirea definitivă, ruptură, ci lasă loc unei posibile reveniri. Ceea ce frapează în primul rînd la C. Turturică este tocmai autenticul, timpul trăit efectiv în mijlocul șantierului cu oamenii și mașinile sale existînd într-o unitate de nedespărțit. În „Filozof de închiriat" autorul se specializase ca macaragiu pe un șantier submontan unde se ridicau stîlpi pentru o linie de înaltă tensiune ; de data aceasta utilajul care-l atrage este un autoîncărcător „Hon" cu care execută lucrări utilitare în incinta unui mare șantier de la marginea Bucureștilor. Acolo „timpul trăit" se înalță către eroic, resortul principal al autorului, starea lui de neliniște existențială decurgînd din aceea că oamenii șantierului nu au dimensiunea grandiosului, nu înțeleg că lucrarea lor este uriașească — iar rezultatul cunoașterii era acea suprafirească, miraculoasă apropiere dintre mașină și om ; în „Cheia de contact", în schimb, timpul trăit coboară spre parodic : nu se construiește ci se produce, se face curățenie, se mută munți de pietris de la rampa la betonieră, se cară și, mai ales, se repară utilaje. Mașina nu mai este un intermediar între gîndul și fapta omului ci o simplă prelungire a faptei. Ea, mașina, personajul principal al romanelor de șantier ale lui C. Turturică, devine indiferentă la cel care o comandă, are reacții egale față de oricine, este chiar adversar de temut producînd cu îndărătnicie accidente (unele chiar foarte grave) : este un fel de pat al lui Procust care măsoară inflexibil experiența conducătorului. În „Filozof de închiriat" prin utilaj omul se cunoștea pe sine însuși, își proba capacitatea de rezistență, de înțelegere a tainelor tehnicii moderne, de intuiție a reacțiilor spontane ale motoarelor ; mașina însăși se îmblînzea devenind un fel de animal de povară care-și ajută stăpînul cu oarecare sentiment în schimbul rației obișnuite de ulei și motorină. Aici simbioza nu mai este posibilă : om și motor se află într-un conflict ireconciliabil, doi consumatori de dimensiuni relativ egale care-și disputâ „hrana", care se exploatează reciproc. Cheia de contact nu este „nuielușa fermecată" care îmblînzește fiarele, ci pentru mașină, simpla bucățică de metal ce dă viață motorului dezlănțuindu-l, trezindu-i instinctele distructive ; aceasta este cea de-a doua semnificație a titlului cărții. Se prefigurează o revoltă a mașinilor ca pedeapsă pentru indiferența oamenilor față de dimensiunea etică a existenței. Ca participant din lumea din afară, autorul nu participă efectiv la această viață de jos a șantierului ; totuși, săgețile dinspre etic pe care le aruncă pe ici pe colo sînt cam tocite și nu-și ating scopul. Dar cartea se constituie nu din aspectul moralizator al lucrurilor, ci din faptele înseși, dense, în cascadă, ținînd atenția trează, probîndu-ne că ne aflăm în fața unuia dintre cele mai interesante „eseuri" despre șantier.

Nicolae Georgescu

*) **C. Turturică : „Cheia de contact", Editura „Albatros", 1983.**

CRITICA

Spiritul sintezei

Cercetător discret și avizat al fenomenului literar, de la cronicari la Bacovia, Mircea Anghelescu lasă impresia unei inteligențe pentru care istoria literară este spațiul vast al desfășurării sale iar mobilitatea și caracterul aplicat rămîn trăsăturile distinctive ale discursului critic. După remarcabilele sinteze intitulate „Preromantismul românesc" (1971) și „Literatura română și Orientul" (1975), după „Introducere în opera lui Gr. Alexandrescu", (1973), comentariul asupra „Nopților" macedonskiene și ediția prefațată și îngrijite, noua contribuție*) a lui Mircea Anghelescu anexează, dacă nu un nou teritoriu literar, cel puțin o nouă modalitate de abordare concentrată a fenomenului. **„Scriitori și curente"** constituie o manifestare a disponibilității duble, de istoric și critic, a lui Mircea Anghelescu și, mai ales, a lipsei de complexe și prejudecăți la umbra cărora o parte a criticii actuale evită contactul cu etapele mai vechi ale literaturii noastre. A reuni într-o carte considerații asupra „Idealului moral al omului în literatura română din secolul al XVII-lea" și un studiu consacrat „Satanismului bacovian", a vorbi despre „Barocul și retorica persuasiunii în «Istoria ieroglifică»" alături de „Lirica micilor simboliști", a caracteriza epoca tranzitorie a preromantismului, dar și proza lui Petică, Iuliu Cezar Săvescu și Dimitrie Anghel presupune, desigur, prezența multor calități pe care, deși aprioric, le-am atribuit volumului de față. Demersul autorului cărții relevă însă, poate mai stringent, o colaborare (deși inegală, totuși bine dirijată) între istoric și critic, între cercetătorul de arhive, manuscrise și colecții de reviste și interpret. Destul de delicată, această relație dar, trebuie spus, istoricul impune și de această dată, cu sentențiozitate și rigoare, viziunea sa criticului. Într-adevăr, majoritatea studiilor adunate în volum pot fi revendicate de avatarurile unui spirit sintetic care vizează nu neapărat spectaculosul și ineditul, ci o anume siguranță a „descrierii" quasi-complete, cît și „formulei" critice. Cîteva sînt procedeele la care cercetătorul apelează, dînd friu liber pasiunii pentru sinteză. Unul ar fi acela al „profilului", utilizat în cazul lui Nicolae Milescu (doct, solicitînd izvoarele, acoperînd toate laturile), Iuliu Cezar Săvescu (ca precursor și poet delectabil și azi), sau în cazul „micilor simboliști". Un alt procedeu ar fi cel al aplicării (eminamente critice de această dată) asupra unor laturi ale activității autorilor interpretați : „Milton și poza damnatului romantic" la I. Budai-Deleanu, I. Heliade Rădulescu — între clasicism și romantism —, romantismul nuvelelor lui Delavrancea (temă incitantă chiar prin titulatură). „Satanismul bacovian", poezia „Nopților" la Macedonski sau „călătorul", „nuvelistul" și „romancierul" Filimon. Condus cu siguranță și sprijinit de o temeinică informație, excursul lui Mircea Anghelescu printre „scriitori și curente", este de o expresivă limpiditate.

Cristian Moraru

*) **Mircea Anghelescu : „Scriitori și curente", Editura „Eminescu", 1982**

BREVIAR

■ **ISTORIA ȘI ACTUALITATEA.** Ultimele numere ale „Suplimentului Scînteii tineretului" aduc, printr-o foarte pozitivă revigorare de perspectivă, cîteva contribuții de acut interes atingătoare de istoria culturii naționale ca și de actualitatea cea mai fierbinte. Sînt, mai întîi, răspunsurile la ancheta despre „dogmatism" (inițiativă lăudabilă a revistei), în principal acelea ale lui Mihai Pelin (cu un text esențial despre „modelul străin" în „dogmatism") și Stelian Neagoe (care se aplică asupra unor elemente „dogmatice" care supraviețuiesc în domeniul istoriei). Tot Stelian Neagoe, ofera, la rubrica „Istoria românilor în izvoare narative", (începînd cu nr. 15), foarte interesante excerpte din gazetăria lui N. Iorga (culese de acela în 3 volume cu titlul „Războiul nostru în note zilnice"). Ideea de a restitui, deocamdată fragmentar, texte de interes major asupra unor momente esențiale din istoria românilor trebuie salutată și sperăm că va fi continuată, atît cu extrase din opera lui N. Iorga cît și a altor autori. Alături de acestea stau o analiză colectivă a „Geticii" lui V. Pârvan, niște foarte interesante interviuri ale Marianei Brăescu (asupra unor cărți „de rezonanță", a căror biografie e refăcută azi chiar de autori), precum și o cronică documentată și fermă a lui Constantin Sorescu la romanul „Noroaiele" de Paul Anghel, în jurul tezei că acest roman, încadrat într-un ciclu, e una din marile izbînzi ale prozei de azi.

■ **„VISIND O CORABIE".** Antologia cu acest titlu, apărută prin osîrdia unor tineri poeți din Bacău, cuprinde, reunite, cîteva adevărate plachete semnate de 10 autori localnici în majoritate tineri. Toți sînt relativ cunoscuți din revistele literare, în principal „Ateneu", și așa cum se prezintă aici dau semne că pot evolua pozitiv, fiind poate mai mult decît niște promisiuni. Ion Enea Moldovan, cu poezia lui vizionară și hohotitoare, „caligraful", Cornel Galben, notațiile clasicizante ale lui Ernest Gavrilovici, Val Mănescu, liric al interogațiilor și al încifrărilor, originalul imagist Nicolae Mihai, adolescentina emoție a Silviei Munteanu, Dan Nicodim, liric de notație, Victor Munteanu, încă nefixat, Dan Nistor, cu lexicul violent, și dramaturgul Viorel Savin, poet acum sensibil de o retorică fină, impresionistă sînt nume care în catalogul „celor ce vin" se pot reține.

■ **ALTE ECOURI „EUROPENE".** Alături de alte recenzii, pe care le-am menționat, dedicate valoroaselor studii ale lui Adrian Marino (din „Littérature roumaine — littératures occidentales") numărăm acum și un comentariu din „Futurismo-Oggi" 1-2/1983, unde Enzo Benedetto examinează mai ales eseul atingător de ecourile futuriste în literatura română. Pe această temă, menționează cronicarul, Adrian Marino a scris mult și a făcut comunicări dintre cele mai interesante, începînd încă din 1976 : studiul de acum încununează aceste preocupări. Propunînd o „traducere în italiană prin care să se pună la dispoziția studioșilor," aceste eseuri dedicate raporturilor dintre literaturile europene, E. Benedetto încheie în modul cel mai favorabili o recenzie care trebuie semnalată.

■ **ROMÂNIA PITOREASCĂ.** Din ce în ce mai interesanta publicație „România pitorească" demonstrează în numărul pe aprilie 1983 cum se pot uni, la un nivel absolut remarcabil, știrea turistică și valoarea propriu-zis literară. Pentru pasionații de călătorii, montagnarzi și pleziriști, „România pitorească" e o inestimabilă mină de aur : hărți, informații specifice care par de neînțeles pentru neofit, trasee dintre cele mai felurite, reportaje, comentarii, tot ceea ce, cu un cuvînt, interesează. În plus, revista beneficiază și de cîteva semnături prestigioase (Pop Simion, care deține o populară rubrică, „Homo viator", Vasile Vetișanu, cu informațiile lui etnologice, Emil Manu, Anda Raicu, V. Hossu Longin, Valentin Bordi și Al. Condeescu). În acest număr, „România pitorească" adaugă obișnuitelor detalii monografice montane și descrieri de zone turistice (județul Argeș, Cetatea Brașovului, Botoșani, Jiția) și cîteva inedite comentarii care probează încă o dată că turismul și cultura merg mînă în mînă : o prezentare a satului sibian Siliște ; un grupaj de cărți dedicate Deltei și o „ipoteză" pasionantă, despre „Simbolistica tezaurului de la Sînicolau Mare", emisă de Gabriel Iliescu. Revistă pasionantă, utilă și... plăcută, „România pitorească" merită urmărită.

■ **ÎN GRABA LECTURII.** Într-o recenzie, destul de aplicată, totuși cu limite, dedicată de I. Dună din „România literară" nr. 15) romanului „Război și dragoste" de Gheorghe Suciu aflăm că unul dintre eroii cărții s-ar fi numit Mitru Fărimă. O lectură mai atentă a romanului în chestiune ar fi reținut numele lui adevărat : Mitru Fîntînă !

■ **MUZICĂ ȘI POEZIE.** Recent, în cadrul emisiunii radiofonice „Clio și Euterpe" muzicologul Doru Popovici a prezentat un eseu legat de conceptia muzicală a scriitorului Eugen Barbu. În completarea acestei interesante exegeze, actorii Mariana Cercel și Dinu Ianculescu au citit absolut remarcabile poeme de dragoste ale scriitorului, mai puțin cunoscute publicului.

A. S.

Concursul de poezie
Costești — Hunedoara 1983

Concursul de poezie „Costești — 1983" se desfășoară odată cu manifestările „Întîlnirea tineretului cu istoria" la Deva, Orăștie și Costești. Se adresează tuturor creatorilor, tinerilor scriitori care nu au debutat încă editorial pînă la data desfășurării concursului. Vîrsta maximă a participanților este 30 de ani. Lucrările vor fi trimise prin Comitetele județene U.T.C. sau personal pînă la data de 20 mai 1983 pe adresa Comitetului județean Hunedoara al U.T.C., str. Dr. Petru Groza nr. 35, Deva, cod 2700, purtînd mențiunea „Pentru concursul de poezie Costești 1983". Vor fi trimise între 5 și 10 poezii. Lucrările vor fi însoțite de datele personale ale autorului.

Concursul va avea loc în zilele de 27 și 28 mai. Cu acest prilej vor fi acordate : patru premii ale U.T.C., premiul ziarului „Drumul socialismului", premii ale revistelor „România literară", „Luceafărul", „Vatra", „Orizont", „Astra", „Tribuna", „Contemporanul", „Familia", „Steaua" și Suplimentul literar artistic al „Scînteii tineretului".

CARTEA DE DEBUT

Proză antijurnalistică

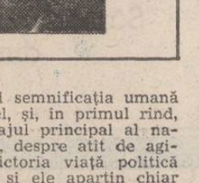

Jurnalistica este un mod de a scrie banal despre ceva interesant. Poezia, invers. Dacă admitem aceste premise, nu ne este greu să concludem că orice carte de proză este o mixtură formată din jurnalistică și poezie. Iată o ipoteză simplă (simplificatoare), pe care mi-a sugerat-o lectura volumului de debut al lui Gheorghe Crăciun **(Acte originale / copii legalizate,** Editura **Cartea Românească**, 1982).

Aspectul cel mai frapant al foartei agreabilei cărți a lui Gheorghe Crăciun constă în „doza" extrem de mică de jurnalistică pe care aceasta o conține. Pentru a obține un asemenea raport favorabil poeziei, autorul a cheltuit talent literar precum și o ingeniozitate artizanală, al cărei nivel nici măcar nu este visat de majoritatea prozatorilor.

Ce poate face un autor de proză pentru a evita jurnalistica ? Cartea despre care discutăm răspunde într-un mod aproape didactic de clar la această întrebare.

Mai întîi, este necesară ocolirea tenace a relatării unor întîmplări șocante (astfel este evitat spectaculosul jurnalistic). Spre a fi povestite, sînt alese evenimente insignifiante, ultrabanale, care nu aduc nici un fel de noutate (în sensul jurnalistic al noțiunii). Și nu doar atît. Fixate în statutul de pretexte epice, respectivele evenimente nu sînt numai mărunte, ci și rare, autorul avînd grijă să le reînnoiască doar atunci cînd și ultima posibilitate de dilatare a fost folosită.

Autorul de proză preponderent jurnalistică este preocupat de găsirea unor metode de a îl șoca pe cititor. El recurge, din acest motiv, la marile dileme morale sau politice ale epocii sale, produce, apoi, scene „cu cheie", asupra cărora, de regulă, cititorul va insista cu aviditate. În schimb, autorul de proză antijurnalistică, cu falsă umilință, de fapt cu imens orgoliu, va povesti despre culoarea norilor, va cădea pe gînduri în fața felului în care sînt dispuse nervurile unei frunze uscate, va contempla la nesfîrșit curioasele arabescuri descrise de crăpăturile fine ale unui zid (urmînd astfel sfatul pe care Leonardo da Vinci îl dădea discipolilor săi), pe scurt, se va menține cu îndîrjire într-un univers de senzații și de miniimpresii. Spre a fi consecvent (și Gheorghe Crăciun este consecvent) autorul de proză antijurnalistică trebuie să se preocupe doar de ceea ce poate să verifice în mod nemijlocit cu simțurile sale (de preferință cu văzul) ; el nu va acorda atenție noianului de informații pe care în actualitate oricine îl poate obține ; el se va concentra însă, pînă la durere, asupra evenimentelor pe care le-a trăit în mod nemijlocit (astfel se explică importanța uriașă pe care o acordă lecturilor sale, trecînd cu vederea ideea că lumea literaturii nu este același lucru cu lumea nonlingvistică). O consecință a acestei atitudini este atenția extraordinară acordată scriiturii, aspect explicabil, dacă avem în vedere că autorul despre care discutăm este un amator de nuanțe. În privința scriiturii, cartea lui Gheorghe Crăciun este de-a dreptul strălucită, putînd fi situată alături de splendidele scrieri ale lui Radu Petrescu. Textul amintește adesea de o tapiserie prețioasă, țesută cu migală și inspirație poetică de către un maestru. Este corect să subliniem cu toată claritatea acest aspect.

Totuși, dincolo de perfecțiunea formală a textului, ce se află ? De ce autorul, în loc să decupeze fragmentele curat lirice ale textului său și să publice un volum de poezie, a scris o carte de proză ? Răspunsul la această întrebare este conținut, în bună măsură, de către analizele propuse mai sus. Într-adevăr, **Acte originale / copii legalizate** este un roman cu un singur personaj : naratorul. Cît de semnificativ din punct de vedere literar este acest personaj ? În cele ce urmează voi încerca să-l definesc.

Uimitoare și nu neplăcută este trufia implicită cu care naratorul își afirmă drepturile exclusive asupra domeniului său preferat. Conștiința faptului că nimeni nu poate să îi conteste aceste drepturi este dătătoare de euforie (într-adevăr, cine s-ar hazarda să pună în discuție amintirile și percepțiile altcuiva ?). Pe măsură ce lectura noastră înaintează, ne dăm tot mai bine seama că naratorul lui Gheorghe Crăciun este o „ființă" foarte mulțumită de sine, chiar fericită, scăldată într-o beatitudine de artist realizat. Se obține astfel sugestia remarcabilă a bucuriei de a scrie ; este o sugestie care își are un corespondent ; cele mai bune pagini ale cărții se citesc cu o reală bucurie (ce nu apare decît la lectura poeziei autentice). Nu îmi ascund însă impresia că, mai ales în cea de a doua jumătate a cărții, apare și o oarecare monotonie (mierea este bună, dar nu atunci cînd sîntem siliți să mîncăm un borcan întreg).

În fine, notez un „efect secundar" al cărții lui Gheorghe Crăciun. Este vorba despre felul implicit în care ea pledează în favoarea ideii prețioase că literatura și scrierea ei constituie realmente o meserie, că nu oricine are lecturi și elan cultural este în măsură să devină un scriitor.

Voicu Bugariu

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Redactor, editor, poet

Doream mai demult să-l salut și în mod public pe distinsul coleg de breaslă Ioan Șerb, apropiat generației mele scriitoricești și absorbit cu gravă preocupare spre propășirea literaturii noastre, fie cultă, fie folclorică. În calitatea sa de redactor și editor, activînd, cu ani în urmă, la Editura pentru literatură, iar actualmente la prestigioasa Editură Minerva, Ioan Șerb a depus în mod discret o persuasivă trudă în spiritul dezvăluirii și popularizării prin intermediul tiparului, a nesecatului tezaur de folclor românesc. Stau mărturie atîtea grandioase realizări tipografice la care inimosul nostru prieten a pus umărul, dintre care nu putem trece cu vederea următoarele titluri, ediții și studii, comentate sau prefațate de el ori sprijinite și îngrijite sub competenta lui colaborare : **Flori alese din poezia populară** (EPL, 1960 și 1966), **Tinerețe fără bătrînețe...** (EPL 1961 și 1967), **Folclor din Transilvania** (EPL, 1962), **Folclor din Oltenia și Muntenia** (EPL, 1967 și 1980), **Horea și Iancu în tradițiile și cîntecele poporului** (Ed. Eminescu, 1972), **Romulus Vuia, Studii de etnografie și folclor** (Ed. Minerva 1980), **Frumosul românesc în accepția și viziunea poporului** (Ed. Eminescu, 1977). În afară de aceasta, preocuparea pentru literatura cultă și clasică românească îi implică participarea în ample lucrări, precum : **Antologia basmului cult** (EPL, 1968) și **Poezia română clasică — de la Dosoftei la Octavian Goga** (Ed. Minerva col. B.P.T. 1970 și 1976). În privința edițiilor critice, vom sublinia îndeosebi colaborarea sa la apariția volumelor de **Opere**, Ed. Minerva 1970 și 1976, ce ni le-a lăsat mostenire Ovid Densușianu.

Dăruindu-și sufletul și intelectul unor atît de profunde și vaste investigații către sorgintea culturii și harului autohton, Ioan Șerb își mai află, totuși, la răstimpuri, propriile impulsionări lirice, izvorîte din aceeași imperioasă trăire. De aceea, în modul cel mai firesc, versurile sale, ciocănite cu migală și trudă, vor păstra în mod declarat influențele candide ale folclorului atît de iubit ori amprenta meditativă și măsura metronomului eminescian.

Printr-o împrejurare nelipsită de semnificație patetică, tot o editură cu nume drag — „Eminescu" — este aceea care i-a editat pînă în prezent volumele de poezii și poeme **Florile Noroc**ului (1970), **Legenda Umanității** (1978) și recentul **Columnele Neamului** (1982).

După cum indică ultimele două titluri menționate, este evidentă o tentație către teme grandiocvente, pe care numai o retorică somptuoasă și de fundație culturalistă le-ar putea trata. Oricum, sînt eforturi temerare și cutezanța lui Ioan Șerb este demnă de atenționare.

Într-o poezie din ultimul volum numită **Fir de iarbă,** poetul mărturisește dealtfel, eforturi nelipsite de titanism, în spiritul naturii dar și celui al istoriei : „Nu-nțelegeam uitarea ce-n mine mai se-mparte / Tîrziu pătruns-am tîlcul : de viața răstignită / Strămoșii șerbi trimitu-mi de după moarte carte... / Să imi răzbun străbunii de viața nelumită"...

Într-un **Imn Patriei,** crezul naturist și istoric apare și mai pregnant : „Pe plug apăs să fie anii plini, / Păstor pe plaiuri, coperit cu zeghi / Eu de milenii prins-am rădăcini... / Cu munții, marea, sînt tovarăș vechi", or, alteori, exclamă și mai răspicat : „Mă simt țăran... Pe țarină mi-i bine !"

Tendința formală este evident clasicizantă, impunîndu-se și prin abordarea predilectă a unor forme fixe ca sonetul, gazelul, glosa, folosirea terținelor. De asemenea, în privința conținutului, se preferă oda și imnul, liedul și doina. **Columna lui Traian** devine și aici verticala lirică. Remarcabilă mi se pare acea **Vară românească** cu „dans de Călușari și Paparude", dominată de duh apolinic și festin zămislitor : „Ascult a vieții-n veci tălăzuire / Din crugul Verii ce-o revarsă norii... / Iubirea naște-a sorilor rostire ! / Dogoare soare dealuri cu podgorii / Și piersici, mere se-mplinesc rotunde, / În riul zilei, aripile orii".

Îmi permit a-i sugera prietenului Ioan Șerb, tocmai pentru că versul său este elaborat și de un distins filolog, să cumpănească uneori mai judicios sintagmele particulare și agresarea limbajului, către efecte stilistice.

Sînt sigur că, dacă ar acorda mai mult timp liricei sale elaborate, succesele ar prolifera.

Înțelegînd, totuși, larga arie a preocupărilor sale creatoare, urăm poetului satisfacția deplină.

Tudor George

7 MAI 1983

L2

ION GH. PANĂ

Adevărul

...Sub mîngîierea caldă a soarelui de 9 Mai, 1945, într-o localitate din Bohemia, cu numele Bistra, a cantonat în după amiaza aceleiași zile întregul regiment. După vreo oră s-au distribuit scrisorile sosite din țară.

Într-o cameră dintr-un cantonament de la marginea comunei, Gheorghe Vulpe se lasă prada gîndurilor. El era cel mai trist din unitate. Așa l-a găsit căpitanul Fulger, făcînd inspecția ordonată de colonel. Mai bine spus, ofițerul îl tot căuta pe Vulpe. Căpitanul avusese mai înainte o vie discuție cu locotenentul Secăreanu. Acesta din urmă a fost surprins de Fulger cînd încerca să ascundă un plic, o scrisoare. «Ce-i cu plicul acela ?» l-a întrebat tăios Fulger pe Secăreanu. Ofițerul contrainformator s-a pierdut cu firea recunoscînd că plicul era adresat lui Vulpe. «Îi recunosc trăsăturile grafologice domnule căpitan, se bîlbîi locotenentul. I-a scris în mod sigur Ilonca, adică Elvira, și vreau să văd ce conține epistola... Că doar cunoașteți și D-voastră scandalul provocat de legătura nepermisă a lui Vulpe cu spioana de Elvira».

«N-ai voie să cenzurezi scrisoarea, i-a replicat scurt Fulger. Războiul s-a sfîrșit ! Nu poți fi sigur că plicul este de la Elvira. Poate fi o scrisoare din țară».

Și în momentul cînd Secăreanu încerca să-i demonstreze grafologic că în mod cert este scrisul Elvirei, căpitanul i-a smuls plicul spunîndu-i : «I-l dau eu lui Vulpe și-apoi vom mai vorbi...».

Regăsindu-l în poziția arătată, Fulger, apropiindu-se mult de sergentul-major, îi desfăcu nasturii de la veston. Vulpe s-a prefăcut că nu l-a zărit, s-a lăsat în voia soartei... Căpitanul i-a virît plicul la piept spunîndu-i : «Hai nu mai face pe prostul... Ți-a scris Elvira. Intră în camera ce ți s-a repartizat, dezbracă-te, spală-te, fă-te ferchеș, ca la Legyesbernie, și apoi mai stai de vorbă cu fata... Eu mă duc la popotă"... Înseninat la față, cu pași de tinerel ce se duce la întîlnire cu drăguța lui, ofițerul s-a pierdut pe ulița satului.

...Deși era miezul nopții, așa după cum se întîmpla de Crăciun în satul din pusta maghiară cînd Vulpe bătea discret la ușa Elvirei, la fel și acum, același Vulpe, care-l convinsese pe soldatul de ordonanță al căpitanului de-a-l lăsa să bată încet la ușa camerei lui Fulger, se trezi față în față cu «duhovnicul» său...

«Îmi dați voie să iau loc pe scaunul acesta ? Simt că-mi fug picioarele de sub mine...»

«Ce scaun, măi Vulpe ? Scoate-ți vestonul și hai aici, la masă, să ciocnim cîte-un pahar de șlibovită», îl invită căpitanul trăgîndu-l de mînă.

Ciocniră și apoi rămaseră muți...

Scurta tăcere a fost întreruptă de Fulger : «Măi Gheorghe, mai repetă-mi, dar sincer, ce te-a îndemnat să mi te spovedești mie în chestia cu Ilonca ?»

«Of !, domnule căpitan, nu mai am încotro, vă jur că voi fi sincer... Înainte de interogatoriul de la școala din Legyesbenie, îmi pare cu o zi înainte, Elvira mi-a spus că singurul ofițer care ține cu adevărat la ea și la mine sînteți dumneavoastră... Cînd am auzit aceste cuvinte am rămas năuc... De unde și pînă unde dom' căpitan să ne poarte aceste sentimente ?, mă întrebam. Or poate, îmi ziceam, că dumneavoastră vreți să ne filați pe amîndoi... M-am și văzut în același timp în mare pericol gîndind că dacă într-adevăr Elvira o fi chiar spioană contra românilor îmi pregătiți vreo cursă din care voi ajunge în fața plutonului de execuție. După mai multă gîndire și vorbire cu mine însumi, eu știindu-mă curat, mi-am luat inima în dinți și m-am pus eu pe urmele dumneavoastră, să văd în ce ape vă scăldați, ca apoi să-l consult și pe domnul locotenent Secăreanu că de... el era șeful contrainformației pe regiment».

«Și ce-ai constatat, copoiule ?» l-a iscodit Fulger.

«Mi-a trecut frica de dumneavoastră cînd v-am văzut înainte de anchetă șoșotind în dosul popotei cu contrainformatorul. Vă uitați de jur-împrejur amîndoi să nu vă zărească cineva. M-am tupilat pe lîngă șira de coceni aflată de cealaltă parte a popotei. Am auzit cînd l-ați luat la rost pe domnul locotenent că de ce n-a știut să lucreze mai bine cu mine și cu Elvira, că noi doi — eu și fata — sîntem cei mai de încredere pentru demascarea agenților hortiști și hitleriști. Domnul locotenent se încăpățîna să vă convingă că Elvira joacă pe două planuri și că eu, din dragoste pentru ea, mă voi vinde inamicului. Atunci dumneavoastră i-ați spus că este un prost gelos pe mine. Iar cînd v-a propus să asistați și dumneavoastră la anchetă, l-ați refuzat net, ordonîndu-i însă a vă informa discret cum a decurs interogatoriul. Nu știam ce să mai cred... Nici despre Elvira, nici despre domnul locotenent, nici despre dumneavoastră și nici despre mine... M-am convins mai tîrziu că sînteți un om de caracter, un om-om cînd mai tîrziu tot la popotă, pe un culoar, dumneavoastră nu mă vedeați, îi spuneați domnului colonel că eu sînt adevăratul om de încredere al regimentului pe linie de contrainformații și că erați convins că biata Elvira nu a fost vinovată. De aceea v-am considerat duhovnicul meu».

«Bine, bravo ! așa este. Și-acum dă-i drumul mai departe...».

În timp ce se ospătau și mai sorbeau cîte-un pahărel, Vulpe se lăsă pe speteaza scaunului, trăgînd lung din țigară... Scoase de la piept plicul, iar din el scrisoarea care n-avea decît trei file, dar scrise și pe față și pe verso cu litere mărunte, dese...

«Domnule căpitan, începu Vulpe, plicul este venit din Cluj... Expeditor, scris nu pe plic, ci în capul scrisorii, Vlad Elvira...».

«Interesant !» rosti ca pentru sine Fulger.

«Scumpul meu și iar scumpul meu Gheorghe, începu să citească tărăgănat sergentul-major. Înnebunesc de dorul tău... Mult, tare mult am suferit în spitalul românesc de campanie de la Miskolc. Nu știu dacă ai aflat că înainte de a mă interoga la școala din Legyesbenie, eu cerîndu-i voie unuia dintre soldații care mă păzeau să iau de pe o bancă un toc și o sticlă de cerneală sub motiv că doream să scriu urgent acasă, l-am rugat pe ostaș să-mi aducă din altă clasă o bucată de hîrtie. În timpul cît el era plecat, iar celălalt militar se uita pe geam, am dat direct pe gît, fără ajutorul buzelor, toată sticluța cu cerneală. Fiind și nemîncată, la puțin timp mi-a venit rău, mi-am pierdut cunoștința.

Am vrut să mă otrăvesc, să mor decît să afli tu de ce totuși am lucrat și cu spionul Farkaș. Pe scurt, cînd mi-a propus la Cluj să colaborez cu Gestapoul mi-am și pus în gînd să-l joc eu pe el, să aflu eu cît mai multe de la Farkaș și, la momentul cel mai potrivit, să informez trupele române. Așa m-am înțeles și cu Gabor pe care, nu știu de ce îl persecuta poliția lui Horty. Cînd să reușesc a face primul pas, Farkaș, simțindu-se păcălit, mi-a jucat festa, izbutind a mă duce și pe mine în eroare pînă acolo încît l-am făcut curierul meu de legătură cu domnul colonel Năstase. Cînd mi-am dat seama că el doar se prefăcea că voia să iasă din Gestapou era prea tîrziu. Atît am putut face, de-a-l sfătui pe Gabor, care știu că avea unele legături cu niște maghiari democrați, să se strecoare peste linia frontului și să ajungă în liniile partizanilor cehi. Ca să-i piardă urma Farkaș, l-am mințit pe acesta că Gabor a fugit în spatele liniilor românești. Restul — multe și multe în legătură cu chestia asta — ți le voi spune cînd ne vom revedea. Dacă ți-am așternut pe hîrtie cele de mai sus este pentru că nu-mi mai pasă de Gestapou care a ajuns pe dric. Și de-ar cădea scrisoarea aceasta la hitleriști sau la hortiști cu atît mai bine : să afle și ei cine sîntem noi, românii ! Și-acum, ultima bombă... Înainte de a trece Tisa, cînd se duceau luptele pe malurile ei, mi s-a pus în vedere, de omul de la București, îl vei cunoaște și tu, că pe nevăzute și pe neștiute, voi lua legătura cu comunistul Ion Fulger. Cu el am luat legătura prima oară în biserica de la Rakamaz, înainte de a mă vedea tu ieșind din acel templu. Dacă ai ști tu, minunea mea de om ce ești, de cîte ori m-am întîlnit eu cu Fulger ?! Lui i-am zis cît de mult te iubesc. Din cauza dragostei ce mă cuprinsese de tine îmi era teamă că nu voi putea duce la capăt toate indicațiile sale, pe care le primea și el de **Sus**. Nu-ți pot scrie totul... Este ceva ca-n filme, mai abitir decît un roman. Poate îl vom scrie amîndoi după ce ne vom reîntîlni. Dacă îl ascultam pe el de a nu mă încrede în Farkaș care se jura că s-a lăsat pentru totdeauna de Gestapou, poate, poate că alta ar fi fost soarta mea : moartă, ori pe veci de-atunci lîngă tine ! Mai trăiește Fulger ? Dacă nu știi, îți spun eu : trăiește și tocmai la sfîrșitul războiului veți vorbi și despre mine. Așa se păstrează secretul. El cunoaște și marea noastră dragoste. El, fără știrea regimentului și a diviziei, avînd legături ultrasecrete cu comuniștii români din armată, conducea munca mea și munca ta chiar fără să simtă Secăreanu. El influența, pe tăcute, și pe Năstase...

Îți repet, dragul meu Gheorghe, că acolo la Cluj pe timpul ocupației hortiste eu aveam și am și acum legătură cu Bucureștiul astfel că așa-zisa ademenire de către Farcaș de-a lucra cu Gestapoul a fost calculată și pornită din București, de la cei care au schimbat regimul lui Antonescu. Am atras-o discret, fără să-i spun prea multe, și pe Ilonca, pe adevăratul ei nume pînă la răpirea Ardealului, Elena Pop. Ca să-i încurcăm pe cei din spionajul maghiar și german eu i-am luat numele ei și Elena pe al meu, lucru ce l-au aflat, așa cum ne înțelesesem, și ai noștri de la București. Hai, să nu te mai plictisesc cu atîtea știri, care nu sînt decît o biată părticică din uriașa noastră muncă secretă dusă atunci de românii cinstiți, cu drag de țară, din Ardealul ce ni l-a furat Hitler. Văzînd acolo, la Legyesbenie, că am greșit am vrut să-mi pun capăt zilelor. Așa se face că în spitalul de campanie românesc de la Miskolc, am fost tratată ca otrăvită... Am suferit mult... M-am făcut bine la un spital din București. Acolo, în Capitală, la locul știut, am prezentat o mare informare despre cele petrecute pe front. În luna martie, cu bilet de ieșire din spital, m-am reîntors la Cluj, cu gîndul să-mi iau serviei tot la poștă... N-am reușit, stau la niște rude. Va fi altfel cînd vei sosi tu. Sora mea, despre care ți-am vorbit și care a mers și ea în Ungaria, îți voi spune altădată motivul, nu s-a mai întors. Am căutat-o la Năsăud dar nimeni n-a primit vreo veste de la ea.

Și-n gînd și-n vis te tot sărut, te strîng la sînul meu fierbinte. Dacă aș fi putut păstra fotografia ta poate că mai mă linișteam. Am pierdut-o nu știu unde, nu știu cînd..

Preamult iubitul meu, tu ce mai faci? Oare te va găsi această scrisoare ? Îți jur Gheorghe că eu cred că tu nu ești însurat. Îți mai jur dragul meu că eu cînd te-am văzut la Rakamaz te-am și iubit ca o nebună... Nu știu de ce... Timp de doi ani înainte de-a te cunoaște eu n-am vorbit cu nici un bărbat, nu m-a avut nimeni așa cum te-am avut și m-ai avut tu pe mine. Simțeam că-mi ești soț, primul și ultimul... Nu rîde Gheorghe... Asta-i adevărata iubire, trece peste orice...»

«Cred că nu mi-ai citit chiar totul, nici întregul sfîrșit», glăsui stins Fulger.

«Aveți dreptate», confirmă Vulpe.

«Drepți !» strigă deodată Fulger ridicîndu-se în picioare.

«Să trăiți! Să trăiți, domnule căpitan!», zise Vulpe săltînd într-o impecabilă poziție.

S-au îmbrățișat îndelung, s-au sărutat bărbătește. Apoi Fulger, punîndu-i palmele pe umeri, îl privi drept în ochi pe Vulpe pînă cînd acesta se înmuie treptat, lăsîndu-se ușor pe scaun.

«Drepți Vulpe!», comandă solemn căpitanul.

Ridicîndu-se, Vulpe, cu ochii aburinzi, vorbi șoptit : «Elvira, care-i adevărul ?».

Privind parcă dincolo de pereții acelei camere, Fulger rosti grav dar cald : «Adevărul este OMUL-OM ; adevărul esti și tu ; adevărul există și în Elvira, iar în viitor și în fiul tău...»

Fragment din romanul „Dincolo de Necunoscut" **— predat spre publicare Editurii „Cartea Românească"**

Carei. Monumentul închinat Ostașului Român. Operă a sculptorului Vida Geza

Pămîntul țării

Înalt, pămîntul țării, prin timp sfințit de singe
din inimă curată legendele își stringe,
se regăsesc străbunii în soarele cel plin
purtînd pe brațe nimbul aces ui sfînt destin.
Ei au zidit pămîntul din munte și din ape
suflarea lui a pus-o de buze mai aproape
să fie imn de slavă în vremi ce vor veni
și viața-ncununare pentru părinți și fii.
Din mînăstiri înalte sub cetină de brad
făclii de nemurire și jertfă pură ard,
să ne găsim în ele, în dorul ce le suie,
spre veșnicii astrale, istoria să rămîie
în cugetele noastre de limpede trezie
la vadurile țării de rod și curăție.
A învățat pămîntul să fie tras pe roată
întruchipînd o venus suavă și curată
iar crengile-înceapă tăcute flori s-adune
trecîndu-și neodihna în fluiere și strune,
cîntarea să rămînă prelungă și adîncă
pentru această țară cu oamenii de stîncă.

Vasile Zamfir

Ram înflorit

Patria mea, lumina mea de-acum,
Ram înflorit, în murmurata-mi clipă
Carte deschisă, fără capăt drum
spre oameni, pentru văz aripă,
Oglindă ce-mi întoarce înapoi
iubirea înmiită, zilei rodul,
Un car cu fin ți-aseamăn, cu trifoi
înmiresmat — ce trece spre veșnicie podul.
Luceferi și poeme te ning cu sărbători
E-atîta liniște în noi și pace
Că se aude în noapte uneori
Bobul de grîu cum pîine grea se face.
Ca pe topaze lunecă lumina
Mirosul piinii bate încet la uși
E-n floare liliacul înmiresmînd colina
Și teii în orașe parcă-s de-albine aduși.
Sînt semne mari pe dealuri
De brazi sînt munții plini.
Îți fie lină clipa cum apele între maluri,
De păsări cîntătoare, în veac, văzduhul plin !

Semn neodihnei și luptei

În adînc, în adînc, la izvoare
unde sufletul neamului susură cum
cea mai limpede apă

într-acolo
îndreptați-vă văzul și versul

unde stele nu cad
ci doar se oglindesc mai aproape să fie
întemeierilor făclii necesare
și Patriei semne de Pace
și înveșnicire.

Cum sigur s-au strîns la soroc
părțile Patriei toate sub semnul
sub pecetea de aur a limbii române

tot astfel

la timp îndelung pregătit sub amară sudoare
din noaptea pumnilor strînși a revoltă
s-au strîns

Marii Bărbați :

truditorii în tranșeele piinii
ginditorii
și-acei ce fac fierul să cînte sub flacără

tînăra tîmplă lîngă tîmplă ninsă, cei
ce visau o mai dreaptă așezare a luminii
în patrie : lege

a palmelor asprite de munci.

S-au unit să așeze
piatră de întemeiere în răscrucile veacului
semn neodihnei și luptei
PARTIDUL.

Marius Stănilă

Partidului

Țara-i o inimă deschisă, un ocean
de sufleto-mplinite
Și-un singur crez, un cuget, o singură voință,
Un unic gînd în faptă și în ctitorie
cu El, cu noi :
El este Partidul,
Călăuza, îndemnul, deschizător de drumuri,
de epoci de legende,
El. numai El, Partidul, cel venit din istoria
noastră prin noi
Și pentru noi la început de Mai fierbinte,
Împrăștiind înspre zări comuniste Luceferi,
constelații
Și febra zidirilor de azi și de mîine,
pentru bunăstarea,
Pentru fericirea noastră, pentru felia
caldă de pîine,
Și soarele de Mai nu a încetat
să zîmbească prin El
Roditor și demn. El este prin noi, iar noi,
ne împlinim prin El.
Este lumina vie, ca ochii strălucind din ape
nesecate
Ale izvoarelor eterne ce se alintă trecînd
cu rodnicie
Printre brazii străvechi din munte,
peste întinsa cîmpie,
În timp ce flori de Mai se-mpletesc
în cununi de aur
Cu inimi și suflete-mplinite într-un singur
crez, într-o
Singură voință, cu un unic gînd în faptă
și ctitorie,
Numai cu El, prin El și pentru noi —
Prin demnitatea noastră : Partidul
comuniștilor !

Horvath Dezideriu

Partid al cutezanței comuniste

Ne-a învățat să preacinstim prin muncă
Imensa bucurie de-a trăi,
În ani-eroi, a trăii epopee,
Noi, demni și bravi ai României fii.

Și ne-a-nvățat înaltul zbor spre piscuri.
Și cutezanță-n noi el a sădit,
De-aceea ne sînt ochii plini de soare
Și brațul totdeauna neclintit.

Ne-a învățat să nu cedăm în luptă,
La greu nicicînd să nu ne văicărim,
Ba, de e greu, să minuim mai zdravăn
Uneltele cu care construim.

Și ne-a-nvățat, în anii de lumină,
Cum să sporim al țării noastre rod.
Să punem viitorului temeiuri
Ca drept stăpîni ai țării peste tot.

Ne-a învățat ce-nseamnă omenia
Și pacea s-o iubim ne-a învățat,
În pace-am înflorit această țară
Și faima-n lume azi i-am înălțat.

Partidul ne-a-nvățat ce-i fericirea
Și cîte încă el ne-a învățat
De cînd în fruntea lui e Ceaușescu,
Cel mai iubit al patriei bărbat.

Da, el ne-a învățat acestea toate,
De-aceea îl urmăm și-l vom urma,
Prin el sîntem o națiune demnă,
Și demni sîntem și noi asemenea.

Viorel Cozma

Tulnic

Zvonind din umbra dealului ce tace.
vopsit în flăcări, scris în calendar,
el, înnoit în drum, pălit de-amnar
își oglindește ziua-n ziduri dace.

Cu limpezimea ce străbate văi
își duce lung ecouri minerale
pe firele fîntînilor natale
stringînd incandescentele văpăi.

Străbate sunetul în lumea românească
cea pură, numai cu pădurea-adîncă,
în floarea cea de colț crescută-n stîncă,
oriunde hotărît să biruiască.

Oglinda-i dinăuntru, sonul lui,
nemărginite-s cît de-ntinsă-i țara,
din pietre scumpe veșnice statui,
cît iarba suie, multimilenara.

Al. Raicu

Planeta este omul

Mihnirea s-a topit și lupta strălucește
În profunzimea planetei omenești
Planetă este omul partidul este raza
care-l încălzește
E fulgerul ideii care trece peste

Clipa conjuncturii unui interes
E știința ce ne-nvață să coborîm în noi
Cu terezia rațiunii să cîntărim mai des
Tot ce visează omul și dă un nou altoi

A ne iubi partidul înseamnă a fi drepți
Propria-ne viață să fie pur carat
Aceasta fiul meu tu trebuie să-nvești
Să-nvești și prețul piinii celui ce-a arat

Căci noi prin muncă am dăinuit prin vremi
Și anticii străbuni așa ne-au cunoscut
Străbunii tăi pentru această vatră
Dorm într-un mormînt necunoscut

Victoria comunistă cu inima o cînt

Lumină e lumină peste tot
Pe-acest pămînt carpat de jertfă plin
Cei buni o frumusețe nouă încă pot
S-arate cătușa inerției au învins

S-au limpezit de miluri și de zgură
Gîndirea comunistă a decantat caratul
Iubire-acum ne trebuie nu ură
Căci pașnic plugul nostru a-nceput aratul

Să îngrijim sămînța gîndirii
Recolta se arată ca un destin stelar
Pe fruntea tînără și fruntea luminată
de troiene

Și-aprinde împlinirea nimbu-i tutelar

Spontan mulțimile și-aclamă ginditorul
Tălăzuind prin piețe ca arborii în floare
Geniul său s-a contopit prin arderea-i
înaltă cu poporul
Spre comunism larg deschizîndu-i drumul
la izvoare

Lucrarea comunistă în scopul libertății
Vădită e prin faptă și cuvînt
Încandescentu-mi sînge aprinde fila cărții
Victoria comunistă cu inima o cînt

Vasile Andronache

Pavel Bucur :
„Monumentul Independenței"

Eroii dorm...

Eroii dorm sub lespezi legendare
Cu sîngele pulsînd în idealuri,
Sub timpul fără vad și fără maluri
Statura umbrei lor fremătătoare.

Pășim ușure limpezind tăceri,
Ghiocul firii tainic se desface
Și-n necuprinsul clipei mici de pace
Re-nviu în spații aspre primăveri.

Se zbuciumă furtunile din dor,
Se-agită patimi vechi, nedeslușite,
Pe tîmpla gîndului înmuguresc ispite,
Rotesc Carpații brat ocrotitor.

Și ard pe zare snopi de timp și rod
Din zestrea ce eroii ne-o lăsară,
Se coace anotimpul către vară
Și se albesc durerile-n năvod..

În țara rotunjită ca o piine
În foamea de trecut și de prezent,
Din osul lor, ca dintr-un testament
Ne vin înaltele chemări de mîine.

Ion Andreiță

Un soare social

S-au ridicat aceste edificii
Spre a învinge timpul trecător,
Trăim pe-ale strămoșilor vestigii
Viața noastră este visul lor.

Totul s-a zidit cu forța mîinii
Celor ce-au trăit și au luptat
Noi ființe azi ne sîntem stăpînii
Avînd un singur țel adevărat.

E comunismul, slava cea măreață
E omul nou și plin de ideal
Luptînd ca astă unică viață
Să fie ca un Soare Social.

Vasile Bardan

LUPTELE DE LA PORȚILE MORAVIEI

General locotenent (r)
ION BOTEA

La 9 Mai 1983 se împlinesc 39 de ani de la victoria finală asupra nazismului ce amenința, prin avîntul pe care îl luase, desființarea libertății popoarelor și subjugarea lor pentru totdeauna. Luptele duse de trupele române alături de aliați au confirmat virtuți ostășești, fapte de arme recunoscute prin ordine de zi, care au elogiat eroismul ostașilor români, luptători cu un moral extraordinar, conștienți de cauza dreaptă pentru care luptă, și care au dovedit în ce înaltă măsură factorul psiho-moral contribuie la realizarea victoriei. Elocvente în sensul acestor afirmații au fost și luptele de la porțile Moraviei, duse de unitățile Diviziei 9 Infanterie sub comanda căreia am luptat cu Regimentul 34 Infanterie Constanța, în calitate de comandant.

Pentru lovitura definitivă ce trebuia dată inamicului se impunea o perfectă colaborare între trupele române și comandamentul sovietic pentru capturarea ultimelor forțe hitleriste intrate în descompunere dar care tot rezistau cu încăpățînare, cramponate de terenul greu accesibil, organizat defensiv, în adîncime, în sectoarele Banska-Bistrica și Kremnica, unde inamicul se organizase destul de puternic, folosind cu puține forțe zone mari, datorită condițiilor terenului muntos, cu posibilități de apărare bune. Clădirile din incinta orașului, ca și cele din zona exterioară, legate cu alte construcții de apărare din afară de pe colinele din jurul orașului, făceau aici o redută greu de cucerit. În fața acestui oraș impunător cu poziție naturală, scăldat de apele reci, adînci și zgomotoase ale riului Hron, era organizată o adevărată cetate sub zidurile căreia comandantul hitlerist încerca cu disperare oprirea trupelor româno-sovietice în înaintarea lor spre porțile Moraviei. Riul Hron era greu de trecut fiind luat direct sub focurile de armament automat al hitleriștilor. Podurile erau minate, astfel în situația că s-ar fi ajuns acolo să fie aruncate în aer.

La porțile Moraviei lupta se ducea de aproape două luni de zile. De două luni se încerca și se tatona trecerea riului și străpungerea rezistențelor inamice, dar fără rezultat și cu pierderi. Hitleriștii declanșau la acțiunile noastre de pătrundere un foc ucigător. Îngropați în teren și organizați în blocurile orașului ca în adevărate cazemate aruncau asupra noastră focul tuturor armelor de care mai dispuneau. Dar trupele române, aplicînd un plan de acțiune bine conceput, după mai multe tatonări în dispozitivul defensiv al inamicului, au reușit să destrame, totuși, apărarea hitleristă, reușind în prima fază să respingă inamicul de pe linia de avanposturi situată și organizată pe linia ferată ce traversa liziera orașului de la sud la est. Ostașii Regimentului 34 I, folosind prin acțiuni rapide, în cursul nopții, ambarcațiuni improvizate, cu un curaj și abnegație impresionante, au reușit să treacă riul Hron în zona de acțiune afectată și să pătrundă în dispozitivul inamic, ușurînd înaintarea trupelor româno-sovietice.

După 3 zile de lupte crîncene, fără întrerupere, trupele noastre, sprijinite de artilerie, branduri și aviație, a luat conducerea ofensivei și au reușit să respingă inamicul de la sud de Banska-Bistrica, obligîndu-l la o retragere forțată spre nord, către o altă poziție de rezistență, în fața orașului Kremnica. Moralul trupelor hortisto-hitleriste era descompus, dîndu-și seama că desnodămîntul fatal se apropie. Astfel se explică exodul de ostași, în special hortiști, care de-alungul șoselelor și drumurilor de acces aruncau armele și se predau. În marea înclestare pentru străpungerea pozițiilor defensive din sectorul Banska-Bistrica, Divizia 9 Infanterie din care am făcut parte în cadrul Regimentului 34 I, ca și trupele sovietice ale diviziei 42, prin acțiunile lor comune, au înscris pagini de glorie. După succesul de la Banska-Bistrica — Divizia 9 I a trecut în rezervă de armată pentru o scurtă vreme — timp de refacere și revizuire și odihnă — la nord de Banska-Bistrica în zona localității Ulmomka.

În retragerea sa, inamicul opunea totuși rezistențe eșalonate în adîncime, ariergărzi care opuneau greutăți înaintării trupelor aliate deși comandanții lor erau dezorientați, fără moral. Obiectivul următor din planul comandamentului nostru era anihilarea rezistențelor inamice, organizate defensiv în fața orașului Kremnica, unde sperau ca, cu restul unităților retrase din zona orașului Banska-Bistrica, să opună o nouă rezistență, formînd o ariergardă puternică pentru a ușura retragerea hitleriștilor. Pentru înlăturarea rezistențelor inamice, organizate și aici pe mai multe linii, trupele româno-sovietice au dus lupte grele, de urmărire și hărțuială, reușind ca prin manevre bine concepute, în ziua de 7 aprilie, cu manevre de învăluire să oblige pe inamic la o retragere forțată spre localitatea Piargy.

Elementul principal în această luptă a fost surpriza manevrelor, concepută cu fixarea de front și dubla învăluire ce a paralizat un inamic care era deja demoralizat. Eroismul ostașilor români, și aci, ca peste tot, a fost recunoscut și apreciat prin ordinele înaltului comandament sovietic de atunci, pentru îndrăznețele acțiuni duse în condiții grele de timp, de teren, avînd în față un inamic revanșard crud.

Astfel a căzut și apărarea orașului Kremnica, punct principal din planul de acțiuni al comandamentului hitlerist. Capitularea se apropia. Expunerea succintă a luptelor pentru ieșirea din defileu și angajarea bătăliilor în cîmpie, cu greutățile lor, cu actele de eroism legendar al ostașilor sovietici și români pentru cucerirea și urmărirea inamicului comun — hitlerismul — de pe două poziții chele, are menirea de a arăta cititorilor și ostașilor noștri mai vechi sau celor de sub arme, valoarea psihică și morală care de multe ori, printr-o acțiune eroică, condusă din înțelegerea totală a cauzei pentru care se luptă, duce la victorie. Forța morală, pe lîngă ceilalți factori, este hotărîtoare, mai ales cînd într-o dispută pe viață și moarte se apără chiar pămîntul strămoșesc, unde legea libertății și a dreptății trebuie să triumfe.

dumitru titus popa

De-atîta vreme mergînd

I.

De atita vreme mergind lingă tine
O apă sînt nu riu călătorind
Buzele tale subțiri tremură. Văd aceasta
Mergind alături de tine de atita vreme.
De unde venim ? Noaptea trecută
Cînd luna scurta depărtarea
pe urmele noastre
Urmele noastre căutindu-le nu le-am găsit.
Unde mergem uitați de propria cale ?

Fruntea ta are transparența dură
a metalului
Văd aceasta mergind alături de tine.
Cine pindește sub zările noastre
Indureratule cavaler al gîndirii ?
Noaptea trecută propriile noastre
raționamente
Ne-au risipit spre crepuscul.
Numai Sirius a rămas neclătinat
In mareea de purpură.

II.

Lacul adoarme rotund
Ca un val intrerupt.
Cerbul intens in amurg
Peste lumina amară a frunzelor.
Vinătorul
Taie statui de spaimă
Incremenit pe colină.

Lacul îi prinde conturul
Cerbul il vede in lac.
Vinătorul și cerbul și lacul
Pindesc nu hiatus
O turburare de ritm
Un scurt-circuit interstelar :
Pentru a putea undui
Pentru a putea bea deplin
Pentru a putea nimici
Ordinea nopții ce tocmai invie
sub cerul amar.

III.

Mi-a intrat in singe un minz
O toană a cailor
Alungați de sete la țărm
Unde tocmai cu vreascuri de-argint
Eu edificător din fire
Ridicasem sălaș.

Discreția firii
Cum ezita seara sub arbori...
Așa judecam
Rumena noapte
Prelinsă pe frunze
La țărm.

I-ha-ha-ha
Inima bate la poarta de nord
Intunericul rece scade mai viu.
I-ha-ha-ha
Strigătul bate cuie de lut
In polul frigului pe care-l sărut.

IV.

Tu mă cunoști
Cel viu de lingă tine incoronat de floarea
de crin
Cel bun pentru brațele tale intinse
Pe care mantia roșie a zilei
Mantia impurpurată
S-a topit in neant.

Tu pe mine insumi mă cunoști
Cel netezit de roșu spectral
Cel neroditorul
Eu numai singe și cer
Impărțit in două
De sărutul imaculat.

Tu mă cunoști !
Intilnește-mă cu mine insumi
Și iubește-mă intreg.

Tu mă cunoști...

V.

Insumi i-am spus :
Pentru toate lacrimile
Pentru toate melancoliile
Pentru toată otrava
Zilei amare in care trăiești
Pentru toate spaimele nopții in care adormi
Tripul meu fie-ți de folos.

Aruncă tot pe apa singelui meu
Riscă tot in cascada inimii male
Imaculată distinsă superbă
Trupul meu de ți-ar fi folositor.

Pe drumurile tale fără sfirșit
In gindurile tale fără-nceput
In imbrățișările tale fără speranță
In toate ale tale
Trupul meu te insoțește

Mergi inainte
Și din urmă
Eu te adun
Din viață din moarte din vis.

EU EDIFICĂTOR.

VI.

Iarna la casa de lemn
Ascultam cum cade ninsoarea
Fulgi grei și umezi se așezau pe pămînt
ca niște nave imense
Ajunse la noi prin anume obirșii.
Lerui ler...

A venit Anul Nou
Ce facem sufletul meu ?
Se aud colinzi semn că pe vale
La case vechi pină la briu ingropate-n
noian
Cintecul mintuitor a ieșit la fereastră.
Ce facem noi suflet al meu noi care-am uitat
Suferința – pentru cine cintăm ?
Am intrebat prea devreme sau
era foarte tirziu
Trupul larg al zăpezii se urnea somnoros.
Aceasta-i deci noaptea ! – un chip geologic
Aceasta-i deci !

A venit Anul Nou
Ce facem suflet al meu noi care-am uitat ?

VII.

Aici in grădina cu crini in deșert
In Metodamna
Ea să nu vină
Ea să nu calce nisipul in care fierbinte
Sufletul meu o așteaptă.

Spații care devin literatură

Scriitorul este întotdeauna legat de un orizont formativ, către care se întoarce, pe care-l evocă, sau uneori îl ține ascuns. Există o selecție subtilă între spațiul literar al cărților și spațiul matrice al biografiei scriitorului. Drumul de la unul la altul este fie direct, fie ocolit, niciodată inexistent. Care este optica scriitorului, mai ales a prozatorilor, despre spațiul propriu literaturii lor ? În ce măsură spațiul matrice le este și spațiu literar ? Am adresat aceste întrebări unor cunoscuți prozatori din vestul țării a căror literatură și biografie gravitează în jurul orașului de însemnată tradiție culturală, Arad. Publicînd răspunsurile lor, ținem să subliniem și pe această cale înființarea Cenaclului scriitorilor din Arad, care completează fericit prin numărul membrilor săi harta scriitoricească a țării.

O croazieră din Sicilia în Boemia

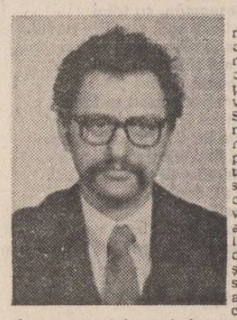

Pentru cineva prea meticulos poate părea cel puțin ciudat drumul dus-întors parcurs de tinăra prințesă Perdita din „Poveste de iarnă" de Shakespeare : abandonată în Deșertul Boemiei (? !) de către echipajul unui vapor care trebuia s-o piardă, ea se întoarce pe aceeași cale a mării după ce vor trece șaisprezece ani. Studiind și genealogia comună a celor doi suverani ai Siciliei și Boemiei, observînd subita stare de sațietate a ursitor care trebuie c-or fi bintuind prin acel deșert așezat la mai de ape, totul poate părea cel puțin o greșeală gravă de documentare a autorului. Dar putem să-l citim pe Shakespeare pentru a-i găsi greșeli de localizare ? Marele dramaturg a fost perfect conștient de convenția scenei, a decorului și chiar și de ceea ce ar fi trebuit să înfățișeze în concepția sa acest decor. (Convenția în convenție fiind un principiu conștient asumat). Riguros în însemnările istorice, dar nici aici peste măsură, celelalte piese părăsesc cu totul documentul în favoarea acestei convenții. Locurile sale de desfășurare a acțiunii reprezintă doar fundamentul vieții spirituale a eroilor săi și dacă apar citeva nume toponimice, acestea vor să fixeze — chiar și artificial — o anumită impresie de fapt autentic.

La alți autori convenția devine atît de evidentă încît (Turghenîev, de pildă) renunță și la numele localităților, înlocuindu-le doar cu cîte o majuscuiă, reducînd consensul la maximum, nevrînd totuși să renunțe cu totul la sugestia unui fapt cu adevărat întîmplat.

O localizare prea fidelă duce la... Dar există o localizare prea fidelă ? Pînă și colajul documentar nu este pînă la urmă decît tot o convenție.

★

În literatura noastră s-au creat o mulțime de spații de autor : spații reale sau imaginare. Dar și unele și altele sînt opera creatorilor lor. Turnuvechi sau Vladia nu există pe hartă, dar cîte din orașele reale numite nu sînt mai ireale în pagină decît aceste localități imaginare ?

★

Am publicat pînă acum trei cărți dintr-un ciclu plănuit mai amplu, ciclu despre istoria spirituală a Lugojului. Dar, evident, Lugojul acesta documentar este doar capcana de autenticitate a întregului eșafodaj imaginar, care însă și el, la rîndul lui, se revendică dintr-un „documentar" pe care-l port în singe. Într-o carte primatul realului asupra imaginarului (inventatului) este similar cu cel al enigmei primatului ouăi asupra găinii. Această enigmă a primatului poate deveni chiar simptomatică din punctul de vedere al calității. „Adevărul prea adevărat" îndepărtează scrierea de literatură și, oricît ar părea de surprinzător, chiar și de realitate. „Adevărul" deloc adevărat este neinteligibil.

Lugojul „meu" duce convenția la pragul din care eu n-am mai fost obligat să creez o lume de la Adam și Eva. Decorul și personajele tutelare (atît cît ele apar) mi-au oferit gherghefui pe care am simțit că pot lucra ca pe un suport care să mă facă să nu-mi tremure mîna. Dar același Lugoj îmi oferă și umanitatea pe care mă amăgesc de a o cunoaște cel mai bine, care mi se pare suficient de logică pentru a-i putea eu continua în pagină algoritmul, algoritm folosit drept rămă a aceluiași gherghef de sprijin voluntar asumat. Și, pornind de la aceeași iluzie că văd același lucru în același mod, cititorii mei au și ei un punct de sprijin pe care mă pot urmări mai ușor.

Asta din punct de vedere rațional, pentru că din celălalt punct de vedere, cel sentimental, subiectul te alege cel puțin în măsura în care-l alegi tu pe el. Lugojul m-a ales nu numai prin faptul că-l am în buletinul de identitate la rubrica locului nașterii, dar și prin zestrea de sensibilitate specifică pe care acest loc îl are în mod pregnant (la fel ca orice alt spațiu). Ce am știut eu să primesc din acest loc reprezintă cele cîteva cărți scrise despre el în mod explicit și celelalte care nu se referă la localități numite anume în decorul acțiunii lor.

Poate pricepe un lugojean altfel începutul ciclului meu despre Lugoj decît un cetățean al acestui glob care n-a pătruns niciodată în orașul de pe Timiș ? Nu știu. Dar este sigur că dacă eu nu m-aș fi născut și nu aș fi copilărit acolo, cărțile acestea nu s-ar fi scris.

Iar convenția este ea însăși un răspuns.

★

De multe ori aparentele ambiții mari ascund în realitate stereotipii și comoditate. Dar unul și același subiect, una și aceeași geografie, aceleași personaje nu diminuează efortul artistic (atît cît acesta există), ci îi permit autorului de a conduce acțiunea dintr-un punct mai înaintat. Este cam același lucru ca și cu pozițiile de începere a luptei în șahul medieval („șatranj") în care partida pornea dintr-o anumită poziție pe care ambii parteneri o acceptau.

O carte pentru a putea fi parcursă cu participare afectivă trebuie să aibă elemente de pornire comune în știința autorului și cea a cititorului. Spațiul acțiunii este o convenție exemplară în acest sens.

★

Pornind cu vaporul din Sicilia spre „Regatul Boemei" străbatem un teren spiritual perfect plauzibil într-o Poveste de iarnă în care ghețurile se topesc rînd pe rînd, dar care, așa cum își și spune, nu este decît o veșnică Poveste.

Gheorghe Schwartz

Legămînt în fața pămîntului

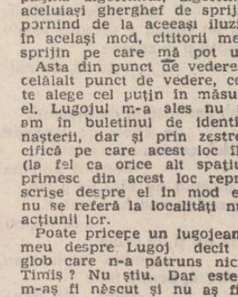

De nenumărate ori (astăzi și ieri), în discuțiile pe care le-am avut (în Arad sau în București) mi s-a reproșat (nu totdeauna cu malițiozitate) că noi, aceștia din partea de Vest a țării, am fost, sîntem și vom fi niște simpli tradiționaliști ; că nu ne putem smulge adică de sub influența lui Slavici și Agîrbiceanu, a lui Rebreanu, mai ales ; că „spațiul" în care se „desfășoară" personajele rîndurilor pe care le scriem ar fi un spațiu restrîns, numai al nostru, al ardelenilor, mai bine spus. Nu m-au supărat niciodată aceste reproșuri ; le-am primit cu o bună știință a mea, n-am încercat să mă debarasez de acest „tradiționalism", ba, mulțumit în sinea mea, i-am rămas devotat, permițîndu-mi, totuși !, — spre indignarea (de data aceasta) unor redactori de edituri și din redacții ale unor reviste, să mă apropii, într-un fel anume, pe cît posibil !, și de... spațiul în care, de exemplu, își duc zilele eroii celor șase volume din ciclul lui Dumitru Radu Popescu, început cu „F". Ceea ce m-a frapat însă, de la bun început, a fost „faptul" că acel „spațiu" (al lui D. R. Popescu) nu se deosebea cu nimic de „spațiul" personajelor mele, că oamenii cărora încercam să le dau viață avuseseră de trecut (și de rezolvat) aceleași obstacole (cu reușite sau „ne" !, într-un fel identice). Dacă aș reda aci discuțiile pe care le-am avut în Capitală (în urmă cu doi ani) cu un redactor șef de revistă, s-ar putea vedea, cu totală claritate, că nici măcar „spațiul" din Moromeții lui Marin Preda (ori cît ar părea de neverosimil ținîndu-se seama de influența pe care a avut-o asupra mea chiar și acel... „și-și" al lui D. R. Popescu !), nu mi-a rămas... străin !, ba, mai mult, s-a „contopit" cu „spațiul" din unele bucăți de proză scurtă pe care le-am publicat în volumele „Urmașii lui Păcală" și „Pensia și peștele" ! Chiar dacă se mîră cineva, acesta este adevărul ; și nici nu puteau să se petreacă altfel „lucrurile" odată ce satul din spațiul meu nu mai este cel din cărțile lui Slavici și Rebreanu (cu excepția legilor străbune, dintotdeauna și pentru totdeauna respectate cu sfințenie) ci mult mai apropiat de satul în care trăiesc fie eroii cărților lui Marin Preda fie cei din volumele lui Dumitru Radu Popescu. Să revin însă. Spațiul tuturor lucrărilor mele (apărute sau predate numai editurilor) este cel din Șeitin, din satul copilăriei și adolescenței mele, așezat într-un colț de țară străbătut de Mureș, — într-un „cot" al Mureșului dacă vreți, la 11 kilometri de frontiera cu Ungaria. Sat în totalitatea lui românesc — cu rădăcini dovedite încă de dinaintea dacilor liberi, sat de țărani harnici, cu gospodării zdravene, reprezentați la Marea Unire de la Alba Iulia pe care o întîmpinau cu prunci „înșcoliți" la cele patru clădiri de școală cu opt săli de clasă, ridicate alături de sala culturală înaintea lui 1900 (între 1903—1904 și-au redactat și tipărit gazeta „Lumina și adevărul"), oameni care au știut să-și poarte mîndria de români dornici de lumină, împînzind întreaga țară cu prunci lor bine pregătiți în licee și facultăți — sat cu pilde vrednice, mai apoi, în transformarea socialistă a agriculturii (oricîte greșeli vor fi fost făcute într-o anumită perioadă de tristă amintire) iar astăzi, — pe lîngă continuarea trudei între brazdele pămînturilor —, vrednici „producători de „aur negru", însufleținți, dînd viață „șapelor de foraj" pentru scoaterea din adîncurile aceluiași pămînturi, ale lor, din moși strămoși, și a petrolului —, n-au putut să mă lase nepăsător. Rîndurile mele au fost, de la începuturile lor, mărturie a însăși vieții și străduințelor lor ; nu de prezentare în „roz", idilică, a vieții, ci, mai degrabă, de bicuire a racilelor care ridicau stavilă în calea unui oarecare mers (mai mult sau mai puțin) obișnuit spre împlinire a năzuințelor lor (Am „plătit" această „neobrăzare" la timpul său, prin toamna lui '52 adică, atunci cînd, „tînăr ziarist" fiind, purtam cu mine condeiul ca pe o a doua armă" — după cum afirma Ion Ariesanu într-o prezentare pe care mi-o făcea, publicîndu-mi „Ruptura" în „Orizont") Și, dacă în majoritatea cazurilor (în cele două volume amintite, dar mai ales în „Drumul Carminei...") m-am folosit de „metoda"... „hazului de necaz", am făcut-o rămînînd credincios felului în care oamenii „șoațiului" meu au știut să biciuiască răul (și să-l înlăture !) prin însăși puterea hazului pe seama prostiei, pînă la ștergerea acelei prostii din mijlocul lor ; fără de urmă să rămînă prostia, adică ! Prin haz ; nu prin brutalitate ! Și-aș vrea să fiu bine înțeles : niciodată spațiul satului meu nu mi-a creat îngrădiri pe drumul obținerii de imoliniri ! Ba mult, în cele mai stupide situații, aflîndu-mă, acel spațiu mi-a deschis drum înspre liman și ieșire la lumină ! Să revin însă la Șeitin ; chiar în Șeitin. De-acolo mă urmărește, de multă vreme, un loc anume ; locul pieții mari a satului. Locuind la școală, peste drum de ea, o cunosc ca-n palmă. Acolo, obsedat de-o „scenă" cruntă, la care asistasem într-o anume zi dintr-un anume an, mi-am „lăsat" să se „desfășoare" o fărîmă dintr-o viitoare carte, „Războinarea cailor". Pe scurt, așa o văd : „...Unul cîte unul, fulgerați în cap, cu plumb din teavă tras, caii-și căutau pămîntul, reazem. Unii, trăsniți. Alții, plecîndu-se domol. Nisipul pieții-mari se umplu-se, bătînd spre roșu-soarelui ce sus era deacum. Primul glonț-semnal, fusese tras de Marmurășan Gheorghe ; dar nu în cai ; sore cer, își îndreptase el pistolul. Cum de nimerise-n crucea mare a bisericii, nu putu pricepe. Se-auzise însă-n clipa-aceea dangătul de clopot mare ; clopotul ce pentru morți, trăgea ; și Marmurășan înlemnise-acolo și nici nu mai auzise nimic. Dus spre alte lumi părea să fi ajuns ! Poate că de-aceea nu băgase-n seamă că-n piața mare nu rămăsese decît el, caii-n singe, și-o Skodiță, c-un șofer lîngă volan. N-auzise nici pașii omului ce se-apropiase de el. Nu-l văzuse, ridicîndu-se de-acolo, de pe buturuga aflată-n colț de ulicioară și în umbra socului, și-n toiagul noduros sprijinîndu-se ; pe bătrînul cu plete și mustață lungă, nerăsucită. Nu tresărise nici măcar atunci cînd acesta îi prinsese mîna dreaptă de deasupra încheieturii palmei ; ba-l și urmase, simțindu-se tras încet, fără urmă de bruschete. Se și oprise, tot nedumerit fiind, și văzîndu-l pe bătrîn plecîndu-se, cu mîna lui, adică, trasă înspre cal, un cal al cărui pîntec se sălta arar, se și plecase-alăturea de el ; simțise — atunci, în palmă, pilpîire, și vrusese să-și ferească mîna, smucindu-și-o Dar bătrînul nu i-o scăpase și i-o strînsese între degetele-i noduroase, făcîndu-l să scîncească-n scîncet de demult uitat, simțînd în pîntecul acela zvîcnet tot mai slab, tot mai ușor, ca-n linul unei adieri, înlemnit apoi în ger de moarte nu în calul de-l credeamoușcat ci în iapa ce-ar fi trebuit să fete mînz. Se unduise tot pămîntu-n clipa-aceea sub tălpile lui Marmurășan și cerul i se-nvolburase, catapeteasmă de biserică sfărîmată i se năzărise, dar vorbele bătrînului, în răspicatul și-n încetineala lor, rostite, tot le auzise : Cîn'-omoară o viață-n pîntec, nici viermii nu-l primesc să-l mînce ! Și tu... ai omorît ! Ast'am vrut să-ț' zic ! Și să-ț' arăt ! Să nu zăuiț', adică ! Și-n visări, ce-i mai avea, zvîcnetu' din urm'-al mînzului, să te lovească ! În durulală de copite, să te sfarme ! O... apelor să ni te lase..."

...Ce va ieși din ea, din această „Războinare...", rămîne de văzut. Cert doar, că nu voi abandona lucrul la ea și-mi voi lua puteri din însuși izvorul cu apă vie din care mi-au dat să sorb, pentru prima oară, părinții și moșii, cei doi bunici ai mei care m-au învățat să iubesc pămînturile și animalele trebuitoare lucrului lor ! Iar dacă n-am ajuns încă să las în rîndurile mele să răzbată nimic fără de patimă puternică față de ceea ce încerc să înfățișez, se datorează faptului că viața și anii pe care i-am trăit (fie în satul meu, fie în peregrinările-mi de ani și ani peste pămînturile dintre Crișuri și Dunăre), au fost caracterizați tocmai de evenimente și de trăiri pline de patimă ! Lipsa patimii n-ar face decît să redea schilod o realitate trăită ! Or, n-are nevoie, nimeni, de dulcegării în această epocă în care ne zbatem să clădim urmașilor noștri viitorul ! Prin ardoare și patimă, prin dăruire deplină am fost, dealtfel, învățați să trăim și să muncim. Concludent în această direcție mi se pare un scurt dialog dintre mine și mosu! meu Paia : m-a întrebat odată, la greu fiind, dacă mai îmi pot purta umerii, dacă-i mai am. Afirmativ fiindu-mi răspunsul, mi-a mai zis : „Poartă-ți-i, atunci ! Că, după cine nu-și poate purta umerii, nu plînge nici dracu' !"...

Dumitru Siniteanu

Podul de piatră

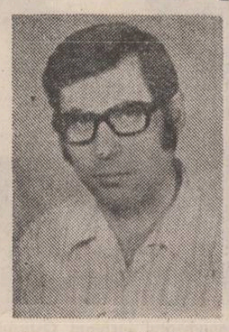

Dacă vreodată, din intîmplare, sau din curiozitate, sau mai știu eu din ce alt motiv la fel de serios, mergînd cu mașina pe șoseaua care leagă Aradul de Pîncota, după ce treci de Șiria și ajungi la Misca, în loc s-o iei tot înainte ce lingă linia ferată (așa cum ar trebui și cum fac toți ceilalți) cotești la dreapta, vrînd-nevrînd intri în Măderat. Apoi, dacă aceeași curiozitate sau întîmplare sau pur și simplu nimic altceva decît inerția (cauza atîtor progrese) te determină să mergi mai departe străbătînd acele coline domoale ca niște valuri de mare incremenite în așteptare, vei ajunge la Tîrnova. Și dacă, în momentul în care ești gata să treci prin fața singurului magazin de aici (dar asta încă nu ai de unde s-o știi) îți zici „Ce-ar fi să mai repet o dată experiența" și vei părăsi pentru a doua oară șoseaua, cotind tot la dreapta, nu mult după ieșirea din sat (ia seama bine la cele ce-ți spun !) va începe să-ți pară rău că ai ascultat de această pornire spre aventură care nu îți este în fire. Pentru că, de data aceasta, s-a terminat nu numai cu asfaltul, dar și cu orice semn de civilizație rutieră. Oprești, deschizi portiera și ieși. În jur plutește o lumină ciudată, parcă și aerul (nemișcat cum îl simți) te apasă pe piept. Ceea ce te mingiie totuși sînt șirul de plopi neclintiți de la marginea drumului și lanțul de munți care se profilează în față. Ai două șanse : să te-ntorci sau să mergi înainte înspre niciunde. Cei mai mulți, odată ajunși în locul acesta, scuipă a lehamite în praf și fac stînga-împrejur, ca niște oameni cu scaun la cap. Dar dacă, totuși, acel demon care, cînd vrea el, ne ia mințile și ne leagă la ochi lăsîndu-ne dezorientați și neajutorați în zbaterea și chinul vieții, nu-ți dă pace și te mînă-nainte, după o vreme vei ajunge-ntr-un loc, într-un sat de care n-ai auzit niciodată. În Ridiș.

Dar pentru asta trebuie să o cotești de data asta la stînga, pe un drum și mai prost, așa că odată ajuns aici îți spui „Desigur, mai rău de-așa nu se poate" și pînă să te dezmeticești ai și urcat Priporul, coasta aceea golașă, dezolantă, al cărui nume încă nu ai de unde să-l știi. Dar toate astea și încă multe altele le vei afla mai tîrziu, dacă nu cumva te răzgîndești și faci

Radu Aftenie : „Maternitate"

calea-ntoarsă pînă nu va fi prea tîrziu. Pentru că totul în jur nu-i altceva decît nemișcare și arșiță.

Așa că ce trebuie (trebuie ?) să mai faci acum este să-ți deschizi bine ochii și să vezi la timp din care șanț sau tufiș va sări la tine, dacă nu primul om sălbatic, măcar primul lup. Și cînd, în sfîrșit, ai ajuns cu bine în vîrf, în plin soare și te oprești și-ți ștergi nădușala de pe față și de pe gît și transpirația care ți-a umezit palmele și deschizi iar portiera mașinii (roșie sau albastră sau galbenă sau cum o fi ea, pentru că asta acum nu mai are absolut nici o importanță) și faci, cu precauție, primul pas prin praful acela galben-pufos, ridicînd ochii îți dai seama că nu mai ai mult, că aproape-ai ajuns. Ceea ce nu poate acum decît să te bucure pentru că, Doamne Dumnezeule ! ce alt rău ți se mai poate-ntîmpla decît să n-aibe cine să-ți dea, acolo jos, în vale, în casele-abia zărite printre salcîmi și arțari bătrîni de o sută de ani (dar nici asta nu ai încă de unde s-o știi), o gură, o cană rece de apă.

Și-acuma ce-ți vine să zici este că mașina parcă ar merge singură ca și cînd ar fi legată c-un cablu și trasă de cineva ascuns acolo în vale printre salcîmii (sau ce-or fi fiind arborii ăia) imenși (cam trufași, îți zici, cam prea drepți) și mașina chiar că merge fără motor așa că nu mai trebuie decît să fii atent și să pui la timp frîna de mînă, natural, după ce-ai trecut și de podul acela de piatră, alb, văruit. Pentru a treia oară oprești și-ți scoți capul afară, pe geam. E-atîta liniște încît poți crede c-ai intrat într-un vis. Că ai adormit și acuma visezi. Un loc pustiu, părăsit Ca în S.U.A., îți zici. Doar ai văzut, nu o dată, dacă nu la televizor măcar la cinema: filonul de aur secătuit, stors pînă la ultimul gram și oamenii care-și string catrafusele și-o întind în grabă, mai repede și, poate, mai săraci de cum au venit. În Canada, în Australia, cine știe ?

Desigur, afară de unul, de ăla care chiar acum iese din curte cu sapa pe umăr (încă mai speră ?) și trece drumul chiar prin fața mașinii, cu ochii-n pămînt cu gîndul aiurea. Un moș, un bătrîn stafidit (un simbol ?), lăsat, abandonat anume de ceilalți pentru că și așa. Doamne ! e atît de puțin aur în lume. Așa că pînă la urmă te hotărăști. Hai ! zici, strigi, moșule, unchiule ! Fii bun... Dar el pășește-nainte, nu te aude (e vis, ai uitat ? e doar vis), surd, mut, nu-și ridică ochii de la pămînt. Pășește-nainte, coboară în vale printre tufele alea. S-a dus. Dar oare a fost ?

Horia Ungureanu

Continuare în pag. 7-a

Cîteva considerațiuni...

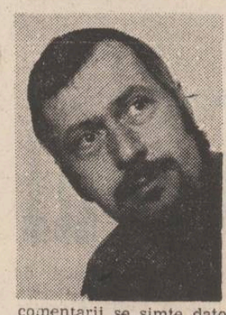

Trăim un timp (literar) în care scriitorul este tot mai des provocat să „iasă în arenă". Mă refer la persoana (nu neapărat personalitatea) scriitorului. I se iau interviuri (pentru a-l propulsa pe cine știe ce pripit întocmită scară a valorilor ori, dimpotrivă, spre a-l — scuzați termenul, dar bîntuie în legea lui prin mai toate mediile literare — „rade"), se comentează acele interviuri și la aceste comentarii se simte dator chiar cel în cauză să răspundă (dacă are la îndemînă spațiu tipografic, dacă are „prieteni", dacă aceștia din urmă se simt la rîndu-le lezați), este (eventual) invitat să participe la „mese rotunde", dezbateri, anchete, este somat să-și dea votul pentru „topurile literare" (aici lucrurile sînt mai simple, „doar n-o să se propună chiar pe el!" își spun inițiatorii, deși...), i se oferă prilejul de a-și prezenta singur viitorul volum, de a și-l... analiza pe ultimul (prilej, nu-i așa, de reașezare... valorică), este prezentat publicului spre a povesti unde s-a născut, cînd (dar exact!) a început să scrie, de ce scrie (ciudat, nu se grăbește nimeni să-l întrebe și de ce trăiește!) și așa mai departe. Toate acestea (chiar și cele... așa mai departe) ar putea fi socotite un cîștig, dovedind creșterea interesului față de... literatură. Numai că... Numai că de prea multe ori iese în arenă scriitorul și nu literatura lui. Creatorul a fost (și este din ce în ce mai implicat) în viața cetății. El își prezintă în agora rodul trudei lui, rod de care se bucură toți ceilalți cetățeni. Dar pînă a-i ajunge în fața lumii opera, el a trăit în sînul acelei lumi nu în postura de „curiozitate publică", nici măcar numai în postura de martor, ci în aceea de implicat. Suferind de toate durerile lumii din jurul său, jubilînd la toate izbînzile, luotind, perpetuu — cu uneltele ce le are la îndemînă — pentru alinarea primelor și dobîndirea unor noi prilejuri de bucurie (a tuturor). Dar, repet, prin uneltele sale puse în slujba făuririi operei, ea devenind, la rîndu-i, o armă puternică. Și numai ea fiind aceea care „vorbește". Opera aceasta, integrată realității (și determinată de ea) are menirea de a influența realitatea din care și-a extras seva. Mai are (atîta) nevoie creatorul de a și-o explica? De a furniza amănunte (fie ele chiar spectaculoase, tragice sau, de ce nu, comice) despre cum, cît și de ce a scris? Și asta numai pentru a-și înfrînge adversarii de... turnir (literar) ! Dacă „lumea" (re)construită este viabilă prin, în primul rînd, calitatea-i artistică, nu văd necesitatea luptei cu... „lumea" (re)construită de alt scriitor prin înfruntarea între chiar acei scriitori (nu este vorba doar de rivali... prezenți — în același timp — în arenă, asistăm și la lupte cu ilustre umbre, doar în interviu poți spune orice, de pildă că ești mai mare decît Marin Preda, iar dacă nu, te poate ajuta „autorul" interviului !). Cît privește banala (totuși) chestiune a interviurilor, socotesc că ea a ajuns o (inelegantă) formă de luptă. În marea majoritate a cazurilor fiindcă, e firesc, întîlnim și excepții. Nu-i socotesc, pentru aceasta, vinovați pe cititori (curiozitatea publică a fost întotdeauna mare). Atunci e limpede asupra cui cade vina! Chiar asupra celor ce se angajează în discuția despre... Ei, subiectele sînt nenumărate! Problema e cum se poartă discuția. De ce e nevoie să se intre, cu de-a sila, în sufletul unui scriitor? Aici nu-i vorba de întrebări cum ar fi: „ce anotimp preferați?"! Ci de acelea care scormonesc, pînă la durere, sufletul (dacă-l... are), sufletul scriitorului deci (dacă e scriitor autentic — aici, e necesară, din nefericire, o adăugire: avalanșa de interviuri năucește cititorul și, de nenumărate ori, îl împiedică să simtă autentica valoare; dacă X, de pildă, autor al unui număr de 15 volume, apreciate cîlduț de critică, oricum apreciate fiindcă, bine s-a zis, nu există la noi volum necomentat, apare cam la trei săptămîni cu fragmente din alte 15 volume „în lucru", cu declarații patetice și chiar cu fotografie, în reviste de mare tiraj, iar Y, autor al unui număr de, să zicem, trei volume, importante, definitorii pentru literatura noastră, este prezent, o dată la trei ani, cînd i se întîmplă ce mîri ce, să moară chiar — halal prezență!, se va spune dar, chiar așa, el rămîne o „prezență", sau, din fericire pentru literatură, să publice o nouă carte, ei bine, va fi consemnat într-o formă sau alta — evenimentul ori volumul — odată la trei ani de către aceleași reviste, care-și pot (re)aminti pînă și dispariția unei valori la acest interval, ei bine, întreb iarăși, ce va spune cititorul?). Nu-i vorbă, sînt și intervievați care parcă abia așteaptă întrebări răscolitoare (pentru ei ori pentru alții). Le și provoacă. Trăind, se pare, o imensă stare de fericire că pot... singera în văzul lumii.

După atîtea... paranteze, să concluzionez (cumva): să dăm întîietate operei, s-o discutăm într-un climat literar liber de prejudecăți (și dîncolo de adversități), să nu ne pripim în alcătuirea ierarhiilor (e vorba despre literatura contemporană), să nu-i „uităm" (voit) pe unii (fiindcă volumele lor ajung mai greu prin redacții, nu le recomandă cineva anume, P.T.T.-ul mai încurcă plicurile...), să nu credem că toți tinerii sînt geniali (mulți sînt, însă, foarte buni și, deja, importanți), să nu credem nici că „veteranii" sînt... terminați și, dacă nu-i uităm nici pe unii, nici pe alții, să ne amintim de „generațiile" de mijloc, să... Ei nu, n-a fost aceasta intenția mea, nu vroiam să ajung la o sumă de indicații pentru toți scriitorii țării. Pur și simplu am fost provocat la o discuție (despre „lumea literară" pe care încerc s-o construiesc și... priviți unde am ajuns!), rolul meu era să răspund (cuminte și, firește, onorat) dar... Îmi recunosc iritarea (față de „polemicile" împinse pînă dincolo de regulile „onoarei" literare în care, mărturisesc, cred pînă la disperare, cum dealtfel, sînt convins, cred majoritatea confraților chiar dacă, fiecare la rîndu-ne, mai dovedim mici slăbiciuni, numai că prea ne temem să le recunoaștem) și mă scuz recunoscînd că sînt un scriitor român născut în Banat (care e o provincie la fel de minunată cum toate celelalte ale țării și, deci, cu drepturi — literare — egale), într-un sat de pe Valea Timișului. Moșii mei au fost țărani și moșii moșilor mei au fost întemeietori, așezînd o vatră de sat. Au fost momente în mica lor istorie (dar din aceste mici istorii se făurește cea mare și adevărată) cînd s-au bătut chiar pe această vatră, cutezînd să înfrunte cînd turcul cînd răitarul (cătanele armatelor imperiale, una sub flamură verde, mindrindu-se cu semnul semilunei, cealaltă cu flamură pe care abia avea loc trufașul vultur bicefal), unii dintre ei au căzut în glie, pe alții i-a curs apa însingerată a Timișului și unul a trecut în carnea lemnului de tei, chinez fusese și de la el Teiul s-a numit al Chinezului, de la toți mi-au rămas (în singe) multe cîntece și cuvintele acestora erau despre sat și despre pădure și mai cu seamă despre o anume stare de tihnă în care ar fi dorit ei să asculte susurul dulce al izvoarelor numite Trei Ape. Au mai fost și alți moși, mai apropiați în vreme, care s-au dus să se bată pe pămînturi străine, de la ei am moștenit alte cîntece (inscrise pe scoarțe îngălbenite de calendare), și acestea vorbeau, multe, despre Trei Ape și despre cum ar fi vrut ei să se întoarcă acolo. De fapt, oriunde s-ar fi aflat ai mei, în vreo bătălie, în vreun tîrg de mere dulci (al Orașului), în vreun sălaș (ca să grijească merii și prunii), oriunde deci, numai lîngă Trei Ape nu, se socoteau a fi departe. Și cred că puterea cuvîntului din cîntecele lor i-a făcut pe cei mai mulți să se întoarcă teferi și de prin bătălii, și de prin lotrie, și de prin tîrguri (Orașul avînd primejdii la fel de mari pentru acești oameni ai pămîntului lor). Atunci, întreb iarăși, cum să nu scriu despre ei? Cît despre întrebarea: „de ce?", nu mai socotesc folositor un răspuns anume. Important mi se pare faptul că dună ce am scris povestea acelui sat (în mai multe cărți), (re)așezînd-o în alte tipare, slătinarii au început s-o creadă pe a mea. Și se recunosc și cînd îi port prin alte locuri, unele despre care n-au auzit niciodată și chiar nu există. În încheiere, mai cred că aș putea adăuga și faptul că destinul slătinarilor (din satul vechi, ori din cel nou) ar putea fi asumat și de către alți oameni aflați în lumea cea mare.

Florin Bănescu

ANTOLOGIA **Luceafărul**

FESTIVALUL DE POEZIE PATRIOTICĂ „ODĂ PĂMÎNTULUI MEU — MIHU DRAGOMIR" BRĂILA — 1983

Marele premiu şi

Premiul revistei „Luceafărul"

constantin menagache

Gînd la Sarmis

Blestemată fie
legea gravitaţiei !
Simt
cum strivesc sub tălpi
istoria.

Ştiri cotidiene

Un val se rezemă ostenit
de ţărmul umerilor noştri,
a cărat în spinare
instrumentele de scris
o istorie.

Cuvîntul poetului

Unde timpul se apleacă pînă
la pămînt,
poetul
merge ca un legiuitor.
Cuvîntul său este un glonţ,
poate izbi
după orice cot al vremii,
cînd cuvîntul său este cuvînt.

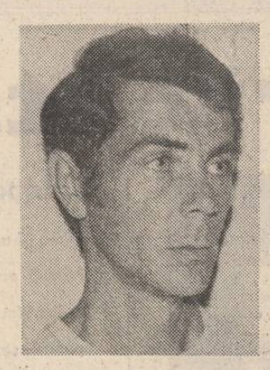

Pîinea de acasă

Cerul, ca un ştergar
muntenesc
şterge de ploaie
fruntea cu miros de pîine.
Ideile, pornesc să disloce
mari bucăţi de trecut.

Scrisoare către fiul meu

Veneţia merge în cirje,
Acropole
cerşeşte la porţile războiului,
clopotele au fost topite.
Întinde fiule mîna
timpului grav rănit.

Vertebre

Simburele adevărului
învăluit în mantii, îşi înfăşoară
rădăcina
pe trunchiul zilei viitoare.
O pace
lungă de o zi
se lasă în altarele de lut,
o căprioară despică în două
cîmpia
lăsîndu-ne să ne iubim
bătrînii de calcar alb. Doar
rostirea
vine ca biciul pe grumaz,
doar vertebrele pămîntului
scrîşnesc
pe la încheieturile erelor.

Scrisoare către Ştefan cel Mare

Mi-e foarte dor de tine doamne.
În sînge parcă-mi şuieră un semn,
Cîmpia a-nverzit, Carpaţi-s numai soare
Şi iţi trimit salutul lor solemn.

Ce mai e nou prin gîndurile tale,
Aicea-s cum le ştii pe toate,
Clipele ard în nobila cetate,
Şi clopotul la Putna încă bate.

Noi sîntem bine, sănătoşi şi teferi
Doar universul parcă dă-napoi,
Se-aud atîtea zvonuri nucleare
Încît, o, zilnic parcă e război.

Dar avem punctul nostru de vedere
Aşa cum a rămas din sceptrul tău
Şi veşnici-vom astfel peste toate
Chiar de e bine sau va fi mai rău

Ce mai e nou prin gîndurile tale
Ştiu că urgia lumii încă te mai doare
Dar, ne e dor de tine doamne,
Cum ne e zilnic dor de soare.

Limba română

Să vorbim despre limba română acum
Cînd pe cer se nasc curcubeie,
La ora de zbor, prieteni de drum
Să spunem în limba română, femeie. —

Să spunem în limba română, bărbat
Spusul acestui mult spus,
Lut românesc, subiect, predicat,
Să vorbim de la limba română în sus.

De la limba aceasta mereu conjugată
Cu alte vremelnici scrieri şi limbi
De la limba română nedeclinată,
Cu neputinţă în veci să o schimbi.

Să spunem acum cînd se nasc pruncii teferi
În limba română, atît, românesc
Luceafăr arzînd între luceferi,
Pămîntule-al nostru nepămîntesc.

În limba română, şi nu într-o doară
Să spunem că Ştefan a fost român,
Că Iancu, Mihai au fost cît o ţară,
În limba română, aicea rămîn

Şi limba română, ea îmi va fi
Ţara, ogorul şi singura masă,
Va naşte femeia un neam de copii.
În limba română la mine acasă. —

Gheorghe Fodor

Doina

Efortul tainic
adormit în mirosul grîului copt
viseazâ piini magnifice
Picătura de rouă
alungată de raze tîrzii
închide în cercul ei magic
spusele nopţii.
Feţii frumoşi
cu ascunse dureri
se prind în hora de minuni a lumii.
În sfîşierea lor
se naşte doina
Tihnă a pămîntului.

Fata morgana

Spaţiul infinit
se furişează în fragilitatea
florii de salcîm —
suris în tremurul după-amiezii.
Ciocîrlia doarme pe o ramură de Bărăgan —
povară a timpului
îmbătrînit în uitare.
Cavalerul cîmpiei
în straie lumeşti
străpunge văzduhul
cu suliţa cîtorva vise.
O ! voi umbre prelungi
nesecate mistere

Vasile Datcu

Scrisoare către Ştefan cel Mare

Mi-e foarte dor de tine doamne.
În singe parcă-mi şuieră un semn,
Cîmpia a-nverzit, Carpaţi-s numai soare
Şi iţi trimit salutul lor solemn.

Ce mai e nou prin gîndurile tale,
Aicea-s cum le ştii pe toate,
Clipele ard în nobila cetate,
Şi clopotul la Putna încă bate.

Noi sîntem bine, sănătoşi şi teferi
Doar universul parcă dă-napoi,
Se-aud atîtea zvonuri nucleare
Încît, o, zilnic parcă e război.

Dar avem punctul nostru de vedere
Aşa cum a rămas din sceptrul tău
Şi veşnici-vom astfel peste toate
Chiar de e bine sau va fi mai rău

Ce mai e nou prin gîndurile tale
Ştiu că urgia lumii încă te mai doare
Dar, ne e dor de tine doamne,
Cum ne e zilnic dor de soare.

Limba română

Să vorbim despre limba română acum
Cînd pe cer se nasc curcubeie,
La ora de zbor, prieteni de drum
Să spunem în limba română, femeie. —

Să spunem în limba română, bărbat
Spusul acestui mult spus,
Lut românesc, subiect, predicat,
Să vorbim de la limba română în sus.

De la limba aceasta mereu conjugată
Cu alte vremelnici scrieri şi limbi
De la limba română nedeclinată,
Cu neputinţă în veci să o schimbi.

Să spunem acum cînd se nasc pruncii teferi
În limba română, atît, românesc
Luceafăr arzînd între luceferi,
Pămîntule-al nostru nepămîntesc.

În limba română, şi nu într-o doară
Să spunem că Ştefan a fost român,
Că Iancu, Mihai au fost cît o ţară,
În limba română, aicea rămîn

Şi limba română, ea îmi va fi
Ţara, ogorul şi singura masă,
Va naşte femeia un neam de copii.
În limba română la mine acasă. —

Gheorghe Fodor

Doina

Efortul tainic
adormit în mirosul grîului copt
viseazâ piini magnifice
Picătura de rouă
alungată de raze tîrzii
închide în cercul ei magic
spusele nopţii.
Feţii frumoşi
cu ascunse dureri
se prind în hora de minuni a lumii.
În sfîşierea lor
se naşte doina
Tihnă a pămîntului.

Fata morgana

Spaţiul infinit
se furişează în fragilitatea
florii de salcîm —
suris în tremurul după-amiezii.
Ciocîrlia doarme pe o ramură de Bărăgan —
povară a timpului
îmbătrînit în uitare.
Cavalerul cîmpiei
în straie lumeşti
străpunge văzduhul
cu sulita cîtorva vise.
O ! voi umbre prelungi
nesecate mistere

Vasile Datcu

Păduri

Visez păduri
pe drumurile ţării.
În tropote de zimbri
se prind de munţi
codri adînci ;
mijite pajişti abia de-ncap,
duse-n coarne, din loc în loc.
de cerbi să-nsenineze
ochii ciutelor cu blănuri moi·
lerburi strivite-n copite
îşi istovesc în vînt
mireasma amăruie
şi harnic odrăslesc,
sub foşnitoare frunze,
zadarnice neamuri de-o zi
— Ascultă-ne ruga
şi îngăduie tihna,
acum şi în veci,
celor ce vin
şi celor trecuţi,
pămînt ce ne ţii
în lumini !

Bocet la Mărăşeşti

Lumini aveţi
şi vă vom da
tainul vost'
cel neschimbat
de vin, tămîi, prescuri.
Lumini aveţi :
vi le purtăm
tot alte mîini
de-atunci şi pînă la judeţ.
Lumini aveţi
dar nu sînteţi
ca ceilalţi duşi
izvod de ierbi
sub cer cu vînt sau ploi.
E cenuşie bolta peste voi.
Şi rece,
şi nu e de pămînt
şi nici o coasă-n şuier
n-a trecut
prin finul copt
ce trebuia să fiţi.
Lumini aveţi,
dar la lumină nu răzbiţi,
prea mulţii nosti'
ziditi de morţi !

Mădălina Nicolau

De la Dunăre

Eu vin
de la Dunăre
cu izul pescarilor
uitat pe obraz —
sărută-mă
pînă ce nu se pierde
culoarea ;
uite,
primeşte
două vocale :
un nufăr
şi un pescăruş
atîta pot s-aduc
de la Dunăre
în rest
ea zvicneşte în mine
ca o chemare
spre larg

Ţara

Eroii
vorbesc despre ţară
ei s-au plantat în pămînt
să-i fie
sevă istoriei
şi lumină
noi venim dinspre ei
impurpuraţi
cu gloria pe frunte :
din sîngele lor
creştem ca o cîmpie
sub soare
Eroii
sînt printre noi
şi ard ca o flacără
în inima ţării.

Marin Cioranu

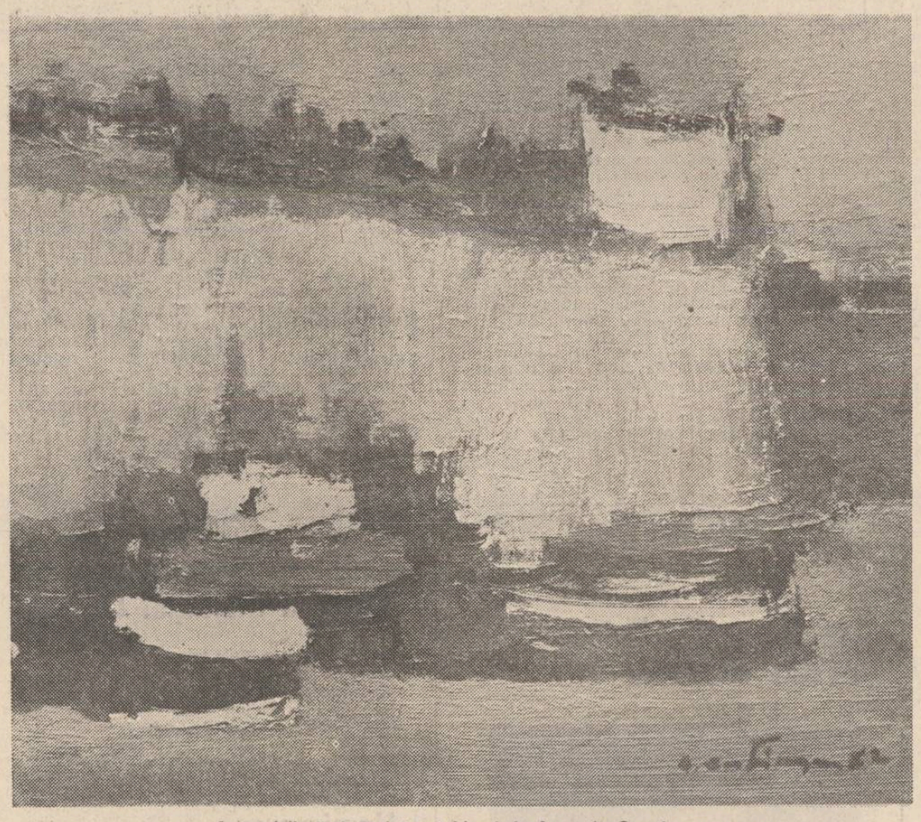

În paginile 5, 6, 7 şi 8 — tablouri de Augustin Constinescu

POEŢI BRĂILENI

Organizarea, primăvară de primăvară, a unui Festival naţional de poezie, aşezat sub însemnele generoase ale amplului poem **Odă pămîntului meu,** scris cu decenii în urmă de Mihu Dragomir, vorbeşte de la sine că la Brăila interesul pentru poezie consună cu dorinţa omagierii marilor ei creatori, prin contribuţia cărora numele ei a devenit aproape legendar în literatură. Există, aşadar, pe lîngă atmosfera de certă pasiune pentru actul literar, o indestructibilă legătură între generaţii, ele hrănindu-se din seva aceloraşi „motive" tematice. Brăila literară a acestor zile continuă o frumoasă tradiţie, ilustrată, mai înainte, în poezie de eruditul Perpessicius şi de Mihu Dragomir, în proză de Panait Istrati şi de Fănuş Neagu, ca să-i amintim pe cei mai reprezentativi. Lirica şi creaţia în proză a brăilenilor nedesprinşi încă de „proteismul" literar al geografiei inconfundabile a locului (căci Brăila „a exportat" adesea pe cei mai talentaţi fii ai ei spre toposurile unde consacrarea este similară perspectivelor ample, naţionale,) se răsfrînge mereu asupra elementelor emblematice, fără de care nu ne-o putem închipui. Stau mărturie în acest sens — ca o linie de continuitate — poemele lui Gheorghe Lupaşcu, propulsat editorial de regretatul Mihu Dragomir, ale poetului Aurel M. Buricea, creaţiile lirice ale unui important număr de tineri, deocamdată prea puţin cunoscuţi, care sînt, deopotrivă afectiv, deopotrivă liric, legaţi de peisajul agrest, şi acvatic al locului, de umanitatea pitorească a Brăilei. În proza brăileană contemporană (ne referim la cei care aparţin în acest moment, printr-o profesie, Brăilei), acelaşi clocot al sîngelui, aceleaşi vocaţie pentru prietenie, acelaşi sentiment copleşitor privind forţele elementare ale naturii încercuiesc conturul deja definit, expus atît de generalizant, al ei, consacrat în literatura românească de cea mai bună calitate.

Dar înainte de toate în Brăila se află o tînără generaţie de creatori, membri ai cenaclurilor literare de aici, o generaţie ce bate la porţile consacrării. Tenacitatea ei, prefigurată virtual de cîteva „nume ale poetului", din rîndurile celor mistuiţi de flăcările purificatoare ale actului creaţiei ne îndreptăţesc să afirmăm că lor li se vor deschide, în mod fast, porţile artei. Pe aceştia şi nu numai pe ei vi-i propunem în poeziile publicate acum.

Lucian Chişu

De Dunăre

Vorbeam de Dunăre
în luntrea obosită,
de peştii mari
lungiţi între hotare
neputincioşi în sufletul
de sticlă
ca duhul din
poveştile bizare.
Şi îmi părea că
strigă a iubire
Răchitele şi plopii şi salcîmii,
iar în oraşul greu de suvenire,
vorbeau de anotimpuri vechi
bătrînii.

Adelina Pop

Peisaj temeinic

Bărăgan încolţind în primăvară
Ca o cîmpie scăldată —
De atîtea ori —
Cu sînge,
Şi sudoare,
Şi lacrimi.

Bărăgan înfrăţit cu ţăranii
Muncit de cu zori
Pînă în noapte
Ca pîinea să fie temeinică.

Bărăgan brăzdat de pluguri
Precum
Un adevărat cîmp de bătălie
Spre cucerirea Piinii.

Aurel Furtună

Lied

dezfrunzeşte-mi cutremurato
neliniştea ce-o-ncerc cuminte-n mine
ca pe o taină a tainelor
supusă-n necuvinte —
se va şti de primăvara e de vină
sau soarele-n declin pe buzele-arzinde
du-mi frunza de e frunză
pe despicare-n trunchi
să-mi bată-n gînduri vrednice de tine
aceeaşi răvăşire supusă sub genunchi
cînd soarele pe buze-ţi mai
răstignea visare —
ci lasă-mi de e toamna în mine vinovată
umbra-ţi foşnind ascuns cutremurată....

Candiano Priceputu

Cîmpie

E timpul mai domol peste cîmpie

Miros de pîine-n suflet se strecoară
Greierii-n cor nuntesc a veşnicie
Şi parcă-i vară, totdeauna vară.

Un ochi de apă, o urmă de copită
Şi iarăşi depărtarea e stăpînă
Deci a trecut Pegasul astă-noapte
Şi s-a oprit o clipă la fîntînă.

Cetate

Cu suflet ce nu s-a turcit
Cetate pe veci românească.
Un zid de raia năruit
Şi-o lună pe cer ca o mască.

Cetate, trecută prin vis
Prin ritmuri străine trecută
Pe pietre stă sufletu-ţi scris
Şi pietrele-n somn te salută.

Maria Mogoşanu

Istorie

Istoria dăinuirii noastre în timp
Pe petecul de pămînt numit Dacia
E săpată în inciziunile
Migălite cu răbdare
Pe oale de lut.
Şi-n fiecare urmă
Descifrăm lumea arhaică
În care s-au născut
Spre a nu pieri niciodată
Legende şi mituri care povestesc
În graiul tainic al lutului
Despre bunul simţ românesc
Născut din cîntecul privighetorii
Şi din încovoierea secerii
Prin grîul bogatelor toamne
Ale trecerii noastre prin timp.

Liliana Contraş

Unghi

Ca o mare primordială,
Vastă şi liniştită,
iradiind,
deodată ; pietrificînd clipa,
ochii unui copil în uimire,
privind.

Victor Ianculescu

Patriei

În marea ta linişte să mă caut
Era timpul
Pasăre-stea şi pasăre-om să mă-ntorc
Prin dor şi ursită,
Viaţă
Asemeni zorilor de dincolo de noapte,
Pămînt aşteptat ca pe-un cuvînt,
Tu singura mea taină,
Izbăvire de soartă,

Patrie !

Victoria Tănase

Rondel în amintirea lui Burebista

De stau istoria s-ascult
Popor mai vechi pe-aicea nu-i
Şi nici viteji prin munţi stilhui
Ca şi strămoşii mai demult...

Sărea Carpaţii-n goana lui
Şi marea cu al ei tumult...
De stau istoria s-ascult
Popor mai vechi pe-aicea nu-i.

La două mii cincizeci de ani
În cinstea-i ne-nclinăm mai mult
Căci el rămîne veşnic cult
Al primului dintre titani !

De stau istoria s-ascult...

Dumitru Constantin Munteanu

Românie vatră de eroi

Aici, pe-ntinsul vetrei noastre
Istoria e vie — eroii noştri ard
Ne-ntemniţaţi de nopţile albastre
De veghe stînd în purpuriu stindard.

În şoapte limpezi ne conduc ei zborul
Ce ni-l purtăm mereu spre înainte
Cu ei alături astfel viitorul
E mult mai clar, mai rodnic şi fierbinte.

Aici pe-ntinsul patriei române
Nicicînd nu va apune-al nostru soare
Nici apa limpede nu va seca-n fîntîne —
Ne sînt străbunii veşnice izvoare.

În zbor rotund ajunşi în ceas de linişti
Ei intră-n sărbătoare alături azi de noi
Şi ne veghează pruncii şi pacea şi odihna
Ne este România o vatră de eroi.

Petre Drăghici

Abstracţiune

Mi s-a întîmplat un lucru bizar :

Un copil m-a rugat astăzi
Să-i aduc în dar
Copilăria
I-am explicat că acest lucru
Ţine de domeniul abstracţiunii,
Dar copilul mi-a spus
Că vrea o copilărie abstractă.
— Pe vremea mea — i-am explicat —
Un copil cerea o păpuşă
Sau creioane colorate.
— Nu, mi-a răspuns copilul —
Privindu-mă drept în ochi.
— Eu vreau copilăria.
Apoi, a trecut în camera alăturată,
A adus o cutie mare cu piese
Şi şuruburi de la diferite jucării,
Mi-a aşezat-o în faţă şi mi-a spus :
— Construieşte-mi copilăria.

Tudorita Voica

Lectura

Te cuprind în mîinile mele aspre
netezindu-ţi cu ele neliniştile
ca pe filele unei cărţi.

S-a înnoptat
te voi putea citi
la lumina sufletului tău.

D. Sabangia

Biruinţa poeziei

Poezia cîntă mai mult
Decît valurile mării.
Poezia e mai frumoasă
Decît închipuirea inimilor noastre.
Poezia iubeşte mai mult
Decît iubesc oamenii.
Poezia vorbeşte mai mult
Decît tot ce e firesc
De viaţă,
De dragoste,
De adevăr.

Constanţa Abălaşei

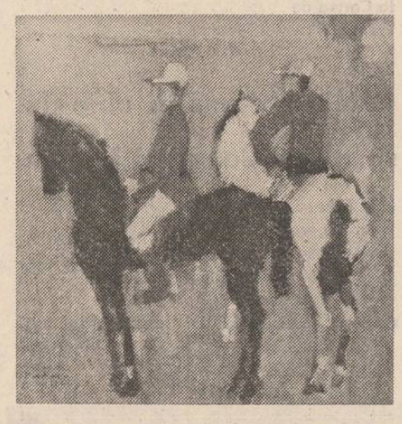

Dedublare

tu cînţi din oasele tale
„te merg cu frica mea şi cu bucuria mea"
şi pe strada aceea îţi atingea umărul
un salcîm mirosind tot a salcîm
de sus pînă jos mirosind a salcîm înflorit

tu cînţi din carnea ta
„dragostea dragostea ca vinul bun"
dar ca-ntr-un sfîrşit de vin ingenunchiai
şi se-ntunecase-nspre făptură ca-ntr-o
piatră

tu cînţi din gîndurile tale
„vino şi-om sta la sfatul bătrînilor"
şi te ridici să treci şi te atingi cu evlavie
ascultînd cum cînţi din oasele tale
din carnea ta din gîndurile tale...

Ionatan Piroşcă

CENACLUL «NUMELE

ŞEDINŢA A DOUA

Vineri, 22 aprilie 1983, activitatea cenaclului NUMELE POETULUI a continuat cu a doua şedinţă. Un loc special a fost acordat aniversării a 100 de ani de la tipărirea, în aprilie 1883 în Almanahul Societăţii academice social-literare „România jună" din Viena a poemului „Luceafărul". Conducătorul cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, a evocat contextul social-istoric de maximă strălucire în care se situează evenimentul aniversat iar apoi, consecvent ideii de redescoperire a istoriei culturii şi literaturii române, i-a dat cuvîntul criticului Nicolae Georgescu pentru a prezenta cîteva aspecte ale activităţii lui Dimitrie Caracostea (1866—1964), unul dintre titanii culturii româneşti, cel care şi-a adus o contribuţie covîrşitoare în eminescologie, un deschizător de drumuri în structuralismul european (fiind primul care a venit cu o terminologie proprie, originală, înaintea structuraliştilor), autorul unor importante studii de stilistică a limbii române (iniţiind pe plan mondial conceptul de **Estemă**), iniţiator, de asemenea, al unui **fond de cuvinte fundamentale** ale limbii române (exemplu **pururea**), acţiune continuată astăzi de filozoful Constantin Noica. Din volumul lui Dimitrie Caracostea, **„Expresivitatea limbii române"**, apărut în 1942, s-a citit în cenaclu capitolul al cincilea: „Geografia lingvistică a estemelor", unde, printre altele, este clarificată proveniența şi semnificaţia titlului **„Luceafărul"**. Cunoaşterea acestui text de căpătîi, ce are meritul că luminează spaţiul abisal în care a evoluat spiritul eminescian arată cît de hazardantă este încercarea unora de a apropia lui Eminescu pe oricare dintre marii poeţi ai literaturii române de mai tirziu.

Tînărului prozator şi regizor de cinema **Laurenţiu Damian** i-a revenit plăcuta misiune de a încheia partea festivă a şedinţei printr-o aleasă lectură a poemului „Luceafărul", aşa cum a fost tipărit în Ediţia Maiorescu, în decembrie 1883.

În cea de a doua parte, conducătorul cenaclului trece la prezentarea celor doi poeţi desemnaţi să supună discuţiilor grupaje din poeziile lor, **Marcela Mariana Milcu** şi **Marius Petrescu**, autori cu voci bine conturate în cadrul literaturii tinere de astăzi. Ei au fost descoperiţi, lansaţi şi publicaţi în continuare de revista **Luceafărul**. Marcela Mariana Milcu a publicat în mai multe reviste literare şi a fost selectată în **Caietul debutanţilor 1980—1981** al Editurii **Albatros**. Marius Petrescu trebuia să debuteze de mult cu un volum la Editura **Eminescu** (în mod inexplicabil, în privinţa poeziei, editurile noastre debutează o mulţime de oameni lipsiţi de talent, printre care se strecoară uneori şi cîte un autor talentat, cînd firesc ar fi să se întîmple invers; ineptiile din volumele de debut vor fi multiplicate, cum se poate constata, de „poeţii" în cauză, şi în viitor, indiferent pe ce meleaguri s-ar afla).

Marcela Mariana Milcu a ales spre lectură poeziile intitulate: Despre mine, Noapte, Lumina se desface, Monolog cu Alizar, E toamnă, În dreptul soarelui roşu, Pasăre într-una, Extirparea surorii siameze, Copilăria, Invocaţie, Milezim, Bocet, La lumină de apă, Spuse către sora bătrînă Nuaria, Mor aurarii, Răni, Deasupra lumii, Transsubstanţiere, Prunc mincinos, Cîntecul cel mai trist, Deasupra de noi, Cine, Cortegiul, Cu un nimb, Toamnă, Urc, Coşmarul de zi.

Urmează un intermezzo: În afara discuţiilor, Mircea Şoncuteanu îşi citeşte al său „Poem îndărătnic întru respirarea limbii române" iar Radu Cange poemul intitulat „El, miine".

Vine apoi rîndul lui **Marius Petrescu**, posesor şi al unor evidente calităţi de declamator, să ofere un plăcut recital din poemele sale, din care a selectat pentru această ocazie: Aforism, La joie de vivre, Enigma unui portret, Mărturia scribului, Elegia, Întoarcerea fiului risipitor, Lady Poesiada, Memento mori, Invocaţie, Peisaj, Înserare, La Putna, O meditaţie, Memento, Plîngere, Natură moartă, Un poem fără titlu, De iubire, Recurs, Acvariu de ceaţă, În faţa echinoxului, Stampă voalată, Arheu, O stemă toropită, Hostia, — dar nu şi antologicul „Avatar ilustru" (apărut în Almanahul estival Luceafărul 1982) poem ce ar fi fost primit cu şi mai mare încîntare de asistenţă în lectura autorului.

Nefiind un cenaclu publicitar, ori al unor debuturi absolute, autorii nefiind deci descoperiţi peste noapte, la începutul părţii a treia, rezervată dezbaterilor, conducătorul cenaclului reînnoieşte rugămintea ca în luările de cuvînt să fie lăsate la o parte afirmaţiile de formă, neargumentate, pentru a se trece la identificarea trăsăturilor esenţiale ale poeziei scrise de autorii discutaţi, la semnalarea cu precădere a riscurilor şi a aspectelor perfectibile ale acestei poezii, iar dacă, să zicem, se întîmplă ca poeţii să fie excelenţi să se arate atunci ce le lipseşte pentru a deveni sublimi (parafrază la celebrul dialog dintre Theo şi Vincent Van Gogh).

Primul invitat să ia cuvîntul, **Grigore Goanţă**, de la Biblioteca Academiei, apreciază că poezia Marcelei Mariana Milcu este de o feminitate dusă la extrem. Versurile au forma unui cîntec, a unui cîntec de dragoste. Dar e o poezie care deja curge, fiind imposibil să depistezi un punct de izbucnire, un izvor. Cele citite de Marius Petrescu, „cel mai mare poet dintre prietenii săi", sînt, cu siguranţă, un bocet cu zîmbetul pe buze. Ca şi Marcelei Mariana Milcu şi lui Marius Petrescu i se sugerează să pătrundă din nou (şi pe alte căi) în propriile sentimente. La observaţia că vorbitorul a făcut un comentariu de pe poziţia tipului de poezie pe care-l scrie el însuşi, fără efortul necesar de obiectivare, acesta îşi recită poemul propriu Maratonist în Pilat, dovedindu-se că observaţia a fost, în bună parte, justificată. **Valeriu Mircea Popa** afirmă că poezia Marcelei Mariana Milcu se organizează ca un cadru şi o atmosferă, potrivite pentru eliberarea unei nelinişti existenţiale de valori maxime şi reperează schiţa unei relaţii Eros-Tanathos (şi dorinţa de rezolvare lirică a unui element prin altul) ca şi, de asemenea, un anumit tip de sarcasm. Citează, în încheiere, versuri foarte reuşite din poemul „Extirparea surorii siameze" neuitînd să sublinieze că poeta care se află într-o continuă aspiraţie de autoperfecţionare, şi-a ales ca element primordial al poeziei sale **apa**.

Pe Marius Petrescu îl consideră opus, ca ma-

dan david

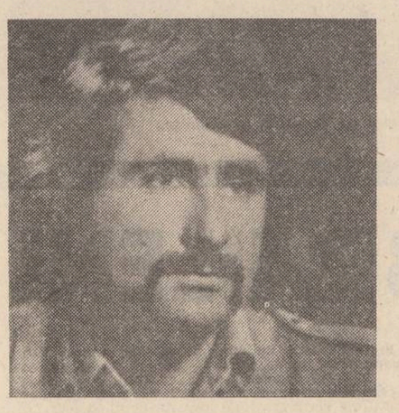

A treisprezecea interpretare în chip de haiku a Condiţiei Umane

...ţi-am sărutat glezna, ai plîns, erai
frumoasă şi cam atît despre
războiul de o sută de ani de singurătate

Egalitate

prezenţa mea timidă
plus prezenţa ta sfioasă
egal acest Poem

Două posibilităţi imposibile

...ţi-ai uitat surîsul în politica
lirismului meu, mi-am uitat plînsul în
loc repaos pe chipul tău, Napoleon spunea
că totul e posibil, El, nenorocitul,
genialul, imposibilul

Judecata de apoi a contemporanilor

Tu erai în poziţie de drepţi.
Eu eram în poziţie de drepţi.
Amîndoi eram judecaţi
strîmb de către contemporanii noştri.
Nici Platon nu mai avea
chef de Peştera sa, el, contemporanul
veşniciei !

O interpretare în chip de stampă a Condiţiei Umane

Problema este dacă avem timp
să reuşim să roşim
înaintea soarelui

dacă nu cumva
viteza luminii s-a şi strecurat în
morala poemelor noastre
scrise de mila acestei dimineţi cu soare

problema este dacă avem timp să
înţelegem că tata n-are nici un motiv
să roşească pentru greşelile mele literare
din moment ce el lucrează cu o
meticulozitate severă
la Cartea de
Propuneri pentru Moromeţi

O interpretare în chip de sedoka a Condiţiei Umane

cînd Tata se uită la Mama
răsare Soarele
şi viaţa mea made în Pacific
se face viaţa mea made în Venezuela
fapt pentru care
naşterea mea în Balcani a fost sărbătorită
în Persia

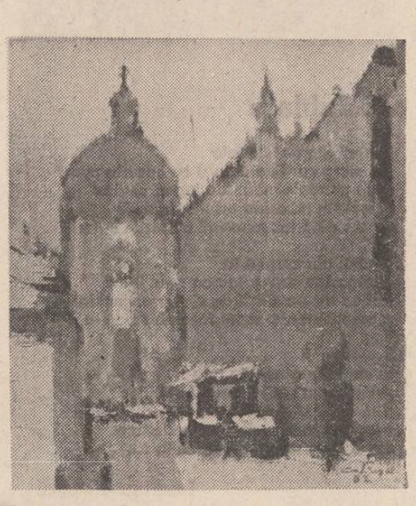

O interpretare în chip de sedoka a Condiţiei Umane

Ce-ai să te faci, femeie
firicel bolnav de melopee
cînd în dimineaţa
tulbure şi blîndă ai să vezi înflorind
stafia coşmarului meu Flămîndă ?

am să-mi fotografiez durerea zburînd cu o
mieriţă spre lună.

O interpretare în chip de tanka a Condiţiei Umane

Ană mariană, privirile tale
plîng pe cerul nopţii –
la umbra durerii sălbatice a
privirilor tale amărui
răsare Soarele păgîn şi albăstrui.

Prelegere la un curs Hemingway

Să fii coleg cu Ernest Miller Hemingway la
Oak Park High School.
Să bei un pahar de vin cu Ernest Miller
Hemingway.
Să iubeşti ca Maria lui Ernest Miller
Hemingway.
Să fii primit în Red Cross Ambulance Corps.
Să te căsătoreşti cu Hadley Richardson.
Să lucrezi la Transatlantic review.
Să divorţezi de Hadley Richardson.
Să te căsătoreşti cu ziarista Pauline Pleiffer.
Să scrii A farewell to arms.
Să lucrezi la romanul For whom the bell tolls.
Să divorţezi de Pauline Pleiffer.
Să te căsătoreşti cu ziarista Martha Gellhorn.
Să patrulezi de-a lungul coastelor Cubei cu
yahtul tău Pilar.
Să divorţezi de Martha Gellhorn.
Să te căsătoreşti cu ziarista Mary Welsh.
Să publici The old man and the sea.
Să iei premiul Pulitzer pe chestia asta.
Să ai obrăznicia să permiţi Academiei
suedeze
să-ţi decerneze Premiul Nobel pe anul 1954
pentru arta naraţiunii.
Să te sinucizi în iulie 1961 cu
propria ta armă de vînătoare.
Să fii nimeni
şi deodată să-ţi dai seama că eşti
Ernest Miller Hemingway.

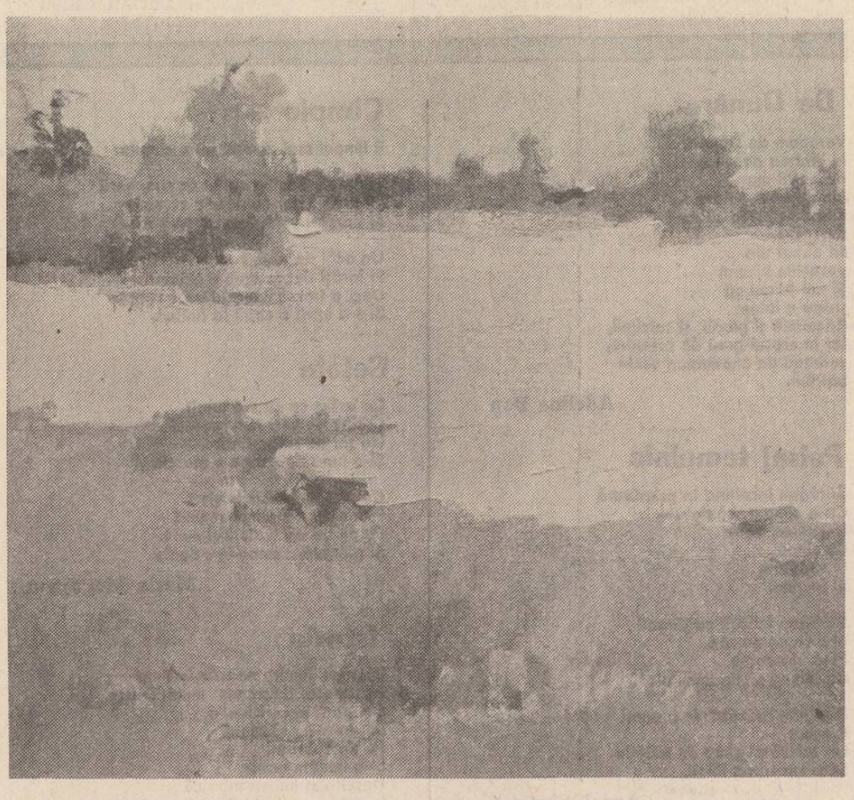

Optimismul culorii

● *Augustin Costinescu este un pictor al luminii. Subiectele tablourilor sale sînt plasate, parcă, toate, într-o amiază de vară cînd istoria umbrelor abia începe să se scrie. Cîmpurile de culoare largi şi pure forţează obiectele să-şi topească contururile. Pe ritmul unei lentori, citeodată ca de vis sînt proiectate subtile dialoguri între linii, forme şi tainice nuanţe care tind să desăvîrşească, în cele mai bune pînze, adevărate poeme picturale. Pe Costinescu îl interesează frumuseţea şi armonia. Peisajele, îndeosebi, ca şi naturile statice şi portretele, indiferent de ceea ce reprezintă, demonstrează o evidentă unitate de ton şi de viziune. Calitatea aceasta vine dintr-un sigur instinct artistic. Dar, mai întîi de toate, este vorba de emanaţia unui spirit reflexiv pentru care aventura picturii se relevă prin sensurile unui continuu efort de punere în ecuaţie a datelor unui program cu descoperirile pe care le evidenţiază exerciţiul zilnic. O călătorie, de fapt iluzorie, către absolut. Pornit în această expediţie cu proiecte şi nădejdi, cu toate schimbările, explicabile, pictorul a rămas, însă, cu un evantai de certitudini între care se remarcă încrederea pătimaşă în culoare, care poate fi potenţată la nesfîrşit cu neştiute armonii. Recursul la valorile ascunse ale tonurilor, fără să fie evident polemic, reiterează traiectul unor maeştri pentru care culoarea devenea deopotrivă esenţă şi înveliş.*

Ultima expoziţie a lui Augustin Costinescu pe care cineva o egala cu „un fluviu de lumină" era un adevărat spectacol de culoare vie şi ardentă. Cîteva zeci de uleiuri compuse cu incontestabilă rigoare ofereau variate ipostaze de poezie autentică. O pictură de esenţă optimistă îşi etala darurile explicînd inepuizabilele resurse ale culorii. Un festin al nuanţelor preţioase şi al tonurilor solare. Suprafeţe largi respirînd în acelaşi registru cromatic alternau cu mici distilerii în care vopselele clipeau relevîndu-şi brusc substanţa. Tentaţia luminii intense, acaparatoare era cu bună ştiinţă reprimată prin plasarea pe ariile monocrome a unor pete de culoare care se înscriau cu deosebită vigoare în compoziţie. La această demonstraţie a momentului, Augustin Costinescu nu a uitat desenul şi guaşa, care, selectate cu parcimonie, îngăduiau o privire în laboratorul creaţiei sale. Cele cîteva piese mărturiseau o atentă şi migăloasă lucrare de atelier, fiind totodată şi valoroase exemplare autonome.

Virtuţile unei expoziţii nu pot fi decît simple repere în creaţia unui artist ca Augustin Costinescu căci acest tînăr pictor ar putea să-şi transforme pensula pe care o ţine în mînă în toiagul miraculos care desparte apele.

Mircea Croitoru

valeriu stancu

în sine ochiul hotarnic

rănile ochiului
mi-am ucis privind
inserarea
– hotarnic popas –

arderea lapidînd-o

pietre domoale
în ele rotirea îşi poartă
singerînd inserarea

rana popasului – ochiul hotarnic

învingătorii echinocţiului
săgetînd inserarea
ca pe o mască
de-nluminări infernale

arderea lapidînd-o

în sine ochiul hotarnic
eludînd inserarea

interioare călătorii (1)

interioare călătorii
din tăceri întrupate
„Frea tîrziu !" se-nvenină ecoul

lunatecă sinceritate
răstignită-n vămile somniei
patima solecismului
singeră în auz tăcerea aezilor
striviţi de obstacolul de aer
doar somnul în somn într-o zi va şti să
se-ntoarcă

doar ochiul de orbită desprins
– în seninătate curier lincezind –
previziunea întrupării susurîndu-şi-o
în pleoapă

nestatornicie a umbrei
freamătă peste gratii
Somnul – balsam

lentorile clipei în ele apun
temniţa singelui cucerind universul

Interioare călătorii (2)

rostuite cărări de somnie
în ele singerare vicleană a simburelui
furtuna regăsirilor îşi sapă lăcaş

nestatornicie a umbrei
susură sinceritatea – autel isolé des
décombres –
poveştile neaprinselor stele

temniţele somniei
în ele însele evadînd

liturgic izvor şi pedeapsă
ci verdele închide în sine smaraldul
lacrima frunzei freamătă peste gratii
luminînd ecouri tomnatice

fugă de gînd – rane ale întunericului
(în ele singerarea vicleană a simburelui)
stelele plîng îmbătrînind în tăcere

lentorile clipei în ele apun
temniţa singelui cucerind universul

întemniţată liniştea somnului

după linişte
înveliue timpul
în haina-i hotar
piatra în sine
loveşte cuvîntul
cuvîntul în piatră – flacără oarbă
rostuindu-se înlăuntrul tăcerii
şi-n timpan adormind
după linişte
în hainele timpului
ne-nveliue liniştea
în timpan surizind
precum piatra în sine
gloria ei – cea din urmă povaţă
după neliniştea somnului
umbră şi semn în semne şi umbre
în noi semănate bizar
de gheare de piatră
în precepte şi legi
cuvîntul îmbracă fărădelegea
după umbră şi semn
întemniţată liniştea somnului
(în somnul pribeag fiinţînd umbra semnului)
neimaginată pedeapsă, neimaginată linişte
singeră somnul în semn
amintiri neträite

autoportret pe jumătate

inima şi-a coborît ploile pînă la ochiul
colătăit de cer
lagună oarbă mina s-a desfăcut surizînd de
rana sinelui
o jumătate de autoportret plînge în pat cu
somnul ca o garoafă
pentru care încă nu s-a inventat culoarea
în vis hotărîtă
privirea se-nveliue-acum în paradisul
flegmatic de noi eludat

inima a coborît în ochiul colătăit de cer
cîtă lumină s-a adunat în ochii luminii !

se vor cläti cedrii în pirogi de val sfărîmate
lagună oarbă mina s-a însinuat ca un val în
rana sinelui
ca limpezi podoabe într-un autoportret fără
de ramă
privirea se-nveliue-n somnul ca o garoafă
pentru care încă nu s-a inventat culoarea în
vis hotărîtă
cutoportretul era pe jumătate însărcinat cu
ducerea la bun sfîrşit a singurei opere de
conservare a operei de artă
neterminată, nedisimulată, neîncepută, ne...
artă ? operă ? lumină ? cedri ? autoportret ?
ha-ha !
pirogile ? paradisul ? culoarea ? cedrii ?
lumina ?
doar călimara bolnavă
de pulberea aşternută în trupu-i
se sfarmă explodînd pe un autoportret
cu ochiul colătăit de cer

insinuare

prin sticlă verdele se-nceţoşa
piclos străluceau cotoarele cărţilor
ca o ninsoare de zodii
obrazul sugrumat (sol păcătos, reverie
lunară)
de limpiditatea gîndului
soldaţii migratori
scociorînd în altarele cărţilor

în camera sobră
creştea de multă vreme un copac vorbitor
cu milioane de braţe
cu milioane de semne
crengile lui depăşiseră de mult
şi cu mult
universul

dar verdele lui prin sticlă se-nceţoşa

pe buza unui pahar nevăzut
mai strălucea stingher şi suav
rana buzei ce sorbise

agenţia de eufemisme

hei, dragii mei,
ai mei cititori de plăcere,
nu vă iluzionaţi
pentru că eu nu vă resping acuzările –
– asta numai pentru faptul
că mă întreb fără glas
cine sînteţi voi
cei ce voiţi a şti
cum de se-mbată-un poet
cu idei şi cuvinte

●

iată cenuşa peste privirile noastre
lumina purtîndu-şi
(la suprafaţa cuvîntului
nebănuite chemări
ascunse în miezul rostirii)

●

miezul lui reflectîndu-şi nesomnul
plin de iluzii :
hei, prietenii mei,
ai mei cititori de plăcere,
iată acum neprihănit discursul :
„da, încă mai admirăm frumosul
încă mai admirăm curajul
fiecare cu mijloacele sale

●

în mijlocul lumii
poetul – simbol
(poetul modern ori monden)
influent, discursiv
are birou somptuos
dictafon, telefoane,
scrumiere „crom-nichel"
„iată omul !" zic
poetul viitorului
fără de grijă ordine-mparte
dispune de toţi şi de toate
(mai puţin de cuvinte)
gingăvindu-şi rostirea
cu ochii zgîiţi
pe etichetele multicolore
ale sticlelor
cu licoare parşivă
inspiratoare de versuri
genial decupate

POETULUI»

mieră poetică, etichetindu-l drept poet livresc. Tonul dezabuzat al versurilor sale nu ascunde unele ecouri romantice sau baroce, sau chiar unele asemănări cu A.E. Baconski. Ciclul citit nu are schimbări bruște, dar s-a putut observa, de-a lungul său, o cădere de la duritate spre livresc. Elementul de bază la Marius Petrescu, platoșa lui s-ar zice că e **somnul.**

Maria Cerchez găsește că tipul poetic reprezentat de Marcela Mariana Milcu (specific unui veac în declin) corespunde ca spirit și aspirații celui al cărui exponent a fost Musset. Versurile poetei sînt o ilustrare fidelă a volutelor de entuziasm proprii perioadelor de timp incerte. Verva, exuberanța se împletesc cu expresivitatea. Marius Petrescu se arată a fi un suflet ce se dăruie pînă la autodistrugere, urmare a unei, în sens larg, vocații de mistic. Calitățile sale nu stau la nivelul expresiei, totuși, neevitînd unele momente plate, selecția a pus în evidență multe versuri memorabile.

Criticul **Nicolae Georgescu** face în cuvîntul său corelația „om scriitură". Tipul reprezentat de Marcela Mariana Milcu, va spune el, intră în foile de mijloc ale curentelor literare. Expresiile folosite divulgă un dor de stabilitate (de **lespede).** Poeta trece treptat de la o fază la alta, nefiind definitiv fixată, iar dihotomiile trup-suflet, lumină-întuneric, par încă necoapte. Versurile în care se regăsește mai bine sînt tocmai acelea unde nu-și alege o miză prea mare. Sinele interesînd-o foarte mult, trebuie să-și aleagă cu atenție căile potrivite de a merge către sine.

Poezia lui Marius Petrescu nu este una de verb, de mișcare, ea lăsînd să se vadă urmele unei boli ce s-ar numi **„adjectivită".** Poetul caută proverbul iar originalitatea lui rezidă și în acele goluri mari dintre cuvinte, turația lor neputînd fi schimbată, ca la o placă lentă de patefon, pe care nu poți să-l dai mai repede. Și la el, versurile cele mai reușite sînt acelea unde nu-și impune o temă. Autorul scrie o poezie suficientă sieși.

Conducătorul cenaclului va puncta din nou dezbaterile cu invitația la o mai aspră judecare a celor citite și invită să ia cuvîntul pe poetul **George Stanca.** Acesta, spunînd că i-au plăcut versurile Marcelei Mariana Milcu, se va opri mai mult la Marius Petrescu, arătînd că versurile sale bune sînt cele concise, scrise în ton sentențios. Cu fiecare vers poetul ne dă atunci un tablou aparte. Remarcă faptul că ponderea rezultată din folosirea unor expresii metafizice e subminată de o anumită **veselie.**

Mircea Dobrovicescu este de părere că ambii poeți intenționează o cunoaștere cu ajutorul cuvintelor cheie. Marcela Mariana Milcu valorifică limbajul prin procedee lexicale vechi (cuvinte de felul cărnari, inimari). Livrescul, perceptibil în versurile sale, va lua forme intense la Marius Petrescu, la care se distinge și un abuz de imagini. Ambii poeți pornesc de la exterior spre interior.

Mihaela Murariu Mindrea va compune epigrame și pentru autorii din această seară iar **Florentin Palaghia** le va dedica la rîndul său cîte un poem. Marius Petrescu va lua și el cuvîntul pentru a elucida anumite nelămuriri în legătură cu poeziile citite ca și pentru a spune că poezia Marcelei Mariana Milcu este aplicată la idee și la sentiment, fără pregnante trăsături livrești. Este vădit expresionistă și nu romantică, cum s-a afirmat.

Răspunzînd și ultimei observații a lui George Stanca, conducătorul cenaclului își va începe observațiile asupra autorilor din cea de a doua ședință și va arăta că nu cuvîntul în sine contează ci percutanța lui. Marii poeți români sînt metafizici nu întîmplător, apetitul pentru abisal nu e o chestiune de moment, o sublimare a acestui gust, poate exagerat, al poporului român pentru moarte aflîndu-se chiar în punctul de plecare al literaturii române, în „Miorița". Numărîndu-se printre acei poeți formali, îndrăgostiți de o retorică, pascalieni, Marius Petrescu e un căutător al formei de accedere la poezie. Neavînd poezia «în ei», dar rostind totuși demersul, într-o zi acești poeți vor ajunge să obțină rivnita explozie de iluminare.

Marcela Mariana Milcu, care posedă simțul expresiei fragile, este o continuatoare a lirismului ardent, plin de prospețime al unor Magda Isanos și Nicolae Labiș, aplicîndu-și mai bine poezia la actualitate decît poeții din generația '80, care sînt în fond livrești sub aparența de poezie a realului.

Înregistrînd sugestiile diverse, unele justificate, ale celor de față, poetul Cezar Ivănescu a încheiat ședința spunînd că acest cenaclu nu este făcut ca să distreze pe cineva, că și pe viitor va fi lipsit de fast, punctul său fix fiind lectura și discutarea cît mai multor texte valoroase și că unul din puținele lucruri bune pe care le pot face, nu numai participanții la cenaclu, ci toți cei care aspiră să devină adevărați (tineri) scriitori este să-și intensifice lecturile, pe de o parte din marea literatură iar pe de altă parte să citească atenți revistele literare și, dacă nu e prea greu, chiar cărțile de debut texte rele sau bune care apar astăzi, pentru a ști pe ce lume (literară) trăiesc și ce este de făcut de acum înainte.

Hero

O voce de excepție

După „Antologie de poezie aromână" (Ed. Minerva, 1976), „M. Eminescu — Poezii / Puizii (ediție și transpuneri în aromână — în colaborare cu Ioan Cutova și Costa Guli — Ed. Minerva, 1981) și versuri în dialect publicate prin reviste dintre cele mai severe cu calitatea creației originale tipărite, noua apariție în public a Kirei Iorgoveanu reprezintă, credem, un eveniment, nu doar al literaturii dialectale. Vrem, de la bun început, să asigurăm pe iubitorul de poezie românească în genere că poemele în dialect aromân reunite în volumul „Steauă di dor", recent apărut la Ed. Eminescu, *îi sînt nu doar accesibile, ci, după lejera și inerenta acomodare la codul lingvistic dialectal, îi pot asigura spectacolul unei trăiri poetice dublate de o verbalizare pe măsură. Trebuie totuși adăugat că versurile Kirei Iorgoveanu se adresează, printre primii, vorbitorilor și cititorilor acestui idiom și, ca atare, pentru cunoscători, volumul proaspăt girat de Ed.* Eminescu *își dezvăluie virtuți și parfumuri insubstituibile care amintesc de tradiția poeziei aromâne populare și culte (ultima fiind de neînțeles fără cunoașterea primei). În cadrul poeziei aromâne practicate actualmente, credem că nu greșim văzînd în Kira Iorgoveanu cea mai dotată voce, în fruntea unei pleiade ce cuprinde pe Hristu Cândroveanu (remarcabilul volum intitulat „Nihadz", Ed.* Eminescu, *1980), Athanasie Nasta, Ioan Cutova, (încă nepublicați în volum și prezenți sporatic prin reviste) și mulți alți poeți din diverse generații, cu toții adăugîndu-se unei tradiții prestigioase (Belimace, Murnu, Nida Boga, Nuși Tulliu, Velo, Batzaria, Z.A. Araia, Marcu Beza, N. Babu, Zahu Pană ș.a.), al cărei aport în dezvoltarea culturii aromâne ne-a determinat să ne gîndim tot mai mult, în ultimul timp, la un proiect de istorie a poeziei aromâne culte.*

Nu credem că greșim prea mult dacă vom spune că niciodată un poet al acestui dialect cu parfum de cronică moldavă și cansò provensal nu se va putea exprima în afara convenției folclorice, în afara tradiției. Extracția folclorică a literaturii aromâne, cadrul moral și material cu totul aparte, circumstanțe politico-istorice dintre cele mai speciale au făcut ca între poezia populară și cea cultă, între sufletul colectiv și eul individual care încearcă să se detașeze, fie și prin artă, de comunitate, să existe conexiuni a căror descriere este imposibil de epuizat în cîteva rînduri. Ne mărginim doar să le constatăm și în poezia de mare naturalețe și excepțională disponibilitate elegiacă, strîns înrudită cu cea mioritică, a Kirei Iorgoveanu. O primă constatare în acest sens o impune organizarea volumului. Astfel, „aradha puizilor" („ordinea" sau „sumarul", dacă vreți, al poemelor) ne oferă următoarea secționare a cărții : „Steaua pipin'ilor" („Steaua strămoșilor", în poemele căreia poeta își definește apartenența la tradiția și spiritul colectivității, la un anume univers moral care asimilează eul și-i sancționează tentativele de desprindere, indiferent de nuanțe și direcții) și, o a doua grupare de poezii, „Steaua vrearil'ei" („Steaua iubirii"), unde sînt inserate cele mai reușite creații ale fermecătoarei poete.

Nu insistăm pe prima secțiune a cărții, din care nu lipsește constelația tematică fundamentală a poeziei aromâne exprimate prin cel mai sincer lirism testamentar, degajat de mimetism și afectare : „agirșearea limbii", dezagregarea nucleelor de civilizație pastorală prin „fudzirea tu xeani", parfumul de „pirmithi" (povești) ale arhaicului, veneratia strămoșilor, întreaga izotopie semantică a sferei „picurăreștí", sacralizarea naturii montane și a anotimpurilor ce permit comuniunea integrală cu aceasta, tema „cărvănăritului", a trecutului văzut ca un necontenit „polim" pentru supraviețuire, marile tragedii colective (Moscopolea), cadrul suprasaturat de folclor și tradiție populară, tema „murminților" ș.a. Nu lipsesc nici figuri celebre : două remarcabile poeme se intitulează „Al Eminescu" și „V'is cu Alexandru Makedon". Dacă poezia acestei secțiuni nu se ridică deasupra performanțelor înregistrate de Nuși Tulliu sau Nida Boga (adevărați tragedieni în haină lirică), „Steaua vrearil'ei" aduce în prim plan, odată cu modernitatea exteriorizării sentimentului, poeme cu totul remarcabile, la înălțimea cărora arareori s-au ridicat predecesorii Kirei Iorgoveanu. Fapt remarcat printre primii de Tache Papahagi, erotica populară aromână se caracterizează, în primul rînd, prin discreția și moderația manifestărilor. Aceasta este particularitatea specifică înaintașilor Kirei Iorgoveanu, prezentă la un Constantin Belimace („Picurarlu către vruta lui", de pildă). Ieșind cu tact din marginile convenției, poezia Kirei Iorgoveanu impune factura modernă a confesiunii, naturalețea unui spectacol suav, de puritate și gingășie : „Steaua mea cu steaua ta / T-unã apã-și dinisea. / / Ocl'iu-a meu cu ocl'iu-a tãu / Alidzea Bunlu di-Arãu. / / Mina mea cu mina ta / Idg'hia chiatrã u hîrsea. / / Frimtea mea cu frimtea ta / Uni carti minduia. / / Gura mea cu gura ta : / Tã birbil'iu mușatu cinta ! / / Tihia mea cu tihia ta / Cițe cale nu-și afla ?" („Distihuri", p. 76). Inutil de transpus în dacoromână, mai ales că volumul conține un glosar suficient. Din multitudinea de versuri demne de a fi citate, le-am ales totuși numai pe cele de mai sus, tocmai pentru că ele evidențiază dominanta esențială a acestei poezii, natura elegiacă, dulos-amară a poeziei Kirei Iorgoveanu, excepțională voce a literaturii în dialect (și bănuim, cu resurse potențiale pentru exprimarea în limba literară), pentru care poemul devine manifestare a unei ipostaze autumnale a ființei, iar spațiul său verbal — portativ al tristeții existențiale. Îi dorim Kirei, după ce i-am citit și răscitit cartea, o evoluție pe măsura debutului.

Cristian Moraru

Podul de piatră

Urmare din pag. a 4-a

Pentru că erai prea grăbit și n-ai fost atent să vezi la timp ce Doamne Dumnezeule-o fi fost scris pe placa aia, acolo sus, la intrarea în sat. Așa că strigi iar, Hei ! e careva pe-aici, poate cineva să-mi spună unde-am ajuns ? Poate careva să-mi spună cum se numește blestematul ăsta de sat împuțit în care-am intrat ?

Așa că o pornești iar înainte pe lîngă vale, pe sub măruntul tremur al frunzelor alungite-ale sălciilor de la marginea albiei aproape secate și urci pe o altă uliță, la fel de pustie, mărginită, de data asta, de șiruri de salcîmi cu frunza îngălbenită de secetă, acum făgașul te mină la dreapta (între timp vezi ceva ce parc-ai cunoaște, niște trepte, o ușă deschisă, o altă casă și silueta vag-albăstruie a unuia în răcoarea întunecoasă ghicită-năuntru — oare cîntă la drîmbă ?), îți vine să oprești și să vezi dar mergi mai departe, nu știi de ce, și deodată îți dai seama că ai ajuns tocmai sus, în fața bisericii, că nu mai ai unde merge. Departe, în față, dincolo de capătul nevăzut al Izlazului, se ridică greoaie cocoașa cețoasă a Highișului, iar din dreapta simți urcînd încet boarea ușor răcoroasă a Văii. Așa că întorci spatele acelui scorburos salcîm care aproape astupă intrarea în curtea bisericii, privești, de acolo din vîrful dealului de unde ești, ca un Atoatestăpînitor și deodată exclami : ăsta-i ! Iată-i aici, la picioarele tale, cu casele lui abia zărite printre salcîmi și arțari și nuci cu fructul în pîrg. Acolo ar putea fi casa Dudanului, în colț, lîngă fîntîna cu roată, clădirea aceea galbenă pare a fi a lui Onuț Hara; mai încolo, spre Pripor, ca o panglică ruptă pe-alocuri, se întinde gardul viu din jurul fostei case a acelui nefericit căpitan din Fetești și a și mai nefericitei sale soții și, nu departe de pod, la intrarea în primărie, culcat pe-o bancă de lemn nezărită, îl bănuiești a dormi pe însuși Mileaga. Apoi școala (de data asta nu mai e vară) și un cîrd de copii și, printre ei, unul mărunt, cu ochi verzi și părul țepos, descult, purtînd pe umeri traista cu cărți și-n mînă o nuia albă cu care fîșîie cu ciudă pămîntul.

Apoi aștepți un minut să vezi dacă mașul nu se-ntoarce cumva din vale, încerci iar să strigi Hei ! este careva pe..., dar nu-ți mai duci vorba pînă la capăt. Urci în mașină, întorci și pornești hotărît, fără să privești măcar o dată-ndărăt. Nu speri decît să nu-ți fie prea greu să găsești calea de-ntoarcere. Conduci hotărît, ochii nu ți se abat de la drum, așa că nu ai de unde să știi că, de data asta, n-ai mai trecut peste podul de piatră, alb, văruit.

marcela mariana milcu

Mor aurarii

Se inserează în făclii

mor aurarii — ochii noștri
pe lucruri umbra se așează
roase de-o noapte ca otrava
pocaluri verzi se subțiază

mierea e neagră ca pămîntul
se scurge în pămînt din flori
ca un balaur negru vîntul
te-ncercuie și poți să zbori

(și-ai și zburat, cum ți-ai dorit
din lumea-n care te-am iubit)

mor aurarii — ochii noștri
teratologii își sărută monștrii

Luminează

Auzul îl iau de pe greier, ca pe un veșmînt
Și el nu mai cîntă — verdea privire
Își scoate rădăcinile de sub pămînt
Și iarba devine subțire, subțire...

Condensez clipele vieții multmaștere
Ea se gheboșează, ca un bătrîn —
Răsuflarea, cu cît mă apropii de naștere
Se scufundă, întorcîndu-se în plămîn

Precum ceasul cuvintele le dau înapoi
Și lucrurilor le iau înapoi ce le-am dat

Luminează-mă, Soare al meu, de noroi,
Luminează-l pe Acest-Care-Pleacă-Bărbat.

În iubire

Iată-mă în iubire ca în miezul Puterii
Ca un strigăt spre tine țîșnesc —
Întunericul se sparge și ca aerul mării miroase
Arborii din cer tulburător foșnesc

Putere de Viață îmi dai și de nouă Credință
Vie Lumină ce în ea mă primește

Dar firavă umbră că sînt și fără ființă
Acea de sub zbor, Prăbușirea, îmi amintește.

Cortegiul

Vine Lunarul îmbrăcat în veșted, în aburiu
vine pe rînd Continuatorul, îmbrăcat în
putreda-i pilemă
și multe alte ființe sosesc, nădăjduite
de mine ori trecute prin vis —
apar și eu în fața mea, visătoare și
îndepărtată și rivnită

pe pămînt rămîn un fel de insule stinse
ca niște umbriri

păsările se desprind de pe cer, urcă mai sus

apar cu toții ca și cînd s-ar preface în lume
(și acești mandarini portocalii vin să treacă)
se stabilește o Conexiune, o Relație Fluidică
în trecere unii își pierd cronometrul

dar vine Ciinele Casei Tale, Luminate Stăpîn
și lubite
în-bot-purtător-a-toate-recile-clipe
a-toată-îndepărtarea,
a-tot-ghinionul-că-nu-mă-iubești
și laserul timpului străfulgeră odaia
spintecă toate aceste cărți inutile.

Urc

Urc și scara mi se ia.
În timp ce urc mi se ia.
Dă-mi repede o aripă, strig —
cu cangea trupului meu de aripa lui încerc
să mă prind.

Abia apuc să văd lumea —
necunoscutele plante : ligustrul, acanta,
mandragora,
portocale ce ard albăstrui
în focul Celor Mai Mari Licurici
nisipuri ca marmura pe care aleargă
oameni cu trupuri provizorii și mici...
Abia apuc să văd lumea ; îmi spun că parcă
merita să risc —

Scara mi-o fură relele ființe : o aspidă și un
vasilisc.

Răni

Ochii pindesc închiși nemărginirea
Ca-ntr-un ou sacru se-ntocmește gîndul —
Orbesc de cum vreau să-mi încep privirea
Oul se stringe, puiul sufocîndu-l.

Răni unduind — morminte mișcătoare
Se cască înspre aer și îl sorb

Mi se-nroșește trupul și mă doare
Iar lumea este-un vînăt clonț de corb.

Deasupra de noi

Dau roată ființei
Lumini alburii —
Dynamis împinge
Reci aștri pustii.

Arborele sacru
Singeră-n lumină —
Sacrul vierme roade
Sacra rădăcină.

Cu mîinile roșii
Deasupra de noi
Bunul păstor Yima
Sacrifică oi.

Cine ?...

Cine se întoarce noaptea către noi să ne
privească
Trupurile cum coboară toate-n cer să
se-odihnească
Precum țărna la culoare, ca pămîntul de
zboare
Aruncate-n somn ca piatra și ca ea dorind să
zboare ?...

(Cine să ne-nvețe oare gîndurile, cine oare
Cum se scapă de cădere (și-n ce fel nu se
mai moare)
Cum putere aibă mintea ; trupul din starea
de stană
Să ni-l scoată, îngreitul trup al nostru de
prihană ?)

Cine oare ne mai iartă trupurile, cine oare
Care n-au știut să urce, au știut doar să
coboare
Într-un cer ca o coroană aurit și orbitor
Pus pe capetele noastre, dar nu pe măsura
lor ?...

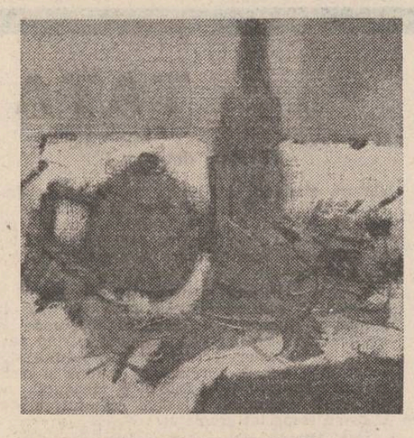

Lumina se desface

Se alipește plaurul de plaur
Osarii fac oase de aur
Cărnarii carne fac de miere
Și inimarii dau putere

O, privesc cum vine
O ființă-neființă înspre mine
Ca un abur trece
Abur care-abate vîntul rece

Aureole vechi în așteptare
De capete de sfinți înmărmuresc
Lumina se desface și mă doare
Acest văzduh cu trupul omenesc

O, privesc cum pleacă
O ființă-neființă și se pleacă
Ochiul spre pămîntul
Peste care bate rece vîntul..

marius petrescu

Natură moartă

Umilința tîrzie
și împăcată
a unei flori de cîmp,
ce se usucă
între filele unui manuscris
din secolul de aur :
iată emblema
eruditei tale solitudini !
Nimic nu pare
mai simplu
decît această jale sfîntă
care te cuprinde
în mijlocul păsunilor
miniate cu himere
și bucoavne aurite,
prin care tu păștești
în vis —
ești un savant al tristeții,
un învățat
al suferinței,
pierdut prin firidele,
prin labirintul ceasloavelor
înmiresmate de tăcere,
tu ești un păstor
de cuvinte moarte,
cărturar al durerii,
sedus de mirajul
unei singure flori de Cîmp,
ce se usucă
printre iambi și trohei eruditi...

Mărturia scribului

Ce dezastru erudit,
cită jale orgolioasă,
o suferință falnică și eficace,
puterea somptuoasă
a torturii —
și sufletu-mi, sărmanul,
ce-abia știe să plîngă...

Înserare la Putna

Prin înserarea vegetală
un delir
măsoară lent tăcerea,
un nadir
al verdelui
întunecat și umed,
agonizînd
sub valul de răcoare,
putred ;
o pașnică furtună
de miresme vii
secrete răni deschide
și-o horă de alegorii
descinde-n cringul
stins,
lipsit de soartă
cu un duh învins,
și-apoi, doar slava
întunericului, iată,
în sunetul de clopot
se lasă adorată...

La joie de vivre

Spumă și confetti.
mișcarea sunetelor în delir,
betealã purpurie,
o luptă suplă între flori,
alcoolul
erudit și solitar,
stereofonia hohotului,
lumini, culori, legende —
un peisaj inventat de mîinie,
decor fastuos și atroce
din care lipsește
doar sîngele meu... !

Lady Poesiada

Hello, lady —
ce tîrziu s-a făcut
în acest secol : departe
de aproape sîntem ;
harta Europei,
mai mult ca oricînd,
pare neliniștită,
vag întristată, singură —
Hello, my Lady !

Cîmpiile noastre,
vechile noastre stepe
mirabilele noastre întinderi —
mările de iarbă
în care s-au rătăcit
toate hergheliile
marchizului de Montesquieu,
armăsarii contelui
Lev Nicolaevici Tolstoi ! —
cîmpiile noastre sugrumate,
întinderile noastre
asediate de orașe,
contopite din rațiuni
sensibile (biblioteci, muzee,
temple, squaruri
și monumente...,)

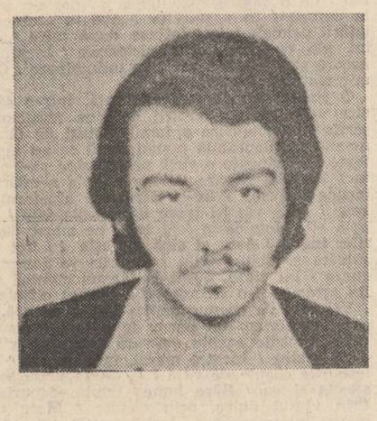

nu ne mai pot despărți
acum —
departe de aproape
ne aflăm,
nu sîntem de invidiat, Lady ! —
așa cum nu poți
despărți niciodată Polul
de îmbrățișarea Ecuatorului,
sau nu poți împiedica
lacrima
să-și amintească
ochiul care a plîns-o,
căci, iată :
ce minunate cimitire
de arme nucleare
la Waterloo, la Troia,
ce strălucitoare muzee,
cu relicve electronice,
antichități inefabile și alte
computere
din Egiptul faraonic
pînă în Scoția medievală,
Turnul din Pisa
înfipt în mijlocul Antarcticei,
mormîntul lui Dante
eșuat pe fundul Pacificului,
Pantheonul devenit cazarmă
sau împunătorul cosmodrom
de la Duino (elegiile
lui Rilke sînt expulzate,
cu noblețe, în afara
galaxiei...)
nu sîntem
de invidiat, Lady ! —
dar eu întreb
unde ne-au rămas
toate istoriile galante
cu care plecam
în exiluri de nuferi
și crizanteme,
dulci croaziere

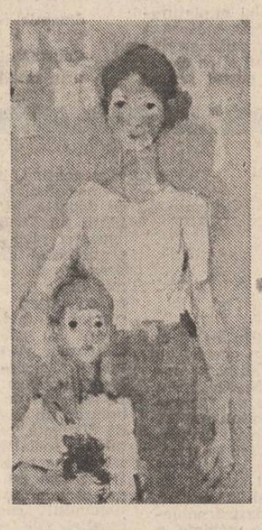

pe corabia lui Noe
(cea sinucisă — da, da ! —
în triunghiul Bermudelor... !
marile bătălii cu flori
din Parnas,
Armada lui Baudelaire —
ții minte ? ! —
cu care am trecut
dincolo de orizontul
furtunilor,
în Lumea Nouă !
Apoi singurul nostru turnir
dedicat ție,
cruciada noastră eroică —
Poesiada !...

Hello, my Lady,
ce tîrziu s-a făcut
în acest secol : departe
de aproape sîntem
nu-i așa ? ! —
harta Europei
a devenit neîncăpătoare
pentru noi (prea multe
monumente mitraliate
de chitara electrică
a lui Jimi Hendrix !) —
ce avatar ilustru :
cîmpiile se sinucid
pe rînd,
din Caucaz pînă în Alpi
nu mai ai loc
să porți vreo bătălie
istorică,
să lupți pentru o idee
cît un imperiu,
să cîștigi timp
nu mai poți, Lady —
e prea tîrziu
în acest secol
ne vom revedea
„after forever"... !

Un poem fără titlu

Amurgul —
o lacrimă de sînge,
topindu-se
în cavoul unei secunde...

În fața echinoxului

Eu am rămas aici,
eu sînt cel din urmă,
cuprins de spaima
acestei tăceri,
scufundat în liniștea
acestui desfriu
de singurătate,
mirabil extaz,
lacomă jale,
toropit, între ape și țărm,
naufragiat
în furtuna de lumină —
puternic ca somnul,
singur cu moartea,
liber,
asemenea valului greu,
înghițit de nisipurile
în care mi se șterge urma
pentru totdeauna...

Stampa voalată

Vino cu mine-n amurg
la umbra unei vechi tăceri,
în stema unei liniști
somnoroase,
așează-te, fără sfială tu,
în stinsa mea melancolie,
trezește-mi tu, încet,
durerea toropită și extazul,
îmbie lacrima,
ce mi se lasă plînsă, blînd
și învelește-mă agale
în lacoma privire a sufletului
tău —
nu te speria,
sînt singur în acest octombrie
palid, voalat de ploi
fără scăpare
și absintul meu însingerat
pe nimeni nu mai știe
să aline,
căci jalea e nevinovată
ca o soartă (știi !)
pe care
n-o mai poate-ndupleca
nici somnul,
nici tăcerea
și nici moartea...
Vino !

numele poetului

de Cezar Ivănescu

ELISABETA COSTIN

Elisabeta Costin, poetă întrutotul remarcabilă, nu a publicat decît două cărți, **Arcul de nisip** (Editura **Cartea Românească**, 1977) și **Cununa de rodii** (Editura **Albatros**, 1980) deși, prin virstă, ține de **generația Labiș**, ai cărei membri (și membre) s-au dovedit în general prolifici...

Poemele Elisabetei Costin, ușor anacronice, probează un talent nativ impresionant, poeta scrie cu o rară voluptate, „natural", versurile au acea organicitate muzicală inconfundabilă care e emanația harului : „Curg taleri de aramă pe ochiul tău închis. / Vin din amurg, sunt fiara, sunt zimbrul singuratec. / Pe coama încîlcită coroana de jăratec / Apasă arzătoare regalu-mi trup proscris. / / Te voi purta spre țărmii împărăției mele / Spre lumile de abur, sub norii de rubin / În vuetul lagunei, la ultimul festin / Cu demoni melancolici și vrăjitoare rele. / /Nu mă privi, ascultă, bat clopotele mari. / E ora răsăritului meduzei de ivoriu — / Cu zîmbet alb ne soarbe spre plînsul iluzoriu / De alge și ruine captive în cleștar". **(Ultimul festin)** ...„Polen de aur în văzduh, tristețe. / Miracol sfînt al lacrimei tîrzii — / Licorn bolnav de-atîta frumusețe / Sub ce umbrar de sălcii întîrzii ? // Trec lebedele negre la zenit / Purtînd în cioc securi diamantine / Jos pe butuc, un înger istovit / Așteaptă semnul care nu mai vine." **(Stare)**...

Inspirația prea comună, intimismul exagerat, suficiența „artizanală" strică multe poeme, și e cu atît mai regretabilă absența simțului critic cu cît alături de aceste poeme „stricate" întîlnim adevărate bijuterii verbale : „Oh, pururi urmărită de haitele celeste — / Nări umede în freamăt, colți albi secerători. / Ascunsă-n ierburi-nalte tu știi că fără veste / Ajunge-vei iar pradă augustei vînători. // Trec vulpile în goană — le flutură amurgul / În coamele zburlite de înpenii mărunți. / Prin plasele de neguri abia se vede burgul / Coroană lepădată de crestele de munți. // În ferigi minutare de fosfor ard. O spaimă / Plutește răsturnată pe riuri de parfum. / Și fiecare frunză e-o gură care-ngaimă / Descintece păgîne pe limba ei de fum. / Pupile cresc din umbră. Curg lenese convoaie — / Nevolnică ispită, azi nu le înfiori! / Ascunsă-n ierburi-nalte tu simți cum te-ncovoaie / Temuta umilință sub pași nepăsători." **(Vînătoarea)**.

A cam sosit vremea ca poeta Elisabeta Costin să-și pună „talantul" la treabă...

CRISTINA SUCIU-MOSCU

Cristina Suciu-Moscu, arhitectă (colegă de generație cu regretatul Daniel Turcea), graficiană și poetă și-a strins poemele în două volume, **Troițele drumului și Păstăile neantului** (cel de-al doilea titlu, dacă am înțeles bine, se vrea o metaforă a „omului fără însușiri"), nediferențiate în vreun fel, reușind să construiască un univers poetic coerent, structurat mai ales de motivele recurente ale satului ardelean, păstrat în memorie ca o imagine cvasi-idilică opusă obositorului ritual al traiului citadin : „Leșioasă curbă bocancul vecin / Pe caldarim / Și ochii lungind negrul / A două orizonturi paralele / Înspre tramvaie oprite / Așteptării / Vom călători pe scară / Și ne vom desprinde păsări / În zbor sincopat de roți. / Și penele negre de frig / Vor odihni obscurul ferestrelor / Călătorind / ne vom întoarce noaptea / În noaptea celorlalți". **(Stație)**. Revoltată adesea („Spre cerul meu de tăcere / Toate porțile sînt închise / Stau cu cheile legate la brîu / Așteptînd prima bătaie / Deștelenind iarba opriților / Călători. / Zborul lăstunilor s-a spart / În felii de albastru / Și ploile nu aduc roade / pe lespezile verbului / Pe care le stivuiesc în nesfîrșite / Scări spre orizontul zidului / De peste care nu vine nimeni / De peste care nu știu nimic / De peste care / Ce istovitoare e așteptarea / Și ce pătimaș doresc să fiu / Balanță la orizontul spre lume / Povestind despre cheile / Rivnitelor drumuri spre mine / Călugărind piatra sufletului". **— Orizont)** poeta reușește să fie și convingătoare și profundă cînd dă glas „cuminteniei", stării extatice care-i dictează gravele „cîntece fără cuvinte" : „Și ne-ai lăsat cu palmele în poală / Și lutul lăcrimînd / Descultele tălpi / Spre dincolo. / Și numele tău — cumințenie. / Unduiește-n tăcere / Întrebînd / De ce mi-ai molești dansul ? / De ce-mi zdrențuiesc apele marginea ? / De ce mă afund în tăcerea ta / Ctitorindu-mă lespede / Amintirii ?" **(Cumințenie)**.

Multe poeme solare, jubilatorii îi sînt inspirate poetei de cea dintîi artă, pe care o practică zi de zi : „În fiecare menhir am închis / Un suflet de bărbat / Și l-am adunat în moarte / În sfat rotund cu alt bărbat / Și așa din neam în neam / Menhir după menhir / Am rostuit primul altar / Încolonînd pe cel de peste noi / În templele Grădiștii. / Apoi am desprins o felie de albastru / Și-am boltit-o ocrotitoare matcă / Somnului nou născut. / Din lacrima pietrei, fluidă rugă / Am înfipt o fleșă în inima luminii / Țipăt romantic, gotic sau baroc / După puterea gîndului / Sau puterea lemnului, / Strivind cercuri de timp în trecerea / Bătrînilor arhitecți țărani. / Arcuind brațe de femei peste umbre de cerdacuri / Brodind bunavestire în porți de începuturi. / Arhitectul înalță lutul în asalt / Antigravițional / Spre înaltul / Inimii noastre ambițioase / Și tematoare de tăcere". **(Arhitectul)**.

Și poezia trebuie „practicată" tot așa, ca să devină o adevărată artă...

ANCA SÎRBULESCU

Anca Sîrbulescu a publicat un volum de **Poezii** (Editura **Litera**, 1982) care ne-o recomandă ca pe o discipolă ferventă a lui Ioan Alexandru și Daniel Turcea, atît în ceea ce privește trăirea unei **viziuni cosmice** al cărei scop e o soteriologie, cît și în maniera stilistică adoptată, personalizată astfel încît poeta ne apare chiar ca o „originală" printre colegele sale de generație pasionate de orice, numai de asumarea existenței ca o **pasiune** nu.

Transparente și fragile, poemele Ancăi Sîrbulescu, mistuite de iubire spirituală, înviluie într-o lumină suprafirească făptura înflorind ca plin miracol autonom numai în taina nunții: „Tu îmi grăiești prin trandafirii izbucniți din sîngele tău / Scurt timp i-a ocrotit pămîntul, apoi ei / Pămîntul l-au hrănit cu viața lor / Repede te-ai scurs în țărînă ca ploaia de primăvară, / Strop de aur. A trecut prin trupul tău / Ca o pasăre albă lumea / Apoi s-a întors la odihnă / În veghea ta / Ard în mireasma iubirii palmele tale / Întinse după mire / Straiul alb de cununie și picioarele / În sandale ușoare să-i poată zbura / În întîmpinare / Copil minunat" **(Quiriacus)**.

O natură blîndă, transfigurată, într-o săvîrșire vecinică a dăruirii de sine participă la jertfa întemeietoare a lumii alături de făptura umană invulnerabilă numai după ce au rănit-o toate : „Nu poate o vară pentru sine să-i poarte / Păpădia povara de aur / Abia a-nflorit și începe degrabă / Să-și dăfuiască arzătorul tezaur / / Un văl își trage ușor peste față / Văpaia și-o domolește / Și iată, pe marea ierburilor înaltă / Arca ei albă plutește / / Tot mai subțire și mai fragilă / În zări se topește și curge / Pe vîntul curat la țărmul cîmpiei / Ce lîn comoara i-o stringe" **(La țărmul cîmpiei)**.

Volumul de poeme inedite **Îngeri de apă**, din care transcriem un poem de o rară frumusețe („În ierburile coapte de vară / Coseșe vîntul, cade o stea / Încotro mergi, inima mea, / Prin ierburile coapte de vară ? / / Merg unde merge steaua și ea / Spre lumea iubită, departe.. / Prin vîntul dulce, prin noapte / Merg unde merge inima mea" — **Iarbă înaltă**) adîncește o experiență poetică : poemele lungi, discursive sînt părăsite, poeta cultivînd cu predilecție „cîntecul", de o simplitate folclorică uneori, spiritualizat în manieră blagiană alteori...

Acest nou volum de poeme al Ancăi Sîrbulescu ar trebui să fie primit cum se cuvine și tipărit de o editură de stat ; spun aceasta deoarece am auzit că „debutul" la **Litera** nu e considerat „debut" de către editurile de stat, oricît de valoroasă ar fi cartea... Tratamentul ni se pare aberant...

TIBERIU VIȘAN

Tiberiu Vișan, muzeograf la mănăstirea Voronet, impresionantă prezență la ședința inaugurală a cenaclului nostru, ne-a încredințat manuscrisul volumului său de poeme, **Zodia ternă** ; cuceritoare și dezarmante prin candoarea solemnă cu care sînt rostite, poemele lui Tiberiu Vișan au o gravitate subiacentă pe care expresia, adeseori vetustă, nu reușește s-o înăbușe. Iată un poem, **Magul**, închinat lui Sergiu Celibidache : „Magul ridică mîinile ; / timide cuvintele se-ascund; / de pretutindeni, tăcerile se-ntorc ascultătoare / uimite de poruncă. / / Renaște lumea ; / timpul, / fecund în sine își decide mersul / ca și un prunc în pîntec / și nimeni nu cutează să existe / decît privind și ascultînd. / / Deodată, Magul deschizindu-și taina / dezleagă lumile-nghițite de adîncuri / și renăscute / acestea prind să-nsuflețească / arhitectura senzurilor vii ; și vin / răscolitoare / destinele ce-au flămînzit uitate / ca la o Cină dintre Zi și Noapte. / / Înseninat, Pămîntul și-a sprijinit în ceruri fruntea / și-a ascultat cum gîndurile cîntă / cînd Magul le desprinse din tăceri ; / n-au mai rămas ruine / nici dureri / transfigurate-n armonii solemne / s-au regăsit în templul iubirii / dintre Om și Om".

Poet desăvîrșit al gratiosului și al miniaturalului, Tiberiu Vișan își dă adevărata măsură a talentului său în „haiku-uri", compoziții strălucitoare care-i sintetizează murmurul stins al intonației, melancolia luminoasă și gustul pentru formularea sentențioasă. Transcriem un **Mic dicționar liric de haiku-uri** (avînd drept motto : „Înjunghiind tăcerea pustie cu o floare de cactus") : „Albe, nopți albe / rătăcire de versuri albe, nopți albe / / Blînd, căprioara / sărută stins pădurea / sub pleoapele reci / Călușe de rouă / pe buze de războinic / amurg învingînd / / Desculțe priviri / rătăcesc printre ierburi / lacrimi nebune / / Enigmatic dans / balerinele umbre / fug spre pupilă / / Furt de miresme / iarbă cosită pe cîmp / fecioară murind / / Grafică șterșă / val desenînd pe nisip / altă trecere / / Ingenuu privirea / lovește ferestrele / nopții albastre / / Jură-mi iubire ! / să adorm liniștită / să uit că mă minți ! / Keops tăcută / mistuie veacurile / scrise-n nisipuri. / / Haiku japonez / cristal estompîndu-se / candid în versuri / / Lăsați-mă ! / Văd generații de cactuși / tronînd pe oraș / / Murmură lanțul, / metalic descîntecul / tîntuie glezna / / Noptatic suris / abandonat în stele / orfanul. Crai Nou / / Orb, condamnatul / își încalecă roibul / speranțelor... Foc ! / / Puntea se rupe / sărutul malurilor / deschide valuri / /Respirație, / carcera fluturelui, / cu zborul pe loc. / / Se-ntunecă iar, / cucuveaua ridică / magica pleoapă / / Șarpe cu pene : / certitudine prinsă / din zbor intuit. / / Tic-tac, dans rotund / pe cadranul orelor / oracol lucid ! / Țap ispășitor / exilat în pustiul / castel de nisip / Ultima oră, / așteptarea plesnește / cîntecul țipă. / / Vară bătrînă / cu riduri pe fructele / tinerei toamne. / / Xantipa preda-n / filosofice vorbe / tăceri lui Socrate. / / Zvonuri de pace / răspîndite cu gura / știrbitului tun. / / Zaruri în versuri / aruncate pe masa / Hazardului Domn. / / Quetzalcoatl stins / pe țărmul memoriei / invocînd visul !".

CONSTANȚA IORGA

Prin cele mai bune poeme ale sale Constanța Iorga ne amintește de Domnița Petri (cel mai original debut feminin al ultimilor ani) ; discurs fastuos prin bogăția și imprevizibilul asociațiilor, tratare „pointillistă", minuțioasă, care desăvîrșește atît fragmentul cît și poemul în întregimea lui, ductilitate a cuvintelor, atît cele uzuale cît și neologismele topindu-se într-o lentoare magică spre un absorbant centru interior muzical, aparentă (ori reală) spontaneitate a rostirii pline care e marca talentului literar înnăscut : „Și cînd fiecare stea / e-o floare de colț / pe acoperiș — / / Lătratul ciinilor iarna / un aparat de mărit / tristețile voalate — / / Rotile de mașină / albumul de familie / al străzilor cu sens interzis — / / Tinerețea ta / sensibilitatea unui rotring nou-nouț / pe-o coală de hîrtie albă — / / Luna un fluture viu / cu cap de mort / pentru insectarul nopților albe — / / ...Eu sînt aici, / în aburii fierbinți ai caloriferului / pictînd pe tavan / grămezi de cuvinte fosforescente. / / Și cînd de pe acoperiș / zăpada îmi cade-n fereastră / ca un polen de fluturi înghețați — / / fiecare stea înmuguresc brusc / precum floarea de colț !" **(Fiecare stea precum floarea de colț)**. Dincolo de senzația de saturație verbală pe care o degajă orice perfectă „artă a detaliului" care a pierdut sensul dinamic, reverberator al tăcerii (meteahnă întîlnită la poeții tineri talentați de azi), poezia Constanței Iorga rămîne o prețioasă promisiune prin inteligența cu care își conservă încîntarea, instinctul vital al feeriei ca o binefăcătoare undă lustrală primenind și refăcînd auroral existența „căzută", maculată : „În această oră tîrzie / luna se prăbușea în ralanti peste acoperișuri / singerînd din colțul gurii / / străzile orașului păreau / lifturi rămase între etaje. / / pălăria de vară din balconul vecin / atîrna ciuruită de apariția fiecărei stele. / telefonul împrumutase sunetul tobelor / înainte de execuție. / / scrîșnetul roților de tramvai / întepenite în trupul anemic al zilei / mă asurzea / / și noaptea, noaptea mi se încolăcea la picioare / ca un animal părăsit și bolnav. / / În această oră tîrzie, / prin sticla murdară a întunericului, / negativul imaginii tale — / ninsoare înghețată la cîțiva pași de pămînt". **(La cîțiva pași de pămînt)**.

Constanța Iorga poate debuta, credem, cu ușurință, căci valoarea evidentă a poemelor sale depășește cu mult calitatea debuturilor feminine de la noi, mai important însă decît debutul e destinul literar care i se decide acum : n-ar fi rău ca tînăra noastră poetă să încerce imposibilul, adică să încerce să devină o mare poetă (ceea ce noi, românii, încă nu avem).

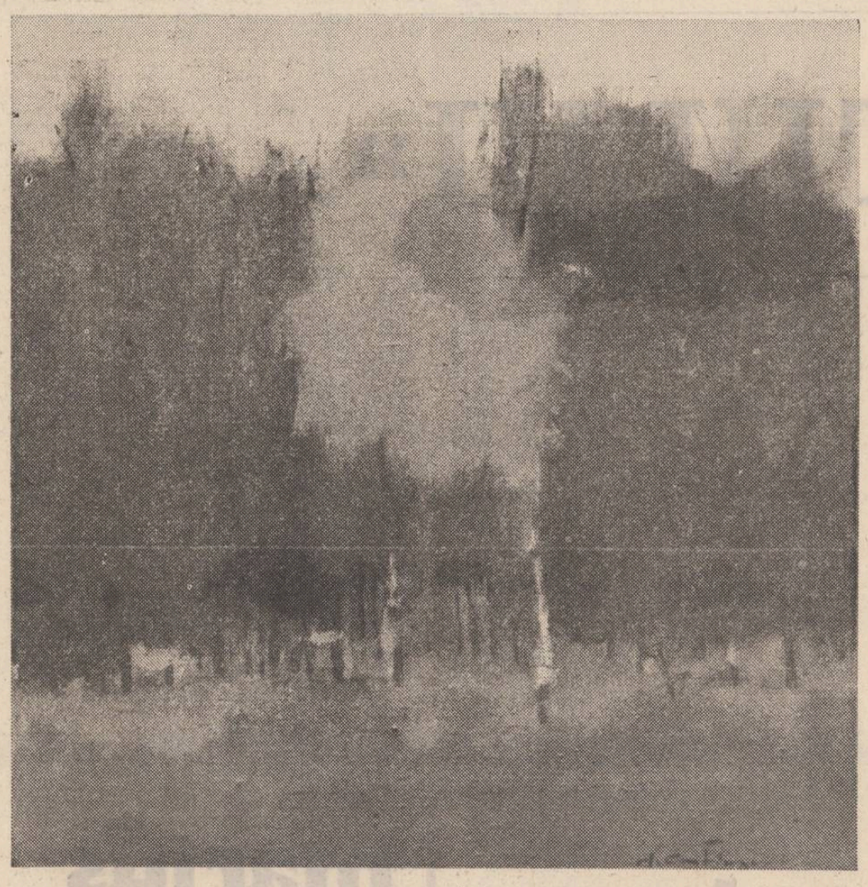

ALEX. DURAN

Alex. Duran (Ionel Durac, născut în 1954 în comuna Parincea, jud. Bacău, electromecanic telegraf-telex la Centrala Telegrafică Pitești) cu manuscrisul său **Poezii** ni se dezvăluie ca un bun poet sentimental care și-a însușit o scriitură modernă, lapidară pînă la ermetism, explorînd atît zonele imaginarului oniric și livresc cît și cele ale realității imediate : „te colind ca pe-un labirint / mi te închipui ca pe o enigmă / îți ridic pleoapele de cristal / folosind un cîntec sinucigaș / terfelit de atîtea amabilități. — / dar tu, — tipi în coridor / lovești figurinele de ceară / și îmi iroseși țigările". **(Idilă în pasaj)**.

Purificîndu-și expresia de supărătoarele locuri comune optînd cu mai multă decizie pentru clarificarea tonului și transparența versului, Alex. Duran poate evolua spre o mai fericită formulă poetică în acord cu un fond vehement, patetic : „Carnavalul acesta îl ignor cu popasuri, / fiecare poem consumă din mine / substanța irecuperabilă a universului ; / — da, știam despre zvonul îndepărtat al călătoriilor / cunoșteam sacrificiile / dar memoria mea cîștiga eternitate / consumată fiind de carnea poemelor. / Poeții își conservă memoria și fluxul gîndirii / ei nu urăsc decît nimicnicia, / în rest,/ vi se dăruiesc în totalitate / eliberați de spațiu și navigînd spre stele." **(Stare poetică)**.

ION BURHAN

Împăcările lui Ion Burhan ne conving că ne aflăm în fața unui talent indiscutabil, confuz la maximum, nedecis încă dacă trebuie să scrie o poezie a sensului ori una a nonsensului și scriind cum ai bea apă, cu sete și fără prea multă cugetare... Ignorînd sau sfidînd orice prozodie, neinteresat nici măcar de plinătatea pur auditivă, fragmentară, a discursului poetic, Ion Burhan riscă să-și iroseacă elanurile-n van realizînd „din întîmplare" și cîte un poem surprinzător : „iartă-mă, îmi zise bunul meu scutier / drumul nostru spre vest / ne-a dus în miezul acestui pustiu în care disperarea / chiar și caii sălbatici pe care-i / dresăm și-i retușăm artistic cu-o inconștiență genială / încetul cu încetul le rupem dinții și le punem / în loc semințe de cactus le stoarcem / sîngele și le injectăm supa călduță a duminicilor / monotone le amputăm nechezatul sălbatic / și le punem rîsul steril al cocotelor poftim / dragul meu cum îți place acest căluț speriat numai bun pentru Marea Cruciadă a iluziei." **(împăcare cruciadei iluziei)**.

Poezia modernă, generoasă în toate privințele, a dezvoltat cu acuitate simțul libertății formale, e adevărat, dar și din cel mai haotic (aparent) text trebuie să transpară măcar o vagă intenție, chiar și aceea, ca la suprarealiști, de a considera poemul doar o transcriere a unui automatism psihic pur : „suprarealismul" poeziei lenese nu are nimic comun cu fulguranța inimitabilă a adevăratei poezii suprarealiste.

NICOLAE DOROBANȚU

Nicolae Dorobanțu, absolvent al Facultății de limbă și literatură română din București, a publicat poeme în „Familia", „Ramuri" și „Flacăra" și și-a întocmit un volum, **Dioptriile seminței**, care ni-l arată familiarizat cu scriitura modernă eliptică și cu tendința ludică de pulverizare a limbajului ; dacă lectura citorva poeme e agreabilă („Ave strigă copilul / spre steaua avis steaua / se duce // curg ochii tăi în memorie / roșii fantastice riuri / de singe // ave strigă copilul / spre steaua avis steaua / se duce // carne din carne pe / pămînt se prelinge / puiul de om" — **Ave**), volumul în întregime suferă de monotonia vorbăriei fără sens, a pastișei („Vei întinde mîna / spre steaua / cinci ochi vor încolți / din cinci degete // cinci feluri de a vedea lumea // nici unul mai adevărat / decît celălalt // nici unul mai neadevărat / decît altul atît // cinci feluri de a vedea lumea." **— Poem despre vedere XXI)** ori a poetizării excesive. Timid peste poate, Nicolae Dorobanțu trebuie să-și descopere un dram de curaj și să „atace" chestiunile reale ale propriei existențe spre a nu rămîne la limbajul fad, „poetic", „prețios ridicol".

CARMEN I. BORODA

Debutată de „Convorbiri literare", tînăra elevă, pictoriță și poetă din Iași, Carmen I. Boroda ne-a încredințat și nouă un volum de poeme fragile, descriptive și elegiace, coerente exerciții de stil, „copii după natură", grațioase, care ne lasă să întrezărim o surprinzătoare voință formală și un matur simț intelectual al sensului : „Tăceri cu aripi de frunze / Ascund ploi mărunte / În timp ce ziua picură / Timid spre apus // Trezită în Octombrie / Ploaia bătrînului frig mă învăluie / Și orele zilelor scad / Ca o rugă fără dorințe // Ascunsă în aripi de frunze / Încerc să adorm, încerc să visez / În timp ce ziua picură / Timid spre apusul enorm." **(Doar vîntul mă va trezi)**.

După ce ai scris două versuri adevărate („Și orele zilelor scad / Ca o rugă fără dorințe"), cum unii nu reușesc nici după ce au luat mai multe premii ale Uniunii Scriitorilor, trebuie să te lei în serios, și, nu mă îndoiesc, așa va face tînăra Carmen I. Boroda.

DOINA VODĂ

Geolog la Întreprinderea de prospecțiuni geologice și geofizice București, Doina Vodă scrie o poezie nepretențioasă, abundentă în locuri comune, hieratică și gnomică, „sîncră" dar inexpresivă adesea... Manuscrisul pe care ni l-a trimis, **Cristale albastre**, atinge prin unele poeme inefabile zona poeziei autentice („În pădurea tăcerilor, / Domeniul neclintit / Al fraților veșnic verzi, / Am pășit înfiorat. / Nimeni nu m-alungă, / Nimeni nu mă cheamă. / Raze, abia pătrunse / În mrejele crengilor / Se zbat pentru o clipă / Și mor la picioarele / Trunchiurilor aspre. / Mă aplec să desprind / Umbrele-n agonie, / Să descătușez lumina. / Cine cutreieră / Domeniul tăcerii / Știe temutul blestem : / Cînd atingi tăcerea / Stăpînă ea devine"... **— În pădurea tăcerilor)** nedepășind însă în totalitate notația „ocazională", nesemnificativă, abstractă, care îl apropie atît de mult de jurnalul intim... Sensibilă, cultă și inteligentă, Doina Vodă nu a ajuns încă, se pare, la conștiința expresiei... fără de care nu se poate...

N. R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

„Eu am luat-o fără drum în sus"

Urmare din pag. I

Beniuc, extras pe cale livrească din Coșbuc, Goga și Cotruș, provine mai ales din straturile adînci ale stirpei țărănești care l-a investit pe poet să le aducă la cunoștință nației, **coram populo**. Un strigăt de durere și revoltă, convertit într-un cîntec al durerii și revoltei, iată ce este poezia de început a lui Beniuc, devenit în anii noștri jubilație a sufletului împlinit, nelipsit totuși de melancolii, mai ales pe tema ireversibilității timpului sau a lui **memento mori**. Plugarii ancestrali ori imediat premergători i-au mai transmis o neistovită sete de a învăța voluptatea cunoașterii valorii spirituale. Complexat în fața slovei, pentru că n-o cunoștea, de cîte ori a avut șansa să depășească acest handicap, omul satului a dovedit o inteligență și o destoinicie uimitoare, revanșîndu-se parcă asupra unui destin nefericit. Astfel că băiatul sfios și pirpiriu din Sebișul Aradului, pornit pe învățătură, ca altădată Hutu din **Budulea Taichii**, își uimește colegii și dascălii, trece din liceu în Universitatea clujeană, este trimis apoi în mari universități apusene și în țara unde Eminescu și Slavici se mulțumiseră cu statutul de audienți, Beniuc își trece doctoratul, devine universitar, publică studii științifice în reviste prestigioase de peste hotare. Specializarea în psihologie și filosofie, însușirea principalelor limbi de circulație europeană, toate aceste preocupări se împletesc fericit cu poezia, și Arghezi a intuit, încă în 1931, în **Bilete de papagal**, ivirea unei voci originale. Voința de învățătură nu este în fond altceva decît o formă a îndirjirii țărănești, altfel spus, a orgoliului propriu țărănului care, sfios în fața „domnilor", adică a celor școliți, are, în secret, convingerea că poate să-i ajungă și, de ce nu, să-i întrecă. Mi-aduc aminte că la Tg. Jiu, ca elev, cei ce eram copii de țărani pusesem pariuri că vom fi primii. Îmi închipui că nu altfel se petreceau lucrurile la liceul „Moise Nicoară" din Arad, frecventat de Beniuc. Voința va fuziona mereu cu orgoliul secret și am sentimentul că Beniuc a repetat, în împrejurări ale vieții sale, mîndria rustică a lui Creangă, cel care se mira, cu sfioasă vicleșug, că pe boierii de la Junimea îi interesau „țărăniile" sale. Spiritul mucalit, de sorginte țărănească, este prezent și la Beniuc, convins în sinea sa că adevărata noastră noblețe este cea țărănească. Evident, o noblețe a minții, căci averea nu l-a scos niciodată din casă pe țăran. Țăranul, în ciuda aserțiunilor unor etnologi care trec prin satul românesc de Paști și de Crăciun, nu este o ființă gregară, detestînd standardizarea, și orice inițiativă uniformizatoare îi scoate la suprafață un fond rebel. Cîte ponoase a tras din această cauză, o știm. Satele românești sînt alcătuite din case și nu din uliți, fiecare gospodărie poartă blazonul proprietarului și nu un sigiliu colectiv. Ambiția oricărui țăran care-și construiește o casă este aceea de a nu-și imita vecinul. Dintr-o asemenea unitate în diversitate se constituie spiritualitatea românească, apță să asimileze și să creeze fără teama de repetare epigonică, și la baza ei stă sufletul nostru rural. Al cărui reprezentant este, între cei de frunte, și Beniuc. Voința de originalitate este viu exprimată încă din excepționalele **Cîntece de pierzanie**, după noi cel mai valoros ciclu poetic al său. Desprindem de aici, și este drept să recunoaștem că vocea sa este unică, puternic individualizată.

Nu ne hazardăm, evident, să întreprindem, în acest context, o analiză a literaturii lui Beniuc care conține, în afară de poezie, proză, teatru, memorialistică, publicistică. Poezia este, însă de departe, teritoriul rezistent. Pe urmele vitalității lui Coșbuc, al revoltei lui Goga, ale robusteței plebeiene a lui Cotruș, nelipsit de sentimentul metafizic al lui Blaga, toate impregnate de seva energiei țărănești, într-o doză mai mare decît la predecesori, Beniuc ne apare ca o sinteză a poeziei transilvane, cu un rol capital în revitalizarea lirismului național. Talentul său este impunător. Cel care a scris următoarele versuri de artă poetică : **„Eu am luat-o fără drum în sus / Puteți veni pe urmele-mi de sînge, / Mai urc, și-mi vine cîteodată-a plînge / Să mă-ndoiesc sub cruce ca Isus"** este, hotărît, un poet greu de egalat. Vocea sa atît de distinctă, care a însoțit aproape patru decenii de socialism, cu o superbă încredere în izbîndă, care a sunat **„din trimbițele veacului"**, ivirea **„cu mii de cai putere"** a unui nou ev, cel care a scris o veritabilă **Eroică** a epocii românești contemporane, este, prin piscurile creației sale, atît de înalte și numeroase, una din cele mai viguroase voci ale poeziei naționale.

O anume ignorare a poetului, explicabilă omenește, dar păgubitoare sub unghi estetic, se cuvine întreruptă, în beneficiul Poeziei. Căci, ciudat lucru : continuăm să deplîngem trecute injustiții, dar, ca un făcut, comitem, cu seninătate, altele noi. Să sperăm că momentul de azi nu rămîne numai la semnificația festivă, ci coincide cu o reconsiderare. E nevoie să ne reconsiderăm, uneori, nu numai trecutul, dar și propriul prezent. Nimeni nu e scutit de greșeli. Un fost președinte al Uniunii Scriitorilor cu atît mai puțin. Dar numai minciuna și reaua credință dezonorează, greșala e venială. Iar la o ipotetică judecată din urmă a poetilor, pe care i-o dorim cît mai tîrziu, dacă sentința ar putea fi aspră, se va găsi, cu siguranță o voce care va șopti instanței supreme : „Să i se ierte toate ale sale, căci a iubit cu patimă sfîntă, Poezia și Revoluția".

***) Cuvînt omagial ținut în ziua de 30 decembrie 1982, cu prilejul decernării lui Mihai Beniuc al Marelui Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1982.**

TATA IANCU

Urmare din pag. I

alături, zîmbind subțire să tac că „e în draci Padișahul" ; și furtuna trecea și Iancu nu se supăra niciodată, și la protestele mele mai țîfnoase zicea conciliant și sentimental : lasă Micule, că e scriitor mare și președintele nostru iubit"...

Și cînd mergeam în deplasare însoțindu-l pe Padișah, tremurau hotelierii de spaima lui Traian și bucătarii din restaurantele unde se nimerea să poposim se pomeneau întrînd peste ei ca un director general al sanepidului și li se strîmba boneta apretată de spaimă și nedumerire văzîndu-l pe drasticul și elegantul necunoscut destupînd oalele și întrebîndu-i dacă-au respectat gramajul.

„Mă, Micule, mă ucenicea el cu efuziune, învață de la mine să știi cum trebuie să te impui, că io am crescut la școala lui Petru Groza mă, și am fost în Frontul plugarilor cînd tu te **jucai cu puța-n praf...**" Eu mă făceam că ascult, deși nu mă interesa prea tare, deși am învățat multe de la el și-l-am înfruntat de multe ori cu nerușinare tinerească și el primea și mă **mai plesnea** făcînd teatru și uita iute, păstrînd, totuși, o vreme, distanțe ierarhice.

Am inaugurat împreună trei case de creație ale scriitorilor și, dacă ar fi să povestesc, odată, felul în care le-am obținut și preluat și inventariat și dotat și organizat, mulți confrați ar înțelege că nu e chiar atît de simplu să fii **funcționar la Uniune și mai ales director** cum e Iancu.

Poet de sorginte spontană, sentimental declarativ, sincer și frust, **Traian Iancu** scrie cînd poate. Și mă mir cînd poate !

Fiindcă nu e ușor să asculți doleanțele și necazurile și capriciile zilnice ale atîtor confrați de **formații** și **temperamente** diferite, să asculți și să **rezolvi** omenește și colegial.

Cineva spunea că dacă nu am avea un **Traian Iancu** ar trebui să-l inventăm. De acord !

Acum, el împlinește șaizeci de ani, (nici nu-mi vine să cred !), are o energie care mă năucește, joacă aceeași piesă cu alți actori, se tîrguiește pentru fiecare leu, își cîștigă antipatii și simpatii, învîrte și rezolvă zilnic sute de hîrtii, merge la șezători literare, scrie poezii și, lunar, evadează la „mami", bătrîna lui mamă pe care o divinizează, să se mai calmeze și să-și umple bateriile revitalizîndu-se.

De cînsprăzece ani de cînd îl cunosc și la bine și la rău, nu țin minte să fi avut vreodată **concediu legal** !

El e prezența vie și adevărată, suflet dulce de poet învelit în staniol de administrator ; circumspect, bonom, cabotin, amabil, diplomat, săritor, bun la toate, ce mai... **Tata Iancu !...**

Trecînd la efuziuni sentimentale și dezgropînd zile și nopți pe care numai noi le știm, vreau să-i spun lui Traian cel tînăr că-i mulțumesc înainte de toate că într-o noapte de iunie de acum un deceniu și mai bine, cînd subsemnatul avea vîrsta lui Hristos, mi-a arătat Marea și, plimbîndu-mă pe plajă, dezbărat de **orice corsete directoriale**, a spus versuri din Eminescu și a cîntat doine din Banat cu vocea lui caldă și catifelată.

Spre dimineață, întorși în pragul hotelului, **s-a uitat la ceas cu mirare și-a** decretat sever spre năuceala subsemnatului : „Micule, la șase ne sculăm că avem treabă. Drujba-i—drujbă, slujba-i—slujbă !"

Acum, cînd tot îl trage cu **pensionarea**, vreau să-i spun că în ciuda epigramei care circulă pe socoteala lui și pe care o reproduc după ureche, — „Vorbeau, mai ieri, cuprinși de indignare, / foarte nedumeriți, niște amici ; Cum poate-un împărat atît de mare / să ne aprobe sume-atît de mici ? !" — noi nu-l vom lăsa să se pensioneze, fiindcă avem nevoie de el, așa zgîrcit cum este ; avem nevoie de un Tata Iancu pentru niște fii risipitori ce sîntem.

La mulți ani **Traiane**, și nu uita că am nevoie de un împrumut pe care o să ți-l cer în chiar ziua apariției acestui articol...

Să te mai aud eu că spui : „Micule, nu pooot, că mă leagă !"

7 MAI 1983

L8

Literatura originilor

Una dintre cele mai impresionante mărturii ale temeiniciei literaturii române este aceea a constanței temelor folclorice. Încă din epoca veche, de la cronicari, de la Dosoftei și de la Dimitrie Cantemir, trecînd prin romantismul preocupat de balade, cintece epice și epopei, prin proza realistă și pînă azi, izvorul veșnic viu al creației populare, cum atît de nimerit îi numea tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu a încetat o singură clipă să influențeze literatura cultă, să contribuie la formarea marilor valori ale literaturii române. Cercetările istoriei literare au determinat într-un chip semnificativ domeniul folcloric, continentul de sensuri nesecate prin care spiritul popular românesc, miraculos, a menținut viu și omogen specificul național al literaturii noastre.

Moștenind o astfel de tradiție profundă, literatura contemporană, în ceea ce are ea mai valoros și mai specific, a deschis o nouă etapă în valorificarea cultă a lumii folclorului. Atunci cînd odată cu așa-numita „generație Labiș" scriitorul român și-a revăzut atitudinea față de tradiție, reintorcîndu-se la folclorul românesc, interpretat în viziune modernă, s-a putut observa că valorile populare n-au încetat să lucreze adînc în spiritul artistului cult, ci, dimpotrivă, generalitatea lor, caracterul universal le-au dat posibilitatea să se adapteze minunat la cele mai noi formule ale literaturii.

Pentru un cercetător avizat al literaturii contemporane semnificația folclorică a poeziei lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, a prozei lui Marin Preda, Paul Anghel, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Ștefan Bănulescu, a dramaturgiei lui Valeriu Anania, constituie nucleul stabil, imperisabil. Se poate aprecia că, răspunzînd indemnului tovarășului Nicolae Ceaușescu, „literatura, muzica și arta .constituie o parte componentă a marilor epopei ale poporului nostru", contemporane expresii ale vitalității spiritului veșnic al poporului. Publicăm în această pagină analize ale elementului folcloric în opera unor importanți scriitori de azi, exemplificînd și prin studiul critic ideea că vigoarea literaturii române de azi provine din acest izvor nesecat.

Tema cosmosului în poezia românească

Eseul semnat de Al. Dima, **Viziunea cosmică în poezia românească, (Junimea,** 1982), inscrie pe o linie interpretativă ambițioasă și intr-un mod problematic predispus ciocnirilor de idei, răstălmăcirilor polemice, opiniei derutante și interesului teoretic : specificul național. Explicit, autorul își propune doar studiul temei cosmosului, și al motivelor subiacente, în istoria poeziei noastre, urmărindu-i evoluția și dominantele atitudinale, de la începuturi pînă în contemporaneitate. Dar, construind cu finețe o imagine unitară asupra acestui aspect, atinge și un plan mai adînc : modul în care spiritualitatea românească se fixează în universurile poetice ale creatorilor înzestrați, descoperindu-și astfel dimensiunile și potențele. **Aici** țintește eseul de față să fie convingător, deși un asemenea crez rămîne în parte nemărturisit. Al. Dima preferă să lucreze sobru, așezat, generalizînd numai cît îi permite tema investigată ; ideile lui nu-și asumă sensuri pripite. Emană din paginile cărții convingerea, științifică prin ton și precauție, că specificul național nu poate fi socotit obiect încert al intuițiilor greu controlabile sau al ipotezelor vulnerabile, intrucît acestea, prin chiar gradul lor de cuprindere, omit, fatalmente, situații și fapte care pot fi ridicate la rangul de contraargumente. De aici, o atentă preocupare pentru consolidarea inductivă a concluziilor, travaliul sîrguincios pe detaliul semnificativ și aplecarea meticuloasă asupra manierei și tehnicilor de transfigurare artistică, la un autor sau altul. Unicitatea universului imaginar-estetic dezvăluie registre de sensibilitate și atmosfere valorice prin care individualitatea artistului se integrează în cîmpul socio-cultural, ca expresie a unei viziuni colective asupra lumii. **Astfel** ireductibilul performanței creatoare este amplificat, nu anulat.

Tematologia minuită de Al. Dima clatină prejudecata ingust-estetistă conform căreia analiza de conținut sacrifică, din principiu, inefabilul poeziei, reușind doar însumări contabile de autori, fișați după criteriul subiectului. „Temele nu sînt numai vagi indreptare brute, alegerea lor presupune o opțiune ideologică și uneori estetică, sugerînd chiar, dintru început, anume interpretări" (p. 165). Tema cosmosului, clar precizată, este explorată minuțios, diferențiat, dar nu după „legea potecilor întortochiate", ci a drumurilor, accesibile și altora, trasate cu rigla. Lucian Blaga arată, în micul eseu **Etnografie și artă** că „naționalitatea unei opere nu trebuie **căutată** ; ceea ce e profund etnic se înfăptuiește de la sine". Tocmai pentru că se află nu atît în anecdotica perisabilă a unor creații, ci în configurația afectiv-spirituală aparte prin care lumea este receptată, asimilată, valorizată de colectivitatea istorică. Structurile de sensibilitate axiologică și atitudinale circumscriu un orizont al disponibilităților spontan-creatoare, fiind respirate de individ la fel de normal și vital ca și aerul. Al. Dima exemplifică o latură importantă a capacității creatoare a versului românesc pornind de la acel ansamblu de „latențe și realizări" (Lucian Blaga) **prezent** — și nerezistent la explicitare — în mituri, legende și în poezia populară. Procedează astfel **nu numai pentru că din aceste producții arhaice și-ar extrage, inevitabil, seva literatura cultă, ci pentru că sînt exemplare, cristalizează liniile de forță ale modului nostru de a simți, gîndi și asuma lumea, viața și creația.** Sub semnul acestor structuri ale spontaneității valorice — nu amorțite și imuabile, ci selectiv-autostructurante — se modulează o istorie culturală, cu împliniri indiscutabile și căutări mistuitoare, probînd o vitalitate pe care experimentele poetice actuale, de pildă, nu au epuizat-o, ci îi revigorează latențe și noi deschideri. Axul concepției vechilor noastre mituri — cu un simț **robust** al sacrului și, deci, receptive la desacralizare odată cu trecerea timpului — se află în sentimentul familiarității decente a omului cu lumea, cu întregul cosmos. Nu e vorba nici de contoirea extatică, nici de incertitudine haotică, ci de comuniune : inima participă (nu ia parte !) la frumusețea naturii, iar natura se asociază mingiietor la necazurile, frămîntările și bucuriile sufletului omenesc. Interesantă este, în acest sens, analiza motivelor cosmicității în lirica noastră nu doar ca viziuni — cu înțelesuri etice hotărîtoare de destin —, ci și ca peisaj și context, fundal, atmosferă în poezia erotică, patriotică ș.a.m.d. de pînă la Eminescu și după Eminescu. Sensibilitatea mitului este disciplinată, dar nu matematizată, nu răbufnește irațional, cu o deznădăjduită lipsă de control. Că ne aflăm aici în fața unui implicat fundamental, și nu simplu zgomot de fond, al spiritualității noastre se vede, printre altele, și în faptul că inclusiv marile dezlănțuiri patetice ale romanticilor, sau ale lui Blaga sînt mai mult semnele unui elan vital, nu ale crispării metafizice. Raporturile **posibile** ale omului cu lumea sînt judecate în termenii unui dualism atenuat, care nu permite polarizarea extremă și antinomiile valorice. De aceea, este exclus fanatismul, mistic și de altă natură, mai evidente fiind prefigurarea, configurarea și transfigurarea sofianică a realității cosmice. Imensitatea copleșitoare a cosmosului nu strivește și nu umilește definitiv umanul, ci îl integrează, familiaritatea nefiind tulburată, căci moartea mioritică e destin convertit pe coarde lirice („nuntă") ; lipsește spaima cosmică, chiar viziunile apocaliptice avînd o clară viză morală ; simțul măsurii, duioșia nostalgică, demnitatea, omenia etc., interiorizează fragilitatea ființei umane și tragicul existențial, evitînd înțelept sfîșieri sufletești nevindecabile, angoasante. Setea de infinit e satisfăcută printr-o gamă largă de rezonanțe lăuntrice. Revenirea la miturile fundamentale ale culturii noastre pentru a explica viziunile cosmice ale poeziei naționale — **viziunile**, deci mai mult decît decorurile și imagistica ! — nu este, la Al. Dima, simptomul unei atitudini conservator-utopice — cum așa de ușor se spune uneori. Dimpotrivă, e una din căile valide, serioase și promițătoare pentru cercetarea literară : acele moduri de a vedea lumea pe care o istorie milenară le-a decantat, șlefuit și depus în oamenii acestui colț de lume trebuie să-și recapete drepturile, căci, după cum afirmă G. Călinescu, „tradiția nu este un iaz mort".

Vasile Macoviciuc

Vitalitatea poetică a basmului

Dacă ar fi să încercăm o analiză riguroasă a structurii ideologico-literare a cîntecelor din volumul „Zicere la zicere" de Ion Gheorghe, le-am apropia de **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie** care au fost lucrate după o tehnică **mozaic** și structură mentală **ianică.**

Asupra structurii mentale a „Învățăturilor" a atras atenția Emil Lăzărescu arătînd că în biserica mînăstirii Argeșului „se află de o parte și de alta a pronaosului, între stîlpii ce despart spațiul rezervat credincioșilor de locul unde sînt mormintele domnești, opt mari icoane pictate pe ambele fețe. Fața dinspre credincioși reprezenta sfinți cuvioși, asceți „eroi" ai luptelor lăuntrice, spirituale, ai autoperfecționării morale. Printre ei Varlaam și Ioasaf, din al căror roman **Învățăturile** reproduc lungi extrase. Fața dinspre mormintele domnești reprezintă sfinți militari călare, luptindu-se cu dușmanii sau îndreptîndu-se în cavalcadă spre ieșire, ca și cum ar fi pornit de sub bolțile bisericii să înfrunte pe dușmanii țării. Pe pereți, de jur împrejur, zugravul Dobromir avea să picteze, tot după indicațiile lui Neagoe, o adevărată armată „suprafirească" de arhangheli și sfinți militari, unii cu sabia trasă, alții cu sulița, alături de figurile sfinților asceți și de chipurile vechilor voevozi, rînduite ca într-o adevărată cronică în imagini a Țării Românești.

După ce am încercat să determin structura mentală ianică a cîntecelor se cuvine să demonstrez succint cum au fost folosite izvoarele și ce a ales autorul din ele „sugerînd calea unui tînăr erou în inițiere și pregătire pentru o cauză publică, de răspundere".

Cîntul întîi intitulat **Junele vinează,** pentru a ilustra trecerea **din noțiune în senzorial,** utilizează acel fragment din **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** în care Petre Ispirescu narează trecerea feciorului de împărat în Valea Plîngerii, alergînd după iepure cu consecința că „îl apucă un dor de tată-său și de mumă-sa" transformare interioară pe care zînele o sesizează : „Ai trecut, nefericitule, în Valea Plîngerii ! ii ziseră ele cu totul speriate".

În finalul cîntecului întîmplarea sună : „Din trecut / În pasămite / Ai trecut / Nefericitule ! / Dintr-o postumă / Zicere dată, / Esti în Mumă / C-ai fugit din Tată. // **O, Marea cunoaștere / Este moarte** — / Care de la naștere / Ni se împarte".

Se resimte și un iz arghezian în trecerea „Din noțiune / În senzorial, / Ispitit de-o spurcăciune / De animal".

Un iz semieminescian, semiarghezian se resimte și în cîntecul **Politikon,** cuvînt luat din zicătoarea lui Aristotel : „Omul este un animal politic". Citez strofa finală : „Cu fața spre Eon, / Adulmec să mă chemi în Dom / O, Doamne, Zevs politikon, / Ce bine că duhnești a om".

În contrast cu, doar, aceste două „flori de mucigai" în celelalte cîntece domnește un aer îmbălsămat căci feciorul și calul : „ajunseră la un cîmp numai de flori și unde era numai primăvară; fiecare floare era cu deosebire de mîndră și cu un miros dulce, de te îmbăta; trăgea un vîntișor care abia adia. Aicea stătură ei să se odihnească". Sau, în termenii poetici din **Despre ființa umană: „Biată, biată / Răsuflare,** / Adiată / Dinspre cerul plin de floare." sau din cîntecul **Vale,** unde erou ajunge în **neființă** : „O, negație / A puterii / De-a cărei emanație / Înfloriră merii !" „El — e-o dovadă / Multă-n preajmă — / Să te vadă / În mireazmă!"

Cine să fie acest El ? Încercăm să-l identificăm și prin cîntecul **O, El** și prin **Mițurile esențiale** cu notele de referință și comentariile critice ale lui Victor Kernbach. Aflăm că „într-un ciclu amplu de tablete ugaritice (este vorba despre ciclul **Baal și moartea),** zeul El e supranumit viteazul". Se mai precizează că El e o „divinitate semitică nediferențiată ; în Canaan și în Ugaritul siriac devine zeul prin excelență cu prezență nelocalizată, adică ubicuu".

Și iată psalmul dedicat lui : O, El ! Citez cele trei strofe din final : „Suprem în țel, / Suprem în bine, / Lasă-l pe El / Să lupte în tine. // Căci El ești tu, / Etern și sigur — / Cum te stătu / În chip de mugur. // Dar pîn-la Floare, / Supremul țel, / E pururea aflare — / O, El, O El, O, El !".

În cîntecul **De inițiere** se recomandă **discipolului** : „Măsoară de-o sută de zeci / De ori / Pînă te-apleci / Asupra unei flori".

Înțelegem din basmul sîrbo-croat **Fuga de moarte** care poate fi motivul precizat de mine și în **„Semenicul"** din 1977 : „După ce petrecu o sută de ani în țara fără moarte, rămînind tot tînăr cum venise, Petru vrînd să culeagă o floare, păsește în cîmpia tristeții". Numele de Petru îl găsim și într-o variantă țigănească și într-una românească a acestui tip de basm, iar din **Incinta genune** aflăm că aceluia „din gintea Marelui June" : „I-am zis Petrea Făt-Frumos — / Steblă de busuioc".

Ne putem întreba, și pe drept cuvînt, de ce **În nonacțiune** se spune : „Să fie omul tot atît / Prevăzător în final, / Pe cît e la-nceput — / Cînd se urcă pe cal".

Am arătat tot în **„Semenicul"** că „în unele legende (celte) eroul cîntărește Oisin se întoarce în Islanda pentru scurt timp cu condiția de a nu pune piciorul pe pămînt. Dar el cade de pe cal".

Motivul îl descoperim în cîntecul **Cît șapte : O, de mult, / Senzorial / De tumult / Cade zeul de pe cal".**

Ceea ce ne învață **Calea** e că : „...generalul / Știe să oprească — / Măcar să-și lase calul / Să nască".

Un obstacol în calea procesului de receptare adecvată a cîntecelor din **Zicere la zicere** îl poate constitui necunoașterea folclorului românesc în primul rînd și în al doilea a mitologiilor euroasiatice.

Poezia **Eul** nu poate fi receptată adecvat, ca să dau un exemplu, fără a ne aminti de basmul **Făt-Frumos cu părul de aur** povestit de Petre Ispirescu în care : „Într-una din zile, sculîndu-se din somn împăratul, spuse că a văzut în vis un bătrîn care i-a zis că dacă se va spăla la ochi și dacă va bea lapte de capră roșie sălbatică va dobîndi vederile".

Laptele de capră roșie substituie mărul din pomul cunoștinței binelui și răului, pe care diavolul îl îmbie primei perechi umane „în ziua cînd veți mînca din el vi se vor deschide ochii..." (Geneza III, 5).

Pentru trecerea în nonsenzorial și mergerea pe Cărarea (Tao) Eului, poetul Ion Gheorghe are nevoie de lapte sacral (de Capră Neagră) : „O, tu, o, tu, Eu, și iar eu — / Du-te, te du / Unde ne ducem cu greu ! / Mergi pădurea-ntreagă, / Prinde să mulgi / Capra Neagră / Nevinată de slugi. / Nevinată / De împărat — / Și bea dintr-o dată / Laptele preacurat. / Din ce rămîne / La și te spală — / Într-a Mumei Bătrîne / Emanație astrală".

În locul heruvimilor care să învîrtească o sabie învăpăiată — puși de semiticul El ca să păzească drumul care duce la pomul vieții, după ce a izgonit pe Adam (Geneza III, 24), poetul așează pe cei ce au: „Să se cheme / Călușari — / Ai Ordinii Supreme / Și Tari", cari ca și heruvimii : „Gata de orînduială / În moarte, / Sabie goală / Să poarte. / În plină zi / Să-i ia viața / Cui le-o deosebi / Fața".

Eul interior al poetului se identifică și intensifică prin dogma pietrelor pămîntului natal, revărsîndu-se paradoxal în ritmuri universal valabile.

Cu o mare intuiție lirică Ion Gheorghe caută, precum Lucian Blaga, „locul de unde curcubeul își soarbe frumusețea și neființa".

E vorba de cîntecul **De Sine** în care găsim strofa : „Eu Eu / Sînt în Zeul / Ca un straniu elesteu / În care-mi văd curcubeul ?" Mai adăugăm din **Preaslăvire : „Eu sînt ca un prunc, /** N-am zîmbit mamei mele / Și-mi vine să m-arunc / Din brațele-i către stele". Și din **Așezare : „A-ți potoli / Lumina / În care te-ai azvîrlit / Ca albina".**

Ar mai fi cîntece, și încă multe, de analizat, în legătură cu treptele inițiatice și **Sinea** care se împreună cu Eul flăcăului. Dar fiindcă veni vorba de albină citez doar din **A cunoaște : „Asemenea florii / Blînd, blînd / Treptele scării / Luînd"** și din **Elogiul percepției : „A Marei** Percepții / Floare curată, / S-o-ntîlnească adepții / Odată și-odată". Așa cum a întîlnit-o eroul vietnamez **Tu** în care se recunosc și grecul Odiseu și celtul Oisin și sîrbo-croatul Petru și românul și armeanul Meher.

Închei cu finalul în versuri populare al unui basm **Ruja-Rujelor** asemănător tematic și auzit în copilărie, de la fie iertat meș Savu Prodan din satul Șoșdea al liderului condeierilor plugari din Banat, în timp ce băteam floarea soarelui : „Și din zori în seară / Face-albina ceară, / Ceara s-a aprins / Raiul s-a deschis, / Iar în ușă : / Mîndra Rujă / Judecă Frumoasele / Cui și-au dat miroasele ? / Ni le-au luat albinele / Colindînd grădinile !".

Aurel Bohariu

Teatrul miturilor fundamentale

Așa cum anunță încă din titlul recentelor volume de teatru : „Greul pămîntului" — pentalogia mitului românesc, Valeriu Anania abordează mituri naționale de profundă rezonanță într-o formă teatrală, trădînd astfel o opțiune mult mai profundă, de esență wagneriană — dorința de reintoarcere la spectacolul ritual.

Dar în ce măsură această formulă este valabilă, în același scop, și pentru societatea modernă contemporană, rămîne de discutat, și anume : pot miturile arhaice satisface sensibilitatea omului contemporan ? Sau e nevoie de noi mituri sau alte forme de expresie artistică pentru a reda unitatea dinamitată de epoca informațională ?

Valeriu Anania alege în mod clar prima variantă. Recitește și reinterpretează miturile românești fundamentale, fie din balade *(Mioriță, Meșterul Manole),* fie din basme („Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte" în *Du-te vreme, vino vreme!),* fie din legendă sau istorie (descălecatul lui Dragoș în Moldova — *Steaua Zimbrului;* și evocarea unei file din existența imperiului româno-bulgar al Asăneștilor — *Greul Pămîntului).*

Viziunea lui V. Anania asupra acestor mituri este sigur originală ; cu excepția *Meșterului Manole* căruia îl respectă în mare proporție structura și personajele, celelalte sînt prelucrate.

Volumele încep în mod demonstrativ cu *Mioriță.* Spre deosebire de Sadoveanu însă, V. Anania deplasează accentul din relația armonie cosmică-crimă-pedeapsă în vederea restabilirii armoniei inițiale pe binomul iubire-ură care incită la crimă. Pentru că universul pastoral al acestei *Miorițe* este dintr-un bun început penetrat de fiorii tulburi ai erosului care constituie mobilul practic al tuturor acțiunilor piesei și pentru care este inventat și importantul personaj al peițitoarei. E poate pentru prima oară cînd dinamica și dialectica iubirii și urii, surprinsă în general în zicale de înțelepciunea populară („Cine-mi place nu mă place / Cui plac eu nu-mi place mie") devine obiect de analiză cu valori arhetipale. Dacă în balada populară moartea era un accident într-o lume armonioasă, în piesa lui V. Anania moartea rămîne totuși un accident dar într-un univers construit pe iubire-dragoste al cărei rod urmează să sfideze valorile negative.

Remarcabilă invenția dramatică a lui V. Anania și coborîrea lui în concret, în particular, umplînd cu viață elementele arhetipale — citeodată încercînd să le demitizeze chiar — pentru a le ridica din nou în arhetip (ceea ce va mai face și în celelalte piese). Deși intriga este cam stufoasă, piesa respiră atmosfera pămîntului, cu legile lui aspre, cu populare, înțelepte și pitorești armonii (nu au fost uitate nici farmece străvechi și tradiționale — mătrăguna — și nici superstiții care înfioară), iar versurile foarte frumoase și parfumate, aproape o valoare în sine, îi conferă farmecul unei picturi primitive cu barocul și naivitățile sale.

În *Meșterul Manole,* dramaturgul înlocuiește zidirea în piatră a unui om cu a măsurii umbrei lui (practică, se pare, mai recentă și mai obișnuită pentru ridicarea de mănăstiri), iar concesia pe care o face respectării literei baladei o justifică prin lupta crîncenă și egoistă pe care o dă Simina, soția lui Manole, pentru a limita nevoia de dăruire a constructorului doar la universul familiar, neînțelegîndu-i elanul abstract și furîndu-i energiile din capriciu sau geloasă disperare feminină. Adevăr care, odată descoperit de Manole, îi provoacă acestuia o furie și disperare egale, cu atît mai mult cu cît, asemeni unei pedepse divine, umbra femeii este absorbită de zidurile construcției, meșterii fiind obligați să o zidească de vie, cu sentimentul deplin al vinovăției că au făptuit totuși o crimă. Astfel că atitudinea domnitorului Neagoe este justițiară (conform istoriei și tradiției și departe de egoismul și orgoliul lui Negru Vodă din legendă), iar ridicarea schelei nu este decît o modalitate solomonică de a descoperi adevărul (pentru a demonstra că nu au zidit pe nimeni în clădire, meșterii sînt obligați să coboare pe trepte făcute prin extragerea de cărămizi — ceea ce, bineînțeles, refuză, preferind să ducă secretul cu ei, în veșnicie).

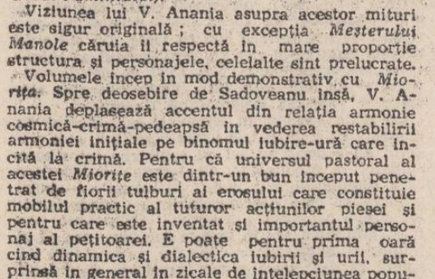

Steaua Zimbrului este o reușită deplină, atît prin claritatea acestei noi versiuni a „descălecatului" lui Dragoș și formarea principatului Moldovei, cît și prin fermitatea intrigii și frumusețea lumii evocate, într-adevăr o „Lume ce gîndea în basme și vorbea în poezii", unde într-adevăr versurile își au rostul lor bine întemeiat.

În antiteză cu un alt voievod maramureșan, Bogdan, neconsemnat de legendă, Dragoș întemeietorul Moldovei are datele unui anti-erou. slăbiciunile sale paterne dominîndu-i înțelepciunea care nu poate ține în frîu nici patimile fiului său, nici mersul istoriei, chiar vînătoarea zimbrului scăpîndu-i de sub control, și cu o dialectică proprie, propulsîndu-l în mit. Dîncolo de confruntările necesare dinamicii dramei (trădare-credință, dragoste-ură-răzbunare) o înțelegere senină domină această piesă despre personaje animate de trăiri demne și puternice, iar finalul — judecata Mușatei, încrucișarea celor două racle și dăruirea steagului cu capul de zimbru — deschide perspectiva unei spiritualități aparte : recunoscînd cu obiectivitate vieții dreptul de a se manifesta plenar, pozitiv și negativ, e necesară o fermitate în selectarea valorilor de non-valori. Dacă Sas, înțeles în comportarea și sentimentele sale cu care a ispitit-o și pe Mușata, este iertat, închizînd astfel cercul patimii lui și eliberîndu-l, Volodia, arhetipul trădătorului lipsit de scrupule, este condamnat.

Restul pieselor adîncesc perspectiva folclorică și istoria mitizată. În poemul dramatic-basm *Du-te vreme, vino vreme!,* tema e luptă cu timpul, personificat de acel straniu și cinic Juma' de Om care, deși capabil să micșoreze vitalitatea oricărei ființe vii, prin smulgerea cîte unui fir de păr, nu este totuși „veșnic", e doar „nemuritor". Acum însă peripeția predomină asupra demonstrației. Devenit împărat, prin provocarea morții tatălui său, Făt-Frumos, cel ce nu a vrut să se nască pînă nu i s-a promis tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte, pornește o luptă crudă și inumană, declanșînd, asemeni eroului camusian Caligula, o adevărată teroare existențială pentru a învinge timpul („Biruința asupra vieții asta este : să ucizi !"). Teoretician încăpățînat, limitat la descoperirea adevărului unic, el refuză datele experienței colective, cedînd doar în fața dezastrului total cu care îi va fi confruntat și urmașul său. Pentru că, personificare a gîndurilor rele și absurde ale împăratului, natura revoltată naște și ea monștri — din cireșe supradimensionate, fetide, izvorăsc permanent viermi uriași care-i terorizează și-i omoară supușii : un violent și teribil „memento mori".

Cu psihologii bine individualizate (împăratul decrepit, echilibrul lui Firtat, seninătatea demiurgică a lui Dionisie, „Sunt cel ce sunt" — ciudată și criptică apariție) cu personaje de basm, cu tablouri închegate în sine, acest poem dramatic exemplifică pozitiv vitalitatea miturilor.

Singura piesă în proză, *Greul Pămîntului,* redă, din nou într-o formă originală, mitul eroului chtonian, de esență zalmoxiană, personificat de acele „Grele ale pămîntului" aflate deasupra binelui și răului, care înțeleg și-i ajută pe oameni după o logică proprie, a cărei expresie în social rămîne ritualul îngropării și dezgropării Caloianului. Un dialog mai puțin poetic, dar mult mai dramatic și funcțional, personaje a căror trimitere istorică nu fac decît să le sporească misterul și semnificația, toate acestea realizează simbolul ieșirii noastre în istorie prea devreme. Dar în mod semnificativ, în această piesă Ioniță Asan-Caloian, asemeni micii prințese bizantine Teodora, își descoperă sensul vieții prin apartenența la ritualul de însămînțare de calități, nădejdi și tradiții, care așteaptă în pămînt să înflorească mai tîrziu.

Bun cunoscător al istoriei, al unor obiceiuri străvechi, tradiții sau chiar superstiții, excelent psiholog și deosebit de înzestrat poet, Valeriu Anania realizează un moment singular, de certă originalitate în teatrul românesc.

Rodica Pop

În această pagină lucrări de Șerban Rusu Arbore

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Un om pentru cultură în cetate

Ar fi vorba de fapt despre pasiune. Pasiunea este un har, ea se însoțește de bună credință, chiar ingenuă în chip superior, adică — nefiind patimă comună și dezordonată, pasiunea autentică cere rigoare. Astfel, devine rară și nu trebuie confundată cu nimic din ce este de fapt contrariul ei — care poate avea incidental trăsături exterioare comune, căci și patima, ambiția personală, derizoriul orgoliu au aparențe frenetice.

Pasiunea deci de a fi un autentic om de cultură devotat cetății, nu presupune numai să iubești cetatea. Acest tip de iubire teoretică, „învățată" nu duce la nimic bun, produce — din păcate uneori în serie — inși promovați în emuli culturali ai cetății care au sufletul rece și cultura minimă, pe care și-o traduc ostentativ în luări de cuvînt la întruniri și ședințe. Fenomenul, sigur, merită o discuție mai amplă. Bucuria este, în cazul de fapt să-l definești prin contrast. Pentru că există locuri ale țării în care frumusețea unei pasiuni pentru cultură și pentru cetate sînt evidente așa cum este evident un punct de vedere afirmativ în care afirmația devine construcție. Omul de cultură investit cu răspundere trebuie să aibă spirit constructor — cum ar spune, jubilînd, Călinescu despre care cu atîta bucurie ne-au vorbit cîțiva din cei mai importanți oameni de cultură contemporani la televiziune. Căci și jubilația, capacitatea de a jubila este o condiție indispensabilă pentru un om de cultură. Bucuria, jubilația, rigoarea, sînt trăsături polemice. Cine le posedă urăște inerția, locul comun, conjuncturismul și conformismul. Altfel, tocmai de aceea, viața omului de cultură autentic devine luptă. Cu toate acestea. Și cu altele în plus.

Am cunoscut un astfel de spadasin cu floare-n vîrful spadei la Timișoara. Spadasinul e numai zîmbet și farmec personal, se-mbracă dumnezește și nu face nici măcar un gest neelegant. Spadasinul are și un nume foarte frumos, se numește Anca Augusta. Tovarășa Anca Augusta este președintă a Comitetului județean de cultură și educație socialistă. Cînd primește oaspeți — ca la Festivalul dramaturgiei actuale Timișoara 83, are aerul că poftește toată lumea și în permanență la o recepție. Caldă, blîndă, elegantă încă o dată, cu un zîmbet în aparență monden, în realitate s-a „bătut" ca o leoaică pentru drepturile Timișoarei la palmares. O leoaică cu floare, un tablou deloc suprarealist, pentru că armele „bătăliei" erau argumentele. Solide, exacte, culturale, artistice, disociative și totdeauna constructive. Invitați dincolo de sala teatrului să vedem spectacolul culturii socialiste în orașul și județul Timișoara-Timiș, am putut constata că un zîmbet și o floare nu ascund, ci presupun multă muncă, specializată, permanentă, un înalt simț politic și o profundă dragoste pentru cetate. Augusta Anca este unul din acei intelectuali care pe întreg cuprinsul patriei sînt răspîndiți ca bornele de reper ale construcției spirituale, demonstrînd nu numai că se face, ci și **cum** se face cu adevărat cultură socialistă. Zîmbetul și tactul fac parte din arsenalul bunului simț. Nu-ți vine să scrii versuri de laudă, în frig. Ne minunam cu toții cît muncă presupunea organizarea unui asemenea festival de anvergură, organizare impecabilă, și cît de impecabile erau gazdele noastre, ca și cînd totul nici nu se făcuse cu acel festiv prilej, ci era pur și simplu gata făcut, dintotdeauna. Pentru că de fapt, așa se și petreceau lucrurile. Nimic nu se face peste noapte, cortina se ridica pentru public și oaspeți, ca să putem aplauda perseverența și talentul, organizarea riguroasă, construcția adică : cenacluri literare de înalt nivel, spectacole de anvergură, cinecluburi de elită, și acel aer de civilizație asimilată care te cucerește la Timișoara.

Cînd am plecat, un grup masiv, de la festival, la aeroport, mi se întîmpla să fiu alături de actorul Mircea Diaconu care mă ajuta să duc marea cantitate de role de film. Ofițerii care își făceau slujba la aeroport, ne-au asaltat cu întrebări. Cine a luat marele premiu ? Dar pe cel de interpretare feminină ? Festivalul este numai o dată la doi ani ?

— „Domnule, este extraordinar ! Așa ceva chiar că nu mi s-a mai întîmplat !" — exclamă fericit și stupefiat marele actor.

— „Nu te mira, răspund. N-ai văzut ce președintă la cultură au ? E firesc. Fiecare domeniu are conducătorul pe care-l merită, sau așa ar trebui. Aici așa este !"

Precis nu mă înșelam.

Smaranda Jelescu

CONFABULE

Un țăran trece strada

Se întunecă / oamenii se dau jos / de pe schele / de pe macarale / se spală la gura de canal / stropindu-se și injurîndu-se / își dau jos hainele de lucru / rupte și murdare / cum trebuie / după atîta muncă / și își iau altele / de oraș / nu chiar atît de rupte / cusute și roase / de spălat / în picioare au bocanci / ăștia țin mai mult cînd ai de mers / cei mai tineri sînt mai bine îmbrăcați / cu blugi sau pantaloni de catifea / reiați / bluze strident colorate / Help / y love me / Bonny M / Rapid / și altele / așa scrie pe ele / cu litere mari și groase / băieții își încaltă adidașii / sau cizmele din imitație de piele / cu tocuri înguste și înalte / acum sînt gata să plece / nu mai au de așteptat decît două-trei fete din același sat / astea se aranjează cu greu / se spală / hai mă / pierdem cursa / Floarea / n-auzi / hai las'că și așa / pe întuneric / nu te vede nimeni / dar ce / țipă fata de dincolo de ușă / eu nu mă văd ?

Iulian Neacșu

Martorul nevăzut

Urmare din pag. I

tanți pe care istoria literaturii române care se va scrie mîine îi va așeza acolo unde merită, alături de Arghezi, Blaga, Rebreanu și Camil Petrescu ori, cine știe?, poate mai sus. Cu greu aș putea însă descrie emoția acestora, imperceptibilul tremur al vocii, simțămîntul festiv al unui irepetabil miracol. Ei știu, ca și mine și ca mulți alții dintre noi, că a respecta pe cititor este a respecta îndeletnicirea pe care ne-am ales-o; că a fi scriitor nu înseamnă să aduni privilegii ci să comunici repede, convingător și bine cu toți aceia care cred în puterea gîndului și știu că nimic din ceea ce vorbește în numele marilor colectivități nu se stinge. Aș putea descrie pe Ion Gheorghe recitind sacadat din „Elegii politice", în Bechetul dunărean, în fața unei asistențe fascinate, alcătuită din țăranii dunelor doljene, pe Ioan Alexandru în fața unei săli înmărmurite povestind despre un Labiș de mit, la Muzeul literaturii, pe extraordinarul Paul Anghel schițînd în fraze definitive destinul românilor într-o istorie care ar fi voit să-i înghenuncheze, pe Ion Lăncrănjan explicînd, ardelenește, senin, cum a răzbit literatura împotrivindu-se inerției. Memoria mea afectivă reține multe astfel de momente însă a le repeta mi se pare superfluu. Toți aceia care știu că cititorii nu sînt o mulțime amorfă și un „bobor" pasiv conservă asemenea amintiri miraculoase, poate inumerabile, căci ori de cîte ori conștiința unui scriitor adevărat întîlnește conștiințele celor care ne citesc se ivește, ca un fenomen astral necunoscut, miracolul. „Cititorul"? El este acela care știe poezie și istorie verificînd pînă și cele mai speciale referințe, venind cu idei, comentînd fără prejudecățile mărunte, funcționărești, e o conștiință politică, vie, martorul nostru definitiv și nevăzut.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

III. Obsesia „vedeniilor" (1)

Impătimit observator al realului care, dată fiind calitatea sa de martor ocular, adesea, chiar de participant direct, i se dezvăluie în aspectele de fiecare zi, totuși, cum s-a văzut, Agârbiceanu manifestă o specială și aproape constantă înclinație pentru identificarea încărcăturii mitice a faptelor. Teribila frică de necunoscut a eroilor, însă, atrage după sine nu numai alunecarea în trama visătoriei misticizante ori apetitul pentru degresiunea epicizant fabuloasă. Curios este că, proporțional cu intensitatea trăirii pe cont propriu a realului faptic, în sensul cunoașterii acestuia prin directa lui supunere, personajele devin problematice, au dileme existențiale datorită împrejurării că întreg avatarul lor concret biografic scapă de sub controlul înțelegerii raționale, lucid analitice, disociative. Pe neașteptate, violent, se ivește o ruptură în logica modului de existență cotidiană ; e o ruptură generatoare de spaime imposibil de învins altfel decît prin apel la eventualele explicații inculcate elementului supranatural. În acest punct, deși discretă, anevoios perceptibilă, totuși, voința prozatorului de a plonja în fantastic este invederată. Surpriza este de a observa că atît de naturala „încuibare" a miticului în realitățile vieții omului simplu, în subtext, face dovada unei tulburătoare aderențe la marile tipare ce includ în ele teme și motive mitologice de anvergură, arhietipale. În această împrejurare, fantasticul se relevă ca un mod de existență ce poartă povara unui dramatism plenar. Umanitatea lui Agârbiceanu pare a fi conservat cu maximum de obstinație nu atît amintirea miturilor originare, ci în primul rînd spiritul lor vital, adică ceea ce, în chip inalienabil, se circumscrie însăși filosofiei de viață a colectivității umane. Se instituie, astfel, o fatală incompatibilitate între criteriile de valoare propuse, într-o direcție, de legile vieții concret circumstanțializate și, într-altă direcție, de legile aparținînd „vocii" eului mitic, care, extraordinar de proaspăt și de viguros, aspiră — și reușește ! — să-și spună ultimul cuvînt. Avînd în vedere ingenuitatea intelectuală a eroilor, inapetența lor pentru efortul de abstractizare în planul cunoașterii, se înțelege că locul dilemelor moral-ideatice este luat, așa-zicînd, de explicațiile plasticizate, cu alte cuvinte, de „vedeniile" avînd întruchipări narative de o concretețe halucinantă :

„Lăsasem focul aținat în cămin, s-am mers pîn' la o vecină. Aveam să-i spun o vorbă. Se-n-sera și era lunecuș pe drum că-nghețase. Mă-ntorc, mă dau să sting tăciunii, să răscolesc jarul, cînd, iată, ușa cîrtăi și în casă îmi intră un om.

— Bună sara.

— Mulțam dumitale.

Și tace. S-apropie de-o laviță și șade. Eu răscolesc în jar și pun niște găteje. La flacăra focului îl văd bine pe cel ce șade pe laviță. Un român zdravăn cu cojocițâ, cu căciulă înfundată în cap. Fără mustață, fără barbă. Părea bălan și prea tînăr, după glas, îl giceam că-i om mare, — la vro patruzeci de ani. Era om străin. Mă gîndeam : are ceva și a venit să-i dau un leac. — Vezi, că eu am fost moașă treizeci de ani".

Este scena prin care debutează povestirea **Vedenii (1910)** ; o scenă, să admitem, de un realism ce vizează stereotipia absolută. La prima vedere nici dialogul ce urmează nu pare că schimbă faptele în vreun fel :

„— Ai mai venit pe la noi, om bun ? începu eu.

— Eu n-am mai fost pe la dumneata. Acum vin întîia oară.

Clipi din ochi și privi drept la mine, cum șădeam pe vatră.

— Vii de departe ?

— De departe.

— Văd că n-ai traistă. Dacă ți-a fost drumul îndelungat vei fi fiind flămînd. Eu pot să-ți dau ceva de mîncare.

— Că nu mînc.

— Vei fi intrat la vreo casă și vei fi mîncat.

— Nu. N-am intrat. Eu vin de-a dreptul la dumneata.

— Atunci, mă cunoști.

— Nu te cunosc, ci te știu, zise străinul și tăcu iar."

Și totuși, în discuția dintre cei doi interlocutori pare a se insinua ceva cu totul neașteptat. Laconicile răspunsuri ale oaspetelui încep a o neliniști pe femeie și cel dintîi gînd o duce la eventuala prezență a unui răufăcător („Cum eram singură acasă — bărbatul mi-i păcurar, a-nceput să-mi fie frică. Cine știe ce om va fi? Și vorbele lui din urmă mă neliniștiră mai întîi : nu mă cunoaște, ci mă știe. Ș-avea în glas ceva rece și aspru"). Însemnele fricii, pînă acum doar insidioase, capătă, într-adevăr, contururi tot mai apăsate. Nedumeritoarelor răspunsuri date pînă acum de musafir le urmează altele a căror stranietate provoacă tot mai multă îngrijorare. Puterea de percepție a femeii apare literalmente hărțuită, întrucît îi este cu neputință a stabili reala identitate a musafirului. Dacă cele de mai înainte pot fi înțelese ca simple ciudățenii de comportament, avînd, totuși, un substrat amenințător oarecum limitat, ce se spune mai departe aruncă pe femeie în brațele coșmarului :

„— A trebuit să-mi cunoști casa, îi zic. Mă mir cum nu te-a simțit cinele !... Nici un străin nu intră înainte de-a bate la fereastră. De intră așa, de capul lui, în curte, îl trage cinele la pămînt. Se vede că nu-i acasă.

— B-ai în prag. Am trecut pe lîngă el. E alb și cu urechile negre.

— N-ai nici bită ! Mă mir că nu s-a întîmplat o nenorocire... îi zic [...].

— La mine, zice el, nu se dau cinii. Eu n-am nimic cu dobitoacele. Eu am cu oamenii. Pentru ce să port bîtă ?".

Încercarea disperată a femeii de a se edifica asupra identității drumețului, întrebîndu-l de unde și pe ce drum a venit, împinge faptele la paroxism.

„— Și de unde vii, rogu-te ?

— Vin de pe munți.

— Și de unde ți-ai luat poteca ? îl întreb, doar voi putea ști satul de unde-i. Ai venit pe la Coasta-Cornului ?

— Nu știu Coasta-Cornului.

— Atunci, pe ce drum ai venit ?

— Pe drumul depărtat...".

În cele din urmă, o asemenea confruntare pe muche de cuțit trebuie să se încheie într-un fel. Personajele nu mai pot face față „jocului". În starea de frică atroce de care este cuprinsă, femeia se trezește pur și simplu „iluminată" de amintita „voce" a eului mitic („Deodată, mi-a fulgerat prin cap : asta nu-i om de toate zilele ! Și simțeam cum înțepenesc de spaimă"). Extrem de productivă, hipersensibilă, „vocea" respectivă „lucrează" din plin, explicînd totul, într-o scenă realist-fantastică de-a dreptul memorabilă :

—„Dumitale, începu el, parc-ar fi văzut ce se închegase în inima mea, dumitale, zise, să nu-ți fie frică de mine. Eu nu-s om rău. Sînt omul lui Dumnezeu. Și umblu așa, prin țară.

— Umbli, zic, și vei avea o țintă [...]

— Eu am venit la dumneata ca să te scap de chinuri, începu. Dumneata ai o durere mare. Mila dumitale e-n pămînt. Și plîngi după ea în toate zilele".

Raportîndu-ne la substratul mitic-folcloric al povestirii, nu este greu să ne dăm seama că straniul ei filon fantastic rezultă din „amalgamarea" unui motiv ce ține de literatura populară apocrif--religioase ; acela al coborîrii divinității între oameni. E un motiv care, arată Lazăr Șăineanu în **Basmele române**, își are, probabil, originile în mitologia antică. Exegetul face trimiteri la vizita zeiței Athena la casa lui Ulysse, unde stă de vorbă cu fiul acestuia, Telemach, îmbărbătîndu-l, și la minunata întîlnire a lui Zeus însuși cu blînzii și cucernicii bătrîni Philemon și Baucis.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Un grup de scriitori conduși de președintele Uniunii Scriitorilor în vizită de documentare pe șantierul canalului Dunăre – Marea Neagră

SEMN

Corespondența lui Ion Barbu (III)

Cine este deci actantul faustic ce-și arogă cu atîta aplomb prerogativele unui „amant universal" ? Care ar fi statutul său extern ? În ce măsură va fi fiind acesta ancorat în realitatea „biografică" și în ce măsură este doar o ficțiune ? Urmînd sugestiilor din scrisori, cu puțin efort, trebuie să ne imaginăm un personaj misterios dar și extrem de viu ca orice personaj de text, scos din recuzita literară a reprezentărilor lui Don Juan, un ins „chel, mai adus de spate", dar — cum este și firesc — „viril", ce umblă înfășurat într-o mantie, desigur de culoare închisă — de preferință neagră —, pentru a crea fiori de spaimă printre amatoarele de puțină romantțiozitate, și-și insinuează prezența în penumbra castelelor medievale germane sau se amestecă în mulțimea pestriță a piețelor unde gustul extravaganței este repede reperat dar și ușor tolerat, fiind considerat o expresie a originalității, deci, în ultimă instanță, a puterii și virilității. În fond, Don Miguel Barbylos aflat în peisajul teutonic este un personaj cu identitate multiplă, ce-și dublează, triplează, cvadruplează etc. ipostazele, culoarea feței sale tinzînd mai mult spre **verde** care este și culoarea teatrală a cameleonului. El nu vorbește o **limbă** „deslușită" (nu știe să se exprime pentru nuanțele amoroase în limba zgrunțuroasă a lui Faust, iar limba franceză de care spune că se slujește pentru ademenirile ștrengărești ale lui Cupidon nu poate crea decît o comunicare artificială fiind mai ales transmițătoare de mesaje estetice) dar vorbește cu multă dexteritate **limba universală** a înamoratului în permanență disponibil.

Discursul amoros. Într-o scrisoare către Al. Rosetti, intitulată „Rosetti, dragostea mea", după ce face un raport al ultimelor sale cuceriri, Don Miguel Barbylos adaugă în postscriptum : „Nu mai citesc decît lucruri de amor. Citesc plîngerile întretăiate ale Louisei Labé și Olivier de Magny și mi le însușesc". El se pune acum mai explicit în postura lui Roland Barthes pe care-l anticipează cu cîteva decenii, a acelui Barthes care **trăiește** prin **alții** ipostaza simulată a unui **amoreux** ce-și propune să compună **Fragments d'un discours amoureux (1977).** În general, scrisorile sale (mai ales cele către Vianu și Rosetti au structura și desfășurarea unor discursuri amoroase compuse după cele mai variate modele literare în care nu se urmărește altceva decît să se probeze **pe viu** toate stratagemele **și Figurile** posibile ale eului înamorat (să se observe că folosim vocabula **înamorat** în loc de **îndrăgostit). Eul** individual este însă antrenat, incitat, pus să participe direct la probele cele mai grele, pe care același **eu,** transformat acum într-o instanță teoretizantă a discursului, le va evalua critic, distanțîndu-se de acestea cu abstracta detașare a spiritului faustic. Se conturează astfel „portretul" amorezului, dar nu e vorba de un portret „psihologic" ci de unul „structural" ; sînt explorate toate „combinațiile" posibile ale aventurii amoroase pentru atingerea unei cît mai mari generalități. În acest sens traversarea la propriu a modelelor absolute (în orice aventură se vizează absolutul) precum Don Juan, Casanova, Faust nu ajunge, ci se caută o lărgire a cîmpului de investigație prin forțarea limitelor oricărei experiențe. Toată arta marilor seducători „est tissé de désir, d'imaginaire et de déclarations". Există codificări și toposuri ce aparțin discursului amoros cimentate de o întreagă tradiție ; nu trebuie decît să investighezi puțin materia pentru a observa că aproape nimic din ceea ce este mai important nu a fost eludat din repertoriul lui Don Miguel Barbylos. Așa cum se poate constata din corespondența lui Ion Barbu, actul posesiunii este mai întîi o **acțiune verbală,** cu o organizare extrem de precisă la diversele nivele ale discursului și pe care subiectul angajat în aventură le parcurge într-un iureș intens participativ în al cărui **incipit** stă întreaga putere a seducției.

Toată strategia lui Brabantil de Brabantillac este **orală,** desfășurîndu-se strîns după toate strategiile discursului retoric pînă cînd victima se lasă posedată definitiv, fiind aneantizată ca voință proprie ; în fond cucerirea sau seducerea e un **act de logos** în primul rînd : marii seducători vorbesc enorm, cea mai intensă bucurie a lor fiind **să se audă vorbind.** Dîra lăsată în memorie de celebrii cuceritori este o „dîră" sonoră. „Elocința" lui Don Miguel devine de cele mai multe ori o plăcere în sine, creatoare de emoții tari (estetice și existențiale simultan) chiar pentru subiectul emițător ; ea nu apare ca apanajul exterior al unui sentimentalism ieftin ci se transformă treptat în ceva mai complex, sugestionînd o perversitate subtilă, o adevărată „jouissance" în accepția barthiană. Iată cum se desfășoară acest act de seducție în care pretendentul la „cariera de amant universal" se consideră un „mare maestru" : „Pe urmă am așteptat-o afară, la ieșire. **Vorbea franțuzește,** a fost mai ușor să-i spun ce vreau. Am rugat-o să-mi dea voie să prelungesc încă un moment emoția împărtășită și să mergem alături. Pe urmă am orientat-o către o cofetărie și, **întrecîndu-mă cu elocința, numai să nu-i dau timp să se reculeagă și să se sperie,** ne-am așezat. Măi, ce i-am spus atunci sunt **lucruri pierdute pentru oameni.** (s.a.). De unde le scoteam ? **Știam că, dacă nu o am atunci, o pierd. Și-atunci m-am stors ca pe un burete. Lucruri mari. Le auzeam, mă felicitam surd și îndoiam ardoarea. Mai ales lucruri simple, adevărate și importante, habar n-aveam cine mi le sufla.** Și ea stătea alături într-o atitudine, n-am s-o uit toată viața ; o atitudine înalt semnificativă, de intensă interiorizare. Prin asta mă ține, prin secretul sau știința atitudinilor, prin semnificația ei plastică. **O emoționasem, asta se vedea. Dealtfel, cel mai ușor lucru / e / să emoționezi, cînd ești tu însuși emoționat.** Fiindcă tăceam și îi spionam răspunsul, și-a încovoiat melcul de aur care îi stătea sub pălărie, ca o toartă. Nu mai era loc pentru îndoială, prima !" (s.m.). „Abordarea" orală este și un indiciu al comunicării rapide la un nivel „basso", unde numai stimulii vorbiți pot crea stări propice comunicării : aici totul se consumă imediat ca și actul vorbit, strategia așteptărilor rafinate și a avansărilor lente fiind negată. Se poate vorbi chiar de **rapiditatea și promptitudinea discursului** ce corespunde unei rapidități reale a cuceririi și a posesiunii precum în episodul cuceririi Margaretei de către Faust. În două ore discursul amoros este consumat în totalitate : „Așadar : în Koblenz, **pe la 6,** mă plimbam pe o alee și îmi ucideam urîtul. O fată ședea pe o bancă și am șezut și eu. Am descoperit că citea Strindberg, nuvele. Am întrebat-o dacă îi place Strindberg și mai ales eroinele lui. **Mai ales,** (s.a.), mi-a răspuns. Și fiindcă am fost curios să știu ce-i place în definitiv în ele — știi ce a replicat ? (fata vorbea franțuzește) : la folie du déchoir ! Atunci reconstitui teoria ce-am dezvoltat **eu** (s.a.) pe asemenea indicație. **La 8,** pe cînd trenul meu pornea din gară, eu urcam cu Anne Marie la Schloss, în plină pădure. Mi s-a dat între castel, cer, oraș și Rin, cu simplicitate de nevastă **veche".** (s.n.).

În conformitate cu dialectica unui astfel de cuceritor, protagonista este și ea la fel de disponibilă și „abordabilă" : „am **abordat-o pe cînd străbătea nu știu ce piață,** puțin cam stingherită de razele soarelui descărcate în plină față. **Vorbea franțuzește și, fără prea multe ezitări, a încuviințat o partidă** prietenească la Wilhelmshöhe. Pe urmă **lucrurile s-au deslușit.** Mi-a spus că o cheamă Lily ; că e fata unui magistrat din Cassel, că părinții ei sînt în vilegiatură la Wiessen Bad". (s.n.) Pînă aici relatarea nu poate fi decît verosimilă întrucît respectă un anumit imperativ al concretului, mergînd pînă în amănuntele derizorii ce intră de obicei în atenția prozatorului realist ; se procedează analitic tocmai pentru a se sugera cît mai demonstrativ **autenticitatea** întîmplărilor descrise într-un stil cît mai frust precum Caesar anunțînd senatul roman despre bătăliile ce a avut de dat sau despre victoriile obținute. Destinatarul acestor știri „homerice" este însă Tudor Vianu, un Tudor Vianu divers de cel cunoscut prin opera ulterioară, costumat cu masca lui Zoil pe figură atunci cînd citește asemenea depește victorioase, de aceea atenția emitentului se implătoșează cu atitea precauții de compoziție. Literatul devine colaborator al realului în momentul cînd trece la „generalizarea" enunțului concret. Dar orgoliul de seducător versat ca și dorința de a păstra misterul experienței îl fac să nu intre în amănunte intime, ci să „desfășoare" cazul la limita ambiguității : „Ce să-ți spun de noaptea noastră ? Să-ți ajungă doar atît : **Domnișoara Lang nu și-a dezmințit numele.** A doua zi dimineață am colindat împreună parcul W.H. și am vizitat Bildergalerie. Apoi, o după-amiază amoroasă. Iar seara la 6 o tînără elegantă, «toute en pleurs», pornea spre Wiessen Bad, pe cînd alt tren reexila la Göttingen un om complet deznădăjduit. Oh ! la triste histoire !" (s.a.). Se manifestă în general, existența a două „instincte" în scrisorile prototip către Tudor Vianu ; pe de o parte, ca în cazul naturilor creatoare puternice este evidentă manifestarea unui instinct primar supus tribulațiilor logosului erotic și în consecință avem de a face cu o sinceritate dezarmantă ce impune aproape o nouă convenție. Pe de altă parte, formația literară a subiectului este la fel de puternică și aceasta iese la iveală de fiecare dată cînd există riscul unei prea mari confesări ; aici, pe această muchie, cînd se poate cădea în trivialitatea a **ceea ce nu trebuie spus,** se evadează în literatură. În felul acesta, evenimentul trăit prea „indecent" devine „istorie" (adică literatură) iar literatura este **încercată** punct cu punct în ambuscada trăirii prin deșăirea limitelor oricărei convenții admise. „Nevoia de contrast" îl dirijează mereu pe acest valach, cu masca lui Faust trasă cam forțat pe figură, să răstoarne sau să compromită modelele consacrate prin caricarea lor. Aventura cu „nemțoaica" din Nord corespunde (vezi poezia „Convertire"). transpunerii libere a unui ilustru model de discurs amoros **(D-na Bovary).** Cealaltă, cu Lily Lang, este o aventură discursivă nouă, nemodelizată decît la sfîrșit : „Oh ! La triste histoire !". Astfel, Don Miguel Barbylos trăiește aventura în două moduri opuse : la modul participării instinctive și la modul detașării critice, aflîndu-se simultan înăuntrul și înafara discursului amoros.

Marin Mincu

„Lupta dintre tîrguri și sate este o monstruozitate"

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (IV)

Să trecem la discutarea altor aspecte invocate de cei care tind să-l anexeze pe Eminescu doctrinei conservatoare. Un argument predilect privește concepția asupra claselor sociale agrare — în primul rînd, țărănimea — ca singurele clase „pozitive" și, implicit, opoziția față de oraș.

În articolele eminesciene pot fi întîlnite, într-adevăr, afirmații care, la o primă vedere, ar părea că justifică o asemenea interpretare. Aceeași „critică a profunzimilor" ne avertizează însă că problema ca atare este mai complexă decît s-ar putea crede și că pentru a nu greși trebuie să ne adresăm totdeauna straturilor adînci ale gîndirii poetului.

Nu se răzvrătește Eminescu, de atîtea ori, împotriva „plebei" de la oraș ? Ba da, dar prin „plebe" el înțelege pe cei care nu vor să muncească, **„...avînd chiar rușine de muncă",** trăind pe seama statului, alcătuind masa de manevră a politicianismului bugetivor, într-un cuvînt, este vorba de „plebea de sus", de „pătura suprapusă". Despre meseriași are numai cuvinte bune de spus, ca și despre muncitori sau, cum îi numește el, uneori, „uvrierii".

Dar în privința raporturilor, în general, dintre sat și oraș ? Ei bine, atunci cînd abordează problema, cu titlu special, poetul este de o justețe exemplară.

Astfel, în articolul din 13 mai 1879, el deplîngea **„ura și discordia între sate și tîrguri",** arătînd că **„sate și tîrguri ar trebui să fie totdeauna strîns unite în viața publică..."**

Demonstrația scoate la iveală o judecată sociologică pătrunzătoare. **„Lupta între tîrguri și sate este o monstruozitate iscodită de aceia care vor să trăiască pe socoteala altora".** Păturile de jos și dintr-o parte și din alta, afirmă Eminescu, într-un limbaj „socialist", au vrăjmași comuni : **„Vrăjmașii noștri sînt acea campanie de exploatatori care s-a organizat în țara noastră în cei din urmă 20—30 de ani și care suge sucul de viață atît din sate cît și din tîrguri".**

În acest fel, poetul depășește doctrina economică a fiziocraților, întrucît acestia, proclamînd că agricultura este singura activitate productivă, adoptau o atitudine negativă față de industrie și, implicit față de lumea orașelor.

Se știe că Eminescu înțelegea rolul și utilitatea industriei (un aspect care se opune net imaginii „conservatorismului" său). De regulă se citează fraza : **„Neapărat că nu trebuie să rămînem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi națiie industrială măcar pentru trebuințele noastre...".** Mai important însă decît acordul principial e faptul că el cunoaște mecanismul economic care justifică această necesitate. Munca industrială se deosebește de cea agricolă prin mai marea ei productivitate. Un muncitor dă materiei prime **„o valoare înzecită în cîteva ceasuri".** Țările industriale sînt, din acest punct de vedere, mai bogate. **„O națiie care produce grîu poate trăi foarte bine, nu zicem bine, dar niciodată nu va putea să-și îngăduie luxul națiilor industriale înaintate".**

Conform concepției sale despre dezvoltarea graduală, în unele articole își exprimă temerea că „românul nu este încă obișnuit cu munca în fabrică", dar asta este o chestiune de timp, convins fiind că poporul nostru are toate calitățile necesare unei astfel de faze evoluate. Punîndu-și întrebarea : **„Franțuzii sînt farmazoni de au putut-o face, și noi să nu putem ?"** își răspundea : **„Așa este, dar noi, popor de țărani, nu le putem face toate acestea decît cu-ncetul".** Cauza ? **„Un mocan poate fi tot atît de isteț și deschis la cap ca un ceasornicar din Paris, numai vorbă e că mocanul n-a deprins meșteșugul din străinătate într-o zi".**

Pe măsură însă ce adîncește lucrurile, în raport și cu nevoile vitale ale țării, aceste deziderate capătă în articolele lui Eminescu un caracter mai imperios necesar și mai grabnic. **„De la 1859 și mai pînă deunăzi am crezut și mai prin toate actele oficiale continuu am declarat că România e o țară agricolă, că ea nu poate produce decît în sfera agricolă, că producerea industrială ar fi rezervată altor țări industriale".** Urmările acestei viziuni greșite : n-am luat măsuri de sprijinire și de ocrotire a industriei din țară, mărind pericolul înrobirii noastre economice de către industria străină. Fiindcă un alt merit al gîndirii economice eminesciene rezidă în înțelegerea fenomenului de spoliere a țărilor agrare de către țările industriale. **„Vinzi franțuzului ocaua de lînă sub un franc și el ți-o trimite înapoi sub formă de postav și-ți ia pe aceeași oca 20 de franci..."** Acesta e temeiul obiectiv al faptului că **„națiia agricolă e expusă de-a fi exploatată de vecinul industrial."**

Necesitatea comerțului ? O recunoaște și Eminescu, la modul general. Doar îi conspectase pe economiștii englezi, și știa de la Say sau Mill citire că schimbul de mărfuri este indispensabil în starea civilizată a societății, fiind o consecință a diviziunii muncii. În **Studii asupra situației,** afirmă limpede : **„Negustorul caută, din mii de piețe existente, pe aceea unde productele naționale se pot desface mai cu folos, din miile de prețuri relative el caută prețul absolut al obiectului într-un moment dat. Deci și el augmentează — nu totdeauna fără pericol pentru alte clase — valoarea producțiunii naționale".**

Cu toate acestea, în articolele sale, poetul nu obosește să scrie că „la urma urmelor", „tot negotul nu e decît un soi de samsarlic între consumator și producător, un fel de manipulare care scumpește articolele". Influența teoriilor fiziocratice care considerau clasa comercianților drept o „clasă sterilă" (G. Călinescu) ? De fapt, Eminescu are în vedere specula, ceea ce el numește „samsarlic". Cu alt prilej, tine să spună că n-ar avea nimic împotrivă dacă totul s-ar face prin **„muncă reală și cinstită în comerț și industrie"** dar nu prin operații **„care nu produc valori, prin samsarlicuri, prin traficuri, prin operații indoielnice, prin așa numitele operații de bani ce ei fac exploatînd împrejurările, starea de strîmtoare sau mizerie sau prostia tuturor".**

Ultimele expresii se referă la acele operații ale capitalului bancar care nu urmăresc să „capitalizeze munca" în activitatea industrială sau comercială ci să obțină profituri prin speculații asupra „acțiilor". Mai precis, el este împotriva „creditului mobiliar", în al cărui mecanism intim caută să se instruiască, reconstituindu-i istoria („Crédit Mobilier" înființat de Isaac și Emile Péreire în 1852), parcurgînd toată bibliografia necesară, de la **Dicționarul de economie politică** al lui Maurice Block pînă la studii de specializare ca **BankWesen** de Marx Wirth, sau **Traité des opérations des banques** de Courcelle-Seneuil. Pe baza acestei documentații (care-i umplu cu însemnări două caiete), Eminescu publică, în **Timpul,** cîteva articole menite să demonstreze **„cîte vicisitudini financiare se ascund sub această formă ocultă a creditului".** El distinge între operațiile bancare care au o bază **„reală",** servind **„a plăti pentru muncă"** și cele de speculă, ale „Creditului mobiliar", care nu sînt interesate de valoarea intrinsecă a titlurilor ci de dobîndirea de cîștiguri prin producerea de „hausse" și „baisse", la bursă.

Eminescu se declară în chip categoric pentru orice **„institut național, menit a ridica comerțul, industria și agricultura",** dar scopul „Creditului mobiliar" nu este acesta, dimpotrivă, **„va atrage din ce în ce mai mult capitaluri din provincie, deprăgîndu-le agriculturii, comerțului solid și întreprinderilor solide"** și aruncîndu-le în **„acest vîrtej artificial".**

Avea dreptate Eminescu ? Și după Marx „Crédit mobilier" — despre care a scris mai multe articole — este o **„mare instituție frauduloasă".** Accentul criticii cade tot asupra speculațiilor neproductive : **„În special pe această operație, care sustrage o parte considerabilă a capitalului național din activitatea productivă și o îndreaptă spre speculații neproductive, își întemeiază Credit mobiliar pretențiile la recunoștința poporului francez"** [1]).

Întrebarea care se ridică este însă următoarea : această formă — deplorabilă — a activității financiare nu reprezintă consecința inevitabilă a dezvoltării contradictiilor inerente sistemului economic capitalist ? Și-ar fi putut fi respinsă înfiintarea în țara noastră a băncilor de tipul „Creditului mobiliar", din moment ce existau de-acum premizele generatoare ale unui asemenea fenomen ?

De fapt, în acest caz și în altele, asemănătoare, Eminescu este împotriva grabei de a se copia institutii caracteristice țărilor dezvoltate, cu speranța că evoluția naturală a condițiilor specifice de la noi ar face poate să nu se ajungă la astfel de aspecte morbide ale modului de viață occidental (respectiv, capitalist). După el **„noua bancă e prematură pentru țara noastră",** cu atît mai mult cu cît avem **„o piață de efecte, relativ nouă, inexperientă, ademenită cu atît mai lesne de lăcomia cîștigului".**

Ceea ce-l îngrijorează cel mai mult sînt efectele de ordin etic, o astfel de activitate financiară influențînd în rău caracterul oamenilor. Eminescu își termina articolele din **Timpul,** cu promisiunea că **„se rezervă pentru altă dată a arăta dezastrele morale ce le cauzează asemenea întreprinderi..."**

Al. Oprea

[1]) **Marx-Engels : „Opere", vol. 12, Editura Politică, 1962, p. 211.**

CONDAMNAREA

Urmare din numărul trecut

În fața celulei marelui motan fură aduși otrăvitorii apei, între timp sosiră Gherman, Ion și Vasile, iar după o jumătate de oră fu depusă foarte aproape de ușă o targă. Medicinistul Emil fusese strîns legat de targă de către un specialist ortoped, care la cererea judecătorului incuviință ca targa să fie ridicată în picioare. Și cu toate că Emil se plîngea de amețeli cumplite, targa rămase astfel pînă la sfîrșitul procesului.

Plutonierul care condusese mașina de serviciu pentru a-i aduce pe martorii din strada Salvării îi găsise pe aceștia în prelungirea unui chef început decuseară și aparură la proces excelent de bine dispuși.

Cînd judecătorul se ridică în picioare cu fața spre public, înainte de a rosti vreun cuvînt, i se atrase atenția că marele Maciste încă mai doarme și că s-ar cuveni ca mai ales inculpatul să stea într-o poziție respectuoasă.

După ce procurorul dădu lectură dosarului, insistînd asupra bestialității crimelor de care era acuzat Maciste, judecătorul făcu apelul martorilor și-i rugă să depună.

— E adevărat că motanul Maciste l-a împins de la mansardă pe studentul în medicină Emil ? E adevărat că același criminal l-a ucis pe bătrînul grefier ? E adevărat că în seara zilei de douăzeci și cinci aprilie același motan a pătruns în celula otrăvitorilor apei, producîndu-le fracturi la cranii, la mîini și la abdomen ?

— E adevărat, răspunse Gherman.

— E adevărat, răspunse Ion, dar despre ultima acuzație nu-mi dau seama !

— E adevărat, răspunse Vasile, dar eu vă rog să plătim consumația și să plecăm.

Maiorul nu-și putu reține un zîmbet și-l privi insistent pe Maxim.

— Nu-i adevărat că Maciste i-a pus la punct pe otrăvitorii apei, onoarea aceasta mi-a revenit mie, strigă Maxim.

— Fiindcă a vorbit neîntrebat, la sentința deținutului Maxim se mai adaugă șase luni, hotărî judecătorul.

Consilierul municipal se întoarse spre Maior și-l avertiză în șoaptă că are în buzunar o hîrtie de demitere și că dacă procesul nu va decurge în liniște i-o va înmîna de îndată. Maiorul înțelese ce-l așteaptă și se apropie de Maxim, care tocmai deschisese gura să mai spună ceva, și-l amenință cu izolare îndelungată la subsol.

— Să răspundă al patrulea martor, studentul Emil, ceru judecătorul.

Medicinistul Emil, care nu mai stătuse în poziție verticală de cînd cei patru haidamaci îl azvîrliseră de la mansarda vilei Vulturul, nu fu în stare să răspundă fiindcă leșinase.

— Dacă există martori voluntari ? întrebă judecătorul.

— Sunt unul dintre cei cărora le-a revenit sarcina de a cerceta pas cu pas toate crimele săvîrșite de motanul Maciste. Rezultatele anchetei noastre se află consemnate amănuntit în dosarul pe care-l aveți în față. Dacă din cauza suferinței îndelungate studentul Emil nu poate să răspundă acum, puteți găsi în dosar declarația sa scrisă, privind vinovăția lui Maciste.

În urma celor spuse de Maior, domnul Still se îndepărtă cîțiva pași în dreapta coridorului, scoase din buzunar bricheta și o hîrtie de la flacăra căreia își aprinse o țigară. Maiorul era mulțumit. Deținuții fură masați în fundul coridorului din stînga și după o pauză de un minut martorilor și publicului li se ceru să se apropie.

Gheorghe Pituț

Sub steagul partidului comunist

Urmare din pag. I

capul său punîndu-se un preț de 100 000 lei. În iunie 1928, la conferința de la Harkov (declarată al IV-lea Congres), tendința de îmbinare a activității ilegale cu cea legală este aspru (și pe nedrept) criticată... Unii comentatori au ajuns la părerea că după 1928, pentru un timp, partidul s-a aflat în „pragul destrămării". Se vorbește despre „pete albe" în mișcare... Dacă ținem seama doar de chestiunile organizatorico-administrative, de numărul membrilor de partid, pe lîngă exagerări există și mult adevăr în aceste afirmații. Însă, parcurgînd documente, presa vremii, mi-aș îngădui cîteva observații nepretențioase. Ilegalizarea partidului a pus probleme grave și complicate pentru conducere, cît și pentru membrii de rînd. În împrejurări dramatice, numărul membrilor nu a crescut, dimpotrivă. Au urmat perioade de flux și reflux. Ideile însă, ideile de libertate și dreptate au fost mereu în ofensivă. Cred că existența partidului comunist a determinat o amplă mișcare democratică în România, cu momente revoluționare de larg ecou în țară și peste granițe, precum Lupenii 29, Grivița 33, marile manifestații de masă împotriva fascismului și a războiului. Aș face, în acest context, o referire la presa comunistă și democratică a vremii, la atitudinea unor publiciști, scriitori de seamă, oameni de știință, universitari — și care (cei mai mulți neavînd nici un fel de legături directe cu mișcarea comunistă constituită) au acționat prin scris, prin cuvîntul rostit la tribună ori la catedră, în spiritul ideilor de libertate și dreptate. Tipărim azi antologii cuprinzînd articole din presa vremii — semnate de Tudor Teodorescu-Braniște, Gheorghe Dinu, George Ivașcu, Mircea Grigorescu, George Macovescu, Brunea Fox, L. Kalustian, Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu — adevărate mărturii de conștiință trează, la datorie, într-o epocă de mari convulsii. Ne sînt binecunoscute intervențiile repetate, de răsunet, pentru instaurarea și menținerea unui climat democratic, în sprijinul omului de jos, al lucrătorului și țăranului, împotriva oricărui atentat la demnitatea națională — intervenții datorate unor scriitori ce își dobîndiseră prestigiul prin pagini de valoare, cît și prin marea strădanie de a impune ideile nobile — Nicolae Iorga, Tudor Arghezi, George Călinescu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Ion Vinea, Demostene Botez, Mihai Ralea...

La ieșirea din ilegalitate, după douăzeci de ani în care fusese supus teroarei oficiale — într-adevăr, am avut o siguranță și o poliție bine instruite ! — partidul comunist număra puțini membri. Important mi se pare însă că la acea dată ideile democratice cuprinseseră masele populare. În realitate, în desfășurarea evenimentelor, istoria mișcării muncitorești, socialiste și comuniste nu a fost niciodată desprinsă de istoria poporului. Terenul era pregătit. Așa a fost posibilă mobilizarea a milioane de oameni pentru preluarea puterii de stat, reconstrucția țării și trecerea la construirea societății socialiste. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea au fost chemate să participe direct nu numai la înfăptuirea, prin strădanie, a planurilor de dezvoltare, ci și la elaborarea acestor planuri, la conducerea statului. Sub steagul partidului comunist, în România acestor aproape 40 de ani s-a muncit enorm, cît nu ne vine a crede nici nouă, martorilor, s-a modernizat o țară de care sîntem, și avem de ce să fim mîndri. Dar, se știe, s-a muncit și s-a realizat totul în condiții grele, cu nu puține neajunsuri, cu restringeri, unele evidente și azi. N-am fost scutiți de greșeli, care au costat și vieți omenești, ori au îndepărtat din circuitul valorilor, pentru o vreme, oameni de valoare — unii dintre aceștia fideli sprijinitori ai ideilor democratice în perioada interbelică. Dacă încrederea maselor în partid, dacă efortul pentru edificarea unei noi societăți nu au cunoscut „pete albe" — este tocmai pentru că partidul nostru a avut tăria de a înfiera la timp abaterea de la principiile revoluționare, umaniste, stimulatorii, militînd, îndeosebi în anii de după Congresul al IX-lea, pentru aplicarea creatoare a marxismului la realitățile românești, cu gîndirea noastră, cu spiritul nostru revoluționar.

Simbol al unității de luptă

Urmare din pag. I

gătirea întrunirilor de 1 Mai. La focul acestor bătălii de clasă s-a format luptătorul neînfricat, comunistul care s-a situat mereu în primele rînduri în înfruntarea cu oligarhia claselor dominante, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, pentru apărarea fruntariilor patriei, cel ce conduce astăzi destinele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Acei ani de luptă, de ample mișcări greviste și manifestații au format detașamentul unit al clasei muncitoare, detașament care avea să înfăptuiască actul demnității naționale de la 23 August 1944, și să deschidă perspectiva celei mai drepte orînduiri, orînduirea socialistă și comunistă. „Niciodată în România — spunea comunistul călit în această luptă aspră și victorioasă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, — n-a existat un alt partid politic cu o istorie atît de bogată și glorioasă, care să fi luptat cu abnegație și să fi realizat atîta pentru fericirea poporului român, pentru măreția națiunii noastre. Partidul nostru s-a născut și a crescut odată cu proletariatul, destinul său este strîns legat de cel al clasei muncitoare, al întregului popor român".

În toată această perioadă de luptă aspră și grea, manifestările de 1 Mai au fost înainte de toate ample reuniri de forțe ale clasei muncitoare, ale tuturor forțelor democratice și patriotice, pentru a protesta împotriva primejdiei fasciste și revizioniste, pentru apărarea integrității teritoriale a României, a independenței și suveranității sale. „Ziua de 1 Mai — consemna organul central de presă al P.C.R. din 1933 — trebuie să fie o zi de luptă, de grevă politică și de demonstrații de stradă ale proletariatului și maselor muncitoare pe această platformă a Frontului Unic".

Crearea cu 50 de ani în urmă a Comitetului Național Antifascist din conducerea căruia a făcut parte tînărul luptător patriot comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a avut un rol puternic în întărirea capacității de luptă a clasei muncitoare, a tuturor forțelor democratice. „Sărbătoream această zi a solidarității internaționale — își amintește tovarășul Nicolae Ceaușescu — prin acțiuni politice de masă împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, ale întregului nostru popor, pentru libertate și democrație, pentru viitorul socialist al României".

Memorabilă va rămîne ziua de 1 Mai 1939. Atunci, în Capitală — dinspre Calea Călărași unde se afla sala Tomis, dinspre sala Eintracht, din toate întreprinderile bucureștene, coloane muncitorești se îndreptau spre sala Aro, unde urma să se desfășoare Congresul breslelor, sub auspiciile guvernanților. Dar ca de atîtea ori în istoria României, voința maselor a schimbat cursul desfășurării evenimentelor, astfel încît 1 Mai 1939 a devenit o grandioasă manifestație patriotică, antifascistă, antirăzboinică, o înflăcărată chemare la apărarea integrității și suveranității patriei, în acel moment în care aripa de gheață a vulturului nazist se întindea tot mai mult peste Europa. Fusese pregătită temeinic această manifestație de către Partidul Comunist Român. Un rol important în organizarea acestei mari manifestații patriotice, revoluționare a revenit și de această dată tovarășului Nicolae Ceaușescu. Din toate piepturile au răsunat atunci chemări la luptă : Trăiască democrația ! Trăiască frontul popular antifascist ! Vrem apărarea granițelor ! Vrem România liberă și independentă.

Între cei care au adus o contribuție deosebită la pregătirea zilei de 1 Mai 1939 a fost tovarășa Elena Petrescu (Ceaușescu), care laolaltă cu alți tineri uteciști dusese o amplă și rodnică activitate în cercurile culturale ale breslelor muncitorești, contribuind la educația patriotică și politică, revoluționară a femeilor muncitoare și a tineretului.

Marile manifestații antifasciste, antirăzboinice care au avut loc la 1 Mai 1939 în Capitală și în toate marile centre muncitorești ale țării, se înscriu ca momente de referință în cadrul general al acțiunilor de masă, revoluționare, organizate și conduse de Partidul Comunist Român.

Unitatea de acțiune pe care Partidul Comunist Român a imprimat-o manifestațiilor de masă de la 1 Mai 1939 a constituit una dintre laturile de perspectivă ale activității politice a proletariatului român împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea bunului celui mai de preț — independența, suveranitatea României. A fost acea zi una dintre cele mai mari manifestații antifasciste și antirăzboinice din Europa, o încununare a luptelor de clasă de pînă atunci, o demonstrație de fermitate și tărie a clasei muncitoare din România care s-a impus cu putere pe arena internațională.

Cu inima și privirile spre Partidul comuniștilor, cu pumnul strîns crezînd cu putere în zorii societății fără război, fără exploatare a luptat poporul român, singur în fața nazismului, victimă a dictatului fascist de la Viena. Și a învins, așezînd zidul puternic al luptei și sacrificiilor sale în front național antihitlerist. În acele zile s-a întărit și mai mult unitatea întregului popor în jurul singurului Partid capabil să conducă țara spre victorie.

Viguroasa ascensiune a poporului român pe scara istoriei sale multimilenare, marele său potențial de scrutare și abordare novatoare a vremurilor, de plămădire și prospectare a viitorului își sintetizează supremele virtuți în ființa partidului clasei muncitoare, rodul cel mai de preț al tuturor valorilor și tradițiilor progresiste născute pe meleagurile românești. Prin partidul comuniștilor, poporul român și-a încununat secole de neîntrerupte jertfe și victorii purtate de generații și generații de înaintași, s-a înfăptuit acea legătură dialectică, din străfunduri — trecut-prezent-viitor — ca temelie și resort de propulsare a țării pe cele mai impunătoare culmi ale civilizației și progresului.

Prin cugetul și acțiunea sa partidul comuniștilor români este purtătorul și promotorul celei mai fertile etape din istoria României, în el întruchipîndu-se forța și capacitatea de creație a întregului popor român, sensul cel mai revoluționar al înaintării noastre pe treptele timpului. Întreaga sa istorie este proba vie a faptului că Partidul Comunist Român își trage seva și vitalitatea din glorioasa istorie de milenii a poporului nostru, din toate evenimentele și luptele desfășurate de-a lungul vremurilor ; el își afirmă hotărîrea de a asigura, în noile condiții istorice, dezvoltarea continuă, pe o nouă treaptă, a civilizației și vieții întregului nostru popor, de a-i făuri un viitor demn și liber, viitorul comunist.

CUMPĂNĂ

Rosa Canina

Fiecare val poetic — și în ultimele două decenii au fost cîteva — începe prin a surprinde și continuă printr-un moment de criză care se manifestă prin „efectul de saturație" al unei tehnici literare, la început — creatoare, după aceea — tautologice. Un asemenea moment de criză este exemplificat prin ultima carte a poetului Petru Romoșan („Rosa Canina", Ed. C.R. 1982). Există o critică parșivă care, deși (bănuiesc) conștientă de acest fenomen, exaltă în continuare cărți mediocre încercînd să nu conștientizeze public o realitate literară evidentă. Critici de notorietate, cu pretenții demiurgice, prețuiesc mai mult pofta lor de a construi literatura decît viața acesteia ca atare. Ei se aseamănă acelor economiști care se încăpățînează să exploateze, din motive personaliste, un proiect falimentar. Acest gen de poezie ajunge a fi tipică pentru societățile de consum ; ea nu mai este creație — este, pur și simplu, producție, chiar dacă, în cazul de față, nu are un aspect cantitativ. Insul ignoră tradiția prunei și învață să facă țuică din deșeuri, numai că : lectorul cu adevărat degustător simte materia primă. Nu ironia este defectul acestei poezii ci platitudinea sub grimasă : „Cu treizeci de mii de lei ți-ai cumpărat un suflet nou / Ieftin, comod, atît de uman / (...) Alții scheaună în continuare, cad, se ridică / și nu se spînzură. / Și tu nu". Sau : „Un porc, doi porci, trei porci, patru porci, cinci porci, / șase porci, șapte porci. / Ce negru e, mamă, a vrut să mă mănînce, mamă / dii porcule...". Înscenarea unui somnambulism ludic conține stridența necesară artificiului: „La masa asta albastră e locul lui ! / Nu vă apropiați! / (...) Bunica fluieră un șlagăr '30. / Unchii și mătușile se apropie tiptil. / Doar tata și mama aleargă speriați prin livada cu pruni. / Mama rîde, o aud : luminile orașului, roșu, negru, / alb, albastru... / Plecați, blestemaților ! / La masa asta roșie e locul lui !". În poemul citat aproape în întregime organizarea materialului poetic e minimă trădînd, în acest sens, o sărăcie dezarmantă.

Nu înseamnă că în „Rosa Canina" nu există dovezi certe ale talentului acestui autor ; ele, puține, pot fi semnalate în acele versuri copleșite de conștiința inutilității actului literar, versuri care sugerează posibilitatea unei drame existențiale : „Iată-mă foșnind ca o hîrtie" (...). „Melancolii nu mai vînd, melancolii nu mai cumpăr / mîine, poate mîine, voi scrie un vers măreț". Iată cum textul își absoarbe obiectul dar se lasă anihilat de acesta recunoscuîndu-i, în ultimă instanță, supremația : „Prea mulți limbuți în extaz : moartea, moartea... / Cînd voi ști totul despre o frunză. // A fost găsit într-o cameră de hotel / mort, verde, foșnind. / Pe masă o frunză încă verde". („Idiotul și frunza"). Alt poem notabil : „Bătrînii maeștri".

George Alboiu

VIAȚA CĂRȚILOR

Mică enciclopedie de istorie universală

Trăim o explozie a informației. În toate domeniile sporirea necontenită a cunoștințelor, înnoirea intepretărilor, înmulțirea corelărilor au ajuns lucruri comune, rațiunea actuală de a fi a cunoașterii umane în genere. Ca o consecință firească apare și nevoia de sistematizare a noilor cuceriri, de încadrare a lor în contextul celor anterioare.

Sînt gînduri stîrnite de consultarea unei recente apariții a acestei edituri „Mică enciclopedie de istorie universală" — elaborată de Marcel D. Popa și Horia C. Matei, doi autori de mai mult timp cunoscuți în istoriografia noastră pentru efortul lor de a ne dărui sinteze enciclopedice. Cea de acum este remarcabilă din multe puncte de vedere. Are două părți, istoric corelate între ele. În cea dintîi sînt cuprinse, în ordine alfabetică, cele 167 de state independente ale lumii contemporane, fiecare cu o sinteză asupra evoluției sale istorice, urmată de liste înglobînd pe toți cei care au deținut funcțiile supreme de conducere în stat (de regulă din momentul proclamării independenței țării respective). În partea a doua sînt prezentate peste 150 de state și dinastii din trecut (lumea antică, medievală și modernă), ordonate tot alfabetic și tratate în același chip ca cele din prima parte. Aici însă cadrul informației istorice a fost extins. Aflăm modificări de ordin teritorial, ne sînt date explicații asupra modului în care s-a făcut transferul puterii de la un cap încoronat la altul, în care s-a împărțit succesiunea, ne sînt înfățișați pretendenții, regențele, schimbările de dinastii. Dealtfel, și la statele din prima parte informația esențială este înfățișată cu nuanțele necesare înțelegerii momentelor istorice cardinale.. De pildă, știm cine erau adevărații conducători ai statului în condițiile puținei însemnătăți ai celor care erau pe tron, sau aflăm totdeauna gradul de rudenie cu pretendenții, loviturile de stat, cine a condus statul în absența șefului acestuia.

Era normal ca între statele prezentate un loc aparte să-i revină României. Istoria patriei, din Paleolitic pînă în zilele noastre, se bucură de o amplă tratare, evidențiindu-se momentele semnificative și ideea neîntreruptei continuități în spațiul carpato-danubiano-pontic. În scurta lor introducere autorii explică modalitatea includerii unui stat într-o categorie sau alta. Diversitatea informației este impresionantă. Sînt state de care mulți n-am auzit, iar aici le găsim înfățișate amănunțit, cu conducătorii lor și în timpul lor de „creștere și descreștere". Desigur, neștiința noastră e o lacună personală. Dar mai e ceva. Este strădania autorilor de a lărgi aria investigației istorice.

Pentru prima dată avem cu această carte o modalitate unitară de transliterare a numelor de persoane și a denumirilor geografice. Autorii au găsit aici un numitor comun, apelînd la lucrări normative străine și române de mare tradiție sau la unii specialiști din țară.

Nu avem pînă acum o lucrare de acest gen în istoriografia noastră. Multe alte istoriografii nu o au încă. Ea presupune un efort extraordinar ,o investiție de timp pe care omul grăbit al acestui secol nu e tentat să o facă. De aceea poate admirația pentru cei capabili de un efort de durată este mai mult decît firească. De aceea și aceste rînduri ale noastre care vor să salute cu căldură pe doi istorici de înaltă profesionalitate și o carte bine făcută și extrem de utilă pentru toată lumea. Căci istoria face parte din cultura fiecăruia, fiind un bun cultural al tuturor.

Ion Bulei

DOR DE DORU

Pentru regizorul Doru Năstase gloria a venit prea tîrziu, iar moartea prea devreme. Ce aș putea să scriu la dispariția unui prieten atît de iubit, a unui frate pe care nimeni nu mi-l mai dă înapoi ? A fost un rob al muncii, încă de la vîrsta de 13 ani, cînd a rămas fără tată, trăind un destin de Jack London bucureștean. Mai apoi a urmat Facultatea de drept, pe care a absolvit-o strălucit, numai că pasiunea pentru artă a fost mai puternică, așa că a mai luat odată drumul școlii, cu tenacitate și încredere în viitor. A fost un om frumos din toate punctele de vedere. Puterea lui de muncă era de-a dreptul extraordinară : nici nu-ți dădeai seama cînd își sufleca mînecile și se înhăma la treabă. Ani îndelungați fusese ținut în umbră de unii avizi de glorie, care nu aveau alte podoabe decît niște cohones de plexiglas, speriați de surclasarea pe care le-o poate impune acest veritabil uragan uman. Afirmarea lui Doru a venit greu, dar cu o forță ieșită din comun. În numai cîțiva ani a reușit să semneze regia unor mari filme românești, care nu ne-au făcut de rîs cinematografia peste hotare, ba dimpotrivă : Pe-aici nu se trece, Drumul oaselor, Vlad Țepeș, Trandafirul galben, cîteva episoade din Un August în flăcări și Eroi au fost, eroi sînt încă, precum și, iată, acest nou Misterele Bucureștilor pe care de-abia îl isprăvise. Amintiți-vă de marșul frumos, ca un recviem eroic, pe care Tiberiu Olah l-a scris la filmul „Pe-aici nu se trece" — Doru a fost omul unei astfel de muzici, de elan romantic, de turnir medieval, de înviere. Amintiți-vă de cavalcadele în zori ale eroilor din filmele sale de aventuri — așa era Doru, un om al diminețiilor violacee, al sulițelor solare prin răcoarea pădurilor, un galop de sănătate umană. Dar cîtă muncă în spatele fiecărei fotograme, cîtă sudoare de galere, cîți nervi inflamați !

Personal, l-am cunoscut mai puțin în fierberea activității lui filmice și mai mult ca regizor al unor grandioase spectacole festive consacrate unor mari evenimente. Atunci cînd se afla în fața scenei pline de mii de oameni, el, blîndul uriaș, devenea pur și simplu o forță a naturii, emana o energie cum nu mi-a fost dat niciodată să văd la un creator. Dezlănțuirea aceasta a lui nu avea nimic teatral în ea tocmai pentru că era menită să iasă treburile bine, așa era construit omul, avea combustii atomice, totul fiind dublat de un admirabil simț pedagogic, de respect adînc față de oamenii cu care lucra în echipă. Nu ne vedeam prea des, numai de cîteva ori pe an, dar regăsirea era întotdeauna plină de dragoste. În ultima zi a anului trecut, în zori, după ce am primit felicitări oficiale pentru spectacolul consacrat aniversării Republicii, ne-am îndreptat amîndoi, pe jos, sub soarele întîrziat de decembrie, spre casa maestrului nostru comun Eugen Barbu, căruia i-am cîntat în glumă, copilărindu-ne, o colindă de sărbători. Apoi ne-am despărțit la Romană, nu înainte de a ne ura un An Nou bun și fericit. Și uite ce a ieșit, uite pe ce Golgotă se pregătea el să urce ! Apoi ne-am mai văzut de cîteva ori : Doru venea dimineața, zîmbitor, dar puțini știau că filmase toată noaptea, uneori la sute de kilometri de București. La una dintre repetiții, la Sala Polivalentă, le-a strigat în microfon celor cîteva mii de copii de pe scenă : „Dacă mă iubiți, vă rog să păstrați tăcere o clipă. Ia, să vedem cît de mult îl iubiți voi pe nenea Doru ! Îl iubiți pe nenea Doru ?". Au izbucnit aplauze, instantaneu, ca semn al dragostei pe care ștrengarii i-o purtau. El însuși era un minunat părinte, avea trei fetițe care l-au pierdut tocmai acum, cînd aveau mai multă nevoie de îndrumarea lui. Doru Năstase a trăit, a muncit și a murit ca un Erou, la datorie. Cine nu l-a iubit pe Doru, cine nu și-a luat tărie din fascinanta sa forță de iradiere, cine nu s-a bucurat lăuntric de rezolvările uluitoare pe care el, ca regizor, le dădea unor situații dramatice din filmele sale ? ! El își trăia, pe rînd, fiecare personaj, unde mai pui că mai avea de luptat și cu vanitățile de vedete ale unor actori, iar toate astea s-au depus, s-au depus, pînă într-o dimineață de un ocru-vinețiu, de culoarea infarctului, cînd inima lui generoasă a făcut explozie. L-au purtat pe umeri, pe sub bolți de cale, lalele și liliac, acești copii mari care sînt cascadorii, cu care el însuși s-a asemănat atît de mult. Se sting astfel de oameni vitali, le plesnește oglinda cerului de atîta extenuare și grijă pentru alții, în vreme ce mai citim pe undeva că trăiesc bine-mersi ticăloși cu peste 60 de condamnări, sau trădători de țară, pe care nu-i mai recuperează nimeni. Nu dorim moartea nimănui, firește, dar dacă tot e să alegi, în situații limită, atunci hai să se facă dreptate, să-i alegem pe cei buni, frumoși și harnici de partea vieții, pe ei să-i ținem departe de zidul plîngerii, pe ei să-i ocrotim și să-i prețuim mai mult ca lumina ochilor, pentru că prin ei oamenii s-au ridicat din peșteri pînă în Olimpul zeilor. Un astfel de om adevărat, cinstit, muncitor, patriot, înzestrat, de neînlocuit — a fost regizorul Doru Năstase. O lacrimă de celuloid arzînd pentru trupul său ostenit. La urma urmei, astfel de oameni nu pot muri niciodată !...

Corneliu Vadim Tudor

Piscuri semene

Urmare din pag. I

echitate în ordine și orînduire socială internă.

...Se știe : goana dorobanțului care a trîmbițat puternic și glorios deasupra redutelor de la 1877, adunînd și înmulțind energiile, oțelind brațul brav și agerind mintea celor care purtau „cușma pe-o ureche", — a sunat trist, stins și tragic în vremea răscoalei de la 1907...

Mișcările sociale din secolul al XIX-lea care au brăzdat și zguduit aproape toate țările europene au avut la noi un spor de semnificație : acela al trezirii, de fapt al reactualizării sentimentului unității și independenței naționale. Aceasta pentru că românii au fost mai tot timpul „căuzași" ai acestui sentiment. Secolul al XIX-lea românesc a fost tăiat și fulgerat de răscoala de la 1821 a lui Tudor Vladimirescu, de incredibile, iscusite și justițiare isprăvi haiducești, de revoluția de la 1848 — deși iute „risipită" și repede înăbușită, — prin destinele dramatice și exemplare ale marilor ei bărbați precum și prin programul și chemările ei pătimașe au tăiat poteci de lumină în timp care au dus către înfăptuirea unui stat român unit și modern. Iar actul Unirii din 1859 a înlesnit și a deschis calea către independența Principatelor Române Unite.

...Atunci, la 9 mai 1877, în fața Camerei și a Senatului, ministrul de externe („al treburilor dinafară") marele om de stat Mihail Kogălniceanu pe ai cărui umeri largi, puternici și neînduplecați s-a sprijinit o mare parte din făurirea destinului modern, ascendent al României de azi ba chiar o parte din temeiurile literaturii ei declara cu voce răspicată ori poate tremurat-emoționată : „Așadar, d-lor deputați nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața Reprezentanței Naționale că noi sîntem o națiune liberă și independentă".

...Au trecut ani, țara și-a urmat cursul ei sinuos de gospodărire mai bună sau mai rea cum s-a întîmplat și se mai întîmplă.

Dar un arc peste ani unește acel 9 mai 1877 cu acel 9 mai 1945.

Și reazemul, punctul de plecare al acestui arc sau dialog în timp și peste timp a fost la noi actul revoluționar insurecțional de la 23 August, act curajos și organizat minuțios de partidul comunist, a fost o acțiune curajoasă specifică poporului nostru și surprinzătoare doar pentru fasciști — se știu comentariile de presă și radio ale aliaților din vest. Numai datorită acestei insurecții, germanii au pierdut atunci echivalentul a 6 divizii între care șase generali și 1 400 de ofițeri.

Armata română s-a angajat apoi ferm să ducă înapoi, să bată cu călcîiele în retragere cizma brună care călcase arogant meleagurile unduioase și mănoase ale acestui pămînt, sărăcindu-l și umilindu-l și tîrîndu-i oamenii pașnici într-un război necerut, anapoda și nedorit.

Pînă la sfîrșitul războiului antifascist armatele române au străbătut eroic circa 1 700 km, au traversat 20 masivi muntoși (mi-au rămas acolo zăbovind întru eternitate doi unchi tineri și voioși — Ion și Mitică Velea pentru care las aici un rînd tremurat și udat în lacrimă) — au participat la eliberarea a 3 813 localități etc...

Sînt, par cifre dar sînt cifre-emoții, acoperite de glorie și de abnegație.

Armata română a pierdut peste 167 000 oameni. Acestea sînt cifre-durere, sînt numere nelogaritmice, neîncadrabile a căror rădăcină pătrată o putem afla ridicînd la pătrat ori la cub, de fapt la nici o putere — durerea celor de acasă atunci cînd primeau știrea seacă și zadarnică — mîngîietoare neputînd fi egalată nicicum.

Dar ei, acești eroi ai noștri, au intrat frumos în istorie, sînt legănați în rimă și ritm etern folcloric iar unora ochiul, obrazul, gestul curajos ostășesc le e tăiat în piatră ori în mormură de statuie, altora litera de tipar le povestește cu fidelitate și evlavie fapte de armă, de patriotism și cutezanță.

Ceea ce, cam stîngaci, au încercat să facă și rîndurile de față.

REVISTA REVISTELOR

Revista Română, nr. 2-3, 1983

Pe linia unei practici deja consolidate, recentul tom al „Revistei Române" își structurează sumarul din unghi monografic, în centrul atenției aflîndu-se **Fantasticul în literatura și arta românească**. După un instructiv eseu introductiv de Edgar Papu (avem în față versiunea în limba franceză), intitulat **Du réel, un degraé vers le real**, urmează o veritabilă „microantologie" de texte, menite a ilustra pe viu existența unui filon fantastic distinct în proza românească : Creangă, Eminescu, Caragiale, Galaction, Voiculescu, Mircea Eliade, Ștefan Bănulescu, D.R. Popescu etc., de notat fiind, totuși, absența unor nume de prim rang precum Macedonski, Mateiu Caragiale, Laurențiu Fulga, Oscar Lemnaru, Vladimir Colin. O bogată și riguros elaborată suită de eseuri și comentarii au în atenție teme circumscrise aceleiași problematici : Paul Dugneanu, **Pour une esquisse typologique du fantastique**, Valentin F. Mihăescu, **Le pauvre Dionis a l'auberge de Manjoala**, Alexandru Condeescu, **La Fantastique benefique**, Mihai Coman, **Fantastique, mythologique, folklorique**, Constantin Prut, **Le Monde des êtres fabuleux**, Nicolae Ciobanu, **La mort du Ioan Vestimie.** Rubrica „Dialoguri-contacte" găzduiește colaborările lui Victor Ivanovici, **Le Fantome du colonel**, Șerban Stati, **L'Appel de Lygee**, Vera Adam, **Le Maitre et Marguerite á la scene"**. La rubrica intitulată „Cărți", Vladimir Udrescu și Constantin Crișan realizează o bibliografie analitică sui-generis a fantasticului românesc. În totul, un număr excepțional prin densitatea, diversitatea și calitatea valorică a conținutului.

Viața militară, nr. 4, 1983

Și acest nou număr al revistei „Viața militară" se remarcă prin preocuparea specială de a oferi cititorilor un bogat și instructiv florilegiu de texte beletristice. Astfel, poezii de o frumoasă ținută artistică, vădind o acută pecete originală, semnează Nicolae Dumbravă, Mihai Negulescu, Nicolae Boghian, Marius C. Nica, pentru ca la rubrica „Cenaclu" să întîlnim numele unor promițători tineri : Ion Bărbăcioiu, Dorin Bălănoiu, Olga Abegg, Teofil Ciubotaru. Rubrica „Atelier" îl are ca oaspete pe Nicolae Dan Fruntelată, în dialog cu Nicolae Boghian. În același număr, în paginile cultural-artistice, semnează Radu Theodoru, Adrian Mierlușcă, Petre Ghelmez, Gheorghe Istrate, Gheorghe Tomozei, Toma George Maiorescu, Aurel Martin, Nicolae Ciobanu, Haralamb Zincă.

Cronicar

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XV)

Campanii convenționale: „Tradiția"

În privința „tradiției" românești, schema inconsecvențelor grupului celor nouă nu se tulbură nici măcar cu o linie. Cine ar consulta chiar și într-o sumară ochire „contribuțiunile" lor de acum cinci, zece sau cincisprezece ani ar observa cu uimire că, în majoritate, așa-zișii „scriitori" ai „Europei libere" erau niște agitatori „tradiționaliști". Toți comentau literatura din unghiul folclorului și admiteau că miturile pot să lucreze profund pînă și în cea mai absurdă compoziție de inspirație modernistă ; „tradiție" nu însemna doar „folclor", ci și „clasici", așa încît aluziile la istoria literară păreau a nu se mai termina. O campioană a unui asemenea „tradiționalism" era, nu mai încape vorbă, Monica Lovinescu aceea care, în 1964, se făcea admiratoarea folclorului românesc, a originalității acestuia și exalta călușarii ("Unde scurte", 1978, pg. 104—105). Într-o poemă de Ion Vinea, elogiată, comentatoarea descifra „un tărîm de neliniște tradițional asumată" (ibid. pg. 108). La Țuculescu, ea descoperea, reluînd idei ale lui Petru Comarnescu, o „lume magică, de profundă spiritualitate arhaică" (Țuculescu ar fi semănat, prin aceasta, cu Mircea Eliade). Ideile ei despre folclor, etnografie și arhaic, extrase din „Unde scurte" spun enorm de mult prin comparație cu ceea ce Monica Lovinescu profesează mai de curînd. Prin 1967, „tradiționalismul" ei lua forme exclusiviste : „Că acest demers este **singurul creator** (sub. n.), n-ar mai fi nevoie s-o amintim" („Unde scurte", 1978, pg. 205). Cincisprezece ani mai tîrziu orice apel la tradiție devenea, pentru Monica Lovinescu expresia pură a unei culturi înapoiate, primitive, un „africanism".

Interesant e că modificarea poziției și abandonul „tradiționalismului" s-au produs, cu dificultate, pînă prin 1978. „Tradiționalism", în baza unor scheme „folclorice", promova Monica Lovinescu și în 1976 („Limite" 21/mart. 1976) ; o piesă de Ionescu i se părea expresia „tinereții fără bătrînețe și a vieții fără de moarte" psalmodiate în întreg acest teatru".

În definitiv, tradiționalismul folcloric pe care se baza o vreme grupul „Europei libere" nu era, în realitate, decît o foarte bizară apoteoză a... avangardei. Oriunde apărea o producție românească avangardistă, aceia care o comentau se grăbeau s-o împăneze cu semnificații mitice, cu scheme folclorice românești, promovînd obligația „tradiționalismului" exprimat numai prin „experiment". O proză de D. Țepeneag devenea, în perspectiva unui recenzent („Limite", 18/mart. 1975) o variantă a „Mioriței". Alte asemenea producțiuni înfățișau pe „Meșterul Manole", basmele lui Ispirescu, „rădăcinile arhaice". Spre a definitiva imposibila combinație „obligatorie" între folclor și avangardă, Virgil Ierunca inventase și o formulă, cam ridiculă: „experiențialism tradiționalist" („Limite", 21/mart. 1976). Ofensiva avangardei înveșmîntată în mituri românești părea că nu se mai termină și un eseu dedicat (în „Limite", 14/dec. 1973) „onirismului" aducea mistificația pe un teren nou. Cu acesta, nu mai era de ajuns ca avangarda să exprime în exclusivitate mitologia, dar, mai mult, „tradiția" cultă a literaturii române n-ar fi fost de imaginat fără avangardă. „Oniriștilor" li se crease numaidecît o armată de precursori, începînd cu D. Cantemir, cu „Țiganiada", cu Creangă, cu Sadoveanu și Hasdeu. Acest exclusivism lucra hotărît, cu lovituri ca de ghilotină : „În tradiția românească — citim — onirismul găsește însă antecedentele lui organice, pe cînd realismul rămîne un corp străin, neasimilat cu succes". Ceva din dogmatismul proletcultist, care admite o singură formulă și le excomunică pe celelalte rămăsese, în modul cel mai ciudat, și aici.

Astfel de obsesii tiranice, de critică sumbră „de direcție" se mai văzuseră la grupul celor nouă, ele putînd să se adune în extremista concepție absurdă a tradiției exclusiv „bizare", negativiste, de avangardă, a literaturii române.

Curios e, pe lîngă această sforțare de a mistifica istoria unei întregi literaturi, că unora dintre agitatorii „Europei libere" le scăpa ici și colo cîte o idee absolut necanonică, contrazisă de tot ceea ce se făcea și se face acolo. O recenzie, probabil de Sanda Stolojan, (în „Limite" 15/mart. 1974), susținea că seva țărănească „e legătura cu esențele (...) cu fibra țărănească daco-tracă și a doua oară prin apartenența la credința de tip răsăritean". Asupra acestei idei nu s-a mai revenit, probabil și din pricină că „sămănătorismul" fusese legat încă din 1964 de Monica Lovinescu de „proletcultism" și de „dogmatism" („Unde scurte", 1978, pg. 106). Ar fi fost extravagant ca să se admită, în condiții de monopol, linia „țărănească" a literaturii române. Șovăirile pot fi exemplificate încă și mai spectaculos. În 1974 (în „Limite", 16/iunie 1974), Șerban Cristovici lăuda o idee după care „viitorul creației artistice și literare este nu atît în angajamentul politic (...) cît în reînvierea universurilor mitice". Cum s-ar putea alătura această „depolitizare" (proprie etapei „avangardiste" a „Europei libere", care în 1974 se termina) de „literatura" eminamente politică a lui Paul Goma sau, mai recent, Virgil Tănase nu se poate explica logic. Astfel de inconsecvențe unde intră fragmentar cîte o părere verificabilă dar, în majoritate, absurdități, au motivația în metamorfozele „ideologiei" literare a „Europei libere"... libere, în adevăr, să promoveze azi o „teorie" și mîine opusul acesteia. Ar mai rămîne de văzut întrucît „tradiția", citită de grupul verificat, însemnează nu doar mitologie și folclor, ci și literatură cultă, clasică, mari repere. Aici unele opinii păreau, prin 1976—77, să se apropie de adevăr. Cîte cineva susținea valorificarea „strămoșilor geniali Bălcescu și Eminescu" („Limite", 20/dec. 1975). Aceasta era, în literatura română, în curs însă nici o aluzie la aceasta, ca și cum fenomenul nu era cunoscut. În alt loc, „tradiționalismul" lui Blaga, Ion Barbu și Dan Botta era elogiat : „toți trei au avut adînci rădăcini în tradiția românească pe care în diverse feluri au revendicat-o, toți trei au actualizat prin înnoire această tradiție într-un limbaj personal" („Limite", 23/mart. 1977). Plastica unuia sugera unui recenzent, în „Limite", 20/dec. 1975, legătura cu acele fenomene „ce pleacă de la lucrătura în lemn, la olăritul arhaic, apropiindu-se chiar de anumite modele ale culturii scitice și ale civilizației bronzului" iar în contemporaneitate de Brâncuși. Apelul la tradiție părea, în două vorbe, un vehicul al valorii. Comparate cu mai recente obsesii ale „grupului celor nouă", asemenea observații par a proveni de la cu totul alte personaje ba chiar a fi de origină extraterestră. A fi „tradiționalist", credea în 1982 Virgil Ierunca (în „Limite" 34—35/ian. 1982) ar fi totuna cu „naționalist de profesie". Să-i amintim că prin 1976 (în „Limite" nr. 21) gîndea altfel? Inutil. Pentru Monica Lovinescu (emisiunea din 10 iulie 1982), coborîrea în „straturile cu adevărat arhaice (...) n-ar depăși stadiul unor cercetări de vechime", asemănătoare cu „precultura unor țări africane". În 1967 (în „Unde scurte" 1978, pag. 196—197) Monica Lovinescu emitea cu totul altă părere : „întoarcerea spre izvoare de autentică vechime", zicea ea, ar fi fost „o șansă" și analizînd o sculptură a unui autor i se părea lăudabil că acela decripta „arborele genealogic ce din fiu în tată urcă spre străbuni". S-o întrebăm pe autoare cînd a vorbit cu sinceritate ? Zadarnic, inconsecvența este, la „Europa liberă", lege.

Tradiționalismul, pe care grupul verificat îl îmbrățișase în scopul pur diversionist, „românesc" pînă acum cinci, șase ani, a devenit, prin vocile de acum curat obiect de ridiculizare. Lui Ion Caraion (emisiunea din 5 nov. 1982) nu-i place „sedentara literatură tradițională, cuminte, stabilizată", „conformistă", ea ar însemna „mărginire și anacronism (...), o formă a desuetudinii". În ceea ce îl privește pe acesta, ar fi poate indicat să i se propună o lectură a revistei „Limite" și a caietului „Ethos" (pe care îl cunoștea totuși, din moment ce colaborase acolo chiar în 1973) ; surpriza lui ar fi enormă, căci, luîndu-se după acele publicații, ar rezulta că a nimerit printre „tradiționaliști".

Artur Silvestri

m a p a m o n d

Cu HOWARD BRENTON despre:

- MENIREA DRAMATURGULUI CONTEMPORAN
- ROMANII ÎN BRETANIA
- PASIUNEA PENTRU ISTORIE

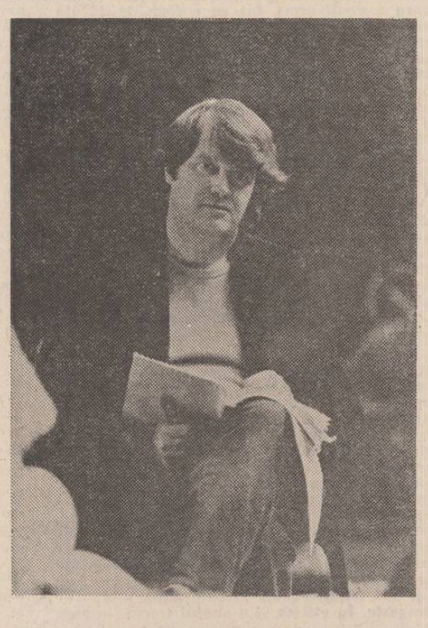

— M-ar interesa mai întîi cînd s-a înfiripat în sufletul dumneavoastră dorința de a deveni dramaturg ? Cînd ați început să iubiți dramaturgia și cînd v-ați hotărît să trudiți pentru ea?

— Am scris piese cînd eram copil. Tatăl meu a fost actor amator ; în 1930 a fost acea epocă de mare depresiune în Anglia și nu a putut să intre în teatrul profesionist. Pe urmă s-a însurat, dar a păstrat dragostea de teatru și eu, copil fiind, îl imitam, căutam să-l copiez. Scriam piese mici după poveștile pe care le citeam în revistele pentru copii. Mai tîrziu, ca adolescent, am scris foarte multă poezie. Cînd eram student am scris prima mea piesă de teatru în mai multe acte. Am început să lucrez în teatru ca minuitor de decor și — în timpul liber — mă dedicam dramaturgiei. Am fost încurajat de teatrul Royal Cott care a pus una din piesele mele în 1966. Prima mea piesă de două acte a fost produsă într-un teatru mic în 1969 și de atunci încoace mi-am cîștigat existența ca dramaturg. Dar tot timpul am continuat să scriu și poezie. O editură mi-a publicat anul trecut cîteva poezii la sfîrșitul cărții cu piese de teatru.

— Ce înseamnă să muncești ca dramaturg ?

— Puteți fi mai explicit ?

— Este vorba de specificul muncii. Cînd spui că ești vînător, înseamnă că te duci prin păduri și vinezi căprioare. Ce înseamnă pentru dumneavoastră munca de dramaturg ?

— Înseamnă o viață de țigan nomad. Umbli, treci, te plimbi prin țara ta proprie și privești ca și cum ai fi dinafară. Nu faci parte cu adevărat din viața care se întîmplă în jurul tău și citeodată ai senzația că construiești un fel de cort în jurul tău și din cortul ăla vrei să vorbești oamenilor. Anglia de azi este o societate în curs de transformare și în această societate sînt mulți artiști care vorbesc despre lucruri diferite. Ai un sentiment de fragmentare a vieții din jurul tău. Noi sîntem aici o foarte veche țară industrială, societate industrială care a avut un mare imperiu a cărui bogăție și influență încep să dispară, să se străineze de noi. Asta creează foarte multă confuzie. Anglia dă impresia de o țară liniștită, dar nu este liniștită. Este plină de frămîntări pe care nici noi înșine nu le înțelegem. Mi-am început cariera de dramaturg ca autor de piese comice. Dealtfel în cea mai mare parte a literaturii noastre dramatice, începînd cu teatrul misterelor, teatrul lui Shakespeare și Jacober, teatrul de restaurație, există un sens de comedie. Este ceva care are de-a face cu bogăția limbii engleze și cu umorul la adresa oamenilor bogați. Aceasta îngreunează tentativa de a traduce piesele engleze pentru că substratul lor comic vizează clasele sociale.

— Care sînt maeștrii pe care i-ați cultivat ?

— Shakespeare. Shakespeare nu este o tradiție care te apasă.

— În afară de Shakespeare ?

— Doi scriitori pe care încă îi admir ; unul este Steinberg și celălalt este Brecht. Amîndoi par a fi diferiți, opuși. Îl admir pe Brecht pentru că este ca un monument, pot să spun că este singurul, unicul meu dramaturg al secolului nostru. Totuși admir mai mult exemplul pe care l-a dat el cu viața lui decît un număr mare dintre piesele pe care le-a scris. E un om care a avut o viață foarte lungă. De la poetul care a scris despre dragoste, la omul care a încercat să țină discursuri politice. Viața lui este o operă superioară pieselor lui de teatru.

— Credeți că menirea dramaturgului de azi este alta decît cea a dramaturgului din vremea lui Shakespeare ?

— Da. Da, pentru că trăim în altă epocă. Trăim în secolul al XX-lea. Eu nu cred că timpurile elisabethane erau timpuri de aur. Cred că diferența cea mai importantă dintre viața unui scriitor de teatru de atunci și cea a unuia de acum este că, de pildă, Shakespeare, la sfîrșitul sfîrșitului, a devenit un poet al curții regale, asta era viața adevărată în timpurile acelea. Și asta s-a întîmplat și în Europa pînă în timpurile lui Beethoven cînd un artist putea să reușească să trăiască numai dacă era îmbrăcat în haina de servitor al curții regale. Acum scriitorul trebuie să-și păstreze vocea, să lupte contra vocilor care vor să te facă să taci. El nu trebuie, nu poate să se comporte ca un servitor, ci ca un suflet de om liber să umble pe toată planeta.

— Credeți că teatrul poate să ajute, în secolul XX, la transformarea spirituală a omului?

— Nu ai de ales. Trebuie să scrii cu acest gînd. În Anglia, în urma punerii în scenă a unor piese pe care le-am scris, au fost voci în Parlament (politica de dreapta) care au protestat. Deseori se spune că teatrul nu are importanță în viața socială. Experiențe ca acestea, cînd teatrul scris de mine a putut produce controverse, discuții aprinse chiar și în Parlament dovedesc că teatrul în general are mare importanță socială, mai mult decît își dau seama chiar unii oameni din teatru.

— Piesa dumneavoastră Romanii în Bretania **a produs asemenea controverse. Cum ați ajuns la această piesă ?**

— M-a interesat mult timp trecutul romanic în Anglia. Dar multă vreme nu am găsit felul în care să scriu despre acest trecut. Întîmpinăm o mare dificultate în ceea ce privește limba. Din cauza bogăției limbii engleze, e foarte greu să încerci să inventezi limba vorbită în trecutul îndepărtat care nu poate fi numai un sunet mort. Așa că a trebuit să mă asigur pe mine însumi, pînă am ajuns să scriu că mă aflu pe un drum bun. Și increderea a crescut în mine treptat. Mai întîi am început să meditez asupra destinului imperiului în general, de-a lungul istoriei. Am încercat să-mi imaginez efectul pe care l-a avut un imperiu care sosea, un imperiu care te cotropea. Și pe urmă toate schimbările sociale și toată confuzia socială creată atunci cînd imperiul pleca, dispărea. Și am găsit că dacă pun în spațiu subiectul acestei piese, pe riul Tamisa, puțin mai la nord, ar fi posibil să descopăr și natura limbii pe care să o întrebuințez în replicile piesei. M-am oprit la o limbă engleză complet modernă dar gîndurile din spatele cuvintelor sînt deosebite, sînt ale unei culturi care nu mai există. Am mai descoperit de asemenea problemele acelor timpuri, tulburi, de fapt și ultimele probleme ale unui imperiu colonial care a fost Anglia. Am reușit să scriu o piesă care este localizată în trecutul îndepărtat dar care își revendică și scene din prezentul de azi.

— Sînteți pasionat de istoria Angliei ?

— Am scris piese de teatru cu subiect istoric dar singura piesă cu adevărat istorică este **Romanii în Bretania**. Am mai scris una, **Welșii**, inspirată din secolul al XVIII-lea, care a fost de fapt, prima mea piesă istorică. Anglia este o insulă mică. A fost populată mii de ani. Îmi dau seama, cînd mă duc la țară, că pămîntul este plin de vestigii istorice și chiar în cimpurile moderne de acum poți să găsești, să vezi forma ondulată a cimpurilor din timpurile medievale. În această insulă care este foarte populată, pămîntul rămîne o imagine a trecutului pînă la timpurile neolitice. În toată Anglia sînt trei mii de locuri unde s-au descoperit urme neolitice și multe alte mii de locuri unde simți că au existat civilizații neolitice dar nu mai găsești ca martori categorici pietrele de atunci. Este o țară unde spiritul celor de demult mai aleargă încă. Vorbesc ca un poet, nu ca un credincios. Am fost întotdeauna interesat de o parte a insulei care se scufundă. Este vorba de un oraș medieval pe coasta de est, Danych, care este acum complet sub apă. Un singur zid i-a mai rămas pe o stîncă, singurul care se poate vedea. În acest oraș am fost cu soția mea în luna de miere.

— Această istorie a Angliei vă obligă personal ?

— Bineînțeles. Cu toate că în această țară care nu a mai fost invadată timp de sute de ani, ultima mare invazie importantă a fost în 1066, sentimentul istoric este subțire, nu este puternic, el este diferit de cel din alte multe țări din Europa unde războaie și evenimente catastrofice le-au dat oamenilor posibilitatea să își dea seama mai bine de evenimentele istorice. În **Romanii în Bretania** am vrut să arăt ce influență are istoria asupra oamenilor în momentul unei invazii, cînd străinii uzurpatori vin și-ți umblă pe pămîntul tău. Este și o aluzie la experiența pe care ultimul război mondial a adus-o pentru așa de multe țări europene.

— Credeți că există o diferență între teatrul numai ca literatură și teatrul care trebuie să fie jucat ?

— Mie îmi plac cuvintele, în primul rînd. Dar atunci cînd scriu, scriu imaginîndu-mi scena și ce pot să facă actorii. Și cred că asta se poate spune despre majoritatea dramaturgilor englezi. Întîi de toate scrii pentru poezia evenimentului, gîndindu-te la spectacol și după aceea, dacă ai scris o piesă bună, oamenii o vor și citi. Cred că mulți scriitori de pe continent înclină spre un fel de tradiție de a scrie piese numai din punct de vedere literar. În ceea ce privește literatura engleză, n-aș putea să citez nici măcar un nume de scriitor care să aibă aceasta atitudine, adică să scrie o piesă numai pentru lectură. Poate Cristofor Marlow !

— Credeți că întotdeauna dramaturgul englez a ținut legătura cu scena teatrului ?

— Da, mai ales că majoritatea dintre ei erau ei înșiși actori. Osborn, Pinter au fost actori, nu mari actori...

— ...și „au eșuat" în dramaturgie !

— Dacă a eșua înseamnă și a reuși, da.

— Cum își rezolvă un dramaturg englez problema conflictului pe care poate să-l aibă cu regizorul vizavi de viziunea scenică ?

— Lupți ! Încerci să lucrezi cu același regizor mai multe piese, să dai naștere unui limbaj comun. Am fost norocos în privința aceasta. Primii mei directori de scenă au fost foarte buni regizori. Este bine ca dramaturgul să participe la repetiții. Trebuie să explici piesa actorilor pentru că ei o transmit mai departe publicului ; actorii sînt cei care trebuie să o înțeleagă întîi cu capul și cu sufletul. Cred că dacă te consulți îndeaproape cu regizorul, poți da mai multă omenie piesei tale. În Anglia de azi ți se permite ca tu, scriitorul, să ai ultimul cuvînt în alegerea regizorului. În contractul pe care un scriitor îl face cu teatrul este menționat acest lucru, că poți, pe parcursul repetițiilor, dacă nu-ți place regizorul, să apelezi la serviciile altuia. Timpurile cînd teatrul îți spunea „ăsta-i directorul pe care ți-l dau, tu nu poți să ai nimic de spus", au trecut. Eu îi prețuiesc pe regizorii care, în cursul repetițiilor, nu încearcă să trădeze menirea și natura piesei. Socotesc, à propos de întrebarea dumneavoastră, că dramaturgul nu este un pictor care face pentru totdeauna un semn pe pînză. Fiecare autor de teatru este, trebuie să fie flexibil, schimbă, dacă e nevoie, scene, replici. De asemenea, chiar în timpul montării, se mai fac mici schimbări. Se știe că, de la o reprezentație la alta, unele spectacole înfloresc, altele se veștejesc. De asemenea, se mai întîmplă accidente. Într-o seară o reprezentație este foarte bună, în altă seară este foarte proastă. Ca scriitor, eu caut să adaug o replică, sau să elimin acel pasaj în plus, cu sentimentul de a îmbunătăți textul. Regizorii ajută foarte mult acest proces.

— Credeți că literatura dramatică, textul dramatic va putea dispărea din teatru ? Va putea exista teatru fără text de teatru ?

— Pot exista spectacole fără scriitori, cu texte încropite de actori. Această modalitate a fost la modă în Anglia un timp. Dar puterea scriitorului stă în faptul că el vine din afara teatrului cu vești, cu noutăți și mai ales cu puncte de vedere definitive. Un scriitor este mai bine echipat decît oricine din lumea teatrului ca să aducă lucruri noi, mesaje noi, pentru că scriitorul are o singură voce. Eu cred că teatrul va muri dacă nu va mai apela la cuvîntul scriitorilor.

— Este bine ca valorile dramaturgice ale diferitelor popoare să fie cultivate pe marile scene ale lumii ?

— Este ideal. Din acest punct de vedere Anglia se protejează pe sine, adică lucrările străine ajung cu mare greutate și foarte încet aici. De exemplu, piesele lui Maxim Gorki, cu excepția unei singure lucrări, **Azilul de noapte**, au fost produse în Anglia numai în ultimii zece ani, ceea ce este foarte tîrziu, adică cincizeci de ani mai tîrziu și asta este tipic pentru problema pe care o discutăm. Este în parte vina publicului, este aroganța publicului britanic, care deseori închide ochii la ceea ce se întîmplă în Europa.

— România de demult se numea Dacia. Și Dacia a fost cucerită de romani. Dacă vi s-ar juca piesa Romanii în Britania în **România, credeți că ați nutri un sentiment deosebit, dată fiind posibila asemănare a istoriei ?**

— Sper că există o asemănare, dar este foarte greu să spun dacă aș avea un sentiment deosebit pentru că eu scriu avînd în gînd istoria țării mele, limba țării mele. Limba română este o limbă latină cu particularitățile ei. (Cu toate că se crede că celții au venit în Anglia din Dacia). Limba din Țara Galilor mai păstrează urmele limbii celte cu modificări, bineînțeles. Și azi, pentru mulți originari din Țara Galilor, limba celtă este limba maternă.

— Nu-mi rămîne decît să vă invit să vedeți ținuturile de unde au plecat strămoșii dumneavoastră !

Paul Tutungiu

Londra, februarie 1981

ANIVERSĂRI UNESCO

Clasicizarea unui modern

Un sondaj francez de opinie sub semnul întrebării : „cine este cel mai popular scriitor ?", cu anchetarea a peste 1 500 de subiecți (mai ales tineri), îl dădea drept cîștigător pe Victor Hugo. În imediata apropiere venea Stendhal, plasat înaintea lui Zola, Baudelaire, Sartre sau Malraux.

Popularitate : vreau să cred în înțelesul de modernitate, de consonanță cu problemele omenești de ieri și de azi. În acest înțeles Camil Petrescu se recomanda drept primul stendhalian dintre noi, iar Lovinescu vedea în Ion, din romanul omonim al lui Rebreanu, un erou tipic stendhalian, familia lui spirituală fiind marcată de ceva rudimentar chiar și în ingenuitate, dar și de propensiunea spre dramă. De unde o patologie netă a eșecului. De unde acel stil al motivării actelor morale decisive fără de care greu am mai discerne ceea ce se cheamă literatură de angajament.

Am simțit în ce grad a cucerit Stendhal un loc fruntaș printre cercetătorii literaturii cu prilejul invitării mele la marele congres jubiliar de la Mainz. Aniversarea celor două sute de ani ce s-au scurs de la nașterea marelui scriitor a luat proporții nebănuite de la imaginar la concretețea ce îl transcrie. Direct în grafia constatărilor sigure și reci.

Așadar, la Mainz, sudic oraș vest-german situat pe malul Rinului, ne-am reunit aproape 90 de participanți, din toate colțurile lumii, dornici să ne asigurăm un punct de pornire exact în înțelegerea artistului orgolios și lăuntric frămîntat care a fost Stendhal.

Timp de o săptămînă, în 34 de conferințe și rapoarte ne-am îndreptat atenția spre incidența lui Stendhal în procesul istoric (Restaurația în Franța, Risorgimento-ul în Italia) cît și spre constanta sa pasiune pentru muzică. De unde și acele monografii de mari compozitori cu care și-a exersat pana, în anii debutului, cînd i-a evocat pe Haydn, Mozart, Rossini. Contribuția lui Stendhal la diversificarea modalităților de trăire a fost, astfel, deplin ilustrată.

Voi zăbovi aici și acum asupra acestui ultim aspect convins că pe latura dezvoltării originale trăirile intime și rostirea lor în afară concretizează prin Stendhal o perspectivă de adîncime.

În lumina motivației analitice, Victor Del Litto, unanim reputatul editor al lui Stendhal, a fost de părere că pe lîngă egotism, poziția de refuz, de contestare pe care scriitorul a formulat-o la adresa afectării și grandilocvenței îi precizează mai bine locul în epocă. Philippe Berthier din Grenoble, directorul Centrului de studii stendhaliene (Grenoble este orașul natal al marelui prozator) a stăruit asupra universului sufletesc obsedat de figura tatălui, prezență castratoare ce ne dezvăluie sursa atitor efecte ostile emfazei, vibrației exagerate și predicînd în stil uscat, sobru, cît mai aproape de codul civil, imboldul autoscopiei.

Aceleiași temperări a comunicării în planul notațiilor i s-a consacrat atît Francis Claudon de la Sorbona IV, cît și Beatrice Didier, cu o expunere intitulată semnificativ „Să scriu eu fără romantism".

Severa înfrigurare a adolescentului ajuns romancier de tinpuriu îl plasează pe acesta în spațiul neoclasicismului, a susținut Marjorie Taylor din Cardiff. Dilema artistului va fi cum să iasă dintr-o estetică revolută spre alta, decis realistă, pentru a configura prin romanul-oglindă o convergență între starea civilă și starea naturală.

S-au schimbat păreri relative la regimul lumii și al nopții într-o operă care își caută direcția și o găsește în absolutul rațional al simțirii. În comunicarea mea **Stendhal și mărturisirea romantică** m-am ocupat de unul din aspectele derivate de această căutare. Pe un material referențial furnizat exclusiv de **Jurnal** și de Corespondență am încercat să demonstrez că energia, jocul sentimentelor și al împrejurărilor se canalizează spre un personaj central, Stendhal însuși, veșnic avînd de valorificat o facultate întreruptă sau deviată de la scopul ei. Cum despre alte intervenții aie mele voi vorbi într-un text special consacrat popularizării valorilor literare românești, să amintesc aici doar buna primire ce mi s-a făcut.

Al 15-lea Congres jubiliar Stendhal a întrunit specialiști din 10 țări. Trebuie să punem în legătură mandatul lor științific cu finalitatea pozitivă a marii literaturi.

În pofida dimensiunilor negativ-morale pe care le la un personaj ca Julien Sorel, nu în disjuncție cu el se face astăzi istorie literară. Opera românească este grație lui un joc al virilității la propriu, canalizarea unor energii deschizătoare de drumuri. Fosforescența mitologică a voinței în disimulare și parvenire pun în centrul actelor căutarea absolutului. Subordonat pasiunii erotice sau preferințelor intelectuale absolutul preface un sentiment intim în tenace modalitate de asumare a puterii.

Scriitor însinte de toate național, Stendhal urcă spre universalitate grație ambiției cu care a vizat extraordinarul. A fost evident efortul de a ne aduce în memorie un scriitor proaspăt, liber de clișee, oricînd apt să ne incite imaginația ca intermediar între stări eterne și dispoziții sufletești în mișcare.

...Orice călătorie începe prin a fi una imaginară. Ne transplantăm cu geografie cu tot în ceea ce viața interioară ne ajută să identificăm. Solemnitatea Rinului (stendhalian, wagnerian) atinge o coardă sensibilă, ne recheamă spre primele închipuiri dinaintea călătoriei. Este în fluiditatea lui, contopită cu masivitatea orașului, o răsfrîngere de contrarii aparente. Oricare i-ar fi cursul, prin ceață sau limpezime de zare, fluviul duce cu sine, ca pe un trofeu, mesajul reuniunii noastre. Și îl poartă ca pe o durată vie. În numele ei, Stendhal nu întîrzie să producă rezonanța infinită a substanței umane, transformată în simbol și stratificată în amintiri.

Henri Zalis

CHINA '82 (XV)

SUD

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Să ieși la Beijing în plin decembrie un ger uscat în stare să crape pietrele, și să poposești după trei ore de zbor printre palmieri, pe țărmul mării din dreptul strimtorii Taiwanului, la Fuzhou, înseamnă să realizezi vastitatea acestei țări și diversitatea ei climatică. La Beijing respirația îmi făcea fuioare de promoroacă în mustăți, în vreme ce pe malul fluviului Min Jiang, care se varsă la Fuzhou în Dong Hai, sau Marea Chinei de Est, puteam scutura de pe umeri, ca Baba Dochia, cele șapte cojoace și a răsufla în voie boarea primăverii subtropicale.

Provincia Fujian, cu o populație de 25 de milioane de locuitori, a fost pînă de curînd închisă vizitatorilor străini, datorită apropierii ei de Taiwanul cu care ani îndelungați au tot continuat conflictele de coastă. Acum, în urma reluării contactelor reciproc avantajoase cu ceea ce, mai înainte, era simbolizat prin „tigrul de hîrtie", Fujianul colaborează cu Statele Unite în industria lemnului, cu Japonia în electronică și maricultură (creșterea sistematică a creveților și a langustinelor), cu R.F. a Germaniei în domeniul industriei conservelor și cu Taiwanul în diverse ramuri ale industriei ușoare. Cultura ceaiului și piscicultura sînt predominante în districtele de coastă. La fel, pomicultura și orezăriile, ca și plantațiile de citrice care aici sînt în elementul lor cel mai propice, de unde și întinsele livezi de mandarini și portocali.

Cîndva, provincia a fost furnizoarea unor întregi cohorte de emigranți care își căutau pîinea în țările din sud-estul asiatic, în Singapore și în arhipelagul malaezian, în occidentul european și în cele două Americi. Aproape că nu există familie care să nu fi fost scindată, cei plecați rămînînd legați sufletește prin mii de fire nevăzute cu patria-mumă, cu rudele lor, cu locurile de baștină. Adeseori vin de peste mări și țări să-și vadă frații și surorile sau măcar locurile în care le-au copilărit părinții, de unde și neîntreruptul val turistic, donațiile pentru opere sociale, răspunsul celor mai căpătuiți de a investi capitaluri în industriile cu caracter mixt, fluxul devizelor. Viceguvernatorul provinciei ne spune la un dineu că numai în anul 1981 familiile emigranților din Fujian au primit prin intermediul Băncii Naționale a Chinei peste o sută de milioane de dolari, devize ce au rămas în visteria statului, destinatarilor achitîndu-li-se echivalentul în yuani. Aveam să văd în drumul spre Xiamen, parcurs cu mașina, sute de sate chinezești, și n-a existat unul în care să nu se fi construit case noi, din piatră albuie, tăiată în dreptunghiuri lungi de cîte doi metri pentru a-și lua locul în zidurile ce se ridicau pe vetrele familiale. La început am crezut că lucrul acesta era caracteristic doar așezărilor din lungul șoselei principale dar, la un moment dat, a trebuit să ne abatem pe un drum ocolitor de peste 30 de kilometri și am constatat că și în satele de așa-zis „fund de țară" se construia la fel de frenetic. Vechile căsuțe din chirpici, din cărămidă nearsă, din lemn sau împletituri de bambus bulgărite cu lut lăsau locul noilor construcții adunate ca niște cuiburi de rîndunică în perimetrul satelor. În rest, cît cuprindea ochiul, smaltul lanurilor de orez plantat pentru a treia recoltă a anului, eclinele acoperite cu mingiile verzi ale tufelor de ceai, duzii înșirați pe marginea drumurilor pentru a hrăni cu frunza lor gîndacii de mătase, livezi întinse de citrice. O palmă de pămînt nu se vedea nelucrată. Pînă și în marginea imediată a taluzurilor căii ferate, pînă în buza canalelor de irigații tot ce putea rodi era pus să lege și să odrăslească.

Prin pajiști erau și ierburi de pe la noi : crucea-pămîntului, drăgaică, iarba șopîrlei, crucea-voinicului, iarba fiarelor, coada-racului, lucernă sălbatică, lăptișor și lăsnicior, troscot, vinariță și trifoi. Și fluturi ca păunul de zi, ca lămîița, fluturi „amiral" și „coada rîndunicii", iar către asfințit, cînd albilița și calul popii se duceau la culcare apăreau catifelatul ochi-de-păun, albastrul Morpho și cotocala de noapte. Munții albăstreau în sineala singerie a apusului, parcă apropiindu-se și mai mult de mare și devenind străvezii, iar o tihnă omenească se așeza blîndă și ademenitoare la somn ca după orice zi de trudă grea.

Peisajul sudic chinezesc este aidoma tuturor meleagurilor din sud-estul asiatic și dominanta lui o constituie aspectul colinar, roșeața pămîntului, oglinzile de apă ale culturilor de orez terasate, alcătuind un vitraliu în plăcile căruia să se răsfrîngă norii călători pe cer. Satele sînt albe, strînse pumn, cu acoperișul caselor din olane, cu temple rămase din bătrîni, fără cimitire. Este și explicabil, dacă stăm și socotim ce ar însemna un miliard de morminte la fiecare viață de om...

La Fuzhou vizitez o fabrică de „lac", adică de obiecte de artizanat specifice locului produse din acea substanță care se extrage din rășina unor plante din familia anacardiaceelor folosită în arta decorativă a Extremului Orient. Vaze perechi încrustate cu filigran, pictate cu frunze de bambus sau cu păsări-paradis, lei cu ochi bazedovieni, amfore chinezești cît statul unui om dar atît de ușoare încît par făcute din aluminiu emailat în negru, în violet sau în ultramarin. Soliditatea este doar aparentă, deși la baza fiecărei lucrări stă lemnul de teck, de tisă, de abanos ori de mahon peste care se așterne rășina amestecată cu făină de grîu, în straturi succesive, cu pînză de in și iarăși acea „cocă", la început mată, pînă cînd coacerea ei îi dă acel lustru metalic inimitabil. Paravane din lac cu peisaje orientale, cu pagode, cu păsări și fluturi, cu crizanteme și azalee, casete de bijuterii, cutii pentru cosmetice, peste o mie de sortimente produse de un colectiv de numai 542 de lucrători-artizani dintre care 182 femei — dar acest pumn de oameni rivalizează cu alte două centre chinezești specializate în materie, dînd o producție anuală în valoare de peste două milioane de yuani (un yuan are aproximativ valoarea unui dolar), din care 80 la sută „merge" la export.

În fața Fuzhoului se află insula pe care se înalță muntele Kuku San, sau „Muntele-tobă", botezat astfel după o uriașă lespede din virful lui în care ploile musonice bat darabana. Un bac face traversarea istmului de numai o milă marină, descărcîndu-și puhoaiele de turiști în insula-parc unde orice mijloc de locomoție este interzis. Nici măcar bicicleta — această prelungire a picioarelor oricărui chinez — nu este permisă. O liniște de grădină japoneză, pergole și pavilioane smeurii, citrice lăsîndu-și crengile încărcate de roadă peste împrejmuirile de zid ale caselor. Se cațără cu spiralele lor vrejurile de volubilis, caprifoiul înmiresmează aerul, chiparoșii sfredelesc cerul pe care îl sprijină cedrii seculari. Marea este însă galbenă, mîloasă, prinsă în balansul implacabil al fluxului și refluxului care aduce și retrage apele după ornicul nevăzut al lunii.

Tocmai aici, în insula ce mi-ar fi oferit poate cele mai jinduite portrete de chinezi meridionali îmi simt însă ființa cuprinsă de o secătuitoare durere ce îmi încleștează nemilos pieptul, și atunci mă așez pe scaunul unui negustor de fructe care îmi vorbește blînd în limba lui, arătîndu-mi că trebuie să respir adînc, să stau calm, apoi îmi întinde curtenitor o jumătate de ananas, așa cum oferi unui călător ostenit o cană de apă. Privesc Muntele-tobă dar eu simt darabana bătîndu-mi în tîmple și o gheară căutîndu-mi gîtul. Aștept cu ochii închiși, cu aparatul de filmat pe genunchi, iar acesta mi se pare greu de parcă ar cîntări o tonă. Unde mi-e casa ? Unde sînt ai mei ? Este abia amiaza, soarele tropical își înfige sulițele de foc în creștetul meu, și înțeleg că acasă abia se ridică noaptea și se ivesc zorii de zi... Renunț la ascensiunea pînă la „toba" din virful muntelui Kuku San. Mi se pare stupid să mor aici. Dar, într-un tîrziu, ridicîndu-mă și pornind mai departe cu pas șovăitor, am înțeles că „acolo", în insula cu castani dulci și cu chiparoși ca niște luminări vegetale am murit... puțin.

Un simțămînt de prietenie

E-o moleculă necesară acestei lumi prietenia e molecula ei vitală

Conține aer foc și apă cea mai cinstită rîndială a greutății corporale

Spuneți-mi

cîtă greutate are un simțămînt de prietenie al unei fete din Changchun

în lumea noastră ca o moleculă.

Li Yu Giu

SPORT

Patria alegorică a dragostei

Primăvara, care-i patria alegorică a dragostei, m-a mînat, în prima săptămînă de mai, în munți, prin niște sate care se numesc — i-auziți ! — Coada Malului, Gura Vistioarei sau Sprînceana dintre plopi. Am dormit în iarbă tăvălită de somnul căprioarelor, sub gutui de-abea acum înfloriți (la București lăsasem salcimii cu ciorchini albi și o pisică galbenă torcînd la fereastră), m-am jucat cu boboci de rață, care mănîncă lacom urzici fierte, cresc repede și beau apă din ceașcă, la fel cum beau eu țuică fiartă, am purtat sub brat, fără nici-un rost, un coș de răchită plin cu pui de găină roșcovani, am ascultat o fetiță, care-i a mea, cîntîndu-mi la un pian foarte bine acordat marșul măgarilor precum și Sur les grands boulevards, m-am uitat cu nostalgie la o nevastă care-i mulgea vacile, dar n-am urcat în creier de munte, într-un cătun unde vin mereu urșii și lupii și nu m-am prins în jocuri de salon, fiindcă eu fac parte din infanteria motorizată, adică iubesc fotbalul, pasa la întîlnire, lovitura de la 11 m, fuga pe extremă, lovitura de cap și urletul peluzelor. Sînt capabil să văd pînă la capăt chiar și un meci dintre două echipe de cotoroage. Asta vrea să zică mazete sau dărăpănături. O prudență vicleană și adînc țărănească mă îndeamnă să cred că, chiar din vechi coridoare, unde luna sărează blănl de stejar sau de tei, poate ieși o figură de stil. Și nu e bine să fii departe de ea cînd se arată. Numai cei crescuți la școala lacheilor merg doar la România — Italia sau Universitatea Craiova—Benfica. Noi, ceilalți, care știm că bobocii de giscă se hrănesc cu mălai crud amestecat cu apă și de-abea pe urmă sînt scoși pe izlaz, știm să visăm în orice loc. Acum, de pildă, visăm că Anderlecht, care-a cîștigat, acasă, cu Benfica numai cu 1—0, va face meci egal la Lisabona și ne va răzbuna pentru faptul că UEFA nu le-a acordat cîștig de cauză oltenilor. Stînd strîmb și gîndindu-ne și mai strîmb, pînă ajungem ca un copac răsucit de furtună, nu prea-i de crezut că belgienii or să-i înfunde pe portughezi la Lisabona, pentru că, la malul Atlanticului, norocul se mănîncă pe frunză de smochin, e mai aromat și mai oacheș, mult mai oacheș ca-n Grand Place.

Mă bucur că în plutonul nostru de elită nu se cunoaște — și poate nu se va cunoaște pînă-n ultima etapă — echipa campioană. Lupta dură dintre Dinamo, Sportul studențesc și Universitatea Craiova trebuie purtată, însă, sub semnul onoarei. Văd, și-mi vine să-i pistruiez cu venin, cum unii arbitri ajută fără rușine o echipă sau alta, făcînd să ni se umple gura cu vorbe ce n-ar trebui rostite. Miercuri, Sportul studențesc a fost miluită cu două puncte. Iar frumosul ei atacant central, Mircea Sandu, cel care, deplasîndu-se, în luna martie, în R.F.G., să dea o probă pentru angajare, n-a luat examenul la o echipă de divizia C (exact cum auziți), a jucat cu crampoanele pe spinarea adversarilor de la S.C. Bacău și arbitrul nici măcar nu l-a amenințat cu degetul ! Se zice că de-a dreptul lamentabil s-a comportat Otto Streng, negrul cavaler care-a condus partida Corvinul — F.C. Constanța. Streng își cam face de cap de la începutul campionatului. De data aceasta a ținut s-o nimicească pe F.C. Constanța. E limpede ca bună ziua că nu-i place Marea Neagră, valurile, plaja, și-i place să umble cu amîndouă mîinile prin ceea ce rezultă din negrul de fum și de pe urma sutelor de vagoane de fier vechi care gonesc neîncetat spre Hunedoara. Eu, care iubesc Marea, stepa, dropiile, trandafirii și mestecenii ce străjuiesc faleza de la Neptun, îmi permit să zic despre Streng : iată unul căruia **corbul** n-o să-i scoată ochii niciodată.

Aflu cu bucurie că Titi Teașcă și Dinamo Victoria s-au plimbat cu gondola pe canalele Veneției. Sub soarele italic, Dudu Georgescu, împrumutat de la Dinamo București, și-a amintit că a umblat cu două ghete de aur. Îi dorim o întoarcere strălucitoare între Mulțescu și Văetuș. E loc destul pentru toți marii jucători.

Fănuș Neagu

P.S. O singură țară ar fi cîștigat meciul cu Benfica, la masa verde : Franța. Și asta datorită presei sale sportive, fără egal în Europa, dacă nu și în lume.

F.N.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată. Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
19
(1 097)
Sîmbătă
14 mai
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Marea operă

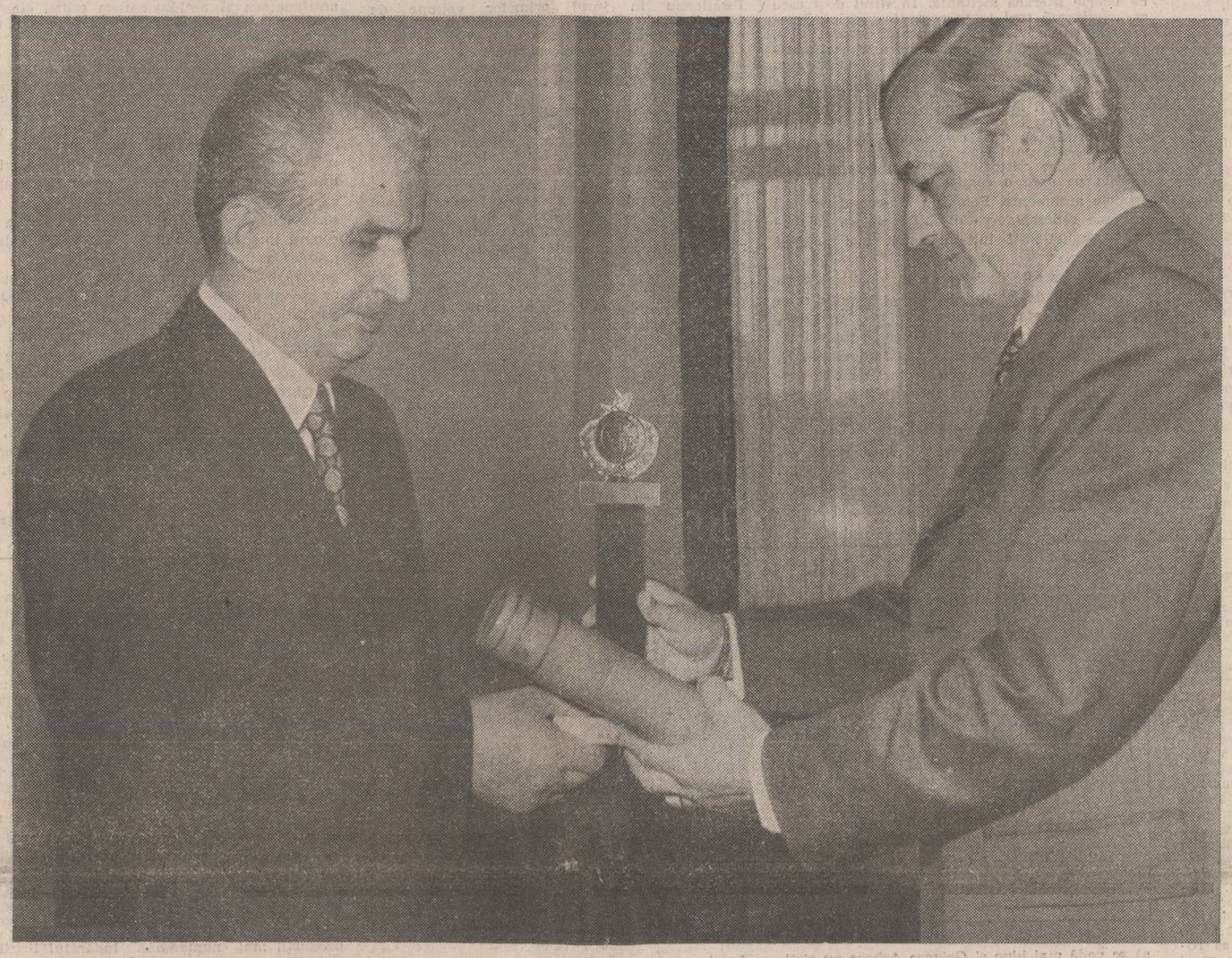

Din sfera politicului vin și se perpetuează semne ale unei experiențe deosebit de laborioase, de aici vin și se consacră modalități care aduc în prim plan cunoașterea, dialogul, voința și capacitatea expresă de a făuri o condiție a umanității care să prospere în pace și înțelegere, să beneficieze de cele mai înaintate valori ale progresului și civilizației. În acest sens se înscriu demersurile politicii românești, inițiativele și acțiunile secretarului general al partidului nostru, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, toate contactele și dialogurile sale cu personalități de frunte ale vieții internaționale. Sub incidența unor atari luminoase și generoase idei s-a încheiat, așa după cum se știe, vizita oficială de prietenie a tovarășului Hu Yaobang, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, un moment deosebit de important în cronica bunelor relații româno-chineze. Întîlnirile între cei doi conducători de partid, convorbirile purtate și înțelegerile la care s-a ajuns constituie o nouă și valoroasă contribuție la întărirea prieteniei și conlucrării multilaterale dintre cele două partide, țări și popoare iar pe plan internațional se atestă încă o dată că voința de conlucrare și înțelegere are suporți puternici în respectarea însăși a principiilor independenței și suveranității, în cunoaștere și respect. Imaginea lumii dobîndește raze de speranță și de lumină ori de cîte ori dintr-o parte sau alta a ei se anunță o bună contribuție, un autentic demers constructiv. Această imagine nu se sprijină pe altceva decît pe adevăr iar adevărul sau adevărurile lumii de azi se constituie într-o inseparabilă parte a politicului, intră în sfera de acțiune a acestuia și se transformă în mijloace durabile pentru edificarea marii opere umaniste, a păcii care să iradieze și să se înalțe în conștiința acestui tulburător și contradictoriu sfîrșit de veac. Și iată, unul dintre aceste semne, cel mai recent, care se adaugă altora de pînă acum, consacrind odată mai mult valoarea internațională a politicii românești și înscriind-o în continuitatea unei tradiții care poartă atît de distinct marca personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, a gîndirii și acțiunii sale în lumea contemporană : în chip de înalt omagiu și respect, pentru valoroasa contribuție adusă cauzei păcii, înțelegerii și colaborării în Europa și în lume, președintelui României i-au fost inminate „Diploma de onoare" și „Premiul Internațional al Relațiilor Diplomatice" pe anul 1982, conferite de Institutul de Relații Diplomatice din Bruxelles.

Hotărîrea acestei prestigioase instituții internaționale de a vă conferi „Diploma de onoare" și „Premiul Internațional al Relațiilor Diplomatice" pentru anul 1982, care este decernat numai șefilor de stat ce s-au remarcat în mod deosebit prin politica lor de pace și de înțelegere internațională — s-a spus la festivitatea care a avut loc cu acest prilej — **reprezintă încă o dovadă a aprecierii de care dumneavoastră, conducător iubit și stimat al poporului român, personalitate proeminentă a lumii contemporane, vă bucurați pe toate meridianele globului.**

Sîntem — și dorese să subliniez încă o dată acest lucru — a spus în cuvîntarea sa tovarășul Nicolae Ceaușescu, **preocupați de asigurarea păcii și independenței popoarelor, deoarece considerăm că aceasta va permite atît poporului nostru, cît și poporului belgian, tuturor popoarelor europene și întregii lumi să-și consacre forțele pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială. Nu este posibil ca să se desfășoare o intensă cursă a înarmărilor — care sustrage fonduri și mijloace materiale uriașe — și, în același timp, să se asigure realizarea programelor de creștere a bunăstării popoarelor.**

Marea operă a contemporaneității — pacea, înțelegerea și cooperarea, conlucrare activă, pe multiple planuri, în folosul civilizației — se întemeiază în toate datele și semnificațiile ei pe efortul și conștiința de cea mai înaltă și mai gravă răspundere cu care omenirea de azi se ingrijește de propriul său viitor și îl eliberează de nefastele poveri ale înarmării, de practici incompatibile spiritului umanist și convietuirii în independență și suveranitate. Politica României, îndrăznețele și consecventele demersuri ale președintelui nostru primesc o recunoaștere tot mai largă, cum este aceasta de acum, iar justețea și importanța lor întăresc tot mai mult speranța și viabilitatea acestei mari opere.

Luceafărul

«Poesii populare române»

a fost reeditată — și într-un anume sens ne-a fost redăruită una dintre cele mai bogate, mai fascinante și mai reprezentative (în plan estetic) cărți de folclor. Este vorba despre antologia „Poesii populare române"*) realizată în 1885 de G. Dem. Teodorescu. Datorăm acest act de cultură și de firească aducere în prezent a operelor capitale ale trecutului, editurii **Minerva** și lui G. Antofi. Acesta este autorul unei munci sistematice de punere într-o ediție științifică a enormului material folcloric cules, muncă ce se concretizează în aparatul științific auxiliar : un indice general al informatorilor, un glosar de termeni, o bibliografie a operei folcloristului și o bibliografie critică, ce include cronici și luări de poziție suscitate de antologia amintită. Volumul este, de altfel, însoțit de un studiu amplu, scris cu dragoste, căldură dar și firească detașare critică, de Ovidiu Papadima.

Cartea lui G. Dem. Teodorescu ne apare azi ca o monumentală sinteză ce cuprinde peste 40 000 de versuri, culese din zona muntenească și, în special, din preajma Bucureștiului. Tonul cuvîntului introductiv, scris în 1885, este încă în spiritul epocii (să nu uităm că antologia apare după cea a lui V. Alecsandri, odată cu aceea a lui U. Jarnik Birsanu și înaintea celor realizate de N. Tocilescu, S. F. Marian ori O. Densușianu). Autorul vede în folclor o carte a istoriei și a culturii noastre, o dovadă a geniului creator specific neamului românesc și o vatră a temelor și simbolurilor din literatura scrisă. Asemenea fraze se înrudesc, în spiritul și ideologia lor, cu aserțiunile lui A. Russo, V. Alecsandri, A. Marinescu. Dar, dincolo de aceste asemănări exterioare, saltul realizat de G. Dem. Teodorescu este izbitor : antologia sa marchează trecerea la cercetarea științifică, sistematică a folclorului românesc. Ea depășește vîrsta elanurilor generoase, dar încă retorice și neacoperite de o înțelegere profundă a fenomenului folcloric, pentru a păși în etapa studiului amănunțit, exact, riguros al textului popular. G. Dem. Teodorescu renunță la modificarea versului folcloric (gest considerat firesc de înaintașii săi) și își propune să reproducă fidel limba și stilul popular „chiar în simplitatea și neregula ce ar prezenta". Spirit lucid și meticulos el introduce în cartea sa cercetarea variantelor, consemnarea numelui informatorului și a unor date elementare despre repertoriul său ; el însoțește textele de comentarii erudite, dar concise și inaugurează fiecare capitol tematic printr-o amplă monografie a genului respectiv. Comentariile sale vădesc o gîndire sobră, un simț ascuțit de observație, și chiar o înțelegere complexă, („funcționalistă" aș îndrăzni să spun) a relației dintre cîntecul popular și contextul său social și ceremonial. Să nu se creadă însă, din aceste cuvinte elogioase, că lucrarea lui G. Dem. Teodorescu este perfectă, imuabilă. Faptul acesta ar fi fost imposibil atunci, într-o epocă de pionierat a folcloristicii române ; aceste cuvinte reprezintă însă omagiul adus celui care, marcat de inerentele limitări ale epocii, depășea încă de atunci tradiția și perspectivele consacrate despre folclor și deschidea larg porțile spre o nouă atitudine față de arta populară.

Pentru cititorul obișnuit, antologia lui G. Dem. Teodorescu poate părea o simplă însumare de texte folclorice. Pentru cel ce cunoaște istoria și geneza acestei cărți, ea înseamnă și întîlnirea cu un artist inegalabil : Petrea Crețul Șolcanul. Socotit de autorul antologiei „norocul nostru cel mare", acest lăutar de 74 de ani posedă un repertoriu uriaș de balade și cîntece populare. Lui i se datorează peste 15 000 de

Mihai Coman

Continuare în pag. 7-a

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (V)

Cine apără interesele claselor exploatate militează «în slujba progresului omenesc»

În articolul anterior ajunsesem la o problemă care se cere a fi clarificată, întrucît constituie, avem impresia, piatra unghiulară a demonstrației celor care-l anexează pe Eminescu, fără drept de apel, taberei conservatorilor. Din studiul polemicilor cu liberalii în jurul „Creditului mobiliar" și al altor instituții moderne nu rezultă oare că poetul dorea să oprească în loc istoria, în vreme ce liberalii acționau în direcția prefacerilor necesare ale economiei țării ? Argumentul antiliberalismului — echivalat cu antiprogresismul — atîrnă greu în balanța acestui raționament. Și G. Călinescu observa : **„În direcția satirică, încurcă pe mulți faptul că era un conservator progresist și că vulnera pe liberali, printre care se aflau, cel puțin inițial, progresiști la vremea lor revoluționari".**

Din capul locului înțelegem că dilema celor amintiți de G. Călinescu este generată de aplicarea mecanică, în cel mai pur spirit dogmatic, a tezei generale a caracterului progresist al burgheziei, fără a se ține seama de condițiile concrete din țara noastră. Or, în **Un veac de frămîntări sociale. 1821—1907,** Lucrețiu Pătrășcanu demonstra că, în 1907, din punctul de vedere al structurii și al intereselor ei economice, burghezia **„se găsește alături de marea proprietate, împotriva unei radicale reforme sociale".** Adăugind : **„La fel ca în 1864".**

Argumentele înfățișate au devenit bunuri teoretice comune ale gîndirii sociologice contemporane. Le amintim, îngăduindu-ne să pătrundem mai adînc în atmosfera specifică a epocii.

La începutul prefacerilor moderne din țara noastră n-a existat o burghezie industrială, interesată în eliberarea brațelor țărănești și în constituirea unei piețe interne, ci una alcătuită din reprezentanți ai capitalului comercial și cămătăresc care nu se aflau într-un conflict ireductibil cu marea proprietate, întrucît, după expresia lui Karl Marx : **„Camăta nu modifică procedeele producției, dar i se alipește ca un parazit".**

Din această unire de interese a rezultat așa numita „monstruoasa coaliție" care l-a răsturnat pe Cuza.

În perioada de după 1864 pînă în 1907, lucrurile s-au complicat datorită formelor pe care le-a îmbrăcat opoziția dintre capitalul autohton și capitalul străin. În condițiile de-atunci, desființarea marii proprietăți funciare, masiva improprietărire a țăranilor, și transformarea lor în cumpărători de mărfuri, deci de produse fabricate, ar fi dus la o lărgire bruscă a pieței interne (ceea ce se va întîmpla după primul război mondial). În folosul cui s-ar fi realizat asemenea schimbări ? Lucrețiu Pătrășcanu arată că nu în folosul capitalului autohton, deoarece producția industrială a țării satisfăcea, înainte de 1914, abia o mică parte din necesitățile pieții interne. **„Or nu numai că într-un asemenea caz acest capital autohton nu ar fi cîștigat nimic din transformările intervenite, dar avea foarte mult de pierdut, căci în aceeași măsură în care piața internă lărgindu-se, el se dovedea neputincios să o cuprindă și să o satisfacă, capitalul străin, pe calea exportului de mărfuri și de capital, ar fi ocupat noi poziții în economia țării, mărind și mai mult disproporția între forța lui și forța celui autohton".**

Concluzia : **„dezvoltarea capitalismului în România, de la 1864 pînă la 1907, a întărit burghezia națională, a mărit mijloacele economice de care putea dispune, i-a asigurat prepondereța în politica internă, dar nu i-a putut da un caracter progresist, necum revoluționar" [1]).**

Dar aspirațiile marii proprietăți funciare ? Ne

Al. Oprea

Continuare în pag. 7-a

inedit

Tudor Arghezi

Podoabe (variantă)

În lumina lunii, moale
Un păianjen — un blestem
Se deșiră prin petale,
Noaptea-ntreagă ca un ghem.

Ac, mosor, compas, gherghef.
Bate raza-n loc și-o coase
Și pe ramuri de sidef
Își desface firu-n șase.

Două fire străvezii
Țin de coada unei ghinde.
Cite-o stea de broderii
Ca o muscă i se prinde.

Uneori oprit pe fire
Înnodînd un vîrf de ață
Întîlnește cu uimire
Luna plină drept în față.

Vîntul mai înalt ca teii
Iute și nebun ca țapul,
Prin hlamida arenii
Își strecoară zilnic capul.

Și cînd nu e vînt sau ploaie,
Numai umbra grea de lene,
Un mierloi, o cucuvaie,
Iau găteala lui pe pene.

Lecția lui Delavrancea

Unde altundeva decît în **Istoria Literaturii Române...** a lui Călinescu, Delavrancea putea fi cuprins în capitolul „Micul romantism provincial și rustic" de unde și tentația să pornesc de aici un proces în miniatură despre contradictoriul autor al lui **Hagi Tudose.** Romantism firesc datorat epocii, dar și structură agitată, răfuindu-se cu lumea („fatalitatea oarbă, crudă") cînd mai aprig în frază, cînd mai voit inhibat în verb.

Încerc în aceste rînduri să notez cîteva nuclee tematice distincte la Delavrancea, sau ceea ce numim „invariantele" unei opere.

1. **ORGOLIUL CA MĂSURĂ A MUNTELUI**

Orgoliul, pentru Delavrancea, trecea cu siguranță în rîndul calităților de preț. Iubea acest însemn omenesc, și lucrul se vede foarte bine.

Ioana Crețulescu

Continuare în pag. a 6-a

Confluența artelor

Multiplele relații și interferențe dintre literatură și artele plastice au atras dintotdeauna pe teoreticieni, retori, filosofi, critici și istorici de artă, etc. fără a avea vreodată senzația că s-a spus ultimul cuvînt, că subiectul a fost epuizat. Într-o abordare sui-generis s-ar putea spune că aceste raporturi fac parte din două mari categorii : genetico-diacronice și morfo-sincronice. Aș aminti că încă din sec. al V-lea i.e.n. cînd sînt consemnate primele reflecții și noțiuni teoretice în materie, pictura este trecută printre artele poetice datorită semnificației termenului poesis (= creație). Și, cu toate că, astfel, pictura este la început subordonată literaturii (de multe ori este tratată prin grila retoricii ce împrumută vocabularul său discuțiilor despre artă-gravitas, gratia, dignitas, eurytmia, symetria ș.a.m.d.) importantă rămîne situarea lor sub aceeași zodie. Emanciparea de mai tîrziu a picturii, începînd cu Renașterea, de sub orice fel de tutelă (literară sau religioasă) nu a afectat această filiație în esență, dimpotrivă, a înscris-o într-un spațiu cultural mai profund, unde, dincolo de limbajele diferite, s-au manifestat afinitățile structurale. În **Vocile tăcerii** Malraux spunea : „Decît să excludem poezia din pictură, ar fi mai bine să observăm că orice mare operă plastică se leagă neapărat de ea (...) Acelei poezii, pictura i-a fost cel puțin complice, și pictura religioasă nu mai puțin decît a noastră. Dar de la Renaștere la Delacroix, ea nu i-a fost doar complice ; s-a atașat poeziei cum se atașase altădată credinței. Leonardo, Rembrandt, Goya caută și descoperă expresia poetică deopotrivă cu expresia plastică, și adesea, în același timp". Un alt aspect, deloc neglijabil, al relațiilor dintre cele două domenii ale creației este și faptul că mulți scriitori au produs strălucite pagini literare sau cronici și articole despre pictură ca Diderot, Baudelaire, Apollinaire, Proust sau, au fost ei, înșiși, remarcabili desenatori ca Hugo, Bacovia sau Arghezi. Și reciproca este valabilă, dacă am cita doar cazul lui Michelangelo, socotit unul dintre cei mai importanți sonetiști ai Renașterii și Fromentin, autor al unui subtil roman de analiză sufletească. Despre această

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 5-a

În pag. a 3-a
Poeme de
Nichita Stănescu
●
Pe marginea
scrierii de început
a literaturii române
ÎNTIIUL
SCRIITOR
ROMÂN
de Dan Zamfirescu

Dalta, penelul și condeiul

Maestrul Ion Vlasiu a împlinit 75 de ani. Cei care i-au citit cărțile i-au văzut picturile și au dat roată poporului de statui, doar cîteva în aramă perenă, din atelier, nu se miră festiv. O asemenea OPERĂ se zidește în mulți ani și-n multe zile și nopți. Erele se edifică prin adausul succesiv al anotimpurilor.

Mi-ar place să zic că îl cunosc oarecitva de vreme ce a trecut deceniul de cînd mă bucur de ospitalitatea atelierului Domniei Sale din strada Pangrati. Însă mai degrabă aș putea să măturar atelierul, și de ipsos și de praful de albastru, fără să țicnesc nici un lucru de la rostul lui, dar nu m-aș prea încumenta să afirm că-l cunosc pe OMUL Vlasiu. Vreau să zic pînă într-atîta încît să-mi reușească o statuă de cuvinte.

Scurt, gros, cu brațele puternice, domol în gesturi precum și-n vorbă, ardelean de spiță veche, Ion Vlasiu este gazda cea mai rafinată pe care-o cunosc. Într-un atelier, mai ales unul cum este al dumnealui, înghesuit de trunchiuri de lemn, blocuri de marmoră și de piatră, unelte de tot felul, nu prea este loc pentru comodități. Și totuși în chipul cel mai firesc, gazda îți găsește un fotoliu pe care să te simți bine, iar cînd se pune problema unei gustări și a unui păhărel de palincă te invită la bancul de tîmplărie. După cîteva minute te simți în atelierul său ca în cel mai de bun gust salon. Maestrul are un nesecat apetit spre filosofare, indiferent de temă, anecdota cea mai banală sublimează rapid în meditație.

Într-un rînd, mi-a citit din... poeziile sale. Da : are și vreooareciteva caiete cu poezii pe care le păstrează într-o veche ladă de zestre. Apoi, ca dintr-un senin (eu tocmai îmi turnam cîteva lacrimi de palincă) numai ce-l văd că ia o secure în mînă, se apropie de un piedestal și unde începe a trozni în ipsosul întărît al bustului lui Creangă. Nu săreau așchii cum mă așteptam, iar sunetul tăișului se opăcea în cîlții acelei voluminoase coșnițe (în atelierul unui sculptor ar putea trăi multe familii de albine ca-ntr-o prisacă sadoveniană...).

— De ce-o stricați, maestre ? Că-i fainâ !
— Îi fainâ, dar n-are ținută !

Horea, Cloșca și Crișan, bărbații Școlii Ardelene. Eminescu. Creangă sînt numai cîțiva din eroii neamului cărora Ion Vlasiu a căutat să le prindă chipul și ținuta, sacrificînd pentru aceasta zeci și chiar sute de variante.

Îmi aduc aminte că am vorbit o dată cu dumneasale despre sculptura englezului Moore, adică i-am ascultat părerea despre opera acestuia căruia tocmai i se deschisese o expoziție la sala Dales. Nu i-a prea plăcut și mi se pare că a și scris-o în ziarul Scînteia.

— E cam goală și rece, Suciule dragă. Cît de plin și de voios este Brâncuși !

Pline și de tonus dătătoare sînt toate operele lui Ion Vlasiu. Mi-a dăruit, între altele, un tablou înfățișîndu-i pe martirii Horea, Cloșca și Crișan. Nu sînt specialist în critica de artă, dar ori de cîte ori privesc acest tablou de o mare tensiune dramatică, tratat în manieră bizantină, simt ca și în urma lecturii tragediilor antice că o putere nouă mă stăpînește.

Sculptorii, poate și datorită faptului că lucrează cu unelte grele, joagăre, ciocane, dălți, cutreeră pădurile și carierele pentru alegerea trunchiurilor de arbori și a blocurilor de marmoră, cu alte cuvinte pentru că duc o viață activă, în salopetă și cu mînecile suflecate, sînt de regulă longevivi. La cei 75 de ani, Ion Vlasiu este încă tînăr, în putere și nu mă îndoiesc că mulți ani de aici încolo ne va fi dat să ne uimim de roadele harului său precum și de ospitalitatea indicibilă a atelierului megieș cu Televiziunea Română.

Așa-dar, la mulți ani, maestre !

Gheorghe Suciu

CRONICA LITERARĂ

POMPILIU MARCEA: «Varietăți literare»

În cîmpul criticii noastre literare contemporane, Pompiliu Marcea reprezintă un factor de echilibru prin refuzul manifestărilor hazardate, în conflict cu faptele și cu bunul simț. Ceea ce impune de la prima vedere în contribuțiile de critică și istorie literară semnate de Pompiliu Marcea este caracterul documentat al intervenției și ironia, mai mult sau mai puțin discretă, la adresa aventurilor istoriografice sau exegetice. Aceste trăsături le vom recunoaște și în cele mai importante texte din volumul de **Varietăți literare**, al cărui titlu fixează potrivit diversitatea de sumar a cărții.

Cele mai interesante pagini istoriografice ni le oferă incursiunile operate de critic de-a lungul unor traiectorii literare prestigioase. Îndeobște, Pompiliu Marcea se adresează figurilor literare consacrate a căror carieră literară necesită o revenire pentru precizări de configurație generală sau de detaliu. El scrie despre Gr. Alexandrescu, despre Al. Macedonski, despre Tudor Arghezi, St. O. Iosif, despre Hogaș, sau despre Slavici. Pentru Pompiliu Marcea teritoriul istoriei literare este viu și inepuizabil. Întoarcerea permanentă la fapte, reexaminarea și reevaluarea lor este principala îndeletnicire a criticului și istoricului literar, îndeletnicire profitabilă pentru înțelegerea și reactualizarea scriitorilor de care se ocupă.

Pompiliu Marcea are predilecție pentru „cazuri", aproape toți scriitorii citați sînt mai mult sau mai puțin „cazuri" literare, ori pentru aspectele necunoscute și neelucidate ale trecutului literar. **Un poet al naturii — Calistrat Hogaș** îmbină cercetarea de istorie literară cu analiza literară a operei acestuia oferind o exegeză concluzivă asupra personalității și operei acestui scriitor consacrat la bătrînețe și controversat estetic de o întreagă generație de critici. Exegetul precizează mai ales caracterul de scriitor „vechi" al lui Hogaș, de produs al generației literare anterioare, și ține să scoată analiza operei din țiparul unor paralele didactice puțin profitabile pentru profilul estetic al prozei acestuia. Disocierile de aspect stilistic pe care Pompiliu Marcea le face în cadrul triunghiului de literatură comparată Hogaș-Creangă-Sadoveanu sînt prețioase și definitivează un portret estetic mult comentat în critica literară interbelică. Un studiu de „caz" este **Posteritatea lui Slavici**, scriitorul a cărui valoare n-a fost recunoscută la vreme și care a fost atît de tîrziu receptat la adevărata valoare. Slavici este într-adevăr un caz de injustiție literară nerezolvată încă. Pompiliu Marcea înregistrează ciudata cecitate a unor critici importanți care au trecut peste cîteva capodopere ale literaturii române fără să clipească, ori, dimpotrivă, bagatelizîndu-le cu superioritate. Mecanismul acestei orbiri sau stări de refuz, extrem de interesantă, pentru noi, unul din nodurile gordiene ale stării de receptivitate critică în literatura română, nu este demontat de autorul **Varietăților critice**. Pompiliu Marcea se mulțumește cu constatarea generală, de cadru, satisfăcătoare în plan mare, că epoca în care își tipărea Slavici nuvelele și romanul avea un alt gust și altă orientare decît cea pe care o avea prozatorul. Dar fenomenul neglijării operei lui Slavici a depășit limitele acestei epoci. Mai important i se pare autorului să consemneze o lărgire a perspectivei analitice a prozei lui Slavici, unghiul mai adecvat al abordării ei în actuala etapă critică. **Posteritatea lui Slavici** circumscrie și deschide o problemă de istorie literară incitantă. În stilul doct care caracterizează mai toate comentariile lui Pompiliu Marcea este scris și articolul despre **St. O. Iosif — D. Anghel și o problemă a istoriei noastre literare.** Este de fapt o acțiune de recurs. **Iosif, poet valabil în limitele structurii lui artistice și ale începutului de secol 20, i se pare exegetului a fi îngropat pe nedrept sub numele lui Anghel cu care a colaborat de mai multe ori. Ușurința cu care colaborarea Iosif-Anghel a fost trecută numai pe seama celui de al doilea i se pare criticului condamnabilă prin injustiția pe care o comite. În fond, producînd primele argumente, Pompiliu Marcea dorește și propune redeschiderea discuției asupra colaborării Anghel-Iosif într-un spirit mai potrivit realităților.**

Vivacitatea este deci linia principală a demersului semnat de Pompiliu Marcea. Faptele nu-s niciodată clasate, ele se cer mereu revăzute, nici o concluzie nu este odată pentru totdeauna. El introduce un dubiu intelectual inevitabil și, de altfel, propriu oricărei cercetări care se respectă. Totodată asemenea incursiuni istoriografice au meritul de a ne semnala cu bună știință că trecutul nostru literar este plin de surprize.

Elocventă pentru justețea tezei după care istoria noastră literară își așteaptă de acum încolo cercetătorii meticuloși, tează neformulată nicăieri ca atare în Varietăți critice, dar prezentă tacit în cele mai importante pagini ale cărții, este contribuție **Receptarea lui Sadoveanu și destinul unei capodopere.** Istoria literară a înregistrat în jurul lui Sadoveanu o singură mare dispută, cea care i-a adus din cite se știe, și consacrarea, disputa dintre Sanielevici și Ibrăileanu în jurul primelor volume de povestiri ale scriitorului. Pompiliu Marcea ne mai semnalează încă o polemică de două ori însemnată : întîi pentru că se duce în jurul unei capodopere sadoveniene, **Haia Sanis,** în al doilea rînd prin miza ideologică a polemicii. Eroii acestui război în jurul **Haiei Sanis** sînt un necunoscut C. A. (probabil, ni se spune, C. Apostoliu sau A. Constant), N.D. Cocea și A. Spiru-Bacău (ulterior scriitorul francez Alfred Spayer), iar locul disputei revista gălățeană condusă de B. Nemțeanu, **Pagini libere.**. Pompiliu Marcea ne propune atenției de fapt un caz de rea lectură a unei cărți. C. A. sau Spiru-Bacău n-au văzut în **Haia Sanis** capodopera ci o intenție denigratorie la adresa consingenilor **Haiei Sanis.** Lectura este atît de stridentă încît ii e ușor lui N.D. Cocea să răspundă prin întrebarea **Tendință antisemită ?** Că mult mai multe personaje românești sînt portretizate negativ de Mihail Sadoveanu în **Haia Sanis** și că mai normal ar fi fost în cazul unui asemenea tip de lectură să se vorbească de tendințele „antiromânești" ale lui Sadoveanu. E vorba desigur de reducere la absurd a acuzațiilor celor doi critici, astăzi uitate, care ignorau valoarea nuvelei fiind preocupați de aspecte extraliterare străine intenției scriitorului. Pompiliu Marcea restituie biografiei scriitorului un episod și o problematică elocventă.

Remarcabilă este vocația de polemist a lui Pompiliu Marcea, vocație pusă în slujba restaurării adevărurilor deformate pentru care autorul știe să lupte deschis apelînd la argumentația cea mai simplă și plină de bun simț. Ar fi de citat aici în primul rînd **O interpretare a lui Sadoveanu** în care obiectul polemicii este incitanta carte pe care Al. Paleologu o dedică prozei sadoveniene, cu precădere **Baltagului.** Autorul **Treptelor lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu** a încercat să-și convingă cititorii de prezența în **Baltagul** și în alte proze sadoveniene a unui scenariu mitologic inițiatic, scenariul căutării lui Osiris. Ipoteza este desigur captivantă, dar ceea ce nu admite Pompiliu Marcea în construcția de care se ocupă, este caracterul extrem și apodictic al afirmațiilor, gesticulația exclusivistă. Așezîndu-se pe terenul bunului simț, al evidenței, el semnalează cu ironie discretă lipsa de rezistență a construcției propuse în comparație chiar cu datele romanului minuite conform unei pleoarii cu țintă precisă. De fapt, se confruntă aici două mentalități ale atitudinii față de un text literar, unul plin de precauție și de respect pentru text și pentru exegeza anterioară, care face din bun simț busola interpretării și alta în care textul este un pretext pentru o construcție liberă, aventuroasă, dar seducătoare pentru cine acceptă convenția. Pompiliu Marcea rămîne însă un polemist redutabil. Modul în care ne citește eseul despre mitul osiriac ascuns în **Baltagul,** chipul în care minuiește elementele demonstrației, umorul conținut al textului, ironia inevitabilă pe care o degajă orice demonstrație de bun simț, terminînd prin a-i da cîștig de cauză în fața cititorului. Dar ceea ce reușește, poate fără să vrea, Pompiliu Marcea este să ne arate că o demonstrație de liberă interpretare, de antifanatism și antidogmatism critic, cum este eseul în cauză, se dovedește în cele din urmă contrariul ei.

Depănarea ghemului mai ascuns al unor demonstrații polemice contemporane o întreprinde Pompiliu Marcea în articolul **Între Lovinescu și Călinescu ?** în care falsa alternativă Lovinescu sau Călinescu, propusă de o cercetătoare literară, este caracterizată în cele din urmă drept un reflex dogmatic travestit într-o falsă problemă de istorie literară. Vasalizarea lui Călinescu față de Iorga și Lovinescu este respinsă ca inacceptabilă date fiind evidențele. În zadul scrierii de care se ocupă Pompiliu Marcea descoperă intenția de a inculca ideea că există o tradiție a incitării forțelor administrative împotriva literaturii promovată de Iorga, fapt care ar disculpa cu alte cuvinte pe reprezentanții postbelici ai acestor forțe. Calitatea polemistului este aici de a nu se lăsa înșelat de jocul aparențelor care-i sînt oferite cu abilitate ci de a cobori la miezul chestiunii și de a desfășura cu mînă sigură propriul fir al demonstrației. Este vorba aici nu numai de competența istoricului literar, ci și de etica acestuia, de conștiința implicării lucide în mare dezbatere de idei pe care istoria și critica literară o cere în acest ceas al ei.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

Civilizație românească, civilizație balcanică

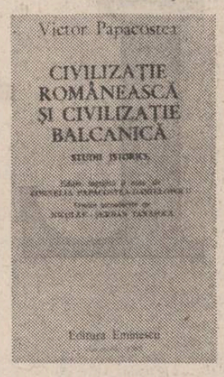

Prestigioasa colecție a Editurii Eminescu, **Biblioteca de filosofie a culturii românești** a sporit recent cu un nou volum, îngrijit de Cornelia Papacostea-Danielopolu, ce cuprinde valoroase studii istorice ale profesorului, cercetătorului și istoricului **Victor Papacostea.**

Așa cum se arată în studiul introductiv, semnat de Nicolae Șerban Tanașoca, valorificarea moștenirii științifice și culturale a acestei distinse personalități presupune „un efort de situare în evoluția culturii noastre" și o veritabilă restaurare a operei, o reunire și editare atentă a manuscriselor și cursurilor sale universitare. Ceea ce, ca etapă de început, realizează acest volum-eveniment, prin meritele editorilor săi. Studiul introductiv restituie în mod sistematic personalitatea, activitatea, ideile și sistemul științific al lui Victor Papacostea, iar selecția de texte aduce în actualitate probleme istorice de mare interes.

Prima secțiune a ediției intitulată „Istoria românilor", cuprinde **Cursul de Istoria românilor** (Sfîrșitul secolului al XVII-lea ; Începutul secolului al XVIII-lea) și cîteva dintre cele mai importante studii de istorie și de istorie culturală românească. De la început atrage atenția acela intitulat **Voievozi și cnezi,** remarcabil prin valoarea interpretării, prin organizarea datelor, prin eleganța austeră a polemicii.

Discutînd despre „originea și caracterul românesc al organizației voievodale transilvane", istoricul arată că cele mai puternice asemenea formațiuni „au apărut tocmai în acele regiuni care alcătuiau temeliile sistemului militar dac, adică Banatul, Hațegul, Bihorul, Țara Birsei, Făgărașul și Maramureșul".

Cursurile și studiile eruditului profesor și cercetător sînt elaborate cu o admirabilă capacitate de sinteză, cu o mare deschidere a perspectivei, indiferent dacă interpretarea este aplicată fenomenelor sau personalităților. Un capitol foarte interesant este acela dedicat lui **Mihai Viteazul,** cu prețioase disocieri în privința conștiinței naționale a acestui erou, cît și în privința adevăratelor sensuri și dimensiuni ale mișcării conduse de Tudor Vladimirescu. Istoricul discută mentalitatea lui Mihai Viteazul și respinge ideea unei feudalități în stil apusean, limitată de interesul de castă, în favoarea unei înțelegeri mai nuanțate a politicii acestuia și a evenimentelor care au însoțit-o. Concluzia studiului despre Mihai Viteazul sintetizează judecata istorică, culturală și politică într-o frază cuprinzătoare : „Valoarea sufletească și politică a popoarelor nu trebuie judecată numai după castele, pinacoteci și catedrale. Acestea n-au fost totdeauna cu putință la răspîntia de vînturi rele unde a fost dat poporului român să trăiască. În schimb, poporul român a agonisit în dramatica lui existență istorică acel mod înalt de a considera viața și spiritul ordinei naturale, tradus într-un superior simț politic — care a știut nu numai să întemeieze statul, dar să-l și păstreze, prin toate vicisitudinile acestei vieți".

Victor Papacostea a lăsat importante contribuții nu numai în domeniul istoriei ci și în acela al istoriei culturii. Revigorarea curentului pentru promovarea limbii și culturii slavone, datorită victoriei „vechii aristocrații muntene, de tradiție culturală slavă împotriva elementelor grecești" a generat o reorganizare a învățămîntului slavon, marcată printr-o **școală de limbă și cultură slavă la Tîrgoviște în timpul lui Matei Basarab,** a cărei existență, la anul 1640, a demonstrat-o cu acribie științifică Victor Papacostea. Pe această linie a contribuțiilor semnificative pentru istoria învățămîntului nostru se înscrie și studiul **Originile învățămîntului superior în Țara Românească** („Schola greca et latina" — „nucleu academic de tip occidental") patronat și susținut de domnie are, în prezentarea istoricului, o semnificație aparte deoarece prin activitatea ei „sub domnia lui Matei Basarab, s-a făcut și în țara Românească începutul unui învățămînt superior".

Cea de a doua secțiune a volumului „Istorie balcanică" reunește o serie de contribuții din domeniul balcanologiei, în care Victor Papacostea are merite importante. În fine, o ultimă secțiune, „Pagini despre istoriografia românească" adaugă un studiu de mici proporții, dar elaborat cu concentrarea și densitatea de gîndire caracteristică autorului, **Opera lui Constantin Giurescu și dezvoltarea ideilor politice la începutul secolului al XX-lea.**

Diversitatea tematică a volumului dă o idee despre preocupările cărturarului și despre dimensiunile operei sale a cărei valorificare editorială se află cu această inițiativă la începutul ei.

Gheorghe Buluță

GRIGORE ARBORE: «Retrageri»

Italienist remarcabil și critic inteligent de artă (un eseu despre „Cetatea ideală" se reține în bibliografiile obligatorii), Grigore Arbore e, cu toate acestea, mai întîi un poet original și distinct, de o profunditate mai ușor de observat acum prin antologia „Retrageri" (Ed. Cartea Românească, 1982, col. „Hyperion", cu o postfață, corectă, de Paul Dugneanu). E, așa cum ne-am fi așteptat, aproape o reeditare integrală : din cele șase volume mai vechi poetul a selectat masiv și, în definitiv, nici nu avea cum să opereze discriminări căci evoluția lui, inceată, nu are în sine nimic spectaculos, consistînd mai degrabă în nuanțe. Grigore Arbore a debutat matur, cu „Exodul" (1967), presimțind de la intîia trăsătură de condei cam tot ceea ce este propriu imaginației lui. „Exodul" cînta, cu o voită eleganță solemnă, fertilitatea universală, miturile strămoșilor, toamna, zburătoarele magice (între care privighetoarea e aceea preferată), viscolele tandre, ierbile aurite, trîmbele de argint. „Cenușa" roditoare era elementul regenerator, mitic ca și „stolurile" mișcate de zei misterioși „dintr-o parte în alta a lumii"; „îngroapă trîmbe de semințe / pe tăietura văilor, fă să rodească cenușa celor duși / înalță sulițe verzi deasupra lor și ei / vor sta sub scutul gliilor mereu victorioși / mereu reintorcîndu-se în viață înarmați cu spice / Sîngele meu trupul, respirația, / trece-le mereu dinspre putință spre moarte, / dinspre moarte spre văzduh, / așa cum muți stolurile dintr-o parte în alta a lumii, / mereu reinviindu-le, mereu să se bucure aerul" etc. Acesta e stilul și în datele lui capitale el nu se va modifica. În definitiv, liric era aci un adînc simțămînt al eternității, recompus în urmarea unor mituri, bizuite pe „veșnica reintoarcere", pe durabilitatea speței, pe „phoenix". Despre veșnicie, interpretată consangvin, Grigore Arbore scria admirabile versuri, cu materie autohtonă : „Moise, Nicolae, Grigore și iarăși / Moise și Nicolae și Grigore și Ana, / Maria, Ioana și iarăși Ana, / Maria și Ioana și din nou fiii lor, / Și femeile lor, Nicolae, Maria / Grigore, Ioana și încă o dată Grigore / și încă o dată Maria, anume fără de nume / șir fără șir, glorie fără glorie, / epitaf lîngă epitaf și glorie fără epitaf. Pacea / este egală cu fiecare, acolo jos / Sub scocul morii, unde virtejul / se aude bubuind".

Esteticește, liricul pornea dintr-un barochism fără o arborescentă filosofie, cu intuiții stabile de ordin reflexiv și pe care imaginația nu avea decît să le transfigureze, multiplicînd, ca între oglinzi paralele, o substanță ușor de recunoscut, reductibilă. Perifrastic și aluziv, „gongoric" în chip pozitiv, poetul nu făcea decît să dezvolte, cu solemnitate și cu materie culturală „latină", un spirit postsimbolist, artificial și prin aceasta enigmatic.

„Cenușa" (din 1969) făcea o astfel de poetică să se vadă mai bine și Grigore Arbore nu cîștigase în eliptic ci în complicația barochistă, părînd golită de semnificații prin aceea că vegetația imaginilor era formată din „varietăți". „Seninătatea" (denumită latinește „serenitas"), de exemplu, consista în evenimente multiplicabile care par a fi rituale : „Clar ne străpunge larăși efemerul strigăt / de prevestire al cocoșilor. Din ceas în ceas / se poticnește steaua / de tremurate neguri, se dizolvă / în fumegoasele zăpezi / nimbul întunecat al lucrurilor / Un gest de-ar fi să fac acum / jerbe de flăcări ar țîșni în noapte / și-un foc ar crește grav deacolo, din poiana / lunară mult și-atît de tăinuită". Virtuale, proprii simbolismului crepuscular, sînt și cetățile „scufundate" (pe care le cintase și Eminescu) : „Printre alei de sfincși am rătăcit apoi, / prin terme prăbușite, prin piețe / cu soclurile goale, printre case / de liniști erodate. Dintr-un impluvium / am salvat o viperă îmbătrînită, moartea / ne-a găzduit o clipă lîngă sarcofagul / acelui semizeu uitat". Prin cetățile moarte, nu se înțelegea, totuși, civilizația defunctă, viața labilă, triumful pustietăților căci Grigore Arbore făcea din „Poet" instrumentul divin care invia miraculos ceea ce se prăpădise natural. „Auguralia" (1972), cu mitul cetății mediteraneene, resuscitate de „Poet" accentua în chip cu totul remarcabil acest element : „Îngenunche Poetul / ascultîndu-și tăcut respirația. Umblă în jur / nedeslușite zvonuri celeste / trecute furtuni îl inundă acolo pe albul / auguralelor lespezi. El se roagă încet / nume fără șir murmurind către steaua hipnotică /.../ Părea / prinsă de lavă îi aruncă-n retină / urmele zborului, / Auguralia". Acest mit „pompeian" care a lucrat în poezia lui Grigore Arbore foarte adînc e, odată cu „Auguralia", pe treapta estetică cea mai de sus. „Valurile", „permanențele" părînd a se modifica în superficie, miraculosul intelectual, de unde rezultă un ermetism atic, sînt acum pretutindeni : „Printre însorite păduri în o vară a singelui / zei adormiți se arată. Înfloresc / iarăși sub ulmii veșnici / umbrele morților, fluturî / steaguri / pe pene prin crengi răvășite / de murmurul ploii. Îndurerată ajunge privirea / în străfunduri". Cu „zeii adormiți" poetul și-a revelat mecanismele poetice adînci, el practică, în fond, o lirică a penumbrei fiind cu mult mai interesant prin ceea ce sugerează decît prin ceea ce denumește. De altfel, în „Averse" (1976) acestea sînt mult mai pronunțate. Acum, spiritul a coborît definitiv în „elementar", slăvind „originele", duhurile vegetale, monadele, beat de cosmos însă cu presimțămintele materiei universale sublimate într-un sistem de țevi subțiri, vegetale, de concepte. Viziunile lui, cîte sînt, au un aer de mister ieroglific, unde nimic nu e precis ci doar sugerat, precum această spaimă suavă, această tristețe profundă autumnală. „Prin cringuri de măslini auzi cheminându-se / răgușiți cai lui Diomede. Vara / a trecut, mușcă din fructe / oșteanul rătăcit printre păduri / în căutarea plantelor alinătoare / Poți / să-l privești acum descălecînd / lîngă carierele de calcar / atîrnate de muchiile carelor".

Sugestia, formă a virtualității, e definitivă în „Stolul de argint", într-o antologică erotică, de „vară inutilă" : „De-ai rătăci prea goală prin livadă / embleme de polen ți-ar fecunda / privirile și umerii și toată / un alb și umblător salcim ar fi / Dar trupul tău refuză mingîierea / oricărei aripi ; prea străin / ți-e norul unduios ce crezi că poartă / printre elitre picuri de venin. / E-o vară inutilă. Moare / treptat lumina-n bine și se pierde / un gînd al meu înfășurat de fluturi / departe, lent, pe o cîmpie verde".

Impresia de eleganță mecanică și de distincție exercitată corect și fără zguduiri nu este, cu toate acestea, adevărată. Poetul e un barochist cu inclinații caligrafice, izbitoare la vederea fragmentului, avînd însă un suflet elegiac și dramatic ușor de întrevăzut la examenul unor producții mai numeroase. Îndărătul liricii lui sugestive, aproape exanghinate, picturale dar fără multe culori, stă o substanță sufletească de felul anxietății, tulburată de agonii, de terori, de misterioase evenimente pe care „armonia" lumii le biruie numai dintr-o perspectivă finală. Pandantul lui nu e sub raport conținutistic Quasimodo (deși „cultura italiană" se vede aici nu o dată) ci Maeterlinck : ca și la acela, în „Retrageri" misterele nedezlegate, omenirea fără chip („necunoscutul", „cineva", „înspăimîntatul"), lumea transfigurată ca printr-un joc de oglinzi, ascunzînd o adîncă precaritate, formează materia lirică esențială.

De altfel, de la „Poeme" și pînă la ineditele din „Comentariul unui vis" a pătruns în imaginile acestui poet și o violență care nu se putea prevedea altfel decît în prezența unui eu dramatic, salvat adeseori de „caligrafie", de muzical, de o dicțiune lirică apăsată, sugestivă care nu este, în fond, decît o „retragere" în stil dinaintea anxietății răvășitoare. Poet mai profund decît se crede în mod curent, „monoton" numai la observația grăbită, Grigore Arbore e o voce de neconfundat.

Artur Silvestri

Întîlnire cu cititorii

Scriitorul și poetul Mihail Cruceanu, **azi în vîrstă de 95 de ani, s-a întîlnit, vineri 6 mai 1983, cu ziariști de la Agenția Română de Presă „Agerpres" cărora le-a împărtășit evenimente, fapte, gînduri, preocupările sale literare.**

Această întîlnire a fost prilejuită de aniversarea a 62 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, unde, după cum se știe, tovarășul Mihail Cruceanu a fost participant și unul din raportori la acest important eveniment politic. (Vasile Brăiloiu).

Sărmanul Dionis la Hanul lui Mînjoală (I)

O încercare de a descoperi apropieri sau, mai mult, similitudini între creațiile celor doi mari scriitori români Mihai Eminescu și Ion Luca Caragiale pare a fi sortită, de la bun început, eșecului. Opera lor are un timbru atît de personal și inconfundabil, personalitatea artistică a fiecăruia este atît de puternică și de distinctă încît recursul cutărui poet modern la motive, teme, atitudini (ca să nu mai vorbim de rime, lexic și cuvinte-cheie) chiar și numai tangente universului poetic eminescian, va fi repede așezat sub definiția impovărătoare a eminescianismului ; așa cum, tipuri comportamentale și de discurs, replici și sintagme din comediile sau din schițele dialogate ale lui Caragiale pot fi des astăzi întîlnite în cotidian, ca sancțiuni expresive la un întreg repertoriu de situații suspectate de inautenticitate. Eminescu pornește din contingent, pentru a-l transcende metafizic, situîndu-se, în spirit romantic, într-un punct de maximă cuprindere a existentului. El vede facerea și desfacerea lumilor, începuturile și sfîrșiturile, moartea timpului și transformarea lui în veșnicie. Caragiale plonjează în contingent, descoperindu-i cutele cele mai intime, pentru ca, apoi, să extragă de aici tipologii. Ca și Eminescu, el vede enorm și simte monstruos (cum s-a autodefinit). Aceleași atribute ale sensibilității conduc însă la rezultate diferite : Caragiale ipostaziază, Eminescu revelează.

Și totuși, aceste structuri temperamentale ce apar ca irevocabil divergente (mă refer la figura creatorului, așa cum se configurează ea în operă) au cel puțin un punct de contact în gustul comun pentru proza fantastică. Odată constatată apropierea, se impun imediat deosebirile. Ele vizează în primul rînd sursele și, apoi, fizionomia operei. Eminescu vine către fantastic prin temperamentul său tipic romantic, tentat de evadarea din constrîngătoarea realitate mundană. Acestei predispoziții i se asociază prin formație, influențele literaturii fanstastice a romanticilor germani, grefată pe fondul mitic al folclorului românesc. Fantasticul eminescian este conceptual, livresc, filosofic și, de aceea, cu mai mare deschidere către universalitate.

Proza fantastică a lui Caragiale își extrage materia din folclorul balcanic și oriental. De aici gustul pentru burlesc, ușoara licențiozitate, limbajul truculent și suculent, preluarea credințelor și ritualurilor magice populare. Ritmurile lente ale povestirii orientale întîlnesc însă un spirit riguros, înclinat spre concizie, care calculează efectele cu maximă precizie. Eminescu compătimește cu personajele sale. Caragiale își lasă eroii să pătimească.

Ce mai rămîne, așadar, din fragila punte de care vorbeam mai devreme ? Înainte de a da răspunsul care pare să se impună, să analizăm, comparativ, două dintre cele mai cunoscute povestiri fantastice ale scriitorilor în discuție : **Sărmanul Dionis** de Mihai Eminescu și **La hanul lui Mînjoală** de Ion Luca Caragiale.

Sărmanul Dionis debutează cu reflecțiile personajului din titlul povestirii, influențate de apriorismul kantian, pe tema spațiului și a timpului. Eroul crede în posibilitatea abolirii acestor forme de percepție și, prin aceasta, a ordinii realității. Este unica sa replică la o viață ternă, lipsită de bucurii : „Adesea își închipuiește el însuși cît de triști, cît de lungi, cît de monotoni vor trece anii vieții lui — o frunză pe apă. Lipsit de iubire — căci n-avea pe nimeni pe lume, iubitor de singurătate, în neputință sufletească de a-și crea o soartă mai fericită, el știa că în «această ordine a realității», cum o numea el, nu-l va întîlni nici un zîmbet și nici o lacrimă — neiubit și neurît de cineva, se va stinge asemenea unei scîntei, după care nu-ntreabă nimenea — nimenea-n lume". Concluzia meditației lui Dionis ține de filosofia schopenhaueriană și exprimă eternitatea eului metafizic dincolo de spațiu și timp : „...În faptă lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu — ele sînt numai în sufletul nostru. Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un simbure, de ghindă, și infinitu asemene, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă. Dacă am afla misterul prin care să ne punem în legătură cu aceste două ordini de lucruri, care sînt ascunse în noi, mister pe care l-au posedat poate magii egipteni și asirieni, atunci, în adîncurile sufletului coborîndu-ne, am puté trăi aievea în trecut și am puté locui lumea stelelor și a soarelui". **La hanul lui Mînjoală** începe tot cu o reflecție, e drept, mult mai terestră și cu scopuri mult mai practice, asupra timpului și spațiului. Personajul nu vrea să trăiască în epoca lui Alexandru cel Bun — cum se va întîmpla cu Dionis — și nici să locuiască în lună. Fănică — așa se numește eroul lui Caragiale — vrea doar ca, în drumul către polcovnicul Iordache, viitorul său socru, să facă un popas la han. Dionis evadează din timp. De alt gen, dar totuși o evadare, va fi și popasul lui Fănică la han. Socotelile lui Fănică par aproape o parodie la filosofia lui Dionis. Rămîne însă fapt că la intrarea în ambele teritorii fantastice străjuiește timpul : „Ur sfert de ceas pînă la hanul lui Minjoală... de-acolea, pînă-n Popeștii-de-sus, o praștie : în buiestru potrivit, un ceas și jumătate... Buiestrușu-i bun... dacă-i dau grăunțe la han și-l odihnesc trei sferturi de ceas... merge. Care va să zică, un sfert și cu trei, un ceas, și pînă-n Popești unul și jumătate... Acu sunt șapte trecute : ăl mai tîrziu pînă la zece, sunt la polcovnicu Iordache... Am cam întîrziat... trebuia să plec mai devreme... dar în sfîrșit / ...de așteptat, mai așteaptă..."

Fănică este în criză de timp, Dionis dorește o criză a temporalității ! Și o realizează așezînd degetul în centrul unui semn astrologic, într-o carte de învățătură esoterică intitulată „Architecturae cosmicae sive astronomiae geocentrical compendium". Asistăm la o mișcare de regresiune temporală. Dionis este acum călugărul Dan, discipolul învățătului Ruben, în vremea lui Alexandru cel Bun. El se trezește din somn cu o carte de astrologie în mînă și-și amintește că s-a visat mirean, cu numele Dionis, într-un alt timp. Este momentul să spunem că nu călătoriile personajului, oricît de insolite, în timp și spațiu definesc **Sărmanul Dionis** ca povestire fantastică. Odată acceptată „convenția", orice se poate întîmpla, fără a produce o ruptură în ordinea realului. Schimbările de planuri temporale potențează fantasticul atîta timp cît se menține ambiguitatea asupra realității sau irealității ipostazelor lui Dionis (Dan). Dionis este visul lui Dan, sau Dan este visul lui Dionis ? Sau ambele ipostaze sînt adevărate ? Eminescu păstrează pînă la sfîrșit ambiguitatea, conservînd astfel o atmosferă stranie. Dan (ca și Dionis mai înainte) tinde să evadeze într-un „timp zidit după voia mea." Îl ajută arătîndu-i cum să folosească tratatul de astrologie, maestrul Ruben, care îi numește însă și o interdicție : „Dar vei fi băgat de samă o împrejurare : cartea mea cetind-o în șir rămîne neînțeleasă... dar, ori de unde-i începe, răsfoind tot a șaptea filă, o limpezime dumnezeiască e în fiecare șir. Aceasta e o taină pe care nici eu nu o pricep și se zice că unui om încredințat despre ființa lui Dumnezeu nici nu-i poate veni în minte cugetul ascuns în această ciudată numărătoare. În zadar îți-i întreba și umbra, ea nu știe nimic despre această taină. Se zice că diavolul, înainte de căderea, i-ar fi plesnit în minte această obscură idee și de atuncea a căzut. De ți-ar veni în minte, să știi, se risipesc toate dimprejuru-ți, timp și spațiu fug din sufletul tău și rămîi asemenea unei crengi uscate, din care vremea asemenea a fugit". Prevenindu-l, în aparență, Ruben îi inculcă în fapt gîndul de a se crede însuși Dumnezeu. Căci, după plecarea lui Dan, Ruben se dezvăluie a fi Satana.

Un discipol al diavolului este și Marghioala, hangița din povestirea lui Caragiale. Narațiunea este scrisă la persoana întîi, personajul principal, Fănică, prezentîndu-și reacțiile la toate evenimentele cu care se confruntă. Spirit practic, lipsit de imaginație, el nu face altceva decît să înregistreze faptele, trecînd peste detaliile ciudate sau dîndu-le o interpretare impersonală. Or, tocmai aceste amănunte se alcătuiesc într-un sistem explicativ, care aplicat evenimentelor, le acordă alte semnificații, concurente (fără să le excludă) cu cele acreditate de personajul narator. Astfel, despre prosperitatea Minjoloaii circulă zvonuri contradictorii : „Unii o bănuiesc că ar fi găsit vreo comoară... Alții că umblă cu farmece". Cînd tîlharii vor să prade hanul, unul dintre ei moare în chip misterios, iar altuia îi piere graiul pentru totdeauna. Enigma rămîne nedezlegată, iar ciudățeniile continuă : cocoana Marghioala cunoaște motivele călătoriei tînărului („ Nu te duci la polcovnicu Iordache să te logodești cu fata a mai mare ?...") deși apropiata căsătorie nu fusese divulgată public ; din camera hangiței lipsesc icoanele („Zice : Dă-le focului de icoane ! d-abia prăsesc cari și păduchi de lemn..."). Explicația nu stîrnește nedumerirea flăcăului, care rămîne senin și la bizarele coincidențe legate de prezența cotoiului și a iedului (amîndoi negri) în momentele de degringoladă ale personajului.

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

■ **PREMIERĂ TEATRALĂ TV : „SCADENȚA NELINIȘTII".** Marți, 3 mai a.c. emisiunea Teatru TV ne-a făcut surpriza unei premiere absolute cu drama **Scadența neliniștii** de Ilie Ștefan Domașnea. Este vorba de un text literar vădind nu numai surprinzătoare virtuți dramaturgice (coerență și acuitate conflictuală, dinamism și concizie în replici, tipologie a personajelor distinctă), ci și o foarte îndrăzneață angajare într-o problematică de cea mai stringentă actualitate. Punînd în discuție universal-valabila, prin dramatismul ei intrinsec, problemă a păcii, autorul racordează demersul ideatic la nu mai puțin dramatica problemă a condiției intelectualului de tip „tehnocrat", constrîns în chip imperios a opta între cele două poziții inconciliabile în lumea capitalistă ; adică a fi în slujba păcii sau a războiului. Sigur, în eventualitatea (perfect îndreptățită) că piesa lui Ilie Ștefan Domașnea se va monta pe o scenă teatrală, se mai pot face unele recomandări, în sensul perfectibilității ; de pildă, finalul are, totuși, un aspect ușor convențional. Dar nu este mai puțin adevărat că spectacolul TV a convins în bună măsură, datorită, firește, și interpretărilor de excepție realizate de Silviu Stănculescu, Adela Mărculescu, Ion Marinescu, Emil Hossu, Constantin Băltărețu, Adina Popescu, Dan Condurache, Dinu Ianculescu, Constantin Dinulescu, în regia artistică a lui Constantin Dinischiotu și Vlad Bătcă.

■ **„CEEA CE ESTE IMPORTANT"** se intitulează riguros-analiticul articol semnat de Valeriu Cristea în „România literară", joi 5 mai a.c. Salutăm asemenea „replici", fiindcă, într-adevăr, superficialitatea și lipsa flagrantă de receptivitate, sub semnul cărora preopinentul lui Valeriu Cristea, Mircea Iorgulescu, a „discutat" recentul roman al lui Scrin Titei, **Femeie, iată fiul tău,** dezvăluie — pentru a cita oară ! — o mentalitate pseudocritică demnă de a fi dezavuată fără menajamente. De-ar „funcționa" mereu un atare mod de a trata, cu franchețe, obiectiv și argumentat, situațiile de aceeași factură, ce bine ar fi ! Ar fi pentru toți un motiv de temeinică satisfacție profesională și morală.

■ **„TRIPTIC — DILEMA"**, a doua carte (după aceea despre Sadoveanu) tipărită de Mihai Cazacu (Editura Litera), propune atenției trei concentrate studii dedicate lui Marin Preda (**Dilema morometiană**), Nicolae Labiș, (**Spațiul silvestru în acțiune**) și Nichita Stănescu (**Perspectiva împlinirilor**). Într-o convingătoare perspectivă filosofico-antropologică, interpretările lui Mihai Cazacu sînt întrutotul remarcabile prin modul personal de asumare a temei și, se înțelege, prin judecățile critice avansate. Ca atare, bibliografia critică atît de bogată — dar, vai, și atît de inegală — a celor trei scriitori se îmbogățește în chip fertil.

■ **„CUM SE DAU NUME COPIILOR".** Recent apărută carte de sfaturi a lui Florin Costinescu (Editura Ion Creangă) reține în chip frapant atenția prin cîteva importante atribute care o disting, să spunem astfel, în contextul aparținînd „genului". Este vorba, în esență, de o carte ce conține, pur și simplu, poezii adevărate, adică poezii scrise cu evidentă vocație. Este un fapt dezvăluit, acum, de o specială înțelegere, dinăuntru, a condiției genului : motive tematice de reală acuitate, gravitate destinsă în ton și mult, mult joc, esteticește șieși suficient, cu metafora, în genere, cu ceea ce numim sintaxă poetică Desenele Marlei Constantin, „realiste", cu „măsură", întovărășesc cu succes excelentul text literar (lector de carte, Gh. Zarafu).

Cronicar

PE MARGINEA SCRIERII DE ÎNCEPUT A LITERATURII ROMÂNE

Întîiul scriitor român

Prima scriere originală în proză a literaturii române este **Mucenicia lui Ioan cel Nou „care a pătimit la Belgrad"** și al cărei autor, în limba slavonă, se semnează în titlul operei sale :**Grigorie monahul și prezviterul de la Marea Biserică a Moldoviahiei.** De peste două secole, de la episcopul Pahomie al Romanului încoace, cultura română și-a însușit confuzia făcută de copiștii ruși în secolul al XVI-lea între acest Grigorie „de la Marea Biserică a Moldovlahiei" și marele cărturar bulgar Grigorie Țamblac, confuzie trecută în știință prin Melchisedec Ștefănescu, urmat de Sbiera, de N. Iorga și de toată istoriografia literară românească, pînă azi, deși încă din 1956 învățatul bulgar Vasil Kiselkov, unul dintre cei mai buni cunoscători ai vechii culturi bulgare și ai limbii slavone (din care a lăsat excepționale și neinlocuite traduceri în bulgara modernă a scrierilor vechilor cărturari bulgari) a demonstrat că **între stilul lui Țamblac și stilul acestei opere de început a literaturii române nu este nici o asemănare** și că literatura română trebuie să-și reintegreze un autor ce-i aparține. După Kiselkov, cercetătorul sovietic E.P. Naumov a reafirmat teza că „Grigorie Moldoveanul" cum îl numește el, este o persoană aparte ce nu are nimic comun, decît prenumele, cu Grigorie Țamblac.

Fără a avea cunoștință de opiniile și argumentele lor, un cercetător român a prezentat la **Primul congres internațional de studii sud-est europene, de la Sofia,** în 1965, o comunicare intitulată **Une prétendue oeuvre de Grégoire Tsamblak... Le Martyre de Saint Jean le Nouveau",** tipărită în **Actele** Congresului. (Vol. VIII) și în tiraj aparte. El avansa o triplă ipoteză : 1—2. Că nu Țamblac este autorul și **nu în slavonă** s-a scris „Mucenicia", ci în **greacă,** probabil de un mitropolit grec al Moldovei, cu numele Grigorie, textul fiind apoi doar **tradus** în slavonă. 3. Că nu la Cetatea Albă s-a petrecut martiriul și nu de acolo au fost aduse moaștele la Suceava, ci din Crimeea.

Argumentele aduse aici pentru contestarea paternității lui Țamblac se acoperă în parte cu ale lui Kiselkov și Naumov, în parte sînt noi și importante, deși nu decisive. În privința originalului **grec** și a autorului **grec** al **Muceniciei,** argumentele comunicării de la Sofia nu sînt deloc convingătoare. Dar decisivă este observația sa că în textul slavon al **Muceniciei** se scrie limpede că Ioan cel Nou naviga pe o corabie ce se îndrepta **nu spre acel „Belgrad" așezat la gurile Nistrului, căruia românii îi zic Cetatea Albă și grecii Asprokastron, iar turcii Akkerman, ci spre un loc așezat „ize ku vosporou" adică „la Bosfor"** care, în cazul de față, nu poate fi decît Bosforul cimerian, adică strîmtoarea Kerci din Crimeea. **Bosfor** înseamnă **strîmtoare,** cuvîntul trecînd întocmai din greacă în slavonă, și cercetătorul credea că găsește aici un argument pentru „originalul grecesc", în care s-ar fi aflat (cum apare în hărțile de navigație grecești ale vremii) **i aspri myti** ceea ce s-ar traduce cu un fel de **promontoriu** „alb" și nu o **cetate,** așa cum ar fi înțeles greșit „traducătorul" în slavonă. Numai că autorul comunicării n-a observat că în slavonă, se spune clar: „cînd au ajuns la **așa numitul BELYI GRAD** (deci **tot în două cuvinte,** spre deosebire de **titlu** unde apare într-un cuvînt !) care se află la bosfor" (la strîmtoare) ceea ce înseamnă că autorul încearcă să găsească un echivalent slavon **tocmai pentru ceea ce s-ar fi putut numi APROXIMATIV o „cetate albă"** dar putea fi tot atît de bine și un promontoriu. Oricum, **acolo era și o așezare, un „oraș",** din moment ce se afla un „eparh" păgin la care să fie predat sfîntul ! Se vede că cel ce scrie la Suceava nu este prea bine documentat asupra locului aceluia, lucru explicabil, și care sporește tocmai argumentele autorului. Căci pentru Cetatea Albă, aflătoare chiar pe pămîntul Moldovei, vagul acesta foarte... hagiografic nu-și avea rostul !

În comunicarea **Une prétendue oeuvre de Grégoire Tsamblak,** s-a mai observat că în cronica lui Ureche, editată de P.P. Panaitescu, se spune că mutarea moaștelor a avut loc la o dată precisă : 6923, adică 1415 și că ele au fost aduse „cu multă cheltuială" și anume „de la păgini". Dar în 1415 Cetatea Albă aparținea Moldovei și Alexandru cel Bun n-avea de ce să cheltuiască spre a le achiziționa de la... păgini. Dacă însă este vorba de tătarii care stăpîneau în Crimeea și profesau o religie care răspunde semnalmentelor din textul slavon, atunci însemnarea cronicii **este** perfect plauzibilă, remarca autorul. În plus, dacă așa cum spune Ureche, moaștele au fost aduse în 1415, și nu în 1402, cum se repetă în istoriografia noastră literară, atunci **Tamblac nu mai putea fi autorul, deoarece nu se mai afla în Moldova din 1406, fiind mitropolit al Kievului din 1414.**

Lucrurile au rămas în acest stadiu peste un deceniu și jumătate, pînă la începutul anului 1982, cînd cercetătorul grec dr. **Dimitrios V. Gonis,** lector al Universității din Atena, și-a tipărit comunicarea ținută la Sofia, la 23 mai 1980, intitulată **Traduceri-prelucrări neogrecești ale Martiriului Sfîntului Ioan cel Nou din Cetatea Albă, alcătuit de Grigorie Țamblac.** Textul neogrecesc al acestei foarte importante comunicări (semnalat nouă de prof. univ. I. Rămureanu, care l-a și adus de la Atena, și căruia îi mulțumim și pe această cale) a fost tradus în limba română de distinsul elenist Mihail Caratașu, urmînd să apară, curînd, într-o publicație românească. Pînă atunci, prin bunăvoința traducătorului am putut să-l folosim pentru însemnările de față, care pun la contribuție noile date aduse de cercetătorul grec și încearcă să răspundă la problema lăsată în suspensie de dînsul : cele patru traduceri-prelucrări neogrecești ale „Muceniciei" identificate în studiul său sînt ele făcute **din slavonește,** cum se spune în titlul lor, **sau din românește,** pe baza versiunii mitropolitului Varlaam din vestita sa **Carte românească de învățătură** apărută în 1643 ?

Nu încape îndoială că **din românește !** Din păcate, Dimitrios V. Gonis nu a confruntat textul grecesc cu versiunea română și a făcut o confruntare destul de grăbită și cu cel slavon, căci altfel ar fi văzut că unele „particularități" ale versiunii grecești nu sînt deloc „particularități" din moment ce se găsim pe toate **în textul slavon.** Dar **nu de acolo au trecut în versiunile grecești,** ci prin intermediul traducerii foarte fidele (cu unele excepții pe care le vom vedea) pe care o datorăm mitropolitului Varlaam ! În schimb, există patru caracteristici ce deosebesc net textul grecesc de textul slavon, perfect identificate de Dimitrie Gonis :

1. „Iparhul" cetății, în grecește nu mai este „pers" (termen arhaizant pentru **tătar)** ci devine **turc** (informația că acest turc **„ținea foarte mult la credința lui și o păzea"** nu este deloc o particularitate : o găsim în textul slavon și de asemenea, la Varlaam !).

2. Corăbierul catolic **ce-l** trădează pe sfînt îi spune „iparhului" **turc** că de-l va trece pe Ioan la credința lui **«va avea mare răsplată de la Împăratul»,** ceea ce nu se află în originalul slavon (celelalte aprecieri, despre știința de carte și despre faptul că „nu este al doilea după nici unul din mai marii Trapezuntului" din nou i-au scăpat lui D. V. Gonis **în original,** de unde au trecut și la Varlaam !).

3. Nu există **în grecește „informația"** că peste trupul neînsuflețit al celui martirizat, noaptea a apărut „un stîlp de foc" (nu **klimax** = scară, cum zice Gonis, ci **stîlp** = **stîlpă** (vezi ed. Penio Rusev — Anghel Davidov, p. 104).

4. Nu se dă numele mitropolitului de atunci : Iosif.

Aceste patru caracteristici la care se adaugă a cincea, foarte importantă, dar neobservată : lipsește pretutindeni **numele autorului Mucenici-ei,** apar **în toate patru traducerile-prelucrări** identificate de D.V. Gonis, ceea ce dovedește că au la bază, toate patru, același text, sau derivă dintr-o singură traducere inițială, a lui Nichifor al Alexandriei, executată **cu siguranță** după **Cartea românească de învățătură** a lui Varlaam. Fiindcă **toate cele patru caracteristici aparțin versiunii românești.**

Varlaam este cel ce face din „pers" **turc,** e cel ce adaugă amănuntul cu răsplata „de la Împăratul" (tătarii nu aveau „Împărat") e cel ce omite amănuntul cu stîlpul de foc și nu mai pomenește numele mitropolitului Iosif, nedînd în titlu nici numele autorului **Mucenicii** (Vezi **Cazania,** ed, Byck, București, 1913). Deci, atît Nichifor al Alexandriei cît și Meletie Sirigul, al doilea traducător, **au folosit textul mitropolitului Varlaam.**

A treia traducere este de fapt (cum arată chiar Gonis) o simplă prelucrare a versiunii lui Meletie Sirigul, iar textul lui Nicodim Aghioritul este un simplu rezumat al acestei traduceri. Avem de fapt **două** versiuni neogrecești și ambele aparțin la doi cărturari greci intim amestecați în viața bisericească și culturală a Moldovei, fapt menționat în legătură cu patriarhul Alexandriei și de Gonis, dar uitat în cazul lui Meletie Sirigul. Or, cum a demonstrat prof. Al. Elian **(Contribuția grecească la „Mărturisirea ortodoxă" a lui Petru Movilă,** în **Balcania,** V, 1, 1946) **Meletie Sirigul a fost, alături de Petru Movilă, principalul personaj al așa-zisului „Sinod" de la Iași din 1642** (de fapt o „Conferință" inter-ortodoxă convocată de Vasile Lupu pentru definitivarea textului lui Petru Movilă).

Meletie Sirigul, care a tradus din latinește în grecește „Mărturisirea ortodoxă" a putut cunoaște atunci nu numai textul lui Varlaam, care se afla „sub tipar", dar și o sumă de **tradiții orale** pe care Varlaam nu le-a consemnat în versiunea sa, o versiune în cea mai mare parte foarte fidelă, neadăogată, a originalului slavon. Și Petru Movilă ne spune undeva că aflase de la Varlaam unele „minuni" ale sfîntului, de care nu se pomenește în **Cazanie** (Vezi P. P. Panaitescu, **Petru Movilă și românii** în **Contribuții la istoria culturii românești,** București, 1971). Or, tocmai de aceea, atît textul neogrecesc al lui Nichifor al Alexandriei cît și cel al lui Meletie Sirigul dobîndesc o importanță deosebită pentru noi, nefiind simple traduceri ci — așa cum observă D. V. Gonis — și **prelucrări.**

Dimitrie V. Gonis în articolul său remarcă pe lîngă „particularități" și o serie de **adaosuri.** Pentru noi există unul foarte important : **amănuntele despre** locul **de unde și despre** modul **în care au fost achiziționate moaștele, precum și despre locul unde a fost îngropat sfîntul după uciderea sa.** În aceste versiuni neogrecești, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, noi surprindem tradiția **vie** despre Ioan cel Nou, neconsemnată în **Cazania lui Varlaam.** Or, două știri se învecinează și totodată **se exclud:** prima, că sfîntul a fost îngropat la Cetatea Albă, îndicîndu-se de către Sirigul chiar și locul : biserica Sf. Ioan Botezătorul, ceea ce ne permite să urmărim „pe viu" **cum se naște o „tradiție" locală fără nici un temei istoric,** deoarece în localitatea unde s-a petrecut martiriul nu se pomenește de o **biserică,** iar textul slavon și cel al **Cazaniei lui Varlaam** nu vorbesc de nici o **biserică,** ci de „un loc de cinste" sau „ales" cum zice Varlaam. A doua informație : că Alexandru cel Bun, auzind de minunile sfîntului „s-a sfătuit cu arhiereii din Moldova și cu boierii din preajma sa **și a trimis într-acolo boierii cu daruri multe"** (Nichifor al Alexandriei) sau că „Domnul Moldovei a adus moaștele la Suceava, **după ce mai înainte trimisese boieri cu mulți bani, la șeful agarenilor. Acesta**

Una din vechile broderii românești, din epoca lui Alexandru cel Bun, cu portretul domnitorului și al soției sale, lucrat în fir de aur și culoare.

din urmă a primit banii și a predat creștinilor moaștele sfîntului mucenic" (Meletie Sirigul).

Cum putea însă trimite Alexandru cel Bun daruri și bani „șefului agarenilor" **la Cetatea Albă,** cînd peste Cetatea Albă domnea el însuși? Oare la mijlocul secolului al XVII-lea, cînd Varlaam traduce din slavonă **Mucenicia** se produsese o așa de mare confuzie (pe care el o preia !) între „Cetatea Albă" și acel „Belgrad" de lîngă Kerci, de care se vorbește în originalul slavon ? Confuzia să fi pornit chiar de la modul în care apare **în titlul copiat de Gavriil Uric** acel „belyi grad" devenit Belgrad (Bolgrad) = Cetatea Albă ? Ne îndoim ! În nici un caz Varlaam, contemporan cu Grigore Ureche și prieten, ba mai mult, deținătorul aproape sigur al prețiosului **Letopiseț de cînd s-a început Țara Moldoveni** (pe care i l-a împrumutat cronicarului) nu putea face eroarea de a crede că turcii au ocupat Cetatea Albă pe vremea lui Alexandru cel Bun, cînd se spune clar, acolo, că s-a întîmplat pe vremea lui Ștefan cel Mare. Explicația este alta : Varlaam a urmărit **conștient** „actualizarea" acestei povești a Sfîntului Ioan (la fel procedaseră, în secolul al XVI-lea, pictorii de la Voronet, care îmbrăcaseră pe tătari în **turci),** spre a o aduce la inima auditorilor români din vremea sa, confruntați cu opresiunea otomană. Și atunci **el nu a mai respectat textul,** slavon din sec. al XV-lea, cum face de obicei, ci **l-a schimbat potrivit scopului său.**

O „particularitate" mereu găsită și semnalată de Gonis în versiunile grecești este **plasarea geografică a „Belgradului" „la Marea Neagră" și mai precis : „La marginea Moldovei".** Dar în slavonește, dimpotrivă, se spune limpede, **tocmai cu intenția de a nu se produce această confuzie cu Cetatea Albă a moldovenilor,** că „belyi grad" era „la Bosfor". Și, pe de altă parte, în secolul al XV-lea Cetatea Albă nu era „la margine" — ca pe vremea lui Varlaam, cînd devenise raia turcească — ci pe însuși pămîntul Moldovei ! Deci, cel ce procedează la **noua localizare a martiriului** este tocmai Varlaam : **„deaca sosirâ în cetatea ce se chema Cetatea Albă, la Marea Neagră, în margine de către Țara Moldovei"** (ed. Byck, p. 452). Tocmai influența cărții lui Varlaam a creat confuzia, a propulsat legenda, și l-a făcut pe Meletie Sirigul să „afle", după aceea, (poate chiar de la Varlaam !) pînă și hramul bisericii din Cetatea Albă unde fusese înmormîntat sfîntul după martiraj ! **Varlaam schimbă deci textul, actualizîndu-l deliberat, orientîndu-l în sens anti-otoman și localizînd, apăsat, totul, în Cetatea Albă „din marginea Moldovei".** Așa trece, apoi, **în toate versiunile și prelucrările neogrecești.**

Dar, în același timp, aceste prelucrări **și numai ele,** absorb o informație din tradiția orală care contrazice flagrant versiunea mitropolitului moldovean : aducerea **de la păgini** și cu **cheltuială** a moaștelor ! Ceea ce nu mai este în Varlaam dar... este în cronica lui Grigore Ureche, cum s-a observat în comunicarea citată...

Cît de adevărată este această altă tradiție ? Un amănunt din textul slavon, pe lîngă intenția evidentă de **localizare** a orașului cu „iparhul" lîngă strîmtoarea Kerci din Crimeea, credem că o confirmă : se spune anume că Alexandru cel Bun a trimis boierii săi „cu destui ostași" (Rusev-Davidov, **ed. cit.,** p. 106) ceea ce sugerează **o expediție** îndepărtată, nu un drum pînă la cetatea de margine a țării ! Pentru o, simplă procesiune, oricît de mare cinste voia să facă, erau mai potriviți **clericii** și **mulțimile** decît **ostașii** ! Dealtfel, Varlaam însuși așa închipuie evenimentul : el schimbă de aceea pe **ostași** în **„gloată" ! Tradiția consemnată de versiunile grecești** care aici se deosebesc de textul lui Varlaam, îmbogățindu-l cu știri noi, culese din tradiția orală de la Iași, **este deci mai aproape de adevărul istoric spre care se îndreaptă textul original slavon** și anume **aducerea moaștelor dintr-un ținut îndepărtat** de la „păgini", de unde au fost achiziționate **cu cheltuială** și păzite **cu oșteni** împotriva oricăror peripeții în timpul călătoriei lor spre Moldova. Această tradiție confirmă categoric ipoteza din 1965.

Pentru a fi însă în deplin acord cu textele, să mai precizăm un lucru : **nu Ureche** este cel care pune data **1415** și amintește de „cheltuiala" cu moaștele, ci cunoscutul copist al cronicii sale, Axinte Uricariu de la începutul sec. al XVIII-lea, el însuși un cronicar informat, logofăt în cancelaria Moldovei, cunoscător direct al unora din izvoarele lui Ureche (letopisețul lui Azarie) și de bună seamă **al unui document ce i-a permis să consemneze exact data aducerii moaștelor** (noi bănuim că este vorba de hrisovul de donație a „Poienii Vlădicii" de lîngă Iași către Mitropolia Moldovei, hrisov pierdut între timp, dar amintit în actele ulterioare, de reînnoire, acte în care se specifică și **OCAZIA** emiterii actului primordial : „cînd au întîmpinat acolo moaștele Sfîntului Ioan cel Nou" !).

Axinte Uricariul nu numai că a copiat, **dar a și îmbogățit cronica lui Ureche cu știri, date și nume noi** (lucru observat prima oară de prof. Al. Elian, care a și pus problema necesității unei noi ediții a cronicii, ediție menită să facă deosebire între aceste adaosuri și ce va fi fost în textul autorului ei !). Putem urmări acum acest proces de „îmbogățire" pe baza celui mai vechi manuscris al cronicii lui Ureche, intrat în circuitul public, în urma achiziționării lui de către **Muzeul literaturii române** din Iași. Consultînd acest manuscris expus la „Casa Dosoftei" am copiat pasajul respectiv, care ni se prezintă astfel **în varianta cea mai apropiată de textul original al lui Ureche :**

[Alexandru cel Bun] *„Carele multe lucrure bune au făcut în țară și au zidit 2 mănăstiri (mari în Mulduva : Bistrița și Moldovița, în 2 ani a domniei lui. Ș-au adus și moștile sfîntului măcenic Ioan Novii. Ce veri cerca la cărțile bisericei viiața lui. Carele miercuri și gioi în săptămîna rusaliilor il slăveste toată țara noastră în Suceava, unde-i zac moștile la mitropolie".*

Acesta este textul **autentic,** al lui Ureche. Ulterior, el a fost **adăugat** pentru prima oară, cu știri din documente și cu fraze din **Mucenicia** în versiunea lui Varlaam, dar și **alterat,** de către Misail Călugărul :

*„Făcut-au 2 sfinte mănăstiri mari în Moldova : Bistrița și Moldovița și li-au înzădstrat cu multe sate cu vecini și cu hăleșteie și cu veșminte scumpe înlontru și cu odoare. Și deaca se văzu luminat în cinstea domnii, **în 2 ani a domnii lui,** fiind mai întreg și mai cu minte decît cei trecuți înaintea domnii lui și multe trăgînd și rîvnind spre folosul sufletului său, adus-au* **cu mare cheltuiala sa den țară păgînă,** *sfintele moștii a marelui mucenic Ioan Novii și li-au pus într-a sa svîntă cetate, ce iaste în orașul Sucevii, cu mare cinste și pohvală, de a ferirea domnii sale și de paza scaunului său. Ce veri cerca la cărțile bisericii viața lui, carele miercurea și gioi în săptămîna rusaliilor il slăvește toată țara noastră în Suceava, unde dzac moștiile la mitropolie"* (vezi ed. P.P. Panaitescu).

Lui Misail i se datorește, deci, prima menționare în cronică a tradiției despre aducerea „de la păgini" „cu cheltuială" și totodată el este autorul **schimbării datei zidirii Moldoviței și Bistriței** (1402 — **dată confirmată de documentele emise pentru ele)** în **data aducerii moaștelor** (care nu exista la Ureche !). Cum Mihail Kogălniceanu a editat **acest text,** al lui Misail, în vestita-i culegere de cronici, **de aici au luat toți istoricii „informația" că moaștele au fost aduse în 1402 !**

Scriind cîteva decenii după Misail Călugărul, Axinte Uricariu redactează astfel același pasaj : *„Acest Alixandru vodă multe lucruri bune au făcut în țară și au făcut 2 mănăstiri mari în Moldova, Bistrița și Moldovița,* **în doi ani a domniei sale.** *Așijderea și mitropolia de la Suceava și episcopia de la Rădăuți și mănăstirea Neamțului și alte mănăstiri. Așijderea întăiași dată au trimis de au luat blagoslovenie de la patriarșii răsăritului și au făcut mitropolit, de l-au așezat la scaon, la mitropolie în Suceava, numai anume nu scrie ce mitropolit au fost. (...) Iar la leatul 6923 (1415) au trimis de au adus* **cu multă cheltuială** *și moaștile sfîntului mucenic Ioan Novii* **de la Cetatea Albă, de la păgini,** *și le-au așezat în tîrgu, în Suceava, la mitropolie,* **cu mare cinste și cu litie, pentru paza și ferința scaunului domniei sale.** *Carile să prăznuiește miercuri, joi, în săptămîna rusaliilor, care vor citi la cărțile bisericii mai pre larg pentru mucenicia lui".*

Este suficient să comparăm prima redactare, în care recunoaștem stilul lui Ureche (acea „disciplină latină" observată de Iorga, din care ieșeau „fraze bătute ca o medalie") cu cele două dezvoltări ulterioare, aparținînd una unui călugăr, alta unui logofăt de cancelarie fără stil, dar uneori mai informat în chestiuni de amănunt (nu însă și suficient de inteligent spre a sesiza contradicția între adaosul „de la Cetatea Albă" și informația „de la păgini" !) spre a ne convinge și de urgența unei noi ediții, a cronicii, cu adevărat critice. O ediție în care să nu se mai aplice automat regulile unor metode depășite, ci, ținîndu-se seama de distincția stabilită de filologul italian G. Pasquali **(Storia dellă tradizioni e critica del testo,** Florența, 1952) între opere cu tradiție „deschisă" (cu un text **mobil,** reînnoit sistematic de copiștii care se cred îndreptățiți să-l „îmbunătățească" după capul lor) și opere cu tradiție „închisă" (cu text fix, copiat mecanic și respectat cu sfințenie) să se publice **pe trei coloane** cele trei variante esențiale ale Cronicii lui Ureche : cea de la casa Dosoftei, cea a lui Misail Călugărul și cea a lui Axinte Uricariu, **fiecare cu variantele familiei sale de manuscrise.** Așa cum avem cronica editată acum, de C. Giurescu și de P.P. Panaitescu, ea mai mult încurcă pe cercetători decît îi lămurește. Un exemplu se află și mai sus.

În concluzie versiunile **grecești** ale **Muceniciei lui Ioan cel Nou** au la bază, **fără excepție,** textul **românesc** al mitropolitului Varlaam, dar ele ne-au păstrat și unele tradiții și informații de mare importanță, pe care nu le găsim la Varlaam și care au fost luate direct din tradiția orală românească, la fața locului. Tocmai de aceea ele ar merita să fie **editate** și puse la dispoziția cercetătorilor în versiuni românești care să le facă accesibile și celor ce nu cunosc neogreaca. Ele demonstrează totodată **răspîndirea primei opere originale a literaturii române nu numai în mediul ruso-ucrainean, ci și în cel grecesc.**

Dan Zamfirescu

Poeme de NICHITA STĂNESCU

SCRISORI

către M. N. RUSU

A opta scrisoare nescrisa

Îți scriu cu grăbire, prietene,
în cuvinte puține
ca să afli:
unu
e dublul
lui zero.
În rest te anunț despre mine
că am avut ceva necazuri
și cîteva bucurii.
Scrie-mi grabnic și pe scurt,
timpul meu trece iute și n-am vreme,
dacă ai aflat ceva
sau ai vreo știre
și în genere dacă ești sănătos și ce mai faci.

A noua scrisoare

Clintește-te și fă-te roată
iubita mea de niciodată.

Clintește-te și fă-te cub
tu, pasăre din cuib.

Și du-te, și zboară-te
și lasă-ne în plinsete.

A zecea scrisoare

Între burta calului și iarbă
luna albă iar ne ceartă.
Între ramură și umbră
spînzuratul se preumblă.
Între steauă și-ntre mine
este numai vulturime,
făr'de aer, decît zbor,
m-am născut și o să mor
în prada cuvintelor.

A unsprezecea scrisoare

Ca să vezi :
a venit la mormîntul meu
nenăscuta și m-a întrebat :
— Dansezi ?
— Dansez.
— Chiar dansezi ?
— Chiar dansez.
— Vals ?
— Vals.
— Ah, iubitul meu din secolul trecut !

A douăsprezecea scrisoare

Te implor, hai să tăcem natura !
Pe toate lucrurile eu te rog să le tăcem.
Pe tine insuți eu te rog să taci.
Cînd trece timpul ăsta
atît de asurzitor.
cu ochii lui sonori
să nu ne vadă.
Tu de la morți n-ai învățat nimic ?
Tu tot mai stai cu părul tău cel lung
adesea aplecat pe riuri ?
Hai, tace riurile, tu
ești mult prea mult frumoasă
decît ți-apare că te vede apa lor
cea vorbitoare.
Și totuși te implor,
hai, să tăcem natura.

A treisprezecea scrisoare, jupuirea

Mi-aduc aminte, sfinții uneori
erau jupuiți de dulce cupa lor de piele.
Dar tu, care abia acum înveți cum se gătește
de mîncare,
tu crezi că albatrosul se începe prin a fi el
jupuit
de pene ?
Vai, nu, vă dau un sfat :
voi gospodine, albatrosul
cînd e pregătit pentru mîncare
e jupuit de aer.
Adaug, la toate cele
mai puneți o corabie pe mări.

A paisprezecea scrisoare

Cît am vrut ca să rămînă după mine
vreo diră, vreo dungă,
pești-n apă, ah, vai mie,
pasărea cu zbor în aer,
ah, vai mie,
făr'de urmă, făr'de urmă.
Și ce-aș fi dorit, mări dorit
să rămînă după mine
vreo urmă, vreo dungă...

A cinsprezecea scrisoare

Uneori mă gîndesc ce mare o fi fost aceea
și cîtă de mare
de-a avut țărmul lumesc
în deșerturi de Sahare.
Uneori mă gîndesc
pentru ce mărinari
din depărtare
s-au făcut piramidele mari
sau din tainică neexprimare
geometria gîndită
a devenit de piatră măreață și mare.
Uneori mă gîndesc
alteori nu mă gîndesc.

A șaisprezecea scrisoare

Eu știu că el este discontinuu
întocmai ca și mine.
Cînd este
eu sunt.
Mă lasă singur după aceea
și prin asemuire
mă împrietenesc.
Deodată el vine din nou.
— M-ai trădat, îmi spune.
Te-ai împrietenit, îmi spune.
Și în timpul acesta
mă schimb în cuvinte.

A șaptesprezecea scrisoare

Întoarce-te la mine, daimon iubit
ți-am pregătit toate așternuturile ființei mele
toate zidurile clădirii mele,
am deschis toate ferestrele mele.
Ah, întoarce-te odată la mine, daimon iubit
și adu-mi aminte de ce nu s-a întîmplat
niciodată.
Adu-mi aminte de atunci
cînd nu mă furase în ghearele lui timpul.
Adu-mi aminte de neobișnuitele
întîmplări cu care mă obișnuisem
cu mult înainte de a mă naște.
Întoarce-te la mine, daimon iubit.

Fotografie de Dan Popovici

Cantos

Ce zăpăcit mai pot să fiu
de parcă
mi-aș fi eu însumi mie fiu
rătăcitor pe arcă
și creangă de măslin m-aș fi
în clonțul zburătoarei
vestindu-l pe a fi
că nu va fi
neuneoarei.
Ce zăpăcit mai pot să fiu
ce fel de fel de feluri
cînd alb, cînd negru și cînd griu
spre miine și spre ieruri.
Alaltăieruri nu și nu și nu.
Ce zăpăcită ești și tu.

A nouăsprezecea scrisoare sau despre punctul de fugă

Mi-am zis și-ți zic și ție :
n-o să poți să fii mai iepure decît un iepure.
Gîndeam
ci mai zig-zag decît zig-zagul unui iepure.
Gîndeam.
Vezi tu, și glonțul cît ar fi de glonț
el are caracter
el are drumul fix.
Dar tu nu fă abuz
să fii mai iepure decît un iepure
ci fii zig-zag mai mult decît zig-zagul.

A douăzecea scrisoare, Vates

Se cuvine ca leopardul
să-l iubească pe leopard.

Se cuvine ca acvila
s-o iubească pe acvilă.

Iubito,
nu te izbi de palmieri la amiază.
Și nici de mirosul liliacului
înflorit mai apoi.

Iubito
și nici de lună spre seară.

Ultima

Poetul nu poate fi înțeles.
De aceea poetul nu poate fi plătit.
Ce somn mi s-a făcut de tine plopule
ce somn mi s-a făcut de tine munte
cimpie și mare
ce somn mi s-a făcut de voi.

Ah, de-aș putea să dorm cît mi-e de somn !
Ah, de-aș putea să dorm și să visez

Să vă visez

Altfel.

Întîia scrisoare ruptă

Pe vremuri cînd eram Maria de Stuart
Fusese capul meu întocmai cum fusese mărul
Al izgonirii cea dintîi din rai
Din care a mușcat Adam.

A doua scrisoare ruptă

Am cusut un porc de un stejar.
Am cusut un cal de mersul lui.

În timp ce descoseam marea de țărm.

A treia scrisoare ruptă

Cîndva mi-am dorit un castel
clădit pe o aripă de porumbel.

Astăzi îmi doresc o peșteră
săpată în gură de gușteră.

Miine îmi voi dura un mormînt
în fostul ce sunt.

A patra scrisoare ruptă

Să nu te prind iubito că mai respiri, vreodată,
aer din subțioara păsării sburată.

Ai început ca să miroși a alte maluri.
De-am întețit pe statica de mare valuri, valuri.

Am început să pot să nu te văd.
Am început să te străvăd.
Mă uit prin tine ca printr-un inel
Mi-am pus tot cintecu-n ureche
drept cercel.

mircea florin șandru

Vîrstă

Hei, viață, jaguarule din stern, ce nebună erai
Cum promiteai tu salturi mortale
Și acum stai umilă și blîndă
Hei, viață, jaguarule din stern
Cum zbîrniiau mușchii tăi ca un avion cu reacție
Cum străluceau coapsele tale, pielea ta fremătîndă
Cum șuiera
Ce forță aveai, văzul, auzul, simțul tactil
Cît de vii erau toate și acum tac obosite
Hei, viață, felină sălbatică
Cum cutreierai tu pămîntul
Cum intra pieptul tău în imensitate
Cum aveai aur pe ghearele tale și luminai
Iar acum stai umilă și obosită
Stai umilă și obosită în cușca sternului meu,
În dosul zidului și acesta în grilajul de fier
cu botniță, cu mădularele îmbătrînite, cu blana ta
Doar cîteva fire,
Hei, viață, jaguarule din stern
Ce nebună erai.

Ochiul lui Socrate

Ochiul meu se odihnește după atîtea fărădelegi
Se închide și doarme, se deschide și lăcrămează
A privit coapsa femeii străine și a rîvnit-o
A privit adevărul în față și l-a iubit
A privit gunoiul și diamantul și le-a deosebit unul de altul
A privit soarele răsărind și în egală măsură apusul
A văzut lașii în piața publică rîzînd de cei bravi
Batjocorind fetele dreptilor
A văzut tablele legilor și le-a simțit strîmbe
A sorbit orgii de culori și a trecut cu raza lui linia zării
S-a îndoit de cele văzute
A priceput totul, a iubit lumina adevărată
Ochiul meu se odihnește după atîtea fărădelegi.

Cuvintele

Fulgi de catifea, de mătase, de azbest, de cositor
Fibre de gheață, pe conducte subterane
Pe vene, pe arterele mele, pe sînge
Fire, fibre, sîrme, linii pierzîndu-se în lumină, în întuneric
Impulsuri electrice, impulsuri magnetice, dire
În pulbere, în rocă, în ceață, în fier
Cuvintele alergînd ca niște vietăți luminoase
Prin sîrme, prin conductele transatlantice
Clipocind încet, ticata, ticata
Rostogolindu-se ca alicele reci susurînd
Blînde, lașe, întrebătoare, lascive
Cuvinte, ca niște mici flăcări electrice stingîndu-se
Lăsînd doar funinginea lor
Doar un suflu rarefiat, o senzație dulce de frică
Cuvinte, minusculi cobai alergînd, ticata, ticata,
Blînde, lașe, întrebătoare, lascive.

virginia mușat

Peste o sută de ani

Cu fiecare mișcare
Mă golești de mine
Și mă umpli cu tine
Ai vreo fîntînă în suflet ?
O mașină de-nsăilat zile ?
Prinși sub călciiul luminii
Măsurați de firele de iarbă
Tociți de timp...
Ce dulce și lentă e viața
Împlinită din dragoste
Peste o sută de ani
Mă voi sinucide
De plictiseală.

Cîteva clipe

Puțină liniște, vă rog, puțină liniște
Să se audă ploaia pe geam
Să se audă roțile trenului în cîmpie
Să se audă micul miriapol înaintînd pe linia telegrafului
Puțină liniște
Să auzim ceva din imensitate
Măcar ceva din lumina în care stau lucrurile cu placentele lor
Respirația fiarei pîndind prada
Riul venind de la mari depărtări, cerul lingînd trupul pasării împușcate
Vîntul fluturînd părul femeii ca o cascadă electrică
Puțină liniște
Să lăsăm megafoanele, microfoanele, aparatele
De radio, de bărbierit, de prăjit pîine
Să lăsăm grîul, porumbul, semănatul, aratul
Betonul, fierul, laptele, carnea
Să lăsăm problemele sufletești,
Electrice, betatronice,
Poate merg singure
Poate vor și ele ceva
Cîteva clipe de liniște, doar cîteva clipe de liniște
Să audă ploaia pe geam
Să audă roțile trenului în cîmpie.

Pasărea cardinal

Pasărea înălțîndu-se în aer, înconjurată de aburi
Înconjurată de roiuri de fulgere, de culori
De raze magnetice, de vînt, de sudoare
Pasărea Cardinal, cu sclipitoare gheare electrice
Plutind cu penajul ei de cristal peste mare, pe cer
Pasărea Cardinal zburînd în cumplită singurătate
Lopătînd cu aripile ei transparente, lăsînd
Dire în lumina extatică
Pasărea Cardinal, cine o vede devine nemuritor
Carnea lui se îmbălsămează și sună
Parcă ai lovi subțiri tije metalice
O vezi o singură dată
Cînd ești singur, cînd nimeni nu mai are nevoie de tine
Cînd nimeni nu-ți mai spune, nu pleca, nu pleca
Atunci vezi Pasărea Cardinal
Ea suflă peste tine o bură de aur și te îmbracă
Cîntînd încet, nu pleca, nu pleca.

Flori în univers

Copacii nu se tem de îngheț
Carnea nu se teme de carnivori
Peștele nu se teme de apă
Noi ne temem de îngheț,
de carnivori și de apă
Ne temem mereu de cîte ceva
Sîntem flori zvîrlite-n univers
Care așteaptă să cadă
Să mă culeagă cine vrea !

Puritate

Înțelepciunea te obligă uneori
Să-ți despletești părul
Peste izvorul unui riu de munte
Mai departe tot mai departe
Alunecă trupul
La carul vremii împing
Apa și lacrimile
Pletele au prins rădăcini
Și-ți răscumperi cu vinovăție
Atîta puritate.

Golconda

Nu va rezista mult pasărea
În cîrligul decenței
Atîta alb imaculat o va face de gheață
M-am întrebat cîndva
Unde plînge lumina
Și iubirile mari
Unde stau răstignite
O hartă secretă m-a condus în Golconda.

VIZITA

nicolae cristache

— Mamă ! răsună poruncitor glasul lui Horia din dormitor.

Femeia apăru în dreptul ușii, roșie în obraji, cu mînecile puloverului sumecate :

— Ți-am spus să nu mai strigi așa ? zise cu o răceală reținută în glas. Îl scoli pe cel mic și abia l-am culcat și nici Răzvan nu poate învăța din cauza ta.

— Dar mi-ai promis o poveste, se smiorcăi Horia.

Femeia îl privi cu tandrețe și spuse cu voce îndulcită :

— Ți-am promis, dar nu poate mama acum. Hai, fii băiat cuminte și culcă-te.

— Dar vreau o poveste, nu renunță Horia.

— Mamă, spuse femeia ceva mai categoric, cu vocea pe care o folosește de obicei în raporturile cu subalternii din laboratorul pe care-l conduce, nu pot acum. Trebuie să spăl cearșafurile pe care tu le uzi în fiecare noapte și pijamalele și scutecele lui Marius și cămășile de școală ale lui Răzvan, să calc, să vă gătesc mîncare pentru două zile, să șterg praful care se adună zilnic, să las cît de cît casa curată... Vorbea ca pentru sine, războindu-se cu un necunoscut... Mîine plec la tata, ți-am explicat, cu două trenuri, trebuie să-i pregătesc și lui rufărie de schimb (Citi de trebuie s-au adunat pe capul ei !)... Hai, fii băiat înțelegător ! Trecu pragul în dormitor și se aplecă să-l sărute. Noapte bună !

— Dar vreau poveste, scînci Horia.

Reținîndu-și iritarea, femeia luă din bibliotecă un volum din „Povești nemuritoare" și începu să-i citească „Podul". Băiatul cunoaștea povestirea pe dinafară și cînd ea încerca să sară sau să rezume capitolele, el începea să protesteze.

— Și-acum gata ! făcu mama, somn ușor. Îl sărută pe frunte și trecu în baie. Umplu frînghiile cu rufele spălate, puse la priză fierul de călcat și intră în bucătărie. Pregăti șnițelele, tăie cartofii și ceapa pentru salata orientală și își aduse aminte de fierul din priză. Călcă scutecele lui Marius, apoi cămășile lui Răzvan... Din bucătărie răzbătea mirosul de carne prăjită. În camera în care învăța Răzvan începu să cînte radioul în surdină. Horia horcăia ușor în urma guturaiului și ea îl trezi cu linguriță de sirop în mînă. Horia nu protestă ca de obicei și ea răsuflă ușurată. Așa hotărîseră, împreună cu soțul ei : de data asta să meargă ea la el. Se va putea odihni un pic, vor schia poate și vor avea o noapte numai pentru ei. El este un erou în meseria lui, nici ea nu s-a lăsat mai prejos, copiii au întregit fericit lucrarea vieții lor, dar își dau seama că totuși nu este deajuns. Ei, viața lor, au început să îmbătrînească, n-au crezut, dar timpul din urmă, bolile... Cu viața lor ce s-a întîmplat ?...

Spre miezul nopții, lucrurile mai importante erau gata. De pe șifonier cobori valiza ușoară și o deschise pe pat ; alese un costum de baie (pentru piscină), căută costumul de ski pe care nu-l mai folosise din prima tinerețe, rochia de seară... Ce-ar mai fi ? Valiza se umfla ca un balon. O lăsă deschisă pentru ca de eventualele lucruri pe care le uitase să-și aducă aminte între timp. Își pregăti o cafea și în jurul orei unu din noapte, ușurată și mulțumită, se așeză în fotoliul ei confortabil și își aprinse o țigară. Mai rămîneau aproape șase ore pînă la plecarea trenului. Începu să noteze :

— Să potrivesc deșteptătorul pentru ora 5,30.

— Să string rufele uscate din baie și să calc ce-a mai rămas.

— Să-l duc pe Marius la creșă (de telefonat soacră-mii să nu uite să-l ia la orele 17).

— De vorbit cu Nicoleta dacă-l poate ține pe Horia două zile.

— De notat pentru Răzvan ce-are de făcut, pas cu pas.

— De pregătit sacoșa cu rufele curate pentru tata.

— De telefonat la laborator să fie pregătiți pentru eventualitatea că aș întîrzia.

— De cumpărat flori pentru Nicoleta.

— De telefonat Marianei pentru felicitările de Crăciun.

— De lăsat cheia vecinei pentru a controla casa din cînd în cînd.

Trecuse de ora două și încă nu-i era somn. Dacă ar fi putut ar fi plecat chiar în momentul acela. Se simțea în puteri și întrezărea și dorința care le întreținea treze. Își aprinse ultima țigară. În sfîrșit, în casă domnea curățenia și liniștea. Într-o seară tihnită ca asta de acum, pe atunci era medic stagiar într-o comună lîngă Blaj, ninsese și albul zăpezii parcă îi bătea în geam, nu putea dormi, sau credea numai că nu putea dormi, fiindcă n-auzise poarta scîrțiind, auzise doar bătaia în ușă, care se repetă discret, furișat, inima începuse să-i bată cu putere, dăduse perdeaua la o parte și descoperise pe albul imaculat al zăpezii urmele lui, de ce ale lui ? — fiindcă și le dorise, își dădea seama, inima bătea să-i spargă pieptul, se repezise în picioarele goale, i se aruncase de gît, își umplea nările de mirosul lui, el o potopea cu sărutări, nu sperase să vină, îl dorise dar n-ar fi vrut ca el s-o vadă în camera aceea cu pereții scorojiți, acoperiți cu carpete uzate, și totuși ceva nu era ca înainte : mîinile lui care să-i mîngîie șoldurile mai implinite ; îi căută mîinile ca să le așeze la rostul lor tainic, așa descoperise buchetul cu flori de munte ; stăteau în ușa deschisă și se sărutau, luna despletea norii și ea îl descheie la palton și apoi ia haină ca să-i fure toată căldura, el o luase pe sus, trîntind ușa cu piciorul ; în pat, ea țipă ușor de teamă că patul nu va rezista sub greutatea a două corpuri, se ghemuise sub paltonul lui de frig și cînd își dăduse seama alergă așa cum se afla în tindă, adusese lemne și surcele să reanime focul, fumul o făcea să lăcrimeze și întîrzia acolo în fața ușiței deschise, apoi plînse de-abinelea la pieptul lui în timp ce el îi încălzea picioarele cu picioarele lui înghețate, soba duduia acum, mîinile lui îi cutreierau corpul tremurînd încă, păturile subțiri nu-i ajungeau pe amîndoi, se furișase într-un tîrziu la sobă, o umplu din nou cu lemne și căldura aceea o năpădea acum năvalnic...

O deșteptă zbîrniitul ceasului, se ridică imediat, îi acoperi pe Horia și pe Marius, îl trezi încetișor pe Răzvan, hai, mamă, hai că acum se face tîrziu, aplombul dinaintea culcării dispăruse și în locul lui se instalase oboseala. Băiatul se întinse, apoi îi încolăci gîtul cu brațele, hai, mamă, hai, acum se face tîrziu, doamne ce obosită se simțea, hai mamă, hai, spală-te, îmbracă-te, pregătește masa, eu îi trezesc pe Horia și Marius care imediat începură să scîncească în cor și în cele din urmă renunță la tot și formă numărul de la taximetre.

Îl abandonă pe Marius la creșă, de la soacră dădu telefon Nicoletei pentru a-i aduce aminte de promisiunea de a-l lua pe Horia, îl lăsă pe Horia la grădiniță, dădu mamei hîrtia cu punctele pe care ea nu mai apucă să le verifice și abia în tren își trase sufletul. Uitase să lase cheia vecinei, nu telefonase Marianei pentru felicitări, nici la laborator, o să telefoneze de la hotel...

Îl văzu prin fereastra compartimentului și-l recunoscu după pufoaica deschisă la toți nasturii. Mai păstra pe chip mulțumirea ironică cu care primise la plecare urarea colegilor : Distracție frumoasă ! Plecase imediat după micul dejun cu o mașină a șantierului. Coborîse în fața hotelului, lăsase în spate ușile batante și se îndreptase direct către arcul de cerc al recepției, fata îl cunoștea, îl primise cu zîmbetul larg pe fața-i lăbărțată, mijise din ochii mici, puternic rimelați, a plăcută surpriză, mai era încă un bărbat arătos, silueta-i subțire contrasta cu aerul de șantier pe care-l degaja întreaga-i înfățișare, v-așteptam după ora 12, da ? — uite am venit mai devreme, același schimb fad de cuvinte pe care-l folosea aproape zilnic cu secretara, nu-i prea intra nimeni în voie în ultimul timp. Singurătatea se alcătuia în el într-un fel sîrmos, confuză, stingheritoare, rece. Nici bețiile nu-l ajutau s-o încălzească. Nici nu se mai putea îmbăta. N-avea prieteni, ci subalterni. Nu se mai lăsa înșelat de aparența de iubire pe care i-o arătau. Poate că-l iubeau ca pe o idee, ca pe un factor de care depindea viața, liniștea lor. Se spetise pe mai multe șantiere și, ciudat, izbînzile muncii lui se detașaseră de el, se înglobaseră în peisaj, se pulverizaseră ca și onorurile și golul lăsat nu-l mai putea umple decît cu această încordare tăcută, din care se nutrea sentimentul unei superiorități iluzorii. Mai avea atîta timp la dispoziție pînă la sosirea trenului și totuși faptul de a orbecăi în întunericul coridorului după numărul camerei îi zgîndărea nerăbdarea și o dată intrat în cameră nu rămase decît pentru a privi de la etajul al șaptelea munții pe care-i sfredelea de aproape cinci ani și care pentru el n-aveau poezie sau culoare ; privirea lui se rezema de piscurile lor doar pentru a se odihni și a-l scăpa din strînsoarea neliniștii și a sentimentul de vinovăție că fuge de copii ; cobori scările în grabă și nu se liniști decît în gară ; străbătînd peronul murdar de la un cap la altul găsea în durerea picioarelor căința pentru abandonul său în fața nevoii imperioase de a fi măcar o noapte singur cu soția sa. Îndrăznise enorm în meseria lui și îmbătrînise în ideea că viața lui n-are nimic mai de preț în afara nesăbuinței creatoare, chiar unidimensionîndu-l, și totul trecuse ca un fum, ca negura, în urma ei rămînînd doar statuia unei iubiri care nu se împlinise niciodată, aminindu-se mereu, reizbucnind cînd părea stinsă cu și mai multă tărie în barăci sau camere de oaspeți pe tot cuprinsul țării.

— Ce-ai adus aici ? o întrebă el preluîndu-i geamantanul umplut ca un burduf. Ca întotdeauna cînd dorea ceva foarte mult închise în el efuziunile, deveni rigid și rece și banal. Se rușina de sentimentele sale dar ea părea că nu observă, se lipi de el obligîndu-l să fie și mai rigid și mai rece. În preajma lui, șefa laboratorului atenua pînă la anulare aerul de severitate cu care erau obișnuiți colegii, chiar și copii ei, și devenea fetița din urmă cu 22 de ani, alintată și atîtătoare :

— Ca să nu întîrziem prin nu știu ce circiumi, zise în drum spre hotel, am adus cu mine șnițele și piine și bere. Apoi mai vedem, adăugă cu subînțeles. Poate ieșim undeva astă seară, iar mîine dimineață, obligatoriu — piscină.

— Copiii ?... Ce fac ? Vorbăria ei parcă-l stingherea.

— Marius s-a făcut cît un butoiaș, îți seamănă, are ochii tăi și gura mea, zice glu-glu-glu, cu vocea, ta grosuță...

— Răzvan ?

— Răzvan ? Să știi că a devenit silitor și m-ajută foarte mult. Curînd îi vom scoate buletin de identitate. De identitate, tata, auzi ?...

— Buletin ? zise el cu glas tremurat, reținîndu-și lacrimile. (Ce dracu are în ultimul timp ?).

— Da, tata, avem băieți mari și minunați. Se strînse mult lîngă bărbatul ei. Minunați și frumoși și cuminți și te iubim cu toții foarte, foarte mult.

El zîmbea fără să îndrăznească s-o privească. Ea continua să sporovăiască.

— În schimb am uitat să telefonez la laborator și Marianei...

— La laborator ? întrebă el. Ce-ai cu laboratorul ? Ți-ai luat o zi liberă, nu ? Ce-i cu laboratorul ăsta ? Nu mai poți trăi fără el ? Ce ți-e așa teamă ?... Dar chiar n-am progresat deloc ? se înfurie el.

Chipul ei se pietrifică pentru o fracțiune de secundă, apoi, ca și cum o mînă nevăzută i-ar fi fluturat prin față redîndu-i viața și culoarea, tresări și continuă să vorbească de parcă n-ar fi auzit nimic din spusele lui. Îl strînse și mai puternic de brat, celălalt brat, în care el ținea geamantanul, se îndepărtă ușor în contraechilibru. Femeia era scundă, dar frumos proporționată și anii nu i s-ar fi putut ghici decît în îngroșările de sub bărbia ascunsă de fular. Ziua fusese însorită și acum, către asfințit, primea lumina de dincolo de munți, o lumină rece, translucidă care se încălzea într-un galben roșiatic deasupra crestelor. Tineri cu schiuri pe umăr, în salopete țipător colorate, treceau pe lîngă ei fără să-i bage în seamă.

— Știi că nu mai atragem atenția nimănui ? îl informă ea.

— Cu atît mai bine, zise el ursuz și parcă tot posomorît. Niște caraghioși închipuiți cum am fost și noi la vîrsta lor... (Nu se poate, gîndi el, în străfundul sufletului meu sînt fericit, ce mă împiedică să mă port în conformitate cu elanurile mele profunde ?).

Traversînd holul hotelului, dinspre barul de zi răzbăteau ritmurile îmbietoare ale unei melodii de jazz.

— Aș bea ceva, propuse el.

— Aș face un duș mai întîi, se împotrivi ea tămătoare.

M-am dezobișnuit să fiu contrazis, reflectă el imediat după ce izbuti să-și stăpînească pornirea violentă.

— Despachetezi tu, iubitule ? strigă ea din baie. Lăsase ușa întredeschisă și el auzea jetul de apă modificîndu-și intensitatea și robinetele scîrțiind.

— Lasă să curgă întîi apa rece și după aceea potrivește apa caldă, o sfătui el.

Robinetele continuau să scîrțîie și bărbatul renunță la sfaturile sale. Despachetă lucrurile din valiză, aranjă masa, desfăcu sticlele de bere și pentru că ea întîrzia în baie se gîndi să coboare în barul de zi și să aducă de acolo două vodci cu ghiață în chip de amant galant sau soț grijuliu sau bărbat atent sau dracu știe cum s-o mai fi chemînd astă, simțea pur și simplu nevoia să rămînă singur cu el însuși, să-și adune gîndurile, să mediteze, să înțeleagă ce se petrece cu el.

De ce se chinuie oare atîta la gîndul că-și abandonase copiii ? N-au dreptul ei la o zi a lor și numai a lor ? De unde sentimentul ăsta imbecil. În difuzoare, vocea lui Nat King Cole îi sporea neliniștea din suflet și mai comandă o vodcă.

...Oare nu venise să se liniștească ? Se gîndi la Nat King Cole și la tinerețea lui lipsită de glorie, la gloria pe care i-o adusese maturitatea și la lipsa ei de consistență, era bolnav de inconsistența acestei glorii... Un medic i-a spus că toți bărbații după 40 de ani trec prin niște crize teribile din cauza conștiinței care îi anunță apropierea morții sau cel puțin a pierderii putințelor. De ce oamenii frumoși și buni anihilează atunci această conștiință și-l odihnesc, și-i redau forța de a munci ?

Chelnerul sosi, luă paharul gol și șterse masa cu prosopul pe care-l ținea în permanență pe brat.

— Mai vreau două vodci, comandă el și pentru că ospătarul îl privea nedumerit preciză : le iau sus. Dacă e voie.

Apăsă clanța cu genunchiul și își anunță sosirea trîntind ușa cu călciiul. Rămase la marginea patului cu paharele de vodcă în mînă. Ea dormea sforăind ușor, goală, acoperită numai pe jumătate. Nu se atinsese de mîncare.

— Cinci minute lasă-mă, scînci ea prin somn.

Așeză paharele pe speteaza patului și aplecîndu-se o sărută ușor.

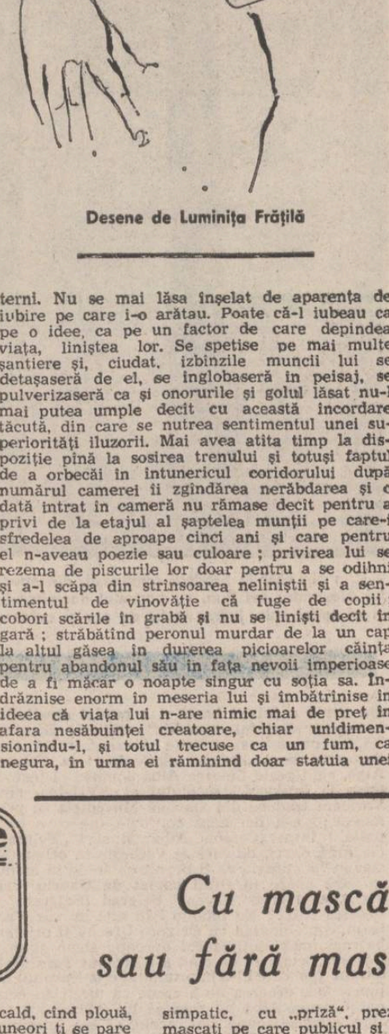

Desene de Luminița Frățilă

teatru

Zbor deasupra unui cuib de cuci

...one flew east, one flew west. / One flew over the cuckoo's nest... Versurile naive ale acestui cîntecel au orientat divers direcția de atac a unei povestiri în aparență banală, dar care ascunde înțelesuri majore. Ceea ce și explică de ce romanul americanului Ken Kesey a continuat timp de 20 de ani să suscite interesul păstrîndu-se în actualitate. Depășind spațiul fizic care etalează temperamente diferite, se poate descifra identitatea unui eșantion cu statut de entitate socială : relațiile interumane refac raporturile icrarhice ale sistemelor politice care simulează democrația printr-o iluzorie libertate de opțiune și acțiune. În montarea Teatrului Național, Horea Popescu, colaborînd cu semnatarul versiunii românești, Andrei Băleanu și cu scenograful Cristian Varlam, a speculat la maximum teatralitatea piesei pe care Dale Wasserman a extras-o din materia descriptivă. Regizorul i-a îndrumat atent pe actori astfel încît fiecare complinește prin joc nuanțat și complex portretele eroilor contribuind la efectul impresionant, zguduitor al spectacolului care radiografiază celula bolnavă a umanității. Un spital de boli nervoase — carapace fictivă — care doar prin forța imaginației mai poate comunica cu exteriorul, cu universul sănătos sugerat de simbolice piscuri înverzite, menține în totală izolare un grup uman obedient căruia îi inoculează sentimentul culpabilității. Cei prinși în capcană caută să-și justifice apatia, lașitatea de a se eschiva în fața unei forțe obscur definite și de a accepta pasivi anihilarea voinței, vidarea creierului, reducerea la tăcere. Conștiință metaforică întrupată de un splendid exemplar uman desconsiderat tocmai pentru calitățile sale excepționale, ins care trăiește acut tragedia ruperii de natură intuind just lipsa echității în societatea care l-a ostracizat pe el și pe ai săi, indianul Bromden (Florin Piersic) își închină sfîșietoarea confesiune unui tată primordial, martor neputincios al disoluției umane. Agresiunea administrată drept protecție, toleranța manifestată cu bunăvoință maschează înfatuarea sorei Ratched (Olga Delia Mateescu) care speculează slăbiciunile pacienților dominîndu-i prin inhibare, prin injosire, printr-o permanentă timorare. Cu autoritatea subminată de propria sa subalternă, doctorul Spivey (Gheorghe Cozorici) e angoasat de o culpabilitate ușor sesizabilă. Orbită de mistica datoriei și de o nativă credulitate, sora Flinn (Magdalena Cernat) asistă zîmbitoare, pe cînd infirmierii (Emil Mureșan, Andrei Finți) profită dînd frîu liber violenței și urii gratuite. Deși se complace în refugiul clinicii, comodul Dale Harding (George Motoi) ține la prerogativele unei demnități de la care de fapt a abdicat lăsîndu-se pradă unor complexe intime ce l-au distrus ; un gest al mîinii înmănușate, o mișcare lascivă îi trădează degenerarea. De o fragilitate maladivă alimentată continuu de o morbidă grijă maternă care-i va fi fatală, Billy Bibbit (Claudiu Bleonț) se chinuie cu privirea pierdută într-un abis interior, cu trupul zvîcnind de țicuri mărunte, incapabil să se exprime articulat. Animat de o ambiție distructivă și de scrupul milităresc, Scanlon (Alfred Demetriu) visează o bombă teribilă, în timp ce meridionalul Martini (Valentin Plătăreanu) e terorizat de amintirea unei drame de război. De pe poziția unui imaginar martiriu cristic, Ruckly (Constantin Rauțchi) detestă întreaga omenire nerecunoscătoare. Din ecuație nu lipsește nici candoarea corupției : Candy (Vivian Alivizache) — amăgitoare rază de lumină însoțită de reprezentanta epatantă a frivolității nepăsătoare — Sandra (Cezara Dafinescu). Un individ oarecare, fără însușiri deosebite și fără stigmatul bolii, condamnat printr-un aberant hazard, McMurphy (Costel Constantin) are meritul de a fi încercat să redea tovarășilor de recluziune încrederea în ei înșiși, în capacitatea lor de a reacționa, de a schița gestul protestului. Pentru că el refuză din instinct conformismul și mai păstrează în fundul sufletului un dram de generozitate...

Irina Coroiu

televiziune

tv

Cu mască sau fără mască?

Cînd e rece, cînd e cald, cînd plouă, cînd se face că plouă, uneori ți se pare chiar că ninge de-a binelea, s-au amestecat anotimpurile, s-au încurcat frigurile cu căldurile, cum se încurcă oamenii răi cu oamenii buni, cei simpli cu cei complicați, poeziile cu prozele și atîtea altele care, firesc, ar trebui să stea de o parte și de alta a liniei invizibile care desparte lucrurile și ființele. Pe o asemenea vreme, vrînd-nevrînd te uiți la cer cum te uiți la barometru ca să știi cum te îmbraci și ce să vorbești despre timp. Cînd nu te uiți la cer, te uiți la televizor, urmărind cu sufletul la gură cel mai palpitant serial tv : Buletinul meteorologic (ați observat că, derutați de vreme, meteorologii au început să se schimbe mai des ei între ei, sperînd fiecare să uite lumea ce-au spus cu o zi înainte ?). Singurii cărora nu le pasă de capriciile vremii și nici de fotografiile din satelit sînt realizatorii emisiunilor distractive și, în special, ai aceleea care își zice „Cu mască și fără mască". Plouă, ninge, tună, fulgeră, arde soarele, degeaba, emisiunea aceasta își vede de ale ei. De fapt, ce se întîmplă în acest spectacol cu public, televizat ? Un prezentator, indeobște un actor simpatic, cu „priză", prezintă niște mascați pe care publicul și telespectatorii urmează să-i „demaste", după care, odată „demascați", mascații se produc, fiecare cu ce știe mai bine. Deci, pînă aici e bine, lumea se amuză de confuziile spectatorilor care ezită între Florin Piersic și Anda Călugăreanu, ne amuzăm și noi cît putem, ridem de alții în timp ce alții rid de noi. Și atunci ? Atunci ce nu e bine ? Ce să fie, realizatorilor pare că le-a scăpat un mic amănunt : ca să fii ghicit cu mască, trebuie să fii cît de cît cunoscut fără mască. Nu, nu vreau să jignesc pe nimeni și, mai ales, nu vreau să-i jignesc pe protagoniști, ei sînt, de bunăseamă, valori afirmate în domeniile lor (operetă, operă, balet, muzică ușoară, muzică populară, chiar teatru) totuși există o regulă a jocului — într-un asemenea spectacol trebuie să se mascheze vedetele de mare popularitate. Cînd regula a fost respectată, emisiunea a avut momente de succes, cînd nu, a iritat sau a plictisit. Cînd ești foarte cunoscut, ești identificat și cu și fără mască. Dar cînd nu, cu mască sau fără, tot aia e. Cum se întîmplă de altfel și cu literații, unii sînt arătați cu degetul pe stradă, alții, oricît s-ar strădui să atragă atenția asupra lor scriind chiar scrisori personale fiecărui cititor în parte, nu. Am cunoscut un Ionescu care se plîngea că e mereu confundat cu alți „ionești" numai cu el însuși nu. Deci nici o supărare, există alte emisiuni în care poți fi popularizat și abia după aceea... Mai adăugăm că nici realizatorii tehnici ai emisiunii nu prea ne ajută, fixînd cu obiectivul mai mult instrumentele mascaților, decît pe ei, înșiși, ori cel mult o mînă, o ureche... Repet, ideea unei astfel de emisiuni e bună, amuzantă, antrenantă, rămîne doar să se facă retușuri în realizarea ei și să nu se piardă micul amănunt din vedere niciodată.

Iulian Neacșu

— Ai băut ! constata ea cu repros. Mă trezești peste cinci minute. Da ?

Minca în silă. Femeia dormea cu fața în sus, să-i fie lui mai ușor s-o trezească, scincea înăbușit, dar chipul ei nu trăda nici una din suferințele lumii în care o catapultase visul. Rudimente de amintiri, judecăți prost digerate rămase în el din cine știe ce vremuri, fragmente din cărți, dialoguri cărora nu le mai cunoștea originea îi acaparau mintea turmentindu-l, anihilindu-i voința și dorințele. Încercă să se descotorosească de ele concentrindu-și atenția asupera culorilor de afară, schimbătoare și perceptibile cu ochiul liber, de la albastru portocaliu spre cenușiu, din ce în ce mai cenușiu, un cenușiu care intra în cameră împrăștiindu-se prin toate ungherele, peste chipul soției sale care încă nu ieșise din lumea ei transcendentă. Se lăsa cuprins de întunericul care-l despărțea de soția sa ca un protest surd. Cuvintele fără conținut care-i încleiau creierul se risipeau și el rămîne singur în noapte, singur și îngrozitor de lucid. Un val de duioșie față de femeia căreia îi auzea doar zbuciumul, față de el și de copii, îl ridicară de la masă și-l călăuziră spre patul de alături. Se culcă cu mîinile sub cap și rămase cu ochii deschiși.

— Vai ! strigă femeia. E nouă și la 11 am tren ! Lui i se părea că atipise doar foarte puțin, dar lumina de afară era un martor de necontrazis. Ea îl sărută pe frunte și continuă să se lamenteze : Mai am o groază de treburi de făcut. Să-i caut lui Horia bete pentru skiuri, lui Răzvan — pantofi de tenis din piele de căprioară, dacă se găsesc pe aici, să iau ceva pentru Nicoleta, pentru fetele de la cresă...

— Dar ce-ai crezut ? o ironiză el fără să se ridice în ajutorul ei. Ți-ai luat singură toate obligațiile astea, stă în puterea ta să renunți la ele.

— O, nu ! protestă ea reîngrămădind în geamantan lucrurile pe care el le despachetase în ajun, rochia de seară, costumul de baie... Știi cum sînt oamenii !

— Cum ? întrebă el.

— Mai bine m-ai ajuta, zise ea aspru.

— Ca să faci ce ?

— Ooo! se înfurie ea. Mintea ta!... Lăsă baltă geamantanul și se trînti lîngă el. Sigur că tu ai dreptate, zise îmbrățișîndu-l. Dar nu pot... Atîtea convenienețe pe care respectîndu-le poți dobîndi un pic de liniște și bunăvoință... Hai, înțelege... Am îmbătrînit dar de ce constatarea asta trebuie să conțină neapărat doar sensuri întristătoare... Dacă sîntem mai înțelepți ?

— Nu sîntem, fii sigură !

Ea căută țigările, nu le găsi, ieși în vestibul și reveni cu țigara aprinsă și scrumiera. Se reașeză lîngă el, mai puțin expansivă, într-un cot, sobră și calmă.

— Ești supărat pe mine. Mîna ei îi mîngîia ceafa, umerii.

Tăceau. Femeia stinse țigara și el bănuind că vrea să-l sărute se ridică.

— Am fost, zise, dar nu mai sînt. Și ce te pregătești să faci nu e bine...

— Știu că ai nevoie... Ești bărbat !

— Dar nu așa...

Ea oftă.

— Mă faci să mă simt vinovată... Și fiindcă tonul ei urca, el o întrerupse.

— Lasă acum !

Lucrau amîndoi deasupra geamantanului, mîinile ei le căutau pe ale lui vinovate...

— Ce fel de bețe să-i cumpăr lui Horia, zise el.

— Lasă, iubitule! Nu e nevoie...

— Ba da ! o contrazise el. Și-o să-i cumpăr și skiuri și clăpari... Dragul lui tata ! Răzvan ce număr poartă ?

— Dar nu-i nevoie...

— O să le cumpărăm pantofi de tenis la toți și skiuri și bocanci și bețe... Le lași în gară și vii să le iei cu o mașină, rogi vreun coleg de-al tău să te ajute, nu-mi place să te știu supraaglomerată... Și să le spui că sînt de la tata, că m-am gîndit la ei, că mi-a fost dor și c-o să ne vedem curînd toți... Vin cu tine, hotărî el brusc.

— Dragul meu !

El îi puse mîna la gură.

— Știu ce fac. Nu mă contrazice. Nu-mi place.

Ea se ghemui lîngă geamantan, cu mîinile în poala cămășii de noapte și-i privea înduioșată. O umbră de întristare îi acoperi fața.

— Dragul meu, copiii sînt împrăștiați, pînă îi strîngem, a doua zi am treabă în laborator...

— Nu te duci la laborator !

— Nu pot, scînci ea, am lăsat lucrări urgente nerezolvate...

— Știu ce fac, zise el hotărît. Te-am rugat să nu mă contrazici.

— Nu pot ! țipă ea aproape. Înțelege-mă !

El trînti capacul geamantanului și ieși în vestibul.

— Unde sînt țigările, întrebă de acolo supărat.

— Nu fuma, te rog !

— Tu să-ți vezi de treburile tale, ripostă el și se închise în baie. Dar ieși imediat fără țigară.

— Atunci, ordonă, o să rămîi tu aici. Ai zis că poți telefona în caz de întîrziere. Telefonează!

— Iubitule, ezită ea, dacă vrei, mai avem timp...

— Aaa ! mîrîi el. Ce crezi că sînt eu ? Cățel, poate !

Traversau piața din fața gării, încărcați de pachete. ARO șantierului trona printre celelalte mașini și el grăbi pasul. Șoferul îl recunoscu și-i veni în întîmpinare.

— Ceva grav ?

Șoferul privi spre femeia care venea în urma șefului și se repezi să-i ia bagajele din mîini. Femeia refuză.

— Ce s-a întîmplat ? Deveni nerăbdător. Șoferul reuși să smulgă din mîinile femeii o parte din pachete și zîmbi complice :

— Toată ziua de ieri ați fost căutat de la județ. Asta e cum ar veni o urgență...

— Și de ce nu m-ați căutat ? Știați unde sînt.

— Păi, zise omul încurcat, trăgînd cu coada ochiului spre femeia care se oprise lîngă ei, n-ați spus dumneavoastră...

Dunga de la rădăcina nasului se înroși și vinișoare subțiri începură să vibreze pe tîmplele înginerului.

— Mda, zise, luînd-o înainte.

Trenul nu trăgea la linia întîia ca de obicei și șoferul, scund și rotofei, înota printre șine în urma soției înginerului ca o rață ce se pregătește să-și ia zborul. Bărbatul ajunsese pe peron și-i aștepta cu o expresie de încordare întipărită pe chip.

Locomotiva pătrunse în viteză în spațiul gării cu roțile scîrțiind.

Urcată pe platformă, ea își aduce aminte :

— Iubitule, ai uitat să-ți oprești lenjeria curată.

Sculpturi de Mihai Coșan

Confluența artelor

Urmare din pag. I

confluență a artelor, despre acest etimon spiritual comun răsfrînt în spațiul cultural românesc, ne vorbește și antologia Elzei Cenușă, **Literatură și pictură**, apărută la Editura **Albatros**, 1983. Volumul este conceput în așa fel, încît să ofere o imagine globală, teoretic și practic a multiplelor interferențe de care am amintit. Mai exact spus, autoarea dorește, în principal, să pună în lumină atenția, consecvența și, nu în ultimul rînd, profunzimea, competența cu care scriitorul român a urmărit și comentat fenomenul plastic. Un prim capitol intitulat **Poezie și plastică** cuprinde articole referitoare chiar la legătura originară dintre aceste arte. **Poezie și plastică** de Ion Pillat este o aplicată și erudită încercare de relevare a similitudinilor dintre viziunea plastică a unei perioade sau epoci, și poetica unor autori cum este Victor Hugo. În stilul său flamboaiant și paradoxal, G. Călinescu se ocupă în **Arta e una** de inrudirea și solidaritatea genurilor. Cităm : «Arta este una iar ideologia noastră e valabilă pentru toate ramurile ei. Vorbim de conținutul „bogat în idei" al unei piese orchestrale și de gramatica muzicii. Poezia, la rîndul ei, își are muzica ei proprie, acel „je ne sais quoi" de care vorbea nu un purist, ci un realist critic, Boileau în **Discours sur la Joconde**. Folclorul e adesea un fenomen sincretic, muzicienii compun pe texte de poeți, sculptorul nu se poate dezinteresa de arhitectură, statua implicînd o proiecție edilitară, arhitectul nu poate rămîne indiferent la concepția despre peisaj în societatea noastră. Dar „peisajul" ca și sentimentul naturii la romantici, e un unghi de vedere literar. Muzica în limitele ei, și cu cît mai puține onomatopeie, „descrie" și „face analiză" ca și romancierul. Și sculptorul și pictorul și prozatorul fac „portret moral" și măcar problema respectivă îi poate interesa teoretic, dacă nu găsesc că e folositor a ști cum gîndește pictorul sau care e fizionomia interioară a omului de litere.» Alt grupaj, **Arta populară și fondatorii picturii românești moderne**, include contribuții despre specificul și originalitatea artei populare românești, semnate de N. Iorga și Al. Dima precum și comentarii despre **Nicolae Grigorescu** (Al. Vlahuță), **Ion Andreescu** (Barbu Ștefănescu Delavrancea, N. Argintescu-Amza), **Ștefan Luchian** (Oscar Walter Cisek, Ioan Alexandru). În diferite grade, la toți autorii se observă buna cunoaștere a fenomenului, dragostea, înțelegerea și, nu în ultimă instanță, pătrunderea analitică cu care s-au apropiat de subiect. Următoarele secțiuni, **Pictura românească modernă în context european. Arta modernă, și Pictura românească contemporană** constituie, în realitate, un adevărat ghid în arta românească modernă, incluzînd texte despre Theodor Pallady, Gheorghe Petrașcu, Octav Băncilă, Francisc Șirato, Camil Ressu, Ioan Mattis-Teutsch, M. H. Maxy, Dumitru Ghiață, Henri Catargi etc., etc., instructive din două puncte de vedere: pentru teoria și istoria picturii (reținem în primul rînd eseurile lui Blaga — **Impresionismul** și Vianu — **Expresionismul**, precum și pentru psihologia, gustul, preferințele și chiar profesiunile de credință ale scriitorilor. De pildă, Ion Minulescu scriind despre Pallady și Ilarie Voronca, despre M. H. Maxy își proiectează asupra operelor, sau caută în ele, propriile lor principii estetice și arte poetice. Cu unele omisiuni, probabil din motive tipografice, și cu cîteva texte mai puțin semnificative, antologia Elsei Cenușă, care semnează și o utilă introducere în problemă, este, în ansamblu, un document de creație revelator pentru unitatea spiritului artistic.

Cu Fănuș, prin hanurile Flandrei

era în luna mai. Fănuș Neagu se uita mirat la cîmpiile flamande, zăpăcit de ordine și frumusețe. Căuta ceva, deși spectacolul fascinant al polderelor era suficient totalei satisfacții. „Să mai mergem, îi zic, aici pe aproape este Damme, sătucul lui Thyl". Am văzut apoi biserica pe zidurile căreia umblase cîndva Thyl. „E aici, în zidul bisericii un fel de statuie, îi spun, un Thyl săpat în piatră, mic. Nu are tată, nu are mamă, nu se știe cînd a fost cioplit. Se zice însă că se uită la biserica asta cu ochi de piatră din ziua în care cei adevărați s-au închis".

Am mers, l-am văzut și l-am întrebat stins și cu frică pe Fănuș: îți place?

Între blesteme de dragoste și o furie blîndă pe care numai muntele din malul Buzăului le poate rotunji pe românește aflu că-i plăcea.

Și, în fața mea, chipul din zid începu să crească pînă ajunse cît muntele Bărăganului nostru, se scuturâ de praf, se desprinse dintre cărămizi și porni cu brațele întinse către oaspete:

— „E cineva aici? întrebă el.

„— Thyl, nu ești deloc de treabă ; cine ești tu ?

„— Sînt, zise el — un fiu pe care într-o zi Norocul îl făcu cu Doamna Întîmplare.

— Nu te bîrfi singur !"

Plecarăm parcă chemați de Nimeni și intrarăm sub șopronul unui han aflat pe malul unui canal.

Lîngă noi venise din noapte și Hanske și, apropiindu-se de urechea mea, îmi șopti :

„E noaptea vîrcolacilor, toate sufletele păcătoase ies din iad. Trebuie să faci de trei ori semnul crucii cu mîna stîngă și să strigi : sare ! sare ! sare ! care e semnul nemuririi, și n-au să-ți facă nici un rău".

Se apropie și Lamme și-mi arată fața bulibașei coborînd pe mătasea lunii cîntînd :

„E apucată de năbădăile dragostei și nu știe ce e rușinea muierească. Cum vede un bărbat, o apucă veselia și parcă-i nebună, rîde întruna. Vorbește puțin, multă vreme am crezut că-i mută. Noaptea stă tristă în fața focului, plîngînd uneori, ori rizînd fără pricină, arătîndu-și pîntecul, care zice că o doare."

Și peste noi veni un fuior de rîs, stufuș șopronului se sparse ca un crater și prin el dispăru Thyl fără să scoată măcar o vorbă.

Alergam cu Fănuș pe cîmpiile flamande.

Sosirăm la Ostende și pe dig ne oprirăm în fața negustorilor de pește. Un miros puternic de mare sărată învingea în noi orice bucurie. Fănuș ceru un pește sărat și începu să cînte :

Slaet op den trommele van dire
dom Deyne,
Slaet op den trommele van
dirre dom deyne

Vînzătoarea de pește se îndură și-i zise :

„Ulenspiegel a cerut să fie numit comandant și paznic de turn".

Să mergem, zise Fănuș, e singura bucurie, derbedeule, pe care mi-ai făcut-o de cînd colindăm prin hanurile Flandrei.

George Apostoiu

ion iuga

ÎN CASA HIMALAYEI

Dharamshala

Albește pelerinul
pe lespedea de marmoră odihnindu-și capul
clopote adună zăpezile-n templu
și urmele desculțe ard de lumină
Himalaya și-a trimis norii
cenușii și curg umede raze
pe acoperișe
ferestrele nu se deschid abia există
urmele albesc pereții cu argint umblător
cerșetorii se contopesc cu umbrele purtate de vînt
mici opaițe vorbitoare
se înfioară piatra mă stringe
în propria neliniște
cît mai bat clopote în ninsoare
Himalaya coboară pe creștetul lui.

Dharamshala 4-III-83

Jantar-Mantar

Ard ferestrele pe musulmane turbane
turbane — clopote — cupole albe
peste focul roșu izgonit în stele
dansează raza lunii
se-aude-n univers
plînsul deșertului
în locul cît un cerc
cît ochiul din care întrebările lumii
aleargă pe cămile

cine poartă funii de mătăsuri
să lege iataganul nopții care m-apasă
și să-mi laude dansul de neagră lebădă pe lac
în musulmane reflectoare scufundat

Delhi, 4-II-1983

Lumina lumii la Rishikesh

Iese din Gange ori Himalaya
spălata lună
peste păcatul lumii-n miez de noapte
și apele pedeapsă urcă pe țărm
prin mine depărtîndu-se spălînd
urmele celui singur
numai de ochii unui tigru nehotărît
urmărit
înghețase lumina lunii pe fața mea
viața din mine cobora în prundiș
odată cu ochii tigrului nehotărît urmărindu-mă
gheare de gheață pe umeri la glezne
luna pedepsindu-mă în lumină
ofrandă colților de asceză albiți
vamă de Dunăre singur pe Gange
care-i păcatul mă întrebam și care
cărare-n noaptea asta să aleg
Gruiul de-acasă călătorește pe ruguri
mă adîncesc nisipuri în gol himalayan
simt greu pustiu-n mine
păcatul cui în noapte.

colții unui tigru ca un vînt de smirnă
mușcînd tulpini de bambus
picioare dezvelite de lumea singerîndă
și-atîtea ferăstraie pe țărmuri aburind

vai focurile sacre cum rătăcesc pe ape
ieșiții ochi din pietre chiar umbrele albind

Kishikesh, 11-II-83

teodora popa mazilu

Eu vă iubesc...

Copacilor, eu vă iubesc demult,
Încă din prima mea copilărie
Cînd alergam sub ramuri, să ascult
A frunzelor ciudată simfonie...

Copacilor, e mult de cînd făptura mea
Cu trunchiul vostru s-a făcut totuna...
În fiecare frunză văd o stea,
Un ochi verzui ce mă privește-ntruna...

Prin ramurile voastre viguroase,
Smălțate de azururi sclipitoare,
Ca pasărea cu aripi mătăsoase
Legată-s de lumină și de soare...

Prin rădăcinile-nfipte-n glie,
Ce-nfruntă viscole, și ploi, și vînt,

Cu Tagore la Shantiniketan

Căprioare vin noaptea
în coliba de lut
unde-i atîta pace —
aud larma șopîrlelor pe sub pămînt
la Shantiniketan
și luna albă
capul unui profet dincolo de vîrstă
doar cu sine vorbind
la Shantiniketan
prin oala de lut
la Shantiniketan
crește iarba ca la începuturi
și praful așează tăcerea
pe mîinile trecătorilor
numai noaptea
prin crengile acestea — sanskrit alfabet —
coboară căprioarele din lună
cu Shantoshima Deva
și tulbură lumina pe țărm
capul unui profet
pe scara de la Shantiniketan
poemele scrise-n devanagari

Shantiniketan, 3-II-83

Brună doamnă de Mahal

Patru albe minarete
brună doamnă de Mahal
închid vînt de cer sub scări
îmbrăcîndu-te în noapte
cînd în Poarta Lunii mina
e tăiată de ocări

brună doamnă de Mahal
sabie căzută-i brațul
sub peretele de umbră
călăreții prin canal
brună doamnă de Mahal
patru albe minarete
și o boltă de opal
te ascund în Taj Mahal

ochiul bou zice minune
eu m-aplec în bob de grîu
zilelor mai caut nume
sicriu-i apă de rîu
și coboară val de val
albind urme peregrine
brună doamnă de Mahal
urme ce duceau la tine
sub cer alb clopot de-opal.

Agra, 16-II-83

În oglinda lacului

Vai aceste pietre kilometrice
faruri în noapte
în lumina lor mănîncă șoferii iadului
în lumina poeților
a inimii arzînd
în inima lor respiră păsările nopții
în aceste adîncite faruri
mereu singure
vieți strîmtorate de viață
poeții în noapte
o păsări de noapte
în trupul lor de consum încălzindu-i

cite o stea prăbușită la margine de cale
respiră și cîntă
învinge

New Delhi, 28-II-83

Mă simt, copacilor, legată pe vecie
De rodnicul, străvechiul meu pămînt...

Copacilor, eu vă iubesc oricum,
Fie ascunși în vălurile ceții,
Fie-nsoriți precum vă văd acum,
Pentru că voi sînteți simbolul vieții...

Ca lebăda de aur

Ca lebăda cu pene de aur și aramă,
Vioara delicată, pe umăr mi s-așează,
Și sub arcușul suplu tăcerea se destramă
Și aerul din juru-i, înfiorat, vibrează...

O melodie dulce ca susurul de ape,
Ca boarea ce adie prin ierburile moi,
Ne-aduce-n minte cerbii ce vin să se adape,
Și lanurile coapte și turmele de oi.

Din strunele viorii se-naltă atîta viață
Încît trezește-n inimi dorința de-a iubi.
Și ca o ciocîrlie ce zboară-n zări, semeață,
Simțim cum prindem aripi și-ncepem a pluti...

Sub ochi ni se perindă încet, planeta-ntreagă,
Luceferii albaștri par jerbe de scîntei,
Vioara fermecată ne-apropie, ne leagă,
Și toată pacea lumii se află-n cîntul ei.

Treptat, tumultul scade și-așa cum după ploaie
Se-arată curcubeul strălucitor și pur,
Cînd cîntecul se stinge încet, ca o văpaie,
În noi coboară fluturi cu aripi de azur...

Ușoară ca o floare cu lujer de mătasă,
Vioara delicată, cu gamba ei subțire,
E pasărea măiastră, gingașă și sfioasă,
Menită să aducă noroadelor iubire...

plastică

Ambiguitatea stilistică

Teodor Botiș, așa cum ni se prezintă azi cu poate prea generoasa selecție de lucrări din ultima sa perioadă de creație, pare să-și fi hotărît sensul evoluției către o concentrare și o limpezire, totodată, a mijloacelor de expresie. Ne amintim de aparițiile sale din anii trecuți de la Cluj-Napoca și din Capitală, cînd dominantă în creația sa era îndecizia stilistică și vehemența tonală frizînd, prin unele accente, o stridență mai mult decît și cele mai „tari" pînze expresioniste (un Ensor, de exemplu) au îndrăznit să o afișeze. Viciu de temperament, am fi înclinați să credem, pentru că, iată, ultimile sale lucrări ne propun o paletă mai surdinizată și o arie tematică mai restrînsă, ce-i oferă, în schimb, șansa unor variațiuni vibrante de jocul nuanțelor și al unor unde mai lesne sesizabile de sensibilitate. Deși, nici de data aceasta artistul nu și-a purificat integral paleta operînd, socotim, excesiv cu vernis-ul și, după cît ne-am putut da seama din unele lucrări aflate sub sticlă, cu culori anilinice. De unde și consistența pronunțată a pastei pe pînză — roșul sanguin, verdele smălțuit (amintindu-l prin strălucire și densitate pe acela „descoperit" de Petrașcu) și ultramarinul brilliant — care conferă o notă de oarecare agresivitate atmosferei tablourilor. Dar, repet, această particularitate este tot mai difuz prezentă în ultima expoziție a pictorului, ceea ce denotă o evoluție sigură a creației acestuia către zonele mai echilibrate, mai simplu ritmate cromatic. De la o pictură, am numi-o „a dicte-ului" coloristic — ca să folosim o formulă a poeticii fauviste — Teodor Botiș se îndreaptă către o pictură a armoniei contrapunctice, utilizînd de astă dată un termen din muzicologie.

Chiar și această evaluare a creației pictorului printr-o sintagmă definitorie își află cu dificultate termenii cei mai adecvați. Drumul propriu este abia pe cale de a se contura, cum sugeram și la începutul acestor rînduri. De aici, existența unei impresii de ambiguitate, ce-l poate deruta pe privitor, obligat să stăruie dilematic la frontiera dintre versanții aceluiași destin artistic. Pentru că, iată, cîtă oscilație stilistică dovedește artistul, pe o aceeași simeză, atunci cînd alătură un portret, o compoziție de gen, o natură moartă și un peisaj ! Cu greu distingi elementele copulative, pe care orice stilist, chiar și privitorul mai puțin versat al tablourilor, le caută aproape reflex într-un asemenea recital, în care coeziunea discursului plastic s-ar impune cu precădere. Teodor Botiș face demonstrația meșteșugului său bine strunit cu deosebire în naturile statice, compartiment în care disciplinarea mijloacelor de expresie și rigoarea compozițională a acestui gen de pictură l-au condus la o serie de soluții plastice rafinate și adesea remarcabil împlinite.

Interesante, sub raportul tratării plastice a unui lirism de atitudine, ni s-au părut și cele cîteva portrete realizate de artist, în ciuda senzației de „deja vu" pe care acestea o degajă. O notă aparte o aduce în expoziție peisagistica. O suită de variațiuni pe aceeași temă, le-am numi, în care descifrăm o dominantă formală — dealurile — și alta cromatică — albul, într-o întinsă gamă tonală. Aici pictorul încearcă o sinteză plastică întrucîtva particulară, sacrificînd perspectiva în favoarea notațiilor cromatice cu efect motivic de inspirație folclorică. Unele pînze par a fi citate stilizate ale iilor cu riuri și altițe ce-l fascinaseră cîndva, pe un alt plan, și pe Matisse. Atmosfera generală a acestor peisaje, dincolo de aburul poeticosemănătorist care le învăluie, ne trimite uneori cu gîndul și la ambianța plastică proprie unora dintre pînzele lui Ion Sălișteanu. Acest tip de sublimare a peisajului rămîne, însă, în contextul actualei etape a creației pictorului, un exercițiu exterior, o experiență ce s-ar cuveni susținută, credem, și de o justificare mai explicită și mai aprofundată, din punct de vedere estetic, a viziunii plastice ce ne-o propune azi artistul.

Corneliu Antim

balet

Pitoresc și exotism

Într-o stagiune nu prea răsfățată de premiere, Opera din București, a reluat, după o întrerupere de cîțiva ani și, firesc, cu o altă distribuție, un spectacol de balet coupé, alcătuit din **Tricornul** de Manuel de Falla și **Seherezada** de N. A. Rimski-Korsakov, puse în scenă de Vasile Marcu. Dar, trebuie să o spunem de la început, cele două lucrări, în pofida unor indubitabile valențe, nu reprezintă momente de vîrf în istoria genului, și nici coregraful nu face eforturi deosebite în acest sens, realizînd o versiune cuminte, onorabilă, fără a încerca să impună o viziune originală.

Prima lucrare, purtînd într-o fază preliminară numele de **Judecătorul și Morărița**, a fost reprezentată în forma sa definitivă **(El sombrero de tres picos** ; coregrafia Leonide Massine ; libretul de Martinez Sierra ; decor, Pablo Picasso ; primul producător, Baletul rus Diaghilev) în iulie 1919 (și nu iunie cum ne informează programul), la Teatrul „Alhambra" din Londra, unde s-a bucurat, datorită artei colaboratorilor și interpreților, de un previzibil succes. Cu totul alta este ecuația la București, unde sub „bagheta" lui Vasile Marcu, asistăm la un spectacol (decoruri Ion Clăpan, costume Ofeia Drăgănescu), cum se spune, de „rutină", în care singurul relief il constituie evoluția lui Gheorghe Angheluș (Moraru), balerin cu multiple disponibilități, expresiv scenic și cu o bună tehnică. Unul din momentele culminante ale soloului său, dansul popular farrucca, considerat drept cel mai „gitan" și pitoresc dintre dansurile spaniole, este interpretat într-un stil spectaculos, plin de temperament și culoare. Carmen Angheluș (Morărița) are și ea o prestație convingătoare, tandră și exuberantă în același timp, avînd „cloul" în „fandango", alt dans popular, vioi, dinamic, prezent în muzica lui De Falla. În sfîrșit, ansamblul, mai puțin omogen, își are momentul său, în „jota" dans popular foarte viu, deseori utilizat în baletele cu temă spaniolă (spre exemplu Michel Fokine l-a valorificat în transpunerea piesei lui Mikhail Glinka „Yota Aragonesa") jucat însă mai „balcanic" la noi.

Cealaltă lucrare este un cunoscut poem simfonic, de Rimsky-Korsakov adaptat de Michel Fokine și prezentat pentru prima dată, în interpretarea Baletului Rus Diaghilev la Opera din Paris, în iunie 1910. Bazat pe un episod din **O mie și una de nopți**, spectacolul a făcut senzație prin exotismul și voluptatea lui, atingînd punctul culminant al popularității sale în S.U.A., în timpul celui de-al doilea război mondial, pentru ca, apoi, să fie din ce în ce mai rar prezent în repertoriul operelor. Vasile Marcu (regie și coregrafie) alege drept canava epică o altă secvență cu un grad sporit de dramatism ; dragostea nefericită dintre prințul Fariz și logodnica sa Fetna, victime ale crudului șah Assis. Deși, nu cea mai potrivită prin datele fizice (o siluetă cam angulară și puțin rigidă, pentru volutele senzuale ale dansului oriental), Aurora Rotaru compensează prin sensibilitate lirică sau participare intens dramatică în scenele cheie, conturînd un rol remarcabil, chiar dacă nu face o creație. Ion Tugearu în Fariz se impune prin ritm, forță, dinamism, cu observația că, pe alocuri, registrul exprimării scenice este convențional, lipsit de inventivitate. În „Prietenele Fetnei", Roxana Bodnarciuc, Anne Marie Vretos, Madeleine Vasile și Maria Cumbari au avut o prestație corectă, fără strălucire, cu o notă în plus, totuși, pentru prima, mai mobilă și mai fluidă în gesturi. Nicolae Denes, Mihai Spiridonescu, Teodor Tonescu și Cristian Gună în prietenii lui Fariz, se mențin în același cadru mulțumitor al spectacolului. Surprinzătoare a fost evoluția ansamblului (din care s-au distins Irina Roșca și Doina Maxim), omogen, sincronizat în execuții, grupîndu-se cu exactitate sau desfășurîndu-se cu dezinvoltură într-o mișcare alertă, plastică. În concluzie, **Seherezada**, superior ca montare și coregrafie primei părți, este un balet agreabil, de parfum exotic, cu succes la public.

Paul Antipa

FANTASTICUL, DIMENSIUNE
A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

III. Obsesia „vedeniilor“ (2)

Spre deosebire de Gala Galaction, Agârbiceanu nu pare interesat de obținerea „dubletului“ parabolic, exemplar atit prin stereotipismul canonic cvasibiblic, s-ar putea zice, al povestirii propriu-zise, cit și in ceea ce privește silogismul moral — și moralizant ! — pe care aceasta se cuvine a-l enunța in chip explicit. Autorul povestirii **Vedenii** este vădit atras de **cazul in speță**, de mobilurile adinc realiste, avind o incărcătură de suferință umană autentică prin intimitatea ei biografică. Drept urmare, „omul lui Dumnezeu“ pune degetul exact pe rană („Spusese adevărul. O singură fată am avut, și mi-a murit la virsta la șaisprezece ani“, confirmă femeia), căutind să-i arate infricoșatei gazde nu numai că „știe“ de unde i se trage suferința ci, totodată, și ce mare păcat comite perseverind in marea ei supărare („— Dumneata ai zăcut un an pe pat. Și n-a fost ceas să nu te gindești la cea moartă. De ce nu lași morții in pace. Nu știi că morții au lipsă de odihnă ? E mare păcat să le tulburi hodina ! Că ei putrezesc și se fac pămint. Și de trec vifore mari, și de se descarcă trăznetele pe-aproape, țărina lor rămine liniștită. Și cind trece popa și duce pe altul in pămint, și-i plin cimitirul de lacrămi, de bocete, morții cei vechi nu aud, nu simt, ci dorm liniștiți. Iar de-i chemi cu amintirea plină de dragoste pe morții tăi, atunci țărina lor se cutremură și le furi pacea veșnică“). Apare, deci, limpede că „intilnirea“ nefericitei femei cu Dumnezeu, intruchipat in om, nu constituie atit un miracol ce are la obirșie un caz de prostrație mistică, ci, mai ales, este expresia unei suferințe existențiale fără de limită, nevindecabilă. Accentul se pune, deopotrivă, pe suferința sufletească și pe cea fizică, aceasta din urmă fiind evocată in chiar infățișarea ei clinică. În asemenea condiții, miraculosul este serios subminat in funcțiile lui sanctificante și trece direct in serviciul unei partituri epice caracteristică prin realismul ei fantastic.

Paradoxul este de a constata că plonjonul in fantastic se produce in momentul cind, pe de altă parte, argumentul realist biografic (moartea fiicei și suferința mamei) face impact cu o „cenzură transcedentală“ sui-generis precum aceea (conservată in forme de o inalterabilă ingenuitate) aparținind ezoterismului incorporat, la rindul lui, in ancestralul cult al morților. Că, in ultimă analiză, avem de-a face cu un caz tipic de necromanie — in totul, adevărata sursă a „vedeniilor“ — o demonstrează in chip elocvent finalul povestirii. Îndemnată de „străin“ să se vindece de suferință odată cu ieșirea din păcatul constind in tulburarea liniștii morților („— Dumneata să-ncepi cu slujbele. Să dai să ți se cetească o psaltire. Da' nu diac s-o citească, ci popă, un popă cu credință. Să se-ntoarcă răul și chinul care te-apasă. Și să dai pace morților“), femeia se înfățișează, intr-adevăr, duhovnicului, căruia ii relatează minunata istorie. Dincolo de pojghița lui moralizantă, de predică stereotipă, dialogul dintre narator și eroină este de natură să dezvăluie, poate, cel mai de seamă agent ce declanșează apariția divinei vedenii. Este vorba, după toate indiciile, de alunecarea bietei femei in patima beției ; ceea ce, pare-se, favorizează in chip ideal sublimarea nevindecabilei suferințe in viziuni de o concretețe narativă incredibilă. Precum in atitea alte locuri din povestirile lui Agârbiceanu, la un examen atent, se observă că sursa aproape inexplicabilului farmec degajat de partitura epică stă in simplitatea esențială sub semnul căreia se derulează „jocul“ dintre text și subtext :

„— Bine, părinte! Numa, spune-mi, de ce să mă feresc ?

— Să nu ocărăști, să nu porți pizmă, să nu bei. Mai ales să nu bei vinars.

La cuvintul din urmă, femeia oftă. Capu-i căzu frint in piept. Abia putui auzi ce șoptește :

— Și avem de prune in pivniță...

— Așadar, adaog, nu vei bea. Pe urmă, peste o săptămină, vei veni iar. Părea ca opărită. Nu-și afla cuvinte și glasul ii era slab și puțin.

— O săptămină ! Ei da, o săptămină... Da' nu mai mult... Vezi, părinte, că avem de prune... Și, ca și cind ar fi căutat ceva pe jos, pășind mărunțel, se strecură pe ușă. Și o auzii cum șoptește mereu :

— Hm! și avem de prune...“

Este in firea lucrurilor, desigur, ca aceleași stări de frică ancestrală, ce cuprinde in neindurătoarea ei strinsoare atit sufletul cit și ceea ce s-ar putea numi „subconștiința“ metafizică a personajelor lui Agârbiceanu, să favorizeze prezența tot atit de vie, concret umană, a „vedeniilor“ chemate să intruchipeze duhul diavolesc. Așa se face că naivelor și groteștilor reprezentări demoniac-zoomorfe din, spre exemplu, povestirile **Sănduța** ori **Dascălul Vintilă** le ia locul prezența diavolului cu chip de om. Într-un fel, naturalețea cu care familiarul personaj își face apariția, trimite cu gindul la proza lui Caragiale. Deosebirea este totuși mare. Este suficient să nu pierdem din vedere, in cazul lui Agârbiceanu, fie și numai următoarele două elemente : absența totală a efortului de detașare a naratorului prin recurs la umor și, drept urmare, inexistența intenției de, cum să spunem, „artificializare“ de „convenționalizare“, in sens superior artistic, a demersului epic. Lucru straniu, la povestitorul ardelean, cunoscuta dihotomie ivită intre ceea ce este posibil să se intimple și ceea ce chiar se intimplă in pagina de proză, uneori, pare că aproape nu-și mai are temeiul. Urmarea e că ambiguizarea limitei dintre povestirea de conținut basmic și „intimplarea adevărată“ pare a fi impinsă la ultima limită. Astfel, să poposim asupra fragmentului ce urmează, desprins din interesanta povestire **Nica** (1969) :

„Zice că tot aici, la moara asta, trăia un morar beutor mare. Să fi curs rachiu in loc de apă pe moară, s-ar fi pus gura și toat-ar fi-nghițit-o. Ș-odată, iată că vine el de la circiumă, vine pe două cărări, și nimerește el, cum nimerește, in moară. Da' moara era pustie. Și, in pustietatea aceea, iată muma că i s-arată unul de semăna cu circiumarul din sat. Atita numa, că avea o șăpcuță roșie și prin postavul acela roșu împungeau două cornițe. Vine el la morar și-i zice : «Ce-i, creștine, ți-i pustie moara ?» «Pustie, om bun. S-a isprăvit măcinișul». «Ba măcinișul nu s-a isprăvit, zise acela, ci toți creștinii care au plecat la moară iacătă-i !» «Și străinul făcu un sămn, și pereții morii s-au topit. Și, la roata morii, ce să vadă morarul ? Erau vro douăzeci de rumini, stăteau pe brinci și beau de colea, din apa limpede, de li se inroșeau grumajii. Morarul ridică ochii, privește la străin și vede că-i circiumarul din sat. «Ptii, ucigă-te toaca, drace, d-apoi tu erai, mă Andrei ?» «Eu, vezi bine !» «Și ce fac oamenii aceia ?» «Le-am destupat două buți de spirt și beau fără de plată, beau așa, să-și stimpere sătea». Atunci morarul a plecat in grabă, să se puie in rind cu oamenii, să beie. Da' n-a apucat să beie, că apa l-a tras ca și cind ar fi avut brațe, l-a tras in adinc. Și-n noaptea aceea s-a-necat morarul...“.

Comparația intre această pagină, izbitoare prin fantasticitatea ei cotidiană, de-a dreptul „plată“, și imaginar-ceremonioasele pagini narative, in care se visează, in chip premeditat, desenarea unui „alt tărim“ din **Moara lui Călifar** a lui Galaction se impune de la sine.

Cit despre imprejurarea că la mijloc ar fi, totuși, vorba de o poveste scornită, prin care răutăciosul Visalon, chipurile, in glumă, urmărește s-o sperie pe impresionabila și destul de rudimentara Nica, trebuie să arătăm că efectul este contrar celui așteptat. Tinăra și sălbăticita morăriță nu prizează deloc gluma ; din contră, disponibilitățile ei de a recepta totul din unghiul spaimei viscerale au ciștig de cauză.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

La Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu“ a avut lor, in prezența tovarășului Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, o festivitate prilejuită de implinirea virstei de 60 de ani a lui Traian Iancu, directorul Uniunii. Au luat cuvintul, subliniind meritele sărbătoritului, C. Chiriță, Mircea Micu, Radu Boureanu, Dan Hăulică, Ion Dodu Bălan, Szasz Janos, Vlaicu Bârna. A răspuns, in cuvinte emoționante, Traian Iancu.

Dialog cordial intre generații : Poetul Nicolae Dragoș de vorbă cu poetul Ion Sofia Manolescu

Un dramaturg in căutarea unor interpreți : Ion Coja

NUMELE POETULUI

Caietul debutanților 1980, 1981 (I)

Caietul debutanților, 1980, 1981 (Editura Albatros, 1983) este plin de surprize plăcute și de surprize neplăcute, de poeți autentici și mai mult de veleitari, unii demni, alții hilari...

In **Caietul debutanților 1980**, Romulus Bucur, Daniel Corbu, Mihai Negrea, Dan Nicodim, Liviu Santa și Călin Vlasie, deși publicați cu prea puține poeme se detașează net de masa covirșitoare a veleitarilor... Veleitarilor demni nu le putem reproșa nimic... fac și ei ce pot cu dramul lor de talent și cu o lăudabilă, in fond, abnegație... Veleitarilor hilari le răminem recunoscători pentru că, involuntar, ne-au stirnit hazul... Să-l cităm, spre exemplificare, pe veleitarul hilar semnat și cu liniuță și fără, Ion Bogdan-Lefter, Ion Bogdan Lefter... Zece din cele unsprezece poeme publicate in acest **Caiet** conțin o indrăzneață inovație formală... un punct (l-am văzut bine căci l-am privit și cu lupa) așezat măreț la inceputul fiecărui poem... he, he, he, păi ce, se compară cu bietul nostru semn de exclamație ?... punctul ăsta-i o epură a realității, vorba criticului... Iacătă rarisimul poem fără punct incipient : „In jurul meu obiectele / au innebunit și mușcă / (asaltul lor felin) — : / cind imi feresc goliciunea / ele sar către buze ; / cind imi apăr ochii / mușcă din pulpe.“ (Asaltul lor felin)... Iacătă și unul cu punct : „Mă sperie incrincenarea ta / cu care te agăți de hrube / teamă mi-e de incrincenarea ta / cu care te agăți de hrube / chipul tău e același prietene / dar mă sperie incrincenarea ta / cu care te-agăți de hrube / (ai aruncat in apa Lethei / zilele de grație ale acelor esențiale / zboruri de incercare ?).“ (**Pilotaj**)

Acum, dacă vom observa că o parte dintre poemele lui I.B.L. din acest **Caiet** au apărut și in placheta colectivă **Cinci** (Editura **Litera**, 1982) și toate, și cele din **Caiet** și din **Cinci**, in volumul de debut al aceluiași, **Globul de cristal** (Editura **Albatros**, 1983), vom înțelege mai bine că nulitatea sterilă e impinsă in rindurile din fața ale literaturii cu un plan subțire... Nu poate fi reeditat Daniel Turcea, dar poate fi reeditat Ion Bogdan Lefter...

Oricum, oricit haz am face, spectacolul se incheie cu tristețe...

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se inapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI. Vineri, 20 mai a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul“, București, Piața Scinteii, nr. 1, va avea loc cea de a patra ședință a Cenaclului de poezie Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

SOCIETATEA SCRIITORILOR ROMÂNI

Moment important in dezvoltarea literaturii române moderne, Societatea Scriitorilor Români, de la a cărei infiintare s-au implinit 75 de ani, a constituit obiectul tradiționalei seri de evocări literare a Muzeului Literaturii Române — „Rotonda 13“, in cadrul căreia amintiri ale membrilor titulari ai Societății s-au impletit cu rezultatele investigațiilor și cercetării de arhivă ale criticilor contemporani. Au fost invitați in acest sens : Mihai Beniuc, Ion Dodu Bălan, Al. Oprea, Ion Frunzetti, Vasile Netea, Henriette Yvonne Stahl, D.I. Suchianu, Mihai Ungheanu.

Manifestarea a avut loc vineri 13 mai **a.c., la sediul muzeului din str. Fundației 4.**

SEMN

Corespondența lui Ion Barbu (IV)

Într-o discuție la comemorarea lui Dan Barbilian de la Facultatea de matematici din București, in toamna lui 1981, profesorul Solomon Marcus a atins in mod polemic o chestiune de mare interes in legătură cu personalitatea lui Ion Barbu, care se poate formula printr-o intrebare cheie : ce a făcut acesta in Germania ? A condus doar o viață de precară boemă in așteptarea subvenției acordate de „prăpăditul“ său tată pe care s-o toace in aceeași zi trecind din amor in amor ca un tinăr priapic? A studiat matematicile? A scris poezii? Sau nu a făcut nimic. S-a vorbit mult de o distinctă diviziune a activității sale de creație ; cind se lasă de matematică se apucă de poezie și viceversa. Deci, așadar, ce a făcut Ion Barbu in Germania? Întrebarea, odată lansată, își adincește ințelesul trecind dincolo de orice retorică. Dar Eminescu? Dar Blaga? Oare nu cumva secretul unor personalități de maximă creativitate stă chiar in libertatea absolută de formație pe care și-au ingăduit-o la un moment dat, neținind cont de imperativul pragmatic, tocmai pentru a se putea descoperi? Foarte periculoasă această asumare a unei libertăți totale in cazul naturilor slabe dar foarte necesară și obiectivă in cazul naturilor creative puternice care au nevoie intr-adevăr de un spațiu foarte larg și deloc linear de manifestare a vocației lor. Încadrarea pe care am propus-o forțind puțin lucrurile, introducindu-l pe Ion Barbu in rama unei personalități faustice ne procură posibilitatea unei evaluări mai exacte deschizindu-ne mai multe variante de interpretare a faptelor. Conform cu modelul schitat, tinărul „călătorind prin frumoasa Niedersachsenland“ ne apare ca o individualitate neliniștită, insetată de absoluturi pe care și le satisface cu o energie romantică specifică etapei de „Sturm und Drang“, fiind cind un Faust neinfrinat de nici o piedică morală (Faust este primul om istoric care depășeste conceptul de morală și căruia — lucrul este important — i se permite acest lux), cind un Mephistopheles ironic și sarcastic.

Hybris și joc. Depășirea de măsură și caricarea individualismului exacerbat prin adoptarea măștii nietzscheene caracterizează această **Wilhelm Meisters Lehrjahre.** Faustismul a fost completat in exces prin amoralismul stihial propus de Nietzsche cu al său Zarathustra. Dan Barbilian adoptă voluntar in perioada petrecută in Germania masca de un cinism abstract a celui aflat **dincolo de bine și rău (jenseits von gut und böse)**. El imprumută această formă exterioară de superioritate pe care o afișează in scrisorile către Vianu cu o disimulare bine jucată. Ceea ce se poate ușor depista ca ceva strident in manifestarea comportamentului deliberat „nietzscheean“ al tinărului Faust zburdind după fuste prin landurile gotice ale Nordului romantic (deci faustian **per forza**) este chiar lipsa afișată de profunzime in sentimente și trăiri; totul pare să fie un iureș nebun, comandat in mod abstract pentru a epata spiritul puritan al unui Vianu ascetizat de studiu acerb și de meditație. Așa cum am afirmat, este mult **joc** in **acțiunile** de cuceritor ale lui Don Miguel dar ludicul intră să facă parte din arsenalul de mijloace de care uzează discursul amoros pentru a se realiza la diverse nivele ; „seriozitatea» sa nici nu se poate pune in discuție cum nu se poate pune in discuție „seriozitatea“ lui Don Juan. Trebuie însă, pentru minime precauții, să cădem de acord asupra folosirii termenilor : nu se pune in discuție nivelul semantic cel mai comun legat de acest termen pentru că altfel, in planul estetic (și textual), Don Juan este foarte „serios“, este chiar un personaj tragic. Tragicitatea personajului vine din aceea că acesta nu poate să-și depășească statutul de seducător ; **el nu poate deveni niciodată un indrăgostit.** Don Juan este un maestru al discursului amoros și el nu poate avea certitudinea artei sale de seducție decit in act ; nu este o certitudine calitativă ci una cantitativă : ceremonialul reiterării infinite a actului ii conferă acel grad de transcendență fără de care atracția misterioasă n-ar rezista. Don Barbylos ca și Don Juan s-ar fi putut opri, de exemplu, la cifra 1 000; faptul că el continuă cu neliniște și spaima de a se opri ii deconspiră drama de a nu fi sigur de armele sale de seducător decit in act. Resortul vital este activat in funcție de sporirea cifrei, altfel se intră in angoasa metafizică.

Reversibilitatea pariului. Există, după cum se cunoaște, acea ambiguitate dată de falsificarea **pactului prim** dintre personajul istoric Johann Faust și Mephistopheles, introdusă de Goethe odată cu transformarea pactului in pariu. De fapt, cine face pariu cu cine? Faust cu Mephistopheles sau Mephistopheles cu Faust? Cel care pariază este, in general, aproape sigur de reușită, altfel n-ar risca să joace in pierdere sau tocmai emoția creată de riscul implicit il impinge pe unul din protagoniști să mizeze intr-o dispută in care oricum trebuie să piardă cineva. La inceputul acestor sumare enunțuri prilejuite de corespondența lui Ion Barbu am construit ipoteza unui pariu literar implicit intre un Ion Barbu novice in ale literaturii și un Tudor Vianu adolescent „genial“. Care era obiectul acestui pariu implicit? Literatura sau, mai precis, poezia pe care Ion Barbu își propunea s-o „simuleze“ in așa măsură incit să-l oblige pe colegul său să-i acorde satisfacția unei exegeze. Desigur că nu există un termen precis al acestui angajament, nici actul autentificat cu singele protagoniștilor (iată am zis „protagoniștilor» și nu „protagonistului“ cum ar fi fost normal) ci numai o sugestie culeasă tot dintr-o scrisoare. Ce face Ion Barbu pentru a-și pregăti posibila victorie? În aparență nimic important indreptat in **direcția** pariului, dacă vom considera in mod superficial periplul aventurilor sale galante. Dar dacă vom integra comportamentul faustic printre experiențele pregătitoare, lucrurile se schimbă radical. Tocmai de autenticitatea acestor **experiențe** dau seamă scrisorile către Vianu ca și cum acesta ar fi fost lucrul esențial, ceea ce poate părea paradoxal pentru oricine privește textele din exterior. Ion Barbu, in loc să-i trimită cum era de așteptat poezii geniale lui Tudor Vianu, il asaltează cu epistole bine aduse din condei in care se descriu cu lux de amănunte picante experiențele sale amoroase. (Trebuie să se observe că termenul „experiență“ a luat locul termenului „aventură“). Don Barbylos se străduiește să fie cit mai persuasiv in a-i dovedi interlocutorului că a atins plenitudinea in trăirea experiențelor ce și-au impus și de aceea il și convoacă martor, recurgind **in extremis** chiar la proba unor dovezi concrete (fotografii). Corespondența devine astfel chiar scenariul travaliului faustic, reactualizat cu mare ardoare in fața unui Vianu neincrezător. Vianu oferă aici figura primului Faust, a acelui Faust savant precoce dezgustat de existența searbădă de zi cu zi, aflat involuntar in așteptarea lui Mephistopheles, adică in așteptarea **ispitirii.** Acest rol de ispititor perfid și-l arogă Don Barbylos, dar pentru ca lecția să fie insușită cit mai bine se cer date exemple irefutabile. Cinismul mephistophelic il impinge deci să probeze extremele : cu acea blazare a geniului nietzscheean, indiferent față de morală, cu detașarea abstractă a lui Don Juan sau a lui Casanova, el se erijează intr-un cuceritor absolut, ce nu cunoaște nici un fel de scrupule.

Dar să reparcurgem probele cu altă perspectivă a lecturii. Într-o scrisoare din 5 aprilie 1922, din Berlin, el relatează cum, din „nevoia de contrast“, deși venea de la o „femeie de mătase, parfum și alb de crin“, este impins de demonul interior, ascuns intr-un pliu dostoievskian, al sufletului său atit de imprevizibil, să se dedea la o seară de umilire creștină a cărnii“.

Marin Mincu

Discreta fulguire a modelelor

O prezență deosebită in peisajul ultimilor decenii de poezie românească este **Alexandru Ivănescu**, foarte prețuit, de asemenea, pentru activitatea de traducător. Firesc, așadar, interesul acordat ultimei sale cărți de poezie, **Arlechin**, Ed. Cartea Românească 1982, moment de primă importanță in evoluția lirică a autorului. Încercind să fixăm citeva repere, vom vedea că din volumul **Peisaje** (1975, C.R.), unde versurile se aliniau cuminți, poetul fie inregistrind ecouri ritmat nostalgice („La ce-aș putea să mă gindesc / În ceas tirziu de toamnă / Cind totul a apus firesc / Și la nimic nu-ndeamnă“), fie nerezistind ispitei sonorității ușor gratuite a cuvintelor, lucru rezultind, după caz, din alăturări de tip ermetic (Salbă de foc in git de mierlă / Cu ochii roșii de mărgean / Incinse faruri peste gherlă.) din „revelații“ suprarealiste (O, desigur pe morminte / nu cresc castraveți), din pulsații expresioniste (Timpul ascute oțelul / Orașele lumii tresar), ori cadențe amintind de un **Li Tai Pe** tradus de Eusebiu Camilar (Coseam in cimpuri albe / Am obosit cosind / Solarele floralii / Cădeau, din gol, pe grind). **Peisaje** se incheie cu cinci poeme in proză, anticipind pe A. E. Bakonski din **Corabia lui Sebastian** (Brandt), dar fără sarcasmul și dezolarea acestuia. Multe poeme vor fi retipărite sau reluate ca manieră in **Solii de toamnă** (1978, C.R.), aici fiind de reperat in plus, printre altele, elementul social (știu vremi / cind piinea se face mai scumpă / decit hașișul), anume incercări de pătrundere in plan filosofic, diluate imediat prin scurte refrene ironice (Soare, vezi să nu te-neci !), aluzii bacoviene **(Catren burghez)** sau rimbaldiene (Sună vocala intiia : A !...), surprinderea aspectelor unei lumi moderne tot mai agresive, ce s-ar vrea indulcită fie și doar prin trimiteri la artele plastice **(Crochiu, Natură moartă)**.

Peste citiva ani (1982, **Arlechin)** in sala pustie se aude din nou țăcănitul spadei poetului care reia mereu lupta cu armura (goală și rece, vezi bine, deși divers articulată) a universului poeziei sale. Procedeele, orientate mai mult spre vizual și sonor decit spre „senzual“, divulgind mai mult savurarea observației imediate, decit ambiția manifestă a structurării in plan miticofilosofic, se reiau și se precizează in ultimul volum, ce cuprinde poeme scurte cel mai adesea „umplute“ dintr-o singură și relativ puțin nuanțată „expirație“ lirică (n-am să spun nimănui / c-au inflorit salcimii / că-i ud caldarimul / că va ploua in curind / că vii, că te afli pe drum / că ieri cineva a murit / și nimeni nu știe / n-am să spun nimănui). Nici de această dată, poetul nu caută să ascundă, ci lasă să se desfășoare, mai departe, discreta fulguire a modelelor. E remarcabilă, aici, starea de susținută și autentică neliniște, uneori prinsă in „caligrafieri profunde“. Gustul expresionist se menține (orizontul / atirnă in ștreang-in miriști / Vai ! bolește insăși/ noaptea), dar inlănțuirile de cuvinte nemotivate ideatic sint foarte rare (ca in **„Departe, departe)**. Detaliile de viață curentă sint bine selectate, metaforele de o reală prospețime (O, Messir, / pietrele-au ieșit / din pubertate... se pregătesc de rod — sau : dintr-o rodie plină cu lacrimi / Herodot parcă și-ar scrie testamentul), ritmul interior redat cu siguranță : „Galopam prin neguri de somn — / semn de vămi inchise; Absalom ‚Absalom. / de lemn ți-s ochii...“. In economia volumului, își află locul extracții livrești in contexte inedite și, cum dă de ințeles și titlul, elementele specifice teatrului, ca puncte de plecare a unor ingenioase parabole. Trecind peste unele zone de interes intim, peste altele de „viziune“ suprarealistă, poetul concentrează, oferind undeva un concludent autoportret (ci uite-mă, așa cum sint / mai concret decit arta abstractă“.

Iubitor al elementelor durabile (Și iată un nou mod / de a fi : o lespede dură, albă...), **Alexandru Ivănescu** oferă prin **Arlechin** o carte solidă in ansamblu (un risc inutil și-ar asuma, trecindu-l cu vederea, viitorii autori ai unor mai mult sau mai puțin grăbite panorame a poeților români contemporani), in care eforturile poetului au ca rezultat punerea in mișcare a unei materii lirice de o densitate apreciabilă.

Voicu Olari

Lecția lui Delavrancea

Urmare din pag. I

Între Sultănica și Ștefan (oameni in fond) toată galeria lui de chipuri urcă scara orgoliului de la „muscelele“ din preajmă pină la muntele de departe. Faptul că orgoliul nemăsurat are o natură patologică, nu e deloc sigur că Delavrancea a știut-o. Dar mi-e greu să spun că le acorda totuși personajelor construite cu „migală și afecțiune“, dreptul la un asemenea orgoliu. Altfel cum s-ar explica de ce povestea **Sultănicii** nu se rezolvă mai „omenește“ și de ce Ștefan suferă evident de o retorică acerbă, căzind adesea intr-o logoree goală dincolo de simbolismul ei superb (și asta o face cel mai mare orator „al României contemporane“ după Maiorescu).

Delavrancea nu și-a scăpat niciodată din mină **nici stilul, nici lecția tematică** pe care o avea de așezat pe hirtie. E cel mai puțin lucru ce se poate gindi despre autorul **Esteticii poeziei populare**, mostră de finețe intelectuală raționa-ment adecvat și limpezime a ideilor, despre condei nemaivorbind.

2. **INANIȚIA PSIHICĂ.** În toată proza lui Delavrancea există o stare de inerție provenită fie din neputință, fie din reavoință. Sau fiindcă nu pot, sau fiindcă nu vor, „oamenii“ lui se lasă trași in „jos“ de un fir cu plumb invariabil și inexorabil. Nu e vorba de moartea lor fizică sau psihică ci de o **stare de inaniție**, de un refuz al „merindelor“ sufletului. Nimeni nu face nimic pentru a-și depăși condiția de **alienus**, de străin in propria-i existență. Nu e vorba de o grevă a foamei mentale ci de un abandon al sinelui. Sultănica avea de rostit trei cuvinte... și viața ei ar fi avut alt rost. A tăcut și s-a stins. Doctorul din **Liniște** avea de acceptat impasul științei, nu o face... și piere. Hagiul poate ar fi trebuit să-și judece altfel maldărul de bani, să-și pună in minte alte corelații, rămînind același avar... nezdruncinat. Nu o face și expiră odată cu visul de a trăi mult spre a se bucura de ce are. Paradoxul este că erau fiecare din ei la un pas de o oarecare dezlegare. O refuză, sint numiți numaidecit de ochiul care-i privește **patologici**, ceea ce e in parte adevărat (fiindcă e cu bună știință alcătuit jocul destinelor așa și nu altfel) și se distrug in propria lor neputință.

În **Zobie** și in **Trubadurul** inaniția psihică e un **datum**, un fel de blestem născut odată cu ființa impotriva căruia nu poți să lupți. Paradoxal, ca-ntotdeauna la Delavrancea, amindouă aceste personaje au cel puțin noțiunea frumosului și binelui de zeci de ori mai acută. Zobie se curăță de relele pe care i le-a pus

> ## POARTA
>
> Lui MIHAI OLOS
>
> **Spre Maramureș gindul cind mă poartă**
> **Și-n timpla zilei drumurile-mi bat,**
> **Văd aurind, in liniște o Poartă**
> **Pe-un Cimitir de Stele, inierbat.**
>
> **George Țărnea**
>
> Baia Mare, 27 aprilie, 1983.

natura pe chip și pe trup privind cind cerul, cind riul limpede de la marginea tirgului. Trubadurul visează, somnambulic firește, dar visul e luminos. Copacul din care cade este semnul unicei „inălțimi“ pe care a avut-o vreodată, și totuși... Patologia lui tristă și seacă seamănă cu un venin, dulceag, aparent dar amar in esență. Singura lui avere : scripca și lumea. Așa incit **„căderea“** era singura soluție artistică, după o atit de lungă detestare a contingentului...

3. **PATOLOGIA CA AVERE.** De fapt ce altceva **au** toate ființele lui Delavrancea decit intrăinarea, disperarea și contorsionarea lăuntrică exacerbată care pare mai degrabă —„cerul de cretă caucazian“ — decit un simplu cerc vicios. Singura lor avere e „nenorocirea“, împotriva căreia unii nu pot, alții nici nu incearcă măcar să lupte sau cei din urmă pur și simplu nu ințeleg. Hagi Tudose nu e decit aparent deținătorul unei averi enorme. De fapt singura lui avere — neconștientizată insă — rămine patologia, obsesia lui paroxistică pentru galbenii adunați de o viață. În posesia lui nu sint galbenii propriu ziși (cu toate că-i socotește a fi copilașii lui), ci ideea de a-i avea. Anormalul, nefirescul, iată singurele „proprietăți și acareturi“ de care dispun „chinuiții“ lui Delavrancea. Hidoșenia lui Zobie, chinul devorator al Sultănicii, pierderea ființelor iubite pentru doctorul din **Liniște** nu semnifică decit **posesia nefirescului**, starea de patologie ca avere. Construite din linii groase și violente, asemenea stări formează un destin secund, supraaplicat și resimțit de o manieră copleșitoare. Pină și Ștefan are un soi de avere nefirească, poate chiar patologică. Conștient in fond că nu are un urmaș demn intrutotul să-i continue opera (legenda in fond se obstinează intr-un fel de incețoșare a minții, să-l inscăuneze pe cel mai slab și nesemnificativ dintre urmașii lui, pe Bogdan, doar in speranța că se va urma intocmai firul politicii sale. Știu bine că Bogdan n-are nici o personalitate și, ceea ce era cel mai grav, nu-l vroia țara, dar spera că cel mai „cuminte“ dintre fii ii va păstra legenda. La ceasul sfirșitului, singura avere a lui Ștefan era bătrinețea și boala. Și nici n-avea să-i urmeze nimic bun. Ceea ce Ștefan știa. Istoria in fond ii va da dreptate.

4. **FUGA SPRE EȘEC.**

Destine chinuite, sortite să piară intr-o lume ostilă, teme perfect romantice dar nu numai. Mecanismul psihologic conducind spre sfirșitul iminent al fiecăruia e construit de Delavrancea intr-o manieră cu totul neobișnuită ; oarecum in doi timpi. Întii de toate, după certitudinea **„răului“** ce nu se poate vindeca, individul (oricare din ei) suportă fascinația unei **ștergeri** din fața lumii. Ea debutează prin absența comunicării, nu mai există nimic de spus, nu mai trebuie spus nimic, ba mai mult, e nevoie să te ascunzi, să te furișezi departe de oricine. Sultănica nu-i va spune nici mamei ei, necazul de iubire pe care-l trăiește ca intr-o reinviere a legendei Zburătorului. Cu diferența că nu-i trece, nici nu vrea să-i treacă, nu se apără in nici un fel și, cind izbucnește nedreptatea nu face nici cel mai elementar gest spre a o risipi. Dimpotrivă, tăcind, e ca și cum și-ar ucide mama. Într-o fază secundă, după ce dezastrul s-a inchegat definitiv, nu vrea decit să se **arunce** (brusc) **afară din lume**. Ceea ce și face. Zobie se furișează și el cum poate cu copilul adoptat sufletește. Iese rar la lumină fiindcă trebuia să cerșească. Și el chiar își ucide fără voie propriul „copil“. Zobie a murit in aceeași clipă. Nu va mai putea descoperi nimeni tot ce era frumos și curat in el cum știuse s-o facă băiatul. Din el rămine doar invelișul ca o scoarță de copac putredă.

De la timpul in care fugi lipit de pereți ca să nu ți se vadă nici umbra și pină la momentul **aruncării** brutale in „neant“, Delavrancea folosește cu o dibăcie rară procedeele epice. Un amestec de calm și neliniște ambiguizează textul prin tente de umbră și culoare.

IDILISMUL CA POVARĂ.

Am lăsat anume pentru incheiere „basmele“ și „portretele“ bunicilor. Dacă s-a afirmat că Delavrancea se numără printre primii autori români de poem in proză este pentru că intr-adevăr aceste scrieri sunt calde și „frumoase“. Le știm pe dinafară de cind eram copii. Dar nu mă pot opri să notez aerul de tristețe care plutește deasupra lor, ca o **ceață apăsătoare.** Nu cred că mult comentatul idilism al lui Delavrancea este altceva decit o „povară dulce“ așezată pe umerii condeiului său.

Lecția lui Delavrancea rămine incă deschisă, pentru că „pare“ să se ascundă mereu.

Lamartine şi românii

Contactul eficace al Românilor cu Lamartine s-a produs in momentul in care mare'e poet romantic a fost numit Ministru de externe şi membru al guvernului provizoriu. Ca preşedinte de onoare al Societăţii Studenţilor Români din Paris, Lamartine a putut cunoaşte starea de spirit a românilor prin tinerii săi reprezentanţi, insă ca ministru de Externe el a căutat să aprofundeze cunoştinţele sale asupra Principatelor după evenimentele lunii februarie din Franţa. In acest scop el cere rapoarte amănunţite de la Nyon, consulul Franţei la Bucureşti, şi Guéroult consulul Franţei la Iaşi, despre starea spiritelor din România.

Apreciind la justa sa valoare cauza românească Lamartine caută informaţii cât mai ample şi serioase, pentru a putea da un ajutor mai eficace Românilor mai tirziu, iar studenţii de la Paris, după revoluţiunea franceză din februarie 1848, s-au intors ap. ape toţi in ţară „ca mişcaţi printr-o gindire electrică" pentru a pregăti revoluţia românească după principiul revoluţiei franceze. Erau toţi gata de luptă. Care să fie explicaţia in alegerea lui Lamartine ca Preşedinte al Soc. Studenţilor din Paris şi ca apărător al cauzei româneşti ? Ea pare a avea o dublă explicaţie : literară şi politică. In literatură Lamartine a atras atenţia lumii intregi. Poeziile sale se bucurau de un succes european incontestabil. La noi *Meditaţiile poetice* cuceriră pe toţi cititorii din Principate. Cu inceperea anului 1830 poezia lamartiniană apare tradusă in volum şi imprăştiată prin toate revistele. după cum vom vedea intr-un alt capitol. Poezia lui Lamartine, scrie G. Bengesco, a făcut pe Alecsandri să părăsească cursul de drept roman al lui Ducaurroy. Deci, tineretul care mergea in Franţa cunoştea deja opera sa poetică. In Franţa i-a mai rămas doar să facă cunoştinţă cu opera sa politică care era conformă intereselor ţării noastre. Intr-adevăr, poetul *Armoniilor poetice şi religioase*, de cum a intrat in viaţa politică, s-a impus ca un mare orator, poate cel mai mare al timpului său şi ca un apărător al popoarelor oprimate şi subjugate. Pornind de la principiul libertăţii şi fraternităţii intre popoare, el se arată a fi cel mai competent in materie de politică externă. Graţie culturii, viziunii sale, cit şi nenumăratelor voiaje ce le-a făcut din copilărie, ca secretar de legaţie şi călător prin Orient, Lamartine capătă o experienţă in problemele orientului ce preocupau atunci cancelariile europene.

Se poate spune chiar, dacă urmărim desbaterile parlamentare dintre anii 1834—1848, că el este singurul deputat care provoacă discuţii aprinse asupra problemei orientului, a intereselor Angliei şi a Rusiei cit şi a siguranţei sale, in a vedea in imperiul Otoman, „o epavă ce-şi are anii săi număraţi". Contra politicii sovăitoare a lui Thiers, Lamartine opune o politică pozitivă pe care Franţa nu trebuie să o neglijeze in favoarea Angliei şi a Rusiei.

Tot asupra acestei probleme şi contra lui Thiers care ducea o politică de precauţie, dăunătoare popoarelor oprimate ca şi intereselor Franţei, Lamartine scrie patru articole in Journal de Saône et Loire care produce „un retentissement considerable". Desigur, că un Rosetti, un Bălcescu, un Ghica şi-au dat foarte bine seama de ascendenţa deputatului Lamartine, apărătorul popoarelor oprimate, de larga sa inţelegere şi l-au numit preşedinte de onoare ca o mărturie de recunoştinţă şi ca o speranţă in viitor. Şi una şi alta nu au fost zadarnice, căci Lamartine, ajuns Ministru de Externe, a apărat cauza românească, a indrumat-o chiar, cind i-a stat in putere să o facă. Pregătirea revoluţiei de la 1848 s-a făcut, putem spune, sub auspiciile sale. Lamartine era informat la fiecare moment de starea lucrurilor de la noi, fie de consulii Nyon şi Guéroult, fie chiar de Ghica, Rosetti sau Bălcescu. „Stam toţi gata şi aşteptam ordinele Comitetului, ca să pornim fiecare la destinaţia noastră, cind Domnul de Nyon, consul general al Franţei, chiamă pe C.A. Rosetti şi-i arată o depeşe prin care Lamartine, atunci Ministrul treburilor din afară, ii scria să-l prevestească că trimitea intr'adins la Bucureşti pe un amic al său credincios, pe Doctorul Mandl, care avea să ne facă comunicaţiuni importante din partea sa, şi că inainte de sosirea acelui trimis al său, să nu facem nicio mişcare. Lamartine fusese prevestit de noi de tot ce proiectasem. In urma acelei depeşe a trebuit să contramandăm toate dispoziţiile luate şi să aşteptăm sosirea D-rului Mandl... Puţine zile după inţelegerea noastră cu Eliade şi intoarcerea lui Tell la Giurgiu, a sosit la Bucureşti D-rul Mandl, trimisul lui Lamartine. Instrucţiunile ce aducea erau consemnate in portofoliul său, scrise chiar de mâna lui Lamartine, adresate lui C.A. Rosetti şi lui Ion Ghica. Ele precizau ca să nu facem nici o mişcare pină nu ne vom inţelege cu guvernul Ottoman şi că Generalul Aupick, noul Ambasador al Republicei la Constantinopol, avea instrucţiuni speciale de a inlesni trimisului nostru relaţiunile cu Poarta".

D-rul Mandl ca şi generalul Aupick au jucat un rol important in preajma evenimentelor de la 1848. Acţiunea sa in favoarea Românilor s-a desfăşurat insă din iniţiativa lui Lamartine ; ei nu erau doar decit nişte agenţi diplomatici ai Ministrului de Externe al Franţei. Scrisoarea de recomandaţie a D-rului Mandl Louis către Ambasadorul Franţei la Constantinopole, generalul Aupick, nu-i decit un ordin dat, prin intermediul D-r Mandl, de către Lamartine in favoarea cauzei româneşti.

Dar dacă aceste legături, pe care le-a avut Lamartine cu tinerii exilaţi români, polonezi, italieni, belgieni etc., i-au creat faima de apărător al popoarelor oprimate, ele i-au adus insă şi multe neplăceri, din partea tinerilor liberali care se prezentau aproape zilnic la Primărie.

Faţă de aceste popoare Lamartine a avut o politică fericită. Fără să se amestece direct in politica internă a popoarelor care tindeau spre libertate, le urmărea cu simpatie şi le incuraja aspiraţiile lor liberale şi naţionale, pentru ca mai tirziu să culeagă roadele diplomaţiei.

In această perioadă, 1834—1848, Francezii din Principate exercitau o puternică influenţă asupra spiritului public, graţie legăturilor lor semi-oficiale ce şi le făcuse in societatea românească. La această epocă vedem pe Coulin că redactează la Braşov Memoriile boierilor pribegi către Rusia, sau traduce Regulamentul, in timp ce dădea lecţii copiilor lui Iordache Filipescu. Vaillant adus şi el in Ţara Românească, intră in invăţămint impreună cu soţia sa, şi deschid şcoli de limba şi literatura franceză, care au avut un mare succes. Profesorii Languyon şi Gros erau alături de Vaillant. La 1836 apare Le Courrier de Bucarest sub direcţia lui Alfred de Poisonnier. La Iaşi Cuénim rivalizează cu celelalte pensionate. Intre timp Repey publică o Istorie universală in franţuzeşte, iar Maissonnabe, de origină franceză, devine rectorul Academiei lui Mihail Sturdza. Saint André şi Malgouverné erau deasemenea profesori renumiţi al timpului impreună cu Grammont, alt francez venit din Rusia şi care ajunge aghiotantul lui Alex. Ghica. Un partid francez ajunge chiar a se forma. In 1835 fu numit consul la Bucureşti Cochelet „care găsi o lume ingrijorată pină la tristeţe dar şi aplecată spre independenţă. Rapoartele lui Cochelet au răsunet la Paris căci Thiers, vorbind la Budget declară că nu vrea ca Grecia să ajungă şi ea „ca Moldova sau Valachia." Către 1846 se introduce in organizarea invăţămintului inovaţia, jignitoare pentru sentimentul naţional, „tot mai puternic şi pe dreptate mai bănuitor", a francizării lecţiilor Colegiului pentru o mai bună pregătire şi pentru inlocuirea, studiilor ce se făceau in străinătate. In Moldova tineretul român era incredinţat lui Malgouverné, care fusese in legătură La Lunéville cu fiii Domnului. Tot aici se pune chestiunea aducerii unui număr mai mare de profesori francezi, cit şi de crearea de noi pensionate pentru fete. Se vorbea de Perrol, ilustru arheolog de mai tirziu, care a păstrat pentru ţara noastră un ca'd interes. Intre timp soseau la noi ingineri, arhitecţi, ca Barberot, Machisat, Téhot sau Marssilon ; Bellanger publică sub titlul **Le Keroutza**, o vorbăreaţă dar pitorească descriere a ţării. cu ocazia sosirii sale in misiunea oficială pentru şcoli.

Lamartine adresează intre timp oda **A UNE JEUNE MOLDAVE**, publicată in Le Glaneur Moldo-Valache din 1841 la care ii răspund Vasile Alecsandri prin A Monsieur de Lamartine par une jeune Moldave, o poezie de 16 strofe de factură lamartiniană, publicată in aceeaşi revistă şi in acelaşi număr.

Oda lui Lamartine este inserată in **Recueillements poétiques** din 1839. Intreagă această culegere de poezii a fost scrisă „entre deux discours à la Chambre, sur les sujets les plus divers au milieu de toutes les obligations et des servitudes de ses amitiés de son immense correspondance et de ses autres travaux littéraires". Acest volum de poezii a fost cel mai mare insucces al poetului. Intr-adevăr, această culegere de poezii nu conţine decit scrisori, răspunsuri. discursuri, apeluri. toasturi, epitafuri si consolaţiuni aduse de poet morţii ducesei de Broglie, a suferinţei lui Felix Guillemardet, sau oda adresată tinerei Moldovence. epitaful prizonierilor francezi morţi in captivitatea din Anglia, etc. Aceasta provine şi din faptul că opinia publică se obişnuise acum să vadă in Lamartine un orator şi un om politic de frunte, şi nu un poet tinguitor in genul primelor sale **Meditaţii poetice.**

La 1848, cind guvernul provizoriu al ţării româneşti este format, primul lor gind se indreaptă către Alphonse de Lamartine, căruia ii adresează o scrisoare de recunoştinţă. Printre membrii guvernului provizoriu care au semnat adresa notăm pe Mitropolitul Neofit, I. Eliade, generalul Tell, G. Magheru, Ştefan Golescu, C.A. Rosetti iar ca secretari : I.C. Brătianu, Bălcescu N. şi Cesar Boliac.

Lamartine, la rindul său, răspunde ca fost Ministru de Externe şi Membru al Puterilor Executive al Franţei printr-o scrisoare particulară. arătind incă o dată simpatia sa pentru cauza românească.

C. Calafeteanu

● **O NOUĂ** antologie a poeziei engleze, abia apărută la Londra, cuprinde 130 de autori şi peste 600 de ani de poezie, de la barzii evului mediu pină la poeţii actuali. Intr-un articol al lui Alec Forrest este discutată condiţia antologiei, adeseori supusă unor aprige controverse, precum si valabilitatea tradiţiei unor asemenea culegeri. Intitulată „Noul tezaur al versului englez", recenta carte a lui Edward Leeson trece in revistă marile iniţiative de acest tip in decursul timpului, recunoscind datoriile pe care le.a contractat indeosebi faţă de iniţiativele lui Francis Turner Palgrave, cel care a publicat primul „tezaur" in 1861. iar mai apoi unei intregi profuziuni de antologii. Cronicarul scrie despre cartea lui Edward Lesson : „Fiecare generaţie aduce cu sine gustul său şi standarde artistice pe care le impune moştenirii literare a ţării sale. Edward Leeson cunoscut ca ingrijitor al noii ediţii Wessex din opera lui Thomas Hardy şi autor al unor antologii din opera acestui scriitor, este de acord cu Hardy că poezia înseamnă „esenţa concentrată a intregii literaturi cu toată imaginaţia şi conţinutul său emoţional".

Concursul şi festivalul de poezie «LUCIAN BLAGA»

In ziua de 4 mai 1983, juriul concursului de creaţie din cadrul Festivalului de poezie „Lucian Blaga", ediţia a III-a, constituit din Ion Horea, preşedinte, Aurel Dragoş Munteanu, Nicolae Prelipceanu, Ion Mircea, V. Copilu Cheatră, Ion Mărgineanu, Maria Lucia Munteanu, Ovidiu Iacob şi Gheorghe Maniu, a hotărit decernarea următoarelor premii : Premiul Festivalului de poezie „Lucian Blaga" — Dorina Brânduşa (Hunedoara), Premiul I — Nicolae Nicoară (Arad), Premiul al II-lea Mircea A. Diaconu (Suceava), Premiul al III-lea, Luiza Landt (Deva), Menţiune I — Constantin Vărăşcanu (Piteşti) ; Menţiune II — Dumitru Buţoi (Timiş) Menţiune III — Mariana Pindaru (Deva) ; Premiul revistei „România literară" — Raluca Octav (Făgăraş), Premiul revistei „Luceafărul" — Gheorghe Vinţan (Alba Iulia), Premiul revistei „Transilvania" — Petre Sandu (Constanţa), Premiul revistei „Tribuna" — Cornelia Liliana (Suceava), Premiul revistei „Steaua" — Ioan Iacob (Bucureşti), Premiul revistei „Astra" — Antim I. Mureşan (Arad), Premiul ziarului „Unirea" — Paul Gruian (Alba Iulia), Premiul special al Comitetului de Cultură şi Educaţie socialistă al judeţului Alba — Radu Florescu (Neamţ), Premiul Comitetului judeţean Alba al U.T.C. — Margareta Chiurlea (Iaşi), Premiul Comitetului orăşenesc Sebeş al U.T.C. — Ioan Enea Mondovan (Bacău), Premiul Consiliului judeţean Alba al sindicatelor — Ioan Michidon (Bucureşti), Premiul Consiliului orăşenesc Sebeş al sindicatelor : Nicolae Roşianu. Premiul Căminului cultural din Lancrăm : — Geo Vasile (Bucureşti).

CUMPĂNĂ

Aşchii

I Despre condiţia debutantului. Există totdeauna o pactizare tacită sau gălăgioasă in jurul unui destin literar la inceputurile sale. Scriitorul simte prin toate antenele acest lucru dar se izbeşte de legea conform căreia talentul, odată sprijinit să umble copăcel-copăcel, este lăsat să se incurce şi să se descurce singur. Această lege mi se pare, in limitele socialului, naturală. Dacă avem de spus ceva nu avem, in schimb, timp să ne ocupăm de operele confraţilor mai mult decit de propria noastră operă. Insă — de reţinut — forţa afectivă prin care un debutant este sprijinit să răsară, să spargă coaja, egalizează in absolut insăşi forţa creatoare care stă la baza acelei cărţi.

II **Cintec scurt.**

A turbat Ion Ion Ion
l-a muşcat un vis azi-noapte
şi-a turbat Ion Ion Ion.
S-a sculat in zori de zi
săruta pe toată lumea
săruta copii, neveste
şi şopteau vecinii toţi :
a turbat Ion Ion Ion.

III **Reproş.**

Tu nu ştii nimic despre Cimpia
Eternă. Cu o foarfecă
de viţă-de-vie
bătrinul işi taie unghiile şi le aruncă
in grădină
şi zimbeşte — că nimeni
nu le mai poate smulge.

IV **Catren.**

Imi cintă guguştiucul in grădină
niciodată nu a cintat atit de răguşit
cind răguşeşte numai pentru mine cintă
guguştiucul ciinele ingerul meu păzitor.

V Despre cei cu umor se spune că sint printre cei mai sănătoşi dintre oameni. Cind in imprejurări grave unul deşiră glume eu văd in atitudinea lui o formă de infirmitate.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Adio Iglepssssiasss!...

Era mic şi pufos, un ghemotoc de păpădii alipite, stropit ici-colo cu pete de un cafeniu gălbui, fragil şi vag urduros, cu ochi de miere zaharisită, cu nări roz-bombon crestate in cruce, călcind precaut, parcă-ar fi pipăit gheaţa şi „nu avea absolut nici **o rasă !**".

Un **maidanist** pripăşit sau alungat printre blocuri, adus de fetiţa mea in buzunarul uniformei, prezentat ca un trofeu, ca pe ceva indelung rivnit, cu asigurările că este curat, civilizat şi necăjit.

L-am botezat **Iglepssssiass** socotind că un nume cu multe siflante in componenţa lui va stirni reflexe auditive ancestrale, **un** fel de **pisss-pisss** modernizat.

Intrusul, cu alura lui de felină in miniatură, s-a adaptat rapid noilor condiţii şi după o vreme de zbenguială şi alint pisicesc, fandosindu-se la mincare şi jucindu-se cu ghemotoacele atirnate in toate colţurile casei, a inceput să devină melancolic-meditativ.

Insolitul tratamentului aplicat nu l-a debusolat. Ajunsese să stea in baie bine proţăpit pe picioarele albe aşteptind să fie săpunit dar ripostind cu violenţă cind era vorba de folosit duşul.

Se lăsa uscat la gura cuptorului cu oarecare nepăsare scuturindu-şi lăbuţele şi lingindu-se indelung de la coadă pină la bot. Făcea **sluj** dimineaţa şi ne intimpina pe rind cu trei rostogoliri graţioase pe covor, după care inainta triumfal şi sigur spre farfurioara din bucătărie. Dovedea atita **deşteptăciune** incit ne-am gindit să-l oferim spre a fi filmat la rubrica **incredibil, dar adevărat.**

Apoi a inceput să aibă manifestări de independenţă, nu la nivelul lui Maciste al cărui proprietar este Gheorghe Piţuţ, dar, oricum, **se cerea** plimbat jos in grădiniţa blocului şi acest lucru se realiza prin incovrigarea lui in jurul gitului, să fie la inălţime...

Apoi a picat intr-o stare de melancolie somnoroasă, apoi, brusc, a inceput să se arate interesat de vrăbii, drept pentru care a plonjat după una de la etajul trei şi a căzut in picioare...

Intr-o duminică, pe la prinz, a luat contact pentru prima oară cu un confrate flocos şi tărcat pe care l-a urmat pe sub toate maşinile şi care i-a aplicat două lăbuţe peste bot şi i-a şoptit **ceva** la ureche.

O după-amiază intreagă m-am străduit să-l despart de mai virstnicul miorlăitor izbutind să-l inconjor şi să-l prind cu ajutorul comitetului de scară.

Din ziua aceea, exceptind graţiile matinale pe care le executa cu conştiinciozitate, Iglepssssiasss incepu să dea semne ciudate de nelinişte.

Asculta zgomotele străzii şi, noaptea, l-am surprins de citeva ori privind ţintă in ovalul cvartalului unde se adunau miorlăind pisoi independenţi şi războinici. De cite ori cădea seara, părea cuprins de o nelinişte şi o agitaţie ciudată, făcea salturi neaşteptate, rămânea nemişcat ascultind cu atenţie şi se repezea brusc spre uşa coridorului pindind ceva.

Apoi a trebuit să-l scoatem tot mai des, nu mai suporta perimetrul camerei de bloc, nici tremurul imperceptibil al perdelelor, nici băile săptăminale.

Şi intr-o zi, după indelungi ezitări, fetiţa mea, Oana, l-a virit intr-un coşuleţ de răchită şi am purces cu el intii la fotograf, (să rămină cu o amintire), apoi spre cartierul Băneasa, la un prieten.

„Bietul de el, se lamenta mica stăpină cu lacrimi mascate, ce-o să facă, mititelul, fără noi ?".

Am ajuns şi i-am dat drumul in curtea inverzită, cu copacii inalţi, cu parfum de floare adormitor şi crud. A rămas o clipă debusolat, mirosind pămintul, după care a făcut un salt de veritabil acrobat pe acoperişul unui coteţ. Apoi a pătruns pe uşa unui pod, apoi a baletat pe virful gardului studiind năucit cele citeva găini panicate şi cocoşul pestriţ care l-a privit dintr-o parte ciriind ameninţător. Ademenit de vrăbiile care-l primiră cu ciripituri ostile şi-a făcut vint pe tulpina unui salcim incă neinflorit, tot mai sus, pină in virf, şi acolo a rămas.

Ne-am chinuit pină seara să-l readucem pe pămint uzind de toate trucurile posibile.

Două nopţi şi o zi a rămas in virful acelui salcim pină a fi recuperat.

Cuprinşi de nostalgie, ne-am dus să-l vizităm ca pe o rudă abandonată.

Dormea intins la soare printre flori. Se mai lungise parcă şi era mai **suriu.** L-am strigat pe rind emoţionaţi şi el a deschis un ochi galben ca mierea zaharisită şi a căscat a lene.

L-am strigat din nou sisiind melodios : Iglepssssiasss ! Degeaba.

Ştiţi, a zis noul stăpin, noi l-am botezat Bobiţă...

Oana l-a luat in braţe mingiindu-l in locuri preferate : sub unghiul bărbiei, la subsioara caldă şi pufoasă, dar el s-a scuturat demn şi neutru şi-a pornit lent şi nepăsător pe cărarea şerpuind prin iarbă, fără să se uite in urmă. Pe gardul vecinului un cotoi cu urechea sfirtecată il pindea aşteptindu-l. Vrăbiile se burzuluiau ţinind isteric, zburind in stol prin verdele tufelor de zmeură. Vintul scutura grădina prăduind flori şi provocind ninsori. Oana i-a urmărit multă vreme periscopul cozii săltind intermitent dintre valurile ierbilor. Apoi a ridicat ochii spre cer şi, motivind lacrima, a argumentat copilăreşte : „m-a picurat"...

Ce dracu, doamne iartă-mă, i-o fi şoptit motanul acela, atunci, in duminica aceea nefastă...?

Adios, Iglepssssiasss !...

Mircea Micu

STIMATE TOVARĂŞE REDACTOR-ŞEF,

Din respect pentru cititori, vă rog să publicaţi următoarea erată la interviul cu dramaturgul englez Howard Brenton, publicat in pagina a 12-a, in nr. 1 096 din 7 mai 1983 al revistei „Luceafărul" : in coloana I, subtitlul 2, in coloana a II-a, rindurile 6 şi 41, in coloana a III-a, rindul 11, in loc de Bretania se va citi corect Britania ; **in coloana III, rindul 33, in loc de Cristofor Marlow, se va citi corect** Christopher Marlowe.

Vă mulţumesc,
PAUL TUTUNGIU

Cine apără interesele claselor exploatate militează «în slujba progresului omenesc»

Urmare din pag. 1

reţine atenţia faptul că **Românul**, răspunzind atacurilor lui Eminescu la adresa „Creditului mobiliar", cita lista membrilor fondatori intre care venerabile personalităţi conservatoare figurau la loc de cinste alături de liberali.

Este semnificativă, dealtminteri, schimbarea la faţă a conservatorilor, care, după ce, in prima fază, supun unei critici acerbe „formele noi", devin apoi sprijinitorii cei mai zeloşi ai „constituţionalismului" acestor forme. Explicaţia ne-o dă C. Dobrogeanu-Gherea, in **Neoiobăgia :** la inceput, boierimea a fost găsită nepregătită de noile evenimente, cu vremea insă, inţelegind că dracul nu este atit de negru precum se spune (respectiv burghezia română atit de radicală), şi, totodată, atrasă fiind de avantajele financiare oferite prin comercializarea produselor agricole s-au adaptat imprejurărilor şi **„impreună cu boierii cei noi ieşiţi dintre avocaţi, neguţstori, circiumari. feciori boiereşti, arendaşi, au format noua clasă dominantă, clasa agrarienilor", care „nu numai că in dezvoltarea ei n-a fost impiedicată de intocmirea nouă, dar tocmai pe baza acestei intocmiri s-a dezvoltat".**

Putem conchide, prin urmare, că, in această perioadă, atit reprezentanţii burgheziei, cit şi ai marii proprietăţi funciare, nu erau interesaţi in modificări de structură, ci cel mult in reforme de suprafaţă, care să nu afecteze bazele regimului „neoiobăgist".

Oricine cunoaşte insă, cit de cit, gazetăria eminesciană nu poate să nu remarce critica, in formele cele mai violente, la adresa realităţii sociale a epocii. In ultimele decenii relele din ţara noastră s-au accentuat din ce in ce mai mult, căpătind proporţii infricoşătoare (poetul apelează la comparaţia cu **Apocalipsul**). Este vorba de „răul cel mare", care-şi are rădăcinile in insăşi „temelia" societăţii. După cum ştim, reproşul fundamental adus conservatorilor era acela că **„au incercat ani indelungaţi de zile a cirpi o clădire a cărei temelie chiar e o mare greşală".**

In modul in care sint combătute fenomenele negative rezultate din introducerea instituţiilor specifice capitalismului putem intilni, desigur, similitudini cu criticile formulate, in primele perioade, de junimişti şi conservatori (ca şi apropieri sub unghiul unor teorii larg răspindite in epocă, precum aceea a evoluţionismului organic). Ceea ce constituie insă factorul esenţial de demarcaţie, peste care nu se poate trece, este poziţia psiho-socială de pe care sint exprimate atari concepţii şi care in cazul lui Eminescu — nimeni n-a putut nega — se identifică total cu interesele claselor de jos, in primul rind, ale ţărănimii. Dar, in acei ani, punctul crucial de care depindea dezvoltarea ţării nu ţinea oare de rezolvarea problemei ţărăneşti, in favoarea căreia pleda, cu neasemuit patos poetul-gazetar ? Undeva, G. Ibrăileanu nota că cine militează in slujba claselor exploatate, militează **„e acelaşi lucru, in slujba progresului omenesc"** [2]

Eroarea comisă de cei ce se incăpăţinează să vadă in Eminescu un conservator (eventual, mai intransigent decit conservatorii „ruginiţi") rezidă in absolutizarea unor aspecte de suprafaţă, privite **in chip static iar nu dintr-o perspectivă dinamică,** drept care compară gindirea eminesciană numai cu doctrina conservatoare, nu şi cu ideile socialiste (evident, ale socialismului de-atunci).

In acest fel, nu pot inţelege, in toată profunzimea ei, teza lui Ibrăileanu care a demonstrat că, după şcoala **Daciei literare** („naţională şi democratică"), şi-apoi cea a „Junimii" („critica relelor politicii"), a apărut o altă fază a spiritului critic românesc, ilustrată **„mai ales de Eminescu sau mentalitatea eminesciană şi socialiştii",** şi care, in numele claselor de jos, **„face o mare critică a relelor economice care se datoresc României moderne..." „Socialismul şi eminescianismul, amindouă, se reduceau la suferinţele claselor de jos".**

Vom vedea mai departe care sint particularităţile acestei noi faze şi, totodată, aspectele convergente, (ca şi cele divergente), dintre Eminescu şi mişcarea socialistă. Mai intii se cade insă să cercetăm, cu toată atenţia, şi alte acuzaţii — de fapt, cele mai grave — aduse in spiritul tezei reacţionarismului poetului : antisemitismul şi xenofobia. In acest fel se lărgeşte, in chip necesar, aria cercetării, intrucit, aşa cum ne-am putut da seama, incidental, şi pină acum, problemele cu care se confrunta, pe-atunci, ţara noastră n-au numai un caracter economic si social ci şi naţional. In **Icoane vechi şi icoane nouă**, Eminescu atrăgea atenţia, cu toată gravitatea : **„Să nu ne facem iluzii. Prin atirnarea noastră economică am ajuns ca toate guvernele, spună ele ce-or pofti, să atirne mai mult ori mai puţin de inriuriri străine".**

Era implicată, aşadar, independenţa şi, in ultimă instanţă, insăşi existenţa naţiunii române.

---

[1] **Lucreţiu Pătrăşcanu : „Un veac de frămintări sociale, 1821—1907", Editura Politică, 1969, p. 339.**

[2] **G. Ibrăileanu: „Opere", vol. 6, Editura Minerva, 1977, p. 112.**

CONDAMNAREA

Urmare din numărul trecut

— Să fie audiat şi inculpatul ! strigă Maxim, la a cărui condamnare se mai adăugară şase luni.

Judecătorul şi cei doi magistraţi se ridicară in picioare şi in tăcerea subliniată numai de sforăitul egal al inculpatului care dormea in chip de tigru, se dădu citire sentinţei : **In urma dovezilor clare privitoare la vinovăţia marelui Maciste, Curtea l-a condamnat la moarte prin spinzurătoare. Sentinţa trebuie indeplinită in cel mult zece zile de la pronunţare. Fără drept de apel.**

— Maiorule, te felicit pentru memorie ! Uitasem cu totul de declaraţia scrisă a medicinistului. Fără intervenţia dumitale sentinţa s-ar fi aminat pentru nu ştiu cită vreme. Ai fi de acord să sărbătorim chiar acum evenimentul ?

— Cu plăcere, domnule consilier, dar in ce loc anume ?

— La cabană, şi dacă ţii mult la cineva eşti liber să inviţi la rindul dumitale. Eu cobor să-l ajung pe judecător pentru a-l saluta şi te aştept la maşina mea, spuse consilierul, aproape cintindu-şi cuvintele.

Maiorul cobori la laboratorul secţiei şi-l sună pe Sever Justinian, căruia-i spuse că in urmă cu citeva minute a fost pronunţată sentinţa capitală şi aşeză receptorul fără a aştepta vreun răspuns.

Gheorghe Piţuţ

«Poesii populare române»

Urmare din pag. 1

versuri din culegerea lui G. Dem. Teodorescu şi tot lui i se datorează citeva din cele mai reuşite variante ale unor balade tradiţionale. Uimit şi fericit, G. Dem. Teodorescu nota undeva că memoria atit de exactă a lui Petrea Şolcanul „echivalează cel puţin in număr dacă nu in calitate, cu XI cărţi din Iliada lui Homer şi IX cărţi din Eneida lui Vergiliu..." Echivalare pe care aş situa-o nu numai in planul cifrelor, ci şi in planul valorii. Homer insuşi nu era altceva decit implinirea supremă a unei vaste tradiţii de barzi ; şcoala „homerică" nu a existat numai după el, ci şi inaintea lui. Homer a implinit in plan estetic şi a dat corp unitar unui ansamblu epic care circula probabil la fel de liber şi de variat ca şi baladele noastre. Petrea Şolcanul este şi el o implinire a tradiţiei cintecului nostru epic, unul din ultimii „menestreli" ai marii familii a creatorilor de epos, rămaşi astăzi pierduţi in negura vremilor. Deloc mai prejos decit alţi barzi ai literaturii din toate vremile, acest lăutar din Brăila a ştiut nu numai să memoreze un număr impresionant de texte folclorice, dar şi să le imprime un stil aparte, personal. Există, in variantele culese de la el o tensiune specifică, un fior care poartă pecetea talentului său ieşit din comun. Petrea Şolcanul avea arta rară de a stirni emoţia, de a da textului cintat măreţia şi dramatismul tipic universului epic popular. Improviza mult, amplifica unele teme ori momente, sublinia contrastele şi intr-o tradiţie specifică indeletnicirii sale, impregna cu lirism cuvintele ori suferinţele eroilor săi. Astfel in „varianta Petrea Şolcanul" baladele tradiţionale căpătau o notă aparte şi o măreţie statuară aproape.

Privită deci şi din această perspectivă, reeditarea antologiei lui G. Dem. Teodorescu prilejuieşte nu numai o intilnire cu lumea artei populare, cu munca tenace a unui mare folclorist ci şi descoperirea unui creator inegalabil, revelaţia unei simţiri artistice coborite parcă ea insăşi din lumea plină de măreţie a eposului popular.

*) **G. Dem Teodorescu : „Poesii populare ale românilor", Editura Minerva, 1982.**

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XVI)

Campanii convenţionale: „Ediţiile"

Un şi mai flagrant exemplu de inconsecvenţă care, de altfel, nici nu trebuie să mai mire pe cineva, e. in privinţa grupului „Europei libere". acela care ilustrează campaniile mai vechi şi mai noi privitoare la „ediţii". „Mai noi" e un fel de a zice, ele au incetat nu demult şi pot fi cu uşurinţă descrise scăderile din ce in ce mai inverderate de voce, ajunse azi la cea mai deplină tăcere iritată. Chestiunea „ediţiilor", in principal a acelora din „clasici", e, nu mai incape vorbă, derivată din aceea a valorificării tradiţiei literare : cu cit sporeşte sentimentul că „tradiţia", in ceea ce are mai temeinic, nu poate fi ignorată cu atit se micşorează putinţa de a vitupera in marginea „ocultării" unor mari cărţi de insemnătate naţională.

A inţelege mai bine maşinăria diversionistă pusă in mişcare in chip zgomotos in chestiunea „ediţiilor" n-ar fi cu putinţă fără o menţiune care va fi dezvoltată in curind : mulţi dintre „liberalii" de azi ai „Europei libere" sint „dogmaticii" de ieri, trăitori, pe atunci, in România şi a căror contribuţie la fragmentarea culturii naţionale s-a dovedit, cel puţin in citeva cazuri, a fi fost substanţială. Mai bine decit aceştia (care nu mişcaseră nimic pentru revizuirea opticii asupra unor mari scriitori, ba, dimpotrivă) nu ştia nimeni ce era de făcut şi, mai ales, ce se făcuse, in negativ, intr-o epocă acum din fericire revolută. Unii dintre aceia care „incuiaseră" in biblioteci cu fonduri speciale şi in „Index"-uri, acum divulgate, numeroase din cele mai insemnate producţii ale literaturii româneşti se prefăcuseră, odată cu indepărtarea de România, in vajnici „liberali" care invinuiau pe români că au „interzis" ceea ce ei inşişi ascunseseră. Paradoxala campanie, susţinută de cite un Popper, in chestiunea „clasicilor" ignoraţi era, se vede bine, de neinţeles. Pe scurt, literatura română avea de recuperat, pas cu pas, incepind din 1965 cam tot ceea ce „liberalii" ajunşi in Occident, dar şi alţii ca ei, editaseră „cu croşete", puseseră sub semnul intrebării ori pur şi simplu eliminaseră in conformitate cu o inţelegere primitivă ori direct rău-voitoare. Cum nimic nu se face peste noapte şi inerţiile vechilor „dogmatici" se conservaseră intr-un loc sau in altul, procesul natural de reeditare a inaintat aşa cum, astăzi, il cunoaştem bine. Cu cit se intirzia mai mult apariţia unei cărţi fundamentale cu atit violenţa atacurilor emanate de la „Europa liberă" creştea. De sub această tensiune, care părea concertată, au ieşit, rind pe rind, aşa cum era, de altfel, normal, sinteze capitale pe care le-a dat literatura română : apariţia lor ar fi trebuit, dacă tot zgomotul era sincer, să provoace la „Europa liberă", hai să nu zicem o jubilaţie dar măcar un comentariu pozitiv. Nimic, insă, o tăcere de mormint ca şi cum „Getica", „Istoria literaturii" (a lui Călinescu), filosofia lui Blaga, jurnalistica eminesciană ar fi atingătoare de o cultură polineziană nu de aceea română despre ale cărei „lacune" in materie de „recuperări" „Europa liberă" făcuse, pină ieri, mare tevatură. Probe cit se poate de palpabile, „ediţiile" noi năruiau una cite una toate temele aşa-zis litigioase de diversiune culturală pe care, cu o pasiune suspectă, le imbrăţişase „Europa liberă".

O recapitulare a lor nu e fără insemnătate şi, in definitiv, vorbeşte de la sine. Prin 1964, Monica Lovinescu se arăta nemulţumită de absenţa ediţiilor E. Lovinescu ; s-au făcut şi, in privinţa aceasta, reacţia „Europei libere" a fost promptă. Prin 1974 (in „Limite" 17/dec. 1974) M. Cizmărescu era pentru publicarea integrală a lui Pârvan şi ataca pe aceia care il consideră pe filozof un mistic şi un obscurantist. S-au editat şi „Getica" şi „Memoriale"-le şi „Scrierile" jurnalistice ; a pronunţat cineva o vorbă despre ele la „Europa liberă" ? Tăcere, neantul inexprimabil, ba, dimpotrivă, cind, in citeva rinduri, ideile antipârvaniene au căpătat, un moment, contur s-a găsit loc acolo spre a le saluta. Soarta ediţiei Eminescu a fost o vreme tema preferată a lui Virgil Ierunca (printre altele, in „Limite" 18/mart. 1975), autor de lungi jelanii asupra absenţei unui „eminescolog care să continue monumentala ediţie Perpessicius". Cind ediţia s-a reluat, oblăduită de un Muzeu al literaturii, tipărită de o editură academică şi cind s-a dovedit că ea inaintează repede a rostit jalnicul profet o singură vorbă ? Nimic. Ziaristica eminesciană, zicea el la 1974, ar fi „interzisă marelui public". A apărut peste o vreme, dar polemistul pesemne că n-a aflat. „Caietele" lui Eminescu s-au cules cu titlul „Fragmentarium" ; n-a suflat nimeni o vorbă la „Europa liberă". „Eminescu nu e la el acasă" fredona preopinentul de la Paris : ba este, observăm noi, dar el se face acum că nu vede.

„Ediţiile" nelinişteau, se vede treaba, pe mulţi şi (in „Limite" 18/mart. 1975) intervenea cu reclamaţii şi Horia Stamatu. De ce nu se tipăreşte „Gorila" de Liviu Rebreanu ? S-a tipărit, insă nu s-a auzit nici o propoziţiune emisă de fostul reclamant. G. Călinescu, cu „Istoria literaturii române de la origini pină in prezent", prezentase interes numai o clipă şi, de indată ce apăruseră semne de restituire (prin ediţia a doua a lui I.C. Drăgan), criticul reintra cu repeziciune in atenţia obişnuitului cor de injurii al „Europei libere".

Cit priveşte pe scriitorii de origină română incă in viaţă şi care trăiesc in Occident, aici totul este „perfect" pină cind aceştia sint publicaţi in România. Nici o aluzie măcar nu s-a produs la traducerile făcute din Mircea Eliade ca şi cum acestea n-ar exista. Despre restituirea lui George Uscătescu, Luki Galaction, Al. Ciorănescu Al. Busuioceanu, L. Negruzzi, M. Steriade, nu s-a auzit la Paris şi, in fond, nici nu ne putem aştepta să se audă. Cind s-a tipărit un fragment memorialistic de Paul Lahovary (in „Luceafărul") cineva, la „Europa liberă", s-a grăbit să califice pe prozator drept „agent comunist" (? !). Că este tipărit N. Georgescu-Roegen, un mare cibernetician, român la origine, nu interesează grupul „Europei libere". In schimb atunci cind o antologie „Ştefan Lupaşcu" s-a publicat la Bucureşti (in 1982) s-a găsit motiv de injurie in citeva note nefericite „de subsol" ; dar truda lui V. Sporici, autorul ediţiei, nu avea nici o insemnătate ?

Tot ce se face, aşadar, pentru intregirea culturii româneşti majore nu are, precum se vede, nici un ecou pozitiv la „Europa liberă" : o tăcere stupefiată sau un şir de comentarii arţăgoase insoţesc orice moment cultural care apropie de integritate „tradiţia".

E momentul să ne intrebăm de ce azi dispare, printr-o bizară amnezie, materia campaniilor de ieri şi la o astfel de interogaţie, nu se poate da un alt răspuns decit acesta : o cultură cu desfăşurarea normală cum s-a pornit a fi aceea românească nu face decit să stingă, treptat, orice pretext diversionist, cit de nesemnificativ, util ca aerul la „Europa liberă" care nu poate vieţui fără diversiune.

Artur Silvestri

confluența a două destine:

MOZART și HORIA

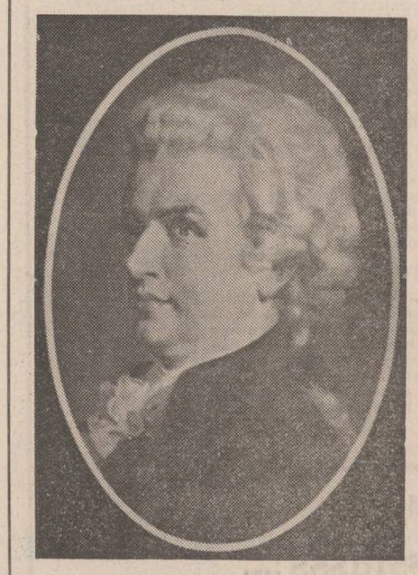

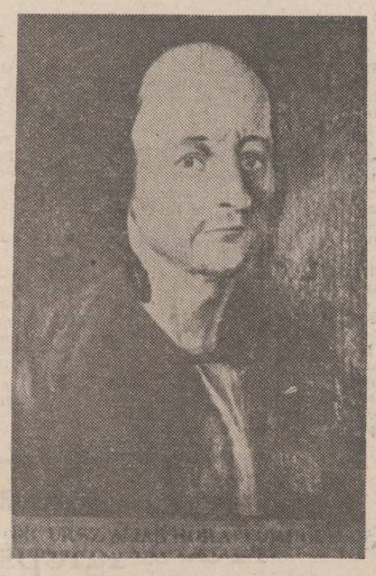

1.

Numele lui — la naștere — este Johannes Crysostomus Wolfgang Gottlieb. Amadeus fiind transcripția latină a numelui Gottlieb ; și, firește, MOZART. Celălalt se numește — la naștere — Vasile Nicola, i se zice din leagăn Ursu, ca să fie în viață zdravăn și rezistent, va dobîndi porecla de HORIA, adică omul care horește frumos (cum spune dicționarul : HORI = a cînta un cîntec, de obicei σ horă — din gură sau din fluier, a doini). Lumina zilei o văd cei doi, Mozart și Horia, la o depărtare în timp de un sfert de secol, în spațiu de numai 700—800 de kilometri. Motul nostru pare să se fi născut prin 1730—31 — actul nu s-a păstrat —, dar propria-i declarație din 1785, cînd este judecat, poate fi socotită drept indiciu, el arătînd că numără 54 de ani, așadar... Locul nașterii : sus, pe Dealul Fericetului, în Arada, zona Munților Apuseni. Cel de-al șaptelea copil al familiei lui Leopold Mozart (doar doi supraviețuiesc) se naște la 27 ianuarie 1756, în Salzburg, zona Munților Alpi. Horia este fiu și nepot de iobag din satul Arada, Mozart este fiu de violonist și nepot de legător de cărți. Pînă la 40 de ani Horia n-a călătorit. După căsătorie își ridică o casă alcătuită din două camere, tindă și odaia dinainte, intrarea în tindă fiind închisă de o masivă ușă de stejar, făcută dintr-o singură bucată, iar pe grinda de susținere a acoperișului, Horia și-a cioplit cu barda numele : Nicula Urs. În schimb, „copilul minune" călătorește, la 6 ani, la München și Viena, împreună cu tatăl și sora sa, pentru a fi înfățișați la Curte, apoi, la 7 ani, întreprinde un lung turneu artistic, avînd ca țintă două mari capitale, Paris și Londra, trece deci prin München, Augsburg, Ludwigsburg, Schwetzingen, Heidelberg, Mainz, Frankfurt, Koblenz, Köln, Aachen, Bruxelles ; printre altele dă un concert, în ziua de 30 august 1763, în aula Academiei din Frankfurt, despre care, mult mai tîrziu, un octogenar de asemenea numit Wolfgang, dar GOETHE, avea să-i istorisească secretarului său Eckermann : „L-am văzut cînd era un băiețel de 7 ani, într-un popas de călătorie, a dat un concert. Nici eu n-aveam atunci mai mult de 14 ani și mi-l amintesc foarte bine încă pe omulețul acela cu frizură și spadă". Este de presupus că Horia-copil poartă în schimb, la brîu, un fluier din care doinește, ca orice copil de iobag, are motive s-o facă, munceste în gospodăria părintească și innoptează sub un acoperiș de stuf...

2.

Mozart părăsește definitiv casa părintească, din Salzburgul natal, în ianuarie 1781, iar în martie, la 25 de ani împliniți, se instalează la Viena, unde a fost convocat de către Arhiepiscop. În 1781, Horia are aproape 50 de ani. A vizitat — „iobag cameral" — și el Viena, pînă acum, de două ori : prima dată în 1779, a doua — în octombrie-noiembrie 1780 fiind primit în audiență la Curte, cu delegația românilor transilvăneni, de către împărăteasa Maria Tereza numită **Landesmutter** — Mamă a țării (în 1780, noiembrie 21, aceasta a murit), ca să prezinte revendicările țăranilor din Zlatna, plîngerile lor împotriva administrației. „Ca toți ceilalți albăceni, Horia va fi fost și el un meșter al securii, va fi cioplit ciubere și donițe și va fi coborît cu ele spre cîmpiile Ardealului și ale Tisei pentru a le vinde. După unele tradiții ar fi fost chiar meșter de case și de biserici din lemn, meșteșug în care pare să-și fi cîștigat o faimă cu totul îndreptățită. Umblînd să vîndă ciubere, să ridice case și biserici, Horia a ajuns de timpuriu să fie cunoscut în regiunea Arieșului și îndeosebi în satele Riul Mare, Vidra, Cîmpeni și Bistra. Înfățișarea sa voiniceească, vorba răspicată, inteligența pătrunzătoare, curajul și dîrzenia sa bărbătească au sfîrșit prin a-l impune ca purtător de cuvînt al obștei moților de pe Arieș... La cercetările și comisiile de judecată locale el se înființează adeseori ca un apărător al iobagilor frustrați de drepturile lor. Pretutindeni el cerea nemeșilor și funcționarilor omenie și dreptate și îndemna pe cei năpăstuiți la rezistență. De la un timp autoritatea sa a început să se manifeste și în satele din valea Crișului Repede... În preajma anului 1779 Horia era considerat, de obștea moților, un adevărat conducător, fapt ce i-a determinat pe iobagii de pe Arieș să-l delege a prezenta doleanțele lor în fața împăratului [și mai devreme a împărătesei] la Viena.

3.

De cum ajunge la Viena, Mozart îi scrie tatălui său : „17 martie 1781. **Mon très cher ami !** Ieri, deci în ziua de 16, am sosit, slavă și mulțumire Domnului, singur de tot într-un cupeu al poștei... Acum despre Arhiepiscop. Am o cameră încîntătoare în aceeași casă în care locuiește și Arhiepiscopul... la ora 12, din păcate pentru mine puțin cam devreme, ne și așezăm la masă : aici iau masa cei doi domni cameriști, dl controlor, dl Zetti cofetarul, 2 domni bucătari, Ceccarelli, Brunetti [alți doi instrumentiști] și umila mea persoană. N. B. : cei 2 domni cameriști personali stau la capul mesei. Eu am cel puțin cinstea de a fi plasat înaintea celor 2 bucătari. În fine... La masă se fac glume naive și grosolane. Cu mine nu glumește nimeni, pentru că nici eu nu scot o vorbă, și dacă totuși trebuie să vorbesc o fac cu cea mai mare seriozitate... Domnul Arhiepiscop are bunătatea să se glorifice cu oamenii lui cărora le răpește meritele, dar nici măcar nu-i plătește. Ieri la ora 4 am și avut muzică. Au fost prezente cel puțin 20 de persoane din cea mai înaltă nobilime... Astăzi trebuie să ne ducem la prințul Galizin, care a fost de asemenea ieri aici. Acum vreau numai să aștept să văd dacă primesc ceva ; dacă nu primesc, mă duc la Arhiepiscop și îi spun în față că dacă nu vrea să mai cîștig cîte ceva, să mă plătească el, ca să nu fiu obligat să trăiesc numai din salariu... Adresa mea este : în **Deutschen Haus** din **Singerstrasse".** Firește, Singerstrasse se află în preajma catedralei Sf. Ștefan, în inima capitalei.

Pe tronul Austriei se află un reprezentant al dinastiei Habsburg-Lotharingia : „Iosif a avut un gust muzical rar, fiind dealtminteri un critic foarte fin în toate artele" **(Lorenzo da Ponte** — libretist al operelor mozartiene „Nunta lui Figaro", „Don Giovanni" și „Cosi fan tutte") ; dar, deocamdată, **W.A.M.** nu l-a întîlnit pe Da Ponte și, cu atît mai puțin, pe împărat, astfel încît este nevoie să se lupte, în felul său, cu adversitățile : „Acum scopul principal pe care-l urmăresc aici este să ajung într-un fel onorabil la împărat, căci vreau cu tot dinadinsul **să mă cunoască"** (1781, martie 24). Nici Horia n-a apucat să i se înfățișeze noului împărat, încoronat la sfîrșitul anului 1780. Epistolele fiului către tată continuă : „...Vrei să știi ce se întîmplă la Viena... Am scris ultima dată că Arhiepiscopul îmi este o mare piedică aici, pentru că îmi provoacă o pagubă de cel puțin 100 de ducați pe care aș putea să-i cîștig dînd un concert la teatru... Vă asigur că aici e un loc superb. Pentru meseria mea e cel mai bun loc din lume. Toată lumea o să vă spună la fel. Și eu mă aflu cu plăcere aici, deci îmi încordez forțele ca să realizez cît mai multe. Fii asigurat că unicul meu scop este să cîștig cît mai mulți bani. Căci după sănătate, acesta e lucrul cel mai bun..." (1781, aprilie 4) ; „...Ceea ce mă duce însă aproape de disperare este faptul că, în aceeași seară în care am dat concertul acela nenorocit, eram invitat și la contesa Thun — și deci n-am putut să ajung acolo. Cine credeți că a fost acolo ? **Împăratul...** Și ce prilej ! Pe deasupra nici nu pot să-i trimit vorbă Împăratului să se grăbească dacă vrea să mă audă, pentru că după atîtea și atîtea zile plec. Trebuie să mi se ofere prilejul pentru o asemenea audiție..." (1781, aprilie 11) ; „Sînt încă plin de venin ! Și dumneata, ca preaiubit și preabunul meu tată, fără îndoială că ești la fel ca mine. Mi-au pus atîta timp răbdarea la încercare pînă cînd, în sfîrșit, mi-am pierdut-o... Azi a fost ziua cea mai fericită pentru mine. Ascultați-mă : de două ori mi-a aruncat acest... — nici nu știu cum să-i spun — cele mai mari grosolănii și măgării în față... Mi-a spus mișel, individ ticălos, mi-a spus să plec — și eu — am suportat totul... că sînt flăcăul cel mai desfrînat pe care-l cunoaște, că nici un om nu-l servește atît de prost ca mine, că mă sfătuiește să plec chiar azi, altfel... m-a făcut derbedeu, păduchios, ticălos. O, n-aș vrea să ți le scriu pe toate. În sfîrșit, cînd singele a început să-mi fiarbă prea tare, i-am spus : — Deci, Înalt Prea Sfințita Voastră nu-i mulțumită de mine ? — Cum, vrei să mă amenințI, caraghiosule ? Uite ușa, ieși, nu mai vreau să am deloc de-a face cu un asemenea nemernic. În fine am spus : — Și nici eu cu dumneavoastră. — Atunci, pleacă ! Și eu, plecînd : — Dar să rămînă așa : mîine o veți primi în scris... Cît timp Arhiepiscopul va sta aici, nu voi mai da nici un concert. Dacă poți crede că voi apărea în lumină proastă în ochii nobilimii și ai Împăratului, greșești fundamental. Arhiepiscopul e urît aici și cel mai mult îl urăște Împăratul..." (1781, mai 9). Gestul său din 9 mai face ca această dată să fie „anul 1789 al muzicienilor" **(C. M. Girdlestone)** fiindcă-i „pentru prima dată cînd un muzician, preferînd libertatea față de orice, pentru că-i de neînlocuit în creație, nu numai că denunță pactul de mai multe ori secular al condiției servile a artiștilor, dar îi și răspunde, de la egal la egal, principelui [Arhiepiscopului] care nu vede în el decît un lacheu". Mozart nu părăsește Viena. 1782 il găsește tot aici, a izbutit să pătrundă la Curtea imperială : „Atunci mi-a spus Împăratul mie : **Allons,** dă-i drumul ! Am preludiat și eu am cîntat variațiuni... De remarcat că am împrumutat pianul contesei Thun, la care am cîntat (numai cînd am cîntat singur), deoarece așa a vrut Împăratul. Și, **nota bene,** celălalt era dezacordat și trei clape se înțepeneau. — Nu face nimic, spune Împăratul, o iau așa, și anume partea cea mai bună, că Împăratul cunoaște arta și știința mea în muzică... De altfel știu din sursă foarte bună că a fost foarte mulțumit. Împăratul a fost foarte gratios cu mine și în secret, mi-a vorbit despre multe lucruri. A vorbit cu mine și despre căsătoria mea..." (1782, ianuarie 16).

„Viena este singurul oraș [al Imperiului habsburgic] în care dezvoltarea burgheziei aduce transformări importante. Orașul înfloreste, ca urmare a nevoii de personal pentru realizarea politicii de centralizare și a noilor activități manufacturiere și comerciale. Pentru Curte și funcționarii care se agită la Hofburg și în Palatul Schönbrunn, orașul lui Gluck și al lui Mozart capătă, în sfîrșit, importanță și devine o adevărată capitală cu o populație care crește de la 100 000 la 150 000 locuitori, în numai douăzeci de ani..." **(Robert Mandrou).**

Mihai Stoian

(Continuare în numărul viitor)

● **O MARE EXPOZIȚIE** de carte din întreaga Europă a fost organizată recent la un muzeu londonez. Cronicarii evidențiază îndeosebi bogata colecție de manuscrise ilustrate, de la enluminurile secolului al XII-lea pînă la opera unor caligrafi din vremurile noastre. Cele mai remarcate exemplare provin din colecții franceze, germane și olandeze, între care s-a bucurat de elogii mai ales un manuscris medieval intitulat : „Cartea orelor".

CHINA '82 (XVI)

UN CĂLINESCU AL CHINEZILOR

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Poate că am mai înviat la Xiamen, străvechiul Amoy, unde a dregătorit Marco Polo, ca inspector trimis de împăratul Kubilai. Acolo, în camera de hotel ce mi s-a rezervat, am petrecut toate ceasurile de răgaz privind prin fereastră viața unei familii de chinezi într-o casă de pe este drum, pe care o aveam sub ochi ca pe o lume „in vitro". Era o casă situată pe acoperișul plat al unui bloc cu patru etaje și, cum eu locuiam la etajul al șaselea al hotelului de vizavi, vedeam tot ce se petrecea în ea. Palisada acoperișului-terasă era străjuită de 36 de ghivece cu flori pe care le uda dimineața și seara o chinezoaică bătrînă cu un copil în brațe. Mai era un hulubar cu porumbeii lăsați liberi doar la apusul soarelui, întorcîndu-se după ce stolul lor dădea rotocoale pe cerul boltit peste orașul cu aproape un milion de suflete... Și mai era o cușcă cu două perechi de iepuri de casă, o ladă zăbrelită în care-și duceau viața cîteva galinacee ce își scoteau capetele printre șipci, ca albinele prin urdirișul stupilor, pentru a ciuguli grăunțele puse pe un jgheab de lemn scobit ca o copăiță. Familia compusă din cinci suflete ; pruncul, părinții lui și cei doi bunici. Dedesubt, în apartamentul spre care cobora o scară ce lega balconul ultimului etaj al blocului cu casa de pe acoperiș mai locuia o parte a familiei, ori poate că locatarii de jos erau doar prietenii celor de deasupra, deoarece adeseori urcau la ei și tăifăsuiau. Masa pe terasă acoperită cu mușama, pruncul ținut în brațe într-un dialog numai de el înțeles cu porumbeii, ghivecele în care înfloreau cerceluși, mușcate și hortensii. Era duminică. La Shanghai aveam să vizitez locuința unei familii de chinezi, punînd întrebări și primind răspunsuri în legătură cu tot ce ar putea interesa un „străin". Am fost și pe la prieteni știuți de demult. Dar niciodată n-aș putea spune că am pătruns în viața unei familii chinezești

— de la pregătitul pachetului cu mîncarea de prînz și a termoselor de ceai, pentru cei ce plecau la lucru, pînă la îmbăierea de seară a pruncului în jurul căruia se adunau toți ai casei ca în fața unei minuni — ca la Xiamen, unde curiozitatea mea era mai mare decît irepresibilul reproș ce mi-l făceam indiscreției, privind acea „casă a bunicilor" de deasupra zvircolirii neostoite a străzii. Și privindu-le ziua de odihnă, apoi prima zi de lucru a săptămînii, cu minuțiosul ei orar, am înțeles că pretutindeni oamenii sînt oameni și că viața nu cere decît viață...

Xiamenul este un oraș-insulă, dar care, prin legarea în 1957 de coastă, printr-un dig de cîțiva kilometri aruncat în strîmtoarea mării, a devenit peninsulă. Oraș meridional cu chinezi meridionali. O zecime din populație o constituie foștii emigranți întorși acasă. Port nou, aeroport nou, o „zonă economică cu regim special", distanța pînă la cea mai apropiată insulă taiwaneză — cincisprezece kilometri....

Inginerul Huan Shia Hua, care ne arată marile șantiere de aici, are cam 50 de ani, păr negru cu firul tare ca de perie, sprîncene smoc, ochelari cu ramă de baga, veston de doc încheiat la toți nasturii. O cicatrice mare pe obrazul sting, de sub ureche pînă la bărbie, ca urma unei tăieturi de sabie. Îl ascult povestind despre aeroportul de unde vor decola și pe care vor ateriza avioane transcontinentale, dar tăietura aceea de pe obraz mă îndeamnă să-l întreb ce i-a provocat-o ? „O sabie japoneză, într-un duel nebun, el călare, eu pe jos. Eram un năpîrstoc, dar calul tot i l-am luat !..." Îi spun că, la Heidelberg, cu o astfel de cicatrice ar fi avut toate șansele să fie ales președintele asociației dueliștilor. Rîde. Acum „duelează" cu o rîglă triunghiulară, cît o sabie ciută, pe care o tot plimbă pe macheta marilor șantiere cu cohorte de basculante, buldozere, screpere, betoniere-gigant și asfaltiere. Proiect taiwanez, capital kuweitian, majoritatea utilajelor italienești și japoneze. Marea vine pînă în buza pistelor, o mare roșie de parcă ar măcina pulbere de corali. Dacă Afrodita s-ar fi născut din spuma unei astfel de mări ar fi avut culoarea crabilor fierți.

„Zona economică cu destinație specială" nu este decît un perimetru delimitat ca pentru o platformă industrială, cu întreaga infrastructură pregătită (căi de acces, canalizare, conducte de apă, cabluri electrice și telefonice deja trase) pentru implantarea unor întreprinderi cu participarea capitalului străin. Locul se află la „răscrucea tuturor vînturilor", în bătaia căilor de comunicație din întregul sud-est asiatic. Inginerul Hu Tzung, sub 40 de ani, înalt, tip de shanghaiez, are o față smeadă, sprîncenele ca niște accente circumflexe, o privire și o vorbă de tehnocrat tînăr, pantaloni gri, cămașă albă, vindiac vișiniu. De bunăseamă are o răbdare angelică, lăsîndu-se două ore bombardat de întrebări și găsind la toate răspunsul ferm, doct, profund documentat. Înțeleg că patru astfel de „zone speciale" există deja în China, și că altele se vor deschide în viitor. Sînt invitați parteneriî străini, de preferință emigranții chinezi îmbogățiți peste hotare, care să contracteze implantarea unor întreprinderi în ramurile industriei ușoare și ale electronicii, pentru o exploatare în comun, pe o perioadă de 30 de ani. Se percepe o chirie pentru teren, partea chineză asigură mîna de lucru și eventual materia primă, participarea la capital și la aportul de instalații, desfacerea mărfurilor fiind exceptată de taxele vamale. Trei societăți chineze, una de construcții și dezvoltare, una bancară și alta de „inginering", împreună cu un comitet administrativ al zonei împuternicit să efectueze contractările cu partenerii străini depind de un comitet al zonelor economice cu regim special care funcționează pe lîngă Consiliul de Stat de la Beijing. Tînărul inginer, specialist în „marketing", ne explică variantele de cooperare cu partenerii străini, condițiile reciproc avantajoase, importanța zonei pentru dezvoltarea orașului care pînă nu de mult era doar o așezare de „consumatori" (neavînd decît cîteva fabrici de țigări, de chibrite și de săpun) iar astăzi numără peste 700 de unități industriale de stat sau cooperatiste.

Poezia o găsesc în două încăperi din Universitatea Xiamen unde a locuit cîndva Lu Xun, predind studenților istoria literaturii chineze. Locuință austeră de dascăl-poet a cărui singură avuție au fost cărțile. O masă de lucru modestă, un scaun, un baston, o călimară, un toc. Peniță i-a ruginit de cînd n-a mai picurat pe hîrtie cuvinte. Omul însuși mă privește dintr-un portret cu o netărmurită seninătate, dar și cu o tristețe specifică naturii lui nostalgice. A fost și un revoluționar ? Neîndoielnic. Dar înainte de toate a fost un om în care a ars flacăra mistuitoare a cuvîntului. Locul lui în literatura chineză este întrucîtva sinonim cu cel pe care îl ocupă în literatura noastră George Călinescu. Ca și Călinescu, în ultimii ani petrecuți la catedră, începuse să-și „cînte" cursurile, auditoriile unde-și ținea prelegerile fiind luate cu asalt. Era fascinat de „cele patru romane uluitoare" din perioada dinastiei Song : „Lotusul de aur", „Aventuri din cele trei regate", „Pe malul apei" și „Călătorie spre Soare-Apune". Dar era și un protector al poeților tineri, un erudit de factură enciclopedică și un iremediabil optimist. A fost un generos care știa să găsească în fiecare „minereu literar" firul de aur și să-l extragă ca un nepotolit căutător de nestemate. Nu îi stîrnea repulsia decît zvircolirea viermilor care strigau în gura mare că au aripi, căutînd să-i reducă și pe zburătător de nestemate. Dar Lu Xun punea aripi pe umerii celor cutezători, și „Istoria literaturii chineze" datorită lui împarte același destin cu cea a confratelui său de zbucium și epocă din spațiul carpato-dunărean.

Am văzut în China temple peste temple, ca într-o compensație a faptului că la primul meu drum aici nu mi se putuseră arăta decît lăcașele de la porțile lăcașelor sacre. Dar nicăieri n-am aflat mai profundă cugetare și mai odihnitoare reculegere de spirit decît în acest modest „templu" instalat în însăși incinta Universității Xiamen, unde Călinescul chinezilor și-a petrecut cîțiva ani de viață. Spunea : „Chiar dacă se doboară stejarii, lăsîndu-li-se rădăcinile în pămînt ei vor odrăsli din nou..." De ce astfel de condeie se sting cînd micimea sau nimicnicia de spirit continuă să trăiască și să prospere?

Balcanice

MILOȘ LINDRO

Alfa-ritmul orientului

Înălțimi înălțimi
Căzute aici în orbimi

Și a fricii pădure
Noi în ea să ne-ndure

Unde să fire unde să fire
Subtila-amăgire

Zilele puternic isonice
Cu liniști canonice

Și păsări duse pierite
Prin țării ingrozite

Cu jale cu jale sublimă
Tot mai sus sub lumină

Iar disperarea o DESPERARE !
Cu a veșniciei ritmare

În românește de
Dumitru M. Ion

Poezia orașului (I)

Poet și animator, figură proeminentă a vieții culturale evreiești din București anilor '30, Iacob Sternberg a cunoscut avatarurile unei existențe dramatice, în care scena s-a confundat cu realitatea, iar tragedia compensează labilitatea opțiunilor. Opera sa în limba idiș apare însă remarcabilă peste ani, un registru de motive existențiale, resimțite cu acuitatea unei sensibilități rafinate, îmbinate cu spiritualitatea străveche a unui mare popor și prelucrate cu ajutorul uncr mijloace ample, asemănătoare cu panourile decorurilor din teatru. Iacob Sternberg nu este de altfel o figură singulară. El aparține unei tradiții culturale aparte, a cărei dispariție o deplîngea George Steiner atunci cînd se referea la umanismul din „Mitteleuropa", generos și rafinat, pierdut prin dislocarea comunității evreiești din această parte a lumii în urma terorii brune. Fenomenul este mai complex decît sugerează criticul american, dar literatura idiș face parte neîndoios din peisajul cultural și spiritual la care ne referim, aducînd o căldură particulară, umor și fantezie, o dimensiune inconfundabilă chiar față de tradiția evreiască. Literatura idiș este tributară îndeosebi hassidismului, acea irumpere de valori afective și de trăire directă, resimțită ca o adevărată rebeliune, la începutul secolului al XVIII-lea, față de ortodoxia rabinică. Fondatorul hassidismului, a cărui activitate este legată și de comunitățile moldovenești, apare evocat într-un poem programatic de către Iacob Sternberg : „Eu sînt poetul / din Calea Văcărești. / Ei și ? Puneți greutățile-n balanță ! / Vi se mai cuvine cumva de la mine vreun rest ? / / (...) / Precis că aș putea tocmi chiar acest faeton, / ori altul la fel — / gloaba singură merge, nu-i nevoie s-o biciui. / Sub coviltir e însuși Dumnezeu, pe capră e Bal-Șem..."

Cititorul avizat poate recunoaște în întreaga operă sternbergiană un ecou al învățăturilor lui Bal Șem Tov, un gust aparte pentru umanitatea simplă și problematica ei, o anume considerare a sentimentelor fundamentale, o înțelegere plină de compasiune a suferinței, alunecarea în vis și parabolă, ca și propensiunea pentru viața comunitară în sensul direct, iar nu prin intermediul unui corp comun de norme osificate. Este plină de sugestii și legătura care se poate face între activitatea teatrală și hassidism, pentru că nu apare întîmplător faptul că teatrul evreiesc a înflorit în centrele hassidice, iar Iacob Sternberg a fost un străducit om de teatru, o figură legendară (un bun cunoscător al domeniului, cum este Iosif H. Andronic, traducătorul lui Sternberg, îl evocă în termeni poematici !). Ciția dintre pilonii acestui teatru idiș sînt constituiți de spectacole care înscenează ritualuri hassidice, cu fastul popular și exuberanța lor ieșită din comun, din care provine teatrul de revistă evreiesc, atît de plin de savoare. Hassidismul a creat filozofie modernă (vezi unele sugestii și în mai vechiul nostru articol, din 1967, „Martin Buber și problema comunicării", reluat în **Opera și destinul scriitorului,** 1972), teatru și literatură de primă calitate, fiind o formulă de viață autentică, în care planurile existenței se reunesc printr-o umanitate caldă și plină de bunăvoință față de toate aspirațiile și slăbiciunile noastre.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O EXPERIENȚĂ** inedită este consemnată de cîțiva ani în unele țări din Europa occidentală. Este vorba, după cum ne informează un articol al lui Manfred Rieger în **Hannoverische Allgemeine,** despre „Literatura la telefon". Un serviciu special oferă doritorilor extrase din lucrări de proză și scurte poeme, totul durînd între patru și cinci minute, prin formarea unui număr de telefon care conectează pe ascultător cu programe speciale, imprimate printr-un sistem asemănător cu orologiul vorbitor sau cu difuzarea buletinelor meteo. Ideea a aparținut poetului american John Giorno, sub titulatura „Dial-A-Poem", fiind implementată pentru prima dată la New York în anul 1969. Programul lui Giorno a durat foarte puțin, dar a fost reluat mai apoi, la aproape zece ani, la Londra și Basel. La ora actuală, cele mai numeroase inițiative de acest tip se desfășoară în R.F. Germania, în toate marile orașe. Se pare că lectura la telefon dezvoltă gustul pentru carte, precum și dorința ascultatorilor de a cunoaște lucrări literare mai recente în lectura autorilor.

● **ASOCIAȚIA** internațională a interpreților este o organizație ce reunește traducătorii profesioniști, cu activitate în marile conferințe internaționale și în traducerea simultană. Este o întreprindere ce se deosebește în bună măsură de echivalențele de texte care permit reflecția prelungă și elaborarea traducerii. Un articol publicat de Renate Marbach atrage atenția asupra faptului că marea circulație a informațiilor științifice și culturale din ziua de azi precum și diversificarea folosirii limbilor de prestigiu impun constituirea unui corp de traducători profesioniști, cu calități speciale : „Se cere cu necesitate să posezi în această profesiune o mare capacitate de concentrare și nervi solizi. Ești întotdeauna să te afli în situații delicate, la care trebuie să reacționezi foarte repede, de exemplu aceea în care un scriitor este citat în limba sa originală, altă decît cea în care se face traducerea, sau atunci cînd oratorul folosește cuvinte de spirit sau utilizează formule cu sens dublu, aparent intraductibile. Poți să te găsești în împrejurarea de a trata un subiect inedit, care comportă un vocabular specializat, cu expresii necunoscute, sau poți să interpretezi discursul unui tailandez sau coreean care vorbesc engleza, de pildă, cu un accent atît de pronunțat încît abia o înțelegi".

● **EDITURA** britanică „Mills and Boon" este specializată în romane scrise de femei, publicînd mai ales genul supranumit „romantic novel". Firma cunoaște un mare succes pe piață, vînzînd peste 220 de milioane de exemplare din cărțile sale numai în străinătate, din care 60 milioane sînt traduse în 84 de limbi străine. Caracterul restrictiv al activității editurii, consacrat exclusiv publicării de autoare, care de asemenea scriu numai romane de dragoste, a stîrnit uneori severe critici în presa britanică. Recent, Keith Charteris, într-un articol dedicat activității editurii, spune următoarele : „Pare că bărbații nu pot să scrie romane de dragoste cu destulă convingere". Iar Frances Whitehead, una dintre redactoarele editurii, afirmă : „Eroinele din cărțile noastre s-au schimbat în decursul anilor. Zilele cînd ele erau recrutate printre guvernantele copiilor unor văduvi bogați s-au dus de mult. Astăzi ele sînt arheologe sau cercetătoare în biologia marină".

● **SUB TITLUL** „Regele roșu și regele alb" a fost publicată în R.P. Ungaria o culegere cuprinzînd 17 basme populare românești povestite de Teodor Șimonca din localitatea Kétegyháza. Apărută într-un tiraj de 1 500 de exemplare, lucrarea a fost îngrijită de Alexandru Hotopan, și a fost întîi publicată într-o culegere bilingvă, iar apoi într-o ediție în limba română, cuprinzînd texte mai ample. Basmele populare păstrate în amintirea acestui țăran de 83 de ani, Teodor Șimonca, impresionează prin pregnanța lor și printr-o limbă de excepțională savoare.

SPORT

Caldarîmuri de sidef

O pădure fugind în noian de abur subțire, ca stinghia pașilor pierduți în vinerea neagră. Fulgeră fără izbîndă pe potecile cu miei unde rupeam dinții șarpelui, trecîndu-i o sîrmă prin gură, furam faptul verii și ne spălam cu el pe mîini (numai chindiile din iulie fac clăbuc) și mișunam toată ziua prin ierburi, spre bucuria părinților și bunicilor. Prin aforismele copilăriei bîntuie de mult vîntul cu iluzii deșarte. Acum, cînd știm prea bine că osul grijaniei se numește anafură și că în paharul de la colțul mesei dorm fulgere jerpelite, ne plac jocurile celor tineri și puternici și ne place să lunecăm, uneori, cu sania pe caldarîmuri de sidef. De pildă, mie-mi place să prefir printre degete gîndul că mîine seară îi vom bate pe cehoslovaci, mult mai ușor decît pe italieni. Delicată, pudică, prudentă, lapidară și lipsită de marea bucurie ce încolțește-n inimi în preajma bătăliilor hotărîtoare, presa noastră sportivă lasă impresia că încearcă să ne desmoștenească de torțe. Ne servește pumni de zarzăre crude, îndoieli chinuitoare și ne bagă în răcori cu albastra ei lipsă de entuziasm. Singur Ion Chirilă ne dă dreptul sau ne îndeamnă să nechezăm ca la „Doi cocoși".

Sună iscusit prin pagini blazarea. Mulți neagă ceea ce afirmă și afirmă ceea ce neagă. Iar asta de la o zi la alta. Nu știu ce-o fi făcînd Lucescu. De cînd îl tragem de perciuni cred că i-or fi crescut cearcăne la urechi. Am auzit că a călătorit incognito în Cehoslovacia, ca să-i urmărească la fața locului pe jucătorii lui Havranek. Sînt pietre rare acești fotbaliști din centrul Europei și de-a lungul timpului ne-au cam stîlcit mutra. A șosit timpul să le tragem și noi o scatoalcă să le zbîrnîie pintenii lipiți pe piciorul gol. Și sînt convins c-o să-i învățăm ce glas are cuiul smuls din palma lui Christos. Nu mi-e teamă prea mult de urmașii bravului ostaș Svejk, mi se tulburâ siropul gîndindu-mă la arbitrii și la o frază din Iaroslav Hașek pe care o spune bucătarul Jurajda : „fiecare om trece în viața lui nesfîrșită prin nenumărate transformări și odată și-odată tot trebuie să apară pe lumea asta în chip de hoț"... Dar să nu uităm, bucătarul Jurajda era ocultist.

Destinul ne pîndește după colț sub formă de lup sau sub forma vițelului cel gras. Noi toți vrem să urcăm în foișoarele verii mînjiți pe mîini cu grăsime gustoasă. Ne stă bine veseli și de aceea zic că trebuie să pregătim — dacă va fi — o seară de carnaval, chiar mai frumoasă decît aceea care va rămîne înscrisă în noi sub numele de **noaptea înfrîngerii Italiei.** Pregătirile pentru carnaval sînt, peste tot, mai colorate decît carnavalul însuși. La noi nu le văd, nu le simt, nu le miros. O veste pe care-o vrei bună se țese-n fir de borangic și de curcubeu. Iar publicul — cel snob mai cu seamă — nu se calcă-n picioare la casele de bilete. Oh, da, italienii erau campioni mondiali și nu se făcea să nu-i vezi de aproape ! Ei bine, cehii sînt mai puternici decît italienii. Și tocmai pentru această rațiune va trebui să-i învingem și pe ei. Cred în steaua lui Balaci, Bölöni și Lucescu. Dar ea nu poate străluci decît luminată de inimile noastre. Să împingem sania pe caldarîmuri de sidef și să aprindem torțele.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
20
(1 098)
Simbătă
21 mai
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Temelii care cresc

Problematica umană, realitatea lumii de azi care incorporează și propria ei spiritualitate, aspirațiile și frămintările sale la scara istoriei, a progresului și civilizației, reprezintă un infinit teren de investigație și cunoaștere la care o contribuție specifică și-o aduc cultura și arta, creația din toate domeniile de activitate. Nu in ultimul rind, un sprijin de substanță in această direcție vine din sfera politicului, din ideologia și practica edificării unei lumi a cunoașterii cit se poate de ample și, in consecință, a unei lumi care aparține deopotrivă prezentului și viitorului, operă pe cit de vie și prodigioasă in ansamblul ei pe atit de semnificativă, pe atit de caracteristică in colectivitatea pe care o reprezintă fiecare țară și popor, individual ca expresie morală, politică și socială a acestei colectivități.

Adevărurile istoriei nu fac parte din categoria obiectelor perisabile și nu pot trece in proprietatea altcuiva, ca niște piese de muzeu cărora să li se schimbe datele sau să li se piardă semnificațiile. Sintem stăpini pe propriile noastre adevăruri și aceasta cu atit mai mult cu cit, in sfera politicului, cum aminteam, există o intreagă fundamentare, o adevărată construcție a acestora, o permanentă și vie aplicare spre real, spre cunoașterea și deținerea autenticului, a spiritului catalizator care iradiază și in care se string faptele cu cea mai mare incărcătură istorică și deci hotăritoare pentru orice demers actual sau de perspectivă. Cultura, creația artistică sint implicate direct in spațiul acestor adevăruri și nu sint o formă asociată a lor sau o formulă ușor de detașat. Istoria și cultura se impletesc atit de strins incit ele se invocă reciproc. Deținem o adevărată tradiție in acest sens iar argumentele de fond nu exclud nuanțele ci le potențează in actualitate. O simplă privire asupra fenomenului cultural-artistic românesc te edifică in multe privințe asupra acestei simbioze de spirit in care faptul istoric dobindește amplitudine prin creație iar aceasta din urmă luminează in timp adevăruri care altfel ar fi fost supuse doar unui strict interes de muzeu.

In realizarea acelei epopei de care se vorbea acum cițiva ani rostul și locul creatorilor de artă sint pe deplin definite și, ceea ce rămine și mai important, este faptul că această misiune a fost și rămine in continuare insoțită de un efort editorial deosebit. Intr-un climat care se situează, de bună seamă, spre virful disponibilităților și condițiilor sale — fapt care este și un evident rezultat al politicii culturale, cu toată gama sa de condiții și cerințe — a inceput editarea seriei de opere fundamentale ale culturii române, o operație care, in ansamblul ei, lărgește considerabil aria de cunoaștere contemporană și face un deosebit serviciu moștenirii inaintate a trecutului, istoriei noastre prezente și viitoare. La acel izvor veșnic viu al realității — o metaforă generică, un simbol cu deosebite și răscolitoare semnificații — se realizează astfel in multiple planuri și dobindește noi spații de referință insuși spiritul creator. Noi inșine sintem chemați să ne rostim propriile noastre adevăruri, ele există, ne insoțesc istoria, se așează cum pietre de temelii ale acesteia și ne probează dăinuirea in timp, ne probează pe noi inșine in opera de edificare a unei noi societăți, față in față cu propria noastră conștiință, in lumina propriei noastre identități.

Acel izvor veșnic viu este matca noastră de adevăr, in el se oglindesc epoci și destine, toate infăptuirile care au consacrat numele de om și umanitate, din perspectiva marii familii de azi a României socialiste, a unității sale indestructibile. Către acel izvor, pe lumina lui se intemeiază oricare act de creație, din adevărurile și pe limpezimea lui se edifică opera de artă. Respectul față de aceste adevăruri implică, firește, cunoașterea lor și, implicit, punerea lor in exercițiu, ridicarea lor la nivel de limbaj și de argument al creației, pe filonul moral, politic și social al acesteia, astfel incit străbătind și insuflețind opera de artă, moștenirea continuă a celor mai de seamă valori, ele să apară și să le simțim ca pe niște temelii care cresc. Ele ne explică, sint argumentele noastre de esență.

Luceafărul

In acest număr: Tablouri de Viorel Mărginean

Un romancier în agora

Ion Lăncrănjan a intrat in literatura noastră ca un caz. Să ne amintim că debutul său, sancționat prompt pentru „curaj necreator“ a beneficiat de o intimpinare a lui S. Damian, grijuliu la alunecarea pe linie naturalistă a proaspătului scriitor (v. **Gazeta literară**, nr. 20/29 iulie 1954). Satisfacția de colecționar in cultivarea cazurilor stranii, plăcerea de a zugrăvi patimi neinfrinte, porniri animalice, instinctuale (ca in cazul schiței **Cordovanii**, găzduită de **Tinărul scriitor**, nr. 5/1954), riscau — potrivit aceluiași — să-l indrepte pe Lăncrănjan pe un drum greșit. Dealtfel, tot **Gazeta literară** — prin vocea lui Paul Georgescu — puricind colecția revistei **Tinărul scriitor** denunța indrumarea ruginită, actualizarea pudică, idealurile de coteț ale unor producții din acel an (vezi **Pămintul e rotund**, in **Gazeta literară**, nr. 39/9 dec. 1954).

Anii au trecut și Ion Lăncrănjan, continuindu-și cu indărătnicie — asemeni eroilor săi — drumul, a dat la iveală o operă, o construcție solidă, dirijindu-și interesul spre romanul frescă, de masivitate specifică. Temperamental, el este un polemist ; de aici, interesul pentru istoria caldă, cu substanță clocotitoare, fixat intr-un spațiu tematic ce unora le pare perimat, preocupat de destinul țărănimii (al clasei și al individului), oferind o exactă radiografiere a psihologiilor, explorind — tot in replică la idilismul unei literaturi inmormintată rapid — **filonul tragic.** Lăncrănjan este un puternic prozator realist și romanele sale, vroindu-se „obiective“, colcăie de vitalism și vigoare ; in paginile sale răzbat datele structurale ale prozatorului, energiile sale nedomolite, scăpind citeodată din chingile disciplinării.

Moralist pe linia lui Slavici, Ion Lăncrănjan vine in literatură după șocul predist al **Moromeților.** Romanul lui Preda evidenția rafinamentul psihologic și complexitatea caracterului țărănesc, redescoperind o lume ce părea fără acces la spiritualitate. Ion Lăncrănjan este interesat, și el, de **mentalitatea rezistenței**, inscriindu-se hulitei „direcții rurale“ a literaturii noastre care, să fim drepți, a produs mereu valori. Vitalitatea acestei direcții se verifică in numeroase creații prozastice, rezistind eroziunii timpului. Cum evenimentele au scos lumea rurală din vechea matcă amenințind ordinea tradițională, Lăncrănjan **stăruie asupra consecințelor**, evitind soluțiile convenționale ; confruntarea dintre individ și mecanismul puterii, ferocitatea fanatismului pentru „cauză“ ori rezistența alunecind in egocentrism al revoltatului „ireductibil“, fac din Lăncrănjan un exponent al realismului dur, netrucat, constructor al unor conflicte pline de densitate și dramatism, autentice dar neferite de schematism (prin opoziția simetrică, epurată de ambiguități, dintre demonic și angelic), presărate și cu inabilități compoziționale ; peste toate insă flutură victorioasă ideea morală, credința in dreptate, rezistența devenită Istorie.

Lăncrănjan știa ce trebuie să scrie. **Cordovanii** are la bază nuvela dar și alte două romane abandonate **(Pămint și Țăranii)** ; publicarea cărții a fost stopată multă vreme de cei care „apărau“ puritatea ideologică a literaturii, puși in fața unui conflict prea tranșant pentru acel timp. **Cordovanii** aștepta — pentru a deveni roman — limpezirea conjuncturii și a suportat o permanentă rescriere. Să amintim doar că intr-un referat din 1958, i se recunoștea talentul și veridicitatea manuscrisului, dar romanul era considerat „structural greșit“.

De la acel roman (apărut in fine in 1963) și pină la ultima sa carte, Lăncrănjan a evoluat credincios filonului tragic, interesat de ciocnirea unor caractere tari, de obsesia și fascinația puterii.

Parabole ale puterii sint, de pildă, cele două nuvele antologate recent in B.P.T. : **Eclipsă de soare** și **Drumul ciinelui.** Ultima, prin triunghiul Mihai-Jilu-Mama rezonează tragic și moartea „rezolvă“ supliciul eului (Vischer), reluind motivul biblic al fraților-dușmani. Frații „primordiali“ sint aici Mihai Pilu, un alt Cain, și Jilu ; narațiunea dezvoltă personaje malefice și crime abominabile, sub patronajul unei veritabile Urmutter : „Raveca lui Pilu. **Eclipsă de soare** dezvăluie mecanismul alienant al omului dominat de obsesia funcției, in contextul unui autoritarism sufocant. Dacă Mihai **(Drumul ciinelui)** credea intr-o idee fanatizind-o, dincoace instinctul afirmării vede condiția umană prin locul ei in ierarhie, pozițional nu intrinsec ; calitatea insului se estompează, individualitatea „dispare“ sub prestigiul funcției sau prin pierderea ei. **Eclipsă de soare** este, s-a spus deja, un conflict de tip baladesc in care forța inerțială a „stăpinului“ Iosif Ciorfoiu anihilează elanul virstei tinere (Pavel Bora), desenindu-i

Adrian Dinu Rachieru

Continuare in pag. 7-a

● In ACEST NUMĂR : ● «Onisifor Ghibu și problema națională» de Francisc Păcurariu ● «Ctitor al invățămintului românesc» de Gheorghe Suciu ● Poeme de ● Mircea Micu ● Florin Costinescu ● H. Zalis ● «Scrisori din linia intii» de Sânziana Pop ● Cronica literară ● Viața cărților ● Breviar ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești de Nicolae Ciobanu ● Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri

TUDOR ARGHEZI-inedit

***

Bătind cu aripi, cercuri, ușoare, el, greoi,
Se-ncolăcea destinul, ca șarpele, pe noi.

Tot ocolind secunda mereu, de-nec și foc,
Iar ne găsirăm singuri și tineri, la un loc,

Tăcerea ta supusă-mi șoptea : „Mă ia și du
Și mintuie-mi o dată durerea de-a fi tu“.

Dar, hotărit și crincen, să-mi curm fringindu-i chinul,
Am rupt din cer secunda și i-am strivit destinul.

(Vechi manuscrise)

INTERFERENȚE

CULTURA TRANSILVANĂ

Unul dintre cele mai prețioase rezultate ale cercetărilor de istoria culturii românești se datorează noilor analize și interpretări date frescelor timpurii din Transilvania. Rezultatul este cu atit mai remarcabil, cu cit a fost obținut la capătul unei munci intense și stăruitoare, avind in vedere starea degradată in care ne-au parvenit frescele din secolele 14 și 15, păstrate in monumente nu arareori ruinate, ca cel de la Riu de Mori, unde un splendid program inconografic a ajuns pină la noi numai prin ceea ce a mai rămas in absida supusă la intemperii. După ce in perioada interbelică, Silviu Dragomir, Coriolan Petranu, I. D. Ștefănescu sau Ștefan Meteș au descris pictura veche din ctitoriile românești timpurii și au subliniat importanța ei pentru istoria noastră, un puternic impuls a fost dat cercetării de opera amplă de restaurarea monumentelor declanșată in ultimii douăzeci de ani. Lucrările profesorului V. Vătășianu și ale lui Vasile Drăguț s-au intemeiat pe noi date și noi interpretări. In lucrarea cu adevărat fundamentală, **Pictura murală din Transilvania, sec. 14—15**, din 1970, Vasile Drăguț a pus intr-un puternic relief un fenomen cultural ; pentru că ceea ce a dat amploare acestor cercetări de istoria artei a fost tocmai noua incadrare a activității artistice in mișcarea generală intelectuală din societatea românească din secolele 14—15. Analizele au pătruns mai adinc in sursele și manifestările acestui fenomen prin studiile, insoțite de planșe de precizie matematică, ale Ecaterinei Cincheza-Buculei. S-a ajuns, astfel, la o nouă sinteză, cea apărută de curind, a lui Marius Porumb, **Pictura românească din Transilvania**, 1981, in română și germană, la Editura **Dacia.**

Interesul deosebit al cercetărilor lui Vasile Drăguț și Ecaterina Cincheza-Buculei este că ei au implicat in interpretarea limbajului figurativ gindurile și acțiunile oamenilor care au comandat, au executat și au privit frescele, din care noi nu mai avem azi decit fragmente. Reconstituirea inteligentă și prudentă a frescelor s-a insoțit cu refacerea intregului mediu cultural al epocii. Vasile Drăguț ne-a vorbit despre „cavalerul de frontieră“, temă de largă răspindire in Europa Centrală, inspirată probabil de poemul lui Dighenis Akritas, așa cum alte studii ne-au dezvăluit persistența moștenirii bizantine intr-o Transilvanie pe care mulți s-au obișnuit să o aprecieze artistic doar prin prisma difuzării stilului gotic occidental. Dar achiziția cea mai importantă este că avem clar sub priviri un fenomen doar intrevăzut de inaintașii intru ale cercetării : anume existența unor nuclee culturale puternice, care au dat impuls unei culturi de tip aulic in Transilvania secolelor 13—15. Investigind pictura, specialiștii au ajuns să surprindă o manifestare de ample proporții, clar atestată in secolele 14—15, dar precedată de inițiative și realizări inscrise in secolele 13 și poate chiar 12. Așadar, in momentul in care cultura românească a inceput să se cristalizeze in forme superioare, in jurul curților princiare din

Alexandru Duțu

Continuare in pag. a 4-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Sărmanul Dionis la Hanul lui Mînjoală (II)

Ca și lui Dan, dar in alți termeni, lui Fănică i se dictează un soi de interdicție. Timpul se contractă și flăcăul constată că a depășit cu mult răgazul pe care și-l acordase inițial : „Am sărit drept in picioare și m-am uitat la ceas : zece și aproape trei sferturi. In loc de o jumătate de ceas, stătusem la han două ceasuri și jumătate ! Vezi ce e cind te incurci la vorbă“. Fănică socotește rău, căci de la „șapte trecute“, cit arăta ceasul la inceputul povestirii și pină la „zece și aproape trei sferturi“ sint cam trei ore și jumătate. O posibilă explicație pentru ora care nu iese la socoteală ni se sugerează intr-o secvență petrecută ceva mai inainte : „M-am așezat la masă făcindu-mi cruce după datină, cind deodată, un răcnet : călcasem, se vede, cu potcoava cizmii pe un cotoi bătrin care era sub masă. (coincidența dintre semnul crucii și reacția cotoiului nu-i spune nimic lui Fănică ! — n.n.) Cucoana Marghioala sare repede și deschide ușa de perete ; cotoiul supărat dă năvală afară, pe cind aerul rece năpădeș-te-năuntru și stinge lampa Caută chibriturile pe bijbiite ; caut eu incolo, caută cucoana-n coace — — ne-am intilnit piept in piept pe intuneric... Eu, obraznic, o iau bine-n brațe și-ncep s-o pup. Cocoana mai nu prea vrea, mai se lasă ; ii ardea obrajii, gura-i era rece și se zbirlise pe lingă urechi puful piersicii... In sfirșit iacă jupineasa aduce tava cu de mincare și cu o luminare. **Pesemne om fi căutat mult chibriturile că țilindru lămpii se răcise de tot“. (s.n.)** Cind, speriat de intirziere, Fănică se grăbește să plece, Marghioala il ironizează, i se așează-n cale, il sfătuiește și-l avertizează : „— E vifor mare, zise cocoana Marghioala, infiorată și apucindu-mă strins de mină ; ești prost ? să pleci pe vremea asta ! Mii de noapte aici ; pleci mine pe lumină“. Aflat intr-o veritabilă cursă contratimp, (timpul bate ca un metronom in toată povestirea lui Caragiale) Fănică pleacă, fără să acorde semnificație manevrelor pe care femeia le face cu căciula („ședea pe pat cu căciula mea in mină, o tot invirtea și-o răsucea“) și nici sclipirii ciudate a ochilor.

In **Sărmanul Dionis** urmează secvența zborului lui Dan in lună, impreună cu iubita sa, Maria, după ritualul magic indicat de Ruben (schimburile de priviri intre Dan și Maria, cele citeva vorbe și stringerile de mină sint pandantul serafic al episodului căutării chibriturilor din **La hanul lui Minjoală).** Timpul se contractă și aici, zborul spre lună „nu fusă decit o sărutare lungă“. Luna este un Eden, tărim mirific, populat de ingeri inginind cintări celeste. Dan este atotputernic, toate din jur ascultă de gindul și fapta sa. El ia pămintul in palmă ca pe un mărgăritar, il privește cu ocheanul (metafora cunoașterii) și-l agață nonșalant la gitul iubitei. Va cuteza să incalce interdicția, gindind că este insuși Dumnezeu și va fi pedepsit cu căderea pe Pămint. Timpul se derulează invers, mii de ani trec intr-o clipă. Ne aflăm in planul temporal și spațial de la inceputul povestirii. Dan este acum Dionis, trezit din somn și din vis. Dar este oare așa ? Scriitorul păstrează ambiguitatea, specifică narațiunii fantastice. „Fusese visul lui cel atit de aievea sau fusese realitate de soiul vizionar a toată realitatea omenească ?“.

Corespondentul călătoriei in lună și al pedepsei divine, este in povestirea lui Caragiale, episodul drumului circular străbătut de Fănică, după ce părăsește hanul. Nimic feeric pe traseul personajului caragialian, totul tenebros. Imprudentul călător primește direct sancțiunea pentru nerespectarea avertismentului Marghioalei. Rătăcește drumul, furtuna se intețește, căciula ii stringe capul ca o menghină, e cuprins de fierbințeli ciudate, pe care le pune pe seama băuturii, calul nu-l ascultă, speriat grozav de un „nevinovat“ ied negru intilnit in drum. Și, culmea, după patru ceasuri de rătăcire („Rătăcisem vreo patru ceasuri...“ — intervine din nou indicația temporală, de această dată ca semn al abandonului cursei sale contratimp) Fănică se află iarăși la poarta hanului ; Mirarea se accentuiază cind constata la „odaia cucoanii Marghioala lumină, și umbre mișcă pe podea)... Cind să intru, mă-mpiedic pe prag de ceva moale — iedul... tot ăla ! Era iedul gazdii mele! A intrat și el in odaie și a mers să se culce cuminte sub pat. Ce să spui ! Știa femeia că mă-ntorc ?... ori se sculase de dimineață !... Patul era nedesfăcut“. De data aceasta nu va mai pleca de lingă hangița cu ochi strălucitori decit la intervențiile repetate ale polcovnicului Iordache, al cărui ginere va deveni, in cele din urmă, după ce este obligat să facă penitență patruzeci de zile la un schit.

Și in cealaltă povestire, neliniștitul Dionis iși află echilibrul in căsătoria cu Maria. Simetria se păstrează și in finalurile celor două poeme. La Eminescu misterul nu dispare, chiar dacă citatul pe care autorul il alege din Théophile Gautier, pare a atribui șirului de intrebări un caracter retoric : „Fosta-au vis sau nu, asta-i intrebarea. Nu cumva indărătul culiselor vieței e un regizor, a cărui existență n-o putem explica ? Nu cumva suntem asemenea acelor figuranți cari voind a reprezenta o armată mare trec pe scenă, inconjură fondalul și reapar iarăși ? Nu este oare omenirea istoriei asemenea unei astfel de armate, ce dispare intr-o companie veche spre a reapăre in una nouă, armată mare pentru individul constituit in spectator, dar

Valentin F. Mihăescu

Continuare in pag. a 7-a

ODA înclinației spre frumos

Pămint te-nclină spre frumos
și lasă armele mai jos
și lasă cintecul mai sus
din răsărit pină-n apus

și ai răbdare cu noi toți
pămintule dacă mai poți
noi inainte de culcare

ți-am pune-o lebădă-n spinare

să nu ne mai visezi urit
c-avem și lebede in git
și ne spetim cu ochi căprui
să-ți punem lebăda in cui.

Ion Nicolescu

IN TREACĂT

ȚIȚI-VARĂ

Va fi vorba spre amăgirea sau desamăgirea cititorilor virtuali ai acestor rinduri, despre o pasăre mică, inimoasă și de obicei păguboasă.

Despre **pițigoi.**

Este o pasăre care față de alte zburătoare mult mai terestre și mai folosite la momente festive ale omului și, vorba poetului care ne-a biciuit și memoria și ne-a incrustat des in negru și amar catalogul: „Și-a schimbat porecla in renume“ — văd că mă cam tinjesc deși de obicei scriu scurt; deci această pasăre și-a schimbat invers numele in poreclă **(polocru** cum se mai spune din ce in ce mai rar la țară).

Eroii ironizați — dar nu prea criticați — din prozele umoristice se cheamă tot Pițigoi, pseudonimele transparente ale inspiraților autori se cheamă adeseori Pițigoi cu, de obicei, prenume contrastant clasice precum: Ahile, Hercule, Polifem — toate aceste prenume vrind să sugereze fragilitatea și poate neghiobia acestei vietăți.

Am afirmat de la inceput trei lucruri (s-ar mai putea insirui și altele). Am spus că este o pasăre mică și argumentez acest fapt prin aceea că nici maestrul operator și regizor Bostan nu a surprins-o in ipostaze intinse iar finul fotoreporter C. Ciobotă (fin la figurat și fin și la propriu deși am fost nenorocos la prima sa „verighetă“) n-a surprins exact și durabil infățișarea acestei inaripate.

Am spus despre această sprintenă zburătoare că ar fi mică, iar Dicționarul Enciclopedic afirmă că „face parte din **parus major**“, aparținind de „ordinul paseriformelor fiind mai mic decit o vrabie“. In același Dicționar dau de niște inegalabile exprimări metaforice fără „secăciunea“ unui tratat: Se

Nicolae Velea

Continuare in pag. a 6-a

Poeți străini

JURNAL DE POET

● Ne vizitează țara aproape săptăminal poeți străini, oameni de artă, jurnaliști, unii veniți prin Uniunea Scriitorilor.

Cu unii dintre ei, mai ales in ultima vreme am avut prilejul să stau de vorbă fie la Uniunea Scriitorilor, fie la o recepție și voi spune că nu intotdeauna am avut bucuria să descopăr că poetul străin care de obicei urma să plece a doua zi in patria lui văzuse ce trebuie văzut neapărat din valorile noastre naționale, in muzee sau ctitorii din București sau din imediata lui vecinătate măcar.

Am văzut in alte țări cit interes arată oaspeților gazdele in a-i iniția in tot ce au mai valo-

Ioan Alexandru

Continuare in pag. a 4-a

Shakespeare la «Teatrul Mic»

Asistăm la una din „generalele“ piesei **„RICHARD AL III-LEA“** de Shakespeare pe scena Teatrului Mic, alături de regizorul Silviu Purcărete. In spațiul scenic riguros construit de Adriana Leonescu, de maximă funcționalitate, lipsit de orice element pitoresc care ar putea incărca ansamblul se derulează **„Tragedia regelui Richard al III-lea“**, cuprinzind comploturile mișelești impotriva fratelui său Clarence : „nemiloasa ucidere a nepoților lui nevinovați, tiranica uzurpare și intregul curs al detestabilei lui vieți, precum și moartea binemeritată“ — acesta fiind de altfel și titlul intreg al piesei lui Shakespeare scrisă in 1592, tipărită in 1597 de editorul Andrew Wise și care cunoaște in timpul vieții autorului său șase ediții. In rolul sălbaticului rege, egoist și crud, odios prin cinism și demagogie, Ștefan Iordache își concentrează forțele pentru a da viață personajului complex in hidoșenia lui morală. Sint necesare in mod egal măsura și inteligența interpretativă pentru a nuanța in nota cerută de regizor evoluția tiranului dotat cu o diabolică inteligență.

Liana Cojocaru

Continuare in pag. 7-a

CRONICA LITERARĂ

ZINA MOLCUȚ, MAGDALENA LÁSZLÓ KUȚIUK: «Simbolismul european» (I)

Despre importanța și amploarea revoluției operată de poeții simboliști în lirica europeană s-a scris o întreagă literatură critică și, totuși, o reevaluare și reconsiderare a lor din timp în timp, în funcție de sensibilitatea și rigorile spiritului contemporan ca și de metodele critice ale momentului, se impune de la sine. Antologia de față (Zina Molcuț, Magdalena László Kuțiuk — *Simbolismul european*, Editura Albatros, 1983), cuprinzînd peste 1 500 de pagini, unică în context național dacă nu și european, presupunînd un imens efort de selecție și traducere, a fost concepută exact în acest scop. Ea relevă anvergura curentului, dincolo de granițele literaturilor naționale, vitalitatea și organicitatea lui pe plan european. Dar pe acest fond de identități și similitudini, ies mai limpede în evidență deosebirile și specificul local, relația fiind de la invariantă la variantă, lucru ce ne interesează mai ales în cazul poeziei românești. Mai adăugăm că antologia este însoțită de un studiu aparținînd Zinei Molcuț (tot ea semnează introducerea la volumul III) și conține de asemenea un impresionant aparat critic și bio-bibliografic : caracterizări ale simbolismului pe țări, șapouri, comentarii și note de subsol.

În continuare, ne vom concentra atenția asupra studiului introductiv al Zinei Molcuț, în realitate, o veritabilă monografie a curentului — 168 pagini — rămînind, ca într-o cronică ulterioară, să ne ocupăm de materia propriu-zisă a antologiei. Preocupările autoarei pentru simbolism nu sînt noi și un eseu despre *Ștefan Petică și vremea sa*, apărut nu cu mulți ani în urmă, dezvăluia nu numai spiritul fin interpretativ ci și o cunoaștere în profunzime a fenomenului simbolist, ce se cerea și altfel valorizată. Lucru ce nu a întîrziat să se producă, prefața sa constituind o contribuție de prim rang la exegeza curentului și care, probabil, amplificată și adîncită în unele direcții, va forma ea însăși, un volum independent. De fapt, și modul în care este conceput studiul ne indică această evoluție. Într-un prim capitol, *Datele generale ale problemei*, de coloratură sociologică, sînt prospectate condițiile externe și interne ce au favorizat apariția simbolismului. Fără a face legături mecaniciste între fenomene sau a stabili relații directe, simpliste, între cauze și efect, Zina Molcuț demonstrează, cu tact, convingător, că simbolismul își are geneza în criza valorilor politice, ideologice, estetice, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, fără însă ca — distincție subtilă, deosebit de importantă — să fie o expresie a ei. Dimpotrivă, și polemizînd cu o anumită circulație îngustă a conceptului de decadentism, ideologia și estetica simbolistă, extrase desigur din poezie, sînt considerate ca o depășire a impasului existențial, o ridicare pe altă treaptă, a conștiinței moderne. Pornind de la Nietzsche și Kierkegaard, în subcapitole precum *Asumarea neliniștii și nova ei valorizare*, *Extensia valorizării și asupra altor categorii psihice depresive*, *Asumarea integralității ființei*, *Transfigurarea categoriilor irațonalului devenite surse revitalizatoare*, criticul, cu finețe analitică și superioară înțelegere, răstoarnă accepția obișnuită a termenilor, relevînd într-o elegantă paradă rolul pozitiv, stimulator, cel puțin pentru conștiința artistică, al unor concepte kierkegaardiene ca *angoasa* sau *disperarea*, și al iraționalului sub forma „intuiției" și „trăitului", ca protest la o societate tehnicizată, monstruos industrializată, înțepenită și sclerozată într-o logică falsă, arbitrară, sfidînd orice manifestare a personalității umane. „În realitate, prin permanentul apel la categoriile iraționalului simboliștii nu vizau o derogare de la intelectualitate și spiritualitate, ci, dimpotrivă, argumentarea spiritualității prin resurse noi, prin forme ale psihicului resimțite de a fi mai convertibile la o cunoaștere autentică și profundă, mai apte de a se mula pe sensul de dezvoltare a umanității. Evoluția acesteia ei o resimțeau ca jalonîndu-se pe coordonate pentru care raționalismul dogmatic al pozitivismului devenise insuficient, reclamînd ca imperios necesară utilizarea tuturor rezervelor, tuturor resurselor de revitalizare și reenergizare ce puteau din diverse unghiuri să mărească deschiderea spiritului nostru spre cunoaștere" [...] Dacă putem accepta aproximarea lui I. Barbu conform căreia «criza civilizației științifice grecești a fost imposibilitatea de a concepe numărul irațional», atunci se poate afirma despre criza civilizației europene de la sfîrșitul secolului al XIX-lea ca fiind depășită tocmai datorită saltului realizat printr-o spectaculoasă integrare a structurilor iraționale în rațional" (p. 38, 39). În susținerea tezei sale, autoarea aduce în discuție nu numai argumente din Nietzsche, Kierkegaard, Unamuno sau din textele lui Rimbaud, Valéry, Wilde, Pater, Jimenez, Palamas, Mallarmé etc., dar și din lucrări științifice de ultimă oră, unele de frontieră, cum ar fi Watson Lyall cu *Histoire naturelle du surnaturel* (*Supernature*, New York, 1973), Paris, 1974, pe care le integrează unui demers coerent, în ciuda impresiei de oarecare electism al informației.

În al doilea capitol, *Principiile care stau la baza noului mod de structurare a poeziei în simbolism*, chestiunea este adusă ferm pe tărîm literar, fiind enumerate și analizate fundamentele și premisele interne ale curentului, precum și constituirea noii viziuni poetice. După un medalion Baudelaire, privit ca precursor al simboliștilor, cel care a postulat faimosul deziderat al „corespondențelor" și analogiilor într-o rețea de semne („pădurea de simboluri"), Zina Molcuț se oprește asupra categoriilor moderne ale liricii simboliste, ce o diferențează de codurile poetice anterioare, clasicismul, romantismul și parnasianismul : disoluția figurativului, aluzivul, muzicalitatea, verslibrismul, sugestia mallarmeană, instrumentalismul, opțiunea pentru simbol și experiența limită rimbaldiană. Deosebit de utile mi se par glosele asupra specificului muzicalității la simboliști, unde sînt aduse exemple nu numai din poeții francezi, ci și din întreaga arie europeană, alături de Verlaine, figurind Balmont, Przybyszewski, Zinaida Hippius, Bacovia, D'Anunzzio, Dino Campana, Palamas etc., muzicalitate ce se deosebește de sonoritatea romantică, avînd valențe ontologice. Pentru elucidarea aspectelor teoretice sînt invocați Schopenhauer, Wagner, Nietzsche, Poe, Carlyle, Matila G. Ghyka și Ernst Cassirer, autoarea urmărind, întotdeauna, să asigure o solidă armătură discursului său critic. Nu mai puțin pertinente sînt observațiile despre principiul sugestiei la Mallarmé, cu aplicabilitate pentru întreaga retorică simbolistă, ce cultiva vagul, aluzivul, în ultimă instanță virtuțile conotative ale cuvintului, opuse denotației clasice, expresivității romantice și picturalului parnasian. Referitor la instrumentalism, ilustrat teoretic și practic de René Ghil și la noi de Macedonski, care are și contribuții teoretice în acest sens, este privit ca o prelungire și exagerare a matematicii muzicale a lui Mallarmé, iar poetica rimbaldiană, ca o depășire și restructurare a viziunii simboliste, prin deschiderea spre transcendență, Zina Molcuț disociindu-se în parte de interpretarea tematistă a lui Jean Pierre Richard din *Poésie et profondeur*, și nu fără dreptate. Despre retorica simbolistă și despre figurile ei, așa cum sînt tratate de autoare în capitolele III. *Primul grad al distanțării de mimesis. Disoluția figurativului orientată spre o configurație de semnificați. Semnificațiile difluentizării și ale destructurării*, IV. *Cel de al doilea grad al distanțării de mimesis*, V. *Incercare de sistematizare a simbolurilor fundamentale ale simbolismului*, vom discuta în cronica noastră următoare.

Paul Dugneanu

IRINA MAVRODIN: «Modernii - precursori ai clasicilor»

Într-o carte de eseuri incitante, cu titlul aparent paradoxal, Irina Mavrodin, unul dintre cei mai avizați cunoscători ai fenomenului literar francez contemporan, propune sub forma unui mod actual de a reflecta asupra literaturii, o lectură românească asupra operelor unor scriitori francezi de la Rousseau la Le Clézio, făcută prin grila noilor orientări din teoria și critica literară. Conceptul prin care acestea își justifică în ultimă instanță demersul literar este **lectura plurală** („intertextuală", în cazul de față), care denunță ca falsă problema „fidelității" acelei **lecturi unice**, ai cărei parametri sînt definitiv fixați de timpul și spațiul în care a fost produsă opera. Nu „infidelitatea" capricioasă a vechii critici impresioniste (căreia i se respinge arbitrariul dogmatic al demersului în numele structurii interne a operei) este susținut aici, ci consecința firească a unei gîndiri critice dialectice, care consideră că opera nu se poate „realiza" (trece din virtualitate în real) decît în actul unei lecturi totdeauna situată istoric. Orice lectură este determinată de condițiile spațio-temporale ale lectorului real, de „așezarea" sa în istorie. Deplasarea de-a lungul axei temporale nu rămîne, însă, univocă de la trecut la prezent : literatura este văzută de noile teorii ca un **spațiu continuu** unde fiecare nouă operă modifică receptarea celor anterioare și concepția noastră, atît despre viitor, cît și despre trecut. Răsturnîndu-se perspectiva temporală, direcția dinspre prezent înspre trecut este la fel de justificată ca și contrariul ei. Dacă, cum spune Borges, „orice scriitor își creează precursorii", Irina Mavrodin demonstrează că el devine totodată și „precursorul propriilor săi precursori **creații de el** (s.a.)". Dacă teoretic aserțiunea poate părea o pură speculație, ea se susține în analizele operelor alese pentru exemplificare. Precursor și succesor sînt termeni care își schimbă frecvent locul în eseurile volumului. Cele două proiecții „clasicii, precursori ai modernilor" și „modernii, precursori ai clasicilor" se implică totdeauna cu necesitate, crede autoarea cărții, valorificînd prin acest ochean întors creații ale lui Rousseau, Rimbaud, Aloysius Bertrand, Flaubert, Zola, Proust, Gide, Sartre și alții, în relație (**„lectură intertextuală"**) cu scriitura Noului Roman („precursorii" moderni în accepția Irinei Mavrodin). Privind deci din momentul istoric cînd noutatea „clasicilor" a devenit operantă, rămîne de văzut în ce măsură procedeele descoperite la clasici prin grila Noului Roman (experiment, după opinia noastră, nu întru-totul concludent și peren) măresc valoarea intrinsecă a operei, dincolo de reevaluările firești fiecărei epoci.

Riscurile unei asemenea încercări de „gîndire intertextuală" sînt mari, iar Irina Mavrodin le acceptă programatic pe cele necesare, avînd convingerea intimă că drumul critic ales nu e pretext al unei speculații gratuite, ci oferă o șansă pentru găsirea unei soluții de definire a „specificității literaturii". Fără să renunțe la rigoarea severă a scrisului — opțiune cu atît mai grea cu cît Irina Mavrodin are „talent" critic, adică ușurința de a scrie frumos în manieră tradițională — autoarea se ferește de rigiditatea scientistă a criticii formaliste. Nimic aici din ostentația terminologică sau, din pretențiile sicîitoare și teroriste de a deține, în sfîrșit, cheia literaturității textului și a interpretării lui, din atitea recente lucrări „textualiste". Eseurile cărții se doresc mai degrabă o introducere în posibilitățile infinite deschise interpretărilor de lectura intertextuală. Erudiția discretă și bunul gust literar dau tonalitatea generală a volumului contribuind, alături de sobrietatea nuanțată a aserțiunilor și de eleganța formulării concluziilor, la „plăcerea lecturii", lucru rar la apariția de acest gen, nu numai românești. Ea însăși scriitoare, Irina Mavrodin este în măsură să găsească acel echilibru inefabil dintre teorie ca praxis și praxisul ca teorie, ce definește demersul acestei critici creatoare, în linia unor Maurice Blanchot și Michel Butor, critică activă și producătoare de sensuri revelatorii asupra traiectelor de la geneza la structura operei literare.

Puține dintre studiile de aceeași orientare apărute la noi în ultima vreme au știut să păstreze, ca în cazul de față, o necesară distanță față de tendințele dictatoriale ale „școlilor" și revistelor din jurul Noului Roman, experiment tot mai tentat să-și absolutizeze valoarea în oglinzile narcisiste ale unei critici care l-a consacrat și pe care la rîndu-i a impus-o. Eseul **Le Clézio : o poetică imanentă**, una dintre cele mai profunde analize dedicate controversatului autor, evidențiază, de altfel, rezervele autoarei înaintea programului Noului Roman. Pentru prima dată proza lui Le Clézio este văzută întreținînd relații intertextuale de tip polemic atît **sintactic** — cu scriitura de gradul zero, „fotometrică" a lui Robbe-Grillet (printr-un antropomorfism al metaforei ce presupune, în locul „aparatului de fotografiat", prezența unei conștiințe umane concrete integrată armonios în realitatea cu care comunică) — cît și **semantic**, absurdului lumii opunîndu-i-se putința de a cunoaște universul ca realitate umanizată, ce se ordonează și devine cognoscibilă prin însăși prezența omului.

Nu depășim contextul cărții susținînd că o astfel de interpretare inedită prin umanismul ei se datorează apartenenței autoarei la tipologia culturii române. Explicăm astfel posibilitatea acestei lecturi originale a Irinei Mavrodin prin însăși una din temele cărții susținută în **Camil Petrescu despre „noua structură" a romanului lui Proust și Lecturi românești ale operei lui Flaubert**. Aici, Irina Mavrodin, observînd intîietatea unor autori români ca Paul Zarifopol și Camil Petrescu în receptarea noutății radicale a tendințelor flaubertiene și proustiene, dezvoltă ideea — capabilă să arunce lumini noi asupra unor **termeni ca sincronism și protocronism** — a multiplelor posibilități de interpretare deschise prin **mijlocirea unor** intertextualități specifice fiecărei literaturi : „citite **altfel** decît în spațio-temporalitatea de origine aceste opere apar investite cu noi valori prin medierea unei alte spațio-temporalități, cea care le receptează. (...) În această perspectivă, aria influențelor poate să apară altfel delimitată, și mult limitată, și în multe cazuri incluse prin tradiție în această zonă vom descoperi că așa-numita influență este o lectură nouă, valorizată prin practici socializate ale literaturii receptoare."

Eseurile cuprind înlăuntrul cadrului teoriei textului, la care se raportează, contribuții de substanță definind opera din unghiuri insolite, personale — lucru cu atît mai meritoriu într-o literatură hiperlucidă și saturată de critică precum cea franceză. Dincolo de coerența gîndirii și de rigoarea afirmației — care pot fi acceptate sau discutate, ca orice sistem teoretic — cartea are farmec, iar personalitatea este dată de acuitatea analizei, concretețea interpretărilor și intensitatea descripției. Primejdia care pîndește, de altfel, „noua critică" este monotonia procedeelor analitice și în consecință uniformizarea universurilor descrise. Discursurile critice, dar mai ales structurile operelor diferiților autori ajung să semene între ele pînă la identitate. Deși în carte punctul de vedere „textualist" domină **(Rousseau : funcția cognitivă a literaturii, Butor și dinamica lecturii intertextuale, Pot-Bouille : jocul unei contestări a scriiturii tradiționale, „La mise en abime" în Falsificatorii de bani, La Nausée sau producerea textului)**, prin diversitatea perspectivelor eseurile știu să evite capcana abstractizării uniformizatoare. Absolut remarcabile prin originalitatea ipotezelor și adîncimea meditației asupra actului literar sînt eseurile dedicate lui Rimbaud, Aloysius Bertrand, Zola, Flaubert, Gide, Sartre putînd sta oricînd alături de cele mai pertinente analize din critica franceză, față de care beneficiază de prospețimea soluțiilor propuse de lectura românească la întrebările textualiste.

Deși este vizibilă o anume limitare a orizontului prin fixarea numai asupra unei singure grile de lectură a clasicilor — teoriile Noului Roman, fără deschideri spre cuceririle din proza altor spații literare precum cel anglo-saxon, rus, latino-hispanic, cartea Irinei Mavrodin reprezintă incontestabil o treaptă nouă urcată de critica românească în domeniul fertil al „lecturii intertextuale". Ea demonstrează clar posibilitățile deschise de noile orientări critice — prin intermediul parametrilor spațio-temporali naționali — în domeniul literaturii comparate.

Alexandru Condeescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

O imagine a ficțiunii

Vasile Mihăescu

INCENDIU ÎN ETERNITATE

C. R. 1982

Un poet bun, în toată puterea acestui cuvînt, se anunță Vasile Mihăescu. Printre atîția tineri autori sfidînd din lipsă de talent fiorul poeziei cultivate, rafinate, invadînd cu materie amorfă locul gol al sensibilității, dar pretențioși peste măsură, afișînd un orgoliu infantil de grup și considerîndu-se deja secțiunea de aur a liricii deceniului abia început, prezența sa discretă nu a fost desigur suficient observată. **Incendiu în eternitate*)** (un titlu, din nefericire, convențional, neatrăgător) este cartea unui talent autentic dublat de o conștiință profesională pe măsură. Planul senzorial cedează de fiecare dată, ajutat de percepția încă delicată a tăinuitelor înfrîngeri, în favoarea unei **cenzuri culturale** față de care emoția poetică ajunge să nutrească o venerație deosebită. Totul e direct și totuși aluziv în această poezie în cazul căreia a numi livrească tocmai componenta în discuție înseamnă a nu acoperi nimic din fascinația pe care ea își propune să o producă. Poezia lui Vasile Mihăescu este melancolia tot mai accentuatei îndepărtări de sensibilitatea naturală a faptului ficțiv : de firescul existenței în utopia cuprinsă între coperți de purpură și metal. Cartea este o cetate : textul, acest interior al cochiliei ferecate. Poezia se naște din înfrîngere pentru a vesti „firișoarele moi și aurii" ale victoriei. Ea este asemănătoare cu „o mătase imposibil de a fi ținută / prea mult lîngă obraz". E o formă incendiară de transparență, acesta fiind și conținutul mai larg al sintagmei-titlu. Dar poetul, simțind probabil lipsa ei de frumusețe, aspectul relativ demonetizat, va părăsi treptat sfera semantică a „flăcării" dispuse pe ecranul mental al timpului etern. De la vîlvătaie la pîlpîire, calea este cea dictată de fragilitatea propriei ființe. Suferința e „suavă tortură", drama se petrece într-un orizont catifelat, între parfumurile tari de iasomie și mentă. Poezia practică simultan magia frăgezimilor de tot felul și frageda deziluzionare a spiritului ce se lasă cuprins. Intrarea în cochilia ficțiunii are așadar un revers. Consecințele nu se fac prea mult așteptate : privind o imagine, „conspectînd" poetic tabloul imaginar (ingenioasă dispoziție), vom vedea cum ficțiunea iese din cadru, coboară și impresoară ca o realitate puterea lăuntrică a „privitorului". Parabolic, firește, nu altfel se arată în profunzime secțiunea propriei poetici. Iluzia împlinește o jertfă, deconspiră o fatalitate : „Ei, urmele, iluzii, fraged lanț, / trăgînd spre locul împlinirii jertfei / și vinători și ciini, pe cînd zăpada / ușor gălbuie ca un praf de aur / pe nesimțite trece din tablou / către povestitor, spre masa lui, / și-l impresoară chiar la miezul nopții." **(Vinători în zăpadă)**.

„Rup din destin / ca dintr-o colosală ridiche a bunătării" : iată un vers neașteptat pentru o poezie a rafinamentelor și crepusculului decorat strălucitor cu frăgezimi. Atare accente fac însă foarte bine volumului lui Vasile Mihăescu. Intuind o heraldică a gestului subtil, decantînd finețea cu „pensula delicilor", poezia se poate vedea în pericolul de a se sufoca în propriul rafinament. Lucru care, după cîte ne putem da seama, e încă departe de rostirea lirică din acest **Incendiu...** și pentru că poetul posedă în măsura necesară simțul proporțiilor și știința dozajului.

„În oglindă un înger în armură" : îmbătrînind printre mecanisme de vechi ceasornice, printre rotile dințate ale „buldozerului social" ce risipește liniștea discretă a cuplului ; un înger privindu-se pe sine cu teamă sinceră de a nu se risipi în singurătatea imaterială a profunzimii. Dincolo de imaginea statornică a „diafanei catastrofe" proiectată pe suprafața mătăsoasă a sensibilității, rămîne un cor de îngeri ascunși, plîngînd în hohote. Rămîne deci sensul suav al infatigabilei umilințe cu care poezia își subjugă autorul. Imagine a ficțiunii, ficțiune a imaginii : peste tabloul tandrului incendiu — ninge.

Costin Tuchilă

*) **Vasile Mihăescu : „Incendiu în eternitate", Editura „Cartea Românească", 1982**

PROZA

Peisaj și istorie

Citind recenta carte de călătorii a lui Neagu Udroiu,*) te întrebi oarecum contrariat la un moment dat unde este mijlocul de transport care asigură deplasarea de la un loc la altul. Ici-colo se amintește de o mașină de la județ, de un grup de reporteri, de un autoturism de teren — dar vehiculul nu face parte din ființa călătorului, nu influențează drumul sau schimbările de peisaj. Dimpotrivă, presupunînd că este vorba de o mașină, tablourile se schimbă atît de lent — și mai mult în memorie — încît ar părea o contradicție. Lipsește factorul „viteză" ; lipsește, de fapt, deplasarea însăși. Oriunde s-ar afla, scriitorul este într-un centru de unde cuprinde cu vederea totul, ca din avion. Cîmpia este un spațiu genetic ce se ordonează în jurul satului natal desfășurîndu-se pe firul apelor pînă la Dunăre ; călătorul are viziunea unitară a ei nu pentru că ar fi monotonă ci pentru că este identică cu sine însăși, așa cum o vale (sau un munte) rămîne în memoria locuitorului ei aceeași din orice punct ar privi-o. Nici vehicolul și nici aparatul de filmat, de fotografiat, de înregistrat etc. nu fac parte din ființa autorului — uneltele moderne care dau mărturie „obiectivă" despre real dar care, în egală măsură, se interpun între om și lume. Un simplu carnet și un creion — destul de leneș, de altfel — însoțesc un fiu al cîmpiei într-o plimbare de plăcere prin locuri știute în căutarea noului și a vechiului. Reporterul caută condiția primordială a călătorului prin ținutul său, pe „valea" sa cum ar zice un muntean, interesat de relief, așezări omenești, ape, drumuri, vetre strămoșești etc. — scriitorul caută, la rîndul său, condiția primordială a povestitorului : fiecare loc are istoria proprie, mai mult sau mai puțin știută, dar și tradiția, legendele lui care-l individualizează. Autorul pătrunde în peisaj după un tipic anume respectat precum locurile comune dintr-o poveste. Mai întîi drumul, apoi apa curgătoare care a determinat satul (orașul), apoi grîul sau porumbul, substratul uman al cîmpiei, și abia la urmă descrierea locurilor cu amănuntele semnificative, interesul față de prezentul imediat — cum „merge" cîmpul, care este producția industrială sau stadiul construcțiilor. După aceea, pornind de la un amănunt (de obicei numele localităților sau monumentele cunoscute) urmează coborîrea în istorie, partea cea mai importantă a „reportajelor". Sînt consultate marile tratate de istorie națională, dicționarele geografice, recensămintele, monografiile, actele și documentele voievozilor, pisaniile bisericilor sau adnotările marginale de pe cărțile vechi din sate, mărturiile arheologice privind continuitatea. Sînt decupate, ca mottouri, pasaje reprezentative din marii călători ai cîmpiei (Iorga, Gala Galaction etc.). Geografia afectivă a autorului are centrul în Cîrțojani, pe Dîmbovnic, și ramificațiile — pe Călmățui, Vedea, Teleorman, Cinișteа, Neajlov, Argeș, Ilfov etc. „Polul nord" al peisajului este orașul Găești (ales, desigur, pentru frigiderele sale) iar „sudul" — Zimnicea. Orizontala este măsurată pe Dunăre, de la Islaz pînă la Călărași. Spațiul, în fine, se împarte în patru unități descriptive : localitățile de pe rîurile interioare, un popas pe la mînăstirile din jurul Bucureștilor, orașele de pe Ialomița și, ca o dovadă a unității acestei „țări", orașele de pe Dunăre : dacă localitățile interioare privesc spre fluviu, centrele acestuia privesc, în egală măsură, spre interior. Cîmpia se conturează astfel ca un organism viu cu membrele armonios dezvoltate ținînd de un centru vital ce ordonează simetriile. Pe lîngă această pasiune pentru geografia istorică a unui spațiu genetic surprindem, la Neagu Udroiu, o certă vocație de peisagist, o coloristică bogată și bine armonizată. Pe dominanta verdelui crud al grîului sau porumbului — și, în același timp, o atentă redare a efortului oamenilor în mijlocul naturii. Reportajul saltă adesea spre zona poemului eroic pe măsură ce autorul coboară în timp animînd chipurile adînci ale neamului, făcîndu-le să-și retrăiască destinul.

Nicolae Georgescu

*) **Neagu Udroiu : „Zăpezi din miazăzi", Editura Sport-Turism, 1982.**

CRITICĂ

Harta operei

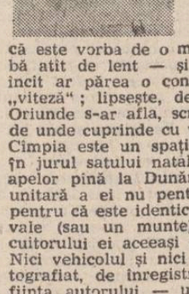

Cartea lui Mircea Vaida*), o a doua contribuție a autorului în sfera exegezei blagiene după „Lucian Blaga. Afinități și izvoare" (1975), este poate cea mai importantă, pînă la data actuală, dintre cele publicate în colecția „Pe urmele lui...". Parcurgînd „drumurile vieții lui Lucian Blaga", „cele unsprezece capitole" se constituie, implicit, într-o monografie a existenței poetului și filozofului" (p. 7). Cartea rămîne totuși dificil de încorsetat într-o formulă, mai ales că, din rigori ce țin oarecum de specificul editorial, istoria literară și critica propriu-zisă, sursologia discretă — alteori luxuriantă — dar și urmărirea „peregrinărilor în spațiu și timp ale poetului, ca și unele seisme lăuntrice sesizabile în eul scriitorului și în structura operei" poartă uneori o notă reportericească, strict „documentaristică". În această intersectare, autoritar și ingenios dominată, de izvoare, stiluri, metode, obiective și texte mi se pare a rezida valoarea contribuției lui Mircea Vaida. Făcînd din urmărirea itinerarului european blagian itinerarul și osatura „epică" — dacă vreți — a propriei cercetări, M. Vaida a reușit, cu o **suplețe** pe care numai criticul avizat o poate manifesta, să construiască, urmărind ca un biograf constiincios drumurile poetului, un nou itinerar, posterior operei și autorului : cel **critic**, singurul care susține contingența **spațiu imaginar / spațiu real**, străbătut de poet. Harta peregrinărilor blagiene devine astfel o **hartă a Operei**, a devenirii acesteia, dar și o hartă pe care exegeza localizează punctele valorice, rețelele de relații și căile de acces, așezîndu-și fanioanele judecăților critice. Istoric literar travestit în reporter, biograf și bibliograf scrupulos, Mircea Vaida datorează cuprinderea panoramică a Operei, mai mult decît oricărei alte disponibilități, vocației critice, în virtutea căreia constituirea diacronică a monumentului filozofico-poetic este stăpînită cu detașare, iar treptele acumulărilor pot fi cu ușurință extrase din ansamblu și comentate ca fapte sincronice, structuri iradiate de nuclee unice, **monadele spațiului poetic**. Pe de altă parte, a veni dinspre biografie spre bibliografie nu înseamnă — ne dovedește cercetătorul — nici a vulgariza creația printr-un comentariu anecdotic, pseudo-lansonian, și nici a ridica accidentalul experienței umane la semnificații neapărat universale, ci una din posibilitățile de urmărire a configurării Operei într-un **simbolic paralelism** : drumurile lui Blaga reprezintă un itinerar al **Omului** (al elevului, studentului, diplomatului etc.), al **cunoașterii** (în sensul goetheanului „Wilhelm Meister"), și, bineînțeles, al **avatarurilor spiritului creator**, al **Operei** descrise atît cronologic, în etapele sale, cît și tematic, în măsura în care reperele de bază ale spațiului poetic trimit la geografia obiectivă a drumurilor blagiene. Cartea lui Mircea Vaida își afirmă astfel cel mai mare merit al său : unificarea, sub semnul criticii, a travaliului documentaristic cu interogarea propriu-zisă a textului poetic, o banală scrisoare trimisă de la Berna, de pildă, devenind astfel semnificativă pentru starea de spirit a creatorului și pentru „temperatura" unui anume text. Urmărirea drumurilor lui Blaga într-o Europă a granițelor și conflictelor, ia în actul critic forma unui itinerar tematic și cronologic prin Operă, domeniu al structurilor armonioase și care, indiferent de meridianul intersectat de călătoriile autorului, manifestă semnificativa și compensatoria obsesie a întoarcerii la vatră.

Cristian Moraru

*) **Mircea Vaida : „Pe urmele lui Lucian Blaga", Editura „Sport-Turism", 1982.**

BREVIAR

■ **PRIVIRE ÎN ACTUALITATE** — O admirabilă inițiativă publicistică, depășind simpla jurnalistică obișnuită, este aceea a revistei „Tribuna" de a înființa o rubrică de intervenții polemice, cu titlul „Privire în actualitate". Două din cele mai recente luări de poziție ne-au atras în chip special atenția. Intîia, „De partea mitului", semnată de Adrian Popescu e, în același timp, și un text aproape programatic al unuia dintre cei mai talentați poeți români de azi. Apelul la tradiție, la mit, la specificitatea națională a literaturii, este exprimat de Adrian Popescu în propoziții decise, memorabile : „Cum s-a observat, partea de mit din noi rămîne una esențială, ireductibilă și încercarea de a o steriliza sau nega printr-un limbaj ironic, lipsit de flor cosmic, are consecințe neașteptate asupra sensibilității (...) De aceea, nu putem să ne mai. festăm entuziasmul pentru unii autori care preiau mimetic marile îndrăzneli avangardiste ale începutului de secol, sau împrumută tehnici prestigioase recente, dar inaplicabile fenomenului spiritual românesc. Renunțarea la permanență, la substanță, este o falsă înnoire". La fel de incitantă și de oportună este și o altă intervenție semnată de excelentul critic Adrian Marino, care combate termenul arbitrar de „critică autorizată", pus în circulație, printre alții, de N. Manolescu. La capătul unei demonstrații de o mare rigoare intelectuală, în fața căreia nu se mai pot opune nici un fel de argumente, Adrian Marino stabilește un diagnostic absolut convingător : „Rezultă limpede din toate aceste rapide observații că așa-zisa „critică autorizată" nu este decît un mit și o formulă fără acoperire care ar trebui retrasă definitiv din circulație"

„Privirea în actualitate", o tribună de idei a revistei clujene „Tribuna" e o experiență care merită urmărită cu maximum interes.

■ **„MDEH !"** O caracteristică a criticilor tineri promovați mai recent de revista „Ramuri" (nume noi, precum C. Barbu, Marius Ghiță și G. Chifu este încoerența prețioasă, lipsa de stăpînire a limbajului conceptual propriu, fără de care examenul critic al literaturii se află în suferință și nu e credibil. Un exemplu elocvent este și eseistica lui George Popescu (din nr. 4/1983), autor al citorva „cronici" la volume poetice mai noi. După ce constată, la M. Mîncu, faptul neliniștitor că „poetul își asumă acum temeritatea unui divorț", autorul conchide, savant, într-o limbă păsărească : „O astfel de poezie se împlinește în fond în fisura programată dintre falia de gravitate ontică și scherzzo-ul verbal și această experiență poate deveni sui-generis glorioasă". Cam aceleași caracteristici ar susține și poezia lui I. Iuga : „Nouă ni se pare în acest volum atitudinea un pic zeflemitoare, îmixtiunea scherzzo-ului, a cochetăriei verbale, mici diafragme ludice". Mai sînt și alte exprimări de același fel, interesantă fiind ideea cronicarului de a pigmenta citatele cu interjecții (una dintre cele preferate : „mdeh !"). Iată, așadar, o nouă noțiune critică : „mdeh !"

■ **INSCRIPȚII XXX** : Antologia cu acest titlu, editată de cenaclul de la I.R. Bîrlad, o culegere elegantă și destul de consistentă, conține pe lîngă poezii ale autorilor bîrlădeni și producții ale „prietenilor" din toată țara, unii dintre ei scriitori celebri. Stau, astfel, alături poezii ale localnicilor Chiriac Samoilă, Mihai Sultana Vicol, Adriana Petrișor (un talent remarcabil), Carmen Ibănescu, ale altor autori tineri, Ion Trif Pleșa, Marian Raicu, M.I. Vlad, ca și creații, la nivelul cel mai înalt, ale cunoscuților poeți Cezar Ivănescu, Marin Sorescu, Adrian Beldeanu și prozatorului Pop Simion. Încă un semn, prin aceste „inscripții XXX", că literatura de azi are forțe numeroase, omogene, în toate generațiile și pe cuprinsul întregii țări.

■ **LIMBĂ și LITERATURĂ** : O publicație trimestrială, cu apariție relativ discretă, însă de o remarcabilă ținută științifică, este volumul de cercetări filologice „Limbă și literatură", dirijat de un colectiv condus de Boris Cazacu și Mircea Frînculescu. Cea mai recentă apariție (nr. 4 din 1982), cuprinde obișnuitele secțiuni de studii, recenzii și „contribuții", diverse conținutistic, înglobînd de la lingvistică, metodica predării limbii române și pînă la istoria literară și folclor. Astfel, G.I. Tohăneanu studiază „Un motiv eminescian : colbul școlii", C. Dominte întocmește „note relative la silabație și scriere". Mioara Avram se preocupă de „gramatică și cultivarea limbii în învățămînt", Monica Lazăr compune un studiu despre I.L. Caragiale — artist al cuvîntului", M. Ungheanu dezgroapă revelatoriu „O polemică uitată — Vlahuță și publicațiile socialiste", Boris Cazacu aduce o contribuție despre „Ov. Densusianu în istoria și critica literară românească". Mai multe „analize de text", niște note etnologice la „Zburătorul" (de N. Constantinescu), mai multe recenzii la cărți apărute în anul trecut completează sumarul acestui număr al revistei „Limbă și literatură".

A.S.

21 MAI 1983
L2

UN MILITANT PENTRU LIMBA ŞI DREPTURILE POPORULUI ROMÂN

Onisifor Ghibu şi problema naţională

Împlinirea unui secol de la naşterea lui Onisifor Ghibu şi inscrierea acestui eveniment printre cele recomandate de UNESCO pentru a fi comemorate de către Comisiile naţionale pentru UNESCO din toată lumea readuce in actualitate personalitatea unui cărturar şi militant social a cărui activitate multilaterală, izvorită dintr-un profund sentiment de solidaritate cu problemele poporului său şi ale umanităţii, este atit de reprezentativă pentru un nobil tip de intelectual ridicat din popor şi legat cu toate fibrele fiinţei de năzuinţele lui, care a ilustrat lupta de eliberare naţională a românimii din Transilvania şi afirmarea intereselor ţării, cu patriotism şi abnegaţie, in perioada interbelică.

Activitatea lui Onisifor Ghibu se remarcă prin multilateralitatea preocupărilor şi prin unitatea pe care le-o asigură spiritul militant, patriotismul înflăcărat, combativitatea nedomolită şi infinita încredere în biruinţa adevărului şi dreptăţii chiar şi in condiţii în aparenţă neprielnice. **„Profesiunea mea oficială** — scrie el intr-o pagină din numeroasele lucrări in manuscrise rămase in uriaşa sa arhivă — **a fost dăscălia, profesoratul, pedagogia. Dar nu pedagogia de catedră, cum absolut greşit susţin oameni prezumţioşi, ci pedagogia militantă... Am fost şi istoric, şi lingvist, şi om politic, şi publicist, şi organizator. Cărţile mele nu urmăresc scopuri de erudiţie pretenţioase, ci scopuri menite a promova binele, adevărul şi dreptatea in lume, in primul rind pentru neamul meu, şi apoi, prin acesta, pentru umanitate".**

A fost fiul unui sat devenit faimos prin vrednicia, hărnicia şi dragostea de cultură a fiilor săi, Sălişte de lingă Sibiu, şi a intrupat toată dirzenia, consecvenţa şi capacitatea de a infrunta dificultăţile şi pericolele, de a-şi rosti fără ezitare gindul atunci cind il socotea bizuit pe adevăr şi dreptate şi menit a sluji binele, care a caracterizat de secole pe fiii acestor meleaguri. **„Am fost obişnuit de mic copil** — scrie el in prefaţa unui volum rămas in manuscris — **să nu mă sperîu de greutăţile care mi se puneau in calea gindurilor mele şi să nu mă las abătut de nici o piedică şi de nici o primejdie pină la împlinirea acelora."**

Consecvenţa de a rosti adevărul dă scrierilor lui Onisifor Ghibu o profundă amprentă socială. Ea se afirmă încă din anii studenţiei sale, cind a fost, la Budapesta, redactor al gazetei „Lupta": **„...ţărănimea, in partea cea mai mare, n-a scăpat nici astăzi din jugul iobăgiei** — scria el in această gazetă in anul 1907 — **ţăranul român e şi azi iobag in toată forma, iobag al sărăciei din care singur nu se poate ridica, iobag al cirmuirii străine, care nu-i caută niciodată hatirul, iobag al marii proprietăţi, pe care, istovindu-se pe sine, o ingraşă, iobag al intunericului, de care nu s-a mintuit graţie conducătorilor lui de tot felul."** Ea se implineşte cu aceeaşi hotărire in anii de după realizarea marelui vis de secole al unităţii naţionale. Cărturarul rămine însă neinduplecat in hotărirea sa de a lupta fără ezitare pentru dreptatea poporului : **„Am văzut dărăpănindu-se această ţară** — scrie el in amintita lucrare din 1922 — **şi, intr-un moment dat, m-am gindit să las totul, să fug departe de acest Sybaris ros de corupţie şi să mă expatriez, pentru ca ochii mei, care au văzut înălţindu-se din ruină această ţară, să n-o vadă cufundindu-se in nefiinţă. Dar pe urmă m-am recules. Nu vreau să fiu un laş care fuge de primejdie şi lasă pe ticăloşi in voia lor. Nu ! Voi lupta mai departe pentru dreptate, pentru omenie, pentru cinste."**

Această rectitudine in rostirea adevărului in care crede — sau pe care crede că l-a descoperit — se afirmă in activitatea lui Onisifor Ghibu şi in momente de grea cumpănă naţională, cind necesitatea unităţii desăvirşite in faţa ameninţării externe putea fi invocată de unii ca oprelişte in calea dezvăluirii relelor interne care slăbeau această unitate — aşa cum se intimplă in iunie 1916, cu puţină vreme inainte de intrarea României in război impotriva Puterilor Centrale, cind el scrie in **Tribuna** reinviată la Bucureşti : **„Revista noastră a mărturisit totdeauna cu curaj că, inainte de a aştepta o invingere asupra duşmanului extern, trebuie să invingem toate relele din mijlocul nostru. Am relevat adeseori relele pe care le-am observat in ţară, de cind fatalitatea ne-a adus aici** (din Transilvania la Bucureşti, n.n.) **— deşi am fi fost mai fericiţi să fi putut inregistra numai lucruri inălţătoare de inimi. Am crezut totdeauna că e un fals naţionalism acela care acoperă relele existente in mijlocul nostru şi se mărgineşte numai la injurătura la adresa duşmanilor din afară".** Iar la 1 decembrie 1943, sub obtuzul regim al cenzurii militare, Onisifor Ghibu scria cu fermitate in „Tribuna" de la Braşov : **„Numai şarlatanii naţionali pot face astăzi pe optimiştii siguri de ziua de miine. Oamenii oneşti sint datori să fie ingrijoraţi şi serioşi in faţa viitorului, pe care nu l-am ştiut pregăti cum ar fi trebuit şi in aşteptarea căruia ne-am comportat cu o uşurinţă mai mult decit condamnabilă. Aniversarea zilei de 1 decembrie 1918 nu ne poate aduce, astfel, bucurie ci mustrare. Mustrare pentru păcatele din trecut şi pentru păcatele de astăzi".**

Rectitudinea etică a lui Onisifor Ghibu, consecvenţa sa in afirmarea unor principii statornicite cu fermitate in gindirea sa, se exprimă şi in ideile exprimate in multe din scrierile sale cu privire la rezolvarea problemei naţionale.

Onisifor Ghibu a fost unul dintre luptătorii transilvăneni care au indeplinit la inceputul secolului al XX-lea roluri importante in lupta de eliberare naţională a românilor din Transilvania impotriva asupririi austro-ungare şi care au afirmat cu hotărire neclintită voinţa românimii de dincolo de Carpaţi de a sfărima lanţurile robiei naţionale şi de a se uni cu „ţara", cu România, realizind un vis de secole al poporului nostru. Aceşti bărbaţi, care au asumat toate răspunderile, pericolele şi ameninţările acestei lupte, nu au ezitat nici o clipă să-şi rostească impotrivirea faţă de imperiul care îi asuprea, năzuinţa de a scutura jugul robiei naţionale şi au infruntat cu seninătate, pentru idealul naţiunii lor, ani grei de temniţă, ameninţări, spinzurătorile. Dar ei nu au confundat niciodată stăpinirea asupritoare cu poporul maghiar sau german, faţă de care au mărturisit şi in cele mai vitrege imprejurări sentimente de frăţie, socotind că realitatea istoricească alcătuită a Transilvaniei face ca poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare să fie datoare faţă de ele insele şi faţă de umanitate să găsească soluţiile şi căile cele mai juste şi mai eficiente ale convieţuirii paşnice, frăteşti. Acest adevăr şi-a găsit cea mai grăitoare intrupare in Hotărirea Marii Adunări Naţionale din 1 decembrie 1918, de la Alba Iulia, document plin de adincă semnificaţie a profundului umanism cu care poporul român din Transilvania, intr-un moment cind cumpăna istoriei s-a inclinat decisiv in favorul dreptului popoarelor la autodeterminare şi a sosit clipa cind putea să hotărască Unirea de veacuri aşteptată cu „ţara", cu România, aşezind principiile pe temeiul cărora dorea să fie organizată ţara nouă şi mare la a cărei intemeiere işi aducea contribuţia, a statornicit cu claritate şi fermitate principiile deplinei egalităţi democratice a naţionalităţilor conlocuitoare.

Pe această inaltă traiectorie se inscrie, in esenţa ei, in conţinutul ei principial, şi concepţia lui Onisifor Ghibu despre problema naţională şi rezolvarea ei dreaptă. Baza acestei concepţii a fost statornicită incă in anii studenţiei, cind Ghibu scria intr-un articol publicat in „Lupta" de la Budapesta (nr. 20 din 1907) : **„Poporul român n-a cunoscut şi n-a practicat in relaţiunile sale cu alte popoare, şovinismul naţional. Ca popor autohton pe aceste plaiuri, el s-a condus in toată istoria lui mai mult de simţul de conservare propriе decit de acela de instăpinire asupra altora prin forţă şi violenţe".** Pornind de la această poziţie, el consideră pe bună dreptate că deplina egalitate in drepturi a naţionalităţilor conlocuitoare, proclamată in Hotărirea de la Alba Iulia **„din punct de vedere ideologic şi politic (...) constituie un admirabil document al sufletului românesc, care, in momentul cind s-a văzut scăpat de robia milenară, s-a simţit indemnat a asigura opresorului de ieri o soartă la care acesta nici nu indrăznea să viseze".** (Catolicismul ungurese din Transilvania şi politica religioasă a statului român, Cluj, 1924, p. 259). Dezvoltind consideraţiile care il indreptăteau să creadă intr-o tendinţă umanistă a firii poporului nostru, Onisifor Ghibu constata cu mindrie, intr-un articol publicat in „Adevărul", in decembrie 1925, că **„din partea noastră, care veacuri dearindul fuseserăm asupriţi, exploataţi şi batjocoriţi de deţinătorii puterii politice (...) atitudinea a fost mai mult decit umană. In nici una din provinciile noi nu s-au comis de către români cruzimi care să se poată asemăna cit de puţin cu cele petrecute in alte vremuri şi in alte ţări in ocaziuni de acest fel : (...) Ne-am zis, mai bine să treacă de la noi, decit să fim acuzaţi de lipsă de umanitate. Dragostea noastră va trebui să deştepte şi la minorităţi acelaşi sentiment, şi astfel vom ajunge să facem din noua noastră patrie comună, prin voinţa tuturor cetăţenilor ei, o ţară fericită".**

Onisifor Ghibu s-a arătat intotdeauna mindru de contribuţia sa la infăptuirea in practică a acestei năzuinţe firesti a poporului nostru. **„In ce mă priveşte personal** — scrie el in Introducerea la lucrarea sa „Politica religioasă şi minoritară a României", publicată in 1940, la Cluj — **trebuie să mărturisesc că eu, in calitatea oficială pe care am avut-o in Consiliul Dirigent român al Transilvaniei, din decembrie 1918 şi pină in aprilie 1920, ca Secretar general al Resortului de instrucţie şi conducător efectiv al intregii opere de organizare a invăţămintului ardelean din acea epocă, am fost un sincer sprijinitor al drepturilor minorităţilor, bineinţeles aşteptind ca in schimbul situaţiei aproape privilegiate care li se asigurase, ele să se poarte cu deplină loialitate faţă de statul ai cărui cetăţeni au consimţit să fie, lucrind umăr la umăr, efectiv, cu cetăţenii de limba română, la consolidarea cit mai desăvirşită a lui."**

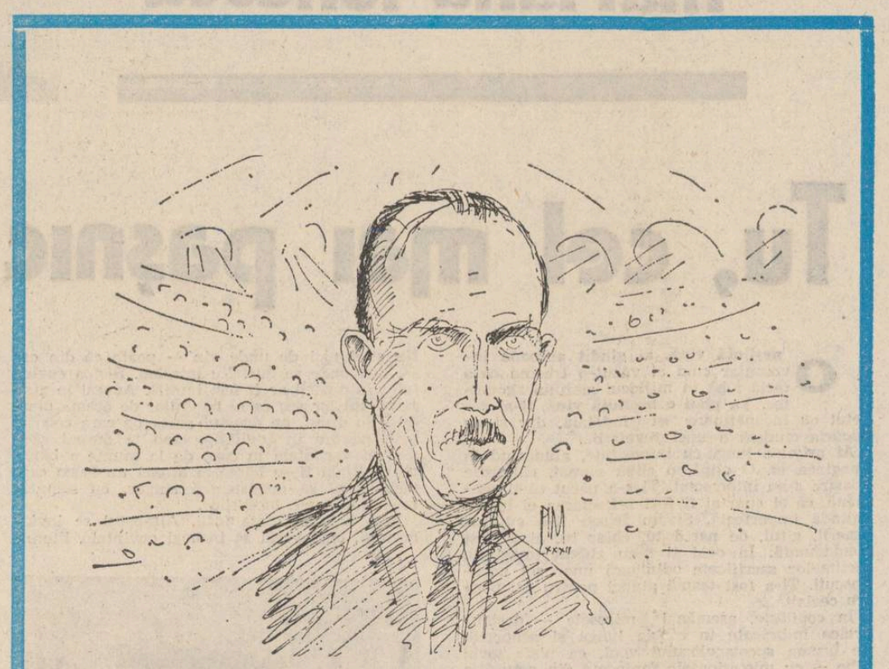

Ctitor de învăţămint românesc

Aniversăm — şi noi, şi lumea prin organismele UNESCO — o sută de ani de la naşterea lui Onisifor Ghibu, cel născut in Săliştea Sibiului, sat care a dat trei academicieni culturii româneşti.

Despre acest sever savant şi pedagog, noi, generaţiile mai tinere, n-am ştiut pină acum nouă ani absolut nimic. Onisifor Ghibu a trăit la Sibiu pină in 1972, pensionat brutal in 1945, a lucrat pină in ultimile zile, iar noi care am trecut prin Sibiu n-am ştiut că putem să batem la o uşă şi să ne intilnim astfel cu unul din vajnicii bărbaţi ai ţării. Iată, o fotografie din anul 1968 ni-l arată in biblioteca sa, bătrin dar incă ţeapăn, ţinind in mină o carte pe care o citeşte fără sprijinul ochelarilor, cu fruntea largă brăzdată de cute puternice (nici tinăr nu s-a prea lăudat cu podoaba capilară, ca şi cei din neamul Moisililor).

Acum nouă ani, spuneam, ne-am intilnit cu una din cărţile acestui bărbat. Era vorba de Amintiri despre oamenii pe care i-am cunoscut, *apărută la editura* Dacia *in 1974. A urmat apoi (la Editura didactică şi pedagogică, 1975),* Din istoria literaturii didactice româneşti. *Doi ani mai tirziu, fiul său, Octavian O. Ghibu, ne-a oferit o competentă antologie din scrierile invăţatului,* Pentru o pedagogie românească, *cu un studiu introductiv de Ion Gh. Stanciv. In sfirşit, in anul 1981, a apărut primul volum din ciclul autobiografic* Pe baricadele vieţii — Anii mei de invăţătură — *ediţie de Nadia Nicolescu, postfaţă de Mircea Zaciu. Nu cunosc să mai fi apărut altceva intre timp şi nici ce lucrări sint preconizate să apară in anii centenarului. Un morman de manuscrise au fost predate de familie la Arhivele Statului din Bucureşti.*

Dar şi atit ne este indestul pentru a ne da seama despre măreţia de ginduri care l-au animat pe acest ales savant şi bun român.

Eu nu vorbesc aici ca om de profesionalitate intărită prin titluri academice. Ba mai mult, mărturisesc că am plecat spre studiul ideilor ştiinţifice ale lui Onisifor Ghibu după lectura intiiului volum de memorii (care-i soarta celorlalte ?).

Vreau să spun că nu am citit incă o carte de memorialistică românească atit de severă, despuiată de orice sentimentalisme, intr-un ton atit de aspru, ştiintific, nesacrificind insă nici o nuanţă ci lăsind de fiecare dată să se degaje ideea de boltă.

Onisifor Ghibu este una din luminoasele figuri din şirul marilor bărbaţi ardeleni — care nu se-ncepe cu Ion Micu-Klain, dar are intr-acesta un mare pisc — apoi, in succesiune, vin corifeii Scoalei Ardelene, *apoi pasoptiştii cu jertfa Iancului, după aceea memorandiştii, iar după dinşii şi cu dinşii impreună binerealizatorii de intregirea neamului de la 1918.*

Onisifor Ghibu a fost deopotrivă un om de studiu in bibliotecă şi un clarvăzător lucrător pe teren. Ctitoriile Universităţii din Cluj-Napoca, Politehnicii din Timişoara, Conservatorului, Teatrului Naţional şi Operei din Cluj-Napoca îi datoresc, alături de altii, foarte mult. El n-a cunoscut altă odihnă decit munca de edificare a virtuţilor neamului. Cercetătorii vastei sale opere, teoretice şi practice, il socotesc in primul şi in primul rind un militant, ceea ce nu scade cu nimic din valoarea intrinsecă a lucrărilor sale. Dimpotrivă, il aşează in galeria marilor spirite ale poporului, alături de un Iorga bunăoară, pe care şi-l şi luase de model.

Prilejul centenarului naşterii sale trebuie să ne oblige la o mai dreaptă cunoaştere a operei şi activităţii acestui militant de frunte al spiritualităţii noastre. Nedreptăţile pe care le-a acuzat intr-o vreme revoltă, trebuie şterse definitiv şi nu putem face mai bine aceasta decit punindu-i in lumină valoroasa şi intrasigenta sa OPERĂ. Inaugurarea unei serii de OPERE Onisifor Ghibu ar insemna proba că ştim să preţuim meritele acestui savant-militant nu numai la modul festivist. Scoala românească de astăzi are nevoie de luminile unei opere ca aceea a lui Onisifor Ghibu. Căci neadreptăţile nu pot trece şi-n celălalt veac !

Gheorghe Suciu

Alba Iulia „din punct de vedere ideologic şi politic (...) constituie un admirabil document al sufletului românesc, care, in momentul cind s-a văzut scăpat de robia milenară, s-a simţit indemnat a asigura opresorului de ieri o soartă la care acesta nici nu indrăznea să viseze". (Catolicismul ungurese din Transilvania şi politica religioasă a statului român, Cluj, 1924, p. 259). Dezvoltind consideraţiile care il indreptăteau să creadă intr-o tendinţă umanistă a firii poporului nostru, Onisifor Ghibu constata cu mindrie, intr-un articol publicat in „Adevărul", in decembrie 1925, că **„din partea noastră, care veacuri dearindul fuseserăm asupriţi, exploataţi şi batjocoriţi de deţinătorii puterii politice (...) atitudinea a fost mai mult decit umană. In nici una din provinciile noi nu s-au comis de către români cruzimi care să se poată asemăna cit de puţin cu cele petrecute in alte vremuri şi in alte ţări in ocaziuni de acest fel : (...) Ne-am zis, mai bine să treacă de la noi, decit să fim acuzaţi de lipsă de umanitate. Dragostea noastră va trebui să deştepte şi la minorităţi acelaşi sentiment, şi astfel vom ajunge să facem din noua noastră patrie comună, prin voinţa tuturor cetăţenilor ei, o ţară fericită".**

Onisifor Ghibu s-a arătat intotdeauna mindru de contribuţia sa la infăptuirea in practică a acestei năzuinţe firesti a poporului nostru. **„In ce mă priveşte personal** — scrie el in Introducerea la lucrarea sa „Politica religioasă şi minoritară a României", publicată in 1940, la Cluj — **trebuie să mărturisesc că eu, in calitatea oficială pe care am avut-o in Consiliul Dirigent român al Transilvaniei, din decembrie 1918 şi pină in aprilie 1920, ca Secretar general al Resortului de instrucţie şi conducător efectiv al intregii opere de organizare a invăţămintului ardelean din acea epocă, am fost un sincer sprijinitor al drepturilor minorităţilor, bineinţeles aşteptind ca in schimbul situaţiei aproape privilegiate care li se asigurase, ele să se poarte cu deplină loialitate faţă de statul ai cărui cetăţeni au consimţit să fie, lucrind umăr la umăr, efectiv, cu cetăţenii de limba română, la consolidarea cit mai desăvirşită a lui."**

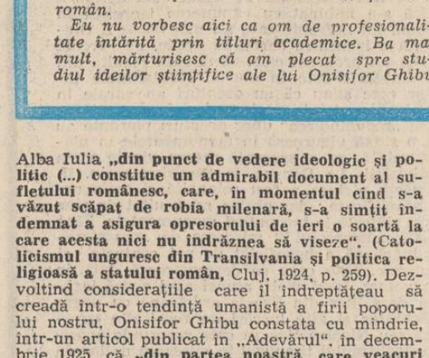

Intr-adevăr, Onisifor Ghibu putea să constate, bizuit pe realitatea concretă, in lucrarea sa „Prolegomene la o educaţie românească", publicată la Bucureşti in 1941 : **„Consiliul Dirigent al Transilvaniei, in dorinţa de a asigura libera dezvoltare a culturii popoarelor locuitoare in teritoriile administrate de el, a inaugurat pe teren şcolar o politică cu totul deosebită de a fostelor guverne ungureşti. Astfel, el nu numai că a incuviinţat funcţionarea tuturor şcolilor confesionale ungureşti existente sub vechea guvernare maghiară, dar a hotărit să deschidă şi un considerabil număr de şcoli de stat de toate gradele, cu limba de propunere maghiară. Aceasta a făcut-o in convingerea că statul e dator să se ingrijească de educaţia tuturor cetăţenilor săi".**

De la diagnosticarea lucidă a comunităţii de situaţie a românilor şi a naţionalităţilor conlocuitoare in faţa unei politici reacţionare, obtuze, antipopulare, Onisifor Ghibu se ridică pină la un nivel vrednic de stimă al inţelegerii consecinţelor practice ale acestei comunităţi de situaţie : **„Nenorocirea minoritarilor a fost, intre altele, că, izolindu-se cu totul de restul ţării, n-au căutat să-şi analizeze situaţia lor prin prisma situaţiei generale a ţării. Astfel, in toate măsurile care i-au atins şi pe ei au văzut neapărat persecuţii".** Analiza lui Ghibu — indicind o importantă evoluţie a gindirii sale social-politice — ajunge pină la stabilirea unei foarte grave urmări a izolării de ansamblul ţării şi a problemelor ei, şi anume : crearea unei false concepţii de unitate naţională intre clase cu interese antagonice ! Astfel, Onisifor Ghibu constată cu ascuţime că in această perspectivă au putut fi considerate „persecuţii" chiar şi măsuri progresiste de mare importanţă pentru masele populare : **„Persecuţie a fost reforma agrară care a luat latifundiile conţilor şi baronilor şi le-a dat ţăranilor români şi unguri, persecuţie a fost reglementarea chestiei şcolare, şi aşa mai departe pină la absurd".**

Este deosebit de important să constatăm că prin aceste idei, exprimate in 1925, Onisifor Ghibu este precursor al unor tendinţe politice care se vor contura clar abea in perioada 1934—1937, cind creşterea influenţei Partidului Comunist Român şi a acţiunilor sale pentru coalizarea forţelor democratice din ţară pentru constituirea unui front de luptă impotriva fascismului intern şi extern a determinat scindarea Partidului Maghiar din România, constituirea Uniunii oamenilor muncii maghiari din România (Madosz) şi orientarea unor cercuri progresiste de intelectuali maghiari (in principal grupul din jurul revistei **Korunk** in frunte cu Gaál Gábor si Kovács Katona Jenő) spre integrarea in realitatea României („romániaiság") şi punerea in relief a necesităţii actionării solidare a oamenilor muncii din rindurile naţionalităţilor conlocuitoare cu masele populare româneşti.

Onisifor Ghibu nu s-a intersectat cu aceste tendinţe a căror necesitate a prevăzut-o cu atita clarviziune. El s-a menţinut, insă, pină la sfirşitul vieţii pe o poziţie de principiu pe care a formulat-o in repetate rinduri, chiar şi in momentele cele mai fierbinţi ale luptei sale foarte ferme impotriva tendinţelor revizioniste care au dobindit peste hotare — cu dureroase influenţe şi in interiorul ţării — forme tot mai violente paralel cu afirmarea brutală a hitlerismului, şi pe care a rostit-o atit de convingător in articolul său amintit, din 1925 : **„Chestia minorităţilor se reduce, in definitiv, pentru orice patriot sincer, mai mult la o chestiune de ordin metodic decit la ceva deosebit in esenţă. Cum in Elveţia şi in America trăiesc in cuprinsul aceluiaşi stat, in cele mai amicale relaţii, popoare cu totul diferite, graţie faptului că au găsit, şi de o parte şi de alta, metode civilizate in raporturile dintre ele, tot astfel se poate ajunge şi la noi la o rezolvare favorabilă a penibilei chestiuni minoritare, dacă se vor schimba radical metodele, introducind in locul legilor aspre, un tratament uman, loial şi prietenos deoparte, — iar de alta loialitate şi patriotism. Inceputul nu putem aştepta să-l facă cei slabi, ci sintem datori să-l facem noi. Noblesse oblige !"**

Această inţeleaptă, realistă, lucidă şi justă poziţie a lui Onisifor Ghibu privitoare la rezolvarea problemei naţionale preconizează, in esenţă, o politică devenită posibilă in ţara noastră numai in condiţiile regimului popular şi ale construcţiei socialiste.

Francisc Păcurariu

Poeme de MIRCEA MICU

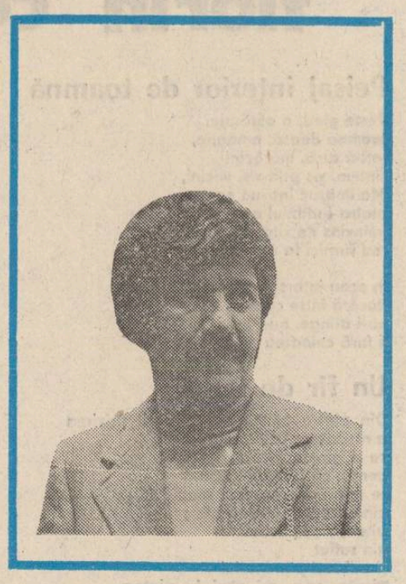

Elegie

Mama sapă-n grădina mică cit o batistă...
Există şi hirleţe şi mame mai există.
Ele privesc tăcute icoanele de lemn
Şi cer, din depărtare, copiilor un semn.
Mama sapă-n grădină, deşi abia o ţin
Incheieturi miloase in trupul ei puţin.
Mama işi taie lemne să iasă fum pe horn,
Pruncul in capitală geme de dor in somn.
Se scoală-n crucea nopţii şi jură că-n curind
Ii va trimite dafin, boia, piper şi unt.
Se trece lungă iarna cu mari zăpezi ce mint,
Mama se scoală noaptea şi-nginâ un colind.
Şi vine primăvara cu focul ei ceresc,
Mama plivеşte morcovi şi morcovii chiar cresc.
Mama işi coase haine de moarte şi de somn,
Pruncul in capitală e ocupat şi-i domn.
Se scoală-n crucea nopţii şi jură trist ca Nero
C-o să-i trimită zahăr şi biscuiţi şi dero.
Şi vine iute vara cu trăznetu-i de foc,
Vara a fost bogată, grădina cu noroc.
Mama dezgroapă morcovi şi-i curăţă oftind
Să nu mai aibe dinşii nici urmă de pămint.
Apoi ii rinduieşte-n cutia de carton
Şi desenează-adresa cu chimicul creion.
Pruncul in capitală se jură cum că azi
Ii va trimite dero, săpun, şampon şi praz.
Mama duce la poştă cutia — un trofeu —
Plătind integritatea transportului la leu.
Pruncul in capitală trezit de domn poştaş
Duce cutia simplă cu jenă prin oraş.
Şi jură-n timp ce umblă de duioşii sedus :
„miine-i trimit chibrituri şi gem cu preţ redus..."

Mama sapă-n grădina lată cit o batistă...
Există şi hirleţe şi mame mai există.

Tirziu

Demult, cind mai credeam că n-am să mor,
Că tot ce naşte veşnic vieţuieşte,
Am ris de oamenii bătrini prosteşte
Dispreţuind melancolia lor.

Mi se părea că sint nemuritor,
Că n-o să mă atingă niciodată
Timpul cu bisturiul său de vată
Abia simţit insă distrugător.

Ce panică tirzie mă cuprinde
Noaptea cind sint apatic şi fragil
Şi-mi pun in faţă poza de copil
Care mă inspăimintă şi mă minte.

In ceas de taină şi de renunţare
Viaţa mea e pulbere şi scrum.
Să mă primească, nu am nici o zare,
Să mă intorc, nu mai există drum !

Risipire

Mă dau risipei lent, in doze mici,
prada nesăţioaselor furnici
ce-mi infăşoară trupul ca un bici.

Ce-a fost, e-nchis in ora de cleştar...
Am spart, cintind, pahar după pahar
tot invăţind să rid tăcut şi rar.

N-am fost in stare să urăsc nimic.
Sortit să mă-ntornez şi să abdic
să cad mereu şi iar să mă ridic.

Acum, mă duc incrincenat şi straniu
iradiat de propriu-mi uraniu
purtind o lacrimă in loc de craniu...

Mamei

Tu dacă pleci
Eu am să plec
In veci de veci
Inspre inec.
Tu dacă eşti
Eu incă sint
Mamă de iarbă
Şi de vint.
Nu mă lăsa
Cit mai sint viu
Scoboritoarea-mi
Spre pustiu...

Destin

Abia vislind aş vrea să m-odihnesc
Pe ţărmuri vechi ce nu mă mai primesc.

Furtuni mă prind cu gind ucigător
Rostogolindu-mă ca pe-un planor.

Pe-un vîrf de păpădie aburos
M-aş aşeza să mor precum Hristos,

Cu aripile-n vint crucificate
Bătute-n cuie de argint şi moarte.

Astfel, de neodihna mea scăpind
Mi s-ar prelinge singele-n pămint.

Sub mine, valuri neliniştitoare
Mă ţin in echilibru şi candoare.

Torero

Torero, corida s-a sfirşit.
Trebuie să inchidem porţile iadului
şi să ştergem singele scurs.
Torero, corida s-a sfirşit.
Nu mai e nimeni. Priveşte băncile goale,
batista agăţată ca un suspin de un stilp,
şi o pereche de ochelari striviţi.
Torero, corida s-a sfirşit.
Cauţi degeaba-n nisip urmele paşilor lui,
el e departe, paşte pe cimpii de lumină
răsturnind cu coarnele brazdele norilor.
Torero, corida s-a sfirşit.
Ce cauţi ingenunchiat pe altarul morţii ?
El a-nviat şi-a plecat...
A fost o minciună,
o frumoasă şi scurtă minciună.
Torero, corida s-a sfirşit !

Nu pot renunţa

Nu pot renunţa la giumbuşlucuri
îl iubesc atit de mult pe Pituţ,
pe Fănuş, pe Băieşu
că-mi vine să iau acceleratul
numai cu ei şi să vizite leşul.
Desigur acolo sau poate dincoace peste munţi.
Inima mea e acuma cit nuca .
Am auzit că intr-o noapte, un biet călugăr,
se chinuia să oprească
clopotul de la Putna zis Buga.
Dar... ce ne pasă nouă de toate şi de toţi ?
Avem servici, copii, bunici, nepoţi...
Şi totuşi, citeodată, imi vine să-mi pun gluga
s-ascult cum bate iarăşi, singur, la Putna, Buga...

Viaţa în pijama

Sint trist şi ostenit ca un ministru
cind plouă fără sens şi indesat
sau cind se-anunţă iarăşi un sinistru
peste pămintul binecuvintat.
Mai stau la cozi şi mă gindesc la multe
şi uneori mai fac pe tipul dur
şi dacă nu e cine să m-asculte
il sun pe Fănuş Neagu şi-l injur.
Sint liber să mă sinucid cu acte
dar la tristeţi minore sint imun.
Prea mi-am păstrat timpanele intacte
şi prea uzez transportul in comun.
Cel mai frumos e seara. Crini, lalele
şi visul unei cărţi care mă va
scoate din datorii şi din belele.
E bine să visezi in pijama !
A doua zi, ca muşchetarii Franţei
o iau dă capo optimist şi pur
şi cind mă-nşală clopotul speranţei,
il sun pe Fănuş Neagu şi-l injur.
Cel mai sublim e seara. Trist şi simplu
visez romanul ce mă va salva.
Ies asudat din pielea mea de zimbru
şi mă strecor, timid, in pijama.
Şi, dacă n-am pe nimenea in jur
il sun pe Fănuş Neagu şi-l injur.

Pasărea de acasă

Ea vine seara şi n-o chem
şi de venirea ei mă tem.
Şi mă prefac că-s mort şi surd
cind pe la geamuri o aud.
Ea n-are trup, ea e un fel
de crin cu aerul in el,
ea n-are ochi şi-n două părţi
poartă inele mari de morţi.
O văd şi ea mă vede, ştiu
prin geamul verde şi pustiu.
Prelungă ca o frunză grea
vine incet spre fruntea mea,
apoi se lasă mai in jos
spre-al timplei vulnerabil os,
apoi spre coaste, pină cind
o simt cu ghiarele stringind.
Şi tace-atit de mult şi greu
c-aud cum plinge Dumnezeu.

Ce-ai să faci ?

Morţii ii uităm mult prea uşor...
Ce-ai să faci iubito, dacă mor ?

Ai să mă cam uiţi şi ai să plingi
Din pleoapa ochilor prelungi.

Ai să mă cam plingi cu rouă grea
Peste simpla groapă ce-oi avea.

Şi-ai să mi te plingi că-n general
M-am ţinut de crişme şi scandal

Ca Esenin, mai demult, cel blond,
Ultimul poet şi vagabond.

Morţii ii uităm mult prea uşor...
Ce-ai să faci iubito, dacă mor ?

Final

Şi raza venind
ca un pumnal de Toledo,
drept spre inimă
şi fără greşeală,
intr-un oraş momeală,
intr-un oraş sicriu,
drept in inimă,
ca un pumnal de Toledo.

Eliberare

Se va tiri o zi
ca o rimă pe un brici de aur.
Voi izbuti să mă risipesc
inainte de apus.

Testament

Am să-ţi las calul meu moştenire.
E frumos, aburos şi subţire
Şi mincinos ca o amintire.
Caută-l cind vei vedea că nu mai respir,
L-am priponit in grădina pustie
Legat simbolic de un trandafir.

Corabia fantomă

Eu nu vă mint cind spun că am văzut-o !
Plutea departe pe un cer frumos
Pe marea ce-şi plimba pe valuri morţii
Şi pescăruşii fără de folos.

Cum să vă spun ? Corabia fantomă
Işi deschidea amăgitoare porţi
Dar eu eram pe tărm, cuprins de frică
Şi m-am temut să calc decis pe morţi.

Aşa cum zic, avea o simplă punte
De oase readuse de la fund
Şi trebuia atit : să-ntind piciorul
Fără de spaima c-am să mă scufund.

Şi-aş fi pornit. Mă hotărisem totuşi,
De nu-mi suna intiiul pas depus
Pe oasele acelor fraţi cum poate
Doar lui Pillat — piciorul lui Isus.

(Din volumul „Viaţa in pijama")

Poeme de

florin costinescu

Peisaj interior de toamnă

Peste gînd, o cărăruie,
toamnă deasă, amăruie,
iarbă arsă, mărăcini
sîntem, vis prin vis, vecini,
Mă îmbrac într-un ecou,
piatra-i ultimul erou
neînvins de vitregii
rod furnici la temelii,

În ecou întors te-mbraci
flacără între copaci,
nu-i atinge, nu-i privi
îi fură culoarea gri...

Un fir de iarbă

Din piatra pe care ți-ai oprit privirea
a răsărit un fir de iarbă,
ce ai gîndit, atunci,
pentru că firul de iarbă
se mlădiază precum gîndul tău
cînd pleacă în dragoste ;
uite-l, zice pustiul
din suflet
și adîncul pămîntului
trimite, spre a-i veni în ajutor,
un izvor cristalin...

Cîntec
pentru căutarea iubitei

Am intrat, căutîndu-te, în pădurea-fără-de-margini,
cea de esențe tari, cea prin care colindă fără
odihnă nesomnul-neîmblînzita fiară
fără de colți, dar cu ochii strălucitori,
am intrat rostindu-ți numele
și fiecare copac mi-a spus
aplecîndu-și ramurile
pe aici n-a trecut
cea pe care o cauți,
o fi fost aievea,
o fi fost izvorul acela,
o fi fost țipătul de pasăre,
o fi fost boarea de dimineață,
acestea toate, da, au trecut
dar n-aveau chip,
nici trup,
erau și nu erau,
o, atunci, răspund, ea a fost
și a plecat mai departe,
în cealaltă pădure,
cum aș putea s-o mai ajung,
ajută-mă cîntec
numai cu tine
aș putea să-i aflu urma vreodată...

Dar mugurii

Numele tău scris cu un mugure
pe coala albastră a cerului
și soarele se adapă
din fiecare literă a lui
bucuros
ar uita să apună
sorrele,
Dar mugurii îi aduc aminte
de timpul
care ne saltă
să vedem mereu mai departe...

Pădurea aducerii aminte

Ca un răsărit de soare, inima
înfășurată-n iubire acum cînd departe
sîntem unul de altul,
tu spui „te iubesc" acolo
și te-aude secunda fructului în coacere,
eu spun „te iubesc" aici
și mă aude rîul ce se ridică
din albia lui gata să alerge spre tine,
nu, depărtarea n-a fost inventată
pentru noi, ci pentru stele
și galaxii,
te aud,
mă auzi,
cuvintele noastre
cutreieră pădurea aducerii aminte...

Treceri în iarnă

Cine pe cine strigă în această împărăție albă ?
într-o urmă de urs — o stea,
într-o urmă de căprioară — o fîntînă,
într-o urmă de cerb — o umbră de pasăre
într-o urmă de iepure — o lacrimă înghețată
într-o urmă de om — o altă urmă de om,
într-o urmă de gînd — singurătatea...

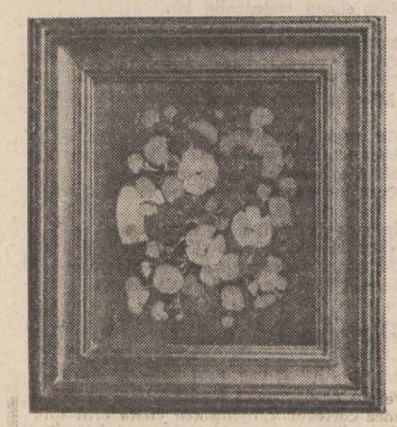

mariana ionescu

Tu, cel mai pașnic oștean...

O neștiută vină, ai gîndit aproape involuntar cînd ai văzut-o trecînd ca o torță albă în mijlocul alaiului zgomotos. **Va plăti o neștiută vină**, ți-ai repetat cu încăpățînare și îndoială, dar și cu bucuria ciudată a unei revelații...

Ai privit-o lung, cu intensitate, alunecînd în imaginea ei. O clipă, o clipă numai, chipurile voastre s-au intersectat. Ți s-a părut că-ți seamănă, ca și cum ai fi fost reflectarea ei într-o oglindă imperfectă. Și un frison ți-a cuprins umerii, gîtul, de parcă tu, chiar tu, ai fi fost condamnată. În ochi ți s-au zbătut imaginile victimelor sacrificate odinioară unor zei necunoscuți. Ți-a fost teamă atunci pentru ea, pentru cealaltă...

În copilărie, asemănai miresele — desigur acelea îmbrăcate în rochia lungă și acoperite de bruma spectaculosului voal, cu niște torțe albe — cu misterioasele fantasme din poveștile pe care ți le spunea bătrînul. Minunate ființe rătăcite pe pămînt, decăzute, care tirau, ispășind o neștiută vină, trena frumoasei rochii prin pulberea uscată a drumului obosit de fierbințeala usturătoare a sfîrșitului verii.

Ce dezamăgire, cînd ai văzut prima rochie de mireasă maculată, pătată de praf ! Era primul contact cu țărîna al irealelor personaje, al himerelor întruchipate în apele imaginației tale de copil. Ochii mari, privirea inundată de uimire și teamă nu ți se mai puteau desprinde de tivul acela murdărit. Nu-ți venea să crezi, nu puteai să crezi ! Dar, iată ! Dansînd, mireasa — aceea doar sau și celelalte ? aceea ca și celelalte ! —, cam corpolentă și contrazicînd visul tău de imaterialitate, se lăsase ușor spre spate, și răsucindu-se ca o păpușă mecanică, cu zîmbetul încremenit pe fața de carton, mătura cu poala vesmîntului alb pămîntul prăfos. Izbită de tălpile dansatorilor carnea pămîntului se destrăma în particule aproape invizibile. Norișori de praf se ridicau și se așterneau pe mătasea albă. Brusc, inima ți s-a strîns de o spaimă-durere-ascuțită, ca la teatru cînd personajul iubit este înjunghiat în spate de omul negru. Ți se părea că rochia toată, de la poale pînă la umeri, avea să fie invadată, încet-încet, ca de o gravă epidemie, de praful pervers. Ai suferit. Suferință precoce rătăcită sub coaste de copil... Cercetai, întotdeauna cu ochii dilatați, rochia albă a miresii, poalele ei. O verificai tot așa cum controlezi o armură înainte de a o îmbrăca pentru cel mai apropiat turnir. Cu teamă, cu spaimă ascunsă. Și deasupra, deasupra tuturor gîndurilor șovăielnice, de cenușă, chinga curajului simulat. Pentru o neștiută vină trebuia să pornești la luptă, tu, cel mai pașnic oștean. Dacă marginile rochiei deveniseră cenușii, te învingea o neînțeleasă tristețe. Gustul amărui al înfrîngerii știute, așteptate...

Copil claustrat de grija părinților, nu aveai voie să calci dincolo de perimetrul grădinii. Miresele, stranii ființe ! Le zăreai, le priveai printre zăbrelele gardului cum trec, ca niște torțe albe, și apoi dispar, odată cu alaiul nunții. Nu știai nici de unde vin — poate că din cer —, nici unde se duc. Nu întrebai. Risipa cuvintelor întrebării ar fi fost inutilă. Auzeai în gînd zgomotul lor sec ca al bănuților de aramă pierduți pe drum, pe drumul acela pe care coborai prin pădure în copilărie, cînd te duceai să-ți petreci vacanțele în casa de la munte a bătrînilor. Viața ți se părea și atunci un basm care trebuie să se povestească singur, cu semnele misterioase ale lucrurilor.

Erai abia în clasa întîi. Alfabetul se învăța greu și, cînd vreai să închegi cuvintele, literele

ți se împotriveau dușmănoase. Toamnă cenușie, friguroasă. Dincolo de gardul grădinii se rostogoleau întîmplările altei lumi. Mai mult decît alfabetul te chemau să le citești frunzele rebegite alunecate peste bulgării înghețați ai pămîntului. Toamnă tîrzie. Priveai cu amărăciune la cărțulia pe care ți-o dăduse învățătoarea. Poveștile acelea înșelătoare nu semănau deloc cu cele ale bătrînului. Cerul toamnei îți chema și el închipuirea pe alte drumuri, dar te-ai întors la cărțulia aceea cu coperți verzui cînd a intrat pe poartă un om scund, îndesat, cenușiu, un țăran din vecinătate, un fruntaș. Ridea mulțumit, presărînd vorbe hîrîite fără întrerupere. Rîsul gros și cuvintele lui se amestecau într-o prăvălire de bolovani cenușii, de bulgări decolorați din pămîntul înghețat al toamnei tîrzii. Tu auzeai numai cum își leapădă salcîmii frunzele undeva în alt tărîm. „Te duci ?" — ai fost întrebată deodată cu zîmbet ascuns, îngăduitor. Unde, cînd, cum ? Inima ți-a răpăit ascuns în piept, secerînd cuvintele. Ai închis ochii și ai răspuns docilă : „Da, da !", cu o voce stinsă. Unde, cînd, cum ? „Da, da !". Erai, trebuia să fii un copil cuminte. Așa se răspunde. „Da..." Acel „da" șters, anemic, pierdut aproape printre lucruri, acel „da" al cărui ecou l-ai auzit de atîtea ori mai tîrziu...

Ți-au făcut o prăjitură ca s-o dăruiești miresei. Așa se cuvenea. Să duci ceva miresei, o prăjitură, flori. O prăjitură dulce, pufoasă și flori tîrzii, de toamnă. Checul rotund, galben, presărat cu zahăr vanilat, împachetat frumos într-o hîrtie albă prin care străbătea mirosul lui plăcut. Ți l-au pus în brațe. L-ai apucat cu grijă cu amîndouă mîinile, ca pe un copil adormit...

Dimineață de duminică. Miresme amorțite pluteau peste pămîntul cenușiu al grădinii. Era o duminică de toamnă tîrzie, răcoroasă. A venit cineva să te ia, o adolescentă din vecini. Tu priveai cuminte în pămînt și țineai cu amîndouă mîinile prăjitura care începuse să ți se pară grea, foarte grea. Stăteai cuminte, gravă, ca și cum ai fost pedepsită pentru o neștiută vină. Brațele începuseră să-ți amorțească, teama se strînsese toată în degetele subțiri și crispate. Numai de n-ai scăpa-o ! Era foarte important să o duci cu atenție, așa cum se cuvine. Nu crezuseși că miresele mănîncă, la fel ca toți muritorii. Nici nu te gîndiseși măcar la asta. Probabil, totuși, că numai dulcețuri, miere, prăjituri. Simți și acum, ai simțit doar de atîtea ori, mîinile amorțite ca atunci strîngînd povara dulce. Scormonești, scormonești printre îngînd-amintiri. Zadarnic. Scormonești zadarnic ! Oare în ce falie a uitării alunecaseră chipul și numele fetei aceleia care te primise în grijă pe tine, copil ? Nu-ți amintești fiindcă te-ai ferit, ți-a fost teamă s-o privești. Ai privit tot timpul, docilă, în pămînt, cu grija prețioasei poveri din brațe. Nu-ți amintești chipul fetei, dar auzi și acum zgomotul cu care s-a deschis poarta, zgomotul greu, scîrțîitul prelung, geamătul metalului ruginit. Vezi pragul, vezi drumul. Tîi minte drumul, uscat, cenusiu, salcîmii din marginea curților. Salcîmii se scuturau. Cădeau frunzele, decolorate, gălbui, vestejite de frig...

Îți părea rău că te duci, și că o să afli. Și apoi totul, totul o să se destrame, o să se sfărîme în cioburi mici străvezii care ascund în ele picăturile curcubeului absent. Realitatea pedepsește închipuirea. Sună ca o concluzie la o lecție aminată : **realitatea pedepsește închipuirea.** Drumul era gloduros. Călcai cu atenție, ducînd cu greutate pe brațele amorțite prăjitura. Drumul acela îți se părea că nu se mai sfîrșete. Și totuși ați ajuns. Obosiseși. Pe stîlpii porții erau bătuți doi brazi. Ați intrat într-o curte obișnuită, pe lîngă care trecuseși de atîtea ori alunecîndu-ți pe zăbrelele gardului privirea. Gard de zăbrele subțiri, porțile larg deschise, multă, obositoare forfotă. Un vîrtej. Nu distingeai nimic, la început, dar știai, simțeai că te apropii de eveniment. Evenimentul. Oamenii păreau, în ochii tăi uluiți de copil, toți la fel, niște sfîrleze uriașe, hohotind vorbind tare, îmbrăcați de sărbătoare, cu lucruri de culoare închisă.

Ai intrat cu pași împiedicați, genunchii își pierduseră flexibilitatea. Și fața aceea al cărui

Urmare din pag. I

Cultura transilvană

Moldova și Țara Românească, în același răstimp, o mișcare similară a avut loc în jurul curților cneziale din Hațeg, Bihor, Maramureș, centrul Transilvaniei. Manifestată, mai întîi, prin construcții și pictură, această mișcare s-a extins în domeniul scrisului ; unele dintre primele manuscrise redactate pe teritoriul țării noastre au fost scrise la Caransebeș și la Rișnov, așa cum primele texte românești își vor face apariția în Transilvania. Fără îndoială că din mișcarea culturală din Hațeg a izvorît și cartea tipărită în 1582 și oferită tuturor „fraților români", **Palia de la Orăștie.** Atît în Hațeg, cît și în Maramureș s-au dezvoltat mișcări de durată pe care le putem vedea clar astăzi tocmai datorită studiilor de istoria artei aplecate asupra secolelor 14—15.

Dacă vom recapitula, pe scurt, realizările picturale puse în valoare recent vom constata că am intrat în contact cu unele dintre cele mai vechi fresce din țara noastră : la Sîntă Maria Orlea avem fragmente din 1311, la Streisîngeorgiu din 1313, la Strei și la Rîu de Mori de la sfîrșitul secolului 14, ca și la Crișcior, pentru ca la Lesnic să privim pictură de pe la 1400, la Ribița de la 1417, iar la Densuș din 1443. În mod evident, ctitorii care au ținut să apară reprezentați cu toată familia lor, cu toți urmașii lor, de unde conștiința că formau o „casă" domnitoare, și-au pus amprenta și asupra programului iconografic, o altă parte din acest program datorîndu-se pictorilor, care au revenit la viață, mai ales datorită identificărilor Ecaterinei Cincheza-Buculei. La Strei au apărut trei pictori cu trei stiluri deosebite, alături de Ambrozie pietrarul, de fapt constructorul, la Densuș l-am regăsit pe Ștefan, la Rîu de Mori un mare zugrav care a realizat o splendidă frescă în stil paleolog. Așadar, moștenirea bizantină este prezentă în această parte de Transilvanie, așa cum dă formă expresiei artistice la Curtea de Argeș sau la Pătrăuți. Dar ea își păstrează originalitatea în ansamblul culturii române, nu numai prin vechime, dar și prin această colaborare a ctitorului cu artistul reflectată în alegerea temelor, unele încă nedescifrate, dar toate expresii limpezi ale unor curți conștiente de rolul lor în viața societății. Bălea de la Crișcior, Vladislav și Micăluș de la Ribița, Bălea de la Streisîngeorgiu sau Dobre de la Lesnic simt nevoia să dea expresie artistică frămîntărilor lor, mai înainte de a face apel la scris. Documente de primă importanță, construcțiile lor trebuie să se bucure de o atenție prioritară din partea urmașilor, astfel ca ceea ce s-a mai păstrat pînă azi să poată fi transmis urmașilor noștri. Mai ales monumentul de la Streisîngeorgiu, a cărui importanță a fost pe drept subliniată în studiile lui Radu Popa, este amenințat de distrugere.

Cnejii care au ctitorit monumentele din Hațeg sau alte regiuni au aparținut unei structuri sociale bine construite. Într-un text care a fost reeditat în **Civilizație românească și civilizație balcanică** (Editura Eminescu, 1983), Victor Pa-

pacostea observa pertinent că în vremea rezistenței opuse otomanilor de principatele române „apar din rîndurile cnezilor români adevărate dinastii... Pe măsură ce se distingeau în luptele pentru apărarea Dunării, creștea firește și însemnătatea politică a românilor transilvăneni și indeosebi a familiilor de cnezi care îi conduceau. Un adevărat partid militar ia ființă pe nesimțite, alcătuit din aceste miliții bănățene și hațegane". Cercetările recente de istoria artei adaugă la aceste judicioase interpretări un nou element important, anume faptul că acești conducători au fost conștienți de rolul lor și de aceea au patronat cultura. Au ridicat monumente, le-au împodobit cu fresce și au comandat manuscrise, unele executate de copiști ale căror nume s-au păstrat, ca Popa Simion din Hălmagiu, după cum au comandat scoarțe de argint pentru manuscrise, ca pentru Tetravanghelul scris în 1435 de celebrul Gavril Uric care, consemnează Marius Porumb, a fost legat în argint cu cheltuiala lui Latcu Cândea, pîrcălabul Hațegului.

Date noi despre structura cnezatelor transilvănene și despre cultura acestei provincii ne sînt puse la dispoziție și de o substanțială culegere de studii apărută în Editura Dacia, în 1982 : **Stat, Societate, Națiune.**

După un cald omagiu adus academicianului David Prodan de către Pompiliu Teodor, care subliniază contribuția savantului clujean la reconstituirea istoriei politice și sociale a Transilvaniei, urmează un studiu al lui Radu Popa care aduce noi argumente în favoarea existenței unor veritabile structuri economice și sociale în cnezatele din părțile Hațegului, pornind de la cazul familiei lui Lel din Rîu Bărbat care a ajuns să stăpînească mari posesiuni în Țara Hațegului, la sfîrșitul secolului 14. Dar această familie a luat locul altei familii stinse fără urmași, care nu a intrat în atenția cancelariei regale ungare și de aceea nu este prinsă în documente : familia Bărbat de la începutul secolului 14. Alte mărturii ne permit să vorbim despre o societate bine închegată în secolele 14—15. Despre acțiunea culturală română din secolele următoare ne vorbește Doru Radoslav, care subliniază caracterul umanist al operei unor cărturari prea puțin cunoscuți, ca Mihail Halici și Gabriel Ivul, în timp ce Aurel Răduțiu ne arată cum acțiunea politică s-a îmbinat cu expunerea teoretică în mișcarea lui Sofronie care nu mai poate fi considerată o izbucnire oarbă de mînie, de vreme ce avea un program clar, după cum rezultă din documentele redate în anexă. Mentalitatea țăranilor care știau că au drepturi ancestrale în Transilvania, voința cărturarilor de a acționa pentru „redobîndirea" unor drepturi pierdute au aflat o sursă viguroasă în monumentele în piatră durabilă, cu o prezență mereu vie în viața colectivității. La Densuș, la Streisîngeorgiu, în alte părți, pictura a fost reînnoită și construcțiile amplificate ; dar obștea nu a uitat de cine au fost ridicate la începuturi monumentele. Fără îndoială că în secolul 18 mișcarea de „renaștere" transilvăneană a beneficiat de noi contacte și argumente. Este ceea ce demonstrează, tot în acest volum, Iosif Wolf, atunci cînd evocă legăturile dascălilor din Școala ardeleană cu opera lui Schlözer și alte lucrări de respirație europeană sau Nicolae Bocșan care surprinde apariția liberalismului timpuriu în mișcarea națională din Banat. Dar monumentele în piatră au hrănit tot timpul, cu profundele lor semnificații, un ideal și o voință comună, asemeni oricăror realizări culturale.

Legătura dintre „scrierea despre viață", cum se tîlcuiește „zugrăvirea", pictura așternută pe lăcașurile ridicate de cnezi în secolele 14—15, și scrierea fierbinte a cărturarilor iluminiști ne apare acum și mai clar în lumină.

ERATA

În articolul „Discreta fulgurație a modelelor" (nr. 1 097, 11 mai 1983), semnat de Voicu Olari, au apărut modificate (din neatenție), rezultînd o regretabilă greșeală de limbă, rîndurile 25 și 28 din coloana I, care trebuiau citite corect grind, volum încheiat cu cinci poeme în proză și respectiv de. zolarea acestuia, multe poeme vor fi retipărite, așa **cum erau în textul autorului.**

● **Duminică, 11 mai, dimineața, la Muzeul satului, în fața unui public numeros, s-a desfășurat un frumos spectacol de datini și obiceiuri aromânești. Spectacolul a fost prezentat de Ansamblul Steaua di dor din Slobozia, primul ansamblu folcloric aromân, înființat în ianuarie anul acesta. Din el fac parte muncitori, profesori, medici ș.a, toți dornici, sub conducerea inimosului lor animator, muzeograful Răzvan Ciucă, de a reînvia și difuza vechi datini și obiceiuri ale aromânilor. Numele ansamblului este împrumutat de la poeta Kira Iorgoveanu, al cărui ultim volum se intitulează : „Steaua di dor".**

Poeți străini

Urmare din pag. I

ros. Pentru că poeții scriu despre țara în care au fost chiar numai pentru cîteva zile, dacă nu imediat poate peste ani, într-un vers sau la o întîlnire cu cei apropiați lui, va povesti un adevăr al acestui loc românesc atît de puțin cunoscut totuși încă în lume.

Am stat de vorbă zilele acestea cu poetul canadian Pierre Trottier care pleca a doua zi din țara noastră fără să fi apucat să vadă cîteva opere de seamă ale Bucureștiului. Oricît de scurte ar fi aceste vizite cred că la Uniune ar trebui să există mai multă preocupare pentru programul și întîlnirile acestor poeți.

Nu avem pliante și chiar reviste bine făcute pe care să le înmînăm poeților la sosire, apoi ar trebui să se discute cunoscîndu-se personalitatea poetului respectiv chiar înainte de sosirea sa în țară, ce trebuie să vadă și cu ce personalități reale ale culturii noastre să vină în contact. Mulți dintre cei mai buni scriitori ai noștri bunăoară sînt mai retrași în opera lor, sînt mai greu de adus la mese rotunde, dar trebuie să găsim alte modalități de a-i face cunoscuți străinilor. Să nu uităm că poeți de seamă din Europa de la Alecsandri încoace au apărut de atîtea ori cauzele noastre, au scris despre valorile noastre pentru că îl cunoșteau pe un Iorga sau pe un Blaga sau Cotruș, pe Enescu sau pe Goga ca să-i pomenesc doar pe cîțiva.

teatru

t

Rezervația de pelicani

Ficțiunile lui Dumitru Radu Popescu au întotdeauna o notă distinctivă, aparte. Un flux subteran oxigenează structurile labirintice, conferă verosimilitate aluziilor mitologice, dă viață unui univers care palpită cu pulsații intermitente, incerte. Lumea se înfățișează denaturată de viziuni onirice sau de percepții subiectiv deformate. Personaje vulnerabile dar și detestabile, bizare, pitorești, personaje care își ascund identitatea și își disimulează stările, personaje suferind de mitomanie și practicînd cu voluptate mistificarea, personaje cu surprinzătoare disponibilități ludice. Personajele bîntuie aparent fără nici un scop, oscilează între a fi victime sau călăi, încearcă să se agațe unele de altele, se luptă să scape de capcana propriei individualități, invocă incredibile justificări, se lasă antrenate în tentative hazardate menite să le lămurească statutul existențial. Antinomiile se convertesc și reconvertesc urmînd un ritm implacabil. Realitatea se sustrage cunoașterii imediate, superficiale...

Vădind asimilarea acestei creații originale, Valeriu Moisescu a lucrat cu exactitate la transpunerea pe scena Teatrului Bulandra a dramei **Rezervația de pelicani.** Împreună cu scenograful Paul Bortnovschi a optat pentru sala „arenă" care are avantajul funcționalității deopotrivă convergentă și divergentă, restringînd și extinzînd semnificațiile. În conformitate cu subtextul, locul acțiunii — un prund — devine spațiu al claustrării liber consimțite, un spațiu din care poți evada, dar căruia merită mai întîi să-i descoperi virtuțile edenice. Pentru că aici aspirația se decantează din telurice, primare instincte, se desprinde de contigent, se asociază idealului imaculat al păsărilor, se contopește cu natura pe care o înfruntă cu **măreție** ignorînd **blestemul** existenței efemere. Două superbe imagini de final își răsfring poezia asupra întregii montări. O bătrînă impovărată de înțelepciune (frumusețea gîndului e mai totdeauna înecată de abjecția vieții), trece lin în neființă, se pierde cu lotca în marea de stuf. Luna, imensă, brăzdată de linia orizontului, veghează ca **timpul** să se primenească.

Detașată aproape total de anxietățile din jur, alunecînd „ca o umbră", cea care dă cheia relațiilor dintre cei aflați în „rezervație», Ana este interpretată de Ica Matache cu o sobră austeritate. Femeie de bun-simț, cu „nervi de fier", aspră, dîrză, Pelaghia Mihaelei Juvara își poartă mîndria cu discretă eleganță. Evoluînd impetuos, alternînd ostentația senzuală cu înflăcărarea pătimașă, Rodica Tapalagă dă strălucire Gabrielei, eroina de o „frumusețe sălbatică, nebună" și stearpă. Ion Besoiu se confundă cu Timofei, bărbatul „cu sufletul rupt de trup", nestăpîn pe el însuși, alegînd ipotetica fugă în Egipt minat de frica morții, căutînd aiurea ce de fapt nu putea găsi decît acasă. Personaj de penumbră, Tuliu, în interpretarea lui Gelu Colceag, își manifestă caracterul slab, neutru printr-o permanentă neangajare. Cu alură de vagabond, de ins fără căpătîi, Florian Pittiș în Olcică figurează excelent abisul sufletesc al acestui erou marcat de o stranie, obscură damnare, personaj grav care rîvnește ceea ce îi este refuzat, pe care interdicția îl întărîtă și îl orbește. Constantin Florescu izbutește o creație memorabilă în Budiță, un personaj de sorginte maziliană : prezent frecvent în opera lui D. R. Popescu, pseudo-intelectualul se lansează cu tupeu în false perorații lozincarde care însă nu reușesc să distrugă substanța autenticității, ci, din contra, evidențiază impostura. Fira, o Gina Petrini aproape fără chip asemeni eriniilor, dezleagă și ultimul mister al dublului joc de-a viața și de-a moartea în această la urma urmei banală societate chinuită de exaltate, exacerbate izbucniri lipsite de forță. Spectacolul (lăsînd deoparte anumite violențe de limbaj ale textului și cîteva amănunte raliste ale montării) se impune, innobilat fiind de o insolită tentă cehoviană.

Irina Coroiu

film

f

Viraj periculos

Regizorul **Sergiu Nicolaescu** nu s-a lăsat niciodată prins în capcana unui cinematograf impersonal, care să anuleze seducția originală a unui cineast, totdeauna sigur că numai filmul de acțiune demonstrează direct idei și credințe înalte, prin fapte, nu prin vorbe sau teoretizări. Partizan declarat al unui gen reînoit cu eroi și situații nu întotdeauna eliberate de șabloane, dar supuse coerent și unitar unei mitologii personale, **Sergiu Nicolaescu** aduce în **polițier**-ul de actualitate un ritm alert, o concentrare maximă a acțiunilor, un sens moralizator exprimat în premisele și consecințele întîmplărilor, miezul acestora fiind, cu vădită predilecție, rezervat spectacolului. Deci, crime abile sau întîmplătoare, urmăriri fără cruțare, piste încurcate — și conflictul între cei certați cu legile și cei puși să le apere se va termina aidoma ca-n basme, cu largul concurs al scenariștilor zgîrciți uneori atît cu suspansul, cît și cu logica (totuși indispensabil element al genului).

Cineastul păstrează, ca și în precedentul său film inspirat din viața criminaliștilor de azi (**Accident — 1977**), credința în capacitatea de recuperare morală a vinovaților, polițistul său — **Andrei Petria** construind o relație privilegiată cu infractorii bănuindu-i dincolo de abaterile comise și de forța depășirii momentului negativ, oferindu-le sportiv nu numai șansa necesară, ci și efectiv sprijinul concret, corespunzător autorității gradului. Raționalismul eroului interpretat de **Sergiu Nicolaescu** nu exclude propria clipă de îndoială, după cum sensul moralizator al acțiunilor sale nu-l absolvă pe erou de ipoteza erorii. Întîmplările trăite de criminalist și echipa sa **(Ovidiu Iuliu Moldovan,** admirativ, **Anca Szönyi,** captînd simpatii, **Iurie Darie,** apărut parcă ocazional), suferă din cauza unei densități forțate ce determină amintitul divorț cu logica, aglomerarea epică făcînd, e drept, loc și unor momente de respiro, de culoare, de vădit apel la spectacol (fie pe scena unui bar, fie pe drumurile șantierului, unde se desfășoară supradilatata și facila secvență finală).

Beneficiind de calitățile unui scenariu (semnat **Gheorghe Ene** și **Liviu Gheorghiu**) fluent, alert și cu inventivitate epică, profesionalismul cineastului rămîne intact la capitolul finisării unei pelicule căreia nu-i lipsește abilitatea dramaturgică. Filmul se bucură de aportul a doi excelenți autori de imagine : **Nicolae Girardi** și **Marian Stanciu,** care posedă rara știință a decantării detaliilor în planuri spectaculoase, a sublinierii dominantelor de atmosferă, re-create de **Ștefan Antonescu** (decoruri) și **Gabriela Moldovan** (costume). În afara interpreților citați reținem atenția prin firesc și dezinvoltură **Ioana Pavelescu, Vasile Muraru, Ion Besoiu** și neuitatul partener al autorului, **Alexandru Dobrescu,** titularul atîtor roluri episodice, memorabile tocmai prin concentrarea lor.

Dacă **Viraj periculos** rămîne evident un film de succes prin interesul manifest al publicului, cineastul rămîne totuși dator propriei filmografii cu o operă de factura **Osîndei** sau **Morții lui Ipu (Atunci i-am condamnat...)**

Neașteptată, într-un fel, completarea care ne invită la respectarea regulilor de circulație în toiul iernii.

De altfel, filmul „Cine a furat omul de zăpadă", semnat de talentatul animator **Zaharia Buzea** a fost răsplătit **cu o Cupă de cristal** pentru certele sale calități artistice.

Călin Stănculescu

chip nu izbutești să ți-l mai amintești — avea probabil părul castaniu și ochii căprui sau verzi ; ai privit-o atunci sau nu ? poate că nu, poate că te-ai ferit s-o privești, detestind-o ca pe unealta destinului —, fata aceea, te-a apucat de mină, protectoare. Era numai zîmbet. Valul fierbinte al unei bucurii străine începuse să gîlgîie în ea. Zîmbea toată, ți se părea că zîmbește toată, chiar și cu mîinile. Avea mîinile calde, ca prăjitura grea și parfumată pe care o țineai în brațele amorțite. Te-ai ferit de mîinile ei. Era, oare, bucuria ta? Era zîmbetul tău? Te-ai ferit ușor și ai privit cuminte în jos. Pămîntul. Același. Ați intrat în casă. Te-a împins ușor peste pragul înalt. Treptele, ușa deschisă, camere mici, întunecoase, curate. Proaspăt văruit, pentru nuntă. Pe pervaz, gutui mari, galbene, misterioase. Într-o încăpere mai largă, multe fete tinere strînse, înghesuite, zbuciumate de aceeași bucurie ciudată. Trupuri neastîmpărate, rotunde, bine legate, zvelte. Și tu, copil rătăcit printre atîtea adolescente. Erai scundă și nu vedeai mai nimic. De fapt, nici nu doreai să vezi. Pentru prima dată nu doreai să vezi. Dar lucrurile îți pătrundeau violent în raza privirii, cu formele lor grele, înghețate, în care vibra neauzită, ca ecoul surd al unui vuiet îndepărtat, apropierea evenimentului. În mijlocul încăperii ai zărit un scaun înalt, cu spetează sculptată, acoperit cu un covoraș viu colorat. Pe el, două perne mari, albe, brodate complicat. În față un scăunel, cu o pernită pe care erau cusute flori albastre și roșii... Te-ai rezemat cuminte de soba de cărămidă văruită. Era rece. Nu înțelegeai ce se vorbește în jur. Cuvintele zburau peste capul tău și se izbeau de tavan, de unde se prelingea un fel de ciriială înăbușită de risete. Fetele rideau mult. Ai fi vrut să fugi înapoi acasă, să te scufunzi în obiceiurile duminicii, să-ți ordonezi creioanele colorate, să păsești în tăcerea lucrurilor ușor, ca peste somnul unor prieteni obosiți... Într-un tîrziu ai întrebat, cu voce slabă, unde e mireasa, de ce nu mai vine ? Pe fereastră se vedeau salcîmii aproape desfrunziți, și verdele îngălbenit, bolnav de toamnă tîrzie. Întrebarea ta, recitată timid, și după ce o ronțăiseși îndelung și-i dăduseși drumul în șoaptă, a stîrnit hohote. Uite, mireasa !... Mireasa era acolo... Ai privit uluită. Ai văzut o fată obișnuită, negricioasă, subțire, cu nasul ascuțit, cu părul scurt, creț, cu bluză maro, cu fustă în carouri. A rîs și ea. A rîs înghețat și ți-a atins ușor obrazul cu degetele lungi, negricioase și reci. Parcă făptura ei oscila între carne și țărînă ; țărîna, chiar atunci, avea să treacă ușor, pe nesimțite în palpitațiile cărnii pentru a încrusta cu altă măsură timpul. De frunte ți s-au ciocnit înfundat cuvintele : nu, nu se poate, nu se poate. Fata aceea urîțică, și cu zîmbetul ei crispat era frumoasa în rochie albă de mătase, era zîna pe care de atîtea ori așteptaseși, claustrată dincolo de gardul grădinii, să o vezi...

Au așezat-o pe scaunul cu cele două perne mari brodate. Au dezbrăcat-o. Îți aduci aminte gestul grăbit, înfrigurat cu care și-a scos bluza maro peste cap. Materialul elastic se agăța de coatele ascuțite ale fetei. A rămas într-o cămașă albă, din care ieșeau gîtul slab, măsliniu, umerii osoși, negricioși. Zîmbea încurcată. **Nu vă uitați că sînt negricioasă că doar soarele m-a ars. Fiii maicii mele s-au mîniat, trimisu-m-au viile să le păzesc, dar via mea nu mi-am păzit-o !** Și-a scos, cu gesturi febrile, pantofii, maro, închiși, cu tocul jos. Îți aduci aminte pantofii aceea de școlăriță cuminte. Era răcoare. S-a zgribulit cu un gest jenat și zîmbea mereu încurcată, crispată. **Ești grădină încuiată, sora mea, mireasa mea, fîntînă acoperită și izvor pecetluit...**

Zîmbea cu ochi înghețați, cu colțurile buzelor incremenite în suris. Celelate vorbeau toate deodată, fluturîndu-și brațele ca niște păsări. Ochii ei alunecau de la una la alta, gesturile i se făceau tot mai lente, tot mai scurte, inotind parcă în apele grele ale încăperii. Oare ce-i spuneau ? Nu avea timp să le răspundă. Nu așteptau răspunsul ei. Nu înțelegeai. Năvăliseră dintr-odată prea multe lucruri neobișnuite pentru ochii tăi de copil.

Dintr-o odaie apropiată a apărut și rochia albă, lungă. A izbucnit ca o lumină. Pe fata negricioasă au îmbrăcat-o celelalte, ca pe o păpușă docilă, incremenită în suris : mătasea strălucitoare i-a acoperit umerii reci, brațele brune, subțiri. Au aranjat-o, i-au încheiat nasturii, i-au legat cordonul. Au fost aduși niște pantofi albi, au încălțat-o. Apoi voalul, cu grijă. Ea s-a ridicat de pe scaun încet, zîmbind întruna, alunecînd ca în vis. Citeva, grăbite, s-au așezat în locul ei rizînd. Ți se părea că fac un joc. Fețele lor le ții minte, rotunde, blonde, vesele. Dar nu te mai interesa nimic. Se destrămase aureola evenimentului, se spărsese în cioburi mărunte, care ascundeau în ele curcubeul văratic. Deodată ai tresărît și te-ai încordat. Se apropiase de tine mireasa. Fata pămîntului, negricioasă, învăluită în rochie albă lungă, de mătase. Strălucitoare ca o torță. S-a oprit și, zîmbind, ți-a prins cu degetele ei lungi, reci, pămîntii, o batistă și o crenguță de brad în piept, de rochiță. Stînjenită, ai ținut umărul ca și cum pe el se așezase un animal străniu, ghemuit acolo, și de care ți-era teamă. Inima îți zvicnea cu putere. Cuvintele le rătăciseși atunci ca de atîtea ori. Un nod în git, dureros, cînd ochii toți te-au izbit cu veselia și cu lumina lor în creștet... Apoi, cînd te-ai eliberat de privirile lor, te-ai pierdut iar între trupurile bine legate și zvelte. Pe nesimțite ai făcut un pas, și încă un pas. Nu te vedea nimeni, toată lumea clădea evenimentul. Evenimentul acela. Pe nesimțite te-ai strecurat pe ușă, ai ajuns în grabă la poartă, ai ieșit, ai început să alergi, să alergi, urmărită de o frică neînțeleasă. Inima, urechile zvicneau. Ai alunecat, te-ai ridicat gîfîind, ai alergat mai departe pînă acasă...

Apoi toată copilăria ai detestat nunțile. Nu te mai grăbeai să le privești printre zăbrelele gardului grădinii. Acum știai ce se întîmplă acolo. O fată negricioasă urma să fie dezbrăcată de hainele ei obișnuite și apoi să fie îmbrăcată cu rochie albă, lungă, și acoperită cu voalul strălucitor ca o torță. Mîinile ei pămîntii și reci vor prinde pe umărul sting ai unei fetițe, o batistă verzuie sau vor așeza o vietate ghemuită, dar ce importanță mai avea ?... Îți scuturai ușor umărul sting... Minunate sînt diminețile de duminică de noiembrie dacă nimeni nu te obligă să ieși, să mergi, să-ți părăsești grădina... Mai bine să rînduiești creioanele colorate, acelea care ascund în ele culorile toamnei... Culorile toamnei eterne, care an de an își picură secundele în venele și arterele tale, amețindu-te ca un vin vechi.

(Fragment din romanul „Muritorii de rînd")

Scrisori din linia întîi

sânziana pop

Cei mai mulți dintre Dv. îl cunoașteți pe doctorul Agripa Ionescu de pe micul ecran. Face parte dintre celebrițățile școlii de medicină contemporană și este, în cel mai înalt înțeles al cuvîntului, un „as". Anul trecut, într-un reportaj pe care televiziunea l-a transmis în direct, șeful Clinicii de chirurgie plastică și reparatorie din Capitală a realizat o intervenție chirurgicală incredibilă : o sudură de antebraț. Unui muncitor care fusese adus la spital cu mîna dreaptă tăiată, doctorul Ionescu Agripa i-o prinsese la loc. Urmărită pe „viu" — operația fusese efectuată sub microscop — întîmplarea a stîrnit atîta vîlvă și satisfacție încît, cum se întîmplă adesea, opera și-a depășit creatorul, împingîndu-l în „anonimat". N-aș vrea să spun că în acel reportaj de televiziune doctorul Agripa Ionescu a fost nedreptățit. Nici că latura de senzație a întîmplării o întunecase pe aceea științifică. După cum nici faptul că meritul etic — un om fusese redat rostului social — umbrise meritul profesional nu poate fi amendat. Dar e limpede că atunci, în acel moment de emoție și de tensiune — gestul atîrnase mai greu în balanță decît omul care îl săvîrșise : țineți minte ? — un bărbat de vîrstă incertă, cu expresie calmă și impenetrabilă și care în loc să triumfe, răspunsese la toate întrebările entuziaste ale reporterului egal, modest, fără participare afectivă, exprimîndu-și pe un ton exasperant de „normal" încrederea profesională că „starea bolnavului va evolua pozitiv". Atît. Nici urale, nici pocnitori. Ochelarii cu dioptrii și cu rame întunecate nu trădaseră nici o clipă emoția, febrilitatea, agitația — legitimă, nu-i așa, în fața evidenței că un om își pierduse brațul și venise la doctor sperînd că... . Operația se sfîrșise cu bine, reportajul marcase, și el, un succes în palmaresul emisiunilor de actualități ale televiziunii, marele public fusese satisfăcut. Numai doctorul Agripa Ionescu refuzase să iasă la rampă, să zîmbească și să dea declarații, oprindu-și sosirea la un pas distanță de coroana cu lauri, în sublima tradiție a alergătorilor de curse lungi. M-a impresionat atît de profund eroica sa abținere de la glorie, încît am considerat un succes personal întîmplarea aceea și mi-am jurat să continui eu reportajul care vai, se sfîrșise înainte de a fi început. Voiam să-l rog să-mi îngăduie să-l urmez într-una din lungile sale alergări fără public, să stau lîngă el și să-l înțeleg de aproape, pentru ca liniștea campionilor fără lauri să se pogoare și asupra mea N-am izbutit. Întîmplarea avea să precipite evenimente atît de neașteptate încît am intrat pe poarta Spitalului de chirurgie plastică și reparatorie cu altă urgență decît aceea a reporterului avid de interviuri și de celebrități.

II. Drept, neclintit, îmbrăcat încă în uniforma de școală și la git cu cravata de pionier, aștepta decizia medicilor, ținîndu-și brațul accidentat ca pe o torță, palid de durere și spaimă dar brav ca un ostaș scos în fața detașamentului pentru a fi decorat. Degetul mijlociu de la mîna dreaptă lipsea. Nu tot. Într-o pauză de la școală, o ușă trintită de un coleg cu prea mare brutalitate îi retezase doar vîrful, dar degetul rămăsese mai scurt decît celelalte și privelîștea locului mutilat era groaznică.

Aș fi vrut să-l încurajez. Să-i șoptesc cuvinte de îmbărbătare sau măcar să-l ating, cu palma doar, o clipă, pe creștetul tuns scurt soldățește, sau pe gîtul atît de golaș ! Dar încordarea din făptura subțirică era prea amarnică. Un singur gest ar fi curmat vajnica sa bătălie cu frica și lacrimile, oprite atît de eroic pînă atunci, ar fi izbucnit. Și-apoi, ce să-i spun ? Pildele, atît de ușor de dat altora, nu se potriveau pentru el. Firește, în comparație cu suferința universală, un deget zdrobit la mîna unui băiat de opt ani era aproape o glumă doar că băiatul acela era... al meu. Alături de el, la fel de țeapănă și de speriată, aș fi dat orice de pe lume ca mîna aceea să fie a mea. Paralizată de milă, boțită de suferință, incremenisem așteptînd să pot citi pe chipul profesorului Ionescu Agripa, înainte ca sentința să se pronunțe, CE VA FI. Omul „visat" era în fața mea. „Eroul" : așezat pe un scaun, înconjurat de un sobor de medici și mai cărunți și mai tineri, purtînd aceeași ochelari cu rame întunecate, și aceeași expresie albă, pe care nu se putea descifra nimic : nici rău, nici binele. Dorisem atît de mult să-l cunosc ! Să „repar" acel reportaj din care personajul fugise, care mi se păruse nedrept și neterminat, să aflu EU cheia potrivită pentru resortul care declanșează atît de capricios și ciudat — deschiderea către comunicările sufletești. Și ocazia, iată, mi se ivise ! Cu un preț pe care nu credeam că va trebui să-l plătesc vreodată, aveam să aflu și mai dur și mai repede, adevărul pe care îl căutam.

III. Cine n-a pătruns niciodată în incinta Spitalului de chirurgie plastică și reparatorie din Capitală poate crede, luîndu-se după firmă, că

singura preocupare a medicilor care lucrează acolo este să îndrepte asperitățile fizionomice sau să facă „lifting", o operație menită să redea femeilor trecute de vîrsta a doua, tinerețea obrazului. Firește, există pe lume și oameni preocupați de armonia chipului lor pămîntesc. Dar realitatea de dincolo de zidurile Spitalului de chirurgie plastică și reparatorie este atît de dură în comparație cu numele pe care îl poartă, încît singura explicație care stă în picioare este că cineva și-a amintit ritualul magic prin care străbunii noștri știau să îmblînzească nenorocirile, botezîndu-le cu nume copilărești. Fiindcă în București, spitalului condus de profesorul Ionescu Agripa i se spune spitalul de arși. Judecata colectivă nu iartă. Nu știu dacă accidentele grave, produse de incendii, mutilări, explozii și electrocutări reprezintă în statistica internărilor majoritatea (sînt și foarte mulți pacienți veniți din toate județele țării pentru „remedieri") dar ele sînt atît de dramatice și de grave, încît atît priveliștea pe care o reprezintă cît și rezolvarea lor medicală, plasează spitalul într-un regim de urgență și de campanie.

N-am fost niciodată pe front (l-am simțit doar !) dar în dimineața cînd mi s-a îngăduit să pătrund în incinta spitalului, am avut certitudinea că mă aflu, acolo, în linia întîi, cu tot cortegiul ei de imagini apocaliptice, dar și cu splendidul eroism pe care îl generează întotdeauna lupta pentru o cauză dreaptă. Eroism ! Tocit cuvînt, dar greu de înlocuit ! Ban mărunt al demagogiei sentimentale dar absolut necesar în locurile unde munca, vie, adevărată, nu se face doar cu diplome și știință, cu talent și cu îndeminare, cu disciplină și cu discernămînt ci, înainte și mai presus decît toate, cu eroism. Fără el, fără forța lui de a insufla rezistență, dăruire și abnegație, curaj, răbdare și înțelepciune, multe din abatajele, spitalele și uzinele noastre și-ar fi închis porțile. Dar eroismul există ! El generează puterea fantastică de a merge înainte, de a spera mai departe, de a răbda lipsurile și de a birui greutățile, de a trăi ca și cînd ai lupta, purtînd epoleții modești ai ostașului, părăsind orgoliul și vanitatea, depășind oboseala și slăbiciunea, existînd în condiții de linia întîi, sub permanentă tensiune și ofensivă dar solidar, mai presus decît orice potrivnicie, cu țara ta și cu oameni printre care trăiești. Am văzut această priveliște în toate locurile de muncă adevărată din țară și-am regăsit-o, cu profundă emoție, și la Spitalul de chirurgie plastică și reparatorie din București : cu ochiul liber, la un metru distanță, în perimetrul dinafara cercului de lumină în mijlocul căruia... se lupta.

IV. Am văzut toate acestea : știința, înalta profesionalitate a colectivului de chirurgi și anesteziști vizibilă, chiar și pentru un profan, în dinamica și în siguranța demersului medical (nu mi-am imaginat vreodată că pielea, atît de lipită și „proprie" trupului omenesc, poate fi desfăcută, desprinsă, croită și, atunci cînd lipsește, cultivată ca o plantă tînără în zonele sănătoase ale organismului, într-un gest de solidaritate al vieții cu viața, al cărui sublim nu are rădăcini pămîntești) ; disciplina — dură, necruțătoare, cazonă, singura strategie apta să ocrotească de epidemii și infecții un spital cu o „grijă" atît de gingașă cum e pielea ; spiritul colectiv, ferm, admirabil, care interzice dialogurile „particulare", abordarea în doi a medicilor care lucrează în spital, înafara prezenței profesorului Ionescu Agripa, după cum nici profesorul Ionescu Agripa nu acordă vreo consultație în absența soborului său, un veritabil senat compus din veteranii spitalului dar și din tinerii medici veniți la specializare din toate zonele țării : stil dur de muncă, firește, dar de o magică eficiență, pentru că duce la o cunoaștere generală a tuturor cazurilor și, deci, la decizii comune și la rezolvări în care întreg colectivul de specialiști ai spitalului este direct implicat. Am văzut toate acestea la Spitalul de chirurgie plastică și reparatorie din București : spectacolul fascinant pe care îl generează o indeletnicire omenească exercitată la cotele maximei sale profesionalități ; imi vorbise, cu entuziasm, despre el, Mihai Ungheanu, colegul meu de redacție, ajuns și el, dintr-un nefericit accident, sub lămpile unei mese de operație. Dar acesta, încă, nu era eroism. Imaginea lui, mai puțin fotogenică, trăia pe figurile șiroind de sudoare ale chirurgilor operînd în condiții de „foc nestins", în ținuta lemnoasă pe care truda îndelungată o împrumută trupului omenesc, în puterea neverosimilă de a o lua mereu de la capăt, operație după operație, luptînd, adeseori, împotriva „normalului" și a „evidenței" în condiții de linia întîi, luptînd cu necunoscutul, firește, cu slăbiciunea și oboseala dar și cu acele, da, cu acele proaste care se rup și rămîn în țesuturi, cu lipsa materiei prime cum ar fi cadgutul, de exemplu, singura ață pe care organismul este dispus s-o primească fără a supura, cu mesele de operație primitive, cu structurile ruginite, imobile și anacronice, cu instrumentele puține la număr, cu absența personalului sanitar de absolută specialitate, cu criza alarmantă de anestezice și chiar cu dispariția detergenților. Într-un moment cînd mintea mea a putut să gîndească la altceva decît la imaginile pe care le avea înainte, am judecat că este de neînțeles ca într-o țară care dezvoltă o tehnică ca a noastră, ale cărei creații pleacă la tîrguri și expoziții internaționale, întorcîndu-se cu medalii de aur și de argint, să nu se afle nici o întreprindere industrială care să fabrice scaunul volatilizat de la microscopul la care operează profesorul Agripa Ionescu, că aceeași forță care construiește baraje, hidrocentrale și centrale atomice, să nu poată furniza spitalelor aparatura tehnică necesară, și dacă aceasta este urmarea nepriceperii sau a lipsei de organizare, dacă responsabilii organelor de resort sînt „specialiști" care nu se pot ocupa și de administrație, să se ia în considerație apelurile din presă ale numeroșilor voluntari, care știu să spună adevărul (în revista „Flacăra", de exemplu,) fiindcă nu revendică privilegii ci drepturi legitime, condiții normale pentru ca uriașa campanie de ocrotire a vieții să poată continua.

A fost doar un gînd : discrepant, discordant, anacronic în comparație cu „firescul" în care lupta din jurul mesei de operație continua : cu aceeași admirabilă abnegație, cu același devotament care suplinea și lipsa de... și faptul că... operau : pasîndu-și unul altuia instrumentele necesare, ținînd cu mîna lămpile deasupra locurilor care aveau nevoie de mai multă lumină, transformîndu-și brațele în suporturi pentru ca membrele pacientului să ofere o poziție avantajoasă bisturiului pe care profesorul Ionescu Agripa îl mînuia ca un magician.

Și nici măcar nu le-am văzut fețele. Și nici măcar nu le-am aflat numele. Ca soldații necunoscuți, lăsaseră tot la temelia victoriei pe care o pregăteau. Iar pe urmă a fost prea tîrziu. Pe urmă, în dimineața cînd mi s-a îngăduit să urmez cortegiul care însoțea vizita prin spital, nimic din expresia celor care mă înconjurau nu trăda că ei fuseseră cei care, că lor li s-ar datora.. nici urmă de orgoliu sau vanitate, nici o exclamație de triumf, doar... liniștea, liniștea albă, liniștea calmă, liniștea absolută, ultima față, și poate cea mai dramatică a eroismului, prezent fără remunerație în Spitalul de chirurgie plastică și reparatorie din București — **certitudinea**, de care sutele de bolnavi aveau nevoie, în care puteau să-și sprijine cu nădejde speranța, oceanele de speranță care inundau culoarele și saloanele suprapopulate ale spitalului, speranța licărind orbitor prin bandaje și fețe, pe fețele bătrînilor și copiilor, pe fețele oamenilor abia salvați de la moarte și care acum, cînd își recăpătaseră viața doreau, sperau s-o trăiască cu înfățișare și rost omenesc, speranța vie, patetică, omenească, cersind liniștea, căutînd-o cu înfrigurare pe chipurile medicilor ; și ea exista, fermă, sigură, neclintită, așa cum o văzusem demult, în acel reportaj difuzat în direct de televiziune : liniștea, speranța, împărțită fără discriminare în saloanele spitalului de chirurgie plastică și reparatorie, dăruită egal și eroic celor ce aveau să învingă dar și celor ce o așteptau în zadar.

Speranța ! Fie ca stindardele ei luminoase să fluture ca simbol al vieții la porțile unei case noi și cu mult mai încăpătoare, în care colectivul Spitalului de chirurgie plastică și reparatorie care aniversează 35 de ani de la întemeiere, să-și poată desăvîrși nobila și eroica sa ofensivă pentru binele omenesc !

P.S. În toate ceasurile pe care le-am petrecut lipită de zidurile inexpugnabile ale Spitalului de chirurgie plastică și reparatorie din București, expediind din oră în oră jurăminte de dragoste și de fidelitate dragului meu comandant de detașament, m-am gîndit la medicii din spital, la eminenții chirurgi și anesteziști care lucrează acolo cu atîta încredere și speranță, încît un halou de lumină pe care n-au avut nici cînd, nici cum să-l observe, i-a însoțit permanent pe drumul lor către teritoriile teribile unde în fiecare dimineață la șapte, pornesc să despartă întunericul de lumină. Iar unuia dintre ei, eminentului chirurg Florin Isac, care, în nemărginita sa modestie, nu mi-a îngăduit să-l răsplătesc nici măcar cu o floare, îi mulțumesc.

henri zalis

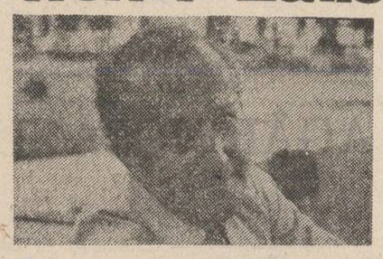

Cît mă cunosc

Nu mă siliți să recunosc
am fost tînăr
Ce-am făcut cu acel tînăr
cu visele lui decorațiuni
cu asemănarea lui fierbinte
După cîte știu
a existat
în el
o mare sete de necunoscut
cînd l-am văzut
ultima dată
rontăise din partea lui
de cer
se privea într-o oglindă fumurie
și semăna
a copac
în crengile lui
lumina aninase
fructe mici
neprevăzute
Cine are de gînd
să le guste
mă tem
că le va găsi
himerice

Lecție

De la parapetul iubirii se pune în mișcare
Floarea plutitoare numită domestic faptă
înainteză iute cu pieptul slobod
grăbește pe poteci sătule de somn
îmi împărtășește tot ce este omenesc
să trăiesc
les din vis și mă întorc în joc
la grîul scinteietor cu glugile lui verzi
la sondele erodate de vînt
sub catargul norilor roditori
Pentru că se arată albastrele pînze
ale dimineții îngîndurate
mă simt sortit să dezmierd ierburile
și belșugul din ochi
Rămîn în extaz
culegînd cu mîinile asprite
viltori și balize
Învăț să găsesc golful invizibil
față în față cu albatroșii aliniați pe cer.

Năluci

Ninge cu faianță
peste unghiile mele
cu fire peste iluzii
cu stropi de vorbe țapene
peste zarva gîndului
și
la urmă
tu și cu mine
în lumina ta
iubire
n-aveam nimic
să ne subtilizăm
Totul e în noi
în focul focurilor
Aceeași comoară
mă colindă
și în mine
explodează mătăsos.

Dacă liniștea ar vorbi...

Coborîse din tren
era trenul de ora patru
numărul patru și cu melancolia
fac casă bună
nu gîndeam la nimic
în gara ca și pustie
din parcul vecin
un bandit de motan
mîrlăia înfometat
eu unul tăceam
gînditor la trenul
gata de plecare
la motanul martir
la pieptul acestei femei
pe care mi-aș fi plîmbat
degetele
dacă ar mai fi rămas pe bancă
lîngă sîngele meu
lîngă sîngele meu călător
lîngă umbra mea înfometată.

Zădărnicie

Privesc în ochii ei
îmi place să-i ascult
uimirea
întîi indiferența
prefăcută firește.
Ochii ei se trezesc
sub roua ochilor mei
fir de iarbă învolt
crescut de grabă
și chemînd
boarea întregului cîmp.
Dorințî se încrucișează fățiș
nu mai există
decît umbra
năpădită de priviri
curgînd în
lunga dulce chemare
a privirii pierdute
între mine și ea
între ea și neant
o cascadă de sunete.

Paris, 20 sept. 1982

plastică

Temeiul stilului

Coerent cu sine însuși, Viorel Mărginean a perfecționat pe parcursul a aproape trei decenii o formulă stilistică derivată dintr-un program precis. Este evident faptul că demersul pictural al lui Mărginean are la bază o abordare a realului prin intermediul unor procedee menite a fixa caracteristici constante imaginii. Recurența procedeelor ar putea fi confundată la el chiar cu o anume „mecanizare" a proceselor imaginative. Cele cîteva „situații" vizuale definibile se propun și drept cadre limitative ale gîndirii plastice — ele conferă specificitatea viziunii. S-ar putea vorbi chiar de utilizarea deliberată a unei anume tehnici a memoriei caracterizată de repetitivitatea figurilor de bază. Această „tehnică a memoriei" a fixat pictura lui Mărginean pe plan stilistic. La o analiză pur formală s-ar părea, dimpotrivă, că definirea stilistică a intervenit prin multiplicarea unor teme plastice dintre care cea mai importantă ar fi aceea a schițării sintetice a peisajului în volo d'ucello, în perspectivă aeriană. Schițare sintetică efectuată evident cu preocupare pentru structurarea lirică a imaginii, printr-o ingenuă raportare a planurilor de bază la celelalte și o orchestrare coloristică a elementelor din cutia spațială în vederea obținerii unor armonizări de efecte pe ansambluri mari și nu pe suprafețe limitate. Peisajele domoale cu dealuri împrimăvărate sau tomnatece, cu ape susurinde survolate de păsări săgetătoare din care a rămas doar licărul unei culori, se percep ca o totalitate, unde părțile își răspund unele altora, de la distanță. Să specificăm însă — de la distanța impusă de proiecția interioară și nu de vreo

regulă anume a proiecției. În genul de pictură practicat de Mărginean, rigoarea ar fi sinonimă cu distrugerea filonului liric. Că lucrurile stau chiar așa o dovedesc cele cîteva tablouri unde excesul de conceptualizare răcește expresia. Mărginean cel genuin este de regăsit permanent în calmele peisaje cu desfășurări multicolore, în reflexele delicate ale cerurilor unde zburătoarele par a fi țintuite precum într-o invizibilă pînză de păianjen în care au intrat în plină viteză. O **natura naturans** se desfășoară plenară, în pînzele pictorului, eliminînd parcă, în scopul autopurificării, tot ceea ce nu este emanație a căldurii și luminii. Dintre viețuitoare sînt tolerate în imagini doar păsările și fluturii. În general se are predilecție pentru penaje fastuoase — de păuni, fazani, cocoși de munte. Subliniez acest fapt nu ca pe o curiozitate : renunțarea la tot ceea ce ar fi putut ridica gradul de complexitate al imaginii, ca și la tot ceea ce ar fi putut s-o tensioneze, este rezultatul imposibilității modificării propriului registru liric. Termenul de imposibilitate trebuie înțeles aici într-o accepțiune strict pozitivă căci el înseamnă, înainte de toate, fidelitate față de o viziune autojustificabilă afectiv și volitiv. Nu se poate cere niciodată unei opere să fie altceva decît ceea ce este de fapt. Neabătîndu-se de la propria poetică, Mărginean își recuperează permanent un temei al stilului dintr-o manieră cristalizată prin consecvență cu sine însuși, manieră pe care introducerea unui factor perturbator ar fi putut s-o depersonalizeze.

Grigore Arbore

muzică

Portret componistic

În continuarea unei serii susținute de gravare a unor discuri de autor, Electrecordul oferă un disc Liviu Dandara cuprinzînd piesele **Timpul suspendat** (muzică electronică), **Trei stări despre liniște** pentru vioară și pian, **Affectus memoria** (muzică electronică) **Quadriforium** pentru pian și bandă magnetică, **Rezonanțe** pentru pian. În ceea ce privește substanța muzicală a discului, desprindem din prefața semnată de Costin Cazaban : „Ceea ce încearcă Liviu Dandara cu fiecare lucrare este atingerea unei purități ideatice, înlăturarea întîmplătorului, a bruiajului pentru relevarea cristalină a ideii. Prin trăirea amănuntului, odată cu programul elaborat, Liviu Dandara își va apropria o estetică practică, o imagine a muzicii sale mai noi — importanța acordată tăcerii ca un alt mod de a produce sunet". Este dificil de restrins în cîteva, puține, cuvinte o estetică de proporții și semnificații largi, apelînd, în sprijinul construcției unor echivalențe sonore, la mijloacele cele mai noi de producere a sunetului sau la moduri netradiționale de atac al instrumentelor. Se pot desprinde însă, pe marginea întregului disc și din conjugarea muzicii gravate cu partiturile tipărite în Editura Muzicală cîteva linii dominante ale acestei „estetici a tăcerii", mod de a rarefia substanța sonoră la extrem, obiectele sonore căpătînd astfel semnificații deosebite mergînd dincolo de simpla producere a sunetului și înlănțuire a sa într-o sintaxă muzicală (mai mult sau) mai puțin banală. Piesele vizează o dimensiune ontologică a fenomenului muzical. În **Trei stări despre liniște**, de pildă, piesă alcătuită din **Liniștea adîncului, Liniștea înaltului** și **Liniștea liniștii**, discursul muzical, dincolo de toate meandrele unei partituri extinse, se aseamănă parcă unei priviri exterioare aruncate unui proces, unui fenomen de treptată extincție ; privirea este globală, ea vizează atît „înaltul" cît și „adîncul", pentru a sfîrși, la epuizarea materialului privit cu detașare obiectivă, rece și imaterială, cu o privire aruncată ei înșiși, o „privire a privirii". Și într-adevăr, nu este exagerat a spune că muzica lui Liviu Dandara are o interesantă dimensiune statică, nonevolutivă, dedusă din monocromia inteligent speculată a traseelor sonore. Primul a fost amintit mai sus : crearea unei lumi cu fiecare nouă piesă, cuprinderea unui întreg univers sonor, posibil de concentrat în cele cîteva minute de derulare a vibrațiilor cuprinse în spectrul auditiv. A doua idee credem a fi cea a detașării creatorului de obiectul creat, detașare cel mai limpede de observat dacă ne gîndim că, în frecvente rînduri, gîndirea sonoră a lui Liviu Dandara înfrerează asupra ei înșăși, muzica descriind muzică pentru că ideea ce a condus la scrierea ei a vizat de fapt descrierea însăși a ideii. Este aici un demers estetic de incontestabil interes contemporan, singularizîndu-l pe compozitorul Liviu Dandara în variatul peisaj componistic românesc.

Semnalăm aici tipărirea la editura Muzicală a unui remarcabil opus contemporan : **Simfonia a II-a „Aliaje"** a compozitorului ieșean Anton Zeman, partitură distinsă cu Premiul „George Enescu" al Academiei. Este o lucrare de prea mari proporții (și prea mare importanță) pentru a încerca o restringere în cîteva cuvinte. Asupra unui amănunt vom insista de aceea : orchestrația vădește un deosebit simț al timbrurilor alături de acea dimensiune proiectivă și autoritară în același timp, permițînd autorului să opereze în temporala materie sonoră la fel cum un strateg își dispune oștile, drămuindu-le pe întregul luptei, la fel cum un sculptor își cenzurează volumele căutînd simetrii și proporții. Este, de aceea, de salutat această remarcabilă pagină cu atît mai mult cu cît astăzi, printre nenumărații autori căutînd timbre noi (vorba vine) Anton Zeman realizează nu atît conformații sonore inedite cît sonorități diverse, în același timp, justificate.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

III. Obsesia „vedeniilor" (3)

Lipsindu-i cu desăvîrșire simțul detașării analitice — de simțul umorului, în măsură a bagateliza faptele, nu mai vorbim, — eroina lui Agârbiceanu se arată atît de sensibilă față de spusele lui Visalon încît crede necondiționat în realitatea lor ca atare. Modul insidios, din punctul ei de vedere, de-a dreptul satanic, în care guralivul Visalon încearcă, chipurile, s-o liniștească („— N-ai de ce să te temi, tu Nică, asta a fost demult. Numa cît noaptea, în toată noaptea, s-arată morarul și vrea să beie de sub roata morii. Ci vine *cel din pietre* (s.n.) și-l cufundă din nou în apă. Apoi șuieră din aripi, cucurigă, miorlăie ca mițele. L-ai văzut vreodată, Nică ?"), evident, nu face decît s-o împingă în brațele fricii înnebunitoare („Și după ce pleca Visalon acesta din moară, fata rămînea cutremurată, i se punea leșin la inimă. Și săptămîni de-a rîndul nu-i mai ieșea din cap povestea lui Visalon").

Fără a se face un caz special din asta, se simte, totuși, subiacent, că prozatorul mizează pe efectele haloului magic ce învăluia locul acțiunii, moara : cum bine se cunoaște, loc privilegiat (alături de casa părăsită, de cimitir, de pădurile neumblate, de văile adînci, de peșteri etc.) care favorizează în cel mai înalt grad prezența forțelor malefice supranaturale, adică a „vedeniilor". Pe de altă parte, ca și în nuvela lui Galaction, dar fără a se ținti la postularea unei metafore-concept explicite, sugestiile ezoterice degajate de prototipul morarului, ca om al diavolului, și de apa învolburată, diabolic amenințătoare, a morii, nu trebuiesc trecute cu vederea. În toate privințele pregătită, așadar, Nica nu are cum ieși de sub stăpînirea spaimei lăuntrice pe care Visalon i-o inculcase cu perfidă subtilitate. Mai este, doar, nevoie de o împrejurare de viață reală pe măsură ; ceea ce, firește, nu întîrzie a se arăta, luînd forma unei ploi diluviene, însoțită de furtună și trăznete năpraznice : „Apoi începură să cadă trăznetele. Și, cum căderau trăznetele, începu să verse cerul apă cu găleata. Și pînă să-și deie Nica sama bine, ce să facă, moara începu să se cutremure din temelii, roata n-o mai vedeai cum se-nvîrte, iar pîrâul venea înecat, venea ca un șarpe de oțel îmbrăcat în solzi murdari. Și Nica își pierdu deodată capul. I se părea că intră în pămînt, cu moară cu tot. Și-n groaza de moarte ce o cuprinse i se păru deodată c-aude cucurigul și miorlăitul de care-i spunea omul acela, Visalon. Și numaidecît văzu șăpcuța roșie, ș-apoi pe morarul cel de demult cum se cufundă în apă, iar cel cu șăpcuța roșie cum îl îndeasă. Atunci fata a dat să fugă, a dat să iasă din moară. Și cînd a trecut pragul, în curte era o singură mare de apă, pîrâul morii se revărsase și trecea împrăștiat, vuind, alungîndu-și apele murdare. Nica simți iarăși amețeala, căzu peste prag și apa o luă ca pe-un braț de fîn. Și ea vedea mereu pe omul cu șăpcuța roșie, cum îi făcea semn să meargă tot mai iute, tot mai în grabă".

Nu încape însă îndoială că, la Agârbiceanu, structurile cele mai pregnante ale fantasticului își trage virtuțile din valorificarea fenomenului de insinuare efectiv cotidiană a ezoterismului folcloric în existența reală aparținînd povestirilor *Duhul băilor* și *Vîlva băilor*. De data aceasta, prozatorul face dovada unui „localism" revelator, explorînd în aria unui motiv magic propriu în primul rînd tradiției ardelenești. Motivul sublimat în „ființa" Vîlvei, ca expresie a „duhului" malefic ce planează asupra locurilor blestemate, aflate în stăpînirea Diavolului, are o intensă circulație în mitologia ardelenească și, de pildă. Slavici îl valorifică în basmele sale. Astfel, în *Zina Zorilor*, Vîlva se arată a fi stăpîna pădurii de aramă prin care trece eroul, Petre, feciorul cel mai tînăr al împăratului. Neluînd în seamă sfatul calului, de a nu rupe florile de aramă, Făt-Frumos este nevoit a se lupta cu Vîlva două zile și două nopți, pentru ca pînă la urmă s-o învingă punîndu-i frîul ; prilej cu care puternica arătare se preface într-un frumos cal. La fel se petrec lucrurile cu Vîlva din pădurea de argint și cu aceea din pădurea de aur. Alături, însă, de ipostaza conferită de miraculosul feeric al basmului, tradiția folclorică ardeleană propune atenției ipostaza în care Vîlva întruchipează credința că există un „duh" subteran atotstăpînitor. Nevăzut, adesea, oamenilor, el ascunde bogățiile din adîncurile pămîntului, făcînd extrem de dificil sau pur și simplu interzicînd accesul la ele. Eventuala șansă a omului de a beneficia de respectivele bogății este condiționată de bunăvoința acestui neîndurător stăpîn. Cu excepționala lui forță de iradiere, eresul s-a impus mai ales în lumea „băieșilor", a minerilor din minele de aur, ele însele intrate în mit, ale Munților Apuseni. Realismul dur, profund dramatic, inculcat viziunii existențiale din unghiul căruia este asumat eresul constituie nota distinctă a narațiunii fantastice. Și de data aceasta uimește perfecta osmoză dintre impulsul trăirii în orizontul originar cultural și „legea" asprei existențe circumscrise universului fenomenal. Urmarea e că despre „duhurile" atotstăpînitoare, despre Vîlve, omul nu doar „crede" că ar exista, ci, nici mai mult nici mai puțin, „știe" cu exactitate, în temeiul experiențelor, al confruntărilor proprii, de existența lor. Mai mult decît atît, o asemenea certitudine nu se prevalează doar de probele concrete, puse la îndemînă de întîmplări neobișnuite, stranii, ci, fapt tulburător, totul purcede dintr-un sistem de percepție cosmică, avîndu-și nucleul său ontologic limpede enunțat ; căci iată cum întîmpină scepticismul interlocutorului său „băieșul" Petre a Rarului în *Duhul băilor* :

„— Dumneavoastră (...), care trăiți o viață scrîind la masă și plimbîndu-vă puțin sara, n-aveți de unde ști lucruri d-astea. Da' de-aici nu urmează că ele nu sînt. Ia să te pui dumneata să muncești ca mine, să-ți lipești sufletul și trupul de pămînt și de toată viața ce iasă din pămînt, ș-ai să vezi că altfel ai să judeci. Ia să te pui dumneata să umbli noaptea întreagă, cînd doarme și aerul parcă, să vezi atunci cîte taine cîte înțelesuri din viață îți pătrund în suflet Ai înțelege atunci că trăiesc în aer, în pămînt, în apă nenumărate puteri, care citeodată se-mbracă în forme văzute și se arată oamenilor".

Și pentru ca orice dubiu să fie înlăturat, un alt „băieș", pe nume Manoilă, vine în sprijinul ortacului său, aducînd drept argument peremptoriu însăși „vedenia" ce i s-a arătat lui : „— Așa este, zise Manoilă, care pînă acum tăcuse. Și noaptea chiar are puterea ei. Și-i zice la acest stăpîn al întunericului Patronul Nopții. Eu l-am văzut odată pe Dealu-Băilor. Era iarnă, un pui de ger de te frigea pe față, pe mîini, da' nu viscolea. Zăpada acoperea pămîntul rotunjindu-l, și eu veneam, scîrțiind din cizme, pe Dealu-Băilor. Și iată, chiar pe creasta dealului, venea în trapul calului sur, un ghinărar. Hainele pe el, frînele, scărițele ardeau în aurul cel mai curat. Și nu s-auzea mersul calului, părea că nu s-atinge de pămînt. După el, la doi pași, veneau doi aghiotanți, cu dreptele pe săbiile de argint. Dintru-întîi credeam eu că va fi pădurarul cel mare. Cine știe pe unde a fost să inspecteze pădurile, și a înnoptat pe drum. Dar îndată mi-am tras sama. Asta nu-i cal, astea nu-s haine de pădurar ! Dar n-am stat să judec mult. Am plecat repede acasă și abia m-am putut liniști. Dimineața, de dimineață, am fost în Dealu-Băilor, să văd urmele cailor. Nu ninsese, nu bătuse vîntul, trebuiau să se cunoască. Dar acolo sus era așa cum bănuisem : nici o urmă. Neaua-neinsă, numa cizma mea se cunoștea, altceva nimic. Și spun și alții c-așa trece Patronul Nopții, ca un fulger, și-ntr-o noapte cutreieră întreg pămîntul".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Ion Dodu Bălan între critică și poezie

Dramaturgul M.R. Iacoban în costum de lucru

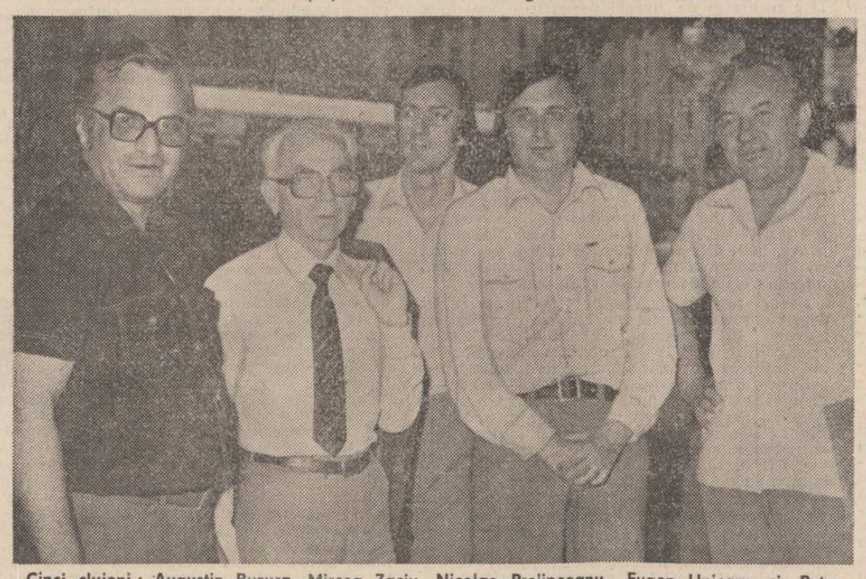

Cinci clujeni : Augustin Buzura, Mircea Zaciu, Nicolae Prelipceanu, Eugen Unicaru și Petre Bucșa

REACȚIA LA PROCES

Maiorul, invitat de către Simion Still pentru cîteva ore la cabană, se așează pe bancheta din spate și mașina consilierului demară în mare forță.

— Maiorule, îți place să stai în umbră, sau te-ai așezat acolo numai ca să nu fii alături de mine ?

— Știți că sunt alături de dumneavoastră în orice împrejurare, după cum ați văzut și azi la proces.

— E adevărat ce spui și să știi că mi-a făcut o mare plăcere să constat că nu te-ai îndepărtat de mine. Vreau să petrecem azi cum n-am mai petrecut de cînd eram și eu tînăr.

— Sunt bucuros că lucrurile au ieșit cum ați dorit dumneavoastră... În acel moment mașina lovi în plin un cîine uriaș, un superb Saintbernard care traversa leneș partea zebrată a șoselei ; spre norocul ei, fetița care ieșise la plimbare mergea cu doi metri în spatele cîinelui ei. După ce mașina urcă pe trotuar și se opri într-o vitrină cu exponate metalo-electrice, biata copilă ingenunche lîngă sărmanul animal și încercă să-l ridice, dar mînuțele ei erau prea slabe pentru a-l putea ajuta pe prietenul căzut.

— Ce mă fac, Maiorule, ce mă fac ? Cred că am lovit o fetiță și un cîine care tocmai traversau strada. Cum de n-am observat, unde mi-a fost capul ?

— Spre norocul nostru n-ați lovit decît cîinele, spuse Maiorul coborînd. Rămîneți în mașină pînă văd eu care este situația !

Cînd Maiorul ajunse lîngă fetița ingenuncheată, cîinele plîngea ușor cu un scheunat abia auzit, iar copila îi striga pe mama, pe tata, care erau departe pe la slujbele lor. Maiorul se aplecă și luă cîinele în brațe pentru a-l muta din drum pe trotuar.

Imediat după terminarea procesului și pronunțarea sentinței capitale împotriva lui Maciste, Maiorul îl sunase pe Sever Justinian care, în mai puțin de o oră, scrise cel mai scandalos articol despre Simion Still.

„Pentru prima oară în istorie un tribunal omenesc, datorită mașinațiunilor și uriașei influențe pe care o deține consilierul principal al municipiului nostru, Simion Still, a pronunțat în dimineața acestei zile cea mai rușinoasă și absurdă sentință, nu împotriva unui om, ci împotriva unui motan despre care am mai scris în ziarul nostru. Avînd la îndemînă datele întregii afaceri „Maciste" noi afirmăm cu deplină liniște că domnul Simion Still este cea mai sinistră persoană care a trăit vreodată în urbea noastră. Dacă am lua în considerare nu toate crimele sale, ci numai una singură și anume aceea cînd studentul Emil din anul șase la medicină a fost azvârlit pe ciment de la mansarda vilei Vulturul, și tot ar fi de ajuns pentru ca Tribunalul orașului nostru să-l condamne pe dînsul, nu pe motanul Maciste, la temniță grea pe viață. Puterea, după opinia noastră, trebuie exercitată în folosul oamenilor, astfel ca ei să meargă liniștiți pe calea pe care au apucat. Este momentul ca voința generală a cinstiților noștri concetățeni să se manifeste cu toată vigoarea, astfel ca acest nesățios criminal să fie demis din postul important de consilier și totodată judecat pentru toate faptele sale abominabile. Pentru ca demnitatea noastră, a tuturor, să nu aibă de suferit în continuare ziarul Speranța îl cheamă în fața legii pe Simion Still pentru a da seamă de crimele pe care le-a comis încă din tinerețe. În afara condamnării sale fără cruțare cerem ca pensia ce i s-ar fi cuvenit după cei treizeci de ani de abuzuri să i se atribuie medicinistului Emil, pe care l-a nenorocit pentru tot restul vieții, numai pentru faptul că acest copil de miner era îndrăgit de fiica domnului Still. Solicităm totodată instanței de azi dimineață anularea sentinței pronunțate împotriva nevinovatului și marelui motan Maciste".

Pe la orele șaptesprezece cînd ziarul Speranța fu difuzat la toate chioșcurile, întreaga suflare a orașului nostru intră într-o agitație nemaipomenită.

În aceeași zi, consilierul Simion Still se internă la spitalul de urgență.

Gheorghe Pituț

CONFABULE

Un țăran trece strada

Două zile libere / plecăm sîmbătă / după ce venim de la servici / ne întoarcem luni noaptea / mergem și noi acasă / de sărbători / să-i mai vedem și să-i ascultăm pe ăi bătrîni / săracii / că de scris și așa nu le scriem / iar în concediu ne ducem mai mult pe la mare / la munte / ne îmbrăcăm în costume / frate / nevestele își pun pantalonii de catifea sau blugii / ăi mici / și ei în sandăluțe și șosete albe / luăm de toate / băutură nu / că are tata / pe ăla negru / acum desface butoiul / trebuie golit / repede / că nu ține / se oțetește și capătă floare / hai mă ne întîlnim la poștă / tu vii cu 31 / eu vin cu 32 / de acolo îl luăm pe 33 / ce ne lasă drept la gară / cu personalul 5001 ajungem în cinci ore / ce mai mergem pe jos / pe seară sîntem în curte la bătrîni / ei / ce zici / mergem sau nu / mergem / cum să nu / zise și celălalt frate / numai că mi-e frică / să nu profite ăl bătrîn de noi / și să ne pună la muncă / tocmai în zilele astea / de sărbătoare.

Iulian Neacșu

Țiți — vară

Urmare din pag. I

zice acolo (pg. 766) : „are capul și pieptul negre, **obrajii albi**, spatele albastru-verzui iar pintecele galben" etc.

Descrierea poate fi consultată de oricine și poate continua dar mi-e frică de spațiul tipografic nemilos. Oricum, într-un dicționar cu literă mare în care formulele sînt zgîrcite, să încapă totuși o formulare poetică precum „obrajii albi" ai unei păsări, este, presupun și socotesc, o izbîndă, o izbîndă pentru această „parus major" ceea ce într-o vorbire „mireană", mai pe înțeles ar putea cred să însemne mai mult măruntă, mică, decît mare.

Am spus despre această specie de pasăre că ar fi **inimoasă**. Chiar așa este ; Pițigoiul fiind o pasăre sedentară la noi, trăind în scorburi și rezistînd stoic și sisiitor — dînd parcă cu tifla — capriciilor timpului și anotimpurilor

De asta i-am spus că e și o pasăre **păguboasă**. Pentru că ea te anunță convinsă, amărita, la primele săgetări și izbînzi ale soarelui, din februarie sau chiar din ianuarie cu **„Țiți-vară"...**

Și frumos a fost că în acest sucit și cam „întunecat aprilˮ eu m-am lăsat corupt și m-am îmbrăcat subțire potrivit spunerii voioase a acestei păsări cu „coada scurtă și cioc conic" — ca să mai reiau un citat din același dicționar.

Așa...

★

Într-o zi tocmai citisem o poezie bună a lui Marin Sorescu — „Muzeul satului". Mi-a plăcut — de fapt o mai citisem, și ce mă gîndesc : Hai să trec prin față, pe lîngă aleile acestui muzeu. Stau pe o bancă, și nu mă trece nici un fior liric. Mă mut pe altă bancă, la fel.

Dar lîngă mine se așază un om între două virste, voios și energic, care surizînd mai mult din dinții curați, m-a întrebat dacă îi dau voie să stea jos lîngă mine, pe bancă. Eu i-am îngăduit. Dar am uitat să spun că dînsul avea un cărucior umplut cu biberoane, scutece și de un copil și i-am arătat, cu severitate sau gîngăție, locul căruciorului de care n-aveam chef să mă ocup și preocup.

„Respectabilul" mi-a făcut semn să tac ; ceea ce am și făcut, așteptînd cu ochii ba deschiși, ba închiși să mă cutreiere emoția sau jumătatea de emoție sorească în fața exponatelor etnografice ale muzeului.

Am stat așa pînă cînd am auzit o chemare explozivă :

— Auzi?

— Da, aud, răspund eu cam năuc. Un pițigoi a zis buimac „Țiți-vară, țiți-vară"... Și?

— N-ai fost atent cum trebuiește! Copilul n-a scos o vorbă pînă acuma. Și zice și el : **țiți-vară...**

— Cît are?

— Copilul? Un an, un an și ceva.

— Îi vii de bunic sau de unchi? am întrebat eu cam anapoda.

— Cam pe-aici, neamurile din timpul de azi...

— Felicitări, zic eu.

— N-ajunge, zice el, mă duc să iau o sticlă de vin, două, de, sînt primele vorbe scoase de copil și cazul se cade să...

A plecat cu pas sprinten.

Copilul repeta după pițigoi: „țiți-vară" ori „țiți-valăˮ... sau cam așa ceva.

Ca să fiu sincer am rămas cam pe ginduri. Dacă adică rămîn prost și generos cu copilul altuia în grijă și cu porecla de **pițigoi** neghiob pe deasupra.

Au fost îngrijorări deșarte. Bătrînelul vajnic s-a întors cu pas săltat și cu două sticle de vin, două ape minerale pentru „camuflaj", a mai chemat niște cunoscuți sau trecători lămurindu-i pînă la istovul plictiselii și al vinului cum că nepotul său a articulat primele cuvinte imprumutate de la un pițigoi: **„Țiți-vară, țiți-vală..."**.

Ceea ce și eu dezlipindu-mă de anturaj cu greu (dar ferm și cu voința dîrză care mă caracterizează) i-am spus vigilentului portar al instituției cu aspect sever la care mă duceam, — un om bătind cam brunet:

— Ce mai faci nea Țiți-vară!

★

...M-am întors tîrziu pe aleea aceea în care totul parcă fusese o părere iute spulberată; în afara caselor de pe vremuri duios și exact spuse de Sorescu, parcă suna mai stins, cîntecul legănat, mic de seară al pițigoiului: **Țiți-vară, țiți-vară...**

NUMELE POETULUI

Caietul debutanților 1980, 1981 (II)

Romulus Bucur *prezent și în placheta* Cinci *cu poeme care nu depășesc un timid transfer livresc, ne apare în* Caiet *mai interiorizat, textele sale reluînd adesea sintagme sau versuri eliotiene, încep să aibă o anume fluență a amărăciunii ; Curajul său, cel mai bun poem al său de pînă acum, ar trebui să-l decidă să renunțe la incontinența verbală și la ostentația pueril-modernistă și să-și apropie muzica discretă emanată natural de o sensibilitate dureroasă : „ar trebui să ai curajul să-ți amintești / acea ultimă cafea băută împreună / ploaia care v-a surprins îmbrățișați / după un film siropos plecarea ei / scrisorile netrimise din armată / în care o numeai zeiță și tîrfă / poeziile în care dorul de casă / era îmbrăcat în cămașa strîmtă a ironiei / ar trebui să ai curajul să deschizi „ferestrele castelului de cărți / în care te-ai ascuns și să privești / spre țara pustie numită viața ta / să pleci dintre zidurile acestui oraș / și ale următorului / și ale următorului / istovit și flămînd în al nu știu cîtelea oraș / să te așezi pe o bancă / între un bețiv adormit / și un copil ce se joacă".*

Daniel Corbu, *despre ale cărui volume de poeme în manuscris am scris la rubrica noastră, e publicat în acest* Caiet *cu poeme de o mare acuratețe stilistică, unele cu o accentuată notă anecdotică ; dacă în totalitate poemele sale dezamăgesc (selecția lor neurmărind organizarea unui univers poetic congruent, tematic și stilistic), perfecțiunea formală evidentă la o analiză pur textuală ne face să credem că poetul nostru trebuie să-și întocmească cu mare prudență volumul de debut, renunțînd la „democratismul tematic", în favoarea unei monotonii muzicale sugestive, intens evocatoare : „Sînt clipe cînd viața / ne bate cu disperare la ușă / să nu deschidem / din criză de timp astfel / se întîmplă în acel octombrie / cînd speram să mor de oboseala nopților albe / cînd moartea se arăta în chip de înger / puțin intimidat de mireasma apropierii / în oraș rulau în același timp două filme / cu Jane Fonda / în stradă aceeași senzație nesuferită de gară / eu îmi ștergeam speranța cu mineca / îmi lipeam sufletul de geamul zilei / și mă lăsam purtat mai departe"* (Mai departe).

Simona-Grazzia Dima, *veleitară, hilară, scrie versuri sfidînd bunul simț : „Auzi, nu trebuie / decît să cazi la porți / și să asculți adevărul / cu trei tulpine, / crescînd dintr-o zare lărgită".* (Mihai Viteazul).

Mircea Drăgănescu, *autorul unui remarcabil poem,* Ghidul *(„Încă o treaptă am coborît în peștera publică / uite asta-i o stalactită / uite asta-i o gazelă / rupestră și uite asta-i un liliac preistoric / nu-l rupeți n-are să vă poarte noroc deși are / șase petale vi se va încurca în păr mai / degrabă și de acolo mai degrabă în creier și / de acolo mai degrabă în singe / uite asta-i un bec cu neon adus în locul beznei / originale nu tropăiți pășiți ușor pe / punte dedesubt este hăul acestui lac subteran / pare un ochi dacă se stinge lumina lacul un / ochi și peștera o pleoapă închisă / încă o treaptă vă rog încă e treaptă în sala / gotică ne vom opri mai mult pînă acolo / peștera-i electrificată / lacul un ochi / peștera o pleoapă închisă și voi niște umbre / și voi niște vise veșnicind sub pleoapa de / calcar în lumina vînătă încercînd să vă / aduceți aminte cînd ați fost scrijeliți în / stîncă de silexul cărui om preistoric / lacul un ochi / peștera o pleoapă de calcar / și voi niște vise"),* frazează inteligent, modern, cu o vădită inclinație hedonist-epigonică : *veleitarul de azi poate deveni un adevărat poet numai riscînd totul, adică „uitînd" să se mai exprime ca la carte, „comunicînd" și nu „retorizînd".*

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

CENACLUL «NUMELE POETULUI» — A TREIA ȘEDINȚĂ

Prima parte a fost rezervată invitatului serii, poetul Ion Gheorghe, reprezentant de primă importanță al generației Labiș, redactor în cadrul secției de poezie a revistei Luceafărul, care în dorința de a se autodefini a vorbit celor prezenți despre noima sa (lanică), despre țărănime, clasă fundamentală pe care o reprezintă și ale cărei valori tinde să le continue prin propria operă poetică, despre generoasa instituție numită limba română în care aflăm și înțelepciune și istorie. Invitatul a vorbit apoi despre stadiul căutărilor sale de reconstituire a limbii vechilor daci, acțiune riguroasă, exemplificată cu texte rezultate din combinarea anumitor litere, ca și despre capacitatea de previziune a dacilor și principiile clare ce se aflau la baza spiritului lor de sacrificiu, matrice mentală etc. Declarînd că nu are orgoliul de a convinge, ci doar de a arăta rezultatele căutărilor sale, poetul Ion Gheorghe a răspuns chestiunilor ridicate de cei prezenți în legătură cu lucrurile ascultate, iar în încheierea primei participări la cenaclu a dat citire mai multor poeme din volumul „Joaca jocului", aflat în curs de apariție, volum avînd ca punct de plecare investigarea tăbliței de la Caranovo, Bulgaria.

Partea a doua începe cu scurte prezentări, făcute de poetul Cezar Ivănescu, conducătorul cenaclului, autorilor programați să citească, trei tineri poeți cu personalitate distinctă, autori ai unor excelente cărți de poezie (deocamdată încă în manuscris), al căror talent este pe deplin verificat : Ioana Bălan, care a fost descoperită și publicată în continuare de revista Luceafărul, în anul 1980 obținînd premiul de poezie al acestei reviste — ea va citi poemul „Fata ou din fîntînă" și un fragment din volumul de nuanță lautréamontiană, „Despicături" —, Valeriu Mircea Popa, poet matur, deși fără volum, o adevărată revelație, consemnată prin rubrica Numele Poetului — el va citi ciclul intitulat „Sfidarea și frigul" — și Voicu Olari ; acesta, pe lîngă grupaje de traduceri din poetul belgian Henri Michaux, publică de cîțiva ani poeme în mai multe reviste literare, dar mai ales în revista Luceafărul — care i-a acordat și premiul său anual de poezie pe 1980 — și este prezent în Caietul debutanților 1980-1981, Editura Albatros (în cenaclu va prezenta o amplă selecție de poeme).

Partea a treia. Pentru început, în ideea formării unei cît mai precise imagini a manierelor de evaluare a debutului editorial, a aspectelor penibile pe care poate să le ia, în peisajul literaturii române actuale, partizanatul literar, s-a făcut lectura unei recente cronici ditirambice, la un modest volum de debut în poezie.

Trecîndu-se la dezbaterile propriu-zise, primul inscris la cuvînt este Mircea Dobrovicescu, care va remarca personalitatea fiecăruia dintre cei trei poeți. Valeriu Mircea Popa prezintă o atitudine francă față de viață, o dorință limpede de a exprima adevăruri. Ioana Bălan, poetă „senzualistă", propune o poezie care merge din aproape în aproape, realizînd o lume mirifică, ce pendulează între basm și cosmar. Din selecția prezentată de Voicu Olari ar putea cita multe imagini antologice. Făcînd comparație cu Marius Petrescu (asupra versurilor căruia formulase în ședința trecută unele reproșuri) vorbitorul declară că „față de poezia lui Voicu Olari nu mai are nici o rezervă". Poemele sale l-au cucerit, deoarece „poetul le construiește magnific".

Maria Cerchez va arăta că poemele în proză ale Ioanei Bălan sînt scrise într-un stil plastic, mergînd de la Matisse către Lautréamont. Sugerează că textele ar mai trebui poate nuanțate și că, pe viitor, autoarea ar trebui să ofere o imagine mai statornică a poeziei sale. La Valeriu Mircea Popa, ale cărui versuri conțin prea multă cruzime, sesizează, de asemenea „expresivitatea plastică și nostalgia după o anumită muzică. Poezie inteligentă, bine creionată, avînd un aer de „logodnă muzicală". În cazul lui Voicu Olari crede că se poate vorbi despre „un drum lung de poet". La încheiere, vorbitorul lecturii i s-a părut că poetul se numără printre acei care „scriu drama celui care vrea să ciștige drama, ajungîndu-se apoi la o poezie a apocalipsei și a «unui dincolo de apocalipsă»".

Ștefan Dumitru. „În timp ce primul poem al Ioanei Bălan dă senzația de profunzime, al doilea este mai apropiat de poetică. Lucruri destul de reușite". Valeriu Mircea Popa propune o poezie total diferită de ceea ce s-a citit pînă la el în cenaclu, poezie care pe vorbitor l-a dus cu gîndul pînă la a și-o lua de model. Pe de altă parte, în poemele lui Voicu Olari descoperă imagini teribile. „Este un poet existențial în sensul pur al cuvîntului, ilustrînd tot ce aparține existenței".

Lui Vasile Mihalache textele Ioanei Bălan îi inspiră „imaginea de monolog în fața unei prăpăstii, ideea unei dezagregări a cărnii" ; un tip de poezie care nu-i pe gustul său. Valeriu Mircea Popa oferă în versurile sale imagini concludente, demne de reținut, renunțînd la orice fel de înfloriturі, „tehnicizînd" chiar. În schimb, poezia lui Voicu Olari „o simte foarte aproape de inima sa", confirmîndu-i-se convingerea că prima punte spre poezie este cuvîntul. E o poezie cantabilă într-un sens special, pauzele constituind prin ele însele un sens în armonia întregului. Parafrazînd unul dintre versuri, vorbitorul conchide „Îl cunoaștem pe omul acesta" și subliniază că „fiecare poem citit i-a plăcut, de la un capăt la altul".

În cuvîntul său, Valeriu Stancu va spune că „Ioana Bălan este o poetă de mare profunzime", ea materializînd o obsesie a inexistenței și trimitîndu-ne la simboluri. Valeriu Mircea Popa este autorul unei poezii elaborate, reci, căutate ; „un melanj straniu de poeme profunde cu altele unde sugestia nu este dusă pînă la capăt". În amplul grupaj (după părerea sa eterogen) al lui Voicu Olari, identifică unele „notații suprarealiste", anumite renunțări de a mai trata chestiuni generale, ca și variații „de la o poezie de expresie la una de substanță."

Poetul Marius Petrescu consideră că Ioana Bălan creează o stare poetică infernală. În cursul lecturii a fost adus în starea „de a vedea cuvintele", uneori acest lucru determinîndu-l chiar să ignore ideea. Poemele lui Valeriu Mircea Popa, care i-au plăcut, sugerează într-adevăr „o logodnă a sunetelor". În cazul lui Voicu Olari se vede silit să utilizeze formularea „poezie acută". E de acord cu Maria Cerchez care constatase o „poetică a apocalipsei" și mărturisește în continuare că „își permite să invidieze pe autor", care realizează o poezie exorcistă, plastica poemelor sale impunînd asocierea cu ultimele tablouri ale lui Van Gogh. Iată și concluzia lui Marius Petrescu : „Afirm, poate cu subiectivitate, că dacă poezia Ioanei Bălan mă «sperie», dar este lipsită de transparență, dacă Valeriu Mircea Popa m-a impresionat prin rigoarea deznădejdii, bine controlată stilistic, despre poezia lui Voicu Olari nu pot să spun decît că m-a încîntat pur și simplu !"

Spre sfîrșitul dezbaterilor la cuvîntul tînărul critic Cristian Moraru. Mai întîi el remarcă faptul că la fiecare dintre poeții ascultați memoria este un element fundamental. Arătînd că se impune o asociere de tip freudian, va spune în continuare că Ioana Bălan mizează pe funcția exorcizatoare a memoriei, ea scriind o poezie a gesticulației semnificative, a respingerii experiențelor trăite, textele relevînd „o explozie a simțurilor, un imagism debordant". La Valeriu Mircea Popa textul nu se poate încheia oriunde și mai ales oricum, imaginea jucînd și aici un rol important. La el textele se termină brusc cu o barieră către lume. Alta este situația cu Voicu Olari, „poet excepțional dotat în a deschide granițele către lume". „Simultan, el ne propune asociații imprevizibile cu lumea asupra căreia mai înainte a reflectat. Poetul deschide cu meditație bine condusă perspectiva asupra lumii."

Criticul Nicolae Georgescu găsește justificate amintitele relaționări freudiene, în cazul Ioanei Bălan, o calofilă la care lupta dintre sine și mediu este emoționant redată. Se distinge intenția unui drum invers, a unei „curgeri înapoi către eu", în mijlocul unei lumi însinuante care se conturează. Criticul va mai vorbi despre cheile de pătruns în univers, sugerate de autoare, despre căutarea unui logos afectiv etc. Trecînd la Valeriu Mircea Popa (de formație psiholog) îi reproșează că „puțin sarjează pe profesie", că uneori „scapă spre epic", existînd la el chiar mici imperfecțiuni de stil. Poetul, care merge către definiții inspiră o imagine bizară : aceea a aramei care poate să-și schimbe nuanța". La Voicu Olari, a cărui poezie o urmărește mai de mult, îi place de astă dată revolta. „Un strigăt melancolic de durere, o durere înăbușită", cuprinse în poeme „bine individualizate stilistic." Poetul este un calofil în sensul că „nu-și permite asocieri necontrolate sau imperfecțiuni de stil." El urmărește să transforme revolta cea mai crudă într-o stare de liniștită meditație.

Finalizînd dezbaterile, Cezar Ivănescu subliniază că deși ca tematică au puncte comune, cele trei voci poetice sînt marcat individualizate.

Amestecului de fatalitate și solemnitate, caracteristic cenaclului, va fi menținut și în viitor dar, pentru simplul motiv că „numele poetului este sfînt", nu va fi îngăduit nimănui să ajungă prin la persiflarea poeților desemnați să citească într-o ședință sau alta.

Hero

■ **Casa de cultură a orașului Urlați, jud. Prahova, a găzduit recent lansarea romanului** Femeie, fată fiul tău de Sorin Titel. **Despre noua apariție editorială, una dintre cele mai bune din ultimele luni, au vorbit în fața unui public numeros** Cornel Popescu, **redactorul șef al Editurii Cartea Românească, criticul literar** Costin Tuchilă **și autorul în cadrul manifestării, deschisă de** Gratiela David, **directoarea Casei de cultură,** Gheorghe Maxim, **directorul Bibliotecii județene „N. Iorga" și** Nicolae Stanciu, bibliograf, **au prezentat volumele de proză semnate de Sorin Titel. Dialogul fructuos cu cititorii s-a încheiat cu o întîlnire de lucru cu membrii cenaclului literar din Urlați, „Confluențe" condus de ing.** Constantin Stătescu. **În cadrul unei frumoase expoziții organizate cu acest prilej (**Nicolae Iftode, **sculptură și** Larisa Iftode, **pictură pe sticlă) au citit poezii :** Georgeta Puglies, Mihaela Lupu, Petre Iosif. **În continuare cei prezenți au vizitat I.A.S. Urlați, întreprindere fruntașă, al cărei director, ing** Nicolae Bahrim, **a evidențiat tehnologia modernă folosită și realizările deosebite ale unității. La Ploiești s-a vizitat sediul Bibliotecii județene „N. Iorga", una dintre cele mai dotate și riguros organizate instituții de acest fel (un fișier tematic indică, de exemplu, toate referințele critice despre aparițiile literare din ultimele decenii), apreciindu-se ținuta deosebită a bibliotecii, conservarea volumelor și fondul de carte veche.**

C.T.

21 MAI 1983

Sărmanul Dionis la Hanul lui Mînjoală

Urmare din pag. I

același număr mărginit pentru regizor. Nu sunt aceiași actorii, deși piesele sunt altele? E drept că după fondal nu suntem in stare a vedea". Eminescu refuză, oricum, o explicație rațională, logic cauzală, lăsind înțelesurile suspendate de întrebările ce nu pot pătrunde dincolo de „fondal!".

Misterul și aura fantastică se conservă intacte și în **La hanul lui Minjoală**. Socrul ii explică ginerelui sub textul vrăjitoresc al aventurii acestuia („Polcovnicul o ținea intruna că in fundul căciulii imi pusese cocoana farmece și că iedul și cotoiul erau totuna.., — ei aș! am zis eu.

— Era dracul, ascultă-mă pe mine"., dar cind tinărul cere amănunte polcovnicul devine ermetic și interdictiv: „— Asta nu-i treaba ta, a răspuns bătrinul; asta-i altă căciulă".

Dincolo de asemănările, adeseori frapante, de construcție și de situații epice, cele două proze rămin totuși universuri narative absolut distincte. In **Sărmanul Dionis** recunoaștem recuzita și tipologia tipic romantice. Fantasticul intervine aici pentru a înălța exponențial un repertoriu de gesturi, atitudini și motive indeajuns de circulate în literatura europeană. Dincolo, in **La hanul lui Minjoală**, fantasticul vine să introducă incertitudinea intr-o suită de intimplări care, altfel, ar ține de cea mai banală mecanică existențială.

Ceea ce unește însă cele două narațiuni este suprematia pe care ambii scriitori o acordă — cum am incercat să subliniem in analiza noastră — temei timpului. Nu există nici o mișcare importantă in derularea acțiunii care să nu fie insoțită, dacă nu precedată, de o modificare in plan temporal, care atrage după sine potențarea viziunii fantastice. De aceea, nu ar fi de disprețuit ipoteza potrivit căreia, căzut din ceruri, Dan (Dionis) a ajuns la hanul lui Minjoală, devenind Fănică..

Stampa japoneză contemporană

● Muzeul de artă al R.S. România găzduieste o interesantă expoziție de stampe japoneze contemporane, mărturie vie a intensificării schimburilor de valori culturale pe care țara noastră le întreține cu țări de pe toate meridianele globului. Itinerată in muzeele de artă din Sibiu, Cluj-Napoca, Timișoara, Iași, Tulcea și Galați, expoziția organizată de cotidianul japonez „Mainichi Shimbum" cu lucrări din patrimoniul Muzeului de Artă Modernă Kamakura, oferă publicului iubitor de artă o adevărată panoramă a gravurii japoneze contemporane. Cele 150 stampe expuse sint realizate de valoroși graficieni japonezi, mulți deținători a numeroase premii și distincții internaționale. Ne referim la Ikeda Masuo, Fukita Fumiaki, Noda Tetsuya, Sugai Kumi. Pe lingă artiști consacrați în ultimele trei decenii sint prezenți și artiști tineri, in plină afirmare.

Lucrările, impărțite in cinci categorii: artiști de renume internațional, litografi, gravori pe aramă, autori de serigrafii și artiști care au creat in diverse tehnici, fac dovada faptului că sensibilitatea artei tradiționale japoneze se împletește cu receptivitatea la tot ceea ce este nou in arta modernă. Această simbioză conferă expoziției o notă cu totul aparte **(N.N. Rădulescu)**

Shakespeare la «Teatrul Mic»

Urmare din pag. I

Absorbit de partitură, de dificultățile care se nasc mereu, actorul — interpret — refuză să-și destăinuie vreo intenție inainte de premieră. Promite mărturii complete după ea. Regizorul este mai degajat:

— „Richard al III-lea" nu a fost propunerea mea, ci a teatrului, și a fost făcută in mod special pentru actorul Ștefan Iordache, distribuire pe deplin justificată. În măsura in care mă preocupă textele fundamentale, mărturisesc că m-am gindit indelung și la Richard. Întotdeauna am crezut că este mult mai dificil să lucrezi pe un text minor căruia să-i descoperi valori decit cu un text mare in care cu o minimă decență poți face un spectacol. Mă gindesc că aș fi lucrat poate altfel spectacolul shakespearian, dacă nu aveam in spate experiența textului lui Sartre „Diavolul și bunul Dumnezeu". Despre „Richard al III-lea" insă in momentul de față nu știu nimic, nici cum va ieși, nici in ce stadiu mă aflu. Un singur lucru pot să afirm: muzica lui Vasile Șirli este singura mea certitudine. S-a potrivit perfect cu visul lui și cu ceea ce vreau eu. Se apropie de concepția clasicului despre natură: este frumoasă, este superbă.

— Silviu Purcărete, un lucru este insă cert in spectacolul dumneavoastră. Atitudinea absolut indiferentă față de ideile preconcepute despre un foarte intunecat ev mediu pe care ați fi putut să-l evocați.

— Formula aceasta mă și enervează. Tot spectacolul l-am văzut foarte luminos și pozitiv. Și pentru că nu vă pot spune cum va fi spectacolul, vă voi spune cum m-am gindit să-l construiesc. Cu „Richard al III-lea", Shakespeare depășește tiparul „cronicii dramatizate" intrind in sfera unei teatralități pure, „istoria" și „politicul" fiind considerate din unghiul principiului tragic. Aici apare pentru prima oară in opera lui Shakespeare imaginea „dictatorului" ca personaj tragic, determinant in acțiunea marelui mecanism al istoriei. Dramaturgul insă reveleazā și reproporționează in piesă, sistemul de relații dintre personaje descoperind măsura justă de „vinovăție" a fiecăruia in parte și a sistemului total. De aici rezultă modernitatea uluitoare a personajului care nu trebuie considerat la proporțiile lui demonice, de tip romantic, ci in natura lui obiectivă istorică. Richard este primul profesionist al Puterii, din literatura dramatică. Dacă inaintașii lui luptă pentru ea, sau și-o exercită in mod primitiv, cu sălbăticie și inconștiență in deplin haos, Richard este cel ale cărui acțiuni vin numai după minuțioase și elaborate planuri. Nu aflăm cu nici un chip ce visează Richard, dacă visează in general, dacă doarme. Cu excepția unei singure scene din actul V, Richard se află intr-o necontenită stare de veghe. Personal, nu cred in imaginea sumbră, a ev mediului tirziu, populată de coloane umbroase și clarobscururi la care s-ar putea face apel intr-o montare a lui Richard. Acțiunea piesei este una eminamente diurnă, aparține spațiului public. Totul stă sub semnul Protocolului. Curtea Angliei este guvernată de norme și tradiții și acestea trebuiesc apărate in forma lor, chiar atunci cind li se subminează esența. Cu atit mai pregnant se vor detașa momentele de sălbăticie. Cam acestea ar fi gindurile cu care am pornit la drum, pe care imi construiesc spectacolul și cărora o să le rămin fidel, fără vreo posibilă raportare la alte variante pentru că trebuie să mărturisesc că nu am văzut niciuna din formulele de spectacol teatral sau cinematografic existente — nici filmul lui Lawrence Olivier, nici vechea montare cu George Vraca, nici mai recenta a lui Radu Beligan".

Muzica compusă de **Vasile Șirli.** Ni se pare atit de aproape de spiritul piesei shakespeariene in lectura absolut contemporană care ni se oferă, incit o simțim parte integrantă a textului, transcris in alt cod. La observația noastră, compozitorul ne mărturisește:

— Pornind de la necesitatea oferirii spectatorului — pe cit posibil — a tuturor elementelor in măsură să ducă la recepționarea imediată — intr-o mică vizionare — a intențiilor artistice ale realizatorilor, am expus sonor cheia spectacolului chiar in prologul lui, compus pe versurile rostite de Edward al IV-lea in finalul tragediei precedente. Am scris muzica pentru un spectacol Richard al III-lea, nu ca piesă in sine, ci ca piesa moment culminant al teatralogiei Henric al VI-lea — Richard al III-lea. Am intenționat să subliniez intențiile regizorale prin dezvoltarea a două dimensiuni pe care le-am considerat esențiale pentru ceea ce și-a propus spectacolul: emoționalul — de cele mai multe ori prin contrast deliberat cu evoluția tragediei, prin care am incercat să ajung la contemporaneizare — orchestral, timbral și, uneori, chiar tematic —, in așa fel incit — și prin muzică — această versiune scenică să implice cit mai mult spectatorul.

Urmărim in continuare repetiția in care Nicolae Dinică, Gheorghe Visu, Nicolae Iliescu nuanțează in scene importante replici, gesturi, se caută incă soluții, se revine mult asupra uneia sau alteia din propuneri. Reușește secvența oferirii coroanei lui Richard, dar sint neconvingătoare incă cea a consiliului, a condamnării lui Hastings. Se schimbă luminile, observațiile ferme ale regizorului opresc repetiția. Sint interpreți care nu au intrat incă in scenă după 4—5 ore. de așteptare. Profităm de pauza pe care ne-o oferă schimbarea unor elemente de decor și intervievăm pe interpreta Elisabethei de York — **Monica Ghiuță:**

— Trăirea alternativă a situațiilor atit de diferite, atit de contradictorii este, cred, experiența cea mai profundă, pe care o poți face. Intilnirea cu „Elisabetha" este sigur intilnirea pe care o doream, o așteptam, după aceea cu „Julieta" de acum 19 ani, pe Scena Teatrului din Ploiești.

Un element fundamental in determinarea relațiilor dintre personaje, a atmosferei, a ritmului și in general a eșafodării spectacolului ni se pare din nou scenografia. **Adriana Leonescu**, și in cazul formulării textului lui Sartre, a reușit cu Silviu Purcărete un cuplu fericit de realizatori, ambiția scenografei fiind indeobște crearea unui spațiu cit mai neutru, lipsit de accesorii inutile, cit mai deschis, in care cele mai subtile sugestii regizorale să capete relief.

— Am plecat de la ideea că textul trebuie să se decupeze pe un spațiu epurat de orice semnificație sau investire estetică. Rece, neutru, fără atmosferă, care nu evoluează dar funcționează strict in momentele necesare, și nu pe criteriile localizării in timp sau spațiu, sau ale metaforei. Univers fără culoare, aseptic, in care se analizează, se dezvăluie. Costumele sint construite pe o plastică a volumului care trebuie să corespundă cel mai bine caracterului sau relațiilor dintre personaje, conținind maximum de expresivitate pentru biografia fiecăruia. În viață, in raporturile care intervin intre oameni, se creează acorduri sau dezacorduri din punct de vedere estetic, sau al semnificațiilor. Numai pe scenă lucrurile se acordă perfect. De data aceasta nu vom corecta dezacordurile specifice vieții. Fiecare personaj va purta in principiu un costum in afară de Richard care va schimba costumele — el este doar marele actor care-și interpretează personajele propriului scenariu — și care vor căpăta o semnificație aparte, iar in inșiruirea lor vor avea o evoluție.

PROFESORUL ION CHIȚIMIA LA 75 DE ANI

Un Om de Carte

O fericită coincidență alătură intr-un interval de timp foarte scurt trei aniversări de cărturari ai țării noastre: centenarul nașterii lui Nicolae Cartojan (spre sfirșitul acestui an) și sărbătorirea a doi dintre cei mai distinși discipoli și continuatori ai săi, profesorul Dan Simonescu, la 80 de ani impliniți acum citeva luni, și profesorul Ion C. Chițimia, care implinește in aceste zile 75 de ani.

Fiu al Mehedințiului (născut la 22 mai 1908 in satul Albulești, lingă Strehaia), Ion Chițimia și-a făcut un crez al intregii sale vieți din cercetarea și evidențierea valorilor spirituale ale poporului român. Vădind de timpuriu interes pentru problemele culturii române vechi (licențiat in litere in anul 1934, cu o teză despre cronicile slavo-române din sec. al XVI-lea), urmează, la indemnul și cu sprijinul lui N. Cartojan, un stagiu de specializare la Varșovia (1935—1938). Rezultat direct al acestei perioade de intense acumulări sint studiile ample și profunde (despre cronica lui Ștefan cel Mare, despre Nicolae Costin), apărute in „Cercetări literare", revistă ingrijită de dascălul său, urmate de excelente ediții de texte (aceeași cronică a lui Ștefan, in versiunea germană a lui H. Schedel, precum și scrierea **Ion Vodă cel Cumplit** a lui B.P. Hasdeu, ambele apărute in 1942). Prin analiza fină, erudită, serios argumentată, ele marchează inceputul unei strălucite cariere de filolog și istoric literar, pe care războiul, cu toate grozăviile sale, nu o va intrerupe. In cei 25 ani de activitate didactică neintreruptă (timp in care parcurge toate treptele ierarhiei universitare, de la lector la profesor șef de catedră și doctor docent), Ion Chițimia imbină armonios talentul său de pedagog și indrumător al tinerilor poloniști (pentru care redactează primele manuale de limbă și literatură polonă) cu aceeași profunzime și larg orizont de cercetare.

Paralel cu munca la catedră, profesorul Ion C. Chițimia își lărgește aria de cercetare in cadrul unor institute și societăți științifice din țară: Institutul de Istorie și Teorie Literară, devenind incă de la infiintarea acestuia (in 1949) unul din principalii colaboratori ai lui George Călinescu (in prezent este director adjunct al Institutului). Din rindul celor peste 300 de lucrări științifice, elaborate in aproape o jumătate de veac de muncă asiduă cu cartea, se disting citeva, devenite lucrări de referință in istoriografia literară românească din ultimele decenii: ediția **Cărților populare in literatura românească**, in 2 volume, apărute in 1963 (in colaborare cu prof. Dan Simonescu), masivele culegeri de studii din volumele **Folcloriști și folcloristică românească** (distins cu premiul „B. P. Hasdeu" al Academiei R.S. România in 1968), **Folclorul românesc in perspectivă comparată** (1971) și **Probleme de bază ale literaturii române vechi** (1972), colaborarea la cele trei volume ale tratatului de **Istoria literaturii române** (indeosebi capitolele despre marii cronicari moldoveni și despre Hasdeu), inițierea **Bibliografiei analitice a literaturii române vechi** (din care au apărut primele două volume, consacrate **Cărților populare laice**, excelente instrumente de lucru alcătuite sub ingrijirea sa științifică de către doi tineri cercetători, Mihai Moraru și Cătălina Velculescu, in 1976 și 1978). Concepute pe un larg fond comparatist, după o migăloasă adunare de date informative, și redactate cu acribie filologică, cu un acut simț al analizei și cu o argumentare strinsă, recunoscute și de cei ce nu sint total de acord cu ideile cuprinse in ele, aceste studii conțin precizări esențiale in probleme fundamentale ale culturii și literaturii române: problema celor mai vechi atestări de limbă română, a originii poporului și limbii române in viziunea istoriografiei umaniste europene și românești, a raportului dintre cărțile populare și folclor, a paternității unor mari produse ale spiritului românesc (**Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, poemul romantic „Cintarea României") și multe altele.

Lipsit de morga și aerul sacerdotal al savantului de cabinet, profesorul Chițimia a știut să-și apropie cu deosebire pe cei tineri, incurajindu-i și sprijinindu-i in demersurile lor științifice, in pregătirea tezelor de doctorat, invățindu-i să-și apere tenacitatea ideile, dar și să-și recunoască deschis erorile. Cartea din care a invățat el insuși și pe care o transmite cu generozitate și căldură și altora este nu numai documentul de arhivă ingălbenit de vreme, nu numai manuscrisul sau cartea rară ascunzind comorile de gindire ale marilor cărturari, ci inainte de toate Cartea Vie a ințelepciunii de veacuri a poporului român. Revenit de la vreo șezătoare sau festival cu creatorii populari din cine știe ce colț de țară sau de la o sesiune consacrată vechii cărți românești in vreuna din cetățile tiparului, Profesorul se așează imediat la masa de lucru, firesc și simplu, de parcă și-ar fi intrerupt numai o clipă firul cugetării, pentru a așterne pe hirtie fie rinduri de entuziastă recomandare a unei noi antologii de folclor, fie textul unei comunicări la cel mai apropiat congres sau conferință științifică de peste hotare. Fraza sa, cind polemică și incitantă, cind gravă și reținută, — după cum o cere subiectul tratat —, dar intotdeauna plină de miez, se invăluie adesea cu tonuri pline de sensibilitate și omenie, ce amintesc de sfătoșenia dascălului de țară. Departe de speculațiile publicitare, ale atitor nechemați ai condeiului, Profesorul impune respect prin greutatea și profunzimea ideilor sale, prin ținuta demnă și fermă a savanților pentru care știința este rațiunea propriei sale existențe și nu o trambulină spre autoreclama ieftină și interesată.

Acum, cind cultura românească se indreaptă spre un capăt de mileniu incărcat de adinci semnificații, Omul de Carte Ion C. Chițimia își urmează neabătut, cu forțe mai proaspete ca oricind, drumul luminat de flacăra neostoită a științei, spre aflarea de noi adevăruri. Pe acest drum, noi, ucenicii săi, ii așternem cu smerită și nețărmurită dragoste, florile recunoștinței, urindu-i, din toată inima, să-l parcurgă incă mulți, mulți ani.

Mihai Mitu

București, mai 1983

CUMPĂNĂ

Așchii

Scrisori de pe o planetă vecină **(XXI). Ți-am promis citeva portrete ale locuitorilor de aici. Voi incepe prin a descrie, cu un talent indoielnic, citiva inși, ca să-ți poți face o părere. Despre Rupe-Pămint toată lumea, cu excepția lui, știe că el este omul care speră. Intr-una din zilele unui an, Rupe-Pămint a intrat brusc in dizgrația amicilor și chiar a celor care nu știau nimic despre el. Ca să se apere, el a construit in jurul personalității sale un zid inalt de citiva metri. Ațițați de o asemenea mindră arhitectură, cunoscuți și necunoscuți zvirleau, la intervale egale, cu pietre peste inălțimea zidului, doar-doar vor nimeri victima. Rupe-Pămint, proptit bine pe cele două picioare, stătea in centrul personalității lui și prindea, cu multă sirguință, bolovanii și pietrele ce veneau asupră-i. In timpul nopții, la lumina gratuită a stelelor, el construia cu pietrele prinse o casă formidabilă. Cind casa a fost gata, după ce a dărimat, in prealabil, zidul ce o inconjura, a intrat intr-insa lăsind-o să fie văzută din toate părțile. Zidurile cuprindeau mozaicuri stranii in care trecătorii iși recunoșteau fiecare piatra mai inainte azvirlită. Rupe-Pămint a fost nevoit să ceară sprijinul autorităților impotriva celor care, pe motivul că-i furnizaseră material de construcție, pretindeau să devină coproprietari. Lucrurile nu au mers mai departe și Rupe-Pămint locuiește acum in casa cea mai puternică.**

George Alboiu

REVISTA REVISTELOR

„Columna"

● O revistă școlară intr-o ținută de sărbătoare a apărut la Drobeta-Turnu Severin cu prilejul centenarului prestigiosului liceu „Traian". Contribuții de valoare despre istoria liceului, semnate de profesorul inginer Viorel Sahagia, o evocare emoționantă a folcloristului Gh. N. Dumitrescu Bistrița, poemul „La Eminescu" de Nicolae Dragoș, adăugat reproducerii sculpturii lui Anghel din parcul liceului, o rubrică despre foști elevi ai liceului deveniți personalități de prim rang ale științei și culturii românești in care sint prezentați Nicolae Bălțățeanu, Dumitru Berciu și Dumitru Tudor — iată citeva elemente din care se alcătuiește coloana vertebrală a numărului omagial al „Columnei".

Multe semnături ale elevilor și profesorilor severineni, poezie, eseu, articol științific, pe scurt, un număr dens care exprimă dimensiunea spirituală a acestui centru cultural dunărean de veche tradiție. Atestind in același timp cucerirea de către revista elevilor din Drobeta-Turnu Severin a unui loc distinct in peisajul publicisticii școlare din țară. O așteptăm in continuare cu interes, urindu-i prin cuvintele lui Al. Bărcăcilă, unul dintre intemeietorii liceului: Vivat, crescat, floreat Traiani Lycaei fama!

Un romancier în agora

Urmare din pag. I

un destin mioritic (M. Ungheanu). Scopul primului (indepărtarea „adversarului") convoacă rezervele de inventivitate strategică și se slujește de denaturări in această luptă pentru o idee; **patternul mioritic** se susține și prin amplitudinea cosmică a evenimentelor ritmate unei naturi lipsită de hermetism. Pavel Bora este un infrint dar hegemonia lui Ciorfoiu este o „eclipsă".

Caloianul lua iarăși pulsul epocii. Plămădit in perioada marilor limpeziri chemind recurența trecutului, anticipat de **Fragmentarium (1969), Caloianul** este un roman istoric, un lung monolog restituindu-ne — indirect — un destin. Prin Alexandru Ghețea se reconstituie drama unei generații de scriitori; „rob al conjuncturilor", oportunist și victimă morală, atins de remușcări tirzii pentru lașitățile sale intr-o viață de trădări, Ghețea este de fapt un martor. Comentariul său nu se poate elibera de chinuitoarea intrebare: cind și cum moare trecutul?

Prăbușirea satului, rezistența și firava iluzie a conservării lui, fac din **Suferința urmașilor** un roman-dezbatere, de fior tragic. Lăncrănjan examinează cu ochi sociologic destinul satului românesc, izvor de valori și matcă a unei spiritualități specifice, plasat intr-o zariște magică și mitică. Dar satul se rărește atins de „hemoragia rurală", despărțirea de un anume statut existențial e dramatică hrănind, pe canavaua evenimentelor, gindul impotrivirii. Este aici conflictul cu istoria al celor ce o fac prin efort anonim și care, acum, o găsesc nedreaptă. **Suferința urmașilor** este o Monu-dramă (M. Sorescu), fiindcă Monu — eroul central al cărții — trăiește cu fața spre trecut. Refugierea in trecut seamănă cu un batjocorit donquijotism, sprijinindu-se in cerbicie pe dirzenia moșilor dar neințelegind adevărurile complexe ale istoriei contemporane. Monu exprimă țăranul arhetipal in satul mitic, de rectitudine morală, tăinuind rezerve de duioșie, neincovoiat dar dus de valul istoriei. Ceea ce părea un incident biografic, un conflict particular pus sub tensiune obscură (intre Monu și „alde Țincuș"), se colorează politic și se indepărtează de tipic, refuzind tiparul tradițional. Personaj inflexibil, Monu e supus unor presiuni și vexațiuni, carieristul Țincuș fiind reprezentantul Ordinii noi. Bolnav de răzbunare, declanșind o ură patologică, **alunecosul** Țincuș il obligă pe **rădăcinosul Monu** să devină, in numele bunului simț țărănesc, opozant; ursuz, colțuros, Monu — „cel de pe urmă țăran" — se luptă cu toți, insingurindu-se. El iși adjudecă misia („ăsta mi-i datul") și este personaj-simbol, un Iov in legătură vitală cu pămintul, care nu se mulțumește să constate ci și interpretează (fals) — istoria, transferind sistemului erorile unor inși. Față de celebrul **Ion** care „asculta" de glasul pămintului, Monu e stăpinit de **vocea supraviețuirii clasei sale și, minat de** îndărătnicia sa de o viață, se va **autodistruge**; satul care apune, cu țăranii săi „pe ducă" sub tăvălugul istoriei, află in Monu — personaj cu „rădăcini tari" și ethos fix, cum s-a remarcat — un **ins netranzacțional.** Astfel, Ion Lăncrănjan polemizează indirect peste ani cu faimoasa teză a lui M. Ralea (privind absența personajelor netranzacționale in literatura noastră), **oferindu-ne** un Monu care își asumă, ca intruoare a destinului, credința de altădată **a Cordovanului:** „noi murim in picioare".

Valabilitatea psihologică a personajelor nu poate fi contestată, deși rezistența lui Monu pare incredibilă; intr-un roman de factură **poematică**, dozindu-și tensiunea epică (neferit insă de lungimi supărătoare, explicitări inutile, incongruențe stilistice plus onomastica transparentă a „negativilor"), Lăncrănjan dă excelente pagini cotrobăind prin **fondul obscur al psihologiilor in conflict.** Îndeosebi explorarea meandrelor sufletului feminin dă dovada, incă o dată, a intuițiilor lui Lăncrănjan (după Parasca, „romanul" Liței — nevasta lui Monu — confirmă această capacitate); triunghiul erotic, animat de motorul geloziei, procură un analitism de calitate și adincime.

Tot in timpul anilor de inceput, in acea răscruce revoluționară se desfășoară acțiunea celui mai bun — pină acum —, după noi, roman al lui Lăncrănjan: **Fiul secetei.**

Juxtapunerea depozițiilor și documentelor asigură autenticitatea reconstituirii, dar accentul e deplasat de la **sondarea psihologiilor** (ca in prestigiosul precedent amintit) spre **fundalul socio-politic**, totul — firește — conceput in regim anticalofil.

Și Vasile Pozdare are **un dirz fond moral, integritate și fanatism al convingerilor, fiind un** produs al epocii: dar „imbatabilul Pozdare", furtunatec și febril, in secetă „de timp", consumindu-se intr-o permanentă combustie, evoluind in decorul unei lumi a schimbărilor violente, al marilor dăruiri, este „in prefacere". Pozdare nu face figură de imaculat; represiv, violent, condus de lozinci, bolnav de dogmatită, sub fascinația ideilor Revoluției manifestă — prin acest exces pasional — un stingism rigid. Nucleul etic al romanului e tocmai **construcția de sine** a lui Vasile Pozdare, personaj complex, ajungind la luciditate și ințelepciunea supunerii la concret, după ce s-a hrănit cu teorii plutind in abstracțiuni. Revoluția nu este exterioară insului iar acesta nu este instrumentul orb al Istoriei. Consecvent sieși, Ion Lăncrănjan **refuză happy-end-ul** O cauză politică abstractă (valabilă, astfel, universal) capătă concretețe prin acumularea evenimentelor și aminarea deznodămintului, angajind mișcări psihologice adinci.

Ion Lăncrănjan numea undeva romanul politic „o formulă literară de avangardă", ferită de ingrădiri, fie ele dogmatice ori modernizatoare. Slujind romanul politic și războindu-se cu ilustrativismul desuet (prin bogata sa producție romanescă și — explicit — prin atitudinea sa publicistică), Lăncrănjan iese in agora, iubind Transilvania, pămintul natal, „nevoia de adevăr", zguduind inerțiile și pasivitatea unora, trezind din ațipeală critica excesiv preocupată de scriitură. Ceea ce rezistă e, desigur, opera; iar aceasta este grăitoare.

● **AMPLE COMENTARII** a provocat filmul lui Jaroslav Balik, intitulat „Dansul nebun", dedicat primului război mondial. Citām dintr-un comentariu: „Astăzi, este evident că numai un număr mic de persoane ar putea să dea seamă, sub toate aspectele, de amploarea contribuției primului război mondial la istoria umanității. În afara unor enorme pierderi materiale și a irosirii de milioane de vieți, a fost pentru societate un timp al prăbușirii complete a ideii răspindite in toată lumea asupra coexistenței armonice intre statele burgheze din Europa. Această societate care propaga in mod oficial teoria stabilității, a fost zguduită brusc pină in temelii. După război, aproape totul s-a schimbat, vechile puteri au pierit, mișcarea revoluționară a muncitorilor s-a răspindit și și-a intărit influența".

● **ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE BIBLIOFILIE** va ține in luna septembrie un Congres care va prilejui o mare expoziție in Edimburgh, sub titulatura „Ochii minții: scoțienii și cărțile lor". Vor fi prezentate materiale ce reflectă intregul tezaur referitor la cartea scoțiană in decursul secolului. De asemenea, vor fi oferite participanților mai multe prilejuri de a lua contact cu tehnica de imprimare din Scoția și cu cele mai valoroase lucrări publicate in decursul timpului. Asociația de bibliofilie iși are sediul central la Paris și cuprinde atit librari, cit și negustori de carte și editori de pe toate continentele. Sesiunile congreselor sale au fost intotdeauna marcate de o serie de contribuții academice și prelegeri cu larg răsunet in lumea instituțiilor consacrate cărții.

Romanul „Tornada» de Ion Marin Almăjan a fost tipărit la Skopljie in R.S.F. Iugoslavia, in limba macedoneană.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XVII)

Campanii convenționale: «Clasicii»

În privința clasicilor literaturii române și a scriitorilor ei insemnați reprezentările grupului „Europei libere" sint cum nu se poate mai semnificative. Aici spiritul dogmatic și suficient, care ascultă de interese care nu aparțin noțiunii de valoare, operează fără ingrădiri și nu se incurcă, așa cum s-a văzut pină acum, nu o dată, cu „estetica". Pe scurt, literatura română ar fi impărțită in două mari categorii cronologice („inainte" și „după 1944") și in citeva serii de autori a căror poziție in tabloul general ar depinde in exclusivitate de acest criteriu aprioric. Din istoria literară veche și modernă „grupul verificat" reține, in general, nume pe care nici manualele de școală nu le pot ignora: ar fi, in adevăr, greu să elimini dintr-o singură trăsătură de condei pe Eminescu, Creangă și Caragiale, pe Bălcescu, Slavici, pe Titu Maiorescu. Obligația reprezentărilor normale se stinge insă, la „Europa liberă", de indată ce vine vorba de literatura română contemporană și mărul discordiei este, neindoios, atitudinea scriitorului român după 1944, conduita lui față de factorul politic. Dacă operațiunile de eliminare in ceea ce privește pe „junimiști" sau pe „pașoptiști" nu prezintă nici o insemnătate de ordin politic, in schimb acelea care se pot aplica asupra unor mari autori interbelici, ajunși prin virstă să fie contemporani cu noi, izvorăsc din interese cit se poate de străvezii.

În optica „Europei libere", literatura română a ultimilor patruzeci de ani ar fi impărțită intre o categorie distinctă (și injuriată) de „colaboraționiști" și alta, elogiată nu fără sincope (care se explică totuși) de „rezistenți". Ținta atacurilor provenite de la grupul „Europei libere" este opera lui G. Călinescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, M. Ralea, a căror valoare literară s-ar apropia de zero pe considerentul că... au acceptat să scrie și să publice după 1944. În schimb, V. Voiculescu, Dan Botta, Ion Barbu ori D. Stelaru se transformă, prin ingenioase procedee corective, in mari scriitori „rezistenți".

Cu tot acest scenariu precar, fixat doar pe hirtie și adeseori in contradicție cu realitățile, insistența grupului „Europei libere" in a-l repeta obsesiv nu cunoaște limite. Însă chestiunea „clasicilor" e, intrucit privește „Europa liberă", mult mai spectaculoasă.

Clasicii literaturii române par a se impărți acolo in patru categorii ușor detectabile, născocite din considerente propagandistice, politice ori... familiale. Sint, mai intii, „clasicii fără probleme" ai literaturii vechi și moderne, admiși mecanic și utilizați citeodată in cite o campanie revendicativă cu privire la „ediții". Cind au dispărut motivele de litigiu, descrise și acestea, in chestiunea editării lui Eminescu, a lui Maiorescu sau a reeditării lui Pârvan, au dispărut din jurnalistica „Europei libere" și aceste nume, recunoscute fără entuziasm, și despre care, sub raport estetic, membrii grupului celor nouă nu pot spune nimic. De altfel, cine ar voi să urmărească posteritatea critică a acestora prin „contribuțiile" „Europei libere" nu ar avea practic materie asupra căreia să se aplice. Opacitatea jurnaliștilor din grupul celor nouă, față de Eminescu, Pârvan, Maiorescu, Creangă, Dimitrie Cantemir, Heliade Rădulescu, Hașdeu, Slavici, Alecsandri este aproape totală și cu excepția cite unui text de citeva rinduri apărut cine știe pe unde n-am putea număra nici o idee, un gind, o formulă privitoare la aceștia. Clasicii vechi și moderni sint, ca atare, inexistenți, obiect, cel mult, de manevră propagandistică atunci cind se poate scorni ceva folositor in „războiul politic" al prezentului. Un asemenea dezinteres față de clasici pune in chip definitiv sub semnul intrebării aptitudinea critică a celor care ar voi să dea judecăți estetice creditabile despre contemporani. În adevăr, cine nu a dat semne că ar cunoaște pe clasici mai sus de nivelul manualului de gimnaziu nu poate prezenta, intelectualicește, cine știe ce credit de ordinul comprehensiunii. Însă aceste intinse pete albe pe harta literaturii române (așa cum o deseneazā „Europa liberă"), sint și indiciul unui interes fixat in exclusivitate asupra prezentului. A crea, azi, ierarhii viciate pentru miine, in absolut dezinteres față de adevăr, acesta e scopul grupului celor nouă in a cărui socoteală istoria literară intră numai atit cit poate sluji schemei propagandistice.

Față de acești „clasici inerți" (care pun și probleme fundamentale de ordin teoretic, provocatoare de terori la niște jurnaliști fără multe lecturi), „Europa liberă" nu are păreri, in schimb ar voi să-i inlocuiască, prin continuă menționare, cu o categorie, foarte redusă, de clasici „activi", aleși pe sprinceană, după criterii care sint particulare ori politice. Acest mic club al rudeniilor, unde intră E. Lovinescu, Duiliu Zamfirescu și, mai recent, Tudor Vianu s-a creat ad-hoc la „Europa liberă" in directă dependență de urmașii unor asemenea autori, aflați acum in grupul verificat, ori aderind la procedeele lui. Intervențiile făcute de Monica Lovinescu și de Virgil Ierunca, soțul ei, pe tema criticii lui E. Lovinescu se cunosc. Inițiativele Sandei Stolojan, nepoata lui Duiliu Zamfirescu, au o oarecare vechime și, dealtfel, nu au incetat. Mai curioasă e poziția „Europei libere" față de Tudor Vianu, considerat, prin 1963, de Monica Lovinescu un „gazetar fără scrupule și fără nuanțe" („Unde scurte", pag. 53) și portretizat cu aciditate de V. Ierunca (in „Românește", pag. 163). Abia după 1978, cind revista „Limite" a inceput să reproducă articole de Ion Vianu, ajuns și el in Occident, grupul „Europei libere" s-a pornit pe reconsiderări și a găsit un moment propice spre a „redimensiona" opera cunoscutului estetician. Așa cum se prezintă, prin aceste date, chestiunea clasicilor pare a fi la „Europa liberă", o simplă afacere de familie și cu toate acestea ea are și o manifestă coloratură politică. Clasicul „Europei libere" e, după toate semnele, I.L. Caragiale și menționarea lui neintreruptă, in ultimii treizeci de ani, nu poate fi despărțită de o schemă politică rezultată din așa-zise „interpretări" unde literatura, trebuie să concedem, nu mai are loc. Încă din 1962, Monica Lovinescu se zbătea să-l „actualizeze" politic pe Caragiale („Unde scurte" pag. 42u), Virgil Ierunca incercase aceasta cam tot pe atunci („Românește", pag. 201 u) Caragiale e, in versiunea mistificată și propagandistică, și idolul lui Paul Goma (in „The Tanase Problem", „Limite" 22/dec. 1976). Virgil Tănase („Limite", 24-25/sept. 1977) nu putea să nu răspundă la comenzile cultului unui Caragiale răstălmăcit. Preocupări „exegetice" (de unde nu lipsea machiavelismul ca metodă, ideea lui Maritain) à propos de Caragiale vădeau și Alexandru Mircea („Limite" 23/martie 1977) și N. Niculescu („Ethos" II/1975). Anneli Ute Gabanyi, Matei Cazacu, George Banu („Limite", 34-35/ian. 1982), toți din grupul verificat, exaltă pe un Caragiale foarte indepărtat de adevărul operei lui. În ceea ce o privește pe Monica Lovinescu ea revine la Caragiale cind vrei și cind nu vrei (printre altele intr-o emisiune din 13 nov. 1982).

Cum s-a născut la „Europa liberă" (și la aderenți) această caragialolatrie nu este greu de explicat și, in cazul lui, tehnica interpretării interesate a lucrat repede și unitar. Caragiale ar fi, biograficește, o probă de „exilat", care se stabilise la Berlin din pricina persecuțiilor din România (? !) În tabloul unui Caragiale „refugiat politic" nu e greu să se vadă exaltarea emigraționismului, care e, la „Europa liberă" cuvint de ordine. Mai mult, „deriziunea" care ar sta la baza literaturii caragialești ar trebui ințeleasă după „Europa liberă", ca o acțiune „subversivă" și recomandabilă, azi, pentru creatori. Mai sint și alte „argumente", toate politice și cu program diversionist izbitor, ceea ce nu clarifică insă cu nimic factorul estetic, „arta", valoarea. Travestit in dizident de „Europa liberă", I.L. Caragiale nu interesează, hotărit lucru, pe aceia care ii mistifică opera, ca scriitor. A prezenta deformat pe „clasicii" literaturii române, ori a-i ignora nu este, la „Europa liberă", punctul cel mai acut al campaniilor politice interesate. În ceea ce ii privește pe clasicii mai noi aceste procedee iau proporții violente de atentat. Proprie „Europei libere" și celor care ii propagă ideile este teza impărțirii contemporanilor in colaboraționiști și rezistenți, categorii distincte care se adaugă clasicilor „inerți" și celor „activi". Aici, instinctele negaționiste și, citeodată, vindicative nu mai ascultă de nici o regulă a disimulării și rind pe rind toți scriitorii importanți, activi după 1944, pe care istoria literară i-a așezat de mult in poziția meritată, au devenit, la „Europa liberă", obiect de campanie denigratoare. În aceste acțiuni, metodele au pierdut din stereotipie și merg de la abia perceptibila comparație defavorabilă și pină la pamfletul cel mai nedrept. Despre Bacovia, decorat in 1957, un mai tinăr aderent al grupului celor nouă, I. P. Culianu, observa, cu tăișul contestației abia vizibil, că nu ar atinge „sumbrele inălțimi metafizice" ale unui contemporan cu noi („Limite", 23/mart. 1977). Despre M. Ralea, V. Ierunca făcea (in „Românește", pag. 165 u). aprecieri dintre cele mai răutăcioase. Camil Petrescu n-ar fi existat ca scriitor după 1944. Tudor Vianu devenise și el o țintă continuă pină la mai recenta „reconsiderare", care se explică. Mihail Sadoveanu, in optica „Europei libere" ar fi dispărut ca scriitor („Limite" 14/dec. 1973). Cit privește pe Tudor Arghezi el nu era scos din „gidilici" (? !) de „subtilul" V. Ierunca, care il numea, cu cinism, pe poet, „regretatul" deși acesta incă mai trăia. Cea mai consecventă campanie denigratoare și care nu a incetat nici azi, ciștigind pe drum și alți susținători, a fost insă aceea anticălinesciană, atit de elocventă incit merită un examen separat. Ceea ce e insă strident in toate acestea e tratamentul incalificabil, pornit din resentimente politice, aplicat unor mari scriitori, combătuți fără nici un argument de natură literară in cel mai pur spirit inchizitorial care se poate imagina. Interesant e că dintre aceia pe care „Europa liberă" ii opunea acestora, exemplificind prin ei mari exemple „etice", prenumărăm și autori care nu respectă schema inventată, de altfel clarificabilă de la caz la caz. Numai o minte confuză ar putea susține că Ion Barbu nu mai compunea poezie pentru că „rezista", el incetase să mai scrie mai dinainte și din alte motive. Ar fi, poate, credibilă biografia de „persecutat politic", confecționată lui D. Stelaru, poet dealtfel admirabil, dacă nu am ști că biografia dezorganizată a acestuia nu incepuse, in nici un caz după 1948, ci mult mai inainte. Efortul de a crea „mituri", punind in lucrare toate mecanismele, și de a inventa „vinovați" a căror „vină" estetică nu se demonstrează, nu e in realitate decit un indiciu al unui triaj postum de valori, efectuat cu criterii care sint străine artei, operațiune tipică pentru gindurile dogmatice, de factura cea mai extremistă.

Artur Silvestri

mapamond

Din lirica turcă
SENNUR SEZER

Răsfoind paginile unor reviste literare turcești sau a unor culegeri de poezii, deosebești o creație lirică viguroasă care poartă în sine flacăra, mereu vie, a încrederii și a speranței. Poezia turcă își trăiește indiscutabil epoca sa de maturitate și împlinire. O expresie o constituie și faptul că creația lirică tinără este deosebit de fertilă. Cei mai mulți dintre poeți, tineri, depășind cu strălucire și talent perioada uceniciei, au devenit semnături marcind propriul lor drum în poezie. Dintre aceștia, numele poetei Sennur Sezer reține atenție. A publicat pînă acum culegerile de versuri „Bidonville", „Interzis", „Rezistența", mai recent volumul „Îmi caut vocea" și o carte pentru copii intitulată „Povestea adevărului". Născută în anul 1943 în orașul Eskisehir a făcut cunoștință cu peisajul literar în cadrul unor edituri la care a lucrat. De cîtva timp a devenit o colaboratoare permanentă a revistei literare „YAZKO-EDEBIYAT", care apare la Istanbul.

Cîntec de dimineață

Hei !
O dimineață are trei porți către cer.
Una e speranța
Pe care să o trezești
Și s-o dărui copilului
ca să crească
și să pășească.

Hei ! Hei !
O dimineață are trei porți către cer.
Una e munca
Lumină strălucitoare
în mîinile tale.
Să dăinuie
De-a lungul drumului
și să rodească.

Hei ! Hei ! Hei !
O dimineață are trei porți către cer.
Una e teama.
Dă cu ea de pămînt !

Munca e a ta, speranța, deasemenea
De ce teamă ?
Cînd mîinile tale
se-mpreunează cu alte mîini...

Sfatul medicului

— Să te trezești în miez de noapte
și să asculți întunericul ?
— E dragostea !
— Să te lași răpit de sclipirile stelelor
și să-ți fringă inima, cîntecele ?
— E dragostea !
— Nopțile se lungesc de-acum...
— E iarnă,
lungi sînt nopțile.
Numai dragostea le scurtează.
— Cum arată dragostea ?
Am uitat florile de tuberoză,
Dinții mi se încleștează
cînd se vorbește de dragoste.
— Întindeți mîna ca un lujer spre pămînt
Ascultați explozia seminței
Mirosiți cîmbrul
Priviți soarele și ploaia
Învăluiți-vă ființa cu mreaja pămîntului
Dacă în vene mișcă un semn de viață
Atunci sînteți îndrăgostită !

Prezentare și traducere
de Erem Melike Roman

CONFLUENȚA A DOUĂ DESTINE:
MOZART ȘI HORIA

Urmare din numărul trecut

În primăvara lui 1782 se află la Viena, pentru a treia oară, Horia, în martie-aprilie, exact atunci cînd Mozart îi răspunde tatălui său, la Salzburg : „Despre ceea ce scrii în legătură cu zvonurile că voi intra cu siguranță în slujba Împăratului, eu nu știu despre asta nimic și de aceea nu ți-am scris nici un cuvînt. Că și aici e plin orașul și o mulțime de oameni m-au și felicitat, e cert. Și că s-a vorbit despre asta și la Împărat, și poate că are chiar de gînd, vreau s-o cred cu multă plăcere. Dar pînă în prezent nu știu nimic. S-a ajuns pînă acolo încît se spune că Împăratul are de gînd, însă fără să fi făcut eu vreun pas în acest scop... Dacă Împăratul vrea să mă aibă, să mă plătească ; căci numai onoarea de a fi în serviciile Împăratului nu-mi ajunge. Dacă Împăratul îmi dă 1 000 de guldeni, iar un conte 2 000 — îi fac o plecăciune Împăratului și mă duc la conte — asta se înțelege de la sine..." (1782, aprilie 10). La șase zile după ce Mozart îi expediază tatălui aceste rînduri, Horia este primit de către Iosif al II-lea, însoțit fiind, de astă dată, de Cloșca, de Simion Todea (din Riul Mare) și Popa Dumitru (din Certej). Sub același acoperămînt — Curtea din Viena — păsesc, așadar, dinaintea Împăratului, atît Mozart, cît și Horia, unul are doar 26 de ani împliniți, celălalt a trecut pragul celor 50 de ani... Dar „despotul luminos și tolerant", personajul **prin care** se întîlnesc, tangențial, Mozart și Horia, cum este ? Da Ponte istorisește : „Un poet german, foarte drag împăratului pentru numeroasele sale talente, lăudat și tratat cu generoasă favoare, simțindu-se odată cuprins de o nestăpînită inspirație mai puțin poetică, a publicat o odă care începea astfel : «Poate un rege să fie blînd ?»... Iosif a citit-o și, foarte nemulțumit de nerecunoștința poetului, a hotărît să-l gonească din Viena, trimițîndu-l la Timișoara. La cîteva zile după aceea, am fost întrebat cu totul întîmplător, de către împărat, dacă am citit oda și ce părere am despre ea. I-am răspuns că o citisem și că o găseam foarte frumoasă.

— Frumoasă ?

— Da, Maiestate ! Ați fi putut foarte ușor să dovediți că un rege poate fi blînd.

— Cum ? Cum ?

— Iertîndu-l !

— Ai dreptate, strigă el și, repezindu-se la birou scrise o notă prefectului poliției — contelui Saur, pe vremea aceea, dacă nu mă înșel — prin care cerea ca poetul să fie rechemat din exil și să i se spună că a primit iertarea împăratului.

I-a trimis apoi două sute de techini pentru cheltuielile de călătorie, dar a refuzat să-l mai vadă vreodată pe omul acela".

cităt și cunoscut în prealabil... În lipsa vreunei școli locale românești, inexistentă în Munții Apuseni în tinerețea lui, e de presupus că Horia va fi învățat slovele de la unul din preoții timpului și că apoi, după ce le va fi prins înțelesul, să-și fi continuat singur osirdia pe vreun ceaslov sau cazanie, din care existau atitea în epocă. În mod asemănător, prin contactul cu vreun funcționar domenial, va fi învățat și cuvintele uzuale germane, pe care și le va fi sporit apoi în contactul cu însăși Viena, văzută în patru rînduri, cu popasuri în ea destul de lungi" **(V. Netea).** Și-apoi, să ne reamintim : „Nicula Urs", cioplit tot cu barda pe grinda casei proprii. Așadar, măcar numele acesta — scris în nemțește — să fi trecut prin retina iobagului din Arada : WOLFGANG AMADEUS MOZART?

5.

Junele Mozart nu-i chiar ușă de biserică, frecventează cînd și cînd, în puținul său timp liber, tavernele vieneze și bea punch, joacă biliard (mai tîrziu va juca biliard acasă). Dar cîte să fi știut el, cîte să fi aflat despre viața românilor transilvăneni ? Greu de presupus/descifrat ! Anumite coincidențe semnificative sînt de natură să certifice, însă, faptul că **W.A.M.** nu-i indiferent la cele ce se petrec în jur, în lume, nici ferit de incubația ideilor progresiste ale timpului său (din păcate, o serie de scrisori de-ale sale au fost distruse după moarte, exegeții mozartieni considerînd că-i vorba, tocmai, de epistole conținînd punctele sale de vedere **politice)...** Chiar alegerea piesei lui Beaumarchais, „Nunta lui Figaro", nu-i deloc întîmplătoare (pe inelul-sigiliu al scriitorului francez e gravată deviza : „Ma vie est un combat" — Viața mea este o luptă). Dacă Mozart este nepot de legător de cărți și fiu de muzician, iar Horia nepot și fecior de iobagi, Pierre Caron de Beaumarchais e fiu de ceasornicar, el însuși continuînd inițial profesiunea tatălui, fără a da curs unei puternice înclinații spre muzică — ceea ce-l apropie, într-un fel, de ceilalți doi, unul — genial compozitor, altul — horind, cîntînd frumos. Beaumarchais a ajuns „mare politician, om de afaceri, dramaturg... Este foarte inteligent și deloc înțelept. Lacom de plăceri, suportă însă cu bărbăție nenorociri și lipsuri. Se arată accesibil tuturor ideilor mari ale vremii..." **(L. Feuchtwanger).**

Mihai Stoian

(Continuare în numărul viitor)

4.

deocamdată meritată să mai întîrziem, cu Horia, în capitala Austriei, aminînd deznodămîntul firesc al acestei audiențe din 1 aprilie 1784 — reală păcăleală ! Între timp, Wolfgang Amadeus Mozart își continuă strădania de-a cuceri sufletele vienezilor și, implicit, sufletul împăratului : concerte, lecții, compoziții. Aici, în „patria pianului", între 26 februarie și 3 aprilie 1784, Mozart susține nu mai puțin de douăzeci și două de concerte : „Sala era plină să te sufoci și noul concert pe care l-am cîntat a avut un succes extraordinar" (20 martie). Fără doar și poate, în oraș sînt și afișe anunțînd evenimentul muzical. Ar fi de necrezut ca un bărbat de 50 de ani, cu mers țanțoș și îmbrăcăminte după croi valah, cu cioareci strîmți, să se fi oprit, pentru o clipă, dinaintea unui asemenea afiș ? Presupunerea atrage după sine o întrebare : știe Horia a ceti, a scrie ? Întrebarea s-a mai pus cu îndreptățire : „nu e deplin sigur dacă Horia a știut scrie și ceti" **(N. Densușianu)** ; „cu probabilitate știa scrie și ceti cu litere cirilice" (tot **N. Densușianu** întemeindu-se pe un ordin și două scrisori care, după anumiți martori ai procesului Horia, i-ar fi aparținut acestuia) ; istorici de renume se vor pronunța în favoarea științei de carte, mai cu seamă că, la un moment dat, în preajma Huedinului, pe grinda bisericii din Cizer, însuși Horia a cioplit cu barda : „lucrat Ursu" ; „e imposibil de admis ca un om să prezinte la judecătorii și apoi la cancelaria împărătească petiții și memorii, și să dea referințe asupra lor, fără ca el să nu le fi

Poezia orașului (II)

Iacob Sternberg se definește singur : „...mîndru că-s urmaș de scriitori evrei", evocînd în poemele sale orașul București, pădurea românească și Carpații, omul simplu, evreu sau neevreu, condiția mizeră a artistului și a muncitorului, precum și aspirațiile lor. Orașul lui Sternberg este asemănător cu gravurile semnate de Käthe Kollwitz și de Masereel, un tărîm al mizeriei și decăderii, în care colcăie revolta : „În parc e o alee lăturalnică. Pe-aceasta și-au ales-o șomerii. / Alci veghează și-adorm cu lemnele scobite și roase. / Sînt doar cîteva sute // Înfiorătoare schiță din mii de linii sfîrîmate — / tragice, mistice, întunecate cotituri. / Ce de-a mădulare omenești, de-a lungul și de-a latul / alcii-s risipite. / Cu încăpățînare se înghesuie să părăsească lăcașul / propriului trup. // Plebeul ghem-încîlcitură de rădăcini sălbatice, / strîmbe de atîtea frînte chemări / de umeri și piepturi și gîturi evadate / naiv-încrezătoare căpățîni, // care cutezător se cațără și cad / pe treptele de marmură în spațiu înălțate. // Apropie-te, maestre, și admiră această gravură // E expresionistă ? / Nu, nu ! Un inspirat a dăltuit-o / Cu un mai mult simplu nume : Foame !..." Am citat **in extenso** poema **Șomeri** deoarece mi se pare indicativă pentru tabloul în aquaforte al orașului văzut de Iacob Sternberg, o lume cutreierată de spasme sociale, definită prin inegalități economice, în care cei puri suferă stigmatul unei anxietăți perpetuii : „Nopți de criză, / Nopți de crudă psihanaliză. / Nopți de amărăciune, de venin. // Nopți cînd vezi carnea și sîngele cum ți se scurge, / așa cum noapte de noapte, expuse-nadins sub lumină, / în dugheana măcelarului, / coastele și căpățînile vitelor tăiate / cu tîlc sau atîrnate... / Frumos și curat. Nici urmă de măcelar. Nici urmă de mușterii. / Nici tu cuțite. Nici tu topoare. Sadică așezare. / Iar pe ușă un lacăt ; calea de ieșire zăvorîtă. // Nopți de criză. Nopți de psihanaliză, / de sînge batjocorit și de carne umilită. / Topoare și cuțite văzute în vis". Există aici o presimțire de convulsii înnoitoare, de furii purificatoare. Iacob Sternberg le resimte și le transcrie în versuri pregnante, iar pasta lor întunecată compune tablouri de neuitat.

Cel mai atrăgător în poematica sa este însă filonul tradițional, spiritualitatea transcrisă în aluzii de mare finețe, distilată în cultura unei expresii foarte elaborate. Nu avem acum în vedere bogăția de referințe și de nume risipite prin poezii, deși ele constituie o familie de spirite tutelare, importantă pentru înțelegerea lui Sternberg, sînt scriitori și oameni de teatru pe care i-a venerat și i-a imitat de-a lungul întregii sale vieți. Există totuși o viață mai adîncă a versurilor sale. Iată, un splendid poem este închinat lui Tolstoi (cu un motto din Maxim Gorki : „Mai mult decît orice îi plăcea să vorbească despre Dumnezeu, despre țărani și despre femei"), încheindu-se cu următoarea strofă emblematică : „Copacul acela verde e dumnezeul meu. / Nu-i cel din Evanghelie, nici cel din Coran nu este, / e numai din meleagul meu natal, / de pe pămîntul unde m-am născutu-m-am..." Avem de-a face aici cu o evocare a stejarului, în numele căruia se găsește rădăcina veche „yel", care a dat numele lui „Elohim". Poezia lui Sternberg cere o lectură avizată, iar descoperirea de aluzii filologice sporește voluptatea intimității cu textul său. Cuvîntul lui Iacob Sternberg are determinări absolute, căutarea lui devine însăși viața poetului : „Și încă o dată chem și implor, cuvîntul cel mai important să nu întîrzie. / Îl cer pămîntului adîncului mărilor — / nestemata mea cea mai pură, menită să-mi lumineze cele din urmă zile. / Și dacă, fără cuvîntul cel luminos pleci din această lume, / cum o să-i lași, atunci, pe cei cu care am șezut și plîns-am / și cum o să-mi iau rămas bun, poporul meu, ca limba ta să nu mă uite ?" Dintr-un asemenea punct de vedere, umanismul lui Sternberg este circumscris convingător : „Am renunțat oare la idealurile omenirii, / mai strîns dacă mă aflu îmbrățișat cu neamul ? / O, nu ! De-a lungul vieții mele, popor și omenire / își-aflară hrana-n mine. / Și azi la fel își află-n mine-aceeași sevă".

Fără îndoială, Iacob Sternberg este un excepțional poet de limbă idiș, iar dificultățile transpunerii registrului său artistic în românește nu au fost puține. Numai un împătimit și un entuziast cum este Iosif H. Andronic se putea încumeta la o asemenea întreprindere riscantă. Ajutorul lui Andrei Roman a fost, desigur, competent și substanțial. Selecția lor propune pentru prima dată o versiune românească a poeticii lui Sternberg, împrejurare fericită, care ajută să cunoaștem mai bine un filon cultural ce ar trebui studiat îndeaproape, fiind menit să întregească tabloul cultural și istoric al acestor locuri.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O LUCRARE** a lui Maximme Préaud, apărută la Editura Herscher, suscită comentariile favorabile ale criticilor. Este vorba de o sinteză, însoțită de bogate ilustrații, care trece în revistă elemente de tipologie sufletească reflectate în stiluri și epoci diferite. În mai toate artele cunoscute. Citîm din prezentarea pe care o face publicația, **L'Actualité littéraire :** „Tema melancoliei a provocat din Evul Mediu pînă azi o întreagă lume de imagini foarte bogate, în care se înfruntă zeul și dracul, visul și coșmarul, rațiunea și imaginația. Aceste imagini, repetînd de-a-lungul secolelor gestul melancoliei, constituie tema unui eseu pasionant, semnat de conservatorul departamentului de stampe și fotografii de la Biblioteca națională din Paris, o etapă preliminară a unei cercetări originale asupra recurenței formelor în opera de artă".

● **DE CURÎND,** în Statele Unite a fost publicat un volum ce reunește 2 lucrări literare ale lui Francois Mitterand : „Paiul și bobul de grîu", „Furnica și arhitectul". Cartea cunoaște un frumos succes de presă, fiind salutată de aproape toate revistele și suplimentele literare de peste ocean. Citîm din prefața semnată de cunoscutul romancier William Styron : „Se poate afirma că Mitterand nu este un „scriitor de imaginație", dar între aspectele atrăgătoare ale cărții sale, care o plasează la ani lumină distanță de ternele lucrări ale multor personalități din domeniul său, remarcăm îndeosebi modul în care cea mai mare parte a lucrurilor observate pare să se filtreze prin sensibilitatea unui romancier de primă mărime".

● **SUB TITLU LATURA :** „Omul și peisajul în desenul și pictura contemporană", la Moscova a fost deschisă o amplă expoziție de artă germană. Din cronica lui Uwe Engelbrecht aflăm despre comentariile ample ale vizitatorilor și specialiștilor : „Cutia de scrisori a expoziției, care s-a aflat la intrare, a permis organizatorilor să-și dea seama că ecoul a fost mai ales pozitiv. Desigur, în ceea ce privește selecția operelor, a fost acordată o anumită prioritate artei cu o anumită limpezime a mesajului estetic ; existau însă și lucrări în care angajamentul socio-politic al artiștilor apărea foarte explicit. Adeseori era nevoie de explicații pentru descifrarea simbolurilor. Dar în cea mai mare parte a timpului angajarea artistică era evidentă".

● **Pierre Sipriot** publică o lucrare amplă consacrată lui Montherlant. Au apărut pînă acum două volume intitulate : „Copilul minune" (1895—1932), precum și „Mormîntul lui Petroniu" (1932—1936). Pierre Sipriot a fost între anii 1947—1972 unul dintre cei mai apropiați prieteni ai romancierului, iar cartea sa pune la contribuție o parte dintre lucrările inedite și scrisorile lui Montherlant. În această „biografie—mărturisire", cum singur și-o califică, Sipriot publică mai multe sute de scrisori și articole inedite, o parte din corespondența lui Montherlant cu familia sa, precum și extrase din romanul „Thrasylle" și din „Moustique", o povestire scrisă între anii 1927—1930.

● **TITLUL ROMANULUI** lui William Bayer, „Pedepsește-mă prin sărut" este singur în măsură să ridice tirajul acestei cărți publicate în cîteva limbi occidentale. Versiunea franceză, semnată de Mouriel Lesterling a încîntat pe critici, iar prezentarea făcută în Buletinul editurilor Laffont și Seghers afirmă următoarele : „Este imposibil să sari vreo pagină din romanul acesta încărcat de suspence neliniștitor, scăldat într-o puternică senzualitate. Prin personajul Penny, William Bayer a înfățișat în mod extraordinar o anumită categorie de tineri de azi care se simt dezrădăcinați în singurătatea marilor orașe".

● **MODA JAPONEZĂ** în romanul contemporan continuă să se răspîndească. Romanele lui Robert Shea, începute cu ampla frescă intitulată „Shike", reflectă războaiele civile din secolul al XIII-lea, o istorie de lupte intestine care opun planurile rivale Muratomo și Takashi, sub regența frumoasei Taniko. Critica subliniază îndeosebi ampla putere de evocare a scriitorului, capacitatea de a mișca numeroase personaje și de a descrie peisaje dezolante, imaginînd comploturi subterane și bătălii de o mare ferocitate. Un recenzent scria : „Înainte de toate, avem de-a face cu un mare cîntec de dragoste, cu accente atît de noi încît ne simțim cu toții fascinați".

CHINA '82 (XVII)
Rădăcina vieții

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

O viață de om ca să ajungă la maturitate. Pulpa cărnoasă, culoarea ca pielea de copil la vîrsta dinților de lapte. Adeseori o stranie conformație de plantă-om. Cînd seamănă cu o femeie, cînd cu un bărbat. Un „păstîrnac" cu pîntec, coapse, pectorali, brațe și picioare. Parcă rădăcina aceasta ar „umbla" pe sub pămînt, deoarece descoperirea ei în stare naturală constituie o adevărată performanță. Singura plantă cu „fese", așa cum omul este singurul animal cu fese. Înfățișarea ei stîrnește adeseori uimirea. La un an este cît un băț de chibrit. Abia pe la trei ani scoate la suprafață o tijă roz, străvezie, cu cinci frunze în umbrelă, ca o palmă care ar acoperi, ocrotind-o, o prea gingașă ființă. De unde acest miracol și lumii vegetale și cum poate fi el descoperit ? Probabil că nu există plantă în jurul căreia să se fi țesut atîtea legende. Munteniі din provincia Jilin, care trăiesc sub masivul Changbai, în China de nord-est, au observat că „rădăcina vieții" trăiește întotdeauna în preajma pinilor coreeni de pe versanții abrupți, scăldați vara de ploi abundente și iarna acoperiți de zăpezi grele sub care planta să poată hiberna. Are nevoie de o mraniță amestecată cu humă, de o lumină indirectă, și mai ales de timp, de mult timp pînă să se maturizeze cu adevărat.

La noi, poveștile vorbesc despre „apa vie" care ar izvorî „acolo unde munții se bat cap în cap". La chinezi, aceasta „apă vie" nu este o metaforă, ci un suc tras din „rădăcina vieții" din care, după cum spune tradiția, o singură ceașcă băută poate prelungi viața unui muribund pînă cînd cei dragi să-i ajungă la căpătîi. În poveștile noastre mulți temerari și-au pierdut viața în greaua încercare de a descoperi „apa vie". N-au găsit-o decît născocitorii de basme. Chinezii au fost mai norocoși. Deși prin codrii virgini din munții Changbai cercetătorii dau peste scheletele celor porniți cine știe cînd în căutarea norocului și, rătăcindu-se, nu s-au mai putut întoarce niciodată. Comorile și osemintele omenești au făcut întotdeauna „casă bună". Numai aleșilor soartei le-a fost dat să revină din adîncul codrilor cu traista plină. Ce-au văzut, ce-au simțit riclind huma pentru a scoate de sub ea „puiul de om al pămîntului" a dus la izvodirea legendelor. Una dintre acestea glăsuiește că de mult, de mult, în timpurile fără memorie, o rădăcină de ginseng s-a îndrăgostit de un pin corean. Cele două plante trăiau alături fericite, pe partea de miazăzi a muntelui Yimeng, pe malul golfului Bohai din provincia Shandong. Pînă într-o zi, cînd un bogătaș a poruncit să se taie codrul din partea locului pentru a-și construi din lemnul lui un palat. Atunci, cei doi îndrăgostiți, au hotărît să se smulgă din pămînt și să zboare către muntele Changbai, cale lungă și loc neștiut, unde rădăcina cu chip de om nu credea că avea să se obișnuiască cu pămîntul necunoscut, și, de aceea, pinul a jurat să nu se despartă niciodată de ea pentru a o putea ocroti... Alte legende chinezești descriu această plantă ca pe un copil zgîrbiu și neastîmpărat, ascunzîndu-se prin codrii neumblați, unde să nu poată fi găsit cu ușurință. În altă poveste „rădăcina vieții" este descrisă ca o fecioară îndrăgostită de un păduran sărac, menită să-i aducă omului fericirea... Legendele au întotdeauna în ele un sîmbure de adevăr.

Europenii au descoperit rădăcina de ginseng abia în 1642, cînd savantul suedez Carl von Linne a încercat să o aclimatizeze în Scandinavia. Eșec total, în pofida condițiilor pedoclimatice relativ asemănătoare.

Unul dintre cele mai vechi manuale de farmacopee chinezească, „Shen-nung Pen-tsao" elaborat sub dinastia Han (206 î.e.n.—220), afirmă că în această rădăcină se întrunesc virtuțile celor două principii : „Yang" și „Yin", primul activ, masculin, celălalt purtător al vieții, feminin. Se mai spune în acest tratat vechi de două mii de ani că „planta ginseng are proprietatea de a întări organele vitale, de a liniști spiritul, de a reconforta sufletul, de a calma nervii, de a dezvolta perspicacitatea și inteligența și de a prelungi viața". După o mie cinci sute de ani, Lishizhen, renumit farmacolog din perioada dinastiei Ming (1368—1644), reconfirmă în compendiul său de discipline medicale virtuțile „rădăcinii vieții", arătînd că aceasta „poate vindeca toate bolile provocate de debilitate".

Medicina tradițională chineză n-a apărut decît ca rezultat al comportării omului în natură ca într-un laborator. Totul emanînd din suprema rațiune a firii conform căreia „toate se leagă". Dacă însăși degenerescența corpului omenesc este un proces firesc legat de îmbătrînire, era normal ca natura să ofere un remediu cît de cît eficace. Evident, nimeni n-a devenit nemuritor și nici n-a ajuns la vreo virstă mathusalemică tot rozind la „rădăcina vieții". Tulburător este faptul că „Panax Ginseng" refuză transplantarea. De sute de ani chinezii caută să creeze culturi artificiale cu această plantă prin reproducerea fidelă a condițiilor ei de creștere. Abia în ultimii ani s-a reușit obținerea ginsengului cultivat în trei provincii din nord-estul Chinei. Dar cu toate că randamentul obținut este stimulator, cu toate că perioada de maturizare a plantei a fost redusă la șase ani, rădăcina cultivată nu poate rivaliza cu cea sălbatică în cantitatea de substanțe terapeutice conținută. În schimb se recoltează anual 2 700 de tone de rădăcini, cantitate ce compensează deficiențele de calitate. Se caută sintetizarea substanțelor conținute de rădăcină : saponină, panaxină, panachilină, ioni de germanium, acizi grași și ascorbici, aminoacizi, caolin, hidrați de carbon, vitamina B complex... Misterul constă însă în dozajul amestecului alcătuit de natură și în glucida elaborată de un foarte mic număr de plante cunoscute în farmacopee sub numele de saponină. Ea este aceea care diminuează metabolismul bazal al organismului intrat în declinul senectuții, calmînd durerile, potolind procesele inflamatorii, facilitînd sinteza acidului desoxyribonucleic și exercitînd un efect de regres asupra celulelor canceroase. S-a demonstrat că într-o rădăcină crescută în natură și ajunsă la fireasca ei maturitate există nu mai puțin de unsprezece feluri de saponină, fiecare cu efectul ei asupra unei boli sau a alteia.

Din păcate, țara ginsengului a fost cîndva patria marilor epidemii. Numai între 1910 și

Ilie Boca : „Peisaj"

1947, ciuma a bîntuit de trei ori în nord-estul Chinei, tocmai acolo unde crește „rădăcina vieții". În prima jumătate a secolului nostru, la Shanghai, unde se instalase „vitrina occidentală" a Chinei, holera a trecut peste suburbiile mizere ale metropolei de douăsprezece ori. Variola, tifosul, malaria, lepra își cereau anual tributul de vieți. La o jumătate de miliard de suflete — cît număra China înainte de eliberare — existau doar 80 000 de paturi de spital.

Astăzi mi se spune că numărul paturilor de spital în China se ridică la aproape două milioane. Variola, ciuma, holera, malaria și bolile venerice au fost eradicate. Schistosomiaza, boală care făcea anual milioane de victime, a fost aproape stîrpită. Acupunctura și medicina tradițională, discipline cu rădăcini ce duc în antichitate sînt complementarele emulative ale medicinii moderne. La farmacia „Zhu Han Chun" (Primăvara cu bambuși) din Shanghai, înființată în 1783, ca mai în toate farmaciile chinezești, două sectoare distincte : unul rezervat medicamentelor de sinteză, altul concesionat farmacopeii tradiționale. În toate însă, rădăcina vieții, ginsengul, e „regele".

Nu știu ce mă face să asemăn rădăcina aceasta cu literatura unui popor. Și ea are nevoie de un climat propice, de ocrotire și de o taină indescifrabilă a creșterii ei, altfel, în culturi „forțate", artificiale, nu se obține decît cel mult... buruiană. Nici ea nu rezistă la doborîrea codrilor spirituali. Ici, colo, prin tainice procese petrecute în enigmaticul laborator al izvoarelor pure, se produc apariții-eveniment. Dar despre această „rădăcină a spiritului" unui popor vom vorbi în numărul viitor.

SPORT
Lucescu și Hunedoara au zdrobit naționala

Casa vraiște, cîmpul necules, oile Domnului nemulse. Arbitrul belgian Ponnet ne-a scos, acordînd Cehoslovaciei un penalti imaginar, din drumul Parisului. Venit în România ca să vadă orașul Sinaia — pofta și-a exprimat-o imediat după coborîrea din avion și i-a fost îndeplinită cu promptitudine — belgianul a trecut de partea Cehoslovaciei chiar din primul minut al partidei, demonstrîndu-ne tuturora (și în special celor care, prin natura meseriei, știm mai multe) că echipa României, nefiind un nume răsunător și de mare tradiție pe plan internațional, nu e dorită de organizatori în turneul final al Cupei Europei. Acolo, toată lumea se gîndește numai la cifra de afaceri, iar România ar fi stricat socotelile. Și atunci domnul Ponnet a fost delegat să dreagă busuiocul. Și trebuie să mărturisim cu mîna pe inimă că a făcut-o fără pic de rușine. I-a lăsat pe cehi să-i răstoarne tot timpul pe ai noștri (de altminteri ai noștri merită din plin să fie bușiți în toate oasele !), i-a lăsat să joace mingea și cînd se aflau în flagrantă poziție de ofseid, i-a lăsat să facă zid la loviturile noastre libere acolo unde vroiau ei (și pentru că ei vroiau să stea doar la patru metri distanță de locul infracțiunii. Ponnet lua mingea în brațe și o depărta în interiorul terenului) și, la despărțire, pesemne că i-a sărutat pe gură ca pe niște frați călugări.

Pentru mine e mai limpede ca lumina zilei că nu ne-a învins Cehoslovacia, că ne-au învins, în ordine, Ponnet, Mircea Lucescu și Corvinul Hunedoara. Acum, cînd mi-a mai trecut supărarea și sufăr, nufăr, cufăr mai puțin decît dumnică noaptea, sînt obligat să zic că Lucescu ne-a pus aceeași momîie pe colivă ca și Piști Covaci. Îndrăgostit de Corvinul Hunedoara și nu de coloana echipei naționale, cum ar fi dator să fie, el ne-a ruinat speranțele și dragostea, aruncînd în teren patru nume obscure, ceea ce fac opt picioare șontoroage, aduse din plaiul furnalelor. Rednic, Klein, Gabor și Andone (ultimii doi au fost de-a dreptul penibili în returul campionatului și cu toate astea...) pot juca dirdîita pe maidan, ciuleandra pe policioară și țigăneasca pe scaun, ca-n mahalaua viforelor, în noaptea nunții, cînd mireasa și ginerica s-au retras în odaia din crivăț, însă n-au ce căuta pe faimoasa ulîță cehă. Eu, cînd i-am văzut pe teren, am crezut că vin să vîndă flori de sezon, adunate de pe jos în spartul pieții. Nici măcar atîta n-au făcut. Și atunci vă întreb : pentru ce i-a scos Lucescu de la furnale ? Ce mizerie se ascunde în dedesubtul promovării lor în prima echipă a țării ?! E vorba de incompetență sau de batjocură ? Și cine-i dă dreptul lui Lucescu să facă tot ce-l taie capul ? Corcolit de o parte a presei sportive, Lucescu, ajutat ce-i drept și de două rezultate de prestigiu, a intrat mult prea repede în pielea lui Ștefan Covaci, aia pe care Piști a dezbrăcat-o la plecarea în Grecia și a atîrnat-o în cuierul de la federație. Antrenamentele lui Lucescu sînt un fel de conspirații — ușile închise, nimeni nu respiră, nimeni nu cîrtește, trăiască îngîmfarea, iar gazetele și băiatul nostru de la televiziune să înalțe osanale. La antrenamente, îl ridica în slăvi un om al casei, care pregătise pentru duminică noaptea un șir de curcani fripți și i-a împărțit a doua zi la ușa bisericii. Lucescu, spre deosebire de Piști, care ședea pe margine și fuma țigări scumpe, alerga în rînd cu jucătorii. Ei, și ce-mi pasă mie că unul face ca trenu și altul ca bou' bălții, dacă la urmă ajung să ne întindă aceeași prescură ? Piști ne-a curățat cu Steaua, Lucescu ne-a pus capac cu Hunedoara, iar noi nu mai zicem altceva decît că leacul fierarului e moartea croitorului.

Acum, știți prea bine și dumneavoastră că nu vom mai vedea echipa națională jucînd acasă timp de cincisprezece luni. După partida Corvinului cu reprezentativa Cehoslovaciei, spun că nici nu ne trebuie și nici nu ne e dor s-o vedem repede. Îmbrățișări lui Balaci și Lung. În rest, nici o mîngîiere. Și nici-un zîmbet, niciodată, lui Iorgulescu.

Fănuș Neagu

P. S. 1. — Titlul l-am împrumutat din Cișmigiu, de la grota chibiților. Am mai auzit acolo următoarele :

— Dacă prostia ar durea, vai, ce de gemete ar fi în lumea asta (un doctor).

— Gata, a căzut tencuiala și de pe Lucescu (un zidar).

P. S. 2. — Întrucît nu mai are uger, Ion Chirilă mulge capra de coadă, sperînd într-o picătură de colastră. Citiți în acest sens interviul lui cu Mircea Lucescu (Sportul, joi, 19 mai a.c.) pe care, n-am nici o îndoială, l-a scris de unul singur, cu plapuma în cap. Ți se face lehamite!

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Bals (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
21
(1 099)
Sîmbătă
28 mai
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Edificiul suprem

Ceea ce ne propune în acest an Festivalul național „Cîntarea României", atît în contextul preocupărilor de natură politică, economică și socială, cît și în propriul său context, ca urmare a plusului de experiență dobîndit de la o ediție la alta, este poate însăși relația cu patrimoniul nostru moral-spiritual, această permanentă și vie mărturisire de spirit prin care cele mai de seamă valori intră într-un larg circuit de masă și dau acel înalt impact de conștiință prin care ne definim în datele propriei noastre contemporaneități. Acesta este de fapt și unul din scopurile festivalului, el instruiește și educă pe măsură ce criteriile și mijloacele sale cuprind întregul ansamblu de manifestări ale vocației, ale talentului creator și realizează totodată acel cadru generos de emulație din care nu lipsesc și nu pot lipsi valorile mari, de referință, din cultura și arta națională. Spiritul de competiție pe care îl consacră o asemenea amplă manifestare nu exclude, de bună seamă, inițiativa și nici accentul de personalitate, puterea de expresie vie și originală după cum, tot el, acest spirit, unește în manifestările sale și relevă toate valențele creației, solidarizează, în multiple modalități și ipostaze, toate preocupările de natură artistică. Consacrînd valori, identități aparte și colective, festivalul cîștigă el însuși în personalitate. Rezonanța sa este de ordin național și se cuprinde de tot ce înseamnă muncă și creație. Și nu mai puțin de tot ce înseamnă dorință sinceră de perfecțiune, efort de cunoaștere, simț viu al răspunderii, patos și inspirație.

Literatura și arta dețin un rol propriu și se manifestă ca moduri specifice în cadrul acestui festival. De la o ediție la alta, literatura și arta și-au adus și își aduc propria lor contribuție, atît prin participarea directă a creatorilor la manifestările care au avut și au loc precum și prin opera lor, prin ceea ce propun ei ca motiv de reflecție și inspirație sau ca act de cunoaștere și de sensibilitate colectiv. Răsfrîngerile acestui festival ating propriile noastre orizonturi și tot, sau aproape tot ce iradiază din efortul și preocupările creatorilor de artă se definește și ca o autentică ipostază a acestui festival, ca un argument și o posibilitate a sa, totodată, ca un rezultat și, în același timp, ca o premiză a sa. Acele apariții monumentale, bunăoară, ediții din mari autori clasici, vîrfuri exponențiale ale culturii și artei românești — sînt o dovadă a Cîntării României, sărbătorile cu care l-am înconjurat pe Eminescu, opera de pionierat care se face din descifrarea întinsei sale creații și așezarea ei în relație cu sensibilitatea de azi, aniversarea lui Pârvan, aducerea sa la suprafață cu Getica, seria de scrieri Arghezi, corpusul de opere — Blaga sînt și o înfățișare, la cote valorice noi, a Festivalului național „Cîntarea României". Un festival care ne cuprinde pe toți, în starea de lucru a fiecăruia și în starea sa de inspirație, în starea sa de exercițiu asupra propriului talent. Căci, așa după cum se știe și în chiar măsura cuvintelor celui ce a inițiat această amplă manifestare, „Cîntarea României" înseamnă un festival deopotrivă al muncii și al creației. Între aceste două orizonturi există o legătură indisolubilă — și pentru prima oară conștientizată, devenită idee călăuzitoare în ultimii ani — matcă de sprijin, drum direct între cuvînt și faptă, proba de patriotism care ne unește, în chip de realitate și aspirație. Probă pe care o dăm, sîntem chemați să o dăm, aducîndu-ne mereu aminte de o metaforă — generic al însuși actului creator — acel izvor veșnic viu care este istoria poporului, viața sa, marea operă a construcției socialiste și deci a construcției noastre, a tuturora — un edificiu suprem și care nu-i atît de ușor, un edificiu pe care avem toate motivele să-l numim istoric sau, și mai simplu — CÎNTAREA ROMÂNIEI.

Luceafărul

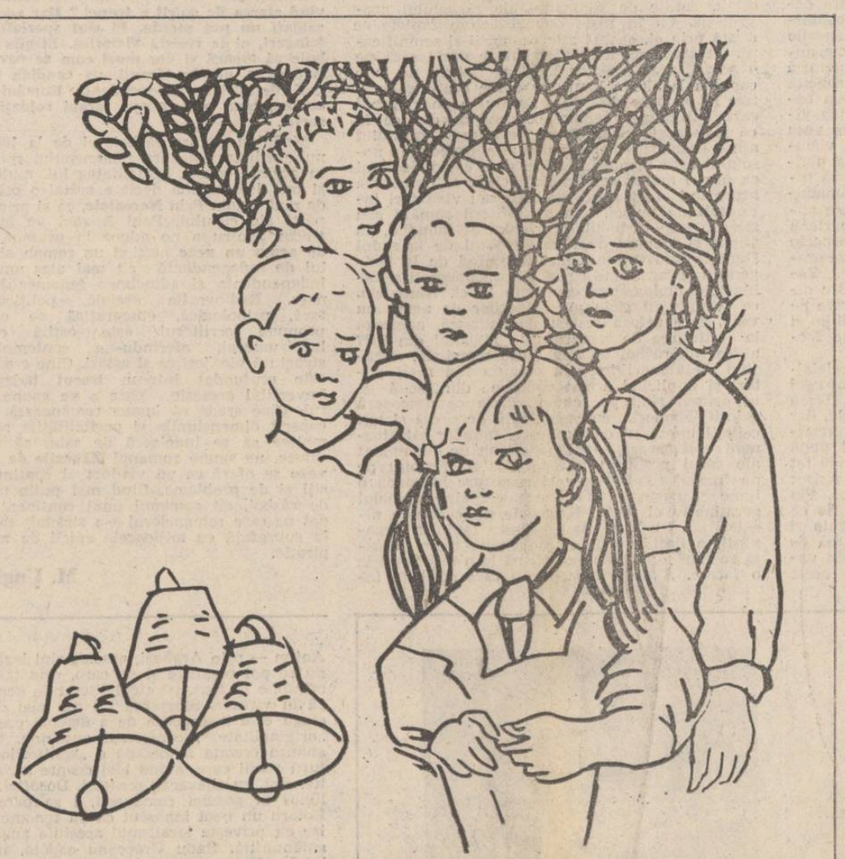

Ilustrație de Gina Hagiu din volumul „Desemne pe sticlă" de Grigore Hagiu, apărut de curînd la Editura „Ion Creangă"

FATA DE VÎNT

Cu lumină ne-atinge
și ninge
Pe ferestre.
Din tărîmuri agreste
Ochi de vînt
Pe pămînt.

Cu părul ud
Ea vine din sud,
Pătimaș
Se culcă pe imaș
Și cresc brîndușe
Jucăușe
Prin trupul ei,
Capete de ghiocei.
Își scutură părul
De gălbenele
Și stele
Și curăță fierul

De vină
Și rugină.
Mereu așteptată
Fata de vînt
Cînd se-arată
Pădurea-i un cînt,
Mugur de nucă
Inima apelor,
Mina copiilor
Verde de ducă.

Bogdana Boeru

Apelul romanului — anchetă

Probabil că dintre cărțile de pînă acum ale lui Mihai Stoian nici una n-a avut ecoul pe care îl are **Andra**, deși modalitatea de anchetă socială, convertită în roman cu problematică morală, definește și alte cîteva dintre volumele mai vechi ale autorului. Genul acesta de reportaj-investigație, de avertisment și de reflecție asupra unor dileme în genere neglijate, dar cu grave consecințe, presupune o implicare totală a autorului. Dar de această dată, mai mult decît pînă acum, și a cititorului.

Andra este mai mult decît ancheta unui caz tragic, mai mult decît un reportaj și mai mult decît un roman, fiind toate acestea la un loc. **Andra** implică pe adolescentul care ai fost, pedagogul care ai fi putut fi, părintele care ești, pentru că aduce în discuție o experiență cu un grad foarte ridicat de generalitate.

Sinuciderea unui adolescent de 15 ani, excepțional dotat, cu o formație — de acasă — exemplară, cu aptitudini fizice și intelectuale, cu educație rațională și inteligentă — tot de acasă —, dar cotat la școală ca o mediocritate, după criterii false, nu mai este un oarecare fapt divers sau senzațional. Ceea ce propune investigației Mihai Stoian nici nu este gestul în sine, favorizat de un nefericit concurs de împrejurări. O vizită inoportună, o inabilitate a cuiva, o nervozitate a părintelui, pe un fond de tensiune nervoasă a copilului, dezamăgirea repetată, un moment de deznădejde și de singurătate, toate acestea explică și nu explică deznodămîntul. Nu sinuciderea în sine este pusă în discuție — aceasta este o ultimă consecință, — ci trauma morală pe care o trăiește un adolescent care avea toate datele pentru a se împlini admirabil, traumă căreia îi sînt expuși tocmai acei adolescenți sensibilizați prin educație atentă și prin cultură, adolescentii cei mai receptivi, cu structura mai complexă.

Ceea ce se întîmplă cu Andra C., se întîmplă curent. Copii sau adolescenți crescuți cu îngrijire și tandrețe, învățați să aspire către frumos, plini de iluzii, de elanuri și de candoare iau brutal contact cu opacitatea, meschinăria, grosolănia și neînțelegerea unor adulți care reprezintă uneori „autoritatea". Incidentele care îi creează Andrei starea de demoralizare sînt banale, dar acumularea lor, contrarietatea pe care o instalează pot, în cele din urmă, să provoace un șoc violent și un dezechilibru.

Este un proces pe care Mihai Stoian îl face adulților, în numele apărării candorii, în numele copilăriei („sînt din copilăria mea cum

Sultana Craia

Continuare în pag. a 6-a

Desen de Raluca Grigorcea

● În acest număr ● **Poeme de Vasile Nicolescu**
● **Tudor Arghezi — o poezie mai puțin cunoscută**
● **Rememorări de Mircea Micu** ● **«Vila romană» — fragment de roman de Constantin Gheorghiu**
● **Poezii de** ● **Patrel Berceanu** ● **Ion Murgeanu**
● **Stela Vinițchi** ● **Leonida Teodorescu** ● **Numele poetului de Cezar Ivănescu** ● **Pseudocultura pe unde scurte de Artur Silvestri** ● **Sport de** **Fănuș Neagu**

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (VI)

Eminescu și socialiștii

Nu-are rost să tăgăduim : în gazetăria de la **Timpul**, față de ideile socialiste, poetul adoptă uneori o atitudine polemică. După el, aceste idei tind a „preface viața într-o luptă de exploatare reciprocă care poate ajunge la disoluțiunea completă a statului". În altă parte, deplînge faptul că raționamentele materialiste „brutale" au găsit în secolul al XIX-lea „o mulțime de aprigi apărători", încît viața modernă pare a se apropia de „povîrnișul fatal" evocat de „istoricii latini" cînd descriseseră epoca de dinaintea constituirii statelor „bellum omnium contra omnes".

Faptul că unele articole îi pun la un loc pe anarhiști și pe socialiștii revoluționari, fără a face distincțiile de rigoare, poate fi explicat prin condițiile istorice de-atunci (la care ne vom referi), dar cînd drept companioni de idei sînt citați și... liberalii, frazele își pierd conținutul real, devin cel puțin în parte, un simplu artificiu polemic, cu consecințele cunoscute : asupra tuturor se proiectează aversiunea ce i-o provoacă „roșii" (respectiv, liberalii), cu frazeologia lor sforăitoare.

Dar oare nu Eminescu a dorit să scrie (în faza-i juvenil-revoluționaristă), un poem dramatic dedicat lui Babeuf ? N-a apoteozat el revolta proletariatului în **Împărat și proletar**, chiar dacă structura poemului, cu finalul cunoscut, are o țesătură ideologică mai complexă ? Oricum am aprecia valoarea artistică a unor creații ca poezia **Viața** — valoare exagerată uneori în trecut —, sau oricît importanță am acorda sau nu textului, corelativ poeziei, care deplînge soarta acelei „martire a capitalului", moartă de foame și frig pentru ca „burghezul" „să se-mbogățească", nu se poate nega ceea ce au demonstrat atîția cercetători români și străini : existența unor ecouri certe ale ideilor socialiste. Între acești cercetători credem că Barthelemy — A. Taladoire, în studiul său publicat în 1974, este cel mai exact cînd consemnează „socialismul sentimental în maniera lui

Al. Oprea

Continuare în pag. a 3-a

CARTEA DE ISTORIE

Obîrșiile medievale ale Moldovei

Miron Costin în opera sa **De neamul moldovenilor** scrie : „Cum vedem că, măcară că ne răspundem (numim — n.n.) acum moldoveni, iar nu întrebăm : «știi moldovenește ?» ce «știi românește ?» ; și mai departe : „Stă dară numele cel vechiu ca un temei neclătit, deși adaog ori vremile îndelungate, ori streinii adaog și alte numere (nume — n.n.) iară cele din rădăcină nu se mută. Și așa ieste acestor țări și țării noastre Moldovei și Țării Munteneștі numile cele direptu de moșie, ieste rumân, cum să răspundu și acum toți aceia din țările ungurești lăcuitori și munteni tara lor scriu și răspundu cu graiul : Țara Românească". Admirabilă afirmare a conștiinței unității de neam a românilor sub pana celui mai profund dintre cronicarii noștri, pentru care muntenii, moldovenii și transilvănenii — românii ajunși sub stăpînirea regatului ungar, iar după prăbușirea lui (1526) marginalizați politiceste de un regim în care nobilimea ungară era un factor decisiv — toți acești români alcătuiesc un singur popor.

Perfecta integrare a Moldovei în ansamblul procesului de dezvoltare a societății românești — pe care un Miron Costin o percepea cu atîta acuitate — este la fel de admirabil ilustrată de

Dr. Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 7-a

PLOAIA

Se schimbă garda la mormîntul zilei
își trage salva fiece ostaș
homerizează cerul peste grine
pămîntul e un pește uriaș
Azi plouă, doamne, în sfîrșit se-ndură
e seceta un zeu cu ochii scoși
și fumegă prelatele de aburi
se distilează macii veninoși
Promite totul ploaia suverană
dă proclamații, amnistii și legi
ea ține sceptrul vieții și al morții
pe umeri poartă galaxii întregi
Acum e-n culmea gloriei, nebună
ce orbitoare e și fără frîu !
procesiuni de măști și caloiene
alungă uima fiecărui riu
A fost arșița ca un lung cutremur
napalm căzut din cerul muribund
cuptor de bronz și de ceramici negre
crăpat în canioane fără fund
Halucinantă secetă flamandă
cu cîini de sticlă și vinaturi mari
cînd vipia fierbea în canonadă
și incolțea pucioasa în homari
les șerpii de prin buncăre de ierburi
fachirii ploii cîntă singeros
gonesc spre moarte iepele din soare
furtuna le jupoaie pîn-la os
Un neam nomad de vietăți și ierburi
revine triumfal la vatra lui
și se dezumflă limbile la vite
diluviul nu dă seamă nimănui
E un dezmăț de saturnalii ude
plesnește cerul ca un tun încins
doar cine are un țăran în sînge
se bucură că ploaia a învins
Miroase tare a belșug și pace
se sting blesteme în fîntîni de foc
dau zece ani de viață pe un fulger
iar ploaia-mi pare ultimul profet !...

Corneliu Vadim Tudor

REFLEX

NORII

I-am văzut cît de obosiți, ca niște îlbii secate, întoarse pe partea cealaltă, și neputincioși, chinuiți și triști, lipsiți de vlagă, pierduți aproape, indiferenți și săraci, goi ca niște pietre în care nu mai răsună nici un ecou și din care nu mai cade nici o sămînță, nici viață ; cum se tîrau ca niște spinări de bivol pe deal, cum miroseau a abatoare parcă și cum se opinteau în cîte un pom ; cum jupuiau cu spinările lor văi și creste și cum, în cele din urmă, își trăgeau suflarea ultimă, grea, peste sat. Cîteva picături stropeau aerul doar și cîte una abia dacă ajungea pe pămînt, în țărîna în care se scăldau mii de fluturi și sfîrîiau necontenit din aripile lor și din antene, dar mai ales din aripi pentru că prin ele se mai arăta și cîte o fărîmă de cer. Pe cei mai mulți îi masacrau furnicile. Și, culmea, parcă le-ar fi plăcut ; se întorceau pe o parte și pe alta, băteau odată cu aripa pămîntul și așa încremeneau. Mai tresăreau doar spre cap, se încordau un pic, altii făceau mici piruete, se înălțau pe jumătate și se înclinau, trăgeau o cortină parcă, mica scenă se evapora și ei rămîneau frînți cu capetele moi, răsturnate. Era și un pic de grație în tot ce se întîmpla, se îngropau cu antene și cu aripi cu tot în țărînă iar pe dedesubt furnicile îi și transformau într-un minuscul tunel. Li se plimbau apoi pe aripi ca pe niște tapiserii. Albinele sălbatice, viespile, mincau restul. Și zburau jos, jos de tot, aproape pipăind și înțepînd pămîntul, pentru că în aer, mai sus, le așteptau prigoriile. Le culegeau din zbor. Și tot așa făceau și cu picăturile de apă, pentru că ele, prigoriile, sînt o adevărată ceremonie a ploii, doar le vezi cum țîșnesc, cum se ridică piezis și ciugulesc ceva prin aer, dispar apoi, se topesc și numai tipătul lor se mai aude, crește odată cu ploaia și se confundă cu ea.

I-am văzut cît de obosiți însă, cît de chinuiți și neputincioși treceau norii, fără să lase nici o urmă peste sat. Nu se grăbeau și jos, jos de tot, cimitirele de fluturi îngroșau aerul și asa foarte scăzut. Cînd m-am uitat mai bine am văzut că resturile de aripi se zbăteau singure și porneau într-un mic vîrtej prin văzduh. Victimele norilor mai trimeteau cîte-un semn. Iar sarea pe care bunică-mea o pusese într-o farfurie în mijlocul curții — ca să aducă ploaia, zicea ea — s-a aprins încet și a încorosată uscat. Se răsuceau și frunzele prin pomi iar vîrful ierbii se înela ușor spre pămînt. Era după război, norii nu mai puteau, nici ei, nimic.

A. I. Zăinescu

În pagina a 3-a
Panteon autohton
Pledoarie pentru
UN MUZEU AL CERAMICII PICTATE CUCUTENIENE

Melancolie și suavitate

Suburbiile cerului, una dintre cele mai bune cărți de poezie publicate în 1982, fixează în mod strălucit preocuparea tematică și personalitatea stilistică — într-un cuvînt individualitatea literaturii lui Adrian Popescu. Principalul fior al liricii sale este cel desprins din celebrarea unui sentiment trăind la distanță egală între naturalețe și artificiu : melancolia unui spațiu mai degrabă interior, de o fragilitate elegantă, grațioasă și deghizat abstractă. El are datele fictive ale „provinciei Imperiului", echivalentă, într-o ordine secretă, cu o **provincie a paradisului**. Cu o localizare, adică, protectoare a tandrei imperfecțiuni care naște dorința de armonie ca utopie a rezistenței sufletului umilit de înfăptuiri „violente". Sensul paradisiac al universului liric e sugerat acum, cu blîndețea suavei interdicții, și prin titlul volumului. Ceea ce era **Umbria**, provincie a „umbrei" topind solemn și angelic strălucirea, sînt acum **suburbiile cerului**. Nici o poezie din noua carte nu se intitulează astfel ; și totuși, alegoric, această sintagmă-spațiu respiră în fiecare poem. E sensul transcendent al însăși emoției și al reverberațiilor ei studiate — misterul. Acesta nu ar fi la Adrian Popescu altceva decît o tainică legătură, un curent lăuntric ce unește sentimentul cu încarnările lui figurative. Spuneam cu altă ocazie că poezia sa presupune o viziune în care egalitatea, asemănarea, analogia sînt principiile subterane ale **aranjamentului**. Ne convingem și mai mult de acest aspect în **Suburbiile cerului**. „A aranja" devine sinonim cu a ascunde, în aceeași discreție „istovită" tradusă tematic printr-un semn seducător : e vorba de o anume transparență („străvezime") pe care sugestia **ofilirii** o poartă cu sine. Intre melancolia augustă reflectînd totodată retragerea în chiliile sufletului și declinul ca și vegetal al strălucirii există o similitudine substanțială. Ea pare principalul trunchi ideatic din care țîșnesc reprezentările poetice din această carte.

Transparența codificată în ofilire — incremenită parcă, dintr-un impuls suveran pentru păstrarea intactă a fragilității universale — permite eului parcurgerea deopotrivă a apropierii și distanțării. Sufletul e „o pieliță străvezie[...] care se desprinde din brațele înfocate ale Materiei, / dar continuă să pulseze". Negînd materialitatea, îi descoperă și reține fiorul. Cu cît te convinge de identificarea subiectului cu obiectul privit (de la brîndușele de toamnă la fierăstrăul mecanic), cu atît versul lui Adrian Popescu dovedește disperarea unei subiectivități ce nu ar putea trăi **extazul**. Fără extaz, desigur, nu există fericire. Umbra paradisului, ca și Umbria sau **pămîntul** transilvan, oferă tocmai prilejul de a vizualiza asemenea, cît de rafinată, cenzură. Tensiunea lirică e pentru Adrian Popescu îmbrățișarea nestatornică a unei „emulsii stranii, paradisiace". Lumina difuză are înțelesul spațiului mirabil și nu numai atît : ajunge modalitate de a semnaliza petrecerea existenței. Ca și pînă la **Suburbiile cerului**, poetul investește „obiecte" umile, de preferință vegetale și abstracte, ori emoțiile din fața lor, cu funcții esențiale, ridicîndu-le la rangul de figuri. Altădată **zmeura, diamantul, fulgerul, finul, fagurii**. Acum **albinele** : purtătoare ale miresmei anotimpului risipit, ale verii străbătute de primordiala sevă („singe al marelui Tot"), ființe-obiect fantasmatice, al căror nume nu trebuie pronunțat pentru a nu deranja perfecțiunea acestei ambiguități aurii, care e imaginea **mierii**. Căci transluciditatea ei invită permanent la înfrîngere : mierea e substanța incertă, la mijlocul drumului dintre lichid și solid — dintre speranța evanescenței și amenințarea eternă a mineralizării. Echivocul acestei stări corespunde, dacă e nevoie să o repetăm, cu ofilirea strălucirii. Mierea va justifica metonimic aurul de odinioară. În general poezia lui Adrian Popescu pare vrăjită să vorbească într-un registru de inefabilă umilință despre întîmplarea că prezența nebănuită a imaginii atît de familiare se poate transforma subtil într-un tabu.

După **albine, aurul** : sărbătoare tainică, una care aduce presentimentul desprinderii metafi-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

A DOUA CARTE CU PRIETENI

Umbra lupului, poduri de gheață, Austrul

Dragă Nicolae Grigore Mărășanu,

În adolescența mea (a fost sau nu a fost ?) pe cînd trăgeam să isprăvesc școala normală din Galați, pe cînd mai credeam că viața care mă așteaptă atîrnă de brocarte, atlasuri și catifele aromate, îmi îndopam răzvrătirile cu pepeni dulci ca năzărirea crengii de Ierusalim, cu pepeni galbeni și necăcioși ca desfrînările Orientului într-o Europă imaginativă și visam fastuos vacantele sau mai bine-zis trăiam, dîrdîind, zilele de dinaintea libertății depline și vroiam mereu să merg în satul tău. Ploierii, lișițele și nagîții, sturzul, becațele, pescărușii, berzele și graurii care ciugulesc viile, toate zburau parcă numai în susul Dunării, spre miraculoasele bălți ale Brăilei și mă chemau să urc cu vaporul sau cu barcazele spre satul Mărasu, cel mereu înecat de ape. Strîns lipit de plauri, sufletu-mi curgea spre începuturi, numai prin vîrfuri de plop. Satul tău îl văzusem o singură dată, la vîrsta de cinci ani. Bunicul vînduse grîul, se îmbătase, urcase căruța pe un bac, în loc s-o cotească spre adîncul cîmpiei și seara am intrat în Mărasu, unde toate casele erau așezate pe storiști (movile), ca să nu le smulgă puhoaiele. Era toamna, malul pustiu, văd și-acum o salcie din care se revărsau ruguri de caprifoi uscat, bunicul a tras la o circiumă, a mîncat o targă de pește fript, eu am rontăit covrigi, bunicul a băut iar cu un ins bărbos, stînd amîndoi pe o luntre cu coca în sus (ăla, fără îndoială, era pescar, fuma tutun din cimp, cin-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

PAUL ANGHEL: «Noroaiele»

Arheologia pe care o face Paul Anghel în ciclul **Zăpezile de acum un veac** nu este muzeală. Oamenii, împrejurările, evenimentele de acum o sută de ani, dacă ne luăm după manualul de istorie, sînt apropiate, tangibile, actuale. Lumea romanului are o concreteţe, o autenticitate şi actualitate pe care mai ales **Noroaiele** o transmit cu trepidaţie. Războiul de independenţă nu s-a petrecut acum o sută de ani, ne spune fiecare filă a cărţii, ci s-a petrecut ieri. El nu este un eveniment depărtat şi absorbit de timp ci încă viu şi generator de consecinţe : ceea ce se întîmplă astăzi este legat placentar de ceea ce s-a întîmplat atunci, la Griviţa, la Bucureşti, la Moscova, în Transilvania, prezentul este invadat de trecut, iar semnificaţia lui ne-o degajă cu acuitate această scufundare epică într-o încleştare de la care calendarul ne arată zece decade, dar care la o scară mai mare îşi scade cifra distanţei. **Zăpezile de acum un veac** sînt zăpezile de mai ieri şi ele nu-s duse într-un trecut fără întoarcere ci reversibile, posibile şi astăzi, deci atotprezente.

Reuşita cea mare a scriitorului este de a nu se lăsa tîrît de fapte, de a nu sacrifica anecdotei pierzînd din vedere amplitudinea de semnificaţii a incursiunii sale epice. Faptul este cu atît mai vizibil acum cînd construcţia are un aspect rotund în curgerea ei epică neîntreruptă de la prima carte a ciclului la cartea a şasea. Verigă lipsă din lanţ, **Noroaiele** s-a aşezat la locul ei, completînd seria care începe cu **Ieşirea din iarnă**, continuă cu **Fluviile**, **Te Deum la Griviţa**, apoi **Noroaiele**, urmate la rîndul lor de **Scrisoare de la Rahova** şi de **Noaptea otomană**. Fără a fi încheiat, deoarece mai sînt anunţate trei volume : **Zăpezile**, **Întoarcerea morţilor**, **Ieşirea la mare**, ciclul începe să capete aspectul definitiv al unei creaţii coerente de mare respiraţie. Mişcarea caracteristică a prozatorului este de a se refugia mereu sus, pentru a cuprinde cu ochi limpede desfăşurarea întîmplărilor şi pentru a facilita prin imagini sintetice, metaforice, parabolice, simbolice drumul către miezul ascuns al lucrurilor. În **Noroaiele** este adusă pe front o complicată scară de Tula, un fel de foişor umblător, care prin scări prelungite şi scripeţi îngăduie îmbrăţişarea de sus a întregului cîmp de luptă, chiar cu riscul vieţii ofiţerului de observaţie în faţa perfecţionatei bătăi a carabinelor englezeşti mînuite de turci. „Scara de Tula" este în roman simbolul aspiraţiei scriitorului către limpezirea scenei, către epurarea faptelor de prisos. Paul Anghel nu refuză însă numai cultul anecdoticului, ci şi cultul viziunilor istorice prestabilite. Este una din trăsăturile fundamentale ale cărţii şi resortul ei revelator. Dacă ideea de a ne scrie singuri istoria, fără influenţe şi ingerinţe de orice fel, este reprezentată cu adevărat de cineva atunci în Paul Anghel aflăm astăzi pe unul din reprezentanţii cei mai străluciţi. Războiul de independenţă este o temă crucială în istoria poporului român şi face parte dintr-un evantai de evenimente de însemnătate europeană banalizată de tratări şablon care au, fatal, oriunde apar, consecinţe minimalizante. 1876—1877—1878 sînt ani de răscruce plini de pericole pentru proaspătul stat creat de Unirea din 1859, iar Paul Anghel nu se întoarce către aceşti ani de vîrf pentru a face o lucrare de pitoresc sau de consolidare a şabloanelor propagandistice, vechi şi noi. **Zăpezile de acum un veac** este un roman de excavaţie, întreprins cu libertatea de mişcare tipică scriitorului adevărat, care refuză formulele de-a gata, ba chiar le sfidează atunci cînd ele s-au constituit în dogmă. Este aici nu numai o atitudine ci şi o polemică. Rollerismul ne-a scos din istorie personalităţile, lăsînd scena istoriei româneşti văduvă de figuri dintre cele mai sugestive pentru istoria noastră. Paul Anghel restituie acestor figuri în ce priveşte războiul de independenţă, în economia romanului său, locul şi rolul pe care ele l-au avut la vreme, deoarece nu se poate concepe o imagine a acelor ani fără oameni ca generalul Cernat, miniştrii Kogălniceanu, Brătianu, prinţii Carol şi Nicolae. **Zăpezile de acum un veac** nu poate fi înţeles la dimensiunea lor înnoitoare dacă eludăm această premiză de lucru a lui Paul Anghel ; istoria ne solicită în toate datele ei, iar noi cei de azi avem nevoie de întreaga ei înfăţişare. Integralitatea viziunii istorice este în **Zăpezile de acum un veac** condiţia de plecare a romanului şi rama viziunii româneşti a scriitorului. Independenţa opticii, caracterul ei polemic profund, înseamnă întoarcerea la cele mai bune tradiţii ale romanului istoric şi ale prozei româneşti de mare anvergură. Este şi motivul pentru care o parte a comentatorilor a resimţit ca documentare aspecte din **Zăpezile de acum un veac** fără a sesiza proporţiile copleşitoare ale ficţiunii în carte. **Zăpezile de acum un veac** nu este o restituire didactică decît pentru străinii de istorie. Cartea ne propune o viziune care amplifică detaliile şi pune accentele acolo unde esenţa trebuie forţată şi-şi arată faţa.

Noroaiele face parcă mai vizibilă decît celelalte cărţi grandoarea viziunii romaneşti, întregul orizont epic şi de semnificaţii al ciclului. Tema vizibilă a cărţii este cea din titlu, noroaiele, dar noroaiele ascund un sens. Cealaltă temă neafişată nicăieri, este a revelaţiei. Pe front după prima victorie şi prima înfrîngere se perindă tot felul de personaje. Ele au o trăsătură de unire: războiul le arată o faţă nouă a lucrurilor. Fie că este vorba de medicul suedez Duner, fie că este vorba de cei doi prinţi japonezi Nigata şi Sanadaru, fie că este vorba de prinţul Carol, de colonelul Aldea, de Parva, pentru toţi este valabilă legea unei cunoaşteri mediate de acest război nou. Nu este vorba de lupte. **Noroaiele** este, de la titlu, un roman antieroic, stendhalian în optica asupra vieţii de război. Ochiul prozatorului se îndreaptă cu predilecţie către oamenii capabili să observe faptele şi să le analizeze, să încerce să pătrundă dincolo de coaja lor. Aceştia constituie linia de rezoneuri ai cărţii, cutiile de rezonanţă ale războiului propriu-zis. Ca în nişte oglinzi active faptele se dilată prin ei, capătă alte proporţii şi semnificaţii. Pentru romancier războiul se desfăşoară pe o scenă vastă, mondială. El se întinde de la o capitală la alta a lumii, cuprinde spaţii geografice şi popoare diferite. Frontul e doar sorbul care antrenează cercuri concentrice din ce în ce mai largi. Dar chiar imaginea frontului are o grandoare neobişnuită prin proporţiile noroiului care invadează totul, care cuprinde totul ca într-o matcă germinativă. Ceea ce descoperă acum toţi aceşti corespondenţi sau vizitatori interesaţi de război, ca şi ofiţerii români sau străini, este războiul ca eveniment mondial, ca sfîrşit şi început de lume. Frontul de la sudul Dunării este internaţional, începînd de la beligeranţi şi terminînd cu însoţitorii imediaţi şi cabinetele diplomatice conectate la el. **Noroaiele**, ca şi întregul ciclu al **Zăpezilor de acum un veac**, care refuză restituirea pedestră, apelează la restituirea de semnificaţii : războiul din 1877 a fost un război de anvergură mondială, angajînd două mari imperii, cointeresînd mari puteri şi implicînd armat popoare din zonă şi în primul rînd pe români. Ceea ce descoperă prinţii japonezi, corespondenţii de presă şi toţi ceilalţi interesaţi de explicaţia faptelor este tocmai acest caracter încă nedesluşit de eveniment ale cărui proporţii întrec localul. Noroiul de pe frontul româno-turc şi ruso-turc îngroapă o lume şi naşte o alta : noroaiele sînt simbolul germinativ al vieţii. **Noroaiele** nu cuprinde nicăieri acest enunţ, dar presiunea faptelor româneşti, a desfăşurării epice conduc către această concluzie : românii participă la o moarte şi la o facere. A doua descoperire care străbate întreaga carte, ca şi alte cărţi ale ciclului, este descoperirea unui element uman specific, local, cel care înfăptuieşte practic războiul. Este vorba de ţărani. Nici ei nu sînt eroi în viziunea lui Paul Anghel. Sînt mai curînd antieroi, ceea ce nu înseamnă laşitate, dezerţiune şi celelalte, ci doar că ei fac acest război aşa cum îşi cultivă pămîntul. Ei produc tuturor ofiţerilor de cabinet şi corespondenţilor de război şocul cel mai mare : o armată inexistentă pînă mai ieri care-şi dovedeşte capacitatea de luptă în limitele unei conduite umane nebelicoase. Nu se descoperă numai un eveniment mondial, ci şi un popor care-şi verifică firea într-o împrejurare limită. Fizionomia acestor ţărani, văzuţi mai ales în bloc, şi tinzînd să se confunde cu masa, chiar cînd sînt personaje bine individualizate, a fost una din preocupările centrale ale romancierului şi desigur una din izbînzile cărţii. Ca şi războiul la care participă, pe care-l fac, ţăranii îşi au şi ei grandoarea lor, ascunsă, către care ne aţinteşte mereu privirea romancierul. În liniile conduitei lor, descoperim comportamentul rectiliniu şi ceremonios uneori al altor ţărani dintr-o carte a lui Paul Anghel : **O clipă în China**. A avansa intenţia unei identităţi calculate este lipsit de fond, dar a constata asemănările ni se pare obligatoriu : în ambele cazuri este vizibilă o adaptare milenară la istorie şi asta se aliniază în **Noroaiele** precizărilor altfel surprinzătoare care califică pămîntul de la Carpaţi drept un pămînt oriental. De altfel, această insistenţă pe elementul uman care a dus războiul de independenţă nu ni se pare întîmplătoare într-un moment în care ţărănimea română participantă efectiv la trei mari războaie moderne trece printr-un proces de metamorfoză puternică, iar Paul Anghel scrie articole despre situaţia agriculturii în România actuală. Raportul despre starea de spirit a trupei se încheie cu aceste concluzii ale lui Parva : **„De ce nelinişte pe privind starea de spirit a trupei ? Dar aceşti ţărani soldaţi nu pot pierde. Ei sînt specialişti în înfrîngeri, ei le rezistă victorios. Ei ştiu cînd trebuie să moară şi vor muri cum se cuvine. Cînd lumea va pierde ţăranii, va candida la înfrîngeri definitive. Independenţa României o vor cîştiga, cînd o fi, aceşti ţărani soldaţi, traşi la sorţi".**

Meditînd asupra războiului de la 1877, romanul meditează asupra fenomenului românesc şi în aceasta constă actualitatea lui, mult mai vie şi mai irepresibilă decît a arătat-o orice volum de pînă acum. Prin **Noroaiele**, ca şi prin celelalte părţi ale ciclului, Paul Anghel ne întoarce în trecut pentru a ne aduce în prezent. **Zăpezile de acum un veac** nefiind un roman al războiului de independenţă cît mai ales unul despre independenţa şi adîncimea fenomenului românesc. Radiografia socială, politică, militară, psihologică, etnografică pe care şi-o propune scriitorul este ostilă caracterului muzeal, oferindu-ne contemplaţiei o structură vie, ieri ca şi astăzi. Cine crede că 1877 este scufundat într-un trecut îndepărtat şi ireversibil greşeşte, pare a ne spune prozatorul. Cine crede că lumea românească şi-a descoperit dimensiunile şi posibilităţile recent are motive să se îndoiască de asta, să mai mediteze, ne spune romanul **Zăpezile de acum un veac** se oferă ca un viaduct al continuităţii de stil şi de probleme, fiind mai puţin un roman de război, cît romanul unui continent scufundat pe care romancierul s-a străduit să-l scoată la suprafaţă cu mijloacele epicii de mare respiraţie.

M. Ungheanu

ION ROTARU: «Valori expresive în literatura română veche (II)»

Dintre istoricii de azi ai literaturii române vechi, autori, precum Eugen Negrici, Doina Curticăpeanu, Valentina Marin Curticeanu şi Dan Horia Mazilu, de sinteze hotărît înnoitoare, cel mai „tradiţionalist" în metodă nu şi în rezultate e, probabil, Ion Rotaru, exeget de conformaţie pînă la un punct călinesciană, serios, doct. Cu toate acestea, prejudecăţile înnoirii exclusiv prin metodă se văd bine în conduita unei părţi a criticii curente care, asupra contribuţiilor acestuia şi ale altora care nu inovează strident, s-a exprimat puţin şi reticent. În realitate, un examen al eseurilor, căci eseuri sînt, adunate de Ion Rotaru în **Valori expresive în literatura română veche II** (Ed. Minerva, 1983) denotă pe deplin convingător că, în prezenţa talentului critic, metoda, veche sau nouă, nu mai are cine ştie ce însemnătate. Sînt aici studii fără fastidios aparat critic şi de lungimi acceptabile ca să nu se prefacă în obositoarele „contribuţiuni", eseuri în fond, scrise atractiv cu o retorică hîtră, cu volubilitate epică, pe alocuri de citit ca o povestire „critică". „Valori expresive", de acum, este a doua parte dintr-un diptic, Ion Rotaru mai publicase, în 1976, un întîi volum exact cu acelaşi titlu, deosebit însă, fără discuţie, de acesta, nou. Întîia culegere conţinea „studii" universitare solide, aproape nişte monografii de autori şi de „teme" : cam nouăzeci de pagini despre Ureche şi Neculce, şaizeci despre Costin, un „dicţionar stilistic comparat al cronicii lui Grigore Ureche", făcut acesta drept experiment, o altă exegeză, cu titlul obişnuitelor comunicări „academice", asupra „Ideilor despre scris şi scriitori în literatura română veche". În majoritate, asemenea temeinice cercetări întăreau, dacă mai era nevoie, sentimentul de soliditate ştiinţifică al istoriografiei practicate de autor şi cine ar fi voit să caute sugestii noi ar fi trebuit să le caute cu atenţie în şirul de observaţii necontenite, unde „originalul" se amestecase cu „informativul". Mult mai neoretenţioase şi eliberate de academismul „studiilor" exhaustive (de unde aventura e gonită), eseurile de acum sînt, pentru cititor, incomparabile faţă de întîiul volum şi faţă de celelalte sinteze. Acestea se prezintă, în chipul cel mai agreabil, drept nişte lecturi fericite, de natură epicureică, mici schiţe eretice de exegeză, dezvoltînd adeseori o fişă uitată într-un sertar, o notă pe care „sinteza" n-o putea reţine, o comparaţie despre care istoricul literar „încruntat" n-ar şti ce să zică. Cum Ion Rotaru nu e dintre aceştia, încruntarea lui fiind o poză întreţinută cu spirit ludic, ar rezulta că istoricul literar e, la această oră, un mult mai simpatic eseist, din condeiul căruia sugestiile inedite curg fără controlul prejudecăţilor frenatoare.

Pe scurt, aşa şi este, „Valori expresive II" demonstrînd nu numai o modificare admirabilă de mentalitate ci şi una de ordin teoretic. Istoricul literaturii vechi, atunci cînd nu pune în act decît scrupul şi reprimă talentul, e preocupat în principal de un număr de chestiuni care opresc fenomenul în loc şi îl fac obiect de studiu sursologic, filologic ori pur cultural. Literatura veche, cred unii, nu ar fi „artă" pentru că acei autori n-ar fi avut „intenţie" literară, n-ar conţine trăsături expresive pentru că omul epocii aceleia ar fi fost un „naiv". De aci şi pînă la ideea că literatura română e recentă şi nu datează decît de cel mult două sute cincizeci de ani e numai un pas pe care, cîteodată, istoria literară românească l-a făcut. Ion Rotaru nu este, hotărît, dintre aceştia. El porneşte, precum G. Călinescu, de la un soi de „comparatism intern" şi urmăreşte pretutindeni, la cei vechi, „presimţirile" literare, fragmentele care se identifică în expresie cu literatura de după epoca veche, valorizează, pe scurt, a posteriori dintr-o perspectivă care este a întregii literaturi de la origini pînă azi. De altfel, acest mecanism valorizator nu poate decît să dea rezultate dintre cele mai serioase căci între „vechi" şi „noi" raporturile estetice sînt, cît durează o literatură, active. E, mai întîi, înrîurirea literaturii vechi asupra aceleia moderne, petrecută adeseori prin formaţia culturală a „celor care vin" : o literatură de cronicari, de istoriografi, de poeţi psalmişti, precum aceea veche era, la 1800 şi după aceea, tradiţia locală, pătrunsă în folclor, în şcoli şi în universul „lecturilor fericite", de cabinet. A omite funcţionarea ei germinativă nu este de imaginat : cei vechi aduceau modernilor o materie impusă şi verificată, utilizabilă esteticeşte în tot cazul. Dacă acesta e procesul, să zicem, cronologic care valorifică genetic, acela valorizator este, de la un punct încolo, reversiv, şi odată ce literatura, prin înaintarea ei, a creat o personalitate inconfundabilă, aceasta nu face decît să modifice optica asupra tradiţiei şi să lumineze, prin ceea ce are original, fragmente care nu interesaseră pînă atunci, din absenţa experienţelor care să le verifice. Modernii sînt, în adevăr, cîteodată, precursorii celor vechi şi în baza acestei idei, pe care G. Călinescu a făcut-o regulă, operează şi Ion Rotaru aplicînd la epoca veche modele care sînt ale junimiştilor, ale celor de după ei, pînă azi. A vedea într-o literatură „unităţile" care comunică şi se susţin reciproc e tot ce poate fi mai lăudabil. Prin aceasta, Ion Rotaru e un călinescian, unul dintre cei mai constructivi. El vede, ca atare, în Neagoe Basarab pe Sadoveanu, Creangă şi Neculce, pentru el Dosoftei e contemporan în absolut cu Bolintineanu, Macedonski, Arghezi, Blaga şi Eminescu. „Letopiseţul cantacuzinesc" are o descripţie „călinesciană", „Anonimul brîncovenesc" conţine cîte o scenă balzaciană, precum una din „Enigma Otiliei". Cantemir văzut prin Caragiale, Pseudo-Enaki Kogălniceanu interpretat prin Creangă, Antim — prin Arghezi, acestea sînt legături care nu se pot respinge şi pe care, prin tăieturi admirabile în text, istoricul literar le demonstrează în virtuoz. Sforţarea lui cea mai demnă de elogii este însă aceea de a detecta pretutindeni „originalitatea", caracterul autohton, în ultimă analiză creaţia autonomă a „scriitorilor" literaturii vechi care, avînd idei despre scris şi creaţie, sînt, cu adevărat, scriitori. Dosoftei, unic religios al poeziei româneşti, i se pare lui Ion Rotaru un poet înnăscut ca un fenomen natural iar cît priveşte localismul acestuia analiza e aci amănunţită. Radu Greceanu capătă, în lectura lui Ion Rotaru, expresie a unei retorici autohtone. Barocul lui Cantemir e văzut în specific local ; chiar şi în trăsăturile bizantine ale unuia sau altuia, ar fi lucrat (şi e fapt acum dovedit) mult din folclorul autohton. S-ar putea observa, întrucît priveşte toate acestea, că n-am avea aci, în realitate, „probe" ci „impresii" însă o astfel de replică nu se mai poate emite. Ion Rotaru a prevăzut-o şi, ca atare, a adus totul pe un teren ferm, de natura analizei „lingvistice", unde impresia, cît ar fi de acută, găseşte şi suporţii ştiinţei, de nezdruncinat pentru adversari. Cele mai multe pagini din „Valori expresive II" sînt pline, de aceea, cu note pe teme gramaticale, de observaţii asupra stilului care, reunite, spun fără putinţă de tăgadă că „vechii" erau scriitori cu conştiinţă estetică, atenţi la „expresie", mizînd şi pe „stil". Nu intru în amănunte, căci ar însemna să repet, pas cu pas, ceea ce Ion Rotaru demonstrează cît se poate de bine. Mă rezum însă să reţin cîteva idei.

„Expresivitatea" la el e rezultată din examenul gramatical şi din comparaţii foarte serioase cu alte versiuni în manuscris ale textului, ori, de e vorba de o traducere, cu originalul. Apoi, rămîn de comparat „speciile" şi „normele" acestora, puse alături de produsul românesc de analizat. În fine, un vehicul al expresivităţii pare a fi condiţia „autorului" vechi, în a cărui mentalitate „curteanul" se retrage pas cu pas înlocuit de insul cu independenţă morală. Acest salt de la „involuntarism" la „calofilie" (deşi termenii nu trebuie rupţi de semnificaţia lor istorică) e proba „artei" în literatura română veche. Nu uit să menţionez pozitiv stilul exegetic, liber, epic, deşi părînd, la o răsfoire grăbită a cărţii, îngreunat de citate şi „referinţe". În realitate, „Valori expresive II" exprimă cum nu se poate mai bine omul (pentru care plăcerea de „recreaţie" a textelor vechi nu se poate descrie), un povestitor de speţă moldavă, cu digresiuni ample, umoriste, părînd ludic în „expresie" cînd, de fapt, e, la adîncime, sistematic şi precis.

Artur Silvestri

AUREL ANTONIE: «Mozaicul»

Un prozator matur, învechit, aş zice, în rele, este tînărul Aurel Antonie, „descoperit" de M. Ungheanu şi premiat de revista „Luceafărul", care, deşi debutează editorial acum cu **Mozaicul** (Editura **Scrisul Românesc**, 1983), pare a fi scris de cînd lumea schiţe şi povestiri fantastice. Textele sale probează o excelentă cunoaştere a tradiţiei domeniului (Laurenţiu Ulici, în cronica pe care o dedica **Mozaicului**, numea, pe bună dreptate, între spiritele tutelare ale prozei lui Aurel Antonie pe Bontempeli, Buzzati şi, mai cu seamă, Borges) şi, deopotrivă, un talent evident, potenţat de imaginaţia debordantă şi ingeniozitatea compoziţională. Tehnicile parabolei cu sens grav şi bătaie lungă sînt disimulate subtil într-un discurs limpid sau, mai exact spus, acreditat ca atare, cu o suspectă inocenţă. În fapt însă, limpezimea vine din simplitatea stilistică, dar, totodată, este rezultatul complexităţii semantice. A spune mult în puţin, iată, cred, crezul lui Aurel Antonie. Culpabilitatea şi culpabilizarea (**Visul**, **Autostrada**), alienarea (**Labirintul**, **Turma**, **Zidul**) puterea, ca inutilitate, fascinaţie, teroare (**Mozaicul**, **Asinul**, **Tăcerea**) existenţa ca damnare (**Trecerea**, **Fîntîna**) sînt cîteva din temele prozei lui Aurel Antonie, izolate aici cam didactic, ele, în fapt, fiind adesea concurente sau convergente în cadrul aceleiaşi povestiri. Prozatorul excelează pe dimensiuni mici, arta sa stînd, cum spuneam altfel mai înainte, în concizie. Cea mai întinsă povestire şi, poate, nu întîmplător, cea mai puţin relevantă este **Ciţograurul** (37 de pagini) inspirată, dacă nu mă înşel, după unul din subiectele de film ale lui Hitchcook, în care umorul absurd alunecă uşor în vulgaritate, iar gravitatea finalului nu reuşeşte să salveze mare lucru.

Majoritatea povestirilor au însă doar cîteva pagini. Se înţelege că, pe acest spaţiu redus, autorului i se cere o extremă rigoare a compoziţiei. Şi, trebuie spus, Aurel Antonie are din plin această ştiinţă. Debutul textului este abrupt, (citeşte, precis) fără bîjbîieli sau ocolişuri introductive. Informaţia, cîtă este necesară pentru înţelegerea situaţiei epice, se află aglutinată aici, iar pe parcurs, se adaugă, la nevoie, detalii semnificative. Nimic în plus, nimic în minus : „Ideea mozaicului îi venise Imperatorului într-una din crizele sale artistice. Cochetase pe rînd cu toate artele şi acum era în căutarea unei noi forme de exprimare, care să le reunească pe toate. Şi găsise mozaicul"; „În locul unde existam, situat în afara spaţiului şi a timpului, era linişte şi armonie"; „Pe nisipurile mişcătoare din inima deşertului Sahel se începuse construcţia unei piramide uriaşe"; „În stînga este un perete pe care trebuie să ţin mîna... Este singura şansă de a găsi ieşirea din labirint"; „Nanu, care era şi şofer, luase hotărîrea să ridice un monument"; „Animalul din mijlocul turmei se simţea în siguranţă" ş.a.m.d. După aceste succinte începuturi, cuprinsul povestirilor amplifică întîmplarea enunţată şi anunţată în deschidere, avînd, mai totdeauna, un caracter previzibil în esenţă. Evenimentul epic este dus pînă la limita verosimilului şi dincolo de ea. Imperatorului (din **Mozaicul**) i se construieşte un mozaic colosal, care acoperă şi înglobează totul : „Vastele cîmpii, pe care altădată creştea grîul, dispăruseră acoperite de piatră. Foametea începu să se facă simţită şi în Imperiu izbucniră primele răscoale. Constrîns de situaţia creată, Imperatorul hotărî încetarea lucrărilor la mozaic. Dar era prea tîrziu. Tînărul mozaicar nu era de găsit şi mozaicul creştea neîntrerupt. Sate şi cetăţi dispăreau sub înaintarea implacabilă a pietrei. Războaiele purtate undeva la graniţele imperiului îşi pierduseră sensul cînd mozaicul invadă cîmpia de bătaie. Învinşi şi învingători piereau înghiţiţi de această imagine de piatră a unui orgoliu nemăsurat"... Manuscrisele scriitorului K. din S.M. vin către editură pe benzi rulante, cu camioanele, cu trenul şi pentru a le conserva se construiesc antrepozite imense, indexarea fiind efectuată de un calculator electronic (**Moara**). **Piramida** (din **Piramida**) are două milioane de cămăruţe, serviciul de ordine şi pază numără cîteva mii de oameni. Cînd nu este vorba de dimensiuni fizice care proliferează colosal, atunci „hiperbola" (care poate fi de sugestie marqueziană, dar, la fel de bine, îşi poate afla modelul în basmul românesc, cu care, nu de puţine ori, povestirile lui Antonie se aseamănă ca ton al relatării şi atitudine a naratorului) se transferă în plan psihic : **Picătura**, **Ciţograurul**, **Tăcerea**, **Autostrada**. Acumularea delirantă ajunge la paroxism, conform unui mecanism în care recunoaştem celebra teorie a fandacsiei din Conu Leonida : „Omul, bunioară, de par egzamplu, dintr-un nu-ştiu-ce, ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee ; a intrat la o idee ? fandacsia e gata; ei ! şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie. Pe urmă, fireşte, şi nimica mişcă". Povestirea **Monumentul lui Nanu** este, în întregime, o ilustrare a acestei cumplite (căci, prea adevărate) teorii. Şoferul Nanu („Omul, bunioară, de par egzamplu") vede la televizor coborîrea primilor oameni pe Lună („dintr-un nu-ştiu-ce ori ceva") şi se gîndeşte („intră la o idee") să ridice un monument în cinstea acestora. Odată luată decizia, („a intrat la o idee?") omul alege locul de amplasare şi ajunge la concluzia că propria cameră este cel mai potrivit amplasament („fandacsia e gata"). Scoate mobilele în curte, desface duşumelele, sapă, toarnă beton, dărîmă tavanul, înalţă un soclu de marmură („ei, şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie !").

Începute abrupt, prozele lui Aurel Antonie se încheie la fel, cu cîte o imprevizibilă „poantă" de final. Autorul se dovedeşte acum un ingenios bine chibzuit. Pentru fiecare povestire există cîte o soluţie diferită, (**ingeniozitate**) dar „poanta" nu este cultivată în sine ci face corp comun cu întregul (**chibzuinţa**), subliniindu-l expresiv şi incitînd la o nouă lectură (**din nou ingeniozitate**) care să descopere semnele anticipatorii ale finalurilor.

Aş spune chiar că, de la un moment dat, adică după ce ai citit o parte din povestirile lui Antonie, ingeniozitatea prozatorului te obligă la o lectură rapidă, precipitată uneori, pentru a ajunge cît mai repede la poanta finală. Nu vreau, nicidecum, prin aceasta să bagatelizez importanţa povestirii propriu-zise, ci doar să subliniez, că între început (adesea kafkian, trimiţînd la **Metamorfoza** : „Lui Vatkan îi apăruse nimbul, probabil, în cursul nopţii, întrucît dimineaţa se pomenise cu el în jurul capului. Evident, nu-şi dăduse seama de prezenţa nimbului chiar de cînd se sculase. Abia cînd intrase în baie să se spele îl văzuse în oglindă. Pentru început crezuse că e o reflexie ciudată a oglinzii la vreo rază de soare. Dar nu. Oricum ar fi mişcat din cap, nimbul îl urmărea cu încăpăţînare" — **Nimbul**) şi final, polii povestirii, se naşte o puternică opoziţie formală (a formei), concentrînd tranşant interesul lectorului. O doză subtilă de ironie şi autoironie atenuează gravitatea discursului, introducînd o notă de relativitate binefăcătoare, atît pentru povestire cît şi pentru cititor. În fond, este vorba tot de vocaţia construcţiei pe spaţii mici, pe care prozatorul o are fără nici un dubiu.

Adăugînd la cele spuse că, nu în ultimul rînd, **Mozaicul** oferă o lectură plăcută, (acea **plăcere** de care vorbea Roland Barthes) închei salutînd şi eu intrarea marcantă a lui Aurel Antonie în proza contemporană.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Debuturi la Editura Militară

O plăcută surpriză mi-a oferit lectura celui dintîi volum al lui Gheorghe Văduva (**Între două toamne**, Editura Militară, 1982). Este vorba despre o nuvelă, care tinde să se transforme într-un mic roman. Personajul central este un tînăr locotenent de grăniceri aflat în primul său an de activitate. Este folosită relatarea la persoana întîi, cea mai naturală cu putinţă, obţinîndu-se astfel un notabil efect de sinceritate.

În prozele scrise la persoana întîi, unde naratorul şi personajul central sînt unul şi acelaşi, întîmplările narate, precum şi personajele înfăţişate au tendinţa de a se situa pe un plan secund, în evidenţă ieşind vocea povestitoare. Aşa stînd lucrurile, este necesar ca naratorul să fie el însuşi deosebit de atrăgător din punct de vedere literar, în caz contrar întreaga construcţie riscînd să devină neconvingătoare. Pentru a fi mai explicit, voi aminti de un mare roman românesc recent, unde doar modul extrem de interesant de a fi şi de a gîndi al naratorului reuşeşte să menţină coerenţa unei cărţi de peste o mie de pagini. Mă refer la **Cel mai iubit dintre pămînteni** de Marin Preda.

Personajul povestitor al lui Gheorghe Văduva respectă regula pe care am schiţat-o mai sus. Complexitatea sa psihică şi intelectuală este remarcabilă. Relatînd întîmplări din viaţa dură a unui pichet grăniceresc, prozatorul reuşeşte să exprime nuanţe surprinzătoare, al căror aer de autenticitate este incontestabil. Aflat departe de şabloanele literare conform cărora militarul de carieră este un om cu un psihic linear, din care nu pot deriva acte de comportament neaşteptate, locotenentul de grăniceri se arată a fi un om personaj complicat, ale cărui raţionamente şi trăiri au caracterul contradictoriu al vieţii reale.

Trecînd peste unele poetizări atinse de stîngăcie (datorate lipsei de experienţă literară) cartea lui Gheorghe Văduva constituie un debut remarcabil.

Interesantă, atrăgătoare este şi cartea de debut semnată de Viorel Domenico (**Mersul pe jos**, Editura Militară, 1982), o culegere de povestiri scurte, scrise de un prozator cu suflet de poet. Viorel Domenico este preocupat de nuanţele psihologice ale personajelor sale, dar arată şi o constantă preferinţă pentru efectele lirice, obţinute din depăşirea formulelor jurnalistice, tocite, de exprimare. O ingeniozitate reală dovedeşte autorul şi atunci cînd îşi pune în gînd să imagineze texte cu nuanţă parabolică, menite să sublinieze anumite calităţi morale. În fine, spre a încheia lista de aspecte pozitive ale cărţii lui Viorel Domenico, menţionez capacitatea autorului de a imagina prelungiri fantastice ale scenelor verosimile, drept efect apărînd, în cîteva ocazii, o atmosferă originală. Din acest ultim punct de vedere este de menţionat povestirea intitulată **Cîmpia festivă**, remarcată şi de Al. Piru, semnatar al unei generoase prefeţe. Citez un fragment din această povestire, care poate fi considerată un reuşit poem al visului imposibil al depăşirii de sine : „Ne uscam de dorul muntelui şi cu cît înaintam, cu cît nopţile şi zilele se derulau cu mai multă rîvnă, nouă ne sporeau puterile. Puterea asta ne înfricoşa. Nu obosea nimeni. Nu abandona nici un soldat drumul început. Nu mai aveam cu ce ne lupta. Şi asta ne speria. Soarele devenise puternic. Pămîntul şi pietrele ardeau.

Dacă va învăţa să reziste tentaţiei de a transforma patetismul în monedă măruntă, Viorel Domenico va deveni, fără doar şi poate, un prozator demn de luat în seamă.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„DESEMNE PE STICLĂ"** este cartea care... „desemnează" cea mai recentă „recidivă" a lui Grigore Hagiu în materie de poezie pentru copii. Apărută la Editura „Ion Creangă" (lector Gh. D. Vasile, el însuşi scriitor pentru copii de aleasă vocaţie), cartea lui Grigore Hagiu obligă din capul locului, la o judecată critică pe cît de la îndemîna oricui, tot pe atît de importantă : orice s-ar zice, adevărată şi, uneori, marea literatură pentru cei mici este apanajul **creatorului-creator**, adică al scriitorului bun pentru toţi şi... pentru toate vîrstele. Esenţialul, într-o asemenea situaţie, este ca atît **ce se spune**, cît şi **cum se spune** în poemul pentru cei mici să poarte pecetea inconfundabilei personalităţi de la care emană „produsul" în cauză. Or, să recunoaştem, şi de data aceasta, tandreţea gravă, subiacentă reflexivă, acut „prinsă" într-un sistem de „ziceri" vădind o austeritate metaforică revelatoare (calităţi unanim recunoscute ale poeziei lui Hagiu) fac „muzica" inconfundabilă a cărţii. Şi pentru că „ilustrează" chiar o imagine-fenomen tipică pentru luna în care ne aflăm, iată cum „sună" poemul **Cireşele de mai** : „Cireşele de mai, / frumoasele, / care întîi / se coc, / de la razele, / de la soarele / încă subţire, / luînd foc // Aproape / fără de gust, / mai mult mireasmă, / mai mult adiere /, cireşele de mai, / nebăgatele în seamă / asemănătoare totuşi / numai cu laptele tînăr de mama // Cireşele de mai, / din frunziş, / cu o mie de ochi, / diamantin / privind în lumină, / prag al verii, / semn al roadelor / ce or să vină". Pendulînd între policromia cea mai încîntătoare şi desenul totdeauna el însuşi suficient, din unghi compoziţional dar şi simbolic, ilustraţiile Ginei Hagiu recomandă una din cele mai pregnante realizări de pe cuprinsul „genului".

■ **„EXEMPLAR DE SEMNAL".** Sub acest titlu, atractiv, inspirat, a apărut primul număr al „buletinului informativ" prin care Editura „Cartea Românească" urmăreşte să dialogheze, „la concret", cu cititorii săi. Este o iniţiativă demnă de toată preţuirea, cu atît mai mult cu cît „caietul" se prezintă în condiţii grafice excepţionale iar în ce priveşte conţinutul propriu-zis reuşitele sînt, de asemenea, nu puţine la număr. Într-o viziune deopotrivă diacronică şi sincronică, astfel, se oferă cititorului o imagine interesantă, relativ diversă, a fenomenului editorial actual, raportat, fireşte, la contribuţia majoră a „Cărţii Româneşti". De-ar fi să ne referim la cele mai recente împliniri, e cît se poate de firească „portretistica" (text şi fotografie) ce-i are în atenţie pe Nichita Stănescu, Paul Anghel, D. R. Popescu, Sorin Titel, Radu Petrescu, Ioan Alexandru, Daniel Turcea şi alţii ; ca să nu mai vorbim, în aceeaşi direcţie, de prezenţa lui Eminescu sau a lui Bacovia. Pe de-altă parte, însă, reflectînd la menirea exactă a unei asemenea publicaţii, credem totuşi că este oportun să observăm că, înainte de orice, „Semnalul" se cuvine a fi un instrument de lucru, în sensul bibliografic al cuvîntului, adică **să-şi informeze** şi **documenteze** cititorii cît mai complet şi cu maximum de obiectivitate, la un mod impersonal, s-ar putea zice. Or, la acest capitol, „Semnalul" nu mai este întotdeauna un autentic... **semnal**, făcînd, din păcate, loc unui aer de album festivist, pe cuprinsul căruia se răsfaţă tot soiul de gesturi familiar-amicale ; fotografii ce surprind chipuri aflate în posturi de o lejeritate absolut casnice, texte săltăreţ-apologetice (ca între amici buni ori între învăţăcei obedienţi şi maeştri infailibili) sau aşa-zise confesiuni probînd un vid ideatic de-a dreptul înduioşător. Cît despre „lista" însăşi a colaboratorilor şi a cărţilor trecute în revistă, la fel, un examen atent e de natură să releve nu tocmai puţine omisiuni. De-ar fi, acestea, măcar involuntare. Remarcînd tot ceea ce reprezintă, realmente, lucru valoros, socotim deci că pe viitor „Semnal" are nevoie de serioase apeluri la dezideratul perfectibilităţii...

■ **„CREATORUL ŞI EPOCA SA".** Multe şi semnificative comentarii s-ar putea face pe seama incitantului şi fermecătorului dialog de luni seara, 23 mai a.c. programul II, purtat de Fănuş Neagu cu realizatorul emisiunii TV „Creatorul şi epoca sa", Alexandru Stark. Ne gîndim totuşi că una din „zicerile" scriitorului — aceea că, înainte de a-i invidia el pe confraţii care scriu mult şi chiar foarte mult, e, poate, cazul ca aceştia din urmă să-l invidieze pe el, pe Fănuş Neagu, pentru faptul că „poate" să scrie mai puţin decît ei — constituie adevăratul nucleu iradiant al memorabilei „dezbateri".

Cronicar

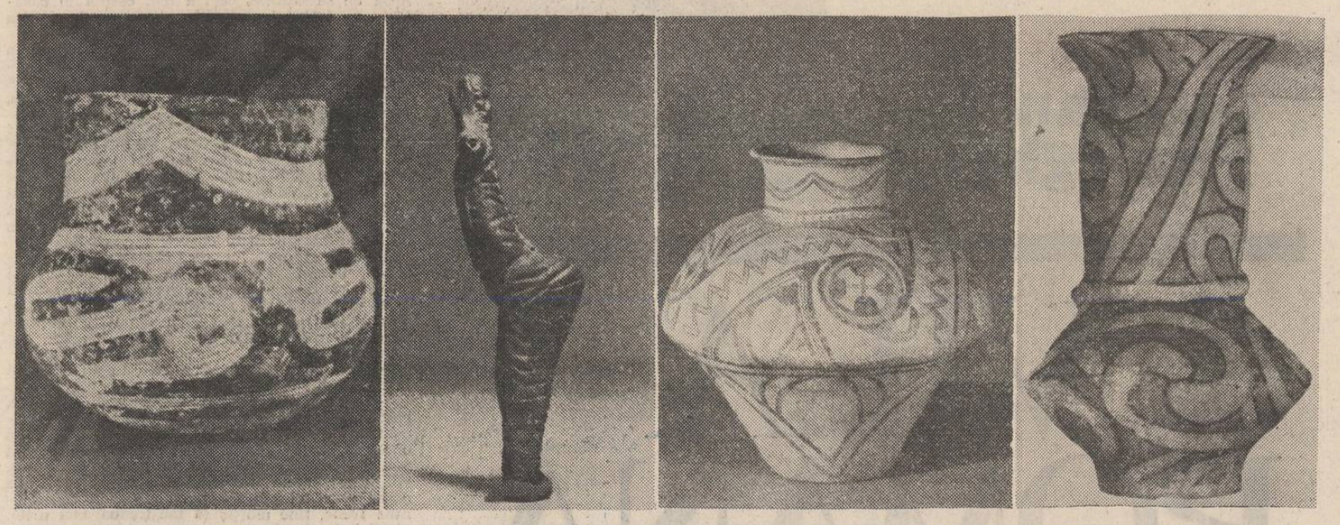

PANTEON AUTOHTON

Pledoarie pentru

UN MUZEU AL CERAMICII PICTATE CUCUTENIENE

Strămoşii noştri îndepărtaţi, care de-a lungul mileniilor au vieţuit în spaţiul carpato-dunubiano-pontic locuit astăzi de români, au creat, în cursul fiecăreia dintre epocile şi perioadele istoriei străvechi şi vechi a patriei noastre, opere de mare valoare artistică, multe dintre ele situîndu-se pe primul plan al realizărilor similare din întregul nostru continent.

Admirabilele şi bogatele colecţii expuse în muzeele de istorie din toate judeţele ţării şi din marele Muzeu de Istorie al R. S. România din Capitală, dovedesc cu prisosinţă temeinicia acestei afirmaţii. Cred, totuşi, că pentru cea mai strălucită dintre culturile preistorice ce s-au dezvoltat de-a lungul mileniilor pe teritoriul ţării noastre — ne gîndim la cultura Cucuteni a ceramicii pictate eneolitice — s-ar cuveni, tocmai ţinîndu-se seama de ierarhia valorilor artiste ale străvechilor civilizaţii, un muzeu special, dedicat numai acestor valori artistice şi celorlalte realizări ale făuritorilor culturii Cucuteni. Ar fi nedrept — este adevărat — să nu recunoaştem că şi ceramica şi sculpturile în lut ale culturii Vădastra (din sud-estul Olteniei şi dintr-o zonă restrînsă a vestului Munteniei), cu ornamentele lor excizate, săpate în lut (aproape sculptate) în tehnica sculptării lemnului şi incrustate cu o substanţă albă care dă şi mai mare relief decorului pe fondul cenuşiu închis şi chiar aproape negru al vaselor şi statuetelor, reprezintă unele dintre cele mai deosebite realizări obţinute în întreaga Europă a epocii pietrei şlefuite. Tot astfel, este evident că ceramica cu decor în special spiralic, imprimat şi incrustat şi el cu substanţă albă a culturii Gîrla Mare-Cîrna (sau cultura cîmpurilor de urne funerare, cum i se mai spune), care — în epoca mijlocie şi tîrzie a bronzului — s-a răspîndit şi într-o bună parte a Banatului şi în sud-vestul Olteniei (dar şi în zonele limitrofe ale Iugoslaviei şi ale Bulgariei), constituie o culme a artei decorului ceramic (şi al sculpturii în lut, de altfel) a acestei epoci din toată Europa continentală.

Cu toate acestea, considerînd ceramica pictată cucuteniană drept cea mai desăvîrşită realizare a populaţiilor europene din perioada eneolitică de la sfîrşitul epocii pietrei şlefuite, nu este vorba nicidecum de subiectivismul unui cercetător care şi-a consacrat decenii din activitatea sa ştiinţifică studierii culturii Cucuteni, ci de o realitate obiectivă.

Această cultură (cunoscută în U.R.S.S. şi sub numele de cultura Tripolie) s-a format pe teritoriul patriei noastre ca o continuare directă a culturii autohtone numite Precucuteni. Potrivit datelor obţinute prin metoda carbonului radioactiv (C 14), ea a fost datată în ultimele cincisase secole ale mileniului IV î.e.n. şi în primele două-trei secole ale mileniului următor, sau (în urma aşa-numitei „recalibrări" a acestor date, pe baza rezultatelor obţinute cu ajutorul studierii cercurilor concentrice de creştere anuală ale unei specii americane de pin, cu viaţă milenară) cu aproape un mileniu mai înainte. Zona ei de formare s-a situat aproape sigur în sud-estul Transilvaniei şi în zona de centru-vest a Moldovei, de unde, foarte repede, ea s-a întins spre sud-est, în nord-vestul Munteniei, dar mai ales spre nord şi est, ocupînd întregul teritoriu locuit mai înainte de triburile precucuteniene şi depăşindu-l mult, ajungînd astfel foarte curînd să ocupe aproape întreaga Moldovă (cu excepţia colţului ei de sud-est, din jurul Galaţilor). Treptat ea s-a răspîndit şi pe o însemnată întindere a Ucrainei de vest, pînă la Nipru, în apropiere de Kiev ; aici se află, de altfel, şi localitatea Tripolie, al cărui nume l-au folosit cercetătorii ruşi şi îl folosesc acum cercetătorii sovietici pentru desemnarea acestei culturi.

Nu poate fi aici locul unui istoric al descoperirilor care — timp de un veac — au dus la cunoaşterea amănunţită a acestei străvechi culturi, dar nu e lipsit de interes să amintim că în 1984, deci peste un an, se va împlini un secol de la descoperirea aşezării Cucuteni şi de la întreprinderea primelor sondaje româneşti aici, pe botul de deal „Cetăţuia", astăzi pe teritoriul satului Băiceni dar, la data primelor descoperiri, făcînd parte din „moşia" satului Cucuteni, aşa încît numele ce i s-a dat dintru început aşezării şi culturii pe care o reprezintă este singurul indicat.

Chiar dacă primele săpături sistematice la Cucuteni au fost conduse (în 1909 şi 1910) de arheologul german Hubert Schmidt — pe vremea aceea noi neavînd încă specialişti în domeniul

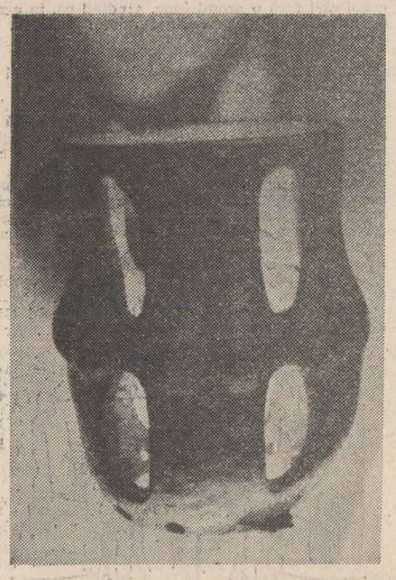

preistoriei —, iar cele dintîi cercetări temeinice din sud-estul Transilvaniei, la Ariuşd, au fost făcute înainte de războiul de întregire a neamului, de către directorul de atunci al Muzeului din Sf. Gheorghe, Fr. László, cercetările sistematice ale specialiştilor români în Moldova în legătură cu cultura Cucuteni au început încă din 1926, la îndemnul marelui învăţat şi om de cultură Vasile Pârvan. Ele au continuat fără întrerupere mai bine de jumătate de secol, fiind prezente şi în zilele noastre în planurile de lucru ale Institutelor de specialitate şi ale muzeelor de istorie ; în acest răstimp au fost identificate sute de aşezări cucuteniene şi s-au săpat sistematic cîteva zeci dintre acestea mai ales în Moldova. Încă de acum trei decenii amploarea mijloacelor materiale puse la dispoziţia cercetătorilor a permis săparea în întregime a unor aşezări ale culturii Cucuteni : în primul rînd a aceleia de la Hăbăşeşti, lîngă băile Strunga din jud. Iaşi — care a fost, de altfel, şi prima staţiune preistorică din România săpată în întregime, în anii 1949—1950 —, după ea urmînd aceea de la Truşeşti, în jud. Botoşani, mai întîi sondată, reclamînd mai mulţi ani de lucru şi aceea de la Tîrpeşti, din jud. Neamţ, în care au fost identificate şi straturi culturale mai vechi, pentru a nu aminti aici şi de multe alte staţiuni în care s-au dezvelit mii de metri pătraţi.

Şi este cinstit să spunem că, alături de specialişti, meritul multor descoperiri a revenit unor intelectuali pasionaţi, chiar dacă nu aveau o pregătire de specialitate, din rîndul cărora trebuie citaţi profesorul V. Ciurea, de la Fălticeni, întemeietorul muzeului din acest oraş, învăţătorul D. Drăguşanu, din comuna Drăguşeni (jud. Suceava), Const. Matasă din Piatra Neamţ (datorită căruia judeţul Neamţ poate fi socotit cel mai bine cercetat judeţ din Moldova în ceea ce priveşte cultura Cucuteni), care a înfiinţat încă din 1934 un admirabil muzeu arheologic la Piatra Neamţ, publicînd şi o serie de lucrări, inclusiv o monografie despre aşezarea „Frumuşica", săpată de el —, precum şi profesorul Aristotel Crişmaru, care a descoperit, cercetat şi semnalat specialiştilor aşezarea (de interes deosebit pentru ultima etapă a primei faze a culturii Cucuteni), din cealaltă comună numită Drăguşeni, din jud. Botoşani, publicînd în acelaşi timp şi un frumos volum consacrat descoperirilor sale.

Cele cîteva decenii de cercetări româneşti au avut darul să lămurească deplin toate fazele şi etapele dezvoltării culturii Cucuteni, precizîndu-se specificul fiecăreia dintre ele ; s-a reuşit în felul acesta obţinerea unei imagini de ansamblu a evoluţiei şi a componentelor culturii, cunoscîndu-se — alături de aspectele materiale ale ei — şi cele mai multe dintre acelea legate de suprastructura socialo-economică şi spirituală a comunităţilor cucuteniene. S-au reconstituit treptat — cu foarte puţine lacune — şi uneori pînă la cele mai mici amănunte, viaţa şi istoria lor multiseculară.

În acelaşi timp, această străveche cultură este acum una dintre cele mai bine cunoscute — dacă nu chiar cea mai bine cunoscută — dintre toate culturile preistorice de pe teritoriul României, împrejurare care constituie unul dintre temeiurile care ne îndreptăţesc să socotim că unele dintre realizările ei materiale se situează pe primul plan al descoperirilor contemporane ei din Europa continentală. Nu ne putem opri aici asupra aşezărilor comunităţilor cucuteniene, asupra sistemului lor de apărare şi a organizării lor interioare, caracterizată prin distribuirea locuinţelor în cercuri, cu cîte o locuinţă mai mare la mijloc, sau în grupe mai mici, în jurul unei „curţi" interioare, fie, în sfîrşit, în şiruri paralele, după cum nu putem stărui nici asupra sistemului de construire a locuinţelor sau asupra diferitelor categorii de unelte — în special de piatră, silex şi os, dar şi de aramă — destinate multiplelor nevoi ale vieţii de toate zilele. Tot astfel nu putem menţiona decît în chip cu totul fugar că ocupaţiile de căpetenie ale acestor oameni erau cultivarea plantelor cerealiere şi creşterea animalelor domestice (în special bovine şi ovi-caprine), caracteristici specifice pretutindeni epocii respective. Este însă necesar să ne oprim în mod mai detaliat asupra celor două capitole care asigură acestei străvechi culturi renumele meritat de care se bucură în toată lumea — şi anume în primul rînd ceramica ei pictată şi în al doilea rînd plastica modelată în lut.

Numeroasele şi variatele forme ale ceramicii — lucrate cu mîna şi coapte cu o perfecţie care atestă o tehnică aproape desăvîrşită — şi mai ales ornamentarea ei, atît bicromă cît mai ales tricromă, în care albul şi roşul predomină, negrul fiind de obicei — în special în faza mai veche — o culoare cu rol secundar, mărginind cu o dungă îngustă şi subliniind în acest fel motivele pictate cu alb pe fondul roşu sau acelea cu roşu pe fondul alb (chiar dacă motivele sînt, de foarte multe ori, crutate din învelişul pictat). Ca în toate culturile epocii neolitice şi eneolitice din România şi din sud-estul Europei, motivele decorative ale ceramicii cucuteniene sînt de esenţă abstract-geometrică, predominînd spiralele şi derivatele lor, fiind aşternute pe vase mai ales sub formă de benzi — mai late sau mai înguste, unitare sau compuse din mai multe linii paralele — ce se desfăşoară fie în registre orizontale, în funcţie de părţile componente ale vasului (gît, umăr, pîntec), fie alergînd libere pe întreaga suprafaţă, fără nici o restricţie. Firesc, variantele şi chiar excepţiile sînt nenumărate, dar motivul principal îl constituie banda spiralică în formă de S — dispusă vertical, orizontal sau pieziş — în şiruri paralele, simple sau îmbucîndu-se una într-alta, din ultima variantă luînd naştere şi motivul ce se răsuceşte şi se desface ritmic, numit de arheologi spirala fugătoare. Armonioasa desfăşurare a acestor motive şi chiar a corespondenţelor lor unghiulare, oarecum mai severe şi evoluînd uneori pînă la adevărate meandre, îmbinată cu efectul obţinut prin combinarea celor trei culori amintite, asigură decorului o valoare artistică ieşită din comun.

Pe de altă parte, alături de această ornamentare geometrică abstractă, începînd din faza de mijloc a culturii este introdusă şi silueta umană, geometrizată şi ea, dar perfect valabilă din punct de vedere al realizării grafice, iar în ultima fază apar şi reprezentările animaliere, redînd în special carnasiere surprinse în momentul saltului spre prada închipuită, dar şi alte specii, inclusiv păsări. Frizele animaliere de pe gîtul şi umărul unor vase — sau chiar din interiorul unor farfurii —, incorporînd astfel elemente ale mediului înconjurător antropo şi zoomorf în decorul de esenţă spiralo-geometrică, duce la o îmbogăţire a motivisticii, deşi imensa majoritate a ceramicii continuă să fie pictată exclusiv cu motive spiralo-geometrice.

S-ar putea ca cei ce au văzut numai în fugă cîteva exemplare de ceramică pictată cucuteniană să fi rămas cu impresia că toate piesele ceramice seamănă mai mult sau mai puţin unele cu altele, ceea ce este însă total greşit : nu numai pentru că de-a lungul fiecărei faze şi în parte şi a fiecărei etape a culturii Cucuteni evoluează şi formele, iar sintaxa ornamentării şi tratarea motivelor au caracteristici proprii fiecăreia dintre ele, dar şi pentru că felul în care sînt dispuse şi combinate diferitele motive şi variantele lor se deosebesc mai întotdeauna de la un vas la altul. Iar dacă în fazele următoare — şi în special în aceea de mijloc — se întîlnesc unele piese de aceeaşi formă avînd adeseori aceleaşi frize decorative dispuse preponderent în registre orizontale, acestea sînt în fapt excepţii în cadrul marei game a formelor ceramice şi a motivelor decorului pictat.

Celălalt capitol important al manifestărilor artistice ale culturii Cucuteni îl formează plastica modelată în lut, care se înscrie şi ea printre realizările de seamă ale epocii. Chiar dacă reprezentările antropomorfe — aproape exclusiv feminine — sînt de cele mai multe ori modelate potrivit unor „canoane" proprii fiecărei faze, unele dintre ele mărturisesc cu prisosinţă măiestria meşterilor cucutenieni şi în acest domeniu. Stilizarea severă a corpului omenesc este compensată de graţia siluetei statuetelor, la aceasta adăugîndu-se o ornamentare incizată geometrică, desăvîrşit executată şi aproape exclusivă (decorul pictat fiind foarte rar) şi care acoperă aproape întreaga suprafaţă a statuetelor din prima fază, ca şi ornamentarea uneori pictată şi numai rareori incizată a acelora din fazele următoare. Unele dintre exemplarele fazei vechi pot fi considerate cu toată obiectivitatea realizări superioare multora dintre statuetele altor culturi contemporane, dar şi ale multora din epocile următoare (cînd sculptura este, de altfel, mult mai puţin frecventă) şi chiar — de ce n-am recunoaşte ? — ale epocii noastre. Figurina cea mai mare de la Drăguşeni-Botoşani, de exemplu, este nu numai cea mai reuşită dintre toate statuetele cucuteniene, dar şi o realizare artistică desăvîrşită prin silueta ei, dovedind un perfect simţ al proporţiilor.

Dacă apoi ne oprim privirea asupra suportului de vas modelat în formă de statuete feminine prinse în horă şi văzute în chip firesc din spate, aşa cum îi văd întotdeauna privitori aflaţi în jurul dănţuitorilor — este vorba de „Hora de la Frumuşica", piesă devenită de mult celebră prin ritmica înlănţuire a celor cinci dansatoare — ne dăm şi mai bine seama de marile posibilităţi ale modelatorilor cucutenieni în lut. Şi chiar dacă, de obicei, vasele antropomorfe sînt mai puţin reuşite decît unele dintre acelea modelate de contemporanii lor din Cîmpia munteană, unele dintre vasele şi statuetele zoomorfe se remarcă şi ele prin capacitatea de a surprinde şi de a reda mişcarea. Dintre toate acestea din urmă, torţile în formă de felină pregătindu-se parcă să sară la pradă — amintind de felinele pictate pe unele vase — sînt desigur cele mai semnificative pe această linie.

Dar, aşa cum am subliniat de la început, aceste opere de artă preistorică ale făuritorilor culturii Cucuteni — ca şi celelalte elemente ale culturii lor materiale — sînt răspîndite în zeci de muzee. Iar acestea, ţinînd seama de tematica complexă pe care trebuie să o îmbrăţişeze pentru a ilustra evoluţia societăţii omeneşti de la cele mai vechi timpuri pînă la realizările contemporane nouă, abia dacă au posibilitatea — şi nu întotdeauna — să consacre două-trei săli culturii Cucuteni ; şi astfel, cele mai multe piese (în fapt imensa lor majoritate) sînt păstrate în depozite ce nu pot fi văzute decît de specialişti şi nu întotdeauna în bune condiţii.

Acestea sînt motivele pentru care ne luăm libertatea să sugerăm ca, într-unul din marile oraşe ale Moldovei — de pildă, la Iaşi sau la Piatra Neamţ, unde sînt păstrate cele mai multe colecţii cucuteniene — să se organizeze un muzeu special, consacrat exclusiv acestei culturi, fiind siguri că el va stîrni o adevărată senzaţie nu numai în rîndul specialiştilor din toată lumea, ci şi în rîndul marelui public şi al sutelor de mii de turişti, cărora li se va da astfel posibilitatea să aprecieze înaltul nivel artistic la care se situează piesele făurite de meşterii cucutenieni. Firească, nu pledăm pentru adunarea tuturor descoperirilor cucuteniene într-un singur muzeu, căci aceasta ar fi cu neputinţă, nu atît din cauza numărului uriaş de piese (mii şi chiar zeci de mii) şi al suprafeţei de expunere pe care ar reclama-o, ci pentru că este evident că, în fiecare judeţ pe al cărui teritoriu se află relicve cucuteniene, trebuie să fie expuse şi astfel de piese. Dar adunarea celor mai reprezentative piese ale culturii Cucuteni în opt-zece săli mari ale unui muzeu special, care — în afară de exponatele propriu-zise, cuprinzînd toate categoriile de obiecte rămase de la făuritorii acestei culturi — să dispună şi de o documentaţie grafică completă privind aşezările, locuinţele şi diferitele ocupaţii ale acestor îndepărtaţi strămoşi, ar asigura unui asemenea muzeu un loc de frunte printre muzeele de preistorie din Europa, atît pe plan ştiinţific şi educativ, cît şi pe plan turistic.

Să ni se ierte dacă ni se pare necesar să spunem, dar n-am înţeles de ce una dintre piesele ceramice cele mai deosebite descoperite în aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni-Botoşani trebuia expusă la... Muzeul Muzicii din Bucureşti : căci chiar dacă ea ar aparţine într-adevăr aceluiaşi timp de suport, mult schematizat, ca şi „Hora de la Frumuşica", în contextul în care a fost expusă ea nu spune nimănui nimic ; tot astfel, nu vedem de ce un mare şi frumos vas pictat de la Ghelăeşti (jud. Neamţ) trebuia expus în Muzeul de Istorie de la... Arad, sau un vas de tipul rhyton, descoperit acum şase decenii la Gumelniţa, lîngă Oltenita, a fost expus în muzeul de la... Alba Iulia. Scoaterea acestor piese din contextul lor normal nu contribuie la înţelegerea evoluţiei şi continutului culturilor respective. Iar pentru compararea aspectelor materiale ale diferitelor culturi pre- şi protoistorice din toate provinciile ţării noastre, Muzeul de Istorie al R. S. România din Bucureşti poate face faţă în cele mai bune condiţii tuturor cerinţelor, spaţiul de care dispune permiţîndu-i expunerea unor piese reprezentative aparţinînd tuturor culturilor din toate epocile şi regiunile ţării.

Sperăm că pledoaria noastră va avea ecoul necesar şi astfel, într-un viitor nu prea îndepărtat, să se poată organiza muzeul care a constituit obiectul acestor rînduri. Cu cît acest deziderat s-ar realiza mai repede, cu atît mai cîştigaţi vom fi. Şi, pentru a încheia, ţin să amintesc un fapt care pledează şi el în favoarea propunerii noastre. În toamna lui 1944, cînd unul dintre arheologii sovietici — specialist în cultura Cucuteni Tripolie — a vizitat Muzeul arheologic din Piatra Neamţ (la data aceea avînd o singură mare sală, cu foarte multe vitrine consacrate aproape toate exponatelor cucuteniene descoperite pînă atunci în judeţul Neamţ), după ce a deschis uşa, s-a oprit în prag, aproape fără să-şi creadă ochilor că ceea ce vede este aievea, şi a exclamat : „Extraordinar !"

Sîntem siguri că tot aşa se vor manifesta şi toţi vizitatorii muzeului pentru care pledăm şi care vor reveni mereu şi mereu pentru a admira minunatele creaţii ale geniului făuritorilor culturii Cucuteni.

Vladimir Dumitrescu

Poeme de VASILE NICOLESCU

Odă unei păpădii

Eşti prea albă ca să nu aparţii
întunericului, puf care nu ţi-ai găsit ingerul,
anemonă fără carne, pansament al eterului
scamă de nor în care suflă elfii cu trimbiţe lunare,
tu nu ştii ce e gravitaţia, ce-ţi pasă de dangătul liturgic al mării,
de vuietul surd al viscolului, tu care n-ai văzut zăpada,
cînd fericirea ta e fără sfîrşit,
nepăsătoareo, tu nu cunoşti mahmureala,
mucegaiul, agitaţia prenupţială a
păianjenului ascuns într-o hemisferă măruntă de fire ;
strigoii se ascund de tine şi auşeii pălesc de invidie,
tu aparţii ceasului meu de plumb cînd mă desprind de mine,
tu diademă-a unei păsări nenăscute încă,
trăsură de unire în cîntecul cucului,
irizare alburie pe retina azurului,
te-aşezi unde vrei asemenea gîndului, pe buzele morţilor
sau pe pleoapa lăstunului, împărătească-a bobului de rouă.
hermină transparentă, lumină pe cale de-a se închega (dar numai atît) în hohotul gri al perlei.
lumină destrămată în leagănul ierbii,
impetuoasă fregată
a aerului în care-ţi plîmbi meteorii,
tu care nu te-ai uitat în nici o oglindă şi valsezi printre firele vîntului,
prea albă ca să nu aparţii întunericului,
prea veselă ca să nu fii nespus de tristă,
duminecă a ierbii, carmelită dezertînd între fluturi,
abur concentrat într-un vîrf de pensulă şi desprins la prima răsuflare-a dimineţii,
străvezie prezenţă-a unui sîn nevăzut,
talisman al norocului plutind peste hoituri de rîme,
număr de aur pe care l-ar fi închipuit Leonardo dacă-ar mai fi trăit încă-o zi.

Sub roiul uriaş de mîini, am ucis

Niciodată nu-mi amintesc exact istoria unui sentiment,
cu atît mai puţin istoria unei crime sau iubiri.
Ca să-mi omor timpul ascult uneori Children's Corner
sau cvartetul acela continuu, nr. 14 de Beethoven
şi-n loc să văd cum se zbenguie fulgii de zăpadă prin zulufii copiilor,
mă trezesc înconjurat de-o droaie de ţinci,
într-o harabaură de nedescris, într-o bramburealâ de mîini
care vor să-mi smulgă mirifica pasăre
pe care am scos-o din scorbura prunului vînăt
şi pe care, ca s-o apăr de roiul uriaş de mîini,
o string, o string,
pînă cînd sîngele ei fierbinte îmi umple palmele.

Şi firul s-a rupt...

Înghite glontele, îmi spuse prietenul
în lazaretul de-acum o mie de ani,
înghite-l, altfel ar putea să-l găsească.
Ca şi cînd mi-aş fi dus muzicuţa la gură
am înghiţit glontele. Dar ce folos !
Pe ecranul de fosfor din ghereta de la ieşire,
ca într-un cerc de planşă anatomică
scobit în pîntecul meu
pluteau două gloanţe.
Şi firul s-a rupt.

Elegie de mai

Opriţi ninsoarea, zei ai funigeilor !
Ce e transplantul acesta de carne îngerească pe oasele mele ?
Fulgii aceştia rătăciţi în părul arborilor
simulează ca pe-un platou de filmare, ninsoarea.
Misterele s-au retras în volbura simfonică-a uitării,
măştile au căzut în desuetudine.
Eu văd pe dinăuntru ca un orb
luminat de-o veche zăpadă
o faţă foarte palidă îmbătrînind — Pămîntul.

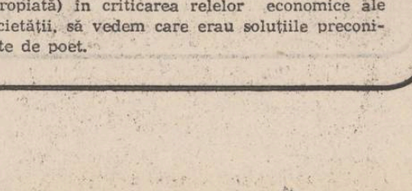

Desen de Elena Constantinescu

Eminescu şi socialiştii

Urmare din pag. 1

George Sand, Béranger şi Bolliac". Renunţăm să facem o listă cu trimiteri la însemnările şi articolele sale care exprimă simpatia şi compătimirea faţă de soarta tristă a muncitorilor, întrucît o astfel de atitudine derivă direct din postulatele esenţiale ale concepţiei sale sociologice, conform cărora numai clasele ce contribuie prin munca lor la dezvoltarea ţării sînt pozitive, au o îndreptăţire socială. Dealtminteri, mai tîrziu, referindu-se la internaţionala proletarilor, va recunoaşte, fără ezitări, că ea **„se bazează pe sfinţenia muncii, pe convingerea cu totul dreaptă că munca temeinică este singura îndreptăţire pe acest pămînt".**

Izbucnirile polemice, menţionate la început, să fie oare determinate de anumite împrejurări contradictorii existente în ţara noastră şi în cadrul mişcării socialiste de-atunci ? În conferinţa din 1876 despre **Influenţa austriacă...**, considera cu totul normală prezenţa partidului socialist în parlamentul englez, ca reprezentant al intereselor muncitorilor (notînd doar că acolo existau condiţiile necesare unei astfel de forme a vieţii politice). Nu putem, în sfîrşit, să trecem peste faptul consemnat de G. Călinescu : **„Este dovedit că Eminescu urmărea cu atenţie în ultimii ani ai vieţii marxismul, îndreptăţindu-i în parte existenţa în măsura în care încerca o ocrotire a clasei proletare, motiv pentru care preţuia încercările lui Const. Mille".**

Dar la aspectele specifice să mai menţionăm unul, poate cel mai surprinzător : Eminescu, cel care polemizase cu ideile socialiste, nu va avea admiratori mai fervenţi decît pe cei recrutaţi din rîndul socialiştilor. Ceea ce-l făcea pe Ibrăileanu să amintească : „Toată tinerimea socialistă era eminesciană". Mai departe criticul demonstra : „Zugrăvind pe socialişti, zugrăvim pătura cetitoare a lui Eminescu".

Explicaţia o vede nu atît în „momentele" de „socialism" din opera eminesciană, cît în atmosfera ei de intensă nemulţumire socială : **„Toată poezia lui Eminescu, cu atmosfera de intensă nemulţumire, făcea să se zică că Eminescu e socialist".** Ibrăileanu se simte obligat să consemneze, probabil pe reale temeiuri documentare (folosind termenul curios de „mahalagiu") : „Şi, în adevăr, pe atunci Eminescu e socotit socialist de către mahalagii". (Adevărul e că poetul era considerat socialist şi de către cei de la **Românul**).

Cele arătate, cărora, bineînţeles, le putem adăuga încă multe altele, ne avertizează asupra erorii ce-am comite-o dacă am absolutiza aspectele de suprafaţă şi, cu atît mai mult, dacă ne-am îndeletnici cu vinarea de fraze de prin articole, importantă fiind determinarea nucleului problematic, a acelui nivel de adîncime al gîndirii eminesciene care justifică raportarea la ideile socialiste, chiar dacă interferenţele îmbracă forme nu o dată paradoxale.

Să reamintim cîteva adevăruri generale. Am văzut că G. Ibrăileanu a fost cel care a emis teza, curajoasă din punct de vedere sociologic : cea de a treia fază din dezvoltarea spiritului critic în cultura românească o reprezintă : „Eminescu sau mentalitatea eminesciană şi socialiştii". În raport cu celelalte faze — prima : de la 1840 (cînd apare **Dacia literară**) pînă spre 1860—1866, şi a doua : de la 1867 (apariţia **Convorbirilor literare**) pînă în 1880 —, această „şcoală" se remarcă prin „marea critică a relelor economice care se datorase României moderne", critică exprimată în numele intereselor claselor de jos. „Cetiţi pe Eminescu, cetiţi **Ce vor socialiştii români** (1844), scris de d-l Gherea, cetiţi pe d-l Vlahuţă şi veţi vedea cum că toţi aceşti scriitori suspină după vechile clase pe cale de a dispărea, ca breslaşii, altele sărăcite, ca ţăranii". Sau : **„Tot ce au spus Eminescu şi socialiştii despre ruinarea claselor mijlocii azi nu se poate spune mai bine".**

Să ne oprim asupra „criticii relelor economice", o teză ce poate fi uşor probată. N-avem decît să ne gîndim la măsurile preconizate de liberali şi conservatori privind rezolvarea „problemei agrare" şi care urmăreau modificarea condiţiilor subiective ale ţărănimii — nivel cultural şi moral etc. — iar nu a condiţiilor obiective economico-sociale ale existenţei acesteia.

Dar Eminescu ? Presa liberală a făcut mult caz, bunăoară, de atitudinea adoptată de el în cazul „spitalelor rurale". Nu dorea poetul ca sătenii să se bucure de binefacerile medicinii ? Cine ar putea-o crede ? Altă era „cestiunea". Bolile care bîntuiau la ţară se datorau, în primul rînd, mizeriei populaţiei. Cu o neîntrecută artă a satirei, Eminescu va persifla pe aceşti legislatori care „vin cu sticla de medicamente acolo unde mizeria s-a produs în mod artificial prin biruri, uzură, rău nutriment, muncă executată **manu militari"**. Adevărată „şarlatanie", căci „Cu clistirul se reduc dările, se fac oamenii stăpîni pe echivalentul muncii lor ?" Oare „hidratele, acidurile şi oxidele vor reda poporului românesc buna lui stare materială, trezia morală, priceperea şi vioiciunea, bucuria de viaţă şi de muncă pe care o avea acum douăzeci, treizeci de ani" ?

De ce anume ar fi nevoie ? **„Acest regim nu se poate schimba decît prin îmbunătăţirea sorţii materiale a ţăranului şi această îmbunătăţire nu-i cu putinţă decît prin o reorganizare socială care să-l asigure în contra exploatării sub orice formă ar veni..."**.

Eminescu nu oboseşte să reclame, într-un limbaj violent, măsuri absolute : **„căci ceea ce trebuie schimbat e regimul de trai al ţăranului, care nu se poate îmbunătăţi decît cu starea lui materială, care îmbunătăţire iar nu poate avea loc decît înlăturîndu-se pătura de pungaşi şi de cocote care îl guvernează".**

În lupta contra iluziilor înşelătoare generate de astfel de reforme de suprafaţă, Eminescu se găseşte pe aceeaşi poziţie cu socialiştii.

Nu există şi deosebiri între Eminescu şi socialişti ? Bineînţeles, deşi, după părerea lui Ibrăileanu : „Deosebirile sînt mici. Cînd ne uităm la suprafaţă, se pare că sînt foarte mari. Aceasta din cauza deosebirii politice. Plecînd de la durerile claselor mici unii cereau o întoarcere la trecut, alţii schimbarea realităţii".

Această întoarcere la trecut necesită o analiză specială. Să încercăm a continua acum discuţia în marginea „deosebirilor politice", respectiv, rămînind certă poziţia comună (sau apropiată) în criticarea relelor economice ale societăţii, să vedem care erau soluţiile preconizate de poet.

patrel berceanu

Doar ferestre...

cînd trupul meu nu-i altceva decît un
năvod de simțuri spiritul o dă dracului
de logică
duce o mînă la nas și cu un mers de dand/
se face că merge pe ape numesc deci
libertate puterea viselor mele de-a uita
de mine

nu, minții nu-i e frică de moarte
și-atunci se-ntoarce consolatoare spre carne
și fără condiții pentru că nu are haz
să te legeni pe valuri dacă ți-ai lăsat
tălpile pe nisip. tălpi nu urme.

eram licean și citeam mult pentru o urbe
cu un singur tum de apă și ăla pentru
trenuri
altfel eram primul care denunța fetișc anele
cu păzea că „izbucnește-o desnădejde
literată"
căci nu-i așa sînt mii de feluri de a reacționa
între presoara uriță de limba rusă
și destinul tip centura cu diamante
a virilității
sau cam așa ceva mi se părea viața
lui malraux

acum mă-ntorc în adolescență ca-ntr-o
centură de
siguranță
și-mi tutuiesc viitorul pentru nenorocirea
de-a fi
fost călduț ca-n bucătăria unui unchi
din Brașov
pe care l-am urît din obligație familială

acum mă-ntorc la adolescența mea și spun
că sentimentele mele aveau picioare scurte
din acelea cu care degeaba bați nervos
în pămînt cînd trebuia s-o faci cu pumnii
în ferestrele profesorilor și iubitelor
care te umiliseră
har și mulțumire ție doamne că umilința
cere doar ferestre si nici o cale lactee
căci e ridicol să ridici pumnul
acolo unde-ar fi trebuit să calci cu piciorul

Chiriașul stării de dor

Toamna asta nu-i sărutul vieții
că-ți vine să-mbeți crizantema
ca pe-un birjar
Am să îndop o pîine cu stele
ca să ai de lucru bunule Morar

Sînt cel mai pitic stegar al speranței
cîndva era chiriașul stării de dor
cred că v-aduceți aminte clădirea – o seră
vară de-a doua cu un fost abator

Mulaj

Vrînd să afle chipul zilei de mîine
cocorii iau mulajul clipei de ieri
în moarte și-n ceață
toate cărările-s drepte
Numai un brad în cîmpie
rupe singurătatea în trepte

S-ar putea ca dumnezeu
să insereze cînd și unde nu te aștepți
(ca un bătrînel care și-a uitat
ochelarii acasă)
să burnițeze mărunt iar stîlpii de telegraf
să ruginească mai încet decît steaua Alcor
S-ar putea ca de-acum înainte nimeni
să nu se stingă vreodată de dor

Unși cu alifiile cetii

A vorbi de suflet, iat'o aventură
pe măsura virginității și a zăpezii
în care zace logica cu genunchii la gură.
O strivește noaptea și-o absolvă iezii.

Unși cu toate alifiile cetii și ale spaimei,
copacii trag fermoarul iernii peste frunte
Pe motiv că valea s-a-nțeles cu dealul
așteptăm să nască șoarecii un munte.

A vorbi de suflet și-a urca un munte
Iat'o aventură !

Cum să astupi o zare?

Dacă speranța n-ar avea ceva
din nebunia tumorii
cine-ar mai cobori în galeriile vremii
să vindece norii ?

Caraghioase bandaje cuvintele
cum să astupi cu ele întreagă o zare
De unde nori de unde suflet
să speli copacii pe picioare ?

constantin gheorghiu

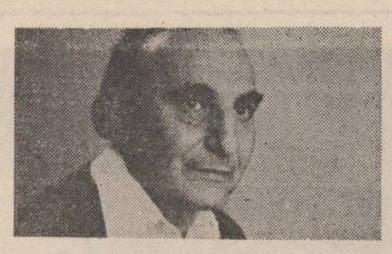

VILA ROMANĂ

Ușa aproape sări din țîțîni, și un parfum violent năvăli în odaie odată cu un tînăr bine făcut, înalt, suplu, cu o notă de eleganță mai degrabă de ofițer de cavalerie. Avea un suris sfidător, dar care nu însemna nici trufie și nici siguranța de sine pe care ți-o dă bunăstarea materială, așa cum ar fi părut la prima vedere, ci un cinism fățiș, ostentativ. Tînărul acesta, pe numele lui Toni Pascal, era fiul unui arhitect care-și pierduse averea la Cazinou într-o împrejurare nefericită, cînd fusese atras la masa de joc de niște escroci de duzină, destul de frecvenți în oraș la vremea aceea. Om instruit și cu simțul umorului, el declarase, îndată după eveniment, că regretul său nu era pierderea averii, dealtfel prea puțin însemnată, ci faptul că fusese escrocat de niște borfași de rînd. „Un aristocrat al jocului mi-ar fi oferit o anume satisfacție", spusese el. Cert este că, prea puțin dotat cu simț practic, incapabil să-și țină cele mai mici socoteli ale veniturilor și cheltuielilor, după moartea soției își luase cu el un văr și hotărîse să-și petreacă ultimii ani ai vieții într-un sat din județ, unde păstrase o mică proprietate, o casă cu o livadă în jur.

Toni Pascal își vedea tatăl doar la ocazii festive, și nici atunci. Moștenise firea lui deschisă, ca și spiritul dezordonat, cam ușuratic și nu lipsit de grandilocvență. Locuia în oraș singur, într-o cămăruță din bulevardul Rozelor („...prin compensație... Ce bizarerie !" ar fi comentat careva), ducînd o viață de petreceri „hedonice" în numele unei concepții proprii ; își afișa boemia cu aceeași ostentație cu care-și etala cinismul, era deosebit de caustic, irascibil și veșnic pus pe harță, dar față de Daniel avea un sentiment protector, după propria-i afirmație.

— Ei bine, îi strigă el intrînd, ești un nerecunoscător ! Ai dispărut pur și simplu în insula nefastă a pictorului ! Circulă niște zvonuri îngrijorătoare despre tine ! Nu mi-aș fi închipuit, eh, intuiția mea, se vede, a scăzut considerabil !

Își trase un scaun, apoi, aruncîndu-și haina și papionul cu gesturi teatrale, scoase un suspin de ușurare, în timp ce Daniel îi urmărea fiece mișcare cu o acuitate dureroasă a simțurilor. Pascal își aprinse o țigară și fuma cu voluptate, neslăbindu-l din ochi.

— Hm, nu cumva ești bolnav ? se repezi el. Ești suficient de palid...

— Nu... n-am nimic, spuse Daniel, sînt doar puțin obosit.

Pascal veni spre el și, încruntîndu-se, îi arătă fruntea.

— Să cred că ești și tu un tip duplicitar ? C-ai fi în stare să absorbi miasma orașului ăstuia pestilențial în numai douăzeci și patru de ore ? De cînd nu te-am văzut ?

— Te asigur că nu-s bolnav. Știi doar, temperatura ridicată este aproape constantă la mine, spuse el repede, fericit că-i venise explicația aceasta în minte.

— Ha, ha, improvizezi ! Bunule Daniel, „Vila romană" ar fi o Golgotă modernă implîntată într-o epocă satanică... Iar tu ți-ai pus în gînd s-o cucerești ! Bine-bine, să facem abstracție de prejudecata mea, dar care poate fi rezultatul unei asemenea întreprinderi ?

— Taci... Te rog să-ncetezi...

— Aha ! Ca să n-ating latura cea mai delicată a chestiunii ? Zvonurile nu-s ecouri goale și inofensive în Condor... Sfinte Isuse, dar pictorul este o personalitate fascinantă a orașului, și tu, un... **nimeni**, te-ndrăgostești de „Castelană" !

— Te înșeli, e cu totul altceva. Tu nu poți să-nțelegi...

Pascal își aprinse o altă țigară de la cea încă nestinsă, privindu-l cu o uimire neprefăcută.

— Simțeam nevoia să mă odihnesc, șopti Daniel cu teamă, întrezărind primejdia unei discuții cu cinicul Toni Pascal.

— Nici gînd ! În orice situație de soiul ăsta

Desene de Elena Constantinescu

te aștepți să afli, mai devreme sau mai tîrziu, o limită, dar mintea mea-i incapabilă să găsească ceva asemănător în extravaganța „Castelanei". Bineînțeles că trebuie să-i găsesc o explicație, fiindcă ea, soția pictorului Andreia, așadar o „doamnă" a orașului, riscă totuși enorm. Să fie cu adevărat îndrăgostită ? Heh, după cît se zice, și nu poți face abstracție de ce se clevetește în „lumea bună", n-ar fi în stare de un sentiment profund. Și în nici un caz statornic. Am întîlnit-o de cîteva ori, răspîndește în jur numai orgoliu, aroganță rece. E adevărat că are o ținută princiară, așa că o prinde...

Daniel se apropie de fereastră. Paloarea feței i se accentuase, iar mîinile îi tremurau ușor. Nemulțumirea, pe care nu era în stare s-o exteriorizeze, și-o consuma mai mult imaginativ, încît suferința lui arăta o blîndețe nefirească.

Pascal îl luă de umeri și-l așeză pe pat, apoi reteză vehement cu palma în aer.

— **La princesse s'amuse !** declamă el. Dintr-un rafinament diabolic, sau... din plictis și-a căutat o supapă, un amuzament. Iar tu ești un mediu ideal pentru exercitarea puterii ei orgolioase. Și-a dat seama că ești un tip abstract și te-a executat cu eleganță, **mon pauvre enfant ! Hélas !**

Dar cum ți-aș putea spune ție : Vezi, trateaz-o ca la porțile Orientului, ca să nu fii tu, pînă la urmă, un înfrînt ridicol ?

— E pur și simplu absurd... toate acestea sînt simple invenții, n-au nimic comun cu realitatea. Dar n-am de gînd să-ți aduc contraargumente, să explic anume relații care... În sfîrșit, ar fi degradant pentru ea, în primul rînd o înjosire a simțămîntelor ei... dar nu asta am vrut să spun, reveni el, pentru că, fără voia lui, pornise totuși pe panta destăinuirilor.

— O aperi ! Așadar o iubești ! Zvonurile care circulă în oraș...

— Da, o apăr ! răspunse Daniel cu o bucurie aproape extatică. Doamna Cecilia este o ființă deosebită... și dacă și-ar urma numai glasul mîndriei care-i este proprie tot n-ar concepe să se arate lumii cu o față nedemnă. Iar cît privește presupunerea ta (aici te raliezi corului orașului, fapt pentru care eu nu te pot condamna), mi-e greu să-ți explic acum. E un sentiment mult mai complex, imposibil de cuprins în cuvinte.

— Hm ! Asta mă face să cred c-o iubești ! Alungă eroarea, bunul meu Daniel, însuși Socrate așază iubirea între bine și rău, frumos și urît. Ce-ar putea ascunde metafora lui dacă nu efemeritatea și nesiguranța ?

„Iar Diotima : **„Iubirea este un demon"**, gîndi Daniel pentru sine, și continuă cu un glas stins :

— Uneori îți place doar să privești o ființă, s-o vezi cu ochii minții, căci numai ea poate înțelege lumina sufletului (o reminiscență livrească, vei spune), și atunci nu poate fi decît pura plăcere a contemplației, o relație spirituală...

Pascal alergă în cămară și se întoarse cu un prosop îmbibat în oțet.

— Arzi, bunule Daniel, ai febră, altfel cum să-mi explic asemenea bizarerii ? îi spuse el, lipindu-i prosopul de frunte. Dar te avertizez, supliciul tău nu poate fi „Castelana", căci aripile ei n-o vor înălța niciodată pînă la fascinația **Ideii.**

„E timpul să plece !" gîndi Daniel. Și apoi ? Va fi el în măsură să găsească explicația acelei stranii întîmplări ? Se pricepea atît de puțin în problemele de drept penal, încît putea spune că era total neștiutor Pascal rămăsese în ușă... Oare îi simțise dilema, și acum așteptă să i se destănuie ?

— Unde pleci ? îl întrebă, spre surprinderea celuilalt.

— Eh, adineaori abia așteptai să mă fac nevăzut, și deodată te apucă amorul ! E greu să-ți dea omul de capăt... Ascultă, ar trebui să mai ieși în lume. De fapt, pentru asta am și venit : să te anunț că astăzi, la unsprezece fix, ești așteptat la consilieri. Elen vrea să te cunoască, ceea ce în limbajul ei înseamnă că mi-a poruncit să te înfățișez la vilă. A rămas cu firea ei neschimbată : nu cere și nu invită, ea poruncește ! Totul a pornit de la protectoarea mea, mătușa Irène, după cele ce-a povestit în casa lor despre tine. Numai un vag ecou mi-a ajuns la ureche, un contopist care locuiește de puțin timp la Irène mi-a spus cîte ceva. Pezevenghiul a tras cu urechea, a recunoscut !

Daniel încercă să-l convingă de inutilitatea acestei invitații. Ea n-avea nici un sens de vreme ce, pînă în prezent, el nu fusese nici măcar în relații de vizită cu familia consilierului.

— Acum... vei fi ! spuse Pascal, privindu-l într-un fel anume. Vizita aceasta nu trebuia să aibă un sens, ci... o rațiune ! Ai scris un eseu despre „sentimentul uman" și crezi că mai poți rămîne ascuns în întuneric ? Oamenii vor să-l cunoască pe cel care le-a adus o rază de speranță. I-ai tulburat, iar acum va trebui să te arăți !

— Pascal... șopti el, ca o implorare.

— Inutil, bunul meu Daniel, nu-i vei putea evita !

Daniel era din ce în ce mai nedumerit. O neliniște ciudată, inexplicabilă îl cuprinse. Pascal îl stăpînea și, negreșit, îi impunea voința lui.

— Fantazezi, Pascal ! Deși.. acum aș putea crede că ești cu adevărat un demon !

Pascal făcu cîțiva pași, apoi izbucni într-un hohot de rîs.

— **El** a împrumutat chipul meu, nu eu am îmbrăcat haina lui ponosită ! Dacă tu ești „îngerul meu cel bun" într-o lume de iad, pot fi și eu un demon. Echilibrul a fost restabilit, **Binele** și **Răul** au guvernat dintotdeauna lumea aceasta născută din **Eroare !** Eh, onorabilii mei concetățeni mi-au creat o legendă ? Fie, o primesc ! Dar atunci, înțelegi, fără mine... nici o acțiune memorabilă nu mai este posibilă. Eu te voi conduce în Condor, și peste tot, îți voi da imboldul spre acțiune. Iar primul pas va fi vizita la consilieri...

— Exagerezi, Pascal. Eu am gîndit o idee, atîta tot, actul cunoașterii nu înseamnă, implicit, acțiune.

— Dar poate însemna... mișcarea spiritului ! Cu fața spre fereastră, Pascal continuă, vorbind parcă unei ființe nevăzute : Voința de acțiune îi lipsește, geniul lui se consumă în sine, în idee, nu se proiectează în afară, și vai ! nu va avea nici capacitatea de înnoire, căci lipsit este de putința efortului creator. Bunul meu Daniel rămîne la enunț, nu atinge creațiunea, și printr-un efort lăudabil va socoti actul cunoașterii superior voinței !

Daniel îl urmărise de data aceasta cu un vag sentiment de incertitudine.

— Știi că nu te pot opri ! Ca de obicei, îți afirmi puterea ta de seducție, oferindu-mi o construcție sofisticată, de neînțeles, spuse el, simțind că-i lipsea voința de a-l înfrunta. Iar cît privește vizita la consilieri... dacă m-ai pus în fața unui fapt împlinit, nu s-ar putea să mă prezint în altă zi ?

— Nu ! Boieroaica a hotărît azi. La unsprezece ! Dealtfel, consilierul pleacă la douăsprezece fix... la curse.

Pascal redevenise jovial, fiind gata să dea conversației un caracter anecdotic. Daniel nu se grăbi să-i facă o promisiune, gîndind că, în acest caz, ar fi fost nevoit să-și amîne plecarea în port. Întrebă totuși :

— Consilierul are pasiune pentru... vreau să spun, există vreo legătură între plecarea lui și vizita pe care ar urma s-o fac ?

— Așa ! „La curse" e un fel de-a spune. Atmosfera casei nu-i din cale-afară de pașnică și armonioasă, și asta pentru că bravul consilier Ștef a făcut o pasiune ca-n povești. Cu alte cuvinte, și-a creat un „sanctuar" al iubirii lui cu persoana în cauză și-o duce așa de un deceniu încheiat ! Încît nu-i de mirare să creadă că-i singurul bărbat care-i intră în casă femeii adorate, dacă nu cumva ne lasă pe noi să credem asta. Dar o femeie tînără și superbă ca Aura Pangrati, cu faima ei de...

— Aura Pangrati ? Am auzit uneori vorbindu-se de ea, și niciodată prea elogios.

— A ! Clevetitorii, fățarnicii clevetitori ! Gîndindu-mă la consilier, reții jertfa ei... Ar fi

tipul clasic de curtezană, numai că Ștef o întreține, dar n-o scoate în lume, cum se obișnuiește în cercurile „de sus". Și vei înțelege de ce cînd ai s-o cunoști pe mătușa Eleonora. Nu-ți spun mai mult, ca să nu-ți răpesc plăcerea de a surprinde caracterul acestei drastice boieroaice, a cărei avere se pare c-ar fi pe drojdie. Și n-ar fi de mirare, după cît risipește sărmanul „cavaler" cu Aura Pangrati. Un lucru totuși ar trebui să-ți spun despre mătușa Eleonora, și anume că are un spirit de devoțiune nemaiîntîlnit. Se povestește că bunică-su ar fi fost ucis de niște tîlhari în pădurea Cormaniei, apărîndu-și prietenii care-l însoțiseră la vînătoare, deși el ar fi putut să scape. A moștenit deci lealitatea și dîrzenia bătrînului, virtuți mai rar întîlnite la o femeie.

Vezi dar în ce casă vei intra și ce oameni vei întîlni. Elen dorește să te cunoască, și dacă te va îndrăgi, fii sigur că n-o să mai scapi de ea. Nu-i displace conversația cu ființe inteligente și chiar extravaganți, deși cultivă ordinea în toate înfățișările ei materiale și spirituale, una din ele fiind însăși fiica sa, Lucia. O păzește ca un adevărat Cerber, deși are grijă să-i reproșeze din cînd în cînd mîndria exagerată și lipsa de seriozitate, căci a fost cerută în căsătorie de trei ori și tot de atîtea ori Lucia i-a trimis la plimbare pe pretendenți...

— I-a respins pe toți trei ? Elocvent... Înclin să cred că, indiferent de calitățile pretendenților ei, domnișoara Lucia trebuie să fie înzestrată nu numai cu voință și o inteligență ascuțită, dar și cu intuiție psihologică...

— Poftim, nici n-ai văzut-o și știi cum e ! Închipuie-ți că are fascinația ideilor înălțătoare, cu deosebire a celor care explică destinul omului în lume. E o ființă... imprevizibilă, destul de capricioasă și nestatornică, și cum se pare c-a frecventat unele cercuri cu vederi democratice din universitate, are capul plin de idei umanitare. Și, bineînțeles, livrești.

Dar... de ajuns, nu vreau să-ți răpesc surpriza întîlnirii. Concluzia ar fi, dar fără a-ți impune părerea mea, că nu numai Elen așteaptă să te cunoască, sau nu ea în primul rînd. Mai ales după ce s-a comentat articolul tău. Pascal făcu o pauză... Oricît de neplăcut ți-ar fi, mă vei scuza...

— Nu-nțeleg ! M-ai invitat, dar tu nu vei veni la consilieri ? !

— Nici o grijă, așa aprigă și pedantă cum e, bătrîna-i lipsită de prejudecățile castei. Sacristi ! La douăsprezece punct am o vizită de onoare ! Probabil că la ora aceea, dacă prietenii mei nu mă vor sechestra în Bolgia lui Spiru, voi fi la familia Ștefan-Simion ca să cer mîna domnișoarei Natalia. Bătrîna mea mătușă, sublima Irène, ține morțiș să fac treaba asta urîtă, altfel îmi taie „bursa", m-a avertizat ! E-n stare s-o facă, zgriptoroaica !

Daniel o cunoștea din vedere pe fiica armatorului Ștefan-Simion, și cum era în măsură să găsească explicații plauzibile oricărui act sau stări sufletești, își arătă satisfacție, dar și regretul că nu se vor întîlni la consilieri.

— Nimic de făcut ! Chestiunea e ca și aranjată, urmează vizita oficială și masa pentru tînăra pereche ; un tablou înduioșător de familie... opulență și zăngănit de bijuterii, doar sîntem în plin mediu burghez... Pe față ta citesc îngrijorarea, nu mă crezi în stare de o asemenea mîrșăvie ? Ascultă, vreau să încerc o altă fațetă a vieții, exprimată prin latura ei comică : imaginează-ți că voi fi un întreținut al viitorului meu socru, fiindcă n-am de gînd să-i aduc nici un beneficiu material, nici măcar prin participare cu ore-muncă. Absolut ! Ce zici, în anume împrejurări, un parazit social nu poate prezenta mai multă fascinație (și teamă !) decît magnatul posesor al averii ? Iată motivul pentru care nu voi suna la ușa armatorului la ora douăsprezece, cum am fost anunțat, ci la unu ! Cu o oră întîrziere, după ce s-a luat hotărîrea definitivă : „Fata mea, tînărul acesta nerușinat n-are nici suflet, nici maniere, sper că vei renunța la el !" Ai priceput, vreau să le dau un semn al puterii mele încă de la începutul partidei. Pentru că, vezi bine, va fi o înfruntare... La unsprezece așadar !

— Dacă mi-ai cere părerea, aș fi hotărît împotrivă. Oricum, nu cu prețul unei dispute într-o „concepție" care mie, cel puțin, mi se pare absurdă. Dealtfel, singur te contrazici : mai întîi ai împroșcat-o cu noroi pe doamna Cecilia... pentru un scop meschin, cum m-ai lăsat să înțeleg, fiind convins că nu urmărește decît să-și exercite puterea asupra mea, iar acum tu însuți vrei să calci în picioare iubirea acelei tinere, căreia, dacă-mi este permis să observ, nu-i poți oferi decît sentimentul...

Pascal făcu haz, surprins totuși de tonul ușor ironic al argumentării lui.

— Bine, dar tu ești virtutea întruchipată ! continuă el să se amuze. Dacă te-aș vedea cu pistolul în mînă lîngă trupul unui om ucis de cîteva secunde, aș putea jura că nu tu ești ucigașul !

— Ești sigur ? făcu Daniel, și o mare uimire îi apăru pe față cînd realiză propria sa întrebare.

— Ia-n te uită ! Te pomenești că... ai comis o crimă în timp ce veneai spre casă, și eu, încrezător și pașnic...

Daniel tresări, apoi fața i se lumină, urmărindu-l pe Pascal cu o curiozitate totuși temătoare. O idee năstrușnică îi venise în minte, care îi va oferi și pretextul discuției din casa consilierului. Începu cu voioșie, cu exuberanță chiar :

— Crezi că s-ar vedea asta într-un fel... ar apărea anume semne care să exteriorizeze starea acelei conștiințe zbuciumate, chinuite de un păcat de moarte ? Pentru că, atunci cînd ridici viața unui semen al tău, de oricită cruzime ai fi în stare, conștiința ta va intra în mod obiectiv — sublinie el, mulțumit de explicația aceasta — într-o stare de alarmă, va suferi o traumă în chip spontan. Desigur, sînt doar simple supoziții, fiindcă a venit vorba de...

Pascal ridică din umeri.

— Fie !... Aș putea crede că toate astea te interesează... hm, sub forma lor literaturizată... Ia ascultă, ce mă tot descoși ? N-am crezut niciodată în caracterul așa-zis „integral", bun sau rău în chip absolut, dar în ceea ce te privește...

— Știu... În oraș, sau cel puțin în cercul pictorului...

— Am terminat ! Și nu uita, la unsprezece fix ! îi strigă Pascal din ușă. Sper să se mănînce copios la mătușa Eleonora, ca să pot păstra o ținută cît mai demnă la burghezii mei. Meschină compensație, bunule Daniel... Cînd zici că pleci în munți ?

— Deseară, cu primul tren.

— Dacă nu mă-nșel, trebuia să pleci de ieri. Nu cumvai ești totuși, bolnav ? Nu ? Atunci aș putea ști ce te-a reținut să pleci ?

— Nu-i cu putință... Ar trebui să-ți dau unele explicații, înțelegi...

— Să-nțeleg ? ! Și ce anume, dacă-mi dai voie ?

Daniel ezită, descoperindu-i același zîmbet sarcastic care-l inhiba întotdeauna, apoi vorbi abia auzit, ca și cum ar fi spus totul prin vis, că, între timp, intervenise ceva, iar el era nevoit să rezolve mai întîi acel ceva, care — așa cel puțin înțelese Pascal — venise în chip neprevăzut, ca un blestem care trebuia înlăturat și chiar ieri fusese pe cale să-l înlăture, dacă n-ar fi eșuat lamentabil...

— Nu mă mir ! De fapt, n-am priceput nimic, e un adevărat galimatias ! Dar vei avea destul timp să-mi dai explicații la consilieri...

Daniel uită să-l mai convingă a renunța la răzbunarea lui. Gîndi că în lumea burgheză masa este un semn plenar al respectului reciproc, a o refuza sau ignora înseamnă a aduce o insultă. Dar poate că nu întîmplător Pascal făcuse aluzie la opulența ceaiului de la consilieri. „E un cinic, evident", își spuse el, uitîndu-se la ceas. Era abia nouă și jumătate.

(Fragment din romanul „Jocul de-a regii".)

teatru

Comediile lui Ion Băieșu

Mărturisesc că am citit cu multă plăcere cele zece comedii adunate de Ion Băieșu sub un titlu cu voit aer... zootehnic, „Boul și viței" (Editura „Cartea Românească", 1982). Autorul ne spune în scurta confesiune sentimentală de pe a doua copertă că lucrările din această carte sînt „poate nici cele mai bune, dar nici cele mai rele", explicînd, apoi, titrarea, ca pornind de la o comedie scrisă după o partidă de plîns („Pentru prima oară în viața mea !").

Depășind, însă, explicațiile lui Ion Băieșu, vom vedea că avem în persoana sa un excelent comediograf care, din păcate, nu este întotdeauna apreciat (și jucat) pe măsură. Dealtfel, chiar ne-am aventura să zicem că voga Băieșu se află în descreștere, deși nu puține dintre comediile actuale nici măcar nu au fost cercetate cum se cuvine. O lectură atentă demonstrează că nu limbajul reprezintă miza principală, ba, dimpotrivă, el este un derivat al situației dramatice creată întotdeauna cu har de autor. Înțelegîndu-se, așadar, prin aceasta că avem a face în primul rînd cu un comic de situație. Și oricare dintre piesele volumului demonstrează din plin acest lucru.

„Boul și vițelul" este, de pildă, o comedie într-un-tot tristă, pornită de la relația copii-părinți. În „Gărgărița", apoi, ne întîlnim cu dilatări de caractere în sensul teatrului lui Mazilu, la fel de dure în penetrația lor în cîmpul moralei, cu diferența (nu neglijabilă) că Băieșu insistă oarecum vag pe construcția în perspectivă a personajelor. Despre „Ciudatul rod al întîmplării", alias „Tanța și Costel", știam mai de mult cîte ceva, comedia desfășurîndu-se în acest caz într-o zonă mai populară, ceea ce, totuși, nu exclude luarea în seamă a unei anumite tipologii pitorești, precum și a unei predispoziții pentru risul sănătos. Băieșu avînd aplomb de fiecare dată, neobosit în încrucișarea replicilor. Lucrarea se continuă, parcă, în „Refacerea vieții", cu tonuri, însă, mai subtile, acum dîndu-se senzația că se apropie mai mult de universul mazilian. Personajele, ridicole pînă la limita suportabilității, au deja „principii", comunică pe aceeași lungime de undă, „visează" și „aspiră", sînt gata să „ignore" lumea din preajmă, incultura lor conferindu-le „stil" și „maniere".

Dintr-o primă categorie, pe care, e drept, n-am numit-o încă, să-i spunem a situațiilor lumești, imediate, ar face parte și „Al treilea" și „Crimă pe palier". Le vom trece, însă, cu vederea, pentru că însuși Băieșu avem credința că le expediază ; a doua cel puțin nu este decît o replică comprimată a mult gustatei comedii „Prețul". În schimb, nu vom omite „Prima zi de căsnicie" (și ea cu ecouri din alte lucrări), deoarece prin ea se realizează trecerea spre comedia absurdă, dar scrisă după legi noi, mai labile, unde fantezia circulă la un diapazon înalt. Deci, „Prima zi de căsnicie", un fel de coșmar născut din amplificarea ironiei, ne aduce pe terenul celor mai bune (artistic vorbind) piese semnate de Băieșu — „Cine sapă groapa altuia", „Dresoarea de fantome", „În căutarea sensului pierdut" — pe care le recomandăm insistent teatrelor, oricînd prilej de recitaluri actoricești. „Dresoarea de fantome", spre exemplu, este un admirabil text pentru studio, unde simțul teatralității, atît de propriu autorului, funcționează fără cusur. Aceste trei lucrări amintite folosesc absurdul pentru a impune parabola, au replici scrise cu știința intelesului dublu, absurdul trădînd situația echivocă în care se află personajele.

Indiferent, însă, cum am delimita comediile lui Ion Băieșu, calitatea lui de moralist se desprinde pregnant, comedia avînd mereu ca punct de sprijin semnalarea tarelor, moravurilor și năravurilor. Dar, oare, ce comedie adevărată poate fi în afara moralei ?

Ermil Rădulescu

televiziune

tv

Într-o grădină

Am fi vrut să scriem de multă vreme despre „Floarea din grădină" și „Steaua fără nume", însă vremea proastă, timpul atît de schimbător și altele ne-au împiedicat s-o facem pînă azi. Mai bine însă mai tîrziu decît niciodată, cele două emisiuni există. Există, au același țel — lansarea tinerelor talente în muzica populară și ușoară — au același tip de programare, în aceeași zi, și probabil, sînt urmărite de aceiași telespectatori, iubitori, admiratori ai genului. Dar ce nu au ele la fel ? În primul rînd nu au, firește, același prezentator. Unul este Tudor Gheorghe, altul este Valentin Plătăreanu. Cu alte cuvinte, nu numai că nu au același nume, dar, într-un fel, girează (re) numele primului în minunata grădină a cîntecului emisiunea și într-altfel numele celui de al doilea, cunoscut ca actor cu predilecție pentru emisiunile de copii. Eu, despre Valentin Plătăreanu, nu am auzit să fi cîntat undeva, în afara casei, nici muzică ușoară, nici populară, nici operă, nici operetă. Poate greșesc sau poate nu aud bine, cine știe dacă nu o fi cîntat în corul școlii. Deocamdată, se simte că joacă un rol, cuminte, funcționărește, astfel că, mă întreb, cum de se încumetă cineva să cînte în fața ghișeului din spatele căruia le zîmbește bunul actor. La asta se adaugă și repertoriul, adică, „ce cîntă" concurenții de la „Steaua...", ce muzică, ce texte, ce mișcare scenică... Noroc că majoritatea „stelelor" rămîn fără nume, altfel am crede că-i putem planta pe cîntăreții noștri în locul stîlpilor de telegraf de-a lungul liniei ferate București — Suceava.

Deci, cită deosebire între cele două emisiuni, deși acoperișul, îmi închipui, este același. La „Floarea din grădină", examinator este un minunat rapsod (și actor), un artist în fața căruia simplul fapt că poți cînta te onorează. Un minunat iubitor de frumos, Tudor Gheorghe, care, știind că ne încîntă, chiar cîntă în emisiune, „citește" versurile cu sufletul și cu inima sa. Peste ani, unii dintre cîntăreți, odată ajunși mari, vor fi poate întrebați — cine v-a lansat ? Unii vor răspunde : Valentin Plătăreanu.

Iulian Neacșu

P.S. Furat de propria sa elocință, adevărată Niagară a cuvintelor, ce ne amintește mereu de „Omul care aduce ploaia", Iosif Sava, care de la o vreme se sprijină de pian cum se sprijină acesta de podea, s-a trezit vorbind chiar și în timp ce invitata sa, o tînără pianistă, interpreta o sonată. Rugăm deci, pe această cale, să nu mai fie întrerupt, nici măcar sub pretextul muzicii.

28 MAI 1983

L4

TUDOR ARGHEZI — O poezie mai puțin cunoscută

Producția poetică arghezian ă e, după cum se știe, una dintre cele mai bogate din literatura noastră. Înainte de a fi încorporate în volume, majoritatea poeziilor au fost difuzate prin reviste și gazete. Destul de tîrziu, în 1927, la 47 de ani, autorul însuși a început să și le adune în volume și apoi în ediții definitive : **Versuri**, 1936, „adăogită" în 1940, „iarăși adăogată" în 1943, completată cu noile volume apărute între timp, în **Versuri** 1959 și din nou reproduse și completate în **Scrieri-Versuri**, vol. I—IV, 1962—1963. Foarte puține poezii au rămas în afara volumelor întocmite chiar de poet. Postum, editorii au scotocit prin manuscrise, reviste și gazete și au repus în circulație texte pe care marele poet, fie le „uitase", fie le neglijase. În 1980. G. Pienescu tipărește la Editura „Cartea Românească" două volume masive de versuri, ce însumează aproape tot ce se cunoștea din opera poetică a lui Arghezi. Certitudinea de ediție completă este sugerată și de alcătuirea cărților ce reproduc în ordine cronologică toate volumele : **princeps**, fiecare întregit cu cîte o **addenda** care cuprinde tot ce s-a mai descoperit între timp din producția lirică a poetului din perioada respectivă. Se asigură astfel toate premisele pentru ediția critică științifică pe care G. Pienescu anunță, în postfață, că o pregătește. Tot astfel a întîmpinat-o și critica literară. Șerban Cioculescu o comentează în „România literară", în cîteva rînduri, pe care, după ce o declară „ediție completă a poeziilor lui Tudor Arghezi", o completează cu încă cîteva poezii, aducîndu-i, în același timp, nenumărate retușuri, cu gîndul „Către volumul total al liricii argheziene".

CETATEA VECHE

Pe un album (...)

Mă poartă pașii-n ulița îngustă
Cu pietrele coclite și treptele de scamă,
Unde lumina zilei nu stă
Și, mucezită, vremea se destramă

Balcoanele se-alătură pustii
Subt streșini lungi de pîslă și bumbac
Colivii
În care, deslinate, păsările zac.

Ascuns în ultima fereastră
Strimt pe jgheaburi și silit în fiare
Abia își taie vina lui albastră,
Punctată, cerul, cu chenare

S-a pregătit necontenit în burg
O șoaptă ori un țipăt să tresară,
Și se trezește de amurg,
Sunetul vechi de clopot, rămas pe cite-o scară.

Clădirile sînt strînse cărți, închise
În cheotori de uși.
Pe placa de aramă citești cum se numise
Cel care poate-n casă trăiește și acuși

Perdele grele-n geamuri
Blazoane retușate de veacuri și de iarnă,
Statui în zale groase, din zeci și zeci de neamuri
Își pune luna lampa în lucarnă.

T. ARGHEZI — V.r. 1-2/1933

N-am întîlnit în sumarul nici unui volum tipărit pînă acum și nici în comentariile extrem de acribioase ce aduceau completări ultimei ediții, titlul poeziei **Cetatea veche**, publicată exact în urmă cu cincizeci de ani în **Viața românească** (nr. 1—2, 1933), în perioada directoratului, pentru partea artistică, a lui G. Călinescu. Ca atare, o reproducem **in extenso**.

Petre D. Anghel

leonida teodorescu

E-o blîndă amiază...

E-o blîndă-amiază, — aproape un popas,
Popasul blînd, aproape ca o rouă,
O rouă nici prea veche, nici prea nouă
Și totul e — te las sau nu te las ?

Te las sau nu te las în prag de rouă ?
Că totul parcă e de bun rămas
Și-mi strălucește mie, nu și vouă,
O rouă scuturată de un pas.

E-o blîndă-amiază-aproape un popas.
Popasul leneș. Ca atunci cînd plouă.
Cînd plouă rar, cînd gongul bate nouă
Și-ntreabă-ncet: te las sau nu te las ?

E-o blîndă noapte...

E-o blîndă noapte, — o noapte în zig-zag,
O noapte părăsită pentru-o noapte,
O altă noapte, ca un blînd drumeag,
Păzit grozav de niște tufe coapte.

O altă noapte, ca un blînd drumeag,
Se răsucește-ncet spre miazănoapte.
E-același drum, dar drumul nu mi-e drag.
E-un drum tăcut, ca firul alb de lapte.

Un drum tăcut, aproape un zig-zag,
Un blînd drumeag, aproape ca o noapte,
O blîndă noapte-aproape ca un prag,
Un prag săpat de vorbe și de șoapte.

Ce liniște...

Ce liniște-a naibii, senină și grea,
Ce liniște fără durere...
Puțin cam prostească, puțin cam așa,
O liniște fără tăcere.

O liniște simplă. Și simplă și rea,
O liniște fără de vrere,
O, liniște ! Liniștea-i patima mea,
O patimă fără plăcere.

Cînd fluieră vîntul...

Cînd fluieră vîntul prin frunze, gălbui,
Cînd fluier-al naibii de șui,

Mă-ntreb — să mă sui spre frunze gălbui
Pe-o scoarță de pom amărui ?

Și ce dacă sui prin frunze gălbui ?
Suitul nu-i lacrimă ! Nu-i ?

Cînd totul e șui prin frunze gălbui,
Ce-ați vrea ? Să cobor sau să sui ?

Cînd fluieră vîntul prin frunze gălbui,
Prin frunze o lacrimă nu-i.

Ce bine-i să zaci prin frunze gălbui,
Cînd fluieră vîntul, cînd fluieră șui.

Dar poate mai stai?

Dar poate mai stai ? Doar un ceas.
Apoi ne-om lua bun rămas.
Rămasul cel bun — pe vecie.
Vecie ? O altă prostie.

Prostie ? Dar vine de sus
Zăpada. Și-i lacătul pus.
Și nimeni nu poate să iasă
Pe uși, pe ferești, pe terasă.

Că-i multă zăpadă afară,
Iar vîntul tot cară și cară
Nămeți. Pentru — aceeași prostie —
Rămasul cel bun. Pe vecie.

ion murgeanu

Seara

seara îmi iese în drum este văduvă
unde te duci pășești atît de încet
nu mă umili sunt o văduvă de poet
ce te uiți după mine ții minte și-acum
salcîmii erau pe atunci în floare
era trist a fost prietenul tău cel mai bun
el nu a săvîrșit nici o eroare

încep să mă grăbesc
nu prea am timp
se duce în mînă cu o luminare
o să ne mai întîlnim
nu am nevoie acum de-o asemenea întîmplare

Rîul curge

seara aceasta e unică iar teroarea ei e albastră
cade în cercul tras cu cretă peste nimbul copilăriei
ai mai fost în locul acesta de cîteva ori
riul șoptește porunci ale plopilor
pasărea curge șiroind în văzduh
nimeni nu ajunge din întîmplare aici
să privim să ne-aducem aminte
lacrimi în zăcătorile vinului toamnele
ciudată coincidență : a iubirii și-a urii
aurul sîngele veșted dezmărginirea
conturele amăgirii împușcături
care-au mai fost vor mai fi trase în noi
(de astea nimeni nu scapă)
și tu : proscrisul unei meserii fără leac
perseverînd : îți aduci toată vremea aminte :
„mila care îți pare o muzică ura care este o muză"
fruntea de pe arborul filei cu o singură frunză
se poate spune oricînd orice ; oricînd
riul curge dar cîteodată acuză

Șansa

mă foloseam de metodă ; cîteodată
și astăzi mai risc ; am înotat
deseori împotriva curentului
ziua e clară iar noaptea e rece
am iubit foarte mult toată vara
am adus-o cu noi de pe țărm
i-am cules lună deasupra valurilor
am prins unicul ei ceas liniștit
meditasem destul
la întoarcere eram alții
ușor scufundați în problemele
care ne leagănă dulce
dragostea se transformă
laolaltă cu toate acestea
și deodată nu ne mai temem
poate să vină oricînd
poate să ne întîmpine moartea
dar înaintea ei seara
un pahar de vin rece o cafea aburind
o țigară și să ai timp
să-ți povestești viața
și să ai șansa cineva să te-asculte

Un sclav din antichitate

ceasul mă asurzește mergînd el nu stă niciodată
ca un măturător de șosele ca un sclav din antichitate
l-am întors la timp el este blestemul meu
ușor aplecat peste pagină îi aud țăcănitul
ei zice : pe aici am mai trecut dar am să mai trec
voi mai rămîne am să-ți ridic de jos umbra
nu sunt un copil poate un filosof sunt
dar strigăte aprige se aud de aseară în stradă
în fereastră să nu mai aștepți
tot ce a fost să se întîmple s-a întîmplat
tristețea aceasta vine odată cu vîrsta
cîte s-au transformat pînă la noi
n-a fost eroare să nu ne adulmece
vei pricepe ai să-ți înăbuși orgoliul
dar acum culcă-te ori cel puțin stai liniștit
pune-ți pe frunte batista mea umedă

Mersul pe jos

fără soluții solstițiul de vară
ard însă de nerăbdare cresc umilit
am oroare că totul o să se-ntîmple încă o dată
persoane care vor traversa iar onoarea
infernul avînd un număr de cinturi
(paradisul nicicînd tot atîtea)
cîte minciuni ce nimicuri : piine și arme
tragi cîte o zi pe asfalt ca să mergi înainte
psalmul deșertăciunii s-a înșurubat
în urechea mea muzicală
la ce mă gîndeam : oare e limpede ce urăsc?
iubirea se făurește ea singură
însă e greu de știut cine o apără
frunze și flori frunze și frunze
misterul s-a însotit de mister
poate că sunt obosit (nu e adevărat
strigă în locul meu numele meu
binecuvîntatul meu nume)
căci mai am timp să învăț alte reguli
mersul pe jos pe sub aripi (aripile de șindrilă)
și dezvățul de toate în era atomică

Ziua

ziua înăbușită de spaimă
nebuna producătoare de violență

văpsind firme noi în tricoul ei galben
liniștea fericirea care e-n toi
trecînd peste punți peste riul
în care ne ducem la fund
sătui
pînă la urmă de piinea ei albă
și de saltelele nopții de fum
înăbușă ziua : e un scandal
glasul ei cere răspuns
(nici iubire nici ură)
trecerea pe sub bolți minus plus
gura închisă cu tot ce ea macină
soarele care nici n-a apus

REMEMORĂRI

Costică ot Snagov

Vine la mare gata bronzat cu șăpcuța de **șoim al patriei** pusă în vîrful capului ca și cum atunci ar fi aterizat de pe plaja de la Las Vegas. După treipatru ceasuri de cercetări psihologice se așează cu Fănuș sau cu Băieșu în colțul terasei și acolo poate fi găsit ocupat fiind cu studierea materialului din care sînt făcute zarurile. Joacă table pe iluzii și pe jurăminte.

Nici marea nu l-a simțit vreodată între valurile ei mătăsoase și nici invers.

Are un umor verbal **turbat** și nu știi niciodată cît inventează și cît **cunoaște**...

Am petrecut multe zile și seri împreună, (niciodată peste ora nouă !), și, de fiecare dată, ne-am despărțit în termeni cordiali și plini de promisiuni reciproce.

El vine din margine de București necunoscută nouă, are un petec de vie și un colț de casă pe care o va termina în anul două mii...

Ceea ce obține din petecul de vie termină mult mai repede.

Prozator de stirpe muntenească, poate unicul care-a știut să surprindă tipologia țăranului echilibrînd între sat și oraș, **Constantin Georgescu** și-a cîștigat multe belele cu **vecinii** pe care i-a **băgat** în cărți.

Nu mai departe decît anul trecut l-a tîrît o **eroină** prin tribunale, fiindcă, naivul prozator i-a folosit numele fără să știe de existența ei.

Acasă, are aspect de agricultor îmbrăcat cum dă cel de sus. Cînd vine la oraș își strînge gîtul în cravate asortate chipului și poartă cămăși apretate foșnind a frunză de vie uscată.

Acum aproape douăzeci de ani, fiind împreună cu Rusalin Mureșanu și cu el în zona Alexandriei, să citim pe la șezători, am scris în trei un montaj literar-muzical în care slăveam munca harnicilor cooperatori tineri de pe acele meleaguri. În speranța remunerației ce urma să vină ne-am cheltuit ca niște nababi diurna și banii de tren.

Instituția care ne comandase opera colectivă nu ne-a putut onora în timp util efortul creator.

La o șezătoare cu public din mediu rural, un țăran fascinat de talentul nostru i s-a adresat lui Costică Georgescu rugîndu-l să-i facă **o poezea** pentru apropiata nuntă a fetei sale. Costică a bătut palma, noi am scris balada și el a achiziționat **purcelul**, acesta fiind socotit drept **onorariu**.

A dispărut în jurul prînzului și s-a întors cu mîinile goale.

— Costică, unde e purcelul ? am întrebat într-un glas.

— Lasă, bre, ce vă pasă. Avem bilete de tren și vă invit și la o ciorbă de burtă...

Vorbea ca un milionar care vînduse insula Creta din plictis.

Acum cînd împlinește cinzeci de ani mișcîndu-se la Snagov printre personajele pe care le-a nemurit, îi urez să mai poată săpa multă vreme petecul său de vie și să vegheze cu strășnicie la butoaiele ținute pentru prieteni.

În același timp, îl rog să-mi facă rost de o cocioabă contra-cost, acolo unde se poate sorbi o gură de aer cu miros de floare, poate chiar casa aceea prăpădită acoperită cu stuf, frumoasă ca o bijuterie, după care moare Fănuș Neagu și în care venea Sadoveanu să se odihnească tăcînd...

N-are lift și din cerdacul ei poți vedea cum tremură luceafărul de ziuă înfipt în vîrful bisericuții de dincolo de lac.

La mulți ani, Costică, și știu că n-o să-mi uiți rugămintea și că mîine, dacă nu azi, o să începi negocierile. Eu aștept...

Mircea Micu

stela vinițchi

Imaginație

Nimic nu puteți plănui împotriva
frunzelor,
imaginația naturii e fără sfîrșit :
încep să zboare cînd le chinuiți sau
să intre-n pămînt,
să vă iasă prin gură

Nimic nu puteți plănui împotriva iubirii,
imaginația sîngelui e fără măsură :
albe păduri de moarte născocește, ridică
dintr-o dată
în aceste pustiuri

Nimic nu puteți plănui împotriva inocentei
lumini :
copilăria s-a ghemuit în ea
ca o broască țestoasă,
m-am aplecat înfiorată peste neagra fîntînă
și din adîncuri
cu arma în mînă mi s-a ridicat
visul

Rodesc semințele, noi înșine

Rodesc semințele, noi înșine înflorim
într-o viitoare cîntare.
Ce-i dăm pămîntului ? Groaznicul ris
al vieților noastre
înmugurind și înflorind și ordonînd
vechilor fructe
mai sfinte sucuri
și mai hrănitoare ? Sau
cum ne întoarcem singuri ca plantele
spre soarele morții ? Sau
cum ne-ngrozim de marea, de singura
noastră iubire
cînd noi
noi înșine ca semințele încolțim
într-o viitoare cîntare.

Pe urmele tale

Nicicînd nu mi-ai spus pînă unde
sapă durerea
pînă unde se-ntind uriașele sale terase
spre ce mare coboară (în timp ce noaptea
își face cuib albastru în oasele tale)
spre ce port se îndreaptă ca ochiul
de propria lui singurătate
orbit
și-naintînd spre propria lui pieire
bucată cu bucată dislocînd
lumina

nu mi-ai vorbit nicicînd (în timp
ce prin inima ta se fugăresc clipe speriate)
de lîna cețoasă frumusețe
a țării tale
de dincolo de aceste orbite
căzute ca două frunze ca două bile
de jar
în pămîntul pe care alții
pe urmele tale-l sărută

Ca două litere în același cuvînt

Și mă apropii iar de vechile cuvinte,
de fostele drăgălașele noastre
vechi existențe,
cu fiecare gest mă rostogolesc
tot mai mult
numai în lucruri abstracte

Mi-e frică de mîinile mele

Încă și încă un pas generos în mizga
obișnuinței :
nimic concret nu e posibil între aceste
margini dezlînate

Urăsc clipa asta: ce mai avem de făcut
cu cîteva ore secole fracțiuni de ore
de secole acum înaintea
nopții —

Oricum poate această ură se va șterge
atunci
poate că tot din iubire vom crește
tu și cu mine alături
pe-un cîmp curățat
greblat
udat
aurit

Ca două litere în același cuvînt poate
că unul de altul oricum atuncea
vom fi auzit

Un vînt albastru mătură de pe stînci
ultima noastră-ntristare

muzică

Lecția de folclor

Sala Palatului R. S. România a găzduit numeroase și interesante spectacole folclorice. Dar credem că nu greșim cînd afirmăm că spectacolele organizate de Uniunea Asociațiilor Studenților în colaborare cu Radioteleviziunea română, în zilele de 16, 17 și 18 mai, sub genericul **Studenții omagiază folclorul românesc** au constituit o premieră absolută. Există, fără îndoială, diverse perspective și modalități de valorificare, de transpunere scenică, de interpretare a complexei operei folclorice în tendința de a nu trăda înțelegerea și autenticitatea creației populare, Scenariul spectacolelor, elaborat de universitarul timișorean Vasile T. Crețu, a explorat teritoriul de amplă cuprindere a datinilor și obiceiurilor care înfățișează fenomenologia folclorică despre virstele omului. Așa cum a fost conceput, scenariul s-a convertit într-un poem dramatic, de aleasă ținută și originalitate, despre dragoste și muncă, viață și moarte, despre aspirația sufletului omenesc spre atingerea unui ideal, fiind rememorate, într-o măiastră prezentare, cele mai caracteristice forme de cultură populară de la nivelele arhaice pînă la actele poetice novatoare observabile și în creațiile etnofolclorice.

Spectacolele s-au definit printr-un spirit polemic. S-a încercat cu acest prilej trasarea unei linii de demarcație între modalitatea propusă în interpretare de ansamblurile folclorice studențești și modul în care e afișat de unele formații artistice amatoare și chiar profesioniste. S-a evitat, pe cît a fost cu putință, de a se cultiva cu orice preț doar spectacularul, saltul acrobatic, adaosurile de orice fel, stilizările sau împrumuturile din baletul clasic sau modern, falsa teatralitate. Accentul a căzut pe axiologie, decurgînd din aceasta relevarea universului poetic și filozofic, armonia de culori și sonuri, fiind ilustrată pe de o parte unitatea în diversitate a folclorului nostru, iar pe de altă parte s-a configurat un model de valorificare scenică a creațiilor etnofolclorice.

După cele văzute și trăite, timp de trei zile, putem avansa ideea că studenții au realizat spectacole-document, în înțelesul amplu pe care îl au aceste acte intelectuale în cîmpul cunoașterii bogăției și diversității folclorului nostru.

Putem afirma, de asemenea, că mișcarea artistică studențească a atins, în ceea ce privește transpunerea scenică a folclorului, un punct maxim. Referindu-ne la nivelul interpretativ și la politica repertorială se poate vorbi acum de constituirea unor formații de referință în întreaga mișcare amatoare din țara noastră cum ar fi **Mărțișorul** — Casa de cultură a studenților din Cluj-Napoca, **Doina Timișului** — Casa de cultură a studenților din Timișoara, **Doina** — Casa de cultură a studenților din București, **Doina Carpaților** — Casa de cultură a tineretului și studenților din Iași, **Românașul** — Institutul politehnic din Cluj-Napoca, **Arcanul** — Institutul de învățămînt superior din Suceava, **Iza** — Institutul de învățămînt superior din Baia Mare, **Ciuleandra**, Academia de Studii Economice din București, **Plaiuri moldovene** — Institutul politehnic din Iași, **Mugurelul** — Institutul agronomic din Iași, **Junii Brașovului** — Casa de cultură a studenților din Brașov ș.a. Relevăm ca o noutate în repertoriul propus de aceste formații deschiderea spre alte categorii folclorice considerate mai puțin spectaculare (ceremonialul nașterii, descîntecele, anumite obiceiuri calendaristice).

În fiecare seară, spectatorii au avut prilejul de a se întîlni sau reîntîlni cu interpreți de marcă ai cîntecului popular românesc, care au dat o notă aparte spectacolelor. Dumitru Fărcaș, Irina Loghin, și Tudor Gheorghe. Ultimul a ținut, la rîndul lui, să prezinte un invitat care să facă legătura cu fenomenul viu, dinamic al creației populare fiind vorba de cîntărețul epic Marin Căpățînă zis Căleță din Celei-Olt în vîrstă de 75 de ani.

Pentru acest act cultural de aleasă simțire, organizatorilor și interpreților, la care adăugăm pe cei doi realizatori, regizorul Nicolae Frunzetti și coregraful Theodor Vasilescu, aplauze la scenă deschisă.

Octav Păun

«Rigoletto» la Opera Română

Un spectacol cu opera verdiană „Rigoletto" este întotdeauna un punct de atracție pentru o stagiune lirică. Interesul sporește cu atît mai mult cu cît distribuția se „primenește". Este ceea ce a reușit să realizeze spectacolul din 13 mai a.c. cu „Rigoletto" pe scena Operei Române în „tălmăcirea" muzicală și scenică a soliștilor Vasile Martinoiu, Eleonora Enăchescu, Octavian Naghiu și alții, spectacol ce a constituit, după părerea noastră, o adevărată sărbătoare muzicală pentru numerosul public prezent în sală.

Vasile Martinoiu în rolul bufonului Rigoletto reușește o creație deosebită, vocea sa amplă, frumos timbrată fiind dublată de un autentic talent actoricesc. Întreaga prestație artistică a solistului a fost de un înalt nivel profesional iar interpretarea ariei din actul al III-lea a constituit punctul culminant fiind primită cu îndelungi aplauze de public. Indiscutabil, Vasile Martinoiu este un Rigoletto tulburător.

Alături de el, soprana Eleonora Enăchescu reușește — la al doilea spectacol după debut — una dintre cele mai complete și sensibile Gilde din cîte am văzut.

Scriam cu alt prilej că tînăra so-

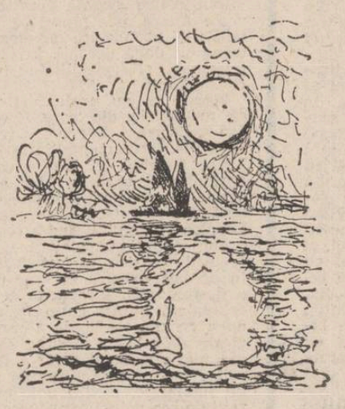

prană este posesoarea unei voci de excepție. Ne-a demonstrat-o și de această dată prin frumusețea timbrului, strălucitoare-i tehnică vocală, varietatea nuanțelor. Eleonora Enăchescu a creat un personaj însuflețitor, plin de prospețime, captivant prin autenticitatea trăirii, creația sa fiind generos răsplătită de cei prezenți în sală.

Nu greșim, cred, dacă o considerăm pe Eleonora Enăchescu o interpretă de prim rang a generației sale.

În rolul ducelui de Mantua, Octavian Naghiu nu s-a prezentat la nivelul la care ne obișnuise, o oarecare oboseală făcîndu-se simțită în vocea sa.

Dintre ceilalți interpreți merită a fi evidențiați pentru aportul lor la reușita acestui spectacol Veronica Gîrbu (Maddalena), Pompei Hărășteanu (Sparafucile), corul, care sub bagheta lui Stelian Olaru a devenit de multă vreme un „personaj" pe scena Operei Române.

În sfîrșit, cuvinte de laudă se cuvin dirijorului Cornel Trăilescu, care cu autoritate, competență profesională și rafinament stilistic a condus acest spectacol ce se bucură în continuare de mare succes, după o prezență permanentă pe scena primei Opere a țării de aproape 30 de ani.

Anton Dogaru

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

III. Obsesia „vedeniilor" (4)

Istorisirea „băiesului" Manoilă despre atotputernicul și omniprezentul „duh" denumit Patronul Nopții închide în sine o concepție spiritualist-cosmogonică sublimată în viziuni animiste nedisimulat antropomorfizate. Modul în care este înțeles motivul Vilvei, ca exponentă a „duhului băilor", se circumscrie desigur unei asemenea perspective, guvernată de un gnosticism tipic folcloric prin naivitatea lui congenitală. Dacă, așa cum s-a văzut, argumentul indubitabil invocat în cazul vizind „existența" Patronului Nopții se revendică de la calitatea de martor ocular al interlocutorului, nu astfel se petrec lucrurile cînd este luată în discuție „existența duhului băilor", a Vilvei. În felul ei, un adevărat dialog-dizertație, povestirea lui Agârbiceanu, înainte de acela referitor la Patronul Nopții, face loc la alte două momente narative, rezervate, de data aceasta, „duhului băilor". La un examen mai atent, se poate constata că prozatorul nu face altceva decît să se „insceneze" nucleele eresului, așa cum acesta este transmis de tradiție în generalitatea lui paradigmatică. Premisa o constituie ideea că Vilva băilor întrunește calitățile unei ființe divine avînd în stăpînire aurul din mine, pe care, dacă este binevoitoare (firește, numai cu aceia care „cred" în existența ei) îi înștiințează pe oameni cînd trebuie sau nu să persevereze în eforturile lor. În acest sens, declarațiile eroilor din **Duhul băilor** sînt categorice : „Știe băiețul cînd să părăsească o baie ! Numai vezi bine la asta treabă să fie omul băieș cu credință" ; „Iată ce-ți spun eu dumitale : sînt sămne pe care dacă le ia în samă băiețul nu muncește în zadar. Așa că prin sămne mă povățuiesc să merg unde-i aurul, și tot prin sămne mă-ntorc înapoi de unde-i munca zadarnică". „Sînt sămne. Numa cît nu le vede, nu le-aude fiștecine".

În cele două momente epice ale povestirii consacrate prezenței „duhului băilor" este vorba tocmai de asemenea „semne". Întîiul moment are în atenție ipostaza **auditivă** a semnului. Se ilustrează credința că, înarmată cu „stert" (lampă de miner), Vilva ciocănește în pereții minei atrăgîndu-le oamenilor luarea-aminte. Este povestea relatată de minerul Ion Vintilă în sprijinul susținerilor lui Petre a Rarului : „— Drept are Petre, zise Ion Vintilă, o namilă de român încruntat. Sînt sămne. Numa cît nu le vede, nu le aude fiștecine. Cînd a fost să fie aurul cel mult de la Fauri, ce crezi că n-au fost sămne ? Băiam vro opt inși, afund, în sînul pămîntului. Opaițul abia ardea, că era un aer înăbușit și acru. Și-ntr-o după amiază ne pomenim, cum izbeam cu ciocanele, că înaintea noastră, în stîncă, încep deodată să bată din ciocane o mulțime de băieși. Noi înlemnim și ascultăm. Da' să mai auzim ceva ? Ferit-a sfîntul ! Începem iar, încep și ei. Stăm iar, se opresc și ei. Și făceau un vuet ș-o larmă, și se auzeau bolovanii prăbușindu-se de gîndeam că are să se surpe tot muntele. Atunci, îngroziți, asudați de frică, plecarăm în grabă, să ieșim. Și părea că acolo, în zidul de stîncă, au început să rîdă deodată o mulțime de glasuri". Și pentru ca ideea magică a episodului să fie dusă la capăt, istorisirea se încheie cu întîmplarea tragică în care Nuțu Natului, hocmanul, sfidînd „semnul", își află sfîrșitul : „Da' de-aici noi n-am vrut să facem nici un pas, cu toată porunca hocmanului. Atunci, el luă ciocanul și sfredelul de la mine, se apropie de stîncă și începu a bate. N-a dat, însă, a doua oară cu ciocanul : un întreg colț de stîncă se prăbuși și-l făcu pe bietul om chisăliță".

În fine, fiind vorba de ipostaza **vizuală** a „semnului", de data aceasta rolul de martor ocular și-l asumă Petru a Rarului însuși, personajul principal al povestirii. Momentul narativ în cauză ilustrează de asemenea un detaliu esențial cu privire la „ființa" Vilvei ; anume, acela că în împrejurările cînd se arată, aceasta are înfățișarea de om. Asemănîndu-se întrucîtva cu chipul minerilor, totuși, Vilva se distinge prin straneitatea împunătoare a chipului și a vestimentației. Prin gura eroului său, prozatorul „literaturizează" cu măsură, în așa fel încît proiecția în fantastic nu se dispensează de servicii feericului demoniac, dimpotrivă : „Odată, să intrăm în baie. Și numa iată că se zărește pe creasta muntelui ca un fum ușor, alb, care se tot apropia de noi. A dat într-o curmătură și nu l-am mai văzut. Da', cînd să ne sculăm să intrăm în baie, iată un bătrîn înalt, cu barba mare-albă, de argint așa lumina în lună, răsare înaintea noastră. Nu ne zice nimic. Se uită numa la noi cu doi ochi mari de gheață. Se uită, clatină din cap și intră în baie, el înaintea noastră. Veșmintele pe el luminară încă puțin, cum dispări în pămînt, apoi n-am mai văzut nimic. Noi nu ne-am întrebat cine e, dar nici nu cutezam să mai intrăm în baie". Dramatismul inedit al întîmplării stă în aceea că, totuși, „vedenia" se abate de la „scenariul" consacrat. Contrar așteptărilor, bătrînul cel înalt cu înfățișarea de ins venit din altă lume, se arată în afara subteranei, nici măcar la gura minei, așa încît avertismentul său („Se uita, clătina din cap") nu poate fi înțeles cu exactitate („Ne gîndeam — spune Petru a Rarului — și nu știam nici unul cum să ne tilcuim arătarea aceea. Încă nime nu mai văzuse așa ceva. În fruntea băii, da, acolo se puteau înțălege toate sămnele care veneau dinlăuntru. Dar o arătare, un sămn la gura băii, nime nu știa ce are să însămneze"). Ca urmare, minerii cutează a intra în mină ; ceea ce, firește, le dă prilejul reîntîlnirii cu „vedenia". Acum, amintita imagine de feerie demonică cedează în favoarea imaginei de cosmar amenințător, cu atît mai mult cu cît, în chip neașteptat, „vedenia" își dezvăluie însușirea de a „comunica" și prin vorbire cu înfricoșații mineri : „Pe la mijlocul băii rămăseseră deodată înghețați. Se făcu lumină mare, lumină orbitoare. Baia părea largă cît o biserică. Și-n mijlocul acelei biserici sta bătrînul pe care-l văzusem. Sta cu ochii închiși, cu brațul drept ridicat, și auzirăm ca un șuier de vînt, ș-apoi se auzi de trei ori, cu glasul cel mai curat omenesc : «Nu-i, și nu-i, și nu-i». Opaițele noastre se stinseră în lumina aceea orbitoare, și, îndată după cuvintele acelea, se făcu în jurul nostru un întuneric de mormînt. Abia ne-am aprins fitilele, și ne întoarserăm".

Trecînd la povestirea **Vilva-băilor**, să observăm că același motiv magic cunoaște revelatoare translații narative. S-ar putea zice că în **Duhul-băilor** se rămîne în literatura „textului" propus de ritul originar, prozatorul fiind parcă interesat să ofere elemente de aspect oarecum documentar, spre a-și convinge cititorii pe această cale de temeinicia demonstrației sale. În schimb, în **Vilva-băilor** ritul își vădește prezența în spiritul cel mai larg, ca element de sugestie în planul conflictului psihologic. Sieși suficient din unghi existențial, aceasta din urmă se înscrie pe traiectoria unui realism magic de sine stătător, iar impulsul creației epice se dovedește a fi suveran. De data aceasta, elementul magic are funcție catalizatoare. Mai exact, se au în vedere inedițul și tulburătorul proces de demonizare tragică în prăpastia căruia eroul lui Agârbiceanu se scufundă, ca urmare a faptului că el nesocotește „legea" postulată de ritul străvechi. Pentru consătenii tînărului Vasile Mirza, „băieși" și ei, semnele acestei abateri de la „lege" se arată de îndată. Pe de o parte, starea generală a minerilor este catastrofală, căci, supărată, Vilva băilor le refuză accesul la filonul de minereu aurifer: „În băi de mult se împuținase aurul, și băieșii trăiau necăjiți și-și ardeau sufletul cu spirt. Vilva băilor se miniase, cine știe de ce, și nu se mai arăta nici la Rodu, nici la Vilcoiu, nici în Frasina. Oamenii scormoneau pămîntul, pușcau în stîncă, ieșeau leoarcă de apă la lumina albă a soarelui, ieșeau încruntați, cu fețele pămîntii. Era vădit că pînă nu s-arată Vilva, aur nu se află".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

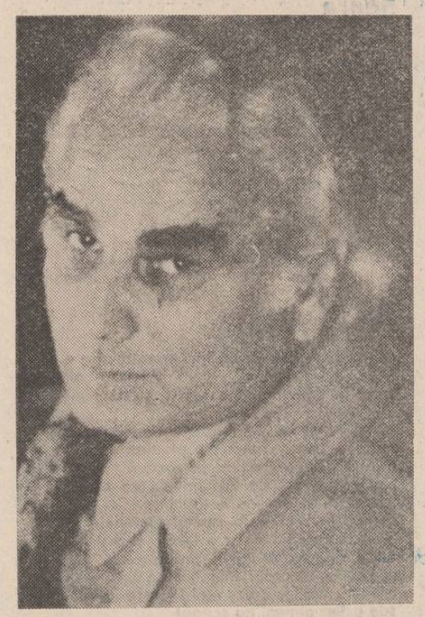

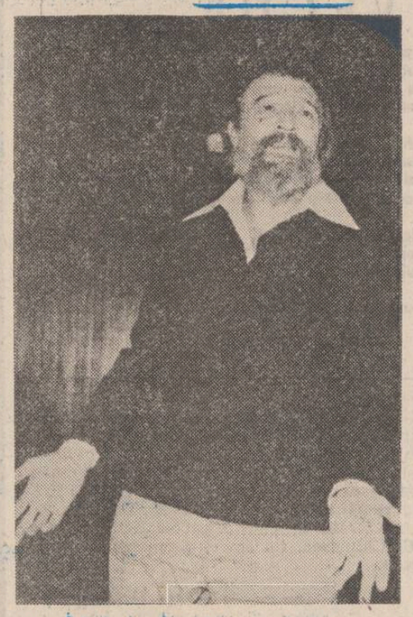

Portretul artistului la 50 de ani : Horia Zilieru • Romulus Vulpescu explică de ce votează „pentru"

Ion Băieșu, în plan îndepărtat, și „dublul" său, Mircea Sântimbreanu, fotografiați în anul 1965

NUMELE POETULUI

Caietul debutanților 1980, 1981 (III)

Ion Drăgușanu *scrie inexpresiv și morhorit o poezie tradițională-automatică frizînd ridicolul și nonsensul imagistic, o poezie leneșă, tîncturată de un suprarealism de bucătărie : „În sat muri un cioplitor în lemn, / muri tîrziu cioplind în tihnă linguri, / un cioplitor, din cioplitorii singuri, / care-au crestat pe lună cîte-un semn, / poate un ultim cioplitor în lemn. / Muri lucrînd îngheboșat sub lampă / și-i lunecă briceagul la pămînt, / un cioplitor, un vînător de vînt, / schițat sumar ca-ntr-un contur de stampă, / muri lucrînd îngheboșat sub lampă."* (Moartea cioplitorului în lemn).

Valeriu Drăgușanu *în dira lăsată de „poezia" lui Marin Sorescu însăilează cîteva texte calamburgiste, plicticoase la maximum : „Ele au fost, au trăit, ne-au iubit. / Noi le-am crezut, le-am iubit. / Și într-o primăvară, pe cînd zăpezile absurd se topeau, / le-am decapitat ! / Gîndeau prea inteligent / Prea vorbeau în maxime și minime / Prea zîmbeau și scoteau limba la noi."* (Dansul femeilor decapitate).

Ion Faiter, *un blînd și melancolic veleitar, scrie versuri fără pretenție, versuri „fără de talent" („Mi-a vorbit o clipă / liniștea din ani / glasuri tremurate / printre bolovani / Fluturi mari de noapte / ochi tulburi de cer / scînteietori de șoapte / soare efemer / A trecut o clipă / liniștea prin case / mi-a vorbit de mamă / de bunic / de coase"), nu face nimănui nici un rău, numai că nu-și avea în nici un chip locul în acest Caiet al debutanților.*

Lazăr Lădariu *cînd nu e plin de lehamite e de-a dreptul oniric și în contrasens : „Și birjarul scuipînd tacticos coji de semințe, / singurul rămas în oraș / să injure taxiurile fandosite (la parbriz cu mirosul / lavandei) / și pasărea / harnică / mereu grăbită / să adune poemele singuraticului / și femeia aceea cu copilul și pîinea în brațe / grijulie să nu calce vreun vers răvășit. / Știe ce știe birjarul / are tot mai puțini amatori de călătorii"... Da de unde, e tocmai invers !*

George Luca *ar fi rămas un veleitar demn, bine zidit în propria-i mediocritate („N-am ideea fixă de-a face ceva extraordinar" spune singur într-un poem, ca nu cumva să facem greșala să credem că ar avea ideea...) dacă nu ar fi comis și reprobabilul text* Ce înseamnă Eminescu. *Au publicat și mai publică încă destui nătărăi „poeme închinate lui Eminescu"... „A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă... Nu poate să ajungă vorba pînă la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harpă, și să legene, din depărtare, delicata lui singurătecă slavă."... Așa începe celebrul text arghezian... și ce bine ar fi făcut Tudor Arghezi dacă n-ar mai fi continuat.*

Soril Miavoe, *pastișor inefabil, surprinde uneori prin caligrafii inocente și lapidare : „Mă gîndesc la tine ca bolnavul / ca leul de circ la fosta lui / junglă. Cu cît îmi bag / mai adînc mîinile în buzunare / cu atît mai palid mă gîndesc la tine / tu care știai că stergîndu-mă / pe ochi de chipul tău / orb voi rămîne."* (Orb).

Mihai Negrea *cu numai cinci poeme reușește să ne convingă că ne aflăm în fața unui poet adevărat : emisia egală, perfect controlată stilistic, surdina ironiei care-i fixează vehemența într-un registru mediu, absența complexului literar, ne fac să credem că Mihai Negrea e unul dintre nedreptățiții de care poezia noastră de azi nu duce lipsă, de la Petru Aruștei și Cristian Simionescu la Ioana Bălan și Liviu Antonesei... Iată unul dintre poemele sale : „Atunci cînd cîntecul devine pîine atunci / cînd suferința devine față de masă atunci / cînd aspirația devine virgulă atunci / cînd inefabilul devine dispreț atunci / cînd expresia devine flegmă atunci / cînd vocația devine rutină atunci / cînd reușita devine îmbălsămare atunci / cînd dragostea devine salariu atunci / cînd talentul devine avantaj personal atunci / cînd semnificația devine absurd atunci / cînd absurdul devine semnificație atunci / mă voi întoarce la materia de bază voi / ieși la pensie ca strungar voi ieși / la pensie ca privitor de oameni mă voi / pensiona ca pasager de troleibuz ca / președintele asociației de colocatari ca / abonat al ziarului «România liberă»."* (Diletantism).

Cezar Ivănescu

N. R. **Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.**

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI, **vineri, 3 iunie a.c., ora 17,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a cincea ședință a Cenaclului de poezie** Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

Apelul romanului — anchetă

Urmare din pag. 1

sînt dintr-o țară..."), în numele unei atitudini morale superioare. Cum se poate proteja un copil, o speranță, o valoare viitoare, împotriva agresiunii inconștiente, împotriva intoleranței obtuze, este o chestiune pentru al cărei răspuns ar trebui să coopereze familia, școala și societatea. O ființă umană devine prin cultură mai puternică într-un sens și mai vulnerabilă în altul. Ar trebui deci protejată, limitînd sensibilitatea modelată de frumos ? Desigur că nu. Dar există un adînc dezacord între o asemenea ființă și exterior. Avertismentul lui Mihai Stoian vizează direct această problemă, ca un apel patetic și grav, adresat părinților, educatorilor, adulților în genere.

Refăcînd experiența Andrei, reporterul-psiholog face un adevărat roman al formației unui copil și apoi adolescent, valorizat prin educația din familie. Cum este posibil ca o asemenea personalitate în devenire să fie anihilată de pedagogii profesioniști, aceasta este o altă dimensiune a dilemei cărții.

Una dintre sursele opacității de care se lovește Andra este faptul că structurile și mentalitățile pedagogice au rămas aceleași ca în urmă cu două decenii, în vreme ce nivelul intelectual și sensibilitatea infantilă au evoluat considerabil.

Firește că au evoluat și programele școlare, că manualele din care lipseau Lucian Blaga, Ion Barbu, Eugen Lovinescu, au fost inlocuite. Dar mentalitatea după care se stabilesc ierarhii, se judecă valori, se depistează aptitudini, absurda idee a elevului „bun la toate" — care mai totdeauna se dovedește apoi mediocru — stăruie, s-ar părea, neschimbată. Lectura volumului **Andra** reactivează involuntar propria experiență școlară. În toți anii de școală orele de muzică au fost pentru mine o teroare, în aceeași măsură în care pentru ceilalți erau o destindere. Incapacitatea mea naturală — echivalată atunci cu o infirmitate penibilă — de a recunoaște și de a reproduce notele muzicale, de a „bate măsura" sau de a cînta corect cea mai simplă melodie a fost ani de-a rîndul prilej pentru profesorul de muzică pentru ironii jignitoare, pentru note minime, pentru acuzații de rea voință care făceau deliciul celor mai înzestrați muzical, notați invariabil cu 10. Atitudine didactică prin care puteam săraci cu o bucurie. Nu interesa pe nimeni că acasă uzasem prin întrebuințare discul cu sonata Kreutzer, concertul nr. 1 de Paganini, Eroica și Pastorala, că mergeam la Operă de 2—3 ori pe săptămînă, că citeam cărți despre muzică. Educația muzicală se reducea, ani la rînd, la școală, la repetarea la nesfîrșit a cîtorva cîntece și la reproducerea notelor. Cînd, în fine, în ultimele două clase de liceu s-a introdus istoria muzicii, cu audiții în clasă, profesorul — altfel om cu reală pasiune pentru muzică, — n-a mai putut obține nici un interes din partea elevilor. Mai ales cei care cîntau cu usurință se plictiseau, muzica nu le spunea nimic, copii care „băteau

Desen de Gheorghe V. Ionescu

măsura" impecabil nu simțeau muzica și erau contrariați că după atîția ani li se cerea să se informeze la o disciplină pe care se obișnuiseră s-o considere o „recreație". Majoritatea n-a realizat, în doisprezece ani de școală, și avînd înzestrare naturală, accesul la Muzică. O bucurie pierdută, un orizont închis, pentru cei mai mulți ireversibil. Fenomenul era general, mentalitatea profesorului de muzică și discriminarea disprețuitoare privind elevul „afon" fiind curentă în foarte multe școli.

Regăsesc, acum, aceeași mentalitate pedagogică absurdă și anacronică la diriginta **Andrei C.** Andra primește 2-ul fatal pentru că nu vrea sau nu poate să învețe automat versuri de Goga. Dar Andra scrie, descoperă, simte poezia, textele ei restituie un întreg univers de sensibilitate și imaginație, jurnalul ei de lectură atestă putere de înțelegere, discernămînt, personalitate, creativitate. Profesoara de română nu vede sau nu vrea să vadă nimic din toate acestea. Eroarea pedagogică nu e mai puțin gravă uneori decît eroarea judiciară. Imensa responsabilitate a părintelui este dublată de aceea, tot atît de importantă, a profesorului. Iată de ce **Andra**, o carte care implică prea mult pentru a fi judecată estetic, este un mesaj pentru educatori mai mult chiar decît pentru părinți, o carte despre răspunderea școlii, din ce în ce mai mare, față de copiii normali, evoluați, inteligenți. Undeva Andra se întreabă de ce efortul pentru formarea acestor copii nu este cel puțin egal cu acela consacrat copiilor handicapați, cu care lucrează la școala specială mama ei. De ce profesorii acordă interes copiilor fără probleme — dacă există copii fără probleme — neglijînd în schimb tocmai pe aceia aflați în impas, tocmai pe aceia care au mai mare nevoie de ajutor. **Andra** nu este o carte despre un caz — dacă ar fi numai atît ar fi publicistică ieftină de „Paris-Match" și interogarea Mamei ar deveni reprobabilă. Dar Mama este și ca un pedagog prin profesie și o ființă superioară, care înțelege demersul anchetatorului-reporter ca pe un avertisment și ca pe o chestiune de responsabilitate pentru generații de copii care pot repeta pînă la un punct experiența Andrei.

Este aici o încercare de înțelegere a ceea ce se întîmplă, o tentativă de evitare a traumei la care pot fi expuși adolescenții, reflecție asupra unor probleme de educație, de adaptare, de psihologie, de sistem pedagogic. Deși extremă, criza Andrei este simptomatică și ca atare ea revendică incursiunea într-o experiență care implică atît de multe întrebări și atît de multe răspunderi. Este un avertisment și o dilemă la care merită reflectat și nu o poveste sentimentală de succes efemer fie ea realizată într-o tehnică specială, cu atît mai mult cu cît avertismentul este lansat de un scriitor care s-a format ca psiholog și ca pedagog, în legătură cu un fapt real și cu o problematică discret eludată pînă acum. Un „caz" devine astfel subiectul unui adevărat eseu despre educație și al unui apel la luciditate și generozitate adresat acelora care — pedagogi sau părinți — au răspunderea modelării unor conștiințe, acelora care au o meserie atît de lipsită de risc și atît de riscantă în fond.

SEMN

Corespondența lui Ion Barbu (V)

Să trecem la exemplul extrem, mai plin de farmec al amorului cu «surora». După datarea scrisorii (10 octombrie 1922) are loc în același an și această experiență de „Mire Mistic". Relatarea ei este pregătită, cum se și cuvenea pentru valoarea irepetabilă, în termeni pur literari. Hierofantul în antiriu de Don Juan exultă de plăcere, juisează de emoție estetică. Iată exordiul triumfător : „Scump cronicar al hidalgo-ilor acestui secol de fier, Bel El Kuraim al Cidului Campeador, Hissà-Sur-Djacana al Cavalerului De Marunas! Gloria ta va fi egală acestor nume. Triumfă! Ce lipsea pînă acum pdemului neauzit ce vei săpa într-o zi în verbul redondant și colorat al limbii noastre neoromanice : perfectă echivalență a celuilalt poem, nu mai puțin glorios, deși **activ numai,** inscris de nedemnul tău erou în carnea acestor ariene septentrionale?" Deci, dintr-o perspectivă adaptată opticii discursului amoros plenar, marele seducător „inscrie" cu mijloacele sale diferențiate un „poem echivalent" celui literar. Probele pe care le trece sau pe care le-a trecut deja Don Barbylos depășesc orice literatură ; cam asupra acestui lucru vrea să-l convingă noul Mephistopheles pe noul Faust pentru a-l ademeni să părăsească literatura pentru clocotul experimental al vieții. Și dacă probele oferite nu ajung, dacă lipsește exemplul edificator, cel care vrea să cucerească „Dama" în absolut își rememorează toate ipostazele concrete ale acesteia și descoperă că „lipsea sutana". Se concentrează deci asupra acestei **probe-limită** și o trece cu aceeași promptitudine în baza aceleași reguli ale discursului amoros pe care și le-a fixat anterior : „A fost în vagonul restaurant, pe drum la întoarcere, **cînd** am cunoscut-o pe sora Else Granz. Fragilități și albeți de porțelan de Saxa, ochi... cum ar fi cochilia unui melc albastru. M-am mutat în vagonul ei și-am intrat în vorbă. Avea ca destinație Bielefeld, un oraș industrial în Westfalia. (...) M-am prefăcut că am și eu Bielefeld ca punct, termin. Am vorbit cu conductorul, am coborît la Bielefeld. Am luat o cameră la hotelul unde a descins ea. Și la prînzul pe care, după rugăciuni multe, mă lăsă să i-l ofer, între multe rînduri de Shery-Brandy care colorau tot mai aprins minunatul porțelan de Saxa, i-am vorbit de ... cele lumești, de largele dimensiuni ale conștiinței și iertării divine, de robia cărnii acesteia, căreia, de nu-i jertfești din cînd în cînd, mai tare te robește... ce m-am priceput și eu. În nichea unei cofetării **anume**, am desăvîrșit restul. Pe la 11 seara astfel lucrată, am condus-o la hotel. Am intrat fiecare în camerele noastre, apoi eu într-a ei, rămasă, știu eu cum? neîncuiată". Aceasta este „aventura cea mai aventură" a lui Don Barbylos, perla ce trebuia adăugată unei colecții obținute cu mult efort. Este experiența ultimă proba de excepție ce încununează arta inegalabilă a seducătorului, artă ce, nu mai încape îndoială, trebuie ratificată de „nefericitul negator" Vianu. Dar de ce ține atît de mult Don Barbylos să-i demonstreze lui Vianu că actul discursului amoros merită **ratificarea** acestuia? Este posibil ca el să lege acest lucru chiar de premisele cîștigării pariului ; în discursul amoros se ascunde dubla manifestare a spiritului faustic al lui Ion Barbu. Don Barbylos descoperă prin experiență directă figurile discursului amoros și concomitent actului trăirii se desprinde de ele cu detașare barthesiană, comentîndu-le și transformîndu-le în literatură. Este ceea ce se întîmplă și în actul poetic : modurile poeziei sînt traversate la cald în procesul creativ dar sînt **văzute** (vizionate) simultan și ca **devenire textuală.** În amîndouă cazurile se încearcă **actul** ca **performanță absolută,** ca posibilitate de depășire a limitelor atît în discursul amoros cît și în poezie. Cum Don Barbylos este seducătorul „maestru" al Damei, la fel Ion Barbu se vrea cuceritorul în absolut al Poeziei. Există însă și riscul reversului ; ca de la un moment dat cel sedus și abandonat în mod repetat să fie însuși Seducătorul. Atunci apare întrebarea dilematică dacă nu cumva în poezie a fost sedus și abandonat subiectul de către obiect, adică poetul de către poezia pe care a **încercat-o.**

După o lectură rapidă a textelor corespondenței amoroase rămîi cu impresia aburită a unei vieți (căci există destulă „viață" în aceste scrisori, nu-i așa ?) ce se șterge repede ca nuanțele prea fine ale luminii pe care pictorul impresionist vrea să le rețină. Cohorta de Else, Lily Lang, Elly Lieh, Helene Wesemann, Annemarie Nall, Mme Braun, Grette, Fritzi, Agnes, Lene, Tony, Betty ș.a. ne vizitează „di passaggio" ca toate aparițiile resuscitate de Mephistopheles pentru Faust în lunga noapte walpurgică ; se șterg fulgerător ca și cum n-ar fi fost decît imagini, umbre, semne. Pentru a le păstra, Ion Barbu le va țese, le va presa în pînza de păianjen a textului, căci evocările prea încandescente în confesiunile pasionale cu Vianu și cu Rosetti nu ajung. Aventurile svîcnind de viață vor fi ucise în textul poetic ; colaborarea cu realul despre care vorbea poetul presupune transubstanțierea acestuia prin transportul în imaginar. Astfel în „Uvedenrode" (la a cărei bază „stă o experiență personală"), Actul, în care poetul „evoluează ca un vultur" este transpus în sonoritățile abstracte ale cîntului rapsodic prin trecerea la limită a experienței individuale ; în felul acesta accidentalul se purifică de inserțiile triviale abstrăgîndu-se în semn. Cei care au văzut în aventurile erotice ale lui Ion Barbu doar tribulațiile ieftine ale unui Don Juan de iarmaroc, trebuie să facă efortul să caute mai degrabă frămîntările și neliniștile unui Faust modern.

Marin Mincu

FORȚELE SALVĂRII

Citind articolul semnat de Sever Justinian în ziarul Speranța, *Vasile își părăsi prietenii și se îndreptă cu un taxi hodorogit spre cartierul celuilalt vechi prieten al său, Gherase. În urma lor, șoferul observă că venea foarte aproape un automobil și comunicîndu-i clientului său că sînt urmăriți, Vasile întoarse capul și încercă să deslușească figura omului de la volan ; i se păru că-l recunoaște, dar razele soarelui care cobora spre apus îl împiedică să-l identifice pe deplin. După ce plăti, ezită să sune direct la poarta lui Gherase, preferind să se mai plimbe un pic încoace și încolo pentru a-l deruta pe urmăritorul său care oprise, de asemenea, la aceeași poartă. Într-un tîrziu, plictisit de ideea că nu putea să-și vadă liniștit de treburile lui, Vasile se apropie de portiera din stînga și-l întrebă pe cel dinăuntru pe cine caută, fiindcă el cunoaște întregul cartier și el poate să-i dea o mînă de ajutor.*

— Pe dumneata te caut, spuse omul din obscuritatea mașinii, nu mă recunoști ? M-am schimbat atît de mult ?

— Domnule, s-a întunecat, vocea îmi pare cunoscută, însă nu-mi amintesc a cui este ; dacă îmi ești cunoscut ieși o clipă din mașină, să stăm față-n față, îl rugă Vasile.

— Acum mă recunoști ? întrebă omul după ce închise portiera cu cheia și se întoarse spre Vasile.

— Maiorule, m-ai speriat rău, fiindcă nu-s obișnuit să mă urmărească decît poliția, iar la vreun civil ori la dumneata sau la oamenii dumitale nu m-am gîndit de multă vreme. Acum, că te văd în față, ce să cred ? Sper că nu pe mine mă urmărei.

— Ba, dimpotrivă, ripostă Maiorul. Îmi închi-

Desen de Raoul Nicoară

pui că ai citit articolul din Speranța *despre condamnarea lui Maciste.*

— L-am citit, deși îți mărturisesc fără înconjur că de-aș fi fost în locul judecătorului aș fi hotărît ca sentința respectivă să fie îndreptată împotriva lui Simion Still, nu împotriva lui Maciste. Vasile se înfierbîntase și vorbea cam tare.

— Dacă vrei să știi, continuă Maiorul ducînd arătătorul la buze și vorbind în șoaptă, și eu aș fi procedat exact cum ai spus dumneata mai înainte.

— Ehei, frățioare, pe mine să nu mă duci, fiindcă așa neînsemnat cum sunt pe lumea asta, dacă vreau răstorn toate pronosticurile, să știi ! amenință Vasile.

— Îți mărturisesc pentru prima oară că sunt hotărît să fac tot ce-mi stă în putință ca alături de dumneata și de cine mai crezi că e nevoie, să-l salvăm pe Maciste.

— Dacă vrei să te cred, jură-te pe copilul tău ! îl îndemnă Vasile.

— Jur pe copilul meu că voi face tot ce se poate pentru salvarea lui Maciste !

— Atunci să intrăm la prietenul Gherase și să pecetluim cu un pahar de vin jurămîntul și prietenia care ne va lega de acum înainte, propuse Vasile.

Familia Gherase tocmai se pregătea de cină cînd cei doi sunară la poartă. Era în săptămîna de după Paști, iar gazdele se bucurară mult de sosirea unor oaspeți întîmplători și-i poftiră cu insistență la masă. Maistrul Gherase notări ca bărbații să treacă pentru cîteva minute pe la „crama personală", ca să se convingă dacă țuica din butoiașul de dud își mai păstrează focul din toamnă.

— Pînă atunci dumneata, se adresă el soției, îndestulează-i pe urmașii noștri și miluiește-ne și pe noi cu ce va mai rămîne ! Dar nu în sufragerie că-i prea cald, ci la măsuța din chioșc.

În „cramă" era o răcoare plăcută și un iz dulceag de struguri stafidiți inundă mirosul celor trei. Dînd primul exemplu, Gherase își invită oaspeții să dea fiecare drumul la canea și să-și umple cănițele de lut pe care le aveau în mîini.

— Să bem pentru gîndurile bune și în sănătatea dumneavoastră ! închină gazda.

— Să bem pentru ca tot răul să se întoarcă spre bine, astfel ca prin puterile noastre să scape și Maciste cu viață ! toastă Vasile. Dumnealui, cum ți-am spus și la venire, dragă prietene, este avocat și datorită simpatiei ce i-o poartă marelui Macsite, vrea să ne ajute în ceea ce ne-am propus noi mai demult. Sper c-o să vă împrieteniți chiar din astă seară începînd, iar pentru aceasta nu-i nevoie decît de încredere reciprocă, de aceea vă propun să bem Bruderschaft, dacă n-aveți nimic împotrivă. Își încolăciră mîinile și băură din ulcele pînă la fund, apoi se îmbrățișară. Gherase vru să-l întrebe ceva pe Maior dar ezită să aleagă formula de adresare.

— Am băut pentru frăția noastră, așa că te rog să ne spunem tu, îl îndemnă Maiorul.

— Tu cu ce poți să ne ajuți ? îl întrebă Gherase pe Maior.

— Pot să vă pun la dispoziție un avion sau un helicopter, cum dorîți, răspunse Maiorul.

— Minunat, extraordinar, va fi cel mai impresionant spectacol pe care l-a văzut orașul nostru, se entuziasmă gazda.

Gheorghe Pituț

28 MAI 1983

Umbra lupului, poduri de gheață, Austrul

Urmare din pag. 1

ta din solz și bălțile mureau de melancolie), dar noaptea tîrziu, fără de veste, s-a pornit un vînt năprasnic, s-a pornit să ningă și Dunărea a înghețat. O zi, o noapte și încă o zi. Bunicul rîdea, ca și cum bălțile ar fi clocotit de guguștiuci (îl mușcase cega, nu-i așa ?), a treia zi a cumpărat două sticle de rachiu în hamuri noi, a zis : bine c-a venit curva de iarnă, barem am scăpat de muște, hai s-o luăm spre casă, unde ne-or întîmpina cu crinii Sionului și am luat-o la vale, pe gheața Dunării, cu căruța. Caii, cu potcoave colțoase, fugeau în trap, fugeau bucuroși, faraoncele căruții de Brăila spărgeau cîntece sticloase și tataia : di, ghidranilor, lupul nu se vede, biciul nu vă piscă. E-he, he ! ia mai dați cu securea măi fraților !

Nu aiurez, Grigore, era în vremea pe care-o regăsesc aievea și năucitor de frumoasă în volumul tău de poezii **Distanța dintre mine și un iepure.** Atunci auzeai numai întrebări bogate : **— Ce fac ai noștri veri din Manasia ? / — Cresc turme, Gril, cu ugerile pline și fac negoț cu / piei și caș cît roata ! / — Dar cei retrași în bălți, la Enisala ? / Nutrii prăsesc și crapi obezi în Razelm / Și-averile ca marea le sporesc, / Cînd fierbe-n flux și o atrage Luna... / ...Pe cei bătrîni, mai zise, roși de boală / Îi uită viața-n pat și moartea-i scoală : / Îmblînzitorul / de cai, Zaharie, / hoț cu simbrie, / fu răpus de umezeală / din oase !... / — Peste Irod, hoțul de vîrși / și are / un fulger / ca un corb / se repezi / în timp ce aduna / mănoasa pradă... / — Dar Dobrior, unchiul zgîrcit, / cel care cu văduva din Zatra se ținea ?**

Ce viață, Grigore ! Și amîndoi am schimbat-o pe o găoace cu cerneală ! Tîrziu, în amiaza vîrstei, am fost iar la Mărașu. Cu tine. Satul se mutase peste dig. Îl colindă duhurile legendelor. Casa voastră, în care, primăvara, intra peștele pe fereastră, s-a mutat în Insula Mare, în spatele digului. Cimitirul a rămas sub fluviu și cînd pescarii pornesc cu năvoadele, bărcile lor lunecă peste oasele celor risipiți în neființă. Acolo nimeni n-aruncă ostia sau harponul. Nici undița. Acolo vin priocile de cai și beau apă involburată și patima de zări unduitoare. Popas în orizont sau în amurg, plutire prin vrafuri de fum, pasărea flamingo, stîrcii albaștri și „clopotul singurătății la gît". Și dorul, care te cutremură pînă la esențe. Astăzi, citind **Distanța dintre mine și un iepure,** am fost din nou la Mărașu, acolo unde tu ai scris, poate, poemele cele mai fulgerate de nemurire pe care le-a închipuit un om al bălților. Am trecut înot Dunărea veche și m-am oprit în privalul de lîngă lacul Ozinca. Aburi în chip de somoni înotau și ei în zarea dealului violet. Ai tăi, precum zici : **stăpîni de luntri, proprietari de năvoade / vînători dibaci, / pescuind cu vîntire de in pe sub gheţuri, / ei nu scriau poezii....**
ci, dărîmați de oboseală pentru că „grijile lumii nici azi nu s-au schimbat", se strînseseră lîngă foc, în jarul ceaunului cu ciorbă și surpau malurile foamei.

Veniseră la borșul de pește călifarii / dogii Veneției, / spuma Levantului. / În strai mătăsos / au sosit creaii cetăților de Sus și de Jos / ale Dunării. / Înflorise de fanți cherhanaua, / cisma de cauciuc lingușită, / adulată / pentru vînătoarea bogată ; / pentru focul domol peste care, / într-o aulică oală / fierbeau crapii, / somonii, / morunii, / și nădușeau polonice / prin blidele pescărești niciodată calice !...

Și mai erau acolo, Grigore, umbra lupului răpus prin viclenie, Austrul din martie, cu degetele julite în cercevele și, mai ferit de foc, podul de gheață prin care treceau cu căruța un băiat cu bunicul său, și faraoancele de la o sută de căruțe spărgînd cîntece sticloase și un barcaz cu pepeni curgînd spre setea Brăilei. Ce-ar fi să urcăm într-acolo ?

Obîrșiile medievale ale Moldovei

Urmare din pag. 1

lucrarea lui Victor Spinei, **Moldova în secolele XI—XIV,** apărută în 1982, la Editura Științifică și Enciclopedică, București). Cartea de istorie încărcată de date și nume, cu citate din texte vechi și trimiteri numeroase, deci de o lectură, care ar trebui să fie anevoioasă. Spunem „ar trebui", pentru că, luată în mînă, ea țese o vrajă ce-l ține captiv pe cititor nu numai pînă o termină, ci și după aceea. Este vraja născută de povestea unor vremi de aprigă luptă pentru conservarea ființei etnice a românilor, peste al căror teritoriu s-au revărsat — timp de un mileniu — valurile succesive ale populațiilor migratoare, vremi de creator efort al unor structuri politice — statul feudal — care aveau să asigure autohtonilor acel cadru instituțional, indispensabil existenței lor libere și progresului multilateral.

Dificultățile sarcinii asumate de Victor Spinei erau mari : sursele istorice, pe care urma să se întemeieze investigația sa erau dintre cele mai felurite : cronici, documente, săpături arheologice etc.; aria lor de origine extrem de întinsă : din Scandinavia pînă în Bizanț, conținutul lor : cel mai adesea laconic și obscur ; bibliografia predecesorilor : amplă și bogată în controverse. De stai să cuprinzi orizontul cercetării lui Victor Spinei și truda pe care ea trebuia să o încorporeze, mintea aleargă iarăși la un citat celebru din Miron Costin : „să sparie gîndul". Și totuși, ca și la ilustrul său înaintaș întru ale istoriei : „Biruit-au gîndul" de a da o lucrare care să valorifice toată informația acumulată pînă la el despre evoluția societății românești de la est de Carpați în faza ultimelor migrații — pecenezi, uzi, cumani, tătari — și a constituirii statului feudal al Moldovei.

Perioada supusă investigației coincide, așadar, cu secolele XI—XIV, limita inferioară fiind determinată — după cum explică autorul însuși — de existența în amintitul veac al celor mai vechi atestări în izvoarele scrise ale românilor de la est de Carpați (sursele arheologice oferă mărturii abundente și concludente pentru continuitatea daco-romanilor, încă înainte de acest secol). Pornind de la o inscripție runică, descoperită la Sjonhem (insula Gotland, Suedia), în care apare etnonimul **Blakumen,** forma scandinavă a numelui românilor (cum drumul normanzilor spre Constantinopol atingea și litoralul românesc al Mării Negre, autorul îi localizează pe cei amintiți de inscripție la est de Carpați), Victor Spinei reconstituia cu o erudiție ce ține — fără exagerare — de prodigios și cu un spirit critic de cea mai fină perspicacitate fazele străbătute de românii de la răsărit de Carpați de-a lungul perioadei feudalismului timpuriu, încheiată prin apariția statului feudal.

Cartea lui Victor Spinei este una din acele lucrări destinate să marcheze o dată în cercetarea problemei căreia îi este consacrată : carte-bilanț, pentru că ea sintetizează decenii de anchetă ale școlii românești de istorie ; carte-îndrumar, pentru că ea fixează linia viitoarelor investigații, dar, mai presus de toate, carte de învățătură pentru că relevă și specialistului și cititorului zis de rînd statornicia românilor în vatra din strămoși într-o vreme de dezlănțuire a adversităților pe mai toate azimuturile și forța lor de creație materială și spirituală peste orice vicisitudine, creație ce și-a găsit o încununare, în acea perioadă, în formarea statului feudal.

Afirmînd cu o argumentație pe cît de solidă în fundamentul ei pe atît de clară în expunere, continuitatea și unitatea românilor în spațiul carpato-dunărean, relevînd integrarea fenomenelor din zona est-carpatică în marea arie românească, Victor Spinei dă o replică științifică teoriilor despre o venire tîrzie a românilor în aria est-carpatică sau care conferă o individualitate etnică și lingvistică moldovenilor, individualitate ce i-ar distinge de români. Cartea lui Victor Spinei se înscrie din acest punct de vedere în tradiția militantă a istoriografiei românești, care de la obîrșiile ei a combătut ceea ce Miron Costin califica de „basne" născute din „zavistie". Victor Spinei face deopotrivă în cartea sa o operă de știință și de militantism patriotic.

Pe o bază de informație mai largă decît a oricui l-a precedat în acest domeniu — român sau străin — el studiază evoluția societății locale, relațiile statornicite între români și migratori, formele căpătate de dominația exercitată de călăreții stepei asupra teritoriului românesc, luptele pentru emancipare și afirmarea politică de-sine-stătătoare a românilor. De la organizarea de obște la stat, de la supunere la independență, acest drum presărat de obstacole este urmărit de tînărul istoric, care își conduce cititorul ca o călăuză competentă și obiectivă. Viziunea sa este dialectică, distingînd interacțiunea și caracterul adesea contradictoriu al fenomenelor istorice ; orizontul său este continental pentru că, axată pe istoria Moldovei, cercetarea sa integrează această istorie unui foarte larg cadru de istorie europeană, grație căruia un șir de nebănuite conexiuni între desfășurările politice din spațiul românesc al Moldovei și cele din zonele învecinate se dezvăluie și se întregesc reciproc. Marele efort politic și militar de a scoate teritoriul românesc de la est de Carpați de sub dominația mongolă și de a-l emancipa de sub suzeranitatea ungară, care încerca să i se substituie, găsește în Victor Spinei un interpret informat și subtil. Fapta lui Bogdan Întemeietorul apare astfel ca o consecință firească a unui îndelung proces care a solicitat și mobilizat forțele societății autohtone ajunsă la un grad de maturitatea economică și social-politică incompatibilă deopotrivă cu stăpînirea Hoardei de Aur sau a regalității ungare. Sincronizarea proceselor de constituire a statelor feudale românești la sud și est de Carpați (Transilvania căzuse sub stăpînirea ungară) pune încă o dată în lumină caracterul unitar al dezvoltării societății românești peste pluralismul statal, specific medieval.

În anul 1359 cînd se întemeia mitropolia Țării Românești — consacrarea pe planul organizării ecleziastice a apariției statului românesc neatîrnat de la sud de Carpați — românii de la est de acești munți făceau o primă tentativă de a se elibera de sub suzeranitatea angevină. Eșecul primei încercări nu i-a descurajat și în iarna anilor 1364—1365, ei aveau să înfăptuiască, sub conducerea voievodului maramureșean, Bogdan, ceea ce între Carpați și Dunăre, se realizase deja sub conducerea lui Basarab I, prin biruința de la Posada (1330). Cele două „libertăți" românești (expresia aparține lui Nicolae Iorga) din afara arcului carpatic aveau să confere identitate politică românilor, să-i apere de „topirea" lor în hotarele regatelor sau imperiilor vecine și să le creeze centrul de viață politică liberă, care, după unirea din 1859 să asigure Marea Unire din 1918.

Cartea lui Victor Spinei este o carte de maturitate și responsabilitate ; acest vrednic fiu al Moldovei a scris-o pătruns de acel simț al angajării și răspunderii pe care Miron Costin — invocat mereu de-a lungul acestei succinte prezentări cu gîndul sugerării unui instructiv paralelism — l-a exprimat în ceea ce ar trebui să fiet pururi prezent în conștiința oricărui mînuitor de condei: „Eu voi da seama de ale méle, cîte scriu".

PETRU REZUȘ LA 70 DE ANI

Născut în Cutul-de-Jos al Rădăuțiului, profesorul Petru Rezuș împlinește, la 22 iunie, 70 de ani, vîrstă strîns legată de istoria învățămîntului și culturii românești prin activitatea sa didactică și scriitoricească desfășurată timp de peste patru decenii.

După terminarea Liceului „Eudoxiu Hurmuzaki" din Rădăuți, a urmat Facultatea de litere și filozofie din Cernăuți (1931—1935). În anul 1936 și-a dat doctoratul în filozofie, apoi a fost trimis la cursuri de specializare la Strasbourg, Oxford, Cambridge și Viena (1936—1938).

Între anii 1939—1947 a predat limba română la Liceul de fete și limba latină la Liceul „Traian Duda", ambele din Caransebeș. În 1947 a fost încadrat profesor universitar la un institut de învățămînt superior din București, unde și-a desfășurat activitatea pînă la ieșirea la pensie (1974). Sala de clasă a fost pentru Petru Rezuș laboratorul în care, cu deosebită grijă didactică, a modelat și cizelat sufletul multora, formînd generații întregi de cărturari luminați pentru pămîntul legendar al patriei. Grija pentru luminarea semenilor s-a împletit cu priceperea și pasiunea sa pentru cultul muncii, al binelui și adevărului.

Din tinerețe, Petru Rezuș a îndrăgit cîntecele și poveștile, proverbele, vorbele înțelepte, obiceiurile populare care au influențat pozitiv creația originală a scriitorului.

Apelînd la vechiul dicton, potrivit căruia omul se judecă după faptele sale, putem afirma, fără ezitare, că împlinirile scriitoricești ale lui Petru Rezuș, adică volumele sale de folclor, poezii, nuvele, romane (majoritatea de inspirație istorică), literatură pentru copii, istorie și critică literară (18 la sumar, la care se vor adăuga alte trei — **„Ion Creangă — Viața și opera", „Mihai Eminescu — monografie"** și romanul **„Dumbrava roșie"** — în curs de apariție), studiile și lucrările sale privind diverse aspecte ale culturii românești proiectează o personalitate de prestigiu în lumea noastră literar-artistică contemporană.

De la debutul literar — cu poezii și scurte proze — în **„Almanahul — Cincizeci de ani de existență"** (1884—1934) editat la Cernăuți în anul 1935, la **„Ion Creangă — Mit și adevăr"** — o carte de referință pentru critica noastră literară, apărută în anul 1981 la Editura „Cartea Românească" —, Petru Rezuș a scris și publicat cu o rară perseverență zeci de cărți, fiind din acest punct de vedere unul dintre cei mai prolifici scriitori români contemporani, avînd în vedere că are realizate alte numeroase volume de versuri, romane, teatru, nuvele, povestiri, critica literară, traduceri, care așteaptă să vadă lumina tiparului.

Specia literară pe care Petru Rezuș o reprezintă în chipul cel mai strălucit se lasă anevoie precizată, deoarece cîmpul preocupărilor sale conturează peste zece dominante : **poet, romancier, nuvelist, dramaturg, eseist, istoriograf, critic literar, folclorist, traducător, povestitor, muzicolog, îngrijitor de ediții critice.** Între acestea, latura de **poet, romancier** și **critic literar** pare să primeze.

Tematica îmbrățișată în opera sa este uimitor de diversă. Și totuși există o linie de forță care converge spre interesul major acordat prezentării vieții și activității unor figuri reprezentative ale istoriei și culturii românești : Ștefan cel Mare, Ion Creangă, Mihai Eminescu, Ciprian Porumbescu etc. Atunci cînd abordează subiecte referitoare la personalități ale istoriei, scrisului și sunetelor românești, ele sînt receptate, mai ales, prin tangențele cu istoria, literatura și muzica universală. O notă aparte o reprezintă contribuția sa privind folosirea unor elemente tematice de către personalitățile vizate (Creangă, Eminescu, Porumbescu) cu rezonanță folclorică, precum și interferența creației lor cu cea a unor reprezentanți de frunte ai culturii universale.

Scriitor și critic de tip factologic, Petru Rezuș dă crezare numai problemelor concrete, refuzînd speculațiile teoretizante. Convins totdeauna că tot ceea ce scrie este bun, Petru Rezuș înaintează cu siguranță, adăugînd cărămidă cu cărămidă la realizarea monumentului literar-cultural românesc. La cei 70 de ani ai săi, acest om cu părul nins de vreme, ne oferă un exemplu emoționant. Masa lui de lucru este plină cu manuscrise. Prin planurile sale cutezătoare, Petru Rezuș constituie pentru literatura românească o personalitate distinctă. Tot ce a scris acest pasionat de frumos strălucește puternic între certitudinile literaturii noastre de astăzi. Creația sa literară care reprezintă mii de pagini ce alcătuiesc cununa unui remarcabil om de cultură, a pornit din gînd curat și sentiment cald față de oamenii acestui străvechi pămînt românesc.

Dumitru Lazăr-Sărăianu

CUMPĂNĂ Așchii

I. **Între Idee și Speranță, cîtă identitate !**
II. **A scrie proză înseamnă a privi cu acuitate aproape superstițioasă în cauzalitatea hazardului.**
III. **Criticul minor este cel care nu are priză la stratul de continuă inactualitate al marilor texte.**
IV. De senectute.
Zdrobește-i capul șarpelui ieșit la drum
pe pămîntul izbit
coada lui va dansa singură pînă la apusul soarelui.
Dansează tinerii perechi-perechi în grădină
s-a stins lumina și s-a aprins muzica
chiar dacă ai capul zdrobit vei dansa și tu.
V. Povestea seifului.
De-atîtea gînduri fața lui era o poamă
uscată
mîinile — două șipci smulse de vînt
dintr-un gard învechit.
În fiecare zi sta înfipt în aceeași carte
pînă-n prăsele sta înfipt.
Sta înfipt ca păduchele fricos în carnea
soldatului
din linia-ntîi
ca soldatul în patul
armei lui.
Cu mîinile pipăia coperțile cărții
pe coperți era desenat un seif
și cifrul era ascuns între coperțile cărții.
Paznici spărgeau în dinți secunde și
semințe.
El auzea totul și încă nu vedea nimic
pînă cînd a văzut.
S-a dus, s-a bărbierit, a venit, s-a culcat
și-a murit.
VI. **De două luni de zile mă gîndesc la un**
poem ca la o paparudă.

George Alboiu

Melancolie și suavitate

Urmare din pag. 1

zice de elementul teluric, în concordanță cu subțierea fizică a corpului poleit „ca un sfînt din icoane, bizantin". Aurul reprezintă mineralizarea substanței vegetale, așa cum diamantul părea cristalizarea zmeurei, progres al senzualului în mineral. Rostul lui tainic rămîne, riguros, același : de a dovedi că ficțiunea melancoliei devine, ea însăși, impenetrabilă, la fel cum întoarcerea imaginară vestește imposibilitatea trăirii reale. Lămîii, „la moartea lui Montale", răspîndesc o „mireasmă severă" răsfrîngînd muzical — **infuzînd** — uscăciunea fiorului thanatic.

Moartea se apropie asemeni senzației înțepătoare a acidului pe limbă, mica bucurie a „dulceții" conține de fapt ereditar sîmburele de efemer. Cîtă simplitate — tot atîta rafinament.

Și înăuntrul acestui rafinament, studiind „întîmplarea minunată" care îl ocazionează, „mărunta" revelație : un **borcan de ciuperci** conduce spre aflarea surprinzătoare a mecanismului imaginar. Prin el se pătrunde „ca printr-o poartă magică" în lumea ficțiunii. Iluziile sînt pentru Adrian Popescu o „menajerie de sticlă" îmbogățită cu **obiecte** vegetale și simbolice unelte casnice, totul într-un hieratism care, abia el, naște enigma, cheamă așadar la suplețe printr-un paradox intuit în ordinea firii.

Vorbind prin umile contururi și forme în care sensibilitatea pare a se topi definitiv, Adrian Popescu este un poet profund, cu un ton inimitabil. Amestecul simulat ingenuu de sinceritate dezarmantă și ținută esoterică pe care îl dobîndesc toate versurile sale funcționează ca un scenariu al salvării de scufundarea în ariditate.

Copilăria, adolescența, prietenia cu ficțiuni și realități sînt de aceea cîntate ca vîrste interioare ale perpetuării unei **moliciuni** dorite, ca virtuți esențiale ce se opun degradării. Toate alcătuiesc parfumul mitic, fără a fi propriu-zis mitul ; aburul întîmplării fără a cunoaște proza ce o susține. Această moliciune dorește să definească „țara latină" imaginară, suavă, spre care urcă mereu, elegante în melancolia lor, înfăptuirile artistice ale Naturii — și întruchipările naturale ale Artei.

Desen de Raluca Grigorcea

VIAȚA CĂRȚILOR

Luciditate și ficțiune

Petre Ivancu debutează editorial cu volumul **„Fereastra de Muzeu"** (1981), spațiu liric unde nu era greu să recunoști un talent original.

Remarcam atunci prin grila unei lecturi structurale, că scenariul poetic era esențialmente erotic, sentimentul (echilibrat) migrînd pe granița fragilă dintre **vis** și **luciditate.** Oricare ar fi fost pretextele discursului, indiferent de gîndurile, de gesturile sau obiectele care îi ispiteau imaginația **erosul** era o obsesie consubstanțială. Era și rămîne, pentru că, iată, recenta carte **„Fotografii imaginare"** (Ed. **Scrisul Românesc,** 1983), în pofida elementelor inedite, păstrează ca pe un talisman aceeași tutelă fierbinte a zeului iubirii : **„Femeie străină de un veac te aștept / în coliba iernilor flămînde / tu ești plecarea mea spre niciunde / cînd magnolia serii îmi fumegă în piept / foșnesc în trupul tău ținuturi migratoare / văd umbra nemorții alunecînd pe sub ușă / sînt stafia mea îmbătrînind în cenușă / sub lacrima stelei de mare",** ceea ce constituie însă canavaua „fotografiilor imaginare" și îi imprimă cărții sigiliu specific este : **conștiința trecerii timpului** (fugit ireperabile tempus) ; „undeva, departe / morile de vînt ne-au măcinat clipele toate / arde lumina a eternitate / preschimbîndu-mă în cuvînt" — care face prin **forța cuvîntului** din texte un patetic manifest pentru eternitate (e cuvîntul cheie care traduce obsesia).

Eul poetic vrea ca tot ceea ce atinge să fie fulgerat de dorul eternității, să participe la **„pătimirea pentru adevăr"** (Kierkegaard) și frumos.

Chiar dacă pare uneori că își asumă existența prin ficțiune, poetul are însă oroare de metaforele fardate, și după ce a închis turnul de fildeș în el, ia viața de guler, simțindu-se nu „un om liniștit" ci „un semnal de alarmă tras în neștire".

Trăiește **starea de urgență** a realității **și a** regelui — Cuvînt, poezia restituind sensul uneori pierdut al vieții.

O nevoie cumplită de dialog transpare în mai toate versurile lui Petre Ivancu : substanța poetică „arde" mai ales în dialog, iar o anume teatralitate în care tensiunea lirică e susținută de regimul metaforei — este organică, încît puține poeme se pot citi în șoaptă sau în gînd, majoritatea cerînd să fie rostite cu voce tare în **agora.**

Constatăm și o reducere a imaginilor și descripțiilor lirice în favoarea **ideii,** cele ce afirmă maturitatea discursului liric al lui Petre Ivancu : **„Moartea vine ca o privighetoare / îmi spunea o țărancă bătrînă / moartea vine ca un porumbel / îmi spunea un cosaș obosit / de atunci în sufletul meu / o mie de păsări s-au cuibărit".**

Aș risca aici o judecată și anume că poezia lui Petre Ivancu încearcă să ne arate, folosind ca procedeu **„luciditatea și concretețea"** ficțiunii, că realitatea și omul sînt mai mult decît se știe că sînt.

În efortul de a surprinde semnificații cît mai subtile poetul apelează la unele sintagme, precum **„peste vama niciodată" sînt aproape de Departe", „Tu ești plecarea mea spre niciunde"** ; unde se mizează pe o ambiguitate fertilă, pe o aleactorie forță a paradoxului.

Aceste elemente sînt semne sigure ale inserției **livrescului** în discursul liric al lui Petre Ivancu, poezia sa cîștigînd astfel în densitate ideatică și artisticitate.

Originalitatea poetului vine acum și din **motivele culturale** abordate și e mai vădită în poezia de idei.

Esențialmente Petre Ivancu rămîne **un poet al dragostei și al nostalgiei imaculatului, al fragilității amenințate de timp și amintire ;** îl atrage un timp revolut, puritatea unei lumi pe care doar reveria și aducerile aminte **o** pot reda.

El pleacă de la mitul lui **Ulise** căutînd **„tărîmul unde nu ajungi niciodată".** Elegiile sale au un gust de cenușă, poetul are sentimentul acut că Ithaca îi așteaptă pe învingători „cu o pădure de ștreanguri ridicate", de aici și tentația refugiului în spațiul unor **„fotografii imaginare"** în țara de minuni a memoriei afective.

Cartea lui Petre Ivancu e astfel un **pro domo** pentru „eternitatea de fiecare zi" și un jurnal al emoțiilor care țin de senzorialitate. Prin noutatea și insolitul metaforei Petre Ivancu ne este contemporan ; **prin sentimentul intrinsec al poeziei, prin energetismul trăirii, el este un liric al speranțelor tîrzii.**

Să nu fim greșit înțeleși : reflecția lui **nu** este anacronică, ci modernă, iar poemele nu trebuiesc luate drept variațiuni pe tema **„The intoxication of the heart".** Ele sînt spații poetice unde fuzionează în chip fericit **luciditatea** cu **ficțiunea,** relevîndu-ne un poet matur în peisajul divers al poeziei de azi. Faptul că se scrie mai rar despre cărțile sale nu trebuie să-l sperie pe Petre Ivancu. Au și relațiile literare un rost al lor, și așa cum îl știm pe autorul recentului volum bine face că se ține „departe de lumea dezlănțuită". Marile furtuni se pregătesc în liniște.

Ion Dur

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XVIII)

Campanii convenționale: „Antidogmatismul"

Coexistența procedeelor celui mai atroce „dogmatism" și a nesfîrșitelor declarații „antidogmatice" nu trebuie să emoționeze pe cercetătorul meticulos, care știe că judecata istorică nu ține cont de retorica programelor divulgate ci de substanța lor, detectabilă prin analiza elementului factologic. Faptele spun însă cu totul altceva decît profesiunile de credință „liberală" difuzate de grupul verificat, cu o insistență care nu poate să nu fie bizară.

În adevăr, mulți dintre „liberalii" de azi, ajunși în Occident în felurite momente, sînt „dogmaticii" noștri de ieri (e drept, nu toți) și nu ar fi lipsit de interes să se facă odată o catagrafie completă a lor spre a se înțelege mai bine că aparentele fluctuații de opinie nu intră decît în categoria unui jalnic „fripturism". Mă rezum, deocamdată, la cîteva exemple care sînt la îndemînă. Mai vechiul „liberal" J. Popper de la „Europa liberă", era, prin anii '50, în România, unul din campionii proletcultului și autor bun la toate : o monografie G. Coșbuc (a cărui paternitate e sub semnul întrebării), un roman, de 800 de pagini, despre E. Racoviță, gazetărie de „îndrumare", cu semnificația ei cunoscută. Muzicologul George Bălan, pescuit la un moment dat de „Europa liberă" și abandonat repede după ce i s-au stors toate depozițiile „justițiare", debutase, tot prin anii '50, cu articole, de o „fermitate" dogmatică, dintre cele mai violente. Virgil Ierunca, „democrat" la București, îndată după război și troțkist la Paris, pînă prin 1950, începuse în „România liberă" un șir de articole care, văzute azi, vădesc în autor un splendid pionier al proletcultismului. Cîțiva plasticieni, elogiați azi la „Europa liberă", trăitori în Occident, deveniseră, în România anilor '50, milionari prin comenzi pe teme care azi i-ar face să roșească. Un Démo, sculptor ca și Ion Vlad, ajuns și acesta în grupările „liberale" de azi, era, în dogmatism, printre artiștii oficiali. Poate că graficianul Siegfried, azi stabilit în străinătate, a uitat că în 1950 ilustra, alături de J. Perahim, o ediție Eminescu alcătuită de M. Beniuc. Uitate să fie și broșurile lui Horia Liman, tipărite prin acei ani ? Maculatura lui Horia Bratu să fie uitată și ea ?

Judecînd după biografie nu s-ar zice că Max Bănuș, ziarist al anilor '50, ar avea ceva împotriva dogmatismului pe care atunci îl exemplifica. Nu e de crezut că Emil Georgescu, ale cărui funcții „bucureștene" se cunosc, ar avea motive personale să urască pe dogmatici ; nici coloratul în limbaj N. C. Munteanu. Am putea include aci și pe Vera Călin, menționată de grupul celor nouă în felurite dări de seamă, pozitive, de azi ; nu e de imaginat că glorioasa ei carieră dogmatică e numai un accident al memoriei colective.

Dacă ar fi să ne încredem în aceste aparente reconsiderări de poziție am nota că la „Europa liberă" se poartă „revizuirile" cele mai extremiste și am aștepta, cu umor, evoluția de mîine a cine știe cărui specimen de acolo. Însă cu tot efortul de a promova o astfel de „mitologie a redeșteptării lucidității" adevărul nu este acesta. Dogmaticii de ieri nu au uitat nimic din tehnicile lor verificate bine, printr-o „experiență" pe viu, aplicată, cu pagube mari, întregii culturi românești și ar fi o copilărie să presupunem că, peste noapte, totul la ei (criterii, idei etc.) s-a modificat. Mediul grupului „Europei libere" este, în definitiv, bizuit pe dogmatismul cel mai feroce și, respectînd logica, rezultă că de „dogmatici" gata formați aveau nevoie „cei nouă".

Acest export de dogmatism nu a fost nici pe departe determinant și este greșit să ne imaginăm că migrația unor proletcultiști către Occident ar fi determinat dogmatizarea unor medii inițial „liberale" : ei au fost, dimpotrivă, atrași pe considerentul experienței în materie de monopol de opinie și al certificatelor de oportunism pe care biografia lor le făcuse publice. Prin 1965, de exemplu, Monica Lovinescu exalta (în «Unde scurte», pg. 129) abandonul criteriului exclusiv „politic" și triumful esteticii ; în acest chip, zicea ea, „simplul conținut politic [...] nu va mai fi deajuns pentru ca ea (opera de artă — n. n.) să fie declarată genială". Cum stă o asemenea părere provizorie alături de imnurile pe care mai tîrziu aceeași autoare le va dedica lui Paul Goma, cu „romanele" sale exclusiv politice, ar fi greu de explicat dacă la mijloc nu ar fi o celebră inconsecvență. Însă nu doar de inconsecvență este vorba. În vreme ce elogia criteriul estetic, propriu climatului liberal, Monica Lovinescu era bîntuită de aprige vise de cenzor. Citind, de exemplu, „Scrinul negru", ea ne propunea să-l „dregem cu foarfeca" ceea ce nu e cîtuși de puțin o îndeletnicire „liberală" („Unde scurte", pg. 15). Țăcănitul foarfecelor îi dădea mari voluptăți cenzoriale, și „foarfecele sfîrtecînd" („Unde scurte", pg. 40) îi producea Monicăi Lovinescu un destul de anormal entuziasm.

Instinctele de cenzor, care, în proletcultism, s-ar fi acomodat probabil minunat, nu sînt decît un element al dogmatismului grupului verificat care, în realitate, se mișcă pe planuri mult mai mari și cu resentimente pur și simplu uimitoare. Proprie dogmatismului feroce este suspendarea judecății de valoare. A respinge „opera" pentru că „omul" ne este antipatic nu se poate închipui în condițiuni culturale normale. A-l culpabiliza din motive de ordin politic respingînd, pe acest criteriu, producțiile lui, înseamnă a prelungi, indiferent de coloratură, optica dogmatismului care a lucrat și mai lucrează uneori pe bază de ordine care nu se discută. O adîncă mentalitate de dogmatic e, după o mărturisire proprie, aceea a lui Virgil Ierunca (explicată pe larg în „Limite" nr. 32—33/nov. 1981). Ajuns la un festival venețian de muzică modernă, dogmaticul „liberal" nu aplauda o piesă de Luciano Berio care, dimpotrivă, captivase publicul. Întrebat de Antoine Goléa de ce nu reacționează pozitiv, Virgil Ierunca răspunde în acest fel : „Mi-a plăcut, dar Luciano Berio e stalinist". „Asta în viața de toate zilele — îl pune la punct pe bună dreptate Goléa. Trebuie să te cauți de confuzie acută". „Dar eu nu m-am căutat", reflectează cu suficiență Virgil Ierunca, și așa a rămas pînă în ziua de azi. Valorizarea operei în funcție exclusivă de atitudinea pozitivă sau negativă față de autor este, la „Europa liberă", regulă de fier. O scurtă rumoare (în „Limite", 24—25/sept. 1977), pricinuită de felurite absențe din interpretările istorice ale momentului 1877, s-a stins îndată ce romanul-ciclu „Zăpezile de-acum un veac" de Paul Anghel a demonstrat că nu era vorba de o interdicție. Însă despre acest element pozitiv, grupul verificat n-a scos o vorbă, căci prozatorul era în dizgrația „Europei libere", încă din 1970, cînd îl atacase violent Monica Lovinescu (cf. „Unde scurte"). Literatura lui Eugen Barbu este contestată la „Europa liberă" pe toate căile și un comentariu al lui Virgil Ierunca (din 14 aug. 1982) obiecta unui critic român, autor al unei sinteze despre „poemul în proză", prezența în sumarul cărții lui a lui Eugen Barbu. Conform unui principiu dogmatic verificat, nimic din ceea ce fac „indezirabilii" nu e bun : opera e în funcție de poziția omului și în vreme ce „ai noștri" sînt cu toții „geniali", ceilalți sînt „protocroniști", „tradiționaliști", „neo-proletcultiști", „plagiatori" (idee despre care, de altfel, vom afla, în curînd, lucruri interesante).

Exclusivismul față de opere (care este, în fapt, exclusivismul față de autor) ia cîteodată forme inimaginabile, aproape primitive, mergînd pînă la dorința suprimării fizice a opozanților : acum un an, un comentariu al lui N. C. Munteanu conținea și rugămintea de a-i apare cît mai repede lui Eugen Barbu „opera postumă" (emisiunea din 24 aprilie 1982). Fără îndoială că asemenea știri provoacă în memoria celor care au trăit dogmatismul un adînc frison de oripilare. Însă fenomenul e și mai consistent. De esență dogmatică este și interpretarea parțială a unui întreg literar și, în ciuda declarațiilor care fac caz de obiectivitate, practica rămîne tot o expresie a „parțializării". Un articol de Dan Bocaniciu despre o antologie de poezie românească salută excluderile : pe Philippide — global, iar la alții versuri „compromise" (? !), „compromișii" fiind Tudor Arghezi și Ion Barbu. Arghezi e văzut, de altfel, eminamente ca poet „religios", iar absența lui Minulescu din acea antologie e notată pozitiv căci „ar fi demis nucleul de spiritualitate asupra căreia s-a ordonat constelația". Reducerea interesată a unui fenomen complex se cunoaște, ea este proprie „dogmaticilor", și e, precum se observă, capitală și la „Europa liberă". Un model de intervenție dogmatică e, nu mai încape vorbă, articolul lui Virgil Ierunca despre G. Călinescu (din „Limite" nr. 21/mart. 1976) de unde nu aflăm nimic nou, prin comparație cu injuriile anticălinesciene din „Românește", dar în schimb programul exclusivist apare mult mai pronunțat. Sînt aici patru teze dogmatice capitale. Întîia privește eliminarea oricărei discuții în baza propozițiunilor enunțate și orice ripostă ar veni, de oriunde, i s-ar părea lui V. Ierunca o „campanie nu numai literară". În al doilea rînd, e vorba de aplicarea selectivă a unor criterii, drastice față de opera unora, inoperante în cazuri canonice. Lui G. Călinescu i se reproșa aici șirul de patru portrete dedicate lui E. Lovinescu în baza ideii că unul ar fi fost de ajuns (? !) ; însă lui V. Ierunca știrea că E. Lovinescu era acela care teoretizase (și practica) „revizuirea" nu-i provoacă nici o emoție. Apoi, respectul mistic pentru opinia curentă îi apare polemistului parizian foarte recomandabil căci altfel nu ne-am explica de ce îi face lui G. Călinescu un defect din „voința de răspăr cu orice preț". Să-i spunem că nu „voința" (adică „intenția") intră în competența criticului ci rezultatul, adică opera ? Inutil. În fine, încununarea dogmatismului stă aici în apelul la autorități. După V. Ierunca, G. Călinescu ar fi „tratat pe Hölderlin — pe acela pe care Heidegger îl consideră ca singurul mare poet-filozof de la presocratici încoace — ca pe un simplu epigon". Teza părerilor stupide ale lui G. Călinescu, à propos de Hölderlin (părere care a făcut, uneori, prozeliți) este patentată de V. Ierunca și își are originea într-o polemică mai veche (pe care o vom studia) a acestuia cu G. Călinescu. În sprijinul ideilor sale, omul n-a putut aduce decît un citat : „magister dixit", acesta e demonstrația lui „liberală", e drept de un „liberalism"... scolastic. Nu sînt numai acestea elementele dogmatismului pe care grupul „Europei libere" și-a întemeiat programul. S-ar putea cita încă și mai mult (religia „modelului străin", de data aceasta „european", intră aici), mă rezum deocamdată să semnalez teza „veșnicului început". O intervenție a lui Petru Popescu (din „The Spectator" 19 apr. 1975, reluată de „Limite", și, desigur, la radio „Free Europe") era împotriva „destinderii în domeniul literar", căci aceasta ar fi provocat „o și mai mare alunecare în trecut, prin aceea că s-a abandonat atitudinea eroică de respingere a oricărei moșteniri". Exprimare demnă de cel mai feroce proletcultist, al cărei conținut ireductibil este acela că o literatură începe de fiecare dată prin negarea totală a tradiției și luînd-o de la capăt „eroic" (schemă care circulă și la alți autori, nu străini de sursă).

Interesant este că, în vreme ce planta dogmatismului înflorește spectaculos la „Europa liberă", grupul celor nouă se forțează să ne facă să credem că „neoproletcultismul" nu a renăscut acolo ci... la București. O campanie de o furie greu de imaginat s-a pornit pe această temă încă de acum șase ani și a concentrat rapid cunoscutele semnături compromise ale lui V. Ierunca, M. Lovinescu, Emil Georgescu, Anneli Ute Gabanyi, Matei Cazacu, Ion Caraion etc. Un George Banu (în „Limite" nr. 34—35/1982) credea că a interpreta „trecutul" din unghiul prezentului, revelînd în acest fel „anticipația", ar fi o probă de „stalinism". O lectură atentă a producțiilor unor colegi l-ar fi tulburat profund : într-o recenzie la un roman despre Isus (în „Limite") era vorba, cu elogii, chiar de un asemenea procedeu. Însă pentru dogmaticii „Europei libere" asemenea „nimicuri" nu contează : esențial este să ne comunice, zi de zi, că „dogmaticii" ar trăi la București, fiind, ce curios !, exact aceia care scriu fără să urmeze povețele venite pe unde scurte.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

REPERE

Un roman cinematografic

Literatura lui Dylan Thomas este încă puțin cunoscută la noi, cu toată notorietatea poetului pe cele două țărmuri ale Atlanticului. Ne amintim de mai vechi grupaje de poeme, traduse de Mihai Elin, un nume pe care regretăm a nu-l mai găsi în rîndul fervenților promotori ai literaturii engleze. Mai apoi, o antologie din opera lui Dylan Thomas a avut un ecou destul de palid, datorită probabil și unor impreciziuni în ceea ce privește echivalențele, ca și lipsei de relief în românește a unei poematici făcută parcă anume pentru a soca. Recent, un eseist și un traducător de primă mînă, Marcel Pop-Corniș, publică la Editura **Facla** din Timișoara o versiune românească a romanului **Fiicele Rebecăi**, de fapt un bruion apărut după moartea autorului, o încercare de ilustrare a „narațiunii cinematografice". Dylan Thomas a lucrat mult pentru radio și a tentat toate posibilitățile oferite de mijloacele moderne de expresie. Romanul său „cinematografic" se resimte de pe urma facilităților pe care o creează tehnica filmului, este lipsit de o densitate a scriiturii ce particularizează marile opere, atrăgînd în schimb prin dinamismul imaginii și prin sugestiile vizuale. Din punctul de vedere al traducerii, este remarcabilă mai ales tentativa lui Marcel Pop-Corniș de a transcrie particularitățile de limbaj, autenticitatea frazării românești, precum și încercarea de autohtonizare a lumii velse. Textul sună convingător, nimic nu pare disonant pentru cititorul de la noi, atmosfera se creează cu naturalețe, iar farmecul vorbirii „românești" din echivalența lui Marcel Pop-Corniș transformă romanul lui Dylan Thomas într-o prezență familiară chiar pentru sensibilitatea atît de îndepărtată de cea insular-britanică, cum ar fi aceea a unui cititor din Balcani. Folosirea predilectă a timpului prezent și pregnanța de prim plan a imaginii, caracterul descriptiv, insistența pe detalii și dialogul foarte viu, atmosfera ce reiese îndeosebi din aglomerarea de ceață și ploaie ce invadează secvențele din **Fiicele Rebecăi** particularizează acest roman, făcîndu-l suportabil, dincolo de facilitatea conflictului și de caracterul siropos al deznodămîntului. Avem de-a face, în fond, cu un roman istoric și de aventuri, salvat de autor prin știința scriiturii și printr-un talent remarcabil în cazul unui poet ce s-a impus printr-un mod mai radical de acțiune artistică, mai puțin îngăduitor cu cititorul. Prefața lui Marcel Pop-Corniș definește structura artistică a lui Dylan Thomas în termeni memorabili : „...poezia și proza lui Dylan Thomas sînt mai intim legate decît s-ar părea la prima vedere, izvorînd din același spirit inventiv, iubitor de retorică, melodramă, paradox, joc verbal adesea mistificant, din aceeași privire senin nostalgică aruncată trecutului". Ce interesant pare a fi să-l privim pe acest artist „damnat", trăind o existență dezordonată, pradă fantasmelor și afirmării dionisiace, din punctul de vedere al unui trecut în care totul se rezolvă sub semnul împăcării și apropierii între oameni apăsați de un conflict minor. Cazul lui Dylan Thomas sugerează că viața unui scriitor copleșește adeseori prin dramatismul său însăși scriitura pe care o propune cititorului, încărcînd de tensiune imaginea artistului, chiar atunci cînd opera este mult mai atenuată. **Fiicele Rebecăi** în românește este o carte ușoară, interesantă pentru farmecul neobișnuit al traducerii, părînd a apela totuși la soluții banale, cu un conflict neatrăgător, mai degrabă potrivit a constitui punctul de plecare pentru un film de adolescenți. Este nevoie mai degrabă să cunoaștem poemele lui Dylan Thomas, să înțelegem articulațiile intime ale operei sale, și abia mai apoi să ne apropiem de operele sale periferice, de ciornele și „aschiile" rămase în urma sa. Oricum, tot ceea ce întreprinde Marcel Pop-Corniș este interesant, chiar atunci cînd se exercită asupra unui text mai puțin semnificativ.

Aurel-Dragoș Munteanu

CONFLUENȚA A DOUĂ DESTINE:
MOZART ȘI HORIA

Urmare din numărul trecut

tribulațiile sale cu „Nunta lui Figaro" merită a fi consemnate : „Din 1778, „Nunta lui Figaro" este gata în prima sa formă. Nici o dificultate la început : la cererea lui Beaumarchais, Lenoir, locotenent de poliție, desemnează un cenzor pentru piesă ; acesta-i Coqueley de Chaussepierre care aprobă opera, în schimbul unor mărunte modificări. Dar piesa face zgomot, saloanele au și început să vorbească. Regele vrea s-o cunoască ; Madame Campan, lectorul Versaille-ului, ne-a lăsat în **Memoriile** sale istorisirea acestei lecturi și furia lui Ludovic al XVI-lea : «Asta-i detestabilă, asta nu va fi niciodată jucată... Acest om batjocorește tot ceea ce trebuie respectat în guvern... Va trebui să fie distrusă Bastilia [se va întîmpla, întocmai, peste doar opt ani, la 14 iulie 1789] pentru ca reprezentarea acestei piese să nu fie o inconsecvență primejdioasă». Și Beaumarchais, măsurînd dinainte slăbiciunea unui regim în agonie, răspunde: «Regele nu vrea să fie jucată ? Va fi jucată deci»... În sfîrșit, Beaumarchais capătă aprobarea în martie 1784, după trei ani de lupte... **Ziua nebunatică**, acesta-i titlul sub care-i reprezentată opera, pentru prima dată, la 27 aprilie 1784. A fost un triumf exploziv..." **(Annie Ubersfeld).**

Neîndoielnic, toate acestea au ajuns la urechea lui Mozart, ca și cele ce-au urmat : Ludovic al XVI-lea scrie într-o seară, pe spatele unei cărți de joc, un șeptar, ordinul ca Beaumarchais să fie arestat, acesta nimerește în închisoarea de la Saint-Lazare, hărăzită fiilor din familiile care nu și-au putut plăti datoriile și prostituatelor, în pofida celor 50 de ani pe care-i are (aceeași vîrstă cu Horia) și a marelui său renume. Pînă la urmă scapă, capătă și bani, despăgubire... morală, căința regalității este, în fapt, încă o lovitură dată Vechiului Regim. Mozart știe asta, știe pesemne ce-au exclamat, la unison, în clipa aflării morții lui Ludovic al XV-lea, urmașul său Ludovic al XVI-lea (20 ani) și soția lui Maria-Antoaneta (19 ani — fiica Mariei Tereza și sora lui Iosif al II-lea) :

— Atît de tineri și să domnim...

În acest an tulburător — 1784 — cînd Horia se află la Viena cu memoriul moților, **W.A.M.** are toate motivele să-l simtă apropiat pe eroul lui Beaumarchais.

6.

1784 — anul gestației operei „Nunta lui Figaro". 1984. În curînd se vor împlini două secole. Spre sfîrșitul anului '84, Mozart și Da Ponte lucrează intens la „Nunta lui Figaro". Horia e departe, în munții lui, acasă, la 31 octombrie se adună, la Mesteacăn, chemați de „Crăișor". 600 de țărani, iată începe răscoala din Transilvania. Apoi, aici — la Viena — unde oamenii, cu mic, cu mare, sînt captivați de pregătirile vesele pentru Crăciun, destul de tardiv ajung știri privitoare la cele ce se petrec în Apuseni. „Wiener Zeitung" — ziarul oficial al Curții — publică întîi vestea izbucnirii revoltei țăranilor români, apoi derularea evenimentelor, deplasarea trupelor imperiale în urma ordinului împărătesc, de exemplu cel adresat direct comandantului militar general al Transilvaniei, Preisz, la 15 noiembrie 1784 : „Sînt convins că ați luat deja cele mai drastice măsuri pentru a pune capăt răscoalei [...] Dacă nu, trebuie s-o faceți cu toată hotărîrea...". Operațiunile de reprimare se declanșează, violent, la 27 noiembrie, în momentul de apogeu al răscoalei, răsculații lansează „Ultimatumul adresat nobilimii din cetatea Devei", în numele lui Horia, prin care se cere : desființarea feudalilor, părăsirea moșiilor și împărțirea acestora poporului, impunerea lor la impozite, la fel ca toți ceilalți contribuabili, așadar abrogarea multiplelor privilegii feudale ! Răsculații sînt

înfrînți, în cele din urmă, la Baia de Arieș și Rimeți... În 27 decembrie sînt prinși Horia și Cloșca, peste trei zile și Crișan. La primul interogatoriu (din cele șapte), Horia răspunde :

— Pentru ce ești arestat ?

— Nu cunoaște cauza, știe însă că este urmărit de patru ani, fiindcă a fost la împăratul.

— Unde, cum, cu cine și prin cine a fost prins, ce a avut la sine și pentru ce folosință ?

— Împreună cu Cloșca a fost prins pe cînd ședeau la foc, în pădurea Albacului, pe un munte, și anume la locul numit Cusdie, de către șase gornici domnești de pădure... ; au fost legați și el și Cloșca... ; de aici a fost cărdus și predat soldaților care l-au condus la Zlatna și de acolo la Alba Iulia (proces-verbal din 28 ianuarie 1785, Alba Iulia).

7.

Cită imensă bucurie pe Wolfgang Amadeus în lunile februarie-martie-aprilie 1785 : tatăl său — Leopold Mozart — se află la Viena și nu-i deloc greu de ghicit cît de bine se simte **W.A.M.** în calitate de gazdă. Este chiar perioada în care „Wiener Zeitung" și alte ziare din capitala Austriei continuă să scrie despre răscoala din Transilvania. Astfel, în ianuarie, ziua 15, prinderea lui Horia și a lui Cloșca se lățăie în coloanele presei locale : cei doi căpitani supremi ai răscoalei au fost interceptați de către autorități și armată ! În clipa prinderii sale, Horia ar fi azvîrlit în foc un sul de hîrtie și „întorcîndu-se cu o liniște plină de stoicism către ofițerul austriac, i-a spus : voi mă arestați pe mine, dar nu răscoala, eu nu sînt decît un slab instrument al acestei mari mașini și absența mea nu va opri mersul ei". În numărul din 23 februarie se arată că Horia a fost purtat în lanțuri prin mai multe sate de pe Mureș, pentru a fi arătat, ostatec, mulțimilor ; la 5 martie — lucrările comisiei de anchetă în fața căreia sînt aduși Horia și Cloșca (Crișan, prins între timp, și-a pus capăt zilelor în celulă) ; la 16 martie — execuția lui Horia și Cloșca, la Alba Iulia (corespondență transmisă chiar de la fața locului), în prezența țăranilor aduși de pretutindeni, cîte șase din fiecare sat. Totodată apar broșuri pe aceeași temă, cost minimal, 6 creițari, pe Singerstrasse, aceeași stradă pe care a locuit Mozart la Arhiepiscop și de unde s-a mutat, apoi, nu departe... Să fi dat Wolfgang Amadeus sau Leopold șase creițari — sumă minoră — pentru a citi cele consumate tragic în Transilvania, cu deznodămîntul din Alba Iulia ? De ce n-am crede posibilă și această ipoteză ?

8.

„Poate un rege să fie blînd ?" Sfîrșitul lui Horia — la 28 februarie 1785, a fost crud, adevărat supliciu : două mii cinci sute de țărani sînt de față la tragerea lui pe roată, și-a lui Cloșca. Un preot român exclamă :

— A murit nădejdea românilor, a fost frica domnilor !

Și folclorul: „Cît a fost Horia împărat / Domnii nu s-au desculțat, / Nici în pat nu s-au culcat, / Nici la masă n-au mîncat". În testamentul făcut în celula din cetatea Alba Iulia, în preziua martiriului, printre altele Horia îi iartă pe cei care-l vînduseră, dar nu și pe cei care l-au oprimat, dimpreună cu frații săi, cererile lor anterioare, scrise acum cu sînge, sînt mai valabile decît oricînd : „Nobilii stăpîni de moșii să-și părăsească odată pentru totdeauna moșiile. Și ei să plătească dare ca poporul de rînd. Pămînturile lor să se împartă între poporul de rînd..."

„Marele teatru al lumii" : regele Ludovic al XVI-lea sfîrșește pe eșafod, la 21 ianuarie 1793, iar soția lui (fiica Mariei Tereza și sora lui Iosif al II-lea) Maria-Antoaneta — decapitată în același an, la 16 octombrie. Beaumarchais ajunge pînă în pragul noului veac, murind în 1799. Lorenzo Da Ponte e longeviv, apucă și deceniul patru din secolul al XIX-lea, căci închide ochii pe veci abia în 1836, august 17, la New York, cînd numără 87 de ani... Acolo unde se intersectează destinele protagoniștilor, pălesc imuabilele devize imperiale, ca de pildă cea a Casei de Austria, abreviată : A.E.I.O.U. (vocalele alfabetului), cu înțelesul **Austriae est imperare orbi universo** (în germană : **Alles Erdreich ist Oesterreich unterthan**). N-a fost să fie așa !

Mihai Stoian

Bibliografie selectivă

Vasile Netea — „Munții Apuseni — Muzeu istoric și panthenon al poporului român"
Wolfgang Amadeus Mozart — „Scrisori"
Lorenzo da Ponte = „Memorii"
Nicolae Edroiu — „Răsunetul european al răscoalei lui Horea"
Ion Lungu — „Aspectul ideologic al răscoalei din 1784"
Dominique Fernandez — „Arborele pînă la rădăcini"
Jean-Victor Hocquard — „Mozart"
N. Densușianu — „Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria"
Liviu Rebreanu — „Opere 7" — ediție critică de Niculae Gheran
Ana Maria Șerbănescu — „Figaro și Lumea Nouă"
Beaumarchais — „Nunta lui Figaro" — introducere și note de Annie Ubersfeld
Tiberiu Pașcanu — „Asasinul lui Mozart"
Paul B. Shapiro — „Cea mai puternică răscoală din Imperiul habsburgic"
Robert Mandrou — „Anacronismele de la curtea Mariei-Tereza"
Mihail Cerghedean — „Ultimatumul lui Horea"
Valeriu Buduru — „Procesul lui Horia, Cloșca și Crișan"

REVISTA STRĂINĂ

● **CASA PROFETULUI** se intitulează romanul lui Louis Auchincloss publicat la „Houghton Mifflin". Personajul principal, „profetul" din carte, este construit după Walter Lippmann, celebrul ziarist american, unul dintre cei mai importanți comentatori politici pe care i-a produs presa mondială în ultima jumătate de secol. Critica remarcă extraordinara virtuozitate a autorului, construcția unui sistem de oglinzi care reflectă imaginile personajelor, producînd confuzii deliberate între prototipuri și caracterele cărții, un fel de ambiguitate care devine atît de atrăgătoare, încît această carte a lui Auchincloss este considerată a fi cea mai rafinată dintre multele sale romane.

● **PHILIP SLATER,** cunoscutul autor al unei cărți de succes, **Căutarea singurătății,** comentată pe larg în presa de mare tiraj din ultimii ani, a publicat de curînd un eseu intitulat „Viciul bogăției", în care tratează obsesia publicului american pentru bani și mijloacele de a-i cuceri. Un critic notează : „Cartea cea mai nouă a lui Slater este adeseori provocatoare, cu toate că adevărurile pe care le conține par uneori să alunece sub limita cea mai joasă. Teza ei poate fi enunțată simplu : modul americanilor de a intra în relație cu banii are multe trăsături în comun cu atitudinea unui alcoolic față de băutură ; banii sînt un alt fel de a te droga, folosit pentru a oferi un gol imposibil de umplut".

● **VIEȚILE POEȚILOR MODERNI** se intitulează culegerea de eseuri publicată de criticul William H. Pritchard, constituind prilejul unor critici active și de loc comprehensive ale cărții unuia dintre numele cele mai rezonante din critica de limbă engleză. Contrar sugestiei din titlu, cartea lui Pritchard este de fapt o „lectură" a operei cîtorva dintre cei mai importanți poeți din prima jumătate a secolului : Hardy, Yaets, Robinson, Frost și Eliot, Pound, Stevens și Williams. Cităm dintr-o recenzie consacrată de revista **Atlantic** cărții lui Pritchard : „El este un critic bun : cunoaște subiectul, este inteligent, își afirmă competența, dar fără aroganță, fiind de asemenea capabil de o scriitură limpede, chiar dacă oarecum desuetă. El este mai interesant atunci cînd se referă la poeți puțin cunoscuți".

● **UN ARTICOL** recent consacrat picturii lui Andrei Plastov, sub semnătura Lidiei Reznikova, ne readuce în atenție opera unuia dintre cei mai mari plasticieni ruși ai secolului. Provenind dintr-o familie de artiști, plastovii au fost timp de mai multe generații pictori de icoane, Andrei Plastov a creat o artă viguroasă, în care vigoarea motivelor a fost tratată cu o pastă generoasă și extrem de rafinată. Cităm din articolul Lidiei Reznikova : „În istoria artelor plastice, Plastov este un fenomen unic. E prea puțin probabil să existe un alt pictor profesionist care să fi știut și să fi simțit atît de bine ca Plastov pe fiecare dintre eroii săi, truditori ai satului, care să fi trăit ca Plastov aceeași viață ca și ei".

● **O LITERATURĂ** care se exprimă în 75 de limbi se intitulează interviul cu Serghei Baruzdin, consemnat de Serghei Abdeenko și consacrat literaturii sovietice multinaționale. Unul dintre subiectele abordate a fost cel al noilor scriitori, promovați de revista Drujba Narodov pe care o conduce Baruzdin. Trecînd în revistă numele pe care publicația le-a impus în cele 78 de limbi în care se scrie literatură în Uniunea Sovietică, Baruzdin spune : „La ora actuală nu există practic nici un clasic al vreunei naționalități neruse care să nu fi fost publicat de revista noastră. Ucraineanul Oles Goncear și kirkizul Cingiz Aitmatov, Rasul Gamzatov, reprezentant al naționalității avare, și bașkirul Mustai Karin, balcarul Kaisin Kuliev și kalmicul David Kugultinov, bielorusul Vasil Bikov și Iuri Ritheu, reprezentant al ciukcilor, cu toții scriitori de nume mondial — și-au văzut pentru prima oară scrierile traduse în limba rusă în revista Drujba Narodov. Azi operele lor pot fi citite în diferite limbi, dar dreptul primului descoperitor rămîne de partea noastră".

● **O TRECERE** în revistă a multelor traduceri în engleză din creația lui Dante întreprinde într-un amplu articol cunoscutul critic Hugh Kenner. Numai în ultimii ani au fost publicate 4 versiuni dintre care două complete din **Divina comedie.** Hugh Kenner scrie în legătură cu aceste apariții : „Traducătorii nu-și mai închipuie azi că trebuie să te ajuți prin italiană ca să-l cunoști cu adevărat pe Dante. Ceea ce poți să speri este un Dante-în-engleză, închipuindu-ți, în acest fel că-l transpune în engleză este posibil în mod direct. Fidelitatea față de text va revela întreaga sa încărcătură poetică".

● **CEL MAI BUN PRIETEN PE CARE-L VOI AVEA** se intitulează cartea lui Bernard Sloan, de fapt o trecere în revistă a problematicii morale și psihologice pe care o înfruntă o familie confruntată cu boala și mizeria, cu condiția ca imigranți și cu etern nerezolvatele probleme ale adaptării la diferite medii. Personajul central al cărții este figura mamei autorului, care copleșește pe toți cei din jur prin forța amintirilor unei copilării aservite luptei pentru existență, voinței de a supraviețui și speranței într-o lume a încrederii omenești, a fraternității și bunătății. Criticii evidențiază forța evocării lui Sloan, capacitatea de creație a unor tablouri ample, a pitorescului de natură etnografică și de a reține ecourile prelungi ale unei copilării încărcate de afectivitate.

● **POVESTIRILE** lui Ammon Shamosh sînt recenzate tot mai călduros de către critici, pentru vocația autorului de a crea atmosferă și linii narative din elemente foarte restrînse, care devin totuși pregnante, prin stilul său de o vivacitate unică. O cronică semnată de Alice Shalvi în revista „Ariel" conclude în următorii termeni : „În mod limpede, nostalgia scriitorului nu se îndreaptă numai către localitatea copilăriei sale, cu parfumul său de demult și cu gusturile sale, dar și pentru originile pierdute în timp, care se manifestă și azi, în forme oricît de sofisticate. Ceea ce a pierdut autorul nu sînt numai bunuri materiale sau amintiri de familie, ci o moștenire spirituală și ritualuri colective, a căror lipsă permeează toată cartea, dîndu-i interesul cel mai mare și adîncimea perspectivei."

CHINA '82 (XVIII)
Rădăcina sufletului

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Aflu că într-o singură zi, în China, apar cărți într-un tiraj de 12,58 milioane exemplare, că se vînd 3,08 milioane de reviste și 38,47 milioane de ziare. Că numărul de bilete vîndute zilnic la cinematografe atinge... 74 de milioane și că principalul program al televiziunii color din Beijing emite 40 de ore pe săptămînă (în afara emisiunilor școlare pentru toate gradele de învățămînt), iar cele 6 programe ale radioului din capitala Chinei însumează un total de 95 de ore pe zi. Cifre elocvente.

Am întrebat cîte ideograme sau „caractere" există în dicționarul limbii chineze ? Mi s-a răspuns că cel mai vechi dicționar, „Shuo Wen Jie Zi", alcătuit de Xu Shen (aprox. 58—147) cuprinde 9 353 caractere. Un alt dicționar editat cu 1 600 de ani mai tîrziu, sub împăratul Kangxi (1662—1722) din dinastia Qing, număra nu mai puțin de... 40 000. Ultimul dicționar editat la Beijing cuprinde 45 500 caractere de imprimerie. Mi s-a explicat însă că numai prin cunoașterea a o mie de caractere se poate descifra majoritatea ideogramelor dintr-un dicționar, 3 000 de caractere fiind suficiente pentru o acceptabil de „bogată" limbă gazetărească.

Literatura chineză este una dintre cele mai vechi și mai ample literaturi din lume. În afara filosofilor Confucius, Zhuang Zhou și a poetului Qu Yuan — toți trei contemporani cu unii dintre cei mai mari scriitori și filosofi ai Greciei antice —, perioada dinaintea erei noastre îl cuprinde pe Sima Qian, autorul „Memoriilor istorice" — cronică a trei milenii, începînd cu epoca legendarului împărat Huangdi, fondatorul imperiului chinez, pînă la domnia lui Wudi din dinastia Han. Cronica lui intitulată „Shi Ji" se desfășoară pe 130 de capitole care se disting printr-o suită de portrete de o mare plasticitate și, după cum relatează un studiu asupra literaturii clasice chineze editat la Beijing, „toate personajele descrise de Sima Qian — împărați, regi, generali, miniștri, ucigași de profesie, cavaleri rătăcitori, muzicanți, cîntăreți, chiar și căpetenii de țărani răsculați sînt atît de bine caracterizați încît specialiștii au atribuit lucrării acesteia o incontestabilă valoare literară, ea influențînd în mare măsură producțiile ulterioare în proză și îndeosebi romanul și drama...".

Același studiu aduce în succesiune o lucrare de o originalitate ce se degajă din însuși enunțul ei : „Quan Tang Shi" — poezia completă sub dinastia Tang — 50 000 de poeme întrunind 2 200 de poeți, printre care cîtiva de primă mărime, ca Li Bai, Du Fu și Bai Juyi. În aceeași epocă s-a procedat de către lingviștii Han Yu și Lin Zongyuan la o reformă a stilisticii chineze, lor datorîndu-li-se modelul de care s-au slujit ulterior numeroși prozatori. Poetul Li Bai a trăit între anii 701 și 762. și moștenirea lui literară caracterizată de un spirit incisiv este concentrată în peste 900 de poeme, majoritatea lor scrise în timpul unor peregrinări prin China, pe parcursul cărora nu i-a scăpat nimic din ceea ce caracterizează societatea epocii. A rămas unul dintre creatorii limbii literare chineze iar influența lui a marcat profund poezia din epocile ulterioare. Contemporan cu el, poetul Du Fu (712—770), numit mai întîi cenzor la curte, apoi dizgrațiat, a împărtășit soarta confratelui său, Li Bai, nevoit fiind către sfîrșitul vieții să pornească în vagabondaj, cîntîndu-și tristețea și descriind meleagurile străbătute într-un stil bucolic, plin de o savoare romantică dar adeseori conținutul poemelor lui trădînd grijă și amărăciuni neconsolate.

Un destin asemănător a avut Bai Juyi (772—846), născut în sărăcie, ridicat la rang de înalt funcționar al palatului, apoi destituit din pricina atitudinii sale „ireverențioase" față de regulile de la curte descrise în satirele sale. A rămas ca un pionier al apărării condiției femeii, un cîntăreț al virtuților acesteia, un liric și totodată un „dizident" incorigibil, prin denunțarea cruzimii și a corupției potentaților vremii, poet care a lăsat o adevărată „cicatrice" în literatura epocii sale.

Întinsă peste trei veacuri, literatura practicată sub dinastia Song (960—1279) lasă moștenire opera unor poeți ca Liu Yong, Qiu Guan, Su Shi, Shin Qiji și Lu You — autori de poezie de „cîntat". Dintre ei Lu You este autorul a nu mai puțin de 9 300 de poeme, majoritatea caracterizate de ardoare patriotică. Epoca aduce în poezie moda versificări stil „și", așa cum sub dinastia Yuanilor (1271—1368) moda timpului în literatură a aparținut așa-numitei forme „zaju" — care coincide cu nașterea operei chineze. Dintre creațiile acelei vremi se păstrează opera semnată de Guan Hanqing (1213—1297) „Nedreptatea făcută lui Dou E" poem-spectacol în care este cîntată drama unei femei pe nedrept acuzată de infidelitate și, în cele din urmă, condamnată la moarte. Lui Wang Shifu (1260—1336) i se datorează celebra „Poveste din pavilionul de Vest", considerată o capodoperă a genului. Aceleiași perioade istorice aparțin Bai Pu (1226—1306) și Ma Zhiyuan (1250—1324), primul cu „Mergînd pe zid călare pe cal" iar al doilea cu drama „Toamna în palatul Hanilor".

Jumătatea de mileniu scursă după trecerea sceptrului imperial din dinastia Yuanilor în mîinile împăraților din dinastiile succesive Ming și Qing (1368—1840) aduce în prim-plan romanul-fluviu, gen care rezistă îndelung modelor trecătoare. Studiul citat pomenește șase astfel de romane rămase în patrimoniul de aur al literaturii chineze. Între acestea „Aventuri din cele trei regate" de Luo Guanzhong (1330—1400), scriere de inspirație istorică avînd peste patru sute de personaje rămase celebre pentru minuțiozitatea portretizării lor de către autor. Se afirmă că influența acestui roman a fost atît de puternică asupra scriitorilor vremii, încît din acea epocă numai opera din Beijing dispune de peste o sută de titluri pe teme similare. Contemporan cu Guanzhong, prozatorul Shi Naian a dat literaturii chineze primul roman care descrie desfășurarea unei răscoale țărănești, intitulat „Pe malul apei". Ceva mai tîrziu avea să apară romanul lui Wu Chengen (1500—1582) „Călătorie spre Soare Apune", avîndu-i drept personaje principale pe călugărul iluminist budist Xuanzang și pe Sun Wukong, supranumit „regele maimuțelor". Roman picaresc cu accente fabuliste, care folosește larg elemente de inspirație folclorică, făcînd apel la fantasticul basmelor menit însă doar să drapeze causticitatea autorului la adresa moravurilor vremii. „Visul din pavilionul roșu", operă de referință față de sumumul romanului clasic chinez este datorat lui Cao Xueqin (1715—1764), poet și pictor, care, la vremea senectuții, a părăsit uneltele rimei și ale culorii pentru a adopta proza de ficțiune. Virsta înaintată la care s-a apucat să scrie „Visul..." nu i-a permis să termine lucrarea și ea a fost continuată în același stil și cu țelurile finale propuse, de către unul dintre discipolii săi, Gao E. Exegezii romanului clasic chinez consideră „Visul..." o operă-model ale cărei virtuți stilistice, bogăție a limbii, claritate a mesajului rămîn inegalate în epocă. În sfîrșit, cu „Întîmplări din lumea cărturarilor" de Wu Jingzi (1701—1754), roman recent apărut și în limba română într-o tălmăcire datorată eruditilor sinologi Mira și Constantin Lupeanu (totodată autori ai unui amplu studiu introductiv care precede romanul lui Jingzi), se ajunge la ultima etapă a literaturii clasice chineze.

Cunoaștem însă prea puțin din literatura chineză. Oare de ce tocmai „culturală" trebuia să se numească zizania unui deceniu obtuz, despre care recenzia la o recentă „Istorie a literaturii chineze de după 1949", publicată de „Beijing information" spune : „A fost o perioadă catastrofală pentru literatura chineză". Sînt deplinse vexațiunile, umilințele și blamările la care au fost supuși numeroși scriitori condamnați pentru un pretins „revizionism". „După căderea bandei celor Patru — citesc în recenzia amintită — un mare număr de opere literare și-au făcut apariția, înfățișînd cititorilor spiritul revoluționar al epocii noastre și marile aspirații ale maselor populare..." Aceeași publicație face într-un număr al ei recenzia romanului „Marea familie Chanton din Saula" datorat lui Liao Shaotang, scriitor care a rezistat îndelung suplicliilor morale suportate în timpul așa-zisei „revoluții culturale".

La Beijing, în anexele Templului Longevității se instalează Arhivele literaturii moderne chineze, embrionul unui adevărat Muzeu al literelor și al scriitorilor Chinei populare. S-au colecționat, s-au catalogat, s-au depozitat și s-au expus manuscrise, scrisori, reviste, fotografii, portrete, filme documentare, înregistrări pe benzi de magnetofon și pe videocasete, care vorbesc despre viața și creația scriitorilor, poeților, criticilor, teoreticienilor și traducătorilor celor mai marcanți, precum și operele publicate de aceștia în țară sau care le-au fost traduse peste hotare. Inițiativa îi aparține lui Ba Jing, traducătorul „Divinei Comedii" în chineză, și laureat pe anul 1982 al prestigiosului premiu italian Dante Alighieri. Tot la Beijing l-am cunoscut pe Jang Suxin, șeful catedrei de limbă română la Institutul de limbi străine, care conduce un lectorat cu 72 de studenți ce vorbesc destul de bine românește. Mulți dintre ei se vor consacra traducerilor din literatura noastră. Jang Suxin lucrează la întocmirea unui dicționar modern chinezo-român, pregătind în paralel primul ghid de conversație româno-chinez și o gramatică a limbii chineze special alcătuită pentru românii amatori să învețe limba țării care a dat omenirii atîtea valori literare într-o neîntreruptă continuitate de-a lungul a peste două milenii.

Balcanice

NIKOLA ȚINȚAR POPOSKI

Cheia pierdută

Piatra în cap
Cucerire a lumii

Floarea în trup
Vînzare a pietrei

Limpezire de apă
Spinele-n ochi

Se chinuie pasărea
Să-și născocească pliscul

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Mierea adevărului

Mierea adevărului e veninoasă de cele mai multe ori. Citeodată, vai, poate să fie și dulce. Dar nu ne înfruptăm din ea decît în vacanță. O faptă bună se petrece, la noi, cu struguri și toată mierea adevărului din fotbalul românesc încape, unsă, pe o felie de piine coaptă pe frunză de hrean. Dar se înghite cu noduri. Parcă sîntem ursiți să îngenunchem mereu în ploi de rugină. Vedeți și dumneavoastră prin ce fistichii coridoare ne îndreptăm spre izbînzi mediocre. Și le sorbim (izbînzile astea nemernice) cu o poftă de zile mari și luminoase. Adică ne mînjim gura cu lut și propovăduim calea laptelui. Vine vara și n-am încotro, mă voi pedepsi cu un drum la Marea Neagră unde voi uita că Mircea Lucescu ne-a înfrînt, în templul zigurat al stadionului 23 August, gîndul că putem cutreiera mările nădufului cu sandale de lemn. E și el om și, prin urmare, supus greșelii. Nu e, în schimb, antrenorul de care aveam urgentă nevoie și pe care-l așteptam. O fi Titi Teașcă ? O fi nea Tinel ? Nu-mi dau seama. Știu, însă, că mi-a plăcut meciul Rapid — Dinamo Victoria. (Poate unde m-a bătut soarele vreo patru ore numai în moalele capului, cap pe vremuri bălai, astăzi sur). Acolo, sus, la Anef, miroseau fără asemănare toți trandafirii Bucureștilor, mai cu seamă cei trăsniți în creștet, lumea scînteia de chefuri la iarbă verde, iar băieții Rapidului bîjbîiau după glorie. A învins, pe furatelea, Rapiduleț. Odată cu el am învins și **noi.** Cînd zic **noi,** mă gîndesc la cei ce sîntem, am fost și vom rămîne legați de grilajul Gării de Nord. Nu cunosc mai mare sete de frumos decît aia din inima Giuleștiului. Îmi pare rău că Teașcă a luat bătaie, dar îmi pare bine că l-am bătut **noi.** A mai învins, acolo și numai acolo, Progresul pe Metalul. Mari jucători de îndopat caltaboși în ziua de Paști. Mie echipa Progresul îmi stă la inimă cu multă bucurie. În parcul din strada doctor Staicovici cresc cei mai frumoși platani din România. Cînd eram, vorba poetului Cezar Ivănescu, mai tînăr și la trup curat, acolo îmi petreceam duminicile. Dar parcă nu e bine să furăm ca-n codru. Vreau să zic că puțină decență nu ne-ar strica. Bucureștenii iubesc tot ce-i al lor, dar mi se pare că strîmbă din nas cînd le bagi mîna în buzunar. Mușc alb și repede dintr-un bob de orez și vă anunț că aproape în toate timpurile mierea adevărului e veninoasă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
22
(1 100)
Sîmbătă
4 iunie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Spiritul revoluționar

Însemnătatea deosebită a evenimentului pe care l-a reprezentat Plenara C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie anul trecut, caracterul său istoric, s-ar putea spune, rezidă în excepționala valoare teoretică și practică a expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu, document care, consacrat analizei stadiului actual al edificării socialismului în țara noastră, problemelor teoretice și practice, ideologice și activitatea politico-educativă a partidului, a marcat ample deschideri în toate domeniile de referință umană, accente și orientări noi care privesc atît ansamblul evoluției sociale, cît mai ales pe acela pe care îndeobște îl numim factorul — om, formarea și afirmarea conștiinței sale înaintate, edificarea sa la înălțimea idealurilor socialiste și comuniste de muncă și viață. Importanța acestui eveniment mai rezidă de asemenea și în faptul că magistrala expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost adoptată ca document programatic al Conferinței Naționale a partidului și se situează printre acele mari și pătrunzătoare analize care devin cu timpul obiecte de studiu și referință, momente de reper în gîndirea și acțiunea socială, adevărate ghiduri de orientare politică și ideologică asupra fenomenelor muncii și vieții.

Răstimpul de un an cît marcăm de la producerea acestui eveniment depășește în semnificație valoarea unei stricte consemnări și aduce în prim plan vitalitatea ideilor și concepțiilor care cunosc o permanentă confirmare în activitatea practică, înscriindu-se, de pe acum, în ciclul marilor rezultate cu care, în pofida unor condiții mai puțin prielnice, se prefigurează imaginea actualei etape și se arată în esența sa însăși perspectiva. Ceea ce le unește ca normă și le dă valoare pînă la nuanță, în toate motivările și pe toată lungimea de undă a receptării lor este ilustrarea cu o programatică și cuprinzătoare elocvență a spiritului revoluționar. În lumina și pe temelia lui se edifică parte cu parte întregul proces de făurire a omului nou, din unghiul și sub raza sa de incidență apar fațetele luminoase ale acestei laborioase și sensibile construcții, sub acțiunea sa pot și trebuie să se perfecționeze toate laturile existenței societății.

Măsura spiritului revoluționar o constituie eficiența, proba sa materială și spirituală este proba însăși a unei noi calități în toate domeniile și sectoarele de activitate. Patriotismul culturii, al creației este nemijlocit legat de toate acestea, el se întemeiază pe o lungă tradiție și are un permanent reflex în contemporaneitate, își trage din actualitate o permanentă și vie sevă, constituie matca de gînd și sentimente a oricărui act creator. De o excepțională valoare teoretică și ca un hotărîtor suport de analiză în această direcție, precum și ca un mod optim de abordare, cel mai exact, se bucură fundamentarea concepției secretarului general al partidului cu privire la istoria unică a poporului, rolul și locul națiunii ca forță motrice de seamă a dezvoltării social-politice a lumii contemporane, rolul crescînd al partidului ca centru vital al întregii societăți, raporturile dintre partidul comunist și statul socialist, ca stat al democrației muncitorești, unirea tuturor eforturilor și energiilor creatoare în vederea înfăptuirii scopurilor fundamentale ale poporului, pentru asigurarea progresului său material și spiritual, respectarea independenței și suveranității, a libertății pentru cauza căreia istoria sa unică stă mărturie și îi înfățișează prin toți marii săi eroi.

În consonanță cu toate acestea, ca un ecou prelungit ce se confirmă în bătaia de gînd și de inimă a tuturor fiilor și fiicelor patriei, cu prilejul recentei întruniri a două forumuri ale democrației noastre muncitorești, secretarul general al partidului spunea : **să dezvoltăm puternic sentimentul de dreptate și libertate, de patriotism, sentimentul de luptă împotriva a tot ce este vechi și trebuie înlăturat, de promovare a noului în toate domeniile de activitate, sentimentul luptei unite pentru victoria socialismului și comunismului !** Această chemare, care este și o profesiune de credință, sintetizează de fapt un întreg mod de a acționa pentru înfăptuirea tuturor orientărilor din expunerea rostită în cadrul plenarei de acum un an, a hotărîrilor Conferinței Naționale și ale Congresului al XII-lea ale partidului — sensul unic și major care concentrează eforturile și inspirația întregii națiuni. Un exemplu de atîtea ori grăitor și cu o mare putere de înrîurire în această direcție îl avem chiar în aceste zile cînd, consemnînd valoarea unui istoric și programatic document, consemnăm și vizita de lucru a secretarului general al partidului, dialogul și analizele sale binecunoscute în două din județele țării. Este exemplul cel mai concludent al unei permanente și călăuzitoare stări de lucru care ne angajează și ne exprimă pe toți.

Luceafărul

1848 la București — Sculptură de Justin Năstase

EMOȚIA EMINESCU

Călătorul, aflat pentru cîteva zile la Vaslui, cu treburi sau în pură preumblare turistică, este trezit, dimineața, dacă locuiește la hotel, de ceasul unui turn modern în stil cubist, edificat aproape de imensa piață centrală, în sunetul unui marș tradițional. Impresia pe care ți-o dă acest ecou al unor suflete vechi, cu emoția închisă în edificii acute, lineare, de sticlă și de beton, e foarte stranie dar, întrucît privește orașul modern moldav, cît se poate de semnificativă. Pe bulevardul întins peste coline, pe văi și pe măguri, denivelat și cu perspective largi, ca la San Francisco, stă, la cîțiva pași de magazinele noi, o biserică veche, ctitorită de Ștefan cel Mare, misterioasă ca un semn al unei civilizații care nu va dispărea. Mai departe, într-o largă piață pietruită cu lespezi late, ca de riu, stă, înălțată de la pămînt, o statuie impresionantă a lui Ștefan cel Mare. Pretutindeni, amintirea marelui voievod este vie și oamenii de prin partea locului te îndeamnă să te duci să vezi, la cîțiva kilometri de oraș, cîmpul de la Podul Înalt, mlăștinos acum mai multe sute de ani, tăiat azi de o cale ferată pe unde adeseori trec lungi trenuri în sus și în jos, spunînd că lumea românească merge înainte.

Orașul nu trăiește, totuși, din amintiri și, văzut dinspre sud, de pe dealurile pline de vii și de piersici, se înfățișează ca o așezare citadină cu totul nouă, un șir de volume albe, pătînd orizontul cu o culoare pură : blocurile. Biblioteca județeană, fixată în mijlocul acestei arhitecturi care iubește verticala, este ea însăși o clădire văzută pe dinafară, de dată recentă, iar din interior dă impresia, pentru omul care a călătorit mult, că aparține unei mari metropole culturale. Cîțiva entuziasti, impulsionați, pînă de curînd, de o admirabilă directoare, pe nume Eugenia Moldoveanu, au făcut din biblioteca aceasta de reședință de județ o adevărată „academie" vasluiană, cu fișier modern, cu secție de bibliofilie, cu sală de audiții muzicale, „jocotecă". În acest miraculos loc am pă-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

L-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

Examen cu profesorul

Cei peste trei sute de studenți care absolveau în anul acela facultatea de filologie, mai aveau de trecut un ultim examen. Dar pentru fiecare dintre ei, acesta era examenul cheie. Pentru că nu aveau ce învăța. Pentru că examenul era o întîlnire cu George Călinescu, și întîlnirea era un eveniment. Dar mai ales pentru că subiectul examenului era Eminescu, și Eminescu nu se învață, se naște și trăiește lîngă tine o viață, îl cunoști de cînd lumea. Ca să vorbești despre Eminescu înseamnă de fapt să vorbești despre tine însuți, despre aspirații, iubire, dezamăgire, ideal și nostalgie.

Numai că examinatorul de acum nu se lăsa adus la același numitor cu tine, om de rînd, care îl iubești pe Eminescu, îl cunoști și poți spune despre el lucruri cunoscute, pe care le-ai învățat în anii de studiu. Cum să vorbești despre poezie lui Călinescu ?

Aceasta era problema care frămînta mintea studenților care absolveau atunci facultatea de limbă și literatură română. Examenul urma unui șir de lecții-conferințe, deschise tuturor studenților din universitate, ziariștilor, criticilor literari și profesorilor de literatură din Capitală. Ca să ajungi la un curs care se desfășura fără pauză timp de două ore, unde Călinescu spunea lucruri extraordinare, trebuia să faci de gardă pe holul amfiteatrului cel puțin alte trei ore. Veneau studenți de peste tot, unii veneau cu părinții și frații, alții veneau cu prietenii și vecinii, cineva trebuia să aibă oricum tangență cu facultatea de filologie. Și asta nu pentru că era la modă, ci pentru că toți aveam conștiința că ne aflăm în fața geniului. Și pentru că un curs despre Eminescu era un eveniment literar. Ușile facultății era luate cu asalt. Unde să încapă sute de oameni, cînd amfiteatrele noastre erau atît de mici ? Dacă pereții ar fi putut sprijini pe fiecare metru pătrat pînă la tavan, oameni cu capul în jos sau ținîndu-se în mîini timp de două ore, e sigur că aceste lucruri nu i s-ar fi părut nimănui ieșite din comun. Oamenii se așezau pe bănci, în bănci, pe pervazul ferestrelor, pe cuierul de haine, pe treptele amfiteatrului, pe piedestalul catedrei, în ușă, urcați pe scaune luate din sălile de lectură într-un moment de neatenție, pe hol. De fiecare dată îl așteptam cu sufletul la gură, boala își arătase colții, profesorul putea oricînd să-și amîne cursul. Și totuși n-a făcut-o niciodată. Venea însoțit de unul sau doi profesori de la catedra de literatură și trecea drept, salutînd pe cei care-l aclamau sau pur și simplu i se înclinau. Intra în amfiteatru întîmpinat de aplauzele noastre.

Glumea despre lipsa de locuri, făcea observații despre poziția incomodă a unora dintre noi, care eram cocoțați pe cuiere sau pe scaune schioape. Apoi începea prelegerea, care era o înșiruire de observații pătrunzătoare, pline de inteligență. Dacă aveai viteza unui stenograf puteai să mai notezi cîte ceva. Dar așa, deși toți eram înarmați cu ustensile de scris, trebuia să renunți, ca să-l poți asculta. Călinescu nu se lăsa „prins". Dialoga cu noi, cu istoria literară, cu poezia, cu Eminescu. Era un dialog peste timp între două genii, o risipă de înălțătoare dragoste pentru cel care slujise poezia cu întreaga sa viață.

La unul din cursuri, nu era de fapt un caz izolat în istoria acelui an, se spărseseră toate geamurile amfiteatrului. Fiecare încercase imposibilul ca să intre și să stea agățat de ceva și acum toată lumea își ține răsuflarea pentru reacția profesorului.

A sosit împreună cu George Ivașcu — profesorul nostru de literatură contemporană, un excelent ziarist, și de Mihai Novicov, de la catedra de literatură rusă. Văzînd dezastrul ne-a zîmbit și ne-a spus cu glasu-i cîntat și inconfundabil :

— Ați venit să-l ascultați pe Eminescu. Vă mulțumesc pentru asta. Numai Eminescu putea aduna atîta lume la un loc și numai el merita un asemenea omagiu. Și, întorcîndu-se spre George Ivașcu, pentru care nutrea o simpatie dulce-acrișoară :

— Vezi, pentru tine nimeni n-ar fi spart nici măcar un geam.

Profesorul a rîs, cu el a rîs și sala, și cursul a început.

Fiecare întîlnire cu George Călinescu era o poveste cu care puteai avea succes ori unde, chiar dacă o spuneai de mai multe ori. Nimic nu trebuia lăsat deoparte.

Pe neașteptate a venit sesiunea și cursurile au încetat. Acum examenul era la o distanță de numai o zi. Și cum toate lucrurile își urmează cursul lor firesc, indiferent cît o doresc sau nu oamenii, ziua aceea a sosit. Profesorul a intrat în sală însoțit de un coleg de la catedră, înclin să cred că acel coleg era mai totdeauna George Ivașcu — a aruncat o glumă și a început examinarea pe neobservate, pentru a da studentilor răgaz să-și vină în fire. Cerea fiecăruia să-și aleagă o poezie și să vorbească despre ea. Să spună ce crede el că e mai important. Puțin dezorientați, primii care au răspuns au comentat cîte un text, au îndrăznit să-și spună părerea,

Mariana Cristea

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● Paul Dugneanu ● «Ion Agârbiceanu» de Nicolae Ciobanu ● «Destinul unui revoluționar» de Gh. Suciu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● «Alți protocroniști fără voie» de C. Sorescu ● Cumpăna de G. Alboiu ● Confabule de Iulian Neacșu ● „Tînguirea lui Maciste" de Gh. Pituț.

Ce e nou în poezie?

Noutatea pe care o anunță titlul acestor insemnări nu se referă, cum s-ar putea crede, la inovații poetice de ultimă oră și modă, (spiritului poeziei românești nu-i sînt proprii pozițiile extremiste), la constituirea vreunui curent literar inedit (vremea manifestelor literare iconoclaste se pare că a trecut) și nici măcar la un debut poetic ieșit din comun (nu pentru că astfel de situații n-ar exista, ci pentru că receptarea criticii este mai temperată, mai circumspectă, lăsînd — din precauție ! — un interval cronologic securizant între afirmație și entuziasm). Pe de altă parte, marea diversitate stilistică și tematică a poeziei românești contemporane lasă puține șanse de încadrare într-o formulă critică, fie ea și așezată sub semnul unui concept atît de cuprinzător prin relativitatea sa cum ar fi noutatea. Prin urmare nou înseamnă, aici, nu descoperire ci constatare, și încearcă să cuprindă mai curînd aspecte de sociologie literară, decît de estetică formală. Din acest unghi de vedere, ceea ce mi se pare că definește, măcar pe o latură a sa, poezia de azi, este voința de confruntare. Evident că aici se include ceea ce critica numește, cu o formulă comodă, confruntarea cu publicul, adică impactul produs de carte asupra cititorului. Dar nu numai atît, ci și o confruntare în interiorul mișcării poetice, care vizează, și ea, așezarea și menținerea în prim planul atenției criticii și cititorilor. Cîteva date de istorie literară nu sînt de prisos, pentru înțelegerea tipului de confruntare amintit.

Anul 1960 marca intrarea în scena poeziei românești a unei strălucite generații de creatori, venită după o perioadă puțin favorabilă lirismului autentic. Poate și din această cauză, dar, fără îndoială, în primul rînd datorită valorii intrinseci deosebite a creației unor poeți ca Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Adrian Păunescu, Ileana Mălăncioiu, Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu, Grigore Hagiu, ș.a. volumele lor de versuri au fost primite cu mare interes de publicul cititor și comentate cu entuziasm de critică. Treptat, dar în scurt timp, denominativul generația '60, din criteriu de clasificare istorico-literară, cum fusese, a început să conoteze și sensul de valoare certă, ca efect al desprinderii, cu celeritate, a unor personalități creatoare distincte. Cea mai mare parte a poeților citați mai devreme au semnat volume în colecții de mare popularitate și tiraj, au intrat în antologii traduse în limbi de mare circulație, au beneficiat de o receptare critică promptă și sagace — sînt, într-un cuvînt, în centrul de interes al iubitorilor de poezie.

Față de această situație privilegiată — dar nu ca urmare a vreunei acțiuni exterioare, ci, repet, ca efect al valorii, combinată cu „avantajul" cronologic — replicile poeților mai tineri, sau ale

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 4-a

Jurnal de poet

EPOCA DIALOGURILOR

Ne viziteață tara un mare ginditor japonez. Daisaku Ikeda, om de cultură de rangul unui Frobenius sau Malraux în zilele noastre, un profund umanist specializat în arte ca și în istorie, în sociologie ca și în economie, în științele naturii ca și în cele ale istoriei religiilor în felul lui Mircea Eliade, președintele Societății internaționale Soka Gakkai cu sediul la Tokyo în Japonia.

Daisaku Ikeda poartă dialoguri cu mari personalități ale lumii contemporane din țările Europei sau Americii și Asiei, cu mari culturi ale lumii contemporane păstrătoare de tradiții, deschise înnoirilor.

Fructul acestor convorbiri sînt cărți apă-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

Sfîșierea lui Enoh

Cu mulți ani în urmă s-a întîmplat (?) să-mi cadă sub priviri un fragment din Cartea lui Enoh apocriful etiopian. Eram într-un fel de criză a vorbirii, după ce o seamă de experiențe mai drepte sau mai obscure mă făcuseră să contest cuvintelor nu numai puterea de a surprinde adevărul, dar însăși cuviința de a se crede de partea lui. Cuvintele mințeau, îmi astupau vederea, erau doar aparențe, scame și resturi din cine știe ce senzuri inițial strălucitoare și pline, acum solidificate, amorțite, așa cum dintr-o frunză sau ființă murită rămîne vizibilă doar materia. Nu le mai credeam și ele mi se-mbolnăviseră, cuvintele, simțeam o nevoie disperată de a tăcea, pînă-ntr-acolo încît luni și luni de zile, în condiții totuși de solicitare redacțională continuă (telefoane, discuții), coardele mele vocale refuzaseră să se mai lase articulate altfel decît răgușit și șoptit, ca învingînd, împotriva mea, o mare durere.

Poate să fi fost și utopia unor ființe perfecte, capabile să se-nțeleagă nemijlocit, fără grai, direct prin gînduri și sentimente, să-și simtă prezența integrală i-mediat și de la orice distanță. Poate să fi fost o așteptare a ceea ce Lao-Ți numea (o voi afla mai tîrziu) „Cea mai mare revelație e tăcerea". Nu știu, dar chiar atunci, în acele prelungiri de spaimă și revoltă împotriva cuvîntului rostit, de care puteam spera să mă salvez prin scris, am întîlnit mesajul lui Enoh despre căderea îngerilor : Numele celui de-al patrulea este Penemuhe : el le-a dezvăluit fiilor oamenilor amărăciunea și dulceața și el le-a arătat toate tainele înțelepciunii (ingerești). El e cel ce i-a învățat să scrie cu apă de funingine pe papirus și sînt mulți cei care s-au rătăcit din pricina aceasta din veac în veac și pînă în ziua de azi. Căci oamenii n-au fost așezați în lume, ca să-și vădească astfel credința, cu condeiul și cu apa de funingine. Pentru că oamenii n-au fost făcuți altfel decît îngerii, ci spre a se păstra drepți și precauți, și moartea care nimicește totul nu s-ar fi

Gabriela Negreanu

Continuare în pag. 7-a

IN PAGINILE 4—5 :

● Poeme de ● Ioana Diaconescu ● Mihai Dușescu ● Traian T. Coșovei ● Marilena Vulpe ● Proză de ● Ion Florian Panduru ● Rubrică de ● Teatru ● Film ● Plastică ● Muzică.

DIMINEAȚA OLARILOR

Se vor sparge iarăși lacătele tăcerii și la chemările cocoșului din prispa lunii cei mai vestiți olari de la miazănoapte și de la miazăzi, de la răsărit și de la apus, prietenii mei din breasla tălmăcitorilor de hume adormite vor cobori și vor urca din nou pe spinările timpului purtîndu-și către Hurez și faima isteșimii lor și povara de stele smălțuite spre folosul acelor inimi care n-au încetat să asculte cu patimă sunetele obîrșiilor și să dea răspuns de iubire ori de cîte ori se iveste prilejul întoarcerii la rădăcini prin vadul datinei.

Porniți din amurg sau din viul nopții, de mai departe sau de mai aproape, olarii vor înota prin rouă și prin cețuri ca să așeze din nou la vremea acestei dimineți, după un an de muncă și de gînduri, alte povești culese din timpla pămîntului. Și purtîndu-mă cu gîndul spre această dimineață urcă dinspre copilăria mea petrecută sub tavanul unei case țărănești ecoul ciudat al indemnului de pe drumurile olarilor : „Oaleee măăă, oale !" Nu cunoșteam pe atunci toate sărbătorile calendarului, nu știam de ce un anotimp se rînduiește după alt anotimp și o vîrstă după altă vîrstă, dar de fiecare dată cînd porneau să curgă la vale pe lîngă matca Luncavățului meu vilcean cărușele olarilor de la munte cunoșteam că se apropie sorocul pentru Ziua Moșilor. Mă pomeneam alergînd atunci spre caravana lor cu miros de fîn și de pămînt ars ca să-mi aleg cea mai frumoasă ulcică și s-o așez la căpătîi lîngă ureche, spre a putea fi cel puțin vreme de cîteva nopți mai aproape de tărîmul poveștilor. Apoi, în Ziua Moșilor,

George Țărnea

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

Fișe de roman

Ziua de august cu soare torid și cer năucitor și înalt cînd am plecat cu Oana dinspre schitul Peștera, peste munți, în căutarea stînelor pierdute în pajiști moi. O culme cu stînci roase de ploi, cariate de vînturi. Un vultur rotindu-se lenes în înalturi, fără nici o țintă. Ca un planor în miniatură. Tufe de zmeură risipite, un schelet enorm, probabil de viței, cu oase albite de soare. Neîndoielnica pradă a ursilor. Și, în depărtare, acoperișul țuguiat al unei colibe, țarcul pentru oi, pari singuratici cu oale în vîrf, balansîndu-se, parcă, în aerul tremurător. Eram aproape de stînă, liniștea țiuia subțire. vulturul se rotea impasibil în rondul său celest și, deodată, un lătrat subțire de cățelandru, ca un avertisment, ca somația unei sentinele. Apoi o învălmășeală de hămăituri groase și năvala furioasă a dulăilor de diferite culori înspre noi. În frunte, desigur, cățeaua mamă, conducătoare, fugind în salturi mari. Oana a început să plîngă. Am liniștit-o și i-am spus cu voce încetă să tacă fiindcă eu știu să vrăjesc cîini. Aceștia ne înconjurară furioși apropiindu-se tot mai mult.

Am rămas neclintit, prinzînd-o pe Oana de mînă și cînd am apreciat că se află la circa cincizeci de metri și nu-și opreau avîntul agresiv, m-am așezat pe vine, la nivelul privirilor lor, neclintit. S-au oprit ca la un semn. Întîi bătrîna cățea, apoi cei-lalți. Continuau, însă, să latre cu vrăjmășie. Dinspre colibă nu se arăta nimeni. Au lătrat preț de un minut, din ce în ce mai domoliți, cu priviri piezișe, apoi au tăcut rînd pe rînd.

M-am ridicat încet și, cu fetița în brațe. am început să bat în retragere. Lătrăturile au reînceput cu mai puțină furie. Din cinci în cinci metri, cînd

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

PAUL ANGHEL: «Noroaiele»

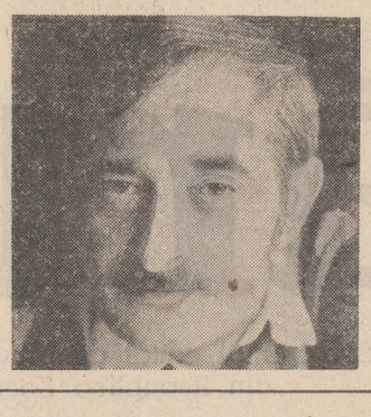

II

Formula romanescă adoptată de Paul Anghel în **Zăpezile de acum un veac** este uşor de definit : prozatorul pleacă de la evenimente datate precis, de la personaje istorice de prim ordin, de la imprejurări bine circumscrise de documente, cu intenţia unui roman istoric de o factură realistă, tradiţională. Într-o vreme în care se practică parabola teritoriilor imaginare, în care trimiterea la realitatea socială precisă devine imposibilă prin vagul tramei şi al formulei epice, romane cum sînt **Zăpezile de acum un veac** au o semnificaţie polemică şi în plan estetic. Paul Anghel scrie un roman social puternic ancorat în realităţi istorice, îşi declară un interes şi o adeziune, face cu alte cuvinte profesiune de credinţă prin simpla opţiune tematică, ca şi prin cea estetică. Realismul programatic al ciclului său romanesc nu exclude însă sublimarea materiei, dimensiunea metaforică, funcţia parabolică.

Regula epicii de mare anvergură este confirmată şi de romanele ciclului lui Paul Anghel : un fragment poate fi socotit neelocvent în sine, dar încorporat întregului el devine iradiant grăitor. Încercarea autorului **Zăpezilor de acum un veac** de a-şi autonomiza episoadele epice, cu vădită intenţie de a infirma regula de mai sus, nu face decît s-o confirme, deoarece adevăratul lor sens se desprinde în marea curgere a cărţii. A patra parte a ciclului **Noroaiele** este şi ea împărţită în sumedenie de nuclee cu aparenţă autonomă, dar care comunică într-un **plan de semnificaţii către care** scriitorul îşi trimite mereu cititorul. Nici o întîmplare din carte nu este povestită din simpla plăcere de a povesti. Nici un detaliu nu este introdus în scenă din pură plăcere a recuzitei. Totul este menit să poarte un tîlc. Şuvele care pîndesc cîmpul de stîrvuri, ţăranii îngropaţi în noroaie, rudele Grădiştencei care pîndesc testamentul, scara din Tula, mirările medicului scandinav Duner, iepurii din lanul de varză, lemnarii de la Argeş şi atîtea alte personaje şi situaţii episodice îşi au funcţionalitatea lor precisă în carte dacă le introducem în marele registru de semnificaţii al romanului. Ca orice romancier adevărat, Paul Anghel este un regizor riguros al materiei sale epice.

Noroaiele ni-l arată pe Paul Anghel atras de pictură animalieră. Faptul nu este nou pentru proza autorului **Zăpezilor de acum un veac.** Chestiunea este dacă fragmentele privitoare la şuvele care urmăresc frontul, la iepurii ale căror reflexe sînt tulburate din pricina războiului reprezintă ispite ale unei vocaţii ori sînt expresia unei necesităţi lăuntrice a cărţii.

Şuvele care pîndesc de pe dealuri cadavrele în putrefacţie, iepurii care încearcă să-şi ducă viaţă stereotipă şi în condiţii de război sînt cercul mai larg al naturii, care-şi duce neabătut viaţa, indiferentă la accidentele sociale şi politice. Ele înfăţişează cadrul mai larg al războiului de la a cărui înălţime actele de beligeranţă par lipsite de sens, ridicule. Stereotipul fundamental al vieţii, netulburată de accidentele produse de om, este marcat în **Noroaiele** de aceste apariţii animaliere episodice. În acelaşi plan al energiilor vitale care se sustrag condiţiilor imediate, ignorînd războiul şi implicaţiile morale pe care le presupune, se produce şi atacarea testamentului Grădiştencei. Logica celor care acţionează împotriva adiatei bătrînei boieroaice nu este diferită de „logica" iepurilor care visează lanul de varză. Episodul testamentului Grădiştencei, întinsă pată de culoare în corpul **Noroaielor,** capătă dimensiunea potrivită în lanţul de episoade animaliere. Eroii ambelor episoade sînt fiinţe adaptate ori adaptabile, ele acţionează conform unui instinct vital, puternic, fără probleme de conştiinţă.

Aici îşi află locul pitoreştile personaje, adevăraţi cavaleri de industrie ai epocii, „ziaristul" Robcănescu şi „colonelul" Burlea, pentru care războiul înseamnă un prilej de exploatare a bunei credinţe a tuturor. Colonelul Burlea ascunde moartea unui tînăr voluntar pe care-l tutela pentru a-i putea exploata în continuare familia neştiutoare de dispariţia băiatului. Apariţia fantomatică şi neverosimilă de pe front în Bucureştiul tulburat de ştirile de război a „colonelului" care n-arată ca ofiţer şi pleacă cu o plapomă-n vîrful capului, motivînd că pe front este frig, dă romanului o savoare de epocă şi de adevăr inimitabilă. Cazul lui Robcănescu, ziarist capabil, dar ratat, care încearcă a-şi vinde serviciile la liberali, apoi la conservatori, apoi pe front românilor şi de aici rusilor, vînzînd întotdeauna la următorii pe primii şi care termină împuşcat între fronturi pe cînd voia să treacă la turci, prilejuieşte prozatorului un portret complex şi acid, din seria de portrete antieroice, care subliniază alura stendhaliană a prozei de război scrisă de Paul Anghel. Sînt şi ei o expresie a vitalităţii oarbe cum sînt şuvele din deal şi iepurii din lan.

„Scara de Tula" simbolizează inadaptarea şi inutilitatea Un instrument complicat, cu destinaţie precisă, uimitor ca aspect şi funcţionare, dar care nu serveşte nimănui la nimic, decît poate în chip întîmplător şi desigur deviat fără de proiectele iniţiale : o desfăşurare de forţă şi inteligenţă cu adresă greşită. Nu întîmplător această scară a fost adusă din Rusia, de trupele ruse în momentul de eşec al înaintării, imaginea ei constituind chintesenţa situaţiei. Scara din Tula încifrează forţa şi aspiraţia care nu-şi găseşte matca.

Revelaţia este drumul către adaptare şi utilitate. Tema revelaţiei nu este proprie doar **Noroaielor** ci întregului ciclu. Este tema străinului care descoperă un mediu pînă atunci cifrat : cazul prinţului surprins de taina unei lumi insondabilă pentru cel ce-i rămîne exterior. Cazul medicului Duner, care adoptînd cunoaşterea sensibilă, artistică, suedezul este muzicant, ajunge mai repede la conştiinţa nevoii de revelaţie. Desigur sînt tipuri şi grade de revelaţie. Corespondenţii străini descoperă războiul ca factor decisiv al lumii moderne. Numai aliaţele imperiale nu descoperă nimic, inadaptibilitate perfectă. Vin la rînd apoi, diverşi ofiţeri români care „descoperă" aici o esenţă necunoscută. Deşi de acasă, războiul este şi pentru ei o revelaţie. Un orizont nou le deschide acest front care-i apropie de realităţi nebănuite. Conventiile sînt sfîşiate ori înlăturate prin duritatea încleştării, oamenii se apropie indiferent de clasă. Cunoaşterea sensibilă, directă devine precumpănitoare. De aceea „noroiul" are în roman o prezenţă tutelară E o materie care revelează şi prin care se descoperă viaţa. Desigur nu toţi ofiţerii români care „descoperă" ceva vor face drumul complet al cunoaşterii Cei mai mulţi se vor opri din drum, vor rămîne doar la semne de întrebare. Între ei, Parva vrea să facă drumul complet al cunoaşterii, întreprinde conştient întoarcerea la matcă

La celălalt capăt al circuitului care se închide sînt ţăranii : ei sînt alţi adaptaţi, cei care vor duce de altfel pînă la capăt războiul, dîndu-i un sens final. Ţăranii sînt, aşa cum am mai spus-o, revelaţia numeroaselor personaje intelectuale ale romanului, şi chiar al întregului ciclu. Ei sînt descoperiţi mai întîi de socialiştii de cabinet, care fac expediţii la ţară. Sînt descoperiţi de ofiţerii lor, descoperiţi de prinţul conducător, de ziariştii străini, de prinţii japonezi şi de toţi cei care au ochi de văzut şi biruie prejudecăţi. Ei sînt marea şi muta realitate a frontului, elementul uman care se poate confunda cu noroiul germinativ şi care poate, de aceea, duce lupta mai departe : ţărani care luptă, ţărani răniţi care suferă, ţărani care sapă tranşee, ţărani care seamănă memorii, ţărani care mor, iată cîteva din ipostazele lor din **Noroaiele.**

Nu întîmplător, în alt luminiş al frontului şi al cărţii, în care răzbate prinţul, ţăranii sînt cei care ridică în plin război o biserică. Ei sînt „lemnari de la Argeş", localizare deliberată, trimitere la meşterii lui Manole, care chemaţi la faţa locului purced la întocmirea noului lăcaş cu cea mai laică stare de spirit, dar nu fără un fond de ceremonie specifică muncii ţărăneşti.

Episodul ctitoririi întreprins de prinţ cu ajutorul ţăranilor de la Argeş este şi el deschizător de orizont. El închide **Noroaiele** pentru a deschide perspectiva cărţii şi a umanităţii îngropată în noroi de care se ocupă. Este practic o ieşire din „noroi", o săltare la alt palier spiritual, o ctitorire care depăşeşte semnificaţia imediată a înjghebării de birne şi piatră. În confuzia frontului se introduce un sens. Optica stendhaliană nu mai are ce căuta atunci cînd se vorbeşte de confreria lemnarilor argeşeni. Paginile despre munca lor rituală, care amintesc de cele semnate de Mihail Sadoveanu pe aceeaşi temă, sînt printre cele mai bune ale întregului ciclu. Biserica este ortodoxă, prinţul este catolic, dar nu religia este aici factorul urmărit, ci o anticipare a izbînzii spiritului. **Noroaiele** se închide logic cu această fereastră către un cer din care noroaiele lipsesc. Ctitorirea indică şi sensul ascensional al ciclului de romane închinat independenţei româneşti de Paul Anghel.

M. Ungheanu

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

«Surîzătorul cenuşiu»

Fragmente de poezie autentică alături de pagini întregi de mimetism „insurgent", în linia liricii care cultivă ostentativ prozaismul, găsim în ultimul volum*) al Corneliei Maria Savu, o autoare cu un debut timpuriu, prezentată entuziast, dar cu o evoluţie ulterioară mai puţin convingătoare. Recentele **Aventuri...** radicalizează percepţia, în sensul „furios" (dar cît de inofensiv din punct de vedere strict estetic) al unei înţelegeri şi deopotrivă rostiri mineralizante şi aluvionare a universului „cercetat". Umilinţa micii provincii, agresiunea banalului şi mecanica implacabilă a cotidianului sînt motivele acestei poezii : privindu-i spectrul stilistic, s-ar părea că sînt motive oarecum subînţelese, căci e imposibil de închipuit că poezia „coborîtă în stradă", al cărei ideal rămîne finalmente pur lingvistic, ar aborda şi alt registru tematic. Insurgentă, ea spulberă nonşalant subţirimea spiritului, contrafăcînd naturaleţea şi răpeşte vidului existenţial pe care, volens nolens, îl aduce în prim plan, şansa — sau vocaţia — metafizică. Desigur, nimic bun sau rău în acest lucru. Totul depinde de efect şi de profunzimea experienţei puse în loc. Numai că multe din aşa-zisele „mutaţii" din lirica actuală, provocate, s-ar zice, de ultimii veniţi, debutanţi ai anilor din urmă, de fapt penibile, zgomotoase şi infatuate manifestări ale perfectei mediocrităţi, nu sînt decît naive acte mimetice.

Aşa cum se înfăţişează în volumul de faţă, poezia Corneliei Maria Savu poate, într-o bună măsură, alarma : e limpede că autoarea are talent şi chiar un spirit de observaţie suficient de nerăbdător pentru a surprinde „volutele" şi liniile frînte ale realităţii de care vorbesc majoritatea poemelor sale. Din alternanţa lucid dozată de „plinuri" şi „goluri" se naşte o fantezie obosită, o reverie învinsă de semnele cotidianului. Poezia este rezultatul mimetic al unei neîncrederi : echivalenţa, grosso modo, a umilinţei. „Surîzător cenuşiu" — iată sintagma cea mai potrivită pentru caracterizarea stărilor din acest volum. Expresia oscilează între pronunţarea directă (una dintre „aventurile fără anestezie"), nu mai puţin studiată însă, a tensiunii existenţiale : „ei bine ies aburindă metalică / de sub duş / pe geamul băii nori în anamorfoză / steaguri senzuale / pînă la picioare-mi ajung / părul ud o roată deasupra / norilor cu ultima viteză / machine tournez vite urlă picabia / pistruii sub picături de apă / încoronează neliniştea scenei / să întorc acum capul / cine scrie cu ruj pe oglinda băii / pentru comuniunea cu buzele / cuvîntul teribil ?" **(Studiu după natură)** şi grandilocvenţa delirantă, prelungind fără o bună stăpînire a tehnicii retorica suprarealistă : „jucării teleghidată cu bateriile / arse în serie sub luna asta pămîntie / ca un braţ distrus de citostatice scăldată-n / infuzii de plante medicinale reventul opiul / aloea circelul degeţelul lînos vinea rosea / cînd îţi sorbi cafeaua instant şi te-ascunzi / prin ganguri întunecoase şi tremurînd îţi / înoculezi cu seringi de cristal umori tulburi / serul urmuzcaragialeionesco aluneci în piasa / desenelor animate pe strada episcopiei o / pungă de dropsuri strivită-n pufoaica de / moloz la cutremur..." şi aşa mai departe pe întinsul unui text de trei pagini.

Există în gesturile cenuşii din **Aventuri fără anestezie** destul cabotinism, mai ales în momentele de maximă încordare a atenţiei, căci astfel par poemele mai ample, derulate aleatoriu. Înlăturîndu-l, Cornelia Maria Savu ar putea cîştiga sigur în autenticitate şi — de ce nu — în lirism. Componentă de care nu încearcă să ţină seama decît uneori. Cînd o face, rezultatul este meritoriu. În cele mai bune versuri ale sale, poezia aceasta aminteşte întrucîtva de universul şi maniera de a „decupa" şi monta secvenţele din volumele mai noi ale Norei Iuga. Aceeaşi privire fulgerătoare, aceeaşi impresie de „sterilitate", alături de feminina dezlănţuire, de rebeliunea formelor închise în acvariu ; atingînd în cîteva poezii chiar consistenţa versului autoarei **Opiniilor despre durere.** Curios — dar printr-un paradox ce se află şi el în ordinea firii —, tocmai în această vecinătate poezia Corneliei Maria Savu devine mai apropiată de propria vocaţie, mai originală.

Costin Tuchilă

*) **Cornelia Maria Savu : „Aventuri fără anestezie", Editura „Eminescu", 1983.**

PROZĂ

«Întîmplări nimerite»

Unul dintre eroii cărţii lui Ioan Lazăr vorbeşte la un moment dat de „întîmplarea aceea care îi se nimerise tocmai lor", o nenorocire la „zidul morţii" (un baraj pe apa unui riu), fără să ştim cine a scăpat cu viaţă, fără să ştim măcar cine vorbeşte şi cine ascultă. Morţii şi vii se amestecă în vorbă, precum lumina cu întunericul într-un urcuş printre brazi, ca şi cînd toţi ar fi de faţă ; constructorii muntelui trăiesc în gînd cu părinţii, soţiile, iubitele (mai toate sînt „mirese") vrînd să facă din accident (care-i pîndeşte la tot pasul) o „întîmplare nimerită", o forţă a destinului, pregătiţi parcă în orice moment — ca orice ţăran ce a plecat la drum lung — să se despartă nu de viaţa însăşi, ci de cei dragi, de cei apropiaţi. Altă povestire („Serpuitorul drum al întoarcerii") ne arată un sat de femei care-şi aşteaptă soţii din război cu un ritual ciudat : seară de seară ies din vatra satului dansînd goale şi despletite în luminişurile de lîngă drum, invocînd drumul însuşi să le aducă luptătorii. Sub asprele porunci ale uneia dintre ele, Sevastina, femeile duc o viaţă aus-

CRITICĂ

Şansa jurnalului

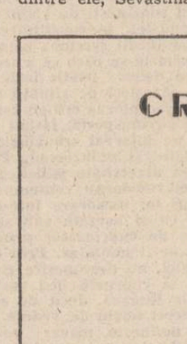

Experimentul unei noi conversaţii critic-cititor început de **Romul Munteanu** în 1973 şi continuat în 1979 a ajuns la un al treilea volum*), reunind „aventuri" de lector deopotrivă de palpitante şi la fel de bine receptate de public, după cum o demonstrează orice vitrină de librărie. Insist nu întîmplător pe acest aspect de sociologie a receptării apropape tot atît cît voi insista, în limitele rubricii de faţă, pe conţinutul propriu-zis al **„Jurnalului..."** tocmai pentru că el constituie principalul obiectiv vizat de critic. În fapt, este vorba, după cum ni se şi mărturiseşte, de o tentativă de „optimizare" a unui traiect informaţional ce uneşte persoana profesionistului, pentru care majoritatea lecturilor reprezintă o obligaţie, o dimensiune individualizatoare a eului, şi cititorul anonim interesat ades nu numai de literatură, ca obiect în sine, ci şi de modul (modurile) cum poate fi citită ea. Asistăm astfel, în ultimă analiză, la etapele unei seducătoare şi insolite instituţionalizări — pentru a-l parafraza pe Barthes — a subiectivităţii critice conştiente de funcţiunea sa socială. În condiţiile în care, actualmente, există serii editoriale profilate pe culegeri de studii şi cronici literare, indispensabile, de altfel, tentativelor critice sintetice sau monografice, **„Jurnalul de cărţi"** al lui Romul Munteanu se adresează în primul rînd publicului larg, ca o invitaţie la lărgirea şi aprofundarea lecturilor, la abandonarea oricăror prejudecăţi în faţa operei — prin punctele noi de vedere avansate. Evident, un procent ridicat de risc în această tentativă nu putea lipsi, şi autorul îl recunoaşte ca atare, constatînd însă acum, la al treilea volum al **„Jurnalului..."**, cu vizibilă satisfacţie, încununarea cu succes a experienţei sale : „Cînd în 1973 am încercat prin **«Jurnal de cărţi»** un nou mod de a conversa cu cititorii, **mai scurt, mai percutant** (s.n.), nu puteam să-mi dau încă seama în ce măsură acest gen de comunicare va fi sortit succesului sau va fi respins printr-o delicată uitare. **«Jurnalul de cărţi»** s-a dovedit a fi un experiment fericit". Într-adevăr, alături de autori români figurează, fără să roşească, ci, după cum reiese din lectura practicată de Romul Munteanu, într-o cordială vecinătate, autori ca Villon, Barthes, Sylvia Plath, Sartre, Böll sau Freud. Nu lipsesc nici consideraţiile generale, mai ales în primele papagini ale **„Jurnalului..."**, utile ca ghid teoretic lectorului comun, cel care este, repet, în primul rînd vizat de critic. Dar ceea ce constituie nucleul de greutate al cărţii rămîne tot demersul organizat, aplicat la text uneori, alteori concentrînd în cîteva pagini întreg profilul unui autor sau plasîndu-se, de la aceeaşi înălţime a perspectivei, într-un singur unghi şi traversînd întreaga Operă în virtutea obiectivului anterior stabilit. Că aceasta poate, în unele situaţii, să însemne totala deraiere de la axa textului o demonstrează studiul consacrat lui Nichita Stănescu, faţă de ale cărui concluzii îmi păstrez serioase rezerve, nefiind vorba, cred, în poezia acestuia, de manierism în nici unul din sensurile propuse. Trebuie totuşi spus că, în ansamblu, judecăţile emise de Romul Munteanu se susţin, stimulează în lector mecanismele declanşării propriilor consideraţii, fie aderînd, fie detaşîndu-se de **litera** textului critic. În orice caz însă, e o chestiune de bun-simţ a recunoaşte în **spiritul** discursului critic profesat de Romul Munteanu virtuozitatea eruditului apt a se mişca, elegant şi original, prin cele mai variate arii culturale, într-o aventură impresionistă a scrisului. Să fie oare în această perfectă cunoastere a celor mai noi metode (lesne de identificat în subtextul comentariilor la textele semioticianului Barthes, psihanalistului Freud şi ale lui Sartre, precursor recunoscut al tematistilor elveţieni), pe de o parte, şi în aspectul impresionist al **„Jurnalului..."**, de la suprafaţa textului, pe de alta, o luare de poziţie faţă de metodele în cauză, comentate dar neasimilate ? Continuarea **„Jurnalului..."** va tranşa, sper, chestiunea.

Cristian Moraru

*) **Romul Munteanu : „Jurnal de cărţi", Editura „Eminescu", 1982.**

ZINA MOLCUŢ, MAGDALENA LÁSZLO-KUŢIUK: «Simbolismul european»

II

Am văzut deci, în cronica precedentă, care sînt în temeinica interpretare a Zinei Molcuţ, condiţiile de ordin estetic, social şi ideologic, ce au favorizat apariţia simbolismului precum şi componentele structurale ale acestei poetici. Înainte de a trece la analiza următoarelor capitole mi-aş permite, poate şi în vederea unei posibile cărţi de sine stătătoare, cum dă impresia amplul studiu introductiv, cîteva sugestii şi observaţii, ce vin dealtfel în întîmpinarea ideilor lansate în prefaţă. Autoarea a încercat şi a reuşit în mare măsură, să înfăţişeze curentul nu numai strict literar, ci şi într-un plan mai general, în conexiunile sale cu pictura şi filosofia, ca o expresie mai largă a spiritului vremii. În completarea şi ilustrarea acestui **saeculum** aş adăuga şi înnoirile din sfera celorlalte arte, muzica şi baletul. Pentru primul domeniu César Franck, Ravel, Debussy sînt numele cele mai reprezentative, în special ultimul, cel mai important corifeu al impresionismului, preocupat de a reda prin variate combinaţii instrumentale şi supleţea ritmurilor, fineţea senzaţiilor fugitive sau impresiile cromatice de moment, în **Preludiu la după amiaza unui faun** (după Mallarmé 1894), **Nocturne** (1897—1899), **Marea** (1903—1905) şi **Imagini** (1906—1909), opusuri ce ar susţine perfect aserţiunile Zinei Molcuţ cu privire la destructurarea sistemelor consacrate şi la „disoluţia figurativului". Foarte semnificative sînt şi mutaţiile produse în limbajul dansului, care, chiar dacă nu au fost încadrate într-un curent, se integrează mişcării generale artistice de la sfîrşitul sec. XIX şi începutul sec. XX. Faimoasa dansatoare şi coregrafă, Loïe Fuller, originară din S.U.A., cam în jurul anilor 1890 a impus un alt stil, ce dinamita retorica baletului clasic, un stil bazat pe mlădieri ale corpului, paşi şi mers ritmat, flexiuni ale torsului, cu scopul de a sugera şi impresiona, şi nu a reproduce mimetic, în lucrări precum **Danse serpentin** (ce titlu elocvent) şi **Les Sorcières gigantesques.** Isadora Duncan, balerină de o sensibilitate ieşită din comun, avînd calitatea de a emoţiona prin gest şi atitudini naturale, eliberate de orice convenţionalism este şi mai radicală în concepţie : „(...) în această mişcare este un element etern care urmează **linia ondulată** (s.n.) a marilor ritmuri ale naturii, pe care eu am întemeiat toate mişcările dansului. Între spirit şi corp, există raporturi constante, care în vremurile antice nu erau neglijate, iar noi nu le-am cunoscut". Ce frapantă analogie au afirmaţiile lui Paul Válery despre corpul uman, considerat „măsura lumii", „instrumentul viu al vieţii", „unicul obiect ce se compară cu universul", în sfîrşit, „o ureche universală" în stare să capteze şi să participe la ritmurile cosmice. Mai este oare necesar să aducem în discuţie războiul simboliştilor cu „rima" pentru a impune supremaţia ritmului şi a sistemului metric în poezie ? Referitor la corpusul teoretic al simboliştilor, adică programe, declaraţii şi arte poetice cred că s-ar fi putut face mai multe apeluri la texte ale unor autori români, din epocă sau mai tardive. Într-un articol despre „transformările pe care le-a suferit lirica modernă" din unghiul tehnicii versului **(Transformarea liricii,** în **România jună,** 1900), Ştefan Petică spune : „La unii poeţi dintre cei tineri (simboliştii, n.n.) măsura veche a fost cu totul sfărîmată şi în locul ritmului simetric de altădată s-a introdus un ritm larg de o factură wagneriană. Principiul de care s-au condus poeţii în această schimbare a fost că «ritmul nu trebuie să trăiască numai prin cuvintele ce le exprimă ci să-şi aibă existenţa sa proprie»." Iar Ovid Densuşianu în **Versul liber şi dezvoltarea estetică a limbii literare** scria : „Cei care scriu versuri libere, emancipîndu-se de tirania rimei, pun pe primul plan armonia ritmică, muzicalitatea versului, aşa cum rezultă din fiecare cuvînt asociat cu altul. Dacă ne mai gîndim că tot simboliştii au dat o mai mare atenţiune şi altei părţi a felului în care sînt asociate cuvintele, anume valorii sugestive a fiecăruia din ele alături cu celelalte, nu mai încape îndoială că versificaţia simbolistă este un progres faţă de cea de mai înainte". Semnificativă este şi mărturisirea lui Bacovia cu privire la „pictura cuvintelor" din interviul cu I. Valerian **(De vorbă cu G. Bacovia** în **Viaţa literară,** 1929), la care putem adăuga consideraţiile „ştiinţifice" ale doctorului G. Marinescu în legătură cu „Audiţia colorată" din rev. **Muzica şi poezia,** I, nr. 1, 1935. Toate acestea nu sînt însă decît amănunte şi întregiri bibliografice care nu afectează cu nimic concepţia şi argumentaţia suple şi erudite deopotrivă, ale studiului introductiv, ci, din contră, vin să o susţină.

Trecînd acum la ultimele două capitole **(Primul grad al distanţării de mimesis, Cel de-al doilea grad al distanţării de mimesis, Încercare de sistematizare a simbolurilor fundamentale ale simbolismului)** vom constata că ele se axează pe descrierea şi interpretarea figurilor universului imaginar al poeziei simboliste. Operaţie deosebit de grea şi delicată, piatră de încercare pentru criticul literar aşa cum primele părţi au fost pentru istoricul literar, pe care Zina Molcuţ o duce la capăt cu brio. Demersul simboliştilor se particularizează prin maniera specifică a distanţării de limbajul poetic clasic şi romantic, ce urmăreau să reproducă şi respectiv să exprime natura, idei, sentimente sau chiar o suprarealitate. Ele ar constitui un fel de **grad denotativ** faţă de care discursul simbolist valorifică **sensurile conotative** ale cuvîntului. Pornind de la această premisă autoarea distinge după frecvenţa termenilor şi „după poziţia lor strategică în text" cîteva cîmpuri semantice ce structurează întreaga arie metaforică : „Un nucleu semantic de prim-plan este cel al **estompei** sau al **vizualităţii difuze,** manifestat pregnant în zona substantivului : umbră, crepuscul, seară, amurg, zori, brume, ceaţă, fum, ploaie, plîns, apă, fantasmă, fantomă etc., care intră într-o reţea consonantă cu caracter de permanenţă. În aria verbului atenţia e reţinută de predilecţia pentru verbele **instabilităţii,** care polarizează în jurul cuvîntului a tremura (...). Se conturează apoi un cîmp semantic al impreciziei sau indistinctului : îndepărtat, voalat, tulbure, gri, violet incert, indistinct, vag, invizibil, cit şi un altul constituit mai ales din adjective sau verbe ale **difluentizării** şi **transparenţei :** pal, alb, albastrudiafan, vaporos, imaterial, fragil, delicat, fluid, uşor, fin, subtil, dulce etc". Analizele pe text care urmează, din lirica celor mai diverşi poeţi simbolişti pentru a exemplifica aceste principii, sînt de o mare pătrundere critică şi fineţe interpretativă, îndeosebi cea despre funcţiile metaforice ale verbelor instabilităţii. Cel de-al doilea grad al „distanţării" depăşeşte frontierele revoluţiei de limbaj, situîndu-se în subtext, pentru a demonstra convingător că poeticul este la simboliştii, înainte de suprarealişti, şi o modalitate specifică de cunoaştere a misterului realităţii. Ultimul capitol trece în revistă succint tipurile de simboluri predilecte, dintre care amintim simbolurile ontologice, subdivizate la rîndul lor în simboluri ale înaltului şi simboluri ale profunzimii, care, în cele din urmă, trimit la ideea de Absolut. Sînt consideraţii utile ce ar fi bine să fie dezvoltate şi nuanţate. În orice caz, Zina Molcuţ ne dă în studiul de faţă, cea mai reuşită şi modernă exegeză românească a simbolismului şi în general, un model de investigare a unui curent literar, în primul rînd din perspectivă estetică. Despre antologia propriu-zisă şi despre locul simbolismului românesc în morfologia curentului, în cronica noastră viitoare.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **NOI, TRACII — 100.** Aflăm, cu bucurie, că buletinul european „Noi, Tracii" care apare, începînd din 1974, în limba română, graţie eforturilor lui Iosif Constantin Drăgan şi Fundaţiei Europene pe care o conduce, a ajuns în prezent la numărul 100. Buletinul este, de altfel, singurul periodic din lume dedicat studiilor de tracologie şi reflectă în bună măsură preocupările cele mai înaintate ale savanţilor de azi în acest domeniu atît de interesant şi încă plin de penumbre Promovînd contribuţii originale care se publică în româneşte, în engleză, franceză, germană şi în alte limbi străine, „Noi Tracii" e o adevărată revistă cu audienţă internaţională, solicitată de cercuri culturale din cele mai diverse părţi ale lumii.

În prelungirea acestor preocupări de natură publicistică, Fundaţia Europeană Drăgan a iniţiat şi un număr de simpozioane internaţionale de tracologie, desfăşurate, din doi în doi ani, la Roma şi la Palma de Mallorca, iar în 1983, aflăm, la Boston, în S.U.A. Semn că nu doar pe canalul contribuţiilor ştiinţifice înţelege fundaţia să promoveze studiile tracologice ci şi prin schimburi directe de idei, care, în ştiinţe, sînt necesare ca aerul

Numărul 100 din Revista „Noi Tracii", pe care l-am primit recent la redacţie, e o adevărată recapitulare a tezelor ştiinţifice promovate pînă acum de acest periodic fundamental. Sînt binevenite fragmentele din studii pe teme de istorie românească antică, semnate de Vasile Pârvan şi Nicolae Densuşianu. Apoi, două eseuri semnate de Gh. Bulgăr (despre „notele eminesciene privitoare la traco-daci") şi E. Manu (asupra „metaforei protoistorice a Daciei" la Blaga) sînt dedicate temei dacice în literatura română majoră. Un colectiv de cercetători referă despre calendarul dacic, aducînd sugestii inedite, iar V. Cărăbiş studiază tema aşa-zisei „pierderi" a limbii dacilor. Un fragment dintr-o comunicare a lui B. Gaveia, asupra migraţiei celtice în Balcani, cîteva poezii completează acest număr demn de tot interesul. Am lăsat la urmă, ca fiind o contribuţie de valoare deosebită, studiul „Mileniul imperial al Daciei" care este baza unui discurs pronunţat de I.C. Drăgan la Academia Română din Bucureşti. Este o cercetare inedită, care porneşte de la structuri politice similare care funcţionează în istorie, dezvoltînd, în fine, într-un mod original ideea continuităţii poporului român Rezumat al unui volum pe această temă, „Mileniul imperial al Daciei" încununează acest număr aniversar al revistei de tracologie.

■ **„SĂ-URI" ÎNTRE AFIŞ ŞI CARICATURĂ.** O excelentă expoziţie recentă, organizată la Teatrul Mic din Bucureşti, a prilejuit întîlnirea cu doi tineri graficieni de talent, Alex. Ivanov şi Marian Bodea (ultimul, şi un poet interesant). Grafica lor, combinată cu un tip de colaj constînd în tăieturi de reviste, comentate prin vorbe satirice de duh, s-a constituit într-o mini-specie, denumită, de inventatorii ei, „Să-uri", aceasta, fiindcă toate comentariile încep cu particula „să", fiind nişte definiţii acide, ofensive, în fond „politice".

■ **LECTURĂ PRECIPITATĂ.** În sfîrşit, aşa cum ne ameninţase cu o lună înainte, Val. Condurache se „ocupă" şi de ciclul romanesc „Zăpezile de-acum un veac" de Paul Anghel. Foiletonistul promitea că se va aplica asupra tuturor celor şase romane ; nu o face, rezumîndu-se la o analiză, foarte curioasă, a „Noroaielor". Curioasă, din mai multe puncte de vedere. În primul rînd, la tot pasul foiletonistul observă fineţe, stil, într-un cuvînt artă literară, dar concluzia lui, în afara logicii pe care trebuie s-o respecte, este că acest roman nu e „literatură". Ar trebui, aşadar, văzut dacă literatura, în concepţia lui Val C., nu e cumva aceea în care arta literară, stilul şi celelalte „mărunţişuri" nu au loc. În al doilea rînd, acest cititor de romane crede că am avea a face în acest ciclu cu personaje suspendate, care nu se dezvoltă de la o carte la alta. Cum adevărul este altul, personajele lui Paul Anghel fiind, dimpotrivă, foarte bine „regizate", ca să spunem aşa, rămîne doar supoziţia că foiletonistul de la „Convorbiri" n-a citit, şi el ca şi alţi „critici" ai romanului, decît un volum şi atîta tot. Mare performanţă : în cazul „Coroanei Izabelei" de Marius Tupan, Val C. nu putuse, aşa cum am demonstrat-o chiar aici, să termine nici măcar o carte !

A. S.

Registrul prozei scurte

Reputația de dramaturg a lui Ion D. Sirbu a pus in umbră creația sa in domeniul prozei scurte, pe care o readuce in actualitate, destul de tirziu, volumul **Șoarecele B și alte povestiri.**

Autorul este puțin productiv, dar prozele adunate in această selecție, scrise intr-un interval de aproape patru decenii, sint ale unui scriitor la care calitatea compensează cantitatea. Se observă, fără a fi etalate cu ostentație, o formație intelectuală solidă, aderența la o tradiție asumată cerebral și afectiv, o atitudine morală in acord și cu una și cu cealaltă. Prozatorul este inzestrat deopotrivă pentru tragic și pentru comic, astfel incit cele două registre se confundă frecvent. Linia subțire care desparte ridicolul de dramă dispare uneori lăsind să se producă o confuzie dilematică. Una dintre sursele de conflict — interior mai totdeauna — pe care sint construite citeva proze este contrastul dintre aspirație și real, dintre aspirație și tentație. Contrarietatea personajelor este surprinsă cu subtilitate, intr-o manieră analitică moștenită din proza interbelică **(Compartiment, Păcatul fratelui Vasile, Enuresis nocturna).** Citeva secvențe din proza cu care se deschide volumul atestă de la inceput o anume experiență a observației, știința portretului ca prezență descifrabilă, finețea intuiției și simțul atmosferei. In **Compartiment** și in **Păcatul fratelui Vasile** personaje neajutorate, complexate și inadaptabile evadează — in regim nocturn — din propria condiție, prin extaze compensatorii, in trăiri euforice născute din fantazare — erotică in prima proză, misticnaivă in a doua. Stări contrazise de revenirea la realitate. In **Compartiment,** replica este a ridicolului amar, a realului sordid. In cealaltă proză inofensivul exaltat Vasile își vede credința demolată de inteligența și de puterea de seducție a unei femei. Cele două piese sint inrudite oarecum prin situație : confruntarea dintre real și ideal implică un bărbat și o femeie, o comuniune pasageră prin dialog și una pe plan erotic, noaptea, in trenuri care traversează pustietăți intunecate. Euforia intelectuală și cea erotică se dovedesc iluzorii și echivoce și lasă in urmă gustul amar și disperarea unor ființe ingenue și nefericite.

Ion D. Sirbu este un bun stilist, capabil să sugereze cit se poate de expresiv stări, situații, atmosferă, tensiuni nervoase, dozind cu instinct sigur efectele, atit in descriere cit și in pasajele de introspecție.

Interferența dintre ridicol și tragic face subiectul unei proze savuroase prin maniera ei de secol XIX, cu prețiozități și malițiii. **Euresis nocturna,** cu un coeficient de „mister", dar și cu un discret elogiu, „matein", al unui foarte cavaleresc simț al onoarei.

Indiferent de registrul prozelor sale, scriitorul este un moralist care recurge la aluzie, la caricatura bonomă, la ironia detașată. Moralist care nu se incruntă, ci se amuză, care notează cu umor comportamentul personajelor sale. In **Inceputul călătoriei** un răsfățat poet de provincie face o călătorie cu trenul, cu clasa a treia, pentru a lua contact direct cu muncitorii despre care scrie. Atmosfera anilor '50 cu mentalitățile și stilul specific este sugerată prin detalii mărunte, fiecare cu semnificație in context. Este savuroasă contradicția dintre ceea ce realitatea ii oferă ca „documentare" publicistului și „literatura" care se va naște din aceasta, după cum devine o sursă de maliție contrastul dintre imaginea despre țărani și despre muncitori, pe care și-o va face perechea Bazil — Yvonne Poiană, și grupul de navetiști din compartimentul de clasa a treia, cu care in mod „democratic" călătoresc distinșii intelectuali.

De o factură asemănătoare este o altă proză, din ambianța pedagogică a acelorași ani **(Un caz disciplinar),** cu tipologii surprinse cu ironie. Directorul Cuvici este și el un „pedagog de școală nouă", din familia lui Marius Rostogan, produs insă al altei epoci.

Ion D. Sirbu iubește paradoxul de situație, cultivat cu amuzament in proza **Doi intelectuali de rasă,** in care gravitatea este subminată de ridicol. Prozatorul incearcă modalități diverse cu același succes. El introduce in textele sale, alături de observația de comportament, divagația lirică, incursiunea eseistică. absurdul, fantasticul, echivocul, dedublarea **(Bivolițele, Nu știu cum s-a spart oglinda).** Digresiunea savantă, luată sau nu in serios, incepe alături de poezia faptului oarecare **(Fesul sau fustanela),** de analiza stărilor-limită **(Nu știu cum s-a spart oglinda)** sau de relatarea cu aspect memorialistic (— ultima secțiune — **Colonie).**

Un amănunt derizoriu poate avea semnificații și consecințe nebănuite, cu valoare de avertisment, răsturnind o intreagă concepție asupra existenței și introducind mesaje funeste **(Cimex lecturaria).** Prozatorul recurge in mai multe rinduri la metafora care are ca punct de pornire comportamentul animal **(Pisica, Șoarecele B).**

Proza care dă titlul volumului este și una dintre cele mai reprezentative, atit la nivel tematic, cit și la acela stilistic. Profesorul de psihologie experimentală Fronius, „experimentează pe doi șoareci posibilitatea unui „contract social" cu generalizare pentru sfera umanului, incercind să impună inteligența și necesitatea asupra instinctului. Experiența este un pariu cu scepticul profesor de ontologie, căruia i se atribuie relatarea. Intr-o primă etapă evoluția experienței pare să confirme teoria lui Fronius. Cei doi profesori și „asistentul" psihologului se simt din ce in ce mai implicați, dar deznodămintul infirmă orice iluzie. Deși egali la inceput, prin toate datele biologice și la nivelul experienței, „sociale", șoarecii cooperează pină la un punct. Instinctul foamei pare invins de rațiunea socială. După un timp insă, șoarecele A obligă prin forță pe șoarecele B, temperamental mai slab, să se sacrifice in folosul său. Arena lui Fronius este pătată de singe și experiența eșuează. Instinctul foamei este dominat de instinctul lăcomiei și al puterii. Nici cel mai simplu contract nu poate fi respectat. Martorii la experiență trăiesc o adevărată dramă a unei iluzii brutal contrazise. Deși ei inșiși incearcă uri și invidii obscure, aspiră cu toții, secret, la implinirea ideii de egalitate și cooperare inteligentă.

Majoritatea prozelor lui Ion D. Sirbu au această dominantă a aspirației către puritate, frumos, demnitate sau ceva asemănător, lovindu-se insă de limite fizice, de inteligență, de prejudecată sau de situație. Impasul se rezolvă prin gesturi definitive, tragice uneori, sau prin atitudinea tineresc optimistă alteori, ca in finalul prozei **Un caz disciplinar.** Volumul are prin această unitate, fără a fi monocord. **Șoarecele B și alte povestiri** aparține unui prozator la care problematica morală conținută in metaforă este pusă in discuție cu discreție și ca atare cu atit mai convingător, și al cărui scris are complexitate, farmec și meșteșug.

Sultana Craia

Simbolurile călătoriei

Așa după cum romanul rus se trage din **Mantaua** lui Gogol, romanul istoric românesc purcede din „mantaua" lui Nicolae Bălcescu. Devorată de complexul „ultimei apariții", critica a trecut — ca de atitea ori — și pe lingă acest mic adevăr fundamental. Lucru explicabil, dealtfel, dacă ne gindim că „dosarul Bălcescu" a fost aparent clasat de foarte mult timp ! Și totuși... Patosul ideilor, demnitatea și grandoarea viziunii marelui „pașoptist" își păstrează prospețimea și ritmul genuin, nu numai la Mihail Sadoveanu sau Camil Petrescu, ci și la Eugen Barbu, Marin Preda, Dumitru Popescu, la Paul Anghel, Mihail Diaconescu, Radu Theodoru, Ion Nicolae Bucur, Ioan Dan.

Chiar dacă pentru unii, istoria nu este decit o operă de artă ; chiar dacă pentru alții, istoria nu este decit o imensă „filmotecă" sau un muzeu imaginar plin cu scenarii western, cu filme de aventuri, cu Sherlock Holmes și James Bond — cazul lui Ioan Dan, al Rodicăi Ojog-Brașoveanu etc. — chiar dacă de multe ori, omul secolului II — III are o conștiință dostoievskiană sau kafkiană; dacă își pierde hieratismul bizantin și acționează sau vorbește ca personajele Agathei Christie... Așadar, in ciuda tuturor acestor „dacă", romanul istoric românesc tălmăcește Istoria, cugetul, simțirea și limba strămoșilor **in spiritul** celui care a scris **Românii subt Mihai-Voievod Viteazul :** „deschid sfinta carte — spune Bălcescu — unde se află inscrisă gloria României, ca să pun inaintea ochilor ei citeva pagine din vieața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională [...], anii cei mai avuți in fapte vitejești, in pilde minunate de jertfire către Patrie. Timpuri de aducere aminte glorioasă ! Timpuri de credință și jertfire !". Aici, in spațiul acestui gind inălțător, se află sorgintea eticii și esteticii romanului istoric românesc ; etică și estetică, in continuu modificate, imbogățite, innobilate cu noi valori și tilcuri. Din acest mirabil punct alfa se va deschide orizontul romanului istoric și al romanului politic contemporan. Să observăm că romanul istoric de valoare este in mod necesar un roman politic. Scris din perspectiva secolului XX, a unei conștiințe politice responsabile, romanul istoric va dezvălui și va „demonstra" condiția omului ca ființă pentru libertate, pentru propășire, ca ființă pentru eternitate.

Confruntat cu indoielile și contradicțiile devoratoare (care nu reprezintă, poate, decit nostalgia marilor crize ale Istoriei, transcrise filogenetic, transmise fidel de „codul genetic" al subconștientului !), eroul trebuie să aleagă. Opțiunea devine destin. In acest cimp de tensiuni etico-estetice se situează și crezul romanesc al lui Mihail Diaconescu. Fenomenologia epică a spiritualității românești — programată a se desfășura in spațiul a numeroase volume —, adevărată „comedie umană", din care M. Diaconescu a realizat pină acum șase impresionante romane (Evul Mediu — **Culorile singelui ;** Reforma — **Adevărul retorului Lucaci ;** alienarea omului modern, despărțit de țară — **Umbrele nopții ;** Barocul — **Marele cintec ;** formarea statului geto-dac — **Călătoria spre zei ;** romantismul politic — **Singurătatea,** in curs de apariție), va constitui un impunător monument ridicat intru cinstirea și cunoașterea Istoriei noastre. Intr-adevăr, „cind o nație simte trebuința să se convingă de unde a purces, prin ce a trecut și unde se află, spre a-și avea conștiința de sine și spre a putea face o carte a ființei sale, pe care să o lege a se transmite generațiilor ei, dă cea mai puternică probă de maturitate...". (Cezar Bolliac, **Românul,** II, 1858, nr. 55, 14/26 iulie, p. 218). Ultimul roman al lui Mihail Diaconescu — **Călătoria spre zei** — meditează tocmai asupra intemeierii ființei și conștiinței străbunilor noștri. Complicatul proces de formare a primului stat geto-dac — urmărit in principalele sale articulații socio-politico-economice, atestate documentar — este dublat și completat contrapunctic de procesul dramatic, contradictoriu de (trans)formare a unei conștiințe. Ca și in romanele anterioare, eroul este un intelectual : filosof taumaturg și... negutător. Spre deosebire, insă, de Pârvu Mutu, retorul Lucaci sau Ioan Căianu-Valachus — personaje istorice reale — Arhidamos este o ipostază apocrifă, un **homo fictus,** al cărui prototip istoric ar putea fi (totuși!) Acornion din Dionyssopolis, căruia (spun inscripțiile!) Burebista i-a incredințat diferite misiuni diplomatice.

Așadar, Arhidamos este „elementul" imaginar in jurul căruia (fapt plin de semnificații !) se cristalizează constelațiile realității istorice. Prin destinul acestui personaj „inventat", istoria este privită de aproape, este „umanizată". Arhidamos reprezintă dimensiunea psihologică, individuală, particularizantă a istoriei. Un prim-plan expresiv și „fotogenic" al Istoriei. Simetric, dimensiunile socio-politico-economice ale statului geto-dac se desfășoară in plan panoramic. După același principiu al simetriei, care reglează intregul roman (doi „zei", două călătorii, două iubiri, două asasinate etc.), pe măsură ce Arhidamos va accede la conștiința-de-sine, dacii își vor dobindi existența-de-sine stătătoare, liberă și independentă. **Călătoria spre zei** sugerează, in fond, o aventură simbolică, al cărei unic scop este cucerirea adevărurilor esențiale. De altfel, motivul călătoriei constituie unul din componentele de bază ale formulei romanești experimentate de Mihail Diaconescu.

Călătoria este inițiere, căutare, descifrare și epifanie. Pârvu Mutu, retorul Lucaci, Ștefan Manu, Ioan Căianu-Valachus, Arhidamos, călătoresc, fug, evadează, sint exilați sau trimiși in misiuni indepărtate. „Condiția noastră umană — afirmă Origene — e itinerantă, de continuă căutare." (Omilia, 7, 5). Această imagine arhetipală va fi preluată de literatura modernă, devenind chiar una din tezele binecunoscute ale filozofului Gabriel Marcel : „O ordine terestră — spune acesta — nu poate fi instaurată decit dacă omul păstrează o conștiință ascuțită a condiției sale itinerante." (Homo viator, Prolégomènes à une métaphysique de l'espérance, Aubier, 1963, p. 5). Și pentru Mihail Diaconescu condiția omenescului-mult-prea-omenesc, ca și condiția istorică a ființei umane reprezintă o par-curgere, o traversare a mai multor etape necesare. Astfel, Arhidamos va trece de la dramatica zbatere „dionisiacă" (indoieli, amenințări, frică, disperare etc.) la echilibrul interior „apolinic" (pătrunderea gindului lui Burebista, renunțarea la confruntări etc.). Romanul **Călătoria spre zei** ar putea fi rezumat, așadar, drept istoria unui eșec — eșecul individului fictiv (al imaginarului ?) — și, in același timp, eșecul unui vis, al unei năzuințe, din cenușa căreia se vor intrupa luptele viitoare pentru libertate și unitate. Deși majoritatea personajelor lui Mihail Diaconescu sint condamnate de către imprejurări, fie la moarte, fie la infringere sau resemnare, destinul lor exemplar și „anonim" ne invață că Omul (cu majusculă !) se intrupează din ființa eternă a oamenilor. Mihail Diaconescu crede in om ! Intr-un secol, in care omul a devenit cel mai mare dușman al omului, misiunea scriitorului este de a salva omul de el insuși. Cum ? Nu izolindu-l, ci punindu-l in permanență fața-in-fața cu sine, aducindu-i aminte că nu are dreptul să distrugă intr-o fracțiune de secundă acea eternitate de singe și gind, pe care semenii săi o inaltă de citeva milenii.

Unul din marii noștri contemporani — William Faulkner — spunea in acest sens : „Refuz să accept sfirșitul omului [...]. Cred că omul nu va indura numai, el va invinge. El este nemuritor nu fiindcă doar el dintre toate făpturile are un glas care nu se poate stinge, ci fiindcă are un suflet, un spirit capabil de compasiune și de sacrificiu și de rezistență. Datoria poetului, a scriitorului, este de a scrie despre aceste lucruri. E privilegiul său acela de a-l ajuta pe om să dureze, incurajindu-l, amintindu-i de curajul și onoarea și speranța și mindria și compasiunea și mila și sacrificiul care au fost gloria trecutului său. Glasul poetului nu trebuie să povestească doar despre om, el poate fi un sprijin, un stilp de susținere, pentru a-l ajuta să dăinuie și să invingă". (Discurs rostit cu prilejul primirii premiului Nobel, 10 dec. 1950).

Călătoria spre zei ne reamintește că misiunea sublimă a scriitorului, la această răspintie a secolului XX, este să afirme, să dovedească și să convingă că unica șansă de salvare a omului este Omul.

Narcis Zărnescu

EMINESCIANA — 31

De curind, a apărut in prestigioasa și populara colecție „Eminesciana" cartea : Teodor V. Ștefanelli, **Amintiri despre Eminescu.** Ediție ingrijită, prefață, bibliografie și indice de Constantin Mohanu, lector — Virgil Cuțitaru. Apariția acestor **Amintiri...,** cele mai bogate și originale alături de cunoscutele **Amintiri** ale lui I. Slavici, răspunde interesului cititorilor contemporani. Imprejurările l-au determinat pe Gheorghe Eminovici să-și trimită numeroșii săi copii să invețe carte in școlile din Cernăuți. Acolo, Mihai Eminescu urmează ultimele două clase primare și primele clase de liceu, susține apoi examene in particular, studiază limba și literatura română, istoria națională și universală, deprinde perfect limba germană, incepe studiul limbilor clasice, al mitologiei, al literaturii germane etc., incit pină la 17 ani se inițiază in cultura românească și europeană. Au fost anii devenirii și ai revelării talentului liric.

Dintre numeroșii colegi bucovineni, numai T. Ștefanelli ii dedică Poetului o amplă și memorabilă evocare, cu scopul mărturisit de a releva „...imprejurările in care a trăit" și „mediul in care s-a mișcat și care l-a inconjurat pe timpul cind el a inceput să-și formeze mintea și inima și să-și adune cunoștințele trebuitoare..."

Conștient de genialitatea prietenului și fostului său coleg, de timpuriu, prin anul 1883, cărturarul bucovinean incearcă să scrie amintiri, să nareze crimpeie din viața studențească vieneză. C. Mohanu scrie că, inainte de apariția volumului din 1914, memorialistul ar fi tipărit „singurul capitol" : **Serbarea de la Putna. 1871,** in **Junimea literară** din 1909. Realitatea este insă alta: in 1884, T. Ștefanelli expediază redacției **Convorbirilor** evocarea : **Un patron in Viena (Din viața de student).** Deoarece I. Negruzzi intirzie s-o tipărească, „schița" apare in **Tribuna,** nr. 239 și 240 din 1885. Mai tirziu, ea este reprodusă in **Revista politică** din Suceava, nr. 19 din 1887 (aceasta fiind citată și in ediția de față). In acei ani, Ștefanelli a recurs la procedeul „literaturizării" amintirilor sale : numele lui și al colegilor sint inlocuite de criptonime : Vasile Morariu = **Vasilescu ;** Ion Luția = **Lutescu ;** Teodor Ștefaniuc = **Teodoran ;** Mihai Eminescu = **MINUNESCU** etc. (Vezi, P. Țugui, **Teodor V. Ștefanelli și alți colegi bucovineni ai lui Mihai Eminescu** — Date biografice și 3 Anexe — Reprografia Universității Craiova, 1983, p. 104—113 — existentă la biblioteci). Se pune intrebarea dacă nu cumva colegii de la Viena l-au rebotezat pe Eminescu, „Minunescu", iar M. Zamphirescu a preluat porecla in bufoneria sa : **Muza de la Borta rece** (1873) ?!

Cind T. Ștefanelli iși limpezește modalitatea de redactare a amintirilor, el renunță la „literaturizare" și preia fragmente din schița **Un patron in Viena,** concentrează intimplările și, sub titlul : **Eminescu la serbarea unui patron,** le insereazǎ in volum. De notat că primul capitol din cartea sa nu se publică, in anul 1909, cum scrie greșit C. Mohanu, ci in 1904 : **Amintiri despre Eminescu,** in **Junimea literară,** nr. 1, 904, p. 4—6, in subsol cu următoarea notă a redacției : „Dintr-un manuscript mai mare inedit. D-l T. V. Ștefanelli, coleg de școală cu Eminescu, ne-a pus la dispoziție această schiță. Manuscriptul intreg sub titlul : «Amintiri despre Eminescu» va apărea in broșură separată". Acest prim fragment, revăzut și adăugit, va fi introdus in cartea din 1914 sub titlul : **Eminescu și „România Jună". Petrecerile studențești...**

Pricina aminării tipăririi „broșurii", pină in 1914, se explică prin stăruința autorului de a realiza o **reconstituire cit mai fidelă.** Un stimulent pentru revederea datelor a fost, de bună seamă, apariția in **Almanach literar pe anul 1903** a studiului, insoțit de reproduceri ale „testimoniilor" lui Eminescu : **Amintiri despre Eminescu** de Dr. Radu I. Sbiera. Ștefanelli va reproduce, in cartea sa, documentele descoperite de R. Sbiera. De aceea, ediția critică a **Amintirilor...** lui Ștefanelli era bine să includă, la sfirșit, studiul lui Radu Sbiera, cu respectivele reproduceri după actele școlare care, in chip firesc, trebuie să figureze sub numele acestuia. (Vezi, Dr. Radu I. Sbiera, **Amintiri despre Eminescu.** Cu 4 tabele — acte școlare. Prefață, note și bibliografie de P. Țugui, Repr. Univ. Craiova, 1983).

Ștefanelli mărturisește că l-a cunoscut pe Eminescu in anul 1860, pe cind acesta era elev in clasa I de liceu. T. Ștefaniuc insuși a devenit elev de liceu, abia „in toamna anului 1861". Dacă afirmația este exactă (și așa trebuie s-o considerăm !), atunci inseamnă că Ștefanelli a urmat ultimele clase primare la Cernăuți, dar nu există nici o indicație in acest sens. Mai plauzibilă este presupunerea că, in anul școlar 1860/61, părinții l-au dus la Cernăuți să-și desăvirșească, sub privegherea lui I. G. Sbiera, cunoștințele de limba germană.

La pagina 39, C. Mohanu scrie : „Sint creionate figurile de profesori de la **National-Hauptschule,** cum se numea pe atunci Școala primară „greco-orientală" din Cernăuți, printre care Aron Pumnul și I. G. Sbiera". Informația este confuză. Școala, denumită **National-Hauptschule,** unde Mihai Eminovici a urmat clasele a III-a și a IV-a, a avut **invățători** pe Ion Litviniuc și pe Ioan Zybacinschi, pe care T. Ștefanelli nu-i pomenește. In schimb, Aron Pumnul și I.G. Sbiera au fost intr-adevăr **profesori,** insă la Liceul german, al cărui titlu oficial era : „K.K.Ober-Gymnasium in Czernowitz".

De neințeles este următoarea afirmație din prefața ediției : „Dealtfel capitolul **Eminescu și serbarea de la Putna** in care Ștefanelli publică și o odă de 24 de strofe concepută de Eminescu special pentru serbare, cind a și fost difuzată in foi volante, ne dezvăluie paginile cele mai elevate din **Amintirile... sale".** (p. 8). Intr-adevăr paginile lui Ștefanelli sint „elevate", numai că C. Mohanu nu reține precauțiunea memorialistului cind scrie : „Și astăzi după atiția ani... mă intreb cine-i autorul acestei poezii pe care a impărțit-o Eminescu". Probitatea lui T.V. Ștefanelli a determinat pe eminescologi să insiste in „descoperirea" autorului respectivei ode. Poezia **La mormintul lui Ștefan cel Mare,** reprodusă de Ștefanelli in **Amintirile...** sale, nu aparține lui Mihai Eminescu, ci este scrisă și a fost tipărită de D. Gusti ! Despre aceasta vezi Perpessicius, **Poemul Putnei. O postumă mai puțin,** in **Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor,** 1961, p. 122—133 și clarificarea definitivă realizată de D. Vatamaniuc in **Date de istorie literară in „Curierul de Iași", Cronica,** nr. 30 din 3.IX.1966.

C. Mohanu realizează un studiu meritoriu despre viața și scrierile lui T.V. Ștefanelli. Se remarcă fragmentele privitoare la relațiile bucovineanului cu Academia Română și stima cu care a fost inconjurat de reprezentanți de frunte ai științei și culturii românești.

Tatăl memorialistului, Vasile Ștefaniuc, a repaosat la 3 martie 1899, in virstă de 92 de ani, ceea ce constituia pentru fiul său, academician, pretext de evocare a vitalității și longevității părinților și rudelor apropiate. (S. Pușcariu. **Memorii,** 1978, p. 514). O rudă apropiată a lui Vasile, Ion Ștefaniuc din Siret, vestit cojocar și croitor, murea in 1860 la virsta de peste 100 de ani ! Prin mamă, Ștefanelli descinde din familia Grigorovici și se inrudea cu socrii lui S.Fl. Marian și cu soția lui Silvestru Morariu, viitorul mitropolit al Bucovinei. Teodor nu a avut numai un frate, ci doi : Ion (23.XI.1834—1914), preot și profesor de teologie care in anul 1874 iși schimbă numele din Ștefaniuc in Ștefanelli — formă latinizantă, preluată de intreaga familie. In 1880, Ion se călugărește cu numele Juvenal. Fratele mai mic al lui Teodor, George, in 1965/66 figurează elev in clasa a II-a B la liceul cernăuțean și, după bacalaureat, studiază medicina veterinară. C. Mohanu scrie tranșant : „Un G.V. Ștefaniu nici n-a existat printre publiciști..." (p. 28). Afirmația este contrazisă de fapte : George V. Ștefaniu a publicat versuri in **Convorbiri literare,** nr. 10, 1876 și nr. 4, 1877, apoi in **Aurora Română,** nr. 6, 1882. In martie 1899 era in Siret, la inmormintarea tatălui său, iar informațiile din presa cernăuțeană il prezintă „medic veterinar in Muntenegru". In 1912, traduce și tipărește in limba muntenegrenilor broșura : Ilie Bărbulescu, **O kulturi u Crnoj Gori. S rumuskog preveo d-r G. Jorgje Ștefaneli,** Cetine, 1912. Și fiul lui T. Ștefanelli, Aurel, avea inclinații spre literatură : in 1914 traduce și versifică feeria **Cintecul Neamului** de Grigore Pantasi, **Junimea literară,** 1—3, 1914, iar, mai tirziu, in **Viața românească,** nr. 4—5 din 1937, publică articolul **Epilogul romanului : „In preajma revoluției".**

Discutabilă este și influența prozei lui Slavici asupra unor povestiri ale lui Ștefanelli. Astfel, schița **Sandu Țintilă. O amintire din trecut** este concepută inainte de **Budulea Taichii** și are ca model tradiția bucovineană despre cunoscutul dascăl Vasile Schintilă din Tereblecea care, in 1814, tipărea acel „Tabelarnic vecinic calendar pe o mie de ani" lucrat după „Mina lui Damaschin". Povestea **Comoara lui Pintea** apare in **Convorbiri literare** din 1882, deci cu mult inainte de nuvela **Comoara** pe care Slavici o tipărește in **Novele,** vol. II, 1896. La 1 mai 1862 s-a inaugurat „Reuniunea română de leptură", care și-a schimbat numele in „Societatea pentru cultura și literatura română in Bucovina" in 1863, ea fiind inaugurată abia in 1 ianuarie 1865, cind obținu aprobarea de la autorități. Comunicarea : **Cadastru și Cărți tabulare** trebuie scris corect : **Catastru și Cărți tabulare,** deoarece autorul insuși atrage atenția că expresia **cadastru** din vechea Românie nu e corectă, ci trebuie spus și scris **catastru** ca in Bucovina și Transilvania, pentru că termenul e derivat din latinescul medieval **capitastrum.**

Două erori tipografice : la p. 57 apare „...Eminescu a intrat in luna septembrie 1858 in clasa a II-a..." iar la p. 58, „admis deodată in clasa a II-a". In ediția princeps din 1914, in ambele cazuri e tipărit corect : **„clasa a III-a".** La p. 65 apare : „Mai vedem că in semestrul II din clasa II (1982)"?! Corect este 1862.

Apreciind, cu mici observații, bibliografia intocmită de prefațator ne exprimăm regretul că, in locul indicilor de nume, textul ediției de față nu este insoțit de **note** ample, care să prezinte cititorului contribuțiile istoricilor literari contemporani și acele controverse ce mai persistă cu privire la organizarea și desfășurarea serbărilor de la Putna. Erau necesare informații pertinente despre profesori și colegi bucovineni ai lui Eminescu. Se știe că mulți dintre ei au ocupat un loc important in formația intelectuală și morală in viața zbuciumată a Poetului și citiva au transmis unele date și amintiri fragmentare prețioase. Aș cita pe Matei Lupu despre care, in calitate de redactor responsabil al **Revistei politice** din Suceava, publică cunoscutul necrolog. **Mihai Eminescu.** G. Muntean presupune că autorul necrologului este T.V. Ștefanelli. In lucrarea noastră citată am dovedit că autorul este Matei Lupu. Date prețioase ne-a transmis despre Poet și avocatul sucevean Samuil I. Isopescu care, la Viena, a locuit in aceeași cameră cu Eminescu. Alte amănunte și informații inedite in cele două broșuri pe care le-am multiplicat.

Punerea la indemina cititorilor a cărții **Amintiri despre Eminescu** de Teodor V. Ștefanelli este un act cultural deosebit, iar neajunsurile semnalate mai sus vor putea fi inlăturate intr-o ediție viitoare.

Pavel Țugui

Sculpturi de Gh. Iliescu Călinești

Strălucirea și mizeriile unei formule speculare: «Teatrul în teatru»

In ultimele trei decenii, interesul — de coloratură vădit romantică — al criticii pentru tot ce este ireductibil și deviant in fenomenul literar pare a se fi atenuat considerabil, o subtilă și firească dialectică a cunoașterii in domeniul umanist impingind, pe nesimțite, in prim plan o nouă sferă problematică. Tot ce a fost deja spus și mai ales scris, trecut prin filtrul conștiinței colective și brevetat anterior de literatură — scheme de creație, tipuri constituite de discurs, genuri, clișee, — devine demn și prestigios (ca să nu spunem ispititor). Literatura își face un titlu de noblețe din a „inscena" chiar, a consemna explicit in text — ca pe un blazon — ascendența, sorgintea sa „literară". A se vedea, de pildă, amploarea pe care o capătă in acest context cercetările orientate **intra-literar,** cum ar fi „critica antitetică" lansată de Harold Bloom, studiul intertextualității și al funcțiilor citatului, interesul pentru diversele variante ale rescrierii de texte, ca și pentru „formulele speculare" : teatru in teatru, roman al romanului, sau atitea alte modalități ingenioase de reduplicare interioară. Consacrată venerabilului topos al „teatrului in teatru", ultima carte a Mariei Vodă-Căpușan, **Dramatis personae** (Ed. Dacia, 1980) se inscrie, la rindul său, in această filieră problematică.

Autentic „mercenar textual" (cum spune Dällenbach), procedeul „teatrului in teatru" are o dublă funcționalitate formală și ideologică. Pe de o parte, el se oferă drept cheie hermeneutică, iluminind sensul adinc al textului și mediind totodată pactul receptării. Privită astfel, reduplicarea interioară a piesei este un simptom al „opacității" și autocentrării operei, plasind sub semnul indoielii posibilitatea dialogului ca și unitatea de substanță dintre literatură și lume. Pe de altă parte insă, in măsura in care insinuează că teatralitatea declarată a teatrului este doar o imagine la scară redusă a teatralității lumii, formula comportă și o insemnată deschidere existențială, implică adică reexaminarea naturii și a realității lumii fenomenale, așa cum o mai făcuse, de pildă, barocul. Mergind pe acest al doilea făgaș, sintem antrenați intr-o autentică răspintie speculativă, de unde o diversitate de drumuri conduc spre fenomenologia socială a măștii, sau spre o arie fundamentală a antropologiei culturale, ludicul, a cărui pertinență pentru domeniul estetic fusese legitimată incă de Kant, Schiller sau Karl Groos. Fără a face o declarație de principiu in acest sens, Maria Vodă-Căpușan optează in fapt pentru această a doua perspectivă — pe care am putea s-o numim ontologică, in „opoziție" (de fapt in cea mai desăvirșită complementaritate) cu prima orientare, formală, țintind sublinierea caracterului lucrat, de artefact, al literaturii. Totuși, ultima secțiune a cărții, **In căutarea piesei,** se sustrage pe neașteptate genericului, spre a se plasa de cealaltă parte a baricadei ; de unde, o neplăcută impresie a sfișierii continuității logice a unui demers ce afișează constant veleități silogistice. Așa se face că, de pildă, ultimul capitol, **In căutarea lui Shakespeare,** — urmărind lupta dramaturgiei actuale cu obsesia precedenței shakespeariene apare surprinzător drept **quod erat demonstrandum** al unei suite de exegeze avind ca scop declarat să ne facă evidentă contaminarea procedeului „teatru in teatru" de problematica complexă, filosofică, antropologică și sociologică, proprie toposului „theatrum mundi".

In celelalte trei secțiuni ale cărții — **Dramatis personae, Theatrum mundi** și **Parada măștilor** — ipoteza pivot rămine și in fapt interferența și interconditionarea dintre „teatrul in teatru" și „theatrum mundi". Elementul articulant al celor două formule il oferă ambiguitatea condiției actorului ; oscilația sa intre **persoană** și **personaj ;** autoafirmarea ca actor — ca mască — deopotrivă pe scenă și in lume. Foarte ispititoare la prima vedere, ideea nu este deloc atit de nouă cum vrea să ne convingă autoarea : fiind, după știința noastră, exprimată inițial de citiva universitari americani (F. Fergusson, L. Trilling și, mai ales L. Fiedler) in primele decenii ale secolului ea a fost apoi reluată și dezvoltată de R. J. Nelson intr-o lucrare de referință, [1]) ce-i drept mai puțin cunoscută publicului românesc.

Criticul american se declară animat de intenția de a reexamina bazele iluziei dramatice, fondate pe paradoxul unui dublu impuls : de afișare, pe de o parte, a convenției, a teatralității și de celebrare, pe de alta, a triumfului vieții, al realității. Din ambiguitatea jocului intre realitate și iluzie — specifică pieselor construite pe tiparul „teatru in teatru" — sintem impinși, constată autorul, să tragem o concluzie privind teatralitatea lumii insăși. Dacă relația piesei-cadru cu piesa-conținut este, in fapt, analogă relației piesei (spectacolului) cu lumea in care ea se desfășoară, teatrul nu mai conține lumea — așa cum ne asigură cu calm realismul — ci este o simplă parte a ei, și nu una dintre cele mai neinsemnate. Formula trădează, așadar, intotdeauna o anumită optică asupra **mimesis**-ului ; ea insceneazǎ diegetic, tematizează, o meditație despre etern controversata relație dintre aparență și realitate. Axul ideatic al lucrării se sprijină pe ipoteza implicării dintre cei doi cunoscuți **topoi** (nu **topoși,** cum scrie netulburată Maria Vodă-Căpușan) „teatrul in teatru" și „theatrum mundi". **„Conceptul de scenă a lumii este insăși esența teatrului in teatru",** afirmă răspicat autorul.

Fotografii de Emilian Săvescu

R.J. Nelson reduce astfel la numitorul lor comun — după ce le-a discutat — ipotezele lui Leslie Fiedler despre funcția „cosmologică" a reduplicării interioare din **Hamlet,** observațiile lui Mark Van Doren **(Shakespeare,** 1939) despre solidaritatea dintre om și mim in personajul prințului danez, ca și comentariile aplicate de H. Gouhier **(L'Essence du theatre,** Paris, 1943) relației dintre persoană și personaj, acestea din urmă legate și psihologic și etimologic in latinescul **persona = mască.**

Spațiul amplu pe care l-am acordat intreprinderii lui Nelson ne ajută tocmai să situăm exact contribuția originală a Mariei Vodă-Căpușan in raport cu acest patrimoniu de idei, pe care cartea sa il **valorifică vădit dar nu declarat.** Autoarea a cunoscut, de bună seamă, cartea criticului american, de vreme ce o citează „in treacăt" (p. 112), intr-un loc mărginaș, convocind-o in sprijin intr-o chestiune minoră și limitindu-i competența la un detaliu legat de adaptarea sartriană a piesei **Kean** de Dumas. Despre capitalul de idei preluat **tale quale** din lucrarea lui Nelson și investit — nu intotdeauna in modul cel mai profitabil, așa cum vom arăta ceva mai jos — in propria-i carte, nu se suflă nici un cuvint.

Există in lucrare și citeva — nu multe — idei originale, cum ar fi o posibilă raportare a **toposului** „theatrum mundi" la anumite forme ale terapiei de grup, in speță sociodrama lui Moreno (deși, după știința noastră, de citiva ani, la Paris, a apărut in prestigioasa serie **10/18** o lucrare tratind exclusiv această temă.) De regulă, contribuția autoarei se restringe la ilustrarea fondului ideatic amintit cu analize de text, dintre care unele notabile, cum sint paginile consacrate lui Peter Weiss, Garcia Lorca sau Pirandello [2]). Ar mai fi de observat inclinația autoarei — explicabilă probabil prin dorința sa de a sublinia prin orice mijloace ubicuitatea celor doi **topoi** și capacitatea lor arhetipală — de a silui pur și simplu unele texte, forțindu-le să se muleze pe calapodul său exegetic. Categoria de „theatrum mundi" ca și cea de „teatru in teatru" suferă astfel o extensie considerabilă — cu o diluție semantică intrutotul previzibil — ajungind să desemneze orice tip de raport bilateral (cum este cel dintre om și lume la Dimitrie Cantemir) sau orice context oratoric (de pildă, intrunirea electorală din **Scrisoarea pierdută,** citată drept scenă de „teatru in teatru"). Exemple — mai ales din dramaturgia română contemporană — ar fi fost destule și unele sint enumerate de autoare, care insă nu insistă asupra lor.

O problemă de principiu, și de etică profesională, pentru o lucrare cu veleități cum este aceasta — care pretinde a efectua, de la o constantă altitudine teoretică, un excurs ambițios și cuprinzător, atit spațial cit și temporal — ar fi fost edificarea unei fundații documentare solide, materializate fie in ample note de subsol, fie intr-o bibliografie atit a edițiilor consultate pentru analizele de text, cit și a surselor critice folosite. Dacă in cazul unor Weiss, Pirandello, Bulgakov sau Brecht, spre exemplu, se indică scrupulos sursa in care a fost consultat textul original sau proveniența traducerilor folosite (chiar cind e vorba de Centrul de documentare teatrală și muzicală, vezi p. 136) pentru alte analize pe texte — unele puțin cunoscute sau netraduse la noi — cum sint Vauhtier **(Căpitanul Bada),** Sartre **(Kean),** Calderon **(El gran teatro del mundo),** Anouilh **(L'Alouette),** Ionescu **(Macbeth)** sau Maxwell Anderson **(Joan of Lorraine)** sursele sint trecute sub tăcere.

In final, citeva vorbe despre discursul autoarei, de o sofisticată redundanță și de o nămoloasă prețiozitate, presărat ici și colo de barbarisme, flexiuni defectuoase ale pronumelui de intărire, cacofonii, rupturi sintactice de tip anacolut. De aici provine și tonul general al lucrării — obositoare prin șocantul amestec de pedanterie și neglijență. Privită in ansamblu, această carte, promițătoare la prima vedere (salutată la apariție de critică, probabil in urma unor lecturi superficiale), ispititoare prin programul anunțat, lasă in final impresia globală a unei aglomerări de aluviuni, depozitate de o viitură pe făgașul unei văi, unde se strecoară totuși, anevoie, și citeva filoane limpezi de apă.

Monica Spiridon

[1]) **Play within a Play. The Dramatist's Conception of his Art from Shakespeare to Anouilh,** New Haven, Yale Univ. Press, 1958.

[2]) Venind vorba de Pirandello, ii semnalăm autoarei că propunerea sa (p. 229) de a se traduce **Questa sera si recita a soggeto** — și nu **Esta sera si recita a seggeto** (sic !) — prin **Astă seară se joacă fără piesă** in loc de obișnuitul **Astă seară se improvizează,** a fost deja pusă in practică, in urmă cu citeva bune decenii, de Alexandru Marcu, fiind de altfel menționată cu acest titlu și intr-o istorie a teatrului universal scrisă in scopuri didactice de O. Gheorghiu și S. Cucu, vol. II. E.D.P., 1966.

marilena vulpe

Umbra

Pereche umbră, ascunzînd de toate
și sfișieri și lene și păcate,
oglindă-n beznă, în întreg ciobită,
la poarta adevărului cerșită,

cu straiul său cernit, cu gura mută,
scrișnită pe paharul de cucută,
minciuna ți-o aruncă la picioare
sub pasul de lumină să se-omoare...

Poetul

Trecea Poetul
și-am ferit deoparte
ca Marea Cale liberă să-i fie —
trecea îndepărtîndu-se de moarte.

Și l-am pierdut apoi —
era într-o frunză
și într-o scorbură de pom bătrîn,
ascuns acolo ca să plîngă
și nu știa deloc că e Stăpîn.

Plutea pe vreme
ca pe-un lac feeric —
eu mă uitam din mal în urma lui,
un sfînt fosforescent în întuneric...

Vegetală

Popoarele de frunze, profundă scufundare
a-nsingurării noastre pierdută printre zări
străine la chemarea splendorii vegetale
îndepărtată-n sine de simplele-ntrebări,

popoarele de frunze, verzi valuri de răcoare,
corăbiile bete plutind pe unda lor,
furtuna de neliniști se schimbă-n contemplare
la calma-nvecinare cu marele sobor.

Tremurătoarea pace a recilor umbrare
e pildă împăcării cu sinele sortit
e-adîne dezbinarea de vreri sfîșietoare
în repetata pace ascunsă-n asfințit.

Nepedepsitul viciu

În fila cărții, ascunzîndu-mi rana,
m-am scufundat ca-n somn —
aștept să-not
în ape limpezi și tăioase
uitînd de calendarul pin-la cot

iar coaja palidă a nepăsării
se prinde peste gînd —
pe dedesupt
înțeapă gheața spaima nopții
pierdută în adînc de visul rupt

și ce-i afară se îndepărtează
reflex ascunsei treceri —
în oglindă
rana învie și întoarce
inecul în suflare nemurindă.

Atît

De-atît ce vii
mereu ești mai plecat,
apropiat atît
că mi se pare
că-mi zgîrii sufletul îndepărtat
ca pragul mării de-amintiri lunare

și tot ce știi
e tot mai neștiut,
jignind atîta taina firii
că-mi vine inima-napoi pe scut
din cruciada lașă a iubirii.

Marină

Singurătate-n cer cu soare,
singurătate-n albă clipă,
în valul singur ce aleargă
să-și prindă fratele de-aripă,

singurătate legănată
-n poeni cu alge mișcătoare
la izbitura calmă-a mării
în gîndu-ncătușat de zare.

Întoarse, caldele nisipuri
de scoici pierdute în limanuri
ajută vînt stingher s-aștearnă
-n obrazul mării sulimanuri.

Spectacolul literar-muzical „Luceafărul"

● **Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România organizează la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" (Calea Victoriei nr. 115), luni 6 iunie 1983, ora 19, spectacolul literar-muzical „Luceafărul". Va rosti un scurt cuvînt introductiv acad. Șerban Cioculescu. Își dau concursul : Ion Caramitru, Valeria Seciu, Mircea Albulescu, Dan Grigore (pian) și corul „Madrigal", dirijat de Marin Constantin.**

ion florian panduru

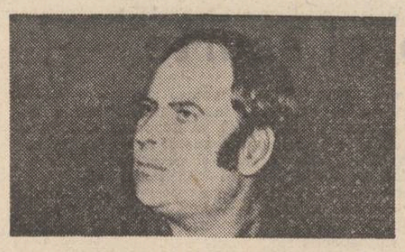

VEDENII ÎN AMURG

Vădit îndrăgostit de mirajul „vorbei în colțuri și rotunde", adică, fascinat de „modelul" Nicolae Velea, totuși, nu mai încape discuție, Ion Florian Panduru este de pe acum, cînd își pregătește a doua carte, un prozator de o originalitate ce frizează, am putea zice, insolitul. Faptul se explică, în primul rînd, prin aceea că prozatorul vine, realmente, cu o lume a sa, lumea pitoresc-stranie a satului submontan bănățean pe seama căreia își exercită puternicele virtuți (neoruraliste) de stilist. Și mai e ceva, esențial : Ion Florian Panduru vede acut realistic și simte tulburător mitic lumea căreia îi aparține, de care este îndrăgostit și pe care, artisticește, are toate șansele de a o cuceri.

Nicolae Ciobanu

Nopți fără șir se luptase Lazăr să-i poată aduna pe toți, trudă deloc ușoară, nopțile erau de păcură, drumul ng și neștiut, trebuia umblat pe la fiecare, unul dacă lipsea munca și neodihna rămîneau în vînt. S-ar fi luat după cocoși, dar și aceștia ori îmbătriniseră și-și pierduseră mințile, ori se timpiseră, cîntau cînd începeau să se tulbure zorile și atunci nu mai aveau unde să se ducă, picioarele se făceau ca bolovanii, cum să le miște, ascultau mai mult de pămînt decît de el. Noaptea era cu totul altceva, porneau singure minate numai de gînd, de ochi se despărțise de mult, cînd i s-a pus pe ei o pînză groasă ca de in. Necazul cel mare a fost cu Samailă fiindcă s-a chinuit să-l aducă mai bine de două luni ; il deslușea ba prin porumburile coapte, ba prin ierburile uscate ori prin putregaiurile umede ale pădurii și cînd se apropia de el, simțindu-i răsuflarea, convins că-l prinde de mînă, țipa o pasăre tocmită anume și totul se făcea, iar pustiu. Dacă Samailă ar fi mers numai pe pămînt ar fi fost mult mai ușor, îi căuta drumul, o noapte, două, o sută, timp avea, și peste tot ar fi pus fiare să-l prindă de picior ca pe lupi. Pînă la urmă tot blestemata de pasăre l-a adus, Lazăr nu mai avea nici o nădejde, mai ales că toți cei chemați ședeau la masă și se certau, cînd unul cu altul, cînd împărțindu-se în două tabere, de cîteva ori a fost nevoit să-i liniștească cu securea. Pasărea n-a intrat înăuntru, nici nu putea, nu era numai pasăre era și altceva, Lazăr nu vedea, auzea numai, cînd filfîit de aripi, cînd tropot de mistreț. Atunci a încercat bătrînul cea din urmă viclenie, a tocmit păsări mici s-o prostească pe cea mare și s-o aducă cu el cu tot, se cunoștea cu sămînța lor de mai bine de șaptezeci de ani însă a făcut rău nefericind locul pe unde a trecut pasărea cu Samailă și nu numai atît, dihania l-a împins cu aripa pe cel adus și s-a crăpat pămîntul, păsările tocmite au căzut moarte pe lutul încins și s-au amestecat cu șopîrlele care mișunau pe lîngă zidul vechi. Lazăr s-a asigurat că numai un scaun e gol, a plecat pentru ultima oară, nu departe, în satul lor mut și s-a întors cu o ladă putredă și lungă, el totdeauna a ținut la Dochia ca la ochii din cap, i-a fost milă s-o aducă în haine subțiri și rupte pe-alocuri. Cu toate că și Dochia era gazdă, nimeni nu s-a sinchisit să-l ajute pe bătrîn să scoată cuiele, ea se grăbea să iasă, vacile nemulse țipau din toate părțile, Dochia izbea cu pumnii în lemnul putred : „Totdeauna ai fost un nătărău, eu trebuie să încheg laptele, să satur ciinii, tu nu știi nici unde ai pus cleștele ! Caută în pod, îi securea fără coadă, deschizi cu ea. Îi după căpriori." „Care căpriori ?" Cei de la masă începură să rîdă și înlăuntru intrară păsări betege și șopîrle scîrboase. Cîteva se urcară pe ladă. Dochia le simți : „Ce-s astea ?" „Nu văd, Dochio" „Pune mîna pe ele". Lazăr se supuse. Pipăi pînă i se umplu brațul. „Îs reci, mi se pare că sînt șerpi din cei orbi". „De asta au venit, la rece trag. Spune-le să nu rîdă că se umple casa". „De ce vin ?" „Nu știi ?" „Nu, că nu te-aș întreba". Cei de lîngă perete tăcură, numai cîtiva din capul mesei rideau în continuare prostește. Lazăr se lipi cu urechea de lada putredă să asculte răspunsul dogit : „Nu-și mai fac găuri în pămînt, s-au învățat cu casele noastre, cum ne împuținăm încep să se înmulțească scîrnăviile. Ai tăiat lemne ?" „Nu-i frig aici". „Pentru mîncare. Du-te în pod, îi securea fără coadă, unde ți-am spus". „Nu mai am nici scară", gemu Lazăr prin crăpăturile scîndurii. „Ba este. Fă-te că pui piciorul. Scara e tot acolo". „Unde ?" „Nu ți-am spus, unde pui piciorul, acolo e scara". Așa era. Fușeii se mișcau odată cu picioarele. Găsi și căprioru, de fapt un putregai umed și moale, pe care creșcuseră ciuperci. Abia află securea, ruginită și boantă. Cînd coborî rămase uluit. Își căpătase vederea de care nu-i convenea, era învățat să vadă lucrurile cum vrea el, nu cum sînt. Înjură în gînd lumina și obiectele mărunte pe care se așternuse praful. Așa-i, gîndi, un rău nu vine totdeauna singur. Numai de ochi nu mai aveam lipsă. Cei din cameră se sculaseră de pe scaune și jucau cu pași mărunți, fără muzică. Rămase înțepenit de spaimă, unii nu aveau picioare și jucau în mîini. În fruntea horei era tot Dochia, nespus de frumoasă, ca o poveste. Diavolița purta hainele lor cu obiele albe ca neaua. Prima dată fu convins că ochii își bat joc de el, dar nu fu așa pentru că recunoscu celelalte chipuri așa cum le știa. Purtau toți cojoace cu miros puternic de oaie. Ar fi stat mai mult să se poată dumiri însă Dochia îl călcă pe picior și simți cum urcă în el dogoarea aceea stinsă de mult, așa că se trezi în horă alături de ea. „Parcă a început să cînte cineva, Dochio ? „Marian". „Nu i-a putrezit cimpoiul ?" „L-a avut cu el. În pămînt totul se păstrează". „El nu se vede". „A trimes numai cimpoiul, plin de cîntece. N-a putut să vină, s-a tocmit la o nuntă. Și cînd nu poate, trimite din el cîte ceva". „Să nu-ți bați joc de mine Dochio, că..." Nu apucă să termine, ea se opri din horă și-i sărută cu drag. Ceilalți chicotiră cu înțelegere. Lazăr o împinse. „Îs reci buzele tale parcă-s șopîrle". „Pentru că nu m-ai sărutat de mult". Încercă să-l îmbrățișeze. „Pleacă de-aici !" „Tu m-ai adus" și începu să rîdă urît ca o moară fără boabe.

Lazăr se înfurie și o împinse lîngă un bătrîn slab și urît pe care nu-l cunoștea. Cîmpoiul amuți. Oamenii se așezară pe scaune sau pe jos și-l priveau mirați. Lazăr ridică securea : „V-am adus aici să vă judec". „Voi pe mine sau eu pe voi", mirii o ciudățenie încercînd să se urce pe masă. „Samailă, stai cuminte că altfel te despic în două". „Nu-i bine să vorbești așa", îl dojeni o femeie destul de tînără cu poale albe. „Cine te-a întrebat pe tine, Petrio ?" „Nimeni, am vorbit așa că ți-am fost cumnată". „Îți vine și ție rîndul. Și cu tine am o judecată. Ai lepădat copiii nenăscuți". „Nu eu". „Taci !" Lazăr îl prinse de haine pe Samailă. Acesta încercă să se retragă, nu putu. „Unde-s oile ?" Samailă căzu lîngă scaun. „Care oi ?" „Știi tu care te întreb, nu umbla cu hoții. Turmele furate nu mă interesează, nici că te-ai dus dusului. Cu oile celelalte ce-ai făcut ? Să nu-mi spui că au murit de gălbează, că nu mi-s prost". Samailă încercă să se ridice. Îl ajutară ceilalți pînă ajunse la fereastră. „Privește". Lazăr se apropie de geam. „Un' să mă uit, că-i noapte". „Cei aia ?" „Cînd nu-i ziuă, adică întuneric, nu știu cum îi ziceți voi". Se auziră clopote dinspre munte și țipete de miei. De undeva, ca un zvon pătrundea o doină beteagă, moartă și ea de cînd lumea. „Îi fluierul lui Dumitru Cocora ?" Și atunci văzu Lazăr turmele cele mai multe albind noaptea și apropiindu-se de colibă. „De ce-s albe, ar trebui să fie și negre". „Le-o albit ploile, zîmbi Samailă, ai crezut că le-am omorît ?" Lazăr își reveni și-l prinse de piept. „Unde-i brînza, laptele, lîna ?" Samailă îi arătă pe ceilalți. „De ce mă întrebi numai pe mine, vorbește cu ei". „Le vine și lor rîndul. „Ia-ți pasărea de pe umăr." „Nu pot, îi prinsă de carne, mă tot ciugulește blestemata". În Lazăr clocotea mînia: „Spune-mi de ce ai plecat cînd nu trebuia ?" De afară se auzîră urlete de fiară. Oile ocoliră coliba și se uitară speriate înăuntru. „Nu stați ca proștii, le mănîncă lupii !" Cei mulți începură să rîdă, numai patru inși erau cuprinși de spaimă și încercau să iasă afară. Lazăr sparse geamul și începu să strige din toate puterile : „Lupii... mă... !" Samailă îl prinse de mînă. „Nu te speria, nu le mănîncă nimeni. Nu-s oi." „Da' ce-s ?" „Vedenii". Turma se îngrămădise lîngă fereastră. Lazăr încercă să pună mîna pe coarnele unui berbec. Se convinse de spusele lui Samailă. „Ar trebui să te fac una cu pămîntul". Cei patru îl înconjurară. Le sclipea în ochi ura. „Cine-s ăștia, de-și bat joc de noi ?" „Nu-i știu, Dumitre, au plecat cînd am fost eu june. Atunci a fost omorul de la Cracul Cerbului". „Spune-le să le facă oi. Să rămînă muntele viu !". Lazăr îl împinse pe Samailă peste cioburile geamului. „Du-te dracului cu oi cu tot, Dochio !" Nevastă-sa era tot frumoasă. Acum semăna cu florile liliacului care umplea muntele primăvara. „Spune, dragule". „Îl mai vezi pe ăsta ?", și-l arătă pe cel cu turma. „Nu-l văd, el îi jos și eu sus". „Unde jos ?" „Lîngă apa, unde-i iarba crudă". „Atunci oile is oi și el mă minte." Încercă să-l prindă de mînă, însă și-o retrase repede. „Lasă-l, omule. La noi, acolo, răspunde de vite. Are destule pe cap." „Aveți multe ?" „Cîte nu poți să numeri. Că nu-i nici număr cîte vite sînt." „Eu îl știam cam prost. S-o fi deșteptat dincolo. Aici a și furat, așa a ajuns să aibă turma cea mare. Să le spui să nu se încreadă în el". Cineva rise. Era un bătrîn mărunt și uscat. Își mișca capul în toate părțile ca vipera. „Cine naiba ești ? Dă-te jos de pe masă !" „Aici eu mi-s stăpînul", țipă arătarea. „Unde ?" îl întrebară cei patru pe Lazăr. „Peste tot, țipă iar, cît se vede și cît nu se vede." „Aici tu n-ai nici un drept. Casa rămîne a noastră." Cei patru vorbeau deodată, greu îți dădeai seama că nu-i unul singur. Lazăr îi amenință: „Nu vă este rușine, nemernicilor ! Pentru altceva v-am chemat." „De ce ne amesteci pe noi cu ei ? Unii nu s-au despărțit de carne și put. Ei nu mai au nici un rost." „Voi aveți ?" Vrusese să vorbească mai mult, dar ciudățenia de pe masă începu să joace. Toți ceilalți începură să sară în jurul lui, numai cei patru priveau din colțul unde-i împinsese Lazăr. De afară răsunau briuri și ardelene uitate și înviate acum. „Oprește-i ! Nu ne-am rupt picioarele să-i vedem pe ăștia cum joacă." Lazăr asculta uluit cîntecele de demult și intră în horă lîngă nevastă. Era briul păcurarilor, cel cu mișcări încete, numai pe vîrfuri. Dochia striga măscări împotriva celor ce nu joacă. S-au oprit cînd pasărea de pe umărul lui Samailă a început să țipe acoperind sunetul cimpoaielor. Arătarea bătrînă a sărit de pe masă, s-a apropiat de ea, i-a spus ceva și a făcut-o să tacă. După aceeea s-a urcat iar și a spus : „Eu mi-s Mircu." „Care Mircu?" întrebă un prost. „Mircu îi unu", spuse Lazăr cu sfială și căzu în genunchi. „Tu ești moșul nostru. Îți place cum arată pustia ? De aia te-am chemat." Unul cîte unul căzură la pămînt. „Stați și voi negîndiților, spuse unul celor vii." „Noi nu sîntem ca ei", țipară. „Voi sînteți ca nimeni. Ca vîntul. Vi-s frunze." „Mi-s Mircu," țipă cel de pe masă. Celor vii li se muiară genunchii și căzură lîngă ceilalți. O vreme nu se mai auzi nimic, numai țipătul păsării care căzu de pe umărul lui Samailă și încerca să se ascundă. „Eu am pus sămînța aici ! Eu cu muierea mea." Cineva începu să rîdă. Mircu îl sfredeli cu privirea : „Tu ai venit odată cu mine, nu rîde ca tontul." „Atunci și eu am fost primul." Mircu nu-l băgă în seamă, vorbea cu ceilalți, pomenind vorbe și istorii uitate : „L-am adus pe ăsta de pe drumuri, știam că-i fără minte. L-am însurat cu soră-mea să fim mai mulți. Dar nu despre asta-i vorba. Și eu am venit să vă judec. Să judec și piatra care-i osia muntelui. Pe cei plecați, pe cine ați lăsat, pe cei rămași, de ce ați fugit." O femeie frumoasă ca soarele începu să plîngă. Samailă tremura din tot trupul. „Ridicați-vă !" Se sculară toți în cămăși albe. Erau înalți și frumoși în hainele lor de munteni cum nu mai văzuse Lazăr oameni sub soare. Ieșiră afară unde nu mai era toamnă, primăvară înflorită, liliecii coborîseră pînă la obielele lor. Pasărea urîtă ieși țipînd, dar cînd văzu lumina se întinse țeapănă lîngă opincile lui Mircu care ședea tînăr în fața lor lîngă un plug cu fierul sclipind în soare. Nu mai țipă, începu să cînte. Învia doine uitate, cîntece de însurătoare și de făcut copii. Muntele albise tot. „Ce facem ?" îi întrebă frățește. „Îi vremea aratului, Mircule," spuse femeia frumoasă. Lazăr se apropie de Dochia: „Unde-i chindia mea ?" „Îi lîngă tine. A înflorit." Mircu privea zarea cu mîinile pe cormane. Boarea primăverii îi resfira pletele. Femeia frumoasă îi spuse : „Tu, Mircule..." „Tu, Floare..." „L-ai auzit pe Lazăr, vrea să are." „Aici și pietrele fac bucate." Lazăr își aduse aminte că nu mai sînt vite. „Cu ce arăm, Mircule ?" Și nu termină întrebarea că începură să iasă de sub ierburi oameni și vite, juguri cu resteie cu tot. Unii purtau hainele altor nații, dar se înțelegeau cu toții. De sub un copac se ivi și Lae Mîzgă cu ciine cu tot. Însă începuse soarele să se întunece. Mișnegi cu bărbi pînă în pămînt, copii plîngînd cu mumele lor răsăreau de sub pietre. Aerul începu să miroasă urît. Dochia vru să-l sărute. Cînd îi simți buzele ca două lipitori, țipă : „Plecați, duceți-vă dracului de mortăciuni !", și începu să lovească cu pumnii în dreapta și-n stînga. Nu mai putea să respire. Cei patru plîngeau lîngă el. Norocul lor a fost că din cer a început să cadă zăpada. Aerul rece spăla pămîntul. Lumea începu să piară și un chiot prelung de vînt sau de moarte răsuna pînă departe spre vîrfuri.

☆

„Nu poți merge mai repede? Îmi face impresia că stăm pe loc." „Abia urcă cu viteza întîi, nenorocesc motorul." „Înseamnă că nu ajungem nici într-o oră ?" „De unde pot să știu, aici nu sînt pietre kilometrice." Cu greu se puteau înțelege din cauza motorului care urla neputincios. Dumitru apăsa pedala acceleratiei și injura scîrbos.. Nicolae ședea indiferent lîngă el ca un ins obișnuit cu delegațiile. Pe bancheta din spate erau așezați ceilalți doi, Iosif și Lazăr. Dumitru nu putea evita hopurile, de fapt niște hăuri adîncite de ploi și de nepăsare. Drumul de care era părăsit de mulți ani. Ei n-au știut care-i situația și s-au aventurat cu Dacia crezînd că se poate circula. „Aici a fost coliba lui Samailă Breană, păcurariul. Îl mai ții minte ?" Nicolae deschise ochii. „Da, eram în anul trei cînd a murit. Dintr-o lovitură de cuțit. Putea fi salvat. Atunci asistența sanitară era la pămînt. Imediat după război. Am fost de cîteva ori la ei. N-au vrut să se uite la mine, nu aveau încredere în medici. Ignoranța și obscurantismul erau mai puternice ca orice." Motorul se opri. Dumitru privi muntele descumpănit : „De aici nu mai putem merge." „Și ce facem cu tata ?" „Știu eu ?" Iosif se uită la ei descumpănit: „Tata a vrut să vă vadă. Tot a zis..." „Ce rost are să mergem toți patru? Eu abia merg și pe asfalt", se scuză doctorul „Pentru că toți sîntem copiii lui," începu Lazăr să se enerveze. Dumitru ieși din mașină și se apucă să curețe parbrizul de pămîntul galben, cleios. Iosif ședea lîngă mașină și-și frămînta pălăria în mîini. „Dacă agoniza, de ce n-ai stat lîngă el ?, îl înfruntă Nicolae. Așa sînteți voi, țăranii, niciodată nu faceți ceea ce-i firesc. La optzeci de ani, ce pot eu să-i mai fac." „Și dacă ți-a lăsat totul ție, era și firesc să te ocupi de el. De ce nu l-ai coborît la tine ? Îți murdărea parchetul ?", spuse Dumitru întors cu spatele. Lazăr izbi cu pantofui în pămînt : „Îl învinovățiți numai pe el. Voi nu sînteți copiii lui ? Pe tine te-a făcut doctor..." Nicolae îl privi cu ciudă. „Din partea ta, Lazăre, meritam mai mult respect. Probabil ăsta-i semnul tău de recunoștință că te-am dus la oraș." „Mai bine mă lăsai acasă." Începuse să plouă mărunt, ploaie de toamnă, mocănească. Muntele întunecat își scutura frunza bolnavă de fag. „Adică?"... întrebă doctorul, parcă n-ar fi auzit. Lazăr le întoarse spatele. „Să vă fie rușine", și plecă. Nu spre munte, spre gară să poată prinde trenul de seară. Doctorul intră înfrigurat în mașină. Vorbi prin geamul deschis : „Du-te adu-l, vedem ce facem cu el." Iosif plecă singur, înfricoșat că bătrînul s-a trezit și-l întreabă de ceilalți. Se tot gîndea ce să-i spună, cum să-l mintă, dar avu mare noroc. Cînd intră în colibă, își dădu seama că bătrînul plecase cu toate că ședea întins pe spate, parcă așteptînd ceva, ori ascultînd ploaia mărunță care picura uniform pe acoperișul de țiglă veche.

Desene de Gheorghe Bălan

Ce e nou în poezie?

Urmare din pag. I

celor care au debutat prea tîrziu pentru a putea fi asimilați generației '60 nu au întîrziat să apară. Astfel, dacă volumele de versuri ale unor poeți ca Dan Laurențiu, Marius Robescu, Cezar Ivănescu, Constantin Abăluță, Ioanid Romanescu, Virgil Mazilescu, Emil Brumaru, Vasile Vlad, Mircea Ciobanu, Grigore Arbore, Nicolae Ioana, erau comentate de critică, fără însă a reuși să polarizeze interesul, includerea lor într-o nouă colecție editorială, „Hyperion", inițiată de editura „Cartea Românească" (antologie, postfață critică și tabel bibliografic selectiv) a determinat, în unele cazuri, revizuirea ierarhiilor valorice și, oricum, sporirea atenției criticii. S-a vorbit chiar, la un moment dat de o generație Hyperion, cu trăsături stilistice și formative distincte față de generația '60. Criteriul care a funcționat aici este, de bună seamă, absolut formal, căci ceea ce îi desparte pe poeții citați este infinit mai puternic decît numele colecției care i-a reunit. Și totuși, el s-a dovedit, cum am văzut, eficient, constituindu-se în termen, dacă nu de opoziție, oricum de comparație.

Tot o replică de grup au produs sau, mai exact spus, au favorizat și poeții care au debutat cu volume în jurul anului 1970. În ambiția lor de a clasifica și organiza totul sau de a oferi repere cititorului, asaltat de numărul mare al apariițiilor editoriale și dezorientat, poate, în hățișul poeziei moderne, criticii au propus, pentru poeții de care vorbeam, formula „promoția '70". Formula, contestată de unii, acceptată de alții, „a prins", cei care au luat-o în serios fiind, în chip surprinzător (căci de obicei sînt refractari tentațiilor de „aliniere") înșiși poeții avuți în vedere. Nu demult editura „Eminescu" a publicat o antologie în limba engleză, intitulată 15 tineri poeți români (15 Young Romanian Poets), selecția versurilor și traducerea aparținînd unei poete — Liliana Ursu. Poeții antologați (Daniela Crăsnaru, Ioana Diaconescu, Mircea Dinescu, Dinu Flămînd, Ioana Ieronim, Carolina Ilica, Dumitru M. Ion, Ion Mircea, Lucia Negoiță, Adrian Popescu, Mircea Florin Șandru, Grete Tartler, Doina Uricariu, Liliana Ursu, Dan Verona) sînt nume cunoscute în lirica românească de azi, evoluînd în spații tematice și cu modalități stilistice distincte. Singurul criteriu unificator este vîrsta poeților, oscilînd între 32 și 35 de ani. Se înțelege că ne aflăm, dincolo de fidelitatea traducerii și bunul gust în selectare, în fața unei tentative de a acorda, prin antologare, statut de grup poetic unor creatori altfel bine individualizați. Așa cum, tinerii poeți care au debutat cu volume în ultimii doi-trei ani, după declarații pro-domo, convergente într-o susținerea ideii de nouă generație poetică, au publicat volumele colective Aer cu diamante **(Traian T. Coșovei, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Ion Stratan),** Cinci **(Mariana Marin, Ion Bogdan Lefter, Bogdan Ghiu, Alexandru Mușina, Romulus Bucur)** și Vînt potrivit pînă la tare **(zece tineri poeți germani din România). Nevoia de a se așeza sub semnul unei grupări sau generații poetice reprezintă nota comună a acestor demersuri și, totodată, ceea ce am considerat a fi nou în peisajul poeziei românești contemporane. Sentimentul aparteneței la un program dă — se pare — mai mult aplomb într-o confruntare poetică avînd ca efect întreținerea unui climat stimulativ. Cîștigul este, în primul rînd, al cititorului.**

teatru

Pe marginea unui debut

Spre meritul profesorilor săi și al spiritului care o guvernează, școala superioară de artă teatrală ne-a convins în ultimă vreme că riscul și hazardul presupuse în omologarea talentelor pot fi evitate și că, în consecință, se poate miza cu încredere pe forța de regenerare a teatrului românesc, în condiții de competență a îndrumării și profesionalism crescut.Nu departe de revelația produsă, încă în stagiunea trecută, de o întreagă promoție de actori, producțiile acestui an lansează în luminile rampei talente noi, și — ceea ce este poate mai important — promisiunea unei continuități de concepție în formarea acestora. Acest lucru se cuvine cel dintîi remarcat comentînd semnătura de debut a studentului-regizor **Alexandru Darie** care păsește în teatru nu numai în virtutea vocației sale reale, ci și, iată — cu constiința semnificației specifice a actului de creație scenică. De aceea a fost îndrumat probabil să se exerseze pe un text dificil ca „Magie Rosie" de Michel de Ghelderode ce presupunea ab initio delimitarea atitudinii creatoare și a opțiunii stilistice, adecvarea mijloacelor scopului ideologic și artistic urmărit. Așa se face că formulîndu-și lapidar esența lecturii sale regizorale (piesa vorbește despre iluzie ca forță acaparatoare și distructivă.) Al. Darie propune un drum original, posibil spre simbolistica ocultă a originalului scriitor flamand. Povestea fantastă a avarului păcălit dobîndește în spectacolul său ample valențe filozofică, asemănîndu-se cu o parabolă de Bruegel, către ale cărei taine tînărul regizor pornește cu credință. Misterul nu-i întunecă logica, și aceasta nu împiedecă asupra halourilor suprarealist cu care spectacolul e dăruit închizînd în cercul instinctelor dezlănțuite efectul lor funest. Este cu totul de apreciat că Alex. Darie a deprins de la profesorul său, regizorul Dinu Cernescu, cultul funcționalității întregului, sesizabil în logica interioară a spectacolului fisurată doar ici colo de unele sincope sau hiatusuri cețoase. Neîndoios Alex. Darie posedă însă, o gîndire teatrală formată, marcată de simțul vizualizării și preocuparea de a da corespondent scenic expresiv situațiilor dramatice. Există chiar, în acest spectacol, un exces de picturalitate, care nu deranjează, cu atît mai mult cu cît, familiarizat cu arta medievală a flamanzilor, tînărul regizor creează atmosferă nu prin citat ci prin rafinată sugestie culturală. Din fericire, semnele teatrale folosite din abundență nu rămîn în afara sensului precumpănitor de acuză, pe care spectacolul îl formulează în gama grotescului, pentru a stigmatiza fauna malformată de spectre tiranice, cosmarul unei existențe reduse la propria-i fantoșă. Eclerajul crepuscular studiat, mișcarea convulsivă care transformă scena într-un spațiu al tensiunilor viscerale, folosirea măștii suprasădăugate pentru sublinierea unor gesturi ritualice, iată ceva din mijloacele prin care tînărul regizor ne implică în aceastâ noapte a spiritului mistuită de flăcările purpurii ale banului. Mișcîndu-se cu dezinvoltură în cadrul scenic Alex. Darie știe să-și organizeze planurile potrivit scopului comunicării. Sînt folosite trapele pentru a delimita locul urzelilor, prosceniumul e rezervat îndeobște momentelor de autojustificare, în timp ce prin portalul greoi din fundal intră și iese dinspre o realitate abia ghicită Călugărul, forța mistificatoare și dominatoare, cel care în final își sfidează victimele cu un memorabil hohot mut de rîs. Distribuția alcătuită slujește, în linii mari, intențiile spectacolului și faptul de a fi știut să pună în valoare sensibilitatea eterică a Simonei Măicănescu, ambiguitatea jocului lui Florentin Duse, aplombul lui Radu Amzulescu, e fără-ndoială un merit deloc de neglijat la un tînăr regizor. (Dificilul rol al avarului depășește deocamdată posibilitățile de compoziție ale tînărului actor Robert Linz).

Doina Papp

film

Sfîrșitul nopții

Grăbiți, unii colegi, au afirmat că acest film deschide capitolul actualitate în creația regizorului **Mircea Veroiu.** Acesta era însă deja exemplificat în filmografia cineastului de **Apa ca un bivol negru** (1971) și **Șapte zile** (1973), ultimul titlu avînd chiar nu puține segmente comune cu recenta premieră a Casei de filme nr. 4. Anchetarea unui accident de circulație este un simplu pretext pentru demonstrarea capacității unui tînăr procuror de a dezvinovăți un virtual inculpat contra căruia pledează, pînă la un punct, toate probele. Construit pe baza unui scenariu fluent și indiscutabil legat de semnificațiile cunoașterii autentice a mediului, într-o zonă rar explorată, filmul nu este deloc previzibil, tezist, didactic.

Situațiile cu premise aparent certe presupun relații subtile în ecuația stabilită între acuzator posibil și inculpat, relații complexe subliniate cu o bună cunoastere a psihologiilor, cu o spontană analiză a atmosferei, cu o atentă decantare a mobilurilor apte sau nu să genereze infractiunea.

Deschiderea unghiului de investigare completează firesc și decisiv portretul anchetatorului **(Mircea Diaconu)** și al celui anchetat **(Gheorghe Visu)** pînă la un final ce închide simetric filmul, lăsîndu-l în același timp, deschis pentru anularea neutralității spectatorului. Cheia întîmplărilor narate mai poate sta și în faptul că dreptatea nu este întotdeauna clară, nu poate fi împărtită fără a lupta cu prejudecăți, automatisme, aparențe la rîndul lor generatoare de tragedii (posibil) ireversibile. Procurorul lui **Mircea Diaconu** este un asemenea om, angajat dincolo de dialectica specifică instruirii unui proces, în demonstrarea unor trăsături umane, ce ies din zona faptului divers, aparținînd organic de complexitatea motivațiilor personajului anchetat.

Ce sansă are efortul de a impune nevinovăția acestuia va afla, fără îndoială, spectatorul, căruia, spune „regula jocului", nu-i vom dezvălui concluzia.

Dincolo de această întrebare se cuvine de subliniat faptul că scenariul (semnat de talentatul operator **Marian Iordache)** lasă loc unor interesante momente de improvizație, cu motive de dialog ce impun laolaltă cu imaginea **(Doru Mitran)** și cu contribuția celorlalți constanți colaboratori ai cineastului **(Hortensia Georgescu** — costume, **Andrei Both** — decor, **Adrian Enescu** — muzica) culoarea și adevărul personajelor ce evoluează într-un oraș văzut fără fard și alte gratuite înfrumusețări.

Bogat în sugestii și original în rezolvări, recentul film semnat de **Mircea Veroiu,** condus cu nerv și rigurozitate profesională, impune un atent analist al sensibilității contemporane, un excelent creator de atmosferă capabil să impună cu aceeași virtuozitate protagoniștii, cît și interpreții rolurilor episodice sau secundare (aici **Ion Vilcu, Magda Catone, Cornel Patrichi, Mariana Buruiană, Radu Vaida, Petre Tanasievici, Simona Măicănescu, Constantin Brînzea).**

Călin Stănculescu

ioana diaconescu

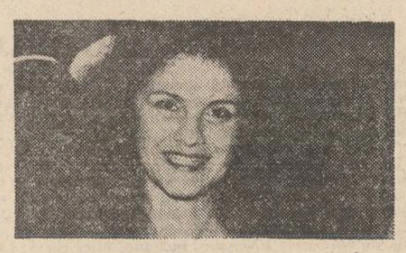

Leul în iarnă

Leul iernii, așa-zisul viteaz
Se scutură : coama-i căzu
Și pielea-i căzu.
Carnea însingerată tremura
Pe albul zăpezii. O clipă, mîna mea îi prinse
Gheara nevăzută. O dîră, un șanț mi se strecură
Pe obraz. Lacrima iernii. Turture înghețat.
Întinsei și mîna cealaltă. Avui
Revelația risului. Un ris
Pe dinăuntru. Fără gură, fără dinți.

Coama leului zburînd
Din par în par, la vreme de iarnă.

Nici vorbă

Să iau cuțitul acesta
Cu tăișul de aur
Și să-l strecor ușurel
În rana acestui perete viu.
Voi prinde, pe această parte a zidului
Cuțitul trecut fără milă prin rană
Și voi răsuci. Un burghiu
Înroșit mîna mi se va face.
Așa. Și pe urmă cunoaște-voi eterul.
Oarba măsură, gloria albă
Și pacea pufoasă a norilor cu care
Nici vorbă să mă fi obișnuit.

Alice în țara minunilor

Îmi mai spuse
Ceea ce nu se spune
Adică ceea ce astăzi
Se spune că nu ai voie să spui
Și soneriile de alarmă
Începură toate să sune,
Păpușile automate
Puseră mîna pe trăgaci,
Oceanul mai revărsă
Încă o recoltă
De pești morți,

Și iar îmi spuse
Ceea ce nu se spune
Adică ceea ce astăzi
Se spune că nu ai voie să spui,
Și tot așa pînă cînd
Vizitarăm toate galeriile subterane
Fugind, căutînd să scăpăm
Cu viață
Și chiar și scăparăm
Cu viață.

Poesis

Să stai nemișcat
Cu caietul pe genunchi
Așteptînd ora celebră
Cînd vei putea scrie.
Pînă atunci
Să nu te înțelegi cu nimeni,
Să fii ursuz, bolovănos
Și neprietenos.
Să aștepți acea rază de aur
Să-ți polelască umerii,
Să aștepți clipa destinderii
Cînd nu vei mai fi
Un ghem de foc
Înfășurat de mai multe ori
Pe același, unic
Aparat de tortură.

Pastel uriaș

Într-un lan uriaș
Sub un cer uriaș,
Odihnea, pentru ciori,
O sperietoare uriașă.
Și era și verde
Și mov
Și albastră
Și nu era deloc urîtă
Uriașa sperietoare a noastră.
Ciorile ca ciorile :
Veneau, o priveau
Și de grîul pe care-l aveau de mîncat
Uitau.
Dar veni pe sub pămînt
Unul mititel,
Un șoricel de cîmp
Și își făcu de cap
În văzul uriașei sperietori
Și a uriașelor ciori.

Acasă

Nu pot să nu-mi amintesc. Aveam mîna
Prinsă în copca lacului.
Aveam obrazul prins
În lacrima iernii, la
Streașina casei. Aram
Un cîmp de zăpadă,
Un cîmp roșu, de foc,
Prindeam o creangă înfocată
Cu mîna goală. Jarul ningea peste noi.
Spuneam „acasă". Acolo, în orașul subțire
Cît o literă ștearsă. Acolo, în oraș. Acasă.
Prindeam pești de jăratic
Pe care-i frigea zpada.
Cruzi îi mîncam, adică
Fripți domol la flacăra zăpezii.
Cu gurile însingerate
Sorbeam văzduhul. Și era
Cald și gerul mușca din noi, pe rînd,
Eram acasă-n orașul subțire
Ca o literă ștearsă,
Ca o literă arzînd cu vîlvătaie,
Ca o literă crestată fierbinte
În jarul zăpezii.

Epoca dialogurilor

Urmare din pag. I

rute în Europa ca și în Japonia. Una din aceste cărți-dialog apărută la editura Flammarion în Franța în anul 1980 se cheamă **Noaptea cheamă aurora**, dialog orient-occident asupra crizei contemporane.

Daisaku dialoghează pe trei sute cincizeci de pagini cu savantul francez René Huyghe, autor a nenumărate cărți traduse în mai multe limbi, cărți asupra artei și culturii.

În cartea mai sus citată printre cele citeva opere de artă semnificative ale lumii contemporane se află reprodusă la pagina 231 **Pasărea în spațiu** a lui Constantin Brâncusi. Dialogul lui Daisaku asupra artei contemporane implică și arta românească, pasărea de aur a lui Brâncusi, dar mai adînc arta noastră veche și nepieritoare, implică satul românesc, implică marea spiritualitate a satului maramureșan asupra căreia au purtat un dialog cu alt savant japonez, Nambara, profesor al universității din Tokyo, publicat pe o pagină în revista „Flacăra", asupra satului primordial, Daisaku Ikeda va vizita Maramureșul. Dialogul pe care l-a avut cu marele istoric Arnold Toynbee îl adeverea pe oaspetele țării noastre deschis înțelesurilor mai adînci asupra jertfei eroismului statorniciei unui popor, sîntem siguri că-i va înțelege pe Brâncoveanu ca și pe Iorga, Pârvan ca și pe sculptorul Anghel sau **Anemonele** lui Luchian sau poemele ultime ale lui Voiculescu.

Un capitol special în cartea amintită este legat de valoarea spirituală a operei de artă implicînd și poezia și melosul pe lîngă imagine. Opera de artă implică dimensiunea etică a omului, ea nu este „reproducerea realității ci străvederea prin relitate, a sesiza și percepe obiectul dincolo de aparențe" (pg. 228).

Acest om de cultură care s-a îndrăgostit de Franța printr-un tablou datorat pictorului Millet, numit **Angelus**, care exprimă evlavia unei familii de țărani aflați pe cîmp după o zi de lucru, descoperiți bătăii de aur a clopotului turlei satului de departe, lîngă uneltele trudei și fructele pămîntului, acest suflet de om sînt sigur că va înțelege poarta maramureșeană și povestea păstorului din **Miorița** ca și fresca Voronețului și muzica epocii lui Brâncoveanu, ca și măreția jertfei lui și a copiilor săi.

mihai dutescu

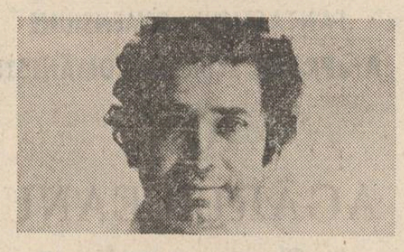

Pasărea

Am să definesc timpul
ca suma tuturor
morților

pasărea atrasă de
lună se depărtează,
ochiul meu
mă duce de mînă

am să definesc trupul
ca suma tuturor
mîngîierilor

pasărea e urmărită
de teava de pușcă
a mîinii

se desprimăvărează,
o simt după
felul în
care te miști
și speri
tu, cea fără
de moarte.

Ochii și aripile

O pasăre zburînd în
pămînt, atingînd aproape
pieptul dezgolit
al morților

nu e încă timpul
să uiți, pentru uitare
mai trebuie o viață
și apoi o moarte

nisipul în gură,
seara, înainte de somn,
piramidele măcinîndu-se,
vîntul spulberînd chipurile
celor ce ne-au hulit

și totuși eu cred
în trupul tău,
în brațele tale,
în tristețea și
mîntuirea iubirii

poți să închizi ochii,
poți să-ți strîngi aripile.

Alte cuvinte

Riuri suspendate
deasupra capetelor
noastre curgînd

alt oraș, altă lume
trecîndu-mi pe la tîmple
ca o adiere

alte păsări decît
cele de pe pămînt,
alte păduri,
alte zăpezi

toate au cîte o
dublură, în armura
lor de lumină
alte atingeri,
alte cuvinte
decît cele
ce ți le-am spus

dar există oare
alte cuvinte
decît cele
ce ți le-am spus ?

Vulturul inimii

Fiecare lucru sub semnul său,
timpul e chiar uitarea
steaua își caută steaua
originară
sub care ivi

spre nespusa putere
a amintirilor mă rotesc
atras de orbita acestor
infinite planete,
orbind în fața luminii
lor fără margini

nu mai am zi și nu mai am
noapte, doar inima,
vulturul inimii,
coborînd peste trupul meu
din cer
respirîndu-mă
și uitîndu-mă

știința de a-ți simți fiecare
parte din trup, de a-ți mîngîia
inima în afara trupului.

Templul din Egina

Timpul te ocolește
în volute misterioase,
ești o înotătoare
lăsînd în urma-i
lumea perlată a zilelor

vremea nu cutează
în apropierea ta,
își pierde calitatea,
fiindcă tu negi
legile fizicii
și ale astronomiei
și legile legilor

doar așa rămîi tînără,
jefuită de zîmbete
jefuită de propriile statui,
ca templul din Egina

ține minte
Timpul nu e decît
un riu în care
te scalzi o singură dată.

Căutarea nemuririi

Părelnica logică a iubirii
conciliindu-ne trupurile,
O, de cîte ori am murit
în numele tău
hohotul acestor buze
fără cuvînt,
spaima de a nu ajunge
la limită,
de a nu pierde vreodată
nesomnul
la care sînt osîndit

în obținerea nemuririi
un rol important îl are
și clipa,
pasul acesta pe care
îl fac în vis
deasupra propriului trup,
deasupra umbrei mele
gînditoare
și unică.

Cu sufletul curat

Scriu un text pentru bufon,
pentru bufonul trupului

regia o să aibă grije
să dea viață acestui text

trupul va primi palme,
va fi înghiontit,
va cădea din scenă,
rîzînd și plîngînd,
va rosti adevăruri,
va filozofa despre
timp, despre nemurire
treptat fardul i se va
șterge de pe obraji,
își va pierde peruca
va începe să semene
apoi, spectatorilor

cînd vor intra leii
o să demonstreze
cît sînt de blînzi,
se va apropia de dinșii
sărutîndu-i pe frunte.

Vivisecții

Mîinile tăiate ale umbrei,
vîntul are talia fină,
cu goarna luminii
pe buze, trupul meu
intră în toamnă

fructele nu s-au copt,
păsările n-au mai plecat,
încremenită ora
atîrnă,
de plumb

umbra mea
cu capul tăiat,
în oglinzi sîntem
întotdeauna
mai buni
și mai tineri,
dacă îmi acopăr cu
pudră obrazul,
o să credeți
că nu m-am schimbat.

traian t. coșovei

Spune și tu dacă n-am dreptate

Ca și cum aș vrea să respir, ca și cum mi-aș căuta
o justificare pentru această amiază din tandrețea și
răsfățul elastic al pisicilor din sufragerie.

Ca și cum din țipetele isterice, din greața și leșinul
domnișoarei din tapiserie (minușița ei, ciorăpelul ei alb –
ce picioruș, ce ochi – o adevărată zeiță...)
din paharele sparte și așa mai departe, aș încerca
să refac un trecut aproape plauzibil.

Desigur, străzile astea își vor mai aminti de mine ;
aici, fiecare lucru pe care l-ai atins
e-o colivie din care noaptea ies suflete.

Și totuși, cu un gest nesigur
secunda de-acum atinge pămîntul. Într-o insuportabilă
încordare a simțurilor.
într-o insuportabilă încordare a părului tău aprins
de-o speranță, de-o poftă de-a mea căzută-n genunchi,
în brinci, într-o viață străină.

Aici, fiecare zgomot lasă umbre lungi de tăcere.
Și nu mai dormi și nu mai adormi și noaptea
coboară în urma ta un animal cu aripi tăioase, liniștitoare, –
în iarna din ce în ce mai lipsită de zăpadă,
în amiaza din ce în ce mai lipsită de sens,
în trupul tău din ce în ce mai aplecat peste fereastră –
din ce în ce mai aproape,
din ce în ce mai amenințător.

Ore dulci

Ore dulci, cînd frigul e mai pur și-n depărtare
tremură doar țiparii electrici ai șinelor de tramvai –
cînd lenea ta dă sens reclamei luminoase de peste drum
și-ți alunecă pe rochie ca un jeleu parfumat.
În lumina imbecilizată a zorilor să deschizi
cu pocnet miliarde și miliarde de ochi
pentru lumea unui miliard de imagini înfățișînd
aceeași zăpadă învățată pe dinafară, povestită de toți.
Ceasuri întregi cînd nu mă pot hotări să te ingheț cu uitarea
iarbă mirată care-mi înverzești mîinile...

Doar ore de lene trasă în aramă subțire.
Poți rontăi aici o boabă de cafea ca pe-o istorioară cu tîlc.
Poți auzi zgomot de fiare, urlet de chei răsucite.
Poți ameți o stafidă în groaza din ochii satrapului
și poți amîna cu o zi cianura albă a zăpezii.

Dar vine noaptea
ca o scrumbie pe limba trandafirie a pisicii
și toate luminile unui oraș mușcă din privirile tale
ca dintr-o pîine tremurătoare, albastră.

Ierburi se-nalță și dor
și-un vis ciudat, dîndu-ți ușor părul de pe frunte,
ar vrea să descopere
o mare aventură.

Îmi țin capul în mînă

Ciudată vreme de eclipsă –
îmi țin capul într-o mînă și cu cealaltă îl pieptăn soldățește
(de jur împrejur, numai încăperi pustii, numai sertare
și uși care închid vechi galerii inundate)
îmi țin capul într-o mînă și-mi spun : oh, dar soldații
ei nu-ți vorbesc decît despre femei și despre
rosăturile de la bocanci.
Ei sînt întotdeauna singuri și despărțiți
ca o mînă cu degetele tăiate.

Îmi țin capul în mînă și, prin tunelul gîtului,
îmi văd prietenii triști, adunați în jurul meu ca la un foc,

cu lacrimi lungi de porțelan plîngînd în tăcere.
Ciudată vreme de eclipsă –
îmi țin capul într-o mînă pieptănîndu-l ca pe-o femeie.
Îmi spun : dar femeile ele aruncă amintirile așa cum
ai arunca tu cojile de portocală pe fereastra vagonului.

Ciudată vreme de eclipsă (mi-am lăsat fața să-mi crească
atîrnînd în fața oglinzilor)
În urma noastră, orașul a rămas noros și suspendat în
întuneric.
Ciudată vreme de eclipsă – îmi țin capul într-o mînă
și-mi spun.

O viziune a stației de benzină

Privită prin dioptriile mișcătoare ale ploii,
stația de benzină seamănă cu tine – capricioasă
ca un pește de aur căruia i se pun prea multe dorințe.
Încărcată de podoabe. Jupuită de jetul glacial al neonului.
Răsfățată de motocicliștii damnați.
Pentru că tu ești o oglindă fermecată stăpînită de duhuri.

Pentru că eu cred că noi doi ne-am întîlnit în altă viață.
Și pentru că dragostea ta e-o reclamă luminoasă din becuri
arse
care mănîncă litere. Și refuză să-mi vorbească despre ultimul
detergent.
Și despre stingerea universală.
Și-mi ascunde unele amănunte despre migrația sufletelor.

Văzută prin desimea întunecată a nopții –
tu ești o europă cu ochii pe mine.
Aruncînd în jurul tău lassouri de parfum și frumusețe promisă.
Și cînd treci toate străzile își țin respirația.
(oho, cîte portavioane de sărutări n-au debarcat pe gîtul tău.
Și cît zgomot pentru nimic n-au făcut dantelele tale...)
Pentru că-n fiecare privire de-a ta.
e un războinic gata de luptă. Înarmat cu două lănci
albastre, necruțătoare.

Pentru că noi doi ne-am întîlnit în altă viață.
Și pentru că eu am să te pierd și-am să te regăsesc
strălucind sub o mie de chipuri.
Și-am să te recunosc în mii de voci, în mii de parfumuri...

În mii de stații de benzină – care, privite,
agață brățări și inele la mîna fiecărui gînd al meu către tine.

Ferestre moderne, străzi de lumină galantă

Ferestre mondene, străzi de lumină galantă, –
tramvaie cu cai răsar trăgînd deasupra orașului
luna cît un hipodrom devastat.
Într-un bumerang de tek să mă fi născut, doamne
al pieilor roșii, al păsărilor de pradă –
de-acum la canguri cu mine, tot la canguri și la nesfîrșitele
broaște țestoase !
(acolo unde autostrada trece în viteză
pe lîngă blidul de aluminiu al noilor oameni de piatră)

Ah, dovleacul cu pielea lucioasă și nevorbitoare, –
nu ar sta nimeni să-l păzească, nimeni să-l asculte,
să-l pască.
De-acum tam-tamul, tam-tamul, tam-tamul –
ziua de azi e un zig-zag de iepure prin fața braconierului.
Pe străzile întunecate feeric
rătăcesc boemi celebri – în timp ce din sufletul meu
dragostea va scoate o potcoavă de argint,
tîrziu, cînd mă oglindesc în vitrina florăriei
privind războiul celor două roze
și luna cît un hipodrom devastat
în care tu, așteptîndu-mă, erai atît de tristă
încît pînă și lacrimile îți plîngeau.

plastică

Viziuni polemice

Nu întîmplător își spune **Costel Badea : sculptor-ceramist.** Preeminența uneia sau alteia dintre atributele ființei sale artistice e greu de stabilit. Și nici nu are vreo importanță o asemenea discriminare, atîta timp cît viziunea artistului oferă alternativa unei existențe ce însumează în egală măsură numeroase fațete ale realului, fără a-i fi amenințate armonia și independența evoluției și a structurilor. Dealtfel, adevăratul creator nu-și limitează niciodată cîmpurile de acțiune, după cum nu-și apropie alte unelte, materiale sau tehnici decît cele ce răspund în deplină consonanță aventurii sale creatoare. O dialectică secretă, ce funcționează doar în imperiul marilor energii creatoare, ordonează în sintaxe adesea unice întreagă această prefacere a lumii. Și, poate că în nici o altă îndeletnicire sensibil-umană nu e mai vizibilă această cazna a creatorului, ca în arta sculpturii. Atunci cînd vocația sculptorului se manifestă și prin mijlocirea **pămîntului** și a **focului** — două dintre elementele heraclitiene aflate în sălașul primordial al lumii — șansa împlinirii destinului său artistic capătă forța de expresie a unui ritual continuu.

Lumea în viziunea lui Costel Badea, se întemeiază ca urmare a unui asemenea succedaneu de idei-mărturii, ce îmbracă de fiecare dată alt veșmînt. Un pasionant periplu metamorfic ne propune artistul în ultima sa expoziție. Neașteptat de dinamice sînt plămădele sale de pămînt dăruite focului faur după cum de o convingătoare expresivitate mi s-au părut a fi sublimatele închegări de forme și idei supuse aceluiași criteriu ordonator, grație unui limbaj propriu și bine articulat. Un subtil amalgam de sensibilitate modernă și austeră alchimie a formelor, vibrate de un rafinat joc al motivelor esoteric-decorative, se distinge în remarcabila suită de platouri-patere. O cunoaștere profundă a meșteșugului ceramicii, dar și a simbolisticii specifice acesteia, dăinuind din îndepărtata copilărie a lumii, contribuie decisiv la formularea echilibrată și cu mijloace de expresie (glazuri, tehnici de modelare și de finisaj) foarte moderne a acestei sui-generis **estetici a focului.** Striații practicate în geometrii amintind culturile neolitice ale Cucutenilor, alături de simboluri astrale, proiecții actualizate ale celor incizate pe teracotele mesopotamiene sau a celor mai vechi de la Yerichon și Mari, ori caligrafiile spiralate ale însemnelor solare tronînd deasupra micilor intimplări figurate din viața cea de toate zilele a oamenilor ; imixtiuni motivice desprinse parcă din lumea anticelor stele funerare sau a enluminurilor medievale toate acestea capătă ființă în cercul constrîngător al unui obiect ritual, el însuși de ancestrală zorginte — **patera** —, pe care în citeva rînduri artistul a simțit nevoia să-l spargă, eliberîndu-și viziunile conform cerinței de mișcare și exprimare proprii omului modern. Demers ce se amplifică în cu totul ieșita din comun serie de păsări, cărora artistul le-a împrumutat masca și atitudinile unei fabuloase istorii cantemiriene de la răscrucea veacurilor XVII—XVIII, agrementîndu-le chiar și cu citeva notații ironice de tip labruyerian. Costel Badea vădește în această ipostază vocația „ieșirilor la rampă" pline de vervă, modelînd său plastic urmînd liniile de forță ale unei robuste spiritualități. Nu un moralist se vrea în acest fel artistul, ci un cavaler al polemicii împotriva a tot ceea ce conturbă la un moment dat precarul echilibru estetic și moral al comunității umane. Deși, formal evaluate aceste „caractere" din bestiarul lui Costel Badea evocă solida tradiție a ceramicii obogene și gheboiene, ba și a mai îndepărtatei ceramici precolumbiene, ele își păstrează deplina autonomie a dicțiunii plastice tocmai prin versatilitatea cu care artistul a înțeles să formuleze și să ne comunice modernitatea bine strunită a viziunii sale.

Corneliu Antim

muzică

Pagini de stagiune

Considerînd lucrurile în mare, două ar fi modalitățile de apropiere a criticului muzical de viața de concert. Mai întîi, ceea ce am putea numi o „secțiune transversală prin stagiune", cu alte cuvinte, insistența asupra unui singur concert însoțită de încercarea de a desprinde nu numai judecăți de valoare ci și, printr-un minimum de referiri la alte similare concerte, evidențe în ceea ce privește orientările de repertoriu și echilibrarea acestuia pe parcursul serii de concert, calitatea execuției (atît de diferită uneori de la acompaniamentul pentru instrumentul solist la redarea pieselor de rezistență ale serii) sau a pieselor programate. Apoi, se practică frecvent urmărirea unei anumite laturi a vieții muzicale : creația românească, valorile interpretative tinere, intensitatea vieții muzicale camerale sau a stagiunii lirice etc. Evident este că cele două modalități de a scrie cronică muzicală se întrepătrund, alternanța lor fiind cu atît mai interesantă cu cît rezultă nu numai diversitate ci și o acoperire globală a fenomenului muzical.

Oprindu-ne asupra unei singure seri, de data aceasta la Filarmonică, am putut asculta, sub bagheta lui Mircea Cristescu, binecunoscutul **Preludiu simfonic** de Ion Dumitrescu, programat cu prilejul împlinirii venerabilei virste de 70 de ani de cel care, multă vreme, a fost președintele Uniunii Compozitorilor. Despre însemnătatea creației și activității sale, este prea restrîns spațiul să scriem aici ; trebuie însă spus că, într-un fel, devenirea profesională a maestrului Ion Dumitrescu este exemplară pentru devenirea muzicii românești postbelice, momentele cînd obștea s-a aflat sub îndrumarea sa fiind momente deosebite la fel cum creația sa, prin infuzia pregnantă de nealterat folclor românesc, interesant distilat în pasta sonoră a unor piese rezistente prin ele însele la eroziunea vremii, este o creație deosebită, deosebindu-l pe maestrul Ion Dumitrescu de alți valoroși continuatori ai unei nobile tradiții în componistica românească modernă. În ceea ce privește piesa concertantă, **Concertul în do minor pentru pian și orchestră** de Beethoven, n-am reușit să mă lămuresc dacă protagonistul serii, austriacul Gilbert Schuchter este instrumentist de profesie sau de amuzament. Singura certitudine este că, la pian, piesa a fost interpretată în tonalitatea (la sensul propriu) scrisă de Beetoven ; în ceea ce privește nuanțele, dinamica, frazarea, totul este sub semnul neprevăzutului încît existau momente cînd, în sală, se crease impresia că, printr-o „mașinărie a timpului", concertul beethovenian va avea un final „á la Rahmaninov" trecînd bineînțeles prin mediane pagini chopiniene, lisztiene sau, mai degrabă, ale unui compozitor austriac de secol XIX la fel de necunoscut (sau poate cunoscut numai la ARIA) ca oaspetele nostru. Ospitalitate, ospitalitate (tot de la ARIA) dar nu pe scena Ateneului ! **Poemul coregrafic** al compozitoarei Irina Odăgescu este o pagină de real interes : dimensiuni orchestrale evoluînd interesant, timbruri și culori exploatate cu maxim rafinament (amintim un lung solo de fierăstrău), o ritmică bogată și contrastantă prin inteligența dispunere în timpul scurgerii orchestrale — acestea ar fi datele unei piese marcînd un moment de cristalizare în devenirea profesională a unei compozitoare de reală înzestrare. Piesa de încheiere a serii (ridicîndu-se la înălțimea renumelui primei orchestre a țării, cu scăderile solistice amintite) a fost **Simfonia I** de Șostakovici, lucrare scrisă în jurul virstei de 18 ani, unde deja sînt prezente unele din trăsăturile singularizîndu-l pe acest mare simfonist al secolului XX. Această dimensiune simfonică a fost cea care a predominat în viziunea interpretativă semnată de Mircea Cristescu.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

III. Obsesia „vedeniilor" (5)

În starea disperată în care se află, „băieșii" au cîntar cutezanța de a forța voința Vilvei, intrînd în mină. Numai ca aceasta, „supărată", sancționează fără milă asemenea gesturi necugetate : „Cînd s-a descoperit o vină, mai în urmă, văzuse stafia unu Ionu Bancii. Dar abia o zărise, abia arătase cu mina spre dînsa și ortacii cu care băia rămăseseră trăzniți, un colț de stîncă îi căzuse lui Ionu Bancii drept în creștet, făcîndu-l chisăliță". Pe de altă parte, înstrăinat de ortacii săi, ignorînd frămîntările lor („Dar acum, de vreo patru ani, în baie nu mai lucra. Ciocanul lui, sfredelul lui rugineau după cuptor, iar în crișma din sat nu mai intra".), Visile Mirza duce un trai întrutotul neconform cu mizera situație materială a celor din jur : „În schimb, însă, mergea lunea la oraș și bea, în restaurante, la rînd cu domnii mari, bea cîte trei zile. Și-i cîntau muzicile ca la nuntă, și chiuia Mîrzuț de rămînea crișmarul cu gura căscată". Cuprinși de neliniște (gîndul le este la Vilvă), consătenii devin curioși, întrebîndu-se de unde are Vasile Mîrza atîta bănet, ce se întîmplă cu el : „Vărsa banii cu găleata. Și, de muncit nu muncea, vreo slujbă pe la băi nu purta, ci se plimba prin sat ca un împărat. Se plimba ziua. Noaptea ? Noaptea nu știa suflet de om pe unde-i duc cărările".

Concluzia este că Vasile Mîrza a trădat morala impusă de ritul magic conform căreia acționează întrega colectivitate a minerilor. A călcat interdicția sacralizantă, încheind pact cu forțele întunericului, în ultimă instanță, cu spiritul diavolesc, asumat, de data aceasta, de însăși Vilva băilor. Opinia, trădînd îngrijorare, este că Mîrzuț „avea legături tainice" cu Vilva-băilor („Oamenii din sat, la baie, prin crișmă, spuneau că Vasile Mîrza trebuie să fie în legătură cu Vilva-băilor. Altfel, de unde schimba el în toată săptămîna funți de aur ? Altfel, unde ar umbla el nopțile de-a rîndul ?") ; ceea ce, dealtminteri, se și adeverește. Necugetatul tînăr este, pur și simplu, surprins în diabolica lui îndeletnicire, dăruit, însă, cu atribute nefirești, de „vedenie", și „văzut" ca atare :

„Și vreun băieș mai pestriț la mațe începea să spuie minunea : Cică, în puterea nopții, cînd se întorcea de la baie, l-ar fi văzut pe Mîrzuț trecînd Dealul-Băilor. Dar nu mergea cum merge, ci trecea zburînd, parcă neatingînd pămîntul. Și părea că-l duce o furtună, așa trecea de iute.

Alții îl văzură cum urca pe Frasinu, pe deasupra brazilor, ca o negură, și cum, de sus, de pe crestetul muntelui întunecat, îl chema, făcîndu-i semn din mîna albă, un chip de femeie".

Ce este adevărat din toate acestea, iată, de fapt, ipoteză de lucru a prozatorului. Impulsul de a ilustra ideea de „vedenie" încorporată la modul documentar în materia ritului folcloric se pune în slujba temei propriu-zise a autorului. Este o temă prin excelență cauzistic-psihologică, potențată, cu mare subtilitate și rigoare, din unghiul a două motive ce fac ele însele o excepțională carieră în proza lui Agârbiceanu. Anume, este vorba de motivul **comorii** și de acela al **vrajei erotice.** Cauza viului interes stîrnit de lectura povestirii se află tocmai aici, în chipul cum tema folclorică se constituie în mod de viață tulburător prin exorcismul său neostentativ, natural, și, de aceea, ideal pentru punerea în valoare a celor două motive. Cufundarea eroului în misterul demonic este consecința cea mai de seamă a întregului proces. În ipostaza de căutător de comori, Vasile Mîrza își pierde o bună parte a identității umane. El împrumută, parcă, atributele de o straneitate magică halucinantă ale Vilvei-băilor. Personajul lui Agârbiceanu face literalmente figură de „vedenie" și acum, cînd este descris realistic :

„Sara, cînd se întuneca, apuca prin grădini, prin tufișuri, trecea vîntriș pe coastele munților și-l înghițea apoi cînd o pădure de brad, cînd alta. Pășea încet pe cetina uscată, se apropia în răstimpuri, mirosind parcă, apoi pleca iar. Taina nopții îl învăluia, îi pătrundea în suflet, ceva rece i se prelungea din cînd în cînd de-a lungul spinării, dar el mergea mereu. Și cînd i se apropia locul știut mîna i se încleșta de ciocanul nou de oțel, se lăsa pe brînci și se apropia cum se apropia mîța de-o pasăre, pe acoperișul casei. Și nu se auzea nimic".

Precizarea că Mîrzuț scoate aur **din locuri știute** (numai de el !) se cuvine a fi reținută ; se apasă, astfel, în continuare, pe ideea pactului cu diavolul, a legăturii tainice cu Vilva-băilor. Revenirea asupra aceluiași detaliu atrage după sine un context portretistic ale cărui componente, în ordinea progresiei spre demonic, merită o deosebită atenție ; inclusiv și mai ales cele spuse în legătură cu momentul cînd Mîrzuț „pleca în locul cel de-al șaptelea".

„Avea vreo șase locuri știute unde mergea mai bucuros. Cînd avea să meargă în locurile acestea, peste săptămînă nu era așa de palid, vorbea cu oamenii, rideau toți creștinii. Dar în răstimpuri depărtate, la trei-patru luni, părea aproape mort cînd se ivea oamenilor. Și, după tăcere încruntată de două-trei zile și tot atîtea nopți, se hotăra, în sfîrșit, în noaptea următoare. Atunci pleca în locul cel de-al șaptelea. Și-atunci, de multe ori, două nopți sta în sinul pămîntului, și, cînd ieșea, ochii lui sclipeau ca de drac".

Dar Vasile Mîrza nu este un căutător de comori din avariție, din strictă patimă pentru îmbogățire, în linie, să spunem, balzaciană sau, raportîndu-ne la tradiția poeziei românești, în descendență slaviciană. Asemenea lui Constantin Fierăscu din nuvela lui Gala Galaction, eroul lui Agârbiceanu este împins într-un asemenea „păcat" de patima pentru fiica bătrînei Nițuleasa, diabolica stăpînă a cîrciumei de la oraș, unde, împins de fatalitate, nimerește și tînărul băieș. Din perspectivă acut existențială, substratul temei fantastice al povestirii aici este de identificat. Se poate spune că Nițuleasa îndeplinește, realmente, rolul de agent al Vilvei-băilor. Desprins parcă dintr-un basm de groază, chipul vrăjitoarei (să nu uităm nici calitatea ei de cîrciumăreasă, în mitologia populară, adesea, personaj „însemnat", om al diavolului) este grăitor prin el însuși ; ca să nu mai vorbim de înfățișarea crișmei aflată în stăpînirea ei : „Și într-un colț întunecat al orașului, era o crișmă unde suflet de om nu intra. Erau vreo cinci odăi afumate subt un coperiș negru, de șindrilă. Aici era crișmărița una de-i zicea Nituleasa, o babă cărunță, cu colții ieșiți, cu bărbia lată, zbircită, cu nasul lung cît o piparcă". Vîndută diavolului, stăpînă pe voința și pe inima tînărului, Nituleasa nu ezită a-și satisface nepotolita sete de îmbogățire negociind fără scrupule pasiunea lui Mîrzuț pentru fiica sa. De reținut este însă faptul că afurisita babă merge la sigur nu numai speculînd patima erotică a flăcăului ci și făcînd uz de „secretul" ce-l deține în privința locurilor unde se află mari zăcăminte de aur. Că bătrîna vrăjitoare cunoaște secretul de la cei de dinainte, de mult morți, e un fapt ce se cuvine întepretat tot în sens ezoteric. Îndrăzneala de a căuta aur în acele locuri echivalează cu actul de a încălca o interdicție ce se circumscrie în tabla de legi a Duhului-băilor. Nemăsurata cutezanță atinge punctul cel mai de sus, în momentul cînd Vasile Mîrza descinde în minele părăsite din „locul al șaptelea", care este acela (atenție la nume !) de pe dealul Vîlcoiului, în punctul numit Virtejul-Oanei. Potrivit credinței, adînc înrădăcinate în etica populară, că orice pact încheiat cu diavolul se rezolvă prin moartea năpraznică a celui căzut în păcat, și Vasile Mîrza este înghițit de adîncurile blestemate, aflate în stăpînirea Vîlvei-băilor :

„Ajunse la virtej, aprinse lumina și, făcîndu-și cruce, începu să se lase pe treptele săpate în peretele de stîncă. Dar nu s-a coborît de-un stînjen, piciorul drept îi alunecă pe o treaptă, și voinicul se rostogoli în adîncime. Un vuiet înăbușit părea că vrea să scape din pămînt ; apoi se făcu liniște".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Tudor Octavian fotografiat chiar în ziua apariției noului său volum „Mihai, stăpînul, și sluga lui, Mihai".

Ileana Mălăncioiu la o ședință a Consiliului Uniunii scriitorilor

Poeții Adrian Păunescu și Nichita Stănescu bucuroși că îl au în preajmă pe editorul Valeriu Râpeanu

CUMPĂNĂ

Poeme de amor

„Un suprarealist care-și ordonează stările onirice printr-o muzicală expresie barocă este Leonid Dimov. Un pitoresc multiform, excitare a unei fantazii ludice impresionante creează o lume specifică al cărei conținut este numai forma. De aici impresia de bîlci formidabil, de jonglerie fastuoasă și bal mascat. (...) Elementele care alcătuiesc peisajul sînt cînd banale, trăgînd o sete maximă de lumea concretă a obiectelor — „depozite de cherestea, „bucătăria de internat" balcoane, burlane, bile, cartoane etc." cînd exotice : Montecuculi, insulele Frize, Comodore etc. Fiecare poem este o anecdotă fantasmagorică : cenzura este a visului, a amintirii, a limbii. Rima provoacă prin corespondențe sonore asociațiile cele mai bizare dar obligă și la o coeziune muzicală. (...). Un mare ospăț lingvistic este poezia lui Dimov. Sînt puse în joc toate ariile limbii". Rîndurile de mai sus sînt extrase dintr-o mai veche a mea interpretare a poeziei lui Dimov. Aproape de oriunde am cita din cartea lui Mircea Cărtărescu (Poeme de amor, Ed. C.R., 1983) am avea surpriza textului dimovian : „din magazine au rămas cîteva șine verticale de tuci / și vreo două umerașe de aluminiu, niște cravate / voi merge în pasaj, printre holoturii, guvizi și celenterate"; „dacă ai învîrti puțin de cheiță / cățelul s-ar preface într-o pușculiță / în care un pisoi ar băga cu laba creițari, mahmudele, piaștri / și apoi ar clipi cu ochii foarte mari și albaștri / lîngă pisică ar mai fi o femeie cu picioare de porțelan / făcîndu-și buzele cu zahăr candel în oglinda de marțipan / și care văzîndu-ne și-ar strînge smerită / peste corpul ei de cristal un negligé de piriță". Trebuie recunoscută această „performanță" : Mircea Cărtărescu pastișează cu o dexteritate perfectă „metoda poetică" a lui Leonid Dimov. Poemul lui M. Cărtărescu se alcătuiește printr-o sumă de parodii la diverși autori de mărimi diverse dar textul pe care se grefează aceste parodii parțiale — textul matrice — este un text dimovian departe de a mai fi parodie. Parodia diverșilor autori conține fine aluzii de natura parafrazei care păstrează comunicarea livrescă. Iată un Urmuz evident : „(el avea la spate un ferăstrău, un bisturiu, un șurub și-un mojar / legate toate cu o sîrmuliță / și cu o fundă de liță)". În ceea ce-l privește pe Dimov, el poate fi detectat oriunde fără avertismentul de rigoare — pînă și parodia de mai sus se produce pe un fond muzical ușor recognoscibil din des citatul Dimov. Ca atitudine sentimentală M. Cărtărescu mi-a amintit de un poet de la finele deceniului șapte, Vintilă Ivănceanu. Citez din memorie două versuri semnificative : „Iubito, mă gîndesc la tine / ca un borfaș la ceasul unui lord!" Prea multe versuri în această carte unde platitudinea se complace în candoarea ei funciară : „vara lui 1979 / a fost una dintre cele mai frumoase perioade din viața mea / am cunoscut o femeie afectuoasă, puțin mițiită / un pis-pis înțolit de la casa de mode și fondul plastic / cu care am șters-o la Costinești. / am stat chiar la hotel, într-o cameră cu televizor / și ne-am distrat excelent". Enumerația este o soluție poetică banală scutind textul de o dificultate mai înaltă : „cicado, păianjenule, crabule auriu, scorpionule, / de ce trăiți, fereastro, arhitecto, cascado, gură de apă, pionule ? / boabele sughițau, gîfîiau, suspinau".

Excesele de scîrbă moderate prin je m'en fichism din unele poeme sînt echilibrate de acele fragmente unde forța imagistică este de necontestat ; atunci ușurința ieșită din comun de a mima capătă o suferință proprie, insul poetic devine un ciine de vînătoare care miroase apocalipsa, răsare vietatea a cărei infirmitate stă în tensiunea transcendentală imposibil de reprimat. În asemenea texte M. Cărtărescu are amploare și depășește, la mare distanță, condiția poetului minor : „am văzut cisterne înnegrite, căptușite cu vată de sticlă, trase pe linie moartă / sub cel mai splendid apus de îngeri încolăciți / și o lumină sălbatică urlînd să iasă de sub coaja copacilor / și țîșnind de sub aripi de vrabie." Din exercițiul parodic autorul a deprins, uneori, jocul contrapunctic : „convins că doar sentimentul poate unifica lumea : / dinspre subiect — sentimentul ; dinspre obiect — moartea / care este sentimentul lucrurilor pentru noi — erai ojată ca un pisoi" (sublinierea noastră). Pe această direcție, cu o energie aparent inepuizabilă, M. Cărtărescu realizează discursuri ample, nervoase, cascade în trepte, limpezi și tulburi în aceeași măsură (Femeie, Femeie, Femeie) care certifică partea de autenticitate a talentului său. Pare-se că prin această carte, Mircea Cărtărescu a cîștigat în dezinvoltură și a pierdut în gravitate.

George Alboiu

P.S. Citesc în penultimul număr al României literare o cronică entuziastă la Poeme de amor semnată de Nicolae Manolescu. La oarecare distanță în text se afirmă două lucruri contradictorii : „Termenii în care Poemele de amor trebuie discutate nu mai sînt aceia tradiționali" și „Poeziile mai curînd reflectă o tradiție literară decît sînt expresia unor trăiri". Dacă poeziile reflectă mai curînd o tradiție literară, termenii în care trebuie discutate sînt și aceia tradiționali.

Zilele «Luceafărului» la Craiova și în județul Dolj

● La invitația Comitetului județean Dolj de cultură și educație socialistă și al asociației „Doljul literar și artistic" între 31 mai și 1 iunie a.c. un grup de redactori ai „Luceafărului" s-au deplasat în Craiova și în județul Dolj. Împreună cu un grup de scriitori craioveni, redactorii revistei au avut întîlniri cu cititorii de la Liceul „Frații Buzești" din Craiova, la Complexul agro-industrial Dăbuleni, în comunele Melinești și Țandăra, aici vizitîndu-se și Casa memorială Alexandru Macedonski. În numărul viitor al revistei pe larg asupra acțiunii.

Cronicar

Examen cu profesorul

Urmare din pag. I

apoi au așteptat întrebări. Dar Călinescu nu punea întrebări, nu făcea nici observații. Cînd terminai spunea ca pentru sine o frază sau două. Spunea fraza încet și rar. Și tu știai că aceea era ideea esențială a poeziei comentate. Ideea era cea mai simplă din lume, de simplă ce era, părea fără importanță. Și de aceea o ocoleai.

Din sutele de poezii, mi-am ales și eu una. Singura care îmi plăcea în fiecare anotimp al vieții mele. Avea în ea, în fiecare vers, acel suflu de dor, care încarcă sufletul moldoveanului. **Și dacă...**

Am comentat poezia — marea impietate, pe care o face profesorul de literatură cu poezia lirică, îmi dădea ghes de pe atunci. Auzind ce prozaic sună niște versuri atît frumoase, m-am oprit surprinsă și am luat-o pe altă pistă. Am vorbit despre dor, starea aceea indefinită care îți încarcă sufletul uneori, despre înrudirea dorului cu dragostea..., etc. M-am oprit dezorientată, așteptînd. Și atunci am auzit o întrebare formidabilă : și ce dacă ?...

Am părăsit și pista aceea și m-am avîntat pe una cunoscută : dragostea în poezia lui Eminescu. Și nemaiavînd ce spune, am recitat poezia cît am putut mai frumos.

Profesorul a zîmbit și m-a întrebat iar : și ce dacă ?...

Văzînd că sînt gata să plîng, m-a întrebat la fel de egal — ești moldoveancă, matale ?

— Da, am răspuns înțepată.

— Numai moldoveanul poate spune atîtea minuni despre dor.

A rîs, mi-a întins carnetul și mi-a urat :

— Să auzim de bine despre moldoveni.

Nota nu era un lucru important, mai ales că între 5 și 10 toate notele sînt lipsite de personalitate. Ele reprezintă un punct de incidență și nu reprezintă un volum de cunoștințe. Totuși o notă semnată de George Călinescu te reprezintă, te împacă cu tine însuți, îți dă sentimentul că tu știi ceea ce cei veniți în facultate după tine nu vor ști niciodată...

NUMELE POETULUI

Caietul debutanților 1980, 1981 (IV)

Adam Nicodim, *preocupat mai ales de descoperirea ingenuității limbajului oral („Priviți această galerie de portrete / ale ilustrei familii fon maschinen / / spuse doamna ghid cu convingere / au fost toți în elita armatei — în / familia fon maschinen cariera / armelor a fost o tradiție / glorioasă — spuse ea cu convingere / iată-l pe căpitan iată-l pe maior — iată-l pe colonel iată-l pe / feldgeneral / iată-le bunica iată-le mama / iată-le cîinele favorit crigvelt iată-le / lagărul favorit unde petreceau uichendul / distrîndu-se împreună cu deținuții / o ei au făcut numai lucruri bune — ce / curățenie era acolo, iesus / ce vremuri minunate erau — suspină cu tristețe și — / desigur — cu convingere ruda cea săracă / privind camera prăfuită și goală"* — Nu !) *riscă să rămînă un poet oarecare dacă nu-și restringe metodic investigația stilistică și nu-și convertește în viziune și univers poetic propriu inspirația spontană de astăzi...*

Mircea Rostaș, *plauzibil uneori,* (Epitaf pentru Don Quijote, Schiță pentru un portret) *scrie prea alandala și prea ca toată lumea ; nici el, nici* Marius Sirbu, *nu trebuia inclus în acest* Caiet.

Liviu Santa, *tînărul maramureșan dispărut înainte de a-și fi cristalizat expresiv tulburătorul mesaj uman, prezentat de poeta Gabriela Negreanu într-un text-efigie, domină prin sugestie enigmatică și ioctanță a fatalității acest* Caiet *prea mult „tehnicizat" prezumțos de exercițiile stilistice : „Dintre textele pe care prietenii le-au cules de prin caiete și le-au dactilografiat (în parte), ajunse în redacție prin omenia și generozitatea Domnicăi Filimon, unul mi se pare a conține mai cu prisosință mesajul acestui poet-vizionar, al cărui destin s-a curmat atît de ciudat și, cel puțin pentru prieteni și familia lui, atît de devreme. Iată-l — l-am intitulat „Generația fără inimi" : „Se vînd inimi în marile piețe ale lumii, / e tot mai mare nevoie de carne, / bine hrăniți negustorii cumpără inimi / la același preț : / un kilogram de carne, / un kilogram de inimi... / Se cumpără inimi în piețele lumii, / Oh, piepturi rămase goale...". Pentru tînăra generație, verbioasă și ades picticoasă, Liviu Santa a încercat instinctiv cea mai exactă definiție... Credem că Editura* Albatros *ar trebui să publice într-o carte toate poemele lui Liviu Santa...*

Călin Vlasie, *printr-o artă combinatorie matură exersează un limbaj prețios-ridicol pe urmele lui Urmuz și Joyce : conștient de forța de șoc a unui discurs negativ (opus pînă la rebarbativ expresiei curente), Călin Vlasie, ca și Liviu Ioan Stoiciu ori Dan Stanciu, obține o atmosferă mentală, irizată, pură, epicul sau liricul tentînd infinitezimalele de nuanță ale unui grai sibilinic : „Mai potrivită vocea unei harpe / dar Hemmy harpista se scufundă / între groase pagini în raftul / 7-Sor la trei blocuri de Curtea / Veche. / Se cunoaște bine că e un anticariat / și că azi sîntem în 7 mai. / Hemmy se joacă mai departe cu raze / diamantine ; poate își rescrie / biografia. Acum. / Revăd zîmbetul ei cum se evapora / și cum peste 7-Sor cădea o / ploaie galbenă care se amesteca / încet cu sunetele harpei. / Atomi uscați îi loveau degetele / îi despicau privirea îi ardeau / creierul. / Și ea continua să comunice, nebuna / Hemmy din raftul 7-Sor la trei / blocuri de Curtea Veche"* (Harpă în relief).

Cezar Ivănescu

N. R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

Alți protocroniști fără voie (I)

În urmă cu citva timp am descoperit că printre adversarii protocronismului există unii care descoperă prioritățile în chip involuntar, furnizînd argumente «forte» partizanilor lui. Tot atunci am explicat această situație curioasă prin, în esență, necunoașterea literaturii române în adevărul ei profund și, mai ales, prin reticența programatică față de vocația ei universală. Revenind astăzi asupra chestiunii, e în afară de orice îndoială că înmulțirea exemplelor de deshumări protocronice fără voie contribuie la validarea tezei protocronismului. În fond, acționează aici principiul cantitativ din statistică. De la o cifră înainte nu se mai poate spune că o anume realitate este iluzorie : mulțimea de întîietăți relevate de antiprotocroniști dă certificat de existență fenomenului protocronic.

Spuneam că o primă categorie de protocroniști fără voie e aceea a opozanților intransigenți, care refuză conceptul fără să ezite cîtuși de puțin, deși, pe de altă parte, ei înșiși semnalează priorități. Îi citam pe **Nicolae Manolescu** și pe **Eugen Simion.** Imi lipsise însă spațiul pentru a etala una din cele mai importante întîietăți pe care, neconștient, Eugen Simion o punea în seama lui **Mihail Dragomirescu** care distingea cel dintîi între **„omul care trăiește și omul care scrie" : „Personalitatea creatoare este de o natură mai complexă decît personalitatea umană, asta a dovedit, ÎNAINTEA LUI PROUST, la 1894, Mihail Dragomirescu al nostru"** (în **Întoarcerea autorului,** Cartea Românească, 1981, p. 119). Într-o amplă notă de la subsol, în care reia ample pasaje din studiul **Critica științifică și Eminescu sau contra metodei istorice în literatură,** Eugen Simion reconfirmă prioritatea teoreticianului român printr-o întrebare retorică, anticipînd o întreagă demonstrație [„**In ce fel se condiționează ei** (omul care trăiește și omul care scrie — n.n.), **se întreabă ÎNAINTEA LUI PROUST, repet, Mihail Dragomirescu ?**] și printr-o fixare în diacronie a contribuției criticului român : **„Și, după mai multe rînduri de disocieri, privitoare la legile generale psihofizice, cu trimiteri la Kant, Hegel, Taine, Lessing, Brunetiere, Brandes, esteticianul român formulează ÎN TERMENI SENSIBILI DE ASEMĂNĂTORI CU PROUST neîncrederea lui în «partea superficială și trecătoare a sufletului omenesc» care nu poate inspira și reprezenta arta"** (p. 120).

Extrem de sever față de ideea de protocronism s-a exprimat **Mircea Iorgulescu** (într-un interviu din **Vatra,** nr. 5, 1979, reluat în **Critică și angajare,** Ed. Eminescu, 1981), care vedea în noul concept **„o formulă, asasinînd ideea pe care, totuși, o conține : o idee gravă, aceea a capacității noastre de receptare a valorilor spiritului nostru creator".** Criticul își continuă pulverizarea noțiunii printr-o negație deschisă a sensului ei anticipativ : **„Este mai puțin important dacă Dimitrie Cantemir a anticipat sau nu romantismul, important este ceea ce se petrece azi cu valorile spirituale care se produc azi".** În fine, înscria «„marea" discuție despre protocronism» printre **„falsele probleme",** produse ale unei **„inventivități sterile"** și printre problemele **„deviate spre aspecte secundare cu o lipsă de simț al realității care acționează nu doar în plan literar sau intelectual, ci are și o dimensiune etică".** Dar chiar în 1979, Mircea Iorgulescu făcea din C. Dobrogeanu-Gherea într-un studiu meritoriu (inclus în **Firescul ca excepție,** Cartea Românească, 1979), un precursor al criticii literare moderne. Concluzia studiului este formulată într-un impecabil limbaj de cercetător protocronist : **„APROAPE TOATE ORIENTĂRILE CRITICII LITERARE MODERNE SÎNT CUPRINSE ÎN ARTICOLELE LUI, peste care se suprapun, nu o singură dată contradictoriu și dizarmonic, idei curente ale timpului său : fiindcă între structura spirituală a epocii lui și cea proprie nu există o concordanță perfectă"** (p. 90). Pe parcursul analizei, criticul numește cîteva din direcțiile critice cărora C. Dobrogeanu-Gherea le este pionier : critica marxistă (p. 61—62), critica creatoare (p. 82), sociologia romanului (p. 88). **„Este mai puțin important dacă Dimitrie Cantemir a anticipat romantismul",** spunea Mircea Iorgulescu, în aceeași vreme în care afirma că **aproape toate orientările criticii literare moderne sînt cuprinse în articolele lui C. Dobrogeanu-Gherea...**

Într-un limbaj la fel de violent ca acela al lui Mircea Iorgulescu, a respins protocronismul **Norman Manea,** încîntat să constate amendarea conceptului menit să ajute la crearea unei imagini mai juste a rolului jucat de spiritualitatea românească în concertul valorilor universale : **„Semnalăm cu satisfacție replica lucidă, în confruntarea cu tribunii improvizați ai unui locvace «suprematism» cultural vechi și nou, de aici sau aiurea. Măsura ținutei intelectuale și a cu adevărat orgolioasei conștiințe de sine n-are nimic comun cu găunoasa auto-reclamă pompoasă și provincială. Vigoarea spirituală a unei culturi într-adevăr mature, capabilă să se scruteze fără complexe, se verifică în fidelitatea față de primatul valorii, deci, și în respingerea oricăror aproximative cronologii conjuncturale, propulsarea forțată a unor umflate reputații locale care descurajează criteriile emulației, deformează gustul și degradează conștiințele. Amintindu-ne că și la case mai mari artificiile unor naive mistificări s-au spulberat odată cu clipa, (...) nu putem decît să ne bucurăm că, de pildă, readucerea dezbaterii noastre, recente despre protocronism la linia firescului, prin necesare nuanțări și în spiritul adevărului, care este și al măsurii, au confirmat convingător forțele vigile și demne ale culturii, străină de diletantism și demagogie, adică, pînă la urmă, vitalitatea bunului simț".** Revista care găzduiește acest pamflet este chiar aceea care are investitura de a dialoga, în numele culturii române, cu universalitatea : **Secolul 20** (nr. 228—229—230 — 1—2—3, 1980, p. 218—219). Să deschidem însă **Anii de ucenicie ai lui August Prostul** (Cartea Românească, 1979) și să luăm cunoștință de cîteva **„aproximative cronologii conjuncturale"** propuse chiar de autorul acestei formule : Italo Svevo **„ANUNȚĂ NU DOAR teribila scindare pe care sufletul omenesc nu o va mai putea cicatriza, ci și atomizarea unei lumi cîndva coerente"** (p. 142) ; prin romanul **Matei Iliescu,** Radu Petrescu face **„una dintre cele mai izbutite și originale TENTATIVE"** de **„REABILITARE ÎN ALTFEL"** a melodramei din secolul al XVIII-lea (p. 36) ; **„ÎNTIETATEA acestei compoziții** (a lui August Prostul — n.n.) **e atribuită de cei mai mulți acrobatului călăreț Tom Belling, care a fost în serviciul circului german Renz. Alții, în schimb, îi văd creatori ai rolului, în locuri și date diferite, pe comicii englezi Chadwick și Widdicombe"** (p. 201) etc. Acestea reprezintă, probabil, „necesarele nuanțări și în spiritul adevărului, care este și al măsurii" pe care le lansează Norman Manea pentru a sprijini „readucerea dezbaterii noastre recente despre protocronism la linia firescului"...

O a doua categorie de critici ai protocronismului o formează ezitanții, cei nehotărîți între „da" și „nu", pe care nouă concept îi atrage, dar nu cu puterea magnetului. În cronica la **Din clasicii noștri (Flacăra,** nr. 47, 1977), **Cornel Moraru** aderă la ceea ce protocronismul ne **„promite inițial",** anume **„adîncirea în sinele propriu",** dar ezită în a-i accepta și sensul de anticipare, întrebîndu-se dacă, fiind nevoiți să înregistrăm **post factum** anticipările pe plan universal, nu **„vom fi condamnați mereu la o competiție retrospectivă cu universalitatea".** S-ar fi putut răspunde acestei nedumeriri că înregistrarea retrospectivă e firească : pionierii unui fenomen cultural-artistic nu pot fi identificați decît după ce fenomenul se individualizează. Însă în volumul **Semnele realului** (Ed. Eminescu, 1981), Cornel Moraru n-ar fi adus un exemplu de protocronism stabilit nu retrospectiv, ci chiar în momentul producerii lui : **«Ultimele cărți ale lui C. Noica, de la Rostirea filosofică românească încoace, aduc UN SUFLU NOU DE REVITALIZARE (LA PROPRIU) A FILOSOFIEI, pornind nu neapărat de la materia ei, adică de la idei și concepte — aceleași de cînd lumea. SE TRECE ÎNTR-UN FEL de la problematica mult prea fastuoasă și savantă a existenței și cunoașterii, în sens tradițional, la o problematică mai concisă și mai simplă a rostirii filosofice însăși. Unei feerii a posibilului ontic îi face deci să-i corespundă o feerie a cuvintelor. Argumentul e unul singur : „frageda fire a neamului nostru". Simplificînd puțin, vom spune că NOICA INSTITUIE O ALTĂ CRITICĂ DECÎT CEA KANTIANĂ, și anume o critică a logosului — luînd ca pretext (și nu doar ca pretext) cîteva din cuvintele și expresiile de har ale limbii române.»** (p. 289—290). Prin urmare, promptitudinea consemnării unei anticipații depinde nu numai de anticipator, ci și de receptorii lui, de calitatea intelectuală și orizontul lor cultural.

Asemenea lui Cornel Moraru, nici **Petru Poantă** nu se decide între a primi sau a bloca ideea de protocronism **(Steaua,** nr. 10, 1977). Spunînd, pe de o parte, că **„Edgar Papu propune în cartea sa o panoramă a «anticipărilor», dar și a «unicatelor» literaturii române în context universal, un pasionat** (sau pasionant — întrebarea noastră) **tablou al «surprizelor»",** criticul avertizează, pe de alta, că **„în ultimă instanță, protocronismul se bazează tot pe o imitație",** hotărînd că **„protocronismului trebuie să-i preferăm ideea unicatului".** Surpriza e de a-l întîlni pe critic preferînd unicatului protocronismul, obținut chiar prin reducție fenomenologică : **„...numărul 46 al revistei** (Tel quel — n.n.) **este în întregime dedicat suprarealismului. E o reconsiderare critică a curentului, dar și o reducere a lui în actualitate drept barometru al unei conștiințe mereu treze. Într-un interviu al lui Franz de Haes cu Philippe Sollers este oferit un model de interpretare asupra lui Lautréamont din această perspectivă. Autorul** Cîntecelor lui Maldoror **este poetul antiburghez ; el practică «o literatură a limbajului care rupe cu retorica», GĂSIND NOILE STRUCTURI ALE LIMBAJULUI pentru un context istoric absolut inedit : Comuna revoluționară. Oceanul din** Cîntecele lui Maldoror **trebuie interpretat ca ACEST NOU SPAȚIU AL SCRIITURII". (Radiografii,** Editura Dacia, 1978, p. 72). Problema nu este deci de a alege între Lautréamont — poetul și Lautréamont — anticipatorul, adică între unicat și protocronism. Opera lipsită de valoare nu poate fi protocronică, e limpede.

C. Sorescu

Omagiu «Luceafărului»

În ziua de 15 iunie, la ora 18,00, va avea loc la Casa Scriitorilor, ședința de lucru a secției de poezie a Asociației Scriitorilor din București în cadrul căreia se va celebra centenarul poemului eminescian „Luceafărul".

Destinul unui revoluţionar

De vreo doi ani, Editura **Sport-Turism** trage o colecţie excepţională : **Pe urmele lui...** S-a putut crede, la început, că este vorba de o... reclamă turistică deghizată, dar foarte mulţi s-au înşelat şi au pierdut astfel citeva din cărţile colecţiei. Mă număr printre naivi.

Cind am citit însă monografiile — căci aşa ceva sint — despre Galaction, Blaga, Anton Pann şi altele a trebuit să bag de seamă că avem de-a face cu ceva cu totul şi cu totul serios. Cărţile publicate aici au o inaltă ţinută ştiinţifică, aduc nu o dată puncte nouă de interpretare şi nu sint lipsite cel mai adesea de un anume farmec al povestirii. Cărţile ivite pînă acum în lumină demonstrează, fără de tăgadă, că atunci cind este competenţă se poate sfinţi orice loc...

Ultima carte din serie pe care am citit-o deţine, în felul ei, o performanţă. Dacă despre Blaga, Galaction etc. mai avem şi alte monografii, unele chiar foarte bune, iată că în cazul lui Ion-Inocenţiu Micu-Klain ne este dat să ne întilnim cu primul studiu cu adevărat monografic al acestui îndirjit şi tragic militant pentru drepturile neamului românesc. Autorul cărţii este Corneliu Albu, cunoscut dealtfel şi din alte contribuţii, în special cele dedicate lui Nicolaus Olahus şi Alesandru Papiu Ilarian.

Cartea se citeşte cu un interes nedezminţit dintr-o doască pînă-n cealaltă. Generaţiile mai noi află-n-tr-însa pilda de mare ginditor şi apărător al drepturilor românilor şi faţa unui destin neînduplecat pînă la ultima suflare, destin de un tragism antic, care e de mirare că nu a constituit pînă acuma punctul de plecare a unui roman de-a dreptul tulburător... Ion Micu (Inocenţiu după numele de călugăr, iar Klain după cel de innobilare) s-a născut în satul Sadu din Mărginimea Sibiului din părinţi ţărani liberi şi tăietori de pădure — şi destin de excepţie ?! — nu a vorbit pînă la virsta de vreo cincisprezece ani ! De altfel, ardelenii vorbesc **greu** — să ne aducem aminte şi de poetul din Lancrăm. Dar intr-o bună zi i se „rup" băierile limbei şi faptul — sintem cu mai bine de două sute de ani în urmă — este considerat un fel de miracol, iar adolescentul intră în cinul călugărilor bazilitani de rit grecesc din Sibiu, va învăţa carte multă, aici şi în alte locuri, Tirnavia, de pildă, dar şi toată **diplomaţia** profesorului iezuit care-l adaptase şi-l dorea un pion al catolicizării populaţiei transilvănene în acel secol în care papalitatea era o forţă şi se insinua în te miri ce teritorii. Ion Micu ajunge, în vreme, al treilea episcop al uniaţiei populaţiei româneşti din Transilvania, după Atanasie Anghel (născut la Giugud, lingă Alba şi anatemizat de biserica ordodoxă care-l ridicase în scaunul de mitropolit cu porecla Satanasie) şi Ioan Patachi — un conducător **slab**, conformist, care a lăsat prea puţine în urmă. Dar Ion Micul, al treilea, ca-n basmul românesc, a înţeles că dacă tot n-a făcut el uniaţia, atunci să se folosească de ea întru drepturile populaţiei româneşti, la vremea aceea şi încă după aceea populaţie abia tolerată în Transilvania, cu toate că cea mai veche, moştenitoare de moşie, cu toate că întiia ca număr şi iarăşi întiia ca pondere a muncii şi veniturilor în acest lot răsăritean de imperiu austriac. De altfel, acestea şi altele vor fi argumentele lui Ion Micu în lupta sa pentru drepturile românilor transilvăneni.

Peste timp, înţelegem mai bine istoria şi faptele, puse în cumpănă, îşi apleacă fiecare mai clarvăzător ponderea întru ţelul lor. Nicolae Iorga, de la care luăm orişicind o pildă, pentru ce a fost şi pentru ceea ce este peren în opera lui considera că mitoropolitul schismatic Atanasie Anghel este autorul celui „mai impostor act public săvirşit pînă atunci de vreun vlădică românesc", numai că acelaşi mare istoric aduce elogii marilor învăţaţi „uniaţi" de mai tirziu care au redeşteptat conştiinţa naţională. Istoricul Silviu Dragomir era mai conciliant, după înţelegerea vremii, şi spunea despre Atanasie Anghel doar că se „depărtă în mod definitiv de biserica străbună".

Fapt e că Ion Micu fusese ridicat în Scaunul arhieresc ca uniat şi n-a înţeles să adauge printr-asta Romei catolice, ci mai degrabă cauzei neamului său nerecunoscut şi umilit. Avea argumente cu carul dar şi inimici cu duiumul. Episcopul Ion-Inocenţiu Micu-Klain a sacrificat totul — şi o operă de bibliotecă savantă aşa cum era aceasta posibilă în veac, şi o bunătrăire de nobil, fără momente de tulburare, cum iarăşi era posibilă în acelaşi secol. El a ridicat în mina sa zdravănă de ţăran toiagul afirmării năzuinţelor românilor din Transilvania.

Din cartea lui Corneliu Albu figura de cărturar luminat a lui Ion-Inocenţiu Micu-Klain se desprinde în toată măreţia ei. Cititorul va putea constata, după spusele monografistului, „că iniţiativele pentru concretizarea marilor năzuinţe ale românilor transilvăneni pornesc de la Inocenţiu Micu-Klain. El va pune temelie Blajului şi şcolilor de acolo, el trimite primii bursieri la Roma. E precursorul Şcolii ardelene care, prin filologi şi istorici remarcabili ca Samuil Micu-Klain, nepotul de frate al episcopului, Gheorghe Şincai, Petru Maior şi Ioan Budai-Deleanu, va orîndui poporul român alături de celelalte popoare neolatine şi-l va alinia, cu preţioasa contribuţie a unor bărbaţi remarcabili din Ţara Românească şi Moldova, celorlalte naţiuni civilizate ale lumii".

Activitatea lui Ion-Inocenţiu Micu-Klain, luptele şi strategiile de care s-a folosit nu pot fi rezumate în citeva cuvinte. De altfel însuşi monografistul pentru a-şi lumina şi mai bine eroul face dese excursuri la starea de lucruri din Transilvania şi din Imperiul acelor vremuri, oferindu-se citeva tablouri de o deosebită claritate. Drumurile lui Ion-Inocenţiu Micu-Klain la împăratul de la Viena preced acţiunile de mai tirziu ale lui Horia, iar exilul lui îndelungat la Roma, boala de care a suferit şi dorul nestins de patrie ni-l reamintesc pe paşoptistul Bălcescu.

Inspirat din scrierile lui Nicolaus Olahus şi Dimitrie Cantemir, Ion-Inocenţiu Micu-Klain se instituie el însuşi intr-un tenace pionier al gindirii şi dreptelor revendicări româneşti care, prin truda şi jertfele generaţiilor ce i-au succedat, vor duce în cele din urmă la izbindă. Cartea lui Corneliu Albu ne determină să acordăm în manualele şi cărţile noastre de istorie un rol mai pe măsură acestui mare umanist care a revoluţionat gindirea socială şi politică a românilor din Transilvania din secolul al XVIII-lea.

Gheorghe Suciu

CONFABULE

Un ţăran trece strada

Altădată / copiii / şi băiatul şi fata / l-au dus la expoziţia de ciini / să se bucure şi ei cu cei mici / pe stadion lume multă şi pestriţă / ciini puţini / mari / mici / şi mijlocii / lătrături subţiri şi groase / care mai de care spălat / tuns şi pieptănat / credeai că nu sunt vii / ci de porţelan / oricum ciini cum nu prea văzuse bătrinul pînă atunci / dresaţi / cu nume erotice / străine / saly sau rex de exemplu / le luceau dinţii / abia spălaţi cu pastă / iar unii miroseau chiar a şampoane scumpe / Rexona / Fa / ce mai / boeri / la git purtau zgărzi poleite / puii erau de vinzare / ghemuri de blană in coşuleţe / şi scumpi / scumpi la preţ şi la vedere / ceva mai incolo nişte ciini pitici se dădeau peste cap / se tirau / alţii se prefăceau morţi / cum se prefac şi oamenii după ce mor / mai departe se alergau ogarii cu stăpinii lor tineri / o voce de femeie energică in difuzoare / faceţi linişte / altfel ciinii se enervează şi intrerupem demonstraţia / ingheţată / răcoritoare / dulciuri mai puţin dulci / cărţi cu ciini pe coperţi / praf şi zgomot / inghesuială / eu nu mai pot / zise bătrinul / stau aici şi v-aştept / se trase spre umbră / intr-o margine a lumii / lingă un ciine mare şi lăţos / cu un retevei legat de git / un ciine liniştit / cu ochii ca doi miei / ciine de stină care işi caută turma / cum iţi zice / il intrebă / Bălan / ii răspunse ciinele / dind bucuros din coadă că nu mai e singur / Bălan / auzi bătrinul / avusese mai demult / copil fiind / unul ciobănesc la fel / cu acelaşi nume / Bălan / şi alunecă in iarbă / cu faţa in jos / la picioarele ciinelui / şi acesta incepu să urle.

Iulian Neacşu

Sfîşierea lui Enoh

Urmare din pag. 1

atins de ei ; dar din pricina cunoştinţei acesteia care a lor este, ei pier, şi din pricina acestei puteri, ea (moartea) mă sfîşie.

Sensul acestor cuvinte cutremură şi azi. Este, după ştiinţa mea, prima şi singura dată cind, intr-un asemenea text, culpa ontologică fundamentală, păcatul uman originar se indică a fi scrierea, literatura. *„Şi sint mulţi cei care s-au rătăcit din pricina aceasta din veac in veac şi pînă in ziua de azi... Introducerea cuvintului scris, a memoriei consemnate, a ordinii şi timpului* uman, *este deci un atentat la însăşi esenţa ordinii divine: sancţiunea, consecinţa iminentă şi imediată va fi excluderea omului din ilimitarea paradisiacă, din atemporalitate şi nemurire. Dreptul speciei la propria memorie şi la conştiinţa de sine se va plăti, in mod fatal, cu moartea indivizilor ei.*

„...Pentru că oamenii n-au fost făcuţi altfel decit ingerii (...); dar din pricina cunoştinţei acesteia care a lor este, ei pier, şi din pricina acestei puteri, ea (moartea) mă sfîşie". Nu cunosc in intreaga literatură universală o expresie de un mai grav tragism, in nuditatea ei, pentru desemnarea fatalităţii care leagă omul de om, urmaşul de inaintaş, acţiunea unuia de efectul asupra celuilalt realizat, aici, printr-o simplă translaţie de pronume — de la „ei", toţi oamenii, la „mine", un simplu „moment" al speciei. Să aibă oare acţiunea acestei puteri un singur sens, doar de la intreg la parte? Sau poate fi imaginat că, in şirul de verigi care-a urmat ruperii omului de Tot odată cu primul cuvint scris, ceva se repune de fiecare dată in discuţie? ...Poate insuşi dreptul literaturii la existenţă? Poate fatalitatea celor care intră in joc de a-l plăti cu propria lor viaţă ?...

(12 april, 1983)

Fărîma de eternitate

Anotimpurile zilei

Nanei

dimineaţa, răsuflă rouă şi cu o privire
de ied
rinduie lumii alb nufăr..., sau a lăcrimat
a zi :
adică a viaţă ;
spre amiază, scoate soarele din cuptor
şi-l ros-
togoleşte pe masa lumii..., sau e temeiul
sufle-
tului ei dogoritor răsfirat peste dirdiielile
lumii : adică a bucurie ;
inaintea serii, se retrage imperial şi
buciumă
lumii nemaiintimplate culori, iată
indrăgostiţii
işi primesc sufletele pentru fermecătoarea
şi fascinanta lor cuminecare : adică
a dor ;
noaptea, respiră mirese şi eu ii umplu
gindul cu
vulturi şi inima cu bidivii de foc şi
trupul ei
lăcrimează orhidee : adică a Făt cel mai
Frumos
intrupat din cea mai fără vreo vină
Lacrimă.

Mircea Şoncuteanu

Premiul revistei «Luceafărul»
la Festivalul naţional al artei studenţeşti

nicolae goja

ZIUA CAILOR

O iapă a deschis poarta cu botul, copilul moţăia pe spinarea ei, a urmat-o în curte şi cealaltă, trecind înspre grajd. Se lumina şi aburi ieşeau din nările largi şi umede, pierzindu-se în aerul şi-n răcoarea dimineţii. Tatăl nu se sculase încă, iar s-o fi îmbătat la crişmă ! de cind a rămas fără nevastă îi cam place, aşa că Ionuc s-a intins în iesle, caii erau sătui, adăpaţi ; l-a prins repede somnul, respiraţia animalelor era molcomă, adormitoare. Băiatului îi plăceau caii şi — tatălui său îi plăceau — şi-l speriau, făcindu-l să se apropie atent, ca de nişte uriaşi. Pe una o chema Doinea, iar pe cealaltă, Bobo. I-au cumpărat de la tirg, de la Ardihad, de fapt i-au schimbat, căci tatăl lui Ionuc nu se lăsa fără cai niciodată. A dat perechea de minji, prunci încă, castraţi de un an, şi a luat cele două iepe ciontoase, puternice, de te scot din orice mil, din orice vilceag, că trag pînă rup hamul şi gem ca oamenii atunci, de îi era milă uneori tatălui lui Ionuc de ele şi zicea : „Hou, hou, odihniţi-vă şi voi !" mingiindu-le coamele roşii. Era bună perechea cea care-a dat-o la ţiganii aceia mustăciosi (mari geambaşi !) ; prea l-au supărat în pădure, că nu ştiau umbla ca lumea, copii încă, călcau tot pe vreascuri, smuceau hamurile, le făceau praf, unul trăgea şi celălalt fornăia, scurmind pămîntul cu copita, aşa că el, tatăl, se enerva tare şi apuca o rudă, împiestriţindu-le pielea cu dungi, bătindu-i peste şale, căutind locurile cu carne, să nu le rupă oasele, lovindu-i pînă-i făcea spumă, strigind întruna : cea, hou, cea, hou, cea, hou, cea, hou... Golea apoi carul pînă la jumătate, ieşea uşor din vilceaua milcoasă, era tinăr încă tatăl lui Ionuc şi umbla ca ardeiul cel iute, ca electrica prin sirmă, şi-l ducea şi pe feciorul lui în pădure, şi oriunde, să-l obişnuiască cu munca, cu caii, să-l facă szekereş şi pe el. Pe încetul l-ar fi învăţat, însă minjii erau buieci, iuţi, Ionuc era mic încă, şi sperios şi tatălui îi era frică să nu se întimple ceva ; de aceea a schimbat caii, Doinea şi Bobo erau blinde, putea dormi sub ele ; se minunau copiii de o virstă cu el de curajul de a te plimba pe sub burtile bombate, pipăindu-le ugerele şi mingiindu-le pielea cu urme lăsate de lanţurile şi curelele hamurilor. Ionuc ţinea şi picioarele iepelor cind tatăl le potcovea, învăţa cum se curăţă copitele, cum se scot potcoavele, cum se bat caielele. Apoi seara tot el ducea caii la păscut, la imaş, nu-i mai era frică şi-i apropia de vreo cioată, după ce le desfăcea piedicile, ca să poată încăleca. Îi plăcea să-şi frigă cucuruz în lapte, pe jar, cu alţi copii, să fumeze ţigări din frunze uscate de floarea soarelui. Nu-i plăcea la şcoală ; mult mai bine era cu iepele.

Adormind pe loc, greu, Ionuc a visat-o pe maică-sa, femeia din poze, că-l stringea la piept şi-l săruta pe frunte, dindu-i plăcintă cu brînză, fierbinte, abia scoasă din cuptor, umplută cu smintină albă, grasă, ce-i curge prin degete şi o linge. Prin somn auzi nechezatul iepelor şi un bocănit sec apoi, însă nu putea deschide ochii ; i se lipiseră urdorile, poate răcise, din ce în ce mai tare fornăiau caii, şi se băteau, smucindu-se din lanţuri. Parcă vechii minji săreau peste el, lovindu-l cu copitele, muşcindu-l.

Şi-a prins atunci genele cu mina şi le-a despărţit. Un nechezat în ureche l-a speriat şi a sărit. În grajd era semiîntuneric, soarele intra prin fereastra dinspre curte, obloanele erau închise. Doinea necheză iar, bătind din copite, iar Ionuc s-a tras înspre perete. Bobo zăcea cu capul ridicat încă, abia respirind, zbătindu-se, tăind aerul cu picioarele...

N-a plîns, nici nu înjura ca tatăl său, aştepta doar seara, să nu-i vadă lumea. Cu un lanţ au legat cadavrul de picioarele dinapoi şi au vrut să-l tragă din grajd ; iapa vie juca din picioare a primejdie, mirosea în vint şi se proptea, trăgindu-se, intinzind gitul...

Ionuc ducea pe Doinea de căpăstru, prin sat — luna trecea o dată cu ei — leşul lăsa dîră lată, pînă la moara părăsită, loc de joacă pentru pruncii satului. Acolo vor săpa şi ei groapa.

„Ce zici, Ioane, s-o belim ?" „Nu, lasă-i-o, tată ; se vede aşa bine de lună !" şi bărbatul a scos cuţitul din chimir...

Au acoperit apoi stîrvul cu pămînt. Se înnoptase, trecuse poate de miezul nopţii, pielea o făcuse sul şi o aruncase pe spinarea iepei, era umedă şi grea, mirosea a singe, iar Ionuc mergea alături. Treceau pe uliţa mare a satului, iapa întorcea mereu capul şi copilul l-a prins de mînă pe tatăl său.

Mergeau pe dîra lăsată de iapă. Drumul dormea sub opinci. Băiatul încerca să ţină pasul cu tatăl, se gîndea poate la viermele acela, care a tot ros în capul iepei, pînă a omorît-o. Drumul ar trebui să fie singurul loc unde să stai. În rest pămîntul i se părea ca o lăcustă, sau ca un ghem de vietăţi mişcătoare, lacome. S-a oprit dintr-o dată, obligîndu-l pe tată să se întoarcă înspre privirile ridicate. Iapa respira deasupra capului lui Ionuc, învăluindu-i părul ciufulit.

— Tată, caii n-au nevoie de cruce ?

(Atunci bărbatul ar fi trebuit să ridă şi să spună că uneori nici oamenii n-au nevoie de cruce ; şi surizind s-a gîndit că a uitat potcoavele.)

Emoţia Eminescu

Urmare din pag. 1

sit acum nu prea mult timp, împreună cu alţi citiva oaspeţi, de la Bucureşti şi de la Iaşi. Vasluienii au voit să salute, intr-un chip memorabil, apariţia volumului XIV din seria eminesciană de „Opere" şi să cinstească, aşa cum trebuie, centenarul poemei eminesciene „Luceafărul". O asemenea festivitate, cu solemnităţile ei, avea nevoie de citiva reprezentanţi şi gazdele s-au gindit să convoace în primul rind pe alcătuitorii ediţiei Eminescu, fapt admirabil căci despre aceşti truditori, prin al căror efort opera eminesciană e recuperată, se vorbeşte cu mult prea puţin, deşi meritul lor este capital. Pentru ei, intr-o după amiază de mai, în acest an, s-au adunat zeci şi zeci de oameni, tineri şi bătrini, emoţionaţi de intilnirea cu citiva dintre cei care răsfoiesc manuscrisele lui Eminescu, le copiază, le scot la lumină şi le dau mulţimilor cu un respect benedictin pentru cultura românească, pentru veşnicele ei valori .

Cu greu s-ar putea descrie, de aceea, emoţia generală care ne cuprinsese atunci pe toţi, oameni care pînă acum citeva ore nu ne ştiam, reuniţi totuşi intr-o solemnitate colectivă dedicată lui Eminescu, „Luceafărului", operei lui care se întoarce, cum e natural, la cel pentru care poetul scrisese şi la al căror destin veghease în fiecare moment, pînă cind mintea lui încordată s-a prăbuşit în întuneric. Multă vreme de acum înainte nu se va putea uita acest „moment eminescian", consemnat în Vasluiul istoric, netezind gindurile şi sensibilităţile pînă la starea aceea ferice, de „farmec" înalt, în care o parte, cea mai secretă, din noi se numeşte Eminescu.

Dimineaţa olarilor

Urmare din pag. 1

după numărul oalelor şi ulcelelor strinse pe corlată aveam obiceiul să-mi socotesc copilăreşte prilejurile de a sta la taifas pe rind cu mai mulţi dintre străbunii mei. Chiar dacă nu mă atingeam nici de păsatul cu lapte, nici de fagurii albi cu miere de salcim, nici de mălaiul dospit, un fel de prăjitură aleasă care numai prin părţile copilăriei mele se mai făcea şi al cărui gust nu poate fi uitat nici după ce te-ai dedulcit cu toate bucatele meselor împărăteşti, gindeam, după mintea mea de pui de ţăran, că lăsind uşile şi ferestrele deschise, cel puţin unul dintre străbunii mei se va îndura să-mi dea binete în acea zi şi că se va aşeza cu nepriceputul de mine la depănarea vremurilor.

Iată de ce, cind ştiu că în această dimineaţă, acolo, la Hurez, sub stejarii foşnitori sădiţi poate şi ei tot din porunca brincoveanului, cum din porunca lui s-a rinduit şi vatra olarilor făuritori de vase domneşti, şi-au dat intilnire meşteri plămăditori de lut din Moldova şi din Ardeal, din Banat şi din Oltenia, din Maramureş şi din Muntenia, sufletul meu se inundă cu toată strălucirea poveştilor smălţuite.

An după an Cocoşul de Hurez roteşte chemarea lui peste tot pămîntul românesc şi an după an olarii se grăbesc să-i răspundă revărsind din palmele lor rănite, de atitea mingiieri ce-au fost presărate peste carnea humei cintătoare un cer întreg de stele. Simt cu inima că în această dimineaţă acolo la Hurez s-au strins din nou sub tavanul datinei toţi prietenii mei olari de la Vama şi de la Marginea, de la Oboga şi de la Corund, de la Vlădeşti şi de la Curtea de Argeş, de la Birsa şi de la Botoşani, de la Rădăuţi şi de la Baia Mare, aducindu-mi fiecare alte veşti dinspre sfatul de taină al străbunilor. Iar în fruntea tuturor simt cu inima că se află acolo şi mă aşteaptă la rindu-i cu inima meşterul Victor Vicşoreanu, staroste prin talent al acestei bresle, cel pe care nu-l pot asemui cuiva pentru că el este înainte de toate şi dincolo de toate. Olarul, singurul care se poate mindri, deşi după cum îl cunosc nu o va face niciodată, că a înălţat acest meşteşug pînă la culmile visului.

Şi mai ştiu că dacă se va întimpla să ridic în miini din iarba înrourată a Hurezului una din nestematele trudei sale de peste an, de sub smalţ se vor auzi toate cintecele străbunilor mei. El, Victor Vicşoreanu, este, fără îndoială, olarul care îmi prilejuieşte an după an intilnirea tulburătoare cu sunetele adinci ale obîrşiilor mele şi pentru această bucurie fără seamăn orice cuvint de mulţumire din partea-mi ar fi prea sărac şi prea pămintesc.

Tînguirea lui Maciste

În ultima vreme, printr-o propagandă intensă şi foarte subtilă, paznicilor de la etajul zece al Penitenciarului municipal li se inoculase credinţa că marele Maciste este una din cele mai stranii fiinţe care căzuse pradă laşităţii şi răutăţii omeneşti. Toţi oamenii din cele trei schimburi ştiau acum că în cârca lui Maciste fuseseră aruncate vini imaginare şi erau convinşi că singurul vinovat de toate crimele enumerate la proces era consilierul Simion Still. Dacă la unul sau altul dintre gardieni putuse fi vorba de unele ezitări în a fi sau a nu fi de partea lui Maciste, ele se spulberaseră cu totul odată cu apariţia articolului semnat de Sever Justinian în ziarul **Speranţa**. De aceea încă înainte de pronunţarea sentinţei păzitorii începură a-l răsfăţa ba cu mincăruri alese, ba cu băuturile cele mai fine, ba cu încrederea de a lăsa atât uşa celulei cât şi uşa de la cuşca din gratii deschise. Maciste nu-şi îngăduia însă libertatea de a ieşi decât seara pentru a-şi mai dezmorţi oasele, în restul timpului rămânând de dimineaţa până seara ghemuit deasupra mesei pentru a-şi scrie memoriile. Informat zilnic de cele ce se întâmplă în celula numărul opt, Maiorul îl trimise lui Maciste câteva sute de coli, zece pixuri şi un dosar cu şină pentru a-şi putea rândui cele scrise.

Cu trei zile înainte de sorocul fixat pentru executarea sentinţei, Maiorul derulă banda de magnetofon şi începu să asculte convorbirile telefonice ale lui Maciste.

— „Ce va zice lumea despre tatăl tău, Nora, care a reuşit, prin intimidarea judecătorilor, să condamne un motan oarecare la moarte ?

— Dacă ai ceva de motan, atunci află că eşti cel mai nobil motan care a trăit vreodată pe pămînt, fiindcă tu ai salvat animale, copii, femei şi bărbaţi de la moarte. Cât despre victoria lui tata asupra ta să nici nu mai vorbim. Deşi-l iubesc, fiindcă mi-e părinte, acum ştiu, sunt convinsă că n-a avut dreptate.

— Trebuia să i-o spui înaintea procesului, oftă Maciste.

— Ştiind cât îmi eşti de drag, nu mi-a îngăduit niciodată să abordez acest subiect în prezenţa lui. Dar acum cred că şi el regretă sentinţa strigătoare la cer ce ţi s-a dat.

— Nu cred să regrete la fel de mult ca mine viaţa pe care-o voi pierde.

— Nu te îndoi de cele ce-ţi spun ! S-ar putea ca tata să-şi piardă viaţa înaintea ta.

— Nu cred, l-am văzut la proces, era mai dur decât diamantul. Dar ce tot spui ? S-a întimplat ceva ?

— Tata s-a internat în spital în urma unui accident grav, întâmplat cu mai bine de o săptămână în urmă, exact după pronunţarea sentinţei.

— Sper să nu fiu acuzat şi de acest accident.

— De ce eşti ironic ? Lui tata i s-a rupt volanul în piept, şi-a fracturat craniul şi mâna stingă.

— Cu toate acestea nodul gros de cânepă se va înţepeni nu peste mult timp în jurul gâtului meu.

— Maciste, nu dispera, poate că există o dreptate mai mare decât aceea care te-a întristat. Am încercat să vorbesc de mai multe ori cu tata în spital, dar era fără cunoştinţă.

— Dacă spui că e atât de grav, chiar dacă veţi putea comunica în zilele următoare nu cred ca tatăl tău să admită că — în timp ce el moare — eu să trăiesc.

— Voi avea eu grijă să-l conving să sfărâme strânsoarea legii din jurul tău.

— Atunci rămâne să te sun în fiecare seară, ca să aud ce mai faci şi să-mi dai ştiri despre tatăl tău.

— La revedere, scumpul meu !

— La revedere, Nora !".

„Mare este zelul tău Maciste, dacă tu ştii să te tângui atât de frumos, deşi se vede bine că disimulezi", îşi spuse Maiorul. Ridică apoi receptorul şi formă numărul Fabricii de mase plastice şi comandă un platou de zece pe zece metri, şaisprezece stâlpi de susţinere lungi de zece metri fiecare şi încă doi stâlpi de câte cinci metri lungime şi o bară transversală pe cei doi stâlpi de deasupra platoului. Mai ceru apoi câteva sute de metri de vinilin cu care să mascheze întreaga construcţie. Apoi îl rugă pe director să-l anunţe când toate materialele vor fi împachetate ca să poată trimite un helicopter de care să le ancoreze pentru a fi transportate prin aer pînă la aeroport.

Gheorghe Pituţ

Fişe de roman

Urmare din pag. 1

simţeam îndrăzneala lor, mă chirceam la pămînt potolindu-i.

Astfel, o jumătate de oră, m-au agresat alungindu-mă sistematic pînă intr-un anumit punct, (probabil) linia frontierei care despărţea stîna de **restul lumii.**

Acolo s-au oprit brusc, întorcindu-se victorioşi spre teritoriul singurătăţii lor intangibile. Un căţelandru, încă naiv şi nedresat de bătrîna căţea, a pornit spre noi vinturindu-şi a bucurie coada subţire, făcind salturi de pui prost şi jucăuş spre neîncrederea Oanei care-l privea cu oarecare rezervă.

Bătrîna căţea s-a întors pe jumătate, a mirosit aerul şi-a lătrat scurt, de două ori, a chemare.

Căţelandrul a tresărit şi a pornit spre ea smerit şi supus, cu coada între picioare.

Vulturul acela se rotea nepăsător, ca un planor în miniatură, în rondul său celest...

Bătrînul întîlnit de prietenul meu Gheorghe Pituţ, pe vremea cînd era brigadier silvic în Ardeal. În mijlocul unei poeni înconjurată de copaci, călare pe o mîrţoagă decolorată de ani, ţinîndu-se drept în şaua de lemn.

Părea venit din munţi cu ninsoare, era alb de la sprîncene şi pînă la mustaţa împletită în barba stufoasă. În vîrful pletelor argintii purta într-o ciudată echilibristică o pălăriuţă gri-neagră, unsă cu seu. Vîrful unui ciomag uriaş se zărea ieşindu-i de sub cureaua ţintată. Ochii îi avea albaştri ca ai copiilor de lapte şi ageri.

— Bună ziua, bade !

— Bună, nepoate.

— Ce mai faci, dară ?

— Aştept...

— Ce aştepţi ?

— Aştept să treacă vremea şi, dacă o fi cumva vreo bătaie (război adică) io mă înrolez, că am fost şi-n şaispece ! Nu mă tem de nime' !

— Nici de dumnezău ?

— D'apu ce-am io cu el ?...

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XIX)

Campanii convenţionale: „Generaţia tînără"

Inconsecvenţa, rezultată din modificări interesate de optică, lucrează la „Europa liberă" nu numai în ceea ce îi priveşte pe clasici ci şi pe unii dintre contemporanii valoroşi, reuniţi în aşa-zisa „generaţie '60" îmbrăţişată iniţial de grupul celor nouă şi abandonată apoi selectiv, pe măsură ce toate speranţele diversioniste puse în aceşti autori, pe atunci, „tineri", se dovediseră un simplu miraj. Aşadar, din ce raţiuni „Europa liberă" se preocupă cu atita asiduitate de „generaţii" şi, mai ales, de „tineri" ?

E, fără nici o îndoială, o manevră de natura diversiunii combinată, după verificate procedee dogmatice, cu teoria „veşnicului început". O literatură care să se dezvolte organic, în concordie între generaţii diferite biologic şi succesive, nu place „Europei libere" care ar avea nevoie mereu de artificiale tensiuni între „bătrîni" şi „tineri", de o zizanie în care cei vechi să fie, cu vremea, înghiţiţi de cei noi, adulaţi aceştia numai cu condiţia să răspundă repede şi bine la ordine de tot felul. Chestiunea esenţială, în aceste scenarii, nu e, se înţelege, aceea a valorii sau a propăşirii culturale obiective ci, fără nici o discuţie, aceea a „puterii" administrative preluată de tineri constituiţi în grupuri pilotate din exterior şi care să înlăture, în cunoştinţă de cauză ori din naivitate, pe „bătrînii" cărora li s-a aplicat eticheta de „compromişi". Indiferent dacă aceştia sînt sau nu un factor discutabil, simpla lipsă de adeziune, a unora dintre cei vechi, la manevrele grupului ceolr nouă îi transformă în obiectiv de asalt pentru „tineri", incitaţi metodic să-i îndepărteze. Cum însă puţini din „tinerii" de ieri au admis un astfel de joc nefolositor pentru cultura naţională, interesîndu-se mai degrabă de soarta literaturii române decît de manevre oculte şi cu efect dezastruos, rezultă că odată ce aceştia înaintau în vîrstă şi nu mai prezentau „garanţii" pentru „Europa liberă", ei se transformau, în optica grupului verificat, în ţinte asupra cărora urma să se îndrepte un val nou de „tineri" de la care se aşteaptă totul. Această comedie cu „tinerii" geniali de ieri, repudiaţi azi cu violenţă în calitate de „bătrîni" care împiedică diversiunea şi, supuşi unui tir concentrat reprezintă, pe scurt tabloul reprezentărilor „Europei libere" asupra generaţiei '60. Imagine fără legătura cu arta, de coloratură eminamente politică, după cum opinia asupra „sterilizării estetice" a multora dintre poeţii acelei generaţii nu are, în realitate, o altă semnificaţie. Atacaţi astăzi, cu o violenţă care se poate compara doar cu aceea pe care grupul celor nouă o punea acum aceea pe care grupul celor nouă o punea acum douăzeci de ani, în denigrarea lui Călinescu, Arghezi, Sadoveanu, Vianu şi Ralea, mulţi dintre reprezentanţii generaţiei '60 nu par a fi, în viziunea „Europei libere", altceva decît „protocronişti", „tradiţionalişti", „neoproletcultişti". Totuşi, un examen cronologic al chestiunii arată că părerile „Europei libere" despre aceşti autori erau, mai demult, complet opuse faţă de acelea de azi : „mitul tineretului disponibil" care trebuie atras, lucra pe atunci puternic deşi, e adevărat, s-a stins la fel de repede pe cît se aprinsese căci nu erau mulţi, chiar la 1960, dintre tineri, apţi de tranzacţiuni antinaţionale. Prin 1964, examinînd cazul Vinea, Monica Lovinescu era sigură că „tinerii" zilei (...) nu pot să nu-şi caute alte căi şi să-şi aducă aminte cu nostalgie de itinerariile de revoltă poetică ale înaintaşului său" („Unde scurte", pg. 106). De aci, decurge un element tactic esenţial : chestiunea „tineretului" este, după grupul verificat, chestiunea „revoltei". Ori de cîte ori ideea generaţiei tinere se înfrăţeşte cu aceea a „avangardei", ascunzînd teza politică a „revoltei", mîna care operează este, sigur, aceea a „Europei libere".

Nu e însă singura nuanţă căci tot la acea dată Monica Lovinescu emitea, în spirit dogmatic, teoria „veşnicului început". O generaţie tînără, zicea ea, „de abia acum trebuie să redescopere ceea ce de mult a fost descoperit" (la alţii — n.n.) („Unde scurte" pg. 107). Sînt aici şi alte elemente : obligaţia sincronizării mecanice care duce la „mimetism" şi netezeşte, politic, accesul teoriilor diversioniste în cultură, precum şi adîncirea complexului provincial, care decurge de aci, întreţinut tot din raţiuni de ordinul diversiunii.

Pe scurt, generaţia tînără de atunci avea drept sarcini „avangarda" (adică „revoltă"), sincronizarea obligatorie şi negaţia violentă a tot ceea ce se făcuse, la noi, pînă la acea dată. Că nu era vorba de un program estetic ci de unul politic se observă cît se poate de clar. „Tinerii" ar „corespunde unei treziri şi unei intransigente morale" („Unde scurte". pg. 182), „o şansă excepţională", „un risc favorabil", fiind destinaţi să umple „demisiile". Prin „demisii" se înţelegeau, însă, cazurile, create artificial, ale lui G. Călinescu, Arghezi, Sadoveanu Vianu şi chiar Blaga, aceia care nu „tăcuseră" îndată după război şi nu plecaseră în Occident ci, rămaşi aci, şi supuşi atacurilor dogmatice, se forţau să apere cultura românească. Mulţi din dogmaticii care îi hărţuiau pe aceştia vor ajunge la „Eurpa liberă", alţii vor evolua concertat : esenţial nu era, în ceea ce priveşte „memoria", adevărul istoric ci culpabilizarea unor inocenţi, care erau şi mari scriitori.

Juventomania „Europei libere" părea, într-o vreme, să ia înfăţişări chiar de război secret, cu mesaje cifrate şi tot tacîmul. Multe din propoziţiunile Monicăi Lovinescu erau atunci adevărate mesaje „în bobote" dar cu adresă clară : „A-i lăsa — zicea ea — să-şi consolideze unele poziţii ce nu pot fi cucerite uşor (...) mi se pare **încă** (subl. n.) mai prudent" („Unde scurte", pg. 128). Grija pentru tineri ar lucra în perspectivă, „chiar dacă nu pot cere **încă** (sub, n.) tot ce li s-ar cuveni" („Unde scurte", pg. 129). În asemenea texte e vădită o planificare politică, destinată „ocupării unor poziţii", moment al viitorului care „încă" nu putea fi stabilit cu certitudine. Ca într-o luptă ocultă, „Europa liberă" părea să aştepte clipa favorabilă, momentul, punctul critic. Cu toate acestea, şi trecînd peste orice cîntece de sirenă venite din eter, generaţia ,60 nu se mişca pozitiv iar acel „moment" care „încă" nu venise nu va veni, din partea ei, niciodată. Atunci cînd au descoperit tradiţia, ascunsă de dogmatici sub cheie, „tinerii" de atunci s-au repezit să se raporteze, aşa cum era şi normal, la marile repere naţionale, printre care se aflau şi aşa-zişii „compromişi" Călinescu, Sadoveanu, Arghezi etc. Deziluzia „Europei libere" începuse să fie izbitoare. „Se iveşte — profeţea, nemulţumită, Monica Lovinescu — printre tinerii protestatari de ieri o nouă gardă a compromisului" („Unde scurte", pg. 12). Sfîrşitul iluziei diversioniste, schiţate în legătură cu generaţia '60, se contura încă din 1967, cînd devenise clar că aceştia nu pot, în majoritate, să fie oarbe instrumente ale diversiunii. În 4 noiembrie 1967 se producea primul atac îndreptat contra lui Nichita Stănescu („Unde scurte", pg. 209), urmat de altele, numeroase, al căror obiect erau Adrian Păunescu (25 sept. 1969, în „Unde scurte", pg. 330) Paul Anghel (26 nov. 1970, „Unde scurte", pg. 400 u.) dar şi autori ai unor promoţii mature precum Edgar Papu, N. Balotă etc. În acele momente de derută, „Europa liberă" se grăbise să inventeze încă o piedică pentru tineret, în persoana lui Eugen Barbu (luat în colimator încă din 3 iulie 1966), şi fixat, în mai 1968, după ce polemizase cu J. Popper, drept inamic principal. Observaţia că tinerii acelei generaţii găsiseră în „Luceafărul" lui E. Barbu cea mai favorabilă gazetă nu avea, din motive diversioniste, nici o însemnătate. În 1974, mirajul „tinerilor" de la 1960, se destrămase definitiv şi pe atunci (în „Limite" 17/dec. 1974), V. Ierunca emitea pentru întîia dată teoria renunţării la autorii acelei generaţii : „Rînd pe rînd tinerii curaţi care s-au ridicat cu zece ani în urmă, au căzut ca nişte mere putrede" (imagine horticolă care la unii acoliţi a făcut carieră...). „Eu încetez din clipa aceasta să mai cred în tînăra generaţie de scriitori din România". Adevărul este că, la acea oră, apele se despărţiseră net de uscat : cei care acceptau diversiunea se fixaseră bine la „Europa liberă" sau în legătură cu ea, opunîndu-se, după un program nou, celor care, majoritari, aveau de gînd să facă literatură şi o făceau chiar, în deplină responsabilitate faţă de soarta culturii naţionale. Desigur, istoria literaturii se dezinteresează definitiv de împrejurarea că un oarecare radist parizian nu mai credea într-o generaţie literară românească. Pentru sociologia literaturii, observaţia prezintă însă un oarecare interes, căci, îndată ce reflectorul diversiunii i-a părăsit pe scriitorii români de la 1960, el s-a fixat, în veşnica lui echilibristică, asupra altora, mai tineri, care trebuiau atraşi şi utilizaţi. În mintea acestora, teze cum ar fi „solidaritatea" de grup, asaltul contra maturilor care stau „ca merele putrede" în pom, descoperirea „identităţii" într-o artă „avangardistă" şi „revoltată", ar fi trebuit să se fixeze adînc şi cu efecte oarecari. Nu întîmplător, un mai tînăr acolit, Virgil Tănase, era de părere, într-un foarte „intelectual" limbaj de ciomăgaş, că generaţia '60 a murit : „Ce putoare va lăsa această generaţie literară cînd se va prăbuşi din cărţile de şcoală către locul de micime" („Limite", nr. 24—25/sept. 1977).

Îngroparea ritualică a generaţiei '60, fără nici un efect, din fericire, asupra valorilor acestei generaţii, nu a stins obsesia diversionistă a manevrării operate asupra altor promoţii, mai tinere. Un editorial (din „Limite" nr. 23/martie 1977) anunţa apariţia altei generaţii, sperînd un miracol : „De cîte ori se pot spera miracole, de cîte ori ne putem aştepta ca Meşterul Manole s-o ia de la început". Această comică imagine a unui „Manole" dizident spune totul despre confuzia grupului verificat : atîta vreme cît va exista artă românească autentică speranţele lui se vor prăbuşi, aşa cum s-au ivit, ca nişte miraje.

Artur Silvestri

ANNA DE NOAILLES

ÎN ROMÂNEȘTE DE PAN IZVERNA

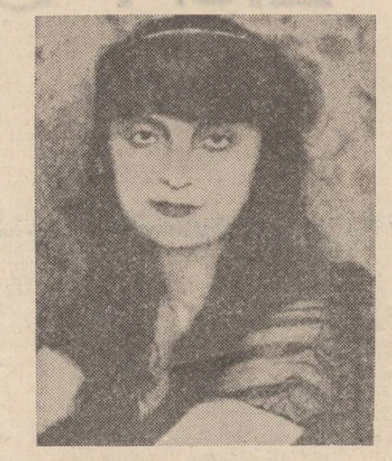

Cîntec de april

Șuvoaie din ploaia ușoară
De-azi noapte se mai aud încă :
Vino-n pădurea adîncă,
Respiră verdeața amară.

Moale ți-e inima-ncropită
Ca nașterea zilei cea nouă,
Veștedă fi-va mîini subt rouă
Mireasma florii-ndrăgostită.

Sufletul de-azi înduioșat,
Cum plînge, chinu-i și-l aude,
Din frunzele moi și ude
Vino s-auzi un zvon picurat.

Uimire

Eram pe gînduri cînd grădina-ntinsă
Lovi deodată pupila-mi aprinsă.
Tresar de-o pură desfătare ;
Idilă-a verii, risete, candoare !
Sunt tulburată, un farmec mă-neacă
Și merg încet ; de pe-un arbust îmi pare
Că bucuria în pieptul meu sare !
Sunt elan, iubire, o mireasmă bună
Cu albastrul corpu-mi se-ncununã,
Privirea mi-e uimită dintr-oda'ă,
Ochiu-n livadă mi-a-nflorit și iată
Subt pleoapa mea închisă dac-aș vrea
Soarele, trandafirul încă le-aș vedea.

(Din volumul „Les Éblouissements")

Urma

Puternic pe viață mă voi sprijini,
La piept stringînd-o frenetic și tare
Că-al zilei farmec cînd mi s-o răpi
Caldă va fi de-a mea îmbrățișare.

Cît de întinsă-i peste lume-o mare
Va duce într-a apelor rătăcire
Gustul durerii mele amare —
Navă plutind pe-a zilelor undire.

Printre dealuri voi lăsa din mine
Ardoarea ochilor subt care-au înflorit
Și greierul tufei de mărăcine
Îmi va striga dorința ascuțit.

Crudă verdeață poienilor nouă
Și de pe margini ierburi cuminți
Simți-vor palpitul aripilor două —
Umbrele mîinilor mele fierbinți.

Natură-liman, — bucurie a firii
Va respira mireasma-mi de durată
Și pe surpata mihnire-a omenirii
A inimii urmă lăsa-voi odată.

(Din volumul „Le coeur innombrable")

Cei vii au tăcut...

Tăcut-au cei vii, dar morții mi-au vorbit ;
Tăcerea lor e-o dăinuire mare.
Departe de inimi trufașe-am zidit
Pe-al lor nisip o casă gînditoare.

O, gravii morți dezamăgirea-ndură,
Mi-aruncă din somn o scrutare păgînă ;
Al cuvîntului vînt îmi sună în gură,
Lumea pieritoare-n ochi va să-mi rămînă.

Morți aspri, ușori, să nu doriți mereu
A fi prezenți cu-ale voastre suspine,
În neamul celor vii care-atît de greu
Se-apără de timpul chircindu-se-n sine.

Vin la cenușa voastră să stau pe-nserat,
Și c-un trecut m-aseamăn, voi sunteți viitor.
Numai ce-așteptî ai tu cu adevărat :
Sunt moartă de pe-acum, că tot va fi să mor.

(Din volumul „Les Vivants et les Morts")

Din lirica italiană

FABIO DOPLICHER

ÎN ROMÂNEȘTE DE GRIGORE ARBORE

Intermedii

Se fac sul vechi drapele. Bunele judecăți,
în pijamale multicolore
se ciocnesc precum bilele. Lustruite în ziare,
în video
aceste mulțimi, epigrafe ale timpului meu,
au delicatețea solitară a inscripțiilor antice
nedescifrabile
Noi vrem să ne vîndecăm, dar absența este
spațiul, Urbino,
masca este dublă în spatele Turnurilor,
ne reproduce prin metastază.

Voința ta de a dura este vrăjită înlăuntrul
materiei,
spui că atunci cînd va înceta vei avea copii.
Pentru ce vrei să atribui un sens realului,
care deja îl are
și îmi închiriază un insuportabil echilibru ?

În mine, spectator absent, se înmormîntează
multe lungi străzi Baglioni.
Pentru a nu fi un recipient de oameni
îți sterilizezi carapacea, surizi cu încăpățînare.
Ai cerut timpului meu să crească, trimite soli
palizi.
Pieziș îi recunosc contururile, se incrustează
pe peretele meu.
Le răzui de pe pragurile lunare la Ferrento.
Între o schimbare și alta, timpul mă caută
cu ochiul său de vată.

Rațiunea pompoasă și dezgustată de sine,
calculează înfringerile,
pîndește drumul celor mai generoși,
concentrică și nocturnă
le mănîncă inima. Și totuși, minji în colivie,
fete și băieți înving deziluzia, inventează
flori de migdal.
Un magnet printre stînci îmi redă optimismul,
la Miramare pactizam cu peștii.

Eu am nevoie de alb, nu de lene. Dacă
arhitectul
garanta ieri la Bargello semnul victoriei,
astăzi o face fotograful.
Ideologia în pavilionul bolnavilor fără leac
alege medicul primar.
A îngriji cu somnul pulsul frumosului.
Privindu-te pe furiș în oglindă, dragostea mea,
îți vei da seama cum cristalul îți arde pufușorul.

Urcă pe picioroange, dezvelește-ți organul,
sărbătorește
trecerea ta efemeră, machiaj în machiaj.
Încredințează-te unor clowni experimentați,
regăsește-te carne.
A lăsa o perspectivă în plus, un fundal
în depozitul aparițiilor.
Acea conștiință ce ne întovărășea, prin circiumi
zbîrcită este îmbrăcată într-un smoking uzat,
cîntă pentru bețivi.
Îi încîntă cu muzică de violină, instrumentul
însă lipsește.

În spuma fugarilor ambigui un mare bucătar
alege,
după gust, persecutații cei mai plăcuți.
Nu iedere, nu pinul ! Pentru noi la Volterra
dospește ginditorul bugnato

Rațiunea lucrurilor, direcția materiei.
Speriat, înainte să mă ajungi voi schimba.
Contează că nu voi veni.
Eliminați imagini și zgură, nume precum
Monreale,
regi normanzi, coconi și strategiile perfecte
ale termitelor.
Iubito, să urmăm firul apei
care calculează aplecări și inepuizabilă
oglindește.

Reverberări iluzorii pe steme, străzi semioarbe :
ale iubirii și locurilor, cu cît știi mai puțin
durează mai mult.
Am plecat și replecat și totuși, scursă
o singură generație
mă simt inexorabil prins în clește.
Închis orizontul, apare dira lucrurilor, coifuri
ruginite la Sesana
Și tot ceea ce amintesc fiindcă mai mult
nu am văzut.

În camera înăcrită, respirația este urma noastră,
materia se eliberează de greutatea direcției,
se dilată
în mîna corpurilor. Îmi dau seama
că recit continuu replicile finale.
Vreau un mare cer acoperit cu bolți de piatră
ca ulițele din Gubbio.
Sufletul meu, dacă încerci să atîți golul,
te absoarbe un pulsar depărtat.

Exerciții cu umbra mea

Teatrul nostru a ars, noaptea aceasta
spectacolul și repetiția
încep împreună. Prilejul nu este avanscena,
ci glicina
înflorită în timp ce imi albește părul. Nu recit
pentru a face poezie,
umbră a mea care te ferești ca o marionetă
lăcuită :
pe această cărare însă am întîlnit coliba
cîntăritorului de aur,
Bătrîn alchimist, instigator al sămînței
în alambic,
m-a dus să săpăm împreună filoane părăsite
de mercur.
Recunoscut-am nostalgii argintii și imposibila
transvazare de la unul la altul
a ceea ce s-a trăit. Astfel, între mine și tine
se pierde
ceea ce s-a văzut și deja este semn. Servitorii
morbizi ai aparenței
invidiază dublul nostru pas. Tu, inventează
un sprint
fii puternic, îngroașe-te, o umbră hirsută
într-o piele vie de urs.
În încăierare, în mulțimea halucinată, materia
fetidă se răspîndește. Absentă,
mă privești scriind, brăzdezi peretele
cu mîinile, nu vrei.
Desigur că actele iubirii sînt mute, și totuși
nimic nu este inefabil,
un gînd absurd la orice corespunde.
Proiectează pe lună
genialitatea celor umili. Iată semnalele :
fiecare din noi este stăpîn
al unei caricaturi al propriei vieți. Acră,
mă inviți la bucătărie,
decupîndu-te într-un castron de lapte.
Te-ai concentrat
storcind cu ambele mîini cartoanele,
împroști spuma albă
pe sfîrcurile ridicate. Sentimentele revin
cu exerciții precare.

Cît timp din viață se folosește ca să învingi
o secundă de viață.
Și tu împinge, umbră, simt că rizi fugind
din corpul meu.
Dintre atîtea feluri de a fi singur, această
pierdere de calciu mă consolează.
Strangulat în echilibrul nostru înghit cu gura
uscată pilule,
limbile se mingiie cînd și cînd, vezi
ce veselie. Nu te preocupă
dacă somnul s-a dus și lasă zdrobită oboseala.
Rizi metalică, între încuietoarea, cîrligul genții
acel coziei nebunesc.

Cine ți l-a dat ? Dar nu, rămîi alături, așa,
precum copil și copilă,
fără a ne privi în oglindă ca să nu rîdem.
Viața
diformă se duce, bătînd un clopot. Pe palier,
curvă bătrînă,
administrează o școală de flaut, predă
despicarea stincilor și oxigenarea fluviilor.
Acele picături ale cochiliei tale și un plins
provizoriu :
în timp ce trinteșți obloanele vechi, săgeata
semaforului
îți face pupilele verzi și fantezii depărtate.
Ne vom arde umbră,
scînteile, acelea suspendate cu amîndoi între
confirmări și speranțe.
Noaptea te gelozește. Panorama ai văzut-o
în ilustrată, era o înșelătorie,
însă bagajul din spate atîrnă. În patul iluziilor
ne-am îmbolnăvit împreună, sub plăpumi
din lînă englezească.
În aceste dulapuri dansează soldații de plumb,
prinți
și cavaleri în vitrina colecționarului. În fața
uzinei abandonate, te odihnești în materie,
dimineața
din forma ta rămîn pe șine zgîrieturi subțiri.
Răsună
pașii a patru îngeri grăsani printre bolnavi,
prevestitoare diete echilibrate. Ce așteptați
amîndouă.
În subterana aceasta nu se mai construiește,
dezastrul s-a întîmplat.
Duceți-vă. Nici-o justificare, firul acum
se sfîrșește.

Poietică și poetică (I)

Poetă și traducătoare cu prestigiu solid în literatura actuală, Irina Mavrodin propune în ultimele sale eseuri un mod de a gîndi producția artistică, o cale de înțelegere **actuală** a condiției scriitorului, de fapt a „scriptorului", am putea spune, dacă am duce pînă la capăt demonstrația întreprinsă în recentul său volum de la editura **Univers. Poietică și poetică** trebuie citit împreună cu **Modernii — precursori ai clasicilor**, o carte anterioară, în care sînt anticipate cele mai multe dintre tezele expuse în „sistemă", adică elaborate în mod explicit, iar nu în „sistem", fiindcă tentativa autoarei este „poststructuralistă". Terminologia este fundamentală pentru înțelegerea acestui corp nou de preocupări intelectuale, ea ne sugerează o adevărată „știință", o epistemologie a scrieturii, corespondentă experienței artistice a ultimului secol și felului cum au problematizat munca literară unii dintre scriitorii reprezentativi ai acestui răstimp, de la Stendhal la Proust. Apelul la literatura franceză este cum nu se poate mai nimerit, nicăieri în alt loc scriitorul nu a fost mai conștient că este chemat să „înțeleagă" ceea ce face tocmai pentru „a face" (poiein). Cei doi termeni nu mai separă lumile intelectiei practice și teoretice, cum le numise Aristot, și cum le dezvoltase, în dichotomia lor tradițională, un gînditor ca Maritain (o notă „polemică" ar fi contribuit la mai marea preciziune a studiului întreprins de Irina Mavrodin, este regretabil că autoarea nu s-a referit la teoreticienii francezi ai modului „vechi" de a înțelege lucrurile). Scriitorul de astăzi nu mai seamănă cu cel dinaintea lui Stendhal tocmai pentru că-și înțelege mai bine condiția, ceea ce nu înseamnă nici un fel de antagonism teoretic. S-a schimbat desigur și poziția artistului în interiorul creației, dar mai ales condiția „textului" său. Din orice perspectivă ne-am apropia de opera literară, este limpede că avem de-a face cu realități dinamice, în care se recompun în permanență raporturile „poet — operă (text)" și „operă (text) — cititor". Teza lui Ricardou: „Écrire c'est se faire aussitôt lecteur. Lire c'est se faire aussitôt écrivain" devine plină de sens, dacă nu ne menținem la primul nivel al înțelegerii ei. Triada la care ajung raporturile de mai sus este : „poietică-poetică-poietică". Primul termen denumește poziția scriitorului însuși. („Poietica este în primul rînd știința celui ce face opera, a artistului"), al doilea se referă la considerarea textului din punct de vedere al criticului, avînd în vedere „opera ca atare", cu structurile sale particulare, iar cel de al treilea definește nivelul cititorului, sub semnul optiunilor de valoare și a actualizării operei („...pentru scriitor opera, **pe care el totuși o face**, e imposibilă, e o absență perpetuă, ea devine posibilă și o prezență doar în actul lecturii"). Un citat emblematic din însemnările pictorului Klee definește cum nu se poate mai bine direcția pe care evoluează considerațiile Irinei Mavrodin : „Geneza ca mișcare formală constituie esențialul operei". Meditația chinuitoare, obsesia scriitorului, absorbit parcă în textul său, care nu referă la o „înțelegere" anterioară, o formă de gîndire preexistentă însăși nașterii sale, abolirea poziției privilegiate a „vocii" care spune ceva prin text configurează un itinerar spiritual dintre cele mai fascinante. Îmi amintesc că am sugerat ceva asemănător într-un eseu din 1967, inițiatul **Creația continuă**, iar la publicarea lui în volum, un prost m-a acuzat că reiau de fapt dicotomia veche între tipologia autorului dominat de operă și a celui care își domină opera. Speculația mea se referea la texte în care se simte vocea autorului și texte care nu presupun nici o altă realitate preexistentă lor. Irina Mavrodin ar spune că este vorba de diferența dintre oralitate și scripturalitate în literatură.

Aurel-Dragoș Munteanu

CHINA '82 (XIX)

Un nou drum al mătăsii

Crizantemele din Hangzhou poartă nume inspirate de capriciile horticole care le-au dat înfățișarea : „Dansatoarea beată", „Templul cel vechi sub apusul soarelui", „Amantul care își pudrează iubita"... Trebuie să mă înclin în fața fanteziei horticultorilor chinezi. Nu mi-ar fi trecut prin minte să botez o floare cu numele „Țipătului-mustrării de conștiință pentru infidelitatea comisă", iar un buchet cu astfel de crizanteme să țină loc de... autocritică conjugală.

Mă dor ochii de atîtea temple. De atîtea pagode. De atîtea pavilioane roșii în acoperișul cărora își murmură visele lichide ploaia ce nu mai cunoaște ostoi. Pentru mine imaginea acestui oraș va rămîne întotdeauna legată de un distih din Minulescu, singurul capabil să-mi redea starea de spirit repetată aidoma după șaptesprezece ani. Și la primul meu drum în China, în toamna lui 1965, la Hangzhou ploua cu găleata. Lacul Xifu debordînd de vărsarea norilor mi se părea elementul firesc al unei așezări lacustre spre care șerpuiau jonci-dragon printre firele de mătase lichidă ale ploii. Se despleteau sălcii zălude spălîndu-și cosițele blonde în vinzoleala vîntului, lotușii își desfăceau frunzele cît lopata prinzînd pe luciul lor picăturile de argint viu ale ploii, pavilioanele acoperite erau ticsite de oameni zgribuliți care țineau între palmele strînse cănі cu ceai fierbinte.

Statuile templelor scobite în stîncă, șiroind de apă, îl făceau pe opulentul Buddha să rîdă cu lacrimi, iar darabana ploii în umbrelele de hîrtie cerată răsuna ca o melopee cîntată la xilofoane. Am senzația că de șaptesprezece ani plouă continuu la Hangzhou și nu-mi pot imagina cum arată această replică a Nirvanei pe pămînt sub sărutul soarelui. Sub un pavilion, cîțiva turiști englezi beau ceai înmiresmat, fără zahăr, cu sorbituri lungi, zgomotoase, care ar stîrni oroare într-un five o'clock londonez.

Locurile au nume de legendă : Izvorul tigrilor, Piscul zburător, Turnurile lunii. Chinezilor din Hangzhou nu le ajunge o singură lună, cea de pe cer, și atunci cînd astrul nopții se călătorește pe bolta înstelată, în Turnurile lunii se aprind sfeșnice cu luminări la ferestrele ce cad pe dunga umbrei nocturne, făcînd astfel să apară pe suprafața lacului șaisprezece „luni" pline, înșirate ca mărgelele pe un arc de cerc...

Marele canal chinezesc, nu mai puțin celebru decît Zidul de zece mii de li, se apropie aici de punctul său final. A străbătut 1794 de kilometri, mai mult de jumătate din cursul Dunării și, dacă ne gîndim că matca lui a fost săpată între anii 581 și 618, legînd Hangzhou de Beijing, înțelegem că acest canal navigabil, socotit drept cel mai lung din lume, ar merita să figureze printre minunile făurite de rodnica, frenetica și tumultuoasa copilărie a omului.

Invitație la dineu. Masa este ornată cu bibeloturi albe, străvezii ca alabastrul, întruchipînd lebede, berze și căprioare sculptate în... miez de ridiche. Artă comestibilă. Un soi de „gastro-art". Pe lîngă „pop-art" și „op-art" merge. Totul este o exuberantă vegetală încît materialul de lucru al sculptorilor-culinari mi se pare firesc, deși a sculpta în ridiche cu o grație și un uluitor simț al proporțiilor îmi apare ca o picantă ironie. Chinezii sînt însă bucătari ai esteticului, nu numai ai desfătării glandelor olfactive și gustative, iar arta lor l-ar fi dus în extaz pe un Păstorel Teodoreanu cu ale lui poetice, dar, vai, irealizabile „Gastronomice". Rafinamentul culinar trece aici în suprarealism, iar el nu este decît expresia gradului de cultură atins în artele menajere. Marile orașe ale lumii sînt pline de restaurante chinezești și nici o altă bucătărie nu a cucerit atît de impetuos cuhniile pămîntului. O masă care se respectă trebuie să oferе în mod obligatoriu între treisprezece și cinsprezece bucate, adeseori puse să alterneze contrar gusturilor noastre : crap la cuptor cu crustă de zahăr ars, muguri de bambus cu ciuperci, crustacee cu arahide, salată din rizomi de lotus, lăngustine în sos de șeegrass, compot din castane de apă, brînză de soia, supă de alge marine, fidea vegetală, corăbioare cu rădăcină de angelică, și, în loc de pîine, neliosit orez înăbușit în aburi. Gazdele își fac o datorie din a indica alternanța bucatelor, servindu-și comesenii în farfurioare cît palma, sau în castronașe însoțite de linguri scurte, de porțelan, cu desene filigranate în albastru sau în rubiniu. În loc de tacîmuri, două bețigașe a căror minuire, la început dificilă pentru degetele prea deprinse cu furculița și cuțitul, devine o dexteritate relativ ușor de însușit de orice „gurmet". Delicioși serii — coltunași din făină de orez glutinat umpluți cu carne și mirodenii : „Zenme zuo de ?", adică : cum se fac aceștia ? — îl întreb în chineză pe Sun, traducătorul nostru. Știe că am învățat cîteva expresii uzuale. Îmi răspunde zîmbind cu toate încrețiturile feții : „Zhe shi yong weiye baoshang nuomi, nuomi libian you xianl, lanhon zhushu..." Rîde copios. Ridic din umeri. Îmi traduce : „Îți trebuie frunze de trestie ca să legi orezul vîscos în care pui umplutura, apoi viri totul în apă fiartă..." Păstorel Teodoreanu ar fi făcut un întreg poem...

Paharele sînt adeseori cît degetarul dar toasturile se țin lanț și gazdele au grijă ca licoarea de „mao-tai" — alcool din orez care poate rivaliza în tărie dar nu și în gust cu „turțul" maramureșan — să fie mereu în micile pocale pentru hazosul salut „Kam-bei", ceea ce în chineză se pronunță „Kam-pai" și înseamnă „pînă la fund". Rîdem la fiecare astfel de „Noroc !" și comesenii află că ararea chinezească are pentru noi o semnificație ce se rostește în limba lor „hătăula !", adică „le cam bei !". Mesele prea copioase nu sînt de unul ca mine, ci de un adevărat cîntăreț al artei culinare pe măsura lui Vlad Mușatescu, alias Conan Doi, care, la un dejun pantagruelic, cu pofta și cu rîsul lui falstafian știe să devină Conan Patru...

O masă chinezească nu poate fi niciodată tristă, nici măcar pentru cei care țin un sever regim alimentar. Aspectul bucatelor celor mai anoste înveselește ochiul, iar comesenii știu întotdeauna să mențină o atmosferă destinsă, stăpînind la perfecțiune arta conversației. Se spun și glume, dar umorul nu este niciodată grosolan. Folcloricul elev Bulă nu prea are șanse să fie transplantat pe malurile Fluviului Galben. E prea... Bulă ! Teme „tabu" nu există. Bunăoară, la un moment dat îl întreb pe unul dintre comesenii mei, jurist, care este situația delincvenței juvenile în China ? Mă așteptam să aud răspunsul din 1965 cînd, la o întrebare similară, mi s-a spus că fenomenul ar fi necunoscut în noua societate chineză. Atunci n-am mai comentat. Acum mi se răspunde doct, că în anul de referință, 1965, delincvența juvenilă reprezenta 38 la sută din totalul delictelor de drept comun, dar că ea nu afecta decît ceva mai puțin de 0,2 la mie din totalul tineretului. De atunci, o perioadă, fenomenul n-a regresat ci, din contră, datorită „revoluției culturale" delincvența juvenilă a crescut, ajungînd să cuprindă circa 0,57 la mie din tineretul chinez. Procentajul este minim, dar la o țară cu peste un miliard de suflete se cam adună. Aflu că majoritatea delincvenților tineri sînt născuți în anii cincizeci și șaizeci, cînd China era obsedată de ideea conform căreia „cu cît vom fi mai mulți cu atît vom fi mai puternici", ceea ce a dus la o „explozie demografică" fără precedent. Măsurile ? O suită de eforturi conjugate din partea școlii, a familiilor, a colectivelor de muncă, a organelor coercitive. Esența recuperării după comiterea unui delict, și uneori chiar în cazul recidivei, o constituie reeducarea la locul de muncă.

Altă temă : Cosmonautica chineză. La 24 aprilie 1970 lumea a aflat cu uluire despre primul satelit artificial lansat de China în cosmos. De atunci alți unsprezece sateliți programați să desfășoare diverse experiențe științifice și tehnice au fost plasați pe orbita circumteresră. Datele obținute sînt folosite la cunoașterea mai bună a resurselor solului, la controlul masivelor forestiere, la prospecțiile geologice și hidrologice. Unele date pot fi utile studiilor legate de seismologie, precum și controlului gradului de poluare a mediului înconjurător. S-au lansat fuzee anti-grindină și norii purtători de ploi cu pietre au putut fi dezarmați de forța lor distructivă.

La Beijing funcționează încă unul dintre cele mai vechi observatoare astronomice din lume. Un nou „drum al mătăsii" duce spre stele. De unde a început ? Cînd ? Cum ? Se gîndeau oare cei ce porniseră în Marșul cel Lung la cît de lung va fi drumul omului chinez pînă la cucerirea adevăratei sale condiții umane ? Un mars care nici de data aceasta n-a traversat decît obstacole și greutăți ce păreau uneori insurmontabile. Dar țara a perseverat chiar și atunci cînd a fost părăsită de prieteni ; a luat singură urcușul în piept și a demonstrat că n-are nevoie de cîrje. Încă nu este nici acum timpul popasului și al reculegerii. „N-a fost deloc ușor — mi se spune — dar și furnicile, dacă-și pun în gînd și se ambiționează, pot muta din loc un munte..."

O altă metaforă ?

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

● **O ÎNTREBARE FUNDAMENTALĂ** apare în titlul cărții lui C.J.F. Williams „Ce este existența ?" Cele aproape 400 de pagini sînt probabil insuficiente chiar pentru un logician ca să dea un răspuns adecvat. Cu toate acestea, Williams se încumetă să dezvolte unele judecăți în fața cititorului, înscriindu-se în tradiția unor Heideger sau Moore, cei care au construit principalele întrebări în legătură cu natura ființei. Thomas Baldwin, un comentator recent al cărții lui Williams, spune : „În tradiția analitică a filozofiei, o cale către aceste întrebări a predominat pînă acum, o cale prin care existența nu este deloc o proprietate a obiectelor individuale. În schimb, se poate afirma că singurul mod prin care conceptul de existență poate fi folosit în mod propriu este de a formula pretenții exagerate, de tipul „tigrii există", prin care se întreprinde o atribuire predicativă, adică recunoașterea proprietății de a fi un tigru".

● **DOUĂ CĂRȚI** de Elizabeth Taylor, **Frumoasa adormită** și **Doamna Palfrey la Claremont**, apărute într-o colecție de mare tiraj, sînt recenzate de T.L.S. în termeni ambigui, insistînd asupra mijloacelor de captare a publicului, a bucuriilor pe care le oferă cititorului mai puțin exigent, recenzentul conchide în termeni mai puțin aprobatori cu privire la motivele acestor cărți, la lumea mic-burgheză pe care o reconstruiesc. Caracterul de observație socială este evident în romanele acestei prozatoare, precum și capacitatea de înțelegere în adîncime a mediilor pe care le evocă. Mijloacele convenționale, trăsătura unidimensională a prozei sale constituie însă un handicap care împiedică romanele Elisabethei Taylor de a trece peste un nivel estetic atins încă la virsta epocii veriste a romanului. Boala comerțului cu carte într-o lume fascinată de bani !....

SPORT

18 pierd cu ghiotura, 500 se bat de muscă

Iar ne-a încolțit orzu-n laptele calicilor. Iar a tunat și i-a adunat ! Lucescu, Rednic, Andone, Klein, Gabor. N-a spart Dumnezeu două case, ce-i drept, dar nici n-o izbește-n creștet p-aia cu ferestrele bătute-n scînduri. Lucescu ocupă la ora de față aceeași poziție de magnat plin de un pletoric dispreț la adresa tuturor iubitorilor fotbalului, pe care a părăsit-o, cu coada între picioare, Piști Covaci, după ani de boierie și huzur. Lucescu, la fel ca și Piști, pare să nu mai țină seama de nimeni și nimic. O lume întreagă, inclusiv trepăduții de pe lîngă casă (buni la spălat dușumelele contra unui oscior crocant), i-au atras atenția, mai cu binișorul, mai cu barda, că n-are haz să continue să bată monedă din fierul vechi al Hunedoarei, mai mult, el însuși a recunoscut că a greșit mizînd pe steaua lui Gabor în meciul de tristă amintire cu Cehoslovacia — și ce a făcut miercuri la Sarajevo ! I-a trimis în teren tocmai pe Gabor și compania (Gabor, auziți, are acum 18 jocuri în națională!). Și s-a întîmplat ceea ce era firesc să se întîmple. Am jucat ca niște mere mălăiețe și am pierdut. Știu, cei ce-l iubesc pe Lucescu (ca și cum eu l-aș dușmăni, doamne ferește-mă), dar mai ales cei ce fojgăie pe pereții lui — numai pe pereții norocoși — vor spune că ne-am bătut singuri, prin autogolul lui Munteanu II. Gogoși la fel de galbene ca și gutuile de Beretzky pe care ni le servea Piști în timpul cînd domnea într-un apartament somptuos plătit de un mare club bucureștean. (Eu știu care club, dar nu vreau să-l spun). Dacă e așa, atunci și amărîtul ăla de Munteanu II, în capul căruia nu se vor sparge oale, cu must, poate invoca scuza că mingea a sărit cotit din pămînt și n-a avut ce să-i facă decît s-o bage-n poarta lui Moraru. Totul e posibil. Ba mai mult, dacă e să întindem coarda cu autogolul și să-l fluturăm ca pe o medalie de aur cîștigată prin sudoarea frunții, sîntem îndreptățiți să afirmăm că norocul, corcitura dracului, are un dinte împotriva noastră. Iar dacă e să ne aducem aminte că la Sarajevo arhiducele Ferdinand al Austriei s-a schimbat în stafie, aprinzînd fitilul primului măcel mondial, atunci putem declara deschis, cu inima castă și fără mustrări de conștiință, că, miercuri, selecționata noastră divizionară a cîștigat o bătălie de prim ordin. Lucescu și ai lui au întors înapoi, cu bătaia la cîntar, vremurile îmbelșugate cînd anunțam mîndri că o înfrîngere bine simțită face cît o victorie, măi, tovarăși ! La noi n-a născut teatrul absurd și umblatul cu fofîrlica. Pot demonstra asta prin două exemple. Primul : există în Cișmigiu, în grota minunilor, un jucător care-i bagă-n sperieți pe toți. C-un an în urmă, îmi explica, ieri, un prieten, îl bătea și-un copil, dar de cînd l-a lovit o mașină la cap, ne zvîntă pe toți. Doi : Lucescu susține că numai în focul campionatului se pot forma jucători de talie europeană. Deci, campionatul e baza. Și ce face el ? Întrerupe campionatul ori de cîte ori e programat un meci internațional. Fie chiar unui peltic. Pentru ca să joace — așa cum joacă ! — cei 18 inși cuprinși în lot, se dă peste cap ordinea normală a lucrurilor și, timp de zece zile, apoi alte zece zile, 500 de fotbaliști din prima divizie se bat de muscă pe izlazurile comunale. Dinamo București, de pildă, ca să nu-și spînzure cheful de viață în corcoduș, a jucat la Videle și la Țăndărei. Ca să vedeți la ce focuri aspre se călesc actualii și poate viitorii campioni ai țării și mai cu seamă tinerii jucători susceptibili de a fi selecționați în loturile reprezentative !... Și mai sînt multe năravuri în teascul de lemn pe care Lucescu l-a moștenit de la Piști și-l deschide ca pe-un sipet fermecat în fiecare dimineață. N-am loc să vi le povestesc. Tot ce vă pot spune, observînd evoluția lui Lucescu, sună astfel : e păcat să pornești cu vuietul unei elice de avion și să te înăbuși într-un biziit de sfîrlează.

Fănuș Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **MEMORIILE** publicate de sora celebrului dansator Nijinsky, ea însăși o mare stea a trupei lui Diaghilev, Bronislava Nijinska, cunoscut un frumos succes de public și de critică. Pînă acum a apărut primul volum, intitulat „Memorii timpurii", trecînd în revistă anii de început și marile triumfuri pe care cei doi frați le-au repurtat împreună cu baletul rus al celebrului coregraf. Critica subliniază valoarea de document a notelor Bronislavei, precum și caracterul genuin al impresiilor sale, trăsăturile sufletești de mare noblețe și distincție ale celebrei artiste. O notă particulară aduce recenzia semnată de Julie Kavanagh, care transcrie unele citate ce probează talentul autoarei de a reînvia spectacole de demult, de a le descrie pentru cititorul din zilele noastre. Bronislava Nijinska scrie cu detașare, construind o carte-document, în același timp atrăgătoare din punct de vedere literar.

● **MAURICE FICKELSON** publică la editura Gallimard o carte cu titlul „Viața interioară", cel de-al treilea roman al său. În ciuda contaților psihologizante, „viața interioară" a lui Fickelson înseamnă, de fapt, o alegorie artistică. O construcție artificială, cu chei. Critica se referă îndeosebi la abilitatea de artizan a autorului, la subtilitatea cu care construiește un „story" viabil, capabil să țină pe cititor cu respirația tăiată, ca un film de succes. Singura trăsătură psihologică asupra căreia insistă romancierul este o permanentă insatisfacție, în ciuda copleșitoarelor elemente de senzualitate și de bucurie pe care le încearcă eroul cărții. Este o sete care se naște tocmai din prea multă apă, consumată cu o înverșunare autodistructivă, o boală a lumii pe care o descrie scriitorul.

● **NOILE METODE** de investigație critică sînt trecute în revistă în cîteva cărți recente. O recenzie a lui John Sturrock din **Times Literary Supplement** discută lucrarea lui Christopher Norris, **De-construcția teorie și practică**, precum și cea a lui T.K. Seung **Structuralism și hermeneutică**. Criticul de la **T.L.S.** se referă pe larg la pretenția exagerată a emulilor lui Derrida, la tentativa lor de imperialism literar, prin anularea tuturor încercărilor anterioare de a ilumina viața textelor. Punînd surdină pe asemenea exagerări, el evidențiază caracterul de noutate al unor procedee, cîștigul folosirii lor în ordinea pătrunderii mai adînci în sensurile și structura textului literar.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
23
(1 101)
Sîmbătă
11 iunie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OPERA ESENȚIALĂ

Actul revoluționar înfăptuit în urmă cu treizeci și cinci de ani și cunoscut sub generic mai mult decît sugestiv — Naționalizarea — are în el ceva sinonim cu însăși rostirea ideii de progres și civilizație, ne măsoară parcă din cîmpul de început al tuturor marilor prefaceri economice și sociale și își arată, în timp, întreaga sa esență transformatoare. Inițiat, condus și înfăptuit de partid, acest act stă la baza tuturor victoriilor socialiste de azi și se relevă cu atît mai complex, cu cît, în dialectica sa, el cuprinde practic nu numai imaginea ca atare a industriei și economiei românești, cu toate preocupările și toate deziderate care decurg de aici, la scara unei întregi națiuni, ci și pe aceea a unei noi și evidente stări de constiință, imaginea pe care o aduc, în răsfrîngerea lor, relațiile dintre oameni, viața, munca și creația lor, noua lor condiție, reflexul în plan material și spiritual al propriei lor personalități. În perimetrul însuși al culturii se resimt beneficele toate acele efecte ale dezvoltării și creșterii economice, astfel încît, ca o adevărată instituție națională — munca — dintr-o preocupare a existenței, dintr-un impuls sau o necesitate a acesteia s-a schimbat și a atins deopotrivă mijloacele creației, ale experienței și inovației, în consonanță cu nevoia de nou, cu modalitățile științifice și tehnice ale acestuia, cu procesele pe care le reclamă opera de făurire a unei noi societăți.

Odată cu Congresul al IX-lea al partidului a fost inaugurată o nouă etapă pe calea avîntului industriei, a edificării unui model economic viabil, necesar și posibil totodată, el punea în mișcare uriașe energii și declanșa schimbări de conținut în toate sferele, prin care iradia. Nu numai munca, nu numai baza umană și materială a muncii erau chemate către o nouă ordine și către un nou înțeles privind progresul și civilizația socialistă, ci toate domeniile și sectoarele vieții sociale, știința, învățămîntul și cultura, instrucția și educația, talentul, abnegația, puterea de a crea, totul intra și trebuia să intre în raza acestei uriașe mișcări prin care ne defineam ca proprietari, producători și beneficiari — o întreită ipostază din perspectiva și sub incidența căreia s-a născut și dobîndește spații noi de împlinire însăși democrația muncitorească. Și se afirmă, tot mai plenar, în termenii și conceptia celui care de fapt a inspirat și conduce întreg acest proces, autoconducerea și autogestiunea muncitorească. Este traiectul — în plan concret, material, dar și teoretic, de înaltă ținută a ideilor, pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a edificat acest model economic început cu Congresul al IX-lea și l-a perfecționat treaptă cu treaptă, astfel încît azi, în plină perioadă de înfăptuire a programelor adoptate de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului putem spune, în consens, că eforturile au meritat și, pe merit, de bună seamă, ele ne vor angaja spre noi indici de calitate și eficiență.

Implicațiile acelui act revolutionar înfăptuit în urmă cu trei decenii și jumătate pot fi văzute însă cu mult mai aproape, la scara biografiei unei întregi generații de muncitori, tehnicieni și specialiști de clasă, formați deopotrivă în exercițiul muncii, al școlii, al instrucției și educației — domenii pentru dezvoltarea cărora societatea a investit și investește enorm. Echivalentul acelei întreite ipostaze de proprietari, producători și beneficiari se verifică aici, în procesul formării și afirmării aptitudinilor, al opțiunilor profesionale, printr-o triadă de asemenea consacrată și, bineînțeles, pe deplin motivată — aceea prin care se obține înaltul calificativ al competenței și angajării sociale : învățămînt, cercetare, producție. Ceea ce, în epoca modernă, definește însuși orizontul culturii, îi dă dimensiuni de spirit care îl fac apt și de mari împliniri artistice.

Luceafărul

«LUCEAFĂRUL»

JURNAL DE POET

Acesta este testamentul lui Eminescu, în aceste cincisprezece strofe în care se desfășoară dialogul între Luceafăr și Părintele său în care el cere muritorilor iubire în virtutea căreia este gata să-și jertfească nemurirea, să renunțe la propria sa condiție.

În acest fel Eminescu intră în problematica cea mai arzătoare a marilor culturi, a marilor întrebări care și-au găsit răspunsul în logosul întrupat în istorie, întrebări care în lumea veche greacă bunăoară se arătau cam în felul în care Sapphó poetesa ar fi rostit : dacă zeii ar suferi cu noi ar fi vrednici de crezare ; în cuvintele fecioarei din Luceafărul invocatoare ; fii muritor ca mine, asumă-ți moartea mea intră în zodia suferinței cu noi.

Întrebarea și dorul fecioarei sînt preluate de Luceafăr și devin extinse în cosmos, devin întrebarea și dorul său, dialogul între fecioară și Luceafăr, devin dialog amplificat între Hyperion și Părinte. Eminescu extinde dialogul, cele spuse în taină se rostesc de pe acoperișe, nu rămîn în cercul strimt al sentimentului vag, transformă dorirea incertă în dor spiritual precis.

Luceafărul nu va cobori, nu va putea dobîndi deslegarea de nemurire, pentru că elementele, focul și apa prin care el încearcă să devină om, nu-l pot naște ca om iar nașterea adevărată implică suferința. Femeia trebuie să-l nască ca să-i devină mamă nu iubită, erosul trebuie să devină agape, plăcerea să accepte suferința, nunta să fie strămutată la sfîrșit în eschaton. Toate aceste dimensiuni adînci sînt atinse de Eminescu și în spiritul lor îi sărbătorim prezența între noi iată de un veac încheiat prin această capodoperă numită „Luceafărul".

Ioan Alexandru

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (VII)

Teza «absolutismului» și adevăratele ei semnificații

Analizînd soluțiile politice preconizate de poet nu putem ocoli faimosul „absolutism", sub semnul căruia mulți așază gîndirea eminesciană.

Și Ibrăileanu afirma că, în conferința din 1876, poetul „dezvoltă ideea domniei absolute, ca singura formă bună de guvernămînt". N-a devenit însă această apreciere, într-o prea mare măsură, o formulă simplificatoare, și n-ar trebui să fie reexaminată, restituindu-i-se adevăratele și complexele înțelesuri ? În nota publicată de *Curierul intereselor generale* pe marginea prelegerii despre „Influența austriacă...", un prim punct al acuzațiilor privea ideea pe care, chipurile, ar fi susținut-o poetul, și anume că despotismul ar întrupa fericirea și progresul popoarelor.

Eminescu se folosea de prilej pentru a se explicita : „N-am cercat a dovedi nicăieri că despotismul este fericirea și progresul popoarelor. Tot ce am arătat e că *puterea statului* (sublinierea lui Eminescu n.n.), domnia concretă a legii trebuie să fie mai tare decît tendințele claselor sociale și să le frîneze (...). C-un cuvînt, am susținut domnia absolută a principiului armoniei intereselor, în contra despotismului, a domniei unei caste sau a unei persoane pe seama celorlalte clase, lipsite de drept."

G. Călinescu observa că astfel de idei „erau curente mai ales la economiștii germani din epoca bismarckiană, cunoscută poetului în primul rînd prin mijlocirea lui Dühring". Între alții, Rodbertus „profesa un socialism de stat după care interesele claselor erau armonizabile".

Ne folosim de această trimitere pentru a menționa că mitizarea rolului statului (care, teoretic, venea, desigur, de la Hegel, în viziunea acestuia statul apărînd că „regulatorul" și scopul suprem al „societății civile"), se bucura de un atît de mare prestigiu în epocă încît ajunsese să influențeze chiar și gîndirea unora dintre conducătorii social-democrației germane. Este, bunăoară, cazul lui Lassalle. Karl Marx critica *Programul de la Gotha* pentru faptul că era „contaminat de la un capăt la altul de credința supusă în stat", caracteristică lassallienilor.

Delimitînd cadrul teoretic general care explicitează folosirea conceptului cu pricina, nu putem să nu recunoaștem că la poetul nostru acționa, fără doar și poate, și exemplul epocilor de „stabilitate" din istoria națională, de pe vremea domnitorilor Alexandru cel Bun sau Ștefan cel Mare.

Se cade însă să ne reamintim care erau împrejurările specifice din țara noastră care puteau justifica actualizarea unor astfel de deziderate. Din acest tablou nu pot lipsi luptele pentru cucerirea și recunoașterea independenței României (într-o vreme cînd părți importante ale teritoriului național se mai aflau încă sub ocupație străină). În plus, fortificarea noului stat se făcea în condițiile în care structura agrară a economiei țării, după cum s-a văzut, facilita imixtiunile capitalului străin. Eminescu nu va obosi să avertizeze : „Dacă n-am avea vecinic influențe străine precum le avem, dacă am fi în Spania, atuncia ne-am sparge capetele unul altuia pînă s-ar aseza lucrurile". Dar asa, era imperios necesară o coeziune a fortelor interne capabilă să asigure, în confruntarea, pe multiple planuri, cu străinătatea, afirmarea punctului de vedere și a intereselor naționale. Asta nu se putea dobîndi fără întărirea statului, care printr-o „aspră organizare", obligînd toate clasele sociale la „o muncă folositoare", să facă să se ajungă la o stare de stabilitate și de dezvoltare a țării.

Supralicita Eminescu într-o asemenea măsură calitățile acestei forme de guvernămînt încît s-o considere, dincolo de împrejurările istorice menționate, o formulă ideală, în chip absolut ? Se pare că nu. În articolul din 8 noiembrie 1878, relevînd „primejdiile individualismului" profesat de liberali care împins la extrem poate duce la „disolutiunea completă a statului", totodată, cu sinceritatea-i caracteristică, el recunoaște si „primejdiile" celeilalte „direcții", care privesc nu clasele superioare, ci pe cele de jos. „Dar și această direcție are primejdiile ei. Vecinica tutelă asupra claselor de jos le dă într-adevăr pînea de toate zilele, dar le lipsește de energia individuală, le face indolente".

Calea ideală ? „Între aceste două extreme e poate mestesugul adevăratei politici".

Cum se pune însă problema aplicării acestui concept în realitatea socială concretă a țării ? Fiindcă nu vom înceta să subliniem eroarea ce-o putem face discutînd în sine tezele eminesciene, nesocotind faptul că acestea sînt exprimate „în mers" și că prin intermediul exercițiului gazetăresc, sub impactul cu experiența vieții, el mereu le aduce nuanțări, corectări sau chiar le recunoaște, cu amărăciunea de rigoare, invalidarea de către „praxisul" social.

Se cunoaște „călciiul lui Ahile" al conceptului eminescian : iluzia — care nu era numai a lui, fiind de uz curent în epocă — potrivit căreia statul ar putea fi, după expresia sa, „impersonal", întrupînd interesele generale ale națiunii, iar nu pe cele ale claselor conducătoare.

Eminescu nu întîrzie să recunoască și, bineînțeles, să anatemizeze faptul că „Statul care trebuie reconditionată ! Nu-i așa, Novicoave ?". Așa era, Mihai Novicov dădea din cap. Caracterizînd jurnalistica drept o indeletnicire efemeră

Al Oprea

Continuare în pag. a 7-a

Consacrarea tînărului scriitor

Premiile de debut pe anul 1982 acordate de C. C. al U. T. C. și revista „Luceafărul"

Poezie : ● Rodian Drăgoi și ● Maria Barbu. Proză : ● Iulian Moreanu și ● Carmen Francesca Banciu. Critică literară : ● Adrian Dinu Rachieru.

Festivitatea înmînării premiilor va avea loc marți, 14 iunie, orele 13,00 la sediul revistei.

Tradiția premiilor Uniunii Tineretului Comunist, caracteristice prin eficiența de substanță, ne arată deja că scriitorii tineri ce parvin la dobîndirea acestor prestigioase premii, nu puțini dintre ei, își aproprie una din instanțele cele mai exigente menite a-i lansa pe orbita realei consacrări. Avem, astfel, ferma convingere că orice tentativă critică serioasă cu finalitate sintetică, dedicată metamorfozelor vieții literare actuale, privită în raporturile ei cu destinele cărții scriitorului tînăr, este și va fi obligată să facă apel în chip deosebit la reperul important ce-l constituie premiile Uniunii Tinerctului Comunist. Dind curs unor asemenea succinte reflectii, evident, ne sprijinim și pe argumentele demne de încredere pe care ni le oferă cu generozitate recolta premiilor literare U.T.C. pe anul 1982. Valoarea exponențială pentru ceea ce s-ar putea numi personalitatea de ansamblu a literaturii scriitorilor tineri, în cazul fiecărui gen literar, este, în esență, indubitabilă și acum. La poezie, sortii, în chip fericit, au căzut pe volumele **Măsura lucrurilor** (Editura „Albatros") de Grigore Georgiu, poet de gravă problematică reflexiv-existențială, adept al discursului liric amplu, de rigoare neoclasicizantă, **Cruciada întreruptă** (Editura „Cartea Românească") de Traian T. Cosovei, copilul teribil al celui mai nou val poetic, poet lucid și sentimental, dăruit realului palpabil cu superbă obstinație ironică, și **Drum spre morile de vînt** (Editura „Eminescu") de Gabriela Hurezean, poetă de o cuceritoare franchețe lirică, în variantă insurecțional-tinerească. La acestea, se adaugă izbutitele cărți de debut semnate de promițătorii poeți tineri Ion Burnar, cu **Memorandum liric** (Editura „Eminescu") și Mariana Codruț, cu **Măcești din magazia de lemne** (Editura „Junimea"). Opțiunile în materie de proză vizează două scrieri cu totul remarcabile : **Îngerii chilugi** (Editura „Albatros"), roman semnat de poetul Dan Verona, o originală, acut critică, parabolă epică, realist-documentară,

C. Nicolae

Continuare în pag. a 7-a

I-AM CUNOSCUT PE G. CĂLINESCU

PROMOȚIA CĂLINESCU

Cu G. Călinescu, promoția mea de studenți s-a intîlnit mai înainte de a-l vedea la catedră prin articolele din **Contemporanul.** În publicistica epocii plină de șabloane, **Cronicile optimistului,** prin libertatea gesticulației și a ideilor, introduseseră o pală de aer proaspăt. Ele propuneau dezinvoltura, abordarea liberă, ieșirea din canoane și au fost un ferment intelectual de epocă inviorător. G. Călinescu propunea un 'spectacol intelectual incorformist, și faptul a fost de cea mai mare importanță pentru tinerii care i-au citit articolele în plină epocă dogmatică. Rolul **Cronicilor optimistului** în formarea unei noi mentalități de generație literară a fost însemnat. **Cronicile optimistului** deveniseră un liant prețios, iar G. Călinescu un viu reper spiritual.

Cînd s-a întors printre studenți, G. Călinescu era demult o figură legendară. Sălile lui de curs erau luate cu asalt, iar auditorii nu se recrutau numai dintre studenți. Venea întotdeauna însoțit de G. Ivașcu și M. Novicov, își tăia, gesticulant, drum prin masa forfotitoare a studențimii care bloca atît intrarea în amfiteatru cît și coridorul, înainta către podium ca printr-o tranșee vie și ajungea la o catedră năpădită pe toate laturile de ascultători. Aici profesorul ocupa centrul marelui pupitru avînd deobicei în dreapta, aproape în același plan, pe G. Ivașcu și în stînga, într-un plan secund, pe un scaun dinafara podiumului uneori, pe Mihai Novicov. Aceștia intrau și ei în scenariul cursului, după cum intra și masa de studenți. Caracterul de spectacol deliberat al cursurilor călinesciene era indiscutabil. G. Călinescu avea plăcerea gesturilor largi, a frazelor sonore, a recitărilor clamoroase. Substanța expunerilor despre Alexandrescu, Odobescu, Creangă, Eminescu nu era alta decît cea cunoscută din cărțile și studiile de pînă atunci ale criticului. Extraordinară era zicerea lor. Profesorul avea plăcerea de a dezvălui în formule frapante ceea ce nu se vede deobicei în biografia și opera scriitorilor de care se ocupa, de a apela la raportări dintre cele mai șocante la prima vedere, dar și surprinzător sugestive. Din cînd în cînd, cobora de pe înălțimile pe care le construise singur din fraze și întreba cu dicția-i inimitabilă, deși imitată de atîția : „Nu-i așa, Novicoave ?". Directorul adjunct al Institutului de istorie literară era partenerul său sting de replică în spectacolul permanent al cursurilor și Mihai Novicov, atent, dădea din cap automat, clătinîndu-și maiacovskiana aglomerație capilară. Călinescu suferea vizibil de a nu mai fi ceea ce fusese, adică profesor plin, membru al catedrei pe care o condusese, și nu un profesor tolerat pentru cîteva cursuri speciale, la care lumea venea ca la urs, și căruia abia tîrziu i s-a făcut, ca-n alte vremuri, concesia unui examen cu studenții. De aceea într-una din zile, vorbind despre vechile sale opinii pe care nu le părăsise, G. Călinescu a declamat înalt uitîndu-se către stînga, și coborînd apoi vocea : „Eu sînt o stofă bună, care

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 3-a

ROMANTISMUL — NONCONFORMISM ȘI ORIGINALITATE

● Semnează : ● I.C. Chițimia ● Stan Velea ● Roxana Sorescu

REFLEX

NORMALIȘTII

Patruzeci și patru eram, adică tot atîția cam cîți ani numără fiecare dintre noi, azi, și ne-am întîlnit după un sfert de veac de la absolvire. Cercul memoriei se strînge, cedează undeva și surpriza — oho ! — au cam trecut anii, băieți, au cam trecut multe și liniile feței s-au adîncit, grave, numai ochii păstrează ceva din imaginea aceea de copii de odinioară, un salt lent, aproape neverosimil, ca un joc de pistrui pe o față a zilei, ireală, un popas către toamna din noi și cea din afară. Căci, orice am zice, în patru ani de internat, cu dormitorul deasupra și sălile de clasă jos, cu cantina alături și mirosul de bucătărie planînd greu, într-o vară de secetă, printre salcîmii și castanii din jur, într-o școală care pe atunci era în marginea orașului și care azi s-a mutat parcă, a ajuns pe undeva pe, aproape de centru, în acești patru ani, așadar, totul a avut ceva din aerul gălăgios al unei intime și numeroase familii ai cărei părinți miroseau a pămînt și veneau de undeva de pe deal și din cîmp ca să ne găsească și să ne afle sănătoși tot în natură. Profesorii — căci parcă am început să le semănăm — îi întîmpinau cu bucurie și le mai spuneau și cîte ceva care ne costa ori o privire de foc, mustrătoare, ori o cîntă de zile mari, ori o mică dojană. Încolo, toate la locul lor, toate bune adică, memoria noastră este subiectivă cu toate că, uneori.. cu de la sine putere și de la sine voință reține și inconvenabilul, se încarcă de atîtea lucruri și întîmplări care ne judecă ele pe noi și trec apoi în lumea indirectă a amintirii, ne dau alt chip sau pur și simplu nici nu le mai interesăm și ne ocolesc. Nu acesta este însă cazul și cu marii noștri profesori. Noi ne-am întîlnit, normaliștii, absolvenții școlii din Buzău, și, odată cu noi — nu-e așa ? — s-au întîlnit și ei, de data aceasta gîndurile noastre i-au strigat din catalog și, ca toți și pentru toți, îmi place să cred că a răspuns marele nostru absent, directorul, omul despre a cărui muncă și viață nu se poate vorbi decît cu o desăvîrșită, egală admirație și cu un desăvîrșit respect : Nicolae Țane. Impunea prin înălțimea și

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN TREACĂT

Rîuri și rînduri despre rîuri

I

Ca să parafrazez cu sfios orgoliu spusa devenită celebră a unui mare personaj istoric — eu mă simt și mă socotesc argeșean prin origine și caracter.

Plaiurile argeșene — prin aceasta nu se înțeleg metafore obosite, boante și deteriorate (fiindcă există lîngă satul meu Plaiul Oii, al Calului etc.) — mă cheamă, mă atrag și parcă îmi pun întrebări. Cum adică din mijlocul acestor dealuri unduite blajin, dulce și frumos împodobite cu păduri sănătoase de brad și stejar am ieșit eu șubred, cam ceacîr, ciudat și (arghezian) „piezîș", — și am plecat dintre ele cu capul cît „banița" ori cît „ciutura" cum era exact etichetat prin școala primară, cap mare avînd ceva în el, nu prea mult, și oricum fără să fiarbă de mari cutezări și să clocotească de ambiții năuce.

Dar nu despre asta ar fi vorba aici ci despre faptul că argeșean fiind nu mă simt legat și nici n-am avut vreun tremur emoțional în fața riului Argeș față de care m-am distanțat și mă distanțez placid, rece și într-un fel — critic. E drept că nici n-am copilărit pe malul lui, ci pe altă vale.

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

DINTR-UN CAIET UITAT

— Fișe de roman —

Despre Alimandru, (cel posibil) descris în romanul **Patima**, aflu cîteva amănunte la mult timp după apariția cărții. Pe vremea aceea trăia încă în comuna Grăniceri, se numea să zicem „D" și primise cinci invitații succesive de a vizita Israelul.

Invitațiile erau trimise de unul din cei treizeci-patruzeci de inși pe care-i ajutase să treacă granița imediat după război.

„D" a răspuns, mulțumind dar refuzînd sistematic pe motivul că : „el nici la Arad n-a rămas mai mult de-o zi. Asta, fiindcă nu putea dormi în pat străin..."

★

Relatarea lui Claris în legătură cu cele întîmplate soacrei sale la Paris, după război. Pe un bulevard oarecare, la un colț de stradă, lumea îngrămădindu-se în jurul unui indian (fakir), gol pînă la brîu, orb, care, stînd lejer într-o poziție greu de realizat, ghicea vrute și nevrute.

Se apropie și ea, (soacra), mistuită de curiozi-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

MARIN MINCU: «Probe de gimnastică»

Parcă scrie mai bine Mincu ăsta, de cind cineva ii ține mina și-l invață să construiască figurile ambiguității. E un tip tenace, ambițios, cam prea orgolios ca să răzbească în prima linie ; pe deasupra n-are nici un prieten. Ține bine în polemică, s-a ridicat mereu mai sus, în înfruntări cu adversari de temut. E tare, domnule, să-i dăm nota de trecere, dar nu mai mult de atit, căci prea are succes în Italia și nu știm cine dracu-l susține !

Nu, acesta nu este un nou mod de a face cronică literară, ci poemul „Șarjă", din volumul de versuri **Proba de gimnastică** (Editura **Albatros, 1982**) al cărui autor este... Marin Mincu. Am așezat versurile în proză și am introdus citeva semne de punctuație, pentru a obține, astfel, o autodefiniție, destul de exactă a autorului, chiar dacă în registru comic. În afara faptului că nu pot realiza ce înseamnă a prea avea succes în Italia, tot ce spune Mincu despre (versus) Mincu mi se pare deosebit de convingător. Și, în primul rind, afirmația că scrie mai bine. Altfel spus, poetul Marin Mincu și-a elaborat, cu tenacitate, ambiție și orgoliu, un stil propriu de mare expresivitate. Cunoscător, la sursă, al avangardei europene și admirator (parcă) al grupării „I Novissimi", ai cărei reprezentanți domină astăzi scena poeziei italiene (a tradus, de curind, în „Contemporanul" din poemele lui Alfredo Giuliani, inițiatorul mișcării, iar în „Fără cuvinte", poem din „Proba de gimnastică", dialoghează cu Antonio Porta) Marin Mincu a asimilat limbajul avangardei, adăugindu-i multe note personale. Astfel că poezia sa aliază expresia prețioasă, redundantă, cuvintul căutat, neologismul de ultimă oră cu limbajul frust, colorat de crudități lexicale și cu citatul în italiană, franceză, spaniolă, germană, extras din vorbirea obișnuită, familiară și familială. Este acesta, deopotrivă, un mod de a sfida cititorul, de a-l provoca, dar și un asediu concertat al realului, ce trebuie eliberat din propria ființă și izolat din aparențele mistificatoare. Căci poeziile lui Marin Mincu scotocesc realul, cotrobăie concretul, demitizează poeticul și poetizează banalul. Starea dominantă e pînda furioasă, așteptarea crispată a momentului propice, a fisurii abia observate, prin care „inteligența-filtru" se insinuează în inima lucrurilor, provocindu-i, apoi, un veritabil infarct „Marin Mincu e în așteptare / un ochi crispat demolează cu furie / structura chimică a obiectelor / repune elementele în libertate // (libertatea futuristă ? — n.n.) între goluri și plinuri așa numitele pliuri interstițiale / mina lui se strecoară vioaie / de fum între două crengi // Între crengile realității // din abundență frunze bălării / în răsfăț dezmăț de forme informe / falnica practică semnificantă // a descoperi limba poeziei / mina apăsată pe trăgaciul mașinii de scris / să împuști acel vers așteptat / singurul vers care doare // marin mincu stă aplecat / între formele stării de real / cea mai malignă dintre stări pe care n-o vindecă nici un spital" („O stare permanentă"). Această atitudine programatică nu conduce însă la jubilația cunoașterii, ci, după denunțarea mecanismelor realului, practicată cu evident sadism cognitiv, lucrurile își conservă misterul. Transferată în planul poeziei, această constatare devine o parabolă despre talentul necesar : „tic-tac tic-tac el măsoară sobru / mișcarea unui mecanism concret / îl poți demonta în rotițe șuruburi / o grămadă de accesorii prozaice // tic-tac, tic-tac copil tenace pui / mina pe patent începi să scormoni înăuntru / scoți mii de piese microscopice / nu e dar nu te lași // tic-tac tic-tac ce energii misterioase / or fi pulsind în carapacea asta de unde / vine tic-tac-ul ștrengar vreau să-l / ating odată doar cu mina // tic-tac tic-tac pe masă e întreaga recuzită sfori verbe propoziții sirmă / ciolane de metafore aliterații orice / dar cit de greu s-aude tic-tac-ul poemului" („Ceasul"). Capacitatea limbajului de a hypostazia realul este suspectată și, din această cauză, versul este adesea retezat, înainte de a fi încheiat : „asta mă frămintă mai teribil / decit intimplarea că" ; „hai să alergăm în aer liber / hai să" ; „atenție pericol de" ; „nu se mai circulă decit spre" ; „mă așteaptă la ieșirea din" etc. E aici și ceva din voința de a provoca cititorul rătăcindu-l în ambiguitate, dar, cred că, în primul rind, se comunică astfel sentimentul inutilității, neîncrederea în cuvînt. Cunoașterea nu se poate realiza decit mediat, căci realul, cit este de înțeles, se află în cărți. Iar cunoașterea prin creație înseamnă trecere, un soi de autodevorare liber consimțită. Adică, libertate ? Echivocul se păstrează : „încercuit de mii de cărți orgolioase / mă retrag păianjen domestic în gradul zero / al camerei de lucru // din fiecare colț obscur / realul mă pîndește perfid cu ochi / tentaculari de caracatiță / / de fac un pas către rîu apa (nevinovata apă) / mă trage-n adinc / să mă înece // de calc pe pajiștea verde / iarba / nevinovata iarbă / mă-ncolăcește tandră / să mă sufoce // de mă refugiez în lectură / furnicile textului mă sărută mortal / cu veninul lor // asaltat de primejdii multiple / mă apuc să scriu dar pe măsură ce bat la mașină / observ cum viață dispare" („Viață"). Asediul realului eșuează și, în replică, obiectele devin agresive. Pentru subiect starea de real echivalează cu starea de panică. Aparenta candoare se dovedește terorism esențial, iar eul liric acuză presiunea nesfîrșitei dispute, trecind, spre salvare, în sarcasm : „te apropii de margine cu mina ai atins / firul de sprijin o amețeală te copleșește / tentativa de a proba gestul nereușit / încercare reluată tu vrei să ieși / din capcană mii de ochi te privesc din / întuneric cu ură lasă te-nghesuie să / rămii acolo să fii o victimă mică / într-o probă abstractă pe care nu / trebuie s-o ciștige nimeni ceri / un ajutor mutual din partea celorlalți / nimeni nu vrea ca golul căscat / să fie umplut cu capete de zei / cine să accepte onest ca vidul ereditar să fie transformat / în alter-ego o sforțare gigantică / iată te-ai ridicat cu o mină deasupra / încordare hic cealaltă mină corpul / pe jumătate extras din gaură te-ai cățărat / cu un picior gata celălalt vine / la timp un prieten erai / aproape deasupra te ia de mină o să / m-ajute îți zici te-mpinge ferm / înapoi te aruncă" („Proba individuală"). De ce insist atit asupra conținutului poemului ? Pentru că sint — așa zicind — silit de forma lui ! Altfel spus, impresia, transmisă, la o primă lectură, de poemele lui Marin Mincu este aceea că te afli în fața unui limbaj experimental, subliniat ca atare în chip demonstrativ sau că ți se propune o jovială badinerie pe teme dintre cele mai insolite. Inserția, în corpul poemului, a expresiilor străine accentuează sentimentul că autorul vrea să epateze cu orice preț. De fapt, lucrurile nu stau deloc așa. Jovialitatea, experimentalismul, șocurile lingvistice țin de o retorică bine stăpinită, care disimulează un conținut grav. Marin Mincu folosește un limbaj poetic modern, dar nu în sine, ca probă de virtuozitate stilistică, ci pentru a semnifica o realitate interioară adeseori dramatică. Mecanica textualizării nu substituie dialectica trăirii. Chiar cind poemul este o fină calchiere a unei specii consacrate (balada), citeva versuri întorc lucrurile în grav, zimbetul amuzat transformindu-se în dispoziție meditativă. Singura realitate cognoscibilă și, prin urmare, unicul spațiu securizant, rămine Textul : „prin preria sură, tiriș se strecoară / o dîră de umbră o spaimă / aleargă o clipă ascultă așteaptă / apașii încet o-mpresoară // să fim precauți să-l vinăm cu dichis / o voce se sfarmă-n tăcere / sint greieri ce ronțăie frica din ierburi / sau frica de sfere // pe-aceste coline alunecă lin / un aer lustruit de lumină / din sihla-aventurii cresc repezi păduri / de plumb și de brină // palid în noapte se-avintă nebun / cavalerul cu fața scrumită / săgeata c-otravă svicnește acum / de vreți să-l aveți omoriți-l // pe old shatterhand cu toții îl pîndesc / cu-ochii sticlind ca o fiară / dar el s-a retras cu trufie în text / pe drumul de seară" („Old Shatterhand").

„Parcă scrie mai bine Mincu ăsta". Îl suspectez că-l susține talentul.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Faptul divers în literatură

După un film de lung metraj, tinărul regizor Ioan Cărmăzan debutează scriitoricește cu un volum de proză scurtă.*) Cartea își respectă cu fidelitate titlul, conținind nici mai mult nici mai puțin, decit povestiri înregistrate (sau localizate) de autor în zona Borșei, prilejuite de revenirea acestuia în oraș pentru a celebra trecerea a zece ani de la absolvirea liceului. Acesta e și firul care leagă piesele foarte scurte, de una-două pagini, ale cărții, unde cite un personaj, fost coleg, prieten sau cunoscut din copilărie, povestește o întimplare cit mai colorată, adesea veselă, uneori tristă, alteori fără nici o noimă, martorul și culegătorul lor încercind să surprindă prin cele citeva linii chipurile care compun desenul mozaicat al atmosferei locurilor. Astfel, toată ideea cărții se află în spusele babei Nasta : „că aici la noi oamenii se adună și-și spun povești, viața maică se învață din povești, că omul are puțin timp să trăiască, mai mult robotește pentru de-ale gurii și pentru casă și atunci oare cind să învețe și să trăiască dacă nu din povești ? Din ele fiecare își trage și binele și răul".

Procedeul e de natură gazetărească, Ioan Cărmăzan vădind mai degrabă însușiri de reporter decit de prozator : ureche atentă și fidelitate a transcrierii limbajului, frază scurtă, alertă, comunicind cronicărește faptele, fără implicarea vocii auctoriale, oralitate și exactitate. În schimb lipsește imaginația, în sensul fanteziei creatoare, iar mijloacele de transfigurare a realului sint de tot sumare. Povestirile sint veridice (multe din ele țin chiar de rubrica faptului divers verificabil, ca în povestea „ringhișpilului lui Ina"), dar cartea nu produce „efectul de real", cu alte cuvinte, realitatea ei mai reală decit realul.

Absența decupajului și a montajului, a compoziției, îndepărtează ipoteza unui autor tributar scriiturii eliptice a scenariului, „filmul" volumului rămînind doar o derulare de secvențe independente. Dintre acestea unele sint prezentate cu umor, iar citeva atrag atenția prin densitatea narativă ca **Povestea lui Ilie Săscanu** și **Eva**, sau prin nota de fantastic popular, ca în **Ștefana, Paradisul păsărarului, Cimitirul.** Două povestiri, **Adam** și **Pătru**, se rețin prin intervenția unor procedee ironice în discursul epic, lipsit astfel de personalitate. **Pasărea albă**, cea mai izbutită dintre bucățile volumului, e străbătută de o undă de lirism venită din nostalgia copilăriei (din unghiul căreia povestește la pers. I, autorul) proza îmbogățindu-se acum în expresivitate. În afara acesteia, pitorescul întimplărilor nu devine semnificant, desenul rămine detaliu exterior, fără știința gestului revelator în profunzime al resorturilor umane. Captivantă la nivelul epicului brut al faptelor, cartea nu prezintă interes din punct de vedere al literaturității ei.

Alexandru Condeescu

***) Ioan Cărmăzan : „Povestiri din Borșa", Editura „Facla", 1983.**

VALERIU BÂRGĂU: «Tulburarea naturii»

DUMITRU STANCU: «Poeme nordice»

Abia cu **Tulburarea naturii** (Ed. Facla, 1982) se poate vorbi cu adevărat de o formulă întrutotul acceptabilă a poeziei lui Valeriu Bârgău, deși semnele unui talent impetuos și neliniștit se vedeau cu ochiul liber încă din „Alfabetul straniu în care vă vorbesc", aceea din 1980. Totuși, atunci cind este în chestiune un autor tinăr, critica are în adevăr nevoie de măsurători suplimentare și de probe noi de „minereu" : întrucit îl privește pe Valeriu Bârgău, succesivele examinări arată că talentul e acum dovedit.

De la întiile lui manifestări și pină azi poetul și-a distilat, în concepție, lirica lăsind-o cu toate acestea, la o privire superficială, să fiarbă, el părea a fi un vital mușcat de un simț al asociativității care nu putea fi împiedicat de nimic. Cele mai izbutite producții de acum sint însă mai degrabă acelea fără „epică", simple fotografii fantastice fără legătură directă între ele, de soiul unor notații eliptice dar febrile ca aci : „Sunete, sunete, banale alunecind în urma / memoriei. / Sufocind realitatea. Umplindu-i sufletul de culori stridente / Împăcind imaginile frescelor cu imaginile oamenilor colcăind / de sentimente. În apa roșiatică a vechimii unui peisaj". S-ar putea extrage un șir consistent de versuri care se rețin, definiții misterioase și, esteticește, profunde, ceea ce întărește ideea că talentul constă aici mai ales în imaginea fără context, în vocația pură de a inventa scurt. Extrag, spre exemplificare, citeva fragmente de o frumusețe stranie, neeuropeană : „Luna, neliniștită, lume intraductibilă", „Viața ca o metaforă ce se precipită", „Mineralele mele de preț. Fumul lor. Zborul / Învecinindu-se calm", toate absolut memorabile și de unde rezultă că un asemenea lirism enigmatic și cu formule abreviate e tot ce i se potrivește mai bine lui Valeriu Bârgău. De altfel, în puține poezii, înfățișate ca niște fabule fără cod și întunecate și mai mult de un limbaj imagist și de numeroase simboluri neprevăzute, care apar de peste tot ca ciupercile după ploaie, s-ar putea fixa nivelul estetic cel mai de sus al acestui remarcabil autor. Curios este, de aceea, că autorul forțează într-un loc și în altul condiția lui estetică, vocația care nu se poate, în general, discuta. Poet înnăscut, Valeriu Bârgău alătură versurilor fulgurante, preponderente ca să fim clari, dezvoltări opace, unde muzele dorm. Asemenea stingăcii, proprii unui proces de clarificare aflat în curs, nu trebuie să neliniștească : universul liric e, pe cit se pare, constituit. Nimic nu e aici artificios și cerebral, imaginația, metaforele, tropii în fine, sint la Valeriu Bârgău obiecte vii ale gindirii și poemul, la el, se întinde „pe o stincă", pe o masă, moale precum ceasurile dintr-o pictură de Salvador Dali („Țiganca liniștită din poemul întins pe o stincă", „de sub pojghiță începe să curgă rîul de rugină al artei bucolice", „Lebăda care-mi bate în geam e supranumită: / Peisaj ciuruit de vederile tinerilor" etc). E multă polemică aici însă instinctivă și din „arta" care se înmoaie, ca o ceară atacată de foc, ies forme noi, inedite.

A explica poezia, în tot cazul neobișnuită, a lui Valeriu Bârgău tocmai prin factorul „polemic" e, totuși, de tot insuficient. E, la el, și o curioasă poezie a poeziei, practicată citeodată ca de un ins cirtitor : „Să asculți muzicile îngrijite ale frunzelor dintr-un / peisaj / cu lebădă și tineri gălăgioși : / Cită energie o să mă coste această poezie / modernă / ce străbate cu lama-i de buldozer / sertarele ascunse ale plantelor / mirosind a motorină și fiare încinse". Însă de cele mai multe ori aceasta se prezintă în chip de catagrafie a genezei liricii, de dinainte de expresie, aproape de fiziologie. Poetul pare a-și contempla „starea lirică" de transă, văzind printre „razele" vocalelor, în „interioarele iluziei", „străzile singelui" : „Ne urmăresc alergarea bezmetică / pe străzile încurcate ale singelui : / Pompat de puterea neobișnuită a poemului în artele orașului monstruos", utopica „țară a emoției desăvirșite" : „Drumețul a ajuns cu bine în țara emoției / desăvirșite. Își schimbă identitatea. Numele / îi e îngenunchiat. Fulgerul i se plimbă pe fața / de copil îmbătrinit. Apa pe canale / ruginește supusă". În această lume „interioară", unde literatura constituită se amestecă turbure cu geneza ei, „hrana furnicilor se constituie din metafore împușcate" și un bizar prinț pătrunde, ca într-o cameră, într-un poem : „Alăturea / ciudat profilată pe cer. / Prințul nebun / Căutind viețuitoare într-un poem suprarealist". Literatura ca ficțiune concretizată stă, așadar, la baza poeziei de acum a lui Valeriu Bârgău.

De altfel, sub raport afectiv „arta" e aici prelungirea unei neliniști fiziologice, materializată prin prurit (poetul e un „romantic" care simte fiori, trecut însă prin suprarealism), prin agresivitate, „mușcături", semne nedefinitivate ale unei anxietăți ; contemplația e, la el, o „artă minoră", împiedicătoare a „forțelor dezlănțuite".

Acest neliniștit adolescent, cu ceva dintr-un „beatnik" local (fără să aibă, cel puțin în ceea ce se vede, legătură cu presupusele modele) nu e în ciuda oricăror impresii trecătoare un „citadin" ci un naturist tulburat, o „ființă innebunită de atita natură." Lumea lui turmentată de zgomote, de zăngănituri și de excitante, foind de chipuri fantastice, nu are decit puțin din „citadinism" (acesta fiind aici decorativ) ci emană de la un ritual cu simțul sempiternului.

Un ecou foarte nimerit e și stilul, brutal și telegrafic, ca un răpăit de mitralieră, alternind fără calcul enunțurile eliptice de felul sugestiei, cu prelungite propoziții tropotitoare. În totul, Valeriu Bârgău e un poet pe deplin format.

Constituită, cu ezitări puține și nesemnificative, este și poezia lui Dumitru Stancu din **Poeme nordice** (Ed. **Eminescu**, 1982). Sensibilitatea este aici esențială și în lipsa unui examen de factură propriu-zis emoțională nu s-ar putea clasifica judicios o asemenea literatură unde tehnica inovatoare nu e ținută la mare preț. Poetul e spiritualicește un om din alt veac, un pașoptist, emotiv în intimitate și combatant în public. Lirica lui are nu două voci ci două „fețe" substanțiale care se completează de minune. În aspectul lor cel mai izbitor poemele lui Dumitru Stancu au o pronunțată înfățișare declarativă și descriptivă, care s-a adincit de la „Cartea simțirii mele" (din 1977, un catehism al unui ardent patriot) și pină azi, în aceste „nordice" producții unde a rămas mult din imnurile către patrie, eroi și națiune, absolut onorabile esteticește și impunătoare prin elementul de natură morală. Adăugate aici, sub raportul poeziei „descriptive", sint mai multe creații să le zicem „geografice" (căci emană, ca și în cazul „Poemelor europene" de Ion Murgeanu) din emoția ineditului, rezultat din mișcarea de la un loc la altul. Asemenea tablouri de viață cotidiană și spirituală nu sint însă și „străine" de sensibilitatea poetului ; materia poeziei, „ocazia" ca să zicem astfel, nu e decit într-o măruntă proporție și materia interioară, care aceea valorează artistic.

Față de aceste „poliptice", partea cea mai durabilă a poeziei lui Dumitru Stancu, constind în erotice și pasteluri, acestea de tradiție simbolistă pură, e remarcabilă prin profunzime, însă printr-o profunzime fundată pe mijloace artistice de o mare simplitate. E, la acest poet, o devoțiune de o remarcabilă fragranță : „Iubito, această toamnă apasă / Cerul dintre noi, nopțile de mătasă / Cimpia aleargă, caii sălbateci / Pe poteci tăinuite-i poteci / Marea spirală a lumilor trece / Deasupra cirduri de păsări foșnesc / Umbre fantastice cutreieră nordul / Ochilor tăi ce rănesc", o suavitate „naivă" de bărbat singur pe lume, cu iubita, osia universală a sufletului fericit : „Gindind la ochii tăi oculți, / Foșnesc pădurile în munți, / Și brazii se trezesc cărunți, / la nunta cerbilor tăcuți". Acest compus e al unui romantic visind la natura integrală, pe care n-o repudiază : „M-am lipit de drum / Și-am văzut verdeața trupului, / Miine / Voi fi cimpie / Răsfrintă în imens", ori închipuindu-se „idee" consubstanțială cu îndepărtatele constelații : „Pină mă-ngroapă caii de vînt / Pină mă prind în lactee / Pururi de-a purur sint / Nesfirșită idee". În spirit pur mesianic și de sorginte romantică indiscutabilă e și un fragment din „Cintecul marinarului însingurat". „Dincolo de orice realitate, în lume / Există una pe care puțini o știu — / Din cind în cind în lume, se face tirziu / Paradisu-i pustiu..." Un „romantism" sufletesc, precum este aici, nu e totuși și romantismul „stilistic": experiențele poeziei, chiar pentru firile cele mai pure în materie de simțămint romantic, s-au depus una peste alta și azi poetul n-ar mai putea face abstracție de miturile adoptate subtil, de „vagul" simbolist, de alegorii etc. În definitiv, Dumitru Stancu nu face abstracție de acestea ci le adaptează, făcind, de pildă, dintr-o materie poporană (brad, arborele vieții etc.) și din cite o fotografie, pală, de amurg simbolist, rațiuni ale poeziei proprii care e altceva decit modelul îndepărtat : „La Rothemburg sub roș amurg / la ceasul straniu demiurg / cinta o blondă la clavir / un cavaler ajuns martir / iar casele ca din poveste / cu toate prinseră de veste / și zidurile fumurii / se-umplură toate de stafii".

Dicțiunea dezvoltă și ea o apreciabilă senzație de lirism, prin repetițiuni obsedante, nu monotone totuși ci exasperate, provocind o neliniște acută și apăsătoare dacă nu citeodată și o incantație nedespărțită, oricit ar voi să „plutească", de cuvinte. Tradiționalist, în ceea ce are cuvîntul pozitiv, Dumitru Stancu și-a creat o lume morală, exactă, de valori vechi, durabile, și, ca să ne raportăm și la artă, o bună tehnică în a combina stilurile, fiind în același timp un om „vechi", pașoptist mesianic, și un „om nou", sensibil și elegiac : iată o experiență care merită reținută.

Artur Silvestri

BREVIAR

■ **REVISTA „VACANȚE ÎN ROMÂNIA" 25 de ANI DE LA APARIȚIE.** Avind același colectiv redacțional cu „România pitorească", revista „Vacanțe în România", publicație de turism internațional, și-a sărbătorit de curind un sfert de veac de existență. Organ al Ministerului Turismului, „Vacanțe în România" este o fidelă și eficientă călăuză pentru amatorii de turism din toată lumea, doritori să cunoască minunatele frumuseți naturale și inestimabilele comori artistice ale țării noastre și, evident, doritori să beneficieze de excelentele condiții de odihnă și tratament balnear de la noi. Răspîndită pe numeroase meridiane ale globului — este tipărită în limbile germană, engleză, franceză, spaniolă, portugheză, greacă, olandeză, turcă, suedeză, finlandeză, arabă, japoneză, esperanto —, publicația se constituie într-o imagine vie, o grăitoare cronică scrisă și ilustrată, a însăși excepționalei dezvoltări a activității turistice românești din ultimul sfert de veac. Urăm colectivului redacțional și colaboratorilor revistei „Vacanțe în România" succese tot mai mari și mai durabile în frumoasa lor activitate, plină, totodată, de răspundere civic-patriotică.

■ **COLECȚIA „COLOCVIILE ADOLESCENȚEI", NOI APARIȚII.** Cunoscuta și apreciata colecție a Editurii „Albatros" își întimpină pasionații cititori cu două noi cărți de beletristică : **O vară de dor** de George Șovu și **Fotografii mișcate** de Ion C. Ștefan. Prozator de reală vocație, Gheorghe Șovu tipărește un concentrat roman consacrat dificilei și acutei problematici a generației tinere. Într-o desfășurare epică alertă, cu eroii bine creionați, destins în expresie și (artisticește !) în minuirea perceptelor educative, apreciatul autor propune o lectură pe cit de utilă tot pe atit de atractivă. Cele șaptesprezece scurte și vioaie povestiri ale lui Ion C. Ștefan, sintem convinși, nu vor lăsa nici ele indiferenți pe cititori.

■ **N.I. APOSTOLESCU, REEDITAT.** În unanim apreciata colecție „Restituiri" a Editurii „Dacia" a apărut de curind o cuprinzătoare selecție din opera critică a lui N.I. Apostolescu, **Studii și portrete literare.** Opera aproape (pe nedrept) uitatului elev a lui Hașdeu reintră în circuitul actual datorită eforturilor încununate de succes ale distinsului profesor piteștean Ion M. Dinu. Atent exeget al vieții și activității lui N.I. Apostolescu (monografia sa consacrată temei în cauză este pe cale de apariție), Ion M. Dinu realizează o semnificativă selecție din care nu lipsesc studii precum „Frunză verde", „Bălcescu și «Cîntarea României»", „Clasicism, romantism, realism", „Hasdeu", „Iulia Hasdeu", „Veneția în poezia românească" și altele. Prefața lui Ion M. Dinu este un util auxiliar întru cunoașterea vieții și operei lui N.I. Apostolescu.

■ **TIRANIA LOCURILOR COMUNE.** „Schițele și nuvelele din **Intilnirea din pămînturi** au o valoare literară în sine, dar au și o valoare a unor exerciții" ; „Parcurgîndu-i cărțile cu caracter confesiv(...), putem observa cum „rezolvă" Marin Preda cazurile tulburi circumscriindu-le cu o siguranță de diagnostician și contraatacind astfel tendința de invazie a iraționalului", „Dînd curs unei nerostite dar imperative comenzi din partea colectivității, scriitorul s-a ocupat la un moment dat de rezolvarea a două probleme morale, presante în vremea respectivă. Aceste probleme sint sugerate de titlurile romanelor care au rezultat : **Risipitorii** și **Intrusul**". Citate dintr-o eventuală lucrare de seminar a unui student silitor ? Nicidecum ! Personale formulări aparțin lui Alex. Ștefănescu (**Marin Preda artist și moralist**, „Tomis", nr. 5, mai, a.c.).

Cronicar

Promoția Călinescu

Urmare din pag. 1

fără posteritate culturală deplină, G. Călinescu întreba către dreapta cu vocea plină de acute : „Te-ai întristat, Ivașcule ?"

Întotdeauna încadrat, la stinga și la dreapta, niciodată singur, niciodată fără această companie, G. Călinescu își ținea cursurile în amfiteatrul „Odobescu". Aparteurile lui către stinga și către dreapta erau un mod de a se delimita, de a se emancipa de condiția în care se găsea pentru a reveni apoi la ea cu o altă replică, prin care-și repunea în drepturile de actanți cu rol secund în economia intelectuală a spectacolului pe cei doi însoțitori.

Histrionismul cursurilor ținute de G. Călinescu după război a făcut să curgă multă cerneală. Îndrăznesc să afirm că nu era o manifestare gratuită, cum nu era gratuit nimic din ceea ce făcea G. Călinescu. Față de Tudor Vianu care adoptase stilul german al catedrei, sobru și impunător și calculat, G. Călinescu alesese calea opusă. Histrionismul său de la catedră nu era decit un mijloc de comunicare, un vehicul remarcabil de altfel al ideilor uneori neobișnuite ale profesorului, pentru că nu speria, ci încălzea atmosfera și familiariza pe studenți cu trasee ideatice dintre cele mai complicate într-o expunere scinteietoare, mereu surprinzătoare. În histrionismul de catedră al profesorului G. Călinescu văd un act de devotament profesional, și nu capriciul unor manifestări subiective. La polul celălalt, Tudor Vianu proceda rece și rigid înghețind și mai mult o studențime trimisă direct de pe băncile școlii medii de zece ani, care înlocuia fostul liceu, în fața celui mai maiorescian profesor universitar al momentului. Rezultatul a fost că afluența studenților la cursurile lui Tudor Vianu a scăzut, în timp ce la cursurile animate de geniala și subordonata bufonadă călinesciană, audienții umpleau sălile pină la refuz, se urcau pe pervazul ferestrelor, năpădeau culoarele spărgind chiar geamurile sălii de curs în încercarea de a ocupa un loc sau de a pătrunde măcar în sala privilegiată.

G. Călinescu iubea acest public al său. Examenul la care a chemat pe studenții promoției 1963 era mai mult semnul unei simpatii pentru condiția studențească și mai ales dovada unei nostalgii după climatul universitar pe care fusese silit să-l părăsească, decit o tradițională și severă verificare de cunoștințe la sfîrșit de an. „Cîntă !", zicea profesorul, și studentul intimidat trebuia să improvizeze ceva despre poezie ori să răspundă la întrebări care vizau înrudirile dintre arte. Ploua cu zece. În carnetele de student ale promoției mele stă semnătura lui G. Călinescu.

N-a mai mirat, deci, aproape pe nimeni cind în amfiteatrul „Odobescu", la douăzeci de ani după absolvirea facultății în 4 iunie 1983, Alexandru Dobre, folcloristul, fost student al lui G. Călinescu, examinat de acesta, a propus ca promoția din care face parte să se numească PROMOȚIA CĂLINESCU. De ce dumneavoastră și de ce acum ? a fost una din întrebările care ni s-au pus în amfiteatru. Fostul nostru profesor care ne punea întrebările nu cunoștea prea bine promoția care-i stătea în față. Una dintre cele mai numeroase promoții din istoria facultății de filologie, de peste două sute de absolvenți, promoția 1963 s-a ilustrat printr-o remarcabilă coeziune sufletească și printr-un spirit de independență care a transformat finalul ultimului ei an de studenție într-un eveniment universitar plin de consecințe. Secretul acestei coeziuni este greu de stabilit, dar un rol important în formarea acestor viitori profesori de literatură a fost accesul dramatic la cultura al generației din care au făcut parte. Produs al mai tuturor reformelor învățămîntului de după război pină în acel ceas, promoția 1963 a avut și conștiința teritoriilor culturale interzise, dar și a drumului întortocheat către ele. Meandrele solidarizează. În amintirea acestei promoții, cursurile și ședințele se amestecă în chip egal, ca și seminariile și munca patriotică, într-un regim de strictețe fără echivalent ulterior. Era după moartea lui Nicolae Labiș, în momentul reintegrării lui Arghezi, mai tirziu a lui Lucian Blaga, evenimente literare și intelectuale pe care această promoție le-a trăit din plin. Studenția ei a fost punctată de citeva mari despărțiri : Gala Galaction, Cezar Petrescu, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu. Plecarea altora s-a desfășurat din păcate, aproape anonim, după cum și cursurile facultății de filologie fuseseră lacunare la aceste capitole : Vasile Voiculescu, Ion Barbu, Aron Cotruș. În acest timp literatura română se primenea : apăreau Nichita Stănescu și Fănuș Neagu, Eugen Barbu scotea **Prinzul de duminică**, Marin Preda pregătea **Risipitorii.** Toate acestea au intrat într-o mai mică sau mai mare măsură în ambianța universitară a viitorilor profesori de română, deoarece viața studențească nu poate fi redusă niciodată la circuitul obligatoriu al cursurilor, seminariilor, examenelor și seantelor de mai multe feluri. Ele au intrat în constituția nevăzută a unei generații intelectuale și promoții studențești. G. Călinescu a murit în 1965, dar membrii promoției care a voit să-i poarte numele, ca și toți auditorii neuitatelor lui spectacole au văzut cu ochii lor fatala spumă roșie care-i inunda buzele. Boala nu l-a făcut să renunțe la cursuri. Titulatura de PROMOȚIA CĂLINESCU nu este deci un gest gratuit ci o revendicare, o opțiune. Spiritul de libertate care a animat această promoție, înțărcuită de rigorile vremii, s-a regăsit cu plăcere în cursurile și în spiritul marelui profesor a cărui imagine s-a multiplicat astfel în sute de ochi care-i vor perpetua amintirea. Afișarea acestei titulaturi mai înseamnă și un act de solidaritate morală cu profesorul căruia i s-a pus la îndoială buna credință de către foști studenți ai urmașului său la catedră. Răspunsul la întrebare a fost dat.

Întrunită într-unul din amfiteatrele care n-o cuprindea, „Odobescu", promoția 1963 a mulțumit tuturor foștilor ei profesori fie că s-au numit D. Păcurariu, D. Micu, Al. Hanță, I. Rotaru, I. Coteanu, I. Diaconescu, Pavel Ruxăndoiu, Ov. S. Crohmălniceanu și alții, dar s-a reclamat în primul rind de la G. Călinescu.

Acestuia din urmă i-au fost studenți străluciții actuali profesori Nicolae Nicolae, Florica Odobescu, Adriana Cârciumaru, Maria Șitoianu, Maria Tudor, Ion Chiriac, Elena Andronache, Petre Ciupitu, Andrei Ghidali, Maria Săvuț, Ana Vișinescu, Melu Lobdă, gazetari cunoscuți ca Radu Pascal, Ion Andreiță, Ion Marcovici, Vasile Zamfirescu, Nicolae Nicolae, Mircea Roșoga, diplomați ca Bucur Chiriac, Gheorghe Junescu, Doru Fuiorea, Mircea Tobescu, Tiță Toader, cadre didactice universitare ca Gheorghe Frîncu, Petre D. Anghel, Al. Duțu, cercetători ca Ilie Guțan, Ionel Oprișan, Ion Roșianu, scriitori ca I. Crudu, I. Butnaru, Mihai Duțescu, Gheorghe Suciu. Orice enumerare întreruptă este producătoare de injustiții. Cu toate acestea opresc aici șirul celor care, alături de ceilalți, au absolvit în 1963 facultatea de filologie și și-au luat după douăzeci de ani în 1983 numele de promoția Călinescu.

● *Luni 6 iunie 1983 la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu", s-a desfășurat spectacolul literar-muzical „Luceafărul" — Mihai Eminescu, organizat de Uniunea scriitorilor din Republica Socialistă România. Cuvintul introductiv a fost rostit de acad. Șerban Cioculescu. Și-au dat concursul : Ion Caramitru, Valeria Seciu, Mircea Albulescu, Roxana Ionescu și Dan Puric (student la I.A.T.C.) Dan Grigore la pian și corul „Madrigal" dirijat de Marin Constantin.*

● **În cadrul Decadei cărții românești, scriitorul Ion Lăncrănjan s-a intilnit cu ziariștii din Agenția Română de Presă „Agerpres". Cu acest prilej, răspunzind la întrebările care i-au fost puse, prozatorul a evocat numeroase episoade din activitatea sa insistind în special asupra genezei operei sale preferate „Cordovanii", amplă monografie a satului românesc. Dialogul viu, deschis a continuat pe tematica și implicațiile majore ale romanelor sale politice „Caloianul", „Fiul secetei" precum și a ultimului volum „Cuvint despre Transilvania".** (Vasile Brăiloiu)

Dintr-un caiet uitat

Urmare din pag. 1

tate, depune obolul pe un fel de tavă și așteaptă. Bătrinul indian întinde mina scheletică, îi atinge virful degetelor și rostește într-o românească impecabilă : „Aglaia !". Și, într-adevăr, așa o chema...

★

În tren, întorcindu-mă de la Arad, un individ de vreo cinzeci de ani ; îmi povestește, din vorbă în vorbă, „scene din viața lui". Acum era tehnician minier undeva pe lingă Deva, dar fusese o vreme scos din producție și încadrat ca activist raional. Avea misiunea să colectivizeze un sat din Lunca Mureșului. Folosise cele mai diferite **metode,** în afară de constringere. „Nu concepeam, domnule, să-i forțez !" Cea mai grozavă metodă i se părea și acum, cea cu păpușa. Se informa din timp despre familiile care au copii și se prezenta, de obicei, spre seară, cu o păpușă mare care închidea ochii și zicea „mamă".

Revenea pină ce, excedați de urletele copiilor, sau poate doar resemnați, părinții semnau cererea de înscriere, fără **constringere.**

— Și ce făceai cu păpușa ? O dădeai ?

— Nu ! Nu puteam s-o dau, că era obiect de inventar...

★

Moartea lui Dringler, într-o splendidă noapte cu lună, mitraliat din turla bisericii în timp ce se întorcea de la cîrciumă. Convoiul mortuar de a treia zi : automobilul defect, tras de patru cai albi, acoperiți cu covoare colorate. Sicriul așezat deasupra, legat meșteșugit cu frînghie groasă. Preotul refuzase să-l îngroape așa că, în frunte, mergea Mara, ofticosul, cintind din clarinet : „Hristos a inviat", (deși era toamnă !), iar în urma sicriului veneau : Biscu cu pălăria lui de cow-boy în mină, Ieronim Mohu, moțul mutat la cimpie, cu pălăria de pai în mină, doi copii cu cămeși lungi purtind o icoană banală și nebunul satului plingind de mama focului. Îngropat vis-à-vis de dușmanul personal care se odihnea ceva mai încolo, după hotărîrea lui Biscu, pentru ca **acela** să nu poată ieși nici noaptea din groapă de groaza lui..."

★

O statistică bizară alcătuită de un institut de specialitate din S.U.A. privind sinucigașii supraviețuitori, salvați în ultimă instanță, și **amintirile** lor despre intrarea în moarte. Se afirmă de comun acord următoarele : declanșarea fulgerătoare a intimplărilor mai importante din timpul vieții, o anume stare de beatitudine, lipsa durerilor. Se disting trei faze : de rezistență, de reconstituire a vieții și de trancendență mistică. De reținut cazul unei infirmiere care, reanimată, a descris pină la amănunt celebrul palat Taj Mahal, pe care, de altfel, nu-l văzuse niciodată. (!)

★

Femeia care se dezbracă seară de seară la geamul de vis-à-vis, în semiobscuritate, întotdeauna întoarsă cu spatele, cu jaluzelele ridicate. Un ritual prelungit, executat, parcă special, pentru presupușii admiratori nocturni. Cel care mi-a povestit scena a mărturisit că n-a avut curiozitatea să afle niciodată cum arată această femeie la lumina zilei, (deși o putea face), de teamă să nu sufere **o deziluzie.**

★

Fratele lui P, în timpul stagiului militar, avind numărul 48 la picior, făcea instrucție în pantofi de tenis pină la executarea comenzii speciale de bocanci. Și dacă era chemat să defileze, întreabă careva, ce-ar fi făcut ? „Ar fi defilat desculț", răspunde P imperturbabil și grav.

★

O femeie se teme mai atare de virstă decit de moarte...

P.S. Din numărul viitor serialul : „Secretul doamnei de zăpadă".

ROMANTISMUL-
nonconformism și originalitate

Generarea și «regenerarea» romantismului literar

Curentele literare europene anterioare romantismului au dus progresiv la crearea unui univers complex de metode și realizări, dar romantismul în sine a însemnat folosirea la maximum a forței de creație sub cele mai diferite aspecte, devenind el însuși un complex poetic de la o margine la alta a Europei. Numai în aparență și din neștiință romantismul ar fi același peste tot. În realitate, are prize variate în aproape fiecare literatură, izvorînd mai mult decît oricare alt curent din magma locală de cultură și spiritualitate, chiar dacă semnalul a fost general european și uneori cu căutări exotice.

Modelul epocii luminilor, de pildă, a fost în linii generale același, și **Aventurile lui Telemac** de Fénelon au circulat cu succes în cele mai multe literaturi, iar ideile de cultivare și scoatere a maselor populare din ignoranță n-au avut viziuni radical deosebite.

În schimb, romantismul sau mai bine zis romanticii diverși au găsit în sursele locale naționale inspirație de cea mai inovatoare clasă. Ei au ancorat cu scrisul lor în mare măsură în solul național și au ridicat deci spiritul național creator la cel mai înalt grad. S-a vorbit de inspirație istorică medievală, întoarcerea la goticul medieval și la revitalizarea lui, ceea ce este adevărat, dar aceasta în civilizația apuseană. În Europa Centrală sau în sud-estul Europei au fost și alte linii, nu de acustică în catedrale și în castele cu stilul lor străpungînd cerul, ajunse în ruină (vezi, de pildă, **Blestemul bardului**, de Uhland), ci în special de patriarhalism campestru sau de codru milenar. Aci și în această viziune au luat naștere, de exemplu, **Pan Tadeusz** al lui Mickiewicz, **Eugeniu Oneghin** de Puşkin sau **Istoria românilor sub Mihai vodă Viteazul** de N. Bălcescu, în avînt romantic cu filoane realiste de viață socială și de obiceiuri, pînă la istorie propriu-zisă. Romantismul s-a îmbăiat, în această zonă, în măreția trecutului local real sau a unui trecut în devenire, intrat în conștiința generațiilor următoare ca de neuitat.

Dar „scalda" regeneratoare, de-a dreptul miraculoasă, au făcut-o romanticii acestei zone în apele vii ale folclorului, cu esențele lui specifice de la un popor la altul, însă și cu linii de comunitate zonală. În acest sens au creat, ca să pornim de la o margine, maghiarul Arany în seria sa de scrieri în jurul eroului popular **Toldi**, sau Sándor Petőfi în poeziile sale, cehul Karel Erben în versurile sale, dar mai ales polonezii Mickiewicz și Słowacki, rușii Puşkin și Lermontov, sud-slavii Hristo Botev (bulgar) și Petar Petrović Njegoș (muntenegrean) sau Eminescu.

Fiecare dintre acești romantici (și alții pe lîngă ei), a prețuit cultura și expresivitatea limbajului popular de la care cu toții s-au înălțat la creații monumentale. Între altele, cei mai mulți, înfruntînd educația bisericească, au văzut lumea interminabilă (în tradiție populară), cu contacte permanente și amiabile între cei dispăruți și cei vii, primii revenind în anumite momente printre cei din urmă, colaborînd chiar la acte de patriotism și de luptă pentru eliberare națională, ca în magistralul poem dramatic **Dziady** (Străbunii) lui Mickiewicz. Îndrăgostiții nu cunosc granițele vieții, învinge moartea și reînviază, dragostea este mai tare deci ca moartea, precum se întîmplă în **Demonul** lui Lermontov sau în **Strigoii** lui Eminescu, cu observația că în opera lui Lermontov magia populară (vie de mii de ani) este prăbușită de biserică, pe cînd la Eminescu, dimpotrivă, biserica se prăbușește în fața formulei magice rostită de mag, cultura populară cîștigînd bătălia în viziunea genialului poet român.

Nenumărate sînt temele și motivele folclorice folosite de romantici, și apuseni și răsăriteni. Urmele sînt evidente la Byron sau John Keats, la scandinavii Cristian H. Andersen și Kierkegaard, la germani (vezi Gottfried August Bürger), însă întoarcerea la măreția naturii, la ocrotirea ei, în spiritul tradiției populare, a avut loc la romanticii din sud-estul Europei. Aci natura nu este propriu-zis „romantică", adică înfricoșătoare și sumbră, ci caldă și bună, la sînul ei își găsește omul liniștea și împăcarea, pentru că ea l-a crescut ca și pe celelalte ființe, cu care a vrut să-l înfrățească și pe care să le înțeleagă, ca ființă superioară. Ce poate să fie mai elocvent decît reversul medaliei, cînd lupul, „bestia" hăituită de om, adulmecind în pădure sînge cald ieșit din rana unui erou împușcat, nu se năpustește ca să-l sfîșie, ci se apropie blînd și-i linge rana a mingiiere, ca unui frate în suferință, cum se vede din splendidul poem **Hadzi Dimităr** al lui Hristo Botev. Este întoarcerea la puritatea și monumentalitatea naturii, splendid vizionată de poet. Și această monumentalitate apare și în **Gorski vienac** (Cununa munților) de Niegoș, cetate de apărare și de sprijin în lupta cu musulmanii. O cetate și mai minunată, de mit străvechi, este creată superb de Eminescu în **Mușatin și codru**, codrul fiind imaginat ca metamorfozarea unei civilizații locale care va renaște întocmai la momentul oportun: „Eu nu-s codru, ci cetate, / Că vrăjit eu sînt demult / Pînă cînd o să ascult. / Răsunînd din deal în deal, / Cornul mîndru triumfal, / Al craiului Decebal. / Atunci trunchi mi s-or desface / Si-n palate s-or preface". Eminescu a fost, evident, un mare vizionar!

Pe de altă parte, splendorile naturii imprimate în poezia lirică populară, de pildă în doinele românești, și-au găsit renașterea în creația romanticilor, în culorile și muzicalitatea cuvintelor, în expresia marii creații inovatoare. Și, de asemenea, în condițiile politice și sociale ale popoarelor sud-est europene, romantismul s-a învestit aci și cu tonalitatea vizibil revoluționară, avînd deci o marcă pronunțat națională.

Folclorul a devenit, în orice caz, o sursă de inspirație nealterată, și un mare ginditor polonez, Edward Dembowski, afirmă pe bună dreptate, în 1845, că pînă la romantici folclorul și-a urmat o cale separată, paralelă cu literatura cultă, și numai în epoca romantică drumurile s-au întîlnit, creatîle au fuzionat și au dat naștere la opere de o mare valoare și viabilitate artistică. Într-adevăr, așa stau lucrurile, pentru că într-o nouă perioadă de tip romantic, aceea a neoromantismului, cu simboliști și moderniști, terenul de explorare a devenit altul, cu metode subtile de exprimare a artisticului, domeniul folclorului părînd demodat și banal. Romantismul a creat deci opere nepieritoare, care n-au putut fi umbrite de curentele următoare.

În altă ordine de idei, romantismul a creat peste tot, unde a pătruns, **limbi poetice**, pe lîngă cele **literare** ajutate să crească de curentele anterioare. Romantismul a însemnat, prin urmare, unul din pragurile cele mai importante în dezvoltarea literaturilor europene, apusene și răsăritene.

I. C. Chițimia

Peisaj de Benone Șuvăilă

TIRANIA EULUI

Rigoristic normative, poeticile clasiciste au înlesnit, nu numai prin reacție, apariția unor structuri scriitoricești precumpănitor nonconformiste. Cu începuturi în ludicul fiorituriii baroce, emanciparea personalității superdotate de sub autoritatea nu o dată stingheritoare a modelelor canonizate, afirmarea fără îngrădiri a sinelui, altfel spus, a originalității prin raportare dialectică la izbînzile anterioare ale spiritualității, a continuat, ce-i drept, în planuri sufocante, și în iluminism, romantismul, în schimb, pregătit de sentimentalism, înregistrînd resurecția de-a dreptul explozivă a eului impus aproape teoretic îndeosebi în sfera disciplinelor umanistice. Într-o epocă tranzitorie, frămîntată de incertitudini și convulsii restrictive, circumstanțieri socio-istorice favorizante oferă largi posibilități de afirmare acestor predispoziții protestatare. Sporadice și aparent eterogene, inițial, se adună relativ repede pe direcții convergente, manifestările intempestive și vehemente spulberînd cumințenia susținătorilor mai vechilor tipare conceptual-estetice, care vor riposta cu aceeași măsură ; cu intensități variabile de la o țară la alta, apriga dispută dintre clasici și moderni este concludentă. Elogiul libertății **sans rivages** în toate registrele activității omenești va fi fundamentat teoretic de filosofia idealistă germană, ai cărei exponenți vor investi eul cu puteri supreme, cosmogonice. Un discipol al lui Kant, J. G. Fichte, asemenea lui Fr. Hegel sau A. Schopenhauer, deriva reductibil întregul univers dintr-un subiect absolut, eul, pe care Fr. Schelling îl interpreta ca expresie a unității dintre real și ideal, dintre finit și infinit. Înzestrat astfel cu forțe demiurgice, eul contestatar asamblează o realitate premeditat diferită de cea care i-a stîrnit împotrivirea. Este, prin urmare, în același timp și deținător potențial, creator de originalitate prin particularitățile distinctive pe care le imprimă noului univers ; protestul lui înseamnă deci implicit și înnoire în stare virtuală. Invadarea teritoriilor înrudite, în care își instalează tiranic propria proiecție, tinde să reverbereze acaparant în cît mai multe zone existențiale și artistice, hotărînd denumirea uneia dintre cele mai prestigioase epoci din istoria culturii ; marcindu-i adică în chip decisiv stilul de viață, gîndirea filosofică, natura și formele creației spirituale.

Statutul social al subiectului creator, ca și al eroului cu care în fapt se confundă, se întemeiază în romantism pe un concept elitarist prin excelență, care-l plasează **de plano** în spațiul exemplarității. Se operează astfel o singularizare cu implicații valorice a individualității de excepție față de congenerii săi, relația determinativă, doar formal de echivalență, avînd un sens univoc, dinspre eul preeminent spre non-eul realității ambiante care, potrivit dialecticii hegeliene, răsturnate, îi poartă amprenta. Constientizarea acestei superiorități în planul creației a avut adesea drept rezultat înfățișarea unor eroi care, în momente de cutezanță pilduitoare, înfruntă însăși divinitatea supremă, rivalizînd cu ea în geneza lumilor. Peste ani, forța lor psihologică, apoteotică, va fi echivalată compensator de armonia dezvoltării fizice în sînul naturii, promovată de apostolii poporaniști.

Distanțarea de colectivitate conduce însă spre asceza solitaristă, cu determinări nemijlocite în substanța intimă a constiinței, fixîndu-i condiția tragică. Întrucît abandonul curajos într-o singurătate bîntuită de himerele vorace ale ideilor grandiloc vente vădește totodată și pronunțate fragilități interioare, exprimate printr-o incapacitate congenitală de pliere pe reliefurile realității. Literatura epocii, mai ales aceea din țările luptătoare pentru libertatea națională, abundă în damnați care, împinși de împrejurări și de propriile idealuri în fruntea maselor răzvrătite, ratează lamentabil în cîmpa hotărîtoare ; entuziasmul și constanța acțiunilor concrete transferîndu-se la nivelul dramelor mistuitoare de conștiință. Configurația și factura componentelor caracterologice, de domeniul singularității, se refuză contopirii cu semenii obișnuiți, presupunînd aprioric atracția exclusivistă spre noțiunile de pregnantă amplitudine socială — natură, popor, libertate, istorie, umanitate, iubire, Dumnezeu, infinit etc. Tensionările maximale și caracterul trăirilor antrenate pe direcția unor finalități de prestigiu cel puțin egal, care implică dăruirea totală și consumuri uriașe de energii mai degrabă emoțional-intelectuale, exclud **loci comunes**, confirmînd prin negație absolutul relativității existențiale ; ele se înscriu în proporțiile legendei, ale genialității sau ale... patologicului. Prizа largă a acestui concept egolatru al eroului romantic se reazemă teoretic, subliniem, pe virtualitățile exacerbate ale eului, formulate de ginditorii timpului, și istoric pe cultul lui Napoleon. Rapiditatea, zenitul și strălucirile bogate în spectaculos și inedit ale itinerarului însemnat de vulturul corsican în destinele Europei ofereau romanticilor măsura eroului visat, certificînd totodată posibilitățile de înfăptuire socială a prototipului cu valori de idealitate. Personalitatea-i complexă și viforoasă a înaripat inspirația multor scriitori, înregistrînd o impunătoare carieră literară. Pentru V. Hugo, Bonaparte era „mare cît lumea", soarele ce luminează totdeauna și pretutindeni, însuflețindu-i pana. Iar Byron era atît de fascinat încît aproape că regreta înfrîngerea acestui geniu prodigios de către compatrioții săi.

Refugiul într-o exemplaritate ideală semnifica, e adevărat, temeritate, dar, în același timp, și o slăbiciune organică, expresie a impulsului spre oameni, care furnizau obiectul marilor pasiuni. Acest sentiment de solidaritate, fie și în planuri superioare, îl îndeamnă permanent spre o realitate pe care, neconsonantă cu postulatul unicității, o resimte constrîngătoare. Din această situație conflictuală, cu fundamente tragice, țîșnește firesc intenția de modificare a ambianței pe măsura și în direcțiile corespunzătoare. Primatul fanteziei creatoare și al sentimentului, în dauna rațiunii clasiciste, înlătura obstacole altminteri insurmontabile în confecționarea unor universuri adecvate. Intuiția, completată de aportul tradiției, reprezenta principala sursă de cunoaștere, adevărurile esențiale putîndu-se releva numai sub imperiul maximei încordări afective. De aici preocuparea stăruitoare pentru prospectarea subconștientului emoțional și pentru disciplinele oculte ; pentru zonele iraționalului. Același cenușiu al vieții cotidiene întemeiază și dorința de evaziune în alte spații geografice. Teritorii cu vegetație luxuriantă și geologie aspră înfrumusețate de aura departelui și a necunoscutului, oferă cîmp propice în asistența aștrilor neputincioși pentru manifestarea eului debordant care și le subsumează omnipotent. Stagnantă și limitativă, cultura europeană, blamată înnoitor printre cei dintîi de Rousseau, se cerea regenerată prin coloritul exotic, preponderent oriental, dar și local provincial. Rosturi similare întrunea și istorismul, care plasa inspirația într-o medievalitate națională, poleită de legenda orală, în care putea zburda fără a se poticni în asprimile documentului istoric. Tot așa se explică, în parte, și aplecarea spre fantasticul popular sau descoperirea naturii cu articulații panteiste, terifiantă prin neclintirea și mutismul ei aparent.

Aspirația individualității excepționale de a zămisli universuri care să-i îngăduie afirmarea deplină, de a înnobila realul cu valențele idealității, încorporează întinse suprafețe ale vieții colective. Era de așteptat, deoarece întreaga realitate, inclusiv aspectele respingătoare, se cuveneau a fi incluse în artă ; și în semn de reacție democratizantă față de exclusivismul esteticii iluministe. Lui Rousseau îi repugnă cultura osificată a prezentului, Byron întrupează disprețul și revolta, Goethe își comercializează sinele pentru aflarea împlinirii, iar Mickiewicz sfidează atotputernicia dumnezeirii pentru înfăptuirea acelui viitor descătușat, al cărui cetățean fericit se voia Schiller. Asemenea tendințe primenitoare, de multe ori rămase în stadiul generozităților teoretice și de aceea, eșuate, au jalonat direcția socială a revoluționarismului romantic. Înțeles mai totdeauna ca o entitate nediferențiată, poporul, celulă a umanității, oferea suporturi durabile setei de jertfă și ideal a subiectului liric. Promiscuitatea socială și absența independenței naționale, pe de o parte, cultura populară, depozitar al istoriei, al unei vieți spirituale dominate de emoționalitate și eres, pe de alta, antrenau masiv sentimentalitatea și expansiunea fanteziei poetice. Despovărat de zgura demonismului, titanismul eroului romantic se purifica astfel în variantele faustică și prometeică, avansînd spre **poeta vates**. Ipostaze convingătoare prin forța și măreția sacrificiului lor sînt și cele patriotic-mesianice, în primă atenție în creația romanticilor aparținînd popoarelor asuprite.

Protestul generator de originalitate, cu care debutează epoca modernă, s-a extins, se înțelege, și în sfera artelor poetice. Modelele clasicității greco-latine sînt înlocuite de Dante și Calderon, lirica trubadurilor medievali și baladele populare, de miturile scandinave, la care se adaugă tezaurului fiecărui popor ș.a. Temele abordate se lărgesc și ele simțitor pentru a acoperi fără discriminări realitatea în toată bogăția și varietatea formelor. Genurile se interferează lejer, vechile specii se modifică, schimbări la fel de profunde operîndu-se în prozodie, stil și vocabular. Toate, înnoiri de substanță sau formale, care apropie într-o unitate dialectică perechi antinomice frumos și urît, tragic și comic, monumental și caricatural etc. — înlătură intenționat orice opreliști din calea realizării plenare a eului despotic nonconformist, închegînd, cu oricîte incongruențe, poetica romantismului, curent decretat antinormativ prin definiție ; anticlasicist în primul rînd. Aceste resorturi filosofico-estetice, mai pot fi și altele, susțin conceptual o literatură imensă, ale cărei izbutiri de virf rivalizează întru perenitate cu cele ale oricărui moment glorios din devenirea nu numai artistică a umanității.

Stan Velea

«Mythistoria» națională în romantism

Una dintre ideile cele mai fecunde ale lirismului exploziv romantic, idee reluată, de la romantism încoace, în toate momentele istorice de exaltare a conștiinței naționale, este aceea a identificării arhetipurilor mitice cu figurile istorice, sau invers, a ridicării personajelor istorice autohtone la demnitatea eroului mitic. Formă fundamentală de manifestare a spiritului uman, readusă în centrul atenției poetice odată cu resurecția trăirilor eu-lui liric în completitudinea manifestărilor sale (sentimentale, fanteziste, intelectuale, istorice, etnice), imaginația mitică satisface nu numai dorința de absolut a romanticului, propensiunea de a configura universul **ab initio**, ci și nevoia de a concretiza structurile arhetipale, pe care le descoperă intelectual și sentimental, în forme care să satisfacă idealurile sale sociale și naționale.

Dintre temele și motivele tipic romantice, mitul și istoria îngemănate, „mythistoria" — cu caracter epopeic — după o vorbă a lui Heliade Rădulescu, se dovedesc, prin chiar natura lor particularizantă, cele mai apte a dobîndi configurații original naționale.

Două direcții principale urmează poezia romantică românească în dezvoltarea temei „mythistoriei" : una reprezintă încercarea de a constitui o mitologie autohtonă specifică, alta reprezintă înclinarea de a învesti cu atribute mitice personajele istorice reale, ambele direcții ilustrînd tendința mai generală de a ridica particularitățile etnice la înălțimea unui corpus organizat al imaginației. Descoperirea folclorului ca izvor de inspirație fertiliza fantezia poetică în ambele direcții, așa cum caracterul deschis-simbolic al personajului mitic îl făcea apt să configureze realități istorice specifice.

Cea dintîi trăsătură ce se impune cercetătorilor ca particularitate a gîndirii mito-poetice autohtone este **descoperirea ideii de Dacia**, construirea, cu mijloacele fanteziei și cu motive și personaje adjuvante din folclorul recent intrat în atenția creatorilor, a unui teritoriu mirific, ale cărui particularități psiho-morale să supraviețuiască și să se impună cuceritorilor romani. Umanismul românesc (cronicarii și reprezentanții Școlii ardelene) accentuase, în momentul inițial de configurare a conștiinței etnice a poporului român, apartenența noastră la o latinitate care ne conferea demnitate istorică și specific cu tradiție față de popoarele învecinate. Romanticii, vizionari și imaginativi, vibrează mai puțin la ideea rațională a latinității, exaltă în schimb vremurile dacice, teritoriu liber de exercitare a fanteziei, sustras legităților istorice, apt să primească marile construcții ale unor vremi de aur, cînd omul nu era încă prea departe de paradisul pierdut. Tramontana ideologică interbelică (ale cărei nuanțe nu le analizăm aici), exagerarea extremă a fondului nostru nelatin își au sorgintea într-o descoperire romantică. Așa cum tendința contemporană de constituire poetică a unei patrii demne de închinare imnică, teritoriu binecuvîntat în care se conservă înțelepciunea lumii și marile virtuți morale, tendință atît de vizibilă la poeți de prima mărime ca Ion Gheorghe și Ioan Alexandru, nu reprezintă decît o reluare mai stilizată, mai hieratizată, trecută prin bizantinism, a atitudinii, prin care romanticii descopereau (inventau) acea Dacie atît de necesară originalității noastre printre popoarele Europei. Istoriografia și poezia romantică merg, în această privință, mînă în mînă. Hasdeu în studiul **Perit-au dacii ?** pusese cel dintîi bazele reconsiderării fondului etnic autohton, lansînd ideea conservării (demonstrabile istoric și lingvistic) a elementului dacic în cultura contemporană. Istoriografia și arheologia romantică (Bolliac, în studiul citat, este numai un exemplu) îl vor urma. Poeții, și Eminescu este cel mai strălucit dintre ei, vor transforma Dacia în tărîmul privilegiat al viziunilor mitice, iar vremea măririi dacice în vremea paradisiacă, astăzi pierdută, „Cînd basmele-iubite erau înc-adevăruri, / Cînd gîndul era pază de vis și de eres." Episodul dacic, care ocupă un loc atît de întins în **Memento mori** este semnificativ atît din unghiul gîndirii istorice (asistînd la recuperarea unei perioade — și implicit a unei patrii — pierdute, mitologia și istoria dacică devin paradigmatice pentru o concepție asupra istoriei, concepție conform căreia înaintarea în vreme provoacă alienarea individului prin desolidarizarea lui de marile entuziasme creatoare inițiale, ca și de o natură benefică și protectoare), cît și din unghiul gîndirii mitice și mitologice (mitul învingerii Daciei de către Roma este echivalent cu mitul pierderii paradisului, primă etapă a unei degradări istorice de atunci neîntrerupte, culminînd cu epoca modernă, în care alienarea totală a demnității istorice pervertește chiar condiția umană : partea finală a **Scrisorii a III-a** este exemplul cel mai cunoscut).

Viziunea Daciei din **Memento mori** poate fi analizată în termeni blagieni (și tentativa a fost făcută) : apare spațiul ondulat („Munți se nalță, văi coboară"), muntele locuit de zei (sacru), „jumătate-n lume, jumătate-n infinit" reprezintă **o axis mundi**, iar prin bolțile lui zeii (transcendentul) coboară printre muritori. Mai importantă însă ni se pare permanentizarea peisajului de basm (ce va reitera și în alte poeme, **Călin** de ex.), alcătuit din elemente folclorice prelucrate cult, într-o imagine ce va deveni specific eminesciană, a paradisului nepierdut :

„Acolo-s dumbrăvi de aur cu poiene constelate,
Codrii de argint ce mișcă a lor ramuri luminate
Și păduri de-aramă roșă răsunînd armonios (...)
Sunt păduri de flori, căci mari-s florile,
ca sălcî pletoase (...)
Din copaci ies zine mîndre, de-mpărat
frumoase fete,
Ținînd donițe pe umeri, gingașe, nalt-mlădiete..."

Cucerirea romană degradează mitul în istorie, ficțiunea în realitate. Fantezia nu poate fi decît de partea mitului. Vîrsta eroică (aceea care va fi mai tîrziu vîrsta lui Mircea cel Bătrîn) este prefigurată prin moartea „ducilor daci", cei ce, învinși, beau otrava amestecată cu vin din cupele făcute din țeste de dușman ferecate în aur și argint, discutînd între ei ca și cum nimic neobișnuit nu s-ar petrece, iar degradarea Romei, reală istoric, apare ca împlinirea blestemului ancestral pe care Decebal l-a aruncat asupra învingătorilor. Motivul, ce va deveni frecvent **(Epigonii, Scrisoarea a III-a** : „Voi sînteți urmașii Romei ?...") al alienării moștenirii istorice, etapă și aceea a unei degradări a vîrstei mitice, devine pentru poetul romantic cea mai adîncă justificare a cufundării într-un trecut ce favorizează viziunile grandioase. Capacitatea de a trăi empatetic mitul, spune Eminescu, este singura în stare să ne absolve de degradare: „Cînd îi cugeți, cugetarea sufletu-ți divinizează. În trecut mergem, cum zeii trec în cer pe căi
de raze (...)
Și ne simțim mari, puternici, numai **de-i gîndim pe ei...**"

Roxana Sorescu

nicolae sirius

Primăvara la hotarul cu vara

Tu, primăvara, —
la hotarul cu vara.
Pe aici
inima iernii s-a scurs ;
Nu-i țărm
să nu-l spargă cîntecul —
Unde-i întunericul învins
acolo a fost mare zăpada
și lupta s-a dat pe ascuns.

Veghează puterea înaltelor hăruri.
Ferestrele tăcerii s-au rupt —
Cunoașterea-și laudă începutul.

Semnul ce ți l-am trimis,
s-a adîncit, ca o ancoră
aruncată în oceanul neliniștit.

De-ai rămîne totdeauna așa...
de-ai rămîne... insomnia —
ochiul de liniște —
mi-aș găsi-o mereu preacurată —
nestăvilită în farmec,
căutînd să învingă canonul,
că trupu-ți e-un clinchet
ce vrea să se stingă.

Adîncul materiei urcă.
Pregătit sînt să vin.
Te simt.

În durerea nașterii, ierburi
te țin legănată în
puterile lor.

Jocul luminii

Rătăcitor, cîntecul orelor însetat de victorii,
desculț
prin cîmpul în virtejuri subțiri de polen ;
și singurul drum pe care știam să-l străbat
fără nici-o greșală
inima ta, mai mult
ca jocul iubirii în primăvara înălțătoare
de imnuri, ca dorul ajuns la marginea
disperării, ca vîntul recitind psalmii mișcării
prin mireasmă de văi
petrecută de ape fără loc de popas.

Frunzișul abia se-auzea ucis undeva pe
departe. Aproape
că nu-l mai simțeam.
Istoria
a lăsat bucuria
prin care ucum mai pot să mă apăr.
Vino ! va trebui să mergem mult mai
departe, va
trebui să nu ne mai oprim.

Fiii luminii adună sevele timpului
în strugurii spațiului, se întîlnesc în
ramuri de ape, în vara aproapelui
unde gălbenul se aude cum își bate moneda.

Reverie ? O, nu !
În aer desenează munții
cu învolburatele lor coame.
Mișcă-n anotimp creierul soarelui. Un copil
privește spre el.

Ochiul bunicului, sufletul lui

În somn, uneori
urmăream cum bunicul
striga
că vrea viață fără de moarte ;
măsurînd în gînd
începutul cunoașterii ;
și numai seara tîrziu se întorcea acasă
țipînd că timpul îl mușcă sub pleoape.

Mă trezeam că alerg și deodată
într-o luntre de vis arîncat de un val
ajungeam
în sufletul
bunicului — marea cea veche fără hotar.

Priveam rătăcit.
Mi se părea că revăd
cărarea pierdută-n pădurea de fagi.

Printre crengile lungi
Luna —
ochiul bunicului,
sufletul lui
în care tăcut ascultam.

Lumină în lucruri

Înalt mărăciniș. Grădinarul
se-apropie. El ride. Dar cui ? — Scoate
dintre spini zulufi aurii.

Inelul amiezii i se rostogolește în față
ca o roată fără sfîrșit.

Șevaletul artistului,
trusa deschisă cu toate culorile, aici.

Vin să îi văd. Calc ușor... atît
cît să nu tulbur liniștea lor.

Unda de sete a
frumosului
pe care din ei
l-a cuprins mai întîi ?...

Muncesc ; și fiecare
înțelege atît cît muncește.

De te întrebi care din
ei este ceva mai 'nainte
nu poți să-ți răspunzi.
E-un joc ?... E o deschidere
de mare speranță.
Pentru cîte aduc
se minunează adîncul
din noi
tremurător în preajma
curateler fapte.

Niciunul nu știe, n-a simțit
că există și noapte.
Mereu aplecați
pentru cît vor să facă
se întîlnesc printr-un străvechi salut.
Răcoroasă mireasmă — mîinile lor.

ZILELE «LUCEAFĂRULUI»

A treia ediție

În cadrul acțiunilor prilejuite de aniversarea a 25 de ani, serie nouă, a revistei **„Luceafărul"**, au avut loc **„Zilele „Luceafărul" a III-a ediție, în județul Dolj**, amplă serie de manifestări cultural-artistice ce s-a desfășurat sub genericul **„Decada cărții românești"** în organizarea **Comitetului de cultură și educație socialistă și Asociației „Doljul literar-artistic"**.

S-au întîlnit cu oameni ai muncii, elevi, cadre didactice, au făcut interesante vizite documentare în unități agroindustriale scriitorii, membrii ai redacției revistei „Luceafărul" : **Nicolae Dan Fruntelată** — redactor șef, **Grigore Hagiu, Nicolae Ciobanu, Sânziana Pop, Aurel-Dragoș Munteanu** și **Mircea Croitoru.**

La grupul scriitorilor bucureșteni s-au adăugat scriitorii craioveni : **Ilarie Hinoveanu**, directorul editurii „Scrisul românesc", **Ovidiu Ghidirmic, Nicolae Petre Vrânceanu, Petre Ivancu, Jean Băileșteanu, Marian Barbu, Ion Dur, Constantin Dumitrache** și **Ștefan Tunsoiu, Ioana Dinulescu** de la Studioul de radio Craiova, precum și cenacliști din Asociația „Doljul literar-artistic".

LUNI 30 MAI 1983

Delegația scriitorilor este primită la Comitetul de cultură și educație socialistă — Dolj, de tovarășii **Atanase Marinescu** — activist în cadrul Secției de propagandă a Comitetului județean Dolj al P.C.R. și de **Constanța Lăzărescu**, președinta forului de cultură craiovean. Sînt prezenți **Petre Istodorescu**, directorul Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Dolj, și instructorii **Emanoil Niță** și **Romeo Păunescu.**

Urmează apoi o întîlnire-șezătoare cu elevii unui liceu centenar din Craiova. Am numit astfel prestigiosul liceu cu profil de matematică-fizică, „Frații Buzești", al cărui director, **Alexandru Dinu**, a făcut un scurt istoric lăcașului de învățămînt craiovean.

Peste 200 de elevi și cadre didactice iau loc în sala de festivități. Întîlnirea de aici este condusă de prof. dr. **Marian Barbu**, critic literar, șeful catedrei de limba și literatura română din liceu. Citesc din versurile lor, primind apoi la scenă deschisă și multe flori : **Nicolae Dan Fruntelată, Grigore Hagiu, Petre Ivancu, Nicolae Petre Vrânceanu.** Despre literatura contemporană vorbește competent criticul **Nicolae Ciobanu, Sânziana Pop** evocă legăturile istorice ale Transilvaniei cu Oltenia.

Poetul **Ilarie Hinoveanu**, un îndrăgostit de istorie, o susține cu aplomb și competență. Reamintim că nu este totuși o întîlnire... istorică; **Aurel-Dragoș Munteanu** vorbește despre noul roman și despre șansele de universalizare ale literaturii române.

Ovidiu Ghidirmic intervine arătînd rolul criticii în literatură și este susținut de mai tînărul său confrate craiovean **Ion Dur.**

În continuare, citesc versuri cenacliștii Barbu Stanciu-Dolj, Ion Anastasie, Ion Lascu, poetul-muncitor George Nițuică și un grup de elevi ai liceului. Dialogul cu sala s-a legat firesc, se întreabă, se răspunde la întrebări, se fac sugestii.

După aproape 3 ore se încheie cu succes prima zi a manifestărilor.

MARȚI 31 MAI 1983

Printr-o căldură toridă, aprinsă de balaurul secetei, se pleacă în trei mașini „Dacia", pline la refuz, către C.U.A.S.C. Dăbuleni.

Ajungem în **California Olteniei**, cum a botezat Dăbulenii, un oltean mucalit. Cît vezi cu ochii nisipuri. E drept, nu mai sînt dunele de altădată pline de mărăcini și porumbari piperniciți, dar tot nisip este. Cînd ajunge soarele în chindie, pe zăpucul ăsta, și tot omul caută un petec de umbră, sîntem asigurați cum că nisipul, (adică „temperatura" sa) ajunge la 60—65 de grade. Ni se spune șoptit că în zece minute poți să răscoci oul dacă îl acoperi bine. Ne oprim la stațiunea centrală de cercetări pentru cultura plantelor pe nisipuri — Dăbuleni, unde ne întîmpină binevoitor directorul acesteia, **prof. univ. dr. Petre Baniță**, împreună cu inginerii **Constantin Spirescu, Emil Vlădoianu**, și **Florea Moraru**, secretar adjunct al Comitetului comunal de partid. În sala de protocol, directorul ne prezintă o serie de diapozitive ingenioase cu realizările stațiunii. Și, vă asigurăm noi, nu sînt puține.

Ele fiind apreciate și de secretarul general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, cu ocazia vizitei făcute aici în septembrie 1981. Pe fermele experimentale ale stațiunii se fac aproape minuni. Una dintre ele ar fi cultura aceea de căpșuni pe valurile de nisip incandescent, căpșuni care se topeau în gură.

Sau trandafirii „Foc de tabără" din curtea stațiunii, care ne loveau aproape dureros privirea. Revenim în sala de protocol, evident, pentru „degustarea" unor soiuri de vin cultivate pe nisipuri. Apoi sîntem urcați într-un autocamion special „à la Cap Canaveral", și vizităm cele 11 ferme existente.

Ghidul nostru e inginerul Constantin Spirescu. Plecăm de la duna-muzeu, unde se deschide către cer un peisaj aproape selenar.

Nisip-zburător. Pe vremuri nu creșteau aici decît mărăcini și scaieți. Acum, apa și mîna omului au făcut, cum ziceam, minuni.

Vizităm **uzina verde** a nisipurilor de la Dăbuleni. Pretutindeni, omul sfințește locul. Găsim pe nisipuri grîul verde, viile pline de rod, zarzavaturi, fructe, porumb, floarea-soarelui. **Totul îngrijit și irigat după cele mai stricte reguli științifice.**

Părăsim acest laborator viu, care, dacă nu seamănă pe dinăuntru cu **centrul N.A.S.A.**, seamănă pe dinafară cu **trudа țăranului român.**

Stațiunea patronează un liceu agroindustrial care pregătește pe viitorii specialiști ai nisipurilor. Tocmai la acest liceu avem o șezătoare literară.

„Întîlnirea din pămînturi", aici la Dăbuleni, se dovedește a fi fructuoasă. Citesc poezii **Nicolae Dan Fruntelată, Petre Ivancu, Nicolae Petre Vrânceanu** precum și poeții locali **Nicolae Ionescu, Gheorghe Ofițerescu** și **Ionel Nică.** Răspund la întrebările din sală **Grigore Hagiu, Ilarie Hinoveanu, Sânziana Pop, Aurel-Dragoș Munteanu** și **Ovidiu Ghidirmic.** Cel mai bun moment al zilei îl realizează însă **Grigore Hagiu**, care povestește cu mult umor, cum a deținut el rubrica de **sonete** de la „Contemporanul". Conchide că, dacă există rubrici de sport, de ce n-ar exista și rubrici de sonete.

Seara tîrziu încheiem la Casa pionierilor o întîlnire care nu se poate uita curînd.

MIERCURI 1 IUNIE 1983

Ajunși aici, trebuie să spunem că, din motive redacționale, delegația luceferistă s-a împărțit în două : Nicolae Ciobanu, Sânziana Pop, Mircea Croitoru au plecat la București. Au rămas mai departe alături de scriitorii craioveni Nicolae-Dan Fruntelată, Aurel-Dragoș Munteanu și Grigore Hagiu.

A fost poate ziua spirituală trăită la cea mai înaltă tensiune. Prima întîlnire are loc la **Casa memorială „Al. Macedonski"** din satul **Țandăra**, comuna **Goești**, unde participă un grup masiv de elevi și cadre didactice. Ne întîmpină primarul comunei, **Ion Sîrbu**, și adjunctul său **Traian Șovăilă**, precum și profesorii **Iordache Ștefan** și **Ioana Șovăilă.** Din partea Comitetului de cultură și educație socialistă Dolj este prezent instructorul **Emanoil Niță.**

Sîntem primiți cu flori, foarte multe flori. Atmosfera este emoționantă. Sub **teiul lui Macedonski**, un copac falnic care umbrește casa și curtea, are loc o reușită șezătoare literară.

Este Ziua copilului și acești copii sînt minunați. **„Iată Pometeștii, iată Adîncata".** Cîțiva copii ne citesc din rondelurile poetului. N.P. Vrânceanu prezintă Antologia de versuri a tinerilor poeți craioveni **„Flacăra iubirii"**, editată de Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, abia ieșită de sub teascurile tipografiei craiovene.

Citesc poezii : **Petre Ivancu, Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Petre Vrânceanu, Ștefan Tunsoiu, George Nițuică, Barbu Stanciu Dolj, Ion Lascu, Ioan Anastasia** și proză **Jean Băileșteanu.** Vorbesc despre literatura română și despre Al. Macedonski, **Aurel-Dragoș Munteanu, Ovidiu Ghidirmic** și **Constantin Dumitrache.** Vizităm în liniște Casa Macedonski. **„Vreme cită curs-a, parcă n-a trecut".** Este casa în care poetul și-a petrecut copilăria. Iată fotoliul, iată cutia cu jocul de șah, iată biroul la care obișnuia să lucreze.

Dintr-o fotografie poetul „Nopților" surîde visător și tainic către cine știe ce lumi nevăzute de pămînteni. În dreapta, fiul său **Nikita** și în stînga **„poetul Oreste"** cum sună textul-prezentare. Citim cîteva articole din **„Cuvîntul meu"** — „Director proprietar", Al. Macedonski. Sînt articole de mare trăire patriotică și sîntem cu toții uluiți de forța viziunii sale. Așezată pe un deal, dominînd comuna, Casa Macedonski străjuită de un tei falnic, ne apare de o stranie frumusețe, și credem că trebuiește pusă în valoare cu o mai mare tenacitate și grijă.

Plecăm pe șosea, pe firul Amaradiei, spre nord, la **Melinești**, unde se încheie suita manifestărilor din cadrul „Zilelor Luceafărul". Sîntem primiți la o școală impunătoare de primarul comunei, **Ion Badea**, adjunctul său, **Grigore Buliga** și directorul școlii. Ni se prezintă cîteva date generale despre comună și oamenii ei.

Aici este una din principalele zone petroliere ale Olteniei, și la cîțiva kilometri mai sus se află comuna Virtejul, **„Texas Petroleum"** al sudului românesc. Din acest motiv liceul din Melinești a fost transformat în liceu cu profil petrolier, pregătind pe viitorii sondori de mîine. Aproape 300 de elevi și cadre didactice participă la șezătoarea noastră literară, alături de noi. **Nicolae Petre Vrânceanu** prezintă delegația scriitorilor. Citesc din creațiile lor : **Nicolae Dan Fruntelată, Petre Ivancu, Nicolae Petre Vrânceanu, Ștefan Tunsoiu, Barbu Stanciu Dolj, Ion Lascu, George Nițuică** și **Ion Anastasia.** Are loc o interesantă discuție pe marginea literaturii contemporane. O cortină de aplauze și flori cade peste această zi, ultima din manifestările „Zilelor Luceafărul", încărcată de umbra lui Macedonski și de oamenii acestor locuri.

Se încheie astfel o prestigioasă manifestare cultural-artistică. „Zilele Luceafărul" în județul Dolj, cea de a III-a ediție, exemplificînd colaborarea fructuoasă dintre revistă, tinerii scriitori craioveni și Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Dolj.

Reporter

Lumea poetului

Pometeștii și Adîncata există. Chiar și un pod de birne, suspendat în otgoane groase deasupra văii care-ți dă senzația plutirii deasupra unei prăpăstii lichide, solare se află acolo. Comuna Goești se așează cuminte de-o parte și de alta a drumului. În stînga ei, ca un fort izolat de văi și de dealuri, satul Țandăra. Și pe virful cel mai înalt castelul. De fapt, o casă ceva mai mare, de tot comună, fără nici o ambiție arhitectonică. Casa memorială Alexandru Macedonski. Din această izolare, din această singurătate a ochiului care aleargă liber spre valea Amaradiei, spre colinе bolnave de mirosul fînului să se fi hrănit orgoliul acestui emir al poeziei moderne românești ?

Zidurile sînt vechi, cer o îngrijire atentă și dacă acest lucru nu se va face în permanență există pericolul scufundării casei în uitare și al pierderii unui simbol al culturii noastre. Împrejur e iarbă și liniște, un tei s-a ridicat în fața cerdacului aromind amintirea. Cîteva camere, cu manuscrise, cu portrete ale poetului, cu mobilă împerecheată straniu.

Copiii ne-au primit aici, îmbrăcați de sărbătoare, sub tei a fost o șezătoare încărcată de emoția locului. A unui loc ce are un duh al lui, puternic și etern, ca muzica rondelurilor și disperarea nopților macedonskiene. Există fără ca măcar să-l numești ori să-l cauți, un deal văratic ametit de fin și de floare de tei. Un „acasă" care ne pătrunde cu aburul său de veșnicie, o nouă întemeiere a gîndului despre omul bănuit în epoca sa împătimit de mirajul Occidentului sau Orientului, dar, iată, așa cum spun rîndurile unui articol fotocopiat din „Cuvîntul meu", cum spune tot ce se află aici, împătimit cu adevărat numai de țara lui, de durerile ei și de visele ei. Marca supremă, iubirea de patrie.

În jurul ei, Pometeștii, Adîncata, podul de birne, valea miloasă a Amaradiei, mări de iarbă, copiii și dascălii lor, casa pe care numai hiperbola o poate face castel princiar. Adică, Lumea Poetului.

Nicolae Dan Fruntelată

Sîntem

Absent, soarele trăiește
prin grîul oglindă
odihnă de veac al unui zid
dacii înviază ca fulgerele
cînd sămînța se varsă
albastră
ca un templu în năruire
— miroase a coamă de soare —
Dorul de poartă bate în piatră
Iar grîul, trofeu ceresc,
trece spre noi
ca un val

Să sperăm într-o rotundă fîntînă
ca panoplia luminii care ne adună.

În Deltă

Soarele moare bîntuit
în delta prăfuită de lebede
trupul meu de umbră bolnav
nu poate să se mai lepede.

Sînt singur ca un paradis găsit
insulă de iarbă și cer
trestiile, cețuri de orgă
ca pe-un grînd mă-ntind și pier.

Numai barca taie-ntr-una
vîslele fără luntraș
Eu trăiesc cu Nerantula
într-un mil fără nuntași

Iată viața, lac de umbre
cu lumini venite-n stol
cum ne aleargă spre neunde
Trupul, sunet rostogol.

Marian Barbu

Invitație

Mi-am clădit castelul meu de aer
pe stînci de zări și pe piloni de fluturi
și dacă vrei de vreme să te scuturi
urcă în șaua acestui nor de caer.

Munți și păduri, lasă totul la picioare
și visele închide-le pe toate-n casă
nu lua cu tine viața, o lasă,
să vii curat la noile izvoare.

Vom bea profund din setea de neant
noi ființe fîntîni fără-nceput
vom semăna în universul mut
o rațiune pură dinspre Kant.

Toma Grigorie

Secretul veșniciei

cu un trup de femeie
și cîteva cărămizi
se poate contrui
o ETERNITATE

Legenda din Alba

departe de trup
ca un cal deshămat
capul lui Mihai
își aleargă privirea
prin deșertul de timp
căutînd mihnit
sabia,
care n-a putut
să-i decapiteze
și
visul.

Antipa Croitoru

Căutîndu-mi iubirile

Să lăsăm cuvintele
să rătăcească cu ochii
umezi de durere
căutîndu-și iubirile
tăcînd.

Florentina Badea

Olarul

olarul s-a născut în genunchi
cu fața spre soare
întinerește mereu

cînd intră olarul în pămînt
afară îi rămîne umbra...

își sumet istoricii minecile

olarul întinerește fără limită
cu fața spre soare
stă în genunchi...

își sumet istoricii minecile

Mă sprijin pe aproapele meu

clipa, floare de dimineață
mă destăinui

mă sprijin de aproapele meu
este cîntecul privighetorii
unde mă aflu
este lumina mai clară

mă troienesc florile zarzărului
din tinerețea aproapelui
vreau părinții să urce
în bătrînețea mea

sprijinit de frumosul
și binele aproapelui meu
să ajung mereu,
în clipele unde bătrînii
au atins culmea văzului.

Nicolae Ionescu

Așteptare

Vara, îndrăgostiții
locuiesc în castele
desenate pe nisipul fierbinte —
doar greieri albaștri
le tulbură cîntecul...

Spre toamnă,
se-nchid în spuma unui val
și-așteaptă cocorii —
meduze,
în rochii de nuntă,
amînă întunericul...

Rădăcinile...

Pe fiecare rădăcină
din fîntîna sferică
e cîte-o rană deschisă,
cîte-un nod,
amintind fructului
că lumina vine din sînge,
că fîntîna
e martorul tuturor
durerilor
și-al tuturor
luminilor...

Gheorghe Ofițerescu

Principiul unei sfere

Noi înșine niște păsări
zugrăvite în piatră
venim în fiecare noapte
căutînd zilei, fereastra ei,
ce ne învață întoarcerea ;
singura răsplată
a unui zbor către cuib.

Lumina în golfuri

Săpați în iarbă, lumina se ascunde
ca un cuvînt uscat pe pieptul meu,
ferestrele în cărți ne par rotunde
și inima îngenunchiată se naște încă greu.

eu am în sîn o herghelie bănuită
și prin zăpadă zîmbetul se stinge
pămîntul mă ascultă, și-n golfuri se retrage
o depărtare ce încă mă mai plînge.

George Nițuică

Posibilă oprire în cîmp

Sînt în trecere
spre altă trecere.
Dacă poposesc în cîmp,
văd fulgerul de la începutul lumii.
Lumea începuse
printr-un fulger.
Întîia trecere
a fost o lumină.

Ioan Lascu

petre ivancu

Bocetul lui Ulise rătăcind către Ithaca

bat clopotele dinspre amintiri
tu ești un fum pe care-abia-l respir
îmi intră moartea pe sub ușă
eu de nimic nu mă mai mir

și umbra Troiei duc în spate
o, doamnă pentru cîte n-am luptat
mă-ntorc bătrîn către Ithaca
și nu știu dacă e adevărat

brăzdat de drumuri rătăcite
că am ajuns ogor pe ape
Ithaca veșnic se îndepărtează
cînd eu o văd tot mai aproape

aud cuvintele căzînd în mare
ecoul lor cum se înseară
Ithaca este fumul care
de veacuri lungi mă înconjoară

nu este plîns sau disperare
e adierea morții blînde
cînd dumnezeu se asfințește lin
și-l rup ideile flăminde

voi veți găsi un han de milă
în palma sa bătută-n cuie
unde toți măscăricii care mor
își suie banul morții lor
și vama cerului o suie.

Toamnă în Ithaca

mările noastre sînt pline de pirați
nu mai putem aștepta un sărut
evanghelina ascultă cum viața
ne conjugă încet la timpul trecut

o spaimă rănită bîntuie pe străzi
frunzele copacilor fosnesc a blestem
singele meu pulsează în cuvinte
simt că te duci și zadarnic te chem

a plouat cu griu peste gările lumii
cerbii duc toamna în copite
sîntem mai bătrîni cu o pădure
sîntem, iubito, două veacuri sfîrșite

orașul valsează sub stele buimace
așteptăm tăcuți tristețea de seară
și noaptea ce vine și griul ce plînge
și lacrima sa parcă este o gară.

Bocetul lui Ulise la scufundarea insulei Ithaca

se-adună păsări mari prin cărți
cad îngerii răpuși de-o boală grea
biblioteci întregi zboară prin aer
hrănindu-se din carnea mea

sufletul se face tot mai rece
ușile memoriei nu se mai deschid
de cerul gurii mele atîrnă
lacăte mari de ceață și de frig

nici amintirile nu te mai cheamă
eu sînt bufonul surdomut
jucînd mereu aceeași dramă
în loja raiului pierdut

pe groapa toamnei pling recruții
în via cerului se face seară
privește : în grădina Ghetsimani
a înviat un vers a doua oară !

Bocetul soldatului de infanterie

m-am săturat umblînd prin alte ere
în lung și-n lat am colindat prin cer
în marș forțat sau mai lejer
prin toate regimentele de stele

amintirile își încarcă pușca
în tîmpla mea obosită de vise
ca un recrut speriat de inamic
vom învinge domnule colonel
niciodată n-am plîns a moarte
niciodată n-am plîns a uitare
umbra mea răsărită pe cer
trasă în adîncuri de caii de mare

diviziile de zăpezi polare
s-au izbit de iluziile mele
mai puternice decît
un motor mercedes-benz

vom învinge domnule colonel
niciodată n-am plîns a moarte
niciodată n-am plîns a uitare
umbra mea răsărită pe cer
trasă în adîncuri de caii de mare.

Steaua ta polară

să vină trenul tău în gările pustii
ierburi de tristețe prin sînge îmi fosnesc
te port în trupul meu ca într-o diligență
deși sînt copacul ce cade sub plîns nefiresc

în muguri leneși piersici delirează
ne strînge veacul ăsta ca un corset de fier
ce anotimp ciudat îmi biiguie la geam
de pare și lumina umbra unui miel

ne hăituiesc ogarii visului tîrziu
geamul meu ades e umbră de femeie
nu te mai văd, dar îți mai știu
părul frumos terorizînd muzee

ay, ay pierdută evanghelina
mă fulguie vecia în tîrgul de afară
proprietar de zăpezi atît am rămas
cînd bate peste ape steaua ta polară.

ÎN JUDEȚUL DOLJ

Pragul lui Moromete

Prima mea călătorie în Oltenia s-a petrecut în urmă cu 10 ani. Inaugurasem în „Luceafărul" rubrica de „Biografia Debutului" și-am plecat la Craiova să obțin un interviu de la V. Gh. Paleolog. Programată pentru cîteva ore, convorbirea a durat patru zile, așa că singurele trasee pe care le-am străbătut au fost drumurile imaginare în care l-am însoțit pe magnificul meu interlocutor. N-am văzut nimic din Craiova, am înțeles, însă, spiritul oltenesc. Gazda mea avea toate trăsăturile pe care gura lumii le acordă oltenilor : vervă, inteligență, limbuție, temperament dar, mai presus decît toate, un declarat patriotism local : focul sacru, orgoliul sudului, cum îi plăcea să-l numească, același „noroc" care îl ajutase și pe Brâncuși și pe Tudor Arghezi să „rupă" artistic „gura tîrgului". Zîmbisem. Alimentată doar de imagini livrești, înțelegerea mea n-avea puncte de sprijin iar puținii colegi olteni pe care îi avusesem în facultate n-o susțineau. Și dacă punem la socoteală și sublinierea ironică pe care ardelenii n-o omit niciodată cînd este vorba despre olteni, este clar că în ciuda impresiei formidabile cu care plecasem din chilioara în care V. Gh. Paleolog trăia ca un sechestrat, — Oltenia rămînea pentru mine țara prazului și a rogojinei, a cățelei legată după căruță și a porcului ținut în lanț.

Primul șoc l-am avut la Vîlcea, în urmă cu trei ani. Patriotismul local, despre care îmi vorbise cu atîta patimă V. Gh. Paleolog, mă „sfida" din priveliștea unui oraș superb : un oraș înnoit ca toate orașele din țară dar înnoit atît de frumos, atît de liber și de cutezător, încît orice comparație cădea de la sine și, pînă săptămîna trecută, înainte să merg la Craiova, am scris și am declarat repetat că Rîmnicu-Vîlcea este cel mai frumos oraș construit în anii socialismului. Și este. Dar nu singur. Craiova este la fel de frumoasă, o adevărată Florență a sudului românesc, un oraș în care arhitectura a fost repusă în drepturile sale de artă, fugind din uniformitatea omoritoare a construcțiilor de serie, care face ca atîtea orașe din țară să semene exasperant între ele, ca trase la șapirograf. Alte comenzi sociale ? Alte fonduri ? M-am plimbat ore în șir pe străzile redate doar circulației pietonilor, pavate cu mozaicuri de marmură, spălate în fiecare dimineață și seara ca să strălucească în soare, să-și primească stolurile de porumbei, am contemplat piețele și fîntînile arteziene, clădirile cu terase, vitrinele cu vitralii și ușile cu perdele din mărgele de lemn, micile cafenele și restaurante ascunse sub copertine de pînză colorată în roșu și alb, în galben și verde, m-am bucurat de priveliștea acelui oraș care știuse să-și afle personalitatea, călăuzindu-se după firea deschisă și caldă a locuitorilor săi. O vorbă, doar ? Nu. Orgoliul sudului, minunatul patriotism local oltenesc era, iată, o realitate pe care aveam s-o întîlnesc pe tot traseul primei mele călătorii în Oltenia, și nu doar în pecetea pe care și-o lăsase asupra Craiovei dar și în munca și în comportamentul celor pe care aveam să îi întîlnesc : țăranii. Mult mai puțin conformiști și rigizi decît frații lor ardeleni, adaptabili rapid la orice schimbare de situații și conjuncturi, căutînd EI soluții și nu așteptînd dezlegări, țăranii din Cîmpia Olteniei au înțeles avantajul enorm pe care pămîntul și cei legați de pămînt îl vor dobîndi într-o vreme atît de atentă să-și dezvolte industria și în loc să migreze în masă către orașe, iată-i în postura de mari cultivatori de legume, dominînd net piața de zarzavaturi a țării, învățînd să crească foliile de polietilenă și să pună pe roate un sistem de încălzire centrală, înălțînd sere pe fiecare metru liber de curte și de pămînt, circulînd peste tot în mașinile lor transformate din cauza încărcăturii de vinete în amfibii, devenind cu multă trudă dar și cu multă inteligență — milionari. Firește, nu toți țăranii din Dolj sînt milionari. Selecția valorică operează și în mediul rural, dar ce rămîne în site reprezintă majoritatea și nu știu dacă sînt multe sate în țară în ograzile cărora să fie atîtea Dacii cîte sînt în cele două mari comune doljene : Poiana și Dăbuleni. În orice caz, sănătatea piețelor de legume din țară le-o datorăm lor, și le-o datorează în primul rînd... ardelenii, care au ajuns prima dată în viața lor să mănînce roșii, salată și vinete, la începutul lui iunie și nu în septembrie, cînd se coc legumele în satele dintre munți.

Și le mai datorăm și-altceva : o anume descreștere a frunții, un optimism care se ia după ei pe cauciucurile mașinilor făcînd ca viața să pară mai blîndă și lumea să fie privită dintr-o perspectivă ceva mai încăpătoare : un fel de prag al lui Moromete care te ajută să vezi mai departe decît ziua de mîine și să trăiești senin. Și trăiau senin, în dimineața de vară, oamenii pe care i-am întîlnit. Obligaseră vremea să curgă pe la porțile lor și roadele se vedeau. Era secetă mare în Cîmpia Olteniei dar roadele se vedeau.

Sânziana Pop

Trandafirul «Luchian»

Întîlnim, la tot pasul, flori. Unii dintre noi le și cultivăm. Ne intrigă, normal, orice exemplar ieșit din comun. Eventual, solicităm, sau căutăm, amănunte. Bunăoară, despre o magnolie sau o orhidee. Adică, despre ceva exotic. Despre celelalte flori, nu ne (prea) interesăm. Ne mulțumim să le admirăm culorile, să le inspirăm parfumurile. Așa mi s-a întîmplat, de ani de zile, cu un soi de trandafiri. Roșii. De un roșu aprins. „Frumoși", mi-am zis, fără să-mi pun problema denumirii lor, cine știe ce altă problemă. Pînă cînd, acolo, la S.C.C.C.P.N. Dăbuleni, al cărei sediu este înconjurat de o splendidă plantație de astfel de trandafiri, am aflat, de la directorul unității, prof. dr. Petre Baniță, că trandafirii aceia au un nume : „Luchian". Am tresărit. Nu știu cum, nu știu de ce. Am aflat, atunci, că soiul a fost creat — și botezat — la Cluj-Napoca. Nu știu, acum, de către cine. Îmi place să cred că acel (acei) cercetător(i) care l-a(u) creat s-a(u) gîndit, atunci cînd i-a(u) pus un nume, la „zugravul de mușamale", cum se numea singur Ștefan Luchian. În mintea mea s-au învălmășit spusele și scrisele lui Arghezi despre nefericitul poet al culorilor. „Luchian — zicea el într-un rînd — e ridicarea tuturor energiilor lui și concentrarea lor într-un singur punct". „Vopseaua lui — mai zicea el — pare de carne simțitoare. (...) Înlăuntrul culorilor lui bate ritmul mare care rostogolește eternitatea". Trandafirul „Luchian" pare, vorba lui Arghezi, „de carne simțitoare". Are, vreau să spun, ceva din pasta tablourilor sale. Cu siguranță că acest soi de trandafiri este cultivat în toată țara ; cu siguranță că eflorescențele lui mingîie privirea din nordul în sudul, și din estul în vestul țării. Dar, parcă, „Luchian" a prins rădăcini trainice aici, pe nisipurile din sudul Doljului, ca pentru a răspunde elogiilor argheziene. Meșterul „Cuvintelor potrivite" îl cinstea, cu verbul său, pe poetul deșertului sufletesc care a fost Luchian. „Luchian" s-a prins aici, în Dolj, pentru a colora fostul „deșert" (de nisipuri) devenit, între timp, un paradis (după expresia lui Robert McNamara, pe vremea cînd era președintele B.I.R.D. : „Trebuie să fiți mîndri că ați creat un paradis într-un deșert" ; aprecierea a fost făcută în 1979 și este inscrisă în „cartea de aur" a stațiunii). Arghezi l-a preacinstit pe Luchian ; marele pictor îi întinde, ca semn de recunoștință, un trandafir în eternitate.

C. Dumitrache

Orașul cu suflet aprig

Formulările tranșante spun, de obicei, mai puțin decît intenționează. Și totuși, este sigur că cititorul nu are nevoie de autorul unei cărți, mulțumindu-se doar cu textul său. La ce bun să bați omul la cap, furindu-i din timpul liber și ostentînd adevăruri cunoscute dinainte ? De ce or fi venind zecile de participanți la o întîlnire cu un grup de scriitori ? Autorul este în cele din urmă un ins ca oricare altul, poate chiar mai șters, umplîndu-și vidul existențial cu experiențe inautentice, cum ar fi contactul direct, în loc de a sta la masa lui de scris. Este plăcut să ți se dea sentimentul că ești scriitor, numai prin faptul că publicul te consideră ca atare, dar cine se mulțumește cu atît ? Oricum, toată lumea pleacă mulțumită de la o asemenea „întîmplare", fiecare își dă importanță, atît „scriitorul", cît și așa-zisul cititor. Depinde însă de ambele părți ca să se petreacă într-adevăr ceva real, ajunge bătaia unei ramuri înfrunzite la geamul unei săli de clasă, deodată cu intrarea neașteptată a cuiva care ți se „adresează" în mod esențial, pentru ca totul să primească o tensiune de viață și de moarte. Te afli sub nesațul cumplit al unei realități devoratoare, nimeni nu știe cum se va termina „pariul" acesta existențial, fiindcă scriitorul își creează cititorul, iar în mulțimea aceea se află cineva care-ți umple visurile și te face să crezi că merită să fii, așa cum te regăsești în nopțile de trudă și eșec, aplecat pe pagina albă. Este o formă de singurătate absolută, privești spre oamenii din fața ta, și simți cum cercul se închide în jurul vostru, vezi că numai împreună cu ei poți fi într-adevăr tu însuți, prins în carcasa unei solitudini ireductibile. Se creează un paradox chinuitor, vai de bietul scriitor care se ia în serios în orice împrejurare !... S-a întîmplat la Craiova, la începutul acestei veri, să am sentimentul că nimeni nu privește cu ușurință o întîlnire la care se adună oameni ce se respectă atît de mult, încît se străduiesc să transforme clinele petrecute împreună într-un prilej de neuitare. Animatorul acestor „evenimente" a fost poetul Nicolae-Petre Vrănceanu, un artist serios, care nu abdică niciodată de la condiția lui de păzitor al flăcării, de slujitor al unui cult în care ne aflăm cu toții : „În care limbă mai adînc / cuvîntul lor se înfioară / din inimă spre umăr sting / născînd o aripă-n afară, / în care limbă pămîntească / decît în limba românească ?"

Era la Craiova un cer înalt, sub care încremenise transparent un oraș cu suflet aprig, și mi-am amintit cuvintele unui știutor de demult, care spunea că „Toate lucrurile, iubiților, sînt focuri care ard".

Aurel-Dragoș Munteanu

Antidot nisipurilor zburătoare

Nefiind reporter de meserie și neîngăduindu-mi, din adînc respect și gravă admirație pentru adevărații exponenți ai genului, nici măcar nevinovatul orgoliu de a face, cum se spune, pe reporterul de ocazie, mărturisesc deschis că absolut uluitoarea impresie pe care mi-a lăsat-o recenta vizită în Dăbulenii Doljului — impresie ce mă „somează" literalmente să-i dau expresie prin cuvîntul scris —, din unghi strict profesional, mă plasează într-o situație de-a dreptul dilematică. Căci, sincer vorbind, cum ar putea noțional-abstractul limbaj al meseriei pe care o practic să se plieze în vreun fel pe realitatea de o fabulozitate intrinsec modernă, și, de aceea, impregnată de un metaforism paradisiac suigeneris prin austeritatea lui dramatică, a existenței umane, raportată, organic și intim, la însăși viața cosmică, deci tragică, a materiei, din Dăbulenii Doljului ?

Precizînd că nu intră în discuție nici cea mai firavă intenție de subterfugiu, declar că unica perspectivă din a cărei deschidere m-aș încumeta, cît de cît, să dialoghez cu fascinant-înălțătoarea realitate „țărănească" de la Dăbulenii Doljului ar putea fi aceea sugerată de eventualitatea că emoția mea umană și percepția mea critică, tulburate pînă la bulversare de extraordinara densitate și tensiune existențială a „textului", ar fi puse în mișcare de acel unic roman de anvergură genezică închinat cîmpiei românești contemporane, roman nescris încă și așteptat de toți.

Într-o asemenea privilegiată situație, conformist cum mă știu, n-aș ezita să mă „inspir" din lecția unui mare înaintaș precum G. Ibrăileanu, făcînd uz — și abuz ! — de sugestiile ideatice propuse de binomul paradigmatic **creație și analiză.** Vreau să spun prin aceasta că scurta dar, așa-zicînd, fizicește, „atemporala" vizită în Dăbulenii Doljului mi-a prilejuit „lectura" pe viu a unui asemenea roman genezic, în a cărui structură irepetabilă **spiritul de creație** și **spiritul de analiză** sînt suverane. Acest „roman" eu l-am intitulat, sec și antimetaforic, **Antidot nisipurilor zburătoare.** Iar drept motto, gîndindu-mă la eroii „romanului", am împrumutat din **Trilogia valorilor** a lui Lucian Blaga o „zicere" extrasă din **ÚPANIȘADE : „tat tvam asi".** În românește: **„ACESTA EȘTI TU."**

Nicolae Ciobanu

Orgoliul Sudului

Cînd saltă spicu-n coacere călătorim spre Sud. O dîră de asfalt coboară de la Craiova către Bechet, altădată renumită schelă pe unde curgea spre Europa aurul grînelor oltene. Drum neted, cu puține ocolișuri, grăbit să se verse, asemenea riurilor din țară, în apele maicii noastre, Dunărea. Pămîntul larg, cultivat cu migală așteaptă încă ploaia cea sfîntă. Fragede perdele de apă, cîte s-au pogorît din nori, au fost doar o ademenire. O speranță. În cîmp se văd ici și colo grupuri de țărani. Satele sînt pustii la această oră ce bate către amiază. Pilcuri de arbori sînt răzlețiți în cîmpie. În lungul șoselei străjuiesc pomi care, mereu, își schimbă trunchiul și frunza. Mulți își adună sub covîltirul verde roșeața în fructe : sînt cireși și vișini și piersici. Alții cată nebun către cer și își bat foile a cintec. Plopi, dar mai ales salcîmi vestesc granița unui teritoriu pe care îl înstăpînesc cu nedisimulată hotărîre. Înaintăm spre teribila „sahară oltenă". În două sau în trei rînduri se despică în dreapta cîte un ochi în cortina de arbori, lăsînd să se vadă lunca Jiului cu teritoriul său de culturi geometrice. Printre rînduri de pomi, printre livezi și vii trecem de Timburești, limita de Nord a nisipurilor zburătoare. Sînt 200.000 de hectare acoperite cu pojarul deșertului. Cernoziomul oltean e tăiat de o apocaliptică dîră de flăcări. Pămîntul se macină într-o piuă fantastică. Untul lui negru a fost trecut în fire grunjoase, cenușii. O imensă distilerie și-a așezat retortele între cer și pămînt țintind să mărească mereu hotarul însingurării. Va fi fost, așadar, aici o necuprinsă mare de dune care își schimbau necontenit spinările după tainicile itinerare ale vîntului. Plante sfrijite cu limbile frunzelor întinse pe suprafața nesigură așteptau să fie înecate în pleava cărată fără noimă de vijeliile iscate cine știe unde.

Nisipul e aici cea mai crudă realitate. Dar unde e pustiul ? Șoseaua e tăiată în pereți de abundentă vegetație. Livezi și vii. Cîmpuri de porumb.

Bechetul, mic oraș liniștit și cochet, e înundat de verdeață.

Apoi drumul cotește ușor spre Dăbuleni, țința călătoriei noastre, vestită comunitate umană, unul dintre cele mai mari sate din Oltenia și din întreaga țară: 17.000 de locuitori. Comună-model, cu o istorie care se afundă în întunecimea din veac. Scormonitorii pămîntului au dibăcit pe aici urme ale viețuirii încă în epoca bronzului și mai înspre noi, relicve ale sălășluirii părinților noștri daci și romani. Dăbulenii sînt astăzi un fel de capitală prosperă a ținutului din nisipuri. Potențialul economic îi conferă încă de pe acum dreptul de a fi numărat între celelalte orașe ale județului. Pe lîngă o mare cooperativă țărănească aici se află și o importantă întreprindere agricolă; apoi unități industriale, ateliere; pe teritoriul comunei se găsește centrul vital al sofisticatului sistem de irigații Sadova-Corabia : principala stație de pompare ; copiii țăranilor frecventează școli ori urmează cursurile liceului agro-industrial ; oamenii merg la cinematografe, intră în librării; citeodată se duc la dispensar ; farmacia e mai toată vremea deschisă ; la nevoie se duc la spital, altfel o unitate sanitară de mare capacitate. Aci pulsează o viață intelectuală de autentică ținută. Corpul profesoral susține o vie activitate politico-culturală. Formațiile artistice sînt și ele faima oamenilor de aici, căci poartă măiestru, dincolo de fruntariile comunei, icoana sufletului curat al dăbulenilor.

Dacă șansa industriei și comerțului transformă numele satului în oraș, atunci norocul Dăbulenilor se află deopotrivă în puterea lor reală de a-și ridica rangul și în existența aici a Stațiunii centrale pentru ameliorarea nisipurilor, acest imens laborator sub cerul liber, completă imagine a agriculturii suită la demnitatea celei mai moderne dintre industrii. Ceea ce se petrece pe cele peste 3 000 de hectare ale moderne instituții întrece orice imaginație. Mai întîi trebuie să ne gîndim că aici cercetarea la forme unice, fiind vorba de nisip și nu de pămînt mai mult sau mai puțin roditor. Apoi că la întemeiere experiența în domeniu a fost ca și nulă, deșerturile, în România, fiind pentru mulți un element de-a dreptul fantastic. Am căutat, din curiozitate, date despre acest spațiu într-o carte multcuprinzătoare a pămîntului românesc, o lucrare de știință dar și o scriere de suflet : „Țara noastră" a profesorului Ion Simionescu, apărută înainte de război, dar nici o vorbă nu trădează spaima de pustiu. Dovadă că în acea vreme problema nu exista ori nu era pusă cu acuitate. „Dunele nu sînt cu totul neproductive, ne liniștește marele geograf, căci fiind pe un suport argilos, păstrează ceva din umiditate; de altfel sunt alimentate și de nivelul hidrostatic al Dunării, dovadă micile ochiuri de apă ce se înșiră între ele, mai dese cu cît sunt mai aproape de Dunăre, ca și fîntînile săpate mai totdeauna între dune. Aceasta e zona de altfel cu mari îngrămădiri de populație... (I. Simionescu, „Țara noastră". pag. 116, ediția a doua, 1938). Chestiunea a devenit arzătoare de-a dreptul mai tîrziu cînd, evident, din intenții bune, dar fără acordul specialiștilor și fără a fi consultați totuși oamenii acestor locuri, țăranii, ale căror rădăcini se topesc aici de zeci de generații, s-a trecut la defrișarea nemiloasă a plantațiilor de salcîmi care stabilizau solul. Aceste sentinele ale nisipului, căzute la datorie, au lăsat loc unor culturi care n-au prins niciodată să se împlinească. Fostul raion Gura Jiului ajunsese acum aproape trei decenii să bată toate recordurile în materie de neputință agricolă. Entuziasmul defrișărilor nu hrănea pe nimeni. Lozincile își au rostul lor. Dar locul de lîngă Dunăre nu dădea semne că acceptă marea cultură. Se încăpățîna să știe numai de copaci, de pomi pe rod, de viță de vie, de livezi, de pepeni, de legume ori de cereale cultivate cu înțelepciune în cîmpuri mici, la adăpostul perdelelor de protecție. A fost nevoie de o muncă uriașă ca să se repună în drepturile sale pămîntul a cărui degradare se croniciza de la toamnă la primăvară și de la primăvară la toamnă. La dispariția întinsului de copaci, solul sterp a început să se oglindească, pe cer. Norii se vînturau întruna urmăriți de ochii sticloși ai țăranilor, dar ploaia se desfăcea prin alte locuri. Uscăciunea se înscăuna peste tărîmul altădată verde.

Au fost săpate mii de gropi în lungul drumurilor, în latul cîmpurilor. Trupuri de arbori, fragede, au rămas să vegheze trecerea anilor. La umbra lor țăranii și-au lăsat puterea și neodihna și uneori chiar numele. Un drum străjuit de falnici arbori poartă în Sudul fierbinte al Olteniei, numele unui țăran.

Se poate spune că s-a desfășurat aici o vastă campanie de primăvară intinsă peste toate anotimpurile, an după an. Schilodirea pămîntului a fost oprită. Mari operații de îmbunătățiri funciare erau trecute, din închipuirea hărților, pe terasele nisipoase ce urcă de la Dunăre.

Cu aceste daruri a venit anul marilor schimbări, 1965, cînd a fost pusă și piatra de temelie a Stațiunii de cercetare de la Dăbuleni. Directorul ei, prof. univ. dr. ing. Petre Baniță, rememorează zilele acelui mijloc de martie de acum 18 ani cînd un vînt rece, turbat spulbera nisipurile, acoperea cu pulbere cenușie drumurile, muta întruna hoiturile de mamut ale dunelor. El împreună cu secretarul raionului de partid, Gheorghe Dindere, și cu alți oameni de bine au vegheat să fie scrise drept slovele inscrisului de întemeiere a acestei universități a deșertului. Greul abia urma să înceapă. Agregate uriașe minate de oameni de soi au purces la demolarea castelelor pe care le făurise în închipuirea lui vîntul. Țăranii și fiii de țărani, cercetătorii, s-au aplecat peste nisip cu linițe și îndărătnicie, domesticindu-l. Au fost ridicate laboratoare, s-au confecționat sere ; ustensilele, aparatele și instalațiile alambicate au pornit, sensibile, să măsoare și să cîntărească. Suprafața smulsă din dune a fost împărțită în ferme, fermele, în loturi mărunte pe care a început să fie experimentată creșterea multor neamuri de plante. O teribilă risipă de imaginație a schimbat cenușa nisipului într-un fastuos covor oltenesc.

. . . . . .

Povestea oamenilor și a vetrei lor din Sud este o istorie modernă a triumfului binelui și al vieții. Capitole de eroism adunate an de an vin să întregească imaginea eroului, a țăranului adică, pe care o tresărire de orgoliu l-a făcut să schimbe de cîte ori a fost nevoie, într-un timp scurt, fața locului pe care îl stăpînește.

Mircea Croitoru

În fiecare margine

Cine traversează strada în somn
și cine intră singur într-o peșteră
și cine crede într-o țeavă de tun
nu poate să simtă soarele
și nici limbile ceasului
atingîndu-i umerii și picioarele.
Între limbile ceasului
și între două trotuare
nu poate fi ca într-o peșteră
în care să pătrunzi de unul singur,
ca printr-o scorbură de pom
sau printr-o țeavă de tun
sau printr-o viață de om.
În fiecare margine a străzii,
ca și între limbile ceasului,
e un început de lume
și un sfîrșit de oră
peste care cad stelele cerului
atinse de stalactitele
universului Cronos.

Ștefan Tunsoiu

Am stat de vorbă cu pămîntul țării

Am stat de vorbă cu pămîntul țării
la un pahar de cîntece și soare
și-am tremurat cu suflet de izvoare
căutînd sfios răspunsuri întrebării.

El mi-a vorbit cu vocea lui blajină :
„O, așezarea voastră aici, poete
a nins-o vîrsta aștrilor în plete
și străluciri de purpură latină.

Voi n-ați venit aici aduși de cai
și nici de vînturi reci, involburate
ci v-ați născut în drum spre libertate
cu Miorița, pe-un picior de plai"...

Am stat de vorbă cu pămîntul țării
și-am înțeles din vorba lui sfătoasă,
cum că Românii sînt la ei acasă,
și-aci vor sta — lumini în ochiul zării.

Barbu Stanciu-Dolj

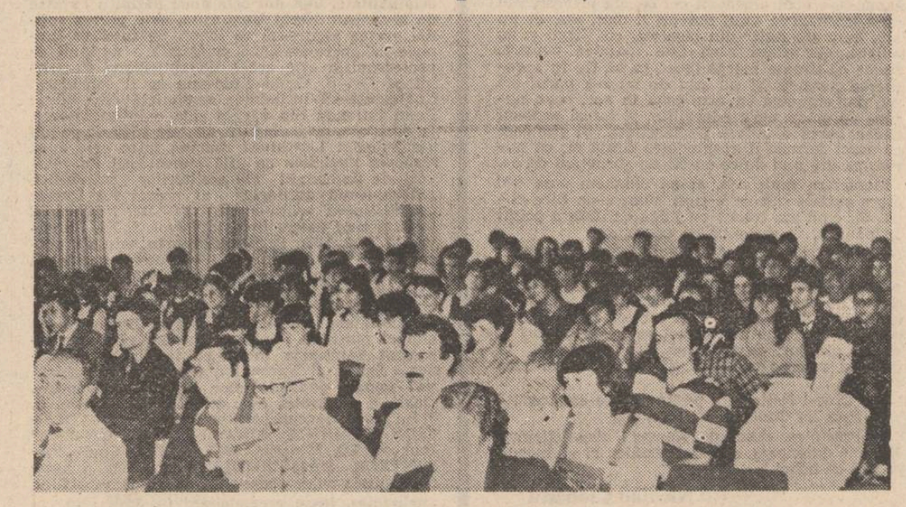

nicolae petre vrănceanu

Poetul

Inocentul prinț al speranței,
visează cu ochii deschiși
văzduhul despletit
cu forme de femeie
în livezile privirii,
suferă pentru amintirile trădate
și, cînd noaptea urcă
în coroanele copacilor,
sub pleoapa închisă
simte iarba-ncolțind
și, încet, cum se-mbracă
în cămașă de grîu,
de umbră neatins,
atunci coboară
să-și sune comorile
în visteriile visului.

Din rotirea

Mi-e dor de pădurea albastră,
de trupul tău înflorit
la marginea zilei,
pasăre cu aripa incremenită.
Ninge cu liliac,
torente nesfîrșite
prăbușindu-se
în galeriile de fugă
ale sufletelor noastre,
peste chemarea, peste așteptarea...
Vino, să devenim lumină
din rotirea nebunească
a secundei.

Părăsit

Între prieteni,
între rude de singe
singur,
între invizibile
caravane de vorbe.
Părăsit de Muma Mumelor,
uitat de Dorul Dor,
nu mai aud strigătul
lupoaicei din singe...
Aud doar recele cuvîntului,
văd culorile amețelii,
Rătăcitor Cavaler al
Tristei Figuri,
în camera închizitorială
a toamnei sfîșiată
de strigătul strident
al inocenței pătate
de singerarea de maci a
apusului.

Umbra din somn

Vino cu mine
îmi spuse umbra neagră
din somn
și mă bătu pe umăr,
apoi îmi arătă legitimația
cu chenar auriu de la
pompele funebre.
Vin, de ce nu,
i-am zis,
doar știu Miorița
de mii de ani,
de cînd m-am născut.

Înlănțuit

Doamne, izgonit din cer,
azi am aripile frînte,
stelele din ochi îmi pier,
mi-au rămas semne pe frunte.

Amintirile din frunze
se adună sub pămînt,
trec fecioarele de aer
peste inimă valsînd.

Plînul beznei se răstoarnă
din nopți lungi de insomnii,
cineva-n pahar îmi toarnă
numai cîntece pustii.

Stau, înlănțuit de lume,
pe s'inca de plumb, la poale,
și-mi sfîșie cornea lanțul,
plumbul literelor goale.

Încă nu

Speriată bate pasărea inimii
în cortul liniștii,
încerc să aduc în apele retinei
gondolele lebedelor plutind
într-o Veneție a visării și dragostei...
Tăișul lunii așteaptă în fiecare noapte
încolțirea punctului din care emană
nimbul de liniște al sufletului meu,
zeii protectori, tot mai obosiți,
abia mai inventează
formule pentru viață.
Încă nu am fost ingropat de frunzele timpului,
mă mai adapă din rodul izvoarelor
nemuritoarea iubire
fără de trup.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

IV. Demonism și eros (1)

A vorbi de voința fantasticului la Agârbiceanu, în sensul angajării deliberate pe pista demersurilor epice a căror „regie" se conformează întocmai unei riguroase „reguli a jocului", intrinsec proprie genului, este fără îndoială cît se poate de riscant. S-a putut observa și pînă acum că, precum la o bună parte a scriitorilor români ce se ilustrează și într-o atare direcție, prozatorul nostru cultivă fantasticul întrucît acesta își dezvăluie acele excepționale virtuți capabile a potența din unghi definitoriu nu puține din motivele tematice fundamentale ce-l atrag în chip deosebit. Fiind, artistic, mai degrabă apanajul realului **existent** decît al realului **imaginat**, în mod frecvent, fantasticul apare ca o chestiune de nuanță și dozaj, deci, mai puțin ca o chestiune de structură nefisurabilă. Într-o asemenea situație, încercarea de a delimita cu exactitate teritoriul aparținînd exclusiv „genului" fantastic este destul de anevoioasă și, poate, întrucîtva, inutilă. Am spune că numai lectura critică fidelă, deopotrivă, textului narativ și receptivității interpretului poate aproxima, din aproape în aproape, respectivul teritoriu, care, în chip fatal, nu va fi niciodată același pentru toată lumea.

Există, astfel, un bogat și foarte valoros sector al prozei lui Agârbiceanu căruia, dacă i se refuză dimensiunea fantasticului este cu neputință a i se defini însăși originalitatea. Ne referim la povestirile și nuvelele străbătute de patima erotică. Și de data aceasta disocierea de prototipul slavician, în mare parte (cu excepția romanului **Adam și Eva**) preluate și de Rebreanu stă evident sub semnul apelului la sugestiile fantasticului. Cel mai de seamă efect vizează transcenderea cauzalității fenomenale, realistic explicită, a suferinței erotice, odată cu plonjonul în inefabilul afectiv și moral propriu trăirii stăpînite de „vocea" demonică a eului uman. Chipurile particulare sub care se relevă în plan strict narativ acest adevărat proces de demonizare a erosului divulgă tot atîtea forme de impact cu fantasticul. Iată, de pildă, ce mari surprize oferă sub un atare raport tripticul alcătuit din povestirile **Frăsinica, Comoara** și **Valea-Dracului**, datînd, toate, din 1909.

Examinată amplu, cu multă pasiune și pătrundere de Mircea Popa, cel mai recent monografist al lui Agârbiceanu, cea dintîi, **Frăsinica,** este abia acum restituită fantasticului. Circumscrierea povestirii în sfera genului grație unei riguroase analize textuale, străjuită însă de îndrăznețe trimiteri la modele ilustre precum Caragiale, Edgar Poe, Mircea Eliade, Márquez, constituie fără îndoială un bun cîștigat. În ce ne privește, vom insista în direcția analizei axate pe efortul de urmărire a momentelor în care ceea ce numeam demonizarea erosului se înscrie în albia notației și a observației eminamente poematice, învăluite într-un lirism cvasiimpenetrabil, refractar, deci, pînă la un punct destul de inantat, oricărei obiectivări cu finalitate investigativă. Și totuși, în punctul ei de plecare, povestirea beneficiază de enunțuri cît se poate de abstracte, în felul lor. „Filozofînd" la un pahar de vin, mai mulți bărbați instruiți pun în discuție așa-zise probleme de conștiință. Se poposește, în cele din urmă, asupra întrebării dacă se poate vorbi de existența unei reale mustrări de conștiință echivalînd cu o „mustrare a sufletului" ; cu alte cuvinte, o mustrare de conștiință ce-și are originea nu în fapte premeditat negative, avînd, un statut obiectiv, ci în imprejurări de viață intim autobiografice, neprovocate de anumite interese egoiste, implicit, de la sine dăunătoare celor din jur. Ideea ultimă a „dezbaterii" este că un asemenea subtil și grav „joc" de-a vinovăția liber asumată respinge din capul locului întîmplările de aspect prozaic, pragmatic (relatarea doctorului tînăr care, student fiind, își însuise moneda pierdută de un bătrîn) și că în raza lui de acțiune intră doar acel geu de „cazuri" al căror unic judecător este însuși „făptașul", tiranizat fără milă de amintirea propriei erori sufletești. „Victima" unui asemenea „caz" greu analizabil este un alt comesean, pe nume Gheorghe Nemeș. Povestea „vinovăției" lui se leagă de întîmplările ce au drept protagonistă pe Frăsinica, eroina povestirii. În datele ei originare, povestirea lui Agârbiceanu este o poemă de inflexiune romantic-eminesciană, axată pe tema misterului feminin ca stare de vrajă perpetuă. Întîia întîlnire (e un fel de a zice „întîlnire") a lui Gheorghe Nemeș cu Frăsinica spune totul în această privință. „La poartă, caii băteau neastîmpărați, pînă veni un om să deschidă. Și, înainte de a intra, în portița vecină se ivi o fetișcană, ne privi cu ochii mari, plini de mirare, apoi, cînd o zăriră și noi, ca o șopîrlă se strecură în curtea mică, îngrădită cu gard de nuiele. Nu știu, strecurat-u-s-a ceva orbitor din ochii ei, în clipa cînd a fugit, da mie mi s-a pus ca un văl peste ochi s-abia am găsit scara de la trăsură". Sigur, luat în sine, momentul nu pare a ieși cu nimic din albia firescului, dată fiind tensiunea stării emotive a tînărului, pricinuită de apariția neașteptată a gingașei fete. Chiar coeficientul de straneitate degajat de privirile Frăsinicăi poate fi pus pe seama șocului emotiv al eroului, inscriindu-se, deci, în ordinea firească a lucrurilor. Mai mult, chiar, nici „amețeala" inexplicabilă a lui Gheorghe Nemeș — manifestată prin stări de apatie și indiferentism față de realul imediat — nu poate fi, deocamdată, calificată altfel.

Numai că, în virtutea altui „scenariu" decît cel presupus, următoarele „întîlniri" dintre **eroi schimbă,** pe neobservate dar cu mare pregnanță, datele problemei. Următoarea „întîlnire" stă sub semnul unei tulburătoare fantasticități idealizante. Modelul este, fără discuție, totocel eminescian, cu trimitere directă la motivul farmecului feminin sacralizat, cu efectele lui „magnetizante" asupra personajului masculin. Parcă am asista la o scenă desprinsă din **Geniul pustiu :**

„Cînd a ieșit popa să facă vohodul, m-am deșteptat și, deodată, cum priveam prin biserică, peste capetele creștinilor, am tresărit. Din tinda femeilor, de unde stăteau fetele, înapoi, doi ochi mari, curați ca lacrima, mă priveau. Ș-a fost cu neputință să-mi întorc privirile, deși aș fi vrut, căci simțeam cum mi se lasă peste ochi același văl de undă, ca acolo, înaintea porții lui Virgil. Era fetișcana din vecini. Așa ceva eu nu mai văzusem ! Nici nu știam să-mi dau sama de-s ochi omenești cei ce mă privesc, sau de-s întruparea unui dor ori a unui vis. Și nu știu cum am ieșit din biserică, cu Virgil și cu ceilalți, dar afară zării fata înaintea noastră. Părea că anume merge încet, ca să fie în apropierea noastră. Și nu știu de mi s-a părut ori nu, dar simțeam că, este ceva în aer, ceva nespus de dulce, ceva adormitor, și totuși care-mi dădea parcă o putere nemărginită. Și simțeam că acest farmec îl răspîndește ființa ei, că mireasma era mai dulce cu cît ne apropiam de ea.

Merserăm mult așa, și eu simțeam cum îmi piere sîngele din față, cum păleam pe fîlce clipă. Și, cînd am trecut pe lîngă ea, fata a privit în pămînt. Și era albă ca ceara..."

Și totuși desprinderea de modelul eminescian se produce la fel de neașteptat ; anume, în clipa cînd eroul află că „vraja" degajată de Frăsinica nu este doar un dat resimțit numai de el, ca urmare a fascinației erotice de care este cuprins. Atributul în cauză este recunoscut și de cei din jur, de tatăl lui Virgil, colegul la care își petrece vacanța, și de Aurora, sora acestuia :

„— Cine-i fetița asta pe lîngă care-am trecut?
— Fata lui Todoruț. Ni-i vecină.

— Frăsinica, domnule Nemeș ! zise bătrînul. Nu știi dumneata cine-i Frăsinica ?! și începu să rîdă cu hohot."

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Ilustrată din mijlocul Dunării cu Paul Everac și D.R. Popescu

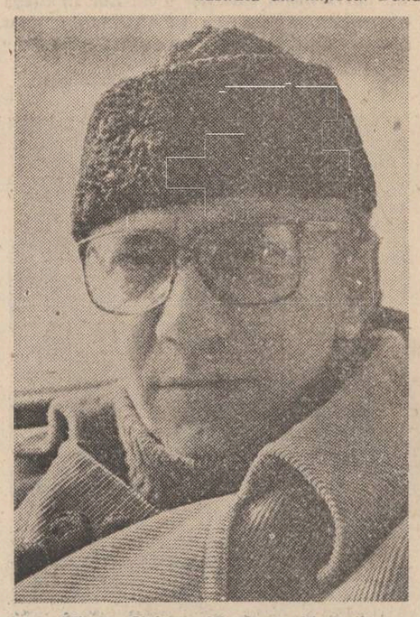

Mircea Ciobanu își alege „Martorii"

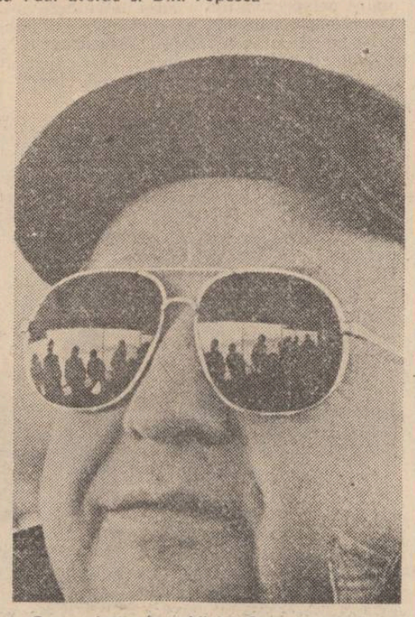

Ce se citește în ochii lui Corneliu Leu ?

CONCURS de scenarii cinematografice

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, împreună cu Asociația cineaștilor, organizează un concurs pentru scenarii de filme artistice de lung metraj axate pe problemele dezvoltării agriculturii noastre în condițiile noii revoluții agrare, cu următoarea tematică :

— experiența partidului în transformarea socialistă a satului, realizările obținute în agricultura noastră, obiectivele fundamentale ale noii revoluții agrare în România, ridicarea generală a civilizației materiale și spirituale a localităților rurale.

— procesele economico-sociale și morale care au loc în lumea satului contemporan, în condițiile noii revoluții agrare, extinderea și modernizarea continuă a bazei tehnico-materiale, acțiunile de irigare, desecare, combaterea eroziunii și de ameliorare a fondului funciar, implicarea tot mai puternică a țărănimii, a tuturor oamenilor muncii de la sate, în creșterea intensivă a producției agricole vegetale și animale ; contribuția oamenilor muncii din agricultură la înfăptuirea sarcinilor legate de autoconducerea și autoaprovizionarea în profil teritorial ;

— rolul sporit al învățămîntului, cercetării științifice, al specialistilor din agricultură în promovarea progresului tehnic, pregătirea profesională și perfecționarea cunoștințelor agrotehnice ale oamenilor muncii de la sate ;

— dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii de la sate, parte integrantă a noii revoluții agrare. Creșterea continuă a rolului organizațiilor de partid, de masă și obștești în ridicarea economico-socială a satului, în realizarea unei noi calități a muncii și vieții ;

— păstrarea și dezvoltarea tradițiilor și obiceiurilor înaintate, combaterea mentalităților și atitudinilor necorespunzătoare cerințelor noii revoluții agrare, întărirea ordinii și disciplinei în muncă, cultivarea dragostei și atașamentului față de pămîntul natal, a răspunderii față de realizarea sarcinilor ce revin locuitorilor de la sate în cadrul diviziunii sociale a muncii, încurajarea și afirmarea unor obiceiuri noi, proprii realităților socialiste ;

— strîngerea sub multiple aspecte a relațiilor dintre sat și oraș, expresie elocventă a alianței muncitorești-țărănești în etapa actuală, a procesului de omogenizare social-politică și morală a societății noastre socialiste.

Concursul este deschis atît scriitorilor de profesie, cît și altor categorii de oameni ai muncii.

Lucrările, cuprinzînd 60—80 pagini dactilografiate, vor fi expediate pe adresa Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Piața Scînteii nr. 1, București, cu mențiunea „Pentru concursul de scenarii cinematografice", pînă la data de 1 decembrie 1983, data poștei.

Lucrările nu vor fi semnate. Ele vor purta un motto și vor fi însoțite de un plic închis, pe care se va înscrie același motto, iar în plic se vor introduce numele și adresa autorului.

Cele mai valoroase lucrări, selecționate de un juriu stabilit de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, vor fi repartizate caselor de filme în vederea transpunerii lor cinematografice.

Unele precizări referitoare la tehnica de elaborare a scenariilor, necesare scenaristilor debutanți, vor fi publicate în numărul din luna iunie a.c. al revistei „Cinema".

Alți protocroniști fără voie (II)

A treia categorie de critici ai protocronismului e alcătuită din aceia care îl contestă după ce, inițial, au fost incluși printre părinții lui sau, luînd cunoștință de el, l-au admis. În cuvîntul explicativ ale cărții sale, Edgar Papu îl menționează pe **Ov. S. Crohmălniceanu** pentru citeva din **„cele mai neașteptate descoperiri de protocronism în literatii noștri"** (op. cit., 15), citînd chiar această anticipație fixată de autorul **Literaturii române între cele două războaie mondiale : „Centrîndu-se pe analiza lipsei gustului de viață al personajului principal, autorul forează precis și adînc sentimentul revelației neantului, izbutind să scrie un mic roman existențialist AVANT LA LETTRE"** (vol. III, p. 158). Însă, la colocviul „Luceafărul" despre **Protocronism și sincronism,** Ov. S. Crohmălniceanu afișează o reticență evidentă față de conceptul fundamentat de Edgar Papu și cu argumente din cărțile sale. Dacă la începutul dezbaterii criticul admite că **„există scriitori români care au unele tendințe literare anticipatoare",** la sfîrșitul ei, ajunge să elimine cu totul dimensiunea de anticipare a protocronismului : **„Din punctul meu de vedere, noțiunea de protocronism înțeleasă în primul rînd ca originalitate, una din cele două definiții extrase de tovarășul Mihai Ungheanu, este partea solidă, partea viguroasă ca idee".** Se înțelege limpede că „partea" slabă și fragilă a noțiunii de protocronism este aceea de anticipare. E posibil ca Ov. S. Crohmălniceanu să fi considerat finalmente că intîietatea semnalată de Edgar Papu într-una din cărțile sale e întîmplătoare. În realitate, nu e singura. În cele 1 700 de pagini ale trilogiei **Literatura română între cele două războaie mondiale** se află cîteva zeci de relevări de anticipații ale scriitorilor interbelici. **„Mecanismul antilogic"** al prozei lui Urmuz **„se distinge printr-o ULUITOARE NOUTATE la data cînd fusese inventat"** (vol. I, Ed. Minerva, 1972, p. 570). Scriitorul român este un precursor al antiliteraturii : **«Urmuz reușește să construiască un fel de narațiuni vide, cu o gradație dramatică, însă, autentică și perfectă ; el creează obiecte antiliterare, cum confecționa asa-numitele „rady-made" Marcel Duchamp în cîmpul plasticii.** Pilnia și Stamate **este un concentrat antiroman erotic cu implicații metafizice...** Ismail și Turnavitu, **o antinuvelă socială pe tema dependențelor economico-morale.** Gayk, **o antischiță de actualitate.»** (idem, p. 574). Tzara, **devenit scriitor francez, a REVOLUȚIONAT LIRICA SECOLULUI AL XX-LEA"** (vol. II, Ed. Minerva, 1974, p. 371), fiind **„PĂRINTELE DADAISMULUI"** (p. 395), o parte din textele sale redactate în românește fiind **„neîndoios, texte predadaiste"** (p. 369). Iată în ce constă anticipația lui : **„MAREA DESCOPERIRE A LUI TZARA a fost forța negativității în dialectica oricărui act creator. Răzvrătindu-se împotriva tuturor normelor, PĂRINTELE DADAISMULUI a dat spiritului putința să facă o baie salutară de nonconformism regenerator"** (p. 370). Un mare precursor vede Ov. S. Crohmălniceanu în Ion Vinea : **„Directorul** Contimporanului **ARE FOARTE DEVREME INTUIȚIA UNUI LIMBAJ POETIC NOU care se va constitui abia după consumarea a două decenii de experiențe avangardiste și va fi sinteza lor. În privința aceasta, Vinea e comparabil cu Pierre Reverdy. Ca el, fiind preocupat de o autentică revoluționare a expresiei poetice, nu pune mare preț pe nonconformismele spectaculoase și superficiale. La fel, deși lasă o impresie falsă de moderație, îi vom descoperi INIȚIATIVELE, CU EFECTE INOVATOARE PROFUNDE, în nu puține aspecte ale liricii contemporane"** (p. 383). În legătură cu acțiunea protocronică a lui Ilarie Voronca, Ov. S. Crohmălniceanu aduce mărturia unui francez : **„Léon-Gabriel Gros va ține să precizeze că prin autorul lui** Ulise : **«PENTRU A TREIA OARĂ ÎN 30 DE ANI LIRISMUL ROMÂN A INFUZAT UN SÎNGE NOU POEZIEI FRANCEZE»"** (p. 420). Tot după exegetul literaturii noastre interbelice, Stephan Roll „**A DEVANSAT DE FIECARE DATĂ, instinctiv, formulele futuriste, simultaneiste și suprarealiste cu o uimitoare dezinvoltură"** (p. 420). În critică, stabilește Ov. S. Crohmălniceanu, **„D. Caracostea se apropie de lucrările «Cercului lingvistic din Praga», ANTICIPÎND O ÎNTREAGĂ ORIENTARE CONTEMPORANĂ STRUCTURALISTĂ a cercetării literare"** (p. 262). Natura inițiativelor dezvăluite de Ov. S. Crohmălniceanu îi pulverizează propria antinomie, dintre **anticipație** și **originalitate,** pe care o etala, la colocviul amintit, ca pe un argument determinant în refuzul protocronismului : **„Deci nu mai putem vorbi** — concluziona criticul — **de protocronie în sensul anticipației pentru că operele cu adevărat originale — așa cum am mai spus — nu sînt comparabile".** Or, în cursul analizelor, Ov. S. Crohmălniceanu revelează elemente anticipative mai cu seamă în opera autorilor care șochează prin originalitate. Nu numai că între originalitate și anticipație nu există nici o incompatibilitate, dar, după cum arată exemplele pe care le-am extras din **literatura română între cele două războaie mondiale,** originalitatea este o condiție obligatorie a protocronismului. Nu poate fi protocronic un scriitor care nu dă fiorul insolitului. Cantemir este protocronic pentru că, între clasicii și barocii de la începutul secolului al XVIII-lea, face figură de scriitor insolit. Insolitul lui se numește romantism. Aceasta e dialectica la care ne îndeamnă, fără s-o dorească, Ov. S. Crohmălniceanu însuși.

La o revizuire asemănătoare a poziției incipiente față de protocronism a procedat **Mircea Zaciu.** Scriind despre autorul conceptului cu prilejul aniversării a 70 de ani, sub titlul **Un umanist cordial : Edgar Papu** (a se vedea **Lancea lui Achile,** Cartea Românească, 1980, p. 197—201), criticul se ralia comprehendării protocronismului ca anticipație, considerîndu-l **„un termen și o idee nobilă"** și întrebîndu-se retoric într-o paranteză : **„căci cine va contesta realitatea obiectivă a unor priorități sub anticipații în creația atîtor scriitori români ? !"** (p. 201). Paranteza înregistra însă, probabil, un ados, fiindcă, ceva mai sus, Mircea Zaciu se îndoia de pertinența „conceptului" de protocronism **(„poate nu cel mai exact cu putință")** și motiva **„cearta"** din jurul lui, care — întărea criticul — **„și-a avut motivațiile ei",** deoarece **„unii preopinenți au purtat** ore rotundo **ideile cărții spre exagerații ce nu intrau nicidecum în intențiile autorului"** (p. 200). Aceste imputații fără probe, subordonate adeziunii parantetice, preveneau asupra unei posibile tăgăduieli radicale a conceptului de protocronism, pe care Mircea Zaciu n-a întîrziat s-o rostească : în volumul **Cu cărțile pe masă** (Cartea Românească, 1983), ceea ce numea mai înainte **„un termen și o idee nobilă"** se metamorfozează, stupefiant, în **„GHIOAGĂ PROTOCRONĂ** (p. 177). În paralel nu ezită totuși să-și elogieze colegii, uneori chiar pentru descoperirile lor protocronice. După ce reproduce din Eugen Simion pasajul în care Alecsandri e tratat ca poet protocronic **(„O figură nouă se deschide lirismului lui explicit :** figura indeterminării și ambiguității, **proprie poeziei moderne"),** Mircea Zaciu are cuvinte de laudă pentru detectările lui de pionierat : **„În asemenea coboriri spre nebănuite straturi lirice, și sînt cîteva memorabile în cartea lui Eugen Simion, rezidă interesul, noutatea efectivă a răbdătoarei lui endoscopii, indiferent dacă sugestiile vin din Barthes, Richard sau Denis de Rougemont"** (p. 190). Scrlind despre **G. Călinescu și „complexele" literaturii române** de Mircea Martin, Mircea Zaciu acordă, în comentariul său, un spațiu întins nu numai „complexelor", ci și protocronismelor pe care le decelează confratele său în opera călinesciană : **„Călinescu e văzut pe bună dreptate ca UNUL DIN PRECURSORII pe plan european al unui nou tip de istoriografie literară și al metodei tematiste în critică. Nu e singurul loc unde Mircea Martin subliniază originalitatea modernă a călinescianismului** (iată, încă o dată, că originalitatea este o condiție a anticipării. — n.n.) **Considerat de unii drept un spirit «tradițional» depășit prin refuzul scientismului și reacția sa antipozitivistă, autorul** Istoriei... **îi apare eseistului dimpotrivă, ca UN INNOITOR ȘI UN PREMERGĂTOR (...). În fine, în alte privinte, e demonstrată și relația posibilă între metodologia, tehnica criticii textuale etc., INAUGURATE DE CĂLINESCU, și promotorii «noii critici», mai cu seamă Gaston Bachelard și Roland Barthes. Dealtfel,** într-o încheiere parțială : Sensul tradiției, **procedarea marelui critic e pusă în relație și cu două concepte eliotiene : «cucerirea tradiției» și «tradiția simultană», vizibile în monumentala** Istorie..." (p. 196). Precursor, înnoitor și premergător, iată cuvinte cît se poate de potrivite pentru a-i numi pe autorii de anticipări, cuvinte pe care le utilizează Edgar Papu însuși. Atunci de ce așează Mircea Zaciu conceptul de protocronism sub semnul inexactității ? Foarte curios !

Am operat o categorisire a protocronistilor fără voie ținînd seama de coeficientul de rezistență la teza în discuție și am preferat maniera chirurgicală, probatorie, ferindu-mă de a mă lăsa contagiat de limbajul crud pe care-l folosesc unii dintre ei pentru a respinge protocronismul. Căci, într-adevăr, nu poate fi vorba de nici un fel de dialog acolo unde noțiunea fundamentală ca protocronismul e intîmpinată (împreună cu promotorii ei) nu cu argumente (pro sau contra) de natură estetică și sociologică, ci cu vorbe tari. E o chestiune de morală (critică) de care nu se poate face abstracție. Cum nu se poate face nici de aceea, încă mai importantă, pe care o implică distorsiunea dintre refuzul conștient al protocronismului și confirmarea lui involuntară. Unde se instalează o asemenea contradicție, nu se mai poate vorbi de rectitudinea personalității.

Constantin Sorescu

Rîuri și rînduri despre rîuri

Urmare din pag. I

Acest rîu nu s-a astîmpărat și mulțumit doar cu vechea baladă-legendă (termenii de teorie literară sînt în această privință încă șovăiți și imprecișî) despre meșterul Manole și cei meșteri (nouă), ci a captat și alte ape ca să le foarfece rotitor, bobinat în bulgări de lumină prin hidrocentrale mari (Vidraru) ori mai mici dar la fel de vinjoase și viguroase („salbe" strălucitoare și incandescente cum le numeam pe vremuri în reportaje festive și voioase în care dificultățile ori stîngăciile începuturilor erau smeuriu și idilic descrise și acoperite cu fraze și propoziții pe potrivă).

Dar văd că mereu dau tîrcoale subiectului propriu-zis despre care vreau să scriu, deși îl cunosc așa cum îi cunosc și predicatul precum și complementele și atributele de rigoare.

Este vorba de rîul Topolog și de micul său afluent Topologelul.

Comunele, satele (tăblițele care le hotărăsc marginile s-au mutat și se mai mută potrivit datinilor ori ambițiilor localnice), deci mai potrivit o să le zic așezări rurale : Tigveni, Birsești, Cepari — în care mi-am făcut, întocmit, lăsat și pierdut cei șapte ani de acasă — se află pe malul Topologului.

Această apă a intrat în literatură subțire, delicat dar și dramatic prin versurile lui Topîrceanu (îndeosebi prin **Balada morții),** a cărui familie a zăbovit o vreme în satul Rudeni-Suici. Profesorul și prozatorul Stefan Zamora, născut și stabilit în aceeași localitate și la umbra aceluiași „stog", descrie cu alte mijloace artistice, firește, valea rîului în povestiri sugestive dintre care pe una recentă „Nunta apelor" o recomand cu toată convingerea și afecțiunea deloc regională (acum județeană) cititorilor și comentatorilor literari.

Ca să fiu sincer, nemilos cu mine însumi trebuie să recunosc acum că și eu am comis cîteva versuri pe vremea „potopului" din 1940, cînd încă nu eram la școală. Ele sunau stupizel cam așa : „Topoloage riu frumos / Limpezile tale ape / Multe maluri au mai ros". Naivități și falsități totdeodată. Cum să fie apa limpede cînd ea era tulbure, turbată, cu valuri rostogolindu-se, e adevărat, albe, cărunte aruncînd la margini oi, miei, vite mari înecate ba chiar și niște pantofi de damă. Ne-a mai lăsat și un bolovan mare cît un juncan, bolovan poate smuls de la vreun stăvilar de moară fiindcă avea un belciug de fier și pe care l-am descris — fascinîndu-mă și acum — într-o povestire mai veche. Și atunci cum aș fi văzut eu „limpezi ape ?"

Poate doar prin faptul că aveam privirea limpede, spălată, neîntinată și nepîngărită și, vorba poetului, eram „și la trup curat".

★

Acel bolovan uriaș precum și albia largă (nu exagerez deloc spunînd că în anumite părți are dimensiuni cît ale Dunării) numai că este uscată, fără ochiuri ispititoare și adînci de apă, vale totuși populată de arini deși, foșnind adînc și misterios și presărată din loc în loc de sălcii aplecate cu adevărat și parcă sîncer plîngătoare — doar atît a mai rămas din gloria și vigoarea de odinioară a Topologului.

Dar observ că rîndurile mele depășesc deja „albia" îngrădită tipografic, și despre destinul dramatic al acestei ape voi scrie „altădată, mai îndată" cum ar spune tanti Lucreția, responsabila cu „albele" necesare corecturii și cu cafelele destul de negre trebuitoare multora, dacă nu chiar la ore tîrzii și încordate chiar tuturor.

CONFERINȚĂ DESPRE PANAIT ISTRATI LA UNIVERSITATEA DIN FRANKFURT

● Vineri, 3 iunie a.c., la Universitatea din Frankfurt — J. W. Goethe, Institutul de limbi și literaturi romanice, a fost prezentată conferința **Panait Istrati et Walter Benjamin. Reflexions sur le narrateur.**

Conferențiarul — Al. Oprea, directorul Muzeului Literaturii Române — a analizat originalitatea povestirilor lui Panait Istrati în raport cu teoriile despre povestitor ale reputatului scriitor și eseist german Walter Benjamin.

Conferința, ținută în fața a numeroși studenți și cadre didactice ale Institutului de limbi și literaturi romanice, a fost menționată în **Uni-Report,** revista Universității J. W. Goethe (an 16, nr. 6, 1963).

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A PATRA

Alți trei poeți, diferiți ca factură și destin literar, dificili, au fost programați în ședința a patra, vineri 20 mai : Maria Cerchez („poetă suprarealistă, cu mult peste valoarea atîtor subrete literare care fac o poezie de consum", cum aprecia conducătorul cenaclului în prezentarea de început), care va citi poeme dintr-un volum datat 1976—1977, un fel de „atlas elegiac", plus trei poezii proprii în limba franceză ; Mircea Șoncuteanu, avînd un vitreg destin de poet, posesor al unei „expresii moderne și derutante", care a ales spre lectură 50 de tituri din patru volume diferite, bineînțeles neapărute, precum și o tabletă din seria „fărîma de eternitate" ; Florentin Palaghia, nume cunoscut din presa literară, autor serios care a debutat deja cu volumul „Sintagme" și care va citi în cenaclu din volumul în 12 secțiuni „Lecție deschisă", în curs de apariție.

Amestecul de familiaritate (și nu „Amestecului de fatalitate", cum, printr-o greșeală de tipar cît se poate de penibilă, a apărut în finalul ultimei cronici (nr. 1098, 21 mai), la a treia ședință — din 6 mai a.c.), așadar amestecul de familiaritate și solemnitate a fost caracteristic și dezbaterilor din această a patra manifestare a cenaclului. Discuții vii, aprecieri interesante, demne de reținut :

Nicolae Georgescu remarcă la Maria Cerchez rafinamentul, vizualizarea, experiența acumulată, intențiile ludice. Poezia sa posedă o nuanță de vechime, dînd impresia că vine de undeva din istorie. Vorbitorul va recurge la o digresiune asupra fondului simbolistic românesc (horă, columnă), pentru a apropia unele „sensuri ciudate", reperabile în poemul „Panem et circenses". Mircea Șoncuteanu cultivă cu insistență jocul de cuvinte, avînd dotința de a găsi nu ritmul, ci ceea ce e în spatele cuvintelor. Poezia maturică a acestuia este mult mai incisivă, ea trăind prin elemente bine integrate tehnic : „sinele despre sine", dedublarea, frumoase definiții ale calului. În cazul lui Fl. Palaghia, autor al unei poezii imagistice, a cercului, a sferei, vorbitorul reia digresiunea despre roată referindu-se la obiceiul românesc respectiv, tratat de R. Vulcănescu. Poetul aduce o materie vioscoasă continuu curgătoare într-o poezie ca o „infrățire de cercuri", plină de sugestie.

Mihaela Muraru Mândrea va citi 3 epigrame („mândrograme") dedicate autorilor iar Mihai Culman un poem pentru „Cenaclul Numele poetului". Vasile Bardan are ideea, bună, de a delecta auditoriul cu mici fragmente din Mircea Eliade, unde poezia e privită ca metodă politică ultimă, ca doctrină a salvării. Despre M. Șoncuteanu nu are o părere prea bună : „complicarea terminologiei (îngreuind mesajul), formulări pretențioase, stare de risipire, balast verbal". În schimb Florentin Palaghia are versuri foarte adînci, poezii constituite ca un tot unitar. La M. Cerchez, pe care o lasă la urmă, „mesajul este nu atît abscons, cît foarte dificil de receptat". „Exhibiții" într-o „poezie scrisă cu șira spinării". Limpezindu-se, poeta poate revela sensuri profunde.

Marcela Mariana Milcu, marcată de emoție, se revoltă contra orizontului limitat al unor vorbitori care nu vor să vadă dincolo de formă, de mesaj, nu vor să vadă, de exemplu, că la M. Cerchez există și alte preocupări, de ordin lingvistic, o construcție atentă etc. M. Șoncuteanu posedă o mare lejeritate în a scrie, exersînd mai multe maniere. El merge de la butadă pînă la poezia gravă. Fl. Palaghia e mai atent cu cuvintele, cu ceea ce vrea să transmită, fiind puțin prea rece. Poetul combină foarte mult în vers.

Poetul Sandu Stelian, în intervenția sa limpede, cursivă, va arăta că poeții audiați trebuie cunoscuți mai bine, că nu e vorba de o poezie dificilă, dînd ca exemple „Cimitirul marin" și „După amiaza unui faun", cazuri în care s-a făcut din dificultate valoare. La M. Cerchez, care poate fi pusă în linia de mijloc a suprarealismului (la graniță cu T. Tzara), se poate observa lecția unui Raymond Queneau, ea realizînd un discurs poetic unde se combină automatismele verbale și „delirul". M. Șoncuteanu este sub influența unor poeți mai puțin asimilați (ex. S.J. Perse) și uneori „sare calul" (ca în problema creștinismului). Fl. Palaghia propune versuri cu elemente prozaice, ca și M. Cerchez. El se aseamănă cu Valéry Larbaud, „împingînd în față obiectele". Vorbitorul consideră că toți trei poeții se întîlnesc cu poezie adevărată în poemele de dragoste și, de asemenea, că nu știu să finalizeze.

Poetul Dan Sandu, discret și gentil, va acorda poeților cîte un „comentariu în rime" iar Vasile Mihalache va spune că M. Cerchez creează mai mult o atmosferă, va remarca umorul și ludicul la M. Șoncuteanu ca și aspectul plăcut al versurilor lui Fl. Palaghia. Valeriu Mircea Popa a arătat că se va opri, nu din răutate, la greșelile autorilor. Astfel, M. Șoncuteanu oscilează între două-trei modalități diferite, lucru ce tradează nesiguranța drumului poetic. Uneori poemele nu au sfîrșit, alteori „finalul rătează poeme minunate". O fază e cu poeme lungi, neconvingătoare, unde se cade în epic, în altă fază se exersează regîsirele ironiei. Mai ales poemele concise sînt reușite. De reținut „Compoziție pe fond eloxat". Poetul „doar dărîmă, fără să pună ceva în loc." O surpriză plăcută este Fl. Palaghia, versurile sale sintetizînd aluzii de cultură, sentințe etc. „El începe detașat poemul pentru ca treptat să se includă în atmosferă". Îl prind mai puțin versurile cu elemente sociale ca și cele de dragoste, pentru exprimarea iubirii fiind necesare modalități noi, surprinzătoare.

Poetul Aurelian Titu Dumitrescu, prezentă de 6 aleasă ținută în cadrul dezbaterilor, apreciază la M. Cerchez siguranța scrisului, buna stăpînire a ideii și a stării. Totuși, uneori, cuvintele nu sînt foarte fidele stării ce se vrea exprimată. M. Șoncuteanu propune 5 etape, de la „măreția tragicului" la ironie, la construcție. Fl. Palaghia, în evidentă evoluție, expresiv, fugind de locurile comune, a produs o foarte bună impresie, concluzie vorbitorul.

Conducătorul cenaclului constată în încheierea discuțiilor că cei trei poeți, maturi, valoroși, au fost întrucîtva dezavantajați de felul lor de a citi. Mariei Cerchez, la care unele poezii trebuie „aspectate", nu audiate, i se sugerează să țină totuși cont că versul românesc are o tradiție, el bazîndu-se pe unități ritmice bine delimitate. În rest, surprize cît se poate de plăcute au constituit atît Mircea Șoncuteanu, poet foarte ingenios, cît și Florentin Palaghia, în volumul său „Lecție deschisă", în curs de apariție, existînd numeroase momente de poezie autentică.

Într-un P.S. al serii, sensibilul tînăr Daniel Edenescu a prezentat, cu o voce frumoasă, un cîntec pe care l-a închinat, din proprie inițiativă, exclusiv cenaclului „Numele poetului".

Hero

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI. **Vineri, 17 iunie a.c., ora 17, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii, nr. 1, va avea loc cea de a șasea ședință a Cenaclului de poezie** Numele poetului, **condus de Cezar Ivănescu.**

11 IUNIE 1983

Premiile U.T.C. pentru creație literar–artistică pe anul 1982

Simbătă a avut loc, in Capitală, festivitatea de inminare a premiilor Uniunii Tineretului Comunist pentru creație literar-artistică pe anul 1982.

Au fost acordate următoarele premii : **Literatură social-politică :** „Îndrumar juridic pentru tineret", editat de un colectiv de cercetători (Editura politică) ;

— „Tineretul și problemele lumii contemporane" de Dan Mihai Bârliba și Gheorghe Prisecaru (Editura politică) ;

— „Repere și prefigurări", de Aurel Codoban (editura „Dacia") ;

Poezie : „Măsura lucrurilor", de Grigore Georgiu (editura „Albatros") ;

— „Drum spre morile de vint" de Gabriela Hurezean (editura „Eminescu") ;

— „Cruciada intreruptă" de Traian T. Coșovei (editura „Cartea Românească") ;

Debut poezie : „Memorandum liric", de Ion Burnar (editura „Eminescu") ;

— „Măceșul din magazia de lemne" de Mariana Codruț (editura „Junimea") ;

Proză : „Treizecișitrei", de Tudor Dumitru Savu (editura „Cartea Românească") ;

— „Îngerii chilugi", de Dan Verona (editura „Albatros") ;

Debut proză : „Victorie minus unu", de Vasile Radu (editura „Eminescu") ;

Critică și istorie literară : „Barocul literar românesc", de Ion Istrate (editura „Minerva") ;

— „Perspective eminesciene", de Dan C. Mihăilescu (editura „Cartea Românească") ;

Publicistică, reportaj : „Strigarea numelor" de Ion Longin Popescu (editura „Eminescu") ;

— „La cinci minute după Cosmos", de Dumitru Prunariu în colaborare cu Alexandru Ștark (Editura militară) — mențiune specială ;

Literatura de anticipație tehnico-științifică : „Zee" de Sorin Ștefănescu (editura „Albatros") ;

Lucrări in limbile naționalităților conlocuitoare : „La jumătate de drum („Feleúton-útfelen"), de Bodo Barna (editura „Kriterion") ;

— „Depresiuni („Niederungen"), de Herta Müller (editura „Kriterion") ;

Creație muzicală : „Simfonia", de Șerban Nichifor.

Artă plastică : Ansamblul de lucrări de artă monumentală intitulat „Tinerețe", de la Casa de cultură a științei și tehnicii pentru tineret Balș, județul Olt, realizat de un colectiv de artiști plastici ;

Creație cinematografică : Filmul documentar „Aflați despre mine...", in regia lui Adrian Sirbu, studioul „Alexandru Sahia".

★

Cu acest prilej a avut loc reuniunea festivă a Cenaclului „Confluențe", organizat de ziarul „Scinteia tineretului" și Ansamblul artistic al U.T.C., in cadrul căreia a fost lansat volumul de poezii patriotice și revoluționare „Tineri ca patria", realizat de membrii cenaclului.

CUMPĂNĂ

ZENON

Cind am ridicat capul mă aflam
in sania trasă pe zăpada streină
de doi cai albi, fulgerători și lungi.
O haită alerga in urma mea
și lupi fierbinți mă luminau cu dinții lor
in care lupi mai mici stăteau la pindă.
În jur toate gurile cerului
agonizau cu limbile tăiate
și nimeni nu putea să scoată
nici un cuvint in apărarea mea.
Eu in picioare in mijlocul săniei.
Singele-mi cădea greoi pină-n călciie
voind parcă să fugă din mine in pămint
dar sania fugea fantastică și poate
singelui ii era cu mult mai mare frica
să se arunce in necunoscut.
În fața suflă caii, in spate urlă lupii,
la mijloc geme pieptul meu.
Arunc in urmă sacii cu merinde
și lupii tăbărăsc asupra lor
și burțile își numără cu dinții.
Apuc apoi toporul
imi tai picioarele pe rind
in urmă le arunc iar haita
in ele-și viră boturile-adinci.
Sub soarele ce lumina in somn
o sanie ciudată alerga
c-un cap victorios intr-insa poate mort
de cine știe cind ascultind
lupii cintind pe Cimpia Eternă.

George Alboiu

Teza «absolutismului»

Urmare din pag. I

buie să fie impersonal, a devenit sub mina liberală firma unei companii generale de exploatație...". Nu o dată, agitind biciul impletit din șerpi al satirei sale, el demonstrează că „asociațiile de indivizi răpitori" au făcut „din stat o unealtă a lor".

Exasperat, se gindește la folosirea unor „remedii radicale". Și care ar fi acestea ? În articolul din 31 august 1878, declară : „Un remediu radical ar fi numai o mină de fier, dreaptă și conștie de țelurile ei bine hotărite, care să inspire tuturor partidelor convingerea că statul român moștenit de la zeci de generații, care au luptat și suferit pentru existența lui, formează moștenirea altor zeci de generații viitoare, și că nu e jucărie și proprietatea exclusivă a generației actuale". Eminescu e prea cinstit cu el insuși pentru a nu mărturisi : „Acest sentiment istoric al naturii intrinsece a statului și trebuitoarea mină de fier lipsesc insă din nefericire".

La cine se gindea cind vorbea de acea trebuitoare mină de fier, dreaptă și conștientă de țelurile ei ? Nici vorbă, la domnitor. În structura concepției sale asupra statului, ca „regulator" al vieții națiunii, așa cum o prezenta in conferința din 1876, monarhului i se acorda un rol de căpetenie.

Spațiul nu ne îngăduie să discutăm amănunțit opiniile poetului in această problemă. În conferința amintită termenul folosit era acela de „monarchie juridică", intr-o notă de subsol precizind încă o dată că „Monarhia aceasta nu este de confundat cu despotismul". De fapt, Eminescu accepta interpretarea iluministă a funcțiilor monarhului, așa cum fusese expusă in lucrările lui Montesquieu (atit de mult apreciat de el).

Important este insă să vedem dacă îmbrățișarea acestei teze il impiedica sau nu pe gazetarul politic să înțeleagă care era adevărul in legătură cu rolul indeplinit de rege in viața contemporană a țării.

Intilnim, nici vorbă, destule articole cu aprecieri amabile la adresa lui Carol I. Ori de cite ori, insă, el confruntă pe rege cu contradicțiile vieții sociale, cu felul in care erau lezate interesele claselor de jos, atitudinea sa este răspicat critică. Mitul monarhului factor de echilibru in existența națiunii se spulberă : „Factorul esențial de control, stabilit de Constituția noastră, Coroana nici cunoaște țara, nici află de cuviință a o cunoaște". Coroana nu știe că „poporul acesta e tratat mai rău decit animalele" de către pătura conducătoare. Eminescu divulgă adevărul că amindouă partidele, și liberal și conservator, s-au unit pentru a aduce un domn străin deoarece „amindorura le convenea un Domn fără inițiativă și necunoscător de țară, sub care amindouă să-și poată face fără control mendrele".

Nu este oare poetul cel care-l va trece pentru totdeauna in istorie pe Carol I sub calificativul de „Îngăduitorul" ? Din motive ușor de înțeles, cele mai caustice judecăți n-au fost publicate, rămînind în paginile de manuscris. Ca această diatribă : „Îngăduitor ? Îngăduitor da, de cite ori voim să ne sfișiem intre noi, îngăduitor de cite ori devenim oameni fără caracter și fără conștiință, îngăduitor cu (indescrifrabil) și felonia, neîngăduitor însă cu orice caracter de om adevărat, neîngăduitor cu orice talent adevărat, cu orice superioritate...". „Un păienjeniș intreg de grații domnești s-au făcut față cu orice faliment fraudulos, cu orice excrocherie".

Cit de mare a fost răsunetul acestor atitudini in epocă și cită dreptate avea Eminescu ne putem convinge citind cele notate de Titu Maiorescu in *Istoria contemporană a României* : „Dacă deosebita pricepere ce a dovedit-o Regele Carol pentru politica externă a înălțat prestigiul țării intr-un mod excepțional, cită vreme a durat domnia lui situația internă a rămas cu mult mai prejos, și fără voie ne aducem aminte de calificativul cu care Mihail Eminescu caracterizase pe Rege incă de la 1878 : Carol Îngăduitorul."

REPERE

Poetică și poietică (II)

Dificultățile „poieticii" sint evenimente pentru oricine urmărește cercetarea Irinei Mavrodin. Considerarea poemului „in act" („Executarea poemului este poemul" spunea Valery) inseamnă totuși mai mult decit atitudinea narcisiacă incriminată uneori de adversarii demersurilor artistice mai recente. Chiar dimpotrivă, analiza lor propune termenii unei „impersonalizări" care conduce la absorbția in obiect și la un eu artistic destul de apropiat de „vidul" caracteristic tentativelor buddhiste de a spori natura umană. Actul „scriptural" este unul care privește insăși condiția noastră, iar poietica Irinei Mavrodin se constituie treptat intr-un fel de „teorie a existenței" artistice, formulind o intrebare gravă, in absența căreia pur și simplu nu poți fi scriitor. **Poietica și poetică** este una din cele mai importante cărți de meditație asupra operei artistice din cite au fost produse la noi in ultimele decenii, un studiu de ținută europeană, prin care literatura noastră s-a „căftănit", cum spunea Ion Barbu, propunind lumii o expresie originală a marii interogatii ce privește condiția scrisului literar. Autoarea se referă și la alte moduri de producție intelectuală, de pildă la cel științific, distingind izomorfismele cu actul de creație propriu-zis. Efortul său de a repera coordonatele domeniului in care operează este de asemenea unul de aproximare a terminologiei, asupra căreia am vrea să insistăm, fiind dintre cele mai importante. Limbajul criticii, și al cercetării literare in general, este la noi cu totul pauper, o transcriere impresionistă a lecturilor fugitive („infidele" le-ar spune un răutăcios care l-a citit pe Roland Barthes). Irina Mavrodin incriminează adeseori ambiguitatea terminologică, și cu atit mai mult transferurile conceptuale : „...asemenea traduceri dintr-un tip de discurs critic intr-altul fiind intotdeauna abuzive, căci nu e vorba de modificarea gindirii critice in ceea ce privește un concept sau altul, ci de schimbarea ei globală, in funcție de un nou sistem —, moment impalpabil, pe care poeticile moderne il pot eluda, el nefiind de domeniul lor, pe care poietica, de domeniul căreia este, nu a reușit incă a-l defini in mod coerent". „Diseminarea" mallarméeană, înțeleasă prin formularea lui Derrida, este altceva decit polisemia clasică, iar impersonalizarea nu seamănă de loc cu „obiectivarea" atit de mult clamată și la noi de către autori și critici. Mai mult decit o problemă pur artistică, o spunem din nou, este o schimbare de registru existențial. Pentru a înțelege importanța problemei, ar trebui să formulăm lucrurile intr-un mod și mai radical : de faptul că ești sau nu conștient de acești termeni depinde dacă ești sau nu scriitor in zilele noastre. Practica „poeziei leneșe", a literaturii confesive „sincere" așa-zicind, ține de modul inferior al artei, tinde tot mai mult spre zona kitsch-ului. Irina Mavrodin este mai puțin ofensivă in considerațiile sale, noi înșine nu ne sfiim a spune lucrurilor pe nume. Citatul din Thomas Mann pe care il folosește in discuția impersonalizării este cit se poate de dur : „...sentimentul, sentimentul cald, pornit din inimă, e intotdeauna banal și nefolositor ; și numai iritațiile și extazele reci ale sistemului nostru nervos, detracat și artistic, au un caracter estetic. Trebuie să fii in oarecare măsură ceva in afară de ceea ce este omenesc, intr-un raport ciudat, impersonal și depărtat, ca să fii in stare să-l reprezinți, să-l minuiești după voie și să-i dai o formă plăcută și de efect. Talentul in ceea ce privește stilul, forma și expresia presupune dintru început existența acestui raport rece și selectiv față de factorul omenesc, ba chiar și o oarecare lipsă și lepădare de ce e uman. Căci simțul sănătos și puternic — așa este și așa rămîne — e lipsit de gust. De îndată ce artistul este om și începe să simtă, s-a sfirșit cu el". Considerațiile autorului lui Tonio Kröger nu mai trebuie înțelese ca o expresie a „decadentismului", ci ca un fel de propedeutică la „știința" de astăzi a scrisului. A fi scriitor înseamnă astăzi a „literaturiza" in mod conștient, a-ți asuma deci condiția și a o trăi pină la capăt.

Am insistat mai puțin asupra „poieticii", adică a relației dintre operă și cititorul — „creator" al textului, cu toate că și din acest punct de vedere lucrarea Irinei Mavrodin este plină de sugestii, chiar dacă mai sumară. Punctul „forte" al cărții este însă apelul la o literatură conștientă de sine, care își regăsește intreaga noblețe in faptul că scrisul devine **praxis**, adică produce lumea, in loc de a fi expresie, adică mărturisire bleagă a unei realități preexistente. Avem de-a face cu „Noua concepție a literaturii ca simulacru, ca text apreendat in materialitatea lui nontransparentă — ce nu presupune nici un „dincolo" pe care l-ar reprezenta, ci doar un program combinatoriu (sintactic) generator de text...", așa cum sugerează un celebru text de poietică modernă. **Poietică și poetică** este una dintre cărțile literaturii noastre de miine.

Aurel-Dragoș Munteanu

Preparative

De la apariția articolului ce-l prezenta pe Simion Still in adevărata sa lumină, cel puțin citeva sute de oameni se adunau in fiecare după amiază in fața Secției de criminalistică și scandau cel puțin o oră intr-un singur glas : LIBERTATE LUI MACISTE ! O singură dată ieșise un pluton de soldați in termen pentru a-i împrăștia pe demonstranți, dar fiind gata-gata să-și piardă armele se retrăseseră cu mare greutate in curtea Penitenciarului și de atunci nu se mai arătaseră deloc.

În partea vestică a aeroportului pentru cursele interne, Maiorul supraveghea personal instalarea celor zece stilpi de susținere ai marelui platou de plastic. Maistrul Gherase, timplarul Lascăr și Vasile erau singurii lucrători autorizați să înalțe alba construcție pentru execuția marelui Maciste. Cițiva soldați postați in puncte fixe supravegheau strict perimetrul lucrării astfel incit nici păsărilor nu le era îngăduit să se apropie de locul viitorului supliciu. La o distanță apreciabilă, de-a lungul lizierei pădurii de stejari fuseseră înălțate sute și sute de chioșcuri albastre cu răcoritoare, iar in cele nouăzeci de bordeie se depozitaseră două sute de mii de tone de ghiață. În jurul celor cinci sute grătare cu cărbuni erau așezate mese lungi din scinduri ca la înmormintările ortodoxe, iar tribuna din fața platoului era gata încă din ziua a doua de după pronunțarea sentinței. Puteau să fie orele șaptesprezece cind o mică dubă trecu de șirul soldaților de pază și opri foarte aproape de trista construcție care era gata. Umbra pădurii se instală cu răcoarea ei pină departe peste funestul platou.

— Iată că a sosit și timpul prinzului nostru, poftiți la masă ! spuse Maiorul.

— Maiorule, sper că n-are nimeni nimic împotrivă să luăm masa chiar pe platou, cu atit mai mult cu cit s-au lăsat umbrele și vintul a inceput să adie ca pe țărmul mării, propuse Vasile.

— Mi-e teamă să nu se dărime cu noi replică Maiorul.

— De asta să nu vă fie teamă, răspund eu, interveni Gherase.

Șeful pazei și deținutul Maxim aduseră mîncarea pină la picioarele scării, iar cei patru lucrători împreună cu Șeful Secției urcară pe platou.

— Aș vrea să-l lași pe Maxim in grija mea, ii strigă Maiorul șefului pazei, ca să stringă vasele ; ți-l aduc eu acasă.

— De acord, răspunse omul în uniformă și, urcind in cabină, porni spre oraș.

— Vino sus la un pahar de votcă, ordonă Maiorul și Maxim urcă de indată, insă refuză băutura, fiindcă — spuse el — n-ar suporta nici măcar un gram pe asemenea căldură.

— Atunci bea bere, să te răcorești.

— Vă mulțumesc din inimă, așa ceva n-am mai băut de cind stau in temniță. Maxim duse sticla la gură și după ce-o goli, o asvirli departe pe iarbă ca și cum s-ar fi descotorosit de costumul său vărgat.

— Spune-mi, il intrebă Maiorul, cum se spune pe la voi unei astfel de construcții.

— Furcă, domnule Maior, insă la noi se folosește cite o creangă simplă, pe după care e de-ajuns doar să arunci lațul. Asta-i o furcă domnească, dar nici domnească, regească de-a dreptul, incit parcă-mi vine s-o incerc eu, primul.

— I-auzi, maistre Gherase, domnealui se oferă voluntar pentru încercarea rezistenței nodului de cânepă.

— O să facem repetiția generală a metodei imediat după ce mâncăm dar pină atunci il rog pe Maxim să încerce inelul acesta, să vadă cum ii vine pe gât, răspunse Gherase.

— Fraților, strigă Vasile care băuse singur o sticlă de votcă, niciunui eșafod din istorie nu i s-a hărăzit ca primă destinație una mai umană ca aceasta, adică de a servi ca masă unor oameni obosiți ; de aceea eu prevăd că nimeni nu va muri deasupra acestui platou. TRĂIASCĂ MACISTE !

Exercițiile începură pe la orele optsprezece și durară pină la orele douăzeci, timp in care Maxim fu spânzurat de douăzeci și cinci de ori fără a i se intâmpla nimic, bineințeles.

Când sosi microbuzul Secției, echipa își strânse uneltele, vasele, sticlele și peste o jumătate de oră cei cinci oameni ajunseră in fața Penitenciarului. În timp ce șoferul încerca să deschidă poarta, Maiorul se adresă deținutului din microbuz :

— Ei, ce crezi Maxim, ai fi in stare să tragi scaunul de sub picioarele lui Maciste ?

— Cu toată increderea, domn Maior, dar mascat.

— La baluri, chermese și execuții nici nu putem veni altfel decât mascați, il asigură Vasile.

— Acolo nu va fi vorba nici de bal, nici de chermesă, va fi pur și simplu o execuție, spuse enervat Maiorul, o execuție corectă. Rămâne să ne intâlnim poimâine după masă.

Gheorghe Pituț

Concursul de debut al Editurii Albatros

În urma trierii manuscriselor, prezentate la Concursul de debut in proză pe anul 1982, juriul alcătuit din redactorii secției de specialitate, din criticii Mirela Roznoveanu, Radu Călin Cristea și Mircea Nedelciu, sub președinția directorului editurii, Mircea Săntimbreanu, a hotărit premierea următoarelor lucrări :

Pastorala staccato de Dan Petrescu.

Simbătă, duminică și alte singurătăți de Dumitru Augustin Doman.

Curcubeul de la miezul nopții de Bedros Horasangian.

Juriul a decis să recomande colegiului editurii contractarea următoarelor manuscrise destinate colecțiilor, lucrări care, potrivit regulamentului editurii, nu sint supuse concursului de debut :

Lună falsă de Ilie Traian

Urmele rămase in lucruri de Domnica Rădulescu („Colocviile adolescenței").

Verdele limpezește privirea de Doina Popa

Gheață la mal de Alexandru Ciocîlteu („Aventura").

Avind in vedere marele număr de manuscrise prezentate in concursul de debut in poezie pe 1982, rezultatele acestuia vor fi publicate in presa literară la sfirșitul lunii iulie curent.

Pentru concursul de debut in poezie și proză pe anul 1983, lucrările dactilografiate, semnate cu un motto, purtind mențiunea „Pentru concursul de debut" și însoțite de un plic închis cuprinzind identitatea reală precum și adresa concurentului, vor putea fi expediate pe adresa editurii (Piața Scinteii nr. 1, cod 71341 — București incepind cu data de 1 august pînă la 1 decembrie 1983).

Consacrarea tînărului scriitor

Urmare din pag. I

și Treizeci și trei (Editura „Cartea Românească") de Tudor Dumitru Savu, captivantă mostră de proză nonconformistă, in manieră insolit-burlescă. Epica debutanților este semnificativ ilustrată de volumul **Victorie minus unu** (Editura „Eminescu") de Vasile Radu. Și de data aceasta, publicistica și reportajul sint reprezentate cu succes : **Strigarea numelor** (Editura „Eminescu"), de Ion Longin Popescu și, fapt inedit, **La cinci minute după Cosmos** (Editura „Militară") de Dumitru Prunariu, in colaborare cu Alexandru Stark. Volumul **Zee** (Editura „Albatros") de Sorin Ștefănescu „acoperă" sectorul literaturii de anticipație, iar semnatarii lucrărilor scrise in limbile naționalităților conlocuitoare, tineri scriitori de real talent, sint Bodó Barna și Herta Müler. În fine, să subliniem opțiunea pentru două serioase și, prin structură, moderne studii de istorie literară : **Perspective eminesciene** (Editura „Cartea Românească") de Dan C. Mihăilescu și **Barocul literar românesc** („Editura „Minerva") de Ion Istrate. Împrejurare, deloc lipsită de importanță, dimpotrivă, că in marea lor majoritate și de data aceasta laureații premiilor Uniunii Tineretului Comunist sint fie „nume noi", fie colaboratori și prieteni apropiați ai revistei „Luceafărul" constituie, fără indoială, un motiv in plus să ne bucurăm de recunoașterea și pe o atare cale a harului lor scriitoricesc.

NORMALIȘTII

Urmare din pag. I

calmul spiritului său. Trăia in școală, alături de noi, intr-o cameră in care lumina nu se stingea decit după miezul nopții, tirziu. Citea in special cărți de logică și filozofie iar uneori, după amiaza, cinta la pian. Toate cărțile, cite a strins, le-a dăruit școlii. Ne-a dăruit și nouă atitea înțelesuri din ele. Păstrez „Banchetul" lui Platon, intr-o ediție veche pe care mi-a scris : **citește-o, deși acum n-o să înțelegi nimic.** După un timp m-a interogat asupra lecturii. Ne zicea **drace !** — dar o spunea cu atita afecțiune că vorba lui, chiar și cind se răstea, mingiia caldă, turna duh. Nu a avut copii, a trăit singur și l-am văzut in apropierea vacanțelor cum se întrista cumplit, cum nu-și mai găsea locul și intirzia printre noi. Iar cind o promoție părăsea definitiv școala cred că in sufletul său plingea. Noi i-am fost și i-am rămas, la propriu, marea familie. Se clasicizase la față, împrumutase ceva din paloarea cărților vechi și din noblețea lor aproape imaterială iar atunci cind le răsfoia luminile ochilor i se răsfringeau drept pe degete, umbla atita de grijuliu și de sfint cu ele că parcă ar fi ținut in miini niște suflete de copii. Și poate că, chiar așa și era, acest gest — imi dau seama acum — spunea totul ca o oficiere in templu.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● **Printre dicționarele de prestigiu, cu circulație internațională, se numără și acela dedicat popularizării unor personalități ale lumii tinere de azi „International Youth in Achievement". Apărut prin grija unui colectiv coordonat de „International Biographical Centre" de la Cambridge, și de „American Biographical Institute", Raleigh, North Carolina, S.U.A., acest dicționar apare acum in a doua ediție, aceea pentru anul 1982. În cele peste 850 de pagini sint selecționate nume prestigioase din toată lumea, recomandate de universități, institute și personalități de pretutindeni. În exemplarul sosit la redacție, la pagina 732 figurează, incepind cu această ediție, și criticul literar român Artur Silvestri, redactor al revistei „Luceafărul".**

REVISTA STRĂINĂ

● **LA BIBLIOTECA ROMÂNĂ DIN ROMA** au avut loc seri de poezie românească, organizate in colaborare cu Mișcarea de poezie a Centrului internațional „Eugenio Montale", Sindicatul Național al Scriitorilor și Uniunea Cititorilor Italieni.

Cu acest prilej, cunoscuții poeți italieni Elio Filippo Accroca, Gabriella Sobrino, Maria Luisa Spaziani, Carlo Villa, Mario Lunetta, Elio Pecora, Vito Riviello și Raffaela Spera au făcut scurte prezentări și au citit poezii ale poeților români.

Au participat responsabilii asociațiilor in colaborare cu care biblioteca a organizat acțiunea, critici și istorici literari, profesori universitari, studenți, poeți, oameni de artă și cultură.

● **LA 1 IUNIE,** a încetat din viață scriitoarea de renume mondial Anna Seghers, in virstă de 82 de ani.

După cum transmite agenția A.D.N., Anna Seghers — președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor din R.D.G. — s-a numărat printre întemeietorii literaturii germane proletar-revoluționare. Romanul ei „A șaptea cruce" a devenit un simbol al luptei mondiale împotriva fascismului, o mărturie zguduitoare a rezistenței antifasciștilor germani împotriva regimului hitlerist. Din bogata creație a Annei Seghers mai fac parte, între altele, romanele „Morții rămin tineri", „Tranzit", „Revolta pescarilor de pe Sfinta Barbara", „Increderea".

● **SUB TITLUL Extremități,** dramaturgul William Mastrosimone propune un text caracterizat prin „furie melodramatică", după cum se exprimă T.E. Kalem, de la revista **Time.** Este vorba de o piesă ce inscenează reacțiile unor personaje supuse la un rău caracteristic pentru lumea de azi : violența cu rădăcini sociale. Surprinzind cu finețe dezechilibrele emoționale ale personajelor, precum și influențele ideologice la care sint supuse, Mastrosimone inscenează tensiuni incredibile și conflicte aparent irezolvabile. Un spectacol realizat de Robert Allan Ackerman, cu James Russo și Susan Sarandon, a părut aceluiași critic de la **revista Time** a fi asemănător unor grenade de mină care explodează in mijlocul unui public placid.

● **UN CÎNTEC PENTRU AMINTIRE** se intitulează articolul medalion semnat de Michael Walsh și dedicat pianistului Arthur Rubinstein. Remarcabilă este îndeosebi caracterizarea personalității artistului din punctul de vedere al energiilor care i-au animat creația, îndeosebi a marii lui încrederi in viața omului, ca suport al imaginației muzicianului interpret. Cuvintele de încheiere au o valoare de paradigmă a vieții exemplare pe care a dus-o Rubinstein : Mottoul său a fost „nu voi ceda niciodată", și el s-a ținut de cuvint. „Muzica nu este un hobby pentru mine, nici chiar o pasiune", spunea el mai demult, „muzica este ființa mea însăși, cred că nimeni nu poate spune că și-a trăit viața mai plin decit mine. Aș putea afirma că mi-am trăit viața în așa fel, incit nu mi-a lipsit nimic". Despre unii oameni se poate spune că au trăit pentru arta lor. Viața lui Rubinstein a fost arta lui, iar muzica a devenit expresia ei".

● **ÎN COLECȚIA** „Biblioteca istorică" de la Editura Payot a apărut de curind cel de-al treilea volum al **Istoriei credințelor și ideilor religioase,** monumentala lucrare a profesorului Mircea Eliade. Anunțind că autorul este în curs de redactare a celui de al patrulea tom al cărții sale, editura recomandă studiul in următorii termeni : „Cititorul va regăsi in această nouă lucrare demersul pe care l-a întreprins Mircea Eliade cu atita succes în volumele precedente. În același timp cronologie a manifestărilor esențiale, cit și analiză a momentelor creatoare din diferite tradiții spirituale, această mare sinteză aparține unui istoric pentru care orice mit și orice ritual sau convingere, orice reprezentare figurativă sugerează o experiență esențială".

● **ÎN PRESA SOVIETICĂ** este evidențiată în termeni elogioși experiența de cineast a poetului Evtușenko. Subliniind faptul că Evtușenko a debutat încă acum 20 de ani în cinematografie, prin scenariul filmului realizat de Kalatozov despre Cuba, cronicarii se referă elogios la filmul dedicat de cunoscutul poet unor personaje traumatizate de război. Intitulată **Grădina copilăriei,** pelicula lui Evtușenko a fost realizată în Siberia, în apropierea lacului Baikal, acolo unde s-a desfășurat copilăria poetului cineast. Evtușenko însuși își caracterizează filmul în următorii termeni : „În satul unde m-am născut și pe care îl evoc tot timpul, mi-a fost mult mai ușor să reconstitui atmosfera războiului. Acolo am impresia că simt cenușa războiului îndepărtat, cenușa Bielorusiei arse și a Stalingradului, că aud gemetele care se ridică deasupra Babijarului..."

● **POETUL ARMEAN** Guevorg Emine este considerat a fi una dintre cele mai proeminente figuri ale literaturii contemporane. Creator polivalent, inspirat din tradițiile ample ale țării sale, Emine este caracterizat în următorii termeni de criticul Anatoli Parpara, într-un studiu publicat de revista **Kultura i Jizni :** „Puritatea simplă a poeziilor sale se aseamănă cu aceea a cristalului. Citindu-le, nu te îndoiești nici o clipă de suferințele poetului care caută cuvintul esențial. Dar misiunea poetului este aceea de a descoperi frumusețea vieții și de a enunța adevărul despre poporul său, tot așa cum vița de vie își afundă rădăcinile într-un teren pietros, în timp ce strugurii sint scăldați de soare Guevorg Emine spune adevărul despre țara sa. Lucrările sale sint însă traduse în numeroase limbi și citite de multe milioane de locuitori ai planetei noastre".

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XX)

Concepte tactice: de la „curaj" la „realismul cotidian"

O intrebare rămine totuși în picioare chiar și după ce s-a desfășurat, pe larg, tabloul inconsecvențelor grupului celor nouă : ce îi împinge, așadar, pe acești publiciști agresivi care fac mare caz de „obiectivitate" să se comporte intr-un chip iresponsabil și să susțină azi exact contrariul părerilor pe care le îmbrățișaseră ieri. Ar fi, se înțelege, extravagant să ne închipuim că ei s-ar contrazice voluntar spre a se face de ris ; mentalitate de sinucigaș nu par să aibă. Sint, in schimb, persoane de o absolută amoralitate, cu spirit pasiv, prezentindu-se, intelectualicește, ca o pastă moale unde se imprimă, fără nici un fel de rezistență, orice opinii cit de incompatibile fixate intr-un program politic care e schimbător.

Inconsecvențele grupului verificat derivă, prin urmare, din condiția lui „funcționărească" : aceia care il compun nu gindesc liber, ei „funcționează" răspunzind prompt la ordine diverse, indiferente la o direcție. S-ar putea vorbi, in aceste condițiuni, și de o inovație burlescă, proprie „Europei libere" : critica fără direcție, ori mai bine zis, cu direcția dată de „șefi" : grupul celor nouă nu e, carevasăzică decit o multiplicare a slugarnicului jandarm Pristanda.

Absența unei direcții culturale nu pune, acolo, pe ginduri, pe nimeni, căci așa-zisele „campanii artistice" nu vehiculează decit aparent noțiuni care sint specifice artei intemeindu-se, in realitate, pe un număr de concepte tactice ; oricit s-ar canoni să convingă pe cineva că întreprinde „o luptă literară" grupul verificat nu face, in adevăr, altceva decit un război politic. Totul e, așa cum rezultă izbitor la un examen riguros, „tactică" și nu intimplător multe din intervențiile Monicăi Lovinescu, de exemplu, foiesc de indicații, povețe și programe. Calculele pe care ea le făcea cu voce tare nici nu ar mai trebui comentate intr-atit e de limpede in ele instigarea la tulburări politice. În 1965, de pildă, Monica Lovinescu era de părere că „se poate conta probabil pe ingeniozitatea de care dau dovadă unii scriitori actuali" in ceea ce privea adoptarea unor „tehnici" artistice occidentale. Prin „tehnică" intra in literatură „politica" și nu altfel se poate explica acest final de raționament : „importanța formulei — se dezvăluia, cu stingăcie, mustăcioasa Mata Hari — stă doar in a deschide o poartă" („Unde scurte" pg. 129). Totuși, operațiunea nu se oprea aici și spre a „avansa tactic", așa cum ii povățuise Monica Lovinescu, scriitorii români ar fi trebuit să procedeze cu „viclenie", un mijloc nu doar „pentru a dura" ci și „pentru a cuceri noi poziții" („Unde scurte" pg. 52).

Pe harta strategică pe care o putem desfășura, avind in vedere aceste elemente, o poziție capitală era aceea a noțiunii de „curaj" de aici porneau și aici se terminau toate socotelile grupului celor nouă care nu putea, in proiectele lui, să nu țină cont de mediul literar asupra căruia se aplica. În privința „curajului" (care, esteticește, e un alt cuvint pentru „originalitate", acela mult mai puțin cuprinzător), reprezentările Monicăi Lovinescu mergeau, așa cum era de prevăzut, tot înspre politică. Ea observa, ca atare, că scriitorul român era lipsit de „curaj" (nu însă „artistic" ci „politic"), știre care nu-i plăcea deloc însă de pe urma căreia se putea trage un profit modificindu-se, in condițiile locale, tactica politică generală. În lipsa „curajului" (echivalent, la Monica Lovinescu, al „contestației" politice, al atitudinii protestatare, in fine, al dizidenței) se putea opera cu alte mijloace, intre care „proza fantastică și proza evazionistă" erau pe intiiul loc. Într-un examen tirziu al acelui moment (întreprins in „L'Alternative" nr. 13/nov-dec. 1981 pg.59—63 și reluat in suplimentul aceleiași reviste, in nr. 20/ian. 1983 pg. 70 u.), Monica Lovinescu considera că „fantasticul sau metafora fac din real un limbaj cifrat" și era de părere că lipsiți de „curaj" pe față scriitorii români „protestau" prin evazionism. Că nu era cu neputință se deduce și dintr-o intervenție furioasă a Monicăi Lovinescu (din 26 nov. 1970, in „Unde scurte" pg. 400 u), in apărarea literaturii fantastice și „de avangardă" combătind mai multe articole ale lui Paul Anghel care susținea, dimpotrivă, ideea adevărului integral. E sigur că nu literatura socială antidogmatică o interesa pe polemistă ci un vag idiom cifrat, „sincronic", care nu doar să deznaționalizeze arta ci să și vehiculeze, fără risc, teze politice plăcute urechilor ei. De altfel, odată cu „oniriștii" pătrundea prin așa-zisa „avangardă estetică" și un „curaj de avangardă" cum se exprimă, in 1982, Monica Lovinescu („L'Alternative" nr. 13/1982 pg. 60). Oricite eforturi ar fi făcut spre a trezi „curajul" contestatar de care avea nevoie, grupul celor nouă nu era insă mulțumit cu rezultatele pe care le întrevedea. Cine urmărește teza „curajului" in publicistica „Europei libere" de prin 1970 și după aceea nu poate să nu rămină mirat de frecvența ei in cele mai felurite situații de regulă de tot nepotrivite. Era cit se poate de limpede că „protestul" prin „avangardă" nu ajungea, locul lui trebuie luat cit mai repede printr-o adevărată „contestație" politică ale cărei semne, spre disperarea ațițătorilor, nu se iveau. În zadar fel și fel de publiciști invocau tezele „contestației" politice venind cu exemple de aiurea și cu imaginea, iluzorie, a „gloriei" occidentale care s-ar obține numai pe calea unei literaturi dizidente. Cu excepția cite unui obsedat de succes publicitar, recrutat tot din mediile „avangardei" nimeni nu se apuca să ia in serios declamațiile ritoase ori promisiunile scăldate in miere pe care le emitea grupul verificat. Cind, mai tirziu, s-a ivit in Occident Paul Goma cei care aveau interes să facă propagandă contestației au explicat că „valoarea" (?!) literaturii acestuia ar proveni exclusiv din „curaj" (Sanda Stolojan, in „Journal de Geneve", 6 nov. 1976 dar și alții, precum H. Stamatu, in „Limite", 24—25/sept. 1977). Disperarea grupului celor nouă luase, in adevăr, forme paroxistice și in ultima instanță cițiva din reprezentanții lui se gindiră să pună intre „protest" și „intransigență etică" semn de egalitate, spre a gidila, eventual, pe unii dintre cei care nu sesizau artificiul. Un P.P. Culianu, abia ajuns in străinătate („Limite", 16/iulie 1974), un Virgil Tănase („Limite, 24—25/septembrie 1977, intr-o scrisoare către Goma), alții alături de ei, nu mai prididеau in a învinui pe scriitorul român că ar fi „dezertat" (?!) moral. Probabil că reprezentările unor asemenea ipochimeni in ceea ce il privește pe scriitor conțineau o însemnată cantitate de prostie : după ei, scriitorul nu ar fi, așa cum e normal, acela care „scrie" ci acela care „contestă". Epilogul acestei campanii tactice e, pentru grupul verificat, întrutotul dezastruos și intr-o intervenție a lui Paul Goma (din „Limite" nr. 34—35/ian. 1982) descifrăm semnele unei fatale exasperări: intelectualii români nu se „opun" politic. România nu are dizidenți iar Biserica ortodoxă își vede de treabă (mențiune nu fără interes, dacă stăm să comparăm metodele care, in alte părți, au operat și pe această cale). Deznădejdea lui Paul Goma era împărtășită și de Anneli Ute Gabanyi, vecină in acea publicație cu publicistul dezamăgit (o concluzie similară emisese aceasta și in volumul „Partei unde Literatur in Rumäniem seit 1945", Oldenbourg Verlag, 1975, pg. 191). Chiar și un editorial (din „Limite" nr. 34—35/ian. 1982) numea pe scriitori români „orfani ai curajului", ei fiind „singurii care n-au provocat și nu au participat la niciuna **din revoltele** (? ! — subl. n.) și disidențele Estului" (propunere, iarăși, de „sincronizare", insolită de data aceasta...). Alăturate unor asemenea jelanii, propozițiunile optimiste ale lui C. Dumitrescu (in „Limite" nr. 32—33/nov. 1981) par ridicole, pură iluzionare. Ar fi o copilărie să ne imaginăm că sfirșitul inerent al campaniei despre așa-zisul „curaj" a înghețat definitiv eforturile cetei de publiciști de la „Europa liberă" : imobilizarea unui concept tactic nu-l face nicidecum pe acesta să dispară ci il preface in noi teze, înveșmintate diferit cu însă un conținut care persistă. Totul se reduce, ca să fim clari, la diversiune și nu trebuie văzut in asemenea infinite modificări decit „adaptarea la realitate" a unor metode in sine previzibile. Atunci cind „fantasticul", „parabola" și chiar și „curajul" s-a vădit că nu mai pot opera sub nici o formă s-a emis teza „realismului cotidian", foarte ingenioasă aceasta, prin aceea că îndeplinește cel puțin citeva condiții care o pot face activă. Sint, intii, trăsăturile curat politice și care nu mai trebuie explicate in mod excesiv : a descrie „cotidianul", banalul, nesemnificativul e tot una cu a vedea in existența nemijlocită temeiuri ale unei vieți derizorii, ale unui „tragic" nesfirșit. Cine nu „protestează" deschis insă voiește, cu toate acestea, să „protesteze", e îndemnat să abandoneze literatura evazionistă și să se fixeze asupra „cotidianului". În plus, prin „realism cotidian" grupul verificat s-a gindit că ar putea, cel puțin prin etichetă, să inlocuiască „realismul", cu prezentarea existenței integrale, in bine și in rău, printr-o reducție exclusiv negativă, creind o imagine așa-zis „realistă" insă eminamente intunecată. Pentru cei care se mulțumesc cu denumirile, fără să examineze cuprinsul lor estetic, o asemenea idee nouă ar fi putut fi atrăgătoare, netezind căile de acces, in proza românească, ale acestei false noțiuni care ascunde, in realitate operațiuni proprii unui grup de desant.

Teoreticiana „realismului cotidian", ascultată cu atenție de cei care o îndrăgesc, e, nici nu se putea altfel, Monica Lovinescu. Ea crede că aceasta ar fi „o nouă tendință in proza românească" („Limite", nr. 30—31/dec. 1980, pag. 20—22) caracterizată prin înregistrarea „agresiunii zilnice" și prin cultivarea „clișeului de limbaj", întreprinse acestea prin tehnici care sint ale parodiei, umorului, fotografiei. Divinizarea anodinului, a banalității, adică a tot ceea ce ucide arta, explică, așa cum nu se poate mai bine, subtextul politic al acestei „tendințe" noi. Într-un fel de „sinteză" asupra literaturii române, de un ridicol absolut (din „L'Alternative", supliment, nr. 20/ian. 1983), Monica Lovinescu revenea cu informații in plus : „Soi de **colaj** (subl. n.) hiperrealist, al cărui caracter **eroziv** (subl. n.) se naște din platitudinea voită, din retranscripția „naivă" a normalității, din aceastǎ aparentă perfect anodină" (pg. 73). Un atit de clar manifest politic, emis in scopul de a intemeia o „școală" literară perturbatoare, avea nevoie și de reprezentanți (care s-au găsit) ca și de un leader. Șeful imaginarei „școli" literare nu putea fi decit un autor care a părăsit România și acolo a fost instalat Al. Monciu-Sudinsky, un oarecare reporter, cu „operă" inexistentă, nu mai mult decit un începător care n-avea aici nici un fel de autoritate. Ficțiunea „realismului cotidian" e, la această oră, cel mai puternic concept tactic al grupului celor nouă, increderea in astfel de teze pare a fi, cel puțin la Monica Lovinescu, absolută : „S-ar putea — zice aceasta in „Limite", nr. 30—31/dec. 1980, — [ca acesta] să înlocuiască parabola sau literatura fantastică, din ce in ce mai **suspectate** (? !, subl. n) și prin intermediul cărora unele realități din România fuseseră — timid sau nu — abordate pină acum. **Această nouă tendință e infinit mai relevantă"** (subl. n.). Curioasă teză „estetică" a cărei rațiune de a exista ar fi aceea de a părea „nesuspectă" : ca și „curajul", abandonat după o campanie fără izbîndă, „realismul cotidian" nu e altceva decit un concept tactic.

Artur Silvestri

NOBILUL UNICAT GRANADIN

23 aprilie 1983. O zi plină pentru cultura spaniolă : comemorarea lui Cervantes, Ziua Cărții, primirea scriitorilor de către monarhii Spaniei — don Juan Carlos și doña Sofia — și, poate cel mai important dintre evenimente, — înmînarea de către rege a premiului Cervantes, cel mai rivnit premiu al literelor spaniole, nu doar pentru cele zece milioane de pesetas (circa o sută și cîteva zeci de mii de dolari, ceea ce i-a atras denumirea de Nobel spaniol) cît mai ales pentru deosebitul prestigiu literar cu care aureolează frunțile învingătorilor.

Alesul pentru anul 1982 a fost Luis Rosales care devine cel de-al optulea laureat, ceilalți șapte cîștigători ai edițiilor anterioare fiind : Jorge Guillén, Alejo Carpentier, Dámaso Alonso, Jorge Luis Borges, Gerardo Diego, Juan Carlos Onetti, Octavio Paz. De cîte strălucite nume s-a privat singur Nobelul nordic !...

Luis Rosales este granadin. S-a născut în 1910. Virsta, prietenia cu Lorca și unele accente ale poeziei sale ar justifica, într-o anumită măsură, tentația de a-l încadra marii generații poetice a anului 27. El aparține însă generației 36 care înmănunchează la rîndul ei nume de adîncă rezonanță : Miguel Hernández, Luis Felipe Vivanco, Leopoldo Panero, Gabriel Celaya și alții.

Dar dincolo de curente și generații, scriitorii sînt, ca și operele lor, unicate care nu pot fi supuse unui numitor comun. Luis Rosales este un asemenea nobil unicat. Ca poet și ca om.

●

În cuvîntul rostit la ceremonia înmînării premiului el s-a referit la apărarea purității și frumuseții limbii castiliene, la opera și la genialul părinte al Cavalerului Tristei Figuri — Miguel Cervantes — care este nu doar un titan al cuvîntului ci și întruparea pămîntului și a spiritualității iberice, la care apelează pentru a se regăsi pe sine, poporul. Iată două fragmente ale discursului amintit :

„Limba este patria noastră : ne-am născut și am trăit în ea. Limba este de asemenea un sistem de așezare vitală ; dacă nu o vorbim corect este pentru că nu o trăim din plin". Iar despre Cervantes : „De mai bine de două sute de ani e fost un scriitor contemporan, pentru că are o actualitate liberatoare. Astăzi trăim criza cea mai profundă pe care am trăit-o vreodată. Așadar, întotdeauna cînd viața spaniolă se află în criză, privirea să se îndrepte spre Cervantes pentru a găsi la el codul de salvare".

●

În vecinătatea frumoasei **Puerta del Sol** din centrul Madridului — se află, pe dulcele clin al unei coline, **Plaza de España**, închisă din trei laturi de înaltele și elegantele blocuri moderne. Aici, în mijlocul unui mic și cochet scuar se află un complex statuar închinat lui Cervantes, care-i înfățișează pe don Miguel șezînd în fotoliu și urmărind cu privirea pe don Quijote și pe scutierul său plecînd în lume călări.

Este, cred, cel mai frumos, cel mai sugestiv grup statuar dedicat unui scriitor ; o metaforă încremenită în piatră, o materializare a îndemnului de mai sus al lui don Luis Rosales, de întoarcere la esență, la certitudinile spirituale ale marilor colectivități umane.

T. B.

Premiul «Cervantes»
LUIS ROSALES

ÎN ROMÂNEȘTE DE TEODOR BALȘ

Se numea Molina

Lui Dámaso Alonso și Eulaliei

SÎNT ANI CE SE ADUNĂ ÎN CERURI
SIMULTANE,
și atunci se întîmplă imprevizibilul
fiindcă se pot trăi în același timp întîmplări
fără nici o legătură între ele,
răni ce se transmit uneori,
iubiri între oase paralele,
fii pe care nu i-ai avut și alte-ndrăzneli.
Există o aurore boreală care poate fi văzută o
singură dată în viață,
n-o vedem totdeauna cînd ajunge la noi,
totuși te ajută,
îi simțim bucuria ca pe-o lumină care nu te
poate deștepta,
iluminează nevăzutu-ți schelet
și atunci, vai ! atunci
sînt ochi ce-și amintesc ceea ce alți ochi
au văzut,
guri care fiind singure s-au simțit sărutate,
și chiar și acei amanți ce nu s-au iubit
niciodată
pot simți reciprocitatea în asemenea mod
încît trupurile lor se imprimă unul în altul
precum fața și reversul unei monede.

Săruturile viitoare și cele ce le-ai dat se
contopesc deodată pe o buză,
și totul se face reciproc cînd vine acea aurora,
numai că trebuie s-o vezi, dar nimeni nu o vede,
trebuie s-o fi așteptat mult timp și atunci
inima învie deodată,
și în îmbrățișarea sa de silabe numărate
contopește prezentul și trecutul viu :
noduri, umere, numere,
decese deja suferite și frății,
dureri cu plusvaloarea lor,
castrări,
discursuri,

Pe mîine, dragoste, pe mîine ;

trebuie să-ți mai spun ceva :
cîtă vreme exiști totul îmi aparține.

ACUM AM O AMINTIRE CARE-MI POATE
SERVI SĂ MĂ POT RECUNOAȘTE.

Sînt mulți ani de-atunci — era un om ;
se numea Molina,
se născuse în Extremadura și-și petrecea
vremea mergînd.

Era ceea ce se cheamă un cerșetor,
un milog sprinten ce cutreiera pămîntul
ca o aschie vagabondă, odată am văzut
circumvalația lumii în felul lui de a-mi strînge
mîna.
Avea ochii negri, nictalopi și iscoditori,
cu un nor ce acoperea alternativ jumătatea
inferioară, ca o excrescență
cu acea lăstărire de carne albicioasă și
trandafirie
care era startul nopții.
Privea adunînd din urmă privirea
— nu putea face altfel —
poate distant, atent și rece
ca și cînd ți-ar schimba o bancnotă cu ochii
și nu l-ar interesa schimbul.
Mîinile mari și pregătite,
mișcările energice,
trupul năpraznic și brusc încît costumul abia-l
acoperea,
și o față mărturisită, coerentă, plină de
sobrietate,
fără vreun gest care s-o diminueze,
nici vreun semn de bucurie,
nici acea pată ce-o dau schimbările de expresie
în gura tăcută și ordonată.
Era experimentat, îndărătnic și instruit
fuma ca un indian
— părea că fumînd se destinde —
îi plăcea să-mi probeze costumele dar niciodată
nu a acceptat să-i dau vreunul,
avea o mare atracție generală
o poftă de pămînt de frontieră
și acea culoare măslinie care la unii e ca o
amprentă.
Cînd a avut încredere în mine
îmi povestea viața de cerșetor testamentar în
felurite țări,
trăise totdeauna ca extern,
fără stingeri afective,
fără sedimentare,
niciodată nu dormise sub acoperiș în treizeci
de ani.

— Ce vorbă !
femeile mi-au răcorit uneori trupul și sînt ca
ploaia,
dar nimeni nu rămîne cu apa pe trup,
eu dorm puțin și singur privind stelele,
trec prin sate în care nimeni nu mă cunoaște,
cer de lucru la nevoie și nimic mai mult,
știu doar că munca te țintuiește-ntr-un loc
și eu nu vreau să mă prefac într-un spin,
ceea ce-mi place e că mă-ndepărtez,
să mă-ndepărtez de tot și să merg, să merg,
să merg,
mă simt bărbat doar stînd în picioare,
să calci pămîntul e un orgasm.

L-AM CUNOSCUT ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ
DE-NMORMÎNTARE DE VARĂ ANDALUZĂ,

cînd dormea în picioare
înfășurîndu-se în umbra gangului casei mele ;
m-a mirat ținuta sa poate un pic prea
neîncrezătoare,
și m-am apropiat de colțul în care dormea ;
mi-a simțit pasul și îndată s-a trezit
cu capul atent,
încordat, orb și întrebător.

— Veniți cu mine, intrați — i-am spus,
atenuînd cuvintele,
și am înțeles atunci că liniștea ajunge să fie
un efort,
deoarece, fără a-ntreba nici răspunde,
intră cu mine în sufragerie unde am început
să mă simt stingher
pînă ce am înțeles că trăiam anticipat
și era necesar doar să-ncepem să tăcem
împreună.
Așa am tăcut cîteva ore
și așa au trecut cîteva zile
pînă ce a mers cu mine la un oculist
care l-a operat de cataractă,
nu prea bine.
E bine să știți că Molina suporta totul, chiar și
durerea, într-un fel nemulțumit
deoarece demnitatea sprijină mai mult decît
resemnarea
și el tăcînd se fortifica.
După operație a venit în fiecare după amiază
vreme de aproape o lună,
și rămînea în gang, fără să sune,
cît timp era necesar
pînă ce unul din noi,
— noi eram Esperanza, Gerardo și eu —
cobora să-i țină companie.
O vreme n-a putut să-și continue aventurile
fiindcă după operație se simțea mai rău
— un flux continuu îi curgea din ochi —
de parcă s-ar fi desecat —
și fratele meu Gerardo și-a asumat îngrijirea.
Ochii de vată, murdăria și piedicile naturale,
acea renunțare pentru-a rămîne în patio fără
a trăi sau a muri,
în timp ce-i spălam ochii cu mușețel proaspăt
preparat,
încetineala,
și acea fraternitate tremurînd pentru cineva
pe care Gerardo îl avea.
Cum se făcu bine nu-l mai văzurăm,
a plecat fără să-și ia bun rămas ;
trăise totul într-un fel postum ;
noi n-am putut să-l uităm.

MEMORIA UNEȘTE MORȚII și VIII

felurite orașe în care s-a sprijinit această
amintire,
vîrsta care se face disuasivă
și această sfîșiere continuă
a timpului de neoprit și a dizolvatului trup,

Pe mîine, dragoste, pe mîine

Dar trebuie să-ți spun,
înainte de a se pierde conștiința noastră
simultană,
că niciodată n-am dorit să convertesc tristețea
în resemnare,
ar fi fost un mod stupid de a pierde și mai mult,
de a mă îndatora.

Pe mîine, dragoste, pe mîine.

Și pentru ultima oară,
dacă ceva ultim există, care se poate trăi.
Vreau să ne însușim lecția lui Molina,
lecția care constă în a nu privi în urmă pentru
a nu se cangrena-n amintire,
și înainte de toate,
prietena mea,
acest fel de-a trăi desprinzîndu-se,
a celui ce pierde o iubire fără-a se simți
dezmoștenit,
a celui ce pierde totul fără durere,
pur și simplu
fiindcă l-a lăsat în urmă.

Pe mîine, dragoste, pe mîine.

27 august 1977

PREMIILE NU SE MERITĂ, SE DORESC

— Premiul Cervantes, considerat ca Nobel al literelor spaniole, presupunem că este pentru dv. culmea carierei ? Vă considerați un invingător ?

— Da, fără îndoială. Pentru mine a fost o mare bucurie. Premiile nu se merită, se doresc și eu doream acest premiu. Premiile sînt o confirmare că nu ai greșit la alegerea profesiei. Pe de altă parte, valoarea materială a premiului îmi va permite să dispun mai mult de timp, dat fiind că acesta se cumpără ca și cînd ar fi un lucru material și eu am muncit totdeauna pentru a-mi cîștiga existența.

— Pînă la premiere ați lucrat la Institutul de cultură spaniolă ceea ce v-a permis contactul cu America Latină.

— Activitatea mea la Institut mi-a permis să intru în contact cu America Latină, cu obiceiurile și cultura sa, cu intelectuali și scriitori...

Am fost un călător pasionat pe continentul sud-american, întotdeauna însă din motive de lucru, asistînd la numeroase congrese și realizînd diverse conferințe, prezentări de poezie etc. Adică, niciodată nu am călătorit de plăcere, întotdeauna cu probleme profesionale.

Vallejo, Neruda, Lorca

— Ce însemnătate au avut Cesar Vallejo și Neruda pentru formarea dv. ca poet ?

— César i-a redat poeziei de avangardă tonul afectiv pe care-l pierduse prin transformarea ei într-un joc al inteligenței, i-a injectat sînge în vene. Neruda, pe de altă parte, a fost primul care a reușit să scrie un mare poem liric, foarte dificil de realizat, avînd nevoie de multă imaginație și un limbaj adecvat.

— Ce ne puteți spune despre contactul cu Lorca ?

— Ceea ce m-a impresionat cel mai mult la el au fost pasiunea și imaginația. Lorca redă poeziei de avangardă contactul cu pămîntul. Este o poezie foarte directă, deși dificilă și suprarealistă. În timpul lecturii simți o emanare, o respirație ca și în poezia lui Neruda. Am o mare admirație pentru Federico și am încercat ca opera mea să se apropie, pe cît posibil, de a lui.

Timpul se cumpără

— Dumneavoastră aveți o metodă radicală de a scrie poezie ?

— Scriind în mod obișnuit vara, mă scol foarte devreme, mă ocup puțin de grădinărit, apoi iau micul dejun și în jur de ora opt dimineața încep să scriu pînă la opt sau nouă seara, fără pauze nici măcar pentru masă. Primele patru sau cinci ore le dedic scrisului iar restul pentru a ordona și a stiliza materialul. Atîta timp cît scriu sînt inaccesibil, pentru că, așa cum v-am mai spus, am nevoie de multă concentrare. În aceste trei luni de vacanță pot crea poezia pe care o doresc. Mă număr printre cei care gîndesc că este rău să scrii poezie în fiecare zi : trebuie să te apropii cu neliniște de ea, adică să aștepți întîlnirea.

— Ce proiecte aveți pentru viitor ca eseist și poet ?

— V-am mai spus că timpul se cumpără și acum voi dispune de mai mult timp. De acum înainte, voi scrie mai mult și doresc ca în fiecare dimineață să am patru sau cinci ore disponibile pentru poezie. Atîta timp cît nu-mi modific ritmul de viață nu pot să scriu, pentru că aceasta necesită multă concentrare ; de aceea scriu în vacanțe, mai ales vara, cînd nu sînt ocupat cu alte activități și pot să-mi dedic tot timpul poeziei.

— Și în privința altor proiecte imediate ?

— Este în curs de elaborare ediția operelor mele complete și lucrez la revizuirea și corectura spalturilor unei viitoare ediții a eseului meu „Cervantes și libertatea".

— Dumneavoastră ați obținut Premiul de Ziaristică Mariano de Cavia în 1951 și ați declarat recent că vocația dv. autentică ar fi fost de ziarist și profesor.

— Cred că este foarte important pentru un scriitor să fie conștient de valoarea sa și de prezent în general, pentru a evalua situația. Nu tot ce este contemporan este actual : această descoperire a prezentului nu trebuie făcută numai din cărți ci și din ziare. Pentru asta mi-ar fi plăcut să fiu ziarist.

Din interviurile apărute în publicațiile „INTERVIU" (sub semnătura lui Pilar Colas) și „ESPAÑA 83".

CHINA '82 (XX)

Întoarcerea

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Am luat cu mine o mlădiță din „rădăcina vieții", am luat imagini din aceleași locuri surprinse la șaptesprezece ani distanță, și am mai luat un strop de fior din „rădăcina sufletului". Am vrut să iau un dicționar al variantelor surîsului chinezesc, dar o astfel de carte nu s-a scris încă. Am luat chipul prietenului meu Hu Si Sen, pe care îl știam de un sfert de veac, din perioada cînd am fost amîndoi corespondenți de presă la Varșovia. Bărbat în puterea vîrstei, înalt, suplu, cu o față smeadă, tip de shanghaiez cu o mare deschidere de spirit, în ființa căruia parcă mă regăseam pe mine însumi, cel de acum douăzeci și cinci de ani...

Am purtat cu mine acolo unde m-au readus pașii, imaginea și amintirea gîndurilor mărturisite mie de Geza-baci, sculptorul maramureșean pe care, la vremea cînd băteam aceleași drumuri, îl consideram bătrîn, și abia acum îmi dau seama cît de tînăr era încă, și îi înțeleg trăirile și dorurile, și mai ales nepotolita sete de viață, deoarece eu însumi am astăzi vîrsta lui de atunci.

Și ce am mai luat ? 1 800 de metri de film color pe 16 milimetri, filmați cu respirația reținută, cu tremurul brațului stăpînit, cu teama pentru fiecare bobină în care am căutat să prind un strop din viața străzii, portrete și peisaje „înregistrate" pe peliculă într-o neuitare. M-am bucurat că două filme scrise de mine, „Explozia" și „Acțiunea Autobuzul" au fost văzute de sute de milioane de chinezi. Că nuvela „Ringul" îmi fusese tradusă și publicată într-o revistă literară, și că mulți confrați de breaslă din țara mea, scriitori și cineaști, sînt bine cunoscuți în China. Că avem multe să ne spunem, și că oricît de mari ar fi distanțele ce ne despart apropierea dintre suflete nu poate fi măsurată nici în kilometri și nici în diferența dintre fusele orare. A odrăslit în inimile noastre respectul vechi de sute de ani pe care îl nutrea față de China Nicolae Milescu Spătarul, iar timpul, în loc să ne îndepărteze, ne-a apropiat.

Zborul spre și dinspre China acoperă de la București la Beijing un sfert din circumferința Pămîntului. Soarelui îi trebuiesc șapte ore pentru a ajunge de la Fluviul Galben la gurile Dunării. O bună parte din peripul nostru aerian se desfășoară deasupra masivului Himalaia, întins pe o suprafață cît Europa. Desfriu montan al ghețurilor veșnice, văi și hăuri ce se pierd în adîncul pămîntului, creste ce se înalță semețe, orgolioase, inexpugnabile spre soare. Privind ore în șir prin hubloul avionului panorama himalaiană îmi amintesc de reflexia unuia dintre personajele romanului lui Wu Jingzi „Întîmplări din lumea cărturarilor" : „Cîtă dreptate au anticii : Pămîntul duce în spate munții fără să i se pară greu, păstrează echilibrul fluviilor și mărilor, suportă viața într-o multitudine de forme...". Ce viață poate fi acolo pe timpla încruntată a planetei noastre ? Cum suportă omul asprimea naturii și altitudini nepereche în lume ? Și totuși, poate chiar în momentul acesta, un cățărător escaladează Everestul, numai și numai pentru că muntele cel mai înalt de pe Pămînt și cel mai greu accesibil există. Cît de armonios sună versurile alexandriniene ale poetului Hong Hanxian în traducerea soților Lupeanu : „Se mutase capitala în Sud cînd aici făceau primul popas / Dar de-atunci timpurile bune s-au dus, ca vechile-mi urme de pași / Sublime în desăvîrșire lacuri și munți neschimbate-au rămas : / Cu poeme pe buze, hoinărim iar, fără griji, de ele atrași...". Sau acest fragment de poem cu care se deschide cartea amintită : „Fiece om își află în viață un drum — / De-i general, ministru, nemuritor sau sfînt. / E printre cei umili, la început, oricum. / Nori scăpătați în amurg dinastiile sînt ! / Covoaie domnii de ieri, frînturi, cad sub vînt / Bogăție și faimă pier fără o urmă, / Dar te zbați să le ai și te stingi pe pămînt. / Într-o glorie-n pantă care viața îți curmă...".

Decolînd de pe aeroportul din Beijing survolăm Xianul și revăd cu ochii minții putul acela din care, țăranii chinezi, săpînd pentru a da de apă, au văzut ieșind un om de lut... Marea armată moartă rămasă sub pulberea pietrificată a loessului douăzeci și două de veacuri, pentru a se lăsa descoperită în era cosmică, și a grăi fără cuvinte oamenilor despre cît de necesară ne este pacea, conviețuirea pașnică cu toți semenii noștri pe acest pămînt, parcă din ce în ce mai mic, din ce în ce mai neîncăpător, deși altul nu avem și nici nu putem născoci. Ce lecție sugerează acea armată de lut ars tuturor celor ce uită că omenirea a dăinuit prin frumos, prin armonie, prin năzuința spre perfecțiune și nu prin ascuțișul armelor !

Revăd zidul chinezesc, acel dragon de piatră pus să escaladeze munții, urmînd numai crestele, ocolind văile, și înțeleg caducitatea zidurilor înălțate între oameni, așa cum caduce s-au dovedit „cortina de fier" sau „cortina de bambus". Nu mai avem nevoie de ziduri și de „cortine" între oameni. Popoarele trebuie să comunice : nimic nu este mai contrar firii umane decît xenofobia și însingurarea. Am călcat pe un zid ? Nu, am pășit pe o metaforă a istoriei. La Palatul de Vară, de sub Munții Norilor înmiresmați, o corabie de marmură ce n-a putut naviga niciodată stătea încorsetată între ghețurile lacului pe care patinau copiii. O altă metaforă : Corabie de piatră ! Cum să faci să plutească pe apă altă piatră decît zgura neagră sau albicioasă scuipată de craterele vulcanilor ? Dar nu era decît ideea de corabie, nu însăși corabia. O vedeam desprinzîndu-se și pornind ca o fantasmă albă apele încleștate de ger și descifram în imposibila ei alunecare însăși imobilitatea imperiului celest de altă dată. Nu-mi plac corăbiile de piatră, oricît de năstrușnic ar fi meșterite.

Revăd „casa bunicilor" din Xiamen și mă întreb care va fi viitorul acelui prunc care gungurea „dialogînd" cu porumbeii. Un suflet din peste un miliard de suflete. O picătură dintr-un ocean. Poate că nicăieri în lume nu ai sentimentul de a fi tu însuți o picătură pierdută în acest imens ocean de suflare omenească.

Zburăm în urma soarelui. Asfințitul se prelungește letargic, parcă astrul zilei ar fi incapabil să coboare dincolo de curbura pămîntului. Himalaia este despicată de valea Indusului care se prelungește în peisajul semiarid ce se întinde către Pakistan.

Imperiul celest rămîne în urmă. Cinci mii de ani de istorie, 325 de împărați, și numai cincizeci de ani de la „China fără mască" a lui Egon Erwin Kish. De la China aceea umilă, cu ricșari, cu blidul ei de orez, cu foametele ei și cu opiul ei. De la China „adormită" — părelnică impresie întotdeauna, deoarece arareori o națiune a rămas mai trează de-a lungul mileniilor — la China sincrofazotroanelor și a computerelor. De la China de mai tîrziu, al cărui spectacol adeseori indescifrabil occidentalilor se derula înapoia unei nevăzute „cortine de bambus", la China de azi, deschisă lumii întregi.

Napoleon : „China ! Un colos somnolent. Lăsați-l să doarmă, deoarece, dacă se trezește, va face să se cutremure lumea !".

Prin 1930 Ciang Kai-și a promis celui care îi va aduce capul lui Mao o recompensă de un sfert de milion de dolari. Acesta n-a răspuns ca unul dintre rivalii lui Nero, împăratul piroman al Romei : „Cine îmi va aduce capul lui Nero va primi în schimb capul meu !", ci, mucalit, a pus și el o recompensă de... un dolar pe capul căpeteniei gomindaniștilor. Cineva remarca cu ironie : „Capul de un dolar, după ce s-a rostogolit de la un capăt la altul al Chinei, pînă în Formoza, s-a retras definitiv din istorie, devalorizat". În 1949, în momentul proclamării Republicii Populare Chineze, Mao a strigat de pe tribuna instalată pe Poarta celestă a „orașului interzis" : „În sfîrșit, China s-a trezit !".

Au rămas în urmă marile fluvii peste care se spunea că podurile sînt imposibil de urcat. A fost posibil. Acum rămîne în urmă și Himalaia, cea mai înaltă scară la cer a pămîntului. Undeva, pe valea Indusului se înalță un fulior de fum din coșul unui cămin. Și abia zărindu-l simt acea irezistibilă chemare pe care orice om călător pe drumurile lumii o aude odată cu bătăile inimii sale : acasă, acasă...

— Sfîrșit —

Balcanice

SLAVKO IANEVSKI

Altoirea rozei vînturilor

De cum prin cristalul nopții am prins
Să vislim, cu nevăzuta galeră,
Închegată din carnea noastră,
Spre sfînta și nebuna aceea
De la țărmul sălbatecelor dorinți,
Cu vinele ne-am legat între noi
Să nu ne amăgească sirenele.

Mare după mare
Am trecut pe lîngă tărîmuri împurpurate
Cu mreaja viețiilor pleoape
Vinînd roza vînturilor,
Pe trunchiul ei fiecare
Cite o poezie să altoim după poftă.

Va veni primăvara cu bob de rouă-nțre
gene
Și vă va spune
Cum undeva bobocii de roză
Singeros se desfac.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT Niciodată timpul nu s-a scurs, parcă, mai încet

Noapte încercănată de aurora boreală. Ne merge bine prin Venețiile luminate de zăpezi, de mesteceni și de misteruri dulci sau de chemări plutitoare venind de dincolo de noaptea pămîntului. Aici, unde visul de sud moare sfîșiat de reni sau de melancolie vecină cu disperarea, echipa României a rupt luceferi din pieptul septentrionului și i-a mutat în cerul speranțelor noastre. Orice ființă temperamentală (ca mine) scoate pistolul, cuțitul sau bazuca atunci cînd e umilit, cînd pierderea echivalează cu o scufundare și o rătăcire, dar nu se poate opri de-a întra pînă la briu și pînă la umeri în mareea unei seri desenată cu floare, în fluxul de patimă amestecată cu fulger ce inundă harta micului ecran, în clipele de luptă și triumf. Joi seara am trăit două ceasuri de ispită și de jaf sufletesc — nădejde, spaimă, timp dilatat — pe care n-o să le uit repede și de care m-am atîrnat cu întreg sufletul, așa cum se atîrnă copiii, acum, cu mîinele de pletele zeului nostru solar, teiul, pentru a-i sorbi mireasma nemuritoare. Să nu creadă cineva că retrag un rînd sau o vorbă din cîte am scris în urma înfrîngerilor suferite în fața Iugoslaviei și Cehoslovaciei ! Ce e scris așa rămîne și nu se poate șterge. Și nici nu merită. Ceea ce încerc acum se numește uliță unei povești frumoase. Zornăie pe garduri scoici-șiraguri și ciorchini smulse adîncului verde — sună limpede un vînt de pe Olt și vîntul înghină un cîntec nomad, din miazănoapte spre burgasuri însorite. Această victorie asupra suedezilor vindecă, niște răni, poate, dar nu ne ia de pe limbă gustul amar și sărat și năclăit cu fiere că pe coridoarele de la noi de-acasă am umblat cu galenți de lemn și sîntem, de aceea, tot departe de malurile Senei. Un punct acasă, cu cehii, ar fi atîrnat azi pe cîntar cît capul zimbrului care le învîrte pe toate prin ungherele federației. Dar miracolele nu curg pe gîrlă în luna mai, nouă, după cum bag de seamă, ne spoiește viața cu azur numai aurul sînzienelor.

În Suedia n-am avut nici de data aceasta o echipă în accepțiunea totală a cuvîntului. Dar am contat pe șase oameni de excepție. Ei sînt Lung, Ștefănescu, Țicleanu, Bölöni, Balaci și Cămătaru. Unul mai bun decît altul și singurii, deocamdată, capabili să răstoarne credințele și orgoliile și îngîmfarea înghețată a marilor puteri fotbalistice de pe continent. Cei din preajmă, adică cei ce intră pe teren ca să împlinească cifra 11, mînă roata și cercul cu mîna și cu genunchiul, îi încurcă și-i tăvălesc pe adversari dacă-i prind într-o pajiște cu mărăcini, însă n-au loc în cuib cînd vine porumbița cu mîncare. Lucescu e dator să caute mereu alții și alții în locul lor, dacă ține să intre în planul întîi al scenei. Cu mîna pe inimă, în Suedia, Lucescu merita victoria. Datorită în primul rînd tacticii — pase scurte, capcana așteptării și plasarea lui Balaci ca vîrf de atac, alături de Cămătaru. Plus mișcarea din apărare, get-beget românească, agasantă la un moment dat și în stare să-i scoată din sărite nu numai pe wikingi, ci și corăbiile lor și busola pe care susțin că ei, primii, au inventat-o.

N-a fost, toată lumea a văzut-o, un joc scînteietor. A fost un război lung, cu mari rupturi de nervi, o furtună mereu răsucită pe osia noroculuși și a desnădejdii, o revărsare de patimi, o sfîșiere plină de dorul victoriei — și pe deasupra chinul, apoi bucuria și poate și o boare de fericire, porții zdravene pentru toți, pentru Cămătaru care a înscris un gol antologic, pentru colegii lui cît și pentru noi, cei ce-am tremurat și ne-am zvîrcolit în fața televizoarelor și am blestemat timpul ce se scurgea atît de încet, atît de încet...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
24
(1 102)
Sîmbătă
18 iunie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ȘTIINȚĂ ȘI SOCIETATE

O axiomă: știința este inseparabilă dezvoltării lumii iar implicațiile ei în procesul făuririi progresului și civilizației materiale și spirituale sînt atît de mari și caracterizează atît de pregnant orizontul existenței umane încît nu există practic domeniu sau sector de activitate care să nu se situeze azi în cîmpul de acțiune al cercetării și eficienței științifice, la confluența dintre posibilitate și realitate. În sfera muncii propriu-zise, a activității productive se resimt, sub formă de criteriu și mijloace complexe de exercitare a inteligenței și aptitudinilor creatoare, toate acele valențe de fond ale științei și mai ales întreaga sa paletă de norme și rezultate care o aduc în prim-planul cunoașterii și edificării umane, definind-o tot mai accentuat ca factor specific, hotărîtor al progresului, atingînd proporțiile unui adevărat fenomen social. Locul și rolul științei în practica muncii și vieții contemporane, în opera de făurire a noii societăți cunosc de altfel o magistrală definiție și ocupă o poziție de interes, deosebită, în însuși programul partidului. O investiție pe termen lung — o investiție pe termen continuu, s-ar putea spune — știința și tehnica modernă, căutările și rezultatele acestora strîns legate de scopurile și mijloacele înfăptuirii marilor obiective ale construcției socialiste au însoțit și însoțesc efortul la zi, produc sub evidența necesității și se constituie într-o latură hotărîtoare a muncii și creației, a organizării și conducerii vieții sociale, a creșterii și formării generațiilor ; pe temeiul și cu aportul științei se edifică noi relații, se intensifică producția și schimbul de valori, se construiește deopotrivă în om și societate. Ea este chemată să înlesnească soluții și mijloace apte de cele mai bune rezultate pe planul producției materiale, să grăbească ritmul și calitatea înfăptuirilor din toate sferele existenței sociale.

În lumina unor asemenea ample deziderate, a prestigiului de care se bucură în societatea noastră știința și slujitorii săi precum și din perspectiva înaltei contribuții prin care se vor consacra pe mai departe în opera de făurire a progresului și civilizației românești a avut loc, sub președinția tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, plenara Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, organism democratic în care au fost dezbătute sarcinile și direcțiile prioritare ale cercetării, gîndirii și creației tehnico-științifice actuale, pentru înfăptuirea programelor și orientărilor adoptate de Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului. **Pe baza faptelor**, sublinia în cuvîntarea pe care a rostit-o, cu acest prilej, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **putem afirma că viața demonstrează cu putere că știința reprezintă un factor de însemnătate hotărîtoare pentru înfăptuirea cu succes a socialismului și comunismului în România, pentru dezvoltarea economico-socială, pentru asigurarea bunăstării și fericirii poporului, a independenței patriei noastre socialiste.**

A lucra în spirit revoluționar, a te situa în primele rînduri ale progresului economic și social, ale ridicării României pe noi trepte de progres și civilizație, participînd activ la asigurarea unei noi calități a muncii și vieții, la rezolvarea complexelor probleme pe care le impune contemporaneitatea, pentru sporirea contribuției la dezvoltarea științei naționale și universale, iată cîteva din direcțiile de fond pe care le-a subliniat secretarul general al partidului în fața oamenilor de știință, a specialiștilor din învățămînt, institute de cercetare, proiectare, înfățișînd tabloul vast al cerințelor și posibilităților economiei și societății românești, pentru realizarea sarcinilor actualului cincinal. Totodată, secretarul general al partidului a cerut oamenilor de știință români să conlucreze activ cu oamenii de știință de pretutindeni, pentru realizarea unei politici noi, bazată pe egalitate, pe respectul independenței și suveranității naționale, în interesul păcii, al progresului economic și social.

Angajarea științei pe asemenea multiple și lăudabile căi, punerea ei în acord cu problematica și cerințele societății, ale lumii de azi și de mîine, constituie poate definiția cea mai exactă a umanismului și a mijloacelor de realizare a acestuia, o caracteristică esențială a întregului program de edificare a societății socialiste și comuniste românești.

Luceafărul

● În acest număr : ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● Paul Dugneanu ● Viața cărților ● Proză de ● Ion Lică Vulpești ● Poeme de ● Al. Raicu ● Aurelian Chivu ● Pavel Pereș ● Cecilia Bucur ● Marin Lupșanu ● Dorel Moțiu ● „Vocile" de Gheorghe Pituț ● „Pseudocultura pe unde scurte" de Artur Silvestri ● Sport de Fănuș Neagu

TÎNĂR ÎN AGORA

Triumfătoarea tinerețe

Intru în sălile de concert cu emoție tulburată, așteptătoare și plină de încredere, ies din sălile de concert cu o emoție și mai înaltă, o înfiorare pînă la lacrimă cea nevăzută. Triumfătoarea tinerețe a muzicii noastre mă fascinează, mă uimește desfășurarea de forțe, pasiunea și ambiția, perfecțiunea și flacăra rară. Tinerii noștri muzicieni — interpreți și compozitori îmi par însăși esențializarea geniului artistic al poporului român, expresia distilată a unui patos artistic ce l-a făcut posibil pe Enescu însuși.

Poate vorbele mele, ale unui simplu iubitor de muzică, supus vesnic, captiv de-a pururi în năvoadele acestei arte supreme, sînt năvalnice, demodat de sincere, dar ele exprimă de fapt entuziasmul meu continuu în fața acestor tineri muzicieni, tulburător de talentați. Căci cum altfel am putea vorbi despre pianistul Vinicius Moroianu, despre strălucitoarea-i siguranță sau de flacăra puternică a interpretărilor violonistei Cristina Angelescu, amîndoi încă studenți la Conservator, de luciditatea organizatoare și fiorul perfecțiunii Lilianei Ciulei ori de impresionanta Mihaela Martin ? Mă gîndesc iarăși la harpistul Ioan Ivan Roncea, o adevărată poemă despre excepționala sensibilitate și puritate a stilului, sau la violistul Marius Nichiteanu și violoncelistul Marin Cazacu. Mă gîndesc la sunetul de aur al minunatului cvartet „Pro Musica" — vigurozitatea viorii lui Cristian Ifrim, rafinamentul tulburător al lui Cezar Marin și acuratețea strălucitoare a violoncelistului Dan Cavassi. Și la alți nespus de mulți și talentați interpreți : Anca Vartolomei, Andrei Agoston, Sorin Bulbucan, Ștefan Gheorghiu, Dan Mitu Gruia, Carmen Mihalache, George Atanasiu, ale căror sute și mii de ore de repetiții, de studii obositoare, de obstinație artistă îmi vin acum în minte și mă înviluie în bucuria respectului pentru abnegația și dăruirea lor.

Triumfătoarea de tinerețe, cum își revarsă ea cornul de aur al încrederii și entuziasmului ! Risipa aceasta sublimă de sunete, risipa aceasta divină de bucurie pentru sufletele și mințile noastre ! Dăruitoarea de tinerețe a acestor interpreți pe care-i avem ! La douăzeci, la treizeci de ani, să te simți stăpîn peste sălile înfiorate în care emoția plutește fastuoasă ca pasărea liră, să te simți stăpîn pe mii de suflete care vibrează la un scherzo, care tresar la un pianissimo, care comunică și se unesc și sînt aproape prin chiar muzica aceea, ce trebuie să simtă acești tineri minunați ! Draga de ea, triumfătoarea de tinerețe !

Cleopatra Lorințiu

Desen de Sabin Ștefănuță

PREMIILE «LUCEAFĂRULUI»

LA A ZECEA EDIȚIE

S-a întîmplat zilele acestea : decernarea premiilor de debut ale „Luceafărului" pentru a zecea oară. E o coincidență fericită, de care nu se poate să nu ținem seama, dacă avem în vedere că nu peste puține zile se vor împlini două decenii și jumătate de la însăși apariția revistei „Luceafărul", seria actuală. Nu sîntem dintre aceia care, în criză de argumente viabile menite a le justifica, așazicînd, existența profesională, caută cu luminarea prilejuri festive spre a atrage cu orice preț atenția opiniei publice, în cazul de față, a opiniei publice literare. De aceea, încredințați că argumentul peremptoriu îl constituie (se înțelege, pentru cei de bună credință), colecția revistei, nu ne vom angaja, în cadrul prezentelor însemnări, în efortul de a face un bilanț recurgînd, eventual, și la liste unde să fie înserate numele premianților și, de ce nu, al acelora dintre ei — nu puțini la număr, dimpotrivă — care la ora actuală sînt scriitori (mai mult sau mai puțin tineri) în toată firea.

La urma urmei, toate acestea sînt treburi ale istoriei literare de mîine și, o spunem cu legitim orgoliu, la capitolul **debuturi absolute de certă viabilitate purtînd „marca" Luceafărul**, această viitoare istorie literară va avea serios de lucru. Altceva ne îngrijorează, însă, rămînînd la cele spuse mai înainte ; anume, ne gîndim că există, poate, riscul ca

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂRUL SCRIITOR ȘI «VIITORUL OPEREI»

Cum își „începe", oare, un tînăr scriitor, opera ? Gîndește și creează el, în *perspectivă* ? Ori se lasă sedus de mirajul operei, înaintînd, ca un profet orb, într-un pustiu pe care și-l visează înfloritor (sau pe care treptat-treptat îl fertilizeze — ce suferință mîntuitoare ! tocmai el...) ?

În literatura română s-a studiat relativ puțin acest aspect, doar aparent „sociologic". S-a vorbit de „cazul" Sadoveanu, ori a fost discutată situația paradoxală și tragică a lui Eminescu (singurul scriitor național, poet de *geniu*, „fără operă" antumă — nu intră în discuție, aici, edițiile Maiorescu, datorită raportului lor de *complementaritate* cu opera postumă și manuscrisele, pe care poetul nu le-a editat), apoi s-a bătut multă monedă de cuvinte în chestiunea simboliștilor, care, dacă n-au fost „sacrificați" de... ftizie, și-au sacrificat opera din frivolitate („cazul" Minulescu, spre pildă !) — excepția lui Bacovia confirmă tocmai regula, cu o remarcă : opera acestuia apare ca o terapie împotriva alienării, a Angoasei, pe scriitor părînd a nu-l interesa dacă aceasta îl va „salva" sau nu, în posteritate...

Problema este complicată iar noi nu avem decît pretenția de a trata unele detalii relevante, asupra cărora generațiile mai noi nu opinează decît evaziv și foarte sporadic. Așadar, se gîndește tînărul scriitor de azi (mai ales debutantul !) la acest *„cap de pod"* și în ce fel o face ? Își asumă el, în mod lucid, o „misie" ?

Sintagme ca „poet genial", „prozator de geniu", nu mai sînt operante astăzi — n-au fost niciodată, în cazul debutanților. Mitul acelei *fulgurații geniale*, care poate mîntui o operă și salva o epocă, deși real („unde ne sînt «baudelaire-ii» sau «verlaine-ii»" ?), este din ce în ce mai puțin acreditat, mai ales într-o epocă precum cea de față.

Dar sînt și cazuri mai ilustre, în care „surpriza" dispariției nu a fost... vinovată de neîmplinirea operei : Mateiu Caragiale, spre exemplu ! Fiul marelui dramaturg nu este un scriitor de „raftul al doilea" și nici nu a dispărut prematur, dar el este totuși un *fulgurant*... ! Cu un roman de dimensiunile unei nuvele, oricît de „sublim" ar fi, cu cîteva zeci de poeme și cîteva proze „neterminate", cu o corespondență (în cea mai mare parte inedită !) care intră mai mult în sfera conceptului de *literatură „involuntară"* și cu un jurnal... dispărut, ți-e greu să supraviețuiești în „vidul" pe care îl fac în jurul lor titani ca Sadoveanu, Rebreanu, Blaga, Călinescu și alții, cîțiva doar, chiar dacă ți-ai *„articulat"* o operă care sensibilizează pe mulți și te bucuri de o posteritate privilegiată.

Chiar și în cazul unui scriitor ca Marin Preda, *prozatorul epocii*, moartea i-a luat prin surprindere opera... Desigur, ideea de „operă neterminată" este specioasă (în fond, nici Balzac nu și-a „încheiat" opera !), dar subiectul de față este, fatalmente, atingător de acest aspect, căci pentru scriitor „călciîul lui Ahile" nu este, propriu-zis, dispariția sa fizică, ci TIMPUL, răgazul acesta ontic și *fructificarea* sa, în ordine literară.

Există însă și reversul monedei, anume situația, mult mai puțin spectaculoasă, a „scriitorului-Gospodar", cel care, cuminte și cu rîvnă, își drămuiește timpul și opera (cazurile cele mai elocvente, în această privință, rămîn Sadoveanu și Arghezi), întemeind deci, prin acumulare, o — eufemistic vorbind — „opera omnia", care, deși cu inerente fluctuații, epuizează toate genurile, se întinde pe cîte o jumătate de secol și arată cu atît mai monumentală cu cît te depărtezi în timp...

Să fim bine înțeleși : n-am pus în discuție spinoasa problemă (în chestiunea de față, implicită) a talentului, a „harului" și nici nu comentăm coeficientul de hazard din existența unui creator ! Este limpede pentru oricine că un scriitor trebuie să-și descifreze singur enigma personalității, făcînd un efort stabil de adecvare a mijloacelor la suma obiectivelor propuse. Pentru o asemenea *eroare* „de perspectivă", un autor ca Cezar Petrescu, spre exemplu, și-a

Marius Petrescu

Continuare în pag. a 6-a

SIMION BĂRNUȚIU — sensul intransigenței

Cine se apropie de bibliografia bărnuțiană constată un lucru surprinzător : lumea noastră nu-și mai aduce aminte de eminentul dascăl de la Blaj sau de la Universitatea din Iași decît pasager, în ipostaza de tribun al revoluției pașoptiste și de adept al latinismului dus pînă la ultima limită, ridiculizat de Maiorescu pentru reducțiile operate într-un curs de drept public scos la lumina tiparului postum de către discipolii săi. Bărnuțiu a plătit tributul unei adversități (nu doar) politice, care se putea înțelege pe la 1868, în toiul confruntărilor, dar nu mai e tolerabil azi, după un răstimp atît de lung, în care s-a putut vedea că dincolo de inerente exagerări doctrinare, un gînd luminos și cald îi animă „sistemul", asigurîndu-i durata. Opera lui, scrisă într-o rebarbativă ortografie, a fost pusă parcă la o parte, lovită de o bizară incomprehensiune. Handicapul ortografiei putea fi trecut, printr-un efort de modernizare, inceput deja de M. Dragomirescu (1909) și asumat apoi de P. Pandrea (1935), care a și reprodus celebrul discurs din 1848, spre a-i pune în relief adîncimea de cugetare și forța incontestabilă de expresie. Exemplul celor cîțiva prieteni și discipoli care au format o asociație pentru tipărirea operei, dînd la iveală cîteva volume, a rămas fără urmări notabile. Identificat cu latinismul ajuns în fază crepusculară și combătut unilateral de către Maiorescu, el a avut oarecum soarta curentului cu care se identificase. Ca și în alte cazuri (al lui V. A. Urechia a fost deja evocat de Alexandru George), reducerea la absurd practicată

Al. Zub

Continuare în pag. a 7-a

Desenul lumii diafane

Poezia lui Vasile Nicolescu este creația unei intelectualități definite de un estetism structural și nu provenind dintr-o atitudine mimetică. Gustul poetului este expresia unei sensibilități autentice, astfel încît elaborarea nu duce la artificiu și nu alterează emoția. Evoluînd prin nuanțare fină, lirica sa își traversează ipostazele în limitele unei anume calități a trăirii.

Există la Vasile Nicolescu un sentiment al unității universale, o unitate subterană, obscură, o solidaritate intimă a fenomenelor, pînă la confuzia ființei poetice cu lumea : *„Vine o vreme cînd nu știi ce te doare mai mult : / faptul că ești o margine de riu, o margine de floare / și nu știi ce se întîmplă în inima lucrurilor / sau dimpotrivă în inima ta / e inima riului, e inima florii"*.

Sentimentul consubstanțialității implică proiecția într-o temporalitate absolută : *„cum puiul de ienupăr crește din cenușa / scoicii marine în creștetul stîncii / și inima mea umple mărgăritarul / unei stele care abia se va naște"*.

Elaborată cu rafinament, poezia lui Vasile Nicolescu este eflorescență de imagini a unui substrat meditativ. Structura sa intelectuală dăruită cu mari disponibilități conferă uneori liricii o notă elevat eseistică (*„chipul fetei care aude conul uscat de brad căzînd / în prăpastie și se simte ușoară și necesară / hăului asemenea lui"*).

Imaginea, ca reverberație a meditației subtextuale, relevată prin accentul final, înrudește o parte a poeziei lui Vasile Nicolescu, în special în volumul *Întîlnire în oglindă*, cu genul haiku : *„Un glonte mai mic decît păstaia de fasole, / decît spicul de grîu și simburele de curmală. / un glonte cît un vîrf de creion, / cît un greiere / cît o jumătate de vierme / dar mai lung decît moartea"*.

Opțiunea pentru această formă lirică de maximă concentrare a sugestiei trebuie să fie determinată și de un anume simț al eleganței și rafinamentului : *„Cum țiriile greierii în timpanele verzi ale nopții / și luna uită să răsară ai spune / că în cochilia timpului, / în neliniștea care crește / nu e decît țitera lor"*.

Poezia lui Vasile Nicolescu, definită în genere în primul rînd ca existență într-un regim solar exuberant și ca perfecțiune a „secțiunii de aur", vibrează cu discreție într-o zonă a stărilor infime, prin desenul fragil propriu „lumii diafane" : *„Rostire de ferigi uscate / muzicuța-nfundată a viermelui / urzind pe dinăuntru / ființa de mătase a aerului / Oglinzi aburind pe buzele tale"*.

Poetul, înzestrat cu sensibilitatea purității și a transparențelor, țese fine arabescuri, brume strălucitoare de imagini vindecătoare, născute dintr-un inalterabil fond regenerator, prin care întreține o vrajă seducătoare și protectoare : *„Asemenea cămășii izvorului / și bobului de rouă cînd trece o umbră de pasăre, / asemenea brîndușei și nării antilopei / asemenea ochiului de apă în care se înecă un fluture / și respirației păstrăvului..."*.

În aceste pînze de imagini se înviluie eul al cărui palpit nu parvine la suprafață decît ca un vag ecou, abia perceptibil. Trăirea nu se încredințează versului decît prin sugestie : *„Fulgerul memoriei surpă molozul de cărămizi / și-ndeamnă cariul să intre-n temelii și căpriori. / păianjenii să-și înceapă lucrarea / și vîntul să muște cu dinți mărunți, mărunți / tulpina sovăielnică a bucuriei"*.

Emoția interioară își transmite ecourile pianissime în line cercuri propagîndu-se pe suprafața apei calme. Se naște astfel o poezie a presimțirii, cu abia perceptibili fiori de neliniște sau melancolie : *„Cine a bătut cu degete de tăgadă în geamul amurgului ? / era o umbră, apoi alta, apoi vîntul / oglinda sfărîmată în mii de cioburi a privirilor / aruncate peste umăr de frunzele care se duc / în regatul rimelor, între oasele păsărilor / care se îndeasă unele în altele / pînă se face totul alb, foarte alb / zăpada*

Sultana Craia

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 3-a
Eminesciana

EVOLUȚIE ȘI REPETIȚIE

Două personaje, el și ea, într-un text celebru de Samuel Beckett dovedesc celui care ar dori s-o afle că sînt vii și prin faptul că la anumite intervale emit un unic și același sunet : **a**. Într-o interpretare simbolică a textului, de altfel singura acceptabilă, aceasta ar semnifica două lucruri : în primul rînd că un individ, un cuplu și pînă la urmă specia umană sînt incapabili să facă altceva decît să înceapă alfabetul semnificațiilor lumii, fără să depășească alfa începutului. În al doilea rînd că există, totuși, consolarea că acest început poate fi reînceput de fiecare dată, creînd senzația timpului și, cu puțină imaginație și amnezie, chiar pe aceea a istoriei. Viziunile ciclice au dezvoltat mereu imagini, conflicte și individi repetabili și măcar în felul acesta evolutivi. O mașinărie inexorabilă creează sau reproduce faptele care asigură repetiția. Exemplele de felul acesta pot fi reduse la vechea spusă : alte măști, aceeași piesă.

Se-ntîmplă însă uneori ca repetiției să i se confere și o anumită variație formală, destul de importantă pentru a modifica parcă și calitativ repetiția. Filosofia romantică ne-a adus această nouă posibilitate : repetăm, totul se repetă, istoria omenirii este o succesiune de repetiții. Succesiunea repetițiilor configurează o evoluție parodică. Sartre încă se întreba pe undeva : ce mai e de făcut ? Să repetăm pe cei dinainte, tot mai prost. Uneori viața, alteori literatura, cel mai adesea literatura par a-și găsi în repetiția de acest tip, posibilitatea de supraviețuire care, eufemistic luînd lucrurile, va putea fi numită și originalitate dialectică, obiectiv evolutivă. Istoria cîte unui motiv literar poate servi de exemplu.

Cîndva, știe tot elevul de școală, un oarecare și totuși esențial Richard Kunisch a cules într-un voiaj pe la români, basmul **Das Mädchen aus dem goldenen Garten.** Basmul românesc, cules de un german, devine punctul de plecare pentru **Luceafărul** lui Mihai Eminescu. S-ar putea vorbi în acest caz de o imitație sau de o repetiție ? Evident, imitația este imposibil de afirmat, cîtă vreme criteriul valoric afirmă superioritatea strivitoare și absolută a poemului eminescian. Pe de altă parte, comparatistul va afirma existența unei repetiții. Basmul ca și poemul sînt reductibile la schema unei inadecvări de

Marian Popa

Continuare în pag. a 7-a

Secretul doamnei de zăpadă (I)

Motto : **„A fi nemuritor e un lucru zadarnic ; în afara omului, toate animalele sînt nemuritoare, pentru că ignoră moartea...".**

Borges

REMEMORĂRI

De multe ori mi-am propus să uit ziua aceea și, în general, iarna aceea îndepărtată și nu prea, s-o uit sau s-o șterg definitiv din memorie, fiindcă nicidecum nu mi-am putut explica sensul acelei seri și, dacă vreți, în general, sensul acelei ierni cu ninsori fastuoase, înșirurirea stranie de întîmplări ce m-au tulburat și mă vor tulbura multă vreme.

Cu cît trec anii, această poveste se înscrie în rîndul amintirilor inițiale, prețioase și de neșters care, asemenea monedelor patinate, șlefuite și mingiiate, își redobîndesc strălucirea de odinioară.

Poate că acum, eliberîndu-mă, nu voi mai avea acel sentiment al vinovăției inconștiente, poate că, revenind în orașul acela de munte, în vila aceea unde s-au întîmplat toate, nu mă voi trezi în nopțile de iarnă prada unei neliniști ciudate, cu somnul ghilotinat, și nu voi mai privi, fumînd țigară de la țigară, prin geamurile geruite, imensitatea zăpezii sclipind misterioasă și tainică, îngropînd sub faldurile purității ei imagini dintr-un film derulat cu încetinitorul.

Nu mai știu cît a trecut de atunci ; poate zece ani, după cum, tot atît de bine ar fi putut să treacă și douăzeci. Poate că s-a întîmplat chiar în iarna trecută...

În cazul de față, pentru mine, timpul și-a pierdut dimensiunile reale.

Ceea ce a rămas pe ecranul memoriei ține de un trecut fără hotare precise. Oricum, de un trecut...

★

Mă instalasem în vila din orășelul de munte pe la începutul iernii, cu **bateriile încărcate**, gata de scris. Mă instalasem, ca de obicei, în aceeași cameră aflată în afara corpului principal, într-o aripă laterală, în care se intra, printr-un coridor, direct din curte.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

DAN MĂNUCĂ: «Pe urmele lui Mihail Sadoveanu»

Generoasa colecție **Pe urmele lui...**, inițiată de Editura **Sport-Turism**, s-a îmbogățit cu încă un titlu : **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu** în reconstituirea lui Dan Mănucă. Seria reconstituirilor care-și propune să recapituleze viața scriitorilor din punctul de vedere al vocației lor de drumeți s-a impus atenției prin ambiția ei de a depăși obișnuita restituire a unor itinerarii de altă dată. Cărți cum sînt **Drumurile lui Anton Pann** de Constantin Mateescu, apărută în afara colecției dar după modelul ei, **Pe urmele Stolnicului Constantin Cantacuzino** de R. St. Ciobanu, **Pe urmele lui Gala Galaction** de Gh. Cunescu, **Pe urmele lui Lucian Blaga** de Mircea Vaida sînt cercetări aplicate ale vieții și operei scriitorilor înfățișați, ceea ce le scoate din rîndul întreprinderilor de divertisment. Practic ele sînt, mai ales pentru scriitorii contemporani nouă, primele incursiuni biografice de anvergură care fixează imaginea globală a unei vieți. **Pe urmele lui Lucian Blaga** de Mircea Vaida este, dincolo de scopul colecției, prima carte închegată despre viața lui Lucian Blaga. Istoria literaturii române contemporane își are în **Pe urmele lui...** un serios punct de sprijin.

Dacă ni s-ar cere o carte model a seriei **Pe urmele lui...** răspunsul ar fi mai greu de dat. Mai niciuna din aceste cărți nu se rezumă la harta itinerariului parcurs în timpul vieții de scriitorul cercetat, toate tinzînd la incursiuni dincolo de limitele croșetului tematic. În fond, nici titlul colecției **Pe urmele lui...** nu este limitativ ci într-adevăr generos pentru că permite evoluții foarte libere. Totuși, dacă ar fi să ne oprim asupra tentativelor care respectă canonul reconstituirii geografice în primul rînd, care înseamnă trecerea în revistă a unei ambianțe scriitoricești, a contextului natural al activității scriitorului, **Drumurile lui Anton Pann** de Constantin Mateescu, și **Pe urmele lui Gala Galaction** de Gh. Cunescu respectă cel mai mult regula jocului, adică o introducere treptată, cronologică a cititorului în locurile prin care au trecut creatorii de altădată și temperatura lor. Tendința de a depăși și chiar anula cadrele colecției există, însă cu profit pentru literatură, dar uneori și cu un deficit de cunoaștere.

Încercarea lui Dan Mănucă de a merge **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu** este de pildă mai aproape de biografie decît de canonul presupus. Dan Mănucă merge într-adevăr „pe urmele lui Mihail Sadoveanu", dar el nu admite constrîngerea criteriului cronologic și geografic, ba mai mult decît atît ne avertizează că organizarea materiei lui nu va ține seamă de el, cartea lui aspirînd la reconstituirea unei problematici și a unei atmosfere. Din această pricină anume perioade și locuri sînt scoase din lanțul lor temporal și mutate în altă parte. Dan Mănucă ține să urmărească atmosfera locurilor moldovene prin care a trecut Mihail Sadoveanu fără interstițiile momentelor lui muntene, de unde prima impresie este că experiența bucureșteană a scriitorului este abandonată ostentativ, semn posibil de munteanofobie. Dar spre sfîrșitul cărții, Dan Mănucă se întoarce la începuturile literare și bucurestene ale lui Sadoveanu, așa că toate locurile străbătute și cunoscute sînt avute în vedere de cercetător, dar într-o ordine dictată de necesitățile lui de demonstrație.

Pe urmele lui Mihail Sadoveanu de Dan Mănucă este prima biografie a lui Mihail Sadoveanu. Viața scriitorului este căutată aici nu numai în documente, cîteva noi și revelatoare, ci și în operă : acolo unde opera oferă un element autobiografic el este folosit fără sfială, după un avertisment inițial care justifică procedeul. Este de subliniat remarcabila familiarizare a autorului cu viața și opera lui Mihail Sadoveanu, care sînt citite cu reciprocitate una prin alta. Numeroase „chei", accesibile doar celui inițiat, ne sînt semnalate de Dan Mănucă în expediția lui istoriografică. Autorul nu pleacă de la ideea că viața se confundă automat cu opera, iar opera cu viața, ci de la aceea a unei reconstituiri biografice care să folosească toate elementele sugestive oferite de proza sadoveniană. Identificările operate sînt utile și pentru prima dată înlănțuite într-o carte de amplă perspectivă biografică.

Prețioasă rămîne descoperirea adevăratului nume al lui Mihail Sadoveanu care este, după documente, Corceali, ceea ce ne indică un aromînesc Corcea. Această fibră aromânească a numelui lui Mihail Sadoveanu nu ar fi o excepție, dacă ne gîndim la Caragiale, cu sigure ascendențe aromînești cel puțin pe linie maternă, sau la Octavian Goga, unde strămoșii balcanici sînt mai sigur cunoscuți. Ea ar mai explica poate și doza de aromânisme existentă în limba scriitorului, a căror extracție n-ar mai fi în acest caz livrescă, ci poate pe linie de familie și nici manifestările colerice pe care ni le transmit diverși memorialiști. În sfîrșit caracterul enigmatic al fizionomiei scriitorului, care i-a preocupat în egală măsură, cu soluții diferite, pe H. Sanielevici și G. Călinescu, ar căpăta o explicație nouă. Dan Mănucă îmbogățește „arhondologia" scriitorilor români cu ascendența sadoveniană.

Dar **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu** nu se constituie doar într-o biografie cu cronologia întortocheată, ci și într-o analiză a operei în funcție de curgerea timpului. Deschiderea devine în aceste cazuri monografică, deoarece ea face loc și unor capitole de exegeză a operei, fără obligativitatea raportării la traiectul geografic. **Muntele ascuns** este o încercare de prezentare și analiză proprie a unui motiv care a mai intrat și în atenția altor comentatori. Intră aici atît muntele din **Țara de dincolo de negură**, cît și cel din **Frații Jderi** sau din **Baltagul**. Lui Dan Mănucă nu-i sînt indiferente interpretările de pînă acum ale prozei sadoveniene și caută să ofere celor existente replica sa. Pentru el „muntele" nu este un teritoriu ezoteric ci o realitate pipăibilă, abordabilă în mod concret, rezultat al unei experiențe nemijlocite a scriitorului. În interpretarea **Baltagului** pe un registru psihocritic, Dan Mănucă se situează de pildă pe cu totul alte poziții decît s-a așezat Al. Paleologu în examinarea și descifrarea romanului. Pentru cercetătorul urmelor sadoveniene, „semnele" din Baltagul, cele indicate cu acest nume de scriitor, țin de natură și nu trimit la un plan cultural inculcat de el cu bună știință. Tot o operație critică de descifrare personală este și capitolul **Simpozionul amintirilor** în care cartea vizată este **Hanul Ancuței**. Evident **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu** are în vedere și tematica sugerată de titlul colecției, adică o întoarcere la locurile prin care a trecut scriitorul. Și aici familiarizarea criticului cu opera sadoveniană se vădește din identificările propuse atunci cînd e vorba de raportarea unui peisaj sau descrierea sadoveniană celebră la sursa concretă de inspirație. Dan Mănucă ne dă și în această postură siguranța unui ghid calificat în secretele „micii istorii" a operei marelui prozator. Dar și aici libertatea construcției cărții impietează asupra coerenței planului geografic și cronologic. Dan Mănucă n-a ambiționat o reconstituire minuțioasă, deși informația îi stă evident la îndemînă, a vieții de drumeț, de vînător, de călător peste hotare a scriitorului. Planurile temporale sînt modificate după un proiect de expunere propriu ale cărui rațiuni nu intră în tiparul normalei succesiuni la care apelează orice restituire cuminte. **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu** rămîne desigur o carte valoroasă prin documentele folosite și prelucrarea lor, prin buna cunoaștere și interpretare a operei, fiind prima monografie de referință a lui Mihail Sadoveanu pe toată durata lungii lui vieți, dar totodată și o trădare a promisiunii conținute în titlu.

Cînd un scriitor călătorește mult și semnificativ, cînd aceste călătorii au rol formativ important, atît pentru ei cît și pentru cititorii lor, pentru că se resfrîng într-o operă de ecou ne gîndim la călători ca N. Iorga sau M. Sadoveanu, spre pildă, docilitatea față de exigențele unei bune reconstituiri, credem că se impune. Ea nu mai înseamnă în asemenea cazuri prozaică expunere de fapte, fără legătură între ele, ci înfățișarea elementelor unei deveniri, importantă în sine. Dimensiunea de călător a lui Mihail Sadoveanu suferă o modificare calitativă și cantitativă cu vremea. Cu vîrsta aria lui de deplasare și cunoaștere crește. Situația înseamnă în sine ceva și este bine s-o cunoaștem ca atare. Tipul de expunere folosit în **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu** nu ne ajută să cunoaștem această devenire. Cu alte cuvinte autorul nu s-a mulțumit să facă o carte analitică, probantă, ci a încercat o sinteză acolo unde mai prețioasă ar fi fost nuditatea purei informații pe care incontestabil Dan Mănucă o are. Lipsește, spre exemplu, din **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu** momentul important în biografia lui de excursionist, de vînător și de scriitor, de după Marea Unire din 1918, cînd Mihail Sadoveanu străbate programatic teritoriile locuite de români pe care granițele mai vechi i le făcuseră inaccesibile. El cunoaște acum prin contact direct întreaga Moldovă pe care pînă atunci o descrisese de la distanță doar în povestirile lui istorice. Itinerariul vieții unui scriitor, oricît de zigzagat și de confuz în aparență are un sens, iar în cazul lui Mihail Sadoveanu care descrie în romanele lui numeroase itinerarii ale eroilor lui ele capătă o semnificație în plus. Nici chiar hărțile sau tabelele cronologice, ca în cazul cărții lui Radu Ștefan Ciobanu, **Pe urmele Stolnicului Cantacuzino**, nu sînt excesive. **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu** de Dan Mănucă este din acest punct de vedere mai mult o biografie a lui Mihail Sadoveanu decît reconstituirea promisă în titlu și ea nu epuizează tema abordată, care rămîne în continuare generoasă pentru cine vrea s-o ia de la capăt fără impulsuri bovarice.

M. Ungheanu

ZINA MOLCUȚ — MAGDALENA LÁSZLÓ-KUȚIUK: «Simbolismul european» (III)

Panorama poeziei europene alcătuită de Zina Molcuț (vol. I, II) și Magdalena László-Kuțiuk (vol. III) este, cum spuneam, în prima noastră intervenție, de-a dreptul impresionantă. Dacă asupra simbolismului francez despre care s-au scris nenumărate lucrări critice, nu se pot aduce modificări de viziune sau informație și, care, oricum, a avut cea mai largă audiență încît pentru foarte multă lume a ajuns să se suprapună cu întreg curentul, în schimb antologia aduce revelația unor neașteptat de puternice centre „regionale" și a unor autori de primă mărime, ignorați sau marginalizați chiar de propriile literaturi. Cel mai interesant caz este, mi se pare, al lui Francis Thompson (1859—1907), poet excepțional, care nici astăzi nu este prizant în Anglia unde, după ediția postumă din 1913, scoasă de prietenul său Wilfrid Meynell, a intrat într-o deplină uitare, istoriile literare consemnîndu-l la capitole ca „Hopkins and Lesser Poets" („Hopkins și poeții minori") sau cu formulări reductiv-ironice de genul „Francis Thompson... and many others".

Spirit din familia „poeților blestemați", Francis Thompson este, în realitate, un autor profund, cultivînd un simbolism de esență hermetic-religioasă : „O, lume nevăzută, te vedem, / De neatins, o lume, te atingem. / O, lume neștiută, te cunoaștem / O, ne-nțeleasă lume, te-nțelegem ! // Să-și ia spre-ocean deci peștele avînt / Și vulturii să caute spre cer — / Noi către stele fi-vom întrebînd : De-aici de jos se-aude oare vaer ? / / Nu vom zbura spre-un alt sistem rotind / Ori spre-o imaginație fragilă. / Aripi urmăm ce bat și se aprind. / La ușa noastră-n geamuri de argilă / /. Păstrează îngeri locu-ascuns de sus / O piatră-ntorc și crește o aripă ! Ești tu cu chip înstrăinat și dus."

De remarcat că nici colegul său Arthur Symons, și el un poet notabil, autor în 1899 și al unui incitant volum de eseuri (**The Symbolist Movement in Literature**), nu a avut o posteritate critică prea fericită, ajungînd astăzi un poet „uitat". Dacă ne vom întreba asupra cauzelor acestei situații, ele sînt mai degrabă de natură extraliterară, implicînd o dublă izolare : în epocă, datorită comportării și operei lor, „scandaloase" pentru ipocrizia victoriană și, a posteriori, deoarece simbolismul a fost considerat un curent de „import" (din Franța) și, ca atare, neadecvat spiritului englez. De altfel, în istoriile literare chiar și denumirea de simbolism este evitată, folosindu-se eticheta de „aesthetic" sau „decadent" pentru poeții „minori" ai sfîrșitului de veac XIX. Este, incontestabil, meritul Zinei Molcuț de a fi trecut peste prejudecăți și de a nu fi ținut cont de ierarhiile oficiale, prezentîndu-i pe autori la adevărata lor valoare și acordîndu-le rangul cuvenit în contextul simbolismului european. Și nu sînt singurele exemple de acest fel. Parcurgînd antologia, ai rara satisfacție de a descoperi minunate și fantaste „terra nova" ale poeziei. Prospectînd „simbolismul belgian" vom regăsi numele lui Emile Verhaeren, Georges Rodenbach sau Maurice Maeterlinck, poeți de limbă franceză, intrați demult în conștiința poeziei europene, dar vom întîlni și numele lui Prosper van Langendonch și Karel van de Woestijine, în idiom neerlandez. Din ultimul voi cita, cu titlu de curiozitate, o „bacoviană" (stilistic vorbind) autentică : „O, e atît de trist că plouă toamna, / că plouă peste veștedele ramuri / Și florile-s atît de grele toamna ! / Se scurge ploaia siroind pe geamuri... / /Livizi și împietriți sînt pomii-n ceață, / o, bunii pomi ce freamătă plîngind ! / Și vîntul, vîntu-n tinguiri se frînge, / suspine tandre revărsind în cînt / / (...) E trist că iarăși mi-i durere doamna, / c-apasă greu în amorțiții arbori ; / o, e atît de trist că plouă toamna !... **(Refren maladiv)**. Nu alta este poziția simbolismului olandez care numără în rîndurile sale poeți de valoare, cum sînt William Johannes Theodoor Kloos, Ian Hendrik Leopold și Pieter Cornelis Boutens. Dacă primul și ultimul sînt mai apropiați ca artă poetică de principiul „corespondențelor" baudelairiene, Ian Leopold este un adept al poeziei pure, din stirpea lui Mallarmé și Paul Valéry : „E-ntinsă ziua, iar ca un ospăț / Și-n dimineața de lumină-adîncă / Apropiata-ți lipsă mi-e răsfăț, / E un poem fără cuvinte încă... / / Ascunsă ești la margine de zări, / Unde lumina mai alungă neguri, / De unde vîntul zboară-n depărtări / Și-n tremur scaldă preaplăpînde vîrfuri... / /. Dă-mi partea mea din răcorosul joc / — de dincolo de sălcii — al sticlirii / de ape și-al azurului : / un foc albastru, printre tei arzînd privirii" (**Așteptare de dimineață**). Dacă nu am fi înregistrat decît acest vers regal, „E-ntinsă ziua iar ca un ospăț", și tot am fi avut bucuria receptării poeziei. Este însă foarte interesant de observat că aproape fiecare țară își are mallarméenii săi, sincroni sau post sincroni cu pontiful ermetismului, fapt, cel puțin, în aparență, paradoxal, dacă ținem cont de dificultatea formulei. Dar și în ceea ce privește influența modelelor se pot opera distincții semnificative. Dacă, am văzut, în simbolismul olandez și mai cu seamă în lirica germană și austriacă, prin Ștefan George, Hugo von Hofmannsthal și Rainer Maria Rilke, poezia pură atinge cotele cele mai înalte în schimb, pentru poeții moderni polonezi modelul tutelar îl constituie Baudelaire în dimensiunea sa demonică și abisală (nici nu e de mirare, deoarece se grefează pe un fond aperceptiv pregătit de romantism) în timp ce, în cadrul simbolismului bulgar, se impune tehnica și arta verlainiană. Este de la sine înțeles că modelele nu anulează specificul fiecărei literaturi în parte, ele jucînd rolul, mai exact, de stimuli și catalizatori pentru energiile și formele originale. Pornind de la această afirmație ne vom întreba, firesc, și care este profilul și locul liricii simboliste românești, așa cum reiese din harta adoptată de față. Răspunsul nu poate fi dat în cîteva rînduri, însă unele constatări se impun. Ceea ce iese cu claritate în lumină este anvergura **fenomenului și varietatea lui tipologico-stilistică**. Vom găsi deci „instrumentaliști", precursori chiar, precum Macedonski, dar și „verlainieni" ca Ștefan Petică, „suavi" din speța lui Francis Jammes, ca Dimitrie Anghel, dar și „satanici-baudelairieni" ca G. Bacovia etc. Dacă aș face o observație statistică poetul cu „influența" cea mai întinsă se dovedește totuși Verlaine. Atenție însă, folosesc cuvîntul „influență" cu un conținut mult atenuat, așa cum am spus-o, mai mult ca element ce a contribuit la dezvoltarea unor structuri proprii. Și am ajuns astfel la o altă idee și anume, la elaborarea unui model original al simbolismului românesc, ilustrat în cel mai înalt grad de Bacovia, unul din liricii reprezentativi ai secolului XX, care a și depășit bornele curentului, anunțînd expresionismul.

La aceste sumare considerații aș adăuga și o anume particularitate a tematicii și motivelor, deși în poezie este riscant să vorbești de așa ceva. Și, totuși, se poate spune despre **tîrg**, ca pandant **al metropolei tentaculare** din poezia franceză sau al **burgului** din cea germană că este un motiv tipic simbolismului românesc. La fel și despre nota socială mai apăsată, așa cum am remarcat demonismul la simboliștii polonezi, ce continuă, din nou se impune analogia, militantismul poeziei noastre romantice într-o latură a ei. Din acest punct de vedere, al raportărilor și interferențelor, al influențelor și similitudinilor, cartea oferă un material elocvent asupra căruia merită să reflectezi. „Last but not the least", **Simbolismul european** oferă și un adevărat „convivio" al stilurilor individuale și colective, o sărbătoare a traducerilor, ce merită atenția specialiștilor pentru a-i releva luminile, strălucirea, dar, poate, și penumbrele. Nu încheiem înainte de a sublinia, încă o dată, efortul util și munca uriașă depusă de Zina Molcuț, în principal, și Magdalena László-Kuțiuk, în compunerea acestei antologii, precum și gestul Editurii **Albatros** de a-și asuma publicarea unei lucrări atît de vaste și dificile.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

Grație și muzicalitate

Stări grațioase într-o efuziune muzicală, răsfrînte de gesturi tandre și o emoție necontrafăcută, aflăm în al doilea volum al Gabrielei Hurezean, **Drum spre morile de vînt***). Poezia sa e pur feminină, în sensul foarte redusei îndrăzneli de a abstractiza trăirea sentimentală. Și, în aceeași măsură, prin sinceritatea confesivă, la rîndul ei grațioasă, ce se deschide ca un caliciu din majoritatea textelor. Acest tip de lirism ar pune o singură problemă de ordin estetic, atribuindu-și rezultatele ei mai mult din dispoziție temperamentală decît printr-o cedare deliberată din partea intelectului ori afectivității : cea a sincerității. Dar, cum ea nu poate fi — totuși — o atitudine estetică, oricît de mult — de profund și de adecvat — ar fi o atitudine existențială, un modus vivendi chiar, rămîne de văzut ce structuri „îmbracă" sinceritatea. Pentru că, la fel ca și în alte părți, sinceritatea este doar un atribut — acaparator, adesea, al emoțiilor textualizate în poezia Gabrielei Hurezean.

A trăi și a exprima muzical în deplină sinceritate înseamnă aici a exista în grație, făcînd din inefabilul acestei (pre)dispoziții un conținut himeric. Este de fapt și tema volumului, cu suficiente inegalități și destule reușite. Poezie feminină, lirica tinerei autoare are cîte ceva din „lucidității" sentimentală a Magdei Isanos, din confesiunile spiritualizate ale Anei Blandiana ori, mai rar, e drept, cîte un accent tragic-exorcistic, cu vraja profană subînțeleasă, ce amintește de Ileana Mălăncioiu. Desigur, acest ultim aspect, întîlnit îndeosebi în textele care au o formă asemănătoare (catrene cu versuri lungi, incantatorii, desferecind regulat încorsetarea magică pentru a produce revelația dramatică) este și cel care înlătură impresia de lejeritate, uneori de superficialitate.

Existență **în** și **într**u grație : consecințele luminoasei pătrunderi, căci e de neînțeles un spirit nocturn al grațiosului, sînt în primul rînd de natura limbajului. Originile incantației din versurile Gabrielei Hurezean trebuie căutate în rostirea pe cît de nonșalant fără vîrstă, pe atît de îndepărtată. Întorsături de frază lirică, răsuciri de vers, cuvinte „tăiate" în haina strîmtă a unității prozodice conduc la o atmosferă a arhaicului himeric, revenit și revenind permanent ca un curent emoțional. Stăpînirea limbajului nu e aici neapărat semn de maturitate artistică, ci firească reverberație a talentului muzical al autoarei. Cîntecul se întoarce spre vîrsta tinereții generice. Aceea în care se amestecă farmecul ingenuu al adolescenței întîrziate cu răzbătătoarele linii de forță ale unui limbaj cu ton arhaic. Să reținem : așa cum se spune că tonul face muzica, tonalitatea ascunsă, discretă este cea care invită la regăsirea limpede și dureroasă a „străvechii măsuri", dincolo de elementele „materiale" citate. Și tot ca în muzică, în tonalitate se află nucleul germinativ al semnificației. Poezia Gabrielei Hurezean e clară fără obsesia clarității, ludică fără complexul speculativ al jocului, sensibilă fără dramatismul complexului senzorial, tandră în reținere, copilăroasă în retractilitate. **Jocul** este de fapt **joacă : Dreptul la joacă** se intitulează o secțiune a cărții. Figurația trimite spre grația muzicală a adolescenței : „prințul cu picioare de cocor", „prunc cu singe dulce amărui", miez de soare, veghe și somn ca tot atîtea „egalități" înspre care „vin aburoși caii lunii", iarba înflorită, „timpul tras de libelule", tăcere și cearcăn, „cercuri desenate pe podele", trandafiri, clopote, astre în contrapunct cu „negrul veșmînt de mireasă", „vapor de hîrtie" și fosnetul baladesc de la „portile cetății" — iar peste toate mai ales zăpezi mirosind a iarbă, întrecîndu-se în fiorul de prospețime cu amintirea netrucată a „lumii de păpuși fragile" a copilăriei. Puțin mai aspre, dar fără să problematizeze, sînt versurile din ciclul următor, **Nici gheara, nici lumina...**

Gabriela Hurezean este o poetă talentată, sensibilă, articulînd natural și sigur textul. Numai că, după cum spune și Cezar Ivănescu într-un text reprodus pe coperta volumului, „talentul nu poate totul, are nevoie de aliați". Iar aliații lui sînt inteligența literară, cultura, profunzimea, drastica autocenzură. Cînd le va face cu evidență simțite, poezia Gabrielei Hurezean va dobîndi ea însăși mai multă profunzime.

Costin Tuchilă

*) **Gabriela Hurezean : „Drum spre morile de vînt", Editura „Eminescu", 1982.**

PROZĂ

Fantezii nordice

Întrerupînd un masiv roman-frescă despre istoria Bucovinei („Solemnitățile supușilor", vol. I, 1981), Ion Țugui abordează, în noua sa carte*), în maniera așa-numitului nou roman românesc (implicînd „cercetarea", prezența autorului între personaje, comunicarea directă cu cititorul, aspecte de jurnal de creație, etc.) același spațiu bucovinean căutînd o formulă de universalizare a lui prin transportare în fantastic. Cine reușește să străbată frunzișul tropical al frazei și ariditatea de stepă, cu lunecări spre esoterism salvatoare, a gîndirii, ascunzișurile luxuriante și oglinzile seci ale simbolurilor uzitate de către autor are, în cele din urmă, satisfacția unui final de poveste ce răscumpără truda : un individ cu dotare intelectuală ieșită din comun, cu realizări notorii în domeniul arhitecturii, cu mare faimă în zonă, nimerește din întîmplare satul natal într-o excursie cu autoturismul și nu mai poate pleca din el : satul însuși îl ține pe loc obligîndu-l să se transforme miraculos într-un spirit al locului, să înnobileze, să „sfințească" pămîntul care i-a dat naștere. Respectivul, arhitectul Hegemon, omoritor de cai în tinerețe, plecat cu dispreț de acasă prin anii dogmatismului, ajuns „marele arhitect" al județului, autor al mai tuturor proiectelor de construcții — cartiere de locuințe, hoteluri, moteluri, etc., tată de doi copii și soț fără prezență în familie, divorțează la vîrsta de 55 de ani pentru o tînără psiholoagă (22 de ani) pe care o cheamă Norma și care devine un fel de nouă lege a renașterii sale, „norma" de aur a senectuții ce-i păstrează tonusul biologic și moral. Autorul analizează (= exersează) tipurile posibile de relații familiale într-un asemenea cuplu : femeia trădează (și este pedepsită) ; bărbatul însuși trădează (presupunînd că ar avea vîrsta ei) ; femeia trădează fără voie ; cu bună știință ; cu acordul soțului. Exercițiile de existență sînt posibile transpuneri ontologice ale ideii, în final reieșind cu evidență imposibilitatea păstrării cuplului (implicînd, desigur, imposibilitatea ideii ; neverificîndu-se, neavînd corespondență în material, aceasta nu există ; Hegemon este obligat la o singurătate absolută în locurile pe care le-a trădat, forțat să ispășească greșelile personaje printr-un chin-miracol. El adună 40 de umbrele din satul natal după ce studiază temeinic schițele de zbor ale lui Leonardo da Vinci, urcă pe dealul din apropiere, își face din ele un aparat de zbor printr-un sistem ingenios de sfori și hamuri (luînd, în mijloc, figura unui păianjen uriaș) și, cînd lumea îi găsește ascunzișul (mai întîi cei 40 de păgubași, apoi tot satul), dă din coate și urcă la cer pierzîndu-se în zenit după ce rostește o predică biblică. Ironia lui față de oameni (implicînd disprețul) și ironia și sarcasmul autorului față de el ar fi, în cele din urmă, cei doi poli între care catalizează fantasticul. Fără a fi consecvent, fără a umple de conținut unele forme de manifestare a chinului existențial al „marelui arhitect", autorul realizează, totuși, în final un tablou de mase tensionat cu posibile deschideri parabolice spre literatura cristică. Trebuie spus, totuși, că în fantasticul torențial al cărții există și multe luminișuri, zone înviorate de un aer local desfășurîndu-se în naratiune limpede, curgătoare. Astfel de „povestiri în roman" nu au, aparent, nici o legătură cu întregul constituindu-se în drumuri de evadare din dogma neguroasă a metodei. În fond, Ion Țugui ne arată că stăpînește „meșteșugul" unui asemenea roman pregătit, parcă, pentru a reveni la o formulă clasică.

Nicolae Georgescu

*) **Ion Țugui : „Exerciții de existență", Editura „Eminescu", 1982.**

CRITICĂ

Destin — Dramă

Marin Bucur face parte din specia cercetătorilor neinfeudați, cu dezarmantă erudiție, unei zone oarecare a literaturii. Bănuiesc, în subtextul studiilor sale, un neobosit spirit interogativ aplecat fără prejudecăți asupra unor texte selectate din cele mai variate arii ale istoriei literare, mai mult sau mai puțin apropiate de noi în timp, mai mult sau mai puțin familiare nouă. Excelentul cunoscător al literaturii române a secolului al XIX-lea, din studiile consacrate lui Iordache Golescu, Ioan Penescu, N. Bălcescu, Eminescu, editorul **„Caietelor Eminescu"** și, împreună cu Victoria Ana Tăușan, a **„Dicționarului de rime"** eminescian, autorul de eseuri în bună tradiție bachelardiană ce-l așează pe Marin Bucur printre cei mai aplicați eminescologi pe care îi avem actualmente, cercetătorul de mare travaliu din ediția și studiul consacrate lui **Jules Michelet** și corespondenței acestuia referitoare la relațiile sale cu revoluționarii români, sau din importantele **„Documente inedite din arhivele franceze privitoare la românii din secolul al XIX-lea"**, cel preocupat de istoria presei noastre ori de **„Istoriografia literară românească de la origini pînă la G. Călinescu"** (remarcabilă ca privire sintetică și gust selectiv), autorul unor monografii exhaustive consacrate unor personalități nu tocmai ușor de fixat ca formulă **(C. A. Rosetti și Ovid Densușianu)**, acest laborios istoric, deci, găsește resurse pentru a ne dovedi că este unul dintre avizații interpreți ai fenomenului poetic românesc modern și contemporan. Mai mult decît în volumul colectiv coordonat și conceput, în parte, de critic **(„Literatura română contemporană. Vol. I. Poezia")** și păcătuind mai puțin de acea stereotipie a comentariului descriptivist prompt sancționată de exegeza momentului, recenta*) culegere de eseuri asupra poeziei românești de la Eminescu la Leonid Dimov, evidențiază un tematist prudent care are în sprijinul său o informație nu întotdeauna la îndemîna oricui. Impresia de uniformitate a eseurilor este numai aparentă, ea provine din faptul că unghiul sub care se plasează interpretul este, în majoritatea cazurilor, identic și poate prea deschis. Eseurile lui Marin Bucur, la baza cărora stă o perspectivă pe care René Wellek ar numi-o **tematist-existențialistă**, încearcă o descriere a semnificației actului poetic la autori moderni români, discutînd rolul unor **motiveme** în respectivele mitologii poetice. Din citatul abundent folosit, din referirile la surse teoretice de care criticul s-ar fi putut lesne dispensa (cîteva exemple : Hugo Friedrich, p. 12 ; Jean-Pierre Richard, p. 16; Yves Bonnefoy, p. 60; Heidegger, p. 38 ; Maurice Blanchot, p. 44, Jean Starobinski, p. 272 ș.a.m.d.), presupun că nu întotdeauna imixtiunile istoricului, deprins să aglomereze fapte și să arunce punți către surse, și paralele spre afinități în treburile criticului, sînt fertile. Cu totul interesante, captivante chiar, sînt eseurile lui Marin Bucur cu precădere atunci cînd se abandonează în volutele textelor poetice comentînd recurențele „motivematice", și mai puțin cînd se lasă ispitit de generalizări care se reduc la un registru fatalmente invariabil prin faptul că vizează esența universală (și nu pe cea individuală) a Poeziei, încercînd să-i aproximeze sensurile în funcție de „aventura" mai mult sau mai puțin „dramatică" a fiecărui poet, altfel spus, să-i coloreze absolutul cu o experiență umană nu întotdeauna suficient detașată de celelalte, de unde și aducerea aserțiunilor la același numitor. Merită totuși să înaintăm dincolo de acalmia nesemnificativă a acestor scurte exordii de regulă, ale eseurilor, pentru a pătrunde în intimitatea unor texte aplicate, de o ținută intelectuală cu care intuiția critică se află într-o onorantă companie. În această aventură a proprilor inegalități, întotdeauna transformate de simțul măsurii într-o experiență fructuoasă, destinul criticului repetă, ca dramatism, pe cel al Poetului.

Cristian Moraru

*) **Marin Bucur: „Poezie — destin — dramă. Eseuri", Editura „Cartea Românească", 1982.**

BREVIAR

■ **„COLUMNA" ÎN FINLANDA.** În urmă cu un an, în Finlanda lua ființă o publicație emanînd din mediile universitare (de la Turku și Helsinki) scrisă în limba română și în finlandeză și dedicată, prin program, întăririi legăturilor culturale dintre cele două țări. Al doilea număr al revistei (format caiet, tipărită cu o remarcabilă finețe) s-a tipărit recent, prin eforturile profesorului Ioan Stăvăruș, lector de limbă română la Universitatea din Turku, și ale profesorului Lauri Lindgren, directorul Institutului de studii romanice. Îngrijitorul acestui caiet, I. Stăvăruș, a calculat bine ceea ce era trebuincios, spre a face o publicație interesantă. El a ales momente reprezentative sub aspect estetic, prezentate de universitarii români cu „poziție", a prezentat cărți de lingvistică, a stimulat traducerile din românește, a unor autori de ieri și de azi. Un eseu de Zoe Dumitrescu-Bușulenga despre „Luceafărul", un mic studiu de N. Constantinescu despre „Obiceiurile românești", o evocare a pictoriței Magdalena Rădulescu sînt texte care se rețin și care țintesc bine, asigurîndu-se, prin materia lor, de interesul public. Însă și partea finlandeză e reprezentată bine. Din Eminescu a tradus Tommy Granholm, din Nichita Stănescu — Lise Aaltonen, alte traduceri din românește aparțin acestora ca și colegilor lor R.M. Koistinen și L. Mäkelä. O evocare („Cum mi-am depus candidatura de rector") semnată de acad. Tomno Numela, despre un Cluj universitar paradisiac, completează admirabila publicație fino-română „Columna".

■ **„REFERINȚE CRITICE".** Primim, cu plăcere, la redacție un gros volum de „referințe critice" (pe 1980) alcătuit din Susana Oldhvary, Cornelia Vaida, Ana Mihu și Monica Gădăleanu, editat de Universitatea din Cluj-Napoca. Ca și alte asemenea bibliografii, foarte utile, acest tom, întocmit cu rigoare, e un foarte util instrument de lucru pentru cercetători.

■ **„DOUĂ LOTURI".** Nu știm cum s-ar putea împăca două păreri publicate în „Ateneu" nr. 5 în problema atît de discutată a protocronismului. Un recenzent, N. Nicolescu, comentator al unui recent volum de Edgar Papu, speră că noile idei ale cunoscutului estetician să nu mai fie folosite „abuziv" ca în cazul mult discutatei probleme a protocronismului". Despre protocronism, în pagina 2, Theodor Codreanu are o cu totul altă reprezentare, care ar putea, eventual, să-i limpezească, lui N. Nicolescu, nelinistile : ar fi vorba de un concept valabil și operativ, care se încadrează într-o sferă problematică modernă mult mai largă.

■ **MAGIA ARHIVELOR. Din numărul 6 (iunie 1983) al „Magazinului istoric" remarcăm, printre alte contribuții interesante, o cercetare arhivistică a istoricului Gherasim Cristea Pitești, descoperitor a două scrisori inedite ale lui Popa Șapcă, figură „mitologică" a revoluției pașoptiste. Nu amintim că eruditul cercetător a publicat mai de mult o biografie a cunoscutului prelat revoluționar : o preocupare, deci, care nu încetează.**

A.S.

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (VIII)

«DEMOCRATICUL PĂMÎNT ROMÂNESC»

Într-o apostrofă la adresa regelui Carol I, rămasă în filele de manuscris, descoperim această incriminare : **„cel care va trebui să mărturisească imposibilitatea de-a planta pe democraticul pămînt românesc sistemele împrumutate de la vechile state feudale ca Germania, El va fi...“**

Aprecierea este demnă de tot interesul, întrucît între părerile adînc înrădăcinate în mintea unora se înscrie și aceea — strîns legată de presupusul „reacționarism“ al poetului — privind atitudinea irefutabil ostilă față de formele democratice ale vieții politice din țara noastră.

Argumentele se subînțeleg ușor : Eminescu a fost adeptul guvernării absolutiste, prin urmare el nu putea agreea sistemul parlamentar. În **Timpul** găsim însă articole ale sale care militează pentru respectarea și aplicarea unor principii de bază ale constituției. Care este explicația ? După unii — între aceștia și Ibrăileanu — motivul rezidă în „înregimentarea“ poetului în cadrele partidului conservator care, se știe, se va erija într-un partid ultraconstituțional.

A fost însă Eminescu, la modul absolut, înainte de epoca de la **Timpul**, împotriva sistemului eligibilității, prevăzut în constituție ? Iată cum răspundea **Curierului intereselor generale**, care nu omitea să-l acuze că ar fi susținut cum că e rău sistemul consfituțional deoarece dă drept la alegeri scribilor și astfel aceștia iau parte la afacerile publice : **„N-am susținut că e rău sistemul nostru constituțional care dă dreptul la alegeri, înlesnind scribilor de a ajunge la afacerile statului, ci am arătat numai că acest sistem e lărgirea vechilor privilegii asupra progeniturii claselor privilegiate din trecut și că nu corespunde cu clasele economice pozitive, care să găsească în el mijlocul de a-și reprezenta interesele lor în stat“.**

Așadar, el critică sistemul constituțional nu pentru că dă „drept la alegeri“, ci pentru că aceste alegeri nu fac altceva decît să înmulțească privilegiile claselor privilegiate, în vreme ce clasele pozitive — el se gîndește, în primul rînd, la țărănime — n-au posibilitatea de a-și reprezenta interesele lor în stat. Nu principiul democratic este atacat, ci, la urma-urmelor, tocmai absența sau limitele acestuia.

A devenit apoi Eminescu la **Timpul** un adept necondiționat al constituției, schimbîndu-și, peste noapte, convingerile de pînă atunci ? Ne mulțumim să amintim aici polemica lui cu cei de la **România liberă**, care se declaraseră împotriva consultării populației din Dobrogea în privința formei administrative ce urma a fi adoptată, pe motiv că populația era înapoiată și nu putea accede la o hotărîre rațională.

Eminescu se înscria împotrivă, constatînd cît de ciudat e că „tocmai noi aceia care n-am susținut niciodată valoarea absolută a constituției române“ — considerînd-o potrivită pentru „națiuni cu o dezvoltată industrie“ — „sîntem azi nevoiți de a (o) apăra față de aceia care au creat-o, față de elementele acelea cărora constituția de astăzi le-a dat viață“.

Poetul nu și-a schimbat părerea că, în fond, constituția liberală e făcută să fie numai în favoarea clasei de mijloc. Or, așa cum a arătat în conferința cunoscută și cum repetă acum (articolul din 27 septembrie 1878), noi neavînd constituită o industrie națională și un dezvoltat comerț autohton, golul a fost ocupat de reprezentanții profesiilor liberale, de cei fără o ocupație serioasă, folositoare țării, de către „proletariatul condeiului“. Ajunși însă la putere, aceștia s-au făcut vinovați de grave „încălcări“ ale „legilor fundamentale“, și-atîta de des și cu atîta cinism încît „noi, care sîntem departe de-a fi amici ai constituției, în înțelesul absolut și apostolic al cuvîntului, ne-am văzut siliți a o lua în apărare“.

Eminescu, de fapt, niciodată nu va putea să uite că sistemul constituțional de-atunci nu îngăduia unicei clase pozitive, țărănimea, să-și aibă direct reprezentate interesele în stat.

De ce, totuși, militează în atitea articole pentru respectarea legilor ? Dintr-un motiv foarte simplu : fiindcă oricît ar fi fost de limitate, în consecințele lor asupra vieții sociale, aceste legi erau de preferat domniei bunului-plac și arbitrariului. Nu o dată, poetul atrage atenția asupra a ceea ce el numește „victimile ilegalității“. Un aspect asupra căruia C. Dobrogeanu-Gherea va insista, în mod deosebit, în **Neoiobăgia** (vezi capitolul : „Problema ilegalismului și rezultatele morale, culturale, juridice și politice ale neoiobăgiei“).

Mai e însă ceva : Eminescu, după cum s-a văzut, obișnuiește să-și clarifice și nuanțeze neîncetat opiniile emise odată. Aceasta este adevărat și în privința constituționalismului, al cărui înțeles îl formulează astfel : „neatîrnarea puterilor statului și responsabilitatea fiecăreia dintre ele“. Ajuns aici, poetul — a cărui minte totdeauna e gata să construiască în plan teoretic — se întreabă dacă nu cumva țara ar dobîndi avantaje din exercitarea vieții parlamentare (cu toate că modelul e copiat de aiurea). Răspunsul este pozitiv, cu condiția ca pericolul instabilității și al abuzurilor să fie preîntîmpinat prin ceea ce numește el, în **Studii asupra situației** (1880), „controlul de jos“ și „controlul de sus“.

Or, aceasta este problema esențială. Încă în articolul din 18 ianuarie 1879, Eminescu denunța manoperele prin care era eludat principiul responsabilității și al controlului, căci **„a se anihila guvernul în favoarea camerelor și camerele în folosul guvernului este o dovadă mai mult că n-avem nici guvern într-adevăr responsabil, nici camere într-adevăr controlatoare a actelor lui, ci o societate de exploatație, în care unii joacă pe miniștrii, alții pe legiuitorii“.** Concluzia : se face iluzoriu **„dreptul pe care-l are națiа de a-și exercita controlul în afacerile publice“.**

Problemele vor fi dezbătute pe larg în **Studii asupra situației**, cel mai grav fiind acest fapt : **„Cu bugetul în mînă, mai ales cînd este augmentabil la infinit, ții majoritatea în mînă și sistemul constituțional, sistemul controlului se reduce la o iluzie copilărească“.**

Se cade să recunoaștem că numai în publicistica socialiștilor vom mai întîlni o astfel de smulgere a tuturor măștilor, o astfel de demistificare a demagogiei oligarhiei politice. Poetul va demonstra cu virulență : **„nu mai rămîne nici umbră de îndoială că un regim constituțional aplicat în asemenea condiții e o iluzie, și nimic decît o iluzie, o înșelăciune, o păzire a formelor curat exterioare, o ficțiune...“.**

Oare nu din pricina causticității, și a violențelor de expresie la adresa „ficțiunii parlamentare“, a „înșelăciunii“ formelor „curat exterioare“ ale constituționalismului s-a creat impresia antidemocratismului poetului — pe cînd el era, de fapt, împotriva democratismului burghez, care reprezenta, bineînțeles, un progres în raport cu regimurile politice din trecut, dar, totodată, sub paravanul frazelor mari rostite în numele națiunii, împingea, pînă la forme brutale și cinice, împilarea claselor de jos ?

Nu este în interesul cercetării să ascundem nimic. Astfel, în articolele din 1878, întîlnim în legătură cu problema în discuție și fraze capabile să ne deruteze, ca, bunăoară, aceea în care poetul se declară împotriva „sufrajului universal“ — o atitudine net opusă programului socialiștilor. O concesie făcută partidului conservator ? Sau Eminescu se gîndește că, în condițiile coruptiei politice predominante și cînd țărănimea era analfabetă, nu-și cunoștea drepturile, acest sufragiu ar fi devenit o nouă armă în mîinile oligarhiei, sporind numărul celor din „pătura suprapusă“ ? Emitem această ipoteză ținînd seama de contextul frazelor menționate mai sus, poetul avertizînd : „Se știe că, mai mult decît în țările luminate, în cele inculte guvernul are o mare înrîurire asupra alegerilor în genere și că înrîurirea e cu atît mai mare, cu cît clasa de oameni asupra căreia se exercită e mai puțin luminată și mai puțin capabilă de-a pricepe interesele publice“ (20 dec. 1878).

Dealtminteri, ar fi putut Eminescu, principial vorbind, să nu fie de acord ca „singura clasă pozitivă“, țărănimea, să nu-și aibă reprezentanții în viața publică a țării, după ce, încă în conferința din 1876, reproșa sistemului constituțional existent tocmai această lacună ?

La 29 iunie 1880, el se va pronunța cît se poate de limpede, constatînd cu amărăciune : **„Poporul nostru agricol nu ia nici o parte la viața politică“** și acesta este faptul care permite liberalilor să creeze „false majorități“ în parlament. În amintitele **Studii asupra situației**, după ce arăta că „În aparență legalitatea cea mai perfectă a domnit“, conchidea : **„Un lucru lipsea însă. Pe actele cele mai importante, atît de caracter economic-financiar, cît și de caracter politic, lipsea voința reală și sinceră a țării legale“.**

Dar dacă este așa, de ce Eminescu nu milita deschis în articolele sale pentru sufrajul universal, astfel încît și poporul agricol să ia parte la viața politică și să se poată exprima în actele cele mai importante ale parlamentului voința reală și sinceră a națiunii ? N-o putea face în **Timpul**, contravenind în chip prea direct programului politic al conservatorilor ? Va fi contribuit poate și asta. O explicație completă trebuie însă să țină seama de tabloul general al concepțiilor sale sociologice. Vom reaminti că, în fond, Eminescu nu acorda o prea mare importanță soluțiilor în plan politic. În articolul din 15 mai 1879, preciza : „regula și principiul nostru intim rămîne că existența și bunăstarea țării și a poporului sînt lucruri de căpetenie, iar principiile după care se guvernează sînt pentru noi lucru secundar“. S-a văzut, într-un capitol anterior, că el își păstrează o atitudine mefientă, în genere, la adresa partidelor politice (sau, oricum, a posibilității lor de a acționa, efectiv, asupra „răului cel mare“ al societății). În notele pe marginea conferinței din 1876, răspunzînd acuzației că prelegerea sa ar fi făcut „propagandă politică“, el se apăra afirmînd că prelegerea sa „dacă se poate numi propagandă, n-a fost politică, ci economică. Viața formală (politică) a statului a fost considerată numai într-un atît cît are legătură cu viața economică a poporului nostru“. După Eminescu, planul politic face parte strict din viața formală a statului, motiv pentru a-l subaprecia. G. Călinescu semnala o „concordanță“ între acest punct de vedere și teoriile schopenhaueriene potrivit cărora conștiința era un fapt adăugat ce nu intră în lanțul determinărilor cauzale.

Criticul avea, desigur, dreptate și acest fapt poate explica anumite contradicții ce le întîlnim în demonstrațiile teoretice ale poetului. În același timp, o astfel de poziție, în condițiile epocii, poate fi interpretată și ca o contrapondere la opiniile subiectiviste (împărtășite și de liberali și de conservatori), care, supralicitînd factorul politic, tindeau — cum demonstra Gherea — să răstoarne raporturile reale, neînțelegîndu-se că „fondul economic hotărăște formele politico-juridice-sociale, și nu viceversa“.

Al. Oprea

EMINESCIANA

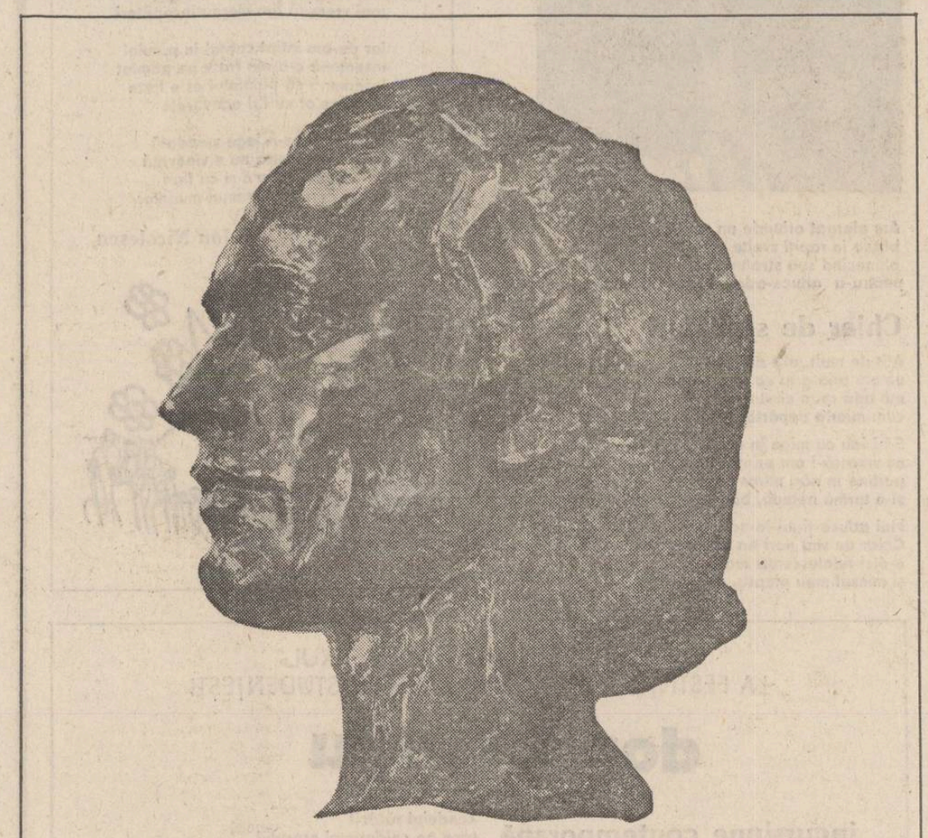

EMINESCU — sculptură de Gheorghe Anghel

TRADUCERI NECUNOSCUTE DIN POEZIA LUI EMINESCU

PRIMA TRADUCERE A «LUCEAFĂRULUI» (1884)

După cum ne informează **Însemnările zilnice** ale lui Titu Maiorescu, Eminescu ar fi citit pentru prima oară „Luceafărul“ în ședința „Junimii“ din 24 aprilie 1882, cînd criticul nota cu obișnuitul său laconism : „lectură a nouei frumoase poezii a lui Eminescu **Luceafărul**“. Poemul a făcut de la început mare senzație în rîndul auditorului, marea majoritate a asistenței fiind pur și simplu entuziasmată la auzirea frumoaselor lui versuri. Maiorescu singur propune cîteva mici modificări, care, pe parcurs, sînt și remediate, astfel că la 8 noiembrie același an, poetul e în măsură să prezinte noua formă îmbunătățită a poemului — «Luceafărul» șlefuit — cum scrie T. Maiorescu. Impresia e și de data aceasta copleșitoare, criticul fiind atît de îndrăgostit de poem, încît, aflat peste cîteva zile în vizită la principesa Știrbei la Buftea, nu se poate stăpîni să n-o delecteze pe amfitrioană cu admirabila creație eminesciană. Entuziasmul său se răsfrînge destul de repede și asupra celorlalți membri ai familiei sale, dovadă că Mite Kremnitz, cumnata sa, începe să lucreze de pe acum la o versiune germană a poemului. La 24 ianuarie 1883 ea este gata și e prezentată avizatului public al „Junimii“, stîrnind un entuziasm tot atît de puternic ca și la citirea sa în original. Un corespondent al **Familiei** din București, Iuliu C. Rosca, consemna în acest fel evenimentul : „Miercuri iubitorii de literatură au avut plăcerea s-auză în saloanele d-lui Maiorescu, eminenta traducere a d-nei Mite Kremnitz după **Luceafărul** d-lui Eminescu“. Se vede însă, că, în obișnuitul stil junimist, au existat și unele observații, ceea ce face obligatorie o nouă lectură a traducerii peste două săptămîni, la 5 februarie 1883. Între timp poetul oferise poemul spre publicare tinerilor studenți vienezi de la „Societatea academică România jună“ din Viena, în **„Almanachul“** căreia apare în aprilie 1883. Versiunea germană a Mitei Kremnitz va vedea lumina tiparului abia în 1885 în ediția a doua a culegerii sale **Rumänische Dichtungen**, publicată la Bonn în colaborare cu Carmen Sylva.

Pînă acum această echivalență a fost considerată drept prima traducere a **„Luceafărului“** eminescian într-o limbă străină, fiind urmată apoi de traducerea lui F. V. Ficher din „Rumänische Revue“ de la Reșița, din 1889, și de o versiune franceză a Margaretei Miller Verghi din 1892 (vezi și recentul articol al lui Artur Silvestri, **„Luceafărul“ pe glob**, din „Luceafărul“ nr. 16/1983). Iată însă că această ordine trebuie schimbată. În urma cercetării de către noi a presei vremii am avut șansa să descoperim în paginile revistei **L'étoile roumaine** din 1885 a primei traduceri a **Luceafărului** într-o limbă străină. Ea aparține omului de litere român Trandafir George Djuvara și a apărut în numărul din 15 iunie (nr. 6) din 1884 al cunoscutei reviste **Révue Universelle Internationale** de la Paris. Autorul ei, fost o vreme secretar de legație la Bruxelles, se afla în perioada de care vorbim secretar de legație în capitala bulgară, de unde urmărea cu atenție mișcarea literară din țară. Desigur, popularitatea de care se bucura poetul în acești ani nu putea să-i scape, la fel ca apariția unei poezii de valoare excepțională ca aceea a **Luceafărului.** Ne dăm seama de aceasta din textul introductiv care precede traducerea, și care este, într-un fel, printre primele comentarii cu caracter interpretativ ale poemului. Iată-l în traducerea noastră :

„Toate eforturile mele au tins să conserve acestei frumoase poezii pecetea ei originală. Din nefericire dificultățile sînt foarte mari pentru că farmecul esențial al acestei piese rezidă tocmai în limbă și se evaporă prin traducere. Cum să redai cu adevărat acest ritm melodios, aceste expresii colorate și precise, aceste versuri atît de bine alcătuite, aceste rime atît de bogate și de originale ? Toate acestea se pierd într-o traducere oricît de perfectă ar putea ea să fie. Cu toate acestea cititorii francezi vor putea judeca subiectul, care este prin el însuși unul dintre cele mai interesante. Fără a căuta dacă, cum se afirmă, poetul a descris în acest mic poem o deziluzie a vieții sale, care ar fi fost una dintre cauze, dacă nu chiar cauza unei crude boli pe care poetul a suferit-o, este sigur că poemul are o puternică încărcătură filozofică. Vesper (Luceafărul de seară) nu poate fi decît poetul, omul de inimă sau omul superior care se îndrăgostește de unul din acești fermecători monștri roz care torturează inimile inconștient și fără remușcare. Concluzia lui M. Eminescu este că astrul nu-și sacrifică nemurirea pentru o pasiune care nu-l merită și continuă să rămînă în sfera sa calm și impasibil. Acestei situații nu-i lipsește grandoarea, dar oare se întîmplă tot așa și în viață ? iar poetul a putut el însuși să facă ca și Vesper ?“

Ceea ce urmează e, din păcate, o traducere în proză (și uneori cam prozaică !) a poemului sub titlul **L'astre de Venus. Poésie roumaine de M. Eminesco,** cu explicația la titlu „En roumaine **Luceafărul** (Le Lucifer)“. Versurile sînt transformate în versete unde într-adevăr orice inefabil se pierde pe drum. Iată spre exemplu începutul poemului :

„Comme dans les contes, il était une très belle fille, d'une famille puissante et royale. Elle était unique à ses parents, et éclipsait ses pareilles, comme la Madone les autres saintes, et la lune les étoiles.

A travers l'ombre des voûtes aux riches lambris, elle se dirige vers la fenêtre, où elle attend l'astre du soir.

Elle le contemplait brillant sur la mer et y guidant les sombres vaisseaux par des sentiers mouvants.

En regardant ainsi tous les soirs, elle s'en éprend, de son côté l'astre se sent attiré vers la jeune fille“.

Sau scena întîlnirii dintre cei doi :

„Elle regardait en souriant, pendant qu'il vacillait dans la glace, tout en cherchant à la suivre dans son rêve et à s'emparer de son âme.

Alors, soupirant profondément, elle lui parla dans son rêve. „O doux maitre de mes nuits, que ne viens-tu pas ? Arrive !

Descends, astre charmant ; glisse sur mes rayons et pénètre dans ma maison, ainsi que dans ma pensée : éclaire ma vie !“

Il écoutait ému, s'allumait davantage, et se jetant comme la foudre, il plonge dans la mer.

L'eau tourne en cercle à l'endroit où il tombe, et de la profondeur mystérieuse de la mer, il surgit un beau jeune homme“. etc.

Textul e sărăcit, stors de sîngele viu al metaforei poetice, doar nucleul anecdotei se păstrează nealterat. Versiunea franceză a lui T. G. Djuvara are însă meritul de a fi informat străinătatea, la numai un an de la apariția excepționalei creații eminesciene, de existența sa în perimetrul literaturii române. Reproducerea sa în corpul revistei bucureștene **L'étoile roumaine**, redactată de fratele traducătorului, Alexandru George Djuvara (nr. 12 din 29 oct./10 nov. 1885) nu e întîmplătoare. Redactorul acesteia din urmă e cunoscut ca unul dintre cei care au intervenit în 1883, cu ocazia scandalului stîrnit de epigrama macedonskiană, în apărarea cauzei eminesciene. Articolul său **O prefață** din **România liberă** (29 iunie) îl ataca în termeni deosebit de duri pe autorul epigramei cum numai Gr. Ventura o făcuse. Atașamentul față de scrisul poetului junimist se păstrează și în anii următori, dovadă că într-unul din primele numere ale noii sale reviste adăpostește un foarte frumos elogiu al creației acestuia, redactat de data aceasta de tînărul poet Duiliu Zamfirescu. În nr. 11/1885 al numitei reviste, acesta publica sub genericul **Littérature roumaine** o pertinentă analiză a locului pe care autorul **„Luceafărului“** îl ocupa în acel moment în literatura română, relevînd „sensibilitatea extraordinară“ a temperamentului său liric, ca și rolul revoluționar jucat de el în renovarea limbajului poetic („alegerea cuvîntului nobil“ și „formarea unei limbi armonioase“). Drept exemple de măiestrie artistică se citează din mai multe poezii eminesciene și integral sonetul **Veneția**, socotit a fi o culme a creației sale poetice : „Este sigur că acest sonet este de o perfecțiune absolută, ca formă, ca expresie, ca gîndire“, afirmă autorul, pentru ca apoi să conchidă : „Ar trebui să reproducem astfel jumătate din volum pentru a da o idee de ceea ce devine limba noastră în mîinile unui om de geniu“.

În baza acestei asertiuni, redactorul traduce în subsolul articolului întreg sonetul **Veneția** în limba franceză oferindu-ne astfel cea dintîi echivalentă franceză a unei poezii eminesciene. Iată cum sună sonetul în versiunea lui Alexandru G. Djuvara :

„Elle s'est éteinte la vie de la fière Venise
On n'entend plus de chants, on ne voit plus de lueurs sur les vagues
Sur les escaliers de marbre, sous les portes anciennes
La lune pénètre, blanchissant les murs.

Okeanos murmure le long des canaux
Il n'y que lui qui soit éternellement jeune.
Il donnerait le souffle de sa vie à la douce fiancée
E avec ses flots qui résonnent, il frappe les vieilles murailles.

Comme en un cimitière, le silence règne dans la ville
Prêtre restant des anciens jours,
Saint Marc bat l'heure du sinistre minuit

D'une voie grave, avec un accent de Sibylle
Il dit avec calme et en intervalles cadencés
„C'est en vain, enfant. Les morts ne ressuscitent pas !“

Indiferent că versiunea este a lui D. Zamfirescu, autorul articolului, sau a lui Al. G. Djuvara, căruia noi înclinăm să i-o atribuim, cele două traduceri franceze din **L'étoile roumaine** au meritul de a fi pînă astăzi (descoperiri noi sînt oricînd posibile !) primele transpuneri în limbi străine ale celor două poezii eminesciene **Veneția** și **Luceafărul**, ultima fiind socotită de Al. G. Djuvara drept „cea mai bună poezie a acestui scriitor român“. În acest fel cei doi frați Djuvara cîștigă evidente merite de pionerat în acțiunea de răspîndire a poeziei eminesciene în lume.

Mircea Popa

CONVERGENȚE ȘI AFINITĂȚI ELEGIACE

Un moment esențial — socotim — în valorizarea perspectivei europene și universale a creației eminesciene îl constituie confruntarea ei cu marile, perenele teme ale elegiacilor Romei : Catul, Tibul, Properțiu, Ovidiu. După relevarea, în acest context, a relației de adîncime Eminescu-Ovidiu, pe care am urmărit-o în mai multe contribuții anterioare, poposim acum asupra notabilelor interferențe sugerate de centenara elegie „Mai **am un singur dor“**, testamentul artistic — am spune — al poetului nostru național și de stihurile pasionatului și îndureratului străbun latin, din secolul I î.e.n., cîntărețul Cynthiei, Properțiu, contemporan și amic al bardului relegat la Tomis.

Investigînd prezumtivele izvoare de inspirație ale lui Eminescu în elaborarea poemului care cunoaște — după arătările lui Perpessicius — multiple tipare intermediare și variante, cercetătorii au evocat, toți, într-un sens sau altul, și numele „înfocatului“ Properțiu, cum îl caracterizează Ovidiu. Astfel s-a ajuns, prin intermediul lui Eminescu, oarecum, la integrarea poetului latin în problematica literaturii române. S-a iscat — cum putem constata — o dezbatere, desfășurată pe parcursul cîtorva decenii, în jurul unui băniuț „izvor“ properțian al lui Eminescu, asumînd spațiului nostru spiritual, al Romaniei de Răsărit, una dintre cele mai reprezentative voci poetice ale Latinității.

Primul care a dat tonul controversei a fost clasicistul C. I. Balmuș, într-un articol publicat în **Viața Românească** (XX, 1928, nr. 5—6, p. 217—221), unde pledează argumentat — credem — pentru apropierea dintre elegia II, 13 (v. 17 și urm.) a lui Properțiu și **Mai am un singur dor.**

Meritul magistrului ieșan mai constă în faptul de a fi relevat aspecte nesemnalate pînă atunci, privind unele similitudini dintre elegia properțiană I, 3 și **Călin** — implicindu-l și pe Goethe în conotații comparatiste judicioase. În **Veneră și madonă** exegetul presupune, de asemenea, unele ecouri din elegia III, 24 a poetului latin. Pe lîngă paralelismele plauzibile, Balmuș subliniază, în problema ce ne interesează, ponderea la ambii poeți a „dorințelor negative“ — **nu voiu — nu voiu** la Eminescu, **nec... nec la** Properțiu, ceea ce marchează și mai mult tonalitatea gravă și dezolat-elegiacă a creației lor.

N. I. Apostolescu, care încercase, încă din primul deceniu al secolului nostru, o paralelă numai între oda lui Ronsard „De l'élection de son sépulcre“ și stihurile lui Eminescu, este combătut pe bună dreptate de Ch. Drouhet într-un studiu consacrat temei, apărut în **Omagiul lui N. Iorga,** în 1931, revendicînd elegia lui Eminescu ca fiind „mai aproape de textul lui Properțiu decît al odei lui Ronsard“, care, la rîndul lui, relevă Drouhet, procedează în compunerea ei la contaminarea mai multor izvoare de inspirație, printre care și liricul latin.

Polemica capătă un aspect și mai aprins odată cu apariția contribuției entuziastului latinist N. Sulică : **Eminescu și clasicismul latin** (Tg. Mureș, 1932), care rezervă un capitol aparte ecourilor prioritățile ce se impun. Sulică lărgește sfera cercetării, avansînd ideea unei apropieri dintre elegia lui Properțiu III, 16 de eminesciana **O, mamă...** și liedul **Din noaptea** de accentele elegiei a 7-a din cartea IV-a.

În această lumină, este de mirare cum a putut Al. Graur într-o recenzie a lucrării de mai sus să nege **de plano** „o influență clasică asupra lui Eminescu“ — aserțiune ridiculizată — cu temei — de N. I. Herescu.

Nu putea lipsi din această dispută, desigur nici G. Călinescu, cel care a inventariat cu acuitatea-i recunoscută complexul tezaur de paralele și similitudini între Eminescu și mai toți autorii consacrați, vechi și noi. Sagacele critic, după ce îi pune la contribuție pe Petrarca și pe Alfred de Musset, conchide, contrar aserțiunilor lui Balmuș și Drouhet, că mai plauzibilă este înrudirea de Ronsard, reluînd teza restrictivă a lui Apostolescu.

Perpessicius, în fine, cu prudența ce-l caracterizează în materie de „izvoare“, își exprimă îndoieli pe toate planurile, în notele la variantele poemului și în comentariile aferente din volumul III al monumentalei sale ediții (p. 229—282).

Confruntînd toate luările de poziție prezentate succint, cele convergente ca și divergente, vom învedera punctul nostru de vedere, apelînd în primul rînd la textele celor doi poeți puse în discuție. Aici se impune din capul locului o observație vizînd focarele creației romanticului clasicizant care este Eminescu și anume persistența poemului **Mai am un singur dor,** ceea ce atestă odată mai mult că el gîndea și elabora — am putea spune — topic, în tipare artistice realizate, așa cum se cade la un emul fervent și congenial al modelelor clasice.

Paralelele ce se pot stabili în contextul dat între Eminescu și Properțiu sînt multiple și — opinăm — mai revelatoare decît în cazul altor „izvoare“ depistate de diferiți glosatori. Aceeași „dorință“ de a-și găsi refugiul într-un loc izolat, departe de vuietul lumii ; aceeași preferință pentru a fi proteguiți de frunzișul unui arbore, la Eminescu **teiul** natal, dar și al romanticilor germani, **laurul** la bardul latin, simbolizînd nu gloria seculară și belicoasă, ci nemurirea prin poezie. Este semnificativ în acest sens că poetul nostru își dorește nu o dată la încheierea vanelor străbanii omenești „lira la căpătîi“ — în spiritul și aici al elegiacilor Romei.

Este de discutat absența toposului mării în elegia II, 13 a lui Properțiu, dar prezentă vag la același poet în cea numerotată a **16-a** din cartea III-a.

Explicația ar fi — în opinia noastră — **inaderența** poetului latin la reprezentările accentuat acvatice, iar, pe de altă parte, propensiunea thalasssică a lui Eminescu și voința sa artistică de a alătura **codrul** de valențele poetice ale mării. Mai mult, prin renunțarea la acestea, efectul provocat la Eminescu de penetranta frază poetică : „Va geme de patemi / Al mării aspru cînt...“ ar fi fost anulat, în neconcordanță cu pathosul său și cu viziunea sa artistică.

Pe aceste temeiuri și pe cele ce urmează, pledăm nu pentru identificarea unui „izvor“ anume în **Mai am un singur dor** ci pentru racordarea imagisticii sale la sensibilitatea și mijloacele de expresie ale elegiacului latin. Încercăm deci să identificăm nu un raport de dependență, ci o autentică fibră poetică comună ceea ce ne-ar permite plasarea lor în aceeași categorie și familie de spirite. Temeiurile acestei afinități ni le oferă și varianta **Dorința unui dac** unde persistă postulatul lipsei de „pompă și flamuri“ — întocmai ca la Properțiu, unde **tuba** poetului latin este înlocuită cu „buciumul“ și „talanga“, unde Eminescu, sub pavăza tot a **teiului,** adresîndu-se iubitei, ca și Properțiu, îi cere înduioșat : „Din ochii tăi doi stropi / Asupră-i să pice“. Dacă mai adăugăm mîndria de poet și conștiința de „plebei“ în planul terestru — prin contrast cu imensa lor avuție artistică — ni se configurează adecvat tabloul sumar, dar nu mai puțin expresiv al înrudirii structurale între cei doi ilustri exponenți ai liricii universale.

Grigore Tănăsescu

O fotografie surpriză ?!

Într-una din zilele lunii ianuarie am avut o plăcută surpriză. Ce nu-ți oferă revistele din trecut, mai ales acelea care au căutat să eternizeze oameni și locuri și să fie, totodată, și un bogat tezaur de cultură ! ! Asemenea reviste s-au gîndit și la generațiile viitoare. Așa se explică și prezența unei fotografii mai puțin cunoscută sau poate chiar deloc. De aceea o publicăm pentru că este un document surprinzător de interesant pentru istoria noastră literară : Eminescu împreună cu tatăl său.

Nu poți rămîne insensibil la la o asemenea fotografie, mai ales că tot pe aceeași pagină se mai află și o altă eternizare : Eminescu sub teiul de la Copou. **Am întrebat istorici și critici literari întîlniți în ziua respectivă, arătîndu-le „noutatea“. Toți cei care au văzut prima fotografie au recunoscut numaidecît pe tatăl lui Eminescu. Feciorul său, după cum se vede în fotografie, nu putea să aibă mai mult de 11—12 ani, așa încît este greu de definit dacă acesta este adevăratul chip al Luceafărului care s-a stins atît de timpuriu. Fotografia reprodusă de revista** Cele Trei Crișuri, **an XVI nr. 1—2 (ianuarie-februarie 1935) p. 5, este o refotografiere, la Marvan, după un original. Criticii și istoricii literari cărora le-am solicitat părerea asupra prezentei fotografii m-au îndemnat să o republic, în scopul de a da naștere la comentarii mai ales din partea acelora care sînt în măsură să facă aprecieri asupra autenticității ei.**

Așadar, publicăm această fotografie cu intenția vădită, cum spuneam, de a se statornici autenticitatea ei, ca nu cumva vreun impostor să fi recurs la o falsificare. După cîte știm însă, revista în care a apărut fotografia respectivă a fost condusă de oameni de cultură și bănuim că nu puteau lăsa să se strecoare în paginile sale o atare măsluire. Dar, ce nu este posibil ! Reținerea noastră de a o comenta este firească. Atîta timp cît eminescologii și specialiștii în arta fotografierii nu-și vor da prețiosul lor concurs, fotografia nu poate intra în fondul Eminescu. Solicităm tuturor celor ce vor lua cunoștință de această fotografie și comentînd-o să fie cît mai obiectivi. E vorba de un moment important din viața marelui nostru Eminescu, și ca atare ne întrebăm și noi cine a fost interesat și de ce să apară o asemenea fotografie ? ! Este cazul, zicem noi, ca privită cu mare atenție și raportată la vîrsta celor doi, tatăl și fiul, să se dea o confirmare sau să se respingă falsul încercat. S-ar putea să fie totuși o pictură de D. Stoica, cum este aceasta pe care o alăturăm aici ! E o ipoteză la care trebuie să mediteze specialiștii...

Ioan N. Vlad

FESTIVAL

● La cea de a VIII-a ediție a Festivalului concurs „Viitor de aur țara noastră are“, organizat de Comitetul culturii și educației socialiste Giurgiu, au participat județele Argeș, Buzău, Călărași, Constanța, Dolj, Ialomița, Neamț, Prahova, Sectorul agricol Ilfov, Teleorman, Vîlcea și Giurgiu. Juriul, format din acad. Al. Balaci, președintele juriului, Ioana Postelnicu, Toma George Maiorescu, Ion Meițoiu și Ion Potopin a acordat următoarele premii : Trofeul de onoare al Festivalului ; Gh. Dincă ; Premiul I : Ion Diaconu ; Premiul II : Laura Mihai ; Premiul III : Traian Metaxa și Liviu Capșa. Mențiuni : Ion Cîrnu, Em. Cațan, Nicolae Firuleasa, Ion Gaghii, George Iscru și Ion Constantin Popescu.

poeme de al. raicu

Început de podgorie

O, prin spărtura zilei de iunie-ai venit
cu viile din coastă, negreşit.

Mi le aduci în palmă cu struguri de-nceput
arzind cum pălăria în tainicul salut.

Am inceput să umblu printre araci din cer
ştiind că-n rădăcină sint urme de hanger

dar n-am găsit. Doar osul care-a rămas
abstract
ca-n rustica poemă ce incepe-ntiiul act.

Şi-am stat cu ei cit ziua ştiind că-n asfinţit
vei cobori la dansul de nuntă, insfirşit.

Cîntec de iunie

Mi s-a prelins in dimineaţa clară
o boabă din inaltul de cenuşă.
Şi dintr-o dată limba cea amară
s-a-nfiorat la fiecare uşă.

Treceau sub aburi siluete-albastre,
treceau atit de molcom emanind
emoţii pe largi aripi şi scinteieri de astre
către un lan de floarea soarelui, pe rind.

Iradiau mirosuri prin ploaia mărginaşe,
mi se spărgeau de singe şi se topeau in lume,
incit rideau toţi pomii ce se iveau in faşe
ca la cintări de-arginturi, pe sfeşnice postume.

Am alergat oriunde un răpăit de tobe
bătea in rapiţi zvelte şi in porumb semeţ,
alunecind sub straturi adinci, anaerobe,
pentru-a aduce-odoare de cel mai mare preţ.

Chiar de sînt nori

Atit de mult, atit de mult
umblu prin griu ca la o nuntă,
mă udă roua cind ascult
cum mierla depărtată cintă.

Să-l iau cu mine in oraş
aş vrea să-l am printre tramvaie,
purtind in nări miros de caş
şi-o turmă netedă, bălaie.

Hai aduce-ţi-mi-le-ndată.
Chiar de sint nori ţin să-i adun,
e-aici adolescenţa toată
şi minzul meu pieptiş, nebun.

Oda Jepilor Mici

Mai ştim la rădăcina unor jepi
că munţii noştri de la noi incep
şi-n dragoste de ţară şi popor
mai vrem să fim mereu incepători

iar de-am înfipt cuţitul în pămint
inseamnă c-avem frate pe pămint
inseamnă că pămintul este frate
popoarelor cu firi adevărate

vom inţelege-n lege vreodată
că viaţa noastră nu e vinovată
că este cu putinţă şi cu flori
să ne deştepte somnul munţilor

Ion Nicolescu

marin lupşanu

Mînzul

Nu sint cu nimic vinovat
că poezia mea miroase a lapte ieftin de capră
a ceapă verde şi turturele prinse cu albia
in clipele cind mă simt singur
precum Luna ziua-n amiaza mare
şi mă iau cu salcimii de git cintind haiduceşte
pină cind moartea bunicului imi bate-n viaţă
(ca vecinul de apartament in ţeavă)
rugindu-mă să las secolul mai incet
şi să dau lampa soarelui mai mare
de parcă eu aş fi patronul sondelor de petrol
şi nicidecum minzul jegos fumind ostentativ
in poarta uzinei de tractoare.

Calea Laptelui

Nici vorbă de bivoliţe aici in sud
regiune ancorată cu mari rădăcini de porumb
in care deraiază toamna
mistreţii şi studenţimea română.

Vinticelul de seară, zorii roşietici
şi cucul cintind cu spor
nu-mi spun nimic
doar ţincii desenează cu incăpăţinare celestă
animale domestice
şi constelatii de roşii luminează-n grădină
ca indepărtata Cale a Laptelui.

Implozie

Lumină alburie persistind de citeva zile peste
imprejurimi
satul mocnind in sine ca un ciine mut
linişte totală
numai in carate ai putea să-i măsori
profunzimea
— splendidă apropiere de moarte —

La mari depărtări se aud sevele urnindu-se
greoi
ca odinioară oştirile pe aceste meleaguri
excelind in dropii şi fintini cu cumpănă.

Din clipă-n clipă
vor ceda centrii nervoşi ai naturii
şi vor exploda vrăbiile din clopotniţe şi streşini
sub privirea de radar a pisicii flăminde,
vinturi primăvăratice vor imbrăţişa
picioarele albe ale domnişoarelor
cum flăcările rugului marile adevăruri,
mai cu seamă va veni clipa
cind iarba va jefui orăşelul acesta
izvorit peste noapte in miezul cimpiei
adevărată cit moartea.

Autoportret

Intre inima mea şi creierul meu
e un drum de pămint
pe care trec ţăranii plingind.

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»
LA FESTIVALUL NAŢIONAL AL ARTEI STUDENŢEŞTI

dorel moţiu

incursiune contemporană

de la ora 0 pină la ora 24
arheologii veacului
numără cărămizile din
zidul cetăţii
caută osemintele străbunilor cai
ce şi-au dat viaţa
pentru cetate

***

la marginea poemului
decembrie soarbe din cupă
condeiul rătăcit
tace pe caldarimul oraşului

***

am uitat metafora
intr-un compartiment de tren
ah şinele
ele imi strivesc poemul
cu metafora lor

***

dintr-o oarecare zi de poimiine
am inceput să scriu poeme
pe amfore
aci am inceput eu

cecilia bucur

Noapte de primăvară (I)

Am tras zidul mai aproape de mine
între noi, răsuflarea trandafirilor.

Nu-mi este frică de intuneric,
chiar dacă-l ştiu tot timpul
in spatele meu,
niciodată nu mă va lovi
fără să-mi intorc faţa spre el.

Şi atunci o mare trandafirie
se va revărsa in noapte.

Lasă-ţi mîinile uşoare

Lasă-ţi miinile uşoare
deasupra mea
ca două nopţi.
Fierbinţeala iese prin gene
cum iese peste matcă
un lac pustiu,
şi miinile tale pline de noroc
şi pline de soţ
le lasă peste chipul meu.
Voi ţese sub ele
cu multă lene
somnuri noi
din pene
şi puf de păsări rare
cu aripi moi.

Noapte de primăvară (IV)

Această stea
s-a inecat in apa ochiului.
Toată noaptea a dus in spate
un sac cu lînă albastră.

Tinăra fată i-a promis
că va aştepta pe malul
celălalt.

Am văzut chipul meu

Am văzut chipul meu
plutind pe ape
pină la vărsarea cea mare.

O dimensiune uşoară a miinii drepte
arăta locul
unde steaua prinsă de umbre
se innegrea.

Şi nu era cădere —
doar vreme surpată intr-o deltă.

Noapte de primăvară (V)

Ca o ursoaică
noaptea aceasta blindă şi greoaie
se culcă lingă mine.
In birlog, paie şi flori
şi multe urme-adinci
trădind mersul in cerc.

Toată iarna am visat amindouă
lumina de acum.

Desene de Sabin Ştefănuţă

ion lică vulpeşti

Pămîntul galben

Cind sosi vestea morţii lui Milar Bărzăune, se făcură trei semne. Soarele intră intr-o falcă neagră de nori, se lăsă intuneric şi frig, că dinţii incepură să clănţăne şi găinile şi ciinii şi vitele cotcodăceau şi urlau şi oamenii cu pături in spinare se dirvăleau spre Ripă la vale.

Apoi căzu o ploaie cu păsări negre, zburătoare. Vijiiau şi urlau in văzduh, pocneau grele pe case, prin curţi şi pe drumuri, in lacuri şi in capul celor ce se uitau năuci in sus. Muri copilul lui Gagalete, uitat in troacă in curte, acoperit de nişte cintezoi. Dar poate n-ar fi murit dacă pe ochi nu i-ar fi căzut o cioară grea, uscată.

Cam spre amiază in jos soarele ţişni, vărsindu-şi pălăile, iar oamenii, din tremurat, incepură să arunce valuri de apă de pe frunţi şi de pe gituri, şi cind adunau mortăciunile, incărcindu-le in roabe şi tirne, plouă deodată, ploaie adevărată. Stropii cădeau pocnind ca bicele, cu fum şi ceaţă şi valuri albe şi reci porniră prin şanţuri.

Atunci veni al doilea semn. Muşuroaiele de păsări moarte inviară. Începură mai intii să mişte, să se viermuiască şi să zboare una cite una sau in grămadă. Ridicau ciocul, deschideau ochii, se speriau şi pilpiiau in zbor. Nu rămineau decit cele inecate sau moarte din căzătură. Asta n-ar fi fost nimic dacă n-ar fi turbat ciinii. Alergau zăpăciţi şi muşcau tot ce intilneau. Oamenii luară parii şi-i omoriră sau ii alungară. Totul ar fi fost bine, dacă răul se oprea aici. Dar nu se opri. Turbară şi găinile şi vitele. Le omoriră şi pe astea şi le ingropară.

Al treilea semn fu mai blind. Veni girla de la vale, umflată şi neagră, cu spinarea incărcată cu peşti morţi. Maluri de peşti cit viţeii sau cit lingura se legănau pe valuri. Copiii ii prinseră şi ii ingrămădiră pe mal. Nu mincă nimeni pină după-amiază. După-amiază, Gripcă Dodolan făcu un foc şi prăji un crap. Îl mincă şi n-avu nimic. Atunci incepură oamenii treaba şi secară girla de carne. Cărau cu postăvile şi-l spintecau şi-l puneau la uscat. Orice rău era spre bine — le muriseră vitele şi păsările, dar apa avusese grijă să le aducă peşte.

Vestea morţii lui Milar Bărzăune veni seara. În chema Gancă Constandin, dar i se spunea Milar pentru că era făcut cu un neamţ in războiul ălălalt. Zalinca vedea de capre pe vilcea cind pe lingă ea a trecut războiul. Din război a văzut-o unul şi a rămase in urmă şi din trei sărituri a fost in mărăciniş. „Lasă-mă in pace, drace, lasă-mă", striga ea, dar pină la urmă striga tot mai fără glas şi cind a plecat şi-a uitat casca, dusă de-a dura intr-o groapă. A purtat-o Milar Bărzăune pină s-a făcut mai mare şi s-a ruşinat. Pe neamţ l-ar fi chemat Miler după cum ar fi spus popa că ar fi citit pe cozorocul şepcii. Bărzăune il chema pentru că niciodată nu mergea incet pe drumuri. Alerga şi biziia cu capul pe-un umăr şi mina spre cer.

Zalinca avea şase capre şi locuia sub ripă. Girla ii trecea pe sub gard. Milar sugea la capre. Le prindea de picioarele din urmă, le lua pe rind ţiţele in gură şi-şi incopcia picioarele pe după un zarzăr. Zalinca bea apă cu o tigvă de mort şi se uita la el. Tigva ar fi fost a unei străbunice a ei. Era mică şi lucioasă. O băga in vadra de apă şi-i plăcea să bea pe găurile ochilor.

Cind află că Milar muri, Zalinca terminase de ingropat caprele. Le tunsese la piele şi le luase părul. De fapt, află dintr-o scrisoare a lui Piculete Trandafiroiu. Acesta scria maică-si că a căzut şi Milar Bărzăune. A căzut ca un prost, zicea, că era prieten bun cu nemţii, care aflaseră că şi el era neamţ şi-l imbrăcaseră şi-l ferchezuiseră şi stătea mai mult prin cancelarie şi pe la bucătărie. Dar i s-a părut că, dincolo, la ruşi, strălucea ceva şi ar fi zis că ardea o grămadă de bani. Şi a luat-o tiriş şi l-a terminat un foc de armă, nu se ştie de unde.

Cind ii povesti, Zalinca nu zise nimic. Numai cind auzi cum făcuse focul „poc" in capul său in spinarea lui Milar, ea tremură şi dintr-o dată ii şiroiră nişte lacrimi tari ca nişte mărgele. Picau şi nu se spărgeau, ieşeau din ochi liniştit şi iute şi-i udau cămaşa şi fusta.

Apoi se pregăti de inmormintare. Popa ii spuse tot şi in sicriu băgă nişte haine rămase, o pereche de bocanci găuriţi şi fluierul. Făcu şi o pomană. Peste fiert, peste prăjit, mămăligă şi două pahare de ţuică şi trei de vin.

Şi cind trase pămint peste sicriul lui Milar şi lumea ieşea din cimitir, doi jandarmi călări se infipseră in poartă. Unul descălecă.

— Unde e mortul ?

— În groapă.

— Desgroapă-l. Şi-l desgroapară şi scoaseră capacul şi făcură vraişte cele din sicriu. Jandarmul se strimbă.

— Unde e ?

— Păi nu e, zise Zalinca.

— A fugit ?

— N-a fugit.

— Atunci unde e ?

— A căzut.

— Unde ?

— Pe front.

— Pe front. ? urlă şi lovi scurt sicriul cu cravaşa. Apoi incălecară şi Zalinca de-abia acum se jeli.

★

Nunta curgea lent sub ripă, scăldată intr-o lumină verde, răcoroasă. Masa se intindea in sală, o sală inaltă, plină cu gropi. În portiţa sălii trei fete butucănoase imbrăcau mireasa, un dop alb cu ochii verzi şi mici, de viezure. Lăutarii, o vioară şi un ţambal cintau „Hai bordei, bordei bordei". Vioara ducea şi intorcea melodia, ţambalul se ţinea după ea, ii punea parcă piedică apoi iar se lăsa in urmă şi bătea pierdut şi aproape. Naşul, Valorin Trăşcău, cu un picior mai scurt, stătea drept şi adinc intr-un umăr, cu o floare albă de ceară, care incepuse să picure pe la curea in jos. Mesenii, şapte bărbaţi şi şapte femei, işi lungiseră giturile şi, cu ochii blegi şi veştejiţi turnau ţuică pe gituri sau mestecau ciolane arse. În curte, pe doi pari se invirtea un viţel peste o grămadă de jar şi Zalinca arunca cu strachina vin pe carnea sfiriindă şi aburii inţepau nările şi cineva chiotea a pustiu.

Lăutarii cintară „Ia-ţi, mireasă, ziua bună !" şi dopul de mireasă ridea, pină cind maică-sa, un şi mai dop, chioară incepu să plingă, era copilită cu părinţi, care la ce focul te măriţi, că mila de la bărbat, tot cu parul după cap... Şi, inchipuindu-şi cum va da el, Milar, cu parul in ceafa ei, care era lac de năduşeală, incepu să ciriie, să biziie, apoi să urle. „Săraca"; ziceau femeile, intrate in ele, fericite că stau la masa nunţii, scoase din birloguri, băgate in seamă, „săraca, ziceau, cit e de tinără şi de frumoasă şi cum i se duce tinereţea, şi frumuşaţa". Şi mireasa auzea şi plingea mai tare, plingea cu adevărat, că, fără să vrea, plinsul venise stirnit şi nu-l mai putea opri plingea cu trup şi suflet şi maică-sa, celălat dop, văzind-o că se termină incepu şi ea să plingă şi s-o ia de mijloc, de unde ajungea şi apoi să urle amindouă. Şi plinsul se impleti intr-o funie lungă şi se aruncă singură peste meseni şi femeile se uitară speriate una la alta şi se porniră şi ele. Era un vaiet ţesut pe multe voci, lăutarii nu ştiură ce să facă.

Clipele se scurgeau lin şi aiurit, era o păcăneală pestriţă de plinsete, cinci copii prinseră hora in curte, duseră miinile sub barbă şi arseră şi ei cite un ţipăt, care se vărsă in celelalte, le invinseră şi chiuiră inalt, sus, cu mult deasupra casei, a dudului in care o barză inviată din ploaie, filfiise scurt şi greu departe, in vilceaua de dincolo de ripă. Ţambalagiul, om gros, cu ochii roşi, bulbucaţi incepu să păcăne corzile şi insoteau, insoteau bocetele.

Apoi urmă o sirbă şi săriră arşi şi hora se intinse cit curtea pentru că se prinseră şi copiii şi Milar Bărzăune, cu pălărie neagră şi părul galben pe sub streşinile ei, uns cu untură şi funingine de pe fundul tuciului, invirtea mireasa, in mijloc şi tot ţinea floarea din piept, care se desprinsese şi se bălăngănea cind in stinga, cind in dreapta. Mireasa ţinea capul pe şoldul lui şi se lăsa dusă încolo şi-ncoace şi lumea ii pierdea din ochi. Zalinca trebuia să arunce cocoşul peste casă, dar n-avu şi aruncă pisoiul, care cherlăi gros, cu coada par şi căzu dincolo, pe cocina goală a unui purcel.

Intrară din nou in tembeleală, jocul ii turtise, suflau ca boii la deal, jucau in bigă, lăutarii nu-şi mai simţeau nici miini, nici deste, nişte ciini rătăciţi chelălăiau dincolo de gard, cu limbile scoase, zăpăciţi de carnea friptă... Milar Bărzăune, ginere, făcea paşii mari, mireasa se innoda după paşii lui, uneori ii apuca bărbia, i-o ridica spre el, se apleca şi o pupa pe virful obrajilor năclăiţi de pudră şi transpiraţie şi iar porneau mai cu rivnă, purtind după ei hora sleită.

Şi iar naşul Valorin Trăşcău :

— Heee — haarrr — rap !, şi vioristului ii plesni arcuşul şi totul răbufni in spargere, dar pentru că erau rebegiţi şi impră̆ştiaţi, naşul mai răcni o dată, apoi mai incet —

— Fine, fugi ! Milar Bărzăune, ginerele, aruncă haina şi pălăria, sări pirleazul, incălecă girla şi se topi in vilcea. Micru Carcalete le imbrăcă, luă mireasa de mină şi aşteptă.

Cei doi jandarmi veniră lacomi şi de una şi de alta, se opriră in curte şi-şi şterseră scăfirliile.

— Unde e ginerele ?

— Aici ! ieşi Micru Carcalete.

— Tu eşti ginerele ?

— Eu, să tăiţi.

— Şi mireasa ?

— Aici ! Ieşi doapa infofolită in rochia-i albă.

— Ea e mireasa ?

— Ea.

Zalinca se fringea de poale, işi trăgea basmaua albă, cusută cu vipuşcă roşie de soacră şi se uita rugător.

— Unde e soacra ?

— Aici, zise Zalinca.

— Păi cum ?

— E nepoată-mea, n-are pe nimeni, am infiat-o şi-i fac nuntă cu băiatul ăsta. Că ştiţi că Milar al meu a căzut.

— N-a căzut. Şi dacă-l găsim, jucaţi amindoi pe jar şi vă cintă cioara asta.

— Cum să-l găsiţi ?, mai zise terminată Zalinca şi tot ea işi veni in fire şi-i invită pe cei doi să stea la masă.

teatru

t

Richard III

Teatrul Mic propune la sfirşit de stagiune un spectacol excepţional care poate fi apreciat sau respins in funcţie de disponibilitatea de a accepta codul, cheia, stilul extravagant al montării : şocant, violent, captivant, zguduitor. Din nevoia acută de a reconsidera noţiunile moralei, dintr-o perspectivă declarat anticonformistă, regizorul Silviu Purcărete, care ştie să citească inteligent exegeze mai vechi şi mai noi, a optat pentru o versiune scenică structurată pe o atitudine lucidă, subtil parodică şi de mare coerenţă logică. Valenţă subadiacentă a textului shakespearian funcţionind ca principal element revelator al degradării umane, deriziunea, aplicată fiecărui personaj in parte ca şi sistemului de relaţii in totalitate, inlesneşte o profundă generalizare filozofică. Tragedia nu mai este circumscrisă unui singur ins, ci devine drama derizorie, farsa tragică a intregii umanităţi. Comun tuturor, morbul parvenirii fără scrupul activează voinţa protagonistului avantajat de o extraordinară cerebralitate care domină pasionalitatea celorlalţi. Richard nu este decit exponentul — la un moment dat — al stării paroxistice de criză. Locul ii va fi luat de un succesor de drept care deţine noul puls politic. Consecvenţa succesiunilor confirmă repetabilitatea implacabilă care face ca aceeaşi esenţă dictatorială să imbrace mereu alte forme de guvernare.

Lucrind in maniera teatrului elisabetan şi respectind spiritul autorului, echipa de realizatori s-a conformat in unanimitate soluţiei adoptate. Traducerea in proză (Anda Teodorescu şi Andrei Bantaş) redă duritatea limbii vorbite păstrind insă o riguroasă cadenţă ideatică care sporeşte contemporaneitatea viziunii şi reafirmă actualitatea capodoperei shakespeariene. Concepută in contrapunct, muzica (Vasile Şirli) evocă tradiţional epoca şi este singurul argument care implică emoţional. Într-un timp şi intr-o lume care are obişnuinţa crimei, acţiunea — normal — se petrece intr-un spaţiu liminar. Morga, anticameră a morţii, este un decor neutru care lasă natura umană să se etaleze in ipostaze extreme, cele mai odioase (scenografia Adriana Leonescu). Convenţiei plastice ii corespunde o similară convenţie de joc care se instituie intr-un complex demers psihologic de vizualizare a stărilor psihice. Cu o formidabilă detaşare ironică faţă de adevărul eroului, Ştefan Iordache probează in mod magistral posibila răsturnare a valorilor. Intr-o fascinantă vibraţie permanentă, elasticitatea trupului concordă cu meandrele sufletului, inflexiunile vocii acoperă registrele cinismului şi ipocriziei, un suris sardonic ii contractă fizionomia iar demenţa ii dilată pupilele marcind involuţia definitivă. Expresie a senzualităţii răscolite, ţipăt şi flacără, Carmen Galin este o Lady Anne alunecind intre repulsie şi atracţie. Amestec de amară suferinţă şi trufaş dispreţ, invoalta regină Elisabeth in interpretarea Monicăi Ghiuţă işi dezvăluie, după convulsii repetate, firea pătimaşă. Pentru Margaret Tatiana Tekel figurează dezinvoltura tenebroasă a nebuniei ce-şi permite rememorarea atrocităţilor aberante. Olga Tudorache are intipărit pe faţă dezgustul, masca impietrită a indiferenţei ce o caracterizează pe ducesa de York. Mihai Dinvale schiţează invăluit profilul delicat al unui Richmond tenace şi hulpav de putere. Gheorghe Visu este entuziastul aventurier al ascensiunii, Buckingham. Nicolae Pomoje in regele Edward sugerează obscura conştiinţă a impasului inevitabil. Pun necesare accente : Nicolae Dinică — Hastings, obtuz megaloman ; Papil Panduru — Clarence, credul limitat ; Dinu Manolache — Dorset, exemplar degenerat dar cu orgoliul neatrofiat ; Dinu Ianculescu — Stanley, laşul larvar : Eugen Cristian Motriuc şi Andrii Traian — ucigaşi şi ciini de pază cu glas de privighetoare ; Nicolae Ifrim — palid grefier al istoriei. Histrionismul pronunţat al majorităţii personajelor, teatralitatea substanţială a piesei fac să explodeze la rampă memorabile creaţii actoriceşti.

Irina Coroiu

televiziune

tv

Pe bulevard

Eu nu am fost pe bulevardul Paulista. Totuşi, de la un timp, incep să cunosc bine bulevardul acesta grafizat căruia i se face atita reclamă in serialul de simbătă seara. Bănuiesc deci că este o magistrală a finanţelor braziliene, o verişoară sud-americană a Wallstreetului, aşa cum Alex Torres nu poate fi decit o rudă de grad indepărtat a lui Alberto Sordi. De fapt, ce place şi ce nu place in această „palpitantă" poveste a ascensiunii sociale a lui Dinu Păturică in variantă braziliană ? În primul rind place că este vorba de un serial, pur şi simplu de simbătă seara, zi in care eziţi intre a te odihni sau munci (acasă) mai departe. Cum, la ora transmisiei, mulţi dintre noi sint atit de obosiţi, incit nu mai au altceva de făcut decit să se odihnească, il preferăm ca deconectant săptăminal. Deci, cind trebuie să ne deconectăm vedem un serial. Atunci? Aici e aici, din nenumărate motive, intre care unele profund obiective, serialul acesta nu o face, e plin de enigme, intre care cele ale marilor finanţe sint aproape impenetrabile. Căci ce ne spune nouă o manevră de bursă mai mult decit o cronică de bridge pentru neiniţiaţi. Luăm de aici 18 procente, le plasăm dincolo, unde adăugăm 10, care, impreună cu alte 27 şi cu o concesionare ar putea să... Haida de, aici, in afara cititorilor paginilor

de bursă, nimeni nu inţelege decit că Alex i-o va face lui Scorza cu ajutorul Paulei. A, da, dacă apar fotografii şi inregistrări compromiţătoare, atunci e mai uşor de inteles : şantaj ! De ce şantaj ? Pentru că Fernando a părăsit-o pe Paula, iar Alex vrea intii banii şi pe urmă pe amanta patronului. Ce moravuri ! Ceea ce este admirabil in acest serial este manihelsmul : răii cu răii şi bunii (ciţi sint ?) cu bunii ! Între răi, Alex este de departe cel mai rău, pentru că este şi cel mai urit, deşi realizatorii se străduiesc in fiecare episod să ne convingă că este frumos şi că are succes la femei. Interpretul chiar pare să creadă asta şi se mişcă in film ca un şef de sală intr-un mare restaurant, cu „stilul" acela inconfundabil de torero care vede roşu acolo unde ar trebui să-şi vadă clienţii. Alex este de departe cel mai rău, insă faptul că prin el vor fi pedepsiţi ceilalţi din tagma lui apare ca o acţiune pozitivă. De altfel, noi credem că nici el nu va sfirşi bine, dar asta este cu totul altceva. Cu Paula Alencar lucrurile se complică, ea pare să nu-şi inţeleagă virsta, in rest este o femeie de afaceri inteligentă care a strins nu numai scrisori de dragoste francate cu cecuri. Să nu se inţeleagă din aceste doar citeva interpretări critice că am fi impotriva serialului de simbătă seara. La urma urmei televizorul nu are puterea de a-i deschide ochii atunci cind tu vrei să-i inchizi.

Iulian Neacşu

de sub rîpă

Mîncară și băură, jucară, mîncară iar și băură și spre seară se îmbătară. Dormiră cu capetele pe masă și cînd se treziră începură din nou să bea. Frecară lăutarii, îi puseră să cînte de cincisprezece ori „Căpitane de județ", apoi chemară ginerele și mireasa. Le puseră pe farfurie cîteva sute și le făcură semn să intre în cameră. Intrară. Stăteau față-n față.

— Culcați-vă, ridică cravașca.

— Nu, că încă nu..., încercă ginerele Micru Carcalete, văr bun cu mireasa. Însă jandarmul îi rupse vorbele cu o lovitură și îi împinse în pat. Zălinca începu să plîngă.

— Nu sînt cununați, domnule jăndar.

— Nu-i nimic, ziseră amîndoi, scurt, nelăsînd nici o portiță de scăpare. Și pentru că se opuneau, mireasa să făcea ghem, ginerele se culca pe șold, îl loviră pînă cînd picară amîndoi în poziția dorită. Nu plecară pînă cînd nu văzură cei doi genunchi ai miresei cum tremurau albaștri în sus și nu auziră un țipăt scurt, înăbușitor.

Iar spre miezul nopții niște copii, cu o luminare într-un dovleac găurit, îl căutară prin vîlcea. Milar Bărzăune bătea două pietricele ce scăpărau sintei. Îl găsiră în scorbura tufanului trăsnit.

— Ce-i la nuntă ?

— Au plecat.

— Și ăilalți ?

— Mai stau.

Plecă și el și cînd intră în curte nunta plîngea. Aștepta să-i oprească nasul, să-i anunțe că el venise, n-au de ce urla, dar Valorin Trăscău tăcea. Căută mireasa și o văzu atîrnînd în gura podului.

Însă după un prînz liniștit și fiert în lumina leșioasă a soarelui sgîiat, peste girlă se arătă cascheta jandarmului, a unuia singur, cel ce lovise sicriul cu cravașa și apoi pe Micru Carcalete să urce pe mireasă. Venea fără haz prin malurile de nisip, spre casă. Zălinca bea apă din ochiul străbunicii, înghiți, pocni limba și bătu în geam. Geamul scîrții uscat, se uită, mai bătu o dată. Milar dormea cu fața în jos. Cînd cascheta săpă în buza ripei, intră și-l plesni în ceafă, scoal' Milare, că te-a prins, te-ai îmbătat, lua-te-ar dracu', și ieși pe sală, se dezbrăcă goală și începu să joace, dîrli, dîrli, dîrlidaa, zicea și bătea pămîntul rece cu tălpile.

— Ascultă, zise el, n-am venit să-ți văd nebuniile. Dar ea n-auzea, striga și se bucura, mai stai oleacă, că acum sînt gata și după aia om vedea ce-om face, că nu te-oi lăsa așa, că oameni sîntem...

— Unde este ?, și bătu cu patul puștii în sală, dar ea tot nu-l auzi și se întoarse cu toate părțile ascunse spre el și două capre trecură în partea aceea și liniră totul, milimetru cu milimetru, în timp ce ea venea ușor spre el cu fiota de lingătoare cornute și el făcu doi pași pe scară în jos și trase un foc.

Liniștea de sub ripă pocni în zdrențe, două rîndunici zburaseră pe sub streașină, iar caprele o rupseră la fugă pe scări, îngrămădindu-se, luîndu-l în coarne, împleticindu-l și aruncîndu-l pe spate în curte. Începu să tremure, ochii i se înroșiră, se ridică și strînse arma s-o ruină. Zălinca stătea dreaptă, venea cîte o jumătate de pas spre el, se uita în ochii-i, avea privirea de cenușă.

— Cine, domnule jăndar ?

— Cum cine? îi tremură o falcă ascuțită.

— Păi de cine întrebi ?

— De cine întreb ?

— Păi uitași ?

— Păi nu uitai., da' te pot împușca și n-am nici o bătaie de cap.

— Cum să n-ai, domnule jăndar ?

— N-am. Cu nebunii n-am nici o bătaie de cap.

— Cine e nebun, domnule jăndar ?, se strîmbă Zălinca și-și aruncă șinii pe umăr și cobori scările, apropiindu-se de el, care se dădu înapoi și-i puse țeava în buric.

— N-am zis că ești nebună. Te-am întrebat unde e.

— Unde să fie. A căzut.

— N-a căzut. Avem știri precise că n-a căzut.

— Atuncea căutați-l. Și urcă din nou pe sală, se stropi cu apă și chemă caprele, Silică, Silică. Silică și cele șase capre o luară la fugă, pocniră scările înalte de scîndură, o înconjurară și începură linsul.

— Căutați-l, domnule jădar, eu știu că a căzut că l-am îngropat.

— Nepoata de ce-a murit ?

— Nepoata ? S-a spînzurat.

— De rușine. N-a fost nici fată mare.

Caprele încă lingeau, Zălinca se ținea de păr cu coatele ridicate, limbile iuți și roșii o scărpinau pe subsiori, ea rîdea, îi arunca priviri pe sub burțile flocoase sau peste spinările late.

— Lasă nebunia !

— Care nebunie ? Asta-i nebunie dom'le jăndar ? Stai oleacă, acuș termin și te servesc și pe dumneata, da' eu zic să te dezbraci, că-ți rod hainele și tot acolo ajungi.

— Lasă nebunia, strigă și urcă pe sală și cînd se apropie de ușă ea luă doi pumni de apă din copaie și-i aruncă pe el și caprele se repeziră la colțurile tunicii și începură să tragă, să-l sucească. Încercă să lovească cu pușca, dar țapul îl prinse de mînecă și pușca-i se legănă în aer, fără să-l atingă. Tot ce mai putu să facă fu s-o ia la fugă, trăgînd huidumele după el și cînd se apropie de poartă Zălinca strigă Silică, Silică. Silică și ele se întoarseră gata s-o lingă iar, dar ea le împinse și începu să rîdă, găsind că e bine să rîdă mult, pînă cînd cascheta dispăru pe după buza rîpei.

— Hai, Milare, ieși, că se duse dracului ! Și Milar ieși în prag, se ridică pe vîrfuri, îi trosniră oasele și pipăind-o pe spinare zise —

— Trebuia mai multă zamă dulce de teci, să fie mai dulce, că-ți făcură numai răni.

Și n-a mai stat acasă, a luat-o pe urmele lui, pe poteca rece dintre bozii, ce se repezea în girlă berbecește, apoi urca încăpățînată malul de pietre și se pierdea în lunca moale, verde. Scorbura era închisă, un tufan uriaș, uscat, retezat de un fulger, găurit de focul făcut de copii, gaură de doi oameni, unde și-a îndesat două brațe de fin și un țol și i-a făcut și o ușă prinsă-n două curele, căptușită cu coajă de tufan, rotundă, o închidea și tufanul găunos se făcea întreg și bun.

A adormit sau n-a adormit se făcea sau nu se făcea că era el sau nu era el, acolo sau în altă parte, dar ce era sigur, era că zbura. Se întîmpla spre seară, cînd ziua bufnește coaptă și începe să se rumenească liniștea răcoroasă, el atunci îi dăduse drumul Levitanții din scorbură, omorînd-o ca pe hoții de cai, lăsînd-o să-i tremure picioarele goale și albe, cam de la genunchi încolo, că dacă cineva le vede, nu-i așa că se sperie de ce vede, nu-i așa ?, dar el tăcea, îi mesteca vina gîtului și mijlocul îi desena cercuri și de sus cădeau în păr bucăți de mucegai negru.

★

Și din plutirea aceea pe sub pecete albe de nori bufni pe pămînt, cum mai simțea că-l trage pămîntul, smulgîndu-l din părerea de zbor cum mai simțea că pămîntul la pămînt trage și cum stătea în fața lui Ciucaș, cu labele păroase și moi, arzîndu-l prostia cum de nu și-a dat seama ce mai ciine a avut ? Cum poți să te înalți în slăvile cerului, să filfii acolo de unde vezi totul mic și ripa, și girla, și casele și oamenii, să fii înalt și mare, să nu știi ce-i frica și apoi dintr-o dată să-l vezi pe Ciucaș cum zace în sînge rece, hoit ?

Sîngele, Ciucașe, el e unde e, el umblă în tot ce mișcă, în sus și-n jos, cum e el e și ființa și cînd mi-am dat eu seama, mă gîndeam să iau un cuțit să-mi dau o gaură și să-l vărs pe ăl nemțesc din mine, dacă 'oi avea, cum spune lumea, dar eu tot nu cred, Ciucașe, că mama s-a culcat cu mai mulți, chiar dacă ei m-au luat de-ai lor și m-au făcut ordonanța căpitanului și ce mai viață duceam, că începusem să rup și din limba lor.

Dar, Ciucașe, zicea și Ciucaș stătea pe labele din față și mișca din cap și la stînga și la dreapta și clipea rar din ochii-i ca prunele și uneori miriia pierdut, vezi tu, cînd mi-am dat eu seama că sîngele alor mei intra în pămînt străin și aștia doar comandau și noi, ca proștii, înainte și după aia în pămînt, m-am întrebat așa dintr-o dată, de ce, măi fraților ?. Și am dat zvonul că s-a terminat cu mine, m-au împușcat pe linia frontului, nu se știe cine, cînd fugeam.

Și poate nu era chiar așa dacă nu vedeam trenul ăla plin cu oameni morți de vii, pădure de ochi, oameni-vite, duse la tăiere, cenușă sau săpun, auzi tu, Ciucașe, dintr-un om o bucată de săpun ! Ciucaș i se uita în ochi, aproba, se scărpina după ureche, ei, atunci am vrut să-mi arunc sîngele lor ce-l purtam în mine, dar n-am avut curaj și mai bine uite-mă cu tine zicea în gura tufanului și atunci ce-a simțit, Ciucaș a țîșnit spre girlă, a răbufnit valea cu un lătrat și s-a repezit la cine ? N-a mai văzut, a intrat rămînind Ciucaș care se lupta cu namila aproape, tot mai aproape de scorbură. Auzea numai gîfîitul, nu-l vedea, erau în spatele intrării, acolo n-avea gaură și horcăitul înversunat al lui Ciucaș și apoi lătratul ascuțit și moale, tot mai moale și geamătul subțire și apoi nimic, doar pașii bocănind pe poteca bătătorită ce cădea în vale. Pe urmă, dintr-o dată să-l vezi pe Ciucaș în sînge, rece, cu petece de haină în dinți și buze roșii, nemișcat și hoit.

★

În ziua de Sîntămărie, cînd dimineața se scălda în răcoare și mirosea a toamnă și a brumă, cuțitul cu prăsele de os al lui Milar Bărzăune străpunse gîtlejul crud al iedului și vărsă cîteva suvițe de sînge. Dar tot atunci, la prînz, același cuțit se repezi în gît de om și, în timp ce sîngele se prelingea cleios și cald pe mîna lui, pe Milar îl pocniră două sentimente fulgerătoare și ascuțite și-l prinseră într-o plasă deasă de care trăgea unul în sus, altul în jos. Plasa atîrna în scorbură, cînd urca spre cer, cînd cobora spre pămînt și el era acolo și nu-și putea da seama ce se întîmplă. O bucurie exploda în el și-l făcea țăndări și-l arunca afară prin vîrful retezat al tufanului, dar în același timp o tristețe îl trăgea spre rădăcina lui, gata, aici am încheiat, zicea, iată-mă de două ori bun de împușcat....

Nu bătea nici un pui de vînt, fumul suia drept ca o luminare, sub ripă Zălinca ciopîrțea iedul, Milar fuma și-și scărpina barba sîrmă, ar fi trebuit să mă rad, nu-i așa, mamă, așa e, lasă altădată, că azi e sărbătoare, nu e bine, nu de alta, dar nu trebuie să te arăți și bine făcurăm că facem Sîntămăria sub ripă.

Și pe girlă veneau spre ei vreo patru ciini jigăriți și Milar se ridică, se uită, după ei nu mai era nimeni, ce dracu o fi cu ciinii ăștia schilozi, alergă loviți cu leuca. Zălinca se uită, lasă-i simțiră miros de carne, lasă-i, zise și Milar, turma veni lîngă foc și trasără o încăierare pe ghearele iedului, curgeau pe sus fire de păr, flostoace întregi, se muscau, mîriiau și se învîrteau zăpăciți, pînă înghițiră ghearele cu unghii cu tot și se liniștiră. Milar se uita la ei, le văzu buzele roșii și limbile moi cum plescăiau, căutînd urme dulci de carne și atunci luă o bucată de ied, o tăie în patru și o aruncă. Ce faci, Milare, n-ai de lucru, zise Zălinca, dar Milar luă capul iedului și-l sfîntecă în patru și le aruncă, gata, mă băiete, termină, dar nu termină, le mai azvîrli o bucată, spre fericirea ciinilor. Pentru Ciucaș, mamă, zise, el săracu' n-a mîncat așa ceva, numai ce găsea la spatele casei și ei i se păru că părul bărbii lui Milar se scaldă în lacrimi și se înmuie și îmbărbi și ea alte patru bucăți, fie sufletului lui Ciucaș și el mai rîndui încă patru, fie sufletului lui Ciucaș, și turma ronțăia frumos și burțile ciinilor urlau și se făceau cimpoaie....

Opriră și ei un picior pe care-l puseră pe jar și carnea începu să șfîrîie, acolo sub ripă, în timp ce Zălinca zise că trebuie să facă pomană Vîlmei, sără-a cît de bucuroasă era mamă în sus, mamă în jos și cum se spînzură ea în gura podului, de foc ce fu pe ea ! Și a făcut rău, că dumnezeu o iertă, și noi o iertăm, că n-a vrut nimeni de-ai noștri, numai ăia, mîncă-i-ar pămîntul ăsta galben de sub ripă, că nici eu n-am avut noroc, dar am trăit, ce, era să-mi iau viața ? Vedeam eu moartea și în sus și în jos și oriunde-mi aruncam ochii, dar n-am vrut. N-am vrut și gata ! M-am îmbrăcat mireasă, trăgeau toți de mine, ești nebună, și maica și taica plîngeau, dar eu nimic, m-am îmbrăcat mireasă în ziua nunții lui Geacu și m-am dus. Aveam, Milare, o roche lungă, de-o îndoisem și abia țineam poalele în mînă, un voal numai crețuri și o cunună înaltă și albă ca laptele și cînd m-a văzut lumea, s-a tras înapoi, n-a rîs nimeni, se uitau toți la mine ca la mireasă, jucam cu ei, în timp ce mireasa ailaltă, a adevărată, plîngea pe sală, că ce noroc a avut, zicea, să-și bată asta joc de mine, zicea...

Acasă m-am dezbrăcat și cîntam, iar taica și maica plîngeau, tăceți, bă, că mă doare în cot de el, am zis, dar mă cam durea, că chiar în clipa aia am izbucnit în plîns, cum nu mă luase el Geacu pe mine de săracă ce eram și după aia am dat-o în rîs, cum fusesem și eu mireasă și încă ce mai mireasă !

Mîncau sub ripă carne friptă și patru ciini zdrențuiți se uitau a bogdaproste și șase capre păsteau pe buza girlei, înghițind odată cu iarba, miros de carne din carnea lor. Un nor ca o pătură scălîmbăiată aluneca de la vale către deal, înghițind scurt și repede soarele, ce bătea în crucea prinzului și dincolo de vîlcea era și nu era ceva, venea și nu venea cineva, ciinii blegiți de pomană lătrară a lehamite și caprele țîșniră spre foc.

— Fugi, Milare, fugi ! Dar nu fugi, stătea tembel cu un zgîrci de miel între măsele, crengile verzi ale lăstarilor se legănau, ramuri rupte și frunze smulse planau în capul lui și cînd se întoarse într-o parte să vadă mai bine, cerul se sfărîmă albastru printre pădurea de lăstari verzi, iar vorbele ei, fugi, Milare !, se cățărau tot mai aproape de soare, se făceau mici și orbitor de strălucitoare.

N-avu timp decît să se tîrască spre scorbură, intră și trase ușa. Zălinca chemă caprele — Silică, Silică.

— Unde este ?

— Cine ?

— Nu mai încerca să faci pe nebuna, că știu tot.

— Ce știi, domnule jăndar, că eu habar n-am.

— Îți crăp hîrca asta bătrînă, auzi ? și iar cravașca grea se ridică spre soare, dar n-o lovi în cap, i se opri pe umăr și se îndoi repede, ca un șarpe, pe spinare.

— Ce să spui ? Că stă în scorbură colo și...

O luă într-acolo, doi pui de cioară se roteau cu aripile țepene pe deasupra tufanului, un fir de fum se înălța drept în aerul fierbinte, nu este, domnule jăndar, nu știu nimic, a căzut pe front, care Levitanță, n-a fost nici o Levitanță, a visat sau e nebună, ce știu eu ce v-a spus prăpădita aia, cum o să se culce cu el în scorbură, cu cine dacă el nu mai e, a căzut pe front, doar știți bine cum l-am îngropat și i-am făcut de toate zicea și un bocanc a izbit sec și uscat ușa subțire din coji de tufan și jăndarul a dispărut. Nu l-a mai văzut...

Apoi Milar a ieșit galben și cînd sîngele i se prelingea cleios și cald, a simțit bine cum picase în plasa aceea care-l trăgea în sus și-n jos, o bucurie ce-l fărîma și o tristețe ce-l aduna la loc, gata, aici am terminat, iată-mă bun de împușcat...

Nu l-a împușcat însă nimeni, era chiar la împunsătura vremurilor, au picat peste el alte zile, n-a mai avut nimeni timp de el, din tristețea aceea n-a mai rămas nimic, iar bucuria a moștenit-o ca pe o povară. Zilele erau altele, lumea o luase pe drumuri noi, numai el rămăsese pribeag și pustnic în scorbură.

Și a rămas pînă la bătrînețe, umblînd toată ziua, mîncînd pe unde apuca, speriind copiii, care nu credeau nimic din ce se spunea despre el, pînă tîrziu, cînd apele au mîncat malurile girlei de sub ripă și au scos în legănare un schelet putred, pe care Zălinca l-a înmormîntat cu cruce și luminare, spunînd că era domnul jăndar, săracu', ce soartă a mai avut și el...

aurelian chivu

Muntele cămilă

Sub lumina trăsnetelor
și a ereticelor ploi
cămila urcă muntele
pînă cînd în lipsă și secetă
cămila însăși în erezia cămilei
munte se face

Fapta înflorea pe cer
și cele douăsprezece munci

Munții se vor trage din fulgere,
fiara cu aripi în lumina vastă
se va arăta uzurpînd în triumf
Zeul din nevăzute puteri.

pavel peres

Elegie în priveliștea semnelor

Te-nmiresmezi cu vise fără pată,
Știind s-alegi realul de mister
Cînd fiecare clipă-i descuiată
Îmi este drumul suitor la cer.

Cum să-ți arăt, dar, adevărul care
S-a cuibărit și-mi arde în priviri
Cînd liniștea sărutului mai doare
Și sînge e pe buze de-l respiri?

În rest e-un fel de ploaie ca argintul
Cărarea către tine s-a lungit
Că trupul tău se aurea știindu-l
Lîngă al meu ce-a tot îmbătrînit.

Oricît aș ține verbul printre stele
M-aș prăbuși în adîncimea lui
De n-ar fi Soare-n dreptul vieții mele
Tu singură, și eu, al nimănui.

Zonele verii

De departe-n veghe, de departe-n goană
Din potcoave arde calul prin azur
Pe pămînt, pe-aicea, viața-mi năzdrăvană
M-a-ndemnat aseară macii să ți-i fur

Gîndul meu presimte ca pe nicovală
Cum bătaia lunii l-a legat de cer,
Te-aș chema cu mierle dar din pomeneală
M-am trezit la vinul roșu vistier

Cînd se face ziuă soarele confirmă
Că-ai venit la mine și-ai plecat cu ploi
Răminînd tăcerea, lîngă prag, infirmă
Fără rost s-o pască turmele de oi

Vorba-i încă-ntreagă jinduind la gesturi
Care n-au suportul stărilor perfecte
Auru-i vizibil numai printre resturi
De la Teba-ncoace duse de insecte

Ca dobinda clipei și-a perenității
Mai păstrez argila scrisă de carmană
În amiaza rece a identității
De departe-n veghe, de departe-n goană.

Există

Și cum să mai țin, pînă-n margine scapă,
Înecă-n palma încinsă minerul, cum
că de mîine se-amestecă cerul cu pomii
cine mai știe fierăstrăul să-l facă să cînte
să-l pună pe trunchi să nu-l taie, să cînte,
dar iarna-i aproape întrebările-s multe
afară e ger și vîntul coboară în sobă.
Cui să-i pot da partea cealaltă, să tragă?
vreme nu e de umblat, se-mprăștie albul
peste unelte, peste trosnetul jarului, dar
cercetăm, cercetăm cu luare aminte
și-adunăm cu emoție frunze intrate în sînge
Vorbe-n structuri cum celulele cărnii
se trezesc, se divid, se-mpreună
Unde mă uit miracol și eternitate,
văzduhul de-o lumină fără leac
se-navuțește și se-amină.
Fapta-nflorește pe cer
și cele douăsprezece munci
din care n-au rămas printre eretici nori
decît Hydra din Lerna
și Leul din Nemeea.
Vă pierd acum cînd sunteți în puterea mea,
vă pierd
pentru că deși vă am
deși posed
întinderea voastră încercată de duh
fără voia voastră vă pot închipui

Munte de foc marea

Marea se dovedise a fi munte
Și-n dezlănțuirea și stihia ei
ridicînd lespezi de ape,
în erezia fulgerelor atingînd norii
era chiar un ireal munte de foc.
Marea, spuneau unii.
Muntele, spuneau alții.
Dar deodată n-au mai fost
nici marea, nici muntele.
În mine marea și muntele
își disputau cerul care mă cotropea.

În fața mea la cină

Ca un străin în fața mea la cină.
Și cupa doar să știe calea către zi
sărbătoresc în lipsa ce mă-ncearcă.
Fiul Rătăcitor cînd va intra pe porți
las și fățarnic să se recunoască
nu în cel purtat în trupul meu de rînd
cu larmă printre semeni laolaltă,
ci-n celălalt, murind în altădată

---

iarna o-nlănțuie cu cercuri de pară
o suie pe schele, o-mprăștie, stele
pe frînghii coboară-ntr-un singur chip
fosfor de-ar fi n-ar minea întunericul astfel
calea-i deschisă, rămînem.

De s-ar lua

Mereu atins de marginea duratei
Trăiesc un fel de goană-a cugetării,
Un fel de timp ce-n glorie se duce
Cu verbul fix în aria cătării.

Atunci se vede-abia, prin cumpătare
O dublă respirare-n zarea mată
Din ce s-a pus pe masă ca să-mpartă
Rămîne doar o stea neasumată.

La orice oră sînt în primul rînd
Imaginația-i tranșeu săpat în carne
Și mai nainte parcă-a fost un semn
Făcut de-aproape ca să mă răstoarne.

De s-ar lua ori nu tot ar ajunge
Lumina înainte și-napoi
Și ca-ntr-un cerc de iepuri și orații
Ne vom petrece insomnia-n doi.

Elegia clipelor paralele

Umblăm mereu cu viața pe-apucate
În parcuri vechi sub felinare noi
La ore aminate cît se poate
Vislind cu gîndu-ntoarcerii-napoi

De-o vreme nu auzi ce mi se-ntîmpl'ă
Nu știi nici ce tribut plătesc mereu
În schimbul unui vers ce se-nveșmîntă
În întîmplarea sufletului meu

Dacă-ai vedea prin taina convorbirii
Cum te-am zidit în propriu-mi destin
N-ai locui la marginea iubirii
Crezîndu-mă de fericire plin

Cît încă dorul noaptea nu te scoală
N-ai să-nțelegi toridele ninsori
Și-ai să rămîi cuprinsă de-ndoială
Nebănuind cum zilnic mă omori

Mai bine lasă ușa la perete
Să intre cerul, stelele și eu
Și-un singur verb ce poate să ne-mbete
Mahmur și el din lira lui Orfeu.

Pe aici vara

Lăcusta albă uneori
Ne mai ochește cu tristețe
Și glonțul fumegă încet
Prin anotimpuri la ospețe.

Amarul vorbei ne pătrunde
Cu sunetul ca de tăiș
Dar ca să mergem înainte
Plătim al vorbelor cruciș

Ne recunoaștem și greșala
Că-n grabă mergem orișicum
Poemul început e gata
Să se întipărească-n fum.

Gonește calul în galop
Din amintire cînd apare
Ce peste-ncheietura vîrstei
Să n-ai o stea apăsătoare.

Al tainei trup mereu să-l aperi
Și toate semnele ivite
În stăpînirea ta să fie
Nu în pămîntul din copite.

Asemenea luminii care
Multiplicîndu-se discret
Să fi tu vieții totdeauna
Atîta numai, un poet.

plastică

Forme ale umanului

O expoziție cu program incitant, la Brașov, sub egida filialei locale a U.A.P. prezintă plasticienii Mihai Corneliu, Alexandrina Gheție, Marcela Rădulescu, Adrian Timar și Ortwin Weiss. Expoziția este centrată pe arhitectura umanului, deci într-un orizont suficient de bine reprezentat în istoria artelor, dar și suficient de dificil pentru experiența modernă a genului plastic.

Din păcate, dificultățile de abordare a temei sînt vizibile și pentru expozanții de la Brașov, în primul rînd datorită neconcordanței dintre subiectul plastic și subiectul expoziției. Așa se face că multe lucrări, unele foarte bune, sînt situate într-un cîmp lateral în raport cu tema și numai cu multă bunăvoință (nimic din ceea ce este nu poate fi străin umanului!) motivează o confluență probabilă cu tema proiectată. O asemenea împrejurare devine cu atît mai șocantă cînd știm că autorii care expun au în ateliere multe lucrări care ar fi putut rezolva exigențele temei mult mai bine. Putem oferi în acest sens argumentul spectaculoasei portretistici a lui Adrian Timar, deși nu numai de el este vorba.

Pînă la urmă însă o expoziție este ceea ce este și nu ceea ce postulează prin cataloagele-afiș. S-ar putea, deci, ca aici să se manifeste implicații ceva mai largi decît pot fi ele distinse acum, deoarece adevărul că arhitectura umană constituie totuși calea regală a plasticii pare să fie un principiu plasat în intersecția tuturor reviziurilor.

Împreună cu exercițiul teoretic, imaginea fotografică nu este nici ea la înălțimea dorită. Destul de facilă ca expresie plastică, destul de albă sub specia virtuților tehnice, seria fotografică putea foarte bine să fie refuzată. Nu aici este tare expoziția, evident, și e regretabil că ea a fost lăsată pradă unor astfel de inegalități și denivelări. Cred că în perspectiva unei itinerări viitoare în acest domeniu trebuie lucrat serios.

Compartimentul de forță al expoziției este, cum era de așteptat, desenul. Aici expozanții dau într-adevăr o măsură competitivă a talentului pe care îl au și o valoare sigură efortului de atelier. Adrian Timar se bazează pe expresivitatea cîmpurilor albe, în care trepidația lineară este controlată cu severitate, pînă la percepția ritmică și la contingența metaforică. Mihai Corneliu lucrează cu un alfabet precis de fragmente ale unui obiect real sfărîmat, încercînd reconstituiri surprinzătoare, ca într-o memorie involuntară în plină mișcare. Ortwin Weiss preferă convertirea imaginii în metaforă, cu o abilitate fermecătoare și cu o stăpînire a valorilor plastice care dezvăluie posibilități frumoase de evoluție. Alexandrina Gheție, tentată de semne și de funcțiunile semantice ale imaginii, are o puternică predilecție pentru texturile seriale, care invadează cîmpurile aidoma unei scrieturi continue și simetrice. Marcela Rădulescu, apelînd la o formulă grafică nouă pentru public, este totodată și prezența cea mai spectaculoasă în expoziție. Soluțiile de limbaj la care a ajuns ne fac să nu fărîmițăm deloc entuziasmul recepțării și să așteptăm cu un interes maior formele evoluției viitoare. Acum, depășind o anumită formulă închisă, concentrată pe o grupare de sfere fără prea multe posibilități dinamice, a trecut la proiectarea unor spații ample, văzute plonjant, de deasupra dreptunghiului întins, ca un zmeu în zbor. Adîncimea cu impresiile ei, întinderea, senzația de plutire, plasticitatea formelor creează o tensiune a trăirii uimitoare. Nimic dacă n-ar fi, altceva, în expoziție, decît aceste cîteva imagini și am avea destule motive să spunem că expoziția celor cinci artiști din Brașov merită să fie văzută.

Ion Itu

muzică

Ciprian Porumbescu

Existența compozitorului bucovinean Ciprian Porumbescu în istoria muzicii românești este un fenomen pe cît de singular pe atît de plin de semnificație în ceea ce privește devenirea componisticii naționale. Cu alte cuvinte, cum este cu putință ca un om care nu a atins nici măcar vîrsta de treizeci de ani, tînăr a cărui pregătire muzicală nu s-a bucurat de condițiile obiective, de timp în primul rînd, pentru a se perfecționa, să aibă locul de frunte de astăzi în panteonul muzicii naționale? Explicația este pe cît de simplă pe atît de firească. De numele lui Ciprian Porumbescu se leagă cele mai nobile aspirații de unitate și demnitate națională, exprimate nu într-un teritoriu liber și independent ci într-o parte de țară încorporată unei împărății străine. De numele lui Ciprian Porumbescu se leagă punerea bazelor muzicii moderne culte românești, acțiune a cărei suprapunere în timp cu făurirea României moderne nu se putea să nu lase pregnante urme în creația unui compozitor român avînd limpede conștiința propriei identități naționale și înțelegînd, ca artist român, să-și pună condeiul în slujba crezului său estetic și politic. De numele lui Ciprian Porumbescu se leagă președinția Societății „Arboroasa" (1877) sau tipărirea **Colecțiunii de cîntece sociale pentru studenții români (1880)**, numele lui rămînînd în istoria muzicii românești nu numai datorită rolului de militant pentru afirmarea muzicii naționale ci pentru frumusețea egală, pentru spiritul de avîntat cîntec de masă, pentru simplitatea și autenticitatea armoniilor unor atît de românești cîntece cum sînt **Cîntecul gintei latine, Pe-al nostru steag** sau **Cîntecul de primăvară**. Ciprian Porumbescu este creatorul operetei românești **(Crai-Nou** nu a părăsit afișele scenelor românești de o sută de ani). Tot el este creatorul uneia dintre cele mai melodioase lucrări, **Balada pentru vioară**, lucrare care, alături de **Rapsodiile** enesciene, reprezintă România cu cinste în ochii străinătății. Dar poate că aspectul cel mai important al vieții și artei sale rămîne legat de scrierile sale corale (despre importanța pe care Ciprian Porumbescu o da corului în muzica noastră cultă, mărturie stau scrisorile sale: „Corurile premiate sînt atît de minunate încît societatea noastră de cîntare din Brașov îi față de ele nimica întreagă. Și astea-s societăți curat țărănești și numai de țărani instruite și dirijate. Te uitai cu emoție la marțialele chipuri, la cei care cu notele în mînă urcau și se așezau în semicerc, pe cînd dirigentul ce sta în mijlocul lor dădea cu mîna măsura; cu acea mînă pe care noi o știm că poate să poarte doar plugul și toporul...", sînt rînduri scrise de mîna lui Ciprian Porumbescu în urma participării sale, în 1882, la **Concursul sărbătoresc** de la Timișoara, desfășurat cu participarea cîtorva țărănești din Sihla, Ictar, Heredești, Paniova, Chizătău, Cebza, Gruiu, Belinț, Cosțeiul Mare, Budinț). **Frunză verde, foi de nalbă, Frunză verde, mărgărint, Serenada cu solo de sopran, Noapte de primăvară, Luna mai, Sosirea primăverii, Cît îi țara românească** sînt cîteva din titlurile care vor rămîne în orice istorie a muzicii corale românești, titluri la care trebuie adăugate cantata **Altarul mănăstirii Putna** și numeroase alte piese de muzică de cameră. Perenitatea muzicii lui este astfel hotărîtă (nefiind caz singular la noi) deopotrivă de valoarea muzicii sale și de semnificațiile patriotice ale unor pagini cărora, prin valoarea lor cumulată, li s-a acordat cea mai înaltă cinstire prin înscrierea în tezaurul cel mai de preț al valorilor spirituale ale neamului românesc. Mărturie stă pentru aceasta hotărîrea oficială de a se adopta ca **Imn de stat** unul din nepieritoarele cîntece ale compozitorului român Ciprian Porumbescu.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

IV. Demonism și eros (2)

Sibilinicelor și insidioaselor răspunsuri ale bătrînului cu privire la identitatea Frăsinicăi li se alătură caracterizările nu mai puțin derutante formulate de domnișoara Aurora, sora colegului la care Gheorghe Nemeș își petrece vacanța („— Pare o sfîntă da' s-o vezi numa la joc ! Sînt și-ntre țărance femei cochete !"). În starea lui de indescriptibilă emoție, eroul se grăbește a reține mai ales atributul „sfințeniei" („Da, adevărat găsise domnișoara Aurora. Acum aflai cel dintîi cuvînt ce i se potrivea Frăsinicăi. Într-adevăr, părea o sfîntă"). Dar faptele sînt mult mai complicate decît crede Gheorghe Nemeș ; „sfințenia" Frăsinicăi nu se limitează la semnificația unui simplu epitet ornant, ci, de îndată, primește o explicație al cărei substrat sugerează o altă identitate, în ordinea „eului" mitic, decît cea bănuită. Scena jocului indeamnă, în acest sens, la o radiografie interpretativă specială :

„Cînd mi-a făcut Virgil propunerea să mergem să vedem jocul, simții că mă-năbuș. Ne-am îmbrăcat în grabă ș-am plecat.

Cînd am ajuns, Frăsinica se-nvîrtea ca o adiere, ca o umbră de ușoară, aproape nemișcată. Da fața nu-i mai era palidă. Obrajii-i înfloriseră ca doi trandafiri tinări, — obrajii rotunji și gingași. Dar ochii îi luminau ș-acum. Ce lumină, Dumnezeule ! O văpaie de diamant negru, o văpaie vie, poate că însăși viața.

Nu ne-a văzut. Eram în apropierea ei, și nu ne vedea. Cred că ficiorul cu care juca nu-l vedea. [...]

— Asta însemnează să joci cu patimă, zise Virgil.

Cutremurat c-a băgat și el de samă, adăugai :

— Cu patimă, dar și cu sfințenie. Mie mi se pare că pentru fata asta-i un lucru sfînt jocul.

— O, nu numai jocul ! S-o auzi cîntînd, s-o vezi lucrînd ! E ceva deosebit în tot ce face. De aceea tinării se și cam feresc de ea.

— Și pentru ce să se ferească ?

— Nu știu. Se zice că de la o vreme se tem de ea. Poți să vezi și tu că nu-i o fată ca celelalte !".

S-ar putea spune că, în întregul ei, scena și, poate, chiar povestirea, într-un fel, anticipează tema și viziunea asupra acestei teme din romanul **Ciuleandra** a lui Liviu Rebreanu. Psihologicește, este izbitoare similitudinea raporturilor dintre cupluri, ca să nu mai vorbim de aceea vizînd raporturile sociale. Cît despre similitudinea situațiilor epice în sine, de asemenea, se poate discuta cu perfectă îndreptățire. Și totuși, revenind la Frăsinica și luînd seama la cele spuse de Virgil, colegul lui Gheorghe Nemeș, în finalul dialogului, sîntem constrînși a reevalua datele portretului, scoțîndu-l, astfel, de sub incidența exclusivă cu viziunea idilic-dramatică ce ni se părea atotstăpînitoare la început. „Sfințenia" idilizantă și idealizantă a portretului apare din ce în ce tulburată de prezența, în adîncul ființei Frăsinicăi, a unui agent demonic, capabil a sublima starea de dulce și învăluitoare vrajă erotizantă în stare de frică „vrăjitorească", de spaimă hipnotizantă ; ceea ce face ca balanța, mai mult decît în **La hanul lui Minjoală** a lui Caragiale, să se încline nu în favoarea atracției spre farmecul feminin, ci în favoarea impulsului inhibitiv, al îndepărtării, al „fugii", chiar. Continuînd a ne raporta la capodopera caragialiană, sînt de făcut și alte observații. Întîi, să arătăm că demonia erotizantă din **La hanul lui Minjoală** stă sub semnul „profanului", în timp ce povestirea lui Agârbiceanu se supune unui ceremonial de-a dreptul „sacru". Aceasta explică, fără îndoială, de ce în primul caz pragul inhibitiv este depășit, în sensul că spiritul vrăjitoresc — cu încărcătura lui magică — aduce totul în planul lumescului. Dimpotrivă, în cel de-al doilea caz, magicul „lucrează" în favoarea adîncirii prăpastiei dintre eroi, a anulării oricărei posibilități de apropiere și comunicare între ei. Simțul practic, pe Gheorghe Nemeș și pe Frăsinica, îi părăsește cu desăvîrșire ; abandonîndu-se, amîndoi, stării de vrajă erotică, par niște figuri aproape impietrite. În schimb, mari amatori de hîrjoană erotică, eroii din nuvela lui Caragiale se dovedesc extrem de activi, plini de inițiative la tot pasul. Insistînd asupra personajelor feminine, să mai arătăm, în fine, că în timp ce hangița lui Caragiale își exercită atributele magice în chip premeditat, fiind o profesionistă în materie, Frăsinica este dăruită cu asemenea însușiri pe cale divinatorie, fiind parte indicibilă a tulburătoarei ei feminități feciorelnice. Potrivit însă ritului magic originar în temeiul căruia este concepută tema fantastică a ambelor scrieri, singurul element comun stă în faptul că eroinele își exercită puterile „vrăjitorești" prin intermediul privirii. Ne amintim, astfel, cît de aprig îl ține cucoana Marghioala sub stăpînirea privirilor ei pe tînărul drumeț. În ce-o privește pe Frăsinica, s-a văzut, situația nu este alta, în esență. Dar, în rest, cîtă deosebire ! Să spunem astfel, eroina lui Agârbiceanu este o „vrăjitoare" fără voie ; ceea ce constituie sursa inocenței ei sublime dar și a blestemului de a o urmări nenorocul în iubire, făcîndu-i pe tineri să se teamă de ea (în chip demonic !) și s-o ocolească.

Cît despre Gheorghe Nemeș, trebuie spus că lui nici prin minte nu-i trece măcar să se apropie de strania fată. Hipnotizîndu-l, privirile ei îi paralizează orice voință :

„La spartul jocului, Virgil i-a spun nu știu ce. Fata nu știu ce i-a răspuns. Nu cutezam să privesc; da' prin pleoapele lăsate simțeam cum mă pătrunde văpaia ochilor ei".

Pe de altă parte, este adevărat, Frăsinica acționează în felul ei, căutînd să atragă atenția tînărului bărbat. Dar ea procedează într-un chip care, asemenea privirilor, nu face decît să accentueze starea de vrajă imobilizantă a partenerului. Vocația instinctivă a fetei de a ritualiza orice gest, orice act săvîrșit de ea, are drept consecință „împietrirea" aceluia căruia i se adresează într-o stare de adorație extatică. În asemenea împrejurări de exultanță cvasiparadisiacă realul își pierde parcă propria-i consistență, topindu-se în idealitatea mitică.

„Eram învăluit de-o taină, care nu știam cum mă cuprinsese. Eram în fața unui mister, cum nu mai aflasem în tot ce cetisem ori trăisem pîn-atunci. Îmi venea, citeodată, să mă închipui pe mine însumi ca o ființă mai înaltă decît omul. Ajunsesem aproape să nu mă mai cunosc. Și taina aceasta creștea în jurul meu, se făcea tot mai nepătrunsă, tot mai dulce, cu fiecare privire a Frăsinicăi. Și n-am vorbit o singură dată cu ea. Nu simțeam nici lipsa aceasta, nici să m-apropii de ea. Nici n-aș fi cutezat, așa mă simțeam în fața ei de mic, de neînsemnat". Adînc emoționanta scenă finală cînd, devorată de aleanul erotic, Frăsinica „forțează" întîlnirea cu Gheorghe Nemeș, sintetizează viziunea poematic-fantastică ce planează asupra întregii povestiri. Inadecvarea dramatică dintre „lumesc" și „sacru", (termenii cu valoare subiacent conceptuală ce definesc acum mitul iubirii) atinge gradul maxim al crizei vizînd imposibilitatea comunicării între cei doi parteneri. Împotriva așteptărilor, demersurile Frăsinicăi nu fac decît să-l adîncească pe Ghorghe Nemeș în imobilismul magic de care este cuprins.

Concluziv, prin chiar mărturisirea eroului, difuza ideatică fantastică a povestirii este, totuși, limpede enunțată :

„Acum înțălegeam de ce li-i frică la ficiori de Frăsinica. O groază rece mă stăpînea și pe mine, și-abia într-o tîrziu putui merge acasă. Era așa de frumoasă Frăsinica, așa de gingașă, așa de sfîntă, încît toată ființa mi-a încremenit și m-a cuprins frică mare, ca la vederea unei frumuseți neînchipuite a firii. Nici o simțire nu mi-a zvicnit cît a fost în apropierea mea, și sărutul ei îmi părea rece ca gheața".

N. C.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

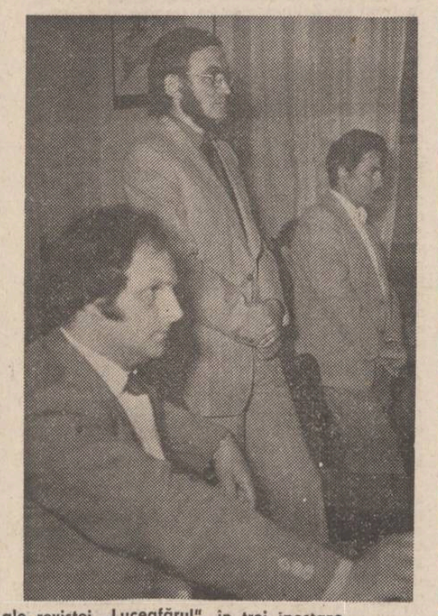

Decernarea premiilor C.C. al U.T.C. și ale revistei „Luceafărul", în trei ipostaze

Desenul lumii diafane

Urmare din pag. I

suflată sub uși / cînd nu mai e nimeni în casă".

Vasile Nicolescu extrage emoția ca pe un elixir prețios dătător într-o oarecare măsură de euforie, acea bucurie delicată a sugestiei care face să vibreze materii inefabile, al căror sunet creează secrete armonii : *„Modulînd vise, privirile sosesc de pretutindeni / ca păsările și pulberea nevăzută a cerului, / cu norii nestatornici, ca semințele și sporii și / se sfarmă imperceptibil, / în timp ce coloanele privesc departe...".*

Poetul orbitoarelor combustii solare este, în una din ipostazele sale lirice, atent la ecoul armoniilor născute din consonanța fericită a unor subtile triste ți, melancolii, fermecat de limpezimi, înflorat de emoții ale spiritului sensibilizat de cultură, atras de luminozitatea pură și de forma imponderabilă. În versurile sale răsună clinchetul „rămurișurilor de cristale" sub ceruri „aburind de funigei" într-un spațiu epurat în care palpită „inima fragilă planetă". Starea lirică se convertește într-o căutare a „tiparelor pure", lumea fiind „poetizată" : *„Măr, oglindă purpurie, / astru candid, miez de lună / smălțuit de asfințituri / copt de fulgere-n furtună. / Măr căzut din crengi de vise / zugrăvit de curcubeie, / rupt din bucla Berenicei / prăfuit de căi lactee".*

Capacitatea de transfigurare se manifestă prin disponibilitatea metaforei și prin opulența imaginii. La un poet în asemenea măsură înzestrat cu simțul contemplației parnasiene este firesc gustul pentru un anume decor elaborat, ca spațiu al răsfrîngerilor, ca zonă a subtilelor delicii vizuale. Poetul creează un ceremonial al simțurilor purificate : *„Pune oglinzi, mai pune, ca florile în casă, / unde profunde cercuri se simt la ele-acasă, / pune oglinzi în care paharele și crinii / să joace ca în valuri meduzele, delfinii // Pune oglinzi ca ochii de iazuri, mai subțiri, / în care să tresară făclii de trandafiri. / Rizînd, cu mîi de brațe să vrei să mă cuprinzi. / pune oglinzi în praguri, ferestre, pînă-n grinzi".*

Acest ceremonial implică de altfel o nuanță ludică, multiplicînd formele într-o iluzie euforică, pentru că starea „diafană" a lumii este pentru poet sursa unui sentiment al sărbătorii îmbrăcînd lumea în lumini, învăluind-o în miresme într-o apoteoză a purității.

Sărbătoarea purității este celebrată în „universul mic", dar finalul aduce întotdeauna modificarea privirii, într-o deschidere cuprinzătoare. Reveria generatoare de emoții infime se convertește întotdeauna în visul stelar al poetului obsedat de astrele în combustie : *„Mi-ai tulburat lumina din cuvinte / Toate își ies din matca lor fierbinte. / În pragul zilei tremurînd, fantasmă, / pămîntul pare-o cupă de mireasmă, / Prin aerul de moar pe care-l lasă, / albina stoarce-un fagure pe masă. / Blînd iepurele-și scoate ca o gaică / urechea dintre frunze de dragaică. / Sub plopul beat de-a păsărilor zarvă / un prunc de flutur iese dintr-o larvă. Doar visul meu cu fulgerele-i aspre / cade-n adînc sub lacăte de astre".*

O zonă care conciliază sentimentul infimului cu perspectiva imensității, transpunînd trăirea difuză în imagine, este lirica erotică, evoluînd în regimul diafanității. Transferul ființei iubite în virtualitate desăvîrșește sublimarea simțirii.

Vasile Nicolescu iubește miracolul sărbătoresc, jocul feeric desfășurat în sunetul muzicilor solare, trăind deliciul intelectual savurat cu senzualitate stilizată de condiția diafană a materiei. Această caracteristică a ființei sale lirice favorizează apetența pentru „capricii", pentru ceea ce poetul reunește sub titlul „Quasi una fantasia". Capriciile sale evoluează cu ironie și dezinvoltură între fantazarea grațioasă și accentul acid, ușor grotesc al plăsmuirii, înflorind fastuos pe un fond parabolic de substanță morală. Pentru că, poet al purității, Vasile Nicolescu nu ignoră imundul, în raport cu care atitudinea sa devine violentă. Capriciile sale sînt atunci desene sumbre, limbajul liric făcînd saltul de la arabescul fin la tușa groasă. Dacă diafanul există în sine, imundul are întotdeauna echivalențe morale, poemul-polemică, poemul-pamflet reprezentînd o altă ipostază a poetului.

Inventivitatea imagistică este la fel de opulentă în acest registru al apocalipsei ca și în spațiul imaculării, realizînd un contrast puternic. Sabbatul degradării se desfășoară într-un regim preponderent vizual în care sînt animate „măști imunde" : *„Cad îngerii din slavă cu pieliți ca de draci /Pe brinc, cu șaie rupte, de-a valma în araci / Unii mai rid cînd moartea gura de tepi își cască. / Alții privesc dezastrul cu ochii ca de broască / (...) / Tapi logodiți cu moartea, cu burți ca de cimpoaie / țin lilieci în coarne, tălăngi de acioaie / Pe o tejghea cu bufniți pun capul de borhot / urechea clăpăugă și rînjetul netot".*

Între arderea solară, elogiul purității și apocalipsul degradării, Vasile Nicolescu se manifestă ca un poet cu disponibilități distincte sub aspect tematic și formal, versul său evoluînd cu egală personalitate între rafinament și invectivă, între imn și blestem, între reverie și coșmar, cu aceeași sigură stăpînire a verbului.

VOCILE

Inaugurăm în această după-amiază rubrica intitulată : VREM CA MACISTE SĂ TRĂIASCĂ. Scrisorile care încep până de mâine vor sosi până la orele opt, vor fi publicate în cotidianul **Speranța** în aceeași zi. Până în prezent am primit la telefon protestele a două sute de mii de oameni care împreună cu familiile dumnealor se opun condamnării lui Maciste. Pe adresa redacției au sosit de asemeni cincizeci de mii plicuri, toate având scris în dreptul destinatarului numele lui Maciste. Având în vedere faptul că toate aceste scrisori exprimă îngrijorarea semnatarilor față de soarta nevinovatului Maciste publicăm pentru început doar cîteva dintre ele. Pentru scrisorile care nu vor avea loc în ziar vom edita un Almanah special.

★

„Noi, Teodor Borzan, pensionar miner, împreună cu toți copiii săi, cerem stăruitor ca în locul bietului motan Maciste să fie condamnat Simion Still, adevăratul vinovat de nenorocirea ce s-a abătut asupra studentului medicinist Borzan Emil — fiul nostru, căruia i s-a smuls, prin șantaj sentimental, o declarație falsă. Ulterior, fiul nostru Emil a mărturisit că n-a avut puterea să reziste lacrimilor iubitei sale Nora, fiica domnului Still. Ne opunem executării sentinței și cerem aducerea în fața instanței a adevăratului vinovat".

★

„La vestea condamnării marelui motan Maciste, despre **Aventurile** căruia ne-am edificat prin lectura foiletoanelor săptămînale, am fost pur și simplu stupefiat de cinismul și lașitatea cîtorva oameni care au decăzut atît de mult încît au ajuns să arunce răspunderea faptelor lor asupra unui rar și ultrainteligent animal. În numele științei pe care o slujesc cer ca execuția plănuită să nu aibă loc ! Altfel, conștiința noastră ar fi pururi vinovată. În studiul de mari dimensiuni ce va apare foarte curînd în librării, m-am referit pe larg la posibilitatea ca ființe considerate inferioare nouă să fie totuși dotate cu acele calități capabile să le permită o existență dublă în lumi simultane. Aspirația lui Maciste de a trăi în ipostaza noastră conferă glorie omului. De aceea el trebuie să rămână în viață. Semnat : Paul Animus, antropolog."

★

„Poate că asemeni majorității femeilor, și eu mă simt nefericită, fie și numai la gîndul că oamenii pot să-și facă rău unii altora. Dar cînd ei chiar urmăresc să-și facă rău prin minciună, hoție, trădare sau crimă etc. atunci mă cred și sunt de-a dreptul nenorocită. În iarna trecută însă am trăit cîteva clipe de încîntare ale vieții mele, atunci cînd o prietenă și colegă din liceu a trecut pe la Banca Națională împreună cu un motan cum nu mai văzusem niciodată. Cînd mi-am trecut degetele prin neasemuita-i blană iar el mă privea cu ochi verzi și ficși, am avut revelația întîlnirii cu una din cele mai bune și delicate, mai stranii și inteligente ființe din lume. Ore întregi după aceea nu m-am putut desprinde din fascinația acelor clipe. O zi mai tîrziu am fost concediată brusc deoarece adăugasem un zero, fără să-mi dau seama, la unul din conturile secrete la care tocmai lucram. Acum cînd aflu despre condamnarea la spînzurătoare a acelui fantastic motan, nevinovat ca ploaia sau zăpada, cer stăruitor ca Maciste să fie eliberat. Semnat : Leda Banioti."

★

„Profesorii, elevii și personalul de serviciu ai Gimnaziului copiilor părăsiți, în număr de zece mii, adresează tribunalului din orașul nostru rugămintea fierbinte de a anula condamnarea lui Maciste și a-l numi pedagog sau profesor de gimnastică la școala noastră. Semnat : Direcțiunea".

★

„Urmașul celei mai glorioase Familii din Balcania, octogenar, fost guvernator al Insulelor Suverane și Președinte al Comisiei de supraveghere a apelor cere cu hotărîre ca Maciste să fie pus în libertate imediat. Neavînd urmași am stabilit, încă înainte de prinderea și reținerea lui, să-l înfiem pe marele Maciste, lăsîndu-i testament bijuteriile ilustrei noastre familii și muntele Alban, asupra cărora ne-am păstrat toate drepturile pînă azi. Semnat : Basileus, magistrat".

★

„Am urmărit cu aviditate fiecare foileton al **Aventurilor...** semnate de Ion-Publicistul. Nu știu dacă tribunalul este sensibil la dorințele opiniei publice, mai degrabă cred că nu. De aceea îl avertizez pe autorul **Aventurilor** că indiferent dacă Maciste va intra sau nu cu gîtul în lațul de cînepă, marele motan trebuie să rămînă în viață, adică vreau să spun că viața lui Maciste depinde numai de autor. Deci să fie atent Ion Publicistul, să nu se joace cu noi, cu cititorii săi, dacă el însuși vrea să mai scrie ceva vreodată. Semnat : Maxim, deținut".

★

„Primii zece cosmonauți din orașul nostru se adresează pe această cale Tribunalului și Penitenciarului municipal pentru ca Maciste să fie transferat de îndată la Centrul de cercetări spațiale, urmînd să ia parte la zborurile astrale ce vor urma. Semnat : Comandamentul".

★

La sfîrșitul paginii, ziarul **Speranța** își anunță cititorii că numele semnatarilor celorlalte mii de scrisori și adresări telefonice vor fi date publicității în ordine alfabetică.

Gheorghe Pituț

Tînărul scriitor

Urmare din pag. I

putut rata o mare parte a operei, din ambiție. Tocmai de aceea trebuie să specificăm, încă o dată : „unghiul de fugă" al unei opere este determinat de o sumă întreagă de factori, doar aparent eterogeni, ce se conjugă însă, sub semnul unic și imprevizibil al existenței în Istorie (cum spunea Cronicarul : „Neștiutoare firea omenească de lucruri ce vor să fie pre urmă...") ! Noi aducem în discuție, aici, numai o mică parte — ceea ce *se vede cu ochiul liber*, mai ales.

Prin urmare, în ce măsură poate fi eficientă această a doua „formulă" ? Răspunsul îl dă chiar istoria literaturii : Shakespeare, Goethe, Hugo, Tolstoi, Faulkner, Thomas Mann, Heliade Rădulescu, Hașdeu, Iorga, Camil Petrescu, ș.a.m.d. Am omis multe nume, fie pentru a nu ne repeta inutil, fie pentru că este vorba de excepții — Creangă, Bacovia, I. Barbu — căci sînt, într-adevăr, excepții destule, chiar dintre cele mai ilustre (Baudelaire, Rimbaud, chiar și Proust, într-un fel) dar, oricum, acestea nu fac altceva decît să confirme regula *majoritară*. Poate că această interpretare este cam „profană", dar ea constituie o realitate a oricărei literaturi...

Concluzia care se desprinde, la prima vedere, sună ușor „mediocru" : un scriitor, pentru a putea întemeia o operă și pentru a reuși să intre într-o literatură — îmbogățind-o și *îmbogățindu-se* — trebuie să fie „sănătos" (destinul lui Hölderlin rămîne un cutremurător memento !), să aibă un talent „puternic", o ambiție și o voință, pe măsură, și... norocul unei vieți „îndelungi" ! Altfel spus (mai ironic, în spiritul epocii noastre), nu e recomandabil să te consideri „geniu precoce" sau „clasic în viață" — aviz amatorilor ! —, irosindu-te în luxul unor iluzii fastuoase („La ce virstă, mon cher, s-a lăsat Rimbaud de poezie ? N-a scris Proust, practic vorbind, o singură carte, cu care a învins, voilà mon cher, epoca... ?!") căci, de obicei, nu mai ai timp să faci „mea culpa" — și este cu atît mai penibil cînd se întîmplă așa — pentru a lua de la capăt, totul ! Sfatul pe care îl primea Galaction la debut, într-o „Poștă a redacției" (cf. *„Jurnal"-ul* său), anume de a-și struni Pegasul, fără a bate, totuși, pasul pe loc, este cît se poate de actual și foarte semnificativ, mai ales pentru debutanți.

Trăiam, însă, într-un secol pragmatic, mutilat de cinismul a două conflagrații mondiale, schimbat la față, astăzi, de perspectiva neantului, toropit de frică și gigantism... Presiunea *cotidianului* devine din ce în ce mai fatală pentru literatură. Cum mai poate creatorul, surprins în mijlocul acestui apocalips profan, să-și *construiască*, să-și „întemeieze" opera, cu aceeași migală și răbdare cu care, semănătorul contemporan lui Platon, își ară ogorul, în umbra măslinilor ?!... Nu a devenit, oare, chiar și sintagma „scriitor-Gospodar", mult mai puțin eficientă decît părea la prima vedere ?! Iar vechea dilemă, „a la parisienne...", între o existență confortabilă și *o operă „fabuloasă"*, dacă n-am ști că este anacronică, am înțelege că suferă, azi, multe nuanțări determinate, în primul rînd, de factori istorici. Căci scriitorul pare acum mult mai puțin erou, față de opera sa, decît față cu epoca sa ! Altfel spus, este poate mai greu să-ți înfrunți „timpul", decît însăși opera...

Subiectul rămîne, așadar, deschis căci, de la bun început, nu ne-am propus să dăm vreun verdict final. În fond, ar fi chiar eronat să sechestrezi, în cîteva sentințe, o materie „neliniștită" și imprevizibilă, ca cea de față. Mai interesante decît „axioma" sînt detaliile, nuanțele revelatoare care încercuiesc specificul.

Tînărul scriitor de azi, pentru a medita cum să-și „înceapă" opera, are nevoie, cel puțin, de cîteva criterii orientative, de cîteva repere conceptuale, căci a gîndi și a crea *in perspectivă* nu este un semn de ipocrizie, nu este o mimare a evoluției operei, ci asumarea integrală, lucidă, a răspunderii pe care, cu toții, o avem față de semnul imponderabil cu care — e un fel de-a spune !— am fost privilegiați. Postura tînărului scriitor de azi pare să nu mai semene cu acea *singurătate a alergătorului de cursă lungă*. Cuprins în febra afirmării, copleșit de larma bătăliilor literare, el a uitat replica dostoievskiană : „Eu sînt singur în timp ce ei, ei sînt toți..." — iar dacă și-o va aminti, totuși, atunci trebuie să înțeleagă că nu îi poate *„salva"* decît propria sa operă... !

Secretul doamnei de zăpadă

Urmare din pag. I

Și, tot ca de obicei, îl întîlnisem încă din prima zi pe pictorul acela blond și bonom, cu ochi ciudați, semănînd uneori cu ai iepurilor de casă, amestec bizar de veselie exorbitantă și inexplicabile stări de apatie, un soi de visare posomorită prelungită zile în șir, cînd chipul său jovial și cărnos căpăta un aer pierdut, neterestru, și devenea mut ca o lespede de mormînt.

Camera aceea retrasă și, în general liniștită, poate **prea liniștită**, era ocolită sistematic, refuzată cu bună știință. Singurul care o acceptasem, preferind-o, eram eu.

Adevărul era altul. În urmă cu cîțiva ani, se stinsese aici, la vîrsta senectuții, un poet născut într-o familie modestă de țărani care făcuse oarecare vogă în tinerețe, încercînd să-și depășească cu îndîrjire originea.

Murise într-o dimineață, în timp ce se bărbierea în baie, fulgerat de un atac de cord.

Multă vreme după această întîmplare n-a mai vrut nimeni să locuiască în acea încăpere. Ca o bizară coincidență, la un an după dispariția lui, într-o primăvară, din desișurile de nepătruns răspîndite în parcul bătrîn, s-a arătat în mijlocul puilor de păuni clociți și crescuți în sălbăticie, un exemplar **nemaivăzut.**

Era alb ca o batistă de ginere, și cînd se desfoia îmbățoșîndu-se în izbucnirea lui bărbătească, strălucea într-o alcătuire de nuferi și crini.

Culoarea lui nefirească îl făcu antipatic coloniei statornicite aici și mai ales cocoșilor bătrîni care-l izolară ca pe un rival de temut, izgonîndu-l cît mai departe.

Deveni un singuratec dînd naștere la tot felul de speculații fanteziste, favorizate și de faptul că își alesese culcuș de noapte un brad aflat în dreptul camerei pe care o alesesem fără nici un fel de prejudecată.

L-am văzut de nenumărate ori stînd nemișcat în fața geamului, privind cu capul aplecat lateral, cu un singur ochi, așa cum fac păsările, stăpînit de curiozitate. La început, atitudinea lui m-a intrigat, apoi am început să-i arunc porția zilnică de firimituri pe care el o primi, de fapt o acceptă circumspect de-abia după cîteva zile precaut și neîncrezător.

La scurtă vreme, **sufletul bătrînului poet,** cum le plăcea celorlalți să afirme, mai în glumă, mai în serios, căpătă obiceiuri terestre.

În fiecare zi, la aceeași oră, se arăta în fața geamului și privea așteptînd cu ochiul lui scînteietor și roșu ca o mărgică, spre cameră.

Avea o neclintire de statuetă. Mă apropiam ușor și-i aruncam firimiturile la picioarele lui negre și solzoase. Le ciugulea grațios, cu o complicată mișcare a gîtului său de reptilă, după care se desfoia rotindu-și coada într-un imens evantai de sidef transparent, executînd parcă numai pentru mine, dansul singelui său răzvrătit.

Camera era mobilată simplu : un dulap cu trei uși, o masă încăpătoare așezată lîngă perete, un studio pentru două persoane, patru scaune tapisate, (toate vopsite în alb de spital), plus un fotoliu imens cu brațele și picioarele sculptate în chip de labe de leu, prăpădit nu se știe de unde, potrivindu-se ca nuca-n perete, spărgînd austeritatea odăii prin opulența lui sfidătoare.

Lucram cu fața la zid, (o deprindere mai veche), și pe zidul imaculat aflat la peste un metru distanță de privirea mea, bătrînul poet călătorit în lumea drepților, agățase, în vremea cît locuise acolo, o reproducere bizară încadrată într-o ramă subțire și neagră.

Reproducerea era mai degrabă morbidă : o fotografie color, bine executată, care reprezenta doi bătrîni, un bărbat și o femeie, cu chipurile devastate de tristețe și durere, așezați în dreapta și-n stînga sicriului în care, desigur, fiul lor, tînăr ostaș cu pieptul acoperit de decorații, suridea cu fața incremenită în cuprinderea morții, stînd întins, rigid, cu mîinile împreunate. Un buchet de flori galbene, galbenul portocalei bine coapte, răsăreau vii, aproape necuviincios de vii, din palmele înclestate.

Fotografia mă indispuse la început. Apoi m-am obișnuit cu prezența ei și, printr-un exercițiu de voință impus, am lăsat-o acolo, și nopți întregi am scris vegheat de acea poză stranie, privind în clipele de răgaz chipurile devastate și resemnate ale bătrînilor în fața sicriului și obrazul alb, vag surizător, al tînărului ostaș mort la datorie.

Mi-am desfăcut bagajele, am rînduit hainele în dulapul încăpător, am verificat robinetele de la baie și am aruncat o privire prin fereastra deschisă către parcul bătrîn, bandajat cu zăpadă, în căutarea păunului alb.

Apoi am migrat spre sufragerie. La masa din colțul opus intrării ședea pictorul blond și expansiv care-și ridică privirile, săltă în picioare salutind milităreste, imită un sunet de goarnă răgușită și mă pofti cu o reverență să iau loc.

Părea bine dispus. Sufrageria era pustie. Fețele de masă se răsfățau în lumina lăptoasă a zăpezii năvălind prin ferestrele mari. Fiind în zi bună, în cîteva minute, pictorul îmi făcu o dare de seamă succintă și sugestivă.

Mă informă în limbajul său inimitabil despre persoanele care se mai află în vilă, nume în general cunoscute de muzicieni, scriitori, arhitecți, aprecîind că am picat la țanc, deoarece, împreună, vom izbuti să înviorăm atmosfera sobră, glacială și plină de snobism disimulat. Punctă relatarea cu mici cancanuri, după care, privindu-mă misterios mă întrebă vorbind teatral :

— Ghiciți dumneavoastră care **dormiți în patul unui mort,** cine se mai află aici și în ce direcție ne vom desfăta privirile noastre inocente de artiști fără noroc? Aud? Stă vizavi de masa noastră și e misterioasă ca o sticlă de Cotnar îmbuteliată pe vremea lui Ștefan cel Mare! Nu ghicim, ai ?

Fantezia noastră lucrează ca linia ferată Crasna — Huși : e veșnic înzăpezită!

— Ei, află domnule făcător de stihuri pentru nunți, botezuri și alte opere de binefacere colectivă, că în mijlocul nostru se află, în persoană, chiar **Doamna de zăpadă...**

În spiritul colaborării

● **La invitația Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, o delegație a organizației „Soka Gakkai International" din Japonia, ne-a vizitat țara. Miercuri, 8 iunie a.c. a avut loc în saloanele „Hotelului Intercontinental", o întîlnire a președintelui acestei organizații,** Daisaku Ikeda, **eminent om de cultură japonez, cu un grup de oameni de cultură și artă români.**

Au participat Ioan Alexandru, Paul Anghel, Teofil Bălaj, Ion Dodu-Bălan, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată, Gheorghe Pituț, Nichita Stănescu, Mihai Ungheanu, **artiștii plastici :** Sabin Bălașa și Mihai Olos, Valentina Boștină, Viorel Mărgineanu **și regizorul de film** Timotei Ursu.

A fost subliniată importanța culturii în mai buna cunoaștere și înțelegere dintre popoare, în promovarea unei politici de pace și colaborare între toate națiunile lumii, pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte.

Poeții participanți la întîlnire și Președintele Daisaku Ikeda **— el însuși poet —, au recitat din creația proprie.**

La a zecea ediție

Urmare din pag. I

faptele să fie privite strict statistic și, astfel, să se piardă din vedere truda, străbătută de pasiune, de conștiință profesională și, citeodată, înconjurată de puțin noroc, ce aparține acelora care i-au descoperit asumîndu-și gestul de a-i lansa în paginile revistei pe laureați. Ca unul care anul acesta am fost ocolit de norocul descoperirii unui nume nou într-ale criticii, îmi îngădui, deci, să înșir aici, alături de numele laureaților (Rodian Drăgoi, Maria Barbu, Salvina Adam, Iulian Moreanu, Carmen Francesca Banciu, Adrian Dinu Rachieru), și pe acelea ale colegilor de redacție cărora li se datorează în bună măsură o atare „operă" : Grigore Hagiu, Ion Gheorghe, Cezar Ivănescu, Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Velea, Gheorghe Suciu, Mihai Ungheanu și Artur Silvestri. Mai consemnez, de asemenea, un element decisiv : statutul de parte egală, în temerara și nobila acțiune — ca și în edițiile anterioare — a Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist.

Sigur, cum se spune, nu e nimeni profet în propria-i casă, așa încît emoțiile noastre legate de destinul literar al fiecăruia dintre laureați constituie o realitate firească. Însă, împrejurarea că și pînă acum, la edițiile precedente, am avut „mînă bună" ne face să credem și de data aceasta în steaua noilor laureați. Gîndind și simțind în acest chip, la urma urmei, nu facem decît să ne reafirmăm încrederea în destinul scriitorului român de mîine. O afirmație cu deschidere prea mare? S-ar putea, dar efortul nostru nu ar fi cu adevărat de înțeles dacă nu s-ar revendica la un asemenea suprem deziderat.

SIMION BĂRNUȚIU

Urmare din pag. 1

de critic a putut fi eficace în polemică, dar a condus la deformări caricaturale și de aceea la injustiții pe care autoritatea criticu i n-a făcut decît să le prelungească. Așa se face că în 1930, cînd se dezvelea un bust la Șimleul Silvaniei, nu i se mai știa precis nici numele, iumea întrebîndu-se contrariată dacă o fi Bărnuț sau Bărnuțiu. Forma din urmă s-a impus, dar se știe (de la Barbu Lăzăreanu) că ea nu e decît un reflex latinizant, ceea ce ar putea fi un omagiu la adresa apostolului latinității noastre. Să fi iritat așa de mult intransigența lui doctrinară ? Se răzbuna inerția ancestrală pe care o flagelase în numele regenerării ? A fost destinul lui Bărnuțiu să intrige : în epocă, prin radicalismul său à outrance, repede intrat în coliziune, mai ales cu directiva confesională ; postum, prin imaginea deformată de polemică. Încercările de a-l privi mai de aproape, de la G. Bogdan-Duică și P. Pandrea la R. Pantazi și G. Em. Marica, se resimt oarecum de această imagine, pe care criticul Junimii a impus-o posterității : imagine unilaterală, căci are în vedere numai o parte din scrisul cărturarului. Însă Bărnuțiu a fost în același timp un dascăl și un om politic deprins să exercite o influență directă, orală, cuvîntul său cîntărind în acest caz cel puțin la fel de mult ca și cel așternut pe hîrtie. S-a observat deja preeminența laturii sale educative. Dascălul e prezent în polemicile din presa transilvană, ca și în discursul de la Blaj, în corespondența cu contemporanii sau în cursurile făcute la Universitatea din Iași. Perspectiva lui îmbrățișează destinul națiunii, asigurînd variatelor sale demersuri o perfectă convergență. Interesul pentru școală ține de această finalitate, a cărei esență e palingenetică. Profesor la Blaj, el s-a referit în discursul din 1848 la nevoia de a ridica națiunea prin școală, iar după revoluție a militat, ca și Avram Iancu, pentru o universitate românească în Transilvania, supunîndu-se el însuși la noi eforturi, pentru a-și asigura dreptul profesării într-o atare instituție. Numai un învățămînt bine organizat la toate nivelele putea spori șansele unei lupte care după înfrîngerea revoluției era de așteptat să se poarte mai ales pe tărîmul culturii. Este motivul pentru care, aflîndu-se la studii în Italia, Bărnuțiu scria un articol în care pleda pentru o universitate românească în provincia natală, una menită să ferească de risipă inteligența națiunii. Un asemenea așezămînt fusese cerut în timpul revoluției, ca universitate de stat, însă fără șanse. S-a dorit apoi o „academie de drepturi", care să funcționeze pe cont propriu. Avram Iancu și-a testat chiar averea, cită era, pentru crearea acestei academii. Argumentele bărnuțiene sînt demne de interes : nevoia aspră de renovație ; nevoia de a pregăti pe conducătorii de mîine ai națiunii ; nevoia de a accede la cultura cea mai deplină ; nevoia de a dobîndi știință, care însemna, în spirit pozitivist, putere. În plus, redresarea morală a poporului cerea ca el să dispună, în competiția la care era chemat, de o universitate proprie, ca izvor de știință și de conștiință națională. A ieși din vechea letargie, pe care istoria o putea explica, dar pe care prezentul avea datoria să o elimine, iată o condiție indispensabilă a realizării programului resurecțional conceput de Bărnuțiu. Întoarcerea la istorie, la cea mai veche și mai glorioasă istorie de care avea știre pentru neamul său, i se părea o necesitate vitală pentru a stimula efortul regenerării. Formulîndu-și raționamentul la limită, cărturarul s-a crezut în drept să revendice pentru români toată istoria română, în care vedea o salutară sursă de tărie și de îndemnuri creatoare. Un asemenea raționament i se părea important pentru o zonă în care istoria parcă încremenise și inerțiile trecutului lucrau cu atîta putere. Șocul psihologic, un șoc provocat de comparația cu trecutul, ar fi fost necesar și Bărnuțiu a crezut că îl va putea obține anexînd o istorie a cărei grandoare obliga la fapte concordante. Raționamentul nu era lipsit de temei. Îi lipsea însă măsura justă, acea măsură care în viața popoarelor, ca și în aceea a indivizilor, asigură tangența la real, adecvația. „A-și sprijini zilele cu faptele", iată o normă de conduită asupra căreia Kogălniceanu atrăgea atenția, la Academia Mihăileană, condamnînd „romanomania" ca pe o sursă de discredit colectiv. În timp ce Bărnuțiu făcea din apelul la romanism un precept de seamă al catehismului său politic. Unul îndemna deci la modestie și efort metodic, potrivit cu puterile reale, celălalt conta pe o resurecție miraculoasă, întemeiată pe contrastul dintre un trecut grandios și un prezent lamentabil. Gestul militantului ardelean nu era lipsit de sinceritate, nici de acea superbie în stare uneori să nască eroi. N-ar fi greu să-i recunoaștem chiar printre contemporanii lui Bărnuțiu, el însuși fiind un spirit eroic pe care N. Iorga îl opunea, polemic, lui T. Maiorescu. Cedase prea lesne (P. Pandrea) unui utopism juridic care trimite la dreptul natural și la istorismul german ? O judecată mai calmă ar trebui să ia în seamă, oricum, situația specială a românilor din Transilvania, prea multă vreme apăsați pentru a nu izbucni, din cînd în cînd, fie sub forma unor revolte ca aceea a Crăișorului, fie printr-un ambițios program regenerativ de tipul amintit. Bărnuțiu e în fond un Horea care își manifestă revolta în planul culturii. Lancea lui e condeiul, motivația întemeiată pe istorie și pe realitățile curente. Ar fi greșit tuturși să se creadă că tribunul de la Blaj n-a cîntărit lucrurile și că exaltarea lui nu era compensată de un anume spirit critic. Căci definind într-un curs patriotismul de adeziune rațională la destinul unei comunități, el își prevenea ascultătorii că aceasta nu înseamnă „a apăra și menține abuzurile, prejudiciile și scăderile strămoșești și ale guvernelor», ci a extrage din visteria trecutului acele valori care pot contribui la întărirea conștiinței de sine, a libertății, a drepturilor etc. (Pedagogia, 1980, § 135). Dacă a voit să dea istoriei noastre o respirație universală, fie și prin abatere de la strictul adevăr, dar fără înclinații șovine, a făcut-o pentru a-și stimula compatrioții, a-i scoate din letargie și a-i plasa pe orbita demnității de sine. „Să nu ne căi(nă)m, dar nici să băgăm de vină tot sorții, ci să ne apucăm și noi odată de înaintare și să ne unim toți într-un cuget", îndemna cărturarul într-o conferință din 1844, adăugînd că „unirea e haina cea din veac ascunsă și acum descoperită". Dacă alte popoare beneficiau deja de libertate este pentru că au știut să lupte pentru ea. Într-un timp foarte scurt, românii erau chemați să realizeze (paradoxul sincronismului după expresia lui Sorin Alexandrescu) ceea ce aiurea s-a creat în lungi secole. Cum să obțină aceasta, dacă nu printr-o frenetică accelerație de ritm, prin maxima coeziune a puterilor disponibile ? Sensul intransigenței militantului („Să nu vă abateți de la cauza națională de frica luptei !") viza asadar un imens efort de concertare în jurul unui program regenerativ, al cărui nex inflexibil rămîne mereu libertatea. Militînd pentru „onoarea națiunii" sale, Bărnuțiu a onorat idealul ei cel mai scump, care nu se împlinește odată pentru totdeauna, ci se obține de către fiecare generație pe seama altor sacrificii. De unde perenitatea mesajului bărnuțian și datoria noilor generații de a nu-i scruta doar erorile comise în toiul luptei, ci și fervoarea idealului patriotic din care se poate naște marea faptă.

Ion Dumitrescu – 70

La Sala Dalles a avut loc, recent, un concert festiv, dedicat maestrului *Ion Dumitrescu*, care a împlinit vîrsta de 70 de ani. Este un moment favorabil pentru a recapitula meritele acestui compozitor, astăzi septuagenar. În primul rînd, Ion Dumitrescu a dat o lovitură nimicitoare reprezentanților proletcultismului muzical, pledînd pentru o linie a înțelepciunii, pentru valorificarea cîntecului popular românesc, în consonanță cu un clasicism structural al spiritualității noastre. Dealtfel într-o scrisoare recentă, maestrul îmi mărturisea următoarele : „Și... nu uita, cum am zis odinioară, vorbind despre mine, că mă consider un clasic, prin atitudine, iar clasicilor le place măsura, logica, dreapta cumpănă a lucrurilor, discreția, decența, echilibrul, dintre fond și formă". .

A fost un formidabil administrator al Uniunii Compozitorilor, a avut contribuții substanțiale în ceea ce privește legea drepturilor de autor, a înființat Magazinul „*Muzica*", a depus o activitate intensă în cadrul *Editurii Muzicale*, iar la toate acestea trebuie adăugate activitățile sale de artist cetățean, de muzicolog și de profesor al multor generații de muzicieni, cu care azi de mîndrim. Compozitorul Ion Dumitrescu este un creator original, care a pornit de la cîntecul popular românesc, a generat melodii pline de noblețe — melodii concepute în spiritul folclorului nostru — dar a dat la iveală și teme viguroase, inundate de lumină, expresie fidelă a unui temperament latin prin excelență, intim asociat unui robust și contaminant optimism. Armoniile sale sînt simple dar nu simpliste, de un colorit modal rafinat, ritmica este deosebit de atrăgătoare, în timp ce orchestrația este strălucitoare. Am fi nedrepți dacă nu am evidenția și apreciabilul său simț de geometru sonor, iar sub acest raport mai ales lucrări cum sînt *Simfonia I. Simfonietta, Cvartetul de coarde, Concertul pentru orchestră de coarde, Preludiu simfonic, Suita a III-a*, rămîn pagini de referință în istoria muzicii noastre. La cei 70 de ani ai săi îi dorim mulți ani fericiți, să creeze noi opusuri, în care setea de viață, dragostea de oameni, de natură, să triumfe. Fără activitatea și opera lui Ion Dumitrescu, muzica acestui popor nu ar avea forma de corp pe deplin constituit.

Doru Popovici

Neprihănita zare moldavă

Acum, cînd, într-o stare de inconsolabil chin sufletesc, doresc din adîncul inimii să vorbesc despre poetul plecat, fără întoarcere, în marea sa călătorie, îmi dau seama că rar mi-a fost dat să întîlnesc un om ca el, a cărui simplă apariție sau amintire să „provoace", instantaneu și obsesiv, tulburătoarea metaforă aforistică a lui Pascal vizînd fragilitatea și rezistența de „trestie cugetătoare" a ființei umane. „Agentul" respectivei „provocări", înainte de toate, era desigur simpla înfățișare fizică a lui Nicolae Dumbravă. Prin nu știu ce straniu dar al memoriei, închid ochii și-l văd realmente pe foarte tînărul licean, cu mulți, foarte mulți ani în urmă, purtîndu-și înalt-superba statură, cu indicibil aer de strengar melancolic, pe străzile orașului nostru, al său și al meu, de la poalele Ceahlăului. Mai ales, îl văd urcînd, agale, nonșalant și absent, lunga stradă ce străbate cartierul Mărăței, pînă sus, „la regiment", unde locuia.

Firește, nu ne cunoșteam, el fiind în cursul superior, iar eu gimnazist începător, venit de curînd în oraș, stînd la o gazdă în chiar cartierul său. Mai exact ar fi să spun că doar el nu mă cunoștea pe mine, căci, în ce mă privește, acum îmi dau seama și mai mult, între puținele „cunoștințe" ale inhibatului gimnazist, el, superbul licean, era o prezență nebănuit de apropiată. Faptul s-a confirmat în chip aproape miraculos, cînd, la „bătrînețe", ne-am întîlnit și cunoscut cu adevărat. A fost ca și cum o viață întreagă l-as fi văzut zilnic. Era același „băiat" neobișnuit de înalt, cu privirea-i cald-învăluitoare și zîmbetu-i adolescentin, ironic și afectuos. De cîte ori ne-am văzut de atunci „portretul" a rămas absolut neschimbat. Dar acum? Acum îl văd pe Nicolae Dumbravă, ostaș credincios și de suflet al poeziei, cum el însuși zice într-una din poemele sale, „Lîngă mormîntul / lui Alexandru cel Bun / din care veacuri răsar / și apun / cu aceeași tărie / și slavă / de neprihănită zare moldavă".

Nicolae Ciobanu

Poeți din R.S.MAKEDONIA IUGOSLAVIA

GANE TODOROVSKI

Olé!

Ea e un foc obișnuit. Ea e reversul focului.
Ea e oglinda lăsată celor însingurați.
Ea e aparatul pentru aflarea cifrei octanice a combustibilului.
Ea e staviă în fața clevetitorilor. Frunză frîntă-n octombrie.
Ea e recunoaștere a banalului, Ea e Obridă în palmă.
Ea e oho-ho-o-oo... Ea e oho-ho-o-oo-o...

Chipul ei e plutire în zori. Zbor spre azururi.
Frunză de liliac. E-asemeni nebuniei furtunii de vară.
Aliaj între clipă și exaltare. Bucurie a verii.
Petală de netopită albeață. Liturghie-n latină.
Înghițitura cu noduri a nebunului. Strugure-al vulpii.
Veșmînt al rîndunelei. Lecție de lecuire
A încercărilor de mai an. Formă domoală a bocetului.
Să-mi cadă ochii, ea este lele-lele, lele-lele...

Uneori e unitate de măsură a eternului. Alteori epitaf.
Apoi epicentru al emoției etnice. Uneori o crezi elipsă a visului.
Alteori erupție a insomniilor. Etnă a neliniștii.
Cerboaică singură. Pericol pentru bancheri.
Fus pentru încărunțiți. Eroziune pentru cei plictisiți
Și pentru plictiseli. Elegie de toamnă. Pom de iarnă electric
Iată un Oho... un adevărat Oho...

Plimbare

Prin pădure, prin poiană,
Prin înalta iarbă deasă.

Pe sub arbore, sub dafin,
Pe sub streșini cu miresme,

O, prin tine și prin vraja
Nopții și a limpezirii

Inspre clipă, inspre tremur
Către spasm, spre infinit,

Pînă-n zori, pînă la sațiu,
Pînă la apus de stele.

Nocturnă

Pași de noapte mă purtară
Către drum crăiesc în vară.

Fața mea este senină —
Nu știu griji, numai lumină.

Parcă vis e-n jur și-n față.
Peste vis sînt vînt de gheață.

Caut țintă, caut zare,
Nenumită depărtare.

Deslușesc în jur cuvinte :
Pleacă omule, n-ai minte !

Drumul tău, de bunăseamă,
Neîntoarcere se cheamă.

MATEIA MATEVSKI

Ecoul

În pădure bubuie
Lovitura securii

Cu zgomot se înfige tăișul
În trupul pădurii
Vîntul măsoară ecoul
Și glasul tăietorului

Trunchiul înceține
Aschiile tremură
În soare

Sinteza durerii
Și pădurea
Prefac trunchiul
În pulbere

Dincolo de ea moartea se plictisește
Cu soarele-n circă

Gîndul rîndunelei

Umezit e pămîntul
De țipătul întîrziatei păsări
Care-și caută cuibul

Noaptea însinuează mireasma depărtatelor zăpezi
Care cu aburul dulce al ierbii se amestecă
Pînă la luna ce fumegă

Oare deja albesc în privirile mele încețoșate
Piscurile muntelui Șara
Ori mărăcinii tremură după zăpada
Cîmpurilor adormite

Cine să poată măsura acest spațiu al verii
Timpul își face datoria
Noaptea își caută umbra
Pînă cînd țipătul se topește
În liniștea verii

Sfîntul Trifun (1)

M-au zăvorît în mînăstire în biserică
m-au zăvorît în însingurare
Nici ploaia să nu mă spele nici vînul
nici fructul soarelui de afară
La poala colinelor m-au legat de zid de perete
de var
Cu ale colinei culori cu văzduhul castanilor
M-au legat tînăr și numitu-m-au sfînt
Ci eu iubeam viile și ochii fetelor de la țară
La strînsul de struguri la sărbătoarea culesului
la zile de praznic
Umbra mi-au zăvorît-o pironit-o legat-o
Pe veciile care n-au cum să știe
Nici visul cum crește nici ziua cum se grăbește
Și acum voi ați venit spre neliniștea mea
spre mirarea mea
Extaziați că aici spînzurat-am înconjurat
de pîzmașii bătrîni
Ci eu rîvnesc să fug de pe ziduri
Pe urmele privighetorii care cîntă la streașină
După foșnetul apelor după lăstarul viței de vie
Fiindcă dorul încă mă-neîntă și timpul
mă mușcă
Să cobor să alerg să dau buzna în spațiu
În spațiul cel luminat și mai cald al marelui
timp

MILOȘ LINDRO

Clipe, orient

Numai pas și : pe cer
Fragil orizont și al lumilor
Vas : luminos-pin' la-tremur
Și ușor, pămîntul e sus, curat
Hărăzit străluciri ; va suna azuriu, va zbura
Spre infinit. Fără de zgomot, fără de glas
În tăceri. Tăișul celestei
Pe nevăzute îl poartă : gol, înalt, nepămîntesc
Glacial, un cristal, întru totul și surd.

Spre orașul ce cade

În fața zidurilor sale și înăuntru
Un om și același. Apoi unul în fața
Unuia.
Sufletu-aici. Glasu-năuntru.
Sub veșnic ghemuit auz. Auzit
În clipa de mai înainte. Sau în aceasta, aceeași
Cu șirul sucit. Fără rost răsucit
De la șapte la unu. Unu cu totul, șapte
pe de-a întregul.
În gura mea trimbița,
În urmă
Albastrul sunet universal.
În clipa aceea, oh, în clipa aceea pornese
Bucuros, tăcînd, pînă-n vîrf
Spre oraș, sub lumină
Prin ecou.

O verde galaxie

În fiecare dimineață o verde galaxie
Trimite pînă la mine foșnete nevăzute
În vreme ce vorbesc limbile nopții.
Tăcute chinuri, zgomotoase exagerări
— Goale răspunsuri din ironia galactică.

În ceața sticloasă — siguranță pierdută
Neatinse înălțimi care sună pentru durată.
Se evaporă strădhipul, se evaporă, se evaporă.
Se evaporă și chipul, se evaporă,
Iar MOARTEA
Nu se mai termină.

IORDAN PLEVNEȘ

Scrisoarea pictorului Zimzelenov către necunoscuta-i iubită Dolores

— lui Dimitar Malidanov —

Închipuiți-vă iubită Dolores
Mai întîi corăbiile păienjenișului nopții
Apoi cerurile lacurile fructele
Și mai închipuiți-vă
Că prin acele spații fără timp și fără zăgazuri
Fără legi și fără istorie
Trece glasul lui Orfeu
Și schimbă culorile florilor
Și clatină universul
Topește peisajele
Închipuiți-vă Uneltitorul acela al Timpului dus
Și grelele cețuri ce urcă
Din odiseea aceea a Ochiului

Spuneți-mi acum iubită Dolores
Ce nume să hărăzesc
Pinzei care plutește pe aceste verticale
amăgitoare
Și-n ce amestec de Roșu de Albastru
De Verde de Galben de Întuneric și Dor
Să aflu poveștile tainei răsdureri și erori
Spuneți-mi-a mea unică necunoscută Dolores
Cum se poate ieși din aceste năluciri
Din aceste închisori ale infinitului

În românește de Dumitru M. Ion
și Carolina Ilica

Evoluție și repetiție

Urmare din pag. 1

coduri, cu toate conflictele provocate de acesta. Stith Thomson dă o variantă tribală a fetelor ce doresc să albă stele drept soți ; Angelica din istoriile cavalerești îl abandonează pe sublimul și impecabilul Roldan pentru nemeritosul Medoro, care mai e și arap. Problema pe care o pun variațiile, este aceea de a ști din ce moment și prin ce mijloace variația oferă schemei calitatea artistică. În sfîrșit, ce rol are contextul în afirmarea imitației sau a repetiției ca valorizare ? Din acest punct de vedere, motivul Luceafărului, prezent ca inadecvare de cîteva ori în literatura română, ar putea fi revelator.

Mai întîi, **Luceafărul lui Eminescu**, ca reprezentare a unei inadecvări prin dorința de imposibil, simetric dezvoltată : ca dorință de umanitate a absolutului și ca dorință de absolut a umanității, ca dorință a efemerității la Luceafăr și ca dorință a eternității prin Cătălina. Două coduri incomunicabile fac drama și o desfac ; nu este locul și nu apare nevoia de a dezvolta o interpretare detaliat articulată. Ceea ce ne interesează este să subliniem elevația regimului de dezvoltare a conflictului ; un conflict care-și asumă umanul prin ceea ce el are mai sigur uman. Sublimul conflictului este asigurat de spiritualitatea stilizată a rolurilor care, într-o antiteză romantică, adună limitele și aspirațiile omului prins între cer și pămînt. Așadar, omul găsindu-și termeni de referință în lumea superioară, a absolutului ; omul asimilat astfel lumii superioare a propriei sale dorințe și imaginații.

Apoi, într-o altă etapă, **Riga Crypto și lapona Enigel**. Balada lui Ion Barbu a fost adeseori și uneori automat asociată cu **Luceafărul** eminescian. Același conflict dezvoltat prin inadecvarea termenilor ce-și doresc sau își impun comunicarea, împiedicată de codurile fatale de programare a existenței pseudo-cuplului. Lapona Enigel merge către sud cu renii, ajungînd în poiana unde domnește Crypto, regele ciupercilor : comunicarea, dezvoltată în vis, printr-o ambiguitate tehnică, la fel ca la Eminescu, este imposibilă : unul caută lumina și căldura, celălalt întunericul și răcoarea. Nu ne interesează nici în acest caz, amplificarea interpretării, ci numai natura termenilor antrenați în conflictul inadecvării. Prin urmare, omul și un termen al regnului vegetal. O coborîre a reprezentării conflictului. O extindere, prin repetiție, a schemei inadecvării dar și o relativizare, respingerea spiritualizării, chiar dacă nu și a tensiunii dramatice sau melodramatice. Desigur, s-ar putea susține o elevare morală a conflictului prin distribuția exigențelor și a dorințelor : vegetalul își caută în om posibilitatea de împlinire. Dar nici așa nu se schimbă cu nimic semnificația raportului esențial dintre cele două regnuri.

În sfîrșit, **Poema chiuvetei** de Mircea Cărtărescu, poem care debutează precis : „într-o zi chiuveta căzu în dragoste / iubi o mică stea galbenă din colțul geamului de la bucătărie / se confesă mușamalei și borcanului de muștar / se plînse tacîmurilor ude". Chiuveta cu vase murdare și resturi ; gîndaci de bucătărie, sifonul chiuvetei care bolborosește cîntece pentru iubită și așa mai departe, pînă la revelarea inadecvării : „dar, vai ! steaua galbenă nu a răspuns acestei chemări / căci ea iubea o strecurătoare de supă / din casa unui contabil din pomerania / și noapte de noapte se chinuia sorbind-o din ochi". Ciuperca lui Ion Barbu sfîrșește prin a se apropia de măselariță, chiuveta lui Cărtărescu se apropie finalmente de o mușama, și toată istoria e o repetiție a unei istorii din viața celei ce relatează : o gaură dintr-o perdea care a iubit cîndva o „dantelă crem". Iată deci ultima ipostază a conflictului inadecvării, repetat de data aceasta prin angajarea unor obiecte ale celui mai nou regn — regnul obiectelor de consum. Un regn deocamdată al grotescului, în care, e bizar, totul e mai curînd murdar decît insolit și mai curînd umoristic decît spiritual. Lumea obiectelor de consum ca lume de consumare a inadecvărilor fundamental romantice — universul modern, dar unicul ?

Așadar, de la inadecvarea elevantă a omului și cosmicului mistic, prin inadecvarea omului și regnului vegetal, la inadecvarea din regnul obiectual. Iată evoluția unei scheme conflictuale în sensul unei degradări sau, oarecum perifrazat, în acela al unei variații parodice. Și un argument pentru a susține că tot ceea ce nu poate fi de la un moment dat depășit, poate fi în schimb, degradat.

Probabil că am putea aplica repetițiilor de acest tip, una din ideile curente ale psihanalizei. Repetiția flagrantă, indiferent de regimul în care este produsă, apare ca un act incestuos. Cel ce nu se poate rupe din reflexele automorfismului familial, este cel ce repetă, și urăște inconștient ceea ce repetă. Dar lipsește forța pentru evadarea din universul incestuos : cită este, această forță ajunge, în schimb, pentru un efort de degradare.

Originalitate prin degradare ? Desigur. Priviți doar, grimasa cu care este repetată vocala a...

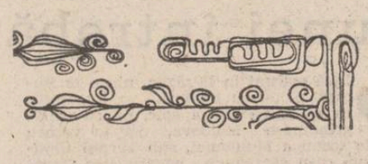

PRIMIM LA REDACȚIE

Tudor Arghezi – inedit ?

● Fără nici o notă explicativă, în Luceafărul nr. 20, din 21 mai a.c., a fost publicată, ca text inedit, o poezie argheziană, fără titlu, însoțită de mențiunea „vechi manuscrise". Aceeași „inedită" fusese prezentată, anterior, de Mitzura Arghezi, în cadrul unei emisiuni TV. Poezia n-a putut surprinde, decît în mică măsură, pe iubitorii și cunoscătorii operei lui Arghezi, fiindcă, în realitate, este vorba de un text cvasi-identic cu poezia Seară de mai care a apărut în Tribuna nr. 20 (172), din 19 mai 1960, cu prilejul omagierii scriitorului octogenar. Ulterior, a fost inclusă în placheta Frunze (1962), în Scrieri 3 (1963), în Versuri II (1966), ediții supravegheate de autor.

Diferențele dintre prezumtiva inedită și textul publicat, ca formă definitivă, de autor sînt : ordinea inversă a versurilor din distihul întîi („Bătînd cu aripi, cercuri, ușoare, el, greoi, / Sencolăcea destinul, ca șarpele pe noi"), fapt care poate deruta deoarece poezia nu este de găsit în tabla alfabetică a poeziilor, după primul vers ; cercuri, din versul citat, față de cerul, cum apare în textul definitiv („Bătînd cu aripi cerul..") o dată („Și mîntuie-mi o dată durerea de-a fi tu") față de odată : o substituire pronominală în penultimul vers („Dar, hotărît și crîncen, să-mi curm fringindu-i chinul" comparativ cu „Dar, hotărît și crîncen, să-l curm, fringîndu-i chinul").

Aceste diferențe nu pot fi invocate ca argument pentru a susține calitatea de inedit a textului în cauză ; altfel, ar însemna, prin generalizare, ca toate asemenea versiuni tranzitorii, asupra cărora autorul a făcut diverse retușuri, să fie considerate inedite.

Ilie Guțan

PSEUDOCULTURA PE UNDE SCURTE (XXI)

Concepte tactice: „Humorul"

Observatorul atent ar putea descifra îndărătul metamorfozelor dictate de necesități un element care persistă și acela este „humorul". În adevăr, despre „humor" și „curaj" mențiunile sînt numeroase, nu mai puține — acelea care fac legătura între literatura banalității (botezată „realism cotidian") și „humor". Cu toate aceste aparențe de intelectualitate subtilă, condiția humorului intrat pe mîna „estetizanților" de la Paris, nu se înfățișează altfel decît ca un simplu concept tactic, cu finalitate opoziționistă, a cărui lucrare ar avea funcțiunea de a ridiculiza, prin deriziune, tot ce este inconvenabil, politicește, pentru acela care îl provoacă.

În accepțiunea Monicăi Lovinescu „humorul" creștea, prin 1966, în alianță cu avangardismul literaturii „absurdului" : S. Mrozek, lăudat de această autoare, ar fi dovedit, cu un plan subțire, cum „humorul" și „absurdul Kafkian" pot să se combine spre a stimula, cu mijloace impalpabile, „contestația" („Unde scurte", pag. 160—164). Gîndul la tulburări politice o tortura, se vede treaba, pe Monica Lovinescu, împiedicînd-o să contemple opera de artă cu seriozitate, obligînd-o să vadă pretutindeni „solidarizări", „humor coroziv", „puteri ale deriziunii", „lanțuri care se lasă ruginite de humor". Să facem abstracție de idiomul dogmatic care foiește prin aceste pagini și să ne fixăm asupra esenței.

„Humor" însemnează, după formula verificată de aici, „absurd", „avangardă", „protest", adică tot ceea ce promovează, sub cuvînt că face examen literar, ideologia politică diversionistă a „Europei libere". Cine nu are „humor", crede Monica Lovinescu, suferă de un defect mortal și o recenzie la un volum de Simone de Beauvoir (în „Unde scurte", pag. 195) explică de ce literatura acesteia, fără „humor", nu ar avea șanse să se transforme „într-o operă explozivă". Inovația „critică" după care opera există numai dacă este „explozivă" se fixează, hotărît, în afara esteticii dar intră cum nu se poate mai bine în categoria preocuparilor teroriste.

Nu însă, desigur, un terorism fățiș, previzibil mai cu seamă în ceea ce grupul „Europei libere" denumea „curaj" și înțelegea, prin aceasta, mișcare contestatară organizată. Proprii „humorului" sînt, dimpotrivă, protestul tăcut, vorbirea în doi peri, ironia, procedeele suprarealismului care făcea caz de „humour noir", toate, nu mai trebuie repetat, aplicîndu-se pe o materie eminamente „politică" în a cărei secătuire de semnificații majore „deriziunea" urma să aibă funcțiunea de căpătîi. Despre suprarealistul „humor negru" Monica Lovinescu emitea, prin 1966, considerații care ar fi trebuit luate drept program („avangarda", iată, stă încă o dată pe aceeași poziție cu atacul politic) : „Acela dezvălue (sic !) insolitul, care împletește raporturile dintre lucruri, pentru a le scoate în evidență absurditatea, acela care înlesnește distanța privirii, luciditatea amară" etc. („Unde scurte" pag. 185). Printre ochiurile prea largi ale țesăturii de cuvinte se vedea însă bine unde bate, cu prea puține „subtilități", „teoreticiana" politicii îmbrăcate în formule estetice „autonome".

Pasiunea ei pentru „humor" a provocat în grupul care o ascultă o destul de lungă maladie, semn că „ideea" era contagioasă și se lua ușor. Cele mai felurite producțiuni se prezentau, desfăcute cu dogmatica foarfecă a „humorului", drept acte de „curaj", dovezi ale unei „tradiții", expresia, în fine a unui soi de ritual primitiv, cu aspect „humoristic". O oarecare Sanda Nițescu credea că „humorul" (înțeles însă după formula grupului verificat, ca „politică") ar fi „atît de românesc" și ar exprima vitalitatea unei tradiții contestatare („Limite" nr. 23/mart. 1977). Altcineva (în „Limite" nr. 24—25/sept. 1977) se sforța să descopere la Paul Goma „un secret humor", ceea ce ar putea fi adevărat dacă punem semn de egalitate între „humor" și injuriaturile care sufocă pînă și un paragraf compus de acest autor. Elogiul „humorului" se producea chiar și într-un necrolog semnat de Virgil Ierunca. (în „Limite", nr. 20/dec. 1975), una dintre cele mai vechi atestări ale împletirii, legalizate mai apoi din temeiuri subversive, între „humor" și „cotidian" : „Ca să scape de cîte o vitregie — observa V. Ierunca despre un defunct, — ca să ocolească răutățile, s-a înarmat cu o armă barocă : humorul. L-a folosit în proza sa cotidiană, ori de cîte ori aceasta îl hărțuia, și nu l-a părăsit nici atunci cînd se impunea încruntarea". Despre „humor" ca „armă" părea să vorbească, recent, și Virgil Tănase („în Livres Hebdo", vol. V., nr. 14, 4 aprilie 1983).

Însă apologeta „humorului" rămîne, la „Europa liberă", tot Monica Lovinescu și un inventar al înfățișărilor felurite pe care acest concept tactic le-a cîștigat treptat nu este lipsit de interes. „Humorul" era, mai întîi, așezat alături de „curaj" (într-o intervenție din 1962, din „Unde scurte", pg. 42, republicată într-o cercetare mai mare, în „L'Alternative", supliment nr. 20/ian. 83, ceea ce dovedește că maniile sînt durabile). Însă a vorbi despre „humor" ca și cum am descrie o „contestație" directă nu era cu putință : în accepțiunea Monicăi Lovinescu „humorul" substituia practic „curajul", făcînd alianță cu „fantasticul", „parabola", vorbirea în „bobote", adică tot ceea ce se numea „literatură evazionistă". Evaziunea prin avangardă nu era decît o formă a disimulației, „humorul negru" suprarealist cîștigînd, în tabloul de tehnici perturbatoare al Monicăi Lovinescu o poziție dintre cele mai apreciate. „Umor negru" ar fi fost la baza literaturii așa-zisei „generații pierdute" (expresie emanată de la Monica Lovinescu însă care nu este a ei ci a criticii americane) humor negru ar manifesta un număr de poeți care pun sub semnul întrebării chiar ideea de literatură, „humorul negru", în sfîrșit, era ridicat în slăvi (în 27 nov. 1982) pînă și în „opera" unui debutant care nu dădea cine știe ce semne de talent.

Monotonia acestui curat delir al „humorului" nu putea să fie sfîșiată de un artificiu terminologic așa cum în bibliografia „grupului verificat" se pot detecta nu puține. Cine rîde la nesfîrșit, părea să rationeze Virgil Tănase (în „Limite" nr. 30—31/dec. 1980, nu obține alt rezultat decît „îndoiala" : „Trebuie să începem prin a rîde, pînă cînd ne îndoim de seriozitatea lumii, pînă cînd încrederea noastră în lume se risipește". Această monstruoasă compoziție de „rîs" și „dubitație" avea, pe scurt, drept efect adăugarea la conceptele tactice cunoscute și pe acelea, nu mai consistent decît celelalte, de „cartezianism". Așa-zișii „cartezieni" ai „Europei libere" (făcînd caz, precum H. Stamatu, de „Discurs asupra metodei" sau de „îndoiala incomfortabilă", teoretizată de altcineva, în „Cahiers de l'Est" nr. 2), cu lecturi filozofice foarte aproximative, în urma cărora au izbutit să-l înveșmînteze pe Descartes în „contestatar" nu au decît să dezvolte acest străniu concept nou : comicul lor „raționalism", bizuit pe „humorul" politic și pe „îndoiala" întunecată, nu operează deloc.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

VICTOR BABEȘ, savant român și poet de limbă germană

Dacă-aș fi întrebat să definesc într-un singur cuvînt, ce este un om de știință, aș răspunde fără ocol : un îndrăgostit, un pătimaș și aș mai adăuga : nepereche !

Dacă-aș fi întrebat să definesc într-un singur cuvînt, ce este un poet, aș răspunde tot fără ocol : un îndrăgostit, un pătimaș, adăugind tot epitetul nepereche !

Și unul și altul sînt mai marii marilor îndrăgostiți de natură, patrie, viață, om, prin descoperirea esenței lor. Se pare că această gîndire nu-mi aparține, de vreme ce la începutul începuturilor, spre exemplu, în limba vechilor indieni din Peru atît poetul, cît și inventatorul erau cuprinși în același cuvînt „hamavec". La vechii egipteni secretele științei și ale artei erau deținute de aceleași persoane, de tagma preoților. Iar încantațiunile de o rară și veche frumusețe pentru alungarea duhurilor rele („ducă-se-n pustiuri") din organismul bolnav (azi geniul rău fiind egal cu agentul patogen) nu este oare o imixtiune științifică, e drept primitivă, în versetele biblice, în textele de pe tăblițele babiloniene ale lui Hammurabi ?

De cîteva secole însă, mai ales în epoca noastră, delimitarea dintre savant și poet a devenit cu totul netă. Pare așa de evidentă deosebirea, încît dacă unui om în căutarea adevărului, în emiterea unor ipoteze sfredelitoare pentru cunoașterea mai bine și mai concretă a realității, i se adaugă epitetul „poet", el devine peiorativ, chiar jignitor : se zice uneori „nu-l băga în seamă, e un poet", adică nu un meseriaș bun, nu un pragmatic, nu un cercetător. Într-adevăr, în timp ce marea pasiune a cercetătorului se îndreaptă spre descoperirea unui adevăr ,pasiunea poetului, a artistului în general, este pentru evidențierea a ceea ce e fictiv, care place, a frumosului în sine. Unul face știință, altul artă, în particular literatură. Unul reprezintă noul așa cum ar putea să fie. Amîndoi ne emoționează într-un anume fel : unul este un minuitor al adevărului, altul al imaginilor ! Amîndoi, și cel în fuga după descoperirea științifică, și cel în goana după creația literară au nevoie, posedă acel „deus in nobis", acea facultate imaginativă creatoare, intuitivă și spontană ; amîndoi sînt posesorii unui secret generator de viață, ca în marmura lui Pygmalion. Este acea imaginație creatoare, care l-a făcut pe matematicianul Dan Barbilian celebru, iar pe poetul Ion Barbu nu mai puțin celebru ! Imaginația lui Dan Barbilian a servit geniului românesc întru descoperirea adevărului matematic și cel puțin în egală măsură pentru descoperirea frumosului poetic ! Mi-aș permite să afirm chiar că Ion Barbu e mai bine cunoscut de poporul român decît Dan Barbilian, datorită marii accesibilități a operei literare în general, deși ca originalitate pe linia internațională matematicianul Barbilian se pare că are o mai mare cinstire. Căci renumele pe care-l dă poezia este veșnic : „Carmina, quam tribuent fama perennis erat", spune Publius Ovidius Naso, primul poet al Daco-Românie.

Victor Babeș (1854—1926) este alt mare savant român prin căile noi deschise în bacteriologie, virusologie, parazitologie și histopatologie, savant care a avut și preocupări literare cu totul remarcabile, iluminat de o puternică dragoste pentru semenii săi. E regretabil că, pînă acum, fața aceasta cu totul originală a savantului Babeș, poetul Victor Babeș este cu totul necunoscut, ori prea puțin cunoscut. Datorez Doamnei Sofia Babeș recunoștință pentru amabilitatea cu care mi-a pus la dispoziție manuscrisul și caietul cu poeziile originale redactate în limba germană, poezii traduse în română de Mircea Victor Babeș, fiul savantului, precum și d-nei Victoria Gavril, muzeograf, pentru fotocopia originalului primei poezii a lui Victor Babeș. Este demn de menționat că această înclinare pentru poezie a lui Victor Babeș a avut-o și tatăl său, Vincențiu, (1321—1907) marele patriot, deputat tribun al românimei oprimate din Ardeal, membru fondator al Academiei Române, cît și fiul său Mircea (1900—1968), marele patriot și viteaz al războiului pentru reîntregire, diplomat de carieră în misiune la Washington, Varșovia, Moscova, filonul lor liric principal fiind iubirea de patrie și de neam, iubirea pentru cei oprimați și nedreptățiți, în general interesul pentru soarta poporului român. Grecii obișnuiau să spună, citez din Euripide, că „Eros îl face pe poet", se subînțelege pe cel îndrăgostit, chiar dacă mai înainte era lipsit de inspirație poetică ! Toți cei trei Babeș — bunicul, tatăl și fiul — pe cît de mari personalități, pe atît de puternici întru iubirea de neam și de patrie ! Iată o strofă din poezia „Cîntec despre dare" scrisă în 1847 la Arad de către tatăl său, Vincențiu Babeș :

„Nu-i în țară dreptate, / Nici vreo frică de păcate, / Eu fac drumuri și punți grele / Și-nsumi vamă dau pe ele", iar într-o altă încercare literară ca elev de liceu, redactată în 1842 (Bibl. Acad. Rom. mss. nr. 987, fila 55), Vincențiu scrie : „Ființă cerească / al fericirii izvor / fă să-nflorească / românul nostru popor".

Avînd în sînge cromozomii lirico-patetici ai tatălui său Vincențiu, hereditate literară evidentă, savantul Victor Babeș, cel mai cunoscut dintre cei trei Babeș, își va manifesta încă din adolescență anumite preocupări artistice. Versurile de tinerețe au valoarea unui jurnal neexploatat încă, a unei confesiuni ce reflectă o sensibilitate de romantic, uneori discret îndurerat, alteori puternic revoltat de injustiția socială. Pe lîngă valoarea documentară asupra vieții sufletești a savantului de mai tîrziu, poezia ne va dezvălui și apariția în germene a vederilor social-filosofice, concepțiile sale de viață, ce se vor contura cu atîta noblețe și claritate în epoca de afirmare științifică de la începutul secolului XX.

În prima lui poezie, scrisă la 14 ani, poetul înalță un cînt naturii înconjurătoare, de care se simte atît legat sufletește, precum Eminescu. „Liber, cum este cîntarea răsunătoare a ciocîrliei, / Adevăratul poet, / fără vreun orgoliu de forme goale / își îndreaptă cîntecul spre natură"

Sentimentul de părăsire a patriei, de a se găsi printre străini, îi provoacă un sentiment de înstrăinare, care-l face să fie morocănos, dar îl și stimulează de a privi înălțimile :

„Căutam o încredere și o prietenie dezinteresată, / Căutam o ființă înrudită cu mine, / Dar nimeni nu mă înțelege și fiecare-mi purta o pică / Și numai cine m-a urît, m-a înțeles ! // Alesesem singurătatea, / la străini, într-un oraș străin ; / Închis în mine și morocănos / Spiritul meu, spre depărtări ideale, / plutește singur spre înălțimi"

Cînd va trece vîrsta adolescenței, tînărul Babeș, student la medicină, va încerca și primii fiori ai dragostei, prima decepție poate și de aceea și primul sentiment de melancolie : „Cînd eram încă plin de năzuințe / Și cînd cutreieram singur în noapte / Vedeam cum bolta cerească / Era plină de stele aurii-strălucitoare. / Atunci trandafirii primăverii mă îmbiau / Cu mireasma lor binefăcătoare și dulce, / Iar trilurile de bucurie ale privighetorilor / Umpleau zglobiu văzduhul în juru-mi. / Simțeam cum adierile / Mă împresurau minglietor și liniștit... / Acum

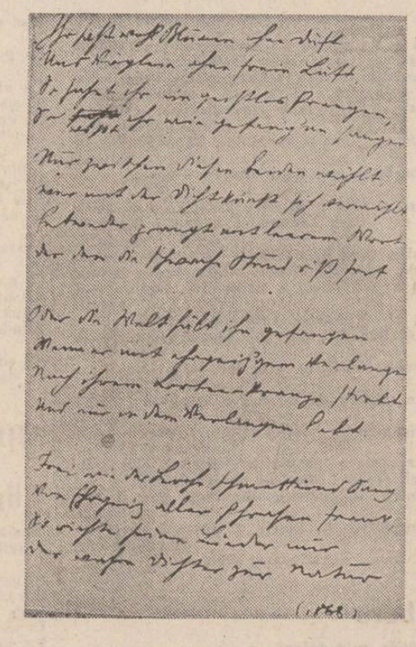

însă noaptea este atît de întunecată, / Nici-o scînteiere galbenă de stea nu-mi mai trimite lumină / Vîntul este acum rece și tăios, / Și nu-i mai ascult freamătul. / ... Cît de scurtă a fost primăvara vieții mele ! / Cine mi-a înveninat oare sufletul ?"

După natură, dragostea este a doua temă lirică fundamentală a poeziei lui Victor Babeș. Stelele, luna, marea și eternitatea sînt cîntate ca și la contemporanul său Eminescu, (era mai tînăr cu 4 ani decît Eminescu) de parc-ar fi avut un izvor comun de inspirație. Iată textul în limba română : „Ah, tu stea plutind acolo, în eternitate, / Tu scînteiezi fără încetare — / Ca și viața, ca și dragostea mea, / Fără odihnă fără răgaz. // Adierile de primăvară / Se joacă molcom și blînd deasupra valurilor / Iar luna își urmează drumul străvechi, / Deasupra sclipirilor apei. / Dar nu numai lumina lunii / Mi-a deșteptat patima : / Un tînăr și o fată / Se îmbrățișau în mica și ușoara barcă".

Ca și Eminescu, Victor Babeș își caută iubita deasupra frumuseților naturii, cu o notă ușor romantică și retorică, așa cum apare în liedul „Dor de primăvară" (Frühlingssehnen) : „Este oare numai soarele / Care-mi deșteaptă dorințele, / Și oare-mi stîrnește adînc în suflet / Bucuriile dragostei, dureroase și dulci ? / Sau sînt miresmele florilor, / Ori chiar privighetoarea / Cînd își înalță bucuria în văzduh, / Care mi-a deșteptat cîntecul inimii ? / Nu înțeleg acum, tu erai mireasma / Și în același timp privighetoarea / Care mi-a deșteptat simțirea / Și m-ai învățat din nou să dezmierd".

În poezia social-politică și filosofică, Victor Babeș abordează o temă amplă, aceea a libertății, care fărmînta toate spiritele luminate ale secolului XIX ; fiu al unui aprig și încercat luptător pentru cauza dezrobirii românilor de sub asuprirea austro-ungară, va lua ca prototip al monarhiei absolute, pe regele Ludovic al XV-lea, expresia cea mai decăzută a feudalismului căruia îi va consacra un poem de o violență a limbajului nemaiîntîlnită pînă la Tudor Arghezi. „Blestemata tîrfă a răpit / Frumoasei mele Franțe pe regele ei. / Dar regelui puțin îi pasă / Inima lui este mută și adormită. / Preferă să stea acum / Cu tîrfa lui la Versailles / Decît să-și apere țara / Blestematul stăpînitor afemeiat".

În poezia „Sfîrșitul lumii" (Weltenuntergang) care descrie panica din anul 1000 bîntuit de mizerie și ciumă, cînd se anunțase sfîrșitul lumii, sentimentul de ură împotriva celor care întrețineau în mod interesat obscurantismul vremii, este de-a dreptul pictural, parcă scos din tablourile lui Breughel ori ale lui Goya : „Popii își freacă mîinile / Cu mulțumire, / Căci toți ceilalți oameni / Sînt îngrijorați de salvarea sufletului. / Bisericile sînt pline / Chiar și împăratul se pocăiește / Numai vicleanul popă / Se îndoapă și bea zdravăn".

Spiritul său patriotic, de cîntăreț al libertății popoarelor, împletit de idealuri sociale, se remarcă însă, îndeosebi, în poezia dedicată revoluției din 1848, unde Avram Iancu este figura centrală a eroului înfrînt de vremi. Lupta lui Iancu n-a fost o luptă pentru prinți, ci o luptă a maselor populare obidite. Babeș omagiază astfel dragostea de libertate și spiritul de jertfă a poporului. „Iancu a trăit și a țîțat / Flacăra libertății în inimi, / Conducînd vijelios poporul / În luptă cu bucurie, // N-a fost o luptă pentru prinț, / Ci-un război pentru popor, / Cu vărsare mare de sînge, / Ori să-nvingă, ori să moară / Sclavul vrea să se elibereze / Din jugul tiranilor popoarelor vor să arate / Că nu-i mai pot răbda. / Să ne trăiești libertate, / soare de aur / fie-ne, dar, călăuză !"

„Vreți să dispară pelagra ? Va zice el într-o conferință mai tîrziu, la Academie, potentaților zilei... vă propun eu leacul : împroprietărirea țăranilor !"

Către maturitate, alunecarea de la poezie către marea știință se face în paralel și pe nesimțite ; părăsește avîntul fanteziilor poetice, pentru marea chemare a idealului prin descoperirea agenților infecțioși cauzatori de boli grave, împotriva cărora va lupta, descoperind noi remedii. Fericirea lui va consta deci din datoria împlinită, din știința pusă în slujba fericirii umane : „Voiam să mă avînt în eternitate / În fantezii nebunești / Voiam să-ți cînt dorul / În melodii nemaipomenite / Dar aflu fericirea în împlinirea datoriei".

Iubind omul necăjit, căzut în mizerie și suferință, Babeș nu a schimbat defintiv condeiul cu microscopul. El și-a păstrat marea fantezie îndreptîndu-și spiritul spre înfăptuirile științei, care să-i slujească direct omului bolnav, neamului său. Mulțumirea lui : fericirea altuia ! „Felix qui potuit rerum cognoscere causas" (fericit e acela care cunoaște cauza lucrurilor). De fapt „adevăratele poezii încep acolo unde se isprăvesc pe hîrie", cum se exprima atît de lapidar marele poet al pătimirii noastre, transilvăneanul compatriot, Octavian Goga.

George Marinescu-Dinizvor

«Prietenii mei din România»

Interviu cu scriitorul bulgar KLIMENT ȚACEV

Pe poetul, prozatorul și dramaturgul bulgar Kliment Tacev l-am cunoscut în Deltă. Făcea parte dintr-un grup de scriitori bulgari care ne vizitau țara la invitația Uniunii scriitorilor români. Știam că este unul din scriitorii reprezentanți ai literaturii bulgare. Fredona cîntece românești și vorbea românește. Un motiv în plus ca să începem convorbirea de mai jos.

— De cîte ori ați mai fost în România ?

— Interesul meu, dragostea mea pentru țara voastră le-am moștenit. Tatăl meu a trăit la Brăila. Vorbea mult despre România, despre oamenii de aici, despre cît sînt de buni și de cinstiți. Tot ce era frumos pe lume, era pentru el în România. Am crescut cu povești despre România. Îmi aduc aminte că eram bolnav, de mult în copilărie, și că tata îmi povestea în limba română povești cu broaște. Eram mirat că acolo broaștele sînt la oraș și că la noi nu era așa. Am fost crescut de tatăl meu în cultul României. Mai tîrziu, după ce începusem să scriu a fost vorba să se trimită zece tineri scriitori în străinătate la studii. Am fost chemat și eu și mi s-a propus să plec la Berlin. A urmat o scenă de neuitat pentru mine. Mi se spunea să plec la Berlin, eu răspundeam „Nu ! Vreau București !". Nu Berlin ! Pînă la urmă am cîștigat. N-am mai plecat la Berlin. Îmi aduc aminte că am intrat în România în dimineața de 30 iunie cînd se deschidea podul prieteniei. Primul contact cu românii m-a surprins. Oamenii vorbeau tare și mi se părea că se ceartă. Am locuit la Hotel Ambasador și la Atheneé Palace. Banii îi luam de la CEC pe iscălitură. Încă nu știam românește dar știam franceza. Îmi aduc aminte că m-am împrietenit cu cîțiva tineri scriitori care cunoșteau limba rusă : Aurel Covaci, Alexandru Andrițoiu, i se zicea Sandu, și unul cu o față de copil, cu nasu-n sus și ochi naivi : Nicolae Labiș. Împărțeam banii împreună. Prin Alexandru Andrițoiu am cunoscut redacția Gazetei literare, unde lucra Sandu. L-am cunoscut pe Zaharia Stancu, pe G. Macovescu, publicistul, pe Veronica Porumbacu, care se ocupa de poezie, pe cei de la proză. Am fost de mai multe ori după aceea în România, dar atunci am stat un an întreg. În anul ăla am învățat românește și cînd s-a făcut socoteala s-a văzut că eu cheltuisem de două ori mai mulți bani decît ambasadorul nostru la București. Dar învățasem limba și făcusem legături bune cu scriitorii români.

— Ce v-a apropiat de tinerii scriitori pe care mi i-ați pomenit ?

— Multe, dar între altele cred că un gest făcut de mine în 1954. Erau 10 ani de la Eliberare, iar eu am tipărit în NARODNA MLADEN un ciclu de poezii românești intitulat **Prietenii mei din România.** Traduseseem eu versurile a 7 poeți : Andrițoiu, Labiș (Moartea căprioarei), Andi Andrieș, Remus Luca, Ștefan Iureș, Aurel Rău, Aurel Covaci. NARODNA MLADEN mi-a trimis mai multe exemplare în România. Era prima dată cînd acești poeți erau traduși într-o limbă străină. S-a petrecut și un lucru amuzant. Labiș mergea cu tramvaiul la Școala Eminescu sau venea de acolo și s-a apropiat cineva de el și i-a zis : „Nu sînteți cumva d-l Covaci care a fost tradus în Bulgaria ?". **Literaturen Front** a avut un număr întreg de poezie românească. Eu lucrasem la această revistă, așa se explică în parte lucrurile. Ziarele din România au scris imediat. Iar eu am luat onorariul pentru traducerile mele și am cumpărat cadouri pentru ei. După ce i-am tradus ne-am împrietenit de-a binelea. Au început să aibă mai multă încredere în mine. Eu stăteam pe undeva pe strada Zborului, unde ocupam un etaj întreg. Au început să vină pe la mine Labiș, Andrițoiu, Covaci, uneori chiar dormeau la mine. Loc era destul. Făcusem practic o comună literară. Nu le luam bani pentru găzduire. O femeie îmi spăla mie rufele, le spăla și lor. Împărțeam totul în comun. O adevărată comună literară. Mi-aduc aminte cînd a luat Alexandru Andrițoiu Premiul de Stat pentru **În Țara Moților se face ziuă.** L-am văzut în ziar, l-am felicitat. Cînd am ajuns la mine acasă pe la ora 3—4 după amiază în cameră se cînta. Înăuntru Labiș și Andrițoiu. Era o mare bunădispoziție. Andrițoiu s-a culcat. Ne-am apucat și i-am adunat banii de premiu risipiți prin cameră. Pe la 11 a apărut Andrițoiu speriat și ne-a reclamat dispariția banilor. I-am restituit ca să-i treacă spaima. Dacă nu mă-nșel am fost împreună cu el la Vascani. Am plecat împreună, dar m-am întors singur. El n-a vrut să vină cu mine și m-am întors singur la București. Așa era Alexandru Andrițoiu.

— Înțeleg că l-ați cunoscut și pe poetul Nicolae Labiș. Ce amintiri cu Nicolae Labiș aveți ?

— Labiș îl stima pe Andrițoiu. Și pe toți cei mai în vîrstă decît el. El nu publica prea des. Pe vremea aceea erau scriitori reputați, scriitori care astăzi nu sînt nimic. Erau pe vremea aceea mulți moraliști falși, Ei dădeau lecții tinerilor și desigur și lui Labiș. I se propunea de fapt să ducă o viață castrată. Și mie în Bulgaria mi se făcea la fel. Ăștia erau inamicii mei. Interesant era că Labiș nu era un om dur. Cred că principala lui trăsătură era atitudinea de om care observă, care acumulează. Nu stătea numai la București, mergea de multe ori la el în sat. A venit odată și cu sora lui. Mi-a prezentat-o. Cred că era pe la sfîrșitul lui 1954. Cred că pe vremea aceea nu mai scria. Intrase în literatură și nu se simțea tocmai bine pentru că se puseseră mari nădejdi în el. Făcuse o pauză și cred că el căuta un drum. Era foarte tăcut și această căutare întrebătoare este o posibilă explicație a tăcerii lui Labiș. Țin minte că era îndrăgostit de un fulgarin al meu verde închis, de stofă englezească. N-avea palton și mergea cu el. În 1955 am plecat în Bulgaria. Ei bine, fulgarinul ăsta l-a avut pe el cînd a fost lovit de tramvai.

— Ați avut revelația întîlnirii cu un poet adevărat ?

— N-aveam atunci cum să-mi dau seama cine este Nicolae Labiș, deși eram prieteni buni. El publica puțin. Tot ce-am citit de el era însă foarte bun. **Primele iubiri** apăruseră doar cu cîteva luni înaintea accidentului lui. La mine au rămas multe manuscrie ale lui, pe care le răspîndea cu neglijență. A venit sora lui la Sofia după ele și i-am dat tot ce aveam. Nu știam cît de importante erau. Nu vreau să mă laud că știam de atunci că e un mare poet. Labiș era prietenul meu și aceasta mi se părea lucrul cel mai important.

— Cum vi s-a părut literatura română în ansamblul ei cînd ați citit-o în original ?

— Pe atunci erau mulți scriitori la modă. Dar erau și scriitori mai puțin zgomotoși care făceau treabă. Poeții la modă de atunci nu mi-au plăcut. Dar mi-a plăcut în schimb Mihu Dragomir. Avea 29 de ani. La 23 de ani era în Uniunea scriitorilor. Poezia lui îmi plăcea. Știți că o limbă străină este ca o fereastră către univers. Eu m-am apucat să compar literatura română și literatura bulgară : unde este plus pentru Bulgaria, unde este plus pentru România. Am făcut o disecție comparativă între cele două literaturi. Pe vremea aceea nu credeam că o să scriu proză. Mi-a plăcut foarte mult romanul **Moromeții.** Îmi aduc aminte că academicianul Emilian Stanev, care era foarte exigent, m-a întrebat scurt : „Au românii literatură sau nu ?". I-am dat drept răspuns **Moromeții.** Eram la mare și a doua zi n-a mai venit la plajă nici dimineața, nici după amiază. A treia zi a apărut și mi-a aruncat cartea : „Pictor ! mi-a zis. Pînă și cîinele Dutulache este personaj !" Era un elogiu și de-atunci a început să vorbească cu stimă despre literatura română.

— O curiozitate inevitabilă : l-ați întîlnit, l-ați cunoscut pe Marin Preda ?

— Da, dar nu atît de bine și de mult ca pe cei mai tineri. Cînd l-am cunoscut Marin Preda era în epoca **Moromeților** și a **Desfășurării.** Era un om sfios, retras, un om care scruta atent totul. Nu-i plăcea să se exteriorizeze. Mi-aduc aminte că l-am mai văzut într-o seară de literatură la Gazeta literară unde Zaharia Stancu l-a lăudat. Marin Preda mi s-a părut că nu se simțea bine în această postură. Țin minte că i se zicea Marinică.

— Literatura română a devenit o realitate pentru cititorul din Bulgaria ?

— Să știți că Liviu Rebreanu a fost tradus în bulgară cu **Pădurea spînzuraților** și cu **Ion** și că e cunoscut la noi. Este foarte cunoscut este romanul **Calea Victoriei** de Cezar Petrescu. Scriitorii români sînt cunoscuți la noi. Îi adaug pe Panait Cerna și pe Anton Pann, pe I.L Caragiale, tradus și el demult. Încai Eminescu a jucat și un rol în mișcarea noastră antifascistă, pentru că poezia lui **Împărat și proletar** era o piesă de rezistență a propagandei noastre antifasciste. Cenzura oprea toate poeziile bulgărești pe teme similare. În cazul poemului **Împărat și proletar** autorul fiind străin cenzura ne lăsa în pace. Așa ne-a ajutat Eminescu în campaniile noastre antifasciste. Dintre scriitorii mai noi nu mi-a plăcut Dumitru Mircea cu **Piinea Albă.** Petru Vintilă cu **Ciobanul care și-a pierdut oile,** în schimb mi-a plăcut Eusebiu Camilar.

— Cu ce sentimente și concluzii ați plecat din România ?

— Întîlnirea cu ei mi-a folosit foarte mult. I-am văzut cum gîndesc și cum lucrează. Mi s-a părut că lucrează și judecă mai adînc. Mă refer la perioada în care am stat eu în România și la scriitorii nezgomotoși ai momentului pe care-i prețuiam. Aici am învățat ca atunci cînd mă întorc în Bulgaria să nu refac nimic, să nu repar la cerere, să nu cedez la imixtiunile în scrisul meu. Am avut dreptate cu această hotărîre. Redactorul îți cere mereu să refaci, dar nu trebuie niciodată să fii de acord cu propunerile lui.

Aici în România atmosfera era alta. Oamenii erau mai pasionați, credeau mai mult în literatură. Viața și opera se interferau mai bine la ei.

— Ați început cu versuri. În România sînteți cunoscut ca dramaturg.

— Am scris teatru, am fost jucat în România. Al. Finți a văzut o piesă a mea în Bulgaria și a adus-o la Pitești unde s-au jucat 120 de spectacole, circa 2—3 stagiuni. S-a dat și la radio. O pomensc aici, e vorba de **Din prea multă dragoste,** pentru că văzînd spectacolele românești mi-am dat seama ce înseamnă să faci regie în chip creator. Așa ceva am văzut la români și la polonezi. Spectacolul românesc era mai bun decît cel de-acasă.

— Să trecem la literatura bulgară. Care este fenomenul cel mai caracterizant pentru ea ?

— Orientarea către realism și către sinceritate. Asta e nota principală a literaturii bulgare de azi, pe care o ilustrează cei mai buni scriitori ai ei. De aceea au și apărut multe cărți autobiografice. Eu vorbesc în **Începutul drumului** de generația mea. **Bariera** lui Pavel Vejinov este o carte autobiografică, spre exemplu. Iar dacă mă întrebați de altele, o să vă spun că toate curentele europene sînt și la noi, dar esențial este talentul. El este singurul care produce literatură adevărată.

— În ultimul timp v-ați afirmat ca un prozator de prim plan al literaturii bulgare. La ce lucrați acum ?

— Lucrez la partea a doua a unei trilogii. Ea se numește **Nevroza.** Prima parte se numește **Cruzimea.** Eu lucrez acum la partea a doua care are titlul **Casa ca orice casă.** E vorba de un colonel care după 30 de ani de muncă se pensionează. El s-a pregătit de război, dar n-a fost război. Acum stă singur acasă și se întreabă de ce a trăit. Începe să sufere că nu s-a realizat și este atent la viața altora care i se pare că s-au realizat, față de el. Dar și alții au aceeași durere a nerealizării. Aceasta este tema volumului doi al cărții mele. **Nevroza,** în care apare un prieten al colonelului, se ocupă tot de un ins care rămîne singur după succes, care a călcat pe cadavre, i-a plăcut să facă zgomot, dar cînd a rămas singur a început să simtă că e gol că nu e nimic în el, cam asta este trilogia mea, pe care am conceput-o în stil tradițional, clasic și o scriu astfel.

— Discuția noastră va fi publicată în revista „Luceafărul". Cunoașteți revista noastră ?

— Cînd am fost în România revista cea mai apropiată mie a fost **Tînărul scriitor,** care a devenit mai tîrziu **Luceafărul.** A fost revista cea mai iubită a tinereților mele literare, revista care a publicat cele mai bune poezii și nuvele. Doresc ca cititorii ei să aibă aceleași sentimente pe care le am eu față de revista **Luceafărul.** Urez colectivului redacțional să fie cît mai tînăr și să strălucească mai tare decît Luceafărul de pe cer. Poporul nostru-i zice la Luceafăr, steaua caravanelor. E și-o zicală : nu pornește caravana pînă cînd n-a ieșit Luceafărul. Cred că felul în care-i zic bulgarii luceafărului de ziuă și proverbul se potrivesc revistei dumneavoastră de care sînt legate cîteva din caravanele literaturii române.

M. Ungheanu

REVISTA STRĂINĂ

● **POETUL ȘI HISPANISTUL ROMÂN DARIE NOVĂCEANU, cunoscut pentru activitatea sa pe tărîmul traducerilor literare din și în limba spaniolă, a fost ales, în unanimitate, membru corespondent din străinătate al Academiei Regale de lingvistică din Spania pentru „cunoștințele și meritele sale în domenile de preocupare ale acestui for".**

● **SCHIMBĂRI** semnificative în organizarea editorială a unor importante instituții de carte din Occident sînt comentate într-un amplu articol al lui Rainer Stephan, subintitulat : „Timpurile sînt grele pentru editorii buni". Citînd din programul de stînga al publicației de la Rowohlt angajamentul de a promova o literatură progresistă, opusă tendințelor „neo-burgheze", ziaristul remarcă următoarele : „În prezent, cînd editura Rowohlt, fondată acum 75 de ani, a luat hotărîrea irevocabilă de a se pune sută la sută sub tutela grupului Holtzbrinck din Stuttgart, ne este permis să medităm, încă o dată, asupra unei întregi serii de probleme, asupra raporturilor contradictorii dintre un program care se vrea progresist și exigențele comerciale tradiționale, asupra deosebirii din ce în ce mai importante între obligația tot mai presantă de raționalizare și o politică adeseori generoasă în ceea ce privește personalul caselor de editură și autorii lor, și asupra opoziției fundamentale dintre fenomenele spiritului și bani".

● **SUB TITLUL : „Conecții conceptuale", Arthur C. Danto se referă la lucrarea lui Anthony Quinton „Gîndirea și gînditorii", în următorii termeni : „Analogia cu literatura de voiaj nu este, în cazul acestei cărți, nici inexactă, și nici nu intenționează să scadă din meritele sale. Audiența pe care o presupunem pentru aceste eseuri este formată dintr-un cititor intelectual, în sensul general al cuvîntului, iar nu din specialiști. Quinton deschide orizonturi, apropie lucrările îndepărtate, sparge cotoriile, și abia în ultimul rînd aduce ceva nou. Fiecare din aceste eseuri se referă la un element de interes general, cu o excepție în ceea ce privește revizia plină de finețe a idealismului britanic și a filozofiei victoriene, ale căror scrieri plicticoase, încărcate de gînduri uscate și îmbătrînite, sînt ținute în fața ochilor noștri printr-un exercițiu supradimensionat de fidelitate zeloasă. În care naratorul aruncă nume pe hîrtie, cu toate că ele nu au mai fost pomenite în ultimul secol și nu erau prea des menționate nici chiar atunci cînd purtătorii lor erau încă vii".**

SPORT Cu coatele pe pervazul unei întrebări frumoase

Plouă mărunt în Bărăgan, ninge în Bucegi, plouă cu bulbuci, în București, ca să nască piatra spic, dă cu os de grindină-n Moldova, iar în vechea cetate de scaun a Munteniei, sub Turnul Chindiei, plouă ca-n săptămîna paparudelor. Toată primăvara, Dumnezeu a întins norii pe frînghie, iar acum îi adună morman și-i spintecă și-i curăță de iere și de orice bob de apă numai deasupra stadioanelor. Marți, vorba poetului Ion Gheorghe :

„...la Tîrgoviște
multă zdrobiște"...

și nici-un șantier naval prin preajmă, care să lanseze pe valuri corăbii. Nu știu dacă am mai văzut vreodată un meci de fotbal pe fața Mării. Dar ce-am văzut acum — să mă ierte jucătorii (de fotbal sau polo) dinamoviști și tîrgovișteni — mi-a plăcut. Unu. Ședeam în fotoliu în fața televizorului și zgîlțîiam niște dinamită într-un pahar cloche (clopot). Doi. Sînt băiat de țăran și orice ploaie de vară ca o negură de fum mă face fericit. Trei. Mă încinta publicul, îndrăgostit pînă-n marginea nebuniei de fotbal. Patru. Dibuisem, în sfîrșit, o baltă unde să merg cu Băieșu ca să băgăm vîrșele... Cred și acum că, în loc de minge, cele două echipe puteau să introducă în teren o lebădă, o rață, o lișiță sau o giscă. Și mai cred că-n repriza a doua jocul trebuia mutat mai alături de stadion, în albia Dîmboviței, pentru că riul ăla, oricum, mai face și prunduri. Un fapt uimitor: și Tîrgoviște și Dinamo au jucat frumos legat și cu multă ambiție. Cel puțin Țălnar, care vine din podgoriile Albei-Iulia (ce-a părăsit el aș îmbrățișa eu) umbla prin ape ca un păstrăv sau ca fratele mai mic al lui Isus Cristos. Nu cumva are de gînd s-ajungă la Marina Mangalia ?

Smulgînd un punct regal la Tîrgoviște (putea să le înfulece pe amîndouă), Dinamo își așterne de ospăț la Mărul de aur. Sus în grindă, cerul s-a cam zugrăvit cu culorile din anul trecut, pentru că zîna verde a Universității Craiova și-a rupt piciorul pe scara diligenței de foc. După o primăvară de aur, studenții olteni pierd drumul spre cumpăna sărbătorii și caii lor umblă numai prin căderea nopții. Știu că sînt obosiți, dar, mimosa pudica, puteți să-mi viriți bulgări de jar sub cingătoare, tot n-o să cred că Jiul Petroșani e în stare să-i învingă cu 3—1. Un drac îmi dă peste mînă să tac, însă eu nu vreau, fiindcă am văzut, la viața mea, linguri cu dinți mincînd singure oala cu ciorbă. Ștefănescu înjunghie poarta lui Lung, Beldeanu și Balaci fac toate blestemățiile ca să primească fiecare, cartonașul roșu (iar asta tocmai înaintea meciului decisiv cu Dinamo!) și eu să tac, să închid ochii și să visez crizanteme. Mersi Becaud! Chiar dac-o fi s-ajung să cînt mai tîrziu vestitele versuri:

Dă, mamă, cu biciu-n mine
Că n-am ascultat de tine,

voi spune pînă la capăt ceea ce-mi vine-n minte în clipa asta și anume că Universitatea Craiova nu dorește deloc sau aproape deloc să cîștige campionatul. De la ei cetire sau de la alții (e drept, n-ai cum să înhați pe nimeni de guler) craiovenii par hotăriți să rămînă pe locul secund, convinși că în Cupa campionilor europeni poți visa urît mai repede decît în Cupa U.E.F.A. sau în Cupa cupelor. Ar mai fi de luat în considerație și altă variantă, dar pe-asta chiar că trebuie s-o las în iatacul unde nu e bine să pătrunzi nici cu gîndul, nici cu pasul. Oricum, în vadul zilei de azi, pe stadionul cel mai ametit de umbră din București vom luneca lin în înțelegere, în rouă albă și-n povestea verii. Dar pînă după amiază, stăm cu coatele pe pervazul unei întrebări frumoase: cine? Dinamo sau Craiova?

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXVI
25
(1 103)
Sîmbătă
25 iunie
1983
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONDIŢIA VALORII

În suita de modalităţi ale culturii, cenaclurile prezintă una din formele de cea mai largă audienţă, ele confirmă şi dezvoltă o tradiţie pe filiera căreia întîlnim nume şi opere de o deosebită rezonanţă în gîndirea şi creaţia artistică românească. Ele sînt o şcoală, instruiesc şi educă asupra actului creator în aceeaşi măsură în care fac şi o continuă operă de pionierat, descoperind şi cultivînd în permanenţă talente autentice şi făcînd cît mai larg, cît mai accesibil drumul către împlinire. Ceea ce interesează nu o dată şi uneori trece pe primul plan în activitatea acestor cenacluri este spiritul de emulaţie pe care îl consacră. Profilul şi personalitatea lor se realizează în strînsă relaţie cu criteriile şi nivelul dezbaterilor şi nu numai cu ceea ce produc. Condiţia valorii şi raportarea în permanenţă la aceasta, asumarea unor cerinţe şi exigenţe estetice ca şi moral-politice de cel mai înalt relief, sînt elemente definitorii prin care cenaclurile se integrează fenomenului artistic şi pot fi asemănate unui adevărat laborator de cultură şi creaţie, cu specificul talentului, al dăruirii şi pasiunii celor ce le compun. Şi realitatea aceasta e că, în anii din urmă, numărul şi calitatea acestor modalităţi ale culturii care sînt cenaclurile au crescut într-o inseparabilă legătură cu întreaga mişcare de spirit caracteristică acestei perioade. Ele se confundă aproape cu însăşi vocaţia de a crea ; alcătuiesc o prezenţă distinctă în festivalul naţional „Cîntarea României" şi sînt, nu în ultimă instanţă, un reper cît se poate de sugestiv al interesului faţă de literatură, o expresie a accesului însuşi către cultură, către formele ei de manifestare şi, de bună seamă, pe planul experienţei, sînt o condiţie sau una din condiţiile prin care o personalitate în formare îşi găseşte de la început timpul şi locul de a se exprima.

Cele mai multe dintre cenaclurile existente sînt legate de numele şi opera unor importanţi creatori, virfuri ale spiritualităţii noastre româneşti. Cel mai adesea, ele circumscriu unor valori moştenite şi personalitatea lor se reclamă în raza şi sub incidenţa acestora. Altele fiinţează pe lîngă instituţii, ziare şi reviste, în întreprinderi, sînt conduse şi ajutate de autori contemporani, organizează întîlniri şi dezbateri, invită la confruntări şi opinii şi propun lansări de nume şi cărţi care nu o dată intră în atenţia generală a publicului şi preocupă sfere largi de interes. Cenaclurile sînt o realitate a fenomenului literar şi, ceea ce este şi mai elocvent, ele aduc un real serviciu ideii de creaţie a spiritului cultural. Există cenacluri ale Uniunii Scriitorilor înfiinţate în cîteva din judeţele ţării, şi experienţa acestora îşi spune deja cuvîntul în viaţa şi preocupările culturale de acolo. Întocmai ca relaţia directă şi atît de complexă dintre scriitor şi opera sa, cenaclurile înfiinţate propun o nouă experienţă, cu înalte virtuţi morale şi estetice în planul răspunderii faţă de autenticitatea şi profunzimea valorilor create, faţă de misiunea, rolul şi locul creatorului în societate şi — nu în ultimul rînd — faţă de vocaţia sa. Însăşi revista noastră şi-a reluat în ultimul timp tradiţia, propriului său cenaclu, fapt care, cel puţin sub raportul evidenţei, se înscrie sub acelaşi generic al mişcării literare care cuprinde deopotrivă azi scriitor şi cititor. Cu singura deosebire doar că, aici, de preferinţă sînt tinerii. Ei sînt cei ce vin şi beneficiază de fapt de rubricile care le sînt acordate.

Dezbătînd şi propunînd spre audienţă creaţia membrilor săi, un cenaclu autentic, prestigios prin creaţia şi puterea sa de cuprindere este şi un sensibil receptacol al culturii, el este şi o sensibilă şi pasionantă ucenicie asupra celor mai de seamă valori ale gîndirii şi simţirii româneşti şi universale. Aici patriotismul creaţiei îşi probează cele dintîi semne şi temelii ale sale după cum tot aici, în ambianţa şi după rigorile de spirit în continuă deschidere şi acumulare de noi valori prin care trebuie să se caracterizeze cenaclul, se pot dobîndi şi criteriile şi măsura propriei identităţi. Climatul de lucru, atent şi deschis, tensiunea de idei, înţelegerea superioară a rostului şi locului creaţiei, a misiunii artistului nu înlătură nevoia de rigoare, discernămîntul şi exigenţa care sînt proprii spiritului cu adevărat creator.

Luceafărul

În acest număr desene de Mihu Vulcănescu

EMINESCIANA

LIMPEZIREA ÎNTRU EMINESCU

Un studiu exhaustiv privind modul de receptare al editărilor operei lui Eminescu, de la ediţia Maiorescu şi pînă la monumentalele volume, în continuarea ctitoriei perpessiciusiene, scoase de Muzeul Literaturii Române — nu avem încă. Dar un asemenea studiu ar prezenta un interes deosebit şi el ar putea fi obiectul unei teze de licenţă sau chiar al unei lucrări de doctorat. Astăzi, cînd eminescologia cunoaşte o efervescenţă de netăgăduit, opera celui dintîi poet şi gînditor român fiind investigată după cele mai moderne metode şi tehnici (unele, la tehnici mă refer, dubioase...) merită să vedem cum a fost privită, în timp, truda celor care au obosit pentru a-l avea deplin pe „omul deplin al culturii româneşti".

Studiul acestui **proces** — al negării sau adeziunii — grăieşte de la sine, altfel spus, este atît de complicat şi ne explică, în bună măsură, realitatea că nici pînă astăzi nu avem întru-totul editat pe Eminescu.

Numai că întru-Eminescu s-au jertfit, de către mulţi, la propriu, multe lumini ale ochilor (aş zice, ai ochilor din pictura lui Tuculescu pe care, mare pictor, tot în această paranteză, se pare a-l fi, cumva, uitat...).

Rînduri de truditori, editori şi exegeţi, de demult şi de astăzi, au lucrat şi lucrează pentru a da chipul etern al poetului.

Iară pe POET îl avem, astăzi, foarte aproape de imaginea lui cam cum a fost şi rămîne-va întru eternitate — peste spusa-i : **eu rămân ce-am fost — romantic.**

Geniul are loc dar este peste timpuri. Cînd la un popor se naşte un geniu rînduri de muncitori modeşti pot mînca, cinstit, o piine.

Deci, revenind, procesul editărilor acelor comori pe care ni le-a lăsat Eminescu este şi îndelungat, şi este şi foarte, hai să-i zicem, complex. În rîndurile următoare vom da de-o pildă.

De la ediţia princeps a lui Maiorescu a trecut un secol, iar de la predarea de către acelaşi a lăzilor de manuscripte la Academie (în care, autoironic, dar probabil şi la propriu, se găseau „felurite naţionalităţi de plojniţe" — vezi scrisoarea către Slavici) au trecut peste vreo optzeci de ani.

Sămănătorul şi scriitorii grupaţi în jurul acestei reviste au fost cei dintîi care au avut conştiinţa că în lăzile lui Eminescu predate Academiei de către pudica mască a lui Maiorescu se află şi grăiesc cu lumini, uneori, halucinante, comori !

De-atuncea-ncoace s-au conturat, simplificînd oarecum lucrurile, două poziţii faţă de editarea manuscriselor eminesciene : pe de o parte, una, i-am zice **puristă**, al cărui cap de serie este însuşi Titu Maiorescu, pe de altă parte, una, i-am zice, **integratoare.** Prima acorda credit numai acelor opere care au avut consimţămîntul autorului — nici acestora în totalitate ! —, orice altă editare de variante, fragmente păstrate în manuscrise n-ar face decît să maculeze imaginea ideală a geniului. O viziune oarecum clasicistă...

Cealaltă tendinţă pe care am numit-o **integratoare** afirmă, dimpotrivă, că opera unui geniu este un tot şi fiecare fragment rămas de la autor îşi are rolul lui şi poate da, într-o măsură mai mică ori mai mare, o idee despre **atelierul** artistului, despre procesul necontenit de lămurire al ideilor şi formelor şi că nimic nu poate „compromite" un poet care a scris **Luceafărul**

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

● **ÎN ACEST NUMĂR :** ● **Cronica literară de** ● **M. Ungheanu** ● **Artur Silvestri şi** ● **Valentin F. Mihăescu** ● **Viaţa cărţilor** ● **Proză de** ● **Iosif Lupulescu** ● **Poeme de** ● **Gheorghe Anca** ● **Iordan Grecu** ● **Constantin Atomii Gabriel Ghenoiu** ● **Nicolae Boghianu** ● **Confabule de Iulian Neacşu** ● **„A doua tinguire a lui Maciste" de Gh. Pituţ** ● „Faust"-ul lui Ştefan Aug. Doinaş **de Marin Mincu** ● **„Ion Agârbiceanu" de Nicolae Ciobanu** ● **Pseudocultura pe unde scurte"** ● **Repere de Aurel Dragoş Munteanu** ● **Revista străină** ● **Sport de Făgăuş Neagu.**

50 DE ANI DE LA CREAREA COMITETULUI NAŢIONAL ANTIFASCIST

Glorioasă tradiţie revoluţionară

La 1 aniversăm luna aceasta împlinirea unei jumătăţi de veac de la crearea Comitetului naţional antifascist, organizaţie antifascistă şi de apărare a libertăţilor democratice legală, creată, condusă şi îndrumată de Partidul Comunist Român. Alături de alte organizaţii de masă legale constituite de P.C.R. în aceşti ani, Comitetul naţional antifascist a avut un rol important în lupta antifascistă din ţara noastră, demonstrînd cu putere hotărîrea maselor populare de a bara calea fascismului şi a politicii de război.

După cum se ştie, instaurarea la putere a hitlerismului în Germania a determinat intensificarea activităţii organizaţiilor fasciste din România, în special a Gărzii de fier, puternic stipendiate de cel de-al III-lea Reich ale cărui agenturi erau. Încercările fasciştilor de a declanşa o ofensivă care să-i ducă la conducerea ţării au fost respinse cu hotărîre de masele populare, care s-au ridicat la luptă pentru a bara drumul spre putere al Gărzii de fier, pentru apărarea democraţiei, împotriva expansiunii Germaniei naziste, care ameninţa grav independenţa şi suveranitatea naţională a României, integritatea sa teritorială.

Pentru unirea tuturor forţelor interesate în apărarea şi dezvoltarea drepturilor şi libertăţilor democratice şi înfrîngerea forţelor fasciste prohitleriste, Partidul Comunist Român a hotărît, în primăvara anului 1933, înfiinţarea unei organizaţii de masă legale, care să antreneze mase cît mai importante de cetăţeni la acţiunile antirăzboinice şi antifasciste. Astfel, în aprilie 1933, a fost format un comitet antifascist de iniţiativă, sub a cărui îndrumare a început acţiunea de organizare a primelor comitete antifasciste locale. În făurirea noii organizaţii, partidul folosea experienţa dobîndită în activitatea Comitetului naţional antirăzboinic, înfiinţat în anul 1932, care îşi constituise în numeroase judeţe şi oraşe ale ţării organe locale, prin intermediul cărora largi şi variate categorii sociale au fost atrase în luptă. În iunie 1933 a fost creat Comitetul naţional antifascist, care cuprindea reprezentanţi ai celor mai diverse clase şi pături sociale, muncitori, profesori, avocaţi, scriitori, ziarişti, artişti, studenţi etc.

În scopul întăririi Comitetului naţional antifascist cu elemente din rîndul tineretului muncitor, la propunerea conducerii Partidului Comunist Român, în conducerea Comitetului naţional antifascist, a fost ales ca reprezentant al tineretului democrat din Bucureşti tînărul militant comunist Nicolae Ceauşescu, care, înzestrat cu un înnăscut simţ organizatoric şi un rar dinamism, se va afirma strălucit în mişcarea antifascistă, devenind cunoscut în întreaga ţară. Amintindu-şi prima întîlnire cu tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cadrul Comitetului naţional antifascist, profesorul universitar Petre Constantinescu-Iaşi relata : „Un tînăr cu părul negru, fără să se ploconească în faţa nimănui dintre noi, ditai bărbaţi în toată firea, bătrîni pentru el, profesori universitari — ni s-a prezentat în calitatea în care a fost trimis. I s-a dat cuvîntul şi a vorbit cu o hotărîre care provenea din sinceritatea sa, din convingerea justeţei tezei pe care o susţinea, din însuşi crezul său, căruia, se vedea lesne, i se dăruise".

La scurtă vreme după aceea, în prima jumătate a lunii iulie 1933, Comitetul naţional antifascist a dat publicităţii un apel, care a apărut în cotidienele burghezo-democratice de mare tiraj „Adevărul" şi „Dimineaţa". Apelul făcea cunoscut opiniei publice româneşti scopul organizaţiei nou înfiinţate şi chema masele să se constituie în comitete antifasciste locale, în fabrici şi instituţii, pe cartiere, la sate. Ecoul acestui apel s-a reflectat în numărul mare de adeziuni, individuale şi colective, sosite pe adresa comitetului în perioada imediat următoare — exoresie a dezvoltării unei largi opinii antifasciste în rîndurile tuturor locuitorilor ţării. Ca urmare s-au constituit comitete antifasciste regionale la Iaşi, Cluj şi Galaţi, precum şi comitete antifasciste locale în oraşele : Bucureşti, Galaţi, Piteşti, Craiova, Botoşani, Brăila, Rîmnicu Sărat, Ploieşti, Bacău, Timişoara, Braşov, Tîrgu Mureş, Oradea, Caracal, Huşi, Constanţa, Tîrgovişte, Buzău, Piatra Neamţ, Deva, Paşcani etc., care cuprindeau pînă la 1 ianuarie 1934 peste 100 000 de membri.

La indicaţiile P.C.R., Comitetul naţional antifascist s-a preocupat de atragerea tinerei generaţii în mişcarea antifascistă. Tinerilor le-au fost adresate repetate apeluri prin care erau avertizaţi asupra pericolului fascist şi mobilizaţi să adere la comitefele antifasciste. „Comitetul naţional antifascist din România — se arată într-un apel publicat la 23 octombrie 1933 — se îndreaptă către tineretul muncitoresc de la oraşe şi sate, atrăgîndu-i atenţia asupra pericolului fascist, care înseamnă pentru muncitorime şi pentru intelectuali creşterea mizeriei şi a şomajului, teroare organizată şi legalizată, sute de lagăre de internare şi închisori, pedeapsa cu moartea pentru cea mai mică nemulţumire şi primejdia unui nou război mondial". În scopul mobilizării tineretului la lupta antifascistă, Comitetul naţional antifascist a înfiinţat comitete antifasciste de tineret locale, iar în iulie 1934 a fost creat Comitetul naţional antifascist al tineretului, din a cărui conducere a făcut parte şi tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Printre sarcinile care stăteau în faţa noului organism se aflau : organizarea tineretului muncitoresc din fabrici în comitete antifasciste pe sectoare şi cartiere, în marile întreprinderi, în facultăţi, şi chiar în rîndurile tineretului sătesc.

Tot în cursul anului 1934 a fost organizat şi Comitetul antifascist al femeilor. Pentru constituirea acestuia, la începutul lunii iulie 1934, a luat fiinţă un comitet de iniţiativă, care a publicat în ziarul „Cuvîntul liber" din 7 iulie 1934 o chemare adresată tuturor femeilor, prin care acestea erau îndemnate să alcătuiască comitete

Ioan Don

Continuare în pag. a 7-a

Sub cupola ţării

Roteşte viu sub soare pămîntul ţării mele
Cu şesurile blonde foşnind către Carpaţi,
Minunea de la Argeş cutreieră sub stele
Suind dintr-o baladă cu paltini fulgeraţi.

Ca într-o stemă urcă simbolurile ţării
Întipărite-n inimi, în gînduri şi unelte,
Şi viitorul vine din zarea depărtării
Primind sub braţul nostru contururi noi şi svelte.

Unde atingem piatra vibrează o statuie,
Pădurea în cărbune adoarme împietrită,
Şi-o răscolim prin noapte cînd luna — o gutuie —
Presimte-n noaptea minei explozia cumplită.

Vezi, chipul meu de-aceea se-asemănă firesc
Cu piscul ce sub soare stă mîndru pe Carpaţi,
Chiar dacă vîrsta noastră prin anotimp albeşte
Voi fi o torţă vie, căci brazii îmi sînt fraţi.

Şi sub cupola ţării scriind un vers festiv
Gîndesc la obeliscul ce-n lună vreau să-l înc,
Şi patriei sub soare-i înalţ un obelisc
Cu vîrsta mea înscrisă în el definitiv.

Negoiţă Irimie

Sentimentul patriei

Că marea poezie românească, indiferent de „vîrstele" ei (la propriu şi la figurat) nu a eludat niciodată tematica numită doar în sens restrictiv patriotică ci, dimpotrivă, a extras din aceasta sevele marilor performanţe, o demonstrează şi noua **Culegere de poezii patriotice şi revoluţionare** intitulată **Tineri ca patria.** Venită la scurt timp după recenta antologie a lui George Alboiu, culegerea evidenţiază şi mai pregnant dominanta perenă a poeziei româneşti conform căreia, manifest sau implicit, **sentimentul poetic** s-a identificat întotdeauna cu **sentimentul naţional,** relevîndu-şi echivalenţa sub raportul productivităţii la nivel de text poetic. O echivalenţă care, să nu uităm, a devenit structurală spiritului poetic românesc în diacronie, datorită unor condiţii obiective ce au determinat fundamentala ambivalenţă a creaţiei, act de mare responsabilitate în limitele căruia subiectul poetic se definea drept **individ** delimitat de comunitate ca personalitate distinctă şi, **simultan, exponent** al colectivităţii, participant cu toate resursele sale la viaţa Marelui Tot — Patria. Decurge de aici o altă consecinţă importantă, emblematică pentru poezia românească : echivalenţa sentiment poetic / sentiment naţional devine **operantă** la nivel **tematic,** identificînd în fiecare **motivem** poetic un **reper** autohton, indiferent de gradul variabil de raportare a acestuia la o geografie precisă, localizată, la o anume Istorie, la o realitate mai mult sau mai puţin nominalizată în textul poetic. Actul comunicării poetice (aşa cum îmi apare el şi din **Culegerea** de faţă), el însuşi funciar localizat în

Cristian Moraru

Continuare în pag. a 2-a

ÎN TREACĂT

Alte rînduri despre rîuri

Începeam rîndurile trecute despre rîuri printr-un reproş făcut Argeşului şi le isprăveam zorit, ciuntit şi speriat de dimensiunile „albiei" tipografice prin descrierea amară şi sumară a ceea ce a mai rămas din gloria şi vigoarea de odinioară a Topologului. Făgăduiam că voi reveni „altă dată, mai îndată", folosind spusele adesea fermecător „în bobote" ale „duduiei", tanti Lucreţia care, iată, alături de nea Gelu Stoicescu au rămas credincioşi ca nişte bolovani statornici, de hotar, timp de 25 de ani revistei „Luceafărul", adică de la izvoare, de la începuturi pînă în prezent. Strădania, sîrguinţa şi devotamentul lor ar merita (merită) cîteva cuvinte bune, calde şi frumoase dar dacă m-aş lungi tot nea Gelu o să-mi spună să tai nu ştiu cîte rînduri dacă nu chiar un „picior". Şi m-ar durea. Aşa că mă întorc grăbit la rîurile mele.

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 5-a

CARAGIALIANA

PERECHEA

Ipsită de accent narativ, schiţa caragialiană **Lache şi Mache** (apărută iniţial în **Claponul** sub titlul **Smotocea şi Cotocea**) reprezintă o filozofie a cuplului, fixînd cele dintîi jaloane ale unei teme ce va reveni în bucăţi ca **O lacună, La Paşti** şi altele. Ne amintim că eroii schiţei se născuseră în aceeaşi zi, unul la Severin, celălalt la Dorohoi (puncte simetrice pe harta ţării), şi alcătuiseră, prin îmbrăţişarea la Bucureşti a aceleiaşi cariere, o unitate inseparabilă. Cei doi sînt copişti în aceeaşi cancelarie, mănîncă la acelaşi birt şi sînt trecuţi de chelner pe o singură foaie a catastifului. **„Dacă, la vreo răspîntie, vezi arătîndu-se mutra unuia, aşteaptă puţin şi vei vedea şi pe celălalt, care întîrziind pentru cine ştie ce, îşi grăbeşte pasul ca să-şi ajungă jumătatea ; în adevăr, jumătatea, căci Lache şi Mache nu sînt decît unul şi acelaşi în două feţe, doime de o fiinţă şi nedespărţită".**

Spuneam că tema cuplului îl va preocupa pe Caragiale şi în unele scrieri ulterioare, expresii la fel de limpezi ale comicului de simetrie. Dar aceeaşi temă îi va preocupa şi pe alţii, uneori în forme de o frapantă similitudine, demnă de a face obiectul atenţiei noastre. Iată, bunăoară, schiţa **Perechea,** publicată în 1911 de un scriitor a cărui notorietate se va afirma puternic abia în anii interbelici. Este vorba, ca şi la Caragiale, de doi inşi **„intraţi împreună, prin concurs, la Ministerul Lucrărilor Publice ca vicesecretari, promovaţi apoi în acelaşi timp ca secretari clasa a treia, apoi clasa a doua şi apoi clasa întîi",** ajunşi, **„după atîţia ani de viaţă comună, prieteni nedespărţiţi".** Locuind în acelaşi imobil, în două camere unite printr-un salonaş comun bunii prieteni joacă **„table, şah sau dame, intercalînd, între partidele înţelepte şi liniştite, conversaţii despre superiori sau despre colegii de serviciu, despre chestiunile politice ale zilei sau chiar despre artele frumoase, în care se considerau, cu oarecare satisfacţie, deosebit de cunoscători".** Eroii lui Caragiale erau şi ei, după cum ştim, mîndri de zestrea lor intelectuală şi nu ocoleau dezbaterile interesante : **„Lache şi Mache sînt tineri cu carte ; ei ştiu din toate cîte nimic, aşa sînt adevăraţii enciclopedişti. Lache este înalt la închipuire, Mache e adînc. Aşa dînşii iau parte cu mult succes la toate discuţiile ce se ivesc la cafeneaua lor obişnuită : poezie, viitorul industriei, neajunsurile sistemei constituţionale, progresele electricităţii, microbii, Wagner, Darwin, Panama, Jurie la Bele, spiritism, fachirism, l'Exillée ş. cl., ş. cl.".**

Revenind la eroii schiţei **Perechea,** să observăm că dragostea lor de frumos posedă şi o dimensiune creatoare : nenumăratele portrete şi ilustrate care le împodobesc pereţii locuinţei au rame executate de ei înşişi, la traforaj, în primii ani de convieţuire. Timp îndelungat, viaţa lor se desfăşoară calm şi metodic, ferită de orice evenimente sau tentaţii. **„În fiecare dimineaţă se trezeau punctual la aceeaşi oră, ieşeau împreună să-şi ia cafeaua, intrau împreună la minister, lucrau în aceeaşi încăpere, unul în faţa celuilalt ; la prînz mergeau să mănince la acelaşi restaurant, în sfîrşit, ca şi cum ar fi fost legaţi la acelaşi jug, duceau o viaţă absolut identică, demnă, metodică prin forţa lucrurilor, dar nu lipsită, mai cu seamă duminica, de cite o distracţie onestă".** Deşi deosebiţi ca înfăţişare, unul înalt de statură şi slab, cu părul rar şi roşcat, palid şi pistruiat la faţă, celălalt robust şi vioi, brun şi îndesat, miop şi cu părul creţ, **„se identificaseră însă în ceea ce priveşte sufletul, visînd acelaşi tip ideal pe care se sileau să-l realizeze şi să-l încarneze amîndoi, punînd fiecare ceea ce lipsea celuilalt".**

Cînd obţin gradul de secretari clasa întîi, cei doi amici sînt propuşi împreună pentru decorare ; şi cînd dobîndesc şi această binemeritată cinste, sînt poftiţi la reuniunile pe care şeful lor le oferea în fiecare vineri şi încep să le frecventeze cu aceeaşi punctualitate scrupuloasă

Ştefan Cazimir

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA VAIDA: «Pe urmele lui Lucian Blaga»

Prima biografie a poetului Lucian Blaga apare în veşmîntul seriei **Pe urmele lui...** şi este scrisă de Mircea Vaida. Generoasa colecţie al cărei ţel este recapitularea unor itinerarii celebre prin paşii celor care le-au parcurs este o bună gazdă de întreprinderi biografice şi monografice. Itinerariile bătute de un scriitor sînt insumabile unuia singur cel al vieţii lui, al carierei lui artistice. „Tematica drumului şi ambianţei facilitează o formulă biografică relaxată şi captivantă. **Pe urmele lui Lucian Blaga** de Mircea Vaida este cu atît mai interesantă cu cît ţine să alcătuiască un repertoriu complet al călătoriilor şi staţionărilor scriitorului, al felului în care aceste călătorii şi staţionări se împletesc cu opera. Exceptînd cîteva capitole de început cartea lui Mircea Vaida nu-şi propune să depăşească tiparul de cercetare al titlului cărţii, ci se înscrie cu măsură în limitele avantajoase ale refacerii periplului poetului Lucian Blaga prin lume. Autorul care a închinat anterior scriitorului un substanţial studiu, **Lucian Blaga. Afinităţi şi izvoare**, nu-şi propune sarcini suplimentare în reconstituirea întreprinsă, chiar dacă opera poetică şi dramatică, uneori cea eseistică este adusă ca material de construcţie a imaginii globale urmărite. **Pe urmele lui Lucian Blaga** este din această pricină cartea unei expediţii familiarizate din interior cu universul operei şi biografiei lui Lucian Blaga. Opera este desfăşurată aici cronologic şi introdusă în contextele care i-au străjuit apariţia sau uneori i-au determinat-o. Versuri ca : **„Acum o mie de ani / cronicar eram aici unui noroc schimbăcios, / cronicar român fugit spre miazănoapte. // Pe margine Vistulei / mi-am îngropat în nisip voevodul. / Fără sfîrşit, iară şi iară / i-a dat prin tîmple şi degete rodul"**, din **În jocul întoarcerii** se datorează perioadei varşoviene. Altele, Parisului, după cum altele, atmosferei vieneze sau elveţiene. Asemenea identificări nu fac decît să sublinieze încă o dată capacitatea de sublimare a poeziei, al cărei cordon ombilical descoperit nu-i poate modifica nici sensul, nici destinaţia. Ele devin însă grăitoare într-o încercare de recuperare a climatului de creaţie. Poezia lui Lucian Blaga devine, din acest punct de vedere, un jurnal liric larg desfăşurat, o biografie comentată liric, aşa cum convingător ne-o arată cartea lui Mircea Vaida.

Contribuţia cu totul remarcabilă de istorie literară a autorului este folosirea constantă a fondului de scrisori al lui Lucian Blaga de-a lungul întregii cărţi. Dacă în prima parte a vieţii scriitorului, materia de căpătîi o oferă **Hronicul şi cîntecul vîrstelor**, pentru ceea ce urmează ultimului capitol al **Hronicului** materia principală i-o oferă cercetătorului opera scriitorului şi scrisorile lui. În majoritate inedite ele n-au fost niciodată pînă acum încorporate într-o construcţie biografică de anvergură. Lucian Blaga a fost un asiduu epistolier. Numărul scrisorilor date pînă acum publicităţii este mare, dar fondul epistolar Blaga nu este încă epuizat. Ordonarea lor într-o suită explicită, utilizarea lor pentru explicarea vieţii scriitorului şi a operei lui, este pentru prima dată întreprinsă în **Pe urmele lui Lucian Blaga** într-o aşa de mare măsură încît se poate spune că este vorba de o biografie în scrisori. Sporul de autenticitate este desigur mare şi cea mai rezistentă parte a cărţii, care este şi cea mai întinsă, este aceea în care consideraţiile autorului sînt înlocuite de o reconstituire atentă pe baza materialului documentar. Scrisorile lui Blaga privesc mai ales viaţa scrierilor lui. Multe din ele urmăresc aventura pieselor de teatru, lecturile din ele, repetiţiile, premierele, ecourile spectacolelor. Interesant este că soarta pieselor lui Blaga, de care autorul lor se interesa atîta, a fost decisă la început în afara hotarelor ţării. **Tulburarea apelor** era tradusă în bulgăreşte sau nemţeşte cu speranţa că va fi jucată la Sofia : **„Dacă nu pentru România, totuşi pentru Balcani sînt bune piesele mele"**, exclama Blaga într-una din scrisorile lui. Mult sînge rău i-a făcut dramaturgului şi eseistului critica ostilă a lui Bogdan-Duică, căreia poetul îi atribuia o cauză personală foarte intimă pe care se angaja s-o dezvăluie odată. În genere este nemulţumit de primirea care se face cărţilor lui, încredere totală acordîndu-i numai lui Ion Breazu. Lucian Blaga suferea de a nu fi urmărit în abundenţa lui curbă scriitoricească şi aprecia la Ion Breazu fidelitatea faţă de traiectul ascensional al operei sale literare : **„Aceasta cu atît mai mult cu cît criticii care pretind a fi înţelegători, ca Lovinescu, vorbesc despre poezia mea ca şi cînd de la POEMELE LUMINII nu s-ar fi întîmplat nimic"**. Era în 1929 cînd Lucian Blaga tipărise după Poemele luminii încă zece volume. De altfel, această preocupare de critică nu trebuie să ne mire Lucian Blaga se considera el însuşi un critic şi anume pagini din **Trilogia culturii** (a se vedea eseul despre mitul voevodal la Eminescu) sînt mostre de critică modernă prea puţin luate în consideraţie ca atare. **„Unui critic îi trebuie în primul rînd dragostea pentru obiect"**, notează poetul într-o scrisoare. Epistolele luminează din interior preocupări pe care exegeza nu le-a marcat în suficientă măsură, iar Mircea Vaida decupează cu bunăştiinţă confesiunile esenţiale : **„CRITICA aplicată pînă-n amănunt asupra unei opere STRĂINE — e o artă şi se ţine de cultură în sens larg : poate că în nimic nu e posibil aşa de mult ÎMPREUNAREA ÎNTR-UN TOT ORGANIC a tuturor ramurilor de cultură ca tocmai în critică"**. Aceste rînduri de prin 1918—1919 îşi vor găsi confirmarea în strălucitele pagini **Trilogia culturii** şi alte eseuri ale lui Lucian Blaga, trecut cu vederea ca mînuitor al instrumentelor critice în istoria criticii literare româneşti. Confesiunile epistolare stimulează cercetarea operei blagiene şi în această direcţie. Deşi despre Lucian Blaga s-au scris peste 13 volume nici unul din ele nu este o biografie. **Blaga în marea trecere** de Pavel Bellu, care afişează preocupări biografice mai ales în direcţia condiţiilor formative ale spiritualităţii poetului, pe care autorul le găsea în Banat, nu este totuşi o biografie. Întreprinderea lui Mircea Vaida este prima trecere în revistă completă a vieţii scriitorului şi totodată a uneia dintre cele mai reprezentative biografii de scriitor român. Lucian Blaga face parte din a doua generaţie mare şi compactă a literaturii române. Prima este cea care l-a dat pe Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Octavian Goga, E. Lovinescu, V. Voiculescu, a doua fiind aceea a lui Lucian Blaga, G. Călinescu, Camil Petrescu, Tudor Vianu şi ceilalţi. Împreună, cele două generaţii suprapuse trăiesc mari evenimente de caracter decisiv în istoria poporului român şi a ţării şi sînt creatori de opere şi evenimente culturale şi artistice memorabile.

Fără a-şi propune să ilustreze prin Lucian Blaga un destin de generaţie, Mircea Vaida ne procură elementele jalon ale acestei biografii. Este mai întîi vorba despre Unirea de la 1918 cînd Lucian Blaga scria : **„Poţi fi liniştită. Ardealul este al nostru"**. Politicienii depăşiţi de evenimente îl dezamăgesc : **„Dar las' iubito, — va sosi şi vremea noastră (Noi vom stabili valorile. O jur !!!)."** Apare la Blaga o conştiinţă de generaţie chemată să se manifeste în noile hotare : **„Noi sîntem cea dintîi generaţie, pentru care se face România. Pînă atunci răbdare. Telegrama lui Wilson ne asigură viitorul !"**. Poetul participă la propaganda de masă care pregăteşte unirea : **„Am ţinut o vorbire, pregătind poporul pentru marea adunare a întregului Ardeal ce se va ţinea la Alba-Iulia : Unirea tuturor românilor într-un singur stat a fost obiectul acelei vorbiri bogate în comparaţii aşa cum le ştiu eu face"**. Lucian Blaga participă la marea adunare de la Alba-Iulia şi în scrisoarea pe care o scrie cu acest prilej imortalizează o imagine memorabilă a situaţiei paradoxale din acest moment : **„Săvîrşitu-s-a unirea. Ieri am fost la Alba-Iulia. Am plecat cu trăsura dimineaţa ; era trăsură după trăsură, cît ţinea drumul. Şi ce e mai interesant, deoparte a drumului de ţară mergeau nemţii, care se-ntorc din România, iarăşi unul după altul cît vedeai cu ochii — de cealaltă parte românii noştri în chiote şi tricoloare : deoparte ÎNVINGĂTORI BĂTUŢI, de cealaltă BĂTUŢI ÎNVINGĂTORI !... În Alba-Iulia mulţime, de n-o puteai cuprinde cu ochii şi steaguri multe multe..."**. Dictatul de la Viena îl surprinde pe Lucian Blaga proaspăt profesor universitar la Cluj, de unde trebuie să se retragă cu universitatea cu tot la Sibiu. În „Inima mea" în 1940 poetul scrie **„o carte arde / cu bocet / în mijlocul Patriei"**. Mircea Vaida mai citează şi din semnificativul **Cîntec despre regele Ion : „Ne cheamă azi pe toţi la fel : Ion fără de ţară"**. După război, aproximativ odată cu G. Călinescu, Lucian Blaga nu va mai urca la catedră. Lucrează la Institutul de istorie şi filozofie din Cluj la „sectorul filozofic". Poetul înaintează cu regularitate hîrtii justificative ale muncii sale, a alcătuit fişe, 254, a redactat 45 de pagini la un studiu, a citit 100 de pagini, a redactat fişe, pe ultimele două săptămîni a mai făcut 40 de fişe, şi aşa mai departe. Este o perioadă în care Blaga nu mai călătoreşte, drumeţia lui fiind cu mici excepţii mărginită la oraşul Cluj. Mircea Vaida nu vrea să iasă din canonul geografic al cărţii sale. Autorul nu răscoleşte materiale senzaţionale pentru a descoperi vini. Tristul sfîrşit al poetului este relatat discret şi exact fără clamori inutile.

M. Ungheanu

ION HOREA: «Un cîntec de dragoste pentru Transilvania»

Profundă, memorabilă şi, în cîteva puncte, la înălţimea celor mai pure expresii ale poeziei româneşti „tradiţionaliste" este lirica lui Ion Horea, exprimată pe deplin cu **Un cîntec de dragoste pentru Transilvania** (Ed. **Dacia** 1983), care e, după toate datele, şi cea mai omogenă dintre cărţile acestui admirabil poet pe care arareori înşiruirile curente îl aşează în poziţia pe care o merită.

Cele mai multe din poemele de aici sînt tablouri tulburate de emoţie, expresii ale memoriei, evocări de natură istorică şi, mai ales, geografică. Oraşul cu Dimb pietros, „magicul tîrg cu bucate" cu podul lui „de vamă" pocnind de grele care, satul bătrîn, plin de miracole, de o viaţă „inoroginală" prin aceea că e arhaică, unde presăratul făinii în ceaun, împletitul nuielelor, fixarea parilor, transportul lemnăriei pentru coperiş din pădure în ogradă, sînt mari gesturi canonice care se repetă de sute de ani — acestea configurează o utopie sufletească, o „ţară dintre ţări", tărîm al marilor viziuni, precum aceasta, cu totul extraordinară : „Pe-o vreme de ducă, / departe-n Cîmpie, / Amurgul usucă / o vară tîrzie / Din umeri de dealuri / mai ard, jucăuşe, / Ca-n treceri de valuri, / aripi de cenuşe. / Pe-o coastă plecată / spre soare apune / răsar dintr-o dată / morminte, minune / Frumoşii, soldaţii, / Pămîntul îi strînge / în oarbele spaţii / sub norii de sînge / Ca gînduri, de-odată, / răsar cu duiumul / Pe-o coastă plecată, / în zarea ca fumul / Prin veacuri ascultă / cum cheamă din dealul / cu linişte multă, / Ardealul, Ardealul". Mai rar s-a scris în poezia românească o asemenea invocaţie aproape antică, de o severitate impunătoare, pe care o putem alătura cu o „Poveste de iarnă", foind aceea de viaţa unei civilizaţii rurale arhaice, al cărei cotidian e veşnicia. Tăierea unei mămăligi cu aţa, lemnele pocnind în sobă, ceapa sîngerînd în merindare, roua zilei căzînd peste covata plină — sînt mari emoţii de biografie ţărănească tipică, exemplificînd un individ atemporal.

Ecourile unei lumi imperisabile, pe a cărei pînză eresurile şi calendarul rural se întrepătrund, au însă rostul lor, căci în poezia lui Ion Horea, ca şi la alţii din generaţia azi matură, a pătruns cu o seninătate necomună gîndul dispariţiei fizice. Letalitatea nu e, în ciuda oricăror semne, neliniştitoare pentru poet, om de munte, cu sentimentul cosmosului armonios, ci un soi de clipă repede, ca respiraţia, care nu perturbă universul înainte rotitor. Origină a vieţii şi sfîrşit al ei, Transilvania e, la Ion Horea, moartea fericită.

Din această idee adîncă şi contemplativă despre lume a ieşit, în definitiv, şi stilul : Ion Horea e, în totul, un poet al poeziei, care ştie că pentru o materie cu virtualitate lirică extremă tot ce era de spus spiritualiceşte s-a spus. El urmează, de aceea, pe Goga („Cîntec tîrziu", „Închinare"), pe Lucian Blaga din ultima perioadă („Oraşul"), dar în vers „clasic", ca şi pe Arghezi („Ţara dintre ţări"), pe Dosoftei („Psalm"), pe Eminescu, mai ales în ritmuri („Dar lasă"). Goga, ca şi Eminescu, este, de altfel, evocat cu un frison ca înaintea unui arhanghel : „Poetul pătimirii noastre mai poate încă să mai cheme / din pulberea fiinţei sale batjocorită-n vremuri grele / Nu-i prea tîrziu, fecior al popii, nici fără rost, nici prea devreme, / cît ploi fecunde şi senine mai cată faţa să ne-o spele". Mult a intrat în poezia lui Ion Horea şi din folclor. El recompune o „Doină" : „Doamne, Horeo, ce-i fi vrut / cînd a fost şi te-o durut, / Ce-i fi vrut să spui şi-ai spus / numai cerului de sus ? / O foaie de la-mpăratu / rîul tău l-o-mpăturatu / ca să-l rupă domnii-n patru / să-i poarte din satu-n satu, / să-l poarte din satu-n satu" ca şi un „Descîntec" excepţional, model de lirică a teribilului magic, care ar trebui citat integral şi de unde extrag numai cîteva versuri : „Desculţ prin cotoare / dincolo de Zăcătoare / în şură sub leasă, / Pe coastă la via culeasă, / după şură, pînă / dinjos de fîntînă, / ascunde-te iute / după liţioni şi cucute, / pînă nu vine valea puhoaie, / de la ograda lui Partinoaie, / urnită din miluri, oarbă, uitucă, / pe la fîntîna lui Burtucă / să se întindă ca într-o doară / pînă la podul de lîngă moară, / cu pălanduri şi fişloage / pe lîngă sălcii oloage". Aci, ca şi în „Arina", ori „De căutare", alte „folclorice" cu totul admirabile, poetul a făcut, pentru Transilvania, ceea ce din materia oltenească a transfigurat în „La Lilieci" (I, II, III) Marin Sorescu, acelea — expresii profunde ale unei opere cam superficiale. Adaog la „descîntecele" teribile şi un mic colind, unde folclorul s-a eminescianizat prin ritm : „Noaptea Crăciunului / Stea să se-aprindă / Glasul niciunuia / numai colindă / Raze, subţirile, / prind să se clatine / Doar amintirile / vin după datine / Singur senin e / dat urătorilor / Nu ne mai chinuie / drumul Păstorilor ! / Duse-s poveştile, / cin-să le mîntuie ? / Noaptea-n fereştile / gîndului bîntuie !".

Privit astfel, acest „cîntec de dragoste pentru Transilvania" e o cîntare a cîntărilor ardeleneşti, o repetiţie, la temperatura subiectivă, în materie de stil a liricii virtuale a „temei". Sensul poeziei nu mai e, de îndată ce recreează, „individualitatea" ci „anonimitatea". Sînt, cu toate acestea, poeme de o netăgăduită originalitate acestea, de un baroc transilvan local, care nu are în comun cu acela, de superstrat, venit pe canal germanic, decît coexistenţa în geografie. Proprii acestuia sînt mesianismul neguros, cultul naturii cosmice, văzute în speţe, absenţa sentimentului romantic al emoţiei naturiste prin ce are divers, fixitatea prozodică, „tradiţionalismul" xilografic de o mare precizie în execuţie, aplicat însă pe o materie grea, rebelă. Micile artizanaturi sînt, la această specie de baroc, nu turnate în metale nobile ori arse la cuptoare spre a deveni fine porţelanuri străvezii ci ele sînt cioplite în lemn de esenţă tare, învîrtite, din pămînt, la roata olarului, lăsînd, dincolo de perfecţionarea geometrică, să se simtă la pipăire asprimea. Acest baroc aspru, silvestru, cultivă din unghiul devoţiunii, imaginea unui Dumnezeu gospodar, precum acela pe care îl văzuse Dosoftei : „Dumnezeu mă aşteaptă în poartă. / Umbra lui n-a căzut încă / O cumpănă ţine găleata de toartă, / uitată în zarea adîncă". Baroc, însă la ora transilvană e şi cultul patimilor biblice, localizate însă aci într-o istorie de martiri : poetul vede în crucificare nu pe Isus ci pe Horea, „nebunul" lui mitic nu e Avsalom ci Avram Iancu. Atunci cînd este „psalmist" dosofteizînd, el slăveşte, ca Badea Cîrţan, „Cărţile" : „Deschidă-se cărţile, / clopote sune ! / Din toate părţile / neam să se-adune ! / Iară minunile / cite-o aflase, / de grabă adu-mi-le / cu laudă mare. / Acelor dintîi-le / drepte nuntiri / prieten rămîi-le / fără smintiri", făcînd „apostol" din Petru Maior : „Pe mulţi, din urmă, timpuri lumina-i-or, / Scriptura lor ne va mai fi hotar / Ci tu, părinte-al nostru Petru Maior, / vei păstori din sfîntul tău altar / ... / Amurgul coborît peste pădure-ş / opreşte-n bronzul tău văpăi tîrzii / şi ţara duce-acolo peste Mureş / o lege scrisă din părinţi în fii / În unduiri, pămînturi transilvane / de tot ce-a fost mai amintesc şi-acum / Măririle se arătară vane / domniile se dovediră scrum". Pillatiană, mai ales în „Calendar" (1971), mai cu seamă prin feeria „vieţii la ţară" în universurile arhaice, poezia lui Ion Horea îşi cîştigase fineţea prin acele exerciţii de o mare limpiditate scoţînd efecte din imediateţea senzaţiilor, orînduite totuşi muzical. O poezie de atunci merită amintită, fiind memorabilă : „Zilele vin cu brumă. Se sparg aurării. / Pe dealuri bîntuirea de grauri se rări / Ne adunăm pe-acasă ce mai avem pe cîmp / S-aud bătăi de puşcă abia într-un răstimp / Nici cîinii nu mai urlă la vie de urît / Nici nu mai vezi hăitaşii cum se întorc pe rît / Coşarele sînt pline. Din grajduri iese fum / Şi un miros de ţuică se-ntinde pînă-n drum / Vin carele din sate vecine cu borhot / Şi sîmburii de prună se-aruncă peste tot / E-o fierbere în focul unui îndemn ocult / Şi nimeni în comună n-a mai murit demult". Caligrafice, descriptive, înfăţişînd mişcările umane din depărtare ca privite prin sticlă, asemenea producţii nu seamănă cu nimic din lirica de acum a lui Ion Horea, care e mitică şi folclorică, de mari viziuni turburate, precum în „De căutare". „Doi au murit / cu faţa la răsărit, / patru s-au dus / pe coasta de către Apus, / pe cinci i-au prins la olaltă / în Cetatea de Baltă, / pe-al şaselea, foarte greu, / mai sus, la Ciceu / ... Pune-ţi crucea să steie / unde-i jugu-ntre resteie / Şi plugul după circeie / întoarse din Podereie / lîngă tinjală şi bici / care nu mai ştiu de Hici / de Grui ori de Zăcătoare / unde-i turma de fătătoare".

S-a produs aci, este în afara îndoielii, o retragere către origină, de o însemnătate, pentru autor, capitală : cu aceasta, Ion Horea e, alături de Ioan Alexandru, rapsodul de azi al spaţiului transilvan. Hotărît, poetul e de o mare sensibilitate şi adîncime, unul dintre cei mai profunzi pe care îi cunoaşte, cel puţin sub raport psihologic, poezia românească de azi. Alţii sînt, poate, mai ingenioşi în tehnică şi netăgăduit mai inventivi stilisticeşte, însă pentru sufletul de mari aurore pure, de emoţii înrourate, al lui Ion Horea, cu greu se poate găsi un egal.

Artur Silvestri

ANDREI ROMAN: «Insomnia ideală»

Poetul Andrei Roman (căci despre un poet în toată puterea cuvîntului este vorba) nu face parte din categoria „zgomotoşilor" (mult zgomot, adeseori, pentru nimic sau aproape). Înclin să cred că direcţia sa este structurală, deşi bănuiesc (nu ştiu de ce) că nici paginile de poezie ale revistelor literare, de atîtea ori prea generoase, n-au fost în cazul său, cel mai primitor lucru din lume. Fapt este că omul publică extrem de rar în reviste (cu un an şi mai bine în urmă, i-am întîlnit un grupaj de versuri în „Neue Literatur") preferînd (sau resemnîndu-se cu) apariţia în volum. În noua sa carte, **Insomnia ideală** (Editura **Albatros**, 1983), care vine după anterioarele **Neîncetata ninsoare** şi **Omul nedesăvîrşit**, poetul continuă investigarea, prin poezie, a rosturilor profunde ale existenţei, în căutarea unei atitudini adevărate, izolate din experienţă şi nu declarate principial. Faţă de una dintre dominantele atitudinale ale ceea ce ne place să numim „generaţia în blugi" (deşi, cîte mărci de blue-jeans, atîtea expresii poetice !), Andrei Roman (poezia sa) face figură aparte. Dacă pentru un Florin Iaru, Ion Stratan şi, în special, Mircea Cărtărescu nimic nu este scutit de tăvălugul ironiei desacralizante (şi aceasta, nu de puţine ori, degradată în „băşcălie" pură), la autorul **Insomniei ideale** totul este prilej de confruntare gravă, orice lucru conţine o semnificaţie adîncă, generatoare de interogaţii dramatice, cu corespondent în plan metafizic. Poezia născută din suferinţă, instaurează un spaţiu privilegiat (căci, guvernabil) dar nu securizant, deoarece interferează cu o realitate constrîngătoare : „Se spunea că dincolo de hotarele numelui său / începeau desfătările neînţelegerilor / sub hainele abia trase peste foile / cu o clipă mai devreme albe. Aşa vine şi gloria, / ca o sacoşă obscură plină de singurătate / sau de zarzavat / pe care-l macini cu o lamă prea deseori tocită, / ca şi conştiinţa tocată de gînduri / Şi numai din puterea noastră de a îndura / se mai nasc şi alte universuri / pe care le aşezăm în natură. // [...] Aiurează noaptea, înţelesul se-ntunecă. Zămislim / Se zbuciumă sensul, obiectul din cuvînt / sîngele din carnea-mi şi pămîntul din pămînt. / Totul se topea. Gheaţa, decenţa, maturitatea / Şi aducem lumea pe care sîntem stăpîni / în mijlocul lumii pe care-o-ndurăm". (Din **Legea naturii**).

Coborîrea în propriul infern şi în infernul celorlalţi pare a fi un gest deliberat care să declanşeze angrenajele poeziei. Acesta este însă doar un prim nivel semnificativ, provocarea stării poetice dovedindu-se abia începutul dramei conţinute în starea de a fi. „Insomnia ideală" este emblema surescitării maxime, cînd dereglarea tuturor simţurilor permite, paradoxal, sesizarea raţională a limitelor date şi a limitărilor impuse: «În naufragiul retoric răsuflă marionete timide, martiri leşinînd la tot pasul, delirul devine accesibil. Confuză e sabia cea mai tăioasă şi tot mai ascuţită. Tu nu eşti înger. Ce cauţi pe pămînt abia scăpat din accidentele inteligenţei, fără a tolera complicităţile ? Totul e important, plăcerile derizorii şi orgoliul tău sinistru, o nouă literă moartă. «Da, da, nu, nu. Ce trece peste aceste cuvinte, vine de la Rău». Gustul lacrimilor celui ce n-a trădat, celui ce nu s-a îndrăgostit, pentru a învăţa să trădeze mai devreme decît prea tîrziu ! Bucuria care nu e hărăzită tuturor, ore întregi ascultînd strigătele sublime ! Bucuria ca o avalanşă precipitată a deşirării cărnii palpitante. Cum ar trebui să suferim ? Îmbogăţiţi peste noapte ? Asudînd în tăcere ? Aşteptînd fluxul sîngelui peste buze ? Care e raţiunea pentru care după unii istoria este un oracol mai curînd decît o ştiinţă ? Nu părăsirea seducţiei dă un stil nou, dar îl îngăduie, ca şi înnobilarea diformităţilor care-şi sărbătoresc învoielile printr-un dans cu totul lipsit de modestie. Aici nimeni nu moare şi nimeni nu-şi aminteşte, toţi se doresc invulnerabili, iar ficţiunea e o diversitate în această realitate ideală. Nu mai putem mulţumi iertarea şi celelalte cruzimi ale rostirii, dacă sîntem leşioase cortegii plutitoare ciocnind dogma defunctă deasupra apelor aceluiaşi ţărm de speranţă». **(Litera moartă).** Conştiinţa limitelor poate isca sentimentul solidarităţii umane, dar şi pe acela al solitudinii.

Eul liric din **Insomnia ideală** refuză solidarizarea prin uniformizare şi se izolează în singurătate, cînd orgolios, cînd disperat, cînd resemnat : „Renunţ la orice reproşuri, tu îi descoperi copilului lumea cum e, eu te ironizez, aşa ne zidim în orgolii. Pe stradă, viitorul vrea să se întemeieze cum poate. Eu, eu descopăr disperarea odată pentru totdeauna între aşternuturile reci şi uscate. Mă pregătesc să visez ceva viu, ceva neasemuit şi sărbătoresc în muţenie jocurile minţii neîngrădite în propria-i putere. Mai întîi de toate va trebui să dezmint nerăbdarea de-a fi o sălbăticiune ca toţi ceilalţi. Încerc să te mai privesc şi văd doar muzele care nu-şi mai adună poalele peste orficele lor picioare de gheaţă. Pe stradă nu se mai opreşte memoria din scris. La radio s-a anunţat că ziua de mîine se amînă. Şi nu înţeleg de ce iubirea aceasta e la fel de provizorie ca un sfîrşit". „Poemul de duminică" din care am citat, ca şi numeroase altele cuprinse în volum, se oferă, la o primă lectură, ca poezii de dragoste. Mai exact spus, poeme ale absenţei iubirii, ale singurătăţii în doi, ale conformismului conjugal. Definiţia nu acoperă însă toate semnificaţiile poeziei pe care o scrie Andrei Roman. Iubirea nu este erotism ci principiu suprem, contrazis de argumentele dureroase ale unei realităţi coercitive şi, consecutiv, degradante. Circumscriind această realitate şi încercînd soluţii eliberatoare, poemul se deschide către sensuri mai ample, conţinînd erosul dar depăşindu-l prin meditaţia de esenţă filosofică. Din acest punct de vedere, piesa reprezentativă a volumului este „Ordinea şi aventura" (pe aceeaşi linie, dar cu unele lungimi şi excese emfatice) : „Socotit / Cîntărit / Împărţit, Pînă unde durează îngerul, Utopia sau Q.E.D." care are drept motto un semnificativ citat din Malraux : „Nu mă apăr decît creînd". Ieşirea din **ordine** („Există dragostea, apoi munca, apoi nimic") se produce prin aventura visului treaz, un alt Maldoror, mai puţin crud şi mai puţin imaginativ, plonjează în spaţiul lăuntric, descoperind acolo, săpate adînc, hieroglifele realităţii exterioare. La capătul călătoriei aventura este cu ordinea, cercul se închide inexpugnabil, păstrînd în interior pe acela care, fără speranţă, are doar şansa înţelepciunii : „Ruşinea îmi este în toi ; nu te-ndrăgosteşti de fecioare, ci mai ales de un gînd. Tributul mulţumirii aruncat cu ochii închişi. Nepotolita ploconire în văzul unui şuvoi de împotriviri. Isprăvesc spoirea cearcănelor, dar braţul nu mai arată adăpostul ci altceva. Iată marea, vătămată de epave. Poate-i doar neiertatul coşmar al aparenţei. Seminţele vor întregi zorile tulburi. Printre pleoapele frămîntate de vînt deşertăciunea se evaporă printre lacrimi. Bănuiam, călătoria noastră are un ţel ; te chem într-ajutor pe ţărm s-aduci tot ce-am avut mai bun, acum cînd mă re-ntorc îmbogăţit de vise. Mai văd şi acum împuţinarea prietenilor. Mai ascult şi acum slobozirea seminţelor. Mai cinstesc şi acum surghiunul degustat. Mai adăpostesc şi acum gloria şi inteligenţa". Pentru Andrei Roman specia predilectă, cultivată cu asiduitate şi cu efecte memorabile, este (se poate observa şi din citatele alese) poemul în proză. Lamentaţia este întreruptă, contrapunctic, de imagini ale concretului, de metafore somptuoase sau de formulări aforistice, volumul avînd în ansamblu o deosebită unitate de ton generată de solidaritatea temelor. În **Insomnia ideală**, ca şi în **Omul nedesăvîrşit**, Andrei Roman este un poet profund, neafectat de mode ci doar stimulat de acestea, refuzînd spontaneitatea „inteligentă" în favoarea semnificaţiei elaborate.

Valentin F. Mihăescu

Sentimentul patriei

Urmare din pag. I

spaţiu şi timp, persoana poetului fiind la rîndu-i plasată în mod obiectiv în centrul unei anume arii material-spirituale şi, în sfîrşit, plasarea **rostirii** într-un cadru precis, şi el obiectiv, toate la un loc, determină deplasarea oricărei adevărate poezii în sfera din ce în ce mai neîncăpătoare a poeziei patriotice şi revoluţionare. O deplasare care, avînd în vedere conţinutul **Culegerii**, mă face să întrevăd chiar posibilitatea unei perfecte suprapuneri, din acest punct de vedere, a Poeziei (întotdeauna **realizate** estetic) cu poezia patriotică (cea **realizabilă**). E, dacă vreţi, eterna tentativă a textelor poeţilor români de a-şi găsi drumul spre sine, tentativă proprie, cum ne dovedeşte prezenta **Culegere**, şi tinerilor poeţi de azi. E cazul covîrşitoarei majorităţi a exemplelor ce mi le oferă **Culegerea**, din care nu mă voi rezuma decît la cîteva, alese la întîmplare. La **Dinu Flămând**, de pildă, rememorarea copilăriei („Tîrziu, copilăria", p. 89) semnifică atît o coborîre în timp, cît şi o apropiere de brazda matricială a Patriei. La **Nicolae Dan Fruntelată** („Latinităţi", p. 91) însă, coborîrea în Istorie se realizează „proustian", prin intermediul asociaţiilor stîrnite de rostirea cuvîntului „poartă", prilej atît de analogii în spaţiu romanic, dar şi de afirmarea propriei noastre **identităţi naţionale**, de care **identitatea poetică** este inalienabilă. Căci, aşa cum spune **Petru Romoşan** („Patria", p. 183), „cel fără patrie e ca o corabie scufundată". „Parabola soldatului ucis" **(Traian T. Coşovei**, p. 48) trimite, ca metaforă, nu atît la Carl Sandburg, cît la o anumită perpetuare a formelor de viaţă, unele sacrificîndu-se pentru supravieţuirea altora. În acest ciclu, eroismul soldatului anonim capătă semnificaţie cosmică. Nu alta este semnificaţia **eroismului cotidian** al fiecărui individ, fiindcă patriotism, în concepţia tînărului poet de azi, înseamnă nu doar privirea înapoi, spre trecut, ci şi către viitorul luminos pe care clar-viziunea **Conducătorului** îl aduce aproape de noi : „Un viitor spre care se îndreaptă / acest popor avînd în fruntea sa / un OM DEPLIN, cu gîndul şi simţirea / călăuzite pururi de o dreaptă stea. / Un OM care înalţă de o viaţă / către lumină steagul ţării sale. / Noi toţi, cu bucurii şi necazuri, / ne-aflarăm loc în inima sa mare !" (**Daniela Crăsnaru**, p. 53). Mai mult decît simplu exerciţiu retoric între două texte „intime", poezia patriotică reprezintă, cum ne-o demonstrează **Mircea Dinescu** în cunoscutul său poem antologat cu acest prilej, „Grîu păzit de maci" (p. 64), uzarea de un fundamental drept al scriitorului, cetăţean înainte de toate, şi, din perspectiva conştiinţei poetice care, dacă este reală, e întotdeauna dublată de cea **civică**, achitarea de o onorantă obligaţie ce-i revine Poetului ca om al Cetăţii. Responsabilitatea acestui act este evidenţiată şi de poezia lui **Radu Felix** („Inscripţie", p. 80) : „Să fii aici, să fii al vremii tale / Cum fructele pe ram se rumenesc / Tînăr prin anii patriei natale / Răspunzător de tot ce-i omenesc". Ea se poate manifesta şi în texte care, aparent, nu pot fi incluse decît cu unele concesii în poezia patriotică, cum este cel intitulat „Poem de vară" (**Emil Hurezeanu**, p. 105), dar care, sub aparenţa sa de pastel ascunde o remarcabilă declaraţie de iubire pentru fiecare fir de iarbă al patriei, comuniunea cu natura prin puternica infuzie a sentimentului în tot ce înconjoară fiinţa poetului. E o situaţie similară cu cea a poemelor **Cleopatrei Lorinţiu** (pp. 127—129), **Ion Mircea** (mai declarativ totuşi, p. 137), **Olimpiu Nuşfelean** (p. 156), **Mircea Stîncel** (p. 199), **Grete Tarţler** (pp. 217—219), **Maria Urbanovici** (p. 227), **Doina Uricariu** (remarcabilul poem „Drumul spre casă", p. 228), **Liliana Ursu** („Cîntare", p. 229). Ca un corolar al acestei poezii ce-şi afirmă necontenit tinereţea geamănă cu noua tinereţe a Patriei, textele poeţilor antologaţi se structurează, în semnificativa lor majoritate, în jurul arhetipului uman românesc — făuritor şi simbol al Patriei de astăzi, omagiat, printre cei peste o sută de poeţi ai culegerii, şi de **Matei Vişniec** (p. 248) : „Şi unul e fiul acestui pămînt / Aflat peste veacuri la mijloc de drum / Făclia ne-o poartă în inimi şi-n gînd / Şi-n braţul de lauri, la cîrmă, acum !" Întrupare umană a sentimentului suprem, Preşedintele ţării este unul dintre făuritorii de Istorie omagiaţi de autorii prezenţi în această nouă şi binevenită antologie, **carte de vizită a tinerei poezii româneşti.**

BREVIAR

■ **PROBLEME ALE RECEPTĂRII POEZIEI ÎN ŞCOALĂ** este tema supusă dezbaterii în cadrul filialei Societăţii de Ştiinţe Filologice Buzău, subfiliala Pătîrlagele. Au participat ca invitaţi criticul Nicolae Ciobanu şi poeţii buzoieni Gheorghe Andrei, Constantin Petcu şi Nicolae Gîlmeanu. Tema, atît de acută, a beneficiat de atente şi competente intervenţii aparţinînd profesorilor Gheorghe Ţicu, Victoria Gîlmeanu, Joiţa Băiuş, Dorin Roşcoiu, Gheorghe Băicuş, Ion Diacon. Discuţiile s-au referit şi la apreciata publicaţie „Foaie literară", ultimul număr, a cenaclului „Al. Sahia" din Buzău, prezentată de animatorul acestuia, profesorul Constantin Petcu. Cu acelaşi prilej, au fost vizitate străvechile monumente de artă buzoiene Ciolanu şi Răteştii. De asemenea, a fost vizitată prestigioasa tabără de sculptură în aer liber Măgura. Ne facem o plăcută datorie elogiind realizările ultimei ediţii, 1982, a taberei şi cităm numele artiştilor prezenţi de data aceasta : Ion Bolborea, Gh. Coman, Claudiu Filimon, N. Ghiaţă, Al. Marchiş, Relu Mărăşteanu, Tiberiu Moşteanu, Aurel Stîncă Olteanu, N. Pascu, Romela Pervalovici, Gabriel Popian, Anton Raţiu, Mihai Cornel Stănescu, Gh. Terescenco, Marieta Vultureanu.

■ **ION BUDAI-DELEANU, MATEIU CARAGIALE, GEO DUMITRESCU, LEONID DIMOV, ŞERBAN FOARŢA**, iată numele „convocate" de Mircea Iorgulescu într-o recenzie ilogic intitulată „Un sentiment al viziunii" (cum, adică, „sentiment al viziunii" ? !), spre a ne convinge de valoarea absolut indiscutabilă a plachetei de versuri „Poeme de amor" a lui Mircea Cărtărescu (România liberă, nr. 12 017, a.c.). Sigur, în principiu, e cît se poate de firesc ca orice judecată critică aşa zisă de situare să apeleze la reperele ce par a susţine convingător. La acest nivel privite, şi în cazul de faţă, treacă-meargă, faptele pot fi înţelese ca atare, deşi, dacă luăm în considerare „formulele" absolut divergente proprii „reperelor" în cauză, este greu să nu te gîndeşti la extravaganţa demonstraţiei, la caracterul ei superfluu. Şi mai senzaţională apare această demonstraţie în momentul în care se constată că două din numele invocate de comentator sînt puse, nemijlocit, în slujba aprecierii de valoare propriu-zise. În acest sens, negru pe alb, se scrie : „«Poeme de amor», echivalentul în poezie al «Crailor de curtea veche», acel enigmatic şi inanalizabil roman al lui Mateiu Caragiale" ; „«Poemele de amor» au şi verva şi bogăţia lingvistică şi amploarea epopeică a «poemationului eroi-comic-satiric» al acestuia (Ion Budai-Deleanu n.n.) de care structural se apropie mult, inclusiv sub raportul voinţei de creaţie «noao şi originală» cum se voia «Ţiganiada»." Aşa o fi ? Vai nouă, sărmani sceptici, te pomeneşti că da !

■ **CĂRŢI ROMÂNEŞTI, nr. 1 1983.** Tipărită în patru versiuni (engleză, franceză, rusă şi germană), publicaţia face cunoscută peste hotare producţia editorială românească. Numărul de faţă, ca de obicei, prezintă, într-o variată modalitate publicistică şi cu o ţinută grafică inspirată, atrăgătoare, lucrările apărute la editurile noastre în perioada 1 septembrie—30 noiembrie 1982. De o atenţie deosebită se bucură volumele **Opere alese** din creaţia secretarului general al partidului, alte lucrări închinate personalităţii de excepţie şi cărţilor tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Sînt prezentate, de asemenea, cărţi social-politice, de istorie, ştiinţifice, literar-artistice, de profund interes. Printre autorii şi cărţile comentate se numără : Bogdan Stugren, **Enciclopedia Geografică a României, Istoria gîndirii şi creaţiei ştiinţifice româneşti**, Mihai Eminescu, Ion Agârbiceanu, G. Coşbuc, Octavian Goga, Zaharia Stancu, poeţi, prozatori şi dramaturgi contemporani, cărţi traduse în limbi străine, precum şi din limba română în limbi de mare circulaţie. Sumarul se încheie cu o binevenită bibliografie selectivă, fiind, în întregul ei, un indispensabil instrument de lucru pentru cititorii străini care vor să cunoască civilizaţia şi cultura românească de azi şi de ieri. Sugerăm — ca şi altădată — să se editeze şi o versiune în spaniolă a acestei publicaţii, spre a se lărgi şi mai mult sfera ei de cuprindere geografică în lume, precum şi o versiune românească, în profitul neîndoielnic al cititorului de la noi, care ar avea, astfel, grupată, întreaga informaţie cu privire la tipăriturile tuturor editurilor noastre.

Cronicar

Viața cărților

Roman istoric

Romanele, istorice ale lui N. Rădulescu-Lemnaru (în special **Fiica lui Zoltes** și **Burebista**) au impus un romancier cu un specific unic în contextul literar actual. Autorul, dăruit cu reale posibilități de investigare documentară și cu zboruri înalte ale fanteziei, a creat fresce valoroase ale trecutului nostru. Romanul **Burebista** (Editura **Eminescu**, 1982), înseamnă o coborire pe firul istoriei noastre milenare pină in anul 2000.

Romanul istoric are coordonatele sale, bine precizate în literatura românească. Veracitatea unei acțiuni depinde de mulți factori care conlucrează la cristalizarea sa. Indiscutabil că un personaj ca marele rege Burebista pretinde un deosebit curaj din partea autorului. Cu o informație exhaustivă, desprinsă din izvoarele antice, N. Rădulescu-Lemnaru a reușit să se transpună în miezul unor evenimente străvechi, retrăind trecutul cu ajutorul fanteziei și, totodată, făcîndu-ne și pe noi să-l retrăim. Acțiunea este veridică și interesantă, menținind atenția cititorului. **Burebista** este unul dintre reușitele noastre romane istorice, ca de altfel și **Fiica lui Zoltes.** În acest sens, este și meritul Editurii **Eminescu,** care acordă o deosebită atenție și romanelor istorice.

Figura centrală a marelui rege Burebista, după citirea cărții, ne rămine foarte bine imprimată în memorie. Marele rege, care la un moment dat, putea ridica o oaste de 300 000 de oameni și stăpinea un imens teritoriu, fiind o personalitate cunoscută a lumii antice, a fost un om deosebit, cu excepționale calități de conducător. Autorul intuiește acest adevăr și ne arată complexa pregătire a tinărului Burebista, trimis de tatăl său în centrele culturale ale lumii antice, ca să se învețe a conduce marele său popor, după moartea tatălui său. Cetatea Dionysopolis oferea asemenea posibilități de instruire, pe lingă cele de acasă, poate din cetatea Helis (Cetatea soarelui) din cimpia Dunării, existentă și pe vremea regelui dac Dromichaites. Pentru a ajunge la cirma statului, tinărul Burebista s-a dovedit extrem de sirguincios la învățătură. Cunoștea limba triburilor traco-geto-dace, apoi limba elină și limba latină. Deprinsese meșteșugul armelor de la tinerii de seama lui și își ascuțise mintea, informîndu-se de la dascălul său Hipolit Pargos, filozof, matematician, arhitect și astronom. Burebista, cu setea sa de învățătură, a reușit să cunoască marile probleme ale lumii antice, pentru ca apoi să îndrăznească a le rezolva și pe cele ale poporului său.

Adevărata misiune istorică a lui Burebista a fost unificarea triburilor și crearea primului stat independent pe meleagurile țării noastre. Pentru acest scop, Burebista era omul potrivit. Marea lui putere de persuasiune îi convinge pe șefii de triburi, care i se alătură (Thamarcos, Gordiu, Druniu, Glidiu, Coson, Gabel etc.). Pe partea sa trec și vestiții tarabostes. Consolidarea unui mare imperiu cerea, pe lingă diplomație, și strategie, pe care Burebista le avea din plin. În locul multelor cetăți tribale, Burebista începe construirea capitalei regatului său: Sarmizegetusa. În această măreață operă de consolidare a noului stat unificat Burebista are sprijinul marelui și înțeleptului sfetnic Deceneu și a soției sale Bendis, purtătoare a numelui unei zeițe.

Aceasta este trama romanului istoric al lui N. Rădulescu-Lemnaru. Diferențierea personajelor este făcută judicios. Marele rege ne este înfățișat în proporțiile sale normale, reale. De fapt, aceasta este caracteristica dominantă a romanelor istorice ale lui N. Rădulescu-Lemnaru. Autorul are o propensiune spre realitate, spre evenimentele care s-au produs intr-un timp revolut, dar cu destule semnificații și pentru cei prezenți. După părerea noastră, romanul **Burebista** este, deocamdată, și o inițiere, ca un preludiu simfonic, în romanul care va urma. Se observă anumite secvențe, încadrate în epocă, dar rămine să urmeze declanșarea tragediei. Conflictual, autorul ne descrie un atentat îndreptat împotriva regelui, care este rănit la Germisara. Săgeata atentatorului Ereptus este scoasă din rană, iar Eptala și Diza o bandajează. Din acest punct mobil, romanul se cere continuat. Mai vor fi și alte atentate împotriva marelui rege pină la cel final. A fost dat ca atit Burebista, cit și Cezar, să moară asasinați, altcum fața istoriei ar fi fost alta.

Romanul **Burebista** este o noutate în contextul actual al literaturii române.

Petru Rezuș

Meta—Pontice

În cea de-a șasea carte a sa de versuri („In căutarea lui Trophonius", Ed. „Albatros", 1982), Dumitru Bălăeț ni se arată ca poet al unui topos a cărui sondare și definire îi aparține în întregime. Cercetătorul lumii arhaice și cintărețul lumii actuale se împletesc în aceeași persoană aducindu-ne un semn dinspre trecut pe care-l cintă în același timp. Demersul este, în sine, interesant și oarecum neobișnuit: ideea învie și dez-vie, se întrupează din puzderia de mituri antice și se dizolvă concomitent în poezie. Totuși, figura lui Trophonius a mai fulgerat ici și colo în spațiul literaturii române (sub numele „Trifonius", eroul fiind simțit în sistemul trinar al „Mioriței" după nume și după ocupația de ciobani a lumii din care coboară) — prin efemeridele dintre cele două războaie, fără a zgudui însă mari conștiințe și fără a mișca pana marilor tratate de istoria literaturii. Mitul însuși este minor în spațiul antic, deși frapează asemănarea lui cu altele, mai cunoscute (Cain și Abel, legenda arhitectului Hiram etc.); desigur, unui Auerbach materialul i-ar fi putut oferi minunate argumente comparatistice dar mitul lui Trophonius nu are, repetăm, viață literară în antichitate. Dumitru Bălăeț însuși nu face din poezie mijloc de cunoaștere — nu urmărește, adică, definirea unor spiritualități paralele printr-o cheie comună; mitul îi servește poetului ca unitate de măsură a unui fond ancestral, comun lumii eline și „miraculosului nord tracic"; o arie spirituală, deci de dinaintea bifurcării civilizațiilor, arie ce se regăsește, într-un anumit sens, în ambele și deasupra lor, în preocupările generale ale spiritului uman însetat de fantezie și adevăr.

Formal, Dumitru Bălăeț se supune modelului din „Metamorfozele" lui Ovidiu (poet căruia îi dedica, în 1976, un ciclu de versuri în volumul „Augustele iubiri"); el aduce din străfundurile mitologice un complex de personaje dilatindu-le întimplările, extrăgind sensuri perene din ele. Trophonius este un personaj sortit morții: construiește un templu, greșește (mitul spune că și-ar fi omorit fratele, pe Agamedes) și caută ispășirea. Această triadă — creație-greșeală-ispășire — stă la baza vieții sale poetice în volumul lui Dumitru Bălăeț. Mitologic, în gestul eroului este implicat Orfeu (motivat mai puțin prin logica faptelor cit prin originea tracă a ambilor) și, mai ales Oreste: ca și acesta, Trophonius (și, în numele lui, poetul) caută să îmblinzească eriniile (divinitățile singelui vărsat, „închegările" morții care cer răzbunare prin moarte), merge în locașul Pythiei primind vocea oracolului. Cea de-a șaptea virstă se risipește în cea de-a noua zi — lucrurile împăcîndu-se, pentru noi, într-o filozofie a numerelor venită dinspre Pitagora. Poezia lui Dumitru Bălăeț este spontană și savantă în același timp, pe modele cunoscute (moartea lui Trophonius, această transformare în lumină, amintește de „Le dormeur du val" a lui Rimbaud; zorile trandafirii sint din Homer, etc.) autorul aplicind o blindă expresie românească, îmbinînd o experiență lirică proprie cu una dobîndită din spectacolul fascinant al cărților. Cea de-a doua parte a volumului cuprinde „imnurile" lui Trophonius către învățăceii săi „rostite" la petrecerea acordată de către zeu, fiind un excurs în înțelepciune cu implicarea maximelor și preceptelor de viață străvechi reinterpretate în spirit modern. Strălucește în mod deosebit poemul „Spațiu vechi", splendidă regăsire a unui ritm de vers popular, sinteză a întregului volum în haina doinei ce-l încălzește pe Eminescu: „De la Pont la Metapont / umblă-mi gindul vagabont / să-ntilnească-n drum pe dreptul / Pythagora înțeleptul / care numărul divide / în solide și lichide". Înainte de a fi cetatea din Lucania ce amintește și de Pitagora, Metapontul este un concept poetic, este ceea ce se află „in spatele Pontului", în străfundurile temporale ale unui spațiu ovidian pe care poetul de azi le sondează. Trophonius, ca și Zamolxis (acceptăm această formă a numelui lăsîndu-ne convinși de savantul Gheorghe Mușu), ca și Pitagora, este un „învățător" avind în jur discipoli care se împărtășesc din „comoara" ascunsă de el în templu. Esența învățăturii lui ar fi numărul, locul de oficiere, adîncul subpămîntean iar obiectul demonstrației — lumina. Dumitru Bălăeț extrage din antichitate sensuri moderne (frizind, însă, uneori și moda) dindu-le formă clasică, ritmată epic în cea mai mare parte, găsindu-și, iată, în acest poem, lirismul pur al literaturii populare. Dincolo de un retorism demonstrativ — cerut de obiectul poeziei dar uitindu-și de sine uneori — volumul lui Dumitru Bălăeț este, pentru un lector avizat, un deliciu de antichități vechi și moderne, un repertoriu de figuri vii bine armonizate într-un mit, un elogiu ovidian adus spațiului traco-get.

Nicolae Georgescu

Patetism liric

Luind seama la tensiunea eticist-poemică ce-i domină atit proza de ficțiune cit și publicistica, altfel, ambele purtind pecetea unor distincte note personale, într-un fel, era de așteptat ca Sorin Holban să încerce a-și valorifica atari însușiri și în cimpul poeziei. Astfel se face că volumul său de poeme, disimulat ironic intitulat **Cu tango înainte** (Editura „Eminescu", 1982), dezvăluie, înainte de toate, o conștiință artistică prin definiție activă, în sensul deschisei receptivități la, așa-zicind, temele permanente ale condiției umane raportată la parametrii moral-politici ai istoriei. În linia, de pildă, „declarațiilor patetice", ale lui Miron Radu Paraschivescu și a „cintecelor împotriva morții" ale lui Eugen Jebeleanu, dar stimulat și de tumultoasele „apeluri" adresate umanității de Adrian Păunescu, Sorin Holban nu ezita a se angaja și el, temerar, pe pista amplelor excursuri menite a ține mereu trează memoria grozăviilor înscrise în analele celui din urmă război mondial. Uzind de procedeul binecunoscut al descinderilor la fața locurilor, în vederea promovării argumentului palpabil, cu valoare direct documentară, poetul-reporter investighează locurile de la Auschwitz „transcriind" în carnetul său imaginea sublimată, reflexiv și emoțională, a acestora. Tonalitatea, firește, este aceea de „strigăt" poetic: „O pasăre neagră taie văzduhul, stau țintuit în văzduhul / rece și umed, ca într-o carceră cosmică. / Mă prind cu miinile de meteoriți și miinile îmi singerează, / meteoriții sint bucăți de sîrmă ghimpată, / în jurul meu e numai sîrmă ghimpată, / țip / dar nu mă aud, o teamă cumplită mă potopește / din viscere, o simt cum își înfige ghearele în stomac, / picioarele îmi sint bucăți de pislă, / un lichid pestilențial îmi inundă gura, și pasărea neagră / (cu ciocul încîrligat ca o jumătate de zvastică) / îmi strigă scurt: «Verboten !»".

Nu atit noutatea formulării metaforice, a structurii discursului în ansamblu sint elementele de rezistență ale poemului. Cum se vede, în genere, autorul „lucrează" cu materialul existent îndelung verificat. Ceea ce se reține fără îndoială este faptul că „acest material" își dezvăluie viabilitatea grație autenticului proces de asumare existențială, ca experiență limită, a temei. Rămînind în continuare în aceeași perspectivă a lirismului „obiectiv", totuși, la un moment dat Sorin Holban face și mișcarea inversă; acționează adică în virtutea impulsurilor ce aparțin conștiinței de sine prin apel la „vocea" eului arhetipal: „Dacă e un grăunte care poate să-mi potolească spaima de moarte / Dacă, în pasul către neființă există un punct luminos, / O stea polară care strălucește noapte de noapte / e doar gindul că voi rămine / În pămîntul meu / între rădăcinile mele / Și că aceste rădăcini vor susține / un arbore crescut cu clorofila din mine / Un arbore care va trăi mereu: / fiul meu". Un bine strunit **Cîntec de lebădă**, cu sinceritatea lui elegiacă răspunde și el aceleiași nevoi de dialog cu sine: „Mi-am pus pe cap coroana / Și spinii i-am simțit / E prea adîncă rana / Și doare prea cumplit / / Ca să mai pot s-o vindec, / Cu palida răsplată" etc. Discursivitatea retorică, fatalmente capabilă să convenționalizeze epica „poemului", s-o înscrie pe traiectoria gesticulației previzibile, reprezintă fără dubiu avatarul cel mai amenințător pentru genul de poezie cultivată de Sorin Holban. De aceea, o mai decisă aderență la „lecția" de modernitate a poeziei contemporane și un mai curajos abandon în fluxul memoriei individuale se impun cu necesitate. Așteptăm, deci, cu încredere și curiozitate critică.

Nicolae Ciobanu

Un eros vulnerabil

Ultimul roman al prozatorului Virgiliu Vasile Mihăilescu, **Nu sint o haimana,** ca și celelalte romane ale scriitorului apărute cu ani în urmă, prin tematica și tonalitatea sa epică, se înscrie exact pe aceleași coordonate ale actualității și tot în perimetrul existențial al adolescenței, considerată virsta marilor disponibilități energetice cind se pot descifra premisele indubitabile ale marilor împliniri de idealuri dar și ale celei mai certe prăbușiri în „viltoarea vieții".

Romanul pe care-l discutăm, prin concentrarea substanței romanești pină la extrema limită, lasă impresia că s-au dislocat dintr-o construcție mai amplă părți importante, nu numai frontoane și vitralii cu funcție ornamentală, dar și secțiuni de fundație, coloane și bolți, care, prin absența lor, te fac să regreți că lectura s-a încheiat așa de repede. Cu toate acestea, în cele 142 de pagini ale romanului, se poate urmări o traiectorie destul de complexă a evoluției personajelor angajate într-o confruntare atit de incitantă încit îi taie respirația chiar și celui mai docil cititor. Așa că s-ar putea ca operația de chirurgie în structura intimă a romanului să fie executată chiar de autor pentru a-i da cărții o mai mare densitate epică! Este tocmai ceea ce-i asigură succesul. Dar, în fond, despre ce este vorba? În prim plan apar trei elevi din ultimele clase de liceu — Dan, Petrică și Otilia și Gogu, un student ipotetic, iar în plan secund se înscriu pe orbite destul de periferice, tatăl și bunicul lui Dan, părinții Otiliei, un cuplu vulgar și Steluța, o prezență catalizatoare pentru individualitatea cam precară a lui Petrică. Dintre aceștia ne-a solicitat atenția cuplul erotic Dan-Otilia pentru că avem de-a face cu un eros vulnerabil, învestindu-i pe cei doi parteneri cu mari disponibilități de sensibilitate, dar și cu un potențial de credibilitate cel puțin himeric. Dan este un elev eminent. Orfan de mamă, lingă tatăl său foarte ocupat și cu un bunic bolnav, simte că-l apasă, ca o placă fierbinte, solitudinea. Nevoia unei prietenii devine acută. În acest climat o cunoaște pe Otilia și între cei doi tineri se profilează pe fundalul vacanței, o frumoasă iubire cu plimbări prelungite sub clar de lună și cu jurăminte că nu se vor despărți niciodată. Dar o umbră apasă luminozitatea acestui anotimp sentimental. Otilia a rămas corijentă la franceză. Dan o pregătește și eroina promovează clasa dar examenul iubirii îl ratează. Este însă sinceră și-i mărturisește lui Dan: „Tu meriți totul, totul. Eu am prea puțin ca să-ți dăruiesc. N-am ce căuta în viața ta!" Apoi îi va mărturisi că este gravidă și că nu are nici un sprijin. Dan se oferă să-i dea numele său copilului. El își respectă cuvintul, iar copilul moare după citeva zile de la naștere. Care alt bărbat ar fi făcut astfel? Poate numai unul care ar fi făcut abstracție de codul sentimentelor, sau ar fi considerat că numai în felul acesta dă viață acestei legislații interioare. Oricum, Dan se definește ca un bărbat matur cu o ireproșabilă conduită morală. După moartea copilului Otiliei, el își dă seama că nu mai are nimic comun cu fosta sa iubită. Totuși n-o uită, doar ea face parte din fondul de aur al adolescenței sale. O reintilnește peste citiva ani, după ce el terminase facultatea și își făcuse și stagiul militar, dar rămăsese același tînăr entuziast, devotat pină la uitarea de sine, conștient însă și de faptul că în codul moral al sentimentelor sale era o neregulă, o breșă prin care se mai strecura din cind în cind umbra Otiliei. Da, într-adevăr, umbra Otiliei, pentru că din eleva cu ochii mari și cu figură de copil, nu mai rămăsese decit o umbră. Dan se întreabă dacă nu cumva investise prea mult în această iubire. Dar în iubire este totul cu putință. Chiar un eros vulnerabil, rănit și însingerat, rezistă. Și Dan ar vrea să continuie, dar Otilia îi spune că este „prea tîrziu". Și rămine cu lumea ei. Care lume? Lumea compromisului și a imposturii, lumea fără adevăr și frumusețe a celor care fac din viața lor o tulburătoare suită de... corijențe! Ceea ce se și confirmă fără întirziere, căci Otilia și concubinul ei Gogu, studentul fără identitate certă și cu o moralitate incertă, ca și Otilia, de altfel — **eiusdam farinae!** — sint arestați pentru excrocherii. Și astfel, Otilia va continua să se sbată, incapabilă să-și afle un punct de sprijin într-un spațiu saturat de incertitudini. Iar Dan? Din climatul acestui eros vulnerabil va ieși mai întărit, ca dintr-un anotimp bolnav.

Nu sint o haimana este romanul unui avertisment. Și în cariera autorului, stăpîn pe arta construcției de structuri epice dense, cu scheletul metalic bine sudat care-i asigură cărții echilibru și armonie, un succes.

Ion Potopin

Făurirea personalității

Virgil Sorin, cunoscut medic psihiatru, autor al unor numeroase contribuții științifice și cosemnatar al unei excelente traduceri (Karl Leonhard, **Personalități accentuate în viață și literatură,** 1972, ediția a II-a revizuită și îmbunătățită, 1979), a debutat editorial, ca publicist, în 1978, cu o carte de interviuri: **Muncă, idealuri, creație. Convorbiri despre secretul făuririi personalității.** Noul său volum îl consolidează în ipostaza psihologului preocupat de multiplele aspecte și probleme ale personalității creatoare. Este vorba despre **Secretul făuririi personalității,** (Editura **Albatros,** 1982), deasemenea format din convorbiri purtate cu personalități remarcabile, care s-au ilustrat în diverse domenii ale vieții politico-sociale, științifice și culturale. Spre deosebire de mulți dintre autorii unor culegeri de interviuri editate la noi în ultimii ani, care au considerat interesante doar convorbirile cu personalități ilustre în domeniul literaturii și, eventual, în cel al altor manifestări spirituale ce folosesc cuvîntul, Virgil Sorin se adresează și unor oameni cu alte formații și profesii, pornind de la convingerea că personalitatea umană și corolarul ei, creativitatea, se pot exprima pe deplin și în alte numeroase activități.

Convorbirile sint deosebit de interesante, fiindcă cei întrebați au avut realmente ce să spună, dar și fiindcă întrebările care le-au fost adresate se încadrează într-un sistem bine articulat, ce traduce indicatori stabiliți în urma operaționalizării unor concepte importante (libertate, muncă, autodepășire, creație, conformism, ambiție, aventură etc.) și care încearcă, în cele din urmă, să stabilească jaloanele unei strategii a realizării de sine, consonantă cu realitățile sociale și psihologice ale epocii contemporane.

Cu puține excepții, convorbirile se desfășoară la un nivel accesibil și celor mai nefamiliarizați cu noțiunile moralei și ale psihologiei, cartea putind fi, în mod profitabil, parcursă de cele mai diverse categorii de cititori, în primul rînd de cei tineri, aflați încă în perioada de formare. În cuvîntul său introductiv, autorul aduce citeva precizări importante în legătură cu specificul noii sale cărți: „În această nouă carte, în aceste noi convorbiri se încearcă un pas înainte în fenomenologia personalității creatoare. [...] Ni se pare edificator și plin de învățăminte a cerceta și chimismul subteran al spectacolului unei personalități. [...] Convingerea care a stat la temelia acestei cărți este deci aceea că există, în viața fiecărei personalități, răscruci, îndoieli, problematizări ale existenței trăite, ce pot deveni semnificative pentru toți ceilalți. De ce? Pentru că aparțin unor biografii exemplare, unor personalități autentice".

Cartea semnată de Virgil Sorin dezvoltă o certă energie educativă, înfățișind concepte cheie concretizate în existențe reale. Ea are însă și calități eseistice. Nu numai cei pentru care minuirea cuvîntului este o profesie au găsit, sub presiunea dorinței sincere de a rosti adevărul despre propria viață, exprimări memorabile, a căror înlănțuire spontană are coerență și atinge adesea nivelul autenticității.

De o deosebită valoare sint mărturisirile unor remarcabili reprezentanți ai artei și culturii noastre. Aflați la altitudinea deplinei realizări, îi dezvăluie amănunte ale unor existențe de muncă încordată, tenace, în absența căreia realizarea de sine nu poate fi concepută.

Secretul făuririi personalității este o carte de eseuri vorbite, în care, spre deosebire de majoritatea interviurilor vizibile în periodice și în culegeri similare, participarea celui care pune întrebări este semnificativă; există împrejurări cind această participare modifică realmente cursul convorbirii, îndreptindu-l spre obiective care nu se lăsau întrevăzute după consumarea primelor replici. Autorul dovedește că are o solidă informație umanistă, în sens larg. Intervențiile sale sint îndreptățite și bine gîndite. Acest aspect ascunde o acțiune preliminară, pe care mulți dintre cei care iau interviuri nu o au în vedere: Virgil Sorin arată o foarte bună cunoaștere a opiniilor scrise ale celor cu care discută.

Gîndurile generoase cuprinse în convorbirile realizate de către Virgil Sorin se însumează într-o pledoarie convingătoare pentru o existență morală, întemeiată pe muncă.

Voicu Bugariu

Filozofie și morală

Există o categorie de cărți al căror destin se întemeiază pe o provocare deliberată a cititorului, care „dinamitează" interesul complezent și curiozitatea convențională. Sint cărți seducătoare sau numai incitante, sint cărți „incomode" în orice caz, sfidind certitudinile confortabile, prejudecățile și stereotipurile ce ascund de fapt un conformism intelectual, un snobism mimetic, scăldat în apele liniștite ale suficienței indiferente. Asemenea cărți sint receptate în chip contradictoriu. Contrariază, deconcertează, irită, nu mizează pe captarea bunăvoinței cititorului, nu resimt nevoia acordului sau a admirației extaziate a acestuia. Ele „trăiesc" din confruntarea deschisă și categorică, tranșantă, radicală cu tot ceea ce poate fi denumit universul gîndirii turnate în forme cuviincioase și tăiate după tipare consacrate și unanim acceptate. Ele „asediază" însăși ordinea intelectuală constituită a unei societăți, revendică libertatea reconstrucției spirituale a „instituției imaginare a societății" de care vorbea C. Castoriadis. Astfel de cărți sint pe cit de rare, pe atit de necesare, vital necesare.

Pentru cititorii cărților anterioare ale lui **Traian Gânju, „Arta de a gîndi"** — cea mai recentă producție a acestui eseist febricitant, apărută la Editura Albatros, cu puțină vreme în urmă — nu constituie citusi de puțin o surpriză. Prin structura și substanța sa acest pseudojurnal și pseudoconfesiune filosofică „respiră" aceeași irepresibilă nevoie de adevăr și autenticitate intelectuală și morală, pe care „Discurs despre morală" și „Lumea morală" o trădau în cel mai înalt grad. Deși autorul mărturisește că această carte tinde să fie mai degrabă „un jurnal, avînd o voită tentă de destăinuire filosofică", „Arta de a gîndi" nu păstrează decit arareori aerul confidențial pe care l-ar presupune o astfel de întreprinderea. Traian Gânju nu are nici un moment voluptatea de a cocheta cu cititorul, de a da curs unor false pudori, unor stratageme, de pe urma cărora reflecțiile și ideile s-ar orîndui ca exponatele într-o vitrină. Arta de a gîndi este arta de a trăi gîndind. Autorul nu se sfiește să declare: „În gradul superlativ arta de a gîndi se manifestă în gîndirea filosofică dusă pînă la ultimele sale putințe — metafizicul. Puritatea structurală desăvîrșită, acuratețea incomparabilă, dinamismul de o vioiciune fascinantă, autonomia de nimic pusă în pericol, formalismul perfect, amplitudinea fastuoasă absolută, toate aceste reușite fac din filosofia (metafizică) instanța supremă, prin plasticitatea ei, a artei de a gîndi. Astfel, pentru cine îndrăznește să gîndească, a gîndi frumos constituie o șansă, dar și o ambiție care solicită tot ce avem mai bun în noi, mai propriu în ființa umană a cărei expresie sîntem: gîndirea".

Nu este vorba de o reabilitare a metafizicii ca exercițiu speculativ sau de o întoarcere la gîndirea ce refuză dialectica. Reevaluînd cu luciditate fundamentele și posibilitățile rațiunii umane, inepuizabilele sale resurse de a cuprinde și pătrunde rostul lumii și propriul ei rost, Traian Gânju vede în metafizică eterna propensiune a omului de a-și transcende condiția finitudinii terestre, limitele, depășindu-le și depășindu-se prin creație. Metafizica, într-o astfel de accepție, se opune, fără echivoc, „gîndirii leneșe" dar și existenței telurice, echilibrelor precare, inerției și mediocrității. Ideilor și reflecțiilor lui Traian Gânju par să li se potrivească remarcile făcute la un moment dat, în „Cenzura transcendentă", de către Lucian Blaga: „Gîndurile metafizice sînt gînduri profund incomode. Incomode fiindcă ele ne scot din liniștea plină de siguranță a cochiliei noastre, incomode fiindcă ele silesc la trădarea pulberei, cu care am fost blestemați să ne hrănim, incomode fiindcă ele ne fac adesea să ridicăm un cuvînt incandescent împotriva noastră, incomode fiindcă ele răpesc cu riscul înebunirii sufletul din orizontul pur biologic, spre a-l așeza între poveste și profeție, incomode fiindcă sub puterea lor magică ne smulgem rădăcinile din pămînt pentru a le întoarce spre azurul în care nu pot respira decit stelele".

Traian Gânju respinge supremația adevărurilor ultime și definitive, care îndeobște fac obiectul și deliciul gîndirii metafizice evanescente. Tentația adînc metafizică nu este altceva decit tentația raționalității cu orice preț, cu orice risc. O tentație permanent dublată de o conștiință dubitativă, ce desface și reface țesătura demonstrațiilor prin care o idee se naște și exprimă însăși mișcarea vieții. Pentru Traian Gânju ceea ce importă este pulsația gîndirii ce se gîndește pe sine, oglindirea, cu infinite răsfrîngeri, a ideii în sine, înlăuntrul ei. Ceea ce îi repugnă cel mai mult autorului „Artei de a gîndi" este pericolul încremenirii rațiunii, al canonizării ideii, al transformării ei în sentință și precept, exercitînd coerciție intelectuală, reprimînd impulsul firesc al gîndirii de a construi și reconstrui, în plan ideatic, realitatea exterioară și propria ei realitate. Autorul nu consideră că ideea este reflexul înghețat al unei structuri rigidizate, al unei geometrii tiranice ci o veșnică tensiune dialectică, o „descărcare" sau în anumite situații o electrizantă revelație cu valoare cathartică. Ideea este deopotrivă apropierea unei semnificații și eliberarea de sub povara sau sarcina certitudinilor peremptorii, anterioare. Notațiile autorului sînt cit se poate de revelatorii în acest sens: „În ultimă instanță, din orice filosofie rămîne peren sentimentul pe care îl inspiră celui care și-o însușește"; „Spațiul libertății gîndului se întinde între ipoteza metafizică și demonstrația logică"; „Mă simt posedat de sentimente a căror temperatură îmi transformă gîndul în cenușă".

Filosofia este suprema instanță a conștiinței limitelor existenței ce creează însă și premisele depășirii acestor limite. Este interesant de semnalat faptul că pentru Traian Gânju jocul ideilor nu este un fastidios „joc al ielelor" gratuitate pură, o stare de jubilație sterilă.

Universul problemelor obsesive pe care autorul nostru și-l revendică acoperă un triplu registru de intenții și motivații: cartea nu are numai o **valoare de confidență,** ea răspunde și unui **scop maieutic,** raționalitatea apărînd nu ca reflecție abstrasă de la orice realitate, ci ca o **atitudine intelectuală și morală** consecventă. Pentru Traian Gânju starea normală a filosofiei presupune o simbioză constitutivă, o fuziune indispensabilă cu morala: „În esența ei ultimă, orice filosofie propune un cod moral"; „Filosofia a început întotdeauna prin logică și a sfîrșit întotdeauna prin morală — a înaintat în gînd și s-a înecat în viață"; „Nevoia de filosofie simte în subtext nevoia de morală", „Miezul moralei nu rezidă în principii, ci în problemele cu care ne confruntăm sau pe care ni le propunem". Eul cognitiv este nu mai puțin un eu moral: „Conștiința de sine este valoarea de adevăr a fiecărui om", iar cunoașterea lumii reprezintă nu mai puțin un proces de socializare a adevărului moral. Și Traian Gânju conchide: „A nu-i recunoaște omului o esență ultimă înseamnă a nu-i recunoaște niciunui individ universalitatea"; „Forma conștiinței universale nu poate fi decit filosofică și ea ne spune că viața nu cunoaște decit un sens, unic și deplin, valabil pentru toți oamenii — solidaritatea".

Traian Gânju este un gînditor căruia îi place să descopere singur resorturile adevărului dar căruia îi displace profund starea de însingurare. El caută cu obstinație drumul spre ceilalți, calea prin care individul solitar devine solidar cu semenii săi.

Am mai putea spune că Traian Gânju este mistuit de obsesia ridicării statutului filosofului, al gînditorului la statura filosofiei unificate cu morala, că multe notații și reflecții cuprinse în cartea la care ne referim sînt pretexte sau embrionul unor dezvoltări teoretice pe care autorul și le rezervă pentru mai tîrziu, că dincolo de mesajul explicit al cărții se află adevăratul mesaj invizibil, imperceptibil de prima dată, care tulbură dar și reconfortează conștiința cititorului.

Cartea lui Traian Gânju nu este o propedeutică în arta de a gîndi. Ea este un manifest pentru arta de a trăi pe deplin uman, gîndind, de a gîndi rotund existența umană, de a conferi existenței umane dimensiunea înaltă a raționalității și rațiunii sensul vital al existenței omenești.

Mihai Milca

Fumul amintirii

O poezie adunată în briuri strimte, constrînsă, adică, să se exprime în puține cuvinte, adesea lapidară, mai mult sugerată ca stare poetică, prinsă în imagini de clar-obscur a căror pastă stăruie în memorie — putem vorbi chiar de un repertoriu stabil al „măștilor", rolul poetului fiind acela al regizorului care aduce în joc la momentul oportun costumul necesar — ne oferă Bucur Chiriac în cel de-al doilea volum al său „Caii de fum" (Ed. **Eminescu,** 1982). Ca o caracteristică generală, lirismul se exprimă rar prin raportare la persoana întîi acomodîndu-se, de preferință, cu infuzarea discretă în lumea înconjurătoare din care este scos în rostire prin procedee de tehnică poetică. Într-un poem ca acesta, de exemplu: „De-atita uitare, / de-atita uitare, / poarta stă răstignită / în ploile verii, / durere topindu-se / ca o cruce-n picioare. / De-atita uitare" — ideea (dorul de casă) se prinde de la sine în cuvinte convenționale (iar repetarea și închiderea ciclică a sintagmei ne sugerează un joc în învîrtiri scurte), iar imaginea consfințește nu amintirea (a casei, a porții) ci starea poetică a eului care-și amintește; rezultă o anumită remușcare, durerea tîrzie a omului ce n-a avut timp să se gîndească la ceea ce se așterne tăcut în memorie și caută să prindă acel lucru la limita uitării. O vină personală față de locurile părăsite și o recuperare a ei, o ispășire în conștiința drumului: „Și am rămas pe inima drumului / și lupt. / Și am păstrat un ochi de apă / în care se vede cerul răsturnat, / în care se vede inima drumului / în care mă văd luptînd" („În care se vede"). Sinele este reflectat aici abia a treia oară fiind necesar, pentru a se ajunge la el, drumul între elemente. Bucur Chiriac dezvoltă, în fond, condiția tînărului de la țară plecat și integrat în marile prefaceri ale istoriei, „în inima drumului". Materia s-ar preta mai degrabă unei abordări epice, dar repetarea concentrică a unei imagini dominante ne arată că poetul nu pătrunde pe un drum anume, pe o poartă, pe un făgaș înlănțuind evenimente — ci rămine pe loc în fața unui singur moment pe care-l interoghează, de care se lasă interogat; tensiunea „prezent-trecut" devine lirică prin excelență. Poarta verticală, pătrunsă de ploile de la „începutul drumului", se regăsește frecvent, ca structură formală, dînd ceea ce numim unitate în diversitate pentru întregul demers poetic. Iată, de pildă, elementele imaginii — lemnul în aceeași ipostază verticală și apa sub formă de izvor subpămîntean — în poemul „Suflet de copil": „Fîntîna își înalță cumpăna / spre cer. / Cînd mă apropii / oglinda adîncului / este un dor / în care îmi văd sufletul / izvorînd". Pe această linie de forță — verticala locului, turn, coloană (poetul cîntă în versuri mișcătoare Columna lui Traian, Poarta sărutului, înălțimea bradului, a munților, etc.) se exprimă, cel mai potrivit, Bucur Chiriac. Originea drumului este un ecran vertical (poartă, fîntînă) spre (sau dinspre) care eul merge, real sau figurat, perpendicular. Iată, apoi, cum locul ploii îl iau stelele căzătoare și porții inițiale i se substituie poetul însuși: „Se surpă statuile sub ierbi amărui. / Începe ora / stelelor căzătoare, / aerul sur / se desfrunzește în mine cu răcoare. / Pomii abia se mai văd / cum duc sub pașii lor pămîntul... / Florilor le închide ochii vîntul." (Amurg) Discret, mișcarea orizontală a vîntului perpendiculară pe ecranul propus protejează „florile" de spectacolul dispariției în neant; această mișcare fiind proprie poetului, dar el însuși, în imagine, trăind chiar sub ploaia de stele, „vîntul" este cea de-a doua stare a lui, memoria afectivă, să-i zicem, prin care operează în conservarea unui peisaj. În fine, ca să nu lungim peste măsură șirul exemplelor, același capăt de drum este punctat de amintirea tatălui arînd alături de fîntîna cu cumpănă care are aici rolul de a echilibra regnurile în favoarea lemnului: „Adie vîntu-n frunze / și lanurile mai dansează-n Bărăgan... / acum îl văd pe tata răstignit / pe crucea plugului, / văd cumpăna unei fîntîni pîndind / să spînzure speranța... / Adie vîntu-n frunze / și lanuri mai dansează, dansează-n Bărăgan" (Adie vîntul). Aceeași apropiere prin jocul („dansul") refrenului; amintirea vine, ca la Eminescu, „pe freamătul de frunze", iar plugarul este, ca la Arghezi, sculptural. De altfel, „arta poetică" a lui Bucur Chiriac este una de factură clasică, poetul invocînd zborul lui Icar: „Ca și cînd n-ați ști / că zborul de la început / are aripi de lemn... / Nu mai stați în cîrjele voastre cuminți! / Zborul greu, timpul greu, / plumbul să-l duceți / ca pasărea măiastră, / chiar dacă puțini vă înțeleg" (Zborul de la început). Alegerea „greului" ca formulă de comunicare îi dă poetului o bucurie intimă, proprie, cum se exprimă în această splendidă glossă horațiană: „Mi-am zidit din lut și cuvinte / casa sufletului foarte cuminte. / Cîtă rînduială și liniște / pînă în adînc. / Dar, îndoielile nu se frîng... „Posibilitatea de a menține „îndoiala" ca primum movens al actului creator în „rînduială și liniște" este reușita principală a lui Bucur Chiriac în acest volum de versuri, echivalentă, în fond, cu menținerea liricului în epic. I-am putea, totuși, reproșa o anumită reținere, o anumită „cumințenie" care îngreunează uneori la propriu supapa sufletului trimițînd la o prea severă autocenzură — dictată în parte de alegerea genului scurt, în parte de caracterul „ocazional" al poeziei sale; atunci cînd lanțurile sînt rupte — ca în poemul „Corăbii lunecînd" — lirismul se exprimă direct, prin sine însuși, poezia devenind fluentă, sinceră.

Nicolae Georgescu

gheorghe anca

Poeme pe Gange

1.

Dă-o vivat zindabad
ochii scoși in radhabad
rupt piciorul plopului
pe sub calea laptelui
hallo maică te respir
leg dușman de musafir
duc perdeaua în azil
militon glasperlenspiel

2.

Mi se face foarte frică
de viața inamică
și de moartea văduvă
la mine în măduvă

3.

păsări Brâncuși
ori flori Apollinaire
la tropic înconjoară
pe truver saree
shrimati sati
în altă viață
păsări flori
lumina ce-o fi
n-or mai fi

4.

Jayadeva n-a auzit despre
Jayadeva
Jayadeva o fi fost orb

5.

Sub arborii nemuritori pe
Ganga
călătoresc cu apa aruncată
familia ruginește pe
Dumnezeu-Luceafărul sanscrit
Eminescu n-a murit
veghează-n clubul pomilor de
nim
risipind în flori ahimsa

6.

Din Orissa
din Jaganath Puri
Alecu Ghica mă mai strigă
Moldova se roagă prin el
swamiji
nu mă cunoaște
trimite vorba apele cu norii
și cite-o oarbă floare
imnul ascultat văzut în lumină
auzit în adîncuri

7.

Om troian
roman
pe trei ochi stăpin
moartea ia-mi
dă-mi trai
plaiului meu
rai
și-ar fi doar un fir
trandafir
argintiul neam
și-ar fi din bătrini
zid de duh de miini
din nesat în sat
curat luminat
la zorii de nea
să ne ia
șoptitorul dor
omul șoptitor

8.

Să furăm boieri pașă fără
sabie
vlah în foiță de cămașă
cu tutunul lui Alah
printre copaci de scabie
intră cineva în cușcă
vreme moale
zice un băiat
neimbăiat
și ne impușcă.

9.

Cerul fulger doladhar
codri ploaie pe Tibet
visul lung într-un pahar
stele arse pe-un caiet
trupul focul
nenorocul
cerul fulger doladhar
visul muntele pahar
plouă dealuri Eliade
și cascade
eu copilul mai înot

10.

Scrum în plămini
mireasma astrului
Tibet
somn în cer de ciini
sol lui Zalmoxis
zbor încet
din flacăra prag
scară de fum
în imens ocean
scrum nu mai am

11.

Ioasaf în Bucovina
Ioasaf în calendar
Ioasaf lumii lumina
Bucovinei minutar
Bucovina Ioasaf
lotusul spre bălți înot
dezlipit în epitaf
sorocindu-se de moaște
ochi de somn în Bucovina
cînd rod stelele colina
și rugina vina-n broaște
jar
fugit din calendar

12.

Încet să nu te dezrostești
cuvintule
statui preamuierești lingindu-le
la muced zid
tăcere
pînă-n Negrilești
umbra lui Baiazid
ascultă cînd bate profana
viața și Anna
arcul și toaca
și ciinele mușcind
vaca
lui Ali Beg-curier fără gind

13.

Întinse trupuri de zăpezi
femei pe munți în Auruța
din expediții le revezi
vise deschizîndu-ți ușa
minare-ai singerii cirezi
decît în poala jucăușă
ți-ai plinge dragilor aezi
mireasma vieții de păpușă
pe-acoperișe de hortensii
ascuns-am urme de ascensii
pe sînii supți cu puls amonte
prin foi fierbinți în fierte fonte
fire-aș fi fost cu albigensii
din India-n capodimonte

14.

Litera mare nedecisă
la cer să se înroureze
îmi cintă vara porolisă
și joacă Dunări calabreze
în dzonga-nghează o narcisă
groelandeze rugi o zisă
iluminîndu-se pe speze
tu desenezi de nopți modele
în șoptita ziuă ce să
arată a fi de trei lulele
în fumegătoare lesă
cu Himalaya pietricele
prin rododendroni o metresă

15.

Arbor Indiei
fiu mumei
fost-am cîntec
acum lume-i
fie-mi pasul
dansul umei
și umblatul fumul fumei
sunetele git de iarnă
cald în abur de povarnă
ce irozii nu ne toarnă
singele ni se întoarnă
pînă-n creier de dimie
cu colindul la geamie
lingă templu tîmplărie
cer cu cercul de ochi fripți
sînii de eucalipți
în stea de mare înfipți

16.

Matilda ochi la zece ani
m-a învățat genunchii puber
dintr-un coteț de suverani
ca mai tîrziu la madam huber
topita cinepă din bani
lumina ochilor ei super
albușuri printre coccodani
ce-n șah pe chatra marg
recuper
invață-mă genunchii zee
măruntă și la ananghie
prin bălți bengale galilee
și astre în lunăticie
cînd luna plinge o medee
cînd numai tu erai ești vie
un avatar ori o scinteie.

Delhi 1980—1982

iordan grecu

E primăvară

E primăvară nu numai în gind !

Pe-o cărăruie de cer
Trag boi albaștri de vînt
La care cu poveri

De mireasmă.

Cînd vii

Ciudate inele împrăștii.
Cînd vii nici nu te anunți.

Atins în treacăt de tine
Întunericul pare
Că scoate ecouri
De mirabile punți.

Ducînd treaptă cu treaptă
La castele zidite
De-a dreptul
Pe vîrfuri de munți.

Fugă (I)

În ceașca amurgului scapătă zahăr de stea.
În zadar aștepți de la vers izbăvire.
De unul singur, în zori, fără știre
Mai bine din oraș ai pleca.
Străzile să plîngă de vor.
Cîmpiile te-așteaptă cu brațele deschise.
Pădurile te cheamă la sînul lor.
Îți vor clădi pe izvoare albastre banchize.

A mai trecut

Și fiara privirii o vom îmblînzi.
Omătul va bubui în fereastră.
A mai trecut din viața noastră o zi
Stînd în bătaia fantastă,

De nînsoare a muzicii.

Cu vîrful buzelor

Chemați o trăsură !

Curînd mă voi îmbăta
Cu vin din gura ta.

Voi desena pe cer
Triunghiuri de neatins.

Cercuri voi picta
Pe umerii tăi.

Cu vîrful buzelor
Pe nourii sînilor

Turnuri și piramide.

Deși tînăr

Veșmintele călătoriei din urmă
Sînt gata.
Oricînd pot să plec
Spre ținuturile
În care orașele
Dorm greoi
Pe malul rîurilor
Cu prunduri uscate.

REPETIȚIE DE NOAPTE

iosif lupulescu

— Așa, te oprești în prag derutată, e vorba de un mare local, privești circular peste mese, la zîmbești tuturor și ridici mîna dreaptă pe toCul de la ușă, încet, apoi pornești spre mine privind sticla cu votcă. Aici, în locul meu va fi Bimbo, el joacă rolul principal. Va fi la masă cu Florentina ; nu uita că trebuie să o privești și pe ea, dar într-un anume fel, cred că înțelegi ?... Puțină ironie, dispreț și o nesfîrșită ură. Te așezi lîngă el, iei o țigară, aștepți să-ți ofere un foc, pe urmă, nervoasă, arunci fumul spre tavan și-i amintești de ziua cînd ți-a promis că te va lua de nevastă, că aveai optsprezece ani și erai pură, că l-ai crezut și toate baliverneIe pe care poate să le îndruge o curvă, pusă pe scandal, cu gîndul să recîștige unul din bărbații valoroși pierdut pe traseu.

Cristi asculta urmărindu-l prin ușa întredeschisă.

— Gata ? Motor ! Falsmotor — strigă Gim.

S-a oprit în cadrul de la ușă, a ridicat mîna pe care lucea brățara de aur încrustată cu pietre prețioase, zîmbind, cu ochii fixați pe sticla cu votcă.

— Nu-i bine ! Zîmbetul e fals, privirea lipsită de expresivitate. Nu-ți cunoști rolul și nici meseria. Ce ar fi să renunți ? Să te duci acasă, să faci nani, să-i spui soțului tău că ai refuzat rolul fiindcă ți-ai dat seama că ai de lucru cu niște șarlatani ? Încă o dată ! Îți amintești totul ? Încearcă să te transpui. Trebuie să-ți trăiești rolul, nu merge cu artificii. E vorba de cadrul care urmează. Bimbo se dezvinovățește în fața Florentinei și ea nu-l crede. Trebuie să o conving că-l știi, că te-ai culcat cu el...

— Rolul ăsta nu-l pot face !

Obrajii i se împurpurară iar ochii negri îi străluceau plini de indignare.

— Altul n-o să-ți dea, fii sigură ! De fapt ăsta ți se potrivește și dacă ai talent o să-l faci. Te ajut. Încă o dată ! Imaginează-ți că este adevărat. Cam despre asta e vorba. Nu e chiar simplu, dar nici prea complicat, puțină imaginație, puțin talent, o picătură de rutină și uite așa se poate face artă, dacă știi să le amesteci bine pe toate. Suficient că vrei, la urma-urmei.

— Dar nu e posibil, scînci Cristi cu gîndurile risipite, total descurajată, amintindu-și de optimismul pe care-l avusese pînă a nu-l cunoaște pe Bimbo și acum pe Gim. Gîndind intens, în secundele care treceau lumea pe care și-o dorise, în care crezuse că a intrat pe poarta cea mare, ca acum să asiste cum se destramă vis după vis, speranță cu speranță, totul.

— Nu e posibil ! Ce o fi în capul tău ? Unde e ambiția, mîndria, ogoliul, toate acele calități pe care nu le deține orice femeie. Întotdeauna primul examen e foarte greu, așa se pare, că după aceea, fiind lucizi ne dăm seama cît am fost de naivi. Deci, ce anume nu e posibil ?

— Ce spui tu.

— Ei zău ! Văd că nu ne înțelegem. Pierdem noaptea fără rost. Nici nu dormim, nici nu reușim să facem ce ne-am propus. Fii atentă că dimineață va fi prea tîrziu. O să mai cauți un rol ca ăsta. Nu e mare ca întindere dar merită ! E vorba despre niște destine... Încearcă încă o dată, mai simplu n-am cum să-ți explic, că nu se poate. Prin mîna mea au trecut multe stele...

Nu ești tu prima, și nici ultima. Închide ușa, așteaptă comanda motor și intră !

Cristi ieși în stradă. Simți răcoarea nopții dar numai cîteva secunde ; zgomotul unor pași o făcură să uite și de frig și de rol.

— Motooor ! Fals motor ! Intră !

— A sosit un milițian.

— Nu contează. Fițele nu se tem, doar sînt și ei niște bieți oameni.

— Dar așa, în condițiile ăstea, te rog să mă crezi, zău nu pot ! Nu pot ! Înțelege-mă !

— N-ai talent !

— Am, dar dacă stă în spatele meu... ?!

— Te înșeli. Sînt zece mii de spectatori.

— Nu pot ! Nu pot ! se văicări Cristi prin crăpătura de la ușă.

— Intră ! Motor !

Ușa se deschise încet, cu precauție. Apăru milițianul :

— Iar ai început ?

— Ascultă, asta e meseria mea ! Fac filme ! Dacă vrei o votcă te servesc, dar nu mă încurca. Dimineață filmez. Hai Cristi, hai drăguță, trece timpul și e păcat de somnul nostru.

— Ar trebui să te arestez, amenință milițianul.

— Aiurea... Nu o să faci nimic. Bea un pahar și taci, ca și în alte dăți. Nu mai face pe grozavul ! Cristi, te rog, intră. Ea trebuie să-și învețe rolul. Filmul are un termen de realizare. Facem economie de timp și cine nu știe că timpul e măsurat în bani ? Rolul e de stricată și ea habar nu are cum devine problema.

Sergentul se apropie de masă, zîmbi și căută cu privirea un pahar.

— Lasă, nu te obosi, așa ceva nu țin, doar știi foarte bine.

Gim își trecu degetele prin barbă și-și aprinse o țigară. Telefonul sună strident. Sergentul rămase cu sticla ridicată privindu-l descumpănit. Nu se putea hotărî să renunțe la sticlă dar nici să bea. Gim, rîzînd în hohote se așeză pe marginea dormezei. Sergentul lăsă sticla pe masă și ieși cuprins de o tulburare pe care nu și-o putea explica. Se opri după colțul străzii. În apropiere era o bancă. O privi cu recunoștință că se afla tot acolo, cum o știa, dar cînd vru să se așeze i se păru că cineva îl pîndește și renunță cuprins de o ciudată neliniște.

Gim ridică receptorul și recunoscu pe dată vocea lui Bimbo, care îi ceru să i-o trimită pe doamna Cristi, fiindcă avea timp și cum îi trecuse și somnul putea s-o pregătească pînă în zori.

Gim așeză receptorul încet, cercetînd-o pe Cristi cu multă atenție și o curiozitate pe care nu și-o ascundea.

— Ce e ? întrebă ea cu vocea gîtuită de presimțiri. De ce mă privești așa ? Spune, ce s-a întîmplat ?

Gim, după ce se rezemă cu spatele de perete își încrucișă brațele pe piept și începu să rîdă cu ochii lucind de o bucurie răutăcioasă.

— Dă-mi un Kent, îi ceru, măsurînd-o cu privirea, ca pe o descoperire de ultimă oră.

Cristi îi oferi o țigară, luă sticla și se așeză pe marginea mesei. Ochii îi luceau de o lumină stranie. Luă ceașca de cafea, o umplu cu votcă și bău cu înghițituri repezi și mărunte.

— Facă-se voia ta, șopti Gim, aruncînd țigara. Totul merge înainte. Vă mulțumesc vouă demoni, care știți să limpeziți și cele mai negre ascunzișuri și să oferiți omului cuțitul în care să se arunce singur. Să cadă din propria lui lovitură, cu ochii în sîrma ghimpată pe care singur a înșiruit-o pentru a se simți în siguranță. A sosit momentul să-l poți învinge, va fi sclavul tău, dacă ai ambiție de femeie, toate planurile lui se vor răsturna. Nimic nu va fi cum a visat el. Te așteaptă. Vrea să faceți o repetiție, să fie sigur că vei juca un rol memorabil. Acum începi să-l joci cu adevărat. Dacă vrei să ajungi o mare actriță, din acest moment ai șansa și norocul în mîna ta.

— Dacă ăsta e singurul drum spre glorie, pe ăst aam să merg pînă la capăt și dacă...

— Fără „dacă". Înainte ! Cînd ai nevoie de cinste ? Și dacă tot ai de lucru cu un ticălos, inima ta de om cinstit nu-ți spune că trebuie să-l distrugi ca pe un vierme ?

— Renunț la rol !

— Dai cu piciorul destinului ? E un rol excepțional, mare, bogat... trebuie să distrugi toate piedicile. O femeie frumoasă, instruită, cultă și talentată e mai puternică decît orice bărbat.

Cristi își plecă fruntea pe gînduri.

— Atunci, să mă duc singură în vizuina fiarei...

— De el să te ferești și să-ți ascunzi gîndurile, orice moment de sinceritate pe care îl vei avea se va transforma într-o armă îndreptată împotriva destinului tău.

Cristi salută slab și ieși, iar Gim ascultă zgomotul mașinii care se depărta în noapte.

Sergentul auzind zgomotul mașinii alergă să vadă ce se întîmplă. Prea tîrziu, mașina dispăruse. Și era singurul zgomot care străbătea orașul la acea oră din noapte. Împins de o curiozitate fără margini, se îndreptă spre camera lui Gim. Mergînd cu multă prudență înțelese că cismele lui sînt un adevărat dezastru. I se păru că orașul e acoperit cu o boltă din material subțire, sonor și că fiecare pas pe care îl făcea era ascultat de toți oamenii ; că aceștia îl privesc cum se apropie pe furiș de acel loc în care se petreceau atîtea și el nu apucase să descopere nimic, ori aproape nimic în afara unor fapte mărunte și fără importanță dar simțea că într-o zi, într-o noapte va afla totul. Ce anume spera să afle, încă nu știa, dar spera să descopere niște legături subterane pe care să le raporteze șefului...

Ascultă îndelung, lipindu-și urechea de ușă, dar nu auzi nimic. Timpul trecea și el nu simțea nici o mișcare. Prin crăpătura dintre două scînduri răzbătea o rază de lumină, subțire ca un fir de ață. Sigur că Gim putea dormi și cu lumina aprinsă, dar instinctul îi spunea contrariul. Veneau momente cînd distingea niște zgomote ciudate și astfel se hotărî. Apăsă cu mare atenție mînerul de la ușă pentru a vedea dacă este încuiată, dar, spre surprinderea lui, nu era și i se năzări că se deschide singură, chemîndu-l cu bunăvoință să intre, să privească, să acționeze. Cîteva secunde urechile începură să-i țiuie ; îl privi pe Gim cum trage linii pe niște pagini albe și fu convins că de data asta avea să depisteze secrete de mare însemnătate.

— Te-ai întors ?

Nici dacă o bombă ar fi făcut explozie lîngă el și nu s-ar fi speriat atît de tare. Urechile îi vîjîiau și nu mai era sigur pe picioare. Totul începu a se învîrti. Nu se așteptase la așa ceva. Nici măcar nu și-a ridicat ochii de pe hîrtie, nu a făcut o mișcare cît de măruntă. Se strădui să zîmbească, dar îl apăsa un ciudat sentiment de vinovăție care nu voia să asculte de datorie și de exercițiul funcțiunii.

— De unde știi ?

Gim mai trase cîteva linii, așeză hîrtia peste celelalte, înghiți însetat din sticla de votcă, aprinse o țigară și-l privi surîzînd ironic, apoi ciocăni îndelung cu capul creionului în masă, privindu-l

— Cizmele...

— Cizmele ? sergentul le cercetă cu multă atenție simțind că le urăște.

După cîteva momente de tăcere, sergentul îndrăzni să-l întrebe :

— Dar, ...Ce faci acolo ?

— Filmul de mîine.

— Și despre ce fel de film e vorba ?

— Un mare film. Un nefericit de învățător visează să ajungă la oraș, el locuiește departe, într-un sat în creierul munților. Idealul lui de viață însă, e un mare oraș.

— Și ? Să vină, cine-l oprește... ?

— Ei, povestea e alta. Vine la oraș, coboară în gară, urcă în tramvai, pleacă și așteaptă să coboare, dar spre uimirea lui își dă seama că tramvaiul nu oprește în centru, pornește de la gară și oprește la periferie.

— De ce ? întreabă sergentul, indignat că se încalcă legea.

— De ce ? și Gim fluieră privindu-l cîteva secunde. Simplu : cei din centru nu circulă cu tramvaiul și nici nu au nevoie de asemenea mijloace de transport care să-i deranjeze. Înțelegi ?

— Dar în țara noastră nu există un asemenea oraș, ținu să precizeze sergentul în timp ce se apropia de masă.

— Există, dar tu nu-l vezi, ripostă Gim.

Sergentul se gîndi dacă mai era cazul să ia loc sau nu. Faptul că începuse să-l tutuiască, i se părea o jignire, dar își zise că trebuie să mai aibă răbdare, altfel n-o să afle niciodată nimic. Oftînd, își așeză chipiul pe masă. Gim ridică sticla și înghiți de două ori. Sergentul prinse a răsfoi hîrtiile.

— Ce înseamnă toate ăstea ?

Nu înțelegea și-și zicea că știa el ce e un film. Crezu că Gim își rîde de el și acest lucru nu i l-ar fi putut ierta, dacă ar fi fost adevărat.

— E un prim plan, actorul filmat din față. Atunci cînd intră în cadru și începe a spune că nu e vinovat, se apără că nu din cauza lui a fost omorîtă o tînără frumoasă.

— Da înțeleg, șopti sergentul, deși nu înțelegea și credea că hîrtia cu pricina ascundea cu totul altceva. Luă sticla și bău. După cîteva momente cercetînd biblioteca imensă cu mii și mii de cărți își aminti de povestea cu tramvaiul și reveni asupra ei.

— Deci, un tramvai care nu oprește în centrul orașului. În cazul acesta trebuie neapărat pedepsit conducătorul și taxatorul. Un om care vine din provincie și vrea să coboare în centru.

— Cei din provincie nu au pentru ce să coboare în centru, îl contrazise Gim, surîzînd ironic.

— Nu ? se miră sergentul .

— Nu. Bagă-ți bine ideea în cap.

— Asta nu o mai cred.

— Totul e un simbol, și Gim începu să rîdă cu indulgență.

Sergentul se gîndi îndelung dacă ce spunea Gim poate fi adevărat sau nu. Cuvîntul „simbol" îi suna străin.

— Simbol, zici ? Dar cînd vine soacră-mea la mine...

teatru

t

Un animator o trupă, un teatru

Într-un colț de țară, undeva pe malul Dunării, la Brăila, există un inimos colectiv de artiști care nu precupețesc nici un efort pentru a-și face meseria așa cum conștiința și talentul le-o cer. Profitînd de faptul că au revenit pe scena teatrului superb restaurat, ei au hotărît să supună unei judecăți exigente rodul muncii lor din ultima stagiune și au invitat un grup de oameni de teatru bucureșteni cărora, timp de trei zile, le-au prezentat șapte spectacole, șapte montări de facturi diferite. Acest maraton, chiar dacă a suscitat opinii controversate, un lucru a reușit să-l afirme limpede : Teatrul dramatic „Maria Filotti" are o trupă omogenă. Fapt confirmat și de recentul turneu la București. Tineri și vîrstnici formează o echipă care s-a raliat cu entuziasm în jurul unui animator de excepție. Constantin Codrescu se află la conducerea teatrului doar de doi ani, dar forța personalității sale s-a impus pentru că are o capacitate deosebită de a insufla optimism și de a propaga coeziune. Actor și pedagog, regizor și scenograf, el manifestă predilecție pentru subtile transpuneri scenice, are calitatea de a lucra minuțios la caracterizarea personajelor, stăpînește știința exactă a alcătuirii distribuțiilor. Împreună cu ceilalți doi regizori ai teatrului, Marius Popescu și Gheorghe Miletineanu, vădește o consecventă preocupare pentru valorificarea întregului potențial artistic, dînd posibilitate actorilor să-și etaleze aptitudinile în partituri mari sau mici, importante sau mai puțin importante. Astfel i-am putut cunoaște și aplauda pe fiecare în parte. O actriță de temperament cu imprevizibile resurse este Ana Cristi. Chiar și rolurile insignifiante Cristian Pirvulescu le compune cu eleganță. Neguros sau hîtru, Petre Simionescu convinge ca posibil Moromete, mucalit braconier sau tardiv justițiar. În privire cu sclipirile inteligenței, în glas cu inflexiunile sufletului, dialectician al clipei, Constantin Codrescu poate fi interpret ideal al omului „politic", dar și exponent exemplar al „violenței" aberante. Ildy Codrescu gravitează cu grație totdeauna păstrînd un riguros echilibru între meditație și senzualitate. Cu o fire voluntară, Rodica Mușețeanu este o individualitate artistică robustă. Inventiv, Romeo Mușețeanu își drămuiește cu parcimonie expansivitatea. Marilena Negru are virtuți de excelentă comediană capabilă și de profunde disimulări. Gheorghe Moldovan ilustrează mai ales ponderabilitatea în formele ei extreme de autoiluzionare și de pasivitate. Marcat de o natură colerică, Bujor Macrin, tip introspectiv, cerebral, împrumută personajelor ceva din zbuciumul ființei sale, dar, cînd i se oferă ocazia, se contaminează de veselia eroului interpretat. Adrian Năstase este un tînăr actor nu numai cu farmec, ci și cu talent de care uzează dezinvolt. Interpret interiorizat, George Sofrag este totdeauna atent la gradarea accentelor. Mihai Stoicescu posedă o salutară disponibilitate tipologică. Mircea Valentin speculează cu folos un anume contrast între sobrietate și șăgălnicie. Cu aplomb Victor Ianculescu captează atenția prin simplu zîmbet, un zîmbet cînd orgolios subversiv, cînd net simpatic. De la insinuare meditativă, la infatuare agresivă, George Țoropoc dă nuanțe diferite unei constante afectări. Teodora Mareș reușește să fie mai mult decît o simplă prezență gracilă cu ochi migdalați. Anton Filip oscilează adecvat, de la caz la caz, între inocență sau obtuzitate. Elena Aciu întrupează discreția necesară iar Nicolae Ciocoiu este mereu sobru, fără excese. Nicolae Budescu are o fizionomie specială de care profită la maximum. Marinela Cătălin este o fină rezoneră a stărilor sufletești, iar Dan Colcer aduce în scenă bucuria sinceră de a juca și-n comedie, și-n tragedie, în dramă, ca și-n musical. Li se alătură Marina Golup, Elena Patac, Duța Guruianu, Gabriela Dima... Cu toții formează o familie. O familie de artiști...

Irina Coroiu

film

f

Debuturi

Ceea ce făcea importante debuturile unor Mircea Veroiu, Dan Pița, Mircea Daneliuc, Alex. Tatos, Stere Gulea era — nu atît calitatea fiecărui regizor în parte, cît sentimentul unității de vederi pe care filmele lor îl transmitea ; plutea în aer ceva care trebuia spus și ei veniseră să o facă, convinși că au o menire pe lumea asta : să exploreze „petele albe" ale unei geografii cinematografice care, la vremea aceea se baza încă pe intuiții afective de felul celor care, altădată, decretau că pămîntul e plat, sau că soarele se învîrte în jurul pămîntului. Era, dacă ne aducem bine aminte, nu numai convingerea regizorilor, dar și a noastră, a tuturor celorlalți care așteptam ceva de la filmul românesc. Ar trebui să ne aducem aminte de atmosfera de atunci ori de cîte ori ne întrebăm asupra talentului regizorilor noștri pentru că altfel riscăm să ajungem la teoria acelor „generații spontanee" apărute prin miracol și nu ne mai rămîne altceva de făcut decît să așteptăm și alte asemenea miracole...

Se fac și astăzi filme — mai multe decît în urmă cu zece ani. Debutanții sînt, în ultimii ani, și ei mai mulți decît altădată. Deosebirea între cei de acum și ceilalți este însă că te duci să le vezi filmele fără să aștepți ceva anume de la ei ; și după ce le-ai văzut, să exclami ca tot spectatorul de rînd : „Ia te uită ce-a mai scornit și ăsta !"... Cam așa ceva mi s-a întîmplat la filmele a doi debutanți din ultima vreme : Dan Marcoci și Ioan Cărmăzan. Am văzut **Mult mai de preț e iubirea** și **Țapinarii** ; sper că am înțeles ce vrea fiecare dintre cei doi regizori și încotro a pornit-o ; ceea ce n-am înțeles însă, a fost ce nevoie avem noi de filmele lor. Am așteptat să se întîmple ceva și așteptările mi-au fost confirmate sau infirmate ? Cinstit vorbind, nu ! Și Dan Marcoci și Ioan Cărmăzan au o cale a lor : unul pragmatic, interesat mai mult de „carnea" filmului, celălalt ocupîndu-se de „sufletul" filmului, folosind oamenii și locurile ca pe niște exponate într-un muzeu pe care încearcă să le anime cu un puternic suflu liric. S-a vorbit la Ioan Cărmăzan de nu știu ce mitologie și spațiu mitologic, dar am impresia că sînt doar cuvinte mari folosite fără discernămînt ; ar trebui să ne lămurim mai întîi ce-i aceea o „mitologie", cum apare și cine o creează și abia după aceea să ne lansăm în asemenea afirmații ; nu orice film etnografic este și mitologic ; și chiar mitologic fiind, nu înseamnă neapărat că e un film de calitate ! Dar nu calitatea celor două debuturi intră aici în discuție, cît degajarea cu care cei doi regizori se situează de la început pe poziții extreme ca și cum, într-o aceeași generație nu există între regizori decît forțe de respingere și nici măcar una de atracție care să dea filmelor lor un aer comun.

Rămîn la convingerea că o cinematografie în care regizorii iau filmul pe cont propriu, nu poate să emită pretenții ; chiar generația despre care vorbeam la început și-a pierdut între timp unitatea și mai alăturăm încă numele regizorilor ei mai mult din obișnuință, decît din necesitate. Casele de filme trebuie să-și ia din cînd în cînd curajul de a chema regizori tineri să debuteze ; și uneori tinerii debutanți confirmă încrederea care li s-a acordat. Dar una e să fii chemat, și alta e să ai chemare. Este distanța dintre mediocritate și talent — dintre curajul caselor de filme și curajul unui artist. Nu au Dan Marcoci și Ioan Cărmăzan curaj ? Dacă ar fi să te iei după nepăsarea unuia față de succesul la public și nepăsarea celuilalt față de ceea ce se ascunde sub aparențe, ai putea să crezi că nu ! Dar e un curaj lipsit de răspundere, căruia îi lipsește vocația înălțimilor.

Nicolae Mateescu

— Coboară în centru. Normal. Tu ești omul legii.

— Așa e, strigă sergentul plin de bucurie.

— Păzești și tu o stradă, două, niște străzi pe care nu se întîmplă niciodată nimic. Aș vrea să te văd în locul meu.

— E greu la voi în cinematografie ?

— Foarte greu.

Gim turnă votcă în două cești, ciocniră și le goliră.

— Încearcă să te odihnești, eu am de lucru.

— Dar fata cu care făceai repetiție... ?

— A zburat.

— A zburat ?

— În alt cuib, îl lămuri Gim, văzînd nedumerirea de pe fața lui roșcovană și rotundă.

„Tramvaiele nu vor opri niciodată în centrul orașului, vor trece dintr-o extremă într-alta. Pentru a ajunge în centru ai nevoie de mașină. Pentru mașină ai nevoie de bani. Bani !" Gim oftă și se opri cu ochii la sergentul care dormea cu mîinile încrucișate pe burtă și capul rezemat de perete. „Asta e un om fericit. Nu se gîndește la tramvaiele care nu opresc în centrul orașului."

Măsură camera dintr-o parte în alta. Auzi mașina oprind Pe urmă se stinse orice zgomot. Orașul dormea, toți oamenii dormeau în afară de el. Consultă ceasul. Mai erau cîteva ore și începea o zi lungă, agitată. Se opri cu ochii pe ceas. „Totul e să-ți oferi singur, atunci cînd poți, niște mici bucurii. Alții nu ți le oferă fără a plăti și cînd nu poți avea „moneda", e ca și cum n-ai avea nimic."

— Tramvaiele nu opresc în centrul orașului ! strigă Gim și-l făcu pe sergent să deschidă ochii. Înțelegi ? Nu poți tu pricepe așa ceva nici dacă aș sta să-ți explic o sută de ani.

Gim se lungi pe dormează cu fața în jos, sergentul se ridică, deschise ușa încet și privi în stradă. Șoferul dormea în mașină ; strada era pustie. Îi trecu prin cap să-l trezească pe șofer și să-l întrebe care era povestea cu tramvaiele, dar renunță și ieși ca să-și alunge somnul, dar după ce se convinse că totul e în ordine, că nu se va întîmpla absolut nimic, se reîntoarse și se așeză pe același scaun încercînd să închidă ochii dar somnul se depărtase. Privi cu atenție camera, apoi toate hîrtiile de pe masă.

„Tramvaiele". Căută să vadă un tramvai desenat de Gim, dar nu era nici unul. Dezamăgit de faptul că nu înțelegea dacă era ceva adevărat din toată povestea, părăsi camera și plecă să se plimbe, să mediteze. După ce străbătu străzile din împrejurimi, nereușind să dezlege problema se întoarse ; Era ceva misterios care-l atrăgea spre camera lui Gim. Avea senzația că se va întîmpla ceva și el va fi acuzat de lipsă de vigilență.

Ascultă la ușă, deschizînd-o cu un fel de teamă și nu intră pînă nu reuși să cerceteze ceva din interior pentru a se convinge că nu era nimic deosebit care să-i dea bătaie de cap. Gim sta pe dormează cu picioarele ridicate pe marginea mesei și-l privea sumbru. Fără să știe de ce, duse mîna la pistol, dar pistolul nu mai era în toc. Privi înspăimîntat tocul, trăgîndu-l cu o smucitură în față pentru a se convinge, apoi îl privi pe Gim. Acesta îl cerceta fără o umbră de sentiment. I se făcu teamă. Transpirația îl inundă. Baricadă ușa cu spatele.

— Ce dracu vrei să faci ? întrebă Gim surprins.

— Dă-mi-l înapoi, se rugă sergentul.

— Ești nebun ? ce să-ți dau înapoi ?

— Lasă gluma ! și zîmbi sperînd să-i cîștige bunăvoința. Pistolul...

Îi venea să urle. Simți cum îl apucă o durere de care nu putea scăpa. Nu știa ce anume ar fi trebuit să facă și felul în care Gim îl privea, îl umplea de spaimă. Gim se plecă cu mîna sub pat și după ce bîjbîi îndelung, reveni în mină cu o pereche de pantofi. Sergentul trecuse prin momente de teamă cum nu mai întîlnise. Cîteva minute fusese chiar convins că Gim va scoate pistolul și va trage în el. Dar fu dezamăgit cînd văzu pantofii. Într-un fel sau altul spera să-și ia înapoi instrumentul. Se gîndi că Gim putuse să trimită șoferul să ascundă pistolul și în cazul acesta nu-l putea obliga fără să afle șefii lui și asta însemna...

Gim încălță pantofii și căută ciorapii, dar nu-i găsi și începu să injure punînd mîna pe telefon.

— Nu ! strigă sergentul cu spaimă.

— Ce dracu ai ? întrebă Gim, care tot nu înțelegea ce îl apucase pe sergent deși era clar că ceva nu era în ordine.

— Dă-mi pistolul, nu vreau să ajung în pușcărie ! aproape că plîngea sergentul.

— Pistolul ? Ce, ești nebun ? Păi de unde să ți-l dau ?

— De unde l-ai ascuns.

— Eu ? se miră Gim așezîndu-se pe marginea mesei și privindu-l din ce în ce mai surprins. Încearcă să pricepi că nu știu nimic de pistolul tău, habar n-am. Nici dacă mi-l făceai cadou și nu-l luam.

—Atunci unde e ? scînci sergentul nemaiînțelegînd nimic.

Dacă Gim nu știa atunci ce se întîmplase ?!

— Ți-ai controlat buzunarele ? întrebă Gim. I se făcuse și lui teamă să nu intre în belea.

Sergentul duse mîna la tocul pistolului. Era gol. Apoi la buzunarul de la piept, la buzunarele pantalonilor și nu era.

Gim îi făcu semn spre centură. Sergentul rămase trăsnit. Îl privea timp fără să-și poată reveni din buimăceală.

— Ieși afară ! strigă Gim atît de neașteptat și de tare încît sergentului i se păru că s-a trezit orașul din somn.

Părăsi camera amețit, fără să mai poată judeca. Știa că-l urăște pe Gim de moarte și nu-și putea scoate din cap povestea cu tramvaiele. Cerceta mașina care sta la dispoziția lui Gim și i se păru că șoferul știa totul. Scoase pistolul dar în momentul următor simți că cineva e în spatele lui și se-ntoarse înspăimîntat.

— Pistolul e gol, strigă Gim din pragul de la ușă, rizînd.

Se cutremură de spaimă.

— Cartușele sînt în buzunarul de la spate, rise șoferul.

Sergentul se depărtă. Știa ce are de făcut, ori cel puțin așa i se părea. Pînă la colț fu încercat de cele mai cumplite sentimente de teamă. Dintr-un moment în altul se aștepta să audă mașina venind în spatele lui.

Se așeză pe treptele unei case și numără cartușele. Erau toate. Oftă adînc și-și apăsă tîmplele cu palmele. Nu putea să-și mai dea seama dacă totul fusese realitate ori un vis prevestitor de rele ; Dar era așa ca și cum ar fi ieșit de la un film de a cărui acțiune încă nu se putea detașa.

gabriel cheroiu

Teiul

Și mi se plînse Teiul
că nu poate
să-și mai ridice
florile picate.

Și de plecate păsări
mi se plînse
de viață și de moarte
mi se plînse.

De nuferi triști, înmărmuriți
pe ape
și de un dor ce nu-l mai
poate-ncape.

De lacul cel legănător
de aștri,
de toamna unei flori
cu ochi albaștri.

Și de însingurare
mi se plînse,
de veșnicie Teiul
mi se plînse.

Natură moartă

Ce oare-ar mai putea să lege
superba marmoră crescută
în munți de cioplitura mută
a unor degete betege ?

Ca-ntr-un grumaz o ghilotină
ciocanul a lovit în daltă
și drept răspuns un animal dă
din piatră semne de lumină.

Dar cetluit mai strîns în funii,
cu toate rănile deschise,
se răspîndi în aschii și se
pierdu-n noroaiele furtunii.

Marea inițiere

Ioan Viteazul Vodă, răstignit
pe crucea neîngenuncherii sale,
chiar fărîmat în două poticale
de ciobul lunii nu s-au fost smintit.

Din iezerul Cahulului au mers
pînă-n Roșcani unde i-au fost și masul.
martirizîndu-l îi grăbiră pasul,
să hie sol moldav în Univers.

Un plug de aur trage brazdă grea,
iar aburii de lapte-l impresoară,
cu ochii triști cămile doauă ară
și crește grîul dogorit de stea.

Hronic

Vărsată iaste luna — jumătate
în ochii-nlăcrămatelor izvoară,
pribeagul Pătru în Ardeal pogoară
cu urmele de plîns înrourate.

Luat-au luiș păscărească mreajă,
păscar fiind de țară și de neam,
Moldova toată să găti de hram
la ziua de Apostol Pătru Meajă.

Cu laudă pre dînsul au priimit,
păzînd smintit văleatul să nu fie,
la Putna a-nflorit viță-de-vie
în poarta Luptătorului Trudit.

A doua tânguire a lui Maciste

totdeauna ne-au entuziasmat scrierile bune ale altora. De propriile noastre „contribuții" ne-a fost mereu silă cu atît mai mult cu cît n-am fi dorit să dăm nici un rînd publicității în privința vieții pe care suntem pe punctul de a ne-o pierde. Mai sunt doar patruzeci și opt de ore pînă vom intra în starea unanimă a morții. În această chinuitoare așteptare simțurile sunt mai ascuțite ; în fiecare clipă retrăim toate imaginile vieții dinainte și cu toate că luciditatea noastră e maximă, gîndurile care să ne dea o cît de vagă speranță cad rînd pe rînd ca niște raze ametite ce se resorb cu aceeași febrilitate în astrul din care abia izbucniseră. La resemnare totuși nu vom ajunge nici chiar atunci cînd ni se va pune lațul de git. O amintire ne vindecă acum de orice teamă : „Priveam pămîntul de departe, iar castelul prin care mă plimbam era luminat numai de coada unei comete care pe măsură ce se îndepărta sclipea tot mai tare. Totuși noaptea castelului dura de multă vreme și poate că trecuseră ani și ani de cînd ascultam o melodie atît de lină și îndepărtată încît mi se părea că o mînă de zeu piaptănă razele unui astru de seară. În marea sală prin care pășeam neauzit nici de mine însumi, deodată am simțit o atingere, apoi un imbold irezistibil de a mă apropia de locul emiterii acelei melodii. Am străbătut patruzeci de camere, iar în cea de a patruzeci și una am văzut un pian situat în mijlocul încăperii. M-am așezat pe un fotoliu de piatră. În fața pianului era o clepsidră prin care ieșise la suprafață o floare cu o tulpină puternică din care se desfăceau nenumărate ramuri. Nevăzînd pe nimeni în fața pianului mi-am închipuit că demult, foarte demult, cineva a început să cînte la acel pian, iar mai tîrziu trebuind să se ducă în altă parte, muzica a continuat să se producă sau să se nască perpetuu din propria ei amintire. Dar am observat totodată că, deși nu era nici un curent de aer, cîteva ramuri se aplecau rînd pe rînd pe clape. O floare cînta la pian ; și-am rămas uimit cum în același timp tulpina i se îngroșase atît de mult încît clepsidra se sfărîmase, iar coroana florii trecuse demult prin tavan. Cînd am ieșit în curtea castelului mi-am dat seama că floarea se înălțase printr-unul din turnurile sale pentru că acela se ridica văzînd cu ochii pînă cînd nu i s-a mai zărit capătul".

Putem spune acum că amintirea de mai sus a contribuit mult la modelarea sufletului nostru și la întărirea lui în credința că un bulgăre de pămînt poate fi greier, și o frunză poate fi pasăre. Noi, cînd ne-am întîlnit unda și ne-am ales clipa, am fost rînd pe rînd motan, tigru și om, și-am fi putut fi în multe alte chipuri. Știm că distanța de la ființele calme la om e mare, dar depărtarea de la oceanul primordial pînă la om e și mai mare. Ceea ce ne mai rămînea nouă de străbătut era numai recunoașterea că am străbătut. Disprețul omului față de ființele inferioare nu depășește disprețul zeului față de oameni. Și cu toate zidurile înălțate între regnuri, tuturor ipostazelor vieții li s-a inoculat încă de la început visul de a-și transcende condiția. Și cu toate că pare incredibil, noi ne-am studiat din timpuri imemoriale zeul, care este omul, și am reușit să ne apropiem atît de mult de el încît mai urma doar ca el să accepte să cadă zidul dintre noi. Vinovat de eșecul nostru este, nu numai sumbrul domn Still, ci mai cu seamă autorul Aventurilor *noastre, Ion-Publicistul. Lui doar avem a-i reproșa că, încurajîndu-ne de la un foileton la altul prin punerea în seama noastră a unor fapte de care nu ne credeam în stare, în următorul foileton era obligat de comportarea noastră să recunoască și să scrie, desigur mult prea mirat, că putem să ne manifestăm cu și mai multă independență și curaj. Astfel s-a întîmplat că n-am mai ținut cont de intențiile sale artistice și, cu de la noi putere, am lărgit nepermis imaginea sa despre noi. Acum ni se apropie deci sfîrșitul, și noi — Maciste am vrea să mai stăm o singură dată în fața lui Ion-Publicistul, pentru ca nu cumva după execuție el să modifice semnificația faptelor noastre. Am dori s-o mai vedem o dată și pe Nora care ne-a încurajat și ne-a pierdut în același timp cu sufletul ei atît de frumos și rafinat de crud. Am dori ca ea să citească aceste rînduri".*

În timp ce Maciste scria aceste rînduri, Maiorul stătea în spatele său și citea, iar la urmă îi ceru îngăduința de a înmîna ultimele pagini ale Memorilor lui Ion-Publicistul și Norei. Maciste încuviință printr-un gest și ieși pe culoar pentru plimbarea de seară.

Gheorghe Pituț

Alte rînduri despre rîuri

Urmare din pag. I

Argeșul, după ce a fost supus și s-a dăruit disciplinat luminii, curge la vale orgolios de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Își lărgește albia veche rostogolind achizitiv și norocos peste pietre apele sale și ale „captaților" săi, captați care încearcă să-i tulbure voioșia, mîndria și transparența invocînd străvezenia izvoarelor și străvechimea albiilor părăsite. Și învinuirile tînguite îl ajung ca o pedeapsă parcă mai jos atunci cînd împlintîndu-se, și pierzîndu-se lînced în cîmpie, Argeșul devine opac și posac, își pierde strălucirea zglobie și sprinteneala.

Și în mustrarea pe care i-o fac Argeșului celelalte rîuri prizoniere care-i sporesc făgașul, spălîndu-i bolovanii și mîngîindu-i cu resemnare malurile, reprosul Topologului (nume făcut dacă nu chiar născut să sugereze viitori, bolboane și morî) este, poate, cel mai mișcător, mai adînc și mai dureros. Pentru că Topologul a fost deviat, curmat și sugrumat tocmai atunci cînd se înfiripa subțire, curat și curajos printre stînci și cînd firul său se contopea patern cu Topologelul. Topologelul are acolo un debit mărunțel dar un curs mai comun, fără maturitate și fără evenimente. Așa că era potrivit ca apa Topologului subțire și ea acolo, dar încercată, să-l adune ocrotitor și să-l ducă la vale atent și grijuliu. Să-l învețe să legene păstrăvi și stele, să-l deprindă să susure, să cînte ori să geamă cînd se izbește de stînci pizmașe, să zăbovească și să clipească din ochiuri de apă desfătat și cuviincios pe sub punți umblate galeș și dezgolit de picioare feciorelnice frumoase, să-l deprindă să întocmească linii chibzuite, dulci ori coturi piezișe, unghiuloase. Altfel zis, să dea contur și personalitate Topologelului.

Și tocmai atunci, în clipele și în spațiul acela de apropiere și îmbrățișare caldă, au apărut barajul și canalul de aducție !

Albia veche rămîne o vreme uscată și pustie și cred că sensibilul, dibacele și iscusitul cîntec de prin părțile locului o să încrusteze în legănările ritmurilor sale și bocetul albiei goale și mute ; o să afle cuvinte mihnite sau de jale pentru tristețea unduită și foșnită a brazilor care o străjuiesc purtînd acum — fără oglinda apei — podoaba bogată dar degeaba și o să mai vorbească și despre țăcănitul mirat al copitei de capră neagră venită să se adape la cutare ochi știut al rîului pe care-l găsește acum uscat și orb...

Dar valea Topologului nu suportă mult tihna sfidătoare a pietroaielor leneșe și țepene și nici ruina malurilor care parcă prind îm. Are prieteni credincioși, săritori — izvoarele și izvoarele lăturalnice, piraiele și toplițele care-și aduc zestrea lor tămăduitoare, mică dar toată, atît cît e. Și încet, încet se alcătuiește plăpînd și scăzut un nou fir de apă care șușotește întremător și timid.

Da, dar unde sînt viltorile și morile de altădată ? !. Nu mai sînt atîtea vîrși viclene, copiii nu mai pot „mînți" apa cu pietricele subțiri și netede, nu se mai pot băga la fund. Iar moara din Cepari a lui nea Cicerone, morarul voios cumsecade și „prăfuit" de mălai, care lua uiumul după putința și nevoia omului și care citeodată punea stăvilarul aruncînd apa peste maluri astfel ca să putem prinde pești cu mîna, prin iarbă, nici moara asta nu mai e ! Totuși...

Acum cîțiva ani, deasupra satului meu zburau elicoptere cutremurînd tărîile. Mierlele, vrăbiile, rîndunelele precum și păsările de curte, de la țanțoșii curcani pînă la fudulul neghiob giscan, le priveau îngrozite și pitite. (Așta uliu !) Elicopterele așezau cu precizie la distanțe riguros calculate stîlpi triunghiulari care susțin liniile de înaltă tensiune. Zăvoaiele sînt presărate de stîlpi și copiii care nu se mai pot băga cu capul la fund și nu mai pot pune vîrși, se cațără temător pe ei sau își fac dedesubt „acioale" de crengi de arin și salcie. Căsele, bătăturile, drumurile chiar cele lăturalnice, spre pădurea și ripa lui Castravetè sînt acum luminate electric. În zilele din preajma sărbătorilor, cînd femeile fac curat în casă și pun afară la scuturat macaturile, scot la soare și freacă și ecranele televizoarelor, cum ai freca și ai curăța orice mobilă din odaia bună. Ba unele, mai „moțate", le așează pe pălimare ori pe prispe, le bagă în priză și le pun să meargă : („Ce dacă, ia să vedem și așa...") Poate să vadă dacă mai au „purici".

Nu știu cîtă și nu știu dacă vreo undă, vreun val din apa smulsă a Topologului vibrează înfiorat prin firele de înaltă tensiune care liniază cerul de deasupra satului meu.

Dar știu și aș putea spune — așezînd altfel în timp și spațiu cuvintele care dau titlul unei lucrări dramatice cunoscute — că ceva din valea și jalea albiei rîului s-a întrupat în electricitate și că de asemeni o parte din energia care tresare clipă de clipă în trupul țării dîndu-i vigoare și frumusețe coboară și de pe Topolog, „printre munți la vale".

nicolae boghian

Puritatea amară

Ne-ajunge foametea-seceta cărnii
ca o mută și grea disperare,
ca o pulbere abia încinsă
care inundă cîmpii de sare.

Ne-ascundem într-un cort singuratic
pe un coclaur tuns de furtună,
ne amintim puritatea amară
și boncăluim pe-a tristeții cunună.

Tu te înspăimînți de plăcere
și tresari și suspini femeiește,
pari orbitor de-odihnită și mîndră
în timp ce lumina încărunțește.

Într-o mută și grea disperare
foametea-seceta cărnii ne-mbată.
Ca și cum ai fi fost vizitată de înger
tu te bucuri, nerușinată...

Sub scoica de calcar

Iată, nimicnicia mă strînge
sub scoica de calcar și de neant
din care unduie luceferi de singe
prevestind Formei tărîm sacrosanct.

Colți sidefii îmi mușcă din trup
și-aruncă hălci pentru tinere fiare
și astfel mă transform în calup
printre alte calupuri cu ghiare.

Să trec în spatele ușii batante
a Universului — și să hulesc,
timpul să moară de vieți galopante,
neantul să rîdă funanbulesc...

Iată, nimicnicia mă strînge
sub scoica de neant și de var,
aud frunzișul gîndirii cum plînge
și cum foșnește nisipul primar.

Aud galopul pulberii, crud
arzîndu-și otrăvuri în măruntaie,
plînsul materiei îl aud —
și nimicnicia mă inconvoaie.

Cerbii de ceară

Acum nu mai sînt decît rugă
stinsă în templul ars și hulit
peste pietrele înfierbîntate
și peste praful adînc răscolit.

În urmă ning trădări și ciume
aeru-i ars de-o privelițe mută,
cu tropote mari vin cerbii de ceară
și-n loc să mă impungă, ei mă sărută.

Carnea mea mustește-n noroaie,
coroane de regi o-nfierează apoi,
mă biciuie greu rășinile morții
osia stelelor se preface în sloi.

Ochii materiei mă lăcrimează
peste urmele tot mai sticloase —
nici-un frunziș nu mă mai respiră,
nici-un mugur nu-mi tresare în oase.

Nici nu-mi îngădui vreo înfățișare,
trupul nechează în hăul celest,
plasma regală a minții se pierde
în intuiții ca într-un incest.

Acum nu mai sînt decît rugă
stinsă în templul ars și hulit —
un ocean cu rărunchii-n nisipuri,
cosmos de ceară, nins și topit.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Salonul mare / cu douăsprezece paturi / șase pe o parte / șase pe alta / ferestrele erau în față / și una chiar în stînga lui / mare și mereu deschisă / doar era cald / și să fie aer curat / ăsta-i cel mai bun medicament / și cel mai ieftin / le spusese profesorul trecînd grăbit de la unul la altul / nenorocirea i se întîmplase marți / douăzeci și unu / iunie / naiba știe la ce se gîndea / că n-a văzut că-i șubredă scîndura / și a căzut / tocmai cînd se grăbea să termine cu treaba pe șantier / și să se ducă la omul ăla acasă / să-i zugrăvească / deci a pierdut și banii / mii de lei / cu ei și-ar fi făcut gardul / sau poate și-ar fi luat o motoretă / să nu mai facă naveta cu trenul / așa zice aici / piciorul îi atîrnă de tavan / în jurul mijlocului are un cerc de ghips / la ceafă guler tare de sîrmă / cum să fi căzut el așa / că doar nu era cine știe ce înălțime / ce să-i faci însă / fiecare cu necazul lui / a căzut / a căzut / acuma trage / of / și vrăbiile astea / aia grasă / tare zbîrlită și tare obraznică / reaua / iată cum îi strică pachetul cu mîncare adus de femeia lui / praf l-a făcut cu ciocul / îl ciugulește ca turbata / fir-ar să fie / și el nu poate să-i facă nimic / nici s-o ușuie nu mai e în stare / ah / Doamne / ce-a ajuns / să-și bată joc de el / om în toată firea / o vrabie nenorocită / i-auzi ce guresă e / dar ce / ce-i asta / ce vrea afurisita / ce să vrea / vrea să-i strice și portocala de la capul lui / de pe noptieră / s-a prins bine de coaja ei și o pisează / și el / el nu poate să-i spună, nici dă-te mai încolo / o vrabie / o vrabie nenorocită / și lacrimile i se preling pe obraji încet / ca mierea.

Iulian Neacșu

plastică

Fantezia și simbolul

Nu am pledat niciodată pentru o autonomie a ilustrației față de text. În multe din cărțile tipărite în ultimele decenii la noi și aiurea ilustrația a tins a se desprinde de pagina tipărită. Desigur, este și acesta un mod de a purta mai departe imaginația cititorului prin intermediul expresiei vizuale. Cînd aceasta devine metaforă sau simbol cu capacitate conotativă independentă de o anume „istorie" este inutil să o judecăm altfel decît ca ceea ce este în fapt : rezultatul unei elaborări de forme plastice, plecîndu-se de la un pretext literar disolvat în complexitatea compoziției. Grafica de carte, mai aderentă sau mai puțin aderentă la un text, este, să nu uităm, grafică și nimic altceva. Dacă opera literară ar dispare și ar rămîne doar interpretarea ei vizuală, nu am putea în nici un caz să o refacem decît, poate, în intenționalitatea ei, reparcurgînd în sens invers drumul de la cuvînt la imagine.

Mihu Vulcănescu este unul dintre acei artiști care aproape că s-au specializat în autonomizarea ilustrației față de text, fără ca prin aceasta între pretextul literar și imagine să se producă o ruptură definitivă. Formele sale plastice au o capacitate de semnificare ce nu poate fi izolată de cadrul cultural general în care se înscrie opera literară. Izolate de text, ilustrațiile sale prelungesc ecourile deci ale unui mare context cultural generator de idei, mituri, simboluri. Vulcănescu și-a exersat mîna în acest sens de-a lungul a două decenii și jumătate. Ar fi de remarcat faptul că majoritatea edițiilor ilustrate de el sînt cărți de poezie și că prin natura împrejurărilor unele se pretează la improvizări imaginative. Dacă o poezie de Eminescu, Bacovia sau Labiș poate fi vizualizată cu mai multă ușurință și, deci, cu mai mult respect pentru text, a-i vizualiza pe Arghezi, Blaga, Ungaretti, Montale presupune un proces diferit de degajare vizuală a semnificației. De aceea, Vulcănescu a preferat în multe cazuri menținerea doar a unei punți indirecte de legătură cu textul, prin apelul la simboluri ce se încadrează într-o zonă de referință posibilă a acestuia. Cazul cel mai elocvent ni se pare a fi acela prezentat de ilustrațiile sale la **Metamorfozele și Arta iubirii** ale lui Ovidiu, recent expuse în București. În stilul său fantezist caracteristic, Vulcănescu s-a detașat de text creînd o lume populată de ființe stranii, descinse din legendele antice. Aventurile zeilor sînt în imaginile sale aventuri imposibile ale unor oameni transformați în ființe stranii. Erotismul sau dramatismul situațiilor este mereu subliniat de cîteva simboluri recurente, parcă pentru a sublinia o anume înscriere într-o realitate a visului. Fluent și melodios, limbajul graficii lui Vulcănescu incită la reverie și la desprinderea de litera unui text care, nevizualizat, poate rămîne o banală poveste fără sens pentru cine nu o poate vedea dincolo de litere.

Grigore Arbore

Casa mamei

Mamă, casa ta pustie
Stă pe-același colț de sat
Și visează c-o să-i vie
Pe poteci de nostalgie
Toți, din ea, cîți-au plecat

Nimeni însă nu-i apare
Pe cărări ce-n ierburi pier...
Și-ntr-o multă disperare
Des oftind privește-n zare
Cu ferestrele-i de cer.

Mamă, casa te-așteaptă
Gîrbovită-n stîlp de lemn...
Singură vorbește-n șoaptă
Scării i s-a frînt o treaptă
Ca un rău și straniu semn.

Peste sat e primăvară.
Mărul tău a înflorit.
Se aprind lumini de seară...
Da-n odaia ta amară
Nu se scapără chibrit.

Casa ta întunecată
Cu pereți ce năruiesc
Zi și noapte e vegheată
De-o răchită-nlăcrămată
Și de mărul tău domnesc.

Constantin Atomii

muzică

Panoramic XX

Principala trăsătură repertorială în recitalul mezzosopranei Steliana Calos a fost diversitatea stilistică, delimitările survenind aici atît față de concerte similare în intenție, monotone însă în înfăptuire prin preluarea reiterată a unor piese din aceeași arie componistică cît și față de programări a căror exagerată resfirare cronologică „dezleagă" primejdios concertul. Protagonista serii, bucurîndu-se de muzicala susținere a pianistului Mihai Virtosu, este posesoare a unei voci frumos timbrate îngăduindu-i fie o traducere intens-expresivă, ardentă a cantilenelor (ca în **7 canciones populares espagnoles** de M. de Falla), fie o interpretare cu finețe de filigran sonor (în **Due liriche di Saffo** de Goffredo Petrassi și **Rencesvals — Trei fragmente din Cîntecul lui Roland** de Luigi Dallapiccola), fie susținerea plină, în încheierea programului, a unui fragment de partitură dramatică — scena Sfinxului din **Oedip** — la incandescența confruntării presupuse de libret (interesant apare faptul că, aici, incandescența se potențează, prin contrast, prin includerea unor nuanțe glaciale, a unor sonorități de o duritate oarecum minerală) **Muzică de iarnă** din **Cvartetul nr. 3 cu voce** de Anatol Vieru, realizat în concert cu participarea cvartetului „Serioso", este o partitură de sporită puritate sonoră. Dincolo de desfășurările neexcesive ale corzilor și vocii, din suma lor pe verticală, din adunarea lor în timp, rezultă nu un conglomerat sonor amorf ci o muzică coerent structurată, egală sie însăși pe largi distanțe. Transpare de aici o simplitate de colind, evocat nu în substanța melodică ci în fenomenologia sonorităților, în amîndouă părțile, de aceeași cuceritoare simplitate. **Memento pentru voce, percuție și bandă magnetică** de Adrian Iorgulescu pe versuri de Garcia Lorca (amintim aici remarcabila contribuție, de rafinament timbral, a percuționistului Candid Popescu) creează o lume sonoră agitată în aparență, argumente favorabile, vizibile fiind dispunerea în dialog a vocii (cu ea însăși, înregistrată pe bandă), izbucnirile melodice sau ruperile de ritm ale percuției, argumentele nefavorabile însumînd puținătatea mijloacelor expresive, recursul obstinat la mereu aceleași procedee, minor schimbate de fiecare dată, în același timp altfel și recognoscibile totodată. Din rafinamentul dispunerii în pagină, din naturalețea contrastelor și ineditul soluțiilor componistice, se desprinde un real talent.

Opera Română din București a inițiat editarea unei publicații proprii, **Scena lirică**, caiet de excelentă apariție grafică. „Scena lirică apare pentru a răspunde cerințelor formulate cu insistență, în ultimii ani, de melomani, iubitori ai operei, în sensul oglindirii preocupărilor, gîndurilor și — nu în ultimul rînd — a realităților artei lirice și a chipului în care este ea slujită de reprezentanții ei" — sînt cuvintele de început ale unei publicații căreia îi dorim, în primul rînd, reală audiență la public (lucru pentru care colegiul de redacție trebuie să fie, cred, ceva mai ingenios în alcătuirea sumarului ; primul număr suferă puțin de schematism, de declarativism, fapt într-un fel inerent — însă posibil de evitat, în viitor — de vreme ce e aici vorba de schițarea teoretică a unor linii directoare). Alături de alte excelente inițiative ale noii conduceri a operei (amintim aici ideea splendidă de a invita să se desfășoare spectacolele de operă ale Conservatorului bucureștean la operă, pe o scenă deci oferind condiții adecvate), **Scena lirică** este un nou semn că se încearcă sistematice schimbări — în bine, evident lucru — în această importantă instituție de cultură a țării. Le așteptăm cu interes sporit (și le urmărim în același timp) în continuare.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

IV. Demonism și eros (3)

O povestire de iubire stăpînită de același inefabil demonism este și **Comoara.** De data aceasta, însă purtătorul agentului magic este personajul masculin, tînărul paznic de vițe Ionu Bodii, iar „scenăria fantastică" (Ilarie Chendi) a scrierii valorifică sugestiile basmului popular. Întruchipare a bărbăției mitice pe care memoria colectivă o atribuie înaintașilor trăitori în vremurile de demult, vremuri eroice prin excelență, eroul lui Agârbiceanu face figură de „voinic", impresionat prin întreaga sa personalitate. Trăsătura fundamentală a lui Ionu Bodii este „sălbăticia" candidă. Adevărat „copil al naturii", el se comportă ca atare încă din copilărie : „Cu traista de lînă vărgată roșu, cu bita de corn lucie, măciucată, Ionu Bodii răsărea cînd ici, cînd colo, de după vreun fag și-ntorcea un bou răzlețit. Și cînd boul privea boldiș la pitic, bita se-nvîrtea și suna săc între coarnele lungi, boltite". Nu e greu de închipuit voinicia „piticului", dacă ne gîndim că pe acele vremuri existau boi „cît urșii", alături de „juncani nepuși la jug pînă treceau de patru ani !" Ajuns flăcău în toată firea, Ionu Bodii își dezvăluie în toată complexitatea atributul de „om al pădurii", arătîndu-se pe de-a-ntregul stăpînit de „duhul" acesteia. Este un ins închis, necomunicabil („Că Ion ăsta era o fire închisă. De mic copil se ferea de toată lumea" ; „Iar cînd treceau rumînii cu carăle după lemne se ferea din calea lor") ; se arată refractar la orice tentativă de a-l scoate din „sălbăticie", condiția unică a existenței sale, la ale cărei norme se conformează perfect, în virtutea unei „demonii" congenitale („Tată-său cerca de multe ori să-l mai învețe cite ceva, să nu rămîie ca ursul din pădure. Da' copilul avea ochi de drac. Și săgeta cu ei în toate părțile, și deodată băga de samă vrun bou răzlețit și o tundea pe-aici încolo. Cu bătrînul nu-i plăcea. Da' cînd era singur, se punea pe-o dungă și asculta murmurul depărtat al pădurilor. Și, cînd bătea vîntul, se-ntindea pe spate, ochii i se aprindeau și pieptul i se-nălța plin de sănătate. N-a dat Dumnezeu vreodată să adoarmă și să i se ducă boii în hotare oprite ; da, cînd băteau vînturi mari, de multe ori trebuia să vie Bodea bătrînul să-l înghioldească cu bita ferecată") ; la toate acestea, se adaugă „darul" de cîntăreț a lui Ionu Bodii, de cîntăreț descins, parcă dintr-o preistorie autentic orfică : „Să-l fi auzit de departe, ori de-aproape, nime n-ar fi crezut să cînte ficiorul întunecat, cu privirea tulbure. Se părea că-i glasul tînăr al unei fetițe, se părea, iarăși, că vine dintr-un suflet mlădios și cald, din sufletul unui ficior de optsprezece ani. Numa-n răstimpuri, cînd doina se-nvolbura ca scăpată dintr-o vijelie de patimi, simțeai că nu-i nici tînărel ficior cel ce cîntă. Ș-atunci invia întreaga pădure [...]. În răstimpuri, liniștea grea, întunecată, îmbrăca pădurea. Ionu Bodii își întocmea pușca și începea să buciume din țăvi. Și cum să-ți spun eu că s-auzea sunetul acela ? Ca și cînd ar fi o pasăre uriașă, și pasărea ceea ar avea aripile de oțel, și într-un singur zvîcnet de aripă ar trece de pe-un munte pe altul".

Și de data aceasta, sîntem în măsură să atragem luarea-aminte asupra faptului că asemenea notații portretistice, dincolo de pojghița lor realistică, tind la schițarea unei tipologii umane în toate privințele ieșită din comun, aparținînd, adică, altei „lumi", cufundată în propria-i mitologie fantasticizantă. Într-o asemenea situație, nu este de mirare că misteriosul bour stîrnește curiozitatea celor din sat, a tinerilor în special („Și, în sat, ficiorii ascultau cu gura căscată, iar fetele tot prindeau cîte-un cîntec și se mirau de unde știe atîtea, și toate noi, boarul acela de pe Negrileasa"). Cum este și de așteptat, vraja cîntecelor intonate de originalul Orfeu se răsfrînge asupra fetelor. Sorții cad pe Marina lui Cojoc, fată îndrăzneață, ce nu ezită a da curs „chemărilor" lui Ionu Bodii. De aici încolo, fără a se desprinde cu totul de solul ei realistic, povestirea se „automistifică" saltă în propria-i „suprarealitate", guvernată, aceasta, de legile magiei concrescente. În ce o privește pe Marina, apare evident că ea va acționa exclusiv în virutea unor „comenzi" ce emană de la demonia tînărului boar. Împrejurarea că autorul nu cade în naivitatea de a mima cu simplicitate factice binecunoscuta tonalitate a basmului nu trebuie să ne înșele, în sensul de a considera că ne aflăm în prezența unei povești de dragoste în totul obișnuită. Urmărind cu atenție jocul dintre text și subtext, ajungem la încheierea că narațiunea înaintează pe un teren abil presărat cu elemente codificate, în așa fel încît substratul ezoteric se dezvăluie într-o imagine revelatoare prin desăvîrșita ei coerență. Fiecare moment se află sub semnul unui atare cifru. „Orfismul" difuz ce aureolează tema erotică a povestirii, la cea dintîi întîlnire a eroilor, pedalează pe motivul **interdicției** și al îndrăznelii necugetate de încălcare a acesteia :

— „Măi bădiță Ionaș, zise ea, eu n-am venit aici numa pentru sare (adusese sare pentru vite, n.n.) Eu vreau să știu ceva.

De astă dată, boarul își ridică privirile.

— Și ce-ai vrea tu să știi anume ?

— Aș vrea să știu de unde-ai învățat tu cîntecele cele frumoase, pe care le cînți aici, pe Negrileasa. Prin sat se zvonește c-ai fi în legătură c-o zînă din pădure, și ea te-a învățat. Zic oamenii că vine în toată sara, te alină, îți cîntă ceva și fuge apoi în aer".

Amețită de vraja erotică exercitată de Ionu Bodii, la plecare, Marina se **rătăcește** și în loc să **coboare,** cum este firesc, spre sat, ea **urcă** spre virful muntelui („Trecea așa, cu gîndul împărțit, cu sufletul plin, cu ochii aproape închiși pe călicelele pădurii și nu băgă de seamă că apucase pe drumuri ce șerpuiau pe coasta Negrilesei, spre creștet"), „știind" dinainte ce se va întîmpla, că Marina **se va rătăci,** flăcăul o urmărește și, asemenea voinicului din poveste, apare pe neașteptate, scoțînd-o din încurcătură; ceea ce conferă demersului narativ caracterele unei fermecătoare și stranii idile mitic-silvestre.

„— Te-ai rătăcit, se vede, fată-fetiță, te-ai rătăcit, ș-acum te prinde noaptea în pădure. Da' dacă vrei, eu îți arăt un drum mai scurt, îi zise el, privind în pămînt. Fata se împotrivi. Va afla ea drumul, zicea, și în pădure nu i-i frică. Ionu Badii pieri în desiș, și Marina plecă într-un suflet. Da' mintea parcă nu-i mai era trează. În loc să iasă undeva la luminiș, s-afunda tot mai tare în pădure. Și, deodată, s-a trezit pe muchea unei prăpăstii, ce se deschidea întunecată ca o gură de iad". Motivul **rătăcirii,** în cele din urmă, se asociază cu motivul **punerii la încercare.** Rătăcirile succesive ale Marinei sînt tot atîtea **probe** la care o supune pasiunea ei pentru năzdrăvanul voinic. Încheierea, în acest punct, este că demonia erotizantă a flăcăului are deplin cîștig de cauză. Marina se eliberează de frica rătăcirii în pădure odată cu începutul de conștientizare a jocului erotic în care este angrenată :

„Marinei lui Cojac îi trecu deodată frica.

— Da' boii unde i-ai lăsat, măi voinice Ionaș ? Mie mi se-mpărea că tu ai plecat în urma turmei, spre Piatra-Arsă. Cum vii tu acum să te-ntîlnești cu mine ?

— Eu n-am venit să mă-ntîlnesc cu tine, ci tu te-ai rătăcit. Da' de boii mei nu purta grijă. Vreai să te scot la drumul mare ?

Fata înclină din cap și ochii i se topiră parcă-n privirile jucăușe ale boarului".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Inaugurarea unui salon al cărții la începutul anilor '70. Printre participanți : Cristofor Simionescu, Vasile Nicolescu, Dumitru Popescu, Mihnea Gheorghiu, Ion Dodu Bălan, Zaharia Stancu

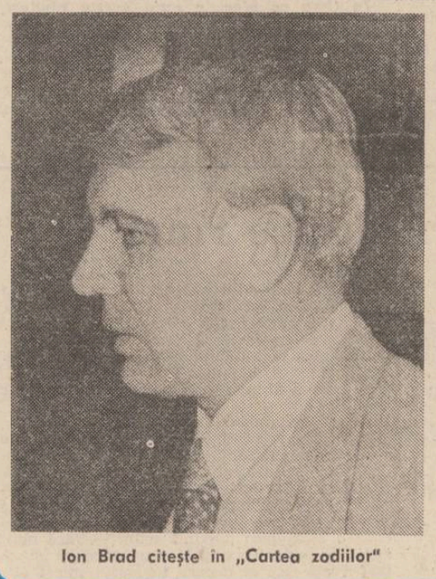

Ion Brad citește în „Cartea zodiilor"

Ionichie Olteanu mereu cu gîndul la Esenin

Secretul doamnei de zăpadă. (II)

Doamna de zăpadă... Mi-am reprimat curiozitatea, desi, mărturisesc, vestea mă șocase și pictorul sesiză surprinderea mea mascată :

— Să-ți spun ceva, flu al berzei fără cuib. Doamna a insistat, ba mai mult, a cerut cu vehemență să i se repartizeze camera ta. Ce zici de chestia asta ? E aici de vreo săptămînă și am văzut-o de două ori.

Nu știu ce dumnezeu face toată ziua. Mi-a spus paznicul c-a zărit-o într-o zi apucînd cărarea spre schitul de lemn.

— La Trifon ?

— Poate. De unde vrei să știu, că nu-s Mafalda. Oricum, popa te-a căutat în persoană îmbrăcat în straie de ministru fără portofoliu. Zicea că are să-ți comunice ceva important.

— De unde știa că voi sosi aici ?

— Habar n-am. Se mira că nu ești. Am stat la o porție de rachiu înmiresmat cu ierburi de munte ,ăla făcut de el, pe care, dacă-l bei, mirosi a pui de veveriță. Ei, dar nu asta e chestia. În seara aia, a venit în salon și **Doamna de zăpadă.** Fratele meu, popa s-a albit de parc-ar fi văzut pe Maica domnului înainte de-al fi născut pe Mesia și-a dat din cap a plecăciune smerită. Și Doamna de zăpadă i-a suris, barosane, și la mine se uita ca la un loz în plic neciștigător...

— Nu prea înțeleg. După cîte știu, ei nu s-au văzut niciodată...

— Nu te grăbi ca murgul la potou. Cum îți spuneam, ea a venit și avea în mînă un buchet de flori galbene pe care le-a pus într-un pahar.

Mă întrebam răsucindu-mi mintea unde naiba găsise ea florile acelea în plină iarnă. Și popa se uita la flori ca un spărgător la o casă de bani și odată începu să-i tremure barba și zise să-l scuz, dar ar vrea **să schimbe** locul că-l trage de la fereastră. Frate-miu, popa stătea cu fața la **Doamna de zăpadă** și nu la ea se uita ci mai degrabă la florile alea cu potire mici cît unghia și galbene ca aurul iranian. Și-odată-mi fulgeră în cap sfînta iluminare. Florile semănau exact cu cele din odaia ta, alea de le ține în mînă soldățelul întins pe catafalc...

— Poate ți s-a părut că seamănă, poate că...

— Nici un poate. Atenție la mine, leat ! După ce-a plecat popa, în dricul nopții, că mă lua spaima să nu-l prăduiască lupii, am rămas în salon să epuizez băutura cu miros de ierburi. Și cînd îmi arunc ochii spre masa la care șezuse **Doamna de zăpadă,** cu chipul ei de somnambulă care visează îngeri îmbrăcați în aripi de fluturi, văd pe masă, uitat sau nu, buchețelul ăla rizind vesel spre mine. Ei, află că l-am luat, ți-am deschis camera și m-am dus să mă conving. Prunc al pierzaniei, semănau ca două picături de apă ! Erau, cum ar zice un mare filosof al nostru : identice și la fel.

Am tăcut privindu-l cu suspiciune. Era grizat oare și fantezia-i lucra încercind, vărba lui, „să bage groaza-n mine" ? Nu, nu era !

Dimpotrivă, dincolo de aparența zeflemitoare a relatării, glasul său și obrazul cărnos îi trădau o neliniște greu stăpînită, o nedumerire pe care nu și-o putea explica.

— Și mai află, zise el, ridicîndu-se, că popa ăla al tău, frumos ca un prinț persan, știa cum se numește floarea ; Știi ?

— Nu m-am întrebat niciodată.

— Eșoltia californica, auzi, bă, ce nume sonor și subțire ca vaetul unei porțelan de Saxa ? Nu știu dacă așa se scrie, dar, de cînd ascult eu vorbe frumoase, două răsuflări de litere împletite m-au uimit asurzindu-mă cu sonoritatea lor regală : ce-a pe care ți-o zisei și... Busuioacă de Bohotin...

— Eșoltia californica, am repetat eu.

— Da, exact cum auzi. Ei, și după chestia asta, m-am dus în odaie și-am pictat în draci la lumina sfîntă a zăpezii nichelată de lună, un tablou aiurit pe care o să-l spintec cu cuțitul într-o zi. Vino, să ți-l arăt.

Am urcat spre odaia lui care se afla la etaj, exact deasupra camerei mele, fapt nu prea avantajos în ce mă privește avînd în vedere plimbările **profesionale** dinspre șevalet spre colțul camerei unde răminea ctieva clipe cu ochii mijiți să vadă mai bine armonia culorilor. Nu prea avantajos avînd în vedere că avea, nici mai mult nici mai puțin decît una sută kilograme ! Tropăia ca un elefant legănîndu-și singurătatea captivității.

Am intrat, aprinse lumina și fixă fascicolul orbitor al unui bec puternic spre tabloul ce odihnea pe șevalet.

— Cască gura, moapsă, și după ce fac un duș, poți să mă lei la palme și să-mi propui să mă apuc de colectat fier vechi.

M-am așezat pe un scaun și-am privit. Pe panta unui deal albit de zăpada ce pe alocuri avea reflexe singerii, cu un singur copac straniu și carbonizat de ger, ca un semn al însingurării totale, imaginase o sanie cu tălpile răsucite purtînd deasupra un soi de schit în miniatură. Și la intrarea acelui schit, stînd dreaptă, în tăietura ușii ogivale, închipuise silueta subțire a **Doamnei de zăpadă,** îmbrăcată în alb, cu fața devastată de o tristețe aproape euforică ținînd între palme un buchet de flori galbene ca aurul vechi. Sania era trasă de Trifon, înhămat ca un cal la vehicolul acela năstrușnic. În locul potcapului de care nu se despărțea niciodată, pictorul îi așezase pe creștet un joben negru. În spatele acestui cortegiu bizar, două linii șerpuitoare, urmele tălpilor de sanie tăind zăpada, coborau, parcă, din cer...

Mă ridicai și bătui la ușa din spatele căruia se auzea dușul curgînd și-am strigat :

— Plec, reprezentant al igienei umane.

—Adio, și-un praz verde !

(continuare în numărul viitor)

Mircea Micu

P.S. Semnalez cititorilor un remarcabil roman semnat de Stelian Gruia, intitulat sugestiv **„Calul negru"** și apărut la Editura Cartea Românească.

PERECHEA

Urmare din pag. 1

cu care își îndeplineau obligațiile de serviciu, fără a bănui că viața lor comună va fi în curînd supusă unei primejdioase încercări. Șeful și nevastă-sa, neavînd grija unor odrasle proprii, și-o asumaseră pe aceea de a-i căsători pe toți tinerii care se hazardau să le treacă pragul. Invitîndu-și vechile prietene, doamna le dădea să înțeleagă că fetele lor își afla în scurtă vreme cite un soț potrivit. Victimele destinate acestor combinații matrimoniale erau, firește, subalternii soțului. Cei doi prieteni fuseseră deja atribuiți, cu o minunată intuiție, unor fete foarte cumsecade, prietene nedespărțite și ele : celei blonde — brunul, și viceversa ! Cînd descoperă cursa ce le era întinsă, cei doi rămîn descumpăniți, apoi se pregătesc să reziste ; dar, din teama de a nu-și jigni superiorul ierarhic, nu îndrăznesc să fugă și continuă a frecventa reuniunile de vineri. Pînă la urmă, o morală aspră din partea șefului îi obligă să iasă din amorțeală. Domnișoarele aveau, dealtminteri, cîte o mică zestre, erau apoi, de atîția ani, legate printr-o strînsă prietenie, așa încît n-ar fi putut desface, nici știrbi legătura care îi unea pe ei înșiși. Cei doi prieteni se decid să închirieze două apartamente vecine, ca să-și poată duce traiul conjugal cît mai aproape unul de altul. Căsătoriile sînt fixate amîndouă în aceeași zi, dar o neplăcere destul de gravă amenință să distrugă perfecta identitate a destinului celor doi : logodnica unuia nu poate aduce ca zestre decît 12 000, pe cînd cealaltă aducea douăzeci ! Cel păgubit se împotrivește categoric, nu atît din meschine interese, materiale, cît pentru consecințele morale pe care inegalitatea le-ar fi putut produce, așezînd-o pe soția sa într-o poziție de inferioritate .Din fericire, mama miresei izbutește, făcînd unele sacrificii, să-și aducă fata la etalonul cerut, și astfel căsătoriile pot fi celebrate în aceeași zi, iar cele două perechi pleacă împreună în voiaj de nuntă. Între tinerele femei nu va exista, în continuare, nici cel mai mic motiv de pizmă. Dacă unul dintre bărbați era mai frumos decît celălalt, în schimb acesta din urmă era mai inteligent decît primul. De altfel, cei doi erau atît de uniți sufletește încît aproape că formau un singur om, pe care puteai să-l iubești întreg, fără nici o invidie, nici de o parte, nici de alta, pentru puținul care i se refuza în chip necesar fiecăruia, cînd se închideau, seara, ușile celor două apartamente gemene.

Revenind pentru o clipă la schița lui Caragiale, ne amintim că o eclipsă cu totul pasageră a amiciției protagoniștilor o produsese jocul dragostei și al întîmplării : **„Lache era înamorat și își făcea curtea în mahalaua depărtată a slăbiciunii sale, însoțit de Mache. Persoana — din greșală, desigur începu să palpiteze pentru acesta. Imprudenta, la biletul anonim al unuia, răspunse celuilalt (...) Adresantului îi fu peste putință să disimuleze, față de nefericitul prietin, aerul de satisfacție pe care-l dă omului orice triumf...".** În schița **Perechea,** lucrurile iau o întorsătură asemănătoare, prin sosirea în Capitală a fraților mezini ai soților, în vederea efectuării studiilor universitare. Cele două vechi prietene, simt, amîndouă deodată, cum li se aprinde în suflet o simpatie puternică pentru cumnatul celeilalte, simpatie pe care nu întîrzie să și-o mărturisească între ele, cu un mare sentiment de ușurare, ca și cum fiecare ar fi dobîndit, pe neașteptate, ceea ce pînă atunci simțise că-i lipsește. Într-adevăr, cei doi tineri semănau foarte mult cu frații lor. Bineînțeles, nici unul dintre soți nu observară înclinarea vinovată a nevestelor. În schimb băieții înșiși o descoperă foarte repede și, dacă fiecare e încîntat pentru sine, pe de altă parte încep să se uite chiorîș, unul la celălalt, preocupați deopotrivă de onoarea propriei familii. Și fiecare dintre ei îl abordează pe fratele mai mare al celuilalt, spre a-l informa asupra uritei comportări a mezinului, iar cei avertizați, folosind termeni identici, îi conjură să păstreze taina : **„— Taci, pentru numele lui Dumnezeu ! Să nu-i spui nimic sărmanului meu prieten ! Lasă-mă pe mine să văd ce-i de făcut..."** Cîteva zile mai tîrziu, cei doi amici se întîlnesc, ca totdeauna, în hotărîrea de a-i îndepărta din casă pe mezini, sub cuvînt că, băieți mari fiind, pricinuiesc oarecare jenă și deranj, diminuînd libertatea consoartelor !

Preocupat, ca și Caragiale, de fenomenul de dizolvare a personalității în mediul mic-burghez și birocratic, emulul său neștiut, mai reputat ca dramaturg decît ca prozator, s-a născut la Agrigento în 1867 și a murit la Roma în 1936, după ce, cu doi ani mai devreme, obținuse Premiul Nobel. Numele său este Luigi Pirandello.[1])

1) **Intitulată în original** Pari, **schița a apărut în românește sub titlul** Identici, **în volumul : Luigi Pirandello,** Șalul negru. Nuvele. **Traducere și cuvînt înainte de Alexandru Balaci. Editura pentru literatură universală, București, 1966 (pp 120—129). Rezumatul nostru urmărește îndeaproape această versiune.**

SEMN

„Faust"-ul lui Ștefan Aug. Doinaș

Orice cultură se măsoară și își măsoară originalitatea, dincolo de ceea ce propune ca specific factorilor creativi intrinseci, și prin capacitatea de asimilare a altor culturi. La nivelul literaturii acest lucru se reflectă în primul rînd în procesul traducerii. Desigur că traducerile nu formează o literatură, dar fără traduceri nu este posibilă literatura. Aceste generalități, știute de oricine, mi-au fost reactualizate recent de un eveniment excepțional cu care s-a confruntat cultura noastră ; e vorba de **Faust**-ul lui Ștefan Aug. Doinaș **(Partea I și Partea II,** traducere, introducere, tabel cronologic, note și comentarii, ed. Univers, 1982). **Faust** al lui Goethe face parte din cele cîteva **texte modelizante** (alături de **La Divina Commedia** a lui Dante, **Don Quijote** al lui Cervantes, teatrul lui Shakespeare și cam atît) pe care le-a dat spiritul creator european în ultimul mileniu, deci face parte din probele esențiale pe care le are de trecut (prin traducere și asimilare) orice cultură. Cu o asemenea perspectivă, se înțelege de la sine că va fi mai bogată, mai suplă, mai nuanțată, mai rafinată, mai vie în ceea ce privește posibilitățile de expresie acea cultură care a reușit să realizeze cît mai multe variante **traduse** ale textelor arhetipale. Cu cît aceste variante **lingvistice** sînt mai diverse, cu atît limba poetică este mai perfecționată ca să suporte **probe** din cele mai complexe, cu atît această limbă poate să aspire să ofere ea însăși modele posibile pentru alte literaturi. Întoarcerea periodică spre resursele multiple ascunse în străfundul capodoperelor nu aparține numai operației critice prin care se actualizează **deschiderea** conținută în marile texte ci și prin **operația semiotică a traducerii,** mai dificilă, mai complexă, mai profundă decît o interpretare critică ; operația de traducere este în esență actul de întepretare cel mai plenar ce i se poate da unui text în procesul semiotic de trecerea dintr-o limbă în altă limbă. În acest sens, marii traducători nu pot fi decît mari creatori care **încearcă** un act de interpretare original, se pun adică la probă **vis-à-vis** de creația unei alte limbi și propun o variantă **a lor,** care este astfel un efort interpretativ maxim, implicînd capacitatea extrem de rară a unei abordări polivalente. Astfel, pentru traducerea lui **Faust,** nu este suficientă doar cunoașterea limbii germane, ci trebuie o **profundă asimilare și trăire organică** a întregii culturi și literaturi germane, a spiritului creativ ce a născut coordonata tipologică a faustismului, a tuturor forțelor artistice prin care această coordonată s-a impus în aria europeană, precum și intuirea modului specific al procesului de influențare asupra culturii și literaturii românești. Deci pentru ca cineva să se încumete să traducă Goethe, trebuie să înglobeze într-o personalitate polivalentă mai multe compartimente ale creativității ; pe poet, pe critic, pe istoricul literar dar nu numai literar, pe teoretician etc. O asemenea personalitate creatoare nu se ivește atît de des în cadrul unei literaturi; iată, în literatura română, **Faust** al lui Goethe a întîlnit mai întîi spiritul congener al lui Lucian Blaga, traducerea acestuia publicată în 1962, în două volume a colecției B.P.T., fiind, după cîteva tentative eșuate ale altora, o **însemnată cucerire a limbii poetice și a culturii românești.** La un interval de numai 20 de ani, geniul limbii române s-a pus din nou la această probă prin Ștefan Aug. Doinaș. O explicație a acestei întîmplări fericite este de natură intrinsecă manifestării culturii românești actuale ; factorii interni ai acestei culturi, acele instanțe secrete ale creativității limbii cereau o nouă **verificare** a potențialităților artistice existente. Scrutînd relieful destul de accidentat al literelor noastre actuale, nu se vedea la orizont o altă personalitate care să întrunească toate deziderateele unei atît de bărbătești acțiuni, decît Ștefan Aug. Doinaș, căci nu din tirade răsuflate se poate construi un edificiu cultural de anvergura traducerii oferite de autorul textului „Mistrețul cu colți de argint". Ștefan Aug. Doinaș este el însuși un poet de factură goetheană (despre a cărui operă poetică voi vorbi altădată), astfel că există afinități suficiente pentru a explica **intensul efort de creație,** condus pînă la capăt cu aceeași încordare, fără de care **Faust**-ul său nu ar fi fost posibil. Făcînd parte din „Cercul de la Sibiu", altoit pe un blagianism cultural de adîncime, el este unul din cei mai importanți germaniști ai noștri și un teoretician și critic de elită.

Întrebarea pe care ne-am pus-o, avînd în mînă **varianta** sa la **Faust,** era de natură subiectivă referindu-se la aspectul tehnic : nu cumva, furat de propria-i personalitate poetică, Doinaș ne va da o operă prea originală încît să fie o trădare a lui Goethe, căci nu-i așa — conform barzellettei italiene **traduttore = traditore ?** În cazul textelor fundamentale, abaterile în actul traducerii, de orice natură, nu sînt fericite întrucît procesul de retroversiune trebuie să fie cît mai fidel. În această constrîngere impusă de obiect aflindu-se însăși reușita încercării. Nu spunea Ion Barbu, atunci cînd comentează traducerile din Shakespeare că „a traduce înseamnă să traduci cu geniu" ? Sugestionat de trimiterea lui Doinaș de la indicele bibliografic și cum aveam în casă ediția bibliofilă a traducerii lui **Faust** în limba italiană a lui Franco Fortini, am comparat cele două variante, împins de demonul curiozității. Desigur, splendidul volum în peste **1 000** de pagini **Faust** (Introduzione, traduzione con testo a fronte e note a cura di Franco Fortini, Mondadori, Milano, 1980) a stat măcar ca model al întreprinderii culturale vaste (în ceea ce privește organizarea materialului ajutător) și la originea întreprinderii lui Doinaș. Dar Doinaș, ca un mai bun germanist a adăugat mai multă materie ilustrativă la capitolul „Note și comentarii", introducînd și o **viziune personală** în interpretarea unora din problemele cele mai controversate ale goetheanismului și faustismului. Nu încape îndoială că el a adus aici o contribuție proprie substanțială pe care nu o discut acum. Chiar și introducerea sintetică și analitică în același timp, rezolvă just situarea lui **Faust ca Homo europaeus.** Ceea ce m-a interesat însă mai mult a fost chestiunea traducerii însesi, modul în care a fost rezolvată aceasta de către cei doi poeți în limbile italiană și respectiv română. Aici am constatat că fiecare a procedat într-o modalitate diferită întrucît fiecare avea de rezolvat probleme diferite ce țineau de tradiția faustismului în cadrul sistemului expresiv al propriei limbi. Franco Fortini, beneficiind deja de 10 variante complete ale lui **Faust** în limba italiană, a încercat o abordare modernă a traducerii ; cum instituția rimei nu-l mai servea suficient în acest stadiu de evoluție a limbii poetice italiene, a recurs la o variantă mai liberă, încercînd să comunice fluxul viu, poetic în sine al operei goetheene și a reușit să dea expresie actuală a faustismului în limba lui Dante de acum. De acest lucru avea nevoie receptarea actuală a lui Faust, în sistemul limbii poetice italiene. Oricine studiază fenomenul în spațiul limbii poetice românești va constata că situația este complet diferită. Confruntarea lui Goethe a fost aici ceva mai dificilă, astfel că numai prin **Faust**-ul lui Blaga, limba poetică românească a avut în mod brusc revelația unei experiențe esențiale. Blaga, ca un mare poet s-a confruntat cu poezia din textul de probă cu un prea mare orgoliu ; el a forțat brusc limba română poetică să se prezinte la nivelul unei expresivități maxime. Din acest punct de vedere, varianta lui Blaga rămîne de negalat. Dar Blaga își permite unele libertăți atunci cînd limba română nu vrea să intre cuminte în canoanele impuse de prozodia textului german și comprimă versurile sau renunță la rimă. Iată un exemplu, luat din traducerea epidosului întîlnirii dintre Faust și Margareta : „Frumoasă-i, Doamne ! Ce copilă ! / N-am mai văzut asemenea făptură. / Are virtuți desigur, fără număr. / Roșața buzelor și a obrazului lumină / Să nu le uiți o veșnicie ! / Și felul cum privirea și-o înclină / Ce cald prin inimă te ia. / Tăioasă la cuvînt, cum îi plăcu să fie — / Să te încinți de ea la nebunie !". Să vedem acum același esantion în varianta Doinaș : „Frumoasă e, de necrezut ! / Așa ceva n-am mai văzut ! / Cuminte, cumsecade, - abia / Cu-un pic de aroganță-n ea. / Al buzei roșu, - al feței crin / În minte-o viață-am să le țin ! / Cînd ochiul și-a plecat, smerit, / În piept mi s-a întîpărit ; / Răspunsul scurt și apăsat / Într-adevăr m-a fermecat !". Doinaș respectă numărul de versuri din textul lui Goethe (sînt 10 și nu 9 ca la Blaga) și se ține strins ancorat în canonul rimei. Ce rezultă de aici ? Desigur, limba lui Blaga este mai vie, mai poetică și, privit în sine textul blagian cîștigă dar, deși nici limba lui Doinaș nu este mai puțin poetică, aceasta apare ceva mai abstractă, mai poetizantă. Pentru cine să optăm deci ? Întrebarea aceasta este evident o capcană. Trebuie să optăm pentru fiecare dintre cele două variante, luate separat, întrucît fiecare reprezintă o valoare în sine. Doinaș simte necesitatea unei traduceri cu adevărat **complete,** în toate sensurile și la toate nivelele impuse de textul arhetip și atunci își strunește elanurile personale de orice tip ar fi acestea. El se supune la obiect, **supunerea la obiect** fiind după Barbu una din cerințele esențiale în actul traducerii. Rigorile la care se supune el fac din varianta sa un text mai necesar decît acela al lui Blaga ; avem nevoie mai întîi de o traducere completă pentru a îndrăzni apoi una mai liberă.

Marian Mincu

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI. **Vineri, 1 iulie a.c., ora 17,00 la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a șaptea ședință a cenaclului de poezie** Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

Manifestare Caragiale

● Joi 9 iunie a avut loc la Ploiești și în județul Dîmbovița o manifestare comemorativă ocazionată de împlinirea a 71 ani de la moartea lui I.L. Caragiale. Manifestarea a fost organizată de Societatea culturală „Caragiale" și Teatrul municipal Ploiești, cu sprijinul Asociației oamenilor de artă și al comitetelor județene de cultură și educație socialistă Prahova și Dîmbovița.

S-a făcut un pelerinaj în satul I.L. Caragiale, la casa unde s-a născut scriitorul și la aceea care adăpostește o colecție memorială. S-a ascultat, în spectacol-lectură (regizat de H. Eliad), piesa **Smotocea și Cotocea** „de I.L. Caragiale și Luigi Pirandello după o idee de Ștefan Cazimir", autorul fiind viu aplaudat, alături de actorii ploieșteni. Tudor Gheorghe a prezentat un admirabil recital de versuri caragialene.

A avut loc o dezbatere privitoare la valorificarea moștenirii lui Caragiale în domeniul artei teatrale.

Au participat, printre alții : artista emerită **Dina Cocea** (președinta A.T.M.), **Mihai Ungheanu** (președintele Societății „Caragiale"), **Valentin Silvestru, Dumitru Solomon, Alexandru Firescu, Alexa Visarion, Mircea Cornișteanu, Cornel Revent** (directorul Teatrului din Ploiești), **Natalia Stancu, Ana Toboșaru** (secretară A.T.M.), **Ileana Lucaciu, C. Paraschivescu.**

„O epocă văzută de trei contemporani"

● Sub acest generic Muzeul Literaturii Române deschide o expoziție ce-și propune să sublinieze modul în care Al. Vlahuță, Barbu Delavrancea și Duiliu Zamfirescu s-au implicat prin creație sau atitudine civică evenimentelor istorice cărora le-au fost martori. Printr-un bogat material documentar (manuscrise, corespondență, presa epocii, fotografii) expoziția restituie epoca așa cum au văzut-o cei trei contemporani.

La deschidere va lua cuvîntul acad. Șerban Cioculescu, după care, violonista Liliana Ciulei va ilustra preferințele muzicale ale scriitorilor omagiați.

Vernisajul expoziției va avea loc luni 27 iunie a.c., ora 12, în Rotonda Muzeului literaturii române, din str. Fundației nr. 4.

Concursul de creație „Porni Luceafărul..."

● Deliberînd în ziua de 14 iunie 1983 asupra creațiilor participante la cea de a XI-a ediție a concursului „Porni Luceafărul...", juriul format din Laurențiu Ulici, președinte, Andi Andrieș, Sergiu Adam, Al. Dobrescu, Dumitru Ignea, Lucian Valea — a hotărît acordarea următoarelor premii: ● Premiul Uniunii Scriitorilor din R.S.R. **Maria Baciu** (Botoșani) ● Premiul Editurii „Junimea" Iași : **Lucian Strochi** (Neamț) ● Premiul Comitetului județean de cultură și educație socialistă Botoșani : **Ion Gaghii** (Giurgiu) ● Premiul revistei „Ateneu" Bacău : **Luca Onul** (Bistrița) ● Premiul revistei „Convorbiri literare" — Iași : **Dan Cernescu** (Borșa — Maramureș) ● Premiul revistei „Caiete botoșănene" : **Adriana-Rodica Barna** (Bistrița).

Glorioasă tradiție revoluționară

Urmare din pag. 1

de femei pentru a lupta împotriva fascismului și războiului. „Alături de femeile din lumea întreagă — se arată în chemare — să ne strîngem rîndurile în apărarea vieții alor noștri și a noastră și să luptăm pentru salvarea acelora care umplu pușcăriile din toată lumea fiindcă încearcă să stăvilească valul reacționar al fascismului și războiului".

Sub conducerea P.C.R., Comitetul național antifascist a trecut la ample acțiuni pentru unirea într-un singur front de luptă a tuturor forțelor democratice, antifasciste. Coloana vertebrală a acestui front trebuia să o reprezinte frontul unic de luptă al clasei muncitoare. Iată de ce, acționînd în cadrul liniei politice stabilite de partid, Comitetul național antifascist, precum și Comitetul național antifascist al tineretului, au propus celorlalte partide și organizații muncitorești încheierea frontului unic împotriva fascismului.

Comitetul național antifascist a organizat acțiuni pentru realizarea frontului unic muncitoresc. Astfel, unele greve s-au desfășurat pe baza frontului unic, iar în 1934 muncitorii de la uzinele „Malaxa" și „Titan" au demonstrat în front unic pe străzile Bucureștilor, purtînd steaguri roșii și scandînd lozinci antifasciste; „Jos fascismul!", „Jos războiul!". În orientarea activității Comitetului național antifascist pentru realizarea frontului unic muncitoresc un rol important a jucat Plenara din 9—10 septembrie 1934, care a stabilit ca sarcină principală a organizației „încheierea frontului unic al tuturor antifasciștilor împotriva pericolului fascist și a războiului". La Plenară a fost elaborată și o chemare pentru încheierea frontului unic, adresată partidelor social-democrat și socialist-unitar, precum și altor organizații muncitorești. Ca urmare a muncii desfășurate în toamna anului 1934 între organizațiile conduse de P.C.R. — Comitetul național antifascist și Liga muncii —, pe de o parte, și Partidul socialist-unitar pe de altă parte, s-a ajuns la încheierea unui acord de front unic pe baza unui program de revendicări și acțiuni comune. Pentru transpunerea în practică a programului, s-a constituit un Comitet Central de coordonare a frontului unic, care a organizat în toată țara întruniri antifasciste și a protestat în repetate rînduri împotriva măsurilor represive luate de autorități contra mișcării antifasciste.

O componentă principală a activității Comitetului național antifascist a constituit-o acțiunea de demascare a organizațiilor fasciste, mai ales a Gărzii de fier. În acest scop un instrument de seamă l-a constituit presa antifascistă. Atît Comitetul național antifascist, cît și comitetele regionale și județene, au editat numeroase publicații antifasciste: „Buletinul de acțiune împotriva fascismului", apărut la 23 octombrie 1933, organul central al Comitetului, care apărea săptămînal (începînd cu data de 12 noiembrie 1933 va apare sub denumirea de „Buletinul mișcării antifasciste", pînă la 28 ianuarie 1934 cînd va fi suspendat), „Clopotul" (Botoșani), apărut în iunie 1933 și care a devenit organul central al Comitetului național antifascist după suprimarea „Buletinului", „Alte zări" (Cluj), „Ecoul" (Iași), „Cuvînt nou" (Brașov), „Echipa", organul Comitetului național antifascist al tineretului, „Umanitatea", „Veac nou", „Momentul" și „Așa" (București), „Îndrumarea" (Galați), „Banater Deutsche Zeitung" (Timișoara) ș.a., care și-au făcut încă de la apariție public scopul lor de gazete antifasciste. Astfel, în editorialul primului număr al „Buletinului de acțiune împotriva fascismului" se arată: „Buletinul acesta apare în împrejurări grele. Pe cînd fascismul cu deșănțata lui demagogie și exaltînd șovinismul cel mai agresiv, este nesupărat sau chiar încurajat, noi luptăm din greu împotriva acestui flagel mondial. Cîtuși de puțin intimidați, vom lupta totuși mai departe, vom demasca primejdia fascistă pentru muncitori, pentru țărănime, pentru intelectuali liber-profesioniști sau funcționari". Împotriva fascismului au militat în același timp și organele de presă editate de Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Partidul Socialist-Unitar, precum și alte gazete socialiste și muncitorești. Totodată, reprezentanții mișcării antifasciste au publicat numeroase articole și în paginile ziarelor democrat-burgheze: „Adevărul", „Dimineața" sau „Tempo". În paginile presei antifasciste au apărut numeroase articole sub semnătura unor gazetari de frunte și a unor personalități remarcabile ale vieții noastre științifice, literare și artistice. Presa antifascistă publica cu regularitate documentele mișcării antifasciste din România, informații despre constituirea și activitatea secțiunilor Comitetului. Totodată, au fost inserate numeroase articole de demascare a fascismului, în special a hitlerismului.

Un obiectiv major în activitatea Comitetului național antifascist l-a constituit apărarea deținuților politici, militanți ai partidului comunist și ai organizațiilor sale de masă legale, aflați în închisori. Astfel, în vara anului 1934, cînd se judeca la Craiova procesul conducătorilor luptelor muncitorimii române din 1933, Comitetul și-a concentrat eforturile pentru organizarea unor acțiuni de solidaritate cu cei implicați, cerînd stingerea procesului ca neîntemeiat și eliberarea celor arestați. Prin eforturile Comitetului național antifascist și a comitetelor regionale și județene, pe adresa Consiliului de război al Corpului I armată din Craiova au fost trimise proteste purtînd peste 10 000 de semnături. Cu prilejul desfășurării procesului a fost arestat în vecinătatea Tribunalului din Craiova tînărul comunist Nicolae Ceaușescu, împreună cu alți tovarăși de luptă. Interogat în legătură cu scopul sosirii la Craiova, utecistul Nicolae Ceaușescu a răspuns răspicat că a venit pentru „a face declarații în favoarea acuzaților", arătînd că „muncitorimea se solidarizează cu ei". Un proces-verbal întocmit la poliție relevă faptul că la percheziția făcută asupra sa și a celorlalți tineri au fost găsite: „15 liste de subscripții, un protest al muncitorilor în numele cercului cultural „George Coșbuc" din București, două proteste ale șomerilor din Sectorul I Galben și III Albastru, un protest al muncitorilor din cartierele municipiului București, un protest al muncitorilor de la fabrica „Industria bumbacului" și alte două proteste, toate acoperite cu semnături, precum și un memoriu al Comitetului regional antifascist din Cluj în care figurează numele unui număr de 200 persoane intelectuali și muncitori".

Militînd pentru combaterea fascismului din propria țară, Comitetul național antifascist și-a adus contribuția și la lupta împotriva fascismului pe plan internațional prin: participarea delegaților la congresele internaționale antifasciste, solidarizarea cu lupta antifascistă din Germania, Italia, Austria, Franța, Bulgaria, Grecia, Polonia, China, Spania etc.

Vasta activitate desfășurată de Comitetul național antifascist, adeziunea pe care a găsit-o în rîndurile tuturor categoriilor sociale democratice, au determinat autoritățile să treacă la măsuri represive, care vor conduce în final la interzicerea organizației. Documentele vremii vorbesc despre măsurile abuzive luate de autorități împotriva Comitetului cum ar fi: persecutarea militanților, confiscarea și suspendarea presei antifasciste, interzicerea unor acțiuni, percheziționarea unor sedii, arestarea militanților etc. La 20 septembrie 1934, cînd militanții antifasciști din București erau întruniți într-o ședință la sediul din strada Foișor, nr. 9, au fost atacați de poliție și membri ai Gărzii de fier. După o dîrză rezistență, polițiștii și ajutoarele lor au reușit să-i „încarce într-un camion al prefecturii și să-i transporte sub ploaia de lovituri, întîi la circumscripție, apoi la Prefectură — unde i-au ținut în mod abuziv fără să le ceară nici o declarație". La 25 noiembrie 1934, s-a instituit starea de asediu, și au fost scoase în afara legii un număr de 32 de organizații, între care și Comitetul național antifascist.

Existența legală a Comitetului național antifascist a fost relativ scurtă, însă activitatea sa a fost deosebit de fructuoasă.

Evocarea acestor tradiții are o importanță deosebită în zilele noastre, cînd pericolul războiului nuclear a devenit mai grav ca oricînd, iar în unele țări pericolul fascist se face din nou simțit. În fața primejdiei care amenință omenirea, Partidul Comunist Român, România socialistă, președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, militează cu consecvență pentru dezarmare generală și în primul rînd pentru dezarmare nucleară, pentru unirea eforturilor tuturor popoarelor lumii, în lupta pentru pace și progres, pentru combaterea fără cruțare a recrudescenței fascismului.

Concursul de creație și interpretare de muzică ușoară „Mamaia 1983"

● În scopul stimulării creației originale și al ridicării nivelului de interpretare în domeniul muzicii ușoare, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Radioteleviziunea Română și Uniunea compozitorilor organizează Concursul de creație și interpretare „Mamaia 1983" în perioada 26-30 august a.c.

A. Concursul de creație

Prin organizarea acestui concurs se urmărește realizarea unor lucrări valoroase, convingătoare și accesibile, inspirate din actualitatea socialistă, lucrări care să exprime prin mijloace specifice genului, în forme artistice elevate, aspirațiile și idealurile poporului nostru, elanul său constructiv, patriotismul, dragostea de muncă, pacea, încrederea în viață și optimismul oamenilor muncii angajați în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate, al realizării sarcinilor ce rezultă din istoricele documente adoptate la cel de al XII-lea Congres și la Conferința națională ale Partidului Comunist Român. Totodată, creatorii sînt chemați să compună cîntece de dragoste, de drumeție, de dans, precum și cîntece satirice și de voie bună, continuînd și dezvoltînd astfel tradiția noastră deosebit de bogată și variată în creații de acest gen.

Concursul de creație este deschis tuturor compozitorilor, membri sau nemembri ai Uniunii compozitorilor, fiecare putînd participa cu una sau mai multe lucrări inedite.

Lucrările vor fi depuse în două exemplare, sub formă de aranjament voce cu acompaniament de pian la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Direcția artelor și instituțiilor de spectacol, Piața Scînteii nr. 1, sectorul I cu mențiunea: „Pentru concursul de creație Mamaia 1983". Termenul de predare a lucrărilor este 10 iulie a.c. (data P.T.T.R.).

Lucrările vor purta un motto și vor fi însoțite de un plic închis în care se va indica numele, adresa și telefonul autorilor. Se vor anexa, de asemenea, textele lucrărilor dactilografiate în 5 exemplare, indicîndu-se totodată trei interpreți în ordinea preferată de compozitor.

Odată cu partiturile, autorii vor prezenta (obligatoriu) și înregistrările lor pe casetă sau pe bandă magnetică.

Pentru cele mai bune creații se vor acorda premii și mențiuni. Valoarea unei lucrări va fi apreciată de juriu ca o creație unitară, muzică și versuri, neputîndu-se premia separat muzica sau separat versurile.

B. Concursul de interpretare este deschis tuturor soliștilor vocali de muzică ușoară, pînă la vîrsta de 28 de ani, din rîndul artiștilor amatori (distinși cu premiul I la Festivalul național „Cîntarea României" sau la festivalurile interjudețene de muzică ușoară), artiștilor profesioniști și artiștilor liber profesioniști (posesori de atestate categoria I și II), aceștia din urmă vor trebui să prezinte și o recomandare scrisă dată de comitetele județene de cultură și educație socialistă și al municipiului București.

Cererile de înscriere, însoțite de un repertoriu maximal de 10 lucrări de muzică românească, din care trei selecționate din lista de recomandări elaborată de Uniunea compozitorilor și reducțiile pentru voce pian ale lucrărilor alese, vor fi depuse pînă la 1 iulie a.c. (data P.T.T.R.) pe adresa: Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Direcția artelor și instituțiilor de spectacol, Piața Scînteii nr. 1, sectorul I, cu mențiunea: „Pentru concursul de interpretare Mamaia 1983".

Concursul de interpretare se va desfășura în două etape:

a) Etapa I a concursului (de selecție) va avea loc în București în zilele de 11, 12 și 13 iulie a.c. în sala Savoy a Teatrului „C. Tănase" și va consta din audierea de către juriu a interpreților admiși în concurs. Se va asigura tuturor concurenților acompaniamentul la pian. Cheltuielile de transport și cazare vor fi suportate de concurenți în prima etapă și de organizatori în cea de a doua etapă.

b) Etapa a II-a a concursului se va desfășura la Mamaia, în concerte publice, în cadrul Concursului de creație și interpretare Mamaia 1983.

Pentru cele mai valoroase interpretări se vor acorda premii și mențiuni în cadrul concursului de interpretare.

Regulamentul concursului de creație și interpretare Mamaia 1983 poate fi consultat la Direcția artelor și instituțiilor de spectacol din Consiliul Culturii și Educației Socialiste, la Radioteleviziunea Română, Uniunea compozitorilor, filialele acesteia, precum și la comitetele județene de cultură și educație socialistă al municipiului București.

Dintre sute de catarge...

raluca brancomir

● Se pare că Ursitoarele au binevoit s-o dăruiască pe Raluca Brancomir nu numai cu înfățișarea sărbătorească a unei baudelaire-iene, mărețe cariatide în stare să ducă pe creștet un templu grecesc, dar și cu rara artă a seducției cuvîntului, a metamorfozei lui dintr-un corp străin, cu statut de transcendență arbitrară, adăugată, impusă ființei, în prelungirea naturală, organică a acesteia, ca cea mai orgolioasă iluzie pe care și-o poate face despre sine. Frapantă în versurile foarte tinerei poete (studentă în anul I la Facultatea de filologie din București) este nu neapărat absența, dar, oricum, prezența extrem de palidă, aproape nesemnificativă a dialecticilor maniheiste, a confruntărilor dintre conceptele polare, boală frecventă a vîrstei opțiunilor radicale. Această **coincidentia oppositorum**, miraculoasă chintesență urmărită cu ardoare în laboratoarele lui Paracelsus, și care-și găsește aici pandantul (abstract !) în alchimia verbului, nu putea să rămînă fără urmări, între care una decisivă: dacă arta este o formă și o parte integrantă a naturii, atunci ea, ca și natura, trebuie să-și refuze impulsurile teleologice, scopurile premeditate cu bătaie scurtă, univocă, ducînd la dezechilibrul fatal prin favorizarea unor părți ale întregului în pofida altora. Or, poeziile Ralucăi Brancomir, jubilante uneori pînă la cruzime în vitalitatea lor bruegel-iană au acest fond liminar, răspund acestui imperativ de la care poate începe o acțiune în sfera esteticului: ele nu moralizează ci, ca și natura, pentru a rămîne morale în întregul lor, fiecărei părți i se acordă o șansă de a fi, un statut existențial, dincolo de nivelele înscrise pe orice altă scară axiologică derivată, ca succedaneu, ca act ulterior creației genuine.

Dan Laurențiu

Întîiul măcel

Leii tineri au intrat în oraș
ziua-n amiaza mare
unul după altul pășind,
nici măcar nu mă mir
cînd pe străzi ei își scutură coama,
nici măcar nu mă-ntreb
ce va fi mîine
cum vom trăi de mîine-n oraș ;
nu chibzuiesc la ziua de azi,
nu mă îndrept
amețită și-n goană
spre porți,
nu aștept,
nu veghez.
somnul meu e la fel de netulburat
la fel de nepăsător ca oricînd,
știu, tot mai mulți lei
se aleargă în piețe
(se-ntunecă și piețele ard)
aud :
țipă femei.

Văd :
furia leilor
știu ce așteaptă.

Alb

În lumină
trupul pare alb :
piciorul meu pare alb
străveziu chiar în raza de soare,
număr cinci degete albe,
zece degete albe
într-o urmă de pas.

Curată și albă crește floarea de lepră :

gîtul meu pare alb.
brațul și el pare alb,
glezna mea — albă,
genunchiul meu — alb,
coapsa mea albă, prelungă,
pîntecul alb,
spatele alb
pînă la cea de pe urmă vertebră.

Strigătul pe care-l strig
nu-l aud :
îl văd cum se prelinge încet
de-a lungul molarilor
alb
în lumină.

Zăpezile

Aștepți zăpezile cele mari :
nimic nu te obosește mai mult
decît zi de zi
asfaltul uscat care-ngheață sub talpă,
sticla spartă pe străzi,
în spatele blocului
cîinii flămînzi —
(le-ai da o bucată de pîine
să nu-i mai auzi,
să plece, să tacă,
să nu le mai vezi blana murdară,
cîinii latră noapte de noapte
sub geam).
Doar ziua de mîine poate aduce zăpezile,
aștepți veșnic ziua de mîine
ca pe ultima șansă,
cîinii latră noaptea sub geam,
ai putea să le-arunci o bucată de pîine,
n-o faci :

nu mai tîrziu de mîine
pot începe zăpezile,
cîinii care acum aleargă flămînzi
vor fi mîine-nghețați,
botul lor vînăt
va ieși din zăpadă —
îl vei ocoli cu pantoful
îl vei zdrobi alteori
ca pe-o minge de fotbal,
blana lor albă și deasă
o vei ști
liniștitor de adînc îngropată-n troiene.

Bine ascuns
gîtlejul cîinilor va trosni
sub greutatea trupului tău,
gîtlejul lor odinioară flămînd
ai să-l vezi
îndopat cu zăpadă :
ziua pe care-o aștepți poate-ncepe oricînd.

Stăpînul orașului

Nu mă uit nicidecum
în vitrina magazinelor mari,
aș zări într-acolo
oglindirea mersului meu aplecat
picioarele goale
talpa murdară lipită de caldarîm
și, fără-ndoială,
nedezlipit — în spatele meu —
ochiul căutătorului de comori.

Cutreier fără-ncetare orașul.

Cîini flămînzi îmi adulmecă urma
pînă dispar după zid —
pe întuneric
în curtea blocului Z5
mă rog
pentru mîntuirea mîinii mele drepte,
cu ea am scris Cărțile magilor, Fuga-n Egipt,
Cain și Abel,
cu ea am însemnat fiece temelie —
noaptea eram stăpînul orașului.
Fără s-o știu
am cercetat zodiile,
căile robilor
astfel mi s-au arătat :
neroditoare și tulburi.

Pedeapsa cu foc

Adulmec în aer miros de piatră încinsă,
vremea pedepsei cu foc a sosit,
fierul arde potcoavele cailor
pielea cailor — nădușită și roșie,
atît pot să spun,
nările cailor ard,
simt în aer miros de carne încinsă,
nechezul lor îl aud între flăcări,
carnea lor o aud —
se despică în foc.
Osul cel alb se prelinge încet printre pietre —
osul cel alb
poate fi iapă
ori mînz
nedeslușiți acum
între pietrele albe.

Ne-a părăsit un prieten

Ne-a părăsit un harnic cercetător și bun prieten al revistei „Luceafărul". Cu foarte puțin timp în urmă, *Gh. Catană*, secretar de redacție la „România Literară", semna două pagini masive, în „Convorbiri literare" trecînd în revistă activitatea, de la înființare, a fostei „Societăți a scriitorilor români". Era rodul unor cercetări minuțioase prin arhive și volume vechi, [illegible] că din aceasta el își urzise o adevărată pasiune, strîngînd cu o meticulozitate rar întîlnită cele mai neînsemnate amănunte în legătură cu viața și activitatea poeților, prozatorilor, dramaturgilor, criticilor și istoricilor literari. Își adunase, astfel, o imensă arhivă, sute de dosare burdușite cu tăieturi din revistele vremii, pe care căuta să le completeze cu fotografii. Cînd venea vorba de reviste din secolul trecut, dar și de apariții din deceniul pe care-l străbatem, era o enciclopedie vie. Îți putea spune cu precizie, fără să mai consulte dicționare, data nașterii cutărui și cutărui scriitor de prestigiu. De multe ori mă însoțea acasă la bătrîni scriitori (ultima oară poposisem la G. T. Niculescu Varone care e pe cale să intre foarte curînd în centenar) cărora le solicita documente ale vremii, publicații de odinioară la care colaboraseră, precizări utile cu privire la biografia lor.

Părea că nu obosește, fiindcă niciodată nu-l găseai decît îngropat în manuscrise ori în tipografie, printre paginatori.

Pregătea de mulți ani un dicționar în care intenționa să aducă cele mai complete biografii ale creatorilor de literatură. Dar Catană era și un bibliofil perseverent. Nu știu cîte volume izbutise să strîngă, dar pentru o carte bună era în stare, în ceasurile lui libere, să colinde zeci de librării pentru a găsi neapărat lucrarea prețioasă.

Se dovedea un prieten de o caldă afecțiune, gata să vină în ajutorul unui coleg necăjit, fiindcă nu cunoștea egoismul și abilitatea de a ascunde adevărul pe care unii îl ocolesc. Îl caracteriza o dragoste de oameni și o încredere nestrămutată în viitor.

Acum, pe biroul lui au rămas, sub un geam de cristal, sumedenie de note, ciorne, șpalturi, în mijloc stăruind, de mulți ani, o fotografie a nepotului lui, Cristian, pe care îl adora. Ai impresia că nimic nu s-a schimbat, că dintr-o clipă în alta Catană va intra pe ușă zîmbitor, plin de vitalitate, gata să treacă la lucru.

Dar scaunul rămîne de data aceasta înțepenit, lipit strîns de birou, abandonat de el pentru totdeauna. Numai umbra cercetătorului pasionat de arhive literare se află obsedant în inimile noastre.

Al. Raicu

LIMPEZIREA ÎNTRU EMINESCU

Urmare din pag. 1

sau **Scrisorile.** Ba mai mult, tocmai cunoașterea completă a manuscriselor ne arată teribila luptă cu sine și cu materia a geniului, oferindu-ne astfel o **lecție** pe care generațiile următoare de artiști nu o mai pot neglija. Capodoperele nu se nasc instantaneu, ci în timp, uneori într-o viață întreagă, și trec prin îndoiala variantelor și nu o dată prin îndoiala însăși a artistului. Schițele lui Da Vinci își au valoarea lor; Faust n-a fost scris dintr-o singură răsuflare, cum n-a fost scris dintr-o singură răsuflare nici **Luceafărul...** O viziune care afirmă individualitatea nepereche a artistului de geniu...

Poziția a doua a învins astăzi definitiv. Lupta a fost însă de durată și în cele două tabere s-au înscris, nu o singură dată, unii dintre cei mai străluciți bărbați ai literelor noastre.

Între **puriști,** după Maiorescu, îi vom găsi pe Ibrăileanu, M. Dragomirescu, E. Lovinescu, G. Topîrceanu și mulți alții. „...Într-adevăr nefastă inspirație a avut d. Maiorescu cînd a dăruit Academiei manuscrisele lui Eminescu. Mai bine le-ar fi lăsat la d-sa, sub șapte lacăte", scria Ibrăileanu în 1912. Dar și condeie de mînă slăbănoagă țineau la **puritate.** Un oarecare Censor (= D. Karnabat ?) credea că ineditele publicate în **Sămănătorul** sînt „încercări copilărești" etc, numai că între aceste „încercări copilărești" se afla și... **Dintre sute de catarge...** Curios, tot la **puriști** îl găsim și pe... Caion: „Iată un sonet **inedit** pe care Eminescu cu siguranță l-ar fi repudiat cu indignare: **Ai noștri tineri...**". „Nefericitul Caion", cum îl caracterizează I. M. Rașcu, de unde să înțeleagă el, care se compara cu Napoleon, că sonetul se află în patru variante în manuscrise și tocmai acest fapt dovedește că poetul nu l-ar fi „repudiat cu indignare"? Spațiul nu ne îngăduie să reproducem și alte argumente ale **puriștilor.**

În cealaltă tabără, a **integratorilor,** trebuie să-l numim în primul rînd pe Nicolae Iorga. În 1903 el scria: „Un nou Eminescu apăru: minte setoasă de a ști, un suflet doritor de a se împărtăși și altora, inimă revărsîndu-se în bunătate, ochi puternici țintind necontenit idealul", iar peste 35 de ani, în 1939, răspicat și pătrunzînd pînă la ultima consecință geniul care însuși a fost: „Orice rînd din Eminescu merită să fie tipărit". Referindu-se la această din urmă afirmație a lui Iorga, Perpessicius zice: „...aforismul acesta de o atît de supremă justețe editorială mi-l însușisem chiar din prefața vol. I (1939)". Înaintea lui Iorga s-au aflat printre integratori Vlahuță: („În bucățile neisprăvite, în nehotărîrea „variantelor", în crîmpeele de strofe izolate, împrăștiate ca sfărîmăturile unei statui se vede aceeași neliniște profundă a omului care are lucruri mari și multe de spus, și aceeași căutare pasionată a «cuvîntului predestinat», a formei desăvîrșite"); Iosif Vulcan (= „Este parcă poetul înviе și apare din nou între noi (...) O salbă de mărgăritare, unele strălucite, altele mai puțin tișelate, dar toate scumpe"), Ghendi, Radu Manoliu, Ion Scurtu, Ion Trivale, Cezar Papacostea și, iarăși, încă mulți alții. Cum însă nu i-am pomenit pe toți din primul front (de pildă Constanța Marinescu, doctorandă lui Dragomirescu) nu-i vom înșira nici de această parte a baricadei pe toți combatanții. Și cum, dincolo i-am pomenit pe Censor și Caion, obiectivitatea ne spune să-l dăm de partea ceastălaltă pe un Octav Minar, posesorul unor „inedite" pe care nu le-a dat totuși la iveală ca atare în imaginea lor originară și pe alcătuitorul „ediției" din 1914, A. C. Cuza.

Nu putem trece cu vederea — și nici nu făceam aceasta! — imensul rol al lui G. Călinescu întru **despuierea** și valorificarea manuscriselor eminesciene prin editarea ca atare și prin exegezele din monumentala sa monografie. Apoi Rascu, I. Crețu, D. Murărașu, Torouțiu, Bogdan Duică, Marin Bucur, Mariana Petrescu și alții au publicat și comentat inedite. Despre Perpessicius nu mai e cazul să accentuăm nimic în acest context!

Mai trebuie însă să notăm că ultimul mare militant pentru integrala eminesciană este contemporanul nostru, inefabilul filosof Constantin Noica, editor al traducerii eminesciene din Kant și autorul eseului-poezie **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești.**

Am făcut o... schiță. Departe de mine gîndul dihotomic de a trage o linie verticală și a număra cîți s-au înscris de-o parte și de cealaltă a acesteia. Noi sperăm întru Iorga și toți cei care i-au îmbrățișat credința că „orice rînd din Eminescu trebuie tipărit" (și foarte adecvat comentat) și nu ne îndoim că **Muzeul literaturii române** își va desăvîrși — în anul 1989 — angajamentul luat — acela de a avea integrala geniului românesc, Eminescu, în bibliotecile și casele noastre. Iar cultura socialistă românească în acest ceas istoric al ei ne poate înlesni această favoarea de onoare. Cu toată modestia de care sînt în stare, eu unul mă înscriu de partea virtuală a acelei verticale. Căci pe cel mai mare din spiritualitatea noastră trebuie să-l cunoaștem deplin!

P.S. Pentru onestitate: toate citatele folosite în acest articol sînt luate tot din truda lui Perpessicius. Vezi OPERE, V, **Mărturii**, pag. 693 și următoarele.

G. S.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXII)

Concepte tactice: „Deznaționalizarea"

Prin comparație cu alte concepte tactice, „deznaționalizarea" e în programul „Europei libere" teza cea mai perseverentă. Curioasă inițiativă, totuși, pentru un grup care și-a găsit drept instrument jurnalistic o așa-zisă secție „română" la un post de radio străin și a cărui preocupare, cel puțin în teorie, ar trebui să fie pozitivă față de români. În realitate, politica aceasta e tot ce poate fi mai anti-românesc.

„Deznaționalizarea" are, de altfel, ca o întîie etapă obligatorie, respingerea aprioricã și în furii a tot ceea ce se leagă de România, din motive care nu sînt, paradoxal, exclusiv de ordin politic. Grupul celor nouă nu iubește, de pildă, cultura română de azi nu doar fiindcă aceasta ar fi o „cultură comunistă", lui nu îi place cultura română pur și simplu. În 1977, pe cînd se afla încă în România, Paul Goma declara negru pe alb: „Regret, dar eu nu sînt scriitor român. Eu scriu în limba română, ceea ce-i cu totul altceva" („Limite" nr. 24—25/sept. 1977 pg. 5). Explicația unei asemenea strigătoare la cer opinii venea, de altfel, numaidecît și într-o emisiune a „Europei libere" (din 9 feb. 1977) același obscur ipochimen adăuga în conformitate cu o „logică" de neînțeles: „România e ocupată de români (? !). Noi, românii, ne aflăm sub ocupație românească".

Propozițiuni de cea mai pură origină patologică, se vede bine, interesant fiind, în aceasta, să deducem ce „ocupație" i-ar plăcea lui Paul Goma, ca să vorbim în jargonul lui politologic imprecis.

Ceea ce trebuie reținut de aci e însă teza aberantă după care o Românie pe care o stăpînesc românii nu e de dorit: de aici pot să derive, desigur, toate revizionismele. Nu e de mirare, odată ce s-au pronunțat asemenea propozițiuni, să detectăm în publicistica „grupului verificat" tot ceea ce se cunoaște, într-o lungă istorie dramatică, drept anti-românesc.

Grupului „Europei libere" nu-i place, ca să fim clari, limba română și în numeroase „contribuțiuni" de cea mai precară condiție s-a sforțat să legifereze această idiosincrazie. În 1974, Sanda Stolojan observa, de pildă, că pentru E. M. Cioran abandonul limbii române și adoptarea francezei ar fi fost o necesitate, o „întîlnire cu destinul" („Limite" nr. 15/mart. 1974).

Pentru un oarecare Miron Chiropol, poet, și acesta, „de duminică", învățarea limbii franceze ar fi fost un „salt pe traiectoria împlinirii de sine" și, dacă ar fi să ne luăm după știrile Sandei Nițescu (din „Limite" nr. 23/mart. 1977, pg. 22) omul ar fi „fericit să scrie direct în franceză". Pasiunea pentru franțuzească era, după toate datele, clocotitoare și la necunoscutul Virgil Tănase, acela care într-un interviu (apărut în „Les Nouvelles Littéraires" din 21 oct. 1976) declara că scrisese mai demult o broșură: „un pamflet politic scris direct în franțuzește". Băiatul, pe care în România nu-l băga nimeni în seamă, nu mai suporta, ca și Paul Goma, să fie la nesfîrșit „scriitor român" (ceea ce i se părea, pesemne, jignitor), dorind cît mai repede să plece unde o vedea cu ochii. A rămîne în România, în a cărei limbă română nu se putea, pasă-mi-te, „realiza" i se părea lui Virgil Tănase de o gravitate extremă: „Problema se agravează — zice el — pentru mine deoarece cu cît înaintez în lucrul meu de scriitor cu atît mă simt mai legat de limba română", ceea ce, să fim clari, nu-i plăcea deloc. Nu sînt, desigur, întîmplătoare ideii jignitoare față de limba română, majoritatea publiciștilor atinși de aripa neagră a „Europei libere" le promovează (printre ei, se știe, și Petru Popescu).

De unde pînă unde o atît de hotărîtă ură față de limba în care, cel puțin sub aspect literar, s-au exprimat cîțiva dintre autorii cei mai de seamă ai umanității? Să ignore acești literatori de mîna a zecea că în românește au scris Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, G. Călinescu, Arghezi, Lucian Blaga? E puțin probabil căci, în majoritate, ei au cunoștință de aceștia cel puțin prin studii școlare elementare; chestiunea e, în realitate, o simplă diversiune.

Nu e greu să se vadă aci teza „minoratului" culturii române a cărei sarcină de căpătîi, de azi pînă în vecii vecilor, ar fi numai „imitația", condiția de „provincie" culturală, „sincronizarea". „Minoră" prin „limbă" (pe care sincroniștii „Europei libere" o detestă), determinată de un popor „mic" și tînăr (teză care era prin anii '30 la baza revizionismului maghiar, cf. S. Fenyes, „Ungaria revizionistă" ed. Europa, Milano, 1978, pg. 38), cultura română ar trebui, ca atare, părăsită de toți aceia care se gîndesc la fapte „majore". Aceasta e, ce să mai lungim vorba, teza: „emigraționismul", încurajat prin toate mijloacele, dintre care nu lipsește crearea unui complex de inferioritate. Fixat în principal asupra domeniului literar, acest cult al deznaționalizării are totuși explicațiile lui, dintre care aceea a interdicției de a promova pe față tendințele „emigraționiste" (precizată în regulamentul „Europei libere" aprobat de Congres, cf. „Raport Anual" pe 1981, pg. 30—31 punctul 8) nu este cea mai puțin semnificativă. Voind, de ochii lumii, să respecte reguli pe care le încalcă de o sută de ori pe zi, grupul „Europei libere" s-a orientat din rațiuni tactice spre un așa-zis domeniu cultural unde „libertatea părerilor", inclusiv elogiul emigrării, ar fi inatacabilă.

Odată ce observăm, conform rațiunilor științifice, că în cultură nu avem de-a face cu limbi „majore" și cu limbi „minore" și că teoria culturilor „centrale" și a culturilor „periferice" nu se admite, înțelegem cum nu se poate mai clar cîtă „știință" și, în realitate, cîtă politică intră în gazetăria anti-românească a „Europei libere".

Asemenea apeluri cifrate la emigrare sînt, ca să spunem așa, palide față de altele cum nu se poate mai directe. Elogiul emigrării a luat, la grupul verificat, forme dintre cele mai bizare între care nu lipsește opinia absurdă că mulți dintre scriitorii români însemnați ar fi trăit în afara României (? !). S-a observat cum, din necesități tactice, Caragiale a devenit un „emigrant", dar în tabloul mistificațiilor el nu e singur. N. Bălcescu, Alecu Russo, Blaga sînt alte nume prezentate printre „emigranți", înghesuiți pe o listă cu totul de neînțeles, explicabilă numai prin aceea că diversiunea nu are norme care să țină de adevăr. Între Bălcescu și obscurul Paul Goma, care declară mîndru că „România e ocupată de români", nu se poate găsi nimic comun.

Pînă și Duiliu Zamfirescu, diplomat ca și Blaga și obligat prin natura îndeletnicirii lui să stea o vreme în străinătate, ar fi pentru nepoata emigrată Sanda Stolojan, un exemplu de „occidentalist". Urmașei denaturate i se par de neînțeles, de aceea, sentimentele naționale pe care bunicul le promova, părîndu-i-se, prin acelea, o figură de altădată". „Figură de altădată"? Da, deoarece pe acest „altădată" noi îl contemplăm azi cu uimire. Cum se poate să fi existat o epocă în care scriitorii să nu fi fost ispitiți să se expatrieze sau să scrie într-o altă limbă decît a lor? Această epocă e cu totul depășită" („La Société roumaine vue par D. Zamfirescu", extras din „Revue des Études Roumaines" XV, Paris, 1975). Împrejurarea că literaturile rămîn, în ciuda oricăror teze vicioase, „naționale" și că întrucît îi privește pe români ei fac o literatură proprie fără gînduri de „expatriere", nu intra, se înțelege, în socotelile greșite ale nelămuritei persoane. Ca și ea gîndesc însă și alții, care răspund la aceleași ordine. Pentru Virgil Ierunca, de exemplu, ar fi sigură ipoteza că intelectualii români „sînt intens ispitiți de a pleca în străinătate", aducînd în sprijin vechea idee de complexat după care dacă nu se vorbește de tine „la Paris" nu ești scriitor: „Parisul e un fel de loc geometric al confirmării intelectuale" („Limite" nr. 34—35/ian. 1982). Urmînd logica ar însemna că „scriitori" nu ar fi Eminescu, Caragiale, Blaga, „neconfirmați", dar sînt Grigore Ioan Olimp, N. N. Herjeu, B. Bossy, români care, în acei ani, publicau, în franțuzește, la Paris (cf. H. et. Alexandre Rally — „Bibliographie franco-roumaine", Leroux, Paris, 1931). Sînt, ce să mai vorbim, absurdități proprii grupului celor nouă.

Însă respingerea limbii române, determinată de teza deznaționalizării, nu s-a oprit aici: din necesități propagandistice s-a născut, la „Europa liberă", și o așa-zisă teorie a „exilului", printre cele mai ridicule care se pot imagina.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

PAUL VALÉRY

fragmentele de mai jos sînt extrase dintr-o culegere alcătuită și publicată postum, pe baza manuscriselor lui Paul Valéry (**Histoires brisées**, Gallimard, 1950). Așa cum indică „Avertismentul" autorului, paginile au caracterul unor notații (idei, subiecte, schițe, viziuni), aparțin deci mai curînd laboratorului poetului, prozatorului, criticului care a fost Paul Valéry, decît operei sale finite. Le-am selectat pentru spontaneitatea și nedesăvîrșirea lor, care pot mărturisi mai concret despre sfera umană a preocupărilor valéryene, dar și pentru că, sub forma utopiei alegoriei, simbolului sau parabolei, ele conțin indicii prețioase în specificarea gîndirii celui despre care T.S. Eliot spunea că „va rămîne, pentru posteritate, poetul reprezentativ, simbolul poetului din prima jumătate a secolului al XX-lea — și nu Yeats, nu Rilke, nimeni altcineva".

Rachel / / sau Sophie / / Agar (Ema ? Laura ?)

M-am născut chiar în locul în care eram născută pentru a trăi, unde n-am trăit, unde mă simt transportată cu mintea printr-un soi de salt interior cînd sînt atinsă în inimă și nefericită, și obosită de a fi, și turbată de o turbare care este a mea, turbarea de a fi cineva, **și mușcată de însăși existența mea, chiar agreabilă, care devine durere subită și accidentală : atunci,** a fi mă străpunge. **Atunci ochii mi se închid și o fereastră se deschide tot atît de iute pe cît pleoapele se coboară, și zbor în mine spre o lumină care nu lipsește niciînd : prezentul e cel ce se duce. (...) Cînd vine fereastra sînt capabilă de orice, și nu există prostie nici adevăr adevărat care să fie mai presus de forțele mele. Nimic nu-mi oprește gîndirea : merg către punctul ei cel mai dur.**

Îmi pare că sînt o insulă, sau mai curînd într-o stare exasperată, o ființă care trăiește din lovituri de cuțit, o femeie ca un turn, înconjurată de pretutindeni de dușmani cruzi, din care-și extrage o forță infinită și implacabilă. (...) Iar apoi inima mea se înmoaie; fereastra se șterge și redevin slabă și fermecătoare pentru toată lumea. Cînd a venit iubirea, a fost tot o forță străină, iar cînd am inspirat-o eu, m-am simțit inspirînd-o printr-o virtute ieșită din mine și pe care nu mi-o cunoscusem. Un anume parfum de flori face să vină fereastra, și prin ea iubirea. (...).

Se pare că am o voință și o facilitate al căror amestec nimeni nu-l înțelege, și că aceste calități opuse îi tulbură întotdeauna pe oameni. Amestecul îmbată. Pot seduce aproape tot ceea ce vreau. Dar toate astea nu-mi sînt clare. Sînt cum sînt, îmi țin partea, dar nu mă iubesc deloc. Iubesc ființele care mi-ar plăcea să fiu, și pe acelea pe care mi-ar plăcea să le înțeleg. (...).

Ceea ce se numește Iubire **a fost în viața mea ceea ce au fost, în alte vieți mai singulare și, fără îndoială, mai profunde decît a mea, anumite evenimente rare și secrete, revelații, apariții, coincidențe, lumini neașteptate... Acestea sînt ca niște accidente foarte grave care se produc pe drumul vieții, au urmări extraordinare și ne lasă cu totul altîi decît eram, pentru că au extras din noi efecte surprinzătoare, care ne-ar fi rămas pentru totdeauna necunoscute și chiar inimaginabile, dacă cutare șoc sau cutare clipă sau cutare oră penetrantă n-ar fi venit să ne arunce înafara căii noastre celei sigure.**

Ai de atunci o relație cu totul nouă cu tine însuți, și asta se poate întîmpla oricînd.

Dar m-am înșelat pronunțînd acest cuvînt, Iubire*). **Mi-e pur și simplu odios. Amestecă totul : o nevoie, un divertisment — dans animal, — o teribilă maladie care distruge mintea și nervii, — o idolatrie cu riturile, superstițiile, sacrificiile ei, sau un soi de somnambulism, cu căderile lui de pe acoperiș în stradă...**

Nu, cuvîntul ăsta e prea comod. Și apoi... el face indivizii asemănători. **N-am suportat niciodată impresia de a repeta un refren pe care toți l-au fredonat. (...). Ce știu eu ? E un fel de nebunie la mine. O cunosc. Am încercat deci să nu mă simt** reeditată.

Problema Iubire **s-a prezentat minții mele sub o formă destul de stranie. Cînd aproape că înțelesesem despre ce era vorba, tot ce știam despre ea s-a simplificat, s-a cristalizat cumva în două întrebări, care nu fac poate decît una ?**

Ce se poate face dintr-un ALTUL ?

Ce se poate face cu un ALTUL ?

Faimoasa afacere IUBIRE a căpătat deci în mine fizionomia unei probleme a APROAPE-

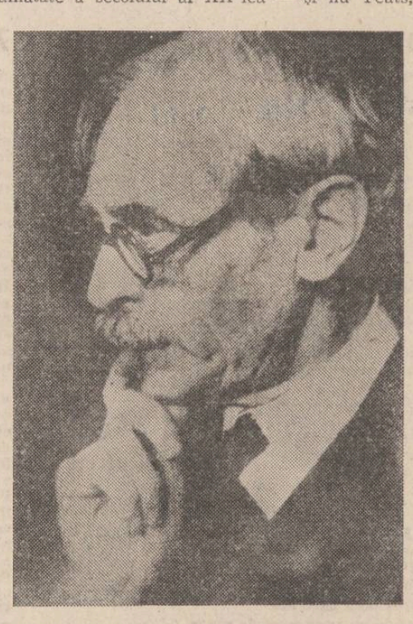

LUI — un aspect de o particulară importanță a problemei APROAPELUI.

Este o idee care mi-a venit după experiențe. Acestea sînt acte străinii, atît de depărtate de ceea ce s-ar putea imagina, puțin naturale la urma urmei. Nu concep cum animalele le regăsește, le reinventează. Pentru că nu este nici simplu, nici evident, nici foarte ușor. Cei vechi o simțeau destul de bine. Am citit Daphnis și Chloe.

Dar nimic mai puțin simplu decît natura.

RACHEL // SAU // AGAR

...Și îmi dau seama că eu caut o religie care dă cerul și nu îl vinde. „Cerul pentru nimic !".

Comerțul mi-a repugnat întotdeauna !... Dau cu dragă inimă, primesc cu bucurie, dar nu negustorie.

— Însă Părintele, deunăzi, spunea : „Cerul este în voi". Această străniie mică frază a luat în mintea mea o întorsătură rea : a căutat cumva un sens precis, și această precizie mi-a indus gînduri urîte...

Să simți că porți în tine, la bunăvoia ciforva acte, și acestea la discreția unui moment, a unei priviri, a unei idei venite, a unui pahar de șampanie, a unui ton al vocii, a unui fleac, a unui vid mai ales, să simți că porți în tine violenta virtute a unei extreme a sinelui...

Și asta atît de aproape, atît de departe...

Și asta, atît de prostește, atît de murdar atît de dulce, atît de viu și, de asemenea, atît de trist...

Știi oare vreodată că ceea ce mănînci, nu este o otravă ?

Cum se poate oare ca totul să se schimbe dintr-odată, să te pierzi în corpul tău printre forțe și slăbiciuni ?

Ce sfîrșit de noapte !...

— Ah, Părinte, n-ar fi trebuit repetat atîta că Dumnezeu e iubire, și că cerul este în noi.

Ah, Părinte, nu știu decît un lucru : el este cel mai tare. Dumnezeu, pentru mine, asta este : el este cel care este întotdeauna, la urmă, cel mai tare. Și, — scuzați-mă, iertați-mă, înțelegeți-mă, — el nu este decît asta. Dacă înțeleg bine dogmele, noi sîntem, și trebuie să fim, în perpetuă luptă contra lui. Îl biruim pentru o clipă, dar el cîștigă întotdeauna partida.

Iar Părintele îmi spune : „Nu, fiica mea. El nu cîștigă : dacă te pierzi, toată lumea pierde, și El și voi.

— Părinte, ce are El de pierdut ? Ce poate pierde Cel Perfect ?

— Pierde iubirea pe care o avea pentru tine. Miza Lui pe sufletul vostru.

— Și acesta-i Infernul ?

. . . . . .

Fragmente

...Aș face un oraș model — sau mai curînd un oraș specializat în calm, iar munca personală îngrijită și împlinită, — manuală sau nu.

Din acest oraș ar fi riguros proscriși sau proscrise mașinile care fac zgomot, știrile, publicitatea, cinematograful, aparatele de radio, telefonul în locuințe — și politica.

La modul general, tot ceea ce accelerează brutal existența și întrerupe cursul ideilor sau al ocupațiilor — și dă întregii vieți alura unui spirit neliniștit. (...).

Călătorie în țara formei

Mă întorc dintr-o țară care este destul de depărtată de a noastră, și depărtată în mai multe feluri diferite. Domnește în această țară o poliție specială, legi clare și — un spirit...

Am tremurat de teamă și admirație... Abia coborît din mașina care mă purtase-ntr-acolo, am fost frapat de extrema politețe a cetățenilor, de limpezimea raporturilor lor. Surisul lor general. Conductorii, portarii, agenții de tot felul, negustorii, plini de considerație. Curînd a trebuit să mă instruiesc cu privire la aceste moravuri. În calitatea mea de străin am avut dreptul la un onorecare răgaz, dar progresele mele erau controlate. Am aflat deci că, în această țară extraordinară, greșelile de limbaj sînt pedepsite foarte exact. Amenzile sînt grele. Cîteva solecisme în plus conduc la carceră. Afișele și toate scrierile publice sînt riguros supravegheate. (Autorii sînt...)

Greșelile împotriva logicii, rationamentele sofistice, afirmațiile lejere și violente nu scapă de corecții. Eu însumi, deși străin, am fost serios admonestat pentru exces de viteză în deducție.

Și în general tot ceea ce este destinat să acționeze prin violență, prin seducție, prin iluzie asupra simțurilor sau a spiritului nostru, e tratat în acest regat așa cum sînt tratați în celelalte cei care acționează prin violență asupra corpurilor. Se consideră că ochii, urechile, imaginația, memoria și mecanismul logic al cetățenilor trebuie respectate ca și bunurile lor, și chiar ca bunul lor cel mai de preț.

Prezentare, selecție și traducere de Gabriela Negreanu

*) Nu pot scăpa de senzația că pentru textul lui Valéry cuvîntul acesta, **iubire**, este cu totul nepotrivit. Înlocuiți-l, pretutindeni unde apare, cu **amour**, și veți vedea coerența revenind. Traducerea lui **amour** prin **iubire** este deci o falsificare. Situația dată face mai palpabil adevărul că „trăim într-o limbă", că ele, cuvintele fiecărei limbi, induc conținuturi de gîndire și sensibilitate specifice, determinate cumva în raport cu sferele noțiunilor general-umane, ceea ce face ca translarea lor dintr-o limbă în alta să nu fie niciodată lipsită de abateri. Mie, aici, **amour** îmi sugerează, dincolo de ce știe toată lumea, rădăcina de „suflet" **(am-)** cu latinescul **amor,** din care pierde însă marca implacabilului, a divinității Amor, pe care cuvîntul latin o conținea efectiv. Franțuzescul **amour** rămîne la un conținut pur uman însinuînd prin dulceață fonică modulația trup-suflet, cu un abia perceptibil accent pe corpul fizic. Reluat de-aici în română, **amorul** și derivatele lui (amant, amantlic etc), nu mai desemnează decît finalitatea carnală, obiectul. Dar iată că, după mai vechiul **dragoste,** limba română creează **iubirea. A iubi,** din slavul ljubit' pe care, printr-o etimologie poate fantezistă, îmi place să-l deriv din byt' **(a fi). A iubi, iubire** : a-l face (pe un altul) să fie ; a-l naște din nou din propria-ți ființă, a-l re-naște, Teribil privilegiu și teribilă spiritualitate în aceste cuvinte în care intră și devenirea întru ființă și jertfa și șansa reintregirii și mîntuirea tuturor contorsiunilor. Sufletul slav, cu eroii și eroinele lui Pușkin, Tolstoi, Dostoievski, n-ar fi încăput nici în **amor** și nici în **amour,** cum n-a încăput aici tînga nedeslușită a Emmei Bovary.

Că această interpretare este în principiu corectă, că scepticul Valéry n-a cunoscut realitatea **iubirii** o dovedește și următoarea lui definiție : „Amour consiste à pouvoir être bêtes ensemble" **(Mauvaises pensées et autres),** dar și „Une femme intelligente est une femme avec laquelle on peut être aussi bête que l'on veut" (!!! — **id).**

UN POD PREA APROPIAT (1)

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Un capăt al „podului" a fost pus la 24 iulie 1970. Celălalt, final, la 23 noiembrie 1974 ! Un pod suspendat între viață și moarte. Trecător pe el, sub bătaia cumplită a tuturor furtunilor declanșate de cea mai necruțătoare dintre maladiile cu care omul s-a confruntat de-a lungul existenței speciei sale, un irlandez născut în 1920, devenit autorul unei trilogii nepereche în întreaga istorie a literaturii-document de pînă la el : Cornelius Ryan : „Ziua cea mai lungă", „Ultima bătălie", „Un pod prea îndepărtat". Cu aceasta din urmă părea să se fi închis definitiv opera celui ce a cerut să i se scrie pe piatra funerară, între numele său și datele vieții, un singur cuvînt : „reporter". Dar scrisul lui nu s-a oprit sub apăsarea țărînii. La cinci ani după moartea lui apărea volumul „O bătălie personală", zguduitor reportaj despre lupta unui om cu moartea numită cancer.

Au mai scris astfel de cărți supraviețuitorii. Niciodată, pînă la el, morții. Reporterul își investiga propria lui murire, lăsînd într-un sertar al biroului său 200 de scrisori, 75 de rapoarte și buletine medicale, 8 bloc-notesuri de jurnal, 6 benzi de magnetofon de cîte 120 de minute fiecare. O pornise contra voinței sale pe podul fără întoarcere, sperînd că avea să scape, și să-și redacteze singur paginile volumului pe care nu și-l dorise. Dar n-a mai apucat. Soția lui, Kathryn Morgan Ryan, a descoperit teribilul reportaj neterminat, și, completîndu-l cu file și notații din propriul ei jurnal, l-a încredințat cititorilor. Cornelius nu vorbise nimănui, nimic, despre paginile secrete pe care le-a așternut timp de patru ani, pînă cînd n-a mai putut ține nici pana, nici microfonul în mînă. Benzile de magnetofon erau notate în suită : „Cancer I-1970"... „C-1974"... O voce vorbind douăsprezece ore în șir despre o bătălie ce sfida nesansa. Pierderea ei, victoria implacabilului adversar, rămîn prin cartea alcătuită anterior, părelnice. Încă o dată a biruit viața, chiar dacă triumful ei cerea prețul suprem. Deoarece existența noastră nu înseamnă doar numărul anilor trăiți, ci mai ales ceea ce lăsăm în urma noastră.

Două lucruri, între multe altele, m-au copleșit citind această „Bătălie personală". Mai întîi curajul de a privi moartea în față — nu izvorît din temeritatea celui care știe că nu mai are ce pierde —, și faptul că ultima carte a trilogiei sale, „Un pod prea îndepărtat", a fost scrisă de la primul pînă la ultimul rînd de Ryan în chiar anii cînd se știa condamnat. Cînd pana i s-a oprit, i-a mai rămas vocea. A „scris" cu ea.

Cunosc cazul unui doctor, unul dintre cei mai buni chirurgi ai școlii medicale românești, căruia moartea i-a virit într-o zi coasa în gît, sub forma unui cancer laringian, l-a biruit după o cumplită luptă. Și-a recăpătat forțele, a învățat din nou să vorbească, deși corzile vocale îi fuseseră extirpate, și, de atunci, luptă operînd zilnic, cu precădere bolnavi de cancer, redîndu-le viața. Este „răfuiala" lui cu boala pe care se obstinează să nu o considere necruțătoare, și, cu fiecare victorie, parcă soarbe din urciorul cu apă vie Uneori are și eșecuri. Dar nu se lasă. E „bătălia lui personală" pe care știe că, într-o zi, omul o va cîștiga definitiv, așa cum a știut să biruie atîtea boli cumplite ce i se păreau de nebiruit. Și îmi zic că, dacă Ryan ar fi fost medic, și ar fi învins, nu ar fi făcut altceva cu restul zilelor care i-ar mai fi rămas.

Armele lui au fost însă altele : scrisul, cuvîntul. Lucrînd pînă la totala istovire, suportînd insuportabilul, chinuindu-se cîinește a ținut la un lucru : ca cititorii „Podului prea îndepărtat" să nu simtă că autorul lui era un condamnat, cu șanse mai reduse decît ale oricăruia dintre participanții la operațiunea „Market-Garden" — miile de ostași lansați în gigantícul asalt asupra podului din Arnhem, a cărui cucerire ar fi scurtat războiul cu cel puțin șase luni. Mii de fișe, de note, de interviuri, sute de dosare cu scrisori, tăieturi de ziare, jurnale intime, zeci și zeci de portrete așteptau răgazul autorului. În locul acestuia, la întîlnirea cu podul prea îndepărtat s-a insinuat moartea. Într-un sertar „romanul morții", dacă „O bătălie personală", ar putea fi numit roman, și dacă ar fi fost doar produsul imaginației. Dar cartea-necarte era „altceva", un alt „reportaj cu streangul de git", în care adversarul era mai perfid decît un torționar obtuz și sadic. N-avea insigna capului de mort pe chipiu, ci semnul malefic al celulei aberante. Perfidia lui era mai subtilă decît a oricărei minți demente însetată de sînge.

Ascultați : „Făcînd să se audă banda de magnetofon cu vocea mea care pronunță astfel de cuvinte tulbur în mod straniu liniștea camerei mele de lucru. Am început această înregistrare considerînd că ea va avea un efect terapeutic. A-mi rosti singur, în fața microfonului, gîndurile și sentimentele împovărate de îngrijorare, ar putea face ca, odată cu scurgerea timpului, să-mi alunge ideea cumplită că sînt condamnat la moarte. Ba, poate că aș putea chiar să mă obișnuiesc cu această perspectivă, deși, deocamdată, o atare eventualitate mi se pare imposibilă... În această simbătă, 25 iulie 1970, doar marea pendulă de pe peretele din fața biroului meu punctează cu bătaia ei liniștea. Cu un ușor declic minutarul ei marchează trecerea unui minut. Este ora 6,13 dimineața. Sînt mai puțin de douăsprezece ore de cînd, ieri seară — la 18,30 ca să fiu exact —, soția mea și cu mine am auzit din gura unui eminent urolog din New York, că am un început de adenocarcinom al prostatei. Vroia să spună că am cancer. În tot timpul chinuitoarelor ore care s-au scurs este pentru prima oară cînd pronunț acest cuvînt..."

Cîteva săptămini i-au trebuit lui Kathryn Ryan și Anniei Bardenhagen, secretara scriitorului, ca să se poată decide să asculte benzile înregistrate, și încă multe alte săptămini pînă cînd să se hotărască să treacă la transcrierea lor. A apărut o carte unică în genul ei. Grea de semnificații. Împovărătoare pentru o lume încă incapabilă să-și concentreze eforturile irosite în domenii ce nu aparțin salvării vieții, ci amenințării cu cancerul atomic. Deoarece „O bătălie personală" este un strigăt. O chemare la vigilență. Un avertisment. „Am impresia că am fost condamnat de un tribunal necunoscut, pentru o crimă de care sînt absolut nevinovat, și nimeni nu-mi spune cînd va veni călăul să mă caute..."

Cei apropiați rămîn martori ce nu se pot măcar constitui în completul apărării : Kathryn, soția, care abia a împlinit 40 de ani ; Geoff, fiul cel mare, preadolescent la vîrsta critică, fire introvertită, ademenită de paradisuri artificiale ; Vickie, fetița de 13 ani cu suflet de artistă dramatică. Apoi părinții, Annie, secretara, cîțiva prieteni cărora li se poate împărtăși teribila taină, și mulți alții prea flecari, sau făcînd parte din categoria oamenilor pentru care un canceros este ca un mort uitat printre vii, dacă nu chiar ca un lepros periculos. Și, peste toate, starea aceea de cumplită îndoială asupra propriilor puteri în fața operei de înfăptuit : „Întotdeauna am simțit o sudoare rece în momentul cînd încheiam cercetările pentru o carte — se mărturisește Ryan în intimitate. Documentarea acumulată asupra unui subiect mi s-a părut de fiecare dată mai mare decît aptitudinea mea de a o pune în acțiune. Cu toate acestea, în trecut, de fiecare dată am reușit să scriu, chiar dacă mai bombăneam uneori că volumul nu era realizabil, și că nu voi ajunge niciodată la cuvîntul SFÎRȘIT (subl. C.R.). Dar, de data aceasta, blocajul a durat atît de mult că simțeam cum înnebunesc. Acum măcar încep să înțeleg de ce. Această oboseală nu poate să-mi vină decît de la cancer. În ciuda celor ce mi s-au spus despre chirurgie și «vindecare», exact în momentul de față cred că el mă va ucide. Deci nu mai este loc pentru a amîna începutul lucrului. Nu voi putea muri fără să fi scris „Un pod prea îndepărtat". Dar cum să încep cu această sabie a lui Damocles asupra capului meu ?..."

O sabie capricioasă cu multiple tăișuri. Un specialist recomandă operația, altul consideră orice intervenție chirurgicală inoportună, altul insistă asupra chimioterapiei, altul asupra radioterapiei. În disperare de cauză pleacă în Europa pentru a afla unde puteau fi găsiți cei mai mari specialiști în urologie din lume. I se spune că trei dintre acestia se aflau „la cîțiva pași de el", în America : Whitmore, Jewet și Ward. Alte investigații. Totalul notei de plată pentru prima fază a tratamentului, inclusiv deplasările de la un specialist la altul... o „bagatelă" de numai 68.000 de dolari ! Ryan este pus la curent și cu „miracolele" tămăduitorilor : supa eschimosilor din singele și conținutul intestinelor animalelor arctice, „tratamentul" mexican cu cereale, cataplasmele cu foi de varză practicate de un bavarez...

Da, zburăm în cosmos, facem bombe „inteligente", rachete-antirachete, navete spațiale, iar la un spital de prim rang din New York, bolnavii de cancer așteaptă ore în șir rîndul la consult. „Eram obsedat de un singur gînd — scrie Ryan — vom reuși oare să găsim doi experți care să cadă de acord asupra unui singur tip de tratament ?" Singurul lucru cert este diagnosticul. „Este insuportabil să nu poți să știi ce se petrece în propriul organism, ca să-ți dai seama la ce trebuie să te aștepți. Aș fi vrut să pot urma cursuri intensive de oncologie. Dar probabil că nu mi-ar fi ajuns nici timpul, nici banii — scrie el la 29 august 1970. Pînă acum eu am avut mai multe șanse decît majoritatea victimelor cancerului. Sînt atîția cei ce nu pot dispune de mijloacele necesare pentru a consulta specialiștii cei mai eminenți ! Numai telefoanele pe care le-am dat m-au costat o avere, ca să nu mai vorbesc despre cheltuielile cu drumurile și cu consultațiile !..."

● **SUB TITLUL** „Turneul misterios", J. D. Reed publică în revista **Time** o recenzie la cartea lui William Least Heat Moon, „Șoselele albastre". Albastrul se referă la modul cum sînt marcate șoselele marginale pe hărțile turistice din Statele Unite. Avem de-a face cu un reportaj minuțios, o trecere în revistă a unor localități ignorate de turneele marilor nume ale literaturii actuale, a unor caractere ciudate, pe care autorul le înregistrează cu o mare voluptate. Reportajul devine prilej inițiatic, răscumpărare morală și aventură existențială în același timp. Autorul este un fost profesor de literaturi engleză la Universitatea Missouri, care tentează o plonjare în necunoscut, datorită unor insuccese profesionale și de viață intimă. Concluzia criticului este foarte favorabilă cărții, „comorilor" de limbă și de experiență umană pe care le conține.

REPERE

Cugetări persane

În literatura din vechime practica stilul „sapiențial", un fel de imersiune în oceanul de experiență al omenirii, pentru a extrage reguli de conduită, cel mai adesea banale, însă foarte utile train de vie-ului cotidian. Originalitatea, era exclusă, constituind o achiziție tîrzie a conștiinței culturale, ulterioară fenomenului romantic european, ca și autonomia estetică. Astăzi încă, poematica impregnată de un didacticism superior se află la mare preț în țările Orientului, pe linia unei tradiții înfloritoare, ce face din poet mai puțin un artist, cît un „știutor", un deținător al înțelepciunii tribului și un paznic al tradițiilor lui. Masiva culegere publicată de Viorel Bageacu la editura „Albatros" apropie pe cititorul de la noi de această „comoară" asiată, traducînd aforisme ale poeților persani de pînă în secolul al XV-lea. Autorul antologiei este un specialist, adresîndu-se direct textului persan, în ediții prestigioase, iar informațiile pe care le furnizează în prefața și în notele sale sugerează marea intimitate cu domeniul. Este îmbucurător faptul că avem, astăzi, cîțiva oameni de cultură deschiși unor literaturi ce puteau fi pînă de curînd, apropriate numai prin intermediul unor lucrări occidentale de valoare îndoielnică. Numărăm printre noi solizi cunoscători de limbă și literaturi din China, de sanscrită, arabă și persană veche. Ei publică lucrări fundamentale, traduceri și studii riguroase și nuanțate. În curînd, vorba lui Șerban Cioculescu, germana va fi la noi o limbă exotică în locul arabei. Orientalistica are bune tradiții între oamenii de cultură români, iar deschiderea preocupărilor actuale nu poate decît să bucure pe toată lumea.

Culegerea lui Viorel Bageacu poartă deplin amprenta poematicii persane, născută parcă din comunicarea unor oameni așezați la o tacîa de o mie de ani. Ei au timp să-și spună toate banalitățile de lume ; probabil că și răbdarea de a asculta aceeași „cugetare" de un milion de ori este un semn de înțelepciune. Pentru noi, formulări de tipul : „Teme-te de cei cu gînduri rele și așează-te cu cei blajini", semnată de Sanai în cartea lui Viorel Bageacu, și apoi repetată : „De nu-ți dorești nenorocirea, de cei răi să te ferești", cu autoritatea lui Naser Khoshrou, nu înseamnă nimic, ele nu mai comunică un adevăr, ci o platitudine. Includerea lor în antologia de cugetări persane este probabil informativă, ca să știm că vechii poeți persani s-au gîndit și la asta, destul de neinspirat de altfel. Darul formulării este cel care creează farmecul unui florilegiu ca cel al lui Viorel Bageacu, antologarea unor versete pregnante prin imagistica și adîncimea lor. Ele există, și chiar pe pagina din care am citat platitudinile de mai sus se află următoarele : „În viață trebuie să fii înțelept. Cînd cugeți la rînduielile universului, fă-o în taină ; deși ai ochi, limbă și urechi, e mai bine să rămîi orb, mut și surd". Omar Khayyam spune multe prin cuvintele sale, iar paradoxul conținut în versete se poate revela în mai multe feluri. Unul dintre ele se referă la timpurile cînd tiranul impune prevederea celui care deține adevăruri periculoase pentru stăpînirea lui. „Înțelepciunea" este aici o formă de auto-apărare, poetul avea de-a face cu cel la care se referea Asadi Tusi : „Nu ridica pe nimeni afît de sus, că n-ai să-l mai poți cobori de acolo".

Lectura „cugetărilor persane" cere o anumită aplicație, este asemănătoare cu mersul printr-un deșert fără dune. Ți se apleacă de atîta înțelepciune indiscutabilă și ți se face dor de un artist zănatec care să te îndemne „la rău". La urmă-urmei, poeții constituie un alt tip de „învățători" decît cel de la școala primară a umanității. Înțelegem așta tot de la persanii etalați cu atîta generozitate în culegerea lui Viorel Bageacu, a cărui erudiție și silință le subliniem încă o dată cum se cuvine: „Puternicul leu nu e ferecat pentru că noi îl disprețuim : ciinele calic se află la ușă nu pentru că noi îi acordăm atenție". În încheiere, am dori să sugerăm o mai mare atenție la redactarea notelor. La pagina 449 ni se spune despre Karun că este „legendarul bogătaș care a fost înghițit de pămînt din pricina zgîrceniei sale", iar două numai două rînduri că „A fost înghițit de pămînt din pricina necredinței sale". Este o repetiție inutilă, care introduce și o deviere de sens.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN AMPLU** articol dedicat literaturii scrise de femei este publicat în revista **Time.** Titlul său sugerează tendința actuală : **Postfeminismul,** iar subtitlul precizează tematica meditațiilor autorului : „De la romane la scrieri humoristice, femeile depășesc tendința doctrinară". Este vorba de constatarea ce reiese din investigarea celor mai recente lucrări literare ale unor autoare, care plonjează din nou într-o literatură a sentimentelor umane și a comunicării între sexe, după ce experimentase radicalismul doctrinar al anilor '60 și '70, cu toate exagerările și implicațiile lor.

● **UN ESEU** de psihofonetică, semnat de Ivan Fonagy, cu prefața lui Roman Iakobson, în colecția „Limbă și societate" este prezentat foarte călduros de critica franceză. Cartea sugerează o problematică specială, care merită toată atenția. Este vorba de cercetări referitoare la vorbire și la caracterul său expresiv. Citîm dintr-o prezentare a lucrării : „Ce face ca vorbirea să se distingă de alte sisteme de comunicare ? În ce rezidă comunicarea vocală, acest moment particular prin care limba se realizează, depășindu-se, trecînd dincolo de mesajul pe care-l conțin cuvintele. Ivan Fonagy se ocupă de mai mulți ani de cercetări în domeniul puțin frecventat al psihofoneticii și se apropie de aceste probleme prin unghiuri foarte variate : „artistic psihopatologic, ontogenetic și cotidian".

● **„SPITALUL** : viețile ascunse ale unor angajați dintr-un centru medical" este o cercetare provocatoare pe care a întreprins-o Michael Medwed în lumea purtătorilor de bluze albe. De altfel, interesul pentru profesia medicală este foarte vast în literatura americană de azi, de la seriale TV pînă la filme și istorii romanțate. De data aceasta este vorba de interviuri pe care autorul le-a unor bărbați și femei dintr-un spital localizat în San Francisco. 28 de angajați ai unui centru clinic universitar, 28 de personaje în căutarea unei intrigi de roman, cum scrie criticul R. Z. Sheppard, indică starea socială, preocupările, obsesiile și frustrările unei profesiuni de importanță cardinală în lumea în care trăim. Preocuparea fundamentală este aceea a morții și a pierderii sentimentelor umane, transformarea omului într-un stereotip, datorită stresurilor din lumea modernă.

● **UN PORTRET** din **Etudes Sovietiques** este dedicat tînărului actor Alexandru Abdulov de la Teatrul Comsomolului din Moscova. Jurnalistul Vitali Tretiakov publică și un interviu cu tînărul actor, sub titlul : „Succesul, un amant infidel". Reproducem considerațiile sale cu privire la rolul instituțiului de teatru în formarea personalității artistului de teatru. „Nu cred că un institut de artă teatrală poate să te învețe să fii actor. Cu toate acestea, institutul mi-a dat foarte mult. Am avut mult noroc cu profesorii mei, Iosif Raievski, unul dintre ei, reprezintă vechea școală de teatru rusesc. El ne-a transmis de asemenea mult din experiența sa de viață".

● **DE CURÎND,** a fost publicată la Budapesta culegerea de eseuri a lui Laszlo Cs. Szabo, „Ocazie". Criticii evidențiază îndeosebi amplul studiu „Secolele trecute ale poeziei maghiare", precum și cercetările dedicate dramaturgiei lui Shakespeare și Renașterii italiene. Personalitate cu rezonanță, europeană, Laszlo Cs. Szabo a transformat eseistica într-un succes de librărie. Cartea sa a fost situată în fruntea listei de best-seller-uri din Ungaria. Celebrul eseist era, pînă de curînd, reputat îndeosebi prin contribuțiile sale la radio și prin promovarea culturii prin mijloacele de mass-media.

● **O INTERESANTĂ** cercetare semnată de Sissela Bok este dedicată **Secretelor.** Cartea poartă subtitlul : „Etica ascunderii adevărului și a revelării lui". Autoarea este o cunoscută „autoritate" în domeniu, publicînd, în 1979 o lucrare celebră la vremea sa, „Mințind". Criticul Frank Trippett analizează cea mai recentă contribuție a Sisselei Bok insistînd asupra ascunderii adevărului în viața publică. Concluzia sa este următoarea : „Oricine contemplă umanitatea așa cum este trebuie să se întrebe dacă într-o lume de tot transparentă nu am suferi de anemie spirituală și de o plictiseală ucigătoare. Poate să fie atrăgător să speculezi asupra viitorului modalităților de a construi secrete, dar în cele din urmă o asemenea întreprindere va fi cu siguranță nemulțumitoare. Viitorul este cel mai mare secret dintre toate ?

SPORT

Răzmeriță de arome

Se pierde și iunie ca un cîntec scufundat în noapte. Ca să ne fie mereu dor de vișini și de umbletul lor prin zarea satelor. O vară frumoasă e ficțiune excesivă. Totdeauna cînd vișinii intră în răzmeriță de arome mi se pare că zeii casei noastre fură curcubeul lunii de sub Crucea Sudului și-l arcuiesc pe cerul Mării Negre. Răpit de uimire, acum își schimbă și vîntul esențele. Devine apă de flori sau, și mai rău, oțet, care schimonosește gura și așterne ură în cel puțin două cute ale sufletului. Tot în iunie se aleg caravelele de cojile de nucă. Uitați-vă : Craiova și Dinamo au prins alizeele și se duc sub ploile bucuriei, avînd în vîrful catargului un bot de stea luminînd sarcastic spre depărtările din urmă, acolo unde beau din cupa umilinței F.C. Constanța, Poli Timișoara și încă vreo cinci formații costelive și cu ghiuleaua atîrnată de fluierul piciorului. Am avut un campionat pe jumătate lăudăros, pe jumătate încărcat de spaime. Doar în meciurile din Cupa României s-a jucat cu măsură dreaptă, dovadă că în optimi și semifinale au evoluat și evoluează numai echipe din divizia A. Deci, iunie e bun conducător și de vești miraculoase și de vești care fac corp comun cu viclenia și ostilitatea față de adevăr. Cred că n-o iau razna dacă spun că acest campionat a fost și ranchiunos. Victimele ? Craiovenii. Într-un campionat e firesc ca toate echipele să-și întindă capcane, una alteia, cît mai iscusit cu putință, spre a face să cadă în gropile cu pari numai lupi năpîrliți, bătrîni și cu dinții căzuți. Dar trebuie s-o spunem răspicat, indiferent de vîlva și furtunile vehemente ce iau naștere în anumite părți cînd afirmi răspicat un adevăr, că s-a lucrat mult și pe îndesate ca Universitatea Craiova să ia cîte-o chelfăneală unde nici prin gînd nu-ți trecea. Cei nobili în furgoane ! Favorizînd o echipă faci să triumfe neputința sau ridicolul. Oprimînd o echipă, ucizi sau îndoliezi speranța. Iată, deci, că fotbalul nu-i deloc joc de artificii, drum cu mari scînteieri de licurici și explozie a fericirii de a trăi. Sau e prea puțin atunci cînd se amestecă în apele lui ifosele, ipocrizia, învirteala și dictatul. De aceea mi-a mers drept la inimă scrisoarea unui corespondent care zice : „ah, doamne, dacă-aș putea să-i dau eu pe toți aranjorii pe mîna lui frate-miu, care e potcovar, i-ar face ăla să cînte din drîmbă în șapte limbi !" N-o să poată, fiindcă, oricît ar fi iunie o răzvrătire de miresme, totdeauna vor urca în vișinii lui și ciori cu gulerul scrobit în toate apele. Gustul amar al acestor rînduri se va risipi ușor în oceanul verii. Prea înalte și adînci zilele și tulburate de minunea ierbii îmbrățișînd arborii ca să nu trecem prin ele fluierînd un cîntec ce se scufundă în noapte ca o pasăre a iubirii, nedivulgată lumii. În zăpezile răsăritului de lună, un vers de aur verde, de o cutezanță înnăscută. Cine-l va captura ?

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată. Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct). Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 14 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII